XXI. I. 27.
35 S. 11.
N:
SANTI PADRI E DOTTORI
163
I
14.
BIB. NAZ. NAPOLI
BIB. NAZ.
163
I
14
Digitized by Google

Digitized by Google

68
9
6

Digitized by Google

SPICILEGIUM
SIVE
COLLECTIO
VETERUM ALIQUOT
SCRIPTORUM
QUI IN GALLIÆ BIBLIOTHECIS
DELITUERANT:

Olim editum Operâ ac ſtudio D. LUCÆ D'ACHERY, Preſbyteri ac Monachi Ordinis Sancti Benedicti, Congregationis S. Mauri.

Nova editio priori accuratior, & infinitis propè mendis ad fidem MSS. Codicum, quorum varias lectiones V. C. STEPHANUS BALUZE, *ac R. P. D.* EDMUNDUS MARTENE *collegerunt, expurgata, per* LUDOVICUM-FRANCISCUM-JOSEPH DE LA BARRE, *Tornacenſem.*

TOMUS III.

PARISIIS,
Apud MONTALANT, ad Ripam PP. Auguſtinianorum, propè Pontem S. Michaëlis.

M. DCC. XXIII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Ordo veteris Editionis.

E L E N C H U S

O P E R U M

IN III. VOLUMINE

C O N T E N T O R U M.

Tom.	pag.		
XI.	405	Chronicon GUILLELMI de NANGIS,	pag. 1
	603	Ejus Chronici prima continuatio.	54
	785	Continuatio altera.	104
X.	621	Chronicon breve Barcinonenſe.	140
VIII.	439	Chronicon NICOLAI TRIVETTI, Ordinis FF. Prædicatorum.	143
X.	392	Fragmentum hiſtoriæ Andegavenſis, ſcripta à FULCONE Comite Andegavenſi.	232
	399	Geſta Conſulum Andegavenſium, auctore Monacho Benedictino Majoris-Monaſterii.	234
	511	Liber de compoſitione Caſtri Ambaſiæ, & ipſius Dominorum geſtis.	266
VII.	584	Genealogia ex Chronicis Hannonenſibus collecta, à BALDUINO de AVESNIS.	286
		Miſcellanea Epiſtolarum, Diplomatum, &c.	
XII.	545	Epiſtola THEONÆ Epiſcopi ad LUCIANUM Præpoſitum Cubiculariorum.	297
II.	366	Epiſtola POTAMII ad ATHANASIUM.	299
V.	532	Epiſtola SEVERI V.	300
XIII.	253	HIERONYMI Epiſtola ad CONSTANTIUM, ſive Prologus ejus Operis quod inſcribebatur Comes.	301
V.	578	LEONTII Arelatenſis Epiſtola ad HILARIUM Papam.	302
	579	LUPI Trecenſis Epiſtola ad APOLLINAREM SIDONIUM.	ibid.
	105	Teſtamentum PERPETUI Turonenſis Epiſcopi.	303
	109	Ejuſdem Epitaphium.	304
	581	GELASII Papæ Epiſtola ad RUSTICUM Lugdunenſem Epiſc.	ibid.
	582	ANASTASII Papæ Epiſtola ad CHLODOVEUM I. Francorum Regem.	ibid.
	210	Epiſcoporum, ac præſertim AVITI Viennenſis Collatio cum Arrianis, coram GUNDEBALDO Burgundionum Rege.	ibid.
XIII.	254	PROSPERI Regienſis Epiſcopi, ſeu veriùs JULIANI Pomerii Prologus in libros tres de Vita Contemplativâ.	306
V.	583	SYMMACHI Papæ Epiſtola ad AVITUM Viennenſem.	307
	303	Fundatio Abbatiæ Miciacenſis, ſive S. Maximini in pago Aurelianenſi, à CHLODOVEO I. Francorum Rege.	ibid.
III.	106	FACUNDI Hermianenſis Epiſcopi, Epiſtola in defenſionem trium Capitulorum.	ibid.
	219	JUSTI Epiſcopi Orgelitani ad SERGIUM Papam.	312
X.	626	MARTINI Dumienſis Epiſcopi Epiſtola ad MIRONEM Suevorum Regem: ſive Proœmium libri, quem inſcripſit, Formula vitæ honeſtæ.	ibid.

		Ord. v. Edit. Tom.	pag.
LICINIANI Epiſcopi Epiſtola ad GREGORIUM Papam I.	313	II.	368
QUIRICII Barcinonenſis Epiſcopi Epiſtola ad HILDEFONSUM Toletanæ Sedis Epiſcopum.	314	I.	308
HILDEFONSI Epiſtola ad QUIRICIUM.	ibid.		310
QUIRICII ad HILDEFONSUM.	315		311
HILDEFONSI ad QUIRICIUM.	ibid.		312
IDALII Barcinonenſis Epiſcopi Epiſtola ad JULIANUM Toletanæ Sedis Epiſcopum.	316		313
Ejuſdem, ad ZUNTFREDUM Narbonenſem Epiſcopum.	317		316
Privilegium à THEODORICO Francorum Rege Monachis Dervenſibus datum.	ibid.	X.	631
Privilegium à BERTOENDO Catalaunenſi Epiſcopo iiſdem datum.	ibid.		627
EPHIBII Abbatis teſtamentum.	318	XII.	101
Privilegia à PIPINO I. Francorum Rege Monachis Figiacenſibus data.	319	XIII.	255
Excommunicatio lata ab Archiepiſcopo quodam Senonenſi in pervaſores rerum Eccleſiaſticarum.	320	X.	635
ALBINI ALCUINI Epiſtola II. ad GALLICELLULAM.	321	VI.	391
Ejuſdem Epiſtola ad FRIDUGISUM.	322		396
Ejuſdem Præfatio ad ARNONEM Epiſcopum Salizburgenſem, in Expoſitionem Pſalmorum quos Pœnitentiales & Graduales vocant, ac Pſalmi CXVIII.	323	IX.	118
DUNGALI Recluſi Epiſtola ad CAROLUM-MAGNUM.	324	X.	143
Præceptum LUDOVICI PII Imperatoris in gratiam Eccleſiæ S. Juliani Brivatenſis, quam BERINGARIUS Comes reædificaverat.	328	XII.	104
Præceptum PIPINI Aquitaniæ Regis, quo bona S. Juliano Brivatenſi collata confirmat.	329		105
Diploma LUDOVICI PII ac LOTHARII Imperatorum, quo Conſtitutionem JONÆ Aurelianenſis Epiſcopi pro inſtauratione Monaſterii Miciacenſis confirmant.	ibid.	VIII.	138
AMALARII Epiſcopi Epiſtola ad HIEREMIAM Archiepiſcopum Senonenſem.	330	VII.	164
HIEREMIÆ ad AMALARIUM.	ibid.		165
AMALARII ad JONAM Aurelianenſem Epiſcopum.	ibid.		ibid.
—— ad RANTGARIUM Epiſc. Noviomenſem.	ibid.		ibid.
—— ad HETTONEM Monachum.	331		167
—— ad GUNTARDUM.	ibid.		168
—— de obſervatione Quadrageſimæ.	333		173
Literæ Mo[illegible]chorum S. Remigii Remenſis, quæ-		IV.	229

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
		bus ſocietatem ineunt cum Monachis S. Dionyſii in Francia.	ibid.
VII.	175	*Apologeticum* EBBONIS *Archiepiſcopi Remenſis.*	335
II.	822	HINCMARI *Archiepiſcopi Remenſis Epiſtola ad* CAROLUM *Calvum Francorum Regem.*	337
XII.	107	LOTHARII *Imp. Præceptum, quo* AMOLONI *Archiepiſcopo Lugdunenſi prædia quædam reſtituuntur.*	339
VII.	184	*Ejuſdem Confirmatio Fundationis Abbatiæ Grandis-Vallis.*	ibid.
XII.	109	*Ejuſdem Præceptum, quo* REMIGIO *Lugdunenſi Archiepiſcopo alia prædia reſtituit.*	340
	110	*Ejuſdem Præceptum, quo eidem alia bona reſtituit.*	ibid.
VIII.	141	*Ejuſdem Præceptum, quo villam quamdam* JONÆ *Eduenſi Epiſcopo reſtituit.*	ibid.
XII.	112	*Ejuſdem Præceptum, quo S. Petri Jurenſium Eccleſiam Lugdunenſi Eccleſiæ confert.*	341
	114	*Ejuſdem Præceptum, quo Saviniacum eidem Eccleſiæ confert.*	ibid.
	ibid.	*Ejuſdem Præceptum, quo Nantuadenſe cœnobium eidem Eccleſiæ donat.*	ibid.
	115	*Ejuſdem Præceptum, quo alia eidem Eccleſiæ donat.*	342
XIII.	260	ANGILGUINI *ac* RIMULDIS *ejus conjugis Donatione Eccleſiæ Ambianenſi facta.*	ibid.
	263	AGILMARO *Viennenſi Archiepiſcopo res ablatas* WIGERICUS *Comes reſtituere cogitur.*	343
		PRIVILEGIA CORBEIÆ.	
VI.	397	*I.* BENEDICTI *Papæ III. confirmatio Privilegiorum Corbeiæ.*	343
	408	*II. Præceptum* CAROLI *Calvi Imp. quo privilegia Corbeiæ collata confirmat.*	346
	411	*III.* CAROLI *Simplicis Præceptum, in eamdem ſententiam.*	347
	415	*IV.* CHRISTOPHORI *Papæ, confirmatio eorumdem privilegiorum.*	348
	417	*V.* LEONIS *Papæ IX. confirmatio eorumdem privilegiorum.*	349
		Hactenùs Privilegia Corbeiæ.	
XII.	116	CAROLI *Calvi Præceptum, quo Mons-aureus Eccleſiæ Lugdunenſi reſtituitur.*	ibid.
	118	*Ejuſdem Præceptum, quo alia prædia Eccleſiæ Lugdunenſi reſtituuntur.*	350
	531	*Ejuſdem Præceptum, quo Monaſterium S. Porciani Monachis Herenſibus confert.*	ibid.
	551	*Eam donationem approbat* JOANNES *Papa VIII.*	351
VIII.	349	CAROLI *Calvi præceptum, quo approbat fundationem Monaſterii S. Andreæ, in Diœceſi Elnenſi.*	ibid.
X.	157	*Ejuſdem, Fundatio Monaſterii S. Cornelii Compendienſis.*	352
XII.	120	CAROLI *Regis Provinciæ Præceptum, quo Villam Urbanam Eccleſiæ Lugdunenſi reſtituit.*	353
	122	*Ejuſdem Præceptum, quo varia eidem Eccleſiæ confert.*	354
	123	*Ejuſdem Præceptum, quo Tornonem eidem Eccleſiæ reſtituit.*	ibid.
	124	*Ejuſdem Præceptum, quo Piſiniacum eidem Eccleſiæ reſtituit.*	355
	125	*Ejuſdem Præceptum, quo Leviam eidem Eccleſiæ reſtituit.*	ibid.
	126	*Idem Servum quemdam manumittit.*	ibid.
	127	*Idem manumiſſionem confirmat.*	ibid.
	119	ANGILMARUS *Archiepiſcopus Viennenſis* MAURINO *facultatem condendi Eccleſiam tribuit.*	356
VIII.	142	JONAS *Eduenſis Epiſcopus multa Canonicis ſuis confert.*	ibid.
	145	*Idem fundatam à* TANCRADO *& ab* ACHARDO *ejus filio dotatam Eccleſiam confirmat.*	357

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
Acta judicii inter WITFREDUM *Eccleſiæ S. Mauritii Viennenſis Advocatum, ac* SIGIBERTUM *invaſorem.*	358	XII.	154
LOTHARII *Regis Provinciæ Præceptum, quo Cadulıacum & Liviam Eccleſiæ Lugdunenſi reſtituit.*	ibid.		128
Ejuſdem Præceptum, quo alia bona eidem Eccleſiæ reſtituit.	ibid.		129
Ejuſdem Præceptum, quo jubet reſtitui eidem Eccleſiæ quidquid à variis hominibus quovis tempore fuerat uſurpatum.	359		130
Ejuſdem Præceptum, quo commutationem quamdam eidem Eccleſiæ damnoſam reſcindit.	ibid.		13[illegible]
ADO *Viennenſis Archiepiſcopus Eccleſiam Velnenſem confirmat Eccleſiæ S. Eugendi Jurenſis.*	360		135
HELEGRINA *dotem ſuam* SISENANDO *vendit.*	ibid.		137
Præceptum BARNOINI *Archiep. Viennenſis, quo multa confert, aut collata confirmat Eccleſiæ S. Tinderii.*	ibid.		139
Idem RATBERTO *facultatem tribuit Eccleſiam S. Blandinæ inſtaurandi.*	362		136
Villam Mantulam Eccleſiæ Viennenſi donat TEUTBERTUS *Comes.*	ibid.		143
Eidem Comiti villam Mantulam, & alia prædia uſu fructuario poſſidenda donat BARNOINUS *Viennenſis.*	363		146
HELIÆ *Hieroſolymorum Patriarchæ Epiſtola ad* CAROLUM *Calvum Imperatorem, Epiſcopos ac Nobiles Galliarum.*	ibid.	II.	372
Præceptum CARLOMANNI *Francorum Regis in gratiam Monaſterii S. Polycarpi, in Diœceſi Narbonenſi.*	364	VIII.	352
Ejuſdem Præceptum, quo omnia quæ à prædeceſſoribus ſuis Eccleſiæ Aurelianenſi conceſſa ſunt, confirmat.	ibid.		148
CAROLUS *Craſſus Imp. confirmat Præceptum* LOTHARII *Imp. in gratiam Abbatiæ Grandis Vallis.*	365	VII.	285
Privilegium RAGANFREDI *Archiepiſcopi Viennenſis, quo Eccleſiæ S. Albini in villa Vogoriâ bona omnia reſtituit.*	ibid.	XII.	145
Præceptum ODONIS *Francorum Regis in gratiam Mon. S. Polycarpi, in Diœceſi Narbonenſi.*	366	VIII.	354
Privilegium FORMOSI *Papæ in gratiam Mon. S. Tenderii.*	ibid.	XII.	150
Præceptum LUDOVICI *Regis Burgundiæ, in gratiam ejuſdem Monaſterii.*	367		152
Præceptum CAROLI *Simplicis Francorum Regis, in gratiam Mon. S. Aniani, in Diœceſi Narbonenſi.*	ibid.	XIII.	265
Epiſtola cujuſdam Abbatis Monaſterii S. Germani ad VIDONEM *Epiſcopum Virdunenſem, de Hungaris.*	368	XII.	349
Ejuſdem alia Epiſtola, cur Eccleſiæ in memoriam Sanctorum Veteris Teſtamenti non dedicentur.	370		356
GUILLELMUS *Dux Aquitaniæ decernit, ut menſæ Canonicorum Brivatenſium ablata reſtituantur.*	ibid	XI.	282
Teſtamentum HERIVEI *Epiſcopi Eduenſis, quo bona non pauca Eccleſiæ ſuæ confert.*	371	VIII.	151
Fundatio Capellæ S. Juliano dicatæ.	372	XI.	283
Præceptum HUGONIS *Italiæ Regis & Comitis Provinciæ, quo confirmantur quæ Monaſterio S. Tenderii collata ſunt.*	ibid.	XII.	147
LEONIS *Papæ VII. Epiſtola ad* HUGONEM *Francorum Principem, ac S. Martini Turonenſis Abbatem.*	373	II.	375
STEPHANUS *Arvernorum Epiſcopus Liziniacum donat Eccleſiæ S. Juliani Brivatenſis.*	ibid.	XI.	285
Electio S. MAJOLI *in Abbatem Cluniacenſem.*		VI.	419

Ord. v. Tom.	Edit. pag		
		vivente HAYMARDO Abbate.	374
VII.	187	CONRADUS Burgundiæ Rex Monaſterium Grandis-Vallis inſtaurat.	375
VIII.	357	LOTHARII Francorum Regis Præceptum, in gratiam Monaſterii SS. Michaëlis atque Germani.	ibid.
XIII.	268	Duello probatur Eccleſiam S. Saturnini Monaſterio Bellilocenſi attribui debere.	376
XI.	289	STEPHANUS Arvernorum Epiſcopus Eccleſiam Liziniacenſem pro XII. Canonicis fundat.	ibid.
VI.	421	GAUFRIDUS cui cognomen Griſea-gunella, Andegavorum Comes, Monachos in Eccleſiâ S. Albini conſtituit.	377
VII.	186	LOTHARII Francorum Regis Præceptum, quo bona Monaſterio Grandis-Vallis collata confirmat.	378
VI.	424	RAINALDUS eligitur in Abbatem S. Albini Andegavenſis, vivente GUNTERIO Abbate.	ibid.
	425	S. ODILO eligitur in Abbatem Cluniacenſem, vivente S. MAIOLO Abbate.	379
VIII.	154	GAUSBERTUS eligitur Epiſcopus Caturcenſis.	ibid.
XIII.	270	CONRADI Burgundiæ Regis Præceptum, quo varia donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis.	380
	272	RODULFI Burgundiæ Regis Præceptum, quo confirmat quæ eidem Monaſterio pater ſuus donaverat.	ibid.
II.	386	S. ODILONIS Abbatis Cluniacenſis Epiſtola ad PATERNUM Abbatem S. Joannis Pinnatenſis.	381
	387	JOANNIS Papæ IX. Epiſtola ad S. ODILONEM.	ibid.
	388	S. ODILONIS Epiſtola ad GARSIAM Regem Navarræ.	ibid.
	389	Ejuſdem Epiſtola ad Matronam quamdam.	ibid.
	390	Monachi cujuſdam Epiſtola ad Monachos S. Benigni Divionenſis.	382
XIII.	273	Conſtitutio Monachorum S. Andreæ Viennenſis, quâ ſibi furtum utenſilium interdicunt.	ibid.
IX.	115	GASTO Bearnenſis Vicecomes filiam ſuam GUILLELMAM SANCIO Regis Caſtellæ filio in matrimonium dare ſpondet.	ibid.
VI.	427	PONTIUS Archiepiſcopus Arelatenſis Indulgentias concedit in Dedicatione Eccleſiæ, & confirmat Privilegia Monaſterio Montis-Majoris conceſſa à Summis Pontificibus.	383
VII.	197	HELDEBERTUS Epiſcopus Avenionenſis ac ROSTAGNUS non pauca donant Monaſterio S. Andreæ.	384
	200	Eidem bonorum ſuorum partem donant GIRUINUS & uxor ejus CONSTANTIA.	385
XI.	292	PONCIUS Gabalorum ac Foreſii Comes Eccleſiam Canonicorum Colidenſium fundat.	ibid.
X.	637	S. HENRICUS Alemannorum Rex, poſtmodum Imperator Epiſcopo & Abbati S. Michaëlis in Porcariani, bona omnia & jura ſua confirmat.	386
XIII.	274	RICHARDUS Marchio Normanniæ multa confert Eccleſiæ Carnutenſi, ut damna quæ illi intulerat, reſarciret.	ibid.
	275	RODULFUS Burgundiæ Rex, quæ Monaſterio S. Andreæ Viennenſis à parentibus ſuis CONRADO ac MATHILDE data fuerant, confirmat.	ibid.
II.	827	FULBERTI Epiſcopi Carnutenſis Epiſtola de bonis Eccleſiarum, ac rebus ſacris.	387
VII.	201	Dos facta in conſecratione Eccleſiæ S. Martini in monte Andaone.	388
XIII.	276	ERMENGARDIS Regina Burgundiæ Eccleſiam S. Joannis donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis.	389
	277	Eidem Monaſterio de Regalibus donat GUILLELMUS Burgundiæ Dux.	ibid.
	278	LEUDEGARIUS Archiepiſcopus Viennenſis, Monachis S. Andreæ, ne quid è rebus Obedientiarum	

		Ord. v. Tom.	Edit. pag
ſibi commiſſarum uſurpent, prohibet.	ibid.		
Nonnulla è bonis ejuſdem Monaſterii WAGONI & uxori ejus beneficii loco, in cenſum Precarum conceduntur.	390	XIII.	279
RICHARDI Normannorum Ducis donatio propter nuptias ADELÆ facta.	ibid.	VII.	203
BORCARDUS Comes nonnulla donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis.	391	XIII.	280
ODO Comes Palatinus Francorum Regis, vulgò Campaniæ Comes, Eccleſiam S. Martini Sparnacenſis fundat, in Diœceſi Remenſi.	ibid.		281
Teſtamentum GUIFREDI Comitis Cerritanenſis.	392	VI.	432
WALTERIUS eligitur Abbas S. Albini Andegavenſis.	393		436
Ne quis Vdaetam Viennenſem adulteret vetat ADELAIS Marchioniſſa.	ibid.	XIII.	284
Statuta antiqua Angliæ, in quibus totius Regni Comitia ordinantur.	394	XII.	557
GREGORII Papæ VI. Litera ad Univerſos Fideles, quibus eos ut indigenti Romanæ Eccleſiæ ſubveniant, hortatur.	398	IV.	232
Dotem conjugi ſuæ INGÆ dat ILDEBRANDUS Longobardus.	ibid.	XII.	155
HENRICUS I. Francorum Rex Fiſcum Umgradum immunem Eccleſiæ Carnutenſi concedit.	ibid.	XIII.	285
LEONIS Papæ IX. Epiſtola ad Francos, quâ eos ut ſui Apoſtoli Remigii Remenſis feſtum celebrent, hortatur.	ibid.	II.	456
RAINALDUS Burgundiæ Comes I. Maraſcalciam & Canariam Eccleſiæ Biſuntinæ remittit in villâ Cuſſiaco.	399	IX.	118
FROLLANTI Epiſcopi Silvanectenſi Epiſtola ad BERENGARIUM.	ibid.	II.	509
BERENGARII Epiſtola ad RICARDUM.	400		510
Confirmantur dona Eccleſiæ Rotomagenſi S. Audoëni facta.	ibid.	XIII.	286
Fundatio Abbatiæ BB. Martini & Wulgani de Siggi, ejuſdemque traditio Rotomagenſi Eccleſiæ S. Audoëni.	ibid.		288
HENRICI Francorum Regis Diploma, quo injuſtam conſuetudinem in urbe Aurelianenſi abrogat.	401	VIII.	156
WIMUNDI è Monacho Abbatiæ de Cruce S. Leufredi Archiepiſcopi Averſani, Epiſtola ad ERFASTUM, de Deo uno & trino.	ibid.	II.	377
Eccleſiam, ſive Monaſterium S. Stephani inſtaurat HUGO Nivernenſis Epiſcopus, atque ibi Canonicos inſtituit.	404	VI.	437
Indulgentia conceduntur in conſecratione Eccleſiæ S. MARIÆ de Cerreno, cui nonnulla donantur.	405		441
Eccleſiam S. Machuti, & nonnulla donant Majori-Monaſterio ROBERIUS de Sabulſio & uxor ejus HADULEA.	406	XI.	294
Eccleſia S. MARIÆ de Valle conſecratur, ac dotatur à BALDA virgine.	407	VI.	443
ALFONSI Hiſpaniarum Regis Epiſtola ad HUGONEM Abbatem Cluniacenſem.	ibid.		445
HUGONIS Abbatis Cluniacenſis Statuta in gratiam ejuſdem ALFONSI.	408		447
Ejuſdem HUGONIS Statutum in gratiam LAMBERTI Abbatis S. Bertini.	ibid.		448
THEOBALDUS Francorum Comes Palatinus, ODONEM filium dat ſalutaribus aquis abluendum HUGONI Abbati Cluniacenſi, eique Monaſterio Coſſiacum donat.	ibid.		449
GERVASIUS Eccleſiam S. Guingualoei dat Majori-Monaſterio, amotis inde Canonicis.	409	XI.	296
Præbendam Eccleſiæ ſuæ confert Monachis Cluniacenſibus ARALDUS Epiſcopus Carnutenſis.	410	VI.	451
GREGORII Papæ VII. (aut fortè IX. ut conjicit eruditus Baluzius) Epiſtola ad Dominos Nigellæ & Bovæ.	ibid.	VII.	206
HERIBERTUS Viromandorum Comes jura & liber-		XII.	156

Ord. v. Edit. Tom.	pag.		
		tates Abbatiæ S. Prajecti in urbe S. Quintini aſſerit.	410
XI.	300	Guillelmus Aquitaniæ Dux Monaſterium S. Mariæ in ſuburbio Pictavenſi fundat, in uſum Monachorum Cluniacenſium.	411
VIII.	157	Raginardus in Concilio Auguſtodunenſi excommunicatus, iniuſtam conſuetudinem dimittit.	ibid.
VI.	454	Eccleſiam in caſtro de Avalone donat Monachis Cluniacenſibus Hugo Burgundiæ Dux.	412
	457	Wido Matiſconenſis Comes Monachum induens, non pauca confert Monaſterio Cluniacenſi.	413
	459	Guillelmus Aquitaniæ Dux Montem de Niort donat Monaſterio Cluniacenſi.	ibid.
II.	508	Litera Commendatitia Gregorii Papæ VII. data Birendario poſt Concilium Romanum.	ibid.
XIII.	290	Amalricus Miles Majori-Monaſterio Semenrtim donat.	ibid.
	293	Aibertus Miles, ejus uxor & filius ſocietatem ineunt cum Monachis S. Andreæ Viennenſis, ut piorum operum ipſorum participes fiant.	414
	294	Emmo & Iſabella Monaſterio S. Andreæ Viennenſis non pauca donant, ob filii ſuſceptionem in Monachum.	ibid.
XI.	301	Philippus de Caſtellione Trecenſis Epiſcopus, inſtituit Canonicos Regulares S. Quintini Belvacenſis in Eccleſia S. Georgii.	415
VIII.	159	Raimundus Comes Toloſanus nonnulla Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis erogat.	ibid.
	161	Teſtamentum Geraldi de Gordonio Caturcenſis Epiſcopi.	ibid.
XI.	302	Philippus de Caſtellione Trecenſis Epiſcopus, præbendam in Eccleſia Cathedrali, & Eccleſiam S. Mariæ confert Canonicis Regularibus S. Georgii.	416
IX.	131	Raimundus Burgundionum Comes, Eccleſiæ Biſontinæ non pauca donat.	417
X.	162	Guillelmi Comitis Toloſani, & Guillelmi Comitis Barcinonenſis concordia pro caſtro de Laurago.	ibid.
V.	537	Urbani Papæ II. Epiſtola ad Rainoldum Archiepiſcopum Remenſem, ac Suffraganeos ejus.	418
III.	122	Raimundi Galliciæ & Henrici Portugalliæ Comitum Epiſtola ad Hugonem Abbatem Cluniacenſem.	ibid.
XI.	304	Abbatiam Hamenſem fundat Ingelrannus, eamque fundationem confirmat Robertus Flandriæ Comes.	ibid.
V.	539	Rainoldi Archiepiſcopi Remenſis Epiſtola ad Lambertum Electum Atrebatenſem.	420
	540	Atrebatenſium Epiſtola ad Rainoldum.	ibid.
	ibid.	Rainoldi Epiſtola ad Urbanum Papam II.	ibid.
	542	Atrebatenſium Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	543	Narratio conſecrationis Lamberti Romæ.	421
	547	Urbani II. Epiſtola ad Rainoldum.	422
	548	Lamberti Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	549	Ejuſdem Epiſtola ad Capitulum Eccleſiæ Remenſis.	423
	550	Rainoldi Epiſtola ad Robertum Flandriæ Comitem.	ibid.
	551	Urbani Papæ Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	552	Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	ibid.	Urbani Papæ Epiſtola ad quoſdam Abbates.	ibid.
	553	Ejuſdem Epiſtola ad Gualcherum Epiſcopum Cameracenſem.	424
	554	Rainoldi Archiepiſcopi Remenſis Epiſtolæ duæ ad Lambertum Epiſcopum Atrebatenſem.	ibid.
	555	Urbani Papæ Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	556	Narratio itineris Lamberti Clarum-montem.	ibid.
	557	Urbani Papæ Epiſtola ad Guarnerium de Caſtellione.	425

		Ord. v. Edit. Tom.	pag.
Ejuſdem Epiſtola ad Richerium Archiepiſcopum Senonenſem.	ibid.	V.	557
Narratio reliqui itineris Lamberti Clarum-montem.	ibid.		558
Urbani Papæ Decretum, quo Atrebatenſi urbi ſuum Epiſcopum reſtituit.	ibid.	III.	123
Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis Epiſtola ad Mathildem Comitiſſam.	426	II.	405
G. A. Monachi Cluniacenſis Epiſtola ad Petrum Priorem S. Joannis.	427		408
Rainoldi Archiepiſcopi Remenſis Epiſtolæ duæ ad Lambertum Atrebatenſem.	ibid.	V.	559
Charta confraternitatis inter Eccleſias S. Nicolai & S. Laudi Andegavum.	428	XI.	309
Canonici Caturcenſes nonnulla donant Gausberto de Caſtro-novo, eâ lege ut filium canonicum habitum apud ſe induat, cum x. ætatis annum attigerit.	429	VIII.	360
Marbodi Epiſcopi Redonenſis Epiſtola ad Hildebertum Cenomanenſem Epiſcopum.	430	XIII.	295
Stephani Comitis Carnutenſis Epiſtola ad Adelam uxorem.	ibid.	IV.	257
Urbani Papæ II. Epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Franciæ.	431	V.	538
Anſelmi de Ribodimonte Epiſtola ad Manaſſem Archiepiſcopum Remenſem.	ibid.	VII.	191

S. ANSELMI EPISTOLÆ.

		Ord. v. Edit. Tom.	pag.
Epiſtola I. ad Lanfrancum Archiepiſcopum Cantuarienſem.	433	III.	121
II. ad Richardum Monachum Beccenſem.	ibid.	IX.	116
III. ad Robertum, Seyt & Edit.	ibid.		117
IV. ad Hugonem Monachum.	434		118
V. ad Willelmum amicum.	ibid.		120
VI. ad Herbertum Epiſcopum Thetfordenſem.	ibid.		ibid.
VII. ad Anſelmum nepotem.	ibid.		121
VIII. ad Walterum Cardinalem, Apoſtolicum in Angliâ Legatum.	435		122
IX. ad Epiſcopos Hiberniæ.	ibid.		123
Paſchalis Papæ II. Epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Galliarum.	ibid.	VI.	460
Ejuſdem Epiſtola ad Daimbertum Archiepiſcopum Senonenſem.	436	III.	126
Ejuſdem Epiſtola ad Lambertum Epiſcopum Atrebatenſem.	ibid.		ibid.
Ejuſdem Epiſtola ad Radulphum Archiepiſcopum Remenſem.	ibid.	V.	561
Terram Aumiliacum Eccleſiæ Moliſmenſi donant Hugo Comes Trecenſis, & uxor ejus Conſtantia.	437	IV.	237
Adela Viromandenſis Comitiſſa præbendam S. Quintini confert Canonicis Regularibus Belvacenſibus.	ibid.	XI.	314
Guillelmus Præpoſitus Caturcenſis, jusjurandum præſtat, ſe perſonas, ac libertates Eccleſiæ Caturcenſis defenſurum.	ibid.	VIII.	362
Guillelmus Vicecomes S. Cyrici nonnulla donat Eccleſiæ Caturcenſi.	438		364
Eadem & alia eidem Eccleſiæ donat Raterius de Belloforte.	ibid.		365
Eidem Eccleſiæ nonnulla donat, ut filium offerat Bernardus Trancapetus.	ibid.		366
Godefridus Epiſcopus Ambianenſis, confirmat quæ Lehunenſi Monaſterio donata fuerant à Roberto Flandrenſi Comite, & à Roberto Peronenſi.	ibid.		163
Canonicorum Eccleſiæ Pariſienſis Epiſtola ad Paſchalem Papam II.	439	III.	128
Paſchalis Papæ II. Epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Provinciarum Remenſis, Senonen-			ibid.

in III. Volumine contentorum.

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
		ſis ac Turonenſis.	ibid.
III.	130	*Ejuſdem Epiſtola ad* DAIMBERTUM *Archiepiſcopum Senonenſem.*	ibid.
XIII.	296	PHILIPPUS *I. Francorum Rex bona Epiſcoporum Carnutenſium vitâ functorum jubet intacta ſervari.*	440
	297	*Idem decernit* PASCHALIS *Papa II.*	ibid.
	298	*Abbatiam S. Trinitatis pro Monialibus fundat* GUILLELMUS *Comes Moretonii.*	ibid.
II.	390	HENRICI *IV. Imperatoris Epiſtolæ tres ad* HUGONEM *Abbatem Cluniacenſem.*	441
	397	*Anonymi Epiſtola ad eumdem* HUGONEM.	443
	ibid.	HENRICI *Imperatoris Epiſtola ad eumdem* HUGONEM.	ibid.
	401	HUGONIS *ejuſdem Epiſtola ad* PHILIPPUM *I. Francorum Regem.*	ibid.
III.	131	PASCHALIS *Papa II. Epiſtola de Legatione S. A. datâ* GIRARDO *Engoliſmenſi Epiſcopo.*	444
VIII.	366	RAIMUNDUS *de Banzâ &* AITORGA *uxor ejus, nonnulla donans, ac filium offerunt Eccleſiæ Caturcenſi.*	ibid.
IX.	132	*Teſtamentum* HUMBERTI *Guerilla.*	ibid.
III.	132	THEOBALDI *Stampenſis Epiſtola ad Epiſcopum Lincolnienſem.*	445
	137	*Ejuſdem Epiſtola ad* PHARITIUM *Habendonenſem Abbatem.*	447
	139	*Ejuſdem Epiſtola ad* MARGARETAM *Reginam.*	ibid.
	140	*Ejuſdem Epiſtola ad* PHILIPPUM *amicum.*	ibid.
	142	*Ejuſdem Epiſtola ad* ROSCELINUM *Compendienſem Clericum.*	448
II.	399	HENRICI *Romanorum Regis, Epiſtola ad Monachos Cluniacenſes.*	449

HILDEBERTI Cenomanenſis Epiſcopi ac deinde Archiepiſcopi Turonenſis Epiſtolæ.

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
IV.	244	*Epiſtola I. ad* GUILLELMUM *Winceſtrenſem Epiſcopum.*	450
	245	*II. III. IV. V. VI. VII. ad Amicos.*	ibid. & ſeq.
	256	*VIII. ad* HONORIUM *Papam.*	453
	257	*IX. ad Epiſcopum, qui ſandalia miſerat.*	ibid.
XIII.	App. 260	*X. ad Epiſcopum quemdam.*	ibid.
	ibid.	*XI. ad* HENRICUM *Anglorum Regem.*	454
	262	*XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. ad diverſos.*	ibid. & ſeq.
	267	*XVIII. XIX. XX. XXI. ad* INNOCENTIUM *Papam II.*	455 & ſeq.
	271	*XXII. ad amicum.*	456
	ibid.	*XXIII. ad* RANULFUM *Dunelmenſem Epiſcopum.*	ibid.
	272	*XXIV. ad* ALDARUM *Priorem S. Cuthberti.*	457
VI.	452	*Societatem cum Monachis Cluniacenſibus ineunt Epiſcopus & Canonici Eccleſiæ Aurelianenſis.*	ibid.
VIII.	165	*Pactum initum inter* GUILLELMUM *Montiſpeſſulani Dominum, &* BERTRANDUM *de Anduſiâ pro ineundo matrimonio filii & filiæ ipſorum.*	ibid.
VII.	190	HELIAS *Cenomanenſis Comes nonnulla donat Monaſterio S. Petri de Culturâ.*	459
	196	BALDRICUS *Dolenſis Epiſcopus confirmat Monaſterio S. Florentii bona, quæ in ſuâ Diœceſi ſita ſunt.*	ibid.
III.	132	PASCHALIS *Papa II. Epiſtola ad* GUIDONEM *Archiepiſcopum Viennenſem.*	ibid.
X.	163	*Monaſterio S. Pontii Tomeriarum nonnulla donat* BERNARDUS *de Minerba.*	ibid.
IX.	135	*Teſtamentum* RAIMUNDI *Comitis Melgorienſis.*	460
	137	*Matrimonium initum inter* GAUFREDUM *de Roſſilione, &* ERMENGARDEM *filiam* BERNARDI *Vicecomitis Biterrenſis.*	461

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
Epiſtola Encyclica Monachorum Burgidolenſis Abbatiæ, vitam, libroſque HERVÆI *commentas.*	ibid.	II.	514
Epiſtola Encyclica Monachorum Caſalis-Benedicti, ANDREÆ *Abbatis vitam continens.*	462		518
PASCHALIS *Papa II. Epiſtola ad Clerum & Populum Atrebatenſem.*	463	V	562
Ejuſdem Epiſtola ad LAMBERTUM *Epiſcopum Atrebatenſem.*	ibid.		563
Ejuſdem Epiſtola ad duodecim Arbitros.	ibid		ibid.
BALDRICUS *Noviomenſis Epiſcopus, Lehunenſi Monaſterio confirmat, quæ eidem à* BOSONE *milite reſtituta ſunt.*	ibid.	VIII.	169
Quæ eidem Monaſterio ab OTBERIO *Præpoſito donata ſunt, confirmat* GODEFRIDUS *Epiſcopus Ambianenſis.*	464		171
ERNULFI *Monachi Beccenſis, poſtea Roffenſis Epiſcopi, Epiſtola ad* WALCHELINUM *Epiſcopum Wentanum.*	ibid.	II.	410
Ejuſdem Epiſtola ad LAMBERTUM.	471		431
Epiſtola FREDERICI *Archiepiſcopi Colonienſis ad* BRUNONEM *Archiepiſcopum Trevirenſem.*	474	X.	639
ROBERTO *de Arbriſſello varii varia donant.*	ibid.	XI.	314
Eidem locum qui in Sylvâ Cadunii dicitur Salvitas, donat GUILLELMUS *Epiſcopus Petragoricenſis.*	475		317
Eidem nonnulla donat GUILLELMUS *de Bironio.*	ibid.		318
Superiora omnia dona in GERARDUM *de Salis transfert* ROBERTUS *de Arbriſſello.*	ibid.		ibid.
Item Donatio GUILLELMI *de Biron.*	476		320
Item Donatio AINARDI *de Bainaco.*	ibid.		ibid.
Item Donatio ITERII *de Moyſidano.*	ibid.		ibid.
Item Donatio ARNALDI *de Monte-Incenſo.*	ibid.		321
Item Donatio EBRARDI *de Madelano.*	ibid.		ibid.
Confirmatio Donationum ab GUILLELMO *Petragoricenſi Epiſcopo facta.*	ibid.		ibid.
Privilegium Cluniacenſibus Monachis concedit LUDOVICUS *VI. Francorum Rex: idem confirmat* PHILIPPUS *IV.*	ibid.	XIII.	300
Litem inter Epiſcopum Baſileenſem, ac Monachos S. Blaſii dirimunt GREGORIUS *Presbyter Cardinalis, ac* PONTIUS *Abbas Cluniacenſis.*	477	VIII.	172
CALLISTI *Papæ II. Epiſtola ad* LUDOVICUM *VI. Francorum Regem.*	478	III.	146
LUDOVICI *VI. Epiſtola ad* CALLISTUM *II.*	ibid.		147
Remiſſionem Mareſcaliæ & Canariæ in villâ Tuſſiaco, conceſſam Eccleſiæ Biſuntinæ, confirmat CALLISTUS *Papa II.*	479	IX.	130
Ejuſdem Epiſtola ad GAUFRIDUM *Carnotenſem,* JOANNEM *Aurelianenſem, &* STEPHANUM *Pariſienſem Epiſcopos.*	ibid.	III.	149
HONORII *Papæ II. Epiſtola ad Canonicos Eccleſiæ Turonenſis.*	ibid.		ibid.
Ejuſdem Epiſtola ad LUDOVICUM *VI. Francorum Regem.*	ibid.		150
Ejuſdem Epiſtola ad ALEXANDRUM *Epiſcopum, & ad Clerum Leodienſem.*	ibid.	XII.	158
GAUFRIDUS *Epiſcopus Carnotenſis eligendi Decani licentiam Canonicis concedit.*	480	XIII.	304
Canonicos Regulares in Abbatiâ S. Martini Sparnacenſis inſtituit THEOBALDUS *Comes Palatinus, ſive Campaniæ.*	ibid.		305
Id inſtitutum confirmat RAINALDUS *Archiepiſcopus Remenſis.*	ibid.		307
LUDOVICUS *VI. Francorum Rex Carnotenſis Eccleſiæ ſervos in jure pro liberis haberi jubet.*	481		309
Idem Leges Pacis Lauduni conſtituit.	ibid.	XI.	322
Pactum de futuro matrimonio inter ARMANNUM *de Omellaz, ac* SIBYLLAM *filiam* PETRI *de Obilione.*	483	IX.	138

Elenchus Operum

Ord. v. Edit. Tom.	pag.		
III.	151	Ludovici *VI. Epiſtola ad Legatum Apoſtolicæ Sedis.*	484
	ibid.	*Cleri Rotomagenſis Epiſtola ad* Honorium *Papam II.*	ibid.
II.	457	Henrici *II. Anglorum Regis Epiſtola ad* Innocentium *Papam II.*	ibid.
	458	Innocentii *Papæ II. Epiſtola ad* Hugonem *Archiepiſcopum Rotomagenſem.*	ibid.
	443	*Canonicorum Peteagenſium Epiſtola ad Capitulum Tornacenſe.*	485
	445	Rainaldi *Archiepiſcopi Remenſis Epiſtola ad* Robertum *Epiſcopum Tornacenſem.*	ibid.
	480	Lothanii *Imperatoris Litera in cauſâ* Innocentii *Papæ II. ac* Petri *Leonis.*	ibid.
	507	Gaufridi *de Medianâ Epiſtola ad* Petrum *Abbatem SS. Sergii & Bacchi*	486
	481	Innocentii *Papæ II. Epiſtola ad* Petrum *Abbatem Cluniacenſem.*	ibid.
XIII.	311	*Brevis Narratio rerum quæ pertinent ad Abbatiam de Miratorio*	ibid.
VIII.	173	Bartholomæi *Epiſcopi Laudunenſis judicium, quo terra de Cais Monachis Lobunenſibus aſſeritur.*	487
	175	*Abbatiam SS. Facundi & Primitivi Cluniacenſi Monaſterio donat* Aldefonsus *Hiſpaniæ Imperator.*	ibid.
IV.	261	Hugo *Caſtrinovi Dominus confirmat ea quæ Canonicis Regularibus S. Vincentii in Nemore donaverat.*	488
III.	152	Innocentii *Papæ II. Epiſtola ad* Ludovicum *VI. Francorum Regem.*	ibid.
	153	Archenbaldi *Eccleſiæ Aurelianenſis Subdecani Epiſtola ad* Henricum *Archiepiſcopum Senonenſem.*	ibid.
	154	Gaufridi *Epiſcopi Carnutenſis Epiſtola ad eumdem.*	489
	ibid.	Innocentii *Papæ II. Epiſtola ad* Gaufridum *Carnutenſem, &* Stephanum *Pariſienſem Epiſcopos.*	ibid.
	155	*Ejuſdem ad* Stephanum *Epiſcopum Pariſienſem.*	ibid.
	ibid.	Stephani *ejuſdem Epiſtola ad* Henricum *Archiepiſcopum Senonenſem.*	ibid.
	157	*Ejuſdem Epiſtola ad* Gaufridum *Epiſcopum Carnutenſem, Sedis Apoſtolicæ Legatum.*	490
	158	Henrici *Archiepiſcopi Senonenſis Epiſtola ad* Stephanum *Epiſcopum Pariſienſem.*	ibid.
	159	Stephani *ejuſdem Epiſtola ad eumdem* Henricum.	ibid.
	160	Gaufridi *Epiſcopi Carnutenſis Epiſtola ad* Stephanum *Pariſienſem Epiſcopum.*	491
	161	*Abbatum & Clericorum Pariſienſium Epiſtola ad* Innocentium *Papam II.*	ibid.
	162	*Incerti Epiſtolæ duæ ad* Stephanum *Epiſcopum Pariſienſem.*	ibid.
	163	Gaufridi *Epiſcopi Carnutenſis Epiſtola ad eumdem.*	492
	165	S. Bernardi *Epiſtola ad* Gaufridum *Abbatem S. Medardi.*	ibid.
	166	*Ejuſdem Epiſtola ad* Rainaldum *Abbatem.*	ibid.
	164	Gaufridi *Epiſcopi Catalaunenſis Epiſtola ad* Stephanum *Epiſcopum Pariſienſem.*	ibid.
	165	*Ejuſdem* Stephani *Epiſtola ad* Henricum *Archiepiſcopum Senonenſem, ut quidem videtur.*	493
V.	564	Innocentii *Papæ II. Epiſtola ad* Alvisum *Aquicinctinum Abbatem.*	ibid.
	567	*Ejuſdem Epiſtola ad Remenſem ac Senonenſem Archiepiſcopos.*	ibid.
VIII.	177	*Ejuſdem Epiſtola ad* Gaufridum *Carnutenſem, ac* Stephanum *Pariſienſem Epiſcopos.*	ibid.
XII.	159	*Canonicos Regulares in Eccleſia S. Martini inſtituit, ac jura Ambianenſis Decani confirmat* Guarinus *Epiſcopus Ambianenſis.*	494

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
Hugo *Epiſcopus Antiſiodorenſis complurium Eccleſiarum decimas Canonicis ſuis concedit, ea lege, ut tota Quadrageſimâ communiter comedant.*	ibid.	XIII.	313
Quæ Abbatiæ Caricampi collata ſunt, confirmant Theodericus *Ambianenſis, ac* Milo *Morinorum Epiſcopi.*	495	XI.	328
Petrus *Venerabilis Abbas Cluniacenſis, pro* Rodulfo *de Ferronâ benefactore ordinat Miſſas ac preces tùm Cluniaci, tum in toto Ordine celebrandas.*	ibid.		332
S. Bernardi *Epiſtola ad* Innocentium *Papam II.*	496	III.	167
Cælestini *Papæ II. Epiſtola ad Monachos Cluniacenſes.*	ibid.	VI.	461
Ludovicus *VII. Francorum Rex, Monialibus Hederenſis Abbatiæ decimam concedit panis ad Curiam ſuam allati dum Pariſiis moratur.*	497	X.	647
Eccleſiam S. Martini in Abbatiam promovet Theodericus *Epiſcopus Ambianenſis.*	ibid.	XII.	161
Eugenii *Papæ III. Epiſtola ad Clerum & Populum Tornacenſem.*	ibid	V.	565
Ejuſdem Epiſtola ad Ludovicum *VII. Francorum Regem.*	498		566
Guillelmi *Domini Montiſpeſſulani Teſtamentum.*	ibidem.	IX.	140
Gualteri *Abbatis S. Martini Laudunenſis Epiſtola ad* Geraldum *Epiſcopum Tornacenſem.*	500	II.	445
A. Abbatis Everſamenſis Epiſtola ad eumdem.	ibid.		446
Incerti Epiſtola ad Magiſtrum Militiæ Templi.	501		511
Henricus *Epiſcopus Trecenſis S.* Bernardum, *& Claravallenſes Monachos mittit in poſſeſſionem Bullencuriæ.*	ibid.	X.	640
Narratio fundationis Eccleſiæ S. Bartholomæi in pago Alnienſi.	ibid.	XI.	334
Godefrido *Lingonenſi Epiſcopo ablata ab* Odone *Burgundiæ Duce, reſtitui jubet* Ludovicus *VII. Francorum Rex.*	502		335
Henrici *Huntiadonenſis Epiſtola de contemptu mundi ad* Walterum.	503	VIII.	178
Arnulfi *Lexovienſis Epiſcopi Sermo in Annuntiatione B.* Mariæ.	507	XIII.	App.
Ejuſdem Epiſtolæ aliquot.			246
I. ad Alexandrum *Papam II.*	509		253
II. ad Albertum *ac* Theodinum *Cardinales, Sedis Apoſtolicæ Legatos.*	510		254
III. ad Robertum *Archiepiſcopum Rotomagenſem.*	ibid.		255
IV. Judicium in cauſâ Teſtamenti Hugonis *de Pinu.*	ibid.		256
V. ad Henricum *Anglorum Regem.*	ibid.		257
VI. ad Lucium *Papam.*	511	II.	482
VII. ad S. Thomam *Archiepiſcopum Cantuarienſem.*	512		485
VIII. ad Alexandrum *Papam II.*	515		495
IX. ad Henricum *Anglorum Regem.*	516		497
X. ad Albertum *&* Theodinum *Cardinales, Sedis Apoſtolicæ Legatos.*	ibid.		500
XI. ad Wilhelmum *Epiſcopum Cenomanenſem.*	517		501
XII. ad Cælestinum *Papam.*	ibid.		505
XIII. ad eumdem.	ibid.		ibid.
Ejuſdem fragmentum Sermonis.	518		503
Gaufredus *Epiſcopus Avenionenſis litem inter Epiſcopum Cabellionenſem, ac Monachos S. Andreæ dirimit.*	ibid.	VII.	207
Geraldi *Epiſcopi Caturcenſis Epiſtola ad* Fredericum *Imperatorem.*	519	II.	403

Gualteri

in III. Volumine contentorum.

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
		GUALTERI de Mauritaniâ Epiſcopi Laudunenſis Epiſtola	
II.	459	I. ad GOSLELMUM Monachum.	520
	462	II. ad Univerſos fideles.	ibid.
	467	III. ad Magiſtrum THEODERICUM.	522
	469	IV. ad Magiſtrum ALBERICUM.	523
	473	V. ad PETRUM Abaelardum.	525
VIII.	194	Donatio propter nuptias à GUILLELMO Montiſpeſſulani Domino facta MATHILDI ſorori Ducis Burgundiæ.	526
II.	400	HUGONIS Abbatis Cluniacenſis Epiſtola ad FREDERICUM Imperatorem.	ibid.
IX.	148	Teſtamentum GUILLELMI de Tortosâ.	ibid.
X.	165	LUDOVICUS VI. Francorum Rex libertates confert Epiſcopo & Eccleſiæ Laudunenſi.	527
II.	453	PHILIPPI Abbatis de Eleemoſynâ Epiſtola ad ALEXANDRUM Papam III.	ibid.
	455	LAURENTII Abbatis Weſtmonaſterienſis Epiſtola ad ALIENORAM Angliæ Reginam.	528
	451	ALIENORIS Anglorum Reginæ Epiſtola ad ALEXANDRUM Papam III.	ibid.
	452	Ejuſdem Epiſtola ad HYACINTHUM Cardinalem.	ibid.
	52)	ODONIS Canonici Regularis Epiſtolæ VII. ad diverſos.	529
X.	648	Quidquid de Capiceria Pariſienſi, ſede Epiſcopali vacante percipiebat, Monialibus Hederenſibus donat LUDOVICUS VII. Francorum Rex.	536
V.	568	FREDERICI Imperatoris Epiſtola ad Comitem Sueſſionenſem.	ibid.
XIII.	314	JOANNES Martini ſe ac liberos tradit GIRARDO Comiti Ruſcinonenſi.	ibid.
V.	570	FREDERICI Imperatoris Epiſtola ad NICOLAUM Epiſcopum Cameracenſem.	537
VIII.	196	GUILLELMUS de Rocamaurâ ac PETRUS ejus frater nonnulla donant Monaſterio S. Andreæ.	ibid.
V.	572	ALEXANDRI Papæ III. Epiſtola ad HENRICUM Archiepiſcopum Remenſem, ac ſuffraganeos ejus.	538
XIII.	315	Privilegia Narbonenſis Eccleſiæ confirmat LUDOVICUS VII. Idem facit PHILIPPUS VI.	ibid.
IX.	149	Concordia inita inter Clericos Eccleſiæ Lugdunenſis, & GUIGONEM Comitem Forenſem.	539
X.	168	ILDEFONSUS Aragonum Rex HUGONI Comiti Rutenenſi Vicecomitatum Carlatenſem lege Feudi concedit.	ibid.
IV.	263	LUDOVICUS VII. nonnulla donat Fratribus S. Joannis de Sebaſte.	540
VIII.	197	Idem approbat donationem Eccleſiæ Aurelianenſi factam à MANASSE Epiſcopo.	541
XI.	339	Pactum matrimonii inter GUILLELMUM de Turre, ac SIBILIAM ARNALDI de Villis-paſſantis filiam.	ibid.
XII.	163	Matrimonium init ARNULFUS de Monceaux cum AGNETE.	ibid.
IV.	264	Carthuſiam Luviniacenſem fundat GALTERUS Epiſcopus Lingonenſis.	542
IX.	151	Teſtamentum GUIDONIS Gueregiati.	ibid.
XIII.	320	Fundationem Noſocomii Noviomenſis approbat RAINALDUS Epiſcopus.	543
X.	174	Pactum initum inter ILDEFONSUM Aragonum Regem, ac BERNARDUM Atonis Vicecomitem Nemauſenſem.	ibid.
II.	447	PETRI Abbatis S. Remigii Remenſis, poſtea Epiſcopi Carnutenſis, Epiſtola ad tres Monachos Ciſtercienſes.	544
	449	Ejuſdem altera Epiſtola ad eorum duos.	545
	450	Incerti Epiſtola ad Incertum.	ibid.
VIII.	199	Donationem ab ISNARDO factam Monaſterio S. Andreæ confirmat RAIMUNDUS Comes Toloſanus, ac Provinciæ Marchio.	546

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
De Eleemoſynâ Comitis Flandriæ PHILIPPI.	ibid.	VI.	462
Conſuetudines Communiæ Sueſſionenſis.	ibid.	XI.	340
LUCIUS Papa III. Canonicis Carnutenſibus pluralitatem beneficiorum prohibet, ac reſidentiam præſcribit.	547	XIII.	321
Juramentum GUILLELMI Montiſpeſſulani præſtitum JOANNI Epiſcopo Magalonenſi.	548	X.	172
PHILIPPUS Epiſcopus Belvacenſis Eccleſiam Urſivillarem Lehunenſibus Monachis concedit.	ibid.	VIII.	198
Diploma Fundationis Abbatiæ Monialium Ordinis Ciſtercienſis in Blondeca vulgò Blendeque propè Sanctum Audomarum in Arteſiâ, ab DESIDERIO Morinenſi Epiſc. confirmata.	ibid.	XI.	330
ARCHEMBALDI de Borbonio pactum initum cum PETRO de Blot coram HENRICO Anglorum Rege.	549	VIII.	201
URBANUS Papa III. domos in Clauſtro Eccleſiæ Carnutenſis laicis dari, aut locari vetat.	550	XIII.	322
GUILLELMUS Montiſpeſſulani Dominus matrimonium contrahit cum AGNETE.	ibid.	X.	641
Conſuetudines Communiæ Pagenſium Valliaci, Condati, &c. in Diœceſi Sueſſionenſi.	ibid.	XIII.	323
Conſuetudines Communiæ Tornacenſis.	551	XI.	345
Leges Amicitiæ Atrenſium in Arteſiâ.	553		351
PHILIPPUS II. Francorum Rex Eccleſiæ Eduenſis regalia quæ uſurpaverat, Lugdunenſi Archiepiſcopo reſtituit.	554	VIII.	203
Donationes à BERTRANDO Jordano factas Monaſterio S. Andreæ, confirmat RAIMUNDUS Comes Toloſanus ac Provinciæ Marchio.	ibid.		204
Dotalitium ob matrimonium inter GUILLELMUM Montiſpeſſulani Dominum, & TETBURDAM filiam RAIMUNDI Atonis.	555		205
ILDEFONSUS Rex Aragonum Monaſterium S. MARIÆ de Sylvâ Regali fundat.	556	III.	168
Sacramentum fidelitatis RAIMUNDO Comiti Toloſano factum à GUILLELMO Montiſpeſſulani Domino.	ibid.	X.	172
Sententia divortii inter GALCHERUM de Salinis & M. de Borbonio conſanguineos.	557	VIII.	210
Alcobaciæ Monaſterio Monaſterium Ceiconſe donat JOANNES Portugaliæ Rex.	558		213
Pactum matrimonii inter BERNARDUM Comitem Convenarum, & MARIAM filiam GUILLELMI Domini Montiſpeſſulani.	ibid.	XI.	356
HUGO de Gornaco fundat ac dotat Abbatiam Belloſanenſem, Canonicorum Ordinis Præmonſtratenſis.	559	XIII.	327
TETBURGA renuntiat pactis matrimonialibus, quibus eam adhuc infantem parentes ſui filio GUILLELMI Montiſpeſſulani dare ſpoponderant.	560	VIII.	214
HUGO de la Rocâ filium ſuum offert in Eccleſiâ Caturcenſi.	ibid.		367
Epiſtola Prælatorum Normanniæ ad PHILIPPUM II. Francorum Regem, de Jure Patronatûs.	561	IX.	154
Teſtamentum GUILLELMI Montiſpeſſulani Domini.	ibid.		155
GUILLELMUS de Turre & GUILLELMA matrimonium ineunt.	565	XI.	360
Donationes propter nuptias factæ inter PETRUM Aragonum Regem, & MARIAM GUILLELMI Montiſpeſſulani filiam.	ibid.	VIII.	216
MARIA Aragonum Regina Montempeſſulanum, & alia caſtra PETRO marito donat.	566		220
PETRUS Aragoniæ Rex SANCIAM filiam RAIMUNDO filio RAIMUNDI Narbonæ Ducis nuptum dare ſpondet.	567		222
STEPHANI Archiepiſcopi Cantuarienſis Epiſtola ad JOANNEM Anglorum Regem.	568	III.	170
JOANNIS Regis ad STEPHANUM Epiſtola.	ibid.		171
SIMON Comes Montisfortis C. ſol. anniverſario AMICIÆ matris ſuæ aſſignatos confirmat.	569	XIII.	330

Elenchus Operum

Ord. v. Edit. Tom.	pag.		
XIII.	331	*Juſjurandum quod Noviomenſis Eccleſiæ Decanus præſtare debet, cum recipitur.*	ibid.
VII.	189	PHILIPPI II. *Francorum Regis Conſtitutio de Jure Patronatûs in Normanniâ.*	ibid.
VI.	465	*Ejuſdem Conſtitutio de modo tenendi feuda diviſa.*	570
VII.	335	*Chronicon Epiſcoporum Albigenſium, & Abbatum Caſtrenſium.*	ibid.
XI.	362	*Jura & Conſuetudines Civitatis Atrebatenſis.*	572
XIII.	332	*Eccleſiæ Carnutenſi nonnulla donat* STEPHANUS *de Pertico.*	574
	333	HUGO *de Vers, ac* THOMAE *ejus alumnus duas Præbendas fundant in Eccleſiâ S. Mathæi de Foilliaco.*	ibid.
XI.	365	GUILLELMI *Comitis Forcalquerii, &* MARGARETÆ *ejus uxoris Epiſtola ad* BLANCHAM *Trecenſem Comitiſſam Palatinam.*	575
X.	178	*Montempeſſulanum* GUILLELMO *de Montepeſſulano donat* PETRUS *Aragonum Rex.*	ibid.
IX.	168	MARIÆ *Aragonum Reginæ teſtamentum.*	576
VI.	463	INNOCENTII *Papæ III. Epiſtola II. ad* PHILIPPUM *II. Francorum Regem.*	577
	466	PHILIPPI *II. Francorum Regis lex de Cruceſignatis.*	ibid.
VII.	263	GERALDUS *Amicus à* BERTRANDO *Epiſcopo Cavellicenſi monitus, nonnulla Monaſterio S. Andreæ reſtituit.*	578
V.	573	INNOCENTII *Papæ III. Epiſtola ad* JOANNEM *Anglorum Regem, quâ Angliæ regnum in feudum recipit.*	ibid.
XII.	573	JOANNIS *Anglorum Regis ordinationes ad tranquillitatem Regni ſtabiliendam.*	579
VIII.	287	*Inſtitutio Ordinis Vallis-Scholarium.*	583
XIII.	334	STEPHANI *Epiſcopi Noviomenſis Ordinationes pro Noſocomio ejuſdem urbis.*	584
	335	*Ejuſdem Prologus ad Regulam fratribus ac ſororibus ejus Noſocomii datam.*	ibid.
	336	HONORIUS *Papa III. eam Regulam approbat.*	585
	337	*Noſocomii fundationem approbat* GERARDUS *Epiſcopus.*	ibid.
	338	*In eodem Noſocomio Preſbyteros ſex degere jubet* WILLELMUS *Epiſcopus.*	ibid.
VI.	468	PHILIPPUS *II. litem dirimit inter* BLANCHAM *Trecenſem Comitiſſam, &* ERARDUM *de Brenâ.*	ibid.
	470	*Cum eodem fœdus* ROBERTI *Archiepiſcopi Rotomagenſis.*	586
IX.	171	*Leges pacis initæ inter* HENRICUM *III. Anglorum Regem, ac* LUDOVICUM PHILIPPI *Auguſti Francorum Regis filium.*	ibid.
VIII.	368	NUNONIS SANCII *Domini Ruſcinonis Edictum pro pace ſeu trengâ ſervandâ.*	587
VI.	471	PHILIPPI *II. Francorum Regis Conſtitutio de Judæis.*	589
XII.	165	EVRARDUS *Epiſcopus Ambianenſis perſonatus tres in Eccleſiâ Ambianenſi addit, & eorum reditus ac munia præſcribit.*	ibid.
VIII.	371	JACOBI *de Vitriaco Epiſcopi Acconenſis Epiſtola ad* HONORIUM *Papam III.*	590
VI.	492	*Capitula de Interceptionibus Clericorum adverſus Domini Regis Juriſdictionem.*	593
IX.	174	*Teſtamentum* HENRICI *Comitis Rutenenſis.*	ibid.
II.	513	*Decani & Capituli Turonenſis Epiſtola ad* PETRUM *Epiſcopum Redonenſem.*	594
XII.	167	PONTIUS *Vicecomes Podemniaci matrimonium contrahit cum* ADELAIDE *filiâ* GARNERII *de Triangulo.*	ibid.
X.	642	*Leges Communiæ Criſpiaci.*	595
VII.	264	JAUSERANNA *de Medullione vidua, Deo ſe offert, ac nonnulla donat Monaſterio S. Andreæ.*	596
IX.	176	JACOBUS *Aragonum Rex pactum init cum aliquot Principibus viris, ad bellum Saracenis in Inſulis Balearibus inferendum.*	597

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
Ejuſdem Edictum pro pace & trengâ ſervandâ.	598	VIII.	383
DURANDUS *Epiſcopus Cabilonenſis litem dirimit inter Epiſcopum Lingonenſem, & Comitem Nivernenſem ac Forenſem, de præbendis Tornodorenſibus.*	600		230
Litera aſſociationis Monaſterii B. Joannis in valle Carnutenſi, cum Monaſterio S. Quintini Belvacenſis.	ibid.	XI.	367
FRIDERICI *II. Imperatoris Epiſtola ad Regem Bohemiæ.*	601	II.	571
Tranſactio de electione Epiſcopi Majoricarum inter JACOBUM *Aragonum Regem, ac Epiſcopum & Capitulum Barcinonenſe.*	602	VII.	211
GREGORII Papæ IX. Epiſtolæ.			
I. ad Archiepiſcopum Arelatenſem, & Epiſcopum Arauſicanum.	603	III.	171
II. ad PETRUM *de Collemedio, Apoſtolicæ Sedis Legatum.*	ibid.		172
III. ad eumdem.	ibid.		173
IV. & V. ad RAIMUNDUM *Comitem Toloſanum.*	ibid.		174
Abbatis & Conventûs Conchenſis Epiſtola ad eumdem.	604		175
GREGORII *Papæ IX. Epiſtola VI. ad Epiſcopum Tornacenſem.*	ibid.		176
VII. ad LUDOVICUM *IX. Francorum Regem.*	ibid.		177
VIII. ad Reginam Francorum.	605		179
IX. ad Comitem Toloſanum.	ibid.		ibid.
X. ad Epiſcopum Tornacenſem.	ibid.		180
XI. ad Comitem Toloſanum.	ibid		181
XII. ad Prælatos Provinciæ.	606		183
XIII. ad Comitem Toloſanum.	ibid.		ibid.
XIV. ad LUDOVICUM *IX.*	ibid.	VI.	484
LUDOVICI *IX. Stabilimentum de Judæis.*	ibid.		473
Leges villæ de Arkes à JACOBO *Abbate S. Bertini conceſſæ.*	607	XII.	169
Pactum matrimonii inter GRIMALDUM *Exucii &* GUILLELMAM.	609	IX.	285
ANDREÆ *Hungariæ Regis Epiſtola ad* GREGORIUM *Papam IX.*	610	XII.	554
GUILLELMUS *Abbas S. Eparchii, quid de bonis Monaſterio ſuo à* GUILLELMO *Sudra & uxore ejus* ERMENGARDA *collatis faciendum ſit, præſcribit.*	ibid.	IX.	180
HUMBERTI *Bellijoci, &* GUICHARDI *ejus filii ſtatuta, quibus libertates civium Bellovillæ aſſerunt.*	611		181
JUHELLI *Archiepiſcopi Turonenſis Decreta pro Eccleſiâ Briocenſi.*	612	II.	606
Fragmentum Chronici Eccleſiæ Rotomagenſis.	613		819
MAURICII *Archiepiſcopi Rotomagenſis Epiſtola V. ad Decanos.*	614		520
GAUFRIDI *Epiſcopi Ambianenſis ordinationes pro Canonicis S. Mathæi de Foilliaco.*	615	XIII.	339
Inſtitutio Monaſterii S. Crucis in Diœceſi Aptenſi.	616	VII.	266
JOANNA *Flandriæ & Hannoniæ Comitiſſa domum Hoſpitalem Inſulis fundat.*	617	XII.	62
Eidem domui leges dant THOMAS *Flandriæ & Hannoniæ Comes, ac* JOANNA *Comitiſſa.*	ibid.		63
Eas leges confirmat WALTERUS *Epiſcopus Tornacenſis.*	619		67
Concordia inita inter PETRUM *Archiepiſcopum Rotomagenſem, & Canonicos S. Mellonis Pontiſarenſis.*	ibid.	XI.	370
Inſtitutio Monaſterii B. MARIÆ *de Furnis.*	ibid.	VII.	571
Statutum in Capitulo S. Mathæi de Foilliaco fa-		XIII.	341

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
		ctum, ad mores reformandos.	620
IV.	265	RAIMUNDUS *Comes Toloſanus ab excommunicatione à FF. Prædicatoribus prolatâ Epiſcopos appellat.*	621
VIII.	131	*Eidem* SANCIAM *filiam nuptum dare ſpondet R.* BERENGARII *Comes Provinciæ.*	ibid.
X.	181	*Concordia inita inter* JACOBUM *Regem Aragonum &* JOANNEM *Epiſcopum Magalonenſem.*	622
XI.	372	LUDOVICUS *IX. Francorum Rex Cenomaniam & Andegaviam* CAROLO *fratri Comiti Provinciæ dat.*	ibid.
IX.	187	*Pactum initum inter fratres,* HUGONEM *Epiſcopum Clarom.* HUMBERTUM *Bellijoci,* ARBERTUM *de Turre, &* HUGONEM *Seneſcalcum Lugdunenſem, &c.*	623
	189	HUMBERTUS *Bellijoci* ELIZABETHAM *filiam, viduam* SIMONIS *de Luzi,* RAINAUDO *de Foreſia nuptum dat.*	ibid.
VII.	213	ODONIS *Epiſcopi Tuſculani Epiſtola ad* INNOCENTIUM *Papam IV.*	624
	225	H. *Epiſcopi Maſſilienſis Epiſtola ad eumdem.*	628
VIII.	232	THOMAS *Epiſcopus Wratiſlavienſis Monachos Ciſtercienſes conſtituit in Monaſterio de Camentz.*	ibid.
VII.	231	INNOCENTII *Papæ IV. Epiſtola ad Epiſcopum, Clerum & Populum Inſulæ Majoricarum.*	629
	232	*Ejuſdem Epiſtola ad Abbatem Monaſterii Regalis.*	ibid.
	226	*Juramentum civium Pariſienſium & Academiæ Pariſienſis.*	630
IX.	192	*Jura & libertates habitantium in villâ de Villerejs.*	ibid.
VIII.	136	*Statuta ad inſtaurandam Monaſticam diſciplinam in Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis.*	631
X.	184	EDUARDI *Primogeniti Regis Anglorum Literæ procuratoriæ ad contrahendum matrimonium cum* ALIENORA *ſorore Regis Caſtellæ.*	633
VI.	485	ALEXANDRI *Papæ IV. Epiſtola IV. ad* LUDOVICUM *Francorum Regem.*	ibid.
	487	*Ejuſdem Epiſtola dua ad Prælatos Franciæ.*	634
XII.	586	*Litera de matrimonio* PHILIPPI *filii S.* LUDOVICI *&* ISABELLIS *filiæ* JACOBI *Regis Aragonum.*	ibid.
IX.	196	LUDOVICUS *IX. confirmat judicium prolatum ad dirimendam litem inter* HUGONEM *Marchiæ Comitem, &* PETRUM *Bandrandi.*	635
VII.	228	*Idem confirmat eleemoſynam quâ diſtribui ſolebat tempore Quadrageſimæ, ac nonnulla donat Domui Dei Pariſienſi.*	ibid.
XII.	179	*Idem mulieribus Leproſis de Salcoiâ confirmat, quæ à preavo ſuo donata fuerant.*	636
X.	186	ARTAUDUS *de Roſſilione* GUILLELMUM *filium ſuum emancipat, ac eidem Caſtrumnovum donat.*	ibid.
	188	*Eidem alia donat.*	637
VIII.	241	*Teſtamentum* ROSTAGNI *de Podio alto.*	ibid.
IX.	198	JACOBI *Aragonum Regis teſtamentum.*	638
XIII.	342	*Acta tranſlationis Brachii S. Joannis-Baptiſtæ Ciſterciensium.*	641
XII.	588	LUDOVICUS *IX. Francorum Rex, arbiter electus ab* HENRICO *III. Anglorum Rege & Magnatibus rebellibus, Laudum promulgat.*	642
X.	189	PETRUS *filius* JACOBI *Aragonum Regis* CONSTANTIÆ *uxori ſuæ dotem conſtituit.*	644
XII.	181	*S.* LUDOVICUS *Eccleſiam S. Mauritii Sylvanectenſis fundat.*	646
VII.	275	*Codicillus* ROSTAGNI *de Podio alto.*	647
IX.	207	CLEMENS *Papa IV. decernit* HENRICUM *III. Anglorum Regem, & filium ejus* EADMUNDUM *Regni Siciliæ veros nunquam fuiſſe poſſeſſores.*	648
	214	*Idem ſuo & Apoſtolicæ Sedis nomine regnum Siciliæ* CAROLO *Andegaviæ & Provinciæ Comiti confert.*	650

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
Idem confirmat privilegia à prædeceſſoribus ſuis LUDOVICO *IX. Francorum Regi conceſſa.*	659	VI.	488
Ejuſdem Epiſtola ad Abbatem S. Dionyſii in Franciâ, & S. Germani à Pratis.	ibid.		489
Ejuſdem ad JACOBUM *Aragonum Regis filium.*	ibid.	VII.	229
BEATRICIS *Reginæ Siciliæ teſtamentum.*	660	VI.	475
Matrimonium initum per Procuratores inter FERNANDUM ALFONSI *Caſtellæ Regis filium, &* BLANCHAM *filiam* LUDOVICI *IX. Francorum Regis.*	662	XII.	593
Privilegium S. Juliano Brivatenſi à CAROLO *Calvo conceſſum, & à* LUDOVICO *VII. confirmatum, confirmat* LUDOVICUS *IX.*	663	X.	649
Lex S. LUDOVICI *de Talliis aſſidendis.*	ibid.	XIII.	511
Ejuſdem Epiſtola ad MATTHÆUM *Abbatem S. Dionyſii in Franciâ, &* SIMONEM *de Nigellâ.*	ibid.	II.	548
Ejuſdem Epiſtola ad MATTHÆUM *Abbatem.*	664		550
PETRI *de Condeto Epiſtola ad Priorem Argentolii.*	ibid.		551
PHILIPPI *III. Francorum Regis Epiſtola ad* MATTHÆUM *Abbatem ac* SIMONEM *de Nigellâ.*	686		555
Ejuſdem Epiſtola ad Regni Optimates.	ibid.		556
Ejuſdem Epiſtola ad MATTHÆUM *Abbatem, ac* SIMONEM *de Nigellâ.*	ibid.		557
Epiſtola PETRI *de Condeto ad Theſaurarium S. Frambaldi.*	667		558
PHILIPPI *III. Epiſtola ad* MATTHÆUM *Abbatem, ac* SIMONEM *de Nigellâ.*	ibid.		561
Epiſtola PETRI *de Condeto ad* MATTHÆUM *Abbatem.*	ibid.		ibid.
Ejuſdem Epiſtola ad Priorem Argentolii.	668		564
PHILIPPI *III. Epiſtola ad Abbatem & Monachos S. Dionyſii in Franciâ.*	669		567
MATTHÆI *Abbatis ac* SIMONIS *de Nigellâ Epiſtola ad* PHILIPPUM *III.*	670		569
PHILIPPI *III. Epiſtola ad eoſdem.*	ibid.		571
Teſtamentum ROBERTI *de Sorbona.*	ibid.	VIII.	247
Libertates & conſuetudines villæ Ricomago conceſſa ab ALFONSO *Pictavenſi Comite.*	671	XI.	373
Contractus matrimonii inter SANCIUM *filium Regis* ALFONSI, *&* GUILLELMAM *filiam* GASTONIS *Vicecomitis Bearnenſis.*	673	VIII.	245
Teſtamentum JACOBI *Aragonum Regis.*	ibid.	IX.	245
PETRUS *Electus Lugdunenſis fidelitatem Regi exhibet.*	677	VIII.	250
Officialis Pariſienſis teſtatur corpus ADÆ *Fourre Militis, qui ob debita non ſoluta excommunicatus fuerat, traditum fuiſſe Eccleſiaſticæ ſepulturæ.*	ibid.	VI.	481
LUDOVICUS *Bellijoci Dominus confirmat libertates ac jura civium Tyſſacenſium, a prædeceſſoribus ſtatuta.*	678	IX.	259
GAUFRIDUS *de Barro Pauperibus Magiſtris in Theologicâ Facultate ſtudentibus Pariſiis donat, quæ ſibi à* ROBERTO *de Sorbonâ collata fuerant.*	679	VIII.	249
GIRARDUS *Epiſcopus Eduenſis, &* JOANNES *Miles Eccleſiam Collegiatam S. Hilarii Sinemuri Briennenſis fundant.*	ibid	XII.	187
JACOBUS JACOBI *Regis Aragonum filius Procuratores conſtituit ad contrahendum matrimonium cum* SCLARMUNDA ROGERII *Comitis Fuxenſis filiâ.*	ibid.	IX.	262
Iidem matrimonium contrahunt.	681	VIII.	251
Conventiones pro matrimonio contrahendo inter filium primogenitum PHILIPPI *III. Francorum Regis, &* JOANNAM *filiam* THEOBALDI *Navarræ Regis, &* BLANCHÆ *Reginæ.*	682	X.	196
JACOBUS *Aragoniæ Rex abdicato regno Monaſticum*		IX.	267

Ord. v. Edit. Tom.	pag.		
		habitum induit.	ibid.
XI.	381	NICOLAI Papa III. Epiſtola ad PHILIPPUM III. Francorum Regem.	683
VIII.	253	AYMARUS Archiepiſcopus Lugdunenſis, jubet more antiquo Archiepiſcopum Lugdunenſem & Eduenſem Epiſcopum, alteram alterius ſedem vacantem tenere & adminiſtrare.	684
II.	649	Proceſſus habitus contrà PETRUM Regem Aragonum.	ibid.
	666	Proceſſus depoſitionis contrà eumdem.	689
IX.	268	Teſtamentum PHILIPPI III. Francorum Regis.	691
	273	Monaſterium FF. Minorum in Inſulâ Majoricâ fundat ALFONSUS Aragonum Rex.	692
VIII.	255	RADULFI Archiepiſcopi Lugdunenſis, & HUGONIS Eduenſis Epiſcopi ordinationes pro adminiſtratione Archiepiſcopatûs & Epiſcopatûs, ſede vacante.	693
VII.	232	BONIFACII Papa VIII. Epiſtola ad Regem Majoricarum.	694
VI.	482	GUILLELMUS Archiepiſcopus Rotomagenſis, Dominium Regis in Normanniâ ab interdicto liberat.	695
	483	Ejuſdem ac cæterorum Normanniæ Prælatorum Epiſtola de jure patronatûs ad PHILIPPUM IV. Francorum Regem.	ibid.
VIII.	259	SAURA JACOBI Majoricarum Regis filia naturalis, matrimonium contrahit cum PETRO Gaucerandi de Pinoſio.	696
XIII.	347	PHILIPPUS IV. Francorum Rex, omnes Prælatos ac perſonas Eccleſiaſticas Regni ſui bona à ſe acquiſita quietè tenere jubet, modò decimam ſolvant.	697
	356	Idem ob victoriam in Flandriâ relatam, centum libras annuatim ſolvendas tribuit Eccleſiæ Carnutenſi.	698
	358	Idem LUDOVICO fratri Comitatum Ebroicenſem, & aliquos Præfecturas aſſignat.	ibid.
VIII.	264	MARGARETA de Bellojoco renuntiat omnibus bonis JOANNIS de Cabillone Autiſſiodorenſis Comitis mariti ſui, nuper fato functi.	700
XIII.	349	Mandata data PETRO de Farelo, Domino de Cheza, Priori de Menillo, ad Curiam Avenionenſem miſſo à PHILIPPO IV. Francorum Rege.	ibid.
IX.	276	Teſtamentum SCLARMUNDÆ Reginæ Majoricarum.	702
	281	PHILIPPUS IV. debita à ſe contracta jubet ad diem præfixam ſolvi.	704
VIII.	272	Matrimonium contractum inter FERRANDUM JACOBI Majoricarum Regis filium, & ISABELLAM filiam PHILIPPI d'Ibelin, Seneſcalli Cypri.	ibid.
	267	SANCIUS Majoricarum Rex confirmat feudum à prædeceſſoribus ſuis dominis de S. Joanne collatum.	705
XI.	385	Servos omnes in domaniis ſuis certis quibuſdam legibus manumitti jubet LUDOVICUS X. Francorum Rex.	707
	387	Idem ſervos ad libertatem obtinendam adigi jubet.	ibid.
IV.	268	Ejuſdem Epiſtola ad GAZONEM Epiſcopum Laudunenſem.	ibid.
	ibid.	ROBERTI Archiepiſcopi Remenſis Epiſtola ad plures Archiepiſcopos & Epiſcopos.	ibid.
	270	ÆGIDII Archiepiſcopi Rotomagenſis Epiſtola ad LUDOVICUM X. Francorum Regem.	708
VIII.	276	PETRI Patriarchæ Jeroſolymitani, & Epiſcopi Ruteneaſis litteræ hortatoria ad expeditionem tranſmarinam.	ibid.
XI.	388	JOANNIS Papa XXII. Epiſtola ad CAROLUM Comitem Marchiæ.	709

		Ord. v. Edit. Tom.	pag.
Ejuſdem Epiſtola ad SANCIUM Regem Majoricarum.	ibid.	VII.	239
PHILIPPUS V. Francorum Rex ALBERTUM de Roye Concilio Senonenſi adeſſe jubet, eique mandata ſua dat.	710	X.	651
CAROLI IV. Francorum Regis Ordinatio pro expenſis Domûs Reginæ.	711	XI.	391
Idem jubet Reliquias Capellæ ſuæ Pariſienſis expenſis Domûs Dei ad ſe deferri, ac eidem Domui Dei annualia donat.	ibid.	VII.	241
Idem LUDOVICUM CAROLI Comitis Valeſiæ patrui ſui ſeptennem filium emancipat.	ibid.	VIII.	263
JACOBI Aragonum Regis Epiſtola ad CAROLUM IV. Francorum Regem.	712		277
CAROLI Regis reſponſio.	713		282
Concordia inter JACOBUM Aragonum Regem, & JACOBUM Regem Majoricarum.	ibid.	X.	197
Curia Pariſienſis declarat, Regem in vacationibus Canonicatuum Eccleſiæ Ambianenſis jus Regalium non habere.	716	XII.	192
PHILIPPUS VI. Francorum Rex præſcribit juramentum quod præſtare debent Tabelliones.	ibid.	VI.	490
Idem BERNARDUM de Moreal Franciæ Mareſcallum jubet dignitati ſuæ renuntiare, ut inſtitutionem ac regimen JOANNIS filii ſui ſuſcipiat.	ibid.	X.	653
Idem Italos Principes hortatur ut Romanam Eccleſiam propagnent, & hæreticos recens exhortos perſequantur.	717		205
Idem JOANNI filio ſuo primogenito emancipato, confert Ducatum Normanniæ, & Comitatus Andigaviæ & Cenomaniæ.	ibid.	XIII.	363
JOANNES Papa XXII. LUDOVICUM Borbonenſis Ducem à juramento quodam abſolvit.	718	VIII.	283
Idem cum JACOBO de Borbonio LUDOVICI Ducis filio diſpenſat, ut matrimonium in tertio conſanguinitatis gradu contrahere poſſit.	719		284
LUDOVICUS Bavarus Imperator LUDOVICO Comiti de Oetingen poteſtatem dat negotia quodam tractandi cum HUMBERTO Delfino Viennenſi.	ibid.	XIII.	367
Idem HUMBERTO regnum Vienneaſe confert.	ibid.		368
JOANNA renuntiat bonis mobilibus ac debitis PHILIPPI Navarræ Regis mariti ſui, nuper fato functi.	721	X.	208

CLEMENTIS PAPÆ VI. EPISTOLÆ.

		Ord. v. Edit. Tom.	pag.
I. ad JOANNAM Francorum Reginam.	722	IV.	271
II. ad eamdem.	723		272
III. ad JOANNEM Archiepiſc. Rotomagenſem.	ibid.	VII.	242
IV. & reliqua ad JOANNEM Francorum Regem & JOANNAM Reginam: ſive Privilegia quædam Francorum Regibus impertita. Scilicet IV. quod Rex & Regina in locis interdictis poſſint facere celebrare.	ibid.	IV.	274
V. quod poſſint eligere Confeſſorem	724		275
VI. Quod Confeſſor poſſit eorum vota & juramenta mutare.	ibid.		ibid.
VII. Quod Confeſſor in exercitu licentiam veſcendi carnibus dare queat.	ibid.		276
VIII. Quod idem cum iis de abſtinentiâ carnium & jejuniis conſultis medicis, diſpenſare poſſit.	ibid.		277
IX. Quòd Rex ingredi poſſit in Monaſterium virginum.	ibid.		278
X. quòd Rex coram ſe, vel in exercitu poſſit facere celebrare ſuper altare portatile.	725		ibid.
XI. Quod Prælatus celebrans coram Rege aut Reginâ, annum & XL. dies indulgentiæ poſſit concedere.	ibid.		279

XII.

in III. Volumine contentorum.

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
IV.	280	*XII. Quòd Regi ac Reginæ Confeſſor ſuus plenam peccatorum remiſſionem poſſit ſemel concedere.*	ibid.
	281	*XIII. Quod Rex & Regina, ac eorum liberi nondum emancipati, à nemine excommunicari aut interdici queant.*	ibid.
	282	*XIV. Quod Rex ac Regina poſſint, at raro, ſub diem facere celebrare.*	ibid.
	283	*XV. Quod Regis ac Reginæ familiares ob ſocietatem eum excommunicatis non excommunicentur, niſi cum eis in crimine communicent.*	726
	284	*XVI. Quòd Regis ac Reginæ familiaribus, dum eos ſequuntur, Sacramenta adminiſtrare poſſint Curati.*	ibid.
	ibid.	*XVII. Quod iis qui pro Rege aut Reginâ orant centum dies pœnitentiæ relaxentur.*	ibid.
	285	*XVIII. Quod Rex & Regina, ſi ob iniectiam manum in Clericos excommunicationis ſententiam incurrerint, eligere queant Confeſſorem, a quo abſolvantur.*	ibid.
	286	*XIX. Quod in terram Regis aut Reginæ interdicti ſententiam promulgare nemo poſſit, abſque auctoritate Apoſtolica.*	ibid.
	287	*XX. Quod eleemoſynis compenſare poſſint reſtitutionem bonorum, ſi qua aliena teneant ignoranter.*	727
	ibid.	*XXI. Quòd eligere poſſint Confeſſorem, qui ſibi ac militibus audire indulgentiam impertiat.*	ibid.
	288	*XXII. Quòd Capellas Regias nemini liceat interdicto ſupponere.*	ibid.
	289	*XXIII. Quod ubi conſecrationi Eccleſiæ Rex & Regina intererunt, annus & XL. dies pœnitentiæ eis ac cæteris omnibus relaxentur.*	ibid.
	290	*XXIV. Quòd Prædicator qui coram Rege ac Reginâ Verbum Dei proponit, iis, ac cæteris auditoribus annum & XL. dies indulgentiæ poſſit concedere.*	728
	291	*XXV. Quòd Regis & Reginæ Confeſſor, cujuſcumque Ordinis, carnibus uti queat diebus ab Eccleſiâ non prohibitis.*	ibid.
	ibid.	*XXVI. Quòd ii qui Curiam Regiam ſequuntur, in ſuâ Parochiâ eſſe cenſeantur.*	ibid.
	292	*XXVII. Quod Regis aut Reginæ Confeſſor, eorum familiaribus Sacramenta poſſit adminiſtrare.*	ibid.
	293	*XXVIII. Quòd Clerici Regis ac Reginæ Ordines poſſint à quolibet Epiſcopo ſuſcipere.*	ibid.
	294	*XXIX. Quod Regis ac Reginæ Capellani, officium ad uſum Eccleſiæ Pariſienſis recitare poſſint.*	729
	295	*XXX. Quòd iis qui pro pace oraverint, centum pœnitentiæ dies relaxentur.*	ibid.
	ibid.	*XXXI. Quòd Beneficiarii Regis aut Reginæ obſequiis addicti, ad reſidentiam non teneantur.*	ibid.
	298	*XXXII. in eamdem ſententiam.*	730
XI.	392	*Ejuſdem Bulla contra adulteratores monetarum.*	ibid.
X.	215	JOANNES *Francorum Rex Ordinem Militum Stellæ inſtituit.*	ibid.
	218	*Idem fundat Eccleſiam Canonicorum S. Audoëni pro dictis Militibus, ſub nomine* Nobilis Domus.	731
	221	*Eam fundationem confirmat.*	732
VI.	494	FRANCISCUS *de Tudereo, Cardinalis Epiſcopus Florentinus, &* INNOCENTII *Papæ VI. Major Pœnitentiarius,* PETRUM *Ducem Borbonenſis excommunicatum ob debita non ſoluta, poſt mortem abſolvit.*	ibid.
XIII.	376	JOANNES *Francorum Rex* LUDOVICO *alteri filiorum Andegaviæ & Cenomanniæ Comitatus confert*	733
IX.	284	URBANUS *Papa V. cum* LUDOVICO *Borbonenſi Duce &* ANNA BERALDI *de Alverniâ filiâ diſ-*	

		Ord. v. Tom.	Edit. pag.
penſat, ut matrimonium contrahere poſſint.	734		
Idem CAROLO *V. Francorum Regi concedit, ut ei Confeſſor ſuus indulgentiam peccatorum omnium in mortis articulo poſſit impertire.*	ibid.	IV.	299
Statuta antiquiora Academiæ Pariſienſis.	735	VI.	381
GREGORII *Papæ XI. Epiſtola ad* GUIDONEM *de la Tremoille.*	737	IX.	289
Idem CAROLO *V. & ſucceſſoribus ejus concedit, ut Capellam montis Calvariæ Hieroſolymis conferre poſſint.*	738	IV.	298
Idem CAROLO *V. ac* JOANNÆ *Reginæ concedit, ut ova, lac, butyrum, & caſeum in Quadrageſimâ poſſint comedere.*	ibid.		300
Ejuſdem teſtamentum.	ibid.	VI.	675
CAROLUS *V. Francorum Rex Monaſterium Cæleſtinorum Meduntæ fundat.*	742	XIII.	372
PILEI *de Prata Archiepiſcopi Ravennatis, S. R. E. Cardinalis, Epiſtola ad* LUDOVICUM *Flandriæ Comitem.*	745	IV.	301
CLEMENS *Papa VII. Regnum Adriæ inſtituit ac donat* LUDOVICO *Duci Andegavenſi.*	746	X.	223
Acta diſpenſationis conceſſæ GALEACIO *Vicecomiti, &* CATHARINÆ *filiæ* BARNABOVIS *Vicecomitis, ut matrimonium inter ſe contrahere poſſent.*	751	VII.	243
CLEMENTIS *Papæ VII. Epiſtola duæ ad* WLADISLAUM *Polonum.*	753		236
LUDOVICUS *Rex Hieroſolymitanus Procuratores inſtituit ad contrahendum nomine ſuo matrimonium cum* YOLANDA JOANNIS *Aragonum Regis filiâ.*	754	IX.	290
Teſtamentum ANDREÆ *de Lucemburgo, Epiſcopi Cameracenſis*	755		294
Teſtamentum JOANNIS *de Lucemburgo, & uxoris ejus.*	757		286
Reſponſio Prælatorum, quos Pariſios convocaverat Dux Bedfordiæ, ut ab Eccleſiaſticis viris eadem ſubſidia, quæ à Laicis obtineret.	ibid.	IV.	309
Prælatorum Eccleſiæ Gallicanæ Biturigibus congregatorum Epiſtola ad Francorum Regem, quâ petunt ſe à novo quodam ſubſidio liberari.	759		314
Concordia facta inter Cæleſtinos Avenionenſes, & PETRUM *Comitem de Lucemburgo.*	760	IX.	299
MARTINI *Papæ III. ſive V. Epiſtola ad* JOANNEM *Regem Caſtellæ.*	761		301
Ejuſdem Epiſtola ad CAROLUM *VI. Francorum Regem.*	ibid.	XI.	394
Ejuſdem Epiſtola ad MARIAM *Reginam Francorum.*	ibid.		395
Concilii Baſileenſis Epiſtola ad Monachos Cluniacenſes.	ibid.	II.	577
Ejuſdem Epiſtola ad RODERICUM *Comitem de Villandrando.*	762	VIII.	285
Idem pecuniam mutuam accipit à JOANNE *Abbate Ciſtercienſi.*	ibid.	X.	611
EUGENIUS *Papa IV. Academiam Cadomenſem erigit.*	ibid.	VI.	491
JANI *de Campofregoſo Januenſium Ducis, Epiſtola ad* CAROLUM *VII. Francorum Regem.*	763	VII.	260
CAROLI *VII. Epiſtola ad* FRIDERICUM *Regem Romanorum.*	664		261
Litera Concilii Baſileenſis, quibus Ordini Ciſtercienſi intimantur facta contra Eugenium Papam IV.	ibid.	XII.	596
CAROLI *VII. Francorum Regis fœdus cum aliquot Principibus Imperii.*	765	IV.	318
Nobilis cujuſdam Galli Epiſtola ad EUGENIUM *Papam IV.*	766	VII.	285
Ad eumdem Epiſtola CAROLI *VII. de fidelitatis juramento quod ſibi Prælati omnes præſtare debent.*	ibid.		286
BENEDICTI *de Aureâ Claſſe Francorum Regis Capi-*			276

Ord. v. Edn. Tom.	pag.		
		ſanei, *Epiſtola ad Protectores S. Georgii.*	ibid.
VII.	296	CAROLI *VII. Regis Francorum Summo Pontifici.*	767
	297	*Ejuſdem Eidem.*	ibid.
	298	*Ejuſdem S. R. E. Cardinalibus.*	ibid.
IV.	334	NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad* CAROLUM *VII. Francorum Regem.*	ibid.
	321	*Propoſitiones ad dirimendum Schiſma tempore* AMEDEI *ſive* FELICIS *Papæ IV. exortum, ac pacem Eccleſiæ conciliandam.*	768
	326	*Aliæ propoſitiones ad cogendum Concilium Generale.*	770
	331	*Mandata à Rege data ſuis Legatis pro pace Eccleſiæ conciliandâ.*	771
VII.	292	CAROLI *VII. Epiſtola ad* NICOLAUM *Papam V.*	772
	278	FRIDERICI *Imperatoris Epiſtola ad Sabaudiæ Ducem.*	773
	250	CAROLI *VII. Epiſtola ad Cardinalem Nicænum.*	ibid.
	251	*Concluſiones Diætæ Aſſchaffemburgenſis.*	ibid.
	249	NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad* GUILLELMUM *Franciæ Cancellarium.*	774
IV.	336	*Ejuſdem Bulla in* AMEDEUM, *quâ eum omni dominio Sabaudiæ privat.*	ibid.
	338	*Ejuſdem Bulla, quâ omnia quæ Schiſmatis tempore geſta ſunt nulla eſſe decernit.*	ibid.
	34.	FRIDERICI *Imperatoris Epiſtola ad* CAROLUM *VII. Francorum Regem.*	775
	342	NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad eumdem.*	776
VII.	252	CAROLI *VII. Epiſtola ad* SIGISMUNDUM *Auſtriæ Ducem.*	ibid.
	254	NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	777
	256	*Magiſtri Hoſpitalis Jeruſalem Epiſtola ad eumdem.*	ibid.
IV.	345	*Oratorum* NICOLAI *Papæ V. &* CAROLI *VII. tractatus cum Oratoribus* AMEDEI, *ſive* FELICIS *Papæ V.*	ibid.
	347	*Oratorum* NICOLAI *Papæ V. &* LUDOVICI *Delphini Viennenſis tractatus cum iiſdem.*	778
	ibid.	*Decretum Synodi Lauſanenſis, quo abrogat cenſuras occaſione ſchiſmatis inflictas.*	ibid.
	350	NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad* CAROLUM *VII. Francorum Regem.*	779
	352	*Decretum Synodi Lauſanenſis, quo rata eſſe decernit quæ ſchiſmatis tempore acta ſunt.*	780
	361	AMEDEI *dicti* FELICIS *Papæ V. Literæ, quibus declarat ſe, tametſi Papatui renunciet, ea quæ ſui Papatûs tempore acta ſunt rata eſſe velle.*	782
	362	*Ejuſdem Literæ, quibus abrogat cenſuras omnes ratione ſchiſmatis latas.*	ibid.
	363	*Ejuſdem Literæ, quibus Electiones, privilegia, & cætera id genus à ſe collata, valitura decernit.*	783
	366	JACOBI JUVENALIS *de Urſinis Epiſcopi Pictavienſis, Epiſtola ad Cameram Computorum Pariſienſem.*	784
	368	NICOLAI *Papæ V. Bulla, quâ irritas decernit cenſuras omnes ratione ſchiſmatis inflictas.*	ibid.
VII.	257	CAROLI *VII. Epiſtola ad Nicolaum V.*	785
	288	*Ejuſdem Epiſtola ad eumdem.*	ibid.
	299	GUILLELMI *de Urſinis Franciæ Cancellarii Epiſtola ad eumdem.*	786
	300	CAROLI *VII. Epiſtola ad Ducem Clivenſem.*	ibid.
	301	*Ejuſdem Epiſtola ad Archiepiſc. Colonienſem.*	ibid.
	302	*Ejuſdem Epiſtola ad* JOANNEM *Huniad.*	787
	303	*Ejuſdem Epiſtola ad* DIONYSIUM *Cardinalem Strigonienſem, & aliquos Proceres Hungariæ.*	ibid.
	304	*Diploma commeatûs Arnoldo Duci Romam eunti conceſſum ab eodem.*	ibid.
	283	*Ejuſdem Epiſtola ad* ALFONSUM *Aragonum Regem.*	ibid.
		Ejuſdem Epiſtola ad FRIDERICUM *Imperatorem.*	788

		Ord. v. Edn. Tom.	pag.
		VII.	284
ÆNEÆ SYLVII, *poſtea* PII *Papæ II. Epiſtola de Fornicatione ad* HIPPOLYTUM *Mediolanenſem.*	ibid.		305
NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad Carolum VII.*	790	II.	576
Ejuſdem Epiſtola ad FRANCISCUM *Sfortiam Ducem Mediolanenſem.*	ibid.	IV.	371
Ejuſdem Epiſtola ad CAROLUM *VII.*	ibid.		373
CAROLI *VII. Epiſtola ad* NICOLAUM *V.*	791	VII.	294
Idem Academiam Cadomenſem ab EUGENIO *Papa IV. erectam confirmat.*	792	VI.	499
ISIDORI *Cardinalis Sabinenſis, ſive Rutenenſis Epiſtola ad univerſos fideles de expugnatione Conſtantinopolis.*	793	VIII.	286
NICOLAI *Papæ V. Epiſtola ad Carolum VII.*	794	VII.	278
FRIDERICI *Imperatoris Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	795	IV.	376
CALLISTI *Papæ III. Epiſtola ad eumdem.*	796		381
Ejuſdem Papæ Votum.	797		383
S. R. E. Cardinalium Epiſtola ad CAROLUM *VII.*	ibid.		384
CAROLI *VII. Epiſtola ad Archiepiſcopum Moguntinum,* ALBERTUM *Marchionem Brandeburgenſem,* JACOBUM *Marchionem Badenſem, &* ULRICUM *Comitem Wirtemburgenſem.*	798	VII.	282
Ejuſdem Epiſtola dua ad CALLISTUM *Papam III.*	ibid.		289
CALLISTI *III. Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	799	VI.	503
LADISLAI *Hungariæ Regis Epiſtola ad* CALLISTUM *Papam III.*	ibid.	IV.	386
JOANNIS *Cardinalis S. Angeli Epiſtola ad eumdem.*	800		389
CALLISTI *Papæ III. Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	ibid.		391
JOANNIS *de Huniad Epiſtola ad* DIONYSIUM *Cardinalem Strigonienſem.*	801		392
JACOBI *Scotiæ Regis Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	ibid.	X	243
PHILIPPI *Burgundiæ Ducis Epiſtola ad eumdem.*	802		656
CHRISTIERNI *Daciæ Regis Epiſtola ad eumdem.*	803	IX.	302
HENRICI *IV. Anglorum Regis Epiſtola ad* NICOLAUM *de Cuſa S. R. E. Cardinalem.*	ibid.	IV.	394
JOANNIS *Cardinalis S. Angeli Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	804		397
LUDOVICI *Delphini Epiſtola ad eumdem.*	805	XI.	402
CAROLI *VII. Epiſtola ad* LUDOVICUM *Delphinum.*	ibid.		403
PII *Papæ II. Epiſtola ad* CAROLUM *VII.*	806	VII.	311
NICOLAI *Petit Epiſtola ad* GUILLELMUM *de Urſinis, Franciæ Cancellarium, in quâ narrat quæ in Conventu Mantuano acta ſunt.*	ibid.	IX.	305
PII *Papæ II. Oratio habita in Conventu Mantuano, quâ reſpondet Orationi* GUILLELMI *Pariſienſis Epiſcopi, Oratoris Regis Francorum.*	807		310
Oratio Legatorum Regis Francorum, habita in Conventu Mantuano.	809		317
Altera PII *Papæ II. Oratio in Conventu Mantuano, quâ reſpondet Oratoribus Regis Francorum.*	811	VIII.	292
Oratorum Regis Franciæ ad eam orationem reſponſio.	820	IX.	323
PII *Papæ II. Epiſtola ad Carolum VII.*	822	IV.	400
Ejuſdem Epiſtola ad Epiſcopum Atrebatenſem, Apoſtolicæ ſedis Legatum.	823	VII.	312
JOANNIS *Godefridi, Cardinalis Albienſis Epiſtola ad* LUDOVICUM *IX. Francorum Regem.*	ibid.	XIII.	379

Ord. v. Tom.	Edit. pag.		
VIII.	325	Pii Papæ II. Epiſtola ad Joannem Borbonii Ducem.	824
	326	Pauli Papæ II. Epiſtola ad Ludovicum XI.	ibid.
VII.	314	Joannis Godefridi, Cardinalis Albienſis, Oratio de Promotione Joannis Baluë ad Cardinalatum.	825
IV.	403	Georgii Pogiebracii Bohemiæ Regis Epiſtola ad Matthiam Corvinum Hungariæ Regem.	830
	417	Pauli Papæ II. Epiſtola ad Archiepiſcopum Lugdunenſem.	834
VIII.	328	Joannis Godefridi, Cardinalis Albienſis, Francorum Regis Oratoris ad Henricum Regem Caſtellæ oratio.	835
X.	658	Joannis Borbonii, Epiſcopi Anicienſis, Epiſtola ad Ludovicum XI.	839
IX.	329	Oratio coram Summo Pontifice & Collegio Cardinalium habita Romæ in causâ Joannis Baluë Cardinalis, à Ludovico XI. Rege Francorum in carcerem miſſi.	840
IV.	401	Beſſarionis Cardinalis Epiſtola ad Ludovicum XI.	842
X.	659	Ludovici XI. Epiſtola ad Cancellarium, &c.	843
XII.	193	Ferdinandi Regis Siciliæ Epiſtola ad Laurentium de Medicis.	ibid.
VII.	333	Sixti Papæ IV. Epiſtola ad Ludovicum XI.	844
XIII.	380	Ferdinandi Siciliæ Regis Epiſtola ad eumdem.	ibid.
	383	Ludovici XI. reſponſio.	845
VIII.	345	Joannis Borbonii Ducis Leges in blaſphemos latæ.	846
X.	661	Joannis de la Grollaye de Villiers, Epiſcopi Lomberienſis, Epiſtola ad Ludovicum XI.	847
XI.	403	Ludovici XI. Epiſtola ad Cameram Computorum.	848
VIII.	390	Caroli VIII. Epiſtola ad Cameram Computorum.	ibid.
V.	629	Teſtamentum Joannæ Ludovici XI. Regis Francorum Filiæ, ac Ducissæ Biturigum.	849
	635	Teſtamentum Margaretæ à Lotharingiâ uxoris Renati Ducis de Alençonio.	850
		Obitus aliquot Franciæ Regum.	852
		Petri de Marca Archiepiſcopi Toloſani Epiſtola ad R. P. Domnum Lucam d'Achery Monachum S. Benedicti.	ibid.

MONITUM.

Hic habes, *Lector*, CHRONICON GUILLELMI DE NANGIS, *Monachi Dionyſiani, qui ab Orbe condito ad annum Chriſti* MCCC. *illud deduxit, idemque continuavere anonymi duo itidem Monachi S. Dionyſii ad annum* MCCCLXVIII. *in quibus continuationibus ſingularia occurrunt multa: prior deſinit in anno* MCCCXL. *altera in anno* MCCCLXVIII. *cujus Auctor pinguiori minervâ, & barbarico ſæpiùs ſtilo quam priores duo res deſcribit. Nec mirum, ſiquidem Scriptor iſte refert, nullum penè qui grammaticam doceret, ſuâ ætate reperiri potuiſſe. Is ad annum* 1358 *proprium natale ſolum deſignat Venittam, vulgo* Venette, *villam quemdam regiam paulo infrà Compendium ad Oeſiam, cujus villæ mentio fit ab Aigrado in libro de vitâ S. Ansberti Epiſcopi Rotomagenſis, in ſæculo* 2. *Bened. num.* 38. *& ſeqq. Ut tamen illius Chronici editionem nonniſi ab anno* MCXIII. *inchoarem, ſuaſit adnotatio ipſius Guillelmi, ſcribentis ab eo anno Sigiberti Chronicon ſe continuaviſſe; tam etſi nonnulla mutuatur ab Anſelmo Gemblacenſi Monacho, Sigiberti Continuatore.*

Unicus mihi fuit codex Mſ. Chronici Nangiaci ac Continuationis ejuſdem in majori folio chartaceo abhinc trecentis circiter, ut reor, annis exaratus, unde exſcribi quæ edita ſunt curavi; nec alibi alium codicem potui comparare, quo poſſem menda & labes quibus ſcatebat caſtigare & extergere: idcirco ſæpiùs conjecturas correctioneſque addere meas vel alienas ſum coactus. Maximo mihi hac in re adjumento fuit V. C. ac eruditiſſimus CAROLUS DU FRESNE *D. du Cange, qui ope præſertim Gallicæ Continuationis prædictæ, quam habet, multa emendavit. Nec mirere, Lector, ſi adhuc occurrant nævi & lacunæ, vix enim ac ne vix quidem delui & ſuppleri potuerunt, etſi omnem adhibuerimus diligentiam induſtriamque. Porrò codex ille olim fuit V. C. Philippi de Lautier,* Generalis pecuniæ præfecti, *quem dono dedit Jacobo Broliо, noſtri Monaſterii Cœnobitæ, uti Brolius ipſe quondam ſuâ manu notavit ſub operimento ligneo nunc perfracto.*

Atque ut Nangius his qui linguam Latinam minimè noverant, & Monaſterium Sandionyſianum ſæpiſſimè adibant faceret ſatis, ſuum Gallicè vertit Chronicon, quo faciliùs poſſent Regum ejus in Abbatiæ Baſilicâ ſepultorum notitiam percipere. Iſthæc in præfatione Gallica ſignificat Nangius.

Scripſit Guillelmus Nangius, præter Chronicon, geſta S. Ludovici (ſive incepta ab Ægidio Remenſi proſequutus eſt, ſicut ipſe fatetur) & filii ejus Philippi cognomine Audacis, Regum Francorum, quæ edita reperiuntur, notiſſima utique viris rerum hiſtoricarum peritis, qui Scriptorem hunc ſatis accuratum ac diligentem reputant.

Illud verò ad commendationem Dionyſiani Monaſterii obſervare juvat, moris quondam fuiſſe, ut Chronica de Regum Francorum geſtis ibi aſſervarentur, & quod in Anglicanis etiam Mona-

ſteriis Benedictinis fiebat) periti deſignarentur è Monachorum cœtu Hiſtoriographi, qui res Francorum præcipuas litteris mandarent. Utrumque nobis teſtatum facit Præfatio Chronici Gallico idiomate conſcripti, quod vulgo Chronicon S. Dionyſii appellatur. Illud ipſum confirmant anonymi Geſta Dagoberti, & Sugerii liber de Geſtis Ludovici VI. Rigordi Geſta Philippi Aug. anonymi Monachi hiſtoria de Carolo VI. latinè ſcripta, aliaque Monachorum iſtius Regalis Abbatiæ monumenta, quæ in direptione Bibliothecæ Dionyſianæ ſuperiorum temporum procellis facta perierunt magnâ ex parte, aut certè in externorum manus venerunt. Ex his Scriptoribus Rigordus Regius etiam Hiſtoriographus eſſe promeruit, cum ſe Magiſtrum Rigordum Regis Francorum Chronographum, B. Dionyſii Clericorum minimum, in præfatione Geſtorum Philippi Aug. ad Ludovicum ejus filium ipſemet appellet: quo nomine à Guillelmo Armorico, tamquam laudem & vanos Chronographi ſive Hiſtoriographi titulos ambiret, ſine causâ reprehenditur. Neque enim qui Hiſtoriographus eſt modeſtiæ terminos excedit, ſi ſe Regium Hiſtoriographum ſuis in libris vocet: cum aliter aut meliùs quàm ſuæ quiſque profeſſionis titulis innoteſcere non poſſimus.

Porro, quid beneficii V. C. CAROLUS BULTELLUS, Regi à ſecretis, mihi præſtiterit in editione utriuſque Continuationis Nangiacæ, haud prætermittendum eſt. Ab annis duodeviginti me ſæpiùs adhortati ſunt plerique viri eruditi & rerum hiſtoricarum curioſi indagatores, ut Guillelmi de Nangis Chronicon & Continuationes, quæ nullibi niſi in Bibliotheca Sangermanenſi reperiebantur, diutiùs latere non ſinerem, imò in lucem proferrem immutilatas. Verùm ab eo conſilio me ſemper deterruit labor improbus, qui ad corrigenda manuſcripti codicis menda & errata ſuſcipiendus erat. Bultellus verò ut eſt rei hiſtoricæ non minùs ſtudioſus quàm peritus, eloquentior mihi non verbis modò, ſed etiam beneficio perſuaſit, ut Continuationes Nangiacas Spicilegio infererem, atque ut ad id ſuſcipiendum alacriorem me & faciliorem redderet, eas tametſi prolixiores ſuis ſumptibus exſcribi curavit, & exemplum quo in hac editione uſus ſum mihi liberaliter conceſſit.

Hactenus Acherius, cui deinde varias lectiones aliquot ex codice MS. Ciſtercienſi ſubminiſtravit R. P. D. Jacobus de Lannoy, ejus Monaſterii Aſceta presbyter, cumque monuit codicem illum deſcriptum olim fuiſſe juſſu R. P. Joannis de Circeio XLII. Abbatis Ciſtercienſis, qui illius opere frequenter uſus eſt in ſcriptis ſuis, puta in Centenario MS. Porrò varias lectiones ad calcem XIII voluminis adjecit Acherius, ſed in iis ut non nihil quod in codice Sangermanenſi deerat, addendum reperimus, ita perpauca nobis occurrerunt, e quibus textum emendatiorem exhibere poſſimus, ubi non omiſſum aliquid, ſed inſcitiâ librarii corruptum eſt.

Utilior multo fuit opera viri cujuſdam eruditi, qui Andegavis conſulto codice perantiquo, in quo deſcripta ſunt Geſta Conſulum Andegavenſium, varias lectiones ad me miſit humaniſſimè; nam ea ſunt hujuſmodi, ut præter caput integrum quod in priori editione deerat, multa contineant ſine quibus contextus Geſtorum reſtitui nequit. Sed id incommodum accidit, quod Geſtis jam editis eas accepi; quamobrem cum aut hoc loco, aut in indice Erratorum collocandæ eſſent, his locum illuſtriorem dare malui. Igitur pag. 234 col. 2. lin. 3. ante ult. non ſpeculum tibi ſed ſpecular tibi leges & pag. ſeq. lin. 1. piorum geſtis, & lin. 9. ac domino digna. Quod deinde reſtituimus audivi, reperit, id in codice MS. legitur. At lin 49. & lin. 51. non præſentes habeant:.quibus eos in illo legitur ſed præſentem habeant:.quibus eum. In eodem breve elogium Fulconis Rufi ſic incipit: Iſte ſimilia patris actibus nec minùs inſigne & elogium Gaufridi Griſagonella: Iſte militiæ protectus pectore & brachio, vir jure militario efficaciſſimus, quod ita placet viro erudito qui varias lectiones ſubminiſtravit, ut in vulgatâ lectione ſenſum aliquem ſe perſpicere poſſe neget. Pag. 226 col. 1. lin. ult. idem vir eruditus MS. codicem ſequutus legi vult quantum è patre, nec dico ſuper patrem, ſed præ patre; & ſanè præpoſitio præ hoc loco mihi quidem aptiſſima videtur. Pag. 237. lin 4. ubi legitur certas eſſe, mendoſè, cum illic poſt certas duplex punctum notaviſſem, in illo codice legitur certas eſſe nam, quàm. Ibid. lin. 7. legitur: nam vivere modo, quod vir eruditus ſervari vult, atque ita interpretatur vivre à la mode: porro lin. 32. ex illo codice optimè addideris vocem ſcilicet hoc loco: artes ſcilicet exercitationeſque. Pag. 238. col. 1. lin. 5 ante ult. pro mactatione in codice legitur multatione, quod nequaquam contemnendum eſt. Ibid. col. 2. lin. 13. non filius vaſſalli ſed filius vavaſſoris ſcriptum eſt, nec in eâ lectione quidquam mutandum erat. Servanda etiam erat lectio lin. 37. & facite leigiationem eis, ubi editum eſt & facite legationem eis & lin. 48. multatione, ubi legitur mactatione Pag. 239. col. 1. lin. 34. hæ voces dedit ei commonitorium ſuum vix intelligi poſſunt, nec auctoris ſunt, ſed quod ſcripſerat neſcio an divinari poſſit; nam pro commonitorium in codice legitur à duo omentum. Ibid lin. 59. in MS. habetur galeâ capitis & capitio thoracis. Col. 2. lin. 24. & lin. 26. edendum erat ut in MS. hominagium & legiationem. Pag 241. col. 1. lin. 24. pro ex innumerâ æſtimatione, ex codice legendum ex numeri innumeri æſtimatione. Ibid. lin 41 ſic legitur in MS. ſatisfacientes illi, poſtulantes jus communionis in hunc modum diſſolvuot. Col. 2. lin. 35. in eodem habetur, non Turonim noſtram, ſed Turonum veſtram Ibid. lin. 7. ante ult. nec collatis ut

editum

editum eſt, *nec* clareatis, *ut conjecimus*, *ſed* caleatis *legitur*. *Pag.* 242. *col.* 1 *lin.* 22. *pro* ſecum collectis, *ex eodem cod. reſtituas velim* ſecum coëlectis. *Pag.* 244 *col.* 1. *lin.* 32. *pro* Carolus ſimplex *&c. in MS. legitur* Carolus ſtultus filius Ludovici Balbi qui *Ibid. lin.* 4 *ex codice reſtituendum* ſuperbia poſt fuere *Ibid. lin* 6. *ante ult. legitur etiam* Carolum ſtultum *non* Carolum ſimplicem. *Pag.* 245. *col.* 1. *lin.* 17. *levius eſt quod non* ex nunc, *ſed* ex tunc *in MS. legitur*, *non tamen erat omittendum*. *Ibid. lin.* 32. *habetur* Caroli ſtulti *Col.* 2. *lin.* 6. *& ſeqq. non paucæ occurrunt variæ lectiones quas ſimul indicabimus* : nobiles paulatim lateri ∴præſentiâ deducentes.∴cum aliis deludens nobile. *Lin.* 6. *ante ult. pro* Evardonis *in MS. legitur* Evurdonis. *Pag.* 246. *col.* 1. *lin.* 21. *in eodem ſcriptum* ferre per duas leugas deferens : *quod neſcio an magni faciendum ſit* : *ſed optima lectio in lin. ſeq.* quo peracto, *ubi editum eſt* quo pacto. *Col.* 2. *lin.* 8 *ubi* ſtrenuitas, *idem codex habet* Serenitas. *Pag.* 247. *col.* 1. *lin.* 5. *ante ult. optima codicis MS. lectio* dato de ſuo, habile navigium, *ubi inepta eſt* dato ei ſuo habitu. navigium *ſtatim illic ſequitur* cum duobus molendinariis navigio, *quod non præfero vulgatæ lectioni*, cum duobus armigeris, molendinarii *Col.* 2. *lin.* 31. *pro* abſtinebant *in MS legitur* abſiſtebant. *Pag.* 248. *col.* 1. *lin. antepenult. MS. codex optimam lectionem ſubminiſtrat* vexilli regis lingulas *ubi editum* vexilli regis ſingulas. *Pag.* 249. *col.* 2. *lin.* 14. *ante ult ex eodem lege* poterant ſuſtinere, *non* poterunt. *Pag.* 250. *col.* 1. *lin.* 38. *pro inepta lectione* Liſoium ad certamen *reſtituendum cum MS. codice* tum litigioſum certamen *Pag.* 251. *col.* 1. *lin* 10. *pro* multa ſed ſatua, *codex habet* multa ſed ſaceta ; *quod profecto Britonibus magis placebit*, *nec alios offendet*. *Ibid. lin.* 28. *pro* fraudis muſcipula *legitur* fraudis diſcipula, *& reſtitui poteſt* decipula *lin* 44. *in eodem codice legitur* aſtu patratam, *quod ſervandum erat lin.* 56. *ediderunt etiam fuit* Fulconi tradiderunt, *ut in MS. non* reddiderunt *Pag.* 255. *col.* 1. *lin* 38. *legendum* ut de eâ hodieque non immerito *& lin.* 48. Idem in divinis tenor officii. *In vulgatis minùs rectè* ; idem utrobique tenor. *Ibid. col.* 2. *ante ult. lin. edendum erat caput integrum*, *quod ſi non aliud*, *ſaltem vocabula illius ætatis quæ noſſe juvat*, *continet. Id eſt ejuſmodi* : Cum autem regreſſus fuiſſet Fulco, memor conqueſtionis Domini Papæ, & ſponſionis ſuæ, quam ei fecerat dum Hieroſolymis iret & rediret, convocatis multis ex ſervientibus & archeriis ſuis, quos in hujuſmodi exercitio peritos eſſe noverat, fecit eos exercere ante ſe ad foramen cujuſdam portæ, & ſagittas jacere ſive buzones. Ex quibus omnibus quatuor fratres uno patre geniti inventi ſunt, qui à cognitione Prompti cognominantur, qui ita jacula per foramen emittebant, ut nec in aliquo lignum foraminis tangerent. Fecit etiam eos baliſtis trahere ; qui ſic (*lege* ſicut) arcubus rectè trahebant, ita baliſtis per foramen jacula emittebant. Quos ut vidit Conſul ſapiens, vocavit eos, dixitque eis : quintodecimo die parati ſunt (*hæc ult. vox delenda*) eſtote mecum ad iter agendum : motuſque eſt Conſul cum privato comitatu, & cum iſtis quatuor archeriis à Caſtro Locbacenſi, præſentavitque Sergio Papæ, dixitque ei : Domine mi pater, paratus ſum ad vindictam maleſactorum Creſcentii inimici Dei & veſtri, & ad liberandum vos Populumque Romanum, & peregrinorum, (*refer ad* inimici) & negociatorum euntium & redeuntium, totiuſque patriæ ; & nolo ſcrutemini conſilium meum : volo quidem eum morti tradere, ſed peto à ſanctitate veſtrâ, ut abſolvatis me & meos à peccato homicidii & ſceleris excogitati, ſi rem cœptam perficere potuero, quia amore Dei & veſtri in hujus diſcriminis noxam me committo. Reſpondit ei Papa : & à peccato abſolvo, & dignis muneribus, te ut dignum eſt, te recompenſabo. Tunc Fulco Conſul quia extrà turrim eum colloqui non poterat niſi cum armatâ manu, & militum multitudine, mandavit ei quia vellet videre : ipſe autem renuntiavit ei, quod & eum videret, & cum eo loqui poſſet, ſi mane ante turrim veniret, ille deintùs ad feneſtram, Fulco deforis ex plateâ loqueretur. Quo audito, Fulco gaviſus eſt valde, vocatiſque quatuor archeriis qui Promptuli cognominabantur, dixit eis : Vos ſoli egredimini mecum ad colloquium Creſcentii, portabitiſque arcus & baliſtas. Dixitque duobus primis : Vos duo eritis circà pedem turris, tenſis arcubus, & ſagittis incochiatis & præparatis ad jaciendum, ut dum ad feneſtram inclinatus fuerit, ſagittis eum ſuatis ; alios autem duos poſuit poſt dorſum ſuum, baliſtis tenſis & quarellis præparatis ad trajiciendum ; coopcruitque eos ne ab anteriore parte viderentur, quia ſtaturâ procerus erat & corpore amplo, dixitque eis : Dum cum Creſcentio confabulabor, vos ponite curvitatem baliſtarum ſuper ſcapulas meas, ſicque quarello juxtà faciem meam trajicite, & videte in pœnâ oculorum veſtrorum, ſive in periculo omnium membrorum, ne evadat, quia niſi eum de feneſtrâ mortuum ante pedes ruere feceritis, loco illius omnes vos quatuor moriemini. Venit autem mane horâ primâ Fulco, in plateâ, deſcenderuntque de equis juxtà quemdam dumum non longè conſtitutum, ordinavitque quatuor archerios ſuos eo ordine, quo pridie eos ordinaverat : ut autem erat clamoſus, vocavit Creſcentium voce magnâ, at ille ad feneſtram egreſſus oſtendit ei faciem ſuam. Quam ille intuens, Eia, inquit, domine mi, quàm pulchra facies, quàm

Digitized by Google

pulchrum exigit corpus? ego *(lege* ergo*)* quia vidi faciem veſtram ſicut faciem Angeli oſtendite corporis amplitudinem, & membrorum lineamenta: ſtatimque aſcendit erecto corpore tabulatus. Tunc Conſul dedit archeriis ſuis ſignum: illi autem qui ad radicem turris erant, trajicientes ſagittas percuſſerunt eum, unus in inguine, alter in gutture: illi verò qui à poſteriori parte Conſulis erant impingentes baliſtis quarellos percuſſerunt eum, unus ſub mamillâ ſiniſtrâ, & ſic intravit cor ejus, alter verò in dexterâ; & ſic à feneſtrâ cecidit in terram ante pedes Fulconis exanimis. Ipſe verò Conſul cum ſuis ad palatium Lateranenſe, ubi Papa cum omni clero & populo Romano miſſam & orationes agebat pro eo, advenit. Ut autem vidit eum Papa ſanum atque incolumem, & ad honorem Dei & Eccleſiæ rem benè perfectam, præcepit per omnes Eccleſias *Te Deum laudamus* canere, & ſigna pulſare. Cum autem ille abſolutionem peteret ſibi & ſuis, Papa indicavit eum nullâ expiatione indigere, ſed magis pro ipſo orandum, qui inimicum Dei dejeciſſet de culmine iniquitatis dum allevaretur. Dixitque ei: Quia ab inimico Dei Creſcentio Populum Romanum liberaſti, amicis Dei donaberis & ditaberis, Varia videlicet & Criſancio *(lege* Dariâ videl. & Chryſanthio*)* Conduxitque eum Papa cum omni clero & populo Romano extrà muros Urbis milliario uno: Conſul verò tranſvexit corpora ſanctorum Martyrum prædictorum uſque Lochacenſe Caſtrum. Quæ ſuſcepta ſunt ab omni clero & populo, & ab Abbate & Monachis Belliloci, Eccleſiæ videlicet ſancti Sepulcri cum dignâ reverentiâ, & honorificè recondita: quæ ibi manent uſque in hodiernum diem. Conſul verò prædictos quatuor archerios feodavit, & terris ac vineis, & multis aliis pecuniis ditavit. *Pag.* 253. *col.* 1. *lin.* 16. *pro* Bentergius *in MS. legitur* Bentegio. *Pag.* 254. *col.* 1. *lin.* 7. *ante ult. pro* Chunradi *in MS. legitur* Chonuardi, *quod ideo obſervamus quia in ſeqq. eadem lectio ſemper occurrit. Col.* 2. *lin* 48. creatorem juſtiſſimum *non* creator juſtiſſimus. *Pag.* 255. *col.* 2. *lin.* 3. *pro* cunctis militibus, *ſcribendum ut in MS.* cum ducentis militibus. *Pag.* 256. *col.* 2. *lin.* 2. *quod legitur* enim alii, *emendandum ita ex MS.* enim aliqui. *Ibid. lin.* 33. & *lin.* 34. & *lin.* 43. hominagium & hominagio *legitur in MS. ut ſuperiùs, non* homagium & homagio. *Lin.* 61. & 67 *in eodem MS. habetur* hominagio & leigiatione, *ubi legis* homagio & ligiatione. *Pag.* 257. *col.* 1. *lin* 38 Pictavis, Clinonem; *in MS. legitur* Pictavis, citrà Cliunovem. *Ibid. lin* 53. *ex eodem lege* Nam viribus, *ubi editum eſt* Non viribus. *Col.* 2. *lin.* 43. *non omittendum quod pro* ſtellis innumerabilibus *codex habet, nimirum* ſtellis imminentibus. *Pag.* 258. *col* 1. *ad num.* 19. *legitur in orâ MS. notula, quam hic reperire juvabit:* Iſti duo, ſcilicet Gofridus Barbatus & Fulco Richin fuerunt filii Gofridi Foerole illuſtris viri de Gaſtinenſio & Lundonenſio, orti ex ſorore Marielli prædicti. *Col.* 2. *lin* 10. *cap.* 10. *pro* imaginatione *emenda* imitatione, *quæ vox in MS. reperitur. Lin.* 3. *ante ult. dele conjunctionem* & *ante* electionem. *Pag.* 259. *col* 1. *lin.* 37. & ſi hoc fieret, *multo meliùs MS.* & ſi hoc non fieret. *Pag.* 260 *col.* 2. *lin.* 12 *in MS. non* Burchardum *ſed* Buchardum *legitur. Pag.* 261. *col.* 2. *lin.* 8. hominagium *ut aliàs, in MS habetur:* & *lin.* 12. agit *ubi vides editum eſſe* adagit. *Pag.* 262. *col* 1. *lin.* 13. *pro* Jalviniacenſis *in eodem legitur* Jalmacenſis. *lin. verò* 34. *idem habet* Jalinniacenſi. *Pag.* 264. *col* 1. *lin.* 25. *pro* Eia milites valentes *in MS. legitur* Eia milites Valeia. *Col.* 2. *lin.* 18. *ante ult. pro* Ludovici Junioris Regis *ſcribendum ut in codice* Lodoici Regis *Pag.* 265 *col.* 2. *lin.* 42. *in eodem pro* pepererint *legitur* paraverunt.

CHRONICON GUILLELMI DE NANGIS,

Sive NANGIACI, *Monachi S. Dionyſii in Franciâ Ordinis S. Benedicti.*

MCXIII.

SIGIBERTUS Gemblacenſis Monachus, temporum & regnorum deſcriptor præcipuus, moriens finem chronicæ ſuæ fecit. Abhinc ſubſequutus eſt eum frater GUILLELMUS DE NANGIS Monachus ſancti Dionyſii in Franciâ.

Eodem anno ſanctus Bernardus cum ſociis ſuis triginta & ampliùs ſub Abbate Stephano Ciſtercium eſt ingreſſus anno ætatis ſuæ viceſimo ſecundo, ubi quantæ devotionis & religionis, quantique fervoris extiterit, vix exprimi linguâ poteſt. Siquidem ab ipſo ingreſſu ſuo tantâ diſtrictione corpus ſuum affligere ſtuduit, quòd totâ de neeps vitâ ſuâ infirmitate multiplici laboravit; factumque eſt ut poſt breve tempus Ciſtercienſis Abbatia, quæ rebus & gente pauper & ſterilis fuerat, plures jam Abbatias nobiliſſimas parturiret.

MCXIV.

In pago Brabatenſi circà Tornacum nix tanta cecidit nono Kalendas Maii, ut etiam pondere ſuo ſylvas fregerit. Apud Ravennam & Parmam civitates Italiæ in agris & intrà mœnia ſanguis pluit Junio menſe. Idibus etiam Novembris in ſuburbio Antiochiæ terra noctu dehiſcens turres multas & adjacentes domos cum habitatoribus abſorbuit. Balduinus Rex Jeruſalem cum Rogero Comite Antiochiæ contrà Turcos vadit, ſed Rogero cum exercitu ſuo juxtà quemdam fluvium reſidente, Rex cum ſuis præceſſit, ut adventum Turcorum exploraret. Turci verò montem quemdam occupantes, inſidias per quatuor loca collocaverunt, ſingulis inſidiis quatuor millibus equitum deputatis, à quibus ex inſperato Rex Balduinus undique interceptus, mille quingentis ſuorum interfectis, miſerabili fugâ liberatus eſt. Turci Cœnobium in monte Tabor ſitum funditùs evertunt, Monachos interficiunt, & omnia ibi diripiunt. Eo quoque tempore à Conone Apoſtolicæ Sedis Legato in Galliis tria Concilia celebrata ſunt, primum Remis, ſecundum Belvaci, tertium Catalaunis.

LUDOVICUS Rex Franciæ obſedit caſtrum Gornaii ſuper Matronam fluvium ſitum, contrà Hugonem de Pompona dominum Creciaci, qui rapinis intentus mercatorum naves per fluvium tranſeuntes exſpoliabat, & apud Gornaium ſpolia deducebat. Venit autem ad auxilium dicti Hugonis Guido Rubeus de Rupe-Forti pater ipſius Hugonis, & Comes Campaniæ Theobaldus; ſed Rege viriliter decertante eos ad fugam compulit, & caſtrum in deditionem accipiens Garlandenſibus commiſit. Ivo Carnotenſis Epiſcopus qui librum illum compilavit, quem decreta Ivonis nominant, obiit, cui ſucceſſit Gaufridus vir venerabilis.

MCXV.

Ludovicus Rex Franciæ circà idem tempus fuit à Vicinis Baronibus ſuis & Militibus ſic arctatus, quod vix ab urbe Pariſius ſecurè egredi poſſet; ſed tandem Dei virtute & auxilio Beatorum Martyrum Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii, quos ſemper invocabat, contrà hoſtes animatus, Hugonem de Puiſaco in Beliâ, & Comitem Bleſenſem Theobaldum potentiſſimè ſubjecit, caſtrum Puiſaci funditùs evertens: deinde Odonem Corbolienſem Comitem, & Hugonem de Creciaco, Guidonem de Rupe-Forti, & Thomam de Maria tyrannum ſibi adverſantes perpetuò exhereditavit, Hamonem etiam dominum Borbonis ſuppeditans munitiones ejus; & omnium prædictorum oppida ad ſuam juriſdictionem revocavit. Cum Rege autem Anglorum Henrico variis & diverſis temporibus pugnans, eum ſæpe mirabili bello perdomuit.

Lambertus bonæ memoriæ Attrebatenſis Epiſcopus obiit. A tempore verò ſancti Vedaſti uſque ad iſtum Attrebatenſis Eccleſia proprio viduata Præſule, Cameracenſi Epiſcopo ſubjecta erat.

Cœnobium Clarevallis fundatur ſub primo Abbate Bernardo. Clarevallis autem non longè eſt à fluvio Albe, qui antiquitùs fuit ſpelunca latronum, & Vallis Abſinthialis dicebatur propter amaritudinem incidentium in latrones. Eodem tempore Monachi commorantes ſæpe pulmentum ex foliis fagi ſibi conficiebant. Panis ſimilis erat illi prophetico ex hordeo milio & viciâ, qui magis terreus quàm furfureus videbatur.

MCXVI.

Dum quidam Sacerdos Miſſam celebraret in Dolenſi Cœnobio, puer in loco hoſtiæ ſuper altare apparuit. Hoc tempore Præmonſtratenſis fundator Ordinis in Lotharingiâ natus, divitiis, genere & facundiâ clarus, ſuccenſus divino fervore & Presbyter ordinatus, paupertatis Chriſti tunicâ induitur; & nudus Chriſtum ſequens, verbumque prædicationis ubique nudis pedibus ſpargens, multos ab errore convertit.

Digitized by Google

MCXVII.

Anſelmus Landunicæ civitatis Magiſter nominatiſſimus, literarum ſcientiâ clarus obiit; qui inter cætera opera ſua in Pſalterio gloſſas marginales & interlineares ordinavit. Alexius Imperator Græcorum obiit, cui ſucceſſit Joannes filius ejus.

Joannes Imp. MCXVIII.

Rex Jeruſalem Balduinus primus moritur, cui ſucceſſit Balduinus de Burgo ejus conſanguineus, Comes de Roaſa civitate quæ olim dicta fuit Ediſſa. Menſe Januario in aliquibus locis terræ motus accidit, alibi clementior alibi validior, adeo ut quarumdam urbium partes ſubruiſſe dicatur. Moſa etiam fluvius juxtà Abbatiam quæ dicitur Sultula quaſi pendens in aere, fundum ſuum viſus eſt deſeruiſſe.

Eodem quoque anno Leodium civitas multis plagis atterita eſt. Menſe enim Maio quinto Nonas ejuſdem dum in Majori Eccleſia Veſperas celebrant, ſubitò tonitruus cum terræ motu omnes ad terram ſtravit, & fulmen à lævâ templi ingreſſum, cortinis altaris exutis, inde illuc deſiluit, deinde turrim ingrediens multas trabium partes diſrupit; ſubſequutus eſt fœtor intolerabilis adeò ut multorum aromatum odore vix potuerit expelli. Item Junio Menſe, ſeptimo Idus ipſius circa horam nonam, nubes pluviæ ſubitò lapſa à monte qui dicitur Roberti, ſubjectam ſibi partem civitatis penitùs oppreſſam circumdedit, adeo ut multas domus dirueret, & immenſam annonam perderet, mulierem etiam duos infantes altrinſecùs in brachiis amplexatos necaret, & alios octo homines in diverſis locis opprimeret. Pulſantibus Veſperis Sabbato quædam mulier dum caput lavat puero, manus rubent ſanguine fluido. Namurci monſtrum quoddam natum eſt, cui par nunquam vel rarò viſum eſt, videlicet biceps infantulus; hic tam ſexu duplex quàm cæteri ſimplex erat compage corporis.

Tertio decimo Kalendas Januarii primâ horâ noctis igneæ acies à Septemtrione in Orientem in cælo apparuerunt, deinde per totum cœlum ſparſæ, plurimâ noctis parte; videntibus miraculo & ſtupori fuerunt. Paſchali Papa defuncto, Gelasius ſecundus Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſexageſimus ſecundus Papa præſidet. At Imperator Romanorum Henricus quia electioni non interfuerat, Hiſpanum quendam nomine Burdinum ei ſuperordinavit. Gelaſius verò Papa cùm à ſanctâ ſede, Imperatoris & Romanorum tyrannide arcetur, ad tutelam & protectionem Luduvici Regis Franciæ, & Gallicanæ Eccleſiæ compaſſionem, ſicut antiquitùs conſueverunt antecellores ſui Romani Pontifices, confugit, indicto Remis Concilio. Hoc tempore fundata eſt Abbatia Pruliaci à Theobaldo Comite Campaniæ, & Adela matre ſuâ filiâ Guillermi Nothi, quæ nupſit Stephano Comiti Carnotenſi.

Balduinus Flandriæ MCXIX.

Gelaſio Papa apud Cluniacum defuncto, & ibidem ſepulto, Guido Viennenſis Archiepiſcopus, Stephani Comitis Burgundiæ germanus, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſexageſimus ſextus Papa præſidet, & Calixtus ſecundus nominatur. Hic Concilium à prædeceſſore ſuo Remis indictum celebravit, ubi excommunicati ſunt Simoniaci, & pro ſepulturâ, Chriſmate & Baptiſmo pretium exigentes, ibique uxorum & concubinarum contubernia Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis ſunt penitùs interdicta. Dum autem pro reconciliatione Imperatoris Romanorum & Eccleſiæ ibidem cum Legatis Imperatoris tractaret, nec profeciſſet Calixtus Papa, ipſum Imperatorem cum ſuis fautoribus excommunicavit. Balduinus Comes Flandriæ Calixti Papæ ex ſorore nepos, volens Guillelmum filium Roberti Ducis Normanniæ ab Henrico Rege Angliæ captivatum in hereditate patris inſtituere, poſt occupatam magnam Normanniæ partem in capite bello vulneratus à militibus Angliæ Regis, occubuit; cui conſobrinus ejus Carolus Canuti Regis Danorum filius in Comitatu ſucceſſit. Guillermus verò filius Roberti Ducis Normanniæ, duxit in uxorem ſororem Ludovici Regis Francorum, conceſſâ ei Flandriâ poſt obitum Caroli Comitis.

MCXX.

Ordo Præmonſtratenſis incœpit, cujus loci & Ordinis fundator extitit vir Dei Norbertus. Eodem etiam tempore ſumſit exordium Ordo Militiæ Templi ſub Hugone Magiſtro eorum. Apud Vizeliacum in vigiliâ ſanctæ Mariæ Magdalenæ, incertum quo Dei judicio, innumerabiles promiſcui ſexûs & ætatis atque ordinis in ipſo noctis crepuſculo, Eccleſiâ ſubitò flagrante, combuſti ſunt. Guillermus & Richardus filii Henrici Regis Anglorum, & filia ipſius Regis & neptis, necnon multi Proceres & nobiles Angliæ, volentes de Normania tranſire, in mari ſubmerſi ſunt, cum mare eſſet tranquilliſſimum, & ventis careret. Qui omnes ferè ſodomiticâ labe dicebantur & erant irretiti, & omnes ferè ſepulturâ caruerunt.

Papa Calixtus poſt Conſilium Remenſe Romam proficiſcens, ab omni ſenatu & populo glorioſè ſuſcipitur, nec multam fecerat in Sede moram, cùm Romani tam nobilitati ejus quàm liberalitati faventes, Burdinum ſchiſmaticum & Antipapam apud Surrentum ſedentem, & ad limina Apoſtolorum tranſeuntes Clericos genu-flectere compellentem, expugnatum tenuerunt; quem crudis & ſanguinolentis pellibus caprinis amictum per medium civitatis conducentes, imperante Domno Papa Calixto perpetuo carcere in montanis Campaniæ captivatum damnaverunt, & ad tantæ ultionis memoriæ conſervationem, in camerâ Palatii ſub pedibus Domni Papa conculcatum depinxerunt.

MCXXI.

Henricus Rex Angliæ duxit Aelidem filiam Ducis Lovaniæ uxorem propter pulchritudinem ſuam, erat enim pulchra valde. In Epiſcopatu Andegavenſi Abbatia Oratorii à Fulcone Comite Andegavenſi, & uxore ejus Eremburge fundatur.

MCXXII.

Hoc tempore Autiſſiodorenſem regebat Eccleſiam Domnus Hugo ſancti Germani Autiſſiodorenſis pius Abbas, ſancti Hugonis Cluniacenſis nepos, vir virtutum ſuarum inſignis & perpetuò venerandus. Sugerius ſancti Dionyſii in Franciâ Monachus ſcripturarum ſcientiâ clarus, cum ſolummodo eſſet ad Diaconatûs ordinem promotus, à Româ regrediens, quo fuerat à Rege Franciæ Ludovico miſſus, Abbate ſuo Adam defuncto, eligitur in Abbatem; qui reverſus primò Presbyter ordinatur, & poſt præſente Rege à Bituricenſi Archiepiſcopo in ſuâ ſancti Dionyſii Eccleſiâ in Abbatem benedicitur.

MCXXIII.

Romæ ſub Calixto Papa celebratum eſt Concilium trecentorum aut ampliùs Epiſcoporum, in quo pax inter Regnum & Sacerdotium de querelâ inveſtiturarum Epiſcopalium reformatur, & ibi caſſatur privilegium quod Henricus Imperator extor-

Digitized by Google

ſerat à Paſchali Papa de inveſtituris, ac perenni anathemate in irritum reducitur. In Cænobio ſancti Dionyſii in Franciâ per induſtriam Sugeri loci ejuſdem Abbatis Religio reformatur: nam per Abbatum negligentiam, qui ante ipſum fuerant, & quorumdam illius Monaſterii Monachorum, regularis inſtitutio ita ab eodem loco abjecta fuerat, quòd vix ſpeciem Religionis Monachi prætendebant. Damberto Senonenſi Archiepiſcopo defuncto, ſucceſſit Henricus cognomento Aper. Combuſta eſt Eccleſia ſancti Martini Turonenſis & caſtrum per Clericorum & burgenſium guerram.

MCXXIV.

Calixto Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſexageſimus ſeptimus Papa Honorius ſecundus præſidet. Fulco Comes Andegavenſis Monſteriolum caſtrum ſuper Girardum Berlay obſeſſum cepit. Balduinus Rex Hieroſolymorum à Sarracenis præventus capitur, ſed poſt diuturnam captivitatem datâ pecuniâ relaxatur. Henricus Imperator Romanorum collecto longo animi rancore contrà Regem Franciæ Ludovicum, eo quod in Regno ejus Remis in Concilio Calixti Papæ anathemate innodatus fuerat, congregatâ exercitûs multitudine ingenti Franciam invadere diſpoſuit, proponens Remenſem deſtruere civitatem; ſed Ludovico Francorum Rege in occurſum ejus cum copioſo exercitu veniente, timens Imperator Francorum probitatem ab propria ocius remeavit: quo Francorum Rex comperto, ſolâ Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & Religioſorum virorum prece à vaſtatione Imperatoris terræ vix ſe valuit continere.

MCXXV.

Hyems gelu ſolito acerbior, & aggeſtu nivis ſæpiùs decidentis nimis horrida & inopportuna fuit. Multi enim pauperum infantes & mulieres nimietate frigoris defecerunt. In multis vivariis piſces abſorpti ſub glacie perierunt; glacies enim adeo ſpiſſa erat & valida, ut vehicula onuſta ſuper eam ducerentur, & quaſi ſuper ſolum equitaretur. In Brabanto anguillæ innumerabiles propter glaciem à ſuis paludibus exeuntes, quod dictu mirum eſt, in fenilibus fugientes latuerunt, ſed ibi præ nimietate frigoris deficientes computruerunt. Mortalitas quoque animalium maxima fuit. Hyemi ſucceſſit intemperies aëris nunc nive, nunc pluviâ, nunc gelu alternatim ſatis noxia uſque ad medium Martii; poſtea vix tandem arbores floruerunt Maio menſe, vix etiam terra herbarum & graminum viguit virore. Imber poſtmodum ſingulis menſibus aſſiduè deciduus, ſata agrorum penè abſorpſit; nam ſiligo & avenæ proventûs ſui fructum ſatis ſunt ementitæ. Multi quoque ſacro igne aduruntur. Tyrus à Chriſtianis terra & mari obſeſſa capitur, & Chriſti Imperio ſubjugatur. Fames quoque magna Regnum Franciæ devaſtavit.

MCXXVI.

In Hiſpaniâ ignobilis muliercula monſtrum bis gemini corporis eſt enixa, averſis vultibus & corporibus ſibi cohærens, ante quidem effigies hominis integro[a] corporiſque cedine diſtincta, retrò verò facies canis ſimiliter corporis & membrorum proprietate integra. In Brabanto, villâ Norireâ, alia mulier enixa eſt quatuor maſculos uno partu.

Henricus Imperator Romanorum pœnitentiâ ductus reliquit Imperium, & ab hominum notitiâ ſublatus, nec poſtea viſus eſt vel cognitus; tamen quidam dixerunt quod apud Andegavis in hoſpitali pauperum viſus, & per confeſſionem ab uxore ſuâ cognitus, mortuus & ſepultus eſt. Alibi verò legitur quod Pentecoſtem celebraturus veniens apud Ultrajectum, morbo dracunculi qui ſibi erat nativus periit, cujus corpus ejectis inteſtinis ſale reſperſum Spiræ delatum eſt. Imperatore itaque perdito Matildis Imperatrix uxor ejus carens liberis, ad Henricum Regem Angliæ patrem ſuum eſt reverſa. Florebat tunc Pariſius Hugo ſancti Victoris Canonicus religione & ſcientiâ clarus, & in ſeptem liberalium artium peritiâ nulli ſui temporis ſecundus: qui inter multa quæ utiliter ſcripſit, etiam librum de ſacramentis valde neceſſarium duobus voluminibus comprehenſum edidit. Defuncto ſive amiſſo, ut ſuperiùs dictum eſt, Henrico, Imperatore, & Principibus quibuſdam de Suaviâ & Allamaniâ Conradum nepotem Imperatoris Henrici in Regnum ſublimare volentibus, alii Liutherium Saxoniæ Ducem virum conſilii & bellicoſum in Regem provehunt.

Liutherius. MCXXVII.

In Syriâ exercitus Chriſtianorum bis congreſſus eſt Sarracenis; in primo prælio de paganis ceciderunt duo millia quingenti, de Chriſtianis ſolummodo quindecim, in ſecundo autem non meruerunt victoriam habuerunt Chriſtiani, ſed quamvis plurima eorum pars perierit, tamen auxilio Dei revigorati, abſque numero hoſtes enervaverunt & vicerunt. Norbertus Præmonſtratenſis fundator & primus Abbas, in Archiepiſcopum Parthenopolitanæ urbis, id eſt, Madegeburch, eligitur.

Carolus Comes Flandriæ Canuti Regis Danorum filius, qui jure conſanguinitatis ſucceſſerat Balduino Jeroſolymitani Roberti filio, dum apud Brugas diebus Quadrageſimæ in Eccleſiâ ſancti Donationi Martyris Miſſam audiret, à Buchardo nepote Buchardi Brugenſis Eccleſiæ Præpoſiti, ſub proditione occiditur; quod ſcelus à Ludovico Rege Franciæ confeſtim vindicatur; nam diverſis cruciatibus omnes proditores Caroli occiſores permultavit. Cui in Comitatu Flandriæ ſucceſſit auxilio Regis Franciæ Ludovici Guillermus filius Roberti Ducis Normanniæ, quem patruus ſuus Rex Angliæ Henricus, patre ejus incarcerato, exheredaverat. Qui Rex Angliæ Henricus adversùs dictum Guillermum nepotem ſuum Principes Flandriæ concitans, fecit per ipſos Theodericum conſobrinum Caroli de Alſatiâ contrà eum accerſiri. Obiit Gillebertus Turonenſis Archiepiſcopus, cui ſucceſſit Hildebrannus[b] priùs Cenomanenſis Epiſcopus, in verſificandi & dictandi ſcientiâ clarus, de quo quidam ait:

Inclytus, & proſâ verſuque per omnia primus:
Hildebrannus olet prorſus ubique roſam.

MCXXVIII.

Multi in Regno Franciæ ſacro igne accenſi ſunt, qui convenientes Sueſſionis in Eccleſia beatæ Dei genitricis Mariæ, ſanati fuerunt meritis & precibus ſacratiſſimæ Virginis. Laudani in Eccleſiâ ſancti Joannis conſilio Franciæ Regis & Principum Monialibus quæ infames erant ejectis, in loco ipſarum Monachi ſubſtituti ſunt, ubi Drogo religione & facundiâ venerabilis à Bartholomæo Laudunenſi Epiſcopo primus Abbas ordinatur, qui poſtmodum à Papa Innocentio ſecundo Romæ Hoſtienſis Epiſcopus Cardinalis... Fulco Comes Andegavis relinquens Comitatum Andegavenſem Gaufrido fi-

a *integro*] Lege, ut conjecit Acherius, *integrâ membrorum corporiſque celſitudine diſtincta.*

b *Hildebrannus*] Hic eſt quem vulgo Hildebertum vocant.

lio ſuo, & in Syriam proficiſcens, accepit in uxorem Miliſande primogenitam filiam Balduini Regis Jeruſalem. Ludovicus Rex Francorum contrà Thomam de Marlâ dominum Cuciaci movet exercitum; cui occurrens in auxilium Radulphus Comes Viromandorum, & conflictum habens cum dicto Thoma, ipſum ſaucium ad mortem Ludovico Regi reddidit. Qui poſt paululum divinæ expers Euchariſtiæ ſpiritum nequiter exhalavit; hic enim Eccleſias illius patriæ graviter infeſtaverat, & mercatores tranſeuntes bonis ſuis ſpoliabat.

MCXXIX.

Norbertus Archiepiſcopus apud Magedeburch, in Eccleſiâ ſanctæ Mariæ remotis Canonicis ſæcularibus fratres Præmonſtratenſis Ordinis collocavit. Philippus primogenitus Ludovici Regis Francorum Remis in Regem ungitur die Paſchæ, patre & Rege Angliæ Henrico præſentibus. Theodericus de Alſatia in Flandrias adveniens, & ſuaſu Regis Angliæ Henrici quoſdam Flandrenſium ſecum habens, Flandrias contrà Guillermum Comitem calumniavit; cui Guillermus Comes aciebus diſpoſitis occurrens & viriliter decertans, dum penè adnihilatis hoſtibus caſtrum in quo latebant reddi deberet, ipſe Guillermus Comes inclytus ſauciatus in manu, à prælio recedens ſatis citò mortuus eſt, cui ſucceſſit idem Theodericus.

Moniales quædam infames quæ Eccleſiam beatæ Mariæ de Argentolio diù potentiâ cujuſdam ſororis Caroli Magni Regis Francorum occupaverant, induſtriâ Sugerii Abbatis S. Dionyſii in Franciâ inde expelluntur, & monachis ejuſdem loci quorum priùs fuerat, reſtituitur. Urſicampi & Vallis-lucentis Abbatiæ Ciſtercienſis Ordinis fundantur. Matildis Imperatrix filia Regis Anglorum, data eſt uxor Comiti Andegavenſi, de qua genuit Henricum poſtmodum Regem Angliæ, & Guillermum Longam ſpatam, atque Gaufridum Plantegeneſte, qui filiam Conani Comitis Britanniæ cum Comitatu accepit uxorem.

MCXXX.

Honorio Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſexageſimus octavus Innocentius ſecundus Papa præſidet, contrà quem ex alterâ parte Petrus Leonis eligitur, & gravi ſchiſmate Romana Eccleſia conturbatur; ſed Petro ob parentelæ ſuæ fortitudinem apud ſanctum Petrum commorante, Innocentius Româ egreſſus Gallias venit, ob cujus adventum congregato à Rege & Prælatis Franciæ apud Stampas Concilio, ſanctus Bernardus Clarævallis Abbas Innocentium ſuſcipere perſuaſit: quem poſtmodum Aurelianis à Rege honorificè ſuſceptum duxit Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus, magnarum virtutum vir apud Carnotum, ubi occurrit ei Henricus Rex Anglorum cum honore. Viſitando itaque Gallicanam Eccleſiam ſicut res exigebat, ad partes ſe tranſtulit Lotharingorum; cui apud Leodium Lutherius Imperator Romanorum cum magnâ Archiepiſcoporum & Epiſcoporum atque Optimatum Regni Teuthonici comitivâ occurrens, & humillimè ſe ipſum ſtratorem offerens, pedes per medium ſanctæ proceſſionis unâ manu virgam ad defendendum, aliâ frenum albi equi accipiens, tamquam dominum ad Epiſcopalem Eccleſiam ſic perduxit. Deſcendente verò totâ ſtatione eum ſubpodiendo deportans, celſitudinem paternitatis ejus notis & ignotis clarificavit. Exindeque in Franciam Papa rediens, apud ſanctum Dionyſium diem Paſchæ celebravit. Cœnobium apud Bellum montem fundatur ſub Abbate primo Alexandro per Robertum de Candes ſuprà mortuum mare.

CXXXI.

Philippus filius Ludovici Regis Franciæ nuper in Regem Francorum inunctus, dum per civitatem Pariſius equitaret, porcus equi pedibus ſubitò ſe ſubmittens, equum ſuper ipſum præcipitem dedit, capiteque ejus ad pavimentum illiſo mortuum proſtravit. De cujus ſubitâ & miſerandâ nece Franci lugentes, corpus apud ſanctum Dionyſium ſepelierunt.

Eodem tempore, ſicut invenitur in vitâ ſancti Bernardi Clarevallis, infenſus erat Rex Franciæ Ludovicus pater ejus quibuſdam Epiſcopis Regni ſui, eoſque ſuis civitatibus, & ſedibus exturbarat; pro quorum pace reformandâ ſanctus Bernardus plures Epiſcopos Regi mittens nihil profecit. Accidit autem poſtea, ut præſente ſancto viro Bernardo Epiſcopi multi Regis indignationem flectere cupientes, totâ humilitate proſtrati ſolo tenùs ejus tenerent veſtigia, & nec ſic gratiam obtinerent: quâ ex re vir Dei Bernardus animosâ religioſitate permotus, alterâ die Regem increpans durius quòd ſprevilſet Domini Sacerdotes, liberè eidem denuntiavit quod eâdem nocte fuerat ſibi revelatum: Hæc, inquit, obſtinatio primogeniti tui Philippi morte mulctabitur; quod ita accidit, ſicut patet ſuperiùs. Synodus magna Remis celebrata eſt à Papa Innocentio ſecundo, in quâ multis ad honorem Dei diſpoſitis, ipſe Papa Innocentius Ludovicum, alterum Ludovici Regis Francorum filium, pro Philippo fratre, quem porcus occiderat adhuc, vivente patre in Regem coronavit.

Eccleſia ſancti Medardi Sueſſionenſis ab Innocentio Papa conſecratur. Balduinus Rex Jeruſalem moritur, cui ſucceſſit Folço Comes Andegavis gener ejus.

Fulco Andegav. Comes. MCXXXII.

Obiit vir ſanctus Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, cujus religioſam admodum vitam conſcripſit Goigo Prior Carthoſiæ, Eratque circa hæc tempora pulcra ac decora facies Eccleſiæ, diverſorum ordinum ac profeſſionum circumdata varietate: dum hinc Cluniacenſes & Ciſtercienſes Monachi, inde Præmonſtratenſes & Regulares Canonici, ac etiam diverſi habitus & profeſſionis Sanctimoniales, & mulieres Deo devotæ, in continentiâ & paupertate ſub obedientiæ jugo regulariter viventes, fervore Religionis ſe invicem provocarent, & nova certatim in diverſis locis Monaſteria fundarent. Cum his etiam Monachi Carthuſienſes & ipſi paulatim per Gallias maximè pullulabant; qui præ cæteris continentes, peſti avaritiæ, quâ plurimos ſub religionis habitu laborare videmus, terminos poſuerunt, dum certum numerum poſſeſſionum & animalium, quem eis prætergredi nullomodo liceat, ſtatuerunt, & ipſi ſingulas ſinguli cellas habentes parvulas, raró niſi ob Dei cultum vel ob mutuum in charitate ſolatium ſimul convenientes, perfectiùs mori mundo, & cæteris tanto diligentiùs, quanto ſecretiùs Deo vivere elegerunt. Ad hoc etiam Milites Templi Jeroſolymitani, ac Fratres de Hoſpitali ſub religioſo habitu continenter viventes, ubique ſe multiplicando in Religioſitate diffundebant. Sed & Præſules Eccleſiarum ac Principes ſæculi promptiſſimè annuebant Religioſis, ſponte offerentes terras, prata, nemora, & cætera quæ Monaſteriis ædificandis erant neceſſaria.

Tota ferè civitas Noviomenſium cum Eccleſiâ ſanctæ Mariæ & Epiſcopio incendio flagravit, juſto

(ut ferebatur) Dei judicio, quia ſummum Pontificem Innocentium multi de civitate inhonorificè ſuſceperunt.

Clarevallis duo Cœnobia unâ die Paſchæ produxit, ſcilicet Longi-pontem & Ruevallem, & poſt paucos dies Nancelas.

MCXXXIII.

Liutherius Romanorum Imperator expeditione transeundi in Italiam paratâ cum Archiepiſcopis, ac Epiſcopis, aliis Prælatis Innocentium Papam Romam deduxit contrà Petrum Leonis, qui Eccleſiam ſancti Petri muniverat, eumque Lateranis in ſede Papali honorificè collocavit; quem Liutherium ipſe idem Papa ibidem in Imperatorem conſecravit.

MCXXXIV.

Norbertus Archiepiſcopus Ordinis Præmonſtratenſis fundator, obiit. Hildebrannus etiam Turonenſis Archiepiſcopus diem clauſit extremum. Abbatia de Aſinariis fundatur in Epiſcopatu Andegavenſi.

MCXXXV.

Monaſterium de Prato fundatum eſt. Henricus Rex Angliæ in Normanniâ moritur, & apud Radingas in Angliâ ſepelitur; poſt cujus obitum Stephanus Comes Boloniæ ex ſorore nepos ejus, filius Stephani Comitis Bleſenſis; fraterque Theobaldi Comitis Campaniæ in Angliam transfretans, Epiſcopo Wincestriæ fratre ſuo eum adjuvante, in Regem Angliæ coronatur: cui Matildis Imperatrix filia Henrici defuncti Angliæ Regis, cum viro ſuo Comite Andegavenſi occurrens, non ſinebat eum in pace regnare, ſed cum fautoribus ſuis partes ſuas in Angliâ mirificè defendebat.

STEPHANUS Angl. Rex MCXXXVI.

Ventus nimius quinto Kalendas Novembris fuit, qui turres multas diruit. Mare quoque Anglicanum terminos ſuos egreſſum, partem Flandriæ cum habitatoribus ſubmerſit. Joannes Conſtantinopolis Imperator moritur, cui ſucceſſit Manuel filius ejus. Guillermus Pictavenſis Comes & Dux Aquitaniæ ad ſanctum Jacobum peregrè proficiſcens, in die Paraſceve Paſchæ obiit, & ante altare ſancti Jacobi ſepelitur; relinquens duas filias Alienordem & Petronillam. Qui antequàm moreretur, Proceres ſuos quos ſecum habebat conteſtatus eſt, ut filia ſua major Alienordis Ludovico juniori Francorum Regi cum Aquitaniæ Ducatu uxor traderetur.

MANUAL Imperator. MCXXXVII.

Siccitas inaudita fuit à Martio uſque ad Septembrem, ita quòd fontes, putei & multi fluvii ſiccarentur. Ludovicus Rex Francorum auditâ morte Guillermi Ducis Aquitaniæ, miſit Ludovicum filium ſuum jam in Regem coronatum & inunctum in Aquitaniam, ad deſponſandam Alienordem prædicti Ducis filiam. Quam cum Ducatu Aquitaniæ accipiens in uxorem, apud Burdegalas deſponſavit; de quâ poſtea genuit Mariam Comitiſſam Campaniæ, Aelidem uxorem Theobaldi Comitis Bleſenſis. Infrà igitur menſem poſt nuptias Ludovici juvenis Regis obiit pater ejus Ludovicus Rex Kalendis Auguſti, & in Eccleſiâ ſancti Dionyſii in Franciâ ſepultus fuit; cui ſucceſſit LUDOVICUS filius ejus agnominatus junior. Abbatia Mortui-maris in foreſta de Lyons fundatur, quam Abbas Urſicampi in filiam ſuſcipiens, Monachos ſuos illuc miſit. Liutherius Imperator Romanorum ſecundam expeditionem in Italiam faciens, dum rediret in patriam ſuam ſubactâ Italiâ & Appuliâ, moritur; cui ſucceſſit CONRADUS Henrici Imperatoris de ſorore nepos.

CONRADUS Imperator. LUDOVICUS Rex. MCXXXVIII.

Petrus Leonis, qui per ſchiſma Papatum invaſerat per octo annos, judicio Dei percuſſus interiit. Tunc Innocentius Papa ordinatos ab eo degradavit, & ne ultrà promoverentur ad Ordines judicio Dei decrevit. Florebat hoc tempore Theobaldus Comes Campaniæ, pater orphanorum, judex viduarum, cæcorum oculus, pes claudorum, in pauperibus ſuſtinendis ſingulariter munificus, in conſtruendis Monaſteriis, & erga Religioſos quoſcumque largitate incomparabilis. Hic Abbatiam ſancti Florentii Salmurienſis, & Abbatiam Eleemoſynæ Ciſtercienſis, ac plures alias conſtruxit. Genuit autem ex Matilde uxore ſuâ nobili genere Theutonicorum progenitâ Henricum Comitem Campaniæ, & Thobaldum Comitem Bleſenſem, ac Stephanum Comitem Sacri-Cæſaris, Guillermum primò Carnotenſem electum, deinde Senonenſem Archiepiſcopum, poſt Remenſem; item Ad[illegible] Reginam Francorum, Comitiſſam de Partico, Comitiſſam Barri, ac uxorem Ducis Burgundiæ.

Florebat etiam Guillermus Nivernenſis Comes inſignis, cujus devotio mira enituit, dum de potenti Principe ſæculi factus eſt in Carthuſiâ humilis pauper CHRISTI. Florebat & ſanctus Bernadus Abbas Claræ-vallis, & ſanctus Malachias in Hyberniâ, qui mortuum ſuſcitavit. Florebat etiam Magiſter Gilbertus cognomento Porrée, tam liberalium artium quàm divinarum ſcripturarum doctor eximius, & ferè incomparabiliter eruditus. Hic poſt Magiſtrum Anſelmum ſuper pſalterium & ſuper Epiſtolas Pauli ex dictis ſanctorum Patrum compactam edidit gloſſaturam.

MCXXXIX.

Obiit Joannes de temporibus, qui vixerat annis trecentis ſexaginta uno à tempore Caroli Magni, cujus armiger fuerat. His temporibus quidam pſeudo-Imperator in partibus Alemanniæ ſurrexit, qui per aliquot annos apud Solodorum in reclusione vivens, egreſſus inde Imperatorem Henricum perditum ſe eſſe mentiendo dixit, & cum multos ſeducendo ſibi allexiſſet, in tantum ut pro eo etiam graves pugnæ & homicidia fierent, aliis eum recipientibus, aliis ſeductorem palam profitentibus, tandem declaratâ ejus falſitate, Cluniaci in Monachum attonſus eſt.

MCXL.

Obiit Magiſter Hugo ſancti Victoris Pariſienſis Canonicus Regularis. Habitaculum ſervorum Dei Carthuſienſium in loco qui dicitur ad Montem Dei, conſtruitur. Cœnobium ſanctæ MARIÆ Frigidimontis in Epiſcopatu Belvacenſi Ciſtercienſis Ordinis, fundatur. Henricus frater Regis Franciæ Ludovici apud Clarevallem Monachus effectus eſt, qui non multum poſt ad Epiſcopatum Belvacenſem eſt aſſumptus; fueruntque præter iſtum Henricum alii fratres Regis Franciæ, Robertus Drocarum Comes, & Petrus dominus de Cortenayo. Innocentius Papa fundavit apud Aquas-Salvias Monaſterium ſancti Anaſtaſii Martyris, & conſtructis ibidem cœnobialibus manſionibus, petiit à Clarevalle Conventum Monachorum & Abbatem. Miſſus eſt autem illuc cum Conventu Bernardus Piſanæ civitatis olim Vicedominus, qui poſtmodum fuit Papa Eugenius.

Digitized by Google

Florebat hoc tempore Gallicana Eccleſia per viros religione & ſapientiâ illuſtres, Milonem Morinenſem Epiſcopum, humilitatis virtute præcipuum; Aluiſum Atrebatenſem Pontificem, liberalitate atque conſilio & facundiâ clarum; Godefridum Lingonenſem; Hugonem Autiſſiodorenſem; Goſlenum Sueſſionenſem; Gaufridum Carnotenſem Epiſcopos; Albericum Bituricenſem Archiepiſcopum ſcientiâ litteratum atque conſilii prudentiâ clariſſimum; Sugerium Abbatem ſancti Dionyſii in Franciâ, virum eruditiſſimum. Inter hos & alios multos tunc claros ſcientiâ viros, Bernardus Abbas Clarevallenſis vir opinatiſſimæ religionis eminentiſſimè clarebat, qui multorum miraculorum patrator, ac verbi Dei ferventiſſimus Prædicator, atque plurimorum Monaſteriorum fundator, animarum Deo lucra maxima exhibebat; adeo ut oragitti ſcholarum cum magno Clericorum comitatu etiam de longinquis regionibus ad ejus optabile magiſterium confluentes, centenario vel etiam amplius Novitiorum numero domum probationis implerent, & unâ die quadraginta Monachi fierent. Florebat etiam Magiſter Richardus de ſancto Victore Pariſienſis Canonicus Regularis, qui in libris & tractatibus variis multa Eccleſiæ ſanctæ utilia deſcripſit. Claruit præterea his temporibus Hugo de Fulieto ſancti Petri Corbienſis Monachus, qui librum de Clauſtro animæ & corporis compoſuit. Alii dicunt iſtum Hugonem in pago Ambianenſi fuiſſe Canonicum Regularem.

Mathildis Imperatrix filia Regis Angliæ Henrici, poſt occupatam ope Ludovici Regis Franciæ Normanniam, in Angliam tranſiit, & diverſis bellis Regnum Angliæ, ſibi jure debitum, contrà Regem Stephanum calumnians devaſtavit.

MCXLI.

Circà idem tempus Petrus Abaelardus Magiſter in dialecticâ inſignis & celeberrimus, primò uxoratus, deinde ſancti Dionyſii in Franciâ Monachus, poſt in Britannia unde natus fuerat, Abbas conſtitutus, de fide Chriſtianâ perfidè dogmatizans, Senonis coram Epiſcopis, Abbatibus & Religioſis quampluribus, per induſtriam ſancti Bernardi Clarevallis Abbatis, præſente Ludovico Rege Francorum, convocatur, & hîc ab eis de articulis fidei interpellatus, cum eſſet de juſtitiâ reſponſurus, veritus eos, ad Sedis Apoſtolicæ audientiam appellavit; qui ſic evadens non multo poſt dum eſſet in itinere Romanæ Eccleſiæ, Cabilone apud ſanctum Marcellum obiit. Conſtruxerat enim Monaſterium in Epiſcopatu Trecenſi juxtà Nogentum ſuper Secanam in quodam prato ubi degere ſolitus fuerat, quod Paraclitum nominavit, in quo uxorem quondam ſuam, quæ Monacha apud Argentolium effecta fuerat, ſed inde cum aliis pluribus per induſtriam Sugerii Abbatis ſancti Dionyſii in Franciâ poſtmodum ejecta, venire fecit cum nonnullis Monialibus Religioſis; quæ ibi Abbatiſſa effecta magnam poſt ejus mortem ei in aſſiduis precibus fidem ſervavit, corpuſque ejus de loco ubi obierat, ad prædictum Paracliti Monaſterium tranſtulit, in cujus tumulo hoc Epitaphium eſt inſertum.

Eſt ſatis in titulo Petrus *hic jacet Abaelardus:*
Cui ſoli patuit ſcibile quidquid erat.

Rogerus de Siciliâ filius, Roberti Guichardi Normanni, qui Appuliæ & Calabriæ Principatum tenebat, à Papa Innocentio propter inveſtituras Eccleſiarum quas ſibi uſurpabat excommunicatus, eum bello cepit; ſed factâ poſtmodum cum eo qualicumque pace, ut ab eo in Regem Siciliæ coronaretur, obtinuit. Sic primus de Normannorum genere nomen Regis uſurpans, poſtea penè totam Africam acquiſivit. Stephanus Rex Anglorum à Mathilde Imperatrice filiâ Regis Henrici capitur, ſed parum poſt de ejus priſione evadens, contrà eam Regnum ſuum ſtrenuè defendit.

MCXLII. Rogerus.

Ortâ diſſenſione inter Papam Innocentium & Regem Franciæ Ludovicum, Eccleſia Gallicana turbatur; nam defuncto Bituricenſi Archiepiſcopo Alberico, miſſus eſt Petrus à Papa ejuſdem Eccleſiæ Paſtor conſecratus, ſed à Rege Ludovico repudiatus, nec in urbe recipitur, eo quod ſine ejus aſſenſu fuerat ordinatus. Ipſe verò Rex Ludovicus conceſſerat Eccleſiæ Bituricenſi libertatem eligendi Epiſcopum quem vellent, excepto dicto Petro; publiceque juraverat quòd ſe vivente non erat futurus Archiepiſcopus. Qui tamen electus Romæ profectus eſt, & conſecratus fuit à Papa Innocentio dicente, Regem puerum inſtruendum & cohibendum ne talibus aſſueſcat. Et adjecit veram non eſſe electionis libertatem, ubi quis excipitur à Principe; niſi fortè docuerit coram Eccleſiaſtico judice illum non eſſe eligendum, tunc enim auditur ut alius. Rex verò, ſicut ſuperiùs dictum eſt, Archiepiſcopum excluſit redeuntem; ſed eum Comes Campaniæ Theobaldus recepit in terrâ ſuâ, & ei omnes Eccleſiæ obediebant. Indignatus ob hoc Rex concitavit omnes ferè Proceres ſuos, ut unà cum eo guerram inferrent Comiti Theobaldo. Radulphus Viromandenſis Comes uxorem ſuam dimittens, Petronillam ſororem Reginæ Franciæ Alienordis duxit; propter quod ad inſtantiam Comitis Campaniæ Theobaldi Ivo Romanæ Eccleſiæ Legatus in Franciâ, Comitem Radulphum excommunicavit, & Epiſcopos qui divortium illud fecerant, ſuſpendit.

Manuel[c] Imperator Conſtantinopolitanus aliquamdiu Antiochiâ obſeſſâ, pacem cum principe fecit, & urbem intravit: deinde multis præſidiis captis, dum venationi inſiſteret, & arcum vehementer tenderet, toxicatâ ſagittâ à ſemetipſo vulneratus in ſiniſtrâ manu obiit, cui ſucceſſit in Imperio Manuel filius ejus.

MCXLIII.

Menſe Januario ventus inauditus fuit, qui Eccleſias & dumos ſubvertit, & terræ annoſas arbores coæquavit. Ludovicus Rex Francorum contrà Comitem Campaniæ Theobaldum ducens exercitum, Vitriacum caſtrum cepit, ubi ſuccenſâ Eccleſiâ, in eâ mille & trecentæ perſonæ diverſi ſexûs & ætatis igne combuſtæ ſunt. Super quo Rex miſericordiâ motus ploraſſe dicitur, & hac de causâ poſtmodum ut dicunt aliqui, peregrinationem Jeroſolymis aggreſſus eſt; Vitriacum tamen Caſtellum dedit Rex Odoni Campanienſium nepoti Comitis Theobaldi, qui patrimonium ſuum ei abſtulerat. Innocentio Papa mortuo, Cælestinus ſecundus Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſexageſimus nonus Papa præſidet: hic ſtatim pacem cum Rege Francorum Ludovico reformavit.

In feſto ſancti Martini æſtivalis, dum Fulco Rex Jeroſolymitanus venatum iret, & leporem inſequeretur, equo ceſpitante ruens mortuus eſt, per miraculum rupto collo; ipſe enim, ut tradunt aliqui, antequàm Rex eſſet Jeruſalem, quamdiu Comitatum Andegavenſem tenuit, Eccleſiam ſancti Martini Turonenſis in quantum potuit, infeſtavit. Cui ita

c Manuel] Imò *Joannes.*

mortuo, Baldninus filius ejùs cum matre Miliſandi Reginâ regnavit.

MCXLIV. Balduinus.

Cæleſtino Papa mortuo, Lucius ſecundus centeſimus ſeptuageſimus Papa præſidet. Mediante Abbate Clarevallis Bernardo pax inter Regem Francorum Ludovicum, & Comitem Theobaldum Campaniæ reformatur. Arnaldus quidam de Brixiâ Italiæ, cujus dicta propter arctam vitam quam ducebat plurimi ſequebantur, decepti ab illo, dum Rumæ Clericorum divitias & ſuperfluitates reprehenderet, à quibuſdam captus ſuſpenditur & crematur: erat enim, ut ait beatus Bernardus in epiſtolis, homo non manducans neque bibens, ſed cum diabolo eſuriens & ſitiens ſanguinem animarum, cujus conſilio mel & doctrina venenum, cui caput columbæ, cauda ſcorpionis erat, quem Brixia evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominata eſt.

MCXLV.

Ediſſa, quæ & Roaſa, Meſopotamiæ civitas, in quâ erant Apoſtolorum Thomæ & Thadæi corpora, & quæ ſordibus idolatriæ nunquam polluta fuerat ex quo primitùs ad Chriſtianiſſimam fidem converſa eſt, à Turcis obſeſſa capitur; ubi Epiſcopo urbis decollato, & ſanctis locis profanatis, multa millia hominum trucidantur, multa ſervitute adducuntur. Lucius Papa Senatores Romanorum contrà Eccleſias erectos in Capitolio obſedit, ſed non multo poſt obiit.

Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus primus Eugenius tertius Papa præſidet. Hic primò Piſanæ Eccleſiæ Vicedominus poſt in Clarevalle Monachus, beatique Bernardi diſcipulus, poſtmodum Abbas ſancti Anaſtaſii Martyris apud Aquas-Salvias creatus, vir tam honore quàm æternâ memoriâ habitus eſt: contrà quem Romani Jordanem Patricium & Senatorem erigentes, ipſum ab urbe deturbant. Qui ortâ ſeditione in populo pulverem pedum in litigantes excutiens, eis relictis venit in Franciam: in cujus comitatu multa ſigna fecit ſanctus Bernardus, ubi apud Spirenſium Alemanniæ urbem tantus fuit concurſus populi ad ipſum propter virtutes quas faciebat in ægrotis, quòd Conradus Rex Romanorum ne populus eum comprimeret, depoſitâ chlamyde eum in propriis ulnis ſuſcipiens, de baſilicâ aſportaret. Ad hunc Papam Eugenium ſcripſit idem vir ſanctus Bernardus librum multæ ſubtilitatis & utilitatis, cujus titulus eſt: *De Conſideratione.* Eodem tempore in Franciâ fames magna invaluit.

MCXLVI.

Rex Franciæ Ludovicus captæ urbis Meſopotamiæ Roaſæ zelo accenſus, vel ut alii putant Vitriacenſis incendii conſcientiâ compunctus, apud Veziliacum tempore Paſchali affixo ſibi crucis ſignaculo, cum Regni ſui Principibus & multitudine innumerabili tranſmarinam peregrinationem propònit aggredi.

Eccleſia Tornacenſis, quæ per annos circiter ſexcentos à tempore ſancti Medardi ſub Epiſcopo Noviomenſi ſine proprio fuerat Sacerdote, proprium cœpit habere Epiſcopum, Anſelmo Abbate ſancti Vincentii Laudunenſis ab Eugenio Papa conſecrato, & eidem urbi in Epiſcopum conſecrato. In Alemanniæ partibus quædam virgo admirabilis provectæ ætatis erat, cui tantam divina virtus gratiam contulerat, ut cum laïca & illiterata eſſet, mirabiliter tamen rapta frequenter in ſomnis diſceret, non ſolùm quod verius effunderet, ſed etiam ſcribendo latinè dictaret, ac dictando Catholicæ doctrinæ libros conficeret: hæc fuit, ut aiunt quidam, ſancta Hildegardis, quæ multa fertur dixiſſe de futuris.

MCXLVII.

Conrado Imperatore Romanorum in Purificatione beatæ Mariæ apud Franconufurt conſtituto, Abbas Clarevallis ſanctus Bernardus tam Regi quàm cunctis Principibus Alemanniæ Crucis tranſmarinæ adfixit ſignum; & tunc ſocii peregrinationis multiplicati ſunt ſuper numerum. Navalis Dei exercitus ex Angliâ, Flandriâ atque Lotharingiâ collectus, pridie Idus Aprilis de Tremundo portu Angliæ cum ducentis ferè navibus profectus, quarto Kalendas Julii in vigiliâ Apoſtolorum Petri & Pauli Ulixiſbonam civitatem Hiſpaniæ applicuit, & eam poſt quatuor menſium obſidionem Dei virtute & ſuâ induſtriâ ceperunt. Qui cum eſſent tantùm tredecim millia, tamen de Sarracenis ducenta millia & quingentos occiderunt: & ſic cum hymnis & canticis urbem ingreſſi, Eccleſiam dedicaverunt, & ibidem Epiſcopum & Clericos conſtituerunt: ad corpora verò Chriſtianorum occiſorum tres muti loquendi uſum receperunt. Conradus Imperator Romanorum menſe Maïo cum innumerabili multitudine peregrinorum iter tranſmarinum aggreſſus, Boſphoro proſperè tranſito, dum ad expugnandum Yconium inconſultè diverteret, conſumptis terræ graminibus & victu deficiente, ſuiſque hominibus fame afflictis, inefficax rediit, & proſequentibus cum Turcis multa millia ſuorum amiſit. Ludovicus Rex Francorum tertio Kalendas Junii, ſcilicet feriâ quartâ poſt Pentecoſten, cum uxore ſua Alienorde Reginâ iter tranſmarinum aggreditur, & cum infinitis & expeditis ſuorum millibus per terram in Hungariam profectus; tranſito Boſphoro in occurſu Conradi Imperatoris Romanorum excipitur. Qui Imperator multis ſuorum ob inopiam repatriantibus, paucíſque cum comitantibus à Francis benignè ſuſcipitur, & cum eis aliquandiù eſt profectus; ſed propter inſtantem hyemem & ſuorum recreationem apud Conſtantinopolim eſt reverſus. Qui hyeme tranſactâ, auxilio Imperatoris Græcorum navibus ejus apud Jeroſolymam eſt evectus. Eodem tempore adminiſtratio totius Regni Franciæ commiſſa fuit Sugerio Abbati S. Dionyſii in Franciâ.

MCXLVIII.

Remis Concilium à Papa Eugenio celebratur, in quo publicè confutavit ſanctus Bernardus Clarevallis Magiſtrum Gillebertum cognomento Porretam, diſputando cum eo ſingulariter, tamquam ſui temporis ſingularis athleta. Hic Gillebertus erat Pictavorum Epiſcopus, in ſacris literis plurimum eruditus, ſed ſublimiora ſe ſcrutatus eſt ad inſipientiam ſibi; ſiquidem de ſanctæ Trinitatis unitate & divinitatis ſimplicitate non ſimpliciter ſentiens, nec fideliter ſcribens, diſcipulis ſuis panes proponebat abſconditos, & aquas furtivas propinabat: nec facilè quid ſaperet, imò quantum deſiperet perſonis authenticis fatebatur; timebat enim quod apud Senonas Petrum Abaelardum dixiſſe ſibi ferunt,

Nunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Noviſſimè tamen cum jam Fidelium ſuper hoc invaleſceret ſcandalum, creſceretque murmur, ad judicium vocatus eſt, & librum tradere juſſus in quo blaſphemias evomuerat, graves quidem, ſed verborum quodam involucro circumſeptas. Sanctus ergo Bernardus primò quidem totum quod ille verborum cavillationibus occultare nitebatur, ſubtilibus interrogationibus eliciens, tam ſuis ratiocinus

quàm Sanctorum teſtimoniis biduanâ diſputatione redarguit. Conſiderans autem ex eis qui præſidebant, nonnullos jam quidem animadvertentes blaſphemiam in doctrinâ, adhùc tamen avertentes injuriam in perſonâ, accenſus eſt zelo, & domeſticam ſibi Gallicanam convocat Eccleſiam ſeorsùm. Communi denique Concilio à Patribus decem provinciarum, aliis autem Epiſcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, novis dogmatibus opponitur Symbolum novum [d], cui etiam ſubſcribuntur nomina ſingulorum; ut eorum videlicet omnium ſicut reprehenſibilis, ſic irreprehenſibilis zelus cæteris innoteſcat. Ita demum Apoſtolico judicio, & auctoritate univerſalis Eccleſiæ error ille damnatur. Gillebertus verò Epiſcopus an eidem damnationi conſentiat interrogatur, conſentiens & publicè refutans quæ prius ſcripſerat & affirmaverat, ipſe indulgentiam conſequitur; maximè quòd ab initio pactus fuiſſet, eâ lege ſe eamdem diſputationem ingredi, ut promitteret ſine ullâ obſtinatione ſe pro Eccleſiæ ſanctæ arbitrio opinionem ſuam liberè correcturum.

Accidit autem poſt Concilium cum Papa Miſſam in majori Eccleſiâ celebraret, & ei pro more Romano calix afferretur à comminiſtris altaris, quòd ſanguis Domini neſcio quâ Miniſtrorum negligentiâ effuſus eſt ſuper tapetum ante altare; quæ res ſapientiores perterruit plurimùm, opinantes indubitatâ opinione quòd res hujuſmodi in nullâ contigit Eccleſiâ, cui non immineat undicumque grave periculum, & quia hoc in Apoſtolicâ Sede contigerat, univerſalis Eccleſiæ periculum timebatur. Certè nec fefellit opinio, nam Conradus Romanorum Imperator eodem anno, ſicut ſuperiùs dictum eſt, deletis exercitibus ſuis à Turcis in Oriente, vix evaſit. Rex etiam Franciæ Ludovicus, & ejus exercitus Gallicanus per deſerta Syriæ in terram ſanctam properantes, dolo & aſtu Græcorum, ac crebro aſſultu Turcorum detrimenta maxima ſunt perpeſſi, & fame nimiâ cruciati, ita ut quidam equorum & aſinorum carnibus uterentur. Dicunt enim tunc Jeroſolymis in templo Domini ſive in Monte-Oliveti fulminaſſe, & ejus infortunii præſagium extitiſſe. Lupi etiam in multis locis & villis homines devorabant. Hildefonſus Comes ſancti Ægidii, in magno navali exercitu Palæſtinæ applicans cum magnum quid facturus ſperaretur, dolo, ut aiunt quidam, Reginæ Jeroſolymorum malè potionatus, apud Cæſaream Palæſtinæ urbem moritur. Tunc filius ejus adoleſcens ſibi timens, quoddam caſtrum Comitis Tripolitani avunculi ſui ingreditur, ſed dolo ejuſdem Reginæ cum ſorore à Turcis captivatur.

MCXLIX.

Eugenius Papa de partibus Galliarum in Italiam revertitur, & cum Romanis vario eventu confligens parum proficit. Ludovicus Rex Francorum fractis per deſerta Syriæ viribus, Antiochiam venit, ibique à Principe Remundo fratre bonæ memoriæ Guillermi Ducis Aquitaniæ, patris Alienordis Reginæ Francorum honorificè ſuſceptus eſt: ſed dum ibidem moraretur ad naufragi exercitûs reliquias conſolandas, fovendas & reparandas, Alienordis Regina uxor ejus fraude patrui ſui Principis Antiochiæ decepta voluit ibidem remanere; ſperabat enim Princeps in morâ Regis Franciæ de Turcis ibi propinquis victoriam obtinere. Cùmque Rex pararet eam exinde evellere, ipſa parentelæ mentionem faciens, dixit illicitum eſſe ut diutiùs commanerent, quia cognatio inter eos in quarto gradu vertebatur, unde Rex plurimum turbatus, quamvis eam affectu ferè immoderato diligeret, acquievit eam dimittere, ſi Conſiliarii ſui & Francorum Proceres pateretur. Abſtracta ergo coacta eſt cum Rege viro ſuo Jeruſalem proficiſci, ſed viciſſim in corde utriuſque licet diſſimularent quantum poterant, remanſit injuria. Imperator Romanorum Conradus & Rex Franciæ Ludovicus Jeruſalem aſſociati, conſilio Baronum ſuorum profecti ſunt expugnare Damaſcum. Obſeſſa igitur per triduum Damaſco à Francis, Germanis & Jeroſolymitis, captiſque jam muris anterioribus qui hortos ambiebant, cum in brevi civitas capienda putaretur & eſſet, dolo, ut aiunt, Principum Palæſtinorum obſidio removetur; moleſtè enim tulerant quòd eam poſt captionem Reges conceſſerant Theodorico Comiti Flandriarum. Factâ ergo diſceſſione, Rex Francorum & Imperator Romanorum iterum condicto die obſidendam Aſcalonem cum ſuis Joppe conveniunt: ſed Jeroſolymitis minimè juxta condictum occurrentibus, Imperator Conradus Conſtantinopolim navibus evehitur, Rex Franciæ Ludovicus, ſuis Baronibus repatriantibus, cum paucis Jeroſolymis per annum moratur.

Eodem tempore Rogerus Rex Siciliæ navali exercitu Africam invaſit, captâque urbe quæ Africa dicitur, pluribuſque caſtris, Archiepiſcopum Africæ, qui ſub ſervitute Romam conſecrandus, ad ſedem ſuam remiſit liberum. Conradus Romanorum & Manuel Græcorum Imperatores convenientes in unum, adverſus Rogerum Regem Siciliæ expeditionem parant, ſed exercitu eorum fame & aëris intemperie afflicto, Conradus repatriat. Sanctus Malachias Epiſcopus Hyberniæ à Româ rediens, in Claravalle defunctus & ſepultus eſt, cujus vitam ſcripſit ſanctus Bernardus.

M C L.

Ludovicus Rex Franciæ à Palæſtinâ navigans ut in patriam rediret, Græcorum naves qui eidem inſidias paraverant, incurrit. Cùmque ab eis Imperatori Manuel Curfolium obſidenti præſentandus duceretur, Georgius Dux navium Regis Siciliæ eos aggreditur: ſiquidèm vaſtatis & ſpoliatis Græcorum provinciis, uſque ad ipſam urbem Regiam ſcilicet Conſtantinopolim accedens, ſagittas igneas in palatium Imperatoris jecerat, & incenſis ſuburbanis de fructu hortorum Regis violenter tulerat, unde rediens navibus Græcorum obviat qui Regem Francorum ceperant Ludovicum, quas invadens Regem eripuit, & cum honore lætus de triumpho & victoriâ eum in Siciliam duxit; nam ut ita fieret procuraverat Siculus Rex timens inſidias Danaûm, & deſiderans opportunitatem exhibendi devotionem quam habebat Regi & Regno Francorum: qui ab eo uſque Romam honorificè deductus, & à Papa Eugenio magnificè & gratanter ſuſceptus, exinde in Franciam proſperè tranſmigravit.

Remundus Princeps Antiochiæ Kalendis Auguſti contrà Turcos egreſſus, multis ſuorum captis & occiſis, Turcorũ inſidiis eſt occiſus; cujus caput Turci circumferentes, ferè omnes urbes & caſtra Principis ſuſceperunt præter Antiochiam, quam cum nimis infeſtarent, Balduinus Rex Jeroſolymitanus contrà eos ingreditur in Syriam, eiſque perturbatis quamdam munitionem eorum circà Damaſcum cepit, & Damaſcenos in annum [e] tributarios fecit. Mi-

d *Symbolum novum*] Illud fortè, ait Acherius, quod olim extabat in Longo-ponte, cujus titulus: *Confeſſio fidei facta à Bernardo in Concilio Remenſi coram Eugenio Papa.*

e *in annum*] Sic codex Ciſterc. Antea legebatur *in æternum.*

lites

Digitized by Google

lites Templi Gazam Palæſtinæ urbem reædificantes, Aſcalonitas graviter infeſtabant. Hugone Archiepiſcopo Turonenſi mortuo, Engebaudus ſucceſſit.

MCLI.

Habitis per Franciam Conventibus conveniente Papa Eugenio, ut Abbas Clarevallis ſanctus Bernardus Jeroſolymam ad alios provocandos mitteretur, grandis iterum ſermo de profectione tranſmarinâ celebratur; ſed per Ciſtercienſes Monachus totum caſſatur. Bartholomæus Laudunenſis Epiſcopus anno triceſimo octavo ſui Epiſcopatûs, contempto mundi ſtemate, Fuſciaci induitur habitu Monachali.

Theobaldus Comes Campaniæ obiit, & Livriaco ſepelitur, de quo quidam ait:

Te bonitas totum dedit omnibus, optime Conſul:
Tunc modò fama manens hoc operatur idem.

Gaufridus Comes Andegavenſis capto Monſteriolo caſtro ſuper Girardum Bellai obiit, & Cenomanis in Eccleſiâ ſancti Juliani ſepelitur; cui ſucceſſit in Comitatu Andegavenſi Henricus filius ejus ex Matilde Imperatrice, filiâ Regis Henrici Angliæ, quem priùs Rex Franciæ Lodovicus Ducatu Normanniæ ſibi jure debito inveſtierat contrà Stephanum Regem.

MCLII.

Ludovicus Rex Franciæ zelotypiæ ſpiritu inflammatus, cum Alienorde, uxore ſuâ in Aquitaniam vadit, munitiones removet; & gentes ſuas inde reduxit: qui dum regrederetur, apud Baugenciacum caſtrum juratâ conſanguinitae uxorem ſuam repudiat, de quâ duas filias habebat, Mariam quam Henricus Comes Trecenſis poſtea habuit uxorem, & Aelidem quam Theobaldus, Comes Bleſenſis poſtea duxit. Facto itaque divortio inter Regem Franciæ & Alienordem conjugem ſuam, dum in terrâ nativitatis ſuæ regrederetur, Henricus Dux Normanniæ & Comes Andegavis ei occurrens, eam deſponſavit. Pro quo inter ipſum & Ludovicum Regem magna diſcordia inſurrexit. Genuit autem poſtmodum idem Henricus Dux Normanniæ ex prædictâ Alienorde Reginâ Henricum, Richardum & Joannem poſtea Reges Angliæ, atque Gaufridum Comitem Britanniæ. Item quatuor filias, quarum una data eſt uxor Regi Caſtellæ, unde orta eſt Blancha Regina Franciæ mater ſancti Ludovici Regis, altera verò [f] Conſtantinopolitano Imperatori nomine Alexi, tertia quoque Saxoniæ Duci, unde natus eſt Otho poſtmodum Imperator Romanorum, quarta verò Tholoſano Comiti, unde natus eſt Remundus, cujus filiam poſtmodum Alfonſus Comes Pictavenſis frater ſancti Ludovici Regis Franciæ accepit uxorem. Reginâ Joroſolymorum ad inimicos fidei familiariùs ſe habente, Balduinus Rex filius ejus contrà eam inſurgit, & obſeſſis captiſque munitionibus ejus, in urbem ſanctam intrare ab ipſâ ſecundò prohibetur; ſed poſtea violenter ingreſſus eam in arce obſedit: quæ factâ pace cum eo Neapolim ſibi retinuit, & in pace dimiſit filio reliquam Regni partem.

Eodem tempore Meſamoti, quos quidam Moabitas dicunt, poſt uſurpatum Meritiniæ Regnum Regemque patibulo affixum, etiam Regem Bulgiæ occidentes Regnum ejus invadunt, ipſamque Siciliam, Appuliam & Romam ſe invadere minantur. Eugenius Papa factâ pace cum Romanis urbem ingreditur, ibique cum eis anno uno primitùs commoratur. Radulſus Comes Viromandenſis obiit, & ejus Comitatus ad Philippum Flandrenſem Comitem ope Regis Francorum Ludovici devolutus eſt. Conradus Romanorum Imperator obiit abſque benedictione Imperiali, cui ſucceſſit Fredericus Dux Saxoniæ nepos ejus, per electionem. Obierunt etiam viri religione & ſcientiâ clari Hugo Autiſſiodorenſis Epiſcopus, & Joſlenus Sueſſionenſis Pontifex, atque Sugerius Abbas S. Dionyſii in Franciâ.

Fredericus. MCLIII.

Eugenio Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus ſecundus Anastasius quartus natione Romanus Papa præſidet. Eodem anno venerandæ ſanctitatis & memoriæ Abbas Clarevallis ſanctus Bernardus poſt claros actus & multarum animarum lucra, poſt centum & ſexaginta de Monachis ſuis fundata Monaſteria, & plurima ſigna miraculorum exhibita, beato fine quievit. Ex cujus diſcipulis cum plures ad Epiſcopatum, Archiepiſcopatum & etiam Papatum promoti fuerint, ipſe tamen Epiſcopus ſive Archiepiſcopus nunquam eſſe voluit, licet electus & invitatus multoties in multis locis fuerit; in cujus tumulo ſuperpoſitæ ſunt juſſu ejus Reliquiæ de ſancto Thadæo Apoſtolo pectori ejus, eo utique fidei & devotionis intuitu, ut eidem Apoſtolo in die communis reſurrectionis adhæreat.

Ludovicus Rex Francorum Normanniam aggreſſus, Vernonem caſtrum obſidet & capit, Henrico Duce in Angliâ exiſtente. Henricus Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Comeſque Pictaviæ & Andegaviæ dum contrà Regem Angliæ Stephanum fortiter dimicaret, idem Rex Stephanus labore debilitatus eſt ſenio; necnon & defuncto filio ſuo Euſtachio, ſpe heredis deſolatus hujuſmodi pacem cum Matilde Imperatrice & Henrico filio ejus fecit: ſcilicet quòd Henrico poſt eum Regnum Angliæ in pace remaneret, & Henricus eum in Patrem, & ipſe Henricum in filium adoptaret; & ideo Stephanus Rex in Regni ſolio in pace reſedit, & Henricus vices Regis agens, in ſtatum priſtinum totam Angliam reformavit. Balduinus Rex Jeroſolymorum Regni integritate potitus, Aſcalonem Paleſtinæ caput poſt longam obſidionem, non ſine gravi damno & multâ ſuorum profligatione tandem cepit.

Florebant tunc temporis in Franciâ Petrus Lombardus, Odo Sueſſionenſis & Ivo Carnotenſis Epiſcopi, quorum Petrus volumen edidit ſententiarum quatuor diſtinctum libris, & ex diverſis ſanctorum & Doctorum dictis utiliter compilatum; hic etiam gloſſaturam ſuper pſalterium & epiſtolas Pauli ab Anſelmo Laudunenſi per gloſſulas interlineares marginaleſque diſtinctam, & poſt à Gilleberto Porrée continuativè productam latiùs apertiuſque explicuit.

MCLIV.

Obiit Rogerus Rex Siciliæ, Princeps utilis & actibus clarus, poſt inſignes de Sarracenis victorias eorùmque terras occupatas, nec inferiorem ſe filium Guillermum Regem ac victoriarum ſucceſſorem reliquit. Mortuo Stephano Rege Angliæ, Henricus Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Comeſque Andegaviæ & Pictaviæ in Regni ſolio ſublimatur; hic poſtmodum maximam partem Hyberniæ acquiſivit. Defuncto Anaſtaſio Papa, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuage-

[f] *altera verò*] Hic memoria fefellit Nangium; nam infrà Alexi non Regis Anglorum Henrici, ſed Ludovici VII. filiam nupſiſſe tradit.

ſimus tertius ADRIANUS quartus Papa præſidet. Hic natione Anglicos, ſtatim FREDERICUM Regem Romanorum ad Imperium coronavit, cujus coronationi cum Romani reſiſterent, potenter à Theutonicis ſunt repulſi. Ludovicus Rex Francorum Conſtantiam filiam Imperatoris Hiſpaniæ, feminam morum honeſtate præcipuam, apud Aurelianis duxit in uxorem quæ ab Hugone Senonenſi Archiepiſcopo ibidem inuncta eſt in Reginam: quod Samſon Remenſis Archiepiſcopus ægrè tulit, dicens Regis Franciæ & Reginæ unctionem ad ſe pertinere ubicumque fuerint conſecrati: contrà quem Ivo [g] Carnotenſis Epiſcopus decretorum & legum peritiſſimus, tam rationibus quàm exemplis adſtruxit, non ad eum ſolummodo unctionem Regum Franciæ pertinere, cum ſcripto vel exemplo probare nequeat ſe vel aliquem anteceſſorum ſuorum quemquam Regum Francorum aut Reginarum extrà provinciam Galliæ Belgicam conſecraſſe, nec de jure communi poſſit in alterius Metropoli vel diœceſi ſibi jus proprium vindicare. De iſtâ verò Conſtantiâ Reginâ genuit Ludovicus Rex filiam nomine Margaretam, Henrici juvenis Regis Angliæ uxorem, quam eo mortuo Bele Rex Hungariæ deſponſavit.

HENRICUS. MCLIV. GUILLERMUS.

In partibus Burgundiæ quinto decimo Kalendas Februarii ter in unâ nocte fuit terræ motus, à quo multa ædificia ſunt ſubverſa. Guillermus Rex Siciliæ ducens exercitum in Ægyptum, urbem Taneos ſpoliat & devaſtat, ſed inde revertens dolum Imperatoris Græcorum offendit, & cum eſſent Siculi pauciores, tamen centum quadraginta naves Græcorum capiunt, ſpoliant & devincunt.

MCLVI.

Guillelmus Rex Siciliæ in Aſſautas [h], qui in Italia Puteolum caſtrum ſpoliaverant, capit & exterminat. Regem Babyloniorum quidam de ſuis Principibus interfecit, & inde cum infinitis theſauris fugiens à militibus Templi occiditur, captoque ejus filio cum copiâ theſaurorum. Fredericus Rex Romanorum tranſalpinando in Italiam fortiter agit, & adverſantium ſibi caſtra dejecit. Ludovicus Rex Franciæ Eccleſiam Senonenſem à pravis exactionibus, quibus in morte Archiepiſcopi ſolebat fatigari de conſuetudine, exemtavit.

MCLVII.

Imperator Romanorum Fredericus cum infinito exercitu urbes & caſtella Italiæ inpugnans, multa in deditionem recepit: Mediolanum autem obſidens, circà eam fere per ſeptennium commorator. Engebaudo Turonenſi Archiepiſcopo defuncto, ſucceſſit Joſſius Brito. Margareta filia Regis Franciæ Ludovici ex Conſtantiâ Reginâ, Henrico primogenito filio Henrici Regis Angliæ ſpondetur uxor, & pax inter eos confirmatur.

MCLVIII.

In partibus Saxoniæ quædam Sanctimonialis Elizabeth mirabiles viſiones de Conceptione, Nativitate & Aſſumptione beatæ Virginis Dei genitricis MARIÆ vidit, atque de gloriâ undecim millium Virginum. Florebat hoc tempore Theobaldus Cantuarienſis Archiepiſcopus, priùs Monachus Becci in Normanniâ, vir per omnia laudabilis & magnificus, tam in ſæcularibus quàm Eccleſiaſticis negotiis experientiſſimus; per ipſum ſanctus Thomas poſtea Martyr, Archidiaconus Cantuarienſis, Regis Angliæ Henrici Cancellarius factus eſt. Signum Crucis apparuit in lunâ Nonis Septembris. Tres ſoles viſi ſunt in parte Occidentali, ſed duobus paulatim deficientibus, ſol veri qui medius erat, remanſit uſque ad occaſum.

MCLIX.

Adriano Papa mortuo, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus quartus ALEXANDER tertius natione Tuſcus Papa præſidet: contrà quem Frederico Imperatore favente Cardinales diviſi Octavianum quemdam elegerunt, gravi ſchiſmate Eccleſiam dirumpentes; unde Proceres regionis turbati ſunt, quidam uni, quidam alteri adhærentes. Rex verò Franciæ Ludovicus, & Rex Angliæ Henricus cum ſuis Prælatis Alexandrum in patrem & dominum ſuſceperunt.

MCLX.

Eclipſis lunæ fit, & moritur Regina Franciæ Conſtantia; poſt quam Ludovicus Rex tertiam uxorem duxit Adelam, ſcilicet filiam Comitis Campaniæ Theobaldi, quem defunctum ſuperiùs diximus: hanc Hugo Senonenſis Archiepiſcopus in Reginam Franciæ Pariſius conſecravit, præſentibus tribus Eccleſiæ Romanæ Cardinalibus. Circà idem tempus miracula beatæ MARIÆ de Rupe-amatoris incœperunt.

MCLXI.

Guillelmus Comes Nivernenſis obiit, cui Guillermus filius ſuccedens, à Comite Joviniaci & Comite Sacri-cæſaris multas infeſtationes ſuſtinuit; ſed tandem prævaluit. Henricus Rex Angliæ, Dux Aquitaniæ & Normanniæ contrà Toloſanum Comitem apud Toloſam venit; ſed quia Rex Franciæ Ludovicus urbem intraverat ad eam defendendam, receſſit Henricus Rex dominum ſuum veritus obſidere.

MCLXII.

Balduino Rege Jeroſolymorum defuncto ſine herede, ſucceſſit frater ejus Almaricus. Fames ingens fuit per totum Regnum Franciæ. Mediolanenſes ferè per ſeptennium à Frederico Romanorum Imperatore obſeſſi, cum victualium penuriâ laborarent, & alias Italiæ urbes à rebellione defeciſſe conſpicerent, Imperatori ſe dederunt, qui muros civitatis deſtruens, & turres dejiciens, totam urbem diſperſit in vicos: quo facto Reginaldus Colonienſis Archiepiſcopus corpora trium Magorum qui Dominum JESUM-CHRISTUM in Bethleem adoraverunt, olim ibi à Conſtantinopoli tranſlata, à Mediolano apud Coloniam tranſportavit. Alexander Papa in Gallias venit, & à Franciæ & Angliæ Regibus ſuſceptus eſt. Sanctus Thomas Cantuariæ in Angliâ fit Archiepiſcopus.

MCLXIII. ALMARICUS.

Alexander Papa Turonis in Pentecoſte Concilium celebravit, & poſt in feſto ſancti Hieronymi Senonis veniens, ibidem per annum & dimidium manſit. Sanctus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus exul ab Angliâ aufugit in Franciam; qui veniens Senonis ad Papam Alexandrum, oſtendit ei conſuetudines Regis Angliæ propter quas exulabat: quas cum Papæ & Cardinalibus rationabiliter expoſuiſſet, admiratus Papa ejus ſapientiam, eum honorabiliter ſuſ-

g. *quem Ivo*] Vide Chronologiam Monachi Altiſſiod. ad an. 1154 & Ivonem epiſt. 189. item Juretj Notas ad Epiſt. 13. ejuſdem Ivonis.

h *in Aſſautas*] Codex Ciſterc. *Inaſſamitas*.

cepit, gratias ei agens quòd Eccleſiam Dei tam periculoſis temporibus contrà tyrannorum inſultus defendere ſuſcepiſſet. Tunc Papa conſuetudines illas perpetuò condemnavit, & obſervatores atque exactores earum æterno anathemati ſubdidit. Sanctus autem Thomas conſilio Papæ apud Pontiniacum Cœnobium ſe conferens, ibidem ferè per biennium ſtetit; deinde Senonis in Cœnobio ſanctæ Columbæ commorans, expenſis Regis Franciæ Ludovici ſuſtentatus eſt. Alexander Papa Senonis in Eccleſiâ ſancti Stephani altare ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſecravit, & Monaſterium ſanctæ Columbæ dedicavit. Guillermus Comes Nivernenſis Comitem Stephanum Sacri-cæſaris in bello devicit, & de ſuis multos occidit & cepit.

MCLXIV.

Rex Angliæ Henricus cognoſcens in quanto honore ſanctus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus à Papa Alexandro eſſet ſuſceptus, & quòd in Pontiniaco locum ſibi manſionis elegiſſet; cum jam in ipſum deſævire non poſſet, in ſuos inaudito crudelitatis genere debacchatus eſt. Præcepit namque ut ubicumque aliquis de cognatione ejus vir aut mulier inveniri potuiſſet, quòd exheredatus & ſpoliatus bonis propriis à Regno ſuo pelleretur, exacto prius ab eis ſacramento quòd Pontiniacum contriſtandi gratiâ Archiepiſcopum proficiſcerentur, & ſe eidem præſentarent.

MCLXV.

Alexander Papa Romam revertitur, & cum magno honore ſuſcipitur à Romanis. Philippus Ludovici Regis Franciæ filius naſcitur in Auguſto in octavis Aſſumptionis beatæ MARIÆ die Dominicâ; de quo pater ejus talem in ſomnis dicitur vidiſſe viſionem, videlicet quòd ipſe Philippus filius ſuus aureum calicem in manu ſuâ plenum humano ſanguine teneret, de quo propinabat omnibus Principibus ſuis, & omnes in eo bibebant, unde quid talis hujuſmodi viſio portenderit ſequentia ejus facta declaraverunt. Guichardus Abbas Pontiniaci fit Archiepiſcopus Lugdunenſis.

MCLXVI.

In Ruthenenſi pago quædam tempeſtas gravi flagello caſtigavit populum Dei; nam Lupi feroces à ſylvis egreſſi parvulos ab uberibus matrum rapiebant, & diris morſibus devorabant. Henricus Belvacenſis Epiſcopus frater Lodovici Regis Franciæ, quem ſuprà Monachum Clarevallis fuiſſe diximus, tranſlatus ad Archiepiſcopatum Remenſem fuit.

MCLXVII.

Fredericus Imperator Romanorum odio Alexandri Papæ Romani flagrabat, ſed Dei judicio penè omnis illius exercitus peſte periit, & ſic victus cum paucis ad propria remeavit. Matildis Imperatrix mater Regis Angliæ Henrici, moritur. Obiit Guillermus Rex Siciliæ, cui Guillermus filius ejus ſucceſſit. Almaricus priùs Abbas Caroli-loci, deinde Silvanectenſis Epiſcopus, obiit.

MCLXVIII. GUILLERMUS.

Tanta peſtis in Jeroſolymis fuit, quòd ferè omnes peregrini mortui ſunt: ibique Guillermus Comes Nivernenſis ſine herede defunctus eſt, cui ſucceſſit Guido frater ejus. In Siciliâ tunc erat quidam Francigena Regis Guillermi Cancellarius, quem quidam potentes Siculi odientes, in odium ipſius litteras per Appuliam & Calabriam direxerunt, ut quotquot Franci invenirentur, capitaliter punirentur, quod & factum eſt; ſed Rex Siciliæ hoc agnoſcens, auctores illius ſeditionis pari ſententiâ condemnavit.

MCLXIX.

In Siciliâ urbs Cathina terræ motu ſubvertitur, ubi Epiſcopus, Clerus & Abbas de Mileto cum quadraginta Monachis & ferè quindecim millia hominum perierunt. Henricus Rex Angliæ majorem filium ſuum Henricum, generum Ludovici Regis Franciæ in odium ſancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis fecit conſecrari in Regem à Rogero Eboracenſi Epiſcopo, quod ad ſolum Cantuarienſem Archiepiſcopum pertinebat, & hoc contradicente Archiepiſcopo qui in Franciam exulabat.

Obiit Hugo Senonenſis Archiepiſcopus, cui ſucceſſit Guillermus Theobaldi Comitis Campaniæ defuncti filius, frater Reginæ Franciæ Adelæ, qui erat Carnotenſis electus, ſed nondum Epiſcopus conſecratus. Hunc Senonis conſecravit Mauricius venerabilis Pariſiorum Epiſcopus.

MCLXX.

In tranſmarinis partibus fuit horribilis terræ motus quarto Kalendas Julii, ubi urbibus ſubverſis & oppidis, Chriſtiani & pagani innumerabiliter perierunt. Ruit etiam magna pars Antiochiæ, & civitas Jeruſalem tremuit, ſed Deo miſerante non periit. Henricus Angliæ Rex ſanctum Thomam Cantuarenſem Archiepiſcopum obtentu Papæ Alexandri, & Regis Franciæ Ludovici ab exilio revocat: ſed dum eſſet cum eo pacem facturus ſicut promiſerat, Miſſam cantari fecit pro defunctis, ſciens quòd ad illam non daretur pax, quam ab Archiepiſcopo ſumere nolebat.

MCLXXI.

Almaricus Rex Jeroſolymorum Ægyptum expugnans, Molanum Regem gentilem tributarium ſibi effecit. Sanctus Thomas Cantuariæ Epiſcopus triceſimo die poſtquàm in Angliam applicuit, quarto Kalendas Januarii occiſus eſt ab impiis miniſtris Henrici Regis Angliæ in Eccleſiâ Metropoli Cantuariæ, non longè ab altari, in horâ veſpertinâ, glorioſo martyrio factus Deo gratiſſimum ſacrificium veſpertinum: cujus meritum apud Deum tam cauſa juſtiſſima, quàm innumera conteſtantur miracula.

MCLXXII.

Salahadinus primitùs quidem leno gentilis apud Damaſcum, poſt ab Eufrido de Turnne illuſtri Palæſtinæ Principe Chriſtiano miles factus, cum apud Ægyptum militaret, Molanum Regem Ægypti proditioſè perimens totius Ægypti obtinuit Principatum. Unde ſi rerum pretia judicio non opinione metimur, quantalibet terrenæ felicitatis potentia vilis eſt æſtimanda, quam peſſimi & indigni ſæpiùs nanciſcuntur; nam leno ille cujus vita in proſtibulis, militia in tabernis, ſtudium in aleis & aliis, ſubitò ſublimatus ſedet cum Principibus, imò major Principibus ſolium gloriæ Ægypti tenens toti ferè Orienti poſtea imperavit. Sanctus Thomas Cantuariæ Archiepiſcopus canonizatur à Papa Alexandro. Orta eſt guerra inter Henricum Regem Angliæ & tres filios Henricum, Richardum & Gaufridum.

MCLXXIII.

Tertio Idus Februarii apparuerunt de nocte igneæ acies Septemtrionali plaga cœli, & lux tanta enituit, quòd nummus cujus monetæ eſſet, poſſet agnoſci. Filii Regis Angliæ Henrici patrem ſuum infeſtantes, auxilio Regis Franciæ Ludovici & Procerum ejus Normanniam graviter vaſtaverunt. Juſ-

tius Turonenſis Archiepiſcopus in tantâ paupertate obiit, quòd de rebus ſuis vix potuit inveniri de quo poſſet mortuus ſepeliri; cui ſucceſſit Bartholomæus genere clarus, ſermone facundus. Hic Epiſcopum Dolenſem, qui per longa tempora rebellis fuerat Eccleſiæ Turonenſi, poſt longa certamina auctoritate Apoſtolicâ ſuæ ſubdidit ditioni. Florebat tunc Pariſius Magiſtrorum Primas Petrus Comeſtor verbi facundiſſimus, & in divinis ſcripturis excellenter inſtructus; qui utriuſque teſtamenti hiſtorias uno compingens volumine opus edidit ſatis utile, ſatis gratum, ex diverſis hiſtoriis compilatum, quod Hiſtoriam ſcholaſticam nominavit.

MCLXXIV.

Almaricus Rex Jeroſolymorum obiit, cui ſucceſſit Balduinus filius ejus. Noradinus Rex Turcorum qui regnabat in Damaſco, obiit; cujus uxorem Saladinus occupator Ægypti ſibi matrimonio copulans, cum ipſa regni regimen, fugatis heredibus, occupavit; deinde terrâ Roahæ & Geſiræ occupatâ, circumjacentia Regna uſque ad intima exterioris Indiæ, nunc dolis nunc armis expugnans, de ſceptris pluribus Monarchiam efficit, Babyloniæ & Damaſci ſibi vindicans Principatum. Hæc fortunæ ludentis potentia, has rerum viciſſitudines voluit, quæ de paupere divitem, de humili ſublimem, de ſervo ſuſcitat dominantem.

MCLXXV. Balduinus.

Menſe Novembri fuit aquarum inundatio inaudita, quæ villas ſubmerſit, ſata abſorbuit, unde & ſequenti tempore vehementiſſima fames inhorruit. Quamobrem multi dicebant natum eſſe Antichriſtum, cujus prænuntia pernicies tanta foret. Henricus Archiepiſcopus Remenſis frater Ludovici Regis Franciæ, obiit; cui ſucceſſit Guillermus Senonenſis Archiepiſcopus, frater Adelæ Reginæ Franciæ, & huic in Senonenſi Eccleſiâ Guido. Pax inter Regem Angliæ Henricum & filios ſuos reformata eſt.

MCLXXVI.

Maxima fames fuit in Galliâ; pro quâ ad ſuſtentationem pauperum, Eccleſiarum invadiata ſunt ornamenta, & ſanctorum feretra defruſtrata; & tunc maximè apparuit Ciſtercienſis munificentia in pauperibus ſuſtentandis. Florebat hoc tempore Mauricius Pariſienſis Epiſcopus, qui ob induſtriam & litteraturam de infimo ſtatu magnæ paupertatis, ad Pontificalis dignitatis apicem eſt evectus; nam cum eſſet pauper & modicus, eleemoſynam poſtulatam noluit accipere hoc pacto ut nunquam fieret Epiſcopus.

MCLXXVII.

Eclipſis ſolis facta eſt Idibus Septembris horâ diei ſextâ. Florebat Anſelmus Belicenſis Epiſcopus, ad cujus tumulum poſt mortem ejus lampades accenſæ ſunt divinitùs, exceptâ unâ cui miniſtrabat pabulum olei quidam uſurarius, & illa non potuit accendi. Venit apud urbem Avinionum quidam adoleſcens nomine Benedictus, dicens ſe à Domino miſſum ut pontem ſuper fluvium Rhodani conſtrueret, qui deriſus, cum ſumptus non haberet, fuit, & quia præ magnitudine fluminis nullus credebat hoc poſſe fieri: ſed facturi à Deo nutu divino ſunt commoti, ut illud opus citiùs explerent.

MCLXXVIII.

Fredericus Romanorum Imperator abjurat ſchiſma quod per ſexdecim annos duraverat, publicè ſatisfaciens, & cum Alexandro Papa pacem componit, ſicque depulſo ſchiſmate unitas reformatur Eccleſiæ. Cum autem legitur Romanam Eccleſiam multis ſchiſmatibus fuiſſe diſciſſam, iſto tamen nullum aut vehementiùs incanduit, aut diutiùs perſeveravit. Innumerabilis multitudo Turcorum Jeroſolymam venit, ſed à Chriſtianis, qui impares erant numero, viribus & apparatu, devicta receſſit.

MCLXXIX.

Alexander Papa Romæ Lateranenſe Concilium poſt medium Quadrageſimæ celebravit, ubi ex diverſis terrarum partibus factus eſt innumerabilis conventus tam Epiſcoporum quàm Abbatum. In tranſmarinis partibus milites Templi ope Regis Jeruſalem & principum coadunati in loco, qui dicitur Vadum Jacob, caſtrum fortiſſimum munierunt; quod cum aliquandiù tenuiſſent, Turci Templarios ſeditione capiunt, caſtrum expugnant, & ad terram dejiciunt. Agnes filia Ludovici Regis Francorum Conſtantinopolim ducitur, & Imperatoris Manuelis filio deſponſatur. In feſto Omnium Sanctorum Philippus Ludovici Regis Franciæ filius, Remis à Guillermo Remenſi Archiepiſcopo avunculo ſuo in Regem Franciæ coronatur anno ætatis ſuæ quinto decimo, præſente Henrico juniore Rege Anglorum qui ſororem ejus duxerat, & adhuc vivente patre ejus Ludovico Rege, qui morbo paralyſis laborabat. Obiit Petrus Comeſtor Doctor famoſiſſimus, pauperibus & Eccleſiis cunctas dividens facultates, cujus ſepulturæ hoc epitaphium Pariſius in Eccleſiâ ſancti Victoris eſt inſertum.

Petrus eram quem Petra tegit, dictuſque Comeſtor,
Nunc comedor; vivus docui, nec ceſſo docere
Mortuus, ut dicat qui me videt incineratum.
Quod ſumus, iſte fuit, erimus quandoque quod hic eſt.

MCLXXX.

Philippus juvenis Rex Franciæ duxit in uxorem Iſabellem filiam Balduini Comitis Hannoniæ, neptem Comitis Flandriæ Philippi de ſorore, & cum eâ recepit Attrebatum cum omni terrâ, quæ fuerat Comitis circà fluvium qui dicitur Lis. Eam autem unxit Guido Senonenſis Archiepiſcopus apud ſanctum Dionyſium in Reginam, datis priùs litteris, quòd nullum jus propter hoc reclamabat in Eccleſiâ ſancti Dionyſii in Franciâ, quæ excepta eſt ab ejus & Epiſcopi Pariſienſis juriſdictione.

Ludovicus Rex Franciæ morbo paralyſi & ſenio fatigatus obiit, in Abbatiâ Ciſtercienſis Ordinis à ſe conſtructâ (quæ Sanctus-portus dicitur, id eſt, Barbeel, verſus Meledunum caſtrum ſuper Secanam) ſepelitur. Fuit enim honeſtate laudabilis, ſimplex & benevolus in ſubditos; & quia pacis amator erat, guerras etſi aliquas, tamen raras aut intulit aut pertulit, ſuumque Regnum tranquillè & benignè gubernavit: & ideo ſub ipſo multæ novæ villæ conditæ ſunt, & veteres ampliatæ, multa excïſa nemora, ordineſque diverſarum Religionum in diverſis locis multipliciter propagati: ſucceſſit autem eidem Philippus Rex filius ejus.

Obiit Manuel Imperator Conſtantinopolitanus, cui ſucceſſit Manuel [1] filius ejus adhuc juvenculus, qui filiam Ludovici Regis Franciæ duxerat uxorem. Inter Fredericum Romanorum Imperatorem & Ducem Saxoniæ fit concertatio dura; multi enim capti & peremti ſunt, multæque villæ & Eccleſiæ ſuccenſæ fuerunt & deſtructæ. Archiepiſcopus Bituricenſis Guarinus, & Joannes Carnotenſis obierunt; viri

[1] *Manuel*] Lege, *Alexius.*

tam ſapientiâ quàm animi ſtrenuitate famoſi, quorum Joannes ſancti Thomæ Cantuarienſis, cujus ſocius fuerat, paſſionem deſcripſit.

Philippus. Alexius. MCLXXXI.

Henricus Comes Campaniæ à Jeroſolymis per Aſiam rediens, à Turcis capitur, ſed per Imperatorem Græciæ liberatur; verùm ut terram ſuam attigit, homines ſuos quos ex reditu ſuo lætificaverat, de ſuo obitu mox contriſtavit. Balduinus Rex Jeruſalem ætate juvenis, lepræ contagio deformatur.
l Apud [Aurelianis [l]] quâdam Dominicâ dum Miſſam quidam Preſbyter celebraret, & duas hoſtias, unam ſumendam, alteram pro infirmis recondendam ſuper altare poſuiſſet, cum diceret: *Paſter noſter*, hoſtia quam tenebat ſanguine manans, manus ejus & corporalia purpuravit, & ita in formam carnis lividæ Rex Franciæ, & populus qui ibi aderat, illam hoſtiam aſpexerunt. In Burgundiâ verò apud Brenam oppidum, & apud Vindocinum atque apud Attrebatum urbem ſimilia evenerunt; nec immeritò, nam teſte ſcripturâ: *Nihil in terrâ fit ſine cauſa.* Nempe Henricus Albanenſis Epiſcopus à Papa Alexandro miſſus fuit in Gaſconiam ad delendam hæreticorum perfidiam, altaris ſacramentum non credentium; qui prædicationis verbo, necnon militum peditumque infinito exercitu hæreticos expugnavit.

Inter Fredericum Imperatorem Romanorum & Ducem Saxoniæ reformatur pax tali pacto, quòd Ducatum Saxoniæ Dux non reciperet, niſi priùs ſeptennium exulaſſet. Ob hoc ipſe Dux & uxor ſua, cum filiis ſuis Guillermo & Othone, qui poſtea fuit Imperator, ad Henricum Regem Angliæ patrem uxoris ſuæ in Franciam venerunt, ibique & alibi cum Rege longo tempore permanſerunt.

Alexandro Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptageſimus quintus Lucius tertius natione Tuſcus, Papa præſidet. Philippus Comes Flandriæ Dux Burgundiæ, Guillermus Remenſis Archiepiſcopus [Theobaldus] Comes Bleſenſis, [Stephanus] Comes Sacri-cæſaris ſimul conſpirant in Regem Franciæ Philippum, totam Franciam conturbantes. Porrò Rex videns ſe plurimâ parte ſuorum deſtitui, Brabantiones in auxilium evocavit, cum quibus terram Stephani Comitis devaſtavit.

MCLXXXII.

Fredericus Romanorum Imperator volens adverſariis Regis Franciæ Philippi auxilium ferre, per totum imperium ſuum ſubmovit exercitum: ſed Henrico Rege Angliæ cum filiis ſuis Regem adjuvante, & eo mediante, pax inter Regem & Barones prædictos reformatur. Apud Conſtantinopolim Andronicus de Imperiali proſapiâ natus, ſub ſpecie tutoris Manue-
m lis [m] juvenculi Imperatoris in Imperium violenter ſe ingerens, ſuggeſſit Græcis eos fore exterminandos, niſi Latini & Franci à Græcia tollerentur; nam Manuel Imperator pater illius Manuelis quamdiù vixerat, Latinos & Francos dilexerat, ita quòd per eos ſolummodo expeditiones ageret, & primis eos Palatii honoribus decoraret, Franciſcam etiam uxorem duxerat, ex quâ ſuſceptum filium Franciſcæ conjugi, filiæ ſcilicet defuncti Ludovici Regis Francorum copularat; quo Græci animati irruunt in Latinos & Francos, & quotquot inveniunt, trucidant aut urbe proturbant; & ſic Andronico Palatium occupante porticus incenditur, ubi opes innumeræ & ædificia concremantur. Florebat hoc tempore Petrus Monoculus Abbas Clarevallis, cui ſancti Bernardus & Malachias apparentes, dixerunt quòd Girardus Abbas prædeceſſor ipſius, quem frater quidam propter correptionem regularem in eo factam occiderat, ut Martyr cum Chriſto regnabat.

MCLXXXIII.

Apud Conſtantinopolim Andronicus dominum ſuum Manuelem juvenem Imperatorem ſubmergi in mari fecit, & Imperium uſurpavit. Henricus junior Rex Angliæ in Lemovicino territorio, apud caſtrum
quod dicitur Marcellum [n] obiit, & apud Rothoma- n
gum in Eccleſiâ Majori ſepelitur.

Inter Lucium Papam & Romanos ortâ diſſentione, idem Papa proturbatur ab urbe, & multis laceſſitus injuriis à Romanis impetitur; nam multis qui erant ex parte Papæ eruentes oculos, impoſuerunt eis mitras, & jurare eos fecerunt quòd Papæ ſe videndos taliter præſentarent: quo viſu Papa tot conflictus ferre non valens Veronæ ſe contulit, ſperans ſibi ab Imperatore Frederico auxilium proventurum. Saladinus Rex Turcorum partes Jeroſolymorum aggrediens, multos Chriſtianorum occidit & captivavit, ſed non longè poſt inde repulſus, acceptis induciis ad propria remeavit.

Philippus Rex Francorum Synagogas Judæorum per Regnum ſuum deſtruere fecit, & in pleriſque Eccleſias conſtrui procuravit; nemus Vicennarum juxtà Pariſius muro clauſit, & Pariſius in plateâ quam Campellos nominant, hallas conſtrui, & mercatum in eis inſtituit fieri.

In provinciâ Bituricenſi ſeptem millia Cotarellorum, & eo ampliùs interfecti ſunt ab illius terræ incolis in unum contrà Dei inimicos confœderatis: iſti enim terram Franciæ vaſtantes prædas inde ducebant, homines captos ſecum viliſſimè trahebant, & cum uxoribus capturum ipſis videntibus, pro nefas! dormiebant, & quod deterius eſt, Eccleſias Dei conſecratas incendebant, Sacerdotes & viros religioſos captos ſecum ducentes, & in tormentis quæ ſibi faciebant irriſoriè Cantores eos vocantes ſubſannabant dicentes: *Cantate nobis, Cantores, cantate*; & confeſtim eis alapas dabant, vel cum groſſis virgis eos cædebant. Quidam verò ſic flagellati beatas animas Domino reddiderunt, alii longa carceris cuſtodiâ ſemimortui, datâ pro redemptione pecuniâ, ad propria redierunt. Iidem etiam Cotarelli, quod cum gemitibus & ſuſpiriis pronuntiandum eſt, damnoſiùs operando Eccleſias ſpoliantes corpus Domini de vaſis aureis vel argenteis, in quibus pro infirmorum neceſſitate reſervabatur, extrahentes, & in terrâ viliter projicientes, pedibus conculcabant. De corporalibus verò concubinæ eorum pepla capitibus ſuis componebant, calices quoque ſecum irreverenter portantes, & lapidibus confringentes detrahebant. Eodem tempore multi hæretici combuſti ſunt in Flandriâ à Guillermo Remenſium Archiepiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato, & à Philippo Flandrenſium Comite. Hi dicebant omnia æterna à Deo creata, corpus autem hominis & omnia tranſitoria à Luciabolo creata, Baptiſmum parvulorum & Euchariſtiam reprobabant, Sacerdotes Miſſas celebrare ex avaritiâ & oblationum cupiditate dicebant.

Andronicus. MCLXXXIV.

Orta eſt diſſentio inter regem Franciæ Philippum, & Philippum Comitem Flandrorum pro terrâ & Co-

l *Aurelianis*]. Addidimus ex cod. Ciſtercienſi, nam in textu deerat. Quæ etiam infrà uncis incluſa ſunt, adjecimus ex eodem codice.

m *Manuelis*] Hic etiam *Alexii* legendum; & ita etiam infrà, & anno ſequenti.

n *Marcellum*] Codex Ciſt. *Martellum.*

mitatu Viromandenſium; hanc enim præfatus Comes longo tempore vivente Ludovico Rege, patre iſtius Philippi Regis, poſt deceſſum Rodulphi Comitis Viromandorum pacificè & quietè, licet injuſtè poſſederat, & adhuc pertinaciter detinere volebat. Quapropter Rex Philippus exercitum verſùs urbem Ambianenſem collegit; ſed robur ejus & multitudinem exercitûs Comes pertimeſcens, eidem Viromandiam totam reſtituit, caſtrum tamen ſancti Quintini atque Peronam ad vitam tantùm ſuam ſibi dimitti petiit, & obtinuit ad libitum voluntatis.

Heraclius Patriarcha Jeroſolymitanus cum Priore Hoſpitalis tranſmarino venit in Franciam ad Regem Philippum pro ſuccurſu terræ ſanctæ, quos Rex multum honoravit; & quia tunc heredem non habebat, conſilio Prælatorum & Principum miſit ad terræ ſanctæ ſubſidium ingentem multitudinem tam militum quàm peditum armatorum, ſufficientes ſumptus eiſdem propriis redditibus adminiſtrans.

Philippus Rex Franciæ fecit omnes vicos urbis Pariſius ſterni duris & fortibus lapidibus, ad hoc quidem nitens ut nomen antiquum auferret civitati; nam Lutetia olim à quibuſdam propter luti fœtorem nominata fuit. Quam quondam Trojani de Sicambriâ egreſſi, cum Principe Ybor nomine fundaverant, octingentis & nonaginta quinque annis ante Incarnationem Domini, vocantes eam Pariſius, & ſe Pariſios à nomine Alexandri Paris filii Priami Regis Trojæ, ſub quo everſa fuit Troja.

MCLXXXV.

Balduinus Rex Jeroſolymorum obiit, Balduino nepote ejus ex Sybillâ ſorore adhuc puerulo ſub cuſtodiâ Remundi Comitis Tripolitani in Regem ſubſtituto. Guillermus Rex Siciliæ Andronicum uſurpatorem Conſtantinopolitani Imperii navali exercitu aggreditur & terreſtri, Salonicam urbem & alias multas obtinens & devaſtans. Mediâ Quadrageſimâ factus eſt terræ motus in Græciâ, in civitate quæ Ucetium dicitur. Eodem ſequenti menſe Aprili, Nonis ejuſdem menſis, fuit eclipſis Lunæ particularis in vigiliâ Dominicæ Paſſionis.

Andronicus uſurpator Conſtantinopolitani Imperii multos Græcorum perimit, & maximè nobiles, ideoque exoſus & ſuſpectus ab omnibus habitus eſt; quo facto quidam de Imperiali ſemine procreatus nomine Curſat, quem alii Iſaacium dicunt, venit Conſtantinopolim, & civium animos ſibi concilians, obtinuit à Patriarcha ut in Imperatorem coronaretur: qui ſtatim Andronicum cum ſuis aggreſſus, eum fecit per pedum manuumque juncturas truncari, & ſic per urbem ſuper camelum vehi, & poſt ei oculos erui & linguam præcidi. Lucio Papa Veronæ mortuo, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus ſextus URBANUS tertius natione Mediolanenſis, Papa præſidet.

CURSAT. BALDUINUS MCLXXXVI.

Gaudefridus Comes Britanniæ, filius tertius Henrici Regis Angliæ obiit Pariſius, & in majori Eccleſiâ beatæ MARIÆ annuente Rege Franciæ ſepelitur. Philippus Rex Franciæ liberat caſtrum Bergiaci in Burgundiâ, à Duce Burgundiæ longâ obſidione concluſum. Henricus Frederici Imperatoris filius in Regem Romanorum à patre præficitur, ducens in uxorem ſororem Guillermi Regis Siciliæ nomine Conſtantiam; inter quem & Urbanum Papam gravis ſimultas incanduit. Balduinus Rex Jeroſolymorum adhuc puerulus obiit, cui Guido Leponenſis Comes, qui Sybillam ejus matrem habebat in conjugem, in Regno ſucceſſit; quæ res Comiti Tripolitano, qui tutor pueri Regis fuerat conſtitutus, diſplicuit, & ob hoc tam Regi quàm ſuis cœpit multimodè adverſari. Soror Regis Franciæ Philippi, priùs uxor Henrici junioris Regis Angliæ defuncti, in Hungariam ducitur Belæ Regi Hungariæ deſponſanda.

Reginaldus Princeps Antiochiæ fœdus induciale, quod Chriſtiani cum Chriſtianis & Rege Turcorum hinc inde ſanxerant obſervandum, dirupit. Nam cum plurimus & opulentus Turcorum comitatus à Damaſco in Ægyptum tranſiret, & præter limites terræ Chriſtianorum ob induciarum fiduciam itinerari non formidarent, in eos ſubitò Princeps prædictus irruit, & ipſos cum univerſis ſarcinis minùs decenter captivos abduxit.

Venit ex Calabriæ partibus ad Urbanum Papam Veronæ commorantem quidam Abbas nomine Joachim, qui divinitùs intelligentiæ donum acceperat à Deo, ut facundè & diſcretè enodaret difficultates Scripturarum: dicebat enim quòd ei ignoranti litteras attuleerat Angelus Domini librum dicens; *Vide, lege, & intellige:* & ita divinitùs fuerat inſtructus. Dicebat etiam Apocalipſis myſteria hactenùs latuiſſe, ſed nunc per eum in ſpiritu prophetiæ clareſcere, ſicut ex opuſculo, quod ſcripſit, legentibus liquet. Dicebat inſuper quòd ſicut veteris Teſtamenti ſcripturæ tempus quinque ætatum ſæculi ab Adam uſque ad Chriſtum decurſarum continent, ſic liber Apocalypſis ætatis ſextæ à Chriſto inchoatæ curſum ° exponit, ipſam ætatem ſextam in ſex ætatulas diſpertitam, eaſque ſingulas ſingulis hujus libri periodis ſatis congruere deſignatas. Dicebat quoque hæc revelata fuiſſe in fine ætatulæ quintæ, atque in proximo ſuccedere ſextam, in quâ tribulationes varias multiplicesque preſſuras perhibet emerſuras, ſicut in apertione ſigilli, & in ſexti libri periodo, ubi de ruinâ Babylonis agitur, patenter oſtenditur. Id verò in libello ejus præ cæteris notabile ac ſuſpectum habetur, quòd mundi diffinit terminum, & infrà duas generationes, quæ juxta ipſum annos faciunt ſexaginta, arbitratus implendum. Fertur itaque multa ſcripſiſſe, libroſque ſuos Papæ corrigendos obtuliſſe, nam in quibuſdam erraſſe dicitur.

MCLXXXVII.

Salahadinus Babyloniæ Soldanus injuriâ ſuis factâ à Principe Antiocheno permotus, Palæſtinam violenter aggreditur, Admiralium Ediſſæ cum ſeptem millibus Turcorum, qui terram ſacram depopularentur, præmittens. Hic autem cum in partes Tiberiadis proceſſiſſet, caſu ſibi obvios habuit Magiſtrum militiæ Templi Girardum de Bidefordiâ, & Magiſtrum Hoſpitalis Rogerum de Molendinis, illum quidem fugatum, Rogerum verò interfectum inopino marte confecit, multis Templariis tam captis quàm occiſis.

Facta eſt diſſenſio inter Regem Franciæ Philippum, & Henricum Regem Angliæ. Petebat enim Philippus Rex à Richardo Regis Angliæ filio Comite Pictavenſi facto, pro eodem Comitatu homagium ſibi fieri; quod ille à patre inſtructus, de die in diem facere diſſimulabat. Petebat etiam à Rege Angliæ Giſortium, & alia caſtra Wulcaſſini Normanni, quæ tradita fuerant à patre ſuo Rege Ludovico pro dote Margaretæ ſororis ſuæ, quando eam Henrico Regi filio majoris Henrici in matrimonium copulavit, quæ ad Regem Franciæ redire debebant, ſi Henricus ſine herede decederet. Quod quia facere nolebat Rex Angliæ, Philippus Rex Franciæ collecto exercitu Aquitaniæ fines ingreſſus, caſtrum Yſſoldunum & plu-

o *curſum*] Sic codex Ciſterc. emendatè: quod antea legebatur *Chriſtum* ferri non poterat.

res munitiones Regis Angliæ cepit, & uſque ad caſtrum Radulphi in quo erat Rex Angliæ, terram depopulavit; ſed Dei intervenicnte clementiâ, cum expectaretur utrimque conflictus, pax ſubitò mediantibus bonis viris inter eos reformatur.

Salahadinus ſuorum victoriâ exhilaratus, animum totius Regni Jeruſalem occupandi ſuccenſum ad majora intendit; nam Galilæam aggreſſus Tiberiadem obſidet: quo audito, Guido Rex Jeruſalem, Templarii, Hoſpitalarii, Epiſcopi, Proceres, populuſque in unum congregati hoſtibus occurrunt; hoſtes obſidionem deſerunt, & ad fontes milliariis quatuor circà Tiberiadem caſtra ponunt. Quintô igitur Nonas Julii progrediuntur in bellum, acerrimeque conſertant, ſed nox prælium dirimit. Eâ die noſtri geſſere fortiùs, niſi quòd aquam præoccupatam ab hoſtibus perdiderunt; diurno proinde conflictu æſtu ſitique confecti laborabant, eo quod aquam non haberent: mane hoſtes præparant, & in noſtros jam non ad bellum præparatos cœperunt irrumpere; quod videntes Principes & primi exercitûs, Regem adeunt feſtinanter, & quid facto opus ſit deliberant in communi, Rex quemdam de numero equitum qui cum Turcis militaverat conſulit quid in inſtanti negotio ſit agendum, qui conſuluit ut totis viribus in cuneum erumpatur, ubi Salahadini vexillum altiùs eminebat. Placet conſilium univerſis, excepto Comite Tripolitano de cujus conſilio montana occupaverunt, & ita conſilio utili diſſipato noſtri æſtu ac ſplendore ſolis gravantur, & telorum imbribus opprimuntur & obruuntur. Comes Tripolitanus arma dejecit, & ad caſtrum quod Saphetum dicitur, ſe contulit. Interim noſtrorum ſtrages miſerabiliter fit, Epiſcopus Acconenſis lethaliter vulneratus, Crucem Domini quam ferebat tradidit alteri, & ille Regi. Bello itaque vehementer perurgente, Guido Rex capitur, & ſancta Crux Domini à Turcis aſportatur. Hanc alteram poſt Coſdroem Regem Perſarum Crux ſancta propter ſcelera noſtra contumeliam pertulit, & quæ nos à veteri captivitatis jugo abſolvit, propter nos captiva ducitur, & prophanis Gentilium manibus contrectatur: ſed & quotquot Templarii & Hoſpitalarii inveniuntur, protinùs decollantur.

Porrò Guido Rex, & Magiſter Templi in monumentum victoriæ reſervantur. Princeps autem Antiochiæ Reginaldus, qui Sarracenos ſemper oppreſſerat, ab ipſo Salahadino manu propriâ decollatur. Sic exigentibus meritis ſuis in manus Gentilium noſtri ſunt traditi, ac à Turcis ſubjugati. Nimis enim in luxus varios & Clerus & populus effluxerant, totaque terra illa facinoribus & flagitiis ſordeſcebat; ſed & qui Religionis habitum præferebant, regularis moderantiæ fines turpiter exceſſerant; rarus in Monaſterio, rarus in ſæculo, quem non vel avaritiæ, vel luxuriæ morbus inficeret.

Salahadinus igitur de noſtris ſic habito celebri triumpho, ad pontem Tiberiadis redit, ibique manubias dividi, & in Damaſcum meliora deferri præcepit: poſtea erectis ad cœlum oculis, de adeptione victoriæ gratias Deo reddidit; ſic enim facere in omnibus quæ accidebant conſuevit, & inter cætera hoc ſæpiùs dixiſſe fertur, quòd non ſua potentia, ſed iniquitas noſtra hanc illi victoriam contulit. Dehinc Accon, quæ & Ptolemaïs, veniens obſidet, quam poſt biduum in deditionem recepit. Manere ibi volentibus non fuit hoſtibus oppreſſio, & recedere volentibus data eſt vitæ conductio. Id ſanè Salahadini liberalitatem commendat, quòd nullum gravari ſuſtinuit, qui vellet ei ſe ſubdere, & degere ſub tributo; erat enim ſuorum tenax dictorum, ſuique cuſtos integer juramenti, & tam liberalis, ut vix denegaret quidquam alicui. Tota quippe regio tremebat viris privata fortioribus, & ſuis deſtituta tutoribus.

Inter hæc Conradus Marchio filius Marchionis de Monte-ferrato, qui à Conſtantinopoli veniebat Jeruſalem, ubi quia ſororem habebat Imperatoris Curſat in conjugem, cum quodam nobili Græco qui Curſat volebat deponere, & ſe in Conſtantinopoli intrudere, pugnaverat, eumque occiderat, & inde recedens, comperto quòd Accon teneretur à Turcis, Tyrum applicuit, & eamdem urbem defenſurus ſuſcepit: cujus adventus præſentibus & venturis Chriſticolis proceſſit ad commodum, & ipſi ad laudem & gloriam. Tunc Comes Tripolitanus qui illuc poſt bellum Tiberiadis confugerat videns potentiam Marchionis, omnibus ſuſpectus, & omnes ſuſpectos habens, Tripolim fugit; cui ſtatim Salahadinus mandavit ut pacta quæ ſibi juraverat, jurare faceret à ſuis. Comes civibus convocatis jurare illos imperat, dicens cedendum eſſe tempori, nec poſſe Salahadino reſiſti; reſponderunt cives minimè ſe jurare niſi priùs formam audiant juramenti, & ſuper hæc inducias uſque ad mane petentes, accipiunt. Eâ nocte Comitem illum ultio divina percuſſit; res diſſimulari non potuit, nam corpore defuncti nudato, quia nuper circumciſionis ſtigma ſuſceperat apparuit: unde palam fuit quòd ſe Salahadino confœderans Sectam Sarracenicam ceperat obſervandam. Poſt quem Tripolis urbis dominium filius Principis Antiochiæ de jure obtinuit parentelæ.

Ludovicus filius Philippi Regis Franciæ primogenitus naſcitur in vigiliâ Aſſumptionis beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ. Salahadinus poſt Accon ſibi redditam Berytum & Sydonem occupans, cum Tyrum eâdem facilitate ſperaret ſibi vindicare à Marchiſo turpiter repulſus abſceſſit. Exinde Aſcalonem urbem perveniens, eam poſt diverſos aſſultus quartâ die Septemb. obtinuit, tali pacto ut cives liberi hinc abirent, & Rex Guido cum quindecim de electioribus captivis redderetur. Ipſa die quâ præſcripto pacto urbs tradita fuit, ſol quaſi compatiens, beneficium luminis defectu eclipſeo urbi & orbi ſubtraxit, ita ut ſtellæ ſicut in nocte apparerent. Turcomanni per hoc dies Laodiciam urbem impetunt, & cum Principe Antiochiæ congreſſi, multos de ſuis occidunt. Deinde Antiochiam & circumjacentem regionem profligant cædibus & incendiis ac rapinis, terramque illam copioſam quæ Mons-verra dicitur rapinis & incendiis ſunt depaſti. Sed cum inde redirent, ab Antiochenis ſunt devicti & fugati.

Salahadinus Aſcalone munitâ cum Turcis ſuis Jeruſalem properat, & eam obſidet à parte occidentis, oppugnans eam decem diebus continuis; ſed civibus fortiter reſiſtentibus, cum nec ſic Turci proficerent, per partem Aquilonis urbem ſanctam iterum ſunt aggreſſi. Tunc obſeſſi conſiderantes obſeſſoribus non poſſe reſiſti, in commune deliberant ſalvis ſibi vitâ & mobilibus reddere civitatem: ſed Salahadinus quia contrà ſuam voluntatem diù ſe tenuerant, petiit pro redemptione eorum ab his qui quindecim annos & ſuprà excreverant decem byzantios, à mulieribus quinque, & ab infantibus unum ſimiliter ſibi reddi: quod ut ab utràque parte conceſſum eſt, ſecundo Octobris die, qui erat ab obſidione triceſimus tertius feriâ ſextâ urbs ſancta, quòd dici dolor eſt, Salahadino redditur. Qui ſtatim campanas Eccleſiarum confringi fecit, & Turci equos & jumenta in Eccleſiis ſtabulaverunt; Suriani vero Eccleſiam ſepulcri auri pretio redemerunt ne ſordibus Gentilium ſubjaceret. Templum autem Domini, quod Turci juxta ritus ſuos conſueverant antiquitùs venerari, fecit Salaha-

Digitized by Google

dinus intùs & extrà aquâ roſaciâ ablui antequàm vellet illuc ingredi. Multa verò millia pauperum quia non habebant pretium à prætaxato pretio abſolvit, & infirmis juſſit de fiſco proprio per aliquantum tempus neceſſaria miniſtrari. Sanè Regina Sybilla, cum Heraclio Patriarcha, Templariis & Hoſpitalariis, ac immenſo exulantium cœtu apud Antiochiam eſt profecta; alii verò apud Alexandriam vel in Siciliam navigaverunt.

Capta eſt ergo Jeruſalem civitas ſancta poſt annos octoginta octo ex quo à Turcis eruta fuit, & tantumdem ferè temporis à noſtris poſſeſſa, quantùm prius à Turcis. Suriani verò, Georgiani, Jacobitæ, Græci, Armenii in Jeruſalem remanſerunt ſub Turcorum dominio, addicti ſervituti. Tranſmarinæ calamitatis hiſtoria ubi per occidentem inſonuit, gravi mœroris aculeo corda omnium ſauciavit. Urbanus verò Papa cum tam flebilem rumorem audiſſet, nimis indoluit, & ex dolore langueſcens, non multum poſt obiit, & in urbe Ferrariâ ſepelitur; cui Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus ſeptimus Gregorius octavus natione Beneventanus, ſucceſſit. Sed cum poſt duos menſes Piſam veniſſet, & inter Piſanos & Januenſes diſcordantes concordiam reformaſſet, atque ad ſubventionem urbis Jeruſalem totis viribus inhiaſſet, proh dolor! inſtanti Natali Domini rebus humanis eximitur, & apud eamdem urbem honorificè ſepelitur. Poſt quem Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus octavus Clemens tertius natione Romanus, Papa præſidet. Imperator Conſtantinopolitanus, & Rex Siciliæ reducuntur ad pacem.

MCLXXXVIII.

Guido Rex Jeroſolymorum de priſione Salahadini liberatus, Tyrum applicuit; ſed eidem Conradus Marchio introitum denegavit: quod Rex prudenter diſſimulans, nunc apud Antiochiam, nunc apud Tripolim commoratur per annum, & tranſmarinos Chriſticolas in terræ ſanctæ ſubventionem venturos exſpectat. Philippus Rex Franciæ & Henricus Rex Angliæ dum pro ſedando inter ſe diſſidio ad colloquium inter Triam & Giſortium conveniunt, Tyrenſi Archiepiſcopo, qui in Franciam pro ſubſidio terræ ſanctæ advenerat; eos adhortante ſigno ſe Crucis inſigniunt; quorum exemplo Barones & Milites præmoti, turbaque conditionis cujuſlibet infinita, ſignum Crucis Dominicæ aſſumſerunt. Fredericus quoque Imperator Romanorum per idem tempus eodem peregrinationis voto ſe obligat, & per totum Imperium ſuum, necnon & per univerſum orbem eodem voto & ſtudio effervescunt.

Conſilio Regis Philippi Regis Franciæ, & Procerum Regni ejus agitur, ut ad auxilium peregrinorum in terram ſanctam profecturorum, res & mobilia univerſorum decimarentur, quod quidem in grandem perniciem eſt converſum, quia plures ex his qui decimationes exigebant, violentiùs Eccleſias aggravabant, ex quo peccato creditur accidiſſe quòd iter propoſitum tranſmarinum impediretur. Satan enim lætis croce ſignatorum Principum primordiis invidens, inter Principes diſcordias ſeminavit, ut Psal. 106. 40. adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam: *Effuſa eſt contentio ſuper Principes, & errare fecit eos in invio & non in viâ.* Nam inter Philippum Regem Franciæ & Henricum Regem Angliæ per Richardum Regis Angliæ filium renovatur diſſidium, quod ſopitum certiſſimè putabatur. Philippus enim Rex collectâ multitudine armatorum terram Arverniæ potenter intravit, & quidquid erat juris Regis Angliæ ſibi ſubjugavit; quo intellecto Rex Angliæ nimis iratus, reduxit exercitum ſuum per marchiam Normanniæ verſùs Giſortium, ubi multas villas deſtruxit & incendit: quo audito Rex Franciæ eidem occurrens, fugavit eum uſque ad caſtrum quod dicitur Trou, de quo Henricum Regem turpiter ejecit, & in tranſitu ſuo Vindocinum ſubjugavit. Tandem ſuperveniente hyeme, datis induciis ab utrâque parte, quieverunt à bello. Templarii, Hoſpitalarii, virique fortes quamplurimi transfretant, ut oppreſſis terræ ſanctæ ſuccurrant. Guillermus quoque Rex Siciliæ per Ducem claſſis ſuæ inter marinum liberum reddebat, & à piratis tutum; tam ſubventionibus navium quàm rerum quarumlibet copiâ; Chriſtianis tranſmare ſatis munificè ſuccurrens.

Siccitas fuit inaudita, adeò ut in multis locis fluvii, fontes & putei ſiccarentur, plurimæque ignium clades per Gallias acciderunt: Nam Turonis, Carnotum, Belvacus, Autiſſiodorum & Trecas civitates, Pruvinum caſtellum & quamplures aliæ villæ miſerabiliter incenduntur. Salahadinus urbes & oppida quæ Chriſtianis abſtulerat, muris reparat & roborat munimentis. Tyrum iterum impugnat terrâ & mari, nihilque intentatum relinquens, patrem Marchiſi quem in bello Tiberiadis ceperat, ſub hac fiduciâ præſentat captivum, ut filius neceſſitudinis affectu permotus patris concambio civitatem contradat. Nunc ergo reddendum offert, nunc perdendum minatur, varioſque tentat acceſſus, ſed in omnibus fallitus; nam Marchio flecti neſcius, offerentem irridet, minantem contemnit, & quoties provocandæ compaſſionis intuitu illi pater in vinculis videndus oſtenditur, confeſtim balliſtam corripit, obliquos in patrem ictus deſignans, manum quidem aberrare volens, ſed ſimilis percuſſuro. Miſſis etiam Soldani qui patria interitum minitantur, id ſe votis omnibus expetere aſſerit, ut & maleficus ille poſt tot flagitia bonos tandem inveniat exitus, & ipſe patrem habere Martyrem mereatur. Hac Salahadinus obtinendæ urbis deluſus fiduciâ, quod arte non valebat, armis experitur; ſed terrâ & mari à Marchione devictus, recedit inglorius.

MCLXXXIX.

Ravennenſis & Piſanus Archipræſules cum multo Italorum agmine transfretantes, & Tyrum appulſi, Tyrenſibus ſiunt non modicum adjuvamentum. Fredericus Romanorum Imperator cum Duce Suaviæ filio ſuo iter peregrinationis tranſmarinæ arripiens in feſto ſancti Georgii, cum multitudine infinitâ Hungariam ingreditur, & à Rege Hungariæ honorifice eſt ſuſceptus. Dehinc tranſito Danubio per Bulgariam tendit in Thraciam; ſed cum ei Imperator Græcorum tranſitum denegaret, vias obſtrueret, divertit in Græciam, & terræ illius partem occupans, ibidem per aliquantulum temporis demoratur. De Friſiâ & Dacia quinquaginta naves pariter fœderatæ eamdem peregrinationem arripiunt. De Flandriâ verò triginta ſeptem rateæ quæ alios ſequutæ ſunt, dum per Hiſpanias tranſeunt, Sarracenorum urbem nomine Silviam obſident, & poſt quadraginta dies captam diripiunt, nulli ætati vel ſexui parcentes, ſed omnes pariter trucidantes; poſtea opes inventas æqualiter inter ſe dividunt, & urbem tenendam Regi Portugalenſi Chriſtiano reliquerunt.

Interim inter Regem Franciæ & Regem Angliæ ferveſcente diſſidio, plurima fit caſtrorum urbiumque direptio: Turonis urbs à Rege Franciæ capitur, & Cenomannis. Deinde poſt, pace inter eos factâ, Henricus Rex defungitur, nimio, ut dicebatur, dolore abſorptus, quòd videret ſe à Rege Franciæ victum, & à Richardo filio ſuo qui ad Regem Franciæ confugerat, derelictum. Sepultus eſt in Cœ-

Cœnob.

nobio Monachorum, qui Fons-Ebraudi dicitur, multis ab eo redditibus & muneribus ampliatum. Vir utique prudentiâ geſtiſque famoſus, lætiſque florens ſucceſſibus, perpetuâ dignus memoriâ, niſi quod ſanctum Thomam fuerit adverſatus. Cui ſucceſſit Richardus filius ejus.

Erachium quoddam caſtrum duobus annis à Turcis obſeſſum Salahadino redditur, & propter hoc Eufridicus de Torone qui in vinculis tenebatur, liberatur: pari facto Magiſter Templi Girardus abſolvitur, & pater Marchiſii cum cambio cujoſdam captivi gentilium liber abſcedit. Cum multa millia Chriſtianorum apud Tyrum & Tripolim applicuiſſent, Guido Rex Jeroſolymorum eos Accon petere & obſidere fecit, quibus Salahadinus occurrit ut ſuccurrat obſeſſis, & impetat obſeſſores: cumque noſtri hoſtium aſſultus ferre non poſſent, valla & aggeres in gyro caſtrorum facientes, tutiores pugnam acerrimam cum hoſtibus pertulerunt; & ſic in obſidione longo tempore commorantes, multi morbo dyſſenteriæ perierunt, ſiquidem à facie & à tergo hoſtilis eminebat obſidio: & aëris intemperies tanta fuit ac inundatio pluviarum, ut præ nimiâ humectatione cibaria corrupta deperirent; unde miranda & perpetuò veneranda virorum illorum conſtantia, quæ tot malis obſita non defecit, ſed permanſit infracta. In hac obſidione defungitur Regina Jeruſalem Sibylla cum quatuor filiis, quos de Rege Guidone marito ſuſceperat, & habebat ſolummodò. Poſt cujus obitum Guido Rex jus Regni perdidit, & ad ſororem Reginæ nomine Iſabellam uxorem Eufridi de Torone obvenit, ſed ab Eufrido ſeparata, quia eam ante nubiles annos, & contrà voluntatem ſuam duxerat, Marchioni Conrado uxor tribuitur, qui hoc modo Regni Jeruſalem obtinuit Principatum.

Guillermus Rex Siciliæ moritur, cujus mors multis intulit detrimentum; nam cum haberet heredem, Henricus Frederici Imperatoris Romanorum filius dicebat ſe fieri ſucceſſorem, & pacto promiſſionis, & jure propinquitatis, quia ſororem Regis Guillermi duxerat in uxorem. At Siciliæ Proceres inito conſilio Tancredum virum illuſtrem in Regem ſubſtituunt, unde propter hoc grandis utrimque fit turbatio, concutiuntur provinciæ, & imprimis Campania & Appulia profligantur. Iſabellis Regina uxor Philippi Regis Franciæ obiit, & Pariſius in majori Eccleſiâ beatæ Mariæ ſepelitur.

MCXC. Richardus, Conradus, Tancredus.

Philippus Rex Franciæ, Richardus Rex Angliæ, Odo Dux Burgundiæ, Philippus Comes Flandriæ, Henricus Comes Campaniæ, Theobaldus Comes Bleſenſis, Stephanus Comes Sacri-cæſaris; Epiſcopi quamplurimi, & ferè Regni Franciæ Barones & Milites univerſi, ſigno Crucis Dominicæ inſigniti, cum infinito agmine & incredibili apparatu iter tranſmarinum arripiunt: naveſque aſcendentes diverſis portibus marinâ tempeſtate repulſi, diverſis littoribus applicuerunt. Philippus verò & Richardus Reges Meſſanæ urbi Siciliæ vix appulſi, nec valentes ulteriùs progredi, ibidem inſimul hyemaverunt. Tunc venit ad eos Abbas Joachim de ſuo quod in Calabriâ conſtituitur, Monaſterio evocatus, qui de futuris ab eis ſciſcitatus, reſpondit quòd mare tranſituri eſſent, ſed nihil aut parum efficerent, quia tempus non aderat, quo liberanda foret Jeruſalem & regio tranſmarina.

Fredericus Romanorum Imperator cum Curſat Imperatore Græcorum qualicumque pace compoſitâ, & Boſphoro tranſito, Aſiam perambulavit, multa ſuorum damna patitur tam per aſſultus hoſtium, quàm per penuriam victualium; timebat enim per æquora tranſmeare, quoniam ſicut dicunt in hiſtoriis ſuis quæ Fredericæ nuncupantur, quòd fatatum ei erat in aquâ mori. Ipſe verò Soldanum Yconii qui forum venalium quod promiſerat, ſibi deturbabat, uſque Yconium perſequutus, circumjacentia loca Yconii ſuccendit. Deinde cum ad quaſdam locorum veniſſent anguſtias, reperit Turcorum multitudinem infinitam, congrediens eos viriliter debellavit. Habito itaque de hoſtibus inſigni triumpho, dum quemdam fluvium tranſiret, heu! tantus Princeps demergitur, ſuffocatur, & moritur. Vir quidem magnanimus, ſtrenuus, largus, facundus, prudens geſtiſque clarus, ac ſibi rebellium fortis edomitor, qui adeo Imperium dilatavit, ut poſt Carolum Magnum parem geſtorum magnificentiâ vix habuerit: cui ſucceſſit Henricus filius ejus, qui ad cuſtodiam Imperii relictus fuerat. Frederico Imperatore itaque mortuo, exercitus ejus venit Antiochiam, ubi dum feſſa reficiunt corpora, & in epulis diſtendunt, tot & tanti ex eis ægrotant vel obeunt, quòd de tanto exercitu vix pauca militia remaneret. Filius quoque Imperatoris Dux Suaviæ, corpus patris uſque ad Tyrum detulit, quo ibidem ſepulto, cum ad obſidionem Acconis veniſſet, paulo poſt obiit.

Obierunt Philippus Comes Flandriæ, Theobaldus Comes Bleſenſis, Stephanus Comes Sacri-cæſaris, Procerumque atque Nobilium turma quamplurima apud Acconem de diverſis mundi partibus aggregata.

Henricus. MCXCI.

Clemente Papa mortuo, Romanæ Eccleſiæ centeſimus ſeptuageſimus nonus Cælestinus tertius natione Romanus, præſidet, qui in ipſo die Paſchæ conſecrationem pontificalem accepit, & in craſtino Henricum Frederici Regis filium ad Imperium coronavit. Rex Franciæ Philippus, qui anno præcedenti cum Rege Angliæ Richardo in Siciliâ hyemaverat, eum tamquam hominem ſuum monuit, ut ſicut ſibi juraverat, mare cum eo tranſiret; quod id non ſolùm facere, ſed etiam ſororem illius quam de juramento tenebatur in uxorem ducere, recuſavit, & uſque ad menſem Auguſtum paſſagium ſuum diſtulit. Rex igitur Franciæ mare intrans recto itinere Accon applicuit, & ab his qui longo tempore ſedebant in obſidione, quaſi Angelus cum gaudio & honore ſuſcipitur: Richardus verò Rex Angliæ cum ratibus & galeis poſt Regem Franciæ de Siciliâ movens, venit in Cyprum, ibique inveniens quemdam Pſeudo-Imperatorem inſulæ dominantem, ipſum cepit, Cyproque ſic ſubjugatâ, gente-ſuâ eam munivit. Interim Philippus Rex Franciæ ad expugnandam Acconem Regem Angliæ exſpectabat: condixerant enim quòd non niſi pariter impugnarent. Igitur cum veniſſet, primò foſſata implere contendunt; ſed cum à Rege Franciæ Rex Angliæ ſæpiùs diſſentiret, & ſicut dicebatur, perurgendis aſſultibus diſſimulanter ageret; Rex Franciæ petrarias adhibens quamplurimas ſuos fecit orbem fortiter aſſilire, quibus nocte & die inceſſanter jactantibus, pars murorum confringitur, & turris mirabilis firmitatis, foſſoribus cuniculos ſubter agentibus, conquaſſatur. Tunc hoſtes vehementer attriti cum nullam ſibi viderent adeſſe potentiam reſiſtendi Regi Franciæ, colloquium expetunt, urbemque, ſe & ſua pariter reddunt. Accon igitur tertio Idus Julii à noſtris recipitur, poſt decurſum ferè biennium ex quo cœperat obſideri. Porrò Turci intrà urbem reperti, cum pacta quæ cum Rege Franciæ inierant tenere non poſſent,

alii evaſere redempti, alii ad ſerviendum compedibus ſunt detenti, alii gladio truncati. Auditâ ergo captione Acconis timor irruit ſuper hoſtes, & Aſcalonem atque quædam caſtella quæ noſtris abſtulerant diruunt, vacuaque dimittunt.

Henricus Imperator Romanorum Neapolim obſidet, ſed ibi ægrotans cæde relictâ Alemanniam tendit. In Cœnobio ſancti Dionyſii in Franciâ extractum eſt caput pretioſi Dionyſii Areopagitæ Martyris de capſâ ubi cum corpore quieſcebat, ad removendum errorem Canonicorum Pariſienſium, qui dicebant caput prædicti Martyris ſe habere; poſitumque fuit illud caput ſanctiſſimum in vaſe decenti argenteo, ut palam deinceps ad oſculandum gentibus monſtraretur: quod poſtmodum venerabilis Matthæus Abbas illus Monaſterii, in alio vaſe aureo pretioſo lapidibus & mirabili opere decorato à ſe conſtructo transferri fecit per manus venerandi in Chriſto patris domini Simonis ſanctæ Cæciliæ tunc Presbyteri Cardinalis, qui poſtea Papa Martinus quartus appellatus eſt, præſente Rege Franciæ Philippo filio Regis ſanctiſſimi Franciæ Ludovici, ſicut ad dictum Cœnobium accedentes vident moderno tempore univerſi.

Apud Accon ortâ diſcordiâ inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, Philippus Rex Franciæ apparatu ſuo ſub manu Ducis Burgundiæ commendato redit à partibus tranſmarinis; Rex verò Angliæ Richardus ibidem remanens, eos qui in opere jam inculſi & quaſi capti tenebantur Chriſtiani, ſuo auxilio liberavit, & multa alia bona fecit.

MCXCII.

Illi qui poſt diſceſſum Regis Franciæ trans mare remanſerant, parum aut nihil proficiunt, ſed demùm inter eos & Salahadinum induciæ uſque ad triennium ſtatuuntur; ſic tamen quòd Aſcalonem, quam noſtri cum magno labore & expenſis conſtruxerant, rurſus dimitterent, & ita in vaſtitatem civitas nobilis eſt redacta. Conradus Marchio dum in urbe ſuâ Tyro per quemdam vicum incederet, à duobus ſicariis, quos herſacidas vocant, cum cultellis occiditur; quorum unus illicò occiſus eſt, alter captus vivus inceditur. Odo Dux Burgundiæ, multique nobiles trans mare obeunt, pauci repatriant. Henricus Comes Campaniæ uxorem Marchionis Conradi ab herſacidis occiſi accepit in conjugem, & in Tyro ad principandum eligitur. Richardus Rex Angliæ vendidit inſulam Cypri quam acquiſierat, Guidoni quondam Jeruſalem Regi, qui Rex fuit ibidem conſtitutus.

MCXCIII. Henricus.

Richardus Rex Angliæ de tranſmarinis partibus poſt multa naufragia rediens, dum per Auſtriam in patriam ſuam latenter tranſire deliberat, à Duce Auſtriæ capitur, & Imperatori Romanorum Henrico traditur, à quo per annum in cuſtodiâ detentus, tandem multâ pecuniâ redimitur.

Salahadinus Soldanus Babyloniæ & Damaſci obiit; qui moriens juſſit ut ſignifer ejus portans ſudarium ſuum ſuper lanceam per Damaſcum clamaret: *Rex totius orientis nihil amplius de ſuis omnibus ſecum portat.* Poſt quem filii ejus Regno compertito cum Safadino Salahadini fratre, diutiùs de Regno concertant. Philippus Rex Franciæ Normanniam ingreſſus Giſortium cepit, aliaque quamplurima caſtra vel vi, vel deditione pervaſa, aut incendit, aut diruit, aut retinet & firmata communit. Eodem anno ipſe Rex Philippus Yſemburgem Regis Danorum ſororem apud Ambianis urbem duxit in uxorem, quæ à Guillermo Remenſi Archiepiſcopo ibidem inuncta fuit in Reginam; ſed miro Dei judicio ubi eam accepit, ſic exoſam habuit, quòd ſtatim eam relinquere cuperet, & de divortio cogitaret. Guido Senonenſis Archiepiſcopus obiit, cui Michael Pariſienſis Eccleſiæ Decanus ſucceſſit.

MCXCIV.

Richardus Rex Angliæ infinitâ redemptus exactione in terram ſuam regreditur, qui ſtatim caſtrum obſidens, quod Guido de Vallegriniosâ ex parte Regis Franciæ tenebat, non multum poſt expugnat; & ſic fecit de multis aliis caſtris in terrâ ſuâ à Rege Franciæ detentis. Veniens autem Turonis Canonicos beati Martini de Eccleſiâ ejecit, & res eorum violenter abſtulit. Tancredus Rex Siciliæ & Rogerus filius ejus jam in Regem perunctus, Regni ſimul ac vitæ exitum ſortiuntur; quo Henricus Romanorum Imperator cognito, Appuliam & Siciliam terrâ marique aggreditur, ſuſceptuſque eſt à Principibus, totamque terram ſuæ ſubdidit ditioni. Philippus Rex Franciæ Normanniam intrans Vernolium obſidet & expugnat, Ebroicaſque urbem incendit & ſubruit.

MCXCV. Henricus.

Henricus Imperator Romanorum receptâ Siciliâ rediens in Alemanniam, theſauros Regum Siciliæ, uxorem Tancredi, & filium ejus, atque quoſdam Primates, qui contrà ſe conſpiraverant, ſecum adduxit, & uxorem ſuam cum filio ſuo Frederico ibidem apud Panormum dimiſit. Ab Oriente transfretat in Hiſpaniam Sarracenorum exercitus infinitus, Regemque Caſtellæ in bello devicit, & partem Hiſpaniæ rapinis ac cædibus occupat & profligat. Vehemens fames Gallias attrivit, quæ per quatuor annos continuos durans ita confecit populum, ut qui antea divitiis floruerant, publicè mendicarent.

Philippus Rex Franciæ Vallem Ruollii quam munitam tenebat, funditùs evertit, & poſt paucos dies ſororem ſuam, quam Richardus Rex Angliæ tenuerat, recipiens, Comiti de Pontivo in uxorem dedit. Cum autem poſtea Rex exercitum in Bituricenſi pago juxtà Yſoldunum collegiſſet, & Rex Angliæ cum exercitu ſuo in oppoſitam partem ſtaret, ac uterque exercitus ad pugnandum armis accingeretur, cooperante Domino, contrà omnium opinionem ita factum eſt, quòd Rex Angliæ depoſitis armis cum paucis ad Regem Franciæ veniret, & ibi coram omnibus pro Ducatu Normanniæ & Comitatu Pictavenſium & Andegaviæ eidem homagium faceret; & ſic de pace ſervandâ deinceps uterque Rex ibidem præſtat juramentum. Fulco quidam Pariſienſis Preſbyter cœpit in Galliâ prædicare, multoſque ad uſuræ reſtitutionem adducere.

MCXCVI.

In Martio ſubita & nimia aquarum & fluminum inundatio facta, pluribus in locis villas deſtruxit, & in eis habitantes exſtinxit, atque plures pontes fluminis Secanæ confregit. Per totam Alemanniam fit ingens commotio ad liberationem regionis tranſmarinæ, Archiepiſcopo Maguntiæ & Duce Saxoniæ, necnon pluribus Epiſcopis & Principibus voto ſe ſanctæ Crucis obligantibus. Imperator quoque Henricus per Appuliæ & Siciliæ littora tam navibus quàm in victualibus copioſum exhibuit apparatum. Factum eſt divortium inter Philippum Regem Franciæ & uxorem ſuam Reginam Yſemburgam, conſanguinitate probatâ inter eam & aliam quam Rex ante duxerat. Richardus Rex Angliæ poſtpoſito juramento quod Regi Franciæ fecerat, caſtrum Virzionis in Bituricenſi pago dolo cepit, & fundi-

Digitized by Google

tis evertit. Ob hoc Rex Franciæ Philippus collecto exercitu Albammarlam obſedit, ubi dum moram faceret, Rex Angliæ Norencourt caſtellum pecuniâ datâ militibus ipſum cuſtodientibus, recepit; ſed Rex Franciæ prædictum caſtrum minimè relinquens, tantum illud erectis petrariis & aliis ingeniis impugnavit, donec fractâ turre & muris, interiores bellatores ad deditionem coëgit, cumque caſtrum ſolo tenùs deſtruxiſſet, Norencourt obſidens in brevi cepit, & Comiti Drocarum Roberto cuſtodiendum tradidit. Mauritius Pariſienſis Epiſcopus obiit, cui ſucceſſit Odo Sollriacenſis. Hic venerandæ memoriæ Mauritius Epiſcopus inter innumera bona quæ fecit, quatuor Abbatias fundavit, & de propriis ſumptibus dotavit, ſcilicet Hermallem, Hermerias, Helderam & Giſ. Et quia de reſurrectione mortuorum, quam ipſe firmiſſimè credebat, multi in tempore ſuo dubitabant; moriens ſcribi fecit in ſchedulâ: *Job 19. 25.* *Credo quòd Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terrâ ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum Salvatorem meum.* Hanc igitur ſchedulam in extremis agens ſuper pectus ſuum præcepit extenſam poni, ut ab omnibus ad ejus ſepulturam convenientibus poſſet legi, cujus exemplum ſequuti ſunt omnes ferè Sacerdotes poſtmodum morientes.

MCXCVII.

Theutonici qui in terram tranſmarinam tranſierant, dum omnia turbulenter actitant, inducias quas noſtri cum Turcis inierant, abrumpunt, urbemque Berytum oppugnant & capiunt; quo Turci permoti Joppem civitatem perveniunt, obtruncant omnes, munitionem diruunt, ſoloque coæquant. Philippus Rex Franciæ duxit in uxorem Mariam filiam Ducis Meraniæ & Bremiæ Marchionisque Hiſtriæ, de quâ poſtea genuit Philippum Comitem Boloniæ, & uxorem Ducis de Lovanio. Balduinus Comes Flandriæ, qui anno præcedenti Philippo Regi Franciæ homagium apud Compendium fecerat, ab ejus fidelitate manifeſtè recedens, Richardo Regi Angliæ confœderatus, Regem Franciæ dominum ſuum, & terram ſuam graviter perſequutus eſt ubilibet; & Reginaldus filius Comitis Domni-Martini, cui ex maximâ dilectione Rex Comitiſſam Boloniæ cum Comitatu ſuo dederat in uxorem. Regina Hungariæ ſoror Regis Franciæ Philippi, mortuo marito ſuo apud Accon ultrà mare tranſiit, ibique paulo poſt obiit.

In eâdem quoque urbe & iiſdem diebus Henricus Comes Campaniæ, qui uxore Marchionis acceptâ, ibidem ſuper Regnum Jeruſalem principabatur, dum in ſuperiore palatii ſui cœnaculo cuidam feneſtræ vertendo ſe applicaret, miſerabili præcipitio colliſus exſpiravit; cujus mater Maria nomine, quæ Comitatum Campaniæ viriliter regebat, cum de morte filii ſui & ſororis ſuæ Reginæ Hungariæ nuntium accepiſſet, nimis indoluit, nec multo poſt obiit; cui Theobaldus filius ejus frater defuncti Henrici, in Comitatu Campaniæ ſucceſſit. Duæ autem filiæ Henrici Comitis, quas de uxore Marchionis genuerat, apud Accon remanſerunt, & una alia quam de Marchione Conrado habuerat ante iſtas. Aymericus tamen Rex Cypri poſt mortem Guidonis fratris ſui quondam Regis Jeruſalem factus, dictam Yſabellam matrem præfatarum filiarum, cujus Regni Jeruſalem competebat, accepit uxorem, & tunc primò cum viro ſuo coronata fuit dicta Iſabellis in Accon in Reginam. Petrus Cantor Pariſienſis vita & ſcientiâ clarus, apud Cœnobium quod Longus pons dicitur obiit. Francia per Cœleſtinum Papam ſuppoſita eſt interdicto propter divortium Regis Franciæ & Reginæ; nec multo poſt ipſo Papa mortuo, Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus Innocentius tertius præſidet. Hic fecit hoſpitale ſancti Spiritûs, & ſancti Sixti Eccleſiam renovavit. Librum etiam de miſeriâ conditionis humanæ, & decretales infinitas compoſuit. Henricus Romanorum Imperator in Siciliâ commorans apud Meſſanam obiit, Frederico filio ſuo admodum parvulo, & uxore ſuâ in manu Innocentii Papæ derelictis; ſed Philippo fratri ſuo Duci Suaviæ pro dicto puero regendum Imperium dereliquit. Theutonici qui mare in terram ſanctam tranſierant, cum grandia ſe facturos ſperarent, auditâ morte Imperatoris repatriant.

Philippus. MCXCVIII. Aymericus, Fredericus.

Inter Principes Alemanniæ fit acerba diſſenſio, aliis Philippum defuncti Henrici Imperatoris fratrem, aliis Othonem Ducis Saxoniæ filium, Richardi Regis Angliæ ex ſorore nepotem ſublevare volentibus; & ita Regnum illud diù quietum variè perturbatur. Philippus tamen Dux Suaviæ, frater Imperatoris Henrici magnam Imperii partem obtinuit: contrà quem Otho prædictus auxiliante ſibi Rege Angliæ ſtans, diverſis eum aſſultibus impugnavit. Quædam mulieres ad prædicationem Fulconis Pariſienſis Preſbyteri conjugium reſpuentes, & ſoli Deo ſervire cupientes, in Abbatiâ S. Antonii Pariſius collocatæ ſunt, quæ causâ illarum eo tempore fundata fuit. Apud Roſetum in Briâ in Sacrificio Altaris vinum viſibiliter mutatum eſt in ſanguinem, & panis in carnem. In Vermandenſe territorio quidam miles qui mortuus fuerat, revixit, multaque futura multis prædixit, & poſtea ſine cibo & potu longo tempore vixit. In Galliâ circà feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ, ros in nocte de cœlo cadens mellitus, ſpicas ſegetum ita infecit, ut multi eos in ore ponentes ſaporem mellis apertè ſentirent. Menſe autem Julio orta eſt tempeſtas valida in Epiſcopatu Pariſienſi, tantæque magnitudinis lapides grandinis ceciderunt, quòd à Trembleio villâ ſancti Dionyſii uſque ad Cœnobium virginum quod Cala dicitur, & circà loca adjacentia, ſegetes, vineas, & nemora penitùs deſtruxerint.

Philippus Rex Franciæ contrà omnium opinionem, & ſuum edictum, Judæos quos ejecerat Pariſius reduxit, & Eccleſias Dei graviter perſequutus eſt; nec multo poſt pœna ſequuta eſt. Rex enim Angliæ Richardus cum infinitâ multitudine armatorum Vulcaſſinum ingreſſus, omnia circà Giſortium vaſtavit, Corcellas & plures villas campeſtres incendens, prædas earum adduxit, & cum triumpho hac vice receſſit.

MCXCIX.

Richardus Rex Angliæ dum caſtrum quoddàm Vice-comitis Lemovicenſis oppugnat, quarello baliſtæ oculo percuſſus, non multo poſt moritur; cui frater ejus Joannes, qui *Sine terrâ* dicebatur, in Regno ſucceſſit. Sepultus verò fuit Richardus Rex apud Fontem-Ebraodi. Philippus Rex Franciæ poſt mortem Regis Angliæ Richardi Ebroicas urbem cum circumpoſitis munitionibus, ſcilicet Apriliacum & Acquigniacum cepit, & gente ſuâ munivit, totamque Normanniam uſque Cenomannis vaſtavit. Arturus autem adhuc puer Comes Britanniæ, nepos Regis Angliæ cum manu validâ veniens, Comitatum Andegaviæ cepit, & apud Cenomannos Regi Franciæ occurrens homagium ſibi fecit: Alienordis autem Regina mater Regis Angliæ, apud Turonis ſimiliter fecit Regi Philippo homagium pro Ducatu

Aquitaniæ, & Comitatu Pictavenſium, qui eam jure hereditario contingebat; & poſt datæ ſunt treujæ inter Regem Franciæ & Regem Angliæ. Henricus Bituricenſis Archiepiſcopus obiit, cui ſucceſſit Guillermus Abbas Caroli-loci. Obiit ſimiliter Michael Senonenſis Archiepiſcopus, cui ſucceſſit Petrus de Corbolio, quondam Innocentii Papæ didaſcalus. Generale interdictum in toto Regno Franciæ propter divortium Regis & Reginæ obſervatur; quâ de causâ Rex iratus, omnes Epiſcopos ſui Regni qui interdicto faciendo conſenſerant, à propriis ſedibus proturbavit; Canonicos eorum & Clericos de terrâ ſuâ ejiciens; ad cumulum etiam totius mali Ingemburg Reginam uxorem ſuam legitimam apud Stampas in caſtro ſuo recluſit; aliud etiam addidit quod totam Franciam turbavit; nam tertiam partem bonorum omnium hominibus Militum ſuorum violenter abſtulit, & à burgenſibus ſuis tallias & infinitas exactiones extorſit.

MCC. Johannes.

In feſto Aſcenſionis Dominicæ pax inter Regem Franciæ & Regem Angliæ reformata eſt; & in ſequenti feriâ ſecunda Ludovicus Regis Francorum primogenitus Blancham Ildefonſi Regis Caſtellæ filiam, & Regis Angliæ neptem, duxit in uxorem: pro quò matrimonio Joannes Rex Angliæ omnes munitiones, urbes & caſtra, ac totam terram quam Rex Franciæ Philippus ceperat ſuper Reges Anglorum, præfato Ludovico & ejus heredibus quittavit, totamque terram citramarinam poſt deceſſum ſuum, ſi ipſum ſine herede mori contingeret, eidem conceſſit. Curſach Imperator Græcorum Alexium fratrem ſuum in tantum apud Græciam extulit, ut non minoris potentiæ eſſe crederetur quàm ipſe Imperator, excepto coronæ privilegio & ſolo nominis dignitatis; qui hoc intumeſcens honore, potentioribus ſuis per munera conciliatis, fratricida nequiſſimus inſurgit in fratrem & dominum ſuum, ipſumque de Imperio dejectum excæcat, & perpetuo carceri mancipavit. Poſt hæc nomen Imperatoris ignominioſe uſurpans, filium Imperatoris Curſach Alexium nomine excæcari præcepit; quo Alexius cognito, fugit ad Philippum Romanorum Regem, qui ſororem ſuam habebat in conjugem.

MCCI. Alexius

Ottovianus Hoſtienſis & Joannes Velletrenſis Epiſcopi Legati in Franciam venerunt, per quorum admonitionem Rex Franciæ Philippus uxorem ſuam Ingeburgem in qualemcumque gratiam recepit, & ſuperinductam à ſe ſeparavit. Hi igitur poſtea Franciam abſolventes, Sueſſionis Concilium convocaverunt, ubi præſente Rege & totius Regni Epiſcopis & Baronibus, tractatum fuit per quindecim dies de matrimonio Ingeburgis Reginæ confirmando, vel ſeparando; poſt multas verò varias diſputationes Juriſperitorum, Rex longâ mora tædio affectus, relictis ibi Cardinalibus & Epiſcopis cum Ingeburge uxore ſuâ ſummo mane ipſis inſalutatis receſſit, mandans illis per nuntios ſuos, quòd uxorem ſuam ſecum ducebat ſicut ſuam, nec ſeparari ab eâ volebat: quo audito, ſtupefactis omnibus, ſolutum eſt Concilium. Regina verò Maria quam Philippus Rex ſuperduxerat, auditis divortii ſui rumoribus, dolore anxia apud Poiſſiacum moritur: cujus infantes quos duos Regi pepererat, Innocentius Papa poſtmodum legitimos ad preces Regis Franciæ mandavit, & litteris ſuis confirmavit.

Theobaldus Comes Trecenſis moriens, gravem ſuis luctum & multis ingeſſit, tum propter indolem quam præferebat egregiam, tum quia Cruce ſignatus Jeroſolimitano itineri ſperabatur profuturus. Hic Regis Navarræ ſororem nuper acceperat in uxorem, quæ geminam ex eo ſuſceptam peperit ſobolem, vivente marito unam filiam, jam defuncto unicum filium, ex quo prægnans remanſerat. Eccleſia de Mirabello in Pictaviâ dedicata eſt, & ibi Canonici conſtituti. Galterus Brenenſis Comes Romam venit, hac de causâ. Uxor Tancredi quondam Regis Siciliæ, ab Imperatore Romanorum Henrico Siciliam obtinente captivata cum liberis diuque detenta, tandem cum filiabus evadens ad præfatum Comitem ſe contulerat, eique filiam ſuam deſponſaverat; quocircà idem Comes ſociis quot potuit ſecum aggregatis, ut ſponſa ſua hereditaria jura requireret Romam profectus, ab Innocentio Papa ſolemniter eſt receptus; cujus auxilio præmunitus, parte ſibi Campaniæ traditâ, cum Tybodo tyranno qui terram illam occupaverat congreditur, ipſumque cum exercitu ſuo fugat, proſequitur & expugnat. Secundâ denique congreſſione ante Carolum inſigne Appuliæ oppidum ejuſdem tyranni exercitus uſque ad internecionem excidit, ipſo cum paucis profugo, & in quâdam munitione recluſo. Hac igitur Comes Brenenſis potitus victoriâ, in ſublime evehitur, atque in brevi lætis ſucceſſibus maximam regionis partem, Tybodi ereptam tyrannidi, ſuæ ſubjugat ditioni.

MCCII.

Alienorde Reginâ Angliæ defunctâ, cum Rex Franciæ Philippus ſubmonuiſſet Joannem Regem Angliæ filium ejus ut Pariſius veniſſet, ſibi homagium facturus pro Ducatu Aquitaniæ, & Comitatu Pictaventium & Andegaviæ qui ſibi poſt matris obitum obvenerant, & ipſe ad diem præfixum minimè veniret, nec reſponſalem ſufficientem mitteret: Rex Franciæ paratis expeditionibus Normanniam ingreditur, & munitionem quam Boutavant vocant funditùs evertit, deinde Arquellum, Mortemer & Gornacum caſtrum occupat & incendit, Conchat, inſulam Andeliaci & Vallem Ruolli cepit. Poſt hæc caſtrum fortiſſimum Gaillardum ſuper Secanam in excelſâ rupe ædificatum obſidet, quod tandem obſidione ſex menſium impugnatum cepit; & ſic Normanniam pervagans, prædis & incendiis circumquaque depopulatur univerſa.

Fulco ille celeberrimus Presbyter, qui per diverſas provincias prædicando populos multos ad ſuccurſum terræ ſanctæ incitarat, moritur. Innumera populorum milia prædicti Fulconis inſtantiâ concitati Jeroſolymitanum iter arripiunt; quorum rates toto æſtivo tempore ventorum intemperie per fretum quod Hiſpanias Affricamque diſterminat circumjectæ, quamplures poſt longos maris circuitus Marſilienſi portui appulerùnt, progredi ulteriùs non valentes. Ludovicus verò Comes Bleſenſis, & Balduinus Comes Flandriæ, ac multi de Regno Franciæ, Proceres & Prælati qui Cruce ſignati fuerant, poſt multa maris pericula Venecias pervenerunt; ſed dum ibidem tranſituros ſe putant, quædam cauſæ inter ipſos & Venetos emergunt, quibus tranſitus impeditur: ob hoc peregrini multas paſſi injurias, alii redeunt, alii abeunt, alii dum morantur ſua ferè prorſùs expendunt. Die Maii triceſimo fit terræ motus in tranſmarinis partibus tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, & vox terribilis audita eſt; magna pars urbis Acconenſis cum palatio Regis corruit, & populus multus periit, Tyrus penè omninò ſubvertitur, Archas oppidum munitiſſimum ad ſolum uſque diruitur, Tripolis maxima pars ruit & plebs plurima ſuffocatur; Antaradis autem illæſa ſervatur, in quâ Beatus Petrus Apoſtolus primam

Baſilicam Dei Genitricis conſtruxiſſe dicitur. Dehinc ſequitur teter ſterilitas hominumque mortalitas. Guillermus Remenſis Archiepiſcopus dum Laudunum veniſſet, morbo ſubitaneo præventus opprimitur, & obſtruſo linguæ officio moritur inteſtatus; nec multo poſt nepos ejus Retrocus Catalaunenſis Epiſcopus decedit ſimili modo.

Joannes Rex Angliæ Artorum Britanniæ Comitem, filium majoris fratris ſui Gaufridi defuncti, quem Rex Franciæ Philippus miſerat ad debellandum Aquitaniam, & eundem novum Militem fecerat, dum minùs cautè ageret apud Mirabellum cum pluribus cepit, ſed ceteris cum ipſo captis per obſides liberatis, Arturum, ut fertur, latenter peremit; ſuper quo à Baronibus Franciæ apud Regem Francorum, cujus vaſſallus erat, accuſatus, cum comparere non vellet poſt multas citationes, per judicium Parium exheredıtatus ſententiatur. Arturo itaque ſicut dictum eſt, interfecto & Alienorde ſorore ejus in Angliam exilio relegatâ, Conſtantia mater eorum Comitiſſa Britanniæ Guidonem de Thoarcio maritum accepit; ſed poſtea ſqualore lepræ moriens, ex ea filiam genuit, quæ data eſt poſtmodum uxor Petro Mauclerc filio Roberti Comitis Drocarum patrui Philippi Regis Franciæ, cum Comitatu Britanniæ. Tartari ab oriente ſurgentes, poſt occiſionem domini ſui David Regis Indiæ tunc primò exierunt in populorum deſtructionem.

MCCIII.

Philippus Rex Franciæ iterum Normanniam repetens, Phalaſium caſtrum fortiſſimum & Domnumfrontem ac Cadumum cepit, totamque terram circumpoſitam uſque ad Montem ſancti Michaëlis ſuæ dominationi ſubdidit. Denique Normanni ab eo petentes veniam omnes urbes quas cuſtodiebant ei reddiderant, ſcilicet Conſtantiam, Bayocas, Lexovium, Abrincas cum caſtris & ſuburbanis: nam quia Ebroïcas & Cadumum jam ceperat, nihil de totâ Normanniâ præter Rothomagum, Archas & Vernolium remanebat.

Peregrini Regni Franciæ poſt multa impedimenta quæ in Venetiâ paſſi fuerant, initis quibuſdam pactis cum Venetis Jaderam Regis Hungariæ urbem maritimam Venetis inimicam expetunt, atque eam obſident, capiunt & incendunt. Tunc Alexius filius Curſach Imperatoris Græciæ, audito quod Franci cum Venetis apud Jaderam eſſent, mandavit eis per nuntios, quòd ſi ei ſuccurrere vellent, eos à debitis triginta millium marcharum erga Venetos liberaret pretiaque navium ſolveret, necnon & orientalem Eccleſiam Papæ ſubjiceret, ac terræ ſanctæ mirabiliter ſubveniret; quod Franci audientes, ipſum ab ſe venire faciunt, ac ſuper ſponſionibus exſolvendis datis & receptis ab invicem ſacramentis ſimul cum eis & Venetis apud Conſtantinopolim navigant, & ibidem in brevi applicant. Per medios igitur fluctus ſtrictioris maris quod Boſphorus, ſive brachium ſancti Georgii dicitur navigantes intrepidè, turrim quæ Galatas nuncupatur expugnant, & catenam qua fit acceſſus ad portum irrumpunt: littoribus verò occupatis terram circumjacentem vi capiuot, Græcis fugientibus & intrà urbem ſe recipientibus: quod videns invaſor Imperii, cum Francis & Venetis congredi diſpoſuit, habens ſecum triginta millia equitum & pedites innumerabiles. Partibus itaque vicinis quantum arcus poteſt ſagittam jacere, tyrannus divinitùs pavefactus intrà urbem ſe recepit fugiens cum paucis eâ nocte; quo Græci comperto in palatio congrediuntur, & adoleſcentis exulis ſolemnis electio celebratur. Mane facto portas aperientes inermes in caſtris Francorum ſe ingerunt, ſuum requirentes electum, quem illicò recipientes, Curſach patrem ejus de carcere ſublevant. His peractis pretia navium, & debita Venetorum ſolvuntur, ac Francis & Venetis marcarum ducenta millia conferuntur; & dum ibi cum Græcis hyemarent, pacta de obedientiâ Romanæ Eccleſiæ, & de ſuccurſu terræ ſanctæ innovantur atque confirmantur.

MCCIV. Alexius.

A fine menſis Januarii uſque ad Maïum fuit ſiccitas continua & calor æſtivalis. Philippus Rex Franciæ Rothomagum obſidet, & in tantum coarctavit aſſultibus, donec cives ſe dederunt, videntes quòd nec ipſi ſe defendere poterant, nec ſuccurſum à Rege Angliæ obtinere; ſed & duo caſtella Vernolium & Archas quæ hucuſque reſtiterant, Regis Franciæ tradita ſunt ditioni, & ita Rex totam potitus Normanniam ſeptem Epiſcopatibus diſtentam, in corpus Regni ſui redegit, poſt trecentos nonaginta duos annos, ex quo Carolus Rex cognomento Simplex Rolloni Dano, primo de Normannorum Ducibus baptizato nominatoque Roberto, dederat eidem Normanniam cum filiâ in uxorem. Poſtea verò Aquitania ferre tota cum Pictavi urbe Regi Franciæ ſe ſubdidit; atque in brevi ita ampliato corpore Regni, quocumque Rex graditur felices eum ſucceſſus lætaque auſpicia proſequuntur.

Alexius Græcorum Imperator Francos & Venetas ſecum apud Conſtantinopolim hyemantes rogat ut egrediantur ex urbe propter diſcordias Græcorum evitandas; qui continuò acquieſcentes ex adverſo urbis interjacente portu caſtra ſibi conſtituerunt; ſed Imperator tam patris quàm Græcorum ſuggeſtione ſeductus, animum avertit ab eis, & claſſem incendere parat quæ ipſum ad coronam adduxerat. At ejus conatus Dei gratiâ ad nihilum deductus eſt. Græci verò poſtea exoſum habentes Alexium Imperatorem, ſuum ſibi creant Imperatorem alium; cumque Alexio Imperatori nulla ſpes eſſet niſi in Francis, miſit ad ipſos Morgulfum ſibi familiarem multa eis promittens, qui jurat ex parte Imperatoris ſe eis traditurum quaſi pactionis obſidem palatium Blakernam dictum donec fieret plena impletio promiſſorum; ſed dum accedit ad recipiendum palatium Marchio de Monte-ferrato Bonifacius, ipſi & Francis illuditur. Interim Morgulfus revelat Græcis ſecretum de reddendo palatio, & in odium Alexii ſtatim tertius Imperator efficitur Morgulfus, qui mox in Alexium Imperatorem dominum ſuum inſurgens, eum dormientem ſtrangulare fecit, & Nicolaum alterum Imperatorem creatum occidit. Interim dum hæc agerentur Curſach pater Alexii Imperatoris moritur & Morgulfus Francos & Venetos poſtea perſequens, ab eis, captâ urbe Conſtantinopoli, occiditur. Mortuo itaque Alexio Imperatore & tyrannis invaſoribus, Franci de conſilio Ducis Venetiarum aliorumque Principum, cum aſſenſu Cleri & populi, Balduinum Comitem Flandquarum Imperatorem creaverunt.

Petrus Arragonum Rex Regnum ſuum obtulit Eccleſiæ Romanæ, ac cenſuale conſtituit. Tripolitanus Comes & Rex Armeniæ pro Principatu Antiocheno contendentes, diù inter ſe confligunt.

MCCV. Balduinus.

Franci & Veneti qui Conſtantinopolim ceperant, dum eis hucuſque ſucceſſiſſet feliciter, circà feriatos dies Paſchæ gravi infortunio ſunt afflicti. Rex enim Blacorum & Bulgarorum cum Cumanis, Græcis & Turcis adverſùs eos pugnantes, Domino per-

mittente vicerunt, majoribus in bello peremptis. Etenim enim de commuui conſilio tripertito exercitu, alii ad cuſtodiam orbis captæ deputati conſiſterent, alii cum Henrico fratre Imperatoris Balduini circumquaque diſcurrerent urbes & oppida nondum ſubacta ſubigentes, vel jam ſubacta ne rebellarent obſervantes; Imperator Balduinus cum majoribus Andrinopolim urbem diſtantem à Conſtantinopoli ſpatio quinque dictarum obſedit. In hac ergo obſidione commorantes, quâdam die ab hoſtibus laceſſiti, Ludovicus Bleſenſis Comes aliique nobiles dum eos inconſultè aggreſſi longiùs perſequuntur, perſequentes circumcludit numeroſitas hoſtium de circumpoſitis inſidiis exeuntium, factâque miſerabili ſtrage Francorum, Imperator ipſe capitur, nobiliumque quamplurimi perimuntor. Suo igitur capite truncato, exercitus ab obſidione recedens, venit Conſtantinopolim. Galterus Brenenſis Comes cum partem Appuliæ plurimam occupaſſet, & lætis hucuſque floruiſſet auſpiciis, à Tybodo circumventus capitur vulneratus, nec multo poſt moritur.

Philippus Rex Franciæ Lochas & Chinonem caſtella fortiſſima capit longâ obſidione expugnata; quo facto tota Turonia & Andegavia à Regis Angliæ dominio liberator.

MCCVI.

Adela Regina Philippi Regis Franciæ mater, Pariſius obiit, & in Burgundiâ apud Pontiniacum juxtà patrem ſuum Theobaldum quondam Comitem Campaniæ & Bleſis ſepelitur. Joannes Rex Angliæ transfretat in Aquitaniam, & innumeras ſecum copiis tranſvehit ad Rochellam; cui Philippus Rex Franciæ occurrens cum multo apparato, cum non longè ab invicem eſſent duo exercitus, tum motuos non iniere conflictus, ſed exhauſtis donariis & infecto negotio, Joannes Rex inefficax redire compulſus eſt. Otho qui contrà Philippum Regem Romanorum diù de Imperio contenderat, deficientibus à ſe partibos ſolà ſibi favente Coloniâ, intrà Coloniam conſiſtebat; ſed Philippus Coloniam obſidens, civibus ad pugnam egreſſis eiſque potenter expulſis, & Othone turpiter fugato, Colonia recipitur à Philippo.

Apud Conſtantinopolim cum de morte vel vitâ Balduini Imperatoris nulla fieret certitudo, Franci & Latini Henricum fratrem ejus juvenem ſtrenuiſſimum ad culmen Imperii provehunt, & coronant. Eodem tempore Galo quidam Clericus à Conſtantinopoli rediens in patriam, ſecum faciem capitis ſancti Joannis Baptiſtæ detulit in Franciam, & eamdem Ambianenſi Eccleſiæ condonavit. In vigiliâ ſancti Nicolai contrà naturam byemis audita ſunt tonitrua, & fulgura micuerunt, à quibus in multis locis ædificia ſunt incenſa; ſubſequuta eſt tânta aquarum inundatio, quòd nemo hojus ætatis erat qui diceret ſe vidiſſe tantæ inundationis illuviem aliquando meminiſſe. Secana verò Pariſius tres archas parvi pontis fregit, & quamplures domos ibi evertens damna multa alibi contulit. Bartholomeus Turonenſium Archiepiſcopus obiit, cui Gaufridus de Laodâ ſucceſſit.

MCCVII. Henricus.

Satellia civitas munitiſſima & ad transfretandum in Siciliam portus aptus, qui Chriſtianorum licet Græcorum hactenùs fuerat, à Soldano Yconii obſidetur, & cum molto Chriſtianitatis damno capta, aliis ſuffixis patibolo, aliis in vincula conjectis, Turcorum dominio ſubjugatur. Philippus Rex Franciæ Aquitaniam ingreſſus, terram Vice-comitis Thoarcii qui à fidelitate ejus receſſerat, & Regi Angliæ adhæſerat, vaſtavit, Partenacum cepit, & alias quamplores circumpoſitas munitiones evertens, aliqoas munitas ſub coſtodiâ Seneſcali Guillermi de Rupibus dereliquit. Hugo, Autiſſiodurenſis Epiſcopus obiit, cui ſucceſſit Guillermus, qui apud Regem Franciæ Philippum perpetuam impetravit Regalium Eccleſiæ ſuæ libertatem.

Per idem tempus Bulgarorum hæreſis execranda errorum omnium ferè extrema, multis ſerpebat in locis tanto nocentiùs quanto latentiùs; ſed invaluerat maximè in terrâ Comitis Toloſani & Principom vicinorum, ubi dum ſuum profiterentur errorem, primatum & judicium Romanæ Eccleſiæ ſpernunt, & communionem Chriſtianorum ſub eâ poſitorum declinant, dicentes nullum ſub eâ vel in ipſius fide poſſe ſalvari, omneſque articulos aut negant aut pervertunt, omnem omninò Religionem, cultum & gradum Religionis, pietatemque Eccleſiæ Catbolicæ blaſphemantes, damnant omne genus hominum præter ſe ſolos ſuorumque conventicula, Catholicorum Eccleſiam deridentes. Quocircà de conſilio Innocentii Papæ Ciſtercienſis Abbes aliique circiter tredecim ejuſdem Ordinis Abbates deleganeur, viri probabiles omnes, ſapientia & facundiâ præinſtructi, & parati ad ſatisſactionem omni poſcenti reddendam de fide, & pro fide etiam animas ponere non verentes. Egreſſi igitur de Ciſtercio menſe Maio, per Ararim labuntur in Rhodanum modicis expenſis, equitaturis nullis, ut per omnia viros Evangelicos ſe probarent: ingreſſi denique quò tendebant, bini vel trini ad invicem diviſi partes illas perambulabant, hoſtes fidei ſanæ doctrinæ ſpiculis appetentes; vix tamen in multis millibus paucos invenerunt rectæ fidei profeſſores. Alii verò quorum infinitus erat numerus, ſic ſuo pertinaciter inhærebant errori, ut nullis veridicis acquieſcerent documentis; ſed tamquam aſpides ſurdæ obtureſcerent aures ſuas ad voces incantantiom ſapienter, ne mentes eorum deverſas tenebris penetraret auditio veritatis. Per tres itaque menſes, urbibus, villis & oppidis, multo labore & inſidiis appetiti, paucos revocant, paucos fideles repertos de fide certiùs inſtruunt & confirmant. Adfuit etiam cum eis venerabilis Didacus Oximenſis civitatis Hiſpaniæ Epiſcopus, qui & ipſe lucrandis Deo animabos invigilans, de redditibus ſuis ciborum copiam Prædicatoribus verbi Dei largiter exponebât.

In Angliâ defuncto Huberto Cantuarienſi Archiepiſcopo, cum eligeretur Rainerius Superior Cantuariæ à communi, Joannes Rex Angliæ alium in ſede ponere volens, nec prævalens, adeo iratus fuit quòd Cantuarienſem Conventum expelleret, & eorum Eccleſiaſticos redditus confiſcaret. Propter quod Innocentius Papa Stephanum ſancti Griſogoni Preſbyterum Cardinalem Archiepiſcopum conſecravit, qui & Regem excommunicans propter Monachorum eliminationem, & bonorum ſuorum confiſcationem, Angliam ſuppoſuit interdictu.

MCCVIII.

Petrus de Caſtro-novo Monachus miſſus à Papa Innocentio Legatus in terram Albigenſium, Comitem Toloſanum excommunicavit; tunc Comes eum apud villam ſancti Ægidii ſatisfactionem de commiſſis pollicens convocavit, nec tamen voluit ſatisfacere, ſed mortem ei publicè comminatus eſt. Itaque Legato recedente, doo ſervientes Comitis ſe ei adjungunt, & in eodem hoſpitio pariter hoſpitati ſunt. Mane autem facto Petros Miſſâ celebratâ de hoſpitio receſſit, & dum ad flomen Rhodanom perveniſſet, unus è duobus ſervientibus prædictis ipſum lanceâ

ſeriit inter coſtas: qui percuſſorem reſpiciens, verbum iſtud ſæpiùs iteravit; *Deus tibi dimittat, & ego dimitto.* Poſt modicum tamen vitam finiens, in Eccleſiâ ſancti Ægidii honorificè tumulatus eſt.

Philippus Rex Romanorum cum jam rerum turbinibus in pace ſopitis quieto potiretur Imperio, à Landegrava Duce Thuringiæ perimitur, ob hoc ut aiunt rancore concepto, quia Philippus filiam ſuam ei ſubtraxerat, quam ſibi ſpoponderat ſe daturum; quo facto uxor ejus filia Curſach quondam Imperatoris Græcorum, nimis affecta dolore paulo poſt moritur. Otho filius Ducis Saxoniæ, nepos Joannis Regis Angliæ per induſtriam & auctoritatem Innocentii Papæ Imperii dignitatem adeptus eſt.

Innocentius Papa miſit in Franciam Galonem S. Mariæ in portu Diaconum Cardinalem, Juriſperitum, bonis moribus adornatum, & Eccleſiarum Viſitatorem diligentiſſimum, mandans & præcipiens Regi Franciæ Philippo & cunctis Regni Principibus, ut cum exercitu magno tamquam viri Catholici terram Toloſanam, & Albigenſium atque Narbonenſium cum aliis adjacentibus invaderent, & omnes hæreticos qui eas occupaverant caſtirparent, & ſi fortè in viâ vel in bello contrà eos facto morerentur, ab ipſo Papa de omnibus peccatis à die nativitatis ſuæ contractis, de quibus confeſſi eſſent, abſolvebantur. Guillermus de Rupibus Mareſcallus Franciæ, ſub cujus cuſtodiâ Philippus Rex Franciæ quaſdam munitiones in Pictaviâ, ſicut ſuperiùs dictum eſt, reliquerat, collectis ferè ducentis militibus Vice-comitem Thoartii & Savaricum de Malo-Leone, qui cum manu validâ juſſu Regis Angliæ terram Regis Franciæ intraverant, prædaſque inde ducebant, ex improviſo ſuperveniens devicit, & quadraginta milites & ampliùs capiens Regi Franciæ domino ſuo Pariſius miſit. Odo Pariſienſis Epiſcopus obiit, cui ſucceſſit Petrus Theſaurarius Turonenſis. Guillermus quoque Bituricenſis Archiepiſcopus parans iter contrà Albigenſes, in Chriſto dormivit. Gaufridus de-Landâ Turonenſis Archiepiſcopus toxicatus obiit, cui ſucceſſit Joannes de Faia Decanus Eccleſiæ Turonenſis.

Otho. MCCIX.

Philippus Rex Francorum vi & armis cepit quoddam caſtrum cui nomen Grapit, firmatum in Septemtrionali latere minoris Britanniæ, de quo facilis tranſitus patebat in Angliam, quod Britanni armis, hominibus & victualibus munierant, in quo etiam Anglicos Regni Franciæ inimicos recipiebant, & circumjacentem provinciam multùm damnificabant. Miles quidam de Galliâ illuſtris & ſtrenuus, Joannes de Bregna nomine, à partibus tranſmarinis electus in Regem Jeruſalem, cum multo transfretat apparatu, & in vigiliâ Exaltationis ſanctæ Crucis Accon urbem applicans, duxit in craſtino in uxorem filiam primogenitam Iſabellis Reginæ ex Conrado quondam Marchione; paulo enim ante defuncta fuerat Iſabellis Regina dimiſſis tribus filiabus, & huic tamquam primogenitæ Regni hereditas debebatur. Porro in Dominicâ poſt feſtum ſancti Michaëlis, cum favore Principum & populi ſanctæ terræ, apud Tyrum ſolemniter coronatus fuit cum uxore Joannes de Bregna prædictus in Regem Jeruſalem, & Aymericus Rex Cypri, qui ratione uxoris ſuæ Iſabellis Reginæ defunctæ diù regnaverat, titulum Regni Jeruſalem tunc deponit.

Otho Romanorum Rex intrans Italiam, à pleriſque urbibus reverenter excipitur, & favente ſibi Innocentio Papa, contrà voluntatem Regis Franciæ Philippi, & contradicentibus pro maximâ parte Romanis, ac Magnatibus Imperii diſſentientibus, eo quod pater Othonis quondam Dux Saxoniæ de crimine læſæ majeſtatis ab Imperatore Friderico convictus & condemnatus judicio Baronum, atque à Ducatu Saxoniæ fuerat in perpetuum dejectus, Romæ die quâdam Dominicâ circà feſtum ſancti Michaëlis Imperialem benedictionem ſortitur. In ipſa verò ejus benedictione Papa jusjurandum exegit ab eo ſuper fidelitate Eccleſiæ, ac jure ipſius conſervando, ac ſuper Regno Siciliæ nullatenùs impugnando; quæ ſtatim ipſa die violat & dirumpit; propter quod inter ipſum & Papam gravis ſimultas protinùs incandeſcit.

De cunctis Galliarum partibus tam Epiſcopi quàm Milites & Barones ac vulgi numerus infinitus contrà Albigenſes hæreticos Cruce-ſignati menſe Junio apud Lugdunum conveniunt, & inde procedentes versùs Provinciam, accenſis animis adverſus homines peſtilentes & fidei refugas Albigenſes ſe præparant pugnaturi; quibus adjungitur Comes Toloſanus, quem Papa per Legatum ſuum abſolverat, priùs exhibitâ ſatisfactione de commiſſis. Imprimis igitur Biterrim urbem obſident & expugnant, nulli ſexui parcentes vel ætati, ſed omnes à minimo uſque ad maximum pariter trucidantur, ita quòd ſeptemdecim millia hominum ferro & incendio perierunt. Carcaſſonam deinde petentes, ad quam urbem multi de regione circumjacenti confluxerant, eam protinùs obſident; ſed Rogerus de Biterri qui intùs erat, vir perfidus, per cujus nequitiam peſtilens error increverat, videns Catholicorum fortitudinem & audaciam, & quòd ſuis non eſſet potentia reſiſtendi, pactum fecit cum noſtris, ut liceret ſuis recedere quo vellent ſine rebus; illiſque recedentibus ſolus Rogerus ſub arctâ cuſtodiâ detinetur. Noſtri urbe potitâ, Simonem de Monteforti Militem armis ſtrenuum toti præficiunt regioni, & quidquid in urbe repertum eſt, & pars exercitûs ſub ejus dominio deputatur. His itaque geſtis, cæteri ad propria rediere. Porrò videntes Albigenſes receſſiſſe Principes, multa mala noſtris irrogaverunt; nam diſcurrentes clanculo per caſtella & munitiones, tam milites quàm clientes ad oppidorum cuſtodiam derelictos capiunt, alios occidentes, quamplures aurium & narium cum labro ſuperiori & aliorum membrorum detruncatione deformant. Abbatem quemdam Ciſtercienſis Ordinis in viâ directum cum ſuis occidunt, & Monachum unum vulnerantes, quem mortuum æſtimabant in viâ dereliquerunt. Giraudus autem de Papione, illius patriæ vir nimiùm potens ad quoddam oppidum cum multitudine armatorum adveniens, quòd de parte Catholicâ ſe tenebat, cum ſex Milites, unum Preſbyterum, & quinquaginta ſervientes qui intùs erant non poſſet ad libitum obtinere, juramentis ſe obligat ſi ſe redderent ſecurè eos conduceret uſque ad Carcaſſonam; qui reddentes ſe cum ad menſam propriam Girardi perveniſſent, nihilque mali hæſitantes, ſtatim ſpoliantur & in carcere retruduntur; poſtea eductis Militibus & Preſbytero cum aliis, ignem & paleas lignaque quamplurima Girardus ſupponere fecit, miniſtris ſuis deſuper clamantibus, & beatam Mariam Dei Genitricem blaſphemantibus in hunc modum: Hax meretrix ſancta Maria; qui tamen arctati incendio, non adusti triduo permanſerunt. Porrò Milites diverſis cruciatibus efficientes ut Chriſtum Fidemque Catholicam abnegarent, eos tamen in Fide perſeverantes propriis pollicibus exoculant, aures, nares, labiumque ſuperiùs amputantes, quorum unus in pœnis glorioſus Martyr occubuit, alii ſupervixerunt. Comes Fuxi rupto fœdere quod cum Catholicis inierat, unico filio ſuo obſide derelicto redit ad vomitum, hæreticam pravitatem Fidei Ca-

tholicæ præferens, & noſtros poſtea multipliciter inquietaus.

MCCX. Joannes.

Iterum Procerum & Epiſcoporum totius Galliæ fit celebris motio ſuper Albigeuſes. Accedentes igitur adunato exercitu prope Minerbium urbem, cam obſident & capiunt, daturque optio, ut qui voluerit hæreſim abnegare, liber diſcedat: ſed circiter centum octoginta ibi inventi ſunt, qui potiùs comburi quàm hæreſim abnegare elegerunt. Deinde Terme caſtrum fortiſſimum obſidetur, ubi peregrinum ramalia ferentem ad implenda foſſata quidam baliſtarius ſuper ſignum Crucis quod gerebat in humero, catrello ferit, ſed carrellum tamquam ſi ſuper lapidem cecidiſſet reſilut. Accurrunt undique & mirantur univerſi, eum vivum reperiunt quem mortuum æſtimabant; de ictu nempe ipſe corruerat, ſed in eo nullam invenerunt veſtis diruptionem, aut corporis læſionem. Obſeſſi longâ obſidione tandem fatigati dum noctu fugiunt, ad excubias noſtrorum intercepti, quotquot reperiuntur gladiis obtruncantur.

Pariſius de hæreſi quatuordecim homines, quorum aliqui Sacerdotes erant, convincuntur, ex quibus decem incendio traduntur, & quatuor recluduntur. Inter cætera quæ impudenter docebant, aſſeruere quòd Patris poteſtas duravit, quamdiù viguit lex Moſaïca, & quia ſcriptum eſt, Novis ſupervenientibus vetera projiciene, poſtquàm Christus venit, abſoluta ſunt omnia veteris teſtamenti ſacramenta, & viguit nova lex uſque ad illud tempus quo videlicet talia prædicabant. Illo ergo tempure dicebant novi Teſtamenti Sacramenta finem babere, & tempus ſancti Spiritûs adveniſſe; ideoque Confeſſionem, Baptiſmum, Euchariſtiam, & alia ſacramenta ſine quibus non eſt ſalus, locum de cætero non habere, ſed unumquemque per gratiam ſancti Spiritûs tantùm interiùs, ſine aliquo exteriori actu, inſpiratum poſſe ſalvari. Charitatis quoque virtutem ſic ampliabant, ut id quod aliàs peccatum eſſet, ſi fieret in charitate jam non eſſe peccatum dicerent, unde ſtupra & adulteria, cæteraſque corporis voluptates in charitatis nomine committebant; mulieribus cum quibus peccabant, & ſimplicibus quos decipiebant, impunitatem peccati promittentes; Deum ſcilicet tantummodo bonum, & non juſtum prædicabant.

Henricus Græcorum Imperator congregato exercitu Græciam pervagatur, reſiſtentes ſubjicit, ſobjecta pacificat, & circumquaque dominationis ſuæ terminos dilatavit. Otho Imperator Romanorum ſicut dudum mente conceperat, caſtra & munitiones quæ erant juris Romanæ Eccleſiæ occupavit. Raceſanum, Muntem-flaſconis ac pene totam Romaniolam. Inde tranſiens in Appuliam, oppognavit terram Frederici Regis Siciliæ filii Henrici Imperatoris, cepitque multas urbes & oppida quæ erant de Feodo Eccleſiæ Romanæ. Miſſua ergo hinc inde nuntiis, cum Imperator ea quæ occupaverat reſignare nullatenùs vellet, quin etiam à ſuis quos in caſtris poſuerat, ſpoliari Romipetas faceret; Papa convocato Cardinalium ſuorum Concilio in eum excummunicationis ſententiam promulgavit. Deinde cum nec ſic reſipiſcere vellet, ſed magis res Eccleſiæ occuparet, ac Romipetarum iter impeditet, omnes ſubditos ejus à fidelitate ipſius abſolvit, prohibens ſub anathemate ne quis cum Imperatorem haberet aut nominaret. Sicque receſſerunt ab eo Landegravius Dux Turingiæ, & Archiepiſcopus Maguntinus, & Trevereuſis, Dux Auſtriæ, Rex Bohemiæ & multi alii tam Eccleſiaſticæ perſonæ quàm ſæculares.

His temporibus clarebat in territorio Belvacenſi Helinandus Frigidi-montis, Monachus, qui *Chronicam* ab initio mundi uſque ad tempus ſuum diligenter compoſuit; & librum *de regimine Principum*, & alium *qui planctus Monachi lapſi* dicitur, compilavit.

MCCXI.

Othone Romanorum Imperatore, ut ſuperiùs dictum eſt auctoritate Apoſtolicâ reprobato, & Imperii collati poteſtate privato, Barones Alemanniæ conſilio Regis Franciæ Philippi Fredericum Regem Siciliæ Henrici quondam Imperatoris ex Conſtantia ſorore Guillermi Regis Siciliæ olim filium, in Regem Romanorum elegerunt, rogantes Papam ut ejus confirmaret electionem: qui de Siciliâ vocatus venit Romam, & à Romanis honotificè ſuſceptus fuit; indeque diſcedens Alpibus tranſcenſis pervenit in Alemanniam, ubi ab omnibus ferè gratanter ſuſceptus, apud Maguntiam coronam Regni Theutonici eſt adeptus; cumque poſtmodum veniſſet apud Vallem-coloris, quod caſtrum Lotharingiæ eſt ſuper Moſam fluvium ſitum, Philippus Rex Franciæ miſit illuc filium ſuum Ludovicum, ut hinc inde mutuam confœderationem inirent, ſicut fuerat inter eorum prædeceſſores antiquitùs conſtituta. Philippus Rex Francorum Pariſius urbem ampliavit à parvo ponte uſque ulterà Abbatiam Regularium Canonicorum ſanctæ Genovefæ, hortos & campos à dextris & à ſiniſtris in circuitu muris fortiſſimis præcingens. Rex quidam Sarracenorum nomine Mitamolinus, fines Hiſpaniæ cum magno exercitu ingreſſus, Regi Caſtelliæ & Chriſtianis in ſuperbiâ loquens bellum intulit; qui pugnantes contrà eum, & habentes in auxilium Reges illuſtres Arragoniæ & Navarræ, in fide & in nomine Chriſti vicerunt eos cum adjutorio Dei, & quorumdam Militum Francorum. In illo verò prælio non ceciderunt de Chriſtianis niſi triginta homines, de Sarracenis autem centum millia ſunt proſtrati. In cujus ſignum victoriæ Rex Arragonum miſit Romam vexillum & Lanceam Miramolini, quæ uſque adhuc in B. Petri baſilicâ reſervantur.

De Regno Francorum iterum fit grandis profectio adverſus hæreticos Albigenſes; qui adunati inſimul Lavallum caſtrum obſident, & hoſtes fidei fortiter impetunt & coarctant; ſed interim dum in hac obſidione morantur, eorum quædam caterva permaxima juxtà caſtrum quod Mons-gaudii dicitur incautè tranſiens, ab hoſtibus intercepta detruncatur, ad quorum meritum declarandum lux cœleſtis emicuit, & globum igneum ſuper corpora proſtratorum cælitùs deſcendere multi viderunt. Tunc Epiſcopi & Abbates illuc convenientes, cœmeterium ibidem dedicaverunt, in quo ſepelierunt corpora defunctorum. Poſt Lavallum capitur, & Penes in Agenenſi caſtrum aliud inexpugnabile poſt obſeſſum in deditionem venit. Milites verò ſeptuaginta quatuor in caſtro reperti, nolentes errorem relinquere, ſuſpendio perimuntur; deinde rogus exſtruitur, & cunctis aliis datur optio, aut ab errore reſipiſcere aut incendio deperire; qui cohortantes ſe mutuò rogum intrant, & maluut comburi quàm deſerere pravam ſectam. Domina caſtri Girauda, quæ de fratre & filio ſe concepiſſe dixit, in puteum projicitur, & acervus lapidum ſuper eam protinùs cumulatur. Apud Lemovicas matrona quædam nobilis moritur, & ſudario involuta ſervatur; ſed dum præparantur exequiæ, ſubitò reſurgens de morte dixit beatam Mariam Magdalenam ſibi labia tetigiſſe, & ſtatim ſe ſpiritum reſumſiſſe: in fe-

ſto

ſto ejuſdem Magdalenæ Vizeliacum venit cum ſudariò, & multis teſtibus ſuæ mortis.

In Hiſpaniâ quidam Preſbyter nocte Nativitatis Dominicæ cum quâdam muliere concumbens, dum primam Miſſam nec contritus nec confeſſus cantare præſumſiſſet, & peracto Sacramento orationem Dominicam decantaſſet, ſubitò columba cum impetu advolans, roſtro miſſo in calice, totum abſorbuit, & hoſtiam de manu Sacerdotis arripiens evolavit, & ſicut Preſbytero in primâ Miſſâ contigit, accidit in ſecunda. Tunc timens & ad cor rediens, contritus & confeſſus, & acceptâ pœnitentiâ, Miſſam tertiam inchoavit: poſt orationem verò Dominicam columba roſtro miſſo, ſicut priùs, in calice quidquid inde hauſerat evomuit, & evolans duas hoſtias ad pedem calicis collocavit.

Ferrandus ex Hiſpaniâ filius Regis Portugalenſis, accepit in uxorem Joannam Flandriæ Comitiſſam, filiam Balduini Comitis, qui fuit, ſicut ſuperiùs dictum eſt, Conſtantinopolitanus Imperator; hoc apud Regem Franciæ Regina Portugalenſis Ferrandi matertera, quæ fuit quondam uxor Philippi Comitis Flandriæ, fallaciter procuraverat.

Fredericus. MCCXII.

Reginaldus de Donno-Martino Comes Boloniæ ſuprà mare, cum propter Eccleſias quas deprimebat, & viduas & orphanos quos depauperabat, eſſet excommunicatus, tandem quærens ſibi ſimiles, ad excommunicatos ſe tranſtulit. Nam confœderatus eſt Othoni Imperatori & Joanni Anglorum Regi; propter quod Philippus Franciæ eidem Comitatus Boloniæ Moretonii, Donni-Martini, & Albæ mallæ, quos tam dono Regis quàm potentiâ dictus Reginaldus Comes poſſederat, abripuit, & omnia illis Comitatibus appendentia occupavit; & ſic Comes Reginaldus à toto Regno Franciæ repulſus, ad Comitem Barri conſanguineum ſuum acceſſit.

Eodem tempore cognitum eſt quòd Remundus Comes Toloſanus foveret hæreticos Albigenſes, & ideo cunctis ad diripiendum à noſtris eſt expoſitus, & tamquam refuga Fidei ac publicus hoſtis Eccleſiæ judicatus. Niverneis cathedralis Eccleſia conflagratur.

Philippus Rex Franciæ Prælatis & Baronibus Regni ſui Sueſſionis convocatis, dedit ibidem Mariam filiam ſuam relictam Philippi Comitis Namurſii, Duci Brabantiæ in uxorem. Fuit etiam ibidem de transfretando in Angliam conſentientibus Baronibus ordinatum; cauſa verò quæ Regem movebat, hæc erat, ut Epiſcopos Angliæ in Regno Franciæ exulantes Eccleſiis ſuis reſtitueret, ibique divinum officium quod jam per ſeptennium in totâ ceſſaverat Angliâ, renovari faceret, & ut Regem ipſum Joannem, qui nepotem ſuum Arturum Comitem Britanniæ occiderat, qui etiam plurimos parvulos obſides ſuſpenderat, & innumera flagitia perpetraverat, vel pœnæ condignæ ſubjiceret, vel à Regno prorſus expellens, ſecundùm interpretationem ſui nominis ſine terrâ efficeretur. Solus Ferrandus Comes Flandriæ Regi Philippo Franciæ ſuum denegavit auxilium, quia Joanni Regi Angliæ mediante Reginaldo Comite Boloníenſi, confœderatus eſt. Philippus Rex Franciæ mimos à curiâ ſua expulit, dans exemplum aliis.

MCCXIII.

Philippus Rex Franciæ Ingeburgem Reginam uxorem ſuam, quam jam per annos ſexdecim & ampliùs diſſenſerat, & apud Stampas in caſtro fecerat cuſtodiri, in gratiam recepit, ex quo Francorum populus plurimùm exultavit. Navigio Philippi Regis Franciæ ad eundum in Angliam præparato, venit ipſe Rex cum magno exercitu Boloniam ſuprà mare, & ibi per dies aliquot naves hominesque ſuos hinc & inde venientes exſpectans, tranſivit uſque Gravaningas villam in finibus Flandriæ ſitam, ad quam tota claſſis ejus ſequuta eſt eum; ibi enim ex condicto Ferrandus Comes Flandrenſis exſpectatus nec venit, nec in aliquo ſatisfecit, licet ad ipſius petitionem ille dies ad ſatisfactionem eidem aſſignatus fuiſſet: propter quod Rex dimiſſo propoſito tranſeundi in Angliam, terram Flandriæ invaſit, Caſſellum cepit & Ypram, & totam terram uſque Brugas; factâ etiam voluntate ſua de Brugis profectus eſt Gandavum, relictis paucis militibus & ſatellitibus ad cuſtodiam navium quæ ſequutæ fuerant eum per mare uſque ad portum prope Brugas, nomine Dam. Propoſitum enim Regis erat acquiſito Gandavo in Angliam transfretare; ſed dum eſſet in obſidione Gandavi Reginaldus Comes Boloniæ, qui pro delictis ſuis à facie Regis Francorum fugiens tunc cum Rege Angliæ morabatur, & quidam alii miſſi latenter per æquora ex parte Regis Angliæ, magnam partem navium Regis Franciæ occupaverunt, & portum Dam ac villam celeriter obſederunt. Quo Rex cognito, obſidione Gandavi dimiſſâ, ad Dam reverſus obſidionem ſolvit, & illos fugere compulit, multis tamen ſuorum occiſis, ſubverſis atque captis, cum maximâ parte navium ſuarum perdita. Reliquas autem naves victualibus & rebus aliis evacuari præcipiens, immiſſo igne ipſas, & villam, ac totam in circuitu regionem incendio conſumſit; & receptis obſidibus de Gandavo, Yprâ, Brugis, & Inſulâ ac Duaco in Franciam remeavit. Joannes Rex Angliæ ſe cognoſcens multis exoſum, videnſque quòd eſſet in periculum honoris ſui, timuit timore magno: & volens placare plures quos læſerat, primò placavit Papam muneribus, ſubjectos ſuos manſuetudine, Prælatos & Archiepiſcopum Stephanum Cantuarienſem quem exulaverat, indulgentiâ revertendi, abſolutionem verò à Papa obtinens tradidit eidem Regnum ſuum in feodum, mille marchas in recognitionem ſingulis annis ſoluturus, ſeptingentas ex Angliâ & trecentas ex Hyberniâ. Simon de Montefortí, qui contrà Albigenſes hæreticos apud Carcaſſonam relictus fuerat, in caſtro quod Murellum dicitur non longè à Toloſa, à Comite Toloſano Remundo, qui hæreticos fovebat, & Rege Arragonum, qui in auxilio ejus convenerat, atque à Comite Fuxi obſeſſus, mirabile prælium perpetravit; nam cum non haberet niſi ducentos & ſexaginta milites, & quingentos ſatellites, equites, & peregrinos, pedites verò ſeptingentos inermes, auditâ Miſſâ de Spiritu ſancto, & ejus gratiâ invocatâ, de caſtro exeuntes cum eis pugnaverunt, & virtute divinâ freti ſeptemdecim millia hoſtium & Regem Arragoniæ occiderunt; porrò de numero Simonis nonnulli octo die illo ceciderunt. Hic Simon cum eſſet in bellis ſtrenuiſſimus & multum occupatus, tamen quotidie Miſſam & omnes horas canonicas audiebat.

Joannes Rex Angliæ apud Rochellam applicuit cum multitudine armatorum, contrà quem Philippus Rex Francorum Ludovicum filium ſuum miſit; ipſe enim Rex collectis viribus ire adverſus Ferrandum in Flandrias diſponebat. Gaufridus Silvanectenſis Epiſcopus renuntians Epiſcopatui, apud Abbatiam Caroli-loci ſe tranſtulit; cui ſucceſſit frater Garinus Hoſpitalis Jeroſolymitani profeſſus, Philippi Regis Franciæ ſpecialis Conſiliarius. Similiter Gaufridus Meldenſis Epiſcopus Epiſcopatui renunciavit, & in Monaſterio ſancti Victoris Pariſius divinæ contemplationi ſe arctiùs mancipavit; cui ſucceſſit Guillelmus Cantor Pariſienſis.

MCCXIV.

Joannes Rex Angliæ Comiti Marchiæ & cæteris Proceribus Aquitaniæ reconciliatus, urbem Andegavim cepit, mittenſque curſores ſuos cum turbâ militum ultrà Ligerim, juxta Nannetum ceperunt Robertum Comitis Drocarum primogenitum, qui in auxilium Ludovici, Philippi Regis Franciæ primogeniti veniebat; qui tantis ſucceſſibus elatus, præſumens reſiduum terræ amiſſæ recuperare, caſtrum quod Rupes-Monachi dicitur tranſito Ligeri fluvio obſedit, quo audito Ludovicus Philippi Regis Franciæ filius qui tunc apud Quinonem in Turoniâ morabatur, obſeſſos ſuccurrere properavit. Cumque jam per unam tantùm dietam à loco diſtaret Francorum exercitus, Joannes Rex Angliæ ſibi timens relictis papilionibus & belli utenſilibus, atque urbe Andegavi, Ligeri tranſito revertitur in Aquitaniam, ſicut Eſau vagus & profugus omnia derelinquens: Ludovicus verò urbem Andegavim recuperans, muroſ ejus quos Joannes reparaverat, deſtruxit.

Philippus Rex Francorum eodem tempore quo ejus filius Ludovicus contrà Regem Angliæ in Pictaviâ decertabat, in terram Ferrandi Comitis Flandriarum hoſtiliter intraverat, & uſque ad Inſulam omnia devaſtabat. In reditu verò ejus ab Inſulâ, Otho Romanorum Imperator depoſitus, Regis Angliæ nepos, qui apud Valentianas in auxilium Ferrandi Comitis Flandriarum advenerat, cum non diſtaret à Rege niſi per quinque milliaria, de Moretaniâ juxtà Tornacum movit exercitum propè pontem Bovinarum, ut in retrogardam Regis Francorum inſultum improviſum faceret. Cumque Rex Franciæ Othonem venientem cum exercitu cognoviſſet, juſſit acies ſuas ſtare; & poſtmodum videns quod hoſtes caſu divino territi non venirent, juſſit iterum acies præparare, & cum jam ferè medietas ſui exercitus pontem Bovinarum tranſiſſet, & ipſe Rex propè pontem proborum virorum vallatus multitudine poſt ſuum exercitum jam veniſſet, hoſtes protinùs quaſi ſtupore quodam & horrore perculſi diverterunt à latere exercitûs verſùs ſeptentrionem, ſolem qui die illo ferventiùs incaluerat præ oculis jam habentes: quod Rex Francorum percipiens, tubis ſonitis & armis aſſumptis acies ſuas quæ præceſſerant, revocavit, & eas de tuenda diligenter coronâ Franciæ communens, protinùs in hoſtes ſe immerſit. Quid plura? ferè per ſpatium unius diei invicem pugnaverunt, & ad terram proſtratus diuque jacuit, tamen equo recuperato, & Dei fretos auxilio hoſtes undique ſuperavit. Otho verò Imperator, Dux Lovaniæ, Comes de Limburgo, Hugo de Boves, & multi alii terga vertentes fugæ præſidio ſe ſalvarunt, ſigna Imperialia relinquentes. Comes autem Flandriarum Ferrandus, Reginaldus Comes Boloniæ & Guillermus Comes Saliſberienſis & frater ejus, duoque Comites Alemanniæ, & multi magni nominis tam Barones quàm alii capiuntur; multi tamen ex parte Othonis, pauci de parte Regis Franciæ perierunt. Et ſicut illi qui capti fuerant aiebant, numerus militum Othonis mille quingentorum, & aliorum benè armatorum centum quinquaginta millia, præter vulgus, & infrà diem tertium habituri erant milites quingentos & pedites infinitos; ſed miſericors Deus in Rege Franciæ & ſuis canticum Moyſi adimplevit; nam perſequebatur unus ſuorum mille, & duo fugabant decem millia. Rex autem Franciæ perfecto negotio, captiſque hoſtibus per caſtella ſua illos miſit ſub arctâ cuſtodiâ, & Pariſius ſecum adducto Ferrando reverſus, à Clero & populo cum gaudio lacrymabili, & inauditis laudibus eſt exceptus.

Pictavenſes auditâ famâ victoriæ Regis Francorum Philippi, multum perterriti miſſis legationibus elaboraverunt ipſimet reconciliari; Rex verò eorum perfidiam multoties expertus non acquievit, ſed collecto exercitu in Pictaviâ, ubi propè erat Joannes Rex Angliæ, acceſſit; quod agnoſcens Vice-comes Thoarcii, tantum fecit per Comitem Britanniæ, cujus uxor ejuſdem Vice-comitis neptis erat, quòd in amicitiam Regis Franciæ receptus eſt. Sed & ipſe Rex Anglorum cum ſeptemdecim milliaribus ab illo diſtaret, nec haberet quò fugeret, nec ut in apertum pugnaret procedere auderet; miſſo Comite Ceſtriæ Renulfo cum Roberto Legato Sedis Apoſtolicæ de induciis tractari fecit, cui Rex Philippus quinquennes inducias ex ſolitâ benignitate conceſſit, & Pariſius remeavit.

MCCXV.

Propter victoriam Othoni Imperatori apud Bovinas à Domino denegatam, in tantum defecerunt ab ejus auxilio viri multi, quòd fortunæ cedens & ab infortunio non diſcedens, in patrimonio ſuo, ſcilicet in Saxoniâ degeret Imperio denudatus, necnon & ſociorum ſuorum ſolatio deſolatus; qui tandem morbo dyſſenteriæ laborans, convocatis Epiſcopis alioque Clero cum lacrymis abſolutionem petiit, petitamque accipiens, non diù poſtea vixit. Fredericus Rex Siciliæ qui juſſu Innocentii Papæ apud Maguntiam in Regem Romanorum coronatus fuerat, audito, quòd Otho à partibus Flandriarum ſine victoriâ in patriam ſuam remeaſſet, à partibus Suaviæ ubi tunc morabatur movit exercitum, & Aquiſgrani perveniens obſedit villam & expugnavit, ibique octavo Kalendas Auguſti in Regem Romanorum iterum ſublimatus eſt; moxque ne de honore percepto Deo ingratus exiſteret, ſignum Crucis Dominicæ aſſumſit, in terræ ſubſidium cum aliis profecturus.

Quidam Proceres Regni Angliæ contrà Regem ſuum Joannem inſurgunt propter quaſdam conſuetudines quas obſervari præceperat, ſed nolebat eas, ſicut juraverat, obſervare; favit verò Magnatibus plebs pedeſtris, manus ſcilicet ruſticana, & plurimæ civitates. Qui timentes tamen ne poſſent ei uſque in finem reſiſtere, Ludovicum Regis Francorum primogenitum de ferendo ſibi auxilio per internuntios convenerunt, promittentes eidem, expulſo Rege ſuo, totius Angliæ Monarchiam; qui acceptis obſidibus ab eiſdem, ipſis militum multitudinem deſtinavit. Menſe Septembri paſſi ſunt naufragium, & ſubmerſi viri nobiles tam Brabantii, quàm Flandrenſes volentes tranſire in Angliam in auxilium Regis, qui profuſa ſtipendia venientibus in ſuum auxilium promittebat: ſuper quo lætati Regis adverſarii, ad rebellandum vehementiùs ſunt animati, aſſerentes quòd manifeſtè in omnibus eſſet manus Domini contrà Regem.

Menſe Novembri Innocentius Papa Generale Concilium, quod Lateranenſe dicitur, Romæ celebravit, in quo fuerunt Epiſcopi quadraginti & duodecim, inter quos Patriarchæ duo affuerunt, Conſtantinopolitanus & Jeroſolymitanus: Antiochenus verò gravi morbo detentus venire non potuit, ſed miſit pro ſe Epiſcopum Antaradenſem; Alexandrinus etiam ſub Sarracenorum dominio conſtitutus fecit quod potuit, mittens pro ſe Diaconum germanum ſuum. Primates autem, Metropolitæ ſeptuaginta unum, Abbates & Priores Conventuales ultrà octingentos; Legatorum verò Imperatoris Romanorum, Imperatoris Græcorum, Regis Francorum, Regis Jeruſalem, Regis Angliæ, Regis Cypriæ, Regis Hiſpaniæ aliorumque Regum & Principum ma-

gens adfuit multitudo. Ibique facta Synodus multa utilia conſtituit, multaque conſtituta à retroactis temporibus confirmavit. Remundus autem Comes Toloſanus & Remundus filius ejus, tamquam hæretici condemnantur, multique alii hæretici & fautores eorum gladio anathematis feriuntur. Libellus verò vel tractatus de Trinitate quem Abbas Joachim contrà Magiſteum Petrum Lombardum edidit, reprobatur; & perverſum Amorrici dogma tamquam impium & hæreticum condemnatur.

Eodem tempore cum quidam faterentur Dionyſium Areopagitam fuiſſe Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum, & in Græcia paſſum martyrium atque ſepultum, aliumque Dionyſium extitiſſe qui fidem Chriſtianam apud Pariſius in Galliâ prædicavit; alii verò aſſererent illum poſt mortem Apoſtolorum Petri & Pauli veniſſe Romam, & à ſancto Clemente Papa Petri Apoſtoli ſucceſſore in Gallias deſtinatum fuiſſe; Innocentius Papa neutri volens præjudicare ſententiæ, ſed cupiens Eccleſiam ſancti Dionyſii in Franciâ honorare, corpus ſancti Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi & Confeſſoris, quod quidam Cardinalis Legatus è Græciâ Romæ detulerat, apud ſanctum Dionyſium prædictum in Franciâ per Monachos illius Monaſterii miſſos ad Concilium deſtinavit, & ad ſacras hujus ſancti reliquias accedentibus omnibus verè pœnitentibus & confeſſis quadraginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis relaxavit.

MCCXVI.

Simon de Monte-forti, qui apud Carcaſſonam contrà Albigenſes hæreticos relictus à Francis fuerat, venit in Franciam adversùs Arragones auxilium petiturus, à quibus propter necem Petri Arragonum Regis aſſultus aſſiduos ſuſtinebat; qui infrà paucos dies centum viginti Milites colligens, de Franciâ revertens ſecum duxit. Galo ſancti Martini Presbyter Cardinalis Legatus in Franciam, diligenter monuit Ludovicum Philippi Regis Franciæ primogenitum, ut à propoſito transeundi in Angliam contrà Joannem Regem Angliæ deſiſteret, patremque ſuum Philippum Regem ut filio tranſitum diſſuaderet, monens conſimiliter denuntiavit ei ſententiam excommunicationis quæ à Papa lata fuerat in omnes Regi Angliæ adverſantes. Cumque nihil proficeret, navigavit in Angliam compoſiturus pacem ſi poſſet inter Regem & Proceres Anglicanos; ſed interim Ludovicus filius Regis Franciæ navigio præparato tranſiit in Angliam, & ab iis qui eum advocaverant jocundè & reverenter ſuſceptus homagia eorumdem recepit: ſed Galo Cardinalis pugnans pro Rege Angliæ, ſpirituali gladio ſancti Petri terras eorum qui Ludovico adhæſerant, interdicto ſuppoſuit, & perſonas ipſas vinculo anathematis innodavit.

Tertio Idus Junii Henricus Conſtantinopolis Imperator apud Theſſalonicam obiit anno Imperii ſui decimo; poſt cujus deceſſum Petrum de Cortenayo Autiſſiodorenſem Comitem Philippi Regis Franciæ conſanguineum, & Henrici defuncti Imperatoris ſororium in Imperatorem Græcorum Franci & Latini communiter elegerunt, & ad eum quærendum in Franciam ſolemnes nuntios deſtinaverunt; quibus ſuſceptis electioni aſſentiens, cum uxore Yole Comitiſſâ Namurcii venit Romam, duobus filiis quos de ipſâ habebat Namurcio derelictis. Innocentio Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus primus Honorius tertius natione Romanus, præſidet. Joannes Rex Angliæ moritur, cui ſucceſſit Henricus filius ejus puer decennis, à Galone Legato Romanæ Eccleſiæ in Regem coronatus. Quo facto Ludovicus filius Regis Franciæ de Anglis confidens, obſides quos ab eis receperat liberavit, & dimiſſo exercitu, ut alium majorem congregaret in Franciam reverſus eſt.

MCCXVII. Petrus, Henricus.

Ludovicus Philippi Regis Franciæ filius congregatâ poſt Paſcha equeſtri pedeſtrique multitudine, in Angliam remeavit, ægrè ferens quòd quidam ex nobilioribus Angliæ in abſentiâ ſuâ eum ſpretis juramentis reliquerant, & in partem tranſierant novi Regis. Qui dum Doveram obſediſſet, Thomas Comes Partici qui in auxilium ejus convenerat, apud Lincolniam dolo Anglicorum occiſus eſt; quo audito Ludovicus proditionem percipiens Anglicorum & infidelitatem, incenſis machinis ſuis, ſe & ſua Londoniam contulit. Et poſtea videns dolos Baronum Angliæ, ac perſequutionem totius Regni, & impeditionem portuum propter ſeipſum, ſed & intentionem Galonis Sedis Apoſtolicæ Legati, qui totis niſibus procurabat impedimentum ſuimet & ſuorum, timens quòd ſi Londoniâ exiret cum Anglis pugnaturus, portæ ſibi clauderentur revertenti, factâ compoſitione redit in Franciam; qui utique mirabilem habuiſſet victoriam, ſi fidelitatem debitam inveniſſet.

Honorius Papa Petrum Autiſſiodorenſem Comitem, & Yolem ejus uxorem Comitiſſam Namurcii, ſororem Henrici Imperatoris Græcorum defuncti, ad Imperium Conſtantinopolitanum Romæ in Eccleſiâ ſancti Laurentii extrà muros conſecravit, ne jus in Romano Imperio habere videretur. Qui nono die conſecrationis ſuæ ab urbe cum uxore recedens, eam quia prægnans erat per mare apud Conſtantinopolim tranſmiſit, & cum centum ſexaginta militibus & multis aliis ad pugnam præparatis, per terram gradiens Joanni de Columnâ Presbytero Cardinali, qui in Romaniâ & Venetiâ Legatus miſſus fuerat, apud Brunduſium obviavit; cui ſe Cardinalis ad tranſeundum in Græciam ſocians, mari tranſito ſtatim obſedit urbem Dyrrachium Imperator. Promiſerat enim Venetis, & inde litteras confecerat, quòd dictam urbem, quam ſibi olim violentiâ Ducis ablatam dicebant, eiſdem protinùs reſignaret, ſi ſibi à Domino capiendi eam copia præſtaretur. Cum verò dies multos in hac obſidione inutiliter conſumſiſſet non ſine ſuorum maximo detrimento, obſidionem deſerere compulſus eſt. Dumque iret apud Conſtantinopolim & fuiſſet inter montes nemoroſos & fluvios ubi erat via difficilis ad tranſeundum, proditionaliter à Theodoro Duce Dyrrachii, qui ſecurum eidem conductum promiſerat, capitur cum ſuo comitatu.

Uxor illuſtris Simonis de Monte-forti venit in Franciam, contrà Albigenſes hæreticos auxilium petitura; ita enim arctaverat virum ſuum Comes Toloſanus & Arragones, quòd perditis quibuſdam caſtellis, vix ſpem haberet de reliquis retinendis, niſi ſuccurſus ſibi celeriter præſtaretur. Eodem anno fuit ventus vehementiſſimus, qui domos multas & Eccleſias evertit, & evulſit arbores infinitas.

MCCXVIII.

Simon de Monte-forti Comes à Franciâ ſuccurſu recepto Toloſam obſedit, ſed dum aſſultus fierent, ictu petrariæ percuſſus obiit. Vir utique eleganti formâ, fide & armis ſtrenuus, & perpeti laude dignus; cui ſucceſſit in Comitatu ſuo & terrâ Albigenſium Guido filius ejus. Sanctus Guillelmus Bituricenſis Archiepiſcopus à Papa Honorio canonizatur, ejuſque ſucceſſor Girardus moritur, cui ſucceſſit Simon Cantor Bituricenſis. Hugo Dux Burgundiæ moritur, & apud Ciſtercium ſepelitur. Galterus Abbas Pon-

riguinci, ſit Carnotenſis Epiſcopus. Menſe Octobri vineæ & arbores ita gelu ſunt modico ſunt exuſtæ, quòd exuſtionem hujuſmodi ſe nemo vidiſſe aſſereret vel audiſſe.

Henricus Nivernenſis Comes, & Galterus Regis Franciæ Camerarius, ac multi tam Barones quàm Epiſcopi, Milites & plebani Cruce ſignati, mari tranſito, circà feſtum Apoſtolorum Simonis & Judæ applicant Damietam, ubi Joannes Rex Jeruſalem & Dux Auſtriæ ad hanc ſingulariter oppugnandam cum valido exercitu menſe Maio acceſſerant, cæteris Sarracenorum urbibus prætermiſſis; dicebant enim quòd ſi dicta civitas capi poſſet, de facili terra ſancta poterat à Gentilibus emundari, Deo autem favente res eo uſque devenerat, quòd noſtri cum labore nimio & ſtrage multorum expugnaverant quamdam turrim in alveolo fluminis Nili ſitam, & ad ſui præſidium ſufficienter neceſſariis præmunitam. Porrò quia multi de populo Chriſtiano peribant, Clerici proceſſionibus factis, in pane & aquâ quatriduanum jejunium omnibus indixerunt. Nam in vigilia ſancti Andreæ Apoſtoli intumuerant fluctus maris creſcentes, & excurſus facientes uſque ad caſtra Fidelium, & ex alia parte incautos inundans Nili fluvius occupavit, unde navium & victualium damna non modica pertulerunt; duravit autem tempeſtas iſta aſſidua per tres dies: invaſit præterea dolor repentinus quorumdam pedes & crura, & caro corrupta gingivas in dentes obduxit, potentiam auferens maſticandi; quorum plurimi dolore morientes, & reliqui uſque ad tempus vernale durantes, caloris tamen beneficio incolumes evaſerunt. Sanè in feſto beatæ Agathæ Virginis Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, ſuis in obſidione Damietæ poſitis conferre dignatus eſt victoriam glorioſam; nam cum quidam Chriſtianorum fluvium Nili tranſiſſent cauſa undique obſidendi civitatem, Soldanus Babyloniæ & ſui qui cum multo exercitu ſuper ripam fluvii tentoria ſua fixerant, divino terrore perterriti ante lucis auroram in fugam verſi ſunt tentoria ſua relinquentes; quod noſtri perpendentes ſtatim tranſeunt flumen Nili, caſtra fugientium occupantes, ubi ſpolia reperiunt infinita, & ſic in craſtino per gyrum à noſtris obſeſſa fuit Damieta.

Philippus Rex Franciæ fecit conſtitutionem generalem per Regnum ſuum de Judæis ſuis, ut nullus in vadium recipiat Eccleſiæ ornamenta. Item ut Judæus non tradat mutuò pecuniam Religioſo ſine aſſenſu Abbatis ſui & Capituli. Item ut nullus Chriſtianorum vendere compellatur hereditatem vel redditus ſuos propter debita Judæorum, imò duæ partes hereditatis ſeu redditunm debituris & plegii aſſignentur Judæo, ac deinceps non currat debitum, & ut debitum non currat ultrà annum à mutuo facto. Item ut libra non lucretur niſi duos nummos in quâlibet ſeptimana, & ut propter hoc non capiatur corpus debitoris.

Jeruſalem quæ inexpugnabiliter munita videbatur, deſtructa eſt à Conradino filio Saphadini: muri enim cum turribus in acervos lapidum redacti ſunt, præter templum Domini & turrim David. De ſepulchro autem Domini deſtruendo conſilium habuerunt Sarraceni & hoc per litteras civibus Damietæ ad eorum ſolatium ſignificaverunt; ſed huic temeritati nemo manus apponere præſumſit. Sicut enim in Alchorano libro legis eorum ſcriptum habent, JESUM-CHRISTUM Dominum noſtrum credunt de Virgine MARIA conceptum & natum, ac ſine peccato vixiſſe Prophetam & pluſquàm Prophetam proteſtantes, cæcos illuminaſſe, leproſos mundaſſe, mortuos ſuſcitaſſe & ad cælos aſſeverant firmiter aſcendiſſe. Unde in tempora treugarum ſapientes eorum Jeroſolymam aſcendentes, codices Evangeliorum ſibi exhiberi poſtulabant, & oſculabantur & venerabantur propter munditiam ſanctæ legis quam CHRISTUS docuit & maximè propter Evangelia Lucæ, ſcilicet: *Miſſus eſt Gabriel*: quod litterati inter ipſos ſæpiùs repetunt & retractant.

MCCXIX.

Ludovicus filius Philippi Regis Franciæ, poſt mortem Simonis de Monte-forti apud Tuloſam ictu petrariæ obruti, cum copioſo exercitu Cruce ſignatorum de cunctis Galliæ partibus iter movit adverſus hæreticos Albigenſes & Toloſanos. Primum caſtrum quod Marmanda dicitur, ab hæreticis munitum obſidet & expugnat, quo facto Toloſam adit & obſidet, diuque expugnat, ſed ſicut dicitur, proditione aliquorum Nobilium partis ſuæ interveniente redire inefficax eſt compulſus; poſt cujus reditum noſtri qui remanſerant, à Toloſanis hæreticis ſolito audacioribus factis multas moleſtias ſuſtinuerunt, nonnulli caſtra dimittentes, quæ proditione quorumdam in ſuam redegerunt hæretici poteſtatem.

Noſtri in obſidione Damietæ poſiti, per ingeniorum erectionem & lapidum fulminationem, necnon per terram & aquam frequentes aſſultus facientes, totâ æſtate captioni civitatis operam impendebant: ſed Sarraceni eos bellis ordinatis impugnantes fortiter, à propoſito ipſorum, quod aliquando videbatur eſſe proximum effectui, revocabant. In feſto verò Decollationis ſancti Joannis Baptiſtæ contrà Soldanum ad pugnandum ſuperbè & ordinatè prodeuntes, cum in fortitudine ſuâ non in Domino confiderent; cadunt & pereunt multi, non tamen ſine damno militiæ Paganorum. Capti fuerunt de noſtris viri nobiles Milo de Nantolio electus Belvacenſis, Vice-comes de Sanctâ Suzannâ, Galterus Regis Franciæ Camerarius, & quidam alii Francigenæ potentes titulo militiæ glorioſi. Illo die Joannes Rex Jeruſalem viriliter ſe habens, igne Græco ferè combuſtus fuit, ſed pius & miſericors Deus ſuum Militem conſervavit, & aliorum noſtrorum ſuperbiam ſic oppreſſit. Circà verò Feſtum Omnium Sanctorum cum quidam de noſtris ad quamdam portam urbis miſſi fuiſſent de nocte ut ſtatum incluſorum explorarent, cum intùs neminem vigilem percepiſſent, ſcalis appoſitis muros aſcendunt, portas aperiunt, paucos reſiſtentes capiunt & occidunt. Sic igitur Nonis Novembris capta eſt à noſtris Damieta, abſque deditione vel oppugnatione aut violentâ deprædatione, in oculis Soldani Babylonis, qui divino terrore territus non eſt auſus more ſolito CHRISTI milites aggredi, ut ſoli Deo victoria adſcribatur. Cum verò noſtri timerent intrare civitatem propter circumſtantem exercitum Paganorum ne caſtra eorum invaderent, divino nutu fluvius Nili adeo inundavit, quòd inacceſſibilia caſtra ipſorum redderet, oſtendens manifeſtè Deus quòd pro Chriſticolis contrà inſenſatos ipſa ſe elementa opponerent & pugnarent: quod percipiens Soldanus caſtra ſua combuſſit fugiens timidus & confuſus; noſtri verò ingredientes civitatem, invenerunt plateas ſtratas cadaveribus mortuorum peſtilentiâ & fame deficientium. Dominus enim evaginaverat gladium ſuum ſuper eos, & in tantum interfecerat manus ejus, quòd à tempore obſidionis urbis infrà viginti menſes perierunt in civitate ſeptoaginta millia Paganorum, exceptis tribus millibus qui vivi ſunt reperti. Inventa autem ſunt in civitate victualia multa, aurum, argentum, panni ſerici, lapides pretioſi & aliæ divitiæ infinitæ. De quibus omnibus & de civitate ſimiliter facta eſt diviſio, & datum eſt unicuique ſecundùm quod eum decebat juxtà providentiam diſcretorum, ad hoc de communi conſilio electorum; dominium verò civitatis datum eſt Joanni Regi Je-

Digitized by Google

ruſalem ad augmentum Regni Jeroſolymorum in perpetuum poſſidendum. Purgata denique civitate Legatus Apoſtolicæ Sedis Pelagius cum Clero & populo, acceſis candelis & luminaribus, cum hymnis & canticis in die Purificationis beatæ MARIÆ proceſſionaliter ingreſſus urbem, de Mahumeria, quam priùs purgari fecerat, baſilicam in honore beatæ Dei Genitricis Virginis MARIÆ conſecravit, & Epiſcopalem ſedem in eâ conſtituens, ibidem Miſſarum ſolemnia cum lacrymis & magnâ devotione populi celebravit. Civitas hæc præter naturalem ſitum loci quo muniebatur, triplici cincta erat muro, turribus latericius multis & magnis fortiſſimè firmata, clavis & antemurale totius Ægyptiæ regionis olim Heliopolites dicta.

MCCXX.

FREDERICUS Romanorum & Siciliæ Rex, ab Honorio Papa ad Imperii dignitatem coronatur. Robertus de Meduoo Aniciensis Epiſcopus à quodam Milite occiditur, quem excommunicaverat pro injuriis Eccleſiæ irrogatis; quod populus Aniciensis grave ferens, in parentes ipſius Militis graviter inſurrexit, caſtella & domos eorum funditùs evertens, & ipſos perpetuo exilio condemnavit.

Yoles Imperatrix Conſtantinopolis relicto Balduino admodùm parvulo obiit; & quia Petrus Imperator maritus ejus adhuc in carcere tenebatur, Franci & Latini qui in Græciâ morabantur, per ſolennes nuncios filium ejus Comitem Namurcii ad imperandum Græciæ convocaverunt; qui honorem ſibi debitum & oblatum reſpuens, Henricum fratrem ſuum juniorem ſe eiſdem in Græciam deſtinavit, quem gratanter ſuſcipientes Imperiali diademate & honore ſublimaverunt. Menſe Julio corpus beati Thomæ Martyris à Stephano Cantuarienſi Archiepiſcopo in thecâ aureâ lapidibus pretioſis ordinatâ, & opere mirabili cælatâ diligentiſſimè collocatur. Petrus Pariſienſis Epiſcopus apud Damietam obiit, poſt cujus obitum cùm Pariſienſes Canonici in electione diſcordaſſent, Guilermus Autiſſiodorenſis Epiſcopus juſſu Honorii Papæ ad Pariſienſem Cathedram tranſlatus eſt.

Guido filius Simonis de Monte-forti, qui patri defuncto in terrâ Albigenſium ſucceſſerat, à Comite S. Ægidii ignominiosè occiditur; cujus mors omnes Catholicos in partibus illis commorantes inconſolabiliter contriſtavit. Quo audito Almaricus frater ejus tactus dolore cordis intrinſecùs, promiſit ſe ab obſidione cujuſdam caſtri, quod frater ejus obſederat, non receſſurum donec illud vi, vel deditione in ſuam redigeret poteſtatem, ſed poſtea ſuorum auxilio deſtitutus, ab illo caſtro, infecto negotio, remeavit; quo recedente in tantum eum triſtia auſpicia proſequuntur; quòd ferè omnia caſtra quæ prius tenuerat, hæreticorum dominio ſubderentur.

Non minori miraculo, imò majori donavit Dominus Chriſtianis apud Damietam congregatis Thanis civitatem Ægypti, ſicut fecerat Damietam; nam noſtri habito diligenti conſilio miſerunt in feſto ſancti Clementis exploratores per Nilum fluvium in navibus uſque Thaneos, ut de caſalibus propè ſibi tollerent victualia, & ſtatum prædictæ urbis diligenter explorarent; qui prope civitatem accedentes, cum nullos in muris vel turribus defenſores conſpicerent, ſtatim in ipſam irruperunt, ſed eam vacuam invenerunt. Habitatores autem illius auditâ captione Damietæ, nimio pavore territi fugerant, putantes totum exercitum Chriſtianorum advenire; & ſic poſuit Dominus in Ægypto in illo tempore ſigna ſua. Sed tunc Diabolo inſtigante, orta fuit diſſenſio inter Joannem Regem Jeruſalem & Pelagium Romanæ Eccleſiæ Cardinalem. Ipſe enim Legatus Pelagius uſurpabat dominium exercitûs univerſi, ad hoc ut dicebatur laborans, ut quidquid fiebat vel factum jam fuerat per ipſum effici videretur, & ob hoc Joannes Rex à Damietâ diſcedens in Syriam eſt profectus.

HENRICUS. MCCXXI.

Tartari Georgiam & Armeniam majorem intrantes eas vaſtaverunt, & ſuo dominio ſubjecerunt. Apud Damietam videns Pelagius Sedis Apoſtolicæ Legatus populum Dei innumerabilem nihil diù proficere propter Joannis Regis abſentiam, per ſuas litteras deprecatus eſt eum, ut compatiendo Chriſtianitati apud Damietam quamcitiùs poſſet reverteretur; cujus precibus Rex libenti animo acquieſcens protinùs remeavit, & de voluntate ipſius Legati atque conſilio, ipſe Rex & Legatus cum magnâ multitudine partis exercitûs in Feſto Apoſtolorum Petri & Pauli accincti armis bellicis, & victualia ſecum uſque ad duos menſes deferentes exeunt de Damietâ, per terram & aquam verſus Babylonem profecturi. Qui cum venirent ad quemdam locum diſtantem à Babylone per viginti quatuor ſtadia, & totidem à Damietâ, ubi Nilus fluvius tripertitus tria magna flumina de ſe facit, quemdam pontem navium quem Sarraceni conſtruxerant, occupaverunt, & in planitie littoris ſua tentoria poſuerunt; quorum videns Soldanus audaciam & ingentem multitudinem, conſilio cum ſuis habito, dimicare noluit, ſed ſtatim ſuis præcepit viarum aditus cuſtodiri & muniri, ne de Damietâ ad eos poſſent vel ſuccurſus gentium vel victualia pervenire, ſperans arte execrabili ſine ſuorum læſione populum Domini deperire. Quod peccatis noſtris exigentibus ita factum eſt; nam noſtris victualia defecerunt, & Nilus more ſolito totam terram in quâ erat exercitus Chriſtianus, occupavit. Sic ergo populus Domini medias vires perdens, & uſque ad genua in cœno aquarum paluſtrium reſidens, coactus eſt reddere Damietam, tali conditione quòd pars ligni Crucis Dominicæ quod Salahadinus Soldanus Damaſci de Jeroſolymis aſportaverat, Chriſtianis redderetur, & treugis firmatis uſque ad octo annos, datoque ſalvo conductu uſque Accon, Sarraceni captivos Chriſtianos univerſos penitùs liberarent; & ſic Damieta cum multis laboribus & ſumptibus capta, ac per annum & ampliùs à noſtris poſſeſſa, in Feſto Nativitatis beatæ MARIÆ Virginis matris Domini reddita eſt Sarracenis. Manaſſes Epiſcopus Aurelianenſis obiit, cui ſucceſſit Philippus S. Guillermi Bituricenſis Archiepiſcopi nepos.

MCCXXII.

Henricus Nivernenſis Comes, qui ante captionem Damietæ de partibus tranſmarinis redierat, veneno occiditur; qui primùm apud caſtrum Sancti Aniani in Bituria tumulatus, & poſt apud Pontigniacum Ciſtercienſis Ordinis Cœnobium reliquit unicam filiam, quæ data eſt uxor Guidoni Comiti ſancti Pauli.

Magiſter Petrus de Corbolio Senonenſis Archiepiſcopus die Synodi ſuæ moritur, & in Eccleſia Senonenſi præſente Synodo ſepelitur; cui ſucceſſit Magiſter Galterus Cornutus. Obiit etiam Guillermus Pariſienſis Epiſcopus, qui ab Abbatiâ S. Antonii Pariſienſis partem Monacharum Ciſtercienſium apud Autiſſiodorum in loco qui Cella dicitur, collocavit.

MCCXXIII.

Joannes Rex Jeruſalem ex amiſſione Damietæ & debilitate ſuorum ultrà modum dolens effectus, à

Digitized by Google

partibus tranſmarinis transfretavit in Italiam, à Papa auxilium petiturus; ubique à Papa Honorio & Frederico Romanorum Imperatore honorificè ſuſceptus, dedit eidem Imperatori Frederico unicam filiam ſuam heredem Regni Jeruſalem in uxorem coram Papa, cùm omni ipſius jure Regni; de quâ poſtmodum ſuſcepit filium Imperator nomine Conradinum: & ſic de Regno Jeruſalem hic annotare ſuperſedeo, quia quamvis plures poſtea jus Regni iſtius jure ſucceſſionis aut alio modo per titulum obtinuerint, nullus tamen in eodem regnaſſe uſque ad noſtra tempora viſus fuit. Henricus Frederici Imperatoris Romanorum filius ex ſorore Regis Arragoniæ, puer decennis ex mandato patris ad Regnum Alemanniæ coronatur. Initio menſis Julii ante noctis crepuſculum octo diebus per Regnum Franciæ cometes apparuit Regni denuncians detrimentum. Nam cum Philippus Rex diuturno tempore quartanis febribus premeretur, proh dolor! apud Meduntam pridæ Idus Julii rebus benè diſpoſitis diem clauſit extremum, & in craſtino à Conrado Portuenſi Epiſcopo Cardinali, qui in terrâ Albigenſium Legatus advenerat; necnon à viginti quatuor tam Epiſcopis quàm Archiepiſcopis, qui pro negotiis ſuis divino nutu illuc advenerant, in Monaſterio ſancti Dionyſii in Franciâ honorificè eſt ſepultus, præſente Joanne de Bregna Rege Jeruſalem, qui paulo ante in Franciam advenerat, & multum ſuper mortis ejus infortunio, cum innumerâ multitudine Militum, Clericorum & vulgarium condolente. Eodem enim die & eadem horâ Pontifex Romanus Honorius cum eſſet in quadam urbe Campaniæ Italorum, exequiarum officium pro dicto Rege, revelatione ſibi divinitus oſtenſa per ſanctitatem cujuſdam Militis, cum Cardinalibus celebravit. Rege igitur ſic ſepulto, Ludovicus ejus filius octavo Idus Auguſti in Remenſi Eccleſia à Guillermo Remenſi Archiepiſcopo cum Blancha uxore ſuâ, in Regem Franciæ coronatur anno ætatis ſuæ viceſimo ſexto.

Joannes Rex Jeruſalem primâ Dominicâ Quadrageſimæ baculum peregrinationis accipiens, ad ſanctum Jacobum in Galliâ profectus eſt; qui inde rediens per Regem Caſtellæ; ſororem ejus Berengariam neptem Reginæ Franciæ Blanchæ in conjugium accepit. Almaricus Comes Montis-fortis de partibus Albigenſium propter inopiam victualium in Franciam rediens, Carcaſſonam urbem fortiſſimam & alia caſtra, quæ cum labore maximo ſuper Albigenſes hæreticos acquiſita fuerant, dereliquit.

Ludovicus. MCCXXIV.

Tertio Nonas Maii Ludovicus Rex Franciæ & Conradus Cardinalis Apoſtolicæ Sedis generale Concilium Pariſius convocaverunt, in quo per eumdem Cardinalem Honorius Papa indulgentiam quæ Lateranenſi Concilio contrà Albigenſes hæreticos inſtituta fuerat, auctoritate propriâ revocavit, & Remundum Comitem Tholoſanum fide Catholicum approbavit. Ludovicus Rex Franciæ in craſtino ſancti Joannes Baptiſtæ Turonis exercitum congregavit, indeque recedens Niortum caſtrum in Pictaviâ adiit & obſedit; Savaricus verò de Malo-Leone Miles, qui intùs erat ad defendendum caſtrum, videns Regis fortitudinem, illud Regi reddidit, ut liceret ſibi recedere ſalvis ſuis: quo ita reddito, Rex inde progreditur ad ſanctum Joannem Angeliacum, ubi oppidani ſibi occurrentes pacificè eum & honorificè ſuſceperunt, eidem poſtmodum fidelitatem debitam facientes. Inde Rex ad Rochellam profectus obſedit eam, & machinis erectis per novem dies aſſilire faciens inceſſanter, muros quamplurimùm debilitavit; ſed Savaricus de Malo-Leone & trecenti ferè milites qui intùs erant, cum burgenſibus villæ & ſervientibus plurimis defendentes ſe viriliter, Regem & ſuos multoties impugnabant: demùm conſiderantes ſe non poſſe ab aliquâ parte ſuccurſum recipere, villam Regi reddiderunt, facientes ei omnes fidelitatem, præter Savaricum qui cum Anglicis per mare receſſit. Tunc Lemovicenſes & Petragoricenſes, & omnes Aquitaniæ Principes exceptis Gaſconibus qui ultrà Garomnam fluvium erant, fidelitatem Regi promiſerunt; & ſic in Franciam eſt reverſus.

Infrà octabas Aſſumptionis beatæ Mariæ Matris Domini apud Montem-Peſſullanum auctoritate Apoſtolicâ Concilium celebratur. Honorius Papa Narbonenſi Archæpiſcopo dedit in mandatis, quòd modum pacis, quam Remundus Comes Toloſanus & alii Albigenſes ſanctæ Matri Eccleſiæ offerebant, audiret & id quod faceret remandaret: qui convocatis totius provinciæ illius Epiſcopis & Abbatibus atque Clericis univerſis, à Comite Toloſano aliiſque Baronibus juramenta recepit, quòd terram ſecuram & obedientem Romanæ Eccleſia redderent, Clericiſque redditus reſtaurarent, & de hæreticis confeſſis & convictis juſtitiam facerent indilatam, ac pro poſſe ſuo per univerſam provinciam pravitatem hæreticam extirparent. Savaricus de Malo-Leone qui cum Anglicis in Angliam tranſfretaverat, percipiens quòd ipſum latenter capere præpararent de eo diffidentes, ſalubri accepto conſilio in Franciam reverſus eſt, & Regi Ludovico homagium faciens eidem ſe ſubmiſit.

MCCXXV.

Tempore Paſchali quidam homo venit Flandrias ſub habitu peregrino, qui dicebat ſe eſſe Balduinum quondam Imperatorem Conſtantinopolitanum perditum, & carcere Græcorum quaſi per miraculum liberatum; quem videntes plurimi de Flandriâ Nobiles favent ei, propter aliqua interſignia quæ eis dicebat, & dicta multa atque geſta Comitis Balduini: ſed Comitiſſa Flandriæ Joanna, quæ per eum Comitatum ſuum amittebat, Regem Franciæ adiit Ludovicum, rogans eum ut ſibi ſuccurreret & reſtitueret Comitatum; quo audito, Rex illum apud Peronam convocavit, & quis eum Militem novum fecerat, aut ubi patri ſuo Regi Philippo homagium præbuerat, requiſivit; qui ſuper hoc petens inducias, cum reſpondere nollet, de Regno Franciæ juſſus infrà triduum eſt exire, ipſe verò apud Valentianas rediens à ſuis deſeritus, & tandem ſub ſpecie mercatoris per Borgundiam fugiens, à quodam milite captus redditur Flandriæ Comitiſſæ; quem ſui diverſis pœnis afficientes ad ultimum patibulo ſuſpenderunt.

Cum Rex Franciæ Ludovicus apud Quinonem exercitum congregaſſet, Vice-comitem Thoarcii debellaturus, advenit ibidem ad ipſum Romanus ſancti Angeli Diaconus Cardinalis in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, ob cujus amorem, qui Legatus in Franciam advenerat, Rex Vice-comiti treugas uſque ad feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ conceſſit, & cum Legato Pariſius ſe recipiens ad Parlamentum ſuos Proceres convocavit; ad quod veniens Vice-comes Thoarcii, coram Legato & Baronibus Regi fecit homagium, & quidquid erga ipſum deliquerat, emendavit. Circà Purificationem beatæ Virginis Mariæ Ludovicus Rex Francorum, & Magnates quamplurimi, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & multi alii de Regno Franciæ Pariſius adunati, per manum Romani Cardinalis Crucis Domi-

Digitized by Google

nicæ ſignum contrà Albigenſes hæreticos aſſumſerunt.

MCCXXVI.

Ludovicus Rex Franciæ & omnes Cruce-ſignati, circà Aſcenſionem Domini iter arripientes adverſùs hæreticos Albigenſes, apud Avinionem urbem in Vigiliâ ſancti Barnabæ Apoſtoli pervenerunt. Erat autem illa civitas à ſeptennio excommunicationi ſuppoſita propter hæreticam pravitatem; quam Rex & Barones ſtatim obſidentes multa ibidem paſſi ſunt, ſed tandem uſque ad feſtum Aſſumptionis beatæ Mariæ eam viriliter impugnantes, ipſam ſibi ſubjiciunt, & ibidem quemdam Monachum Cluniacenſem Epiſcopum ſtatuerunt. Deceſſit ibidem in caſtris Guido Comes ſancti Pauli, lapide percuſſus; & Comes Campaniæ Theobaldus redut ad propria ſine Regis licentia & Legati. Rex ergo muris civitatis deſtructis, & centum domibus turralibus quæ intùs erant ad ſolum coæquatis, inde amovit exercitum, & per provinciam gradienti redduntur ſibi pacificè civitates & caſtra, atque omnes fortertiæ uſque ad leucas quatuor à Toloſà; qui poſtmodum revertens in Franciam, Imbertum de Bello-joco Militem toti illi præpoſuit regioni; & tunc Rege repatriante moriuntur Archiepiſcopus Remenſis Guillermus, & Comes Namurlii Regis Franciæ conſanguineus, fraterque Henrici Conſtantinopolitani Imperatoris. Rex etiam Ludovicus dum apud Montpencier in Arverniâ deveniſſet, lecto decidens in octavis Omnium Sanctorum defunctus eſt, & apud ſanctum Dionyſium in Franciâ delatus, juxtà patrem honorificè ſepelitur; cui ſucceſſit in Regno Ludovicus filius ejus, & per induſtriam & prudentiam venerabilis matris ſuæ Blanchæ Reginæ infra menſem poſt patris obitum, primâ ſcilicet Dominicâ Adventûs, Remis per manum Epiſcopi Sueſſionenſis vacante ſede Remenſi coronatur, anno ætatis ſuæ quartodecimo non impleto. Eodem anno Ferrandus Comes Flandriæ, qui per duodecim annos Pariſius in carcere Regis Franciæ detentus fuerat, multa redemptus pecuniâ liberatur. Honorio Papa defuncto, centeſimus octogeſimus ſecundus Romanæ Eccleſiæ Papa Gregorius nonus præſidet.

Ludovicus Sanctus. MCCXXVII.

Joannes Rex quondam Jeruſalem recedens à Franciâ cum uxore ſuâ Berengariâ, venit in Lombardiam, & per aliquantum tempus apud Bononiam moratus eſt; quod Papa Gregorius intelligens, eidem totam terram Romanæ Eccleſiæ tradidit conſervandam. Ludovicus Rex Franciæ conſilio Reginæ Blanchæ matris ſuæ Epiſcopos & Milites plurimos in terrâ Albigenſium miſit, qui venientes ad partes Toloſanas, Toloſam urbem & totum Comitatum in deditionem receperunt. Hugo Comes Marchiæ, Theobaldus Comes Campaniæ, necnon Petrus Comes Britanniæ contrà dominum ſuum Regem Franciæ Ludovicum conſpirantes, fœdus ad-invicem inierunt; quo Rex cognito, contrà illos de conſilio matris ſuæ Reginæ Blanchæ incredibilis multitudinis exercitum colligit, & uſque ad quarrerium de Cureeyo properavit. Quod videns ac timens ſibi Comes Campaniæ, à propoſito maligno reſipuit, & Regi Franciæ adhærens, à Comitum Marchiæ & Britanniæ conſortio celeriter reſilivit; quem Rex benignè ſuſcipiens, alios duos Comites regali edicto ſemel & bis ad ſuum colloquium convocatos, ſed venire contemnentes, ne aliquid contrà jura videretur agere, tertio Parlamento mandavit intereſſe. Tunc illi ſtultam ſui ſuperbiam & Regis clementiam perpendentes, apud Vindocinum Regi occurrentes, ei quidquid forefecerant, emendaverunt.

MCCXXVIII.

Quidam Barones Franciæ dolentes quòd Comes Campaniæ contrà voluntatem Comitum Marchiæ & Britanniæ, ac fœdus quod cum ipſis inierat, Ludovico Regi Franciæ adhæſiſſet, & eorum nefanda conſilia denudaſſet, infinitum exercitum colligentes terram Comitis Campaniæ per deverſus Alemanniam hoſtiliter intraverunt, villas & caſtella atque municipia igne conflagrantes; qui dum Barrum ſuper Secanam obſediſſent, nec ad Regis mandatum inde recedere vellent: Rex collectâ multitudine armatorum adverſùs eos celeriter properavit, cujus adventum Barones agnoſcentes, à ſede quantociùs receſſerunt; & ita Rex ab illis hominem ſuum defendens Pariſius remeavit.

Gregorius Papa monuit Fredericum Romanorum Imperatorem, qui à longo tempore Cruce ſignatus fuerat, quatinùs votum ſuum adimplendo in terræ ſanctæ ſubſidium transfretaret; quod ille facere ſe promittens, diem certum quo id faceret Papæ & Curiæ ſignificavit, unde Papa omnibus Cruce ſignatis diem illum ſignificans, mandavit eis quòd parati apud Brunduſium, ubi Imperator ex condicto mare debebat intrare, celeriter convenirent. Interim autem Imperator adverſantes ſibi quoſdam in Regno Siciliæ perdomans, & Sarracenos per diverſa loca Regni Siciliæ habitantes in unum locum Apuliæ congregans, civitatem unam ex ipſis quæ Nuceria Sarracenorum appellatur, ſibi tributariam effecit. Petrus Britanniæ Comes fretus auxilio & conſilio quorumdam Franciæ Baronum adverſùs Regem Ludovicum inſurgens, fecit Regem Angliæ Henricum cum maxima Anglorum multitudine transfretare; quod audiens Ludovicus Rex collecto exercitu uſque ad Beleſmum caſtrum, quod Comes Britanniæ in cuſtodiâ à Rege Ludovico defuncto receperat, ſed noluerat reddere, properavit & obſedit: cumque ictibus tormentorum ita concuſſum eſſet, ut in aliquâ parte ſui ruinam minaretur, obſeſſi pavitantes ſe Regi Franciæ reddiderunt, & tunc Rex Angliæ ſibi timens cum pudore & ignominia in Angliam remeavit, & Rex Ludovicus Pariſius ſe retraxit.

Eodem tempore quo Ludovicus Sanctus Rex Franciæ Beleſmum caſtrum expugnavit, Joannes du Vineis Miles ſtrenuiſſimus colligens exercitum in Normanniâ, & ducens Haye dictæ Paenel, eam infrà paucos dies Regi Franciæ ſubjugavit. Obiit uxor Frederici Romanorum Imperatoris filia Joannis quondam Regis Jeruſalem, relicto unico filio Corrardo nomine dicti Regni Jeruſalem herede. Defunctâ Joannâ Comitiſsâ Flandriæ, Comitatus Flandriæ & Hanoniæ ſorori ſuæ Margaretæ uxori Buchardi domini de Avenis obvenerunt.

MCCXXIX.

Comes Britanniæ Petrus dolens quòd Beleſmum caſtrum perdidiſſet, adjecit iterum terram Regis Franciæ infeſtare; quod Rex Ludovicus ſanctus ægrè ferens, iterum adverſus eum exercitu congregato uſque ad caſtrum Adou properavit, & obſidens expugnatum cepit. Deinde ad aliud, quod Chantocraux nominatur, ſe transferens, ipſum per deditionem recepit. Et ſic Petro Comite Britanniæ humiliato, tranquillâ pace per quatuor annos & ampliùs Rex Ludovicus ſanctus Regnum Franciæ gubernavit.

Rex Arragonum cepit ſuper Sarracenos Inſulam Majoricarum & Nicænæ, atque Valentiam civitatem, ubi ſanctus Vincentius martyriſatus fuit, & in-

de Sarracenis expulſis Chriſtiano nomini dedicavit. Sancta Elizabeth filia Regis Hungariæ, conjux Landegravii Ducis Thuringiæ, & beatus Antonius de Ordine Fratrum Minorum ſanctitate clarent. Multitudo magna peregrinorum Cruce ſignatorum, de mandato Papæ Gregorii apud Brundiſium congregata, ut cum Frederico Romanorum Imperatore in terram ſanctam transfretaret; dum cum eo mare intrant, ipſe furtivè abeis per galeas recedens, Brundiſium eſt reverſus: ipſi verò peregrini proſpero vento navigantes, apud Acon applicuerunt. Quo audito Romanus Pontifex Gregorius Imperatorem excommunicavit, & per totam Chriſtianitatem denuntiari excommunicatum præcepit. Eo tempore quo peregrini apud Acon applicuerunt, Coradinus Soldanus Damaſci defunctus fuit, relictis duobus ſub tutore filiis, & tunc treugæ Chriſtianitati conceſſæ ſunt.

MCCXXX.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ fundavit Abbatiam Regalis Montis Ordinis Ciſtercienſis, prope Bellum-Montem ſuper Iſaram in Epiſcopatu Belvacenſi. Fredericus Romanorum Imperator mittens nuncios ad Soldanum Babyloniæ, contraxit cum eo amicitias Chriſtianitati ſuſpectas. Pariſius inter Scholares & Burgenſes magna diſſenſio eſt exorta; nam Burgenſes quoſdam de Clericis occiderant, & ideo Clerici Pariſius recedentes per diverſas mundi provincias diſperſi ſunt; videns autem ſanctus Rex Ludovicus quòd ſtudium litterarum & Philoſophiæ per quod theſaurus ſcientiæ, qui cunctis aliis præeminet & prævalet, acquiritur, receſſiſſet Pariſius (quod primo venerat ab Athenis Romam, & à Roma cum militiæ titulo per Carolum Magnum in Franciam, ſequendo Dionyſium Areopagitam, qui ibidem primus apud Pariſius cum eſſet Græcus, fidem Catholicam ſeminavit) graviter dolere cœpit; metuenſque Rex piiſſimus ne tantus ac talis theſaurus à Regno ſuo elongaretur, eo quod, *Divitiæ ſalutis ſapientia & ſcientia*, & ne ipſi à Domino diceretur: *Quia repuliſti ſcientiam, repellam te*; ſupradictos Clericos mandans Pariſius redire, clementiſſimè redeuntes recepit, & ab ipſis Burgenſibus quidquid antea Clericis foriſfecerant, fecit ipſis celeriter emendari. Enimverò ſi tam pretioſiſſimus theſaurus ſapientiæ ſalutaris à Regno Franciæ tolleretur, maneret utique liliatum ſignum Regum Franciæ mirabiliter deformatum; nam ex quo Deus & Dominus noſter Jesus-Christus fide, ſapientiâ & militiâ ſpecialiùs quàm cætera Regna, voluit Regnum Franciæ illuſtrare; conſueverunt Reges ipſi Franciæ in ſuis armis & vexillis florem lilii depictum trino folio comportare, quaſi dicerent toti mundo; Fides, ſapientia & militiæ probitas abundantiùs quàm regnis cæteris, ſunt Regno noſtro Dei providentiâ & gratiâ ſervientes. Duo enim paria folia ſapientiâ & militiâ ſignificante, quæ Fidem trinum folium ſignificantem, & altiùs in medio duorum poſitam, cuſtodiunt & defendunt; nam fides gubernatur & regitur ſapientiâ, atque militiâ defenſatur. Quamdiù enim prædicta tria fuerint in Regno Franciæ pacificè, fortiter & ordinatim ſibi invicem cohærentia, ſtabit Regnum; ſi autem de eodem ſeparata fuerint vel avulſa, omne Regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur atque cadet.

MCCXXXI.

Nunciis Frederici Romanorum Imperatoris de tranſmarinis partibus à Soldano Babyloniæ reverſis, ipſe Imperator qui erat excommunicatus, parvipendens excommunicationem Papæ, ſine abſolutione, & Papa inſcio iter Jeroſolymitanum arripuit; qui per mare navigans cum applicuiſſet Cypro, terram cepit, & illic moram contraxit donec Seneſcallus ejus, quem tunc miſit in Acon cum magnâ multitudine armatorum, voluntatem ſibi Soldani Babyloniæ nuntiaret. Conſilio Regis Franciæ Ludovici ſancti, & Religioſorum virorum Monaſterium ſancti Dionyſii in Franciâ renovatur ſub Abbate Odone Clementis; hoc enim antea Monachi facere non audebant propter dedicationis myſterium, quod idem Monaſterium noſcitur à Domino ſuſcepiſſe.

MCCXXXII.

Simon Bituricenſis Archiepiſcopus obiit, cui ſucceſſit Philippus priùs Aurelianenſis Epiſcopus. Seneſcallus Frederici Romanorum Imperatoris miſſus in Accon, multa damna peregrinis Chriſtianis intulit, & multoties latenter exiens ab urbe, conſilium habuit cum Soldano Babyloniæ & Sarracenis; quorum voluntate compertâ, ut optabat dominus ejus, mandavit ei venire in Accon tempeſtivè: qui ſtatim appulſus de Cypro, ſignificavit Papæ Gregorio quòd ipſe erat in Accon ultrà mare, petens excommunicationis vinculum ſibi relaxari; ſed Papa præagnoſcens ipſum deteſtabili amicitiâ conjunctum fuiſſe Sarracenis, & compoſitionem Chriſtianitati damnoſam iniiſſe cum Soldano, non acquievit, imò Templariis & Hoſpitalariis ne eidem adhærerent, aut ſibi ferrent auxilium diſtrictè prohibuit & mandavit. Quod agnoſcens Imperator, priùs tamen, ut dicitur, in Jeruſalem coronari ſe faciens, & ad cuſtodiam Templi Domini dimiſſis Sarracenis, atque cum Soldano uſque ad decem annos treuvis Chriſtianitati imploratis, reverſus eſt cum indignatione magnâ in Apuliam; ubi terram Eccleſiæ Romanæ & Hoſpitalis atque Templi, necnon & redditus eorumdem, qui erant per totum Imperium ſuum, tyrannicè invaſit, & Papæ ac Cardinalibus atque toti Clero damna quamplurima irrogavit.

Clavus ſanctiſſimus Domini, unus de illis ex quibus corpus Dominicum Cruci affixum fuit, qui à tempore Caroli Calvi Regis Francorum & Imperatoris Romanorum in Eccleſiâ S. Dionyſii in Franciâ dono ipſius ibidem permanebat, de ſuo vaſe dum daretur gentibus ad oſculandum cecidit, & ſic perditus eſt inter multitudinem oſculantium tertio Kalendas Martii: ſed primâ die Aprilis ſequentis inventus fuit multis prodentibus miraculis, & ad prædictam Eccleſiam cum magnâ exultatione & gaudio in die ſancto Paraſceves allatus eſt.

MCCXXXIII.

Apud Belvacum urbem Galliæ facta eſt diſſenſio inter majores & minores villæ Burgenſes, unde pluribus ex majoribus occiſis, multi de minoribus capti per diverſa loca Regni Franciæ ſunt carceribus mancipati. Et quia Ludovicus ſanctus Rex manum ultricem appoſuerat tamquam ſuperior, Milo ejuſdem civitatis Epiſcopus & Comes Epiſcopatum ſuppoſuit interdicto; ſed dum Romam pro hac re proficiſceretur, in itinere obiit: cujus ſucceſſor Gaufridus eidem cauſæ inſiſtens, dies paucos & afflictione plenos in Epiſcopatu peregit: cujus ſucceſſor Robertus pacem cum Rege compoſuit, & ſic ab interdicto diœceſim abſolvit. Philippus Comes Boloniæ, filius Philippi Regis Franciæ, obiit, & ſepultus eſt apud ſanctum Dionyſium. Fratres Prædicatores & Minores juſſu Papæ per Franciam prædicantes, plures Barones & Milites ac plebanos, Clericos & laicos Cruce ſignantes in terræ ſanctæ ſubſidium tranſmittere paraverunt; ſed annuente Papa Gre-

gorio

gorio per annos quatuor aut quinque paſſagium diſtulerunt.

MCCXXXIV.

Defuncto Rege Navarrorum, Theobaldus Comes Campaniæ ejus nepos ex ſorore fit Rex Navarræ. Sanctus Ludovicus Rex Franciæ accepit uxorem filiam Comitis Provinciæ nomine Margaretam, quæ coronata fuit Senonis per manus Galteri Senonenſis Archiepiſcopi circa Dominicam Aſcenſionem. Cum Robertus Græcorum Imperator totum id amiſiſſet quod patruus ſuus Henricus Imperator quondam acquiſierat, præter urbem Conſtantinopolim, & circumjacentem urbi provinciam, multis à ſuis afflictus injuriis tandem defunctus eſt abſque prole. Et quia Balduinus frater ejus quindecim annis exiſtens, non valebat in tanto rerum diſcrimine Græcorum moribus obviare, Franci & Latini, qui apud Conſtantinopolim morabantur, conſilio & aſſenſu Gregorii Papæ Joannem quondam Regem Jeruſalem ad vitam ſuam procuraverunt Imperatorem conſecrari, & Mariam ejus filiam Balduino puero heredi Imperii matrimonio conjunxerunt: qui apud Conſtantinopolim cum honore ſuſceptus, inimicos Imperii quantum potuit debellavit, & Balduinum generum ſuum fideliter conſervans, fecit eum ad Imperii dignitatem ſub ſecum uxore ad ultimum coronari. [Obiit Garnerus Carnotenſis Epiſcopus, & ſepultus eſt apud Pruliacum; cui ſucceſſit Albericus Curnuti.]

MCCXXXV. Joannes.

Facta eſt fames valde magna in Franciâ, maximeque in Aquitaniâ, ita ut homines herbas campeſtres ſicut animalia, comederent; valebat enim ſextarium bladi centum ſolidos in Pictaviâ, ibidem verò multi fame perierunt, & ſacro igne accendebantur.

MCCXXXVI.

Vetulus de Montanis Rex Harſacidarum miſit in Franciam nuntios Harſacidas, præcipiens ut occiderent Regem Franciæ Ludovicum; ſed dum abirent Deus cor ejus immutavit, eique cogitationes pacis & non occiſionis immiſit, unde poſt primos quantociùs alios mittens, mandavit ſancto Regi Ludovico ut ſe à primis nuntiis cuſtodiret; propter quod Rex ex tunc fecit corpus ſuum diligentiùs cuſtodire, & per ſecundos nuntios primos invenit, quibus inventis ſanctus Rex gaudens utroſque muneribus honoravit, & Regi ipſorum in ſignum pacis & amicitiæ exenia & dona pretioſa quamplurima delegavit. Habitabat autem iſte Rex peſſimus & malivolus in confinio Antiochiæ & Damaſci, in caſtris muniſſimis ſuper montes. Hic multum erat reveritus à Chriſtianis & Sarracenis Principibus propinquis & remotis; propter hoc quòd multoties eos per nuntios ſuos indifferenter occidere faciebat; nam quoſdam pueros de terrâ ſuâ præcipiebat in palatiis educari, & ibi addiſcebant omnia idiomata, & docebantur dominum ſuum ſuper omnia timere, eique uſque ad mortem obedire, ut ſic poſſent ad paradiſi gaudia pervenire; quiſquis in obedientiâ moriebatur, à gentibus terræ Harſacidarum pro Angelo colebatur, & ſic Regi ſuo obedientes multos ſæpè Principes occidebant, de morte ſuâ minime meturentes.

MCCXXXVII.

Multi Barones & alii de Regno Franciæ qui per prædicationem Fratrum Prædicatorum & Minorum cruce-ſignati fuerant, iter Jeroſolymitanum arripiunt, Principem habentes exercitus Regem Navarræ Comitem Campaniæ Theobaldum; cumque eſſent ultrà mare, Petrus Comes Britanniæ communi neglecto conſilio ivit ad deprædandam quamdam terram, & cum ſibi proſperè ceſſiſſet, Almaricus Comes Montis-fortis, Henricus Comes de Barro & alii famoſi Milites invidiâ ducti, ſimile, inconſulto communi, peragere tentaverunt; & cum per totam noctem equitaſſent, mane in locis ſabuloſis propè Gazam venientes, ab illis de Gaza qui adventum eorum per exploratores præſenſerant, cum eſſent nimio labore fatigati, capti fuerunt & morti traditi ferè omnes; ibidem Comes de Barro captus vel mortuus, nuſquam poſtea repertus eſt.

MCCXXXVIII.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ Robertum fratrem ſuum majorem natu, apud Compendium novum Militem fecit, quem paulo ante filiæ ducis Brabantiæ Matildi nomine legitimo fecerat matrimonio copulari; & tunc eidem fratri ſuo Comitatum Atrebatenſem cum pertinentiis jure hereditario poſſidendum conceſſit. Fredericus Romanorum Imperator Regi Franciæ Ludovico mandavit, ut uſque ad Vallem-coloris accederet cum ipſo colloquium habiturus; ſed audiens poſtea quòd Rex ſecum duo millia militum armatorum, cum ingenti peditum & ſervientium multitudine in ſuo vellet ducere comitatu, mandavit Regi iterum quòd nec ad diem præfixam, nec ad locum quem nominaverat, adveniret: ſperabat enim Regem ſanctum ducere paucos ſecum milites; quod & toto animo affectabat, eo quod, ut à pluribus dicebatur, quemadmodum malitioſus & ſeductor aliquid ſatagebat in Regem & Regnum Franciæ machinari.

MCCXXXIX.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ fecit ſibi Coronam ſpineam ſacratiſſimam, quâ Chriſtus filius Dei voluit in paſſione ſuâ pro noſtris enormitatibus coronari de Conſtantinopolitanis partibus Pariſius aſportari, & à nemore Vincenarum milliario ab urbe diſtante, quintâ feriâ poſt Aſſumptionem B. Virginis Matris Domini ipſam Rex & fratres ſui cum maximo Cleri plebiſque tripudio nudis pedibus incedentes, primò uſque ad Majorem Beatæ MARIÆ Eccleſiam, & inde ad Capellam domûs ſuæ, quam ipſe mirabili & ſumptuoſo opere conſtrui de novo fecerat, cum hymnis & canticis dulciſſimis deportaverunt. Eodem tempore Joannes Conſtantinopolitanus Imperator multum à ſuis depreſſus adverſariis, deficiente ſibi pecuniâ quamdam ſummam pecuniæ à Venetis mutuò ſumſit, & loco pignoris vexilla poſuit Dominicæ Paſſionis, ſcilicet maximam partem ſanctæ Crucis, & ferrum lanceæ quâ fuit corpus Dominicum perforatum, & ſpongiam cum quâ aceto potatus eſt; quod audiens devotiſſimus Rex Franciæ Ludovicus, promiſſu & dono ipſius Imperatoris & ejus generi Balduini, tantas reliquias ſuis redemptas opibus procuravit Pariſius deportari & in Capellâ domûs ſuæ fecit honorificè collocari.

Simon de Monte-forti Miles quidam de Galliâ ſtrenuiſſimus, filius Simonis Comitis Montis fortis, apud Toloſam ictu petrariæ defuncti, infenſus Reginæ Franciæ matri Regis piiſſimi Ludovici fugit in Angliam ad Regem Henricum; quem ipſe Rex benignè ſuſcipiens, dedit eidem in conjugio ſororem ſuam cum Leiceſtriæ Comitatu. Richardus Comes Cornubiæ frater Regis Angliæ Henrici, cum magno exercitu in terram ſanctam profectus, multum invenit Francorum ibidem exercitum perturbatum; qui terræ ſanctæ valde compatiens, fecit communes treugas inter Chriſtianos & Sarracenos pactis initis

confirmari, & captivos quos tenebant procuravit fideliter liberari. Almaricus Comes Montis-fortis de carcere Saracenorum liberatus, in reditu ſuo dum Romam veniſſet ibidem defunctus eſt, & in baſilicâ beati Petri venerabiliter ſepultus; cui ſucceſſit in ſuo Comitatu Joannes filius ejus.

MCCXL.

Fredericus Romanorum Imperator contrà Romanam Eccleſiam acriùs inſurgens ſolito, Romipetis inſidias collocavit; propter quod Jacobus Præneſtinus Epiſcopus à Papa causâ ſubſidii latenter in Franciam miſſus, dum reverteretur peracto negotio ab Imperatore captus eſt; ſed & Otho Cardinalis jam pridem à Papa in Angliam miſſus, eodem tempore rediens conſimiliter detinetur. Et dum Papa propter hæc apud Romam Epiſcoporum Concilium evocare niteretur, multi de Regno Franciæ, & terris aliis iter aggreſſi ſimiliter capiuntur. Prælatis itaque captis & incarceratis, & multis tribulationibus undique preſſis, viam univerſæ carnis Gregorius Papa ingreſſus eſt; cui centeſimus octogeſimus tertius Romanæ Eccleſiæ Pontifex ſucceſſit CÆLESTINUS tertius; quo poſt decem & ſeptem dies mortuo, Eccleſiæ Romanæ ſedes per viginti & duos menſes Antiſtite vacavit. Apud Cremonam facta eſt tempeſtas maxima, ceciditque ibidem lapis grandinis in Monaſterio ſancti Gabrielis, in quo erat Crux & Imago Salvatoris expreſſa, deſuper aureis litteris ſcriptum habens: JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM; qui lapis dum de aquâ in aquam liqueſceret, Monachi illius Eccleſiæ de illa aquâ laverunt oculos cujuſdam Monachi, & ſtatim clarè vidit.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ videns Eccleſiam Dei omni humano auxilio deſtitutam, compatienſque Prælatis Regni, mandavit Imperatori ſupplicando quatinùs Regni ſui Prælatos liberaret; cui rei primò non acquieſceos, mandavit Regi quòd non miraretur ſi Cæſar in anguſto eos tenebat, qui ad Cæſaris anguſtias tendebantur. Quod audiens ſanctus Rex mandavit iterum, quòd ſocum à potentiâ non traheret, quia regnum Franciæ non erat adeo debilitatum, ut ſe permitteret ejus calcaribus perurgeri; cujus verba intelligens Imperator omnes licet invitus liberavit, pertimeſcens Regem Franciæ offendere Ludovicum.

MCCXLI.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ Alphonſum fratrem ſuum apud Salmurum Militem novum fecit, & eidem quem paucis diebus antè tranſactis Joannæ filiæ Comitis Toloſæ lege maritali fecerat ſolemniter ſociari, terram Alverniæ, Pictaviæ, & terras Albigenſium conceſſit perpetuò poſſidendas. Præcepit autem ibidem Comiti Marchiæ Hugoni, ut pro terra quam habebat in Pictavia fratri ſuo homagium faceret, ut debebat; quod ille vento inflatus ſuperbiæ renuit ſe facturum, unde Rex iratus vehementer, quia paratus non erat ad eum debellandum, cum indignatione maximâ Pariſius remeavit.

MCCXLII.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ præſumptionis Comitis Marchiæ Hugonis non immemor, cum magnâ multitudine armatorum terram illius aggreſſus eſt; & primò caſtrum quod Moſteriolum in Gaſtinâ dicitur, & turrim Birgiæ cum duobus caſtellis Gaufridi de Liſignero, Novento & Fontenaio fortiſſimis, qui de parte Comitis ſe tenebat, cepit ac dirui quædam fecit; deinde occupans Rex ſanctus omnia uſque ad Xantonas, ibidem cum Henrico Anglicorum Rege & Hugone Comite Marchiæ prædicto, qui ipſum Regem Henricum eo quod matrem ejus habebat in conjugem, cum magna multitudine Anglicorum fecerat transfretare, conflictum habuit ante urbem, & eos fortiter debellans, multis captis & retentis de prælio fugavit: Rex autem Angliæ Garumnam tranſiens apud Blaviam ſe recepit, & cives Xantonenſes in craſtino fugam Regis & Comitis perpendentes, urbem Regi Franciæ reddiderunt; ad quem locum ſupplex veniens cum uxore & filiis Comes Marchiæ, quidquid deliquerat in Regem Franciæ emendavit, & quod Rex ſuper ipſum ceperat quittavit Comiti Pictavenſi, & eidem tam ipſe quàm alii ejuſdem Comitis adjutores ſe facturos homagium juraverunt; & Rex Angliæ multum timens, miſſis Regi Franciæ nuntiis, vix quinquennes inducias potuit impetrare: & ita deinceps diſpoſitione divinâ ſic factum eſt, quòd Barones Franciæ contrà Regem ſuum Chriſtum Domini nihil facere attentarent, videntes manifeſtiſſimè cum illo Dominicam manum eſſe.

Tartari vaſtatâ Georgiâ, Indiâ, Armeniâ majori, omnes ſimul congregati, primam Turquiæ civitatem Arſaron vaſtaverunt, & uſque ad Fauſtre & Iconium Regiam civitatem ſibi Turcos & Turquiam ſubjecerunt. Per unum etiam de Principibus ſuis nomine Batho vaſtaverunt Poloniam & Hungariam, atque juxtà mare Ponticum, Ruſſiam & Gazariam cum aliis triginta Regnis, & uſque ad fines Germaniæ pervenerunt. Cum verò Hungariam tranſire timerent dæmonibus immolantes tale acceperunt reſponſum: Ite ſecuri quia ſpiritus diſcordiæ & incredulitatis vos præcedent, quibus turbati Hungari vobis non prævalebunt. Sicque factum eſt, nam ante introitum ipſorum, Rex & Principes, Clerus & populus invicem diſſidebant, & ideo noluerunt ad prælium ſe parare; unde pavore concuſſi hinc inde fugientes, multa millia occiſa ſunt.

MCCXLIII.

Poſt biennem ſedis Apoſtolicæ vacationem Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus quartus natione Januenſis, INNOCENTIUS quartus Papa præſidet. Ludovicus primogenitus filiorum ſancti Ludovici Regis Franciæ, naſcitur. Galterus Cornuti Senonenſis Archiepiſcopus obiit, cui ſucceſſit Ægidius Cornuti ipſius frater. Odo Clementis Abbas ſancti Dionyſii in Franciâ, fit Archiepiſcopus Rothomagenſis: & Abbas Cluniaci Epiſcopus Lingonenſis. Yvellus quoque priùs Turonenſis Archiepiſcopus: factus eſt Remenſis Pontifex. Albericus Cornuti Carnotenſis Epiſcopus obiit, cui ſucceſſit Henricus de Greſſeio Archidiaconus Bleſenſis.

MCCXLIV.

Innocentius Papa apud Lugdunum Galliæ urbem venit, ut ibi Concilium celebraret. Vaſtachio & Azano duobus majoribus Græciæ Baronibus qui diſcordes fuerant, ad invicem reconciliatis, adverſùs Joannem Conſtantinopolitanum Imperatorem crevit potentia inimicorū; propter quod Imperator ipſe Joannes, habito cum ſuis conſilio, Balduinum generum ſuum juvenem Imperatorem miſit in Franciam pro ſuccurſu, & ut Comitatum ſive Marchionatum Namurſii, atque Caſtellaniam Curtineti quæ ſibi debebant ex deceſſu fratris ſui Comitis Namurſii evenire, ope & conſilio ſui conſanguinei ſancti Regis Franciæ reciperet Ludovici. Miſit etiam cum eodem tres filios ſuos, Alphonſum, Joannem, & Ludovicum ætatis parvulos, Regem Franciæ deprecans Ludovicum, & piam ejus matrem Blancham Reginam, cujus erant pronepotes, ut eos in clientes habere & recipere dignaretur; quos ſanctus Rex Ludovicus

Digitized by Google

honorificè poſtmodum & gratanter ſuſcipiens, carè dilexit, eos plurimum exaltavit.

Quidam Infideles qui Chorasini vocabantur, à Soldano Babyloniæ invitati atque conducti, in Regnum Jeroſolymitanum venientes & Chriſtianos debellantes, ante Gazam maximam eorum multitudinem permittente Domino, proſtraverunt. In quo bello non ſolùm Templi militia, verum etiam Hoſpitalis potentumque ac nobilium terræ ſanctæ cecidit non modica multitudo: deinde Jeruſalem invadentes, Sepulcrum Domini deſtruxerunt, & intrà atque extrà ſanctam civitatem Chriſtianos quamplurimos occiderunt. Circà feſtum ſanctæ Luciæ Virginis Ludovicus ſanctus Rex Franciæ apud Pontizarum exiſtens, graviter ægrotavit, & ſic in illâ infirmitate anima ejus abrepta eſt à corporis ſenſibus, quòd à multis æſtimaretur animam exiviſſe. Ut autem ab illa extaſi ad ſeipſum reddit, Crucem protinùs tranſmarinam inſtanter petiit, & accepit; cujus in brevi poſtea ſanitas ſubſequuta, Francorum corda multiplici lætitiâ adimplevit.

MCCXLV.

In feſto Apoſtolorum Philippi & Jacobi primâ die Maii natus fuit Philippus ſancti Luduvici Regis Francorum filius. Innocentius Papa circà feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli apud Lugdunum Concilium celebravit, in quo diligenti deliberatione præhabitâ cum Prælatis ibidem congregatis ſuper nefandis Frederici Romanorum Imperatoris, ipſum omni dignitate indignum denuntiavit, & ſententiando privavit, omneſque qui eidem Frederico juramento fidelitatis aut confœderationis erant adſtricti, juramento hujuſmodi abſolvit, & illis ad quos in eodem Imperio Regis Romanorum ſpectabat electio, eligendi liberam annuit poteſtatem. Poſt illud autem Concilium deſtinavit idem Papa Odonem de caſtro Radulphi Epiſcopum Tuſculanum, ſedis Apoſtolicæ Cardinalem Legatum in Franciam, ut de ipſo Regno Prælatos & Barones atque populum ſuâ exhortatione ad Crucis Dominicæ ſignum recipiendum animaret, & ad transferendum cum ſancto Rege Franciæ Ludovico, qui Cruce-ſignatus fuerat, ad terræ ſanctæ ſubſidium eorum amicos præpararet. [In iſto Concilio conqueſti ſunt Curati de Ciſtercienſibus, eo quod totum acquirerent, ut dicebant, & inde decimas non ſolvebant, propter privilegia quæ habebant: ideoque ſtatutum fuit, ut de terris uſque ad præſens Concilium acquiſitis immunes à decimis exiſterent, & de acquirendis in poſterum decimas ſolvere tenerentur: exceptis novalibus jam acquiſitis, & in poſterum acquirendis, de quibus decimas non perſolvent.]

Landegravius Dux Thoringiæ electione Principum Alemanniæ & auctoritate Papæ Innocentii Rex Romanorum efficitur, & prædicatur Crux circà fines Hannoniæ & Flandriæ auctoritate ipſius Papæ hominibus, ut irent in auxilium Landegravi contrà Henricum Frederici Imperatoris depoſiti filium, qui vices patris per Alemanniam defendere nitebatur. Sanctus Luduvicus Rex Franciæ apud Lugdunum Papam Innocentium viſitavit, & in reditu ſuo filiam Comitis Provinciæ ſororem uxoris ſuæ Margaretæ Reginæ fecit fratri ſuo Carolo deſponſare.

Landegravius. MCCXLVI.

Turci & Armenii confœderationem cum Tartaris facientes, ſpoponderunt eiſdem magnam ſummam pecuniæ cum ingenti copiâ pannorum ſericorum annuatim reddere pro tributo. Sanctus Ludovicus Rex Franciæ in feſto Pentecoſtes fratrem ſuum

Carolum novum faciens Militem, eidem Comitatum Andegaviæ largitus eſt. Apud Conſtantinopolim Joanne Imperatore defuncto, Balduinus gener ejus rediens à Franciâ, imperavit. Innocentio Papa adhuc in Regno Franciæ commorante, mittitur ab ipſo Legatus quidam in Italiam Cardinalis, ut contrà Fredericum Imperatorem depoſitum ſpiritualiter & temporaliter dimicaret.

MCCXLVII. Balduinus.

Apud Iconium Turquiæ civitatem, cum quidam jaculator cum urſo in viâ communi luderet, urſus levato crure ſuper Crucem quæ ibi propè ſculpta erat in quodam pariete minxit, ſed videntibus omnibus ibidem exſpiravit: cumque Chriſtiani qui in eâdem urbe morabantur, ſuper id quod acciderat Deum benedicerent atque laudarent, quidam Sarracenus indignatus eſt valde, quòd ibi ſuper miraculo facto Deum attulerent; ideo ibidem accedens cum impetu, tamquam in contemptum ipſius Crucis & Chriſtianorum Crucem percuſſit de pugno, ſed ſtatim brachium ejus cum totâ manu exaruit: iterumque Sarracenus alius propè ibi ebrietati vacans in tabernâ, dum audiret illam admirationem, & ſuper eo Chriſtianorum laudem, continuò quaſi amens effectus iſta vilipendens, à potatione ſurgens & in contemptum Chriſtianitatis ſuper Crucem mingere volens, morte ſubitaneâ percuſſus interiit. Sanctus Etmundus Cantuarienſis Epiſcopus, cujus ſacri corporis gleba apud Pontiguiacum Cœnobium Calliæ requieſcebat, auctoritate apoſtolicâ canonizatus de terrâ elevatur, & Catalogo eſt Sanctorum deputatus. Landegravius Rex Romanorum obiit, cui Wiliquinus qui & Guillermus Comes Hollandiæ ſucceſſit.

Guillermus. MCCXLVIII.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ inter Pentecoſten & feſtum ſancti Joannis iter tranſmarinum arripiens, tranſivit per Burgundiam, & apud Lugdunum ſecundò Papam Innocentium & Cardinales ibidem commorantes viſitavit: deinde ab eis recedens venit ſecundùm Rhodanum ad Rocham du Gli, ubi quia dominus caſtri illius à tranſeuntibus per fluvium Rhodanum exactiones illicitas requirebat, & eos bonis omnibus indebitè ſpoliabat, eam obſedit; quam ſatis citò in deditionem accipiens, in parte deſtruxit. Poſtea verò acceptâ pactione à loci illius domino quòd de cætero ab injuriis & exactionibus illicitis abſtineret, illam eidem reſtituit, & ad portum Aquarum-mortuarum perveniens, die Martis in craſtino beati Bartholomæi Apoſtoli navem cum ſuis intravit. Comitiſſa verò Attrebatenſis uxor fratris ſui Roberti cum eſſet prægnans, in Franciam redit, ibique uſque ad tranſitum Comitis Pictavenſis Alphonſi, qui cum Blancha Reginâ matre ſuâ ad Regni Franciæ relictus fuerat cuſtodiam, exſpectavit. Rex autem in Cypro terram capiens, cum ſuâ comitivâ de conſilio Baronum ibidem hyemavit. Rex Cypri & ferè omnes illius inſulæ nobiles exemplo Francorum animati, crucis ſignaculum aſſumſerunt. Soldanus Babyloniæ qui verſùs partes Damaſci in terram Chriſtianorum venire paraverat, auditis de Regis Franciæ adventu in Cypro rumoribus iter propoſitum revocavit: erant quoque inimicitiæ inter ipſum Soldanum, & illum qui Soldanus Damaſci fuerat, & Halapinos. Obierunt de peregrinis Francis in Cypro Robertus Epiſcopus Belvacenſis, Joannes Comes Montis-fortis, & Comes Vindocinenſis, Guillermus de Melloto & Guillermus de Barris probi Milites, Herchambaudus dominus de Borbonio, Co-

mea Drucarum & alii quamplures Milites uſque ad ducentos quadraginta.

MCCXLIX.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ cum peregrinorum multitudine innumerâ de Cypro ubi hyemaverat, circà Aſcenſionem Domini recedens, apud Damietam primam Ægypti civitatem applicuit; ſed cum vaſella noſtrorum uſque ad terram ſiccam attingere non poſſent propter maris planiciem, Franci relictis vaſellis ſuis contrà Sarracenos, qui littus obſervantes nitebantur eis defendere terram, ſaliendo in mare cum armis ſuis uſque ad genua in aquis ſe miſerunt, & viriliter in Sarracenos impetum facientes, terram hoſtibus repulſis & pluribus interfectis occupaverunt: deinde verò galeæ ipſorum os Nili fluvii occupantes, fugientibus Sarracenorum galeis, littus ac portum acceperunt, & ipsâ die quâ venerant, in littore ſua tentoria poſuerunt; quod percipientes de Damietâ Sarraceni, mox ſubitò divinâ virtute perterriti, illâ nocte populus, & die craſtino Magnates de urbe exeuntes in fugam verſi ſunt, priùs igne poſito circumquaque; quo ſtatim à noſtris percepto, commoto exercitu ſimul concurrentes civitatem intraverunt, & in eâ amoto igne garniſionem Regis Franciæ poſuerunt. Demùm mundata civitate ſanctus Ludovicus Rex Franciæ, Rex Cypri & Barones totius exercitûs Chriſtiani, Legatus & Patriarcha Jeroſolymitanus cum Clero univerſo nudis pedibus eam proceſſionaliter intraverunt, & Mahomeriam, quæ dudum in alterâ ejuſdem urbis captione fuerat beatæ MARIÆ Virginis conſecrata Eccleſia, reconciliaverunt; deinde redditis inibi de impenſis beneficiis gratiarum actionibus Deo altiſſimo, celebrata fuit Miſſa ſolemniter in honore beatæ MARIÆ Genitricis Dei à Legato. Sic ergo divinitùs captâ Damietâ octavâ die poſt Trinitatem, Rex Franciæ & totus exercitus Chriſtianus ibidem totâ æſtate uſque ad decreſcentiam Nili fluminis perſtiterunt, timentes ne in ejus creſcentiâ damnum incurrerent, ſicut aliàs tempore Regis Jeruſalem legitur Chriſtianis accidiſſe. Alphonſus Comes Pictavenſis ſancti Ludovici Regis Franciæ frater, qui ad Regni cuſtodiam cum matre relictus fuerat, eidem dominæ matri ſuæ Blanchæ Reginæ dimiſſa Regni cuſtodiâ, cum uxore fratris ſui Roberti Comitis Attrebatenſis iter tranſmarinum arripuit, & die Dominicâ ante feſtum Apoſtolorum Simonis & Judæ applicuit apud Damietam. Sanctus Ludovicus Rex Franciæ Damietâ victualibus & gente munitâ, viceſimâ die Novembris de urbe cum exercitu recedens, proceſſit adversùs Sarracenos, qui apud Maſſoram in magnum fuerant exercitum congregati. Cum verò ibidem totâ hieme noſtri cum Sarracenis benè & viriliter decertaſſent, quamplurimos ex ipſis occidentes, & damna non modica inferentes; tandem dum unâ die inconſultè & inordinatè contrà eos ad prælium proceſſiſſent, Sarraceni reſumptis viribus noſtros undique circumvallantes, non modicam ſtragem ex ipſis fecerunt; ibi namque Robertus Comes Attrebati, ſancti Ludovici Regis Franciæ frater alios præveniens inconſultè, ut vidit villam Maſſoræ apertam, ſe infrà eam impetuosè ingerens cum Sarracenis fugientibus, & minùs cautè quàm decebat inter manus hoſtium incidens, temporaliter eſt amiſſus.

MCCL.

Sancto Rege Franciæ Ludovico Sarracenos apud Maſſoram expugnante, noſtris occulto Dei judicio omnia ſucceſſerunt in contrarium. Nam peſte diverſarum ægritudinum, & etiam mortalitate generali tam in hominibus quàm in equis ita afflicti ſunt, ut in exercitu eorum vix aliqui eſſent qui mortuos ſuos, vel ad mortem non plangerent ægrotantes. Unde pro magnâ parte fuit diminutus Chriſtianus exercitus atque conſumptus; tantus enim erat defectus victualium, quòd quamplures fame & inediâ defecerunt; non enim ad exercitum vaſella navalia de Damietâ tranſire poterant propter Sarracenorum galeas, quæ in flumine fuerant collocatæ. His igitur incommodis noſtros arctatos, inevitabilis neceſſitas illos induxit à loco recedere, & ad partes Damietæ redire, ſi Dominus providiſſet. At verò dum quintâ die menſis Aprilis eſſent in itinere revertendi, Sarraceni illud percipientes mox cum infinitâ multitudine armatorum eos viriliter ſunt aggreſſi. Accidit quoque permiſſione divinâ, peccatis fortaſſe aliquorum exigentibus, quòd Rex Franciæ ſanctus Ludovicus cum duobus fratribus Alphonſo Pictavenſi & Carolo Andegavenſi Comitibus, ac cæteris qui cum eis redibant in manus Sarracenorum inciderent, & capti ſunt. Itaque per terram nemo penitùs evaſit præter paucos, Legatum & quoſdam alios, qui paulo ante receſſerant ab exercitu Chriſtiano; major etiam pars quæ per fluvium revertebatur, ſimiliter fuit capta & interfecta. Eodem tempore Regina Franciæ Margareta enixa eſt puerum Joannem nomine apud Damietam, quem Triſtan cognominari fecit, propter triſtitiam quam de captione viri ſui & fratrum ejus habuit, atque de infortunio populi Chriſtiani.

Fredericus Romanorum Imperator depoſitus, Henricum filium ſuum, quem pridem Regem fecerat coronari Romanorum, accuſatum ſibi de rebellione captum ducens in Apuliam, ſqualore carceris exſpiravit; & poſt cum inter civitates Lombardiæ Parmam tamquam ſibi magis exoſam in manu validâ obſediſſet, à Legato Papæ Innocentii & à Parmenſibus devictus, amiſſis theſauris & rebus aliis, in Apuliam redit, & poſt in Apuliam tranſiens, gravi infirmitate correptus diem clauſit extremum. Poſt cujus mortem, filius ejus Conradus de filiâ quondam Joannis Regis Jeruſalem, cœpit in Apuliâ & Regno Siciliæ fortiter dominari. Innocentius Papa auditâ Frederici nece; de Lugduno Galliæ recedens, profectus eſt in Italiam apud Aſſiſiam, & ibidem longo tempore moratus eſt. Soldanus Babyloniæ Melech Helvahenni, ultimus de genere Salahadini, qui ſanctum Regem Franciæ Ludovicum tenebat captivatum, à ſuis interfectus eſt; & tunc ſanctus Rex pretio dato Sarracenis & Damietâ redditâ, cum fratribus ſuis & cæteris captis Chriſtianis liberatus eſt. Porrò poſt liberationem ſuam, mittens duos fratres ſuos Carolum & Alphonſum in Franciam ad conſolandam matrem ſuam, ipſe Rex ſanctus transfretavit in Acon, & infortiavit eam muris & turribus, ſimiliter autem Joppem & Sydonem, & quædam caſtra firmare taliter fecit, quòd ſuis poſſent reſiſtere inimicis; & per ſpatium quinque annorum vel circiter in terra ſanctâ remanens, multos captivos Chriſtianos redemit, & multa alia bona fecit.

MCCLI. CONRADUS.

Mirabile prodigium & novitas inaudita in Regno Franciæ accidit. Nam quidam latronum principes ad ſeducendum ſimplices & diſſeminandum Crucem in populo, falſis adinventionibus fingebant ſe viſionem Angelorum vidiſſe, & beatam MARIAM Virginem apparuiſſe, & præcepiſſe ut Cruces aſſumerent, & de paſtoribus & ſimplicioribus populi quos elegerat Dominus, quaſi exercitum congregarent ad ſubveniendum terræ ſanctæ, & Regi Franciæ illis

in partibus ſuccurrendum ; & hujuſmodi viſionis tenorem in baneris quaſi ante ſe deferri faciebant, cælatis imaginibus depingebant. Qui primò per Flandriam & Picardiam tranſeuntes, per villas & campos deceptivis exhortationibus paſtores & ſimpliciores populi, quaſi ferrum adamas attrahebant : qui cum perveniſſent in Franciam, in tantâ numerositate jam creverant, quòd ſub millenariis & centenariis conſtituti quaſi exercitus procedebant, & cum per campeſtria loca pertranſirent juxtà caulas & greges ovium, paſtores relictis gregibus & inconſultis parentibus neſcio quibus debacchationibus agitati, ſe cum illis in facinus involvebant ; & cum paſtores & ſimplices, licet non ſecundùm ſcientiam, bona intentione hoc facerent, erant tamen inter eos latrones & homicidæ quamplurimi arcani ſceleris conſcii, quorum conſilio magiſtrorum phalanx regebatur. Qui cum per villas & civitates tranſitum facerent, erectis in altum appaſutis & ſecuribus aliiſque armorum utenſilibus, ita terribiles populo ſe reddebant, quòd vix aliquis erat de judiciariâ poteſtate, qui non in aliquo eiſdem contradicere formidaret ; ipſique in tantum errorem deciderant, quòd deſponſalia faciebant, Cruces dabant, & etiam de peccatis, ut dicitur, facie tenùs abſolvebant ; & quod deterius erat, ita communem populum ſecum in errorem involverant, quòd affirmabant plurimi, & alii credebant, quòd cibaria & vina coram eis appoſita non deficerent propter eorum comeſtionem, ſed potiùs augmentum recipere videbantur. Clerus autem cum audiret populum in tantum errorem incidiſſe, condoluit : & quoniam hujuſmodi errori contradicere voluit, paſtoribus & populis exoſus efficitur, & tam iniquo odio hos oderunt, quòd plures eorum in campis repertos occidentes, Martyres ut credimus effecerunt. Regina verò Blancha, quæ ſola Regnum Franciæ mirâ ſagacitate tunc regebat, fortè non ſuo errore eos ſic incedere tolerabat, ſed quia filio ſuo ſancto Regi Ludovico & terræ ſanctæ per eos ſperabat adjutorium pervenire. Cum autem tranſiſſent urbem Pariſius, putaverunt ſe ab omnibus periculis evaſiſſe, jactantes ſe quòd boni eſſent homines, & hoc per rationem arguebant ; quia cum fuiſſent Pariſius ubi eſt fons totius ſapientiæ, nunquam fuerat eis in aliquo contradictum. Tunc errores ſuos cœperunt vehementius augmentare, & ad furta & rapinas ſtudioſiùs intendere ; qui cum Aurelianis perveniſſent, cum Clericis Univerſitatis prælia commiſerunt, plurimus eorum occidentes, ſed de illis plurimi conſimiliter occiſi ſunt. Dux autem eorum quem Magiſtrum de Hungariâ nominabant, dum de Aurelianis Bituris cum eis perveniſſet, Synagogas Judæorum intrans, libros eorum deſtruxit, & eus bonis omnibus indebitè ſpoliavit ; ſed dum receſſiſſet ab urbe cum populo, Bituricenſes eos cum armis inſequentes Magiſtrum cum pluribus occiderunt, poſt quorum caſum alii in diverſis locis diſperſi, propter maleficia ſua interfecti vel ſuſpenſi fuerunt, cæteri quaſi fumus evanuerunt.

MCCLII.

In Daciâ Henricus Rex Dacorum inclytus, ab Abel fratre ſuo juniori ut regnaret pro eo in mari ſuffocatur, ſed parum honoris & commodi propter hoc eſt aſſequutus ; nam ſequenti anno Regni ſui cum Friſones ſubjugare voluiſſet, à Friſonibus eſt occiſus. Innocentius Papa conſtituit, ut omnes Cardinales Romanæ Eccleſiæ portent in capite capellum rubeum dum equitant, ut diſcernantur & cognoſcantur ab aliis ſecum equitantibus ; per hoc innuens quòd in perſequutione Fidei & juſtitiæ Romana Eccleſia, quæ caput eſt omnium aliarum, præ cæteris caput debet apponere, ſi neceſſe fuerit, cruentandum. Alphonſus & Carolus ſancti Ludovici Regis Franciæ fratres, de tranſmarinis partibus in Franciam redierunt. Pariſius orta eſt turbatio inter Clericos & Religioſos ibidem ſtudentes, propter quemdam librum quem magiſter Guillermus de Sancto amore Canonicus Belvacenſis, compoſuerat, *de mundi periculis* intitulatum ; ſed ipſo Magiſtro propter hoc ad Romanam Curiam accedente, dicta eſt diſcordia per Papam Innocentium conſopita.

Eodem tempore Abbas ſancti Dionyſii in Franciâ Guillermus, miſit per duos ejuſdem loci Monachos ſancto Regi Franciæ Ludovico in tranſmarinis partibus commoranti navem pannis varii coloris ad veſtiendum aptis, caſeis & volatilibus oneratam ; quos Rex ſanctus tamquam Patroni ſui ſancti Dionyſii nuntios ſpeciali lætitiâ ſuſcipiens, tanto itinere fatigatos diù ſecum retinuit, oblatis multis muneribus, ſi recipere voluiſſent ; qui cum ejus licentia poſtmodum recedentes ab eo, ſani & incolumes poſt gravia maris pericula ad propria remearunt.

MCCLIII.

Neapolis civitas Apuliæ, quæ per biennium paſſa fuerat inſultus Manfredi Principis Tarentini, filii Frederici quondam Imperatoris de quâdam concubinâ, à Conrado filio dicti Frederici legitimo obſidetur ; qui cum eam quinque menſibus obſeſſam tenuiſſet, & eam quibuſdam pactis cum civibus initis recepiſſet, omnes muros civitatis & meliores domos civium funditùs evertit, & idem poſtea fecit ſimiliter de Capuâ & Aquino. Qui cùm patris veſtigia in perſequutione Eccleſiæ ſequeretur, juſto Dei judicio percuſſus interiit ; relicto unico filio admodum parvulo nomine Conradino, poſt quem Regnum Siciliæ Manfredus ejus frater, ſimulatâ nepotis ſui Conradini fide tutoria, uſurpavit. Regina Franciæ Blancha ſancti Regis genitrix Ludovici obiit, & apud Pontiſaram in Abbatiâ Monialium feminarum Ordinis Ciſtercienſis, quam ipſa permiſſu filii ſui Regis Ludovici fundaverat, ſepelitur. Tunc ergo quia Rex ſanctus Ludovicus aberat, fratres ejus Alphonſus & Carolus Comites, Regni cuſtodiam habuerunt ; nondum enim Ludovicus & Philippus filii ſancti Regis ætatem attigerant, ut poſſent vel ſcirent ad fortia ponere manus ſuas. Innocentius Papa auditâ morte Conradi filii Frederici Imperatoris depoſiti, de conſilio ſapientum Regnum Siciliæ intravit, & uſque Neapolim pervenit. Eodem tempore quidam Turcus nominatus Melec Elvaham, Soldanus Babyloniæ effectus eſt.

MCCLIV. Manfredus

Innocentius Papa dum præpararet exercitum contrà Manfredum Principem Tarentinum occupatorem Regni Siciliæ, apud Neapolim diem clauſit extremum ; poſt quem Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus quintus Alexander quartus natione Campanus præſidet. Conradinus puer filius Conradi, metuens Manfredi patrui ſui tyrannidem, ad patrem matris ſuæ Ducem Bajoriæ latenter fugit in Bajoriam. Joannes filius Comitiſſæ Flandrenſis & Hannoniæ Margaretæ primogenitus ex Bucardo domino de Avenis, contrà matrem inſurgens voluit eidem matri ſuæ vi ſuâ præripere qui eam jure hereditario contingebat, Hannoniæ Comitatum ; quare mater indignata Carolum Comitem Andegavenſem fratrem ſancti Regis Franciæ Ludovici in ſuum adjutorium invocavit, & eidem in contemptum filii

Digitized by Google

dictum Comitatum tribuit & conceſſit; qui accepto taliter Comitiſſæ dono, ſtatim apud Valentianas caſtrum fortiſſimum caput totius Hanoniæ Comitatûs, garniſionem magnam militum cum Hugone de Bauceio Milite ſtrenuiſſimo deſtinavit; qui contrà voluntatem villæ Burgenſium, qui ſibi erant contrarii, portarum aditus & caſtri munitionem ſaſierunt. Poſtea verò Carolus collecto de Franciâ ingenti exercitu, qui ad quinquaginta millia poterat æſtimari, Comitatum Hanoniæ potenter intravit, & multas munitiones & villas vi vel deditione recipiens, ad caſtrum quod Mons in Hanoniâ nominatur perveniens, illud obſedit. Interim autem Joannes filius Comitiſſæ non quieſcens, Wilquinum de Hollandiâ Regem Romanorum, & multos nobiles de Brabantu & Alemanniâ ex parte patris de ſuo genere procreatos, ante Valentianas in magnâ multitudine gentis & potentiâ congregavit; quos Hugo de Bauceio gentis Caroli Capitaneus, Petrus de Blemu & quidam alii de villâ conſpicientes, auſu temerario de caſtro portis apertis contrà eos exierunt, cupientes animoſitatem Teuthonum experiri, & conflictu inito ante fores cum viderent ſibi periculum imminere, intrà villam ſe ſe cum impetu detraxerunt: quos perſequens quidam miles ſtrenuus de hoſtili exercitu nomine Stradiot, caſtrum cum illis neſcio cujus vexillum ante intonans, eſt ingreſſus, ſed portis lapſatis internus eſt retentus. Hujuſmodi verò Carolus rumores audiens, & timens Valentiani caſtri burgenſium proditionem contrà ſuos, mox virum in armis ſtrenuum Ludovicum Comitem Vindocinenſem, cum quibuſdam aliis illuc in gentis ſuæ adjutorium deſtinavit; qui cum Valentianas appropinquare cœpiſſent, banerias ſuas deplicare fecerunt, ut ſui de villâ viſis armorum ſignaculis portas aperirent, & hoſtilis exercitus qui ex parte aliâ ultrà Scaldum fluvium reſidebat, de ipſorum adventu forſitan terreretur. Videns autem Wilquinus Rex quòd ſuo exercitui cibos diù miniſtrare non poſſet, juxtà Carolum cum gente ſua, qui Montem obſederat, ſe retraxit; & quia cibis ſibi & genti ſuæ deficientibus, atque ſumptibus, aut ſtatim pugnare aut citò recedere oportebat, diem pugnæ Carolo nuntiavit. Ille autem quantum in ſe erat illud deſiderans, ſed aliquos Barones de Franciâ ſecum habens, ut erat Comes Bleſenſis, Comes ſancti Pauli & dominus de Cociaco de Joannis ſanguine procreatos, qui certamen fieri minimè permittebant, treugis acceptis, & rebus in tali ſtatu remanentibus, Carolus in Franciam ſe recepit: ſed eodem tempore de transmarinis partibus reverſus in Franciam ſanctus Rex Ludovicus pacis & concordiæ filius, pacem poſtmodum compoſuit inter ipſos.

Haalon Princeps Tartarorum potentiſſimus, civitatem Sarracenorum Baldach ubi erat ſedes Calyphæ, cepit, ipſum Calypham fame mori faciens; qui dum valde eſuriret, fecit aurum quod nimis dilexerat ponere ante illum dicens: Comede hunc cibum quem tantum dilexiſti.

MCCLV.

Wilquinus, qui & Guillermus, Romanorum Rex, à Friſonibus eſt interfectus; poſt quem Electores ſe in duo dividentes, elegerunt quidam Regem Hiſpaniæ, alii Richardum Comitem Cornubiæ fratrem Regis Angliæ Henrici; ſed tandem Richardus fuit apud Aquiſgranum ope ſuæ pecuniæ coronatus. Taurinenſes de conſilio Aſtenſium dominum ſuum Comitem Sabaudiæ ceperunt; quod graviter ferens Romana Eccleſia, eo quod ex dono Guillermi Romanorum Regis & Eccleſiæ ipſam Taurinenſem urbem receperat, ipſos Taurinenſes & Aſtenſes Lombardos excommunicavit, & eorum bona per ſanctum Regem Franciæ Ludovicum capi in toto Regno ipſius procuravit; dicta verò civitas Taurinenſis fuit obſeſſa à Bonifacio Lugdunenſi Electo, & à Petro de Sabaudiâ dicti Thomæ fratribus, ſed non captâ. Branchalcon de Bononiâ urbis Romæ Senator, pacis & juſtitiæ cultor præcipuus, de conſilio quorumdam Cardinalium & Romanorum Nobilium ortâ diſſenſione obſeſſus fuit in Capitolio; qui cum ſe dediſſet, populus eum apud Septem-ſoles in cuſtodiâ mancipavit; ſed tandem nobilibus traditus & incarceratus in quodam oppido malè tractatus eſt, & niſi habuiſſet Bononiæ Romanorum obſides, Romani eum occidiſſent, eo quod in exercitio juſtitiæ & in rapinarum habitu eiſdem minimè pepercitiſſet: Bononienſes verò licet interdicti à Papa fuiſſent, tamen niſi civem ſuum rehaberent, obſidem ſuum reddere noluerunt.

Margareta Flandriæ & Hanoniæ Comitiſſa, videns quòd Florentius Comes Hollandiæ defuncti Wilquini Regis Joannem & Balduinum ſuos filios ex Buchardo domino de Avenis contrà ſe tueretur, & eoſdem in Hollandiâ reciperet; magnum ex ſuâ gente adverſus eos congregavit exercitum, cui præerant ejus duo filii Guido & frater ejus de domino Domnæ-Petræ geniti, atque Guinenſis & Barri Comites, & de Valerico Herardus egregius Miles & ſtrenuiſſimus; qui per mare cum veniſſent ad litus Hollandiæ, à quodam partis adverſæ milite proditi, in poteſtatem Comitis Hollandiæ devenerunt. Comites autem de Guinis & Friſones, qui illuc lucri causâ non adjutorii convenerant, Herardum de Valerico & Barrenſem Comitem rapuerunt, ſed eoſdem poſtea acceptâ magnâ pecuniâ reddiderunt incolumes ſuæ genti.

Richardus. MCCLVI.

Diſcordia quæ fuerat inter Fratres Prædicatores, Minores & alios Religioſos Pariſius ſtudentes contrà Magiſtrum Guillermum de ſancto Amore Canonicum Belvacenſem, ſuper librum quem, *De mundi periculis*, intitulatum compoſuerat, recidivavit; propter quam ſedandam & pacificandam miſit Rex Franciæ Ludovicus duos ad Romanam Curiam Clericos, ut per Papam Alexandrum finem debitum ſortiretur. Tandem hinc inde multis propoſitis, damnatus & combuſtus extitit liber ille apud Anagniam coram Papa in Eccleſiâ Cathedrali, non propter hæreſim ut dicebant aliqui, quam contineret, ſed quia contrà præfatos Religioſos ſeditionem videbatur & ſcandalum excitare.

Guido filius Comitiſſæ Flandriæ & frater ejus, atque omnes de Flandriâ quos Florentius Comes Hollandiæ tenebat carceribus mancipatos, auxilio fuerunt Caroli Andegavenſis Comitis liberati; dictus verò Florentius ex condicto debuit ſororem ducere in uxorem filii Comitiſſæ Flandrenſis, & ad preces ſancti Regis Franciæ Ludovici Carolus frater ejus Comes Andegaviæ, magnâ recepta pecuniâ, quittavit totaliter Valentianas & Hanoniæ Comitatum; actumque fuit inter fratres filios Flandrenſis Comitiſſæ, quod poſt mortem genetricis eorumdem Comitatus Hanoniæ ad fratres de Avenis liberè deveniret, & Comitatus Flandriæ Guillermi de Domna-Petrâ filiis cum terris aliis remaneret. Menſe Septembri fuit apud Romam & Anagniam terræ motus ita magnus, quod Romæ campana ſancti Silveſtri per ſe pulſaverit, & ejus tinnitus audiretur.

MCCLVII.

Soldanus Babiloniæ Melech Elmahem de genere Turcorum cum regnaſſet quinque annis, ab uxore ſuâ in balneo ſuffocatus eſt; cui ſucceſſit filius ejus Melech Ememot, qui cum regnaſſet anno uno, à quodam de Admiralibus ſuis, qui vocabatur Sefedins Cotos, ejectus eſt de Regno, & ille Admiralius Soldanus efficitur, vocaturque Melech Elvach.

Cum Carolus Comes Andegaviæ Comitatum Provinciæ, qui uxorem ejus jure hereditario contingebat liberè ſuſcepiſſet, Marſiliæ civitas opulenta, quæ de jure ſub dominio Comitatum Provinciæ ſolet eſſe, à fide Caroli deſcivit; propter quod Carolus adverſùs Marſilienſes inſurgens, viriliter eorum inſolentiam in brevi repreſſit, & Francorum fretus auxilio ſuperbiam caſtigavit. Branchaleo de Bononiâ in Senatorem urbis Romæ iterum electus, cum Romæ veniſſet, turres urbis dejiciens præter turrim Neapolionis Comitis, plures nobiles fautores Eccleſiæ captivavit.

Henricus Senonenſis Archiepiſcopus obiit.

MCCLVIII.

Maria Conſtantinipolis Imperatrix, quæ propter ſuccurſum viro ſuo ferendum Balduino Imperatori venerat in Franciam, dum Caſtrum Namurſiæ, quod Balduinum virum ſuum jure hereditario contingebat, occupaſſet, Comes de Luceburgo eam in caſtellio exiſtentem juvante ſibi villa Namurſii, obſedit; ad cujus auxilium venientes Comitiſſa Flandriæ, Comes Augi & alii duo ejuſdem Imperatricis fratres Joannes & Ludovicus, cum multis Francorum militibus, parum aut nihil profecerunt, unde oportuit illam recedere uſque ad tempus magis poſtea oportunum. Guillermus de Buſſis Aurelianenſis, & Guillermus Rollandi Cenomanenſis Epiſcopi, obierunt. In menſe Septembri tanta fuit in pluribus locis inundatio pluviarum, quòd ſegetes in campis & granchiis germinaverunt, & racemi in vineis ad debitam maturitatem pervenire minimè potuerunt; fueruntque poſtea vina adeo viridia, ut cum remurſu & vultûs impatientia biberentur.

MCCLIX.

In Epiſcopatu Pariſienſi fundatum eſt Cœnobium ſororum Minorum juxtà ſanctum Clodoaldum ſuprà Sequanam, à Religioſa & illuſtri Yzabella Virgine, ſorore ſancti Regis Franciæ Ludovici, ipſo Rege eidem Monaſterio poſſeſſiones & redditus in ſuſtentationem ſororum congruos aſſignante: quæ Yzabella habitum ſororum ibidem ſuſcipiens, religiosè vivendo vitam ſuam fine laudabili terminavit.

Maufredus Princeps Tarentinus filius Frederici quondam Imperatoris, Conradini nepotis ſui morte confictâ, fecit ſe in Regem Siciliæ coronari contrà jus & mandatum Eccleſiæ Romanæ, de cujus feodo Regnum Siciliæ tenebatur; propter quod & alios actus ſuos nefarios atque graves offenſas, quas nimis longum eſſet hic enarrare, Papa Alexander ipſum excommunicationis vinculo innodatum, Principatu Tarentino & alio honore & dignitate qualicumque, tanquam rebellem Eccleſiæ & hoſtem, ſuorumque jurium invaſorem, occupatorem & detentorem ſacrilegum, ſociatumque nefando fœdere Sarracenis, ac eorum complicem, ductorem & protectorem publicum anctoritate Apoſtolicâ privavit.

Rex Angliæ Henricus cum Comite Gloceſtriæ & multis Regni ſui Militibus & Prælatis veniens in Franciam, cum ſancto Rege Franciæ Ludovico pacificatur. Quittavit enim Regibus Franciæ de expreſſâ voluntate fratris ſui Regis Romanorum Richardi, & conſilio Principum ac Prælatorum Angliæ, quidquid juris requirebat in Ducatu Normanniæ, & Comitatibus Andegaviæ, Cenomanniæ, Turoniæ & Pictaviæ, ac in eorum feodis. Rex verò Franciæ ſanctus Ludovicus dans eidem magnam pecuniæ ſummam, aſſignavit ſibi & ſuis ſucceſſoribus magnam terram in Lemovicenſi, Petragoricenſi, Xantonenſi & Agenenſi Epiſcopatibus, tali conditione quòd illam terram, Burdegalam & Baionam cum totâ Gaſconiâ de Regibus Francorum ipſe & ſucceſſores ſui Reges Angliæ in feodum tenerent, & Rex Angliæ adſcriptus in numero Baronum Franciæ, Par & Dux Aquitaniæ de cætero vocaretur; de quibus tunc Rex Angliæ coram Prælatis multis utriuſque Regni fecit homagium ſancto Regi Franciæ Ludovico.

Eodem tempore Ludovicus primogenitus ſancti Regis Franciæ Ludovici filius obiit, & apud Montem-Regalem Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis, præſente Rege Angliæ Henrico traditus eſt ſepulturæ.

MCCLX.

Sanctus Ludovicus Rex Franciæ congregavit Pariſius Paſchali tempore Barones, Prælatos & Milites Regni ſui, eo quod ſcripſerat ſibi Papa Tartaros in tranſmarinis terræ ſanctæ partibus irruiſſe, Sarracenos viciſſe, Armeniam, Antiochiam, Tripolim & Damaſcum, Halapiam & terras alias ſubjugaſſe, & tam Acon civitati quàm toti Chriſtianitati illis in partibus periculum imminere. Unde ordinatum fuit ibidem de orationibus multiplicandis, proceſſionibus faciendis, & blaſphemiis in Deum puniendis, peccatis & ſuperfluitatibus ciborum ac veſtium reprimendis, & injunctum eſt quòd non luderetur aliis ludis, niſi quòd homines exercerent ſe in arcubus & baliſtis.

Reges Hungariæ & Boemiæ pro quibuſdam terris ad invicem diſcordantes, exercitu congregato in finibus Regnorum ex utràque parte innumerabili acriter pugnaverunt; ſed tandem Rege Hungariæ vulnerato, Hungari fugere cœperunt, & in quodam fluvio per quem tranſire debuerant, præter occiſos quatuordecim millia ſubmerſi ſunt. Unde Rege Boemiæ intrante Hungariam, Rex Hungarorum qui evaſerat, pacem quæſivit, & terris quæ diſcordiæ cauſa fuerant reſtitutis, in futurum amicitiam cum Rege Boemiæ mediante matrimonio, confirmavit. Florentini Italiæ congregato exercitu ut Senenſem urbem deſtruerent, à militibus Manfredi Regni Siciliæ invaſoris, & Comite Jordano, qui civitatem Manfredo traditam defendebat, capti & devicti ſunt, fuitque civitas eorum capta & quamplurimum deſtructa, ac dominationi Senenſium ſubdita, & Manfredi.

Obiit Philippus Bituricenſis Archiepiſcopus, cujus ſanctitatem poſt mortem ipſius Dominus diverſis ſignis & miraculis declaravit. Succeſſit autem eidem Joannes de Soilliaco, Decanus Bituricenſis Eccleſiæ.

MCCLXI.

In feſto ſancti Urbani Papa Alexandro defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus ſextus URBANUS quartus, natione Gallicus de civitate Trecenſi, præſidet. Hic primò Patriarcha Jeroſolymitanus, poſt Papa, Eccleſiam apud Trecas mirandi operis in domo patris ſui conſtrui fecit, & ibi Canonicis ſæcularibus conſtitutis, magnos redditus aſſignavit. Balduinus Græcorum Imperator, Franci & Latini à Conſtantinopoli per Græcos ejiciuntur, faventibus eiſdem Januenſibus in odium Veneto-

Digitized by Google

rum : & ſic à Græcis recuperato Imperio, quidam ex ipſis, Palæologus nomine, Imperator efficitur, & Balduinus in Franciam exulatur. In diœceſi Lugdunenſi quidam cupiditate tractus, peregrinum quemdam beatæ MARIÆ Matris Domini interfecit, cujus interfectionis cultellos quamvis frequenter exterſus, arenâ confricatus, & aquâ lotus fuiſſet, ſanguinem ſtillare non deſiit, quouſque peregrinus inventus ſepelitur, & ſuſpenditur homicida.

MCCLXII. PALÆOLOGUS.

Yzabellis filia Regis Arragoniæ; apud Claromontem in Averniâ Philippo ſancti Regis Franciæ Ludovici primogenito deſponſatur, propter quod matrimonium Rex Arragoniæ in ſignum pacis & concordiæ quam habere de cætero erga Regnum Franciæ intendebat, quittavit Francorum Regibus in perpetuum quidquid in civitatibus Carcaſſonâ, Biterri & Amiliano poſſidebat, & viciſſim Rex Franciæ Arragonum Regibus dedit quidquid in Comitatibus de Beſaudo, Ampuriâ, Rocilione, Barcinonâ & Catalonia reclamabat ſe habere.

Marſilienſes conſilio, ut dicebatur, & auxilio Bonifacii domini cujuſdam caſtri fortiſſimi, quod dicunt Caſtellana, in Provincia, contra dominum ſuum Carolum Andegavenſem & Provinciæ Comitem rebellantes, iterum gentes ſuas urbis cuſtodiæ deputatas crudeliter occiderunt; quod cum audiſſet Carolus, contractis undecumque Francorum copiis, primò caſtrum Bonifacii aggreſſus, illud tormentorum ictibus conquaſſatum tandem in deditionem accepit; deinde Marſilienſes longâ obſidione afflictos, & ciborum penuriâ maceratos, ita perdomuit, ut coacti ſe ejus redderent voluntati : ſed ne tanta rebellionis præſumptio remaneret impunita, omnes illius ſeditionis principes fecit in communi ſpectaculo ſecundùm rigorem juſtitiæ decollari, & terram Bonifacii occupans, ipſum à finibus Provinciæ proturbavit. In quo facto ſe ſuis hoſtibus terribilem reddidit, & famâ celeberrimum per exteras nationes.

MCCLXIII.

Henricus Rex Angliæ cum quædam ſtatuta ad utilitatem Reipublicæ per Regnum ſuum conſilio Prælatorum & Principum ſtatuiſſet, & ea ipſe Rex & Prælati, Barones & Milites totius Angliæ juramento & excommunicatione interpoſitâ per Prælatos affirmaſſent firmiter obſervare; id ipſum Simonem de Monte-forti Comitem Lyceſtriæ Regis Henrici ſororium, qui eorum levitatem in talibus revocandis agnoſcebat, pavitantem ne poſtea revocarent, facere compulerunt, ipſo etiam jurante quòd nunquam poſtea revocaret. Cum autem poſtmodum minùs providè illa in nihilum deduxiſſent, & id Simonem conſimiliter facere monuiſſent; ille juramenti dignitatem inviolabiliter obſervare volens, inter ipſos diſſenſionis & guerræ materiam miniſtravit. Nam Rex Angliæ Henricus, & Richardus Rex Romanorum frater ejus cum parte maximâ Baronum Angliæ, contrà dictum Simonem ob præfatam cauſam exercitum collegerunt. Ipſe verò cum Comite Gloceſtriæ qui ſibi tunc adhærebat, & civibus Londoniæ eiſdem occurrens cum filiis ex adverſo juxtà quamdam Abbatiam quæ Lyans nominatur, eos viriliter aggreditur, & diſſipatis omnibus Regem Henricum & ejus filium Eduardum, Regem Romanorum & ejus filium Henricum, cum pluribus aliis ibidem cepit, & honore quo debuit in tali caſu fideliter obſervavit.

Carolus Comes Andegavis & Provinciæ, frater ſancti Regis Franciæ Ludovici, in Senatorem urbis Romæ eligitur ad vitam. Sanctus Ludovicus Rex Franciæ affectu piiſſimo cupiens pacem componere inter Regem Angliæ Henricum & Barones ſuos, venit apud Boloniam ſuprà mare cum Guidone Sabinenſi Epiſcopo Cardinali, quem Urbanus Papa pro dictâ diſcordiâ ſedandâ in Angliam deſtinabat; ſed cum in Angliam intrare non permitteretur, ſanctus Rex Franciæ Ludovicus per nuntios mandavit de Monte-forti Simonem, & habens cum ipſo colloquium cum à ſuo inflexibilem conſideraret propoſito, liberè permiſit ad propria remeare.

MCCLXIV.

Urbanus Papa Manfredi Regni Siciliæ invaſoris nequitiam terminare deſiderans, per Simonem ſanctæ Cæciliæ Preſbyterum Cardinalem obtulit ipſum Regnum Siciliæ, Ducatus Appuliæ & Calabriæ, cum Capuæ Principatu Carolo Andegavenſi Comiti, fratri ſancti Regis Franciæ Ludovici uſque ad heredem quartum liberè poſſidendum, ſi contrà dictum Manfredum inſurgeret, & ſanctam Eccleſiam ab ejus invaſione tyrannicâ liberaret. Quod donum Carolus lætus gratanter ſuſcipiens, tamquam filius obedientiæ mandatis Apoſtolicis devotè obediens, contrà Manfredum arma corripuit, & undecumque potuit expeditionis ſuæ materiam præparavit. Manfredus tamquam ſibi conſcius, timens ne de Franciæ finibus egrederentur aliqui qui ipſum diſcuterent in ruinam, majorem partem civitatum Italiæ donis & promiſſionibus, vel alio modo quo potuit, confœderationis auxilio ſibi junxit; & propter hoc ibi ſuum quemdam Vicarium moribus ſibi conſimilem, nominatum Poilevoilin cum copiis armatorum hoſtium conſtituit, quatinùs urbes ſibi confœderatas ab incurſibus hoſtium cuſtodiret, & exploratores de quibus timebat, ac nuntios omnes ad Romanam Curiam venientes ſecundùm nominis ſui interpretationem ſpoliaret.

Circà feſtum ſancti Remigii Urbano Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus ſeptimus CLEMENS quartus præſidet. Hic primò habens uxorem & liberos fuit famoſiſſimus Advocatus, & Regis Franciæ Conſiliarius, mortuaque uxore propter vitam & ſcientiam ejus laudabilem fuit Podienſis Epiſcopus, & poſt Narbonenſis Archiepiſcopus, deinde Sabinenſis Epiſcopus Cardinalis effectus, ac demùm Papa, vigiliis, jejuniis & orationibus intentus, multas tribulationes, quas ſuo tempore Eccleſia ſuſtinebat, Deus ſuis meritis creditur extinxiſſe. Florebant hoc tempore Pariſius inſignes Theologi, Frater Thomas de Aquino Ordinis Prædicatorum, & Frater Bonaventura Ordinis Minorum, atque de ſæcularibus Clericis Magiſter Gueroduſ de Abbatis-villâ, & Magiſter Robertus de Sorbonâ, qui ſcholares Pariſius primus conſtituit Sorbonenſes.

MCCLXV.

Carolus Comes Andegavis & Provinciæ Paſchali tempore ex inſpirato movens de portu Marſiliæ, per maris pericula & inimicorum ſuorum inſidias Romæ navigio eſt tranſvectus; quod videntes Romani, & etiam omnes qui ſui mirabilis modum tranſitûs audierunt, mirabantur dicentes, Quis putas iſte erit, quem nec maris pericula nec hoſtium terrent inſidiæ? Etenim manus Domini cum illo erit. Tunc verò à Papa Clemente & toto Populo Romanorum cum honore & ingenti deſiderio eſt ſuſceptus; qui primò urbis Romæ Senatoriam obtinuit ad vitam, & in brevi unctione ſacrâ linitus à ſummo Pontifice, acclamante populo, *Vivat Rex, vivat Rex*, ad titulum Regni Siciliæ Regali diademate coronatur.

Eduardus

Eduardus Regis Angliæ Henrici primogenitus dolo, ut dicebatur, Comitis Glocestriæ de priſione Simonis Montis-fortis Comitis Leyceſtriæ per curſum equi velociſſimi evadens, adverſus dictum Simonem & ejus complices magnum valde exercitum congregavit, & in feſto S. Petri ad Vincula dimicantes Simonem & Henricum ejus filium cum multis aliis Eduardus & ſui occiderunt. Guido verò alter dicti Simonis filius vulneratus capitur, & Rex Henricus & alii qui tenebantur à dicto Simone, liberantur. Poſt hæc Eduardus de Londonienſibus & pluribus aliis triumphans, nec fidem nec ſpem datam pluribus obſervavit; ſed crudelitatibus inſerviens, quoſdam in priſione vitam finire fecit, & alios exheredans, terras eorum ſuis fautoribus pro parte diſtribuit. Porrò corpus dicti Simonis Monachi cujuſdam Abbatiæ, quæ vocatur Enteſem, juxtà quam prælium commiſſum eſt, colligentes in ſuam ſepeliendum Eccleſiam portaverunt. Ad cujus tumulum, ut affirmant indigenæ, multi languentium ſanitatis gratiam conſequuti, CHRISTUM approbant ejus Martyrium acceptaſſe.

In Regno Franciæ contrà Manfredum Siculum Cruce prædicatâ, Robertus Flandrenſis Comitis Guidonis filius, Caroli Regis tunc gener, Buchardus Comes de Vindocino & Guido Autiſſiodorenſis Epiſcopus cum pluribus aliis Cruce ſignatis, circà feſtum ſancti Remigii iter arripiunt, & tranſeuntes quidam per montes Argentariæ, alii per Provinciam, ſimul convenerunt apud Albiam Italiæ civitatem; & inde tranſitum facientes per Lombardiam, cum Marchiſio Poilevoiſin & Cremona civitas cum pluribus aliis ſibi adhærentibus ad debellandum eos toto conamine præpararent, ipſi viriliter accincti ad prælium caſtra Cremonæ & Briſiæ ſibi contraria deſtruxerunt, & celeriter uſque Romam ad Regem Carolum pervenerunt.

MCCLXVI. CAROLUS.

Per Franciam menſe Auguſto ante diei auroram cometes apparuit, qui versùs Orientem ſuos radios dirigebat. Ex Affricâ Sarracenorum multitudo quamplurima per anguſtum mare tranſiens in Hiſpanias, & Sarracenis qui inibi morabantur adjuncta, plagam in Chriſtianis maximam exercuerunt; ſed de diverſis partibus Chriſtiani Hiſpaniæ adunati, Sarracenos licet cum multo ſuorum ſanguine, devicerunt. Apud Romam Francigenis contrà Manfredum Regni Siciliæ invaſorem in auxilium Regis Caroli congregatis, ipſe Rex Carolus de Româ cum ſuis egrediens, terram ſuorum hoſtium ingreſſus eſt; qui omnes munitiones ante ſe capiens per pontem de Ceperano, ubi erat ad terram Apuliæ & Laburis introitus, ingreſſus, uſque ad ſanctum Germanum Aculeatium, in quo erat propter loci fortitudinem major pars Manfredi exercitûs, pervenerunt; quod ſtatim oppidum invadentes, Puchardo Comite Vindocinenſi Milite ſtrenuiſſimo inſultum præ aliis inferente, & in villam ſe cum ſuis imponente, ex inſperato caſtrum capiunt, & inimicos exinde fugere compulerunt. Sic igitur inopinatâ & ſubitâ hujus caſtri expugnatione peractâ, Carolus rex vires colligens, & aliquantulum reparato exercitu hoſtes ſuos uſque Beneventum, ubi confugerant ad Manfredum, potenter eſt inſequutus: cum quibus quodam die Veneris menſis Februarii conflictum iniens ante Beneventum in planicie, ipſorum confecit exercitum, Manfredo cum pluribus interfecto, & illius captis majoribus & retentis. Sed & parum poſt uxor Manfredi cum liberis & ſorore Regi Carolo eſt reddita, & poſt Beneventum Luceria Sarracenorum civitas ad deditionem cogitur pervenire. Eodem temporis concurſu frater Regis Hiſpaniæ Henricus, vir potens in rebus bellicis & multum callidus, ſed ſceleratiſſimus & in cultu fidei Catholicæ non diligens proſequutor, offenſo fratre ſuo cum diu apud Regem Tunarum profugus latuiſſet, audito quod Carolus Manfredum ſupraſſet & dominaretur in Appuliâ, venit ad ipſum cum pluribus probis & electis militibus, qui eum fuerant de Hiſpaniâ conſequuti: quem Rex Carolus gratanter ſuſcipiens eo quod de ſuo eſſet ſanguine, & in re militari potens & ſtrenuus, illum quamplurimùm honoravit: & quia intentus erat Regni & terræ illius cuſtediæ, ut quam de novo acquiſierat, ſi poſſet fieri, in pace conſervaret, dictum Henricum ampliùs honorare cupiens, urbis Romæ Senatoriam eidem loco ſui regendam commiſit; ex quo facto poſtea damnum & gravamen non modicum reportavit.

MCCLXVII.

Boudodar Soldanus Babyloniæ & Damaſci, Armeniâ vaſtatâ Antiochiam cepit, & tam viris quàm mulieribus captis & occiſis, urbem tam inclytam Sarraceni in ſolitudinem redegerunt. Sanctus Ludovicus Rex Franciæ, Philippum ſuum majorem natu filium, & Robertum nepotem ſuum Attrebatenſem Comitem cum multis aliis apud Pariſius die feſto Pentecoſtes milites novos efecit, & eoſdem in craſtino apud ſanctum Areopagitam Dioniſium Regum Franciæ Patronum, & totius Galliæ regionis Apoſtolum in peregrinationem ducere dignum duxit. Apud ſanctum Dionyſium in Franciâ facta eſt Regum Francorum in Monaſterio illo, per diverſa loca quieſcentium, per ſanctum Regem Franciæ Ludovicum & Matthæum Abbatem illius Monaſterii ſimul adjuncta tranſlatio; & qui erant tam Reges quàm Reginæ de genere Magni Caroli deſcendentes, ſimul in dexterâ parte Monaſterii per duos pedes & dimidium ſuper terram cælatis imaginibus elevati poſiti ſunt, & alii procedentes de genere Regis Hugonis caputii, in ſiniſtrâ.

MCCLXVIII.

CLEMENS Papa obiit, poſt quem Sedes Apoſtolica per duos annos & novem menſes non valuit propter diſſenſionem Cardinalium Pontificem obtinere; unde permotus populus urbis Viterbii, ubi tunc Curia exiſtebat, donec Papam elegiſſent incluſos tenuit Cardinales. Philippus filius Philippi primogeniti ſancti Regis Franciæ Ludovici, naſcitur. Conradinus filius Conradi filii Frederici Imperatoris Romanorum depoſiti, qui propter patrui ſui Manfredi tyrannidem ad Ducem Bajoariæ matris ſuæ genitorem confugerat, ipſius Manfredi necem intelligens, in ſpem Regni Siciliæ elevatus cum magnâ Alemannorum multitudine venit Romam, & adjunctis ſibi Lombardis, Romanis & Tuſcis quamplurimis, more Imperiali à Romanis militibus ſuſceptus eſt; qui parentum ſuorum prava ſequens veſtigia, & excommunicationem Romanorum Pontificum parvipendens, adjuncto ſibi Henrico de Hiſpaniâ qui urbis Romæ Senatoriam pro Rege novo Siciliæ Carolo gubernabat, adverſùs ipſum Carolum magnum exercitum congregavit. Quo Carolus intellecto Luceriæ civitatis obſidione relictâ, quæ poſt primam deditionem ipſum offenderat, contrà Conradinum & ſuos qui jam verſus Albam Campaniæ urbem proceſſerant occurrens, cum ipſis in campo de Liona dimicavit, & fugientibus de parte ſuâ Provincialibus, & multis aliis exteræ nationis ante Henricum de Hiſpaniâ Senatorem, Carolus cum ſuis Francigenis qui ſecum remanſerant confecit aciem Conradini: Henricus autem fugatis Provincialibus de fugâ rediens, & in manu ſuâ putans Carolum jam habere, ab ipſo devictus in prælio fugâ elapſus

F

eſt; qui poſtea ad Montem-Caſſinum deveniens captus fuit, & Regis Caroli redditus poteſtati; quem quia captus in ſacro loco fuerat, vel ne Abbas de Monte-Caſſino, ut dicitur, qui ipſum reddiderat, irregularis fieret, aut ob reverentiam fratris ſui Regis Hiſpaniæ Caroli Regis conſanguinei unius, Rex Carolus in carcere reſervavit. Conradinus autem qui latenter evaſerat repertus poſtmodum, & quidam alii viri potentes de genere Manfredi, Caroli Regis judicio decollantur. Et hoc facto poſt dies paucos tota Apulia, Calabria & Sicilia Regis Caroli dominio ſe ſubmittunt. Richardus Rex Romanorum obiit; ſed quia uſque ad annos quatuor vacavit Regis electio, nos eidem annos attribuimus ſubnotatos.

MCCLXIX.

Blancha ſancti Regis Franciæ Ludovici filia, miſſa fuit à patre in Hiſpaniam Ferdinando Regis Caſtellæ primogenito deſponſanda tali pacto, eo quod Rex ſanctus Franciæ Ludovicus debebat in Regno Hiſpaniæ ratione matris ſuæ jus habere legitimum, quòd puer eorum primogenitus de ipſâ Blanchâ poſtmodum procreandus, nullius fraternitatis ſucceſſione præjudicium inferente, avo vel patre mortuis, Caſtellæ Regnum pacificè obtineret.

Sanctus Rex Franciæ Ludovicus non perterritus expenſis & laboribus quas & quos olim fecerat ultrà mare; iteratò cum tribus filiis Joanne Nivernenſi & Petro Allenſonis Comitibus, Philippoque primogenito atque nepote ſuo Roberto Comite Attrebatenſi, & Rege Navarræ Comite Campaniæ Theobaldo, cum multis aliis Regni ſui Baronibus, Militibus & Prælatis propter terræ ſanctæ ſubſidium iter transmarinum menſe Martio arripuit, relinquens ad ſui Regni cuſtodiam ſancti Dionyſii in Franciâ Abbatem Matthæum, virum religioſum & diſcretum, & cum eo ſapientem Militem & fidelem Simonem Clarimontis dominum de Nigellâ. Verùm ad hoc ut terra ſancta recuperaretur faciliùs, incidit Regi & ſuis conſilium ut Regnum Thunicii, quod conſiſtens in medio non parum dabat transfretantibus impedimentum, Chriſtianorum ſubjiceretur primitùs poteſtati; quod cum illuc cum maximâ difficultate & magno maris periculo transfretaſſent, ſtatim portum & Carthaginem quæ prope Tunicum redacta eſt in parvum oppidum, de facili occupaverunt.

MCCLXX.

Menſe Auguſto apud Carthaginem circà maris confinia gravis viguit infirmorum mortalitas in exercitu Chriſtiano, & nimis invaleſcens, primò Regis Franciæ filium Joannem Comitem Niverneнſem, poſt Legatum Romanæ Curiæ Epiſcopum Albanenſem, & demùm in craſtino feſti ſancti Bartholomæi Apoſtoli ſanctum Regem Franciæ Ludovicum, multis aliis Baronibus, Militibus & plebaniis de medio ſuſtulit & accepit. Sed quàm feliciter Rex ſanctus migraverit ad Dominum, non puto hîc omittendum: Nam in infirmitate poſitus laudare nomen Domini non ceſſans, Sanctorum ſibi devotorum, maximè ſancti Dionyſii Martyris ſpecialis Patroni ſui, ſicut enim loquendo poterat, ſuffragia poſtulabat, unde laborans in extremis, audierunt qui adſtabant illum pluries replicantem cum quodam ſuo ſuſurro, finem orationis illius quæ de ſancto Dionyſio decantatur, ſcilicet; *Tribue nobis, Domine, proſpera mundi deſpicere, & nulla ejus adverſa formidare*; & orans pro populo quem ſecum adduxerat, dicebat; *Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos*: ſuſpiciensque in cœlum aiebat: *Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor tibi, Domine.* Et hoc dicto in Domino obdormivit. Cui Philippus ejus filio in caſtris ſubtus Carthaginem ſuccedenti, omnes Barones & Milites qui præſentes tunc aderant, de Regno Franciæ fidelitatem & homagium juraverunt.

Cum autem de morte ipſius Chriſtianorum exercitus turbaretur, Carolus Rex Siciliæ bellator egregius, pro quo adhuc vivens miſerat frater ſuus Rex Franciæ Ludovicus navigio, cum magnâ militia tunc advenit, de cujus adventu Chriſtianis gaudium, Sarraceniſque triſtitia eſt adaucta: & cum multo plures viderentur Sarraceni quàm Chriſtiani, nullatenùs tamen audebant generali bello cum eis congredi, ſed per quaſdam aſtutias multa ipſis incommoda inferebant. Ad ultimum autem cum vidiſſent, quòd Chriſtiani machinis paratis, & variis inſtrumentis ad pugnandum neceſſariis Tunicum per terram & aquam intenderent oppugnare, timore perterriti pacta cum noſtris facere tentaverunt; inter quæ dicuntur hæc fuiſſe præcipua, ſcilicet, ut omnes Chriſtiani qui in Regno Tunicii captivi tenebantur liberè redderentur, & quòd Monaſteriis ad honorem Chriſti per omnes civitates Regni illius conſtructis, fides Chriſtiana per quoſcumque Prædicatores Catholicos prædicaretur, & baptizarentur volentes pacificè baptizari; atque ſolutis expenſis quas ibi Reges fecerant & Barones, Rex Thunicii tributum ſolitum Regi Siciliæ debitum reſtauraret. Pactis igitur & conditionibus ſic utrimque firmatis & initis, Rex Franciæ & Optimates exercitûs Chriſtiani videntes exercitum morbi contagio diminutum, decreverunt, priùs præſtito juramento de reditu in terram ſanctam ad gentem Sarracenicam expugnandam, per Regnum Siciliæ & terram Italiæ redire in Franciam, & poſtea reparatis viribus & Rege Franciæ coronato, induere fortitudinem ad expugnandum fidei inimicos. Dum Chriſtianorum exercitus remearet ad propria de Regno Thunicii, quamplurimi tempeſtate oceani agitati in portu Traparum Siciliæ perierunt, & plures pedeſtri itinere moriuntur, ſcilicet Rex Navarræ Theobaldus & ejus uxor filia ſancti Ludovici, Regina Franciæ Izabella de Arragoniâ, Alphonſus Comes Pictaviæ & uxor ejus, & multi alii magni nominis Milites & Barones. Eduardus Regis Angliæ Henrici primogenitus, qui tardiùs aliis ad obſidionem Thunarum convenerat, poſt præfatam compoſitionem cum Rege Thunarum initam, nolens adhuc ad propria remeare, cum quibuſdam Militibus de Regno Franciæ votum quod inceperat volens, ſi poſſet, perficere, ad partes Syriæ in Accon ut Chriſtianitati ſuccurreret, transfretavit.

Philippus. MCCLXXI.

Eodem temporis concurſu, dum Philippus Rex Franciæ in regreſſu de Thunico Cardinales Romanæ Curiæ, qui incluſi donec Papam elegiſſent apud Viterbium tenebantur, viſitaret; venerat tunc ad Curiam Henricus de Alemanniâ defuncti Richardi Romanorum Regis filius, propter Regnum quod pater ſuus habuerat, ſi poſſet facere, obtinendum. Quod agnoſcens Guido filius de Monte-forti Simonis à filio Regis Angliæ Eduardo in prælio perempti, qui filiam Rufi Comitis Tuſciæ juxtà partes illas deſponſaverat, ipſum Henricum inſidiis circumventum in Eccleſiâ ſancti Laurentii de medio ſuorum evellere putans nec prævalens, ibidem primitùs ictu cultelli transfodit, & tractum poſtea ante fores Eccleſiæ, licet junctis manibus, ut ſibi parceret, obſecrantem per latera ter vel quater feriens de cultello, penitùs interfecit; ſtatimque ſeptus equitum comitatu quem ſibi paraverat, ab urbe Viterbii receſſit, & ad patrem uxoris ſuæ Comitem Tuſciæ ſe tranſtulit. Et quoniam præſente Rege Franciæ in urbe hoc ſcelus

Digitized by Google

perpetraverat, ejus offenſam & indignationem incurrit, & Eccleſiæ Romanæ judicium, cujus vindictæ propter hoc ipſum oportuit poſtmodum ſubjacere; nam in pœnam tanti ſceleris decrevit Eccleſia, ut in caſtello fortiſſimo donec ad tempus ſibi miſereretur, ſub arctâ cuſtodiâ teneretur.

Philippus Rex Franciæ reverſus de Thunis in Franciam, cum ingenti ſolemnitate & honore maximo fecit oſſa patris ſui Regis ſanctiſſimi Ludovici, uxoris ſuæ & fratris Comitis Niverneoſis die Veneris ante Pentecoſtem apud ſanctum Dionyſium in Franciâ, ubi ſepulturam elegerant, ſepelire; ad cujus Regis tumulum mox de diverſis partibus venientes multi variis languoribus ægrotantes, fuerunt per S. Regis merita ſanitatis beneficio reſtituti. Joannes de de Curtiniaco Remenſis Archiepiſcopus obiit, cui ſucceſſit Petrus Barbez Archidiaconus Dunenſis in Eccleſiâ Carnotenſi. Menſe Auguſto in craſtino feſti decollationis ſancti Joannis Baptiſtæ, Remis Philippus Rex Franciæ coronatur. Sepulto apud Pruvinum in Briâ Theobaldo Rege Navarræ Comiteque Campaniæ cum uxore ſuâ, Henricus ejus frater ſibi ſuccedens duxit poſtmodum in uxorem Roberti Comitis Attrebati ſororem, neptem videlicet ſancti Regis Franciæ Ludovici, de quâ poſtea Joannam Reginam Franciæ generavit.

Quidam Harſacida in Accon ad Eduardum filium Regis Angliæ perimendum miſſus, dum cum eo quaſi nuntius in ſecreto thalami loqueretur, ipſum cultello percutiens toxicato lethaliter vulneravit, ita quòd in veneni diffuſione interiora corporis occupante majus periculum immineret, quàm in ſolâ vulnerum cicatrice; quem mox Eduardus quaſi furibundus arripiens, in ipſo injuriam ſuam morte crudeliſſima vindicavit, & in brevi poſtea convaleſcens, audito quòd pater ſuus Henricus Rex Angliæ deceſſerat, parato navigio diſceſſit de Accon, & applicans in Regno Franciæ per ipſum tranſvectus in Angliam, in Regem pacificè coronatur.

MCCLXXII. Eduardus.

Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus octavus Gregorius decimus præſidet. Eodem tempore Remundus Bernardi Comes Fuxinenſis, in quodam oppido Regis Franciæ vi armorum irruptionem faciens, quemdam ſibi adverſarium perſequendo plures gentes ſui adverſarii, & multos de Regis familiâ qui ejus adverſarium tuebantur, in ipſo oppido interfecit; propter quod Rex Franciæ Philippus exercitu adversùs dictum Comitem Toloſanis in partibus congregato, caſtrum ejus Fuxinenſe aggreſſus eſt, & dum viam quæ equis & hominibus arcta erat, cæſibus rupes diſcindendo faceret dilatari, Comes timens Regis fortitudinem ad ipſum humiliter & devotè veniens, indulgentiam petiit de commiſſis: quem Rex ſuorum conſilio apud Bellum-quercum ligatum in vinculis deſtinavit, & ibidem in priſione fecit eum per anni ſpatium cuſtodiri. Caſtrum autem Fuxinenſe, & alia Comitis caſtella muniens Rex gente ſuâ, ea ad opus Regni voluit in manu ſuâ uſque ad tempus congruum reſervari. Gaſto quidam nobilis de Biardo, vir præpotens illis in partibus, cujus filiam Fuxinenſis Comes habebat in conjugem, audito quòd Regis Franciæ indignationem & iram incurriſſet, eo quod diceretur per ejus conſilium Fuxi Comitem rebellaſſe, venit ad Regem trepidus, & genu flexo junctiſque manibus, ſuppliciter exoravit ne hujus facinoris ſine causâ ſibi impoſiti ſuſpectus de cætero haberetur, promittens ſe purgaturum ſcuto & lanceâ, vel modo alio quo Palatinorum ſententia judicaret; qui in tali ſtatu deprecans diù Regem, vix tandem obtinuit ut ſuſpicione ſopitâ, Rex ſibi veniam indulgeret.

MCCLXXIII.

Radulfus de Alſacio Comes Rofua, Rex Romanorum efficitur. Joannes de Solliaco Bituricenſis Archiepiſcopus obiit, poſt quem Decanus Pariſienſis Gaufridus de Ponte Clieuroni electus, antequàm confirmatus vel conſecratus fuit, defunctus eſt; cui Simon de Bello-loco in Briâ Carnotenſis Archidiaconus, ſucceſſit. Comes Fuxi Regi Franciæ reconciliatus recepit terram ſuam, & ab ipſo Rege efficitur Miles novus. Petrus Comes Allenſonis Regis Franciæ Philippi frater, accepit in conjugem Joannam Joannis Comitis Bleſcoſis filiam.

Radulphus. MCCLXXIV.

Apud Lugdunum Galliæ urbem Concilium ſolemne celebratur à Papa Gregorio, in quo multa Eccleſiæ utilia ſtatuuntur, ſcilicet de terræ ſanctæ ſubſidio, de electione ſummi Pontificis & ſtatu Eccleſiæ univerſalis. In hoc autem Concilio Græcorum & Tartarorum ſolemnes nuntii adfuerunt, ubi Græci redire ad unitatem Eccleſiæ promittentes, in ſignum hujus rei Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio ſunt confeſſi, Symbolum cum aliis in præſenti Concilio decantantes. In eâdem verò ſacrâ Synodo plures Mendicantes Ordines ſunt quaſſati, & bigami qui tonſuram clericalem tunc temporis deferebant, ferre de cætero ſunt prohibiti, & uti privilegio clericali. Numerus verò Prælatorum, qui ibidem adfuerunt, quingenti Epiſcopi ſexaginta, Abbates & Prælati minores alii circà mille. Philippus Rex Franciæ ſecundam uxorem accipiens, Mariam ſcilicet ſororem Ducis Brabantiæ, eam die Martis infrà octabas Aſſumptionis beatæ Virginis Genitricis Domini deſponſavit. Petro de Charniaco Senonenſi Archiepiſcopo defuncto, ſucceſſit eidem Gilo Cornuti præcentor Eccleſiæ Senonenſis. Rege Navarræ Comiteque Campaniæ Henrico apud Pampilonem mortuo, uxor ſua quæ unicam habebat ex illo filiam, adhuc in cunis poſitam accipiens, cum illâ celeriter in Regno Franciæ ſe recepit; quam Rex Philippus ejus conſanguineus libenter ſuſcipiens, fecit ejus filiam cum ſuis pueris apud Pariſius educari, terramque puellæ in ſuâ ponens cuſtodiâ, miſit celeriter in Navarram Euſtachium de Bello-mareſcaſio probum Militem & diſcretum, qui tamquam cuſtos & totius Navarræ gubernator Regnum illud in manu regiâ conſervaret.

MCCLXXV.

Maria Regina Franciæ in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ apud Pariſius coronatur & inungitur in Reginam; quam quia Petrus Remenſis Archiepiſcopus illam inunxerat, Gilo Senonenſis Archiepiſcopus in ſuæ Senonenſis Eccleſiæ præjudicium fieri conqueſtus eſt. Nam, ſicut legitur in quâdam Ivonis Epiſcopi Carnotenſis Epiſtolâ, ad Archiepiſcopum ſedis Belgicæ, quæ eſt Remis, non pertinet extrà ſuam provinciam Regum inunctio, vel etiam Reginarum. Super quo ex parte Regis fuit allegatum, quòd factum non fuerat onde poſſet conqueri Senonenſis Archiepiſcopus, cum Capella domûs Regis exempta foret Pariſius, & ideo ratione loci ad ipſum inunctio, non ſpectabat. Euſtachius Miles de Bello-Mareſcaſio, quem Rex Franciæ Philippus miſerat in Navarrem ad Regnum illud pacificè conſervandum, dum vellet aliquas conſuetudines Navarrorum injuſtas in melius commutare, inter ipſos contentione exortâ, à Majoribus illorum apud Pampilonem in caſtri fortericia obſidetur. Ad

quem liberandum Comes Attrebati Robertus inclytus ex parte Regis Franciæ miſſus cum copioſo exercitu armatorum, Pampilonem in brevi expugnans, Euſtachium & gentes ſuas potentiſſimè liberavit, & Principes ſeditionis puniens, res Navarræ in melius immutavit. Dum Almaricus Clericus de Monteforti, filius Comitis Excellitæ Simonis de Monteforti ab Anglicis interfecti, ſororem ſuam unicam per mare duceret Loelino Principi Walenſium deſponſandam, Rex Angliæ Eduardus hoc agnito, illos cum gente ſuâ capi fecit, & eoſdem in priſione ſuâ diù ſub arctâ cuſtodiâ mancipavit. Gregorio Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus octogeſimus nonus INNOCENTIUS quartus præſidet. Hic de Ordine Fratrum Prædicatorum aſſumptus, Frater Petrus de Tarentaſi vocabatur.

MCCLXXVI.

Ludovicus primogenitus Regis Franciæ Philippi obiit; & in Eccleſia ſancti Dionyſii in Franciâ ſepelitur. Venerunt ad Regem Franciæ Philippum nuntii Tartarorum ab extremis finibus Orientis, dicentes eidem quòd ſi in partes Syriæ quia Cruce ſignatus erat, contrà Sarracenos proponeret transfretare, Rex ipſorum conſilium gentis ſuæ totaliter & juvamen fideliter promittebat. Si verò veri nuntii aut exploratores fuerint, Deus novit; non enim erant Tartari natione nec moribus, ſed de ſecta Georgianorum Chriſtiani, quæ nario Tartaris totaliter eſt obediens & ſubjecta. Ipſi autem apud ſanctum Dionyſium in Franciâ à Rege miſſi, ibidem ſolemnitatem Reſurrectionis Dominicæ peregerunt; & poſtea ut dicebatur, causâ conſimili ad Regem Angliæ tranſierunt. Mortuo Ferrando primogenito Alphonſi Regis Hiſpanorum filio, qui Blancham S. Franciæ Ludovici Regis filiam habebat in uxorem, Rex [Alphonſus] pater ejus adverſùs duos filios quos de Blancha uxore ſua genuerat iniquè agens, contrà pactum initum cum Rege Franciæ, eoſdem à ſucceſſione Regni ſui totaliter privavit, & matrem ipſorum ſine dote & honore, retentis ejus pueris, ad fratrem ſuum Regem Franciæ Philippum qui ipſam mandaverat, quaſi invitus permiſit in Franciam remeare. Loelinus Princeps Walenſium, intellecto quòd Rex Angliæ Eduardus cepiſſet & teneret in carcere puellam quæ ſibi matrimonio copulanda ducebatur, contrà Regem Angliæ fortiter rebellavit, & quemdam montem longum & arduum in terræ ſuæ confinio, quem dicunt Sennodone forti, adverſus eum non minime roboravit, ſed Rex ipſum tempore hyemali obſidens, cum multos de ſuis amiſiſſet propter paludium & viarum anguſtias, tandem ab incepto non deſiſtens ad deditionem coëgit Principem pervenire, & pacto cum ipſo inito quòd Principatus Walenſium poſt ipſius interitum ad ſuos heredes minimè deveniret, terram & uxorem reddidit, & eam in ſua præſentiâ fecit eidem maritali fœdere copulari. Almaricum verò quia Clericus erat, Prælatis Angliæ reddens, non ſuo ſed Prælatorum nomine fecit poſtea per longum tempus ſub arcta cuſtodiâ reſervari. Innocentio Papa defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus ADRIANUS quintus natione Januenſis, præſidet; ſed cum menſe uno & diebus novem ſediſſet, defungitur. Poſt quem Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus primus JOANNES viceſimus natione Hiſpanus, ſucceſſit.

MCCLXXVII.

Joannes Papa cum ſibi vitæ ſpatium per annos plurimos extendi crederet, & hoc etiam coram multis ſæpe aſſereret, ſubitò cum nova camerâ, quam pro ſe Viterbii circà palatium ædificari fecerat, ſolus corruit, & inter ligna & lapides colliſus, ſextâ die poſt caſum hujuſmodi Sacramentis Eccleſiaſticis optimè perceptis exſpirans, in Eccleſiâ ſancti Laurentii ſepultus eſt. Poſt quem Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus ſecundus NICOLAUS tertius natione Romanus de genere Urſinorum, præſidet. Tyberis Romanæ orbis fluvius in tantum ſuos tranſcendit alveos, quòd ſuprà altare beatæ MARIÆ Rotundæ per quatuor pedes & ampliùs viſus eſt excreviſſe. Petrus de Brocia Regis Franciæ Cambellanus magnus, vir apud dominum ſuum & Regni ejus Principes quampluriniùm honoratus, apud Pariſius communi latronum patibulo ſuſpenſus, cujus causâ mortis incognita, apud vulgus magnam admirationis & murmurationis materiam miniſtravit.

MCCLXXVIII.

Carolum Regem Siciliæ Papa Nicolaus à Vicariâ Tuſciæ removens, conſtitutiones fecit tam de electionibus Prælatorum quàm de electione Senatoris urbis Romanæ, & ſe Senatorem ad vitam fieri procurans, Senatoriam juſſit per ſuos parentes ferè per duos annos regi. Filia Principis Antiochiæ Maria dicta, de Jeruſalem in Franciâ exulans, jus Regni Jeruſalem quod ſibi competebat Carolo Regi Siciliæ contulit, eo pacto quod quamdiu ipſa viveret ipſe eidem annuatim quatuor millia librarum Turonenſium ſuper proventus redditurum Comitatûs ſui Andegaviæ aſſignaret. Cancellarius Pariſienſis Magiſter Joannes de Aurelianis, cui Papa Nicolaus per ſuas patentes litteras vacantem Pariſienſem Epiſcopatum contulerat, reſignavit, & ſæculo valefaciens Fratrum Prædicatorum Ordinem ingreſſus eſt.

MCCLXXIX.

Bondodat Soldanus Babyloniæ, qui urbem Antiochiæ deſtruxerat, & Chriſtianitati in partibus illis multa mala contulerat, innumerabili congregato exercitu in Turquiâ contrà Tartaros conflictum habuit; ſed maxima parte ſui exercitûs cæsâ, ipſe lethaliter ſauciatus redire compellitur in Damaſcum, nec multo poſt mortuo, ſucceſſit ſuus ſibi filius; ſed non diù illo pacificè dominio fructus fuit. Plures enim Admiralium Majores adverſùs eum conſpirantes, ipſum in caſtello fortiſſimo vocato le Crac juxtà Babylonem cum ſuis obſederunt, unde inter eos tanta paulatim pullulavit diſcordia, quòd ſe ubique alterutrum occidebant.

Miſſo à Papa Nicolao quodam ad Carolum Regem Siciliæ Cardinali, ut ſuper Tuſciæ amotâ ſibi Vicariâ patientiam ejus animi attentaret; audito quod Carolus ejus nuntium cum honore & reverentiâ ſuſcepiſſet, & eidem pacificè & modeſtè reſpondiſſet, dixiſſe fertur: *Fidelitatem Carolus habet à domo Franciæ, ingenii perſpicacitatem à Regno Hiſpaniæ, diſcretionem verborum à frequentatione Romanæ Curiæ: poſſemus alios prævalere, iſtum autem non valebimus ſuperare.* Mortuo Balduino Imperatore [Græciæ] dejecto, Philippus ejus filius filiam Caroli Regis Siciliæ deſponſavit, de quâ Catherina filia ejus unica procreatur.

MCCLXXX.

Philippus Rex Franciæ ferens graviter & dedignè, quòd Rex Alphonſus Hiſpaniæ ſororem ſuam Blancham inhonorificè ſibi in Franciam deſtinaſſet, magnum adverſùs eum apud urbem Gaſconiæ Baïonam exercitum congregavit; ſed dum Hiſpanias intrare nititur, juſſu & mandato Nicolai Papæ præ-

Digitized by Google

peditus redire inefficax compulſus eſt. Defuncto Papa Nicolao ; poſt quinque menſes & viginti dies Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus tertius MARTINUS quartus natione Francus, præſidet. Secana flumen Galliæ ſic ſuos tranſcendit alveus, quòd duas arcas majores magni pontis Pariſius, & unam conſimiliter parvi pontis fregerit, & totam urbem exterius ita accinxerit, ut nequiret à parte ſancti Dionyſii ſine ſuffragio ingredi batellorum ; & hæc aquæ illuvies circà feſtum Epiphaniæ inundavit.

Petrus Rex Arragonum navigium parans adversùs Carolum Regem Siciliæ Siculorum monitu & uxoris quæ filia Manfredi fuerat Regni Siciliæ invaſoris, ne perciperetur quod malè conceperat, mittit ad Romanam Curiam ſolemnes nuntios, fingendo ſignificans quòd cum ſumptuoſo & ſollicito apparatu ad ſervitium Dei & Eccleſiæ, & exaltationem fidei Catholicæ versùs Africam ſuper Barbaros potentiæ ſuæ brachium dirigebat. Hanibaldenſes de alto ſanguine Romanorum procreati, Nicolai Papæ audito interitu, convocatâ ſuâ parte, Capitolii & cercocharium urbis Romæ exiſtentium ſob cuſtodiâ Vicariorum quos idem Papa conſtituerat, invitis Urſinis in civitate par dominium habuerunt ; ita quòd ex pacto inter eos habito, unus partis Hanibaldenſium, & alius ex parte Urſinorum fuerunt in Capitolio Senatoris gerentes officium conſtituti, ſub quorum regimine multa homicidia, plurimæque diſſenſiones, & alia mala quamplurima ſunt in urbe & ejus diſtrictu habita, nec punita.

MCCLXXXI.

Papa Martinus eligitur in Senatorem ad vitam, qui loco ſui Carolum Regem Siciliæ conſtituens, de domo ejus ſive familiâ aſſumſit Milites ad regendum patrimonium ſancti Petri, quos cum ſtipendiariis Francigenis ferè octingentis in Romaniolam deſtinavit contrà Guidonem Comitem Montis-feltri, qui terram Romanæ Eccleſiæ occupatam illis in partibus detinebat. Apud Urbem Veterem orta fuit magna diſſenſio inter cives & gentes Caroli Regis Siciliæ, ita ut mortem ad Gallicos proclamarent, & hoc totum factum eſt per urbis Capitaneum Jamerium qui aſſenſum ſuis civibus tribuebat : ſed ad arma Francigenæ concurrentes plurimos de ipſis occiderunt, & tunc neceſſitate cogente prædicta diſſenſio ſopita eſt. Menſe Februario piſcis marinus in leonis effigie captus, apud Urbem Veterem ubi erat Papa & Curia deportatur ; ſed quia in ſuâ captione horribiles planctus emiſerat, hoc multi ſignum aliquod futurorum exinde fieri aſſerebant.

In Regno Siciliæ Panormitani & Meſſanenſes rabie ſuccenſi adversùs Carolum Regem & Gallicos in eâdem Inſulâ commorantes, tam mares quàm feminas, ſenes & juvenes in Regis contemptu Caroli occiderunt ; & quod fuit deteſtabilius, latus aperientes mulierum prægnantium, quæ dicebantur à Gallicis concepiſſe, partus peremerunt antequàm naſcerentur.

Loelinus Princeps Gallenſium contrà Regem Angliæ Eduardum iterum rebellans, fecit gentes ejus & ſubditos per Gallas in cuſtodiis exiſtentes per fratrem ſuum David omnes occidere : quod Rex ægrè ferens, protinùs terram Gallenſium cum magnâ potentia intrans, Loelini Principis & David fratris ejus capitibus præciſis, Gallas ſuæ ſubdidit ditioni. Morte ſuorum Siciliæ Rex audita, filium ſuum Salernæ Principem nominatum Carolum miſit ſtatim in Franciam pro ſuccurſu ; & ipſe Faro cum pluribus tranſito, obſedit interim Meſſanenſes ; quos dum impugnare nititur, ecce Petrus de Arragoniâ, qui versùs Africam latitabat, à Siculis tamquam eorum dominus & defenſor præcipuus evocatus, Siciliam contrà domini Papæ inhibitionem cum manu valida ſubintravit : qui mox inſulam totam Siciliæ rebellare faciens, fecit ſe in contemptum Caroli & Romanæ Eccleſiæ in Regem Siciliæ coronari, mandans Carolo in obſidione Meſſanenſium occupato quòd de Regno ſuo exiens tempeſtivè, non præſumeret Meſſanenſes ampliùs expugnare ; quo Rex Carolus intellecto, conſilio quorumdam ſibi adhærentium ad plana ſancti Martini proditus, ut aiunt, in Calabriam ſe retraxit.

Pariſius inter Clericos nationis Picardiæ & ibidem ſtudentes Anglicos tanta fuit orta diſcordia, quòd ſtudium deficere crederetur ; nam domos Picardorum Anglici confringentes, & aliquos occidentes, extrà Pariſius Picardos fugere compulerunt.

MCCLXXXII.

Pridie Kalendas Maii Joannes de Apiâ Miles, & domini Papæ Martini ſtipendiarii contrà Guidonem de Monte-feltri hoſtiliter progreſſi, civitatis Forlivii burgum capiunt, & ibidem uſque in craſtinum commorantes, manè tres acies ordinaverunt ante faciem civitatis : quod videntes adverſarii ſuos emiſerunt diverſimodè bellatores, ut plus aſtutiâ quàm bello conterere Joannem & ſuos prævalerent. Currentibus inſimul aciebus fit acre prælium, in quo eccidit Comes Thadæus nobilis pugil Eccleſiæ cum quingentis ferè Francis, & ex adverſâ parte tam nobiles quàm ignobiles mille quingenti & ampliùs occiſi ſunt. Tandem nocte ſuperveniente ſuperſtites ad partem ſuam ſe retraxerunt, & ſic nullis eſt victoria attributa.

Solemnis inquiſitio fit de vitâ & miraculis ſancti Regis Franciæ Ludovici. Soldanus Babiloniæ fugatus à Tartaris per octo dietas & ampliùs, quingenta ferè millia de ſuis amittens, iterum vires reſumſit, & ſic fugans Tartaros triginta millia ex illis dicitur occidiſſe.

Petrum Arragoniæ Regem qui contrà Eccleſiæ Romanæ inhibitionem fecerat ſe in Regem Siciliæ coronari, & fuerat propter hoc excommunicationis vinculo innodatus, Martinus Papa per ſententiam privavit à Regno Arragoniæ, & ab his omnibus quæ ab illo de Romanâ Eccleſiâ in feodum tenebantur, ejuſque vaſſallos ab ipſius fidelitate abſolvens, Regnum Arragoniæ cum ſuis pertinentiis Carolo Regis Franciæ Philippi filio, nepoti ſcilicet dicti Petri, contulit & conceſſit. Princeps Salernæ Carolus Regis Siciliæ filius, qui miſſus in Franciam pro ſuccurſu fuerat, reverſus eſt in Appuliam cum magnâ Nobilium comitivâ, inter quos Petrus Allenſonis Comes Philippi Regis Franciæ frater, Comes Attrebati Robertus, Comes Boloniæ, Comes Domni-Martini Joannes & Comes Burgundiæ Othelinus cum multis aliis advenerunt.

Petrus Arragoniæ ſuccurſum prægnoſcens de Franciâ Regi Carolo adveniſſe, ut dolo potiùs vel artis induſtria quàm aliquo bellandi genere contrà Regem Carolum dimicaret, & ſe & ſuos ad bellum interim præpararet, hujuſmodi belli pactum Carolo demandavit, ſcilicet ut haberet quilibet centum quos vellet & poſſet Milites in planis Burdegalis obtinere, centum contrà centum ad pugnandum ad invicem præparatos, inter quos ipſi duo debebant Petrus & Carolus computari, & qui victus fieret infamis perpetuò & abſque Regis nomine remaneret, uno contentus de cætero ſerviente qui cum eo ſolus incederet ; non veniens ad prædictum locum die Primâ Junii anni ſubſequentis ſic paratus, ſimiles pœnas & etiam perjurium incurrebat.

Digitized by Google

MCCLXXXIII.

Guido de Monte-forti à cuſtodiâ quâ diù detentus fuetas per Papam Martinum liberatus, ab eodem Pontifice in ſuorum auxilium miſſus eſt iu Romaniolam; cui terras & civitatea Eccleſiæ quas Guido de Monte-feltri occupaverat ſtatim reſtituens, juravit ſe mandatis Eccleſiæ pariturum. Sic igitur terrâ Romaniolæ ad mandatum Papæ pacificè reverſa exceptâ civitate Urbinasi, Guido de Monte-forti hoſtiliter illam aggreſſus, quidquid easrà muros reperit accipit & devaſtat.

Primâ die Junii Carolus Rex Siciliæ apud Burdegalas pugnaturus contrà Petrum Arragoniæ Regem venit modo quo ſibi mandaveras præparatus, ſed non auſus accedere dictus Petrus ut promiſerat, nocte tamen adveniens ſtatutam diem præcedenti cum duobus ſocus, ut traduns aliqui, loco privato & remoto loquutus eſt cum Burdegalis Seneſcallo, prætendens quod ſervare non poteras pactum ſuum, nec anderet propter fortitudinem Regis Franciæ qui ibidem advenerat, imminentem. Quo, ut dictum eſt, minimè comparente Rex Carolus cum Rege Franciæ Philippo nepote ſuo in Franciam ſe retraxit, & ibidem moram traxit uſque ad menſem Martium ſubſequentem. Quidam Miles ab Hiſpaniâ Joannes Minimus nominatus, Regis Franciæ ſtipendiarius, à parte Navarræ Regnum Arragoniæ invaſit, & Petro abſente auxiliumqne ſibi [undecumque] perquireute plura oppida Regni ipſius occupavit.

Comite Rufo Tuſciæ defuncto, Guido de Monte-forti, qui filiam ejus habebat in conjugem, de Papæ Martini licentia, obſidione Urbinatis relictâ, exercitu dimiſſo, in Tuſciam ſe tranſtulit, & terram quæ ſibi obvenerat rasione conjugis ſuæ contrà Comites Floræ & Anguillariæ qui eam impetebant, viriliter defenſavis, & gentes illorum quamplurimos interfecit. Carolus Rex Siciliæ Regi & Regno Franciæ valedicto, in terram ſuam Appuliæ reverſus eſt; cujus adventum Siculi agnoſcentea, cum viginti ſeptem galeis armatis gentibus munitis venerunt prope Neapolim, proferentes multos clamores & belli indicia quibus poſſent aliquos ante Regis Caroli adventum offendere, & moverent filium ejus & ibidem exiſtentes Francigenas ad pugnandum. Quos audiens Princeps Salernæ Caroli Regis filius, qui dimiſſo Comite Attrebatenſi Roberto in Calabriâ certis de cauſis illuc advenerat, motus & incitatus clamoribus eorumdem, damnosè ſumens audaciam cum ſuis intravit galeas, & ipſos fortiter aggreſſus eſt; ſed quia navalis prælii gens ſua ignara exſtitit, & fraude nautarum potiùs deceptus, ut dicitur, devictus & captus apud Meſſanenſem urbem ducitur captivandus: quartâ verò die ſequenti Carolo patre ejus adveniente Neapolim, Neapolitanos qui jam poſt Principis captionem ſpiritum rebellionis conceperant, & gentes ſuas inde expulerant caſtigavit, & eos [conniventibus oculis, quaſi inſcius promiſſorum,] à ſuis permiſit ſequacibus cruciari. Tandem parato exercitu versùs Regium urbem Calabriæ ubi erat Comes Attrebati nepos ſuus, ſe sranſtulit, Farum tranſire cupiens, ut Meſſanam urbem Siciliæ obſideret; ſed non valens quod conceperat adimplere, vaſa ſua navalia in portu Brunduſii, ne per flatus hyemales frangerentur, aut ne ab inimicis capi contingeret, deſtinavit.

MCCLXXXIV.

Comes Joviniaci illuſtris Francigena, qui in obſidione remanſerat Urbinatis, contrà inſtructionem Guidonis Montis-fortis faciens aſſultum ad urbem, ibidem eaſtitit interfectus. Philippus Regis Franciæ Philippi filius major natu, in feſto Aſſumpsionis beatæ Virginis Masris Domini Miles novus efficitur, & in craſtino Joannam filiam defuncti Regis Navarræ Comitiſque Campaniæ Henrici apud Pariſius deſpouſavit. In Vigiliâ ſanctæ Catharinæ Virginis santa fuit venti vehementia de nocte, quòd multæ domus multaque Monaſteriorum clocheria, & multæ fortes & magnæ arborea per Regnum Franciæ corruerunt. Septimo die menſis Januarii Carolus Rex Siciliæ defunctus eſt, cujus mortem Papa Martinus intelligens, lugubres dies cum ſuis Cardinalibus, ſicut licuis, celebravit; [& Attrebatenſi Comiti Roberto, cui tuselam Regni Siciliæ & puerorum captivi Principis Salernæ Caroli defuncti Regis filii committebat, magnam ſummam pecuniæ ad eorum ſubſidium deſtinavit.] Et quia idem Princeps Carolus captivatus patri poſtea ſucceſſit in Regno, nos eidem annos uſque ad coronationem ſuam attribuimus ſubnotatos. Menſe Martio Philippus Rex Franciæ adversùs Arragones excommunicasos à Papa iter arripuit, ut Regnum Arragoniæ ſuo collocatum filio per Romanam Eccleſiam acquireret, ſi valeret.

MCCLXXXV.

Die Mercurii poſt Reſurrectionem Dominicam Papa Martino defuncto, Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus quartus Honorsus quartus natione Romanus, præſidet. Hic ſtatim poſt promotionem ſuam tam Comiti Attrebatenſi in Apuliâ, quàm cæteris ſtipendiariis certis in locis per prædeceſſorem ſuum Papam Martinum ordinatis, eos confovendo contulit ſtipendia, & ad ſuſcepta negotia proſequenda ſollicitè animavit. Diverſarum afflicti paſſionum & ægritudinum ad ſepulcrum Romani Pontificis Martini quarti venientes, ibi multis videntibus ſunt ſanati. Petrus Arragoniæ præagnoſcens qood Rex Franciæ Philippus exercitum ad Regnum Arragoniæ pervadendum adduceret, ſtatim ſe de Siciliâ tranſtulit in Arragoniam, verens amittere Regni jura; & quia Meſſanenſes Principem Salernæ Carolum ad quoddam caſtellum tranſtulerant, eorum infidelitatem metuens fecit eum de Siciliâ in Arragoniam tranſportari, & ipſum ibidem diligentiſſimè cuſtodiri. Philippus Rex Franciæ circà feſtum S. Joannis Baptiſtæ dominium Regni Arragoniæ pervadens, primò in Roſſilionis finibus Januam civitatem ſibi contrariam aggreſſus eſt, & in brevi totam deſtruens, per locum devium juxtà paſſum Ecluſæ montes Pyreneos aſcendit, & uſque Geronnam urbem fortiſſimam ſuum exercitum introduxit. Quod videntes Arragonii qui in ſummo paſſûs Ecluſæ vertice ubi erat fortior terræ illorum introitua, armati ſteterant, nec per aliunde credebant Regem Francorum aſcendere, admirantes ſimuerunt valde, & timore perterriti ad urbes & oppida confugerunt. Rex autem Franciæ Geronnam obſidens, & ibidem aſſultus plures faciens multum cives debilitavit; ſed ipſi fortiter repugnantes ſe per tres menſes vel circiter tenuerunt. In ipſo verò obſidionis termino, videlicet die Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis Matris Domini, cum miſiſſet Rex Franciæ ad portum Roſarum maritimum, ubi claſſis regia permanebat, pro victualibus quæ ibi ſervabantur exercitui aſportandis, Petrus Arragoniæ Rex, qui hoc novit, iter cum quingentis equitibus armatorum, & tribus millibus peditum occupavæ, ut poſſet in reditu Francorum victualia deprædari; ſed ejus inſidias præagnoſcens Franciæ Conneſtabularius Radulfus dominus de Nigellâ cum Comite

Marchiæ, & Joanne de Hardicuriâ Mareſcallo, aſſumptis illicò centum quinquaginta ſex equitibus armatorum eidem occurrere feſtinavit. Videntes autem Arragonii quia pauci ad ſuorum numerum contrà ſe veniebant, Francorum fortitudinem ignorantes, illos protinùs invaſerunt: ſed Franci fortiter repugnantes, Regem Arragoniæ in armis incognitis præliantem, ſuis ferè omnibus occiſis, ſaucium ad mortem de bello fugere compulerunt; qui in quadam Abbatiâ ſe reponens, ſatis citò poſtea Francia ignorantibus exſpiravit. Et quamvis in illo prælio fortiores & nobiliores Regni Arragoniæ adfuiſſent, pauci tamen de tanto numero vivi ad propria rediere. Gerondenſes poſtmodum ſuccurſum minimè exſpectantes urbem ſuam Regi Franciæ reddiderunt; quâ munitâ gente ſuâ, Rex qui Petri Regis interitum ignorabat, & infirmitatem incurrerat, parte ſui licentiatâ navigii, verſus Narbonam propter inſtantem hyemem ſe retraxit. Cujus reditum cognoſcentes Arragonii, naves quæ in portu Roſarum remanſerant, occiſis de gente Francorum quamplurimis, rapuerunt, & ſatis citò poſtea Geronnam urbem obſidentes, Francos qui ibidem ad cuſtodiam relicti fuerant, ad deditionem coegerunt. Rex autem Franciæ qui infirmus receſſerat, dum veniſſet apud Perpeignacum defunctus eſt; cujus caro & viſcera apud Narbonam in majori Eccleſiâ ſunt ſepulta, & oſſa cum corde apud S. Dionyſium in Franciâ deportata. Sed antequàm ibidem traderetur ſepulturæ, inter Monachos dicti loci & Fratres Prædicatores Pariſius commorantes propter illud cor regium magna diſſentio fuit orta. Volebant etenim dicti Fratres Monachis invitis illud cor ad ſepeliendum in ſuâ Pariſienſi Eccleſiâ obtinere, eo quod Philippus juvenis Rex & Regni ſucceſſor ipſum conceſſerat cuidam Fratri de Ordine Jacobito; ſed tandem Rex Fratrum inſtantiâ pulſatus, qui ſe reputabat dedicere pudoroſum, contrà multorum conſilium fecit illud Pariſius ſepeliri in Fratrum Eccleſiâ Prædicatorum. De quo determinatum fuit poſtmodum per plures Magiſtros Theologos, quod neque Rex neque Monachi dare poſſent, neque fratres ſine diſpenſatione Summi Pontificis retinere. Philippus autem patri ſuccedens in Regno, Remis cum uxore ſuâ die feſto Epiphaniæ in Regem Franciæ coronatur. Reliquit autem Philippus Rex defunctus duos filios, Carolum Comitem Valeſii, & Philippum prædictum Regem Franciæ ex primâ conjuge Reginâ Izabelli; & tres alios, ſcilicet Ludovicum Comitem Ebroicæ civitatis, Margaretamque Reginam Angliæ, ac Blancham Duciſſam Auſtriæ ex Maria de Brabanto ſecunda uxore.

Philippus Pulcher. MCCLXXXVI.

Alphonſus filius Petri Arragoniæ Regis, patri in Regno ſucceſſit, & Jacobus ejus frater cum matre Conſtantia Siciliam occupans, contrà inhibitionem & mandatum Romanæ Eccleſiæ fecit ſe in Regem Siciliæ coronari. Honorius Papa ſententiam quam Martinus Romanus Pontifex prædeceſſor ſuus contrà Petrum Arragoniæ Regem protulerat, in filios ipſius Alphonſum & Jacobum atque matrem eorum Conſtantiam eâdem firmitate & edicto ſimili confirmavit. Eduardus Rex Angliæ in Franciam evocatus, fecit homagium Regi Franciæ pro Ducatu Aquitaniæ & cunctis aliis quæ in Regno ipſius Regis Franciæ obtinebat; & inde apud Burdegalam terræ Gaſconiæ urbem Metropolim accedens, ibidem in Natale Domini grande tenuit Parlamentum, in quo loco nuntios plures recipiens Arragoniæ, Siciliæ, Hiſpaniæ, ſuſpectum fuit ne aliquid contrà Regnum & Regem Franciæ moliretur; deliberationem tamen Principis Salernæ conſanguinei ſui capti à Siculis, erga Regem Arragoniæ Alphonſum qui eumdem tenebat in carcere, procuravit.

Menſe Septembri defunctus eſt Matthæus Abbas ſancti Dionyſii in Franciâ Regni Franciæ Conſiliarius principalis, qui Monaſterium ſuæ domûs à retroactis temporibus inceptum miro & ſumptuoſo opere ferè à mediâ parte uſque ad ultimum conſummavit, & Abbatiam ſuam quam in rebus & ædificiis quaſi conſumptam invenerat, novis muris & domibus ſumptuoſis reparans ſuo tempore ditatam reddidit, & multum in redditibus augmentavit; cujus doctrinâ & religione præcipuâ imbuti Monachi ejuſdem loci, plures fuerunt diverſis in Monaſteriis Abbates poſtmodum conſtituti. Die Paraſceves Paſchæ Honorio Papa mortuo, Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus quintus Nicolaus quartus præſidet.

MCCLXXXVII.

Apud Accon urbem Syriæ Rex Cypri fecit ſe in præjudicium Regis Siciliæ in Regem Jeruſalem coronari; & quia id Templarii & fratres Hoſpitalis permiſerant, res eorum & bona per Apuliam & terram Regni Siciliæ in manu Regia capiuntur. Alphonſus Rex Arragoniæ contrà ſuum patruum Regem Majoricarum, qui de parte Eccleſiæ ſe tenens ipſum in hoc offenderat, inſurgit, & Regni ſui terras aliquas occupavit. Græci ab unitate Eccleſiæ Romanæ ſeparantes ſe, ſibi Papam & Cardinales, ut dicitur, creaverunt. Comes Robertus Attrebati tutor Regni Siciliæ, apparatum faciens ad debellandos Siculos, Guidonem de Monte-forti Militem miſit apud Venetias & per totam Tuſciam vaſa navalia congregare.

Circà Natale Domini venerunt ad Curiam Romanam nuntii Arragonum & Siciliæ, proponentes in Conſiſtorio coram Papa & Cardinalibus multa falſa & frivola, quæ apud aliquos favorem non minimum invenerunt. Primò excuſabant Arragonii Regem ſuum Alphonſum eo quod nuntios poſt patris obitum ad Romanam curiam non miſiſſet, dicentes quòd tranſire non poterant propter guerras ſibi eodem tempore imminentes. Secundò ſuum dicebant dominum innocentem, quia in nullo conſcium facti patris. Tertiò quia diù ante patris obitum Regni poſſeſſionem habuerat, in quâ remanens petebat ſibi pacificè dimitti, & quòd Papa ipſum non permitteret ſuper hoc ab aliquibus indebitè moleſtari. Quartò ſe ad ſervitium Romanæ Eccleſiæ offerebat, & ſicut fuerant prædeceſſores ſui eidem Eccleſiæ obedientes & devoti, hoc intendebat præcipuè imitari. De primo Papa non curavit; ad ſecundum ſic reſpondit: Placet nobis quamplurimum quòd eſſet innocens, ſed oſtendit contrarium, mittens & mittere non ceſſans in terram noſtram Siciliæ gentem ſuam, nobis & Regi Siciliæ rebellantem; item quòd noſtrum minimè permittit interdictum in terrâ Arragoniæ obſervari, & quòd patrui ſui Majoricarum Regis Eccleſiæ adjutoris terram & dominium occupavit; item quod detinet Principem Salernæ Carolum innocentem, quem quamdiù tenebit, non inveniet apud nos gratiam vel favorem; & licet Regnum Arragoniæ teneat, in hoc tamen dicimus [ipſum] minimè jus habere, ſed Carolum fratrem Regis Franciæ, cui per Romanam Eccleſiam eſt collatum. Verumtamen ſi ipſe de ſuâ velit juſtitiâ coram nobis contendere, parati ſumus ſi venerit audire eum, & dare ſibi juſtitiæ complementum. Poſt venerunt duo fratres Minores nuntii Siculorum, proponentes quomodo diù fuiſſent à Gallicis oppreſſi,

& cum minimè poſſent ampliùs ſuſtinere ipſos, curialiter de terrâ ſuâ ejicere intendebant. quando quidam maligni ſubito irruerunt crudeliter in eoſdem, quod diſplicuit bonis viris: Conſtantiam etiam matrem Jacobi occupatoris Siciliæ excuſabant de malitiâ, dicentes quia tamquam mulier viro ſuo obediens in terram Siciliæ advenerat, & petebant ut Jacobum ejus natum, quem Siculi Regem elegerant, Romanus Pontifex confirmaret. Hæc & multa alia proponentes frivola, fecit eos Papa recedere, dicens ut ſanius vel melius conſilium procurarent.

MCCLXXXVIII.

Multis undecumque galeis circà Aſcenſionem Domini apud Neapolim ad expugnandum Siculos congregatis Appuliæ, quidam Miles nomine Reginaldus de Avellâ Comitis Attrebatenſis conſilio & præcepto cum pluribus armatis galeis mare intrans, Cathinenſem Siciliæ urbem de facili occupavit, & eamdem muniens gente ſuâ, vaſa ſua vacua redire fecit Neapolim, in quibus ſicut promiſerant ex condicto alii plures in ejus auxilium debebant occurrere feſtinanter; & interim dum ſe parant, Siculi dictum Militem obſidentes, cum diu ſe viriliter defendiſſet, tandem ad deditionem cum ſuis ſalvâ vitâ & mobili coëgerunt. Et dum ad ejus ſubſidium Guido de Monte-forti, Comes de Bregnâ, Philippus filius Flandrenſis Comitis Guidonis, & plures alii de Regno Franciæ bellatores advenerant à Siculis navali prælio in mari devicti & à Rogero de Daureâ eorum Amiralio capti diverſis ſunt carceribus mancipati; ſed omnibus fere poſtmodum redemptis pecuniâ, ſolus in carcere Guido de Monte-forti periit, qui deinceps non potuit prece vel pretio quamvis multum pro eo offerretur, redimi, dolo tentus, ut dicitur, Regis Angliæ Eduardi.

Joannes Dux Brabantiæ & Comes de Lucemburgo versùs Leodium magnum exercitum congregantes, pro Comitatu de Lamburgo adverſus ſe invicem pugnaverunt, & hinc inde acerrimo commiſſo prælio, Comes de Lucemburgo cum tribus filiis ibidem eſt interfectus, & Archiepiſcopus Colonienſis ac quamplures alii, qui in ejus auxilium contrà Ducem advenerant, capti ſunt pariter & detenti, Duce victoriam obtinente. Princeps Salernæ Carolus circà Purificationem beatæ Virginis matris Domini de Regis Aragonum carcere liberatur, eo pacto quòd redderet magnam ſummam pecuniæ, & pacem pro poſſe ſuo Arragonenſium erga Romanam Eccleſiam & Regem Franciæ procuraret. Quòd ſi procurare minimè poſſet, infrà triennium prout juraverat compellitur reverteretur ad carcerem, & donec iſta compleviſſet obſides tres de ſuis filiis, & nobiles quadraginta tradere coactus eſt. Tripolis civitas transmarina à Soldano Babyloniæ capitur, ubi multa Chriſtianorum millia trucidantur, & reliqui captivantur; cujus captione perterriti Accuenſes, biennes trebas protinùs requirunt & accipiunt à Soldano.

MCCLXXXIX.

Mille quingenti ſtipendiarii in terræ ſanctæ ſubſidium à Papa Nicolao in Accon miſſi, contrà voluntatem civium Templi & Hoſpitalis militiâ armati de Accon exeuntes, trebas cum Soldano initas irrumpunt, & versùs Caſalia & Sarracenorum oppida incurſantes, abſque miſericordiâ Sarracenos utriuſque ſexûs quos reperiunt occiderunt, qui pacificè ſub trebis initis quieſcere ſe credebant. Princeps Salernæ Carolus liberatus de carcere venit Romam, & ibidem die Pentecoſtes à Papa Nicolao in Regem Siciliæ coronatus, abſolvitur à juramento quod Regi fecerat Aragonum. Jacobus occupator Siciliæ cum magno exercitu terram intrans Calabriæ, Gaëtam obſidet civitatem; cui de Româ Rex Carolus occurrere feſtinans, obſeſſos protinus liberavit: nam dum utrimque ad prælium ſe pararent, adveniens quidam Miles Angliæ Regis ex parte domini ſui, trebas uſque in duos annos inter eos procuravit. Babyloniæ Soldanus cognito quod ſuis versùs Acconem fecerant Chriſtiani, illicò mandavit Acconenſibus niſi redderent deſtructores ſuæ gentis, quòd infrà anni circulum civitatem eorum ſicut Tripolim in exterminium adduceret & ruinam. Quod illi facere non valentes, iram & ejus offenſam mirabiliter occurrerunt. Ludovicus Regis Franciæ Philippi primogenitus ex Joanna Regina filius, quarto Nonas Octobris naſcitur.

MCCXC.

Appropinquante termino quo Soldanus Babyloniæ Acconenſes minatus fuerat impugnare, de Babyloniâ exiens versùs Acconem cum infidelis populi infinitâ multitudine properavit; ſed gravi arreptus ægritudine jam peracto medio itinere in lectum mortis decidens, ſeptem Amiratos quemlibet habentem ſub ſe quatuor millia equitum & viginti millia peditum armatorum illuc mittere non omiſit. Qui circà medium menſis Martii Accon appulſi, civitatem diverſis aſſultibus uſque ad ſubſequentis menſis medium vexaverunt, ſed nihil dignum memoriâ peregerunt. Cum verò Soldanus interim mortem ſibi proximam imminere conſpiceret, vocatis amicis ſuis totius exercitûs Amiratis, filium ſuum qui præſens aderat fecit loco ſui Principatûs Soldanariæ gubernaculo ſublimari, & hoc peracto ſatis citò poſtea exſpiravit. Novus igitur Soldanus ſepulto patre illicò versùs Acconem cum innumerabili movit exercitu greſſus ſuos, & appropinquans uſque ad unicum miliare civitatis ibidem tentoria figi fecit. Suis ergo machinis & inſtrumentis aliis præparatis, & contrà civitatem etiam applicatis, à quarta die menſis Maii per decem dies continuos Sarraceni Chriſticolas impugnantes, & infrà urbem per jactum lapidis manualis groſſos lapides immittentes, eam non modicum damnificaverunt, civibus habere permittentes. Quo cives perterriti, theſauros à civitate cum mercibus & ſacroſanctis Reliquiis, ſeneſque & debiles, mulieres & pueros atque cunctos ad pugnam mutiles in Cyprum fecerunt navigio transportari: multi etiam perpendentes quòd fiebant diſcordiæ inter cives, cum omnibus rebus ſuis tam equites quàm pedites recrſſerunt, & ſic non remanſerunt in Accon niſi millia duodecim vel circiter, quorum erant equites quingenti & reliqui pedites ſtrenui bellatores.

Quintâ verò decimâ die Menſis Maii tam gravem impetum murorum cuſtodiis dederunt perfidi Sarraceni, quòd ferè Regis Cypri cedente cuſtodiâ, niſi nox obſcuriſſima adfuiſſet & aliquantulæ defenſionis aliunde venientis perſtetiſſet impetus, civitatem adverſarii intraviſſent. Nocte igitur inſequuta Rex Cipri Teutonicorum militiæ Miniſtro ſuam tradens cuſtodiam ad tuendum, ad ipſam ut dicebant mane proximo reverſurus, cum ſuis omnibus & cum ferè tribus millibus aliorum per mare turpiter fugit nocte illâ. Sarraceni autem ad congrediendum in craſtino venientes, & paucos ad propugnacula videntes cuſtodiæ Regis Cipri apparere defenſores, illuc undique cucurrerunt, foſſatum ex eâ parte lignis & aliis implentes, & murum illicò perforantes. Intrantes igitur cum magno impetu civitatem, Chriſtianos ferè uſque ad medium urbis viriliter repulerunt, ſed priùs hinc inde occiſorum maximâ ſtrage factâ, per Mareſcallum & Miniſtrum militiæ Hoſpitalis ab urbe in

veſpere

veſpere diei illius ſunt repulſi & die ſimiliter ſubſequenti. Sarraceni verò die tertiâ ad conflictum undique venientes, per portam ſancti Antonii intraverunt, & cum Templariis & Hoſpitalibus confligentes eos letaliter proſtraverunt. Sic urbem denique capientes, eam cum muris & turribus, domibus & Eccleſiis funditùs everterunt. Patriarcha verò & Magiſter Hoſpitalis lethaliter ſauciatus, tracti à ſuis in Dromundo in mari cum pluribus perierunt, & ita Acon ſolum Chriſtianitatis aſylum illis in partibus, peccatis noſtris exigentibus, ab inimicis fidei deſtructa eſt, quia non fuit qui ejus ſuccurreret anguſtiæ ex omnibus Chriſtianis.

Carolus Comes Valeſii frater Regis Franciæ Philippi, ad preces Caroli Regis Siciliæ quittans jus quod habebat in Arragoniæ & Valentiæ Regnis, unam de filiabus ſuis in craſtino Aſſumptionis beatæ Virginis Dei Genitricis Mariæ apud caſtrum Corbolii deſponſavit; ob cujus matrimonium contrahendum, & etiam Regnorum quittationem à Carolo Comite factam, dederat ipſe Rex Siciliæ eidem Carolo Andegaviæ & Cenomaniæ Comitatus.

MCCXCI.

Gens caſtri quod Valentianas dicitur in pago Flandriæ & Hannoniæ ſiti, contrà Joannem Comitem Hannonienſem dominum ſuum, qui eos nimis indebitè ſatagebat opprimere, rebellavit, & diù contrà dictum Comitem ſe tenentes, gentes ejus de villâ ſuâ turpiter ejecerunt, filium Flandrenſis Comitis Guillermum in ſuum defenſorem & Dominum advocantes. Radulfo Rege Romanorum mortuo, vir non multùm locuples, ſed in armis ſtrenuus Adulphus de Naaſſo comes eligitur, & in Regem pacificè coronatur.

Acconis civitatis tranſmarinæ Papa Nicolaus deſtructione cognitâ, per ſuas patentes litteras Prælatos Regni Franciæ quid ad terræ ſanctæ ſubſidium & recuperationem magis eſſet neceſſarium ut ſibi demonſtrarent, conſuluit, & ut ad hoc Regem Franciæ, Barones & Milites ac ſe ipſos & minorem populum incitarent, humiliter exoravit: cujus mandatis & precibus Prælati devotiſſimè annuentes, Metropolita quilibet per ſe in ſuâ diœceſi Epiſcopos, Abbates & Priores, atque ſapientes Clericos congregavit, & Conciliis celebratis ad invicem, Papæ quod fecerant mandaverunt, conſulentes ſcilicet quòd oportet primitùs totius Chriſtianitatis Principes & Barones invicem commotos paci & concordiæ revocare, & maximè ſedare Græcos, Siculos & Arragones, & tùc demùm ſi Summus Pontifex annueret, aut eſſe neceſſarium judicaret, Crux auctoritate ipſius per totum Chriſtianitatis Imperium prædicaretur.

Joannes Dux Brabantiæ reconciliatus filio de Luceburgu Comitis, cujus patrem in bello peremerat, fecit eidem filiam ſuam in fœdus amicitiæ deſponſare. Joanna Comitiſſa Bleſis mortuâ, ejus conſanguinei Comes ſancti Pauli nominatus Hugo & fratres ipſius, atque Galtherius Caſtellionis dominus hereditatem ad invicem partiuntur. Hugo verò Guidoni fratri ſuo Comitatum ſancti Pauli derelinquens, Bleſenſis Comes efficitur. Papa Nicolao defuncto, Eccleſia Romana per duos annos & ampliùs vacavit, Antiſtite viduata.

Adulphus. MCCXCII.

Eduardus Rex Angliæ ex conceptâ diù ante malitia, ut dicebant aliqui, magnum apparatum faciens, fingendo quòd properaret in terram ſanctam celeriter proficiſci, per homines ſuos de Baionâ civitate Gaſconiæ & quamplures alios Regni ſui navibus aſſumptis, & bellico apparatu in magnâ multitudine, fecit gentes & ſubditos Regis Philippi Franciæ de terrâ Normaniæ & locis aliis per mare & terram nequiter impugnare, innumeros ex ipſis crudeliter occidendo, capiendo & detinendo, & naves eorum quamplurimas frangendo, & illorum ſuperſtites cum bonis & mercibus in Angliam tranſvehendo. Invaſerunt etiam prædicti homines Regis Angliæ Eduardi proditionaliter villam Regis Franciæ quæ Rochella nominatur, facientes in eadem quamplurimos inſultus, & occidentes aliquos, ac villæ damna quamplurima inferentes; quod ad Regis Franciæ cum veniſſet notitiam, & Regi Angliæ demandaſſet atque tenentibus locum ejus in Gaſconiam, ut certum numerum prædictorum hominum malefacturum apud Petragorum in ſuâ mitterent priſione, pro faciendo de ipſis quod ratio ſuaderet & juſtitia poſtularet; mandato ejus parere contumaciter & contemptibiliter eſt neglectum; quapropter Rex Franciæ fecit per ſuum Conſtabularium Radulphum de Nigellâ dominum Militem in manu ſuâ totam ſaiſire Gaſconiam ut pote ad ſui Regni feodum pertinentem, faciens citare ad ſuum Parlamentum Regem Angliæ Eduardum.

Cum Joannes Comes Hannoniæ juxtà terræ ſuæ confinium gentes & ſubditos Regis Franciæ, & Eccleſias in ejus conſtitutas cuſtodia moleſtaret, nec vellet ad preces aut mandata regalia emendare, Carolus Comes Valeſii Regis frater, apud Sanctum Quintinum Viromandiæ caſtrum magnum adverſus Comitem juſſu Regis exercitum congregavit; quem cum eſſet in proprio aggreſſurus, Joannes Comes Hannoniæ poteſtatem Regis Franciæ pertimeſcens inermis venit ad Carolum, & devotus atque cum ipſo Pariſius ad Regem veniens, quidquid adverſus eum & ſuos ſubditos jamdudum deliquerat, ad ejus beneplacitum emendavit. Apud Rothomagum propter exactiones quas nominant malam toltam, de quibus populus gravabatur, contrà Magiſtros Scacarii Regis Franciæ Miniſtrus minor populus inſurrexit, & domum Collectoris pecuniæ infringentes, ac denarios collectos per plateas diſpergentes, in urbis caſtello Magiſtros Scacarii obſederunt; ſed poſtmodum per Majorem & urbis ditiores homines ſedati quamplurimi ſuſpenduntur, & multi per Regis Franciæ diverſos carceres mancipantur. Gilo Cornuti Senonenſis Archiepiſcopus obiit, cui Stephanus Decanus ejuſdem Eccleſiæ ſucceſſit.

MCCXCIII.

Comes de Hermengoiaco contrà Fuxi Comitem Remundum Bernardi, quem de proditione appellaverat, apud Giſortium circà Pentecoſten coram Rege Franciæ & ejus Baronibus in duello cogitur dimicare; ſed ad preces Comitis Attrebati Roberti negotium ipſorum ſuper ſe Rex ſuſcipiens, à conflictu quem jam inceperant retrahere fecit illos. Rex Angliæ Eduardus pluries & ſolemniter ad Regis Francorum curiam citatus ſuper injuriis & facinoribus quæ & quas gentes ſuæ intulerant Regis Franciæ hominibus de Normanniâ & alibi, venire contemnit; ſed ut fallente conſcientiâ fraudulentiori conſilio poſſit iniquitatem perficere quam concepit, Regi Franciæ mandaſſe dicitur quòd ei quittabat quotquot ex ejus feodo poſſidebat, putans illud & ampliùs vi armorum acquirere, & ſine homagio cujuſcumque de cætero obtinere. Menſe Julio Noviomum civitas Galliæ tota igne conflagrata eſt, præter ſancti Eligii & ſancti Bartholomæi Abbatias.

Guillermus Autiſſiodorenſis Epiſcopus obiit, cui Petrus Aurelianenſis Epiſcopus ſucceſſit, & eidem Petro in Aurelianenſi Eccleſiâ Ferricus filius Ducis Lotharingiæ, qui electus fuerat in diſcordiâ ad Epi-

ſcopatum Antiſſiodorenſem. Henricus de Hiſpaniâ, quem Reges Siciliæ vinculatum per ſpatium viginti ſex annorum tenuerant, evadens de carcere apud nepotem ſuum Sancionem Regem Hiſpaniæ ſe recepit.

MCCXCIV.

Apud Barrum Lotharingiæ caſtrum ad nuptias cujuſdam filiæ Regis Angliæ Joannes Dux Brabantiæ invitatus, fuit ibidem in haſtiludio à quodam milite interfectus. Poſt duorum annorum, trium menſium & duorum dierum Eccleſiæ Romanæ vacationem, centeſimus nonageſimus ſextus CÆLESTINUS quintus præſidet. Hic frater Petrus de Moronc antea dictus, natione Apulus, Monachus & pater cujuſdam tenuis Religionis ab eo inſtitutæ, quæ ſancti Benedicti in Montibus appellatur, apud Sulmonem Aprucii vitam arctam heremiticam ducebat; hic etiam vir magnæ humilitatis, ſanctæ conditionis & famæ celebris, ætatis ut putatur annorum ſeptuaginta & ampliùs, validus tamen & compos, litteraturæ quidem modicæ ſed diſcretionis bonæ & alicujus experientiæ, ex inſperato cum Cardinales viderentur ſuper electione Papæ in ſui etiam diſcordia obſtinati & confirmati, & tunc ad tractandum de electione non convenilſent, nec alius unquam de ipſo fratre Petro eligendo mentionem aliquam habuiſſent; quodam Cardinali de fama & ſanctitate ipſius in communi conſiſtorio incidenter aliqua referente, divina, ut creditur inſpiratione, unanimi cunctorum voto, cum lacrymarum plurima effuſione in ſummum Pontificem eſt electus.

Eduardus Rex Angliæ contrà Regem Franciæ aperte & potenter [illegible], miſit in Gaſconiam claſſem [illegible] gentis ſuæ: quæ inſulam dictam *de* *Ré*, villamque Rupellam in Pictavia de parte Regis Franciæ ſe tenentem depopulans, totam incendio conflagravit. Inde verſus Burdegalam navigantes Angliæ, caſtrum Blaviæ & tres villas vel oppida ſuprà mare occupantes, gentes Regis Franciæ eorumdem cuſtodiæ deputatas, nonnullis Gaſconum perfidiâ occidendo, turpiter ejecerunt. Cum autem apud Burdegalam poſtmodum applicuiſſent, nec ibi propter Radulphum de Nigella Franciæ Conſtabularium qui intùs erat, poſſent aliquid attentare, apud Baionam civitatem ſtolum ſuum celeriter diverterunt: quam proditione civium in deditionem illicò ſuſcipientes, Francos omnes in caſtelli fortalitiâ diù expugnatos tandem poſtea fugaverunt. Papa Cæleſtinus duodecim Cardinales ſuprà numerum qui tunc aderat, ordinavit, & decretalem quam de ſummo Pontifice eligendo prædeceſſor ſuus Papa Nicolaus ſuſpenſam relinquerat, confirmavit. Comes Acerrarum in Apuliâ, quem Carolus Rex Siciliæ cuſtodem Provinciæ Comitatûs ſui conſtituerat, repertus & probatus peſſimus Sodomita, & ſui domini proditor, mandato ipſius Regis captus à poſterioribus uſque ad os veru ferreo ardenti transfigitur, & poſtea concrematur. Confeſſus eſt autem in tormento hujuſmodi, quomodo defunctum Carolum Regem Siciliæ ab obſidione Meſſanenſium proditioſè retraxerat, & qualiter poſt cum Principe Salernæ Carolo ejuſdem filio ſe capi permittens, Siculos ipſum captum Principem volentes honore Regio inſignire, & Arragones de ſua terra expellere, diſturbavit.

Circà Dominicum Adventum Cæleſtinus Papa neſcio quo ductus ſpiritu, in pleno Conſiſtorio coram cunctis annulum, mitram & ſandalia deponens, omni Papatûs officio & beneficio totaliter reſignavit. Poſt quem Romanæ Eccleſiæ centeſimus nonageſimus ſeptimus BONIFACIUS octavus natione Campanus, præſidet. Hic Cæleſtinum Papam depoſitum volentem ad locum unde aſſumptus fuerat redire, minimè permiſit, ſed honorificè fecit eum diligenti cuſtodiâ in loco tutiſſimo cuſtodiri. Radulfus de Grandivillâ frater Ordinis Prædicatorum, qui juſſu Cæleſtini Papæ depoſiti apud Pariſius in Patriarcham Jeruſalem conſecratus fuerat, Romam veniens fuit à Papa Bonifacio degradatus.

Romanorum Rex Adulfus Regi Angliæ Eduardo pecuniâ contrà Regem Franciæ confœderatus, fecit Regem Franciæ ex parte ſui poſt octabas Nativitatis Dominicæ diffidare, ſed auxiliarus ſibi deficientibus nequivit perficere quod optabat. Guido Comes Flandriæ occultè Regi Angliæ contrà dominum ſuum Regem Franciæ confœderatus, veniens cum quâdam filiâ ſuâ Pariſius, quam volebat in Angliam Regi Angliæ deſponſandam mittere, juſſu Regis Franciæ cum illa in cuſtodiâ detinetur; ſed ipsâ poſtmodum remanente cum pueris Regalibus educandâ, Comes ſatis citò poſtea liberatur. Carolus Comes Valeſii frater Regis Franciæ Philippi, in Gaſconiam cum magno exercitu deſtinatus, Rioncium p caſtrum fortiſſimum quod Gaſconum proditione Anglici detinebant, obſidione [illegible]: ibi enim erant Joannes de ſancto Joanne, & Joannes de Britanniâ, atque cæteri Regis Angliæ Eduardi egregii bellatores. p

MCCXCV.

Radulfus dominus de Nigellâ Franciæ Conneſtabularius, qui à Burdegalâ in juvamen Caroli fratris Regis Franciæ apud Rioncium veniebat, munitionem quamdam Pondeniacum dictam, quam in viâ obſeſſam octo diebus tenuerat, pactione factâ cum Anglicis qui eam cum Gaſconibus defendebant, ut vitâ ſalvâ recederent, illam die Reſurrectionis Dominicæ in deditionem recepit, & dimiſſis Anglicis Gaſcones apud Rioncium numero ſexaginta adduxit ad Carolum, quos ipſe fecit feriâ quintâ Paſchæ omnes in patibulis ante fores Rioncii permulctari. Illi autem de Caſtro Rioncii hoc videntes, & cognito quod apud Pondeniacum hos Anglici prodidiſſent, adversùs gentes Regis Angliæ qui ſecum intùs erant indignatione graviſſimâ ſunt permoti. Propter quod Joannes de ſancto Joanne & Joannes de Britanniâ nocte ſupervenientе cum cæteris Anglicanis de oppido fugientes, vix per littus Oceani aſcenſis navibus evaſerunt, ſed à Gaſconibus inſequuti, plurimi antequàm naves aſcenderent ſunt occiſi: die verò Veneris ſubſequentis in mane perſpicientes Francigenæ nocte illâ diſcordiam fuiſſe in oppido, paucis reſiſtentibus aſſultu facto caſtrum protinùs intraverunt, & captis pariter & occiſis multis Gaſconibus, villam & caſtrum dominio Regis Franciæ ſubjecerunt. Simon Præneſtinus & Berardus Albanenſis Epiſcopi Eccleſiæ Romanæ Cardinales, propter pacem inter Regem Franciæ & Regem Angliæ faciendam in Franciam à Papa Bonifacio deſtinati, menſe Maio Pariſius advenerunt. Carolus Comes Valeſii poſt Caſtri Rioncii captionem villam ſancti Severii obſedit, & eam toto tempore æſtivali diverſis aſſultibus vexatam, ad deditionem venire poſtmodum coëgit; ſed illo poſtea reverſo in Franciam, gens villæ infida rebellionis ſpiritum reſumens, à fidelitate Regi Franciæ pollicitâ reſiluit.

Sancio Rex Caſtellæ defungitur, cujus binos pueros ætatis parvulos, quos de quadam Sanctimo-

p *Rioncium*] Chr. Nangii Gall. MS habet hoc loco *La Riolle*.

mali feminâ ſibi matrimonio conjunctâ genuerat, Henricus ejus patruus, quem de priſione Regis Siciliæ ſuprà retulimus evaſiſſe, ſub protectione tutoria cuſtodivit. Frater Ægidius Auguſtini poſt Simonem de Bello-loco factum Epiſcopum Præneſtinum per Papam Bonifacium, Bituricenſis Archiepiſcopus eſt effectus. Hic de Ordine Eremitarum ſancti Auguſtini in Pontificem aſſumptus, plurimos libros ſuper ſeriem ſacræ ſcripturæ & Philoſophiæ compilavit.

Regis Franciæ ingens claſſis apud Dovoram portum Angliæ applicans, quidquid erat extrà muros rapuit & incendit; & cum potuiſſet tantus exercitus totam Angliam de facili occupaſſe, Matthæi de Munmorenciaco & Joannis de Hardicuriâ claſſis illius Amiraliorum auctoritate prohibitus, redire inefficax compulſus eſt. Regina Franciæ Margareta uxor ſanctiſſimi Regis Franciæ Ludovici, Pariſius obiit, & in Eccleſiâ ſancti Dionyſii in Franciâ juxtà Regem ſanctiſſimum Ludovicum conjugem ſuum honorificè ſepelitur. Hæc antequàm deceſſiſſet, Pariſius apud ſanctum Marcellum Cœnobium ſororum Minorum in quo honeſtiſſimè diù vixit, conſtituit & fundavit. Alphonſo Rege Arragoniæ defuncto, Jacobus occupator Regni Siciliæ ejus frater in Arragoniam ſe transferens, ſuſcepit apicem regiæ dignitatis; qui factâ pace cum Carolo Rege Siciliæ unam de filiabus ſuis deſponſavit, & obſides quos Alphonſus frater ſuus Rex defunctus ſuſceperat à Rege Siciliæ, liberavit; alter verò frater ejus Fredericus Siciliam poſt eum occupavit.

MCCXCVI.

Cæleſtinus Papa depoſitus diem clauſit extremum. Scoti Regi Franciæ fœderati incurſant Regnum Angliæ & deveſtant; ſed dum à vaſtatione redeunt, Joannes Rex eorum proditus à quibuſdam capitur, & Regi Angliæ deſtinatur. Petrus & Jacobus de Columnâ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, qui Cæleſtini Papæ depoſiti depoſitionem indebitam fuiſſe, & injuſtam Bonifacii promotionem fieri aſtruebant, per hoc Romanam Eccleſiam intendentes ſchiſmate commoveri, à Cardinalatu per Papam Bonifacium deponuntur, & omnibus bonis Eccleſiaſticis & beneficiis ſunt privati. Alphonſus & Ferrandus filii Blanchæ filiæ ſancti Regis Franciæ Ludovici, ex filio Regis Caſtellæ mortuo Ferrando primogenito, qui à jure Regiæ dignitatis & excellentiæ ſibi debito per Alphonſum avum ſuum totaliter privati fuerant, & propter hoc in Franciâ exulabant, Regis Sancionis patrui eorum interitu intellecto, itinere feſtinato petunt Hiſpanias, & pactum cum Jacobo Rege Arragoniæ facientes, ejus & fratris ſui [q] auxilio, atque filii Joannis Minimi Baronis Hiſpaniæ Regnum Legionenſe primitiis incurſantes, ſibi totaliter ſubjecerunt; quod Alphonſus fratrum primogenitus, ſtatim cuidam Joanni patruo ſuo in ejus auxilium adventato, à ſe in feodum tenendum contulit & permiſit, per quod factum gentis ſuæ corda mirabiliter ad ſe traxit.

Exactio quædam non inſolita, quam nominant malam toltam, per Regnum Franciæ, primò à mercatoribus ſolummodo, deinde centeſimus, poſt quinquageſimus bonorum omnium cujuſcumque tam à Clericis quàm Laïcis propter guerram iſto tempore diſcurrentem inter Reges Franciæ & Angliæ exactatur; propter quod Bonifacius Papa ſententiam decrevit, ut ſi Reges aut Principes vel Barones totius Chriſtianitatis de cætero à Prælatis, Abbatibus & Clero Romanâ Eccleſiâ inconſultâ tales exactiones acciperent, aut ſi Epiſcopi, Abbates & Clerus talia ſibi darent, excommunicationis ſententiam incurrerent ipſo facto, à quâ niſi in mortis articulo poſſent à nemine abſolvi niſi à Romano Pontifice, vel mandato ipſius ſpeciali. Urbs Appania à Toloſano Epiſcopatu hoc tempore ſeparata, proprium Epiſcopum per Papam Bonifacium obtinuit; ſed protinùs Ludovicus filius Regis Siciliæ frater minor, duos integraliter eſt ab ipſo Papa Bonifacio conſequutus.

Emundus Regis Angliæ frater in Gaſconiam contrà gentes Regis Franciæ deſtinatus, apud Baïonam moritur: poſt cujus obitum dum gentes Angliæ Regis villas & oppida de parte ſuâ ſe tenentia munitiones victualibus parant, Robertus egregius Comes Atrebati, qui paulo antea miſſus ibidem advenerat, eorum providentiam per ſuos exploratores intelligens, celeriter impedivit; nam cum eſſent equites ſeptingenti & pedites quinque millia, ita eorum confecit exercitum, quòd fugatis Gaſconibus & Anglorum Majoribus quingentos in mortem proſterneret, & centum vel circiter retineret. Ibi enim Joannes de Sancto-Joanne, & juvenis Guillermus de Marimortuo capti cum cæteris Anglorum Nobilibus captivi in Franciam tranſmittuntur. Comes autem Lincolniæ & Joannes de Britanniâ fugati de prælio, omnem garniſionem quam ducebant cum bellico apparatu totaliter amiſerunt, & niſi nox prælium diremiſſet, & nemora loco belli proxima adfuiſſent, nullus de tantâ multitudine evaſiſſet. Sic ergo adverſariis Regis Franciæ in Gaſconiâ profligatis, nemo fuit qui auderet de cætero adversùs Atrebatenſem Comitem aut Francigenas ad bellum progredi vel exire. Florentius Comes Hollandiæ, & non multum poſt filius ejus unicus, à quodam milite proditionaliter occiduntur; quorum necem Comes Hannoniæ Joannes vindicans, Friſiam & Hollandiam conſanguinitatis obtinuit ratione.

Guido Comes Flandriæ per ſuum deceptus filium Robertum, ut dicunt, apertè inſurgere parans contrà dominum ſuum Regem Franciæ Philippum, per ſuas patentes litteras eidem mandavit Pariſius, quòd nihil ab eo ſe tenere in feodo aut quoquo modo alio advocabat. Menſe Decembri in vigiliâ ſancti Thomæ Apoſtoli ita Pariſius Secanæ fluvius excrevit, quòd nulla ætas meminit aut ſcriptum reperit tantam aquæ illuviem Pariſius inundaſſe: nam tota civitas aquis totaliter repleta fuit pariter & accincta, ita quòd ingredi ab aliquâ parte abſque navigio non valeret, nec per vicos ferè omnes aliquis poſſet incedere ſine ſuffragio batellorum; unde mole aquæ & fluminis rapacitate duo pontes lapidei cum molendinis & domibus ſuperædificatis atque caſtelleto parvi pontis totaliter corruerunt, & tunc ferè oportuit per octo dies de cibariis foris allatis in navibus & batellis civibus ſuccurrere.

MCCXCVII.

Per Hiſpanias Alphonſus & Ferrandus fortiter agentes, nominis & adventûs ſui timorem incutiunt univerſis; ad quos tunc adveniens patruus ipſorum Dominus Joannes vires eorum non minimùm augmentavit; nam per illum in deditionem villas & caſtra plurima receperunt: qui dum incautè poſtea ſuper hoſtes irrueret & caperetur, Alphonſus inclytus ejus nepos aliter ipſum rehabere non potuit, ni-

q *fratris ſui*] In Codice Ciſterc. legitur, *fratris ſui Petri auxilio, atque filii Joannis Nunnis*; In MS. Gall. habetur *fils Jean le petit Baron d'Eſpagne*: ex quo intelligas licet jam inde ab aliquot ſæculis errorem in codices irrepſiſſe; nam haud dubium quin legendum ſit *Nunnis*, ut infrà anno 1298.

ſi univerſa quæ acquiſierat reſtauraret. Unde magna ſui cordis liberalitate tractus totum pro ipſo reddidit, majores æſtimans eſſe divitias amicorum quàm rerum labentium habere copiam opulentam. Qui de tanto beneficio ſtatim ingratitudinem incurrens ad hoſtes ſe contulit, & Regnum Legionenſe quod dono nepotis acceperat, reddidit inimicis. Sic igitur amiſſis omnibus Alphonſus magnanimitate animi adverſa ſuperans, Regum Franciæ genus altiſſimum unde deſcenderat ad memoriam reducendo, cum non haberet ubi diverteret, contrà ſuorum opinionem qui conſilium ſibi dabant in Franciam vel Arragoniam revertendi, ad campos in tentoriis ante quoddam oppidum ſe contulit, malens pro jure & juſtitiâ jus ſuum requirendo mori, quàm reverti ſine gloria & honore. Cujus videns induſtriam ejuſdem caſtri dominus, ipſum cum gente ſuâ pietate motus in oppidum introduxit, per cujus auxilium Alphonſus poſtea damna multa ſuis intulit inimicis. Et interdum contendit cum hoſtibus frater ejus Ferrandus in Franciam petiturus auxilium, & inde ad Romanam Curiam acceſſit; ſed hinc inde parum commodi reportavit.

Henricus Comes Barri, qui filiam Regis Angliæ Eduardi deſponſaverat, cum magnâ multitudine armatorum in terram Comitatus Campaniæ, quæ Reginam Franciæ Joannam jure hereditario contingebat, hoſtiliter intravit, & occiſis multis hominibus villam quamdam totaliter conflagravit; ad cujus conatus temerarios reprimendos miſſos à Rege Franciæ Gaucerus de Creci co Caſtellionis dominus, Campanenſes habens in ſua Comitiva, terram Barrenſis Comitis ferro & ignibus devaſtavit, & ſic eum ad terræ ſuæ cuſtodiam revocavit. Cardinales de Columna depoſiti apud Nepeſinam Tuſciæ civitatem ſe contulerunt, quos tanquam ſchiſmaticos Papa damnans, & excommunicatos denuntians, adverſus eos Cruce-ſignatos Italicos cum magno exercitu deſtinavit.

Philippus Rex Franciæ contrà Guidonem Comitem Flandriarum qui à fidelitate ejus receſſerat, magno apud Compendium congregato exercitu, ibidem in feſto Pentecoſtes fratrem ſuum Ludovicum Comitem civitatis Ebroicæ, & alium Ludovicum Comitis Claromontis Roberti primogenitum cum aliis centum viginti Milites novos fecit: & inde profectus in Flandrias, invitis hoſtibus terram intrans, obſedit in Vigilia ſancti Baptiſtæ Domini inſulanos, & deſtructâ Monialium feminarum Abbatiâ Margaretæ nomine, ibi prope circumquaque Inſulam uſque ad leucas quatuor ferro & igne Franci omnia vaſtaverunt. Tunc etiam ſancti Pauli Guido Comes, & Radulphus dominus de Nigella Franciæ Coneſtabularius, atque Guido frater ejus exercitûs Mareſcallus cum quibuſdam aliis, exercitum per leucas quatuor elongantes, ſuper fluvium villæ de Comminis cum ſuis inimicis habito conflictu, ex ipſis quingentos & ampliùs devicerunt, & pluribus occiſis ac eorum retentis tentoriis, quampiures ſtipendiarios Regni Alemanniæ captos magni nominis Milites & armigeros ſecum ad Regem Franciæ adduxerunt. Eodem temporis concurſu Papa canonizavit apud Urbem veterem ſanctum Regem Franciæ Ludovicum. Rege Franciæ ad obſidionem Inſulæ commorante, Robertus Comes Attrebati relinquens Gaſconiam Regni Francorum fidelibus conſervandam, apud ſanctum Audomarum in terram propriam ſe recepit; & vocato ad ſe ſuo filio Philippo cum multis aliorum Nobilibus, à parte illâ Flandrias eſt aggreſſus. Contrà quem Guido Comes Flandriæ mittens tam equitum quàm peditum ingentem multitudinem armatorum, juxtà villam quam Furnas nominant conflictum cum Comite habuerunt; ubi hinc inde aciebus diſcurrentibus fuit acre prælium, ſed Flandrenſes cum eſſent equites ſexcenti & ſexdecim millia peditum, à gente Comitis occiduntur, & multi tam armigeri quàm milites cum Guillermo de Juilliers & Henrico Albi-montis Comite capiuntur. Qui dum Pariſius in quadrigis, & alibi per diverſos carceres mitterentur, ad laudem & gloriam Roberti Comitis Attrebatenſis militiæ emeritæ ante ſuas facies vexillum ejus appoſitum habuerunt. Comes autem Attrebati villam de Furnes in deditionem accipiens, Caſelum cum tota valle ſuâ poſtea occupavit.

Interea verò Inſulani diverſis aſſultibus gentis Regis Franciæ fatigati, cum viderent machinis ejus muros ſuos ſæpiùs conquaſſari, nec auderet Robertus Comitis Flandrenſis primogenitus, qui unà cum eiſdem erat in oppido, ad bellum exire contrà Francigenas, inito pacto cum Rege Franciæ ne bonis & vitâ privarentur, ſe & villam Regis ſubjiciunt ditioni: ſed Robertus cum paucis militibus quos habebat exiens de villâ, apud Brugas ubi erat pater ſuus ociùs ſe recepit. Ibi enim Eduardus Rex Angliæ cum paucis parumper ante advenerat à Flandrenſi Comite deceptus, ut aiunt, qui ſibi pro certo mandaverat quòd captos teneret Comitem Attrebatenſem & Carolum fratrem Regis Franciæ apud Brugas, vel ut ſaniùs poteſt credi, ut in ſuâ guerrâ Flandrenſem Comitem adjuvaret. Rex autem Franciæ de adventu Regis Angliæ auditis rumoribus, munitâ Inſula gente ſuâ, verſus Corteriacum oppidum caſtra movit, quod ſtatim in deditionem accipiens, Brugas poſtea obſidere feſtinavit. Sed interim Rex Angliæ & Comes Flandriæ Brugis relictâ, cum ſuis apud Gandavum ſe ociùs propter loci fortitudinem receperunt. Quo Brugenſes perterriti, Regi Franciæ devoti & humiles occurrentes, ſe & villam ejus ſubjiciunt poteſtati. Ubi Rex parumper exercitu recreato, verſùs Gandavum iter arripuit; ſed apud quamdam villulam Regis Angliæ receptis nuntiis inducias poſtulantis, propter inſtantem hyemem & ob amorem Regis Siciliæ qui propter hoc veniebat in Franciam, uſque ad duos annos ſibi & Comiti Flandrenſi vix annuens [inducias], circa feſtum Omnium Sanctorum in Franciam remeavit. Exercitus Papæ Bonifacii Nepeſinâ Tuſciæ civitate expugnatâ, unde fugere Cardinales compulit Columnenſes, qui apud Columnæ oppidum venientes, ibidem denuò ſunt obſeſſi.

Prælatis Regni Franciæ Pariſius congregatis, oſtendit Rex litteras continentes, quomodo ſibi Papa Bonifacius & ſuo primo ſucceſſori conceſſerat heredi Eccleſiarum decimam accipiendam, quotieſcumque ſibi conſcientiâ indicante neceſſarium eſſe crederent atque vellent; & item quomodo idem Papa in ſubſidium expenſarum conceſſerat guerræ ſuæ omnes redditus, proventus, & obventiones unius anni præbendarum, præpoſiturarum, Archidiaconatuum, Decanatuum, beneficiorum, Eccleſiarum & aliarum quarumlibet Eccleſiaſticarum dignitatum per Regnum Franciæ durante guerrâ vacantium, exceptis Epiſcopatibus, Archiepiſcopatibus & Monaſteriis atque Abbatiis univerſis. Bonifacius Papa Conſtitutiones quaſdam novas, quas animo diligenti & curâ ſollicitâ pro ſtatu & commodo univerſalis Eccleſiæ compilari & ordinari fecerat à peritis in Jure Canonico & Civili, tertiâ die Maii in pleno conſiſtorio coram omnibus qui præſentes erant tradidit ad legendum, & perlectæ ſæpiùs cum magnâ diligentiâ atque à Cardinalibus approbatæ, decrevit ipſe Pontifex ut libro quinto Decretalium adjunctæ facerent ſextum librum.

Digitized by Google

MCCXCVIII.

Privilegium datum Prædicatoribus & Minoribus de Confeſſionibus audiendis, à Papa Bonifacio irritatur, & decrevit idem Papa ut confeſſus eiſdem Fratribus confiteatur eadem peccata proprio Sacerdoti. Mortuo Simone Carnotenſium Epiſcopo, ſucceſſit eidem Joannes de Galleudâ Subdecanus Eccleſiæ Carnotenſis. Albertus Dux Auſtriæ Regem Romanorum Adulſum in prælio interfecit, & electus poſt eum Rex efficitur Romanorum.

Caſtro de Columnâ ab exercitu Bonifacii Papæ deſtructo, & poſtea Sagarollâ, apud Præneſtem urbem fugiunt Columnenſes; ubi iterum obſeſſis dedit vexatio intellectum, ita ut Reate ad Papam Idibus Octobris humiliter venientes miſericordiam & non judicium poſtularent, qui benignè & miſericorditer à Papa ſunt recepti, ſed nequaquam ad ſtatus priſtinos poſtea fuerunt reſtituti. Mortuo Ludovico Toloſanæ urbis Epiſcopo, Appamea à Toloſâ ſeparata proprium ſuſcepit Epiſcopum.

Sanctus Ludovicus Rex quondam Franciæ glorioſus, qui anno præcedenti proximo Sanctorum catalogo, adſcriptus fuerat, cum ingenti lætitiâ & exultatione à Rege Franciæ Philippo, & à totius Regni Principibus & Prælatis apud Sanctum Dionyſium in Franciâ congregatis, de terrâ in craſtino feſti ſancti Bartholomæi Apoſtoli elevatur, revolutis viginti octo annis ex quo in Regno Thunicii ſubtùs Carthaginem in Domino obdormivit. Qui quanti meriti ipſe Confeſſor Domini glorioſus ſanctus Rex extiterit Ludovicus, apud Deum miracula priùs facta demonſtraverunt; ſpecialiùs tamen poſt exaltationem corporis ejus à terrâ, in diverſis mundi partibus eſt oſtenſum. Nam in tantam curationum gratiam excrevit, ut nemo ab eo ſanitatem ſive ſubſidium fidenter & fideliter expoſceret, quin ſine morâ effectum perciperet exoptatum. Filius Joannis Nunnii Baro quidam Hiſpaniarum illuſtris, qui paulo ante in Franciam pro Alphonſo & Ferrando auxilium petiturus advenerat, à ſuis in reditu præventus inimicis, vulneratus capitur in bello, & tamdiu mancipatur in carcere, quouſque fide firmaverit quòd nullum deinceps ferret auxilium Alphonſo & Ferrando, nec de parte ipſorum ampliùs ſe teneret. Philippus filius Roberti Comitis Attrebatenſis unicus defungitur, & apud Fratres Prædicatores Pariſius ſepelitur. Hic ex uxore Blancha filiâ Ducis Britanniæ Joannis duos filios & duas filias dereliquit, quarum unam poſtmodum Ludovicus Regis Franciæ frater Comes Ebroicarum in conjugem accepit, alteram verò Gaſto filius Remundi Bernardi Comitis Fuxinenſis. In feſto S. Andreæ Apoſtoli apud Reatam Italiæ urbem ubi tunc Papa & Curia morabantur, tam ingens & terribilis terræ motus accidit, quòd muris & domibus ferè ruentibus: ad campos omnes fugerunt extrà urbem; & versùs finem Januarii per dies plures Cometes viſus eſt in noctis crepuſculo apparuiſſe. Robertus Comes Attrebati tertiam uxorem accipiens, filiam Joannis Hanoniæ deſponſavit.

ALBERTUS. MCCXCIX.

Dux Calabriæ Robertus filius Regis Siciliæ Caroli, quibuſdam galeis armatis in Siciliam intravit, & ibidem occupando quædam caſtra gentes ſuas in eiſdem protinùs introduxit; cujus felix auſpicium frater ſuus Philippus egregius Princeps Tarentinus intelligens, dum ipſum ſequitur inconſultè, cum gente ſuâ in mari à Siculis captus fuit. Inter Regem Franciæ Philippum & Regem Angliæ Edoardum quibuſdam conditionibus pace factâ, idem Rex Angliæ Margaretam Regis Franciæ ſororem apud Cantuariam deſponſavit, de quâ Thomam ſuſcepit filium anno poſtea revoluto.

Tartarorum Rex Caſſaham, qui & magnus Canis dicitur, miraculosè, ut aiunt, ad fidem Chriſti cum plurimâ gentis ſuæ multitudine converſus per filiam Regis Armeniæ Chriſtianam quam deſponſaverat, innumerabilem adversùs Sarracenos exercitum congregavit, habens Regem Armeniæ Chriſtianum totius ſui exercitûs Mareſcallum, & primò apud Halapiam confligens cum eiſdem, poſtea ad Camelam non abſque ſuorum plurimâ ſtrage factâ victoriam reportavit. Deinde reparatis viribus uſque Damaſcum perſequens Sarracenos, ubi Soldanus exercitum magnum collegerat, acre bellum habuit cum eiſdem, in quo centum millia Sarracenorum & ampliùs cæſa ſunt, & Soldanus de prælio fugatus cum paucis hominibus apud Babyloniam ſe recepit. Et ſic Sarracenis Dei nutu à Regno Syriæ atque Jeruſalem ejectis, dominio illa terra ſubjacuit Tartarorum, & in Paſcha ſubſequenti, ut dicitur, Chriſtiani in Jeruſalem divinum ſervitium cum exultatione & gaudio celebrarunt. Columnenſes miſericordiam Papæ Bonifacii exſpectantes cum nullam ſibi adeſſe proſpicerent, occultè fugiunt, & quibus locis latuerunt uſque poſt mortem ipſius Papæ incognitum fuit multis.

Albertus Rex Romanorum & Philippus Rex Franciæ circà adventum Dominicum apud Vallemcoloris inſimul congregati, inolita & antiqua utriuſque Regni fœdera ibidem ad invicem confirmarunt. Ubi annuentibus Rege Alberto, Baronibus & Prælatis Regni Theutonici, conceſſum fuiſſe dicitur quòd Regnum Franciæ, quod ſolummodo uſque ad Moſam fluvium illis in partibus ſe extendit, de cætero uſque ad Rhenum poteſtatis ſuæ terminos dilataret. Ibidem etiam Henrico Comiti de Barro treugæ uſque ad annum unicum à Rege Franciæ ſunt conceſſæ. Treugarum termino qui inter Regem Franciæ & Flandrenſem Comitem conceſſus fuerat tranſacto, Carolus Valeſii miſſus à Rege in Flandrias poſt Nativitatem Dominicam cum magno Francorum exercitu, ſtatim recepit Duacum & Bethuniam in deditionem, & poſt apud Brugas ſe recipiens, juxtà Dam portum maritimum cum Roberto Comitis Flandrenſis filio acre bellum habuit, ſed hinc inde pluribus vulneratis, Flandrenſes de prælio recedentes apud Gandavum ſe ociùs receperunt.

Ferricus Aurelianenſis Epiſcopus à quodam milite, ut dicebatur, cujus filiam puellam corrupcrat, occiſus eſt; cui ſucceſſit Magiſter Bertaudus de ſancto Dionyſio Remenſis Archidiaconus, qui ſui temporis opinatiſſimus inter Theologos refulgebat.

MCCC.

Carolus Comes Valeſii Dam portu Flandriæ expugnato, cum Gandavum diſponeret obſidere, Guido Comes Flandrenſium ſtultam ſuam tunc percipiens ſuperbiam ad ipſum cum duobus filiis Roberto & Gulielmo acceſſit humiliter, & ſe cum eiſdem & reliquum terræ ſuæ Carolo reddidit, quibuſdam conditionibus interjectis. Qui adducti Pariſius ad Regem Franciæ, poſtulantes veniam, minimè conſequuntur; ſed uſque ad tempus congruæ miſerationis diverſis in locis ſub cuſtodiâ reponuntur. Papa Bonifacius indultum faciens, conceſſit plenam indulgentiam peccatorum omnium cunctis verè pœnitentibus & confeſſis, accedentibus per anni præſentis ſpatium & per quemlibet futurum annum centeſimum ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli

Baſilicas urbis Romæ voto peregrinationis humiliter & devotè. Regis Romanorum Alberti filius Radulfus Dux Auſtriæ, ſororem Regis Franciæ Blancham apud Pariſius deſponſavit. Rogerus de Laurcà, qui diù pro Siculis adversùs Regem Siciliæ & gentes ejus dimicaverat, abſolutus tunc à Papa, & Amirshux claſſis Regis Siciliæ factus, viginti galeas Siculorum in mari expugnans, quingentos ex ipſis & ampliùs interfecit. Theobaldus Belvacenſis Epiſcopus nutritor pauperum præcipuus obiit, cui ſucceſſit Simon Noviomenſis Epiſcopus, & apud Noviomum Petrus, poſt quem Andreas.

Carolus Comes Valeſii uxore primâ mortuâ, ſecundam accepit Catharinam ſcilicet Philippi filii Balduini Imperatoris Græciæ quondam expulſi filiam, quam Catharinam jus imperii contingebat. Sarraceni Nuceriæ civitatis Appuliæ, qui ibidem à tempore Imperatoris Frederici congregati ſub tributo Regum Siciliæ vivebant legibus ſuis, à Carolo Rege Siciliæ capti, omnes morti traditi ſunt qui Chriſtiani effici noluerunt.

Soldanus Babyloniæ reſumptis viribus Tartaros & Chriſtianos, ſive Armenios à Regno Jeruſalem & Syriæ devictos expellit, & terram ſuo dominio ſubjugavit.

CONTINUATIO CHRONICI Guillelmi de Nangis à Monacho Benedictino Abbatiæ S. Dionyſii in Franciâ, ab anno MCCCI. *ad* MCCCLXVIII.

Præfatio.

COMPENDIOSÆ ſatis ad multa perutilem Chronographiæ ſeriem, à venerabili fratre Cœnobii noſtri Commonacho GUILLERMO DE NANGIACO ab initio mundi uſque huc, hoc eſt uſque ad annum Domini milleſimum trecenteſimum incluſivè ſtudio diligenti ſtyloque eleganti digeſtam, ulteriùs quantum ex alto mihi conceſſum fuerit aut permiſſum, protrahere cupiens, Regnorum ſubſcriptionem & annorum Chriſti decurſum prout in opere ſuo idem intitulaverat frater, & ego ipſe ordine non mutato annotare & intitulare curavi. Verùm cum breves ſint hominis dies, eorumque paucitas ita finiatur in brevi, ut caduca mortalis ac miſera vita noſtra multis repleta miſeriis & reſperſa tamquam vapor parens ad modicum non ſubſiſtat, ſed ut fumus ociùs evaneſcens, dum interdum adhuc ordiri videtur & incipere, à Domino velut à texente ſubito præſcindatur vel repente præcurritur; Fratres noſtros præſentes ac poſteros in viſceribus charitatis efflagito, quatinùs ſi quid ſcripſero minùs cautè ſeu etiam vitioſè caritativè corrigant: ſed & ubi morte præventus, aut alio impedimento detentus legitimo, compulſus furro ſtylo finem imponere, ea ſi placet noſtris adjiciant, quæ digna memoriæ pro ſuis temporibus in futurum evenire continget. Hoc ſi quidem Fraternæ ſocietatis emolumentum, hoc mutuum veræ dilectionis ſolatium ex ſententiâ Solomonis fore didicimus, ut dum unus caſui proximare viſus fuerit, ab alio fulciatur, ac ſi deciderit ſublevetur.

MCCCI.

Tunc temporis clarebant in Franciâ illuſtres & honeſtæ viduæ, Blancha videlicet ſancti quondam Regis Franciæ Ludovici filia, in ſanctâ converſatione apud ſanctum Marcellum prope Pariſius Deo vacans, & Margareta Siciliæ Regina primi Caroli Regis Siciliæ uxor ſecunda, apud Thornodorum Burgundiæ in hoſpitali pauperum ab eâ inſtructo, piâ devotione pauperibus obſequia ſervitutis & humilitatis impendens. Ludovicus Comes Ebroicenſis frater Regis Franciæ, Margaretam filiam Philippi Roberti Comitis Atrebatenſis filii deſponſavit.

Carolus Comes Valeſii frater Regis Franciæ, Romam adiit cum nobili comitivâ, diſponens poſtmodum ſi Papa conſuleret Conſtantinopolitanum Imperium quod hereditario jure ſuam contingebat uxorem, expugnare: qui à Papa & Cardinalibus honorificè ſuſceptus, Vicariuſque ac defenſor Eccleſiæ conſtitutus, multos eis rebelles in Tuſciâ debellavit. Philippus Rex Franciæ Comitatu Flandriæ viſitato, & oppidanorum fidelitatibus Nobiliumque receptis homagiis, Jacobum ſancti Pauli Militem totius cuſtodem dereliquit patriæ. Comes Barri Henricus videns quòd Francorum Rex Philippus terram ſuam devaſtare diſponeret vi armorum, acceſſit ad eum humiliter, ac demùm veniam de commiſſo quam à Rege Supplex petierat, reportavit. Menſe Septembris viſa eſt cometa circà noctis crepuſculum inflammationis ſuæ radios ſive caudam, præcipuè versùs partes Orientis emittens. Eduardus Angliæ Rex profectus in Scotiam, cum parum aut nihil proficeret contra Scotos, ad Propria remeavit. Soldanus Babyloniæ reſumptis viribus Tartaros, Armenios cæteroſque Chriſtianos à Jeruſalem & Syriâ expulit, & terram ſuo dominio ſubjugavit. Menſe Januario Luna totaliter in aſpectu ſatis horribili eclipſatur.

Legitimatis per Papam Bonifacium filiis Sancionis Hiſpaniæ Regis defuncti, paternum Regnum Ferrandus eorum primogenitus occupavit; ſed Alphonſus & Ferrandus frater ſancti Ludovici ex filiâ Blanchâ nepotes, jus Regni ſibi vindicantes, eis totis viribus ſe opponunt. Primus Apamienſis Epiſcopus [accuſatus] in Curiâ Regis Franciæ ſuper contumeliæ verbis, ut aiunt, prolatis contrà Regiam Majeſtatem, dum aliquandiu ſub nomine Narbonenſis Archiepiſcopi fuiſſet detentus, tandem de mandato Regis Papæ reſtituitur, ac de Regno recedere ſub debita & indictâ ſibi celeritate jubetur. Rex Philippus ad cautelam Regnique ſui [tuitionem] majorem Regio decrevit edicto ſub certarum impoſitione pœnarum, ne aurum, argentum aut quælibet mercaturæ extrà Regnum Franciæ veherentur, ob hoc magnâ diligentia introitus omnes & exitus, cæteroſque Regni paſſus faciens cuſtodiri.

MCCCII.

Carolus Comes Valeſii de Tuſciâ in Siciliam juſſu Papæ profectus, Terme caſtrum Siciliæ ad quod aſſultum facere properabat, circà Aſcenſionem Dominicam in deditionem recepit. Apud Brugas Flandriarum propter exactiones indebitas oppreſſioneſque minùs juſtas, quibus per gentem Regis Franciæ, præcipuè per Jacobum ſancti Pauli cuſtodem patriæ deputatum, de quo ſuprà meminimus, ſe gravari populus ſentiens, ut aiunt, gravi diſſenſione ſubortâ, inſurgentibus primò minoribus in majores non modicus hinc & inde ſanguis effunditur. Quod cum Regi nuntiatum fuiſſet, & ſtatim armatos mille vel circiter ad reprimendam moderatè ſi poſſet ſeditionem hanc, direxiſſet; ecce ſtatim ad aures pervenit Brugenſium, quòd prædictus ſe jactaverat cuſtos eorum quàmplures eſſe ſuſpenſuros in brevi; quo audito protinùs efferati furioſè cum impetu exilientes, ex inſperato videlicet & de nocte dum in lectis quieſcerent armis depoſitis, quotquot invenerunt amariſſimæ morti tradunt, præfato Milite vix per occultæ fugæ præſidium evadente. Interea dum Brugenſes apertæ rebellionis ſpiritu ſic aſſumpto, ac cum Guidone Namurſii Guidonis

Comites Flandrenſis ſuo necnon gente portum maximum quemdam applicant; & ambo militis eis duce faventibus eorumque partem foventibus viriliter tueri ſe præparant, auxiliarios undique perquirentes: ecce Robertus egregius Attrebati Comes à Rege miſſus in Flandrias cum validâ robuſtiorum militiâ ac pedeſtri multitudine copioſa, conflicturus cum ipſis inter Brugas & Corteriacum caſtra fixit. Porrò dum quâdam die Julii menſis ex utriuſque partis condicto forent in prælio congreſſuri, Brugenſes robuſto animo & volenti feliciter, prompti pariter adunati & denſati, valde diſpoſiti venerunt pedites ferè omnes; milites verò noſtri; præſumptuosè nimium in ſuis viribus confidentes, ipſoſque ut homines ruſticanos habentes deſpectui, mox pedites ſuos qui belli cuneum præcedebant, ex ordine retrahere compellentes, ne peditibus ipſis victoria quam ſtatim obtinere putabant, & non equitibus videretur adſcribi, in eos pompaticè & incautè abſque belli ordine irruerunt; quos Brugenſes cum lanceis adjunctis & exquiſiti generis quod gothendar vulgò appellant, viriliter impetentes, in mortem dejiciunt quotquot illo impetu obviam habuerunt. Sed & Attrebati Comes egregius illuſtriſque pugnator ſuccurrere ſuis accelerans, dum in hoſtes tamquam leo rugiens immergit viriliterque decertat, triginta vel ampliùs ſauciatus vulneribus, ut poſtmodum teſtati ſunt oculi qui viderunt, tandem, proh dolor! cum ſuâ nobili comitivâ, videlicet Godefrido de Brabantu conſanguineo ſuo, dominoque Virſionis ejuſdem Godefridi filio, Comite Augi, Comite Albæmalæ, filio Comitis Hannoniæ, Radulfo domino Nigellæ Franciæ Coneſtabulario, Guidone ejus fratre Franciæ Mareſcallo, Cambellano Tanquervilie, Reginaldo de Triâ emerito Milite, Petro Flote, Jacobo ſancti Pauli, aliiſque quaſi ducentis Militibus cum multis armigeris probitate conſpicuis, cæteris aciebus exercitûs noſtri in multo majori numero tam nobilium quàm ignobilium turpiſſimè terga vertentibus, curſuque veloci fugam arripientibus, gemebundam tutique Regno, & quam dolentes referimus, lamentabilem occumbit in mortem. Cujus corpus poſtmodum circà diem tertium Fratrum Minorum Attrebati Gardianus recolligens, in quadam Capellâ Montalium nondum dedicata, prout potuit ſervitio celebrato Eccleſiaſticæ tradidit ſepulturæ. Hujus verò futuræ demolitionis inſtantiam cometa Septembri prætèrito viſa, eclipſiſque Lunæ Januario menſe facta veraciter, ut tradunt aliqui, prætendebant. Hac igitur Guido Namurſii exhilaratus victoriâ, ſuorum animos totas occupandi Flandrias ambitione ſuccenſos extendere nititur ad majora. Nam poſtmodum inſidens Inſulanos nunc dolis, nunc armis, tam eos quàm Yprenſes ac Gandavos cæteraſque Flandriæ villas ad deditionem coëgit pariter & allexit. Philippus Rex Franciæ poſt quindenam Aſſumptionis beatæ MARIÆ Virginis, tanto apud Attrebatum exercitu congregato, ut totam Flandriam cum ſuis habitatoribus deſtruere ſatis de facili potuiſſet, ad duas leucas vel circiter caſtra figens, malignorum ut creditur conſilio circumventus, nec hoſtes quos de prope caſtra metatos habebat, aut villas eorum aliquas aſſailliri permiſit, ſed toto Septembri tempus in vacuum ducens, tandem licentiato exercitu tam potenti, inefficax & inglorius in Franciam remeavit. Quo viſo ſtatim hoſtes proximas villas & municipia Comitatûs Attrebati incenderunt; ſed Milites cum ſervientibus & armatis illuc à Rege dimiſſis cum bellico apparatu, conatus crebros Flandrenſium decurſuſque in terram Attrebati ſæpe viriliter coërcentes, cum ipſis habito conflictu in vigiliâ ſancti Nicolai, in prælio circiter octingentus verſûs Ariam occiderunt.

Carolus Valeſii Comes carorum ſuorum [illegible] in Flandria occiſorum morte, ut dicitur, jam auditâ, perturbationi Regis ac Regni compatiens, gentis ſuæ conſilio cum Frederico & Siculis pacem compoſuit in hunc modum; videlicet quòd Fredericus Alienordem Regis Siciliæ filiam in uxorem duceret, & ſic Inſulam Siciliæ totam toto tempore vitæ ſuæ pacificè & quietè abſque Regis nomine poſſideret. Ipſe verò Carolus & Dux Calabriæ Robertus Siciliæ Regis filius, qui præſens tunc aderat, laborare tenebantur ſuis pro viribus erga Regem Arragonum & Comitem de Bregnâ, quòd jura Cypriæ & Sardiniæ Regnorum, quæ ad ipſos pertinere dicebant, quietè dimitterent Frederico; dum tamen Papa ſuper his aſſentiret, & Fredericus ipſis ſumptibus propriis ea conquirere ſibi poſſet; vel aliter de Regno quod alteri de præfatis duobus eſſet æquivalens, provideret eidem. Quod ſi commodè non poſſent effectui mancipare, Carolus Siciliæ Rex teneretur dare centies mille uncias auri poſt ipſius Frederici deceſſum, ad emendum videlicet poſſeſſiones ac redditus pro pueris ipſius de Alienorde Regis filia procreatis; quidquid autem Fredericus vel aliàs frater ejus Arragoniæ Rex in Calabriâ ſeu Appuliâ dudum acquiſierant, totum ex nunc Regi Siciliæ dimittebant; dimiſſis nihilominùs ab utraque parte injuriis, rancoribus & offenſis; captivis qui in Siciliâ vel alibi detinebantur abſque pretio liberatis. Sic itaque pace compoſitâ, & tam per Fredericum quàm per Principes Siculorum populique Majores ad ſancta Dei Evangelia corporaliter tacta præſtito juramento, vallata firmaverunt. Carolus Valeſii Comes Siculos abſolvi faciens per Capellanum ſuum, cui Papa vices ſuas in hac parte commiſerat, Romam redit, ubi Papæ & Cardinalibus quid in Siciliâ fecerat enarrato, eiſdem vale faciens circà Purificationem beatæ Virginis in Franciam eſt reverſus.

Othelinus Burgundiæ Comes, qui etiam de dominio Comitatûs Attrebati ratione Matildis conjugis ſuæ filiæ Roberti Comitis antea defuncti nuper à Rege fuerat inveſtitus, ſalvo tamen jure quod filii Philippi ejuſdem Matildis fratris olim defuncti in dicto Comitatu habere poterant & petebant, diem clauſit extremum. Burdegalenſes qui hucuſque ſub Regis Franciæ fuerant poteſtate, inefficacem ejus à Flandriis audientes regreſſum, timentes etiam, ut aſſerebant quamplurimi, niſi Franciæ & Angliæ Reges inter ſe pacificari contingeret, dominio poteſtati Regis Angliæ ſubderentur, ipſeque poſtmodum eiſdem faceret quod ipſe jamdudum feciſſe civitati Londoniæ recolebat; expulſis à Burdegalâ Francis, ſibi ipſis dominium civitatis uſurpant. Die Cœnæ Dominicæ apud ſanctum Audomarum in Flandriâ quindecim millia Flandrenſium vel circiter à gente Regis Franciæ occiduntur; quod audientes cæteræ Flandrenſium phalanges quæ paulo antea Joannis Hannoniæ Comitis terram quam à Rege Franciæ tenebat in feodum, devaſtabant, ejuſque caſtrum fortiſſimum quod Bouchin nominant jam ad terram proſtraverant, datis treuis Hannonienſibus, ad ſuos tuendos terminos revertuntur.

MCCCIII.

Pariſius ipſâ hebdomadâ Paſchæ venerunt ad Regem Franciæ Nuntii Tartarorum, dicentes quòd ſi Rex & Barones gentes ſuas in terræ ſanctæ ſubſidium deſtinarent, eorum dominus Tartarorum Rex Saracenos totis viribus expugnaret, & tam ipſe quàm populus ſuus efficerentur libenti animo Chriſtiani.

Digitized by Google

Apud Inſulam Flandriarum die Jovis poſt octabas Reſurrectionis Dominicæ ducenti equites & trecenti pedites Flandrenſium armati, tam occiſi quàm capti ſunt à Tornacenſibus à Fulcando de Mula Regis Franciæ Mareſcallo.

Philippus Rex Franciæ Gaſconiæ terram quam diù tenuerat occupatam, Eduardo Regi Angliæ reſtituit, ſicque inter eos pax exſtitit reformata. Audiens Rex Franciæ Philippus à pluribus fide dignis ſublimibuſque perſonis, Papam Bonifacium deteſtandis infectum criminibus, diverſiſque hæreſibus irretitum; quamvis adhuc de facili Regis obturaverat aures, demùm tamen in publico Parlamento Pariſius Prælatis, Baronibus, Capitulis, Conventibus, Collegiis, Communitatibus & Univerſitatibus villarum Regni ſui, necnon Magiſtris in Theologiâ & profeſſoribus juris utriuſque, aliiſque ſapientibus & gravibus perſonis diverſarum partium ac Regnorum præſentibus, importunis denuntiatorum clamoribus atque frequentibus pulſatus inſtantiis præcipuè Ludovici Ebroicenſis, Guidonis ſancti Pauli ac Joannis Drocenſis Comitum, qui præſtitis ad ſancta Dei Evangelia ab eis tacta corporaliter juramentis aſſerebant prædicta ſe credere eſſe vera, & ea legitimè poſſe probari, Regemque tamquam præcipuum Chriſtianæ fidei defenſorem inſtantiſſimè requirebant, ut pro deliberatione ſuper præmiſſis habendâ generale convocari Concilium procuraret: cum urgente conſcientiâ ulteriùs diſſimulare non poſſet, ad Concilium generale per Sedem Apoſtolicam promovendum, quod in iſto caſu Summo præeſt Pontifici, deliberatione ſuper hoc multâ tamen maturitate præhabitâ, Prælatis, Baronibus & aliis ſupradictis, Abbate Ciſtertii dumtaxat excepto, ſibi adhærentibus appellavit, appellationeſque ſuas die Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ in horto Regalis Palatii Pariſius coram omni Clero & populo palam & publicè legi fecit, ac poſtmodum Papæ Bonifacio per Guillermum de Nogareto Militem Legumque Profeſſorem, Regiis patentibus litteris intimari petens, ab eodem convocationem Concilii . . . . protectioni ſupponens.

Eduardus Angliæ Rex de Scotis ſibi adverſantibus triumphans, magnam Scotiæ partem ſuo dominio ſubjugavit. Philippo Comitis Flandrenſis filio de Apulia, ubi cum Rege Siciliæ diù moram contraxerat, circà feſtum ſancti Joannis cum ingenti ſtipendiariorum comitivâ in Flandrias appulſo, lætus ideo pariter & elatus Flandrenſis populus, terram Regis Franciæ cœpit acriùs incurſare; Caſtrumque ſancti Audomari obſidere volentes, cum ibi propter loci fortitudinem non poſſent proficere, verſùs Morinum Franci Regis civitatem tendentes menſe Julio obſederunt, & lethali tandem incendio conflagrarunt.

Philippus Rex Franciæ circà menſis Septembris initium proponens iterum in Flandrenſes arma corripere, apud Peronam oppidum Veromandenſe & ejus in confinio expeditionem, ac multos valde exercitus congregavit; ſed ibidem, ut aiunt, Sabaudiæ Comitis maligno conſilio circumventus, uſque ad feſtum ſubſequens Pentecoſtes treugis hoſtibus datis acceptiſque pariter ab eiſdem, ſecundò inglorius à Flandris remeavit.

Papa Bonifacius appellatione Regis Franciæ prædictâ ſibi per Guillermum de Nogareto Militem ad hoc dumtaxat à Rege præfato directum, & ſummatione factâ, generaliſque promotione Concilii requiſitâ, ſed ab eo, ut dicitur, denegatâ penitùs & expreſſè etiam per ſuas litteras valvis Eccleſiarum adfixas; tandem in domo ſuâ quam inhabitabat Anagniæ, unde extrahebat originem, à quibuſdam urbis civibus, ipſius militibus aliiſque, hac cauſâ armatâ multitudine per præfatum Militem, qui hoc totum fieri, ut communis aſſerebat opinio, procuraverat, cum communitatibus opemque ſibi ferentibus violenter detentus & captus, ne de facto in præjudicium Regis aut Regni, appellationibus ſupradictis non obſtantibus quidquam ſatageret attentare, Romam uſque perducitur; verùm tam dolore cordis tactus intrinſecùs quàm corporis ægritudine detentus, pauco poſt tempore ſuperveniente diem clauſit extremum. Cui BENEDICTUS undecimus Fratrum Prædicatorum Ordinis, natione Italicus, Papatui ſucceſſit.

Defuncto Hugone de Marchiâ Comite civitatis Angoliſmæ, ad Regem Franciæ Philippum ſuus devolvitur Comitatus. Philippus Rex Franciæ, Aquitaniæ, Albigenſium & Toloſæ provincias uſque Narbonenſium fines toto tempore hyemali perluſtrans, benignitatis ſuæ liberali munificentiâ eorum omnium corda tam nobilium quàm ignobilium, quorum nonnulli ut ferebatur malorum ducti conſilio jam ab ipſo volebant deficere, mirabiliter extraxit ad ſe & in ſui gratiâ confirmavit. Circà idem tempus nimiùm invaleſcente querelâ adverſùs quoſdam Ordinis Prædicatorum Fratres ab Inquiſitoribus pravitatis hæreticæ deputatos Toloſanis in partibus, ſuper eo videlicet quod interdum, ut dicebatur, cupiditate magis quàm fidei zelo ducti plures tam nobilium quàm ignobilium accuſantes, diverſis mancipari carceribus faciebant, & qui dabant eis pecunias aut munera evadebant impuniti: factum eſt ut Intendens [1] de Picquegniaco Miles ſapiens & expertus, & in fide Catholicus, qui ex parte Regis, ad cujus aures jam querela memorata pervenerat, illis in partibus factus fuerat Seneſcallus, & legatione tunc temporis fungebatur: ſuper his, prout fertur, informatione præhabitâ diligenti, quoſdam in carceribus ſic detentos innoxios labis hæreticæ reperiens & inſontes, invitis ipſis Fratribus de carcere liberaret. Cumque poſtmodum ab Inquiſitoribus præfatis id indignè ferentibus pro excommunicato Pariſius palam & publicè denuntiatus fuiſſet, ſed ſtatim ad Sedem Apoſtolicam appellaſſet; tandem in appellationis proſequutione deceſſit apud Peruſium, ubi tunc Curia reſidebat. Circà Purificationem beatæ Virginis filia Guidonis Flandriæ Comitis, quæ Pariſius honorificè cum pueris Regis in cuſtodia tenebatur, defuncta eſt.

Guido Comes Flandrenſis & Guillermus ejuſdem filius ad pacificandum ſi poſſent, populum Flandriarum, de locis ubi detinebantur ad tempus ſoluti, inefficaces ad ſuæ loca cuſtodiæ revertuntur. Guillermus Joannis Comitis Hannoniæ filius, & Guido Trajectenſis Epiſcopus ejuſdem Guillermi patruus contrà Flandrenſes, qui magnam partem Gellandiæ occupaverant, progredientes, in prælio ſunt devicti, capiturque Epiſcopus, ſed Guillermus in quodam oppido ſe ſalvavit. Vigiliâ ſancti Gregorii defuncto bonæ memoriæ Abbate ſancti Dionyſii Reginaldo, Ægidius magnus Prior Clauſtralis tunc temporis ſucceſſit eidem.

MCCCIV.

Guillermus de Hannoniâ contrà Flandrenſes viribus reparatis confligens, eos in terrâ Gellandiæ plures ſuperavit, & ingentem eorum multitudinem interfecit. Quædam pſeudo-mulier Metis, ut dicitur oriunda, ſub habitu Beguinarum ſanctitatem ſimulabat, & inter catervas in Flandriâ . . . . . .

1 Intendens] Legendum Vicedominus. Gall. *Le Vidame de Piguigni Chevalier sage, loial, expèrt, gentil.*

quam

quam paupertatem ſive pauperiem appellabant: quæ etiam ſimulatis fictiis quibuſdam revelationibus ac mendoſis, tam Regem Franciæ quàm Reginam ac Proceres, maximè cum ipſe Rex Flandrenſes cum quibus ipſa degebat tunc temporis expugnare parabat, ſuis verbis fallacibus delatiſſe dicebatur; necnon Carolum Fratrem Regis in regreſſu ſuo de terra Siciliæ ad ſuggeſtionem Flandrenſium, prout fertur, extinguere molita fuerat ſuis maleficiis & veneno maleficio nimis per quemdam juvenculum ibi miſſum. Tandem de mandato ipſius Caroli capta, plantarumque pedum aduſtione quæſtionata pariter & afflicta maleficia recognoviſſe dicitur memorata. Cumque poſtmodum apud Creſpeyum Caroli caſtrum carceri mancipata fuiſſet, & illic aliquamdiù ſic detenta, demum tamen abire permittitur liberata. Joannes de Pontizara Abbas Ciſtercii, ſui loci & Ordinis regimen ſponte ceſſit; ob hoc videlicet, ut dicebant, quòd occaſione ſui, eo quod appellationibus contrà Papam Bonifacium factis Pariſius conſentire noluerat, per Regem Franciæ vel ejus Satellites, imminere ſui Ordinis Fratribus quamplurimum in temporalibus detrimentum veriſimiliter dubitabat, niſi ſic cedere decreviſſet. Cui ſucceſſit Henricus Abbas Joiaci. Dominica die in Nativitate beati Joannis Baptiſtæ poſitæ ſunt ſorores Ordinis Fratrum Prædicatorum apud Poiſſiacum Carnotenſis diœceſis, Monaſterio ſcilicet à Philippo Rege Franciæ noviter conſtructo in honorem glorioſi Confeſſoris quondam Regis Franciæ Ludovici.

Ortâ diſſenſione Pariſius inter Univerſitatem Regiſque Præpoſitum, pro eo quod ipſe quemdam Clericum ſcholarem præcipitanter capi fecerat & ſuſpendi, diu ceſſatum eſt à Lectionibus à qualibet Facultate, quouſque Præpoſitus de mandato Regis Univerſitati ſatisfaceret, ac pro ſuæ abſolutionis beneficio obtinendo Sedem Apoſtolicam adiret: & ſic tandem circà feſtum Omnium Sanctorum fuit facta reſumptio Lectionum. Obiit Simon Pariſius Epiſcopus, cui ſucceſſit Guillermus de Aureliaco Regis Franciæ Phyſicus, vitæ laudabilis & in medecinâ multipliciter expertus. Vigiliâ Apoſtolorum Petri & Pauli Pariſius in Eccleſia cathedrali Prælatis & Clero præſentibus ad hoc ſpecialiter evocatis, lectæ ſunt ex parte Regis Franciæ litteræ continentes inter alia, quòd Papa Benedictus quamvis non fuiſſet ſuper hoc requiſitus, ipſum Regem, Reginam, liberos, eorumdem Proceres atque Regnum unà cum ſuis adhærentibus ab omnibus excommunicationibus & interdicti ſententiis, ſi quæ vel eorum alterum à Papa Bonifacio qualitercumque latæ fuiſſent, abſolvebat penitùs ad cautelam; necnon Eccleſiarum decimas uſque biennium, necnon annualia uſque triennium Regi Franciæ in ſuæ guerræ ſubſidium concedebat, auctoritatem licentiandi Magiſtros in decretis & Theologiâ, quam ſibi dicebat Papa Bonifacius reſervaſſe, more ſolito Cancellario Pariſienſi reſtaurans. Papa Benedictus apud Peruſium Nonas Julii defunctus eſt; cumque Cardinales electionis negotium retardantes juxtà conſtitutionem Gregorii fuiſſent incluſi, ſibi tamen exquiſitis fraudibus miniſtrari victualia procurantes, ferè uſque annum diſtulerunt in electionem Summi Pontificis conſentire.

Philippus Rex Franciæ circà feſtum Magdalenæ poſt Brugenſium rebellionem tertiò profectus in Flandrias cum fratribus ſuis Carolo & Ludovico aliiſque Proceribus multis, necnon exercitu magno valde; tandem apud Montem qui dicitur in Pabula repertis Flandrenſibus cum ſuo exercitu, illic tentoria ſua fixit. Cum itaque die Martis poſt Aſſumptionem beatæ Virginis noſtri cum hoſtibus conflictum in crastino habere credentes, de mane ſe ipſos ad prælium præparaſſent; poſtea nihilominùs videntes quid in prolocutione pacis, ſi poſſet fieri, componendæ per plures ſæpius hinc & inde tranſmiſſos prolixiùs ſe hora protraheret, ad reficiendum panis & tam ſuos quàm equorum ſpiritus, ut dum tempus adeſſet ad pugnam recentiores poſſent effici, & fortiores adſtitione belli paululum devincerent; quippe qui per ferè totum diem ſic occupatum tam armorum in vacuum pondere preſſi, quam meridiano ſolis fervore mirabiliter fatigati fuerant & afflicti, necnon pacem jam factam vel ſtatim fieri veriſimiliter æſtimabant. Quod perpendens, ut dicitur, Flandrenſis exercitus, quaſi adveſperaſcente jam die de ſuis tentoriis repente proſiliens, retrogreſſu adeo veloci verſus aciem Regis qui etiam tunc erat imperitus ex improviſo progreditur & accurrit, ut à ſuis utcumque vix armari potuerat competenter. Verum actore Deo qui inclytam Regno Franciæ coronam hac in die præcipuè protegere eam ſuſceperat, & in ſuo capite præſervare, tantâ conſtantiæ virtus in domino Rege prævaluit, ut equum potenter aſcendens ſic impetum belli ſuſtinuerit; quamvis in tanto periculo poſitus, ut Hugonem de Bovilla Militem ſuum Secretarium, necnon duos Pariſius cives Petrum ſcilicet & Jacobum Gentiani[f] fratres, qui pro ſuæ fidelitatis innixa Regi ſemper adſtabant, præ oculis ſuis occiſos conſpicere poſſet: ſed tunc Deo propitio ſuis bellatoribus, mox ex omni parte in auxilium ejus certatim accelerantibus, cœlites victoriæ glorioſus triumphus. Illic autem de noſtris Guillermus Comes Autiſſiodorenſis, & Ancellus Comes Dominus Caprutiæ vir fidelis ac ſtrenuus probatæ Militiæ, Regis Vexillifer ſeu deferens Auriflammam, extincti, ut creditur, calore nimio vel etiam preſſura, cum multis aliis qui in prælio occiſi corruerunt. Sed de parte Flandrenſium multo plures, inter quos præcipuè Guillermus de Julliecus, Comitis Flandrenſis nepos ex filiâ, totius exercitus Dux & Capitaneus Principalis. Hac igitur partâ victoria cum Rex ipſe poſtmodum ſatis celeriter totam Flandriæ terram circà Lilii fluvium poſitam ſuo dominio ſubjugaſſet, eis qui trans Lilium habitabant uſque ad Paſcha propter inſtantem hiemem treugis datis, tandem in Franciam cum laudè revertitur & honore. Porrò ne collati ſibi cœlitus à Deo triumphi videretur immemor aut ingratus, Eccleſiæ beatæ Mariæ Pariſius, & beati Dionyſii in Francia Regni Franciæ ſpecialis patroni, quorum patrociniis confitebatur præcipuè ſe protectum, necnon victoriam memoratam adeptam, aliiſque quampluribus Eccleſiis Regni ſui, ut Regalem decuit munificentiam, perpetuos ac certos redditus conferre pariter & aſſignare curavit. Eodem temporis curſu Guido Comitis Flandrenſis filius, per gentem Regis viarum maris & portuum cuſtodiæ deputatam ac Guillermi Comitis Hannoniæ filium, bello navali capitur. Inſuper Flandrenſes à terrâ Gellandiæ quam occupaverant, expelluntur. Menſe Decembri oſſa Roberti quondam Attrebatenſis Comitis apud Corteriacum occiſi, in Franciam delata, & in Monaſterio Sanctimonialium quod vulgò dicitur Maladumus juxtà Pontizaram, ſunt ſepulta.

In Parlamento Regis Pariſius poſt Natale de pace Flandrenſium fuit, ut dicitur, ordinatum, ſed tamen non penitùs conſummatum. Menſe Februario deceſſit Guido Comes Flandrenſis, in Francia captivatus pariter & detentus; cujus corpus permiſſione Regis in Flandrias eſt delatum, & Marcgetæ unà cum ſuis anteceſſoribus tumulatum. Duciſſa Auſtriæ Blancha Regis Franciæ ſoror ex patre, menſe

[f] *Gentiani*] In Cod. Ciſtercienſi, *Jaciani*.

Martio unà cum filio ſuo unico, quem à Duce viro ſuo ſuſceperat, veneno, ut ferebatur, intoxicata, diem clauſit extremum. Eodem tempore caritia, præcipuè Pariſius & circà in tantum invaluit, quòd frumenti ſextarium centum ſolidos & tandem ſex libras monetæ tunc temporis currentis Pariſius vendebatur. Porro cum Regio proclamatum fuiſſet publicè edicto ne ultrà quadraginta ſolidos venderetur; necdum tamen propter hoc ceſſavit caritia, ſed adeo magis invaluit, ut Pariſius panifici qui panem venalem ad ſufficientiam habere non poterant, claudere compellerentur feneſtras & oſtia, ne eis à preſſurâ communis populi per violentiam auferrentur: verumtamen edicto præfato poſtmodum revocato, necnon divitum horreis perſcrutatis ad vendendum juſto pretio compulſorum; dicta caritia paulatim poſtea receſſit, quæ tempore longiori ceſſavit, quamvis tanto illa major fuerit reſpectu temporis præcedentis.

Joanna Regina Franciæ & Navarræ, Briæ & Campaniæ Comitiſſa, menſe Aprili apud nemus Vincennarum decedit, & in Eccleſiâ Fratrum Minorum ſepulta, quieſcit illuc, quod factum monitis tractatum potius, aut inducta creditur, quàm ſpiritu ſuo ducta. Frater Joannes de Pariſius Ordinis Fratrum Prædicatorum magiſter in Theologia, vir admodum litteratus & ingenio clarus, circà veram exiſtentiam Corporis Chriſti in Sacramento altaris novum ponendi modum introducere conatur; dicens videlicet non tantùm hoc eſſe poſſibile conmutatione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti verbo adeſſe ſuppoſiti ipſius, mediante corpore, quod eſt pars naturæ humanæ; verùm etiam hoc eſſe poſſibile per aſſumptionem ſubſtantiæ panis vel paneitatis in Chriſto; nec credebat primum modum ponendi quem communis Doctorum opinio tenet, eſſe na neceſſariò tenendum ſeu ab Eccleſia determinatum, quin etiam ſecundus poſſit teneri tamquam popularis, & fantaſtis, ut dicebat, magis rationabilis & congruus veritati ſacramenti, & per quem magis ſalvatur apparentia circà ſpecies ſenſibilis remanentes. Cæteris Theologiæ Doctoribus contrarium aſſtruentibus primum modum tamquam ab Eccleſia determinatum, præſertim per Decretalem Papæ de Summâ Trinitate & fide Catholicâ *Firmiter credimus*, neceſſariò tenendum, & ſecundum tamquam veritati fidei & etiam ſacramenti diſſonum meritò reprobandum. Examinata itaque opinione prædictâ dum in ea quæ dixerat retractare nollet, ſed magis videretur pertinaciter ſuſtinere . . . . à Guillermo Pariſius Epiſcopo de conſilio Fratris Ægidii Bituricenſis Archiepiſcopi provecti Theologi, ac Magiſtri Bertrandi de ſancto Dionyſio præcellentis Doctoris & Aurelianenſis Epiſcopi, ac Guillermi Ambianenſis Epiſcopi necnon & Doctoris in Jure Canonico, pariter & Dominorum ad hoc ſpecialiter vocatorum, perpetuum ſuper hoc ſilentium dicto fratri ſub pœnâ excommunicationis impoſitum, à lecturâque pariter & prædicatione privatur. Verùm cum ob hoc ad Sedem Apoſtolicam appellaſſet, auditoribus ſibi datis in Curia, ſed infecto negotio de medio ſublatus eſt.

MCCCV.

Philippus Rex Franciæ diſſenſionem gravem inter Ducem Brabantiæ & Comitem Lucemburgi pro terrâ Lovanienſi ſubortam, circa Aſcenſionem Domini pacificaſſe dicitur & ſedaſſe. Cum Cardinales fere per annum electionem Summi Pontificis diſtuliſſent, tandem vigiliâ Pentecoſtes Bertrandum Burdegalis Archiepiſcopum elegerunt, qui & CLEMENS V. Papa ducenteſimus primus vocatus eſt. Pax inter Regem Franciæ & Flandrenſes. Apud Belvacum Galliæ urbem diſſenſio adeo gravis ſuboritur inter Simonem Epiſcopum & populum civitatis, ut Epiſcopus urbem tutus ingredi non auderet; propter quod plures Nobiles & Potentes, cum & ipſe nobilis generis eſſet, in ſubſidium ſuum convocans, nonnullos cepit è civibus, ſuburbiumque civitatis ſuccendit. Tandem nihilominùs evocati in præſentia Regis utrique controverſiæ finem . . . . compelluntur imponere, quamvis non impunè, cum utrique graviter exceſſiſſent. Æſtivo tempore fuit in Franciâ ſiccitas magna valde. Ludovicus primogenitus Regis Francorum, die Jovis poſt feſtum ſancti Matthæi Apoſtoli Margaretam primogenitam Ducis Burgundiæ ſibi conſanguinitate propinquam, cum diſpenſatione Papæ duxit in uxorem.

Papa Clemente Dominicâ poſt feſtum S. Martini hyemalis apud Lugdunum in Eccleſiâ Regalis oppidi, quod dicitur S. Juſti, præſentibus Cardinalibus & Prælatis, multiſque Principibus conſecrato, dum ſuam ad domum in urbem rediens geſtans, ut moris eſt, ſuæ coronationis inſignia, per frenum equi cui inſidebat à Rege Franciæ, qui ob hoc piâ humilitate ſe ipſum pedeſtrem poſuerat ſeu conſtituerat, per Curiam dumtaxat oppidi memorati deductus maximo cum honore fuiſſet; illuc à fratribus Carolo & Ludovico, necnon Duce Britanniæ Joanne ſuſcipitur adhuc uſque dumum modo deducendo conſimili. Porro cum maxima populi multitudo ad hoc ſpectaculum cucurriſſet, ut congregata, murus quidam juxtà quem ipſi Papæ ejuſque comitivæ tranſitus imminebat, ob preſſuram conſedentis ſuper eum multitudinis ad terram tam ſubitò violenter corruit, quòd ex ejus ruinâ præfatus Britanniæ Dux fuerit, prout in brevi ſubſequens mors probavit, percuſſus, Caroluſque Regis frater læſus graviter, necnon Papa tam in contritione Papalis mitræ quam aſſis multipliciter deturbatus, aliis quampluribus læſis graviter aut peremptis; ſicque dies ille qui primâ facie honoris exultationem prætendebat & gaudium, mœroris confuſionem ſuperinduxit & lamentum. Papa Clemens antequàm Rex Franciæ recederet à Lugduno, conceſſit ei caput S. Ludovici avi ſui cum unâ de coſtis ipſius in Capellam ſuam Pariſius à Monaſterio S. Dionyſii tranſportandum; ejuſque precibus Petrum & Jacobum de Columnâ fratres, qui per Papam Bonifacium à Cardinalatu dudum degradati fuerant, ad priſtinam reſtituit dignitatem. Inſuper in recompenſationem expenſarum factarum in Flandriis, decimas Eccleſiarum & annualium uſque ad triennium conceſſit, necnon pro ſuis fratrumque ſuorum Capellanis & Clericis de præbendis in proximo vacaturis ferè in omnibus Eccleſiis Regni ſui favorabiliter providit, necnon ad monetæ debilis quam fecerat meliorationem, & inſtanter [1] ſolutum, reditionem, ut ferebatur, indixit. Clemens Papa Lugduni ſuper numerum Cardinalium, decem & octo novos conſtituit Cardinales, duos etiam Cardinales pro ſe tranſmiſit Romam ad ſervandam Senatoriam dignitatem; duos Epiſcopos etiam fieri Attrebatenſem & Pictavienſem diſpoſuit; Epiſcopo Dunelmi Patriarchatum Jeroſolymitanum conceſſit, necnon pauperibus Clericis gratias amplas fecit, providens eis de beneficiis ſecundùm exigentiam & merita perſonarum.

Rex Philippus poſt Natale Domini in Franciâ revertitur à Lugduno. Papa Clemens circà Purifica-

[1] *inſtanter*] Hunc locum Acherius ſic emendat. *Inſtantem ſolvendorum redditionem induxit.*

tionem beatæ Virginis à Lugduno recedens, Burdegalis per Matiſconem, Brivatum; Bituricas . . . . & Lemovicas iter faciens, tam Religioſorum quàm ſæcularium Eccleſias & Monaſteria, tam per ſe quàm per ſuos ſatellites deprædando, multa & gravia intulit eis damna; unde & Frater Ægidius Bituricenſis Archiepiſcopus per hujuſmodi deprædationes ad tantam devenit inopiam, quòd tamquam unus de ſuis ſimplicibus Canonicis ad percipiendum quotidianas diſtributiones pro vitæ neceſſariis, horas Eccleſiaſticas frequentare coactus ſit. Robertus Burgundiæ Dux bonæ memoriæ deceſſit in Martio, cujus corpus in Burgundiâ ut vivens ordinaverat, eſt delatum, atque Ciſtercii Monaſterio eſt tumulatum.

MCCCVI.

Eduardus Regis Angliæ Eduardi filius, contrà Scotos qui Robertum du Brus ſibi præfecerant cum armatâ multitudine profectus devincitur, multis in prælio de ſuis interfectis, & ſub fugæ præſidio evaſit illæſus. Feriâ tertiâ poſt Aſcenſionem Domini Philippus Rex Franciæ caput beati Ludovici abſque tamen mento & mandibulis inferioribus, necnon unam de coſtis ipſius Pariſius cum ingenti Cleri plebiſque [civitatis] tripudio tranſtulit; dictam coſtam in Eccleſiâ Cathedrali beatæ MARIÆ relinquens, caputque ſuum glorioſum in Capellâ Regalis Palatii, quam ipſe ſanctiſſimus Rex ſumptuoſo conſtruxerat opere, in vaſe pretioſo decenter pariter ac devotè reponens. Cæterum ipſum diem Pariſius per totam ſuam diœceſim annuatim in perpetuum inſtituit, & de cætero firmavit habere ſolemnem. Intempetata fuit ſiccitas in vere pariter & æſtate. Die ſanctæ Trinitatis Petrus de Morneyo Epiſcopus Autiſſiodorenſis defungitur, cui Magiſter Petrus de Bellâ Perticâ, in jure nominatiſſimus ſucceſſit. Rex Philippus monetam debilem quam fecerat, quæ jàm in Regno per undecim annos vel circà curſum ſuum habuerat, in fortiorem ſolitam ſubitò commutare volens; præſertim cum paulatim adeo debilitata fuiſſet, ut contrà . . . . . . Florenus parvus Florentiæ xxxvi. ſol. Par. hujuſcemodi currentis monetæ valuerat; circà feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ fecit per Regnum edictum Palatii publicè proclamari, ut à feſto beatæ Virginis ſubſequenti omnes redditũum exceptiones, contractuumque ſolutiones pretio fortis deinceps fierent quæ tempore beati Ludovici currebat; pro quo multi de populo fuerunt mirabiliter perturbati.

Eodem concurſu temporis ferè circà ad requeſtam, ut dicitur, Remenſis, Senonenſis, Rothomagenſis, ac Turonenſis Archiepiſcoporum, qui ſibi ſuiſque ſuffraganeis ac eorum populis ac ſubditis, tam per Papam quàm per Cardinales aliquos vel illorum ſatellites ac curſores illata ſenſerant multipliciter & adhuc ſentiebant gravamina, Rex Franciæ Philippus favorabiliter in hac parte eis ſe exhibens, etſi non in toto, in parte tamen eis utiliter ſubvenire providit. Menſe Auguſto Rex Philippus omnes Judæos de Regno Franciæ penitùs & omninò fecit expelli, certum regreſſionis terminum ſub pœnâ mortis præfigens eiſdem. Tempore hyemali factâ inundatione nimiâ fluvialium aquarum; antequàm decreviſſent adeo ſunt fortiter congelatæ, quòd in locis pluribus damna multa poſtmodum exinde pervenerint; impetu ſiquidem glacierum poſt earum diſſolutionem veloci labentium curſu tam domus, quàm pontes molendinaque quampluríma corruerunt. Tunc etiam Pariſius in portu Graviæ naves multæ diverſis oneratæ mercaturis, cum cunctis in eiſdem confractæ perierunt.

Occaſione mutationis monetæ debilis in fortem, damnoſa ſeditio præcipuè propter locationes domorum Pariſius exorta eſt. Cum enim cives Pariſius locare domos, & earum locationis pretium in forti monetâ juxtà Regale ſtatutum recipere niterentur; quod tamen communis populi multitudini grave nimium propter triplicationem conſueti pretii videbatur; tandem aliqui ex popularibus ipſis tam contrà Regem, quàm contrà cives conjuncti, pariterque cum multis ſibi complicibus adunati, ad domum Templi Pariſius, ubi Regem eſſe ſciebant, illicò properantes cum ad ipſum acceſſum habere non poſſent, ſtatim domûs Templi introitus omnes & exitus occuparunt pro viribus, ne Regi victualia deferrentur. Porrò dum poſtmodùm perpendiſſent Stephanum dictum Barbette civem Pariſius divitem ac potentem, civitatiſque Viarium, ordinationis hujus circà domorum locationes præcipuum eſſe conſiliarium ac . . . . . . in ipſum crudeliùs efferati, primitùs domum ſuam quam extrà portas habebat civitatis, ſuburbio juxta ſanctum Martinum de Campis, multum locupletem divitiis concordi veſaniâ deprædari feſtinant: quo comperto Rex tam ſuam quàm præfati civis injuriam impunè ulteriùs ferre non ſuſtinens, quotquot repetit hujus actores ſceleris aut etiam incentores, morti protinùs adjudicare decrevit. Plures etiam ex ipſis qui in facto magis culpabiles fuerant, foris portis civitatis ad vicinas eis arbores, necnon patibula ad hoc de novo ſpecialiter illic facta, præcipuè ad majores & inſigniores introitus ſuſpendi fecit, quatenùs eorum pœnæ alios deterrerent, & ab hujuſcemodi rebellione coercerent. Philippus Regis Franciæ Philippi filius ſecundus genitus, Joannam primogenitam Odonis quondam Burgundiæ Comitis ex filiâ Roberti Attrebati Comitis apud Corbolium menſe Januario duxit in uxorem. Menſe Martio vel circà Papa Clemens & Cardinales . . . . . iverunt & illic circum circà circiter per menſes ſexdecim reſederunt.

Pſeudo-quidam nomine Dulcinius ſub habitu benigno ſanctitatem fingens, ſed reverâ peſſimus hæreticus erat. Frater Dulcinius hæreticus in quodam monte Vercellis, ubi tutum ſibi reperiſſe putabat refugium, à Pontifice civitatis aliiſque fidelibus captus carceri mancipatur, Papæ judicio puniendus, illicque de ſuis complicibus ducenti vel circiter fuerunt occiſi. Illius enim hæreſis inter cætera hunc continere dicebatur errorem; quòd ſicut tempore legis naturæ vel Moſaicæ regnabat per Patrem [a] quæ eis præparatur, & Filius per ſapientiam à tempore adventûs Chriſti uſque ad adventum Spiritûs die Pentecoſtes; ita ab adventu Spiritûs ſancti uſque ad finem mundi regnat ipſe Spiritus ſanctus, qui amor eſt per clementiam. Itaque prima lex fuit lex religionis & juſtitiæ, ſecunda ſapientiæ, tertia quæ nunc eſt amoris, clementiæ, charitatis; ita quòd quidquid petatur ſub nomine charitatis, quidquid ſit illud, etiam actus fornicationis venereæ, abſque peccato poteſt concedi petenti, imò nec ſine peccato poteſt licitè denegari; quod peſſimam ſonat in hæreſim cuilibet Catholico vel fideli. Hæc eadem fuerunt habita tempore Philippi anno milleſimo trecenteſimo duodecimo, & auctor fuit Almaricus de Levâ juxtà Montem-fortem, de quo loquitur Decretalis, *Damnamus*. Eduardus Angliæ Rex ætate provectus, aſtutus pariter & cautus Princeps, necnon in præliis fortunatus, anno triceſimo quinto Re-

a *per Patrem*] Lego, *Pater per potentiam, & Filius, &c.*

gni ſui deceſſit ; cui ſucceſſit in Regno Angliæ & dominio Hiberniæ Eduardus ejus filius ex Comitiſſâ Pontivi. Siquidem de Margareta uxore ſuâ ſuperſtite Regis Franciæ ſorore tres alios reliquens filios, quorum primogenitus Thomas nomine Cornubiæ tenuit Comitatum.

MCCCVII. Eduardus.

Circà Pentecoſtes Rex Franciæ Philippus loquuturus Papæ Pictavim proficiſcitur, & tunc ab eo & à Cardinalibus, ut dicebatur, ſuper pluribus & arduis negotiis deliberatum fuit ac etiam ordinatum, præſertim de Templariorum captione, prout ſequens rei exitus declarabit. Tunc ſiquidem ipſe Papa Magiſtris tranſmarinis Hoſpitalis & Templi mandavit expreſsè ut Pictavis coram ipſo infrà certum tempus omiſſis omnibus perſonaliter comparerent : quod Magiſter Templi, nec mora, complevit ; ſed Magiſter Hoſpitalis in itinere apud Rhodum inſulam à Sarracenis qui eam occupaverant, impeditus, ad præfixum terminum venire non valens, ſe ipſum legitimè per nuntios excuſavit, ac demùm per menſes aliquos eâdem inſulâ cum armatâ manu recuperatâ pariter & obtentâ, ad Papam Pictavis accedere maturavit. Magiſter Bernardus de ſancto Dionyſio Magiſter in Theologiâ famoſus, Aurelianenſis Epiſcopus deceſſit ; cui ſucceſſit Magiſter Radulfus Eccleſiæ præfatæ Decanus, in Jure peritus. Ludovicus Navarræ Rex Regis Franciæ primogenitus, cognito quòd quidam Miles nomine Fortunus quem Regni ſui cuſtodem præfecerat & Rectorem, ſuum Regnum illius calliditatis aſtutiâ uſurpare tentabat, multos ſibi conſentaneos habens & complices nobilium ac potentum, præcipuè Boloniæ Comitis, & Galcheri de Caſtellione Franciæ Coneſtabularii comitivâ valentis ; menſe Julio proficiſcitur Navarram, Fortunumque prædictum cum ſuis complicibus potenter ſubjiciens, viſitato Regno pariter & ſedato, in civitate Pampelonâ coronatur in Regem.

Petrus de Bella-Perticâ Autiſſiodorenſis Epiſcopus deceſſit, ac Petrus de Greſſibus Cantor Pariſienſis ac Navarræ Regis Cancellarius ſucceſſit eidem. Die Jovis poſt feſtum beati Dionyſii Martyris Catherina heres Conſtantinopolitani Imperii, Caroli fratris Regis uxor ſecunda, quæ præcedenti die Lunæ deceſſerat in villâ ſancti Audoeni, apud Prædicatores Pariſienſes, præſentibus Rege Franciæ & Proceribus & Prælatis, necnon Magiſtro Templi tranſmarino, qui unà ejus corpus cum aliis ad tumulum deferebat, Eccleſiaſticæ traditur ſepulturæ.

Die veneris poſt feſtum beati Dionyſii tertio Idus Octobris, omnes Templarii quotquot in Regno Franciæ ſunt reperti, quaſi ſub ejuſdem horæ momento, illuceſcente videlicet ſole vel circiter, juxtà decretum Regium ac præceptum ſubitò capiuntur, ac diverſis carceribus mancipantur, inter quos etiam in domo Templi Pariſius captus eſt & detentus generalis totius Ordinis Magiſter tranſmarinus. Dudum ſiquidem ad aures Regis pervenerat ex teſtimoniis plurium & relatu, quorum quidam Ordinem ipſum ante profeſſi fuerant, quod tam Ordo quàm Ordinis profeſſores deteſtandis criminibus erant irretiti pariter & infecti, quæ etiam ſi negarent legitimè poſſet probari. Primò namque (quod dictu nefas eſt) in profeſſione ſuâ, quam ut cautè facerent, intempeſtæ noctis ſilentio faciebant, ad præceptum Præceptorum, necnon Præceptorem ipſum (quod nominandum quaſi turpiſſimum) inferiùs in poſterioribus oſculabantur immundè : inſuper Crucifixi conſpuebant imaginem ac etiam conculcabant, quòd caput ſecrete cum maximâ veneratione tamquam Idolatræ colebant ; quin imò Sacerdotes eorum quando celebrare debebant, verba conſecrationis minimè proferebant, & licet à mulieribus abſtinere voverent, concedebatur tamen eis ad invicem modo Sodomitico commiſceri : & hæc omnia de quibus vehementer habebantur ſuſpecti, fecit Rex Franciæ Dominicâ ſequenti in . . . . Regalis Palatii coram Clero & Populo palam & publicè proclamari : quæ etſi præ horrore quem continent & fidelium imprimunt cordibus, quaſi incredibilia videantur, ipſe tamen Magiſter totius Ordinis præfatus apud Templum coram Magiſtris Univerſitatis præſentibus ductus, ut dicebatur, ſequenti hebdomadâ recognovit expreſsè, excepto quod dixit Sodomiticum vitium ſe minimè commiſiſſe, nec in profeſſione ſua ſuper imaginem Crucifixi, ſed magis ſuper terram à latere conſpuiſſe : etiam per ſuas patentes litteras ſuis Fratribus omnibus intimaſſe fertur, quòd dictam confeſſionem pœnitentiâ ductus fecerat, & eos ad faciendum ſimiliter hortabatur. Factumque eſt quòd eorum nonnulli ſponte quædam præmiſſorum, vel omnia etiam lacrymabiliter ſunt confeſſi ; alii quidem, ut videbatur, pœnitentiâ ducti, alii autem diverſis tormentis quæſtionati, ſeu comminatione vel eorum aſpectu perterriti, alii blandis tracti promiſſionibus & illecti, alii arctâ carceris inediâ cruciati, vel coacti, multipliciterque compulſi ; multi tamen penitùs omnia negaverunt, & plures qui confeſſi primò fuerunt, ad negationem poſtea reverſi ſunt, in eâ finaliter perſiſtentes, quorum nonnulli inter ipſa ſupplicia perierunt.

Rex itaque Magiſtrum Generalem apud Corbolium, cæteros verò Pariſius & alias diverſis carceribus mancipari fecit donec cum Sede Apoſtolica & Prælatis deliberationem haberet, qualiter in hac parte procedendum eſſet ſecundùm Deum & juſtitiam, tam contrà Ordinem quàm perſonas etiam. Eorum bona ubique ſaiſiri fecit & in manu ſuâ teneri, certis ad hoc cuſtodibus ac receptoribus deputatis.

Quidam de Judaiſmo ad fidem converſus Protus nomine, coram Inquiſitore pravitatis hæreticæ recognovit, quòd inſtinctu cujuſdam fratris ſui nomine Monſleti ad Judaiſmum redierat, ac primò in aquâ calidâ balneatus, & deinùm circumciſus prout in talibus à Judæis fieri conſuevit. Poſtmodum tamen tractu temporis examinatus ſuper hoc, ac demùm requiſitus, dixit per omnia ſe mentitum, & ſolùm in odium fratris ſui præfati, qui aliqua ſolvere debita nolebat, recognoviſſe præmiſſa : & quia vertebatur in dubium cui conſilio ſtandum eſſet, tandem de conſilio peritorum, aſſenſu Pariſienſis Epiſcopi adjudicatum eſt confeſſioni primæ ſtandum potiùs quàm ſecundæ : ipſumque tamquam lapſum à fide perpetuâ pœnâ carceris puniendum, quod & factum eſt. Verùm poſtmodum cum recognoviſſet coram Inquiſitore prædicto, ſe dixiſſe in carcere quòd Chriſtianus non erat, ſed Judæus Samoeque vocatus, quodque Chriſtiani comedunt Deum ſuum, cum inſtantiâ requirens quòd ſi mori eum contingeret, fieret de eo ſicut de Judæo, de communi peritorum conſilio adjudicatus eſt ſtatim abſque ullâ audientiâ Curiæ ſæculari tradendus.

Eodem vel circa concurſu temporis quidam alius ad fidem converſus Joannes nomine, confeſſus fuit coram Inquiſitore prædicto, quòd palam & publicè coram Caſtelleto Pariſius dixerat ſe Chriſtianum non eſſe, ſed Judæum nomine Mutlotum, atque de peccato quod in aquâ commiſerat recipiendo baptiſmum, per ignem purgari ſe velle. Poſtmodum

Digitized by Google

tamen cum hoc feciſſe graviter pœniteret, inſtanterque requireret ſibi ſuper hoc miſericorditer indulgeri, dicens ſe ex melancholiâ & levitate capitis in talia proropiſſe, juxtà peritorum conſilium impoſita eſt ei pœnitentia ſalutaris.

Menſe Jannario Eduardus Angliæ Rex, filiam unicam Regis Franciæ Philipps nomine Iſabellam annorum duodecim vel circiter, apud Boloniam ſuprà mare, dicto Rege Franciæ unà cum filiis ſuis ac Regni Proceribus illic præſentibus, accepit in uxorem, ac majoribus Regni in Angliâ aſſociata in Reginam cum honore debito coronatur. Filius Sabaudiæ Comitis Eduardus, ſororem Reginæ Navarræ, ſcilicet ſecundam filiam Ducis Burgundiæ duxit in uxorem.

Carolus Regis Franciæ tertius filius, Blancham filiam ſecundam quondam Ducis Burgundiæ Othelini in uxorem accepit. Illuſtris & femina Venerabilis ac honeſta vidua Margareta Siciliæ Regina, relicta primi Caroli Regis Siciliæ fratriſque ſancti Ludovici, ut piè creditur, migravit ad Chriſtum. Joannes de Namutſio filius Guidonis Flandrenſis Comitis, accepit in conjugem filiam Roberti Comitis Claromontis.

MCCCVIII.

Rex Franciæ Philippus pro facto Templariorum præcipuè profectutus Pictavis, ubi adhuc Papa cum Curiâ reſidebat, ob hoc quoque plurimis penè de omni civitate ſive Caſtellaniâ Regni apud urbem Turonis Paſchali tempore convocatis, copioſam tam nobilium quàm ignobilium ſecum duxit illic turmam. Sæpè de diverſis tractatibus inter Regem & Papam prehabitis, totius ordinis Generali Magiſtro poſtmodum ad Papæ mandatum adducto, cum aliquibus quos nobiliores ſtatu ſeu præeminentiâ fuiſſe conſtiterat; inter ipſos ibi tandem deliberatum fuit & ſatis concorditer ordinatum, quòd Rex ipſe omnes & ſingulos dicti Ordinis profeſſores ubicumque eſſent mancipati carceribus, ex hoc & deinceps nomine Eccleſiæ & manu Sedis Apoſtolicæ detineret, ad eorum relationem, expeditionem ſeu punitionem minimè proceſſurus abſque ordinatione Sedis Apoſtolicæ vel mandato; ac de bonis eorum quorum diſpenſatio ſeu cuſtodia ipſi Regi ſub debitâ fidelitate relinquebatur, uſque ad Concilium generale poſt ſatis celeriter celebrandum, pro modo competenti vitæ neceſſaria miniſtraret eiſdem.

Papa Clemens cum eſſet Pictavis, de Fratrum conſilio propter ſubſidium terræ ſanctæ ac reformationem ſtatûs univerſalis Eccleſiæ, necnon præcipuè propter factum quod circà ordinem Templi ejuſque profeſſores emerſerat, quorum etiam ſexaginta vel circiter ſupradicta eiſdem impoſita crimina fuiſſe confeſſos tam in ſuâ quàm in Cardinalium præſentiâ, Papales litteræ ſub bullâ continebant præcipuè; generale Concilium Kalend. Octobris uſque ad biennium à Kalendis ejuſdem menſis proximè ſequentibus continue computando Viennæ celebrandum decrevit, & ubique per ſuas patentes litteras intimare Archiepiſcopis & Epiſcopis, inſuper & Epiſcopis ſpecialiter in Regno Franciæ conſtitutis, Inquiſitoribuſque pravitatis hæreticæ dedit in mandatis; quatinùs ſuper facto Templariorum diligenter intenderent, & juxtà qualitatem eorum in quantum perſonas eorum tangere poterant, fine debito terminare juxtà peritorum conſilium maturarent; Generali tamen Magiſtro aliquorumque eorum majorum de ordine illo, quamvis numero paucorum, perſonis uſque ad tempus & ex certâ ſententiâ Apoſtolicæ Sedis excommunicationi ſeu correctioni reſervatis.

Circà idem tempus venerunt in Franciam quidam viri de Flandriis ſub habitu ſimplici, [ſed impoſtores] ſicut rei exitus comprobavit, ad quorum ſimulatam aſtutiam aſtutamque ſimulationem confeſtim in populo frivola quædam ſed communis exiit fama, quòd Comes Augi Dominus Godefridus de Brebento, Joannes de Brebento filius ejuſdem, dominus Virſionis aliique quamplurimi, qui dudum cum Roberto Attrebati Comite apud Corteriacum fuerant interfecti, quaſi per miraculum evaſerant inde vivi, & propter ſuæ liberationis beneficium voverant Deo & inter ſe conduxerant, ac etiam firmaverant ſub ſimplici paupertatis habitu per Regnum Franciæ mendicare, & ſe ipſos apud ſuos uſque in ſeptennium occultare; tunc enim ſeptennio revoluto, certo loco, ſcilicet Boloniâ ſuprà mare ſimul eodem die comparere debebant, ac palam detegere quinam eſſent. Et factum eſt quòd ad quædam levia interſignia in præfatis Flandrenſibus viſa nonnulli utriuſque ſexûs in tantum feſtinati & quaſi infatuati fuerint, ut eos credentes eſſe præfatos dominos cum honore ſuſciperent, cum tamen ipſi qui vix & ratò ex certâ loquebantur malitiâ ſe non aſſererent, de quibus frivola fama communiter referebat. Quædam etiam Matronæ, Nobiles nonnullos ex ipſis ad maritales amplexus tamquam proprios conjuges ſuſceperunt, de quo poſtmodum ſequutæ ſunt aliis in deriſum, & præcipuè domina.

Comes Valeſii Carolus tertiam accepit uxorem filiam Guidonis Comitis ſancti Pauli. Robertus Philippi Attrebatenſis filius, uxorem Blancham alteram filiarum quondam Ducis Burgundiæ accepit uxorem. Eodem anno Guido quondam Comitis Bleſenſis primogenitus, cum filiâ Caroli Valeſii ex conjuge Catherina adhuc teneræ ætatis fertur ſponſalia contraxiſſe. Die Sabbati poſt Aſcenſionem Domini circà Veſperas, in Diœceſi Pariſienſi præcipuè, nix tam copioſa & damnoſa nimiùm, & impetuoſa tam ex lapidibus grandibus & groſſis deſcendentibus, quàm ex ventorum flatu vehementer cecidit tempeſtas. Tunc cum granis ſegetes & cum botris vineæ perierunt, plures arbores radicitùs ſunt evulſæ, campanile Eccleſiæ porrochialis de Caproſiâ ex impetu venti corruit ipſo die.

Æſtatis fervore tranſacto, Papa & Cardinales omnes ſolutâ ad tempus Curiâ, ab urbe Pictavis ubi diù ſteterant, receſſerunt. Papa ſiquidem ad terram ſuæ nativitatis properans, cum paucis Cardinalibus ſecum retentis, illic & circà poſtmodum dicitur reſediſſe, licentiatis cæteris & ad tempus ad invicem ſeparatis. Guichardus Trecenſis Epiſcopus pro ſuſpecto vehementer habetur, quòd mortem Joannæ Reginæ quondam Franciæ & Navarræ quibuſdam procuraſſet ſortilegiis aut veneno; propter quod auditâ etiam ſuper hoc quorumdam depoſitione teſtium; videlicet falſorum, prout ſequentia quamvis longo tempore probaverunt, capitur, diutiuſque ſub carceris arctâ cuſtodiâ, etiam de voluntate Summi Pontificis, prout ferebatur, maximè poſtquam ad ejus notitiam teſtium ipſorum pervenit depoſitio, detinetur. Inter nobiles ac potentes juvenes Eraudum ſcilicet de ſancto Veranno, & Oudardum de Monteacuto natione Burgundum, ut aiunt, diſſentione ſubortâ, tandem ex utràque parte multis Nobilibus die feſti beati Dionyſii in Comitatu Nivernenſi congregatis pro habendo conflictu juxtà mutuum utriuſque condictum, videlicet ex parte dicti Eraudi, Gomite Sacri-Caſaris Drocone de Mellento, domino Milone de Noeriis cum aliis multis: Ex parte verò præfati Oudardi Delphino Alverniæ domino, Beraudo de Mercolio filio Comitis Boloniæ, tribus fratribus qui de Vienna communiter appellantur, aliiſque

Digitized by Google

quampluribus, arctè nimis & valde celeriter conſummatus eſt conflictus inter ipſos. Ceſſit autem Erardo inſignis victoria, & de parte Oudardi dictus Berandus de Marcolio cum quibuſdam aliis fuit captus; quare ſe reddidit Comiti Sacri-Cæſaris, ut dicebant. Poſtmodum tamen Rex Franciæ dictum Erardum, pluresque alios capi fecit & diverſis priſionibus detineri. Albertus Romanorum Rex à quodam nepote ex ſorore, ut dicitur, interfectus deceſſit; cui Henricus Comes Lucemburgi, Miles ſiquidem ſtrenuus, prudens ac fidelis ſucceſſit in Regno.

Circà Purificationem beatæ Virginis filia Roberti Comitis Clari-Montis uxor Joannis de Namurſio, Pariſius defuncta ſepelitur: poſtquam ipſe Joannes quaſi anno poſtmodum revoluto filiam dominæ Blanchæ de Britanniâ deſponſavit. Indulgentia magna valde quæ à Clemente Papa anno præcedenti dum eſſet Pictavis, transfretantibus vel pecuniam ſuam largientibus in ſubſidium terræ ſanctæ conceſſerat, cujus executorem vel receptorem Magiſtrum Hoſpitalis tranſmarinum conſtituerat, per Regnum Franciæ publicatur; factumque eſt ut in Eccleſiâ beatæ MARIÆ Pariſius, & penè in omnibus aliis Regni Eccleſiis ſtatuerentur gazophylacia ad pecuniam reponendam, quæ illic à devotione populi, durante dumtaxat illâ indulgentiâ, videlicet uſque ad quinquennium, deferretur; in quibus multi, in exordio publicationis præcipuè, multa dicebantur miſiſſe.

Stephanus quidam nomine de Verbiâ Sueſſionenſis diœceſis, accuſatus coram Inquiſitore hæreticæ pravitatis ſuper quibuſdam blaſphemiæ verbis, maximè circà corpus CHRISTI, confeſſus eſt ea ſe dixiſſe, ſed tunc non erat benè compos mentis, quia nimis biberat in tabernâ, nec aliqua quæ dixerat licet malè viderentur ſonare, tamen ea non protulit in contumeliam Creatoris vel contemptum, ſed ſubreptitiè, & de hoc pœnitebat & petebat ſibi miſericorditer indulgeri, quod & factum eſt de concilio peritorum, injunctâ tamen priùs pœnitentiâ ſalutari.

HENRICUS. MCCCIX.

Circà feſtum Pentecoſtes filius Regis Arragonum habito conflictu contrà Regem Granatæ Sarracenorum, ingenti Sarracenorum cæde factâ glorioſam victoriam reportavit. Menſe Junio Henricus in Regem Romanorum nuper electus concorditer ...... ſolemnes nuntios & ambaſſiatores cum electis ſuæ decreto miſit Avenioni, ad petendam benedictionem & conſecrationem Imperiique coronam de manu Summi Pontificis, necnon ipſius & Eccleſiæ Romanæ favorem & gratiam conſuetos; cujus votis & poſtulationibus plenè ſatisfecit, & electum ad ſuſtinendam Imperialis celſitudinis dignitatem de conſilio facto circà finem Julii menſis ſolemniter approbavit, eidem ad conſecrationem & coronam Imperii ſumendam in baſilicâ Principum Apoſtolorum de Urbe concedens: & Concilium ad feſtum Purificationis beatæ MARIÆ futurum uſque ad biennium, computando à proximo feſto Purificationis ejuſdem, & ſalvo quòd eidem Summo Pontifici abſque inconſtantiæ notâ quando & qualiter, & quoties expedire ſibi pro occaſione Concilii Generalis .... aliàs videretur, præfixum & prædictum terminum prorogare liceret.

Papa Clemens palam in Palatio ſuo Avenioni intimationem quamdam appendi fecit, ut aiunt, in quâ continebatur quòd generaliter omnes & ſinguli, qui in facto denuntiationis, accuſationis ſeu appellationis contrà Papam Bonifacium pro vel contrà vellent procedere quoquomodo qualitercumque de præmiſſis ſufficienter inſtructi, infrà Dominicam quâ cantatur, *Oculi*, ſi ſuâ crederent intereſſe, ſe Papæ conſpectui præſentarent; aliàs ſuper hoc deinceps nullatenùs admitti, quinimò ex tunc eiſdem omni denegatâ audientiâ perpetuum in hac parte imponi ſilentium ipſo facto. Inter quos ſpecialiter & expreſſè G. de Nogareto Militem, de quo dicebant ad aſſignatam diem fuiſſe vocatum perſonaliter, & citatum adſcribunt. Qui ſiquidem ad aſſignatam diem domini G. de Plaſſiaco aſtuti Militis & diſcreti, aliorumque potenti comitivâ vallatus Avinioni comparens, tam appellationem contrà Papam Bonifacium factam, quàm objecta crimina eidem innovavit, eaque legitimè probare ſe offerens, cum inſtantiâ petiit ipſius oſſa tamquam hæretici exhumari, ac etiam igne debere comburi: parte nihilominùs adversâ, ſcilicet quorumdam Cardinalium & aliorum quamplurium, qui cauſam Bonifacii Papæ fovebant, ſe in contrarium viriliter opponente & tam circà ſancti Sebaſtiani, quàm prædicti Guillermi perſonam multa gravia & enormia retorquente. Sicque negotium ipſum uſque ad pleniorem ſuper hoc deliberationem fuit poſitum in ſuſpenſo.

Tertio Kalendas Novembris ab occidente hyemali vel quaſi, tam vehemens per unam horam & ampliùs irruit ventus, quòd ad ejus impetum arbores quamplures multaque ædificia, necnon pinnaculum ſancti Macuti de Pontiſarâ corruerint. Arcus etiam magni lapidei qui à parte Orientali ſunt Eccleſiæ ſancti Dionyſii in Franciâ, ob magna ejuſmodi ſuborta ſtillicidia quamvis ad terram non corruerint, teſtantibus tamen eorum oculis qui viderunt, vacillaſſe concuſſique fuiſſe dicebantur, ut mox ad terram corruere putarentur. Ultimâ die menſis Januarii poſt meridiem per unam horam & viginti quatuor minutas viſa eſt eclipſis ſolis in ſui medio ſita, ſcilicet quòd centrum Lunæ fuit juxtà centrum Solis, & tunc fuit conjunctio Solis & Lunæ juxtà viceſimum Aquarii gradum: duravit autem iſta eclipſis à principio uſque in finem per duas horas naturales & ampliùs, quâ in horâ eclipſis aër crocei vel rubei coloris apparuit. Hujus cauſam aſſignabant Aſtronomi, dicentes quòd in puncto eclipſis .... inter tunc croceo fulgore vel aureo coloravit.

Inter Angliæ Regem & ejus Barones occaſione cujuſdam Militis nomine Petri de Gravaeſtone natione Vaſconis, dudum quidem ut dicebatur de Regno Angliæ banniti, ſed jam ad tantam Regis familiaritatem aſſumpti, ut Comitatum ſibi Lincolnienſem poſſidendum hereditate conferret, multaſque novitates, ut dicebant, ad ejus ſuggaſtionem conſtitueret contrà omnium voluntatem & patriæ conſuetudinem, quæ in præjudicium Regni & contrà ſtatuta converterentur; orta eſt diſſenſio gravis adeo & acerba, quòd Proceres ipſi contrà Regem tam occaſione præmiſsâ quàm ſimplicitate ſuâ ſeu fatuitate convicti, ipſum quem ſic habebant exoſum non ſolùm mediocriter perturbaſſent, quinimò, ut communis aſſerebat opinio, ab omni miniſtratione Regni privaſſent, niſi ob gratiam Regis Franciæ ejuſque filiæ Reginæ Angliæ, quæ ſeipſam Baronibus gratioſam & amabilem exhibuerat, refrenati fuiſſent. Fratres Hoſpitalarii cum multitudine populi Chriſtiani apud Rhodum inſulam, de quâ per Sarracenos fuerant Fideles expulſi, transfretaſſe dicuntur, & ibi laudabiliter ſe geſſiſſe.

MCCCX.

Clemens Papa Generale Concilium, quod ad inſtantes Kalend. Octobris indixerat, ad Kalend. menſis ejuſdem anno revoluto ſubſequnturas prorogare

decrevit. Concilium Senonensis provinciæ propter factum Templariorum ab XI. die ad XXVI. diem; ſecundo Philippo tunc Archiepiſcopo præſidente Pariſius celebratur: illic ſanè Templariorum ſingularum factis & ea tangentibus diligenter inſpectis, penſatis eorumque demeritis, qualitate, necnon circumſtantiis cum multiplici veritate; ut ſecundùm menſuram delicti eſſet & plagarum modus, juxtà conſilium tam in jure divino quàm Canonico peritorum, ſacro approbante Concilio adjudicatum eſt, ac etiam diffinitum quoſdam ex ipſis ab Ordine ſimpliciter abſolvi, quoſdam verò poſt peractam eis injunctam pœnitentiam liberos & illæſos abire permitti, alios autem ſub arctâ carceris cuſtodiâ detineri, alioſque quamplures incluſione muri perpetuò circumcingi; ſed eorum nonnullos tamquam relapſos in hæreſim tradi Curiæ ſæculari, quod tunc permittunt Canonicæ ſanctiones de eis hujuſcemodi ſic relapſis; qui titulo Clericalis militiæ fuerant adſcripti vel in ſacris Ordinibus conſtituti, primitùs ab Epiſcopo degradatis, quod & factum eſt. Tunc itaque quinquaginta novem Templarii foras civitatem Pariſius, in campis videlicet ab Abbatia Monialium, quæ dicitur ſancti Antonii, non longè diſtantibus, incendio fuerunt exſtincti; qui tamen omnes nullo excepto, nil omninò finaliter de impoſitis ſibi criminibus cognoverunt, ſed conſtanter & perſeveranter in abnegatione communi perſtiterunt, dicentes ſemper ſine causâ morti ſe traditos & injuſtè: quod quidem multi de populo non abſque multa admiratione ſtuporeque vehementi conſpicere nullatenus potuerunt. Circà idem tempus apud Silvanectum provinciæ Remenſis Concilium convocatum, & illic quaſi conſimili in Senonenſis provinciæ Concilio celebrato Pariſius, ſuper Templariorum facto deliberatione præhabitâ, novem Templarii concremantur.

Ludovicus Roberti Clarimontis filius, ſororem Comitis Hanoniæ deſponſavit; ejus quoque frater Joannes nomine Comitiſſam . . . . . . accepit in uxorem. Clemens Papa quamdam bullam, ut dicitur, à Cardinali Jacobo Gajetani, aliis quoque quondam Papæ Bonifacii partem foventibus præſentatam, per quam adverſam ei partem impugnare volebant; præſertim cum in eâ contineretur expreſsè quòd Papa de conſilio Fratrum unanimique conſenſu appellationes omnes & proceſſus contrà Papam Bonifacium attentatos inanes & irritos decernens, partemque ejus multipliciter commendans, reputabat ipſum ſuper objectis ei criminibus innoxium & inſontem, in pleno Conſiſtorio, ut aiunt, fecit deſtrui tamquam falſam.

Circà feſtum Pentecoſtes accidit Pariſius quòd quædam pſeudo-mulier de Hannoniâ nomine Margareta, dicta Porrette, quemdam librum ediderat, in quo omnium Theologorum judicio, qui ipſum diligenter examinaverunt, multi continebantur errores & hæreſes, & inter cæteras, quòd anima annihilata in amore conditoris ſine reprehenſione conſcientiæ vel remorſu poteſt & debet naturæ quidquid appetit & deſiderat, concedere; quod manifeſtè ſonat in hæreſim. Dum libellum hunc aut in eo contentos errores abjurare nollet, quinimò latam in ſe excommunicationis ſententiam ab Inquiſitore hæreticæ pravitatis contemneret, quia coram Epiſcopo ſufficienter monita comparere nolebat, & per annum vel ampliùs pertinaci ſuſtinuiſſet animo in ſua malitia finaliter indurata, tandem in communi plateâ Graviæ coram Clero & populo ad hoc ſpecialiter evocatis de peritorum conſilio expoſita eſt, & tradita Curiæ ſæculari; quam Pariſienſis Præpoſitus in ſua poteſtate ſtatim accipiens, ibidem in craſtino incendio fecit exſtingui. Multa tamen in ſuo exitu pœnitentiæ ſigna oſtendit nobilia pariter ac devota, per quæ multorum viſcera ad compatiendum ei piè, ac etiam lacrymabiliter fuiſſe commota teſtati ſunt oculi qui viderunt. Eodem die cum quidam de Judaïſmo dudum ad fidem converſus, iterum ſicut canis ad vomitum converſus, in contemptum beatæ Virginis ſuper imagines ejus conſpuere niteretur, ibidem incendio concrematur temporali, tranſiens ad ſempiternum. Tunc etiam Pſeudo-quidam Guiardus nomine de Creſſoneſſart, qui Angelum Philadelphiæ à Deo immediatè miſſum ad confortandum adhærentes Chriſto ſe nominans, dicebat quòd nec cingulum pelliceum quo erat præcinctus, nec habitum quo erat indutus ad mandatum Papæ deponere tenebatur, imò Papa præcipiendo peccaret, tandem incendii timore habitum, cingulumque deponens, & errorem ſuum finaliter recognoſcens, adjudicatus eſt perpetuâ muri incluſione præcingi.

Lugdunenſes rebellionis ſpiritu aſſumpto, contrà Regem Franciæ Philippum, caſtrum Regni quod dicitur ſancti Juſti violenter diripiunt, ingentique vallo circà civitatem ſeipſos ſatagunt reddere fortiores; ad quorum expugnationem Rex Franciæ primogenitum ſuum Navarræ Regem cum duobus ejus fratribus & eorum avunculis, unà cum exercitu copioſo circà feſtum Joannis Baptiſtæ deſtinare decrevit. Illic ſanè inclyta & felicia joventutis ſuæ primordia etſi aliàs in talibus inexperta, necdum cingulo militiæ præcinctus, adeo laudabiliter exercere curavit vel providit, ut ſuæ ſagacitatis & probitatis induſtriâ cunctis amabilem & gratioſum ſe exhibens, ſuorum mirabili affectu junxerit ſibi corda. Dum itaque hoſtes à noſtris aſſultum ſibi imminere conſiderarent, illicò timore perculſi, ſeipſos & urbem Regis ſubjiciunt ditioni; ſed & Archiepiſcopus civitatis Petrus de Sabaudiâ nobilitate pollens, qui eorum Capitaneus principalis & totius rebellionis occaſio videbatur, per deditionem à Comite Sabaudiæ ad Regem Philippum in Franciâ adductus, veniam de commiſſis petens, tandem ad Magnatum obtinuit interventum.

Oſſa cujuſdam Templarii dudum defuncti Joannis nomine de Thuro, quondam Theſaurarii Templi Pariſius exhumantur, & tamquam hæretici quodam aliàs, ſcilicet in proceſſu & jam facto contrà Templariorum Ordinem & pars in palam revelata fuit, comburuntur.

Henricus Romanorum Rex cum Duce Auſtriæ, Leodienſi Epiſcopo multiſque aliis Principibus cum exercitu copioſo per Comitatum Sabaudiæ Italiam intrans, primò apud Aſtenſem urbem, & deinde apud Mediolanum vigiliâ Nativitatis Dominicæ cum honore ſuſceptus, in feſto Epiphaniæ Domini in Eccleſiâ ſancti Ambroſii à Mediolanenſi Epiſcopo coronâ ferreâ, unà cum uxore ſuâ multis Prælatis præſentibus honorificè coronatur. Quo peracto, in ipſâ civitate cum oppoſitâ ſibi parte conflictum habuit, eoſque potenter & celeriter ſubjugavit, ut meritò ſuis adverſariis timorem incuteret & tremorem. Hoc eodem anno facta eſt mutatio inter Archiepiſcopum Narbonenſem & Ruthumagenſem; nam cum Rothomagenſis Archiepiſcopus Bernardus nomine nepos Clementis Papæ, propter juventutis ſuæ inſolentiam cum Normannis nobilibus pacem bonam non haberet, eo tranſlato ad Archiepiſcopatum Narbonenſem, Ægidium pro tunc Narbonenſem, præcipuum Regis Conſiliarium prudentem in agibilibus, & utroque jure peritum ad Rothomagenſis Archiepiſcopi tranſtulit dignitatem. Variis circà factum Bonifacii Papæ proceſſibus habitis hinc & inde, Pa-

pa Clemens de Innocentiâ Regis Franciæ & ſuorum ſuper captione & inſultu Papæ Bonifacii apud Agnaniam, necnon rapinâ vel diſpertione theſauri, ſeu aliis quibuſcumque, quæ in conflictu vel facto hujus captionis fuerant attentata tam per confeſſionem & aſſertionem Guillelmi de Nogareto Militis cui iſta imponebantur, quàm aliàs inquiſitione ſuper his diligenti præhabitâ ſufficienter inſtructus, per ſuas litteras patentes, de conſilio Fratrum, auctoritate Apoſtolicâ pronuntiavit, declaravit pariter & decrevit Regem ipſum in præmiſſis omnibus omninò inculpabilem fuiſſe, & in appellationis negotio vel proceſſu objectores, denuntiatores aut aſſertores prædictos ad denuntiationes, objectiones vel aſſertiones contrà perſonam ipſius Bonifacii Papæ factas præconcepta malignitas, aut alia mala cauſa non impulit, ſed Catholicæ fidei ſincerus aut juſtus zelus induxit. Demùm etiam cum tam illi qui ſtatum & memoriam Bonifacii defendebant ex unâ parte, quàm ipſe Rex pro ſeipſo & Regni incolis univerſis, necnon objectoribus & denuntiatoribus prædictis ex alterâ, ad Summi Pontificis attingere, quod hujus negotii rigoroſa proſequutio plena periculis exiſtebat, per excitationem laudabilem & precum inſtantiam totum negotium & plenam deciſionem liberæ ditioni ac ordinationi Sedis Apoſtolicæ dimiſerint; de plenitudine poteſtatis Apoſtolicæ Regem ipſum omneſque ei adhærentes in hac parte, Regnum & univerſos ejuſdem incolas ab omnibus culpis, offenſis, injuriis aut ſententiis quibuſcumque latis per Papam Bonifacium ab homine vel à jure inflictis, in eum ſive ſucceſſorem ejus, in eos aut eorum alterum publicè vel occultè, vel quâcumque occaſione præmiſſorum aut alicujus eorum imponi ſeu inſligi quomodolibet poſſent in poſterum vel impingi, etiam ſi ſupponerentur vel dicerentur captio prædicta vel aliqua de præmiſſis facta nomine dicti Regis ſeu adjutorum vel adhærentium prædictorum, ad cautelam abſolvit, relaxavit & penitus abolevit, & de regiſtris ſententias & interdicta, & omnia & ſingula prædictos proceſſus tangentia, omninò tolli mandavit & penitùs amoveri; diſtrictiùs inhibens, ne quis ſententias, excommunicationes, interdicta vel proceſſus prædictos in ſcriptis publicis vel privatis penes ſe retinere aut quomodolibet occultare ſeu aliis communicare præſumat, ſed litteras, ſchedulas, membranas & alias quaſcumque litteras publicas vel privatas ſententias, & proceſſus dumtaxat continentes prædictos penitùs deſtruant & conſumant: eos qui in quatuor menſes poſtquàm ad eorum notitiam mandatum pervenerit, & tempus lapſum fuerit, ita quòd prædicta facere potuerunt & non paruerunt competenter, excommunicationis ſententiam, à qua tantùm poſſent abſolvi, niſi in mortis articulo, per Romanum Pontificem. Quamvis autem à dictâ abſolutione ſuis litteris & earum effectu Guillelmum de Nogareto prædictum, ac Reginaldum de Supino Milites, decemque alios vel circiter Anagniæ cives, qui captioni, inſultui & deprædationi theſauri prædictis interfuiſſe ſpecialiter dicebantur, nominatim excluſerit, & ex certâ ſcientiâ intendens ex ipſis per aliam viam condignæ promiſſionis remedium exhibere; finaliter tamen Guillelmum de Nogareto prædictum conſideratione Regis vel contemplatione pro ipſo ſupplicantis, ab omnibus ſententiis ad cautelam abſolvit, injungens ei pœnitentiam ad cautelam, videlicet quod in primo terræ ſanctæ paſſagio generali cum armis & equis ipſe in propriâ perſona in terræ ſanctæ ſubſidium transfretare teneretur, illic perpetuò moraturus, niſi à Papa vel ſucceſſoribus ejus ſubreviationem in poſterum obtinere & gratiam mereretur; injungens etiam quòd interim certas peregrinationes quas ſibi impoſuit, efficaciter adimpleret; & ſic eum omnium præmiſſorum participem eſſe voluit & conſortem, dummodo has pœnitentias devotè ſuſciperet, & dum vitam ageret in humanis cum effectu perageret, ipſo mortuo, heres ejus.

MCCCXI.

Henricus Romanorum Rex per Cremonenſem urbem Italiæ tranſitum habens pacificum, quoniam pars Guelfa, quæ major & potentior erat in dominio civitatis de Cremonâ, unà cum uxoribus & parvulis, rebuſque ſuis quas ſecum commodè deferre potuerunt, ad civitatem Brixiæ Guelfam, quæ propter prærupta montium, quæ civitati ſupereminebant, tutior videbatur, unanimiter propter Imperatoris metum confugerant, relictis palatiis pauciſque viris Guibelinis; qui audientes exercitum Imperatoris ſolùm per duo milliaria diſtare ab urbe, ſumptis clavibus civitatis, quæ pacis ſunt offerentes, ab eo pacificè recepti, pacificum ſibi præbent introitum civitatis. Satis verò poſt ingreſſum civitatis omnes fortes domos & turres illorum qui ad Brixiam confugerant fundìtùs deſtruxit, portaſque civitatis egregias unà cum muris corrui fecit, & ex his ampliſſima foſſata civitatis impleri fecit, ita ut muri & foſſata ſolo coæquarent; deinde acceptâ redemptione multorum millium florenorum ab his qui in civitate ſuperfuerant, ad civitatem Brixiæ ſe tranſtulit; quam rebellem ſibi Brixiæ civitatem ab Aſcenſione Domini uſque ad Nativitatem beatæ Virginis potenter obſedit. Habito itaque conflictu, Capitaneum civitatis dictum Theobaldum Brizath vivum capiunt, qui adductus ad Imperatoris præſentiam, videns ſe mortis periculum effugere non poſſe, multas conſpirationes in mortem Imperatoris & ſuorum proditoriè factas publicè confitetur, Majores de civitate Mediolanenſi hujus facti complices accuſando; quo audito Imperator per medium exercitûs trahi, deinde ſuſpendi quaſi per duas horas fecit, ipſum remotum de patibulo decollari, ac caput in lanceâ affixum fecit in eminentiori loco exercitûs demonſtrari, truncum verò corporis in quatuor partes fruſtatim deciſum fecit per quatuor partes exercitûs deportari; tam crudelem mortis ab Imperatore ſententiam ſuſtinens, ut ejus mortis atrocitas cæteris proditoribus & conſpiratoribus eſſet de cætero ſpeculum & exemplum, ut ſic ſaltem, à malis malorum acerbitas coerceat, quos ad verum operandum benignitas non inclinat: eamdemque civitatem ſibi ſubjiciens, cum illis de civitate & muros quorum præſidio nitebatur, deſtruxit. In hac autem obſidione frater ejus Walerannus nomine occubuit, cujus mors cordi Principis ſubinduxit non immeritò mœroris materiam ac doloris. Hujus etiam obſidionis tempore omnes civitates partis Italiæ, quæ ſtricto nomine Lumbardia nuncupatur, & fidelitatem & ſubjectionem tamquam domino ſuo debitam obtulerunt. Eodemque temporis curſu tres Cardinales à domino Papa miſſi, videlicet Oſtienſis & alii duo pro ſuâ coronatione venerunt, ſequentes eum per totam Italiam deinceps uſque Romam. Brixiâ civitate ſubjectâ, Henricus Romanorum Rex per Terdonam pacificè Januam eſt profectus, & illic maximo cum honore ſuſceptus; ubi dum aliquamdiù moram contraxit, uxor ejus Romanorum Regina viam carnis ingreditur univerſæ.

Circà idem tempus in populo Flandriarum rebellionis & guerræ commotio, quæ aliquantiſper ſopita fuerat, renovatur; & ob hoc vehementer ſuſpectus Comes Flandriarum, ad ſui purgationem à

Regis

Rege Francorum convocatur; quo comparente. . . . . Comes ejus filius Ludovicus, qui totius hujuſcemodi commotionis & ſceleris culpabilis eſt repertus, primò apud Moretum, deinde Pariſius in cuſtodià detinetur, de quâ citò poſt fugit ut conſcius hujus mali, vel timens ſibi ipſi: propter quod poſtmodum de conſilio Procerum Regni de Comitatu ſuo non immeritò per arreſtum in pleno palatio ſententialiter eſt privatus. Philippus Rex Franciæ ſimplicium ac duplicium Burgenſium fieri fecit monetam pro ſimplicibus duplicibus Pariſius denariis concurrentem. Hæc moneta ratione indebiti valoris & ponderis, & ratione novitatis curſus capi refutabatur, quia ab omnibus atque rectè ſapientibus redundare non minimè dicebatur in exactionem indebitam reique publicæ detrimentum; quod etiam nonnulli Nobiles & Magnates, quibus ſuper hoc diſciplicebat, graviter conquerendo oretenùs & expreſsè expoſuerunt eidem.

Clemens Papa conceſſit & miſit privilegium Clericis Aurelianenſibus ſtudentibus pro conſtituendâ Univerſitate; ſub hac tamen conditione, ſi Regi placeret, & ſuper hoc liber ejus atque ſpontanus interveniret aſſenſus; Rege autem non aſſentiente, Clerici ſibi invicem juramentis adſtricti à civitate recedunt ſtudiumque diſſolvunt: poſtmodum tamen anno nondum revoluto tam pœnitentiâ ducti, quàm per Regem aliqualiter ſedati iterum ad locum priſtinum revertuntur, & ſic ſtudium pauco tempore diſſolutum denuò reparatur.

Concilium Generale quod Papa Clemens fecerat convocari, primâ die Menſis Octobris apud Viennam urbem Provinciæ centum quatuordecim Prælatorum cum mitris, abſque cæteris non mitratis, & abſentium Procuratoribus congregatur. In quo duæ Seſſiones fuerunt Antiocheno & Alexandrino Patriarchis in medio ſedentibus; & antequàm celebraretur injunxit Papa, Prælatis & aliis qui pro Concilio venerant, Miſſas celebrari & triduo jejunari. In primâ itaque Seſſione quæ fuit etiam die Sabbati in octabis beati Dionyſii in Eccleſiâ Cathedrali, factâ invocatione Spiritûs ſancti ſicut in talibus fieri

Pſal. 110. 1 2.

conſuevit, Papa, aſſumpto Themate iſto: *In conſilio juſtorum & congregatione magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates ejus*; prædicavit, & exponens cauſam triplicem convocationis Concilii Generalis, ſcilicet propter factum Templariorum enorme, propter ſubſidium terræ ſanctæ & reformationem ſtatûs univerſalis Eccleſiæ; & hoc facto, datâque benedictione ſuper populum, unuſquiſque ad propria remeavit. Poſtmodum inter dominum Papam deputatoſque ab eodem Papa circumſpectos plurimùm & diſcretos ad modùm viros, & Cardinales, Prælatos, Procuratores & alios quorum intererat, poſt conventus multos varioſque tractatus, multæ deliberationes habitæ vel factæ fuerunt in præmiſſis, uſque tamen adventum Regis Franciæ, qui habitorum à principio contrà Templariorum Ordinem & perſonas proceſſuum ſpecialiter promotor & zelator præcipuus in favorem fidei, dicebatur. Et erant cuncta ardua quæ in Concilio tractabantur, ita ut quaſi in dubio vel ſuſpenſo poni ſeu in verbo fieri videbantur.

MCCCXII.

Die Pentecoſtes Philippus Rex Franciæ, Ludovicum primogenitum ſuum Navarræ Regem, Campaniæ [& Briæ] Comitem, necnon & duos ejus fratres Philippum & Carolum unà cum Hugone Burgundiæ Duce, Guidone Bleſenſi, aliiſque pluribus Regni Nobilibus Milites novos fecit, vel accinxit balteo militari.

Die Lunæ poſt *Quaſimodo* celebratur Viennæ

in Eccleſiâ majori Seſſio ſecunda Concilii generalis, Rege Franciæ Philippo, qui circà Quadrageſimam illic cum filiis & fratribus ſuis, multorum Prælatorum, Nobilium ac Magnatum decenti pariter ac potenti comitivâ vallatus advenerat, unà cum Cardinalibus, Patriarchis, Prælatis & aliis ſuperiùs nominatis ex ipſo, à dextris Summi Pontificis præ cæteris omnibus, in Sede tamen inferiori aliquantulum, ſedente; illic ſanè poſt aliqua quæ in talibus fieri ſunt conſueta, primò Papa aſſumpto Themate: *Non reſurgent impii in judicio, neque peccatores in Concilio Juſtorum*; & per modum prædica-

Pſal. 1. 6.

tionis ad Templarios appellato Ordine Templi, non per modum diffinitivæ ſententiæ, cum Ordo ut Ordo non eſſet adhuc convictus, ſed per modum proviſionis & ordinationis tantum: tamen quia modum recipiendi quem nec ante voluerant detegere, fuerat ab antiquo ſuſpectus, & per infinitos Fratres Ordinis & Majores fuerat hoc prolatum; auctoritate Apoſtolicâ ſacro approbante Concilio delevit & amovit, & tam ipſius nomen quàm habitum penitùs annullavit, tum quia de cætero eſſet inutilis Ordo cum nullus bonus vellet deinceps ipſum intrare; tum propter alia mala removenda & ſcandala evitanda. Statimque conſtitutionem ſuper hoc editam legi fecit in omnes qui de cætero habitum retinerent, vel de novo ſumerent, ſeu alium ad hujus profeſſionem reciperent, excommunicationis ſententiam proferens, quam tam recipientes quàm recepti incurrerent ipſo facto: ordinationem tamen de perſonis remanentibus & bonis Sedis Apoſtolicæ diſpoſitioni reſervans, ſuper hoc antequàm ſolveretur Concilium proviſurus attentè.

Cæterum quoad ſecundum principalem Concilii generalis intentum, ſcilicet ſubſidium terræ ſanctæ, aſſumpto Themate: *Deſiderium ſuum juſtis dabi-*

Prov. 10. 24.

tur; poſt verba amaritudinis propinare incipiens verba dulcedinis, expoſuit toti Concilio qualiter recuperatio terræ ſanctæ, quæ ſibi fieri præcipuè & generaliter quilibet fideli Catholico ſummè eſt deſideranda, & tamen quia eſt diutiùs in dilatione poſita, & nimiùm retardata juſtorum deſiderii per totius ſui & cujuſlibet Catholici afflictiva; nunc erat effici proxima, præſertim cum Rex Franciæ Philippus præſens ſibi per ſuas patentes litteras (quæ ſtatim lectæ ſunt in pleno Concilio) fideliter promiſiſſet quòd infrà annum cum liberis, fratribus ſuis, necnon Procerum Regni ſui & aliorum Regnorum multitudine copioſâ, crucem aſſumeret, & ab inſtantibus Martii Kalendis ad ſex annos iter arriperet ad transfretandum in ſubſidium terræ ſanctæ; quòd ſi morte vel aliàs eſſet legitimo impedimento excuſandus, primogenitus ſuus ad hoc exequendum ſe fideliter obligavit, ſed nihil fecit. Quâ de causâ Prælati devotâ affectione decimas ad ſex annos conceſſerunt eidem; quorum videlicet tam Regis devotionem, quàm decimarum obligationem Summus Pontifex & Sacrum Concilium approbarunt: & ſic fuit illa Seſſio terminata.

Priuſquàm Concilium ſolveretur, poſt habitos tractatos varios de bonis Templariorum, quibus vel ad quos uſus eſſent potiùs applicanda, quibuſdam conſentientibus quòd nova Religio ad quam applicarentur eſſet fundanda, aliis alia dicentibus; tandem providit Apoſtolica Sedes Regibus & Prælatis aſſentientibus, eadem in favorem terræ ſanctæ integraliter ad fratres Hoſpitalis devolvi, ut ad ejuſdem terræ recuperationem ſive ſubſidium poſſent effici fortiores ex ipſis: ſed ut apparuit proceſſu temporis, facti ſunt deteriores. De perſonis autem remanentibus nondum fuit ad finem. Porrò etſi de aliquibus ſtatum vel reformationem Eccleſiæ univer-

ſalis tangentibus, quod tertium principale intentum, aliqua proloquuta fuerint, & eorum ordinatio, ſeu proviſio, ſeu deciſio à Prælatis & aliis quorum intererat, priuſquàm Concilium ſolveretur, & inſtanter & plures à Papa peteretur, de quibus etiam ipſe Papa, ut dixerunt aliqui, Decretales quaſdam, præterea Conſtitutiones edidit & ſtatuta; nunquam tamen in dicto Concilio fuerùnt publicè promulgata, ſed penitùs judicio Apoſtolico liberè fuerunt reſervata, & ad plenum dimiſſa.

Henricus Romanorum Rex per Piſas, Plumbinium, Viterbium atque alias civitates Italiæ multas in pace pertranſiens, circà feſtum Aſcenſionis Dominicæ ob ſuſcipienda ſuæ coronationis inſignia Romam tendens, in ipſius urbis introitu cum fratris Roberti Siciliæ Regis & Urſinorum familià priùs habito vehementi conflictu, per portam ſanctæ Mariæ de Populo civitatem ingreditur, & ad ſanctum Joannem in Lateranu à toto populo recipitur cum honore. Illic ſanè etiã à ſuis præfatis hoſtibus conflictus terribiles paſſus fuerit & aſſultus, ut etiam Leodienſis Epiſcopus & Albanenſis; de Vurs Thurich, quidam Comes de Sabaudià & alii plures de ſuis ibi corruerunt: demùm tamen ad feſtum SS. Petri & Pauli in Eccleſià memoratà per præfatos Cardinales, domino Hoſtienſi Miſſam celebrante, aliiſque Cardinalibus ex utroque latere cum Epiſcopis, Abbatibus aliiſque adſtantibus multis de mandato Summi Pontificis, quod ibidem coram omni populo & Clero fuit lectum, cum ingenti ſuorum gaudio & adverſariorum triſtitià Imperiali diademate coronatur.

Suſceptà itaque coronâ Imperii, famam ſui nominis ampliùs dilatare cupiens ut Auguſtus, ſuo rebelles Imperio civitates Italiæ circuire, & ſibi cum validà & armatà manu ſubjicere potenter accelerat & audacter: egreſſus ſiquidem ab urbe, & Tudertum decimâ quintà die menſis Julii cum honore ſuſceptus, ac exinde tandem Peruſium; cum ipſum nollent recipere Peruſini, villas & domos quamplures comitatùs eorum igni vel ferro tradidit, fructus & vineas extirpavit, & caſtra aliqua expugnavit: & ſic venit Aretium quaſi per milliare centum à Peruſii civitate diſtantem, ubi vigeſimà die menſis Auguſti cum gaudio & honore recipitur. Ac deinde Montem-Garchi & Caſtrum ſancti Joannis Comitatùs Florentinorum expugnans, caſtrum quòd Anciſa dicitur occupavit, habito cum eorum Poteſtate conflictu & eorum quingentis armatis. Demùm menſe Septembris appulſus Florentiam, & eam obſidens à luco ſanctæ Crucis uſque ad Hoſpitale ſancti Galli, totam partem illam ad Talpes ſuper Nigellam deſtruxit, & igne ſuccendit. Pugnavit etiam unà vice contrà portam ſanctæ Candidæ, & habito cum vigore triumpho, cum Arno tranſito per Vallem quæ dicitur Hema juxtà ſanctam Margaretam veniſſet, & aliqui ex Lucanis & Senenſibus milites gentem ſuam invaderent, ipſi à Domino de Flandria ſuo Mareſcallo exercitùs uſque ad portam ſancti Petri Gattulini fugati fuerunt, ubi plures de prædictis hoſtibus corruerunt. Cæterum cum in ſancto Caſſiano tentoriis fixis totum Ducatum, Livari excepto, & poſtea podium Bonigi & Caſuli recepiſſet, gente ſuà terram illam muniens menſe Martio . . . . revertitur: etiamque Regem Siciliæ Robertum quem ibi hoſtem ſenſerat & rebellem, in plateâ ſanctæ Catherinæ publicè citavit, quatinùs Aretium coram ipſo ſub pœnà [amiſſionis] coronæ & Regni infrà tres menſes compareret.

Petrus de Gavaſcione, natione Gaſcus, cui Rex Eduardus Cornubiæ Comitatum contulerat, ſed ſe ipſum ut ſuprà retulimus erga Barones Angliæ non mediocriter effecerat exoſum: tandem à Comite de Lancaſtre, aliis multis aſſentientibus conſiliumque, opem & favorem præſtantibus, in caſtro Concilio repertùs detinetur & capitur, moxque à quibuſdam Gallantibus, quos prædicti Proceres ad ejùs occiſionem credebantur ex certà induſtrià miſiſſe, truncato capite ignominiosè privatur. Et ſic quamvis in principio ſuper hujus facto Rex Angliæ non mediocriter contriſtatus, & ad iracundiam multum provocatus fuiſſet, tandem tamen inter ipſum & Proceres per duos Cardinales Albanienſem videlicet Papæ Camerarium & alium quemdam, qui ad hoc miſſi fuerunt, pax & concordia reformatur. Circà Natale Domini Eduardo Regi Angliæ ex conjuge Izabella naſcitur filius nomine Eduardus. Simon priùs Noviomenſis, ſed nunc Belvacenſis Epiſcopus viam univerſæ carnis ingreditur; cui Joannes de Marigniaco frater Engueranni Cantor Pariſienſis Eccleſiæ, in Epiſcopatu ſucceſſit.

MCCCXIII.

Die Pentecoſtes Philippus Rex Franciæ Ludovicum primogenitum ſuum Navarræ Regem Campaniæ & Briæ Comitem, necnon duos ejus fratres Philippum & Carolum, unà cum Hugone Duce Burgundiæ, Guidone Bleſenſi, aliiſque quampluribus Regni Nobilibus Milites novos fecit, vel accinxit balteo militari, Rege Angliæ Eduardo & Izabellà Reginà Regis Franciæ filià præſentibus, qui ad decorandum Militiæ eorum nova primordia illuc advenerant cum Anglorum nobili comitivà. Eodem concurſu temporis die Mercurii poſt Pentecoſtes, Philippus Rex Franciæ una cum tribus filiis ſuis præfatis novis Militibus jam effectis, necnon Rex Angliæ Eduardus & Regni Angliæ Potentes de manu Cardinalis Nicolai ad hoc à Summo Pontifice deſtinati, Crucem pro transfretando in terræ ſanctæ ſubſidium aſſumſerunt, & idipſum poſtmodum non modica communis populi multitudo auditis ad hoc ſatis pronioribus [per] devotionem facere maturavit. Princeps Tarentinus circà feſtum Magdalenes filiam Comitis Valeſii ex conjuge Catherina heredem Conſtantinopolitani Imperii deſponſavit, ejuſdem ſororem licet juvenem ſecum deſponſandam filio ſuo ducens. Die Martis poſt feſtum Magdalenes apud Curteriscum, convocatis illic de mandato Regis Franciæ Baronibus & Prælatis, inter Regem & Flandrenſes fit pacis compoſitio in hunc modum, ſcilicet quòd Flandrenſes de ſummà pecuniæ aliàs ordinatà Regi ad plenum ſatisfacerent, necnon fortalitia ſua infrà certum tempus eis præfixum ex nunc à Brugis & Gandavo incipientes, & uſque ad operis conſummationem perſeverantes, propriis ſumptibus & expenſis uſquequaque, ut fieri judicarent à Rege ſuper hoc deputati, qui experti forent in talibus, facerent demoliri; domino Roberto Comitis Flandrenſis filio, necnon totis Cortriaci caſtellis cum ſuis pertinentiis ob hoc datis obſidibus ad cautelam & firmitatem majorem.

Henricus Romanorum Imperator Robertum Siciliæ Regem, qui ſtatuto ſibi tempore præfixo apud Aretium coram ipſo comparare contemſerat, palam & publicè Regno & pariter coronà privavit. (Quam tamen privationem Papa Clemens in ſuis Conſtitutionibus, eo quod citatio facta contrà dictum Robertum non eſſet debitè & ritè facta, quia non erat citatus in tuto loco, nullam penitùs eſſe dixit; & ſic ipſam totaliter annullavit. Papa etiam multas alias cauſas quæ ibidem allegantur, [ter-

minavit ;] quas hic admittere non eſt præſentis operis.) Ordinatoque menſe Julio contrà eum exercitu, per Comitatum Senenſium ſibi rebellium iter faciens uſque ad locum qui dicitur Inſula, multa eis intulit detrimenta : tandem verò applicans Bauconventum, poſt peractas multas & inſignes victorias morbo pariter & febre correptus, vel, ut dicebant aliqui, Euchariſtiam ſumendo de manu Sacerdotis & proprii Confeſſoris de Ordine Fratrum Prædicatorum exiſtentis, corrupti pecuniâ per Regem Robertum, vel ut veriùs creditur, per Florentinos ſibi adverſarios veneno potionatus, diem vitæ clauſit extremum. Cujus corpus Piſas eſt tranſlatum, & in Eccleſiâ Cathedrali honorificè tumulatum.

Philippus Rex Franciæ circà feſtum beatæ Virginis monetam Burgenſium, quam fieri fecerat, & per biennium Pariſius curſum ſuum habuerat, quod aliàs in Regno Franciæ fuerat inauditum, prætertim cum juſti pretii & ponderis æquitate cæteris paribus ſolummodò æquipolleret . . . . vel parvis Turonenſibus in valore ad ſolidum & antiquum parvorum bonorum Pariſiorum curſum volens reducere, Pariſienſium & Turonenſium monetam ejuſdem valoris & ponderis quo fuerant tempore beati Ludovici fabricari fecit, florenos ad agnum, qui in quindenâ pro viginti duobus ſolidis parvorum Burgenſium Comitis ponebantur, uſque ad aliam ſuper hoc ordinationem pro quindecim ſolidis Turonenſibus dumtaxat curſum ſuum habere decernens. Fecit inſuper edicto Regio & ſub pœna amiſſionis totalis bonorum diſtrictiùs inhiberi publicà & proclamari, ne quis aliâ monetâ quâcumque auri vel argenti aliter, vel ſub altarius æſtimatione pretii uteretur publicè vel occultè. Quamquam ex hujus mutationis causâ ſubitâ multum exierit murmur in populo in brevi, quòd multa damna ſaltem exinde perpeſſi ſunt & incommoda, & præcipuè mercatores, qui ob hoc unà cum aliis in locis pluribus, quæ ſpecialiter prope Pariſius, inſidiati ſunt malitioſè nimium & pro tunc per ſervientes ſuper hoc deputatos.

Eodem concurſu temporis Eccleſia beatæ MARIÆ de Eſcoys, quam Angueran̄us de Marigniaco nuper ædificaverat, & in eâ Canonicos inſtituerat, dedicatur. Cardinalis Nicolaus ſub pœnâ excommunicationis latæ ſententiæ auctoritate Apoſtolicâ diſtrictè inhibuit, ne quis conſtitutionibus novis, quas aliqui poſt tempus Concilii Generalis emanaſſe de Curiâ, & eorum copiam ſe habere dicebant, uti præſumeret in judiciis aut in ſcholis, cum de conſcientiâ Summi Pontificis minimè proceſſiſſent, & aliàs ſuper hoc intenderet providere. Generaliter etiam circà feſtum beati Dionyſii omnia torneamenta diſtrictè prohibuit, tam in torneantes quàm in eiſdem faventes, necnon in Principes permittentes ſententiam excommunicationis ipſo facto proferens, & eorum terras interdicto Eccleſiaſtico ſupponens : poſtmodum tamen diſpenſavit Papa ad requeſtam puerorum nobilium ac aliorum nobilium qui novi Milites effecti fuerant, cum eiſdem, ut nonobſtante inhibitione per tres dies ante caput inſtantis Quadrageſimæ hac vice dumtaxat, ſe ipſos in ludis hujuſmodi licitè exercerent.

Guichardus Trecenſis Epiſcopus, quem ſuper procuratione mortis quondam Reginæ Joannæ fuiſſe ſuſpectum ſuprà retulimus, per confeſſionem cujuſdam Lombardi cognomine Noſſe Pariſius ad mortem judicati pro ſuo crimine & ſuſpenſi, innoxius eſt repertus.

Ortâ diſſenſione maxima quamvis occaſione minimâ vel modicâ, & quæ de facili ſedari potuiſſet à principio, inter Ducem Lutharingiæ & Metenſem Epiſcopum, tandem utriuſque partis exercitibus congregatis juxtà caſtrum quod Fleve dicitur die Jovis ante feſtum S. Martini hyemalis, inter eos acre bellum committitur, & Epiſcopus cum ſuo exercitu licet in multitudine, virtute & potentiâ exercitum Ducis excederet, adverſariorum induſtriâ & prudenti aſtutiâ ſuperatur. Epiſcopi namque exercitu per villas, planiciem vel diſtrictum contrà Ducis exercitum properante, Ducis exercitus, qui jam adverſæ partis capitibus eminebat, montem aſcendens, & illicò de equis deſcendens, tanto impetu cum calculis & lapidibus quorum illic ingens abundabat copia, aliiſque vectibus utenſilibus aptis peditibus potenter in hoſtes irruit, quòd eorum quampluribus quaſi ducentis vel circiter interfectis, reliqui fugere ſunt compulſi ; & nonnullos in proximo decurrens fluvius fugiendo ſubmerſit. Illic etiam Comes Barri Metenſis Epiſcopi nepos, Comes de Salmis ejus filius, & alii Nobiles, qui partem præfati fovebant Epiſcopi, capiuntur ; qui tamen poſtmodum multâ pecuniâ ſunt redempti, & ſic de carcere, & tandem de diuturnâ Ducis cuſtodia liberati. Mortuis ſcilicet Guidone Sueſſionenſi & . . . . Catalaunenſi Epiſcopis, Girardus de Malomonte Sueſſionenſis, & Petrus de Lathiliaco Regis Cancellarius Catalaunenſis, à Pontificibus & à Rothomagenſi Archiepiſcopo primâ Dominicâ in Adventu in Eccleſiâ Monialium juxtà Pontiſaram conſecrantur. Guidone Silvanectenſi defuncto in Epiſcopatu ſucceſſit. . . . . . .

Totius quondam Ordinis Templi Generalis ſive tranſmarinus Magiſter cum aliis tribus, ſcilicet Viſitatore eorum in Franciâ, necnon Aquitaniæ & Normaniæ Magiſtris, de quibus ordinare finaliter reſervaverat ſibi Papa, de mandato ipſius per dominum Albanenſem alioſque duos Cardinales Legatus, Senonenſi Archiepiſcopo, aliiſque quibuſdam Prælatis, necnon in jure Divino & Canonico pariter ob hoc ſpecialiter Pariſius convocatis, & eorum communicato conſilio, cum prædicti quatuor nullo excepto crimina ſibi impoſita palam & publicè confeſſi fuiſſent, & in hujus confeſſione perſiſterent ; finaliter quod velle perſiſtere viderentur, de præfato conſilio multâ cum maturitate digeſto, in plateâ communi Parviſii Pariſius Eccleſiæ, die Lunæ poſt feſtum beati Gregorii, adjudicati ſunt muro & carceri perpetuo retrudendi. Sed ecce dum Cardinales finem negotio impoſuiſſe credidiſſent, confeſtim & ex inſperato duo ex ipſis, videlicet tranſmarinus Magiſter & Magiſter Normaniæ contrà Cardinalem, qui tunc ſermonem fecerat, & Senonenſem Archiepiſcopum ſe pertinaciter defendentes, ad abnegationem confeſſionis tam etiam eorum omnium quæ confeſſi ſunt revertuntur, nec reverentiæ parcentes, non abſque multorum admiratione. Et dum à Cardinalibus in manu Præpoſiti Pariſienſis, qui præſens tunc aderat, ad cuſtodiendum dumtaxat traduntur, quouſque die ſequenti deliberationem ſuper his haberent pleniorem ; confeſtim ut ad aures Regis, qui tunc erat in Regali Palatio, hoc verbum inſonuit, communicato cum ſuis, quamvis prudentibus Clericis non vocatis, prudenti conſilio, circà veſpertinam horam ipſius diei in parvâ quâdam inſulâ Secanæ inter hortum Regalem & Eccleſiam Fratrum Heremitarum poſitâ, ambos pari incendio concremari mandavit : qui ſic paratum incendium prompto animo & volenti ſuſtinuiſſe ſunt viſi, ut pro ſuæ mortis conſtantiâ & abnegatione finali cunctis videntibus admirationem multam intulerint ac ſtuporem ; duo verò reliqui adjudicato ſibi carceri ſunt recluſi.

Digitized by Google

MCCCXIV.

Margareta Navarræ Regina juvencula, & Blancha Regis Navarræ Caroli fratris junioris uxor, pro adulterio ab eis turpiſſimè frequentato & perpetrato cum Philippo & Galtero de Alneto fratribus Militibus, à prima videlicet cum Philippo & alterâ cum Galtero, ſuis exigentibus culpis à propriis repudiatæ conjugibus, omni non immeritò honore temporali privatæ, deputantur carceribus, ut ibi ſub arctâ cuſtodiâ omni humano deſtitutæ ſolatio infeliciter agerent vitam, & miſerabiliter finirent. Duò verò præfati Milites cum non ſolùm tamquam adulteri, ſed & dominorum ſuorum conjugii violatores nequiſſimi, qui de ipſis tamquam familiaribus nimis domeſticis præcipuam gerebant fiduciam; cumque de eorum veſtibus & familia reputarentur verâ ſcientiâ, & erant peſſimi proditores, necnon mulierculis ipſis adhuc ætate juvenculis, quas pro ſexu fragili ſuis lenociniis, & blandimentis illexerant, multo magis in facto culpabiles; apud Pontizaram die veneris poſt *Quaſimodo* confeſſi ſunt hoc ſcelus quaſi per triennium frequentaſſe, idque pluribus locis & temporibus ſacroſanctis; proque tanti perpetratione flagitii ignominioſæ mortis genus & pœnam luentes, in communi plateâ Martrei cunctis videntibus vivi excoriati, eiſque virilibus una cum genitalibus amputatis, extiſque capitibus ad commune patibulum tracti, cunctiſque omninò corio denudatis, per ſpatulas & brachiorum compagies ſuſpenduntur. Poſtmodum juxtà eos oſtiarius, quaſi qui fautor & conſcius prædicti ſceleris meritò videbatur, multi etiam tam nobilium quam ignobilium utriuſque ſexûs qui præfati facinoris conſcitientes videbantur aut conſeii, plerique tormentis quæſtionati fuerunt, aliqui verò in aquis vehementibus ſubmerſi, plurimi verò occultis mortibus perierunt; plerique innocentes reperti penitùs evaſerunt, inter quos præcipuè quidam frater Prædicator dictus Epiſcopus ſancti Georgii . . . . fortilegus qui homines provocabat ad illicita, cooperator & conſcius memorati flagitii dicebatur, quem aliqui dixerunt Pariſius apud Fratres Prædicatores carcere fuiſſe detentum, alii verò Cardinalibus cum jam vacaret Sedes Apoſtolicà deſtinatum, & eorum judicio derelictum. Porrò etſi Joanna dictæ Blanchæ ſoror ſponſa Philippi Comitis Pictavienſis, vehementer in caſu habita fuerit in principio pro ſuſpectâ, & à viro ſuo aliquamdiù ſeparata, & apud Durdanum caſtrum ſub carcerali cuſtodiâ reſervata, poſt inquiſitam nihilominùs ob hoc factam à prædictâ ſuſpicione purgata, inculpabilis & omninò innoxia in Parlamento Pariſius præſentibus Comite Valeſii & Comite Ebroicenſi, multiſque Nobilibus aliis judicatur, & ſic anno minime revoluto reconciliari promeruit Comiti ſponſo ſuo.

Papa Clemente Paſchali tempore juxtà Avinionem viam univerſæ carnis ingreſſo, Sedes Apoſtolica vacavit diutiùs, diſſidentibus inter ſe Cardinalibus & protervè diviſis, maximè tamen poſt palatii, ubi congregati erant propter factum Papalis electionis, incendium, quod apud Carpentras, ubi pro electione convenerant, per Marquiſium Vicecomitem nepotem Clementis Papæ nuper defuncti, in favorem Cardinalis Vaſconum, qui contrà alios Cardinales Italicos ſcilicet & Gallicos electionem ſibi ipſi vendicare volebat, fuiſſe dicitur procuratum, & ex certâ ſententiâ, maximè cum Cardinales & alii, præcipuè mercatores multa & gravia detrimenta in domibus rebuſque cæteris incurriſſent. De loci verò ad electionem congrui acceptione, Italicis dicentibus quòd ad civitatem Romanam eſſet eundum, aliis aliud, reperti ſunt non minùs quàm ſi principali facto electionis ageretur, contrarii & diſcordes: verùm ob hoc quidam Cardinalium apud Auriacam civitatem, alii verò Avinionem vel alibi, quaſi prout proprius ducebat ſpiritus, uſquequaque quaſi perdices territæ diſperguntur.

Dolens Angliæ Rex Eduardus per Scotos cum Roberto de Brus eorum Capitaneo principali terram ſuâ ſibi tam injuſtè quàm violenter ſeu fraudulenter exceptam fuiſſe, ut dicebat; pro ejuſdem recuperatione nititur totis pro viribus Regnum ſuum graviter incurſare. Circà feſtum Decollationis ſancti Joannis collecto ſuorum exercitu copioſo, indiſcrete pariter & pompoſè cum eis in planis congreditur: mox de ipſis cum ſatis pauciores eſſent in numero, præſumens optabilem habere triumphum. Sed confeſtim aciebus Anglorum validâ adverſariorum manu potenter contritis, tandem Rex ipſe Eduardus divertens à prælio, vix cum paucis fugæ præſidio ſe ſalvavit: quod deinceps Anglicis omnibus in opprobrium verſum eſt ſempiternum. Illic ſanè animo Scotigenæ pede tanti ferè tanti politi os, eorum memorato Duce ſcilicet Roberto du Brus quaſi corde in medio membrorum poſitu, quamvis ut aſſerebant nonnulli, cilicio potius quàm armis protecti, à Domino, qui dat dignis victoriam, ſpeciali fiduciâ præmuniti, ut in ſuos omnes & ſingulos non ſolùm probitatis ſuæ conſtantiâ floreret, quin etiam humilitatis obſequio divinum patrocinium provocaret, pro ſuâ & patriæ libertate ſe ipſos audaci conſtantia morti ſi neceſſe fieret exponentes, adeo veriſimiliter decertabant, non ſolùm pariter, ſed & inſignem victoriam reportaverunt de Anglicis, Glocelſtre Comite & aliis pluribus interemptis, pluribuſque etiam Magnatibus atque Nobilibus vivis captis, qui ſe populis poſtea multâ pecuniâ redemerunt; [& ſic] tam ex redemptione captivorũ quàm ex præda fugientium collecta ſpolia dividentes, locupletati ſunt admodum & ditati pluſquàm ſubito, per omnia fortiores effecti. Cæterum quâvis hac peractâ victoriâ Reginã Angliæ Izabellam, quam in caſtro propinquo cepiſſe vel obſeſſæ ad deditionem compuliſſe compulli de facili potuiſſent, abire tamen liberè & quietè ſpeciali metu vel amore Regis Franciæ cujus erat filia permiſerunt. Flandrenſes iterum Baillivo Regis de Corteriaco per eos expulſo, circà feſtum ſolemne contrà Regem Franciæ ſpiritum rebellionis aſſumunt; quâ de causâ excommunicationis publicatur ſententia in omnes pacis perturbatores, diſſenſionis conſcios & rebelles, primò Pariſius in plateâ Parviſii, ac demùm apud Tornacum ſanctum Audomarum, Noviomum, Attrebates & Duacum, videlicet per Remenſem Archiepiſcopum & Abbatem ſancti Dionyſii in Franciâ, exequutores ſuper hoc auctoritate Apoſtolica deputatos; quamvis in exequutione ſibi commiſſi officii nonnulla inſidiarum pericula ſint perpeſſi; ferebatur tamen Flandrenſes ab eorum ſententiâ ad Sedem Apoſtolicam appellaſſe. Dum itaque Philippus Rex Franciæ ad eorum expugnationem varios direxiſſet exercitus circumquaque, Ludovicum videlicet primogenitum ſuum Navarræ Regem apud Duacum, Philippum Comitem Pictavenſem apud ſanctum Audomarum, Carolum tertium juniorem filium cum Carolo Valeſii Comite apud Tornacum, & Ludovicum Ebroicenſem Comitem apud Inſulam cum aſſignato unicuique certo termino bellatorum: Demùm tamen ſpe pacis habendâ, & ſub certis conditionibus per Comitem ſancti Pauli, Ebroicenſem & Ingerrannum mediatores & compoſitores inter partes; pro qua videlicet confirmandâ Comes Flandriæ & Flandrenſes venire ad Regem Franciæ tenebantur infrà tempus eidem præfixum, domino Roberto qui pro obſide tenebatur, &

aliis obſidibus primitus liberatis. Omnis exercitus Regis Franciæ memoratus meſtitiam etiam, & hac vice defraudatus turpiter & illuſus, ſtatim celeriter & nimis de facili in hoſtibus fidem accommodans, ad propria remeavit.

Circà idem tempus dum apud Frequewort propter electionem Romanorum Regis Electores pariter congregati fuiſſent, inter invicem diſcordantes, quibuſdam eorum videntibus de jure electioni Ludovici Ducis Bajoariæ, & ab aliis Duce Auſtriæ Frederico. Dictus Ludovicus alteri fortitudine conſilii, faventiumque armorum potentia pariter ac virtute prævalens, adverſa parte immutata, Aquiſgrani poſtmodum in Regem Romanorum Regali diademate coronatur circà feſtum Nativitatis: Dux verò Auſtriæ poſtea ab Archiepiſcopo Colonienſi, qui ejus partem fovebat, non tamen Aquiſgrani, fuit poſtea circà feſtum Pentecoſtes coronatus.

Extortionis indebitæ, exactionis injuſtæ inventio nova, inſolita in Regno Franciæ ab urbe Pariſius ſpecialiter ubique dehinc aſſumit exordium, undequaque exactione acceptâ propter expenſas in guerra contrà Flandrenſes, ut dicebatur, factas; ita videlicet quòd ementes & vendentes quilibet pro ratâ ſuâ de librâ ſex denarios Pariſienſes vel amplius Regi ſolvere cogebantur per ipſius conſiliarios Satellites & Miniſtros. Quam nonnulli nobiles & ignobiles, necnon Picardi cum Campanicis . . . . per juramentum adinvicem confœderati pro ſuâ & patriæ libertate, ferre nullatenùs ſuſtinentes, ob hoc viriliter ſe opponunt; & tandem optatam obtinent libertatem, extortione de mandato Regis non ſolùm in terris eorum, ſed ubique per Regnum Franciæ penitùs & omninò ceſſante: & dixerunt aliqui quòd prædicta exactio de conſcientia Regis minimè proceſſerat, ſed per ipſius conſiliarios & iniquos fuerat introducta.

Philippus Rex Franciæ diuturnâ detentus infirmitate, cujus cauſa Medicis erat incognita, non ſolùm ipſis, ſed & aliis multis multæ ſtuporis materiam & admirationis induxit; præſertim cum infirmitatis aut mortis periculum nec pulſus oſtenderet nec urina: tandem à ſuis apud Fontem-Blaudi, unde & oriundus, ſe deferri præcepit. Hic ſanè non multos poſt dies diem ſui obitûs imminentem conſiderans, tam domui ſuæ quàm etiam rei domeſticæ ſalubriter & intentè diſponens, dominum Carolum juniorem filium ſuum, quem nondum hæreditaverat, de Comitatu Marchiæ & terrâ circumjacente inveſtivit. Sed & de ſalute animæ ſuæ attentiùs cogitans, exactionem maletoltæ, quæ jam ad aures ejus inſonuerat, & ei multum diſplicebat, ceſſare fecit penitus & omninò. Tandemque teſtamento ſuo multâ cum maturitate relecto, & ſapienter pariter & prudenter quàm fieri commodè potuit ordinato; domino Ludovico ſuo primogenito jam Navarræ Regi ſalubria ſalutis monita ſapienter impendens, & eidem efficaciter adimplenda & ſub minitatione divinæ pariter & paternæ maledictionis imponens, necnon Eccleſiam ſanctam Catholicam, ſed inter cæteras beati Dionyſii Regni Franciæ peculiaris patroni ſpecialiùs & familiariùs recommendans: Demùm p . . . . . multorum & cunctis videntibus, qui aderant, admirabili nimis & ferventi animo ſacramentis devotè receptis, in confeſſione veræ & Catholicæ fidei anno Regni ſui xxx. die Veneris vigiliâ ſancti Andreæ Apoſtoli feliciter ſpiritum reddidit Creatori. Cujus corpus ut commodiùs & honeſtiùs fieri poſſet, ad ſepulcrum patrum ſuorum, videlicet Eccleſiam beati Dionyſii deportatur, & ibidem in loco quem vivens deſignaverat, in ſecretis honorificè, ut Regalem decebat Majeſtatem, die Lunæ ſequenti vigeſimo quinto, Prælatis præſentibus, ſcilicet Archiepiſcopo uno Miſſam celebrante, decem Epiſcopis, decem & quatuor Abbatibus, integraliter, corde duntaxat excepto, Eccleſiaſticæ ſepulturæ traditur. Cur autem ipſius quod Poſſiacum Eccleſiæ Monialium ſancti Dominici tumulandum reliquerat, cum eamdem Eccleſiam à fundamentis conſtruxiſſet, ipſo die poſt corporis ſepulturam illuc in craſtino defertur tumulandum debito cum honore.

Ludovicus Rex Franciæ & Navarræ Catalaunenſem Epiſcopum à Cancellariâ ſuâ deſtituit, & eidem Stephanum de Marugo[x] in jure civili expertum, & ejuſdem Caroli avunculi ſui Cambellanum ſubrogavit. Miſit etiam circà Natale Domini Cambellanum & Secretarium ſuum Hugonem de Bovilla Militem, cum aliis certis nunciis ad partes Siciliæ, ad adducendam Clementiam Regis Hungariæ filiam ſibi matrimonio copulandam. Miſſi ſunt etiam Ambaſſiatores vel ſolemnes nuntii à Rege Franciæ apud Romanam Curiam, ſcilicet Girardus Sueſſionenſis Epiſcopus, Comes Boloniæ, Petrus de Bleve Miles in jure peritus, pro electione Summi Pontificis promuvendâ; qui tamen parum aut nihil profecerunt.

Ludovicus. MCCCXV.

Ingerannus de Marigniaco Miles admodùm gratioſus, cautus, ſapiens, aſtutus, auctoritatis & præeminentiæ in populo plurimùm habuit, Regiſque Franciæ Philippi nuper defuncti præcipuus inter cæteros & principalis Conſiliarius; qui etiam quaſi vel pluſquàm alter Major-domûs effectus, totius Regni Franciæ præſidebat regimini; per quem expediebantur ardua omnia diſponenda, & ad ejus nutum tamquam præcellentem obediebant omnes & ſinguli, à Carolo Valeſii Comite Ludovici Regis avunculo, aliiſque quibuſdam (quibus in hac parte communis arridebat populi multitudo) præcipuè tam occaſione frequentis & ſolitæ mutationis monetæ, quàm etiam extortionum quamplurium, quæ tempore Regis Philippi defuncti eis impoſitæ fuerant, ſuo nequam conſilio, ut credebant; coram Ludovico Rege ſuper variis deteſtandiſque nimiùm criminibus notoriè palam & publicè accuſatur turpiter, & ad ipſius Caroli ſuggeſtionem tam ipſe Ingerannus Pariſius apud Templum, quàm alii, quos plures pro cuſtodiendo Regis theſauro, vel aliis negotiis Regis & Regni præfecerat, Clerici videlicet Officiales, Laici verò Pariſienſis Præpoſiti, quorum etiam nonnulli variis tormentis addicti, quæſtionati ſimiliter, diverſis carceribus mancipantur. Et licet Miles prædictus ob ſui purgationem legitimam ſæpe & ſæpiùs cum multa inſtantia audientiam poſtulaſſet, obtinere tamen non potuit, prædicti Comitis impeditus potentiâ; quamquam Rex juvenis libenti animo juvare & ipſi benigniter in hac parte favere, ſaltem in principio voluiſſet. Dum itaque quaſi viâ mediâ contrà eum vellent procedere, & ut cum eodem mitiùs ageretur, jam quaſi adjudicatus diceretur in Cyprum inſulam uſque ad Regis revocationem exilio relegari: ecce ad aures Caroli memorati repentè pervenit, quaſdam ſtatuarias imagines per Jacobum dictum *de Lor*, & ejus uxorem & famulum ad ſuggeſtionem uxoris & ſororis dicti Ingeranni vel ipſius, pro ipſius liberatione ſortilegio factis, & ad maleficium tam in Regis, quàm Caroli vel aliorum perſonis nequiſſimè procurandum. Quo comperto dictus Jacobus in carcere vinctus, ex deſperatione laqueo ſe ſuſpendit, & poſtmodum uxor ejus incendio concrematur. Sed

x *de Marugo*] Codex Ciſt. &c. *de Marmojo.*

& uxor & ſorores Ingeranni carceribus mancipantur, & ipſe tandem Ingerannus coram militibus judicatus, communi latronum patibulo Pariſius eſt ſuſpenſus. Qui tamen de prædictis maleficiis nihil recognovit, niſi quod exactionum ac monetæ mutationum cum aliis, non ſolus fuerat in cauſâ, nec audientiam ſuper purgatione ſuâ habuiſſe potuerat, quamvis eam inſtantiùs requiſiſſet, & ſibi in principio promiſſa fuiſſe: unde & ipſius mortis cauſa, multis non omninò cognita, multam admirationis materiam induxit & ſtuporis.

Petrus de Latilliaco Catalaunenſis Epiſcopus, de morte Regis Franciæ Philippi ac ſui prædeceſſoris, quæ per eum dicebatur fuiſſe procurata ſuſpectus, de mandato Regis ſub nomine Remenſis Archiepiſcopi in cuſtodia detinetur. Radulfus etiam de Penariis ſuſpectus, Advocatus in Parlamento præcipuus, vel quaſi pro ſuſpicione conſimili detentus, & in carcere apud ſanctam Genovefam Pariſius poſitus, & diverſis quæſtionatus ſuppliciis, cum nihil omninò de impoſitis ſibi criminibus ex ejus ore extorqueri potuiſſet, quamvis ob hoc gravi pariter & varia pertuliſſet tormenta, tandem liber abire permittitur, plurimis tamen bonis ſuis mobilibus & immobilibus diverſis collatis, aliiſque perditis & diſtractis. Margareta quondam Navariæ Regina, quam ſui lenocinii exigente infamiâ carceri mancipatam ſuprà meminimus, univerſæ carnis viam ingreſſa, Vernone in Eccleſiâ Fratrum Minorum Eccleſiaſticæ traditur ſepulturæ. Blancha verò carcere remanens, à ſerviente quodam ejus cuſtodiæ deputato dicebatur impregnata fuiſſe quàm à proprio Comite diceretur, vel ab aliis impregnata. Huguelinus frater Margaretæ Reginæ juvenis, Burgundiæ Dux, cui ſucceſſit frater ejus, de præſenti vitâ deceſſit.

In Provinciâ Senonenſi confœderati ad invicem multi de populo, ad hoc prout communiter ferebatur, quam violenter inducti & quâdam neceſſitate compulſi propter vexationes quamplurimas & extortiones indebitas, quas præcipuè in Curiâ Senonenſi Archiepiſcopi per inſolentiam & proterviam Advocatorum & Procuratorum ipſius Curiæ nequiter perpeſſi fuerant, & de die in diem patiebantur injuſtè; Regem, Papam ac etiam Cardinales de ipſorum multitudine laïci ſibi præficiunt, malum pro malis reddere ſtatuentes, & eorum malitiis obviare pertinaci maliriâ cupientes: ſed dum ipſi plus inſtationis excedunt limites, excommunicationis ad hujus Clericorum inſtantiam aut pro ſe ipſos abſolutos pronuntiant, vel abſolutos reputant, & eiſdem Sacramenta Eccleſiaſtica ſubminiſtrant, aut hæc à Sacerdotibus fieri comminatione mortis violenter & terrore procurant. Tandem ad Prælatorum quorumdam, qui ob hoc Regem cum inſtantiâ adierunt, ſupplicationem & requeſtam detenti, ne facilitas veniæ ad delinquendum præberet aliis incentivum, pœnarum afflictione condignâ pro ſuorum qualitate exceſſuum puniuntur.

Circà Aſcenſionem Dominicam Ludovicus quondam Nivernenſis & de Rethel Comes, & Joannes de Namurſio venientes, in familiaritatem Regis & gratiam revocantur, præfatoque Comiti dicti duo Comitatus, à quibus dudum privatus ſententialiter fuerat, reſtituuntur pacificè & quietè, quod plerique occaſionem præſtitit multi murmuris & cachinni. Die Martis poſt Trinitatem comparuerunt coram Rege Abbas quidam Ciſtercienſis Ordinis, & alii procuratores Roberti Comitis Flandrenſis, dictum Comitem excuſantes, quòd quamvis perſonaliter venire ſubmonitus pro pace confirmanda, quæ anno præterito fuerat proloquuta, venire tamen non poterat competenter, tam propter corporis debilitatem, quàm propter incurſum hoſtium in Comitatu Flandrenſi: quæ tamen excuſationes reputatæ ſunt frivolæ, prorogatoque die & ſubmonitionis termino tranſacto; tandem Vigiliâ Apoſtolorum Petri & Pauli dictus Comes Flandrenſiſque populus adjudicatur contumax & rebellis, compulſiſque redire procuratoribus, Ludovicus tamen Comes Nivernenſis, & filius prædicti Comitis, & dominus Robertus de Namurſio remanſerunt in Franciâ cum Rege Ludovico, pace Flandrenſium ſic infectâ.

Sabbato ante feſtum ſancti Joannis tres mulieres, quæ potiones confecerant, quibus defunctus Catalaunenſis Epiſcopus fuerat [ſuſpectus], combuſtæ fuerunt in quâdam inſulâ brevi, quæ erat in fluvio Secanæ, ante Eccleſiam Fratrum Heremitarum S. Auguſtini. Joannes filius Comitis Flandrenſis, Dominicâ in octabas Apoſtolorum deſponſavit filiam Comitis S. Pauli.

Hoc anno medio menſis Aprilis uſque ad finem menſis Julii vel circiter facta eſt inundatio pluviarum quaſi continua, friguſque æſtivo tempore inſolitum; propter quod nec ſegetes, nec vineæ ad maturitatem congruam poterant pervenire: & ob hoc maximè toto menſe Julio vel quaſi, factæ ſunt proceſſiones devotæ à Clero & populo. Vidimus namque per quindecim dies continuos apud Eccleſiam ſancti Martyris maximam utriuſque ſexûs multitudinem unà cum Clero non tantùm de prope, imo etiam à quinque leucis & ampliùs, etiam nudis pedibus, quin imò exceptis mulieribus totis nudis corporibus proceſſionaliter confluentem, ibique deferebatur corpora Sanctorum devotè, & aliæ Reliquiæ venerandæ; non tantùm in diœceſi, imò etiam in Carnotenſi, Rothomagenſi, aliis quoque Regni Franciæ partibus conſimiles proceſſiones fiebant. Eodem tempore Julio menſe in feſto beatæ Chriſtinæ Ludovicus Rex Franciæ accepto vexillo apud ſanctum Dionyſium, quod dicitur Auriflamma, & domino Henrico de Herqueri tradito, proficiſcens in Flandriam ultimâ die menſis ejuſdem, Reginam Clementiam ſibi matrimonio copulavit dominicâ ſequenti in feſto Inventionis ſancti Stephani protomartyris. Ipſis verò pariter coronatis & ſacrâ unctione conſecratis, cum ipſe Rex ad caſtrum Flandriæ quod Inſula dicitur applicuiſſet, movenſque inde exercitum, dum apud locum qui dicitur Bondus fixis tentoriis pontem ibi parari feciſſet; hoſtes enim qui ultrà Lilium ſimiliter tentoria fixerant, pontem illis fregerunt, ut ad illos cum exercitu ſuo tranſire non poſſet; tanta illic inundatio pluviarum & ita continua ſequuta eſt, ut uſque ad poplites tam equi quàm homines in luto & cœno multâ angariâ premerentur. Sicque tandem Rex ipſe de Baronum communi conſilio, licet non abſque diſplicentiâ & amaritudine cordis, cum nec ad ipſum nec ejus exercitum victualia poſſent deferri; tandem compulſus eſt exercitum licentiare infecto negotio, & reverti: & ne hoſtes de prædâ locupletes fierent, ignem in tentoriis juſſit apponi; quod videntes adverſarii, æſtimantes noſtrorum exercitum in eos velle irruere per pontem paratum, mox igne ſimiliter in tentoriis ſuis appoſito fugam intenderunt. Illic autem ante ſuum receſſum Rex ipſe de avunculorum & fratrum Baronumque conſilio Reginam Clementiam dicitur de viginti millibus libris in redditibus dotaſſe, præcipuè apud Lorriz, Bogenciacum, Montargis, Fonte-Blaudi & alibi, & de hoc literas confeciſſe. Hoc anno fuit vini defectus univerſalis in Regno Franciæ aliàs inauditus, non ſolùm in quantitate, ſed etiam in qualitate.

Menſe Octobri facto Concilio Silvanectenſi, præ-

ſidente Archiepiſcopo Remenſi, ejuſque ſuffraganeis, & aliis quibuſdam Prælatis, propoſitiſque duobus prædictis caſibus contrà Catalaunenſem Epiſcopum; petiit idem Epiſcopus ut ante omnia ipſe qui tam in perſonâ quàm in bonis ſpoliatus erat, reſtitueretur; quod & obtinuit, ut jus erat: quo conceſſo voluit quòd ſuper hoc Prælati inquirerent, & ſic ſuper hoc prorogatur Concilium & Pariſius aſſignatur. Circà iſtud tempus Papa Joannes diviſit Epiſcopatum Toloſanum in ſex Epiſcopatus, & facta eſt civitas Toloſana Sedes Metropolitana.

Epiſcopatus Pictavenſis per eumdem in tres Epiſcopatus, ſcilicet Pictavenſem, Malleacenſem & Lucionenſem eſt diviſus; erant autem priùs duæ Abbatiæ ſubditæ Epiſcopo Pictavenſi, quæ nunc factæ ſunt Eccleſiæ Cathedrales, & Abbates earumdem ſunt etiam Epiſcopi. Quidam Milites & alii nobiles Vermandenſes & Campanenſes confœderati invicem, contrà Comitiſſam Mathildem, quæ ipſos indebitè volebat opprimere, inſurgunt; quemdam Militem, quem in carcere detinebat de caſtro fortiſſimo, quod dicitur Hedin, potenter auferunt, Joanna Pictavenſi Comitiſſâ dictæ Mathildis filiâ, & poſtea Reginâ Angliæ tunc præſente, & ab eis permiſſâ liberæ fugæ præſidio ſe ipſam ſalvare. Hac verò de cauſâ quia dicti Milites conſpiraſſe dicebantur contrà Regiam Majeſtatem, vocati ſunt à Rege Ludovico circà feſtum Omnium Sanctorum apud Compendium, & ibi comparentes emendaverunt Regi, ut dicebatur. Carolus Valeſii & multi alii Barones Regni Franciæ, in regreſſu de Flandriis fecerunt monetam novam Pariſius, & cucurrit; quæ etſi pauco tempore curſum aliqualem Pariſius & circà habuerit, non tamen diutiùs, Rege eam prohibente, niſi tantùm in terris eorumdem qui hanc monetam fecerant fabricari. Circà feſtum ſancti Thomæ viſa fuit cometa in cœlo, quæ mortem Regis prænoſticare videbatur, ut patuit poſtmodum in effectu.

MCCCXVI.

Hoc anno præ defectu annonæ, de quâ tactum eſt ſuprà, tanta fuit cariſtia gravis in Regno Franciæ, quòd ſextarius bladi Pariſius & circà quinquaginta ſolidos Pariſienſium fortium, ordei verò triginta, & avenæ decem & octo vel ampliùs vendebatur: & ſimiliter accidit in aliis partibus Regni Franciæ ſuo modo.

Ludovicus Rex Franciæ & Navarræ, febre gravi per aliquos dies in domo Regali nemoris Vicenarum correptus, quintâ die menſis Julii diem clauſit extremum, Reginam Clementiam de quodam puero imprægnatam relinquens, habenſque filiam unicam nomine Joannam de Margaretâ primâ conjuge defunctâ; hujus autem corpus primò Pariſius in Eccleſiâ beatæ Virginis ipſo die defertur, die verò ſequenti ad Eccleſiam beati Dionyſii patrum ſuorum ſepulcrum delatum, prout Regalem magnificentiam decuit, tertiâ die poſt obitum Eccleſiaſticæ traditur ſepulturæ. PHILIPPUS Comes Pictavenſis, qui pro creatione Summi Pontificis accelerandâ Lugdunum Avinioni profectus fuerat, auditâ morte fratris ſui Regis Franciæ Ludovici reverti Pariſius maturavit: includere tamen Cardinales faciens priuſquàm recederet à Lugduno, Comitem de Forés ad ipſorum cuſtodiam relinquens. Venit autem idem Comes Pariſius die Lunæ poſt tranſlationem beati Benedicti, acceptiſque Regiis equis apud Caçeriam; die quoque ſequenti celebratis obſequiis in ejus præſentiâ apud Cœnobium ſancti Dionyſii pro fratre ſuo Rege Ludovico, revertens inde Pariſius Parlamentum fecit congregari, in quo ſanè tamen de conſilio Procerum & Militum Regni extitit ordinatum, ut uſque ad decem & octo annos etiam ſi ex Reginâ Clementiâ quam frater ejus gravidam reliquerat puer maſculus naſceretur, ſervaret & regeret Regnum Franciæ & etiam Navarræ: unde & in ejus magno ſigillo ſic erat conſcriptum: *Philippus Regis Francorum filius, Franciæ & Navarræ regens Regna.* Circà feſtum Magdalenes Ludovicus Comes Clarimontis & Joannes frater ejus Comes Sueſſionenſis cum aliis multis crucem tranſmarinam de manu Patriarchæ Jeroſolymitani, congregatis Prælatis quamplurimis Pariſius ſolemniter aſſumſerunt, proclamatumque fuit ex parte Comitis Pictavenſis, qui jamdudum patre vivente acceperat, ut qui tunc vel etiam ante crucem acceperat, ad tranſfretandum cum ipſis in feſto Pentecoſtes ab eodem feſto immediatè poſt annum futurum totis ſe viribus præpararet. Hoc anno fuit magna mortalitas hominum & maximè pauperum, quorum multi famis inediâ perierunt.

Poſt vacationem Apoſtolicæ ſedis per biennium & ampliùs, tandem Cardinales incluſi dominum Jacobum Cardinalem, priùs verò Avinionenſem Epiſcopum, virum ſiquidem in jure peritum & vitâ laudabilem, natione Caturcenſem prima die menſis Auguſti feſto ſancti Petri ad Vincula in ſummum Pontificem elegerunt: qui mutato nomine JOANNES XXII. Papa vocatus, ibidem ante Nativitatem beatæ Virginis ſua ſuſcepit inſignia, Carolo Comite Marchiæ fratre Philippi regentis Regna Franciæ & Navarræ, eorumque avunculo Ludovico Ebroïcenſi Comite frenum equi cui inſidebat regentibus; ejuſque feſtum decorantibus ipſo die. Die veneris poſt Nativitatem beatæ Virginis factus eſt terræ motus apud Pontiſaram & villam ſancti Dionyſii in Franciâ, quamvis rarus in iis terræ partibus evenire inſolitus, & aliàs inauditus. Papa Joannes conceſſit hoc tempore annualia ad quatuor annos Philippo Pictavenſi Comiti, regenti Regna Franciæ & Navarræ. Eclipſis Lunæ facta eſt primâ nocte primi diei Octobris immediatè ſequentis. Joannes Comes Sueſſionenſis qui nuper Crucem tranſmarinam aſſumſerat, diem clauſit extremum.

Robertus nepos Mathildis Attrebatenſis Comitiſſæ Bellimontis Rogerii, occupare volens Comitatum Attrebati, quod ad ipſum ratione patris ſui Philippi dudum defuncti, fratris dictæ Mathildis pertinere dicebat; junctis ſibi confœderatis de quibus ſuprà meminimus, nonobſtante quòd Philippus Regnum Franciæ regens negotium ipſum in manu ſuperiori poſuerat, vel in quâcumque inhabitatione à Galthero Coneſtabulario Franciæ, qui illic ad ejus motus reprimendos directus fuerat, potenter inſurgens, civitatem Attrebatum caſtrumque Sancti Audomari vi armorum accepit, mandatuſque ad Parlamentum Pariſius venire reſpuit. Quod audiens Comes Philippus contrà ipſum arma corripiens, die Sabbati ante feſtum Omnium Sanctorum apud ſanctum Dionyſium vexillum accepit, Epiſcopo ſancti Maclovii Miſſam celebrante, & ipſum benedicente, ſanctis tamen Martyribus non extractis aut ſuper altare poſitis, nec ipſo vexillo ut aliàs fieri ſolet eiſdem contacto. Cumque veniſſet Ambianis civitatem cum exercitu copioſo, ante omnem congreſſum hoſtilem talis compoſitio fuit facta, quòd certis perſonis ad tractandum de pace inter ipſum & Comitiſſam prædictam deputatis, niſi poſſent eos pacificare, de plano judicarentur per Pares & Proceres Regni, proceſſu negotii in eodem ſtatu remanente in quo erat tempore quo deceſſit Robertus Attrebatenſis Comes pater dictæ Mathildis, & avus ipſius Roberti, nonobſtante judicato quocumque. Interim verò Carolus Comes

Valeſii, ejuſque frater Ludovicus Comes Ebroïcenſis Comitatu in manu ſuperiori poſito, omnes ejus redditus & proventus reciperent; ipſe verò Robertus qui confœderatos & eorum factum advoabat, hoc tamen excepto quòd ſi aliqui contrà Regiam Majeſtatem aliàs attentaſſent, de quo purgare ſe ipſos legitimè, loco & tempore offerebant, Pariſius in priſione ſe redderet: quod & factum eſt. Et ſic Comes Philippus licentiato exercitu Pariſius eſt reverſus; Comes verò Robertus primò in Caſtelleto Pariſius, & poſtea apud ſanctum Germanum de Pratis in priſione detentus eſt.

Pariſius apud Luparam xvII. Kalendas Decembris ex Reginâ Clementiâ quartanâ laborante natus eſt puer maſculus Regis Ludovici nuper defuncti primus filius, nocte videlicet die Dominicâ præcedente, qui natus in Chriſto regnaturus Joanneſque vocatus, XIII. Kalendas menſis prædicti ibidem deceſſit, die ſcilicet Veneris immediatè ſequenti. Die verò ſequenti in Eccleſiâ beati Dionyſii ad pedes patris ſui defuncti, Philippo Pictavenſi Comitante, corpuſque parvuli unà cum filiis, avunculis Carolo & Ludovico ad tumulum deferente, & extunc pro Rege Franciæ & Navarræ non immeritò ſe tenente, traditus eſt Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Philippus Regis Ludovici defuncti frater Dominicâ poſt feſtum Epiphaniæ unà cum conjuge ſuâ Joannâ inunctus eſt Remis in Regem, avunculis ſuis Carolo & Ludovico Proceribuſque Regni, & Paribus licet non omnibus ibidem præſentibus.

Quamvis enim frater ipſius Carolus Comes Marchiæ ſecum Remis uſque veniſſet, ante coronationem tamen ſummo mane ex inſperato receſſit. Dux etiam Burgundiæ venire non voluit, imò etiam & antiqua Duciſſa Burgundiæ appellatione ut dicebatur factâ, intimari fecit Paribus qui Coronationi intererant, & præcipuè Prælatis, ne in ipsâ procederent, donec tractatum eſſet de Jure quod Joanna juvencula puella Ludovici Regis defuncti primogenita habebat in Regno Franciæ & Navarræ: ex quibus aliis ſignis & factis nonnullis, multorum concludebatur judicio, prædictos & alios nonnullos Regni Proceres & Magnates contrà Regem ipſum ſaltem in occulto ſimultatè habere, etiam avunculo ejus Carolo Comite Valeſii Philippus tunc aſſet, partem eorum ut dicebatur fovente: iſtis tamen non obſtantibus Coronationis feſtum fuit ſolemniter celebratum januis civitatis clauſis, & armatis ad eorum cuſtodiam deputatis. Quamvis autem eſſet diſſenſio inter Belvacenſem Epiſcopum & Lingonenſem quis eorum in ordine ſeſſionis ratione præferri deberet Paritatis, tamen adjudicatum exſtitit pro Epiſcopo Belvacenſi, Mathildis etiam Comitiſſa Atrebatenſis mater Reginæ ;) tamquam Par Regni coronam Regis cum cæteris Paribus dicitur ſuſtentaſſe, de quo aliqui indignati fuerunt. Defuncto Philippo de Mariginaco fratre Ingeranni, de quo ſuprà meminimus, Archiepiſcopo Senonenſi, ſucceſſit vir nobilis Guillermus Vicecomitis Melduni filius. Circà etiam idem tempus, defuncto Ægidio Bituriæ Archiepiſcopo, ſucceſſit Lemovienſis Epiſcopus. Deceſſerunt etiam Guichardus quondam Trecenſis Epiſcopus, & Joannes quondam Cantor Aurelianenſis, qui in Epiſcopatu Trecenſi ſucceſſerat, ipſo die conſecrationis ſuæ.

Robertus Atrebatenſis Comitiſſæ nepos ex fratre, ex priſione relaxatus, poſt altercationes aliquas in judicio & extrà ratione juris Comitatûs prædicti, tandem compoſitione amicabili inter ipſos factâ, juri Comitatûs omnimodè renunciavit, eo pacto videlicet quòd Rex in hoc facto debitè provideret. Duxit autem Robertus filiam Comitis Valeſii in uxorem.

Circà Purificationem deceſſit Corardus Abbas Ciſtercienſis cui ſucceſſit Galtherus. Circà Purificationem beatæ Virginis congregati fuerunt in præſentiâ Petri de Asrabloi dudum Regis Philippi Cancellarii, quem Papa de novo Cardinalem effecerat, quamplures Proceres & Regni Nobiles ac Magnates unà cum pleriſque Prælatis & burgenſibus Pariſienſis civitatis; qui omnes coronationem Regis Philippi pariter approbabant, nec non ipſi tamquam Regi pariter obedire, & poſt eum filio ejus Ludovico primogenito tamquam ſucceſſori & heredi legitimo juramento firmarunt, Magiſtris Univerſitatis civitatis ipſius hoc ipſum unanimiter approbantibus, quamvis non adhibito juramento. Tunc etiam declaratum fuit; quòd ad coronam Regni Franciæ mulier non ſuccedit. Die Martis ante Cineres factus eſt in Pictavenſi diœceſi terræ motus. Ludovicus puerulus Philippi Regis Franciæ primogenitus, die Veneris poſt Cineres defungitur, & apud Fratres Minores Pariſius juxtà aviam ſuam Joannam Franciæ & Navarræ Reginam Eccleſiaſticæ traditus ſepulturæ. Hoc eodem anno fuit hyems ſatis aſpera continuè à feſto beati Andreæ vel circiter uſque ad Paſcha.

Pusippus MCCCXVII.

Hoc anno tractatus eſt habitus cum Flammingis. Comes verò Valeſii nolens filiam ſuam fieri Comitiſſam Flandriæ, quàm filium fratris ſui Comitis Ebroïcenſis, tractavit quomodo illud matrimonium mutaretur, & ad hoc tantum eſt deductum negotium, quòd non obſtante aſſignatione diei nuptiarum præfixâ inter eos, non obſtante etiàm quod omnia erant pro dictarum nuptiarum celebratione cum apparatu celebri, ut tantas decebat nuptias, præparata; Rex nihilominùs totum mandavit differri, volens ut aſſerebat, unam de filiabus propriis cum dicto filio maritari. Cum ergo Rex & Flammingi ſuper tractatum pacis inter eos, ut ſperabatur, reformandæ, non poſſent in omnibus hinc & inde appoſitis conditionibus concordare; ex aſſenſu tam Regis quàm Flandrenſium fuit ordinatum ut ad Papam recurrerent, qui poſſet ordinare ſuper punctis in quibus inter partes diſſenſio intererat; quod cum vellet Papa concorditer ordinare, dixerunt Flammingorum nuntii, quòd ipſi non habebant potentiam vel mandatum aliquod confirmandi, ſed ſuis referrent omnia, ſi vellent quod ordinatum fuerat approbare. Tunc Papa miſit in Franciam Archiepiſcopum Bituricenſem & Magiſtrum Ordinis prædicatorum, qui partibus auditis concordiam auctoritate Apoſtolicâ confirmarent. Flammingi verò quærentes occaſiones frivolas diſcordandi, dicebant, quòd libentes conſentirent dummodo daretur eis firma ſecuritas, quòd Regales non infringerent factam pacem, & hæc dum Rex annueret, tamen nullam oblatam ſecuritatem recipere voluerunt; & ita nuntii Papæ per Flammingos unà cum Rege & Franciæ Proceribus deluſi, infecto negotio redierunt.

Interim Rex Franciæ & Dux Burgundiæ diſcordantes, amicis partes ſuas interponentibus, ad concordiam ſunt adducti. Rex autem filium non habebat; unicus quem de Joannâ uxore ſuâ habuerat, cum eſſet in Burgundia pro congregandis Cardinalibus pro electione Summi Pontificis Joannis, paulo ante obierat; verumtamen plures filias habebat, quarum majorem natu dedit Duci Burgundiæ in uxorem. Et cum guerra Flandrenſium timeretur, fuerunt uſque ad ſequens Paſcha treugæ datæ, quæ poſtea ſunt uſque ad ſequens feſtum Pentecoſtes prolongatæ, & tandem uſque ad ſequens Paſcha ut antea protenduntur. Circà idem tempus Rex amicorum Ingeranni ſuſpenſi verbis & precibus ut creditur circum-

vertus,

ventus, de patibulo deponitur & in medio chori fratrum Carthuſienſium juxtà Pariſius ſepelitur, ubi frater ejus Joannes Senonenſis Archiepiſcopus ſatis citò poſt decedens poſitus, ſub eodem lapide cum fratre Eccleſiaſticæ traditur ſepulturæ.

Conſtitutiones, quæ *Clementinæ* communi vocabulo nuncupantur, eo quod per Dominum Clementem Summum Pontificem in Concilio Viennenſi editæ fuiſſent, cum propter multas latas excommunicationes, ſuſpenſiones, & cæteras juris pœnas in ipſis contentas nimis rigidæ viderentur, ad tempus ſuſpenſas, Joannes Papa XXII. fecit Pariſius & in aliis ſtudiis ſolemnibus præcipiens obſervari: unde ex hoc turbatæ ſunt ſpecialiter Beguinæ, quoniam in eis ſive omnis diſcretionis ſtatus Beguinagii condemnatur; ſed nonobſtante condemnatione ſtatus earum proceſſu temporis convaleſcit; nam adhuc & nomen earum perſeverat & genus in Eccleſia, & Papa ſub quadam communitate tranſeunte, cum longè melius ſit eas ſic eſſe, quàm laxatis habenis in ſæculi pompis & vanitatibus evagari; inter ipſas enim ſunt multæ bonæ & religioſæ perſonæ, & inter ipſas exercentur opera pietatis. Quod tamen mandatum non ſine conſilio & adjutorio creditur eſſe factum. Nonnulli volunt aſſerere, quòd Ordines Mendicantium non niſi æquivocè ſeu ſolo nomine mendicabunt, quamdiù Beguinatii ſtatus in ſuo robore perdurabit. Circà ferè idem tempus in Italiâ inſurrexerunt in confinio & Comitatu Mediolani Hæretici, qui tam ratione ſuæ perverſæ vitæ & operationis, quàm etiam ratione temporalis poteſtatis valde perturbaverunt Eccleſiam Dei, ſcilicet Matthæus de Comitibus Mediolanenſis, & ejus filius Galeachius, Marchus, Luchinus, Joannes & Stephanus, contrà quos inquiſitione [factâ] inventi ſunt hæretici manifeſti, & finaliter tamquam hæretici condemnati. Frequenter enim Nuntios Sedis Apoſtolicæ receperunt, verberaverunt, incarceraverunt, litteras eorum laceraverunt; ſpoliaverunt Eccleſias, rapuerunt poſita in Eccleſiis, Epiſcopos, Abbates & alias perſonas Eccleſiaſticas de locis propriis expulerunt, flagellaverunt, miſerunt in exilium, occiderunt plures, cremaverunt Hoſpitalis & Eccleſias & alia pia loca. Item Matthæus interdixit perſonis Eccleſiaſticis Synodos, Concilia, Capitula, viſitationes, prædicationes; ipſe abuſus eſt multis puellis, & eas corruptas violenter intraxit, in Monaſteriis multas Sanctimoniales violenter corrupit, inhibuit, in Mediolano poſitum interdictum obſervari, coëgit Clericos ſolemniter nonobſtante interdicto exercere Divina, & filii ſui conſimiliter in aliis locis, fecit prædicari quòd excommunicatio contrà eum lata non erat timenda: confœderavit ſe cum Schiſmaticis ex quo guerræ & Schiſmata ſunt ſequuta, & multæ aliæ hæreſes ortum habuerunt. Carnis, reſurrectionem negabat, vel ſaltem de eâ dubitabat: avus & avia ipſius fuerunt hæretici, propter hoc igne cremati. Manfreda ſibi germana ex [matre] hæreticâ & combuſta Orvaræ, dicebat Spiritum ſanctum incarnatum. Inguillina hæretica quæ conſimiliter eſt combuſta. Hoc etiam tempore [in hos]. tamquam excommunicatos & hæreticos condemnatos fecit Papa Joannes multos proceſſus, & multas fulminavit ſententias; ſed quoniam obſtinati erant, in parvo imò in nihilo valuerunt: unde perpendens quòd per hanc viam non proficeret, dedit contra ipſos dimicantibus largas indulgentias in hunc modum; quòd quicumque Clerici vel laïci, qui contrà hos ſchiſmaticos, hæreticos, excommunicatos, hoſtes Chriſti rebelles, ſanctæ Matri Eccleſiæ inimicos procedent in propriis perſonis, ſuis vel alienis expenſis, & manebunt per annum ſequendo vexillum Romanæ Eccleſiæ, vel qui mittent idoneos bellatores per annum, hanc indulgentiam, quæ ſolet dari proficiſcentibus in ſubſidium terræ ſanctæ [lucrabuntur;] qui per partem anni, partem indulgentiæ; qui morientur in via, indulgentiam integram; qui mitterent de ſuo, participes indulgentiæ ſecundùm quantitatem doni vel donationis.

Et quoniam illi qui antea ſcripſerunt à XIII. anno & circiter, de Bavaro, qui ſe Regem Romanorum dicit, nihil ſcripſerunt; idcircò ab ejus electione ſumens exordium, licet aliquantulum tactum fuerit ſuperiùs, hìc annotare curavi cum factis præcedentibus. Qui circà iſtud tempus Italiam intrans, ſe ſupradictis immaniter ſchiſmaticis & hæreticis ſociavit. Anno Domini M°. CCC°. XIIII°. poſt mortem inclytæ recordationis Henrici Imperatoris Electores Regis Alemanniæ tres Archiepiſcopi ſcilicet Moguntinenſis, Trevirenſis & Colonienſis, cum tribus aliis Ducibus in Francforte ſuprà Monavum fluvium causâ Electionis ſunt ad invicem congregati; quorum quinque unanimiter LUDOVICUM Ducem Bavariæ in Regem Alemanniæ elegerunt, ſolo Colonienſi Archiepiſcopo Fredericum Ducem Auſtriæ eligente. Quo facto cæteri Principes Ludovicum prædictum Aquiſgranis ducentes, ubi ſoliti ſunt Reges Alemanniæ coronari, ſuper ſedem Magnifici Imperatoris Caroli Magni circà B. MARIÆ Virginis Nativitatem eum ſtatuentes, in Regem Romanorum Regali diademate coronaverunt. Colonienſis verò Archiepiſcopus Fredericum ab eo electum circà ſequens feſtum Pentecoſtes non Aquiſgrani, ſed in villâ quæ Bona dicitur, quatuor leucis à Coloniâ diſtante, coronavit. Ludovicus verò qui pro ſe majorem partem eligentium habuiſſe potior videbatur, de coronatione reverſus apud Noremberg, ubi Reges Alemanniæ poſt coronationem ſuam in Regem Romanorum primam ſedem ſuam ponere conſueverunt, fecit Curiam ſuam publicè proclamari, ibidem homagia Imperii recipiens, jura & juriſdictiones temporales exercens, privilegia confirmans, cæteroſque actus Regales faciens qui ſibi jure Imperiali & Regali competebant, & competere videbantur & poterant: & hoc dicebat ſe poſſe facere abſque omni requiſitione Eccleſiæ & Papæ, & quòd ipſe & prædeceſſores ſui ita fecerant, & præſcripſerant à tanto tempore, quòd de contrario memoria non exiſtit. Occaſione verò prædictæ electionis orta eſt gravis diſſenſio inter dictos electos, terras ſuas hinc & inde multis incurſibus devaſtantes: finaliter verò commiſſum eſt bellum inter eos campeſtre; & licet plures & potentiores & fortiores partes eſſent cum Frederico Duce Auſtriæ, Ludovicus tamen cum paucis reſpectivè, multis occiſis, multiſque ex parte Frederici prædicti fugientibus, capto Frederico & Henrico fratre ejus in dicto prælio glorioſè triumphat. Habitò verò dicto de adverſariis triumpho, more prædeceſſorum ſuorum pro confirmatione Imperii, necnon coronatione & benedictione Imperiali ſibi, ut dicebat, de jure debitis, dictus Ludovicus ſolemnes nuntios ad Summum Pontificem deſtinavit. Quæ tamen Papa omninò facere recuſavit, dicens quòd cum ipſe in diſcordiâ electus eſſet, antequam ipſum ad jus & dignitatem Imperii confirmaret, ad ipſum pertinebat finalis deciſio quis electorum in jure potior haberetur. Item quòd ad Papam pertinet, ut dicebat, non ſolùm electionis, ſed etiam perſonæ electæ approbatio, antequàm poſſit licitè jura Imperialis exercere; & ipſe Ludovicus in his ſe immiſcuerit, homagia Imperii recipiens, feodoſque diſtribuens minùs debitè, & in præjudicium Eccleſiæ Romanæ hoc attentans; ſi quod prius jus habuerat, hoc exequens, jure ſuo merito privabatur.

Circà eadem ferè tempora in curiâ Romanâ orta eſt quæſtio ſcrupuloſa circà ſtatum Fratrum Minorum quæ in Eccleſiâ proceſſu temporis, ut oculis noſtris inſpeximus, perverſorum ſcandalorum & ſchiſmatum ſeminarium fuerit. Dum enim in dictorum Fratrum Regulâ continetur, & de hoc Fratres faciant votum explicitum & expreſſum, quòd nullus Frater habeat aliquid in proprio vel communi, & quod in re quâcumque nullum apud ſe retineant dominium, ſed ſolùm habeant ſimplicem uſum facti; aſſerentes nihilominùs quòd hic eſt perfectus vivendi modus, hæc eſt vita Evangelica quam Christus & Apoſtoli tenuerunt & tenendam docuerunt, unde & aſſerunt Chriſtum nihil omninò habuiſſe, nec in proprio nec in communi: quæ res in admirationem nonnullos induxit, quaſi in re cujus uſus eſt ipſa conſumptio, ſicut in re comeſtibili, puta pane vel caſeo, certum eſt quòd tali in re uſus tranſit in dominium, & ille igitur habet dominium qui habet uſum, & qui uſum dominium: unde cum in iſtis non poſſit dominium ſeparari ab uſu, & ſub voto eorum expreſſè cadat in nullâ re habere dominium, & tamen habere uſum talium in præſenti vitâ eſt neceſſarium; ſuppoſito quòd velint vivere, neceſſarium eſt profeſſoribus iſtius Regulæ frangere votum, imò apparet quòd omni die fit fractio talis voti. Unde concludebant multi, tales non eſſe in ſtatu ſalutis, & votum non eſſe ſanctitatis ſed magis aſſumptæ ſine ratione voluntatis; & ad hanc partem dicebatur quòd magis ſe Summus Pontifex inclinabat. Adhuc toto anno iſto durabat cariſtia bladi in Regno Franciæ.

MCCCXVIII.

Cum ut priùs dictum fuit, inter Regem Franciæ Philippum & Ducem Burgundiæ aliqua diſcordiæ occaſio appareret, quæ amicis intervenientibus de facili eſt ſopita & ad concordiam revocata; etiam in majus ſignum concordiæ magna inter ipſos amicitiæ fœdera ſunt ſequuta. In feſto Trinitatis duxit Dux Burgundiæ filiam Regis primogenitam in uxorem, & de voluntate Regis & Ducis, neptis eorum Regis Ludovici nuper defuncti ex ſorore Ducis filia primogenita, Comitis Ebroïcenſis Ludovico data eſt uxor, & quod multis admirationis materiam miniſtravit, nonobſtante quòd eſſent impuberes, nihilominùs per verba de præſenti fuit inter eos ſolemniter matrimonium celebratum.

Ludovicus primogenitus Comitis Flandriæ, homo ligius Regis Franciæ de Comitatu Nivernenſi, & de Baroniâ de Donziaco, & de Comitatu Retelli quod ſibi ratione conjugis contingebat, accuſatus ſuper multis machinationibus per eum factis contrà Regem & Regnum, ut pote Flammingos in rebellione nutriens, pacem impediens, caſtra ſua & fortalitia contrà Regem & Regnum muniens, pueros & familiam ad pueros tranſmittens, ſe cum omnibus quos æſtimare poterat Regi infeſtos aut etiam inimicos, conſocians; ad quindenam aſſumptionis beatæ Mariæ coram Rege & Regalibus ſuper præmiſſis reſponſurus ſolemniter citatus apud Compendium, cum intimatione ſive veniret ſive non ſibi tamen fieret juſtitiæ complementum, nondum comparuit, quinimò ſe & ſua tranſtulit ad Flammingos; propter quod Rex in ſuâ manu ſuprà dictos poſuit Comitatus, factâ ſufficienti proviſione uxori ſuæ ratione Comitatûs de Rethel, quam ille ut malus per omnia repudiaverat, cum tamen ut fama publica teſtabatur, eſſet ſancta mulier & honeſta. Comitiſſa Attrebatenſis Mathildis, filia Roberti Attrebatenſis, volens per terram ſuam ingredi cum manu armata, reſiſtentibus ſibi contrà eam multis Militibus in dicto Comitatu & circà confœderatis, ſibique ſignificantibus quòd ſi ſine armis terram ingredi vellet, libenter annuerent, ſi verò in manu armata, ſibi in paſſibus reſiſterent: quod audiens Comitiſſa prædicta, timens periculum deſiſtit ab incœpto.

Papa iterum alios nuntios dirigit ad Flammingos, ſcilicet Magiſtrum Petrum de Plaude Fratrem Prædicatorem & Doctorem in Theologiâ, & duos Fratres Minores cum litterâ Papæ, cujus ſeries erat, quòd Papa ſecuritates quas Rex offerebat ſufficientes reputabat, conſulens quòd eas pacificè acceptarent, ſin autem, eos reputabat perjuros & impeditores paſſagii Tranſmarini. Qui reſponderunt; Papa nihil nobis præcipit; ſed tantum conſulit, unde non reputamus nos tamquam obligatos. Acceptaverunt tamen diem ad tractandum apud Compendium in Octabas Aſſumptionis; ad quam diem Papa miſit Magiſtrum Ordinis Prædicatorum cum uno Magiſtro in Theologiâ Fratre Minore. Rex etiam ſolemnes nuntios ad dictum diem deſtinavit; ſed ex parte Flammingorum nullus comparuit, niſi ſoli duo juvenes filii burgenſium, qui dicebant ſe non eſſe miſſos ad aliquid ordinandum; quæſito ab eis cur venerant, reſponderunt, animalia perdidimus & exivimus ad quærendum. Et ſic deluſi tam Papales quàm Regales nuntii, ad domum ſunt reverſi. Tentaverunt autem Flammingi antea ſe confœderatis cum Pictavis conjungere ſimili juramento, ut contrà Regem fierent fortiores; ſed ipſi eos recipere noluerunt.

Eodem anno fuit guerra in Lotharingiâ in civitate Virdunenſi inter cives ad invicem, ita ut pars partem compelleret extrà urbem. Comes autem Barri qui partem exterorum defendebat contrà Epiſcopum civitatis & ejus fratrem dominum de Aſperomonte, congregato exercitu, poſt longam obſeſſionem circà caſtrum ſolemne quod Diulandom dicitur, muris diruptis & confractis, illud cepit cum alio caſtro nomine Sapigniacum: ſed Rex Franciæ qui gardiam habet villæ, miſſo Conneſtabulario Franciæ, per ipſum ad concordiam ducti ſunt, expulſis ad propria revocatis. Hoc anno renovavit Dominus antiquum miraculum de multiplicatione panum. Nam cum jam eſſet cariſtia bladi pervalida undique in Regno Franciæ, ut ſextarius bladi aſcenderit ad quadraginta ſolidos in valore, ante omnem meſſionem & collectionem fructuum redactum eſt ad valorem duodecim ſolidorum & circiter, Deo gratiam apponente ſicut vidimus manifeſtè: nam panis qui vix ad unam horam parvam ſufficiebat homini ad edendum, quinimò quaſi eſuriens poſt comeſtionem ſurgebat, tranſactâ cariſtiâ copiosè totâ die ſufficeret pro duobus.

Regina Clementia vidua Ludovici quondam Regis Franciæ relicta, credens avunculum ſuum Regem Siciliæ ibidem invenire, circà feſtum Omnium Sanctorum Avinionem intravit; ſed quamvis ab ipsâ ibidem aliquandiù exſpectatus, quaſi ita citò propter guerram Rinueſium per quos tranſitum fecerat, illuc venire non potuit. Ipſa ſalutato Papa à quo multùm beniguiter recepta fuerat, de ejuſdem conſilio Aquis in Conventu Sororum Sancti Dominici ſe tranſtulit, & avunculi ſui Regis adventum diutiùs exſpectavit. Hoc anno Rex Siciliæ civitatem Januam applicuit, & intrà urbem à Guelfis, qui intrà urbem remanentes Guibellinos expulerant, cum honore receptus: ſed deſiderans Summum Pontificem viſitare ab urbe: nihilominùs Guelforum inſtantiâ, cum ſibi improperarent ſi eos contra Guibelinos qui eorum civitatem obſidebant indefenſos dimitteret, imminere ſibi confuſionem & opprobrium ſempiternum, & hujuſmodi rationibus . . . . Sed . . . . . .

ibidem diſpoſuit dimiſit quod ante crediderat immorari.

Tranſactâ igitur hyeme Rex verſùs Sagoniam xxiij. galeis cum multitudine armaturum, ſed reſiſtentibus fortiter Gibelinis portum ibidem apprehendere nequiverunt; ſed divertentes ad portum qui dicitur Sancti Andreæ, caſtrum ut dicebatur à Gibelinis præmunitum obſidentes, & brevi in tempore capientes, copioſam in eo flammam accenderunt: quod Rex & Januenſes videntes ſuorum ſuccurſum, navigaverunt cum ingenti multitudine armatorum; quod perpendentes adverſarii eis obviam procedentes graviſſimè ſunt congreſſi, ita ut nox ſuperveniens eos ſepararet: cumque invicem conductum eſſet ut craſtino mane ad locum reverterentur iterum ſicut agmina pugnaturi, illi qui dictum caſtrum acceperant, exeuntes mane in campum neminem invenerunt; alii autem fugientes timentes Sagoniam amittere, cum quibus potuerunt . . . . . . : . . totâ nocte fugere non ceſſaverunt. Quod advertentes qui ad pugnam exierant, ad caſtra deſcendentes cibaria & reliquam ſupellectilem rapientes, quotquot ibidem invenerunt homines occiderunt. Poſt hæc verò Rex ad auxilium obſidentium Sagoniam miſit copioſam multitudinem armatorum; cujus Capitaneus Dominus Petrus de Geneſio dum pro quærendis victualibus à caſtris ſuorum per longum ſpatium elongatus, præhabitâ pugnâ graviſſimâ ſuis omnibus occiſis, finaliter ab adverſariis captus eſt.

Capto Frederico Duce Auſtriæ, & Henrico fratre ejus in bello campeſtri per Ducem Bavariæ electum in Regem Romanorum, ut præmiſſum eſt, iterum Dux Belpodus dicti Frederici frater, nitens fratrem de manibus Bavari eripere terras ejus multipliciter incurſat, ſed Bavaro ſibi viriliter reſiſtente, Regeque Bohemiæ auxilium ferente, deficit ab intento.

Circà iſta tempora de flore lilii Pariſius illud exierunt duo filii nequam gemmina viperarum, ſcilicet Magiſter Joannes de Janduno, natione Gallicus, & Magiſter Marſilius de Paduâ natione Italicus, multa falſa & erronea mentientes contrà Eccleſiam & ejus honorem, multos latratus peſtiferos emittentes, Bavari contubernio ſociati, moventes & excitantes non debere eum timere ad verba frivola Papæ, quinimò jura Imperii more prædeceſſorum ſuorum etiam contrà Eccleſiam viriliter obſervare, quinimò jura Eccleſiæ magis ex dignitate Imperii proceſſiſſe quàm alibi.

Circà iſta tempora Papa Joannes circà Regulam Fratrum Minorum aliquas declarationes promulgavit. Nam cum dicerent Fratres, ut aliqualiter dictum eſt, in quâcumque re ſolum uſum præcisè ſe habere, & dominium reſervari Papæ; Papa ex illo dominio nihil omninò utilitatis ratione accreſcere Eccleſiæ, cum apud Fratres remaneat uſus facti, à ſe dominium tale tamquam ſibi & Eccleſiæ ratione inutile abdicavit, procuratorem ipſorum ſuper dominium talis rei omnimodè revocavit, ſolum illarum rerum apud ſe retinens in rebus Fratrum ſpirituale, & directioni mandatum dominium, præter commune dominium quod habet univerſaliter in bonis totius Eccleſiæ, in domibus & in libris & rebus divino ſervitio deputatis. Et ſuper his fecit Papa Conſtitutiones & Decretales, quas Pariſius & aliis ſolemnibus Studiis ſub bullâ tranſmiſit, & ſicut cæteras Decretales publicè legendas præcepit: decernens quòd in rebus uſu conſumptibilibus dominium non poteſt ſeparari ab uſu, nec è contra. Quæ res multos in dubitationes vehementer induxit quæſtionis, ſine magno conſcientiæ ſcrupulo & animarum periculo poterat talis viris obſervantiæ diſcretio ab ipſius Regulæ Profeſſoribus cum tam gravi ſarcinâ diutiùs ſupportari.

Circà fere eadem tempora Bavarus audiens Papam ſibi Imperialem benedictionem renuere, cum tamen ſibi de jure deberetur, ut dicebat; tamen quia majorem partem eligentium habebat pro ſe, ſe electum pacificè reputabat: unde ex hoc ſibi dicebat quòd de jure & approbatâ de prædeceſſoribus ſuis conſuetudine Imperii temporalia omnia competebat miniſtrare, feodos diſtribuere, homagia recipere, honores Imperii diſtribuere, & hoc prædeceſſores ſui conſimiliter electi fecerant, Papa ſuper hoc nullatenùs requiſitu: ad Generale Concilium appellavit, & appellationem ſuam in locis publicari fecit; aſſerens Papam eſſe hæreticum, maximè, ut dicebat, cum ipſe videretur niti ad ſubverſionem Regulæ S. Franciſci & Ordinis Fratrum Minorum, quæ à ſanctis ſuis prædeceſſoribus fuit antea confirmata, & tantis ipſius Regulæ ſanctis profeſſoribus laudabiliter obſervata; ita ut non niſi dementiæ ſit & erroris in fide Catholicâ & CHRISTI, velle contrà Regulam tam ſanctam vel Regulæ profeſſores aliquid attentare, maximè cum in eâ præcipiatur obſervanda profeſſio totius Spiritualis vitæ, hujuſque Regulæ profeſſores vitam obſervant paupertatis Evangelicæ, quam CHRISTUS tenuit & tenendam Apoſtolis & Apoſtolicis viris, quales ſunt hujus profeſſores Regulæ, præcepit & docuit.

Nullus. y MCCCXIX.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo nono, Sabbato poſt Aſcenſionem Domini obiit vir illuſtris dominus Ludovicus Comes Ebroicenſis, & ſequente feriâ tertiâ præſente Rege Franciæ dicti defuncti Comitis nepote, multiſque Proceribus, Epiſcopis & Abbatibus, Goncelino tituli ſanctorum Marcellini & Petri Preſbytero Cardinali, qui de pace Flandrenſi Pariſius advenerat, Miſſam ſolemniter celebrante, juxtà uxorem ſuam in Eccleſiâ Fratrum Prædicatorum Pariſius eſt ſepultus. Prædictus Cardinalis unà cum Trecenſe Epiſcopo pro Flammingorum pace reformandâ in Francia directus, versùs Flandriam proficiſcens, mandat Epiſcopo Tornacenſi, in cujus Epiſcopatu ſituatur, ut Flandrenſibus adventum ſuum innoteſceret & mandatum Apoſtolicum nuntiaret; qui timens in propriâ perſonâ illuc, duobus fratribus Minoribus dictum negotium commiſit nuntiandum; quo nuntiato ſtatim fuerunt de mandato Comitis captivati.

Hoc eodem tempore Comes Flandriæ convocato exercitu unà cum comitivâ Gandavenſi, timens Inſulenſes in & ſub manu regiâ exeuntes, intendens debellare, voluit Liſe fluvium pertranſire; ſed Gandavenſes dicentes de treugâ ſervandâ cum Rege Franciæ juramentum feciſſe, noluerunt cum ipſo ulteriùs pertranſire, quinimò Gandavenſes inviſſo præcepto Comitis ſunt reverſi: unde indignatus Comes eos ad magnam pecuniæ ſummam ſibi ſolvendam condemnavit: quam renuentes ſolvere, Comes paſſus & vias per quas erat tranſitus in Gandavum cuſtodiri ſollicite faciens, quoſdam redimens, quoſdam carceribus mancipans, nonnullos occidens, eiſdem multimodas injurias irrogavit; è contra verò Gandavenſes potenter reſiſtentes, ſe & ſuos viriliter impugnabant. Circà idem tempus hoc obtinuit Cardinalis prædictus à Comite Flandriæ, ut ipſe cum filiis ſuis in terræ Papæ confinio ſecum ad colloquium accederet ſuper informatione pacis cum Rege, cum eodem & Regis nuntiis ſolemnibus ibidem ex

y *Nullus*] Scil. *Imperator*: in Codice Ciſterc. *Imperium vacat.*

parte Regis aſſiſtentibus tractaturus: unde & ibidem extitit concordatum, quod Comes veniret Pariſius in media Quadrageſima facturus Regi homagium, & conventiones priùs habitas firmaturus; ad quem tamen diem nullatenùs comparuit, more ſuo excuſationes frivolas per internuntios allegando.

Eodem anno Rex Robertus ad Papam venit auxilium petiturus; Papa verò decem galeas armaverat in futurum ſubſidium paſſagii terræ ſanctæ, quas Rex impetrans quatuordecim de ſuis cum eis adjunctis, miſit omnes ſimul ad auxilium Januenſium obſeſſorum; quarum adventum Guibelini extrinſeci præſcientes, ipſos prævenire cupientes, eidem civitati inſultum fortiſſimum intulerunt. Eodem anno Philippus Comitis Valeſii filius, aſſumpto ſecum Carolo fratre ſuo necnon multis de Regno Franciæ nobilibus, in Guelforum ſubſidium ad requeſtam Regis Roberti ex parte matris avunculi ſui contrà Guibelinos Lombardiam ingreditur; ad civitatem Vercellenſem veniens, cujus partem Guibelini, alteram Guelfi tenebant, à Guelfis cum gaudio recipitur, Guibelinos impugnans ut poterat; ſed Guibelinis habentibus liberum introitum & exitum civitatis, parum vel nihil contrà eos proficiebat: unde ob hoc cum ſuis ſuper hoc inito conſilio, egreſſus civitatem & obſidionem ponens retrò, eos ita arctavit ut nec poſſent civitatem ingredi, nec eidem victualia deportare; quo comperto Guibelini miſerunt ad Capitaneum Mediolanenſem ab eo auxilium poſtulantes. Rex Robertus Avinioni cum Papa reſidebat, ita eum circà ſua negotia occupatum detinens, ut non ſolum aliena ſed etiam propria negotia Papa negligere videretur.

Eodem anno circà feſtum beati Joannis Baptiſtæ in Hiſpaniâ accidit, fortè peccatis noſtrorum exigentibus, quoddam grave infortunium Chriſtianis. Vir enim nobilis & annorum probitate ſtrenuus, Regis Caſteliæ pueri tutor & avunculus nomine Joannis, cùm ſuâ & cujuſdam avunculi ſui nomine Joannes probitate Sarracenos Regni Granatæ multoties impugnaſſet, jam parte dicti Regni Sarracenis profugatis per eum occupatâ, ſperabatur per ipſius probitatem totum dictum Regnum in brevi poſſe ſubjici Chriſtianis. Sed Deus, cujus voluntatis non eſt inveſtiganda ratio, prædictum negotium immutavit; nam cùm quinquaginta millia tam equitum quàm peditum armatorum, ſtante ſecum avunculo ſuo prædicto Joanne contra quinque tantùm millia Sarracenorum congregaſſet, accidit ut ante congreſſionem exercituum ad invicem dictus Joannes decumbens lectulo moreretur: quo audito Chriſtianorum exercitus in tantum mente proſternatus eſt, ut licet parvum viderent de facili vincibilem adverſariorum numerum, nihilominùs tamen cujuſcumque prece vel pretio illâ die congredi noluerunt; unde dictus pueri Regis Caſtellæ tutor & avunculus totâ die fervidâ per exercitum quaſi totus extra ſe politus per exercitium, & admonens de hoſtium aggreſſu, cum ſe conſpiceret nihil proficere, nimio calore ſuffocatus, necnon dolore cordis attritus intrinſecùs, exſpiravit; & tunc fugam totus Chriſtianorum exercitus arripuit, & cùm à Sarracenis adverſarius potuiſſent faciliter debellari, nullus tamen vice versa auſus fuit perſequi fugientes; unde & quidam miles Sarracenus Regi Granatæ qui ad hoc præſens non fuit, ſic ait: Sciatis quòd nobis & Chriſtianis offenſus eſt Dominus; illis, quòd cum tot eſſent ut de nobis poſſent faciliter triumphare, non permiſit Deus; nobis etiam quia cùm eos fugientes ut inermes pueros capere & occidere potuiſſemus, tenens nos Dominus non permiſit. Circà iſta tempora in Alemannia inter Ludovicum Ducem Bavariæ & Fredericum Ducem Auſtriæ & fratres ejus Leopoldum, Henricum, Odonem & Joannem occaſione electionis inter duos Duces in diſcordiâ celebratæ, orta ſunt multa & magna diſcrimina, terras ſuas rapinis & incendiis mutuò deſolantes, quæ mortifera peſtis in Alemanniâ, & præcipuè in terris prædictorum Ducum multas fecit viduas deſolatas, terraſque deſertas, multoſque cives exules, & divites dimiſit pauperes & inanes.

Nullus Imperator, M C C C X X.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo Comes Flandriæ venit Pariſios cum Comite Nivernenſi, & Procuratoribus Communiarum Flandriæ habentibus ab eiſdem poteſtatem & mandatum cum Rege Franciæ pacem & concordiam unà cum Comite Flandriæ faciendi; & ad inſtantiam Cardinalis, qui ſpecialiter propter Flandrenſes à Papa in Franciam directus fuerat, fecit homagium Regi, & lætati ſunt multi eum firmiter crederent pacem eſſe firmandam. Verumtamen Comes ad diem aſſignatam pro de articulatione pacis in pacem noluit conſentire, niſi ſibi redderentur Bethuna, Inſula & Duacum, quas ut dicebat, Rex ſolo pignore detinebat. Unde indignatus Rex remiſit in Ramentum publicum, quòd villarum illarum dominium de cætero non haberet, rogans fratrem ſuum Carolum Comitem Marchiæ, dominum etiam Carolum avunculum ſuum Comitem Valeſii, cæteroſque Barones, & præcipuè illos de Regiâ ſtirpe ibidem præſentes, quòd juramentum hujuſmodi confirmarent, quod & ipſi unanimiter conſenſerunt. Comes verò receſſit de Pariſius hoſpite inſalutato; Procuratores verò Communiarum de Pariſius exeuntes, poſt illum miſerunt dicentes; Certi ſumus quòd ſi ad illos qui miſerunt nos pace infecta cum Rege redierimus, non remanebunt nobis capita quæ in capuciis noſtris ponere valeamus, unde vobis conſtet nos nunquam de Francia receſſuros, donec inter nos & Regem fuerit concordia confirmata. Comes verò hoc audiens, ſcienſque quòd ſi ſibi rebelles haberet Communias totum de facili poſſet amittere Comitatum, Pariſius rediens in pacem proloquutam conſiſtit & juramento firmavit. Qui necnon in ſponſalia inter unam de filiabus Regis & filium Comitis Nivernenſis conſentit; ratione quorum Comiti Nivernenſi redditus eſt Comitatus Nivernenſis & Retelenſis ſub hac conditione, ut ſuprà Nobiles & Religioſos, qui contrà eum ad Curiam Franciæ appellaverant, appellatione durante, nullatenùs exerceret. Fuit verò poſt prædicta ſponſalia inter prædictum Comitis filium & Regis filiam in die Magdalenæ ſolemniter celebratum, licet Comes ſubterfugia quærens & frivola vellet dictum negotium diſſipare; ſed Cardinalis timens ne ad Papam rediens in vacuum laboraſſet, hoc exegit à Comite, ut quod promiſerat adimpleret.

Circà iſtud tempus cùm Henricus dictus Caperel natione Picardus, Pariſius in priſione Caſteleti quemdam divitem homicidam & reum mortis detineret, ut dicitur, dieſque immineret quo ſuſpendi juxtà ſua facinora debuiſſet, alter pauper & innocens impoſito ſibi nomine divitis, loco divitis ſubrogatus patibulo affigitur, altero homicida ſub nomine pauperis innocentis ire permiſſo; de quo ſcelere convictus, ut dicitur, multiſque aliis criminibus, ſuæ nequitiæ pœnas luens ſuper hoc à deputatis à Rege ad ſuſpendium judicatur; licet tamen nonnulli velint aſſerere hoc eidem ex ſuorum æmulorum invidiâ proceſſiſſe. Eodem anno quædam impetuoſa hominum commotio ad modum turbinis, in Regno Franciæ ſubitò ex inſpirato erupit. Quædam enim Paſtorum congeries & hominum ſimplicium uſque

Digitized by Google

ad magnum numerum ſe in unum cuneum congregavit, dicentes ſe ultrà mare velle procedere, & contrà fidei inimicos velle pugnarè, aſſerentes quòd per ipſos deberet acquiri terra ſancta. Habebant autem in comitatu ſuo quaſi duces fallaciæ compoſitores, unum ſcilicet Sacerdotem, qui propter ſua maleficia fuerat ſuâ Eccleſiâ ſpoliatus, alium verò Monachum Apoſtatam ex Ordine Sancti Benedicti. Hi duo ita illos ſimplices dementaverant, ut congratim poſt ipſos currentes, etiam pueri XVI. annorum invitis parentibus, cum ſolis perâ & baculo ſine pecunia, dimiſſis in campis porcis & pecoribus, poſt ipſos quaſi pecora confluebant in tantum, ut fieret hominum maxima multitudo. Utebantur autem voluntate & poteſtate potiùs, quàm ratione & æquitate; unde ſi quis judiciariâ poteſtate eorum aliquem vel aliquos vellet ſecundùm malitiam ſuam punire, ipſi potenter reſiſtebant, necnon ſi detenti carceribus eſſent, infringentes carceres eos invitis dominis de carceribus extrahebant; unde Pariſienſem Caſtelletum intrantes propter quorumdam ſuorum liberationem ibidem detentorum, Pariſienſem Præpoſitum reniti volentem per Caſtelleti gradus graviſſimè præcipitantes colliſerunt, & quos detinebat in carcere de ſuis, vellet nollet carceribus fractis extraxerunt. Unde & in prato Sancti Germani, quod dicitur Pratum Clericorum, ſe quaſi defenſuri ad prælium paraverunt, nullus tamen contrà eos exivit, quinimò liberi permiſſi ſunt de Pariſius exire; unde & ex hoc verſùs Aquitaniam properantes, nullam ex quo Pariſius immunes & liberi abſceſſerant reſiſtentiam ſe de cætero invenire ſperantes, ex hoc jam animoſiores effecti, paſſim omnes Judæos quotquot invenire poterant obſidebant, & bonis propriis ſpoliabant. Unde & quamdam turrim Regis Franciæ fortem & altam, ad quam Judæi propter ipſorum metum undique confugerant, obſederunt; è contrà infrà turrim exeuntes, projectis innumerabilibus lignis & lapidibus loco eorum, propriis projectis pueris ſe viriliter & inhumaniter defenſabant; ſed nihilominùs obſidio non ceſſavit, nam Paſtorelli ad portam turris ignem applicantes, interclusos Judæos fumo & igne graviter afflixerunt. Videntes autem dicti Judæi quòd evadere non valebant, malentes ſe occidere quàm ab incircumciſis occidi, locaverunt unum de ſuis qui eorum fortior videbatur, ut eos gladio jugularet, qui eis aſſentiens quaſi quingentos protinùs interfecit: deſcendens verò de turri cum paucis viventibus reſervatis Judæorum pueris, impetrato cum eis colloquio, Paſtorellis quod fecerat nuntiavit, petens cum pueris baptizari: cui Paſtorelli; Tu in gente tuâ tantum flagitium perpetraſti, & vis ita ſubterfugere pœnas mortis? quem ſtatim membratim diſcerpentes occiderunt, parcentes pueris, quos fecerunt à Catholicis & fidelibus baptizari. Inde verò juxtà Carcaſſonam pro facto ſimili procedentes, multa in viâ facinora committebant; unde & Cuſtos patriæ ex parte Regis Franciæ præconiſari fecit in villis in dictis Paſtorellorum itinere conſtitutis, ut eis ſe opponerent, & Judæos ut Regis homines defenſarent; quod tamen multi Chriſtianorum, gaudentes de interitu Judæorum facere recuſabant, dicentes æquum non eſſe quòd infideles Judæos & Chriſtianæ fidei hactenùs inimicos, contrà fideles & Catholicos defenſarent. Quod animadvertens Cuſtos patriæ, ſub pœna capitis præcepit ne quis ſaltem favorem aliquem impenderet Paſtorellis. Unde & copioſo contrà eos congregato exercitu, aliquibus occiſis, aliquibus diverſis vinculis mancipatis, aliis ſe præſidio fugæ tuentibus, quaſi ferè ad nihilum in brevi tempore ſunt redacti: unde & procedens dictus cuſtos versùs Toloſam & loca circum adjacentia, ubi plurima commiſerant flagitia, illic viginti, illic triginta ſecundùm plus & minus ſuſpendens in patibulis & arboribus, poſteris immutabile reliquit judicium, ut ad talia committenda flagitia non de cætero faciliè animum declinarent. Et ſicut fumus ſubitò evanuit tota illa commotio indiſcreta; quia quod in principio non valuit, vix in proceſſu temporis convaleſcit.

Matthæus Mediolanenſis Capitaneus, compertâ Vercellenſium Guibellinorum urgente neceſſitate victualium, propter obſidionem civitatis per dominum Philippum Comitis Valeſii filium & plures Franciæ Nobiles, Lombardis Guelphis eis auxiliantibus, factam; pro ferendo Guibelinis obſeſſis auxilio Galeatium filium ſuum eis miſit, cujus adventum dominus Philippus audiens per internuntios, quæſivit ſi cum ipſo confligere intendebat; qui reſpondit ſuæ intentionis non eſſe cum aliquo de domo Franciæ pugnare, ſed tantùm defendere terras ſuas, & amicis ſuccurrere in prælio conſtitutis: cui Philippus iterum remandavit, quòd ſi Vercellenſibus intendebat victualia deportare, [intendebat] quomodo poſſet [meliùs] reſiſtere, & eum retikre faceret ab intento. Sperabat enim firmiter ſe proximorum Guelphorum copioſum bellatorum auxilium accepturum. Cui Galeatius ſic dicitur reſpondiſſe: Victualia incluſis deferam, & ſi quis me impugnaverit; me defendam, quia juſtè non poſſum ab aliquo de hoc reprehendi. Tunc Philippus ſupponens quòd eum confligere oporteret, dimiſsâ obſeſſione, retroceſſit per unum miliare, locum ad pugnam congruum electurus, & in quâdam planicie prope viam quâ tranſiturus erat Galeatius, exercitum congregavit ſeu collocavit. Ad quem locum veniens Galeatius, præmiſit centum quatuor Theutonicos cum equis & dextrariis ad pugnam congruentiſſimè præparatos, quos ſequebatur copia victualium, quam quaſi ſecundo ordine ſequebantur ſtipendiarii quaſi numero infiniti ad victualium cuſtodiam deputati, quos ordine tertio ſequebatur Galeatius cum maximâ militiâ Lombardorum; ita quòd tam primi, quàm ſecundi, quàm tertii exercitum Philippi ferè in decuplo excedebant. Et cum jam primi ejus exercitum præteriiſſent, nec adhuc unum tantùm de Guelphis haberet, quos ſibi firmiter ſperabat ſuccurſum & auxilium impenſuros, timens ne incluſus ab hoſtibus periculum pateretur, petivit quòd Galeatius datis treugis ſecum ad amicabile colloquium conveniret; qui ſponte & gratanter veniens, ſecretè diu mutuò ſunt loquuti; quorum loquutio licet ignoretur, expreſsè tamen qui vel qualis fuit, effectus ſequens luculentiſſimè demonſtravit. Ambo enim Principes cum utroque exercitu ſine pugnâ ſimul ingreſſi ſunt civitatem, in quâ cum Philippus per dies aliquos conveniſſet, accepto ſecuro conductu uſque extrà hoſtium terminos à Galeatio, maximè cum ſibi & ſuo exercitui ſtipendia pro victualibus deficerent, licet dolens tamen conſilio cum ſuo exercitu in Franciam inglorioſus eſt reverſus. Rex Robertus Avinioni reſidebat cum Papa, licet Guelphi & Janenſes magnis periculis ſubjacèrent.

Eodem anno fuit impoſitum Comiti Nivernenſi, quòd patrem ſuum Comitem Flandriæ veneno moliretur exſtinguere; Ferricus enim de Picquentaco moleſtè ferens quòd ſine ipſo & domino de Ranty ipſe eſſet Regi Franciæ fœderatus, adduxit ad patrem quemdam garcionem cum lacrymis veniam poſtulantem ſuper malo propoſito quod ipſe conceperat contrà ipſum; paraverat enim, ut dicebat, venenum ſibi dare: cumque pater quæreret quare facere voluiſſet, reſpondit, filius veſter Nivernenſis

Comes mihi præceperat fratri Galthero per omnia obedire, erat autem frater iſte Galtherus de ordine Heremitarum ſancti Guillermi, quem dictus Comes quaſi in ſuam Curiam retinebat. Quod pater audiens turbatus eſt, & de voluntate ſuâ & filii ſui Roberti, prædicti Milites, ſcilicet Ferricus de Picqueniaco, dominus de Frennes, & dominus de Rechel domino Nivernenſi Comiti ponentes inſidias, captum ad ſua furtalia in imperio deduxerunt. Dictus autem frater licet captus & plurimis tormentis expoſitus, nihil penitùs recognovit, & ſic crimen impoſitum improbatum remanſit. Necdum tamen propter hoc Nivernenſis Comes de carcere liberatur, & licet ſuper hoc Comes à Rege ſolemnes litteras habuiſſet, detentores noluerunt aſſentire niſi eis ſuam priſiurem remitteret, datâ cautione idoneâ, quòd nec per ſe nec per alium inferret eis in poſterum aliquod detrimentum; hac tamen conditione appoſitâ, ut quamdiù pater viveret Comitatum Flandriæ non intraret; hoc malitioſè contrà ipſum agentes ut patre mortuo, Robertus alter Comitis filius in poſſeſſione ſe poneret Comitatûs. Qui Nivernenſis Comes licèt diù ſuper hoc aſſentire noluerit & diſtulerit, videns quòd aliter liberari non potuit . . . . ad aſſenſum in hoc carceris vix egit.

Nullus Imperator. MCCCXXI.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo primo Rex Franciæ terram ſuam, unde concedente eam ſibi patre jure hereditario Comes fuerat Pictavienſis ſcilicet ſollicitè viſitabat, & diutiùs, ut dicebatur, ibidem commorari diſpoſuerat, cum quaſi circà feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ rumor publicus apud eum & apud omnes intonuit, quòd in totâ Aquitania fontes & putei erant, vel ſtatim eſſent veneno infecti per leproſos; propter quod crimen confitentes multi leproſi, in ſuperioribus partibus Aquitaniæ jam morti adjudicati fuerant & combuſti, intendentes, ut ad ignem applicari confitebantur, per venena ubique diffuſa hoc contrà Chriſtianos efficere, ut omnes morerentur, vel ſaltem ſicut & ipſi leproſi efficerentur, intendentes per totam Franciam & Germaniam iſtud tantum maleficium dilatare. Unde & ad horum rumorum confirmationem majorem dicitur dominum de Pernayo circà iſtud tempus Regi ſcripſiſſe ſub ſigillo ſuo, confeſſionem cujuſdam magni leproſi in terrâ ſuâ capti; qui, ut dicitur, recognovit, quòd quidam Judæus dives induxerat eum ad hæc maleficia facienda, & ſibi tradiderat potiones, & datis ſibi decem libris promiſit ſibi quòd ad cæteros corrumpendos leproſos ſibi copioſam pecuniam miniſtraret. Et cum ab eo recepta talium potionum quæreretur, reſpondit quòd fiebant de ſanguine humano & urinâ, de tribus herbis quæ neſcivit aut noluit nominare. Ponebatur etiam in eis, ut dicebat, Corpus Christi, & cum eſſent omnia diſſiccata uſque ad pulverem terebantur, quæ miſſa in ſacculis ligata cum aliquo ponderoſo, ab ipſis in puteis & in fontibus jactabantur. Aliàs verò in villa noſtrâ & nobis ſubjectâ in Pictaviâ oculis conſpeximus potiones à leproſâ quâdam faciente per villam tranſitum, quæ timens capi projecit poſt ſe panniculum ligatum, qui delatus ad juſtitiam ſtatim fuit, & inventum eſt in panno caput colubri, pedes bufonis & capilli quaſi mulieris, infecti quodam liquore nigerrimo & fœtido, ita ut horribile eſſet non ſolùm ſentire, ſed etiam videre: quod totum in ignem copioſum propter hoc accenſum projectum, nullomodo comburi potuit, habito manifeſto experimento & hoc itidem eſſe venenum fortiſſimum. His & hujuſmodi Regis auribus inſonantibus, Rex concito gradu in Franciam repedavit, mandans ubique per Regnum ut omnes leproſi incarcerarentur, uſquequo de ipſis deliberatum eſſet quid juſtitia ſuaderet.

Unde talis tenor habuit, licet multi multa dixerint, verior tamen ut communiter dicitur, modus eſt dicendi qui ſequitur. Rex Granatæ dolens ſe ſæpiùs per Chriſtianos ſuperatum, & maximè per avunculum Regis Caſtellæ, de quo ſuprà meminimus, nec potens ſe ad libitum vindicare; quod vi armatorum non potuit, excogitatâ perficere nequitiâ machinavit. Unde & cum Judæis dicitur colloquium habuiſſe, ſi per eos poſſet aliquod maleficium fieri unde Chriſtianitas deleretur, qui promiſit eis infinitam pecuniam ſe daturum; qui de maleficio pollicentes, dixerunt quòd per ipſos exequutio maleficii nullatenus poſſet ad effectum perduci, erant enim, ut dicebant, Chriſtianis ſuſpecti, ſed per leproſos, qui continuè cum Chriſtianis converſantur, projectis in fontibus & puteis Chriſtianorum per eos venenis & potionibus, dicebant hoc maleficium poſſe congruentiſſimè procurari. Unde & Judæi quoſdam leproſorum majores ad conſilium convocantes, ita ad ipſorum falſam ſuggeſtionem interveniente diabolo ſunt deluſi, ut abnegatâ primitùs fide Catholicâ, & in dictis peſtiferis potionibus, quod terribile eſt audire, Corpore Christi cribato & appoſito, ſicut plurimi poſtea ſunt confeſſi leproſi, in dictum perpetrandum maleficium conſenſerunt. Dicti igitur leproſi majores ex omni parte Chriſtianitatis convocati, quatuor Concilia quaſi generalia collegerunt, nec fuit, exceptis duabus de Angliâ leproſariis, ut aliqui poſtea ſunt confeſſi, aliqua leproſaria nobilis, in quâ dictorum quatuor Conciliorum non aliquis intereſſet leproſus, qui quod in dictis Conciliis fieret cæteris nuntiaret. Fuit igitur in dictis leproſorum Conciliis per eorum Majores cæteris propoſitum, ſuadente diabolo, per miniſterium Judæorum, quòd cum ipſi leproſi eſſent apud Chriſtianos viliſſimæ & abjectæ perſonæ, nec ab ipſis reputatæ, bonum eſſet aliquod tale committere ut Chriſtiani omnes morerentur, vel omnes uniformiter leproſi efficerentur, & ſic cum omnes eſſent uniformes nullus ab alio deſpiceretur; quod conſilium licet peſtiferum omnibus placuit, & quilibet cuilibet in ſuâ provinciâ nuntiavit. Unde multi ſecundùm falſas eis promiſſiones factas, Regnorum, Comitatuum cæterorumque bonorum temporalium ſeducti, inter ſeipſos nuntiabant, & ita eſſe futurum ſe firmiter æſtimabant: unde circà feſtum beati Joannis Baptiſtæ combuſtus fuit hoc anno unus in civitate Turonenſi, qui ſe Abbatem Majoris Monaſterii nominabat. Unde & per totum Regnum Franciæ hoc flagitium per leproſos, ad Judæorum inſtantiam quaſi venenum mortiferum diffundebat, & ampliùs diffudiſſet, niſi ita citò Dominus eorum perfidiam detexiſſet. Unde & ſuper dictos leproſos edictum Regis proceſſit, quòd culpabiles igni traderentur, alii in leproſariis perpetuò clauderentur, & ſi aliqua leproſa culpabilis eſſet prægnans, uſque ad partum ſervata, incendio traderetur. Judæi verò in aliquibus partibus ſine differentiâ ſunt combuſti, & maximè in Aquitaniâ. Unde & in Bailliviâ Turonenſi in quodam caſtro Regis, quod dicitur Chinon, unâ die factâ quâdam foveâ permaximâ, igne copioſo in eam injecto octies viginti ſexûs promiſcui ſunt combuſti; unde & multi illorum & illarum cantantes, quaſique invitati ad nuptias, in dictam foveam ſaliebant, multæ verò mulieres viduæ fecerunt filios proprios in ignem projicere, ne ad baptiſmum à Chriſtianis & nobilibus ibidem aſſiſten-

tibus rapereotur. Pariſius verò ſolùm inventi culpabiles ſont combuſti, alii verò perpetuo exilio condemnati, aliqui verò ditiores reſervati uſquequo eorum debita ſcirentur, & fiſco Regio applicarentur unà cum omnibus bonis ſuis, centum videlicet quinquaginta millibus, quas Rex ab ipſis dicitur habuiſſe.

Eodem tempore fertur apud Vitriacum talis caſus accidiſſe. Cum quaſi quadraginta Judæi propter cauſam prædictam in Regis carcere haberentur, & jam ſe morti proximos æſtimarent, ne in manus incircomciſorum inciderent, cœperunt tractare invicem ut onus eorum omnes alios jugolaret, & fuit omoium conſenſus unanimis & voluntas, ut per manus unius antiqui omnes morti traderentur, qui ab eis inter cæteros ſanctior & melior videbatur, unde & ob ejus bunitatem & antiquitatem pater ab aliis vocabatur; qui noluit acquieſcere niſi ad hoc opos pietatis exequendum aliquis ſolùm juvenis ſecum adderetur, quod omnes annuentes, omnes nullo excepto ambo pariter occiderout: cumque ambo ſe ſolos conſpicerent, & quis eorum alterum occideret inter eos quæſtio verteretur, juvene volente à ſene occidi & è cootra ſene à juvene; tandem prævaluit verbum ſenis, & ut occideretur à juvene ſuis precibus impetravit. Cumque ſene occiſo & cæteris omnibus, juvenis ſe conſpiceret ſolum, accepto aoro & argento quod circà mortuos reperire potuit, facto funiculo de panniculis ſe de turri inferiùs deponere cogitavit; ſed cum funis eſſer brevior quàm deberet, dimittens ſe deorſum cadere, tibiam ſibi fregit auri & argenti præ maximo pondere gravatus; qui ad juſtitiam adductus prædictum flagitium commiſſum recognovir, & ad ignominioſæ mortis cum cæteris mortuis pœnam applicatus.

Circà iſta tempora incœpit Rex ordinare ut in toto Regno ſuo non eſſet niſi unica menſura vini & bladi, & omnium veodilium & emptibilium, ſed præventus infirmitate quod incœperat opus, non implevit. Propoſuit etiam idem Rex ut in toto Regno omnes monetæ ad unicam redigerentur; & quoniam tantum negotium ſine magnis ſumptibus impleri non poterat, falſo, ut dicitur, detentus conſilio, propoſuerat ab omnibus Regni ſui quiotam partem bonorum ſuorum extorquere; unde & propter hoc ad diverſas partes ſolemnes noncios mittens, Prælatis & Priocipibus quibus ab aotiqoo competit jus diverſas monetas ſecundùm diverſitates locorum ſuorum & hominum exigentiam faciendi, unà cum Communitatibus bonarum villarum Regni diſſentientibus, infecto negotio ad dominum ſunt reverſi. Eodem anno circà principium Auguſti Regem duplex arripuit ægritudo, dyſenteria & quartana, quæ nunquam potuerunt quorumcumqoe medicorum auxilio curari, ſed per quinque menſes continuè jacuit in languore. Dubitant autem nonnulli propter maledictiones populi ſub ejus regimine conſtituti, propter comminatas exactiones & extortiones hactenùs inauditas in dictam ægritudinem incidiſſe; nihilominùs tamen durante tempore ægritudinis fuit dictæ extortionis negotium ſuſpenſum, licet non totaliter prætermiſſum. Interim verò convaleſcente ægritudine Abbas & Conventus beati Dionyſii pro ipſius recuperandâ ſanitate, nudis pedibus, unà cum cruce & clavo Domini, necnon & brachio ſancti Simeonis uſque ad locum in quo ægrotabat, qui dicitur Lougus-campus, cum proceſſione devotè & humiliter acceſſerunt: qui Reliquias Sacro-ſanctas humiliter & devotè ſuſcipiens, protinùs eis tactis & oſculatis ſenſit ſe notabiliter meliùs habuiſſe, unde & publicè ferebatur Regem curatum eſſe. Sed quia antiqoatæ & radicatæ ægritudines niſi cautè ducantur, faciliter revertontur, Rex minùs prudenter ſibi præcavens in prædictam ægritudinem reincidit; unde & fertur poſtea dixiſſe, ſcio me meritis & precibus beati Dioniſii curatum fuiſſe, & malo meo regimine iternm in eamdem ægritudinem incidiſſe. Unde tertià die ſequentis Januarii, priùs tamen devote ſuſceptis cunctis Eccleſiaſticis Sacramentis, circà mediam noctem migravit ad Christum, & die Epiphaniæ ſequenti in Monaſterio beati Dionyſii juxtà magnum altare venerabiliter eſt ſepultus. Cui ſine cujuſcumque controverſià vel contradictione ſucceſſit in Regno Comes Marchiæ Carolus frater ejus.

Satis citò poſt obiit Maria quondam Regina Franciæ, orta de Brabanto, & quondam Ducis filia, uxor Philippi Regis Franciæ filii S. Ludovici qui obiit in Arragonià, ex quâ genuit filium Lodovicum Comitem Ebruicenſem: cujus Reginæ corpus apud Fratres Minores Pariſius eſt ſepultom, cor verò apud Prædicatores. Defuncto igitur Philippo Rege, Carolus frater ſuus Regnum ſortitus eſt. Ad cujus aures delatum eſt quòd matrimonium inter ipſum & Blaucham filiam Comitiſſæ Attrebatenſis, propter adulterium ab ipſâ confeſſum & commiſſum in caſtri Gaillardi carcere detentam, jamdiù celebratum, ratione cognationis ſpiritualis inter ipſum Regem & matrem dictæ Blanchæ, cum ipſam Blaucham levaſſet de Sacro fonte, erat nullum, præcipuè cum ſuper hoc non fuiſſet per ſummum Pontificem diſpenſatum. Quam occaſionem, ut dicitur, libenter amplectens, ſcripſit Papæ ut ſuper hoc providere de remedio competenti: quod audiens Papa, commiſit Epiſcopis Pariſienſi & Belvacenſi, & domino Gaufrido de Pleſſeiaco protonotario Curiæ Romanæ, ot ſuper hoc diligenter inquirerent, & quod invenirent Curiæ Romanæ nuutiarent.

Carolus.

Nullus Imperator. MCCCXXII.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſecundo in Vigiliâ Aſcenſionis, Papa ſufficienter informatus quòd dicta Comitiſſa Arrebatenſis dictæ Blanchæ marer, de ſacro fonte levaverat dictum Regem, quare fuit ſpiritualis cognatio contracta inter Regem & dictæ ſpiritualis matris prolem, cum quâ ſine diſpenſatione matrimonialiter copulari non poterat: & quia copulatus fuit diſpenſatione prætermiſſa, Papa in publico conſiſtorio ſententiavit illud marrimonium nollum eſſe. Eodem anno circà feſtum Porificationis Comes Nivernenſis de carcere liberatur; ſed ſatis citò poſt Pariſios veniens, diuturno languore vexatus ibidem moritur, & apud Fratres Minores Pariſius eſt ſepultus. Hoc eodem anno Rex oxore carens, ne tam nobile Regnom ſucceſſione careret, accepit Mariam filiam Henrici quondam Imperatoris & quondam Comitis de Lucemburg, & ſororem Regis Boemiæ virginem gratioſam in feſto B. Matthæi Apoſtoli in primo caſtro Regio.

Comes Flandriæ moritur, & Ludovicus primogenitus Comitis Nivernenſis, habens oxorem filiam Regis defuncti, non obſtante quòd Robertus defuncti Comitis ſecundo genitus aliqua caſtra & fortalitia Flandriæ, ſuſtentatos in hoc à Comite de Naymuco, contrà id quod Rex ei matrimonio filiæ ſuæ promiſerat, occupaſſet, de voluntate Communiarum Flandriæ, quæ ſe nullum alterum in Comitem recepturas juraverant, in Comitem Flandriæ ſublimatur; quinimò Regi ſignificaverunt, ut ſi alium aliquem præter dominom Ludovicom ad ho-

magia admitteret Comitatûs Flandriæ, ipſi villarum ſuarum ſine Comite regimen exercerunt: & ſic non obſtantibus quibuſcumque contradicentibus, ipſe ad Regis homagium, & ad Comitatûs dominium pacificè eſt receptus.

Circà iſta tempora in Angliâ inter Regem Angliæ & plurimos Baronum, quorum capitaneus & principalis erat Comes de Lenclaſtre, vir præpotens in Angliâ & nobilis multum, utpote avunculus Regis Franciæ ex parte matris, & germanus Regis Angliæ ex parte patris, orta eſt gravis diſſenſio; nam cum Rex aliquas novitates indebitas, & contrà bonum commune totius Angliæ vellet in Regnum introducere, quas ſine ipſorum conſenſu facere non poterat, ut dicebant, & maximè quia ipſum idiotam & ineptum ad Regni regimen referebant, contrà ipſum rebellionis materiam acceperunt: unde aliis partem Regis faventibus, aliis partem Baronum, in totâ Angliâ turbatio maxima eſt ſequuta. Accidit autem ut Miles quidam de Angliâ nomine Andreas de Karle, Regi Angliæ placere deſiderans, in villâ de Bourbrique Comiti de Lenclaſtre ponens inſidias proditoriè cepit eum, & occiſo Comite de Harrefort ſuper pontem, ipſum Comitem de Lenclaſtre cum multis Baronibus nobilibus Angliæ ad Regem captum adduxit. Quem poſt auditam Miſſam, & Confeſſionem devotè ut moris eſt, ut dicunt in Angliâ, Sacerdoti factam, Corpore Dominico aſſumpto, omnes pariter Rex tamquam conſpiratores in Regem, & domini ſui proditores abjudicavit; cæteris omnibus ad diverſas partes miſſis diverſa paſſuris ſupplicia, dictum ibidem Comitem decollari præcepit: corpus verò Comitis in quadam Abbatiâ prope locum in quo decollatum fuit, ſepultum eſt, ubi ut multi aſſerunt, Dominus per eum & propter eum ſuper infirmos multa hodie miracula operatur. Rex verò Angliæ in recompenſationem beneficii accepti dicto Andreæ de Karle, qui dictum Comitem & cæteros ceperat, dedit Comitatum Karleoli, in quo eſt civitas & plura fortia caſtra. Sæpedictus Andreas Miles decollato Comite de Lenclaſtre, apud ſe cogitans non eſſe tutum in Angliâ diutiùs commorari, per Scotos ſe poſſe tueri apud ſe cogitavit, & cum Roberto de Brus, qui pro Rege Scotiæ ſe gerebat, confœderatus, totum ſibi datum Comitatum, & ſororem dicti Roberti promiſit ſe accipere in uxorem; hoc tamen totum factum eſt Rege Angliæ neſciente.

Iſto anno Rex Angliæ magno congregato exercitu Scotiam intravit, & omnia vaſtans uſque ad caſtrum Pendebonum, quod dicitur caſtrum Puellarum, ultrà procedere non potuit, quia exercitus victualia non habebat. Rediit igitur uſque ad montem qui dicitur Blancha-mora, in cujus pede eſt Abbatia ad quam major pars exercitûs declinavit, Rex verò tetendit tentoria ſua extrà aliquantulum à remotis, Regina etiam propè eum erat, quæ dominum ſequebatur: Rex verò licentiavit exercitum; nam cum Scoti per quadraginta octo milliaria à loco ubi Rex erat diſtarent, ſuſpicari non poterat quidquam mali; dominus tamen Joannes de Britannia Comes Richemondiæ, & dominus de Sulliaco, quem Rex Franciæ ad Regem Angliæ nuntium tranſmiſerat, cum bonâ comitivâ in Abbatiâ reſidebant. Et ecce dictus Miles Andreas Karle Anglicus ſignificavit Scotis ut venirent, quia Regem Angliæ invenirent exercitu denudatum: qui quaſi effrenati per ſylvas currentes, uſque prope Abbatiam prædictam venerunt, unâ die & unâ nocte XLVIII. milliaria peragentes, ubi Comes prædictus Richemondiæ & dominus de Sulliaco comedebant: qui vix adventum Scotorum nuntiantibus credere volentes, ſumptis armis quemdam ſtrictum paſſum, per quem erat aditus Scotorum, obſtruere cupientes, licet ibidem plures Scotos occiderent, tamen non valentes reſiſtere multitudini, Scotis ſe finaliter reddiderunt. Quod audiens Rex, vix cum paucis ſe ſalvavit; Regina verò ad quoddam caſtrum fortiſſimum cui mare adjacet, ſitum in quâdam rupe, per quod ad Scotos eſt tranſitus Flammingorum. Timens Regina ne à Scotis, & fortaſſis etiam à Flammingorum auxilio ſi ibidem diutiùs ſtaret, ſibi obſidio pararetur, maluit ſe maris periculis exponere, quàm in manus inimicorum ſuorum ſe ponere; unde intrans mare ipſa & qui cum ipſâ erant, graviſſima & quaſi intolerabilia mala perpeſſi ſunt, unde & una de ſibi ancillantibus mulieribus exſpiravit, & altera peperit ante tempus, ipſa tamen adjuvante Deo ad Securam locum Angliæ poſt multas anguſtias applicavit. Rex verò Angliæ poſitis undique inſidiis Andream de Karle capi fecit, & captum ad mortem terribilem adjudicavit. Trahitur enim primitùs ad caudas duorum equorum; quo ſic tracto & non mortuo, eum exenterari fecit, & exenterata viſcera ante proprios oculos comburi, poſtea caput amputari, & truncum per ſpatulas ſuſpendi; deinde per quatuor partes dividi, & diviſum ad quatuor civitates mitti, ut hoc horribile mortis judicium fieret de cætero cæteris ad exemplum. Robertus de Brus ſe pro Rege Scotiæ gerens, ad mandatum Regis Franciæ, qui ſicut nuntius miſſus eſt ad Regem Angliæ tunc in Scotiâ exiſtentem; dominum de Sulliaco ſine quâcumque redemptione in ſequenti Quadrageſimâ liberè Regis Franciæ tradidit voluntati, Comite Richemundiæ apud ſe retento, quem pactione quâcumque noluit liberare.

Ludovicus filius Ludovici Comitis Nivernenſis nuper defuncti Pariſius de Flandriâ veniens, qui ſine conſenſu Regis homagia receperat, apud Lupatam arreſtatur; ſed data cautione poſt modicum relaxatur. Cum igitur inter ipſum & amitam ſuam quæſtio videretur, quis avo in Comitatu Flandriæ deberet ſuccedere; conſideratis pactionibus per juramenta firmatis, inter partes judicatum eſt pro dicto juvene Ludovico, & aliis ſuper hiis de cætero ſilentium impoſitum, & ſic ad homagium receptus poſſedit pacificè Comitatum. Carolus Rex novus contrà bonum commune patris ſui ſequens veſtigia, qui ſuo tempore monetas mutaverat, hoc anno quorumdam ſeductus perverſorum conſilio debilem monetam poni inſtituit; unde in populo poſtea damna innumerabilia ſunt ſequuta. In Alemanniâ duces in controverſiâ electi, cum ſuis complicibus, rapinis & incendiis atrociter ſecum pugnant.

Nullus Imperator. MCCCXXIII.

Hoc eodem anno Jordanus dictus de Inſulâ inter Vaſcones nobilis valde genere, ſed ignobilis actione, cum famâ publicâ referente in multis criminibus coram Rege accuſatus eſſet, nec ſe de ipſis legitimè purgare poſſet ratione nobilitatis & generis, nihilominùs Papa Joannes eidem neptem ſuam contulit in uxorem; ad cujus Papæ preces Rex eidem Jordano XVIII. caſus de quibus accuſatus erat in Curiâ Franciæ, & de quorum quolibet ſecundùm conſuetudinem Franciæ dignus erat morte, miſericorditer condonavit. Qui dicti beneficii immemor, ad nominatum malum malis accumulans, utpote virgines opprimens, homicidia perpetrans, malos & homicidas nutriens, prædones diligens, Regi rebellans; unde & in quemdam ſervientem Regis in baculo ſuo ut moris eſt Regis ſervientibus, Regis inſignia deferentem, proprio baculo interfecit. His auditis Pariſius ad judicium advocatur; qui multâ Comitum

&

& nobilium Baronum Aquitaniæ nobili turbâ circumvallatus Pariſius veniens, ſtantibus ex oppoſito ſibi Marchione de Aguonitano quondam Domini Papæ Clementis defuncti nepote, & domino de Lebret, multiſque aliis; ſuper ſibi impoſitis criminibus auditis ejus allegationibus & reſponſionibus, priùs in Caſtelleti carcerem repoſitus dignus morte per Magiſtros Palarii finaliter condemnatur, & in vigiliâ Trinitatis ad caudas equorum tractus, in communi Pariſius patibulo ſuis exigentibus meritis eſt ſuſpenſus. In ſubſequenti feſto Pentecoſtes Regina Maria uxor Caroli Regis, ſoror Regis Boëmiæ, ipſo & avunculo ipſius Trevirenſi Epiſcopo præſentibus, multiſque Francorum nobilibus, Miſſam celebrante & ipſam inungente Senonenſi Archiepiſcopo, in Capellâ Regis Pariſius coronatur. Eodem anno frater Thomas de Aquino Ordinis Prædicatorum, natione Italicus, vir ſecundùm ſæculi dignitatem nobilis, ut pote frater Comitis de Aquino, ſed nobilior ſanctitate, in Theologiâ Doctor excellentiſſimus, cujus doctrinâ fulget Eccleſia univerſalis ut Sole & Lunâ, de conſenſu fratrum diligenti examinatione præhabitâ de vita, moribus, doctrinâ, per Summum Pontificem canonizatur, & de cætero Sanctorum catalogo decernitur deſcribendus.

In diœceſi Senonenſi in quodam caſtro Regis Franciæ, quod dicitur Caſtrum Landonis, Gallicè *Château-Landon*, quidam maleficus & ſortilegiator cuidam Abbati [illegible] Ordinis Ciſtercienſi promiſerat magnam pecuniæ ſummam ab ipſo perditam facere reſtitui, nec non fures pecuniarum & factores earumdem ſibi facere nominari. Modus autem per quem venire voluit & credidit dictus ſortilegiator obtinere intentum; catum enim ſumens nigrum, & in quâdam ciſtâ ſive ſcrinio includens, cibum confectum de pane madefacto in chriſmate, oleo ſancto & aquâ benedictâ quod ſibi ad triduanum victum poſſet ſufficere, cum ipſo in dictâ ciſtâ reponens, dictum catum in ciſtâ repoſitum in quodam quadruvio publico ſub terrâ defoſſum inferiùs per triduum repoſuit, eumdem poſt triduum ad ſe iterum accepturum, proviſo tamen dicto cato de duabus fiſtulis concavis quæ à ſcrinio uſque ad terræ ſuperficiem protendebant, per quem poſſet aerem aſpirare & iterû reſpirare. Contigit autem quòd paſtores per dictum quadruvium cum canibus more ſolito pertranſirent, ſed canes odorem cati ſentientes, ſcilicet ac ſi talpas ſentirent, cum unguibus ſcalpentes & terram fortiter effodientes à loco illo nullo modo evelli poterant: quod quidam cæteris ſapientior Juſtitiæ nuntiavit, qui illuc cum plurimis veniens, rem ut geſta erat reperiens, ipſum & omnes alios in vehementem admirationem impendit. Sed cum Judex apud ſe anxiùs cogitaret quomodo actorem tam horrendi maleficii inveniret, ſciebat enim quòd hoc propter aliquod maleficium inventum erat, ſed ad quod vel à quo penitùs ignorabat; unde cum apud ſe cogitans revolveret, & ciſtam de novo fabricatam agnoſceret, vocavit omnes carpentarios: cumque quis artifex eſſet inquireret, unus in medio procedens confeſſus eſt eam feciſſe, ſed cuidam qui ſe Joannem Præpoſiti nominabat vendidiſſe, neſciens ad quos uſus intenderet applicare. Qui propter ſuſpicionem captus & ad quæſtiones applicatus, omnia confitetur; primò accuſans quemdam qui dicebatur Joannes de Perſant, hujus maleficii principalem adinventorem & magiſtrum illius artis, complices verò illius maleficii accuſavit quemdam Ciſtercienſem Monachum apoſtatum, & hujus de Perſant ſpecialem diſcipulum, & Abbatem Sarcuncellis Ciſtercienſis Ordinis, & quoſdam Canonicos Regulares: qui omnes capiuntur, & coram Officiali Archiepiſcopi & aliis Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis vincti Pariſius adducuntur. Cumque ab illis qui in hoc maleficio credebantur, quæreretur de modo hujus maleficii operandi, dixerunt quòd ſi per triduum extractum de ciſtâ excoriaſſent, & de corio ipſius corrigias feciſſent quas tantùm pertraxiſſent, ut colligatæ poſſent unum circulum tantum facere ut homo aliquis poſſet in medio circuli ambitûs ſtare ſpatio, quo ſic facto invocans dicti circuli ſe ponens, priùs tamen in poſterioribus ſuis ponens de prædicto cibo cati aliud nihil facturus, Berich dæmonem invocaret, & veniens ad omnia interrogata reſpondens furta & furentes, & quidquid ad perpetrandum maleficium eſſe neceſſarium, revelaret. Quorum auditis confeſſionibus, Joannes Præpoſiti & Joannes de Perſant tamquam actores maleficii ad pœnam ignis ſunt adjudicati: ſed dum iſtud factum aliquantulum protelaretur, alter iſtorum deceſſit, cujus oſſa in deteſtationem criminis comburuntur, altero in craſtino ſancti Nicolai vitam miſerabilem per pœnam incendii finiente. Abbas verò & alter apoſtata, & cæteri Canonici Regulares, qui ad perpetrandum maleficium ſanctum Chriſma & oleum ſanctum miniſtraverunt, penitùs degradati, ſecundùm diverſa eorum demerita affligendi ad diverſos carceres perpetuò mancipantur. Eodem anno liber quidam cujuſdam Monachi de Morigniaco juxtà Stampas, qui liber haberet beatæ MARIÆ multas depictas imagines, qui cauſam cum hoc continebat multa ignota nomina quæ ut firmiter dicebatur nomina dæmonum credebantur, quia delicias & divitias promittebat, quinimò & quidquid homo optaret ſi librum pro ſe depingi faceret, & nomen proprium bis in illo inſcriberet, & multa alia quæ nihil, vel error, videbantur, meritò tamquam ſuperſtitioſus Pariſius condemnatur.

Eodem anno dominus de Partanayo vir nobilis & potens in Pictaviâ, per fratrem Mauritium deputatum per Papam in Aquitaniam præcipuè Inquiſitorem ſuper factis hæreticæ pravitatis, Ordine Prædicatorem ſed natione Britonem, ſuper multis caſibus hæreticalibus præ honore à quocumque viro Catholico vix dicibilibus apud Regem Franciæ graviter infamatur. Cui Rex citiùs quàm debuiſſet acquieſcens ut puto tamen hoc zelo fidei ductus, nullâ deliberatione vel parvâ præhabitâ, ipſum capi præcepit, & Pariſius ad ſuam audientiam evocari: qui captis omnibus bonis ſuis & in manu Regis poſitis, Pariſius adducitur, & in domo Templi Pariſius per aliquos dies arreſtatur. Poſtea verò in præſentiâ plurium Prælatorum & peritorum copiâ numeroſâ dicto nobili perſonaliter conſtituto, propoſuit contrà ipſum dictus Inquiſitor multos articulos hæreticos, petens ut ad eos reſponderet, & de veritate dicendâ juraret: qui contrà dicti Inquiſitoris perſonam multa proponens, per quæ eum ineptum ad inquiſitionis officium aſſerebat, nolens jurare nec etiam reſpondere ad ejus audientiam ſi quæ eſſet, ad Romanam Curiam appellavit. Quo Rex comperto, nolens alicui viam juris præcludere, priùs ſibi bonis ſuis integraliter reſtitutis, ipſum ſub tutâ cuſtodiâ ad Summum Pontificem deſtinavit. Cum igitur in præſentiâ Papæ dictus Inquiſitor prædictos articulos propoſuiſſet contrà dictum Nobilem; Papa eidem alios auditores aſſignavit, dicto Inquiſitori præcipiens ut ſi quid vellet contrà ipſum proponere, proponeret coram illis, & ita ſecundùm conſuetudinem Curiæ Romanæ negotium ibidem diutiùs eſt protractum.

In fine iſtius anni Ludovicus juvenis apud villam de Brugis veniens, benignè ab omnibus recipitur, & multis eiſdem conceſſis libertatibus, ab ipſo in ipſius receptione multa gaudia renovantur: ſed hoc eis

ſummè diſplicebat quia utebatur, relicto Flammingorum conſilio, Abbatis Verziliacenſis conſilio, filii quondam Petri Flote ante Curtracum cum Comite Attrebatenſi Roberto occiſi, quem propter mortem patris reputabant capitalem inimicum Flandrenſium; unde & ſi quid in toto Comitatu ordinatum eſſet, quod ad ipſorum votum ſuccederet, quantumcumque benè & juſtè ordinatum eſſet, ſi ſcirent ex Abbatis proceſſiſſe conſilio, quaſi injuſtum & malum reputabant; unde & coactus eſt Comes illum dimittere, & ad propria remeare. Hoc eodem tempore orta eſt Brugis diſſenſio. Nam cum Comes villis ruralibus talliam impoſuiſſet ſatis gravem, collectores autem longè majorem levaverant quàm impoſita fuiſſet: unde rurales ſeu forenſes graviter provocati, inito cum mediocribus de villâ conſilio, quos conſimiliter Majores de villa gravaverant; fuit ab ipſis per dictas villulas unanimiter ordinatum, quòd certâ horâ campanæ in eorum Eccleſiis pulſarentur, & omnes ad ſonitum pararentur, & ſic congregati villam de Brugis ſubitò pariter ſunt ingreſſi, & præcedente quodam quem ſibi ad hoc ducem ſtatuerant, quoſdam de gentibus Comitis & quoſdam de Majoribus occiderunt.

Circà iſta tempora mortuo Matthæo Vicecomite Mediolanenſi & Capitaneo Guibelinorum, ſucceſſit in Regnum Galtherus filius ejus. Contrà quem Papa & Rex Rubertus unà cum Cardinali de Pogeto, & domino Henrico de Flandris pugnatorum Capitaneo miſit copioſam multitudinem bellatorum; qui adjunctis ſibi Guelfis, inter Mediolanum & Placentiam cum Galeacio & cæteris Guibelinis conflictum graviſſimum habuerunt. Sed domino Henrico de Flandria fratre Comitis de Namurco occiſo, ut dicebatur, & fratre Cardinalis occiſo, Cardinali fugiente occiſi ſunt ex parte Guelfâ mille quingenti & ampliùs bellatorum; & ſic ceſſit victoriâ Guibelinis.

Circà finem iſtius anni quaſi in medio Quadrageſimæ redeunte Rege de partibus Toloſanis, cum apud Caſtrum in diœceſi Bituricenſi Rex cum uxore ſuâ prægnante deveniſſet, fortè gravata ex itinere per menſem vel circiter ante tempus peperit filium; qui baptizatus ſatis citò poſt modicum tempus exſpiravit; & aliquibus diebus mater poſt filium deceſſit, & apud Montem-Argi in Eccleſia Fratrum ſancti Dominici deportata honoricè eſt ſepulta.

Causâ electionis Regis Romanorum inter Electores Alemannos in diſcordiâ celebrante, poſt multas terrarum ſpoliationes, incendia & rapinas, ex conſenſu Electorum ad bellum campeſtre dies aſſumitur, dies ſcilicet ultima Septembris. Ex parte Ducis Bavariæ erat Rex Boëmiæ, Dux verò Auſtriæ conduxerat ſecum maximam multitudinem Sarracenorum & Barbarorum, quos in primâ fronte belli poſuit, Duce eorum fratre ſuo Henrico. Contrà quos ex parte Bavari Rex Boëmiæ primum bellum habuit; poſt diuturnum verò conflictum Sarracenis & Barbaris interfectis, capto Henrico fratre Ducis Auſtriæ cum multis aliis, ceſſit Regi Boëmiæ victoria glorioſa. Sequenti verò die, fuit prima dies Octobris, pugnavit Bavarus contrà Ducem Auſtriæ Fredericum, quo capto in prælio cum multis Nobilibus, multiſque occiſis, Bavarus de ipſo glorioſiſſimè triumphavit. Captis autem utriſque, Frederico videlicet Auſtriæ & Henrico fratre ſuo, Henricus ſe citiùs liberavit; pro redemptione enim ſuâ dedit Regi Boëmiæ undecim millia marchas argenti boni & puri, reſtituit etiam quamdam terram quam dudum pater dicti Henrici, Rex videlicet Albertus violenter abſtulerat Regi Boëmiæ, in quâ terrâ erant ſexdecim munitiones, ſcilicet civitates & caſtra bona & fortia, exceptis villis campeſtribus quæ in iſto numero clauduntur. Hanc terram Rex Boemiæ recepit, & Henricum fratrem Ducis liberum abire permiſit. Fredericus verò Dux Auſtriæ per duos annos & ſeptem menſes apud Bavarum captus continuè detinetur; ſed non obſtante captione Ducis Frederici Dux Lepodus frater Ducis, & cæteri fratres ejus à frequentibus bellorum incurſibus contrà Bavarum nullatenùs quieverunt, unde Ducis captivitas guerram non abſtulit, ſed potiùs aggravavit.

Nullus Imp. MCCCXXIV.

Hoc anno uxore Regis Franciæ ſorore Regis Boëmiæ defunctâ, Rex Joannam quondam filiam Comitis Ebroïcenſis, cognatam ſuam germanam, utpote avunculi ſui filiam, accepit in uxorem.

Super hoc tempore in Vaſconiâ per dominum de Montepeſato baſtidia quædam in dominio Regis Franciæ de novo fundatur, quam tamen eſſe in dominio Regis Angliæ dictus aſſerebat. Cùm igitur ſuper his inter gentes Regis Franciæ & Regis Angliæ quæſtio oriretur, lata eſt pro Rege Franciæ ſententia, unde ex hoc dicta baſtidia Regi Franciæ adjudicatur, & ad dominium Regni Francorum applicatur. Unde offenſus ex hoc dominus de Montepeſato, ducens ſecum Seneſcallum Regis Angliæ advocavit; qui ſimul ad dictam baſtidiam venientes, omnes ibi inventos de hominibus Regis Franciæ occiderunt, & aliquos de ibi receptis Majoribus, ut dicitur, ſuſpendentes, baſtidiâ funditus deſtructâ, ad caſtrum de Montepeſato omnia quæ ibi poterant inveniri, portaverunt. Et licet Rex per ſeipſum potuiſſet injuriam vindicare, nihilominùs tamen volens omnia rectè facere, Regi Angliæ hanc ſignificavit injuriam, ut in terrâ ſua factam juxtà condignum ſibi faceret emendari. Ad quod faciendum Rex Angliæ fratrem ſuum de ſecundâ uxore patris ſui, cognatum germanum Regis Franciæ ex parte matris, Raimundum nomine, cum quibuſdam Magnatum Angliæ ad Regem Franciæ miſit, cum poteſtate ab eodem converſâ tractandi cum Rege Franciæ de emendatione, & tractatum cum eo habitum integraliter confirmandi. Rex verò voluit ut unà cum Seneſcallo Angliæ in Vaſconiæ partibus deputato dominus de Montepeſato cum quibuſdam, quorum conſilio dictum maleficium dicebatur perpetratum fuiſſe, omninodè ſuæ voluntati pro emendâ traderetur, hoc adjuncto etiam quòd caſtrum redderetur. Cumque manifeſtè cognoſcerent Anglici Regis animum ad aliam recipiendam emendam quàm, ut prædictum eſt, nullatenùs inclinari, in eam ſimulatoriè conſenſerunt; adjunctoque eis domino Joanne de Anebleyo Milite Regis, ut in ejus præſentiâ nomine Regis fieret dicti negotii exequutio, versùs Vaſconiam properarunt; ſed pactum non tenuerunt, & nuntians Regi quomodo ab Anglicis ſit deluſus, & quomodo caſtra & villas Anglici munientes ſe ad bellum ut poterant, præparabant: Rex avunculum ſuum Comitem Valeſii cum duobus ejuſdem avunculi filiis Philippo & Carolo, & domino de Attrebato Comite Bellimontis-Rogerii in Vaſconiam miſit cum electâ copiâ pugnatorum: qui veniens apud civitatem Agienſem, voluntariè ſe reddidit ſine pugna. Audiens verò Comes Valeſii fratrem prædictum Regis Angliæ cum Anglicis in villâ quæ dicitur Regula, quæ vulgari Gallicorum dicitur *La Riolle*, cum pugnatorum ſuorum potentiâ reſidere; illuc cum exercitu applicuit. Sed cum quidam de noſtris nimis prope portam acceſſiſſent, & incautè illos de villâ ad pugnam provocaſſent, occiſo domino de Florentino cum quibuſdam aliis Militibus, turpiter ſunt devicti. Quod graviter ferens dictus Comes Valeſii, erectis machinis & cæteris ad deſtru-

Digitized by Google

ctionem villæ neceſſariis inſtrumentis, obſidionem poſuit contrà villam, ita ut ea nullâ parte pateret in villam ingreſſus vel egreſſus. Videntes verò illi de villâ ſibi & ſuis undique periculum imminere, quæ pacis erant protinus obtulerunt. Fuit autem ordinatum hoc modo, quòd villa redderetur, & habitatores qui adhuc vellent Regi Angliæ adhærere, poſſent ſalvâ vitâ & ſupellectili ad loca alia ſe liberè transferre: qui verò vellent ibidem remanere, fidelitatem facerent Regi Franciæ, & obedirent Cuſtodibus ibidem ex parte Regis Franciæ deputatis. Dictus verò Edmundus Capitaneus dicti belli, & frater Regis Angliæ ex parte patris, nepos verò domini Caroli ex parte matris, permiſſus eſt redire ad Regem Angliæ, ut ſi Rex Angliæ vellet tenere pacta quæ Regi Franciæ Pariſius promiſerat, pax firma eſſet, ſi non, ipſemet rediret ad dominum Carolum tradendus Regis Franciæ voluntati; & ob hoc dati ſunt obſides quatuor Milites Anglici, & datæ ſunt treugæ uſque ad ſequens Paſcha; & ſic licentiatus Edmundus per Burdegaliam in Angliam remeavit, dicentes eum primitùs debuiſſe ad Regem adduxiſſe, vel ante dictam licentiam, Regis ſuper hoc imperium exſpectaſſe. Sic igitur capta eſt Regula, & caſtrum de Montepeſato funditùs eſt deſtructum, cujus dominus antea mortuus fuerat, & ut dicitur præ triſtitiâ & dolore. Et ſic ſedata eſt Vaſconia tota ſub dominio Regis Franciæ, exceptis Burdegali & Baionâ & Sanctus Severus; quæ adhuc ſunt ſub obedientiâ Regis Angliæ remanentes. Dominus verò Carolus licentiato exercitu, in Franciam repedavit.

Iſto anno præcepit Papa Prælatis & univerſis aliis tam Religioſis quàm non Religioſis habentibus officium prædicandi in virtute ſanctæ obedientiæ, ut proceſſus quos contrà Ludovicum Ducem Bavariæ fecerat, Clero & populo publicè nuntiarent; interdicens ſub pœnâ inobedientiæ ne quis ipſum Imperatorem diceret, nec etiam nominaret: unde & omnes vaſſallos ejus à juramento fidelitatis abſolvens, præcepit ne quis durante ejus rebellione & inobedientiâ contrà Eccleſiam, ſibi præberet auxilium, conſilium vel favorem. Si quis verò ſecùs facere videretur, ſi Prælatus, eſſet ſuſpenſus, ſi laicus, excommunicatus, & terra ejus Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto. Præcepit etiam ut Decretalis nova ab eo edita, damnans quorumdam doctrinam hereticam aſſerentium CHRISTUM nihil habuiſſe in proprio vel in communi, ut Evangelio & ſcripturæ ſanctæ, quæ clamat Chriſtum loculos habuiſſe, diſſonam & contrariam Pariſius & in aliis Studiis generalibus publicaretur. Fecit etiam ſpecialiùs eodem anno publicari indulgentias datas contrà Galeacium & fratres ejus, patre eorum jam defuncto, de quibus ſuprà fecimus jam mentionem. In fine quaſi iſtius anni ad preces ſororis ſuæ Reginæ Angliæ ad eum humiliter venientis, Rex treugas inter ipſum & Regem Angliæ per dominum Carolum uſque ad Paſcha poſitas, uſque ad feſtum beati Joannis Baptiſtæ prolongavit; ut interim per utriuſque amicos inter duos Reges de concordiâ tractaretur.

Dux Auſtriæ per Bavarum captivus detinetur, ſed Dux Lepodus cæterique fratres Ducis Auſtriæ in eum & terram ſuam multa maleficia moliuntur.

Nullus Imp. MCCCXXV.

Hoc anno ad Reginæ uxoris ſuæ ſubmonitionem, ut firmiter creditur, Rex Angliæ ad diem certum promiſit in Franciam ſe venturum, & Regi de terrâ Vaſconiæ & Pontivi homagium ſe facturum. Hoc inſtanti tempore Regina Franciæ nova prægnans erat & partui proxima, unde & Regis Angliæ adventûs dilatio tolerabilior habebatur; ſperabatur enim ſicut & quidam Aſtronomi prænoſticaverunt, ut dicitur, ipſam filium habituram, Regis enim adventus novi partûs gaudium multipliciter augmentaſſet: ſed Dominus qui omnia diſponit prout vult, aliter quàm humana mentiebatur opinio, ordinavit; non enim multum poſt filiam peperit ſibi primogenitam. Illo in tempore Reginâ Angliæ reſidente in Franciâ apud fratrem ſuum Regem Franciæ, Rex Angliæ, qui certâ die promiſerat venire, & Regi Franciæ homaginum ſe facturum, mutato propoſito quidquid juris habebat in Ducatu Aquitaniæ dedit filio ſuo primogenito Eduardo, qui poſt eum erat in Angliâ regnaturus; venienſque de mandato patris in Franciam, intercedente matre ad homagium benigniter eſt receptus. Regina Angliæ reſidens in Franciâ, ut ad eum veniret in Angliam interim revocatur; ſed Regina ſciens Regem habere Conſiliarium, qui ſibi quantum poterat confuſionem & vituperium procurabat, poſt cujus tamen vocem Rex indifferenter omnia faciebat, timuit & non immeritò illic ire: unde & remittens in Angliam armigeros & ancillas & etiam Milites quos ſecum veniens adduxerat, paucis retentis elegit in Franciâ remanere; interim verò Rex Franciæ pro ſe & retentâ familiâ expenſas & neceſſaria faciebat miniſtrari.

Juvenis Comes Flandriæ habens dominum Robertum avunculum ſuum ſuſpenſum ne in ejus mortem malum aliquod moliretur, hominibus in villâ de Warneſton prope Inſulam ad tres leucas habentibus, ubi dictus avunculus reſidebat, per litteras mandavit, ut viſis litteris dictum avunculum ſuum interficerent tanquam proditorem; ſed Cancellarius Comitis antequàm litteræ ſigillatæ traderentur hominibus dictæ villæ, hoc domino Roberto ſignificavit. Quo comperto dominus Robertus ſe à villâ quàm citiùs potuit elongavit, & ſic litteræ Comitis poſtea venientes ad villam, effectum ipſo domino Roberto abſente nullatenùs habuerunt; unde ex hoc inter dictum Comitem & dominum Robertum pergrandes inimicitiæ ſunt ſequutæ. Comes verò captum Cancellarium interrogans cur ſic ſecretum ſuum revelaſſet, reſpondit confitens ſe hoc factum feciſſe ne honor Comitis deperiret; nihilominùs tamen dictus Cancellarius in carcere Comitis eſt detentus. Satis citò poſtea fortè ipſius ſuis exigentibus peccatis, dicto Comiti grande infortunium accidit in Curtraco, quòd cum præcedentibus pactis in compoſitione pacis Comes & Flandrenſes Regi maximam ſummam pecuniæ promiſiſſent ſuper Comitatûs villarum collectam, per dominum Comitem impoſitam & ad eamdem levandam & explectandam aliqui Nobiles, aliqui etiam de Majoribus de Brugis, & de Yprâ, & de Curtraco per dictum Comitem deputantur. Communitatibus verò & hominibus villarum campeſtrium viſum eſt quòd major pecuniæ quantitas per dictos collectores levaretur quàm eſſet ſumma quæ Regi Franciæ debebatur, ignorantes etiam quòd ex hoc Regi erat aliqua ſatisfactio facta; unde Rectores Communitatum à Comite petierunt ut de receptis rationem redderent collectores; ſed renuente Comite orta eſt gravis diſſenſio inter ipſos. Collectores verò unà cum Comite ſe in Curtraco recipientes, inito ſimul conſilio cogitaverunt villæ ſuburbia incendere, ut venientes qui pro Communitatibus ab eis compotum exigebant, non habentes ubi ſe protegerent faciliùs poſſent ſuperari: illic enim convenerant cum armatorum multitudine copioſâ. Sed Dominus quod contrà alios malitioſè compoſuerant in ipſos retorſit; ignis enim in ſuburbio poſitus in tantum invaluit, ut non tantum ſuburbium, ſed etiam totius villæ reſiduum concremaverit. Quod illi de Curtraco perpendentes, hoc eſſe factum à Comite & ſuis proditoriè æſtimantes, qui

Digitized by Google

priùs pro ipſo & cum ipſo erant, contrà eum unanimiter arripiunt arma, & utrinique partis multi occiduntur etiam Nobiles, & maximè dominus Joannes de Flandria, aliàs dictus ex parte matris, de Nigellà. Comes verò capitur, & quinque Milites, & duo alii nobiles domicelli, qui omnes ſic capti illis de Brugis ſunt traditi, & carceri mancipati. Unde ex hoc Majores cum Communitatibus & villis circumadjacentibus, exceptis Gandavenſibus, concordati dominum Robertum Comitis avunculum, & ut prædictum eſt Comitis inimicum Ducem ſibi concorditer elegerunt: qui ſuper ipſus Ducatu accepto incarceratum, ut priùs dictum fuerat, Comitis Cancellarium liberavit, & liberatum multipliciter honoravit. Gandavenſes verò partem foventes Comitis, contrà Brugenſes tenentes incarceratum Comitem arma ſumſeront, & in ipſos virilem impetum facientes, ferè quingentos ex ipſis, ut dicitur occiderunt; nec tamen Comes ſit fuit à carcere liberatus. Unde & circà idem tempus Rex Franciæ ſolemnes nuntios miſit Brugenſibus, rogans & exhortans ſuper Comitis liberatione, ſed nuotu vacui redierunt.

Circà feſtum Magdalenæ & in totâ præcedente & ſequente æſtate maxima fuit ſiccitas, ita ut per quatuor lunationes continuas vix plueret, quod juxtà æſtimationem pluviæ duorum dierum debuerit æſtimari, etiamſi omnes pluviæ quæ in illis quatuor lunationibus ſucceſſivæ fuerunt, eſſent ſimul & in unum adunatæ; & quamvis æſtus eſſet permaximus, non fuerunt tamen tonitrua vel fulgura, vel etiam tempeſtates, unde & fuerunt fructus pauci, ſed vina ſolito meliora. In ſequenti hyeme fuerunt frigora permaxima, ita ut in brevi tempore bis Secana gelaretur in tantom ut ſuper glaciem onerati tranſirent homines, & dolia plena deſuper traherentur, glaciei verò magnitudinem atteſtatur utriuſque pontis Pariſius ligni poſt glaciei diſſolutionem ruptio ſequuta.

Circà iſta tempora Carolum Comitem Valeſii gravis arripuit ægritudo, ita ut uſu membrorum ſuorum parte mediâ corporis privaretur. Et quoniam vexatio dat intellectum, creditur firmiter factum Ingerranni de Marigniaco per eum ſuſpenſi, ut dicebatur, ad conſcientiam revocaſſe; quod ex hoc perpendi potuit; nam cum quotidie ingraveſceret ejus ægritudo, fuit Pariſius pauperibus quædam generalis pecuniæ diſtributio facta, cumque pecuniæ prædictæ diſtributores ſingulis pauperibus ſingulos darent denarios, dicebant pauperibus; *Orate pro domino Ingeranno & pro domino Carolo*, Ingerannum domino Carolo præponentes; unde & ex hoc plurimi collegerunt quod de & ſuper ipſius morte conſcientiam faciebat. Qui poſt diuturnum languorem in villa quæ dicitur Pariecum Carnotenſis diœceſis, decimâ die anni exſpiravit. Cujus corpus ſepultum eſt apud Fratres Prædicatores Pariſius; aſſerunt tamen nonnulli quòd ibi eſt locus propriæ ſepulturæ, ſed propter malitiam temporis & ineptitudinem non valens ulteriùs deportari fuit ibidem ſub cuſtodiâ depoſitum, tempore magis competenti ad locum Cartuſienſium quem ipſe fundaverat & dotaverat, & ubi ut dicitur, vivens ſepulturam elegerat, aliàs deportandum; cor verò ipſius apud Fratres Minores Pariſius eſt ſepultum. Hoc eodem anno multi de diverſis mundi partibus, audientes quòd dominus Ludovicus de Claromonte in ſequenti proximo Paſchate transfretaret ad terram Sanctam, fervore devotionis & fidei excitati, rebus propriis diſtractis, nonnulli venditis patrimoniis ſepulcrum Domini noſtri Jesu-Christi cupientes, ſi eſſent eis poſſibile, viſitare, & adorare eum in loco ubi ſteterunt pedes ejus, Pariſius advenerunt: quod perpendens dictus dominus Ludovicus, & videns quòd ſibi nihil eſſet proſperum ad dictum paſſagium peragendum, maximè cum deeſſet facultas unde ad tam arduum aggrediendum paſſagium oportuna navigia pararentur; in die ſanctâ Veneris quæ eſt Paraſceve ante Paſcha Pariſius in Regali Palatio in pleno ſermone fecit eis publicè prædicari, quòd illo anno non intendebat nec poterat transfretare, ſed quòd tàdem die anno revoluto & in civitate Lugdunenſi ſuper Rhodanum parati cum eo transfretarent, & ibidem nominaretur eis portus ad quem omnes peregrini deberent pariter applicare; quod dictum multis verſum eſt in ſcandalum, nonnullis etiam in deriſum, & ſic fraudati ab intento ad propria vacui redierunt.

Hoc eodem anno in fine Januarii vir venerabilis de Pontizarâ, aliàs de Chambeliaco, Abbas Monaſterii ſancti Dionyſii in Franciâ ex . . . . futuris perutile dereliquit, quòd novam domum infirmorum ſui Monaſterii inchoavit, & inchoatam miro & valde ſumptuoſo opere conſummavit. Cui ſucceſſit ſequenti menſe Martio à Fratribus dicti Monaſterii pacificè & concorditer electus Frater Guido de Caſtris, vir Religionis honeſtate conſpicuus, omnique morum honeſtate præclarus; cujus electionem Avinioni poſitus dominus Summus Pontifex ſequenti menſe Aprilis, quinto videlicet Kalendas Maii confirmavit.

Nullus Imp. MCCCXXVI.

Hoc anno Regina Joanna viri illuſtris Ludovici quondam filia, cum magno ſumptu & apparatu licet . . . . fructuosè die Pentecoſtes Pariſios coronatur. Hoc eodem anno Regina Angliæ Izabella ſoror Regis Franciæ; timens mariti ſui offenſam incorrere ſi diutiùs in Franciâ moram protraheret, necnon & credens eum placare offenſum ſi ipſam unà cum filio ſuo primogenito præſentialiter conſpiceret, unà cum filio ſuo versùs Angliam acceptâ à Rege & Regalibus licentiâ, iter arripuit; & exſpectans nova de domino ſuo Rege Angliæ, in Comitatu Pontivi, qui ſibi ut dicebatur ratione dotis fuerat à Rege Angliæ aſſignatus, aliquamdiù diſpoſuit immorari. Interim autem venerant rumores ad Regem Franciæ, ut dicebatur, quòd Rex Angliæ in toto Regno ſuo omnes de Regno Franciæ exiſtentes in Angliâ occidi præceperat, bonaque omnia eorum confiſcaverat; unde Rex Franciæ permotus præcepit omnes Anglicos in Regno Franciæ exiſtentes, & eorum bona confiſcari, necnon in diverſis Regni carceribus ipſorum corpora detineri: quod & factum eſt unà die & unâ horâ in toto Regno Franciæ, in craſtino videlicet Aſſumptionis beatæ Mariæ. Quod factum omnes Anglicos de Regno Franciæ mirabiliter terruit, timebant enim quòd ſicut unâ die capti fuerant, unâ die morti pariter traderentur: ſed Deus qui ſic etiam malè ordinata in melius immutare, aliter ordinavit. Nam Rex cognoſcens falſam eſſe ſuggeſtionem de captione & occiſione Gallicorum in Angliâ, Anglicos captos in Franciâ liberari præcepit: illorum tamen Anglorum, qui divites apparebant, bona quoad partem quæ ad eos contingere poterat, confiſcavit; in quo facto omnes boni homines de Regno turbati ſunt, nam ibi notabatur in Rege & Conſiliariis hujus facti nota deteſtabilis avaritiæ fuiſſe potiùs, quàm propter Regis vindicandam injuriam.

Interim Regina Angliæ de transfretando deliberat in Angliam, ſed quomodo fieri poſſet veriſimiliter dubitabat. Nam Rex Angliæ per malos Conſiliarios ſuos & præcipuè per dominum Hugonem

Digitized by Google

dictum *Le Deſpenſier* contrà eam graviſſimè permotus, per omnes portus mandaverat ut ſi ipſam ad ipſorum aliquem applicari contingeret, utpote Regali & Regalibus præceptis inobediens tamquam rea criminis caperetur. Quod perpendens Regina, aſſumpto ſecum domino Joanne de Hanonià viro nobili & potenti, & in armis induſtrio & probato, cum trecentis armatis hominibus ad quemdam portum de quo nullatenùs ſperabant Anglici eſſe eam tranſituram, eo quod portus eſt nimis diſtans à Francià & nimis periculoſus, cum magnâ ſui & ſuorum anxietate applicuit; unde & quædam domicellarum ſuarum præ timore & turbatione maris mortua, altera antequàm tempus eſſet pariendi protulit abortivum. Ipsâ verò cum ſuis ad portum, ut prædicitur applicatâ, illi de portu qui etiam ſuper hujus captione Regis mandatum acceperant, acceptis armis, ad Regis implendum præceptum ſe quàm citiùs poterant, diſponebant. Sed Regina prudenti uſa conſilio, eorum furorem barbaricum ſine armis; & ſine quocumque bellico apparatu prudenter & manſuete compeſcuit. Nam ipſis ad ſe ad alloquium evocatis, oſtendit eis filium ſuum futurum eorum Regem & dominum, aſſerens ſe terram intraſſe ſic non propter Regis domini ſui vel Regni turbationem, ſed propter malorum Conſiliariorum Regis, qui ſuis malis conſiliis Regem videbantur dementare, & ex hoc totius Angliæ pacem & concordiam perturbare, ſi poſſet, excuſationem, vel ſi non poſſet, ſaltem à Rege elongationem, ut per hoc malè acta corrigerentur, & terra ad ſtatum pacificum reduceretur. Viſo verò Anglici eorum domino filio ſcilicet Regis, tota eorum ferocitas in manſuetudinem commutatur, & Reginam cum filio ſibique coaſſiſtentibus cum magno gaudio ſuſceperunt, & Regi Angliæ Reginæ uxoris ſuæ & filii adventum ſibi & Regno pacificum quàm citiùs innoteſcere curaverunt, eamque ab ipſo clementer & benigniter debere recipi ſupplicantes. Sed Rex Angliæ obſtinatus in malo animo, prædictam admiſſionem gratanter non accepit, ſed indignanter remandavit, ſibi diſplicere quòd cum manu armatâ viſa eſſet terram Angliæ ſubintrare, præſertim cum eum Regni & Regis aſſereret inimicam. Quibus auditis Regina ſibi de cætero magis timuit, ſed favorem Baronum & bonorum villarum, & maximè Londoniæ civitatis quantum potuit procuravit, & obtinuit. Poſtmodum Regina ſperans cor Regis ad amorem & manſuetudinem poſſe inflectere, verſùs ipſum aliquamdiù properavit, ſed Rex eam malignorum depravatus conſilio, quaſi ſibi omninò abominabilem nec audire voluit, nec videre. Unde Barones indignati unà cum domino Joanne de Hanonià contrà Regem ad bellum proceſſerunt, & multis ex parte Regis occiſis, inter cæteros Hugo Diſpenſator præcipuus & primus inter Regis Conſiliarios vivus capitur, & Rex fugiens de prælio cum paucis de ſuis, in quodam caſtro fortiſſimo ſito in finibus Walliæ & Angliæ ſe recepit. Deinde verò cum de illo caſtro voluiſſet prædictus Rex ad locum alium ſe transferre, à quibuſdam Baronibus ibidem in inſidiis poſitis violenter capitur, & fratri Cumitis de Lencaſtre, qui dicebatur ad Curtum-collum eo quod ejus fratrem dominum Thomam de Lencaſtre decollari feciſſet, cuſtodiendus traditur, quem ſub tutâ & arctâ cuſtodià uſque ad vitæ ſuæ finem diligentiſſimè cuſtodivit. Deinde convocato in Londoniis Concilio Baronum & Comitum, Eduardus nuper Rex unanimi omnium conſenſu tamquam indignus & inhabilis ad Regni Angliæ regimen judicatur, dignitate & auctoritate Regiâ, necnon & Regis nomine mentò de cætero decernitur eſſe privandus, filium verò ſuum licet parvulum renitentem ipſo patre adhuc vivente ſuper ſe Regem coronavit. Satis citò poſt Hugo Diſpenſator per Baronum judicium ad caudas equorum fuit tractus, & ipſo exenterato, ipſo vivente viſcera ejus ſunt combuſta, & deinde ſuſpenſus vitam ſuam mirabiliter terminavit. Deinde verò plures alii, qui ſibi in malis ſuis favebant conſiliis, diverſis mortis generibus atrociter perierunt.

Hoc anno mittitur in Italiam ex parte Summi Pontificis Legatus, ſcilicet dominus Bertrandus de Pogeto, & aliquantulum poſt adjungitur eidem dominus Joannes Gayetanus Cardinales, ut partem foverent Eccleſiæ contrà Guibelinos, & maximè contrà illos dominos de civitate Mediolani, ratione quorum totam civitatem & patriam dominus Papa Eccleſiam ſuo ſuppoſuerat interdicto, quod tamen interdictum ipſi nullatenùs obſervabant, & ſi qui utpote religioſi aliqui illud obſervare vellent, neceſſariò cogebant fugere & patriam relinquere, vel diverſis afflicti ſuppliciis interire; unde & ob hoc aſſerunt nonnulli quòd multi occiſi ſunt cum nollent in eorum præſentià celebrare, vel eis Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrare. Circà iſta tempora moritur Eduardus Rex Angliæ, & in loco patrum ſuorum honorificè ab uxore & filio ſuo cæteriſque Regni ſui Proceribus ſepelitur, & filius ejus Eduardus ei ſuccedens in Regno Angliæ confirmatur: utrùm tamen mors accelerata fuerit vel non, novit ille qui nihil ignorat. Circà iſta ferè tempora inter Comitem Sabaudiæ & Delphinum grave initum eſt bellum, ſed multis ex parte Ducis corruentibus, multis cum Comite fugientibus, capiuntur multi Nobiles, puta frater Ducis Burgundiæ, Comes Autiſſiodorenſis & multi alii Nobiles & Potentes, & ſic Delphino quem pater prædicti Sabaudiæ Comitis per malitiam diù oppreſſerat, ceſſit victoria, ſed pars Comitis major & fortior videbatur.

Ludovico Duce Bavariæ in Imperatorem, ſicut prædictum eſt, detentoque apud eum in vinculis Duce Auſtriæ Frederico, per Ducem Lepodum & fratres ejus, fratres videlicet Ducis Auſtriæ, Alemannia multis in modis inquietatur & rapinis hinc inde. Sed Dominus qui immutat corda hominum ſicut vult, cum in eo ſint non ſolùm Regnorum ſed etiam Regum omnium jura & poteſtates, cor prædicti Luduvici erga prædictum Fredericum Ducem Auſtriæ ejus antea inimicum, licet cognatum germanum, taliter ad miſericordiam inclinavit, ut ei omnem offenſam remitteret, & eum à carcere & vinculis cum pluribus Nobilibus qui cum ipſo captivi detinebantur, ſine prece vel pretio liberatum vel liberum & immunem ad propria tranſmiſerit; facto tamen ſibi priùs juramento ſuprà Corpus Christi, de quo uterque hoſtià diviſà in duas in eàdem Miſſa communicavit, de ſervandà ſibi in poſterum fidelitate, quam &'Dux Auſtriæ fecit, & ſic liber cum ſuis ad propria remeavit.

Circà iſta ferè tempora ad Ludovicum Ducem Bavariæ ſe Regem Romanorum publicè nominantem, venerunt in nomine Bereth de Studio Pariſius duo filii diaboli, videlicet Magiſter Joannes de Gondunò natione Gallicus, & Magiſter Marſilius de Paduâ natione Italicus, & cum fuiſſent Pariſius in ſcientià ſatis famoſi, à quibuſdam de Ducis familià, qui eos à Pariſius agnoverant circumſpecti & agniti, ad eorum relationem ad Ducis non ſolùm Curiam, ſed etiam gratiam finaliter admittuntur. Unde & dicitur Ducem prædictum eos eſſe taliter alloquutos: Pro Deo, quis movit vos venire de terrà pacis & gloriæ ad hanc terram bellicoſam, refertam omnis tribulationis & anguſtiæ? Reſponderunt, ut di-

Digitized by Google

citur: Error quem in Eccleſiâ Dei intuemur, nos fecit hucuſque exulare, & non valentes hoc ampliùs cum bonâ conſcientiâ ſuſtinere, ad vos confugimus, cui cum de jure debeatur Imperium, ad vos pertinet errata corrigere, & malè acta ad ſtatum debitum revocare: non enim, ut dicebant, Imperium ſubeſt Eccleſiæ, cum eſſet Imperium antequàm haberet Eccleſia quidquam dominii vel Principatûs; nec regulari debet Imperium per regulas Eccleſiæ, cum inveniantur Imperatores plures electiones Summorum Pontificum conſummaſſe, Synodos convocaſſe, & auctoritatem eiſdem etiam de diffiniendis eis quæ fidei erant jure Imperii conceſſiſſe; unde ſi per aliqua tempora contrà Imperium & Imperii libertates aliquid præſcripſit Eccleſia, hoc dicebant non ritè & juſtè factum, ſed malitioſè & fraudulenter contrà Imperium ab Eccleſiâ uſurpatum: aſſerentes ſe hanc quam dicebant veritatem contrà omnem hominem velle defendere, & ſi neceſſitas eſſet etiam pro ejus defenſione quodcumque ſupplicium & mortem finaliter ſuſtinere. Cui tamen ſententiæ quin potiùs veſaniæ Bavarus non totaliter [acquievit;] quinimò convocatis ſuper hoc peritis, invenit hanc eſſe prophanam & peſtiferam perſuaſionem, cui ſi acquieſceret, eo ipſo cum ſit hæretica jure Imperii ſe privaret, & ex hoc viam Papæ aperiret per quam contrà ipſum procederet. Unde & perſuaſum eſt ei ut illos puniret, cum ad Imperatorem pertineat non ſolùm Catholicam fidem & fideles ſervare, ſed etiam hæreticos exſtirpare. Quibus dicitur ſic Bavarus reſpondiſſe; Inhumanum eſſe homines punire vel interficere ſua caſtra ſequutos, qui propter eum dimiſerunt propriam patriam, fortunam proſperam & honores; unde eis non acquieſcens eos ſemper aſſiſtere præcepit, juxtà eorum ſtatum ſuamque magnificentiam eos donis & honoribus ampliavit. Quod tamen factum dominum Papam Joannem non latuit; unde & ſuper hoc factis multis ſecundùm vias juris contrà eos proceſſibus, excommunicationis ſententiam contrà ipſos & Bavarum fulminavit, eamque mittens Pariſius cæteriſque locis ſolemnibus fecit publicè proclamari.

Hoc eodem anno domnus Papa multis conductis ſtipendiariis contrà Guibelinos, & maximè contra Galeacium & fratres ejus Vicecomites, Mediolanenſi patre eorum domino Matthæo in excommunicatione defuncto, cæteroſque, Mediolanum multos ſtipendiarios datâ eis plenâ indulgentiâ miſit. Qui in Italiam venientes, & ſe contrà Italicos ad prælium opponentes, omnes, vim eorum evadente Capitaneo, pariter ſunt occiſi. Unde & ſuper his & non ſine causâ dicitur Dominum Papam [ultrà modum fuiſſe turbatum, licet in Curiâ Romanâ diceretur à nonnullis Dominum Papam] meritò iſta pati, [cum contrà] inimicos ſuos materiali gladio Eccleſia non utatur, maximè cum hæc dicerent nonnulli, hoc dominum Papam proprio motu inconſultis Fratribus inchoaſſe. Papa igitur depauperatum ſe videns, miſit nuntios ſpeciales per univerſas provincias Regni Franciæ, ad petendum Eccleſiarum & Eccleſiaſticarum perſonarum Regni Franciæ ſubſidium pro guerrâ ſuâ in Italiâ proſequendâ. Quod Rex Franciæ, aſſerens hoc in Regno Franciæ inconſuetum, prohibuit; ſed domino Papa ſibi ſuper his reſcribente, poſtmodum Rex conſiderans *Do ut des*, faciliter conceſſit; unde & pro duobus ſuccedentibus annis Papa Regi biennalem decimam ſuper Eccleſiam conceſſit: & ita dum miſeram Eccleſiam unus tondet, alter excoriat. Valuit iſtud ſubſidium multum Domino Papæ, nam ab aliis decimam integram, ab aliis mediam, à nonnullis quidquid exigere potuerunt. Unde & ab omnibus qui beneficia Eccleſiaſtica tenebant auctoritate Apoſtolicâ, habuit Papa valorem totius beneficii unius anni, quod uſque nunc in Regno Franciæ fuerat inauditum; unde & meritò formidandum ne futuris temporibus Gallicanæ Eccleſiæ deſolatæ, cum non ſit qui ſe opponat, magnum præjudicium generetur.

Hoc eodem anno quidam baſtardi, nobilium virorum de Waſconiâ in concubinatu filii, terras & villas Regis Franciæ cum armis & bellico apparatu multipliciter & hoſtiliter invaſerunt; contrà quos Rex miſit conſanguineum ſuum dominum Alphonſum de Hiſpaniâ, nuper de Canonico & Archidiacono ſcilicet Pariſius factum Militem; ſed licet circà hujus perſequutionem negotii multam Regis pecuniam expenderet, parum tamen vel nihil profecit, & acceptâ inibi febre quartanâ, de quâ ſatis citò poſtmodum mortuus eſt, infecto negotio inglorius in Franciam remeavit. Baſtardi verò prædicti de Vaſconiâ, uſque ad civitatem Xantonenſem in Pictaviâ cum quibuſdam Anglicis applicuerunt. Erat autem civitas Xantonarum Regis Franciæ, ſed caſtrum fortiſſimum quod ſupereminebat civitati erat Regi Angliæ; in quo ſe prædicti baſtardi Vaſcones contrà civitatem & Comitem Augi cum multis aliis nobilibus ibidem ex parte Regis Franciæ tranſmiſſis, viriliter protegebant. Sed cum multos inſultus illi Vaſcones cum Anglicis in caſtro ſuſtinuiſſent, relictis paucis ad cuſtodiam caſtri ad campos benè diſtantes à civitate clam confugerunt, mandantes Comiti Augi, & eis qui in civitate erat ex parte Regis Franciæ, quòd ipſum in tali loco & ad diem certum & præfixum ad bellum campeſtre exſpectarent: cui Comes prædictus libenter annuit, & acceptis ſuis & hominibus de civitate ad bellum aptis ad locum eidem deſignatum quantum potuit, properavit. Perpendentes verò Vaſcones cum Anglicis eum à civitate elongatum, per aliam occultam viam divertentes civitatem ingreſſi, eam etiam cum civitatis Eccleſiis totaliter combuſſerunt. Quod Comes Augi unà cum domino Roberto Bertrando Mareſcallo Franciæ ſe deceptos videntes, eos uſque in Vaſconiam proſequuti ſunt, & multas ibidem terras & villas Regis Franciæ ſubmittentes dominio, prædictos Vaſcones & Anglicos ita fugere compulerunt, ut nullomodo præſumerent vel auderent deinceps in propriis partibus apparere. Hoc eodem anno Regina Franciæ apud Caſtrum novum juxtà Aurelianis prægnans dicitur, quia ſperabatur ipſam in dicto caſtro quàm alibi filium maſculum habituram, ſicut prænoſticaverant quidam ſortilegi & ſortilegæ; ſed Deus volens mendaces eos oſtendere aliter ordinavit, nam & Regina filiam peperit, & ſatis citò poſt altera ejus primogenita filia exſpiravit.

Circà ferè idem tempus Comes Flandriæ Brugis per Brugenſes detentus aliquamdiù in carcere, deliberatur; priùs tamen præſtito juramento, quòd jura, libertates & conſuetudines eorum fideliter & inviolabiliter obſervaret, & quòd occaſione priſionis ſeu detentionis ſibi factæ nullum eis malum inferret vel inferri faceret in futurum, quia ut ipſi aſſerebant ad ejus magnam utilitatem fuerat properatum. Juravit etiam quòd de cætero in ſuis arduis negotiis eorum conſilio ſpecialiter uteretur; quòd tamen ut rei probavit eventus notabiliter ut promiſerat [non] adimplevit.

MCCCXXVII.

Hoc anno Rex Franciæ Carolus miſit nuntios ad Regem Angliæ novum, ut ad eum accederet de Ducatu Aquitaniæ homagium facturus; ſed Rex An-

ghe propter recentem mortem patris aſſerens ſibi non tutum eſſe patriam elongare, veriſimiliter ſibi timens aliquos latentes inimicos, ſe ex hoc erga Regem Franciæ excuſavit, & Rex Franciæ excuſationem libenter acceptavit. Pariſius pro ſedandâ diſcordiâ inter Comitem Sabaudiæ & Delphinum, cum Rege multi Barones congregantur, ſed non invenientes in eis pacis materiam vacui revertuntur; cuſtum unicuique de jure ſuo defendendo, nonobſtante quòd commiſſum fuiſſet in Regem, licentia conceditur. Hoc eodem ferè tempore dominus Ludovicus Comes Claromontis, volens occultè omnibus oſtendere devotionem & affectionem quam habebat ad terram ſanctam, proponens, ut dicitur, quàm citiùs poſſet commodè transfretare, licentiam accepit in Eccleſiâ beatæ MARIÆ Pariſius, in Capella Regis jurans publicè ſe ab illâ die Pariſius nullatenùs ingreſſurum, donec juramentum factum adimplevisset de paſſagio tranſmarino; & licet poſt emiſſum juramentum ignoraretur Pariſius intraviſſe, non tamen ab eo multum ſe elongavit; nam in domo Templi, & in Lupara, & in cæteris juxtà Pariſius ſuburbiis tutum portum inveniens, ibidemque continuè permanens juramentum emiſſum, ut credebat, à longè conſpiciens laudabiliter obſervavit.

Hoc eodem anno concordatum eſt inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, Hiſpaniæ, Arragoniæ, Siciliæ & Majoricarum, ut mercatores undecumque terrarum cum ſecuro conductu poſſent de Regno ad Regnum tam per terram quàm per mare cum mercimoniis ſuis incedere, & mercimonia ſua deportare: & ut hoc edictum nulli lateret vel latere potuiſſet, fuit hoc per ſingula Regna proclamatum publicè. Hoc anno dominus Alphonſus de Hiſpaniâ, ex Clerico & Pariſius Canonico nuper factus Miles, ex infirmitate quam in Vaſconiâ acceperat, apud Gentiliacum juxtà Pariſius in domo Comitis Sabaudiæ moritur, & apud Prædicatores Pariſienſes Eccleſiaſticæ traditur ſepulturæ.

Hoc eodem anno circà finem Auguſti Ludovicus Dux Bavariæ ſe Regem Alemannorum publicè nominans, cum viginti tantùm equis vel circiter quaſi venationi vacans Alpes tranſgreditur; quod ut ad notitiam Lombardorum deventum eſt, & maximè Nobilium, domini ſcilicet Canis de Veronâ, domini Caſtrucii, domini Galeatii cæterorumque fratrum ſuorum filiorum domini Matthæi, cæterorumque de Comitatu Mediolanenſe Nobilium cum magno exercitu occurritur, & productus uſque Mediolanum, à primoribus civitatis & patriæ honorificè, multis & magnis ditatus muneribus, ibidem recipitur; & ibidem permanens, & cum prædictis Nobilibus de rebus ſuis diſponens, in Octabis Epiphaniæ in Imperatorem coronâ ferreâ coronatur.

Hoc eodem anno in die Natalis Domini circà mediam noctem Regem Franciæ Carolum gravis ægritudo arripuit; quâ diu laborans, in vigiliâ Purificationis beatæ MARIÆ apud nemus Vicenarum prope Pariſius exſpiravit, relictâ Reginâ uxore ſuâ deſolata viduâ & prægnante. Cujus corpus juxtà Philippum fratrem ſuum more patrum ſuorum ſepulcris Regum Franciæ apud S. Dionyſium honorificè ſepelitur. Cor verò ipſius apud Prædicatores Pariſius tumulatur. Et ita tota progenies filiorum Philippi Pulcri, quâ in Regno Franciæ nunquam pulchrior viſa fuerat, in quatuordecim annis totaliter exterminatur.

Defunctu Rege Carolo Barones ad tractandum de Regni regimine congregantur: nam cum Regina eſſet prægnans, & incertum eſſet de ſexu, nullus audebat ſub incerto ſibi nomine aſſumere Regis nomen ſed ſolùm erat quæſtio inter eos, cui tamquam propinquiori deberet Regni regimen committi, præcipuè cum in Regno Franciæ mulier ad Regnum perſonaliter non accedat. Anglici autem dicebant quòd Eduardus juvenis Rex Angliæ tamquam propinquior, quia filius filiæ Philippi Pulcri & per conſequens nepos Caroli ultimò defuncti, ad regimen Regni & etiam ad Regnum, ſi Regina non haberet maſculum, deberet accedere, & non Philippus Comes Valeſii, qui ſolùm erat cognatus germanus Caroli ultimò defuncti Regis. Unde & in hanc ſententiam multi peritiorum in jure Canonico & Civili conveniebant; dicebant enim quod Izabella Regina Angliæ, filia Philippi Pulcri & ſoror Caroli ultimò defuncti repellebatur à Regno & Regni regimine, non quia non eſſet genere propinquior, ſed propter defectum ſexûs; ubi igitur poterat dari ſexus genere propinquior, ubi non eſſet defectus, puta maſculus, ille deberet in Regno & regimine ſuccedere: E contrario verò illi de Regno Franciæ non æquanimiter ferentes ſubdi regimini Anglicorum; quòd ſi dictus filius Izabellis haberet aliquod jus in Regno, hoc ſibi naturaliter accederet ratione matris; ubi ergo mater nullum jus haberet, per conſequens nec filius, alter acceſſorium eſſet principalius principali. Et hac ſententiâ tamquam ſaniori acceptâ, & à Baronibus approbatâ, traditum eſt regimen Regni Philippo Comiti Valeſii, & vocatus eſt tunc Regnum Regens ſeu Regni: & ex tunc accepit homagia Regni Franciæ; non autem Regni Navarræ quia Comes Ebroicenſis Philippus ratione uxoris, quæ fuerat filia Ludovici primogeniti Philippi Pulcri, cui ratione matris debebatur Regnum Navarræ, dicebat ſe in eo jus habere. E contra Regina Joanna de Burgundiâ quondam uxor Philippi Longi, dicebat jus illius Regni debere filiæ ſuæ uxori Ducis Burgundiæ ratione patris ſui, qui prædicti Regni & jurium & pertinentiarum ejuſdem ſaiſitus mortuus fuerat & veſtitus. Simili etiam & per eamdem rationem Regina Joanna Ebroicenſis, uxor Caroli Regis dicebat illud eidem filiæ ſuæ ratione patris ſui, qui inter cæteros ultimus prædicti Regni jurium & pertinentiarum mortuus fuerat ſaiſitus & veſtitus, fortiori ratione deberi. Hinc & inde multis altercationibus habitis, aliquandiù remanſit negotium in ſuſpenſo.

Circà ferè idem tempus captus eſt Petrus Remigii principalis Theſaurarius Caroli Regis ultimò defuncti. Nam cum accuſatus eſſet à multis ſuper multimodâ infideli diſpenſatione bonorum Regalium, plurimque mobilium & immobilium, ita ut nonnulli & magni aſſererent valorem bonorum ſuorum ultrà duodecim & amphùs centum millia libras aſcendere mirabili depauperatione: cumque haberet theſaurum innumerabilem, & requiſitus eſſet de villicationis ſuæ ſibi commiſſæ reddendâ ratione, cum non haberet quid convenienter reſponderet, adjudicatus eſt ad ſuſpendendum. Qui cum eſſet ad patibulum juxtà Pariſius, confeſſus eſt proditionem feciſſe Regi & Regno in Vaſconiâ; unde & propter hanc confeſſionem ad caudam quadrigæ quæ eum ad patibulum portaverat, applicatus, ſtatim de parvo patibulo uſque ad magnum patibulum, quod ipſe novum fieri fecerat, modumque faciendi & ordinem cum magnâ, ut dicitur, diligentiâ operariis tradiderat, trahitur, & primus ibidem ſuſpenditur. Juſtum enim judicium eſt, laborantem de laborum ſuorum fructibus aliquid percipere. Suſpenſus eſt autem XXV. die Aprilis, quæ fuit dies beati Marci Evangeliſtæ, quod fuit anno MCCCXXVIII. licet ejus captio fuiſſet anno XXVII. aliquantulum poſt mortem Caroli Regis.

Circà finem iſtius anni die ſcilicet Veneris Sancti,

quæ tunc fuit prima dies menſis Aprilis, Regina Joanna uxor nuper Caroli Regis apud nemus Vicenarum peperit femellam ; & cum mulier ad dignitatem Regiam non aſcendat, PHILIPPUS Comes Valeſii qui dicebatur Regens, de cætero dictus eſt Rex. Unde apparet liquidè quòd recta linea Regum Franciæ defecit in iſto, & tranſlatus eſt ad lineam tranſverſalem ; iſte enim Philippus nunc Rex, fuit filius Caroli Comitis Valeſiô, qui Carolus Comes erat avunculus Caroli Regis ultimò defuncti, & ita iſte Philippus priùs dictus Regens, modo verò Rex, ſolùm erat germanus Caroli Regis, & ita à germano ad germanum tranſlatum eſt Regum in lineâ tranſverſali.

PHILIPPUS VALESIUS. MCCCXXVIII.

Hoc anno aliquantulum poſt Paſcha Ludovicus Dux Bavariæ apud Mediolanum coronatus, ſub conductu Caſtrutii, qui pro tunc dominabatur in civitate Lucanâ, & plurium aliorum Guibelinorum versùs Romam proficiſcitur ; quod audientes cives Romani ultrà modum gaviſi ſunt, & eidem venienti cum apparato & ingenti gaudio occurrerunt ; quem cum hymnis & canticis uſque ad Eccleſiam ſancti Petri tam Clerus quàm populus perducentes, aſſenſu omnium Imperator ſemper Auguſtus eſt nominatus: & ſic conſummato toto myſterio quod in coronatione Imperatorum conſuetum eſt fieri, eum ad Imperiale palatium perduxerunt. Cumque per menſem vel circiter in civitate Romanâ permanſiſſet, ſurrexerunt quidam filii diaboli zizaniam peſſimam in hortu Eccleſiæ ſeminantes, & dixerunt ſic : Ex quo Deus dedit nobis & civitati Romanæ, quæ ab antiquo dicitur & eſt caput totius mundi, unum caput ſcilicet Imperatorem in brachio potentiæ ſuæ, temporaliter nos & civitatem noſtram, imò & totum mundum defendi & tueri bonum eſt ; & omninò expedit quod habemus & caput aliud quod in ſede ſancti Petri reſideat, & more prudentium Patrum nobis ſpiritualia miniſtret, maximè ut ipſi dicebant, quòd ipſi habebant chartas authenticas & prudentium Patrum Sanctorum auctoritate factas, in quibus contineri videbatur, quòd ubi Papa ſufficienter requiſitus per cives & populum Romanorum nollet, vel differret ad ſedem ſancti Petri accedere, ex hoc ad Canonicos ſancti Petri & ſancti Joannis Lateranenſis devolvebatur poteſtas & auctoritas Papam alium eligendi. Quod verbum toti populo placuit, & ſic ad electionem alterius Papæ proceſſerunt, & quemdam fratrem Minorem qui dicebatur Frater Petrus Ramalutii, unanimiter licèt nequiter elegerunt, & electum conſecraverunt, & in Cathedra ſancti Petri honorificè, quomodo ſolitum eſt aliis Papis antiquitùs fieri poſuerunt. Qui ſic introductus aliquos apud ſe Cardinales ordinavit, & ferè quotquot fuerunt per eum ordinati erant de ordinibus Mendicantium, & omnes Guibellini, unde & ille qui propoſuit verbum de electione, dicitur fuiſſe de ordine Fratrum Minorum ſancti Auguſtini. Aſſerunt tamen nonnulli quòd hujuſmodi non Papæ ſed Antipapæ electio, de Ludovici Ducis aſſenſu & conſcientiâ non proceſſit, ſed nequiens tumultuationem tumultuantis populi ſedare, quod voluit populus facere, neceſſitate magis quàm voluntate compulſus toleravit. Dictus verò Antipapa, qui priùs dicebatur Frater Petrus, vocavit ſe NICOLAUM quintum ; cui aliquæ civitates Italiæ Guibelinæ, & terra Ducis Bavariæ in ſpiritualibus obediebant. Cum verò dictus Antipapa & Bavarus aliquamdiù in civitate Romanâ reſediſſent, & importabiles expenſas quotidie ſuper civitatem facerent, nec plus poſſet nec vellet eos populus Romanus tolerare, neceſſariò compulſi ſunt de civitate exire, & hinc inde per civitates Italiæ evagari.

Circà iſta tempora Papa Joannes fratrem Michaelem Generalem totius Ordinis Fratrum Minorum ad ſe evocat, in Avinione tunc temporis exiſtentem, eidem in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiens, ut ea quæ circà declarationem Regulæ eorum, & maximè ea quæ de paupertate Evangelicâ ipſe tenenda præceperat, ipſe firmiter obſervaret, & ſibi ſubditis inviolabiliter obſervari præciperet ; qui ſibi ſuper his, ut fertur, ſatis arroganter reſpondit. Verumtamen finaliter ſuper his hujuſmodi reſponſionis deliberatione octo dierum inducias impetravit, ſed durante induciarum tempore non exſpectans tempus ad ſibi reſpondendum præfixum, ipſe cum quodam fratre dicto Bonagratia, qui in Curia Romanâ nuper optimus Advocatus fuerat, & cum quodam dicto fratre Franciſco Doctore in Theologia, clam de nocte fugit, & mare Marſiliæ cum ſuis intravit : poſt quem Papa Cardinalem de Arrebleyo ut caperetur miſit, ſed cum jam mare intraſſet, in vanum laboravit. Qui frater Michael, ut dicitur, uſque Januam navigavit, & de Januâ versùs Antipapam & Bavarum ſe transferens, ſe eorum, ut fertur, contubernio ſociavit. Papa verò contrà prædictos generaliter, ſcilicet Bavarum, Antipapam & Fratrem Michaëlem prædictum, & contrà quemlibet eorum ſpecialiter multos proceſſus fecit, & eos finaliter tamquam hæreticos condemnavit, fratremque Michaelem ab adminiſtratione Generalis Ordinis depoſuit, & fratribus Ordinis præcepit quatinùs providerent ſe de alio Generali. Sed ſuper his & aliis gravaminibus ſibi, ut dicebatur, per Papam factis frater dictus Michaël cum ſuis complicibus à Papa non benè conſulto ad Papam dicitur appellaſſe.

Rex Franciæ cum Baronibus ſuis tractatum habuit ſuper ordinatione Regni Navarræ & Comitatûs Campaniæ, & convocatis plurimis Nobilibus de Regno Navarræ, de eorum voluntate & aſſenſu, hoc approbante Procerum Francorum conſilio, reſtituit Rex dictum Regnum & dignitatem Regiam Philippo Comiti Ebroicenſi, ratione uxoris ſuæ, cui de jure Regnum debebatur, cum eſſet filia Ludovici primogeniti Joanne Reginæ Navarræ quondam uxoris Philippi Pulcri ; ratione verò Comitatûs Campaniæ, in Comitatu Marchiæ juxtà civitatem Angoliſmenſem alios redditus aſſignavit. In hoc autem facto Rex principium Regni ſui mirificè decoravit, qui à rectitudine juſtitiæ incipiens non ſolùm in aliis & de aliis, ſed etiam de ſeipſo exhibuit juſtitiæ complementum.

Circà iſtud tempus Comes Flandriæ ſuo domino Regi Franciæ ſicut debebat, fecit homagium : quo facto Comes dicto Regi plurium ſubditorum ſuorum, & maximè de Brugis, de Yprâ & de Caſello, & de pluribus aliis locis intolerabiles rebelliones expoſuit. Et quòd ipſe tantæ poteſtatis non eſſet quòd ſolus poſſet eorum malitiis obviare, & rebellionis materiam exſtirpare ; unde & ſibi à dicto Rege fieri auxilium humiliter ſupplicavit ; quod Rex libenter annuit, ſed quando & quo tempore hoc fieret, cum tempus hyemis inſtaret, & ipſe & Barones ſui improviſi eſſent, ſub deliberatione ſui conſilii determinandum dereliquit. Interim verò pro coronatione Regis & Reginæ Remis fiebat maximus apparatus, ita ut pro tunc non eſſet memoria aliquorum, quòd in Regno fuiſſet talis vel tantus apparatus factus, & duravit feſtum coronationis per quindecim [2] dies continuos. Coronatus verò Rex eſt cum Reginâ

2 *per quindecim*] Codex Ciſterc. *per quinque.*

uxore ſuâ Remis per manum Archiepiſcopi Remenſis, domini videlicet Guillermi de Triâ, Dominicâ die in feſto ſanctæ Trinitatis. Statim poſt coronationem ſuam Rex cum ſuis Baronibus ſuper facto Flammingorum tractatum habuit, an videlicet eodem anno illuc ire ad pugnam contrà eos ut contrà rebelles & hactenùs incorrigibiles expediret, vel differre uſque ad annum ſequentem. Cùmque plurimi & majoris partis eſſet ſententia, ut dicitur, expedientius eſſe differre uſque ad annum ſequentem, & hoc quia, ut dicebant, antequàm Rex & Barones ſui parati eſſent, & antequàm eſſent parata ea quæ tanto exercitui erant neceſſaria, tempus propter inſtantem hyemem eſſe omnimodè ad præliandum ineptum. Quod verbum dicitur multum diſplicuiſſe Regi, cum haberet propoſitum firmatum illic ire; unde auditâ iſtorum ſententiâ domino Galthero de Crecyaco pro tunc Regni Franciæ Coneſtabulario, viro in armis ſtrenuo & probato fertur dixiſſe: Et vos Coneſtabularie quid ſuper hoc dicitis? qui licet plurimùm renuens dicitur reſpondiſſe: Semper bonum tempus inveniunt, qui bonum cor habent. Quod Rex audiens gaviſus valde eſt, ſurgens amplexatus eſt eum, dicens: Qui me diligit me ſequatur. Unde & ſtatim proclamatum eſt, ut omnes in feſto Magdelenæ eſſent apud Atrebatum parati ad pugnam. Unuſquiſque aliarum civitatum & locorum inſignium non ſe paraverunt ad prælium, quia datâ ob hoc Regi pecuniâ in ſuis locis & civitatibus reſederunt.

Rex de coronatione ſuâ rediens viſitato priùs beato Dionyſio Patrono ſuo, Pariſius cum magno honore recipitur, & Eccleſiâ Cathedrali beatæ MARIÆ devotè viſitatâ Regale Palatium Pariſienſe ingreditur, ubi parato Regali convivio à ſui Regni Primoribus, ut Rex magnificus magnificè honoratur. Interim verò Pariſius eum aliquot diebus perſiſteret, & de Regni negociis maximè de Flandrenſi itinere cum ſuis diſponeret, ipſe mane ſurgens Pariſienſes Eccleſias devotè cum paucis ſecum aſſumptis viſitabat, & maximè pauperes domûs Dei, unde & dicitur plurimum eorumdem pauperum manus oſculatus fuiſſe, & cibos manu propriâ eiſdem porrexiſſe, & multa eiſdem & domui eleemoſynarum & pietatis opera impendiſſe. Peractis verò aliquibus diebus, Rex interim apud ſanctum Dionyſium revertitur; & extractis corporibus beatorum Martyrum Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii de locis propriis ubi poſiti requieſcunt, capucio & cucuphâ depoſitis, uſque ad eorum altare propriis manibus vectavit, & ibidem ea devotiſſimè collocavit, per ipſum juxtà poſito corpori beati Ludovici, & auditâ Miſsâ ab Abbate ſancti Dionyſii ſuper altare ſanctorum Martyrum ſolemniter celebratâ, vexillum quod Auriflammum dicitur, ab eodem Abbate ſuper dictum altare benedictum in præſentiâ Prælatorum & Baronum, de ejuſdem Abbatis manu recepit, & domino Miloni de Nucherio, viro utique in cunctis bonis actionibus ſtrenuo & probato, ad portandum tradidit & ſervandum. Quibus ſtrenuè peractis Rex ſanctorum Martyrum corpora propriis manibus uſque ad cryptam eorum reportavit devotiſſimè; & quod nullum prædeceſſorum legimus aurea feciſſe, ipſe etiam perſonaliter cryptam eorumdem intravis humiliter non ſine lacrymis ut notabiliter videri potuit, implorans auxilium quorum patrocinio poſt Deum & beatam MARIAM indubitanter ſperabat de adverſariis ſuis obtinere victoriam. Die verò ſequenti poſt ſumptionem ſacri vexilli Rex iter ſuum versùs Flandriam egreditur, & exſpectans aliquamdiù Baronum ſuorum exercitus, multis aliis ad ejus auxilium continuè affluentibus, tranſiens Attrebatum derelictis paludibus, qui aliquamdiù prædeceſſorum ſuorum aliqualiter fuerant occaſio ſcandali & ruinæ, versùs caſtrum Flammingorum quod dicitur Caſellum iter arripuit, fixiſque contrà dictum caſtrum tentoriis, terras circumquaque deprædans multipliciter devaſtavit. Flammingi verò Regis & ejus exercitûs adventum ſentientes, ſe properanter ad prælium paraverunt. In dicto verò caſtro in Regis & totius Francorum exercitûs deriſum & ſubſannationem in quodam eminenti loco poſuerant Flammingi quemdam gallum permaximum de telâ tinctâ, dicentes: Quando gallus iſte cantabit, Rex Caſellum capiet vi armorum; unde & gallicè in gallo ſcriptum erat: *Quand ce coq chanté aura, le Roy Caſſel conqueſtra.* Volentes per hoc adſtruere caſtrum prædictum nullo tempore capiendum. Unde & ſubſannantes Regi dicebant eum & vocabant Regem inventum; ſed ut in proceſſu apparere poterit, in malum ſuum prophetaverunt, benè enim invenit eos, & melius eis fuiſſet eſſe perditum, quàm totaliter inventum.

Hoc eodem tempore domnus Papa decimam biennalem priùs Carolo Regi defuncto, Philippo Regi modo conſimili ut Carolo noviter confirmavit. Hoc eodem anno pacificati ſunt Scoti & Angli, qui à multis temporibus fuerant inter ſe diſcordantes, ſub hac, ut dicitur, formâ: Quòd filius Regis Scotiæ haberet ſororem novi Regis Angliæ in uxorem, & quòd de cætero Rex Scotiæ, ut dicitur teneretur juvare Regem Angliæ in omnibus guerris ſuis, excepto ſolo Rege Franciæ. Hoc eodem anno moritur vir nobilis & in armis potens & ſtrenuus dominus Joannes Dux Calabriæ, unicuſque filius Regis Siciliæ Roberti, principalis Capitaneus totius Guelfæ in Italiâ. Hoc eodem anno menſe Septembri fuit in Italiâ magnus terræ motus, & maximè circà civitatem Peruſii, & circà adjacentia loca, ita ut illius terræ aliqua funditùs pro parte caſtra corruerint. Unde & in Franciâ in principio Octobris, & directè in vigiliâ beati Dionyſii, & in octabis, venti permaximi fuerunt, ita ut aliquæ domus & aliqua pinnacula corruerint, & maximè pinnaculum ſancti Petri de Calvo-monte in territorio Belgaſſini.

Hoc eodem anno affixæ ſunt clam & de nocte quædam litteræ apertæ in valvis beatæ MARIÆ Pariſius, & in Eccleſiis Minorum & Prædicatorum, ex parte Bavari & Antipapæ, & etiam Michaëlis nuper Generalis Ordinis Fratrum Minorum; in quibus continebantur multa nefanda contrà dominum Joannem Papam, aſſerentes eum hæreticum & ab Eccleſiâ præciſum, maximè quia paupertatem Evangelicam quam CHRISTUS & Apoſtoli tenuerant & viventes docuerant, nitebatur deſtruere, ut dicebant, & ob hoc Concilium generale per dictum Antipapam & Bavarum in civitate Mediolanenſi celebrandum convocabant. Quaſdam etiam litteras clauſas Epiſcopo Pariſienſi & univerſitati mittebant; & quoniam eis ſuſpectæ erant, habitâ deliberatione ſuper his, eaſdem clauſas domno Summo Pontifici remiſerunt, exſpectantes quid ſuper his eſſet ordinandum.

In vigiliâ beati Bartholomæi Apoſtoli poſt prandium cum Rex vellet more ſolito ſopori aliquantulum inclinari, Mareſcalli & alii exercitus cuſtodes hinc & inde diſperſi, poſt aliqualem paletationem factam cum Bidaldis prope Caſellum, Bidaldis fugientibus, ſicut ſolet, aliquantula commotio in exercitu Francorum habetur & ſtatim ſedatur: quo facto ſtatim poſt nullo clamore præmiſſo, & ecce exercitus Flammingorum juxtà Caſellum collectus quaſi in modum cunei prorupit, tendens in quantum poterat directè versùs tentorium Regis; & eum

jam pene infrà tentoria Francorum poſiti eſſent, & Regis tentorium multum appropinquarent, nullumque ex ore ſuo dicerent verbum, ſemperque ante ſe incederent, credebant Franci non inimicos eſſe ſed potiùs aliquos extraneos qui ad Regis auxilium incederent, & ab aliquibus dominis immitterentur; unde & quidam nobilis Miles dictus Reginaldus de Loe credens eos de Franciæ exercitu, volens eos ut amicos licet perturbantes quietem exercitûs, corripere, ab eis in viâ occiditur; & ecce ſubitò in exercitu Franciæ clamor attollitur, & ad arma clamatur. Primus verò qui hoc Regi volenti quieſcere nuntiavit, fuit unus frater Prædicator Regis Confeſſor cum omnes alii dormirent vel ſtupefacti eſſent, & ſe citiùs quàm poterant armabant. Cumque Rex ſuper hoc eſſet incredulus, & nuntianti Fratri nollet acquieſcere, videns eum quòd Clericus vel Sacerdos eſſet, & quòd non ita eſſet, ſed quia territus hoc diceret, illo contrariò affirmante firmiter ita eſſe, & inimicos Flammingos jam propè eſſe. Cumque ſic verbis ad invicem contenderent Rex & Frater, ecce dominus Milo de Nucheriis Regis vexillifer tentorium Regis ingreditur, & confirmans verbum Fratris, de ſe armando velociter exhortatur. Quo audito Rex ad arma cucurrit, ſed qui eum armarent armigerum vel militem non habebat, cum unuſquiſque ad arma curreret, & de ſe ſalvando cogitaret; ſed ſoli eum ſuæ Capellæ Capellani & Clerici armaverunt. Quo armato licet minùs completè quàm deberet, Rex aſcenſo equo cum paucis de ſuis, eis obviam de fronte voluit incedere, ſed dictus de Nucheriis Regis vexillifer in armis doctiſſimus, eum duxit per viam à latere, dicens non eſſe tutum eis frontaliter obviare. Et ecce interim cum Rex per devium cum ſuis paucis deducitur, viſis Regalibus inſigniis totus equeſtris exercitus, multis peditum fugientibus, ad eum quaſi unus homo congregatur. Quod perpendentes Flammingi ſtatim ſe in uno globo quaſi involuto poſuerunt; cumque aliquamdiù hinc inde concertarent, nec dividi poſſent cum omnes pedites eſſent, uterentur etiam fortiſſimis & acutiſſimis baculis quos equorum pectoribus apponebant; finaliter tamen equorum & equitantium potentiâ ſunt diviſi, & quaſi in momento occiſi. Cumque eorum nonnulli vellent fugæ præſidio ſe ſalvare, habuerunt obviam Comitem Hanoniæ cum toto ſuo exercitu, quaſi leo ſuper fugientes irruens ferè omnes in momento trucidavit; & ſic illis mortuis ceſſit victoria Regi & Franciſcis. De Franciſcis verò pauci ſunt mortui, ita ut numerus mortuorum in ipſo conflictu ultra decem & ſeptem perſonas tam nobilium quàm ignobilium non excederet, equorum permaximus numerus. De Flammingis verò morientibus ſatis diſſimili [modo] eſt loquendum, nam morientium in loco ubi conflictus habitus fuerat, numerus xi.^{m} v.^{c} xlvii. exceptis his qui per diverticula fugientes fuerunt occiſi hinc & inde miſerabiliter, unde & ſuſpicabatur numerus occiſorum tam in loco conflictûs quàm extrà per diverticula xx.^{m} ii.^{c} minùs, ſicut Rex Franciæ teſtificatus fuit per ſuas ſigillatas litteras ſuper hoc Abbati ſancti Dionyſii directas, quas vidi. Rex verò hac habitâ victoriâ, tentorium ingreſſus, antequàm arma deponeret præcepit ſolemniter cantari *Te Deum laudamus*; quo finito incœpta eſt antiphona beatæ MARIÆ, & poſt Antiphonam beatæ MARIÆ antiphona beati Dionyſii, de victoriâ ſibi & ſuis nihil attribuens, ſed potiùs Deo, beatæ MARIÆ & Sanctis Martyribus, qui per eorum miniſterium hoc operati ſunt opus. Unde ſæpe & ſæpiùs Rex poſtea teſtificatus eſt, & non ſolùm ipſe, ſed & omnes qui in prædicto prælio fuerunt hoc idem aſſerunt, quòd in hoc facto non fuit opus hominis ſed Dei, qui in hac die voluit malignorum ſuperbiam deponere, & Regem ad eos in humilitate & juſtitiâ accedentem exaltare, & coronam Franciæ per eos vilipenſam & contemptui habitam, contrà eos per orationem beatæ MARIÆ & Sanctorum Martyrum protegere & tueri.

Conſummato verò ad honorem Dei & Regni Franciæ de adverſariis triumpho, poſitus eſt ignis in caſtro Caſſelli & funditùs eſt deſtructum. Quo facto Rex cum exercitu versùs Ypram iter arripuit, & aliquantulum diſtanter à terrâ tentoria fixit; quod videntes illi de Yprâ, quæ pacis ſunt conferentes, ad Regem humiliter acceſſerunt, petentes recipi ad miſericordiam ſalvâ vitâ & patriâ; ſed Rex noluit, niſi totaliter ad voluntatem ſuam ſe obligarent, quod & factum eſt: & ita Rege extrà villam remanente, de præcepto Regis dominus de Nucheriis ingreſſus eſt villam cum multitudine armatorum. Cumque ſuper tractatu pacis eſſet inter ſe invicem magna diſcordia, & inter eas gentes quæ ex parte Regis dirigebantur; tamen finaliter concordatum eſt, quòd quingenti de villâ quos Rex vellet accipere, traderentur in hoſtagium & Pariſius ducerentur, omnes conſpiratores contrà Regem & Comitem, & etiam eorum complices uſque ad Regis revocationem bannirentur, fortalitia verò funditùs deſtruerentur. In hac verò pace quidam Sacerdos de villâ nullatenùs concordabat, ſed Yprenſes à concordiâ quantum poterat & obedientiâ Regis revocabat, & jam multos de villâ à bono propoſito retrahebat; quòd audientes qui ex parte Regis directi fuerant, ſtatim contrà eum arma moverunt, quem fugientem ad quamdam domum de villâ fortiſſimam cum quaſi quatuordecim ſibi fatuè adhærentibus, ipſum & domum pariter combuſſerunt. Cives verò Brugenſes datis de villâ mille hoſtagiis, voluntati Regis ſe penitùs ſubjecerunt. Totâ verò Flandriâ jam quaſi quietatâ & ſub obedientiâ Regis poſitâ, Rex in præſentiâ Baronum convocari fecit coram ſe Comitem Flandriæ, cui fertur ſic dixiſſe: *Comes, ad requeſtam veſtram huc veni, & fortè quia negligens fuiſtis de juſtitiâ faciendâ, ut tamen vos ſcitis, venire non potui ſine [meis] & mearum maximis expenſis & laboribus; ecce de liberalitate totam terram veſtram quietam & pacificam vobis reſtituo, expenſas condono; ſed de cætera caveatis ne propter defectum juſtitiæ oporteat me redire, ſcientes quod ſi ob defectum veſtrum rediero, non ad veſtram ſed ad meam utilitatem redibo.* Et ſic quibuſdam dimiſſis de ſuis ad auxilium Comitis, Rex reverſus eſt ad Franciam victor.

Comes verò memor verbi Regis in Flandriâ remanens, de conſpiratoribus & malefactoribus diligenter inveſtigans, infrà tres menſes vel circiter de eis, ut dicitur, diverſis mortis generibus ferè decem millia exſtirpavit. Rex verò in Franciâ exiſtens, beatum Dionyſium penitùs devotè & humiliter viſitavit, & poſtea ivit Carnotum, & Eccleſiam beatæ MARIÆ ingreſſus, coram imagine eiſdem armis quibus in bello armatus fuerat ſe armari, & ſuper equum cui exiſtens in bello inſederat aſcenſus, beatæ MARIÆ, cui ſe hoc in belli periculo facturus donaverat, Eccleſiæ ejuſdem arma & equum deferens devotiſſimè præſentavit, eidem de tanti evaſione periculi gratias agens. Cumque Comes Flandriæ conſpiratores & malefactores diligenter, ut prædictum eſt, inquireret; quidam dictus Guillermus Decani de Brugis, qui totius conſpirationis contrà bonum pacis & patris cauſa movens & principalis fuerat, ſibiipſi non immeritò timens, ad Ducem Brabantiæ fugit petens ab eo auxilium contrà Comitem Flandriæ, qui, ut

aſſerebat, multos bonos & probos viros de Flandriâ morti & ſine causâ inhumaniter tradiderat, nec adhuc, ut dicebat, deſiſtere proponebat, promittens Duci ſi hoc vellet facere equos, arma & pecuniam. Cui Dux ſuper hoc deliberatione habitâ dicitur reſpondiſſe, ſe hoc ſine Regis Franciæ conſilio & aſſenſu nullatenùs velle facere, ſed primitùs ipſum & gentes ſuas ad Regem mitteret, & de facto quod petebat auxilium Regis conſilium ordinaret. Qui Guillermus captus ad laqueum quem tetenderat, ſub tutâ cuſtodiâ ad Regem Pariſius adducitur, & inquiſitus de vitâ & regimine ad duriſſimam mortem adjudicatur; qui enim in pilorio vertitur, & deinde ambæ manus ſcinduntur, & in rotâ eminenti ligatus ponitur pugnis abſciſſis ante eum ad circumferentiam rotæ pendentibus; cum verò morti videretur jam proximus, ob nimiam ſanguinis effuſionem deponitur, & ſequenti die tractus ad caudam quadrigæ ipſe cum ſuis pugnis abſciſſis in magno patibulo ſuſpenditur, laborum ſuorum mercedem recipiens per duos dies ante Natale Domini.

Hoc anno circà medium menſis Octobris Clementia uxor quondam Regis Ludovici primogeniti Regis Philippi Pulcri, Pariſius moritur, & in Eccleſiâ Fratrum Prædicatorum Pariſius ſepelitur. Hoc eodem anno Joannes dictus de Cherchemont Pictavienſis diœceſis, & Cancellarius Regis Franciæ, vir utique in ſæcularibus negotiis hujus mundi peritiſſimus, in curiis Regis & Papæ præſtantiſſimus, utpote apud omnes potens opere & ſermone, ſed in victu delicatiſſimus, & in exteriori geſtu ſecundùm quòd apparere poterat ſuperbiſſimus fere judicio omnium meditatus; cum vellet quamdam Capellam Canonicorum in loco ubi natus fuerat ædificatam viſitare, magis, ut creditur, inter ſuos, quòd natus eſſet de humili plebe, magnitudinem nominis & potentiæ ſuæ volens oſtendere, quàm Deum in hujuſmodi facto honorare; ſtatim ut diœceſim & territorium Pictavienſe, ubi multum honoris & gloriæ mundanæ ſe indubitanter accipere credebat, ingreditur, nemini loquens morte ſubitaneâ ſuffocatus eſt. Sigillum verò Regis quod ſuper ſe geſtabat, ad Regem miſit, corpus verò ad Capellam quam ædificaverat defertur, ubi per Pictavienſem Epiſcopum qui tunc præſens aderat, tumulatur.

Hoc eodem anno Rex miſit in Angliam ad Regem nuntios, ſcilicet Magiſtrum Petrum Rogerii Abbatem Fiſcanenſem, Doctorem in Theologiâ, virum ſummæ memoriæ & ultrà modum communem hominum eloquentem cum pluribus aliis, ut eum citarent venire ad Regem pro homagio Ducatûs Aquitaniæ faciendo: ſed Regis Franciæ nuntii diutiùs exſpectantes, loqui cum Rege Angliæ nullatenùs potuerunt, ſed ut dicitur, cum ejus matre loquentes ineptum modo muliebri reſponſum acceperunt, & ſic cum haberent præfixum terminum, ad Regem Franciæ ſunt reverſi, quæ feccrant & audierant referentes. Hoc eodem anno & tempore Dominus Papa Joannes quoſdam proceſſus per Epiſcopum Relatenſem contrà fratrem Petrum Rainalotium factos, qui falſo nomine ſe Papam Nicolaum vocare faciebat, Pariſius publicari fecit. In quibus continebatur, quòd prædictus frater Petrus cum quâdam muliere dicta Joanna Mathiæ ante ingreſſum Ordinis matrimonium conſummaverat, & ad uxoris petitionem ut ad eam rediret ſecundùm legem matrimonialem plures citatus & monitus, claves vilipendens Eccleſiæ venire contempſerat, & ob hoc ipſum ſicut contumacem excommunicatum virtute dictorum proceſſuum publicè nuntiabat.

Rex Franciæ cum ſuo Conſilio deliberat utrum propter defectum hominis & homagii, Ducatus Aquitaniæ ſibi & ſuo dominio debeat applicari, & accepto ex deliberatione ſui Conſilii, quòd non, ſed ſolùm & durante vacatione homagii tempore ſuppoſitâ citatione ſufficienter debitâ, dominus interim de terrâ vaſſalli poteſt facere fructus ſuos, uſquequo vaſſallus ad homagium revertatur. Propter quod miſſi ſunt in Vaſconiam dominus Petrus Rogerii nuper Fiſcanenſis Abbas, modo verò Attrebatenſis Epiſcopus, & vir nobilis dominus de Creduno ut emolumenta terræ Vaſconiæ ponerent in manu Regis Franciæ, uſquequo Rex Angliæ de dictâ terrâ homagium debitum feciſſet: & interim ex abundanti Rex alios nuntios miſit in Angliam ad Regem, ut eum citarent unâ vice pro omnibus ſuper prædicto homagio faciendo, proteſtans quòd ſi hoc negligeret Rex, contrà eum procederet quantum de jure eſſet in talibus procedendum.

Circà ferè iſta tempora Regina peperit filium, qui ſtatim natus moritur, & in Eccleſiâ Fratrum Minorum Pariſius ſepelitur.

MCCCXXIX.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimonono, Dominicâ poſt feſtum Trinitatis Rex Angliæ cum ſuis deliberatione præhabitâ, cum paucis ut dicitur, mare tranſiens venit Ambianis ubi Rex Franciæ tunc præſens erat, pro homagio ducatûs Aquitaniæ faciendo. Sed cum Rex Angliæ magnâ parte illius per patrem Regis Franciæ dominum videlicet Carolum quondam Comitem Valeſii ſpoliatum ſe diceret, & in ſui & Regis Angliæ præjudicium ad dominium Regni Franciæ applicatum eſſe diceret minùs juſtè; dicebat ad dictum homagium non teneri, niſi ipſo de totâ terrâ priùs in integrum reſtituto. Cui reſponſum fuit, quòd pater ejus Eduardus forefecerat, & quòd Rex Franciæ per dominum avunculum ſuum, ſcilicet Carolum de Valeſio & patrem Regis qui nunc eſt, eam jure belli juſtè acquiſierat; quare dicebat Rex Franciæ ſe ad reſtitutionem aliquam non teneri. Finaliter verò inter eos concordatum eſt, quòd Rex Angliæ homagium faceret Regi Franciæ de Ducatu Aquitaniæ pro portione quam tenebat, remanente parte acquiſitâ Regi Franciæ; & ſi in hoc Rex Angliæ ſentiret ſe in aliquo læſum eſſe, veniret ad Parlamentum Regis Franciæ Pariſius, & ſuper hoc Rex per judicium Regni ſui ſibi exhiberet juſtitiæ complementum: & ſic facto homagio Rex Franciæ Belvacum revertitur, Rege Angliæ ſtatim in Angliam transfretante.

Circà iſtud tempus miſit in Franciam Rex Cypri ſolemnes nuntios, unum videlicet Archiepiſcopum cum quibuſdam aliis ad dominum Comitem Claromontis, ut eidem pro filio ſuo daret filiam ſuam matrimonio copulandam; gaudebat enim Rex Cypri poſteritatem de Francorum ſemine & ſanguine prorogari. Hoc eodem tempore frater Petrus de Palude de Ordine Prædicatorum, vir utique magnæ vitæ & famæ, Doctor in Theologiâ, Avinioni exiſtens, Patriarcha Jeroſolymitanus per Summum Pontificem ordinatur. Circà iſtud tempus Rex Franciæ miſſis in Flandriâ ad hoc ſolemnibus nuntiis, domino ſcilicet Joanne de Viennâ Epiſcopo Ebroicenſi cum multis aliis, portas de Brugis, de Yprâ & de Curtraco cum fortalitiis eorum funditùs deſtrui & diſrumpi fecit; quod tamen nullus prædeceſſorum ſuorum ante fecerat. Sibi & poſteris Regibus Francorum providens de remedio oportuno ad demendam ſuperbiam Flammingorum. Hoc anno dominus Robertus dictus de Brus Rex Scotorum, pace factâ cum Anglicis, ut prædiximus, moritur, & ſucceſſit in Regno ſuo filius ejus pro eo.

Dominicâ ſecundâ Junii Epiſcopus Pariſienſis Pon-

tificalibus indutus, in Parviſio Eccleſiæ beatæ MARIÆ Pariſius coaſſiſtentibus ſibi quibuſdam Epiſcopis, convocato ad hoc Clero & populo multos proceſſus factos contrà fratrem Petrum Ramulti de Ordine Fratrum Minorum, in animæ ſuæ & multarum aliarum diſpendium ultrà montes pro Papa ſe gerentem, necnon & Ludovicum Regem Bavariæ, & fratrem Michaelem quondam Fratrum Minorum Generalem per dominum Papam depoſitum, & ipſorum complices, promulgavit, & in eos ſicut hæreticos & ab unitate fidei Catholicæ & Eccleſiæ præciſos, auctoritate Apoſtolica excommunicationis ſententiam fulminavit. Quaſdam etiam litteras per eos Pariſius directas, & clam de nocte in valvis Eccleſiæ beatæ MARIÆ Pariſius & in valvis Eccleſiarum Fratrum Minorum & Prædicatorum affixas, in quibus multæ blaſphemiæ de domino Papa Joanne falsè inſerebantur, tamquam manifeſtam hæreſim ibidem auctoritate Apoſtolicâ condemnavit, & videntibus cunctis qui aderant, eaſdem in ignem ibi accenſum projiciens concremavit. Quibus peracto, incontinenti frater Henricus de Semons Doctor in Theologiâ, & Provincialis Ordinis Fratrum Minorum in præſentiâ omnium ſurrexit, & ex parte generalis eorum Capituli, quod pro tunc Pariſius tenebatur, ne in aliquo viderentur falſis fratribus ſe favorabilia exhibere, facta, proceſſus & excommunicationes contrà Fratres prædictos Ordinis eorum per dominum Papam factas, dicens hæc verba:
Pſal. 10. 7. *Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in ſæculum ſæculi, facta in veritate & æquitate*; palam & publicè approbavit, depoſitionemque fratris Michaelis quondam Generalis eorum Miniſtri per dominum Papam factam, ex parte generalis eorum conſilii & etiam Capituli & Ordinis, juſtam & laudabilem proteſtatus fuit, factaque Antipapæ & prædicti fratris Michaëlis, fratris etiam Bonagratia, & fratris etiam Franſciſci de Ordine Fratrum Minorum, & eorum ſi qui eſſent conſortes vel complices, tamquam falſa & hæretica, & eorum Ordini inimica & contraria reprobavit, & de eorum factis vel maleficus Fratres & Ordinem multipliciter excuſavit.

Circà principium Julii Patriarcha Jeroſolymitanus unà cum Epiſcopo Mimatenſi & nuntiis Regis Cypri, ducentes ſecum filiam Comitis Claromontis filio Regis Cypri deſponſandam, cum multis aliis peregrinis, acceptâ licentiâ à domino Papa per portum Marſiliæ ad Inſulam Cypri tendunt, ſperantes Domini noſtri JESU-CHRISTI auxilio ab illo loco uſque Jeruſalem transfretare, ut Dominum noſtrum JESUM-CHRISTUM verum Deum adorent in loco ubi ſteterunt pedes ejus. Hoc eodem tempore Dux Britanniæ in Eccleſiâ beatæ MARIÆ Carnotenſi, præſente Rege Franciæ Philippo, ejuſdem loci Epiſcopo Miſſam celebrante, ſororem Comitis Flandriæ deſponſavit. Hoc anno in menſe Septembri Mediolanum & multæ civitates Italiæ Eccleſiaſtico ſuppoſitæ interdicto, ad obedientiam humilem accedentes, ſatisfactionem debitam promittentes, ſi qui excommunicati erant, dominus Papa abſolvit, & interdictum Eccleſiaſticum amovit. Hoc anno menſe Novembris circà feſtum beati Clementis quâdam die Matildam Comitiſſam Attrebatenſem, matrem Reginæ Joannæ de Burgundiâ revertentem Pariſius de Sancto Germano in Layà, ubi colloquium habuerat cum Rege pro quibuſdam de novo contrà eam emergentibus arduis negotiis ratione Comitatûs Attrebatenſis, procurante domino Roberto Attrebatenſi nepote ſuo, utpote filio fratris ſui, ſcilicet domini Philippi de Attrebato, dicente & aſſerente prædictum Comitatum ex ſucceſſione patris ſui deberi ſibi occaſione quarumdam litterarum ab eo de novo inventarum, licet in Parlamento Pariſius in præſentiâ Philippi Pulcri Regis eſſet antea de contrario contrà eum judicatum, in viâ gravis arripuit ægritudo, & infrà octavum diem ſequentem mortua eſt Pariſius, & ſepulta in domo Fratrum Minorum. Cui in Comitatu Attrebatenſi ſucceſſit Regina Joanna de Burgundià ejuſdem filia.

Hoc eodem anno circà finem ejus, Philippus Comes Ebroïcenſis poſitus ſuper ſcutum ante altare in civitate Pampelonæ unà cum uxore ſuâ, ratione cujus competebat ſibi Regnum, in Regem & Reginam Navarræ unanimi conſenſu totius terræ Procerum & Nobilium elevantur, & inuncti more ſolitio ibidem coronantur. Circà iſta tempora fuit in Epiſcopatu Pariſienſi, in quâdam villâ quæ dicitur Pomponne, quidam puer octo annorum vel circiter, qui dicebatur infirmos ſolo verbo curare, unde & multi infirmi ex diverſis partibus ad eum confluebant; unde & ſi quis febricitans ad eum veniret, præcipiebat ei comedere piſa vel anguillam & cætera talia, quæ noſcuntur omninò eſſe contraria ſanitati. Quod Epiſcopus Pariſienſis & ſapientes perpendentes, ſtatim eum cum ſuâ medecinâ & vaticinationibus contemſerunt: unde & Pariſienſis Epiſcopus vocatis patre & matre unà cum puero, evidenter cognoſcens ſuperſtitioſum eſſe & fatuum quidquid per puerum agebatur, præcepit patri & matri ſub pœnâ excommunicationis ne eum taliter agere permitterent, cunctiſque ſubditis ne de cætero ad eum causâ exſpectandæ ſanitatis ſub pœnâ anathematis interdicens. Hoc eodem anno dominus Guillermus de Melduno Senonenſis Archiepiſcopus, vir ſiquidem humillimus & devotus, menſe Novembris moritur, & in quoddam Monaſterium Regularium quod dicitur *Le Jart* prope Meldunum, honorificè ſepelitur. Cui in Archiepiſcopatu ſucceſſit Magiſter Petrus Rogerii Doctor in Theologiâ, Ordinis ſancti Benedicti, & ex Abbate Fiſcanenſi factus Attrebatenſis, & demùm Senonenſis Archiepiſcopus.

Circà finem hujus anni in menſe Martii, Ludovicus Dux Bavariæ audiens mortuum Fredericum Ducem Auſtriæ, qui contrà eum in Regem Alemanniæ electus, & contrà juramentum ſuum in præjudicium Bavari Regem Alemanniæ, omiſſâ fidelitate quam promiſerat publicè ſe nominans, partem Bavari contrariam ſuſtinebat, de Italiâ in Alemanniam ſe retraxit; ubi dicitur multorum Nobilium & Majorum Alemanniæ auxilium impetraſſe ad procuranda jura Imperii & tuenda. Interim autem Bavaro ſtante in Alemanniâ, Antipapa non multum audebat ſe oſtendere, ſed clam hic & ibi ubi poterat cum ſuis falſis Cardinalibus & fratre Michaële quondam Ordinis Fratrum Minorum Generali, & quibuſdam aliis excommunicatis & condemnatis de hæreſi falſis fratribus Minoribus latitabat.

Circà iſta tempora adductus eſt Avinioni quidam frater Minorum de Provinciâ oriundus, nomine Veranus, qui apud Montem-Peſſulanum & in aliis eorumdem locis ſolemnibus dicebatur fuiſſe Lector, ob hoc quia contrà Papam dicitur publicè prædicaſſe; qui ad ejus adductus præſentiam nullâ ſibi factâ reverentiâ, dixit ſibi in facie quòd erat verus hæreticus & non Papa, & quòd pro iſtâ veritate deſiderabat mori; requiſitus de causa, dixit; Quia tu deſtruis vel deſtruere niteris paupertatem Evangelicam quam Chriſtus verbo docuit & exemplo, propter quod dictum detentus eſt in carcere cum quindecim aliis ejuſdem Ordinis Fratribus, qui de diverſis mundi partibus adducti propter ſua dicta hæretica in diverſis carceribus miſeri detinentur.

Circà iſta tempora Rex Franciæ Philippus convocavit Pariſius omnes Prælatos Regni Franciæ, ſuper

corrigendis exceſſibus Prælatorum & Officialium eorumdem. Cumque multi caſus in prædicto Conſilio ex parte Regis & multorum dominorum Nobilium temporalium contrà Prælatos in medio producerentur, qui juriſdictionem eorumdem multum prope tangere viderentur, veriſimiliter à nonnullis ambigebatur ut Rex ab Eccleſiis juriſdictionem intenderet amovere temporalem: quod Rex quàm citiùs perpendere potuit, fecit eis reſponderi, quòd jura & libertates quæ Eccleſia ab antiquo habuerant, & quæ prædeceſſores ſui ex ſuâ liberalitate & magnificentiâ eidem contulerant, non intendebat quoquomodo minuere vel auferre, ſed potiùs augmentare; ſed ob hoc Conſilium vocaverat, ut Officialium non ſolùm Eccleſiæ ſed etiam Regularium corrigerentur exceſſus, & nominatis pluribus exceſſibus & etiam erroribus, monitione præmiſſâ ut corrigerentur, ſolvit Concilium abire. In Angliâ Edmundus avunculus juvenis Regis Angliæ, aſſerens fratrem ſuum Eduardum Regem patrem Regis juvenis vivere, & ob hoc nolens ejus filio, vivente patre, ſicut Regi legitimo obedire; inſuper accuſatus de proditione factâ contrà Regnum & Regem, ex præcepto Regis nepotis abſciſſo capite vitæ tranſmiſſus eſt perpetuæ.

Comes Hannoniæ Guillermus exiſtens in Claromonte civitate Arverniæ, miſſis Ambaſſiatoribus ad Papam, & per eos audiens ejus adventum non eſſe gratum Papæ, indignatus contrà eum vehementer ad propria remeavit.

MCCCXXX.

Philippus filius Regis Majoricarum vir utique nobilis, utpote de eximio genere Hiſpanorum, & illuſtri proſapiâ Regum Francorum, utpote cognatus germanus Philippi Pulcri ex parte matris; cum abundanti gauderet patrimonio, beneficiaque Eccleſiaſtica plura & pinguia in Regno ultrà omnes Clericos obtineret, omnibus dimiſſis peditanter ut pauper quærens eleemoſynas in habitu Begardorum per mundum progreditur, nec à quoquam volens aliquid accipere etiam fratre vel ſorore, niſi ſibi pietatis intuitu & titulo eleemoſynæ concedatur. In Lumbardiâ homines Cardinalis de Pogeto ex parte domini Papæ ibidem Legati, in menſe Junii cum Guibelinis congrediuntur ad bellum, & vincuntur ab eis, vivi aliqui capiuntur, ſed major pars occiditur. Circà medium iſtius menſis Regi Franciæ ex uxore ſua ſorore Ducis Burgundiæ naſcitur filius, cui nomen imponitur Ludovicus, propter quem Rex Franciæ ad ſanctum Ludovicum de Marſiliâ ipſius Regis ex parte matris avunculum peregrè profectus eſt, ſed hoc nonobſtante puer quintadecimâ die ab ortu ſuo moritur, & in Eccleſiâ Fratrum Minorum Pariſius ſepelitur. Rex verò de Marſiliâ revertens ubi peregrè profectus fuerat, dominum Papam humiliter & devotè viſitavit, & ab eodem honorificè ſuſceptus, ſumpto ſecum convivio ad propria remeavit. In ſecundâ Dominicâ menſis Auguſti iſtius anni proceſſus facti contrà Bavarum & Antipapam & eorum complices, Pariſius auctoritate Apoſtolicâ repetuntur.

In xxvii. die menſis Auguſti Antipapa in habitu ſæculari, propter timorem vulgi non audens in proprio apparere habitu, Avinionem ingreditur, & die ſequenti poſito ſibi pulpito, ut eminenter & evidenter ab omnibus poſſet videri, domino Papæ & Cardinalibus in Conſiſtorio, Fratrum Minorum exiſtens habitu, præſentatur, & aſcendens
Luc. 15. 18. pulpitum ſumpto themate: *Pater peccavi in cœ-*
Pſal. 118. 176 *lum & coram te*; & pro themate: *Erravi ſicut ovis quæ periit, require ſervum tuum*; multos confitens & enumerans errores in quibus ipſe inciderat, & multos in periculum animæ ſuæ aberrare fecerat, omni veniâ ſe ſe indignum judicans, & omnem pœnam in comparatione errorum ſuorum tamquam arenam & quaſi nihil eſſe aſſerens, nihilominùs ad gremium veniens Eccleſiæ veniam humiliter precabatur, aſſerens, & dominum Papam ſuper hoc teſtem invocans, cui ſuper hoc ut dicebat, (& dominus Papa ſuper hoc teſtimonium perhibebat) quòd per unum annum ante & quatuor menſes ſcripſerat ſe voluiſſe citiùs ad Eccleſiæ obedientiam redire, ſed malignorum Gibelinorum & aliorum multorum detentus violentiâ, quæ jam diù ante bonum propoſitum conceperat, pro voluntate ſuâ citiùs non poterat deducere ad effectum. Dominus Papa ipſo deſcenſo de pulpito partem ſui thematis reſumens, videlicet: *Require ſervum tuum*; priuſquàm multa de erroribus ſuis & de errorum periculis prædicaſſet, nihilominùs tamen ſubjunxit ovem errabundam non eſſe morſibus luporum imponendam, vel omninò ut abjectam inter pericula dimittendam, ſed diligenter requirendam, & requiſitam ac inventam ſuper humeros repoſitam ad cæterarum caulas ovium reducendam. Quibus dictis dictus Antipapa ad pedes domini Papæ fune in collo poſito, cum lacrymis veniam poſtulans humiliter ſe proſtravit; dominus verò Papa funem de ejus collo deponens, primò eum recepit ad oſculum pedis, deinde manûs, tertiò oris; & hoc mirati ſunt multi; & *Te Deum laudamus* incipiens Cardinalibus & aliis aſſiſtentibus ſubſequentibus, Deo cum toto Clero & populo celebratis Miſſarum ſolemniis gratias egit, qui hac die tantum & tam opprobroſum & intolerabile malum, contrito ſub pedibus Eccleſiæ ſuæ ſanctæ patre & capite totius diſſenſionis diabolo, ab unitate Eccleſiæ exſtirpavit: & hoc idem dominus per univerſalem [Eccleſiam] per ſuas bullas fieri demandavit, dictum verò Antipapam in quâdam camerâ juxtà domum Cambellani ſui poni præcepit, uſquequo pleniùs deliberaſſet quid ſuper his eſſet facturus.

Circà medium menſis Septembris Rex Hiſpaniæ & Arragoniæ cum Sarracenis in Regno Granatæ congrediuntur, & Deo favente ceſſit victoria Chriſtianis, ex Paganorum ſex millibus equitum & decem millibus peditum interemptis, & multis cum hoc captis. Primâ die Novembris in toto Regno Franciæ unâ horâ [videlicet tertiâ] de mandato domini Papæ capti ſunt omnes fratres Hoſpitales de Altopaſſu cum omnibus bonis, quia litteris & indulgentiis abutebantur Apoſtolicis, & plura in ſuis litteris quæ vidimus nominantur, continebantur, quàm in bullis principalibus; & idcircò in diverſis carceribus Epiſcoporum ſecundùm diverſas quas inhabitabant diœceſes, detenti ſunt. Hoc anno in Regno Franciæ univerſaliter fuerunt vina peſſima & pauca; nam circà feſtum beati Dionyſii & modicum ante ſuperveniens gelu fortiſſimum, ipſi vindemiæ licet modicæ, ita eam attrivit quòd nullo modo poſtea potuerit ad maturitatem perduci. Hoc eodem anno in menſe Novembris & in principio Decembris fuerunt quaſi continuè permaximi venti, & aquæ fluviales valde magnæ propter frequentem inundantiam pluvialem.

Hoc eodem anno in vigiliâ beati Andreæ Apoſtoli apud Londonias in Angliâ dominus Rogerus dictus de Mortuo-Mari Miles, de quo & pro quo Regina Angliæ mater Regis Angliæ, filia quondam Regis Franciæ Philippi Pulcri à multis multipliciter fuerat diffamata, ob hoc quòd eidem Militi ut exteriùs apparebat, nimis familiarem ſe reddebat; con-

victus de conſpiratione factâ contrà Regem & Regnum Angliæ, ipsâ Reginâ totius facti complice & conſciâ ut dicebatur, per civitatem ad caudas equorum tractus proditiones & maleficia confeſſus eſt, & maximè de procuratione Regis Eduardi patris iſtius Regis, uſque ad patibulum tractus ſuſpenditur, filio ipſius in carcere remanente uſquequo Rex & Barones ſuper hoc pleniùs ordinaſſent. Propter quod ipſa Regina de mandato ſui filii Regis & Baronum in quodam caſtro ſub tutâ cuſtodia detinetur. Hoc eodem anno quartâ die Januarii dominus Papa Avenioni exiſtens, fecit Conſiſtorium publicum, ubi recitati ſunt proceſſus facti contrà Bavarum & ejus fautores, & contrà Magiſtrum Michaëlem quondam Generalem Ordinis Fratrum Minorum, & contrà alium ejuſdem Ordinis fratrem dictum Bonagratia, & plures alios. Et quoniam audiverat Papa quòd Bavarus quamdam convocationem Baronum & Nobilium aliquorum fecerat in Alemanniâ, & aliam poſt Purificationem beatæ MARIÆ facere proponebat; idcircò monuit ipſum Bavarum de non faciendo, & omnes de non adeſſendo, ſibique & mandatis ſuis non parendo, alioquin ſi ſecùs facerent excommunicationis ſententiam incurrerent ipſo facto: & multas ibidem contrà tales excommunicationes terribiles fulminavit.

In feſto Purificationis beatæ MARIÆ Rex Franciæ primum terminum habuit de biennali decimâ, ſibi ſuper Gallicanam Eccleſiam à domno Papa conceſſa. Sarcina quædam intolerabilis quæ ſuo tempore Gallicanam Eccleſiam mirabiliter ſuffocavit, & invaleſcente ſemper avaritiâ meritò formidandum eſt ne per hoc finaliter ad nihilum reducatur, niſi Deus ſolus, cujus ſolius regimine protegitur, ei ſic oppreſſæ ſubveniat intuitu pietatis. Circà iſta tempora obiit Archiepiſcopus Rothomagenſis, & Magiſter Petrus Rogeri Monachus & Doctor in Theologiâ vir eloquentiſſimus, de Epiſcopatu Senonenſi, quem vix per annum integrum tenuerat, in Rothomagenſem tranſlatus eſt. Archiepiſcopus Bituricenſis auctoritate Apoſtolica tranſlati ſunt. Eodem tempore mortuus eſt Epiſcopus Noviomenſis, cui dominus de Vienna Epiſcopus Abrincenſis; Magiſter verò Joannes Hanttune natione Normannus, procurator Regis Franciæ in Curiâ Romanâ, per proviſionem Apoſtolicam factus eſt Epiſcopus Abrincenſis: ut ſic multiplicato numero mutatorum, multiplicaretur in Curiâ Romanâ numerus ſervitiorum. Inſtante prædicto conflictu mutationum in Prælationibus, ut eſt dictum, miſit dominus Papa dignitatem Epiſcopatûs Noviomenſis tunc vacantis Domino Guillermo de Sancta-Maurâ Tornacenſis, Diœceſis, Cancellario Regis Franciæ, qui tamen noluit eam acceptare; & ſic eam dominus Papa contulit domino Bertrando fratri dicti Guillermi natione Normanno.

Hoc eodem anno cum Anglici in caſtra Xantonenſi congregati ſe parare ad bellum viderentur, & appareret inter Regem Franciæ & Angliæ notabilis materia diſſenſionis & belli; miſit Rex Franciæ fratrem ſuum Comitem cum exercitu copioſo de Alençoniâ, qui illuc cum exercitu veniens caſtrum illud fortiſſimum Anglicorum hactenùs tutamentum & refugium funditùs diruit & ad terram proſtravit, licet ſuper hoc, ut dicitur, à Rege Franciæ mandatum non haberet. Satis citò verò poſt Rex Angliæ Franciam intravit, & pace inter ſe initâ & Regem Franciæ facti ſunt non inimici. Hoc eodem anno poſt inundationem pluviarum permaximam, quæ à principio Novembris incœperat & duraverat uſque ad principium Martii & deinceps, [tanta ſiccitas ſequuta eſt,] ut terræ quamplurimæ, quæ propter duritiam arari non poterant, remanerent incultæ.

Circà idem tempus Rex Boëmiæ magis, ut aſſerunt, causâ curioſitatis & patriæ videndæ quàm aliâ quâcumque ratione, Italiam intravit; quem videntes Italici Guibellini, & agnoſcentes eum fuiſſe Henrici Pii Imperatoris ultimò defuncti filium, eum cum gaudio & magno bonore ſuſceperunt, & ſe ſibi abjugato & Bavaro & ejus dominio cum pluribus civitatibus ſubdiderunt. Ab illo verò tempore multum incepit fortuna Bavari diſcurrere, & jam de eo fama pauca vel nulla currere videbatur, ipſo de die deſcendente in diem, Theotonicorum ſemper conſuetudo fuerit, quòd nullum libenter ſequitur, cujus fortuna ſecunda non eſt. Circà iſta tempora multi Nobiles, Principes, Barones & alii nobiles ac milites parabant ſe optantes proficiſci in auxilium Chriſtianorum in Regnum Granatæ; ſed licet ad hoc multi avido deſiderio ob favorem & zelum fidei devotè moverentur, nihilominùs fraudati ſunt deſiderio ſuo. Nam Rex Hiſpaniæ Sarracenis treugas dederat, qui tamen totius negotii principium & caput fuerat, & per cujus terram ad Sarracenos ingreſſus fuerat, & aliunde nullus eſſet ad eos acceſſus. Quas treugas dicunt multi Regem Hiſpaniæ corruptum pecuniâ, conceſſiſſe.

MCCCXXXI.

Hoc anno lata eſt Sententia in Parlamento Regis Franciæ pro Duce Burgundiæ pro Comitatu Attrebatenſi, contrà dominum Robertum dictum de Attrebato Comitem Bellimontis in Normanniâ; nam litteræ quas dicebat ſe quaſi miraculosè inveniſſe, inventæ ſunt falſæ: unde & ob hoc capta eſt quædam domicella quæ falſitatem fecerat, ſicut ipſamet recognovit, & modum faciendi & placandi ſigillum coram Rege oſtendit. Ob hoc etiam captus eſt quidam Prædicator Confeſſor prædicti Roberti. [Eodem anno miſit Rex nuntios ad quærendum Abbatem de Verzelaiio propter ſuſpicionem hujus criminis, & multorum, ut dicitur, aliorum; qui præſciens iſtum caſum abſentavit ſe; & ſic uſque ad tempus fugæ præſidio ſe ſalvavit.] Dictus verò dominus Robertus licentiatus, à Rege & Optimatibus cum confuſione diſceſſit. Circà iſtud tempus Burgundi de ultrà Sonam, de Comitatu videlicet Burgundiæ, contrà Ducem Burgundiæ rebellaverunt, nolentes ei homagium facere, cum tamen ratione uxoris ſuæ Comitatus eidem deberetur: unde utrimque facta eſt maxima præparatio ad bellum, & convocatio Magnorum & Potentium & Nobilium utrobique; ſed antequàm aliqualiter congrederentur, Rege Franciæ mediante & multis aliis Nobilibus & Potentibus prudentibus, fuit inter eos pax reformata: unde venientes ad ejus homagium, ipſum uxoremque ſuam per civitates, caſtra & fortalitia patriæ aſſociantes, ut dominum ſuum proprium receperunt. Circà iſta tempora Comes Fuxenſis matrem ſuam, ſororem videlicet domini Roberti Attrebatenſis in quodam caſtro incarceratam [tenebat,] quia in confuſionem ſui totiuſque generis ſui nimis effrenatè nimiam corporis ſui laſciviam ſequebatur; quod ſine aſſenſu & auctoritate Regis Franciæ non creditur eſſe factum. In Italiâ fuerunt hoc menſe Septembris inundationes aquarum permaximæ; & ſimiliter in Arragoniâ & Provinciâ in tantum, ut aquarum impetu multa caſtra & villæ dicantur ruiſſe. In Franciâ verò nihil horum vel minimè, licet tota hyems ſequens fuerit pluvioſa, & gelu paucum & quaſi nullum.

Circà medium menſis Octobris quædam domicella pro facto litterarum, quas dominus Rober-

tus Attrebatenſis dicebat ſe miraculosè vel quaſi inveniſſe, capitur, & quia confeſſa eſt ſe dictas litteras placaſſe de mandato dicti domini Roberti, idcircò confeſſione iſtâ factâ ad plateam porcorum ducitur, & præſentibus Præpoſito Pariſienſi & multis aliis comburitur, multis tamen malis & machinationibus quamplurimis primitùs, ut dicitur, confeſſis. His ut præmittitur ita geſtis, dominus Robertus prædictus ſibi ipſi meritò metuens, ad ſui defenſionem corporis extrà metas Regni Franciæ poſuit ſe, & ad Ducem Brabantiæ cognatum ſuum ſe tranſtulit, dimiſſis uxore & filiis infrà Regnum: quo audito Rex præcepit ſtatim ut tota terra dicti domini Roberti in manu ſuâ poneretur; & quoniam Rex nolebat contrà eum procedere de facto, juris ordine prætermiſſo, idcircò miſit Rex ad eum nuntios in Ducatu Brabantiæ, qui eum perſonaliter citaverunt coram Rege & Paribus Regni ad certum & præfixum diem juri pariturum, & quâcumque ratione poſſet ſe de ſibi impoſitis criminibus defenſurum.

Primâ Dominicâ Adventûs hujus anni dominus Papa debuit publicè prædicare, quòd animæ decedentium in gratiâ non videant Deum per eſſentiam, nec ſint perfectè beatæ niſi poſt reſumptionem corporis: quod dictum multos ſcandaliſavit, verumtamen magis creditur hoc opinativè, quam cum aſſertione dixiſſe, quoniam ut multi & Majores aſſerunt, dictum eſt in ſe hæreticum, & qui hoc cum aſſertione diceret, non poſſet faciliter ab hæreſi excuſari; & licet in principio ſcandalum magnum de hoc fuerit, nihilominùs paulativè ceſſavit in tantum, ut vix de hoc mentio aliqua haberetur.

Quidam frater Prædicator Confeſſor domini Roberti prædicti, ad aulam Epiſcopi Pariſienſis in præſentiâ aliquorum Magiſtrorum in Theologiâ, & præcipuè fratris Petri de Palude tunc Patriarchæ Jeroſolymitani, & aliquorum aliorum Magiſtrorum, & præcipuè Mendicantium, & aliquorum de Secretariis Regis adducitur, & de illis falſis litteris quid & quantum ſciret diligenter interrogatur; & quoniam ibi & alibi ſemper dixerat, quòd illud quod de prædictis litteris ſciebat erat ſub ſigillo Confeſſionis, & per conſequens illud non poterat nec debebat revelare, & in hoc propoſito viriliter perſiſtebat: verumtamen quia antequàm in ipſorum Magiſtrorum præſentiam veniret, ipſe conſenſerat quòd ſi Magiſtri in Theologiâ vellent in præſentiâ ejus aſſerere quòd ipſe poſſet iſtud ſine peccato revelare, ipſe revelaret de litteris & earum mutatione, quando & quomodo inventæ fuerunt, edoceret; idcircò Patriarcha prædictus de Ordine Prædicatorum Doctor in Theologiâ, aſſumpto verbo in præſentia dicti fratris Confeſſoris & omnium aliorum coaſſiſtentium, dixit quòd ipſe poterat iſtud ſine peccato vel periculo revelare, quoniam, ut dicebat, ſola peccata ſub ſigillo Confeſſionis cadunt, & quia iſtud non erat peccatum, ſed magis erat ad manifeſtationem & elucidationem veritatis, & propter pacem & tranquillitatem totius Regni, & per hoc ſi ſciretur, juſtitia præclariſſima virtutum in Regno Franciæ fieret & etiam ſervaretur, & idcircò de revelatione nullum ſibi periculum imminebat, imò ſibi deberet pro merito compenſari. Cui finienti alii aſſiſtentes Magiſtri conſenſerunt unanimiter, magis ut plurimi credunt, volentes hominibus placere quàm ſecundùm nominis ſui profeſſionem perhibere teſtimonium veritati, cum iſtud ſit contrà doctrinam communem, quam Prædicatores reputant veriſſimam, & quam ipſi quotidie defendere nituntur, quæ dicit, quòd ea quæ ſub eodem contextu cum peccatis dicuntur, licet peccata non ſint, ſub eodem ſigillo Confeſſionis cum peccatis habentur. Nihilominùs cùm hæc doctrina ibi locum non habuerit, quia veritas ibi nullum profeſſorem, & impletum eſt illud propheticum: *veritas corruit in plateis*: verumtamen hac ſententiâ ligatus frater prædictus aſſeruit quòd ea quæ de prædictis ſciebat, libenter diceret; quo audito gaviſi ſunt conſiliarii & familiares Regis, & pacti ſunt in dolo bonum verbum facere de eo cum Rege, & tunc duxerunt eum cum Patriarcha prædicto ad Capellam Epiſcopi juxta aulam, & ibi in præſentiâ eorum qui ad hoc [audiendum] vocati fuerant, ea quæ de prædictis litteris & earum inventione ſciebat, plenè revelavit. Quid tamen ſigillatim dixerit non fuit vulgariter ſcitum, hoc tamen benè fuit vulgariter ſcitum, quòd factâ confeſſione ſuâ ipſe iterum ad carcerem unde exierat, reducitur, & de eo poſtea memoria vel mentio non habetur, & quid de eo factum fuerit penitùs à communi populo ignoratur.

In menſe Februarii in domo Regiâ quæ dicitur Lupara, coaſſiſtentibus Paribus Regni Franciæ, Rege ſedente pro tribunali, unà cum multis aliis Regni Baronibus & Nobilibus, multiſque Prælatis & Conſiliariis Regni fuit prædictus dominus Robertus tertiò vocatus, quoniam hæc erat tertia dies ſibi præfixa ad reſpondendum articulis criminalibus ſibi impoſitis; ad quam diem perſonaliter non comparuit, miſit tamen unum Abbatem Ordinis S. Benedicti cum aliquibus Militibus, ſine tamen procuratorio, qui inſtanter rogabant Regem & Pares cæteroſque judices, ut ex abundanti quarta ſibi dilatio concederetur, promittentes quòd infrà illud tempus perſonaliter compareret, & de ſibi impoſitis legitimè ſe purgaret. Eodem verò die in præſentiâ Regis & Procerum adducta fuit quædam domicella, quæ multum familiaris fuerat dicto domino Roberto & uxori ſuæ, quæ à Franciâ fugerat in Brabantiam; & cum multa ibidem detegerentur crimina contrà dictum dominum Robertum & uxorem ſuam, quamplurima de ipſis in præſentiâ omnium qui aderant, confeſſa eſt eſſe vera; uxorem tamen dicti Roberti ſororem Regis Franciæ, graviùs quàm dominum Robertum in ejus præſentiâ accuſabat, & maximè de falſitate ſigillationis litteræ de quâ dominus Robertus fuerat accuſatus. Eodem verò die negotio ſic peracto, genu flexo Rex Boëmiæ & Joannes primogenitus Regis Franciæ cum multis aliis Baronibus, Regem inſtanter rogabant ut dicto domino Roberto quartam dilationem gratiâ concederet, & quòd ipſius bona durante termino nullatenùs confiſcarentur; quod Rex conceſſit uſque ad ſequentem menſem Maii de gratiâ ſpeciali.

Hoc anno frater Petrus de Palude Patriarcha Jeruſalem, qui miſſus fuerat ad Soldanum ad ſciendum utrum via poſſet inveniri, quâ terra ſancta recuperaretur, rediens ad Joannem Papam, deinde Philippo Regi Franciæ in præſentiâ multorum Prælatorum & Baronum relationem ſuam de obſtinatione Soldani faciens, nimiùm voluntatem Regis & Baronum commovit, ut quaſi unanimiter concordarent pro recoperatione terræ ſanctæ tranafretare. Quod videns Summus Pontifex, ad requeſtam Regis Franciæ mandavit & commiſit Patriarchæ & omnibus aliis Prælatis, quatenùs in locis ſuis Crucem prædicarent ac prædicari diligenter facerent, admonentes ut Crucis ſignatione omnes diligenter ad transfretandum ſe præpararent. Hoc anno quintadecimâ die menſis Decembris fuit eclipſis Lunæ valde magna modicum poſt mediam noctem, & duravit per tres horas & ampliùs, ſed quia tali horâ accidit, ideo à paucis fuit viſa. Hoc eodem anno Philippus Rex monetam antea mutabilem, valde in meliori ſtatu poſuit; nam ipſe ordinavit quòd unus

verò poſt fecit vocari in domo ſuâ de nemore Vincennarum omnes Magiſtros in Theologiâ, cum omnibus Epiſcopis & Abbatibus, qui tunc Pariſius potuerunt inveniri, vocato etiam prædicto Miniſtro. Cum reſediſſent, Rex in Gallico ſuo duo eis quærendo propoſuit. Primum fuit utrum animæ Sanctorum ex tunc videant faciem Dei. Aliud fuit utrum iſta viſio quâ nunc vident faciem Dei in die Judicii deficiat, aliâ ſuperveniente viſione. Ad primam quæſtionem omnes reſponderunt affirmativam; ad ſecundam ſimiliter, reſponderunt quòd iſta viſio non in die judicii deficiet, ſed permanebit æternaliter. Verum eſt quod aliqui dixerunt quòd iſta viſio in die Judicii perfectior erit, & cum iſtis prædictus Miniſter non ſponte, ſed quaſi coactus, ut videbatur, concordatus eſt. Et de iſta ſententiâ Rex petivit ab omnibus Magiſtris ibidem aſſiſtentibus unam litteram ſigillis iſtorum ſingulorum munitam; quod & factum eſt; nam factæ ſunt tres litteræ eamdem formam continentes, ſigillatæ ſingulæ xxia. ſigillis quia tot erant ibi Magiſtri: quarum litterarum ex parte Regis una fuit miſſa Papæ, mandans ſibi à latere quatinus ſententiam Magiſtrorum de Pariſius, qui melius ſciunt quid debet teneri & credi in fide, quàm Juriſtæ & alii Clerici, qui parum aut nihil ſciunt de Theologiâ, approbaret, & quòd ſuſtinentes contrarium corrigeret.

Hoc anno Rege Scotiæ Roberto de Brus mortuo, & filio ſuo David, qui filiam Regis Angliæ Eduardi deſponſaverat, in Regno Scotiæ ſuccedente, contigit Eduardum de Bailleul venire ad Regem Angliæ tanquam ad ſuperiorem in iſto caſu, ut dicebat, dicentem Regnum Scotiæ ad ipſum & non ad David nec ad alterum alium pertinere, cum ipſe de primogenitâ Alexandri Regis Scotiæ natus eſſet, & David de ſecundâ genitâ; petere ab eo tamquam à ſuperiori, ut dictum eſt, ut ad homagium Regni Scotiæ ipſum reciperet. Quod Rex Angliæ libenter faciens ſtatim ut ipſum in ſaiſinam ejuſdem Regni poneret contrà Scotos, non obſtantibus pactionibus & confœderationibus quas cum Roberto de Brus Rege habuerat, arma paravit, Scotis etiam ad defendendum ſe viriliter præparatis: quibus congredientibus Scoti ſuccubuerunt, multiſque eorum interfectis & quàm plurimis captis, civitas de Barawic Sedes Regni Scotiæ obſidione, ut aliqui dixerunt, proditoriè capitur. Hoc anno decem naves munitæ armis & victualibus à Rege Franciæ Philippo in auxilium Scotorum in civitate de Barwic per gentes Regis Angliæ obſeſſoribus miſſæ ſunt, ſed vento impellente contrario ad portum optatum pervenire non valentes, portui de Scloſa in partibus Flandriæ appulerunt, & ibi venditis omnibus, imò quaſi diſſipatis parvum aut nullum effectum habuerunt. In iſto anno fuit tanta fertilitas vini in Regno Franciæ, quòd ſextarium vini mundi & clari denarium venderetur, & aliquando pro minori pretio haberetur. Hoc eodem anno Delphinus de Viennâ dimiſſo exercitu, cum paucis quoddam caſtrum Comitis Sabaudiæ quod obſederat explorans, à quodam baliſtariâ percuſſus, poſtea niſi per medium diem ſupervixit, fratre ſuo, quia non habebat heredem de corpore proprio, herede relicto.

MCCCXXXIV.

Hoc anno fuit cariſtia magna in Regno Franciæ, & maximè in partibus meridionalibus, ſed vinum pro nihilo habebatur. Hoc etiam anno illi de Bononia contra Legatum à Papa miſſum ad ſubmittendos Guibelinos rebellaverunt, & ipſum extrà patriam fugaverunt, magnâ copiâ de ſuis interfectâ, & quoddam caſtrum fortiſſimum quod extrà muros civitatis ædificaverat, funditùs everterunt. Eodem anno orta eſt magna materia guerræ inter Ducem Brabantiæ & Comitem Flandriæ pro quibuſdam redibentiis quas Epiſcopus Leodienſis in villâ de Malignes in Brabantiâ dicebat ſe habere (quas redibentias aliqui dicebant quòd prædictus Comes Flandriæ fraudulenter à prædicto Epiſcopo emerat, ut materia diſcordiæ inter eos oriretur) ita ut ex utràque parte magnis viribus ac magno apparatu arma pararentur, Rege Boemiæ, Epiſcopo Leodienſi prædicto, Comite Hanoniæ cum Joanne fratre ejus, Comite de Guellis cum pluribus magnis de Alemanniâ partem Comitis adjuvantibus; Rege Navarræ, Comite Alençoniæ fratre Regis Franciæ Comite Barri, Comite de Stampis cum multis aliis Nobilibus de Regno Franciæ partem Ducis foventibus: ſed interveniente Rege Franciæ Philippo quaſi pro mediatore, ad pacis concordiam ſunt adducti. Eodem anno David de Brus filius Roberti de Brus quidam Scotiæ juvenis quaſi tredecim annorum cum uxore ſuâ ſorore Regis Angliæ, ut contrà æmulos ſuos Regem Angliæ & Eduardum de Bailleul de novo creatum ſub alis Franciæ tuerentur; ab aliquibus ſibi benivolis latenter in Franciam ſunt adducti, & apud caſtrum Gaillardum in Normanniâ morati ſunt.

Hoc anno Rex Franciæ Philippus ordinatâ quâdam domo pro Religione, quæ Moncellus dicitur, juxtà pontem ſanctæ Maxentiæ, quæ ad fiſcum Regium per quamdam forefacturam pervenerat, feminas poſuit ad ſerviendum Deo in perpetuum ſub Regula Fratrum Minorum, & ibidem incluſit, redditibus pro earum vitâ ſufficienter aſſignatis. Eodem anno uxor domini Roberti de Attrebato, ſoror Regis Franciæ quarumdam imminationum, ut dicebatur, ſuſpecta cum filiis ſuis, mater apud Chinunum in Pictaviâ, filii verò apud Nemoſum in Vaſtineto ſub quâdam cuſtodiâ detinentur. Hoc etiam anno ut dixerunt quidam Aſtrologi, propter ſiccitatem æſtatis & maximam hyemis humiditatem, quæ qualitates ut aſtruxerant ipſi, ratione eclipſis Solis anni præcedentis, quæ fuit in Gemini ſigno humano provenerant, maxima utriuſque ſexûs mortalitas ſequuta eſt non ſolùm in Regno Franciæ, ſed maximè in locis illi ſigno magis appropinquantibus. Hoc etiam anno maxima fuit vini abundantia, ſed non æquè matura nec fortia fuerunt ſicut in anno præterito. Hoc anno Scoti reparatis reſumptiſque viribus, contrà Eduardum de Bailleul quem Rex Angliæ ſuper eos Regem ſtatuerat, & contrà Anglicos ab eodem Rege dimiſſos ad cuſtodiam munitionum quas ſuper eos acquiſierat, pugnant, omnia quæ perdiderant civitate de Barwic exceptâ, recuperantes, ipſumque Eduardum de Regno ac de finibus ſuis turpiter ejicientes.

Hoc anno Joannes Papa xxii. quartâ die menſis Decembris defunctus eſt Avinioni, poſtquam ſediſſet xix. annos incompletos: qui errorem de beatitudine animæ quam ipſe diù tenuerat, publicè prædicaverat, inſufficienter tamen, ut aliqui dicunt, moriens revocavit; & xx. die menſis ejuſdem Jacobus Preſbyter Cardinalis ſanctæ Priſcæ, Ciſtercienſis Ordinis, electus eſt, ac etiam octavâ die Januarii conſecratus, ac Benedictus xii. vocatus. Hoc anno circà Pariſius in vigiliâ ſancti Nicolai hyemalis audita ſunt magna tonitrua, gelu & nive aere frigeſcente, & ſatis citò poſt in die Octavarum ſancti Joannis Evangeliſtæ audita ſunt ita magna & horribilia cum coruſcationibus, ac ſi eſſet circa feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, vento tamen & pluviâ aëre madeſcente, ac etiam xta. à die Januarii aëre, nive, gelu, grandine, frigeſcente. Hoc anno Rex Franciæ Philippus ut Summum Pontificem de novo creatum viſitaret cum magno apparatu, ſed ſuperveniente infirmitate cum

jam eſſet quaſi in medio itineris, conſilio medicorum ad propria remeavit. Hoc eodem tempore miſſi ſunt ab eodem Rege ſolemnes nuntii ad Summum Pontificem, cum certis petitionibus paſſagium terræ ſanctæ maximè tangentibus, in quibus benè & gratioſè Papa ſe habuit, aliquibus tamen deliberationi reſervatis.

Hoc anno Joannes Dux Britanniæ cernens de corpore ſuo heredem non habere, & conſiderans utilitatem & pacem Regni Franciæ quam ſummè diligebat, necnon & benevolentiam quam erga perſonam Philippi Regis habebat, conſiderans etiam multa incommoda quæ in eodem Regno poſſent accidere, ſi talis terra ſicut Ducatus Britanniæ in manus feminæ neptis videlicet, quæ in eodem Ducatu ſe dicebat jus habere, voluit Regi Philippo Ducatum ſuum prædictum poſt deceſſum ſuum dimittere, ita tamen quòd ſi poſt deceſſum ejus aliquis probabilis heres appareret, aliqua terra ſufficiens ei ab eodem Rege aſſignaretur. Et ideo ſic ordinatum fuit, quòd ſi aliquis heres probabilis appareret in eodem Ducatu poſt prædicti Ducis deceſſum, Rex Ducatum Aurelianenſem pro dicta recompenſatione aſſignaret; ſed contradicentibus aliquibus Brittonibus negotium imperfectum tunc remanſit, & aſſignata eſt dies ad tractandum iterum de iſto negotio ad Octabas beatæ Mariæ Magdalenæ, & iterum prolongata eſt uſque ad craſtinum ejuſdem, deinde uſque ad aliam diem Dominicam ſequentem, & in die illâ negotium ſub quâdam diſſimulatione tranſivit & in pendulo remanſit, & finaliter ad nihilum redactum eſt.

MCCCXXXV.

Hoc anno dominus Joannes de Septio, qui miſſus fuerat à Rege Franciæ maximè in terram Turcorum ad explorandos portus & paſſus, ad faciendas aliquas munitiones & præparationes victualium pro paſſagio terræ ſanctæ, patratis aliquibus victoriis ſatis inſignibus, ſicut in tam parvâ manu pugnatorum quam ipſe habebat, quia non habebat niſi ſolos pedites, potuit fieri, in Franciam rediit. Epiſcopus etiam Belvacenſis Joannes, qui diu peregrè, causâ à pluribus ignoratâ profectus fuerat, & cum eodem domino Joanne in terrâ iſta Turcorum, & in aliquibus bellis in quibus egregiè ſe habuit, aliquamdiu fuerat, ad propria reverſus eſt.

Hoc eodem anno circà medium Junii dominum Joannem primogenitum, imò tunc unigenitum Philippi Regis Franciæ Normanniæ Ducem, gravis & valde periculoſa infirmitas arripuit; nam, ut aſſerebant medici, non ſolùm quotidiano typo per quatuordecim dies continuos laboravit, verùm etiam plures acceſſus febris tertianæ ſuſtinuit: & cum à medicis omninò deſperaretur de eo, & humanum ſolatium deficeret, Rex & Regina ad Divinum auxilium confugerunt, mittentes ad omnes Eccleſias Cathedrales & ad omnia Collegia tam Mendicantium quàm non Mendicantium quibus tunc mitti potuit, Prædicatores ad exhortandum populum, rogantes omnes humiliter quatinus proceſſiones devotas facerent, & Divinas aures lacrymis & orationibus ſollicitarent, quatenùs nato ſuo Regni heredi in tantâ neceſſitate ſubveniret Divina miſericordia. Nam Rex tantùm de miſericordiâ Dei & de ejus auxilio precibus Sanctorum & bonarum perſonarum confidebat, quòd pluries dixit Reginæ & aliquibus aliis, quòd ſi Dux prædictus eorum filius mortuus eſſet, non citò eum ſepeliret, ſperans firmiter quòd Deus eum à morte reſuſcitaret. Unde factum eſt, quòd à Clero & populo, & maximè à Canonicis Eccleſiæ Cathedralis beatæ MARIÆ de Pariſius, & ab omnibus Collegiis ejuſdem civitatis, necnon & à Conventu ſancti Dionyſii ter nudis pedibus delatis ad Taverniacum ubi erat infirmus, ſacroſanctis reliquiis, clavo ſcilicet & coronâ Domini, cum digito ſancti Dionyſii, quæ ibi ferè per quindecim dies remanſerunt, proceſſiones ſolemnes & devotæ factæ fuiſſent, prædictus infirmus convaluit & ſanatus eſt, parentibus ejus Rege videlicet & Reginâ & pluribus, qui prædicto Duci in infirmitate adſtiterant, necnon & aliquibus medicis prædicantibus quòd Deus Sanctorum & bonarum perſonarum precibus eum non ſolùm ab infirmitate curaverat, imò etiam quaſi à morte reſuſcitaverat. Hoc anno ſeptimâ die Julii quæ fuit dies Veneris, in feſto ſancti Martialis Rex Franciæ Philippus filio ſuo domino Joanne Duce Normanniæ de gravi ac periculoſâ infirmitate per preces bonarum perſonarum, ac etiam ut pro certo credendum eſt, per merita Sanctorum mirabiliter convaleſcente, de villâ quæ Taverniacus dicitur, in quâ prædictus infirmus in infirmitate jacuerat, ab Eccleſia ſancti Dionyſii quatuor milliaribus & ampliùs diſtante, glorioſum Martyrem Dionyſium ſpecialem patronum, protectorem & adjutorem ſuum cum ſociis ſuis petendo, non ſine magno labore ac difficultate propter inconſuetum laborem & propter opus tali viro multatum, devotiſſimè viſitaturus advenit; & cum gratias egiſſet ſalutans ſanctos Martyres, & factâ brevi oratione, cum jam maxima pars noctis tranſiiſſet, poſt laborem tanti itineris ad quieſcendum ſe ordinavit uſque in craſtinum. Adveniente autem craſtinâ die Miſsâ ſuâ devotiſſimè auditâ, & oſculatis cum magnâ reverentiâ ſacroſanctis reliquiis clavo & coronâ, cum aliis pranſum ivit. Facto autem veſpere poſt cœnam & poſt Matutinas Conventûs inopinatè iterum ad Eccleſiam veniens, ibidem pernoctavit & totum ſervitium ſuum de ſanctis Martyribus Dionyſio ſcilicet & ſociis ejus non à Capellanis ſuis ſed à Monachis aliquibus, non tamen à toto Conventu fieri juſſit. Iterum autem eum vigiliis & omnibus horis Canonicis ſic celebratis, locum illum ubi requieſcunt Sanctorum corpora in ſcriniis electrinis aperiri fecit, & ibidem ſolus intrans, cum ſummâ devotione quaſi per ſpatium horarum duarum remanſit. Deinde ſubſequenter auditâ Miſsâ ſuâ domno Abbate celebrante ad altare ſanctorum Martyrum, poſt prandium ſic viſitatis ſanctis Martyribus & regratiatis, ad viſitanda alia loca ſancta iter arripiens cum gaudio receſſit.

Hoc anno circà feſtum Magdelenes Rex Angliæ Eduardus cum manu validâ tam equitum quàm peditum, adjuvante ſibi Comite Namurcii uxoris ſuæ cognato, & Comite de Guellis qui ſororem ſuam deſponſaverat, cum aliquibus aliis de Alemanniâ, vadum illum quod Mare Scoticum dicitur ſine aliquo obice ſeu impedimento tranſiens, Scotiam intravit; nam Scoti propter ſuorum paucitatem in reſpectu ſui exercitûs eidem obviare non ſunt auſi. Deinde ad villam ſancti Joannis ſe transferens, & illam muniens, ibidem Eduardum de Bailleul cum fratre ſuo Comite Cornubiæ dimiſit; & ad ſanctum Andream veniens, cum ibidem aliqualem moram traheret, venerunt ad homagium aliqui Magni & Nobiles de Regno Scotiæ, quos ipſe pacificè recipiens, licet aliqui Magni & Nobiles de eodem Regno adhuc ſibi non obedirent, nec ad homagium ejus veniſſent, ſublimato & confirmato in eodem Regno Eduardo de Bailleul, ſic ordinavit: videlicet quòd idem Eduardus & ſucceſſores ſui Reges Scotiæ, Regibus Angliæ homagium facerent, & eiſdem contrà omnes auxilium ferrent ad ſupplementum exercitûs eorum trecentos homines de armis cum mille peditibus quandocumque neceſſe fuerit, per

unum annum integrum ducendo vel mittendo ; & Reges Angliæ ultrà noluerunt retinere ipſos ad proprias expenſas eorum, remanere nominè tenebuntur. Eodem tempore quaſi poſt triduum cum ad notitiam Scotorum devenisset, quòd Comes Namurſii qui tardè Regem Angliæ ſequutus fuerat, & ad ipſum venire feſtinabat, tranſitum maris Scotici vellet cum ſuis attentare, eidem inſidias paraverunt, mittentes ante ipſum in viâ de ſuis partem non modicam, alterâ in inſidiis remanente ; & cum ipſos pertranſiiſſet, ipſi à tergo ſequuti ſunt eum, aliis eidem obviantibus ; & ſic inter eos incluſus, commiſſo prælio, multis ſuorum captis, & quampluribus interfectis, ipſemet etiam capitur. Et cum unus ex Scotorum Majoribus contrà voluntatem aliorum ob favorem Regis Franciæ, ut prætendebat, vellet eum liberare, & eidem cum quatuor viginti ſolùm armatis conductum præberet, in greſſu ſuo ab Anglicis in inſidiis poſitis & ipſe capitur, ac omnibus ſuis interfectis carceri Regis Angliæ mancipantur. Hoc anno vina fuerunt ita cruda, viridis & indigeſta, quod vix ſine indignatione guſtûs ſumi potuerint.

MCCCXXXVI.

Hoc anno Rex Franciæ Philippus remotis partibus Regni viſitatis, ab omnibus civitatibus valde honorificè & cum gaudio magno ſuſcipitur ; & cum Summum Pontificem in civitate Avinionenſi etiam viſitaſſet, & ab eodem cum filio ſuo domino Joanne Duce Normanniæ ſuſceptus fuiſſet, ac de aliquibus etiam negotiis, & maxime de paſſagio terræ Sanctæ, & auxilio Scotorum, utrum eiſdem Scotis contra Regem Angliæ, qui eos graviter opprimebat, auxilium ferre conſideratis confœderationibus quas inter ſe habebant, teneretur, tractaſſet, Marſiliam intrans, ad viſitanda limina ſancti Ludovici Maſſilienſis, necnon & navigium quod ad paſſagium terræ Sanctæ parari faciebat, ſe tranſtulit : ubi à Maſſilienſibus quamvis ſub dominio ejus non eſſent, tanto cum honore & reverentiâ ſuſceptus eſt, ut in mare navibus ordinatis ad bellum in præſentiâ ejus ſimularent certamen navale, pomis Orengeriis ſe invicem impugnantes. Hoc anno fuit eclipſis Solis die tertiâ menſis Martii, attingens ferè uſque ad centrum ipſius, Marte etiam & Saturno ipſum Solem aſpicientibus, qui tunc incipiebant retrogradari, & duravit per duas horas cum aliquibus minutis.

Hoc etiam anno Rege Franciæ Philippo à viſitatione Summi Pontificis Benedicti per Burgundiam revertente, & à Duce Comiteque Burgundiæ, cujus ſororem deſponſaverat, valde honorificè ſuſcepto, magnam diſcordiam inter ipſum Ducem & Joannem de Chalon, aliquoſque tam Nobiles Burgundiæ quàm Alemanniæ eidem domino Joanni adhærentes, pro quibuſdam redditibus in Comitatu Burgundiæ, & maximè ſuper villam & puteum Salinarum, ut aſſerebat, ſibi debitis, quos prædictus Dux & Comes ſibi injuſtè ſubtrahere nitebantur, invenit : & cum ipſos ad pacis concordiam adducere ſatageret, Duce eorum ſibi contradicente, in præſentiâ ipſius Regis ex parte domini Joannis prædicti ac ſibi adhærentium diffidatus eſt ; & ſtatim in craſtinum adjunctis ſibi confœderatis ſuis cum magnâ copiâ Alemannorum ſtipendiariorum hoſtiliter in Comitatum Burgundiæ, non tamen in Ducatum qui ad Regnum Franciæ pertinet, ſubintravit, ac magnam partem ejuſdem Comitatûs igne ac deprædationibus magis quàm ferro proſtravit ; & ſic in aliquibus caſtris ſuis, quæ ipſe diù ante ſcienter propter hoc muniri fecerat, cum complicibus ſe recepit. Hoc etiam anno Dux Burgundiæ, & non ſolùm Burgundiæ, ſed & Normanniæ, cujus dominus Joannes filius primogenitus Regis Franciæ Philippi Dux erat, nepos ejus ex ſorore, necnon & Flandriæ, quia ipſe & Comes Flandriæ duas uxores ſorores filias Philippi Regis Longi quondam Regis Franciæ duxerat, adjuvante etiam ſibi Rege Navarræ qui neptem ſuam deſponſaverat, cum fratre ſuo Comite de Stampis magnum exercitum congregavit, ac caſtrum domini Giraldi de Montefalconis, qui domino Joanni *de Chalon* adhærebat, Chauliacum nomine vallatus maximis auxiliatoribus potenter obſedit, ac etiam primus obſidione quaſi 12. hebdomadarum in deditione accepit. Deinde Biſentium civitatem, quæ partem domini Joannis ſupradicti fovebat, ſe transferens, ibi exercitum, quia pro tanto exercitu minuebantur victualia, datis induciis uſque ad ſequens Natale licentiavit, & inglorius negotium imperfectum dimiſit.

Hoc etiam anno grave incendium tam in pannis Indictì quàm in aliis mercimoniis xiv. Junii conflagravit ; in quò multi mercatores, qui ibidem divites & potentes venerant, ita damnificati ſunt, quòd pauperes ad propria reverſi ſunt. Hoc anno ſecundâ die Julii [b] natus eſt Philippo Regi Franciæ filius in domo nemore Vincennarum ex uxore ſuâ legitimâ, qui baptizatus eſt, & Philippus nominatus. Hoc anno xxi. die Julii in Vigilia ſanctæ Mariæ Magdalenæ, Hugo de Cuſſiaco Miles natione Burgundus, qui fuerat Præpoſitus Pariſius, & poſtea in numero Magiſtrorum Regalis palatii ſublimatus, tamquam ſubverſor judiciorum multorum propter munera quamplurima accuſatus, etiam multis aliis criminibus convictus, Pariſius communi patibulo ſuſpenditur. Hoc anno quartâ die Auguſti circà Pariſius & in confinius ejus tam horribilis ac valida tempeſtas exorta eſt, ut pavilliones ac tentoria quæ cum maximâ ambitione & apparatu, ut dicebatur, inordinato in domo Regis nemoris Vicennarum propter purificationem Reginæ, ac etiam arbores magnæ magnitudinis & groſſitudinis everteret, aliquoſque occideret, & plures læderet non ſine metu & admiratione multorum.

Hoc anno cum magna materia diſcordiæ & guerræ inter Regem Franciæ Philippum & Regem Angliæ Eduardum exorta fuiſſet, & maxime propter everſionem caſtri Xantonenſis, quod dominus Carolus frater Regis Franciæ Comes Alençonii dirui fecerat, necnon & Comitatum Aquitenſem & aliquas villas & munitiones, quas dominus Carolus Comes Valeſii, pater Regis Philippi à Rege Carolo defuncto in Vaſconiâ miſſus, propter contumacias Regis Angliæ Eduardi defuncti patris iſtius Eduardi prædicti, meritò abſtulerat, quæ omnia idem Rex Angliæ ab ipſo Rege Franciæ repetebat ; & propter hoc plures nuntii inter ipſos pro reformanda pace hinc inde transfretaſſent ; ad pacis tamen concordiam non potuerunt reduci, inſtigante domino Ruberto de Attrebato, qui ad Regem Angliæ transfugerat, ut dicebatur.

Hoc etiam anno cum magna guerra eſſet inter Regem Angliæ & Regem Navarræ pro cuſtodia cujuſdam Abbatiæ in confiniis Regnorum ſitæ, priùs tamen non modicum damnificati ſunt ; ad pacis tandem concordiam per Summum Pontificem, & per Regem Franciæ, adminiſtrante tunc Joanne de Viennâ Archiepiſcopo Remenſi, qui ex parte

[b] *Julii*] Codex Ciſterc. *Junii.*

Regis Franciæ & Navarræ ad hoc miſſus fuerat, ſunt adducti. Hoc anno factæ ſunt & confirmatæ confœderationes ſolemnes inter Regem Franciæ & Hiſpaniæ. Anno eodem Eduardus Rex Angliæ videns quòd Rex Franciæ Philippus partem Scotorum volebat fovere, & eos contrà eum ſuſtinere propter confœderationes, quas Rex Franciæ Philippus Pulcher cognominatus, avunculus iſtius Regis Philippi, cum ipſis tamquam Rex Franciæ inierat, magnum apparatum navium cum ſuis adjutoribus in mare diſpoſuit, & confœderationes cum Duce Bavariæ Ludovico iniit, qui tunc pro Imperatore ſe gerebat, quamvis per Papam Joannem Imperio eſſet privatus, nonobſtante quòd auctoritate ipſius Summi Pontificis eſſet excommunicatus, Duce eodem eidem auxilium promittente. Hoc anno inter ipſum Regem Franciæ & Regem Angliæ prædictum multa fuerunt bella tam in mari quàm in terrâ.

MCCCXXXVII.

Hoc anno Rex Franciæ Philippus multos ſoldarios marinos quæſivit & procuravit, & maximè Januenſium, inter quos erat unus magnus qui oppreſſiones fecerat in Regno Franciæ in partibus Marſiliæ & Aquarum-mortuarum, & Admiraldus ipſorum factus eſt. Eodem anno cum magna materia diſcordiæ orta eſſet inter Ducem Burgundiæ, ut dictum eſt, & dominum Joannem *de Chalon*, per dominum Regem Franciæ pacificati ſunt. Hoc etiam anno circà feſtum beati Joannis Baptiſtæ apparuit quædam ſtella, quæ cometa dicitur, quæ, ut dicebant Aſtrologi ſapientes, in ſigno Geminorum fuit orta ratione eclipſis Solis anni præcedentis, quæ fuit terrâ die Martii per Martem & Saturnum qui tunc aſpiciebant eclipſim eamdem, & tunc incipiebant retrogradari effectu deducta; & dicebant quòd ratione ſigni in quo fuit generata, & ratione generantium, Martis ſcilicet & Saturni, ſignificabat quòd ſanguis immundus abundaret in multis corruptis vel infectis melancholiâ vel colerâ, & ideo non erit mirum ſi voluntates & inordinati appetitus à multis poſtea effectui adducentur; & propter hoc potuerunt eſſe plures ægritudines in diſpoſitis & diverſè ſecundùm diverſitatem recipientium. Item ratione Martis exeuntis in Scorpione, ſignificabat falſitatem, fraudes, mendacia, latrocinia & guerras; ſed ratione Saturni dicebant quòd ſignificabat invidiam, cupiditatem & extortionem, rancores & odia, machinationes, inobedientes cordis miſerias, mortem, rumores terribiles & pavorem. Item ipſum ſignum Geminorum ſecundùm Aſtrologos eſt ſignum humanum, avium, & Magnatorum, ac Deo deſervientium: ideò dicebant quòd cometa illa minabatur omnes tales, vel in ſtatu. Item dicebant quòd conſideratis imaginibus cœli ab ea pertranſitis, & conſiderato ſigno conjunctionis Martis & Saturni, non ſolùm minabatur quadrupedia, ſed in aquis natantia, & in eis navigantia, & quòd in aquis vel per aquas multa inconvenientia ſubſequi deberent.

Eodem anno circà feſtum Omnium Sanctorum ceperunt gentes Regis Angliæ in Xantoniâ caſtrum quod Paracolum dicitur, quod ad Regis Franciæ pertinebat dominium, multas villas circà illud ferro & igne vaſtantes, & multos interficientes. Hoc eodem anno Rex Angliæ Eduardus multas expenſas Regi Franciæ fecit fieri, propter hoc quod communiter dicebatur, quòd idem Rex Angliæ Regnum Franciæ intendebat invadere, & ideo oportuit quòd omnia confinia Regni muniret ac cuſtodiri faceret; & dicebatur communiter quòd dominus Robertus de Attrebato omnia iſta procurabat. Hoc etiam anno Benedictus Papa duos Cardinales pro reformandâ pace inter Regem Franciæ & Regem Angliæ miſit; qui tamen in hoc minimè profecerunt. Hoc etiam anno Theſaurarius Regis, Nicolaus Behucheti ſcilicet, unum portum bonum ſeu villam in Angliâ combuſſit, qui Portmuth vocabatur, cum aliis villis plurimis; inſulas etiam de Grenetiaco mediante vorante flammâ, excepto uno caſtro quod ibi erat, totaliter conſumſit. Eodem anno ſatis citò poſt captionem caſtri quod Paraculum in Xantoniâ, ut dictum eſt, nominatur, quidam nobilis homo de Linguâ Occitanâ, qui Renaldus de Normannâ vocabatur, Pariſius in plateâ porcorum ſecuri judicio Regis percutitur, & ſic capite ejus amputato communi patibulo eſt ſuſpenſus, pro eo quod ejus proditione caſtrum illud ab Anglicis captum fuerat.

Hoc eodem anno per Comitem Augi Coneſtabularium Regis Franciæ, adjuvantibus ſibi Comitibus Fuxi & de Armeniaco, cum aliquibus Baronibus de Linguâ Occitanâ ac Toloſanis plurimæ villæ ac caſtra in Vaſconiâ receperant. Hoc etiam anno Scoti multa gravamina ab Anglicis patiuntur eos comprimentibus, Rege Franciæ non ferente eiſdem auxilium ut tenebatur. Hoc anno audientibus Rege Navarræ, Comite Alençonis fratre Regis Franciæ cum aliquibus Magnatibus & Baronibus ejuſdem Regis Franciæ, quòd Rex Angliæ apud Boloniam debebat terram capere, cum magno exercitu illuc ierunt; ſed ipſo non veniente vacui ac deluſi reverſi ſunt. Hoc etiam anno Anglici apud Scluſam cum ſexdecim navibus ſe receperunt; qui poſt aliqualiter repulſam paſſi, in mare receperunt ſe: ſed animadvertentes quòd baſtardus Flandriæ frater Comitis Flandriæ, cui commiſſa fuerat cuſtodia portûs incautè ſe gerebat; ſedebat enim cum ſuis & comedebat, ſuper eos ruentes ſubitò quaſi omnes interfecerunt, prædictum verò baſtardum captum in Hollandiam deduxerunt, pluribus tam de ſuis quàm de Flammingis interfectis. Hoc anno venerunt aliqui in Curiam Regis Franciæ ſub ſpecie Religionis, qui Regem cum totâ Curiâ impotionare volebant; ſed capti ac deprehenſi, quid de eis poſtea factum ſit ignoratum eſt. Hoc anno aliqui Flandrenſes & maximè illi de Gandavo, contrà Regem Franciæ ac contrà Comitem Flandriæ rebellare niſi ſunt; ſed auctoritate Summi Pontificis per Epiſcopum Silvanectenſem ac Abbatem S. Remigii excommunicati, repreſſi ſunt.

MCCCXXXVIII.

Hoc anno xv. die menſis Aprilis apparuit altera cometa ſatis propè, & erat parum clara & jocunda ſine capillis, & ſic fuerunt duæ cometæ in uno anno. Hoc etiam anno Rex Angliæ Eduardus ad partes Brabantiæ uxorem ſuam ſororem Comitis Hanoniæ & neptem Regis Franciæ ſecum adducens, cum magno exercitu transfretavit; deinde ad Alemanniam ſe transferens, cum Ludovico Bavariæ Duce, qui tunc pro Imperatore ſe gerebat licet eſſet excommunicatus, cum pluribus aliis Baronibus ac Magnatibus Alemanniæ confœderatus eſt, factique ſunt ejus ſoldarii, cuilibet ſecundùm ſtatum ſuum certam ſummam pecuniæ pro ſtipendiis promittendo, certis terminis perſolvendam, ita tamen quòd ſi in aliquo terminorum præfixorum à ſolutione deficeret, confœderationes prædictæ nullæ reputarentur. Hoc eodem anno idem Rex Eduardus, à prædicto Duce Bavariæ Ludovico in Imperium Vicarius conſtitutus eſt; qui vocationes ac citationes ſuas tamquam Vicarius Imperii faciens, ut Regnum Franciæ hoſtiliter invaderet, pauci eidem obedierunt. Hoc etiam anno audiens Rex Franciæ Philippus, quòd Rex Angliæ cum Alemannis ſibi confœderatis Regnum Franciæ

Digitized by Google

vellet invadere hoſtiliter, apud Ambianis, ut ſibi occurreret, exercitum quaſi innumerabilem congregavit, ut non legatur aliquem Regem tam validum ac potentiſſimum congregaſſe; ſed eum ibi diù exſpectaſſet cum exercitu ſuo, nec videret prædictum Regem Angliæ ampliùs facientem quàm inter Alemannos detinere, nolens etiam terminos Imperii finaliter ac ſine maximâ deliberatione invadere, ſufficienter confiniis reſpicientibus, unumquemque ad propria remeare licentiavit. Hoc anno duæ naves notabiles Regis Angliæ, quorum una vocabatur Chriſtophora, altera verò Eduarda cum aliquibus aliis navibus communibus multis onerans, per gentes Regis Franciæ in mari capiuntur, non tamen ſine magnâ ſanguinis effuſione; nam ibi de Anglicis pluſquam mille mortui ſunt, & duravit bellum ferè per unum diem integrum. Hoc eodem anno Scoti quia inter ipſos & Regem Angliæ induciæ erant, ad voluntatem tamen Regis Franciæ contrà Anglicos nihil fecerunt. Hoc etiam anno cum Flammingi, & maximè Gandavenſes à Comite ſuo Flandriæ, ut dicebant, multa gravamina paterentur, ſpiritu rebellionis arrepti ſunt & agitati, eumdemque Comitem ſuum de finibus Flandriæ fugere compulerunt, multos minoris populi bonarum aliarum villarum ſibi conjungentes, & contrà Magnos qui eiſdem reſiſtebant prævalentes pericula, inſurgentes, multa mala gravamina eiſdem intulerunt; quorum caput & princeps fuit unus qui vocabatur Jacobus de Artevilla, non tamen, ut dicebant aliqui, contrà Regem & Regnum Franciæ intendentes, ſed ſuum Comitem ſuis demeritis exigentibus perſequentes. Hoc etiam anno in Vaſconia, aliqua caſtra per gentes Regis Franciæ capiuntur, & maximè caſtrum munitiſſimum quod Penna de Agenetio, diù obſeſſum in deditione recipitur. Hoc anno quædam bona villa in Regno Angliæ, quæ Hanonia dicitur, per gentes Regis Franciæ capitur, & deſpoliatur, & flammâ votace conſumitur. Hoc etiam anno Philippus Rex Franciæ quædam privilegia Normannorum confirmavit & renovavit, & ideo ipſi ut ad Angliam transfretarent magnis viribus ſe præparaverunt, nihil tamen de omnibus iſtis ad effectum deductum eſt. Hoc anno dominus de Haricuria qui antea Comitis nomine ac titulo uſus non fuerat, auctoritate Regiâ titulum ac nomen Comitis adeptus eſt.

MCCCXXXIX.

Hoc anno duo caſtra fortiſſima in terrâ Vaſconiæ, Burgum ſcilicet & Blavia per Regis Franciæ gentes capta ſunt, ibique, videlicet in captione caſtri Blaviæ aliqui Nobiles & maximè dominus Caumont cum fratre Domini de Labret capiuntur. Eodem anno quædam villa in Comitatu Augi quæ vocatur Treportus ſuper mare, cum Abbatia quæ erat ibi per gentes Regis Angliæ comburitur. Hoc etiam anno omnes Januanenſes ſoldarii, qui mare per totam æſtatem cuſtodierant cum Normannis, Picardis ac Britonibus marinatus, multumque Regnum Angliæ damnificaverant, circà feſtum ſancti Michaëlis ad propria ſunt reverſi.

Hoc anno circà idem feſtum Rex Angliæ magnum exercitum Anglorum, Brabantinorum, Alemanniorum, ſoldariorum ac prædonum congregavit, ut Regnum Franciæ invaderet; cui Rex Franciæ obviare cupiens exercitum permaximum, fortem ac robuſtiſſimum apud ſanctum Quintinum in Viromandiâ congregavit. Sed cum ipſe nolens terminos Imperii faciliter ſubintrare bellum aliquamdiù diſſimularet, exercitumque ſuum nondum congregatum exſpectaret; idem Rex Angliæ cum prædonibus ſuis Regnum Franciæ hoſtiliter ſubintravit, ac partem non modicam Therachiæ incendit ac prædatus eſt, & tunc Rex Franciæ, neſcitur quali uſus conſilio, eidem obviare differret, propter quod magnum ſcandalum ac murmur non ſolùm in exercitu, ſed etiam in toto Regno contrà ipſum exortum eſt. Tandem audito ejus ingreſſu apud villam quæ Vurefoſſe dicitur, quadam die Veneris ei occurrit; nolenſque bellum ulteriùs diſſimulare ſtatim arma arripuit, & armatus ad exhortandos ad bellum Duces & Barones ſuos ac totam militiam, necnon & totum exercitum proſilivit: ſed cum aliqui neſcio quo ſpiritu ducti eidem bellum diſſuaderent, quatuor ſibi maximè proponentes: primò Dei reverentiam, quia ut dictum eſt dies Veneris erat: ſecundò quia cum exercitu ſuo jam per quinque leucas equitaverat: tertiò quia ipſi nec equi ſui de totâ iſtâ die comederant nec biberant: quartò difficultatem cujuſdam paſſûs inter ipſum & inimicos ſuos poſiti: differre bellum, licet eiſdem multum reſiſteret, uſque in craſtinum acquievit, admonens & præcipiens omnes ut in craſtinum ad bellum parati eſſent, Sacramentiſque ſacræ Confeſſionis & Corporis Domini Noſtri JESU-CHRISTI diligenter ſe munirent. Quæ dilatio non ſolùm ſibi, ſed toti Regno multùm fuit nociva; nam, cum minori exercitu ſine comparatione quam habebat potuiſſet inimicos debellare, ac Regnum ſuum de ipſis liberare, locum eis de loco ubi erant, exeundi, ac manus ejus effugiendi tribuit: cum enim Rex Angliæ per referendarios ſuos audiret ejus potentiam, ipſamque metuens, circà mediam noctem fugam iniit, & de Regno Franciæ exivit, ac ſicut vulpes ad foveam ſuam fugiens, infrà terminos Imperii ſe ſe recepit.

Hoc eodem anno ſuburbia Boloniæ ſuper mare cum aliquibus vaſis in alveo & juxtà in ſicco poſitis, per gentes Regis Angliæ combuſta ſunt. Hoc etiam anno Flammingi, & maximè Gandavenſes ſpiritu rebellionis agitati, contrà Regem Franciæ cum Rege Angliæ confœderati ſunt, ipſique tamquam Regi Franciæ homagium fecerunt. Quo facto, ſatis citò poſt Rex Angliæ ad Angliam transfretavit, ut à ſuis pecunias extorqueret, & exercitum copioſum contrà Regnum Franciæ, & auxilium Flammingorum adduceret. Hoc eodem anno illi de Epiſcopatu Cameracenſi cum illis de Therachiâ, plurimas villas de terrâ domini Joannis de Hanonia combuſſerunt; & tamen ex pacto cum domino Joanne de Nemurs Capitaneo ipſorum pro parte Regis Franciæ ſe gerente, feriâ quintâ in Cœnâ Domini deberent confligere, ipſis ad locum belli venientibus, idem dominus Joannes minimè comparuit, ſed ex adverſo ad villam quæ Aubantonum dicitur, cujus homines expediti ad bellum proceſſerant malicioſè transferens, ipſam incendit ac prædatus eſt.

MCCCXL.

Hoc anno calamitatis & miſeriæ, ignominiæ & confuſionis, inter duos Reges Francorum & Angliæ nihil laudabile patratum eſt, quia quidquid in eo factum eſt non de Spiritu, ſed ab Angelo Satanæ credendum eſt proceſſiſſe. Nam cum duobus ſeu tribus annis præcedentibus multa gravamina pauperibus Eccleſiis fuerint illata, necnon & exactiones graviſſimæ communi populo: hoc eodem anno maximæ confuſiones convaluerunt, non tamen ad utilitatem Reipublicæ prædictorum Regnorum in aliquo, ſed, proh dolor! ad dedecus & confuſionem totius Chriſtianitatis, & ſanctæ & univerſalis matris Eccleſiæ, cujus præfati Principes principaliter & maximè debuerant eſſe ſuſtentamentum & fulcimen, hoc notum eſt accidiſſe. Hoc anno cum Rex Angliæ à Flandrenſibus, & maximè à Gandavenſibus cum quibus con-

Digitized by Google

fœderatus erat ſe abſentaſſet, atque ad Angliam, ut dicebatur, ut pecunias & auxilia congregaret, transfretaſſet, Comitemque Saribariæ cum Comite Auxoniæ loco ſui in partibus Flandriæ dimiſiſſet; iidem Comites conſilio inito inter eos ut Inſulam obſiderent, exercitum Anglorum atque Flammingorum non modicum congregaverunt, quem ad duo milliaria vel circà ab inſulâ dimittentes, cum paucis quaſi cum ducentis ut locum obſidioni congruum explorarent, minùs tamen cautè proceſſerunt, in exercitu ſuo quem dimiſerant confidentes: quos videntes Inſulani incautè procedere, ex adverſo de villâ proſilierunt, ipſoque Comite Sariſbariæ de equo ictu lanceæ turpiter dejecto, ac graviter vulnerato, ipſum cum ſuis qui ibidem advenerant antequàm à ſuo exercitu auxilium poſſent habere, ceperunt, ac Francorum Regi præſentari fecerunt. Ibi etiam quidam Nobilis interfectus eſt cujus inimici amputato capite omninò celaverunt ejus nomen, & fuit dictum à pluribus quòd ipſe erat Rex Angliæ, propter hoc quia tunc ita ſe occultabat quòd vix aut nunquam poterat inveniri; ſed finaliter rei exitus contrarium comprobavit.

Hoc etiam anno Flammingi, Brabantini & Hanones pacem Regi Franciæ obtulerunt, ſed conditiones pacis quas offerebant non admiſit, & eos vacuos abire permiſit. Hoc anno Rex Franciæ Philippus contrà Flammingos, Brabantinos & Hanones exercitum movens, & Attrebatum veniens, diù ibi exercitum exſpectavit; filiumque ſuum dominum Joannem Ducem Normanniæ ad devaſtandam terram Comitis Hanoniæ præmittens, hic ipſam non modicum damnificavit, ac caſtrum quod Eſchauduerre dicitur cepit, & funditùs evertit, deinde aliud caſtrum quod Thimi dicitur in deditionem accepit. Deinde Rex Pontem Avendin tranſiens, inter Duacum & Inſulam venit, ubi exercitus ejus, tam homines quàm equi, diverſis infirmitatibus graviter vexari cœpit. Hoc anno Rex Franciæ Philippus audiens quòd Rex Angliæ Eduardus qui diù latuerat, magnum navigium ad transfretandum in auxilium Flammingorum præparaſſet, claſſem non modicam Picardiæ ac Normanniæ accepit, ipſamque munivit ad impediendum tranſitum ejus, necnon & domini Roberti de Attrebato qui cum eo erat. Congregavit duos Admiraldos dominum ſcilicet Hugonem Queret & Nicolaum dictum Buchet, eidem claſſi præficiens: ſed cum in die beati Joannis Baptiſtæ vel circà transfretaſſet, & ventum eſſet ad conflictum, noſtri ad portum Scluſæ Regem Angliæ cum navibus ſuis exſpectantes ut à captione portûs ipſum impedirent, (licet aliqui conſulerent in medio maris obviare ſibi melius eſſe ad finem, quòd nec Anglici nec Flammingi poſſent ſibi auxilium ferre) primo impetu ſatis benè ſe habuerunt; ſed ſupervenientibus Flammingis tam de portubus Scluſæ quàm de portubus vicinis in auxilium Anglorum, ipſos ſuſtinere non valentes fugam arripuerunt, multique in mari præcipites ſe dederunt, ut natando evaderent, ſed à Flammingis ſtatim occidebantur in littore, & amiſſis pluribus navibus, Nicolaum dictum Buchet etiam occiderunt, & in deſpectum Regis Franciæ ad malum navis ſuſpenderunt, dominum etiam Hugonem dictum Queret in navi ceperunt. Ac ut aliqui aſſerebant, hoc tantum accidit, quia illi duo Admiraldi malè concordes erat, ac felle invidiæ commoti unus alterius dignitatem ferre non valebat, ſecundùm Lucani verba, qui dicit.

Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit, nec gentibus ullis
Credite, nec longè factorum exempla petentur,
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Volens dicere & annuere quòd quidquid dicatur ſeu fingatur, nullus vult habere ſocium in auctoritate, ſed totam ſibi attribuere auctoritatem.

Hoc etiam anno dominus Robertus de Attrebato de ſententiis in Curià Regis Franciæ contrà eum latis non contentus, propter Comitatum Attrebatenſem. In quo jus ſe dicebat habere, Duce Burgundiæ ratione uxoris ſuæ per judicium ac ſententiam diffinitivam in ſaiſinâ poſito; ut villam ſancti Audomari ad Comitatum Attrebatenſem pertinentem obſideret, exercitum non modicum congregavit, & in loco ejuſdem villæ ſatis propinquo tentoria collocans cum apparatu bellico, ut villam & locum obſidioni congruum exploraret, venit: ſed Dux Burgundiæ qui intùs erat, obſidioni locum dare bonum eſſe non arbitrans: ſummatis oppidanis ut ſecum ad bellum exirent, & ipſis exire recuſantibus dicentibus villam ſuam velle cuſtodire, cum illis qui cum ipſo erant exivit ad bellum; & primò ab adverſariis ſuis paſſus repulſam multùm gravatus eſt, ac periculosè pugnavit: ſed Philippo ejus filio ad adjutorium ejus cum Comite Armeniaci valente & potente Milite ſupervenientibus, inimicos fugere compulerunt. Sed nec hac victoriâ contenti, uſque ad tentoria ſua in quibus quieſcere cupiebant inſequuti ſunt, ipſorum ſupellectilem cum tentoriis ſuis, & maximè tentorium Jacobi de Artevellâ ſectæ Flammingorum peſſimæ Capitaneo, qui cum prædicto domino erat, ac inſignia præcipua ejuſdem domini Roberti diripuerunt, Regi Franciæ omnia præſentantes, & ipſos ultrà fugere compulerunt.

Hoc anno Rex Angliæ Eduardus collecto exercitu validiſſimo Anglorum, Flammingorum, Alemannorum, Brabantinorum, Hanoniorum, Tornacum civitatem potentiſſimam in Regno Franciæ potenter obſedit, & diù ibi moratus, ferè ob defectum victualium uſque ad deditionem coëgit. Hoc etiam anno Rex Franciæ Philippus audiens quòd Rex Angliæ Turnacum civitatem manu validâ obſediſſet, & quòd cives ejuſdem civitatis cum illis qui in villâ ex parte ſuâ erant, multum gravarentur, de loco inter Inſulam & Duacum ubi ferè per quinque hebdomadas moratus fuerat, caſtra movit, pontemque Bovinarum tranſiens, ad duo milliaria vel circà ab exercitu Regis Angliæ tentoria fixit; ibique inter duos Reges, diſcurrentibus internunciis tam ex parte ipſorum, quàm ex parte Summi Pontificis, de induciis dandis diù ferè per ſex hebdomadas tractatum eſt: quæ tandem de conſilio bonorum virorum, ad procurationem maximè nobilis & religioſæ dominæ veteris Comitiſſæ de Hanoniâ, Franciæ Regis ſororis, Comitis Hanoniæ matris, adminiſtrantibus prudentibus Joanne Rege Boëmiæ & Comite Lucentiſburgi, Arnulfo Leodienſi Epiſcopo, Radulfo Duce Lotharingiæ, Aymone Comite Sabaudiæ, Joanne Comite de Armeniaco de voluntate & conſenſu utriuſque Regis à die viceſima Septembris uſque ad ſequens feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ proximè venientes, & uſque ad ortum ſolis die ſequenti in modum qui ſequitur conceſſæ ſunt.

Omnibus præſentes litteras inſpecturis Joannes per Dei gratiam Rex Boemiæ & Comes Lucentiſburgi, Arnulfus Epiſcopus Leodienſis, Radulfus Dux Lotharingiæ, Aymo Comes Sabaudiæ, Joannes Comes de Armeniaco, ſalutem & notitiam veritatis. Omnibus notum facimus quòd ad dandas vel concedendas treugas ſeu inducias inter Altos & Potentes Principes duos Reges Franciæ & Angliæ, pro ipſis & pro adjutoribus ſuis ac confœderatis, ſive ſint Principes Prælati vel Barones, aliæ gentes cujuſcumque conditionis ſint Eccleſiaſticæ vel ſæcu-

lages, quas dictas treugas ſeu inducias alti homines ac potentes Dux Brabantiæ, Dux de Gueldris, Marchiſius de Jullers ac dominus de Hanoniâ & dominus Bellimontis ex unâ parte, & nos prædicti Milites ex alterâ parte, per poteſtatem nobis & aliis prænominatis datam per prædictos Reges conceſſimus, pacto firmavimus, & quilibet noſtrum per fidem ſuam poſitâ manu in alterâ affidavimus ex parte dictorum Regum coadjutorum & confœderatorum ſuorum qualeſcumque ſit, quilibet de parte ſuâ ab hodiernâ die uſque ad diem Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ proximè venientis, & per diem totam integram uſque ad diem ſequentem in ortu Solis. Et hoc fuit tractatum, conceſſum, pacto firmatum, concordatum & affirmatum per conſilium prædictorum Regum, & per nos in modum & formam quæ ſequitur: Primò quòd durantibus dictis treugis nulla novitas, nullum malum ſive gravamen fiet ab illâ parte ſuper alteram in præjudicium dictarum treugarum ſeu induciarum. Item concordatum eſt, quòd dicti domini, coadjutores & confœderati ipſorum quicumque ſint, in tali poſſeſſione & ſaiſina ſicut die hodiernâ ſunt, de omnibus bonis, terris & poſſeſſionibus quas modo tenent & acquiſierunt quolibet modo durantibus dictis treugis remanebunt. Item concordatum eſt quòd durantibus dictis treugis dicti domini, coadjutores & confœderati quicumque ſint illi, poterunt pacificè ire de terra ad terram, & omnes mercatores cum mercimoniis ipſorum, necnon & omnes perſonæ, & omnia bona, & omnes providentiæ tam per terram quàm per mare & aquam ire & venire liberè, ſicut facere ſolebant temporibus ante exercitus Regum prædictorum; ſolvendo tamen pedagia, rotagia, cum conſuetudinibus antiquitùs aſſuetis, exceptis bannitis dictorum Regum, vel aliquibus ipſorum Regum bannitis pro aliquo forefacto quam pro guerrâ Regum prædictorum; ſed Barones de Vaſconiâ ac de Ducatu Aquitaniæ cum aliis perſonis quæ ſunt de Vaſconiâ, ac de Ducatu eodem ſunt banniti vel aliter, in prædictis treugis comprehendentur, ac de uno Regno poterunt ad aliud Regnum ſecurè, durantibus treugis prædictis ire & venire.

Item concordatum eſt quòd prædicti duo Reges non poterunt procurare nec procurari facere per ipſos nec per alios, quòd aliqua novitas ſeu gravamen fiant per Curiam Romanam, vel per alias perſonas Eccleſiaſticas qualeſcumque ſint illæ, ſuper aliquo modo dictorum Regum coadjutorum & confœderatorum ipſorum, nec per terras ipſorum vel ſubditorum eorumdem occaſione dictæ terræ, vel pro aliâ cauſâ, ſeu etiam pro aliquo ſervitio impenſo ipſis confœderatis, vel eorum coadjutoribus Regibus ſæpedictis vel civibus ipſorum & ſi Pater Sanctus Summus Pontifex vel aliqua alia perſona hoc vellet facere, dicti duo Reges hoc impedirent ſine ingenio vel malitia durantibus dictis treugis. Item ſciendum eſt quòd dictæ treugæ ſunt proclamatæ in duobus exercitibus Regum prædictorum, & tenentur eas cuſtodire & ſervare omnes tam præſentes quàm abſentes, qui hoc ſcire poterunt aut debebunt. Item concordatum eſt quòd viginti dies ab hodiernâ die computando, quilibet dictorum Regum in Vaſconiâ & in Ducatu Aquitaniæ in terris quas nunc tenent & poſſident, facient dictas treugas proclamari ad iſtum finem, ut pro ſcitis & notoriis habeantur.

Item concordatum eſt quòd ſi per aliquem dictorum Regum per gentes ſuas ſeu confœderatos vel adjutores ipſorum aliquæ obſidiones poſitæ ſunt in Vaſconiâ & in Ducatu Aquitaniæ, ſeu aliquibus inſulis maris in Guerniſiaco vel alibi, omnes iſtæ obſidiones ſolventur prædictis treugis ad notitiam obſidentium devenientibus, & quatuordecim perſonæ, ſeptem per quemlibet dictorum Regum intrabunt in villis, caſtris ſeu fortalitiis obſeſſis ex tunc, & ponentur numero & quantitate victualium & perſonarum in quali invenientur per dictas quatuordecim perſonas ſupradictas. Item concordatum eſt quòd banniti & fugitivi de terrâ Flandriæ, qui ſunt & fuerunt de parte Regis Franciæ, non poterunt in Flandriam dictis treugis durantibus intrare ſeu venire; & ſi ita eſſet quòd aliqui prædictorum irent contrà treugas infrà Regnum, fieret eis de juſtitia: & omnia bona quæ haberent in terrâ Flandriæ, eſſent confiſcata. Item concordatum eſt quòd debita apud Attrebatum, Creſpinetis ſeu aliis quibuſcumque, non repetentur nec exequentur durantibus dictis treugis. Item concordatum eſt quòd omnes captivi ſeu priſionarii in iſta guerrâ, durantibus dictis treugis relaxabuntur à priſionibus ſuis, ad eas per fidem ſuam & juramentum ſuum quilibet revertendo, niſi ita eſſet quòd eſſent redempti ante datam treugam iſtarum præſentium, ſalvo etiam quòd dicti priſionarii revertentur ad priſiones ſuas per fidem ſuam & juramentum deficientibus dictis treugis: & ſi contingeret quòd aliquis priſionarius eſſet rebellis ad priſionem ſuam revertendi, dominus ſub quo eſſet, cogeret eum ad hoc faciendum indilatè.

Item ordinatum eſt, quòd omnia levata qualiacumque ſint & qualitercumque ſint ante dictas treugas tempore guerræ, ſive ſint de bonis ſpiritualibus vel aliter, remanebunt levata: ſine hoc quòd aliquis teneatur ad reſtitutionem durantibus dictis treugis. Item concordatum eſt quòd ex nunc treugæ capiuntur inter Anglicos & Scotos, dominos eorum, coadjutores & confœderatos eorum ſuper ſufferentiam guerræ quam habent inter ipſos, uſque ad Nativitatem beati Joannis Baptiſtæ, duraturæ, & quòd certæ perſonæ ſint deputatæ per prædictas partes ad conveniendum ad certam diem & ad certum locum in confiniis Angliæ & Scotiæ ad dictas treugas confirmandas ſub tali conditione, ſicut aliàs conſuetum eſt in partibus illis, ita quòd durantibus dictis treugis Franci nec dominus eorum in aliquo non fortificarent eos nec in gentibus nec in armis, & in caſu quòd gentes Scotiæ & dominus eorum dictis treugis non vellent aſſentire, vel eas vellent infringere, tunc Franci nec dominus eorum non fortificarent eos durantibus dictis treugis. Item concordatum eſt quòd iſtæ prædictæ treugæ erunt notificatæ in partibus Angliæ & Scotiæ infrà viginti quinque dies poſt datam præſentium litterarum. Item concordatum eſt quòd in iſtis treugis comprehenduntur Hiſpani, Caſtellani, Januenſes & Provinciales, Epiſcopus cum Capitulo Cameracenſi, & Caſtellum Cameracenſe cum omnibus Cameracenſibus, dominus de Labret, Vicecomes Fronſaci, Gaſto de Inſulâ, dominus de Treubon, dominus Joannes de Vervinno, dominus de Royâ. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras noſtris ſigillis ſigillavimus, factas, concordatas & datas in Eccleſiâ de Eſpechin die Lunæ 22. Septembris, anno Domini milleſimo triceſimo quadrageſimo. 1342

Hoc etiam anno Rex Hiſpaniæ & Rex Portugaliæ contrà Sarracenos feliciter pugnaverunt, & ex ipſis Sarracenis circà centum quinquaginta millia interfecerunt. Hoc anno Rex Scotiæ David cum

uxore ſuâ Regis Angliæ ſorore, qui diù Regis Angliæ timore ad Regem Franciæ exulaverant, & in caſtro Gaillardi morati fuerant, ad Regnum proprium ſunt reverſi.

CONTINUATIO ALTERA Chronici Guillelmi de Nangis.

SI quis ad memoriam reducere voluerit magnam partem eventuum ſatis mirandorum ab anno Domini 1340. & deinceps, legat præſentem ſcripturam quam ego Frater quondam per hos aſpices, prout in parte vidi & audivi, ſub brevibus memoriæ commendavi. Imprimis ad manus meas pervenerunt quaſi prophetiæ ignotæ, ſed quid in parte ſignificarent ignoratur, utrùm autem veritatem dicant vel aliud non dico, ſed arbitrio legentium relinquatur. Sacerdos quidam diœceſis Turonenſis anno Domini 1309. liberatus de manibus Sarracenorum, qui ipſum captivum detinuerant per ſpatium tredecim annorum & trium menſium, celebrat Miſſam ſuam in Bethleem ubi Dominus fuit natus, & dum eſſet in Secretum Miſſæ ſuæ & oraret pro populo Chriſtiano, apparuerunt litteræ aureæ coram conſcriptæ per hunc modum: *Anno Domini 315. die decimâ quintâ menſis Martii incipiet tanta fames, quòd populus humilium certabit & curret contrà potentes ſæculi & divites. Item Corona Pugilis potentiſſimi corruet poſtea ſatis citò. Item flores & rami ejus quaſſabuntur ſeu frangentur. Item una nobilis & libera civitas à ſervis occupabitur & capietur. Item extranei ibidem trahent moram. Item Eccleſia cancellabit & genus ſancti Petri. Item ſanguis multorum fundetur ſuper terram. Item una crux rubea exaudietur & elevabitur; ideò vos boni Chriſtiani vigilate.* Hæc ſunt verba hujus viſionis, ſed quid ſignificent veraciter ignoratur.

Ætas auctoris hoc anno. Sciendum eſt quòd famem illam quam prædixit magnam & prævalidam, eodem anno milleſimo trecenteſimo decimo quinto vidi inchoatam dum eram ætatis ſeptem vel octo annorum, quæ adeo fuit gravis & dura in Franciâ, quòd maxima pars hominum fame & penuriâ interiit; & duravit fames illa per duos annos & ampliùs, nam anno XV. inchoavit & anno XVIII. ceſſavit; & ſicut fuerat cariſtia magna bladorum, ita Deo diſponente quaſi inopinatè rediit abundantia, & ceſſavit cariſtia ſupradicta; ſed & mulieres quàm ſolito abundantiùs concipiebant, & prolem gignebant elegantem. De aliis enim punctis dictæ viſionis ſi quæ poſtea ex eis evenerunt, poſtea apparebit.

Alia autem prophetia talis magis eſt obſcura. *Filius regnans in meliori parte mundi movebitur contrà ſemen leonis, & ſtabit in agro inter ſpinas regionis: tunc filius hominis veniet ferens feras in brachio, cujus Regnum eſt in terrâ lunæ, cum magno exercitu tranſibit & ingredietur in terrâ leonis carentis auxilio, quia beſtiæ regionis ſuæ carnem ſuam dilaceraverunt. Illo anno veniet aquilâ à parte Orientali alis extenſis ſub dolo cum magnâ multitudine pullorum ſuorum in adjutorium filii hominis: illo anno caſtra deſtruentur, terror magnus erit in populo, & in quâdam parte leonis erit lilium; inter plures Reges in illâ die erit ſanguinis diluvium, & lilium perdet coronam ſuam, de quâ poſtea filius hominis incoronabitur; per quatuor annos ſequentes fient in mundo prælia inter fidem tenentes, major pars mundi deſtruetur, caput mundi ad terram erit declinatum; ſed filius hominis cum aquilâ prævalebit; tunc erit pax in toto orbe terrarum & copia fructuum, tunc filius hominis admirabile ſignum tranſibit ad terram promiſſionis, quia omnia prima cauſa promiſſa tunc permanebunt impleta.* Iſta ſunt verba hujus prophetiæ, quam ut fertur, fecit Magiſter Joannes de Muis, qui temporibus ſuis fuit magnus Aſtronomus, quid autem ſignificet ego & multi alii ignoramus. Alteram autem prophetiam magis claram loco ſuo ſubſcribendam, inferiùs benè poſt ſuperaddam. Nunc ad aliquos mirandos eventus & fortuitos ſed non ad omnes qui in Regno Franciæ, & ad pauca quæ alibi evenerunt circà annum Domini 1340. & deinceps ſicut vidi & audivi, veraciter declarandos venio ut promiſi.

Circà igitur annum Domini 1340. viſa fuit ſtella cometa in iſtis partibus Gallicanis versùs partes meridionales, ſeu inter meridionalem plagam & occidentalem, mittens caudam ſuam & radios ad partem orientalem & aquilonarem; quæ quidem ſtella præſagium fuit futurarum tribulationum in Regno, ut creditur, & bellorum. Nam circà idem tempus regnante in Franciâ domino Philippo de Valeſio, qui jam regnaverat per duodecim annos, qui erat filius domini Caroli de Valeſio, quondam Comitis Andegaviæ, qui fuerat frater Philippi Regis Pulcri. Eduardus Rex Angliæ opinionem acceperat quòd deberet regnare in Franciâ & nullus alius, & hoc ratione matris ſuæ Iſabellis, quæ fuerat filia dicti Philippi Regis Pulcri; quia nullus heres maſculus erat propinquior, ut dicebat, & ob hoc ante hos annos diffidaverat dictus Rex Angliæ dictum Regem Franciæ Philippum de Valeſio, licet tamen ſibi dudum feciſſet homagium de terris quas à dicto Rege in Galliâ tenuerat & tenebat; & ideo diſpoſuit movere guerram contrà dictum Regem Francorum Philippum, & transfretare ad partes Gallicanas, & hoc de conſilio domini Roberti de Arteſio, & Guillermi Comitis Hanoniæ, cujus filiam deſponſaverat dictus Rex Angliæ Eduardus. Igitur in illis diebus, factis per dictum Regem Angliæ magnis confœderationibus cum Joanne Duce Brabantiæ, & cum prædicto Guillermo Comite Hanoniæ, & cum multis Alemannis, ac etiam cum gente Flandriæ, quæ dictum Ludovicum Comitem ſuum à Flandriâ expulerat illis temporibus, & quemdam burgenſem de Gandavis nomine Jacobum de Artevellâ eloquentem valde ſibi in Rectorem monſtruosè præfecerat: dictus Rex Eduardus cum magnâ gente armorum in mare ut transfretaret ad Franciam, ſe poſuit. Quod ſentiens Philippus Rex Francorum, ad reſiſtendum ne applicaret ad portum, Joannem dictum Behucher quemdam burgenſem Turoniæ vel Cenomaniæ per mare cum magnâ multitudine navium & hominum bellatorum ſibi obviam miſit, & navali bello inito ante Scluſam in Flandriâ versùs Catat dictus Behucher, qui ſtrenuè ſe habuit, cum ſuis ab Anglicis devictus eſt & occiſus, Flammingis adhuc adjuvantibus dictum Regem Anglorum, quampluribus tamen de Anglicis nobilibus & aliis à dictis Gallis interfectis; & tunc Rex Angliæ ad Scluſam & ultrà per mare tranſiens, venit uſque Antuerpiam in Ducatu Brabantino. Temporibus autem iſtis videns Rex Francorum Philippus Flammingos rebellantes contrà ſuum Comitem, ſupplicavit Eccleſiæ ut in partibus Flandriæ interdictum poneretur, & ſic factum eſt; quod quidem interdictum à toto Clero fideliter & obedienter non ſine magno periculo eſt obſervatum, non tamen, ut dixi, ſine magno periculo, quia ille Jacobus qui tunc in totâ terra Flandriæ tyrannicè præſidebat, Clerum interdictum obſervantem interficere molitus eſt, ſed Deus

qui ſuorum eſt cuſtos obedientium, non permiſit. Rex verò Angliæ cum ſuo exercitu per Brabantiam veniens ad partes Theraſſiæ, per Hanoniam tranſiens versùs Guiſiam applicuit, totam terram Gallicanam deprædando, cremando & vaſtando. Quod audiens Rex Francorum Philippus, ſibi cum maximâ multitudine armatorum tam de Aquitaniâ quàm de Britanniâ & aliis diverſis Regni partibus obviàm perrexit uſque apud Byron foſſam in Theraſſiâ prope Guiſiam, ſed non pugnaverunt, quinimò treugis datis Rex Angliæ per Flandriam ad partes ſuas remeavit, & Rex Franciæ cum ſuis ad partes Pariſienſes reverſus eſt. Non multum poſt verò temporis Rex Angliæ Eduardus adhuc citrà mare veniens, per Flammingos iterum receptus eſt, & de conſilio ipſorum ſe Regem Franciæ & Angliæ vocari fecit, arma ſua ſive ſigna armorum per quarteria dividens, ſcilicet ſigna Angliæ & Franciæ in ſcuto & aliis ponens novum dominium deſignando; & dum eſſet in Gandaviâ trahens moram, uxor ſua quæ cum eo de Angliâ prægnans advenerat peperit filium, quem de ſacris fontibus levatum ut Leo vocaretur ordinavit. Sic igitur nomen Regis Franciæ & arma, ſcilicet cum ſuis permiſta uſurpavit tunc temporis & accepit, quod non modicum ſcandalum & indignationem Regi Franciæ & multis aliis tam viris Eccleſiaſticis quàm cæteris generavit, & tunc à Ludovico Duce Bavariæ qui tunc temporis Imperium contrà voluntatem Eccleſiæ uſurpavit, & ob hoc excommunicatus & Schiſmaticus reputatus, impetravit dictus Rex Angliæ ut eſſet ejus Vicarius in partibus Hanonienſibus & Cameracenſibus; quo conceſſo venit per Hanoniam volens invadere civitatem Cameracenſem, pro eo quod Epiſcopus & cives ferebant auxilium Regi Francorum ſeu juvamen, qui quidem Cameracenſes multa mala à dicto Rege Angliæ & Hanonienſibus eos ſuſtinentibus eis viriliter reſtiterunt, & tunc domini Cardinales, qui à domno Papa in Franciam miſſi fuerant, pro pace componendâ treugas inter Reges poſuerunt, & ſic Rex Angliæ ad Flandriam remeavit, ubi ſtetit per magnum tempus, cogitans Regnum Francorum invadere, quod & fecit poſtea, ut dicetur: ſed prius dicemus de aliquibus aliis accidentibus, quæ temporibus iſtis in diverſis partibus acciderunt.

In temporibus autem iſtis incœperunt homines & ſpecialiter Nobiles, ut puta nobiles ſcutiferi & eorum ſequaces ſicut aliqui burgenſes, & quaſi omnes ſervientes ſeipſos in robis & habitu deformare, nam geſtare cœperunt robas curtas, & ita breves, quòd quaſi eorum nates & pudenda confuſibiliter apparerent, quæ fuit res in populo ſatis mirabilis, quia antea honeſtiùs inceſſerant; barbas longas omnes viri ut in pluribus, nutrire cœperunt. Illum autem modum quaſi omnes exceptis illis qui erant de ſanguine Regio in Francis, receperunt, qui quidem modus deriſionem in communi plebe non modicam generavit. Ea tunc namque fuerunt tales multi ad fugiendùm coram inimicis magis apti, prout eventus pluries comprobavit. Eodem anno Philippus de Valeſio ſororem ſuam, quam dominus Robertus de Artelio duxerat in uxorem, tenuit in carceribus cum ſuis liberis propter dictum dominum Robertum, qui bannitus erat de Franciâ & fugerat in Angliam, ſtans ibi cum Rege Angliæ & aſſiſtens in omnibus guerris ſuis contrà Regem ſupradictum Francorum.

1341. Anno autem ſequenti, ſcilicet anno Domini 1341. obiit Princeps inclytus videlicet Dux Britanniæ Joannes ſecundus filius Ducis Arturi, qui habebat in uxorem dominam Joannem de Sabaudiâ, & ſepultus eſt in Plameluo in Britanniâ, in Monaſterio Fratrum Beatæ MARIÆ in Carmelo, juxtà avum ſuum Joannem Mauclare Ducem, primum fundatorem dicti loci, qui fuit progenitor Arturi ſupradicti. Obiit autem Dux Joannes ſine liberis, quapropter poſtea fuit orta gravis & doloroſa guerra in partibus Britanniæ propter Ducatum ſupradictum; de quâ guerra & per quam pluſquàm triginta millia hominum [obierùnt, & quampiurima mala] poſtea in iſtis partibus evenerunt. Nam dictus Dux fratrem habebat Comitem Montis-fortis in Franciâ, qui ſuperveniens voluit ſe facere Ducem Britanniæ loco fratris ſui jam defuncti. Ex altera parte ſupererat quædam domina Joanna nomine, filia alterius fratris iſtorum duorum, qui fuerat antiquior illo Comite Joanne, ſed mortuus fuerat ante Ducem Joannem; & illam filiam duxerat Carolus filius Comitis Bleſenſis in uxorem, qui dicebat Ducatum ratione dictæ filiæ quæ erat ejus uxor, ſibi deberi, quia filia illa tenebat locum patris ſui licet defunctus eſſet. Ex hac autem controverſiâ fuit orta diſſenſio inter eos, & tandem venientes ad Judicium Regis Franciæ Philippi in Parlamento Pariſius, auditis rationibus & allegationibus partiû & viſis conſuetudinibus Britanniæ, adjudicata fuit terra & Ducatus debere dictæ filiæ & Carolo ejus marito, & non Joanni Comiti Montis-fortis: quod videns dictus Comes, clam de Pariſius receſſit nec judicatum tenuit, ſed ad civitatem *Nantes* pergens, cum civibus & aliis villis per aliquam partem Britanniæ confœderationes faciens rebellare diſpoſuit, & terram obtinere credidit vi armorum, mittens uxorem ſuam Joannam ſororem Ludovici Comitis Flandriæ in Angliam cum unico filio quem habebat, Joannem nomine, ut Rege Angliæ qui inimicus erat Regis Franciæ, finaliter tueretur. Videns autem Rex Franciæ Philippus rebellionem dicti Comitis, miſit contrà eum ad partes Britanniæ dominum Joannem de Franciâ Ducem Normanniæ primogenitum ſuum, cum magnâ multitudine armatorum; qui veniens cum gente ſuâ ad caſtrum quod dicitur *Chantocraux*, locum fortiſſimum ſupra fluvium Ligeris in introitu Britanniæ, cepit dictum caſtrum vi armorum, & burgum totum concremavit; & inde propugnavit civitatem Nanatenſem. Quod ſentientes cives Nanatenſes & timentes valde, claves portaverunt dicto domino Joanni Duci Normanniæ, reddentes ei civitatem, & promittentes ei obedientiam obſervare CAROLO de Bleſis & ejus uxori tamquam Duci Britanniæ. Comes autem Montis-fortis qui receſſerat ad inferiores partes Britanniæ, hoc audiens receſſit poſt uxorem ſuam ad Angliam, volens habere auxilium à Rege Angliæ pro Ducatu Britanniæ contrà Carolum de Bleſis & ejus uxorem recuperando quando poſſet. Habebat enim magnam partem Britanniæ pro ſe, & aliquos Barones Britanniæ, ſe non omnes: nam dominus Carolus de Bleſis plures pro parte ſuâ de Nobilibus obtinebat. Sic igitur villa Nanatenſis Duci Normanniæ reddita, Dux pacificè dictam civitatem Nanatenſem intravit, pacificèque receſſit, & cives Nanatenſes dictum Carolum & ejus uxorem in ſuum dominum atque ſuum Ducem unanimiter receperunt. Sed non ſic poſtea negotia in pace permanſerunt, quinimò multa mala & magna guerra ſatis citò exorta ſunt, ut inferiùs deſcribetur.

Temporibus illis obiit GUILLELMUS Comes Hannoniæ pater Reginæ Angliæ, & pater uxoris Ludovici Ducis Bavariæ, qui Ludovicus pro Imperatore ſe gerebat. Hic Guillermus multum contrarius erat Regi & Regno Franciæ, fovens partem Regis Angliæ propter Reginam Angliæ filiam ſuam, & tamen habebat ſororem Regis Franciæ in uxorem, quæ ſancta domina erat & devota ut apparuit; nam videns quòd poſt mortem viri ſui mala moleſcebao

atque guerræ, & quòd filius ſuus juvenis Guillermus Comes Hanoniæ, erat contrà Regem Franciæ fratrem ſuum, ſicut fuerat pater ejus; dolens de hoc, nec valens apponere remedium ut optabat, effecta eſt Monialis in Abbatiâ de Fontenellis juxtà Valentianas, ordinis Ciſtercienſis, ubi quantæ devotionis & ſanctitatis ibidem floruerit ſciunt ſorores dicti loci. Illis autem diebus regebat ſanctam Matrem Eccleſiam dominus Papa XII. BENEDICTUS, Ordinis Ciſtercienſis. Nunc ad geſta de Regibus Franciæ & Angliæ, & de eorum guerra de cætero dicendum eſt.

1341. Eodem anno 1341. Eduardus Rex Angliæ confœderatus cum Duce Brabantiæ Joanne, ſicut aliàs cum Jacobo de Artevellâ, qui Flammingis, ut dictum eſt, monſtruosè & tyrannicè præſidebat, & cum Alemannis multis civitatem Tornacenſem cum magnâ copiâ armaturum obſeſſit, exiſtentibus Flammingis in obſidione prædictâ versùs partes Flandrenſes, Duce Brabantiæ cum ſuis versùs partes ſuas, Comite Hannoniæ Guillermo juvene versùs partes Hanonienſes, & Rege Angliæ cum ſuis Anglicis & Alemannis versùs partes Iulularom & S. Audomari; & durante dictâ obſidione dicta patria Tornacenſis multa gravia paſſa fuit: nam inimici prædictam patriam devaſtaverunt, & Comes Hannoniæ unà cum illis de Valenchis, villam de ſancto Amando in Pabula ad tres leucas de Valenchis ſitam, totam unà cum Monaſterio ceperunt, cremaverunt ac etiam ſpoliaverunt, & multas alias villas adjacentes. Audiens autem Rex Franciæ Philippus Regem Angliæ obſidere civitatem Tornacenſem, & ſuos cum Hanonienſibus patriam Franciæ eis vicinam devaſtare, mittit ad partes Hannoniæ filium ſuum primogenitum Joannem Ducem Normanniæ, ut patriam Franciæ ab inimicis defenſaret; qui videns patriam Franciæ circà Hannoniam ab Hannonienſibus ita devaſtatam, terram eorum ſimiliter devaſtavit in parte; unde Appram cremavit & multas alias villas in confinio, etiam uſque ad portas Valentianas: quo facto ad Regem patrem ſuum eſt reverſus. Rex verò Philippus appropinquans ad partes Turnacenſes, Attrebatum cum magna gente acceſſit, & habitis multis tractatibus cum Rege Angliæ & cum Flammingis, ordinatum fuit quòd Rex Franciæ interdictum quod procuraverat apponi in Flandriâ, faceret amoveri, & ipſi omnes de obſidione Tornacenſi recederent. Ad quod faciendum Rex Franciæ conſentiens, interdictum quantum in ſe fuit amoveri fecit, quod maximum gaudium in Flandriâ generavit, & per hoc Flammingi ab obſidione receſſerunt, & ſimiliter Rex Angliæ & cæteri inimici; & civitas Tornacenſis, quæ jam penuriam victualium habere inchoabat, fuit ab omni periculo liberata, & Flammingi cantum Eccleſiaſticum & organa reſumſerunt. Inconſultâ tamen de hac re Romanâ Eccleſiâ, à quâ omnis pœnitentia & omnis gratia atque relaxatio derivatur, unde ipſam reſtitutionem ſic ſine ſancta Matre Eccleſia factam non approbavit ipſa dicta Eccleſia, niſi uſque ad magna tempora ſequentia, videlicet uſque ad tempora Papæ Innocentii VI. qui ad eorum humilem petitionem dictum interdictum approbando totaliter relaxavit, & obnoxios abſolvi miſericorditer mandavit, mortuo jam eorum Capitaneo Jacobo de Artevallâ & occiſo per ſuos, qui ei diù fuerant in rebellionibus contrà ſuum Comitem aliquando aſſiſtentes.

1342. Poſt hæc anno Domini 1342. obiit domnus Papa Benedictus XII. & domnus Petrus Rogerii Cardinalis Monachus eſt in Papatu conſecratus, & CLEMENS VI. eſt vocatus, Doctor in Sacrâ Theologiâ, natione Lemovicenſis, dilectus & benignus; fuerat enim ante Cardinalatum Archiepiſcopus Rothomagenſis. Eodem anno Rex Angliæ Eduardus ſupradictus à Comite Montis-fortis, de quo ſupradixi, ut ad terram ſuam ſcilicet Ducatum Britanniæ acquirendum adjuvaret requiſitus eſt; qui quidem Rex Angliæ ei annuens, ad Britannicas partes per maria navigavit, & magnam partem obtinuit vi armorum, ut puta, civitatem Nannetenſem & alia caſtra multa uſque ad Malumſtrictum incluſivè. Quod audiens Rex Franciæ, contrà ipſum ad Britanniam defendendam celeriter ſe paravit, & veniens uſque Planelium ubi Dux Joannes defunctus ſepultus, cum dicto Rege Angliæ ſe obtulit pugnaturum, ſed ibi fuerunt duo Cardinales miſſi per Dominum Papam, qui de conſenſu utriuſque treugas per duos annos inter eos poſuerunt ſub hoc pacto, quòd civitas Nannetenſis in manu Eccleſiæ reverteret uſquedum de pace bonâ inter ipſos eſſet finaliter ordinatum, & Rex Angliæ illa alia loca quæ ceperat in manu ſua teneret, donec ordinatum eſſet cui terra deberetur, & ſic taliter treugis datis ambo Reges ad propria redierunt; ſic tamen quòd Rex Angliæ pro parte ſuâ cuſtodem dimiſit Thomam *d'Agorne* Militem ſtrenuum & nobilem valde, & Rex Franciæ dimiſit Carolum de Bleſis pro aliâ parte, cui tota terra ratione uxoris ſuæ meritò ſubjacebat. Eodem autem tempore Comes Montis-fortis, pro quo Rex Angliæ certaverat, in partibus Britannicis obiit habens unicum filium nomine Joannem in Anglia, & ſic pars ejus debilitata magis fuit.

Anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſi- 1344.
mo quarto ſiluit ſatis terra, ſed anno 1345. accidit 1345.
quòd dominus Carolus de Bleſiis Dux Britanniæ ſupradictus, iniit bellum apud Ruppam de *Nant*, in Britannia profunda contrà Thomam *d'Agorne*, qui poſitus erat in Britanniâ pro parte Regis Angliæ, qui inſtabat pro Comite Montis-fortis, ut dictum eſt, vel ſaltem pro ejus filio, qui quidem filius erat in Angliâ cum matre ſuâ adhuc puer & juvenis: unde in dicto conflictu ſic evenit quòd multis ex utrâque parte interfectis, & potiſſimè quam pluribus Baronibus, Militibus & aliis de partibus Britanniæ, Carolus Dux ab Anglicis eſt devictus & captus, & tandem in Angliam ductus eſt priſonarius & captivus, ſed poſt-modum ad duram & magnam redemptionem poſitus, ad partes Britannicas eſt reverſus, manentibus liberis ſuis in hoſtagione apud Angliam donec de redemptione ſuâ pecuniariâ eſſet Regi Angliæ plenariè ſatisfactum. Interim autem remanſit tota Britannia multum deſolata atque læſa; nam Anglici poſtea dictam civitatem Nanetenſem in manu ſuâ receperunt, dominium occupantes, & multas alias villas atque caſtra poſtmodum ceperunt, cremaverunt, patriam in locis plurimis devaſtantes, ſicut Plamelium & alia plura loca de quibus ſuperſedeo quoad præſens. Multa etiam fuerunt in partibus illis bella particularia inter Gallicos miſſos illuc per dominum Philippum Regem Franciæ pro tuitione terræ Britanniæ, & inter Anglicos & alios Britones de parte eorum ibidem exiſtentes, in quibus bellis particularibus aliquando Anglici perdiderunt, ſicut in conflictu de Redope, ubi Thomas *d'Agorne* cum ſuis interiit, & ſicut in Plamelio ubi triginta de parte Gallicorum contrà triginta de parte Anglicorum inſimul concorditer pugnaverunt, ubi pars Anglicorum devicta eſt. E contrario etiam alios conflictus habuerunt ſicut apud *Maurrout*, ubi Guido de Nigellâ, dominus de Offemonte Mareſcallus Franciæ Miles probus & ſtrenuus, unà cum Roberto Muleti Seneſcallo Andegaviæ, cum multis aliis tam Gallicis Britonibus quàm Normannis qui in prælio ceciderunt.

Eodem anno 1345. Guillermus juvenis Comes de 1345.

Hanoniâ ad Friſones cum magnâ multitudine Baronum & Militum de partibus Hanoniæ debellandos n,vigio transfretavit, volens eos ſubjugare totaliter & domare, ſed non ſicut crediderat actum fuit; nam dum de navi deſcendiſſet ad eos, nondum adhuc totâ gente ſuâ transfretatâ Friſones armatos quaſi in littore obvios habuit, qui contrà ipſum & contrà plures Nobiles debellantes, dictum Comitem Hanoniæ cum quampluribus Militibus & aliis de gente ſuâ celeriter occiderunt: quod videntes qui prædictum Comitem navigio ſequebantur, feſtinanter ad propria ſicut venerant, ſunt reverſi, dominum ſuum Comitem mortuum, & alios in terra Friſonum in navibus dimittentes. Hic autem Comes ſicut fuerat in guerrâ pater ſuus contrarius Regi Franciæ pro Rege Angliæ, ita & ipſe, & tamen Rex Franciæ erat avunculus ſuus, ſed tamen, ut dicitur, incipiebat ad partem Regis Franciæ reverti, unde pius Rex Philippus avunculus ejus de morte quamplurimùm doluit, ſciens eum eſſe nobilem & magnanimum; & fuiſſet, ſi diu vixiſſet. Iſta autem quæ dicta ſunt initia ſunt mirandorum eventuum & malorum quæ poſtea deinceps, & in diverſis mundi partibus evenerunt, ſed plùs in Franciâ quàm alibi; ideo de his majorem partem prout vidi & audivi ſcire volentibus hic deſcribam; pleniorem & prolixiorem deſcriptionem & declarationem, aliis qui iſta geſta ſcribere voluerint relinquendo. Nolo autem aliud niſi tangere in groſſo geſta quæ ſequuntur, atque volo tempora eorum quæ temporibus meis vidi certiùs ſcribere & notare.

Quæ vidit Auctor deſcribit.

1346.

Igitur anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſexto, menſe Julii Eduardus Rex Angliæ qui ſe Regem Franciæ nominabat & arma Francorum cum ſuis jam permixerat, ſcilicet Lilia & Leopardos, qui etiam jam fuerat in Britanniâ pro Comite Montis-fortis contrà dominum Philippum de Valeſio Regem Francorum, & contrà dominum Carolum de Bleſio Ducem Britanniæ, ut ſatis ſuperiùs fuit dictum. Idem Eduardus Rex Angliæ anno prænotato defuncto jam diù prædicto Comite Montis fortis, & etiam domino Roberto de Arteſio mortuo, de cujus conſilio Rex Angliæ præfatus guerram contrà Francos inceperat, transfretavit ab Angliâ cum magnâ multitudine armatorum, & applicans ad partes Normanniæ, videlicet in partibus Neuſtriæ, capere voluit Cadomum, quod & fecit. Hoc autem ſentiens Rex Franciæ miſit contra eum virum potentem in armis, videlicet Comitem *d'Eu* qui erat Coneſtabilis Franciæ cum multis, Guillelmum *de Tancarvilla*, ſequens eos uſque ad Rothomagum. Veniens autem Rex Angliæ apud Cadomum, fixit tentoria prope villam, & quia villa Cadomi muros non habebat tunc temporis nec clauſuram, Anglici manu armatâ habentes Doctorem ſuum Godefridum de Harcuriâ, qui bannitus antea fuerat de Franciâ, Miles ſtrenuus in armis & aſtutus, villam Cadomi intraverunt cum impetu ut eam deprædarentur & vaſtarent. Illi autem de villâ cum dicto Coneſtabili & Camerlingo, cum aliis Nobilibus quos habebat eis viriliter reſtiterunt, pugnantes contrà eos in medio dictæ villæ, videlicet juxtà pontem & ſuprà ante Eccleſiam ſancti Petri, in quo ponte eſt nunc ædificatum caſtrum valde pulcrum. Pugnantibus autem illis multi ex utraque parte ceciderunt, tandem Anglicis exiſtentibus potentioribus pro eo quod ſibi invicem ſuccedebant, & de campis ubi Rex Angliæ versùs Monaſterium Monialium tentoria fixerat, ſucceſſivè ad ſibi ſuccurrendum ad prælium mutuò accurrebant, Cadomenſes in bello ceciderunt, ita quòd Coneſtabilis & Camerlingus capti fuerunt ab Anglicis, & ducti ad Angliam. Rex verò Angliæ cepit villam & ſpoliavit eam, & magnam partem vaſtabit & cremavit, & inde recedens multos viros & mulieres ſecum captivos duxit, caſtrum tamen quod eſt fortiſſimum non cepie, quia nun potuit. Deinde dictus Rex Angliæ à Cadomo recedens, versùs Rothomagum dirigens greſſus ſuos, totam patriam vel majorem partem concremando & vaſtando, ſicut eſt *Cronchart* & aliæ villæ multæ, & iter ſuum facientes Anglici cum Rege ſuo per Monaſterium de Becco Helluini tranſierunt, ibique non nocuerunt niſi quòd victualia receperuot, & ſic per illas partes venientes juxtà Rothomagum, ubi Rex Francorum Philippus tunc temporis erat, in principio menſis Auguſti poſuerunt ignem in aliquibus domunculis juxtà Monaſterium beatæ MARIÆ de Prato, & ſtatim versùs Franciam recedentes ante Pontem-Archæ venerunt, & ſuburbia & ligna quæ erant in littore maris cremaverunt, & ſimili modo apud Vernonem fecerunt; & ſic ſemper procedentes per partem quæ eſt ſuprà flumen Sequanæ versùs Carnotum cremando & patriam miſerabiliter devaſtando, nemine eis reſiſtente niſi quando bonas villas invadebant, ut puta, Vernonem & Meullant, uſque Poiſſiacum pervenerunt. Rex autem Franciæ Philippus de Rothomago recedens, ad alteram partem Sequanæ eos celeriter inſequens Pariſius acceſſit, Rege Angliæ cum ſuis in Poiſſico manente: qui quidem Rex Angliæ veniens uſque ad villam Sancti Germani in Layâ, eam ſpoliavit, incendit & domum Regiam, quæ ibi eſt, & etiam alias villulas adjacentes ſicut eſt *Nantere*, Caroli-Venna, *Ruel*, & cætera uſque ad portum *de Nully*, quinimò etiam turrem quæ dicitur *Monjoye* cremaverunt, quam quidem turrem fecerat Rex Francorum non erat diù ſolemniter reparari. Omnes autem hos eventus ut in pluribus vidi ego qui hæc ſcripſi, & poterant videre illi de Pariſius qui ſuper turres aſcendebant; ſed hæc ſunt modica in comparatione futurorum. In primo autem exercitu Anglicorum erat Godefridus de Harcuriâ Normannus, Miles de Regno Franciæ qui de Regno fuerat exulatus.

Hæc verò eis agentibus nemo eis obviabat, ſed finem ſui receſſûs Rex Franciæ Philippus exſpectabat, unde in vigiliâ Aſſumptionis Beatæ Virginis dicti anni fuit dictum dicto domino Regi, quòd Rex Angliæ cum ſuis versùs partes Tornacenſes ire diſponebat; quod verbum credens Rex Francorum eſſe verum, ſtatim ad ſibi obviandum ſe viriliter diſpoſuit exiens de Pariſius, & veniens, apud Antoniacum ultrà Burgum Reginæ tentoria fixit, & dum ibi Regem Angliæ ut dicebatur tranſiturum expectaret Rex prædictus, pontem de Poiſſiaco reparari fecit, qui propter eum fractus fuerat, & pontem tranſiens cum ſuis apud Belluacum arripuit iter ſuum, Rege Franciæ illuſo in Antoniaco per duos ibidem dies exſpectante. In fine autem pontis de Poiſſiaco Rex Angliæ obviam habuit Communiam Ambianenſem ubi erant multi boni viri, qui Anglicos invadentes ſe viriliter portaverunt, ſed Anglici multo plures & cum ſagittis ſe defendentes & prævalentes omnes alios occiderunt; & ſic versùs Picardiam procedentes, patriam igne & gladio devaſtantes prope Belvacum tranſeuntes, non tamen intrantes, quia civitas clauſa erat, Monaſterium ſancti Luciani Monachorum nigrorum extrà muros tunc ſitum valde ſolemne, cum Eccleſiâ cremaverunt, & tranſeuntes ultrâ Piſas & caſtrum ceperunt, & venientes juxtà villam de Abbatis-villa, ad fluvium Sommæ dictum applicantes ad quemdam paſſum ubi aqua erat magis baſſa, in loco qui dicitur Albatanqua, Gallicè *Blanquetaque*, cum ſuis equis & neceſſariis liberè tranſierunt & ſine periculo

lo, domino Godemardo cum pluribus aliis armatis in alterâ parte, ut Anglicis reſiſteret exſpectante, ſed dictus Godemardus Miles Burgundus eos videns ſtrenuè tranſire, & cum magna multitudine, ipſos in littore non exſpectans mox cum ſuis revertens fugit & receſſit, & ſic Sommam fluvium liberè tranſeuntes per villam quæ *Crotoy* dicitur, quam cremaverunt. Tunc juxtà Creſſiacum in Pontivo quem etiam cremaverunt, tentoria ſua ſeu logiamenta & ſtationem facientes, ſe ibidem ſecuriùs poſuerunt, juxtà nemus exſpectantes ſi quis eos invadere voluiſſet. Rex autem Franciæ Philippus qui dictum Regem Angliæ exſpectabat in Antoniaco, audiens quòd ſic de Poiſſiaco receſſerat, & pontem reparatum, quod à Francis credebatur quaſi impoſſibile, tranſierat, deluſum ſe eſſe & proditum reputavit & doluit, & coadunato iterum exercitu maximo Nobilium & peditum ultra quàm credi poſſet cum multis Januenſibus baliſtariis, Regem Angliæ uſque apud Creſſiacum eſt celeriter inſequutus, habens ſecum in comitatu ſuo & exercitu Regem Boemiæ ſtrenuum valde & doctum in armis, cujus ſtrenuitatem probat effectus armorum & cordis magnanimitas; nam ex ambobus oculis cæcus erat atque ſenex, & tamen non propter hunc defectum reliquerat vim armorum. Hic habuit filium Carolum qui poſtea fuit Romanus Imperator, & ipſe etiam erat ibi præſens; ipſe etiam habebat filiam Bonam dictam, quam deſponſaverat dominus Joannes Dux Normanniæ primogenitus Regis Philippi nunc regnantis.

Igitur veniente Rege Francorum Philippo verſùs Creſſiacum cum ſuis, ubi Rex Angliæ jam aderat, præfatus dominus Rex Francorum cum ſuis Regem Angliæ in campali bello ibidem juxtà Creſſiacum in die ſancti Ludovici Regis anno ſupradicto ſcilicet
1346. 1346. audaci animo eſt aggreſſus, horâ nona jam tranſactâ, Anglicis ex oppoſito ad pugnandum cum ſagittariorũ ſuorum magna multitudine præparatis. Dum autem noſtri Gallici ſe ad pugnandum diſponerent, ecce ſubitò pluvia de cœlo deſcendit, aer totus qui antea clarus fuerat ſe turbavit, & pluvia de cælo cadens cordas baliſtarum Januenſium qui venerant pro Francis, ſic reſtrinxit, quòd ipſi quando trahere contrà Anglicos debuerunt baliſtas ſuas, ex cordarum madidatione, reſtrictione & breviatione tendere, proh dolor! minimè potuerunt. Non ſic autem de Sagittariis, arcubuſque Anglicorum, quia jam ante pluviam bellum exſpectantes citiùs arcus ſuos præparaverant, appoſitis in capitibus arcuum cordis ſuis, unde factum eſt ut appropinquantibus aciebus Gallicis adhuc nondum benè nec totaliter ordinati, ſed ut fertur à Rege nimiùm feſtinati, dixerunt baliſtariis ut contrà Anglicos ſtatim traherent de baliſtis, qui quidem baliſtarii trahere cœperunt, ſed cogentes cordas ad invicem, arcus aſcendere nullatenùs poterant, quia reſtrictæ fuerant pro pluviâ, ut dictum eſt, & ſic Januenſes baliſtarii nullum tractum fecerunt de baliſtis ſuis illâ horâ, qui tamen in aggreſſu belli more ſolito debuerant eſſe primi: quod videntes noſtri Gallici, & non advertentes cauſam dictam ſeu impedimentum prædictum, crediderunt quòd dicti baliſtarii doloſè ſe fingerent & trahere non curarent, eis imponentes quòd ad talem ſimulationem faciendam pecunias à parte alterâ recepiſſent, eos trucidare & interficere cœperunt, nullam eorum excuſationem recipere volentes, cum tamen ſe validis clamoribus excuſarent; quod videntes adverſarii qui priùs erant perterriti, audaciam receperunt, & tunc noſtros Gallicos minùs benè ordinatos fortiter invadentes cum ſuis gladiis, arcubus & ſagittis letaliter percuſſerunt in tantum, quòd in illo conflictu Gallici reſiſtere non valentes, maxima eorum multitudo ultrà quàm credi poſſet in dicto prælio ceciderunt, & qui evadere potuerunt velociter terga vertentes receſſerunt, & ſic campum perdentes, de parte Gallicorum ibidem mortui ſunt magnus numerus Nobilium & aliorum tam equitum quàm peditum, inter quos cecidit Rex Boemiæ, qui erat cæcus, de quo dictum eſt ſuprà: qui quidem ad prælium ſe faciens duci, tam ſuos quàm alios, quia non valens gladio feriebat. Cecidit etiam ibi Comes de Alençonio frater Regis, Comes Bleſenſis Regis nepos, Comes Flandriæ Ludovicus, qui a ſuis Flammingis per Jacobum de Artevella de Flandriâ expulſus fuerat, Comes Barrenſis, Comes de Harcuriâ, qui de dicto Comitatu fuit primus Comes; nam ante ipſum erant non Comites ſed Barones dicti. Cecidit etiam ibi Comes de Sanſerriâ, Dux Lotharingiæ, & alius Dux de quo non recolo: inter iſtos verò credendum eſt quòd multi alii perempti ſunt. De Anglicis verò plurimi, ſed non ſicut noſtri perierunt. Rex verò Philippus dolens illâ nocte Ambianis revertens, & poſt Pariſius, & Rex Angliæ victor recedens cum ſpoliis & multis equis & aliis divitiis juxtà Muſterolum tranſiens Stapulas cremavit; & ulteriùs procedens venit ante Caleſium, & ibidem in pratis verſùs Eccleſiam ſancti Petri, quæ erat tunc in pratis, prope Villam tentoria fixit, totam illam patriam occupans & devaſtans, volens villam Caleſienſem capere vi armorum vel aliter, quod & fecit.

Eodem anno 1346. dominus Joannes Dux Normanniæ primogenitus Regis Philippi, cum magnâ multitudine armatorum obſedit villam & caſtrum quod dicitur Aculeum in Vaſconiâ, ſed parum ibi profecit: ibidem obiit nobilis & inclytus princeps Philippus Dux Burgundiæ, non in bello ſed de infirmitate naturali. Audiens autem Dux Normanniæ quòd Rex Angliæ venerat & tranſierat ad partes Galliæ, dimiſit obſidionem Aculei, & in habitu Hoſpitalarii cum gente ſuâ reverſus in Franciam. Ex tunc & jam in Franciâ inceperant vigere talliæ multæ, gabellæ ſalis & impoſitiones pecuniariæ ſuper mercimonias; ſed illud non gravabat tantùm populum, ſicut manulevationes pecuniarum quæ fiebant. Tunc etiam & deinceps & antea ſuperſcindebantur floreni propter novas monetas quæ noviter fiebant, & ſuper quos inveniebantur aliæ monetæ quàm illæ quæ erant noviter factæ, ſine miſericordiâ ſcindebantur, & adhuc illi cujus erant tradebant ſalarium non voluntarium ſcindentibus pro labore, & tunc oportebat tales pecunias tradere campſoribus cum damno non modicæ quantitatis. Tunc ſimiliter fuit tanta & toties iterata mutatio monetarum, quòd populus communis de hoc & in hoc damnificatus nimiùm dolebat & gemebat. Illis etiam diebus levabat dominus Rex decimas Eccleſiarum de voluntate domini Papæ noſtri & Eccleſiæ Romanæ, & ſic infinitæ pecuniæ per diverſas cautelas levabantur, ſed re verâ quanto plures nummi in Francia per tales extorquebantur, tantò magis dominus Rex depauperabatur, & nulla proſperitas, imò omnia infortunia in regno, proh dolor! ſequebantur. Officiales ditabantur, Princeps depauperabatur, pecuniæ militibus multis & Nobilibus ut patriam & regnum juvarent & defenſarent contribuebantur, ſed omnia ad uſus inutiles ludorum, ad taxillos & alios indecentes jocos contumaciter exponebantur. 1346.

Anno domini 1347. Rex Eduardus prædictus ſedens ante Caleſium, multos inſultus villæ facit, ſed illi de villâ ab intrà ſe egregiè defenderunt per machinas & alia genera baliſtarum, quoſcumque etiam exeuntes quamplures de Anglicis trucidabant, & de ipſis triumphabãt. Rex autem Franciæ Philippus confortabat Caleſienſes, victualia eis per terrã vel per mare 1347

mittendo, quæ quidem victualia ſi ſufficienter habuiſſent, nunquam eos de Anglicis dubitare conveniſſet, ſed illi quibus pro eis proviſiones committebantur, illis ad propria commoda convertebant, ut dicebatur, Rege tamen Francorum & Conſilio ignorante. Videns autem Rex Franciæ, quòd Rex Angliæ ab illo loco obſidionem non dimitteret, cum magnâ multitudine armatorum ivit illuc, quoniam dictum fuit ſibi quòd illi de villâ victus ſuos ulteriùs non habebant, & ita erat. Nam jam comedebat equos ſuos, mures & ratos, & aliqui fame deficientes miſerabiliter moriebantur. Veniens autem Rex Franciæ prope Caleſium, & illum videntes illi de infrà, maximo gaudio nec mirum ſunt repleti, credentes per eum ab obſidione & omnibus periculis relevari, facientes ſigna à longè per ignes oſtenſos in turribus, quòd ſe adhuc per tres dies vel quatuor poterant ſuſtinere, dummodo eos Rex viriliter adjuvaret, quod & facere propoſuerat, & feciſſet ſi bonum conſilium habuiſſet. Audientes autem Anglici adventum Regis Franciæ, miſerunt ad eum legationem in dolo, dicentes quòd Rex eorum Eduardus, libenter de pace & receſſu cum eo tractaret, ſi tamen treugas & inducias daret ſibi per tres dies. Rex autem Franciæ minùs benè conſultus, & ignorantibus illis de villâ, dedit dictas treugas ſic in dolo requiſitas & petitas; & tunc interim Anglici foſſata magna fecerunt inter villam Caleſienſem & exercitum Regis Franciæ, & ita manu validâ & veloci per prata & per paludes, quod impoſſibile fuiſſet Regem Franciæ cum gente ſuâ ad Caleſium pertranſire. Sic etiam Anglici ita ſe & circà ſe foſſatis & turribus atque bigis in circuitu munierunt, quòd præter eorum voluntatem nemo ad eos accedere potuiſſet, habentes ad partem Flandriæ Flammingos amicos, qui de Yprâ & aliis villis illiùs patriæ victualia & alia contrà Gallicos monſtrabant. Foſſatis igitur factis & paſſibus ſic obſtructis Rex Franciæ ſe deceptum videns, & quòd nullo modo poſſet ad Caleſium accedere, dolens nec Caleſiacenſibus ſuccurrere, nec inimicos evadere, reverſus eſt in Franciam indilatè: quod percipientes Caleſii à longè receſſum videntes, & quòd Rex ſine auxilio eis dato vel dando confuſus recedebat, in ſtuporem & pavorem tam ex defectu auxilii quàm victualium converſi ſunt, unde non poſt multum temporis ſe, villam totam Regi Angliæ coacti, ſalvis vitis eorum & ſalvo quantum ſuper ſe de bonis ſuis portare poſſent, finaliter reddiderunt; & ſic Rex Angliæ villam Caleſienſem cepit, omneſque habitantes ejecit, omneſque Religioſos fratres Beatæ MARIÆ de Carmelo qui ibidem morabantur, & alios de Angliâ ibi ponens, villam totam de Anglicis populando, aliis ejectis, quorum multi deinceps depauperati & nudi cum liberis & uxoribus coacti ſunt per mundum neceſſaria mendicare, & hoc tam de villâ quàm de patriâ adjacente. Nam Anglici non multum poſt caſtrum de Guynes ceperunt, & patriam vaſtaverunt, & ſic illa fortalitia atque villas partibus illis tenent & occupant uſque in præſentem diem, in detrimentum illius patriæ non modicum atque Regni.

1347. Circà dictum tempus, ſcilicet anno 1347. Carolus de Boemiâ filius illius Regis Boemiæ, qui cæcus obiit in conflictu de Creſſiaco, fuit in Imperatorem Romanum electus, & per Eccleſiam confirmatus & coronatus in villâ quæ Boëmia dicitur, prope Aquiſgranum, Ludovico Bavaro adhuc Imperium uſurpante. Eodem anno vel circiter David Rex Scotiæ, tempore quo Rex Angliæ erat cum ſuis in obſidione Caleſii, venit cum multis viris ad obſidendum villam Londiniorum in Angliâ, ſed dictus Rex David Scotus ibidem captus fuit & detentus ab Anglicis, quæ quidem captio gaudium Anglicorum cumulavit. Eodem anno Ludovicus Bavarus qui ſe dixerat per multos annos Imperatorem, & Imperium contrà voluntatem Eccleſiæ uſurpaverat, mala morte interiit; nam ſuprà equum ſedens venationi intendens cecidit, & fractis cervicibus exſpiravit excommunicatus, & propter excommunicationis contumaciam aggravatus; & tunc CAROLUS Rex Boëmiæ jam in Imperatorem antea electus, fuit in Aquiſgrani pacificè coronatus, qui quidem ivit poſtea Romam pro coronâ alterâ, & alibi prout Imperatores facere conſueverunt.

Temporibus illis Ludovicus juvenis Comes Flandriæ, filius videlicet illius Comitis qui in bello de Creſſiaco cum aliis Nobilibus obierat, retentus per Flammingos contrà ejus voluntatem atque dominæ matris ſuæ, quæ fuerat filia Regis Franciæ Philippi Longi piæ memoriæ, in partibus Flandriæ, & ductus ad curiam Regis Angliæ, qui adhuc in partibus illis ſe tenebat, ſeductus per Regem Angliæ ſupradictum & per aliquos Flammingos, qui ſibi adhærebant, coactus promiſit dicto Regi quòd filiam ſuam quam in Angliâ habebat, duceret in uxorem. Igitur durantibus ſic ſponſalibus, dictus juvenis doleos, nec cordialiter aſſenſum præbens matrimonio ſupradicto, ſed revolvens in animo qualiter poſſet quieto corde ſtare inter eos qui patrem ſuum quamquam in bello, occiderant, cogitavit quòd dictum matrimonium nunquam compleret, quia coactus promiſerat & non voluntariè; unde cogitavit quòd de Curiâ Regis fugeret, ubi erat diligentiſſimè obſervatus. Et factum eſt dum unâ dierum obtinuiſſet licentiam ad venationem avium peragendam, videns ſe in equis cum paucis, & ſedens ſuper equum velociſſimum percuſſit eum de calcaribus feſtinanter, & accipiens iter verſùs Franciam non ceſſavit currere, donec à ſuis cuſtodibus fuiſſet evaſus & perditus, & acceſſit recto itinere ad Regem Philippum, qui tunc erat Pariſius, qui ipſum juvenem conſobrinum ſuum recepit cum maximo gaudio, laudans Deum. Et ſic Rex Angliæ & Flammingi, ut puta Jacobus de Artevellâ qui prædictum matrimonium tractaverat, videntes ſe deluſus, triſtitiâ ſunt repleti, maximè Regis Angliæ filia ſuprà dicta; unde nomine ejus facta fuit cantilena quæ in Franciâ ubique cantabatur, Gallicè: *J'ay failly à qui je eſtoie donnée par amour, &c.* Proceſſu verò temporis recedente Rege ad partes ſuas, dictus juvenis Comes Flandriæ à ſuis in Flandriâ eſt receptus pacificè cum honore, & accepit uxorem filiam Ducis Brabantiæ, de quâ poſtea habuit unam filiam, quæ deſponſata eſt nunc Duci Burgundiæ. Et ſic juvenis habet juvenem in uxorem impuberem & ſub annis.

Anno Domini 1348. percuſſa eſt gens Franciæ & 1348.
quaſi totius mundi, & hoc alio modo quàm per bellum; nam ſicut fames, ut dictum eſt in principio, & bella, ut dictum eſt in proceſſu hujus narrationis affuerant, ita peſtilentiæ & tribulationes in diverſis mundi partibus iterum acciderunt. Unde eodem anno 1348. in menſe Auguſti viſa fuit quædam ſtella ſuprà Pariſius verſùs partem Occidentalem magna & clara valde poſt horam veſperam, adhuc lucente ſole & tendente ad occaſum, & hæc erat non multum longè ſicut ſunt cæteræ à noſtro hemiſphærio elevata, imò videbatur propinqua ſatis. Et factum eſt ut Sole occidente & nocte appropinquante dicta ſtella, me & multis aliis Fratribus eam aſpicientibus, non videbatur de uno loco ſe movere, tandem nocte jam veniente nobis videntibus & multum admirantibus, dicta ſtella valde groſſa in plures & diverſos radios eſt diſperſa, quæ radios ferè Pariſius & verſùs Orientem

projiciens totaliter diſparuit, & ex integro annullata fuit. Unde an fuerit una cumera, vel alia, aut ex aliquibus exhalationibus formata, & tandem in vaporibus reſoluta, Aſtronomorum judicio derelinquo. Poſſibile tamen eſt quòd ipſa fuit præſagium peſtilentiæ futuræ admirandæ, quæ ſatis citò ut dicam, Pariſius & per totam Franciam ſicut alibi ſequuta eſt; unde in eodem anno Pariſius & in Regno Franciæ, & non minùs, ut fertur, in univerſis mundi partibus, & in ſequenti anno fuit tanta mortalitas hominum utriuſque ſexùs, & magis juvenum quàm ſenum, quòd vix poterant ſepeliri, & vix ultrà duos vel tres dies in infirmitate jacebant, ſed ſubitò & quaſi ſani moriebantur; unde qui hodie erat ſanus, cras mortuus ad foveam portabatur; habebant enim ſubitò boſſas ſub aſſellis vel in inguine, quibus inſurgentibus erat infallibile ſignum mortis: & hæc infirmitas ſeu peſtilentia à medicis epidimia vocabatur. Tanta autem abundantia populi tunc, videlicet anno Domini 1348.
1349. & 1349. deceſſit, quòd nunquam auditum, neque viſum, neque lectum fuit in temporibus retroactis: & veniebat mors prædicta & infirmitas ex imaginatione vel ſocietate ad invicem & contagione; nam qui ſanus aliquem viſitabat infirmum, vix aut rarò mortis periculum evadebat. Unde in multis villis parvis & magnis Sacerdotes timidi recedebant, Religioſis aliquibus magis audacibus adminiſtrationem dimittentes, & breviter in multis locis de viginti hominibus non remanſerant duo viventes. Tanta enim fuit in Domo Dei Pariſius mortalitas ut per magnum tempus ultrà quingenti mortui omni die ad cœmeterium ſancti Innocentii Pariſius ad ſepeliendum in curribus portabantur, & iſtæ ſanctæ Sorores Domûs Dei mori non timentes, dulciſſimè & humillimè omni honore poſtpoſito pertractabant, quarum multiplex numerus dictarum Sororum ſæpiùs revocatus, per mortem in pace cum Chriſto ut piè creditur, requieſcit.

Dicta autem mortalitas, ut dicitur, inter incredulos inchoavit, deinde ad Italiam venit, poſtea montes pertranſiens ad Avinionem acceſſit, ubi etiam aliquos dominos Cardinales invaſit, totam familiam abſtulit tunc ab eis; deinde per Vaſconiam & Hiſpaniam paulativè de villâ ad villam, de vico ad vicum, & ultimò de domo ad domum, imò de perſonâ ad perſonam inopinatè ad has partes Gallicanas accedens, uſque ad Alemanniam tranſivit, minùs tamen ad ipſos quàm ad nos. Durante tamen epidimiâ dictâ Dominus tantam gratiam ex ſuâ pietate conferre dignatus eſt, ut decedentes quamquam ſubitò quaſi omnes læti mortem exſpectabant, nec erat aliquis quin confeſſus & cum ſacratiſſimo viatico moreretur, & quod plus ad bonum decedentium fuit, dominus Papa Clemens miſericordiâ uſus, in quampluribus civitatibus & caſtris abſolutionem à pœnâ & culpâ decedentibus per ſuos Confeſſores dedit miſericorditer & conceſſit, unde libentiùs moriebantur, hereditates multas & bona temporalia Eccleſiis & Religioſis dimittentes, quia proprios heredes ante ſe mori videbant. Dicebant quòd hæc peſtilentia ex aëris infectione & aquarum oriebatur, quia tunc temporis non erat fames nec defectus victualium quorumcumque, ſed abundantia magna, unde ex ejus opinione aeris infecti & aquarum, & mortis ita ſubitæ impoſitum fuit Judæis, quòd ipſi puteos & aquas infecerant & aërem corruperant, propter quod mundus contrà eos crudeliter inſurrexit, in tantum, quòd in Alemanniâ & alibi per diverſas partes mundi ubi Judæi habitabant, fuerunt trucidati & occiſi à Chriſtianis & cremati paſſim & indifferenter multa millia Judæorum, & eſt mirandum de eorum & ſuarum uxorum fatuâ conſtantiâ, nam dum cremarentur, ne eorum parvuli ad baptiſmum convolarent, matres eorum primò in ignem projiciebant liberos, deinde poſt ipſos eædem matres ſuper ipſos in ignem ſe præcipitabant, ut cum maritis & eorum parvulis cremarentur. Multi etiam mali Chriſtiani fuerunt reperti, ut dicitur, qui ſimiliter venena per puteos imponebant, ſed reverà tales intoxicationes, poſito quòd factæ fuiſſent, non potuiſſent tantam plagam & tantum populum infeciſſe. Alia igitur fuit cauſa, ut puta, Dei voluntas, ut humores corrupti & aëris malitia ſeu terrarum, & fortè tales potiones ſi factæ fuerunt in aliquibus locis, ad hoc potuerunt adjuvare. Duravit autem dicta mortalitas in iſtis partibus Gallicanis per magnam partem anni 48. & 49. & tunc ceſſavit, multis villis campeſtribus & domibus in bonis villis quaſi vacuis remanentibus & orbatis, & tunc ceciderunt domus multæ ſatis citò, & tales, & ita ſolemnes, & plures ceciderunt Pariſius, de quarum ruinâ minùs quàm de multis aliis apparebat.

Ceſſante autem dictâ epidimiâ, peſtilentiâ & mortalitate nupſerunt viri qui remanſerunt & mulieres ad invicem, conceperunt uxores reſiduæ per mundum ultrà modum, nulla ſterilis efficiebatur, ſed prægnantes hinc inde videbantur, & plures geminos pariebant, & aliquæ tres infantes inſimul vivos emittebant, ſed quod ultrà modum admirationem facit, eſt quòd dicti pueri nati poſt tempus illud mortalitatis ſupradictæ & deinceps dum ad ætatem dentium devenerunt, non niſi viginti dentes vel viginti duos in ore communiter habuerunt, cum ante dicta tempora homines de communi curſu triginta duos dentes ſub & ſuprà ſimul in mandibulis habuiſſent. Quid autem numerus iſte dentium in poſt natis ſignificet, multum miror, niſi dicatur, quòd per talem & tantam mortalitatem hominum infinitorum & ſucceſſionem aliorum & reliquorum qui remanſerant, mundus eſt quodammodò renovatus & ſæculum, ut ſic ſit quædam nova ætas; ſed proh dolor! ex hujus renovatione ſæculi non eſt mundus propter hoc in melius commutatus. Nam homines fuerunt poſtea magis avari & tenaces, cum multo plura bona quàm antea poſſiderent; magis etiam cupidi & per lites, brigas & rixas atque per placita ſeipſos conturbantes, nec per hujuſmodi terribilem mortis peſtem à Deo inflictam fuit pax inter Reges & dominos reformata, quinimò inimici Regis Franciæ ac etiam guerræ Eccleſiæ fortiores & pejores quàm ante per mare & per terram ſuſcitaverunt, & mala ampliora ubique pullularunt. Et quod iterum mirabile fuit; nam cum omnis abundantia omnium bonorum eſſet, cuncta tamen cariora in duplo fuerunt tam de rebus utenſilibus quàm de victualibus, ac etiam de mercimoniis & mercenariis & agricolis & ſervis, exceptis aliquibus hereditatibus & domibus quæ ſuperfluè remanſerant his diebus. Charitas etiam ab illo tempore refrigeſcere cœpit valde, & iniquitas abundavit cum ignorantiis & peccatis; nam pauci inveniebantur qui ſcirent aut vellent in domibus, villis & caſtris informare pueros in grammaticalibus rudimentis.

Eodem anno 1348. Helori [c] de Britanniâ minori, Presbyter & Confeſſor miræ virtutis & gratiæ, fuit ab Eccleſiâ & Domino Papa Clemente ſexto canonizatus, & anno ſequenti à Prælatis & Clero Britanniæ de terrâ elevatus, multis ſignis & miraculis per eum ſeu à Domino tunc factis propter ipſum &

c *Helori*] Codex Ciſterc. *B. Yvo Heclor.*

oſtenſis, & Eccleſia nomine ejus [Pariſius] in vico ſancti Jacobi inchoata primitùs, & fundata. Quantis autem virtutibus & ſanctitate floruerit, in Eccleſiâ Tregorenſi in dictâ Britanniâ, ubi corpus ejus quieſcit, liquidè declaratur.

1349 Anno Domini 1349. durante adhuc prædictâ mortalitate, & de villâ in villam ulteriùs procedente, ſurrexerunt multi viri de Alemanniâ, de Flandriâ, de Hannoniâ & de Lotharingiâ novam ſectam auctoritate propria inchoantes: nam denudati in femoralibus per hoſpitia & plateas civitatum & bonarum villarum cum magnis ſocietatibus & turmis incedebant nudi, cum flagellis conglobinati proceſſionaliter & circulariter ſeipſos aculeis affligentes, jubilando vocibus altiſonis & cantando cantilenas ſuo ritui aptas & noviter adinventas, & ſic proceſſerunt per multas villas per triginta tres dies, magna ſpectacula in populis admirantibus facientes, pœnitentiam talem agentes, ſeipſos per ſpatulas & brachia flagellis aculeatis uſque ad ſanguinis effuſionem acriter verberando. Pariſius autem non venerunt, neque ad partes Gallicanas, prohibiti per dominum Regem Franciæ qui noluit, & hoc fecit de conſilio Magiſtrorum in Theologiâ Univerſitatis Pariſienſis, dicentium quòd nova ſecta erat contrà Deum inchoata, & contrà formam ſanctæ Matris Eccleſiæ, & contrà ſalutem animarum omnium ipſorum, ſicut reverà verum eſt, & erat, ut patuit ſatis citò. Nam Dominus Papa Clemens VI. de hoc fatuo novo ritu per Magiſtros Pariſienſes, qui ad eum nuntios reverenter miſerant, plenariè informatus, cum eſſet contrà jura damnabiliter adinventa, eos flagellatores ſub auctoritate prohibuit & prohiberi fecit, ne de cætero tales publicas pœnitentias à ſeipſis præſumptuosè aſſumptas ampliùs exercerent. Et meritò inhibuit, quia jam inveniebant tales flagellatores fulti aliquibus Sacerdotibus fatuis & Religioſis; ſectas erroneas & malas, atque opiniones deceptorias ultrà modum. Nam dicebant quòd eorum ſanguis ſic per flagella tractus & effuſus, cum Chriſti ſanguine miſcebatur, & multa alia erronea jam adinveniebant, & dicebant quod minùs benè & minùs ſane ad fidem Catholicam ſpectabat, unde ſicut à ſeipſis, & non à Deo, fatuè incœperunt, ſic etiam eorum ſecta & ritus infrà breve tempus ad nihilum redacti ſunt quia moniti deſiſterunt abſolutionem & pœnitentiam à ſuis Prælatis ex parte Domini Papæ de hujuſmodi errore humiliter acceptantes. Nec eſt prætermittendum quòd multæ mulieres boneſtæ & matronæ devotæ hanc præfatam pœnitentiam de flagellis, procedentes & cantantes per villas & Eccleſias ſimiliter faciebant, ſed hæc omnia in parvo tempore ſicut alii, poſtea dimiſerunt.

1349. Eodem anno 1349. obiit domina Regina Navarræ Juanna, filia quondam Ludovici dicti Hutini Regis Franciæ, quæ quidem obtinebat Regnum Navarræ ratione parentum ſuorum, qui fuerunt dicti Regni poſſeſſores. Hæc domina maritum habuerat nomine Philippum de Ebroicis Comitem, nobilem virum & probum, qui ex parte dictæ dominæ dicebatur Rex Navarræ dum viveret. Hic Philippus jam ante deceſſerat in Pruſiâ vel Granatâ, ad quas partes tranſierat contrà Infideles pro fide & Eccleſiâ pugnaturus. Iſta domina de dicto viro ſuo tres nobiles filios habuit, Carolum primogenitum, Philippum & Ludovicum, filiæ verò fuerunt duæ, prima fuit Blancha dicta, cui poſtea nupſit Philippus de Valeſio Rex Franciæ. Poſt mortem verò hujus Reginæ Navarræ, Carolus ejus primogenitus fuit Comes de Ebroicis loco patris, & fuit Rex Navarræ loco matris, de quo Carolo poſtea dicetur.

Eodem anno 1349. obiit Buna uxor domini Joannis de Franciâ primogeniti Regis Francorum Philippi de Valeſio, qui quidem Joannes erat Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & habebat quatuor filios, primogenitum Carolum, & alios tres, & duas filias. Eodem anno deceſſit domina Joanna de Burgundiâ Reginâ Franciæ, tunc etiam uxor Philippi de Valeſio nunc regnantis. Hæc de domino Rege habebat duos filios, videlicet dominum Joannem Ducem Normanniæ primogenitum, & alium Ducem Aurelianenſem, & unam filiam, quam Carolus de Ebroicis Rex Navarræ duxit in uxorem juvenculam valde, & adhuc unam aliam quam aſſumſit poſtea in uxorem Barnabas Dux Mediolanenſis, habuitque tertiam quæ Barrenſi deſponſata fuit Duci. Mortuâ autem dictâ Joannâ Reginâ Franciæ, ut dictum eſt, Philippus de Valeſio Rex Francorum accepit uxorem dominam Blancham filiam defunctæ Reginæ Navarræ, de quâ ſtatim dictum eſt, ſcilicet ſororem Caroli Regis novi Navarræ, & de eâ habuit unam filiam. Illo anno dominus Rex Philippus & ſatis citò poſtea mortuus eſt, ut dicetur.

Anno Domini 1350. Dominus Clemens Papa Sextus volens ſalutem animarum hominum procurare, ſtatuit ut indulgentiæ plenariæ, quæ erant & quæ ſolebant eſſe in ſacrâ urbe Româ de centum annis in centum annis, in Circumciſione Domini noſtri Jesu-Christi reducerentur ad quinquagenos annos, quia vita hominum labitur & decreſcit, & malitia ſuperabundat in mundo, proh dolor! & accreſcit: ideò illo anno 1350. fuerunt indulgentiæ plenariæ conceſſæ per dictum Dominum Apoſtolicum omnibus verè pœnitentibus, volentibus pergere & viſitare loca Apoſtolorum Petri & Pauli in Romanâ urbe aliorumque Sanctorum. Ad quam quidem peregrinationem iverunt per totum annum illum quamplurimi utriuſque ſexûs, non obſtante mortalitate magnâ quæ fuerat nuper, & quæ adhuc in aliquibus mundi partibus diſcurrebat. 1350.

Eodem anno 1350. obiit inclytus Princeps dominus Philippus de Valeſio Rex Franciæ, durante adhuc dura guerrâ inter ipſum & Eduardum Regem Anglorum: & regnavit in Franciâ dominus Joannes Dux Normanniæ primogenitus ejus, & fuit coronatus pacificè eodem anno Remis cum magnâ ſolemnitate die XXV. menſis Septembris, quæ fuit dies Dominica anno primo. Hic autem Philippus Rex videns quòd moreretur, vocavit duos filios ſuos, videlicet dominum Joannem primogenitum, & Philippum Ducem Aurelianenſem, & oſtendens ei litteras ſolemnes, in quibus determinationes & rationes efficaces Doctorum ſolemnium tam Theologorum quàm Decretorum, quàm etiam Legum, erant ſcriptæ, qualiter hereditas & Corona Regni Franciæ ad ipſum Regem & ad liberos ſuos ſucceſſores jure hereditario pertinebat, & non ad Regem Angliæ, qui propter iſtam dictam hereditatem & Coronam contrà ipſum guerram indebitè ſuſcitabat: oſtendit etiam eis ſolutiones argumentorum de contrario ipſorum Anglicorum, monens ipſos, & ſpecialiter primogenitum poſt ejus deceſſum regnaturum, ut audacter jus ſuum & Regnum contrà Anglicos defenderet & pugnaret, dicens quòd juſta cauſa ſemper indiget defenſione, & quòd illi qui pro defendendâ eâ certant, ſemper vincunt, ſed aliquandò in parte ſuccumbunt; verumtamen in fine, non ita citò ſicut vellent, auxiliante Domino & fortunâ redeunte prævalent, & ſuos inimicos viriliter ſuperant & devincunt. Sic enim erit vobis ſi boni æmulatores fueritis, & Deum timueritis, & zelum ad Rempublicam gubernandam habueritis & 1350

Digitized by Google

amorem. Deinde monuit ipſos multum ut ſe mutuò diligerent, pacem ad invicem & concordiam perpetuam ſimiliter conſervarent, dicens quòd volebat, ſicut & juſtum erat, quòd dominus Joannes regnum & Coronam obtineret, & alter dominus Philippus ſecundò genitus Dux Aurelianenſis, Comitatum de Valeſio, à quo ipſe Rex Philippus cognomen habuerat, poſſideret: ad quod dominus Joannes libenti animo condeſcendit, & ſic dominus Rex Philippus de Valeſio ſpiritum reddens migravit ad Dominum, relinquens ſupradictos & unam filiam de ſecundâ uxore, ſcilicet de dominâ Blanchâ ſorore Caroli Regis Navarræ; & ſepultus eſt cum aliis Regibus in Monaſterio S. Dionyſii in Franciâ honorificè & devotè. Rex autem JOANNES ſatis citò poſt ejus coronationem veniens Pariſius, fecit capi Comitem de Guynes qui erat Conneſtabilis Franciæ, & ipſum fecit decollari de nocte in hoſpitio Nigellæ Pariſius juxtà domum Fratrum Ordinis S. Auguſtini.

1351. Anno Domini 1351. inſurrexerunt Domini Cardinales & Prælati alii multi cum magnâ multitudine Curatorum, contrà Religioſos Mendicantes in Curia Romana volentes & petentes à Domino Papa Clemente ſexto eorum annulationem, & quòd deficerent in ſe, Epiſcopi allegantes fortiter in Conſiſtorio quòd ipſi Mendicantes non erant ab Eccleſiâ vocati & electi, & quòd eis non incumbebat fidelibus prædicare, neque confeſſiones audire, ſed neque ſepulturas recipere alienas: unde requirebant dicti Prælati cum Curatis, quòd ipſi Mendicantes caſſarentur, vel quòd ſaltem ceſſarent à præmiſſis, aut ad minus quòd non ſolùm quarta portio de ſepulturis alienis daretur, ſed totum emolumentum ipſis Curatis ex integro redderetur, quia nimis erant ditati ipſi Mendicantes de talibus ſepulturis, prout dicebant ipſi Prælati & Curati. Hæc & ſimilia Prælati & Curati allegabant contrà Mendicantes, & multo plura magnu de hoc ſermone contrà ipſos facto per Dominum Cardinalem, & præfatis Mendicantibus ibidem præſentibus & nihil ad objecta reſpondentibus, ſed potiùs cogitantibus illud quod ſcriptum eſt; *Eſtote in pace, & Dominus pugnabit pro vobis:* quod ſtatim ibidem factum fuit. Nam finitis dictis allegationibus contrà ipſos, Dominus Papa ſtatim pro Mendicantibus verbum ſumſit, allegans pro parte Mendicantium eleganter oſtendens per multa jura & ſcripturas, dictos Mendicantes non eſſe ſic ſpernendos, ut illi dixerant, nec caſſandos, probans eos à Deo & Eccleſiâ fore vocatos ad auxilium regiminis Eccleſiæ, licet tardiùs quàm de multis, etiam eos inter alios vocatos deberi meritò computandos, probans hoc inter cætera exemplo Beati Pauli Apoſtoli, qui cum non fuiſſet à principio de numero duodecim Apoſtolorum, ſed potiùs eſſet magnus Eccleſiæ perſequutor, poſtea tamen fuit à Chriſto inſpiratus, vocatus, & vas electionis factus, & inter Apoſtolos excellentior commendatus. Objecit etiam Dominus Papa ipſis Prælatis & Curatis, de quo ſi ipſi Mendicantes tacerent, de quo ipſi populo prædicarent? quia ſi de humilitate prædicaveritis, vos, inquit Dominus Papa, eſtis ſuper omnes ſtatus mundi magni, ſuperbi & elati & pomposi, & in equitaturis & aliis: ſi de paupertate, vos eſtis magis tenaces & cupidi, unde non vobis ſufficiunt omnes præbendæ ac beneficia mundi: ſi prædictis prædicetis de caſtitate, de hoc, inquit, nos tacemus, quia Deus ſcit qualiter quilibet agit, & qualiter quamplurimi in deliciis nutriunt corpus ſuum. Addidit autem Dominus Papa, quòd idcircò multi Prælati & Curati odio habebant Mendicantes, & eis claudebant portas ſuas pro tanto ne viderent vitas eorum, ſed benè lenonibus & truffatoribus, & non mendicantibus bona temporalia ſæpiùs miniſtrabant; dicens iterum eis quòd dolere non debebant ſi Mendicantes aliqua bona tempore mortalitatis, quæ nuper fuerat, receperant in viſitationibus Mendicantium, & curam quam dicti Mendicantes fugientibus Curatis multis ſolemniter exercuerant circà decedentes; & ſi de dictis temporalibus aliqua ædificia conſtruxerant, non erat dolendum, cum hoc totum eſſet, ut dicebat Dominus Papa, in ſuis ædificiis appoſitum ad decorem totius univerſalis ſanctæ Dei Eccleſiæ, non in voluptatis & actibus impudicis. Et quia non ſic facitis nec feciſtis, ideo ſic doletis, quia totum non habetis ut omnia exponatis ad uſus veſtros tales quales. Et idcircò ipſos Mendicantes acriter accuſatis; qui tamen, ut de pluribus veſtrûm vera loquamur, dixit Dominus Papa, nonniſi ad vana & temporalia vacatis ſæpiùs & ſtudetis; & modo huc contrà Mendicantes veniſtis ſicut una congregatio taurorum in vaccis populorum, ut excludatis eos qui probati ſunt argento. Tandem dixit eis Dominus Papa, quæ & qualia mala & quanta emergebant Eccleſiæ, ſi ea quæ ipſi Prælati petebant contrà Mendicantes, finaliter obtinerent: dixit tamen eis quòd ſi aliqua haberent contrà ipſos Religioſos, ponerent in ſcriptis, & alii è converſo, & ipſe Dominus Papa daret eis optimos Auditores. Et ſic vacui receſſerunt dolentes & confuſi, Religioſis gaudentibus & laudantibus Deum verum. Quid autem factum fuerit poſt hæc, ignoratur.

Anno Domini 1352. involuto ſæculo in multis guerris & tribulationibus, Dominus Papa Clemens VI. migravit à ſæculo, natione Lemovicenſis, ut dictum eſt, Magiſter in Theologiâ, magnus & egregius Prædicator, & quia Monachus fuerat, dictus Petrus Rogerii ante ejus aſſumptionem ad Papatum, unde in Abbatiâ ubi fuerat Monachus, ſcilicet in Monaſterio Caſæ-Dei Diœceſis ſancti Flori in Alverniâ, voluit ſepeliri. Et poſt ipſum fuit electus in Papam Dominus Papa INNOCENTIUS VI. natione etiam Lemovicenſis, qui quidem Stephanus Alberti antea vocabatur, Preſbyter Cardinalis, utriuſque juris Doctor, homo bonus, ſimplex, & juſtus. 1352.

Anno Domini 1353. fuerunt multa bella particularia per Anglicos contrà Francos, tam in Britanniâ quàm in Normanniâ, quàm etiam in Picardiâ, & multa caſtra & villæ per Britanniam & per Normanniam, & in Diœceſi Conſtantienſi & Bajocenſi, quæ fuerunt crematæ per Anglicos & deſtructæ, & etiam in Diœceſi Cenomanenſi & Carnotenſi, & caſtrum de Damfronte captum per Anglicos, & multa alia damna facta. 1353.

Anno Domini 1354. fuit terræ motus magnus in nocte, & in die ſancti Lucæ Evangeliſtæ. Interim multa caſtra & civitates ex hujuſmodi terræ motu in diverſis mundi partibus corruerunt, & ſpecialiter in Alemannia, utpute civitas quæ dicitur Baſilia, quæ tota funditùs corruit, & etiam Eccleſia Major & domus cadentes oppreſſerunt quamplurimos, & poſt ruinam domorum exiliit ignis à domibus proſtratis, qui ligna & alias materias eorum reſolvit in cinerem & redigit. Dictus autem terræ motus ſentitus fuit Remis, & etiam Pariſius & alibi, prout fertur.

Eodem anno 1354. dominus Carolus de Hiſpaniâ Coneſtabilis Franciæ, cujus parentela olim à radice ſanguinis Regnum Francorum proceſſerat, & qui multum dilectus à Rege Franciæ Joanne erat, & familiaris fuerat valde, verbis rancoroſis, ut dicitur, habitis inter Carolum de Ebroïcis Regem Navarræ & ipſum Coneſtabilem, & aliis cauſis igno- 1354.

rus

tis nobis, fuit de mandato & ordinatione dicti Regis Navarræ etiam eo præſente, interfectus in villâ quæ dicitur Aquila in Comitatu de Alençonio, & quod fuit inhumanum valde, quia de nocte in lecto ſuo ipſo nudo miſericordiam & pietatem implorante, ſicut homo armis & veſtimentis omnibus ſpoliatus. Ad hoc factum fuerunt præſentes Comes de Haricuriâ, qui tunc erat Philippus de Navarrâ, frater prædicti Regis Navarri, dominus de Girardi-villâ, unus alius Miles vocatus Maubue, & Nicolaus Dubleti Scutifer, & quamplures alii. De hoc autem facto Rex Franciæ Joannes quamplurimum doluit quando ſcivit, & multi alii per mundum & per Regnum, horrorem habentes de modo faciendi. Ex hoc autem dictus Rex Navarræ indignationem non modicam Regis Franciæ Joannis incurrit. Unde licet Rex Navarræ haberet ejus filiam in uxorem, ut ſuprà alibi dictum eſt, tamen Rex Franciæ volebat & voluit tantum flagitium modo judiciali corrigere & punire, & feciſſet, ſed tunc temporis erat in Franciâ Cardinalis dominus Guido de Valonia, qui per Dominum Papam propter pacem inter Reges Franciæ & Angliæ erat miſſus; qui quidem Cardinalis unà cum dominâ Reginâ Joanna de Ebroïcis relictâ, uxore quondam Caroli Regis Franciæ & materterâ dicti Regis Navarræ, unà cum dominâ Blancha relictâ domini Philippi de Valeſio Regis nuper defuncti, cum multis aliis Baronibus & Prælatis apud Regem Joannem pro dicto Rege Navarræ intercedentes, pacem ejus cum magnis inſtantiis & precibus impetrarunt cum pactis & conditionibus, & ſpecialiter quòd dictus Rex Navarræ Capellas & Capellanias multas fondaret, in quibus Sacerdotes multi pro animâ dicti defuncti de cætero celebrarent; & ſic Rex Franciæ Joannes pepercit alteri, & fuit in ejus gratiam receptus & poſitus, quia Rex Navarræ prædictus tunc temporis erat ab omnibus amabilis & dilectus, quæ quidem reconciliatio multum placuit toti Regno, ſed proh dolor? non ſtetit diù.

1355. Anno Domini 1355. Eduardus Rex Angliæ tranſivit ad Caleſium, & exinde cum magno exercitu venit uſque Heſdinum multas villas devaſtando, & ibidem in confinio per plures dies ſtetit. Audiens autem hoc Rex Franciæ Joannes, ſtatim cum armatis plurimis verſùs eum iter fecit, & veniens Ambianis miſit ad Regem Angliæ nuntios, qui dicerent ei ut ambo Reges cum ſuis ad campale bellum pariter convenirent: qui quidem Rex Angliæ videns non ſibi expedire, reſpondit quòd ſatis exſpectaverat, & nullum qui cum eo pugnaret invenerat, & ideo à modo neminem exſpectaret; & tunc verſùs Caleſium velociter abiit. Rex verò Franciæ Pariſius eſt reverſus.

Eodem anno 1355. tempore Quadrageſimali accidit in caſtro Rothomagenſi lamentabile factum: Dux enim Normanniæ Carolus primogenitus Regis Franciæ Joannis, fecit unum ſolemne convivium in caſtro Rothomagi ſupradicto, & vocavit ad prandium Carolum de Ebroïcis Regem Navarræ generum Regis Franciæ, de quo dictum eſt ſuprà. Invitati etiam fuerant Comes de Haricuriâ, ac dominus de Grandvilla Miles potens in patriâ, & multi alii Milites ac Nobiles. De Rege autem Navarræ ſupradicto, & de Comite de Haricuriâ & aliquibus aliis in convivio illo prandentibus fuerant aliqua ſiniſtra Regi Franciæ Joanni relata, ut creditur, propter quæ ſtatim ea quæ facta fuerunt, evenerunt. Nam cum dicti convivantes cum duce adhuc epularentur, & ſederent clauſis januis ipſius caſtri interiùs & firmatis; ecce ſubitò Rex Franciæ Joannes, qui non multum longè à civitate comederat, inopinatè & ſubitò armatus cum multis per parvam portam caſtri, quæ ad campos tendit, ſuper dictos convivantes eis non cogitantibus ſubintravit; quem ſic armatum intuentes omnes in ſtuporem nimium ſunt converſi; qui ſuper eos cum ſuis in armis veniens, manus apponens ad Regem Navarræ, aliis omnibus qui in illo prandio fuerant hinc inde fugientibus & per muros ſaltantibus præ timore: captis autem Comite de Haricuriâ & aliis tribus nominatis, ſcilicet domino de Giraldi-villâ, Maubue & Nicolao Dupleti, ſtatim fecit Rex ipſos poni in bigâ jam paratâ, & per dictum oſtium poſterius eos duci ad patibulum rectâ viâ; & factum eſt dum ad campos devenit Rege præſente cum Duce filio, præcepit Rex in medio itinere eos decollari, & deinde omnes tres Duces ad patibulum ſuſpendi eorum corporibus cum catenis ferreis per ſpatulas fortiter alligatis, & capitibus deſuper in lanceis appoſitis & affixis, hominibus de civitate hoc neſcientibus, donec circà finem captionis fuerunt per rumores fugientium excitati. Iſtud autem factum, magnum ſtuporem & admirationem in populo ubique per Franciam & alibi generavit. Rex autem Navarræ ſic captus, ut dictum eſt, fuit in carcere truſus, & durè pertractatus, deinde in caſtro Gaillardi miſſus, poſtea in Caſteleto Pariſius, & deinde per diverſa caſtra & loca hinc inde, modo in Pontiſara, modo in Picardiâ ductus miſerabiliter & reductus. Imponebatur enim ſibi quòd aliquando machinatus fuerat contrà Regem & contrà Carolum Ducem Normanniæ primogenitum Regis, ſed quid & qualia, & utrum verum hoc fuerit hoc ignoto. Dum autem ſic fuit in carceribus, multa gravia ſuſtinuit & ſtupenda: nam aliquando mittebantur ad eum quidam qui fingebant ipſum velle ſine medio decollari; ſed tunc ſuperveniebant alii prohibentes. Ipſe autem, ut dicitur, ſuſtinebat omnia patienter, nihil mali operis recognoſcens, & ſic ſtetit in carceribus diverſimodè vinculatus & durè tractatus per unum annum cum dimidio & ampliùs.

Ipſo autem Rege Navarræ in carceribus ſic retenſo Rex Franciæ Joannes terras ſuas & iſtorum qui cum eo capti fuerant, dedit poſtea & diviſit, ſed ſic eas obtinere faciliter non potuit ad libitum ita citò; nam gentes dicti Regis Navarræ qui cum eo non iverant Rothomagum, ſed remanſerant Ebroïcis, unde ipſe Rex Navarræ erat Comes, in caſtro & fortalitio dictæ civitatis Ebroïcenſis ſe receperunt. Venientes autem multi homines armorum de Franciâ ad civitatem Ebroïcenſem, villam & caſtrum fortiter invaſerunt; quod videntes Navarrenſes qui in caſtro erant quòd non poterant ſe tenere, ignem in civitate poſuerunt, ſic quòd Eccleſiam Majorem & domos Canonicorum cum magnâ parte villæ cremaverunt, & ut dicitur, locum Fratrum Minorum, & Monaſterium ſancti Taurini ubi eſt Abbatia nigrarum dominarum: & ſic receſſerunt ponentes ſe in caſtro fortiſſimo Pontis-Audomari, quod quidem contrà Regem Franciæ & contrà Ducem Normanniæ per magna tempora poſtea tenuerunt, multis tamen inſultibus à Gallicis fortiter irrogatis; & ſic in illis partibus Normannicis tribulationes & dolores deinceps, ſicut in Franciâ multipliciter accreverunt; nam poſtmodum gentes Navarrenſes cum gente Anglicanâ ſibi invicem adhæſerunt, & ita pars Anglicana contrà Francos fortior ſolito viſa fuit. Nam dictus Philippus de Navarrâ, frater Regis Navarræ capti & detenti, prout dictum eſt, illi patriæ intulit multa gravamina.

His diebus fratre ſuo Rege Navarræ adhuc clauſo in carcere & detento, alter autem frater eorum Ludovicus illius junior ivit ad Navarram, & illud

Regnum Navarræ loco fratris ſuis Regis ſtrenuè gubernavit. Hæc autem mala & alia multa illis duobus annis 1354. & 1355. tam in bellis particularibus quàm aliter per diverſa loca Franciæ, Picardiæ, Britanniæ & Normanniæ evenerunt. Nunc ad mirabiliora tranſeamus.

1356. Anno Domini 1356. erat quidam Frater Minor detentus in carceribus Domini noſtri Papæ in Avinione, honeſtè tamen. Detinebatur verò pro eo quod multos futuros eventus quaſi ſpiritu prophetico prædicabat, & dubitabatur à multis ne falleret, vel ne mendacia diceret, vel aliquo ſpiritu Pythonico ſeu maligno loqueretur; ipſe tamen vitam ſanctam ducebat, ſobriam & honeſtam, & erat Clericus intelligens in Scripturis & textibus ſacri Canonis, & prophetalibus libris, prout patet in operibus & libellis pluribus ab eo dictatis ſuper eventibus contingentibus & futuris, quorum duos vidi, unus *Oſtenſor* intitulatur, & alter intitulatur *Vade mecum in tribulatione.* Et licet dictis libellis fidem non adhibeam, tamen multa vidi evenire poſtea de his quæ prænoſticat in eiſdem, nec reputo impoſſibile, cum Deus poſſit ſibi multa, ſicut aliàs fecit ſanctis Patribus, revelare, utputa interpretationes aliquas ſacrarum Prophetiarum. Huic autem Fratri Minori ſic incarcerato anno Domini 1356. fuit facta quæſtio iſta ab Archiepiſcopo Toloſano in Avinione per ſcedulam in hunc modum. » Quantum adhuc durabunt guerræ quæ nunc ſunt in Franciâ, & fuerunt. Et ſequitur reſponſio. Vos miſiſtis ad me hanc ſcedulam, ſalvo honore veſtro, ad maximam blaſphemiam Dei, quia ſolus Deus poteſt iſtæ quæ continentur, ſcire; ego autem ſicut unus vilis & abominabilis peccator, ea quæ dico, non dico de capite meo, nec ſum Propheta, ſed tantùm per intelligentias Prophetarum; quare nunc deſiſtatis quærere à me & à quocumque homine, id quod eſt in poteſtate Dei. Quod autem quæritis de bellis an durabunt, dico quòd durabunt & creſcent uſque ad cœlum, & adhuc quidquid videmus nihil [eſt], quia neceſſe eſt totum ſtatum ſæculi immutari, & citò tyrannia ubique regnabit, multi potentes & nobiles cadent, & per civitates crudeliter occidentur, & dejicientur à dignitatibus ſuis. Infideles Regna Latinorum invadent, & duricies flagelli Anglicorum plùs ingravabitur, donec omnis Regni pars ſit percuſſa: & ſunt pluſquàm viginti anni, & antequam guerræ hodiernæ inciperent, quia iſta publicè prædicabam, & ideo ſtultus reputabar & amens. De redditibus Eccleſiæ hoc vobis notum ſit, quòd omnes in brevi perdentes, quia populi Eccleſiaſticos viros ſpoliabunt à rebus temporibus, ita ut vix habeant victum ſuum. Curia Romana fugiet à civitate peccatrice Avinione, & non erit ibi ubi nunc eſt, antequàm compleantur ſex anni ab [iſto præſenti] anno 1356. Tota ſuperbia Clericorum quantumcumque magnorum concludetur in luto, & tota orbis pravitas deſtruetur. Omnis homo præ honore majorum propinquorum lugebit, & prævalebunt prædones, ſed poſtmodum prædicabuntur & ipſi. Mulierum ſuperbia & faſtus marceſcet; plures defœdabuntur, & viduæ triſtiſſimè derelinquentur. Civitatis deliciæ convertentur in luctum, & Orbis avaritia ſemetipſam conſumet; ſed poſt tribulationes mutatas & tranſactas periculis in Chriſtianitate propinquis, miſericordia Domini veniet ad gentem deſolatam, quia unus Angelus Chriſti Vicarius transmittetur à corde Chriſti, qui faciet omnes voluntates ejus, & omnes viros Eccleſiaſticos reducet ad modum vivendi Chriſti & Apoſtolorum. Univerſa ſcelera ſcrutabitur & extirpabit, & univerſas virtutes Eccleſiaſticas in mundo ſeminabit. Judæos convertet, plurimos deſtruet, Sarracenos, Tartaros & Turcos convertet, ante autem deſtruet nolentes converti ad ipſum. Totus Orbis ſub ipſo pacificabitur, & ferè mille annis durabit, & ideo ab hoc tempore & ultrà creſcent mala in mundo. Princeps magnus lugebit, & Rex inducetur mœrore; manus populi diſſolventur donec mittatur ille Dei Vicarius, futurus totius ſæculi Dei reformator felix, qui orabit ut citò veniat, ſi tamen orator pœnitentiam agat; interim ſalvabuntur qui fugerunt de medio malorum ad Montem Carmeli, quia vindicta Domini generalis & ſpecialis ſuper omnes. Felices igitur omnes prænominati in ſcedulâ, ſi benè moriantur in pace & citò, ne videant tot mala; & ad quos devolvatur eorum hereditas ne curent, quia qui acquirit non poſſidebit, & qui poſſidet non retinebit, quia rota fortunæ jam pervenit ad curſum. « Hæc eſt interpretatio ſeu prophetia illius Fatris Minoris prædicti de futuris eventibus illo anno 1356. & deinceps. Quæ quidem prophetia licet fidem non faciat, neque dictis ejus ſit adhærendum, quia Eccleſia non approbat, tamen ſi aliqua quæ ibi dicuntur poſtea in parte vel in toto evenerunt, ſequentes apices declarabunt.

Anno igitur 1356. faſtus & diſſolutio in multis perſonis nobilibus & militaribus quamplurimùm inolevit; nam cum habitus antea decurtatos, ut ſuprà dixi, & breves nimis accepiſſent; hoc anno 1356.
tamen [adhuc] magis ſe incœperunt ſumptuosè deformare, perlas & margaritas in capuciis & zonis deauratis & argenteis deportare, gemmis diverſis & lapidibus precioſis ſe per totum curioſiùs adornare, & in tantum ſe curioſè omnes à magno uſque ad parvum de talibus laſciviis cooperiebant, quòd perlæ & lapides magno pretio vendebantur, & vix Pariſius poterant talia reperiri; unde recordor me vidiſſe tales duas perlas vel margaritas quas quidam dudum emerat pro octo denariis, eas tamen illo tempore vendidit decem libris. Incœperunt etiam tunc geſtare plumas avium in pileis adaptatas, laxantes ultrà modum ſe ad voluptates carnis, & ad ludos taxillorum de nocte, & pilæ cum palmâ de die nimium intendentes, unde populus communis multum lugere poterat & lugebat pecunias ab eo pro facto guerræ levatas, in talibus ludis inutilibus & uſibus poſitas & converſas. Tunc temporis Nobiles deriſiones de ruſticis & ſimplicibus facientes, vocabant eos, *Jaque bon homme.* Unde illo anno qui in bellis ruſticaliter portabant arma ſua, truphati & ſpreti ab aliis hoc nomen *Jaque bon homme* acceperunt, & ruſtici perdiderunt nomen. Quo quidem nomine omnes ruſtici fuerunt poſtea tam à Gallicis quàm Anglicis diutiùs nominati. Sed proh dolor! multi qui hoc tempore deriſerunt, à quampluribus poſtmodum deluſi ſunt. Nam multi poſtea per manus ruſticorum, ut dicitur, miſerabiliter perierunt, & deinde vice versâ plurimi ruſtici per aliquos Nobiles occiſi, & villæ eorum in hujuſmodi vindictam concrematæ. Sed his pro nunc dimiſſis, ad magis admiranda & plus terribilia tranſeamus.

Præſenti anno 1356. Princeps Walliæ primogenitus Regis Angliæ Eduardi miſſus à patre ſuo, ſcilicet 1356.
Rege Angliæ, cum magnâ multitudine hominum armatorum tam Anglicorum quàm Vaſconum & Alemanorum ſtipendiariorum per Regnum Franciæ devaſtando, cremando fortiter equitavit, Rege Anglorum patre ſuo in Angliâ remanente: & venit ſic agens uſque ad terminos Pictavenſes. Rex autem Franciæ Joannes hoc audiens, debellatis & ejectis inimi-

...is qui ſe poſuerant in caſtro de Beitolio & in caſtro de Vernolio versùs partes Carnotenſes, ſtatim congregato valde magno exercitu & potenti, unà cum domino Carolo Duce Normanniæ ejus primogenito, & aliis duobus filiis ſuis, & etiam Philippo ejuſdem Regis ultimo genito, celeriter acceſſit prope Pictavis contrà gentem & Principem Anglorum. In cujus Regis exercitu erat Dux Borboniæ nobilis atque potens: Dux etiam Athenienſis, Coneſtabilis Franciæ, & multi Mareſcalli, quamplurimi alii Barones, Comites, Milites & Nobiles multi valde. Fuerunt etiam ibi duo Prælati in armis, ſcilicet dominus Guillermus de Melduno Archiepiſcopus Senonenſis, & unus alius qui erat Epiſcopus Catalaunenſis: de peditibus & aliis pugnantibus erat numerus valde magnus. Venerunt autem illuc duo Cardinales, qui pro pace tractandâ ex parte Eccleſiæ ſicut aliàs, miſſi fuerant ad has partes. Appropinquantibus autem utriuſque partis aciebus prope civitatem Pictavenſem ad duas leucas, dum nt Cardinales pro pace ambas partes ſæpiùs adierunt, interponentes vices ſuas ſollicitè; ſed impediente humani generis inimico cum aliquibus filiis Belial, partibus diſcordantibus non potuit pax apponi, quinimò ſuperbiâ regnante & confidentiâ in potentiâ & multitudine armatorum hominum ducante, campale bellum ſtatuitur ordinatè. Rex verò Franciæ Joannes bellum aggrediens animoſè, pedeſtre cum ſuis bellare diſpoſuit, quod & fecit; & equis dimiſſis veniens in conflictu inimicos ſuos fortiter & audacter invadens, plures occidit & multos lethaliter vulneravit; unde ſi omnes alii nobiles & milites ſe ita geſſiſſent ſtrenuè ut Rex fecit, de inimicis glorioſè triumphaſſent: ſed non ſic fuit, quia quamplurimi puſillanimes eff.cti atque lenti, adverſarios ſuos invadere noluerunt. Propter quod Anglici animoſiores effecti, in Regem Franciæ prædictum acriùs irruerunt, qui quidem viriliter ſe defendens & multos occidens, non potuit tantæ multitudini ipſum opprimenti reſiſtere, multis tamen de Gallicis nobilibus prælianribus interfectis, ut putà, Duce Borboniæ cum omnibus ſuis, & Duce Athenienſi cum ſuis; volente Domino, & adverſante fortunâ quæ bellorum ambiguos dat eventus, dictus dominus Rex Franciæ Joannes captus eſt ab Anglicis, & detentus unà cum filio ſuo ultimo genito Philippo jam nominato, quod videns primogenitus ejus Carolus Dux Normanniæ, cum omnibus ſuis qui ſecum in armis aderant dimiſit prælium, & receſſit, & alii duo fratres ſui ſimiliter, videlicet Dux Andegavenſis & Comes Pictavenſis filii Regis. A dicto autem bello fugerunt omnes qui evadere potuerunt; quod videntes Anglici eos in fugam converſos, poſt ipſos currunt, quamplurimos occidunt, & plurimos tam pedites quàm equites capiunt & prædantur; qui etiam garcionibus & pagotis ſine defenſione aliquâ fugere non valentes ſe reddebant, aliis interemptis qui furiis adverſariorum & gladiis cedere neſciebant.

Capto itaque Rege & detento, & aliquibus de gente ſuâ mulctatis, aliis fugientibus & diſperſis, aliis captis & ad redemptionem poſitis, ſicut fuerunt multi Barones & Milites, & etiam ſicut fuit Archiepiſcopus Senonenſis, & Epiſcopo Catalaunenſi occiſo, dictus dominus Joannes Rex Franciæ ductus eſt cum filio ſuo juniore Philippo, & cum multis aliis priſonariis per Anglicos & per Vaſcones, qui ad auxilium Anglicorum venerant, apud Burdegalem civitatem rectâ viâ. & licet priſonarius eſſet, tamen à Principe Walliæ & Anglicis multum honorificè tractabatur. Venientes autem Burdegalam, pacem ſeu tractatum pacis, qui tamen non valuit, ordinaverunt, ſed Rex Angliæ dictum tractatum noluit concordare; quinimò mandavit quòd Rex Franciæ ad Angliam priſonarius duceretur, quod & factum eſt ſatis citò. Rege autem Franciæ Joanne ſic abeunte, & poſtea ducto in Angliam ad civitatem Londonienſem per Anglicos, dominus Carolus primogenitus ſuus Dux Normanniæ, de bello ſic recedens cum multis Nobilibus ut dictum eſt primò in civitate Pictaviæ ſe recepit: poſt hæc inde recedens acceſſit Pariſius, ubi dolentibus dominis pro captione domini Regis patris ſui, honorificè receptus eſt. Conſiderabat enim plebs tota quòd per dominum Carolum, & ipſius auxilium pater reverteretur, & tota patria ſalvaretur. Eo igitur adventato Pariſius convenerunt cives omnium bonarum villarum ad ejus præſentiam, & etiam Prælati & Milites, ut provideretur de recuperatione dicti Regis, & de gubernatione Reipublicæ atque Regni: & tunc ſtatuto domino Carolo primogenito Regis qui erat Dux Normanniæ, ut dictum eſt, pro Regente ipſius Regni & etiam defenſore, omnes unanimiter & ejus conſenſu, ut tres prædicti ſtatus vel aliqui ſapientes electi de illis tribus ſtatibus eligerentur, videlicet aliqui de Prælatis pro parte Cleri, aliqui de Nobilibus pro parte Nobilium, & aliqui de civibus pro parte popularium communium, qui de dicta gubernatione auctoritate dicti Principis negotia pertractarent. Qui quidem tres ſtatus ſic electi multa de negotiis & reformationibus & punitionibus tractantes, obtulerunt Regenti tria millia pugnatorum ad expenſas civitatum Regni, & ſemper manutenere in numero ſupradicto, ſi pro recuperando domino patre ſuo vellet ad Angliam ſe transferre: ſed hoc totum neglexit, & ivit ſatis citò ad viſitandum avunculum ſuum Carolum de Boëmiâ, qui erat tunc temporis Romanus Imperator, & venerat Metis, & illuc ivit Carolus Regens cum magnis ſumptibus & expenſis, & poſtea Pariſius eſt reverſus. Regina verò Joanna filia quondam Comitis de Boloniâ, uxor Regis in Angliâ exiſtentis receſſit ad Burgundiam ad filium ſuum Ducem Burgundiæ, quem olim ſuſceperat à Duce Burgundiæ Philippo, qui apud Aculeum in Vaſconiâ deceſſerat elapſis decem annis. Remeato autem domino Regente prædicto de Metis, adhuc ſteterunt illi tres ſtatus Rempublicam gubernantes; ſed non multum diù poſtea in illo officio remanſerunt, quia Nobiles ab aliis duobus ſtatubus, ſcilicet à Clero & Burgenſibus ſolvere aliqua, ſicut volebant facere, alii recuſarunt, & ſic diſcordiâ motâ illi tres ſtatus ab incepto propoſito ceſſaverunt. Ex tunc enim Regni negotia malè ire, & Reſpublica deperire, & prædones per totam patriam inſurgere, Nobiles alios deſpicere & odire, & utilitatem & proficuum domini & ſubditorum non curare, ruſticos de villulis & homines ſubjicere & ſpoliare, patriam ab inimicis nullo modo defendere, ſed conculcare, bona eorum rapere & auferre, domino Regente, ut apparebat liquidè, non curante.

Tunc enim incepit patria & tota terra Franciæ induere confuſionem & mœrorem, quia non habebat defenſorem in aliquo nec tutorem. Tunc enim terra & patria illa Franciæ, quæ antea præ omnibus Regnis mundi & partibus gloriâ, & honore & divitiis, paciſque præconio ſecura, & omnibus bonorum affluentiis fuerat opulenta, incepit magis ac magis haberi contemptui, & aliis nationibus, proh dolor! in deriſum eſſe, & in opprobrium aliorum; viæ & itinera quaſi ubique dubia & periculoſa propter prædones & latrones. Quid plura? ab illo tempore & deinceps damna infinita & mala & pericula Francigenis acciderunt, ex defectu boni regiminis & populi minimè defenſati.

Eodem anno 1356. cives Pariſienſes catenas fer- 1356.

ſeas, timentes de inimicis, & modicum in Nobilibus confidentes, per vicos Pariſienſes & per compita poſuerunt foſſata circà muros ad partem Occidentalem & circà ſuburbia ad partem Orientalem, quia nulla ibi antea fuerant, facientes, & muros novos parvos ſimiliter ſuprà illos cum portis & baſtillis ad prædicta conſtruxerunt, munientes turres baliſtis, garietis, canonibus & machinis, & aliis bellicis inſtrumentis, deſtruentes domos omnes quæ intùs & extrà muros antea jungebantur. Tunc enim fuerunt multa pulcra & ſolemnia hoſpitia tam interiùs quàm exteriùs, ad demolitionem & ruinam funditùs condemnata, ut foſſata fienda per dicta hoſpitia caperent iter ſuum, quorum ruinam & foſſatorum, atque murorum ſequenti anno & deinceps fabricam vidi proſequi diligenter, de quibus adhuc in ſequentibus fiet ſermo.

1357. Anno Domini 1357. Rege Franciæ Joanne in Angliâ exiſtente, mala malis, ut dictum eſt, in Franciâ & circà Pariſius accreverunt; nam inimici multiplicati ſunt per patriam, & prædones ampliùs augmentati, in tantum quòd plures in villis ſpoliabantur campeſtribus in domibus ſuis, Duce Normanniæ, qui Rempublicam & Regnum jure hereditario, videlicet, domino Carolo primogenito Regis, defendere & regere tenebatur, nulla remedia apponente, unde magna pars populi ruſticani ampliùs in villagiis ſtare non valentes, ad civitatem Pariſienſem cum uxoribus & liberis & aliis bonis ſuis ut in pluribus pro tuitione accurrere tunc cœperunt. Inimici autem caſtra multa & fortalitia receperunt, homines circumadjacentes capiendo, [& in redemptionem ponendo,] alioquin miſerabiliter trucidabantur, nec parcebatur in hoc Religioſis quibuſcumque; propter quod Monachi & Moniales Monaſteria dimittentes Pariſius & alibi ad amicos ſuos ſe ſicut poterant receperunt; unde ſorores de Poiſſiaco, de Longo-campo, Moniales de Malodumo, de ſancto Antonio, & Minoriſſæ de ſancto Marcello juxtà Pariſius, & breviter aliæ Religioſæ extrà villas clauſas commorantes, compulſæ ſunt ſicut & Monachi præ timore dimittere loca ſua, & intrare finaliter fortiora.* Quod quidem factum admirationem non modicam generavit in populis & ſtuporem, nemine ad prædicta ſtupenda remedium aliquod apponente.

Demùm admirantibus de hoc & dolentibus Præpoſito Mercatorum villæ Pariſienſis & civibus, quòd per Regentem & Nobiles qui circà eum erant non remediabatur, ipſum pluries adierunt exorantes & deprecantes ut circà præmiſſa de oportuno provideret remedio; qui optimè eis facere promittebat, ſed effectus per eum nullatenùs ſequebatur, quinimò magis gaudere de malis inſurgentibus in populis & afflictionibus & tunc, & poſtea Nobiles videbantur. Quod conſiderantes, Præpoſitus Mercatorum Pariſienſis, qui tunc erat nomine Stephanus Marcelli, de Republicâ multum ſollicitus pro tunc cum aliis Conſulibus civitatis habuit conſilium cum civibus, quod utinam nunquam ad effectum finaliter deveniſſet. Et fuit iſtud, prout iſte Præpoſitus eum ſuis me & multis audientibus confeſſus eſt. Nam quia dominus Regeus remedium apponere ad prædicta pericula, eis civibus cum Præpoſito requirentibus ſæpiùs promiſerat, & tamen quidquid ore dicebat de facto non complebat; crediderunt prædicti Præpoſitus & Communitas quòd hoc negligeret de conſilio aliquorum ſecum aſſiſtentium, qui ut opinati ſunt diſſuadebant Regenti ne eis crederet in agendis; & idcircò Præpoſitus atque cives de Pariſius habuerunt conſilium intrà ſe, quòd bonum eſſet ut aliqui de aſſiſtentibus ipſi Regenti de medio tollerentur; unde ordinatum fuit per ipſos ut omnes caperent capucia cærulea ex una parte, & ex alterâ rubea deferenda in ſignum confœderationis Reip. defendendæ. Quibus habitis, de conſilio inito de aliis tollendis, ut dictum eſt, congregaverunt ſe in multitudine non modicâ omnes unà cum Præpoſito ſuperiùs nominato, & accedentes ad regale Palatium ubi dominus Dux Normanniæ primogenitus Regis Regnum regens, ut diximus, præſens erat, ad thalamum ſuum aſcenderunt, dicto Regente & illis qui cum eo erant mirantibus quid quærerent, aut quid vellent. Et accedentes prope Regentem, dixit Præpoſitus Mercatorum ſibi: Domine mi Dux nolite expaveſcere, nos habemus aliqua exequi in hoc loco. Tunc dirigens verba illis ſic capuciatis dixit: Eia breviter facite hoc propter quod huc veniſtis; qui aſpicientes duos Milites qui juxtà dominum Regentem aderant & de Conſilio ſuo, videlicet Robertum de Claromonte Mareſcallum Franciæ virum ſtrenuum in armis, ſed tunc inermis erat, & Mareſcallum Campaniæ hominem probum & devotum & benè nobilem, enſibus extractis irruunt in eos, coram Duce percutiunt & occidunt. Deinde vidente Duce & dolente eos ita trucidatos, per gradus Palatii ad plateam juxtà lapidem marmoreum mortuos extraxerunt, horribile ſpectaculum de eorum cruentatis corporibus facientes. Quod ſentientes plurimi de Conſilio Ducis Regentis, receſſerunt celeriter fugientes, inter quos erat unus Advocatus ſolemnis & eloquens, & concivis Pariſienſis, Reginaldus de Arloye, quem recedentem curſu rapido inſequentes, in uno vico prope domum ſuam crudeliter occiderunt, ſed heu! quare iſta flagitia perpetrarunt? Nam quæ & quanta mala ex hoc exceſſu provenerunt, quot homines poſtea ex hoc occaſionaliter ſunt occiſi, & villæ devaſtatæ deſcribere non valerem. Tantum nefas impunitum non remanſit, prout in parte videbitur conſequenter. Acta ſunt hæc eodem anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſeptimo ſecundum computum Franciæ, in Cathedrâ ſancti Petri.

Eodem anno 1357. antequàm prædictæ interemptiones accidiſſent, Rex Navarræ Carolus de Ebroicis 1357. qui jam per magnum tempus ſteterat miſſus & captus dudum per Regem Franciæ Joannem, ut ſuperiùs fuit dictum, per induſtriam & diligentiam aliquorum de Picardiâ nobilium, ut puta Joannis *de Pequigny*, & ſimiliter aliquorum burgenſium fuit à dictis carceribus liberatus, & veniens Ambianis primò fuit à civibus & populo receptus cum gaudio multo valde, deinde ab eis donariis receptis, & prædicatis miſeriis quas in ergaſtolo carceris paſſus fuerat, acceſſit Pariſius in Monaſterio ſancti Germani de Pratis accipiens hoſpitium pro quiete, & captatâ horâ & congregato & advocato magno populo in pratis ſancti Germani dicti Monaſterii, foſſatis nundum factis, dictus Rex Navarræ ſtans ſuprà muros incepit prædicare ad populum altâ voce, aſſumens pro themate in latino valde pulchro iſta verba: *Juſtus Dominus & juſtitias dilexit; æquitatem vidit vultus ejus.* Pſal. 10. 8. Quæ quidem verba ad propoſitum ſuum exponens, contendit coram omnibus ſermone valde prolixo, quomodo & qualiter ſine causâ, ut dicebat, fuerat tractatus, captus & carceribus mancipatus, anxætstes & dolores quos in dictis locis ſuſtinuerat, in tantum quòd populum ad fletum & lacrymas provocabat. Tandem intercedentibus multis Magnatibus, & ſpecialiter nobiliſſimâ & devotiſſimâ dominâ Regina Joanna de Ebroicis ejus materteris, quondsm uxore defuncti Caroli Regis Franciæ, & dominâ Blancha ejus ſorore Reginâ & relictâ defuncti Philippi de Valeſiu Regis, pax & con-

cordia fuit reformata inter dominum Ducem Normanniæ Regentem pro nunc, & Regem Navarræ ſupradictum. Nam antea erant non multum amici ad invicem ratione dictæ captionis, quæ facta fuit quondam in caſtro Rothomagenſi in præſentiâ dicti Ducis; ſub hoc pacto fuit pax illa reformata inter eos, quòd dominus Dux Normanniæ qui Regens erat Regni, recipiebat ipſum Regem Navarræ & omnes ſuos in amicitiâ & amore, condonans ei omnia forefacta ſi quæ eſſent, & reddens terras ſuas ablatas dicto Regi Navarræ tam in Normanniâ quàm alibi; & ſimiliter illorum dominorum qui tempore quo fuerat captus in Rothomago, fuerunt mortui & patibulo tunc affixi, concedens licentiam dicto Regi Navarræ ut illorum corpora de patibulo faceret deponi ſi vellet, & ipſa tradi Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Et ſic pax inter dictos dominos fuit cunctis gaudentibus reformata.

Rex autem Navarræ prædictus his peractis, Ducem dimittens Pariſius, gaudens ad partes Rothomagenſes acceſſit, donis tamen & pecuniis multis à civibus Pariſienſibus receptis, & veniens Rothomagum honorificè eſt receptus, ubi populis ſuas miſerias expoſuit ſicut Pariſius fecerat, eleganter: quo facto corpora illa patibulo affixa, ſcilicet Comitis de Haricuria & duorum ſuorum ſociorum (de quibus dictum eſt in capitulo de anno 1355.) de patibulo in die Innocentium deponi fecit, & cum magnis cereis proceſſionaliter cum magna multitudine populi ad majorem Eccleſiam, ſcilicet beatæ MARIÆ Rothomagenſis deferri fecit, & in ipſâ campanis pulſatis & Miſſis ſolemniter celebratis, ſermone per dictum Regem priùs facto, ubi aſſumſit thema illud:

Pſal. 24. 21. *Innocentes & recti adhæſerunt mihi*, &c. in Capellâ Innocentium honorificè ſepulta ſunt, omni populo non modicum admirante. Rex autem prædictus Navarræ volens recuperare terras ſuas, omninò non potuit omnes, quia plures qui caſtra tenebant ea ſibi reddere non volebant, dicentes & allegantes quòd Rex Franciæ Joannes, qui in Angliâ erat, eis tradiderat illa caſtra, ideo non ſibi neque Duci, ſed tantummodo Regi Franciæ ea reddere tenebantur. Ex hac igitur occaſione dolens Rex Navarræ & credens quòd hoc eſſet ex ordinatione Ducis Normanniæ qui erat Regens, in offenſam & diſcordiam contrà Ducem eſt iterum provocatus, & ſic pax quæ priùs nuper firmata fuerat non tenuit nec valuit, ſed diſcordia & guerra dura inter eos tunc inchoata fuit, ex quâ tota patria Franciæ, proh dolor! & alibi poſtea doluit, ut dicetur; & omnia iſta de Rege Navarræ facta ſunt modicum antequàm illi Milites in præſentiâ Ducis Regentis per iſtos cives Pariſienſes gladio ferirentur; & tunc crudelis mors illorum accidit ſatis citò poſtea.

1357. Eodem anno 1357. Archiepiſcopus Armacanus Primas Hiberniæ, tranſivit ad Curiam Romanam prædicaturus contrà Religioſos Mendicantes, faciens contrà ipſos libellos & tractatus, allegans fortiſſimè ipſos ab Eccleſiâ non debere ſuſtineri, & dicens inter cætera & aſſerens, quòd Chriſtus & Apoſtoli, licet eſſent viri pauperes, nunquam tamen fuerunt mendicantes. Allegat autem multa jura & ſcripturas ut ab Eccleſiâ deleantur, vel ſaltem ut auxilio privilegiorum pro prædicationibus, Confeſſionibus ac ſepulturis, & exemptionibus priventur. E contra autem Religioſi præfati non ampliùs ſe multos articulos hæreticos ſibi objiciunt & opponunt, ſed qui prævalebunt, in fine liquidiùs apparebit, ideo his dimiſſis ad propoſitum revertamur.

1358. Anno Domini 1358. nova mirabilia ſuccreverunt: nam dominus Carolus Dux Normanniæ primogenitus Regis Franciæ Joannis in Angliâ exiſtentis, regens, ut diximus, Regnum Franciæ loco patris, indignatus contrà cives Pariſienſes, & principaliter contrà illos qui mortem duorum illorum Nobilium in ejus præſentiâ, & illius advocati ſic aciter & irreverenter tractaverant, à civitate Pariſienſi conſternatus animo abiit & receſſit, proponens ad eam non reverti niſi priùs vindicta aliqualis de præfatis fuerit ſubſequuta, & ſic ab urbe recedens indignatus, apud Compendium citiùs properavit, & ibi diutiùs trahens moram vocavit Nobiles quamplurimos, ut cum eis haberet conſilium qualiter de Præpoſito Mercatorum Pariſienſium & aliis ſuis complicibus, qui talia in ejus palatio & præſentiâ agere præſumſerant, vindictam debitam obtineret: qui omnes uno corde & animo adhærentes, & ſpecialiter amici occiſorum, conſuluerunt ſibi ut illos principales occidi faceret, vel ſi non poſſet pro aliis eos defendere volentibus, expugnaret viriliter civitatem, & tam diù dictam urbem Pariſienſem tam vi armorum quàm per impedimentum ſuorum victualium moleſtaret; donec ipſis audientibus à dicto Præpoſito Mercatorum & ſuis complicibus & conſulibus, intentum mortis plenariè perciperet & ſentiret. Quod intelligens Præpoſitus præfatus, & alii qui gubernationem civitatis ſibi poſt receſſum Ducis acceperunt, ſupplicaverunt Univerſitati ſtudii Pariſienſis quatinùs ad dictum Ducem regentem accederent, & ei ex parte eorum & totius urbis humiliter ſupplicarent, quatinùs indignationem quam erga ipſos cives conceperat, à corde ſuo dulciter amoveret, promittentes & offerentes emendam condignam ſibi facere, ſalvâ vitâ omnium, honore & reverentiâ quâ decebat. Univerſitas autem pro bono civitatis libenti animo miſit plures ſolemnes deputatos, ſupplicaturos pro negotiis ſupradictis. Qui quidem à domino Duce & aliis dominis cum omni benignitate recepti, reportarunt quòd unus numerus ſatis parvus, utpote decem vel duodecim, vel ſaltem quinque vel ſex virorum, qui magis de illo negotio perpetrato Pariſius ſuſpecti habebantur ſibi mitterentur, non intendens eorum mortem; & tunc ſi hoc facerent, libenter Dux, ut dicebat, ſeipſum intimum amicitia ſicut antea, reformaret. Præpoſitus autem & alii qui ſibi dubitabant hoc audientes, & non credentes quòd ſi tenerentur ab aliis mortem non evaderent terribilem, meritò timuerunt, nec ſe voluerunt exponere tanto periculo non modicùm formidando. Unde aſſumentes audaciam ſe voluerunt exponere, quaſi omnes cives & confœderationem facientes ad invicem, & plures miſſo ad dominum Regentem ſive Ducem præfatum ſimili modo ſicut priùs, tam in Compendio quàm apud civitatem Meldenſem, ubi ſe aliquando transferebat, & nullo alio amicabili habito reſponſo, ſed potiùs verba dura & aſpera & comminatoria, timentes de periclitatione civitatis ad quam ut apparebat Dux regens & Nobiles quamplurimùm ſibi aſſiſtentes videbantur anhelare; & volentes urbem ab omni periculo eminenti totaliter defenſare, incœperunt ſe munire. Unde caſtrum de Luparâ juxtà antiquos muros Pariſienſes in manu ſuâ cives receperunt, illos qui ipſum ex parte Ducis Regentis cuſtodiebant citiùs expellentes, portas verſùs aquas obſtruentes: & introitum verſùs villam de cætero facientes; quod quidem factum ipſum dominum Ducem ad indignationem ampliùs provocavit. Tunc enim omnes incœperunt ſe actiùs defendere & munire, muros reparare, foſſata jam inchoata ſollicitè profundare, & ſuper foſſata ad partem Orientalem muros parvos novos conſtruere, baliſtas ad exitus portarum elevare.

Eodem anno 1358. fuerunt clauſæ perpetuò plures portæ, & tunc foſſata ante portas exteriùs ele- 1358.

vata, ut puta inferni quæ prætendebat ad Cartuſienſes, inter Prædicatores & Minores, porta ſancti Victoris & ſuburbium deſtructum, porta quæ prætendebat ad prata ſancti Germani, & plures aliæ quarum nomina ignoramus.

Eodem anno fuerunt deſtructa hoſpitia & domus quas Fratres Prædicatores habebant & Minores extrà muros Pariſienſes. Nam Prædicatores habebant infirmarias & capellas, notatas aulas, & alias domos honorificas Regias & ſolemnes, & fratres Minores refectorium conſtructum muro lapideo, tabulata, coquinas ac diſpenſas domoſque alias utiles ac decentes, & tam illi quàm iſti ad domos iſtas per domos civitatis officioſiſſimè ſubintrabant, ſimiliter & ad hortos quos foris habebant ſpecioſiſſimos & amœnos, & non ſolùm domos quas ædificaverant perdiderunt exteriùs, ſed etiam domus intrà mœnia, & illas quæ muris ab infrà jungebantur, ut inter ipſorum habitaculum & dictos muros aditus fieret atque via: & ſimiliter factum eſt ad omnes muros ad plagam Occidentalem circumdantes civitatem, & quod mirum oculis fodientium foſſata apparuit evidenter, circà centrum foſſatorum ante domum Prædicatorum prope murum ab extrà reperta ſunt fundamenta turrium & caſtrorum tantæ fortitudinis & tam mirandâ conglutinatione cementorum, ut vix à quibuſcumque malleis vel etiam inſtrumentis ferreis poſſet dictum opus, ut pote Sarracenicum, deſtrui aliquatenùs vel diſſolvi, quod fiebat ut foſſata profundiùs aptarentur, & ut fertur, olim ibi fuerat palatium ſive caſtrum quod ab antiquis in geſtis quæ nunc adhuc habentur, Altum-folium vocabatur, de quibus adhuc veſtigia reſtant.

Sic igitur negotiis Pariſienſibus ad defenſionem diſpoſitis & aptatis, mala & damna per patriam circumquaque per Nobiles aliquos & prædones ampliùs accreverunt. Nam dominus vulgo de Laval cum Britonibus multis Belciam prædabatur, ignes villulis ponendo, Stampas quæ jam antea capta & cremata per ſimiles prædones fuerat, iterum ſpoliando; & ſic prædones incedebant uſque Aurelianis & ultrà, in tantum quòd de Pariſius uſque Aurelianis nemo audebat incedere rectà viâ, ſed nec uſque Compendium nec alibi erat tuta via nec ſecura. Dux autem Normanniæ tunc Regens, illis diebus exiens de Compendio, acceſſit ad civitatem Meldenſem, ſeu fortalitium quod ibi eſt, [cum Ducillà uxore ſua, & multitudine Nobilium magnâ valde, qui omnes cogitabant qualiter urbem Pariſienſem, vel per armâ vel ſaltem victualia impediendo ne tranſirent per Secanam, muoientes caſtrum Meldenſe, ſeu fortalitium quod ibi eſt,] & ibidem fortificato loco ſe clauſerunt, victualia civitatis Meldenſis capiendo. Præpoſitus autem Mercatorum Pariſienſium atque cives, videntes quòd dominus Regens erat eis contrarius, habito conſilio ſuper regimine civitatis, & carentes Capitaneo miſerunt ad Carolum de Ebroicis Regem Navarræ qui tunc erat ad partes Nurmanniæ, quem ſciebant eſſe in diſſenſionem novam & diſcordiam contrà Ducem, rogantes eum ut veniret cum bonâ copiâ armatorum ad ipſos Pariſius, ut eſſet eorum Capitaneus & defenſor contrà ſuos quoſcumque adverſarios, excepto contrà dominum Regem Franciæ Joannem qui in Anglia tenebatur; qui libenter acceptans venit Pariſius, adducens ſecum Navarrenſes multos, & Anglicos quamplurimos ſtipendiarios & robuſtos: qui quidem Rex Navarræ à civibus eſt receptus ſolemniter, cum omnibus viris ſuis. Credebant enim Pariſienſes ab ipſo & à ſuis contrà Ducem Regentem & Nobiles optimè defenſari. Dicta autem vocatio præfatum Ducem & ſuos, & reverà multos alios ad majorem indignationem iterum provocavit, unde tunc Nobiles incœperunt appropinquare Pariſius, & ſe per campos oſtendere in equis phaleratis & in armis ad pugnam aptiſſimè paratos, ſi illi de Pariſius exiviſſent contrà eos ad bellandum: ſed Pariſienſes infrà mœnia exiſtentes, reſiſtentes & tenentes, exire noluerunt; dicebant enim quòd contrà dominum ſuum non pugnarent, ſed benè à quibuſcumque eis nocere volentibus ſe defenderent reſiſtendo. Una tamen vice fuit eis dictum quòd inimici eorum in Corbolio ſe poſuerant, ut impedirent ne panis qui de Corbolio ferri ſolet, Pariſius per Secanam ampliùs pertranſiret: Nobiles etiam ſuper Secanam pontem fecerant inter Pariſius & Corbolium, per quod tranſibant ad ambas partes fluminis, incommoda non modica Pariſienſibus inferentes. Quod videntes Præpoſitus Mercatorum atque cives, cum bonâ multitudine Corbolium acceſſerunt in armis, illos ejecerunt, pontem eis nocuum deſtruxerunt & cum lætitiâ ſani & hilares Pariſius redierunt. Dux autem in illis diebus aliquando in Melduno reſidebat & alibi, ſed plùs Meldis.

Alterà autem vice contigit, quòd Nobiles cum Duce in armis partes illas ubi pons fuerat, ut dicitur, prope pontem *de Charenton* acceſſerunt, ut Regem Navarræ cum Pariſienſibus expugnarent; contrà quos Rex Navarræ Capitaneus Pariſienſis cum ſuis armatus aggreſſus eſt, & veniens ad ipſos loquutus eſt multis ſermonibus eis ſine pugnâ, & deinde reverſus eſt Pariſius; quod videntes Pariſienſes ſuſpicati ſunt contrà ipſum, quòd quia nobilis erat cum aliis conſpiraſſet aliqua Pariſienſibus ſecreta fortitan vel nocua, propter quod dictum Regem Navarræ cum ſuis ſpreverunt, & ipſum ab illo officio removerunt. Ipſe autem tunc de Pariſius receſſit indignatus cum ſuis, qui quidem dum recedebant & potiſſimè Anglici quos dictus Rex ſecum adduxerat, tædia & opprobria hominibus de Pariſius aliquibus facere nitebantur, ſed illi antequàm poſſent exire civitatem, quamplures de illis fuerunt per illos de Pariſius atrociter gladio trucidati. Rex autem prædictus Navarræ ad Monaſterium ſancti Dionyſii in Franciâ exiens tunc de Pariſius acceſſit, & dum ibi per aliquos dies ſtetiſſet, gens ſua multa mala circà Pariſius perpetravit. Nam tam Anglici qui de Pariſius evaſerunt quàm alii Navarrenſes, per agros & vineas tunc currentes, homines quos in campis & extrà inveniebant occidebant, vel captivos ducebant, villulas hinc inde in pluribus locis incendebant, ſicut Capellam juxtà ſanctum Lazarum, & burgum ſancti Laurentii de Pariſius, & horreum de Landeto, ſanctum Clodoaldum & aliquas villas adjacentes. Pariſienſes verò clauſi in civitate ſe tenebant, portas ſuas cum viris armatis cuſtodientes ſollicitè de die, ſed de nocte magnas excubias facientes ſuprà mœnia. Quàdam tamen die, ſcilicet in die Magdalenes plures armati versùs ſanctum Clodoaldum contrà Anglicos exierunt Pariſius, qui ibi trucidati ampliùs non redierunt, & tunc ad omnem partem extrà fortalitia omnia vaſtabantur, populares communes deprædabantur, & neſciebatur ad cujus inſtantiam hæc fiebant niſi per Regem Navarræ. Nam tam ab amicis quàm inimicis plebibus ruralibus, & Monaſteriis campeſtribus & forenſibus diſpendia & incommoda ferebantur, & bona eorum ab omnibus rapiebantur, non erat qui ipſos in aliquo defenſaret. Propter quod quamplurimi tam de laicis quàm de Religioſis viris ac mulieribus coacti ſunt, & etiam dominæ de Monte Martyrum & aliæ ubique loca ſua relinquere ſicut aliàs, & petere civitatem, & ut breviter dicam, non fuit Monaſterium juxtà Pari-

Google

ſius qoantumeomque propinquum, qoin ex timore prædonum eogeretur ingredi civitatem aut alia fortalitia, Monaſteriis relictis, & divinis officiis tunc, proh dolor! prætermiſſis.

Eadem autem tribulatio non ſolùm circà Pariſius, ſed ſimili modo circà Aurelianis & per totum uſque Turonis & ultrà uſque Nanetis in Britanniâ, & in patriâ Carnotenſi & Cenomanenſi mirabiliter graſſabatur; nam villæ cremabantur, populares deprædabantur, & ad civitates cum bigis & cum bonis ſuis & uxoribus & liberis lamentabiliter accurebant. Tunc enim villa de Meun juxtà Aurelias, & Bogeneiacum in feſto S. Joannis Baptiſtæ ab Anglicis captæ fuerunt, & Bogenciacum præter caſtrum incendio devaſtatum. Tempore illo civitas Mén in Pictaviâ fuit cremata, & Eeclesia ubi populus ſe receperat fortiter invaſa ſed oon capta, populo villæ ſe viriliter defendente. Hæc & ſimilia per totam patriam perpetrabantur, ſed non erat qui remediando debitè obviaret.

Aliis igitur civitatibus & civitate Pariſienſi ſic malè tractatis & minimè defenſatis, accidit prope Pariſius caſus aliàs inauditus; nam eodem anno
1358. 1358. in æſtate ruſtici babitantes circà ſanctum Lupum de Cherunto, & circa Cleremontem in diœceſi Belvacenſi, videntes mala & oppreſſiones quæ ab omni parte eis inferebantur, nec à Nobilibus ſuis tuebantur, imò potiùs ipſos ſicut inimici graviùs opprimebant, contrà Nobiles Franciæ inſurgentes arma ſumſerunt, & ſeipſos in magnà multitudine combinantes, Capitaneum quemdam de villâ, quæ Mello dicitur, ruſticum magis aſtotum ordinarunt, ſcilicet Guillermum dictum *Karle*, & ſic cum armis ſuis & vexillis procedentes per patriam cucurrerunt, & omnes viros nobiles quos invenire poterant, etiam dominos ſuos proprios occidebant, trucidabant & ſine miſericordiâ perimebant; & non ſolùm ſic contenti erant, ſed & domos & fortalitia Nobilium ad terram proſternebant, & quod lamentabilius eſt, dominas nobiles & liberos parvos eorum quos inveniebant, atrociter morti dabant; unde caſtrum de Curnovillâ in Franciâ fortiſſimum tunc fregerunt, & ibi multos viros nobiles & mulieres qui ſe ibi tuebantur, lethaliter ſerierunt; & in tantum dicta tribulatio convaluit, quòd etiam circà Pariſius idem fuit; nam vix audebat nobilis aliquis extrà loca fortia comparere, qui ſi à ruſticis viſus fuiſſet aut in manibus eorum incidiſſet, interremptus aut malè tractatus ab eis receſſiſſet: & in tantum invaluerunt rurales ſupradicti, quòd ultrà quinque millia poterant æſtimari, quærentes Nobiles & eorum maneria cum uxoribus & liberis exſtirpare; propter qood Nobiles ſe aliquo tempore retrahentes, non videbantur incedere ſicut priùs. Sed iſtud negotium monſtruoſum diù non duravit, quinimò ſicut à ſeipſo & non à Deo, nec auctoritate debitâ ut puta domini ſuperioris dicti rurales hoc inchoaverunt, ſed à ſemetipſis; ita totum eorum deſiderium citò deſiit & finivit; nam ipſi qui priùs ut eis videbatur, quodam zelo juſtitiæ hoc inchoaverant, quia domini ſui eos non defendebant ſed opprimebant, converterunt ſe ad opera vilia & neſanda, quia, ut fertur, dominas nobiles ſuas vili libidine opprimebant, parvulos nobiles, ut diximus, innocentulos perimebant, bona reperta rapiebant, ſe ipſos & feminas ſuas ruſticanas curioſiùs veſtientes, idcirco quod malè agebant durare diù non poterat, nec decebat. Unde Nobiles hoc videntes ſe paulatìvè adunaverunt, & ſagaci armorum cautelâ ad eos venerunt, & potiſſimè Rex Navarræ, qui aliquos de eorum Capitaneis blanditiis advocavit, & non credentes aut cogitantes interfecit, quibus mortuis verſùs villam Montiſdeſiderii ſuper alios quamplures adunatos & ipſe Rex cum gente ſuâ unà etiam cum Comite ſancti Pauli irruit, & eos gladio occidit & peremit: ſed adhuc ſic non remanſit dictum fatuum negotium impunitum; nam Milites & Nobiles reſumentes vires ſuas, ſe de prædictis vindicare cupientes, ſe fortiùs adunaverunt; & per villas campeſtres multas diſcurrentes quamplures flammis incenderunt, ruſticos tam illos quos credebant nocuos fuiſſe, quàm alios per domos, per vineas fodientes, & per agros miſerabiliter occidebant. De incendio prædicto lugent Verbria & Crux S. Audoëni prope Compendium, & multæ aliæ villæ rurales campeſtres, quas non vidi nec hîc noto.

Eodem anno 1358. duraote adhuc indignatione 1358.
ducis Normanniæ regentis Regnum, ut dictum eſt, contrà cives Pariſienſes, fortitudo & congregatio ipſorum major erat Meldis. Unde dominâ Duciſſâ cum Nobilibus exeunte in fortalitio Meldenſi, Duce abſente & remotiùs exeunte, mota eſt controverſia inter Nobiles clauſos in fortalitio illo, & inter Majores civitatis Meldenſis & concives; nam, prout fertur, aliqui de Pariſius armati acceſſerunt Meldis, quia cives Meldenſes qui Nobiles propter eorum oppreſſiones odiebant, libenter eos bellicis ictibus, ut dicitur, invaſiſſent, ſi ſubſidium bonum à Pariſius habuiſſent, quod & factum eſt; Nam cives Nobiles in fortalitio cum Duciſſâ invaſerunt, in portâ ſuper pontem pugnantes ad invicem, ſed Nobiles magis docti in armis cives ſuperaverunt enſibus, & vicerunt; quibus ſuperatis Nobiles fortalitium exeuntes, per civitatem Meldenſem currentes ſicut rabidi populum paſſim & indifferenter occiderunt, exceptis his qui fugere potuerunt, villam totam deprædati ſunt, viros & mulieres captivos duxerunt & in fortalitio Meldenſi recluſerunt, nihil quod portare poſſent, in Eccleſiis & domibus dimittentes. Deinde totam civitatem incendio tradiderunt, & quantum potuerunt præter fortalitium deſtruxeront. Poſt hæc per adjacentem patriam furibundè currentes, homines quos reperiebant occidebant, ignes in diverſis villis apponentes; & ſic illo tempore tanta tribulatio in partibus Meldenſibus fuit per Nobiles Franciæ & invaluit, quòd non oportebat ad deſtruendam patriam Anglicos accedere inimicos: nam reverà Anglici qui erant Regni inimici capitales, non potuiſſent egiſſe quod Nobiles intranei tunc egeront. Hoc excidium non ſuffecit dictis Nobilibus, ſed in magnâ multitudine armatorum ad civitatem Sylvanectenſem venientes de Meldis, ut eam caperent acceſſeront. Cives autem Sylvanecteoſes præmuniti ſe optimè paraverunt, nam bigas aptatas poſuerunt ſuperiùs in capite magni vici, qui aſcenſum habet aliqualiter montuoſum, adhibentes viros robuſtos qui bigas illas contrà inimicos per vicum illum gradientes fortiter impellerent & propulſarent. Poſuerunt etiam viros armatos qui in domibus latitarent, ut dum illi intrantes eos non perciperent, ſuper eos irruerent vehementer. Poſuerunt iterum mulieres ad feneſtras ut ſuper eos aquas bullientes abundanter effunderent. Omnibus igitur his negotiis ſagaciter adaptatis, venerunt illi Nobiles & clamantes ad portam quæ tendit Pariſius, petierunt ex partedomini Ducis Regentis ſibi portas aperiri, & eis claves & civitatem in eorum reddi manibus feſtinanter; & hoc non erat verum, quia non de mandato Ducis ſed propriâ temeritate & fatuâ audaciâ hoc agebant. Cives autem muniti habentes ſecum aliquos Nobiles alios quos antea vocaverant, portas ſuas aperientes eos liberè intrare permiſerunt. Illi autem cum faſtu totum habere credentes eum magnâ ſuperbiâ intraverunt, & dum eſſent in medio

Digitized by Google

vici ſpatis evaginatis & oeminem adhuc reſiſtentem videntes, clamare cœperunt ſicut clamare ſolent invaſores; quod audientes illi qui ad bigas fuerant ordinati, cum maximo impetu bigas illas contrà illos per deſcenſum impinxerunt, illi verò qui in deſcenſu erant reſiſtere nec ſubſiſtere valentes, per terram turpiter corruebant; homines verò in domibus latitantes eatrà venientes eos ad terram proſtratos gladiis feriebant, quod videntes eorum ſequaces & qui paulativè portam intrabant ordinati, ab aquis ferventibus in fugam velociter ſunt converſi. Sic igitur multis interfectis, illi qui evadere poterant fugere & recedere confuſibiliter coacti ſunt, qui uſque Meldis ad ſuos revertentes & damnum ſuum narrantes, facti ſunt omnibus in deriſum; qui verò mortui remanſerunt, genti Silvanectenſi ampliùs non nocebunt. Nunc autem ad cives Pariſienſes breviter eſt revertendum & dicendum.

1358. In anno prænotato 1358. durante adhuc indignatione domini Ducis Normanniæ, ut dictum eſt ſæpè, tunc Regentis, accidit Pariſius factum ampliùs admirandum. Nam priùs Præpoſitus Mercatorum cum multis de Majoribus civibus per quos tota civitas regi videbatur, conſiderabant quòd propter mortem illorum qui in feſto Cathedræ ſancti Petri præterito interfecti fuerant in palatio coram Duce, ut ſuperiùs fuit declaratum, indignatio Ducis magis accreſcebat, timentes ne deterius eis forſitan, ut puta mors, finaliter contingeret, cogitaverunt ut ſecretè de ſua ſalute diligentiùs pertractarent, unde ut eis impoſitum eſt poſtea iverunt ad Regem Navarræ dominum Carolum de Ebroicis qui antea per eos tamquam Capitaneus vocatus fuerat, ſed repulſus & contra eos offenſus, ordinaverunt ſecretè ut iterum per ipſos vocaretur, & taliter fieret quòd ad eorum regimen & defenſionem contrà dominum Ducem; & tandem cum ipſe Rex Navarræ eſſet de lineâ & proſapiâ Regiâ, ad ſceptrum Regale & Regnum Franciæ aſcenderet & regnaret. Nam dictus Rex Navarræ ad hoc totis viribus anhelabat. Sic igitur fuit per prædictum Præpoſitum Mercatorum, & per plures burgenſes ſibi adhærentes ordinatum & ſecretè, ut tali die dictus Rex Navarræ Pariſius cum magnâ copiâ armatorum latenter appropinquaret, & ſic alicubi cum ſuis uſque ad tempus in embuchiis latitaret, & ipſe Præpoſitus Mercatorum cum ſuis claves portarum acciperet; & per ſe vel per ſuos eas cuſtodiri faceret, & dum non cogitarent de hoc homines, ipſe Rex Navarræ cum ſuis omnibus villam Pariſienſem citiùs ſubintraret, & homines ſibi contrarios tales & tales, quorum oſtia ſignata reperiret, trucidaret, & ſic ignorantibus popularibus de eis triumpharet, & totam civitatem per talem modum ad ſuum libitum obtineret, & deinceps honorem regium, ut opinabatur, repulſo Duce & ejecto, & etiam Rege qui captus erat in Angliâ, qui ſibi tot mala fecerat, culmen Regni & Coronam attingeret finaliter regnaturus. Nam, ut ſibi videbatur & eis, ſi civitatem Pariſienſem ad ſuum velle qualitercumque habuiſſet, alias civitates & villas ſuo conſenſui, ut credebant, faciliter inclinaſſet, & ſic illi qui talia procurabant, fuiſſent tunc ab omni mortis periculo per hunc modum eo auxiliante penitùs liberati. Sed unum proponit homo, aliter ordinat Deus & diſponit; foderunt enim aliis foveam, & inciderunt in eam: nam aliter iverunt negotia quàm ipſi inter ſe facere cogitabant.

Unde accidit in feſto ſancti Petri ad vincula, quæ eſt prima dies Auguſti, anno eodem 1358. quòd Præpoſitus Mercatorum & pauci burgenſes qui in cauſis & negotiis civitatis Pariſienſis ſecum adſtabant, acceſſerunt ſimul ad portas civitatis clarâ die & voluerunt de cuſtodibus aliquos amovere, & ad ſua hoſpitia remittere, dicentes quòd ſufficiebant pro cuſtodiâ, pauciores admoventes de facto tamquam Gubernatores Reipublicæ, claves portarum, & eas aliis quos ordinaverant committentes, & accedentes ad portam novam ſeu baſtillam quæ tendit ad ſanctum Antonium, voluerunt facere ſimiliter. Quod videntes aliqui ſolemnes burgenſes qui jamdiù dictam portam & claves in cuſtodiam habuerant, mirabantur, quare ſic de novo Præpoſitus Mercatorum & illi qui cum eo erant, volebant ſic ab eis auferre noviter claves illas, & cuſtodiam portarum tradere aliquibus non ita ſufficientibus, prout eis liquidè videbatur. Ex hac igitur causâ ſtatim ſuſpicio in animo dictorum cuſtodum portarum & clavium de malo & proditione non modica exſtitit generata ſuper Præpoſitum prædictum, & ſuper illos qui illuc modò venerant cum eodem; dicebant enim cuſtodes ſe eſſe ſufficientes æquè benè, ſicut illi quibus cuſtodiam committere nitebantur. Præpoſitus autem & ſui contrarium aſſerebant. Ipſis igitur ſic altercantibus de cuſtodiâ & diſcordantibus, & etiam de clamoribus cum tubâ facientibus, qui cuſtodes volebant quòd proclamationes nomine domini Ducis Regentis fierent, & Præpoſitus volebat quòd nomen Ducis taceretur ſed nomen Regis perſonaretur, & de hoc mirabantur alii cives: & ſic eis inſimul altercantibus, adfuit quidam de dictis portam aut claves cuſtodientibus, qui dixit altâ voce: Verè nos ſumus per iſtum Præpoſitum proditi & traditi: & quid eſt hoc? Hæc ergo & his ſimilia dicentibus & altercantibus, adfuit unus ex illis cuſtodibus qui elevans cum magno impetu gladium vel haſtam, percuſſit valide Præpoſitum Mercatorum & eum crudeliter interfecit; quod videntes alii aſſiſtentes, in ſocios Præpoſiti, qui illuc ſecum erant quinquaginta quatuor, irruerunt, & ipſos omnes cum dicto Præpoſito ſubito gladiis ſuis vulnerantes occiderunt, & eos ſic peremptos ad domum Fratrum de Valle Scholarum in plateâ ante Eccleſiam attraxerunt, & denudatis corporibus per plures dies cunctis videntibus ignominioſè ſteterunt inhumati, nec permiſſi ſunt de loco deponi donec dominus Dux veniret, & aſpiceret ſe de inimicis ſuis, illis videlicet occiſis eſſe de cætero vindicatum. Præpoſito igitur Mercatorum cum ſociis ſuis interfectis, magnus clamor & maxima admiratio per totam urbem Pariſienſem invaluit, & tota opinio vulgi & odium quod contrà Ducem Regentem priùs habebatur, in contrarium commutatum eſt, unde qui de mane contrâ Ducem Regentem ſe armabant, nunc in ſero pro Duce ſtare, & ipſum recipere, ac ſibi reconciliari uniformiter parati ſunt. Gaudium & lætitia per civitatem inſonuit, & clamor benivolus acclamabatur Duci, & illa rubea capucia quæ antea pompoſè gerebantur, deinceps abſcondita ſunt & dimiſſa. In craſtino autem proclamatum eſt benè mane, quòd quicumque ſciret aliquos de ſectâ illorum occiſorum, eos caperet & adduceret ad Caſtelletum, ſed bona ipſorum non tangeret, neque uxores nec liberos irritaret. Sicque factum eſt, plures capti ſunt & quæſtionibus appoſiti, & infrà certum diem ad forum tracti fuerunt, & judicialiter decollati; & iſti fuerunt illi qui cum prædicto Præpoſito villam antea gubernabant, & de quorum conſilio in omnibus agebatur, inter quos fuerunt aliqui burgenſes multum ſolemnes, & eloquentes quamplurimùm & docti, quorum unus dum traheretur, ut fertur, prorupit in hæc verba vel ſimilia: *Heu me, ô Rex Navarra, utinam te nunquam vidiſſem vel audiviſſem.* His igitur

tur ſic peractis, Dux priùs contrà cives indignatus, ut dictum eſt, ut audivit quæ geſta ſunt, Pariſius infrà quinque dies vel citiùs acceſſit, qui receptus eſt honorificè ab omnibus, & ſciens punitiones factas, omnem indignationem depoſuit quam habebat priùs, & reconciliatus eſt pacificè civitati, & cives novum Præpoſitum Mercatorum concorditer elegerunt.

Rex autem Navarræ videns quòd de Pariſius non habebat optatum, cogitavit quòd alibi ſi poſſet intentum ſuum, quod de Regno obtinendo conceperat, adimpleret; unde acceſſit cum magnâ gente armorum Ambianis, & attrahens ſibi majorem dictæ villæ partem & unum Abbatem propinqui Monaſterii blanditus & promiſſis, ſibi conſenſum dederunt, ut ipſum ad obtinendam civitatem Ambianenſem totis viribus adjuvarent; qui quidem Rex Navarræ [unâ nocte] de ſcitu Majoris dictæ villæ gentem infrà ponens, cogitavit illam capere, & in eâ poſtea dominari. Verumtamen hominibus non credentibus ſubitò Rex Navarræ & gens ſua in ſuburbus hoſpitati inter muros noviter factos & antiquos, in populum inſurrexerunt, gentem invaſerunt trucidando, quamplurimos occidendo, ignem nihilominùs in domibus apponentes; quod ſentientes cives in corde villæ manentes ad arma cucurrerunt, campanam Communitatis pulſaverunt, Majorem villæ qui Capitaneus eorum erat ac defenſor, & qui primus eſſe debebat vocaverunt, ut ad dictum periculum cum eis remedium apponeret, & tali diſpendio ſuccurreret indilatè, qui quidem quaſi diſſimulans, adjutorium prolongabat in tantum quòd niſi fuiſſet Comes ſancti Pauli, qui tunc volente domino erat Ambianis cum magnâ potentiâ, à Navarrenſibus Majore villæ gratis negligenter tardante, fuiſſet ab illo tunc capta penitùs; ſed Comes ſancti Pauli cum ſuis viriliter dictis Navarrenſibus reſtitit & ferventer; qui quidem Navarrenſes ſentientes dictam reſiſtentiam, & audientes campanam & populum ad arma concurrentem, ab urbe & incendio violenter recedere & fugere coacti ſunt. Suburbiis civitatis ſic vaſtatis & crematis cives Ambianenſes quamplurimùm doluerunt, & ſuſpicantes dictum Majorem villæ huic tantæ jacturæ operam modo proditorio contuliſſe, ipſum ceperunt unà cum dicto quondam Abbate ſolemni, qui vicinus erat civitati, & ambos tortionibus ſubmiſerunt; qui quidem dictum maleficium & proditionem finaliter ſe feciſſe confeſſi ſunt unde ipſi ambo ſic capti & confeſſati, pœnam ſui reatûs condignam ſuſcipientes capitalem ſententiam publicè ſubierunt, novo Majore poſtea ſuccedente. Et quia ſuburbia ſic, ut dictum eſt, flammis fuerant diſſipata, cives videntes quòd plus poſſet eis reſiduum nocere de cætero forſitan, quàm valere, quia magna fuerant atque lata, reliquiis unà cum domibus Fratrum Prædicatorum & Minorum, quæ adbuc ibi remanſerunt ſolemnia valde, & locum Fratrum ſancti Auguſtini penitùs deſtruxerunt, & ad terram penitùs & ex integro proſtraverunt, aſſignantes eis maneria uſque ad tempus infrà muros.

Carolus autem Rex Navarræ confuſus cum ſuis ad partes Normannicas eſt reverſus. Ex tunc autem & propter iſta maleficia odium letale, & diſcordia immenſa ampliùs orta eſt inter Ducem Regentem & Regem Navarræ memoratum, & guerra fortiſſima inchoata, ex quà præfatus Rex Navarræ multa diſpendia populo Franciæ poſtea intulit, & gravamina inaudita: nam Regi Angliæ contrà Ducem & Gallicos ſe cum Philippo Navarræ fratre ſuo confœderavit, & per Normanniam in terrâ non ſuà damna intulit non modica. His diebus Vernonem munivit & Medontem atque Meullen, & ita fluvium Secanæ ad partes illas Occidentales clauſum tenuit, ita quòd nihil de Rothomago aut de mari uſque Pariſius navigio duci potuiſſet, nec portari. Et ſic eodem anno dictus Rex Navarræ per Franciam equitans terram & villas vaſtabat, cremabat, populares deprædabatur & captivos miſeros deducebat, & quod plus fuit, apud Meldunum villam, quam ſoror ſua Regina Blancha in dote tenebat, & quæ ſibi reſtituta fuerat, ubi erat tunc præſens, ante Nativitatem Domini eodem anno 1358. 1358.
accedens cum multis armatis intravit, & fortalitium cum dictâ recepit ipsâ conſentiente & munivit, Capitaneis & aliis hominibus alteram partem villæ ex parte Ducis Regentis tenentibus & cuſtodientibus contrà Regem Navarræ prædictum, & contrà ſuos adjutores. Iſta verò occupatio & munitio dicti Regis Navarræ in Melduno, multum fuit dura Pariſius & nociva. Nam ipſi Navarrenſes adeo curſum navium concluſerunt, quòd ligna de Burgundia non poterant deſcendere Pariſius neque vina. Dictus autem Rex Navarræ vel gentes ejus ibi diù ſtantes, multa gravamina fecerunt toti patriæ adjacenti, multas deprædationes & concremationes hoſpitiorum & villarum, & magna caritia multorum bonorum tam de lignis quàm de rebus aliis Pariſienſem populum ſæpiùs offendebant. Tunc enim quia à parte Rothomagenſi, quæ eſt pars inferior, nec ab alterâ parte aliqua de talibus deſcendere vel aſcendere per aquas poterant ut ſolebant, unde arbores per itinera & per vineas incidebantur, & annulus lignorum qui ante pro duobus ſolidis dabatur, nunc pro unius floreni pretio venditur; propter quod dictus Regens finaliter cum populo Pariſienſi ad obſidendum dictam villam Meleun compulſi ſunt, contrà quam aliquando fortiter cum machinis inſilientes, nec ſic eam vincere aut capere potuerunt, quinimò pars illa fortior in manu dicti Regis Navarræ & ſuorum ſic remanſit, uſque dum Deo volente ejus animus fuit in melius poſtea commutatus, & pax etiam inter eos dictos dominos deinceps reformata, de quo dicetur ſub quotâ anni ſubſequentis.

Sic igitur iſtis durantibus patria Franciæ gladio duplicatæ guerræ afflicta fuit multipliciter & percuſſa, pauco tamen remedio à Nobilibus appoſito.

Eodem anno 1358. fuerunt multa fortalitia ab Anglicis ad magnum detrimentum patriæ Franciæ fortiter occupata, ut puta nobile caſtrum quod dicitur Malum conſilium juxtà civitatem Noviomenſem, ubi fuit captus ab Anglicis Epiſcopus dictæ urbis, & multi alii Nobiles in conflictu. Item caſtrum fortiſſimum quod dicitur Credolium, gallicè *Creel*, ſuprà Izaræ fluvium verſùs pontem ſanctæ Maxentiæ Belvacenſis diœceſis, & caſtrum de Remino juxtà Compendium & Harelam jam tenebant. Item ceperunt in pago vel territorio Silvanectenſi *Chanvreſſy* & *Jully*, & multa alia quorum nomina nunc ignoro. Item verſùs Aurelianis ceperunt locum de Caſtro-novo ſuprà flumen Ligeris, domum pulchram & ſolemnem, & Foyaeum ſatis prope. Alia autem fortalitia & loca hinc inde in diverſis partibus Franciæ receperunt, & jam diù alibi receperant, ex quibus populus totus & viæ ac itinera lugere poterant ac dolere: nam propter hujuſmodi captiones & prædationes jam viæ claudebantur, mercatores & alii itinerare niſi timidè non poterant aut viare: & non ſolum lugere & dolere debebant itinera herbis plena, ſed etiam Monaſteria extrà mœnia fortalitiorum, ut Monaſterium ſancti Bartholomæi in Noviomo Canonicorum Regularium, & ſancti Evurtii juxtà Aurelianis talis Ordinis, ſancti Aniani ſolemne collegium Canonicorum ſæcularium, ibidemque hoc anno ad terram funditùs ſunt proſtrata, & hoc 1358

per cives ne inimici in eis ſe ponerent ad nocendum. Tales enim deſtructiones Eccleſiarum extrà mœnia exiſtentia, in diverſis & in pluribus civitatibus & locis factæ ſunt per incolas & propinquos, ac Monaſteria multa delera penitùs & deſtructa in Franciâ, Pictaviâ Andegaviâ, Ambianis atque Tornacenſi & alibi, quorum nomina exprimere, & quorum reparatio diſpoſitioni divinæ ſuo tempore reſervatur. Eodem anno contrà civitatem Aurelianenſem accedentes ſuburbia omnia vaſtaverunt, ignibus per ipſos in ſuo receſſu appoſitis, aliis nonobliſtentibus nec defendentibus.

1358. Anno eodem 1358. fuit prohibitum Pariſius per omnes Eccleſias & Collegia, ne ab horâ veſperarum cantatarum uſque in craſtino luce clarâ fieret ſonitus campanarum, ne vigiles & qui faciebant excubias in ſuo officio ſi venirent inimici forſitan turbarentur, excepto igniregio in noſtra Dominâ quod horâ ſerotinâ pulſabatur, & tunc Canonici poſt Completorium ſuas cantabant celeriter Matutinas, quas antea conſueverant horâ noctis mediæ ſignis ſolemniter pulſatis devotiùs perorare. Eodem anno Anglici Latigniacum intraverunt, villam ceperunt, ſpoliaverunt, multos Nobiles occiderunt & duxerunt apud fortalitium quod habebant apud *La Ferté*, & igne in villâ appoſito illæſi receſſerunt nemine obviante. Anno eodem multæ villæ campeſtres in Franciâ & alibi fortalitia non habentes, munierunt de ſe Eccleſias ſuas, de quibus inhabitantes populares fecerunt ſibi fortalitia bona, foſſata circà eas facientes, turres & campanalia muniendo ex aſſeribus ad modum caſtrorum, repleta lapidibus ac baliſtis, ut ſeipſos defenderent ſi eos invaderent inimici, quod audivi ſæpiùs eſſe factum, & de nocte ſuprà turres Eccleſiarum ſpeculas habebant, in quibus pueri adſtantes à longè ſpeculabantur inimicos venientes, & tunc his viſis cornu perſonabant vel campanas, quibus auditis rurales in agris vel aliis negotiis in domibus occupati, ad Eccleſiam citiſſimè currentes ſe ſalvabant, & alii in aliquibus partibus ſuprà Ligerium ad inſulas ſe trahebant, ibidem de nocte dormientes, vel in navibus longè à ripis evulſis, logiis & tuguriis, tam in naviculis quàm in inſulis ad ſui ſalvationem cum familiâ & pecudibus.

1358. Iſto anno 1358. Anglici civitatem Autiſſiodorenſem intraverunt, prædatique ſunt eam & ſpoliaverunt eam infinitis bonis, & poſtea abierunt. Deinde alii Anglici ceperunt Spernacum Remenſis diœceſis, & homines occidentes, innumerabilia bona ad ibidem deportaverunt, & alias plures villas ceperunt circà Remis uſque Catalanum & Sueſſionem. Similiter aggreſſi ſunt Anglici illis temporibus oppugnare & capere civitatem Trecenſem vi armorum, ſed Epiſcopus dictæ urbis cum Comite *de Vaudemont* domino de Janvillâ in armis viriliter ſe opponens ad ipſos in campali bello exeuntes, illos Anglicos ſtrenuè invaſerunt, qui ad invicem diutiùs præliantes Trecenſes de Anglicis victoriam retulerunt, eos ſuperaverunt & vicerunt, & ceciderunt in illo bello de Anglicis ducenti & quadraginta præter captos & fugientes. Hæc & ſimilia in illo dictus Epiſcopus Trecenſis cum ſuis, & ſimiliter dictus Comes egregiè perpetrarunt. Anno eodem Anglici *de Creel* villam de Muntmorency juxtà ſanctum Dionyſium in Franciâ ceperunt, ſpoliaverunt & poſtea cremaverunt, viros plures ſecum apud locum ſuum miſerabiliter ducentes, & ut ſe redimerent quamplurimis contumeliis affligentes, & diſcurrebant continuè per vias & itinera inter Pariſius & Compendium, & etiam ante Silvanectum, & quos in viis reperiebant aut in villulis, ſecum captivos ad Credolium Gallicè *Creel* deducebant, vel occidebant; & pauci audebant incedere per viam, quia nullus ab eis inventus erat ſalvus, niſi qui ab eis ſalvum conductum litteratoriè obtinebat. In illis diebus incepit ſtatus faſtuoſus multorum Prælatorum humiliari quamplurimùm per Franciam, & minui multum valde; non enim poterant gaudere ſuis redditibus fertilibus & prædiis, ut ſolebant. Erant enim nobilia maneria, Abbatiæ & Monaſteria per inimicos in diverſis locis, ubi etiam divinum ſervitium fieri ſolebat, diverſimodè & ignominioſè proh dolor! occupata, vel per amicos deſtructa ſimiliter & obruta, ne inimici de eis forſitan ſe juvarent; & ſic multi Abbates & Monachi depauperati, & etiam Abbatiſſæ varia & aliena loca per Pariſius & alibi, divitiis diminutis, quærere cogebantur. Tunc enim qui olim cum magna equorum ſcutiferorum caterva viſi fuerant incedere, nunc peditando unico famulo & Monacho cum victu ſobrio poterant contentari, ſuis domibus & Monaſteriis in parte vel in toto, ut diximus, diſſipatis, ac de bonis ſuis & victualibus deprædatis.

Anno Domini 1359. incohando annum in Paſcha- 1359.
te, ſicut priùs, evenerunt ea quæ ſequuntur. Circà illud tempus Coneſtabilis Franciæ, videlicet dominus *de Fiennes* cum multis armatis de Picardiâ, fuit ante fortalitium de Walerico ſuprà mare in Picardiâ contrà Anglicos qui ibidem ſtabant, Monaſterio totaliter concremato; & noſtri qui poterant dictos Anglicos debellare finaliter & capere, permiſerunt eos cum bonis quæ per patriam & villam illam prædati fuerant, gratis & liberè recedere & abire; de quo dolentes quamplurimi obviaverunt multis, quibus multa ſpolia abſtulerunt, & plurimos occiderunt. Simili modo ejecerunt alios de aliquibus fortalitiis dictæ terræ Picardiæ, qui nocebant. Noviomenſes autem illo anno videntes quòd non poſſent ejicere Anglicos de Caſtro Mali-Conſilii prope ſe, conſiderantes mala & pericula quæ eminebant per illos, emerunt à dictis Anglicis dictum caſtrum; quo dimiſſo & ipſis exeuntibus & pecuniâ receptâ, ſtatim Noviomenſes dictum caſtrum funditùs deſtruxerunt; & ſic tota illa patria & itinera deinceps ſecura remanſerunt. Monaſterium tunc Urſicampi Ciſtercienſis Ordinis ex oppoſito ſitum, damna ſibi irrecuperabiliter ab Anglicis illata & incendiâ ex magnâ ſui parte cognoſcens, fari poteſt lamentabiliter & dicere ſeu precari, quòd Malum-Conſilium fuit ſibi malè vicinum, & ideo de cætero maledictionibus repleatur. Quale autem Caſtrum & quantæ fortitudinis fuerit & pulcritudinis antiquitùs dictum Malum-Conſilium, reſtantia ruinarum veſtigia adhuc tranſeuntibus manifeſtant.

Eodem anno Philippus de Navarrâ frater Regis Navarræ, cum magnâ copiâ armatorum oppoſitus multùm Gallicis ſtans pro Anglicis, venit in Viromandiâ volens nocere villæ optimæ ſancti Quintini & patriæ adjacenti, & poſuit ſe apud Fratagenes loco fortiſſimo dominarum Religioſarum mulierum inter aquas & paludes ſatis fortes, nec tamen eſt locus adeo fortis quin à gente benè bellicoſa faciliter poſſet capi. Quod audiens Coneſtabilis Franciæ dominus *de Fiennes*, cum benè forti & potenti comitivâ venit illuc, quibus adventatis tota gens de patriâ illâ illos Navarrenſes & Anglicos invadere nimium animosè & ſtatim fortiter cupiebat. Erant autem multò pauciores de viribus atque reſiſtentiâ, ut conſtabat illis de patriâ & aliis, jamplurimum deſperati, ſed facto quodam ignoto conſilio, Coneſtabilis illos invadere pro tunc prohibuit dicens, quòd utilius & melius exſpectato craſtino ad libitum caperentur. Illi igitur de patriâ ad mandatum Coneſtabilis ſe quamquam invitè retraxerunt, craſtinâ die prædictam de inimicorum ſuorum ad ſuum

libitum ſpoliis & corporibus ultionem exſpectantes; & factum eſt dum ipſi in craſtinum ditari ſperarent; nocte intermediâ inimici præfati eis ignorantibus liberè receſſerunt. Iſti autem ſpe ſuâ fruſtrati & confuſi, dolentes quòd ſic illos ſine læſione amiſerant, ad propria ſunt reverſi, non ſine magnâ ſuſpicione Conneſtabili impoſitâ de vituperio ſibi acquiſito non modico illâ vice in populo, remoto ſimiliter & propinquos & forſitan ſine causâ.

1359. Anno eodem 1359. videntes cives Pariſienſes unà cum Regente Regnum, videlicet Duce Normanniæ Carolo, de quo ſæpe dictum eſt, quòd Rex Navarræ Carolus de Ebroicis nimium civitatem Pariſienſem gravabat & patriam, quia ut dictum eſt ambos paſſos & meatus fluminis Secanæ pro navigio retinebat, nec valebat impugnatio quamquam fortis quam dominus Regens cum gente ſuâ magnâ apud Meldunum jam plures fecerat impetuosè, & adhuc perſonaliter accedendo fortiter facere non ceſſabat; unde bonum viſum fuit eis ut per nobiles & notabiles perſonas de pace inter ambos dominos amicabiliter tractaretur, quod & factum eſt de utrinſque beneplacito & aſſenſu; unde venientibus ambobus dominis pacificè apud Pontiſaram, & interjectis multis tractatibus atque viis ut pax poſſet haberi, vix inter arbitros potuit concordari; nam illi de parte Regis Navarræ multa petebant, ut puta, villas, pecunias atque caſtra. Illi autem arbitri partis alterius multa de petitis recuſantes, allegantes fortiter quæ ſciebant. Sic igitur ipſis conſulibus qui in tractatibus illis periſtebant, formam pacis ad honorem cujuſlibet partis non poterant invenire; nam iſti pluſs petebant, alii minus reddere volebant, licet tamen dominus Dux ſive Regens multa offerret dicto Regi, ut puta, caſtra plura in Normanniâ atque villas, & cum hoc Comitatum Campaniæ Gallicanæ cum pecuniis ſatis magnis. Tandem dum ſic tractatus illi in diſcordiâ agerentur, neque poſſent conſiliarii invenire debitam viam pacis, ſed facto prandio quælibet pars ſatis melancholicè vellent & diſponerent ad propria remeare; ecce quòd ſubitò Rex Navarræ memoratus quaſi ſpiritu ſancto inſpiratus, dixit ſuis: *Ego volo loqui cum domino Duce Regente fratre meo.* Frater enim ejus Legalis erat, quia ſororem deſponſaverat dicti Ducis. Audito autem ab aliis de ſuo conſilio quòd ſic loqueretur, gaviſi ſunt gaudio magno valde. Et factum eſt convenientibus ambobus dominis inſimul, dixit Rex Navarræ Duci valde benignè & modeſtè per hæc verba, prout fertur: *Ecce domine mi Dux & frater ſciatis quod ego reputo vos & teneo dominum meum ſpecialem; & licet habuerim diutiùs guerram contrà vos & patriam Franciæ, ſciatis quod ego nolo ampliùs dictam guerram ducere vel fovere, ſed volo eſſe bonus Gallicus de cætero, & fidelis amicus veſter & adjutor intimus, & defenſor contrà Anglicos quoſcumque: & quidquid hactenùs feci vobis, ſupplico quatenùs mihi parcatis integraliter atque meis. Neque volo terras aut villas mihi oblatas vel promiſſas, ſed ſi ego benè egero, & fidelitatem de cætero in me inveneritis, detis mihi & faciatis ſecundùm quod mea merita ſuffragabuntur & requirent.* His auditis dominus Dux aſſurrexit ſibi, & egit magnas, benignas & intimas gratiarum actiones; & tunc ad invicem in ſignum pacis vinum & ſpecies cum gaudio receperunt, omnibus aliis exiſtentibus & de pace dictâ antea tractantibus, exultantibus de his quæ videbant & audiebant ac lætantibus, reddentes Deo gratias, qui ita ubi vult ſpirat, & peragit in momento ea quæ homines proprio ſenſui innitentes per multa temporis intervalla facere neſciunt, vel non poſſunt. Et extunc reſtituta fuit villa de Melduno domino Duci, & fluvius ad navigium liberum reſtitutus, tam ſuperiùs quàm inferiùs undequaque; & Pariſius gaudium ac tripudium non modicum adfuit, & toti patriæ ſimiliter his auditis. Pace autem dictorum dominorum ſic editâ, ut dictum eſt, & meliùs ac meliùs confectâ, ambo Domini cum ſuis ad propria receſſerunt.

De hac autem pace Anglici dolentes, ampliùs gravare patriam conati ſunt, ſed non ſemper optatum in factis ſuis ut voluiſſent, per omnia reportarunt. Nam in aliquibus particularibus prælis volente Domino aliquando perdiderunt, de quibus unum factum in hac præſenti paginâ, ut accepi relatione veridicâ recitabo, quia etiam accidit in partibus propinquis unde extiti oriundus, & fuit negotium per ruſticos, ſeu *Jaque bon homme*, ſtrenuè expeditum. Eſt quidam fortis locus ſatis honeſtus in unâ parvâ villâ dictâ Longolium versùs Compendium, Belvacenſis diœceſis ſatis propè Verbriam fluvio Iſaræ adjacente, & ſpectat locus ille ad Monaſterium ſancti Cornelii de Compendio jam præſcripto. Viderunt autem dicti incolæ adjacentes dicti loci quòd periculum eſſet eis, ſi inimici locum illum occuparent; unde petitâ licentiâ à domino Regente, & etiam ab Abbate Monaſterii ſupradicti, poſuerunt ſe in manerio illo munientes ſe armis & victualibus ut decuit, & fecerunt unum Capitaneum de ſuis de licentiâ domini Ducis, ut dictum eſt, promittentes ei, quod locum illum uſque ad mortis periculum defenſarent. Habitâ dictâ licentiâ multi de villagiis rurales ſe ibi tutiùs receperunt, Capitaneum de ipſis facientes unum magnum elegantem nomine Guillelmum dictum Alaudis. Hic ſecum habuit pro famulo quemdam alium ruralem quaſi ad frenum ſuum, mira fortitudine roboris & membrorum ac corporis elegantis, corpulentiâ & altitudinis quantitate, & non minùs audaciâ ac vigore, & juxtà ejus corporis magnitudinem habebat in ſe humilitatem & reputationis intrinſecæ parvitatem, nomine Magnus-Ferratus. Poſuerunt ergo ſe ibi uſque ad numerum ducentorum hominum: omnes fuerunt laboratores, & ſe de manualibus laboribus ſuis vitam ſuam humilem ſuſtentantes. Anglici verò qui erant apud Credolium in caſtro, audientes quòd ibi erant tales & tales reſiſtere parati, ſpernentes eos & parum dantes venerunt ad ipſos dicentes: *Ejiciamus ruſticos illos de tali loco, & poſſideamus fortalitium ita munitum & honeſtum.* Et factum eſt dum de ipſis ducenti advenirent aliis non prævidentibus, ſed portis apertis ipſi Anglici audacter plateam intraverunt, aliis de infrà ſuperiùs in aulis exiſtentibus ad feneſtras, & videntes eos armatos valde compertè obſtupuerunt ad ingreſſum, Capitaneus tamen cum paucis de ſuis deſcendens cœpit hinc inde percutere, ſed parum valuit quia à multis circumdatus ſtatim invaſus ab Anglicis lethaliter percoſſus eſt, quod ſentientes illi alii ſocii ſui qui erant adhuc in aulis, & Magnus Ferratus, dixerunt: Deſcendamus & vendamus nos, alioquin iſti ſine miſericordiâ occident nos; & recolligentes ſe prudenter per diverſa oſtia deſcenderunt, qui percutientes in brachiis potentibus, ſuper Anglicos ita ſe habebant ac ſi blada in horreis more ſuo conſueto flagellaſſent. Levabant enim brachia in altum & ſic acriter de brachiis ſuis ſuper Anglicos attingebant, quod nunquam ictus aliquis ſine lethali vulnere procedebat. Videns autem Magnus Ferratus magiſtrum ſuum ſcilicet Capitaneum jam ad mortem dejectum, ſummè ingemuit & doluit, & appropinquans ad Anglicos omnes tam ſuos quàm alios ab humero &

ſurſum eminebat, & elevans hachiam ſuam lethales ictus ponderoſos ſuper alios geminabat, & taliter percutiebat, quod ante ſe plateam vacuam faciebat; non enim attingebat aliquem, quem ſi recto tramite percuteret quin caſſidem frangeret, & illum cerebro effuſo ad terram proſterneret interemptum; unde uni frangebat caput, alteri brachia, alterum ad terram dejiciebat, & in tantùm ſe egregiè habuit quòd in brevi hora ad primum aggreſſum decem & octo ſine aliis vulneratis ſuo brachio interfecit, quem videntes ſocii ſui animosè ſuper Anglicos percuſſerunt. Quid plura? Tot ante eos & maximè coram Magno Ferrato cædebantur, quòd tota illa ſocietas Anglicorum terga dare & fugere coacta eſt, unde aliqui per aquam ſalientes ſeipſos ſubmergebant, alii per portam fugere credentes ab intraneorum ictibus titubabant. Magnus autem Ferratus ad locum medium ubi fuerant Anglici vexillum ſuum veniens, extraxit illud occiſo portatore, & uni de ſociis ſuis dixit quòd vexillum illud portaret ad foſſatum, ubi erat apertura muri nondum facti plenariè nec completi, qui renuens dixit hoc non poſſe facere, quia inter eos & ſuper foſſatum erat adhuc nimia copia Anglicorum. Quod videns Magnus Ferratus dixit illi: ſequere me cum vexillo. Et tunc præcedens levavit hachiam ſuam ambabus manibus vehementer, & veniens illuc ac percutiens hinc inde à dextris & à ſiniſtris, ſic viam & inter foſſatum ſuâ fortitudine patefecit, quamplurimis occiſis ibidem ſecundariò & proſtratis, quòd alter potuit liberè vexillum projicere in foſſatum, & revertens Magnus Ferratus iterum ad prælium, aliquantulum repauſatus adeo percuſſit ſuper illos qui remanſerant, quòd omnes in fugam qui revertere poterant, breviter ſunt converſi. Et ſic illâ die occiſi, vel ſubmerſi, vel proſtrati ſunt de Anglicis quaſi omnes quotquot venerant ad hoc factum, Deo auxiliante & Magno Ferrato qui in illo conflictu prout fertur ultrà quadraginta viros proſtravit & occidit; in hoc tamen prælio fuit percuſſus lethaliter, ſicut dixi, Capitaneus eorum, ſcilicet Guillermus Alaudis, unde finito bello nondum obierat, ſed portatus ad lectum vocavit eos omnes in præſentia ſua, & ſtatuerunt ſtatim unum alium Capitaneum loco ejus, & deinde vulneribus urgentibus continuò obiit & deceſſit, & ſepelierunt eum flentes multum quia ſapiens fuerat & benignus.

Anglici autem audientes interitum & caſum ſuorum doluerunt valde, dicentes quòd nimium dedecus erat quòd tot & tanti boni pugiles de ſuis eſſent à talibus ruſticis interempti; unde in craſtino ſe congregaverunt de fortalitiis ſuis quæ prope erant, & acceſſerunt apud Longolium ad prædictos qui tamen de Anglicis pro tunc non timebant ampliùs: illi igitur ſubitò venientes ad locum prædictum, eos fortiter invaſerunt. Quod ſentientes illi de infrà exierunt ad prælium animosè præparati, & in primâ fronte adfuit ille fortiſſimus Magnus Ferratus, de quo ipſi Anglici jam antea audierunt, & de ejus ictibus ponderoſis; quem videntes, & ſentientes experimentaliter ſuæ hachiæ & brachiorum fortitudinem, benè voluiſſent quòd ad illud prælium illa die non veniſſent: nam ut breviter dicam, quotquot venerunt, vel fugerunt, vel lethaliter vulnerati ſunt vel occiſi, & aliqui benè nobiles de Anglicis capti per illos de illo loco; quòd ſi reddidiſſent eos pro pecuniis, ſicut nobiles viri faciunt, maximum lucrum habuiſſent ab Anglicis ſi voluiſſent, ſed noluerunt, quinimò dixerunt, quòd amodo eis nocumenta graviora non inferrent. Sic igitur Anglicos bis devicerunt Magno Ferrato percutiente & ſic agente, quòd ipſi ab ejus ictibus taliter illatis non potuerunt ſe tueri. Finito igitur illo prælio & Anglicis devictis, Magnus Ferratus nimio calore & labore æſtuans aquam frigidam in magnâ hauſit quantitate, & potavit, & ſtatim febribus eſt correptus; qui dimittens ſocios ſuos, ad caſam propriam remeavit, ad villam propinquam quæ dicitur Rupecuria unde erat, & poſuit ſe ad lectulum infirmatus, non tamen ſine hachiâ ferreâ quæ tanti ponderis ferri erat, ut vix unus homo communis cum duabus manibus eam levare à terrâ poterat ad ſpatulas. Audientes autem Anglici Magnum Ferratum infirmari gaviſi ſunt multum, quia eo præſente nulli ibi audebant accedere propter eum, & timentes ne fortè ſanaretur, miſerunt ad ejus hoſpitium duodecim ſocios ſecretè, qui eum in hoſpitio jugularent, quos videns à longè uxor ſua venientes, cucurrit ad ipſum in lecto ubi jacebat dicens ei, heu cariſſime Ferrate adſunt Anglici, ut opinor veraciter, te quærentes, quid facies? Ille autem ſui morbi immemor velociter ſe armavit, & accipiens ſuam hachiam ponderoſam cum quâ jam aliàs percuſſerat lethaliter inimicos, exivit domum & veniens in curticulâ ſuâ vidit ipſos, & exclamans ad eos dixit: O latrones veniſtis vos ad me in lectulo pro capiendo me, adhuc me non habetis, & poſuit ſe juxtà unum murum ne ab eis gyro forſitan vallaretur, & irruens in eos vehementer de hachia ſuâ cum animi ſui fortitudine viriliter ſe defendit; illi autem contrà eum crudeliter miſſunt ipſum capere aut occidere totâ intentione cupientes, ille verò ab eis mirabiliter ſe videns oppreſſum, impetu iræ ſuæ ſic ſe contrà eos mittit, quòd nullum de eis attigit quin oportuerit illum cadere malà morte. Sic enim eos invaſit illâ horâ, quòd vix habuerunt viſis ictibus ſuis animum defendendi, unde in illo conflictu modico quinque ex eis proſtravit ad terram lethaliter vulneratus: quod videntes alii ſeptem eo dimiſſo omnes in fugam converſi ſunt, ipſe autem ſic triumphans de eis ad lectum reverſus, & calefactus ex ictibus datis, aquam bibit frigidam abundanter, & ſic in febrem acribus lapſus eſt, quâ invaleſcente, infrà paucos dies ſacris ſacramentis perceptis, dictus Magnus Ferratus migravit à ſæculo, & ſepultus eſt in cœmeterio villæ ſuæ. Planxit autem illum illa tota ſocietas & patria ſimiliter, quia quamdiù vixiſſet, ad locum illum Anglici non veniſſent.

Poſt hæc Anglici multas villulas & vilagia circà illas partes Belvacenſis diœceſis deſtruentes eas cremabant, prædabantur, homines capiebant vel etiam occidebant. Propter incendium enim villâ de quâ natus eram, quæ Veneta juxtà Compendium dicitur, cum multis aliis adjacentibus lamentatur: in partibus illis vineæ quæ amœniſſimum illum deſideratum liquorem miniſtrant, qui lætificare ſolet cor hominis, non fuerunt factæ neque laboribus manuum hominum cultivatæ, agri non fuerunt ſeminati nec arati, non remanſerunt boves nec oves in paſcuis. Tecta Eccleſiarum & domorum non arridebant novis reparationibus ut aliàs, ſed potiùs flammis voracibus crebris, ruinas, turbidas & fumoſas & lamentabiles oſtendebant: in paſcuis virentibus & agris frumentorum & aliorum leguminum delectabilibus coloribus ante ſolentibus non poteras applaudere viſus hominis nec aſpectus, ſed potiùs gemere pro urticis & cardonibus inſurgentibus. Undequaque campanarum amœnus ſonus pro divinis laudibus non audiebatur, ſed benè pro inimicorom diſcurſibus, ut ſic à popularibus dum tranſibant, latibula quærerentur. Quid plura? omnis miſeria

undique invaluit & potiſſimè contrà populares & rurales campeſtres; nam domini eorum quampluri-mum aggravabant eos, extorquentes ab eis totam ſubſtantiam & pauperem vitam ſuam: verumtamen quamquam eſſent armenta pauca ſive greges, ad-huc domini eorum cogebant illos qui in illâ poſſide-bant ad ſolvendum pecunias pro quolibet animali, ut puta, pro bove decem ſolidos, pro ove quatuor vel quinque; nec propter hoc inimicos repellebant, nec invadere conabantur niſi rarò.

Eodem anno Anglici ceperunt caſtrum *de Roucy* Laudunenſis Diœceſis, & Comitem in eodem, ſed eo redempto ejecerunt eum, caſtrum ſibi retinentes, quod tamen poſtea Remenſes ab eis redemerunt, & illis abeuntibus caſtrum ex integro deſtruxerunt. An-
1359. no eodem 1359. ſimiliter Parmenſes & aliquæ aliæ bonæ villæ, ſicut eſt Sylvanectum & Compendium, fortalitium *de Creel* quod Anglici tenebant redeme-runt pro magnis pecuniis, ſed ipſi Anglici habitis denariis & ipſis recedentibus inde, ſtatim villam Pon-tis ſanctæ Maxentiæ ſatis propè intraverunt, & eam fortificantes ad ſuum libitum tenuerunt. Deinde ſa-tis citò poſtea caſtrum fortiſſimum de Claromonte ſatis prope in Belvacino receperunt, viris noſtris eje-ctis fraudulenter, villam in magna ſui parte crema-verunt ſed antea deprædatum, & gente captâ vel oc-ciſâ vel in fugam converſâ: & ſic mala illi patriæ & Franciæ ampliùs accreverunt. Abbatiæ multæ illo tempore & multa Monaſteria penitùs in Andegavia, Pictaviâ, Turonis & Aurelianis & alibi deſtructa ſunt, & quatuor loca quatuor Mendicantium Aurelianis funditus deleta ſunt, qui extrà muros erant, & Mo-naſterium Beatæ Mariæ Magdalenæ, ubi erant Mo-niales ultrà ſexagintà. Prioratus autem ſancti Lau-rentii extrà muros, & etiam ſancti Aniani ſicut jam antea fuerant, Monaſterium ſancti Evurcii & multæ aliæ Eccleſiæ: & hoc totum per gentem intraneam, ne inimici ſe reciperent in eiſdem. Eiſdem tempori-bus multæ villæ campeſtres tam in Franciâ quàm in Pictavia, Turoniâ, Andegaviâ & Britannia, videntes quòd à propriis dominus non defendebantur, ſed ab inimicis perdebantur & deprædabantur continuè ſti-mulati per Anglicos, ſe eis tributarios reddiderunt, & ſic pacificè manentes, ab Anglicis colere terras & agros ſuos ac vineas permiſſæ ſunt. Quod videntes etiam multi de dominis naturalibus, voluerunt etiam eos cogere ad tributa ſolvenda ſibi, ſicut ab Anglicis cogebantur, alioquin volebant eos perdere & everte-re, & ipſos tamen contrà adverſarios minimè defen-debant: & ſic miſeri rurales undique opprimeban-tur, ab inimicis videlicet & ab amicis, nec permit-tebantur ab ambabus partibus vineas colere neque terras, niſi tributis datis eis.

Illo anno 1359. circà feſtum Omnium Sanctorum Rex Angliæ Eduardus cum Principe Walliæ primo-genito ſuo & Duce Lencaſtriæ, cum magnâ multi-tudine armatorum ad partes Franciæ iterum eſt rever-ſus, quorum Anglicorum una pars villulas aliquas caſtra invaſit, & ſpecialiter *Bray* ſuper Summam tranſeundo. Sed illi de infrà ſe viriliter defendentes eis fortiter reſtiterunt, nec oppugnari ab Anglicis potuerunt, quinimò multos de eis occiderunt, & poſtea alii receſſerunt. Rex autem Angliæ tranſiens per Hanoniam & per Terraciam, venit cum ſuo exer-citu potentiſſimo ante Remis, ut ſe ibi civitate expu-gnatâ faceret coronari in Regem Franciæ, prout fer-tur, & ſic regnaret ſicut alter Antiochus ſuper duo Regna, ſed videns civitatem opulentam & quaſi inex-pugnabilem, & gentem totam ad reſiſtendum forti-ter & cordialiter præparatam, poſtquàm ante civita-tem aliquamdiù ſteterat patriam devaſtando, nil aliud faciens, ivit ante Catalaunum, & ſimili modo videns eam fortiter munitam, oppugnationibus dimiſſis ac-ceſſit versùs Burgundiam indilatè; quem ſentientes Burgundi, inierunt pactum ſecum per hunc mo-dum, videlicet quòd promitteret eis nullum inferre nocumentum, & ipſi darent ei pecunias ſatis ma-gnas, & etiam quòd ipſi permitterent eum & gen-tem ſuam intrare Burgundiam pacificè & exire, & cum hoc pro expenſis eorum victualia ei miniſtrarent & venderent quamdiù ſtaret in partibus Gallicanis, dum tamen eos in aliquo non gravaret. Ita narra-batur Pariſius ubi eram quando hos apices deſcri-bebam. Sed an verum ſit vel non, poſtea fortitan poterit apparere. Non enim de facili credere volo quòd gens illa tam nobilis & fidelis, & ubi domina Regina Franciæ domini Regis Joannis uxor quam-quam capti, reſidebat tunc temporis, voluiſſet hoc facere pro inimicis dicti Regni, vel quòd ad ejus detrimentum cederet quoquo modo. Si enim hoc egiſſent, quod non credo, eſſet eis in de-riſium & opprobrium ſempiternum, & meritò, niſi excuſationem legitimam domino Regi noſtro & Regenti oſtenderent de præmiſſis; verum eſſe au-divi quod ipſi ſe redemerunt pecuniis, ut dictum eſt.

Ipſo anno habuerunt Normanni conflictum con-trà Anglicos juxta Pontem Audomari, ut licet Nor-manni ſtrenuè ſe portarent; ſupervenientibus An-glicis ſecundùm modum ſuum de unâ latente embu-chia, Normanni in prælio à dictis Anglicis devicti ſunt, multis tamen interfectis atque captis: ibi enim cecidit lethaliter vulneratus Guillermus Mar-celli Miles ſtrenuus atque fortis, & etiam ibi captus fuit nobilis Miles Ludovicus de Haricuriâ, & unus alius dictus *Le Baudran de la Heuſe*, & alii plu-
res ſecum. Tandem in fine hujus anni 1359. ſcilicet 1359.
Paſcha ſequens debet annum pro miſeratione conſe-quenter inchoare. Multi Nobiles de Picardiâ & Bur-genſes & alii pedites cum magnâ multitudine armato-rum & manuum dictæ patriæ, & aliquarum aliarum nationum, ſcilicet, ut dicitur, de Normanniâ atque Flandriâ, poſuerunt ſe in mare ut ad Angliam inva-dendum totis viribus transfretarent, & ut Regem Franciæ Joannem in Angliâ detentum, ſi Deus bo-nam fortunam eis daret cum triumpho reducerent, & cum victoriâ glorioſâ; & ut etiam qui in ceſpite pa-triâ ab inimicis ſe defendere, nolente domino & pro-priis forſitan demeritis non poterant, in alienâ glebâ magis humiles effecti, famam apud ſe perditam atque bona cum diligentia recuperare poſſent, & ad propria cum honoris præconio & auxilio Divino feliciter re-portare, & ob hoc intraverunt ſpatia quartâ decimâ die Martii hujus anni 1359. Qui quidem per mare na-vigantes terram in Anglia receperunt, & villam quæ dicitur Nonſcle ſic ceperunt vi armorum, ut eâ de-prædatâ & crematâ, & populo interfecto ſtatim poſt duos dies ad propria redierent. De his autem quæ uſ-que ad hos dies menſis Martii dicti anni acta ſcio, cla-riùs quàm potui in præſentibus paginis conſcribere dignum duxi, ſed recordor adhuc quæ tunc Pariſius moneta proponebantur, quia groſſus S. Ludovici ar-genteus pro viginti ſolidis Pariſienſibus computaba-tur & ulteriùs curribiliter ſeu communiter: & Flore-nus de Florentiâ ad viginti libras Pariſienſes compu-tabatur ad campſores, quod non fuit viſum aliàs, ſaltem de tempore viventium his diebus; & ob hoc omnia victualia cara erant: nam ſextarium frumen-ti, quod aliquando pro duodecim ſolidis habebatur, nunc triginta libris Pariſienſibus venditur & ampliùs; quarta autem boni vini non dabatur bonis ſociis ad potandum, niſi viginti quatuor ſolid. Pariſienſes pro eâdem ſolverent.

Menſe autem iſto & anno intraverunt Anglici lo-

Q iij

cum unum ſuprà fluvium Izaræ inter Pontizaram & Bellimontem, qui dicitur Inſula Adelæ ſive Adam, & fortalitium ampliùs munientes ita locum illum tenuerunt, quòd in hac Quadrageſimâ piſces & alia victualia, quæ de mari uſque Pariſius vehebantur, tranſire non poterant rectâ viâ; & ſic civitas Pariſienſis piſcibus marinis & halecibus niſi paucis caruit, viâ per illos Anglicos damnabiliter impeditâ; nec propter hoc pigri homines Pariſienſes apponebant remedium debitum ad prædicta impedimenta celeriter amovenda, ſed defectus prædictos inaniter ſuſtinebant. Tamen finaliter omnes fuerunt occiſi, & locus deſtructus per Nobiles & alios. Sed non eſt ſilendum, quòd vernale tempus in menſe Martii anno prædictu per Quadrageſimam ita clarum fuit, dulce & amœnum ac calidum, ſicut homines aliqui recordari poterant aliàs ſe non vidiſſe, propter quod agricolæ multum affligebantur in corde de hoc quòd tale tempus elaberetur ſine vinearum agricultura debitâ & agrorum, timentes valde ne anno futuro ex ejus defectu culturarum de agris & vineis cariſtia magna victualium per Franciam forſitan oriretur. Circà finem autem hujus anni, ſcilicet ante Paſcha moneta cecidit Pariſius vigiliâ Annuntiationis, ſic quòd Florenus de Florentiâ, qui priùs valebat xx. lib. non valuit niſi xxxii. ſolid. & denarius albus qui valebat duos ſolidos, non valuit niſi xii. denarios Pariſ. ut ſic qui priùs habebat viginti ſolidos Par. non habuit niſi xx. denarios in valore, & ob hoc omnes res in majori cariſtiâ ceciderunt, quia priùs quod dabatur pro duobus albis valentibus iv. ſolid. nunc pro quatuor albis venditur ſolùm valentibus octo denarios pecuniæ fortioris. Hæc & multa alia mirabilia iſto anno acciderunt.

1360. Anno Domini 1360. Eduardus Rex Angliæ cum filio ſuo primogenito Principe Walliæ, & cum Duce Lancaſtriæ partes Burgundiæ deſerens, acceſſit ad partes magis Gallicanas, & deſcendit versùs partes Nivernenſes cremando & vaſtando totam terram illam, applicans finaliter in Paſchate juxtà Pariſius ad ſex leucas juxtà *Chates & Montlhers*. In die autem Paſchæ celebravit Paſcha ſuum in uno ſolemni & amœniſſimo manerio quod dicitur Cantus-Lupi, Gallicè *Chant-le-loup*, inter *Montlhery & Chates*, & jam ibi ſteterat per ſex dies, gente ſuâ Anglicanâ hinc inde diſperſâ per patriam adjacentem, totum devaſtando & cremando, in tantum quòd in omnibus villis campeſtribus circà Pariſius, ſaltem versùs partes illas, ſcilicet à fluvio Secanæ uſque ad Eſtampas & ultrà, nec remanſit vir nec mulier, ſed omnes ad civitates ſe præ timore ut aliàs receperunt, ut puta Pariſius & alibi ſe ſalvantes; ſed & habitantes in tribus ſuburbus Pariſienſibus, ſcilicet apud S. Germanum de Pratis, apud Noſtram Dominam de Campis, & apud S. Marcellum, omnes infrà urbem relictis domibus vacuis intraverunt: unde in ſancto Sabbato Paſchæ illud famoſum carnificium S. Marcelli tranſlatum fuit in plateam Mauberti juxtà fratres de Carmelo, & carnificium de ſancto Germano tranſlatum fuit alibi infrà muros. Anglici autem omnia fortalitia quæ fuerant facta in turribus Eccleſiarum per villas campeſtres circà Pariſius & alibi, ceperunt, & finaliter deſtruxerunt. Inter quæ erat unum fortalitium factum in Eccleſiâ & ejus turre in villâ quâdam prope Pariſius, quæ dicitur *Oly*, quod fecerunt omnes villæ illius patriæ, & illud homines optimè paraverant & armaverant ad fortiter reſiſtendum, & dictam Eccleſiam ſic munitam illi homines numero ducentorum hominum dictæ villæ cum baliſtis & aliis defenſionibus bonis, habentes victualia ſatis largè retinebant, ſed & ipſi in fortitudine confidentes & fortalitio ſunt decepti finaliter; nam venientibus ad eos Anglicis in die Veneris ſanctâ eos impugnari fecerunt, & interfecerunt de eis circà centum, reliquis captis, vel fugientibus qui fugere potuerunt. Tandem locum illum Anglici deſolantes, & victualia ſpoliantes ad locum ſui exercitûs, ſcilicet versùs *Chates & Montlehery* receſſerunt. Illâ autem die Veneris ſanctâ & Sabbato Paſchæ poſuerunt ignes Anglici apud *Montleheri* in burgo, & apud Longum-Jumellum, & apud multas alias villas circum circà adjacentes, unde fumi & flammæ uſque ad cœlum aſcendentes videbantur Pariſius in locis infinitis. Tunc enim populus de villis campeſtribus fugerat Pariſius, quod erat lamentabile, mulieres, parvulos & homines deſolatos videre; in die ſancto Paſchæ vidi in Monaſterio Fratrum de Carmelo Pariſius populum & Sacerdotes de decem parrochiis campeſtribus Sacramentum miniſtrantes, & Paſcha ſuum ibidem per diverſas capellas & loca alia celebrantes. In craſtino verò Paſchæ Domini & cives Pariſienſes ignes fecerunt apponi in ſuburbus illis de S. Germano, & de Noſtrâ Dominâ de Campis & de ſancto Marcello, & fuit, ut dicitur, data licentia quòd quicumque poſſet rapere de domibus ligna, ferra, tegulas & cæteras materias, audacter illuc iret ad diripiendum quidquid poſſet & portandum, unde quamplurimi ad hoc faciendum inventi ſunt qui curſu veloci edictum illud alacriter impleverunt. Tunc enim vidiſſetis aliquos gaudentes propter prædam, alios dolentes & gementes propter damnum proprium quod videbant.

Die autem illâ fuerunt deſtructa & cremata per intraneos aliqua hoſpitia ſolemnia & ſumptuoſa valde, & pulchra maneria ne inimici ſe ponerent in eiſdem domibus ad nocendum, non tamen fuerunt tot domus deſtructæ vel crematæ, quin multæ integræ remanerent. In hebdomadâ verò Paſchæ homines & populus de villâ *de Chates* ſub campo illo de Campo-Lupi fortificaverant Eccleſiam ſuam quæ erat tunc pulchra & ſolemnis, habens turrem magnam lapideam pro campanis coopertam de plumbo, & in eâ poſuerant munitionem magnam victualium & aliorum bonorum ſuorum cum ſupellectilibus & utenſilibus ſuis, & illam Eccleſiam paraverant optimè cum baliſtis, fundis & lapidibus & aliis inſtrumentis bellicis ad fortiter reſiſtendum, oſtiis cum lapidibus obſtructis & feneſtris, necnon & eam vallaverant foſſato magno ſatis atque lato, & ſe omnes cum mulieribus & parvulis receperant in eâdem, ſperantes & credentes cum ſuo Capitaneo benè reſiſtere; quod ſentientes inimici Anglici, machinas paraverunt feſtinanter ad projiciendum lapides ſuper eos: nam ipſi Anglici erant ſuperiùs in monte, & Eccleſia illa poſita erat in declivo ſicut & tota villa illa. Videntes autem Capitaneus & aliqui de magis potentibus, & timentes de machinis immiſſis popularibus in Eccleſiâ & in garitis circà turrem, poſuerunt ſe in unâ aliâ turre magis forti & minùs poſſibili ad cedendum. Populares autem ſe conſiderantes eſſe in periculo, & illos alios in magis tuto, & quòd dimittebant eos, inceperunt illos potentes increpare, & dicere quòd malè faciebant quòd ſic eos ſolos & ignaros dimittebant, & quòd pro certo volebant Anglicis ſe reddere ad miſericordiam ipſorum. Capitaneus verò & illi qui ſecum erant timentes ne illi populares ſe redderent, & ſic per conſequens ipſe Capitaneus & alii caperentur, fecerunt apponi ignem in Eccleſiâ ab infrà per unum de ſuis famulis vel mangonibus: ignis autem appoſitus ſtatim ſalravit per intùs, & cremare cœpit totam Eccleſiam tam infrà quàm extrà, ſed & citiùs convolavit ad locum ubi dictus Capitaneus cum ſuis ſo-

Digitized by Google

ciis latitabat; in tantum autem convaluit ille ignis quòd totam Eccleſiam cum turre & campanis devoravit, & quod magis lamentabile, proh dolor! dici debet, quòd de mille & ducentis perſonis tam virorum quàm mulierum quàm parvulorum non remanſerunt trecenti, quin à flamma voraci miſerabiliter cremarentur, quia tota Eccleſia clauſa erat ubique bono muro tam in portis, ut ſuprà diximus, quàm in vitreis feneſtris, & quod plus fuit, illi qui evadere poterant ſaltando vel per cordas deſcendendo, inveniebant Anglicos in exitu eventum conſiderantes & eos deridentes, quia à ſeipſis & non ab Anglicis acceperant illud damnum; & eos ibidem acriter trucidabant. Ipſe tamen Capitaneus unus evaſit & ſe Anglicis reddidit ibidem, quia nobilis homo erat. Sic enim fuit illa Eccleſia cum omnibus bonis quæ intùs erant funditùs deſtructa, quæ tamen ſolemnis valde fuerat, quia ibidem erat unus bonus prioratus, & Clauſtrum ſpectans ad Monaſterium Sancti Mauri de Foſſatis, & erat cum hac Eccleſia parrochialis dictæ villæ quæ bona fuerat & opulenta, & populus ille fuit miſerabiliter mortuus & extinctus. Hoc enim lamentabile factum, ut dictum eſt, audivi ſic narrari Pariſius à quodam qui ibidem clauſus fuerat & evaſerat vivus, volente Domino noſtro JESU-CHRISTO quem de ſuâ ſalute collaudabat.

Eodem tempore ſimilis & æquè lamentabilis caſus accidit apud *Thoury* in Belciâ; fuerat enim *Thoury* villa ſeu vicus in Belciâ ſitus in plano, in viâ inter Eſtampas & Aurelianis pulcris & honeſtis ædificiis fabricatus, & ad hoſpitandum in quamplurimis locis magnos Principes & Barones & alios popularia, habens in medio caſtrum quod incolæ ipſi munitum foſſatis & garitis tenebant ad fortiter reſiſtendum; unde advenientibus Anglicis ad partes illas, ipſi habitatores villæ unà cum bonis ſuis, mulieribus ac parvulis ſe infrà dictum fortalitium receperunt, figentes logias & tuguria infrà caſtrum, in quibus pro tempore latitarent. Nam tam ipſi pro Anglicis quàm Anglici pro ipſis tradiderunt domos ſuas incendio. Contigit autem ut dum Anglici eſſent juxtà quòd una parva domus prope caſtrum evaſerat periculum incendii quaſi ſola, quam videns Capitaneus qui de caſtro cuſtos erat mandavit eam igni tradi, ſed proh dolor! quanta jactura ob hoc contigerit, narratio intuentium declarat doloroſa: nam igne in domo illâ accenſo ſubitò ſurrexit ventorum magnus afflatus, carbones accenſos ingentes cum magnis voracibus flammis uſque ad caſtrum & infrà deferens, omnia illa tuguria cum totâ multitudine populari miſerabiliter comburens tam virorum quàm mulierum & parvulorum, paucis qui evadere poterant & ſaltare per muros, exceptis. Quanta autem copia vinorum, nummorum, bladorum, vaſorum & ſupellectilium ibidem tunc penit tacendum eſt, cum de perſonis periclitatis ampliùs ſit curandum; & ſic illa villa campeſtris quæ honeſta multum fuerat in populo & hoſpitiis, ad nihilum redacta eſt miſerabiliter à ſeipſâ. In octabis autem Paſchæ Anglici nolentes ab obſidione in quâ ſteterant ante Pariſius, recedere, acceſſerunt prope civitatem Pariſienſem cum magnâ multitudine armatorum, currentes & ſe oſtendentes versùs noſtram Dominam de Campis & circà Monaſterium per vineas & per campos, quod perſpicientes Gallici, ad muros cucurrerunt qui ad hoc fuerant ordinati, & alii ut puta Nobiles qui in urbe tunc erant cum domino Regente in bona copia, armis protecti ſe extrà muros poſuerunt, non multùm elongantes à fortalitiis & foſſatis; quia Anglici eos videntes paratos ad prælium ſe longiùs retraxerunt, ita quòd non fuit tunc temporis præliatum. Hanc autem oſtentationem Anglici fecerunt, ut dicitur, ut alii cum bigis ſuis & cæteris munimentis & curribus tutiùs recederent, Gallicis per eos impeditis, ne eis impedimentum inferrent forſitan in receſſu, quem egerunt in partes Carnotenſes. In craſtino autem, ſcilicet feriâ ſecundâ ſequente per totum diem fuit tantorum imbrium & grandinum abundantiâ, quòd maxima pars bigarum & curruum ipſorum Anglicorum in viis & itineribus imbre nimio madentibus remanſit, equis deficientibus nec trahere valentibus, ſed potiùs multis cum ductoribus ſuis à grandinibus & aquis pluvialibus inæſtimabilibus miſerabiliter ſuffocatis, in tantum quòd illâ die Anglici ex hujuſmodi impedimento jacturam maximam de rebus ſuis & de corporibus multorum qui deficiebant, ut dicitur, incurrerunt; & ſic partibus Pariſienſibus derelictis versùs partes Carnotenſes Anglici acceſſerunt, multis tamen fortalitiis per eos occupatis & aliis diruptis, & villis deprædatis ſimiliter & crematis. Multa alia incommoda ipſo tempore per ipſos Anglicos in pluribus locis acciderunt, ſicut apud Compendium inter villam & nemus conflictu habito inter illos de villâ & Anglicos qui in nemore latuerant, plures de villâ ab Anglicis vulnerati ſunt, & occiſi ex indiſcreto regimine atque capti; qui plures de villâ ad debellandum Anglicos quos infrà nemus pauciores eſſe putabant, exiverant animoſè. Nobilibus tamen pluribus de patriâ qui ſe infrà villam pro tuitione ſuorum corporum receperant nullum auxilium illis de villâ in hoc negotio miniſtrantibus. De aliis autem gravaminibus & incommodis hic finem agendo, ad ea quæ gaudium & lætitiam afferunt, id eſt de pace inter ambos Reges nunc præſens narratio breviter converteretur. Sequitur ergo de pace & ejus tractatu.

Appropinquante autem tempore quo Dominus noſter JESUS-CHRISTUS pace inter Deum Patrem & humanum genus mirabiliter reformatâ ad cœlos aſcendere cum jubilatione ſecundùm reputationem Eccleſiæ debuerat, hoc eſt, tempore adveniente Aſcenſionis ejuſdem Domini Salvatoris, ipſe Dominus videns afflictionem miſerorum & gemitum pauperum captivorum, & audiens noluit ulteriùs contritionem populi Gallicani ſufferre, qui jam per viginti quatuor annorum curſus & ampliùs oppreſſiones guerrarum per Anglicos & alios adverſarios ſuos ſuſtinuerat & jacturas, ſed potiùs voluit miſereri populo tam afflicto. Unde factum eſt ipſo Salvatore diſponente, quòd Dominicâ qua cantatur in Eccleſia *Cantate*, acceſſerunt ſolemnes Ambaſſiatores & Conſiliatores Domini Regentis ſuprà ſæpiùs nominati apud Urbem Carnotenſem, quibus partibus Rex Angliæ cum ſuis petram invadebat, pro pace tractanda inter dominos partis utriuſque. Rex verò Angliæ pacem libenter volens, alios ſolemnes nuntios ex parte ejus ad dictam civitatem ſecuritate traditâ, pro pacis tractatu cum aliis ſimiliter deſtinavit. Qui quidem ſimul agentes, ad pacis finalem concordiam inſpirante Spiritu ſancto, lætantibus, ut credimus cum eis etiam Angelis devenerunt: quâ pace inter partes juratâ plurimi de Nobilibus Angliæ nudis pedibus uſque ad Eccleſiam Beatæ MARIÆ Carnotenſis ex devotione gaudioſâ ſatis remoti à ſuis tentoriis peregre proceſſerunt. Ambaſſiatores autem Francorum ſive pacis tractatores ſtatim Pariſius redierunt, adducentes ſecum alios qui pro Rege Angliæ & ejus conſilio apud dominum Regentem juramentum de pace tractata facerent, & Regentis ſacramentum ſimiliter reciperent fideliter prout decet. Præfatis autem Ambaſſiatoribus tam Anglicis quàm Gallicis Pariſius advenientibus, cum omni honore recepti ſunt à domino Duce

& à civibus univerſis. Et factum eſt, in Dominicâ qua cantatur in Eccleſiâ *Vocem jucunditatis*, ante Aſcenſionem Domini acceſſit Regens cum ſuis Ambaſſiatoribus, & ſimiliter acceſſerunt Anglici qui venerant ad Eccleſiam Virginis glorioſæ Pariſius pro pacis tractatu, audiendo & iterum repetendo & jurando placuit domino Duci ſeu Regenti ac toti conſilio ejus & civibus. Quo audito, ipſe dominus Regens pro ſe & ſuis, & alii pro Rege Angliæ & ſuis, dictum pacis tractatum in baſilicâ Beatæ Mariæ ſuper altare Reliquiis ſanctis tactis ſe tenere & firmiter ſervare juraverunt. Pace igitur ſic firmatâ & juratâ ineffabile gaudium adfuit toti plebi, & ſtatim in Eccleſiâ illâ omnes campanæ cum magno mugitu & devotâ melodiâ ſunt pulſatæ, Canonicis omnibus & Clericis, *Te Deum laudamus* lætè & devotè cantantibus, & Dominum laudantibus, & pro pace reddentibus Deo gratiarum debitas actiones, & ſic factum eſt quaſi eâdem horâ per univerſas Eccleſias & collegia dictæ urbis. Tunc enim audita eſt illâ die per totam civitatem vox jucunditatis & lætitiæ in tabernaculis juſtorum & omnium afflictorum. Gaudebant enim quaſi omnes & meritò, exceptis forſitan illis qui in tempore guerrarum & in factis earum aliis perdentibus reperiunt magna lucra, ſicut ſunt armifactores, & aliqui alii qui rapinas illicitas & opera nefaria in tali tempore, Dei timore poſtpoſito, cupiunt exercere, & de rebus non ſuis ſua replere marſupia minùs juſtè, de quibus in die judicii diſtrictam eis oportebit reddere rationem. Doluerunt etiam falſi proditores & notorii raptores, timentes ne poſtea in patibulis pro ſuis ſceleratis actibus & demeritis accuſati & cogniti alligentur. Sed de his non plus.

Sic autem pacis concordia diù deſiderata, fuit inter eos volente Domino reformata ſub hoc pacto: Quòd dominus Rex Franciæ Joannes qui in Angliâ tenebatur ad dicta Regni gubernacula reverteretur ſanus & alacer indilatè, multis inde conditionibus appoſitis, videlicet: Quòd Regi Angliæ remaneret pacificè Ducatus Guyanæ ſeu Aquitaniæ, & Comitatus Xanctonenſis, Angoliſmenſis, Pictavenſis, Bigerrenſis, Petragoricenſis, Pontivenſis, & Guynarum, atque villa Rupellæ & Caleſii; & pro ſuis expenſis atque pro redemptione Francorum Regis præfati tres miliones florenorum ad ſcutum boni auri & ponderis ſolverentur infrà tempus limitatum, & nihilominùs alia pecunia pro fortalitiis circà Pariſius recuperandis, quæ occupata per Anglicos tenebantur. Et nota quòd quilibet milio florenorum valet decies centum millia florenorum: ſumma triginta vicibus centum millia ad ſcutum florenorum. Iſtæ erant conditiones famoſæ quæ in vulgo dicebantur pro pace obtinendâ; & ad eas implendas datæ erant treugæ inter prædictas partes in feſto ſancti Michaelis ſequentis uſque ad feſtum ſequens ſancti Michaëlis; atque fuit proclamatum ut nemo Anglicos quoſcumque vituperaret aut moleſtaret quovismodo, ſed permitterentur ire, venire, emere, vel vendere pacificè, & quicumque vellet cum eis mercancias exercere pacificè & quietè. Rex autem Angliæ poterat ire Caleſium tutè & ſine impedimento, & ibi facere adduci dominum Joannem Regem, & dictum pacis tractatum confirmare inſimul & jurare. Et hoc facto idem dominus Rex Franciæ Joannes debebat Pariſius cum gaudio remeare.

Pace autem ſic volente Domino confirmatâ, non fuit propter hoc à malis & gravaminibus tunc ceſſatum. Nam licet Anglici ceſſaſſent, Gallici tamen multi non continuerunt ſe populares opprimere & prædari, unde tunc latrones & prædones per vias & itinera & nemora fortia inſurgentes, viatores acriùs infeſtabant eos deprædando, & quod facere antea non conſueverant, ſine miſericordiâ jugulando. De quibus latronibus & homicidis multi poſtea capiebantur, & patibulis per Juſtitias adducebantur. Quinimò adhuc Anglici qui fortalitia detinebant, tales latrones capiebant, & modo judiciario ad arbores ſuſpendebant, magis mites ſe habentes ad populares de villagiis, quàm domini naturales.

In diebus illis orta fuit diſſenſio maxima poſt tractatum pacis inter dominum Joannem de Arteſio, & inter villam de Peronnâ Noviomenſis diœceſis, ratione munitionis caſtri dictæ villæ. Quâ controverſiâ durante dictus dominus Joannes villam obſeſſit quæ erat bona, fortis, clauſa & ſatis populoſa; qui quidem advocans ad ſuum auxilium Nobiles multos de Franciâ, videlicet Ducem Aurelianenſem, qui erat domini Regis Joannis frater, & alios plures, ſimiliter quamplurimos ſtipendiarios Anglicos, multos inſultus dedit villæ prædictæ; qui quidem villam ceperunt, ſpoliaverunt, cremaverunt, & homines in magnâ copiâ occiderunt, & etiam multas villas adjacentes cremaverunt. Alias multas bonas villas & civitates ipſi Nobiles de Franciâ tunc diffidaverunt, & Burgenſes caſu extrà proficiſcentes damna rerum & corporum ſimul perdiderunt: villam etiam de Chauniaco ſuper Izaram bonam valde Nobiles deſtruxerunt: & ſic qui patriam defenſare tenebantur, eam iſto tempore magis infeſtabant. Unde cives Pariſienſes ſibi quamplurimùm de eis dubitantes, excubias de nocte ad cuſtodiendas portas ſollicitè de die exhibebant, & æquè diligenter ac ſi Anglici in partibus illis guerras ducerent contrà ipſos, multùm deſiderantes reverſionem ſeu adventum domini Regis Joannis, ut juſtitia de malis hominibus nobilibus Franciæ ſic patriam moleſtantibus, & etiam de prædonibus aliis exerceretur ſimiliter, & ut tota terra in tuto habitaretur, & itinera ſeu nemora ab hujuſmodi prædonibus, qui quaſi infiniti ad omnem partem latitabant, ſimiliter purgarentur; nam viæ & itinera minùs tuta erant pro nunc, quàm quando Anglici guerrarum diſcrimina per Franciam inferebant, exceptis de ignibus in domibus apponendis & de priſonariis capiendis. Landitum more ſolito juxtà ſanctum Dionyſium in Franciâ fuit tunc, ſed pauci ibi mercatores ad emendum mercantias advenerunt, timentes per itinera deprædari, vel propter ſuas pecunias interfici à latronibus qui in magnâ multitudine in itineribus tunc & nemoribus latitabant, ut dictum eſt.

Eodem anno 1360. circà feſtum beati Joannis 1360.
Baptiſtæ reverſus dominus Joannes Rex Franciæ pacificè de Angliâ ad Franciam, primò applicuit apud Caleſium, & ibi ſtetit per aliquod tempus, videlicet uſque dum prima ſolutio redemptionis ſuæ fuit Regi Angliæ perſoluta, & quòd obſides de utrâque parte dati fuerunt, ut conditiones pacis inchoatæ finaliter complerentur. Quo facto, in adventu Domini ejuſdem anni venit dictus dominus Joannes Rex Franciæ Pariſius, ubi fuit cum ſolemnitate maximâ & honore à civibus & aliis receptus, tam à Clero quàm à cæteris univerſis. Ex tunc inceperunt ſpoliatores viarum & nemorum diminui paulatim, & hoc versùs Campaniam & Picardiam, ſed ultrà Aurelianis non fuit in aliquo tuta via, quia Anglici occupantes fortalitia noluerunt recedere ita citò.

Item anno eodem inſurrexerunt filii Belial & viri iniqui, videlicet multi guerratores de diverſis nationibus non habentes titulum aliquem neque cauſam aliquos invadendi, niſi proprio motu ſeu nequitiâ affectatâ ſub ſpe deprædandi, & vocabatur

magna

magna Societas. Qui quidem ſcelerati adunantes ſe in magnâ copiâ valde, acceſſerunt in armis propè Avinionem volentes debellare Dominum noſtrum Summum Pontificem, & dominos Cardinales & Eccleſiam ſanctam Dei; & venientes ad pontem Sancti Spiritûs prope Avinionem acceperunt illam villam celeriter vi armorum, & ibi diutiùs ſtantes totam adjacentem patriam horribiliter devaſtabant, volentes quomodocumque civitatem Avinionenſem, ubi dominus Papa Innocentius Sextus morabatur cum Cardinalibus, ſibi ipſis finaliter ſubjugare, & non ſolum illam urbem, ſed & alias villas, & fortalitia patriæ ſupradictæ uſque ad Montempeſſulanum & Toloſam, Narbonam & Carcaſſonam & cæteras partes illas. Verumtamen in fine receptis magnis pecuniis à Domino noſtro Papa, & habitâ abſolutione ab eodem, ut dicitur, loca circà Avinionem dimiſerunt, & ad diverſas mundi partes nocendo ſemper finaliter reſpexerunt vel deſtruxerunt. Eodem anno 1360. tantus defectus vinorum fuit & fructuum, quòd cauda vini competentis vendebatur Pariſius xxv. florenos & ampliùs, ceraſa non fuerunt, blada pauca, & unum pomum tribus vel quatuor denariis vendebatur Pariſius. Magna mortalitas anno illo in Flandriâ & in Picardiâ fuit, & in ſequenti anno Pariſius.

1361. Anno Domini 1361. fuit magna abundantia fructuum & vinorum, ſed antequàm ad maturitatem devenilſent, cariſtia victualium in Franciâ fuerat, ut dictum eſt, magna nimis tam de vino quàm de blado & fructibus, quia defecerant anno præcedente. Tempus hyemale fuerat longum, ſed tempus vernale fuit ſatis ſiccum, æſtivale verò temperatum. Multi moriebantur Pariſius, & ſpecialiter pauperes qui de villagiis affluebant, anguſtiati fame ac penuriâ & defectu, unde in Domo Dei Pariſius communiter efferebantur mortui ſeptuaginta funera vel octoginta: tempore æſtivali & vernali finaliter in Angliâ multi obibant; ibi enim obiit Comes de Sancto Paulo qui erat obſes cum aliis pro domino Rege Joanne & pro pace, & plures alii domini & Burgenſes de Franciâ ibidem obſides ſimiliter obierunt.

Eodem anno 1361. venerunt Britones & Vaſcones ſpoliatores per aliquas partes Pictaviæ & per Andegaviam, ſine titulo deprædantes & ſpoliantes omnes illas partes, capientes plura fortalitia & caſtra, unde occupaverunt Prioratum *de Quinant* ſuper Ligerim, & totam patriam illam omnia deprædando. Item ceperunt caſtrum de Vindocino, & Comitiſſam cum filiâ ſuâ intùs cum multis Nobilibus, aliis dominis & dominabus, ibi de nocte per quemdam Anglicum qui vocabatur Robertus *Marcaut*, qui erat vir ignobilis & de nihilo per tales modos indebitè elevatus, & tunc effectus eſt vir nobilis & ſtrenuus de parte domini Regis Franciæ, qui antea ſemper fuerat Anglicus & de parte Anglicorum. Tandem poſtea ſatis citò Britones multi modo venerunt per partes Carnotenſes & Aurelianenſes deprædando totam terram, fugientibus de locis ſuis populis ruſticanis & venientibus Pariſius. Interim prope Pariſius versùs partem Occidentalem accedentes illi qui in ſuburbiis morabantur, quamplurimùm formidabant, nec apponebatur per quoſcumque dominos aliquale remedium, quinimò fuit per dominos Principes & eorum conſilium prohibitum burgenſibus Pariſienſibus, ne de hoc contrà illos Britones aut Vaſcones ſe intromitterent in aliquo, ſed potiùs vacarent ſuis mercantiis ſicut poſſent; & ſic deprædabantur pauperes & rurales, nemine eos in aliquo adjuvante, & vix audebat aliquis ire inter Pariſius & Aurelianis & Carnotem, & alias civitates de partibus illis: & omnia iſta ortum habuerunt iſto anno, ſed ampliùs anno ſequenti & fortiùs duraverunt. Ipſo anno in Quadragetimâ viſa fuit in Turoniâ & Andegaviâ una ſtella ante diem pluries magna valde & fulgida atque inconſueta, ut puta ſtella cometa. In iſto anno 1361. fuit Hyems valde humida & calida contrà naturam ſuam, in tantum quòd arbores multæ in diverſis mundi partibus floruerunt, & flores produxerunt ante feſtum Nativitatis Domini, ſed poſtea non profecerunt nec pro tunc, nec pro toto anno ſequenti.

Eodem anno fecit fieri Rex Franciæ monetam valde bonam, ſcilicet groſſos albos duodecim denariorum Pariſienſibus, non tamen ita magnos ſicut erant groſſi antiqui, quia illi xvi. Pariſienſes tunc temporis valuerunt. Item fuerunt impoſitiones ſuper rebus venalibus ſatis graves & gabellæ ſalis, atque mortalitas in aliquibus villis atque locis.

Anno Domini 1362. inchoando annum in Paſ- 1362.
chate quod fuit xvii. die menſis Aprilis erant arbores atque vineæ in apparentia magnâ valde fertili atque bonâ, ſed in hebdomadâ ejuſdem Paſchatis fuit unum gelu valde grave, quod vineas hic in Franciâ, Turoniâ & Andegaviâ uſque Lotharingiam & ultrà deſtruxit penitùs & extinxit vineas, nuces & alias arbores fructiferas; ſic quòd propter gelu & propter hyemem humidam & quaſi continuè pluvioſam vinum, nuces & alii fructus anno iſto, exceptis de paucis locis, totaliter defecerunt, & ſimiliter blada non fuerunt in tantâ abundantiâ ut aliàs fuit viſum, ſed ſatis benè tranſivit annus iſte propter magnam abundantiam vinorum, fructuum & bladorum quæ fuerunt anno præcedenti, avenæque multæ fuerunt propter abundantiam pluviarum. Illo anno in menſe Octobri obiit Dominus Innocentius Papa Sextus in Avinione, & domini Cardinales in electione procedentes & diutiùs concluſi, in aliquem de ſuo collegio concordare non valentes, elegerunt Abbatem ſancti Victoris Marſilienſis Ordinis ſancti Benedicti nomine tunc Guillermum Grimoüart, & fuit vocatus URBANUS quintus, & coronatus in Avinione infrà Octabas Omnium Sanctorum, & tunc fuit magnum murmur in Clero & alio populo contrà Cardinales, qui cum haberent de ſuo Collegio multos probos dominos & valentes, nullos de eis eligere curaverant. Cauſam autem Spiritus ſanctus, ut firmiter credo, non ignorat.

Eodem tempore dominus Rex Joannes ad novam creationem hujus domini Papæ ad Avinionem acceſſit, ut copularet ſibi in uxorem dominam Joannam viduam Reginam Appuliæ & Siciliæ, quæ jam duos maritos habuerat, videlicet Regem Andream fratrem Regis Hungariæ, & poſt iſtum habuerat Ludovicum Comitem; ſicut etiam dictus dominus Rex Franciæ duas uxores habuerat, ſcilicet dominam Bonam de Boëmiâ, & dominam Joannam filiam Comitis Boloniæ, relictam Philippi de Burgundiâ quondam filiam domini ſupradicti, ſed tamen dictus dominus Rex illam dominam in conjugem non habuit nec accepit. Eodem anno ante iſta facta obiit Dux Burgundiæ juvenis valde, qui deſponſaverat filiam Comitis Flandriæ Ludovici, non tamen fuerat inter eos carnalis copula ſubſequuta, quia juvenes erant & impuberes, & devenit Ducatus Burgundiæ ad dominum Regem Franciæ Joannem propter hereditariam propinquitatem; nam mater ejus Regina Joanna fuerat ſoror ſeu matertera Ducis nuper defuncti; & ſenior Comitiſſa Flandriæ, ſcilicet mater Ludovici Comitis Flandriæ moderni, fuit Comitiſſa de Arteſio & At

trebato propter hereditariam propinquitatem ſupradictam. Eodem anno 1362. fuit maxima mortalitas in Pictaviâ, Burgundiâ & Andegaviâ, & moriebantur homines de infirmitate boſſæ paſſim & indifferenter ſicut aliis temporibus fuit viſum, & nihilominùs non ceſſabant prædones patriam circà partes illas, & ſimiliter in Franciâ, videlicet in Belciâ uſque Pariſius & circà Carnotum totam patriam & populum ſpoliare fortiùs anno ſeu tempore præcedente, cogentes gentem campeſtrem ad loca fortiora ſeu tutiora fugere.

Ipſo etiam anno obiit Dux Lancaſtriæ de Angliâ, vir nobilis & in armis ſtrenuus, ex cujus conſilio Rex Angliæ hucuſque duxerat contrà Franciam guerras ſuas. Eodem anno Rex & regentes Regnum impoſuerunt graviſſimas impoſitiones & tallias, quæ aliter dicuntur *maletot s*, ſuper rebus venalibus ſeu quibuſcumque mercantiis. Nam cauda vini Burgundiæ ad ſexaginta quatuor ſolidos Pariſienſes taxabatur, & de vino Gallicano pro quâlibet caudâ xxxii. ſolidos Pariſienſes ad collectores ex parte Regis ſolvebantur; & ſic de omnibus aliis quæ vendebantur, ſolvebant mercatores modo ſuo, in tantum quòd quamplurimum populus gravabatur & conquerebatur pro præmiſſis: multi verò ad alias patrias ſuas manſiones cum uxoribus & liberis eligebant. Eodem anno 1362. Comes Armeniaci in Vaſconiâ, à Comite Fuxi [debellatur,] & multi de ſuis occiduntur.

Anno iſto die Cœnæ Domini de nocte prædones Anglici & alii, qui tunc temporis patriam occupabant, acceſſerunt latenter juxtà muros Aurelianenſes in numero ferè quingentorum virorum, licet non omnes apparerent manifeſtè, & civitatem per muros tunc intraſſent deſuper ut eam caperent & vaſtarent, niſi fuiſſet quidam puer qui ſuprà muros, aliis dormientibus qui excubias facere debebant, vigilabat, & eos percepit & clamavit, & quidam molendinarius qui erat vidit ſimiliter & percepit, ad cujus clamorem aliis excitatis illi prædones timentes citiùs receſſerunt, qui tranſeuntes per locum Fratrum de Carmelo qui extrà muros villæ morabantur, quidquid potuerunt reperire apud eos, ut puta, calices, veſtes, & omnia alia rapientes, ſecum modo prædonum reportaverunt. Hoc anno Robertus *Marcaut* Anglicus, de quo ſuprà dictum eſt quòd ipſe ceperat caſtrum Vindocinenſe, fingens ſe eſſe amicum benivolum patriæ Cenomanenſis, venit ad quoddam caſtrum prope civitatem Cenomanſem *Touneye*, & eſt Epiſcopi Cenomanenſ. & dimittens gentem multam in nemore prope caſtrum latitantem, venit ut caſtrum poſſet capere aſtutiâ plenâ dolo, & veniens cum paucis prope caſtrum dixit illis qui intùs erant ſuper muros, quòd veniebat causâ amicitiæ ad eos, nec eos in aliquo gravare proponebat. Illi autem qui caſtrum cuſtodiebant cognoſcentes ejus malitiam & percipientes alios qui in nemore armati, ut diximus, latitabant; ſtatim ſuphiſticaverunt pontem levaticum, deponentes cavillas quæ poſtes pontis & aſſeres retinebant, ne volveretur in declivum; quibus depoſitis & aliis debilibus & falſis ut non perciperetur appoſitis, pontem inferiùs remiſerunt, quem dictus Robertus cum paucis aſcendens, ut puta xvi. viris eum aſſociantibus, dum in medio pontis erant, cavillæ pontis, quia falſæ erant contractæ ſunt, & pontis poſtes in altum ex una parte revolutæ ſunt, & omnes illi in aquâ quæ profunda erat, ceciderunt. & tam dictus Robertus quàm major pars ſuorum ſtatim ſubmerſi ſunt, aliqui autem leviores evaſerunt; quod perſpicientes illi qui erant in nemore, confuſi & dolentes nimium aufugerunt. Epiſcopus autem magnis pecuniis receptis, reddidit corpora eorum ſuis uxoribus & amicis in Carnoto ubi erant.

Anno Domini 1363. inchoando in Paſchate. fuerunt multæ preſſuræ & oppreſſiones in populo de Franciâ & de Normanniâ per totum de Pariſius uſque Pictavium & Britanniam, tam propter prædones & latrones nimiùm abundantes per itinera & villas ruſticales, quàm propter graviſſimas exactiones nihilominùs & impoſitiones, & multa homicidia per villas & per nemora, & non erat qui populum defenſaret, nec qui talibus diſcriminibus & periculis obviaret, quia videbantur quòd talia quæ populis inferebantur gravamina, dominis placerent & principalioribus, qui tamen ad iſta maleficia, remedia manu valida appoſuiſſe debuiſſent. Eodem anno in vigiliâ SS. Trinitatis viſa fuit Pariſius ante meridiem vel circà horam tertiam, una ſtella valde parva in cœlo, in parte ubi ſol in meridie communiter ſolet eſſe, per aliquot dies, & dixerunt Aſtronomi de Pariſius quòd dicta ſtella ſignificabat periclitationem mulierum in partu, quod apparuit poſtea in aliquibus ſatis citò, ſed reverà, multa plura ex ejus ſignificatione mirabiliter volente Domino, ut credimus, ſequuta ſunt. Nam eodem anno 1363. in menſe Julii & modicum ante uſque ad feſtum ſancti Lucæ ſicut alias & poſt, fuit tanta mortalitas hominum Pariſius, & ſpecialiter puerorum utriuſque ſexûs & juvenum, & plùs virorum quàm mulierum, quòd erat mirabile dictu & ſtupendum, valde ſenes enim in reſpectu juvenum obibant pauci. unde quando mors intrabat aliquod hoſpitium, primò moriebantur pueri parvi, deinde familia, ad extremum verò parentes vel alter eorum; nec poſſet aliquis veraciter enarrare multitudinem mortuorum tam puerorum quàm aliorum hominum, pauperum & divitum: & quod mirum eſt, hodie ſani erant & jucundi, infrà biduum vel triduum moriebantur: nec evaſerunt mortem Religioſi, Sacerdotes & Curati, quinimò in magno numero tunc temporis tam in civitate Pariſienſi quàm alibi in confinio, feſtinante morte volente Domino mortui ſunt. Unde dicebatur tunc temporis quòd in multis parvis villulis eo modo ſicut Pariſius, in tanto numero obierunt, quòd in Argentolio ſpecialiter, ubi ante mortalitatem erant xvii. ignes ſeu maneria, non remanſerunt quadraginta vel quinquaginta. Sed de numero mortuorum in Domo Dei Pariſius omni die tempore illo, ſtupor eſſet legere vel audire finaliter veritatem; ſed quis poſſet dicere numerum mulierum quæ de nigro colore indutæ per civitatem videbantur viduæ propter dictam peſtilentiam, & à maritorum ſolatiis & puerorum ut in pluribus orbatæ pariter & relictæ. Tandem verò dictâ peſte ceſſante Pariſius obiit dominus Joannes *de Meullent* Epiſcopus Pariſienſ. in die beatæ Ceciliæ Virginis & Martyris, vir nobilis & venerabilis & diſcretus, anno Pontificatûs ſui xii. ætatis verò ejus octogeſimo; cui ſucceſſit in Epiſcopatu dominus Stephanus de Pariſius Doctor Decretorum & Decanus Pariſienſ. Hic Domnus Stephanus poſtea fuit factus Cardinalis per ſanctæ memoriæ Domnum Urbanum quintum Summum Pontificem anno Domini 1368. in civitate Montis-flaſconis prope Viterbium.

Eo tempore & anno circà feſtum Omnium Sanctorum raptores & inimici, qui erant in Belciâ & in partibus verſùs Aurelianis & verſùs Carnotum, venerunt in parvo numero & habitu mercatorum porcorum ſeu ductorum vaccarum latenter armati ad quoddam fortalitium, quod eſt juxtà Corbolium, quod Mutos vocant, & invenientes extrà portam loci dominum caſtri qui erat Miles, petierunt ab eo ut faceret eis reddi porcos eorum quos heri recepe-

1363.

Digitized by Google

rant, ut dicebant, famuli Militis ſupradicti, & hoc dicebant fingendo, quia falſum erat; quod audiens dominus dicti loci permiſit eos intrare, ut ſi ſic eſſet cognoſcerent porcus ſuos, & recederent cum eiſdem: & ecce dum fuerunt ſuprà pontem caſtri illius acceperunt dominum, deponentes habitum ſimulatum quem habebant, & in armis ſtrenuè apparentes & clamantes in cornubus, & ſtatim venerunt alii ſocii ipſorum qui latebant in nemore, & ſic ceperunt caſtrum illud cum domino & dominâ, & cum tota familia Militis ſupradicti; & ſatis citò poſtea inceperunt currere per patriam illam propinquam populum deprædando, & dictum caſtrum de victualibus ablatis in patria ampliùs muniendo. Caſtro igitur illo ſic fraudulenter capto, imò potiùs furato, acceſſerunt multi homines armorum ad partes illas ut prædictos inimicos expellerent, & caſtrum illud ab eis eriperent vi armorum, & facientes unum inſultum nihil penitùs profecerunt, ſed potiùs apud Corbolium reverſi ſunt, & ibi moram & munitionem facientes patriam adjacentem ſicut alii vaſtare cœperunt, capientes vina per villulas & alia victualia, nihil inde ſolventes, & ad Corbolium ut viverent apportabant, & taliter ſe habebant quòd tantum vel plus à popularibus de dictâ villa & aliis villagiis formidabantur, ſicut cæteri inimici. Interim quod ſatis citò poſtea, tam propter eos quam propter alios inimicos populus & gentes de villagiis adjacentibus dimiſſis laboribus & hoſpitiis propriis cum liberis & bonis ſuis quæ habebant de reſiduo, Pariſius accurrebant ad tutiùs manendum: & nihilominùs ſub prætextu & colore patriam & inimicos expellendi, maximæ talliæ & impoſitiones atque graves exactiones inconſuetæ ſuper vinis & aliis mercantiis, tam Pariſius quàm extrà levabantur. Et ſic tunc temporis totus populus tam in urbe quàm extrà in partibus illis, ſicut ab inimicis ita & ab amicis & tutoribus graviter opprimebantur, ut jam videretur verificari fabula de cane & lupo: nam fuit canis quondam fortis valde in quo dominus ſuus confidebat, ſperans quòd ſi lupus ad oves devorandas accederet, ab illo cane repelleretur, & oves illæ ab illo fortiùs tuerentur, quod aliquando & pluries factum fuit. Tandem proceſſu temporis lupus cum cane traxit amicitiam valde magnam, & tunc dixit canis lupo quòd audacter oves invaderet & raperet, & ipſe canis poſt ipſum lupum ſollicitè curreret, ac ſi ovem retrahere ac reſtituere domino videretur; ſed dum eſſent ambo propè nemus & longè ab aſpectibus paſtoris, ambo ſimul illam ovem integram devoraverunt, & ſic ſæpiùs fecerunt, & quando revertebatur à domino deceptu laudabatur, credente quòd canis poſt lupum currendo feciſſet optimè poſſe ſuum de ove recuperandâ; & ſic canis ille maledictus pluries ſe fingebat atque finxit in tantum finaliter, quòd ipſe cum lupo omnes oves domini ſui fraudulenter & nequiter devoravit.

His temporibus & jam ante illos dies, eodem tamen anno, erat & fuerat guerra magna vàlde in partibus Lotharingiæ uſque Metis de Comite de Vaudemont, ſcilicet domino Joanne de Joinvilla contrà Ducem Lotharingiæ & Ducem Barrenſem, & contrà multos Alemannos, & habebat in ſuo Comitatu quemdam ſtrenuum Militem qui vocabatur Archipreſbyter, & cum eo multos ſtrenuos Britones in armis, qui patriam multum damnificaverunt, & damna quamplurima illis partibus intulerunt, & ſimiliter in partibus Burgundiæ, deprædando tenebant ſe; ille Archipreſbyter ſic vocatus & Britones ſupradicti multa diſpendia illi terræ & omnibus viatoribus inferebant, & cum difficultate poterant tranſire itinerantes, quin eſſent ab illis modo prædonico ſpoliati, & ſi ſe defendiſſent, forſitan interfecti fuiſſent. Idem erat versùs Aurelianis & versùs Carnotum & in Normanniâ ultrà Secanam, & jam his temporibus tenebant turrem *de Rouleboiſe*, & diſcurrebant per totum ſicut volebant & uſque Poiſſiacum & ultrà, & aliquando fluvium Secanæ tranſeuntes per Velcinum uſque ad partes propinquas de Pontiſarâ deprædando ſæpiùs diſcurrebant, & niſi fuiſſent Rothomagenſes qui eos per aquam Secanæ impediebant, nullæ naves propter eos de Pariſius ad Rothomagum, nec è converſo tranſiviſſent.

Præſenti anno antequàm Rex Franciæ Joannes de Curiâ Romanâ ad Franciam remearet, in quâ Curiâ per æſtatem hujus anni tempore ſatis longo de voluntate & aſſenſu domini noſtri Papæ Urbani V. unà cum Rege Cypri, qui ibidem ſecum erat, crucem accepit pro peregrinagio & via tranſmarinâ, ut contrà Sarracenos & incredulos unà cum multis aliis nobilibus & dicto Rege Cypri militaret, & ſi Domino placeret terram ſanctam viſitando recuperaret, & eriperet de manibus impiorum; ita quòd ultrà duos annos ab iſto præſenti anno ordinaverunt arripere iter ſuum. Et illis ſic ordinatis reverſus eſt Rex ad Franciam indilatè, & Rex Cypri ſimiliter venit illuc & ivit dominus Rex Cypri uſque Rothomagum atque Cadomum, ubi fuit in menſe Septembri hujus anni receptus ſolemniter per Ducem Normanniæ, ſcilicet dominum Carolum primogenitum Regis Franciæ, & per Nobiles & Burgenſes. Poſtea verò ſatis citò ad Angliam transfretavit, ut Anglicos ad crucem pro dicto paſſagio ſumendam ſimiliter animaret. Tandem circà feſtum beati Andreæ hujus anni dominus Rex Franciæ Joannes Ambianis acceſſit, manente adhuc patria Franciæ & populo in oppreſſionibus prædonum & diſcriminibus ſupradictis, & fecit convocari Nobiles & Prælatos & Abbates ac Burgenſes, ut peteret ab eis conſilia & ſubſidia pro reſiduo Franciæ redemptionis ſuæ, in qua adhuc in Angliâ de dicta redemptione & financiâ in parte non modica tenebatur. Sed quid fecit poſtea Rex, dicetur. In feſto autem ſancti Thomæ obſeſſi fuerunt & incluſi per Comitem Autiſſiodorenſem prædones, qui caſtrum de Muris juxtà Corbolium, de quo ſupradictum eſt, indebitè detinebant; qui ſentientes lapides qui cum machinis de foris eis mittebantur, ſe finaliter reddiderunt, ſalvâ tamen vitâ eorum, & tunc receſſerunt tuti à noſtris gentibus armorum conducti ultrà partes Carnotenſes, ut ſic ad ſuos qui alia fortalitia versùs partes Cenomanenſes occupabant ſe reciperent, & ſani ſe redderent & illæſi: qui ſtatim quòd fuerunt à noſtris dimiſſi, ad prædandum homines & ſpoliandum & ſicut priùs, validè inceperunt. Mira res! quos noſtri debuiſſent interfeciſſe ad exemplum aliorum prædonum, cum non eſſent niſi homines miſeri & latrones & ribaldi illos tales abire miſerè permiſerunt, quinimò extrà terminos propinquos, ut dictum eſt, etiam conduxerunt; ſed fortè ideo fecerunt quia dominum illius caſtri ſecum captum detinebant, idcircò ne eum interficerent eis talia ſurtitan promiſerant.

Circà illud tempus vel modicum ante, unus de filiis Regis Franciæ Joannis nomine Ludovicus Dux Andegaviæ, qui jam diù ſteterat obſes in Angliâ cum dominis & burgenſibus Franciæ pro dicto domino Rege patre ſuo, dimiſſa dicta obſidione latenter & ſine licentiâ Regis Angliæ receſſit, & ad Franciam eſt reverſus, & ad Guyſiam caſtrum ubi uxor ſua erat citiùs venit & acceſſit, & tandem veniens Pariſius poſt Nativitatem Domini, ubi tunc erat dominus Carolus Dux Normanniæ primogenitus Regis Franciæ regens ibi Regnum loco patris eorum,

dixit coram dicto domino Regente fratre ſuo & Rege Cypri qui tunc erant Pariſius, & coram burgenſibus in palatio congregatis, quòd quando dominus Rex pater eorum ſciret cauſam ſui receſſus & populus ſimiliter, ipſe dominus Rex & populus haberent eum laudabiliter excuſatum; & dixit ulteriùs quòd ipſe volebat equitare in armis ſuper campos, & exſtirpare omnes prædones & latrones, & ejicere omnes extrà caſtra & fortalitia, & patrism reddere in pace, auxiliante Domino, vi armorum, & ad hæc peragenda petiit à domino Duce Normanniæ fratre ſuo ibidem auxilium & favorem. Qui quidem ſibi reſpondit, quòd ſuper his haberet conſilium ot deceret. Quid autem ſuper hoc factum fuerit, forſitan inferiùs apparebit.

1363. Iſto anno 1363. circà Nativitatem Domini receſſit de Ambianis dominus Rex Franciæ Joannes, & ivit ad Angliam quis nondum ſolverat totam redemptionem ſuam, vel ut ſic teneret pactum ſuum atque fidem erga Regem Angliæ, à quo filius ſuus ibi obſes ſine licentiâ receſſerat, ut ſuprà diximus in hoc anno. Aliqui verò dicebant quòd illuc iverat causà joci, & hoc contrà voluntatem & conſilium plurium Nobilium, qui ſibi dictum paſſagium verbis humilibus diſſuadere non ceſſabant, & meritò, quia de ejus ſanitate conſervendâ vel lædendâ quamplurimùm formidabant. Regimen autem Regni ſui commiſit domino Carolo primogenito ſuo, qui erat Dux inclytus Normannorum. Et ſic Rex Franciæ Joannes ſecunda vice tranſiit ad Angliam, nonobſtante quòd Crucem à domno Papa Urbano quinto accepiſſet in Avinione, ut tranſiret ultrà mare ad expugnandum inimicos Crucifixi cum Rege Cypri, & cum multis aliis Nobilibus Regni ſui; ſed proh dolor! vivus de Angliâ non redibit. Eodem anno 1363. fuit hyems horrida valde atque longa, & factum eſt aſperum gelu, quod duravit ferè uſque ad finem Martii, nivibus plurimum interjectis. Circà verò finem menſis Martii vix gelu ceſſavit, quod quidem vineas in multis locis etiam in ſtipite congelavit, & arbores quæ nuces dicuntur in multis locis ſimiliter devaſtavit; ſed & oves atque agniculi ex frigore in locis quamplurimis & ex defectu pabuli perierunt. Vidi enim quòd in aliquibus locis, in teſtudinibus & caveis benè profundis, ubi ſcilicet calor ſolet vigere in hyeme, panes ibi reconditi & alia cibaria propter aërem congelidum, & ſimiliter paleis cooperta, ibidem inferius congelata, quod mirum erat: & ſic multis vineis in ſtipite & ligno congelatis cum arboribus quas vidimus. Quale tempus fuerit poſtea de vineis & fructibus, vel ſequutum ſit, favente Domino dicturi ſumus, quando de actis in anno ſequenti tractabitur, ſcribetur. De his autem quæ acta ſunt in Britannia & aliis locis hîc non ſcribo licet multa ſint, ſed ab aliis conſcribenda derelinquo, qui de his pleniùs ſciunt veritatem, ſed ad ea quæ anno ſequenti acciderunt licet non ad omnia recitanda me verbis rudibus applicabo ruditer, cum ſim rudis.

1364. Anno Domini 1364. inchoando in Paſchate, Archiepiſcopus Rementis Joannes *de Craon* procuravit in Parlamento Pariſius in vigiliâ Annuntiationis Dominicæ, in quo tunc fuit Paſcha, ſcilicet xxiv. die Martii, Rege Joanne ſtante, ut diximus in Angliâ, quòd muri quidem magni & ſpiſſi valde atque alti, quos Remenſes firmâverant ante fures caſtri ſui Remenſis, quod dicitur Porta Martis, & conſtruxerant antea tempore guerrarum Anglicorum, funditùs deſtruerentur: & venit de Pariſius apud Remis in octabis Paſchæ feſtinanter cum commiſſariis ad hoc ex parte Parlamenti deputatis: quod & factum fuit videntibus civibus non recalcitrantibus, ſed tacentibus, licet eis quamplurimum diſpliceret, ſed tamen ordinatum fuit tunc quòd alibi fierent ſine deſpectu domini, & ſine detrimento aliquo caſtri ſui, quod Porta Martis nominantur, ut dictum eſt. Et hoc facto diſcordia, quæ propter hoc & multa alia fuerat inter dictum dominum Archiepiſcopum & cives, pacificata fuit amicabiliter & ſedata.

Circà iſtud tempus Carolus de Ebroicis Rex Navarræ, qui de ſtirpe regali, ut ſuperius dixi, erat oriundus, & qui deſponſaverat filiam Regis Franciæ Joannis, de quo Rege Navarræ alibi multa dicta ſunt ſuperiùs, exiſtens in Regno ſuo Navarræ factis multis confœderationibus plurium Regum diverſarum nationum, ut puta Arragoniæ, & aliis Baronibus pluribus & dominis qui tenebant magnam partem terræ Normanniæ, ut puta in Neuſtriâ & etiam versùs partes Gallicanas, ſicut in Ebroicas, Meduntâ & *Meullent* & *Pacy* & Anetum, diffidavit dominum ſuum à quo dictas terras in feodo poſſidebat, ſcilicet dominum Carolum Ducem Normanniæ & Delphinum de Viennâ, primogenitum Regis Franciæ Joannis, Regentis tunc Regnum pro patre ſuo qui tunc erat, ut diximus, in Angliâ. Quo facto dominus Dux Normanniæ Regens, ſtatim miſit ad partes illas Normanniæ multos viros potentes & nobiles in armis, inter quos erat Comes Autiſſiodorenſis cum ſuis, & Bertrandus *de Cliquin* Miles natione Brito, vir ſtrenuus in armis, cum multis bellatoribus de Franciâ & Britanniâ: & venientes apud Meduntam caſtrum florentiſſimum & amœnum, ſitum ſuper Secanam ultrà Poiſſiacum, habens arcem excelſam & muros potentes atque pontem, & intrantes in villam non vi armorum ſed per cautelam aliis ignotam, totam villam ceperunt & eam deprædati ſunt totaliter, trucidantes illos qui ſe ad defenſionem præparabant, & quos ſine defenſione repererunt non tetigerunt, ſed omnibus burgenſibus & aliis omnibus bonis ſuis quibuſcumque expoliatis, omnes à villâ penitùs vacuos ejecerunt, qui ex tunc receſſerunt pauperes & mendici. Et poſtea venientes ad arcem ſive turrem, ipſam vi acceperunt multos trucidantes, & plures ibi invenientes de Pariſius & de S. Dionyſio in Franciâ & de aliis partibus Franciæ, qui cum aliis Navarrenſibus & cæteris indigenis ſe in torre viriliter defendebant, ſed tandem violenter capti Pariſius adducti ſunt numero xxvi. viri, qui Pariſius venientes, aliqui ibi decapitati ſunt, & poſtea ad patibulum ducti, & aliqui Præpoſito ſancti Dionyſii redditi pari pœnâ ſimiliter puniti ſunt. Poſt hoc autem ceperunt caſtrum illud fortiſſimum, & villam *de Meullent* ſuprà Secanam, & expugnantes turrem quæ magna erat valde, maximam muri partem ejus ad terram proſtraverunt funditùs. Et ſic terram illam & patriam quæ erat Regis Navarræ, in modico tempore turpiter vaſtaverunt, & diſcurrentes per patriam, homines etiam viatores tam amicos quàm alios indifferenter eorum garciones ſpoliabant, in tantùm quòd nullus tutè poterat per partes illas ad Rothomagum accedere nec venire, ſatellitibus hoc patientibus qui cum Nobilibus in dictis obſidionibus reſidebant. Et ſic Medunta quæ olim & nuper fuerat caſtrum & villa opulentiſſima & fertilis, temporibus antiquis bellicoſa quàm plurimum & ſtrenua, ut patet in geſtis antiquis, cum ſuis habitatoribus fuit nunc tanto diſcrimini, propter favorem quem habebat ad dictum Regem Navarræ, expoſita cum ſuâ vicinâ, ſcilicet *Meullent*, & proh dolor! cum patriâ adjacente. Verumtamen qui eam ceperunt, Eccleſiæ quæ miro opere lapideo conſtructa eſt, nocumentum aliquale minimè contulerunt. Et hæc omnia facta ſunt ad hunc finem, ut ſi Rex Navarræ ſupradictus veniret ad expugnandum partes Gallicanas & propinquas

Digitized by Google

Pariſius, non inveniret in dictis caſtris auxilium aliquod vel juvamen, per quod tranſire poſſet ulteriùs ad nocendum, & ne impediret curſum navium euntium Pariſius de Rothomago, & de Pariſius Rothomagum ſicut aliàs fecit, ut ſuprà diximus in anno 58. Cauſa autem quare diffidaverat Regem Franciæ & Ducem Normanniæ Regentem, iſta erat; quia dictus Rex Navarræ dicebat ſe habere jus in Ducatu Burgundiæ, aſſerens quòd propinquior hæres erat, quam Rex Franciæ Joannes qui jam dictum Ducatum in poſſeſſione pacificâ detinebat, & Barones Burgundiæ & tota patria illi ſibi dudum homagia fecerat tamquam vero domino de eodem, ut ſuperiùs fuit dictum; quod tamen Rex Navarræ memoratus nunc totis viribus indebitè contradicere nitebatur. Audientes autem iſte viri armorum qui ex parte Regis Navarræ erant Ebroïcis, timentes ne Gallici ad dictam civitatem ſimili modo accederent, & caſtrum ſeu fortalitium expugnarent, ſtatim totam villam ut eſſet ad defenſionem fortior, aptaverunt.

Iſtis temporibus deletus eſt dominus Engebertus dominus *de Anguien* versùs Brebantiam, apud Ducem Albertum, filium quondam Ludovici Ducis Bavariæ, qui olim uſurpaverat Imperium contrà voluntatem Eccleſiæ, locum tenentem pro patre ſuo Comite Hanoniæ in illis partibus Hanonienſibus; quòd dictus dominus *de Anguien* nobilis Princeps & ſatis ſtrenuus Miles, conſpiraverat aliquas proditiones contrà terram & Comitatum Hanoniæ; quâ de causâ dictus Dux Albertus cepit eum nocte in Beyuzenſi juxtà Valentinas ad tres leucas, & in caſtro ibidem capite truncatus eſt ſine judicio & ſine morâ multâ; quâ de causâ timuerunt multi de partibus illis ne multa mala orirentur fugere patriam illam in futurum, quia de magno genere & nobili erat ille dominus memoratus in partibus remotis.

Iſto anno ſatis citò poſt Paſche, ſcilicet octavâ die Aprilis vel decimâ obiit & migravit à ſæculo in Angliâ inclytus Princeps & nobilis Rex Franciæ Joannes bonæ memoriæ, & flevit eum plurimum Rex Angliæ Eduardus, & tota Anglia ſimiliter cum Reginâ & liberis dicti Regis Angliæ, & aliis Nobilibus dicti Regni, aſſumptis pro eo lugubribus veſtimentis: qui quidem Rex Angliæ fecit ſibi in Angliâ nobiles exequias & magnificas ac ſumptuoſas valde in Eccleſiâ ſancti Pauli Londoniarum, offerens pro eo equos multos inſignitos armis Franciæ à ſummo uſque deorſum cum equitibus ſimili modo, & nihilominùs quatuor millia torticia, ut referebant illi qui interfuerant, quodlibet torticium de duodecim pedibus in altitudine, & quatuor millia cereorum, quilibet cereus de ſex libris ceræ. Et expletis illis nobilibus exequiis funeris, conduxerunt corpus Regis exanime uſque ad littora maris; & vale dicto toti familiæ dicti defuncti Regis, & eam totam cum dicto Rege defuncto remittentes cum lacrymis ad propria ſunt reverſi, reducentes tamen ſecum apud Londonias omnes obſides de Franciâ, qui jam ibi aderant antequàm dictus Rex Franciæ ſecundariò ad Angliam transfretaret: & delatum eſt corpus primò ad Eccleſiam Monialium ſancti Antonii extrà Pariſius, deinde ad Eccleſiam beatæ MARIÆ Pariſienſis cum ſolemnitate maximâ totius Cleri tam de Univerſitate Pariſienſi quàm de aliis, atque populi infiniti præſentibus multis Prælatis & Baronibus ac Nobilibus aliis, præſente etiam Rege Cypri eſſociante dominos tres filios dicti Regis defuncti, videlicet dominum Carolum ejus primogenitum, & alios fratres ejus Dominicâ infrà Octabas Aſcenſionis quæ fuit vigilia Beati Joannis ante Portam Latinam. Deinde in craſtinum celebratis ſolemnibus exequiis cum vigiliarum & devotis officiis Miſſarum, deportatum eſt dictum corpus præfati Regis cum comitivâ prædictâ ad Eccleſiam beati Dionyſii in Franciâ, & ibidem cum magnâ ſolemnitate in craſtino ſancti Joannis ante Portam Latinam traditum eſt Eccleſiaſticæ ſepulturæ prope majus altare Eccleſiæ Monachorum, ubi requieſcit cum ploribus in ſpeluncâ ex lapidibus decenter aptatâ, in quâ ſpeluncâ dum aperiebatur ad præparandum, inventi ſunt annuli adornati ex gemmis magni valoris, & corona una aurea non modici pretii, ſed tamen ibi nulla oſſa ſunt reperta.

Sepulto igitur Rege Franciæ Joanne in ſancto Dionyſio, ut dictum eſt, regnavit dominus CAROLUS primogenitus ejus qui tunc erat Normanniæ Dux & Delphinus Viennæ, & in feſto ſanctæ Trinitatis dominus Rex Carolus unà cum Joannâ de Borbonio uxore ſuâ ſuſcepit Sacramenta de manu Archiepiſcopi Remenſis Joanne *de Craon*, ſimiliter & coronam & ſanctam unctionem anno ſupradicto apud Remis. Accidit autem quòd dum ipſe dominus Carolus Delphinus ratione Delphinatûs Viennæ ad eum pertinentis, erat Remis pro ſuâ coronatione & ſacrâ unctione, in feſto ſanctæ Trinitatis anno 1364. ut ſuperiùs diximus obtinendâ, Carolus de Ebroïcis Rex Navarræ, de quo etiam ſuperiùs diximus ſatis, qui jamdudum Regem prædictum ante ſuam coronationem diffidaverat, audiens in partibus Navarræ quòd Bertrandus *de Claquin* acceperat ex parte Regis Franciæ villam ſuam Meduntam atque *Meulent*, ut ſuprà narratum eſt, & eas poſuerat in manibus dicti Regis Franciæ dum adhuc erat Regens, doluit de hoc, & admirans dictus Rex Navarræ & volens dictas ſuas villas recuperare, celeriter juxtà poſſe volens etiam defendere dictam terram ſuam apud Ebroïcas & in confinio adjacentem, miſit ad partes illas Ebroïcenſes magnum exercitum tam de Vaſconibus ſtipendiariis quàm etiam de Navarrenſibus viris ſuis, inter quos pro parte ſuâ erat Capitaneus dicti exercitûs quidam Miles Vaſco vir nobilis & ſtrenuus in armis valde vocatus *Caſtal de buef*, cum multis aliis Militibus & aliorum armatorum multitudine copioſâ, & cum multis aliis Capitaneis, qui aliquas partes maris deſcendentes & ſpecialiter in Neuſtriâ, caſtra quamplurima & fortalitia ceperunt, ea viriliter occupantes. Tandem veniens dictus Capitaneus *Caſtal* cum multis prædictis uſque ad portas Ebroïcenſes, intravit civitatem Ebroïcenſem, in quâ erat magna multitudo Navarreorum, qui eam pro domino ſuo Rege Navarræ in manibus ſuis detinebant, & eam contrà Gallicos viriliter defendebant. Qui quidem dictum *Caſtal de beuf* lætiſſimè ſuſceperunt. Audiens autem Rex Franciæ adventum dictorum, miſit eis obviam Comitem Autiſſiodorenſem, & Bertrandum *de Claquin* ſupradictum, qui ducentes ſecum magnam multitudinem Britonum & aliarum nationum ad debellandum contra illos Vaſcones & Navarros, campum & diem dimicandi multis verbis ad invicem habitis ſtatuerunt, ut factum eſt die aſſignatâ, ſcilicet die Jovis infrà Octabas Pentecoſtes, in campo ad pugnam dum in loco qui dicitur ad Crucem ſancti Laufridi ex utrâque parte animosè convenerunt, & inito bello acriter pugnatum eſt, Vaſconibus cum Navarrenſibus noſtros Gallicos & Britones viriliter invadendo, qui ſe nihilominùs eis fortiter cum lanceis, gladiis, arcubus & ſagittis modis ſimiliter defendebant, & hoc pedeſter & non in equis. Gens verò illa Vaſconum cum Navarris & aliis multis de Normanniâ, qui de dominio Regis Navarræ aderant, denſitate ſui exercitûs quaſi impenetrabilis velut murus, primos in-

ſtrorum Francorum & Britonum impetus viriliter repulit, & multos de noſtris interfecit & lethaliter vulneravit: unde ibi ceciderunt de Francis dominus *d'Aunequin* Miles ſtrenuus Picardus, qui erat Magiſter baliſtariorum Franciæ, dominus Vicecomes de Bellomonte in Andegaviâ, dominus de Lanteciria *de Caux*, dominus *de Villequier* qui erat Capitaneus *de Caudebec* cum multis aliis Nobilibus quos ignoro. Videns autem dominus Bertrandus *de Claquin*, qui erat unus de Capitaneis Gallicorum, quòd tanta denſitas armatorum Vaſconum & Navarrorum cum ſuis non poterat à Gallicis faciliter penetrari, & per conſequens nec ſuperari, cautelam ut vir in armis edoctus apud ſe cogitavit, unde à bello ſe aliqualiter ſubtrahens unà cum paucis de ſuis Britonibus equum armatus aſcendit, & à tergo alios viriliter invadens totam illam Phalangem Vaſconum & Navarrorum penetravit, Comite Autiſſiodorenſi unà cum ſuis Gallicis contrà alios nihilominùs dimicante: quibus Vaſconibus, & aliis de eorum parte aliquantulum ſparſis, fuit ibi durisſimè & acriter pugnatum multis ex utrâque parte occiſis & lethaliter ſauciatis, ſed plus de parte Vaſconum & Navarrorum quàm de Gallicis; unde ex parte Vaſconum & ſuorum occiſi ſunt in bello illo, primò Joannes *Joel* Capitaneus *de Rolebosſe* & multorum aliorum fortalitiorum, qui ſe dicebat jactando eſſe Ducem Normanniæ. Item Vaſco *de Marenil* vir valde robuſtus & agilis, Jacobus *Plantaia* Anglicus; item dominus de Sarkanvilla Normannus ibidem captus fuit, cujus conſilio Rex Navarræ contrà Regem Franciæ ut in pluribus utebatur, & qui fecerat in partibus Normanniæ multa mala; & ipſe poſtea ſic captus ductus fuit Rothomagum, & ibidem in communi theatro civitatis coram cunctis capite truncatus, cujus caput eſt virgâ ibidem affixum, cunctis cernentibus uſque in hodiernum diem. Cum ergo vidiſſent Vaſcones & Navarri multos de ſuis interemptos, & Francos & Britones quaſi indefeſſos in ſuos acriter inſævire, & ſtrage ſuorum jam factâ valde magnâ, ſtatim ſe fugæ præſidio magis quam armorum beneficio ſalvare procurarunt, ſed circumſtantium noſtrorum occurſibus & eorum infeſtationibus impediti, longè fugam omnes evadere nequiverunt, quinimò quaſi illa ſocietas Vaſconum & aliorum in majori parte tam de Capitaneis quàm de aliis fuit aut gladiis detruncata aut impreſſione Gallicorum & Britonum reddita, ipſorum tamen ſalvâ vitâ, inter quos dominus *Caſtal de beuf* eorum Capitaneus principalis Vaſco, cum aliis multis Capitaneis de parte Navarrorum qui mortem evaſerunt, ſe Bertrando *de Claquin* reddidit priſonarium captivatum: qui quidem *Caſtal de beuf* ſic captus pro aliquibus aliis Capitaneis correſpondens, quia ſolemnis Baro erat, incontinenti apud Rothomagum priſonarios adductus eſt, ut dominus Carolus novus Rex Franciæ quando reverſus eſſet de Remis de ſacrâ unctione & coronatione, de eo ſecundùm beneplacitum ſuum ordinaret. Sic igitur illo bello taliter victo, & per Gallicos & Britones de iſtis Vaſconibus & Navarrenſibus ibidem triumphato, magnum gaudium & tripudium in cordibus hominum per Franciam ſubortum eſt, laudantium Dominum, qui ſuos adjuvat quando placet: nam reverâ ſi noſtri ſuccubuiſſent & alii triumphaſſent, multa mala, pericula & damna per partes Franciæ ex impetu aliorū accreviſſent, ex eorum ſuperbia nimiâ atque faſtu.

Iſtis temporibus multæ victoriæ & multa [bella] particularia contrà Navarrenſes in diœceſi Conſtantienſi ratione Regis Navarræ per Normannos, & per Nobiles & cives patriæ commiſſa ſunt ex parte Regis Franciæ & mandato; de quibus bellis & victoriis particularibus hîc non facio mentionem, ſed tantùm dico & ſcio quòd nec ibidem nec alibi, ut puta in Andegaviâ, Turoniâ, Cenomaniâ, Belciâ & prope Aurelianis & in confinibus dictarum regionum uſque prope Pariſius, non erat patria ulla à prædonibus & latronibus vacuata, quinimò ubique tot erant, tam in pluribus fortalitus per eos occupatis quàm etiam per villulas atque villas, quòd non poterant homines & mercatores ſine diſpendio & periculo per itinera proficiſci. Verumtamen amici qui debebant noſtros rurales & viatores defendere, omnes ad prædas & ſpoliandos homines itinerantes indifferenter & turpiter, proh dolor! intendebant; & ſimiliter in Burgundiâ & versùs illas partes. Et hoc faciebant ſimili modo aliqui Milites tenentes ſecum brigantes, qui tantùm ſe amicos Regis & Majeſtatis Regiæ ficto modo, ut dicitur, prætendebant, quorum nomina hîc ſcribere non intendo. Et quod plus eſt admirandum, quando ad civitates, ut puta Pariſius & alibi declinabant, optimè prætendebantur & cognoſcebantur ab omnibus, nihilominùs tamen in eis ultrix manus non intendebat: nam unâ nocte audivi quòd Pariſius in ſuburbio S. Germani de Pratis, dum dormirent homines, attentarunt aliqui prædones, qui tunc Pariſius cum dominis ſuis erant, aliqua hoſpitia & eorum bona furtivè deprædari, qui percepti atque violenter capti & in Caſtelleto poſiti, excuſati tandem velut innocentes abſque aliquâ pœnâ redditi ſunt libertati, & ita ex facilitate veniæ incentivum habuerunt unà cum aliis ad ampliùs delinquendum.

Habitâ victoriâ ſupradictâ dominus Rex Franciæ poſt ejus reverſionem à coronatione ſuâ factâ Remis, & auditis rumoribus de victoriâ hujuſmodi factâ per dominum Bertrandum *de Claquin* ſupradictum, & dictum Comitem Autiſſiodorenſem, dedit liberaliter dicto domino Bertrando modo magnifico, cui laus victoriæ acclamatur, totum Comitatum de Longavilla Rothomagenſis diœceſis in Caleto; qui quidem olim fuerat domini Philippi de Navarra, & nunc ſpectabat ad Regem Navarræ fratrem ejus. Qui quidem Bertrandus poſſeſſione dicti Comitatûs acceptâ, in receſſu promiſit Regi Franciæ, quòd omnes inimicos Regni prædones & latrones de partibus expelleret vi armorum, ſed reverâ non fecit, ſed ſui Britones in reverſione veniendo de Rothomago, quidquid in villagiis reperire poterant & in viis, totum rapiebant, tam pecunias quàm veſtes, equos, oves, boves, beſtias & jumenta. Diebus iſtis Navarrenſes, qui civitatem Ebroicenſem pro ſuo domino Rege Navarræ detinebant, multis victualibus munierunt & caſtrum ſimiliter fortificantes, & ne damnum propter aliqua fortalitia ſuſtinerent, Eccleſias & domos Fratrum Prædicatorum & Minorum penitùs ſubverterent, eis pauca tuguria relinquentes. Et ſic ſemper quaſi continuè mala malis, proh dolor! per patriam addebant. Rege igitur Francorum Carolo cognomento Delphino Viennæ, quem Delphinatum dominus Humbertus quondam naturalis Delphinus Viennæ & dicti domini ex affinitate domini Philippi avi dicti Caroli Regis Franciæ, de conſenſu Baronum contulerat, quia ſine liberis, & quia dominus Humbertus effectus fuerat Frater Prædicator, licet ibi non diu ſteriſſet, quia poſtea Patriarcha Alexandrinus & Archiepiſcopus Remenſis per modum commendæ factus, habitu Prædicatorum derelicto, & dictum Carolum quaſi in filium adoptato; & ideo Delphinus ſic vocatus eſt. Remeato verò de Remis Carolo acceſſit Pariſius, & ibi cum maximâ ſolemnitate receptus eſt, & poſt hæc Rothomagum ſatis citò acceſſit, ubi ſimili modo cum magno honore à

Digitized by Google

Normannis & omnibus civibus eſt receptus circà feſtum S. Barnabæ Apoſtoli. Deinde Pariſius eſt reverſus; poſt cujus reverſionem decapitatus eſt dominus de Sarkanvillâ, de quo jam ſupradictum eſt, & ſimiliter eodem tempore fuit captus & decapitatus Ambianis *Kieret* indigena, Canonicus Eccleſiæ Ambianenſis, quia multum fecerat pro Rege Navarræ contrà Regem Franciæ; & non redditus eſt Eccleſiaſticæ Curiæ, quia Eccleſia eum lentè & quaſi non curando requirebat, quoniam odibilis erat Eccleſiæ tamquam vir armorum & in pluribus malefactor; verumtamen ſi eum efficaciter requiſiſſet, non eſt dubium quin eum Juſtitia Regia faciliter eis reddidiſſet; ſed Dominus, ut videtur, exigentibus ſuis demeritis, ſic eum puniri per manus hominum ſecularium finaliter dereliquit.

1364. Poſt hæc iſto anno ſcilicet 1364. magna guerra orta eſt inter Comitem Flandriæ cum domino novo *de Anguien* & ſuis ex parte unà, & Comitem Hanoniæ ſeu regentem Comitatum ex alterà parte, ſcilicet Ducem Albertum quondam filium Ludovici Ducis Bavariæ, qui ſuo tempore pro Imperatore ſe gerebat indebitè & geſſerat. Cauſa hujus guerræ fuit propter mortem domini principalis *de Anguien*, quem, ut dixi, dominus Dux Albertus decapitari fecerat apud *le Queſnoy* ſine formâ judicii ſive legis, unde Flammingi & alii amici dicti domini mortui intrantes Hanoniam iſto anno, multa mala fecerunt in diverſis partibus, plures villas & Eccleſias devaſtantes flebiliter; propter quod tota terra multum timuit & doluit, & multus populus, ac Monaſteria dimiſſis locis propriis ad loca fortiora & villas clauſas cum bonis ſuis, uxoribus ac liberis ſe ſalvantes attoniti confugerunt. Crematæ autem fuerunt per Flammingos in Hanoniâ temporibus illis multæ villæ, ut puta *Soingnies*, *Hancoreche*, & aliæ quamplures, & ut guerra & defenſio pro pecuniâ haberetur, voluit Dux Albertus regens patriam Hanoniæ pro Comite Guillermo fratre ſuo, qui infatuatus jacebat in villâ *de Queſnoy*, facere impoſitiones in populo ad modum Franciæ, & gabellas ſuper vina & alias mercantias; ſed villa Valentiana hoc noluit concordare pro toto poſſe domini ſupradicti; quinimò ipſa villa toto conamine reſtitit ne fieret hujuſmodi inſolita exactio quoquo modo: & quia ſic refutavit & reſtitit ſicut principalior inter omnes, ideo cæteræ villæ prædictæ patriæ Hanoniæ eidem caſtro ſive villæ Valentianæ modo ſimili facere tallias denegarunt: quæ quidem denegatio magnam indignationem in animo dicti Principis generavit. Obtulerunt tamen dictæ villæ omnes ſe juxtà ſuas facultates, dummodo Eccleſiæ & Milites ac Nobiles ſic facerent, velle contribuere ad præſidium guerræ & defenſionem patriæ liberè omni horâ. Dux autem Albertus videns quòd ad impoſitiones & exactiones ac gabellas ſecundùm ſuum velle aſſentire non vellent, indignationem contrà eos concepit ſatis magnam, de quâ cives Valentianæ & aliarum villarum modicum turbabantur. Dicebant enim intrà ſe: Si fecerimus ſicut nunc fit Pariſius & alibi per Franciam, ſervi erimus & perditi, & poſtea in magnâ parte qui lanificium frequentant, à patriâ iſtâ recedent & ad alias partes ſe transferent indilatè, & forſitan tales exactiones [ut dubitamus,] in perpetuum non ceſſabunt. Sed quid de guerrâ illâ actum fuerit, uſque adhuc finaliter non eſt notum.

Regnante igitur domino Carolo Delphino in Franciâ eodem anno 1364. accidit in Britanniâ minori lamentabile bellum, licet Deo volente dictum bellum finis fuit, ut credimus, in illâ patriâ guerræ, & initium bonæ pacis, juxtà illud proverbium, *Finis belli pax.* Nam dominus Carolus de Bleſis, qui ſe gerebat Ducem Britanniæ ratione uxoris ſuæ, de quâ & de quo ſatis dictum eſt ſuperiùs, & Joannes de Monte-forti, qui etiam dicebat dictum Ducatum ſibi deberi ratione patris ſui, de quibus etiam ſuperiùs fuit dictum, tractatus plurimos habuerunt, de quibus nolo hìc facere mentionem, quia errare poſſem deſcriptione veridicâ, quod non vellem. Igitur non valentes dictæ partes ſeu domini pacis tractatum finaliter inter ſe invenire, campale bellum contrà ſe invicem ad pugnandum mutuò ſtatuerunt. Et factum eſt ut in feſto S. Michaëlis menſe Septembri accedentes apud *Alrey* caſtrum in Britanniâ Venetenſis diœceſis, in campo magno prope dictum caſtrum aciebus ordinatis in multitudine gravi Nobilium & armatorum ex utraque parte ſe invadentium acriter pugnatum eſt. In bello hoc ex parte Caroli de Bleſis bellatoris nobilis, qui ibidem præſens erat, adfuerunt pugnantes tam de Franciâ quàm de Britanniâ Nobiles multi valde, & ex parte Joannis de Monteforti alia multitudo tam Britonum quàm Anglicorum in numero ſatis magno. Ambabus igitur partibus cum ſuis duritèr pugnantibus, ſicut Domino placuit, in cujus manibus omnia ſunt poſita, pars ſeu acies Joannis de Monteforti prævaluit, & alios ſuperavit illâ vice campum obtinens. In hoc autem bello cecidit Carolus de Bleſis, proh dolor! morti datus vir inclytus, Nobilis & ſtrenuus, ac dulcis, affabilis & formoſus, & cum hoc ſimiliter obiit in hoc bello frater Comitis Autiſſiodorenſis Miles generoſus. Item dominus Guillermus de Rupeforti in Britanniâ Gallicanâ, & alii multi Milites & Nobiles quamplurimi, & alii bellatores uſque ad numerum ſeptingentorum ſeptuaginta pugnantium, qui omnes in illo bello & campo mortui jacuerunt, & alii duo millia lethaliter percuſſi vulneribus fuerunt ad hoſpitia deportati; & nihilominùs fuerunt in dicto bello capti de parte ſuccumbente Comes Autiſſiodorenſis, Comes de Joignyaco, Bertrandus *de Claquin* Miles ſtrenuus, & cum eis Nobiles plurimi ſe aliis reddentes, qui poſtea cum maximis pecuniis finaliter redemerunt. De fugitivis autem hìc me intromittere non eſt cura, quia de talibus non ſum informatus plenariè. Sic igitur mortuo præfato Carolo de Bleſis bellatore nobili ac Milite gratiſſimo, corpus ejus apud Quincampum in partibus illis Britannicis cum multis fletibus & gemitibus delatum eſt, & ibidem in Eccleſiâ Fratrum Minorum traditum eſt honorabili ſepulturæ. Audiens autem ejus caſum ſeu necem uxor ſua domina Joanna de Britanniâ, ratione cujus Ducatum dicebat ſe juſtè poſſidere, quæ tunc Nanneris reſidebat, quantum doluit quantiſve anxietatibus & inenarrabilibus gemitibus & lacrymoſis ſuſpiriis cruciata tunc fuit, non eſt mihi poſſibile ad plenum veraciter enarrare. Sed quid actum eſt circà ipſam? ſtatim auditis illis rumoribus doloroſis caſtro Nanetenſi derelicto, unà cum parvulo ejus filio ad civitatem Andegavenſem cum paucâ familiâ ne perciperetur, acceſſit, ubi ejus filia quæ Ducem Andegavenſem, filium ſcilicet quondam Regis Franciæ Joannis deſponſaverat, in caſtro Andegavenſi ſæpiùs morabatur. Conflictu igitur prædicto expleto & victoriâ habitâ, dictus Joannes de Monteforti victor per Britanniam ad diverſa loca potenter equitavit, & diverſa caſtra in partibus illis viriliter oppugnavit, quæ ſibi rebellaverant aliquando, & obtinuit munitiones plures, eas ſibi ſubjiciens & abjiciens rebellantes. Tandem venit Nanetis cum multitudine armatorum ad expugnandum civitatem, quæ quidem muris, foſſatis, turribus & aliis defenſionibus erat graviſſimè atque fortiſſimè præmunita. Verumtamen turris illa nobilis atque fortis *de Pil*-

leuril, quæ in principio pontis verſùs nemus eſt ſuprà Ligerim ſituata, jam erat à ſuis occupata ſubtiliter atque capta, & ſuburbia juxtà turrem, unà cum Eccleſiâ ubi ſunt Monachi aliqui pro Prioratu, deſtructa & à flammâ voraci concremata. Actum eſt dum dominus Joannes de Monteforti ibi erat, & partes illas ac fortalitia peragrabat, Rex Franciæ miſit illuc ſolemnes Ambaſſiatores, ut puta dominum Joannem *de Craon* tunc Remenſem Archiepiſcopum, & alios Nobiles ſatis magnos, qui unà cum Baronibus illius patriæ pro pace tractanda inter dominum Joannem de Monteforti & Relictam quondam dicti defuncti Caroli de Bleſis, quæ ſe adhuc pro Duciſſa Britanniæ gerebat, & tractando interponerent vices ſuas; unde volente Domino qui terræ illi & populo Britannico per tot annos de guerris & ſpoliis & aliis miſeriis afflicto compati voluit, & de pace & quiete de cætero providere, pax bona interveniencibus perſonis ſupradictis, & interjectia matrimoniis de ambarum partium liberis, aliis pactis factis ibidem, cum magno gaudio eſt firmata. Sicque Ducatus totus & Comitatus Nanetenſis dicto domino Joanni de Monteforti debuit remanere, & Dux in perpetuum appellari. Terræ autem quæ de patrimonio dictæ dominæ contingebant, eidem dominæ remanebant, ſicut eſt *Ponievre*, & nihilominùs ſuper dictum Ducatum dicta domina debebat percipere omni anno quatuordecim millia librarum, & ulteriùs Vicecomitatus Lemovicenſis debebatur uni de ſuis liberis, qui debebat alteri libero cum ſorore dicti Joannis de Monteforti, ut puta filius unius cum ſorore alterius matrimonio copulari. Et ſic fuit pax firmata in patriâ illâ, laus Deo, & dictus Joannes Dux effectus Britanniæ, & cum gaudio viſus ab omnibus, receptus per civitates & caſtella, & ambulavit per patriam ſua homagia à Nobilibus ſuſcipiens, & inimicos ac latrones à fortalitiis ejiciens viriliter & uppugnans; & ſic Ducatum Britanniæ obtinuit, quod non potuit facere pater ejus dum vivebat, dominus Joannes Comes Montisfortis in Franciâ, frater quondam domini Joannis Ducis Britanniæ defuncti, licet tamen Rex Angliæ Eduardus ad ejus auxilium ad dictas partes Britanniæ manu valida pertranſiſſet, illo Joanne moderno adhuc puerulo exeunte, de quibus auxiliis & geſtis ſatis eſt dictum in capitulo de anno 1341. & 1342. Utrum autem dicta pacta atque pax durare debeant & teneri, ab aliquibus dubitatur, qui dicunt dictam dominam relictam Caroli de Bleſis defuncti fuiſſe malè conſultam & ſeductam, & quod dicta pacta, & per conſequens pax prædicta ab aliis forſitan caſſabuntur vel poterunt retractari, & major guerra quàm antea, ut dubitatur, iterum orietur. Hoc autem avertat Dominus omnipotens & Rex pacis. Quid autem de hoc acciderit, forſitan videbitur & narrabitur in futurum, & ſcribetur, ſi vixero, conſequenter.

Eodem anno magna diſſenſio mota eſt inter populares ſeu minùs potentes civitatis Tornacenſis ex unâ parte, & inter magis potentes ſeu groſſiores ex alia parte, & etiam ditiores dictæ urbis & burgenſes, quia populares conſentire nolebant ad gabellas & exactiones magnas ſuper mercantias appoſitas per dominum Regem Franciæ propter guerras. Dicebant enim populares, quòd dicti divites ſeu burgenſes adeo ad prædicta conſentiebant, quòd illas impoſitiones & gabellas levaverant aliàs & levabant, & eas pretio accenſebant, & quòd de eis minùs quàm alii ſolvebant, ita quòd populares oppreſſos propter conſenſum talium reputabant quamplurimum, eapropter eas perſolvere recuſabant omnimodè: unde propter hujuſmodi diſſentionem lethalis guerra, niſi Deus & alii ſapientes appoſuiſſent remedium, citiùs inſurgebat; nam populares ad arma currebant, & ad phalam accedentes campanas ad vocandum civitatem per plures dies & noctes inceſſanter pulſaverunt armati, ut ribaldi per plateas diſcurrentes vagi & ad mala proni nullum opus mechanicum peragentes, ſed in foro ſeu theatro nocte dieque per plura temporis ſpatia armis protecti debaccantes ſteterunt, quorum propter furiam plures burgenſes notabiles fugerunt ne ab eis multarentur, & alii in domibus ſuis ſub ſilentio latuerunt, atque alii plures ab urbe dubitantes ſimiliter ad tempus ſe ſapienter & tutiùs ſubtraxerunt. Et ſic illæ impoſitiones & gabellæ propter popularium dictæ urbis ineptam reſiſtentiam, pro illo tempore penitùs ceſſaverunt: ſcripſerunt enim domino Regi Franciæ ambæ partes, & nuntios tranſmiſerunt ſuas rationes motiva fortiter oſtendendo, quibus conſideratis dominus Rex & Conſilium dimiſſis dictis impoſitionibus uſque ad tempus, ambas partes ad invicem mitigandas atque pacificandas per prudentes homines citiùs ordinavit, dans eis & aſſignans pro gubernatore dictæ civitatis quemdam Militem ſapientem & in armis ſtrenuum, videlicet dominum Eduardum *de Remy* Picardum, qui eos prudenter ex parte Regis & pacificè gubernavit, diſſimulando multa de factis eorum, & popularibus conſentiendo in pluribus propter pacis bonum. Anno Domini 1365. inchoando in Paſchate 1365.
more Franciæ, quod quidem Paſcha fuit XIII. die menſis Aprilis, tempore Paſchali receſſerunt prædones de turre quæ dicitur *Rouleboiſe* pecuniâ eis datâ. Erat autem illa turris ad duas leucas de Meduntâ, in viâ inter Meduntam & Vernonem prope Roigniacum in monte ſuper fluvium Secanæ, & illam tenuerant pauci homines valde cum unâ muliere annis, ut dicebatur, ſex vel decem, & eam ita fortiter defenſabant, licet plures inſultus habuiſſent contrà ſe à Rothomagenſibus & ab aliis de patriâ, tamen capi non poterat dicta turris, quia alta nimis erat & quaſi inexpugnabilis habebatur. De illâ igitur, ſicut ſuperiùs dictum eſt, multa mala accidebant, quia nullus poterat tranſire per vias illas, ſed neque per Secanam, quin ab illis qui eam tenebant damna plurima ſuſtineret. Illis igitur recedentibus, receptis pecuniis ut dictum eſt, dicta turris demolita eſt à populo illius patriæ volente Rege funditùs, & deſtructa ad finem, ne maligni homines ibidem ampliùs ſe ponerent ad nocendum; & ut dicebatur dicta turris tantæ ſpiſſitudinis erat in muro, quòd vix poterat ab hominibus fortiſſimis cum malleis ferreis per magna tempora demoliri; nam ſpiſſitudo ejus ultrà novem pedes, cum cimento fortiſſimo colligatis lapidibus fortiſſimis, excedebat. Erat enim dicta turris ſicut ſæpiùs vidi, miræ altitudinis ſuperius elevata, & nunc parva jacet in terris humilis & proſtrata.

Eodem tempore caſtrum *de Meulent*, totum fortalitium & quaſi tota villa, quæ olim fuerat opulenta, clauſa muris fortiſſimis & foſſatis, fuit ſimiliter à Gallicis cum turre nobili forte & quadratâ atque altâ valde, funditùs deſtructa & vaſtata; ſpectabat enim ad Regem Navarræ, ut Medunta, & tunc durabat guerra inter ambos Reges, ſcilicet Carolum Regem Franciæ & Carolum de Ebroïcis Regem Navarræ, de quo ſuperiùs ſatis fuit dictum: dicta villa & caſtrum ſpectabat ad dictum Regem Navarræ ratione Comitatùs Ebroicenſis, unde fuerat oriundus dominus & nativus. Erat autem dicta villa ſuprà Secanam, locus ſeu vicus pulcher & amœnus valde, & quamplurimùm opulentus, habens unum ſolemnem Prioratum in ejus inſulâ ſpectantem ad Beccenſe Monaſterium, & ſimiliter pontem ſuprà Secanam qui

adhuc

adhuc firmis lapidibus & ſolidis factus, & utiliter conſtructus, & etiam eſt & erat locus fertilis, ornatus multis vineis & aliis bonis, & pro navigantibus & itinerantibus retinendis die noctuque neceſſarius & utilis ultrà modum, & per Dei gratiam adhuc erit.

Tempore & anno iſto Miles ille cognominatus Archipreſbyter, de quo aliàs fuit dictum, audiens quòd pax tractabatur inter Reges Franciæ & Navarræ, dimiſſis partibus Gallicanis, ubi gens ſua multas deprædationes fecerat guerrâ durante ſub umbrâ victûs habendi, quia Regi Franciæ adhæſerat, tranſivit versùs partes Lotharingiæ, & cum eis vel poſt magna copia Britonum & aliorum prædonum, qui tranſiens per Comitatum Campaniæ totam illam patriam per villas rurales non fortificatas & per itinera tam mercatores quàm alias rapidè ſpoliabant, equos, pecunias, veſtes hominum & ſupellectilia, per domos & per rura ut poterant, victualia deprædantes: tandem Ducatum Barrenſem, qui ante pauca tempora Comitatus dicebatur, adjunctis ſibi aliis ſocietatibus prædonum ſubintravit, & ſimiliter Ducatum Lotharingiæ, & finaliter circà partes Virdunenſes & ultrà uſque Metis civitatem opulentiſſimam, ſe ipſos liberè tranſtulerunt patriam ſpoliando, & eam quamplurimum devaſtando. Acceſſerat autem illis diebus Carolus Imperator Romanus, qui erat Rex Boëmiæ, Miles inclytus, obediens Eccleſiæ & vir Eccleſiaſticus & fidelis, ad curiam Romanam in Avinione ad Dominum Papam Urbanum quintum, & illuc ſimiliter convenerunt Nobiles quamplurimi vocati, ut dicitur, per Dominum noſtrum Papam tam de Alemanniâ quàm de partibus alienis; de Franciâ autem miſſi fuerunt ex parte domini Caroli Regis Franciæ Dux Andegavenſis frater ejus, & alii Barones & Prælati, inter quos erat dominus Guillermus de Melduno Senonenſis Archiepiſcopus, & dominus Guillermus *de Dormans* Cancellarius Normannorum, & alii plures ſecum. Cauſâ autem hujus vocationis fuit, ut ſuccurreretur per Principes ad auxilium ferendum Chriſtianis, & terræ quæ à Turcis & aliis infidelibus quamplurimùm turbabatur. Propter quod, ut dicebatur, Pariſius dum iſta ſcriberentur dominus Imperator memoratus obtulerat domino Papæ in ſuccurſum hujus decimas ſui Regni, & medietatem redditum dicti Regni ejus capiendas pro ſtipendiariis fulciendis per tres annos, & ſuper hoc intentio domini Papæ & Imperatoris fuit illuc mittere plures Nobiles & ſolemnes ac ſtrenuos in armis, ut puta Regem Cypri qui dudum propter hanc cauſam ad Curiam Romanam & ad Franciam acceſſerat, nihilominùs vocare illos omnes prædones, qui in Franciâ ita diù ſteterant, & qui, ut dixi ſuperius, Lotharingiam devaſtabant, & remiſſionis beneficium de ſuis maleficiis ſi pœniterent, impendere, & largis ſtipendiis eis datis ad dictum negocium & auxilium & defenſionem fidelium contrà illos infideles & inimicos crucis Chriſti in Chriſti nomine citiùs deſtinare. Quid autem ſuper hujuſmodi facto erit, aliàs forſitan deſcribetur.

Cæterùm iſto anno poſt feſtum Pentecoſtes per aliquos dies fuerunt in Franciâ & in Burgundiâ tonitrua magna & periculoſa die & nocte, nec non coruſcationes fulguris & tempeſtates, quæ per aliqua loca bladorum copiam in campis depreſſerunt, & ob hoc bladorum cariſtia invaluit & increvit, atque dicta tempeſtas multos homines & domos læſit de fulminibus & extinxit. Unde quidam homo inter Pariſius & ſanctum Dionyſium perambulans eques, fulmine percuſſus interiit. In Eccleſiâ etiam Sanctimonialium juxtà Pariſius fulgur intrà Eccleſiam forti impulſu conflagrans, adeo Moniales orantes, & aliquas dominas de Pariſios quæ ibi peregrè convenerant exterruit, quòd quaſi ſemivivæ ſuper terram jacentes mortuæ credebantur. Iterum in civitate Trecenſi in Eccleſiâ fratrum Minorum, dum ipſi propter horrorem tonitruorum & fulguris Dominum deprecarentur, unus de Fratribus qui ipſâ die Miſſam celebraverat, orando cum aliis à fulgore lethaliter oppreſſus ſpiritum exhalavit: Frater verò qui ſignum de campanili cum cordâ trahebat, ſenſibiliter percepit coruſcationes atque fulgur per campanile deſcendere, & per manicam latam brachii ſui, quod trahendo cordam ſublevabat, ſubtiliter ad intrà ad carnem ſubintrare, in tantum quod pilos ſub aſellis combuſſit, carne tamen illæſâ penitùs remanente, propter quod ut debuit Dominum collaudavit; & quod mirum fuit, ſoleas aliorum fratrum orantium combuſſit vel decoxit illæſis pedibus & intactis; nihilominùs fulgur illud ſive fulmen Reliquiarum repoſitorium ſeu armarium ſine aliquâ violentiâ feneſtrarum & parietis intravit, & bonos panniculos ex quibus Reliquiæ involvebantur, concremavit, vaſculis & jocalibus Reliquiarum intactis & illæſis, niſi quod denigrata admodum remanſerunt, & non apparuit foramen nec fractio aliqua per quam intraverit vel exierit ab eiſdem. Campanile etiam majoris Eccleſiæ Trecenſis quod erat miræ altitudinis, fulgur ad terram dejecit. Porrò in Burgundiâ in illo tempore, in villâ quadam versùs Divionem fuit cum dicto tonitruo inundantia pluviarum, quòd una nubes ad modum cataractæ cœli crepuit, & tantum diluvium fecit, quòd à torrentibus validiſſimum impetum villa illa, quæ in colle ſita erat, unà cum domibus, viris plurimis, mulieribus atque infantulis in cunabulis raptu aquarum deſcendentium & mirabili lapſu deperiit, & ad vallem inferiùs & longiùs omnia prædicta imbrium rapacitate involuta & deducta, demolitioni ſubdita ſunt, & animantia & infantuli ac cætera viventia mortem lamentabilem aquarum voragine ſimiliter incurrerunt. In Divione etiam muri qui oppidum circumdabant, & qui de novo propter guerrarum pericula fuerant reſarciti, ex pluvialibus torrentibus & earum impulſibus abundantibus ſolo tenùs in parte maximâ collapſi ſunt; ſed & vineæ in aliquibus locis botris ſuis & racemis apparentibus licet nondum formatis, triſtitiam bonis potatoribus, & damna earum cultoribus & ſuis dominis tunc temporis intulerunt. Sed certè ſatis citò poſt rediit ſerenum ſiccum & calidum ante & poſt feſtum B. Joannis Baptiſtæ & horâ bonâ, quæ alias vineas & cætera terræ naſcentia copioſè & in melius volente Domino reparavit, & cariſtiam temperavit. Nunc autem ad alia geſta revertamur, quæ ad laudem Dei ſicut præcedentia, & ad Regni Franciæ gaudium non modicum & lætitiam populi pertinent, & nihilominùs ſolatium & quietem.

Appropinquante feſto beati Joannis Baptiſtæ iſto 1365.
anno 1365. in cujus glorioſi Præconis ortu, ut ex ſacro Evangelio colligitur, multi fideles & devoti tunc temporis gaudio ſunt repleti, Dominus noſter Jesus-Christus compati voluit populo Gallicano, qui jam per ſpatium xxv. annorum, ut patet ex decurſu hujus libelli qui ab initio uſque huc inſpexerit, tot tribulationes, afflictiones, oppreſſiones, pericula, damna, multa mala, homicidia, exactiones, deprædationes villarum, Eccleſiarum, Monaſteriorum, caſtrorum depopulationes, mortalitates, violentias & violationes mulierum, & infinitas tribulationes quaſi continuè ſuſtinuit & paſſus eſt, & hoc propter guerrarum diſcrimina, quæ longo tempore inter Regem Franciæ, imò inter duos Reges ſucceſſivè, videlicet dominum Regem Philippum de Valeſio & dominum Regem Joannem fi-

lium ejus ex unâ parte, & ex alterâ parte dominum Eduardum Regem Angliæ, & alios, inter dictos duos Reges Franciæ, & tertium ſcilicet dominum Carolum Delphinum Regem Franciæ poſt eos ex unâ parte, & dominum Carolum de Ebroïcis Regem Navarræ ex parte alterâ, ſecundùm quod in ſerie hujus ſcripti ſi non in toto, tamen in aliquâ parte licet ruditer declaratur, ut diximus, duraverunt: unde dominus Deus, ut dixi, videns tantas afflictiones & ita tanto temporis ſpatio jam durâſſe, triſtitiam & dolorem populi ſui voluit vertere in gaudium & ſolamen; quoniam ipſe eſt qui non deſerit finaliter ſperantes in ſuâ miſericordiâ & ejus auxilio in tempore oportuno, & vult pacem ponere in plebem ſuam. Factum itaque eſt, ut ipſo inſpirante his diebus tractatus pacis inter dictos dominos Regem Franciæ & Regem Navarræ Carolum de Ebroïcis nominatum, quia Comes erat Ebroïcenſis ratione patris ſui, & Rex Navarræ ratione matris ſuæ, fuit habitus & inceptus, & interveniente domino *Caſtâl de beuf*, licet eſſet captivus Regis Franciæ, qui miſſus fuit ad dictum Regem Navarræ ſuper pace & concordiâ pertractandâ, & revertens à dicto Rege Navarræ, pacta pacis & ea quæ dictus Rex Navarræ poſtulabat Regi Franciæ & Conſilio ut nuntius reportavit; quibus à Rege & Conſilio auditis dictæ conditiones aliquibus minimè placuerunt, nec pax fuit; de quo plures populo afflicto compatientes multùm de pace non inventâ, imò quamplurimum doluerunt altiùs cogitantes. Tandem nihilominus Dominus, qui ſuſcitavit olim ſpiritum & ſapientiam juvenis Danielis, inſpiravit unum de dominis Conſilii qui inter cæteros junior videbatur, ſed non propter hoc minoris prudentiæ. Erat enim vir prudens, nobilis, honeſtus & pius erga pauperes & afflictos, & pia geſtiens viſcera, videlicet dominus Ludovicus Comes Stampenſis; de nobili & Regiâ ſtirpe & proſapiâ Franciæ natus & genitus, & in hoſpitio Regis & ſecum educatus. Hic videns, ut dixi, mala & pericula quæ ex hujus pacis denegatione poterant evenire, & etiam populo afflicto compatiens ſupplicavit domino Regi ut iteratò Conſilium vocaretur, dicens quòd ſi nullus eſſet qui vellet de tractatu reinchoando proponere, ipſemet Comes propter bonum commune hoc ſe offerebat coram omnibus proponendum. Cui dominus Rex annuit quod fieret, & conceſſit. Et factum eſt paucis diebus ante feſtum beati Joannis Baptiſtæ tempore nundinarum de *Landeto* dominus Comes Stampenſis miſſis nuntiis apud Religioſos Pariſienſes ut orarent Dominum Deum pro pace habendâ, convocari fecit ex parte Domini Regis & coram eo Conſilium iteratò; quibus congregatis dominus qui aperuit os Zachariæ Prophetæ in natali B. Joannis Baptiſtæ, aperuit ſimiliter os Comitis ſupradicti, qui loquens inter ſapientes prudentiam oſtendit quæ & quanta bona poſſent domino Regi & toti Regno pace factâ provenire, & è contra mala infinita quæ ſi non fieret, in populo devenirent, & qualiter populus totus per tot & tanta tempora per tales guerras damna ſuſtinuerit inceſſanter. Sic igitur Spiritus ſanctus ipſum in loquendo taliter edocuit, quod ejus conſilio & precibus Rex cum ſuo Conſilio ad bonæ pacis & tranquillitatis ſtatum animum (laus Deo à quo omnia bona procedunt) penitùs inclinavit, conditionibus interjectis quas alter non rationabiliter videbatur petere, & quæ domino Regi & Conſilio placuerunt, & quæ etiam rationabiles videbantur; videlicet inter cætera, quòd terræ quas Rex Navarræ in Normanniâ, ſcilicet in Neuſtria & in Conſtantienſi plagâ, & Comitatus Ebroïcenſis, exceptis Meduntâ & *Meullent*, ſibi ut aliàs remanerent; & nihilominùs debuit habere Baroniam illam nobilem de Monte-peſſulano cum dictâ opulentiſſimâ villâ ſeu caſtro, ſed nihil in Campaniâ repetere tenebatur, nec, ut creditur, in Burgundiâ. De pecuniis autem quid & qualiter, hic ſcribere non curavi. Igitur pace ſic conceſſâ, fecerunt etiam per præcones publicè proclamari Pariſius per plura compita, & in palatio Regis & in nundinis in Landeto, & hoc die quartâ ante feſtum Joannis Baptiſtæ tunc naſcentis, ut ex his novis auditis populus in tantâ feſtivitate Deo gratias redderet, & in gaudio & lætitiâ permaneret. Et reverâ ita fuit: nam quantum gaudium inter populares adfuit, & quot gratiarum actiones factæ ſunt apud Deum, ſcribere longum eſſet.

Sic igitur guerris in Regno Franciæ tam in Galliâ quàm in Britanniâ per pacem ſedatis, ut dictum eſt, teriti prædones & latrones qui guerrarum tempore mala malis, damna damnis in populo cumulabant, inceperunt paulativè decreſcere & minui, alias terrarum regiones requirentes, vel ſeipſos ab infeſtationibus & malis ſuis cautiùs retrahentes, & etiam illi qui caſtra & fortalitia indebitè occupaverant, eas in diverſis locis dimiſerunt, & hoc vel metu, vel pecuniis inde habitis & receptis à civitatibus propinquis vel à dominis earumdem, ſed tamen ſic recedentes quod ex conſuetudine habuerant, ſcilicet deprædari, adhuc ab hujuſmodi captu per itinera & per ruralia loca non poterant abſtinere; ſed quid valuerunt rapinæ eorum ſic exortæ? revera parum aut nihil, nam omnia in manibus ipſorum ut nix ad ſolem expoſita, evaneſcere videbantur, quinimò ad loca & urbes opulentas venientes quot vendebant debita ſi quæ vellent eis credere, contrahebant; pauperes & miſeri tandem in oculis omnium ſe reddebant, verbum vulgare verum eſſe comprobantes, quo dicitur: *Male acquiſita diſperguntur*, ita & finis talium tandem interitus & dolor, ſicut finis juſtorum dicitur eſſe in conſpectu Domini pretioſus. Ergo benedictus Dominus per omnia, Amen. Verùm quia iſtis temporibus guerræ duraverunt, viri nobiles & quaſi omnes, paucis de honeſtioribus exceptis, ſeipſos nimis in geſtis, & habitibus ac veſtimentis deformaverant, & à modis antiquorum & proborum in talibus alienatos & alteratos ſe turpiter reddiderant; nam veſtes ſtrictiſſimas & uſque ad nates decurtatas deportabant, & nihilominùs quod magis monſtruoſum erat, ſotulatores habebant in quibus roſtra longiſſima in parte anteriori ad modum unius cornu, in longum aliqui, alii in obliquum ut griffones habent retrò & naturaliter pro unguibus gerunt, ipſi communiter deportabant, quæ quidem roſtra *Pouleanas* Gallicè nominabant, & quia res erat valde turpis & quaſi contrà procreationem naturalium membrorum circà pedes, quinimò abuſus naturæ videbatur, ideo dominus Rex Franciæ Carolus fecit per præcones Pariſius proclamari publicè, ne aliquis quicomque eſſet qui auderet ampliùs talia deportare, & etiam quòd neque artifices ſub magnâ pœnâ de cætero tales calceos, ſed neque ocreas ſic punctatas facere præſumerent, nec vendere cuicumque: nam ſimili modo Dominus Papa Urbanus quintus in Romanâ Curiâ inhibuerant valde ſtrictè. Sic etiam de robis brevibus & aliis diſſolutionibus veſtimentorum tam virorum quàm dominarum feminarum, infrà breve tempus mutatus eſt habitus. Sperent illi qui talia ſpernunt, fore per dominos Prælatos & Principes tam in Clero quàm in laicis inſpirante Domino firmiter inhibendum, & totum Regnum in melius reformandum.

1366 Anno Domini 1366. receſſerunt inimici & prædones de fortalitiis quæ in Normanniâ & alibi occupaverant, & iverunt versùs Hiſpaniam, ubi Rex Hiſpaniæ Petrus & frater ejus Henricus pro poſſeſſione Regni Hiſpaniæ adversùm ſe diſceptabant: dicebat enim Henricus quòd licet dominus Petrus Regnum obtinuiſſet diutiùs, quòd hoc erat contrà Deum & juſtitiam, & quòd magis ad eum ſcilicet Henricum pertinebat: imponebat enim illi, quòd non erat verus Regis filius defuncti, ſed potiùs mutatus, & quòd erat filius Judæorum ſubrogatus per matrem Reginam ſecretè citò poſt partum ejus, loco filiæ quam pepererat, & quòd hoc juraverunt Milites Secretarii dictæ Reginæ in morte, qui dictum filium loco filiæ rapuerant ſilenter à Judæis, & filiam abſconderant, quia Rex juraverat ſe interfecturum dictam Reginam niſi filium illâ vice procrearet; & timore Regis fuit iſte Petrus de Judæis ſecretiùs ſubrogatus, ſervatâ filiâ à Regina patre neſciente, prout dominus Henricus ei fortiter imponebat. Item objiciebat dicto Petro ipſum eſſe hæreticum, & quod pejus eſt, legi Judæorum & eis adhærentem, & legem Domini noſtri Jesu-Christi vilipendentem & ſpernentem, & ob hoc ſecundùm Regni antiqua jura à Regno ejiciendum & penitùs deponendum, & quòd alius inſtitui debeat & eligi loco ejus, quod & factum fuit. Nam populus Hiſpaniæ, ut dicebatur, elegerat illum Henricum altero depoſito atque ſpreto. Item dictus erat ſanguine ſuorum ſitiens atque vilis vitæ & inhoneſtæ, ut patuit, quia uxorem propriam de Regali Franciæ proſapiâ progenitam, pudicam, caſtam, ſanctam & honeſtam propter unam aliam ſuperinductam, quæ ut dicebatur Judæa erat, interfeci fecit & ſine cauſâ ſuffocari: de cujus morte indebitâ & injuſtâ tota patria condolet & deplorat; & nihilominùs dictus Rex Petrus per Judæos qui in maximâ abundantiâ erant in Hiſpaniâ, ſeipſum & domum ſuam regebat, & totum Regnum ſuum per eos gubernabat. Hæc & multa alia enormia de dicto Rege Petro à pluribus dicebantur, & ob hoc Henricus frater ejus fultus auxilio multorum Baronum dicti Regni, & burgenſium ac Militum dictum Regnum Hiſpaniæ invaſerat, & ſe Regem de jure & pro Rege ſpreto Petro pr[illegible]ebat. Unde exorta eſt propter hoc magna diſcordia in illâ patriâ, & guerræ non modicæ inter populares & dominos ſurrexerunt: quo audito à pluribus nobilibus & militaribus de Franciâ, Britanniâ, Alemanniâ, lucra & ſpolia appetentes, & ut cupidi eorum more abundantiùs deſiderantes illuc ad Hiſpaniam cucurrerunt; inter quos dominus Bertrandus *de Claquin* Miles benè ſtrenuus cum ſuis, qui multo tempore modo prædonico per Franciam nuper & per Normanniam debacchando patriam & rurales diutiùs ſpoliaverant, in magnâ multitudine armatorum progreſſus eſt in auxilium Henrici, qui pro Rege Hiſpanorum contrà præfatum Regem Petrum, ut diximus, ſe gerebat, & ibi multos actus ſtrenuos in armis dictus Bertrandus cum ſuis Britonibus exequutus eſt, multos adverſarios occidendo & Henrico ſubjugando, & potiſſimè infinitos Judæos, qui in potentiâ armorum Regem Petrum adjuvabant, trucidando potenter in magnâ potentiâ: qui interfecti, trucidati & effugati de illis partibus turpiter perierunt, de quibus ſunt multi hodie Pariſius & alibi in diverſis civitatibus commorantes, per uſuras Chriſtianos noſtros multos ſubtiliter deprædantes, ſed *Væ qui prædatis*; nam ut credimus & ipſi finaliter expellentur & ſimiliter prædabuntur, ſecundùm quòd aliàs pluries viſum fuit.

Igitur virtute & potentiâ dicti Henrici & multorum de patriâ ſibi adhærentium, & forti auxilio tam Britonum prædictorum quàm Gallicorum & aliorum, præfatus Rex Petrus frater illius Henrici compulſus eſt Regnum pro tunc dimittere & fugere, non valens reſiſtere potentiæ ſupradictæ. Et tunc cùm paucis acceſſit ad Principem Valliæ primogenitum Regis Angliæ, Ducem Aquitaniæ, & Pictaviæ Comitem, qui tunc temporis in Vaſconiâ erat in partibus Burdegalæ, petens auxilium ab eo, & ut ad recuperandum Regnum ſuum Hiſpaniæ adjuvaret ratione propinquitatis generis. Qui quidem Princeps collectâ maximâ multitudine armatorum tam de Angliâ quàm de Vaſconiâ, de Pictaviâ & Rupella in tempore hyemali anno illo illuc ivit; ubi propter tempeſtates hyemis & propter imbres & frigora magnam partem de gente ſuâ & de equis & curribus perdidit, & etiam propter penuriam victualium & defectum, ibidem etiam in quodam conflictu habito contrà & inter ſuos & alios Hiſpanos, cecidit in bello ejus Vexillarius ſcilicet Guillermus *Felton* Miles ſtrenuus & nobilis, Seneſcallus Pictaviæ, vir magni conſilii, prudens & devotus. Eodem tempore Rex Navarræ Carolus de Ebroicis captus fuit à Rege, ut dicitur, Aragonum, ſed poſtea redditus & reſtitutus fuit. Deinde in alio conflictu ibidem per dictum Principem Eduardum contrà Henricum facto, dominus Henricus à bello receſſit, & Bertrandus *de Claquin*; qui pro dicto Henrico pugnabat captus fuit ab Anglicis; cum multis Britonibus ſuis & aliis nobilibus & famoſis: & hoc, ut dicitur, quia dictus Henricus cum ſuis lentè & pigrè pugnaverunt, & cito campo dimiſſo in fugam cum aliis remanentibus converſi ſunt. Sed quia finis hujus guerræ adhuc dum iſta ſcribebantur, non erat ad partes illas Gallicanas veraciter declaratus, ad alia procedimus.

1367 Anno Domini 1367. inchoando in Paſchate dominus Papa Urbanus V. poſtquàm fuerat in Monteſſulan[illegible] ubi fundaverat unum ſolemne Monaſterium noviter Monachorum Nigrorum Ordinis S. Benedicti in honore ſancti Germani, reverſus ad Avinionem ſtatim poſt Paſcha, ſcilicet in menſe Maii arripuit iter ſuum versùs Romam cum dominis Cardinalibus & totâ Curiâ, & ſe tranſtulit in Viterbio cum maximo apparatu. Et dum ibi erat cum Cardinalibus, mota eſt contentio inter quemdam de familiâ Cardinalium & unum de civibus præfatæ urbis; quâ contentione invaleſcente, maxima pars civium & plebis dictæ urbis currentes ad arma invaſerunt familiam aliquorum Cardinalium etiam in domibus dominorum ſuorum, & conflictu inito plures de dictis familiis morte multaverunt; & in tantam rabiem & inſaniam proruperunt dicti cives, quòd manus ſacrilegas in perſonam unius Cardinalis violenter injeciſſent, niſi ipſe præ timore citiùs fugam cautè adiiſſet; & quod magis nefandum eſt, propoſuerant, ut dicitur, Dominum Papam & Cardinales ſimiliter trucidare; ſed Deus noluit quòd tantum nefas & ſcandalum Eccleſia ſuſtineret. Videns autem hoc Dominus Papa, & tantum exceſſum illorum volens meritò reprimere & punire, vocavit magnum exercitum contrà illos, & tunc quamplurimis de civibus & malefactoribus illis captis & examinatis, fecit eos omnes ante domos ſuas patibulis affigi & ſuſpendi, & eorum fortalitia & muros præcepit funditùs demoliri. His peractis receſſit Dominus Papa cum Cardinalibus & totâ Curiâ, & ſe tranſtulit ad illam inclytam & famoſam urbem Romæ, & ubi eſt Sedes & Curia uſque ad hodiernum diem. Acta autem ſunt hæc iſto anno 1367.

Eodem anno in menſe Decembri in nocte ſanctæ Luciæ Virginis fuit tantus flatus ventorum & ita

vehemens in partibus Flandriæ, Picardiæ, & Brabantiæ, ſicut aliàs nunquam fuit viſum, & erat ventus veniens à parte maris & ſeptemtrionali, & duravit per totam noctem illam, unde de venti vehementiâ nimiâ atque flatu impetuoſo multæ domus & Eccleſiæ corruerunt, & quæ non ceciderunt quia fortiores, tamen tam de tegulis quàm ſtipulis in majore ſui parte diſruptæ remanſerunt; unde multi homines & parvuli in diverſis locis dormientes in cubilibus & lectulis, ex nimiâ domorum ſuarum & caminorum tempeſtate & caſu ac ruinâ mortui, proh dolor! & oppreſſi poſtea reperti ſunt. Sed de molendinis proſtratis qui ad ventum volvuntur, magnus numerus eſt inventus; & quod mirabile fuit, ex magno ventorum impulſu campanile de Eccleſiâ beatæ MARIÆ de Boloniâ Canonicorum Regularium, quod erat pulcrum valde nimis & forte, illâ nocte corruit, & tectum chori ſub eo demolivit, & ulteriùs voltas lapideas fregit ex ſuo caſu ſimiliter & quaſſavit, & nihilominùs multa alia magna campanilia alibi ventorum impulſu ceciderunt. Mare etiam Oceanum in partibus illis ex nimio flatu venti undas maris & fluctuoſos ſcopulos adeo impulit, & ultrà ſuos conſuetos terminos in tantum excrevit, & exivit, quòd multas domos & villulas quæ ſuper littora ejus ſitæ erant & aliàs ſecurè remanentes, nunc cum dictis fluctoſis impulſibus oppreſſæ & inopinatè ſuffocatæ, penitùs cum ſuis habitatoribus perierunt.

Eodem anno & tempore in Adventu, clientes qui vigilando de nocte civitatem pro cuſtodiâ circuibant in nocte ſancti Nicolai, aliquos ſcholares nunc pro dicto feſto ſancti Nicolai cantantes & jocantes violenter invaſerunt, etiam ſine causâ, & eos ultrà rationem & contrà libertatem privilegiorum Univerſitatis Pariſienſis plures ex eis ad Caſteletum traxerunt, & plures vulneraverunt atrociter, quia ſe conabantur ab eis defendere: & horribile fuit, quia unum ex illis ſcholaribus ad mortem multatum in Secanæ fluvio, quia prope erat & nox ſimiliter, projecerunt, nemine hoc vidente niſi ab eiſdem qui flagitium perpetráverunt. Quod nefandum crimen Univerſitas ſentiens, in craſtino dominum Regem Carolum adiit, & querimoniam gravem meritò faciens magnam emendam ab illis clientibus recepit: ſed quia ille in fluvio projectus reperiri non poterat, non habuit illo tempore tunc Univerſitas emendam condignam juxtà demerita prædictorum. Dicebatur enim quòd ad partes ſuas receſſerat ſecretè, ut ſic poſſet dici quòd ab illis clientibus fuiſſet forſan interfectus. Nec mirum ſi tunc in aquâ non inveniebatur versùs illas partes propinquas, quia rapacitas & curſus fluvii ad partes benè inferiores corpus mortuum detulerat deſcendendo. Tandem poſt aliquantorum temporum curricula ejus pulmone rupto & aquis fluvialibus diminutis, incepit corpus illius mortui ſuperiùs apparere, & ſic in fine civitatis versùs ultimas domos ultrà habitationem & locum Fratrum Auguſtinorum Pariſienſ. eſt repertum corpus ejus; quo extracto & elevato ſepultum eſt in domo Fratrum beatæ MARIÆ de Carmelo Pariſius, cum honore maximo à totâ Univerſitate ſolemniter & publicè ſibi facto: & tunc nova querimonia apud dominum Regem per Univerſitatem & per amicos iteratò inchoata de clientibus ſupradictis; ſed quidam ex eis fugerunt, alii capti fuerunt, & qualis juſtitia de eis facta fuerit neſcio.

1368 Anno Domini 1368. inchoando annum in Paſchate, quod tunc fuit nonâ die menſis Aprilis, & cucurrit illo anno Luna per, I, hoc eſt quòd aureus numerus ſcilicet Lunæ currebat per unum. Igitur iſto tempore die Paſchæ præſenti viſa fuit cometa, id eſt ſtella comata, & jam apparuerat per plures dies in hebdomadâ ſanctâ præcedente, & duravit ejus apparitio per magnum tempus. Apparebat autem in principio noctis vel in nocte ſatiscitò, & hoc in parte Septemtrionali, quaſi inter partem Occidentalem & Septemtrionalem plagam, & hoc versùs mare Oceanum erat caput ſive ſtella illa, & projiciebat caudam ſuam comatam versùs partes Orientales, aliquando declinando ad Septemtrionem, in alto tamen radios ſuos emittebat, & quaſi cuſpidem rubeam ad modum flammæ unius campanilis altiſſimi totaliter inflammati vel ardentis radios ſuos emittebat valde ſursùm; unde quando ego dictam cometam primò vidi, ex arrupto credidi quòd eſſet campanile ad longè ignitum & mirabiliter inflammatum: nam pyramidem ſeu cuſpidem rubeam ad modum flammæ ſursùm versùs cœlum & versùs partes ubi tunc eram, ſcilicet Remis, emittebat, & quaſi totus populus & ſpecialiter qui excubias & vigilias noctis ſuper muros Remenſes agebant, dictam ſtellam comatam viſibiliter contemplati ſunt. Quid autem ſignificet talis apparitio ſtellæ comatæ dicit Beda, prout recitat Frater Bartholomæus in compilatione ſuâ, quod hîc notare curavi. Dicit enim Beda quòd cometa eſt quædam ſtella flammis circumdata repente naſcens, & ſignificat permutationem aut peſtilentiam, ſive bella, vel ventos, ſive æſtus: ſcio tamen, quia tunc temporis, ſcilicet in iſto Paſchate, erat clarus aer, alioquin viſa non fuiſſet illa cometa, ſed erat tempus benè frigidum, & ventus frigidus & urens intenſivè, & ſimiliter aer totus frigidus & nocivus, & licet dicat Beda quòd ſemper apparet in parte Septemtrionali, ita fuit de iſta, tamen circà annum Domini 1340. apparuit alia cometa in parte meridionali versùs partem Occidentalem, qui emittebat radios ſuos versùs partes Orientales declinantes ad partes Septemtrionales; quæ quidem cometa ſic apparens, fuit ſignificatio magnarum tribulationum futurarum in Franciâ tunc temporis. Nam ſequutæ fuerunt peſtilentiæ & mortalitates magnæ & horribiles, & alia inaudita quæ anno 1348. poſtea inchoarunt, ut patuit univerſis: & deinde fuerunt guerræ horribiles, & gravamina importabilia in Franciâ, & occiſiones, ut patuit per guerras longas per Regem Angliæ Eduardum contrà Regem Franciæ duriùs deductas, prout patet in ſerie hujus libelli de talibus memoriam breviter faciente, à quibus de cætero nos eripiat potentia Salvatoris, Amen. Verùm nos de eventibus & tribulationibus quæ in diverſis Regni Franciæ partibus tempore apparitionis prædictæ ſtellæ comatæ, quæ ſic iſto tempore Paſchali & jam antea per pauca tempora & deinceps evenerunt, ſicut vidi & veraciter audivi, hîc conſequenter conſcribere ad futurorum memoriam dignum duxi.

CHRONICON[a] BREVE Barcinonenſe.

TErtio Non. Julii anno DCCCCLXXXV. fuit capta civitas Barcinonenſis à Paganis.

Anno MLXXXXI. Fratres Militiæ Templi ceperunt caſtrum Montiſoni.

a *Chronicon*] Monet Acherius exſcriptum eſſe è Codice Thuaneo, & aliquot in locis emendatum, à V. Cl. Carolo Du Freſne D. du Cange

Anno MCXV. capta fuit civitas Majoricarum à Comite Barcinonenſi cum Piſanis, quam Januenſes poſtea tradiderunt.

Anno MCXIX. fuit capta Cæſar-Auguſta.

Anno MCXXXVI. Obiit beatus Ollegarius Epiſcopus Barcinonenſis.

Anno MCXLIII. 6. Kal. Decemb. fuit capta Ciurana.

Anno MCXLVII. fuit capta à domino Rege Petro civitas Almariæ.

Pridie Kal. Januarii, anno MCLVIII. fuit capta civitas Dertuſæ ab illuſtri domino Raimondo, Comite Barcinonenſi.

Nono Kal. Nov. anno MCLXIX. fuit capta civitas Ilerdæ & Fragæ.

Idibus Sept. anno MCLXXX. paſſus fuit Sol eclipſim, & iterum anno MCCXXXIX.

Mortuo Ludovico Rege Francorum, cœpit regnare Ludovicus filius ejus minor, qui regnavit annis 44.

Et die feſto ſancti Joannis Baptiſtæ uſque in diem S. Lucæ; quo die celebratum fuit Concilium apud Tarraconam à domino Berengario Tarraconæ Archiepiſcopo, cum Epiſcopis & Clericis ſui Archiepiſcopatûs, quorum conſilio & præcepto annus Domini inſtitutus ſcribi in omnibus chartis per totum Archiepiſcopatum.

Anno MCXCIII. 14. Kal. Martii, fuit interfectus Berengarius Tarraconenſis Archiepiſcopus à G. Raimundi de Monte-catano.

Anno MCXCVI. obiit Ildefonſus Rex Aragonum & Comes Barcinonenſis.

Anno MCC. currebat in Barcinone moneta, quæ dicebatur Bruna, & duravit uſque in anno MCCIX.

Anno MCCVIII. intraverunt Cruce-ſignati in Carcaſſes.

Anno MCCIX. fuit aſperſa moneta de Boſſanayâ, quæ duravit tres annos uſque in anno MCCXII

Octavo Idus Martii anno MCCX. fuit facta Conſtitutio à domino Rege Petro olim inclytæ recordationis in Barcinonâ, & ejus Comitatu, de non vendendis aut aliter alienandis ſine conſenſu dominorum honoribus feudalibus.

Undecimo Kal. Aprilis anno MCCXII. fuit aſperſa à Domino Petro moneta de quaterno Barcinone.

Decimo ſeptimo Kal. Aug. anno MCCXII. fuit capta civitas Hubede, Caſatrave, & Bacule, habito campeſtri bello cum perfidis Sarracenis, & obtentâ victoriâ à Chriſtianis.

Undecimo Kal. Maii anno MCCXIII. fuit injunctum omnibus Notariis Barcinonenſibus, quòd ponerent in chartis marcham argenti ad 48. ſolid. Quarto Non. Aug. eodem anno fuit injonctum dictis Notariis, quòd ponerent in chartis marcham argenti ad 88. ſolidos.

Pridie Kal. Septemb. anno MCCXIII. obiit dominus Petrus olim Rex Aragonum apud Murellum in Provincia.

Decimo Kal. Mart. anno MCCXXI. fuit à domino Rege Jacobo aſperſa moneta de duplo Barcinonenſi.

Pridie Kal. Januar. anno MCCXXIX capta fuit iterum civitas Majoricarum à domino Rege Jacobo.

Pridie Idus Sept. anno MCCXXIX. intravit dominus Joannes Sabinenſis Epiſcopus ſedis Apoſtolicæ Cardinalis, Barcinonam.

Anno MCCXXXIII. fuit capta Burriana à domino Rege Jacobo.

Anno MCCXXXV. intravit domina Regina Hungariæ Barcinonam.

Anno MCCXXXVII. menſe Auguſti fuit campeſtre bellum apud Podium de Cebolâ cum infinito numero Sarracenorum.

Anno MCCLIV. ſeptimo Id. Octob. domina Hioles de Hungariâ Regina Aragonum, uxor domini Regis Jacobi quondam, deceſſit in Aragoniâ apud ſanctam MARIAM de Sales.

Anno MCCLVIII. fuit aſperſa à domino Rege Jacobo, moneta de terno Barcinonenſi.

Anno MCCLXVI. civitas Murciæ fuit capta à domino Rege Jacobo.

Anno MCCLXIX. Kal. Sept. dominus Jacobus olim Rex Aragonum, cum armatâ ſuâ militum & peditum receſſit de plagiâ Barcinonenſi causâ eundi ad partes tranſmarinas, & propter procellam maris remeavit.

Kal. Jul. anno MCCLXX. Ludovicus Rex Franciæ receſſit de Aquis-mortuis, & deinde obſedit Tunicium ſimul cum Rege Navariæ, & Odoardo, & Rege Karolo; ubi ipſe Rex Franciæ deceſſit.

Anno MCCLXXV. in menſe Junii dominus Rex Jacobus quondam cum exercitu ſuo ivit contrà Comitem Impuriarum, & obſedit villam de Roſes. Poſtea dominus Jacobus Rex Aragonum nepos ſuus, cum exercitu ivit contrà Comitem Impuriarum.

Septimo Kal. Aug. anno MCCLXXVI. dominus Rex Jacobus inclitæ recordationis apud Valentiam deceſſit.

Sexto Non. Mart. anno MCCLXXVIII. exercitus Barcinonenſis recedit Barcinonâ, & obſedit caſtrum de Lullano, quod proceſſu temporis cepit.

Mediante Madio, anno MCCLXXX. dominus Rex Petrus obſeſsâ villâ de Balaguer, cepit Comites Fuxenſem & Urgellenſem, & de Palhars, & ferè omnes Nobiles Cataloniæ.

Octavo Id. Junii anno MCCLXXXII. dominus Rex Petrus, filius domini Regis Jacobi, recedendo de portu Franges, ivit ad Alcoyl cum 700. militibus, & magnâ comitivâ peditum.

Poſtea quinto Kal. Aug. anno prædicto, ipſe dominus Rex Petrus recedendo de Alcoyl, applicuit in Siciliam.

Non. Junii anno MCCLXXXIV. Armata domini Regis cepit Principem, filium Regis Caroli, & ejus armatam apud Napolim.

Septimo Kal Julii anno MCCLXXXIV. Galeæ Barcinonenſes ceperunt in Barbariâ decem galeas Saracenorum.

Non. Kal. Octob. MCCLXXXV. Philippus Rex Franciæ poſt adventum galearum Siciliæ, tempore exercitûs de Paniſſars, deceſſit apud Caſtilionem Impuriarum, captâ Gerundâ.

Quarto Id. Novemb. anno MCCLXXXV. dominus Rex Petrus deceſſit apud Villam-Francam.

Kal. Januarii anno MCCLXXXVI. dominus Alphonſus Rex Aragonum cum ſuâ comitivâ militum & peditum, propter guerram cepit inſulam Majoricarum.

Decimo-quarto Kal. Aug. anno MCCXC. fuit captum & dirutum per exercitum Barcinonenſe caſtrum Epiſcopale.

Octavo Kal. Nov. MCCXCI. fuit factum duellum per Berengarium Sequim & Petrum Coſco.

Decimo quinto Kal. Jul. anno prædicto dominus Rex Alphonſus deceſſit Barcinonæ, tunc incepit Rex Jacobus regnare.

Quinto Kal. Septemb. anno prædicto dominus Infans Petrus, filius Regis Petri, contraxit nuptias cum dominâ G. de Montecatano.

Decimo quinto Kal. Junii anno MCCXCI. civitas Aconis fuit capta à perfido Soldano.

Decimo tertio Kal. Decemb. anno MCCXCI. fuit factum prælium Barcinonæ de Berengario d'Entencâ & Ar. d'Arteſiâ.

Kal. Decemb. anno prædicto dominus Rex Jacobus deſponſavit in uxorem dominam Elizabeth, filiam illuſtriſſimi domini Sancii Regis Caſtellæ.

Decimo tertio Kal. Madii anno MCCXCV. deceſſit dominus Sancius Rex Caſtellæ.

Kal. Novemb. anno MCCXCV. dominus Rex Jacobus filius domini Regis Petri inclitæ recordationis quondam, duxit in uxorem dominam Blancham filiam Regis Karoli, & renuntiavit Regno Siciliæ.

Anno MCCXCVI. in menſe Novemb. dominus Rex Jacobus Vexillarius & Capitaneus Sedis Apoſtolicæ, cum dictâ Reginâ ivit in Curiam, & x. Kal. Madii anno MCCXCVII. redivit.

Kal. Julii MCCXCVIII. dictus dominus Rex Jacobus iterum cum magnâ comitivâ militum & peditum armatorum ivit ad partes Romanas, & inde recedendo in Siciliam, ubi obſedit Cæſar-auguſtam, unde infirmitate receſſit, & poſtea reparato exercitu 4. Non. Julii.

Kal. Auguſti anno MCCXCVIII. fuit factum prælium Barcinonæ inter Rogerium de Caſtro Ciro pro domino G. de Montecathano, & Guillelmum de Medaliâ pro domino Vicenſi Epiſcopo.

Anno MCCCXIX. habuit conflictum per mare cum armatâ ſuâ, cum Rege Frederico & armatâ ſuâ, quem devicit, & partem armatæ ſuæ retinuit.

Quinto Kal. Septemb. anno MCCXXIX. fuit inchoatum Capitulum provinciale per Fratres Minores Barcinonæ.

In menſe Decemb. anno MCCXCIX. in Siciliâ apud Trapenam, habito campeſtri bello cum filio Regis Karoli, fuit captus per Fredericum.

Quinto Id. Apr. anno MCCC. domina Conſtantia uxor domini Regis Petri deceſſit Barcinonæ.

Decimo tertio Kal. Apr. anno MCCC. deceſſit Frater Bernardus Epiſcopus Barcinonenſis.

In feſto S. MARIÆ Auguſti, anno MCCCVIII. fuit obſeſſa civitas Almariæ per dominum Regem Jacobum; & in menſe Januarii ſequenti receſſit.

Quarto Id. Octobris anno MCCCX. deceſſit domina Blancha Regina Aragonum, uxor domini Regis Jacobi.

Anno MCCCXI. deceſſit dominus Jacobus Rex Majoricarum.

MONITUM.

NICOLAI TRIVETI Ordinis Prædicatorum Chronicon ſeu Annales beneficio V. clariſſ. EMERICI BIGOTI *nunc primùm vulgamus; ſed priuſquàm in editionem incumberemus,* HADRIANUS VALESIUS *hoc Chronicon diligentiſſime perlegerat, diſcuſſeratque, & menda plurima, non pauca graviſſima ac ferè inſanabilia, cùm vitio apographi, tùm negligentia & inſcitiâ tranſcriptoris invecta, pro ſuâ hiſtoriæ notitiâ facilè, ut ſolet, feliciterque correxerat. Tanti viri diligentia & opera huic Chronico, ſicut & Chartis compluribus impenſæ; maximo mihi adjumento fuere.*

Licet autem illo in Opere Auctori propoſitum fuerit, potiſſimum de rebus Anglicanis ſcribere, tamen res Francorum paſſim, & aliarum gentium ab ipſo recenſentur, adeo ut tria percurrens ſæcula, quæ in orbe digna notatu geſta ſunt ſtrictim narrare haud omiſerit.

Prolixè, ſed ſincerè ac modeſtè ſcripſit de S. Dominico; deque ipſius Ordine, (in quo religionis vota emiſerat) viros doctrinâ & pietate illuſtres commemorans, præcipuè verò S. Thomam Aquinatem, utpote ſibi coævum; cujus amplum texuit indicem Operum: atque emunctæ vir naris, ac ſtudio partium minimè addictus, germanos à ſpuriis partus accuratè deſcripſit. Vide (ſi lubet) annum 1274 in Chronico.

Trivetum laudibus attollit Jo. Pitſeus, variaſque ejus ac permultas in omni propè ſcientiarum genere lucubrationes ſingillatim recenſet. Nicolaus Trivetus, *ait*, claris in Angliâ parentibus natus in Comitatu Norfolcenſi, patrem habuit Thomam Trivetum, Equeſtris Ordinis virum, Regis aliquando ſummum Juſtitiarum, Nicolaus autem iſte Londini apud Prædicatores Ordinis S. Dominici à pueritiâ educatus, adoleſcens eorum Regulam & ſanctiones ſanctiſſimas amplexus, habitu ſuſcepto, ſuo tempore profeſſionem edidit, &c. Vir ſanè vitæ ſanctimoniâ perſpicuus, eruditionis varietate clarus, Poëta, Rhetor, Hiſtoricus, Mathematicus, Philoſophus & Theologus inſignis, &c. *Deinde enumeratis Triveti Operibus indigitat Chronicon à nobis editum, quod* Hiſtoriam ſex Regum Angliæ, *inſcribit.*

De Illuſtr. Angliæ Scriptoribus annô 1328

Pericopen Trivetiani Chronici, ubi de Gilberto Inſtitutore Ordinis Simplingam. agitur, inſutam videas Monaſtici Anglicani tomo 2. de Hoſpital. Militum Ordinis Sancti Auguſtini pag. 787. an. 1146. itemque pag. 699. & ſequentibus, Inſtitutiones ſive Statuta ejuſdem Ordinis attexuntur.

Cæterum Nicolaus Trivetus & Matthæus Weſtmonaſterienſis cum fuerint æquales, ac in utriuſque Operibus, ab anno nimirum 1301. ad annum 1307. non idem modo ſenſus, ſed verba ipſa ſæpe reperiantur, utri attribuenda ſint, an ab alio Scriptore & Weſtmonaſterienſis & Trivetus hauſerint, facilè haudquaquam dijudicari poteſt.

CHRONICON
NICOLAI TRIVETTI* DOMINICANI.

*alibi, * de Treveth.

Ab anno MCXXXVI. ad annum MCCCVII.

ATHENIENSIUM Romanorumque res geſtas certiſſimus auctor Salluſtius ad invicem conferens, has virorum illuſtrium præſtantiori virtute adminiſtratas, illas vivacium ingeniorum ſtudioſâ diligentiâ magnificatas, famâ effulſiſſe aſſerit clariori. Laudis nempe & gloriæ avida nimis Græca facundia, inſignes bellorum ſuorum triumphos, veritate hiſtoricâ ad poſteros non contenta tranſmittere, verùm Poëtarum auctos figmentis, quibus Orbe toto erat fecundior, fabuloſâ delectatione in admirationem extulit & ſtuporem. Hos æmulata quoque plurimùm Latina ambitio, quæ exercitio militari, ut mundus clamat ſubjectus, venuſtateque dicendi ſuorum decreto facilè magiſtros tranſcenderit, à quibus utriuſque exercitii leges & præcepta in cultum rei ſuæ publicæ contraxit: gentis tamen Achææ gloriâ inferior viſa eſt, quòd eam diſertorum copia Scriptorum, qui victorioſorum memoriam titulorum perpetuarent, nullatenùs adæquavit. Cæteris autem terrarum nationibus licet tam inclytæ ſcribendi materia & tam multiplex non affuerit, propagandi tamen nominis ſollicita minimè defuit diligentiâ, quâ antiquitatis ſuæ geſta memorabilia ad novellæ ſuccedentis generationis notitiam detractâ temporum injuriâ pervenirent.

Hunc ex eâ caritate morem innatum, quia proprii zelum honoris ſingulorum mentibus impreſſit natura, in Anglicanâ obſervatum gente uſque ad Joannis Regis primordia, omiſſum cernimus ſeu invaleſcente deſidiâ, quæ laboris cujuſcumque refugit exercitium, ſeu vitio quo populus in Principum ſuorum degenerans odium, plus in eorum vituperiis quàm laudibus delectatur. Quo factum eſt, ut annorum centum viginti & ampliùs hiſtoria vix tenui chronographorum exceptæ diligentiâ, in modernorum confabulationibus probroſis Regum præcedentium detractionibus (dum aliena ad cœlum extolluntur) turpiter offuſcetur. Itaque cum aliquando in ſtudio moraremur Pariſienſi, geſta Francorum Northmannorumque cum aliis ſtudioſè perlegimus, & quidquid nationem tangebat Anglicanam fideliter excerpſimus. Ex quibus cum his quæ in chronicis Anglicanis vidimus, adjectis nonnullis quæ vel propriâ notitiâ collegimus, vel fide dignorum relatu didicimus, ut omiſſa ſeu neglecta aliqualiter ſuppleri valeant, eorum in inſequenti Opere Regum geſta, qui per lineam maſculinam ab Andegavenſibus Comitibus ſuam traxerunt originem, quorum primus erat Henricus ſecundus, juxtà ſucceſſionem temporum ad noſtram ætatem curavimus annotare. Quamquam autem circà res Anglicanæ gentis principaliter noſtra verſetur intentio, Romanorum tamen Pontificum ac Imperatorum, Regumque Francorum, quorumdamque aliorum præfatis contemporaneorum Regibus acta memorabilia quæ ad noſtram pervenerunt notitiam annectere non omiſimus, communi intendentes per hoc utilitati ampliùs deſervire.

Pariſiis Auctor ſtudiis operam dedit.

Quatuor autem in ſupremo Operis margine ponimus titulos. Quorum primus eſt Domini noſtri JESU-CHRISTI, ſecundus Romanorum ante cujus principium ſcribitur littera P. deſignans Pontifices; poſt finem verò littera R. deſignans Reges, tertius titulus eſt Francorum, quartus Anglorum, quibus correſpondent quinque numerorum ſeries, quæ ſingulis præmittuntur capitulis, ita ut ſecundo duæ ſeries, una Pontificum & alia Regum reſpondeant. Sub reliquis verò ſingulæ ponuntur numerorum ſeries, quarum prima Anno Domini noſtri JESU-CHRISTI, quarta Francorum, quinta Anglorum Regum temporibus coaptantur. Cum autem in ſerie Regum Romanorum duo numeri ſignentur, ſuperior annos deſignat Imperii, inferior verò Regni. Annum verò juxtà morem Romani Calendarii à principio Januarii exordimur.

PAPÆ INNOC. II. VI.	IMP. LOTHAR. IV X	FRANC LUDOVIC. VI. XXVII	ANGL. STEPHANI I.	ANNI DOM MCXXXVI.

UT autem juxtà noſtram intentionem commodiùs Regum geſta, qui à Comitibus Andegavenſibus per lineam maſculinam deſcenderunt proſequamur, prælibandum videtur quomodo ad illos jus regni Anglicani fuerit devolutum. Altiùs igitur repetens dicimus, quòd cum Henricus primus Willelmi qui conquiſitor erat, filius (in quo Willelmus Malmeſburienſis ſuam terminat hiſtoriam, quam diffuſè proſequutus eſt de Regibus Anglicis & Normannis) prole maſculinâ orbatus eſſet, filiis ejus Willelmo & Richardo in redeundo de Normanniâ versùs Angliam in egreſſu portûs de Depa, nautis inexpertis periculo ſæviſſimo marinis abſorptus fluctibus, unicam filiam Mathildem nomine regni ſui reliquit heredem. Quam, quamvis eſſet admodum juvencula, anno gratiæ milleſimo centeſimo decimo uxorem duxit Imperator Henricus quintus, quem quidam quartum dicunt, non numerantes Henricum primum, eo quod benedictionem Imperialem fuerit minimè aſſequutus. Huic Mathildi, vivente adhuc marito, pater ejus Henricus anno regni ſui triceſimo, ab omnibus Prælatis, Comitibus, & Baronibus terræ Anglicanæ fidelitatis fecit juramentum præſtari.

Quomodò ad Comites Andegavenſ. jus Regni Angliæ devolutum eſt

Defuncto autem Imperatore ſine liberis anno gratiæ milleſimo centeſimo decimo ſexto, Imperatrix in Angliam ad patrem revertitur. Anno verò gratiæ milleſimo centeſimo vigeſimo nono, Imperatrix annuente patre, Comiti Andegavenſi Galfrido, qui cognominatus eſt Plantegenet, nupſit, viro in rebus militaribus ſtrenuo & famoſo; qui de eâ genuit tres filios Henricum, Galfridum atque Willelmum. Anno autem gratiæ milleſimo centeſimo trigeſimo ſexto, cum defuncto Henrico primo patre Imperatricis, jus regni Angliæ ad ipſam vel ejus filium primogenitum Henricum ſpectaret, Stephanus filius Comitis Bleſenſis, præfati Regis Henrici ex ſorore nepos, regnum ipſum Primoribus ubi quibuſdam faventibus uſurpavit. Cujus uſurpatio injuſta quomodo ad heredes ejus non tranſierit, quomodoque ab eo ad juſtum heredem reverſio exorta, ut pleniùs appareat, geſta ejus primitùs proſequemur, de ejus origine & promotione per Regem Henricum primum aliqua præmittendo. Ste-

An. Dom	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

phanus ſiquidem Bleſenſis Comes Mathildem [a] filiam Willelmi Regis Conquiſitoris, ſororem Henrici Regis primi uxorem accepit, de quâ filios quatuor procreavit. Quorum patre in partibus Orientis defuncto, mater mirabilis providentiæ, primogenito eo quod eſſet remiſſioris ingenii amoto, ſecundum filium Theobaldum ad hereditatis paternæ plenitudinem ſublimavit. Tertium verò filium Stephanum nomine adhuc impuberem, germano ſuo Henrico Regi Angliæ educandum ac promovendum, tanquam nepotem patruo commendavit. Quartum verò Henricum nomine, ne ſoli ſæculo videretur liberos genuiſſe, apud Monaſterium Cluniacenſe tonſoravit. Proceſſu verò temporis Henricus Anglorum Rex Comitatum Mertonii ſeu Conſtantienſem in Normanniâ nepoti ſuo Stephano contulit, unicamque Comitis Boloniæ filiam, ad quam plenè devolvenda erat hæreditas paterna, eidem connubio copulavit. Henricum verò Fratrem ejuſdem à Cluniaco evocatum, Glaſtonienſem Abbatem conſtituit, cui & poſtea Wintonienſis Eccleſiæ contulit præſulatum, qui utriuſque ſimul functus officio, poſſeſſiones ampliſſimas utriuſque retinuit Romano cum eo Pontifice diſpenſante. Stephanus igitur, ut præfatum eſt, ſubtracto de medio avunculo regnum Angliæ invadens, à Willelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo, annuente Sariburienſe Rogerio, in præſentiâ Prælatorum & Procerum, nonobſtante juramento quod olim Imperatrici vivente patre præſtiterant, ſolemniter coronatur. Sedit eâ tempeſtate Romæ Innocentius ſecundus, imperante Lothario quarto, & regnante in Franciâ Ludovico.

MCXXXVI.

Innoc. II. VI.	Lothar. IV. X.	Ludovic VI. XXVII.	Stephan. I. I.

Stephanus initia viſus eſt habere fauſta, dum David Scotorum Regem Imperatricis avunculum, & pro vitâ ejus zelantem, terramque Northhumbriam invadentem trans fluvium Tynam magnis repulit viribus, & ejus exercitum in manu potenti contrivit. Baldevinum etiam de Roveriis rebellantem expugnavit, & in exilium relegavit, Normanniamque occupans, omnia in eâ gerenda felici fortunâ diſpoſuit. Mare Anglicanum terminos ſuos egreſſum, partem magnam Flandriæ cum habitatoribus ejuſdem ſubmerſit. Guillelmus Dux Aquitaniæ, qui & Comes Pictaviæ dictus eſt, ad S. Jacobum peregrè proficiſcens, in die Paraſcevæ obiit, ſepultuſque eſt in Eccleſiâ ſancti Jacobi coram altari. Hic duas reliquit filias, quarum primogenitam Alianordem in hereditate integrâ ſibi ſtatuit ſucceſſuram, ſuiſque inſtante morte adjuravit Proceres, ut dictam Alianordem juniori Regi Francorum Ludovico cum pleno Ducatu traderent maritandam.

Margin: Guillelmus Aquitaniæ Dux obiit cum ſepulcrum S. Jacobi viſitaret, atque ibi ſepultus eſt.

MCXXXVII.

Innoc. II. VII.	Lothar. IV. XI.	Ludov. VI. XXVIII.	Stephan. I. II.

Ludovicus Francorum Rex auditâ morte Willelmi Ducis Aquitaniæ, filium ſuum Ludovicum jam coronatum in Regem miſit Burdegalam, ut cum Ducatu Aquitaniæ Alianordem acciperet in uxorem, filiam dicti Ducis. Infrà verò menſem nuptias ſequentem moritur Rex Francorum ſenior Ludovicus. Per idem tempus in Galliis à Martio uſque ad Septembrem fuit ſiccitas inaudita: fontes namque & putei, fluvii etiam quamplurimi ſiccabantur.

Margin: Ludovicus Regis filius uxorem ducit filiam Guilielmi Ducis. Moritur Rex Franc.

Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.	An. Dom

Lotharius Romanorum Imperator ſecundam in Italiam profectionem faciens, dum rediret in patriam ſuam ſubactâ Apuliâ, de medio ſubſtractus eſt. Cui ſucceſſit Conradus Henrici Imperatoris ex ſorore nepos. Hoc anno cœperunt plurimi à Rege Stephano deficere, quorum Capitaneus erat Robertus Comes Gloverniæ, Imperatricis germanus, quamvis ex illegitimo toro natus. Dumque Rex in partibus auſtralibus contrà iſtos bella gereret, calloque labore ſudaret, Scotorum Rex David cum ſuis Northhumbriam depopulando ſubegit.

Margin: Et Lotharius Imperator. Huic ſucceſſit Conradus.

MCXXXVIII.

Innoc. II. VIII.	Conradi II. I.	Ludov. VII. I.	Stephan. I. III.

Petrus Leonis qui per ſchiſma Papatum invaſerat annis octo, divino judicio percuſſus interiit. Innocentius Papa ordinatos ab eo degradavit, & ne ultrà ad ordines promoverentur, decrevit. Scoti amne Tyna tranſmiſſo uſque ad Theſis fluvium debacchantur, putantes ſe in brevi Deirorum provinciam cum civitate Eboracenſi ſpe non dubia poſſeſſuros. Provinciales verò à Rege Stephano & Transhumbrana gente deſperantes auxilium, monitis Thurſtini Archiepiſcopi animati, unanimiter conglobati contrà Scotorum multitudinem immanitate terribilem in campo non longè à flumine Theſa menſe Auguſto viriliter perſtiterunt. Denique Scoti incenſis mane caſtris Anglorum paucitatem habuerunt deriſui, ſed cum leviter armati confodientia eminùs jacula ſenſiſſent, hoſtibus terga dantes, inſequentibus Anglicis victoriam conceſſerunt. Fugit Rex David raro ſtipatus milite, plurimiſque de ſuis cadentibus vix evaſit.

Margin: Scoti in Angliam ingreſſi repelluntur.

Clarebant his temporibus viri illuſtres Malachias Epiſcopus, qui mortuum dicitur ſuſcitaſſe; Gilbertus Porretanus in Galliis tam liberalium artium, quàm divinarum ſcripturarum ſcientiâ eruditus ad plenum. Hic libros Boetii de Trinitate, & de hebdomadibus commentavit. Scripſit etiam, ut fertur, librum ſex principiorum, & de Canone ſancto nonnullos libros ſuâ expoſitione illuſtrans, poſt Magiſtrum Anſelmum ſuper Pſalterium & ſuper Epiſtolas Pauli ex dictis ſanctorum Patrum compactam edidit gloſaturam. Florebat etiam his temporibus Bernardus Clarevallenſis Abbas, multa poſt ſe ſanctitatis & ſcientiæ monumenta relinquens. Eodem anno Albericus Oſtienſis Epiſcopus Apoſtolicæ ſedis Legatus, Concilium Londoniis celebravit, ubi & Theobaldus Beccenſis Abbas, Rege Stephano annuente, in Cantuarienſis Eccleſiæ cathedram ſublimatur.

Margin: Illuſtres viri Malachias Epiſc. Gilbertus Porretanus. Bernardus Clarevallenſis Abbas. Albericus S. A. Legatus Londoniæ Concil. celebrat.

MCXXXIX

Innoc. II. IX	Conradi II. II	Ludov. VII. II.	Stephan. I. IV

Rex Stephanus Oxoniæ conſtitutus, Rogerium Saraſberienſem, & Alexandrum Lincolnienſem, inter Epiſcopos Angliæ potentiſſimos velut injuriarum reos atrocium captos incluſit, attritoſque pecuniis nudavit & caſtris. Rogerus enim per Henricum Regem primum promotus, factuſque in adminiſtratione regni ab eo, priùs duo nobilia caſtra Scirebutne & Diviſas opere ſumptuoſo conſtruxit, Alexandroque nepoti Lincolnienſem favore regio obtinuit Præſulatum. Hic latiſſimi cordis exiſtens, avunculum in caſtris conſtruendis adæquavit expenſis. Conſiderans tamen poſtea hujuſmodi ædificia Epiſcopalem minùs decere honeſtatem, ad hujuſmodi reatûs abolendam maculam, totidem Mo-

Margin: Epiſcopos Saraſberienſ. & Lincoln. carceri tradit Stephanus.

a *Mathildem*] Alius *Adela* dicitur.

AN. DOM. | PAPÆ | IMPERATOR | Regis FRANC. | Regis ANGL.

naſteria pluribus dotata prædiis ad Dei honorem fundavit, Religioſis in eiſdem Collegiis inſtitutis. Rogerus autem Sareſberienſis de fidelitate Imperatrici ſervandâ vivente ejuſdem patre, non ſolùm primus juravit, ſed cæteris omnibus Prælatis & Proceribus diſtinctè ad nutum regium impoſuit & propoſuit juramentum. Ipſe tamen poſtea ut Stephanum eodem juramento aſtrictum ſibi alliceret, perjurium non eſt veritus incurrere, ſed aliis pejerandi inſigne præſtruxit exemplum. In quem ipſe Stephanus ultor ordinatus, divinitùs, tamquam exigui hominem momenti primò carcerali cuſtodiæ, poſtmodum etiam cibi inopiâ, nepotique ejus Alexandro, qui tunc regius Cancellarius erat, intentato ſupplicio ſic coartavit, ut Regi duo dicta præclara caſtra, in quibus erant theſauri ejus repoſiti, reſignaverit. Denique grandævus Epiſcopus vi doloris, ut fertur, abſorptus, vitam longo tempore ſplendidiſſimâ fine infelici concluſit. Alexander verò Lincolnienſis munitiones ſuas modo non diſſimili reſignans, ægrè relaxatus eſt, ut diſcat divina judicia venerari, & ſaniora de cætero meditetur. Obiit Johannes de Temporibus, completis, ut fertur, ætatis ſuæ annis trecentis ſexaginta & uno, qui & Caroli Magni dicitur ſcutifer extitiſſe.

MCXL. | INNOC. II. X. | CONRAD. II. III. | LUDOV. VII. III. | STEPHAN. I. V.

Turbat Regnum Angliæ Mathildis Imperat. filia Regis Henrici I.

MATHILDIS Imperatrix, filia Regis Henrici primi, cum germano ſuo Roberto Glouceſtriæ Comite circà feſtum S. Michaëlis venit in Angliam, contemplatione juramenti olim ſibi præſtiti corda multorum commovens contrà Regem. Regnum in ſe dividitur, & juxtà verbum Veritatis per hoſtiles incurſus paſſim rapinas exercentes, & incendia deſolatur. Interim Galfridus Andegavenſis Comes Normanniam pervagatur cum exercitu, totamque in brevi uxoris & filii nomine redegit in ſuam poteſtatem, nemine qui ejus valeret ſuſtinere impetum, reſiſtente.

Hugo & Ricardus de S. Victore.

Deceſſit hoc anno Hugo de ſancto Victore, qui de Opere ſex dierum, & de Sacramentis, de Arcâ etiam, aliaque utilia multa ſcripſit. Floruit autem eo tempore Ricardus de S. Victore, qui de Trinitate & Unitate libellum brevem ſcripſit, principiumque & finem Ezechielis expoſitione hiſtoricâ illuſtravit.

MCXLI. | INNOC. II. XI. | CONRAD. II. IV. | LUDOV. VII. IV. | STEPHAN. I. VI.

STEPHANUS Rex caſtrum Lincolniæ, quod Comes Ceſtriæ Ranulphus dolo, ut fertur, intraverat, & ſuis defendendum commiſerat, inſtauratum obſedit, protractâque obſidione à Natali uſque ad Hypapantem Domini, Comes Ranulphus [cum] ſocero ſuo Roberto Glovernienſi Comite aliiſque partem Imperatricis foventibus regni, [ut] amoveret obſidionem, bellum comminùs intentavit. Quo non cedente, ſed exercitum potiùs congregatis undique copiis augente, graviſſimum conſertum eſt prælium, in quo devicto exercitu Regio, licet numero præſtantior & apparatu videretur, ipſe Rex captus eſt. Cæteris profligatis, Comites cum ſuis civitatem ovantes ingreſſi, omnia more hoſtili diripiunt, Regemque captivum Imperatrici reddentes, mulieris animum inſigni victoriâ incitabant ad ampliora ſperandum. Cives Londonenſes Regii caſus infelicitate fracti, Imperatricem, quæ Regem apud

Capitur Rex Angl. & Imperatrici traditur.

Carceri mancipatur.

PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL. | AN. DOM.

Briſtollum cuſtodiæ mancipaverat, favorabiliter ſuſceperunt undecimo Kal. Maii, quæ & ab omni penè gente Anglorum, Cantianis exceptis, eſt Domina proclamata: ſed irritata fortunâ faſtu fœmineo pendulos Optimatum animos, & corda civium tenero adhuc affectu hærentia pervertit, ut de amicis ſubitò converterentur in hoſtes. Igitur in die Nativitatis Præcurſoris Domini obſeſſa turri fugatur Imperatrix de Londonio, turrim tamen Galfridus de Magnavillâ potenter defendit, & egreſſu facto Robertum civitatis Epiſcopum partis adverſæ fautorem cepit apud manſum ſuum de Fulletum.

Eàdem tempeſtate Imperatrix cum avunculo ſuo David Rege Scotorum, & germano ſuo Roberto Comite Gloverniæ turrem Wintonienſis Epiſcopi obſidens, experta eſt gloriæ prioris jacturam. Idem namque Epiſcopus [b] Regis Stephani germanus, vir multæ in regno potentiæ, callidus admodum pecunioſuſque, nec non in Angliâ Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad ſolvendam obſidionem ex Cantiâ, quam ſolam caſus non flexerat regius, Guillelmum Iprenſem cum Reginâ, & ex aliis provinciis quampluriſmos acquiſivit. Cumque jam immenſas contraxiſſet copias, per dies aliquot uterque exercitus excubabat in caſtris, & præter eos qui de caſtris egreſſi pro virium exercebantur oſtentatione, ab actu vacare bellico videbatur. Verùm advenientes magnæ ex Londonienſibus copiæ, in tantum augebatur adverſantium Imperatrici exercitus, ut ipſa jam impar ad pugnam, relictâ Wintonienſi civitate direptionique expoſitâ, ſuæ per fugam ſaluti conſulere cogeretur. Captus eſt in illâ fugâ Robertus Gloverniæ Comes cum aliis pluribus Militibus & ſcutiferis diverſi generis & honoris. Porrò Rex David ne in manus incideret hoſtium, quibuſdam eum cautè deducentibus, multo metu & periculo ad propria remeavit. Sanè inſignium captivorum, Regis videlicet & Comitis facta eſt commutatio, & perſeverantibus inimicitiis uterque pro altero ſibi redditus eſt & ſuis.

b

Liberatur Rex.

Rogerus de Siciliâ filius Roberti Guiſcardi Normanni, qui Apuliæ & Calabriæ Principatum tenuit, à Papa Innocentio, propter inveſtituras Eccleſiarum quas ſibi uſurpavit, anathematis ſententiâ innodatur. Qui poſt ipſum Papam in bello cepit, & cum eo facta pace, obtinuit ut in Regem coronaretur Siciliæ. Sicque primus de genere Normannorum nomen Regis uſurpans, poſtea penè totam Africam acquiſivit.

G. Rogerus capto Innocentio Papa Rex conſecratur.

INNOC. II. XII. | CONRAD. II. V. | LUDOV. VII. V. | STEPHAN. I. VII. | MCXLII.

REX STEPHANUS apud Wiltonam munitionem conſtruens, repentinâ hoſtium irruptione fugatus eſt plurimis ſuorum amiſſis, captus eſt ibidem Regis Dapifer Willelmus cognomento Marcellus, qui pro redemptione corporis ſui Schireburnenſe Caſtellum nobile reſignavit. Eodem anno fortunâ retrogradâ Rex Imperatricem in Oxoniâ per menſes aliquot obſidione concluſit. Quæ diutinæ obſidionis anguſtiæ impatiens, ea temporis qualitate occaſionem fugæ nacta, noctis & nivis beneficio in veſte albâ Thameſem fluvium craſſâ glacie tranſiit ſuperſtratum. Sicque periculum evadens, in loca ſe tranſtulit tutiora. Rex oppido capto, ſucceſſuque factus hilarior, priorum viſus eſt eventuum aliqualiter dedecus deterſiſſe.

Obſeſſa Imperatrix à Rege evaſit.

Conſtantinopolitanus Imperator Emmanuel ob-

b *Epiſcopus*] Hic eſt Henricus, quem ſuprà vidimus cœleſti militiæ nomen in Cluniacenſi cœnobio dediſſe. *Tom. III.*

T

ſeſſâ aliquandiù Antiochiâ, pace factâ cum Principe, civitatem intravit. Multis deinde captis præſidiis dum venationi inſiſteret, arcumque vehementer tenderet, à ſemetipſo ſagittâ vulneratus toxicatâ in manu ſiniſtrâ, defungitur relicto filio Emmanoel ſucceſſore.

Petrus Bituric. Archiep. ſine aſſenſu Regis ordinatus excluditur.

Diſſenſio inter Papam Regemque Francorum exorta eſt, quia quemdam Petrum nomine ſine aſſenſu regio Bituricenſem Archiepiſcopum ordinavit, quem ſedem ſuam adeuntem Rex excluſit. Receptus tamen eſt à Comite Campaniæ Theobaldo: propter quod Rex Comiti offenſus, ipſum plurimùm moleſtabat.

MCXLIII.

INNOC. II.	CONRAD. II.	LUDOV. VII.	STEPHAN. I.
XIII.	VI.	VI.	VIII.

Concilium Londonienſe coactum.

Decreta Concilii.

HENRICUS Wintonienſis Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis Legatus, pro quiete & prærogativa Ordinis clericalis Concilium Londonienſe celebravit, cui benignè interfuit Rex Stephanus, & favoris Regii ſuffragium non negavit. Statutum eſt in hoc Concilio, ut quicumque in Clericum vel Monachum manus injecerit violentas, ſolemniter denunciaretur excommunicatus, & ad Romanum abſolvendus Pontificem mitteretur, Cantuarienſis Archiepiſcopus Theobaldus ſuper Wintonienſem Epiſcopum ordinariam gerens poteſtatem, & Wintonienſis Epiſcopus ſuper Cantuarienſem Legationis indultæ poteſtatem exercens, dum mutuo invicem gladio colliduntur, Romanum adeunt Pontificem, & quæſtionem tanto gratiorem, quanto ponderoſiorem Romanorum auribus intulerunt.

Galfridus de Magnavilla cuſtodiæ traditus à Rege.

Rex Stephanus non immemor illati ſibi olim dedecoris à Galfrido de Magnâ villâ, arcis Londonienſis occupatore, nec quid deceret regiam honeſtatem, ſed quid ultioni competeret conſiderans, ipſum in curiâ ſuâ apud ſanctum Albanum nihil talium meditantem comprehendi juſſit, & artiori cuſtodiâ detineri. Siquidem Rex Stephanus ante annos aliquos Conſtantiam Ludovici Regis Francorum ſororem Euſtachio filio ſuo deſponderat, intendens affinitate tanti Principis contrà Andegavenſem Comitem virum Imperatricis, liberoſque eorumdem ſucceſſurum ſibi filium roborare. Eratque nurus hæc Londoniis cum ſocru ſuâ Reginâ, quæ dum ad locum alium migrare voluiſſet, à Galfrido [c] paſſa reſiſtentiam, coacta eſt in manu ejuſdem nurum relinquere; poſtea tamen Regi prædictam repoſcenti reſtituit licèt ægrè. Cum hæc oblivioni tradita viderentur, inter alios Proceres qui edicto publico apud ſanctum Albanum convenerant, apparuit hic Galfridus, quem Rex illicò indignationis loris adſtrictum, non ante dimiſit liberum, quàm Londonienſem turrem, reliquaſque quas tenuit munitiones ſatellitibus Regiis reſignaret. Liber autem factus, ingentia metiens animo, collectâ improborum manu in Monaſterium Rameſienſe invaſit, & expulſis Monachis de Eccleſiâ caſtrum faciens, percrebris irruptionibus vicinam infeſtavit provinciam, ac ex ſucceſſu demùm conceptâ fiduciâ progrediens longiùs, Regem ipſum exterruit, & acerrimis inſultando excurſionibus fatigavit.

Rex Francorum contrà Comitem Campaniæ Theobaldum ducens exercitum, Vitriacum cepit, cujus ſuccenſâ Eccleſiâ plurimi in eâ conſumpti ſunt igne. Rex autem caſtrum illud nepoti Comitis, quem patruus aliàs patrimonio privaverat, contulit.

Innocentius Papa moritur.

Innocentio Papâ hoc anno defuncto, ſepultoque in Eccleſiâ Lateranenſi in conchâ porphyricâ opere miro ſculptâ, Cæleſtinus ſecundus ſucceſſit, qui Regem Ludovicum ad pacem concordiamque reduxit. Fulco Rex Hieruſalem venando lapſus lapſus interiit: cui filius ejus Baldewinus ſucceſſit.

MCXLIV.

CÆLESTIN. II.	CONRAD. II.	LUDOV. VII.	STEPHAN. I.
I.	VII	VII.	IX.

Cæleſtinus II. Papa paucis menſibus ſedit: cui ſucceſſit Lucius II.

CÆLESTINUS Papa cum ſediſſet menſibus quinque, diebus XIII. obiit, & in Lateranenſi Eccleſiâ ſepultus eſt. Cui Lucius ſecundus ſucceſſit. Hic natione Bononienſis, cum eſſet Presbyter Cardinalis tituli ſanctæ Crucis, totam illam Eccleſiam renovavit à fundo.

Stephanus Rex caſtrum Lincolniæ quod Comes Ceſtriæ tenuit, ſecundò obſedit, ubi dum munitionem exſtrueret, operariis ſubitâ hoſtium irruptione præfocatis, Rex confuſus ipſe abſceſſit. Apud Nurwicum immenſum perpetratum eſt facinus à Judæis, qui in opprobrium Chriſtianæ fidei & Salvatoris noſtri blaſphemiam, puerum cujuſdam Catholici immani crudelitate crucis affixerunt patibulo.

Galfridus de Magnavillâ, & Robertus Marmyun miſerè interierunt.

Galfridus de Magnavillâ in obſidione caſtri hoſtilis à quodam pedite ſagittâ percuſſus in capite, poſt dies aliquot exſpiravit. Similis factionis homo Robertus Marmyun invaſor Monaſterii Conventrenſis Monachis excluſis, cum contrà Ceſtrenſem Comitem cum ingentibus copiis adventantem exercitum paraſſet, in proſpectuque omnium ſpumante veheretur in equo contrà hoſtes, in foveam incidit, & dum fracto femore emergere non valeret, à quodam partis adverſæ ſatellite capite plexus, prælio finem dedit.

Arnaldus de Brixiâ hæreticus, ſuſpenditur & crematur.

Rex Francorum Comitem Campaniæ ad pacem, mediante Bernardo Clarevallenſi Abbate recepit. Quidam Italicus Arnaldus de Brixia, arctiſſimam vitam ducens, multos peſtiferâ doctrinâ ſeduxit, qui dum Romæ Clericorum divitias & ſuperfluitates redargueret, à quibuſdam captus ſuſpenditur & crematur. De quo beatus Bernardus in quâdam Epiſtolâ iſta ſcripſit: Erat homo in epulis neque « manducans neque bibens, ſed cum ſolo diabolo « eſuriens & ſitiens ſanguinem animarum. Cujus « converſatio mel, & doctrina venenum, cui caput « columbæ, cauda ſcorpionis erat, quem Brixia « evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Ger- « mania abominata eſt.

Epiſt. 195.

Epiſt. 196.

MCXLV.

LUCIUS II.	CONRAD. II.	LUDOV. VII.	STEPHAN. I.
I.	VIII.	VIII.	X.

Obit Lucius Papa.

LUCIUS Papa Senatores Romanorum contrà Eccleſiam erectos, in Capitolio incluſos obſedit, ſed non multo poſt obiit, cum ſediſſet menſibus undecim, diebus ſeptem. Sepultuſque eſt in Eccleſiâ Lateranenſi.

Rex Stephanus, cum Comes Glovernienſis cæterique partis adverſæ munitionem apud Farendone quantum ſibi utilem, tantum Regiæ parti conſtruxiſſent nocivam, cum militiâ ſuâ & Londonienſibus advolans, per dieſque aliquot eam fortiter oppugnans, tandem obtinuit eam non ſine tædio & labore.

c à *Galfrido*] Alteram cauſam cur Galfrido infenſus eſſet, Stephanus, auctor ipſe retulit anno 1141 nimirum unus fuerat è proceribus qui ſe Imperatrici adjunxerant, & ejus partes adeo pervicaciter tutatus fuerat, ut eâ etiam fugatâ turrim Londonienſem aliquamdiù retinuerit invito Rege

An. Dom.	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

Edeſſa civitas à Paganis capta, Epiſcopus interficitur.

Menſe Maio in Occidentali parte cœli apparuit ſtella comata. Ediſſa civitas Meſopotamiæ, ubi quieverunt corpora Apoſtolorum Thumæ & Thadæi, quæ à primo tempore ſuſceptæ Chriſtianitatis [d], à Paganis capitur, & Epiſcopo civitatis decollato, plurimiſque occiſis, reliqui captivantur.

Eugenius III. fit Summus Pontifex.

Lucio Papæ ſucceſſit Eugenius natione Piſanus, qui cum eſſet primus Abbas Monaſterii ſancti Anaſtaſii Martyris, quod Innocentius ſecundus fundavit apud aquas Salvias, in Eccleſiâ ſancti Cæſarii eſt electus. Sed propter Senatores qui contrà voluntatem prædeceſſoris ſui à populo electi fuerant, ab urbe diſcedens, in civitate quâdam vicinâ convocatis illuc Cardinalibus & Prælatis, munus conſecrationis accepit, invitatuſque à Rege Francorum Ludovico, non multo poſt profectus eſt in Franciam.

MCXLVI.	Eugenii III. I.	Conrad. II. IX.	Ludov. VII. IX.	Stephan. I. XI.

Rex Stephanus Ranulphum Comitem Ceſtriæ nuper ſibi confœderatum & devotum effectum, qui etiam profuſis ipſum apud Wallingfordiam expenſis juverat, venientem confidenter & pacificè ad Curiam ſuam Northamtonam comprehendi juſſit hoſtiliter, fidei propriæ immemor & honoris. Comes captivus caſtrum Lincolnienſe, & alia quæ uſurpaſſe videbatur, ſub obtentu liberationis ſuæ reſignavit Regiæ voluntati. Relaxatus autem, poſtmodum à Rege recedens, eidem factus eſt perpetuus inimicus. Cumque jam Regiæ potentiæ omnis vigor deperiiſſet, cœperunt Potentes regni prout quiſque poterat munitiones conſtruere, ut ſuos tutarentur fines, vel ut pervaderent alienos.

Viri ſanctitate illuſtres in Anglia.

Claruerunt his temporibus in Angliâ viri ſanctitate illuſtres Thruſtinus Eboracenſis Archiepiſcopus, & Gilbertus [e] Ordinis qui dicitur de Sympligham Inſtitutor, quorum primus literarum ſcientia præditus, poſt laudabilem officii paſtoralis adminiſtrationem annis plurimis exercitam, præclaraque pietatis opera, cum jam ferè expletum militiæ ſuæ tempus ſentiret, reſignato honore, & excuſans ſe ab onere, apud Pontem fractum inter Cluniacenſis ordinis Monachos ultimos vitæ dies exegit. Alter verò Gilbertus eximiæ, vir religionis, in feminarum cuſtodia gratiæ ſingularis, ab adoleſcentiâ, ut fertur propriâ non contentus ſalute, lucrandarum in Deo animarum zelo ignitus, infirmiorem ſexum cœpit propenſiùs æmulari, omne æmulationis piæ auſu ſumpto ex ſupernæ gratiæ fiduciâ, & conſcientiâ propriæ caſtitatis. Cumque cœptis ejus favor videretur arridere divinus, veritus ne forte in vacuum curreret aut cucurriſſet, ſi erumpentem zelum moderatrix ſcientia non condiret, Clarevallenſem Abbatem beatum Bernardum adeundum cenſuit, cujus ſalubri informatus conſilio, & in propoſito roboratus, tanto ferventiùs quanto confidentiùs piis cœptis inſiſtere non ceſſavit. Proſperatus autem eſt in his quæ gerebat, magnuſque vehementer effectus eſt, tam in multitudine copioſa ad Omnipotentis Dei ſervitium congregatâ, quàm in rerum temporalium ad neceſſaria vitæ ſubſidia corporalis. Denique ſervorum Dei duo, & ancillarum Dei octo non ignobilia conſtruxit Monaſteria, quæ & numeroſis implevit collegiis, & juxta datam ſibi a Deo ſapientiam ornavit regularibus inſtitutis.

Thurſtino cedente Pontificatum Eborac. ſuſcepit Willelmus.

Willelmus Eboracenſis Eccleſiæ Theſaurarius, cedente Thurſtino Pontificatum ſuſcepit, vir planè & ſecundùm carnem nobilis, & morum ingenuâ amabilis lenitate. Qui cum pro petendo pallio reſponſales idoneos Romam miſiſſet, emergentibus adverſariis & contrà eum multa proponentibus negatum eſt, juſſuſque eſt in propriâ perſonâ ad ſedem ipſam accedere, & pro ſemetipſo tamquam ætatem habens his reſpondere objectis. Cauſis tamen ingraveſcentibus, Papaque Eugenio contrà eum implacabiliter irritato, deponitur, reverſuſque in Angliam ſeceſſit Wintoniam; ubi à ſuo conſecratore Henrico ſuſceptus eſt honorificè, & ſplendidè exhibitus per decennium ferè, vel caſus vel exceſſus ſuos deplorans, temporumque mutationem patienter exſpectans.

Ipſo amoto cathedram aſcendit Henricus, quem rex admittere renuit.

Eo amoto, cathedram Eboracenſis Eccleſiæ Abbas Fontanenſis Henricus aſcendit annitente Papa Eugenio, cujus apud Clarevallem ſub patre Bernardo fuerat conſodalis. Quem in Angliam reverſum Rex Stephanus renuit admittere, niſi eidem de fidelitate ſervandâ juratoriâ præſtitâ cautione.

Quam ob cauſam.

Henricus graves patitur perſequutiones.

Excluſum à favore Regio cives Eboracenſes refutant, ſtudia in depoſitum præſulem propenſiora habentes. Interdictâ propter hanc pervicaciam civitate, & ſuſpenſis Eccleſiæ organis, Euſtachius filius Regis adveniens divina præcepit celebrari officia, & prætentis terroribus non cedentes ab urbe extruſit; propinqui etiam Præſulis depoſiti, tam proprio furore quàm Regio favore feroces, cunctis qui depoſitioni ejus putabantur conſenſiſſe, moleſti erant in tantum, ut ſeniorem Archidiaconum, qui forte in manus eorum inciderat, abſcidere minimè vererentur. Verùm poſt annos aliquot placato Rege, cives Eboracenſes ſuum Antiſtitem cum gaudio ſuſceperunt.

Cruce ſignatur Rex Franc. &c. Eccleſiæ Tornacenſi proprius Epiſcopus datur.

Rex Francorum, multique Principes alii in terram ſanctam à Papa Eugenio apud Verzeliacum crucis charactere ſunt ſignati. Eccleſia Tornacenſis quæ per annos circiter ſexcentos, à tempore videlicet ſancti Medardi, ſub Epiſcopo Noviomenſi ſine proprio ſteterat Sacerdote, cœpit hoc anno proprium habere Epiſcopum.

S. Hildegardis claret.

His temporibus ſancta Hildegardis, cujus mirabiles narrantur viſiones & prophetiæ, in partibus Teutoniæ habebatur inſignis.

MCXLVII.	Eugenii III. II.	Conrad. II. X.	Ludov. VII. X.	Stephan. I. XII.

Imperator Crucis ſignû à S. Bernardo accepit.

Exercitus Chriſtianorû in Terram ſanctam proficiſcitur.

Conradus Romanorum Rex apud Francheſordiam cum multis principibus, Ab Abbate Bernardo Claravallenſi crucis ſignum accepit in Purificatione Virginis glorioſæ. Navalis Dei exercitus ex Angliâ, Flandriâ, aliiſque partibus maritimis collectus pridie Idus Aprilis de portu quodam Anglicano cum ducentis ferè navibus profectus, quarto Kal. Julii Ulixi-bonam applicuit Hiſpaniæ civitatem, quam protelatâ in decem menſes obſidione ceperunt, & de Saracenis multitudinem plurimam occiderunt, traditâque in manu Chriſtianorum urbe, Clericos in eâ poſuerunt, & eiſdem Epiſcopum præfecerunt. Conradus Romanorum, Ludovicuſque Francorum poſt dies aliquot Pannoniam ingreſſi, gentiſque illius Rege placato, ne victualia deeſſent exercitui, Danubium tranſierunt: Inde per Thracias ſuppetente cômeatûs copiâ, proſperè uſque Conſtatinopolim pervenerunt. Fixis autem extrà urbem tentoriis, pee

d *Chriſtianitatis*] Non nulla hoc loco deeſſe, monuit Acherius. Quæ ſi quis ex ingenio ſuppleri velit, apparet eam fuiſſe ſcriptoris mentem, in eâ urbe religionem ſummo ſtudio cultam fuiſſe.

e *Gilbertus*] Is forte eſt, ait Acherius, Gilbertus Serpringham, cujus Pitſeus meminit lib. de Angl. ſcript. ad an. 1189.

dies aliquot exercitum recreârunt. Pactis tandem cum ejuſdem urbis Imperatore initis, auguſtum illud fretum quod brachium ſancti Georgii dicitur, tranſmeantes, minorem ingreſſi ſunt Aſiam, cujus pars quædam Conſtantinopolitanæ ditionis eſt; Soldanus verò Iconii reliquam partem tenet. Ibi perfidiâ Imperatoris Græci duorum maximorum exercituum parte longè majori caſibus variis cladibuſque profligatâ, cum parte reſiduâ duo illi magni Principes Hieroſolymam acceſſerunt, nullâque re memorabili ibi geſtâ inglorii redierunt.

Regnum Angliæ variis ſeditionibus concutitur.

Interea Anglia inteſtinis malis exanguis & ſaucia tabeſcebat. Et primò quidem videbatur regnum in duo diviſum, quibuſdam Regi, & quibuſdam Imperatrici faventibus, inter parteſque diù multumque certatum eſt, alternante fortunâ. Proceſſu verò temporis provinciales diſcordantium motus diſtribuêre, Caſtella quippe ſtudio partium per ſingulas provincias ſurrexerant crebra: erantque in Angliâ tot quodammodo Reges vel potius tyranni, quot caſtellorum domini, habentes ſinguli percuſſuram proprii numiſmatis, & poteſtatem dicendi ſubditis regio more jura.

MCXLVIII. | EUGENII III. III. | CONRAD. II. XI. | LUDOV. VII. XI. | STEPHAN. I. XIII.

Concilium Remenſe.

EUGENIUS Papa Remis Concilium celebravit, in quo Gilbertus Porretanus per Abbatem Bernardum de doctrinâ convictus minùs ſanâ, ſuum revocavit errorem. Henricus filius Comitis Andegavenſis ſuadente matre Imperatrice, ad Regem Scotorum David avunculum ſuum miſſus, militaribus [f] in urbe Carleoli armis accingitur ab eodem.

MCXLIX. | EUGENII III. IV. | CONRAD. II. XII. | LUDOV. VII. XII. | STEPHAN. I. XIV.

EUGENIUS Papa de partibus Galliarum reverſus eſt in Italiam. Rogerus Siciliæ Rex Africam ingreſſus, civitatem quamdam cepit Africam appellatam. Conradus Romanorum & Emmanuel Græcorum Imperatores confœderati, cum contrà Rogerum Siciliæ Regem exercitum duxiſſent; multitudine, fame & intemperie afflicti, nihil proficere potuerunt.

Sanctus Malachias Epiſcopus Hiberniæ apud Claramvallem defungitur, cujus vitam virtutibus inclytam beatus ſcripſit Bernardus.

MCL. | EUGENII III. V. | CONRAD. II. XIII. | LUDOV. VII. XIII. | STEPHAN. I. XV.

Rex Franciæ ob Imperatore Græc. captus, ſed ereptus in Galliam redit.

LUDOVICUS Francorum Rex ab Oriente repatrians, à Græcorum navibus capitur, Græcorumque Imperatori præſentatur captivus; ſed induſtriâ Rogeri Regis Siciliæ ereptus, & ad præſentiam Papæ Eugenii conductus, ſecurus ad propria remeavit. Raymundus Princeps Antiochiæ bello decertans cum Turcis, perimitur. Milites Templi Gazam Palæſtinæ urbem reædificantes, Aſcalonitas graviter moleſtabant.

MCLI. | EUGENII III. VI. | CONRAD. II. XIV. | LUDOV. VII. XIV. | STEPHAN. I. XVI.

GALFRIDUS Comes Andegavenſis capto caſtro Monaſteriolo ſuper Giſardum Bellon deceſſit, & Cenomanis in Eccleſiâ ſancti Juliani ſepultus quieſcit. Succeſſit ei in utroque Comitatu Cenomanenſi & Andegavenſi, ac in Ducatu Normanniæ Henricus filius ejus ex Imperatrice Mathilde, juvenis præclaram prudentiæ & fortitudinis præferens indolem, militariſque gloriæ non tepidus æmulator.

MCLII. | EUGENII III. VII. | CONRAD. II. XV. | LUDOV. VII. XV. | STEPHAN. I. XVII.

Alianordem à Rege repudiatam uxorem ducit Henric. Dux Norman.

Comite Viromandiæ mortuo, ad Philippum Flandriæ Comitatus devolvitur.

Fredericus I. Imperator ſuccedit Conrado.

INTER Regem Francorum & uxorem Alianordam probatâ conſanguinitate celebratur divortium; & eodem anno Henricus Dux Normanniæ Andegavenſiſque Comes eamdem duxit Alianordem, integrum Aquitaniæ Ducatum accipiens cum eâdem. Eugenius Papa pace factâ cum Romanis urbem ingreditur, moram in eâ faciens uno anno. Comes Viromandenſis moritur, cujus ad Comitem Flandriæ Philippum devolvitur Comitatus. Deceſſit hoc anno Conradus Romanorum Rex, Imperialem benedictionem minimè aſſequutus. Succeſſit eidem Fredericus primus nepos ejus, Saxoniæ Dux exiſtens. Henricus Comes Northumbrorum, Regis Scotorum filius obiit relictis filiis, quorum primogenitum Malcolmum avus ſibi ſucceſſurum conſtituit: ſecundò verò genitum Willelmum, fecit Comitem Northumbrorum.

MCLIII. | EUGENII III. VII. | FREDERICI I. I. | LUDOV. VII. XVI. | STEPHAN. I. XVIII.

Henricus Normanniæ Dux, Regnum Angliæ occupare nititur.

HENRICUS Normanniæ Dux Imperatricis filius, ad regnum Angliæ, quod ſibi materno jure debebatur, anhelans, occupatorem ejus Regem Stephanum in manu potenti ſtatuit expugnare. Immunitam tamen nolens relinquere Normanniam, eo quod Regem Francorum habebat ſuſpectum (ſororem namque ejuſdem Euſtachius Stephani Regis filius uxorem duxerat) cum exercitu tantùm centum quadraginta militum & tribus millibus peditum, ſe in Angliam tranſtulit. Confluentibus tamen ad eum militibus Angliæ, qui juſtitiæ ejus zelum gerebant, de die in diem ejus exercitus augebatur. Obſedit autem primò munitionem Malmeſburiæ, ubi Regis Stephani erat præſidium. Cui Rex ſuo exercitu ſuperveniens, nec Ducem ad apertum prælii congreſſum evocare, nec obſidionem potuit amovere: quinimò contrà caſtra hoſtilia excubias prolixiores facere, creſcente poteſtate adversâ, tutum minimè reputans, dum diſcederet, obſeſſa munitio in obſidentis tranſiit poteſtatem. Jamque incrementis virium & felicitate ſucceſſuum Ducis gloria, adverſarii nomen regium adumbravit. Dux inde cum exercitu instructo Stanfordiam adiit, quâ celeriter expugnatâ, munitionam ejus cepit Regio ejecto præſidio. Audiens autem villam Gipewici, quæ ad Ducis ſe partes tranſtulerat, obſideri à Rege, illuc properat; ſed nunciatâ ei loci deditione divertit uſque Notingham, quâ mox expugnata vacuatâque opibus, munitioni ejus naturâ loci inexpugnabili, obſidendæ vel capiendæ inanem impendere operam recuſavit. Dum hæc agerentur obiit filius Regis Euſtachius, magnam reformandæ inter Principes pacis ſuâ morte occaſionem relinquens. Pater enim ad bellicos operatus ſegnior movebatur, & ſuadentium pacem ſermones patientiùs audiebat. Tandemque mediantibus amicis pax inter Principes, & cautè reformata, & in ſolidum eſt firmata. Decretum namque eſt aſſenſu Principum, ut Stephanus deinceps tamquam Princeps legitimus integrè regnaret cum gloriâ & honore, cui tamquam heres legitimus ſuccederet Dux Henricus. Hanc pacis formam uterque, videlicet Rex & Dux tamquam utilem admittentes, multis

Euſtachius Regis Angliæ filius defungitur.

Initur pax inter Anglic. Principes.

f *militaribus*] His verbis dicere voluit, Henricum equeſtri dignitate ab avunculo ſuo Davide fuiſſe cohoneſtatum.

An. Dom.	PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL.

præ gaudio lacrymantibus in mutuos ſe dederunt amplexus. Dux acceptâ licentiâ, feliciter in Normanniam transfretavit. Ante cujus reditum Rex Francorum Ludovicus caſtrum Vernonem in Normanniâ occupavit.

Anaſtaſius IV. Papa in locum Eugenii ſufficitur. Obit S. Bernardus.

Defuncto hoc anno Papa Eugenio ſucceſſit Anaſtaſius IV. natione Romanus. Abbas etiam Claravallenſis Bernardus, religione & ſanctitate inſignis, fundatis ordinis ſui centum ſexaginta Monaſteriis, beato fine quievit, plurima ſapientiæ ſuæ ad utilitatem aliorum monumenta relinquens.

Floret Petrus Lombardus.

Baldewinus Rex Jeroſolymorum Aſcalonem cepit Metropolin Palæſtinæ. Floruit Magiſter Petrus Lombardus his temporibus, Epiſcopus Pariſienſis, qui librum Sententiarum conſcripſit, & ſuper Pſalterium & Epiſtolas Pauli edidit novas gloſſas.

MCLIV.

ANASTAS. IV.	FREDERICI I.	LUDOV. VII.	STEPHAN. I.
I.	II.	XVII.	XIX.

STEPHANUS Philippum quemdam de Coleville, nolentem munitionem quamdam quam fecerat in provinciâ Eboracenſi deſtruere, expugnando coëgit finaliter obedire. Rogerus Cantuarienſis Archidiaconus in Eboracenſem Archiepiſcopum electus, ab Archipræſule Cantuarienſi munus conſecrationis accepit, ſed pro pallio obtinendo ad Romanam Curiam in propriâ perſonâ iter arripuit. Obiit Rogerus Rex Siciliæ, filium ſuum Willelmum ſucceſſorem relinquens. Defunctus eſt etiam Papa Anaſtaſius quartus, Rex etiam Stephanus in Cantiâ infirmitate decumbens, octo Kal. Novembris deceſſit. Sepultus eſt in Eccleſiâ Monachorum de Faversham. Quorum Monaſterium uxor ejuſdem Stephani Regina Mathildis fundaverat, & prædiis magnis pluri miſque dotarat.

Rogerus Ebotac. Archiep. in Eccleſiâ Cantuarienſ. conſecratur.

Moritur Anaſtaſius Papa. Et Rex Anglorum.

Expliciunt geſta STEPHANI *Regis Anglorum.*

INCIPIUNT GESTA

HENRICI SECUNDI

REGIS ANGLIÆ,

Qui primus erat eorum Regum, qui à Comitibus Andegavenſibus duxerunt originem ſecundùm lineam maſculinam.

MCLIV.

Henricus Comes Andegavenſ. Angliam petit, Regnū adepturus.

HENRICUS filius Galfridi cognomento Plantegeneth Andegavenſis Comitis, ex Imperatrice Mathilde filiâ Regis Anglorum, cum defuncto patre Andegaviæ & Cenomaniæ Comitatus, ex conceſſioneque matris, Normanniæ, & per Alianoram uxorem Aquitaniæ jam obtineret Ducatus, certificatus de morte Regis Angliæ Stephani, jubente matre Imperatrice, de aſſenſu Epiſcoporum & Optimatum Normanniæ in Angliam transfretans, anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo quarto, ſeptimo Idus Decembris à Clero excipitur & populo cum gaudio maximo & honore.

Hadrianus Papa IV. eligitur.

Decimo ſexto Kalendas Januarii electus eſt in Papam Nicolaus Epiſcopus Albanenſis, vocatus Adrianus quartus. Hic natione Anglicus de urbe ſancti Albani oriundus, cum eſſet Abbas Canonicorum Regularium ſancti Rufi in Provinciâ, ob eximiam religionem ab Eugenio Papa factus eſt ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui legatione functus in Sarmatiam pro verbi Dei prædicatione, gentem illam barbaram in lege divinâ diligenter inſtruxit: Romamque reverſus ſublimatur in Papam.

Inungitur Rex Henricus à Theobaldo Cantuar. Archiep.

Dominicâ verò ante Nativitatem Domini quæ fuit decimo quarto Kalendas Januarii apud Veſtmonaſterium à Cantuarienſi Archiepiſcopo Thebaldo Henricus Dux in Regem inungitur, & præſentibus Archiepiſcopo Hugone Rotomagenſi cum tribus Suffraganeis, Rogero Eboracenſi cum cæteris Epiſcopis Angliæ, ac Theodorico Comite Flandrenſi cum Comitibus & Proceribus Anglicani Regni, ſolemniter coronatur: ætatis autem ſuæ annum viceſimum ſecundum agebat: cujus formæ elegantiam, moremque compoſitum Petrus Bleſenſis Bathonienſis Archidiaconus, in Epiſtolâ quâdam ad Walterum Panormitanum Archiepiſcopum ſic deſcribit:

Geſta illius deſcribit Petrus Bleſenſis Epiſt. 66. poſt initium.

« De David legitur ad commendationem decoris ejus quoniam rufus erat. Vos autem dominum Regem ſubrufum hactenùs extitiſſe noveritis, niſi quia colorem hunc venerabilis ſenectus, & ſuperveniens canities aliquantulum alteravit. Statura ejus mediocris eſt, ut nec inter parvos magnus appareat, nec inter majores minimus videatur. Caput ejus ſphæricum eſt, tamquam ſapientiæ magnæ ſedes, & alti conſilii ſpeciale ſacrarium: ea verò eſt capitis quantitas, ut collo & toti corpori proportionali moderatione reſpondeat. Oculi ejus orbiculati ſunt, dum placati eſt animi, columbini & ſimplices; ſed in irâ & conturbatione cordis quaſi ſcintillantes ignem, & impetu fulminantes. Cæſaries ejus damna calvitii non veretur. Superveniente artifici capillorum tonſurâ, leonina facies quaſi in quadrangulum ſe dilatat. Eminentia naris ad totius corporis venuſtatem naturali eſt moderatione propenſa. Arcuati pedes, equeſtres tibiæ, thorax extenſior, lacerti pugiles, virum fortem, agilem & audacem denuntiant. In quodam tamen articulo pedis ejus pars unguis innaſcitur carni, atque in contumeliam totius pedis vehementer increſcit. Manus ejus quâdam groſſitie ſuâ hominis incuriam proteſtantur. Earum enim cultum prorſùs negligit, nec unquam niſi aves deferat, utitur chirothecis.

Singulis diebus in Miſſis, in conſiliis, & aliis publicis actionibus regni ſemper à mane uſque ad veſperam ſtat in pedes. Et licet tibias habeat frequenti percuſſione calcitrantium equorum enormiter vulneratas & lividas, niſi cum equitet aut comedat nunquam ſedet. Unâ die ſi opus eſt quatuor aut quinque dietas excurrit, & ſic inimicorum machinamenta præveniens, malitias eorum frequenter opportunâ ſubtractione deluſit. Ocreis ſine plicâ, pileis ſine faſtu, & veſtibus utitur expeditis. Vehemens amator nemorum, dum ceſſat à præliis, in avibus & canibus ſe exercet. Caro ſiquidem ejus ſe mole pinguedinis enormiter oneraſſet, niſi quia ventris inſolentiam jejuniis & exercitio domat; atque in aſcendendo equum, & excurrendo levitatem adoleſcentiæ ſervans, potentiſſimos ad laborem ſingulis ferè diebus itinerando fatigat. Non enim ſicut alii Reges in palatio ſuo jacet, ſed per provincias currens, explorat facta omnium; illos potiſſimè judicans quos conſtituit Judices aliorum. Nemo eſt argutior in conſiliis, in eloquio torrentior, ſecurior in periculis, in proſperis timidior, conſtantior in adverſis. Quem ſemel dilexit, vix dediligit; quem verò ſemel odio habuit, vix in gratiam familiaritatis admittit. »

Semper in manibus ſunt arcus, enſes, venabula & ſagittæ, niſi ſit in conſiliis aut in libris. Quo-

ties enim poteſt à curis & ſollicitudinibus reſpirare, ſecretâ ſe occupat lectione, aut in cuneo Clericorum aliquem nodum quæſtionis laborat evolvere. Nam cum Rex veſter benè litteras noverit, Rex noſter longè litteratior eſt. Ego enim in litterali ſcientiâ facultates utriuſque cognovi. Scitis quòd Rex Siciliæ per annum diſcipulus meus fuit: & qui à vobis verſificatione atque litteratoriæ artis primitias habuerat, per induſtriam & ſollicitudinem meam beneficium ſcientiæ plenioris obtinuit. Quàm citò autem egreſſus ſum regnum, ipſe libris abjectis ad otium ſe contulit palatinum. Verumtamen apud dominum Regem Anglorum quotidiana ejus ſchola eſt litteratiſſimorum converſatio jugis, & diſcuſſio quæſtionum. Nullus Rege noſtro eſt honeſtior in loquendo, in comedendo urbanior, nullus munificentior in eleemoſynis, ideoque quaſi onguentum effuſum eſt nomen ejus, & *Eleemoſynas illius narrat omnis Eccleſia Sanctorum.*

g Rex noſter pacificus, victorioſus in bellis, glorioſus in pace, ſuper omnia deſiderabilia hujus mundi zelatur & procurat pacem populi ſui. Ad pacem g populi pertinet quidquid cogitat, quidquid loquitur, quidquid agit: ut quieſcat populus ſuus, labores anxios & enormes inceſſanter aſſumit. Ad pacem populi ſpectat quòd Concilia vocat, quòd firmat fœdera, quòd amicitias jungit, & ſuperbos humiliat, quòd prælia minatur, quòd Principibus terrores immittit. Ad pacē populi ſpectat immenſitas illa pecuniarũ quam donat, quam recipit, quam congregat, quam diſpergit. In muris, in propugnaculis, in munitionibus, in foſſatis, in clauſuris ferarum & piſcium, & in palatiorum ædificiis nullus ſubtilior, nullusque magnificentior invenitur. Pater ejus potentiſſimus Comes & nobiliſſimus, fines ſuos ampliſſimè dilatavit; ſed iſte patris facultatibus ſuperaddens in fortitudine manûs ſuæ Ducatum Normanniæ, Ducatum Aquitaniæ, Ducatum Britanniæ, Regnum Angliæ, Regnum Scotiæ, Regnum Hiberniæ, Regnum Walliæ, paternæ magnificentiæ titulos inæſtimabiliter ampliavit.

Nullus manſuetior eſt afflictis, nullus affabilior pauperibus, nullus importabilior eſt ſuperbis. Quâdam enim divinitatis imagine ſemper ambivit opprimere faſtuoſos, oppreſſos erigere, & adverſus ſuperbiæ tumorem continuas perſequutiones & exitiales moleſtias ſuſcitare. Cum autem juxtà regni conſuetudinem in electionibus faciendis potiſſimas & potentiſſimas habeat partes, habuit ſemper manus ab omni venalitate innoxias & immunes. Has & alias tam animi quàm corporis ſui dotes quibus ipſum natura egregiè præ cæteris inſignivit, tango ſummotenùs, non deſcribo. Meam enim profiteor inſufficientiam, crederemque ſub tantâ ſudare materiâ Tullium aut Maronem.

Adeptus itaque Henricus iſte qui ſecundus dicitur, Regnum, mores & actus Henrici Regis primi avi ſui ferè in omnibus ſequebatur. Ludovicus Francorum Rex Conſtantiam Hiſpaniæ Imperatoris filiam uxorem accepit.

MCLV.	ADRIAN. IV. I.	FREDERIC. I. III.	LUDOV. VII. XVIII.	HENRICI II. I.

HENRICUS Rex Angliæ cœpit in jus proprium revocare urbes & caſtella, villaſque quæ ad Regis dominica pertinebant, caſtella noviter facta deſtruendo, & Flandrenſes expellendo de Regno, qui magnam partem ejus occupaverant, quorum nonnullos ad Marchiam tranſtulit Walliæ occidentalis: depoſuit & quoſdam imaginarios & pſeudo-Comites, quibus Rex Stephanus omnia penè ad fiſcum pertinentia diſtribuerat minùs cautè.

Quintodecimo Kalend. Martii, terræ motu horribili facto, in Burgundiâ abſorptum eſt Caſtellum quoddam juxtà Cluniacum, & locus Caſtelli repletus eſt aquâ inæſtimabilis profunditatis.

Henricus Anglorum Rex exheredavit Willelmum Peverel de Notyngham causâ veneficii quod fuerat propinatum Ranulfo Comiti Ceſtriæ. Quarto verò Idus Aprilis fecit Rex Optimates Anglicani Regni jurare fidelitatem Willelmo filio ſuo apud Wallingeforde: & ſi puer inmaturâ morte in fata decederet, Henrico fratri ſuo, qui pridie Kalendas Martii natus fuerat anno iſto. Hugo de Mortuo-mari cum caſtra ſua muniſſet contrà Regem, Rex ea obſidens, caſtrum quod Cleuburi dicitur, poſt aliquantulum temporis captum deſtruxit. Idem Hugo citò poſt pacificatus eſt cum Rege, redditis eidem caſtris de Wigemore & de Bruges. Sopita eſt etiam diſcordia, quæ ſuborta fuerat inter Regem, & Rogerum filium Milonis de Gloverniâ Comitem Herfordiæ propter turrim Gloverniæ. Quo mortuo, ſucceſſit ei Waterus frater ejus in paternâ hereditate tantùm, Rege comitatum Herfordiæ & urbem Gloverniæ in manu propriâ retinente.

Optimates Angliæ fidelitatem filiis Henrici Regis præſtant.

Fredericus Rex Alemanniæ Romam veniens, renitentibus Romanis à Papa Adriano Imperialem benedictionem obtinuit. Dum verò ad ſtationem ſuam quæ erat in prato Neronis exiviſſet, Romani armatâ manu familiam ſequentes, in portâ ſancti Angeli crudeliter invaſerunt, uſque ad Imperatoris tentorium proſequendo. Sed invaleſcente clamore Teutonici adunati Romanos atrociter repulerunt. Adeo quod proſtratis multis & captivatis, vix captivi magnis domini Papæ precibus reſtituerentur. Cum verò Imperator propoſuiſſet tranſire in Apuliam, ut regnum Apuliæ, Regemque ejus Willelmum perſumdaret, mutatâ ſubitò voluntate in propria eſt reverſus. Nec tamen Regi Willelmo bellum defuit, Roberto Comite de Baſevillâ cognato ſuo per totum regnum graviter debacchante.

Imperialem benedictionem Frederico impertit Papa.

ADRIANUS ſervus ſervorum Dei Cariſſimo in Chriſto filio illuſtri Regi Angliæ Henrico ſalutem & Apoſtolicâ benedictionem. Laudabiliter & ſatis fructuosè de glorioſo nomine in terris, & æternæ felicitatis præmio in cœlis tua magnificentia cogitat, dum ad dilatandos Eccleſiæ terminos, ad declarandam in doctis & rudibus Chriſtianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpenda ſicut Catholicus Princeps intendis; & ad id convenientiùs exſequendum conſilium Apoſtolicæ ſedis exigis & favorem. In quo facto quanto altiori conſilio & majori diſcretione procedis, tanto feliciorem progreſſum te præſente Domino confidimus habiturum. Eo quod ad bonum exitum ſemper & finem valeant pertingere, quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt.

Epiſtola Adriani Papæ Henrico Regi Anglorum.

Sanè Hiberniam & omnes Inſulas, quibus ſol juſtitiæ Chriſtus illuxit, & documenta fidei Chriſtianæ perceperunt, ad jus beati Petri Apoſtoli & ſacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quod tua nobilitas recognoſcit, non eſt dubium pertinere.

Hiberniam conquirere cupit Rex, ut in eo floreat Religio Chriſtiana.

[g *ad pacem*] Hæc uſque ad verba *terrores immittit*, non leguntur in editis Epiſtolis Petri Bleſenſis.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

» Unde tanto in eis libentiùs plantationem fidei ve-
» ræ & germen Deo gratum inſerimus, quanto no-
» bis in noſtro examine diſtrictiùs proſpicimus exi-
» gendum. Significaſti ſiquidem nobis, fili in Chri-
» ſto Cariſſime, te Hiberniæ Inſulam, ad ſubden-
» dum illum populum legibus, & vitiorum plan-
» taria inde exſtirpanda velle intrare, & de ſingu-
» lis domibus annuatim unius denarii beato Petro
» velle ſolvere penſionem, & jura Eccleſiarum illius
» terræ illibata & integra conſervare.
» Nos itaque pium & laudabile deſiderium favo-
» re congruo proſequentes, & petitioni tuæ beni-
» gnâ impendentes aſſenſum, gratum & acceptum
» habemus, ut pro dilatandis Eccleſiæ terminis,
» pro vitiorum reſtringendâ parte, & corrigendis
» moribus, & virtutibus inſerendis, & pro Chriſtia-
» næ religionis augmento Inſulam illam ingrediens,
» ea quæ ad honorem Dei & ſalutem illius ſpecta-
» verit exequaris, & illius terræ populus honori-
» ficè te ſuſpiciat, & ſicut dominum veneretur,
» jure nimirum Eccleſiarum illibato & integro per-
» manente, & ſalvâ beato Petro Apoſtolo & ſacro-
» ſanctæ Eccleſiæ Romanæ de ſingulis domibus an-
» nuatim unius denarii penſione. Si ergo quod a-
» nimo concepiſti, affectu duxeris proſequente com-
» plendum, ſtude gentem illam bonis moribus in-
» formare, & cogites tam per te quàm per illos
» quos ad hoc fide, verbo idoneos & vitâ eſſe pro-
» ſpexeris, ut decoretur ibi Eccleſia, plantetur, &
» creſcat fidei Chriſtianæ religio, & quæ ad hono-
» rem Dei & ſalutem pertinent animarum taliter or-
» dinentur, ut à Deo ſempiternæ mercedis fructum
» conſequi merearis, vel in terris glorioſum nomen
» valeas in ſæcula obtinere.

Rex igitur Henricus circà feſtum ſancti Michaëlis habito Wintoniæ parliamento, de conquirendâ Hiberniâ cum ſuis Optimatibus tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit, ad tempus aliud dilata eſt illa expeditio. Henricus Wintonienſis Epiſcopus, germanus quondam Regis Stephani, præmiſſo latenter theſauro ſuo per Abbatem Cluniacenſem, abſque Regis licentia ab Angliâ clam diſceſſit; propter quod Rex Henricus proſtravit omnia caſtra ejus.

MCLVI.	HADRIAN. IV. II.	FREDERICI I. IV.	LUDOV. VII. XIX.	HENRICI II. II.

REx Henricus in Normanniam transfretavit, ad quem cum eſſet Rothomagi, venit Terricus Comes Flandriæ cum uxore ſuâ Regis amitâ, ut eidem Galfridum Fratrem ſuum, qui & tunc illuc advenerat, reconciliarent. Sed Galfrido non ſuſcipiente quæ offerebantur à Rege, negotio infecto ab invicem diſceſſerunt.

Hoc anno factâ inundatione Tyberis non modicâ Romæ, in quâdam inſulâ ejuſdem fluminis, in Eccleſiolâ antiquâ inventum eſt in quodam ſarcophago corpus beati Bartholomæi Apoſtoli totum, excepto corio integrum, quod Beneventi dicitur remanſiſſe, quando Imperator Otto ſecundus captâ eâdem civitate corpus prædicti Apoſtoli tranſtulit Romam, ſicut duæ tabulæ æreæ demonſtrant ſcriptæ litteris græcis & latinis, quæ repertæ cum eodem corpore fuerant. Repertum eſt etiam in eâdem Eccleſiâ corpus beati Paulini Nolani Epiſcopi.

Galfridus germanus Regis Angliæ, Comite Britanniæ Hoelo expulſo, cepit conſentientibus civibus Nanneticam civitatem. Willelmus Rex Siciliæ civitatem Barum funditùs evertit præter Eccleſiam ſancti Nicolai, quia cives illius faventes Græcis, nequiter conſpiraverunt contrà ipſum: Græcos etiam terrâ & mari ſuperans, civitates & caſtella quæ perdiderat in jus proprium revocavit. Exheredavit etiam Comitem Rubertum de Baſevillâ cognatum ſuum, quia ab ipſo, Græcis favendo deſciverat. Reconciliatur etiam Papæ Adriano, qui ipſum tanquam rebellem Eccleſiæ excommunicaverat, faciendo eidem Papæ homagium, & ab ipſo ſuſcipiens terram ſuam.

Tunica Salvatoris reperta in Monaſterio Argentolii.

In Pago Pariſiacenſi Capa Salvatoris noſtri in Monaſterio Argentolii revelatione divinâ reperta eſt, inconſutilis & ſubruſi coloris, quam glorioſa mater ejus fecit ei cum adhuc puer eſſet, prout repertæ cum eâ litteræ indicabant.

Guillelmus Regis primogenitus moritur.

Obiit Willelmus Regis primogenitus, & Redingiæ eſt ſepultus. Henricus Rex cepit poſt longam obſidionem caſtra Mirabellum & Chinonem, quæ Galfridus frater ejus tenuerat. Reformatâ verò pace inter Regem & Galfridum, ita quod Rex annuatim eidem daret mille libras Anglicanæ monetæ & duo millia librarum Andegavenſium, caſtrum tertium ei redditum eſt Lobdunum. Circà medium menſis Auguſti cœperunt fieri pluviæ inſolitæ, quæ impediebant collectionem meſſium, & ſubſequenter ſeminum ſparſionem, quarum inundationibus, quia diù durabant, multæ turres & Eccleſiæ antiquâ materiæ in Normanniâ & Angliâ corruerunt.

Imperator uxorem ducit filiam Comitis Matiſcon.

Fredericus Imperator duxit filiam Willelmi Matiſconenſis, accipiens cum eâ urbem Vesentionem & multas alias civitates. Conanus Comes Richemundiæ de Angliâ in Britanniam veniens, cepit urbem Redonenſem, expulſo Eudone qui nutritius ſuus erat, quem non multo poſt tota ferè Britannia in ſuum Ducem admiſit. Obiit Adalulfus Epiſcopus primus Carleoli.

HADRIAN. IV. III.	FREDERICI I. V.	LUDOV. VII. XX.	HENRICI II. III.	MCLVII.

Civitatem Sibillam captâ à Guillelmo Rege Siciliæ inhabitant Christiani.

REx Siciliæ Willelmus navali expeditione cepit per Admiralios ſuos civitatem Sibillam, ſitam inter Africam [h] & Babylonem. Eſt autem eadem civitas caput regni Inſulæ Gerp, in quam idem Rex habitatores Chriſtianos immiſit, & Archiepiſcopum eis præfecit. Sabbato infrà Octavas Paſchæ in villa quâdam pagi Abrincatum, qui eſt in Normanniâ, contrà meridiem emerſit quaſi turbo quidam de terrâ, quæque proxima rapiens & involvens, ad ultimum quaſi quædam columna rubei & cærulei coloris ſtetit, ſub turbine verò aſcendente in ſublime etiam videbantur audiebanturque quaſi lanceæ & ſagittæ in ipſâ columnâ confligi, quamvis quis agitaret eas minimè appareret. In turbine verò qui ſtabat ſuper columnas, quaſi diverſæ ſpecies volucrum in eodem volitantium videbantur. Subſequuta eſt illico in eâdem villâ mortalitas hominum maximâ, ac deinde per totam Normanniam regioneſque proximas eſt graſſata. Henricus Rex transfretans in Angliam, à Malcolmo Rege Scotorum recepit civitatem Carlioli, villamque Novicaſtri ſuper Tynam, caſtrumque Bamburgiæ cum territorio adjacente, & ipſe idem reſtituit Huntingdoniæ Comitatum. Willelmus etiam filius Regis Stephani, Regi reddidit caſtra de Penveneſie & Northwich, villas & munitiones omnes ad dominica Regis pertinentes,

h *Africam*] Urbem ſcil. quam Robertus ceperat anno 1149. ut idem ſcriptor ſuo loco monuit. Babilonem illo tempore dictam eſſe Ægypti urbem, quam nunc *Le Caire* nominant, ignorant pauci.

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

& Rex ei eam terram reſtituit, quam pater ſuus Stephanus tenuit vivente avo ſuo Rege Henrico.

Comes Fland. it Jeroſolymam.

Terricus Comes Flandriæ cum uxore ſuâ iter Jeroſolymitanum arripiens, Philippum filium ſuum cum totâ terrâ in manu Regis Anglorum Henrici dimiſit. Circâ feſtum S. Joannis Baptiſtæ, Rex præparatâ expeditione Wallenſium inſurgentium tumultum compreſſit, firmavitque in finibus Walliæ duo caſtra, Rovelene & Baſingwerc, & inter illa conſtruxit Templi Militibus domum unam. Menſe Septembri natus eſt Regi filius, quem Ricardum vocavit. Hoc anno Thomas Londonienſis Cancellarius Regis efficitur. Saraceni Hiſpaniam ingreſſi ceperunt Almariam civitatem, fugato Rege Alfonſo quinto, qui citò poſt obiit ex fugæ ſuæ verecundiâ & dolore. Eodem anno ruptis induciis quæ erant inter Baldewinum Regem Jeruſalem & Regem Halapiæ, propter prædam quam Rex Baldewinus à Saracenis ceperat inconſultè, obſeſſa eſt civitas Abelina, quæ olim dicta fuit Cæſarea Philippi, & à Saracenis capta & deſtructa totaliter præter ejus munitionem principalem. Rex Baldewinus inſidiis circumventus vix evaſit, illataque eſt ſtrages maxima Chriſtianis.

Filius Ricardus Regi naſcitur.
Thomas fit Cancellarius.

MCLVIII.

HADR. AN. V. IV.	FREDERICI I. III. VI.	LUDOV. VII. XXI.	HENRICI II. IV.

FREDERICUS [i] Imperator Alpes poſt Paſcha tranſiens, obſedit Mediolanum, & poſt longam obſidionem redditâ urbe acceptiſque obſidibus, diſpoſuit ad oppreſſionem Willelmi Regis procedere, prout ipſe & Emmanuel Imperator Conſtantinopolitanus inter ſe condixerant. Mortuo Galfrido fratre Regis Angliæ, qui Comes Nannetenſis erat, Conanus Dux Britanniæ civitatem Nanneticam occupavit.

i Mediolanum capit Imperator.

Tractant Reges Franciæ & Angliæ de matrimonio filii & filiæ eorum ineundo.

Henricus Rex Anglorum menſe Auguſto transfretavit in Normanniam, colloquutuſque eſt cum Rege Francorum ſuper fluvium Etham de pace & matrimonio contrahendo inter filium ſuum Henricum & Margaretam filiam Regis Francorum, præſtitiſque hinc inde ſuper hoc ſacramentis, Rex Angliæ venit Argentomagum, ubi convocans exercitum, diſpoſuit invadere Conanum Ducem Britanniæ, pro invaſione Nanneticæ civitatis. Interim verò per Regem Francorum evocatus, cum paucis venit Pariſius, & inæſtimabili honore à Rege Ludowico & Conſtantia Reginâ regnique Proceribus eſt exceptus. Rediens autem, filiam Regis Francorum ſecum duxit, Robertoque de Novoborgo, viro nobili & fideli tradidit nutriendam. Menſe verò Septembri nono Kal. Octobris natus eſt Regi filius, quem vocavit Galfridum. In feſto verò S. Michaelis ſequentis, veniens Conanus ad Regem Angliæ apud Abrincas exiſtentem, reddidit ei civitatem Nanneticam, & totum pariter Comitatum. Rex Henricus receptâ urbe Nannetenſi; caſtrum Toarci obſedit & cepit. Poſt aliquantulum verò temporis perrexit obviam Ludowico Regi Francorum venienti orationis gratiâ ad Montem S. Michaelis de periculo maris: quem deducens & reducens, quamdiù erat infrà Ducatum Normanniæ impenſis propriis procuravit.

Menſe Decembri Theobaldus Comes Bleſenſis concordatus eſt cum Rege Henrico, redditis ei duobus caſtris, Ambaziâ ſcilicet & Fractavalle. Rotrocus etiam Comes Perticenſis reddidit eidem Regi duo caſtra, ſcilicet Molinac & Boun, quæ pater ejus tempore Regis Stephani occupaverat, & ad dominica Ducis Normanniæ pertinebant. Rex autem Henricus eidem Rotroco conceſſit caſtrum Beliſmum, recipiens pro eo homagium ab eodem.

Hoc anno inventa ſunt tria Magorum corpora in quadam veteri Capellâ juxtà urbem Mediolanum, & in civitate repoſita. Baldewinus Rex Jeruſalem Cæſaream Palæſtinæ, haud procul ſitam ab Antiochiâ cepit, & caſtrum quod vocatur Harenc. In partibus Saxoniæ ſanctimonialis quædam Elizabeth mirabiles viſiones de Conceptione, Nativitate & Aſſumptione B. Virginis vidit, & de gloriâ undecim millium Virginum.

Inventa tria Magorum corpora.

Elizabeth Sanctimonialis.

MCLIX.

HADRIAN IV. V.	FREDERICI I. IV. VII.	LUDOV. VII. XXII.	HENRICI II. V.

HENRICUS Rex Angliæ, & Raimundus Comes Barchinonæ apud caſtrum Blaviam amicitiæ fœdus inierunt: hoc pacto, quòd Ricardus filius Regis filiam ejuſdem Raimundi duceret tempore oportuno, & Rex Angliæ eidem Ricardo concederet Ducatum Aquitaniæ, & Pictaviæ Comitatum. Duxerat hic Raimundus filiam & heredem Regis Aragoniæ. Nam ut altiùs repetamus; Sanctius Rex Aragonum tres habuit filios, qui ſibi ſucceſſerunt viciſſim in regno, videlicet Sanctionem, Anforcium [l] & Romelium. Primis duobus decedentibus ſine liberis, Romelius qui Monachus fuerat, de Monaſterio extractus, & Rex factus, duxit uxorem Mathildem matrem Willelmi Comitis Toarii, ex quâ filiam unicam genuit, uxorem præfati Raimundi, de quâ ipſe filium genuit, qui poſtea fuit Rex Aragonum, & filiam nomine Berengariam, quam fuerat ducturus filius Regis Ricardus.

Amicitiam inierunt Rex Angliæ & Comes Barchinonæ.

l Romelius ex Monacho Rex factus.

Hoc anno Imperator Fredericus urbem Mediolanum quæ rebellaverat, iteratò obſedit. Dejecit etiam turres Papiæ & Placentiæ, & ſibi Lombardiam omnem ſubjecit. Rex Angliæ circà mediam Quadrageſimam coadunavit exercitum magnum contrà Raymundum Comitem S. Ægidii, pro civitate Toloſanâ, quàm uxori ſuæ jure hereditario vindicavit. Robertus namque Comes Meritonii frater Willelmi qui Angliam conquiſivit, unum filium habuit Willelmum; & tres filias, quarum unam duxit Comes Toloſanus, germanus Raymundi Comitis S. Ægidii, & ea eâ filiam unicam procreavit, quam poſtea duxit Willelmus Dux Aquitaniæ, & Comes Pictaviæ, accipiens cum eâ hereditatem paternam. Iſte autem Guillelmus pro pecuniâ habendâ in expeditionem terræ ſanctæ, civitatem Toloſanam quam cum uxore ſuâ acceperat, impignoravit Raymundo Comiti S. Ægidii, patruo uxoris ſuæ. Quo mortuo, tenuit eamdem civitatem Amfortius [m] filius ejus, qui S. Ægidii Comes fuit. Willelmus autem Dux Aquitaniæ, qui Toloſam impignoravit, genuit Willelmum ex filiâ & herede Comitis Toloſani, qui Willelmus paternæ & maternæ hereditatis ſucceſſor, pater erat Alianoræ Reginæ Angliæ, ad quam tamquam heredem debuit hereditas paterna devolvi. Rex igitur Henricus Toloſanam civitatem per avum uxoris ſuæ invadiatam vindicans, in exercitu magno partes Toloſanas ingreſſus, civitatem Caturcenſem, & magnam partem Comitatûs Toloſani

Toloſam quæ uxori ſuæ competebat, obſedit Rex Angliæ.

m

i *Fredericus*] Ne quem fallat quod in Titulo legitur *Fredericus I. III. VI.* monemus tertium ejus annum numerari ab eo tempore quo Imperialem benedictionem ab Hadriano Papa obtinuit ſextum à morte Conradi.

l *Anforcium*] Alfonſum dicere voluit, & Ramirum

m *Amfortius*] Hic etiam Alfonſus intelligendus eſt.

ſibi

ſibi ſubjecit. Ad hanc expeditionem venit Malcolmus Rex Scotiæ, & ab Henrico Rege Anglorum cingulo militiæ eſt accinctus. Audiens autem Rex Angliæ Regem Ludovicum civitatem Toloſam muniſſe, & eam velle pro Raymundo ſororio ſuo contrà Regem Angliæ defendere, obſidionem Toloſæ eâ vice dimiſit.

Petrus Lombard. Epiſc. Pariſ. eſt conſecratus. Defungitur Adrianus Papa.

Magiſter Petrus Lombardus qui Sententiarum librum compilavit, & Pſalterium ac Epiſtolas Pauli gloſſavit, hoc anno factus eſt Epiſcopus Pariſienſis. In vigiliâ S. Bartholomæi obiit Adrianus Papa, cum ſediſſet annis quatuor, menſibus octo & diebus novem, & vacavit ſedes diebus novem: ſepultuſque eſt in Vaticano juxtà corpus Eugenii Papæ. Hic caſtrum contrà lacum ſanctæ Chriſtinæ, & multas poſſeſſiones à Comitibus comparavit. Kal. Septemb. Rolandus Cancellarius tituli S. Marci Preſbyter Cardinalis, natione Tuſcus, patriâ Senenſis in Papam eligitur, & vocatus eſt Alexander III. Electus eſt ab aliquibus Cardinalibus Octavianus tituli S. Mariæ in Coſmedin Preſbyter Cardinalis, qui ſe vocari fecit Victorem tertium, & poteſtate parentum invaſit Papatum, ſuſcitavitque ſchiſma.

Alexander III. ſuccedit.

Victor III. Antipapa.

Plures urbes & caſtra cepit Henricus Rex Angliæ.

Terricus Comes Flandriæ rediit de Jeruſalem, cujus uxor invito marito remanſit cum Abbatiſſâ ſancti Lazari in Bethaniâ. Menſe Octobri Henricus Rex Angliæ munitâ civitate Caturcorum, & commendata Thomæ Cancellario ſuo, & diſpoſitis cuſtodibus auxiliiſque in locis opportunis, in Normanniam eſt reverſus. Progrediens inde in pagum Belvacenſem, villas multas combuſſit; caſtellumque muniſſimum Guerberay deſtruxit, exceptâ quâdam firmitate, quam ne caperent homines Regis ignis prohibuit atque fumus. Simon Comes Ebroicenſis tradidit Henrico Regi Angliæ firmitates ſuas, quas habebat in Franciâ, videlicet Rupem fortem, Eſperlionem, & munitiones alias: quod magno detrimento fuit Regi Francorum, eo quod non potuit liberè procedere de Pariſius Aurelianis vel Stampis, propter Normannos quos poſuerat Rex Angliæ in cuſtodiis Comitis Ebroicenſis, propter quod acceptæ ſunt treugæ inter Reges à menſe Decembri uſque ad feſtum Trinitatis anni ſequentis.

MCLX.

ALEXAND. III. I. | FREDERICI I. V. VIII. | LUDOV. VII. XXII. | HENRICI II. & VI.

Fœdera renovant Reges Angliæ & Franc.

Menſe Maïo reformata eſt pax inter Ludovicum Francorum & Henricum Anglorum Reges, revolutis prioribus pactis & confirmatis, pacificatiſque qui utrorumque partes juverant. Matthæus filius Comitis Flandriæ inaudito exemplo duxit Abbatiſſam de Romeſciâ, filiam Stephani quondam Regis Anglorum, & cum eâ Bolonienſem habuit Comitatum. Menſe Junii Henricus coadunavit Prælatos Normanniæ apud Novum Mercatum, tractaturos de receptione Papæ Alexandri & refutatione Victoris, & reprobato Victore, conſenſerunt omnes unanimiter Alexandro. Mortuâ Conſtantia Reginâ Franciæ, Ludovicus Rex duxit filiam Comitis Bleſenſis Theobaldi, nec multo poſt Henricus filius Regis Angliæ Margaretam Regis Franciæ filiam deſponſavit. Statimque Henricus Rex Anglorum tria caſtella communitiſſima, ſcilicet Giſortium, Neafliam & Novum caſtrum, ſita ſuper Etam fluvium in confinio Normanniæ & Franciæ, occupavit. Pepigerant enim inter ſe Reges, quòd iſto matrimonio conſummato, Henricus Rex illas munitiones haberet, quas conſtat ad Ducatum Normanniæ pertinere. Rex tamen Francorum captionem caſtellorum graviter valde tulit. Obſedit etiam caſtrum

Alexandrum Papam refutato Victore fatentur Angli.

Rex Franc. filiam Comitis Bleſenſ. ducit uxorem: & Henricus filius Regis Angl. filiam Franc. Regis deſponſat.

Calvi montis, quod Comes Bleſenſis cum aliis Regis Francorum fautoribus in nocumentum Regis Angliæ munierat, & capto caſtro, cepit in eo milites triginta quinque, & viginti quatuor ſervientes. Munitionem autem ſibi redditam tradidit Henricus Rex Hugoni de Ambaziâ adverſario Comitis Bleſenſis Theobaldi, quia in carcere ejuſdem Comitis Sulpicius ipſius Hugonis pater nequiter fuerat interemptus. Rex autem Henricus munitis turribus Ambaziæ & Fractæ-vallis, diſpoſitiſque cuſtodibus, cum Reginâ Alianorâ egit feſtum Natalis Domini Cenomannis. Walterus Ceſtrenſis, & Robertus Exonienſis, vir religioſus & timens Deum, Epiſcopi obierunt. Circà idem tempus beatæ Mariæ de Rupe amatoris miracula incœperunt.

MCLXI

ALEXAND. III. II. | FREDERICI I. VI. IX. | LUDOV. VII. XXIV. | HENRICI II. VII.

Rex Anglorum caſtra & manſiones regias ubique per Angliam & alias terras ſuas meliorari fecit, & in locis nonnullis palatia nova conſtruxit. Caſtellum etiam in villâ quæ dicitur Amandi-villa ſuper flumine Wyræ firmavit. Feriâ ſecundâ Paſchæ obiit Cantuarienſis Archiepiſcopus Theobaldus. Poſt Paſcha verò Ludovicus Francorum, & Henricus Anglorum Reges, concitante eos ad diſcordiam Theobaldo Comite Bleſenſi, coadunatis exercitibus cum primò in Wulcaſino, poſtea in Dunenſi pago eſſent in procinctu congrediendi cominùs, tandem acceptis induciis ad propria diſceſſerunt. Poſt feſtum verò S. Joannis Baptiſtæ Rex Henricus in Aquitaniam pergens, caſtrum munitiſſimum Caſtellionem juxtà urbem Agenni ſitum obſedit, & mirantibus Vaſconibus infrà ſeptimanam ad redditionem coëgit. Obiit Magiſter Petrus Pariſienſis Epiſcopus, & apud S. Marcellum juxtà Pariſius ſepelitur. Bartholomæus Exonienſis, & Ricardus Ceſtrenſis Archidiaconi, Epiſcopi in Eccleſiis ſuis fiunt.

MCLII.

ALEXAND. III. III. | FREDERICI I. VII. X. | LUDOV. VII. XXV. | HENRICI II. VIII.

Galfridus de Meduanâ reddit Henrico Regi Anglorum tria caſtella, quæ pater ejus tenuerat poſt mortem Henrici primi, quondam Regis Angliæ, ſcilicet Goram, Amberias, & Novum-caſtrum ſuper fluvium Colunc, Comes Robertus de Baſevillâ adverſus Willelmum Siciliæ Regem rebellans in Apuliâ multos habens coadjutores, majorem partem maritimarum ſibi conciliat civitatum. Imperator Fredericus civitatem Mediolanum, quam triennio obſederat, neceſſitate famis afflictam cepit, & reſervatis Matrice Eccleſiâ aliiſque quibuſdam, deſtruxit. Diſcordiâ inter Imperatorem & Alexandrum Papam durante propter ſchiſma Octaviani, quem Fredericus fovens ſecum habebat: Alexander Papa de Regibus Francorum & Anglorum confidens, maritimâ expeditione ad Ciſmontanos circà Paſcha pervenit, & apud Peſſulanum montem in Provinciâ honorificentiâ debitâ eſt ſuſceptus. Ciſmontani & maximè Aquitani mortalitate affliguntur & fame. Rainaldus de Caſtellione Princeps Antiochiæ, dum incautè terras Agarenorum intrat, captus eſt ab eis, multis de his qui cum eo erant occiſis. Privignus etiam Raynaldi Boamundus tertius fit Princeps Antiochiæ, vitrico ſuo adhuc in captivitate detento.

Diſcordia inter Papam & Imperatorem.

Thomas Regis Anglorum Cancellarius fit Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui poſt ſuſceptum paſtoris officium ſuper humanam æſtimationem factus eſt Deo devotus. Conſecratus enim cilicium clam induit, femoralibus etiam uſus eſt uſque ad poplites

Thomas Cancellarius in Archiepiſcopum Cantuarienſem electus.

v

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

cilicinis, & ſub veſtis clericalis boneſtate habitum celans Monachalem, Deo ſtuduit omnium virtutum exercitio placere. Menſe Julio in Britanniâ majori, ſcilicet in Retello pluit ſanguis, & de rivis cujuſdam fontis ibidem effluxit.

Willelmus Rex Siciliæ tranſiens de Siciliâ in Apuliam cum magno exercitu, fugato Comite Roberto de Baſevillâ cum complicibus ſuis, civitates quæ à ſe defecerant recuperat & caſtella. Fredericus Imperator, & Ludovicus Francorum Rex cum debuiſſent juxtà flumen Sagonam convenire de pace tractaturi, repentè mutato animo propter ſchiſma Octaviani cujus partes fovebat Imperator, infecto negotio ad propria redierunt. Exinde parvo temporis ſpatio interjecto Ludovicus Francorum, & Henricus Anglorum Reges ſuper Ligerim apud Toratum convenientes, Alexandrum Papam Romanum honore congruo ſuſceperunt, & ubi ſtratoris officio pedites dextrâ levâque frænum equi ipſius tenentes, eum uſque ad papilionem proprium deduxerunt. Quo mediante, favente Deo, inter Reges pax & concordia reformatur. Hoc anno Henricus filius Regis Anglorum ſeptennis, priùs in Normanniâ, & poſtea in Angliâ homagia & fidelitates Baronum Militumque ſuſcepit. Willelmus Dalfinus, & Forojulienſis Comites fraude civitatem Lugdunenſem Archiepiſcopo abſtulerunt, quam cum idem Archiepiſcopus per Regem Francorum rehabere non poſſet, ad Imperatorem ſe tranſtulit, qui eidem prædictam civitatem reſtituit. Et extunc Archiepiſcopus civitatem de Imperatore tenuit, quamvis citrà Rodanum ſita, videatur ad Regem Franciæ pertinere.

Quanto cum honore Summum Pontificem exceperunt Reges Franc. & Angliæ.

Ablatam Lugdunenſ. civitatem Archiepiſcopo reſtituit Imperator.

MCLXIII.

ALEXAND. III. IV.	FREDERICI I. VIII. XI.	LUDOV. VII. XXVI.	HENRICI II. IX.

Menſe Januario Henricus Rex in Angliam transfretavit. Robertus de Monteforti, & Henricus de Eſſexia duello decertârunt pro fugâ prælii contra Gualenſes, in quo idem Henricus deficiens exheredatus eſt, & Radingæ in Monachum tonſoratus. Walenſes Regi pro libitu ſubjunguntur. Malcolmus Scotorum Rex fecit homagium Henrico Regis Angliæ filio, & dedit Regi obſides, ſcilicet David fratrem ſuum minorem, & quoſdam de filiis Baronum ſuorum pro pace tenendâ, & de caſtellis ſuis quæ Rex volebat habere. Menſe Martio obiit Rex Jeruſalem Baldewinus tertius, & ſucceſſit Almaricus germanus ejuſdem. Huic Baldewino à ſupernâ clementiâ conceſſum erat, ut Aſcalonem caperet, & Agarenos expelleret, & divino ſervitio manciparet quod nulli unquam Regum antiquorum fuit permiſſum.

Almaricus ſuccedit Balduino Regi Jeroſol.

In octavâ Pentecoſtes Alexander Papa Turonis Concilium tenuit, in quo excommunicavit Octavianum cum aliis ſchiſmaticis & complicibus ſuis. In illo Concilio duo Epiſcopi, quorum unum conſecraverat Teraconenſis Archiepiſcopus Metropolitanus ejus, alium Archiepiſcopus Toletanus, totius Hiſpaniæ Primas, de Pampilone Eccleſiâ ſunt expulſi, ad cujus titulum ambo fuerant conſecrati, & tertio ſubrogato, conceſſum eſt eis, ut ſi vacantes Eccleſiæ eos vocarent, earum fierent Præſules. Mortuo Ricardo Epiſcopo Londonienſi, Gilbertus Herfordenſis Epiſcopus ad eamdem ſedem transfertur, & ſucceſſit ei in ſedem Herfordenſem Magiſter Robertus de Maledonia Anglicus natione. Defuncto etiam Joanne Wigornienſi, electus eſt in loco ejus, & confirmatus Rogerus, Comitis Gloverniæ filius.

Concil. Turonenſe Alexandro Papâ præſidente.

PAPÆ ALEXAND. III. V.	IMP. FREDERICI I. IX. XII.	FRANC. LUDOV. VII. XXVII.	ANGL. HENRICI II. X.	ANNI DOM. MCLXIV.

Terricus Comes Flandrenſis vadit Jeruſalem tertiò, & filius ejus primogenitus Philippus ei ſuccedens, duxit filiam Radulfi Comitis Viromandenſis, cum quâ defuncto patre, & fratre elephantiâ percuſſo, duos ſcilicet Viromandenſem & Montis-deſiderii obtinuit Comitatus.

Philippus Flandriæ Comes cum filiâ Comitis Viromand. conjugio copulatur.

Rainaldus Colonienſis electus, Frederici Imperatoris Cancellarius, trium Magorum corpora de Mediolano Coloniam tranſtulit. Quorum corpora integra exteriùs quantum ad cutem & capillos apparent. Quantumque ex eorum aſpectu conjici poteſt, unus annorum quindecim, alius triginta, tertius ſexaginta eſſe videtur. Beatus autem Euſtorgius dono cujuſdam Imperatoris de Conſtantinopoli ad Mediolanum tranſtulerat; cum quâdam menſâ ſuperpoſita erant in quodam vehiculo parvo, quod duæ vaccæ divinâ virtute & voluntate trahebant. Tranſtulit etiam præfatus Rainaldus exinde corpora beatæ Valeriæ Martyris, ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii, & caput Naboris Martyris.

Trium Magorum corpora inventa.

Henricus Anglorum Rex Eccleſiam beatæ Mariæ de Redingâ dedicari fecit, & Conventum Monachorum ſolemniter procuravit, datâ eidem Eccleſiæ dote non parvâ. Hamelinus frater naturalis Regis Henrici, duxit Comitiſſam de Varennâ, relictam Willelmi quondam Comitis Meritonii, filii Regis Stephani. Hanc Comitiſſam genuerat Willelmus tertius Comes de Varennâ, qui cum Rege Ludovico perrexerat Jeruſalem, & ibidem obiit, relictâ iſtâ Comitiſſa unicâ filiâ & herede. Octavianus ſchiſmaticus apud Lucam civitatem obiit, cui in eodem errore ſucceſſit Guido Tremenſis, dictus Paſchalis tertius.

Comes Carnotenſis Theobaldus duxit filiam Ludovici Regis Francorum, & ideo conceſſit ei Rex Dapiferatum Franciæ, quem Comites Andegavenſes antiquitùs habere ſolebant. Poſtquàm Fredericus Imperator Lumbardiam ſibi ſubdiderat, fiſcumque regium in eodem regno ad quinquaginta millia marcarum reparaſſet, & tam indigenis quàm peregrinis pacem ibidem reformaſſet, iterum Verona & civitates quædam aliæ contrà eum incipiunt rebellare. Gualenſes à fide regiâ deſciſcentes, terras proximas latrociniis infeſtabant, agente Principe eorum Reſo cum ſuo avunculo Oweno vocato. Defuncto Waltero Giffard Comite de Bokyngham ſine herede, in manum regiam devolvitur Comitatus. Amalricus Rex Jeruſalem, conductus ab Amiralio Babylonico, cum exercitu in adjutorium ejus perrexit, & captâ civitate Barbaſtâ quam Salegori Seneſcallus Noradini fraude ceperat, multi liberantur captivi, tributum ejuſdem Amiralii duplicatur. Sed dum hæc aguntur, Noradinus cepit caſtrum Harenc, quod Chriſtianorum fuerat, & cepit etiam Boamundum juniorem Antiochiæ Principem, & multis interfectis, à Saracenis pervaſum caſtrum, quod dicitur Abelina.

Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus jura Eccleſiæ, quæ publica poteſtas uſurpaverat, in ſtatum conatus eſt debitum revocare, propter quod innumeris laceſſitus eſt injuriis. Tandem autem ſibi morte intentatâ cedendum cenſuit eſſe malitiæ, ſponteaneumque ſubiens exilium, à domino Papa Alexandro Senonis honorificè ſuſceptus eſt, & in Monaſterio Pontiniacenſi ſtudioſè commendatus.

Thomas Cantuar. Archiepiſc. in Galliam transfretavit.

ALEXAND. III. VI.	FREDERICI I. X. XIII.	LUDOV. VII. XXVIII.	HENRICI II. XI.	MCLXV.

Henricus Rex Angliæ tempore Quadrageſimali transfretavit Normanniam, progrediens

An. Dom.	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

Duæ filiæ Regis Angliæ deſponſantur, Imperatori una, Duci Saxoniæ altera.

que uſque Giſortium, in Octavis Paſchæ cum Rege Franciæ contulit de diverſis. Quo reverſo in Normanniam, venerunt Nuntii Imperatoris ad Regem, petentes unam filiarum Regis filii ſui ad opus, & aliam ad opus Henrici Ducis Saxoniæ. Annuit petitionibus Rex, pactioneſque ſuper his hinc inde ſacramentis præſtitis confirmantur. Regina Alianora evocata à Rege venit in Normanniam, adducens ſecum filium ſuum Richardum, filiamque Mathildem. Henricus Rex remanente Reginâ in Normanniâ, in Angliam tranſiens cum multo apparatu bellico Wallenſes inſurgentes repreſſit.

Alexander Papa relinquens Senonem, ubi jam duobus fuerat annis, ad Montem Peſſulanum contendit, indeque navali expeditione pertexit ad terram Regis Siciliæ Willelmi, cui nec in mari per piratas Imperatoris inſidiæ defuerunt. Ludovico Francorum Regi filius naſcitur menſe Auguſto Philippus vocatus. Moritur Malcolinus Scotorum Rex juvenis religioſæ indolis, cui ſucceſſit Willelmus germanus ejuſdem.

Henricus Rex Angliæ directis comminatoriis litteris ad Ciſterciense Capitulum, beatum Thomam à Pontiniaco exturbare curavit. Ipſe verò timens viris ſanctis, ſponte receſſit. Sed antequàm inde progrederetur, confortatus eſt oſtenſo ſibi cœlitùs indicio, quòd ad Eccleſiam ſuam rediturus eſſet cum gloriâ, & per martyrii palmam migraturus ad Dominum. Tranſivit igitur ad ſanctam Columbam, Rege Francorum cum humaniter tractante, & in neceſſariis exhibente, cui etiam ſucceſſoribuſque ſuis in Eccleſiâ Lugdunenſi præbendam perpetuam aſſignavit.

MCLXVI.	Alexand. III. VII.	Frederici I. XI. XIV.	Ludov. VII. XXIX.	Henrici II. XII.

Reges Franc. & Angl. pecunias colligi jubent in ſubſidium Chriſtianorum terræ ſanctæ.

Henricus Anglorum Rex diſpoſitis rebus in Angliâ, munitiſque confinibus Walliæ, Quadrageſimali tempore in Normanniam tranſfretavit. Audito etiam quòd Rex Francorum ſtatuiſſet de theſauris ſuis & reditibus, ſimiliter & hominum omnium tam Clericorum quàm Laïcorum, qui in ſuâ ditione erant, ſingulis annis uſque ad quinquennium de ſingulis viginti ſolidis ſingulos denarios mittere uſque Jeruſalem ad defenſionem Chriſtianitatis: Rex Anglorum magnanimus in totâ poteſtate ſuâ idem ſtatuit, cenſum duplicans primo anno. Obiit Willelmus Rex Siciliæ, cujus filius ei Willelmus ſucceſſit. Willelmus Talvatius Comes Sagienſis, de aſſenſo filiorum atque nepotum Regi Henrico reddidit caſtra Alencem & Rotbrum Labatic, cum omnibus quæ pertinent ad ipſa caſtella. Quia verò Optimates Comitatûs Cenomannici & Britanniæ regionis antequàm Rex transfretaret minùs obtemperaverant præceptis Reginæ, proponentes ut dicebatur rebellare: Rex ad libitum ſuum eos & eorum caſtella tractavit, & adunato exercitu obſedit caſtrum Fulgeriarum, & cepit funditúſque delevit; pacto deinde connubio inter Galfridum filium ſuum & Conſtantiam unicam filiam Conani Comitis Britanniæ, excepto Comitatu Guniguamp, qui ſibi acciderat per Comitem Stephanum avum ſuum. Rex verò Britanniam ingreſſus, perambuvit terram, conſiderans civitates, urbes & caſtella, recipienſque homagium fidelitateſque Baronum & Militum. Obiit Robertus Epiſcopus Bathonienſis.

Britannia, ſive Armorica Regi Angliæ ſubjicitur.

Papæ Alexand. III. VIII.	Imp. Frederici I. XII. XV.	Franc. Ludov. VII. XXX.	Angl. Henrici II. XIII.	An. Dom. MCLXVII.

Henricus filius Regis Anglorum de Angliâ profectus, ad patrem venit Pictavis commorantem. Pater verò poſt Paſcha cum exercitu Alvernenſem pagum ingreſſus, vaſtavit terras Willelmi Comitis Alverniæ, quia datâ fide quòd ſtaret juſtitiæ Regis Anglorum, ſuper eo quod nepotem ſuum Comitem juniorem exhereditaverat, poſtea irritâ fide ad Regem Francorum ſe tranſtulerat, diſcordiam ſeminans inter Reges, quam auxit vindicatio pecuniæ deferendæ Jeruſalem collectæ in Turoniâ. Volebat enim Rex Francorum eam per ſuos mittere, quia Eccleſia Turonenſis ſua erat, favitque in hoc Regi Francorum Archiepiſcopus Jocius. Rex Anglorum volebat eam mittere per ſuos, tamquam in ſuo Comitatu collectam.

Diſcordia inter Reges Franc. & Angliæ.

Amalricus Rex Jeruſalem evocatus ab Amiralio Babyloniæ cui confœderatus erat, obſedit cum eo Alexandriam, quæ caput eſt Ægypti, & captam reddidit Amiralio, recipiens ab eodem præter annuum tributum quinquaginta millia byſantiorum, præter quinquaginta ſeptem millia quæ priùs de Babylone recepit. Circà Pentecoſtem Fredericus Imperator miſſis exercitibus ſuis, multos Romanorum occidit, à quibus ſimilia paſſus eſt. Circà menſem Julium Leoninam obſedit & cepit, porticumque & alia nonnulla juxtà Eccleſiam beati Petri deſtruxit; Antipapam etiam Guidonem Romam adduxit, & per manum ejus fecit uxorem ſuam Imperatricem ſolemniter coronari; nec defuit ultio divina, quâ, graſſante mortalitate, feruntur mortui de exercitu ejus xxv. millia. Inter quos fuerunt conſobrinus Imperatoris Carolus filius Conradi Imperatoris, & Rainaldus Colonienſis Archiepiſcopus, cujus, ut dicebatur, conſilio mala plurima faciebat. Civitates Lumbardiæ Mediolanum reædificantes, ab Imperatore deficiunt omnes, Papiâ & Vercellis exceptis.

Romani ab Imperatore multa patiuntur.

Antipapa Guido Romæ coronam Imperatrici imponit.

In Octavis Pentecoſtes Francorum & Anglorum Reges convenientes in Wulcaſino, cœperunt de pace tractare, ſed nihil proficientes, collectis exercitibus uterque terras alterius devaſtavit uſque ad menſem Auguſtum, in quo acceptæ ſunt inter eos uſque ad proximum Paſcha treugæ. Deinde Rex Henricus Britanniam ingreſſus, Leonenſes ſibi ſubdidit, Cumhumatio Vicecomite eorum ſe ſubmittente, & obſides Regi dante. Mathildis Imperatrix mater Regis Anglorum, deceſſit Rotomagi 4. Idus Septemb. Rege Henrico adhuc in Britanniâ commorante, quæ in Monaſterio Beccenſi ſepulta eſt; filio ejus plurimos pro eâ diſtribuente theſauros Eccleſiis, Monaſteriis, & in uſus pauperum diverſorum. Fuit Imperatrix multum Deo devota, plurimaque in Normanniâ Monaſteria Religioſorum fundavit. Regi Anglorum reconciliatur Jocius Archiepiſcopus Turonenſis. Regina Alianora in Angliam tranſiens, filium peperit quem Joannem vocavit, in vigiliâ Nativitatis Dominicæ: in quâ apparuerunt in Occidente duæ ſtellæ ignei coloris, una magna & altera parva, primò conjunctæ, ſed poſtmodum ab invicem longo ſpatio ſunt diſtinctæ. Robertus Herefordenſis, & Robertus Lincolnienſis obierunt.

Imperatrix Mathild. moritur, atque in Monaſterio Bec. ſepelitur.

Regina Angliæ filium Joannem peperit.

Alexand. III. IX.	Frederici I. XIII. XVI.	Ludov. VII. XXXI.	Henrici II. XIV.	MCLXVIII.

Duci Saxon. nubit Mathildis filia Regis Angliæ.

Henricus Dux Saxoniæ Mathildam filiam Regis Anglorum, uxorem accepit. Fuit hic Henricus Imperatoris Lotharii filius, qui etiam ſuper Sclavos & Wandalicos tantum terræ acquiſivit, ut in tres diœceſes quibus tres ſunt deputati Epiſcopi,

An. Dom.	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

Philippus Comes Fland. Patri ſuccedit.

partiretur. Obiit Terricus Comes Flandriæ, cui filius ejus Philippus ſucceſſit, qui Comitatum rexerat, dum pater iter Jeruſalem frequentabat. In Cenomanniâ juxtà caſtrum quod Freternay dicitur, fluvius Sarræ equis niſi natando immeabilis, ita ſiccatus eſt, ut calceati ſiccis pedibus poſſent tranſire, quod Londoniis de flumine Tameſi tempore Henrici primi Regis Anglorum dicitur accidiſſe. Terræ motus factus eſt tertio-decimo Kal. Martii, & globus igneus viſus eſt per aëra diſcurrere.

Inſurgunt in Regem Angl. Comes Engoliſ. & alii Regi Franc. fœderati.

Comes Engoliſmenſium Aymericus de Lizeneyo, Robertus & Hugo frater ejus de Syllcyo, & alii multi Aquitaniorum Pictavenſium contrà Regem Anglorum inſurgentes, rapinis & incendiis incumbebant. Quorum veſaniæ obſiſtens Rex Henricus, caſtrum Lizeneyum cepit, & ipſum muniens, villas deſtruxit & municipia prædictorum. In Octavis autem Paſchæ munitis caſtellis viris militaribus qui ea cuſtodirent, relictis ibi Reginâ & Patricio Saresberienſi Comite, Rex Henricus Normanniam acceſſit, inter Paceyum & Medaotum loquuturus cum Rege Francorum, & de illatis injuriis conqueſturus. Siquidem Pictavenſes ad Regem Francorum venerant, & ei obſides dederant, confœderati contrà dominum ſuum Regem Anglorum. Cum autem hinc inde altercatio fieret, nec Rex Francorum obſides quos acceperat reddere voluiſſet, datæ ſunt induciæ uſque ad octavam S. Joannis Baptiſtæ: circà Octavam verò Paſchæ Patricius Comes Sareſberienſis dolo Pictavenſium occiſus, apud S. Hilarium eſt ſepultus, cui in Comitatu ſucceſſit filius ejus Willelmus.

Britanni etiam conſpirantes contrà Regem, venire in ejus adjutorium renuerunt, contrà quos Rex profectus, à capite incipiens, terra Guidonis Vicecomitis de Broërech, caſtellumque quod præcipuum habebat, deſtruxit. Comitatum etiam de Broërech eidem abſtulit, & civitatem Venetenſium, quæ caput ejus honoris eſt, Rex in manu ſuâ retinuit. Cujus portum Julius Cæſar mirificè extollendo laudat, in libro quem de Gallico bello ſcripſit. Abſtulit nihilominùs Rex dimidium Cornobiæ eidem Eudoni: obſedit inſuper caſtrum ejus de Abrahi, & captum munivit. Vaſtatâ verò terrâ Eudonis, ad terras Oliveri & Rolandi Dinanenſis ſe convertit, eiſque depopulatis caſtra quæ Hrddei & Betherlum dicuntur, per obſidionem reddita communivit. In Octavis ſancti Joannis Baptiſtæ convenientes Reges ad Firmitatem Bernardi, cum cœpiſſent tractare de pace, infecto negotio ab invicem diſceſſerunt. Multi autem de Britanniâ & Pictaviâ Regi Francorum adhæſerant, & datis obſidibus ab eodem fidem acceperant, quòd ſine ipſis pacem non faceret cum Rege Anglorum. Igitur uſque ad Adventum Domini uterque terras alterius infeſtabat. Obiit Guido Antipapa Romæ, & ſucceſſit ei in ſchiſmate quidam Pſeudo-Clericus, ſe faciens Calixtum vocari. Lumbardi ædificaverunt civitatem non longè à Vercellis, quam in honorem Papæ Alexandri vocaverunt Alexandriam.

MCLXIX.	Alexand. III. X.	Frederici I. XIV. XVII.	Ludov. VII. XXXII.	Henrici II. XV.

Pacem fiunt Reges Franciæ & Angliæ.

IN Epiphaniâ Domini concordati ſunt Francorum Anglorumque Reges. Henricus filius Henrici Angliæ Regis, Regi Francorum fecit homagium pro Andegaviæ Comitatu, & conceſſit ei Rex, ut eſſet Seneſcallus Franciæ, quod ad Andegavenſem Comitatum noſcitur pertinere. Hanc Seneſcalliam, vel ut antiquitùs dicebatur, Majoratum domûs regiæ Robertus Rex Franciæ dedit Galfridu Griſagonellæ, Comiti Andegavenſi, propter adjutorium quod ei impendit contrà Imperatorem Othonem. Dedit etiam quidquid habebatur in Epiſcopatu Andegavenſi. Poſtea verò cum Galfridus Perticenſis, & David Cenomanenſis Comites contrà eumdem Regem Robertum rebellarent, eodem Comite Andegavenſe adjuvante obſedit Rex caſtrum Meritoniæ, quod erat Comitis Perticenſis, & cepit; & quia David Cenomanenſis evocatus, ad Regem Franciæ venire contempſit, dedit Rex præfato Comiti Andegavenſi homagium illius, & ipſam civitatem, & quidquid habebat in Cenomanenſi Epiſcopatu. Henricus etiam filius Regis Anglorum, fecit homagium Philippo filio Ludovici Regis Francorum, & Galfridus filius Regis Angliæ, jubente patre, fecit homagium Henrico fratri ſuo de Ducatu Britanniæ.

Vaſconenſes domat Angliæ Rex.

Rex Henricus in Vaſconiam profectus, deſtructis multis caſtellis, quæ contrà eum munita erant, Comites Engoliſmenſium & de Marchiâ, multoſque alios ad pacem venire coëgit. Galfridus filius Regis Angliæ in Britanniam veniens, Redonis honorificè ſuſceptus, recepit ibidem homagia & fidelitates Baronum & Militum Britannorum. Rex Henricus fecit foſſata alta & lata inter Franciam & Normanniam ad prædones arcendos. In pago etiam Andegavenſi ſuper Ligerim, ad arcendam aquam quæ meſſes perdebat & prata, fecit quædam retinacula, quæ torcias [n] vocant per triginta milliaria, ædificare faciens manſiones hominum, qui torcias tenerent, quos fecit liberos de exercitu & aliis quæ pertinebant ad fiſcum.

Catina civitas Siciliæ terræ motu concuſſa & proſtrata eſt, ita quòd in eâ plurimi perierunt.

Rex Henricus pacificatis rebus Vaſconiæ, reverſus in Normanniam, fecit caſtrum munitiſſimum Burgumgrande juxtà haiam de Malafee, quod *Branver* vocatur: fecit & molendina & piſcarias Andegavis in flumine Meduanæ. Cum Willelmus Goieth abiiſſet in itinere Jeroſolimitano, & Comes Perticenſis vellet occupare Montem mirabilem & alias firmitates ejuſdem Willelmi, & Henricus de Iven qui de eiſdem firmitatibus ſaiſitus fuerat, quia filiam ejuſdem duxerat, non poſſet reſiſtere Comiti Theobaldo, Rege Francorum adjuvante partes ejus, dictus Henricus ſub certis pactionibus eaſdem firmitates tradidit Regi Anglorum, propter quod reſuſcitata eſt diſcordia inter Reges, & comitem Theobaldum. Hilarius Ciceſtrenſis, & Nigellus Elienſis Epiſcopi obierunt.

MCLXX	Alexand. III. XI.	Frederici I. XV. XVIII.	Ludov. VII. XXXIII.	Henrici II. XVI.

MAre circà æquinoctium vernale limites ſuos excedens, meſſes quæ propè erant, abſorbuit: alluvioneque ejus oſſa cujuſdam gigantis in Angliâ detecta ſunt, cujus, ut ferunt, quinquaginta pedum erat corporis longitudo. Rex Henricus in Angliam transfretans, graviter punivit Vicecomites qui populum afflixerant exactionibus & rapinis. Poſt Pentecoſten Rex Angliæ vocato filio ſuo Henrico in Angliam, fecit eum, cum jam quindecim annos compleſſet, per Rogerum Eboracenſem Archiepiſcopum (Thoma Cantuarienſi adhuc in partibus Gallicanis commorante) in Regem ungi

Henrico Regi Anglorum filio corona imponitur ab Archiepiſc. Eboracenſi.

n quæ torcias] Eas hodieque vulgo vocant *les turcies de la Loire.*

ſolemniter coronari. Interfuerunt autem coronationi Gilbertus Londonienſis, Goſcelinus Sareſberienſis, Walterus Roffenſis, Ricardus Ceſtrenſis, Bartholomæus Exonienſis, Hugo Dunelmenſis. Rogerus verò Wigornienſis in Normanniâ morabatur. Henricus Wintonienſis, & Willelmus Norwicenſis non affuerunt ægritudine impediti. Ceteræ autem ſex ſedes Epiſcopales in Anglia adhuc vacabant, videlicet Herefordenſis, Bathonienſis, Lincolnienſis, Ciceſtrenſis, Elyenſis, Carleolenſis, cujus vacationis jam annus decimus ſextus agebatur. Uxor autem junioris Regis Margareta, Regis Francorum filia, non eſt coronata cum eo, quia adhuc in Normanniâ morabatur.

In die Apoſtolorum Petri & Pauli terræ motus horribilis in tranſmarinis partibus factus eſt, quo civitas Tripolis, multæque civitates aliæ tam Chriſtianorum quàm Agarenorum ſunt concuſſæ.

Rex Henricus ſenior transfretans in Normanniam, pacem fecit inter Comitem Theobaldum, & Herveum ° de Iven qui ut dictum eſt, ſibi tradiderit caſtra ſua. Alianora filia Regis ejuſdem, Alfonſo Regi Hiſpaniæ deſponſatur. Ricardus Comes de Strogoil, Mareſcallus Angliæ, terris ſuis omnibus propter quandam offenſam in manu Regis acceptis, exul in Hiberniâ commoratur. Hunc Ricardum Anglici ob præcipuam fortitudinem Strangebowe cognominabant, cujus brachia tam producta fuiſſe dicuntur, ut erectus ſtans palmas manuum genibus applicaret.

B. Thomas agentibus Papâ & Rege Franc. redit in Angliam.

Miſeratus ſummus Pontifex Anglicanæ deſolationis Eccleſiæ ex abſentiâ Metropolitani ſui, qui jam ſex annis in Galliis exulaverat, propoſitis Regi comminatoriis vix tandem extorſit, ut pax Eccleſiæ redderetur. Beatus igitur Thomas reconciliatus Regi Angl. per mediationem Regis Francorum in Angliam transfretavit, quem poſt dies paucos damnis & injuriis affectum, cum audiret Rex juxtà Baiocas Natale Domini agens, inflexibilem à ſuo eſſe propoſito, nec velle omiſſo jure Eccleſiæ, ſuæ cedere regiæ voluntati, irâ commotus planxit, neminem eſſe qui ſuam vicem doleret. Verbum ex ore Regis quatuor milites Anglici maleficiis famoſi, Ricardus Britto, Hugo de Morvillâ, Willelmus Traci, & Reginaldus filius Urſi rapiunt, & continuò egreſſi irrequiſito Rege versùs Angliam dirigunt iter ſuum. Quorum audito receſſu, licet ad revocandum eos Rex nuntios miſerit, tantâ tamen celeritate pervenerunt ad mare, & tam proſpero vento tranſierunt in Angliam, quòd attingi non potuerunt ante facinus perpetratum. Quinto itaque die poſt Natale Domini Cantuariam venientes, Pontificem verbis contumelioſis aggrediuntur, & ingreſſum Eccleſiam, coram altari beati Dionyſii ſe, & Eccleſiæ ſuæ cauſam Domino commendantem occidunt.

Interficitur inſcio Rege.

MCLXXI.

ALEXAND. III. XII.	FREDERICI I. XVI. XIX.	LUDOV. VII. XXXIV.	HENRICI II. XVII.

Britanniæ Ducatum Galfridus filius Regis Angliæ obtinet.

MORITUR hoc anno Conanus Dux Britanniæ, cujus Ducatum cum Comitatu Richemundiæ & honore Gebewici, Galfridus filius Regis Anglorum obtinuit, ſpe futurarum nuptiarum cum Conſtantia ejuſdem Conani filiâ & herede.

Judæi Bleſenſes in ſolemnitate Paſchali ad opprobrium Chriſtianorum, puerum quemdam crucifixerunt, & mortuum in ſacco poſitum, in flumine Ligeris projecerunt; cujus ſceleris convicti, omnes à Theobaldo Comite Carnotenſi traduntur igni, exceptis illis qui fidem Chriſtianam recipere voluerunt. Simile ſcelus à Judæis tempore hujus Henrici Regis, apud Glovernіam in Angliâ dicitur perpetratum.

Rex Henricus ſenior fecit per Normannos inveſtigari terras, de quibus Henricus Rex avus ejus fuit ſaiſitus die quâ obiit; & quas terras, quaſque ſylvas, & quæ alia dominica Proceres Normanniæ occupaverant poſt mortem ejuſdem, & ſic Ducatûs Normanniæ reditus duplicavit. Reſiis Wallenſium Princeps cum avunculo ſuo Ouveno, pacificatus eſt cum Rege Anglorum menſe Julio. Rex apud Argentomagum Barones ſuos convocat, de profectione ſuâ in Hiberniam, (cujus conquiſitionem conceſſerat ei dominus Papa, ſalvis Eccleſiarum juribus, denarioque uno qui dicitur Petri, per domos ſingulas reddendo Romanæ Eccleſiæ) tractaturus. Supervenerunt autem huic colloquio Nuntii Comitis Ricardi de Strogoil, Mareſcalli Angliæ, offerentes Regi ex parte ejus civitatem Dubliniæ & urbem Waterfordiæ, & omnes alias firmitates ſuas quas habebat in Hiberniâ per mortem Regis Dubliniæ, cujus duxerat filiam & heredem. Quo audito Rex eidem Comiti reſtituit terras in Angliâ & Normanniâ, planamque terram quam acceperat in Hiberniâ cum uxore, liberè conceſſit, conſtituens eum totius Hiberniæ Seneſcallum.

Convocatis Baronibus profectionem ſuam in Hiberniam ad eam conquirendam proponit.

Henricus Wintonienſis Epiſc. & Abbas Glaſtoniæ, Germanus Regis Stephani obiit iſto anno, qui ante mortem cæcus, reliquit Wintonienſi Eccleſiæ in ornamentis & aliis bona multa. Menſe Auguſto Rex Angliæ tranſivit in Angliam & coadunato pro tantâ expeditione exercitu, in vigiliâ S. Lucæ profecturus in Hiberniam navibus ſe commiſit, & feliciter applicans terram illam, ſuo dominio ſine notabili reſiſtentiâ ſubjugavit. Henricus Rex junior apud Burgum juxtà Baiocas in Natali Domini curiam tenuit ſolemnem, vocatiſque Prælatis & Proceribus terræ ſuæ, interfuerunt inter alios Willelmus de ſancto Joanne, Procurator Normanniæ, & Willelmus filius Hamonis, Britanniæ Seneſcallus, qui dum in quâdam comederent camerâ, excluſis cæteris qui non vocabantur Willelmi, centum & decem ſecum Milites hujus nominis habuerunt. Fuerunt tamen alii multi ſimiliter vocati, qui coram Rege comedebant in aulâ.

Eâ de re cum exercitu navibus ſe committit.

MCLXXII.

ALEXAND. III. XIII.	FREDERICI I. XVII. XX.	LUDOV. VII. XXXV.	HENRICI II. XVIII.

HENRICUS Dux Saxonum, ſororius Regis Anglorum junioris, perrexit Jeruſalem cum magno militum Comite. Poſt Paſcha Rex Henricus ſenior audiens Legatos duos ex parte domini Papæ ad ſe miſſos, Theodinum Portuenſem Epiſcopum, & Albertum Romanæ Eccleſiæ Preſbyterum Cardinalem & Cancellarium, diſpoſitis rebus Hiberniæ, cum celeritate venit in Angliam, & inde veniens in Normanniam, præmiſſis viris honorabilibus, primò allocutus eſt Legatos Savignеи, deinde Abrincis, tertiò apud Cadomum ubi cauſa illa finita eſt, jurante Rege beatum Martyrem Thomam nec de mandato, nec de voluntate ſuâ occiſum, ut teſtantur litteræ publicæ de hoc factæ. Cognoverunt que Legati, ut ſcribit Petrus Bleſenſis Bathonienſis Archidiaconus, innocentiam viri, atque ſub umbrâ illius à quibuſdam attentatum id fuiſſe, totamque hanc iniquitatem à ſanctuario proceſſiſſe: & ideo de mandato ſummi Pontificis poſt purgationem Ca-

Profitetur Rex Angliæ coram Legatis à Papa miſſis ſe neſciente Sanctū Thomam fuiſſe occiſum.

Epiſt. 66. ſub med.

° *& Herveum*] Quem nunc Herveum nominat, ſuperiori anno Heſtleam nuncupaverat.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Regem innoxium eſſe declarant Legati.

nonicam acceptam publicè ſententiaverunt, Regem ab hoc crimine inooxium eſſe coram Deo & hominibus, & in quoſdam Magnates, quorum malitiam in bac parte manifeſtè convicerant, notam infamiæ retorſerunt. Deinde ad voluntatem Regia Francorum miſit Rex Anglorum Margaretam uxorem filii ſui in Angliam, quam per manum Rothomagenſis Archiepiſcopi fecit inongi, & in Reginam Angliæ corouari. Circà verò feſtum S. Martini venerunt de Angliâ Henricus Rex junior, & uxor ſua ad Regem Francorum, quos ille decentiſſimè ſuſcipiens, plurimùm hoooravit.

Margareta Regina coronatur ab Archiepiſcopo Rotomag.

MCLXXIII.

ALEXAND. III. XIV.	FREDERICI I. XVIII. XXI.	LUDOV. VII XXXVI.	HENRICI II. XIX.

COmes Sancti Ægidii pacificatur cum Rege Anglorum, facto ſibi & Ricardo filio ſuo Duci Aquitanorum, homagio pro Toloſâ; promittente etiam Comite ſingulis annis ſervitium centum militum per quinquaginta dies, ſi Rex eis opus habuerit. In quadrageſimâ ſequenti ſuborta eſt diſcordia inter Reges patrem & filium, quia Rex pater à conſilio & famulatu filii amovit Aſtulphum de S. Hilario, & alios Equites minores. Unde diſcedens à patre Rex jonior venit Argentomagum, & ignorantibus miniſtris quos pater de novo ſervitio ſuo deputaverat, de nocte recedens, adiit Regem Francorum. Sequuti ſunt Regem juniorem Majores de Angliâ & Normanniâ, inter quos erant Comes Ceſtriæ, & Willelmus Patrik ſenior cum tribus etiam filiis, Robertus etiam Comes Mellenti, cojus caſtra ſine cuſtodibus relicta Rex ſenior occopavit. A quo etiam abalienati ſunt Alianora Regina; & duo filii ejus, Ricardus Pictaviæ, & Galfridus Britanniæ Comites, Regi juveni adhærentes.

Diſſenſio inter Regem Angliæ & filium: Unde ſeditiones quampluri-mæ.

Rogerus Abbas Beccenſis electus in Cantuarienſem, prætendens infirmitatem noluit aſſentire, propter quod Monachi Ricardum Monachum de Doure in Archiepiſcopum elegerunt. Poſitâ autem die quâ conſecraretur electus, alioſque ad Eccleſias alias electos conſecraret, Prior Cantuarienſis litteras protulit Regis junioris, in quibus dicebat electos prædictos non eſſe conſecrandos, & ſi quis præſumeret imponere eis manum, eum ad domini Papæ audientiam invitavit: ſicque infecto negotio omnes ad propria diſceſſerunt.

Poſt Paſcha multi Barones de Normanniâ & aliis terris Regis Angliæ, avertentes ſe à patre, ſuddiderunt ſe Regi juniori, inter quos erant Bernardus de Ferrate, Galeramus de Hibcà, Gocelinus Coſpinus, Gilbertus de Tegularis, Robertus de Monteforei, Radulfus de Fate, Galfridus de Lizeuero, Hugo de ſanctâ Maurâ & filius ejus, Willelmuſque Camerarius de Tankarvillâ. Philippus etiam Comes Flandriæ fovens partes filii, cepit caſtrum de Albamarla, dominumque caſtri Willelmum. Comes etiam Augi ſe & caſtra ſua Regi ſubdidit juniori. Poſt feſtum S. Joannis Ludovicus Francorum Rex coadonato exercito maximo, obſedit caſtrum Vernoliiferè per menſem. Cui Hugo de Laci, & Hugo de Bellocampo cuſtodes caſtri viriliter reſtiterunt.

Junior Rex aſſociatis ſibi Flandriæ & Boloniæ Comitibus, novum caſtrum, quod Drincort vocatur, obſedit. Dego Bardulh & Thomas frater ejus cuſtodes caſtri, videntes ſe illud tenere non poſſe, inſinoant hoc Regi ſeniori: de cujus aſſenſu illud obſidentibus reddiderunt. Matthæus Comes Boloniæ ex vulnere ibi accepto mortuus eſt, cujus fratrem Petrum electum ad Epiſcopatum Cameracenſem, Comes Flandriæ militaribus armis cinxit. Obiit Robertus Comes de Clarâ, cui filius ejus Ricardus ſucceſſit, qui filiam Willelmi Comitis Gloverniæ duxerat.

Henricus Rex ſenior videns majorem partem Baronum ſuorum à ſe deficere, non eſt fractus, ſed conduxit Brabanxones & Rictarios, ex quibus coadunato magno exercitu, venit Britolliam ut auxilium ferret eis qui in Vernolio obſidebantur. Cujus adventu audito, Rex Francorum omiſſâ obſidione fugit, magnâ parte papilionum & victualium, aliorumque impedimentorum relictâ. Radulfus de Fulgeriis caſtellum ſuum de Fulgeriis, quod Rex Senior priùs deſtruxerat, reædificare cœpit. Ad quem Aſtulfus de ſancto Hilario, & Willelmus Patrik cum tribus filiis conveniunt, quos Comes Eudo & Comes Ceſtriæ ſequuti ſunt. Brabanxones à Rege ſeniore miſſi, ex magnâ parte terram Radulfi de Fulgeriis deſtruxerunt, ſed eorum qui victualia exportabant ad exercitum, magna pars à militibus Radulfi de Fulgeriis eſt occiſa. Tradidit nihilominùs hic Radulfus caſtrum ſancti Jacobi incendio, caſtrumque Tilioli. Audito autem adventu Regis ſenioris, uſque ad Fulgeriam fugit: captaque eſt ab hominibus Regis tanta præda, quanta noſtris temporibus vix eſt viſa. Præceperat namque Radulphus omnibus de terrâ ſuâ, ut equos, armenta & pecudes in ſuam foreſtam ducerent, quæ omnia antequàm pervenirent ad nemorum latibula, ſunt ab hoſtibus intercepta.

Radulfus interim caſtrum de Corbroc, & civitatem Doleoſem cepit cum cuſtodibus quos Rex poſuerat, prece corruptis & pretio. Quo audito Rex illuc Brabanzones ſuos miſit cum aliis militibus, qui eos regerent & protegerent contrà hoſtes. Qui habentes ſibi obviam Comitem Ceſtriæ, Aſtulfum de ſancto Hilario, Willelmum Patrik cum aliis militibus pluribus ac peditum multitudine magnâ, ſtatim eos compulerunt in fugam, quamplures de peditibus occidendo. Capti ſunt ibi Haſtulfus de ſancto Hilario, & Willelmus Patrik cum aliis quibuſdam militibus. Sexaginta non potentes evadere per fugam, viis per hoſtes obſtructis, incluſerunt ſe in torri Dolenſi, quam Brabanxones & milites Regii obſederunt. Henricus ſenior his auditis, cum eſſet Rotomagi, in craſtino mane versùs Britanniam proficiſcitur tantâ celeritate, quòd proximo die ſequenti Dolum pervenit: cumque machinas præparaſſet ad turrim capiendam, incluſi ſibi providentes turrim reddiderunt, ac ſe voluntati Regiæ ſubdiderunt, quorum aliquos per diverſas firmitates mancipavit cuſtodiæ: aliquos verò acceptis obſidibus in liberâ cuſtodiâ retinens, ſecum duxit. Interim Comes Leyceſtriæ aſſociato ſibi Hugone de Novocaſtello, turbare volens Regnum Angliæ, cum magnâ multitudine militum Flandrenſium & aliorum zelo Regis junioris in Angliam transfretavit; qui juxtà ſanctum Eadmondum cœpit prædas exercere, & una cum uxore ac prædicto Hugone de Novocaſtello per milites Regis captus eſt, & cuſtodiæ traditus, pluribus Flandrenſium aliorumque occiſis, multiſque captis. Barones aliqui Britones & Normanni, captis munitionibus eorum & caſtellis à Rege ſeniore, ad nemora confugientes, terras Regis more latrocinantium infeſtabant.

Rex ſenior Summi Pontificis auxilium contrà Filios implorans, eidem litteras ſcripſit hujus tenoris:

Rex Angliæ ſcribit Summo Pontifici

SAnctiſſimo domino ſuo Alexandro Dei gratiâ « Catholicæ Eccleſiæ Summo Pontifici, Henricus « Rex Anglorum, Dux Normanniæ & Aquitaniæ «

An. Dom.	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.
	Papa Alexand. III	Imp. Frederici I.	Franc. Ludov. VII.	Angl. Henrici II.
MCLXXIV.	XV.	XIX XXII.	XXXVII.	XX.

quanta mala & injurias à filio perpeſſus fuerit, utque filium ad meliorem frugem reducat, illum obnixè rogat.

& Comes Andegaviæ ſalutem, & devotæ ſervitutis obſequium. In magnorum diſcriminum anguſtiis ubi domeſtica conſilia remedium non inveniunt, eorum ſuffragia implorantur, quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturnior approbavit. Longè lateque divulgata eſt meorum filiorum malitia, quos ita in exitium patris ſpiritus iniquitatis armavit, ut gloriam reputent & triumphum patrem perſequi, & filiales affectus in omnibus differri. Præveniente meorum exigentiâ delictorum, ubi pleniorem voluptatem contulerat mihi Dominus, ibi gravius me flagellat, & quod ſine lacrymis non dico, contrà ſanguinem meum & viſcera mea cogor odium immortale concipere, & extraneos mihi quærere ſucceſſores, ne videam de ſemine meo ſedentem ſuper ſolium meum. Illud præterea ſub ſilentio tranſire non poſſum, quod amici mei receſſerunt a me, & domeſtici mei quærunt animam meam. Sic enim familiarium meorum animos clandeſtina conjuratio toxicavit, ut obſtinationi perditæ conſpirationis univerſa poſthabeant. Malunt namq; filiis meis adhærere contrà me transfugi & mendici, quàm regnare mecum & in ampliſſimis dignitatibus præfulgere. Quoniam verò vos extulit Deus in eminentiam officii paſtoralis, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, licet abſens corpore, præſens tamen animo me veſtris advolvo genibus, conſilium ſalutare depoſcens. Veſtræ juriſdictionis eſt Regnum Angliæ, & quantum ad feudatarii juris obligationem; vobis dumtaxat obnoxius teneor. Experiatur Anglia quid poſſit Romanus Pontifex, & quia materialibus armis non utitur, patrimonium Beati Petri ſpirituali gladio tueatur. Contumeliam filiorum poteram armis rebellibus propulſare, ſed patrem non poſſum exuere. Nam & Jeremia teſtante: *Nudaverunt lamia mammas ſuas, lactaverunt catulos ſuos.* Et licet errata eorum quaſi mentis efferatæ me fecerint, retineo paternos affectus; & quamdam violentiam diligendi eos mihi conditio naturalis imponit. *Utinam ſaperent & intelligerent, ac noviſſima providerent.* Lactant filios meos domeſtici hoſtes, & occaſione malignandi habitâ non deſiſtent, quouſque redigatur virtus eorum in pulverem, & converſo capite in caudam, ſervi eorum dominentur eis, juxtà verbum illud Salomonis: *Servus aſtutus filio dominabitur imprudenti.* Excitet ergo prudentiam veſtram Spiritus conſilii, ut convertatis corda filiorum ad patrem. Cor enim patris pro beneplacito veſtro convertetur ad filios, & in fide illius per quem Reges regnant, veſtræ magnitudini promitto, me veſtræ diſpoſitioni in omnibus pariturum. Vos Eccleſiæ ſuæ, Pater ſancte, Chriſtus diù conſervet incolumen.

Jerem. 4. 3.

Deut. 32. 29.

Prov. 17. 2.

Hoc anno electi ſunt ad Epiſcopatus Wintonienſem qui jam biennio vacaverat, Ricardus Archidiaconus Pictavenſis; Lincolnienſem, Galfridus filius Regis Henrici naturalis: Herfordenſem qui jam vacaverat annis ſex, Robertus Folioth Archidiaconus Lincolnienſis; Elyenſem, Galfridus Archidiaconus Cantuarienſis; Ciſceſtrenſem qui jam vacaverat annis quatuor, Gocelinus Decanus ejuſdem Eccleſiæ; Bathonienſem qui jam vacaverat annis ſex, Rogerus Lombardus Archidiaconus Sareſberienſis.

ARCHIEPISCOPUS Tarentaſiæ à domino Papa miſſus pro reformandâ pace inter Reges Anglorum patrem & filium, nil profecit. Ricardus Cantuarienſis electus, qui Romam profectus fuerat, à Papa Alexandro Anagniæ conſecratur. Fuit iſte Ricardus vir magnæ religionis, & in exteriorum adminiſtratione induſtrius; ſed in corrigendis exceſſibus, defendendiſque Eccleſiæ libertatibus de nimiâ remiſſione notatus, in tantum quòd Rex qui eum ſpiritualiter diligebat, & contrà turbatores ejus in curiâ Romanâ ſe pro eo opponebat, ipſius incuriam ac deſidiam ſecretâ tamen correptione dicitur arguiſſe. Reginæ Anglorum Alianora uxor patris, & Margareta uxor filii in Angliam deducuntur.

Ludovicus Rex Francorum convocatis Baronibus Regni ſui, rogavit eos ut Henrico Regi juniori eſſent in auxilium contrà patrem. Tres igitur Comites, Flandrenſis, Carnotenſis, & Claromontenſis juraverunt ſe transfretaturos cum Rege juniore, & eidem regnum Angliæ ex integro ſubacturos. Alii verò juraverunt, quòd cum exercitu per Normanniam pergerent, & caſtella peſſumdarent, urbemque Rotomagum obſidione cingerent, quod utique licet aggrederentur, nihil penitùs profecerunt. Rex enim ſenior caſtella ſua quæ erant in finibus Normanniæ, armis, militibus & victualibus optimè communivit. Removit etiam quoſdam caſtellorum cuſtodes, quos habebat ſuſpectos, fideles de quibus confidebat ſubſtituens. Multos etiam de Baronibus Franciæ abarratos habebat, & ſibi familiares fecerat obſequiis atque donis. Alloquutus eſt etiam Barones Normanniæ, & obſecrando hortatus eſt, ut viriliter ac fideliter agerent, memoreſque eſſent quomodo patres eorum multoties, Francos fines eorum invadentes, cum eorum verecundiâ fortiter expuliſſent.

Contrà Regem Angliæ conveniunt Rex Francorum, & Comites Fland. &c.

Deinde paucis ac nullis [p] Baronibus Normanniæ aſſumptis, cum Brabanzonibus in Angliam transfretans, cum maximâ humilitate tumbam beati Thomæ Martyris viſitavit. Ut enim Cantuarienſem vidit Eccleſiam, equo deſiliens in veſte laneâ, nudis pedibus peditando, uſque ad illam per paludes & ſaxa acuta cum ſummâ devotione perrexit. Ad ſepulcrum verò Martyris proſtratus in oratione, & in lacrymas ita profuſus eſt, ut adſtantes etiam ad lacrymas invitaret. Feriâ ſextâ illuc venerat, & impranſus ibidem noctem totam continuans vigilavit. Mane autem facto Capitulum ingreſſus, in tantum ſe humiliavit ad pœnitentiam, ut verberibus ſe ſubderet Monachorum. Die autem quâ à ſancto loco receſſit, captus eſt Willelmus Rex Scotiæ à Baronibus Eboracenſis provinciæ apud Alnewicum, qui eâ æſtate cum Rogero de Mumbray & aliis complicibus in favorem Regis junioris Aquilonares partes Angliæ devaſtaverat. Rex itaque ſenior tanto exhilaratus nuntio, factâ pace cum Hugone Bigod, & poſitis in firmâ cuſtodiâ Willelmo Scotorum Rege, & Roberto Leyceſtriæ Comite cum aliis eorum comitibus, revertitur in Normanniam, pacificatam relinquens Angliam, quam ferè perditam in triginta recuperavit diebus.

Sepulcrum S. Thomæ ſummâ animi demiſſione viſit, ac verberibus ſe ſubdit Henricus ſenior.

Veniens autem Rotomagum cum multitudine Wallenſium, miſit eos trans Secanam, ut in nemoribus victualia diriperent, quæ ad Francorum exercitum vehebantur. Franci itaque ex unâ parte timentes Regem, & ex parte aliâ Wallenſes, ad Re-

p *ac nullis*] Hic deeſſe nonnihil monuit Acherius, qui emendat *paucis militibus, ac nonnullis*.

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.
MCLXXVII.	ALEXANDRI III. XVIII.	FREDERICI I. XXII. XXIV.	LUDOV. VII. XL.	HENRICI II. XXII.

„bentes impunitatis materiam, in fauces noſtras laïcorum gladios provocamus. Ignominioſum eſt quòd pro caprâ vel oviculâ gravior, pro ſacerdote occiſo pœna remiſſior irrogatur. Sed & durioribus digni ſumus, qui juriſdictionem alienam & nobis omninò indebitam ambitione temerariâ uſurpamus. Nam & in corpore Decretorum, & in Epiſtolà ad Romanos, hæc verba legiſſe meminimus: Sunt quædam enormia flagitia quæ potiùs per mundi Judices, quàm per Rectores & Judices Eccleſiarum vindicantur, ſicut eſt, cum quis interficit Pontificem aut Preſbyterum, hujuſmodi reos Reges & Principes mundi damnant. Omnis equidem juſtitia ideo exercetur, ut debitâ quiete gaudeat innocentia, & malignantium temeritas refrænetur. Verumtamen in hac juriſdictione maledictâ quam ambitioſè & ſuperbè præſumimus, dominum Regem [r], viamque in Clericos malignandi tutiſſimam laïcis aperimus. Nuper apud Wintoniam Sacerdos litteraturæ commendabilis & converſationis honeſtæ, malitioſè occiſus eſt à Willelmo Freſchet & uxore ejus, nec illi maleficium diffitentur. Prompti ſunt ergo Curiam adire Romanam. Nam confidit in eâ cor viri ſui, atque in ſpecie & pulcritudine ſuâ intendit proſperè procedere, & de lenocinio uxoris in viâ præter abſolutionis beneficium, fructûs ubetioris manipulos reportare.

„Vos ergo dilectiſſimi Fratres, huic publicæ peſti, dum in ſuo curſu eſt, maturiore conſilio ſtudeatis occurrere. Nam ſi liberiùs aliquantulum & licentiùs evaſerit periculum, quod inter pauperes nunc verſatur, noſtris in proximo cervicibus imminebit. Eccleſia juriſdictionem ſuam priùs exerceat, & ſi illa non ſufficit, ejus imperfectum ſuppleat gladius ſæcularis. Hujus rei auctoritas ex Synodo Urbani Papæ, ex decreto Gregorii, ex Epiſtolâ Nicolai Epiſcopis Galliarum, ex Concilio Carthaginenſi tertio, & ex multis ſanctorum Patrum inſtitutionibus emanavit. Nec dicatur quòd aliquis bis puniatur propter hoc in idipſum. Nec enim iteratum eſt quod ab uno incipitur, & ab altero conſummatur. Duo ſunt gladii qui mutuum à ſe mendicant auxilium, atque ad invicem ſibi vires impertiuntur alternas, ſacerdotium Regibus, Sacerdotibus regnum. Unde ſi ab altero ſuppletur alterius inſufficientia, non videtur duplex contritio, & punitio combinata. Nam & illi qui ad mortis periculum ſunt damnati, juxtà Maguntinenſe Concilium antequàm ad tormenta ducantur, per cordis contritionem & pœnitentiam ſpiritualiter puniuntur [ſ], nec duplicitatem contritionis inducit, ſed quædam præparatio eſt ad mortem prævia, & ſatisfactio quæ præcedit. Reddentes igitur Deo quæ Dei ſunt, & quæ Cæſaris Cæſari, juxtà petitionem domini Regis, ei tantorum vindictam exceſſuum relinquamus. Reis autem in mortis articulo conſtitutis, quia ſententiam lati Canonis incurrerunt, abſolutionem poſtulaverint, & in hoc & in aliis, quantum poſſumus ſine ſcandalo & ſine periculo Eccleſiæ, humanitatis conſilium miſericorditer impendamus. Publicè namque intereſt, ut naturali gladio cohibeantur, qui nec Deum timent, nec deferunt Eccleſiæ, nec cenſuram Canonum reverentur. Benè valeatis.

IN hebdomadâ Pentecoſtes Lumbardi, & maximè Mediolanenſes debellaverunt exercitum Frederici Imperatoris, qui in urbe Papienſi eo tempore morabatur. Qui etiam vix evadere potuerat fugiendo. Joannes Sareſberienſis, vir ſapiens & honeſtus, qui priùs fuerat Clericus Archiepiſcopi Cantuarienſis Theobaldi, & poſtea beati Thomæ Martyris ſucceſſoris, factus eſt Epiſcopus Carnotenſis. Willelmus Rex Siciliæ, Joannam filiam Henrici ſenioris Regis Anglorum uxorem accepit. Philippus Comes Flandriæ cum magnâ manu perrexit Jeruſalem, in quo itinere deceſſit Haſtulphus de ſancto Hilario. Quintâ feriâ in Cœnâ Domini occiſus eſt ſanctus Willelmus Pariſius à Judæis, ob quod facinus concremati ſunt igne. In æſtate & autumno fuit maxima ſiccitas; unde & ſatio terræ, meſſis & fœnum ex magnâ parte periit, & collectio meſſium & vindemiarum evenit ſolito citiùs.

Mediolanenſes Imperatorem debellarunt.

Nono Kalend. Auguſti concordati ſunt dominus Papa & Imperator in Venetiarum civitate. Timens enim Imperator ne à dominio ſuo caderet propter Lumbardorum rebellionem & Alexandri Papæ proſperitatem, miſſis ſolemnibus Nuntiis, ut reconciliaretur ſummo Pontifici laboravit. Poſtquàm reconciliatus fuit, pro emendâ charactere ſanctæ Crucis ſe fecit ſignari.

Conciliantur Papa & Imperator.

Menſe Auguſto Henricus Anglorum Rex ſenior cum Galfrido filio Duce Britannorum in Normanniam transfretavit, ubi occurrentibus ſibi filiis Henrico Rege juniore, & Ricardo Aquitaniæ Duce, progreditur una cum eis ad vadum ſancti Remigii. Ibique cum Rege Francorum loquutus eſt ea quæ ad pacem ſunt, & de ſuſceptione crucis in obſequiis Jesu-Christi. Inde verò miſit Galfridum Ducem Britanniæ ad expugnandum Guidonem Leonenſem, qui poſtea venit ad Regem, ſe ejuſdem in omnibus ſubjiciens voluntati. Pergens autem Rex in pagum Bituricenſem, accepit in manu ſuâ caſtrum Radulfi de Dolis, & filiam ejus unicam cum hereditate totâ, quia ad ſuum feodum pertinebat. Iſoldunenſe verò caſtrum à Baronibus quorum cuſtodiæ erat deputatum, ſibi poſt mortem domini oblatum accipere renuit, quia non ſimul offerebant heredem, quem Dux Burgundiæ furtim abſtulerat, quia fuerat ejus cognatus. Caſtrum verò munitiſſimum Turonium redditum eſt ei ab ejus Vicecomite, totam etiam terram Comitis de Marchiâ Rex emit ſibi pro ſex millibus libris argenti. Caſtrum verò juxtà civitatem Lemovicam, in quo ſanctus Marcialis requieſcit, Ricardus filius Regis, Dux Aquitaniæ, abſtulit Vicecomiti ejuſdem Caſtri, quia fovit partes Comitis Engoliſmenſium contra Ducem.

Sicut in æſtate magna ſiccitas fuit, ſic in hyeme maxima inundatio fuit aquarum. Multi homines hoc anno circà feſtum ſancti Joannis in fluminibus perierunt. Multæ etiam naves ſubmerſæ ſunt in mari, inter quas una quæ portabat Galfridum Præpoſitum Beverlaci, junioris Regis Cancellarium, juxtà ſanctum periit Walericum. Vigiliâ ſancti Andreæ apparuit lux manè veniens ab oriente uſque ad occidentem, quo die Chriſtiani cum Saracenis apud ſanctum Georgium de Ramulâ pugnaverunt. Putabat quidem Saladinus quòd poſſet capere urbem Jeruſalem defenſoribus deſtitutam. Abduxerat enim

r *Regem*] Hìc nonnihil deeſt: forte, offendimus

ſ *puniuntur*] Ut ſuperiùs vocem aliquam deeſſe non vidit Acherius, quæ tamen deerat, ita hoc loco aliqua verba deeſſe ſcripſit, etſi nihil deeſt, ac ſententia conſtat, ſi *contritionem* loco legas, *contritio*.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Comes Flandriæ ad obſidionem caſtri Harenæ omnes ferè milites Chriſtianos. Sed tamen Rex Jeruſalem, & Patriarcha, & alii viri Religioſi, habentes paucos milites & ſervientes, per virtutem ſanctæ Crucis innumerabilem vicerunt exercitum Paganorum; cujus Crucis longitudo à terra uſque ad cœlum Paganis apparuit, ut dixerunt. Locupletati verò ſunt auro & argento, equis & armis in hac victoriâ Chriſtiani.

MCLXXVIII.	ALEXAND. III. XIX.	FREDERICI I. XXIII. XXVI.	LUDOV. VII. XLI.	HENRICI II. XXIV.

STEPHANUS Rodonenſis Epiſcopus obiit, cui ante mortem, ut ipſe faſſus eſt, apparens quidam, parvo levique ſibilo dixit ei hos verſus: *Deſine ludere temere; nitere ſurgere properè de pulvere.* Ipſe enim multa rythmica carmine & proſâ jocundè & ad plauſus hominum ſcripſerat. Et quia miſerator hominum eum in proximo moriturum ſciebat, monuit eum ut à talibus abſtinens pœniteret.

Reges Franc. & Angl. pace firmatâ iter Jeroſolymitanum decernunt.

Willelmus Rex Siciliæ fieri fecit chartam Joannæ Reginæ uxori ſuæ de dote ſua ſub bullâ aureâ. Ludovicus Francorum, & Henricus Anglorum Reges convenientes ad colloquium, tractaverunt de pace & firmâ concordiâ inter ſe & ſuos, & de ſuſceptione Crucis pro Jeroſolymitanorum itinere, ſtatuentes ut ſi quis eorum decedat in fata in ipſo itinere, ſuperſtes omnem Theſaurum & homines illius habeat cum omnibus mobilibus, & tam pro ſe quam pro defuncto iter explebit. Hæreticiquos Albigenſes vocant, & alii multi conveniunt circa Toloſam, malè ſentientes de ſacramento altaris, de matrimonio & aliis ſacramentis: ad quorum confutationem Petrus Legatus Romanus, & multæ aliæ perſonæ religioſæ cum prædictis Regibus, licet parum profecerint, convenerunt.

Legatus ad confutandos Albigenſes hæreticos mittitur.

MCLXXIX.	ALEXAN. III. XX.	FREDERICI I. XXIV. XXVII.	LUDOV. VII. XLII.	HENRICI II. XXV.

PHILIPPUS Comes Flandriæ ab itinere rediit Jeroſolymitano. Emmanuel Imperator Conſtantinopolitanus accepit filio ſuo uxorem filiam Regis Francorum. Alexander Papa vocari fecit Prælatos pro Concilio generali anno ſequenti Romæ Quadrageſimali tempore celebrando. Facta eſt eclipſis ſolis idibus Septembris. Hyems facta eſt magna, ita ut vix duraret uſque ad Purificationem, quæ juxtà octavam dominicæ Nativitatis incepit. Sequuta eſt inundatio aquarum maxima, præcipuè apud urbem Cenomanenſem, pontes & domos ſubvertens ac molendina, hominesque multos ſubmergens.

Henricus Anglorum Rex ſenior abalienatus ab uxore ſuâ, in cuſtodiâ eam detinuit annis multis. Galfridus filius Guiomarum Vicecomitem Leonenſem, ac filios ejus ſibi rebelles ſubegit, caſtella eorum capiens, & in manu ſuâ retinens, & de terris eorum relinquens eis reſpectivè modicam portionem. Ricardus etiam Dux Aquitaniæ, Galfridum de Rancbun humiliavit, ejus caſtrum Taleburgum ad ſolum diruens, cum quatuor aliis caſtellis ejuſdem. Dominum etiam de Ponte eidem Galfrido faventem ſubpeditavit, caſtrum ejus quod Pons dicitur diruendo. Non multum verò poſt, Richardo Duce in Angliam ad ſanctum Thomam profecto, quidam Baſclorum & Navarrorum Brabanzonum ſuburbium Burdegalæ vaſtaverunt. Philippus Regis Francorum filius dum venationi inſiſtit, amiſſis ſociis, totâ nocte in ſylvâ vagabundus permanſit, tandem per quemdam carbonarium inventus, reductus eſt ad ſuos. Et ſolitudine tamen & pavore tantam incurrit ægritudinem, quòd coronatio ejus quam pater in Aſſumptione Beatæ Virginis fieri decreverat, eſt omiſſa. Rex autem Ludovicus pro ſe & filio peregrè profectus eſt in Angliam ad beatum Thomam, cui aliquando magnam humanitatem exhibuerat cum in Gallia exularet. Rex autem Anglorum qui paulo ante in Angliam tranſierat, ipſum cum maximo ſuſcepit gaudio & honore.

Emmanuel Imperator Conſtantinopolitanus, Soltano Iconii qui eum anno præterito fugaverat, & multos de militibus ejus capiens crucem ei dominicam abſtulerat, rependens hoc anno vicem, ipſum fugavit, cogens urbem Iconii vacuam relinquere, multoſque de militibus ejus cepit. Petrus Comeſtor obiit, qui utriuſque Teſtamenti hiſtorias in uno volumine, & allegorias in alio compilavit. Sepultus verò eſt Pariſius in Eccleſiâ S. Victoris, pauperibus & Eccleſiis omnes facultates ſuas relinquens. Cujus tumulo hoc inſcriptum eſt Epitaphium:

Petrus Comeſtor obiit, & in Eccleſ. S. Victoris ſepelitur.

Petrus eram quem petra tegit, dictuſque Comeſtor.
Nunc comedor. Vivus docui, nec ceſſo docere
Mortuus: ut dicat qui me videt incineratum;
Quod ſumus iſte fuit, erimus quandoque quod hic eſt.

MCLXXX.	ALEXAN. III. XXI.	FREDERICI I. XXV. XXVIII.	LUDOV. VII. XLIII.	HENRICI II. XXVI.

ALEXANDER Papa circà mediam Quadrageſimam Romæ Concilium tenuit generale. Ad quod venit civis Piſanus quidam nomine Burgundio, in græcâ latinâque linguâ peritus, afferens Evangelium ſancti Joannis, expoſitum ſermone homeliatico à Joanne Chryſoſtomo, de græco in latinum tranſlatum, aſſeruitque magnam partem libri Geneſis à ſe jam eſſe tranſlatam. Dixit etiam quòd Joannes Chryſoſtomus græcè expoſuit totum vetus Teſtamentum & novum. Emmanuel Imperator Conſtantinopolitanus dedit filiam ſuam Raynerio, filio Willelmi Principis Montis-ferrati, & dans ei honorem Theſſalonicenſium, qui eſt in imperio illo magna poteſtas, fecit eum coronari in Regem, quia juraverat filia ſua ſe nolle unquam nubere, niſi Regi. Conradus frater dicti Raynerii Archiepiſcopum Maguntinenſem, Cancellariumque Imperatoris Romani carceri mancipavit. Galeæ Regis Siciliæ ceperunt filiam Regis Marochiæ miſſam per mare, ut maritaretur cuidam Saracenorum Regi: pro quâ redimendâ reddidit pater Regi Siciliæ duas civitates per Saracenos patri Regis Siciliæ ablatas, videlicet Affricam & Sibillam. Rex Jeruſalem licet leprâ percuſſus, adjutus tamen Chriſtianitate tranſmarinâ, munitiſſimum caſtrum fecit ſuper fluvium Jordanem ſitu amœnum, quod vocavit Vadum Jacob, & erat nocivum plurimùm Saracenis.

Concilium Romæ celebrat Alexand. Papa.

Montis-ferrati Ducis filius Imperatoris Conſtantinopolitani filiam ducit uxorem.

In feſtivitate omnium Sanctorum coronatus eſt Remis ab Archiepiſcopo ejuſdem loci in Regem Philippus filius Regis Francorum, cui ſolemnitati Rex Anglorum junior cum magno interfuit militum comitatu.

Philippus Regis Franciæ filius Remis coronam ſuſcipit.

Hoc anno inito conflictu Chriſtianorum contrà Saladinum, aggravatum eſt bellum ſuper Chriſtianos, multiſque cadentibus, Magiſter militiæ Templi captus eſt, quem cum Saladinus commutare vellet pro nepote ſuo quem ceperant Chriſtiani, renuit Magiſter Templi dicens, Non eſſe conſuetudinis Militum ſuæ Religionis ut aliqua pro eis daretur redemptio, præter cingulum & cultellum: ſicque in captivitate detentus, mortuus eſt. Poſtea

Captivitate donantur plures Chriſtiani.

obſedit Saladinus caſtrum de Vado Jacob, & illud violenter cepit, omneſque in eo inventus occidit. Obiit Rogerus Wigornienſis Epiſcopus, vir moribus boneſtus & genere. Erat enim filius Roberti Comitis Glovernia, filii Henrici primi Anglorum Regis.

Fœdus initum inter Reges Franc. & Angl.

Hoc anno initum eſt fœdus inter Reges Francorum & Anglorum per litteras continentes hanc formam:

» EGo Philippus Dei gratiâ Rex Franciæ. Et ego » Henricus eâdem gratiâ Rex Angliæ, ad om» nium volumus tam præſentium quàm futurorum » pervenire notitiam, quòd fœdus & amicitiam fide » mediâ & ſacramento innovavimus, quam domi» nus meus Rex Francorum, & ego Rex Henricus » Angliæ formaveramus inter nos apud Luen, in » præſentiâ Petri Cardinalis & Ricardi Wintonienſis » Epiſcopi; & ut inter nos tollatur amodo omnis » materia diſcordiæ, conceſſimus ad invicem quòd » de terris & poſſeſſionibus, & de omnibus aliis » rebus quas habemus, alter adversùs alterum nihil » amodo petet, excepto eo de Averniâ, de quo eſt » inter nos contentio, & excepto feodo de caſtro » Radulfi, & exceptis munitionibus diverſis terra» rum noſtrarum de Berri, ſi homines noſtri quid » inde interceperant, vel inter ſe vel adversùs alte» rum noſtrûm. Si autem ſuper his quæ ſuperiùs ex» cepta ſunt, per noſmetipſos convenire non po» tuerimus: Ego Philippus Rex Franciæ elegi tres » Epiſcopos & tres Barones, qui hoc inter nos di» cent, & nos eorum dicto bonâ fide firmiter ſta» bimus. Hæc autem omnia ſupraſcripta nos ob» ſervaturos fide & ſacramento promiſimus. Acta » ſunt hæc quarto Kalend. Julii inter Giſortium & » Triam.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.
MCLXXXI.	ALEXAN. III. XXII.	FREDERICI I. XXVI. XXIX.	LUDOV. VII. XLIV.	HENRICI II. XXVII.

Alexandri Papæ acta præclara.

ALEXANDER Papa hoc anno moritur, cum ſediſſet annis viginti uno, menſibus undecim, diebus novemdecim. Hic quatuor vicit Schiſmaticos, quorum primus Octavianus ſe fecit vocari Victorem: ſecundus Guido, ſe vocari fecit Paſchalem: tertius Johannes Strumenſis, vocatus eſt Calixtus: quartus Lando, ſe dixit Innocentium. Hujus tempore ejectus eſt Conventus ſancti Anaſtaſii, cujus locum vindicavit Abbas S. Pauli favore Regis Schiſmatici, quem tamen locum poſtea Papa reſtituit Alexander. Hic Fredericum Romanum, & Emanuel Conſtantinopolitanum Imperatores, Willelmumque Regem Siciliæ ad concordiam revocavit. Epiſcopum autem Papienſem crucis & pallii dignitate privavit, quia Frederico Imperatori tunc, & ab antiquo Regibus Eccleſiæ perſequutoribus adhærebat. Alexandro ſucceſſit Hubaudus Oſtienſis Epiſcopus, natione Tuſcus, vocatus Lucius tertius.

Ludovicus Francorum Rex in graviſſimam ægritudinem incidit: cujus filius Philippus Rex junior inconſulto patre aliiſque amicis, filiam Comitis Hanoniæ duxit uxorem, quam in die Aſcenſionis Dominicæ, in offenſam non modicam Archiepiſcopi Remenſis, fecit coronari ab Archiepiſcopo Senonenſi. Ludovicus Francorum Rex hoc anno obiit, & in quodam Monaſterio Ciſtercienſis Ordinis quod ipſe conſtruxerat; eſt ſepultus. Obiit & Joannes Sareſberienſis, Carnotenſis Epiſcopus, qui paſſionem Beati Thomæ Martyris luculento ſtilo deſcripſit. Scripſit etiam librum de Nugis curialium, in quo honeſtatem vitæ Clericalis exemplis tam Sanctorum Patrum quàm plurimorum Gentilium, in-

Moritur Ludovicus Rex Francorum.

Et Johannes Sareſberienſis Epiſcopus Carnot.

tegumentiſque fabularum ſuadet, quem Policraticon voluit appellari.

Rex Jeruſalem Baldewinus dedit ſororem ſuam nobili Militi Guidoni de Kremyn, qui de eâ genuit filium, quem Regni Jeroſolymitani ſperabant heredem futurum. Obiit Emmanuel Græcorum Imperator. Rex Malſamitorum in Africâ cepit reædificare Carthaginem.

Emmanuel quoque Imperator.

Dicitur hoc anno apud Rochâm Amatoris miraculum hujuſcemodi contigiſſe. Monachi de Eccleſiâ beatæ Virginis à quodam Burgenſe pecuniâ acceptâ mutuo, eidem nomine pignoris cortinas Eccleſiæ tradiderunt. Poſtea verò inſtante glorioſæ Virginis feſtivitate ne Eccleſia ſuo deſtitueretur ornatu, rogabant Monachi præfatum Burgenſem, ut cortinas eis concederet, reſtituendas ſtatìm poſt feſtum. Qui cum ad hoc faciendum non flecteretur precibus, hoc reſpondit: Quia illæ cortinæ circâ lectum uxoris ſuæ, quæ nuper filium pepererat, tendebantur, nec inde poſſent aliquatenùs amoveri. Tranſitâ igitur feſtivitate, nocte proximâ beata Virgo uxori illius Burgenſis apparens, ſic eam alloquitur: Vir tuus peccatum grande commiſit, nec impietatis ejus exceſſus relinqui poterit impunitus. Tertiâ itaque die morietur filius tuus, & vir tuus die octavo debitum mortis ſolvet, pœnas juxtà merita recepturus. Tu autem proficiſcere ad Eccleſiam meam in Bethleem, & conſpectis ibi tribus ſepulcris, tibi medium eliges. Interim verò omni feriâ quartâ circâ horam nonam deficiet vitæ ſpiritus tuus, & decurret ab ore tuo & naribus ſanguis, & uſque ad Nonam ſabbati velut mortua permanebis. Sabbato verò eâdem horâ reſtituetur ſpiritus tuus tibi. His dictis beata Virgo diſparuit. Mulier verò timore nimio expergefacta, ſomnium repetens, illud in craſtino conjugi ſuo per ordinem enarravit. Qui mulieris verba parvipendens, nec etiam cum videret tertiâ die filium morientem ad pœnitentiam commotus; octavo die juxtà viſionem præoſtenſam debitum mortis ſolvit. Mulier marito defuncto Romam adiit, ſummoque Pontifici rem revelat: prænuntiavit etiam anno quinto poſt illum famem peſtilentiamque futuram. Cupiens Apoſtolicus certior eſſe de his quæ narravit mulier, duodecim Matronis nobilibus eam commendavit, præcipiens eis ut cum illa deficiente ſpiritu obdormiret, plantis ejus calentes ſubulas infigerent, & de ſanguine fluente ab ore & naribus ejus aliquas veſtes intingerent. Hæc cum feciſſent, illa nec in perforatione plantarum eſt mota, nec infectio veſtium à ſanguine in ſabbato, reverſo ſpiritu ſuo, potuit apparere.

Ad Epiſcopatum Wigornienſem electus eſt hoc anno Baldewinus Abbas Fordenſis. Obiit autem Joannes Epiſcopus Ciceſtrenſis, cui Sifridus Canonicus Eccleſiæ ejuſdem ſucceſſit. Philippus Comes Flandrenſium auditâ Regum confœderatione, multos de ſuis & aliis contrà Regem Francorum commovit, rem eo deveniſſe denuntians, ut munitiones eorum ſubverterentur, vel pro Regis arbitrio deputarentur cuſtodiæ. Fredericum etiam Imperatorem nunc per ſe, nunc per nuntios ſollicitavit, ut adversùs Regem Franciæ inſurgens, imperii limites dilataret. Comes verò ipſe coadunato exercitu, Noviomenſes atttrivit, fines Sylvanectenſium depopulatus eſt, ſuccenditque villas, & vineas extirpavit. Stephanus Comes, dominus caſtelli quod Sacrum-Cæſaris dicitur, contrà Regem inſurgens, Flandriæ Comiti ſe ſubjecit: Henricus Angliæ Rex junior, & frater ejus Ricardus Aquitaniæ Dux, patre abſente, maximo coadunato exercitu in ſubſidium Re-

Comes Flandriæ arma ſumit adverſus Regem Franciæ.

gis Francorum venerunt, & primò dominum caſtri quod Sacrum-Cæſaris dicitur, ad ſubjiciendum ſe Francorum Regis gratiæ compulerunt. Deinde Flandrenſium Comitem coactum in fugam, & in caſtello de Crepi receptum obſediſſent, niſi quorumdam ſuorum conſilium obſtitiſſet.

MCLXXX-II.

LUCII III. I. | FREDERICI I. XXVII. XXX. | PHILIPPI II. I. | HENRICI II. XXVIII.

Circa finem menſis Julii Henricus Rex ſenior in Angliam transfretavit. Galfridus filius Regis Angliæ filiam Conani Comitis Britanniæ ſolemniter deſponſavit. *Filius Regis Angliæ deſponſat filiam Comitis Britanniæ.* In ſolemnitate Paſchæ ad caſtrum quod dicitur Mons-aureus, quædam mulier infamis cum acciperet Corpus Chriſti, non glutivit illud, ſed poſuit illud in arcâ ſuâ involutum panno lineo. Cum autem quidam amaſius ejus aperiret eamdem arcam, invenit hoſtiam Dominici Corporis in effigiem carnis & ſanguinis tranſmutatam.

Mater Soldani Iconii, quæ ut ſupradictum eſt, ſoror fuerat Comitis ſancti Ægidii, veniens ad extrema, revelavit filio ſuo quod ſemper celaverat, quod eſſet videlicet Chriſtiana: *Fatetur mater Soldani in extremis poſita, quod occulte fuerit Chriſtiana.* rogavitque quòd crederet in Chriſtum, & quòd diligeret Chriſtianos. Cui Filius ſe non audere hoc apertè facere propter Paganos reſpondit. Dixitque mater: Fili, cum mortua fuero, excelſam mihi ſepulturam fac ſicut pyramydem, & ſuper eam colloca ſignum crucis. Qui cum reſponderet ſe non audere hoc facere de die, dixit ei ut faceret de nocte; quo indignati Saraceni contrà Principem ſuum, volebant eum occidere. Aſcendens autem quidam ut crucem deponeret, corruens expiravit. Alius quoque ad idem agendum aſcendens, caſum ſimilem expertus. Tertiâ verò die conveniente magnâ multitudine, ut ædificium illud diruerent, multi de eis coruſcatione & fulgure perierunt. Tunc fertur apparuiſſe Angelus Domini, & clariſſimum ſignum crucis ſuper illam pyramidem poſuiſſe. Ex quo factum eſt ut multi in Chriſtum crederent, & venerando crucem illam humiliter adorarent.

Galfridus Lincolnienſis, filius naturalis Regis Henrici, cum jam ſine conſecratione in manibus ſuis Epiſcopatum novem annis tenuiſſet, electioni de ſe factæ renuntiavit, & factus eſt Cancellarius patris ſui, cui pater in Angliâ & Normanniâ reditos dedit magnos. Obiit Rogerus Eboracenſis Archiepiſcopus, qui Eccleſiam ſuam multis ampliavit prædiis, & pulcherrimis ædificiis decoravit. Rex Henricus Anglorum jam quadrageſimum nonum annum agens, in pias cauſas, Jeroſolymitanorum præcipuè providens neceſſitatibus, quadraginta duo millia marcarum argenti & quingentas marcas auri diſtribuit. Poſt in Normanniam tranſfretavit, ut vel Regem Francorum contrà Comitem Flandriæ juvaret, vel inter eos pacem & concordiam procuraret.

MCLXXX-III.

LUCII III. II. | FREDERICI I. XXVIII. XXXI. | PHILIPPI II. II. | HENRICI II. XXIX.

Poſt clauſum Paſcha convenerunt Sylvanectis, in præſentia Henrici Albanenſis Epiſcopi, domini Papæ Legati, Reges Franciæ Philippus, & Angliæ Henricus tam pater quàm filius, Philippus Comes Flandrenſis, & alii qui ejus fuerant complices: *Pacem feriunt Reges Franc. & Angliæ, Philippus Comes Flandr. & alii.* interfuit & Willelmus Remenſis Archiepiſcopus, ubi facta eſt pax inter Reges & Comites in hac formâ:

Philippus Comes Flandriæ reddidit Regi Francorum, & Rex eidem Epiſcopo Sueſſionenſi, & Epiſcopus Agathæ, quæ fuit uxor Hugonis de Orli, quidquid eam hereditario jure contingebat, tenendum de ipſo Epiſcopo, & Epiſcopus de Rege. Civitas Ambianenſis conceſſione Regis Francorum remanſit Epiſcopo Ambianenſi, de ipſo Rege tenenda. Et ſi Comes Flandriæ quidquam in eâ calumniabitur, Epiſcopus Ambianenſis inde ipſi Comiti plenitudinem juſtitiæ in ſuâ vel regiâ Curiâ exhibebit: Comes Claremontis, & Radulphus de Thuſaco remanent ex toto in manu Regis Francorum, liberi omninò à Comite Flandriæ. Philippus quoque Comes Flandrenſis clamavit quietum Henricum Regem, filium Regis Anglorum, de omnibus conventionibus quæ inter eos erant. Conceſſit etiam ut Barones Flandriæ plenariè faciant Regi Anglorum ſervitium quod ei debent de feodo quod de ipſo tenent, & quòd feoda illa ſine recuperatione amittant, niſi ſervitia ei fecerint. Convenit etiam ibidem inter Regem Angliæ & Comitem Flandriæ, quòd nullus ex ſuis amitteret terram in Flandriâ propter ſervitium Regis Angliæ, ſi ille ſervituti in terram ſuam venerint. Omnibus igitur ad pacem reductis, quotquot à fidelitate Regis Francorum & operâ diſceſſerant, redierunt in ejus ligantiam; damna tam hinc quàm illinc illata mutuâ compenſatione deleta ſunt.

Henricus Dux Saxonum Archiepiſcopum Colonienſem damnis & injuriis affecit, qui favore Imperatoris & Principum obtinuit, ut Dux in exilium cogeretur. *Dux Saxoniæ exul vadit in Normanniâ.* Qui ad ſocerum ſuum Regem Anglorum Henricum patrem in Normanniam veniens, cum Ducillâ & duobus filiis Henrico & Othone cum eodem triennio morabatur.

Obiit Walterus Roffenſis Epiſcopus, in cujus ſucceſſorem Gwalerannus Bajocenſis Archidiaconus electus, ab Archiepiſcopo Cantuarienſi apud Lexovium in Epiſcopum conſecratur. Ricardus Oxonienſis Archidiaconus in Lincolnienſem ab Archiepiſcopo Cantuarienſi Andegavis conſecratur. Poſt reditum Archiepiſcopi in Angliam, Magiſter Gerardus dictus Puella, electus & conſecratus eſt in Epiſcopum Conventrenſem.

Henricus Rex Angliæ junior moritur, qui corpus ſuum legavit Eccleſiæ Rotomagenſi. *Obiit Henricus junior Rex Angl.* Mortem ejus planxerunt Principes & Milites qui eum comitari ſolebant, tanto dolore, ut nullus ab antiquis temporibus ei ſimilis audiretur. Cives Cenomannenſes per quorum urbem erat ſuum deportandum, cum nocte in Eccleſiâ eorum majori quieviſſet, coegerunt illud ibidem in caſtrino ſepeliri. Sed Eccleſia Rotomagenſis cui ſe donaverat, jus ſuum non negligens, agente viro nobili Roberto Rotomagenſi Decano, Cenomannenſes poſt decem ſeptimanas compulit reddere ſibi funus. Quod à Cenomannis uſque Rotomagum quatuor videlicet dietis, nonnulli Principum & nobilium virorum cervicibus eſt delatum, ubi in Metropolitanâ Baſilicâ juxtà majus altare à dextris, non ſine miraculorum gloriâ (ut nonnulli ſcribunt) honorificè eſt ſepultum. Mortem verò ejus Rex pater inconſolabiliter dicitur deploraſſe.

MCLXXX-IV.

LUCII III. III. | FREDERICI I. XXIX. XXXII. | PHILIPPI II. III. | HENRICI II. XXX.

Gerardus Conventrenſis cum ſediſſet octodecim ſeptimanis, in fata conceſſit. Ricardus Cantuarienſis Archiepiſcopus, cum ſediſſet annis novem, hebdomadis quadraginta quinque, diebus quinque, mortem ſubiit apud Halinges, quæ eſt villa Epiſcopi Roffenſis. Walterus Lincolnienſis Epiſcopus in Rotomagenſem Archiepiſcopum poſtu-

latur. Rex Anglorum per Flandriam tranſiens venit in Angliam tertio Idus Junii. Dux Saxoniæ ſimiliter in Angliam venit, cui apud Wintoniam infrà paucos dies Duciſſa peperit filium, nomine Willelmum.

Diſſenſio ob electionem Cantuarienſis Archiep.

Lucius Papa Suffraganeis Eccleſiæ Cantuarienſis Priori, & Conventui Monachorum Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis ſcripſit, ut electionem Archiepiſcopi accelerarent. Ad hanc monitionem Regiſque convocationem convenerunt Suffraganei, & Monachi Cantuarienſes primò Redingiæ, poſtea Windelenſoræ. Sed nulla facta eſt electio, Monachis ad hoc Suffraganeos renuentibus admittere quoquomodo. Tertiò Londoniam venerunt, ubi Suffraganei Baldewinum Wigornienſem Epiſcopum in Archiepiſcopum elegerunt. Pronuntiavit electionem Gilbertus Epiſcopus Londonienſis, ſed recuſante electo ingreſſum Eccleſiæ Cantuarienſis contrà pacem Monachorum, recedenteque Rege, Prior cum Monachis reprobato facto Epiſcoporum, eumdem elegerunt, & ejus conſecrationem à domino Papa Lucio impetrarunt.

Venit hoc anno in Angliam Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, habens ſecum Comitem Flandriæ, beato Thomæ vota debita ſoluturos. Quos Rex Angliæ Londoniam invitans, ipſos cum maximo honore ſuſcepit. Jocelinus Epiſcopus Sareſberienſis moritur decimo quarto Kal. Decembris. Philippus Colonienſis Archiepiſcopus Angliam exiens, cum totâ poteſtate Comitem Flandriæ juvit contrà Baldewinum Comitem Hanonienſium ſororium ipſius Comitis, ſocerumque Regis Francorum. Willelmus etiam de Magnavillâ, Comes Eſſexiæ, in auxilium Flandrenſium transfretavit.

MCLXXXV.	LUCII III. IV.	FREDERICI I. XXX. XXXII.	PHILIPPI II. IV.	HENRICI II. XXXI.

Patriarcha Jeroſolymit. in Angliâ ſubſidium petit.

REx Hungariæ Margaretam relictam Henrici Regis junioris Anglorum, Regis Franciæ ſororem, accepit uxorem. Baldewinus Cantuarienſis Archiepiſcopus, convocatis per Regem Prælatis & Proceribus, ad præſentiam Heraclii Patriarchæ Jeroſolymitani, nuper ad ipſum Regem miſſi pro ſubſidio terræ ſanctæ, verbum exhortationis propoſuit coram eis. Quorum multi corde compuncti, crucis characterem acceperunt. Rex verò per manum Patriarchæ & Militum Templi in ſubventionem terræ ſanctæ tria millia marcarum dicitur tranſmiſiſſe, promittens nihilominùs Patriarchæ ſuccurſum celerem affuturum.

Urbanus Papa III. electus.

Lucius Papa moritur, cum ſediſſet annis quatuor, menſibus duobus, diebus octodecim. Eodem anno poſt vacationem trium dierum electus eſt in Papam Urbanus tertius, natione Lombardus de civitate Mediolanenſi, dictus priùs Umbertus. Walterus, natione Lincolnienſis quondam Epiſcopus, cum proceſſione ſolemni Rotomagi in Archiepiſcopum eſt receptus.

Rex Anglorum cum Patriarchâ, Epiſcopo Dunelmenſi & Magiſtro Hoſpitalis mare tranſiens, diem Paſchæ Rotomagi celebravit. Rex Franciæ audito Regis Anglorum adventu, venit apud Vallem Rodolii, ubi de agendis Reges ipſi ſunt mutuò colloquuti. Joannes filius Regis Angliæ, militaribus armis cinctus à patre, ante tranſitum ſuum apud Windelſore, pridie Kal. Aprilis in Hiberniam transfretavit. Hugo de Laci, dominus Undiæ, à quodam infirmo homine octavo Kal. Auguſti occiditur. Herebertus Anglicus natione, tranſiens in Calabriam, factus eſt Archiepiſcopus Conſenſanus, & eodem anno cum Clero & familiâ, ac magnâ parte civium obrutus eſt terræ motu. Willelmus Rex Siciliæ maximo ac fortiſſimo coadunato navigio, Durachium applicuit, villam cepit, & Andronicum invaſorem Imperii interfecit. Curſat Angelus ex ſorore Emanuelis Imperatoris progenitus, Conſtantinopolitanus Imperator efficitur. Rex Francorum Regem Anglorum infirmitate tactum viſitavit ſecundo Idus Novembris, apud Beauver moram cum eo faciens triduanam. Septimo Idus Novembris apud Albam-Marlam reformata fuit pax inter Regem & Comitem Flandrenſem, ſed complementum non accepit, quouſque ſuum Imperator præbuiſſet aſſenſum. Joannes filius Regis reverſus eſt de Hiberniâ decimo-ſexto Kalendas Januarii.

URBANI III. I.	FREDERICI I. XXXI. XXXIV.	PHILIPPI II. V.	HENRICI II. XXXII.	MCLXXXVI.

MORITUR Galfridus Dux Britanniæ, Regis Anglorum filius tertius, & ſepultus eſt Pariſius in Eccleſiâ beatæ Virginis ante magnum altare. Hic ex uxore Conſtantiâ unam filiam habens nomine Alienoram, uxorem imprægnatam reliquit. Hoc anno beatus Hugo, Prior cujuſdam domûs Ordinis Cartuſiæ in diœceſi Bathonienſi, procurante Rege ob religionem & ſanctitatem quam in eo plurimùm venerabatur, aſſumptus eſt ad Lincolnienſis Eccleſiæ Præſulatum. Henricus Rex Teutonicus, filius Imperatoris duxit Conſtantiam amitam Willelmi Regis Siciliæ.

Pax firmata inter Regem Franc. & Comitem Fland.

Sexto Idus Martii juxtà Giſortium redacta ſunt ad pacem & concordiam, quæ vertebantur inter Regem Francorum & Comitem Flandriæ, de toto tenemento Radulfi quondam Comitis Viromandorum. Quinetiam quæſtio quæ mota fuerat inter Regem Anglorum & Margaretam relictam filii ſui Regis, tam ſuper dote ſuâ quàm ſuper donatione propter nuptias, amicabili compoſitione finem accepit. Rex Anglorum una cum Reginâ in Angliam tranſiens, in portu Hamtone applicuit quinto Cal. Maii. Willelmus de Veer vir nobilis genere, conſecratus eſt in die S. Laurentii in Epiſcopum Herfordenſem. Willelmus de Norballâ, Archidiaconus Wigorniæ, fit Eccleſiæ ejuſdem Epiſcopus.

Scripſit Papa Urbanus Baldewino Cantuarienſi, ut quarta pars oblationum apud ſanctum Thomam remaneret uſibus Monachorum, alia verò quarta fabricis Eccleſiæ deputaretur, tertia quarta pauperibus erogaretur, & ultima quarta diſpoſitioni Archiepiſcopi relinqueretur. Joannes Cantor Exonienſis, factus ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus. Walterus Rotomagenſis Archiepiſcopus cum offensâ aliquali Regis Francorum diſcedens ab eo, & per Flandriam tranſiens, venit in Angliam decimo quinto Calendas Decembris. Nuntii Regis Anglorum ad Regem Francorum miſſi, Noviomum recepti ſunt minimè gratiosè. Miſit tamen Rex Francorum nuntios proprios Milites ſuos, petens à Rege Anglorum quòd Ricardus filius ejus, Comes Pictaviæ, ceſſaret ab inquietatione Comitis ſancti Ægidii, ſi vellet Normannos ab infeſtatione eſſe quietos. Guido Joppenſis, Pictavenſis genere, Sibillam Regis Almarici filiam unicam & heredem habens uxorem, in menſe Auguſto Rex Jeroſolymorum efficitur.

URBANI III. II.	FREDERICI I. XXXII. XXXV.	PHILIPPI II. VI.	HENRICI II. XXXIII.	MCLXXXVII.

HENRICUS Rex Angliæ decimo tertio Kalend. Martii in Normanniam transfretavit. Obiit

Gilbertus Londonienſis duodecimo Kalend. Martii, Conſtantia Comitiſſa Britanniæ, relicta Galfridi, quarto Kalend. Aprilis peperit filium, qui vocatus eſt Arthurus.

Diſcordia Reg. Franc. & Angl.

Diſcordia inter Philippum Francorum & Henricum Anglorum Reges ſuborta eſt propter caſtrum Giſortii, & alia quædam caſtra quæ Rex Angliæ tempore Ludovici Regis tamquam ad feodum Ducatûs Normanniæ pertinentia occupavit, Rex autem Francorum ea vindicabat tamquam data à patre in dotem filiæ, & poſt mortem Henrici Regis junioris ad Regem Franciæ reverſura. Fiunt igitur in terris eorum hinc inde incendia & rapinæ, munitioneſque deſtruuntur & caſtra. Cum autem appropinquaret Rex Francorum caſtro Radolfi ut illud obſideret & caperet, Rex verò Anglorum ut illud defenderet & obſidionem impediret, paratique eſſent Reges congredi, mediantibus viris quibuſdam prudentibus, cum Legatis Romanæ Eccleſiæ qui tunc pro pace reformandâ venerant, datis induciis diſcedentes ab invicem, ad propria redierunt.

Dum autem Reges ibi moram facerent, apud caſtrum vicinum quod Dolis dicitur, duo Brabanzones ludentes ad teſſeras coram imagine beatæ Virginis ſuper columnam Eccleſiæ poſitâ, maleque perdentes quod iniquè acquiſierant, in verba blaſphemiæ in Deum & beatam Virginem proruperunt. Quorum alter lapidem in imaginem projiciens, brachium imaginis parvi Jeſu avulſit, ſtatimque ſanguis profluit, qui à multis qui in obſidione erant viſus & collectus, multos à variis languoribus illo inunctos infirmos curavit. Brachium verò ſanguinolentum Joannes Regis Anglorum filius, inter reliquias cum magnâ veneratione ſecum portavit. Blaſphemus autem ille infelix eodem die à dæmone quo agebatur, arreptus, miſerrimè vitam finivit. Hujus miraculi inter alia mentionem facit qui ſcripſit, miraculo adjiciens quòd imago Virginis fracto brachio parvi veſtes ſuas divulſit. Aſſerit etiam ſe ſanguinem & veſtem divulſam vidiſſe.

Magna clades Chriſtianis inflicta.

Saladinus Princeps Damaſci, commiſſo cum Chriſtianis prælio victor effectus, cepit Guidonem Regem Jeruſalem, Reinaldumque Principem Antiochiæ & alios quamplurimos in prælio interemit. Capta eſt civitas Jeruſalem, lignumque ſanctæ Crucis, & Judæa ferè tota cum civitatibus omnibus maritimis, præter Tyrum. Cujus Archiepiſcopus tam diræ cladis nuntius ad orbem Chriſtianum miſſus eſt, & ſpecialiter ad Regem Anglorum Henricum, cujus fama longè lateque diffuſa erat ſuper divitiis, potentiâ ac virtute. Statimque præ aliis Ricardus filius Regis Anglorum, zelo Dei accenſus ob ulciſcendam crucis injuriam crucem accipiens, cæteros omnes præcedit facto, quos invitat exemplo. Boamundus Comes Tripolitanus, quindecim diebus elapſis poſt captam Jeruſalem, proditionis reus, verſus in amentiam exſpiravit.

Hoc anno Urbanus Papa cum de tranſmarinis partibus tam flebilem rumorem audiſſet, præ nimio dolore obiit, ſepultuſque eſt in Ferrariâ, cum sediſſet uno anno, menſibus decem, diebus viginti quinque.

Succeſſit Urbano Papæ Gregorius Octavus.

Cui ſucceſſit Gregorius Octavus natione Beneventanus, priùs dictus Albertus, qui eodem anno miſſis litteris ad diverſas provincias pro terrâ ſanctâ, mortuus eſt, cum ſediſſet menſe uno, diebus viginti ſeptem.

Et Gregorio Clemens Tertius.

Poſt vacationem verò dierum triginta, ſucceſſit Clemens tertius natione Romanus, ex patre Joanne Scolari. Baldewinus Cantuarienſis per litteras Apoſtolicas prohibitus eſt ab exequutione Eccleſiæ novæ quam inchoaverat apud Lamehuthe, & inſtitutione Collegii Clericorum. Margareta Regina Francorum, peperit filium nomine Ludovicum.

PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.
CLEMEN. III. I.	FREDERICI I. XXXIII. XXXVI.	PHILIPPI II VII.	HENRICI II. XXXIV.	MCLXXXVIII.

Reges Franc. & Angliæ Cruce ſignantur.

Die decimo tertio Januarii convenientes Reges Philippus Francorum, & Henricus Anglorum ad colloquium inter Triam & Gyſortium, contrà omnium opinionem inſtinctu Spiritûs ſancti, pro liberatione terræ ſanctæ Crucis characterem acceperunt. Multi etiam Archiepiſcopi & Epiſcopi, Duces, Comites & Barones, aliique inferioris gradûs homines innumeri cruce ſignantur cum eis. Fertur quòd Rex Anglorum primo ſuſceperat crucem albam ab Archiepiſcopis Tyrenſi & Rotomagenſi; poſtmodum Rex Francorum ab Archiepiſcopis Tyrenſi & Remenſi crucem rubeam. Philippus quoque Comes Flandrenſis crucem viridem ab eiſdem. In coloribus autem crucis cæteri omnes ſe ſuis Principibus conformaverunt. Obiit Ricardus Wintonienſis Epiſcopus tempore crucis ſignationis prædictæ. Rex Anglorum ſuſceptâ cruce, Clericum ſuum Ricardum de Bare Archidiaconum Luxovienſem pro ſalvo conductu victualium, tam pro ſe quàm pro Rege Francorum miſit, ſcribens Imperatoribus Frederico & Curſat Angeli, utrumque *Imperatorem Romanorum ſemper Auguſtum* vocans, addens tamen in litterâ Curſat Imperatoris Conſtantinopolitani, *à Deo coronatum*. Qui eidem reſcribentes, petitioni ſuæ benignè in omnibus annuebant. Duo verò Reges in loco eodem ob facti hujus monimentum crucem erexerunt ligneam, fundanteſque Eccleſiam, inter ſe fœdus pacis perpetuæ inierunt. Locus autem ille Ager ſacer à populo appellatur.

Comes S. Ægidii à Rege Angliæ deficit.

Eodem anno Comes ſancti Ægidii, qui homagium fecerat pro Toloſâ Ricardo Duci Æquitaniæ, filio Regis Anglorum, ab eo defecit; propter quod Ricardus terram ejus ingreſſus, cepit Moſacum aliaque caſtella pertinentia ad jus Comitis antedicti. Rex autem Francorum pulſatus à Comite ſuper auxilio ferendo, contrà legem fœderis terram Regis Anglorum ingreſſus, caſtrum Radulfi & quædam alia caſtra cepit. Quo audito Rex Anglorum, ingreſſus terram Regis Francorum, caſtrum Drocharum incendit, alia etiam caſtra cepit, villaſque & munitiones deſtruxit. Superveniente hyeme uterque Rex datis induciis à bello ceſſavit. Galfridus autem de Liziniaco, quemdam familiariſſimum Ricardo Comiti Pictavenſi interfecit inſidiis. In cujus ultionem Ricardus plura ejus caſtella in deditionem accepit, hominesque ejus trucidans, illis pepercit qui crucis volebant charactere inſigniri. Galfridus prædictus, Regis Anglorum fultus auxilio & pecuniâ, ut dicitur, contrà Comitem per tempus aliquod rebellavit.

Ad pacem redeunt Reges Franc. & Angliæ.

In octavâ S. Martini colloquuti ſunt Reges prope Bonſmulins, procurante Ricardo Comite Pictavenſi propoſuitque Rex Francorum quòd Regi Anglorum reſtitueret ea quæ ceperat poſt crucem ſuſceptam, & extunc manerent omnia in eodem ſtatu, in quo ante crucem ſuſceptam fuerant. Cui cum reſpondiſſet Rex Anglorum, melius eſſe inter ſe firmam pacem inire conſilio tam Cleri quàm Baronum, quàm litem protrahere forte damnoſam: contradixit filius Comes Ricardus, timens quia hâc ſervatâ conditione Caturcum redderet, & totum Comitatum, & alia plura de dominio ſuo pro feodo de caſtro Radulfi, & caſtrum Iſoldum & Craſari, quæ ſua non erant dominica, licet de eo eſſent tenenda. Petivit etiam per mediationem Regis Franciæ ſororem ejuſdem in uxo-

rem, & ut terram ſuam ſibi veluti heredi faceret juramento firmari. Renuente autem patre hoc protunc facere, quia coactio videbatur, Comes Ricardus Regi Francorum homagium fecit de toto tenemento patris in regno ſuo, ſalvo jure patris ſui dum viveret; & ſalva fide quam patri debebat. Sicque finitum eſt colloquium, prorogatis treugis uſque ad feſtum S. Hilarii.

Rex Jeroſol. & Magiſter militiæ Templi redimuntur.

Eodem anno Heraclius Patriarcha, & Bariſianus Neapolitanus, & Reginaldus dominus Sidoniorum, Saladino Aſcalonam & caſtellum quod dicitur Varon & Gazam, & Galatedidem, & Blancam-gardam, & Turrim militum, & caſtellum Arnaldi, & Petram-platam, & Neapolim, & Gibilinum, & Joppen pro liberatione Guidonis Regis Jeruſalem, & Magiſtri militiæ Templi reddere conſenſerunt. Convenit etiam ut unuſquiſque qui ei ſolvere poſſet quinque byzantia, & femina quæ poſſet ſolvere duo byzantia & dimidium, & puer qui poſſet ſolvere unum byzantium & dimidium, eruerentur à manibus Saracenorum, & conductum haberent tranſeundi uſque Tyrum. Poſtmodum viginti millia hominum ducti ſunt in captivitatem apud Damaſcum, & ſtatim frater Regis liberatus eſt, & poſt Paſcha ſequens Rex & Magiſter Templi. Imperator Fredericus comminatorias litteras Saladino tranſmiſit.

MCLXXXIX.	Clemen. III II.	Frederici I. XXXIV XXXVII.	Philippi II. VIII.	Henrici II XXXV.

POST lapſas treugas inter Reges Francorum & Anglorum, & Ricardum Comitem Pictavorum, bis habitum eſt colloquium prope Feritatem Bernardi. Ad ultimum poſt longos tractatus, diſcordes ab invicem diſceſſerunt. Rex Francorum & Comes Pictavenſis copiis undique congregatis, intrà paucos dies Feritatem-Bernardi, Montem-fortem, Baalum, Bellum-montem, factis irruptionibus occupàrunt, à municipalibus quoque circumquaque Comiti Ricardo fit deditio caſtellorum; Galfridus de Meduanâ, Guido de valle, Radulphus dominus Fulgerarum, hoſtes Regis Anglorum, ad Ricardum Comitem transfugerunt. Rege Anglorum Cenomannis reſidente, appropinquabat Rex Francorum & Comes Pictaviæ cum armatorum multitudine copioſa. Rex verò Anglorum quamvis militum multitudinem maximam haberet paratam ad hoſtibus reſiſtendum, præcavens tamen obſidione vallari, Cenomannis ſufficienter victualibus refertam reliquit. In craſtino ſancti Barnabæ vehemens ignis à parte Regis Anglorum injectus, intrà modicum temporis ſuburbana conſumpſit. Rex Franciæ & Comes Pictavenſis urbem ingreſſi, cum proceſſione ſolemni in majori Eccleſiâ ſunt recepti. Poſt decimum diem turris propè portam quæ reſpicit ad Aquilonem, de mandato Regis Anglorum Regi Francorum reddita eſt. Tandem pax inter tantos Principes Magnatum conſilio reformata eſt in hunc modum: Anglorum Regi reſtituebantur omnia, tam Caſtrum Radulphi quàm alia poſt crucem ſuſceptam ablata, ſcilicet intrà Bituricam provinciam. Regi Francorum numerata ſunt viginti millia marcarum expenſarum nomine, quas fecerat circà caſtrum Radulphi. Poſtmodum Rex Anglorum homagium fecit Regi Francorum, & eidem quietum clamavit quidquid in Alverniâ ipſe vel prædeceſſores ſui poſſederant. Facta ſunt hæc in vigiliâ Apoſtolorum Petri & Pauli.

Armatâ manu Rex Franciæ & Comes Pictav. urbes Regis Angl. occupant.

Moritur Rex Angl. Henricus II. & in Monaſterio Fontis-Ebraudi tumulatur.

Rex autem Henricus poſt hæc cum regnaſſet annis triginta quatuor, menſibus ſex, tribuſque hebdomadis, apud Chinonem in ægritudinem decidens, diem ſuum extremum clauſit in octava Apoſtolorum Petri & Pauli. Sepultus verò eſt apud Fontem Ebraudi in Eccleſiâ Monialium, quarum Monaſterium multis prædiis ditatum ipſe fundavit. Solemnitatem ſepulturæ ejus peregerunt Turonenſis & Treverenſis Archiepiſcopi præſente filio Ricardo Comite Pictavenſi. Contulerat hoc anno Rex Henricus perpetuam in eleemoſynam centum marcarum Capitulo Ciſtercienſium Monachorum.

In Terram Sanctam vadit Imperator.

Hoc anno in feſto S. Georgii Fredericus Imperator in terram ſanctam iter peregrinationis per terram arripuit apud Reyneſburgum per Hungariam, & ultrà Danubium per Bulgariam tranſiturus. Veniens autem in Thraciam, cum denegaſſet ei Imperator Græcorum ulteriorem tranſitum, divertens in Græciam Theſſalonicâ expugnatâ, & ſubactâ adjacente provinciâ, ibidem cum exercitu hyemavit. Hoc anno Galfridus Elienſis obiit, cujus bona, quia inteſtatus deceſſerat, ſunt omnia confiſcata.

Expliciunt geſta HENRICI II. *Regis Anglorum.*

INCIPIUNT

GESTA RICARDI

REGIS ANGLORUM,

Qui ſecundus erat eorum Regum qui à Comitibus Andegavenſibus duxerunt originem, ſecundum lineam maſculinam.

RICARDUS Comes Pictavenſium patri ſucceſſit in regnum, inter quem & Regem Franciæ ſunt conſummata, quæ inter Regem Francorum & patrem ejus fuerant ordinata. Cui Philippus Rex civitatem Turonenſem & Cenomanenſem reddidit, caſtellumque Radulfi cum toto feodo. Quapropter Rex Ricardus Regi Francorum feodum Ternati, & omnia quæ habebat in Alverniâ dicitur quietaſſe, & quia poſt ſuſceptam crucem contrà patrem arma moverat, apud Sagium ab Archiepiſcopis Rotomagenſi & Treverenſi abſolutionis beneficium petiit, & recepit. Inde tendens Rotomagum, ibidem ab Archiepiſcopo gladio & vexillo Ducatûs Normanniæ inſignitur. Et inde ordinatis rebus in Normannia, transfretans in Angliam, apud Wintoniam in die Aſſumptionis Virginis glorioſæ, & apud Veſtmonaſterium in die ſancti Ægidii receptus eſt cum proceſſione ſolemni. Die verò tertiâ ſequenti quæ fuit Dominica, inunctus eſt ſolemniter in Regem, ex officio manum ei imponente, & miniſterium exequente Baldewino Archiepiſcopo Cantuarienſi, aſſiſtentibus Archiepiſcopis Rotomagenſi, Treverenſi & Dublinenſi, ac Suffraganeis plurimis, & coronatus eſt, circumſtantibus fratre ſuo Comite Joanne & matre eorum Alienora, quæ poſt mortem Regis Henrici, per mandatum filii ſui Ricardi educta erat de cuſtodiâ, in quâ fuerat circiter decem annos: præſentibus etiam Comitibus & Baronibus Militibuſque, ac multitudine hominum infinitâ. Et cum multis eſſet iſta dies lætitiæ & exultationis, Judæis tamen erat mala & amara valde. Cum enim coronationi Regis ſe ingererent, & repelli juberentur, putabatur ab omnibus judicium exitiale latum in eos: propter quod Londoniis eodem die deſtructi ſunt, & multa poſtea per Angliam ſunt perpeſſi.

Inunctus eſt Rex à Baldwino Archiep. Cantuarienſ.

Deſtructi Judæi.

Tricesimum autem ſecundum ætatis ſuæ annum

Ricardi Regis geſta ſcripſit Ricard. Canonicus Londonienſis.

in coronatione compleverat Ricardus, cujus mores corporiſque formam Ricardus Canonicus ſanctæ Trinitatis Londonienſis, (qui itinerarium ejuſdem Regis proſâ & metro ſcripſit) ſcilicet ea quæ, ut ipſe aſſerit, præſens vidit in caſtris, per hunc modum deſcribit: «Subjectos omnes lætificabat Rex Ricardus operibus ſuis, cui virtus inerat Hectoris, magnanimitas Achillis, quinimò noſtri temporis commendabiliores facilè multifariam tranſcendit, cujus velut alterius Titi dextera ſparſit opes. Et (quod in tam famoſo milite perrarum eſſe ſolet) lingua Neſtoris, prudentia Ulixis in omnibus negotiis vel perorandis, vel gerendis, aliis merito excellentiorem reddebant. Quem ſi quis præſumptionis æſtimaverit arguendum, noluerit [t] ejus animum vinci neſcium, injuriæ impatientem, ad jure debita repetenda innata generoſitate compulſum congruè cauſari. Erat quidem ſtaturâ procerus, elegantis formæ, inter rufum & flavum mediè temperatâ cæſarie, membris flexibilibus & directis. Brachia productiora, quibus ad gladium tendendum nulla habiliora, vel ad feriendum efficaciora, tibiarum nihilominùs longa diviſio, totiuſque corporis diſpoſitione congrua ſpecies digna Imperio. Felix profectò ſuprà hominem hic dio reputandus, ſi glorioſis ejus geſtis invidentibus æmulis caruiſſet.

Solemnitate coronationis peractâ, & Magnatum terræ homagio fidelitateque ſuſceptis, ad ſanctum Eadmundum Regem eſt profectus. Inde contendit Cantuariam, ubi veniens ad eum Willelmus Rex Scotiæ homagium fecit, & interveniente pecuniâ recepit caſtra Scotiæ, Berwicum, Rokeſburgum, quæ Rex pater dum viveret, in ſuâ retinuit poteſtate. Tertium enim caſtrum, quod puellarum ſive Edenburgum dicitur, vivente adhuc patre pro quodam maritagio fuerat reſtitutum. Pecuniâ etiam, interveniente Epiſcopo Dunelmenſi, ejuſdem patriæ vendidit Comitatum. Multa etiam alia vendidit multorumque coacervatas pecunias ſibi in terræ ſanctæ ſubſidium acquiſivit. Ad Regis etiam Ricardi imperium ad Epiſcopatus (quorum nonnulli priùs vacantes tenebantur in manu patris) electi ſunt, & aſſentiente Rege inthronizati Epiſcopi tam in Angliâ quàm in aliis terris: Inter quos fuerunt Hubertus Walteri, Sareſberienſis, & Willelmus de Longo-campo, Elienſis, quem Rex ſuum Cancellarium, & totius Juſtitiarium regni fecit, Ricardus Elienſis factus eſt Londonienſis Epiſcopus, & Galfridus de Luci, Wintonienſis.

Præparatâ itaque claſſe centum octo navium & ampliùs armis & victualibus onuſtarum, ceteriſque ad iter tranſmarinum neceſſariis, regnoque Angliæ prout anguſtia temporis permiſit diſpoſito, tranſiit in Normanniam, & apud Lixovium egit feſtum Nativitatis Dominicæ, votique perſolvendi ſollicitus Regi Francorum ſcripſit, ſe ad iter terræ ſanctæ expeditum, exhortans ut & ipſe feſtinaret procedere, ex patris argumentando exemplo, quòd ſemper nocuit differre paratis. Archiepiſcopus Treverenſis in Angliâ moriens, ſepultus eſt Northamtoniæ apud S. Andream.

MCXC.	CLEMEN. III. III.	FREDERICI I. XXXV. XXXVIII.	PHILIPPI II. IX.	RICARDI I. I.

CONVENERUNT Reges Francorum & Anglorum apud Druellos, ſuper diſpoſitione itineris ſui colloquuturi, ubi primò turbati ſunt animo, rumoribus auditis de morte Reginæ Franciæ, & Willelmi Regis Apuliæ ſororii Regis Ricardi. Revocatis tamen viribus condixerunt, ut uterque Regum in Octava ſancti Joannis Baptiſtæ cum ſuis Verzeliacum convenirent.

Imperator Fredericus cum Imperatore Græcorum in concordiam reductus, tranſito Baſſore ſeu Brachio ſancti Georgii Armeniam intravit, quæ partim ditionis Conſtantinopolitanæ eſt, partim verò reliquæ præſidet Soldanus Iconii, ubi per penuriam victualium & inſultus hoſtium ſuſtinuit damna multa. Sed cum omnia vincens de hoſtibus triumphaſſet, in tranſitu cujuſdam fluvii ſuffocatur. Filius autem Dux Sueviæ, funus paternum detulit uſque Tyrum. Quo ibidem ſepulto, Ptolomaidam quæ & Achon dicitur, obſidere cœpit intra Octavam Aſſumptionis Virginis glorioſæ. Principes autem Alemanniæ Henricum filium Frederici, quem ad cuſtodiam Imperii pater reliquerat, eligendo in paternum ſolium ſublimârunt.

Henricus VI. Imperator à Principibus Alemanniæ proclamatur.

Franciæ & Angliæ Reges fœdere inito Siciliam petunt, ut ſororem Regis Angliæ liberent, &c.

Reges Francorum & Anglorum cum Verzeliacum juxtà condictum conveniſſent, fœdus de fide ſibi invicem ubique obſervandâ, & ſecuritate mutuâ percuſſerunt: ſtatueruntque ut qui priùs ad civitatem Siciliæ Meſſanam perveniſſet, alterius ſubſequuturi patienter præſtolaretur adventum. Simul itaque profecti ſunt Reges uſque ad Lugdunum, ac inde Rex Francorum uſque Januam, cujus cives ſibi alligaverat veluti gnaros maris. Poſt cujus cives ſibi alligaverat veluti gnaros maris. Poſt cujus diſceſſum fractus eſt pons, impedituſque plurimùm fuiſſet tranſitus peregrinorum, niſi Rex Ricardus feciſſet citato opere ex cymbis invicem fortiter colligatis pontem, qualem ſuggerebat imminens neceſſitas, præparari. Poſt trium verò moram Rex Ricardus de Lugduno profectus, versùs Marſiliam iter ſuum direxit, ubi die proximâ poſt feſtum Aſſumptionis beatæ Virginis MARIÆ naves ingreſſus, diutinâ navigatione ad Meſſanam civitatem pervenit circà feſtum beati Archangeli Michaëlis, ubi & claſſem ſuam quæ à litore Britannico promota, proſpero curſu & agmine inſeparabili procelloſas Africæ evadens anguſtias, tamquam in obſequium navigantium ventis conjuratis, optatum Meſſuæ applicuerat ad portum, invenit ſe ut mandaverat præſtolantem. Regem verò Angliæ per aliquot dies prævenerat Rex Frsucorom.

Cum autem indigenæ loci illius peregrinis moleſti eſſent, & pro reſarciendis injuriis Reges alloquerentur Juſtitiarios Regis Siciliæ, contigit ut cives quidam egreſſi homines Regis Angliæ perimerent, & nobilis viri Hugonis Brun tentoria invadentes, pertinaciter inſiſterent dimicando. Quorum ſatagens Rex Ricardus animos verbis emollire, & à ſævitiâ compeſcere, nihil profecit; ſed contumaciores experitur, ſe & ſuos opprobriis & contumeliis inſectantes. Exaſperatus itaque ſuos ubique armari juſſit, & ipſe armatus globo civium ſe ingerens, ipſos in civitatem coegit velociter fugere, ipſamque civitatem obſedit, & per poſternam quamdam cum ſuis ingreſſus ſubegit. Subactâ verò civitate, maxima civium multitudo occubuiſſet, niſi motus pietate parcere Rex juſſiſſet.

Mittuntur igitur Nuntii ad Regem Siciliæ Tancredum, requiſituri ſuper hominum ſuorum tam enormi commiſſo ſatisfactionem, & quid ſuper his quæ geſta fuerant, cenſeret agendum. Mandavit præ-

t noluerit] Emendo, noverit.

terea

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

terea Rex Ricardus eidem Regi, ut ſorori ſuæ Reginæ, uxori quondam Willelmi Regis Apuliæ, quæ cum dote eidem aſſignatâ in cuſtodiâ Regis Tancredi erat, ſuper dote competenti provideret, & ſuper portione theſauri mariti ſui, quæ eam jure contigeret; ſuper menſâ quoque aureâ æqua ſorte ei quæ illius uxor extiterat, dividendâ. Super his Rex Tancredus primò loquutus eſt in dubiis, aſſerens Regibus ſatisfaciendum pro tempore & loco & modo convenienti, de conſilio Principum terræ ſuæ. Sed cum perpenderet Regem Ricardum, qui jam caſtrum quoddam conſtruere cœperat, quod in contemptum indigenarum qui vulgò Griſones dicuntur, Mategriffun appellavit, à cœptis non temperaturum donec pro voto conſequeretur effectum: miſſis Legatis obtulit pacem, & petiit concordiam, aſſerens ſe paratum ſi vellet interveniente pecuniâ cum eo amicitiæ fœdus inire, & pro dote Reginæ Siciliæ ſororis ſuæ ſe daturum viginti millia uncias auri, & præter hoc alia viginti millia in maritagium cum quâdam filiâ maritandâ (ſi vellet) nepoti ſuo Arthuro, filio & heredi Galfridi quondam Ducis Britanniæ. Quibus cum aſſenſiſſet Rex Ricardus, invitatus à Rege Tancredo ſibi occurrere promittente, civitatem Catinenſium adiit, ubi uterque ſuper alterius adventu eximiè eſt lætatus. Reverſus verò Rex Ricardus, de conſilio Walteri Rotomagenſis Archiepiſcopi fecit denunciari ſub interminatione anathematis, ut quidquid auri vel argenti ſive cujuſcumque generis pecuniæ victorum manus in captione Meſſanæ diripuiſſet, civibus reſtitueretur in integrum. Pecuniam verò à Rege Tancredo acceptam, licet de jure confœderationis non teneretur, cum Rege Francorum ex merâ liberalitate diviſit. Quem in feſtivitate Nativitatis Dominicæ ad caſtrum ſuum de Mategriffun invitavit, & eum venientem cum turbâ nobilium veneranter excepit; celebritateque juxtà Regiam magnificentiam peractâ, pretioſis diverſi generis muneribus honoravit.

His temporibus Joachim Abbas Florenſis fuit in Calabriâ, qui plures libros ſuper Jeremiam, Apocalypſim & de omnibus Prophetarum conſcripſit. Qui Regibus Francorum & Anglorum requirentibus de peregrinatione in terram ſanctam, quam faciebant, prædixit quòd nondum tempus debitum adveniſſet.

MCXCI.	CLEMEN. III IV.	HENRICI VI. I.	PHILIPPI II. X.	RICARDI II. II.

In Terram ſanctam Rex Francorum progreditur. Rex item Ricardus.

REx Francorum aſcenſis navibus ſabbato poſt Annuntiationem, versùs terram ſanctam de Meſſanâ progreditur civitate. Rex autem Ricardus audito adventu Reginæ matris ſuæ ad civitatem Riſam, illuc obviam properat, ac eam inde ſecum uſque Meſſanam adduxit. Habebat autem Regina Alianora ſecum in comitatu nobilem puellam filiam Regis Navarræ, nomine Berengariam, Regis Ricardi futuram uxorem. Recuſaverat enim Rex Ricardus amore iſtius allectus, ſororem Regis Francorum. Alianora Regis mater poſt aliquam moram, regrediens per bargas venit Salernam, & inde in Normanniam: præfatâ Berengariâ cum Rege Ricardo relictâ, quam unà cum ſorore ſuâ Reginâ Siciliæ præmiſit verſus Cyprum in navibus quæ vulgò dromones dicuntur, ipſe in galeis mox cum navibus onerariis ſequuturus. Die itaque Mercurii poſt Dominicam in Ramis palmarum, aſpirantibus auris cum claſſe navium copioſâ Rex progreditur, diverſa in illâ navigatione maris pericula & plurima ex-

periens infortunia tempeſtatum, quarum vi diſperſæ ſunt naves, de quibus quædam prævenerunt Regem, quarum tres perierunt, & quidam qui inerant ſubmerſi ſunt, inter quos Rogerus Malus-Catulus Regis ſigillifer, cum cujus etiam corpore ſigillum poſtea eſt inventum. Eorum verò qui naufragium evaſerunt, vel qui integri pervenerunt ad terram, quidam ab indigenis perimuntur; quidam verò armis ſpoliati & in cuſtodiam intromiſſi, inediâ affliguntur.

Item Rex Angliæ ad portum Cypri appulit.

In die verò S. Joannis ante portam Latinam Rex Ricardus cum univerſo comitatu ſuo poſt multos & faſtidioſos labores quibus retardatus erat, gubernante Deo, deductus eſt ad portum Cypri apud urbem Limezun. Nec ſtatim in terram aſcendit, ſed ad tempus ſe cohibuit infrà naves. Auditis verò querimoniis ſuper hominum ſuorum diſcrimine, Imperatorem per nuntios ut ſuper illatis injuriis emendam faceret, requiſivit. Quo renuente, armatâ manu violenter portum acquiſitis quinque galeis obtinuit, repulſiſque qui in terram deſcenſum prohibebant, primus de navibus egreſſus ſequentibus aliis, Imperatorem cum ſuis coegit in fugam, captâque civitate quæ Limezun dicitur, Reginam Siciliæ & Berengariam, quæ eum in Buza prævenerant, ſed fixis anchoris in portu manentes applicare nolebant, timentes Græcorum qui inſulam habitabant malitiam, educi fecit & in villa hoſpitari, ut aliquali quiete, poſt tot maris tædia reficerentur. Sequenti die Rex eductis equis armiſque ſuis Imperatorem perſequitur, & cum eo congreſſus, cæteris fugientibus ex adverſo venientem lanceâ excipiens equo dejecit; & interfecto Vexillario ejus baneriam pretioſam lucri fecit. Exinde edicto publico præconizari fecit ut indigenæ pacis amatores, eundo & redeundo ad libitum gauderent ſolitâ libertate. Quinto Idus Maii venit Guido Rex Jeroſolymorum, à Rege Ricardo conſilium & auxilium petiturus, ſuper eo quod Rex Francorum Marchiſum quendam diſpoſuit Regem Jeruſalem facere ipſo abjecto, cujus ut jus in regnum pateat, altiùs repetendum.

Regum Jeroſolymorum progenies.

Fulco enim, pater Galfridi Comitis Andegavenſis avique Regis Ricardi, in Regem Jeroſolymorum electus, de filiâ Regis Baldewini prædeceſſoris ſui duos filios genuit, Baldewinum & Amalricum: quorum ſeniore ſine liberis defuncto, junior regni diademate inſignitur, qui bino conjugio variam utriuſque ſexûs progeniem ſuſcitavit. Ex primâ namque uxore filium genuit nomine Baldewinum, filiamque Sibilam. Baldewinus regnum paternum adeptus licet leproſus, cum careret liberis, filium ſororis Baldewinum deſignavit dignitatis regiæ ſucceſſorem. Quo una cum patre defuncto, nupſit mater ejus Sibilla Guidoni, qui per uxorem paternum ſolium vindicantem aſcendit ad regiam Majeſtatem. Sed ipsâ cum prole quam de eâ genuerat defunctâ, Guido de regno paſſus eſt calumniam. Amalricus enim ſupradictus de ſecunda uxore duas genuit filias, quarum unâ defunctâ, ad alteram jure ſucceſſionis hereditariæ devolutum eſt regnum: & quia iſtam duxerat Marchiſus præfatus, Guidonem de regno expellere ſatagebat. Rex itaque Ricardus Guidonem venerabiliter excepit, & rebus tenuem pecuniâ pretioſiſque muneribus honoravit.

Ricardus Rex Angliæ uxorem ducit Berengariam Regis Navarræ filiam.

In craſtino verò, qui erat dies Sanctorum Martyrum Nerei & Achillei, contractum eſt matrimonium inter Regem Ricardum & Berengariam filiam Regis Navarræ, quæ & ibidem præſentibus Archiepiſcopo Burdegalenſi, & Epiſcopis Ebroicenſi & Banerienſi coronatur & inungitur in Reginam.

Cogit armis Imperatorem Cypri ad pacis conditiones ſibi peropportunas.

Poſt hæc per mediationem Prioris Hoſpitalariorum inter Regem & Imperatorem Cypri facta eſt concordia ſub hac formâ. Obtulit enim Imperator ſe juraturum fidelem fore Regi Ricardo, & quòd quingentos Equites ſecum duceret Jeroſolymam juxtà Regis Ricardi diſpoſitionem, & ne ſuper hoc Regi ſcrupolus dubii remaneret, caſtra ſua omnia & munitiones regiis obtulit cuſtodibus mancipanda. Præterea in ſatisfactionem pecuniæ direptæ daret marcas quingentas. Si autem Rex juxtà conditiones datas fideliter perpenderet eum militaſſe, reſtitueret ei cum amicitiâ perpetuâ munitiones & caſtra. Cum autem Rex Ricardus conditiones has acceptaſſet, ecce ſequenti nocte quodam milite Pagano de Cayphas ſuggerente mendaciter Imperatori, quòd Ricardus volebat eum rapere & vinculis mancipare; Imperator ipſe mutato propoſito ad urbem Famaguſtam, tentoriis ſuis relictis aufugit. Quo audito, perſequutus eſt eum Rex Ricardus, & omnia regni ejuſdem caſtra munitioneſque, in quarum unâ capta eſt Imperatoris filia, ſubegit. Perpendens autem Imperator ſe ſatis urgeri adverſis, miſſis Legatis ad Ricardum Regem pro agendâ cauſâ ſuâ, ipſe à caſtro ſuo de Tandora deſcendens, ſubſequutus eſt habitu lugubris & vultu dejectus, venienſque ad Regem, ſe miſericordiæ ejus ex toto ſubmiſit. Sic infrà quindecim dies Ricardus Inſulam Cypri obtinuit, & ſuis eam inhabitandam commiſit.

Rex ad transfretandum accelerat, ſarciniſque diſpoſitis & ſpirantibus ventis ſoluta eſt à litore claſſis. Sulcantibus verò mare circà Sidonem verſus Baruth, apparuit navis quædam magnitudine mirabilis, tribus malis altiſſimis faſtigiata. Ferebatur autem onerata centum camelorum ſarcinis, omnis generis armorum magnis cumolis, baliſtarum, arcuum, pilorum & ſagittarum; ibique inerant Saracenorum Admirati, & octingenti Turci electi, & præterea diverſi generis victualia omnem æſtimationem excedentia; habebant & ignem græcum abundanter in phialis, & ducentos ſerpentes pernicioſiſſimos in Chriſtianorum exitium procuratos. Hanc navem cum didiciſſet eſſe Saracenicam, à Saladino miſſam in ſubſidium obſeſſorum in Achon, juſſit ſuis eam fortiter oppugnare. Sed cum perciperet non abſque magno diſcrimine navem integram poſſe capi, ut galeatores ſui attentaverant, juſſit ut unaquæque galea navem perpungeret roſtris ſuis ferratis. Galeæ itaque retroactæ multiplicatis remorum impulſibus cum impetu feruntur in navem ad ejus latera perforanda, ſtatimque navis ſoluta mergi cœpit. Turci verò ut mortem evaderent exſilientes, partim undis, partim gladio perierunt. Triginta que tantùm retinuit Rex vivos, ſeptem ſcilicet Admiratos, & alios machinarum conficiendarum peritos; cæteri perierunt cum ſerpentibus, armis & victualium magnâ parte nave pelliumdatâ.

Civitas Achon à Regibus Franc. & Angl. capitur.

Rex versùs Achon gaudenter properans, ſeptimo Idus Junii applicuit cum magno exercitu bellatorum, cui ſtatim concurrentes Piſani, ſe ejus obſequiis manciparunt. Cum didiciſſet autem Regem Franciæ ſingulis militibus pro menſe quolibet tres aureos dare, ipſe quibuſque volentibus ſtipendiis ſuis militare quatuor erogavit. Poſt dies autem paucos graviſſimam incurrit ægritudinem, quæ vulgò arnoldia vocatur, ex ignotæ regionis conſtitutione cum ſuâ complexione naturali minimè concordante. Invitatus nihilominùs per Regem Franciæ ad aſſultum faciendum, cum ſe morbo excuſaret, ipſe Rex Franciæ in Octava ſancti Joannis cum ſuis urbi dedit inſultum. Sed cum non proficeret, quin imò machinas & alia inſtrumenta bellica igne græco correpta diſſipari per Turcos vidit, ex tædio in languorem dicitur incidiſſe: citò tamen convaleſcens, iterùm civitati dat inſultum, cui intererant homines Regis Ricardi. Et ipſe quidem licet non plenè convaluerit, gerendorum tamen ſollicitus, ſe illud in culcitâ ſericâ deportari fecit, ſedenſque ſubter cleia, ſuâ cujus erat peritus utebatur balliſtâ, cujus jaculo Saraceni cujuſdam, qui in armis militis Chriſtiani nuper occiſi gloriabundus, in eminentiori loco muri ad invidiam Chriſtianorum ſe oſtenderat, pectoris ampla transfixit. Cumque turres & muri civitatis ex unâ parte per machinas Regis Franciæ, & ex aliâ parte per machinas Regis Angliæ diruerentur & conquaſſarentur, Saraceni qui intùs erant, miſſis ad Reges Legatis petierunt inducias, ſpondentes quòd niſi Saladinus citò eis deſtinaret adjutorium, civitatem redderent, eâ conditione ut obſeſſi liberè abirent cum armis & omnibus quæ erant eorum. Sed ne huic petitioni aſſentiretur, obſtitit Rex Ricardus, aſſerens eſſe nimis grave poſt tanti temporis laborioſam obſidionem intrare vacuam civitatem. Regreſſi igitur, conſultoque per internuntios Saladino, (qui remandavit ut pacem facerent quam poſſent) iterum diebus aliquibus elapſis Regibus obtulerunt, ut civitatem ipſam redderent, & crucem duoque millia Chriſtianorum nobiliorum, & quingentos captivorum inferiorum, ita quod obſeſſi egredientes, nihil præter camiſias aſportarent, darentque pro redemptione capitum ſuorum Saracenicorum duo millia talentorum, & ſuper his fideliter obſervandis, traderent obſides nobiliores Turcorum qui invenirentur in urbe. His conditionibus admiſſis, reddita eſt Regibus civitas Achon quarto Idus Julii, & obſides traditi. Fit igitur æqua diſtributio civitatis, in ſortem Regis Franciæ ceſſit Templariorum nobile palatium, Regi Ricardo palatium regale, in quo Reginas uxorem poſuit & ſororem, armorum quoque & victualium repertorum & obſidum proportionaliter diviſionem ſortiuntur æqualem.

Diſcordia inter ipſos Reges, ſed ſtatim ſopita.

Poſt dies paucos inter Reges gravis ſuboritur diſcordia, dum Rex Francorum Marchiſi partem vindicantis regnum Jeruſalem fovet, Ricardus verò Rex partem Guidonis: quæ tamen procurantibus viris diſcretis his conditionibus conquievit, videlicet ut Guido regiam obtineret ad vitam dignitatem, Marchiſus verò qui heredem regni duxerat, haberet Comitatus Tyri, Sydonis & Baruth, defunctoque Guidone, regni diademate inſigniretur. Quòd ſi Guidonem & Marchiſum cum conjuge contingeret humanis rebus eximi, dum Rex Ricardus in partibus illis moraretur, ipſe de regno ordinaret, ut commodius videretur.

Exeunte itaque menſe Julii, Rex Francorum repatriare diſponens, Ducem Burgundiæ loco ſuo reliquit. Ante tamen diſceſſum ſuum conventus à Rege Ricardo de mutuâ conſervandâ fidelitate ſecuritatis juravit quòd ſuis aut terræ ſuæ non noceret, quamdiù Rex Ricardus in peregrinatione maneret, nec etiam poſt reditum in terram ſuam ante dies quadraginta exactos. Diſceſſit igitur Rex Francorum à terrâ ſancta in die S. Petri ad vincula, datis ei ad rogatum ſuum à Rege Ricardo galeis duabus, qui tam beneficii quàm juramenti immemor, in ſuo reditu in Franciam terras Regis Ricardi invaſit. Rex Ricardus poſt diſceſſum Regis Francorum, omnem adhibuit operam muris civitatis Achon in altius & perfectius reparandis. Reliquerat autem Rex Franciæ in manu Ducis Burgundiæ & Marchiſi partem

ſuam obſidum, ut de eorum redemptione, quam æſtimabat aſcendere ad centum millia aureorum, uſque ad Paſcha relictam ibi militiam exhiberet. Cum autem Gallici aliam penitùs non haberent exhibitionem, plurimùm murmuris & contentionis inter eos ortum eſt, quouſque Ricardus Duci Burgundiæ ſuper obſides ſibi relictos marcarum quinque millia commodaret. Exeunte autem redemptionis termino, & exſpectatâ ulteriùs unâ ſeptimanâ, cum non eſſet qui de redimendis curaret, de aſſenſu omnium in craſtino Virginis glorioſæ obſides omnes, reſervatis tantùm aliquibus majoribus, ſi fortè vel ipſi redimerentur, vel pro eis aliqui Chriſtiani captivi liberarentur, à ſatellitibus decollantur. Exinde progreditur Chriſtianus exercitus Duce Rege Ricardo versùs Aſcaloniam maritimam civitatem.

Pervenit autem exercitus ordinatis dietis, progrediens poſt multas à Turcis illatas moleſtias, ad fluvium qui vulgò dicitur Rochetaille. Exercitus autem Turcorum ex omni Paganiſmo congregatus, qui æſtimabatur ad trecenta millia hominum, aſcendens haud longè à loco exſpectabat, parata bello accipere Chriſtianos. In vigiliâ itaque Nativitatis beatæ Virginis, Rex Ricardus cum Chriſtianorum exercitum, qui centum millia hominum non excedebat, ordinaſſet per acies, ipſe una cum Duce Burgondiæ & electâ militum ſequelâ hinc inde oberrans, undique obſervabat à dextris & à ſiniſtris, ſollicitiùs Turcorum perpendens habitudinem, ut juxtà quod videret expedire producendum exercitum caſtigaret. Congreſſis itaque agminibus dira pugna cōmittitur, ac in Marte ancipiti diutiùs dimicatur; ſed auxiliante Deo provenit Chriſtianis victoria, qui fugatis Turcis & interfectis, ſpolia plurima ſunt adepti. Referebant qui ad locum certaminis redierant, ſe numeraſſe Turcorum Admiralios repertos occiſos eo die triginta duos, de alia verò ſeptem millia, exceptis vulneratis qui divertentes à certamine, ſparſim poſtquàm defecerant jacuêre per arva defuncti. De exercitu verò Chriſtianorum non ceciderat in bello Turcorum comparatione ſaltem pars decima, vel etiam decima decimæ. His auditis, Saladinus præcepit omnia caſtra dirui præter Jeruſalem, Crek & Darum.

Victoria de Turcis à Rege Angliæ reportata.

Rex Ricardus cognito quòd muri Aſcalonis ex deſperatione diruerentur, voluit illuc exercitum ducere, & eam à diruentibus eruere, muroſque ejus reparare, eo quod eſſet civitas maritima, & peregrinis valde oportuna: quod ſi compleviſſet, fuiſſet terra tota à Turcis penitùs liberata. Sed reniten-tibus huic conſilio Gallicis, ad reparationem Joppe plurimùm laborabat. Exeunte verò jam menſe Septembri minorabatur valde exercitus, multis diſcedentibus per navigium uſque Achon, & ibi morantibus in tabernis. Quos cum per mediationem Regis Guidonis revocare non poſſet, Rex Ricardus ad exercitum, ipſe illuc profectus, & efficaciſſimè verbum faciens ad populum de fide & ſpe quæ in Deum eſt, & de peccatorum remiſſione dummodo peregrini fuerint non ficti, quam plurimos ab Achon uſque ad Joppe ſecum reduxit. Quò etiam Reginas cum puellis tranſtulit, ſeptem ibidem ad coadunandam gentem commorans ſeptimanis.

Cum autem die quâdam cum pauciſſimis familiaribus cum falconibus ſuis ſpatiatum egreſſus eſſet, ex itinere fatigatus & laboris pertæſus, in loco quodam ſub divo dormivit: & ecce cum impetu irruebant Turci, ut ipſum comprehenderent improviſum, qui ex advenientium fremitu expergefactus, equum aſcendit, & extracto gladio cum ſuis Turcis obviam procedit, fugamque ſimulantes inſequitur acriùs uſque ad locum inſidiarum ipſorum. Unde ſubitò erumpentes plurimi Regem cum pauciſſimis ſuis circumdederūt, quem tunc humano deſtitutum auxilio comprehendiſſent, ſi ejus plenam notitiam habuiſſent. Sed ecce confuſo certamine contendentibus, unus ſociorum Regis nomine Willelmus de Pratellis, exclamavit idiomate Saracenico, ſe Regem eſſe affirmans. Cui Turci credentes, ipſum Willelmum comprehenſum confeſtim ad ſuum exercitum deduxerunt captivum. Fama facti perveniens ad exercitum, ipſos ad arma commovit, qui dum progrediuntur Regem quæſituri, revertenti occurrunt. Abierunt enim Turci longiùs, putantes ſe Regem adducere, cujus quatuor ſocii in bello ceciderant interfecti. Poſt hæc Rege cum exercitu proficiſcente ad reparandum caſellum de Planis, cuſtodibus de Joppe præcepit, ut ſatagerent conſummare muros, portumque ejus ſtrictiſſimè obſervarent, ne quis abiret de populo præter mercatores victualia apportantes. Dum verò Ricardus Rex duorum caſellorum de Mayen & Planis reſtaurationem inſtaret, ſæpe Turcorum impetus qui Chriſtianos multipliciter infeſtabant repreſſit, de quibus etiam plures (inter quos duos Admiralios nobiles) interfecit.

Menſe Novembri cum Rex Ricardus per Legatos à Saladino exegiſſet ex integro Regnum Syriæ, & tributum de Babylone, obtulit Saladinus ſub formâ pacis totam terram Jeroſolymitanam; ſcilicet à flumine Jordane uſque ad mare occidentale Chriſtianis liberam, ita ut dirueretur Aſcalon, nec à Chriſtianis reædificaretur in poſterum vel à Turcis. Attendens autem Rex Ricardus res turbatas, bellique caſus eſſe in ambiguo, dilapſum populi, & Regis Francorum diſceſſum, decrevit hanc pacem admittere, ita quod caſtrum de Crak [u] diruerent Saracen. Denique Rex Saphadinum fratrem Saladini in familiaritatem recollegit, ſperans per ejus mediationem celeriùs aſſequi votum ſuum; ſed cum negotii exitum non videret, certior etiam factus quòd caſtrum de Crak volebat Saladinus diruere, perpendit Saphadinum ſibi tantùm verba dediſſe propter quod ſe avertit ab eo, profectus cum exercitu versùs Ramulam, cujus muros diruens Saphadinus aufugit. Saladinus etiam de caſtro Darum ſe tranſtulit in Jeruſalem, cujus exercitus relictus abiit ad Montana. Rex autem de Ramulâ cum exercitu progrediens, Betenopolim pervenit, ubi quia ſperabat populus in proximo venire videre Dominicum ſepulcrum, eximiè lætabatur.

Fœdas init Rex Angl. cum Saladino.

Clemens Papa mortuus eſt, cum ſediſſet annis tribus, diebus ſexdecim. Hic Clauſtrum apud S. Laurentium foris muros ordinavit, & Lateranenſe palatium fecit altius, & puteum fecit ante equum æreum fieri. Succeſſit huic Cæleſtinus, natione Romanus, conſecratus in die Dominicæ Reſurrectionis. In craſtino verò conſecrationis ſuæ, id eſt feriâ ſecundâ Paſchæ, Henricum ſextum ad Imperium coronavit, qui eodem menſe, ſcilicet Aprilis, cum maximo exercitu intravit Apuliam. Eodem etiam menſe Regnum Tuſcolanum traditum eſt Romanis, & ab eis deſtructum. Eodem anno ſol obſcuratus eſt nono Kal. Julii, à tertiâ horâ ferè uſque ad nonam. Imperator terram Apuliæ cepit uſque Neapolim, ipſamque urbem obſedit per menſes tres, ibique tanta infirmitas invaſit ejus exercitum, quòd omnes ſe-

[u] *Crak*] Suprà *Krek* dicitur.

rè mortui ſunt: reverſuſque eſt languens Imperator cum paucis. Accepit hic uxorem Conſtantiam, Regis Siciliæ filiam.

MCXCII. CÆLEST. III. I. | HENRIC. VI. I. II. | PHILIPPI II. XI. | RICARDI I. III.

Diſſuaſus Rex Angliæ Jeruſalem obſidere, reſtaurat Aſcalonem.

REx Ricardus convocato conſilio, cum viris ſapientibus & diſcretis tam peregrinis quàm illius terræ incolis tractare cœpit & inquirere, an expediret ulteriùs progredi versùs Jeruſalem: qui omnes unanimi decreto protunc obſidionem Jeruſalem diſſuaſerunt, multas & varias allegantes rationes, quarum una & maxima quia civitatem non expediret capere, niſi ſtatim deputarentur viri robuſtiſſimi qui cuſtodirent civitatem, quod non poſſe fieri æſtimabant. Præſertim cum perpendiſſent plebem avidiſſimam ad conſummandam peregrinationem, ut inde repatriarent ſinguli ſine morâ. Redeundum ergo ſenſerunt, & Aſcaloni inſiſtendum reparandæ: quæ ſententia cum innotuiſſet plebi, inæſtimabili dolore contabuit. Cum autem reverſus eſſet exercitus uſque Ramulam, cœpit pluriminùm diminui, parte Francorum maximâ recedente, quorum quidam Achonem, quidam Joppen, Tyrum ad Marchiſum dirigunt iter ſuum. Rex Ricardus nihilominùs cum Henrico Comite Campaniæ, & reliquo exercitu Aſcalonem perrexit. Naves autem Regis quæ cum victualibus Aſcalonem tendebant, galeæque illuc tranſmiſſæ vi tempeſtatis cum omnibus quæ in eis fuerant, perierunt. Rex itaque omnem operam muris Aſcalonis reparandis adhibuit, propriis manibus ut exemplum daret aliis laborando: cum tres partes civitatis diligentiâ & ſumptibus Regis Ricardi conſummatæ eſſent, contigit ut per domeſticos Saladini mille ducenti Chriſtiani captivi verſus Babyloniam ducerentur. Quibus cum veniſſent ad caſtrum quod Darum dicitur, ſupervenit cum manu militum electa Rex Ricardus, & excuſſis de manu Turcorum captivis Turcos fugientes inſequitur, quorum plurimis occiſis, triginta vivos de majoribus comprehendit, ſecumque Aſcalonem adduxit.

Dum autem Rex totiduæ parti murorum Aſcalonis totis viribus intenderet, ſtipendiaque Francis deeſſent, Dux Burgundiæ quem Rex Francorum Capitaneum ſuorum reliquerat, à Rege Ricardo pecuniam mutuo ſibi concedi petivit. Cui cum Rex Ricardus non annueret eo quod pecuniæ ſibi antea cõmodatæ ſolutio in nihilum defluxiſſet; Dux cum Francis ſuis ab Aſcalone diſcedens, perrexit in Achon, ubi cum Piſanos & Januenſes inveniſſent invicem confligentes, in auxilium Januenſium, qui partem Marchiſi zelabant ſe conferunt. Piſani verò prævalentes eos à civitate excluſerunt, portas ejus firmiter obſerantes. Quo adveniens Marchiſus cum urbem tribus diebus oppugnaſſet, audito quod Rex Ricardus à Piſanis vocatus adveniret, reverſus eſt Tyrum. Reformatâ autem pace inter Piſanos & Januenſes, Rex & Marchiſus ex condicto ad caſellum Imberti convenerunt ad colloquium, ubi cum monuiſſet Rex Marchiſum, ut ad unitatem exercitûs rediret, & juvaret acquirere regnum ad quod aſpirabat, quod & ei aliàs per Legatos Rex mandaverat, nolentem obtemperare de conſilio Majorum abjudicavit à terris reditibuſque promiſſis. Adveniente Paſchâ ſe velle diſcedere dicebant Franci, quos ut ulteriùs remanerent, Rex Ricardus nullis precibus & promiſſis ſtipendiis potuit obtinere.

In ſolemnitate Paſchali Saladinus ad Dominicum veniens ſepulcrum, cum vidiſſet lampadem divino igne accendi, & per eum bis extincta tertiò accenderetur, aſſeruit vel ſe in brevi moriturum, vel civitatis ſanctæ dominium amiſſurum. Mortuus eſt autem proximâ Quadrageſimâ ſequente.

Poſt Paſcha venit de Anglia Prior Herfordenſis, miſſus ad Regem per Willelmum Epiſcopum Elienſem Regis Cancellarium, nuntians dictum Cancellarium aliosque per Regem ad Regni cuſtodiam deputatos, jam fuiſſe à munitionibus terræ exturbatos, & quòd procurante Joanne fratre Regis fugatus erat idem Cancellarius de Angliâ in Normanniam. Poſt cujus diſceſſum præfatus Joannes à regni Comitibus & Proceribus juramenta, & fidelitates, ac ſubjectiones, caſtrorumque cuſtodias pertinaciter exigebat, necnon & manus extenderat ad Regii fiſci præſtationes annuas uſurpandas, quæ dicuntur de ſcaccario. Confœderatus enim fuerat Regi Francorum, qui magnam pecuniam ei mutuò tradidit, ut fratri ſuo Regi Ricardo gravamina ſuſcitaret. Conturbatus Rex Ricardus hujuſcemodi nuntio, repatriare diſpoſuit, relictis ibi trecentis militibus & duobus millibus peditum, quos ſuis ſtipendiis exhiberet. Communicato ſuper hoc conſilio, cum prudentiores ſentirent ante ejus receſſum in illâ terrâ Regem ſtatuendum, obtulit Rex ſe illi daturum regnum quem de duobus eligerent, Marchiſo ſcilicet, vel Guidone, qui omnes Marchiſum elegerunt: quorum redarguens Rex levitatem, quòd priùs Marchiſo detraxerant, ſtatim per Legatos Marchiſum vocavit. Qui antequàm veniret ad Regem, cum comediſſet die quâdam cum Epiſcopo Belvacenſi, à duobus aſſaſinis rediens eſt occiſus. Poſt cujus mortem petebant Franci, qui nondum diſceſſerant, ab uxore Marchiſi civitatem Tyri conſervandam ad opus Regis Franciæ ſibi reddi: quæ reſpondet eis, ſe nulli eam reddere, niſi Regis Angliæ, ſicut dominus ſuus moriens ordinavit.

Joannes Regis frater Angliam uſurpat.

Poſt hæc ab univerſo populo in Regem Jeruſalem eligitur Comes Henricus Campaniæ, ſuper quo eximiè lætatus Rex Ricardus, ſtatim eidem civitatem Achon conceſſit in dominium ſempiternum. Poſt hæc profectus Rex Ricardus ad caſtrum Darum, quod erat fortiſſimum, decem & ſeptem turribus munitum, obſidione poſitâ, infrà quatuor dies cepit, captum verò dedit Henrico Comiti, jam in Regem electo, cum pertinentiis omnibus acquiſitis. Cepit poſt hæc caſtrum quod dicitur Ficuum. Redeunti deinde per Cannetum Sturnellorum, occurrit Clericus quidam veniens de Angliâ nomine Joannes de Alenton, nuntians Angliam turbatam per Joannem Comitem fratrem Regis, qui à Rege Franciæ crebris intercurrentibus nuntiis ſollicitabatur ad hujuſmodi nefariam proditionem. Super quo valde commotus, cum omninò repatriare diſpoſuiſſet, poſt ſermonem cujuſdam Capellani eleganter eidem moram ulteriorem perſuadentis, mutavit propoſitum.

Henricus Comes Campaniæ Rex eligitur.

Deinde Rex Bethonopolim profectus, diſpoſuit Jeruſalem obſidere, ubi audito quòd Turci ſederent in montanis in inſidiis, illuc profectus ipſos comprehendit improvidos, de quibus plurimis interfectis; cepit Præconem Saladini, plurimamque lucratus eſt prædam. Cum autem apud Majores altercatio eſſet de obſidione Jeruſalem, Rex de communi omnium conſenſu eligi fecit viginti viros, quinque Templarios, & quinque Hoſpitalarios, quinque Syrianos illius terræ indigenas, & quinque de peregrinis, qui jurati arbitrarentur, quid de obſidione Jeruſalem agendum utilius deputarent. Qui convenientes in unum, poſt deliberatum tractatum, omninò judicabant eſſe commodius Babyloniam obſidere. Iterum nuntiatus Regi ab exploratoribus carvannam Sara-

Conſilio virorum prudentum judicatus Babyloniam potiùs quàm Jeruſalem eſſe obſidendam.

cenorum de Babyloniâ egreſſam versùs Jeruſalem profecturam. Ad quam comprehendendam Rex cum exercitu progreſſus, ipſam juxtà Rotundam ciſternam bipertito exercitu in cuſtodes & duces irruens, comprehendit. Turcorum equitum ibi peremptorum in locis diverſis æſtimabatur numerus ad mille ſeptingentos, exceptis peditibus in plurimâ multitudine ad internecionem contritis. Camelorum verò & dromedariorum onera portantium æſtimabatur numerus ad quatuor millia ſeptingentos: multitudo verò molorum onerariorum ſub numerum non cadebat. Portabant enim diverſi generis ſpecies pretioſas, aurum & argentum, pallia holoſerica, purpuram, cyclades, oſtrum, & multiformium ornamenta veſtium: præterea arma varia, tela multiplicia, infinitas loricas, culcitas de ſerico acu variatas operosâ, papiliones & tentoria pretioſiſſima, panes biſcoctos, frumentum, ordeum & farinam, electuaria plurima, pelves, utres & ſcaccaria, ollas argenteas & candelabra, piper, cuminum, zucarum & ceram, aliaſque diverſorum generum ſpecies electas, pecuniam infinitam, & rerum copias innumerabiles. Aſſerebantque plurimi quòd nullorum nunquam temporibus præliorum tanta ſimul & ſemel fuerant acquiſita, quibus revertente Rege cum exercitu uſque Bethanen deductis, diviſit ea Rex inter milites & ſervientes proportionaliter juxtà merita ſingulorum.

Inſignem refert Rex Angliæ victoriam de Turcis.

Profectus inde Rex venit Bethonopolim, ubi cum dilaberetur exercitus deſolatus, eo quod diſſuaderetur obſidio Jeruſalem, nec Saladino potuit imperrare inducias niſi dirutâ Aſcalone, juſſit Rex caſtrum Darum ſolo tenùs dirui, & de Hoſpitalariis, Templariis & aliis, trecentos milites miſit, qui cuſtodirent & munirent firmiſſimè Aſcalonem. Rex cum reliquo exercitu Achonem contendit. Eâdem verò die quâ Rex Achonem venit cum exercitu, in craſtino ſcilicet ſancti Jacobi. Saladinus cum maximo exercitu, Joppen civitatem obſedit. In die verò S. Germani effracto muro ingreſſi ſunt Turci, diripientes omnia & deſtruentes, Chriſtianoſque quoſque crudeliter perimentes, turrim etiam principalem in quam multi confugerant, ſtatim expugnaſſent, ſi non fuiſſent per Patriarcham induciæ acceptæ uſque horam nonam diei ſequentis, ita ut niſi tunc veniret ſubſidium, redderetur Turcis, ſolverentque qui in turri erant, Saladino pro capite ſuo decem byzantia, mulier quinque, puer tria. A principio verò obſidionis nuntii miſſi in Achon pro ſubſidio quærendo, invenerunt Regem ſe ad repatriandum parantem. Jamque ſeptem galeas cum gente armatâ, ad capiendum caſtrum Baruth per quod erat tranſiturus, præmiſerat. Qui audito ſtatu civitatis Joppe, aſcendens naves cum aliquibus militibus illuc per mare contendit, reliquo exercitu terreno itinere gradiente. Venti autem contrarietate triduo retardatus, tandem in portum Joppe pervenit nocte præcedente diem ſabbati, cujus hora nona terminus erat reddendæ turris, & præfatæ redemptionis ſolvendæ. Cognito autem Regis adventu, ruunt Turci catervatim in litus parmas habentes & ancilia, & ne quâ parte liber pateret applicantibus aſcenſus, Turcorum reſiſtentium pluunt denſiſſimè jacula, ſagittæ & pila, fervet litus obtitum hoſtium multitudine, quorum equites profundius in mare ſe agebant, certatim ſpicula miſſuri, ne quando poſſent litus occupare appulſi. Cum autem nonnulli ſuaderent Regi nihil ulterius tentandum, quia tot millia hoſtium litoris aditum aſſerebant impoſſibilem, nec credibile eſſe aliquos qui liberarentur eſſe ſuperſtites, præſertim cum jam Turci terminum prævenientes præfixum à mane byzantia exigerent, & nihilominùs poſt ſolutionem poſtpoſitâ fidelitate quoſque interficerent. Ecce ad Regem Sacerdos quidam natando pervenit, qui in galeam Regis admiſſus, ſpiritu fatigato & palpitante adhuc corde, ait ad Regem: O Rex magnifice, gens reſidua quæ tuum aſpirat adventum, enſes laniſtarum vibratos cervicibus opperitur exertis, ſicut oves occiſionis jam jam perituri, niſi te cooperante divinum adſit adjutorium. Cui Rex: Num ſupereſt quiſquam? aut ubinam loci? Cui Sacerdos. Etiam Domine, coram illâ turri coartantur jam feriendi. Quo audito, pereat, inquit Rex, modò qui non proceſſerit. Galeis igitur ad ejus imperium ad litus propulſis, ipſe primus tibias inermis ſe miſit in mare pube tenùs: poſt Regem primi erant & proximi Galfridus de Baſco & Petrus de Prateliis: hos omnes alii ſequebantur, proſilientes in mare & versùs litus pedites procedebant. Rex autem ſingularis præſtantiæ, balliſtâ quam manu geſtabat, Turcos in littore paſſim proſtravit, cujus etiam comites electi per litoris ampla Turcos cedentes perſequebantur. Neque enim ulteriùs viſo Rege erat eis ſpiritus, nec eidem appropiare audebant. Litore à Turcis evacuato, Rex per cochleam quamdam quam forte perſpexerat in domibus Templariorum ſolus, primus intravit, ſuiſque ſequentibus juſſit ſuas banerias eminentiùs explicari. Quibus cognitis Turcorum multitudo, quæ ad tria millia intrà civitatem æſtimabatur, plurimùm conturbatur. Rex cum ſuis extracto gladio progrediens, Turcos jam fugientes inſequitur, & qui in turri erant reſumptis viribus egreſſi, regiæque militiæ conjuncti, horrendam ingerunt Turcis cædem. Saladinus autem audito Regis adventu, & ejus congreſſu cum his qui civitatem occupaverant, avulſis papilionibus velociter fugiendo abſceſſit. Rex autem Ricardus poſt diſceſſum Saladini in eodem loco papiliones & tentoria fixit. In craſtino verò die Dominicâ, duobuſque diebus ſequentibus ſollicitè procuravit mororum diruta reparari, ſed ſine calce & cæmento, ut qualemcunque qui in urbe erant, munitionem haberent.

Joppenſis civitas à Turcis obſeſſa, liberatur ab exercitu Chriſtiano.

Interim quidam de genere Saracenorum dicti Coridui & Menelones de Halapiâ, juventus videlicet expedita, mutuum inêre fœdus, arroganter jactantes, quòd Regem Ricardum in ſuo tentorio comprehenſum præſentarent infrà biduum Saladino. Horâ igitur noctis mediâ procedunt armati ad lunæ ſplendorem, ſuper agendis ad invicem conferentes, & ecce Deus miſericordiarum, qui in ipſum ſperantes non negligit, in eos ſpiritum contentionis immiſit, & dum inter ſe certant qui pedites præcedere, qui equites debeant obſervare, ſic procedendi moras innectunt, quòd apparuit dieī aurora. Egreſſus itaque de caſtris forte fuerat Januenſis quidam ad loca campeſtria, qui audito itinerantium ſtrepitu obſtupuit, & demiſſo capite vidit eminùs ſcintillare contrà cœlum vertices galeatum. Curſu igitur rapido ad caſtra reverſus, non ceſſabat clamare voce vehementi ut ſe armarent celeriùs univerſi. Rex ex clamore audito expergefactus, de ſtratu ſuo proſiliens, loricâ induitur, ſuoſque jubet armari, quorum quamplurimi ex articuli urgentis conturbatione conſternati, nudis tibiis procedebant ad bellum, nonnulli etiam ſine feminalibus raptim armati, totâ die ſic in prælio permanſuri.

Jam propinqui facti ſunt Turci, Cum ecce Rex equum proceſſurus aſcendens, ſocios equites tantùm decem habebat, videlicet Comitem Henricum

Comitem Leiceſtriæ, Bartholomæum de Mortuomari, Radulfum de Malo-leone, Andream de Chevegni, Girardum de Furmualle, Rogerium de Laci, Willelmum de Staguo, Hugonem de Nevillâ ſervientem probiſſimum, Henricum Teutonicum, Rogerum ſigniferum. Hi tantùm equos habebant. Per ordines igitur diſponuntur agmina, & ſingulis caſtigandis aſſignantur Præfecti, locis maritimis deſtinantur milites probiores, quoniam eo versùs ſe præcipitabant Turci agmine denſiori: extrà hortos ſuburbanos aſſignantur Januenſes & Piſani cum commixtâ gente diverſâ. Irruunt Turci clamore horrendo, ad quorum impetus excipiendos Chriſtiani milites ſe aptabant, dextrum genu ſolo figentes, pedumque dextrorum articulos affigebant in terrâ: pedes verò ſiniſtros ſinuato poplite habebant, manus ſiniſtræ tenebant clypeos, dextræ lanceas, quarum capita poſteriora in terrâ figebantur, anteriora verò cum cuſpide ferratâ adverſariis irruentibus oppoſita tenebant. Rex inter quoslibet duos ſic aptatos, duos ſtatuit baliſtarios, quorum unius officium eſſet tendendi, alterius jugiter pila jaciendi: quod non modicùm nocuit hoſtibus, & plurimùm profuit Chriſtianis. Hoſtilis exercitus per ſeptem erat ordinatus acies & turmas, quarum quælibet quaſi millenis conſtabat equitibus. Harum prima militibus Chriſtianis prædicto modo diſpoſitis appropians, cum jam immineret irruitura, quia Chriſtianos attendit immobiles, ſubitò reſiliens divertit ab eis in partem. Eodem modo ſecunda acies, & tertia, reliquæque modo ſimili. Cum jam cominùs viderentur præliaturæ, verſutâ calliditate in partem alteram flexis loris equos celeriùs regirabant. Quod cum Rex diutiùs proſpexiſſet, non æſtimans eos aliud acturos, cum his qui equos habebant, ſubditis equo calcaribus, demiſſis lanceis vehementiùs agebatur in turbam hoſtium denſiorem, conſertoque graviſſimo prælio, Rex Comitem Leiceſtriæ, equo dejectum defenſurus advenit citiùs, eique ad ſcandendum equum obſequium præſtitit; videns etiam Radulfum de Maloleone captivum trahi ab hoſtibus celeriùs accurrit, & à manibus Turcorum ereptum eum reſtituit ſibi ipſi. Rex itaque eâ die adeo jugi vexatus eſt exercitio, ut cutis dextræ vibrantis gladium rumperetur.

Interea factus eſt clamor magnus à facie Turcorum, jam villam Joppe certatim occupantium. Quo audito, Rex cum multitudine baliſtariorum, equitibus tantùm duobus eum comitantibus accurrit, & in ipſâ plateâ duos Turcos ſibi obvios dejiciens, equos duos lucrifecit, repulſiſque Turcis, mandavit murorum interrupta reparari, adhibens cuſtodes qui civitatem cuſtodirent ab incurſione Turcorum. Deinde ad litus maris accedens, plurimos qui in galeis fugam tentabant efficaciſſimis verbis ad prælium revocavit, cum quibus ad locum pugnæ unde digreſſus fuerat venitus, ferociſſimo impetu in Turcorum dimicantium ſe turbam ingeſſit: qui Regem undique circumvallantes, ita ut nuſquam videretur à ſuis, conabantur opprimere. At ille tantâ vivacitate in illâ Turcorum multitudine ſe agebat trans auſus hominum, ut ad nullius pavens occurſum, hoſtes transverberaret undique irruentes. Inter quos Admiralium quemdam cæteris eminentiorem, & inſigni cultiorem apparatu unico, ſed admirabili vulnere interfecit, qui cum alios velut deſides redarguens, equo ſublimi vectus, rapido curſu obvius Regi dejiciendo veniſſet, irruenti multipliciter armato Rex gladium totâ virtute objiciens, caput cum ſcapulâ dextrâ & brachio amputavit. Quo viſo, cæteri Turci viam ſpatioſam cedentes, à longè ſagittas & pila tantum in ipſum emittere ſatagebant. Regis itaque corpus circumquaque obſitum pilis creberrimis infixis, ſicut ericius aculeis, ſimiliter & equus ejus ſagittis hærentibus in ejus phaleris horrebat innumeris. Sic miles eximius regreſſus eſt à pugnâ graviſſimâ à mane commiſſâ uſque ad veſperam. Miranda quidem relatu & forte fide cenſebuntur indigna, tam longè impari numero perduraſſe certamina: ſed reverâ Dei miſerantis opitulatione non ambigendum hoc eſſe patratum, cùm in illâ die funeſta noſtrorum corruerint unus vel duo tantùm, Turcorum verò ampliùs quàm ſeptingenti.

Rex Angl. in morbum incidit.

Porrò ex illius prælii fatigatione cadaverumque fœtore, (unde locus corruptus eſt, ita ut quamplurimi morerentur) Ricardus Rex incidit in languorem. Invaleſcente autem ægritudine nimiùm, Rex de recuperandâ ſanitate deſperatus eſt. Unde tam pro aliis quàm pro ſeipſo nimis anxius, maluit minùs inconveniens eligere, ut inducias exigeret, quàm ſi infecto negotio recedens, terram depopulandam omninò delereret, ſicut & omnes alii fecerant, jam catervatim in navibus abeuntes. Obtinuit itaque à Saladino inducias ſub hac formâ; Videlicet ut Aſcalon, quæ ſuperſtes Saladino terrori erat, dirueretur à nullo hominum reparanda ante terminum trium annorum ad Paſcha proximum incipientium: poſt triennium verò quiſquis ſuperiori vigeret potentiâ, Aſcalonem occuparet. Conceſſit autem Saladinus ut Joppe reſtauraretur, Chriſticolis liberè & quietè inhabitanda, cum universâ regione viciniâ, lociſque, maneriis & montanis. Confirmandam etiam ſanxit & inviolandam pacem inter Chriſticolas & Saracenos, ſalvumque utrorumque per omnia eſſe meatum, & ad ſanctum Dominicum ſepulcrum abſque cujuſcumque penſionis exactione acceſſum, & cum libertate tranſitum deducendarum rerum quarumcumque venalium per omnem terram, & ad liberè exercenda commercia. Annuit & huic formæ Rex Ricardus, quia nimirum ſperare non poterat potiorem, utpote æger & quàm modico fretus auxilio, & non prorsùs aberat ab inimicorum ſtatione duobus milliariis. Scriptis & juramentis confirmatis induciis, Rex uſque Caypham ſe ut potuit procuravit deduci, ut ſanaretur: acceptis ibidem ſalutiferis medicinis ſtatuit, ut populus qui vellet, liberè Dominicum viſitaret ſepulcrum, utque oblationes ſuas reportaret Joppen, ad auxilium conficiendorum murorum. Populus igitur in tres turmas dividitur, quarum primæ præfuit Andreas de Chevengni, ſecundæ Robertus Teſſun, tertiæ Hubertus Sareſberienſis Epiſcopus, quorum expeditâ peregrinatione, Saladinus Epiſcopum ad ſui colloquium invitavit. Poſt quod obtulit Saladinus Epiſcopo, ut ab eo peteret quod optaret: qui ut apud Dominicum ſepulcrum & in Bethleem atque Nazaret, duo Preſbyteri Latini cum totidem Diaconis divina honeſtiùs quàm antea celebrarent, obtinuit.

Induciæ inter Chriſtianos & Turcos.

Redit Rex Ricardus.

Interea Regis Ricardi navigium inſtruitur, & omnia neceſſaria ad reditum præparantur. Tunc pro Willelmo de Pratellis redimendo, decem ex nobilioribus Turcis commutandos liberos dimiſit. Die autem S. Dionyſii Ricardus Rex naves aſcendit, & circà feſtum beati Martini ex diuturnâ tumultuantis pelagi jactatione jam pertæſus navigationis, applicuit in terrâ Imperii Conſtantinopolitani: verùm quoniam ſuſpectam habuit Imperatoris, & Græcorum ſuorum verſutiam, nolens ibi videri, cum

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

piratis forte inventis paciſcens, dato quantum poſtulaverant naulo, exegit ab eis ut expeditiùs ipſum in terram commodiorem tranſveherent. Relictâ igitur claſſe Regiâ, habitu mutato ſe Regem diſſimulans, cum quatuor tantùm ſociis tranſvectus eſt Sclavoniam, inde pertranſiens Aquileiam cum intraſſet terram Limpoldi [x] Ducis Auſtriæ, captus eſt in civitate Wiennâ decimo-tertio Kalend. Januarii, quem Dux Limpoldus exoſum babens pro morte Marchiſi, de quâ ſuſpectum Regem habebat, carceri mancipavit. Ab hac tamen morte Princeps Haſſacenorum, à quibus (ut ſuprà patuit) interfectus eſt Marchiſus, Regem Ricardum per litteras hujuſcemodi excuſavit.

Rex Angl. à Duce Auſtriæ carceri mancipatur.

» LIMPOLDO Duci Auſtriæ Vetus de Monte ſalutem; Cum plurimi Reges & Principes ultrà mare, Ricardum Regem Angliæ & dominum de morte Marchiſi incuſpent: juro per Deum qui in æternum regnat, & per legem quam tenemos, quòd in ejus morte nullam culpam babui. Eſt cauſa ſiquidem mortis ipſius Marchiſi talis. Unus ex fratribus noſtris in unam navem de Sateliâ ad partes noſtras veniebat, & tempeſtas illum forte apud Tyrum appulit, & Marchiſus fecit illum capere & occidere, & magnam pecuniam ejus rapuit. Nos verò Marchiſo Nuntios noſtros miſimus, mandantes ut pecuniam fratris noſtri redderet, & de morte fratris noſtri nobiſcum ſe concordaret: & noluit, necnon & nuntios noſtros ſprevit, & mortem fratris noſtri ſuper Reginaldum dominum Sidonis poſuit, & nos tantùm fecimus per amicos noſtros, quòd in veritate ſcivimus, quòd ipſe fecit illum occidere & pecuniam rapere. Et iterum alium nuntium nomine Edriſum miſimus ad eum, quem in mare mergere voluit, ſed amici noſtri illum à Tyro feſtinanter fecerunt recedere, qui ad nos citò pervenit, & iſta nobis nuntiavit. Nos quoque ea illâ horâ Marchiſum deſideravimus occidere, tumque duos fratres miſimus ad Tyrum, qui eum apertè & ferè coram omni populo Tyri occiderunt. Hæc utique fuit cauſa mortis Marchiſi, & benè dicimus vobis in veritate, quòd Dominus Ricardus Rex Angliæ in hac Marchiſi morte nullam culpam habuit: & qui propter hoc domino Regi Angliæ malum fecerunt, injuſtè fecerint & ſine causâ. Sciatis pro certo quòd nullum hominem hujus mundi pro mercede aliqua vel pecuniâ occidimus, niſi priùs nobis malum fecerit: & ſciatis quòd litteras fecimus iſtas in domo noſtrâ ad caſtellum noſtrum Meſſiat in dimidio Septembris, anno ab Alexandro milleſimo quingenteſimo quinto. « Hinc procuIdubio Regem conſtat eſſe innoxium, quia falſæ conceptæ præſumptioni ritè præjudicat ſpontanea rei confeſſio: ſed ubi motibus ſuis indifferenter agitur præcipitata voluntas, ratio non videtur locum babere, nec eſſet vitium, ſi non ratione careret.

Poſt autem aliquod tempus Limpoldus Regem Ricardum Imperatori Henrico ſexto reddidit, quem ille uſque Maguntiam tranſtulit captivatum.

MCXCIII.	CÆLEST. III. II.	HENRICI VI. III.	PHILIPPI II. XII.	RICARDI II. IV.

REx Franciæ per litteras Henrici Imperatoris de captivitate Regis Ricardi certificatus, poſtpoſitâ fide fractoque juramento, quo ſe præfato Regi Ricardo, ante receſſum ſuum de Achon adſtrinxerat, invaſit terras ejuſdem in manu hoſtili. Cui Gilbertus de Vaſcolio domini ſui effectus proditor, caſtrum munitiſſimum Giſortu ſuæ commiſſum cuſtodiæ reddidit. Ipſe etiam Rex multa caſtra vicina cepit, atque in brevi cum potente exercitu totum Wlcaſinum Normanniæ occupavit. Ulteriùs verò progreſſus cepit urbem Ebroïcam, & Eccleſiis Dei contrivit ſpiritu vehementi, non pepercit Epiſcopatui, Abbatiis, aliiſve Monaſteriis, quinimò Monachos ejiciens, reditus eorum in proprios uſus convertit. Cepit & Vallem Rodolii, ac Novumburgum, Rotomagumque obſedit, ſed cum nihil proficeret, combuſtis, petrariis & mangonellis iratus diſcedens, obſidionem circà Demolium poſuit.

Interea Cæleſtinus Papa & multi Principes Germaniæ, indignè ferentes Regem Angliæ ab Imperatore, cui per Ducem Auſtriæ redditus erat, detineri captivum, ſuggeſſerunt ei ut liberum dimiſſum ſineret ad propria remeare. Neque enim merita ejus ſic recompenſanda erant, qui pro totius Chriſtianitatis negotio tot periculis expoſitus fuerat, & laboribus tantis attritus. Imperator verò in ſui excuſationem dicebat ſe ab eo exigere pecuniam, quia terram ſuam Siciliam aſſeruit eum ſpoliaſſe, contrà quod Rex Ricardus ſe nihil niſi dotem ſororis ſuæ à Rege Tancredo retulit exegiſſe. Dum hæc agontur, taxato ab Imperatore redemptionis pretio uſque ad ducenta millia marcarum, Alianora mater Regis procuravit in omni gente ſuâ collectam fieri plurimam, variarumque diſtractionem rerum, ut ad taxatam ſummam redemptionis cenſus excreſceret. Accipiebantur etiam ab Eccleſiis calicea, vaſa quoque aurea & argentea in uſus Eccleſiaſticos conſecrata: nec erat hoc ſecundùm Patrum decreta illicitum, cum urgentiſſimus inſtaret neceſſitatis articulus.

MCXCIV.	CÆLEST. III. III.	HENRICI VI. III. IV.	PHILIPPI II. XIII.	RICARDI I. V.

RICARDUS Rex quarto Nonas Februarii pecuniâ redemptionis ſolutâ liberatus, à Maguntiâ tetendit in Coloniam; ab Archiepiſcopo civitatis illius inſtantiſſimè invitatus, à quo in Eccleſiâ Cathedrali receptus Miſſam audivit, ipſo Archiepiſcopo Cantoris officium ſupplente, & officium illud, *Nunc ſcio verè*, celebriter inchoante. Deinde accelerans in Angliam, tertio Idus Martii apud Sandwicum applicuit, ſtatimque Londonias acceſſit, & inde Wintoniam, ubi præſente Willelmo Scotorum Rege regiam portavit coronam. Portus denique marinos ſtatuit obſervari, ne qua videlicet externorum vel indigenarum annonas frugum vel cujuſcumque generis victualium, aliena deportaret in regna, intendens ut propriorum quæ gigneret ubertate bonorum Anglia non careret. Coros frugum vel modios rerum venalium, ſive quaſcumque menſuras, quæ tunc temporis diverſiſſimè plurimis habebantur in locis, per totum regnum fieri ſtatuit uniformes: quas ne quis forte minueret, vel quocumque modo vitiaret, ſummitates vaſorum hujuſmodi juſſit circulis ferreis coronari, ſimiliter & de amphoris ſeu metretis, quas vulgò *galones* dicimus. Statuit menſuras legitimas & apud ſingulos provinciarum Præfectos, vel urbium Præpoſitos conſervari, ut ſint hujuſmodi regolæ menſuras ad probandum, & falſas cum neceſſe fuerit convincendas. Telas etiam pannorum in latitudine per totum duarum ulnarum infrà oras atque ubique fideliter

Rex Angliæ liberatus Regnum ſuum petit.

Variæ leges ab eo latæ.

x *Limpoldi*] Lege *Lintpoldi*.

æquè conteatas, ſine quocumque fuco vel ſuperinductione fallaci fieri ſtatuit: alterius ſchematis inventas, nonobſtante cujuſcumque auctoritate indigenæ ſeu alienigenæ, à Regiis Miniſtris comburi. Fecit etiam fieri ulnas ferreas quas diminuere de facili nemo poſſit. Unam inſuper monetam per totam terram ad magnam populi utilitatem, qui ea ejus diverſitate gravabatur, ſtatuit admittendam. Sophiſticationes pannos vendentium, qui ea repercuſſione meliorum colorum, vel ea adumbratione locorum colores adulterinos gratiores reddebant, penitùs abolevit.

Ad hæc etiam Judæis procuratores præpoſuit, qui inter Chriſtianos & Judæos, vel etiam inter ipſos Judæos ſi quid querelæ emergeret, diffinirent. Ad cohibenda etiam doloſa Judæorum machinamenta ſtatuit inter Catholicum & Judæum nihil clam contrahendum, ſed ſub quorumdam teſtimonio ad hoc deputandorum publicè contractus fieri, ſuper quibus trina conficerentur ſcripta, quorum unum apud fiſcarios, aliud ſub cuſtodia viri fide digni, tertium verò penes Judæum creditorem maneret, in quo ſi quid doli ut priùs machinarentur, ea duplici convincerentur productâ ſcripturâ. y Chriſtianum feneratorem fieri prohibuit, aut quâcumque conventionis occaſione aliquid recipere ultrà id quod mutuò conceſſiſſet, Quòd ſi quis fortè reditus, vel terras in pignus acceperit, unde annuum proveniret emolumentum, receptâ tantùm ſorte obligata poſſeſſio rediret ad dominum, nonobſtante pactione cujuſcumque termini nondum tranſacti. Hæc & alia populo terræ pro neceſſario zelo juſtitiæ à Rege conſtituta, toto ejuſdem tempore ſervabantur illæſa. Juſtitiariis autem ſuis præcepit, ne cuiquam conquerenti juſtitiam denegarent. Advertens etiam nonnullas Eccleſiarum campeſtrium argenteis carere calicibus, cum didiciſſet eos ſuæ redemptionis occaſione ſublatos, ſibi tamquam reo imputans ad culpam, divina minus dignè in hac parte celebrari, juſſit fieri per loca diverſa calices quamplurimos, eoſque Eccleſiis indigentibus diſtribui ſine morâ.

Arma ſumit adverſùs Regem Francorum qui Vernolium obſidebat.

Cum apud Weſtmonaſterium in aulâ ſuâ quæ dicitur Parva, die quodam pranderet, certum accepit rumorem, quòd Philippus Francorum Rex ingreſſus Normanniam Vernolium obſideret, quo audito juraſſe fertur, ſe nunquam averſurum faciem, quouſque Regi Francorum cum eo pugnaturus occurreret, unde effracto muro è directo, per aperturam factam cujus hodie veſtigium oſtenditur, egreſſus, acceleravit ad mare, quartoque Idus Maii in Normanniam transfretavit, ubi obvium habens Joannem fratrem ſuum, eidem miſericordiam petenti ſuper commiſſa, culpam incunctanter indulgendo, hoc dicitur reſpondiſſe: Utinam apud me delictum tuum in oblivionem tranſeat, ita quòd apud te permaneat in memoriâ quod feciſti. Normanni adventu Regis Ricardi confortati, civitatem recuperaverunt Ebroicam. Rex autem Francorum omiſsâ obſidione Vernolii, ne revertendo Pariſius nihil feciſſe videretur, munitiunculam quamdam cepit, ad cujus cuſtodiam deputati fuerant homines tantùm octo. Ricardus autem Rex ablata recuperare ſatagens, caſtrum cepit, quod Locas vocant, civitatemque Turonis, inde expellens Canonicos Regi Francorum faventes: cepit & Taleburgum, totamque terram Comitis Engoliſmenſis. Regem verò Francorum Philippum Vindocino cum exercitu appropinquantem exterruit & fugavit.

MCXCV. CÆLEST. III. IV. | HENRICI VI. IV. V. | PHILIPPI II. XIV. | RICARDI I. VI.

HUbertus Archiepiſcopus Cantuarienſis, legationis ſuæ poteſtatem procuravit ſuper Clerum Eboracenſis provinciæ dilatari. Ricardus Rex circà recuperationem perditorum inſiſtens, caſtrum Virſionis cepit in pago Bituricenſi, & uſque ad ſolum evertit. Philippus autem Francorum Rex Albammarlam cepit, & deſtruxit caſtrum quæ Novencuria appellatur. Hoc anno Rex Ricardus fratri ſuo reſtituit Comitatus Moritoniæ in Normanniâ, & Gloverniæ in Angliâ cum honore de Heiâ, dans ei annuatim pro terris ſuis reſiduis octo millia librarum Andegavenſis monetæ. Soror Philippi Regis Francorum quam repudiaverat Rex Ricardus, Comiti Pontivi deſponſatur. Hoc anno Imperator Henricus totum Regnum Apuliæ ſubjugavit, plurimoſque ſibi rebelles diverſis pœnis affecit: Tancredum verò filium Tancredi Regis Siculorum, cum matre ſuâ Margaretâ, ac Regem Epirotarum ſecum in Alemanniam duxit captivos. Divortium inter Philippum Regem Francorum, & ſororem Regis Danorum non ritè factum, per Cæleſtinum Papam in irritum revocatur. Dux Auſtriæ Limpoldus, cum natalitium apud Gratiam a ageret, in die ſancti Stephani equo lapſus, ſubitâ pedis attritione ſauciatur tam periculosè, quòd neceſſitate urgente, ut mortem imminentem evaderet, abſcindi eum fecit de conſilio medicorum, divinam in ſe ultionem expertus pro Regis Ricardi captione injuſtâ.

Henricus Imperator regnum Apuliæ ſubjugavit.

Divortium Regis Franc. &c. nullum eſſe declarat Papa.

MCXCVI. CÆLEST. III. V. | HENRICI VI. V. VI. | PHILIPPI II. XV. | RICARDI I. VII.

JOanna ſoror Regis Ricardi, Regina Siciliæ, Comiti ſancti Ægidii deſponſatur. Seditio contrà Regem Ricardum in civitate Londonenſi ſuſcitata eſt per quemdam Walterium filium Oſberti, qui citò poſt captus, dignas luit ſceleris ſui pœnas. Inundatio aquarum tanta facta eſt Pariſius, ut intumeſcens Sequana fluctibus procelloſis omnia circà ſe involveret, ita ut Philippus Francorum Rex, relicto ob hoc palatio uſque ſanctam Genovefam & Epiſcopus relictâ Eccleſiâ uſque ad ſanctum Victorem pernoctaturi acceſſerint. Philippus Francorum Rex Ricardum Anglorum Regem interpellavit, ut electis hinc inde quinque Militibus diſrationaretur jus utriuſque Regis per eos, & utrique populo guerris vexato de cætero parceretur. Annuit Rex Ricardus petitioni eâ conditione, ut ex utrâque parte vicem quinti Militis in propriâ perſonâ Rex ſuppleret. Joannes Rotomagenſis Decanus, Epiſcopus Wigornienſis factus eſt.

MCXCVII. CÆLEST. III. VI. | HENRICI VI. VI. VII. | PHILIPPI II. XVI. | RICARDI I. VIII.

RIcardus Anglorum Rex, cum conventio de pugnâ quinque Militum non procederet, caſtellum ſancti Walerici ſuccendit, adjacentemque vaſtans provinciam, quinque naves victualibus onuſtas cepit, & per Mercaderum Rutariorum Principem Philippum Belvacenſem Epiſcopum,

Capto Epiſc. Belvacenſi, ac

y *productâ ſcripturâ*] Hic profectò iniquior eſt Trivettus, qui Ricardo veluti auctori tribuit inſtituta, quæ ex Conſtitutionibus Regum noſtrorum delamſerat. Quod cum hactenùs ignotum eſſet, nunc liquet ita eſſe ut dicimus ex eo volumine Ordinationum Regiarum, quas V. Cl. Euſebius de Lauriere publicam in lucem edidit.

a *Gratiam*] Alii *Greciam* vocant urbem Stiriæ, vulgò Gratz.

virum

An. Dom	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

carceri mancipatis, Rex Angl. totam devaſtat provinciam.

virum in armis ſtrenuum, Regiſque Francorum conſanguineum, una cum Willelmo de Meloto ſeniore: quos miſſos in Angliam, longo tempore carceri mancipavit. Capti ſunt & alii quamplures, pago Belvacenſi undique devaſtato. Attendens autem Ricardus Rex villam Andeliaci, ac quaſdam villas aliis adjacentes, ad jus Eccleſiæ Rotomagenſis pertinentes, hoſtium irruptionibus nimiùm opportunas: commutationem fecit cum Archiepiſcopo & dictâ Eccleſiâ, dans pro dictis villis molendina ſua apud Rotomagum, ita quòd Archiepiſcopus ſolvat eleemoſynas, de eis ab antiquo ſtatutas, villamque de Depe, & villam de Buſſeles, ita quòd ſolvat in eleemoſynam aſſignatam trecentas ſeptuaginta duas libras Andegavenſis monetæ. Dedit eis etiam manerium de Lovers, & foreſtam de Alermund cum feris & omnibus pertinentiis aliis. Walterus Map de quo multa referuntur jocunda, & Præcentore Lincolnienſi Archidiaconus Oxonienſis efficitur. Moritur Willelmus Elienſis Epiſcopus in itinere versùs Romam.

MCXCVIII.	Cæleſt. III. VII.	Henrici VI. VII. VIII.	Philippi II. XVII.	Ricardi I. IX.

Otho Dux Saxoniæ à nonnullis, ab aliis Philippus Dux Sueviæ Rex Rom. eligitur.

Defuncto Panormi in Siciliâ Imperatore Henrico ſexto, Otho filius Henrici Ducis Saxoniæ, nepos Regis Ricardi ex ſorore Mathilde, procurante avunculo abundanter expenſas, à quibuſdam Teutoniæ Principibus in Regem Romanorum eligitur, aliis eligentibus Philippum Ducem Sueviæ, fratrem Henrici quondam Imperatoris. Hunc ſibi confœderavit Philippus Francorum Rex, ſperans per eum Comitem Flandriæ faciliùs ſubjicere, & Anglorum Regem Ricardum fortiùs impugnare. Comes Flandrenſis ſanctum Audemarum obſedit, & infrà paucos dies ad deditionem coegit. Ricardus autem Rex Anglorum cum Walcaſinum juxtà Giſortium vaſtaret, Corcellas villaſque alias incenderet, superveniens Rex Francorum Philippus prælio decertavit cum eo; ſed inferior factus aufugit, qui niſi in caſtrum Giſortii à cuſtodibus attractus fuiſſet (fracto namque ſub eo ponte dum fugeret, penè ſubmerſus fuerat) à Rege Ricardo vehementiùs inſequente comprehenſus fuiſſet. De cujus Militibus nominatiſſimis capti ſunt circiter octoginta, inter quos præcipui erant Alanus de Ruſciaco, Matthæus de Marliaco, Gilbertus de Melloto junior, Philippus de Nantolio.

Rex Angliæ victoriam refert de Rege Franc.

Mortuo Cæleſtino III Papa, ſucceſſit Innocentius III.

Obiit hoc anno Cæleſtinus Papa, cum ſediſſet annis ſex, menſibus octo, diebus undecim. Hic apud ſanctum Petrum fecit palatium. Succeſſit Cæleſtino Innocentius tertius, natione Campanus, conſecratus in feſto Cathedræ S. Petri, ad quem Rex Ricardus miſſis Nuntiis, conqueſtus eſt de Rege Francorum ſuper fide fractâ, & juramento nullatenùs obſervato. Super quo cum vellet eum dominus Papa convenire per Legatum, volentem reſpondere excuſabant Prælati Franciæ apud dominum Papam, rogantes ut juriſdictionem non læderet Regis Francorum, quos ſuper petitione irrationabili redarguit vehementer Papa, ſicut patet Extra. de judiciis, Capitulo *Novit ille*. Petrus Capuanus Diaconus Cardinalis, Legatus in Franciam miſſus eſt, ad pacem inter duos Reges concordiam reformandam: ſed nihil proficiens, inducias tantùm quinquennales, vix aſſentiente Rege Ricardo, qui nondum totaliter recuperaverat à Philippo Rege injurioſè uſurpata tempore ſuæ detentionis in Alamanniâ, fide utriuſque Regis interpoſitâ impetravit.

Petrus Card. Legatus in Franc. miſſus pacis causâ inter Reges Franc. & Angl.

Hubertus Cantuarienſis Archiepiſcopus auctoritate fultus Apoſtolicâ, Clericos, quos Hugo Ceſtrienſis Epiſcopus ejectis Monachis poſuit apud Coventreyam, amovit, Monachoſque reduxit. Euſtachius Sareſberienſis Decanus, fit Epiſcopus Elienſis. Galfridus quidam in Ceſtrenſem electus Epiſcopum conſecratur. Septimo Idus Julii Othoni nepoti Regis Angliæ redditum eſt Aquiſgranum, quod nuper obſederat, in cujus craſtino uxorem duxit ſeptennem, Ducis Brabantiæ filiam & heredem, quarto verò Idus ejuſdem menſis, ab Adulfo Colonienſi Archiepiſcopo ex mandato Innocentii tertii coronatus, ſedem Auguſtorum aſcendit.

Innoc. III. I.	Othonis IV. I.	Philipp. II. XVIII.	Ricardi I. X	MCXCIX.

Ricardus Rex apud Andeliſcum caſtrum conſtruxit inſigne. Humbertus Archiepiſcopus Eccleſiam in honore beati Thomæ fundatam apud Lamhethe, quam prædeceſſor ejus Baldewinus inchoaverat, de mandato domini Papæ Innocentii tertii demolitus eſt. Willelmus genere Normannus, fit Londonienſis Epiſcopus. Ricardus Rex cum militem quemdam ſuper inventione theſauri convenire voluiſſet, quem ſolent ſibi Principes vindicare, tamquam in hoc eis ſingulariter natura deſervat: veritus ille ſeveritatem Regiam, ad Vicecomitem Lemovicenſem aufugit. Qui rogatus à Rege ut militem redderet, cum parere neglexiſſet, Rex terras ejus ingreſſus, caſtrum quoddam quod Caluca dicitur juxtà Lemovicas obſedit, ac fortiter impugnavit. Septimo verò Kal. Aprilis dum caſtrum conſiderando circuiret inermis, ſubitò baliſtæ jaculo in humero ſiniſtro letali confoditur vulnere. Incipiens autem periclitari, tres Ordinis Ciſtercienſis acceſſiſſe fertur Abbates, quibus omnia peccata ſua confeſſus eſt cum ſingultu & fletu. Quos cum ad injungendam ſibi vel innoteſcendam pœnitentiam ſalutarem cerneret ſtupefactos, dixit: Ut placetur juſtus Judex Deus, pœnam purgatoriam uſque ad diem judicii libens pro meis admittam delictis. Prolem verò non habens, Joannem fratrem ſuum Regni, ac terrarum ſuarum omnium teſtamento ſuo deſignavit heredem. Theſauri, verò ſui tres partes Othoni nepoti ſuo in Regem Romanorum jam coronato contulit, reliquam ſervientibus ſuis pauperibuſque diviſit. Tandem dierum undecim languore vexatus, die duodecimo, octavo videlicet Idus Aprilis, ætatis ſuæ anno quadrageſimo ſecundo diem clauſit extremum. Hic Ricardus propter magnanimitatem cordis, quia ardua quæque aggredi non refugit, Cor Leonis appellatus eſt ab Anglicis & Normannis. Hujus mortem Magiſter Galfridus de Vinoſalvo [a] in libro ſuo quem de eloquentiâ compoſuit, verſibus his deplorat.

Peccata confeſſus Rex Ricardus, quam gravem pœnitentiam expetit.

Diem clauſit extremum ætatis an. 42.

Cor Leonis ob magnanimitatem animi appellatus eſt.

Neuſtria ſub clypeo Regis defenſa Ricardi,
Indefenſa modò, geſtu teſtare dolorem.
Exſudent oculi lacrymas, exterminet ora
Pallor, connodet digitos tortura, cruentet
Interiora dolor, & verberet æthera clamor.
Tota peris ex morte ſuâ: mors non fuit ejus,
Sed tua; non una, ſed publica mortis imago.
O Veneris lacrymoſa dies, ô ſydus amarum.
Illa dies tua nox fuit, & Venus illa venenum.
Illa dedit vulnus, ſed peſſimus ille dierum,

a *de Vinoſalvo*] De illo vide ſi lubet Pitſeum lib. de Brit. Script. ad annum 1199. ubi eum *Vinesalf* appellat.

An. Dom.	PAPÆ.	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	PAPÆ.	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.

Primus ab undecimo qui vita vitricus ipſam
Clauſit; uterque dies homicida tyrannide mirâ.
Traiceis clauſos excluſum, texit apertum,
Providus incautum, miles munitus inermem,
Et proprium Regem. Quid miles, perfide miles?
Perfidiæ miles, pudor orbis, uncaſordes
Militiæ miles, manuum factura ſuarum,
Auſus eſt hoc in eum? Miles ſcelus iſtud es auſus?
O dolor, ô pluſquam dolor, ô mors, ô truculenta.
Mors eſſes utinam mors mortua. Quid meminiſti,
Auſa nefas tantum? placuit tibi tollere ſolem,
Et tenebris damnare ſolum? ſcis quem rapuiſti?
Ipſe fuit jubar in oculis, & dulcor in ore,
Et ſtupor in mente. Mors impia quem rapuiſti?
Ipſe fuit dominus armorum, gloria Regum,
Deliciæ mundi, nihil addere noverat ultrà.
Ipſe fuit quidquid potuit natura: ſed illud
Cauſa fuit, quare rapuiſti: Res pretioſas
Eligis, & viles quaſi de lignua relinquis.
Et de te natura queror, quia nonne fuiſti
Dum mundus puer eſſet adhuc, dum nata jaceres
In cunis in eo ſtudioſa, nec ante ſenectam
Deſiit hoc ſtudium. Cur ſudor tantus in orbem
Attulit hoc mirum, ſi tam brevis abſtulit hora?
Sustulerum tantum placuit tibi tradere mundo,
Et revocare manum: dare ſic & tollere donum.
Cur irritaſti mundum? Aut redde ſepultum,
Aut forma ſimilem. Sed non tibi ſuppetit unde.
Quidquid erat tecum, vel mirum vel pretioſum,
Hoc erat ipſe ſuum, theſauri deliciarum
Hic fuit exhauſti, diſſipata fuiſti
Ex hac facturâ: fieri pauperrima ſentis
Ex hac jacturâ. Si felix ante fuiſti
Tanto plus miſera, quanto felicior ante.
Si fas eſt accuſo Deum, Deus optime rerum,
Cur his degeneras, cur obruis Orbis amicum?
Si recolis pro Rege facit Japheſna, quàm multis
Millibus oppoſitis ſolus defendit, & Achon.
Quam virtute ſuâ tibi reddidit, & crucis hoſtes,
Quos vivus ſemper ſic terruit, ut timeantur.
Mortuus ipſe fuit ſub quo munita fuerunt.
Si Deus es, ſicut eſſe licet, fidelis, & expers
Nequitiæ, juſtus, rectus, cur minuiſti
Ergo tuis vitam? potuiſſes parcere Mundo.
Mundus egebat eo: ſed eum magis eligis eſſe
Tecum quam ſecum, maluit ſuccurrere Cœlo,
Quam Mundo. Domine ſi fas eſt dicere, dicam.
Pace tua poteras feciſſe decentiùs iſtud,
Et properaſſe minus, ſaltem dum franca dediſſes
Hoſtibus & fallis tamquam mora nulla fuiſſes.
Res erat in foribus, tunc poſſes honeſtius ire.
Et remeare tibi, ſed in hac re ſcire dediſti.
Quam brevis eſt riſus, quam longaque lacryma mundi.

Sepultus eſt autem præfatus Ricardus Rex apud Fontem-Ebraudi in monaſterio Monialium, ad pedes patris ſui Henrici II. cum regnaſſet annis undecim, menſibus tredecim, ſexque diebus.

Expliciunt geſta RICARDI *Regis Anglorum.*

INCIPIUNT

GESTA JOANNIS

REGIS ANGLORUM.

JOANNES filius junior Henrici ſecundi Regis Anglorum ex Alianora Aquitaniæ Ducissâ, non modò jure propinquitatis, ſed teſtamento fratris ſui Ricardi deſignatus ſucceſſor poſt mortem ejuſdem, anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo nono regnum obtinuit Anglicanum. Hic à patre Joannes ſine terra cognominatus eſt, quia fratribus ejus ad ampliſſimos honores ſublimatis, puta Henrico in Regem Angliæ coronato, Ricardo verò Ducatu Aquitanico, & Galfrido Ducatu Britannico inſignitis, ipſe nihil habebat, quamquam poſtea ditatus fuerit Comitatibus Moritoniæ in Normanniâ, & Gloverniæ in Angliâ, collatis inſuper eidem à patre terris omnibus in Hiberniâ conquiſitis. Triginta duorum annorum erat, cum in octavâ Paſchæ apud Rotomagum Ducatûs Normanniæ gladio cingeretur. Statim verò in Angliam transfretans, die Dominicâ infrà octavam Aſcenſionis Londoniæ ab Archiepiſcopo Huberto inungitur & coronatur in Regem Angliæ, aſſiſtente Prælatorum, Comitum & Baronum, aliorumque nobilium multitudine infinitâ. MCXCIX.

Porrò Philippus Francorum Rex, Ricardo Rege Anglorum defuncto, omnia quæ libuit ſibi licere reputans, non deferens induciis quas juramento firmaverat, Normanniam ingreſſus cepit urbem Ebroicam, terraſque Regis Angliæ uſque Cenomannis undique devaſtavit. Arthurus autem nepos Joannis Regis ex fratre Galfrido Britanniæ Dux, aſpirans ad regnum Angliæ, patruo cœpit eſſe infeſtus, Regique Francorum occurrens Cenomannis, occupato in manu validâ Andegavenſium Comitatu, pro eodem homagium fecit ei. Alianora quoque Regina pro Ducatu Aquitaniæ, quem jure poſſedit hereditario, eidem Regi fecit homagium, cum Turonis adveniſſet. Joannes coronationis ſuæ ſolemnitate peractâ, claſſe in portu de Schorham coadunatâ, cum exercitu magno decimo-tertio Kal. Julii in Normanniam transfretavit. Sed eodem anno urgentibus cauſis, diſpoſitis rebus in Normanniâ pro articulo temporis, reverſus in Angliam, Wilielmo Regi Scotorum occurrit apud Lincolniam, quem per Archiepiſcopum Cantuarienſem Hubertum, ac nobilem virum Rogerum Bigod datis de ſalvo conductu litteris, ad ſpeciale colloquium fecerat acceriſi, ubi poſt multos ad invicem tractatus habitos, decimo Kal. Septembris, Rex Scotorum Wilelmus in conſpectu totius populi fecit homagium, & ſuper crucem Cantuarienſis Archiepiſcopi fidelitatem juravit eidem. Hoc anno generale interdictum per totum Regnum Franciæ, propter injuſtum Ingeburgis Reginæ repudium obſervatur. Philippus verò Rex in Clerum deſæviens, Epiſcopos omnes qui interdicto conſenſerant, & Prælatos alios, de ſuis ſedibus exturbavit. Ingeburgem etiam Reginam uxorem ſuam in caſtro de Stampes recluſit. Eodem etiam anno ab omnibus hominibus Regni ſui tertiam partem bonorum accepit, & à Burgenſibus exactiones & tallias inſuetas extorſit.

Marginal notes: Rex Franc. terras Regis Angliæ devaſtat. — Idem perſequitur Prælatos qui interdictum propter uxoris repudium à Papa latum obſervabant.

INNOC. III. II.	OTHON. V. II.	PHILIPP. VI. XIX.	JOAN. I. I.	MCC.

JOANNES Rex iterum in Normanniam transfretat, inter quem & Regem Francorum in Aſcenſione Domini inter Vernonem & inſulam Andeliaci, in ſubſcriptâ formâ pax & concordia reformatur, reſtitutis nempe Regi Angliæ civitate Ebroïcâ cum toto Comitatu, caſtellis, pagis & prædiis, quæ Rex Francorum occupaverat violenter: præſtitoque à Rege Angliæ homagio Regi Francorum, & eidem fidelitate juratâ, Ludovicus Regis Francorum primogenitus nobilem puellam Blancam nomine, Hil-

Marginal notes: Pacem ineunt Reges Franc. & Angl. — Filius Regis Franc. uxo-

An. Dom.	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

rem accipit ſiliam Hiſpaniæ Regis Blancam.

defonſi Regis Caſtellæ filiam, Regis Angliæ ex ſorore Alianorâ neptem, accepit uxorem. Cui Rex Joannes conceſſit omnes munitiones & poſſeſſiones à Rege Francorum ſibi noviter reſtitutas; annuens etiam eidem omnes terras ſuas, quas in regno Franciæ tenebat, poſt deceſſum ſuum, ſi abſque herede de corpore ſuo contingeret eam mori. Firmata inter Reges pace atque concordiâ, Arthurus Comes Britanniæ patruo ſuo Joanni fecit homagium pro Comitatu Britanniæ, qui ſpectat ad feodum Ducatûs Normanniæ, & aliis terris ſuis, quas vel in Angliâ vel in Aquitaniæ Ducatu habebat.

Rex Angl. uxorem ducit filiam Comitis Engolism.

Eodem anno Joannes Rex uxorem accepit Iſabellam, Comitis Engoliſmenſis filiam & heredem, quæ octavo Idus Octobris coronata eſt Londoniæ in Reginam. Hanc ferunt quidam Vicecomiti Torcenſi Hugoni Brun priùs nupſiſſe, ipſumque propter uxorem violenter ablatam à fidelitate Regis Angliæ diſceſſiſſe.

Hugonis Epiſcopi Lincol. acta perſtringuntur.

Decimo octavo Kal. Octobris ejuſdem anni beatus Hugo Lincolnienſis Epiſcopus de præſenti vitâ temporali tranſiit ad æternam, qui de Imperiali Burgundiâ oriundus, à juventute ſuâ inter viros religioſos educatus, primò factus eſt Canonicus Regularis, deinde ampliori in Deum proficiens deſiderio, quo magis carnem ſuam à mundanis abſtraheret oblectamentis, Cartuſiam ſe tranſtulit, ubi inter Monachos devotione claruit ſingulari. Cujus religioſæ ſanctitatis fama ad aures Henrici Regis ſecundi allapſa, ipſum in amorem ejus vehementer attendit: qui vix multis precibus, ut in domo quâdam ejuſdem Ordinis in Anglia, quam idem Rex in diœceſi Bathonienſi multis ditatam prædiis & privilegiis fundaverat, Curatoris admitteret officium potuit obtinere. Quem dum ſæpiùs viſitaret, verbis & virtutibus ejus delectatus, vacante ſede Lincolnienſi, ſuaſit Eccleſiæ Canonicis ut Priorem domûs ſuæ Hugonem in Epiſcopum eligerent, & præficerent in Paſtorem. Sed electioni favore regio celebratæ, vir Dei non conſentiens, Decanum ceteroſque Eccleſiæ majores, qui pro ipſo venerant vacuos dimiſiſſet, ſi non enim unanimi liberâque voluntate iterum elegiſſent. Egreſſus autem Monaſterium, ut jam admiſſam exequeretur paſtoralis officii curam, primâ nocte inter ſoporem & vigiliam conſtitutus, vocem ad eum cœlitus miſſam audivit: Egreſſus es in ſalutem populi tui in ſalutem cum Chriſto tuo. Fragilitatis autem ſuæ non immemor, ſolebat leproſos ad oſculum pacis admittere: ſuper quo objicienti ſibi Cancellario ſuo quòd Martinus oſculando leproſos ſanabat, urbanâ humilitate reſpondit: Oſculum Martini ſanavit carnem leproſi, ſed oſculum leproſi ſanat animam meam. Itaque multis clareſcens virtutibus, quatuordecim ferè annis tenuit Præſulatum. Qui quanti meriti fuerit apud Dominum, ex ejus tumbâ deſudans oleum, crebraque ſanitatum miracula proteſtantur.

Curſach Imperator Græcorum à fratre ſuo Alexio captus & excæcatus, in carcere detinetur annis tribus, quibus Alexius invaſor ejus Imperium occupavit. Alexius autem filius Curſach, patrui crudelitatem veritus ad Philippum Sueviæ Ducem, qui ejus duxerat ſororem, transfugit.

MCCI.	INNOC. III. III.	OTHON. IV. III.	PHILIPPI VI. XX.	JOHANN. I. II.

Diſſentio inter Reges Franc. & Angl.

JOANNES Rex Angliæ Pariſius veniens, à Rege Francorum honorificè recipitur, multis eidem & variis collatis muneribus pretioſis: tenuis tamen & tenera erat inter eos amicitia, quia Rege Anglorum uxorato, evacuata videbatur illa ſponſio, quam de terris ſuis in regno Franciæ fecerat Ludovico. Unde non multo poſt habito inter Reges colloquio inter Vernonem & inſulam Andeliaci, Rex Francorum occaſiones quærens fidei non ſervandæ, & initi fœderis infringendi, Regem Angliæ ſubmonuiſſe fertur, ut Pariſius in quindenâ Paſchæ compareret, ſuper his quæ adversùs eum proponeret pro Ducatu Britanniæ & Comitatu Andegaviæ, reſponſurus.

Rex Franc. adverſùs Regem Angl. arma ſumit, urbes capit &c. rebelleſque juvat.

Æſtate verò ſequenti Philippus Francorum Rex exercitu collecto, Normanniam ingrediens, munitiunculam evertit, quæ Boteavant dicitur, cepit Arguellum, Mortuummare, Gornacum, totamque ſibi terram Hugonis de Gornaco ſubegit. Et ut majores Regi Angliæ inimicitias concitaret, Arthuro nepoti ejus, militaribus armis cincto Comitatum Britanniæ tradidit, præcipiens ut Pictavenſium & Andegavenſium ſibi Comitatus acquireret, ducentos tradens ei in ſubſidium milites, inſuper & pecuniæ largiens magnam ſummam. Joannes Rex undique laceſſitus injuriis, reſumpto animo in Arthurum nepotem ſuum, quem domeſticum hoſtem graviùs ferebat, & fautores ejus quorum præcipui erant Hugo Brunus & Galfridus de Ladunano, convertit exercitum, & ſuæ ſaluti conſulere compulit fugiendo: quos ipſe non ſegniter inſequens, in caſtro Mirabelli obſedit, & obſeſſos brevi tempore ad deditionem coëgit. Cepit & poſteà Vicecomitem Lemovicenſem, alioſque quamplures, qui ab ejus fidelitate deſciverant, Arthuroque adhærentes ipſum contra patruum concitaverant. Quorum nonnullos trajecit in Angliam per diverſa caſtra ſervandos, quoſdamque acceptis obſidibus remiſit ad propria. Arthurum verò miſit Rotomagum ſub artiori cuſtodia detinendum. Ob iſtam victoriam multi putant ſibi convenire illud Merlini fatidici, *Capite leonis coronabitur.* Et iterum illud; *Linguas taurorum abſcindet, & colla rugientium oneravit catenis.*

Publicato divortio Regis, &c. ab interdicto eximitur Francia.

Octavianus Oſtienſis & Joannes Veletrenſis Epiſcopi venientes in Franciam, Philippo Rege ad eorum monitionem Ingelburgem Reginam in gratiam recipiente, celebratoque inter ipſum & ſuperinductam divortio, interdictum in Franciâ, quod triennio duraverat relaxârunt.

MCCII.	INNOC. III. IV.	OTHON. IV. XXII.	PHILIPPI VI. XXI.	JOAN. I. III.

JOANNES Rex apud Cantuariam per manum Huberti Archiepiſcopi iterum coronatur, qui eodem anno Philippum Belvacenſem Epiſcopum, quem Ricardus Rex præliantem ceperat, à cuſtodiâ liberans, ad propria redire permiſit. Philippus Francorum Rex in exhæredationem Regis Angliæ totis viribus laborans, Aquitaniam ingreſſus, quaſdam cepit munitiones Militum Pictavenſium Britonumque favore.

Papa Legatos mittit in Galliam ad reconciliandos Reges Franc. & Angl.

Inter hæc Papa Innocentius pro pace inter Reges reformandâ, Abbatem miſit de Caſamarru, qui adjuncto ſibi Abbate Trium-fontium, authoritate Apoſtolicâ præcepit utrique Regi, ut convocatis Epiſcopis & Principibus Regni, ſalvâ utriuſque juſtitiâ pacem facerent, & Abbatias cæteraſque Eccleſias per eorum bella deſtructas in ſtatum debitum repararent. Philippus autem Rex Apoſtolico nonobſtante mandato Normanniam ingreditur, & Radipontem obſidens, erectis per circuitum turribus ligneis expugnavit & cepit, caſtrum quoque Gailardi, quod in excelſa rupe ſuper Sequanam fortiſſimum Rex Ricardus firmaverat, ſex menſium obſidione ſubegit.

Initium do-

Hoc anno ut à pleriſque traditur, cœpit Tartaro-

An. Dom	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.

minii Tartarorum.

rum dominium, qui ſub montibus Indiæ in regione Tartara conſtituti, dominum ſuum Regem Indiæ David nomine, filium Joannis Presbyteri occidentes, ad deprædationem proceſſerunt aliarum terrarum.

MCCIII.	INNOC. III. V.	OTHON. IV. V.	PHILIPPI VI. XXII.	JOANN. I. IV.

ARTHURUS Rotomagi moritur, de cujus morte Regem Joannem quidam ejus æmuli infamârunt. Qui non multo poſt obſides etiam Pictavenſium, infidelitatem eorum expertus, fecit ſuſpendi. Philippus verò Rex à cœptis non deſiſtens, caſtra Normannica Andeliacum, Ocnebis de valle Rodulii, Falcſiamque, & Domofrontem ac Cadomum expugnavit, terramque totam circumpoſitam uſque ad Montem S. Michaelis in ſuam ditionem accepit.

Normanni Franc. Regi ſe ſubdentes, tradunt urbes quaſdam & caſtella.

Normanni enim à fidelitate Regis Angliæ deficientes, favoremque Regis Francorum quærentes, civitates & caſtra ſuæ cuſtodiæ commiſſa ſine ullâ reſiſtentiâ reddiderunt, videlicet Conſtantiam, Baïocas, Lixovium, Abrincas cum ſuburbanis & pagis. Itaque nihil Regis Angliæ in Normanniâ, fraudibus ſuorum à ſe alienata remanſit, exceptis civitate Rotomagi & duobus caſtris Vernolio atque Archis. Joannes Rex Anglorum Alianoram ſororem Arthuri in Angliam tranſtulit, quæ in caſtro Briſtolli honorificè exhibita, ibidem conſenuit. Mater ejus Conſtancia heres Britanniæ, poſt mortem viri ſui Galfridi, Guidoni nupſit de Toraco: qui de eâ unicam filiam generavit, quam poſtea duxit Petrus filius Roberti Comitis Drocarum, cognomento Mauclerk, accipiens cum eâdem Britanniæ Comitatum.

Alexius filius Curſath Imperatoris Græcorum, collectis ſtipendiariis Teutonicis, Gallicis, & Venetis, patruum ſuum Alexium ab Imperio quod invaſerat expulit, Conſtantinopolim cepit, & in Imperatorem coronatus, patrem ſuum Curſath de carcere ſublevavit.

Dominicus ſanctitate & doctrinâ inſignis in Hiſpania.
Ejus acta percurruntur.

His temporibus in Hiſpaniâ claruit vir Dei Dominicus, ſanctitate & religione inſignis, qui in villâ quæ Caraloga dicitur ex piis natus parentibus, & religioſè nutritus, cœpit eſſe puer ingenioſus, ut pote qui ſortitus eſt animam bonam. Dum autem adhuc puerulus eſſet, nondum à nutricis diligentiâ ſeparatus, deprehenſus eſt ſæpe lectulum dimittere, & ſuper nudam terram accumbere, quaſi jam carnis delicias abhorreret. Cujus futuræ doctrinæ claritas, quâ illuminaturus erat eos qui in tenebris & in umbrâ mortis ſedent, hujuſcemodi viſione matri ſuæ ſpirituali quæ ipſum de fonte ſacro levaverat, eſt divinitùs præoſtenſa. Vidit namque parvum Dominicum ſtellam habentem in fronte, quæ terram totam ſuo lumine perluſtrabat. Puerilibus autem annis innocenter excurſis, cum miſſus eſſet Pallentiam, ubi tunc vigebat ſtudium generale, cœpit eruditioni diligenter intendere, & omiſſis frivolis quibus ſolet ætas adoleſcentiorum effluere, ſeſe maturioribus ſtudiis occupare, & ut animum ſuum transferret pleniùs ad ſapientiam, abſtraxit à vino per decennium carnem ſuam. Poſtmodum verò laceſcente ſtomacho, compulſus eſt ab Epiſcopo Didaco ſaltem temperato & modico vino uti. Liberalibus autem artibus competenter inſtructus, ad Theologiæ ſtudium ſe tranſtulit, cœpitque vehementer divinis eloquiis inhiare, nec ſolùm ſanctarum meditationum & affectionum ſegetes, ſed bonorum operum fructus uberrimos producebat. Fame namque prævalidâ in univerſis Hiſpaniæ partibus ingruente, adhuc manens Palentiæ ut vidit egenorum miſerias, neminemque conſolatorem, anxiæ admodum motus compaſſionis affectu, venditis libris, quos valde neceſſarios habebat, omnique ſuppellectili, acceptum pretium diſperſit & dedit pauperibus. Talibus autem virtutum floribus in beato viro gratiſſimâ venuſtate vernantibus, cœpit odor ſanctitatis ejus circumquaque diffundi. Quæ cum Oxomenſis Epiſcopi Didaci attigiſſet auditum, continuò accerſitum fecit eum in Eccleſiâ ſuâ Canonicum Regularem. Qui ſtatim inter Canonicos velut ſingulare jubar emicuit, & de virtute in virtutem mirâ celeritate proficiens, omnium in ſe provocavit affectum. Mirantur Canonici tam ſublimem religionis apicem, & eum licet invitum ſibi conſtituunt Suppriorem. Qui factus omnibus vitæ ſpeculum, & religionis exemplum, in oratione aſſiduus, caritate præcipuus, compaſſione anxius, & omnibus erat humilitate ſubjectus. Spiritualem gratiam contulit ei Deus flendi pro peccatoribus, pro miſeris & afflictis, & animarum pereuntium zelo ſuccenſus, nec minùs deſiderio cæleſtis habitationis, crebrò in orationibus pernoctabat: frequenter quoque aures divinæ clementiæ hac ſpirituali petitione pulſabat, quatinùs cordi ejus illam charitatem dignaretur infundere, quâ proximorum ſalutem poſſet efficaciùs procurare, exemplo illius qui ſe totum noſtram obtulit in ſanitatem. Sanè librum qui Collationes Patrum inſcribitur, ſtudioſè legens ac vigilanter intelligens, ſalutis in eo ſemitas rimans, magnum perfectionis apicem apprehendit. Willelmus Bleſenſis Præcentor Lincolniæ, in ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopum conſecratur.

MCCIV.	INNOC. III. VI.	OTHON. IV. VI.	PHILIPPI VI. XXIII.	JOANN. I. V.

Regi Franc. reddita Rotomagenſi civitate ſubacta eſt ſibi tota Normannia.

ALIANORA Duciſſa Aquitaniæ, mater Regis Anglorum Joannis, ex hac luce migravit. Civitas Rotomagenſis à Gallicis obſeſſa; cum jam ferè per annum ſe fortiter defendiſſet, de ſubſidio Regis Anglorum deſperans, cui jam Normannia erat ſuſpecta, Philippo Regi Francorum ſe reddidit, qui ſtatim muros ejus diruens, ne unquam reædificarentur in poſterum [à] civibus, redditis etiam deinde duobus caſtellis, Archis & Vernolio, totam ex integro Normanniam habuit ſubjugatam.

Occupat etiam Turon. Cenoman. Pictaviam, &c.

Nec ex his Rex Philippus contentus, ulteriùs progreditur, & Cenomanniam, Turoniam atque Pictaviam ſine difficultate occupat, nemine reſiſtente. Capta eſt etiam in dolo Andegavenſis civitas à Willelmo de Rupibus, milites ſuos ſub capis armatos velut mercatores ad nundinas inducente. Inter tot adverſa Joannes Anglorum Rex, cum non poſſet, ſuis detrectantibus militiam, pro perditis recuperandis vel non perditis defendendis exercitum congregare, certo experimento didicit in voluntate obſequentium ſitam eſſe totam Principum poteſtatem.

Eo tempore Magiſter Galfridus de Vino ſalvo, qui ad Papam Innocentium librum de arte eloquentiæ ſcripſit, clarus habetur. Petrus Rex Aragonum regnum ſuum obtulit Eccleſiæ Romanæ, & illud eidem conſtituit cenſuale. Græci ſuum Imperatorem Alexium abjiciunt, & alium ſibi creant nomine Nicolaum, quem Franci & Veneti captâ Conſtantinopoli occiderunt, & aſſenſu unanimi Baldewinum Flandrenſium Comitem in Imperium ſublimârunt.

Balduinus Flandriæ Comes fit Imperator.

Conſtantinopolim tamen capi ab homine multi de civibus impoſſibile reputabant, tùm propter civitatis fortitudinem, tùm propter prophetiam quam habebant antiquam. Nempe prophetatum erat, quòd deberet capi per Angelum, & ideo ca-

AN. DOM. | PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL.

pi per hominem non credebant. Sed hoſtibus per murum ubi Angelus pictus erat intrantibus, ſe deceptos per æquivocationem Angeli cognoverunt.

Hoc anno Adelfonſus Rex Caſtellæ Didacum Oxomenſem Epiſcopum ad Marchias miſit, pro cujuſdam nobilis puellæ connubio filio ſuo Ferdinando nomine conciliando. Qui aſſumpto juxtà ſtatûs ſui decentiam comitatu, etiam beatum Dominicum Eccleſiæ ſuæ Suppriorem ſecum adducens proficiſcitur. Cum autem perveniſſet Toloſam, eâdem nocte quâ in ipsâ urbe ſuſceptus eſt beatus Dominicus, hoſpitem ſuum hæreticum tam affabili perſuaſione dejiciens, quàm irrefragabili rationum connexione devincens, ad fidem Catholicam Dei ſpiritu cooperante convertit. Didacus itaque Epiſcopus, expedito nuntio pro quo venerat, in Hiſpaniam reverſus, iterumque remiſſus Curiam Romanam adivit. Interim à domino Papa Innocentio duodecim Abbates Ciſtercienſis Ordinis, cum uno Apoſtolicæ Sedis Legato in terram Albigenſium pro prædicandâ contrà hæreticos fide Catholicâ deſtinantur. Quibus ſuper negotio ſibi commiſſo deliberantibus, ſupervenit Epiſcopus Didacus de curiâ jam regreſſus; Qui habens ſecum beatum Dominicum, biennio ferè cum eiſdem prædicationis officio inſiſtens, remanſit in partibus Toloſanis. Obiit hoc anno Godefridus de Luci Wintonienſis Epiſcopus.

Ad confutandos Albigẽſes hæret. à Papa mittuntur 12. Abbates.

S. Dominicus iiſdem ſociatur.

MCCV.

INNOC. III. VII. | OTHON. IV. VII. | PHILIPPI VI. XXIV. | JOANN. I. VI.

PETRUS de Rupibus in Wintonienſem Epiſcopum à Papa Innocentio conſecratur, qui in Eccleſiâ illa quamplurima digna memoriâ dereliquit. Obiit Hubertus Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui plenum legationis officium ſuper totam Angliam obtinuit à Papa Cæleſtino. Hic priùs Sareſberienſis fuerat Epiſcopus, & in peregrinatione terræ ſanctæ Regis Ricardi comes: ubi apud ſepulcrum dominicum cum Miſſam more Latinorum celebraſſet, quoſdam Latinos ibidem proviſâ eis annonâ conſtituit Sacerdotes. Monachi Cantuarienſes in electione futuri Pontificis diſcordes, alii Magiſtrum Raynerum Subpriorem ſuum, alii Joannem de Gray Northwicenſem Epiſcopum elegerunt.

Philippus Francorum Rex caſtris fortiſſimis Lochis & Chinone captis, à domino Andegaviæ & Turoniæ totaliter Regem Anglorum excluſit. Eo tempore quo Epiſcopus Didacus cum beato Dominico inſiſtebat prædicationi in partibus Toloſanis, contigit ut apud Montem-regalem cum Prædicatoribus Catholicis hæretici diſputarent. Unus autem de noſtris Dominicus nomine ſocius Epiſcopi Oxomenſis, ſicut in geſtis viri nobilis nominatique Simonis Comitis Montiſ-fortis legitur, auctoritates quas in medium produxerat redegit in ſcriptis, & cuidam hæretico tradidit ſcedulam, ut ſuper objectis deliberans reſponderet. Qui nocte ad ignem ſedens cum ſociis, de eorum aſſenſu ſcedulam projecit in ignem, factâ proteſtatione quòd ſi combureretur, vera eſſet fides hæreticorum, imò perfidia: ſi verò incombuſta maneret, fidem quam prædicabant Catholici veram eſſe faterentur. Projecta ſcedula in ignem non tantùm ſemel, ſed iterum & tertiò, toties reſiluit etiam incombuſta. Hoc per quemdam qui aliquantulum Catholicis conſentiebat, & tunc præſens erat, ad Catholicorum pervenit notitiam. Cum autem eo tempore Nobiles quidam egeſtate compulſi, filias ſuas traderent hæreti-

Didacus Epiſcopus & S. Dominicus hæreticos exagitant.

Schedula in ignem projecta non comburitur.

PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL. | AN. DOM.

cis nutriendas, beatus Dominicus earum pernicioſum miſeratus opprobrium, Monaſterium pro earum receptione inſtituit, in loco qui dicitur Prulianum, ubi ancillæ Dei ſub perpetuâ clauſurâ, ſub arcto ſilentio jocundum ſuo Creatori exhibent famulatum. Savaricus Bathonienſis & Wellenſis Epiſcopus obiit iſto anno.

Monaſterium puellis nutriendis inſtituit S. Dominicus.

MCCVI.

INNOC. III. VIII. | OTHON. IV. VIII. | PHILIPPI VI. XXV. | JOANN. I. VII.

JOANNES de Florentiâ Diaconus Cardinalis, à Papa Innocentio deſtinatur in Angliam Legatus, qui ab Aſcenſione Domini uſque ad Adventum in Angliâ commorans, apud Radingium Concilium celebravit. Joannes Rex Angliæ in Aquitaniam tranſfretavit, & innumeras ad Rupellam copias ſecum duxit: ſed adveniente illuc Rege Francorum cum exercitu, abſque conflictu munitâ villâ in Angliam remeavit. Eo tempore Jocelinus de Welliâ in Bathonienſem Epiſcopum conſecratur. Jocelinus iſte nativitatis ſuæ locum honorans, Eccleſiam Wellenſem à fundamentis erexit, & præbendas ejus multiplicans, multis eam donariis & pretioſis ditavit: maneria etiam Epiſcopi ampliatis prædiis, etiam ædificiis pulcherrimis decoravit. Obiit Willelmus de Bleis Epiſcopus Lincolnienſis. Philippus Dux Sueviæ Ottonem Ducem Saxoniæ, qui ſecum in diſcordiâ in Regem Romanorum electus fuerat, à Coloniâ, ſibi favente [Archiepiſcopo] expulit violenter. Henricus frater Balduwini in Imperatorem Græcorum eligitur.

Concilium Radingiæ.

Clericus quidam nomine Guallo à Conſtantinopoli rediens, faciem S. Joannis Baptiſtæ ſecum deferens, Ambianis eam repoſuit in Eccleſiâ Cathedrali. Didacus Oxomenſis Epiſcopus, expletâ prædicatione contrà hæreticos biennio, ad ſuam reverſus Eccleſiam, poſt dies paucos deceſſit. Solus autem frater Dominicus cum paucis ſibi abſque profeſſionis vel voti vinculo adhærentibus, per decennium ferè in continuatione prædicationis indefeſsâ permanſit. Quo tempore multa ab hæreticis perpeſſus, non eſt fraudatus Apoſtolorum gloriâ, quia dignus habitus eſt pro nomine Jesu contumeliam pati. Fidelium verò apud eum creſcebat devotio, & apud Prælatos Eccleſiarum pro ſui ſanctitate ingenti dignus habebatur honore.

Facies Sancti Joannis Baptiſtæ Ambianis reponitur.

Adhærent multi ob vitæ ſanctitatem B. Dominico.

MCCVII.

INNOC. III. IX. | OTHON. IV. IX. | PHILIPPI VI. XXVI. | JOANN. I. VIII.

INNOCENTIUS Papa utriuſque Cantuarienſis Eccleſiæ quaſſatis electis, Magiſtrum Stephanum de Langedono, tituli ſancti Chryſogoni Preſbyterum Cardinalem, poſtulantibus Monachis ejuſdem Eccleſiæ præficiens, quinto-decimo Cal. Julii in Archiepiſcopum conſecravit. Super quo indignatus Rex Joannes qui partem Norwicenſis Epiſcopi fovebat, per Falconem de Cantelupo & Petrum de Cornhulle Monachos de ſuo Monaſterio expulit, & Stephano Archiepiſcopo, ne accedendo ad ſuam Eccleſiam intraret Angliam interdixit. Quinimò Prælatos tam majores quàm minores Clericoſque Archiepiſcopo faventes coëgit in exilium, rebus eorum omnibus confiſcatis.

Stephanus Card. fit Archiep. Cantuarienſ.

Renuit Rex Angliæ.

Otho Dux Saxoniæ in Regem Romanorum quamvis in diſcordiâ electus, in Angliam ad Regem Joannem avunculum ſuum venit, pro cujus ſubſidio Rex Angliæ à Clericis & laïcis tertiam-decimam partem bonorum accepit. Philippus Francorum Rex in exheredationem Regis Angliæ non ſegniter agens, ne qui prædatur non prædaretur, multas ei in Aqui-

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

tania munitiones abſtulit, quarum quaſdam evertit, quaſdam in manu Mareſcalli ſui Willelmi de Rupibus dereliquit, terras etiam Vicecomitis Toarcenſis ingreſſus, Partheniacum cepit, & alia loca plura. Eodem anno apud Wintoniam in die S. Remigii, Joanni Regi natus filius, quem vocavit Henricum in memoriam patris ſui.

MCCVIII.	INNOC. III. X.	OTHON. IV. X.	PHILIPPI VI. XXVII.	JOAN. I. IX.

Papa interdicto Angliam fecit, quia Rex Archiepiſ. Cantuar. nolebat recipere.

ANGLIA per Papam Innocentium interdicto ſupponitur undecimo Calendas Aprilis, exequentibus Papale mandatum Willelmo Lundonienſi, Euſtachio Elienſi, & Malgero Wigornienſi Epiſcopis, quia Rex Joannes Archiepiſcopum Stephanum ad ſuam Eccleſiam accedere non permiſit; qui tempore ſui exilii manſit in Monaſterio Pontiniacenſi inter viros religioſos, glorioſiſſimi Martyris Thomæ prædeceſſoris ſui veſtigia imitatus. Otho Dux Saxoniæ, Regis Angliæ ex ſorore nepos, regnum Alemanniæ pacificè obtinuit, Philippo Duce Sueviæ, qui cum Othone diù contenderat de Imperio, [à] Landecravio Turingiæ interfecto. Joannes de Brenniâ in Regem Jeruſalem coronatur. Obierunt Philippus Dunelmenſis, & Galfridus Caſtrenſis Epiſcopi.

MCCIX.	INNOC. III. XI.	OTHON. IV. XI.	PHILIPPI VI. XXVIII.	JOAN. I. X.

JOANNI Regi Angliæ natus eſt filius ſecundus in vigiliâ Epiphaniæ, quem in fratris ſui memoriam appellavit Ricardum. Hoc anno idem Rex apud Merleberge Comitum & Baronum aliorum de ſe tenentium per totam Angliam ſuſcepit fidelitates & homagia iteratò. Hoc anno ex præcepto Regis de palatio Weſtmonaſterii juxtà Lundonium, uſque Northamtoniam ſcaccarium eſt tranſlatum. Audito autem quòd Willelmus Rex Scotorum filiam ſuam Comiti Bolonienſi junxiſſet connubio, quia irrequiſito ſuo aſſenſu factum fuerat, ægrè tulit. Propter quod circà feſtum Mariæ Magdalenæ coadunato copioſo exercitu uſque Berewicom proceſſit, bello aggredi Regem Scotorum diſponens. Sed ibi-co reformatâ pace, acceptis duabus filiabus Regis Scotiæ obſidibus, in Angliam rediit propoſito immutato.

Otho Imper. Regnum Apuliæ à Frederico aufert.

Otho Rex Romanorum in Italiam veniens, imperialem benedictionem ab Innocentio recepit, qui ſtatim cum Romanis pugnam habuit, & contrà voluntatem domini Papæ regnum intravit Apuliæ, auferens illud Regi Siciliæ Frederico.

Cruce ſignantur multi contrà Albigenſes.

Crux contrà Albigenſes de mandato domini Papæ in Franciâ prædicatur. Multitudo igitur Gallicorum contrà fidei refugas profecta, adjuncto ſibi Comite Toloſano, Viterini primò, ac deinde Carcaſonam obſident & expugnant. Moxque reverſuri ad propria, Comitem Montisfortis Simonem, virum armis ſtrenuum, & conſilio diſcretum toti præficiunt regioni. Cui admodum familiaris erat beatus Dominicus propter communem zelum adversùs hæreticorum perfidiam. Contrà quos ille materiali gladio, iſte ſpirituali, qui eſt verbum Dei, aſſiduè dimicabant. Hugo Wellenſis Archidiaconus, germanus Jocelini Bathonienſis, fit Lincolnienſis Epiſcopus.

MCCX.	INNOC. III. XII.	OTHON. IV. I. XII.	PHILIPPI VI. XXIX.	JOAN. I. XI.

Imperator, & Rex Angliæ excommunicantur.

INNOCENTIUS Papa in Othonem Imperatorem Eccleſiæ Romanæ rebellem excommunicationis ſententiam fulminavit, Principeſque Teutoniæ ab ejus fidelitate abſolvit, ac ne quis eum Imperatorem appellaret interdixit ſub interminatione anathematis. Excommunicavit etiam Joannem Regem Angliæ, pro eo quod Archiepiſcopum Stephanum ad ſuam Eccleſiam accedere non permiſit. Joannes verò Rex eodem anno circà feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ profectus in Hiberniam, expulit inde Hugonem de Laci, & in ſuam ditionem redegit terram totam, Catholo Rege Connactiæ triumphato. Judæi per totum regnum Angliæ captivantur, & bonis eorum omnibus confiſcatis, de terrâ ſub edicto publico expelluntur.

Elinandus Monachus quid ſcripſerit.

His temporibus claruit in territorio Belvacenſi Elinandus Monachus qui Chronicam ab initio mundi uſque ad tempus ſuum diligenter conſcripſit: edidit & duos libros, unum de regimine Principum, & alium quem de planctu Monachi voluit appellari. Henricus Græcorum Imperator coadunato exercitu terram pervagans, reſiſtentes ſubjecit, & ſubjectos pacificè vivere coëgit, dominationis ſuæ terminos undique amplians & dilatans. Joannes Rex Angliæ de Hiberniâ quarto Calendas Sept. proſperè reverſus, de Abbatiis aliiſque Religioſorum domibus, & præcipuè Ciſtercienſium exegit tallagium nimis grave.

MCCXI.	INNOC. III. XIII.	OTHON. IV. II. XIII.	PHILIPPI VI. XXX.	JOAN. I. XII.

Fredericus Rex Romanorum eligitur, &c.

OTHONE auctoritate Apoſtolicâ condemnato, Principes Alemanniæ Fredericum Regem Siciliæ, Henrici quondam Imperatoris ex ſorore Conſtantiâ nepotem, filium Willelmi quondam Regis Siciliæ, in Regem eligunt Romanorum. Qui Romam veniens, honorificè ſuſcipitur, & tranſcenſis Alpibus Alemanniam ingreſſus, apud Maguntiam in Regem Alemanniæ coronatur. Rex Angliæ Joannes Galenſes rebellantes ſubegit, qui nihilominus reſumptis viribus iterum eodem anno Angliam infeſtabant. Nuntii mittuntur in Angliam à Papa Innocentio Pandulfus & Durandus, ut ſi quo modo poſſent, pacem inter Regem & Archiepiſcopum procurarent. Eodem anno ſub edicto publico Prælati & Clerici, qui cedentes malitiæ temporum Angliam deſeruerant, ad propria revocantur; caſtrum verò Londonienſis Epiſcopi, quod Scorteforde dicitur, à Rege evertitur. Alexander Regis Scotorum primogenitus Londoniis veniens, à Rege Joanne militaribus armis accingitur. Innocentius Papa videns Regem Joannem Eccleſiaſticâ diſciplinâ nullatenùs emolliri, ſcripſit Regi Francorum & aliis Principibus conterminis, ut Regem Angliæ inquietarent, quatinùs ſaltem per hujuſmodi tractus exercitium, rigorem animi conceptum remitteret, & ad Romanæ Eccleſiæ obedientiam rediret tædiis & anguſtiis undique moleſtatus.

De Rege Saracenorum victoriam inſignem refert Rex Caſtellæ

Rex quidam Saracenorum Meramomelinus dictus, fines Hiſpaniæ cum magno eſt ingreſſus exercitu, contrà quem Rex Caſtellæ, venientibus ei in adjutorium Regibus Aragonum & Navarræ, procedens prælio commiſſo, favente Domino victoriam obtinuit & triumphum: in cujus pompam Rex Aragonum lanceam & vexillum Meramumelini Romam miſit, quæ uſque hodiè in beati Petri Apoſtoli Baſilicâ reſervantur. Ferrandus filius Regis Portugaliæ, uxorem accepit filiam Baldewini Imperatoris Conſtantinopolitani, Flandriæ Comitiſſam.

An. Dom.	Papæ	Imp.	Franc.	Angl.
MCCXII	Innoc. III. XIV.	Friderr. II. I.	Philipp. VI. XXXI.	Joan. I. XIII.

SUborta inter Regem Francorum Philippum & Reginaldum Boloniæ Comitem diſcordia, Comes de terris ſuis expellitur, & de regno Franciæ auctoritate regia exbannitur. Philippus etiam Rex convocatâ Suëſſionis concione Procerum, tractare cœpit de transfretando in Angliam ad bellandum Regem Joannem; quod ipſe titulo juſtitiæ, eo quod eſſet rebellis Eccleſiæ, & à ſuis odio habitus, colorabat. Rex autem Joannes eodem anno exercitum duxit in Walliam, ſeptuſque Wallenſium incurſibus, revertitur in Angliam circà feſtum Aſſumptionis Virginis glorioſæ. Eodem tempore cœperunt Barones à Rege Joanne deficere, prætendentes libertates eis debitas minimè conſervari, de quibus per Regem acti ſunt in exilium Robertus filius Walteri, & Stephanus Ridel qui in Galliis morabantur. Galfridus verò de Norwico apud Notingham carceri mancipatur. Hi tres creduntur fuiſſe contrà Regem capitanei factionis.

S. Franciſcus Ordinem inſtituit.

Hoc anno beatus Franciſcus natione Tuſcus de civitate Aſſiſii, poſt laſciviam juvenilis ardoris & negotiorum ſæcularium vanitates mente compunctus abiit, & venditis univerſis quæ habuit pecuniam cuidam ad Eccleſiæ ſuæ reparationem obtulit Sacerdoti. Quam cum ille removeret abjiciens, Chriſto in paupertate voluntariâ ſervire decrevit. Ab hoc anno converſionis beati Franciſci initium Ordinis fratrum Minorum, cujus ipſe fundator extitit primuſque Miniſter, incipit annotari. Malgerus Wigorenſis apud Pontiniacum obiit.

MCCXIII.	Innoc. III. XV.	Frid. R. II. II.	Phil. PP. II. XXXII	Joan. I. XIV.

PHilippus Francorum Rex coadunato navigio apud Galerium, perpendens Ferrandum Flandrenſium Comitem Regi Anglorum favere, divertit in Flandriam, ut ea priùs ſubjugatâ, liberiùs deinde Angliam occuparet. Interim Joannes Rex Angliæ copioſa claſſe navium paratâ, & præpoſitis eidem Willelmo de Longa Spatâ Sareſbirienſi, Reginaldo de Dammarrino Bolonienſi Comitibus, ac nobili viro Hugone de Novavillâ cum viris navalis belli peritis, transmiſit eam in Flandriam, ut Regis Francorum navigium deſtruerent, & ipſum ab impugnatione Comitis Flandrenſis impedirent.

Exercitum navalem Franc. profligarunt Angli.

Ingreſſi igitur prædicti nobiles portum Damouis cum claſſe ſuâ, totam ferè multitudinem navium Gallicarum, victualibus onuſtarum & armis, in Angliam abduxerunt. Rex autem Francorum tam ſubito conſternatus eventu, relictas (timens ne in uſum cederent adverſariorum) intrà vehementi præcepit comburi, & acceptis de Gandavo obſidibus, villiſque quibuſdam redditis verſus Pariſius dirigit iter ſuum.

Joannes Rex Angliæ videns Barones ſuos contrà ſe inſurgere, utpote qui cum Rege Francorum per litteras ligias fecerant, ſpondentes regnum Angliæ Ludovico filio Regis ejuſdem, offenſamque domini Papæ ſuper ſe de die in diem aggravari, flexus eſt animo, & in primis Archiepiſcopum Stephanum ad ſuam permiſit ſedem accedere, ac liberè in omnibus fungi ibi debitâ dignitate. Cupiens etiam contrà hoſtes tam domeſticos quàm extraneos Eccleſiaſticâ protectione muniri, procurante Pandulfo Apoſtolicæ Sedis Legato, totum regnum ſuum Angliæ & Hiberniæ Deo & beato Petro Apoſtolo ejuſque Vicario Catholico Innocentio Papæ tertio, ſucceſſori-

Reconciliatur Rex Angliæ Innocentio Papæ.

Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.	An. Dom.

buſque Catholicis, in remiſſionem peccatorum ſuorum totiuſque generis ſui, in mille marcis, ſcilicet pro Angliâ ſeptingentis, & pro Hiberniâ trecentis conſtituit cenſuale, ſuperque hoc chartam ſuam fecit ſubſcriptum continentem tenorem.[b]

JOannes Dei gratiâ Rex Angliæ, dominus Hiberniæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Comes Andegaviæ, omnibus ſanctæ matris Eccleſiæ filiis, ad quos præſens ſcriptum pervenerit, ſalutem. Univerſitati veſtræ notum fieri volumus, quòd cum Deum & matrem ſanctam Eccleſiam in multis offenderimus, & propter hoc plurimum indigere divinâ miſericordiâ noſcamur, nec quid dignè offerre poſſimus pro ſatisfactione Deo & Eccleſiæ debitâ faciendâ, niſi nos ipſos habeamus & Regna noſtra: volentes humiliari pro illo qui ſe humiliavit pro nobis uſque ad mortem, gratiâ Spiritûs ſancti inſpirante, non vi inducti vel timore coacti, ſed noſtrâ bona ſpontaneâque voluntate, ad optimum conſilium Baronum noſtrorum, offerimus & liberè concedimus Deo & ſanctis Apoſtolis ſuis Petro & Paulo, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ matri noſtræ, ac domino noſtro Papæ Innocentio, ejuſque Catholicis ſucceſſoribus totum regnum Angliæ, & totum regnum Hiberniæ, cum omni jure & pertinentiis ſuis, pro redemptione peccatorum noſtrorum, & totius generis noſtri, tam pro vivis quàm pro defunctis, & amodo illa à Deo & Eccleſiâ Romanâ tamquam feodarius recipientes & tenentes, in præſentiâ prudentis viri Pandulfi domini Papæ Subdiaconi & familiaris, fidelitatem exinde domino Papæ prædicto Innocentio, ejuſque ſucceſſoribus Catholicis, & Eccleſiæ Romanæ, ſecundùm ſubſcriptam formam, & homagium ligium eidem fecimus, ſicut in præſentiâ domini Papæ faciemus, coram eo quandocumque eſſe poterimus. Succeſſores noſtros de uxore noſtrâ in perpetuum obligantes, ut ſimili modo Pontifici qui pro tempore fuerit, & Eccleſiæ Romanæ ſine contradictione debeant fidelitatem præſtare, & homagium recognoſcere. Ad indicium hujus perpetuæ noſtræ obligationis & conceſſionis volumus & ſtabilimus, ut de propriis & ſpecialibus redditibus prædictorum noſtrorum pro omni conſuetudine, quam pro ipſis facere debemus, ſalvo per omnia denario ſancti Petri, Eccleſia Romana mille marcas Sterlingorum percipiat annuatim; primò in feſto ſancti Michaëlis quingentas, & in Paſcha quingentas; ſeptingentas pro Regno Angliæ, & trecentas pro Regno Hiberniæ. Salvis nobis & heredibus noſtris juſtitiis, libertatibus, & Regalibus noſtris. Quæ omnia ſupradicta rata eſſe volentes, & perpetua atque firma, obligamus nos & ſucceſſores noſtros contrà non venire. Et ſi nos, vel aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attemptare præſumſerit, quicumque fuerit ille, niſi admonitus reſipuerit, cadat à jure Regni, & ut charta obligationis & conceſſionis noſtræ ſemper firma permaneat, &c.

Ego Johannes Dei gratiâ Rex Angliæ, dominus Hiberniæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Comes Andegaviæ, ab hac horâ inantea ero fidelis Deo & beato Petro, & Eccleſiæ Romanæ, & domino Papæ Innocentio, ſucceſſoribuſque ejuſdem catholicè intrantibus: nec ero facto, dicto, conſenſu, conſilio, ut vitam perdant, vel membra, vel malâ capiantur captione, eorum

b

b *tenorem*] Ampliorem reperies ſeq. vol. ad annum 1213.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

» damnum ſi ſcivero impediam, & removere fa-
» ciam ſi potero. Alioquin eis quàm citiùs potero
» intimabo, vel tali perſonæ dicam, quam eis credo
» pro certo dicturam. Conſilium quod mihi tradi-
» derint per ſe vel per Nuntios ſuos vel per litteras
» ſuas, ſecretum tenebo, & ad eorum damnum
» nulli pandam me ſciente. Patrimonium beati Pe-
» tri, & ſpecialiter regnum Angliæ & Hiberniæ ad-
» jutor ero ad tenendum & defendendum contrà
» omnes homines pro poſſe meo. Sic me Deus ad-
» juvet, & hæc ſancta Evangelia. Teſte meipſo apud
» domum Militiæ Templi juxtà Doveriam, anno
» Regni noſtri quarto-decimo.

His peractis Joannes Rex à ſententiâ excommunicationis abſolvitur publicè in Eccleſiâ Cathedrali Wintonienſi; præſtitâ juratoriâ cautione de reſtitutione ablatorum tam Clericis quàm Laïcis faciendâ: & de recipiendis omnibus in plenam gratiam & amorem. Exinde Pandulfus Legatus in Galliam tranſiens, Francorum Regi Philippo ſub anathematis interminatione prohibuit, ne tranſiret in Angliam, neu Regem Angliæ jam reconciliatum Eccleſiæ, quominùs regnum ſuum pacificè poſſideret, aliquatenùs per ſe vel per alios infeſtaret. Duravit tamen adhuc interdictum in Angliâ, Clero illud relaxari nolente, quouſque de ablatis ſatisfactum eſſet ad plenum.

Urbes & munitiones quaſdam recuperat Rex Angl.

Joannes Rex eodem anno transfretans, ſuſceptus eſt honorificè in Rupellâ. Nec multo poſt reconciliatis ſibi Comite Marchiæ & Galfrido de Landunano, cepit urbem Andegavenſem, & caſtrum quod dicitur Bellum-forte, aliaſque munitiones quamplures. Turba militum ejus trans Ligerim miſſa ad prædandum, Robertum Comitis Drocarum filium, & milites quatuordecim cum eo in armis ſibi occurrentes ceperunt.

MCCXIV.

INNOC. III. XVI.	FREDER. II. III.	PHILIPPI VI. XXXIII.	JOANN. I. XV.

JOANNES Rex impetratis à Sede Apoſtolicâ quinque annorum induciis ſuper reſtitutione ablatorum, ita quòd ſingulis annis uſque ad complementum una pecuniæ portio ſolveretur, invito Clero relaxationem obtinuit interdicti, quod jam ſex annis, menſibus tribus, & diebus ſeptem & decem duraverat. Urbem verò Andegavenſium quam nuper ceperat, uſque ad Medianam fortiſſimo muro cinxit. Exinde progreſſus ulteriùs, caſtrum quod Rupes-monachi dicitur, à Willelmo de Rupibus Andegaviæ Mareſcallo ob tuitionem itineris conſtructum, obſedit; ſed ſuperveniens Ludovicus Regis Francorum primogenitus cum exercitu valido, obſidionem diſſolvi coëgit, diſcedentiumque cum celeritate papiliones & alia utenſilia occupavit. Urbs Andegavis Regi Anglorum infida Ludovico ſe reddidit. qui muros ejus noviter conſtructos à Rege, ad ſolum diruens complanavit. Attendens autem Anglorum Rex Pictavenſes & Andegavenſes plùs parti Gallicorum quàm ſuæ favere, in treugas quinquennales à Rege Franciæ per Robertum domini Papæ Legatum, & Ranulfum Ceſtriæ impetratas conſenſit. Eodem anno Otho ab Imperio judicio Eccleſiæ depoſitus, aſſociatis ſibi Duce Brabantiæ ac Comitibus nonnullis, cum Philippo Rege Francorum apud Bovinas congreſſus, & inferior factus, ſuæ ſaluti conſuluit fugiendo. Capti ſunt à Gallicis in hoc prælio Comites Ferrandus Flandrenſis, Willelmus de Longâ Spatâ Sareſberienſis, & Reginaldus de Dammartino Bolonienſis, & alii multi Milites & Barones.

Induciæ inter Reg. Franc. & Angl.

Imperator victus à Rege Franc.

PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.

Obiit Willelmus de Glawille Epiſcopus Roffenſis, Ricardus Decanus Sarum in Ciſtrenſem, & Walterus Cancellarius Regis in Wigornienſem Epiſcopos conſecrantur.

INNOC. III. XVII.	FREDER. II. IV.	PHILIPPI VI. XXXIV.	JOANN. I. XVI.

MCCXV.

OTHO adverſante ſibi fortunâ, poſt bellum quod ad Bovinas commiſſum eſt in Saxoniam reverſus, privatam vitam toto ævo ſuo duxit in Ducatu qui ſibi jure hereditario competebat. Tandem dyſenteriæ morbo laborans, convocatis Epiſcopis alioque Clero, iuſtanter cum lacrymis abſolutionem ſuper ſuâ rebellione petiit, & accepit. Miles quidam Anglicus, dictus Joannes de Bonavillâ, qui ſub iſto Othone pluribus militaverat annis, ſæpe de illo cum magnâ devotione referre ſolebat, quòd cum inſtante morte viaticum recipere, (quia nihil retinere poterat) non auderet, tamen corpus Chriſti ad inſtantiam ejus, ut illud videret, allatum humiliter adoravit; cum quaſi amplexaturus brachiis expanſis, nudato pectori approximaret; hoſtia illa in loco ubi cor latuit ſubitò factâ aperturâ, intravit proſiliens de manibus Sacerdotis, & abſque omni cicatricis veſtigio recluſus eſt locus, ſicque decumbens ſpiritum reddidit.

Piè moritur Otho Imp.

Corpus Chriſti miraculo ſuſcepit.

Fredericus Siciliæ Rex qui adniſu Innocentii Papæ Maguntiæ in Regem Romanorum fuerat coronatus, auditâ fugâ Othonis apud Bovinas, collecto exercitu de partibus Sueviæ ubi tunc morabatur, Aquiſgranum contendit, & civitatem obſidens tandem cepit, & in eâdem octavo Kalendas Auguſti in Regem Romanorum iterum coronatur. Joannes Rex Angliæ unà cum Comitibus Ceſtriæ, de Rebeye, aliiſque nobilibus crucem accepit à Willelmo Londonienſi Epiſcopo in Eccleſiâ ſancti Pauli, verùm adverſante fortunâ non licuit ei tam utili vacare propoſito, inſurgentibus contrà eum Baronibus ſuis poſt Paſcha, eo quod libertates & jura ab eo petita, & ut dicebant promiſſa non perſolverit nec impleverit in effectum: unde & per quemdam Canonicum regularem ipſum diffidarunt apud Redingiam tertio Nonas Maii. Joannes Rex Willelmum de Longâ Spatâ Comitem Sarreſberienſem à Gallicis captum, mutatione Roberti filii Comitis Drocarum redemit, licet ex quibuſdam cauſis hoc priùs facere renuiſſet. Civitas Londoniarum à Rege deficiens decimo-ſexto Kalend. Julii, ſe tranſtulit ad Barones. Rex Joannes multos de Baronibus & militibus in caſtro Roffenſi, quod ſibi poſt aliqualem obſidionem redditum fuerat, cepit, & ad caſtrum inſigne de Corf captivos tranſmiſit. Barones Ludovicum Regis Francorum filium in ſuum ſubſidium evocant, eidem Rege Joanne expulſo regnum Angliæ promittentes. Eodem anno menſe Septembri multi viri nobiles Brabantini & Flandrenſes, profuſis Regis Anglorum ſtipendiis allecti, volentes transfretare in Angliam, paſſi naufragium inter fluctus periclitantur marinos.

Rex Angliæ Cruce acceptâ impeditur à ſuis Baronibus, quòd in ipſum inſurrexerint, ne ſe itineri committeret.

Hoc anno menſe Novembri ſub Papa Innocentio Lateranenſe celebratur Concilium, in quo lata eſt ſententia excommunicationis in omnes, qui Regem Angliæ ſatagebant de regno ſuo modo quolibet exturbare. Raymundus Comes Toloſanus cum filio ſuo Raymundo pravitate pollutus hæreticâ condemnatur: Quem poſtmodum Rex Franc. expugnans, Toloſanum obtinuit Comitatum. Libellus de Trinitate quem Abbas Joachim contrà Magiſtrum Petrum Lumbardum Pariſienſ. Epiſc. edidit, reprobatur. Damnatus eſt & Amalricus quidam cum

Concil. Lateran. celebrat Innocentius Papa.

ſua

Amalricus & ejus hæretici damnantur.

ſuâ doctrinâ impia & perverſâ. Aſſeruit namque ideas in mente divinâ & creare & creari: ideoque Deum dici finem omnium, quòd omnia ſunt reverſura in eum, ut in Deo immutabiliter quieſcant, & unum individuum in eo atque incommutabile permanebunt: & ſicut alterius naturæ non eſt Abraham, alterius Iſaac, ſed unius ac ejuſdem; ſic dixit omnia eſſe unum, & omnia eſſe Deum. Dixit enim Deum eſſe eſſentiam omnium creaturarum, & eſſe omnium. Iterum dixit, quòd ſicut lux non videtur in ſe, ſed in aëre; ſic Deus nec ab homine, nec Angelo videbitur, ſed tantùm in creaturis. Iterum aſſeruit, quòd ſi homo non peccaſſet, in duplicem ſexum partitus non fuiſſet, nec generaſſet, ſed eo modo quo Angeli multiplicati ſunt, multiplicati fuiſſent & homines. Et quòd poſt reſurrectionem uterque ſexus adunabitur, ſicut (ut aſſerit) fuit priùs in creatione: & talem dixit Chriſtum fuiſſe poſt reſurrectionem. Qui omnes errores inveniuntur in libro qui intitulatur Peri-phyſeos; qui liber Pariſius ponitur inter alios libros damnatos. Iſte Amalricus Pariſius cum ſuis ſequacibus fuit combuſtus. Dixerat etiam inter alia, quòd in charitate conſtitutis nullum peccatum imputabatur. Unde ſub tali ſpecie pietatis ejus ſequaces omnem turpitudinem committebant.

Comburitur Pariſius.

Multa ſancto Dominico conferuntur ad inſtituendos Religioſos.

Inſtante tempore quo Prælati ad Concilium ſe parabant, civis quidam Toloſanus nomine Petrus ſe & domos ſuas ædificiis ſpectabiles quas habebat juxtà caſtrum, beato Dominico obtulit, ut in eis cum ſibi adhærentibus habitaret. Fulco verò Toloſanus Epiſcopus fidei zelator eximius, ſextam partem decimarum de conſenſu Capituli beato Dominico & ſuis, qui jam moribus religioſorum ſe cœperant conformare, dedit, ad libros & alia neceſſaria, ſperans ſe de eis habiturum fideles fidei pugiles ad hæreſes exſtirpandas. Cum hoc Epiſcopo beatus Dominicus Concilium adiit Lateranenſe, ut confirmationem Ordinis à ſummo Pontifice impetraret, qui Prædicatorum diceretur & eſſet. Sed cum Papa ſuper hac petitione redderet ſe difficilem, viſum eſt ei nocte quadam quòd cum Lateranenſis Eccleſia minaretur ruinam, beatus Dominicus cadentem humeris ſuſtentavit, & à lapſu cohibuit, eam in ſtatu debito detinendo: quâ viſione inclinatus eſt ad hoc ut Ordinem confirmaret: mandavitque beato Dominico ut ad Fratres ſuos rediens, de eorum aſſenſu Regulam aliquam eligeret approbatam.

Ordinis ſui confirmationem petit in Concilio Lateranenſi.

MCCXVI.	INNOC. III. XVIII.	FREDERIC. II. V.	PHILIPPI VI. XXXV.	JOANNIS I. XVII.

Moritur Innocentius Papa.

Ejus res geſtæ & ſcripta.

INNOCENTIUS Papa cum inter Januenſes & Piſanos pro ſubventione Terræ ſanctæ pacem intenderet reformare, in itinere conſtitutus moritur Peruſii, cum ſediſſet annis decem & ſeptem, menſibus quatuor, diebus viginti tribus, & in Eccleſiâ ſancti Laurentii tumulatur. Hic inter alia fecit Hoſpitale Spiritûs ſancti, & renovavit Eccleſiam ſancti Sixti, compoſuit & Decretales, Sermones, Librumque de miſerâ conditione humani generis, & multa alia glorioſa. Item dedit ſingulis Eccleſiis in Româ unam libram argenti pro ſingulis calicibus eorum, quæ non habuerunt calices argenteos, tali pacto quòd eos vendere non poſſent. Hujus temporibus Livonia converſa eſt ad fidem. Poſt mortem hujus Innocentii ſtatim electus eſt Honorius III. natione Romanus, qui & Decretales dicitur compilaſſe, & Eccleſiam S. Laurentii extrà muros, Baſilicamque quæ Sancta Sanctorum dicitur, renovaſſe.

Honorius Tertius in ejus locum ſubrogatus.

Gualo Apoſtolicæ Sedis Legatus, tituli ſancti Martini Preſbyter Cardinalis, venit Pariſius, Philippum Regem ſtudioſè exhortans, ut filium ſuum Ludovicum à tranſitu in Angliam cohiberet, ſuper quo etiam nihiluminùs auctoritate Apoſtolicâ ipſum monuit Ludovicum, denuntians tam patri quàm filio ſententiam excommunicationis latam in Lateranenſi Concilio in omnes, qui Joannem Regem Angliæ, ut à regno dejicerent, expugnabant. Ludovicus ſpretâ monitione Legati à cœptis nequaquam deſtitit, ſed apud Caleſium Flandriæ portum claſſem coadunari præcepit pro exercitu in Angliam tranſfretando. Gualo Legatus in Angliam tendens, & Ludovicum præveniens, ſategit inter Regem & Barones toto niſu pacem componere, licet fruſtrà. In craſtino Aſcenſionis Ludovicus naves conſcendens, cum exercitu ſuo applicuit in Inſulam quæ Thanatos appellatur, ubi recreatis aliquantulum militibus, feriâ ſecundâ Sandwicum pervenit, concurrentibus ſibi ibidem Baronibus ſuæ partis, & eum deducentibus uſque Roffam, cujus caſtrum redditum eſt eidem. Feriâ quintâ in hebdomadâ Pentecoſtes veniens Londonias, cum proceſſione ſolemni receptus eſt in Eccleſiâ ſancti Pauli, ubi cum ſuſcepiſſet homagia civium, uſque Weſtmonaſterium tranſiens, ſuſcepit homagia Procerum adhærentium parti ſuæ, cum quibus progrediens cepit caſtra Reygate, Gildeforde, Fernaham, civitatemque Wintoniæ in craſtino ſancti Joannis Baptiſtæ, & eodem die tam Regis quàm Epiſcopi caſtra reddita ſunt eidem: revertendo cepit caſtrum de Odiham.

Promulgata Excommunicationis ſententia in eos qui Angliam turbarent.

Nihilominus Ludovicus Franc. Regis filius Angliam cum exercitu ingreditur.

Capit urbes & caſtra.

Gualo Legatus Ludovico plurimùm conabatur obſiſtere, excommunicando & interdicendo: ſed parum proficere potuit, populo ferè toto in Regis ſui odium nimiùm provocato. Interim Joannes Rex valido collecto exercitu propoſuit cum Ludovico & ejus fautoribus prælio decertare: ſed in ipſo belli apparatu morbo correptus decubuit, & poſt paucos dies defungitur apud Newerk, quarto decimo Calendas Novembris, cum regnaſſet annis decem & ſeptem, menſibus quinque ac decem diebus. Sepultus eſt autem Wigorniæ coram altari magno, in medio inter ſacro-ſancta corpora Oſwaldi & Vulſtani Pontificum beatorum. Hic Rex Abbatiam Ciſtercienſis Ordinis in Wintonienſi diœceſi, quæ Bellus-locus dicitur, & Monaſterium Virginum apud Godeſtowe in Lincolnienſi diœceſi pro animâ Roſamundæ, quæ aliquando patris ſui fuerat concubina, fundavit: propter quod putant nonnulli ad illum Merlini fatidici vaticinium referri quo dixit: *Virginea munera virginibus donabit, Promerebitur inde favorem Tonantis, & inter beatos collocabitur.*

Rex Angliæ defungitur.

Eodem anno beatus Dominicus electâ à Fratribus Regulâ beati Auguſtini Doctoris eximii, Romam reverſus defuncto Papâ Innocentio, ab ejus ſucceſſore Honorio confirmationem Ordinis qui Prædicatorum diceretur obtinuit, cujus ipſe primus fundator extitit & Magiſter. Data eſt hoc anno Fratribus Eccleſia S. Romani in Toloſâ, ubi & prima Domus Ordinis eſt fundata.

S. Dominicus electâ Regulâ, Ordinis approbationem obtinet.

Expliciunt geſta JOANNIS *Regis Anglorum.*

INCIPIUNT GESTA TEMPORUM
HENRICI TERTII
REGIS ANGLORUM,

Qui fuit filius JOANNIS, *qui fuit quartus eorum Regum, qui à Comitibus Andegavenſibus duxerunt originem ſecundùm lineam maſculinam.*

HENRICUS filius Joannis Regis ex Iſabellâ filia Comitis Engoliſmenſis, annum ætatis de-
MCCXVI. cimum agens, poſt patrem defunctum, anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſexto ſublimatur in Regem, & præſentibus Gualone Apoſtolicæ Sedis Legato, cum Epiſcopis Jocelino Bathonienſi, Willelmo Conventrenſi, aliiſque Prælatis pluribus, Reginâque Iſabella cum Comitibus Willelmo Mareſcalli, Willelmo de Ferrariis, magnâque aliorum
Henricus III. Rex Angliæ coronatur. Nobilium multitudine, per Petrum Wintonienſem Epiſcopum quinto Kalendas Novembris, in die videlicet Apoſtolorum Simonis & Judæ, in Eccleſiâ beati Petri Monachorum Glovernix unctus in Regem ſolemniter coronatur. Ludovicus Regis Francorum filius cum jam caſtrum Doveriæ obſediſſet diebus quindecim, nihil proficiens Londoniam revertitur, ubi in die ſancti Leonardi redditur ei Turris. Progreſſus verò de Londoniâ, caſtrum de Herford cepit in die Apoſtoli Andreæ, & caſtrum de Berchamſtede in die ſanctæ Luciæ. Et exinde acceptæ ſunt treugæ inter Regem juvenem Henricum & Luduvicum uſque ad feſtum Fabiani & Sebaſtiani
Rupto fœdere cum Ludovico, Angli Henrico fidelitatem promittunt. Martyrum beatorum, quibus firmatis, Ludovicus in Gallias transfretavit. Interim verò multitudo magna Baronum & Militum, rupto fœdere quo ſe Ludovico adſtrinxerant, eâ mentis levitate quâ à patre deſciverant, ad filium revertuntur.

MCCXVII. | HONORII III. I. | FREDERICI II. VI. | PHILIPPI VI XXXVI | HENRICI III I.

POST lapſum treugarum Ludovicus in Angliam rediens & applicans Doveriæ caſtrum ejus obſedit, ſed intentione fruſtratus, uſque Windelſoram caſtrum inſigne contendit. Quod cum ad capiendum non proficeret, ordinatis dictis cum exercitu valido versùs Lincolniam dirigit iter ſuum. Sabbato verò in hebdomadâ Pentecoſtes, exercitus Regis juvenis brevi tempore vehementer auctus. Ludovico in Lincolniâ exiſtenti ſuperveniens bellum indixit.
Concetto prælio ceſſit victoria Regi Anglorum. Igitur juxtà civitatem graviſſimo conſerto prælio, nutu divino juveni Regi Henrico ceſſit victoria & triumphus, fugiente Ludovico ſemper cum ſuis. Interfecti ſunt de Gallicis milites ut fertur quadringenti, inter quos cecidit nobilis ille Comes Thomas de Perticis, quem cum ex ſorore Othonis Imperatoris utriuſque Regis, Francorum ſcilicet & Anglorum conſanguineus eſſet, paci potiùs quàm bello in exheredationem ſanguinis decuerat ſtuduiſſe. Feruntur etiam captivati quinquaginta duo milites de complicibus Ludovici, de quorum numero erat Gilbertus de Clare vir inclytus, quem cepit Willelmus Mareſcalli, & Glovernam deduci fecit cuſtodiæ mancipandum: cui poſtea ſedatis rebus paceque reflorente, Iſabellam filiam ſuam matrimonio copulavit. Lapſis poſt hoc prælium diebus paucis, cæſus eſt ab Anglicis navalis exercitus Ludovici. Huic præerat Euſtachius, quondam ut fertur Monachus, qui ut decebat apoſtatam, ſuam oſtendens inconſtantiam, ſæpe de uno Rege tranſiit ad alium, & tamquam de Monacho factus dæmoniacus, dolo & perfidiâ plenus fuit: cujus caput abſciſſum, delatum eſt per diverſa loca Angliæ ſuper palum.

Ludovicus Londoniæ receptus, terrâ marique ſibi comperiens detrimenta augeri, adverſamque partem de die in diem roborari, pacem petit neceſſitatis articulo compellente. Convocatis igitur ad præſentiam domini Gualonis Apoſtolicæ Sedis Legati Prælatis & Proceribus Angliæ in quâdam inſula, juxtà villam de Kingeſtone, per mediationem eorum pax & concordia in integrum reformatur. Ludovicus enim præſtito juramento, quòd mandatis pareret Eccleſiæ, à ſententia excommunicationis abſolvitur: ſicque renuntians regno Angliæ, præſtitoque juramento quod adepto regno paterno, omnia per patrem ſuum Regibus Angliæ injuſtè ablata reſtitueret, liber cum ſuis omnibus remeavit. Pacem petit & obtinet Ludovicus Regis filius ipſumque ab excommunicatione ſolvit A. S. Legatus.

Honorius Papa Petrum Autiſſiodorenſem Comitem, in Imperatorem Conſtantinopolitanum coronavit in Eccleſia ſancti Laurentii extrà muros. Qui cum Joanne de Columnâ Preſbytero Cardinali in Græciam transfretans, Durachium civitatem obſedit, ſed poſt non multos dies à Duce ejus urbis Theodoro captivatur. Petrus Autiſſiod Comes fit Imperator Conſtantinopol. Eodem anno inſurgentibus Toloſanis contrà Comitem Montis-fortis, beatus Dominicus electo Fratre quodam nomine Matthæo in Abbatem, qui primus & ultimus fuit in Ordine, Fratres diſpertit, quoſdam mittens in Hiſpaniam, quoſdam verò Pariſius. Ipſe autem Romam adiens, domum Sororum apud ſanctum Sixtum inſtituit, ubi dum moram faceret, nepotem cujuſdam Cardinalis equo lapſum, factumque exanimem vitæ reſtituit: architectum etiam quemdam præcipitatum ad mortem mirabiliter ſuſcitavit. S. Dominicus patrat miracula. Illis diebus morabatur in curiâ Magiſter Reginaldus, Decanus ſancti Aniani Aurelianenſis, Doctor Juris Canonici, qui beato Dominico admodum familiaris, ingreſſum Ordinis vehementer habebat in voto; ſed intercedente ex cauſis dilatione, tam gravi febris vexatione correptus eſt, ut invaleſcente morbo relinqueretur à medicis penitùs deſperatus. Qui orante pro eo beato Dominico, vidit glorioſam Matrem Dei ad ſe venire, comitantibus eam duabus Virginibus admodùm ſpecioſis: quæ extensâ manu virgineâ oculos ſibi & nares, oſque, renes ac pedes perunxit unguento quod ſecum attulerat ſalutari, verba proferens propria ad ſingulas unctiones, de quibus tantùm illa retinuit, quæ ad renes dicebantur & pedes, quorum ad renes erant: *Stringantur renes tui cingulo caſtitatis*; ad pedes verò, *Ungo pedes tuos in præparationem Evangelii pacis.* Tandem ei habitum quo nunc utuntur Fratres oſtendens, ait: Hic eſt habitus Ordinis tui. Mane igitur facto venienti ad ſe beato Dominico narravit per ordinem viſionem. Illa verò cœleſtis unctio virum ſanctum non modò celeriter ab æſtu febrium ſanavit, ſed & carnem ejus ſic ab ardore concupiſcentiæ temperavit, ut nec primus libidinis motus in eâ (ſicut ipſe faſſus eſt poſtmodùm) pullularet. Sanus autem effectus, habitum Ordinis qualem ſibi oſtenſum viderat, ſuſcepit, & Deo ſe totum offerens, profeſſionis vinculo Dominico ſe abſtrinxit. Ricardus Ciceſtrenſis Epiſcopus tranſlatus eſt uſque Sarum. Obiit Willelmus de Vernon Comes Devoniæ.

An. Dom	Papæ	Imp.	Franc.	Angl.
MCCXVIII	Honorii III. II.	Frederic. II. VII.	Philippi VI. XXXVII.	Henrici III. II.

NObiles multi Francorum & Anglorum devotione allecti, peregrinationem Jeroſolymitanam ſunt aggreſſi, inter quos fuerunt Ranulfus Ceſtriæ, & Willelmus de Rebeye Comites, viri ſtrenui & famoſi. Joannes Rex Jeruſalem & Dux Auſtriæ coadunato exercitu valido ex multitudine peregrinorum nationum diverſarum, civitatem Damiatam obſederunt. Ceperant autem priùs cum labore maximo turrim quamdam munitiſſimam in alveolo fluminis ſitam. Stephanus Cantuarienſis diù Romæ detentus, tandem impetratâ licentiâ in Angliam redut cum honore. Septimo Idus Julii apud Wigorniam beati Wlſtani Confeſſoris corpus venerabile in capſam transferrur argenteam. Circà feſtum beati Clementis Martyris Pandulfus venit in Angliam, Gualone ad Curiam revocato. Simon Comes Montis-fortis in obſidione Toloſæ ictu petrariæ percuſſus, decedit. Ranulfus quidam fit Epiſcopus Ciceſtrenſis. Beatus autem Dominicus poſt receptionem fratris Reginaldi profectus in Hiſpaniam, duas in eâ domos Fratrum fundavit. Eodem anno cum Fratres miſſi Pariſius ſtarent in quâdam domo conductâ inter domum Epiſcopi & domum Dei; Univerſitas attendens eorum religioſam converſationem, & vitam ſtudioſam acceptans, contulit eiſdem domum ſancti Jacobi, ubi nunc manent, cujus uſque in præſens penes ſe retinet patronatum.

MCCXIX.	Honorii III. III.	Freder. II. VIII.	Philippi VI. XXXVIII.	Henrici III. III.

Urbs Jeroſol. capitur deſtruiturque.

URbs Jeroſolymitana licet inexpugnabilis videretur, à Coradino filio Saladini capta eſt, cujus muros cum turribus evertit, & in lapidum acervos redegit: Templo tantùm & turri David detulit, Dominicoque ſepulcro. Credunt namque Dominum Jeſum magnum fuiſſe Prophetam, & de Virgine natum, ingentiaque miracula feciſſe, prout in eorum legitur Alcorano. Chriſtiani verò in obſidione Damiatæ frequentes dantes aſſultus, per totam æſtatem plurimùm laborabant, proficientes parum aut nihil. In die verò Decollationis ſancti Joannis, Saraceni copiam fecerunt pugnæ, in quâ multi Chriſtianorum nobiles occiſi ſunt & capti. Superveniente verò peregrinorum auxilio, quorum Savaricus de Malo-leone erat Capitaneus, reparatur obſidio. Nonis verò Novembris annuente Domino Jesu-Christo, & domino Pelagio Albanenſi Epiſcopo ſolerter agente, capitur Damiata in oculis regis Babylonis, qui divino terrore perculſus, milites Chriſtianos more conſueto aggredi non eſt auſus. Eſt autem Damiata civitas Ægypti maritimâ in terrâ Geſſen, inter Rameſſe & Camporaneos, [c] ſita, antemurale totius Ægypti Helipolis dicta olim.

Damietam capiunt Chriſtiani.

Hoc anno Willelmus Maraſcalli ſenior defungitur, & in craſtino Aſcenſionis apud novum Templum Londoniæ ſepelitur. Hic prole felix, quinque habuit filios, quorum Willelmus fuit paternæ hereditatis ſucceſſor; & quinque filias, quarum ſeniorem Matildem Hugoni Bigoth, ſecundam Ioannam Garino de Monte-camili, tertiam Iſabellam Gilberto de Clare, quartam Sibillam Willelmo de Ferrariis Comiti Derebeye, quintam Evam Willelmo de Brehuſe dum adhuc viveret, maritavit. Ad quarum heredes, deficiente fratribus ſucceſſione, totius Mareſcalliæ hereditatis ampliſſima eſt devoluta.

c *Camporaneos*] Acherius emendat, *campum Taneos*. *Tom. III.*

An. Dom	Papæ	Imperator.	Regis Franc.	Regis Angl.
MCCXX.	Honorii III. IV	Freder. II. IX.	Philippi VI. XXXIX.	Henrici III. IV.

FRedericus Romanorum & Siciliæ Rex ab Honorio Papa in Baſilicâ beati Petri Apoſtoli Imperiali diademate coronatur. In feſto Pentecoſtes Rex Henricus Londoniis coronatur. Treugæ quatuor annorum inter Philippum Francorum, & Henricum Anglorum Reges circà Cathedram ſancti Petri pro Pictaviâ ſunt acceptæ. Hoc anno inchoatum eſt novum opus Weſtmonaſterii, cujus in propriâ perſonâ Rex primam poſuit lapidem fundamenti. De ſingulis autem carucis Angliæ dati ſunt Regi duo ſolidi pro relevamine ſtatûs ſui. Stephanus Cantuarienſis crucem prædicans apud Weſtmonaſterium, canoniſationem ſancti Hugonis Lincolnienſis Epiſcopi publicavit à Papa Honorio nuper factam. Nonis Julii corpus venerabile beati Thomæ Martyris præſentibus Henrico Rege & Pandulfo Apoſtolicæ Sedis Legato cum multitudine Prælatorum & Procerum tranſlatum, & in capſâ pretioſâ diligentiſſimè collocatum. Latini qui morabantur in Græciâ, detento adhuc in carcere Petro Imperatore, miſſis ſolemnibus nuntiis ad filium ejus Comitem Namurcii, ut veniret & eis imperaret ſuppliciter invitarunt. Qui honorem ſibi oblatum reſpuens, fratrem ſuum juniorem Henricum nomine ad eos tranſmiſit, quem illi gratanter admittentes, Imperiali honore & diademate ſublimarunt. Hoc anno ceperunt Chriſtiani civitatem Ægypti Tanis, non minori miraculo quàm priùs ceperant Damiatam. Hoc anno in itinere peregrinationis Jeroſolymitanæ Henricus de Boun Herfordenſis, & ſocrus Dequenti Wintonienſis Comites obierunt.

In Ordine Prædicatorum cœperunt haberi Capitula generalia, quorum primum Bononiæ hoc anno ſub beato Dominico celebratur. Statutum eſt in hoc Capitulo, ne poſſeſſiones & reditus amodo reciperentur in Ordine, & quòd illis renuntiarent, quas habebant in partibus Toloſanis. Unde tria caſtra quæ beato Dominico pro ſuſtentatione Fratrum ſuorum collata erant, data ſunt ſororibus Monaſterii Pruliani. Hoc anno Clerici qui infrà caſtrum Regis apud veterem Sarum manebant, una cum Sede Epiſcopali ad villam Epiſcopi, quæ nunc Nova-ſarum dicitur, & privilegio civitatis donatâ eſt, à Rege Henrico transferuntur, procurante negotium Epiſcopo Sareſbirienſi Ricardo, & eodem Rege devotiùs annuente.

MCCXXI.	Honorii III. V.	Frederici II. I. X.	Philippi VI. XL.	Henrici III. V.

ISabella mater Regis Angliæ, irrequiſito filii vel conſilii ſui conſenſu, transfretans in Gallias, nupſit Comiti Marchiæ, filio Hugonis Brun, qui ſtatim quædam caſtra Regis in Pictaviâ in manu expugnans validâ occupavit. Eodem anno Willelmus de Fortibus Comes de Alba-marlâ in Comitatu Lincolniæ multos ad rebellionem commovit: qui dum ad pacem Regis venire contemnit, à domino Pandulfo Apoſtolicæ Sedis Legato excommunicationis ſententiâ innodatur. Quem etiam Rex cum fautoribus ſubigens, quoſdam carcerali cuſtodiæ, quoſdam exilio perpetuo condemnavit. Fuerunt quidam alii viri magni, qui munitiones & caſtra poſſeſſioneſque alias Regis injuſto dominio uſurpabant: inter quos præcipuerant Faukeſius de Breaute, qui

Principes Angliæ coacti reddunt Regi Comitatus, caſtra, &c.

Comitatus Northamtoniæ, Oxoniæ, Bukinguam, Bedefordiæ cum caſtris & foreſtis adjacentibus; Petrus de Malolacu, qui caſtra de Corf & de Schirebourne cum Comitatibus Somerſeteoſi & Dorſetenſi, cuſtodiis & foreſtis; Philippus de Mark, qui caſtra de Notingham, de Pecto cum Comitatibus Notingbamiæ & Dereberiæ, ac foreſtis; Engelardus de Ciconiâ, qui caſtra de Windeleſore, & de Odiham in Regis injuriam detinuerant, & nunc coacti ſunt omnia reſignare regiæ voluntati. Hubertus de Burgo, Comes Cantiæ, ſororem Regis Scotiæ accepit uxorem: qui ob probitatem & fidelitatem eximiam cuſtos Regis juvenis, & totius Angliæ Juſtitiarius factus eſt, omnium de regno Majorum aſſenſu.

Pelagius Apoſtolicæ Sedis Legatus in terrâ ſanctâ, in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli cum magnâ parte exercitûs verſus Babylonem profectus, cum ad locum medium, ubi Nilus in tria magna flumina ſcinditur, veniſſet; occupato ponte quem Saraceni conſtruxerant, in planitie litoris tentoria figi juſſit. Soldanus Chriſtianos ferventes eſſe attendens ad pugnam, noluit aperto Marte confligere, ſed ut exercitum affligeret inediâ, prohibuit apportationem victualium, viarum aditibus undique cuſtoditis. Supervenit & inundatio Nili, quæ totam terram ubi erat exercitus Domini occupans, uſque ad genuum profunditatem reſolvit in cœnum. Quibus malis coacti ſunt Chriſtiani (eâ pactione quod pars crucis Dominicæ, quam Soldanus Babylonis & Damaſci aſportaverat de Jeroſolymis, eis redderetur, liberarenturque omnes Chriſtiani captivi, dato ſalvo conductu uſque Achon) Damiatam Saracenis reddere, induciaſque in octo annos firmare. Sicque Damiata capta cum ſumptu maximo & labore, & per annum à Chriſtianis poſſeſſa, in Nativitate Virginisglorioſæ Saracenorum dominio iterum eſt ſubjecta. Eodem anno Tartari Georgiam & Armeniam majorem vaſtantes, ſuo eas dominio ſubjecerunt.

Exercitus Chriſtianorum coguntur Terram ſanctam relinquere.

De ſecundo Capitulo generali Fratrum Ordinis Prædicatorum, quod ſub beato Dominico celebratum eſt Bononiæ, hoc anno miſſi ſunt Fratres prædicatores in Angliam, qui numero tredecim, habentes Priorem Fratrem Gilbertum de Fraxineto, in comitivâ venerabilis Patris domini Petri de Rupibus Wintonienſis Epiſcopi, Cantuariam pervenerunt: ubi cum ſe domino Stephano Cantuarienſi Archipræſuli præſentaſſent, audito quòd Prædicatores eſſent, ſtatim Fratri Gilberto impoſuit, ut coram ſe ſermonem faceret in Eccleſiâ quâdam, in quâ ipſemet propoſuerat eodem die prædicare. Cujus verbis admodùm ædificatus Pontifex, toto ſuo tempore religionem Fratrum Prædicatorum, & officium proſequutus eſt gratiâ & favore. Progredientes autem Fratres de Cantuariâ, venerunt Londonias in feſto ſancti Laurentii, & ulteriùs Oxoniam in feſto Aſſumptionis Virginis glorioſæ, in cujus honore oratorium conſtruxerunt, & habebant Scholas illas quæ nunc ſancti Edwardi dicuntur, in cujus parochiâ locum acceperant, in quo tempore aliquo morabantur. Sed cum non eſſet opportunitas locum ſufficienter dilatandi, tranſtulerunt ſe ad locum à Rege eis conceſſum, ubi nunc habitant extrà muros.

In Angliam mittuntur Prædicatores Dominicani, ac diverſis in Regni locis inſtituuntur.

Eodem anno octavo Idus Auguſti beatus Dominicus Ordinis Prædicatorum inſtitutor, primuſque Magiſter, in Conventu Bononienſi dies ſuos in bono, & annos ſuos complevit in gloriâ: acceptoque denario diurno, tamquam fidelis ſervus & prudens in gaudium Domini ſui fideliter introivit: cujus vitæ ſanctitatem in memoriam æternam miraculorum gloria proteſtatur. Tranſitus autem ejus Fratri Gualæ Priori Brixiæ, qui poſtea fuit ejuſdem civitatis Epiſcopus, revelatus eſt per hujuſcemodi viſionem. Eâdem namque horâ quâ beatiſſimi Patris anima migravit à corpore, ſicut poſtea compertum eſt, vidit aperturam in cœlo per quam dimittebantur candidæ ſcalæ duæ, quarum unius ſummitatem tenebat Chriſtus Dominus, alterius mater ejus: Angeli autem lucis diſcurrebant aſcendentes per eas: & ecce inter utramque ſcalam ſedes poſita erat in imo, & ſuprà ſedem ſedens, & qui ſedebat ſimilis erat Fratri habenti faciem velatam capucio, quemadmodum in Ordine moris eſt Fratres mortuos ſepelire. Trahentibus autem ſcalas illas Christo Jesu & Matre, trahebatur & ſedes pariter cum ſedente, donec pſallentibus Angelis cœlo illatus eſt. Receptis igitur in cœlum ſcalis, & ſede cum eo qui in ſede fuerat collocatus, cœli apertura clauſa eſt. Stephanus de Fauxenberge factus eſt Londonienſis Epiſcopus.

HONOR. III. VI.	FREDER. II. II. XI.	PHILIPPI VI. XLI.	HENRICI III. VI.	MCCXXII.

STEPHANUS Cantuarienſis Præſul primum Concilium ſuum tenuit Oxoniæ, in quo Diaconus quidam apoſtata convictus, degradatus eſt, & manui ſæculari traditus, flammis ultricibus eſt abſumptus. Ruſticus etiam quidam ſeipſum crucifigens, ac ſtigmata vulnerum Chriſti ſuperſtitione quâdam circumferens, perpetuò immuratur.

Concilium Oxoniæ.

Hoc anno in Capitulo Fratrum Prædicatorum generali tertio, quod Pariſius celebratum eſt, ſucceſſor beati Dominici in Magiſterio Ordinis Fratrum Prædicatorum factus eſt frater Jordanus natione Teutonicus, diœceſis Maguntiæ, qui cùm Pariſius in ſcientiis ſæcularibus, & præcipuè in Mathematicis magnus haberetur, libros duos admodum utiles, unum de ponderibus, & alium de lineis datis dicitur edidiſſe. Poſtcà ad ſtudium Theologiæ ſe transferens, tandem ad prædicationem Fratris Reginaldi, de quo ſuprà facta eſt mentio, Ordinem Prædicatorum ingreſſus in die Cinerum, dum Fratres illam Antiphonam, *Immutemur habitu*, decantarent. Circà ea tempora multi viri ſcientiâ & ſanctitate illuſtres, abjectis ſæcularium divitiarum copiis, Chriſtum pauperem imitari conantes, ad Prædicatorum & Minorum Ordines confluxerunt. Inter quos erant Joannes de ſancto Ægidio, & Alexander de Hales Doctores in ſacrâ Theologiâ ambo & Anglici natione: quorum Joannes in Domo Fratrum Prædicatorum ſermonem faciens ad Clerum, cum ſuaſiſſet paupertatem voluntariam, ut verba ſua exemplo confirmaret, deſcendens de ambone, habitum Fratrum recepit, & in eodem regreſſus ad Clerum, ſermonem explevit. Occaſione ejus habuerunt Fratres, duas Scholas infrà ſepta ſua, reſumente eo lectiones ſuas poſt Ordinis ingreſſum ad importunam inſtantiam auditorum. Suaviſſimus quippe moralizator erat, ut ſatis conſiderare poterit qui libros ejus inſpexerit manu propriâ emendatos. Fuit nihilominùs in arte medicinæ expertiſſimus, ut pote qui tam Pariſius, quàm in Montepeſſulano rexerit in eâdem. De cujus curis & pronoſticationibus referuntur plurima admiranda. Alexander verò qui Fratrum Minorum Ordinem ingreſſus eſt, Summam Theologiæ illis temporibus perutilem conſcripſerat cum diligentiâ maximâ & labore. Obiit Radulfus Ciceſtrenſis Epiſcopus.

Plures viri inſignes inſtituta S S Dominici & Franciſci arripiunt.

An. Dom MCCXXIII

Papæ Honor. III. VII. | Imp. Freder. II. III. XII. | Franc. Philippi VI. XLII. | Angl. Henrici III. VII.

Mortuo Philippo Regi Francorum ſucceſſit Ludovicus.

JOannes Rex Jeruſalem in Italiam veniens, filiam ſuam quam unicam habebat heredem regni, Frederico Imperatori matrimonio copulavit, de quâ Imperator filium ſuum genuit nomine Conradinum. Obiit Philippus Francorum Rex, cui filius Ludovicus ſucceſſit, qui cum uxore Blancâ octavo Idus Auguſti, à Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo inunctus, Regni diademate inſignitur. Joannes Rex Jeruſalem factâ peregrinatione ad S. Jacobum, tranſiens per Regem Caſtellæ, ſororem ejus Berengariam accepit uxorem. Lewlinus Princeps Walliæ, confœderato ſibi Hugone de Laci cum aliis quibuſdam, pacem Angliæ perturbavit, inquietando Willelmum Mareſcalli juniorem, Baroneſque alios Regi fideliter adhærentes. Quorum machinationes Rex collecto exercitu diſſipavit in brevi, & eos ad deditionem potenter coëgit. Henricus Frederici Imperatoris filius ex ſorore Regis Aragoniæ, puer decennis, de mandato patris in regnum Alemanniæ coronatur. Obiit Simon Oxonienſis Epiſcopus, cui Willelmus de la Bruere ſucceſſit. Walterus Mauclerk fit Epiſcopus Karlcolenſis, qui poſt aliquot annos impetratâ à domino Papa cedendi licentiâ, Ordinem Fratrum Prædicatorum ingreſſus eſt, nullâ ſibi de Epiſcopatu proviſione penitùs reſervatâ. Qui inter Fratres in Conventu Oxoniæ religioſâ converſatione conſeneſcens, multa in ædificiis & aliis memoranda reliquit. Obiit Willelmus Epiſcopus Ceſtrenſis.

MCCXXIV.

Honor. III. VIII. | Freder. II. IV. XIII. | Ludov. VIII. I | Henrici III. VIII.

Soluto fœdere Rex Franc. urbes & caſtra Regis Angliæ capit.

LUdovicus Francorum Rex poſtpoſito juramento, quod olim in Angliâ præſtiterat, cœpta patris contrà Regem Angliæ proſequens, villam S. Joannis Angeliaci cepit, & per Savaricum de Malo-leone caſtrum de Mordum in Pictaviâ ſuæ commiſſum cuſtodiæ, ſalvo ipſo & ſuis, redditum eſt Regi Francorum. Obſedit etiam Ludovicus Rupellam, quam cum trecentis militibus præfatus nuper intraverat Savaricus. Qui primò ſe viriliter defendentes, etiam Regis exercitum pluries moleſtabant. Sed tandem reddita eſt villa Francorum Regi, Savarico de Malo-leone in Angliam transfretante, qui cum inter navigandum cogitaret ſe haberi apud Regem Angliæ proditionis ſuſpectum, navem ſuam convertit in Franciam, & factus transfuga, Regi Ludovico totaliter ſe ſubmiſit. Eodem anno Faukeſius de Breaute contrà Regem Angliæ inſurgens, caſtrum Bedefordiæ armis munivit & victualibus, viriſque ſtrenuis & ad bella fortiſſimis. Quod cum Rex obſidione cinxiſſet, & in Aſſumptione Virginis glorioſæ violenter cepiſſet, omnes qui illud contrà voluntatem regiam tenuerant ſuſpendi fecit ad aliorum terrorem. Faukeſius verò ſubito fortunæ ictu à ſummâ opulentiâ dejectus, in tantam infrà annum incidit egeſtatem, ut qui paulo ante ceteros Angliæ Proceres divitiarum gloriâ anteire videbatur, jam actus in exilium tenuem in Gallicis quæritando victum, etiam capitis reclinatorium non haberet. Suppreſſis igitur per Angliam inimicis, cœpit Rex pacificè adminiſtrare Regnum, ſed nondum ei ad recuperanda perdita in partibus Galliarum ſuppetebat facultas. Hoc anno à Papa Honorio confirmatus eſt Ordo Minorum.

An. Dom. MCCXXV.

Papæ Honor. III. IX | Imp. Freder. II. V. XIV. | Franc. Ludov. VIII. II. | Angl. Henrici III. IX

LUdovicus Francorum Rex, Prælatique ac Proceres quamplurimi in Franciâ, à domino Dieuno Cardinali ſignum Crucis accipiunt contrà hæreticos Albigenſes. Ricardus Comes Cornubiæ frater Regis, & avunculus ejus Willelmus, Comes Sarum, cum multis Proceribus in Vaſconiam proficiſcentes, proſperè res geſſerunt.

MCCXXVI

Honor. III. X | Freder. II. VI. XV. | Ludov. VIII. III. | Henrici III. X.

HOnorius Papa moritur, & in ſanctæ Mariæ Majoris Eccleſiâ ſepelitur. Hic Imperatorem Fredericum quem coronaverat, ſibi rebellem comperiens, & Eccleſiæ Romanæ adverſarium, anathematizaverat, & ab ejus fidelitate Barones abſolverat. Huic ſucceſſit Hugolinus Oſtienſis Epiſcopus, apud Septi-ſolium electus, & Gregorius IX. vocatus. Moritur Ludovicus Francorum Rex, & ſucceſſit eidem filius ejus S. Ludovicus, coronatus in Regem cum eſſet annorum quatuordecim. Moritur Willelmus de Longa-ſpatâ primus, qui cum eſſet filius Regis Henrici ſecundi nothus, donante Ricardo duxit uxorem Elam, filiam & heredem Willelmi Comitis Sareſberienſis, ex quâ genuit Willelmum de Longa-ſpatâ juniorem, & Nicolaum poſtea Sareſberienſem Epiſcopum. Hinc Willelmus in Eccleſiâ Sareſberienſi eſt ſepultus. Obiit eodem anno Epiſcopus Elienſis, cui germanus Juſtitiarii Huberti de Burgo ſucceſſit.

Gregorius Papa IX. S. Ludovic. Franc. Rex

Beatus Franciſcus poſt diutinos vitæ præſentis labores, ſolutis carnis vinculis, ad cœleſtia regna migravit, cujus animam unus ex Fratribus lunæ menſuram habentem, & quaſi ſolis non modicam claritatem cœli ſecreta penetrantem aſpexit. Diſcordia orta eſt inter Regem & Barones propter Hubertum de Burgo, quem Barones ab officio dejicere, Rege contradicente, volebant. Henricus fratri ſuo Ricardo in Vaſconiâ moranti quingentos tranſmiſit Walenſes, & pecuniæ magnam ſummam. Obiit Ricardus de Martus, Epiſcopus Dunelmenſis.

MCCXXVII.

Gregor. IX. I. | Freder. II. VII. XVI. | Ludov. IX. I. | Henrici III. XI.

LUdovicus Francorum Rex de conſilio Blanchæ matris ſuæ Epiſcopos & Milites in terram Albigenſium miſit, per quos urbem Toloſam cum toto obtinuit Comitatu. Ela Comitiſſa Sarum, relicta Willelmi de Longa-ſpatâ. Monachos Cartuſienſes fundatos per maritum ſuum apud Heytrop, tranſtulit uſque Hentonam Bathonienſis diœceſis.

MCCXXVIII.

Gregor. IX II | Freder. II. VIII. XVII. | Ludov. IX. II. | Henrici III XII.

FRedericus Imperator Saracenos per diverſa loca Siciliæ diſperſos, in locum unum Apuliæ côngregans, civitatem unam ex ipſis quæ Luceria Saracenorum dicitur, tributariam ſibi fecit. Obiit Stephanus Cantuarienſis Archiepiſcopus. Hic ſuper totam Bibliam poſtillas fecit, & eam per capitula quibus nunc utuntur moderni, diſtinxit: qui dum Pariſius in Theologiâ regeret, factus tituli ſancti Chryſogoni Preſbyter Cardinalis, demum factus Archiepiſcopus, inter alia bona quæ fecit, etiam pulcram aulam quæ eſt in palatio Cantuariæ ædificavit. Fratres Prædicatores habito Bononiæ generaliſſimo Capitulo, immutabili firmaverunt decreto, ne reditus & poſſeſſiones in Ordine admittantur. Hoc anno menſe Auguſto beatus Franciſcus Sancto-

Stephanus Cantuar. Archiep. Biblia in capitula diſtinxit.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

rum catalogo adſcriptus eſt à Papa Gregorio, cujus antequàm eſſet Papa tutor fuerat & protector.

MCCXXIX.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
III.	XVIII.	III.	XIII.

GREGORIUS Papa Imperatorem Fredericum excommunicavit, & per totam Chriſtianitatem excommunicatum denuntiari præcepit. Eàdem tempeſtate beatus Antonius de Ordine Minorum, & S. Elizabeth filia Regis Hungariæ, uxor Landegravi Thuringiæ, ſanctimoniâ vitæ clarent. Robertus de Bingcham factus eſt Epiſcopus Sareſberienſis. Ricardus Magnus conſecratus eſt apud Cantuariam Epiſcopus futurus Cantuarienſis. Abbas S. Eadmundi factus eſt Epiſcopus Elienſis.

MCCXXX.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
IV.	XIX.	IV.	XIV.

IMPERATOR FREDERICUS Nuntios miſit ad Soldanum Babyloniæ, per quos fama erat quòd cum eo amicitias contraxiſſet. Fratres Prædicatores cœperunt in Angliâ Capitula provincialia tenere, quorum primum eſt Oxoniæ celebratum. Henricus Anglorum Rex transfretavit in Britanniam, ſuadente Duce ejuſdem Petro, ut à Rege Francorum terras per patrem ejus & avum ſibi, & progenitoribus ſuis injuſtè ablatas repeteret. Qui die quo naves aſcenſurus erat, pauperes & infirmos humiliter viſitans, leproſoſque deoſculans, largas eis eleemoſynas erogavit.

MCCXXXI.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
V.	XX.	V.	XV.

IMPERATOR Fredericus in terram ſanctam proficiſcitur, dugaſſe adhuc in eum ſententiâ excommunicationis, majorem deſolationem quàm conſolationem aſſerens terræ eidem. Henricus Rex Angliæ intento ſuo fruſtratus, de Britanniâ Angliam remeavit. Obiit hoc anno Willelmus Mareſcalli junior, cui ſucceſſit in hereditate Ricardus ejuſdem germanus. Ricardus Frater Regis deſponſavit Comitiſſam Gloverniæ, ſororem Willelmi Mareſcalli, marito ejus Gilberto anno præcedenti defuncto. Obiit hoc anno Ricardus Cantuarienſis Archiepiſcopus de curiâ redeundo.

MCCXXXII.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
VI.	XXI.	VI.	XVI.

IMPERATOR Fredericus de terrâ ſanctâ rediit, initis cum Saracenis treugis decem annorum. Hugo de Burgo Comes Cantiæ, quibuſdam gravibus contrà eum propoſitis, carceri mancipatur. Clarebat his temporibus in Angliâ Magiſter Eadmundus de Abindoniâ, Cancellarius Sareſberienſis, vir ſapientiâ & ſanctitate inſignis, cui dominus Papa ob famam ſapientiæ & doctrinæ ejus prædicationem crucis commiſit, concedens ei ut procurationes de Eccleſiis, in quibus prædicaret, poſſet accipere. Sed vir Dei uti noluit iſtâ poteſtate. Obiit Ranulfus Comes Ceſtrenſis. Ela Comitiſſa Sareſberienſis fundavit Abbatiam Canoniſſarum de Lakok Sareſberenſis diœceſis.

MCCXXXIII.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
VII.	XXII.	VII.	XVII.

GREGORIUS Papa beatum Dominicum, qui primus Ordinem Prædicatorum inſtituit, catalogo Sanctorum adſcripſit: cujus corpus eodem anno in Capitulo Fratrum generali Bononiæ, præſentibus Archiepiſcopo Ravannate, aliiſque quatuor Epiſcopis, ac Poteſtate Bononienſi cum multitudine civium, ad eminentiorem tranſlatum eſt locum. In cujus ſanctitatis teſtimonium ſublato quo tegebatur corpus ejus lapide tanta emanavit odoris fragrantia, ut non tam ſepulcrum quàm cella videretur aromatum patuiſſe, nec ſolùm oſſibus aut pulveri ſacri corporis vel capſæ inerat, verumetiam in re circumquaque congeſtâ, ita ut ad longinquas poſtmodum regiones delata odorem ipſum longo tempore retineret. Fratrum verò manibus maximè aliquid de ſacroſanctis reliquiis tangentibus ſic inhæſit, ut quantumcumque lotæ vel etiam confricatæ, per plures dies conſervatæ fragrantiæ teſtimonium præferrent. S. Dominicus SS. Catalogo adſcriptus. Ipſius corporis tranſlatio.

Ricardus Mareſcalli contrà Regem inſurgens Walliam commovit ad guerram, qui etiam Hubertum de Burgo, qui de caſtro de Diviſes evaſerat ad Eccleſiam, ut captum in Walliam ſecum duxit. Hic etiam in Hiberniâ contrà Regem conſurgens, conſilio Galfridi de Mariſco occiditur, & in Fratrum Prædicatorum Eccleſiâ apud Kilkenniam ſepelitur: cui ſucceſſit in Comitatu Gilbertus ejuſdem germanus.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
VIII.	XXIII.	VIII.	XVIII.

MCCXXXIV.

LUDOVICUS Francorum Rex Marguaretam filiam Comitis Provinciæ accepit uxorem. Theobaldus Comes Campaniæ, avunculo ſuo Rege Navarræ ſine herede de corpore ſuo defuncto, ſucceſſit in regnum. Magiſter Eadmundus de Abindoniâ in Cantuarienſem Archiepiſcopum electus, à ſummo Pontifice confirmatur, & à ſuis Suffraganeis conſecratur. Obiit Hugo Epiſcopus Lincolnienſis.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
IX.	XXIV.	IX.	XIX.

MCCXXXV.

IMPERATOR Fredericus ſororem Henrici Regis Anglorum, nomine Iſabellam uxorem accepit. Fames admodum magna invaluit in Galliâ maximè in partibus Aquitaniæ, ita ut fomines herbas campeſtres, ſicut animalia bruta comederent. Henricus Rex Anglorum Alianoram filiam ſecundam Comitis Provinciæ apud Cantuariam deſponſavit.

GREGOR. IX.	FREDER. II.	LUDOV. IX.	HENRICI III.
X.	XXV.	X.	XX.

MCCXXXVI. d

PETRUS [d] de Monte Rex Haſſaſinorum, miſit in Franciam Nuntios, ut per eos occideretur Rex Ludovicus: ſed poſtea facti pœnitens, per alios Nuntios Regem ipſum de prioribus præmunivit. Fratres Prædicatores Pariſius hoc anno ſecundum Capitulum generaliſſimum habuerunt, poſt quod uſque in preſens non eſt aliquod celebratum. Ela Sareſberienſis Comitiſſa ſpreto ſæculo, habitum Canoniſſarum apud Lakok accepit, inter quas effecta eſt poſtea Abbatiſſa. Ad prædicationem cujuſdam Fratris Prædicatoris Wintoniæ in præſentiâ Regis & Baronum, Ricardus Frater Regis, & Comes Mareſcalli Gilbertus cum multis aliis crucis characterem ſuſceperunt. Obierunt hoc anno Henricus Roſſenſi, Willelmus de Bleis Wigornienſis, Thomas de Blundeſwik Norwicenſis Epiſcopi.

d *Petrus*] Imo *Vetus*.

An Dom	Papæ	Imp.	Franc.	Angl.
MCCXXXVII.	Gregor. IX. XI	Freder. II. XXVI.	Ludov. IX. XI.	Henrici III. XXI.

Jordani Ord. Præd. Magiſtri acta percurruntur.

JOANNIS Scotus ultimus Comes Ceſtriæ moritur, & deficiente herede devolutus eſt in poſſeſſionem regiam Comitatus. Multi de regno Franciæ nobiles, quorum Capitaneus Theobaldus Navarrorum Rex efficitur, adeunt terram ſanctam. Frater Jordanus Magiſter Ordinis Prædicatorum ſecundus, in terram ſanctam tendens, pro perituris æterna, & pro terrenis cœleſtia commutavit. Cujus dum viveret tanta erat in labiis diffuſa gratia, ut de verbis quæ procedebant de ore ejus, vix auditores poſſent ſatiari. Miraculis quoque poſt mortem claruit plurimis, de quibus ad ædificationem legentium duo ſufficit annotare.

Miracula.

Magiſter iſte dum viveret, in quodam Monaſterio Sororum Ordinis, quamdam excellentis vitæ Sororem inſtruerat Priorillam, quæ poſtea percuſſa paralyſi, facta impotens, in lecto continuè decumbebat, propter quod inſtantiſſimè petebat per Superiores ſuos, ab officio quod exequi non poterat abſolvi; ſed reclamante Conventu, cui videbatur utilior ſic languida, quàm alia quæcumque, non potuit obtinere. Auditis itaque miraculis multis, quæ ad invocationem nominis Fratris Jordanis in diverſis partibus contigerant, Conventu perſuadente fecit ſe in geſtatorio quodam ad Eccleſiam à Sororibus deportari. Deinde emiſſis Sororibus devotè rogavit Fratrem Jordanum, quem indubitanter credebat regnare cum Chriſto, ut ſibi impetraret à Domino, vel ab hac vitâ celeriter exui, vel ab officio per Superiores ſuos abſolvi, vel ſibi ſanitatem conferri, per quam fieret idonea ad impoſitum officium exequendum. Moxque ſenſit quamquam virtutem ſibi divinitùs infuſam, quâ confortata primò pedem unum, deinde alterum extrà geſtatorium cœpit ponere; tandem erecta cœpit per Chorum ambulare, quaſi an verè eſſet ſanata tentaret. Deinde auditâ nolâ refectorii, ſentiens ſe greſſu firmatam, proceſſit obviam Conventui cantando *Miſerere* ad Eccleſiam venienti. Quam juniores primò occurrentes mirabantur, ſi Prioriſſa eſſet, quæ ſic ambularet erecta. Cantoriſſa verò certis perpendens indiciis miraculum quod contigerat, omiſſo pſalmo *Miſerere*, *Te Deum* altiſſima voce intonavit. Commoti vicini altitudine cantûs inſueti conveniunt, & cognitâ re geſta, Deum cum eis pariter laudaverunt.

In Pragâ verò quæ eſt Metropolis Boëmiæ, uxor cujuſdam nomine Elizabeth imprægnata, cum poſt tempus aliquod more mulierum gravidarum animatum ſenſiſſet fetum, tamen appropinquante horâ partûs, nullum motum fetûs ſentit per triduum ante partum. Unde multùm conſternata cum in pariendo graviter laboraret, devovit infantulum, ſi maſculus eſſet fratri Jordano, affirmans impoſſibile eum non eſſe virum ſanctum, qui tantâ puritate vitæ & doctrinâ ut audiverat, claruiſſet. Si autem femina foret, devovit eam ſanctæ Elizabeth, quæ à Papa Gregorio canonizata fuerat tunc de novo. Denique natus eſt infans maſculus, ſed mortuus: quod ut certiùs experirentur obſtetrices, cum eſſet tempus hyemale, in aquâ frigidiſſimâ puerum poſuerunt, ſed nec ſic in eo percipere potuerunt aliqua ſigna vitæ. Super quo mater inconſolabiliter ejulans, à medio penè noctis ad orationem converſa, continuè aſpici faciens infantem, B. Jordani patrocinium invocavit. Cum autem dieſceret, apparuit infans vivus, pro quo Deo & S. Jordano gratias agens, in teſtimonium miraculi, ipſum infantem in baptiſmate Jordanum conſtituit appellari.

Papæ	Imperator	Regis Franc.	Regis Angl	An Dom

Obiit Ricardus Dunelmenſis Epiſcopus. Otho Legatus venit in Angliam. Data eſt hoc anno Regi triceſima pars bonorum.

Gregor. IX. XII	Freder. II. XXVII.	Ludov. IX. XII	Henrici III. XXII.	MCCXXXVIII.

ROBERTUS germanus Regis Franciæ, Attrebatenſis Comes efficitur. Otho Apoſtolicæ Sedis Legatus in Angliâ, cum in Abbatiâ de Oſeneyâ juxtà Oxoniam receptus fuiſſet, à Scholaribus Oxoniæ obſeſſus & inſultum paſſus, ad campanile transfugit, qui poſtea Londonis in Scholares Oxoniæ ſententiam excommunicationis fulminavit, ſtudiumque diſperſit. Unde factum eſt ut quidam villam Northamtonæ, quidam novam civitatem Sareſberienſem elegerint ad ſtudendum.

Alexander Ceſt. Epiſc. commentarium edidit in Pſalterium, ex quo nonnulla hic referuntur.

Obiit Alexander Ceſtrenſis Epiſcopus, qui cum aliquando Toloſæ in Theologia regeret, ex viſione ſeptem ſtellarum ſibi dormienti oſtenſarum, beatum Dominicum cum ſex ſociis Scholas ſuas quodam die intrantem cognovit. Qui cum ſuper Pſalterium poſtillas ſcriberet, ſuper illum verſum: *Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculata ſunt*, talem ponit narrationem: « Scholaris quidam Bononienſis benè inſtructus, « ſed vanitati admodum deditus, quâdam nocte « vidit in ſomnis ſe in quodam campo tempe- « ſtate nimiâ comprehenſum. Confugiens verò « ad quamdam domum, dum ibi pulſat ut reci- « piatur à dominâ domûs, hujuſcemodi audivit re- « ſponſum: Ego juſtitia hîc habito, & quia tu ju- « ſtus non es, nequaquam intrare poteris domum « meam. Dolens ille aliam domum conſpexit, ad « quam cum fugiſſet, ſic eum alloquuta eſt domi- « na domûs illius: Ego veritas hîc habito, nec te « volo recipere, qui non diligis veritatem. Diſce- « dens itaque, venit ad domum tertiam, à cujus « dominâ hæc audivit: Ego ſum pax quæ te non « admitto, quia *non eſt pax impiis, dicit Dominus*, « ſed tantùm *hominibus bonæ voluntatis*. Verum quia « *cogito cogitationes pacis & non afflictionis*, conſi- « lium utile tibi dabo. Ultrà me habitat ſoror mea, « quæ miſeris ſolet præſtare auxilium: accede ad « eam, & monita ejus comple. Accedenti itaque ad « domum quartam occurrit Miſericordia, ſic enim « vocabatur domina domûs, & petenti hoſpitium, « hoc reſpondit: Si ab imminente tempeſtate ſal- « vari deſideras, vade ad ſanctum Nicolaum, ubi « habitant Fratres Prædicatores, & invenies ibi ſta- « bulum pœnitentiæ, & præſepe continentiæ, & « pabulum doctrinæ, & aſinum ſimplicitatis, & bo- « vem diſcretionis, MARIAM illuminantem, & Jo- « ſeph proficientem, & JESUM puerum te ſalvan- « tem. Hæc cum evigilaret cum devotione rumi- « nans, valde compunctus, quod ſibi conſultum fue- « rat mox implevit. «

Eadmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus Romam adiit. Obiit Petrus Wintonienſis Epiſcopus.

Gregor. IX. XIII.	Freder. II. XXVIII.	Ludov. IX. XIII.	Henrici III. XXIII.	MCCXXXIX.

CORONA Domini ſpinea allata eſt in Franciam. Henrico Regi Angliæ natus eſt filius, quem ab Othone Legato baptizatum in honore glorioſiſſimi Confeſſoris & Regis Ewardi Edwardum vocavit. Ricardus Regis Angliæ germanus, Comes Pictaviæ & Cornubiæ, una cum Willelmo de Longa-ſpathâ in terrâ ſanctam profectus, exercitium Francorum invenit ſub Rege Navarræ Theubaldo plurimum deſolatum,

AN. DOM	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL

qui ſtatui terræ plurimùm compatiens, cum Saracenis treugas iniit, Chriſtianis, qui captivi tenebantur, omnibus liberatis. Comes Kantiæ Hubertus, judicio contrà eum procedente, quatoor caſtra, videlicet Blarieum caſtrum, Groſmundum, Chenefreth atque Hatfelde Regiæ dominationi cogitur reſignare. Simon de Monte-forti filius Simonis Comitis, cujus ſuprà fecimus mentionem, Reginam Blancam Regis Francorum matrem ſibi timens offenſam, aufugit in Angliam, ubi gratioſè receptus à Rege, Leiceſtriæ obtinuit Comitatum cum Seneſcallia Angliæ, & Regis ſororem quæ priùs caſtitatem publicè voverat in manu Epiſcopi, uxorem accepit. Qui etiam poſtea Seneſcallus Vaſconiæ factus, Regem Angliæ induxit, ut terram Baſelorum, cujus caput eſt civitas Baiona & olim regnum fuerat, recognoſceret de feodo Regis Franciæ, ut ſic Regis Caſtellæ actionem excluderet, qui terram illam ad feodum Regni Hiſpaniæ aſſeruit pertinere.

MCCXL.	GREGOR. IX. XIV.	FREDER. II. XXIX	LUDOV. IX. XXIV.	HENRICI III XXIV.

Imperator Papam perſequitur.

FREDERICUS Imperator Romipetis ponens inſidias, Jacobum Præneſtinum Epiſcopum de Francià, & Othonem Diaconum Cardinalem de Angliâ ad Curiam revertentes capi fecit, & in cuſtodiâ detineri. Gregorius Papa cum Concilium tenere voluiſſet, captis per diverſas partes Prælatis ab Imperatoris fautoribus, à ſuo propoſito impeditur. Inter quæ mala ad extremam horam veniens in Domino obdormivit. Iſte Gregorius cum aliquando ab Imperatore, qui tunc ex magnâ parte patrimonium Eccleſiæ Romanæ occupaverat, obſideretur in urbe, videns Romanos penè omnes per pecuniam eſſe corruptos, exhibens capita Apoſtolorum, proceſſionemque à Laterano ad ſanctum Petrum faciens, animos Romanorum ſic revocavit, ut contrà Imperatorem ferè omnes acciperent ſignum crucis. Quo audito Imperator qui jam ſe intraturum urbem credebat, timens ſibi ab urbe longiùs retroceſſit. Hic etiam Papa per Fratrem Raymundum de Ordine Prædicatorum, Capellanum ſuum, ex pluribus voluminibus Decretalium compilavit volumen unum; mandans ubique Doctoribus illo uti. Fuit Raymundus Catalanus natione, qui ante ingreſſum Ordinis, in Jure Canonico Bononiæ rexerat excellenter. Poſt Ordinis verò ingreſſum à domino Papa Gregorio familiariter recollectus, Capellanus ejus efficitur ac Pœnitentiarius, petitionumque pauperum expeditor, qui tandem cum difficultate obtentâ licentiâ redeundi ad terram ſuam, refutato in eâdem Archiepiſcopatu, poſt Fratrem Jordanum Magiſter eff ctus eſt Ordinis Fratrum Prædicatorum. Qui ut rigor Ordinis etiam in minimis ſervaretur (attendens quòd qui minima negligit, paulatim decidit) appoſuit magnam curam. Scripſit Summam de caſibus, Confeſſoribus perutilem, ac Conſtitutiones Ordinis Prædicatorum, quæ priùs ſub confuſione habebantur, ſub certis diſtinctionibus & titulis poſuit. Poſt biennium verò ob impotentiam magiſterio cedens, in Conventu Barchinonæ conſenuit, tantâ religionis ſanctitate pollens, ut poſt mortem miraculorum gloriâ habitus ſit inſignis.

Decretales in unum volumen redigi curavit Papa Gregor. per Raymundū.

Quæ ſcripſerit Raymundus

Obiit B. Eadmundus ſanctitate & doctrinâ illuſtris.

Cometa apparuit hoc anno, versùs Orientem dirigens comam ſuam. Beatus Eadmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus in Galliis, apud villam quæ dicitur Seyſi ægrotans, tandem præſentem miſeriam exuens, ad æternæ viriditatis paſcua introivit, ubi ſequens agnum Dei quocumque ierit, agonis ſui palmam accepit. Hic à pueritia per ſanctiſſimam matrem ſuam à mundi deliciis abſtractus, jejuniis & vigiliis vacare, ac ad carnem uti cilicio informatur: qua inſtillante tantam nominis Chriſti dulcedinem in tenellâ ætate præbiberat, ut proficiens virtutibus eam in ſenectute altiſſimè retineret. Doctor verò Theologiæ factus Oxoniæ, quamvis multis legendo proficeret, tamen aſſiduis prædicationibus, quibus plurimùm vacabat, multo plures ad Dominum attrahebat. In comitivâ ſuâ Fratres Prædicatores habebat continuè, quorum unus valde ſenex & religioſus, hoc de eo nobis audientibus referre ſolebat. Cum die quâdam hoſpites magni ad menſam Archiepiſcopi invitati fuiſſent, & ipſe ad prandium præter ſolitum tardaret venire, Magiſter Ricardus Cancellarius ejuſdem, qui familiarior ei erat inter cæteros, ad Capellam in quâ orare ſolebat, ut eum vocaret acceſſit; apertoque aliquantulum oſtio introſpiciens, vidit eum per magnum ſpatium à terrâ elevatum, curvatis genibus, protenſis junctiſque palmis orantem. Mox verò ad terram demiſſus, & ad Cancellarium versùs ſuſpirando planxit, quòd eum à deliciis maximis impediſſet: adjecitque quòd in illâ contemplatione ſuaviſſimâ, animas Regis Ricardi & Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi vidit à Purgatorio liberatas. Aſſerebat enim idem Frater, quòd cum eſſet miræ abſtinentiæ, menſam tamen habuit refertam cibis delicatis, quibus nonniſi talibus utebatur ſalſamentis, per quæ ſaporis oblectamentum totaliter tolleretur. Hujus poſt mortem funus uſque Pontiniacum deductum, ſepultum eſt ibidem in Eccleſiâ Monachorum, ubi crebris admodum coruſcat miraculis, & præcipuè in reſſuſcitatione infantium oppreſſorum.

Miraculis claret in Pontiniacenſi Monaſterio ſepultus.

Fuerat huic ſocius in ſcholâ Magiſter Robertus Bacun, qui Oxoniis regens in Theologiâ, Prædicatorum Ordinem eſt ingreſſus. Poſt ingreſſum verò lectiones ſuas in ſcholis ſancti Edwardi per plures continuavit annos, ſub quo primus de Fratribus incœpit Frater Ricardus de Fiſſakre Oxonienſis diœceſis, legens una cum fratre Roberto prædicto in ſcholis, quas Fratres infrà locum quem nunc habitant, habuerant. Hic Ricardus ſuper Sententias ſcriptum temporibus ſuis perutile compoſuit, & ſuper Pſalterium uſque ad pſalmum ſeptuageſimum poſtillas edidit pulcherrimas, moralitatibus intermixtas. Moritur eodem anno Lewlinus Princeps Walliæ, inter cujus filios Griffinum nothum, & David ex legitimo toro natum, Regis Angliæ ex ſorore nepotem, gravis pro Principatu ſuborta eſt diſſenſio, ſed tandem Griffinus à fratre captus, carcerali cuſtodiæ mancipatur. Moritur Papa Gregorius nonus, cui poſt vacationem duorum menſium & dierum ſex, ſuccedit Cæleſtinus quartus, natione Medioſanenſis, priùs dictus Galfridus, Epiſcopus Sabinenſis, qui vitâ & ſcientiâ laudabilis, ſenex & infirmus electus poſt dies decem & octo moritur, & in Eccleſiâ beati Petri ſepelitur. Cæleſtino verò defuncto, vacavit ſedes menſibus viginti duobus, diebus quatuordecim.

Cæleſtinus Papa IV.

VACATIONIS I	FREDER. II. XXX.	LUDOV. IX. XV	HENRICI III. XXV.	MCCXLI.

REx Angliæ pro reponendis reliquiis ſanctiſſimi Regis & Confeſſoris Edwardi, capſam auream in Eccleſiâ Weſtmonaſterii parari fecit. Graviſſima apud Achon inter Huſpitalarios ſuborta eſt & Templarios diſcordia, quam ſedare non potuit Ricardus Regis Angliæ germanus, quamvis ad hoc plurimùm laboraret. Alfonſus frater Regis Franciæ, Comes

Pictavenſis

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Pictavenſis efficitur. Obiit Gilbertus Mareſcalli in quodam torneamento verberibus conquaſſatus, cui in Comitatu ſucceſſit Walterus germanus ejuſdem, quo tandem ſine herede defuncto, hereditas ejus inter quinque ſororum filios, de quibus ſuprà mentionem fecimus, eſt diviſa. Obiit ſoror Arthuri Alianora apud Briſtollum, ubi cum annis multis cælibem vitam duxiſſet, tandem moritura corpus ſuum inter Sanctimoniales Ambreſbiræ ſepeliendum legavit, quibus & annuente Rege manerium de Melkeeham cum pertinentiis ſuis dedit.

MCCXLII.	VACATIONIS II.	FREDER. II. XXXI.	LUDOV. IX. XVI.	HENRICI III. XXVI.

Comitem Marchiæ homagium denegantem armis Rex Franc. in officium redigere conatur.

RICARDUS Regis Angliæ frater cum Comitè Willelmo de Longa-Spathâ revertitur de Terrâ ſanctâ. Ludovicus Francorum Rex Hugonem Marchiæ, qui matrem Regis Angliæ duxerat in uxorem, infeſtavit propter homagium Alfonſo Pictavenſi Comiti denegatum. In cujus ſubſidium transfretans Henricus Rex Angliæ, una cum Ricardo fratre ſuo Cornubienſi Comite, Comitatumque Pictaviæ ex donatione patris vindicante, juxtà Xantonss cum Rege Francorum pugnam commiſit. Videns verò Pictavenſes à ſe deficere, quorum fiduciâ ad partes illas acceſſerat, prælio ſe ſubtrahens, in caſtro quod Blavium dicitur, ſe recepit. Urbem namque Xantonas ſibi infidam præſentiens, utpote quæ ſtatim poſt pugnam Regi Francorum ſe reddidit, ingredi recuſavit. Exercitus etiam Francorum Rege ſuo infirmato, ingraveſcenteque victualium penuriâ ad propria remeavit.

Tartari ſubactis Georgiâ, Indiâ, Armeniâ majore ac Turkiâ, per unum de Principibus Poloniam & Hungariam ſunt aggreſſi. Cum verò timerent intrare Hungariam, conſulentes Idola, dum hoſtias immolerent, tale accepiſſe feruntur reſponſum: Ite ſecuri, quia ſpiritus infidelitatis & diſcordiæ vos præcedent, quibus inter ſe turbati Hungari vobis minimè prævalebunt. Nec fefellit eos augurium. Nam ante Tartarorum introitum, Rex & Principes, Clerus & populus tantâ inter ſe diſſidebant diſcordiâ, quòd dum neglecto apparatu belli fugam coguntur inire, uſque ad multa millia occiduntur.

Innocentius Papa IV.

Innocentius quartus natione Januenſis, Anagniæ in Papam eligitur. Hic dictus erat priùs Senebaldus, ſancti Laorentii in Lucinâ Preſbyter Cardinalis. Obiit Jocelinus Bathonienſis Epiſcopus.

MCCXLIII.	INNOC. IV. I.	FREDER. II. XXXII.	LUDOV. IX. XVII.	HENRICI III. XXVII.

HENRICUS Rex Angliæ munitiones quaſdam in Vaſconiâ rebellantes ſubegit: inter quas erat caſtrum quod Viternus vocatur. Innocentius Papa ſedes Cardinalium à multo tempore vacuas, de perſonis electis ex diverſis mundi partibus reſtauravit. Intee quas fratrem Hugonem de Viennâ, Doctorem in Theologiâ eximium, vitâ & ſcientiâ præclarum, primum de Ordine Prædicatorum inſtituit tituli S. Sabinæ Preſbyterum Cardinalem. Hic doctrinâ ſanâ & perlucidâ totam Bibliam poſtillavit: Concordantiarum etiam Bibliæ extitit primus auctor. Innocentius iſte ſententiam excommunicationis à Papa Gregorio prædeceſſore ſuo in Fredericum latam renovans, confirmavit. Templarii in Achon Hoſpitalarios obſidentes & perſequentes crudeliter, treugas cum Soldano Babyloniæ per Regem Ricardum Fratrem Regis Angliæ initas in eorum infregerunt odium, cum Soldanis aliis, ut dicitur, fœdere ſociati. Hoc anno Magiſter Ricardus de

PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.

Wichiâ Wigornienſis diœceſis, quondam beati Eadmundi Archiepiſcopi Cantuarienſis Cancellarius, fit Epiſcopus Ciceſtrenſis. Willelmus de Ralegh Northwicenſis, ad Wintonienſem Epiſcopatum transfertur. Dominus Papa Rogero Præcentori Sareſberienſi Romæ exiſtenti Bathonienſem contulit Præſulatum.

INNOC. IV. II.	FREDER. II. XXXIII.	LUDOV. IX. XVIII.	HENRICI III. XXVIII.	MCCXLIV.

DAVID Princeps Walliæ, Regis Angliæ ex ſorore nepos, Innocentio Papæ ſuggeſſit, Principatum Walliæ ad Eccleſiæ Romanæ feodum pertinere, ſeque de Rege Angliæ tenere compulſum injuſtè. Propter quod ſcripſit ſummus Pontifex Abbati de Abertoun ſuper hoc negotio, de quo pleniùs inſtructus ſub diſſimulatione tranſivit. Soldanus Babyloniæ ſuper treuga interruptâ graviter indignatus, conductis Coraſinis qui inter Saracenos pugnatiores putantur, Chriſtianos bello aggreditur, ac de eis multitudinem magnam crudeliſſimâ cæde ſtravit. In quo prælio etiam tam Prior Hoſpitalis quàm Magiſter militiæ Templi ab hoſtibus captivantur, Saracenique civitatem Jeruſalem, ſepulcrumque Dominicum deſtruxerunt. Rogerus Præcentor Sareſberienſis, conſecratus eſt in Epiſcopum Bathonienſem Rabingiæ ab Epiſcopo Wintonienſi. Obiit etiam Baldewinus de Ripariis, Comes Devonienſis. Natus eſt Regi filius ſecundus, dictus Eadmundus.

INNOC. IV. III.	FREDER. II. XXXIV.	LUDOV. IX. XIX.	HENRICI III. XXIX.	MCCXLV.

Concilium Lugdunenſe, ubi Fredericus privatur Imperio.

INNOCENTIUS Papa poſt magnum tractatum cum Imperatore de pace habitum, cum ipſius contrà Eccleſiam contumaciam perpendiſſet, auxilio Januenſium devenit in Gallias, & celebrans Concilium in Lugduno, ipſum velut hoſtem Eccleſiæ privando Imperio condemnavit. Miſſi ſunt ad hoc Concilium per Regem Angliæ de conſilio Prælatorum, Comitum & Baronum, viri nobiles Hugo Bigod, Joannes filius Galfridi, Willelmus de Cantelupo, Philippus Balleth, dato eis Advocato Magiſtro Willelmo de Powik, ut conceſſioni Regis Joannis de annuo cenſu pro Angliâ & Hiberniâ contradicerent, & quòd de regni aſſenſu non proceſſerat, ſed per Cantuarienſem Archiepiſcopum vice totius regni fuerit reclamatum. Sed Papa hoc indigere moroſâ deliberatione reſpondens, negotium poſuit in ſuſpenſo. Prælati Angliæ hoc anno conqueſti ſunt Regi de oppreſſione Eccleſiæ Anglicanæ, cujus ferè proventus omnes & redditus extranei occupabant, propter quod Magiſtro Martino domini Papæ tunc conſanguineo, qui inter cæteros major, aliorumque in negotiis hujuſmodi tutor videbatur & defenſor, ut regnum indilatè evacuet regio mandatur edicto.

Miſſi ad hoc Concil. Nobiles Angli, qui cenſum negateat Papæ.

Bonifacius de Sabaudiâ Reginæ Angliæ conſanguineus, ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem, procurante Rege ex dono ſummi Pontificis ſublimatur. Odo Tuſculanus Epiſcopus crucem prædicavit in Franciâ pro paſſagio Regis Francorum in Terram ſanctam. In partibus etiam Hanoniæ multi crucem accipiunt in ſubſidium Laodegravii Turingiæ, in Regem Romanorum procurante domino Papa nuper electi, contrà Henricum filium Frederici depoſiti, patrem contrà Eccleſiam defendentem. Carolus frater Regis Franciæ filiam quartam Comitis Provinciæ accepit, per quam totum poſtea habuit Comitatum. Tertiam verò filiam ejuſdem, Sanciam nomine duxerat Ricardus

Provinciæ Comitatum obtinet frater Regis Franc.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

frater Regis Angliæ, defunctâ priore uxore Iſabellâ, relictâ quondam Gilberti de Clare, de quâ genuerat filium nomine Henricum. Magiſter Ricardus Blundi fit Epiſcopus Oxonienſis.

MCCXLVI.	INNOC. IV. IV.	I.	LUDOV. IX. XX.	HENRICI III. XXX.

BEATUS Eadmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus, ab Innocentio Papa canonizatur Lugduni. Turci & Armenii cum Tartaris fœderantur. Carolus frater Regis Franciæ, Andegavenſem obtinet Comitatum.

MCCXLVII.	INNOC. IV. V.	II.	LUDOV. IX. XXI.	HENRICI III. XXXI.

BEATUS Eadmundus apud Pontiniacum in ſolemniorem locum transfertur. Eccleſia Anglicana pro relevamine ſtatûs ſui undecim millia marcarum domino Papæ ſolvit. Moritur Landegravius Turingiæ, nuper in Regem Romanorum electus, in cujus locum Willelmum Comitem Hollandiæ Innocentius Papa elegi procuravit. Obiit Rogerus Epiſcopus Bathonienſis.

MCCXLVIII.	INNOC. IV. VI.	WILLELMI I. I.	LUDOV. IX. XXII.	HENRICI III. XXXII.

Rex Franciæ in Terram ſanctam proficiſcitur.

REx Franciæ in terram ſanctam proficiſcens, per Lugdunum tranſiens, à domino Papa literas prohibitorias ad Regem Angliæ, ne terras ſuas inquietaret peregrinationis tempore, impetravit; qui mari pertranſito apud Tunitum hiemavit: obieruntque ibi de Franciâ Milites multi nobiles & famoſi. Moneta Angliæ renovatur. Magiſter Willelmus de Butthoniâ, fit Epiſcopus Bathonienſis.

MCCXLIX.	INNOC. IV. VII.	WILLELMI I. II.	LUDOV. IX. XXIII.	HENRIC. III. XXXIII.

PAssus Dominicus per quemdam Fratrem de Ordine Prædicatorum allatus in Angliam, repoſitus eſt in Conventu Ordinis ejuſdem Briſtolli, quem Henricus Rex à Fratribus ſibi præſentatum contulit Abbatiæ Weſtmonaſterii, ubi uſque in præſens in veneratione habetur. Rex Francorum cepit Damiatam, & in eâ æſtatem peregit. Menſe verò Novemb. procedens ad civitatem Mailoram, eam obſedit, ubi de exercitu Chriſtiano per Saracenos plurimi occiduntur.

Damiatsm capit.

MCCL.	INNOC. IV. VIII.	WILLELMI I. III.	LUDOV. IX. XXIV.	HENRICI III. XXXIV.

Expugnantur capiuntarque Rex, & multi Nobiles à Saracenis.

REx Francorum exercitu ſuo in obſidione Maſſoris peſte laborante ac fame, dum Damietam revertitur, ſuperveniente Saracenorum exercitu in itinere, captus eſt cum duobus fratribus, Alfonſo Pictavenſi, & Carolo Andegavenſi Comitibus, & multis aliis viris magnis. Robertus verò Atrebatenſis Comes, tertius frater Regis ſubmergitur fugiendo. Multi etiam prælio decertando occiduntur, de quorum numero erat Willelmus de Lunga-ſpatâ Sareſbirienſis Comes, qui viriliter dimicando cecidit aggravatâ manu hoſtium ſuper eum. Cujus mater Abbatiſſa de L·kok, ut prædictum eſt, nocte præcedente diem quo filius ejus interfectus eſt, vidit cœlos apertos, & filium ſuum armatum ab Angelis elevatum cum gaudio introire. Hujus Willelmi filiam unicam & heredem duxit Henricus de Laci Comes Lincolniæ, Sariſberienſem cum eâdem accipiens Comitatum. In Daciâ Henricus Dacorum Rex inclytus ab Abel fratre ſuo juniori, ut pro eo regnaret, ſuffocatur in mari. Obierunt Willelmus de Ralegher & Aimericus. Frater ejus Henricus ex matre fit Wintonienſis Epiſcopus.

Hoc anno primo celebratum eſt Londoniis ſub Magiſtro Joanne Epiſcopo Fratrum Prædicatorum Capitulum generale. Hic Magiſter cum eſſet, in quadruplici linguâ, videlicet Teutonicâ, Gallicâ, Italicâ, & Latinâ Prædicator egregius, de Priore Provinciali Hungariæ factus eſt Epiſcopus Boſonenſis; ſed à Papa Gregorio cum in deſiderio haberet ſecretum contemplationis, per magnam inſtantiam ceſſionem obtinuit, nullâ penitùs ſibi proviſione retentâ. Cum autem in Magiſtrum Ordinis electus eſſet, & ut prælationem talem refugeret, pontificalem vellet ordinem allegare, porrecta eſt in contrarium littera Papalis decernens, quòd cum abſolutus eſſet, à curâ paſtoralis regiminis, & per conſequens ſub obedientiâ Ordinis conſtitutus, debuit in recipiendo officium Ordini obedire, ſed tamen cum in multis privilegiis procuratis per eum dominus Papa ſcribat ei, non tantùm *Filium* ut alios Magiſtros, ſed ut cæteros Epiſcopos *Venerabilem Fratrem* appellat. Fredericus filium ſuum Henricum accuſatum per Romanos de rebellione contrà eum, carceri mancipavit, in quo poſt breve tempus deceſſit.

Fredericus repulſus à Parmenſibus, quorum obſedit civitatem, in Siciliam rediens, mortuus eſt ibidem. Conradus autem filius ejus aſpirans ad Regnum Siciliæ, cœpit in Apuliâ fortiter dominari. Innocentius Papa in Italiam reverſus, apud Aſſiſium morabatur, ubi ſanctum Staniſlaum Cracovienſem Epiſcopum canonizavit, qui ab iniquo Principe fuerat interfectus. Rex Francorum procurante Reginâ Blancâ matre ejus, cui cuſtodiam Regni reliquerat, dato pretio & reſtitutâ Damiatâ Saracenis liberatur, una cum fratribus & aliis concaptivis. Qui remiſſis in Franciam fratribus, transfretavit in Achon, cujus, ac civitatum Joppes & Sidonis muros reparans, in terrâ illâ per quinquennium moram fecit. Temporibus Frederici, in Burgundiâ Imperiali, per terram ſolutam à montibus circiter quinque millia hominum ſuffocantur. Nam unus mons maximus ſe dividens ab aliis montibus, per plura milliaria cujuſdam vallis cadendo ſe extendens, ad alios montes acceſſit, omnes in valle villas terrâ & lapidibus operiendo. Eo etiam tempore regnante Rege Caſtellæ Ferdinandu, in Toletâ Hiſpaniæ Judæus quidam comminuendo rupem unam pro vineâ amplіandâ, in medio lapidis invenit concavitatem unam, nullam penitùs diviſionem habentem aut ſciſſuram, & in concavitate illâ reperit unum librum quaſi folia lignea habentem, qui liber tribus linguis ſcriptus, videlicet hebraïcè, græcè & latinè, tantum de littera habebat quantum unum pſalterium, & loquebatur de triplici mundo ab Adam uſque ad Antichriſtum, proprietates hominum uniuſcujuſque mundi exprimendo. Principium verò mundi tertii poſuit in Chriſto ſic: *In tertio mundo filius Dei naſcetur ex Virgine* MARIA, *& pro ſalute hominum patietur.* Quod legens Judæus, ſtatim cum totâ domo ſuâ baptizatus eſt. Erat etiam in libro, quòd tempore Ferdinandi Regis Caſtellæ liber debebat inveniri.

In medio lapide liber inventus.

MCCLI.	INNOC. IV. IX.	WILLELMI I. IV.	LUDOV. IX. XXV.	HENRICI III. XXXV.

PAstoras in Franciâ coadunatâ multitudine dicebant ſe Angelicâ viſione monitos, ut proficiſcerentur in Terram ſanctam contrà Saracenos & incredulos pugnaturi. Tranſeuntes verò Pariſius, venerunt Bituricas, ubi ſubortâ diſcordiâ cum civibus

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

fit conflictus, & multis occiſis, reliqui diſperguntur. Abel Dacorum Rex cum Friſones ſubjugare voluiſſet, interfectus eſt. Conradus caprâ Neapoli ejus muros funditùs deſtruxit, & ſimiliter fecit de Capuâ, & Aquino.

MCCLII.	INNOC. IV. X.	WILLELMI I. V.	LUDOV. IX. XXVI.	HENRICI III. XXXVI.

In numerum Sanctorum relatus eſt Petrus Martyr.

Beatus Petrus Veronenſis, ex Ordine Fratrum Prædicatorum, proſequendo inquiſitionem pravitatis hæreticæ ſibi ab Apoſtolicâ Sede commiſſam, ab ipſorum hæreticorum credentibus, inter Cumas ubi Fratrum ſuorum Prior erat, & Mediolanum occiſus, martyrio coronatur. In cujus canonizationis litteris quæ eodem anno facta eſt Peruſii, teſtatur Papa Innocentius ipſum ferè annos triginta vixiſſe in Ordine, fultum catervâ virtutum, virginitatis etiam florem illibatum ſervaſſe, nulliuſque mortalis criminis unquam ſenſiſſe contagium ſuorum probatum teſtimonio Confeſſorum: cujus religioſa ſanctitas crebris & in vitâ & in morte miraculis noſcitur claruiſſe.

Egregiæ ejus virtutes.

Eodem anno ſtatuit Papa Innocentius, ut Cardinales capellis rubeis uterentur. Magiſter Albericus domini Papæ Notarius, ab eodem ad Ricardum fratrem Regis Angliæ mittitur, offerens ei Regnum Apuliæ, quo una cum Imperio privaverat Fredericum. Sed Ricardo Comite negotium differente, ſuperveniente que citò poſt morte Papæ, non eſt res ſortita effectum. Alexander Scotorum Rex Margaretam filiam Regis Angliæ duxit uxorem, de quâ genuit filium nomine Alexandrum, qui immaturâ morte patrem prævenit. Aliam filiam ejuſdem Regis nomine Beatricem accepit Dux Britanniæ, de quâ prolem genuit numeroſam. Fuit autem iſte annus in Angliâ tanti caloris & ſiccitatis exceſſu notabilis, ut ab eo tamquam inſigni termino conſueverint aliquando homines tempora computare. A primâ enim die Martii uſque ad Aſſumptionem Virginis glorioſæ nulla cecidit pluvia ſuper terram.

Conradus in Apuliâ infirmatus, clyſtere qui à medicis judicabatur fieri ad ſalutem, veneno mixto intulit ſibi mortem. Reliquit autem filium nomine Conradinum, cujus ſibi tutelam Manfredus ejuſdem patruus uſurpavit. Hoc anno tertio Nonas Aprilis beatus Ricardus Ciceſtrenſis Epiſcopus laboris finem, curſûſque ſui metam attingens, præſentis incolatûs miſeriam evaſit, & æternitatis bravium comprehendit: cujus vitam ſanctitate inſignem ac virtutibus glorioſam rudi quidem, ſed veraci ſtilo ſcripſit Frater quidam de Ordine Prædicatorum Radulfus nomine, quem dum adhuc viveret in ſuum elegerat Confeſſorem. Meritorum verò ejus magnitudinem & gloriam, crebreſcentia poſt mortem ad tumbam ejus miracula, certiſſimâ fide probant.

MCCLIII.	INNOC. IV. XI.	WILLELMI I. VI.	LUDOV. IX. XXVII.	HENRICI III. XXXVII.

Henricus Rex Angliæ ad inſtantiam Prælatorum, Comitum & Baronum chartas duas, unam de libertatibus quæ magna, & aliam quæ de foreſta dicitur conceſſit. In partibus Angliæ quæ dicuntur Holondia & Holderneſſe, alluvione maris inſolitâ magna terræ portio cum domibus & earum habitatoribus eſt deleta. Moritur Robertus Lincolnienſis Præſul, qui cognominatus eſt à pluribus Groſſum caput. Hic excellentis vir ſapientiæ fuit, ac lucidiſſimæ doctrinæ, totiuſque exemplar virtutis. Qui licet de imâ gente Sutfolchiæ Northwicenſis diœceſis, originem traxerit, tamen bonam naturæ indolem præceptis Scripturarum exercens, produxit animum generoſum. Qui cum eſſet Magiſter in Artibus, ſuper librum Poſteriorum [e] compendioſè ſcripſit. Tractatus etiam de Sphærâ, & de arte compoti, multaque alia in Philoſophiâ utilia edidit. Doctor verò in triplici linguâ eruditus, Latinâ, Hebreâ & Græcâ, multa de Gloſſis Hebræorum extraxit & de Græco multa transferri fecit, ut puta Teſtamentum, duodecim Prophetarum, & libros Dionyſii, quorum novam tranſlationem perlucidè commentavit. Hic Fratres Ordinis tam Prædicatorum quàm Minorum ſincerâ caritate amplectens, eos habuit continuè in comitivâ ſuâ, delicias computans cum eis de Scripturis conferre. Præ cæteris etiam familiarem habuit fratrem Adam de Matiſco, Bathonienſis diœceſis, Ordinis Minorum, in ſacrâ Theologiâ Doctorem eximium & famoſum, ob cujus affectionem libros ſuos omnes Conventui Fratrum Minorum Oxoniæ in teſtamento legavit. Huic Fratri Adam Bonifacius Cantuarienſis Archiepiſcopus, quaſſato Elienſi electo, ejuſdem Eccleſiæ contulit Præſulatum: ſed appellatione ad Curiam Romanam interpoſitâ, Electus Epiſcopatum obtinuit, & Archiepiſcopus ſic conferendi Epiſcopatûs perdidit poteſtatem.

Robertus Lincol. Epiſc. ſcientiis variis clarus.

MCCLIV.	INNOC. IV. XII.	WILLELMI I. VII.	LUDOV. IX. XXVIII.	HENRICI III. XXXVIII.

Henricus Rex Angliæ cum Reginâ Alianora in Vaſconiam transfretans, Edwardum filium ſuum primogenitum cum jam eſſet annorum quindecim tranſmiſit ad Aldefonſum Regem Caſtellæ, ut cum nobili puellâ Alianorâ ejuſdem Regis ſorore iniret connubium. Quem Aldefonſus Rex ad civitatem Hiſpaniæ quæ vulgò Bures [f] dicitur venientem cum gaudio & honore ſuſcipiens, militaribus armis cinxit, & nuptiarum ſolemniis valde honoratum, cum uxore ad patrem remiſit. Innocentius Papa cum magno exercitu Apuliam ingreſſus moritur, cum ſediſſet annis undecim, menſibus ſex, & apud Neapolim ſepelitur. Succeſſit Alexander tertius, natione Campanus. Filii Margaretæ Comitiſſæ Flandrenſis, quos ſuſceperat de Burcarido domino de Avenis, inſurrexerunt contrà matrem, quia eos exheredare voluit, & heredem ſibi ſubſtituere filium ſuum Guidonem, quem de eâ genuit maritus poſterior Willelmus de Dampetrâ. Comitiſſa vero in ſui adjutorium Carolum Andegavenſem Comitem accerſivit, conferens eidem Hannoniæ Comitatum, quem filii Comitiſſæ, adjuvante eos Rege Romanorum Willelmo, aliiſque Teutoniæ Principibus fortiter oppugnabant.

Filius Regis Angl. in Hiſpaniâ uxorem ducit Alienoram &c.

Alexãder III. Innocentio Papæ ſucceſſit.

MCCLV.	ALEXAN. III. I.	WILLELMI I. VIII.	LUDOV. IX. XXIX.	HENRICI III. XXXIX.

Moritur Willelmus Rex Alemaniæ. Electores verò Imperatoris ab invicem diviſi ſunt, ita ut quidam Regem Caſtellæ eligerent, quidam verò Ricardum fratrem Regis Anglorum. Comites & Barones aſſentientibus Prælatis denuntiari fecerunt per ſingulos Comitatus, ut chartæ de libertatibus & foreſtâ inviolabiliter obſervarentur: ad quorum inſtantiam Archiepiſcopus Bonifacius ſententiam excommunicationis tulit in omnes eorum ſpon-

e *Poſteriorum*] Scil. Analiticorum Ariſtotelis, quod Acherius vidit.

f *Bures*] An dicere voluit *Burgos*.

taneos tranſgreſſores. Lewlinus Princeps Walliæ collectâ manu validâ intravit Comitatum Ceſtriæ, quem Rex nuper Edwardo filio ſuo contulerat, & omnia cæde atque incendio uſque ad portas urbis Ceſtriæ devaſtavit. Ad cujus reprimendum impetum, miles ſtrenuus & famoſus, dictus Stephanus cognomento Bavian, cum exercitu à Rege miſſus, cùm intraſſet terram cujuſdam Walenſis nobilis nomine Reſi cognomento Wauban, id eſt parvi, multitudine hoſtium in locis paluſtribus circumventus, ſabbato in hebdomadâ Pentecoſtes occiditur. Reliqui autem de ejus exercitu vel prælіando cum Duce ſuo cadunt, vel vivi capti, vinculis mancipantur, exceptis paucis qui per fugam evadere potuerunt. Hoc anno puer quidam Chriſtianus nomine Hugo, a Judæis Lincolniæ captus eſt, & in improperium Chriſtiani nominis crudeliter crucifixus.

MCCLVI.

ALEXAN. III. II.	RICARDI I.	LUDOV. IX. XXX.	HENRICI III. XL.

Guillelmus de S. Amore condemnatur.

ALEXANDER Papa Magiſtrum Willelmum de Sancto-amore, Canonicum Belvacenſem ſuumque Capellanum, propter perſequutionem injuſtè commotam contrà Religioſos mendicantes & præcipuè Prædicatores, Anagniæ condemnavit, privans eum Capellaniâ ſuâ, & omni beneficio Eccleſiaſtico habito & habendo: libellum etiam quem *De mundi periculis* intitulavit, in quo contra Ordines pauperum multipliciter invehitur, reprobans, in Eccleſiâ Cathedrali comburi fecit, excommunicans omnes qui retinent librum illum. Cæteros etiam Magiſtros per dictum Willelmum concitatos, coëgit Fratres ad pacem recipere, & ſecundùm legem charitatis tractare. Pax inter Comitiſſam Flandriæ & filios ſuos per meditationem Regis Francorum ſub hac formâ firmatur. Videlicet quòd Florentius Comes Holandiæ, qui fovit partem filiorum prioris mariti, & nuper in bello filios poſterioris mariti ceperat, & cum aliis Flandrenſibus in carcere detinebat, in uxorem duceret filiam Comitiſſæ, & Comitatus Hanoniæ cum urbe Valentinenſi, cedente Carolo ad rogatum Regis Francorum, concederetur filiis genitis de domino de Avenis: Comitatus verò Flandriæ cum terris aliis filiis Willelmi de Dampetrâ. Sub his pactionibus liberavit Comes Holandiæ Guidonem & fratres ejus filios Comitiſſæ de poſteriori marito, cum Flandrenſibus aliis.

MCCLVII.

ALEXAN. III. III.	RICARDI II.	LUDOV. IX. XXXI.	HENRICI III. XLI.

RICARDUS frater Regis Angliæ in Alemanniam tranſiens. Aquiſgrani in Regem Romanorum ſolemniter coronatur. Carolus Comes Andegaviæ Comitatum Provinciæ accipiens, Marſilienſes rebellantes in manu forti repreſſit. Rex Angliæ filio ſuo Edwardo Vaſconiam, Hiberniam, villamque Briſtolli dedit.

MCCLVIII.

ALEXAN. III. IV.	RICARDI III.	LUDOV. IX. XXXII.	HENRICI III. XLII.

REx Angliæ Parliamentum Oxoniæ convocat, ad quod convenientibus Prælatis, Comitibus & Baronibus facta ſunt ſtatuta, quæ uſque in præſens *Proviſiones Oxoniæ* appellantur, ad quas inviolabiliter obſervandas Rex coactus eſt corporale præſtare ſacramentum, cum omnibus ferè poſt jurantibus illud idem. Aymerius verò Wintonienſis Electus, Willelmus de Walentiis, Guido & Galfridus de Lizenim fratres Regis uterini, nolentes jurare cum aliis diſcedunt, & inſequentibus eos Baronibus aliquibus cum equis & armis mare verſùs, Gallias tranſeunt indilatè. Walterus Surreiæ fit Epiſcopus Exonienſis.

MCCLIX.

ALEXAN. III. V.	RICARDI IV.	LUDOV. IX. XXXIII.	HENRICI III. XLIII.

Angliæ Rex Normanniâ, &c. coactus cedit Regi Francorum.

REx Anglorum in Gallias transfretans, à Rege Francorum petit reſtitutionem terrarum ſibi ac patri ſuo injuſtè ablatarum per avum ſuum Philippum & patrem Ludovicum, & ab ipſo injurioſè detentarum. Sed Gallicis contrà Regem Anglorum multa allegantibus, & ſpecialiter donationem Normanniæ antiquam non fuiſſe ſpontaneam, ſed per primum Ducem Rollonem à Rege Francorum vi extortam (nec Regi Anglorum tutum videbatur jam prælio decertare, cùm ſui in procinctu eſſent inſurgendi contrà eum) pacem ſubſcriptam quodammodo compulſus admiſit. Solutis namque ſibi à Rege Francorum trecentis millibus librarum Turonenſium parvorum, promiſſàque reſtitutione terrarum ad valorem viginti millium librarum annui cenſus, omnibus terris in Manu Regis Francorum exiſtentibus reſignavit plenè & purè. Et exinde litterarum ſuarum abbreviavit titulum, ut nec Ducem Normanniæ, nec Comitem Andegaviæ deinceps ſe vocaret. Manfredus filius Frederici ſe fecit in Regem Siciliæ coronari, nepotis ſui Conradini morte conficta: quem Papa Alexander tamquam Regni invaſorem, fautoremque Saracenorum excommunicavit, omnique honore & dignitate ſententiâ judiciali privavit.

MCCLX.

ALEXAN. III. VI.	RICARDI V.	LUDOV. IX. XXXIV.	HENRICI III. XLIV.

JUSTICIARII Regis Angliæ qui dicuntur *Itineris*, miſſi Herfordiam pro ſuo exequendo officio repelluntur, allegantibus his qui Regi adverſabantur, ipſos contrà formam proviſionum Oxoniæ nuper factarum veniſſe. Florentini coadunati ut civitatem Senenſem deſtruerent, à militibus Manfredi, & Jordano Comite qui partem fovit Manfredi, vincuntur, captàque eorum civitate & in parte deſtructâ, ipſi dominio ſubjiciuntur Senenſium & Manfredi. Inter Regem Ungariæ & Boemiæ pro quibuſdam terris grave commiſſum eſt prælium, fugientibuſque Ungaris plurimi de eis occiduntur gladio, ſed multo plures ſubmerguntur in fluvio, quem tranſire oportuit fugientes. Itaque Rege Boëmiæ Ungariam intrante, Rex Ungariorum terras uſurpatas reſtituens pacem fecit, & mediante matrimonio amicitias in futurum firmavit.

MCCLXI.

ALEXAN. III. VII.	RICARDI VI.	LUDOV. IX. XXXV.	HENRICI III. XLV.

ALEXANDER Papa Viterbii moritur, & in Eccleſiâ S. Laurentii honorificè ſepelitur. Hic canonizavit Anagniæ ſanctam Claram, quæ fuit Ordinis S. Damiani, reprobavit & duos libros peſtiferos, quorum unus dicebat, quòd Religioſi etiam verbum Dei prædicantes, de eleemoſynis viventes ſalvari non poſſent: alter verò dicebant inter cætera, quòd Evangelium & doctrina novi Teſtamenti neminem ad perfectionem perduxit, evacuanda erat milleſimo ducenteſimo ſexageſimo anno, & in ſexageſimo anno deberet inchoari doctrina Joſthan, quam conditor libri vocavit Evangelium æternum, totam perfectionem ſalvandorum in illo ponendo. Dicebat etiam quòd Sacramenta novæ legis hoc anno evacuarentur: quæ omnia & auctoritas Apoſtolica, & prædicti temporis ſequens experientia exſuf-

Moritur Alexander Papa, qui diverſas exſtirpavit hæreſes.

AN. DOM	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

.ſtivit. Alexandro ſuccedit Urbanus natione Gallicus, de civitate Trecenſi. Qui Saracenorum exercitum quem Manfredus in patrimonium Eccleſiæ miſerat, per Cruce-ſignatos fugavit. Rex Angliæ impetratâ à Papa Urbano abſolutione juramenti, quod pro obſervandis Proviſionibus Oxonienſibus invitus præſtiterat, multos earum articulos publicè revocavit. Baldewinus Græcorum Imperator per Græcos, & auxilium Januenſium in odium Venetorum cum Francis expellitur & Latinis, & ſic Græci recuperato Imperio, quendam ſibi præficiunt quem appellant Palæologum. Baldewinus verò fugiens, exul in Galliis morabatur.

Eligitur Urbanus IV.

MCCLXII.

URBANI IV.	RICARDI	LUDOV. IX.	HENRICI III.
I.	VII.	XXXVI.	XLVI.

PRINCEPS Walliæ Regis Angliæ adverſariis confœderatus, cœpit in terris Edwardi filii Regis, iterum cædes & incendia exercere. Philippus Regis Francorum filius, Iſabellam filiam Regis Aragoniæ uxorem accepit. Marſilienſes contrà Carolum, faventre eis quodam Caſtellano nomine Bonifacio, inſurgentes occiderunt urbis cuſtodes: propter quod Carolus Bonifacium expugnans, fugavit eum de Comitatu Provinciæ, caſtro ejus ad deditionem coacto. Marſilienſes verò diutiùs obſidens, tandem ſubegit, & ſeditionis auctores in conſpectu populi capite plecti fecit. Papa Urbanus beatum Ricardum Ciceſtrenſem Epiſcopum catalogo Sanctorum adſcripſit. Joannes Gervaſii, quaſſatis electis Monachorum, à domino Papa fit Epiſcopus Wintonienſis.

MCCLXIII.

URBANI IV.	RICARDI	LUDOV. IX.	HENRICI III.
II.	VIII.	XXXVI.	XLVI.

EDWARDUS filius Regis Angliæ, cum exercitum copioſum contrà Principem Walliæ collegiſſet, & ille ad nemoroſa & paluſtria fugiens, copiam pugnæ non faceret, à patre in Angliam revocatur, Symon Leiceſtriæ Comes, Capitaneus Baronum contrà Regem inſurgentium factus, prædari cœperat bona Regi adhærentium, & præcipuè eorum qui Reginæ attinentes, per eam introducti fuerant in Angliam, quos alienigenas appellabant. Quidam etiam de parte Baronum Herfordenſem Epiſcopum Petrum natione Burgundum, in Eccleſiâ ſuâ Cathedrali captum, duxerunt ad caſtrum de Herdeſleyâ, theſaurum ejus pariter dividentes. Deinde duce Comite Symone progreditur exercitus Gloverniam, cujus caſtri cuſtodia fideliſſimo militi Mathiæ de Beſiller fuerat per Regem commiſſa. Occupatâ autem villâ cum caſtro dantes inſultum Barones, portam primam versùs urbem confregiſſent, Mathias ut ſibi eſſent auxilio, incarceratos diſſolvit: quorum proditione cum ex alterâ parte caſtri patefactus eſſet ingreſſus, Mathias in turrim confugit: in quam inſequentes eum milites Symonis, effractis foribus violenter irrumpunt. Mathiamque licet repugnantem, nec metu mortis ſe reddere volentem vivum ceperunt, & vinctum quo volebant duxerunt. Exinde Comes Wigorniam accedens, civitatem ipſam ſine ullâ reſiſtentia cepit. Inde uſque Brugiam progrediens, cum villam obſediſſet, villanique primo die ſe viriliter defendiſſent, ſecundo die firmato pacto quòd Walenſes qui ex parte aliâ urbem oppugnabant, non introducerentur, oppidum reddiderunt. Deinde proficiſcitur Comes ad partes Regni auſtrales. Rex autem & Regina interim Londoniæ morabantur in turri, quæ cum ſe transferre volens ad caſtrum de Windelſore, per fluvium Thameſis aſcenderet in ſcapha, multitudo civitatis plebeia ad pontem ſub quo tranſitura erat congregata, convicia & maledicta in eum confuſo clamore congeſſit, & jactu luti & lapidum ad turrim coëgit reverti.

In Regem inſurgunt multi Barones.

Igitur inter Regem & Comitem ſub his conditionibus pax formatur, videlicet ut in primis Henricus Regis Alemanniæ filius, qui tunc parti Comitis contrà Regem adherens captus, & in cuſtodiâ detentus fuerat, liberaretur: deinde ut caſtra Regis omnia per totam Angliam Baronum cuſtodiæ traderentur: Item ut proviſiones Oxoniæ inviolabiliter ſervarentur, & quòd omnes alienigenæ infrà certum tempus regnum evacuarent, exceptis his quorum moram fideles de regno aſſenſu unanimi acceptarent: poſtremò ut indigenæ regno fideles & utiles, negotia regni de cætero ſub Rege diſponerent. Sed his non obſtantibus, milites quidam de parte Regis caſtrum de Windelſore victualibus munierunt & armis. Edwardus verò filius Regis ad caſtrum Briſtolli venit, ubi inter milites ſuos & villanos ſubortâ diſcordiâ, avertitur ab eo villa, jam parans obſidionem ponere circà caſtrum, quod advertens Edwardus, Walterum Wigornienſem Epiſcopum, qui partem Baronum fovit, accerſiri fecit, ut in ejus conductu patris coram adiret, ſpondens ſe patri & ejus Conſilio ea quæ pacis erant efficaciter ſuadere. profectus igitur cum Epiſcopo cum appropinquaret caſtro de Windelſore, ingreſſus eſt illud, quod ſuſpectum habens Epiſcopus malè tulit. Comite tamen Symoni cum ſibi adhærentibus volentibus caſtrum obſidere occurrit Edwardus quaſi mediâ viâ circà villam de Kingeſton, pacis offerens tractatum eidem: ſed Comes fretus conſilio præfati Walteri Epiſcopi, Edwardum fruſtratum propoſito, redire volentem detinuit: redditumque eſt caſtrum de Windelſore Comiti, conceſſâ cuſtodibus ejus ad recedendum cum omnibus ſuis quo volebant liberâ facultate, alienigenis etiam volentibus tranſito mari redire ad propria ſalvus datus conductus. Leulinus Princeps Walliæ Comiti Symoni confœderatur, Comitatum Ceſtriæ & Marchiam ejus interim devaſtavit, duoque Edwardi caſtra Diſſard & Gannek diruens complanavit ad ſolum.

Pax inita paulo poſt ſolvitur.

Poſt hæc Parliamentum Londoniis convocatur, in quo dum multi qui hactenùs Comiti adhæſerant, ad partem Regis ſe transferunt (inter quos præcipuus erat Henricus de Alemanniâ, Ricardi Regis Romanorum de primâ uxore filius) cœpit poteſtas regia aliquantulum reſpirare. Denique Rex Doveriam accedens, ſategit caſtrum illud de manibus Comitis extorquere, ſed fruſtratus intento, diſceſſit. Carolus Comes Provinciæ in perpetuum urbis Romanæ eligitur Senatorem: cui etiam Papa Urbanus regnum Siciliæ uſque quartum heredem contulit, ut illud auferret Manfredo.

MCCLXIV.

URBANI IV.	RICARD.	LUDOV. IX	HENRICI III.
III.	IX	XXXVII.	XLVIII.

SANCTUS Ludovicus Francorum Rex, Anglicani Regni deſolationi compatiens, procurante Archiepiſcopo Bonifacio, qui Pariſius in ſermonibus publicis tam apud Prædicatores quàm apud Minores Regis Angliæ, Comitiſque Leiceſtriæ proceſſus geſtaque declaravit, in concordatorem amicabilem paciſque arbitrium ſe admitti permiſit. Aſſentientibus itaque partibus, factâque ſubmiſſione Regi Francorum, Rex Angliæ & Edwardus filius ejus cum Prælatis pluribus regni Anglorum, ad audiendum dictum & laudum

præfati Regis circà feſtum S. Vincentii ſe Pariſius præſentârunt. Comes verò Leiceſtriæ, ſive quia Regem Francorum propter matrem ejus ſibi offenſam ſuſpectum habuit, ſive aliâ de causâ non ſatis notâ præſentiam ſuam ſubtrahens, in Angliâ proſequitur inchoata. Igitur extunc Rogerus de Mortuo-mari; in rebus bellicis miles expertus, prædia Comitis Leiceſtriæ cœpit deprædari. Contrà quem Comes adjuncto ſibi Principe Walliæ progreſſus, caſtrum de Radenore obſedit, & ad deditionem coëgit. Edwardus filius Regis Angliæ de Pariſius regreſſus, caſtra Comitis Herfordiæ Hay & Huntingdoniam cepit, & caſtrum Breconiæ ſibi redditum Rogero de Mortuo-mari tradidit cuſtodiendum cum territorio adjacenti. Robertus Comes Berbeiæ, qui Comiti Symoni adhæſit, civitatem Wigorniæ obſedit, & per vetus caſtrum ingreſſus, bona civium diripuit, Judæoſque baptiſari coëgit. Capta eſt & villa Gloverniæ à Baronibus aliis: quos inſequutus Edwardus à tergo reparato ponte ſuper Sabrinam, quem Barones poſt tranſitum ſuum verſùs Gloverniam fregerant, caſtrum Gloverniæ cum ſuis intravit. In craſtino procurante Waltero Wigornienſi Epiſcopo, inter Edwardum & Barones qui villam ceperant induciæ ſunt acceptæ: quibus durantibus, fugerunt qui villam ceperant, Burgenſeſque ſe & ſua dederunt Edwardo.

Henricus Rex de Franciâ reverſus, Oxoniam veniens, perſonaliter orationis gratiâ ſanctam adiit Fredeſwidam. Armatus nempe fide rectâ, non veritus eſt ſuperſtitioſam opinionem illorum, qui putant illicitum Regibus intrare villam, ultionem in eis virgine exercante. Ad quem cum veniſſet filius ejus, coadunato exercitu, diſpoſuiſſet hoſtes in manu validâ propulſare. Interim Londonienſes Juſtitiarios Regis ac Barones de Scaccario capientes, carceri mauciparunt. Rex verò habens ſecum illuſtres Principes, Ricardum germanum ſuum Regem Alemanniæ, ac filium ſuum Edwardum, Willelmumque de Valentiis fratrem uterinum, clariſſimoſque milites Joannem Comyn de Scotia, cum multitudine Scotorum, Joannem de Balliolo dominum Galwidiæ, Robertum de Brus dominum Vallis-Avandiæ, Rogerum de Glifford, Philippum Marnoun, Joannem de Vallibus, Rogerum de Leyborne, Henricum de Percy, Philippum Baſſeth, Rogerum de Mortuo-mari, cum exercitu prugrediens villam Northamtonam obſedit, quam Dominicâ in paſſione effracto muro intravit, cepitque in illâ milites vexilliferos quindecim; videlicet Symonem juniorem, Willelmum de Ferrariis, Petrum de Monte-forti, Baldewinum Walre, Adam de Novomercato, Rogerum Bertrandi, Symonem filium Symonis qui primus vexillum erexerat contra Regem, Berengarium de Watervile, Hugonem Gubion, Thomam Maunſel, Rogerum Boutevilein, Nicolaum Ware, Robertum de Newetoniâ, Philippum de Dribi, Grimbaldum de Paunſevot: de quibus Symonem juniorem ad caſtrum de Windelſore, reliquos verò ad alia caſtra tranſmiſit captivos. Capti ſunt & alii milites minoris gradûs circiter quadraginta, ſcutiferique non pauci.

Rex Angl. de rebellibus refert victoriam.

Perrexit inde Rex versùs Noringham, maneria Baronum cæde vaſtans & incendiis, ibique recollegit Magnates ſuos, & ſuorum auxit numerum vehementer. Comes Symon his auditis Londonias pergit, & peractis machinis decrevit expugnare urbem Roffenſem, quam Comes Joannes de Warrennâ tunc tenuit & defendit. Cujus cum portam primam unà cum ponte cepiſſent Symon & ſui, nuntiatum eſt Regem venire Londonias, propter quod omiſſâ obſidione, in ejus occurſum celeriter redierunt. Rex autem declinans à civitate Londoniarum, cepit caſtrum de Kingſtone, quod erat Comitis Gloverniæ, profectuſque Roffam, quoſdam qui in obſidione remanſerant fugavit, plurimis interfectis. Inde perrexit uſque Tunebregge, cujus caſtrum cepit, & Comitiſſam Gloverniæ in eo, quam tamen liberam abire permiſit: relictâque ad cuſtodiam caſtri magnâ militiâ, perrexit Winchelſeyam, ubi Portuenſes recepit ad pacem. Profectuſque ultrà, pervenit uſque Lewes, receptuſque eſt ipſe in Prioratu, & filius ejus in caſtro. Ubi dum eſſet, ſcripſerunt ei Barones litteras hujus tenoris:

Baronum ad Regem Epiſtola.

Excellentiſſimo domino ſuo Henrico Dei gratiâ illuſtri Regi Angliæ, domino Hiberniæ, Duci Aquitaniæ, Barones & alii fideles ſui, ſacramentum & fidelitatem Deo & ſibi obſervare volentes, ſalutem & debitum cum honore famulatum. Cum per plura experimenta liqueat, quòd quidam vobis aſſiſtentes multa de nobis mendacia dominationi veſtræ ingeſſerint, mala quanta poſſunt non ſolùm nobis, ſed etiam vobis & toti regno veſtro intentantes. Noverit Excellentia veſtra, quòd ſalutem & ſanitatem corporis veſtri totis viribus, & fidelitatem vobis debitam volumus obſervare, inimicos non ſolùm veſtros, ſed etiam noſtros & totius regni veſtri juxtà poſſe gravare proponentes: illis ſi placet ſupradictis non credatis. Nos enim fideles veſtri ſemper inveniemur, & nos Comes Leiceſtriæ, & Gilbertus de Clare ad petitionem aliorum pro nobis & ipſis ſigna noſtra appoſuimus.

Reſcripſit autem eis Rex litteras in hac formâ:

Regis reſponſio.

Henricus Dei gratiâ Rex Angliæ, dominus Hiberniæ, Dux Aquitaniæ, Symoni de Monteforti, Gileberto de Clare, & eorum complicibus. Cum per guerram & perturbationem generalem in regno noſtro jam per vos ſubortas, necnon incendia & damna enormia alia, appareat manifeſtè quòd fidelitatem veſtram nobis non obſervatis, nec de ſecuritate corporis noſtri in aliquo curatis, eo quod Magnates & alios fideles noſtros, noſtræ fidei conſtanter adhærentes enormiter gravaſtis, & ipſos pro poſſe veſtro gravare proponitis, ſicut per litteras nobis ſignificaſtis, nos ipſorum gravamen noſtrum proprium, & eorum inimicos æquè noſtros reputantes, cum tantùm præcipuè prædicti fideles noſtri pro fidelitate ſuâ obſervandâ contra infidelitatem veſtram nobis viriliter & fideliter aſſiſtant: de veſtrâ fidelitate vel amore non curamus, ſed vos tamquam noſtros & eorum inimicos diffidamus, teſte me ipſo apud Lewes.

Et Rex etiam Alemanniæ & Edwardus filius Regis nomine ſuo & aliorum Regi adhærentium ſcripſerunt prædictis Comitibus, & eorum complicibus in hac formâ:

Item Regis Aleman. Edwardi filii Angliæ Regis

Ricardus Dei gratiâ Rex Romanorum ſemper Auguſtus, & Edwardus Illuſtris Regis Angliæ primogenitus, cæterique Barones omnes & Nobiles, prædicto Regi Angliæ conſtanter & ſincerâ fide atque operibus adhærentes, Symoni de Monte-forti, Gileberto de Clare, ac cæteris univerſis & ſingulis perfidiæ ſuæ complicibus. Ex litteris veſtris quas domino noſtro illuſtri Regi Angliæ tranſmiſiſtis, accepimus nos eſſe diffidatos à vobis, quamvis hujuſmodi verbalis diffidatio ſatis fuerit in nos realiter ante veſtrâ hoſtili in rerum noſtrarum incendiis, & bonorum no-

„ ſtrorum depopulationibus perſequutione probata. „ Nos igitur ſcire volumus, à nobis univerſis & „ ſingulis vos tamquam hoſtes publicos ab hoſtibus „ diffidatos, qui deinceps perſonarum veſtrarum & „ rerum diſpendiis, ubicumque nobis ab hoc facul„ tas fuerit, totis viribus & niſibus inſiſtemus. De „ hoc quod falſa nobis imponitis, quòd nec fidele „ nec bonum conſilium ipſi domino noſtro Regi „ damus, nequaquam verum dicitis. Et ſi vos, „ domine Symon de Monte-forti, vel G. de Clare, „ hoc idem in curiâ Regis volueritis aſſerere, pa„ rati ſumus vobis ſecurum ad veniendum ad di„ ctam curiam procurare conductum, & noſtræ in„ nocentiæ veritatem, & utriuſque veſtrûm ſicut „ perfidi proditoris mendacium declarare per aliquem „ nobilitate & genere vobis parem. Omnes nos con„ tenti ſumus prædictorum dominorum ſigillis; vi„ delicet domini Regis Romanorum & domini E„ dwardi.

Barones hoſtes Rex perſequitur.

Appropinquantes autem ad villam de Lewes Comites prædicti in manu armatâ, regios ſatellites qui pro quæritando equorum pabulo egreſſi fuerant, invadentes, plurimos peremerunt. Præmonitus Rex de adventu ſubito Comitum & Baronum, obviam pergit cum exercitu in tres partes diviſo: quarum primæ præerat Edwardus Regis primogenitus, cum Willelmo de Valentiis Penbrochiæ, & Joanne de Warennâ Surreyæ & Suſexiæ Comitibus: ſecundæ Rex Alemanniæ cum filio ſuo Henrico, tertiæ verò Rex ipſe Henricus. Baronum verò exercitus in quatuor partes diviſus erat, quarum primæ Henricus de Monte-forti cum Comite Herfordiæ, ſecundæ Gilbertus de Clare cum Joanne filio Joannis, & Willelmo de Monte-canſili, tertiæ in quâ erant Londonienſes, Nicolaus de Segrave, quartæ ipſe Comes Symon cum Thoma de Pelveſtoniâ præfuerunt. Edwardus igitur cum acie ſuâ tanto impetu in hoſtes irruit, ut eos retrocedere cogeret: quorum multi fugientes ſubmerſi ſunt, ut ſcribunt aliqui, uſque ad numerum militum ſexaginta. Londonienſes etiam in fugam verſi ſunt; quos dum inſequitur Edwardus ad quatuor milliorum ſpatium, graviſſimam cædem inferendo, à reliquo ſeparatus exercitu diminuit robur ejus. Interim verò multi de acie Regis occiſi ſunt, captique Rex Alemanniæ, Robertus de Brus qui Scotos adduxerat, Rex etiam Henricus dextrario ejus occiſo captus, & in Prioratu appoſitâ cuſtodiâ eſt recluſus. Reverſus Edwardus gravi prælio excipitur, fugeruntque Comes Warenniæ, Willelmus de Valentiis, Guido de Liſiniaco frater Regis uterini, Hugo Bigod cum militiâ quæ ad quadringentos loricatos aſcendit, omnes ad caſtrum de Peueneſie tendentes.

A Baronibus Reges Aleman. & Angl. capiuntur.

Cum autem hinc inde multi corruiſſent, Edwardus villam circumiens cum patrem non inveniſſet in caſtro, Prioratum ingreſſus pervenit ad eum. Interim dato inſultu ad caſtrum, cum incluſi viriliter ſe defenderent, ſubtrahunt ſe Barones; Edwardus audaciâ caſtrenſium animatus, recollectis ſuis iterum voluit præliari. Quo cognito miſerunt Barones mediatores pacis, promittentes in craſtino velle de pace tractare cum effectu. In craſtino igitur diſcurrentibus inter partes Fratribus Prædicatoribus & Minoribus, ſic actum eſt, ut feriâ ſextâ ſequente Edwardus & Henricus pro patribus ſuis Regibus Angliæ & Alemanniæ ſe Comiti Symoni traderent, ſub ſpe quietis & pacis, ita ut cum de liberatione tractaretur, quæ proviſionum & ſtatutorum eſſent pro utilitate Regni tenenda, & quæ delenda, & quòd interim captivi hinc inde abſque pretio redderentur. Sabbato ſequenti Rex omnes qui ſibi adhæſerant, licentiavit ad propria: ſcripſitque de voluntate Comitis Symonis his qui erant in munitione de Tonebrugge, quòd redeuntibus ad ſua Baronibus non nocerent. At illi nonobſtante armati procedentes, cum audiſſent Londonienſes qui de bello fugerant, apud Croindone receptos, illuc properantes, plurimis eorum peremptis ſpolia abſtulerunt. Exinde tendebant uſque Briſtollum, ubi uſque ad liberationem Edwardi in præſidio remanſerunt. Comes verò Symon Regem Angliæ, filiumque ejus Edwardum ſecum circumduxit, quouſque caſtra terræ fortiora omnia occupaſſet, & extunc ad tractandum de pace ſecundùm formam præmiſſam difficiliorem ſe exhibuit, eo quod Regem & Regnum totum in ſuâ habuit poteſtate. Denique Ricardum Regem Romanorum in turri Londoniarum, Edwardum verò & Henricum Regum filios in caſtro Doveriæ ſub cuſtodiâ poſuit, Regem Angliæ Henricum ſecum continuè circumducens.

Pax proponitur ab utrâque parte, ſed fruſtrà.

Comes Symon Regem Regnumque tenet in ſua poteſtate.

Interim milites inclyti & in armis expertiſſimi, videlicet Rogerus de Mortuo-mari, Jacobus de Aodeliaco, Rogerus de Leyborne, Rogerus de Clifford, Haymo Extraneus, Hugo de Turberville cum aliis pluribus indignè ferentes Regem regiamque ſobolem ſic tractari, unanimi contrà Comitem Leiceſtriæ inſurgunt conſenſu. Ad quorum compeſcendam audaciam Comes Symon aſſociato ſibi Principe Walliæ Levulino, caſtrum Herfordiæ intravit, illucque Edwardum captivum de Doveriâ tranſtulit. Deinde caſtrum Comitis Herfordiæ, quod Hay dicitur recuperavit, & caſtrum de Lodelawe cepit, devaſtandoque terras Rogeri de Mortuo-mari, progreditur versùs Montem Gomeri, ibique factâ pace inter Comitem Symonem & prædictos nobiles, datis ab eis obſidibus, Comes ad partes auſtrales revertitur, ut occurreret militiæ quæ de partibus Gallicanis in Regis ſubſidium dicebatur ventura.

Urbanus Papa turbationi Regni Anglicani compatiens, Legatum miſit dominum Sabinenſem Epiſcopum Cardinalem, qui Angliam intrare non valens, navigio quinque portuum mare occupante; quoſdam Epiſcopos Angliæ ad ſe primò Ambianis, deinde Boloniam evocavit, quibus ſententiam excommunicationis & interdicti auctoritate Papali in civitatem Londoniarum & quinque portus, omneſque pacem Regis Angliæ turbantes fulminatam, publicandam exequendamque commiſit. Diſſimulaverunt nihilominùs Epiſcopi negotium, de cujus causâ non ſatis certâ diverſi variè opinantur.

Hoc anno apparuit cometa tam notabilis, ut ſcribit Frater Martinus in Chronicis ſuis, quòd tunc nullus vivens talem ante viderit. Ab oriente enim cum magno fulgore ſurgens uſque ad medium hemiſphærii versùs occidentem comam pellucidam pertrahebat, & licet in diverſis mundi partibus multa forte ſignificaverit, hoc tamen unum pro certo compertum eſt, ut cum pluſquàm per tres menſes duraverit, ipſo apparente Papa Urbanus infirmari cœpit, & eâdem nocte quâ Papa mortuus eſt, cometa diſparuit. Obiit autem Peruſii, & ſepultus ibidem. Urbano ſucceſſit Clemens quartus natione Provincialis, qui primò uxorem habens & filios, famoſus fuit Advocatus, & Conſiliarius Regis Francorum. Mortuâ verò uxore, propter vitam bonam, ſanctam & laudabilem, primò Podienſis Epiſcopus efficitur, ac deinde Archiepiſcopus Narbonenſis, tandem ad Cardinalatum aſſumptus, fit Epiſcopus Sabinenſis: qui cum à Papa Urbano miſſus fuiſſet legatus in Angliam pro pacis reformatione, abſens electus eſt in

Clement IV. in Papam aſſumptus.

Digitized by Google

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Papam. Clarent his temporibus Pariſius Doctores eximii Frater Thomas de Aquino inter Prædicatores, Bonaventura inter Minores.

MCCLXV.	CLEMEN. IV. I.	RICARDI X.	LUDOV. IX. XL.	HENRICI III. L.

Cauſa diſſenſionis & belli inter Anglos.

INter Comites Leiceſtriæ Symonem, & Glovereniæ Gilbertum hâc occaſione dicitur ſoborta ſimultas. Comes enim Leiceſtriæ non eſt contentus Regem Angliæ à ſe captivum detineri, verùm caſtra regia in ditionem propriam accepit, diſponens pro libitu ſuo Regnum totum, & (quod præcipuè offendebat) proventus Regni, redemptioneſque captivorum, emolumentaque alia quæ inter eos æquâ ſorte dividi debebant, ſibi ſoli totaliter vindicabat. A filiis quoque ejus in ſuperbiam erectis contemptui videbatur haberi. Super his per Comitem Gilbertum requiſitus, rogatuſque ut Regem Alemanniæ, quoſdam alios captivos nobiles, per ipſum & ſuos in bello captos, ſibi redderet: cum leviter reſpondiſſet: inchoata diſcordia radicitus eſt firmata. Diſcedens quippe cum indignatione Comes Gilbertus, Milites nobiles de Marchiâ, quorum ſuprà facta eſt mentio, quos jam Comes Symon edicto publico Regnum evacuare juſſerat, acceritos fœdere ſibi jungit. Auxerunt eorum ſocietatem Joannes de Warennâ Sureyæ & Suſexiæ, & Willelmus de Valentia Penbrochiæ Comites, in occidentales partes Walliæ per mare devecti, & Penbrochiæ applicantes.

Comes Symon Regem ſecum ducens, Herfordiam proficiſcitur, collectâ manu validâ prædictos Milites potenter diſponens opprimere. Interim per quoſdam elaboratum eſt Prælatos, ut Comites Leiceſtriæ & Glovernniæ ad priſtinam reducerentur unitatem: ſed nihil proficere potuerunt. Dum autem hæc aguntur, Edwardus filius Regis in caſtro Herfordiæ ſub cuſtodiâ detentus, equorum curſu ſe exercere in prato quodam extrà urbem à cuſtodibus permittitur gratiâ ſpatiandi, qui tentatis pluribus & currendo fatigatis, tandem unum quem electum ſciebat aſcendens dextrarium, urgenſque eum calcaribus, cuſtodibus valedixit, tranſitoque flumine quod Weye dicitur, cum duobus militibus & quatuor ſcutiferis propoſiti ſui conſciis, versùs caſtrum de Wiggemor dirigit iter ſuum. Inſequentes verò cuſtodes cum vidiſſent vexilla duorum Rogeri de Mortuo-mari, & Rogeri Clifford, Edwardo in ſalutis præſidium occurrentium, deluſi Herfordiam revertuntur. Factum eſt iſtud in hebdomadâ Pentecoſtes conſilio & induſtriâ Militum prædictorum. Edwardus à cuſtodia liberatus, coadunato exercitu magno, multis ad eum confluentibus Comitatus Herfordenſem, Wigornienſem, Salopienſem, Ceſtrenſem ſuæ parti confœderat & ſubjicit, cum pagis & villis, civitatibus & caſtellis: villam etiam Glovерniæ, quam nuper Comes Symon optimè munierat, expugnavit & cepit, fugientibus ad caſtrum cuſtodibus: qui poſt dies quindecim reddito caſtro, & præſtito juramento quòd contrà Edwardum arma de cætero non portarent, liberi dimittuntur. Comes verò Leiceſtriæ caſtrum Monemuthæ, quod Comes Glovерniæ nuper ceperat & munierat, coactis ad deditionem cuſtodibus ad ſolum proſtravit: ingreſſoſque terram ejuſdem Comitis quæ Glomergancia dicitur, occurrente ſibi Principe Walliæ in ſubſidium, omnia vaſtavit incendio atque cæde. Interim verò Edwardus audiens, quòd multi de parte Comitis Symonis ad caſtrum quod Kenilworthe dicitur confluerent, adjuncto ſibi Comite Glovерniæ ſerò de Wigornia illuc

Aufugit Edwardus filius Regis.

Arma ſumit contra hoſtes: urbes capit, &c.

PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.

tendens, citatoque gradu ſubito ſuperveniens, cepit Comitem Oxoniæ cum militibus vexilliferis circiter tredecim, antequàm caſtrum eſſent ingreſſi, in quo ſe jam receperat Symon Comitis Symonis filius.

Symon Comes Leyceſtriæ Regem ſemper habens in ſuâ comitivâ, de auſtrali Wallia reverſus, in feſto S. Petri ad Vincula venit ad manerium Wigornienſis Epiſcopi, quod Cemeſeya dicitur, & ibidem in craſtino morabatur. Edwardus de Kenilworthe rediit Wigorniam, quæ à prædicto manerio diſtat milliaribus tantùm tribus. Cujus adventu cognito, Comes Symon cum Rege in ipſo noctis crepuſculo diſcedens, in oppido quod Evesham dicitur fato ſubſtitit infelici. In craſtino namque qui erat dies inventionis S. Stephani, Edwardus movens ſe de Wigorniâ, tranſito fluvio juxtà oppidum quod dicitur Clive, viam Comiti versùs filium, qui erat in caſtro de Kenilworthe, filiique ad patrem cum ſuo exercitu interclusit. In craſtino verò appropinquavit oppido Eveshamiæ ex parte unâ, veneruntque ex duabus partibus aliis Comes Glovерniæ cum acie ſuâ, & Rogerus de Mortuo-mari cum ſuâ turmâ, ita ut Comes Leyceſtriæ undique concluſus, neceſſe habuerit vel ſe ſpontaneè dedere, vel cum illis prælio decertare. Feriâ igitur ſextâ quæ Nonis Auguſti contigit, occurrunt ſibi ambo exercitus in campo extrà oppidum ſpatioſo, ubi graviſſimo conſerto prælio cœpit pars Comitis ſuccumbere, qui aggravato ſuper eum pondere prælii, ibidem cecidit interfectus. Ceciderunt in eâ pugnâ Milites vexilliferi duodecim, videlicet Henricus filius ejus, Petrus de Monteforti, Hugo de Diſpenſariis Juſtitiarius Angliæ, Willelmus de Maundevillâ, Radulphus Baſſeth, Walterus de Crepinge, Willelmus de Eboraco, Robertus de Treggor, Thomas de Hoſtele, Joannes de Campo-bello, Guido de Balliolo, Rogerus de Roules. Alii quoque minoris gradùs in multitudine magnâ, cum ſcutiferorum & peditum, & maximè Gallenſium numero exceſſivo. Edwardus potitus victoriâ, Monachis illius loci poſt prælium mandavit, ut corpora defunctorum, & præcipuè majorum decenter humari curarent. Interfuit autem principaliter exequiis Henrici de Monteforti, quem pater ejus de fonte ſacro levaverat, & ipſe ſecum nutritum à puero familiariter dilexerat, cujus etiam funeri dicitur lacrymas impendiſſe.

Tandem Symon perduellis vincitur, interficiturque ab Edwardo.

Denique triumphatis hoſtibus, Rex poteſtati regiæ reſtitutus, Wintoniam de conſilio filii victoris aliorumque Parliamentum convocat in Nativitate Virginis glorioſæ, ubi inito conſilio civitatem Londoniarum ob ſuam rebellionem privavit omnibus privilegiis libertatibuſque antiquis, capitaneoſque factionis contrà Regem juxtà voluntatem ſuam plectendos jubet carcere mancipari. In feſto verò S. Edwardi Regis omnes, qui contrà dominum ſuum Regem cum Comite Symone ſteterant, edicto publico exheredantur, quorum mox terras Rex illis qui ſibi fideliter adhæſerant, contulit penſatis meritis ſingulorum. Exheredati verò coadunantes ſe paſſim, deprædationes & incendia exercebant.

Rex libertati reſtitutus, pœnis afficit rebelles.

Eodem anno Ottobonus tituli S. Hadriani Diaconus Cardinalis, à domino Papa Clemente Legatus in Angliam deſtinatur. Carolus frater Regis Francorum Romam navigio devectus, à domino Papa Clemente in Regem Siciliæ coronatur. Multitudo Gallicorum cruce ſignata contrà Maufredum, habens Capitaneos Guidonem Autiſſiodorenſem Epiſcopum, & Robertum filium Comitis Flandrenſis, ac Bocardum Comitem Vindomienſem, in ſubſidium Caroli Romam venit.

Carolus Regis Franc. frater, à Papa Rex Siciliæ coronatur.

Hoc

Anni Dom.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Hoc anno dominica ante bellum Eveſhamiæ multitudo Wallenſium Somerſetiam deprædatura, Capitaneum habens Willelmum de Berkele Militem nobilem, ſed malefactis famoſum, apud Mineheved juxtà caſtrum de Dewestore applicuit: quibus occurrens cuſtos caſtri dictus Adam Gurdun, plurimos occidit gladio, plurimoſque cum eorum Capitaneo compellens in fugam, ſubmergi coëgit. Caſtrum Dovoniæ redditum eſt Edwardo, in quod Guidonem de Monteforti tranſtulit ſub cuſtodiâ detinendum. Ottobonus Legatus vocato Concilio apud Norhamtoniam, ſententiam excommunicationis tulit in omnes Epiſcopos & Clericos, qui Comiti Symoni contrà Regem præſtiterant auxilium aut favorem, & nominatim in Joannem Wintonienſem, Walterum Wigornienſem, Henricum Londonienſem, Stephanum Ciceſtrenſem: de quibus Wigornienſis citò poſt obiit ſexto Nonas Februarii, cui Nicolaus de Hely Cancellarius Regis ſucceſſit. Reliqui verò tres præfati Epiſcopi Romam adeuntes, domini Papæ gratiam exſpectabant. Eâdem etiam ſententiâ cæteros quoſque Regi adverſantes publicè innodavit: ibi etiam conceſſionem domini Papæ de decimâ Eccleſiæ Anglicanæ ſolvenda Regi per annum ſequentem proximò publicavit. Cuſtos Guidonis de Monteforti in caſtro Dovoriæ corruptus, ipſum poſt Paſcha liberum dimiſit, mare tranſiens cum eodem. Guido partes Tuſciæ adiens, Comiti Ruſo adhæſit, cujus cùm in militia famoſus eſſet, in uxorem accepit filiam & heredem. Symon verò frater ejus ſenior paulò ante tempore Quadrageſimali de carcere evadens, transfugit in Gallias. Rex in ſingulis Comitatibus Capitaneum unum conſtituit, qui una cum Vicecomite prædonum qui plurimùm abundabant, violentias coërceret. In vigilia Pentecoſtes Robertus de Ferrariis Comes Derbeiæ, apud oppidum quod Ceſtrefelde dicitur captus eſt per milites Regios, ſociis quos ad prædandum acciverat per fugam diſperſis. Exheredatorum quidam inſulam de Haxeholm occupantes, per dominum Eadmundum fratrem Regis in brevi ad deditionem coguntur. Miles quidam in partibus Wintoniæ Adam dictus, cognomento Gourdun, exheredatus cum cæteris qui Comiti Symoni adhæſerant, ad pacem Regis renuens venire, juxtà viam inter villam de Aultona, & caſtrum de Fernham, quam tunc in valle promontoria nemoroſa reddebant tortuoſam, ac per hoc prædonibus opportunam, cum ſuis reſedit partium rapinis infeſtans, & præcipuè terras illorum qui parti Regiæ adhærebant. Cujus vires & probitatem ex famâ cognitas cupiens Edwardus experiri, cum in manu forti ſupervenisſet eidem ſe ad pugnam paranti, præcepit ſuis, ne quis inter eos impediret ſingulare certamen. Congreſſi itaque mutuos ictus ingeminant, parique ſorte neutro cedente alteri, diutiùs dimicant. Delectatus tandem Edwardus Militis virtute & animo, inter pugnandum conſuluit ei ut ſe redderet; vitam pollicens & fortunam. Cui Miles acquieſcens, abjectis armis ſe illico reddit, quem eâdem nocte Guldefordiam Edwardus tranſmiſit, Reginæ matri cum recommendatione ſupplici præſentandum, quem poſtea hereditati reſtitutum, Edwardus ſemper carum habuit atque fidum.

Legatus Papæ in Anglia convocato Concilio, in omnes perduelles excommunicationis fert ſententiam.

Eodem anno multi de exheredatis caſtrum de Kenilworthe ingreſſi, victualibus muniverunt & armis, diſponentes illud defendere contrà Regem. Rex autem illuc properans, in craſtino S. Joannis Baptiſtæ obſidionem poſuit circà caſtrum. Quâ durante Rex perſonas duodecim eligi fecit, quibus commiſit ut providendæ paci Regis atque Regni, tam in exheredatos ſententiam moderarentur, jurejurando ſpondens ſe eorum ordinationes per omnia ſervaturum. Convenientes igitur perſonæ electæ apud Covintreiam, unanimi decreverunt aſſenſu, ut exheredati pœnâ pecuniariâ ſuas hereditates redimerent ab his qui eas occupaverant dono Regis, ita tamen quòd hæc redemptio proventus hereditatum in ſeptennium non excederet, nec unius anni proventibus minor eſſet; ſed intrà hos taxarent terminos ſecundùm quantitatem delicti. Ab hac tamen redemptione filii Comitis Symonis, & Robertus Comes Derebeiæ, quorum exheredationem cenſuerunt fore perpetuam, excluduntur. Qui autem modo prætaxato multandi eſſent pecuniâ, ſi taxatam redemptionem ſolvere nequirent, terras ſuas in manibus poſſeſſorum relinquerent, quouſque de earum fructibus redemptio levaretur. Caſtrum de Kenelworthe ante Natalem Domini Regi redditum eſt, penuriâ victualium compellente, vitâ & membris ac ſupellectili neceſſariâ his qui tenuerant illud ſalvis.

Ordinationes pro his qui exheredati fuerunt à Rege.

Multitudo Saracenorum per mare in Hiſpaniam veniens, Chriſtianis intulit magnam plagam; quæ tamen poſtea non ſine multâ effuſione ſanguinis eſt devicta. Carolus Siciliæ Rex ante Beneventum prælio decertat cum Manfredo, & ipſo cum plurimis aliis occiſo, multis etiam captis, victoriam obtinet & triumphum. Mortuo Godefredo Archiepiſcopo Eboracenſi, tranſlatus eſt per dominum Papam ad eamdem ſedem Walterus Epiſcopus Bathonienſis: cui ſucceſſit Willelmus de Buttona Archidiaconus Wellenſis.

An. Dom.	CLEM. IV. II.	RICARDI XI.	LUDOV. IX. XLI.	HENRICI III. LI.
MCCLXVII.				

Exheredatos rebelles debellat Rex Angl.

QUIDAM exheredatorum non ferentes ordinationem de redemptione hereditatum apud Kenilworthe factam, quorum Princeps & Capitaneus erat Joannes de Eyvilla, cum cepiſſent civitatem Lincolnienſem & ſpoliaſſent Judaiſmum, mediamnem Elienſem occuparunt contrà Regem. Quorum egreſſum & introitum Rex collecto exercitu cum plurimum impediret, Edwardus filius Regis factis ex ratibus & cribulis pontibus in locis opportunis, prout eum incolæ regionis illius inſtruxerant, inſulam cum ſuis militibus eſt ingreſſus: cui quidam ſe dederunt, aliis fugiendo diſperſis.

Dum hæc aguntur, Comes Gloverniæ Regi infidus, peracto exercitu in Walliâ [in] favorem exheredatorum, Londonias adiit, & occurrente ſibi Joanne de Eyvile cum magnâ manu complicium ſuorum, civitatem faventibus civibus occupavit: mox-que Legato qui turrim pro hoſpitio habuit, mandavit Comes per nuntios, ut eam ſibi redderet indilatè; & ut hoc maturaret facere, ne quis in turri eidem manenti victualia venderet interdixit. Legatus diſſimulato negotio, à turri diſcedens, prædicaturus Crucem procedit ad Eccleſiam ſancti Pauli. Ceſſavit ille tumultus poſt dies paucos; Comeſque Regi reconciliatur per mediationem Ricardi Regis Romanorum, ac illuſtris Militis Philippi Baſſeth, poſitâ pœnâ decem millium marcarum, ſi Comes in poſterum tumultum aliquem commoveret. Circà feſtum S. Michaelis Rex cum magno exercitu venit Salopiam, in Walliam progreſſurus ut Principem ejus Lewlinum, qui partem Comitis Symonis in ſua præſumptione contrà Regem faverat, debellaret. At ille miſſis ad Regem nuntiis, triginta millia librarum ſterlingorum pro pace habendâ Regi conceſſit: Sicque interveniente Legato reſtituta eſt

An. Dom	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Principi terra quatuor Cantredorum, quam Rex abſtulerat ei jure belli. Soldanus Babyloniæ vaſtatâ Armeniâ, Antiocham unam de famoſioribus civitatibus Orbis abſtulit Chriſtianis, & tam viris quàm mulieribus occiſis & captis, in ſolitudinem ipſam redegit. Obiit Joannes Gervaſi Wintonienſis Epiſcopus, & Viterbii ſepelitur.

MCCLXVIII.	CLEMEN. V. III	R. CARDI. XII.	LUDOV. IX. XLII	HENRICI III. LII

Concilium Londonienſe.

OTTOBONUS Legatus Londoniis convocans Concilium, multa ſtatuit ad reformationem ſtatûs Eccleſiæ Anglicanæ. Non multum verò poſt cruce ſignatis apud Northamtonam filiis Regis Edwardo & Eadmundo, ac Comite Gloverniæ, cum multis Nobilibus ad curiam eſt reverſus. Edwardus S. Ludovico Francorum Regi impignorat Vaſconiam, accipiens ab eo pecuniam neceſſariam pro itinere Terræ ſanctæ. Corpus beati Edwardi Regis & Confeſſoris, inſtante Rege Angliæ, in feretrum aureum quod ei paraverat eſt tranſlatum. Joannes de Warennâ Comes Surreiæ & Suſſexiæ Alanum la Souche Regis Juſtitiarium, in aulâ Weſtmonaſterii ſubortis inter eos verbis, manu propria interfecit. Conradinus nepos Frederici olim Imperatoris ex filio Conrado, patruo ſuo Manfredo mortuo, aſpirans ad Regnum Siciliæ auxilio Teutonicorum, adjunctis eis quamplurimis Lumbardis & Tuſcis, Romam uſque pervenit: ubi cum Imperiali more ſolemniter fuiſſet receptus, aſſociato ſibi Senatore urbis Henrico fratre Regis Caſtellæ, & Romanis quamplurimis, contrà Regem Carolum in manu forti Apuliam intravit. Sed poſt durum campeſtre bellum, Conradinus cum ſuis terga vertentibus capitur, & cum multis de ſanguine ſuo Nobilibus juſſu Regis Caroli decollatur. Henricus autem frater Regis Caſtellæ, de prælio ad caſtrum fugit Caſſinum: qui poſtea Carolo redditus, carceri mancipatur. Clemens Papa à præſenti ſæculo migrans, Viterbii moritur, & ibidem in Fratrum Prædicatorum Eccleſia tumulatur. Hic Papa ita vigiliis, jejuniis & orationibus, ac aliis operibus bonis erat intentus, quòd multas tribulationes quas tunc ſuſtinebat Eccleſia Dei, ſuis meritis creditur extinxiſſe. Qui etiam cum multi ſtatum Regis Caroli pro deſperato haberent propter multitudinem exercitûs Conradini, tum propter totius pene Regni Siciliæ rebellionem, in publico ſermone ei eventura prædixit. Hic Papa Viterbii in Eccleſiâ Fratrum Prædicatorum canonizavit ſanctam Edwigam Duciſſam Poloniæ viduam, ſanctitatis mirandæ. Defuncto Papa Clemente, vacavit ſedes annis tribus, menſibus duobus, diebus decem. Hoc anno Rex Angliæ in Octava ſancti Martini Parliamentum tenuit apud Marleberge, in quo de aſſenſu Comitum & Baronum edita ſunt ſtatuta, quæ de Marleberge vocantur. Nicolaus de Hely Wigornienſis, poſtulatus & tranſlatus eſt in Epiſcopum Wintonienſem.

Clemens Papa piis & ſanctis virtutibus ornatus obiit.

MCCLXIX.	VACATIONIS I.	RICARDI. XIII.	LUDOV. IX. XLIII	HENRICI III. LIII.

Iterum S. Ludovicus Terram ſanctam petit.

SANCTUS Ludovicus Francorum Rex, non territus præteritis laboribus & expenſis quas fecerat ultrà mare, iteratò cum filiis ſuis, adjuncto ſibi Rege Navarræ, & quamplurimis Eccleſiarum Prælatis & Baronibus, pro recuperatione Terræ ſanctæ iter aſſumit. Verùm ad hoc ut Terra ſancta faciliùs recuperaretur, incidit ipſis conſilium, ut Regnum Tunicii quod in medio conſiſtens non parvum dabat tranſfretantibus impedimentum, primitùs Chriſtianorum ſubjicerent poteſtati. Applicantes igitur in Regno Tunicii portum, & Carthaginem ad parvum redactam opidum juxtà Tunicium de facili occuparunt. Hoc anno ſexto Idus Aprilis Eadmundus filius Regis duxit uxorem filiam Willelmi de Alba Marlâ Comitis de Haldeneſſe, nomine Avelinam, quæ heres erat paternæ hereditatis & etiam maternæ: ratione cujus Comitatum Devoniæ, & Vectæ Inſulæ dominicum fuerat habiturus; ſed cum totâ prole mortem parentum prævenit. Obiit hoc anno Walterus de Laville, Sareſberienſis Epiſcopus: ſucceſſitque ei Robertus de Richamtunæ, ejuſdem Eccleſiæ Decanus.

MCCLXX.	VACATIONIS II.	RICARDI XIV.	LUDOV. IX. XLIV.	HENRICI III LIV.

Moriuntur Rex Franc. & alii exercitûs Chriſtianorū.

EDWARDUS filius Regis Angliæ, cum Eadmundo germano ſuo aliiſque pluribus nobilibus iter peregrinationis in Terram ſanctam arripuit menſe Maio. Menſe verò Auguſto infirmitas quæ maximè illo tempore circà confinia maris viguit, in exercitu Chriſtianorum nimis invaluit. Inter Majores primò moritur Joannes Comes Nivernenſis, Regis Francorum filius; poſtea Epiſcopus Albanenſis, Cardinalis & Apoſtolicæ Sedis Legatus; poſtremò beatus Ludovicus Rex Francorum Chriſtianiſſimus, in craſtino S. Bartholomæi Apoſtoli à regno temporali tranſiit ad æternum. Quàm feliciter autem Rex iſte terminaverit vitam, Rex Navarræ domino Tuſculano per litteras intimavit. Nam in infirmitate ſuâ laudare nomen Domini non ceſſavit, illam orationem aliquoties interſerebat: *Fac nos, quæſumus Domine proſpera mundi deſpicere, & nulla ejus adverſa formidare.* Orabat & pro populo quem ſecum adduxerat, dicens: *Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos.* Et cum appropinquaret ad finem, ſuſpexit in cœlum dicens: *Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo Domine:* Et hæc dicens, obdormivit in Domino. Cui ſucceſſit in Regno filius ejus Philippus.

Exercitu verò de morte Regis plurimùm deſolato, ſupervenit Carolus Rex Siciliæ, quem Rex Francorum adhuc vivens fecerat acceriri. Et cum multo plures viderentur Saraceni quàm Chriſtiani, tamen nullatenùs auſi ſunt bello generali aggredi Chriſtianos, ſed per quaſdam aſtutias multa eis incommoda inferebant. Inter alia enim cum regio ſit multùm ſabuloſa, & tempore ſiccitatis plurimùm pulveroſa, ſtatuerunt Saraceni plura millia hominum ſuper montem unum Chriſtianis vicinum, & ut ventus flaret ad partem Chriſtianorum, ſabulum moventes pulverem ſuſcitarunt, qui multam moleſtiam intulit Chriſtianis. Sed tandem pulvere per pluviam ſedato, Chriſtiani paratis machinis & variis inſtrumentis, Tunicium per terram & per mare oppugnare diſponunt, quod videntes Saraceni pacta cum Chriſtianis inierunt, concedentes ut omnes Chriſtiani in regno illo captivi, liberi dimitterentur, & quod conditis Monaſteriis ad honorem Chriſti in omnibus civitatibus regni illius, fides Chriſti per Fratres Prædicatores & Minores, & per alios quoſcumque liberè prædicetur, & volentes baptizari liberè baptizentur: Sicque ſolutis Regum expenſis, & Rege Tunicii Regi Siciliæ facto tributario, treugis annorum plurimum conceſſis, reverſus eſt exercitus Chriſtianus.

Edwardus filius Regis Angliæ poſt tranſitum in Gallias, ad Aquas-mortuas perveniens, & ibidem navibus ſe committens, decem dierum navigatione

Edwardus procedit in Terram ſanctam.

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Tunicium pervenit, ſalvuſque cum totâ ſuâ applicuit comitivâ. Ac inde Rege Siciliæ navigante illuc, periclitantibus gravi tempeſtate navibus pluribus, ſubmerſoque theſauro de Tunicio allato, Edwardus licentiato conſanguineo ſuo Henrico de Alemanniâ, volente redire in Angliam, vela ſua direxit in Achon. illucque poſt quindenam Paſchæ pervenit: quo niſi advenisſet, intrà quartum diem ab adventu ſuo fuiſſet, ut dicebatur, urbs reddita Saracenis. Quidam mercatores Veneti apud Edwardum accuſati, quòd Saracenis arma & victualia detuliſſent, compertâ veritate ſecundùm ſua demerita puniuntur. Soldanus Babyloniæ qui civitatem Achon cœperat oppugnare, cum exercitu ad propria revertitur ſpe fraudatus. Henricus filius Ricardi quondam Regis Romanorum tranſiens per Tuſciam, cum apud Viterbium Miſſarum ſolemniis intereſſet, in Eccleſiâ ſancti Laurentii à Guidone de Monte-forti occiditur. Bonifacius Archiepiſcopus Cantuarienſis migravit ad Dominum, cujus in ſucceſſorem Prior eligitur Monachorum.

MCCLXXI.	VACATIONIS III.	RICARDI XV.	PHILIPPI III. I.	HENRICI III. LV.

EDWARDO filio Regis Angliæ in Achon commorante, aſſacinus quidam qui ſæpiùs ad eum nuntius Admirallii Joppenſis venire conſueverat, fingens ſe velle ei quædam referre ſecreta, omnibus à camerà excluſis, ipſum ad feneſtram quamdam appodiantem, ex improviſo cultello vulnerat venenato. Quem Edwardus pede percuſſum, & ad terram proſtratum, extorto de manibus ejus cultello occidit. In extractione verò cultelli violentâ, ſeipſum in manu vulnerat & in fronte. Vulnera verò ejus graſſante veneno, multis & variis adhibitis remediis vix curantur.

MCCLXXII.	GREGOR. X. I.	RICARDI XVI.	PHILIPPI III. II.	HENRICI III. LVI.

Gregorius Papa X. eligitur.

THEOBALDUS Placentinus, Laudienſis Archidiaconus, qui devotionis causâ cum domino Edwardo tranſierat in Achon, in Papam eligitur, & Gregorius decimus appellatur. Hic in Achon decretum electionis ſuæ per Fratres Prædicatores & Minores ad hoc ſpecialiter miſſos recipiens, Viterbium, ubi exſpectabant eum Cardinales, cum celeritate acceſſit. Fecit autem unam ordinationem quinque Epiſcoporum Cardinalium plurimùm laudabilem, quia honeſtas & valentes perſonas aſſumſit. Hic autem quaſſato Electo Cantuarienſi, Pontificatum ejuſdem Eccleſiæ contulit Fratri Roberto Kilewardeby, qui eodem anno à Prioratu provinciali Fratrum ſuorum, quem undecim annis geſſerat, abſolutus fuerat, & etiam ad idem officium reelectus. Qui non tantummodò religioſæ vitæ ſanctitate, ſed ſcientiâ atque doctrinâ habebatur præclaros. Nempe ante Ordinis ingreſſum Pariſius rexerat in Artibus, cujus in his peritiam, præcipuè quoad Grammaticam & Logicam, redacta in ſcriptis edocent monumenta. Poſt Ordinis verò ingreſſum ſtudioſus in divinis Scripturis, originalibuſque ſanctorum Patrum, libros Auguſtini ferè omnes, aliorumque Doctorum plurium per parva diſtinxit capitula, ſententiam ſingulorum ſub brevibus annotando. Exſtant Tractatus ejus de tempore, de univerſali, de relatione, & de ortu ſcientiarum curioſus utiliſque libellus. Conceſſit autem ei dominus Papa ut munus conſecrationis recipere poſſet à quocumque Epiſcopo Catholico, quem ad hoc duxerit eligendum. Elegit autem Willelmum Bathonienſem, qui famâ

PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.	AN. DOM.

ſanctitatis inter cæteros plurimùm efflorebat: à quo præſentibus undecim Suffraganeis, Dominicâ primâ Quadrageſimæ Cantuariæ conſecratur.

Ricardus Rex Romanorum frater Regis Angliæ, quarto Nonas Aprilis apud caſtrum de Berkhamſtede viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, cujus cor in Eccleſiâ Fratrum Minorum Oxoniæ, corpus verò in Eccleſiâ Monachorum Ordinis Ciſtercienſis de Hayles, quam ipſe impenſis propriis conſtruxit, ſepelitur. Eodem anno menſe Auguſti Cives Norwicenſes Prioratum Monachorum invadentes, combuſſerunt Eccleſiam Cathedralem: ſuper quâ re indignatus admodum Rex Henricus, ad vindictam malefactorum miſit illuc Juſtitiarium militem quemdam Thomam Treveth dictum, qui & Juſtitiarius itineris fuerat de coronâ, cujus filius erat qui Chronicam iſtam ſcripſit: Urgente autem mandato regio horroreque facinoris, magna multitudo civium convicta de ſcelere tanto, ad caudas equorum tracti ſuſpendio perimuntur. Pater ſcriptoris hujuſce Chronici.

Henricus Anglorum Rex menſe Novembri infirmitate correptus, in die ſancti Eadmundi Epiſcopi & Confeſſoris in Domino obdormivit. In die verò beati Eadmundi Regis & Martyris apud Weſtmonaſterium traditur ſepulturæ. Iſte Rex quantum in ſæculi actibus putatur minùs prudens, tanto majori devotione apud Deum pollebat. Singulis namque diebus tres Miſſas cum notâ audire ſolebat, & plures audire cupiens, privatim celebrantibus aſſiſtebat aſſiduè. Contigit autem aliquando ſanctum Ludovicum Francorum Regem cum eo ſuper hoc conferentem dicere, quòd non ſemper Miſſis, ſed frequentiùs ſermonibus audiendis eſſet vacandum. Cui facetâ urbanitate reſpondens ait. Se malle ſæpiùs amicum ſuum videre, quàm de eo loquentem licet bona dicentem audire. Erat autem ſtaturæ mediocris, compacti corporis, alterius oculi palpebrâ demiſſiore, ita ut partem nigredinis pupillæ celaret, robuſtus viribus, ſed præceps in factis, in quibus tamen quia fortunatos & felices exitus habuerit, putant eum multi apud Merlinum fatidicum per lyncem deſignatum omnia penetrantem.

Rex Angliæ obiit

Piè vixit.

Ejus corporis & animi dotes.

Expliciunt geſta HENRICI III. *Regis Anglorum.*

INCIPIUNT GESTA TEMPORUM EDWARDI REGIS ANGLORUM, FILII HENRICI III.

Qui fuit quintus eorum Regum, qui à Comitibus Andegavenſibus duxerunt originem, ſecundùm lineam maſculinam.

EDWARDUS Rex Anglorum, Henrici ex Alianorâ filiâ Comitis Provinciæ primogenitus, ætatis ſuæ triginta tres annos & quinque menſes impleverat, die quo patri ſuo defuncto in Regno fuerat ſucceſſurus. Fuit autem vir expertæ prudentiæ in negotiis gerendis, ab adoleſcentiâ armorum exercitio deditus, quo in diverſis regionibus etiam famam militiæ acquiſierat, quâ totius orbis Chriſtiani ſui temporis Principes ſingulariter tranſcendebat. Elegantis erat formæ; ſtaturæ proceræ, quâ ab humero & ſuprà communi populo præeminebat, cæſaries in adoleſcentia à colore penè argenteo vergens in flavum, in juventute verò declinans, in ni-

Edwardi Regis prudentia & fortitudo in rebus gerẽdis.

Corporis forma.

gredinem, ſenectutem in cygneam verſa canitiem venuſtabat; frons lata, cæteraque facies pariliter diſpoſita, eo excepto quòd ſiniſtri oculi palpebra demiſſior paterni aſpectûs ſimilitudinem exprimebat, lingua blæſa, cui tamen efficax facundia ad perſuadendum in rebus oon perorandis. Brachiorum ad proportionem corporis flexibilis productio, quibus vivacitate nervicâ nulla erant ad uſum gladii aptiora: pectus ventri præeminebat, tibiarumque longa diviſio equorum oobilium curſu & ſaltu ſeſſoris firmitatem prohibuit infirmari.

Exercitia.

Cum vacaret ab armis, venationibus tam avium quàm ferarum indulgebat, & maximè cervorum quos in equis curſibus inſequi ſolebat, gladioque vice venabuli confodere apprehenſos. Quem commorati in protectione Dei altiſſimi notiſſimum eſſe poterit, non modò quòd adoleſcens cum milite quodam in camerâ teſtudinatâ ludo ſcaccarii occupatus, ſubitò nullâ occaſione præſtitâ inter ludendum ſurgens diſceſſerat, lapiſque immenſæ ingentitudinis qui ſedentem conquaſſaſſet, in eodem loco ceciderit, ſed variorum periculorum, quæ multoties incurrit, (ut in ſequentibus notare poterit diligens Lector) exitu fortunato. Inerat ei animus magnificus, injuriarum impatiens, periculorum oblivisci cogens dum vindicari cuperet, qui tamen facilè humilitate exhibitâ potuit emolliri. Cum enim tempore quodam juxtà quamdam riparum falconum aucupio ſe exerceret, unum de comitibus ſuis ex alterâ parte fluvii oegligentiùs ſe habentem circà falconem qui anatem inter ſalices corripuerat, arguit, & argutioni minùs ut videbatur obedienti minas adjecit. At ille attendens nec pontem, nec vadum conſiſtere in propinquo, facilitate quâdam reſpondit ſibi ſufficere, quòd eos ab invicem fluvius dividebat: quod exaſperatus filius Regis, aqoam ignotæ profunditatis ingreſſus, equo natante tranſivit, & crepidinem alvei fluminis decurſu cavatam cum difficultate aſcendens, gladio extracto inſequitur jam equo conſenſo alterum fugientem, qui tandem per fugam evadere deſperans, regyrato equo nudatoque capite collum protendens, Edwardi ſe obtulit voluntati. Quo facto ab impetu ſuo fractus filius Regis, gladium repoſuit in vaginam, reverſique inde pacificè falconis relicti curam egerunt.

Virtutes.

Hic tempore quo pater defunctus eſt, in Terrâ ſanctâ commorans, obſequio Crucis inſiſtebat, abſenſque Regni adminiſtrationem exequi non valebat, propter quod die proximo poſt patris ejus ſepulturam frater Robertus Cantuarienſis Præſul, & Gilbertus Glovernenſis cum aliis Prælatis ac regni Proceribus Londonias apud novum Templum convenientes, Edwardum abſentem dominum ſuum ligium recognoverunt, paternique ſucceſſorem honoris, ordinaveruntque de aſſenſu Reginæ matris cuſtodes Regni, Miniſtroſque fideles qui regio fiſco præeſſent, & proventus regni ad opus Regis novi ex integro reſervarent, cujus pacem jam ubique fecerunt per Angliam proclamari. Eodem anno Eadmundus filius Regis, Comes Lancaſtriæ de Terrâ ſanctâ advenit in Angliam.

MCCLXXIII.	GREGOR. X. I.	RAOULFI. I.	PHILIPPI III. III.	EDWARD. III. I.

Edwardus Rex in Angl. ...

PRINCIPES Teutoniæ convenientes in unum, Radulfum Comitem Rufum elegerunt in Imperatorem Romanorum, qui anno eodem in Regem Alemanniæ ſolemniter coronatur. Edwardus in Achon Chriſtianorum & Tartarorum auxilio diutiùs fruſtrà exſpectato, relictis ad terræ defenſionem ſtipendiariis nonnullis, naves repatriaturus ingrediens, curſu velivolo Siciliam uſque pervenit, ubi à Rege Carolo honorificè ſuſceptus, cum per dies aliquos recreandi gratiâ ſe & ſuos remanſiſſet, rumores primò de morte ſui filii Henrici, ac poſtmodùm de morte patris accepit. Qui dum mortem patris anxiùs quàm filii plangeret, à Rege Carolo vice conſolatoris aſſiſtente plurimumque mirante ſuper hoc requiſitus, dicitur reſpondiſſe jacturam filiorum facilem, cum cotidie multiplicentur, irremediabilem verò eſſe parentum mortem, qui nequeunt reſtaurari. Denique diſcedentem conduci fecit per Carolum filium ſuum uſque ad ultimos terminos Regni ſui. Cum autem ad Urbem-Veterem ubi Papa cum ſuâ Curiâ reſidebat, adveniſſet, occurrentibus ei Cardinalibus omnibus cum honore maximo, ad domini Papæ præſentiam eſt deductus. Cui ſuper morte conſanguinei ſui Henrici de Alemanniâ, anxiam depoſuit querimoniam, quem oon modò in offenſam juris humani, à Guidone de Monte-forti dum Miſſarum ſolemniis aſſiſteret, conſtabat interfectum, ſed in contemptum Eccleſiæ & ſcandalum nominis Chriſtiani. Papa igitur his commotus, Guidonem excommunicavit, omneſque eum receptantes, & quouſque Eccleſiæ ſatisfieret, terras eorum ſuppoſuit interdicto.

Pium Regis Anglorum effatum.

Diſcedens denique Rex Edwardus à Curiâ, per civitates Italiæ progreditur, ubique receptus à civibus cum gaudio maximo & honore. Ingreſſuro autem Sabaudiam Prælati ac Proceres Angliæ quamplurimi in deſcenſu montium occurrerunt. Tranſitâ verò Sabaudiâ ad ludum militarem qui vulgò Torniamentum dicitur, per Kabillonenſem Comitem invitatur. Optabat ille Comes cum multis aliis militiam Edwardi opere experiri, cujus jam fama repleverat orbem totum. Quorum votis condeſcendens Edwardus, ſe cum militibus ſuis licet longâ peregrinatione vexatis partem tenere velle contrà Comitem & ſuos proclamari fecit, ac quoſcumque alios milites adventantes. Die itaque ſtatuto congrediuntur partes, gladiiſque in alterutrum ingeminantes ictus, vires ſuas exercent. Comes verò cuneum Edwardi penetrans, cum ipſo comminùs congreditur, cui tandem abjecto gladio appropians, collum Edwardi brachio circumduxit, & totâ fortitudine adſtringens ab equo detrahere conabatur. Sed Edwardus inflexibiliter ſe tenens erectum, dum Comitem ſibi ſenſit firmiùs adhærentem, equum urgendo calcaribus, Comitem à ſellâ abſtraxit, quem ad collum ſuum pendentem fortiùs à ſe excutiens, in terram dejecit. Commoventur exinde Burgundiones in iram, (jamque exercitium armorum in hoſtilem inſultum, cœptuſque ludus bellicum vertitur in tumultum) quorum, adverſâ parte ut vices rependant fortiùs inſiſtente, frangitur impetus, cæſique cedunt. Poſthæc paulùm refocillatus Comes ſecundò aggreditur, cujus ſuper ſe manum ſentiens aggravari, ſe dedit eidem, ſicque peregrinis conceſsâ victoriâ, partes ambæ in urbem pacificè revertuntur. Venit deinde Rex Edwardus in Franciam, & à Philippo Rege ſuſceptus magnificè, homagium fecit ei pro terris ſuis quas de eo tenebat, ſub conditione reſtitutionis terrarum, patri ſuo in venditione Normanniæ promiſſarum. Poſt hæc in Vaſconiam proficiſcitur, ad compeſcendum quos in eâdem Gaſto de Biernâ miles nobilis & ſtrenuus, ſed à fide domini ſui Edwardi deficiens, cogitaverat novos motus, cujus terras Edwardus cum exercitu potenter ingreſſus, ipſum egit in fugam, & in quodam caſtro forti ac munito obſedit.

Experimentū dat Edwardus ſuæ in armis induſtriæ ac fortitudinis.

An. Dom.	Papæ	Imp.	Franc.	Angl.
MCCLXXIV.	Gregor. X. II.	Radulfi. II.	Philippi III. IV.	Edwardi III. II.

Lugdun. Concilium generale.

Quæ in hoc acta ſunt.

KALENDAS Maii apud Lugdunum ſub Papa Gregorio decimo generale celebratur Concilium, ad quod Græci & Tartari ſolemnes Nuntios tranſmiſerunt. Græci ad unitatem Eccleſiæ ſe redire ſpondebant: in cujus evidens ſignum, cum cantaretur Symbolum, hortante domino Papâ trinâ vice Nuntii eorum, *Et in Spiritum ſanctum Dominum vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit* replicaverunt celebriter & devotè. Nuntii verò Tartarorum infrà Concilium baptizati, ad propria redierunt. Fuit autem Prælatorum numerus qui huic Concilio interfuerunt Epiſcopi quingenti, Abbates ſexaginta: Prælati verò alii circà mille. In hac ſacrâ Synodo inter alia quidam Ordines Mendicantium, qui poſt confirmationem Ordinum Prædicatorum & Minorum exorti ſunt, caſſantur Concilio approbante: prohibiti ſunt etiam bigami primam tonſuram deferre.

Numerus Prælatorum.

S. Thomæ Aquinat. obitus.

In viâ versùs iſtud Concilium venerabilis Doctor Frater Thomas de Aquino, de Ordine Prædicatorum, in quâdam Abbatiâ Monachorum Ciſtercienſium, quæ dicitur Foſſa-nova, diem clauſit extremum, cujus acutiſſimum ingenium, excellentemque ſcientiam laudibus extollere privatis ſupervacuum judicamus, cum ſapientiæ ejus tam publica ſint monumenta, ut Doctor communiter à viris Scholaſticis nuncupetur. Hic natione Apulus, filius Comitis de Aquino, invitis parentibus, qui eum monachari nolebant, Prædicatorum Ordinem eſt ingreſſus, in quo tantùm profecit, ut miſſus ad Pariſienſe Studium Doctoris fungeretur officio, quo inter alios velut luna plena inter ſtellas clariùs noſcitur effulſiſſe; qui non tantùm verbo præſentes, ſed etiam abſentes ſcriptis laborioſè & perutiliter editis ſtuduit informare. In primis namque ſuper libros Sententiarum quatuor ſcriptum fecit; ſcripſit & primam partem de quæſtionibus diſputatis de veritate, & ultrà, quas Pariſius diſputavit. Item ſecundam partem de quæſtionibus diſputatis de populo Dei & ultrà, quas in Italiâ diſputavit. Item & tertiam partem de quæſtionibus diſputatis, quarum initium eſt de virtutibus, quas diſputavit cum ſecundò Pariſius legeret. Item diſputationes undecim de quolibet, quarum ſex Pariſius, & quinque determinavit in Italiâ. Item contrà Gentiles quatuor libros ſcripſit. Item Summam Theologiæ, quam in tres partes diviſit, & ſecundam in duas partes. Morte autem præventus, tertiam totius & ultimam non complevit. Quatuor Evangelia continuatâ expoſitione de dictis Sanctorum gloſſavit: litteralis etiam expoſitionis in Job edidit librum unum, ſuper Epiſtolam verò ad Rumanos, & ſuper decem Capitula Epiſtolæ ad Corinthios: Item ſuper Iſaiam, Jeremiam & Threnos poſtillas conſcripſit. Libros Dionyſii de divinis nominibus, & Boëtii de hebdomadibus expoſuit; ſed ſuper librum ejuſdem de Trinitate expoſitionem inchoatam nequaquam perfecit. Expoſuit etiam libros Philoſophiæ plurimos, puta Phyſicorum libros octo completè, Cœli & Mundi primum, ſecundum & tertium meteororum, primum & ſecundum de animâ, ſecundum & tertium de generatione & corruptione, libros duos de ſenſu & ſenſato, de memoriâ & reminiſcentiâ. Ethicorum libros, decem Metaphyſicæ, duos libros Poſteriorum, & primum Peri ermenias, principiumque ſecundi edidit, & tractatus diverſos, puta de fide, ſpe & charitate ad fratrem Reginaldum ſocium ſuum. Item ad eumdem de Subſtantiis ſeparatis. Item contrà Magiſtrum Willelmum de Sancto Amore, & impugnantes religionem tempore Alexandri Papæ. Item de occultis operibus naturæ. Item in quibus licitè poteſt homo uti aſtrorum judiciis. Item de principiis naturæ ad Fratrem Silveſtrum. Item de Regno ad Regem Cypri. Item de rationibus fidei ad Cantorem Antiochenum. Item de perfectione vitæ ſpiritualis contrà Magiſtrum Geroldum. Item contrà doctrinam Geroldinorum & Retrahentium à Religione. Item de ſortibus ad dominum Jacobum de Bonoſo. Item de formâ abſolutionis ſacramentali ad Magiſtrum Ordinis. Item ad Urbanum Papam contrà errores Græcorum. Item declarationem triginta ſex quæſtionum ad Lectorem Venetorum. Item declarationem quatuor quæſtionum ad Magiſtrum Ordinis. Item declarationum ſex ad Lectorem Biſuntinum. Item de ente & eſſentiâ ad Fratres & ſocios ſuos. Item de mixtione elementorum. Item de motu cordis ad Magiſtrum Philippum de Caſtro cœli. Item de unitate intellectûs contrà Averroiſtas. Item de æternitate mundi contrà murmurantes expoſuit, & primam decretalem de fide catholicâ, & ſecundam *Damnamus*, ad inſtantiam Archidiaconi Tridentini. Fecit & tractatum de articulis fidei, & de ſacramentis Eccleſiæ ad Archiepiſcopum Panormitanum.

Virtutes.

Doctrina.

Operum catalogus.

S. Thomæ opera falsò attributa.

Alia quidem inveniuntur ſibi attributa, quæ tamen ipſe non ſcripſit, ſed poſt eum legentem vel prædicantem ab aliis ſunt collecta, ut puta Lectura ſuper epiſtolam ad Corinthios, ab undecimo Capitulo uſque ad finem, & Expoſitio ſuper primum de animâ, quas Frater Reginaldus ejuſdem ſocius recollegit. Iterum Lectura ſuper Joannem, & ſuper tertium Nocturnum Pſalterii, Collationes de Oratione Dominicâ & Symbolo. Item Collationes Dominicales & feſtivæ. Item Collationes de decem Præceptis, quas collegit Frater Petrus de Adriâ. Item Lectura ſuper Matthæum completa, quam partim idem Frater, partim Sæcularis quidam recollegit ejus ſtudio delectatus.

Miraculis Deus ſanctitatem illius declaravit.

Tanto autem doctrinæ jubare mundum orbatum quantum Univerſitas Pariſienſis planxerit, manifeſtant ejuſdem litteræ ad Fratrum Prædicatorum Capitulum generale, & ad Monachos inter quos ſepultus eſt directæ, quibus oſſa ejus ut inter Doctores humarentur Pariſius, inſtantiùs poſtulavit. Sanctitati verò ipſius ac vitæ meritis atteſtantur miracula, quæ poſt ejus tranſitum, & in vitâ ipſius per eum plurima contigerunt. Nocte verò ipſâ qua de hoc mundo tranſiit, apparuit in ſomnis germano ſuo Comiti de Aquino in habitu Ordinis ſui, tradens eidem in manu litteram quandam clauſam; qui citò poſt excitatus, cum ſe ſentiret litteram habere in manibus, camerarium ſuum advocavit, juſſitque ſibi lumen celeriter apportari, quo allato litteram aperiens, invenit ei aureis apicibus omne humanum artificium ſuâ formoſitate excedentibus hoc inſcriptum: *Hodie factus ſum Doctor in Jeruſalem.* Conſervatâ itaque litterâ, per nuntios ad inquirendum de ſtatu fratris Thomæ miſſos, ipſum eâdem nocte quâ ſibi apparuit, comperit ex hac luce migraſſe.

Eodem anno Philippus Francorum Rex defunctâ primâ uxore filiâ Regis Aragonum, ſecundam accepit Mariam nomine, ſororem Ducis Brabantiæ. Henricus Rex Navarrorum moritur, unicâ filiâ relictâ herede, cujus uxor Regina poſtea nupſit Edmundo germano Regis Angliæ, qui de eâ tres filios procreavit, primogenitum Thomam Lancaſtriæ Comitem, ſecundum Henricum de Lancaſtria dominum Monemuthæ, tertium Joannem, qui cum ſo-

An. Dom.	Papæ	Imperator	Regis Franc.	Regis Angl.

rore in Galliis morabatur. Gaſto de Biernâ à Rege Anglorum obſeſſus, cum jam viâ evadendi ſibi præcluſâ attenderet rem eſſe in foribus, ut ad deditionem cogeretur, ſuper negotio quod inter Regem Edwardum & ipſum vertebatur appellationem interpoſuit ad Curiam Regis Francorum: cui deferens Rex Edwardus, nolens Regem Francorum quem nuper dominum ſuum pro terris ſuis in Franciâ recognoverat, contrà ſe partem facere, diſſentientibus multis de ſuis obſidionem amoveri juſſit, Miniſtris ſuis committens, ut in Curiâ Regis Francorum cauſam proſequerentur contrà Gaſtonem: in quâ tandem injurioſæ rebellionis convictus, per Regem Francorum Regis Angliæ addicitur voluntati.

Rex Franciæ arbiter inter Regem Angl. & Gaſtonem de Biernâ.

Edwardus Rex poſtquàm obſidionem dimiſerat, ordinatis pro articulo temporis rebus Vaſconiæ in Angliam properavit, ubi à Clero & populo cum gaudio receptus maximo & honore, Dominicâ infrà Aſſumptionem Virginis glorioſæ, in Eccleſiâ Weſtmonaſterii unà cum Alianorâ conſorte ſuâ, à fratre ſuo Roberto Cantuarienſi Archiepiſcopo inungitur in Regem, & ſolemniter coronatur. Coronationis ſolemnitati interfuerunt Regina mater, Alexander Scotorum Rex, Duxque Britanniæ, ambo Regis ſororii, cum Prælatorum, Comitum & Baronum, aliorumque Nobilium multitudine copioſa. Triceſimi ſexti tunc ætatis ſuæ anni Rex impleverat duos menſes, qui in craſtino coronationis ſuæ recepto à Rege Scotorum homagio, ipſum dimiſit ad propria plurimùm honoratum. Walterus de Mertonâ quondam Henrici Cancellarius, hoc anno Epiſcopus fit Roffenſis.

Edwardus Rex Angliæ conſecratur.

MCCLXXV.	Gregor. X. III.	Radulfi. III.	Philippi III. V.	Edwardi. III. III.

GASTO de Biernâ in Angliam veniens, cum reſte circà collum ad Regis præſentiam eſt eductus, quem ad ſuam Rex miſericordiam recipiens, morte condonatâ, in caſtro Wintoniæ per annos aliquot cuſtodiæ mancipavit, qui tandem per Regis gratiam liber ad propria dimiſſus, Regi Angliæ ſemper in poſterum gratus exſtitit & fidelis. Rex Principem Walliæ, qui coronationi ſuæ licet invitatus noluit intereſſe, vocari fecit pro homagio ſibi debito faciendo: qui fingens ſe non auſum Angliam intrare, quibuſdam Majoribus ſibi inſidiantibus, pro ſecuritate ſuâ filium Regis & Gilbertum Gloverniæ Comitem, ac Robertum Burnelli Regis Cancellarium obſides poſtulavit. Quod Rex indignè ferens, diſſimulato negotio Londonias Parliamentum convocat, in quo inter alia multa quæ ad utilitatem Regni de aſſenſu Prælatorum, Comitum & Baronum ſtatuta ſunt, inhibitum eſt ne de cætero poſſeſſiones terrarum ſeu redituum, ſine ſpeciali Regis licentiâ ad manum mortuam devolvantur. Vocantur autem ſtatuta in hoc Parliamento edita, ſtatuta Weſtmonaſterii prima. Poſt Parliamentum Rex ut Principi liberior ad ſe pateret acceſſus, Ceſtriam uſque quæ in confinio Walliæ ſita eſt, progreditur, miſſiſque iterum Nuntiis homagium ab eo exigit: quo Regis mandatis parere detrectante, Rex exercitum convocat, diſponens denegantem ſibi homagium de ſuo feodo Principem expugnare.

Statuta condit Rex Angl.

Eodem anno in partibus auſtralibus Angliæ & occidentalibus terræ motus horribilis contigit, feriâ quartâ infrà octavam Nativitatis Virginis glorioſæ. Peſtilentialis etiam ægritudo oves conſumens ſcabie tunc incepit. Obiit hoc anno Joannes Brutoun Herfordenſis Epiſcopus, qui admodum peritus in juribus Anglicanis, librum de eis conſcripſit perutilem. Cui ſucceſſit Magiſter Thomas de Cantiupo, Doctor in ſacrâ Theologiâ, vir nobilis genere, ſed multo nobilior moribus animique virtute. Solvit hoc anno populus Regi quintam decimam partem bonorum, quæ patri ſuo dicebatur conceſſa.

Joannes Herford Epiſc. librum de juribus Angl. edidit.

MCCLXXVI.	Gregor. X. IV.	Raoulfi. IV.	Philippi III. VI.	Edwardi. III. IV.

COMITISSA Leiceſtriæ quæ marito occiſo, cum ſuis in Galliam fugerat, & in domo Sororum de Ordine Prædicatorum apud Montargis à ſorore viri ſui fundatâ morabatur, filiam ſuam tranſmiſit in Walliam Principi, ſicut patre puellæ vivente ſub certis pactis conventum fuerat maritandam. Ducem verò itineris ac procuratorem negotii Aimericum filium ſuum, germanum puellæ, conſtituit, aſſignatâ eiſdem comitivâ honeſtâ, qui ſuſpectum habentes iter per Angliam, à litore Gallico navigantes, emenſo multo maris ſpatio ad inſulas Sillinas, quæ terminos Cornubiæ è vicino reſpiciunt, devehuntur, ubi à quatuor navibus Briſtollenſibus ex inſperato ſupervenientibus comprehenſi, ad præſentiam Regis Angliæ deducuntur, qui retentâ puellâ honorificè in comitivâ Reginæ, Aymericum fratrem ſuum primò in caſtro de Corf, & poſtea in caſtro de Schireboürne ſub cuſtodia liberâ detinuit, ſed ſecura.

Gregorius Papa apud Aretium defunctus, ibidem traditur ſepulturæ: ſuccedit Innocentius quintus, natione Burgundus de Tarentaſiâ, dictus antea Frater Petrus in Ordine Prædicatorum, ſtudio Scripturarum deditus, ac Doctor Theologiæ Pariſius factus, ſapientiæ ſuæ memoriam, multa ſcribendo utilia, poſteris dereliquit. Scripſit enim compendioſum ſuper libros quatuor Sententiarum edidit, & ſuper Epiſtolas Pauli poſtillas optimas, Decretaque abbreviatione perutili & fideli in ſummam parvulam coartavit. Qui cum eſſet vir religioſus, eximiæ expertæque prudentiæ, primò Prior provincialis Fratrum ſuorum in Franciâ, deinde Epiſcopus efficitur Lugdunenſis, demumque à Papa Gregorio ad Cardinalatum aſſumptus, conſtitutus eſt Epiſcopus Oſtienſis. Factus autem Papa, ſedit menſibus quinque, diebus duobus, moriturque Romæ, & in Lateranenſi Eccleſiâ ſepelitur. Cui eodem anno ſucceſſit Adrianus quintus natione Januenſis, dictus antea Ottobonus, qui tituli ſancti Andriani Diaconus Cardinalis, à Papa Clemente quarto Legatus in Angliam miſſus fuit. Hic Papa factus, ſtatim conſtitutionem quam Papa Gregorius decimus fecerat, de incluſione Cardinalium pro electione Summi Pontificis ſuſpendit, proponens eam aliter ordinare; ſed morte præventus, conſtitutionem ſic ſuſpenſam reliquit. Mortuus verò ante tempus ordinum, ſacerdotium & conſecrationem pontificalem eſt minimè aſſequutus, unde in bullâ ſuâ non Epiſcopum, ſed electum Epiſcopum ſe vocavit. Adriano defuncto ſucceſſit Joannes viceſimus primus, dictus Petrus Hiſpanus. Hic Epiſcopus Tuſculanus erat antequàm Papa fuerit, in ſcientiis diverſis famoſus: ſed ſcientiarum florem, pontificalemque dignitatem quâdam morum ſtoliditate deformavit, adeo ut naturali pro parte carere videretur induſtriâ. In hoc tamen quam plurimùm laudabilis fuit, quòd ſe tam pauperibus quàm divitibus communem exhibens, ſtudiumque literarum amplectens, multos in beneficiis Eccleſiaſticis promovit egentes.

Mortuo Gregorio Papa ſuccedit Innocentius V.

Cui Adrianus V. ſubrogatur, ſed mox obiit.

Joannes XXI. Papa electus.

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Rex Angliæ de Ceſtriâ in Walliam progrediens, cepit caſtrum quod dicitur Rodelanum, miſitque in Walliam occidentalem Militem nobilem Paganum de Camurcis, qui cuncta cæde incendioque vaſtavit. Hoc anno Joannes de Derlingtoniâ Ordinis Prædicatorum, Confeſſor quondam Regis Henrici, auctoritate Papali in regno Angliæ collector efficitur decimarum. Cujus ſtudio & induſtriâ editæ ſunt concordiæ magnæ, quæ Anglicanæ vocantur. Hoc anno ſexto decimo Calendas Julii, venerabile corpus beati Ricardi Ciceſtrenſis Epiſcopi tranſlatum eſt, & in capſa argenteâ deauratâ honorificè collocatum.

MCCLXXVII.

JOANN. XXI. I.	RADULPH. IV.	PHILIPPI III. VII.	EDWARD III. V.

JOANNES Papa viceſimus primus, cum ſibi vitæ ſpatium in annos plurimos extendi crederet, & hoc etiam coram aliis aſſereret, ſubitò cum camerâ novâ quam ſibi Viterbii circà palatium conſtruxerat, ſolus corruit, & inter lapides & ligna colliſus ſextu die poſt caſum Sacramentis omnibus Eccleſiaſticis perceptis moritur, & ibidem in Eccleſiâ ſancti Laurentii ſepelitur. Succedit Nicolaus tertius, priùs dictus Joannes Cajetanus de genere Urſinorum. Hic ſuper regulam S. Franciſci expoſitionem quamdam edidit, quam inter alias Decretales de verborum ſignificationibus inſeri ordinavit.

Nicolaus Papa III. Joanni ſufficitur.

Gallenſes Occidentales ad pacem Regis Angliæ venientes, Pagano militiæ Regis in partibus illis Capitaneo, caſtrum Deſtredewi cum adjacenti patriâ reddiderunt. Princeps etiam Walliæ videns ſe Regi Angliæ cotidie invaleſcenti non poſſe reſiſtere, pacem petiit & obtinuit ſub hac formâ: videlicet quòd omnes captivi quos hactenùs ratione Regis Angliæ detinuit in vinculis ſimpliciter & ſine omni calumniâ liberarentur. Item pro pace & benivolentiâ Regis habenda daret quinquaginta millia librarum ſterlingorum, quorum tamen ſolutio in voluntate & gratia Regis foret. Item quòd terra quatuor cantredorum ſine omni contradictione Regis Angliæ & ſuis heredibus, cum omnibus terris conquiſitis per Regem hominesque Regios, exceptâ Inſulâ Angleſiâ, in perpetuum remaneret. Inſula enim Angleſia conceſſa eſt Principi, ita quòd ſolvat pro eâ ſingulis annis mille marcas, quarum ſolutio incipienda erat in feſto ſancti Michaëlis proximo tunc inſtantis: pro ingreſſu verò quinque millia marcarum daret. Et ſi Princeps ſine herede de corpore ſuo moreretur, Inſula illa in Regis Angliæ poſſeſſionem rediret. Item quòd Princeps veniret in Natali Domini in Angliam ad Regem, pro homagio faciendo. Item quòd omnia Homagia Walliæ remanerent Regi, præterquàm Baronum, qui in confinio Snowdoniæ morabantur. Se enim Principem convenienter vocare non poſſe, niſi ſub ſe aliquos Barones haberet. Item quòd nomen Principis tantùm haberet ad vitam ſuam, & poſt mortem ejus quinque prædictorum Baronum homagia Regis Angliæ fierent & ſuis heredibus in æternum. Pro aſſecuratione iſtorum tradidit Princeps decem obſides de melioribus Walliæ abſque incarceratione, exheredatione & termino liberationis, & de omni Cantredo & de Snowdoniâ, & de conſilio Principis viginti meliores jurabunt tactis ſacroſanctis reliquiis, quòd quandocumque Princeps aliquem prædictorum articulorum infregerit, niſi admonitus ſe correxerit, abalienabunt ſe ab eo, & eidem in omnibus quæ poterunt, hoſtes fient.

Pacem Princeps Walliæ à Rege petit & obtinet.

Pacis conditiones.

Item præter hæc, Princeps fratres ſuos quos læſit, placabit. Habuit enim tres fratres, quorum Owenum & Rodericum poſuerat in carcere. Tertius verò David fugâ dilapſus, multis annis cum Rege Angliæ ſtetit, à quo contrà morem gentis ſuæ Miles factus in iſtâ guerrâ, ob probitatem & fidelitatem plurimùm erat Regi acceptus, unde & eidem caſtrum de Dimbey contulit in Walliâ cum terris ad valorem mille librarum annui reditûs: inſuper & uxorem dedit filiam Comitis Derbeiæ, quæ nuper alio viro fuerat viduata. Owenus ergo favore Regio liberatur à carcere, quem paulo ante fregerat Rodericus, fratremque fugiens in Angliâ morabatur. Rex autem in occidentali Walliâ apud Lampadredevau, ad cohibendum irruptiones Wallenſium caſtrum ædificavit inſigne. In ſubſidium hujus guerræ conceſſa eſt Regi à populo viceſima pars bonorum.

MCCLXXVIII.

NICOLAI III. I.	RADULPH. V.	PHILIPPI III. VIII.	EDWARDI III. VI.

FRATER Robertus Cantuarienſis Archiepiſcopus ad Cardinalatum aſſumptus, factus eſt Epiſcopus Portuenſis. Rex Angliæ filiam Comitis Leiceſtriæ apud Inſulas Sillivas captam, Principi Walliæ uxorem dedit, nuptiarum ſolemnitatem impenſis propriis agens, ſuâque ac Reginæ preſentiâ illas honorans. Hoc anno Judæi pro tonſura monetæ in magnâ multitudine ubique per Angliam ſuſpenduntur. Rex parliamentum tenuit Gloverniæ in octavâ S. Joannis Baptiſtæ, in quo edita ſunt ſtatuta, quæ de Gloverniâ appellantur. Citò verò poſt in Gallias tranſiens, reſtitutionem aliquarum terrarum obtinuit, non tamen omnium quæ in venditione Normanniæ promiſſæ fuerant patri ſuo. Obiit hoc anno Regina Caſtellæ, mater Reginæ Angliæ, ad quam jure hereditario poſt mortem matris devolutus eſt Pontivii Comitatus. Hoc anno antequàm Rex tranſiret in Gallias, Rex Scotorum Alexander in Angliam veniens, Regem conſuluit de negotiis arduis terræ ſuæ. Putant quidam eum tunc ſuum feciſſe homagium, quod alii veriùs in craſtino coronationis Regis Angliæ aſſerunt eſſe factum. Impetravit autem à Rege litteras teſtificantes auxilium in guerrâ Walliæ præſtitum, non nomine ſervitii factum eſſe. Hoc anno Robertus Burnel Epiſcopus Bathonienſis, in Cantuarienſem Archiepiſcopum eſt electus: ſed Papa electione caſſatâ Lectori Curiæ Fratri Joanni de Pecham eamdem contulit dignitatem.

MCCLXXIX.

NICOLAI III. II.	RADULPH. VI.	PHILIPPI III. IX.	EDWARDI III. VII.

FRATER Joannes de Pecham Ciceſtrenſis diœceſis, de Ordine Minorum, venit in Angliam, à domino Papa in Cantuarienſem Archiepiſcopum conſecratus. Hic Pariſius in Theologiâ rexerat, & Oxoniæ lectiones ſuas reſumſerat: deinde Miniſter provincialis Angliæ, ac tandem Lector Palatii in Romanâ Curiâ factus fuit, qui Ordinis ſui zelator erat præcipuus, carminum dictator egregius, geſtûs, affatûſque pompatici, mentis benignæ, & animi admodùm liberalis. Moneta Angliæ per tonſuram nimis deteriorata, ex mandato Regis renovatur, obolusque qui priùs formam ſemicirculi habebat, tanquam pars denarii in medio diviſi, fit rotundus, juxtà vaticinium Merlini dicentis, *Findetur forma commercii, dimidium rotundum erit.* Illuſtris Miles Rogerus de Mortuo-mari apud Keningworthe ludum militarem, quem vocavit rotundam tabulam, centum militum ac totidem dominarum con-

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

ſtitnit, ad quam pro armorum exercitio de diverſis regnis confluxit militia nimia.

Frater Robertus jam Epiſcopus Portuenſis, poſt adventum ſuum ad curiam graviter infirmatus, poſt paucos dies in Domino obdormivit. Frater Joannes de Derlingtonâ, Confeſſor quondam Henrici Regis, ex collatione Papali efficitur Archiepiſcopus Dublinenſis, qui nondum à collectione decimarum per ſummum Pontificem ſibi impoſitâ totaliter expeditus, per annos aliquot in Angliâ moram traxit. Obiit Walterus Giffard Archiepiſcopus Eboracenſis: cui ſucceſſit Magiſter Willelmus de Vickewane, in Romanâ Curiâ conſecratus. Obiit etiam Ricardus de Graveshende Lincolnienſis Epiſcopus. Frater Joannes Cantuarienſis Archiepiſcopus, convocato Concilio apud Redingiam, Suffraganeis ſuis impoſuit, ut ſtatuta generalis Concilii facerent artiùs obſervari.

Concilium Radingiæ.

MCCLXXX.	NICOLAI III. III.	RADULFI. VII.	PHILIPPI III. X.	EDWARDI III. VIII.

NICOLAUS Papa tertius moritur, ſucceſſitque ei Martinus quartus, priùs dictus Symon Turonenſis, Gallicus natione. Edwardus Rex hoc anno reverſus de partibus Gallicanis, de lapidibus jaſpidum quos ſecum attulerat, paternum fecit reparari ſepulcrum. Oliverus de Suttonâ fit Epiſcopus Lincolnienſis, qui priùs fuerat Eccleſiæ ejuſdem Decanus. Frater Joannes Cantuarienſis convocat Concilium apud Lambuthe, in quo Conſtitutiones Ottonis & Ottoboni quondam Legatorum in Angliâ innovans, juſſit eas ab omnibus cuſtodiri.

Item apud Lambuthe.

MCCLXXXI.	MARTINI IV. I.	RADULFI. VIII.	PHILIPPI III. XI.	EDWARDI III. IX.

MARTINUS Papa Senator efficitur urbis Romæ, qui in Romaniolam exercitum miſit contrà Guidonem Comitem Montisfeltri, qui in partibus illis terras Eccleſiæ occupavit. David germanus Principis Walliæ, immemor beneficiorum Regis Angliæ, qui eum promoverat & contrà fratrem perſequentem protexerat, ad inſurgendum contrà Regem Walliam concitavit: utque Principem Nobileſque Wallenſium ad ſeditionem faciliùs inclinaret, ipſe primus facinus aggreditur, Rogerumque de Clifford Militem nobilem & famoſum nihil clam ſuſpicantem proditioſè in caſtro ſuo de Havordin, Dominicâ in Ramis Palmarum cepit; quoſdam milites ejus reſiſtere volentes inermes occidit. Exinde reverſus ad Principem, collecto exercitu, unà cum eo Rodolanum venit, obſidionemque poſuit circà caſtrum. Rex Paſchalem ſolemnitatem eo tempore in diœceſi Sareſberienſi tenuit apud Diviſas, ubi ſuper hac commotione rumoribus auditis juſſit congregari quantociùs exercitum, militiam quam tunc in promptu habebat uſque ad Rodolanum præmittens.

Ipſe verò clam Ambreſburiam adiit, ut matrem ſuam ſalutaret, quæ tunc in illo Monaſterio morabatur. Contigit autem dum ibi eſſet, ut quidam ad matris ejus præſentiam adduceretur, qui per tempus aliquod ſe cæcum finxerat, viſumque ſibi ad Henrici quondam Regis tumulum reſtitutum. Noverat hunc Rex Edwardus ab antiquo malitiis famoſum, fraudibuſque ab olim & mendaciis aſſuetum. Matri verò narrationibus ejus plurimùm applaudenti ne crederet, diſſuaſit, quæ in iram verſa filium graviſſimè redarguit, cameramque ſuam evacuare præcepit. Cui juſſis maternis humiliter parenti, dum egrederetur occurrit Prior Provincialis Fratrum Prædicatorum Frater Hugo de Mamceſtria, vir magnæ diſcretionis, ac Magiſter in Theologiâ, qui & ipſi Regi familiariter notus erat, quem Rex ad partem trahens, offenſam matris omniaque quæ contigerant per ordinem enarrans, finaliter hoc adjecit: Ego, inquit, juſtitiam patris mei tantum novi, quòd potiùs huic ſcurræ eruiſſet oculos integros, quàm tantæ iniquitati lumen perditum reſtauraſſet. Alterâ verò die acceptâ à matre licentiâ, cum celeritate ad militiam quam præmiſerat in Walliam, properavit: cujus audito adventu, Principes Walliæ obſidione ſoluta, cum ſuis longiùs ſe ſubtraxit. Interim captum eſt caſtrum de Lampadervaur per Reſum filium Mailgonis, & Griffinum filium Mereduci; capta ſunt etiam in illis partibus per alios Wallenſium Nobiles caſtra plura.

Eodem tempore procurante fratre Joanne Archiepiſcopo Cantuarienſi Aymericus de Monteforti, quem Rex in cuſtodiâ detinuerat, liberatur, ſpondente pro eo Clero, ſe velle de periculo regni cavere. Qui tranſfretans in Gallias, non multo poſt Curiam Romanam adivit, ubi poſt aliquos annos renuntians Clericatui, miles efficitur, exinque poſt defunctus eſt. Hoc anno tranſlatum eſt in locum eminentiorem venerabile corpus Hugonis, quondam Lincolnienſis Epiſcopi. Archiepiſcopus Cantuarienſis in Snowdoniam profectus, Principem Walliæ & germanum ſuum ſategit ad pacem reducere, ſed intento fruſtratus, regreſſus in Angliam, excommunicationis in ipſos ſententiam fulminavit.

MCCLXXXII.	MARTINI IV. II.	RADULFI. IX.	PHILIPPI III. XII.	EDWARDI III. X.

REX Angliæ cum exercitu valido de Rodolano per Inſulam Angleſiam, quam per nautas portuum capi fecerat, versùs Snowdoneam progrediens, ut viam pararet exercitui, ultrà maris brachium quod Inſulam dividit a continente, juxtà Brangoriam conſtituit pontem fieri ex navibus invicem colligatis. Hoc anno Petrus Rex Aragoniæ Regnum Siciliæ uxori ſuæ jure hereditario vindicans, ſubitò cum navigio Siciliam ingreſſus, Karolum Regem cum ſuis expulit de eâdem: qui in Franciam fugiens, à Rege nepote ſuo pro recuperando Regno ſubſidium imploravit, Papa Martinus in Petrum prædictum, & omnes ei faventes ſeu Regem appellantes excommunicationis tulit ſententiam, privanſque eum Regno Aragoniæ, contulit illud Karolo filio Regis Francorum. Petrus verò de Aragoniâ miſſis ad Regem Siciliæ nuntiis, petivit ut cum quadraginta tantùm militibus ad plana Burdegalæ ſecum tot tantùm milites habente dimicaturus, veniret ad diem certum, ſub pœnâ certâ ſe ad hoc obligans, dum tamen Karolus ſe modo ſimili obligaret, & cui in hoc conflictu ceſſiſſet victoria, ille ſine contradictione Regno Siciliæ potiretur.

Petrus Rex Aragon. Siciliam expulſo Carolo occupat.

Petro excommunicato Sicilia Carolo reſtituitur.

Gilbertus Comes Glovernniæ magnas cum malitiâ ſuâ Wallenſium prædas faciens, juxtà Lantilawir factâ copiâ apertæ pugnæ, cum eiſdem duro prælio dimicavit: in quo multis de parte Wallenſium occiſis, ipſe quinque milites perdidit: de quorum numero erat Willelmus de Valencia junior, conſanguineus Regis Anglorum. Diſcedente autem Comite Gloverniæ, Princeps Walliæ terram intrans de Kardigan & Stradewi, devaſtavit terras Reſi filii Mereduci, qui cum Rege contrà Principem tenuit in hoc bello. Progreſſus deinde Princeps versùs terram de Bueld, ſe cum paucis ab exercitu reliquo ſeparavit. Cui cum ſuâ militiâ ſupervenientes nobiles

Debellatis Wallenſibus Princeps interficitur.

biles viri, Joannes Giffardi & Edmundus de Mortuo-mari, nihil ſuſpicantes de Principe, ipſum cum ſociis pugnâ aggredientes occiderunt feriâ ſextâ ante feſtum beatæ Luciæ. Principis autem poſt mortem à quodam qui intererat agniti, caput abſciſſum Regi defertur, quod Londonias tranſmiſſum, poſitum eſt per tempus aliquod ſuper turrim. Circà idem tempus milites quidam de Regis exercitu pontem, quem Rex inchoaverat, nondum perfectum minùs prudenter accelerantes tranſire, à ſupervenientibus Wallenſibus territi, dum in multitudine conglobatâ revertentes fugiunt, ſubmerguntur. Inter quos erat miles ſtrenuiſſimus Lucas de Thany, & duo germani Roberti Burtiel Bathonienſis Epiſcopi, aliique quamplures.

B. Thomæ Herfordenſis Epiſcopi ſanctitate clari acta percurruntur.

Hoc anno beatus Thomas Herfordenſis Epiſcopus, in viâ versùs curiam de præſenti ſæculo nequam ereptus ad regna migravit cœleſtia, cum annis ſeptem gregem ſibi commiſſum ſollicitâ curâ rexiſſet. Hic nobilibus ortus natalibus, à puero Deo vixit devotus. Studii autem exercitatione litterarum acquirens peritiam, primò in artibus liberalibus, deinde in jure rexit Canonico, tandemque ad Theologiam totam intentionem tranſtulit mentis ſuæ, in quâ Licentiatus ad Magiſterium, cum ſub Fratre Roberto de Kilwardeby Ordinis Prædicatorum (quem dum Provincialis fuerat admodum familiarem habuit) decreviſſet incipere, incidit negotii dilatio medio tempore, præfato Fratre aſſumpto ad Cantuarienſis Eccleſiæ Præſulatum: ſub quo tamen poſt conſecrationem ejus Oxoniæ veniente, in Eccleſiâ Fratrum Prædicatorum incœpit juxtà deſiderii ſui complementum: in cujus commendatione, quæ ſolet ante principium poſt diſputationem quæ Veſperiæ appellantur, de Bachillariis fieri magiſtrandis, aſſeruit præfatus Archiepiſcopus, quem dictus Thomas abolim Confeſſorem habuerat, nullius ipſum mortalis criminis unquam ſenſiſſe contagium, quantique meriti fuerit apud Deum, crebreſcentium ejus miraculorum gloria indubitatâ fide demonſtarat. Poſt quem ad Eccleſiam Herfordenſem Clericus conſecratus eſt Gloverniæ Magiſter Ricardus de Swenefeld, ſacræ Theologiæ Doctor, vir jocundus in verbis & egregius Prædicator. Hoc anno caſſato Electo Wintonienſi Magiſtro Ricardo de Morâ, ex domo Curiæ Romanæ Magiſter Joannes de Pontiſarâ in ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopum conſecratur.

MCCLXXXIII.

MARTINI IV III.	RADULFI. X	PHILIPPI III. XIII.	EDWARD. III XI.

Wallia Regi Angliæ ſubacta.

Rex Angliæ ponte jam peracto cum exercitu in Snowdoniam tranſiit, caſtra ejus omninò ſine notabili reſiſtentiâ capiens & comburens. Comes verò Penbrochiæ caſtrum de Bere quod Principis erat, cepit, & citò poſt Wallia tota cum omnibus caſtris ſuis ſubacta eſt Regiæ voluntati. Ante feſtum verò ſancti Joannis Baptiſtæ captus eſt David frater Principis, & Rodolanum adductus: quem Rex ad ſui conſpectum admittere renuens, licet hoc ipſe David inſtantiùs flagitaret, Salopiam tranſmiſit carceri mancipandum. Eodem tempore per quemdam ſecretarium Principis allata eſt Regi Crux dicta Neoti, magnam de ligno crucis Dominicæ continens portionem, quæ ideò Neoti dicitur, quòd per quemdam Sacerdotem ſic vocatum antiquitùs de Terrâ ſanctâ fuit in Walliam deportata.

Parliamentum poſt feſtum ſancti Michaelis eſt habitum Salopiæ, in quo per deputatos ad Juſtitiarios David judicialiter condemnatus, tractus & ſuſpenſus eſt, viſceribuſque combuſtis, corpus capite truncatum, & in quatuor partes eſt diviſum, quibus in civitatibus Angliæ majoribus ſuſpenſis, caput Londoniis ſuper palum fixum eſt ad terrorem conſimilium proditorum. Reſus autem Vavahu nobiliſſimus Wallenſium auditâ captione David, Comiti Herfordiæ ſe dedit, Regique redditus, ad turrim Londonarium miſſus carceri mancipatur. Eodem anno translata eſt per Regem Abbatia de Albertorum ad locum alium, conſtructumque eſt ibidem contrà irruptiones Wallenſium Caſtrum forte. Fundavit & Rex in Comitatu Ceſtriæ aliam Abbatiam Monachorum Ciſtercienſium, quam multis ditatam prædiis Wallem Regalem voluit appellari. Conceſſa eſt hoc anno Regi in guerræ ſuæ ſubſidium à populo triceſima, & à Clero viceſima pars bonorum.

Martinus Papa Guidonem de Monteforti à carcere liberans, in quo per Gregorium Papam decimum propter homicidium in Eccleſiâ commiſſum poſitus fuerat, miſit in Romaniolam, quam eo anno totam obtinuit, exceptâ civitate Urbinate, quam Guido incepit obſidere in manu potenti; ſed citò poſt omiſſa de licentiâ Papæ obſidione dictæ urbis, in Tuſciam rediit, ut hereditatem uxoris ſuæ, patre ejus Comite Rufo mortuo, occuparet.

Carolus Rex Siciliæ primâ die Junii venit ad plana Burdegaliæ, comitante eum Rege Francorum cum militiâ magnâ valde. De cujus adventu Petrus quondam Aragonum Rex præmonitus, diem prævenit, coram Seneſcallo Vaſconiæ proteſtans ſe paratum tenere pactum; ſed non poſſe Rege Francorum veniente cum tantâ multitudine militum contrà formam. Reverſo poſt hæc Carolo Rege Siciliæ in Apuliam, Siculi contrà Neapolim cum viginti ſeptem galeis venerunt armatis, adversùs quos Karolus filius Regis Karoli, tunc Princeps Achaiæ, egreſſus cum magnâ galearum multitudine ad pugnandum, obtinentibus victoriam hoſtibus, captus eſt cum multis aliis, & ad civitatem Meſſanam deductus captivus. Rex Angliæ apud Aitonam Burnel poſt feſtum ſancti Michaelis Parliamentum tenuit, ubi editum eſt ſtatutum cognominatum à loco. Eodem anno oſſa beati Willelmi Eboracenſis Archiepiſcopi, in altiorem locum cum ſolemnitate maximâ transferuntur. Antonius de Beco, defuncto Roberto de Inſulâ Dunelmenſi Epiſcopo, in ſucceſſorem ejus electus, ab Eboracenſi Archiepiſcopo conſecratur.

MARTINI IV. IV.	RADULFI. XI.	PHILIPPI III. XIV.	EDWARD. III. XII.

MCCLXXXIV.

Apud caſtrum de Karnervan, quod nuper Rex Angliæ fortiſſimum fecerat, natus eſt Regi filius, ex nomine patris vocatus Edwardus. Rex de Snowdoniâ per Walliam occidentalem progrediens, intravit Glomorganciam, quæ ab dominationem Comitis Gloverniæ noſcitur pertinere, receptuſque à Comite cum honore maximo, ad eodem propriis impenſis uſque ad terrarum ſuarum terminos eſt deductus. Rex Briſtollum veniens, ibidem feſtum Nativitatis Dominicæ tenuit eo anno.

Filiam Regis Navarræ uxorem duxit filius Regis Franc. & unà Regnum Navarræ & Comitatum Campaniæ accepit.

Philippus filius Regis Philippi Francorum, uxorem duxit Joannam filiam Regis Navarræ, privignamque Edmundi germani Regis Angliæ, accipiens cum eâdem Regnum Navarrorum & Campaniæ Comitatum. Mortuus eſt hoc anno Karolus Rex Siciliæ, cujus Regni ac filiorum tutorem Papa Martinus Robertum Comitem Atrebatenſem conſtituit, largitus eidem pecuniæ magnam ſummam. Frater

AN. DOM.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

Joannes Dublinenſis Archiepiſcopus, cum versùs Eccleſiam ſuam iter arripuiſſet, correptus infirmitate gravi, ultimum diem clauſit: cujus corpus in choro Fratrum Prædicatorum Londoniis eſt humatum. Nec multo poſt obiit eodem anno apud Windeſore Alfonſus Regis filius, juvenis optimæ indolis, & admodum Deo devotus: cujus corpus apud Weſtmonaſterium, cor verò apud Prædicatores Londoniis, Reginâ matre ordinante, traditur ſepulturæ. Obiit & hoc anno Robertus de Wikhamtonâ Sareſberienſis Epiſcopus, cui ſucceſſit Walterus Scamel, Eccleſiæ ejuſdem Decanus. MARIA Regis filia Angliæ, Ambreſberiæ Sanctimonialis efficitur, parentibus aſſentientibus licet cum difficultate ad inſtantiam matris Regis.

MCCLXXXV.

MARTINI IV.	RADULFI.	PHILIPPI III.	EDWARDI III.
V.	XII.	XV.	XIII.

REx Angliæ de Briſtollio Cantuariam profectus diſpoſuit tranſfretare, ſed audito rumore de infirmitate matris, revertitur Ambreſburiam, miſſis nuntiis qui ſe apud Regem Franciæ, ad cujus colloquium ſpeciale invitatus fuerat, excuſarent. Mortuo Papa Martino, ſuccedit ei Honorius IV. natione Romanus, priùs dictus Jacobus de Sabellâ, cui pedum ac manuum ferè officium abſtulerat arthritica ægritudo: unde ſedendo in ſella ad hoc artificioſè factâ Miſſarum ſolemnia celebravit. Philippus Rex Francorum in Aragoniam profectus, ut Regnum illud juxtà donationem Papalem filio ſuo acquireret, civitatem Girundam obſidet. Petrus Aragoniæ quondam Rex, inito cum quibuſdam militibus Gallicis (inter quos principales erant Radulfus de Nigellâ Conſtabularius Franciæ, & Joannes de Harcuria Normannus Miles ſtrenuiſſimus) conflictu vulneratus, ſe cum ſuis ſubtraxit à prælio, & mortuus eſt in brevi. Philippus Francorum Rex captâ Girundâ hominibuſque ſuis munitâ, incipiens infirmari diſceſſit uſque Perpeniacum, ubi invaleſcente ægritudine de præſenti luce migravit. Cujus carnes & viſcera in Eccleſiâ Narbonenſi, oſſa verò apud S. Dyoniſium, cor vero in choro Fratrum Prædicatorum Pariſius ſunt humata. Huic ſucceſſit Philippus filius ejus, qui Pulcher agnominatus eſt ob corporis ſpeciem excellentem. Aragonenſes Gallicorum naves in portu Roſarum captas abducunt, urbem etiam Girundam obſidentes, ipſam & Gallicos ad ejus defenſionem derelictus ad deditionem brevi tempore coëgerunt. Alfonſus filius Petri quondam Aragoniæ Regis, patre defuncto, Regnum illud gubernandum ſuſcepit. Inter quem & filiam Regis Angliæ Alianoram ſponſalia contracta fuerant, patre adhuc vivente. Jacobus autem filius Petri junior cum matre Conſtantiâ tranſiens in Siciliam, ſe fecit coronari in Regem.

Honorius Papa IV.

Rex Franc. in Aragon. profectus, ut illud regnum filio acquireret.

Moritur.

Gallos ex Girundâ expellunt Aragonenſes.

Obiit hoc anno Willelmus de Wikewane Eboracenſis Archiepiſcopus in Gallia apud Pontiniacum: cui ſucceſſit Joannes Romanus, Sacræ Theologiæ Doctor eximius, in Romanâ Curia conſecratus. Eodem anno Rex Londoniis Parliamentum tenuit, in quo edita ſunt ſtatuta, quæ Weſtmonaſterii ſecunda dicuntur.

MCCLXXXVI.

NICOLAI IV.	RADULFI.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.
I.	XIII.	I.	XIV.

MOritur Papa Honorius quartus, cui ſuccedit Nicolaus quartus natione Romanus, priùs dictus Frater Hieronymus, de Ordine Fratrum Minorum. Rex Angliæ in Gallias tranſiens, Regi Francorum ibi Ambianis honoris gratiâ occurrenti homagium fecit pro terris, quas de eo in regno Franciæ tenere debebat. Interfuit & Parliamento quod Rex Francorum tunc Pariſius tenuit, in quo multa quæ pro libertate terrarum ſuarum injuſtè poſſeſſarum petivit, obtinuit, licet ipſa conceſſio dominii in ſuo robore non maneret. In Pentecoſte celebratum eſt ibidem ſub Magiſtro Ordinis Fratre Munione Capitulum generale, quod uterque Rex Francorum & Anglorum, utraque Regina diebus diviſis ſuâ præſentiâ honorârunt. Poſt Pentecoſten verò Rex Angliæ de Pariſius Vaſconiam eſt profectus. Alianora Regina Angliæ, mater Regis Edwardi, ſpreto ſæculo apud Ambreſburiam induit habitum Monacharum.

Nicolaus Papa IV.

MCCLXXXVII.

NICOLAI IV.	RADULFI.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.
II.	XIV.	II.	XV.

REge Angliæ in Vaſconiâ commorante, cum miles quidam Anglicus Judæum quemdam ſuper detentione indebitâ cujuſdam manerii ſibi impignorati coram Judicibus convenire voluiſſet, ille reſpondere noluit, prætendens chartam Regis quondam Henrici, quâ ſibi indultum fuit, ne coram Judice aliquo, corpore Regis excepto, in judicium trahi poſſit. Miles ſuper hoc anxius Vaſconiam adiit, ut ſuper hoc à Rege remedium aliquod impetraret. Quod cum Rex audiſſet, Non decet, inquit filios facta irritare parentum, quibus lege divinâ jubentur reverentiam exhibere, propter quod factum patris mei revocare non decrevi; ſed tibi cæteriſque omnibus Regni mei æquâ lege, ne potior videatur Judæus quàm Chriſtianus, indulgeo, ne pro quâcumque illi Judæo illatâ injuriâ quamdiù chartâ ſuâ gaudere voluerit; coram judice aliquo, me excepto, conveniri poſſitis. Revertente cum hoc privilegio milite, attendens Judæus ſibi imminere damnum & periculum, ſpontaneè ſuæ chartæ renuntiat, optans ut evacuatâ conditione privilegii, pars utraque legi communi valeat ſubjacere. Die quâdam cum Rex & Regina in camerâ quâdam convenientes, ſuper lectum quemdam ſedendo confabularentur, ictus fulminis per feneſtram quæ eis erat à dorſo ingreſſus, & inter eos tranſiens, ipſis penitùs illæſis, duos domicellos qui in eorum ſtabant præſentia, interfecit. Stupefacti admodum cæteri omnes qui aderant, ex evidenti quod contigerat miraculo, perpendebant divinæ protectionem Numinis ſaluti regiæ non deeſſe. Rex Angliæ eodem anno profectus eſt in Aragoniam, ut conſanguineum Karolum filium Karoli ab Alfonſo Rege Aragoniæ detentum in carcere, liberaret. Rex Cypri apud Achon in Regem Jeruſalem coronatur, quod Comes Attrebatenſis in præjudicium Regis Siciliæ, qui Regnum illud vendicabat factum æſtimans, bona Templariorum & Hoſpitalariorum, qui facto huic conſenſerant, ubique per Apuliam confiſcavit. Alfonſus Aragoniæ Rex miſſis ad Curiam Romanam Nuntiis reconciliari petivit Eccleſiæ, de his quæ per fratrem ſuum facta fuerant ſe excuſans.

MCCLXXXVIII.

NICOLAI IV.	RADULFI.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.
III.	XV.	III.	XVI.

KAROLUS filius Karoli Princeps Achaïæ, procurante Rege Angliæ liberatur à carcere ſub hac formâ; videlicet quòd datâ Regi Aragoniæ certa ſummâ pecuniæ, ipſe Karolus à domino Papa pacem Aragonenſibus impetraret; quod ſi infrà triennium procurare non poſſet, rediret ad carcerem: quibus conditionibus juramento firmatis, tradere debebat

AN. DOM.	PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL.

Karolus tres filios ſuos obſides, & alios milites nobiles quadraginta: pro quibus quouſque venirent, Rex Angliæ liberationem Karoli accelerans, nobiles viros qui ſecum erant obſides tradidit, & pecuniam uſque ad triginta millia librarum perſolvit. Poſtquàm autem filii Karoli venerant, Rex Angliæ militibus ſuis liberatis in Vaſconiam revertitur, & apud Blankeford crucis ſuſcepit characterem, moxque Judæos omnes tamquam crucis hoſtes expulit de Vaſconiâ, & aliis terris ſuis omnibus quas in Regno Franciæ poſſidebat.

Interim Reſus filius Mereduci Walliam conturbavit, impugnareque cœpit aliqua Regis caſtra. Tripolis civitas tranſmarina à Soldano Babyloniæ capitur, qui in eâ multa Chriſtianorum millia trucidavit. Ex cujus captione territi Chriſtiani qui erant in Acbon, à Soldano inducias impetrant biennales. Comes Eadmundus Cornubiæ, cui Rex Angliæ in ſuâ abſentiâ Regni commiſerat cuſtodiam, magnum ducit in Walliam exercitum contrà Reſum. Cum autem caſtrum de Druſelan, quod erat Reſi obſideret, & muros ejus ſuffodi faceret, caſu illorum ſubito vir nobilis Willelmus de Monte Taniſii, aliique milites plurimi & ſcutiferi opprimuntur. Hoc anno Armiger quidam dictus Robertus Camerarius cum complicibus, tentoria mercatorum apud ſanctum Botulfum incendens, diffuſo igne magnam partem villæ, & Eccleſiam Fratrum Prædicatorum combuſſit. Dumque mercatores pro ſalvandis mercibus ſuis & extinguendo igne diſcurrerent, per dictum Armigerum & ſuos trucidantur, bonis eorum direptis. Fuit autem hoc anno in Angliâ tanta frugum abundantia, ut quarterium frumenti alicubi pro viginti, alicubi pro ſexdecim, alicubi pro duodecim denariis venderetur.

MCCLXXXIX. NICOLAI IV. IV. | RAOULFI. XVI. | PHILIPPI IV. IV. | EDWARD. III. XVII.

KAROLUS Princeps Achaïæ Romam veniens, per Papam Nicolaum à juramento Regi Aragonum præſtito abſolvitur, & in Regem Siciliæ coronatur. Inter Jacobum occupatorem Siciliæ, & Comitem Atrebatenſem firmantur induciæ biennales. Rex Angliæ de Vaſconiâ reverſus, Londoniis ſolemniter recipitur circà feſtum Aſſumptionis Virginis glorioſæ: qui Judæos omnes eodem anno expellens de Angliâ, datis expenſis in Gallias, bona eorum reliqua confiſcavit. Auditis autem querimoniis eorum, qui de Regis Miniſtris conqueri volebant, Rex omnibus exhibens juſtitiam, Juſtitiarios ferè omnes de falſitate deprehenſos à ſuo officio depoſuit, ipſos juxtà demerita puniens gravi multâ. Tenuit hoc anno Rex Parliamentum Londoniis, in quo edita ſunt ſtatuta quæ dicuntur Weſtmonaſterii tertia, in quo etiam pro expulſione Judæorum conceſſa eſt Regi à populo quinta decima pars bonorum. Tempore Quadrageſimali hujus anni, cum Alexander Scotorum Rex uxorem ſuam, filiam Comitis Flandriæ, quam poſt Margaretam filiam Regis Angliæ duxerat, nocte quâdam admodum obſcura viſitare voluiſſet, ceſpitante equo lapſus & colliſus graviter, exſpiravit. Hic de ſecundâ uxore nullam, de primâ verò prolem geminam, filium ſcilicet Alexandrum, & filiam genuit nomine Margaretam. Alexander abſque prole patrem immaturâ morte prævenit, filia Margareta Regi Northwegiæ deſponſata, filiam unicam peperit nomine Margaretam, quæ matri jam mortuæ ſupervixit. Hanc, conſulto Rege Angliæ, Magnates Scotiæ Regni illius recognoverunt heredem, quæ acceſſita per Nuntios Regis Angliam, cum per navigium tenderet in Scotiam, infirmata in mari, apud Orcades Inſulas eſt defuncta.

Judæi ex Angliâ expelluntur.

MCCXC. NICOLAI IV. V. | RADULFI. XVII. | PHILIPPI IV. V. | EDWARD. III. XVIII.

MARGARETA filiâ Regis Northwegiæ, & Margareta filiâ Alexandri Regis Scotiæ, ad quas jure hereditario, defunctis avo, patruo, & matre, Regnum Scotiæ devolvi debebat, mortuis: apud omnes quis foret juſtus heres Scotiæ in dubium vertebatur, propter quod Rex celebratis Londoniæ nuptiis inter filium & heredem Ducis Brabantiæ, & Margaretam filiam ſuam ſecundam; ac inter Gilbertum Comitem Gloverniæ, & Joannam filiam ſuam tertiam; versùs Scotiam dijudicaturus de juſto herede, tamquam ſuperior dominus dirigit iter ſuum; ſed dum finibus Scotiæ appropinquaret, Regina corporis gravi infirmitate correpta quarto Idus Decembris ea hac vitâ migravit, propter quod Rex cœpto intermiſſo itinere Londoniam funus deducendo revertitur: cujus corpus apud Weſtmonaſterium, cor verò in choro Fratrum Prædicatorum Londoniæ eſt humatum.

Regnum Scotiæ abſque herede relictum.

MCCXCI. NICOLAI IV. VI. | RAOULFI. XVIII. | PHILIPPI IV. VI. | EDWARD. III. XIX.

SOLDANUS Babyloniæ lapſis jam treugis cum Chriſtianis per biennium initis, versùs Achon cum magno tendens exercitu, in ipſo itinere moritur; cujus filius Soldanus factus cœpta patris proſequitur, & civitatem Acbon obſidens, à quarto die menſis Maii, per decem dies continuos fortiſſimè oppugnavit. Cives viriliter urbem defendentes, interim theſauros ſuos ac merces, ſacroſanctaſque Reliquias, ſenes etiam & debiles, mulieres & parvulos fecerunt in Cyprum navigio deportare. Multi etiam tam pedites, quàm equites diſcedentes, ad defenſionem civitatis tantùm reliquerunt duodecim millia armatorum. Quinta-decimâ verò die menſis tam grave dederunt Saraceni inſultum, quòd cedente ferè Regis Cypri cuſtodiâ civitatem intraſſent, niſi obſcuritas noctis alienumque ſubſidium obſtitiſſet. Denique Rex Cypri nocte ſequenti commiſſâ cuſtodiâ Miniſtro militiæ domûs Teutonicorum, promittens ſe mane rediturum, aufugit in Cyprum. Saraceni autem videntes in craſtino civitatem cuſtodiâ Regis Cypri deſtitutam, ex parte illâ impleto foſſato, ingreſſi ſunt urbem, prælioque ancipiti cum Chriſtianis duobus diebus, nunc his nunc illis prævalentibus, dimicarunt. Tertiâ tandem die irrumpente per portam S. Antonii Saracenorum multitudine, interfectiſque Templariis & Hoſpitalariis urbem capiunt, muros ejus cum turribus, Eccleſiaſque cum domibus aliis funditùs evertentes. Patriarcha verò qui de Ordine Prædicatorum erat, & Magiſter Hoſpitalis lethaliter vulnerati, tracti à ſuis in dromonem, in mari cum multis aliis perierunt.

Achon obſidetur à Soldano.

Capitur & diripitur.

Carolus frater Regis Francorum renuntians juri ſuo in Regnum Aragoniæ, uxorem duxit filiam Caroli Regis Siciliæ, cui cum eâ pro dictâ renuntiatione Andegaviæ & Cenomanniæ contulit Comitatus. Eodem anno Rex Angliæ Scotiæ appropinquans, Parliamentum tenuit apud Noreham, ubi conſultis Prælatis ac utriuſque juris peritis, revolutiſque priorum temporum annalibus, vocari fecit Prælatos ac Majores Regni Scotiæ, & coram eis in Eccleſiâ parochiali de Noreham jus ſuum & ſuperius dominium in Regnum Scotiæ fideliter declaravit, petivitque ut hoc recognoſcerent, proteſtando jus coronæ ſuæ uſque ad effuſionem ſanguinis defenſuros.

Jus Regni Scotiæ Rex Angl ad ſe attinere declarat.

Ab omnibus igitur qui jus in Regnum Scotiæ vindicabant, recognitus eſt ſuperior dominus Scotiæ, per litteras inde confectas eorum ſigillis munitas, tenorem ſubſcriptum in Gallico continentes:

Superior dominus Regni Scotiæ Rex Angl. declaratur.

» OMnibus præſentes litteras viſuris vel audituris Florentius Comes Holondiæ, Robertus Le Brus dominus Vallis Avandiæ, Joannes de Balliolo dominus Galwidiæ, Joannes de Haſtinges dominus Abergavenniæ, Joannes Comin dominus de Badenawe, Patricius de Dunbar Comes Marchiæ, Joannes de Veſci vice patris ſui, Nicolaus de Sules, Willelmus de Ros, ſalutem in Domino. Cum nos in Regno Scotiæ jus habere credamus, & jus illud coram illo, qui potiorem poteſtatem, juriſdictionem & rationem examinandi jus noſtrum habeat, declarare, vindicare & probare intendamus, nobiſque Princeps dominus Edwardus gratiâ Dei Rex Angliæ, per bonas ſufficienteſque rationes nos informaverit, quòd ad eum ſpectat, & habere debet ſuperius dominium Regni Scotiæ, & cognitionem in audiendo, & diffiniendo jus noſtrum: Nos de propriâ noſtrâ voluntate, ſine omni violentiâ & coactione volumus, annuimus, ut recipiamus jus coram eo tamquam ſuperiori domino terræ. Volumus inſuper & promittimus, quod habebimus & tenebimus firmum & ſtabile factum ſuum, & quòd ille habebit Regnum, cui coram eo jus potius illud dabit. In teſtimonium iſtorum, nos litteris iſtis appoſuimus ſigilla noſtra. Datum apud Noreham feriâ tertiâ proximâ poſt Aſcenſionem Domini, anno gratiæ milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo.

MCCXCI.

Factâ recognitione ſuperioris domini & ſubmiſſione recipiendi, quod coram Rege Angliæ jure fuerit diſtinctum, petivit Rex caſtra & terram totam ſibi tradi, ut per ſeiſinam pacificam jus ſuperioris domini, quod jam per ſuas literas recognoverant, clareſceret univerſis. Annuerunt ſtatim Regiæ petitioni, confectis ſuper hoc litteris, & ab eiſdem ſignatis continentibus in Gallico hunc tenorem:

» OMnibus præſentes litteris viſuris vel audituris, Florentius Comes Holondiæ, Robertus de Brus dominus Vallis-avandiæ, Joannes de Balliolo dominus Galwidiæ, Joannes de Haſtinges dominus Abergavenniæ, Joannes Comin dominus de Badenow, Patricius de Dunbar Comes Marchiæ, Joannes de Veſci vice patris ſui, Nicolaus de Sules, Willelmus de Ros, ſalutem in domino. Quia de bonâ voluntate & communi aſſenſu ſine omni contradictione annuimus & conceſſimus nobili Principi domino Edwardo gratiâ Dei Regi Angliæ, quòd ipſe tamquam ſuperior dominus terræ Scotiæ poſſit audire, examinare & diffinire vendicationes noſtras & petitiones, quas intendimus oſtendere & probare pro jure noſtro recipiendo coram eo tamquam ſuperiori domino terræ. Promittentes inſuper, quòd factum ſuum habebimus firmum & ſtabile, & quòd ille obtinebit Regnum Scotiæ, jus cujus potius declarabitur coram eo. Cum autem non poſſit præfatus Rex Angliæ iſto modo cognitionem facere nec complere ſine judicio, nec judicium debeat eſſe ſine execqutione, nec execqutionem poſſit debito modo facere ſine poſſeſſione & ſeiſina ejuſdem terræ & caſtrorum ejus, quouſque jus in regnum petentibus fuerit ſatisfactum, ita tamen quòd antequàm habeat ſeiſinam, bonam & ſufficientem ſecuritatem faciat petitoribus, & cuſtodibus, & communitati Regni Scotiæ reſtituendi idem Regnum cum totâ regalitate, dignitate, dominio, libertatibus, conſuetudinibus, juſtitiis, legibus, uſibus, poſſeſſionibus, & quibuſcumque pertinentiis in eodem ſtatu in quo erant ante ſeiſinam ſibi traditam, & liberabit illi cui jure debetur ſecundùm judicium regalitatis, ſalvo Regi Angliæ homagio illius qui Rex erit: & debet hæc reſtitutio fieri infrà duos menſes à die quo fuerit hoc jus diſcuſſum atque firmatum, exitus prædictæ terræ medio tempore recipiantur, & in ſalvo depoſito reponantur, & benè cuſtodiantur per manum Camerarii Scotiæ qui nunc eſt, & illius quem aſſignabit ad hoc Rex Angliæ, & hoc ſub ſigillis eorum, ſalvâ rationabili ſuſtentatione terræ, & caſtrorum Miniſtrorumque regni. In teſtimonium omnium prædictorum appoſuimus ad has litteras ſigilla noſtra. Datum apud Noreham die Mercurii proximâ poſt Aſcenſionem Domini, anno gratiæ milleſimo duceuteſimo nonageſimo primo. «

Has duas litteras miſit Rex Angliæ ſub ſigillo ſuo privato ad diverſa Monaſteria Regni ſui anno decimo nono, ut ad perpetuam rei geſtæ memoriam in Chronicis ponerentur. De communi igitur aſſenſu Majorum Regni Scotiæ, Rex terram ipſam in ſuam accepit cuſtodiam, quouſque debitâ diſcuſſione habitâ de legitimo conſtaret herede.

Eodem anno circà feſtum beati Joannis Baptiſtæ Alianora mater Regis Ambreſburiæ eſt defuncta: propter quod Rex de Scotiâ in Angliam rediit, ut funus maternum ſepulturæ traderet debito cum honore. Sepultum itaque eſt corpus ejus in Monaſterio Ambreſburiæ, cor verò Londoniis in Eccleſiâ Fratrum Minorum. Rex verò poſt feſtum ſancti Michaëlis iterum tendens in Scotiam, cum Eboracum veniſſet, moramque aliqualem ibi feciſſet, Reſus filius Mereduci captus, illucque deductus, judicialiter eſt condemnatus. Profectus deinde Rex in Scotiam, omnibus in Regnum Scotiæ jus vindicantibus impoſuit ut in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ proximo futuro coram ſe comparerent, & quo jure Regnum illud vindicabant pleniùs declararent.

NICOLAI IV. VII.	RADULPH. XIX.	PHILIPPI IV. VII.	EDWARDI III. XX.	MCCXCII

NIcolaus Papa quartus viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, qui paulo ante Regem Angliæ ad recuperandum Terram ſanctam invitans, Ducem & Capitaneum omnium conſtituit Chriſtianorum. Poſt Paſcha anni ejuſdem in ſtatione navium, quæ ſolet eſſe apud ſanctum Mathæum in Britanniâ, ſuborta eſt inter nautas Bajonenſes & Normannos diſcordia, cœperuntque ſe terrâ marique mutuò impugnare, roboratiſque partibus crevit ſeditio, dum Bajonenſibus adhærent Anglici: Normannis verò nautæ cæteri qui erant de ditione Regis Francorum. Onerantur jam naves hinc inde non tantùm mercibus, ſed armis, & quo magis aura placidior deferveſcebat, ſtrato æquore maris, tanto periculoſiora incurrebant naufragia, non cautibus illiſæ, ſed expugnatæ violentèr ab hoſte. Moritur Rex Romanorum Radulfus in, cujus ſucceſſorem electus eſt Adulfus Comes de Naaſſo, & ſine contradictione in Regem Alemanniæ ſolemniter coronatur. Alfonſus etiam Aragonum Rex mortuus eſt hoc anno.

Moritur Imperator, cui ſuccedit Adulfus Comes de Naſſaw.

Rex Angliæ poſt feſtum beati Joannis Baptiſtæ in Scotiam veniens, receptis eorum qui Regnum Scotiæ vindicabant allegationibus pro jure ſuo, eligi fecit quadraginta perſonas, videlicet viginti de Angliâ & viginti de Scotiâ, qui iſtas allegationes

Sententiam fert Rex Angl. de Scotiæ Regno in gratiam Joannis

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR	Regis FRANC.	Regis ANGL.

deliberatâ diligentiâ diſcuterent, ſententiam finalem uſque in feſtum S. Michaëlis proximo veniens differens proferendam. Adveniente autem prædicto feſto, poſt diſcuſſionem, de aſſenſu omnium Joanni de Balliolo, qui de filiâ David Regis Scotorum deſcenderat ſeniore, adjudicavit ex integro Regnum ſuum. Robertus ſecundus de Brus, inter quem & Joannem prædictum excluſis cæteris quæſtio vertebatur, licet uno gradu eſſet propinquior, tamen deſcendit à filiâ Regis David ſecundâ. Joannes autem in feſto S. Andreæ Apoſtoli ſequenti collocatus ſuper lapidem regalem, in Eccleſia Canonicorum Regularium de Scotiâ ſolemniter coronatur. Poſt coronationem verò accedens ad Regem Angliæ, qui feſtum Nativitatis Dominicæ apud Novum-caſtrum tenuit ſuper Tinam, eidem fecit homagium ſub his verbis: » Domine, mi domine Edwarde Rex Angliæ, ſuperior Scotiæ domine, Ego » Joannes de Balliolo Rex Scotiæ, recognoſco me hominem veſtrum ligium de toto Regno Scotiæ & » omnibus pertinentiis, & his quæ ad hoc ſpectant, » quòd Regnum teneo & de jure debeo, & clamito tenere hereditariè de vobis & heredibus » veſtris Regibus Angliæ, de vitâ & membris & » terreno honore, contrà omnes homines qui poſſunt vivere & mori. « Et Rex recepit homagium in formâ prædicta, ſuo & alterius jure ſalvo. Recepto autem Regis Joannis homagio, Rex Angliæ eidem Regnum Scotiæ integraliter cum omnibus pertinentiis reſtituit indilatè.

Formula clientelæ quam Rex Scotiæ profert Regi Angliæ.

MCCXCIII.	VACATIONIS I.	ADULF. I.	PHILIPPI IV. VIII.	EDWARD III. XXI.

HENRICUS de Hiſpaniâ in carcere Regum Siciliæ diù detentus evadens, in Hiſpanias ad nepotem ſuum Sanctium Regem venit. Mercatores Anglici variis in mari laceſſiti periculis, ſuper mercium ſuarum amiſſione Regi Angliæ conqueruntur; qui Comitem Lincolnienſem Henricum de Laci ad Regem Franciæ tranſmiſit, ſuppliciter petens ut de aſſenſu ipſius per Reges & eorum conſilia, contrà hujuſmodi maritima diſpendia provideretur cum celeritate de remedio competenti. Interim verò dum Comes reſponſum exſpectat, claſſis ducentarum navium Normannicarum & ampliùs, quæ coadunata ut hoſtes virtuoſiùs invaderet, & invadentes fortiùs propulſaret, in Vaſconiam profecta fuerat, quidquid de parte adverſâ obvium habuit prædæ ac morti facilè deſtinando, dum onuſta vino revertebatur gloriabunda, quaſi ſibi ſoli maris ceſſiſſet libertas, à ſexaginta navibus Anglicanis capitur, & in Angliam adducitur, feriâ ſextâ ante vigiliam Pentecoſtes ſubmerſis aut cæſis hominibus omnibus, qui erant in navibus, ſolis illis exceptis, qui in ſcalis vix ſalvi fuerant fugiendo. Rumor facti diffuſus per Galliam, Regem Conſiliumque ſuum non tam admiratione, quàm indignatione vehementi commovit. Ordinati igitur ſunt Ambaſſatores, qui ex parte Regis Francorum à Rege Angliæ peterent, ut abſque mora naves cum mercibus per homines ſuos raptas, & in Regno ſuo receptas reſtitueret, ſi vellet ſua negotia pro terrâ Vaſconiæ in Curia Franciæ favorabiliter expediri. Super hoc mandato Rex deliberans, habito conſilio Ricardum Londonenſem Epiſcopum, adjunctis eidem aliis viris prudentibus, ad Regem Francorum & ſuum Conſilium, & hujuſcemodi tranſmiſit reſponſum, videlicet cum Rex Angliæ Curiam ſuam habeat nulli ſubjectam, qui ſe læſos ſentiant per homines Regni ſui, veniant ad Curiam ſuam, & declaratis ſibi illatis injuriis, Rex eis celerem fieri juſtitiam ordinabit: quod ut ſecuriùs facere poſſint, quibuſcumque conqueri volentibus, Rex de eundo & redeundo per terram ſuam ſalvum dabit conductum. Quòd ſi hoc Regi Francorum non placeat, eligantur arbitri hinc inde, qui penſatis damnis utriuſque partis, provideant quomodo querelantibus ſatisfaciat: & Rex Angliæ dicto eorum & laudo ſub certâ obligatione ſe ſubmitteret: dum tamen Rex Francorum ſe ſubmittat & obliget pari modo. Si verò aliquid occurrat tam arduum, quòd per arbitros nequeat decidi, diſtinendum Regibus reſervetur, & Rex Angliæ habito conductu ad Regem Franciæ, accedentem ad aliquam villam maritimam veniet, & de aſſenſu mutuo finis negotio imponetur. Quòd ſi nec illud Rex Francorum acceptaverit, in Summum Pontificem, cujus eſt inter Reges & Regna pacem fovere, transferatur de aſſenſu mutuo negotium, vel (quia tunc Sedes vacabat) ad Cardinales omnes vel aliquos, ut litis & diſcordiæ ſubmotâ materiâ, pax inter eos eorumque populos refloreat ut ſolebat.

Diſſenſio inter Reges Franc. & Angl.

Sprevit hæc omnia Conſilium Franciæ, nec Nuntiis inſtantes flagitantibus dignatum eſt aliquid reſpondere. Miſit denique Rex Francorum ad civitatem Agenii, quæ ad Ducatum Aquitaniæ ſpectare dignoſcitur, ibique nominatim citari fecit Regem Angliæ, ut die certâ Pariſius compareret, de injuriis & rebellionibus in terrâ factis Vaſconiæ reſponſurus; quem ad diem præfixum non comparentem, Rex Francorum in propriâ perſonâ pro tribunali ſedens, ſententiam protulit judicans in defectu: Conſtabularioque Franciæ mox præcepit ut in manu armatâ proficiſcens, Ducatum Aquitaniæ, Regis Francorum nomine occuparet, caperetque vel expelleret quoſcumque per Regem Angliæ illius cuſtodiæ deputatos. Siquidem paulo ante miſerat illuc Rex Angliæ Joannem de ſancto Joanne, Militem diſcretum, in armis ſtrenuum, & in rebus bellicis exercitatum, qui civitates & caſtra per totum Ducatum optimè munivit armis & victualibus, & viris ſtrenuis ad bellandum.

Conſtabularius Franciæ ducit exercitum in Aquitaniam adverſùs Angl. Regem.

Eodem anno circà feſtum S. Michaëlis Alianora filia Regis Angliæ, apud Briſtollum Henrico Comiti Barrenſi traditur in uxorem, de qua filium genuit Edwardum, & filiam quam Joannes de Warenna Sureyæ & Suſexiæ Comes duxit. Rex Anglorum ſatagens Regis Francorum animum emollire, mandavit germano ſuo Eadmundo, qui tunc in Galliis morabatur, ut Conſilium Franciæ adiens de aliquâ formâ provideret, quæ Regis Francorum eſſet placita, & ſibi non nimiùm inhoneſta: qui poſt tractatus multos fruſtrà habitos, iter versùs Angliam arripuit, de pace & concordiâ penitùs deſperatus.

MCCXCIV.	VACATIONIS II.	ADULPH. II.	PHILIPPI IV. IX.	EDWARD. III. XXII.

EADMUNDUS frater Regis Angliæ versùs mare profectus, per Reginas Franciæ Joannam Regis conſortem, & MARIAM ejuſdem novercam, ut cum eiſdem pacis tractatum reſumat celeriter revocatur. Denique mediantibus Reginis, poſt plurima interloquia in formâ ſubſcriptâ extitit concordatum; Videlicet ut propter honorem Regis Francorum, cui per miniſtros cuſtodiæ Vaſconiæ deputatos (ut videbatur nonnullis) fuerat in pluribus derogatum, ſex caſtra, videlicet Sanctonas, Talemund, Tourium, Pomerol, Penne, & Mount Flamkon voluntati Regis Franciæ dederentur. In omnibus verò civitatibus & caſtris totius Ducatûs exceptis Bur-

Concordia inter Reges Franc. & Angliæ.

Digitized by Google

degala, Bajonâ & Regulâ unus ſerviens nomine Regis Franciæ poneretur, de miniſtris quoque per Regem Angliæ in Vaſconiâ poſitis, aliiſque per totam terram pro libitu Regis Francorum obſides traderentur. Quibus peractis, Rex Franciæ citationem in aulâ Pariſienſi publicatam faceret revocari: Caſtra verò omnia, amotis Servientibus in civitatibus poſitis & caſtris, obſideſque ad petitionem duarum Reginarum, vel unius earum reſtitueret ſine morâ. Rexque Angliæ conceſſo ſibi ſalvo conductu Ambianis veniret, ut ibi habito mutuo Regnum colloquio, pax & amicitia in poſterum firmaretur. Super his confectis ſcriptis, unum per Reginas ſignatum Eadmundo traditur, aliud ſignatum ab Eadmundo commendatur Reginis, quæ datâ fide in manu Eadmundi promiſerunt pacta in ſcriptis inita nullatenùs violanda.

Certificatus ſuper his Rex Angliæ per germanum ſuum, litteram unam patentem directam omnibus Miniſtris ſuis in Vaſconiâ, continentem mandatum, ut in omnibus voluntati Regis Francorum obtemperent, tranſmiſit germano, per eum (cum ſibi videretur) ulteriùs in Vaſconiam tranſmittendam. Receptâ litterâ Eadmundus, veritus eam tranſmittere antequàm ſibi conſtaret, an Rex ipſe acceptaret quæ facta fuerant per Reginas, petivit ab eis, ut per dictum Regis proprium ſuper præmiſſis certior redderetur. Denique præſentibus Eadmundo Regis Angliæ germano, & uxore ſuâ Blancâ Reginâ Navarræ, matre Reginæ Franciæ, necnon Duce Burgundiæ, Hugone de Ver filio Comitis Oxoniæ, ac Clerico quondam Joanne de Laci, Rex ipſe promiſſa Reginarum, ac peracta per eas concordata in fidelitate Regiâ ſe adimpleturum ſpopondit. Moxque Miles quidam nomine Galfridus de Langlâ, de familiâ Eadmundi fratris Regis Angliæ, cum litteris Francorum revocantibus Conſtabularium Franciæ, qui cum exercitu profectus fuerat ut Vaſconiam expugnaret, miſſus eſt ad eum. Rex etiam Angliæ Cantuariæ ſolemnitatem Paſcalem tenuit, ibidem ut Ambianis proficiſceretur exſpectans litteras de conductu. Joannes etiam de Laci Clericus prædictus in Vaſconiam tranſmiſſus eſt, cum litterâ Miniſtris Regis Angliæ directa, ſecundùm formam prædictam. Joannes verò de ſancto Joanne, quem Rex Anglorum Vaſconiæ præfecerat, auditis pactis initis, omnia quæ ad munitiones caſtrorum & urbium providerat vendidit, diſcedenſque per Pariſius versùs Angliam iter ſuum direxit. Et ecce procurante pacis æmulo, immutatum eſt cor Regis Francorum, conductuſque Regis Angliæ denegatur, & littera Conſtabularii revocatoria per poſteriorem litteram irritatur, & per Conſtabularium Vaſconiam in manu potentiam tantem cuſtodibus & miniſtris juxtà tenorem litteræ apportatæ ſe ſubdentibus, in manu Regis Francorum accipitur terra tota: Miniſtrique omnes Regis Angliæ terræque cuſtodes, obſides & captivi Pariſius deducuntur. Poſt dies tamen aliquot Eadmundus Reginas rogavit, ut juxtà ſua promiſſa & pactiones initas, Regem Franciæ interpellarent ſuper conductu Regi Angliæ concedendo, citatione revocandâ, terrâ reſtituendâ & obſidibus liberandis. Rex verò Francorum per quoſdam milites miſſos ad Eadmundum inficiatur ſe quidpiam de talibus pactis ſcire.

Denique perpendens Eadmundus ſe fratremque ſuum Regem Angliæ deluſos, reverſus in Angliam, Regem & Conſilium ſuum ad plenum informat & certificat de re geſtâ. Igitur convocato Londoniis Parliamento, cui Joannes Rex Scotorum interfuit, de conſilio Prælatorum & Procerum conſentium terram ſubdolè ablatam recuperandam gladio; Rex Angliæ ad Regem Francorum miſit Fratres Hugonem de Maveceſtriâ de Ordine Prædicatorum, ac Willelmum de Geineſburn Ordinis Minorum, Doctores Theologiæ, viros providos ac diſcretos, mandans ei per eoſdem, quòd cum pacta inter progenitores eorum habita & ipſos, necnon & ſecretos tractatus, quos mediante germano ſuo cum eo habuit, violaſſet, non videbatur ſibi quòd ipſum Regem Angliæ, Ducemque Aquitaniæ hominem ſuum reputabat, nec ipſe homagio ſuo adſtringi ulteriùs intendebat.

Eodem tempore Rex Angliæ miſſo in Teutoniam Antonio Dunelmenſi Epiſcopo, confœderavit ſibi Adulfum Regem Romanorum. Exercitum etiam tranſmittendum adunari jubens apud Portemutam, Joannem de Britanniâ nepotem ſuum, Comitem Richemundiæ eidem præfecit, dans ei Conſiliarios Joannem de ſancto Joanne & Robertum Tipetoth, Milites prudentes & in bellicis rebus expertos. Navigium etiam ad cuſtodiendum mare in tres claſſes diſtinxit, tres præponens Admiralios, videlicet Gernemuthenſibus, & cæteris illius partis maribus Joannem de Boutetort, Portemotenſibus Wilelmum de Leibourne; Occidentalibus verò navibus & Hibernicis militem quemdam probum de Hiberniâ oriundum. Hoc anno conceſſa eſt Regi in ſubſidium guerræ ſuæ medietas à Clero, ſexta à civibus, & à reliquo populo decima pars bonorum. Fuit hoc anno in Angliâ maxima cariſtia annonæ, pauperesque paſſim afflicti inediâ moriebantur.

Papa electus eſt Petrus dictus Celeſtinus V.

Hoc anno poſt vacationem diutinam electus eſt in ſummum Pontificem Petrus de Murone, qui de Ordine S. Benedicti exiſtens, eremiticam duxit vitam. Hic ſublimatus in Papam, Cæleſtinus dictus eſt quintus: qui unam ordinationem in menſe Septembri faciens, creavit duodecim Cardinales: defunctoque Epiſcopo Oſtienſi Fratre Latino Ordinis Fratrum Prædicatorum, in locum ejuſdem ſubſtituit Fratrem Hugonem de Billonâ, ejuſdem Ordinis, qui prius tituli ſanctæ Sabinæ fuerat Preſbyter Cardinalis.

Exercitus Regis Angliæ de Portamuthâ circà feſtum ſancti Michaëlis progrediens, vi ventorum repulſus applicuit Dertemutham. In craſtino verò ſancti Dionyſii captatâ aurâ, curſu velivolo ad S. Mathæum in Britanniâ die ſecundo pervenit. Diſcedentes à Britanniâ, in craſtino Sanctorum Criſpini & Criſpiniani intraverunt oſtia Girundiæ fluvii à Burdegalâ deſcendentis, per quem aſcendentes captis duabus villis bonis ac muratis, Burgo ſuper mare, ac Blavio, curſu proſpero tranſeuntes coram Burdegalâ, Rifuncium pervenerunt, ubi redditâ eis villâ, equos ſuos de navibus eduxerunt. Eodem tempore Wallenſes inſurgentes contrà Regem, in diverſis partibus diverſos ſibi Principes præfecerunt. Aquilonares enim qui circà partes Snowdoniæ habitant, Capitaneum habentes etiam Ducem quemdam de genere Lewlini Principis ultimi, Madocum nomine, villam & caſtrum de Karnarivian combuſſerunt, magnâ Anglicorum multitudine, qui nihil tale ſuſpicantes ad nundinas venerant, interfectâ. Occidentales verò Wallenſes præpoſito ſibi juvene quodam Mailgone, in partibus Penbrochiæ & Katermerdim mala plurima perpetrarunt. Quidam etiam Morganus dictus Wallenſes Auſtrales concitans, Comitem Gloverniæ Gilbertum, qui progenitores ſuos exheredaverat de terrâ ſuâ, quæ Glomergan dicitur, fugavit & expulit. Rex Angliæ William in-

Digitized by Google

An. Dom.	PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL.	PAPÆ | IMPERATOR. | Regis FRANC. | Regis ANGL.	An. Dom.

greſſus, Eadmundum germanum ſuum, & Henricum Comitem Lincolniæ parantes ſe ad transfretandum in Vaſconiam cum exercitu, ad ſe in Walliam revocavit. Quibus in die ſancti Martini appropinquantibus caſtello Comitis Lincolniæ de Dunbiy, Wallenſes in magnâ virtute occurrerunt, & conſerto gravi prælio repulerunt.

Papatui ceſſit Cœleſtinus.

Cœleſtinus Papa ſe minùs ſufficientem ad regendam Eccleſiam ſentiens, de conſilio Benedicti Gajetani ceſſit Papatui, editâ priùs conſtitutione ſuper ceſſione Pontificum Romanorum. Robertus de Winchelſe, Doctor ſacræ Theologiæ à Papa Cœleſtino confirmatus, & in Archiepiſcopum Cantuarienſem in Curiâ conſecratus, in Angliam veniens, Joanni de Monemethâ Doctori Theologiæ Epiſcopatum Landovenſem auctoritate Papali contulit, qui jam vacaverat multis annis. In vigilia autem Natalis Domini apud Neapolim in Papam eligitur Benedictus Gajetanus, natione Campanus de Anagnia civitate. Hic Bonifacius octavus vocatus, ſtatim poſt ſuam creationem Epiſcopum Oſtienſem ſuper quibuſdam in præſentiâ Cardinalium arguens duriſſimè, pallii uſu privavit, & nihilominùs ab eodem ante reſtitutionem pallii coronatur. Rex autem Angliæ apud Abertoniam feſtum tenuit Nativitatis Dominicæ, ubi Archiepiſcopum Cantuarienſem ad ſe venientem, miſſo ei obviam ad ſecurum conductum faciendum Clerico quodam Joanne de Berewico cum manu armatâ, gratioſè recepit, & fidelitate ejus quam ex more tenetur Regi facere admiſſâ, cum favore remiſit.

Bonifacius VIII in ejus locum ſubrogatur.

MCCXCV.

ANNI VII.	ADULFI.	PHILIPPI .V.	EDWARDI III.
I.	III.	X.	XXIII

IN die Circumciſionis Domini reddita eſt Joanni de ſancto Joanne civitas Baionenſis, quam die præcedenti ceperant nautæ fortiter expugnatam, multoſque de civibus quos Regi Anglorum adverſari compertum eſt, præfatus Joannes captos, in Angliam per mare tranſmiſit; obſidionem verò poſuit circà caſtrum, quod poſt dies octo cepit, dominumque Aſpermontis qui illud detinuerat, cum aliis cuſtodiæ mancipavit: duas etiam galeas pulcherrimas, quas ad munimen urbis Rex Francorum fecerat, in uſum ſuum accepit. Non multùm verò poſt reddita eſt Anglicis villa ſancti Joannis de Sordes, multaſque alias villas ceperunt & munitiones, quibuſdam ſe ſponte dedentibus, quibuſdam violenter ſubactis: auctuſque eſt Anglicorum exercitus in brevi, multis fraude Gallicorum cognitâ, ad fidelitatem Regis Angliæ reverſis in quatuor millibus peditum, equitibuſque ducentis.

Rex Angliæ tranſito flumine de Conweie ut ulteriùs progrederetur in Walliam, cum nondum totus comitaretur exercitus, captis bigis & curribus victualibus onuſtis à Wallenſibus, per tempus aliquod penuriâ coartatur, ita ut quouſque veniret ad eum reliqua pars exercitûs, aquam melle mixtam biberet, paneque cum ſalſis carnibus veſceretur. Comes Warwici audito quòd Wallenſes in maximâ multitudine in quâdam planitie inter duo nemora ſe adunaſſent, aſſumptâ ſecum electâ militiâ cum baliſtariis & ſagittariis, de nocte ſuperveniens eos undique circumcinxit, qui fixis in terrâ lanceis cuſpides in oppoſitum irruentium dirigunt, ut ſic ſe ab impetu equitum tuerentur. Sed Comes inter duos equites poſito uno baliſtario, ac jaculis baliſtarum magnâ parte eorum qui lanceas tenebant proſtratis, cum turmâ equitum in reliquos irruens, tantam intulit ſtragem, quanta eis unâ vice illata non creditur temporibus retroactis. Interim Rex Angliæ ad compeſcendas Wallenſium inſolentias, caſtrum in inſulâ quæ Angleſia dicitur conſtruxit, quod Bellum mariſcum voluit appellari. Wallenſes fame & inediâ conſumpti, ad pacem Regis in brevi venire coguntur.

Eodem anno Karolus germanus Regis Francorum Vaſconiam cum exercitu ingreſſus, Riſuncium obſedit, & fugiente ejus Capitaneo Joanne de Britanniâ cum Roberto Tipetoth, paucis relictis ad tuitionem villæ militibus, feriâ quintâ in hebdomadâ Paſchæ cepit, militeſque ibi repertos, ſcilicet Radulfum de Touy, Amicum de ſancto Amando, cum fratre ſuo, Radulfum de Gorges, Rogerum de Leiburne, & Joannem de Cretinge cum aliis militibus tredecim & ſcutiferis triginta tribus Pariſius tranſmiſit. Occiſus eſt ibi Adam de Cretinge Miles admodum probus, proditione cujuſdam militis nomine Valteri cognomento Giffardi, qui factus transfuga, moratus eſt in Galliis annis multis. Eodem die reddita eſt Anglicis villa ſancti Severi, cujus Capitaneus Hugo de Ver conſtituitur. Karolus autem egreſſus de villâ & caſtro Riſuncii: ſanctum Severum antequàm ſufficienter muniatur properat obſidere, quam in magnum Gallicorum diſpendium qui ibidem fame moriebantur & peſte, tenuit præfatus Hugo tredecim ſeptimanas. Deficientibus tandem iis qui intererant victualibus, per mediationem Comitum de Amidois qui erat cum Hugone . . . . qui erat cum Karolo, obtenta eſt treuga dierum quindecim, infrà quos liceret obſeſſis pro ſubſidio mittere in Baïonam. Quo deficiente ad terminum prætaxatum, reddita eſt villa Gallicis, ita quòd ſalvata ſunt recedentibus arma cum ſupellectili ſuâ totâ, dato conductu uſque ad duas dietas ab exercitu; remanentibus verò nulla eſt illata moleſtia, ſed potiùs obſides priùs adducti Toloſam, per Seneſcallum Regis Franciæ in villâ repoſiti ſunt, reſtitutis eis omnibus rebus ſuis. Karolus poſitis in villâ cuſtodibus, cum exercitu ſuo revertitur in Franciam: poſt cujus diſceſſum, infrà paucos dies capta eſt villa ab Anglicis iteratò.

Eodem anno duo Cardinales Albanenſis & Præneſtinus primò ad Regem Franciæ, poſtea ad Regem Angliæ venerunt, miſſi à Papâ Bonifacio pro pace inter Reges & concordiâ reformandâ. Qui circà Pentecoſten venientes Londonias, ibidem ex mandato Regis adhuc in Walliâ exiſtentis ejus præſtolabantur adventum, qui fuit circà feſtum ſancti Petri ad vincula. Cardinales nuntium ſuum proſequentes, & pacem ſuadentes, treugamque duorum annorum petentes, reſpondenteque Rege quòd in pacem vel treugam abſque Regis Romanorum conſenſu aſſentire, propter fœdus inter eos initum & juramento firmatum, non poterat: rogaverunt Regem, ut Regis Romanorum conſenſum in inducias impetraret. Rege autem ob reverentiam Curiæ Romanæ petitioni eorum annuente, circà Nativitatem Virginis glorioſæ in Gallias revertuntur. Circà feſtum verò ſancti Laurentii Madocus qui ſe Principem Walliæ fecerat, captus, & Londonias ductus, perpetuæ cuſtodiæ mancipatur.

Claſſis Gallicana Dovoriam veniens, emiſit prædones qui ſpoliato Prioratu & uno Monacho ſene occiſo, partem magnam oppidi incenderunt, quorum aliqui ante reditum ad naves interfecti ſunt, ſed plurimi evaſerunt. Citò poſt verò galea quædam Gallicorum caſu quodam ad portum de Hydâ appulſa, capta eſt per Joannem de Columbatiis Militem nobilem, nautis qui eam abducere conaban-

tur interfectis. Nautæ etiam Gernemuthenſes Cæſaris burgum in Normanniâ incendio vaſtaverunt, ſpoliatâque Abbatiâ Canonicorum Regularium, Canonicum quemdam ſenem in Angliam adduxerunt. Portuenſes quindecim naves Hiſpanicas onuſtas mercibus, tendentes in Damonem portum Flandriæ, captas deduxerunt Sandwicum. Joannes Rex Scotiæ homagii & fidelitatis ſuæ immemor, deſtinatis ad Regem Francorum Nuntiis Willelmo ſancti Andreæ, & Willelmo Dunkelſenſi Epiſcopis, Joanne de Soules, & etiam Geraundo de Vmſtenule, Militibus, clam contrà Regem Angliæ fœdus iniit, petens in affirmationem negotii matrimonium contrahi inter filium ſuum Edwardum ac nobilem puellam Joannem, filiam Karoli germani Regis Franciæ, ſpondens ſe velle Regem Angliæ totis viribus impugnare, & à guerrâ cum Rege Franciæ impedire, ſicut in ſcriptis inter utroſque Reges confectis plenius continetur. Elegerunt autem Scoti duodecim Pares, quatuor videlicet Epiſcopos, quatuor Comites, & quatuor Barones, quorum conſilio Rex Regnum ſuum gubernare debebat, per quos etiam ut in hanc conſentiret proditionem fuit inductus. Miles quidam dictus Thomas de Turbervile in Vaſconiâ captus, & Pariſius inter alios captivos detentus, procurante civitatis ejuſdem Præpoſito, liber dimittitur ſponſione juramento firmatâ, quòd contrà Regem Angliam commoveret. Qui cum veniſſet in Angliam, proditionis convictus, tractus ac ſuſpenſus dignas luit ſceleris ſui pœnas.

Henricus de Hiſpaniâ mortuo nepote ſuo Sanctio, cuſtos Regni Caſtellæ & Filiorum Regis tutor efficitur. Jacobus frater Alfonſi quondam Regis Aragoniæ, traditâ fratri ſuo juniori nomine Frederico Siciliâ, Regnum Aragoniæ poſt mortem fratris accepit, & uxorem ducens filiam Karoli Regis Siciliæ, reconciliatur Eccleſiæ, obſidibus quos frater ſuus tenuerat liberatis. Gilbertus Comes Gloverniæ hoc anno dies ſuos clauſit, relictis ex uxore ſuâ Joannâ filiabus tribus, & filio unico junioris ætatis nomine Gilberto. Willelmus etiam de Valentiis Comes Penbrochiæ moritur, & in Eccleſiâ Monachorum Weſtamonſterii ſepelitur. Succeſſit ei in Comitatu filius Aymericus. Rex Angliæ à Rege Scotorum (ignorans eorum proditionem) cum auxilium pro guerrâ ſuâ inſtanter petiiſſet, & ſibi reſponderetur in dubiis, ſuſpectum habens negotium, rogavit ut ob ſecuritatem uſque ad finem guerræ caſtra tria, videlicet Berwici, Edeneburgiæ, Rokeſburgiæ traderentur in manu ſuâ, quæ poſt guerram reſtitueret, ſi eos ſibi comperiſſet fideles. Quod cum Scoti facere renuiſſent, Rex de proditione eorum certior, cum exercitu versùs Scotiam progreſſus, diſpoſuit eam vi ſubjicere, niſi ab his quæ referebantur, & quæ jam in opere oſtendebantur, ſe poſſent legitimè excuſare. In villis Flandriæ cum Majores, qui Scabini dicuntur, in his propter quæ diſcordia ſuborta erat inter eos & communem populum, judicio Comitis ſtare renuiſſent, ad Curiam Regis Franciæ appellârunt. Vocatus autem Comes à Rege cum Pariſius veniſſet, detentus ibidem eſt quouſque filiam ſuam cum quâ filius Regis Angliæ matrimonium (ut dicebatur) contracturus erat, pro ſe Regi Francorum obſidem reddidiſſet.

MCCXCVI. | BONIF. VIII. II. | ADULFI. IV. | PHILIPPI IV. XI. | EDWARDI III. XXIV.

PETRUS & Jacobus de Columnâ à Cardinalatu per Papam Bonifacium deponuntur circà Converſionem ſancti Pauli. Eadmundus germanus Regis Angliæ, aſſociato ſibi Henrico Comite Lincolniæ, cum exercitu valido in Vaſconiam transfretavit, cui redditum eſt feriâ quintâ in Cœnâ Domini caſtrum de Sparâ, & poſtea alia caſtra plura. Cum autem appropinquans Burdegalæ ad reficiendum ſe cum exercitu caſtra poſuiſſet in villâ quâdam nomine Bochele, feriâ quartâ in hebdomadâ Paſchæ Gallicorum exercitus de Burdegalâ egreſſus, diſpoſuit ex improviſo Anglicos tantum per duas leucas ab urbe diſtantes celeriter occupare. Præmoniti aliquantulum Anglici de adventu hoſtium, ad bellum ſe parant, & armati (prout articulus temporis permiſit) parti occurrunt adverſæ: conſertoque gravi prælio, non ſine ſtrage multâ Gallos cogunt ad urbem reverti. Quos dum fugientes inſequuntur, ingreſſi ſunt urbem duo milites Anglicani, fratres domini Petri de Malolacu, & tertius cum duobus vexilliferis Joannis de Britanniâ & Alani la Souche, quos ceperunt Gallici portis clauſis. Devaſtatâ verò magnâ parte ſuburbii incendio, Eadmundus propter quaſdam cauſas arduas revertitur in Baïonam, ubi non multo poſt in ægritudinem decidens, terminum vitæ clauſit. Obſedit poſt hæc exercitus Anglicanus urbem Aquenſem, ſed penuriâ victualium coactus diſcedere, obſidionem omiſit. Comes Atrabatenſis per Regem Francorum in Vaſconiam miſſus, munitiones quaſdam de manu Anglicorum extorſit. Qui verò Burgum ſuper mare tenebant, obſidente eos domino de Sulliaco, inducias impetrantes, uſque Blavium pro commeatu nuntios tranſmiſerunt. Ubi cum navem victualibus onuſtam cæteri deducere recuſarent, Symon de Monteacuto Miles ſtrenuus & cordatus, per medias galeas Gallicorum, quæ ad prohibendum tranſitum navium fluvium obſervabant, aſpirante flatu proſpero uſque Burgum deduxit: quo cognito, ſolutâ obſidione dominus de Sulliaco revertitur in Gallias, intento fruſtratus.

Florentius Comes Holondiæ qui filium ſuum Regi Angliæ nutriendum tradidit, cui etiam Rex filiam ſuam Elizabeth connubio jungere diſponebat, quemdam ſpurium ſibi volens heredem ſubſtituere, à propriâ gente necatur. Rex Angliæ immenſo coadunato exercitu venit ad Novum caſtrum ſuper Tinam, ad quem locum Joannem Regem Scotorum citari fecerat edicto publico, ut de his quæ ſibi debebant objici, reſponderet; quo ad diem præfixum nec per ſe comparente, nec per nuntium ſe excuſante, Rex de conſilio ſuorum decrevit ulteriùs procedendum.

Interim Miles quidam Robertus de Ros Dominus caſtri de Werk, nonobſtante fidelitate quam Regi Angliæ juraverat, ad Scotos transfugit: ſuper quo germanus ejuſdem Willelmus de Ros Regem præmuniens, petivit ſibi mitti ſubſidium quo poſſet caſtrum defendere contrà Scotos. Miſitque Rex illuc viros mille, qui recepti in villâ quâdam dictâ Preſtfeu, omnes eâdem nocte à Scotis, quorum Capitaneus erat præfatus transfuga Robertus de Ros, interfecti ſunt, exceptis paucis qui dilapſi ſunt fugâ. Quo audito, mox Rex cum exercitu ad caſtrum illud properat, gaviſus in hoc (ut fertur) quòd Scoti primi cœperant hoſtilia exercere. Rege itaque apud prædictum caſtrum Paſchalem ſolemnitatem peragente, ſeptem Comites Scotiæ, de Bowan, de Meneteth, de Straderne, de Lewenos, de Ros, de Athel, de Mar, ac Joannes filius Joannis Comin, de Badenaw collecto exercitu valido in valle Avandiæ, feriâ ſecundâ Paſchæ Angliam ingreſſi, vaſtabant omnia cæde & incendio, non

parcentes

parcentes ætati vel ſexui, venienteſque Karleolum, urbem ipſam obſidione cinxerunt. Combuſto autem ſuburbio, cum ad portam civitatis cremabilia congererent, nobilis quidam de Galwidiâ, dum portæ civitatis appropinquaret, unco ferreo ab his qui ſuper portam erant attrahitur, confoſſuſque lanceis enecatur. In carcere verò civitatis quidam explorator detentus, cum adventum ſuorum audiſſet, carcerem incendit, cujus igne flatu venti in domos alias delato, urbis pars magna crematur. Viri tamen & mulieres ad muros concurrentes, lapidibus & telis Scotos à muris propulſant, urbem viriliter defendentes. Scoti videntes ſe non proficere, feriâ quartâ omiſſâ obſidione in Scotiam redierunt.

Eâdem die, ſcilicet feriâ quartâ in hebdomadâ Paſchæ: Rex cum exercitu progrediens, tranſito flumine quod Tweda dicitur, Scotiam ingreſſus eſt, & Burgenſes Berewici ad pacem invitans, per diem unum integrum exſpectavit; quibus ad pacem venire nolentibus cœpit in die Veneris villæ appropinquare, fixis tentoriis in domo Monialium de Caldeſtreme, à quâ diſtabat villa Berewici per dimidiam tantùm leucam. Advenerunt autem & viginti quatuor naves Angliæ, quarum nautæ incaleſcente ſole exercitum Regium in quâdam planitie præparatum conſpicientes, ubi Rex novos milites fecerat, æſtimantes Regem velle villæ dare inſultum, portum ingreſſi & ad terram applicantes, conflictum ineunt cum villanis, ubi quatuor navibus perditis, cæteræ cum refluxu ſalvæ & integræ revertuntur. Divulgato autem in exercitu facto nautarum, Rex à parte terræ tranſgreſſus ſine difficultate foſſatum, quod Scoti fecerant, villam occupavit, unico tantùm de ſuis militibus interfecto. Mercatores enim Flandrenſes, qui in villâ eâdem domum ad modum turris fortiſſimam habebant, jacula mittentes in Anglicos & pila, Ricardum de Cornubiâ Militem ſtrenuum à caſu ſpiculo trajecerunt. ad quos cum non de facili pateret acceſſus, allato igne incendio ſuffocantur. Eâdem nocte dormivit Rex in caſtro quod redditum eſt ei, ſalvis vitâ & membris his qui in eo erant, & præſtito juramento quòd contra Regem Angliæ arma de cætero non portarent, omneſque quò volebant abire permittuntur, excepto eorum Capitaneo Willelmo Duglas, quem uſque ad finem guerræ Rex ſecum retinuit. Dum autem Rex villam Berewici novo foſſato muniret, circà ingreſſum menſis Aprilis venerunt ad eum Gardianus & Lector Fratrum Minorum de Rokeſburgiâ, deferentes litteras Joannis Regis Scotiæ, tenorem hujuſcemodi continentes.

Epiſtola Regis Scotiæ ad Regem Angl. quâ ſe purgare nititur quòd fidem ipſi non præſtiterit.

MAGNIFICO Principi domino Edwardo Dei gratiâ Regi Angliæ, Joannes eâdem gratiâ Scotiæ Rex. Cum vos ac illi de regno veſtro, vobis non ignorantibus vel ignorare non debentibus, per violentam potentiam nobis ac Regni incolis graves, imò intolerabiles, injurias, contemptus & gravamina, necnon & damna enormia contrà noſtras & Regni noſtri libertates, ac contrà Deum & juſtitiam notoriè & frequenter intuleritis, nos extrà Regnum ad levem quamcumque ſuggeſtionem pro libitu veſtræ voluntatis citando, & indebitè vexando, caſtra noſtra & terras & poſſeſſiones noſtras & noſtrorum infrà Regnum noſtrum ſine noſtris demeritis occupando, bona noſtra ac ſubditorum noſtrorum tam per terram quàm per mare rapiendo, & infrà Regnum veſtrum receptando, mercatores & alios Regni noſtri incolas occidendo, homineſque noſtros de Regno noſtro violenter abducendo, ipſoſque ibidem detinendo & incarcerando. Super quibus reformandis Nuntios noſtros ſæpe tranſmiſimus, quæ non ſolùm adhuc remanent incorrecta, verùm etiam de die in diem per vos & veſtros prioribus deteriora cumulantur. Vos namque jam cum innumerabili multitudine armatorum veſtro exercitu publicè convocato, ad exheredandum nos & Regni noſtri incolas, ad fines Regni noſtri hoſtiliter acceſſiſtis, & ultrà progredientes in Regno noſtro ſtrages & incendia, necnon inſultus & invaſiones violentas tam per terram quàm per mare commiſiſtis inhumanè. Nos dictas injurias, contemptus & gravamina & damna, necnon & hoſtiles impugnationes ulteriùs ſuſtinere non valentes, nec in fidelitate & homagio veſtro licet per violentiam impreſſionem extortis manendo; contrà vos & ad defenſionem noſtram & Regni noſtri, cujus defenſioni & tuitioni vinculo juramenti ſumus adſtricti, nos volentes erigere: fidelitatem & homagium tam à nobis quàm ab aliis quibuſcumque Regni noſtri incolis fidelibus noſtris, ratione terrarum quas in noſtro Regno tenebant, & etiam ratione menagii ſeu retentionis noſtræ, nomine noſtro ac nomine eorumdem omnium & ſingulorum vobis reddimus per præſentes.

Rex auditâ hâc litterâ, reſignationem homagii ſui admiſit, & Cancellario ſuo præcepit hanc litteram regiſtrari, ad perpetuam memoriam rei geſtæ. Comites Scotiæ ſuperiùs nominati, cum eorum comitivâ apud caſtrum de Redeworthe coadunati, profecti ſunt in Angliam, & vaſtantes omnia cæde & incendio, uſque ad Prioratum Hauguſtuldenſem, & in eodem fugientibus Canonicis ſe quarto Idus Aprilis receperunt. Mane verò facto, Prioratum cum totâ villâ incendio deſtruxêre. Progreſſi inde ad domum Monialium de Lamelay, domibuſque quibuſdam ſalvâ Eccleſiâ incenſis, cum ingenti prædâ in Scotiam revertuntur. Patricius Comes de Dunbar ad Regem Angliæ veniens, ſe & eidem cum totâ ſuâ ſubdidit poteſtate. Caſtrum de Dunbar in feſto S. Michaëlis obſeſſum à Scotis, fraude quorumdam in eo exiſtentium redditum eſt eiſdem: pro quo recuperando miſit Rex Joannem Surreiæ, & Willelmum Warewici Comites cum militiâ magnâ valde. Quibus ſuperveniens Scotorum exercitus, ut obſeſſis ferret auxilium, excipitur pugnâ durâ: fugientibus tandem Scotis inſequuntur Anglici per octo milliaria ferè uſque ad fareſtam de Selelark, ſtragem nimiam ingerentes, ita ut cæſorum numerus ad decem millia hominum fuerit æſtimatus. Sabbato ſequente, videlicet decimo octavo Kalendas Maii, Regi advenienti redditum eſt caſtrum, in quo capti ſunt Comites tres, de Menetbet, de Aſceles & de Ros, Barones ſex; videlicet Joannes Comin junior, Willelmus de ſancto Claro, Ricardus Siwardi ſenior, Joannes Hinccivartino, Alexander de Muraviâ, Eadmundus Comin de Kilbrid, cum aliis militibus viginti novem, Clericis duobus, & ſcutiferis octoginta tribus, quos ad diverſa caſtra Angliæ miſit Rex in cuſtodiâ detinendos.

Poſt captionem caſtri de Dunbar paucis diebus interpoſitis, acceſſit Rex ad Caſtrum Rokeſburgiæ, quod ſtatim redditum eſt ei à Seneſcallo Scotiæ. Deinde progreditur ad caſtrum Puellarum, quod octo dierum obſidione expugnatum eſt, cuſtodibus ejus vitâ & membris conceſſis. Veneruntque ibi ad Regem Walenſes pedites in multitudine magnâ, re-

miſit ferè Rex in eodem numero Anglicos pedites fatigatos. Accedens inde ad caſtrum de Strivelin, vacuum illud invenit, cuſtodibus dilapſis in fugam. Illuc cum militiâ ſuâ de Hiberniâ in ſubſidium Regis venit Comes Ultoniæ. Rex mare Scotianum transgreſſus, venit ad villam S. Joannis de Pert in feſto S. Joannis Baptiſtæ, ubi ſolemnitate peractâ, per aliquot dies manſit.

Dum hæc agerentur, videns Joannes Rex Scotiæ, quia non haberet poteſtatem reſiſtendi, miſſis ad Regem Angliæ Nuntiis, pacem & miſericordiam imploravit. Cui Rex benignè annuens, remandavit ut ad caſtrum de Brichin cum Magnatibus terræ ſuæ veniret, cum his quos Rex illuc mitteret Nuntios infrà dies quindecim tractaturus. Miſitque illuc Rex Antonium Dunelmenſem Epiſcopum cum plenâ poteſtate Regiâ, ad quem venerunt infrà præſcriptum tempus Rex Scotorum Magnateſque ſui, qui poſt multos varioſque tractatus nudè & purè ſubjecerunt ſe & Regnum Scotiæ Regiæ voluntati, pro quâ ſubmiſſione obſervandâ, Joannes Rex Scotiæ filium ſuum obſidem tradidit, litteraſque confecit, continentes in Gallico hunc tenorem:

Tandem Rex Scotiæ à Rege Angl. pacem & miſericordiam poſtulat, obtinetque.

„ JOANNES Dei gratiâ Rex Scotiæ omnibus præſentes litteras viſuris vel auditurus ſalutem. Quia nos per malum conſilium ſimplicitatemque noſtram graviter offendimus & provocavimus dominum noſtrum Edwardum gratiâ Dei Regem Angliæ, dominum Hiberniæ, Ducem Aquitaniæ in multis, videlicet in eo quod exiſtentes & manentes in fide ſuâ & homagio ſuo, alligavimus nos Regi Franciæ qui tunc hoſtis ejus erat, & ad hoc etiam matrimonium fieri procurantes cum filiâ domini Karoli fratris ejus, & ut dominum noſtrum gravaremus, Regemque Franciæ juvaremus cum omni poteſtate noſtrâ per guerram modiſque aliis, deinde per noſtrum perverſum conſilium antedictum diffidavimus dominum noſtrum Regem Angliæ, & poſuimus nos extrà fidem & homagium ſuum, reddendo ei homagium ſuum, & miſimus gentes noſtras in terram ſuam Angliæ ad incendia facienda & prædas abducendas, ad homicidia & alia damna perpetranda, & terram Scotiæ quæ eſt de feodo ſuo, contrà eum muniendo, ponentes & ſtabilientes gentes armatas in villis, caſtris & alibi ad defendendam terram contrà eum, & defortiandum eum de feodo ſuo, pro quibus transgreſſionibus dominus noſter Rex Angliæ antedictus, ingreſſus terram Scotiæ, in fortitudine ſuâ eam conquiſivit & cepit, nonobſtante omni eo quod facere potuimus contrà eum: ſicut poteſt de jure facere tamquam dominus de feodo ſuo, quia nos ei homagium noſtrum reddidimus, & fecimus rebellionem antedictam. Nos igitur exiſtentes in plenâ poteſtate noſtrâ & libera voluntate, reddidimus ei terram Scotiæ, & gentem totam cum homagiis. In cujus rei teſtimonium fecimus fieri has litteras patentes. Data apud Brithin decimo die Julii, Regni noſtri anno quarto, conſignatâ litterâ, ſactoque ſigillo communi Scotiæ.

Proceſſit Rex ut videret montana Scotiæ, præcedente eum ſemper per unam diætam Epiſcopo Dunelmenſi. Cumque tranſiſſet Morawiam, & perveniſſet uſque Elgin, omnia videns eſſe pacata, converſo itinere revertitur Berewicum. In redeundo autem tranſmiſit per Abbatiam de Stone, ubi ſublato lapide quo Reges Scotorum tempore coronationis ſolebant uti pro throno, uſque Weſtmonaſterium tranſtulit illum, jubens inde fieri celebrantium cathedram Sacerdotum. Rex apud Berewicum convocato Parliamento, omnium Magnatum Scotiæ fidelitates recepit, & humagia, qui ad rei geſtæ memoriam perpetuam confecerunt ſuper hoc litteras patentes eorum ſigillis munitas, continentes in Gallico hunc tenorem.

OMnibus præſentes litteras viſuris vel auditurus, Joannes Comin de Badenaw, &c. Quia fidem & voluntatem Illuſtriſſimi Principis, ac cariſſimi domini noſtri domini Edwardi, Dei gratiâ Regis Angliæ, domini Hiberniæ ac Ducis Aquitaniæ venimus: promittimus pro nobis & heredibus noſtris ſub pœna corporum noſtrorum & Catellorum ac omnium quæ habere poſſimus, quòd nos ſerviemus ei benè & fideliter contrà omnes gentes quæ vivere & mori poſſunt, omnibus vicibus quibus requiremur vel præmuniemur per antedictum dominum noſtrum Regem Angliæ, vel heredes ſuos, & quòd nos non ſciemus damnum eorum, quin illud impediamus omnibus viribus noſtris, & eos præmuniemus, & ad iſta tenenda & ſervanda obligamus nos & heredes noſtros & omnia bona noſtra. Inſuper & juravimus tactis ſacro-ſanctis Evangeliis, & præterea nos omnes & quilibet noſtrûm pro ſe fecit homagium dicto domino noſtro Regi Angliæ in hæc verba: „

„ Ego veſter homo ligius efficior de vitâ & membris ac terreno honore contrà omnes homines qui poſſunt vivere & mori: & idem dominus noſter Rex recepit hoc homagium ſub his verbis: Nos illud recipimus pro terris de quibus eſtis nunc ſeiſiti, ſalvo jure noſtro, aut alterius, & exceptis terris quas Joannes de Balliolo quondam Rex Scotiæ nobis contulit, poſtquàm nos ei Regnum Scotiæ liberavimus, ſi forte aliquas terras dedit. Inſuper nos omnes & ſinguli noſtrûm pro ſe fecimus fidelitatem domino noſtro Regi prædicto in his verbis: Ero fidelis legalis, fidelitatemque & legalitatem ſervabo Edwardo Regi Angliæ, & heredibus ſuis de vitâ & membris & terreno honore contrà omnes homines qui vivere poſſunt & mori, & nunquam pro aliquo portabo arma, nec ero in conſilio vel auxilio contrà eum vel heredes ſuos aliquo caſu qui poſſit contingere; ſed fideliter recognoſcam & fideliter faciam ſervitia, quæ pertinent ad tenementum quod de eo tenere clamito: ſic me Deus adjuvet & omnes Sancti ejus. In harum rerum teſtimonium factæ ſunt iſtæ litteræ patentes, & ſigillis noſtris ſignatæ. Datum apud Berewicum anno Regni Regis Edwardi Angliæ domini noſtri viceſimo quarto. „

Ordinavit etiam Rex cuſtodem Scotiæ Joannem de Warennâ, Surreiæ & Suſexiæ Comitem, Theſaurarium Hugonem de Creſſingham, Juſtitiarium Willelmum de Ormeſbi, cui mandavit Rex ut omnes tenentes de Rege terras aliquas nominaret, & eorum homagia fidelitateſque reciperet. Joannem verò Scotiæ quondam Regem miſit Londonias ad turrim, aſſignatâ ei decenti familiâ, liberumque conceſſit exitum ad viginti milliaria circà urbem. Joannem verò Comin de Badenau, & alium de Bowan, cæteroſque terræ illius Magnates tranſtulit in Angliam ultrà Trentam, ſub pœnâ capitis reditum in Scotiam interdicens, quouſque guerra ſua cum Rege Franciæ finiretur. Rex Angliæ profectus in Angliam, apud S. Eadmundum Parliamentum tenuit in craſtino Animarum, in quo à civitatibus & burgis conceſſa eſt Regi octava, à populo verò reliquo duode-

cima pars bonorum. Clerus ob conſtitutionem Bonifacii Papæ hoc anno editam, quæ prohibet ſub pœnâ excommunicationis ne talliæ vel exactiones à Clero per ſæculares Principes quocumque modo exigantur, vel eis ſolvantur de rebus Eccleſiæ, Regi pro guerrâ petenti ſubſidium denegavit. Rex autem ut de meliori reſponſo deliberaret, negotium in aliud Parliamentum tenendum Londoniis in craſtino ſancti Hilarii diſtulit.

Frater Petrus de Murrone, quondam Papa Cæleſtinus, per Bonifacium Papam captus & in arctâ detentus cuſtodiâ, eâdem æſtate ſoluto præſentis vitæ ergaſtulo, ad cœleſtia regna migravit. Filii Blanchæ uxoris quondam Ferrandi heredis Regni Caſtellæ Alfonſus & Ferrandus, auditâ morte patrui ſui Sancii, Hiſpanias petunt, & confœderato ſibi Jacobo Rege Aragoniæ Regnum Legionenſe acquirunt, quod Alfonſus primogenitus patruo ſuo Joanni qui in ejus auxilium venerat contulit, ut de ſe teneret in feodum. Guido Comes Flandrenſis multis à Rege Francorum injuriis laceſſitus, confœderans ſe Regi Anglorum, homagio Regis Francorum renunciavit per Nuntios ad hoc miſſos.

Urbs Apamia proprium recepit Epiſcopum, à Toloſano Epiſcopatu per Papam Bonifacium ſeparata; ſed citò poſt Ludowicus filius Regis Siciliæ Epiſcopus Toloſæ factus, Epiſcopatum tenuit reunitum. Obiit Nicolaus de Longa Spatbâ Sareſberienſis Epiſcopus, ſucceſſit eidem Symon de Gandavo, vir magnæ ſapientiæ & eximiæ ſanctitatis. Cardinalis Albanenſis hoc anno reverſus in Angliam, Regem apud Berewicum adiit, reſponſum requirens de treugâ quæ conceſſa non fuerat propter confœderationem ejus cum Rege Romanorum: à quo Regi reſponſum fuit, & per Regem Cardinali, quòd ipſe in treugam noluit aſſentire, reverſuſque eſt Cardinalis in Gallias, intentione ſuâ in hac parte fruſtratus.

MCCXC-VII.	BONIF. VIII. III.	ADULFI. V.	PHILIPPI IV. XII.	EDWARD. III. XXV.

Filia Regis Angl. nubit. Comiti Holand.

ELISABETH filia Regis Angliæ poſt feſtum Epiphaniæ connubio jungitur Joanni Comitis Holandiæ filio & heredi, quem pro hereditate patris nuper occiſi aſſequandâ unà cum uxore, conducente eos Umfrido de Boun Herefordiæ & Eſſexiæ Comite, remiſit Rex Angliæ ad propria cum honore. In parliamento Londonienſi poſt feſtum ſancti Hilarii Clero in denegatione ſubſidii perſiſtente, Rex ipſum à ſuâ protectione excluſit, pro quâ tamen redimendâ multi per ſe, multi verò per mediatores Regi bonorum ſuorum dederunt poſtea quintam partem. Rex Archiepiſcopum in hac parte rigidiorem comperiens, terras ejus omnes ſeiſivit, & de bonis ejuſdem debita in rotulis Scaccarii inventa præcepit cum celeritate levari.

Clerus Angl. Regi negat ſubſidium.

Feriâ quartâ ante Purificationem Comes Lincolnienſis, & Joannes de ſancto Joanne de Baionâ reverſi, Bellamgardam quæ obſeſſa à Comite Attrabatenſi penuriâ victualium laborabat, progredientes ut eidem de victualibus providerent, cùm appropinquarent ſylvæ quæ per tria milliaria à loco præfato diſtabat, in duas ſe acies diviſerunt, quarum primam ducebat Joannes de ſancto Joanne, ſecundæ verò præerat ipſe Comes. Joannes itaque de ſancto Joanne ſuaque acies tranſitâ ſylvâ, cum egrederetur in campi planitiem, obviam habuit Comitem Attrabatenſem, qui eum præſtolabatur com magno exercitu; ubi ſtatim commiſſo prælio, ſubtrahente ſe Comite Lincolnienſi, pauci vincuntur à pluribus. Capti ſunt ibi Joannes de ſancto Joanne, Willelmus de Mortuomari, Willelmus de

Commiſſo prælio vincuntur Angli à Comite Attrebat.

Tom. III.

Burmengeham cum aliis Militibus octo, ſcutiferiſque nonnullis, quos omnes tranſmiſit Comes Attrabatenſis Pariſius in pompam triumphi: Comes verò Lincolnienſis cum ſuis Baionam revertitur.

Hoc anno auxit Rex tributum de lanis, accipiens de quolibet ſacro quadraginta ſolidos; cum priùs ultrà marcam dimidiam non daretur. In feſto S. Mathiæ Rex quibuſdam terræ Majoribus apud Sareſberiam vocatis ad conſilium, rogavit eos ut eorum aliqui in Vaſconiam transfretarent, quibus renuentibus cœpit inter Regem & ſuos diſcordia pullulare. Rex omnes qui ſibi ſervitium debebant, cæteroſque omnes qui viginti libratas terræ & ampliùs tenebant, citari fecit, ut Londoniis in feſto ſancti Petri ad Vincula parati eſſent cum equis & armis transfretaturi cum eo; & Regis ſtipendiis militaturi. Cardinales qui à domino Papa miſſi fuerant pro pace reformandâ inter Reges, indicentes duorum annorum treugam inter eos auctoritate Papali, nihil proficere potuerunt. Joannes cui Alfonſus Regnum Legionenſe contulerat, ab hoſtibus capitur, pro cujus redemptione reddidit omnia jam in Hiſpaniâ conquiſita. Joannes liberatus à carcere, Regnum Legionenſe reddidit adverſariis, & tanquam ſpreto redemptore ſuo hoſtibus ſe conjunxit. Alfonſus omni deſtitutus ſubſidio, fratrem ſuum Ferrandum pro auxilio petendo primò in Franciam, deinde ad Romanam tranſmiſit Curiam; ſed ex neutrâ parte aliquid reportavit. Cardinales de Columnâ per Papam Bonifacium depoſiti, ad urbem ſe conferunt Nepeſinam: contrà quos damnatos tanquam Schiſmaticos & excommunicatos, Papa viros bellatores in Italiâ cruce ſignat.

Philippus Francorum Rex Flandriam in manu potenti ingreſſus, villam Inſularum obſedit, ſuburbium deſtruens, & totam devaſtans per circuitum regionem. Comes Attrabatenſis de Vaſconiâ reverſus, bello juxtà Furnas in Flandriâ commiſſo, factuſque ſuperior villam cepit, & citò poſt Regi Francorum villa redditur Inſularum.

Menſe Maio ejuſdem anni cœperunt Scoti inſtigante eos Willelmo Waleis, qui ut fertur hactenùs latro publicus fuerat, rebellare. Juſtitiarius Scotiæ Willelmus de Ormeſbi præceptum Regis exequens, multos qui Regi Angliæ homagium & fidelitatem facere recuſabant, exilio condemnavit; qui præfatum Willelmum etiam in Principem eligentes, aſſociato ſibi Willelmo Duglas, qui reddendo caſtrum Berewice ſe Regi dederat, in magnam turmam creverunt. Comite autem Surreiæ & Theſaurario in Angliâ conſiſtentibus, Willelmum juſtitiarium apud Stone, ſuis omnibus pene ad hoſtium ſpolia relictis, opprimere cogitabant; ſed ille licet tardè præmunitus, eorum inſidias vix evaſit. Willelmus Waleis igitur & cum ſuis palam debacchando in Anglicos, quoſcumque invenire potuit trucidavit, de quibus viros religioſos ligatis ad dorſum manibus coëgit ſaltare in fluvium, eorum ſubmerſionem in ludibrium convertendo. Rex hac commotione auditâ, pro veritate inquirendâ miſit Dunelmenſem Epiſcopum, qui veritate compertâ rediens, Regem de omnibus informavit. Rex iter in Flandriam admodum cordi habens, militiam totam ultrà fluvium qui Trenta dicitur, aſſignavit Comiti de Warennâ, præcipiens ut Scotorum audaciam celeriùs reprimeret, & auctores mali debitâ juſtitiâ caſtigaret. Scripſit etiam Joanni Comin de Badewan & Comiti de Bouvan, ut memores fidelitatis ſuæ reverterentur in Scotiam, & populi ſui ſuſcitatum jam tumultum ſedarent: qui juxtà mandatum acceptum

Rebellant Scoti in Regem Angl.

in Scotiam revertentes, quæ pacis erant ſegniter exequuntur. Comes de Warennâ in provinciâ Eboraci coadunans exercitum, nepotem ſuum Henricum de Perci cum militiâ Comitatûs Carleoli præmiſit in Scotiam, qui uſque ad villam de Are profectus, Galwidienſes ad pacem Regis admittere diſponebat. Audito autem quòd Scotorum exereitua erat juxtà Irwine, quod inde ad quatuor milliaria diſtabat, illuc profectus vidit ultrà quemdam lacum Scotorum exercitum conſidentem, in quo Capitanei erant Epiſcopus Glaſcuenſis, Andreas de Moraveâ Seneſcallus Scotiæ, & Willelmus Walenſis. Miles autem quidam ſtrenuus nomine Ricardus de Lundi, qui Regi Angliæ nunquam homagium fecerat, relictis Scotis factus transfuga, ſe ſtatim Anglicis ſociavit. Reliqui pacem petentes, dederunt ſe ſalvis eis vitâ & membris, catallis & terris, ita ut omnia uſque in hunc diem eſſent ſimpliciter condauata. Quam pacem promiſſis obſidibus & ſcripto confecto admiſit Henricus, ſi tamen hoc Regi placeret, qui ſuper hoc conſultus, ne à cœpto impediretur itinere, annuit poſtulata. Adveniente jam Comite Warennæ, cum Scoti tergiverſando de die in diem differrent obſides reddere, & Willelmus Walois interim populum adunaret, arbitrantes ſe Anglici proditos dum Scotos invadere diſponunt, Epiſcopus Glaſcuenſis & Willelmus du Glas ne proditionis notam incurrerent, ſe in ſui excuſationem protinùs dediderunt, de quibus Epiſcopus in caſtro de Rokeſburgiâ, Willelmus verò in caſtro Berewici cuſtodiæ mancipantur.

Rex Angliæ in feſtò S. Petri ad Vincula Londoniis parliamentum tenens, in primis Archiepiſcopum recepit in gratiam, omnibus quæ ejus erant reſtitutis eidem. Deinde præcepit Magnatibus qui tunc aderant ut fidelitatem filio ſuo facerent, ipſumque Regni heredem, & ſuum futurumre cognoſcerent dominum. Rex verò de exactionibus in Regno factis per neceſſitates diverſarum guerrarum ſe ergà populum excuſavit. Comites Mareſcalli Herfordenſis ſe ſubtrahentes, cum vocarentur, ut ſua officia tranſeundo in Flandriam exercerent, ſe ſuppliciter per nuntios excuſabant. Denique Rex ipſe funere fratris ſui Eadmundi, anno prædicto in Vaſconiâ defuncti, apud Weſtmonaſterium ſepulto, uſque ad S. Albanum proficiſcitur, ubi de diſcretorum conſilio Radulfum de Meinbermer Militem, quem filia ſua Joanna Comitiſſa Gloverniæ clàm maritum acceperat in gravem patris offenſam, de caſtro Briſtollii educi fecit, & uxori ſuæ reddi, reſtituens omnes terras ad Comitatum Glovernia pertinentes, ſervitiumque quinquaginta militum in Flandriam imponens eidem: liberavit etiam de carcere Comites de Aſceles & de Meneteth, ac Johannem Comin cum quibuſdam aliis Comitibus de Scotiâ, qui in Caſtro de Dunbar capti fuerant, ut ſecum

In Flandriam collecto exercitu Rex Angl. proficiſcitur.

in Flandriâ militarent. Collecto denique exercitu qualem habere potuit, Thoma de Berkeleie Conſtabulario, & Galfrido de Genevile Mareſcallo factis, versùs mare in Flandriam profecturus iter ſuum dirigit, atque juxtà Wincheleſeiam ubi portum elegerat, conſedit, Milites viroſque bellatores de partibus diverſis ad ſe confluentes per dies aliquot expectando. Dum verò ibi moraretur, quâdam die portum adire diſpoſuit, conſideraturus navigium quod adunatum fuerat pro exercitu ſuo in Flandriam tranſvehendo. Villa autem de Wincheleſeiâ, ubi portus erat, ſuper montem ſita eſt præruptæ altitudinis ex eo latere quo vel mare reſpicit, vel imminet navium ſtationi, unde via quæ à portâ villæ deducit ad portum, non in directum (ne nimiâ declivitate deſcendentes in præcipitium, vel aſcendentes repere potiùs manibus quàm ambulare cogat) tenditur; ſed obliqua in latus nunc ad unam partem, nunc ad aliam ſinuoſis flexibus ſæpiùs recurvatur. Cingitur nihilominùs villa non muro lapideo, ſed aggere de terrâ facto, ac ſuper latus hoc præruptum in modum mœniorum ad humanæ altitudinem ſtaturæ erecto, inter cujus propugnacula patet ad naves aſpectus.

Ingreſſus itaque Rex villam, cum juxtà hanc equitaret, inter aggeris propugnacula contuendo claſſem in imo ſtantem, contigit ut molendino cuidam quod vento agebatur (cujuſmodi in villâ illâ ſunt plurima) appropinquaret, cujus equus ſtrepitu velorum citatiùs circumactorum à vento territus, dum progredi refugit, & à Rege ut progrederetur nunc flagelli quod manu geſtabat ictibus, nunc ſubditis calcaribus urgeretur, à latere aggeris propugnacula tranſilivit. Super quo multitudo tam equitum quàm peditum, quæ vel Regem ſequebatur, vel ipſum viſura convenerat, nemine æſtimare valente, niſi quòd Rex jam non comparens præcipitio in hoc ſaltu periiſſet, ſtabat admodum ſtupefacta; ſed divinâ diſponente virtute, equus à tantâ altitudine in viâ quam deſcripſimus pedibus recipitur, in quâ ex recente pluviâ aliqualiter ſolutâ in lutum, licèt lubricando labaret ad ſpatium duodecim pedum, non tamen cecidit, ſed per habenam alteram à Rege paululum regyratus, directè aſcendit ad portam, quam Rege ingreſſo incolumi, populus qui adſtabat admiratione & gaudio rapitur ſuprà ſe, ſolum divinum in Regis ſalute miraculum contemplando. Nec multo poſt ante Regis tranſitum, venerunt ex parte Comitum nuntii ad Regem, petitiones in ſcriptis hujuſmodi proponentes:

HÆ ſunt nocumenta quæ Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, & tota terræ Communitas monſtrant domino noſtro Regi, & humiliter rogant eum, ut ea ad honorem & ſalvationem populi ſui velit corrigere & emendare. In primis videtur toti Communitati terræ, quòd præmonitio facta eis per breve domini noſtri Regis non erat ſatis ſufficiens, quia non exprimebatur certus locus quò debebant ire, quia ſecundùm locum oportebat facere providentiam, & pecuniam habere, ſive deberent ſervitium facere, ſive non: & quia dictum eſt communiter, quòd dominus noſter vult tranſire in Flandriam, videtur toti Communitati, quòd ibi non debent aliquod ſervitium facere, quia nec ipſi nec prædeceſſores, ſeu progenitores unquam fecerunt ſervitium in terrâ illâ: & quamvis ita eſſet quòd deberent ibi ſervitium facere, vel alibi, tamen non habent facultatem faciendi, quia nimis afflicti ſunt per diverſa tallagia, auxilia, priſas, videlicet de aveois, frumentis, braſeo, lanis, coriis, bobus, vaccis, carnibus ſalſis ſine ſolutione alicujus denarii, de quibus debuerant ſe ſuſtentaſſe. Præter hoc dicunt, quòd auxilium facere non poſſunt propter paupertatem in quâ ſunt propter tallagia & priſas antedictas, quia vix habent unde ſe ſuſtentent, & multi ſunt qui nullam ſuſtentationem habent, nec terras ſuas colere poſſunt. Præter hæc tota Communitas terræ ſentit ſe valde gravatam, quia non tractatur ſecundùm leges & conſuetudines terræ, ſecundùm quas tractari anteceſſores ſui ſolebant, nec habent libertates quas ſolebant habere, ſed voluntariè excluduntur. Sentiunt ſe in multum gravatos ſuper hoc, quòd ſo-

„ lebant tractari ſecundùm articulos contentos in
„ magnâ chartâ, cujus articuli omnes ſunt omiſſi
„ in majus damnum populi. Propter quod rogant
„ dominum noſtrum Regem, quòd velit iſta cor-
„ rigere ad honorem ſuum & ſalvationem populi
„ ſui. Præter hæc Communicas terræ ſentit nimis
„ ſe gravatam de aſſiſâ foreſtæ, quæ non eſt custo-
„ dita ſicut conſuevit, nec eharta foreſtæ obſerva-
„ tur; ſed fiunt attachiamenta pro libitu extrà aſſi-
„ ſam, aliter quàm fieri ſolebant. Præterea tota
„ Communitas ſentit ſe gravatam de vectigali lana-
„ rum, quod nimis eſt onerosum; videlicet de quo-
„ libet ſacco quadraginta ſolidos, & de lanâ fractâ
„ de quolibet ſacco ſeptem marcas. Lana enim An-
„ gliæ aſcendit ferè ad valorem medietatis totius ter-
„ ræ, & vectigal quod inde ſolvitur, aſcendit ad
„ quintam partem valoris totius terræ. Quia verò
„ Communitas optat honorem & ſalutem domino
„ noſtro Regi, ſicut tenetur velle, non videtur eis
„ quòd ſit ad bonum Regis quòd tranſeat in Flan-
„ driam, niſi plùs eſſet aſſecuratus de Flandrenſi-
„ bus pro ſe & pro gente ſuâ, & ſimiliter cum hoc
„ propter terram Scotiæ, quæ rebellare incipit ipſo
„ exiſtente in terrâ. Et æſtimabant quòd pejus fa-
„ cient, cum certificati fuerint quòd Rex mare
„ tranſierit. Nec ſolùm pro terrâ Scotiæ; ſed etiam
„ pro terris aliis quæ non ſunt adhuc modo debito
„ ſtabilitæ.

Has petitiones cum Rex apud Odomer juxtà Winchelſeiam recepiſſet, reſpondit ſe talibus non poſſe ſine ſuo Conſilio reſpondere, cujus pars aliqua jam tranſiit in Flandriam, pars verò aliqua Londoniis eſt relicta. Rogavit autem per eoſdem nuntios Comites præfatos, quòd ſi ſecum tranſire nollent, ſaltem Regno ſuo in ſuâ abſentiâ non nocerent. Sperabat enim Deo favente reverti, & Regnum ſuum modo debito obtinere. Hac æſtate Comes Lincolnienſis, & qui cum eo erant in Vaſconiâ, amoverunt obſidionem S. Kiterini, fugatis qui eam obſederant Toloſanis, in quorum terris incendia & deprædationes multas fecerunt.

Flandriam ingreditur Rex Angliæ.

Igitur decimo Calendas Septembris Rex naves ingreſſus, indiſſolutâ claſſe ſulcato mari, ſexto Calendas Septembris applicuit in Flandriam, receptus in quâdam villâ juxtà portum qui vocatur Excluſa. Nautæ Portuenſes & Gernemuthenſes mutuo flagrantes odio, evacuatis navibus ab his quæ militum erant, conſerunt ad invicem gravem pugnam, ſuccumbentibuſque Gernemuthenſibus, de navibus g eorum viginti quinque incendio conſumantur. Rex Angliæ Brugiam veniens, aſſenſum villanorum in conditiones inter ipſum & Comitem initas petivit ex parte ſuâ & Comitis, medietatem expenſarum offerens ad muniendam cingendamque villam foſſato. Quæ cum villani renuerent, comperit eos à ſuo alienatos dominio, & ad reddendam villam Gallicis inclinatos, reputanſque periculoſum moram facere inter proditores, armato exercitu diſcedens, verſùs villam Gandavenſem dirigit iter ſuum, ubi dum moraretur Rex, ſuborta eſt apud villam Damonem diſcordia inter villanos & Anglicos, qui ſtatim armati villam ipſam multis interfectis deprædati ſunt in diſplicentiam magnam Regis. Rex Francorum audito adventu Regis Anglorum in Flandriam, vehementer conſternatus, ad unius dietæ ſpatium ſe ſubtraxit.

Interim Papa Bonifacius Principibus Alemanniæ ſcripſit, ut Regem Adulfum, cujus occurſum in Flandriâ ſperaverat Rex Angliæ, ut ſimul cum Comite oppreſſores invaſoreſque ſuos Gallicos propulſaret, commoto bello inquietarent, & ab invaſione Gallicorum modis omnibus impedirent. Comites Herfordiæ & Mareſcalli cum complicibus ſuis, poſt Regis tranſitum Theſaurario & Baronibus de Scaccario inhibuerunt, ne levari facerent octavum denarium à populo, qui Regi conceſſus fuerat apud S. Eadmundum. Cives etiam Londoniarum induxerunt, ut pro recuperandis ſuis libertatibus ſecum ſtarent.

Hoc anno B. Ludovicus Francorum Rex à Papa Bonifacio Sanctorum catalogo eſt adſcriptus. Civitate Nepeſinâ expugnatâ, Cardinales fugientes ſe receperunt in oppido de Columnâ. Papa Bonifacius Conſtitutiones quaſdam prædeceſſorum ſuorum extrà vagantes, adjectis quibuſdam novis in unum volumen redigi fecit hoc anno, quod tertio die Maii coram Conſiſtorio lectum & approbatum, conſtituit ſextum Decretalium appellari.

Librum VI. Decretal. Bonifacius Papa conſtituit.

Eodem anno idem Papa Fratri Willelmo de Hoton, Priori Provinciali Fratrum Prædicatorum Angliæ Archiepiſcopatum contulit Dublinenſem, indulgens eidem, ut à quocumque Epiſcopo Catholico & ubicumque decreverit, valeat conſecrari. Hic Frater Willelmus poſtquàm Ordinem ingreſſus eſt, cum eſſet vir acutiſſimi ingenii, Doctor in Theologiâ Pariſius factus eſt. Erat autem jocundus in verbis, in affatu placidus, religionis honeſtæ, in omnium oculis gratioſus; qui cum Rege in Flandriam profectus, ibidem à domino Dunelmenſi munus conſecrationis accepit, per cujus mediationem ex parte Anglicorum, & Ducis Britanniæ ex parte Gallicorum inter Reges acceptæ ſunt induciæ, & ultrà datos terminos ſæpiùs prorogatæ. Interim verò diverſi hinc inde habiti ſunt de pace inter Reges reformandâ tractatus, quorum apud omnes finis ſperabatur optatus, ſi de mutuo aſſenſu Reges fuiſſent ad invicem colloquuti. Itaque Rege Angliæ in Flandriâ commorante, locum ejus in Angliâ tenuit filius ſuus Edwardus, quia minoris ætatis erat, pater Rectores Conſiliarioſque deputaverat Ricardum Londonienſem Epiſcopum, & Willelmum Comitem Warewicenſem, necnon etiam Milites Reginaldum de Gray, Joannem Giffard, Alanum Plukenet viros emeritæ militiæ, providos & diſcretos.

De pace tractant Reges Franc. & Angliæ.

Rebellant Scoti.

Exeunte verò menſe Auguſto Comes Warenniæ, cum promiſſionem factam à Scotis de obſidibus videret decidere in nihilum, Willelmumque Walleis populum commoventem, & Magnates ſub diſſimulatione iſtâ promittentes, de Berewico progreditur verſùs Strivelin exercitu adunato, ubi venerunt ad Comitem Warenniæ Seneſcallus Scotiæ & Comes de Lewenes, rogantes ut quieſceret dum ipſi populum Scotorum ad pacem Regis reducere attentarent. Cum autem non proficerent, redierunt quarto Idus Septembris, ſe cum quadraginta equis in Comitis adjutorium redituros in craſtino promittentes. Quo die miſſi ſunt Nuntii ad Willelmum Waleis & Scotos qui cum eo erant, invitantes eos ad pacem Regis, & pro retroactis impunitatem ſpondentes. Qui reſponderunt ſe ad pugnam, non ad pacem veniſſe. Diſſuadente autem Ricardo de Lundi ne Anglici pontem tranſirent, quia non poſſent ſimul in multitudine aliquâ progredi, ſed tantùm bini vel terni ad plus; nihilominùs tamen ſuadentibus aliis, elegit cuſtos ut per pontem tranſirent. Et ecce antequàm tranſiret exercitûs medietas, ſupervenit mul-

g *de navibus*] Sic emendare libuit; nam legebatur *de manibus*.

titudo Scotorum, & cum his qui jam tranſierant congreſſa, penè omnes qui tranſierant peremerunt. Inter paucos qui evaſerunt fuit Marmeducus de Tuenge, qui in magnâ virtute obtinuit pontem, ut ſalvus rediret. Cuſtos Scotiæ uſque Berewicum fugiens, caſtri de Strivelin commiſit cuſtodiam Marmeduco. Seneſcallus Scotiæ & Comes de Lewenes videntes Anglicos corruiſſe, transfugerunt ad Scotos. Cecidit in hoc prælio Hugo de Creſſingham Theſaurarius Scotiæ, quem Scoti ob odium ſpeciale excoriantes, pellem ejus in particulas diviſerunt. Cuſtos Scotiæ de Berewico fugit in Angliam, adiens filium Regis, fugeruntque poſt eum & cæteri Anglici qui in Berewico erant, villam Scotis vacuam relinquentes. Cuſtodes tamen caſtri illud tenentes, viriliter defenderunt.

Pax Scotis à filio Regis Angl. proponitur.

Dum hæc agerentur à Scotis, ſuaſum eſt filio Regis à Conſilio ſuo, ut Comites Herfordiæ & Mareſcalli vocaret, & ſi quo modo poſſet ad pacem alliceret. Qui cum vocati venirent, in formam pacis ſubſcriptam voluerunt, & in nullam aliam conſentire.

Conditiones.

Primò, quòd dominus Rex chartam magnam cum cæteris articulis adjectis, & chartam de Foreſtâ annuat & confirmet, & quòd nullum auxilium vel vexationem exigat à Clero vel populo in poſterum abſque conſilio & aſſenſu, & quòd omnem offenſam Comitibus & eorum confœderatis dimittat. Articuli adjecti ad magnam chartam ſunt iſti: Nullum tallagium vel auxilium per nos vel heredes noſtros de cætero in Regno noſtro imponatur ſine voluntate & aſſenſu communi Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & aliorum Prælatorum, Comitum, Baronum, Militum, Burgenſium, & aliorum liberorum hominum. Nullus miniſter noſter, vel heredum noſtrorum in Regno noſtro capiat blada, lanas, coria, aut aliqua alia bona cujuſcumque ſine voluntate & aſſenſu illius cujus fuerint. Nihil capiatur de cætero nomine vectigalis de ſacco lanæ. Volumus etiam [h] & concedimus pro nobis & heredibus noſtris, quòd omnes Clerici & Laïci de Regno noſtro habeant omnes leges, libertates & liberas conſuetudines ita liberè & integrè, ſicut eas aliquo tempore conſueverunt meliùs pleniuſque habere, & ſi contrà illas vel quemcumque articulum in præſenti chartâ contentum ſtatuta fuerint edita per nos vel anteceſſores noſtros, vel conſuetudines introductæ, volumus & concedimus quòd hujuſmodi ſtatuta vacua ſint & nulla in perpetuum. Remiſimus etiam Umfrido de Bonn Comiti Herfordiæ & Eſſexiæ, Conſtabulario Angliæ, Rogero Bigot Comiti Norfolchiæ, Mareſcallo Angliæ, & aliis Comitibus, Baronibus, Militibus, armigeris, Joanni de Ferrariis ac omnibus aliis de eorum ſocietate, confœderatione & concordiâ exiſtentibus, necnon omnibus viginti libratas terrarum tenentibus in Regno noſtro, ſive de nobis, ſive de aliis quocumque in capite, qui ad transfretandum nobiſcum in Flandriam certo die nominato vocati fuerunt & non venerunt, rancorem noſtrum & malam voluntatem, quam ex cauſis prædictis erga eos habuimus. Tranſgreſſioneſque ſi quas nobis vel noſtris fecerint uſque ad præſentem chartæ confectionem, & ad majorem hujus rei ſecuritatem, volumus & concedimus pro nobis & heredibus noſtris, quòd omnes Archiepiſcopi & Epiſcopi Angliæ in perpetuum in ſuis Cathedralibus Eccleſiis habitâ præſenti chartâ & lectâ, excommunicent publicè & in Parochialibus Eccleſiis ſuarum Diœceſium excommunicari faciant, ſeu excommunicatos denuntiari bis anno, omnes qui contrà tenorem præſentis chartæ vim & effectum in quocumque articulo ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint quoquo modo. Miſſis ſic in Flandriam nuntiis ad ipſum Regem, confirmationem omnium iſtorum per chartam ſub ſigillo ſuo tamquam ab eo qui in arto poſitus erat, & cedendum malitiæ temporibus cenſuit, obtinuerunt.

Pro confirmatione harum rerum dederunt Regi populus denarium nonum, Clerus Cantuarienſis decimum, & Clerus Eboracenſis quintum, quia propior damno erat. Mandavit etiam Rex Comitibus & Magnatibus terræ, quòd Comiti de Warennâ Cuſtodi Scotiæ aſſiſterent, ad comprimendum rebelliones Scotorum, præfigens eis terminum octavas ſancti Hilarii, in quo parati forent Eboraci contrà hoſtes ulteriùs progreſſuri, ad quem diem & locum mandavit Majoribus Scotiæ ut venirent, alioquin hoſtes publici haberentur. Ante Natale Robertus de Clifford Miles illuſtris cum centum armatis, qui erant in præſidio civitatis Carleoli, Scotiam ingreſſus, cædes & incendia exercuit, & abductâ prædâ magnâ Carleolum eſt reverſus. In feſto ſanctorum Innocentium venerunt in Flandriam ad Regem Angliæ Magiſter Ordinis Prædicatorum, & Miniſter generalis Fratrum Minorum ſub eâdem formâ, qua ante Regem Francorum ex parte domini Papæ rogaverant, ſupplicantes quatinùs nuntios ſolemnes ad Curiam Romanam, conceſſâ eis plenâ poteſtate tractandi, ordinandi & perficiendi omnia quæ pacis reformationem tangerent, deſtinarent, & ipſe Apoſtolicus non tamquam Judex, ſed ut bonus pacis mediator in nullius præjudicium ſatageret, ad pacem & tranquillitatem Regnorum, Regum amicitiam in ſtatum priſtinum reformare. Et quia hoc abſque treugis fieri non poſſe judicavit dominus Papa, ideo per hos nuntios biennales inducias quas per Cardinales imploraverat, indixit de novo ſub pœnâ excommunicationis & interdicti terrarum ſuarum.

Pacem inter Reges Franc. & Angl. Papa procurat.

Non ut Judex, ſed ut mediator.

BONIF. VIII. IV.	ADOLFI. VI.	PHILIPPI IV XIII.	EDWARDI I. XXVI.	MCCXCVIII.

Rex Angliæ perpendens ſe in Flandriâ periculoſè commorantem, illucque per informationem Comitis minùs prudenter attractum, Regnumque proprium inteſtinâ ſeditione turbatum, fiduciamque ſuam de Rege Romanorum per Papam ſibi minùs benivolum Regnum Teutoniæ turbantem fruſtratam: conſenſit in treugas indictas. Convenitque inter Reges ut captivi interim taxatâ eorum redemptione liberarentur hinc inde, eâ conditione, ut ſi pax non fieret, redirent ad ſuas cuſtodias, vel redemptionem ſolverent jam taxatam. Tranſmittunt igitur Reges utrique nuntios ſolemnes cum plenâ poteſtate ad Romanam Curiam, ut per mediationem Apoſtolici non tamquam judicis, ſed amicabilis compoſitoris diſcuſſis negotiis, pax inter Reges & concordia reformetur.

Suſcitata eſt poſt hæc apud Gandavum ſeditio per filios Comitis Flandriæ & villanos contrà Anglicos; quorum villa per Wallenſes incenſa fuiſſet, niſi Rex accurrente ad eum Comite impetum impediſſet. Comes Warennæ Cuſtos Scotiæ ac Comites alii, juxtà mandatum Regium Eboracum con-

h *Volumus etiam* Hic apparet à librario omiſſa eſſe non pauca, quæ pertinent ad poſtulata Comitum, quibus Anglorum Regis filius aſſenſum invitus præbuit.

Scoti pacem tenuunt.

venientes in octavis S. Hilarii, publicatâ confirmatione chartarum articulorumque adjectorum, verſus Scotiam proceſſerunt. Majores Scotorum Eboracum non venientes ſecundum vocationem Regiam, ſe infrà terræ ſuæ terminos tenuerunt. Willelmus Wallcis caſtrum de Rokeſburgia jam diebus multis obſederat; ſed audito adventu Anglicorum in multitudine magnâ, diffugit. Comites venientes Rokeſburgiam, munito caſtro ac conſolatis obſeſſis digreſſi ſunt uſque Keſlon, & inde reverſi ſunt uſque Berewicum, quam jam Scotis vacuam invenerunt. Dumque ibi morarentur, mandavit eis Rex de treugis acceptis & reditu ſuo, celari jubens ne ante adventum ſuum acceptâ occupatione Berewici aliquid quo paterent diſcrimini, attentarent. Remiſſâ igitur majori parte exercitûs, & retentis qui ad detentionem villæ poſſent ſufficere, adventum Regium exſpectabant. Circà principium Quadrageſimæ Robertus de Clifford cum his qui erant in præſidio Karleoli, Scotiam ingreſſus, valle Amandiæ combuſtâ redut cum prædâ multâ. Deinde cum Rex Angliæ reverſurus ad propria veniſſet ad villam quæ Ardeburgia dicitur, Scoti ferè omnes quos ſecum Flandriæ duxerat in expeditionem, ab ipſo Rege diſcedentes, Pariſius abierunt.

Rex Edwardus in Angliam veniens, ad Regem Francorum miſit pro liberatione captivorum juxtà formam condictam, à quibus Rex Francorum liberationem Joannis quondam Regis Scotiæ exegit, quem de ſuis aſſeruit fuiſſe alligatis. Super quo Rex Angliæ requiſitus, cum recuſaret eum reddere, dicens conventionem tantùm de illis captivis factam, qui in guerrâ Waſconiæ capti fuerant, hinc inde dilata eſt in annum ſequentem liberatio captivorum.

Rex Angliæ interim Scotorum rebelliones reprimere diſponens, & eos ad debitam coërcere ſubjectionem, Parliamentum tenuit Eboraci, vocatiſque Majoribus Scotorum, cum non venirent, ſuis indixit ut cum equis & armis parati eſſent Rokeſburgiæ in feſto Sancti Joannes Baptiſtæ. Rex interim viſitato S. Joanne de Bervelaco, rediens Rokeſburgiam invenit ad terminum præfixum exercitum congregatum. Comites Herfordiæ & Mareſcalli, quia confirmatio chartarum fuerat facta in terrâ alienâ, petierunt ad majorem ſecuritatem eas iterum confirmari, ſpoponderunt autem pro Rege Epiſcopus Dunelmenſis, ac Comites Joannes Sureiæ, Willelmus Warewici, Radulfus Gloverniæ quòd obtentâ victoriâ Rex eas poſt ſuum reditum confirmaret. Proficiſcitur deinde Rex cum exercitu ad villam quamdam, quæ dicitur Templebiſtone, remiſitque inde Epiſcopum Dunelmenſem ad capiendum caſtrum de Oryntono cum duobus aliis caſtris, quorum cuſtodes præter alia mala invaſerant extrema caſtrorum. Quorum primum cepit Epiſcopus, cuſtodibus liberis dimiſſis: Reliqua duo capta ſunt per novos milites, & incenſa. Dum Rex apud Templehiſtone moraretur cum exercitu juxtà flumen, exſpectando adventum navium, quæ apud Berewicum oneratæ victualibus fuerant, contigit ut ipſis adverſo vento per menſem impeditis, exercitus affligi inciperet inediâ atque fame. Quo cognito Scoti maximum coadunant exercitum, ſperantes Anglicos jam fame deficientes opprimere ſine morâ. Et ecce triduo antequàm venirent Scoti naves applicant cum victualibus, quibus diſtributis reficiuntur ſinguli juxtà votum. Audito deinde quòd venirent Scoti, Rex obviam progreditur, & nocte ſuperveniente in quâdam campi planitie cum exercitu armato reſedit. In aurorâ verò terribilis quidam clamor inſonuit, quo excitati omnes, Scotoſque in vicino æſtimantes celeriùs ſe parant ad pugnam. Dextrarius verò Regis tumultuoſo actus clamore, Regem jam aſcendentem recalcitrando dejecit, laterique ejus calces poſteriores allidens duas ei coſtas confregit, qui nihilominùs equum alium aſcendens, progredientem ad prælium committi exercitum non omiſit. Itaque juxta locum qui Faukirke dicitur, in die beatæ Mariæ Magdalenæ congrediuntur ambo exercitus, fugientibuſque ſtatim Scotorum equitibus, Anglici inſequuntur cædentes, & ſtragem magnam ingerentes, ut eorum qui ceciderant de Scotis in hoc prælio numerus exiſtimetur à pluribus viginti millia exceſſiſſe. In principio autem prælii Præceptor militiæ Templi in Angliâ, & ſocius ejus qui erat Præceptor Scotiæ, Scotorum agmini ſe immiſcentes, ante alios oppreſſi eorum multitudine, ſunt perempti.

Angli commiſſo prælio de Scotis referunt Victoriam.

Poſt hæc vaſtata eſt villa S. Andreæ nemine reſiſtente, exinde per foreſtam de Seikirke venerunt Anglici ad caſtrum de Are, quod Robertus de Brus fugiens incendit, vacuumque reliquit, tranſeuntesque per villam Avandiæ, ceperunt caſtrum de Lomauban. Cum autem veniſſet Rex Karleolum, Comites Herfordiæ & Mareſcalli licentiâ acceptâ ad propria redierunt. Rex verò primò Dunelmiam, deinde uſque Tinemue, & inde uſque Godingham juxtà Beverlacum progreſſus, ibidem Natalis Domini feſtum peregit. Poſt quod versùs partes Regni auſtrales iter ſuum direxit.

Eodem anno Albertus Dux Auſtriæ contrà Adulfum Regem Romanorum dimicans, ipſum interfecit in campo, & citò poſt in Regem Romanorum loco Adulfi electus, ſolemniter coronatur. Petrus & Jacobus de Columnâ deſtructo caſtro de Columnâ, fugiunt Præneſte, ubi ab exercitu Papæ obſeſſi, tandem ſe humiliant, & Idibus Octob. ad Papam venientes, veniâ poſtulant de commiſſis. Beatus Ludovicus in craſtino S. Bartholomæi de loco ſepulcri, in capſam pretioſâ ad hoc paratâ transfertur. Frater Nicolaus de Treviſio Magiſter Ordinis Prædicatorum, ad Cardinalatum aſſumptus, fit Epiſcopus Oſtienſis.

Albertus interfecto Adulfo Rex Roman. eligitur.

BONIF. VIII.	ALBERTI I.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.	
V.	I.	XIV.	XXVII.	MCCXCIX.

PAPA Bonifacius ſubmiſſionibus Regum receptis pacem & concordiam inter Reges ordinavit, ita ut Rex Angliæ ſororem, & filius ejus filiam Regis Francorum ducerent, certis pro utriſque dotibus diffinitis, & quòd Ducatus Aquitanniæ in manus domini Papæ traderetur, quouſque diſcuſſâ utriuſque Regis juſtitiâ, juſto domino redderetur: & quòd Rex Angliæ naves ſuperſtites cum mercibus, de illis quibus raptæ erant, reſtitueret, ſed ſuper his duobus articulis intercidit magna dilatio, Rege Francorum partem quam in Vaſconiâ occupavit, tradere renuente. Filii Karoli Regis Siciliæ Philippus & Robertus ingreſſi Siciliam, dum Siculos ſatagunt expugnare, Philippus cum gente ſuâ totâ à Siculis capitur. Rex Tartarorum ab urbe Jeroſolymitanâ expulit Saracenos. Karolus Comes Valeſii miſſus in Flandriam contrà Comitem, receptus eſt pacificè apud Brugas. Petrus & Jacobus de Columnâ timentes ſibi iterum fugiunt, & toto tempore Bonifacii Papæ in loco latent ignoto.

Inter Reges Franc. & Angliæ agente Papa pax eſt inita.

Rex Angliæ in principio Quadrageſimæ Parliamentum tenuit Londoniis, ubi rogatus à Comitibus ſæpedictis ut chartarum confirmationem renovaret, ſecundùm quod in Scotiâ promiſerat: poſt aliquales dilationes inſtantiæ eorum acquievit, hac

Digitized by Google

conditione *ſalvo jure coronæ noſtræ* in fine adjectâ, quam cum audiſſent Comites, cum diſplicentiâ ad propria diſceſſerunt: ſed revocatis ipſis ad quindenam Paſchæ, ad votum eorum abſolutè omnia ſunt conceſſa. Perambulatio autem foreſtæ commiſſa eſt per totam Angliam tribus Epiſcopis, totidemque Comitibus, Baronibuſque in eodem numero, ut ipſi Deum habentes præ oculis, exequutionem facerent, & ſi qua emergerent dubia, illa ſecundùm Deum & juſtitiam declararent. In Tranſlatione B. Thomæ Martyris Cantuariam venerunt Nuntii Papæ, Regem rogantes ut Joannem quondam Regem Scotiæ ſuæ liberaret cuſtodiæ, ſpondentes quòd Regem & Regnum ab omni quod per hanc liberationem poſſet contingere periculo, reſervarent. Quorum petitioni Rex condeſcendens, Nuntius Papæ liberavit eum, quem tranſlatum in terram Balliolì, quam habuit in Regno Franciæ, reliquerunt ſub certorum cuſtodiâ Prælatorum. Poſt hæc alii captivi à Regibus detenti, hinc inde ſecundùm conditiones in treugarum conceſſione poſitas liberantur. Rex Angliæ in Nativitate Virginis glorioſæ apud Cantuariam Margaretam ſororem Regis Franciæ deſponſavit. In feſto S. Martini Parliamento habito apud Eboracum, Rex Berewicum progreditur intendens ulteriùs procedendo amovere obſidionem Scotorum circà caſtrum de Strivelin, ubi valde artati fuerunt obſeſſi; ſed cauſantibus Majoribus loca paluſtria propter brumalem intemperiem immeabilia eſſe, præmonitis cautè obſeſſis, ut ſalvis vitâ & membris caſtrum redderent: poſt Natale quod ibidem tenuit, in Angliam eſt reverſus. Infrà Natalia ſolemnia prohibita eſt moneta alienigenarum, ſub ſimilitudine ſterlingorum introducta. Hoc anno circà Aſſumptionem beatæ Virginis MARIÆ obiit Henricus Eboracenſis Archiepiſcopus, cui ſucceſſit Thomas de Culebruge, Doctor in Theologia eximius.

Rex Angliæ ſororem Regis Franc. uxorem ducit.

MCCC | BONIF. VIII. VI. | ALBERTI I. II. | PHILIPPI IV. XV. | EDWARD. III. XXVIII.

PAPA Bonifacius indultum faciens omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui per anni hujus ſpatium, ac per quemlibet annum centeſimum futurum, Romam ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli Baſilicas voto peregrinationis humiliter acceſſerint & devotè, cunctorum ſuorum conceſſit indulgentiam peccatorum. Rex in Parliamento Londonis in Quadrageſimâ confirmationes chartarum confirmavit, & ſtatuta quædam edidit de finibus & liberationibus chartarum, quæ ſunt utilia valde Regno. Circà feſtum verò beati Joannis Baptiſtæ profectus eſt in Scotiam, ubi initis treugis uſque Pentecoſten ſequentem, in Angliam eſt reverſus. Eodem anno natus eſt Regi ex Reginâ Margareta filius, quem Thomam vocavit. Comes Flandriæ cum ſuis dedens ſe Carolo Comiti Valeſii, Pariſius ducitur cum duobus filiis, & apud Compendium in cuſtodiâ detinetur. Radulfus filius Alberti Regis Romanorum, Blancam ſororem Regis Franciæ Pariſius deſponſavit. Saraceni Luceriæ urbis Apuliæ, ſub tributo Regis Siciliæ viventes, capti necantur.

Et Rex Rom. aliam ſororem

MCCCI. | BONIF. VIII. VII. | ALBERTI I. III. | PHILIPPI IV. XVI | EDWARD. III. XXIX.

REX Anglorum ſecundus ex Reginâ Margaretâ naſcitur filius, quem vocavit Eadmundum. Apamienſis Epiſcopus de conſpiratione contrà Regem Francorum accuſatus, & ad Regis Curiam vocatus, in cuſtodiâ detinetur. Menſe verò Februario ad mandatum domini Papæ liberatus, jubetur unà cum Nuntio domini Papæ Regnum evacuare infrà certum terminum à Rege præfixum. Papa Bonifacius omnes gratias à ſe vel à prædeceſſoribus ſuis conceſſas Francorum Regibus revocavit, & in eumdem citò poſt excommunicationibus ſententiam fulminavit, quam tamen Regi nemo auſus eſt nuntiare, vel in Regno Franciæ publicare: fecit etiam citari Prælatos omnes de Regno Franciæ, necnon & omnes Magiſtros in Theologiâ, & in Jure tam Canonico quàm Civili, ut coram eo Romæ in Kalendis Novembris perſonaliter comparerent. Rex Franciæ publico prohibuit edicto, ne quis aurum vel argentum, ſeu merces qualeumque exportaret de Regno ſuo, ſub forisfactione omnium bonorum, adjectâ nihilominùs pœnâ gravi. Fecit etiam omnes Regni exitus & introitus ubique diligentiſſimè cuſtodiri. Papa Bonifacius legitimavit filios Santii Regis Caſtellæ, cujus primogenitus Ferrandus obtinuit Regnum patris.

Papa Regem Franc. excommunicat.

Edicit Rex ut aurum, argentum & merces extrà Regni ſui limites non transferantur.

Rex Angliæ Parliamentum tenuit Stanfordiæ, ad quod convenerunt Comites & Barones cum equis & armis, eo ut dicebatur propoſito, ut exequutionem chartæ de Foreſtâ hactenùs dilatam extorquerent ad plenum. Rex autem eorum inſtantiam & importunitatem attendens, eorum voluntati in omnibus condeſcendit. Eodem anno Papa Bonifacius per Scotos informatus, Regi Angliæ litteras ſuas direxit, aſſerens Regnum Scotiæ ad jus Romanæ Eccleſiæ pertinere, Regemque Angliæ ſubjectionem ejus contrà Deum & juſtitiam, & in præjudicium Sedis Apoſtolicæ vindicare, rationes allegans ſubſcriptas. Primò quia cum Henricus pater Regis iſtius auxilium obtinuiſſet in guerrâ contrà Symonem de Monteforti à Rege Scotorum Alexandro, ne hoc auxilium jure ſubjectionis cujuſlibet aut debiti petitum aut præſtitum putaretur, idem Henricus per litteras ſuas patentes recognovit non ex debito recepiſſe, ſed ex gratiâ ſpeciali. Iterum ad coronationem hujus Regis vocatus per litteras, ut ei præſentiam ſuam amicabilem in tantis ſolemniis tamquam amicus exhiberet, non venit ex debito, ſed ex gratiâ ſpeciali. Inſuper pro terris de Tindale & Penrith in Regno Angliæ poſitis, cum Rex Scotiæ ad præſentiam Regis Angliæ ſe perſonaliter contuliſſet, eidem fidelitatem impoſuit pro eiſdem terris tantùm in Angliâ ſitis, non ut Rex Scotiæ, nec pro Regno Scotiæ fidelitatem eamdem exhibuit; quia palam coram populo proteſtatum erat, quòd pro Regno Scotiæ fidelitatem aliquam Regi Angliæ facere non debebat. Item quòd prædictus Rex Alexander reliquit puellam heredem nomine Margaretam, neptem Regis Angliæ, tunc minoris ætatis, cujus cuſtodia non ad Regem Angliæ velut ad dominum ſupremum pervenit; ſed ad cæteros ejuſdem Regni Scotiæ Proceres ad hoc electos. Redarguit etiam dominus Papa Regem, eo quod poſt mortem dicti Alexandri Regis, Scotos tanquam acephalos & Ducis ſuffragium non habentes, ipſos per vim ſibi ſubjugavit & metum, in præjudicium & gravamen non modicum Romanæ Eccleſiæ. Adjiciens, quòd cum dominus Papa officium legationis alicui committit exequendum in Regno Angliæ causâ ſolutionis decimæ, vel etiam pro quâvis aliâ causâ rationabili, & hujuſmodi legatio litteris & privilegio ſpeciali dictæ Apoſtolicæ Sedis ad dictum Regnum Scotiæ ſe non extendit, reſiſtendum eſt & obſtandum hujuſmodi legationi: prout tempore felicis recordationis Adriani contigit evidenter. Nam Legatus ipſe ad præfatum Regnum Scotiæ aliquate-

Papa literis Regi Angl. mandat ſibi Regnum Scotiæ competere.

rùs

nùs admiſſus non exſtitit, donec per litteras Apoſtolicas ſpecialc ſibi legationis officium fuit in eodem commiſſum. Iterum addidit, quòd idem Regnum per beati Petri Apoſtoli venerandas Reliquias, non tunc ſuperni dono Numinis converſum exſtitit ad fidei Catholicæ unitatem: & qualiter etiam antiquis temporibus Eboracenſis Archiepiſcopus qui tunc erat, motâ per eum ſuper jure Metropolitano adversùs Prælatos Scotiæ quæſtione, pro ſe nequiverit ſententiam obtinere.

His propoſitis monuit Regem dominus Papa per litteras ſuas, quòd Epiſcopos, Abbates electos, & omnes alios Regni Scotiæ, quos detinebat captivos in carcere, liberè abire permitteret, & quòd Officiales ſuos de Regno Scotiæ memorato revocaret, quos in præjudicium, injuriam & grave ſcandalum fidelium populorum, & oppreſſionem juſtorum in dicto Regno & ſtatuerat ordinaverat, ita quòd acceptior & gratioſior fieret Deo, & favorem Apoſtolicæ Sedis in hoc ſibi acquireret pleniùs; & ſi in eodem Regno Scotiæ, vel aliquâ ejus parte jus aliquod ſe habere aſſereret, per procuratores & nuntios ſuos, ad hoc ſpecialiter conſtitutos, cum juribus & monumentis hujuſmodi negotium tangentibus ad Sedem Apoſtolicam deſtinaret, ſuper præmiſſis plenæ complementum juſtitiæ recepturus.

Rex Apoſtolicis litteris ex deliberato apud Lincolniam convocato Conſilio, pro jure ſuo declarando litteram hujus tenoris reſcripſit:

Reſpondet Rex Ang. litteris Papæ, probans ad ipſum Scotiæ Regnum non pertinere.

« ALTISSIMUS inſpector noſtræ ſcrinio memoriæ
» indelebili ſtilo novit inſcribi, quòd anteceſſo-
» res & progenitores noſtri Reges Angliæ juris ſu-
» perioris & directi dominii ab antiquiſſimis retrò
» temporibus Regno Scotiæ & omnibus ipſius Re-
» gibus, & temporalibus & annexis eiſdem præfue-
» runt, & ab eiſdem pro Regno Scotiæ & ejuſdem
» Proceribus, à quibus volebant legalia homagia re-
» ceperunt, & fidelitatis debita juramenta: Nos ju-
» ris & dominii poſſeſſionem continuantes pro tem-
» pore noſtro eadem tam à Rege Scotiæ recepimus,
» quàm à Proceribus ipſius Regni. Quinimò tantâ
« juris & dominii prærogativâ ſuper Regnum Sco-
» tiæ & ejuſdem Regem gaudebant, quòd Regnum
« ipſum fidelibus ſuis conferebant. Reges etiam
» ex juſtis cauſis amovebant, & conſtituerunt ſub
» ſe loco ipſorum alios regnaturos, quæ procul du-
» bio notoria fuiſſe & eſſe creduntur apud omnes;
« licet fortitan paternis veſtris auribus per pacis
» æmulus & rebellionis filios fuerit aliud falſa in-
» ſinuatione ſuggeſtum. A quorum machinoſis &
» imaginariis figmentis, ut veſtræ ſanctitatis oculus
» avertatur ſuppliciter quæſumus, & paternam cle-
» mentiam & excellentiam devotis affectibus exo-
» ſamus, ut brevitatis cauſâ geſtis anteriorum tem-
« porum ſalvis, quædam exempli causâ tangamus.
» Edwardus ſenior dictus, filius Ghifodi Regis An-
» gliæ, Scotorum, Cambrorum & Stragewallenſum
» Reges, tamquâ ſuperiori dominio ſubjectos habuit
» & ſubmiſſos. Adelſtanus Rex Angliæ, Conſtantinū
» Regem Scotorum ſub ſe regnaturū conſtituit, dicens
» glorioſiùs eſſe Regem facere, quam Regem eſſe. Et eſt
» in memoriâ, quòd idem Adelſtanus intercedente S.
« Joanne Beverlaco, quondam Archiepiſcopo Ebora-
« cenſi Scotos ei rebellantes devicit. Qui gratias
» Deo devotè agens, Deum exoravit, petens ut in-
» terveniente beato Joanne, ei aliquod ſignum e-
» videns oſtenderetur, quo tam ſuccedentes quàm
» procedentes cognoſcere poſſent Scotos jure ſub-
» jugari Regno Anglorum, & videns quoſdam ſco-
« pulos juxtà quemdam locum de Dunbar in Sco-
tiâ præeminere, extracto gladio de vaginâ, per- «
cuſſit in ſilicem, qui lapis ad ictum gladii, Dei «
virtute agente, ita cavatus, ut menſura poſſit «
longitudini coaptari. Et hujus rei hactenùs evi- «
dens ſignum apparet, & in Beverlacenſi Eccle- «
ſiâ in legendâ beati Joannis ſingulis hebdomadi- «
bus per annum ad laudem & honorem S. Joannis «
pro miraculo recitatur, & de hoc exſtat celebris «
memoria tam in Angliâ quàm in Scotiâ uſque in «
diem præſentem. Item Conſtantinus Rex Scoto- «
rum, & Eugenius Rex Cimbrorum ad prædictum «
Regem Angliæ Adelſtanum, poſt aliquam diſſen- «
ſionem inter eos habitam, venientes, ſe cum Re- «
gnis ſuis eidem Adelſtano dedidère, cujus facti «
gratiâ filium Conſtantini ipſe Adelſtanus de ſacro «
fonte ſuſcepit. Item Edredo Regi Angliæ Scoti ſi- «
ne bello ſe ſubdiderunt, & eidem Regi Edredo «
tamquam domino fidelitatem juraverunt. «
Item cum Edgarus Rex Angliæ Regem Scoto- «
rum Kynadyum, & Cimbrorum Malcolinum, «
Regeſque plurimarum Inſularum: alioſque quin- «
que Regulos ſubjugaſſet, & remigando per flu- «
vium de Dee in quâdam navi propè proram ſe- «
diſſet, fertur ipſum dixiſſe, ſucceſſores ſuos poſſe «
gloriari ſe Reges Anglorum eſſe, cum tantâ ho- «
noris prærogativâ fruerentur, quòd ſubjectam ha- «
bebant tot Regum potentiam. Poſt dictum Ed- «
garum ſucceſſivè regnaverunt Reges Angliæ, S. «
Edwardus Martyr, Ethe ldredus frater ejus, Ead- «
mundus dictus Irenſide filius Etheldredi, & Hi- «
ricius qui eorum temporibus Regnum Scotiæ in «
ſuâ ſubjectione pacificè tenuerunt: hoc dumtaxat «
excepto, quòd anno quinto decimo Hiricii prædi- «
cti, idem Hiricius Scotiam rebellantem expeditione «
illuc ductâ: & Regem Scotiæ parvo ſubegit ne- «
gotio, ſubdituſque eſt eidem prædictus Malcoli- «
nus. Quibus Haraldus filius Canuti, & Hardeka- «
nutus frater ejus, unus poſt alium Reges Angliæ «
ſucceſſerunt, qui ſibi ſe regnantibus ſubjectionem «
Regni Scotiæ pacificam habuerunt. Item S. Edwar- «
dus Rex Angliæ Regnum Scotiæ Malcolino filio «
Regis Cimbrorum de ſe dedit tenendum. «
Item Willelmus Baſtardus Rex Angliæ à Malco- «
lino Rege Scotiæ, tamquam à ſuo homine ſibi ſub- «
dito recepit homagium. Item Willelmo Rufo Re- «
gi Angliæ, prædictus Malcolinus Rex Scotorum «
juramento fidelitatis ſubjectus fuit. Item prædi- «
ctus Willelmus Dwenaldum de Regno Scotiæ ex «
juſtis cauſis amovit, & Dunetanum filium Mal- «
colini Regno Scotiæ præfecit, & recepit fidelita- «
tem ab eo & juramentum, dictoque Dunetano «
doloſè perempto, dictus Rex præfatum Dwenal- «
dum, qui iterum Regnum Scotiæ invaſerat, a- «
movit ab eodem, & Edgarum filium dicti Malco- «
lini Regem Scotiæ conſtituit, & eidem Regnum il- «
lud donavit, cui ſucceſſit Alexander filius Edgari «
conſenſu Regis Angliæ Henrici primi, fratris di- «
cti Regis Willelmi Rufi. Item Mathildi Impera- «
trici, filiæ & heredi Henrici Regis prædicti, Da- «
vid Rex Scotiæ fecit homagium. Item Willelmus «
Rex Scotorum pro Regno Scotiæ, & David filius «
ejus, Comites & Barones Regni Scotiæ devenerunt «
homines Henrici filii Regis Angliæ Henrici ſecun- «
di, in craſtino coronationis prædicti Henrici filii «
Henrici ſecundi patre vivente, & fidelitatem ei «
juraverunt contrà omnes homines, ſalva fidelita- «
te debitâ patri viventi. «
Anno verò viceſimo Regni Regis Henrici ſecun- «
di prædicti, dictus Willelmus Rex Scotorum re- «
bellare incipiens, venit in Northumbriam cum «

exercitu magno, & exercuit in populo ſtragem magnam. Cui occurrentes milites Comitatûs Eboraci apud Alvewik, ipſum ceperunt, & dicto Henrico Regi Angliæ reddiderunt. Anno ſequenti, quinto-decimo Kalendas Maii, idem Rex Willelmus permiſſus eſt liberè abire. Poſtea verò Eboracum anno eodem ſeptimo Kalendas Septembris, idem Willelmus Rex Scotorum de conſenſu Prælatorum, Comitum & Baronum, Procerum & aliorum Magnatum Regni Scotiæ, domino ſuo Regi Angliæ Henrico filio Maltidis Imperatricis prædictæ, ſuis litteris patentibus caviſſe noſcitur, quòd ipſe, & heredes, & ſucceſſores ſui Reges Scotiæ, Epiſcopi, Abbates, Comites & Barones & alii homines Regni Scotiæ, de quibus dominus Rex Henricus voluerit, facient Regi Angliæ homagium, fidelitatem & ligantiam ut ligio domino contrà omnem hominem. Item Epiſcopi, Comites & Barones conventionaverunt (ut verbis ejuſdem conventionis utamur) domino Regi, & Henrico filio ſuo prædictis, quòd ſi Rex Scotiæ aliquo tempore à fidelitate Regis Angliæ & conventione prædictâ recederet, ipſi cum domino Rege Angliæ tenebunt ſicut cum ligio domino ſuo contrà Regem Scotiæ, quouſque ad fidelitatem Regis Angliæ redeat, quam quidem compoſitionem felicis recordationis Gregorius nonus in diverſis ſcriptis Regibus Angliæ directis mandavit firmiter obſervari; continentibus etiam inter cætera quòd Willelmus & Alexander Reges Scotiæ, Regibus Angliæ Joanni & Henrico ligium homagium & fidelitatem fecerunt, quam tenentur ſucceſſores eorum, Comites & Barones Regni Scotiæ ipſi & ſuis ſucceſſoribus exhibere: & iterum quòd cum idem Rex Scotiæ homo ligius ſit ipſius Henrici Regis Angliæ, & eidem præſtiterit fidelitatis juramentum, quòd in ipſius Regni & Regis Angliæ detrimentum nihil debeat attentare.

Et Papa Clemens ſcribens Regi Angliæ, pro Joanne Epiſcopo S. Andreæ expulſo ab Epiſcopatu ſuo per Regem Scotiæ, inter cetera rovagit, quòd Willelmum Scotiæ moveret & induceret, & ſi neceſſariè fuerit, diſtrictione Regali quâ ei præeminet, & conceſsâ ſuæ Regiæ Celſitudini poteſtate compelleret, ut dicto Epiſcopo omnem rancorem animi remitteret, & Epiſcopatum ſuum eum habere permitteret. Et poſt conventionem prædictam in Eccleſiâ beati Petri Eboraci coram prædictis Regibus Angliæ & Scotiæ, & David fratre ſuo & univerſo populo, Epiſcopi, Comites & Barones & Milites de terrâ Regni Scotiæ, juraverunt domino Regi Angliæ, & Henrico filio & heredibus eorum fidelitatem contrà omnem hominem, ſicut ligiis dominis ſuis. Et idem Willelmus Rex Scotiæ ad mandatum Henrici Regis prædicti, venit apud Northamtonism ad Parliamentum domini ſui, adducens ſecum omnes Epiſcopos, Abbates, Priores totius Regni ſui, & venit etiam ad mandatum ejuſdem Regis in Normanniam. Et idem Rex Willelmus poſt deceſſum Henrici veniens Cantuariam, Ricardo Regi Angliæ, filio & heredi dicti Henrici fecit homagium. Quo Ricardo viam univerſæ carnis ingreſſo, præfatus Willelmus Joanni Regi Angliæ, fratri & heredi prædicti Ricardi extrà civitatem Lincolniæ in conſpectu totius populi fecit homagium, & juravit ei fidelitatem ſuper crucem Huberti tunc Cantuarienſis Archiepiſcopi, & eidem Joanni domino ſuo conceſſit per chartam ſuam, quòd Alexandrum filium ſuum ſicut hominem ligium ſuum maritaret, promittendo firmiter in chartâ eâdem, quòd idem Willelmus Rex Scotiæ, Alexander filius ſuus Henrico filio Joannis Regis Angliæ, tamquam ligio domino ſuo contrà omnes mortales fidem & fidelitatem tenerent. A quo quidem Willelmo Rege Scotiæ poſtmodum pro eo quod deſponderat filiam ſuam Comiti Boloniæ, præter Joannis Regis domini ſui aſſenſum, pro tranſgreſſione & temerâ præſumptione hujuſmodi debitam ſatisfactionem ſuſcepit.

Item Alexander Rex Scotiæ ſororius noſter, Regi Henrico Angliæ patri noſtro, pro Regno Scotiæ, & poſtea nobis fecit homagium. Vacante deinde Regno Scotiæ per mortem Alexandri Regis illius, & ſubſequenter per mortem Margaretæ ejuſdem Scotiæ Reginæ & dominæ, proneptis noſtræ, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites & Barones, Proceres & cæteri nobiles & Communitates totius Regni Scotiæ, ad nos tamquam ad defenſorem, Ducem, Aurigam, Capitaneum & dominum capitalem ejuſdem Regni ſic vacantis, gratis & ſpontaneâ voluntate accedentes, prout tenebantur de jure, jus noſtrum, progenitorum & anteceſſorum, ac poſſeſſionem ſuperioris & directi domini in regno eodem, & ipſius Regni ſubjectionem, ex certâ ſcientiâ purè, ſimpliciter & abſolutè recognoverunt, & præſtitis ab eis nobis tamquam ſuperiori & directo domino Scotiæ debitis & conſuetis fidelitatis juramentis, ac civitatibus, burgis, villis, caſtris & cæteris manſionibus ejuſdem Regni in manum noſtram traditis, ad cuſtodiam ejuſdem Regni certos jure noſtro regio Officiales & Miniſtros deputavimus, quibus ipſi tempore vacationis hujus concorditer fuerunt obedientes, & intendentes Regiis noſtris præceptis & mandatis.

Poſtmodum autem diverſæ partes ſuper ſucceſſione in dictum Regnum Scotiæ jure hereditario inter ſe contendentes, ad nos tamquam ad ſuperiorem dominum Regni Scotiæ acceſſerunt, petentes ſuper ſucceſſione Regni prædicti ſibi per nos exhiberi juſtitiæ complementum, volentes & expreſsè conſentientes coram nobis, tamquam coram ſuperiori & directo domino in omnibus ordinandis ſtare & obtemperare; ac demùm judicialiter propoſitis & ſufficienter auditis, rimatis & examinatis & diligenter intellectis partium juribus, finaliter in præſentiâ omnium Prælatorum & nobilium quaſi totius Regni Scotiæ, & de voluntate & aſſenſu expreſſo eorumdem procedentes, Joannem de Balliolo debitè præfecimus in Regem Scotorum, quem tunc in ſucceſſione ejuſdem Regni heredis jura invenimus habere potiora. Qui quidem Prælati, Comites & Barones, Communitates ac cæteri incolæ regni ipſius ſententiam noſtram acceptaverunt, approbaverunt, & ipſum Joannem de mandato noſtro virtute hujus judicii in Regem ſuum admiſerunt; ac idem Joannes Rex Scotiæ pro Regno ſuo prædicto nobis homagium debitum & conſuetum fecit, & fidelitatis juramentum præſtitit, & extunc tam in Parliamentis quàm in Conſiliis noſtris, tamquam ſubditus noſter, ſicut alii de Regno noſtro interfuit, & noſtri tamquam domini ſui ſuperioris beneplacitis & mandatis obediens & intendens extitit, quouſque idem Joannes Rex Scotiæ, & Prælati, Comites & Barones, Nobiles, Communitates, ac cæteri incolæ majores ejuſdem Regni, ex præconceptâ malitiâ & præloquuta, ac præordinatâ proditione communicato conſilio cum

Francis tunc inimicis noſtris capitalibus notoriis, amicitias copularunt ac pactiones, conſpirationes & conjurationes in exheredationem noſtram & heredum noſtrorum ac Regni noſtri, contrà debitum homagium nobis, in crimen læſæ-majeſtatis nequiter incidendo, fidelitatis juramentum inierunt cum iiſdem. Verùm cum præmiſſâ relatione & famâ publicâ ad aures noſtras deveniſſent, volentes futuris periculis præcavere, quæ ex his & aliis poſſent nobis, Regno noſtro & Regni noſtri incolis veriſimiliter provenire; pro ſecuritate Regni noſtri acceſſimus ad confinium Regni utriuſque, pluries mandantes eidem Joanni jam Regi Scotiæ, ut ad certa loca in confinio prædicto ad nos accederet, ſuper præmiſſis & aliis aſſecurationis ſtatum, tranquillitatem & pacem Regni utriuſque contingentibus tractaturus. Qui ſpretis mandatis noſtris, in ſua perſiſtens perfidia, ad bellicos apparatus cum Epiſcopis, Comitibus & Baronibus Regni Scotiæ, ac etiam aliis cæteris conducticus contrà nos, Regnum noſtrum & Regni noſtri incolas hoſtiliter ſe convertens accinxit, & ad hoſtiles aggreſſus & incurſus procedens, Regnum noſtrum invaſit, & quaſdam villas Regni noſtri Angliæ per ſe & ſuos deprædatus eſt, eaſque vaſtavit incendio, homines noſtros interfecit, & nonnullis nautis noſtris per eos peremptis, naves hominum noſtrorum & Regni Angliæ comburi fecit, & è veſtigio aggredi; redditiſque nobis homagio & fidelitate tam pro ſe quàm pro aliis quibuſcumque Regni ſui incolis, per litteras ejuſdem Regis verba offenſionum exprimentes, & inter alia verba diffidationis continentes, Comitatus noſtros Northumbriæ, Cumbriæ & Weſtmerlandiæ Regni noſtri Angliæ, congregato exercitu ingenti hoſtiliter per ſe & ſuos invaſit, ſtragem innumeram hominum noſtrorum, incendia Monaſteriorum & Eccleſiarum, & villarum inhumanè perpetrando, & patriam undique depopulando, infantes in cunabulis, mulieres in puerperio decumbentes gladio trucidârunt, & quod auditu horrendum eſt, à nonnullis mulieribus mamillas atrociter abſciderunt, parvos Clericulos primam tonſuram habentes, & Grammaticam addiſcentes ad numerum circiter ducentorum in ſcholis exiſtentes obſtructis oſtiis ſcholarum igne ſuppoſito cremaverunt.

Nos quoque cernentes tot damna, opprobria, facinora & injurias in exheredationem noſtram, & deſtructionem populi noſtri proditionaliter irrogari, nec valentes ratione juramenti, quo ad confirmationem jurium coronæ Regni noſtri ſumus adſtricti præmiſſa facinora ulteriùs concelare, nec jura noſtra relinquere indefenſa, cum per leges ipſum Joannem tunc Regem Scotiæ, gentemque ſuam nobis ſubditam juſtificare non poſſemus, nec ipſum Regnum Scotiæ, quod à longiſſimis temporibus, ſicut ſuperiùs exprimitur, nobis & progenitoribus noſtris feodale exſtitit in cauſis prædictis: contrà dictum Joannem & gentem Scotorum vires potentiæ noſtræ extendimus, prout de jure nobis licuit, & proceſſimus contrà ipſos tamquam hoſtes noſtros & proditores. Subjecto itaque Regno Scotiæ, & jure proprietatis noſtræ ditioni ſubacto, præfatus Joannes quondam Rex Scotiæ, ipſum Regnum Scotiæ quatenùs de facto tenuit, ſponte, purè & abſolutè reddidit in manum noſtram, proditiones & ſcelera memorata coram nobis & Proceribus noſtris publicè recognoſcens. Quo peracto, præfati Comites & Barones, Nobiles & Communitates Regni Scotiæ quos ad pacem noſtram Regiam ſuſcepimus, ſubſequenter homagia & fidelitates nobis tamquam immediato domino & proprio ejuſdem Regni Scotiæ fecerunt & præſtiterunt, ac etiam redditis nobis ejuſdem Regni civitatibus, villis, caſtris, munitionibus ac cæteris locis omnibus ad dictum Regnum ſpectantibus, Officiales noſtros & Miniſtros ad regimen ejuſdem Regni Scotiæ præfecimus jure noſtro. Cumque jure pleno dominii in poſſeſſione ejuſdem Regni exiſtere dignoſcamur, non poſſumus, nec debemus quin inſolentiam ſubditorum noſtrorum rebellium, ſi quos invenerimus præeminentiâ Regiâ, prout expedire viderimus, reprimamus.

Quia verò ex præmiſſis & aliis conſtat evidenter, & notorium exiſtit, quòd prælibatum Regnum Scotiæ tam ratione poſſeſſionis quàm proprietatis ad nos pertinet pleno jure, nec quidquam fecerimus vel caverimus ſcripto vel facto ſicuti nec poſſemus, per quod juri, aut poſſeſſioni prædicti debeat aliquid derogari, Sanctitati veſtræ humiliter ſupplicamus, quatenùs præmiſſa providâ meditatione penſantes, ex illis veſtrum motum animi dignemini informare, ſuggeſtionibus contrariis æmulorum in hac parte fidem nequaquam adhibendo, quin imò ſtatum noſtrum, & jura noſtra Regia ſupradicta habere velitis, ſi placet, promptis affectibus commendata.

Quantum verò ad hoc quod petivit Papa, quòd ſi Rex Angliæ jus haberet in Regno Scotiæ vel in aliquâ ejus parte: procuratores & inſtructos mitteret & fieret ei juſtitiæ complementum: Rex per ſe noluit reſpondere; ſed hoc commiſit Comitibus aliiſque terræ Proceribus, qui ſuper hoc domino Papæ hujus tenoris litteras reſcripſerunt.

Scribunt Proceres Angliæ Summo Pontifici, coram nullo judice nec ipſomet Pontif. Regem ad tuenda ſua jura reſpondere debere.

Sancta Romana mater Eccleſia per cujus miniſterium fides Catholica [toto orbe diffuſa eſt,] in ſuis actibus cum eâ (ut firmiter credimus & tenemus) maturitate procedit, quòd nulli præjudicare, ſed ſingulorum jura conſervari velit illæſa. Sanè convocato nuper per ſereniſſimum dominum noſtrum Edwardum Dei gratiâ Regem Angliæ illuſtrem Parliamento apud Lincolniam generali, idem dominus noſter quaſdam Litteras Apoſtolicas, quas ſuper certis negotiis conditionem & ſtatum Regni Scotiæ tangentibus ex veſtra parte receperat, in medio exhiberi, ac ſeriosè nobis fecit exponi. Quibus auditis & diligentiùs intellectis, tam ſenſibus noſtris admiranda, quàm hactenùs inaudita in eis audivimus contineri. Scimus enim, Pater ſanctiſſime, & notorium in partibus noſtris, ac nonnullis aliis non ignotum exiſtit, quòd à primâ inſtitutione Regni Angliæ, Reges ejuſdem Regni tam temporibus Britonum quàm Anglorum ſuperius & directum dominium Regni Scotiæ habuerunt in poſſeſſione, vel Capitanei ſuperioritatis & recti dominii ipſius Scotiæ ſucceſſivis temporibus exſtiterunt, nec ullis temporibus ipſum Regnum in temporalibus pertinuit, vel pertinet quovis jure ad Eccleſiam ſupradictam. Quinimò idem Regnum Scotiæ progenitoribus dicti Regis noſtri Regibus Angliæ, atque ſibi feodale exſtitit ab antiquo. Nec etiam Reges Scotorum & Regnum aliis quàm Regibus Angliæ ſubfuerunt, vel ſubjici conſueverunt; neque Reges Angliæ ſuper juribus ſuis in Regno prædicto, aut aliis ſuis temporalibus, coram aliquo Judice Eccleſiaſtico vel ſæculari ex præeminentiâ ſtatûs ſuæ Regiæ dignitatis & conſuetudi-

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.

nis, cunctis temporibus irrefragabiliter obſervatæ reſponderunt, aut reſpondere debebant.

Unde habito tractatu & deliberatione diligenti ſuper contentis litteris veſtris memoratis, communis, concors, & unanimis omnium noſtrorum & ſingulorum conſenſus fuit, eſt, & erit inconcuſsè Deo propitio in futurum, quòd præfatus dominus noſter Rex ſuper juribus Regni Scotiæ, aut aliis ſuis temporalibus nullatenùs reſpondeat judicialiter coram vobis, nec judicium ſubeat quoquo modo, aut jura ſua prædicta in dubium quæſtionis deducat, nec ad præſentiam veſtram procuratores aut nuntios ad hoc mittat, præcipuè cum præmiſſa cederent manifeſtè in exheredationem juris coronæ Regni Angliæ, & Regiæ dignitatis, ac in ſubverſionem ſtatûs ejuſdem Regni notoriam, necnon in præjudicium libertatis, conſuetudinum & legum paternarum, ad quarum obſervationem & defenſionem ex debito præſtiti juramenti adſtringimur, & quas manu tenebimus toto poſſe, totiſque viribus cum Dei auxilio defendemus. Nec etiam permittimus aut aliqualiter permittemus (ſicut nec poſſumus, nec debemus) præmiſſa tam inſolita, indebita, præjudicialia, & aliàs inaudita prælibatum, dominum noſtrum Regem (etiam ſi vellet) facere, ſeu modo quolibet attentare. Quocircà Sanctitati veſtræ reverenter & humiliter ſupplicamus, quatinùs eumdem dominorem noſtrum Regem, qui inter alios Principes Orbis terræ Catholicum ſe exhibet & Romanæ Eccleſiæ devotum, jura ſua & libertates, conſuetudines, & leges prædictas abſque diminutione & inquietatione pacificè poſſidere, ac illibata perſiſtere benignùs permittatis.

In feſto Pentecoſtes finitis treugis quæ cum Scotis initæ fuerant, Rex circà feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ in Scotiam proficiſcitur exercitu adunato. Dumque in Scotiâ hyemaret, ſui multos equos magnos perdiderunt propter foragii defectum tempore frigoris hyemalis. Tenuit autem Rex apud Linliſco feſtum Dominicæ Nativitatis.

MCCCII

BONIF. VIII.	ALBERTI I.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.
VIII.	IV	XVII.	XXX.

Induciæ Scotis conceſſæ

REx Angliæ ad inſtantiam Regis Francorum, cujus nuper ſororem duxerat, Scotis treugas uſque ad feſtum omnium Sanctorum conceſſit, ordinariſque rebus Scotiæ, reverſus eſt in Angliam, & circà mediam Quadrageſimam Parliamentum Londoniis convocavit. Papa Bonifacius per litteras ſuas Regem Anglorum interpellavit, ut Regi Francorum guerram commoveat; quod ſi faciat, ingens ſubſidium pollicetur. Sed Rex Angliæ aliàs domini Papæ erga ſe affectum expertus infidum, rem diſtulit, ſi poſſibile eſſet recuperare per viam aliam ſua malens.

Papa Regi Angl. ut bellum ſuſcipiat in Regem Franc. ſuadere conatur.

In Flandriâ Brugenſes Gallicorum exactionibus nimis oppreſſi, Jacobum ſancti Pauli, qui apud eos locum Regis tenebat, expulerunt de villâ, plurimis in hoc tumultu Gallicis interfectis. In dominum verò & defenſorem vocaverunt Guidonem Namurcii, filium Comitis Flandrenſis in cuſtodiâ adhuc detenti. Guido cum numeroſâ multitudine bellatorum adveniens, auxit Flandrenſium animos plurimùm contrà Gallos. Interea Robertus Comes Attrabatenſis cum exercitu maximo miſſus in Flandriam, inter Corturiacum & Burgas tentoria ſua fixit, contrà quem Flandrenſes egreſſi, omnes ferè pedites, prælium graviſſimum conſeruerunt cum Gallicis. Quibus ſuccumbentibus, Comites Attrabatenſis, Augi, & Albæ-Marlæ, virique nobiles Godefridus Ducis Brabantiæ germanus cum filio ſuo, filius Comitis Hanoniæ, Radulfus de Nigellâ Conſtabularius Franciæ cum Fratre ſuo Guidone Mareſcallo, Reginaldus de Triâ Miles, Emericus Camerarius de Tancrevillâ, Petrus Flote Regis Francorum Conſiliarius præcipuus, & exactionum prædictarum auctor maximus, Jacobus ſancti Pauli in eo prælio ceciderunt occiſi: aliorum verò militum minorum, ſcutiferorumque & peditum interfecta eſt maxima multitudo. Comites verò ſancti Pauli & Bolonæ, Ludovicuſque Comitis Claremuntenſis filius cum aliis pluribus fugientibus, reliquerunt Flandrenſibus ſpolia infinita.

Interfecti multi nobiles Galli.

Prælati Franciæ miſſis ad Papam tribus Epiſcopis, de non veniendo ad diem citationis præfixum ſe per eoſdem excuſant. Philippus Francorum Rex maximo coadunato exercitu, cum juxtà Atrebatum toto menſe Septembri manſiſſet, licet hoſtes de propinquo diutiùs eum exſpectaſſent, nihil agendo, Pariſius reverſus eſt inglorius. Karolus Comes Waleſii cum Frederico occupatore Siciliæ tractatu ſine omni effectu habito, in Gallias rediit iſto anno. Papa Bonifacius Prælatis Franciæ non comparentibus, miſit in Franciam Joannem Monachi Preſbyterum Cardinalem: qui convocatis Prælatis Pariſius ſecretum conſilium habuit cum eiſdem. Poſt feſtum omnium Sanctorum elapſis treugis cum Scotis, Rex Joannem de Segrave Militem nobilem cum exercito miſit in Scotiam, committens ei ejuſdem terræ cuſtodiam. Obiit hoc anno Umfridus Comes Herfordenſis, cui filius ejus Umfridus ſucceſſit, qui poſtea duxit Elizabeth filiam Regis, Comitiſſam Holondiæ marito ſuo primo orbatam. Burdegalenſes durum Gallicorum non ferentes dominium, illos de civitate ſuâ circà Natale Domini expulerunt.

BONIF. VIII.	ALBERTI I.	PHILIPPI IV.	EDWARDI III.
IX	V.	XVIII.	XXXI.

MCCCIII.

i

SCOTI cœperunt [i] rebellare contrà Regem Angliæ, Willelmo quodam cognomento Waleis, qui eos ad ſeditionem commoverat, Capitaneo conſtituto: propter quod Rex Scotiam coadunato exercitu ingreſſus, prætermiſſo caſtro de Strivelin quod contrà eum munitum fuerat, terram pervagatur, nemine apertæ pugnæ ſibi copiam faciente. Rex Francorum ob detentionem Vaſconiæ injuſtam timens ſibi à Rege Angliæ per dominum Papam ad hoc inſtigato guerram parari, ut ejus ſibi amicitiam compararet, quidquid Vaſconiæ in manu ſuâ tenebat eidem reſtituit, cui & Burdegala ſpontaneè ſe ſubjecit. Circà feſtum S. Joannis Baptiſtæ Milites quidam in præſentiâ Cleri & populi Pariſius congregati, Papæ Bonifacii multa impoſuerunt enormia, puta hæreſim, ſimoniam & homicidia: propter quæ per Regem appellatum eſt contrà eum ad illum cujus intereſt, donec convocato Concilio ſe à criminibus purgaret objectis.

Philippus filius Comitis Flandriæ coadunatis mul-

i *Scoti cœperunt*] In Monito ſcripſit Acherius, haud facilè dijudicari poſſe, an ea quæ leguntur ab anno 1301. ad annum 1307. Trivetti ſint, an Matthæi Weſtmonaſterienſis, an alius denique ſcriptoris. Sed quod hoc anno de Scotis, ac de Rege Francorum narratur, liquet Trivetti non eſſe, quippe qui haud paucis locis antea Guillelmi Waleis meminerat, ac Burdegalæ deditionis ſub finem anni ſuperioris.

tis Teutoniæ ſtipendiariis Franciam ingreſſus, caſtrum S. Audomari obſedit; ſed cum nihil proficeret, diſcedens urbem Morinorum incendit. Philippus Francorum Rex versùs Flandriam cum exercitu progreſſus, acceptis treugis inglorius eſt reverſus. Bonifacius Papa Anagni originis ſuæ urbem veniens, ſub tutelà civium ſe recepit, ubi à fautoribus Regis Francorum, quorum Capitaneus erat Willelmus de Nugareto, captus eſt, & Romam venire coactus. Commoratus autem apud caſtrum S. Angeli, ex anxietate quæ multipliciter mentem ejus occupaverat, decidit in languorem, quo invaleſcente: poſt dies aliquot exſpiravit. Succeſſit ei ſtatim à Cardinalibus electus Benedictus undecimus, Lumbardus natione, quem Papa Bonifacius de Ordine Fratrum Prædicatorum cujus Magiſter erat, aſſumptum fecerat Epiſcopum Oſtienſem. Guido Comes Flandriæ, & filius ejus Robertus à cuſtodià per Regem Franciæ ſoluti, ut Flandrenſes ad pacem Regis reducerent, in Flandriam tranſmittuntur: ſed nihil proficientes, fidelitate debitâ ſervatà, ad loca cuſtodiæ revertuntur. Columnenſes mortuo Papa Bonifacio de ſuis egreſſi latibulis, ad Papam Benedictum venerunt miſericordiam implorantes: quos ille benignè ſuſcipiens abſolvit, ac bonorum ſuorum tribuit eis facultatem; ſed eos ad gradum Cardinalatûs tam ſubitò reſtituere non decrevit.

Moritur Bonifacius Papa, cui ſuccedit Benedictus XI.

Willelmus filius Comitis Hanoniæ Joannis, & Guido Trajectenſis Epiſcopus ejuſdem Willelmi patruus, contrà Flandrenſes, qui maximam partem Selandiæ occupaverant præliantes, ſuccumbunt, capto Epiſcopo, ſed Willelmo per fugam elapſo. Papa Benedictus fratrem Nicolaum de Prato Epiſcopum Spoletanum, ad Cardinalatum aſſumens, fecit Epiſcopum Oſtienſem: Fratrem etiam Willelmum de Makelesfelde, Doctorem ſacræ Theologiæ Ordinis Prædicatorum, natione Anglicum diœceſis Conventrenſis, tituli S. Sabinæ fecit Preſbyterum Cardinalem, qui antequàm ad eum rumor perveniret, infirmatus, & ad extremam horam perductus in Domino obdormivit.

Hoc anno circà principium Quadrageſimæ Scoti latentes in inſidiis Joannem de Segrave cum paucis armatis tranſeuntem juxtà caſtrum quod dicitur Puellarum, ſubitò invaſerunt, peremptiſque hinc inde nonnullis, Scoti multitudine prævalentes, ceperunt aliquos milites Anglicos, inter quos & ipſum Joannem aliorum Capitaneum graviter vulneratum: ſed ſupervenientes milites alii de exercitu Anglicorum, ipſum Joannem à ſuis ereptum cuſtodibus abduxerunt. Dum fieret iſte conflictus, miles quidam nobilis Robertus de Nevile, Miſſarum audiens ſolemnia (erat enim Dominica prima Quadrageſimæ) quæ geſta fuerant penitùs ignorabat. Poſt Miſſam verò egreſſus cum à redeuntibus audiſſet Scotos prævalere in Anglicos, illuc cum ſuis armatus properans, multos peremit, aliiſque fugatis captivos aliquos reduxit, nec de his qui Miſſæ cum eo interfuerant quiſquam captus fuit aut graviter vulneratus, ſed nec corruit unus ſolus. Comes Mareſcalli fratri ſuo Joanni offenſus, captans Regis benivolentiam, omnes terras ſuas Regi donavit, ita ut ei adjectis mille libratis terrarum redonarentur ad vitam. Rex auditâ rebellione Scotorum, apud Rokeſburgiam in Scotià ex edicto publico in feſto Pentecoſtes exercitum adunavit: progrediénſque parvis diætis, totam terram uſque in Cantenaſiam, quæ eſt in ultimis Scotiæ finibus perluſtravit, nemine aperti prælii copiam faciente. Videntes itaque Scoti ſe non poſſe reſiſtere, miſſis nuntiis petiverunt hu-

Victi tandem Scoti ſe Regi

militer à Rege ad pacem ſuam recipi, & ut permitteret eis, dato pretio ab his quibus per eum collatæ erant, redimere terras ſuas. Acquievit Rex eorum precibus, & rediens caſtrum de Strivelin, quod Scoti occupaverant & contrà Regem defendebant, cujus expugnatio in progrediendo gratis omiſſa erat, per ſuos obſedit. Ipſe verò non longè à loco eodem apud Dumfermelin hyemavit.

Angliæ ſubdunt.

BENEDICT. XI I.	ALBERT. I. VI.	PHILIPPI IV. XIX	EDWARD. I. XXXII	MCCCIV

REx Angliæ tranſactà hyeme ad obſidionem caſtri de Strivelin perſonaliter accedens, diverſis præparatis machinis, illud ſolito fortiùs impugnavit. Qui verò caſtrum cuſtodiebant, diud fortiter defendentes, cum machinis ſuis plurimos occiderunt. Religioſus quidam qui obſidioni perſonaliter intererat, de Rege Angliæ hoc referre ſolebat, quòd die quàdam cum caſtrum conſiderando obequitaret, ac quodam loco infrà jactum baliſtarum obequitando appropinquaret, jaculum quoddam de caſtro emiſſum, ſuperiori ejus armaturæ affixum ſine ulla corporis læſione. In quod extractum Rex exſpuens, converſâ facie ad caſtrum altâ voce ei qui illud emiſerat jaculum oſtendendo, ſuſpendium minabatur. Caſtellani videntes obſidionem ſuper ſe aggravari, obtulerunt caſtrum Regi, ſalvis vità & membris; ac poſtea ſimpliciter ſe in ejus gratiâ ponentes. Sed neutro modo voluit eos Rex admittere, ſed tantùm in ea formâ ut purè & ſimpliciter ſe dederent Regiæ voluntati. Quod licet eis primò videretur difficile, tamen cum foſſata conſpicerent terrà impleri & lapide, ſcalaſque ad tranſcenſionem murorum, qui aſſiduis jactibus petrarum conquaſſabantur, parari; tandem in die beatæ Margaretæ Virginis caſtrum reddentes, ſe Regis placito ſubdiderunt. Quorum Capitaneum Willelmum Oliſardi, Militem admodum ſtrenuum & cordatum ad caſtrum Londoniarum; reliquos verò ad alia caſtra diverſa tranſmiſit cuſtodiæ mancipandos. Exinde ſubactà ad votum Scotià, commiſsâque ejus cuſtodià Joanni de Segrave, Rex in Angliam rediens, cum veniſſet Eboracum, juſſit ſeſſionem Juſtitiariorum qui dicuntur de Banco, & Scaccarium, quod jam ſeptennio manſerat Eboraci, Londonias ad antiquum locum transferri.

Obiit hoc anno Magiſter Thomas de Colebrugge Archiep. Eboracenſis, cui ſucceſſit Willelmus de Greneſeld, Doctor in utroque Jure Canonico & Civili. Obiit etiam Joannes de Warennà Comes Surreiæ & Suſexiæ: cui ſucceſſit nepos ejus ex filio; Joannes nomine, uxorem accipiens neptem Regis ex filià Alianora, quam duxit Comes Barrenſis. Hoc anno ordinati ſunt Juſtitiarii, qui de malefactoribus inquirerent diligenter quantum ad certos articulos & juxtà demerita punirent inventos. Hi Juſtitiarii ab omnibus popularibus vocati ſunt de *Trayllebaſtoun*, quod ſonat, Trahebaculum. Papa Benedictus intellectà morte Fratris Willelmi de Makelesfelde, Fratrem Walterum de Winterbourne ſimiliter Ordinis Prædicatorum, Regis Angliæ Confeſſorem, Saresberienſis diœceſis, ad eumdem titulum Cardinalatûs promovit. Conſiderans etiam pium eſſe ovem errantem licet invitam reducere ad ovile; Regem Francorum non petentem, à ſententià excommunicationis per prædeceſſorem ſuum latà in eum abſolvit.

Papa Regem Franc. ab excommunicatione abſolvit.

Rex Franciæ Abbati Ciſtercienſi offenſus, quia in appellationem contrà Papam Bonifacium non conſenſerat, omnia Monaſteria ejuſdem Ordinis in Re-

gnu Franciæ conſtituta plurimùm moleſtavit : propter quod Abbas ultrò regimini ceſſit Ordinis ſui. Dominicâ ante feſtum beati Joannis Baptiſtæ, apud Puſſiacum Carnotenſis diœceſis poſitæ ſunt Sorores Fratrum Ordinis Prædicatorum in Monaſterio à Rege Francorum noviter conſtructo in honore beati quondam Regis Franciæ Ludowici. Die Nonarum Julii

Obiit Benedictus Papa.

moritur Papa Benedictus Peruſii, poſt cujus obitum cum Cardinales in electione Summi Pontificis diſſiderent, ſecundùm Conſtitutionem Gregorii X. à civibus concluduntur. Philippus Rex Franciæ in manu validâ copias Flandrenſ. fudit, inter quos cecidit Willelmus de Juliariis, qui eorum Capitaneus fuerat conſtitutus. Reddiderunt ſe non multo poſt Regi Francorum duæ villæ Flandriæ nobiles, Inſula & Duacum.

MCCCV. | VACATIONIS I. | ALBERTI I. VII. | PHILIPPI IV. XX. | EDWARD III. XXXIII.

REx Angliæ ordinatis rebus Scotiæ revertitur in Angliam, Joanne de Segrave Milite nobili cuſtode terræ relicto. Willelmus Waleis qui Scotiam commoverat, captus Londonias ducitur, & ibidem judicialiter condemnatus, trahitur, ſuſpenditur & ultimò decollatur : cujus caput Londoniis in loco eminenti figitur ſuper palum; corpus verò in Scotiam tranſmiſſum, diviſum eſt in quartas, quæ ad aliorum terrorem in diverſis partibus ſuſpenduntur.

Clemens Papa V. eligitur.

Bertrandus Burdegalenſis Archiepiſcopus, natione Vaſco in Papam electus, Clemens quintus dictus eſt, qui menſe Octobri in Lugduno convenientibus

Imperiali diademate coronatur.

illuc Cardinalibus, Rege Francorum Philippo ſuam præſentiam exhibente, Imperali diademate coronatur : qui dum coronatus ad Eccleſiam beati Martini equitando duceretur, murus quidem à latere in quem multi ſpectaturi quæ gerebantur aſcenderant, corruens multos oppreſſit : inter quos erat Dux Britanniæ, vir ſenex & diſcretione inſignis. Frater Walterus de Winterburne nuper ad Cardinalatum aſſumptus, tendendo cum aliis Cardinalibus in Galliam, moritur apud Januam, & in Eccleſiâ Fratrum Prædicatorum traditur ſepulturæ. Papa ante Natale unam ordinationem faciens, creavit duodecim Cardinales, inter quos de Ordine Fratrum Prædicatorum Frater Thomas de Jorz, Doctor ſacræ Theologiæ, natione Anglicus, tituli S. Sabinæ, & Nicolaus de Fravillâ, Confeſſor Regis Francorum, natione Normannus, tituli S. Euſebii efficiuntur Preſbyteri Cardinales. Hoc anno miſit Rex Franciæ ad Regem Angliæ, rogans eum ut Flandrenſes ab Angliâ expelleret, ſicut ipſe ad ſuam inſtantiam Scotos de Franciâ ejecerat paulo ante. Cujus Rex precibus acquieſcens, Flandrenſes omnes de Angliâ exbannivit.

MCCCVI. | CLEMEN V. I. | ALBERTI I VIII. | PHILIPPI IV. XXI. | EDWARD II[1] XXXIV.

CLemens Papa Curiam de Lugduno in Burdegalam, (ubi Epiſcopum Pictavenſem, qui ſibi dum Archiepiſcopus fuerat adverſabatur, à Pontificali depoſuit dignitate) Primatum etiam Aquitaniæ de Bituricenſi ad Burdegalenſem Eccleſiam tranſtulit. Rex Angliæ Rubertum Cantuarienſem Archiepiſcopum apud dominum Papam accuſavit, ſuper eo quod pacem Regni ſui perturbavit, ſibique rebellantes defendit & fovit : propter quod ad Curiam vocatus eſt, & ab exequutione officii ſui ſuſpenſus, quouſque de ſibi impoſitis legitimè ſe purgaret. Obtinuit etiam Rex à domino Papa abſolutionem à juramento quod invitus præſtiterat, ſuper obſervantiâ libertatum, aliàs à Comitibus & Baronibus exactarum.

Eodem anno quarto Kalendas Februarii Robertus de Brus ad Regnum Scotiæ aſpirans, nobilem virum Joannem Comin, quia ſuæ proditioſæ factioni noluit aſſentire, apud villam de Dunfreis in cujus caſtro Juſtitiarii Regis Angliæ tunc ſedebant, in Eccleſia Fratrum Minorum ſacrilegus interfecit : in feſto verò Annuntiationis beatæ Virginis, in Abbatiâ

Robertus de Scotiæ Regnum uſurpat.

Canonicorum Regularium de Stone ſe fecit in regem ſolenniter coronari. Uxor Comitis de Bauvan à marito ſuo furtivè diſceſſit, omnes equos ejus magnos ſecum adducens, & properans uſque Stone, ut diadema imponeret capiti novi Regis : frater enim ejus Comes de Fif. ad quem de jure hereditario ſpectabat hoc officium, tunc abſens in Angliâ morabatur. Hanc autem Comitiſſam eodem anno ab Anglicis captam cum quidam perimere voluiſſent, non permiſit Rex, ſed in domunculâ quâdam ligneâ ſuper murum caſtri Berewici poſita eſt, ut poſſent eam tranſeuntes conſpicere.

Regis Angl. filius armatâ manu Scotiam petit.

Edwardus filius Regis Angliæ cum numeroſâ ſocietate juvenum nobilium in feſto Pentecoſtes Londoniis à patre militaribus armis cinctus eſt : deinde cum multitudine Tironum Scotiam continuatis diebus contendit, ad reprimendum conata Roberti de Brus, invaſoris Regiæ dignitatis. Præceſſerant verò eum Aymericus de Valentus Comes Penbrochiæ, Robertus de Clifford, & Henricus de Perci, miſſi à Rege cum manu armatâ ad novis motibus reſiſtendum. Ipſe verò Rex lento gradu ſequutus, convocaverat exercitum, quem apud Karliolum juſſit eſſe paratum in quindenâ ſancti Joannis Baptiſtæ in occurſum filii ſui, cum eodem ulteriùs progreſſurum. Interim Robertus de Brus circuiens terram, & homagia multorum recipiens, coadunato exercitu copioſo appropinquavit ad villam S. Joannis, in cujus præſidium nuper advenerat Aymericus de Valentis. Equites autem Scotorum omnes lineis ſuper arma ſua ne diſcernerentur, induti erant ea juſſu Principis ſui novi. Invitatus ab eo Aymericus de congreſſu reſpondit, quòd cum eo non die illo, ſed in craſtino dimicaret. Subtrahente verò ſe Ruberto cum ſuis ad ſpatium unius milliarii, & ſe reficere volente, appropinquante horâ veſpertinâ, Aymericus cum ſuis egreditur armatis, & ſubitò ſuperveniens Scotis, multos peremit inermes : cui cum aliquamdiù Robertus cæterique qui ſe cum celeritate armaverant, reſtitiſſent : tandem prævalentibus Anglicis, fugere ſunt coacti : quos inſequutus cum ſuis uſque in inſulam de Kintir, caſtrum illius (putans Robertum ſe recepiſſe in eo) obſedit. Expugnato tamen caſtro, non eum invenit, quia ad extremas regionis fugerat inſulas, ſed uxorem ac fratrem ſuum Nigellum cum aliis quibuſdam, quos omnes uſque Berewicum duci fecit. Captus eſt non multo poſt Comes de Athel, qui de caſtro fugerat antedicto. Circà feſtum S. Michaëlis reverſus eſt Robertus uſque Kintir, & Henrico de Percy in propinquo exiſtenti ſuperveniens, quoſdam de familiâ ejus occidit, equoſque dextrarios & alia ſpolia multa cepit, ipſumque Henricum in caſtro loci ejuſdem obſedit, quouſque robore exercitûs à Rege miſſo, obſidionem dimittere cogeretur.

Rex apud Laverſtone juxtà Karleolum commoraos, miſit Berewicum Juſtitiarios, quorum judicio Nigellus de Brus & qui cum eo capti fuerant, tracti ſunt & ſuſpenſi, ac ultimò decollati. Uxorem verò Roberti de Brus tranſmiſit in Angliam, jubens eam juxtà ſtatum ſuum decenter tractari. Comitem verò de Athel jam ſecundò contrà fideli-

An. Dom.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	PAPÆ	IMPERATOR.	Regis FRANC.	Regis ANGL.	An. Dom.

tatem ſuam Regi rebellantem, miſit Londonias, ubi ad tempus ſub cuſtodis detentus, tandem proditionis ſuæ meritas pœnas luit. Poſt hæc captum eſt caſtrum de Lochdor, in quo inventus eſt Chriſtophorus de Setone, ſororius Roberti de Brus, quem cum non Scotus ſed Anglicus eſſet, juſſit Rex deduci uſque Dunfres, ubi quemdam militem de parte Regis occiderat, ibique judicium ſubire coactus, tractus ſuſpenſuſque eſt, ac ultimò decollatus. Uxorem verò Chriſtophori, & filiam Roberti de Brus in diverſis Monialium Monaſteriis collocavit. Epiſcopos Glaſcuenſem & S. Andreæ, Abbatemque de Stone cum eodem anno capti eſſent, in Angliam miſit ad diverſa caſtra, ſub cuſtodiâ detinendos.

Rex Francorum à domino Papa oſſa Bonifacii prædeceſſoris ſui petiit ad comburendum, tamquam hæretici, inſtantiâ importunâ; petiit etiam Sanctorum catalogo adſcribi Fratrem Petrum de Murrone, qui quondam fuerat Papa dictus Cæleſtinus quintus. Rex Angliæ Petrum de Gaverſtone, apud ſe de diverſis accuſatum, Regnum Angliæ abjurare coegit.

MCCCVII. CLEMEN. V. II. | ALBERTI I. IX. | PHILIPPI IV XXII. | EDWARDI III. XXXV.

Statuta quædam Regis Angliæ.

REx in Octavis S. Hilarii Parliamentum tenuit Karleoli, in quo per Majores graves depoſitæ ſunt querimoniæ de oppreſſionibus Eccleſiarum & Monaſteriorum, multiplicibus extorſionibus pecuniarum per Clericum domini Papæ Willelmum Teſta, noviter in Regno inductis. Præceptumque eſt eidem Clerico de aſſenſu Comitum & Baronum, ne de cætero talia exequatur. Ordinatum etiam erat, quòd pro remedio ſuper his obtinendo, ad dominum Papam certi mitterentur nuntii. In eodem Parliamento edita ſunt ſtatuta quædam tangentia Religioſos, qui domos ſuas principales in alio Regno habebant, venitque ad illud Parliamentum tranſmiſſus per dominum Papam Cardinalis quidam Hiſpanus, pro matrimonio inter filium Regis Angliæ & filiam Regis Franciæ, ſecundùm quod à Papa Bonifacio tamquam mediatore pacis ordinatum fuerat, conſummando. Cui per Regem reſponſum eſt, paratum ſe implere quæ ordinata ſunt, dummodo Rex Francorum velit ex parte ſuâ quæ ad ipſum pertinent adimplere. Dederat enim Rex Francorum, dum tenuerat Vaſconiam, caſtrum quod Malleonis dicitur Militi cuidam, qui illud adhùc detinebat, nec ad mandatum Regis Francorum illud curabat reſtituere. Ob quam cauſam fertur illud matrimonium hactenùs fuiſſe dilatum. Rediit itaque Cardinalis Londonias, ut ſuper his certitudinem exſpectaret.

Interim Robertus de Brus circumiens terram, multos ſibi rebelles peremit, miſitque cum parte exercitûs duos fratres ſuos Thomam Militem, & Alexandrum Clericum ad aliam partem terræ, ut homines terræ ad ſe allicerent blanditiis atque minis, qui ab Anglicis de nocte ſupervenientibus capti ſunt, & ducti ad Juſtitiarios ac condemnati, primò tracti, & poſtea ſunt ſuſpenſi. Poſt Paſcha Robertus de Brus aucto jam ſuo exercitu, congreſſus cum Aymerico de Valentia, ipſum compulit in fugam, paucis de his qui erant cum eo peremptis, infrà triduum etiam ſequens fugavit Comitem Gloverniæ, multiſque hinc occiſis, ipſum obſedit in Caſtro de Are, quouſque per exercitum à Rege miſſum fuit obſidio diſſoluta. Ex tunc autem inſequentibus eum Anglicis, fugit ad loca paluſtria & nemoroſa, in quibus latibula quæritantem comprehendere minimè potuerunt. Rex miſſis in Angliam nuntiis præcepit ſub gravi pœna, ut omnes qui ei ſervitium debebant, parati eſſent apud Karleolum intrà ſeptimanas poſt feſtum S. Joannis Baptiſtæ; filium verò ſuum remiſit in Angliam, ut ſecundùm ea quæ de Rege Franciæ audiret, proficiſceretur ad connubium cum filiâ ejuſdem contrahendum. Poſt cujus diſceſſum, cœpit Rex vexari dyſenteriâ, movit tamen nihilominùs quinto Nonas Julii, parvis diætis versùs Scotiam proficiſcens. Pridie Nonas Julii venit uſque Burgum ſuper Sande, ubi invaleſcente infirmitate, die craſtinâ, ſcilicet feriâ ſextâ præſenti vitæ valefaciens, dies ſuos in bono & annos ſuos in gloriâ conſummavit. Regnavit autem annis triginta quatuor, menſibus ſeptem, diebus viginti uno, complevitque ætatis ſuæ annos ſexaginta octo & dies viginti.

Expliciunt geſta EDWARDI III. *Regis Anglorum.*

M O N I T U M.

FRAGMENTUM prolixum Hiſtoriæ Andegavenſis, auctore Fulcone Comite, in Collectionibus D. Michaëlis de Marolles, Abbatis Villæ-Lupæ, repertum, præmiſimus Geſtis Conſulum Andegavenſ. quaſi eorùm fundamentum, propter Scriptoris nobilitatem atque auctoritatem. Illud porrò fragmentum ex adverſariis Andreæ Cheſnii ſe accepiſſe in ſuis Collectionibus profitetur Abbas ille clariſſimus, Cheſnius verò è MS. codice Bibliothecæ Petavianæ ſe deſcripſiſſe atteſtatur; an integra, necne, ipſo in codice exſtaret hiſtoria, minimè indicavit Cheſnius. Dolendum ſanè, quòd tam inſigne Andegavorum hiſtoriæ monumentum majore ſui ex parte perierit. Nam codices Petaviani non Pariſiis, ſed Romæ in Bibliothecâ Reginæ Sueciæ recunduntur, ubi fas haud fuit codices iſtos inviſere, ac diſcutere, utrum manca ſit hiſtoria Andegavenſis, uti à nobis eſt exhibita.

Conſulum Andegavenſium geſta indicio Clariſſ. Herovalii debeo, quippe codicem abhinc quadringentis circiter annis ſcriptum, ex Eccleſia Andegavenſi Canonicorum S. Laudi nobis ſuppeditavit; ſicut & Librum de compoſitione caſtri Ambaſiæ, &c. manu recentiori exaratum, quem conceſſit V. C. dominus de Launay, in utroque jure eruditiſſimus Senatûs Pariſienſis Advo-

catur. Geſtorum illorum Auctor ſeſe Majoris Monaſterii Monachum profitetur quidem, ſed nomen non appoſuit ſuum. Suſpicabamur primâ fronte, dum volveremus ea, Joanni Monacho eſſe inſcribenda, cujus opuſcula quædam de Archiepiſcopis Turonenſ. ac de Gaufridi Comitis actis ſubjecit Laurentius Bochellus hiſtoriæ Gregorii Turonenſis anno Christi 1610. *Diverſus tamen ſtilus aliter ſuaſit. Deinde qui fieri poteſt, ſi Geſta Conſulum Andegavenſium Joannis germanus eſſet fœtus, ut nullibi tum in hiſce geſtis, tum in hiſtoriâ Gaufridi prodiderit, agens præſertim de iſto Comite, ſe hæc de re aliàs ſcripſiſſe? haudquaquam profectò id omiſiſſet. In more etenim hiſtoricis poſitum eſt, dum viri alicujus facinora in diverſis libris repetunt, in poſteriori opere memoriam refricare eorum quæ jam in alio præmiſerint.*

Tempus quo ſcripſerit Auctor demonſtrat in Epiſtolâ ad Henricum II. Regem Anglorum, tunc Andegavorum Comitem, cui ſuum conſecrat opus de Conſulibus Andegaven. nempe anno circà 1160. *Ex variis autem Scriptoribus, quorum nomina refert, hoc idem opus à ſe concinnatum fatetur his verbis.* Ut autem in his quæ ſcripſimus, vel tibi, vel cæteris auditoribus ſive lectoribus hujus hiſtoriæ occaſionem dubitandi ſubtrahamus, quibus hæc Auctoribus didicerim breviter intimare curabo. *Quos verò recenſet Auctores ad nos uſque, præter Rodulſum Glabrum, minimè pervenerunt. Menda, ſcio, in noſtrâ editione, Lector, agnoſces: Verùm te condonaturum ſpero, ſi adverſas nos unico uſos eſſe apographo, quod licet antiquum nævis ſcatebat quampluribus. Mirum nihilominùs in modum Geſta iſtiuſmodi hiſtoriam Andegavenſ. illuſtrant, ubi præclara Comitum referuntur facinora, & quidquid ad genealogias & Comitum, & aliorum Nobilium ſpectat, accuratè ſatis & ſeriatim recenſuit Auctor.*

De compoſitione caſtri Ambaſiacenſis, ac geſtis dominorum Ambaſiacenſ. nunc pauca ſunt proloquenda. Auctorem quidam Thomam Lochenſem autumant. At obſtare videntur nonnulla, ut his calculum adjiciamus. 1. *Nec in apographo recentiori, nec in Thuaneo codice ſcripto nomen ullum eſt præfixum.* 2. *Quod ſcribit Monachus Majoris Monaſterii in ſuâ ad Henricum Regem Anglorum epiſtolâ, dum exhibet Scriptores è quibus ſuam compoſuit hiſtoriam:* Primus, ait, Scriptor exſtitit Thomas Lochenſis; qui breves chronicas nomine Odonis Abbatis intitulatas, ut ab ejus ore didici, reſcripſit. *Breves tantùm chronicas aſſerit Thomam conſcripſiſſe, proinde non hiſtoriam Ambaſiæ elucubraſſe. Enimverò in Opere quo de agimus Scriptor, quiſquis fuerit, præter Ambaſiacenſium hiſtoriam, Comitum etiam Andegavenſium prolixè geſta deſcripſit ipſiſmet verbis, eodemque ordine quibus ille Monachus eſt uſus: quâ de causâ Comitum Andegavenſ. acta ex Ambaſiacenſium dominorum hiſtoria prorsùm expunximus, ne in uno volumine eadem repetita tædium generarent, ſtomachumve moverent lectori. Expungenda quoque fuerant, non neſcimus, quamplura quæ ſpongiâ & obelo indigent. Nam in quinque prioribus capitulis, antequàm nimirum Auctor aggrediatur texere geſta cum Andegavenſ. Conſulum, tum Ambaſiacenſium dominorum, paſſim menda, fabellas, & falſa complura intexuit. Nos nonnulla pleriſque in locis indigitavimus, incautiores ne impingant, cætera peritorum cenſuræ reliquimus.*

Uter verò germanus ſit Auctor hiſtoriæ Conſulum Andegavenſ. Monachuſne Majoris Monaſterii, an Ambaſianus Scriptor, facilè non eſt, opinor, dijudicare; quandoquidem uterque non abnuit, imò palam profitetur ſe narrationis ſuæ materiam ab aliis hauſiſſe. Sed ſi conjecturæ indulgendum, potiùs Ambaſianum, quippe qui poſterior ſcripſerit (ut quidem ſentimus) à Monacho geſta Conſulum accepiſſe exiſtimamus. Penes Lectorem eſto judicium.

Porro utramque hanc hiſtoriam Conſulum Andegavenſ. & Ambaſicenſium dominorum ab annis jam multis legerat V. C. Hadrianus Valeſius Hiſtoriographus Regius, ac pluribus in locis mendoſam, & obſcuram reſtituerat illuſtraveratque. Obſervationes ſuas, quibus in hac editione uſus ſum, mihi communicavit humaniſſimè. Quam ſingularem ejus beneficentiam aliàs & frequenter expertus, peto Lector, ut mecum agnoſcas, auctorique jam de te, imò de totâ Republicâ litterariâ optimè merito gratiam habeas.

HISTORIÆ
ANDEGAVENSIS FRAGMENTUM,

Per FULCONEM *Comitem Andegavenſem.*

EGO Fulco Comes Andegavenſis, qui filius fui Gofridi de Caſtrolandono & Ermengardis filiæ Fulconis Comitis Andegavenſis, & nepos Gofridi Martelli, qui fuit filius ejuſdem avi mei Fulconis & frater matris meæ, cum tenuiſſem Conſulatum Andegavinum viginti octo annis, & Turonenſem, & Nannetenſem & Cenomanenſem, volui commendare literis quomodo Anteceſſores mei honorem ſuum

ſuum acquiſierant & tenuerant uſque ad meum tempus ; & deinde de me ipſo quomodo eumdem honorem tenueram adjuvante Divinâ miſericordiâ.

Comitum Andegav. genealogia. 1. Illi igitur Anteceſſores mei, ſicut ille meus avunculus Goffridus Martellus narravit mihi, fuerunt peobiſſimi Comites, & ſic nominati ſunt, primus Ingelgerius, ſecundus Fulco Rufus filius ejus, deinde Fulco qui bonus appellatus eſt ; poſtea filius ejus Goffridus Geiſagonella. Iſti antem quatuor Conſules tenuerunt honorem Andegavinum, & eripuerunt eum de manibos Paganorum, & à Chriſtianis Conſulibus deſenderunt ; & ille primus Ingelgerius babuit illum honorem à Rege Franciæ non à genere impu Philippi, ſed à prole Caroli Calvi : quorum quatuor Conſulum virtutes & acta, quia nobis in tantum de longinquo ſunt, ut etiam loca ubi corpora eorum jacent nobis incognita ſunt, dignè memorare non poſſumus, niſi ea quæ nobis propiora fuerunt, videlicet de avo meo Fulcone & de patre ejus Goffrido Griſagonella, & de Goffrido Martello avunculo meo.

Goffridus Griſagonella. 2. Ille igitur Goffridus Griſagonella pater avi mei Fulconis, cujus probitates enumerare non poſſumus, excuſſit Louduoum de manu Pictavenſis Comitis, & in pœlio campeſtri ſuperavit eum ſuper Rupeſ, & perſequutus eſt eum uſque ad Mirebellum, & fugavit Beitones qui venerant Andegavim cum prædatario exércitu, quorum Duees filii Iſoani ; & poſtea fuit cum Duce Hugone in obſidione apud Marſonum, ubi acripuit eum infirmitas quâ exſpiravit, & corpus illius allatum eſt Turonum & ſepultum in Eccleſiâ B. Martini.

Fulco. 3. Cui ſucceſſit Fulco filius ejus, avus videlicet meus, cujus probitas magna & admirabilis exſtitit : ipſe enim acquiſivit Cenomanicum pagum, & adjunxit eum Andegavino Conſulatui, & ædificavit plurima caſtella in ſuâ terrâ, quæ remanſerat duſerta & nemoribus plena proptee feritatem Paganorum. In Turonico ſiquidem pago ædificavit Lingain, Calvum-montem, Montemthesauri, Sanctam Mauram ; in Pictavino Mirebellum, Montemconſularem, Fayam, Muſterolum, Paſſavantum, Malumleporarium ; io Andegavino ædificavit Baugiacum, Caſtrumgunteeii ; Duriſtallum, & multa alia quæ enumerare mora eſt. Cepit quoque Caſtrum Salmurii in tempore illo, quo Comes Odo venerat Andegavim cum exercitu ſuo, & poſuerat caſtra ſua in Angulatâ, inter ipſam civitatem & fluvium Ligerim. Ipſe iterum Fulco fecit duo campeſtria pœlia valde magna, onum in Landâ Conquireti contrà Conanum Britannicum Conſulem, propter civitatem Namnetenſem, quam ille Conanus ei volebat eripere, in quo prælio periit idem Conanus & mille de equitibus ſuis. Alterum verò prælium fuit contrà prædictum Odonem potentiſſimum Comitem ſuper fluvium Carum apud Pontilevium, ubi multa fuit ſtrages Gallorum & Andegavoeum, in quo prælio fuit cum eo Cenomanenſis Comes Herbertus qui dictus eſt Evigilans canem, ubi Dei gratiâ victoe exſtitit. Duas etiam Abbatias ædificavit, unam in honore ſancti Nicolai juxtà urbem Andegavenſem, aliam apud Lochas caſtrum, quæ vocatue Bellus locus, in honore Dominici Sepulcri. Bis etiam Jeruſalem adiit, in cujus ſecundo reditu rebus humanis exceſſit circà feſtivitatem ſancti Joannis, anno ab Incarnatione Domini milleſimo quadrageſimo. Corpus illius ad prædictam Abbatiam Belliloci allatum eſt, ibique ſepultum in Capitulo.

Goffridus Martellus. 4. Succeſſit itaque ei filius ejus avunculus meus Goffridus Martellus, cujus probitas & prudentia in rebus ſæcularibus multa fuit, & fama laudabilis per totum Regnum Franciæ. Ille autem in vitâ

patris ſui Miles exſtitit, & novitatem militiæ ſuæ contrà finitimos exercuit, fecitque duo prælia, unum apud Montemconſularem contrà Pictavos, ubi Comitem Pictavenſem apprehendit ; & aliud contrà Ceoomanenſes, ubi Comitem eorum ſimiliter cepit, qui vocabatur Herbertus Baconus : contrà ſuum etiam patrem guerram habuit, in quâ mala multa facta fuerunt, unde poſtea valde pœnituit. Poſtquàm autem pater ejus de Jeruſalem, ut prædictum eſt, rediens, vitam hane exuit, poſſedit terram patris & civitatem Andegavis ; cepitque guerram contrà Theobaldum Comitem Bleſenſem, filium videlicet Comitis Odonis, & ex voluntate Regis Henrici accepit donum Turonicæ civitatis ab ipſo Rege, unde poſtea guerra inter eum & Comitem Theobaldum adeo ingravata eſt, quòd inierunt prælium inter civitatem Turonum & Ambaſium caſtrum ; in quo prælio ipſe Theobaldus captus eſt, & uſque ad mille de equitibus ſuis. Accepit itaque civitatem Turonicam, & caſtella in circuitu, Chinonum, & Inſulam & Caſtrum Rainaldi & ſanctum Anianum. Pars autem alia Turonici pagi ſibi contigerat poſſeſſione paternâ.

Poſt bæc guerram babuit cum Guillelmo Normannorum Comite, qui poſtea Regnum acquiſivit Anglorum, & fuit Rex magnificus ; pariteeque cum Gallis & cum Bituricenſibus, & eum Guillelmo Conſule Pictavorum, & cum Americo Viccecomite Thoarcenſi, & cum Hoello Comite Namnetenſi, & cum Britannorum Comitibus qui civitatem tenebant Redonenſem, & cum Hugone Cenomanenſi Conſule, qui exierat de fideſitate ſuâ, propter quæ omnia bella, & propter magnanimitatem quam ibi exercebat meritò Martellus nominatus eſt, quaſi ſuos conterens hoſtes.

5. In hujus extremo vitæ anno me nepotem ſuum ornavit in Militem in civitate Andegavi, feſtivitate Pentecoſtes, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ſexageſimo, & commiſit mihi Santonicum pagum cum ipſâ civitate causâ cujuſdam goerræ, quàm habebat cum Petro Didonenſe. Ætas autem mea decem & ſeptem erat annorum, quando me fecit Militem. In eodem porrò anno Rex Henricus obiit in Nativitate S. Joannis, & meus avunculus Goffridus tertio die poſt feſtivitatem beati Martini bono fine quievit : nocte ſiquidem illâ, quæ præceſſit diem finis ejus, deponens omnem curam militiæ rerumque ſæcularium, Monachus factus eſt in Monaſterio ſancti Nicolai, quod pater ejus & ipſe multâ devotione conſtruxerant, & rebus ſuis ſuppleverant. 1060. Fulco.

6. Honorem itaque ſuum quem ab exteris gentibus defendendo multâ tranquillitate ſecurum & opulentum tenuerat, ſob aliquantâ tribulatione vexandum dimiſit : ſorgente videlicet diſſenſione propter eumdem honorem inter me & meum fratrem. Quam tribulationem cum per annos octo protendiſſemus guerram ſæpe facientes, & interdum inducias habentes, cum etiam fratrem meum de vinculis ubi eum tenueram, liberaviſſem juſſu Papæ Alexandri ; invaſit me iterum idem frater, ponens obſidionem circà quoddam caſtrum meum quod vocabatue Bracheſae, ubi equitavi contrà illum cum illis Proceribus quos Dei clementia mihi permiſerat, & pugnavi cum eo campeſtri prælio, in quo eum Dei gratiâ ſuperavi, & fuit ipſe captus & mihi redditus, & mille de civibus ſuis cum eo : proinde accepi civitatem Andegavæ & Turonum, & Lochas caſtrum, & Loudunum, quæ ſunt capita honoris Andegavorum Conſulum.

7. Tenui igitur honorem illum 28. annis uſque ad terminum illum quo ſcriptum iſtud facere diſpo Quo tempore hæc ſcripſit Fulco.

ſui : in quibus 28. annis, & in aliis octo qui præceſſerunt, ſi vis audire quæ geſſi, proſequere quæ ſcribo & cognoſces quæ facta ſunt ; ſed priuſquàm ea referam, volo memorare quædam ſigna & prodigia quæ in ultimo prædicti temporis anno evenerunt, non ſolùm noſtræ genti pertinentia ſed omni Regno Galliæ, ſicuti poſtea res ipſa manifeſtavit. In eo enim termino exciderunt ſtellæ de cœlo in terram ad malum grandinis, quos multi videntes admirati ſunt, & multo terrore concluſi ſunt. Quod ſignum ſequuta eſt mortalitas multa hominum per totum Regnum Franciæ, & tempus valde aſperum inopiâ victûs : unde etiam in ipſa civitate noſtrâ Andegavi centum de Primatibus noſtris obierunt, & magis quàm duo millia minoris plebis.

8. In fine cujus anni appropinquante Quadrageſimâ, venit Andegavim Papa Romanus Urbanus, & admonuit gentem noſtram ut irent Jeruſalem, expugnaturi gentilem populum, qui civitatem illam & totam terram Chriſtianorum uſque Conſtantinopolim occupaverant. Tunc in Septuageſimâ dedicata eſt Eccleſia ſancti Nicolai ab ipſo Papa, & corpus avunculi mei Goffredi Martelli tranſlatum de Capitulo in eamdem Eccleſiam. Conſtituit etiam idem Apoſtolicus, & edicto juſſit, ut in eodem termino quo dedicationem fecerat indictum publicum celebraretur unoquoque anno apud ſanctum Nicolaum, & ſeptima pars pœnitentiarum populo convenienti ad illam celebritatem dimitteretur, unde

Concil. Turon. diſcedens Cenomanim venit & inde Turonum, ibique datis venerabili Concilio decretis mediâ Quadrageſimâ coronatus eſt, & cum ſolemni proceſſione ab Eccleſiâ ſancti Mauricii ad Eccleſiam beati Martini deductus ; ubi mihi florem aureum quem in manu gerebat, donavit, quem ego etiam ob memoriam & amorem illius in Oſannâ ſemper mihi meiſque ſucceſſoribus deferendum conſtitui. Poſt cujus deceſſum in proximâ die Palmarum Eccleſia beati Martini concremata eſt. Ipſe autem Papa pervenit Sanctonas, ibique Paſcha celebravit.

9. Sequenti autem æſtate ex præcepto ejus inierunt iter Jeroſolymitanum non ſolùm populi, ſed etiam Duces populorum, quorum nomina ad evidentiam poſterorum hîc annotata ſunt, Hugo Magnus frater Philippi Regis Gallorum, Rotbertus Dux Normannorum, Rotbertus Comes Flandriæ, Raimundus Comes de S. Ægidio, Stephanus Comes Bleſenſis filius Theobaldi, Godefredus Lotharingorum, & pater ejus Euſtachius Comes Boloniæ, quorum ſocietati Podienſis Epiſcopus eſt adjunctus, multique alii magnæ virtutis Proceres & Epiſcopi, quorum nomina ad noſtram notitiam minimè pervenerunt : quorum exercitus in exordio tanti itineris quoſcumque Judæos inveniebant aut ad baptiſmum compellebant, aut morte præſenti deſtruebant. Tendentes itaque Jeruſalem multi per Pannoniam causâ breviandi itineris, complures per portum S. Nicolai Conſtantinopolim pervenerunt. Deinde quidam eorum temerè præcedentes alios cum mare tranſiſſent, impetum Turcorum & aliorum Paganorum ſuſtinere non potuerunt : & ex his quadraginta millia interempti ſunt quorum Duces fuerunt Heremita quidam Petrus Achirienſis, & Galterius Sine Avero. Alii verò Proceres cum magnâ virtute & conſtantiâ transfretantes, venerunt ad civitatem Nicæam, quam obſidentes, vix tandem ceperunt eam inter multos incurſus Turcorum, qui frequenter eos invadebant, quamvis nihil aliquando proficiebant. Poſtea viam ſuam proſequentes, cum Nicæam itinere quatuor dierum tranſiſſent, venerunt obviam illis centum & ſexaginta millia equitum Turcorum, cum quibus dimicantes, licet copiæ ſuorum populorum admodum eſſent diſperſæ, tamen aſperrimo conflictu prælii ſuperaverunt eos, & multis eorum interfectis, alios multos in campo expulerunt, deinde ſine aliquo impedimento Antiochiam venientes, urbem ipſam, quam populo fidelium ereptam gentiles jamdudum poſſidebant, obſederunt, & à Kalendis Novembris uſque ad menſem Junium ibi permanentes, multa incommoda ſuſtinuerunt ob frequentiam præliorum, quæ & ab exteris & à clauſis hoſtibus patiebantur ; unde multi ex utrâque parte periclitabantur. Cumque piiſſimus & omnipotens Deus populum ſuum tantâ reſpiceret anxietate ſollicitum, tandem conſilio cujuſdam Turci qui portam unam civitatis cuſtodiebat, eam ingreſſi ſunt, & in ipſo ingreſſu multis & fidelibus & infidelibus interfectis, & urbis Principe Caſſio, immenſam capientes pecuniam civitate potiti ſunt, excepto caſtro S. Petri ubi Primates Paganorum confugerant, quia ibi ſumma & inexpugnabilis erat urbis defenſio. Qui anno tertio poſtquam urbe potiti ſunt, cùm prædictum caſtellum obſidere decernerent, obviavit ei innumerabilis exercitus Turcorum & Perſarum, qui congregati erant ad liberandam civitatem, & circumdatam eam obſidentes obſeſſos tenuerunt, ubi decem & octo diebus eos opprimentes tanta afflictione conſtrinxerunt, ut non ſolùm carnem equorum & aſinorum comederent, ſed etiam coria dudum mortuorum animalium pro deliciis haberent. Nec mirum, quia & magnus erat populus Chriſtianorum, & in civitate nimis de . . . . erat copia ciborum. Denique piiſſimus Jesus eorum afflictione & frequenti lamentatione ad miſericordiam erga populum . . . . *Cætera deſunt in apographo.*

GESTA

CONSULUM ANDEGAVENSIUM,

Auctore Monacho Benedictino Majoris-Monaſterii.

Ex MS. cod. S. Laudi Andegav. D. d'Herouval. communicato.

DOMINO Henrico Regi Anglorum, Duci Normannorum, Comiti Andegavorum, Turonorum & Cenomannorum, Principi Aquitanorum, Duci Guvaſconum & Arvernorum, Duci etiam Britonum ; Frater Majoris Monaſterii humillimus Monachorum, & pars ima Clericorum, pacem cum gaudio, vitam, ſalutem & ſanitatem ab eo qui dat ſalutem Regibus.

Hiſtoriam ſive geſta Andegavorum Conſulum anteceſſorum tuorum ex multis doctorum ſcriptis excerpſi, & in uno corpore voluminis compilavi. Licet quidam ante me breves chronicas ſcripſerit, & in proœmio ipſas præcedente hujuſmodi verba præmiſerit de Conſulibus Andegavorum : quæ ſcripta nimis confuſo rudique ſermone reperi, quamveriſſimè potero paucis verbis breviter & commodè enucleabo. Nos autem moderni antiquorum æmuli cum vita noſtra brevis ſit, memoriam eorum quam maximè longam efficere debemus, quorum virtus clara & æterna habetur. Intentio igitur noſtra eſt vitam, mores, & actus anteceſſorum tuorum Andegavorum Conſulum in propatulo demonſtrare, ut ex ipſis quoddam ſpeculum tibi conſtituas, ſtudiumque tuæ ſinceritatis admonere curamus, ut non ſolùm audiendis Scripturæ ſanctæ verbis aurem ſe-

dulus accommodes, verùm etiam noſcendis priorum geſtis, ſive dictis, & maximè anteceſſorum tuorum Andegavorum Conſulum virorum illuſtrium diligenter impendas. Sive enim hiſtoria de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor ſollicitus inſtigatur; ſeu mala commemorat de pravis, nihilominùs religioſus ac pius auditor ſive lector devitando quod noxium eſt ac perverſum, ipſe ſolertiùs ad exequenda ex quæ bona ſunt ac quæ Deo digna eſſe cognoverit, accenditur, quod ipſum te quoque ut vigilantiſſimè deprehendas, admonemus. Hiſtoriam memoratam in notitiam tibi, ſimul & eis quibus regendis Divina te præfecit auctoritas, maximè Andegavenſibus, Turonenſibus, Cenomanenſibus ob generalis curam ſalutis latiùs propalari deſidero.

Ut autem in his quæ ſcripſimus vel tibi, vel cæteris auditoribus ſive lectoribus hujus hiſtoriæ, occaſionem dubitandi ſubtrahamus, quibus hæc auctoribus didicerim breviter intimare curabo. Vera enim lex hiſtoriæ eſt ſimpliciter id quod famâ vulgante colligitur, ſcribendo poſteris notificare. Primus ſcriptor exſtitit Thomas Luochenſis, qui breves chronicas nomine Odonis Abbatis intitulatas, ut ab ejus ore audivi, reperit [a], & multa quæ famâ vulgante cognovit, addidit. Secundus exſtitit Robinus, & Brito Ambaciauenſis, qui ipſas chronicas emendaverunt: & quædam, ut vivâ voce ab ipſis audivi, addiderunt. Tertius ego ex multis hiſtoriis multa addidi, & ad auctoritatem hiſtoriæ & ſtudium audientium ſive legentium nomina auctorum annotare curavi. Primò ex hiſtoriâ Francorum nonnulla. Secundò ex hiſtoriâ Glabelli Rodulfi multa. Tertio ex chronicis Gaudefredi Bechini aliqua. Quartò ex dictis Magiſtri Robini quædam neceſſaria. Quintò ex ſcriptis Gauterii Compendienſis Majoris-Monaſterii Monachi, non negligenda. Hæc ego dum in abditis voluminibus inveniſſem ſcripta, non ſum perpeſſus infructuoſo ſilentio tegi, ſed ea compilavi ad honorem Andegavorum Conſulum dominorum noſtrorum, & ad utilitatem audientium, & inſtructionem morum noſtrorum, domine mi Rex, ſcilicet ut ex bonis bonum ſumas exemplum & meliorem exitum, & ex malis malum caveas introitum ſive inceſſum, ne incidas in eorum peſſimum finem vel exitum.

Nunc igitur, ſi placet, in fine noſtri proœmii eorum omnium vel ſingulorum exempla, facta vel dicta breviter prænotemus. Neſciunt enim facta priorum præterire cum ſæculo, quin omnes ſecum præſentes habeant, & ſecum quodammodo ſentiant commorari, quibus eos relatio pervexerit lectionis. Sicut enim Apoſtolus juſtorum catalogum ſummâ brevitate contexens, ab Abel incipiens inſignium virorum pergit narrare virtutes; etiam ille fideliſſimus Matthathias morti glorioſè appropinquans, filiis ſuis hereditario jure Sanctorum exempla diſtribuit: ſic nos tibi exempla anteceſſorum tuorum proponimus, ut ſi quæ bona ſunt in te *nutrias, ac pietatis ſtudio quæ ſunt nutrita cuſtodias*. Si quæ verò corrigenda ſunt corrigas, ne tibi illud propheticum contingat; *Viri impii & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* Si verò Deum timueris, & matrem tuam ejus ſponſam, pro quâ ſanguinem ſuum fudit, Eccleſiam videlicet dilexeris, audies per Salomonem: *Timenti Deum, bonum erit in extremis: in die defunctionis ſuæ benedicetur.*

Oratio Eccleſ. in Dominicâ VI. poſt Pentecoſten.

TORQUATIUS *ſeu* TORTULFUS.

Epitome hiſt. Comitum Andegav.

1. In iſto cum grandis eſſet natu, arma ſenectutis, ſcilicet artes exercitationeſque virtutum mirificos fructus effecerunt, & conſcientia benè actæ vitæ, multorumque beneficiorum recordatio ei jocundiſſima fuit. Iſte doctus erat hoſtem ferire; humi quieſcere, inopiam & laborem tolerare; hiemem, æſtatem juxtà pati; nihil præter turpem famam metuere. Hoc profectò conſtat, quòd acer ingenio fortunam ſuam, & rerum tenuitatem animi amplitudine ſupervadens, majora ſe cupere & aggredi auſus ſit. Hæc ergo & ſimilia faciendo nobilitatem ſibi & ſuo generi peperiſſe fertur. Iſte genuit Tertullum qui primus ex progenie Andegavenſium Comitum per antiquos genealogiæ illorum relatores computatus eſt.

TERTULLUS.

2. Iſte à Rege Carolo Calvo Seneſcalcus Gaſtinenſis pagi conſtitutus eſt. Cœperat in illâ familiâ eſſe, qui amicis obſequium benevolus redderet, inimicos rationabilis repelleret, ſervos manſuetus & ſeverus corrigeret atque regeret, patrem omnium Deum diligens coleret, ſublimioribus poteſtatibus cariſſimus fieret. Cujus rei gratiâ, creſcente per ſingulos dies famâ ejus, & conſulendi & gubernandi quamplurimos acceptâ poteſtate clementer utitur, & neminem lædere pro ingenitâ ſibi bonitate deſiderat.

INGELGERIUS.

3. Hic juvenis alacer, miles optimus, patris virtutem non ſolùm æquiparans ſed etiam ſuperans, beneficia ampliora acquiſivit: facta fortiora manu ſuâ geſſit. Quâ de re apud Landonenſe caſtrum patris caſamentum valde augmentatum eſt. Rex verò Vicecomitatum Aurelianenſis civitatis in caſamentum ei donavit. Deinde apud Turonos regiam præfecturam aſſequutus, terram illam à Normanis viriliter defendit. Datus eſt ei & dimidius Comitatus Andegavis civitatis ad defendendam regionem & urbem, ſæviſque prædonibus oppoſitus eſt, & Comes ibi factus.

FULCO RUFUS.

4. Iſte ſimilia patris auſibus, aut etiam majora adversùs impugnatores exercuit: integrum Comitatum, qui priùs bipartitus erat, recepit. Nec minora ibi quàm ſperabatur operatus eſt. Gravia verò bella, inſigneſque victorias contrà hoſtes factitavit. Nam ipſe audax, patiens erat inediæ, algoris & vigiliæ, ſed tamen ardens in cupiditatibus varius, cujuſlibet rei ſimulator ac diſſimulator exſtitit: vaſtus animus ejus immoderata ac incredibilia ſæpe faciebat.

FULCO PIUS.

5. Iſte fuit pacificus, tranquilli & mitis ingenii. Optimus iſte ſua beneficia laudari, quàm ipſe aliorum narrare malebat. Boni ipſius mores domi & militiæ colebantur. Jus bonum, concordia maxima, nulla avaritia in ipſo erat. Ipſe Chriſtum portavit in ſpeciem leproſi à portu Evurdonis uſque in porticum beati Martini Caſtri novi. Iſte cum in choro beati Martini eſſet ut Canonicus, & caneret cum cæteris, Regi Franciæ, qui tunc fortè aderat, & eum cum ſuis commilitonibus deludebat, litteras hujuſmodi formam habentes miſit: Regi Francorum Comes Andegavorum: Noveritis, domine, quia Rex illiteratus, eſt aſinus coronatus.

GAUFRIDUS GRISAGONELLA.

6. Iſte militiæ peritus, pectore & brachio vir in re militari efficaciſſimus, in multis expeditionibus approbatus fuit. Strenuitas in eo ſpecialiter præfulgebat, clementia in eo florebat; dapſilitatem unicè diligebat, hoſtibus hoſtiliter inimicabatur, ſuis viriliter patrocinabatur: quæ omnia præcipuè optimos Principes decent. Qui ob inſignia ſummi & ſingularis meriti à Rege in præliis ſignifer, & in co-

a *reperit*] Sic reſtitui pro *repente*, quod cum Acherius mendoſum eſſe intelligeret, ſcribi volebat, *reſcripſit*.

ronatione Regum Dapifer, tam ipſe quàm ejus heredes conſtituuntur.

MAURICIUS.

7. Iſte vir prudens & honeſtus, bonorum & pacis amator, plus ſapientiâ quam bellis Conſulatum pacificè tenens. Suis certis parentibus & verâ amicitia ſibi conjunctis multa beneficia contulit; ſuperiores exæquare ſe cum inferioribus amicis aliquando debere; inferiores verò non dolere ſe à ſuis aut ingenio, aut fortunâ, aut dignitate ſuperari affirmabat: & hac opinione multos ex ſuis elevans ad ampliſſimos honores perduxit. Ipſe peritus in cauſis, oratoriis ornamentis ſibi adhibitis, audaciùs cæteris eloquens vir in Curiis loquebatur, & quæ eſſet erudita, quæ popularis oratio edocebat.

FULCO NERRA.

8. Iſte alter Cæſar beneficiis, munificentiâ, manſuetudine, miſericordiâ, dando, ſublevando, egenis & oppreſſis ignoſcendo, magnus habebatur. In eo miſeris refugium; negotiis amicorum intentus ſæpe ſua negligebat. Qui etiam in animum induxerat laborare, vigilare, nihil denegare quod dono dignum eſſet. Magnum imperium, bellum novum, ubi virtus eniteſcere poſſet exoptabat.

GAUFRIDUS MARTELLUS.

9. Martellus præ omnibus generis ſui animoſior, conſilio & impetu ordinato negotia ſua agebat. Cui cum diceretur: Malè de te loquuntur homines, aiebat: Faciunt quod ſolent, non quod mereor, bene enim loqui neſciunt. Ipſe augmentavit honorem ſuum, Comite Theobaldo bello devicto & capto, & pro redemptione ejus Turonenſem Comitatum recepit. Conſulem etiam Pictavenſem Guillelmum prælio ſubactum & captum obtinuit, & Santonicum Conſulatum, quod anteceſſorum ſuorum fuiſſe dicebat, recepit.

GAUFRIDUS BARBATUS.

10. Iſte cupidus & avarus, crudelis & ſuperbus, non Deum timens nec homines reverens; manus ejus contrà omnes, & manus omnium contrà eum. Iſte inſurrexit contrà locum ſanctum Majus-Monaſterium à beato Martino antiquitùs ædificatum; ſed Deus qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam, cui ſemper humilium & manſuetorum placuit deprecatio, qui etiam ſemper eſt in Sanctis ſuis mirabilis, pro ſuis fidelibus dignatus [eſt] inſigne miraculum operari. Poſtquàm enim Barbatus contempſit intercesſionem Bartholomæi Majoris-Monaſterii Abbatis & Monachorum, parvo intervallo poſito, frater ejus Fulco nomine adversùs eum cum manu validâ exurrexit, eumque captum & ab honore privatum, per multos annos in captionem detinuit. Ibique diu afflictus, & divinâ ultione datus etiam in reprobum ſenſum, vixit poſtea triginta annos, in hac captione etiam hoſtibus miſerandus, ſicque defunctus eſt.

FULCO RACHIN.

11. Licet in juventute ſtrenuus Fulco haberetur, ad annos viriles veniens, guloſitati, ebrietati, libidini, inertiæ & pigritiæ ſubjacuit. Quamobrem nec ipſe juſtitiam, nec alii per ipſum vel pro ipſo faciebant, ſed magis contrà juſtitiam: in Andegavenſi & Turonenſi ſolo multi inſurrexerunt raptores vel deprædatores, mercatorum euntium & redeuntium debilium diſturbatores negotia. Qui ſicut frater ejus Barbatus malè incepit, pejus vixit, peſſimè vitam finivit.

GAUFRIDUS MARTELLUS.

12. Iſte Fulco ex ſecundâ uxore ſua Ermengardi, filia Erchenbaudi de Borbone, Gaufridum Martellum ſecundum generavit. Iſte duodecimus in numero Conſulum, non tantùm poſt patrem quantum cum patre, nec dico ſuper patrem, ſed pro patre imperavit. Iſte vir admirabilis, juſtitiæ inſignis, totius boni cultor, qui terror omnium inimicorum fuit. Qui adultus juvenis, prudens & animoſus, videns terram turbatam & Proceres totius Conſulatûs contra patrem cornua erigere, eis viriliter reſiſtebat: & quomodo patrem & ſuos ulciſceretur irrequietus cogitabat. Qui omnibus prævaluit, & ab intentione eos revocavit: prudenter verò negotia ſua agebat. Non multo poſt inſidiis novercæ, patre ut ferunt conſentiente, Candè caſtro occiſus eſt.

FULCO NERRA.

13. Iſte vir patris & matris deſertus, honeſtam vitam ducens, prudenter terram ſuam rexit. Vir honeſtus, armis ſtrenuus, fide Catholicus, & erga Dei cultores benevolus, adeptus duobus Conſulatibus Andegavenſi & Turonenſi, tertium cum uxore ſibi adjunxit, Cenomanicum videlicet. Amicos exaltans, malignos & ſibi adverſarios opprimens, gloriâ & optimâ famâ impar nulli in brevi effectus eſt. Cum autem Andegavenſem, Turonicumque Cenomanicumque Conſulatum in proſperitate regeret, in Regnum Jeroſolymitanum eligitur, filiæque Regis Bodoim matrimonio copulatur. Ipſe verò quamdiù advixit, Regnum viriliter rexit. Damaſcenos Aſcalonitas ſibi tributarios effecit, diuque antequàm Raimundus filiam Boamundi duceret, Antiochenum Principatum maximo labore contrà Turcos abſque ullo damno manutenuit. Ipſe verò cum ad ſenilem veniſſet ætatem, vir bellicoſus obiit.

GAUFRIDUS BELLUS.

14. Fuit iſte probitate admirabilis, juſtitiâ inſignis, militiæ actibus deditus, optimè literatus, inter Clericos & Laicos facundiſſimus, in conſilio providus, ſtaturâ procerus, vultu decorus, ferè omnibus bonis moribus repletus; & quamvis multas tribulationes à ſuis ſit perpeſſus, tamen ab omnibus eſt dilectus. Ipſe nimio calore urgente balneo cujuſdam fluvii uſus, febri acutâ occupatus, apud caſtrum Ledi pervenit, ibique non ſine dolore ſuorum interiit. Quid mirum ſi mors quidem, adverſante & repugnante naturâ, Gaufrido adoleſcenti contigit, cum teſte Tullio adoleſcentes ſæpè mori videantur, ſic cum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur; & quaſi poma ex arboribus cruda ſi ſint, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas. Iſte ex uxore ſuâ Mahilde tres filios genuerat, Te dominum meum Regem & Gaufredum, & Willelmum pueros ſpecioſos, & ab avorum probitate non degenerantes.

HENRICUS *Rex Anglorum & Comes Andegavenſis.*

15. Tu quintus decimus in anteceſſoribus tuis, Comitibus videlicet Andegavorum, qui mortuis fratribus tuis Monarchiam tenes, Deo opitulante filiis tuis feliciter diviſurus. De te qui te diligunt mecum dicere poſſunt; habeas ſalutem & ſanitatem ab eo qui dat ſalutem Regibus. Tu ſolus conſiliarios patris tui familiaritate & ſodalitate perenniter ſervas. Vir namque es in adverſis conſtans, in dubiis fidus, in proſperis modeſtus, in habitu ſimplex, in ſermone communis, in conſilio præcellens, amicitias probatas obnixè exples, conſtanter retines, honeſtè exerces, adulantium dicta tardè credis, celeriter deponis. Severis patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitas vota, quam commoda. Tuis magis prodeſſe quàm placere ſtudes. Tu per omnia ſionis Catoni integritate vitæ, pecuniam bonis largiendo gloriam adeptus es. Tu es pernicies malorum: conſtantia tua valde laudatur: Tu ſcis parcere ſubjectis, & debellare rebelles. In te ſtudium modeſtiæ

& decoris, & maximæ ſeveritatis eſt. Non divitiis cum divite, neque factione cum factioſo, ſed cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore, cum innocente abſtinentiâ certas eſſe, quàm videri, bonus mavis. Vale domine mi Rex, & cum filiis tuis creſcentibus proſperis ad vota ſucceſſibus polle.

Vive, precor, ſed vive Deo, Nam vivere mundo
Mors eſt: ſed vera eſt vivere vita Deo

CAPUT PRIMUM.

Quæ ſuprà, uti proœmiũ retulit Auctor: nunc ſuam texere hiſtoriam incipit.

De TORQUATIO *ſive* TORTULFO.

1. FUit vir quidam de Armoricà Galliâ nomine Torquatius; genus cujus olim ab Armoricâ juſſo Maximi Imperatoris à Britonibus expulſum eſt. Ille à Britonibus proprietatem vetuſti ac Romani nominis ignorantibus corrupto vocabulo, Tortulfus dictus fuit; quem Carolus Calvus eo anno quo ab Andegavis & à toto Regno ſuo Normanos expulit, illis foreſtæ quæ Nidusmeruli nuncupatur foreſtarium conſtituit. Sicut enim complures referont, genus ſuum nolentibus Britonibus, diù in nemoribus vixerat: is verò in pago Redonico oriundos, habitator ruſticanus fuit, ex copiâ ſilveſtri & venatico exercitio victitans. Hujuſmodi homines, ut aliqui dicunt, Britones Brigrios vocant, nos autem Franci Biſarios, ſive Pedicarios dicimus. Sunt alii qui hunc magis volunt in vulgaribus locis cum Redonicis habitaſſe. Utralibet ancipitis opinionis pars verior exiſtat non multum refert, quia nec ipſi relatores valde inter ſe differunt. Nec mirum, ſæpe enim legimus quondam in agris exſtitiſſe ſenatores, & ab aratro raptos eſſe Imperatores. In iſto cum planè grandis eſſet natu, arma ſenectutis, artes exercitationeſque virtutum mirificos fructus effeceront, & conſcientia bene actæ vitæ, multorumque beneficiorum recordatio ei jucundiſſima fuit.

CAPUT II.

Primus Andegavenſis Comes.

De TERTULLO.

1. ISte autem Torquatius ſive Tortulfus genuit Tertullum, qui primus ex progenie Andegavenſium Comitum per antiquos genealogiæ illorum relatores computatus eſt: tempore enim Caroli Calvi complures novi atque innobiles, bono & honeſto nobilibus potiores, clari & magni effecti ſunt. Quos enim appetentes gloriæ militaris conſpiciebat, periculis objectare, & per eos fortunam temperare non dubitabat. Erant enim illis diebus homines veteris proſapiæ, multarumque imaginum, qui acta majorum ſuorum, non ſua oſtentabant: qui cum ad aliquod grave officium mittebantur, aliquem è populo monitorem ſui officii ſumebant, quibus cum Rex aliis imperare juſſiſſet, ipſi ſibi alium Imperatorem poſcebant. Ideo ex illo globo paucos ſecum Rex Carolus habebat: novis militaria dona & hereditates pluribus laboribus & periculis acquiſitas benignè præbebat. Ex quo genere fuit iſte Tertullus, à quo Andegavorum Conſulum progenies ſumſit exordium, vir doctos hoſtem ferire, humi requieſcere, inopiam & labores tolerare, hyemem & æſtatem juxtà pari, nihil præter turpem famam metuere. Hoc profectò conſtat, quòd Tertullus quidem acer ingenio, fortunam ſuam & rerum tenuitatem animi amplitudine ſupervadens, majora ſe cupere & aggredi auſus ſit. Hæc ergo & ſimilia faciendo nobilitatem ſibi & ſuo generi peperiſſe refertur.

2. Etenim circà id temporis, quo Carolus Calvus Lodovici Filius, Caroli Magni Imperatoris nepos, ex Tetrarcho Monarchus factus, non longo regnavit ſpatio, prædictus Tertullus paternæ poſſeſſionis relinquens anguſtias, & per confidentiam ſtrenuitatis volens & ſperans ſe exaltari, ab Occidentalibus finibus progreſſus in Franciam abiit, clientelam Regis militaturus adiit. Idipſum tunc alii quamplurimi militaris fortitudinis ſibi conſcii faciebant, qui & famâ & honoribus avidi per ſuam virtutem cupientes excreſcere, ex diverſis partibus terrarum eodem confluebant, præſertim Regis munifici bonitate invitati, & temporis opportunitate incitati. Siquidem prædictus Rex Carolus poſt diutinas diſſenſiones, poſt graves bella contrà fratres geſta, tandem omnium illorum & victor & ſuperſtes, avitæ quoque probitatis ac gloriæ æmulator, aut etiam ſupergreſſor totis uſibus diſponebat exiſtere. Nec multum abforet, quin vota compleret, niſi vitæ brevitas occurriſſet. Nam univerſa Regni reique publicæ detrimenta, quæ per præterita cum fratribus ſuis diſcordias incurrerant, mirabili ſapientiâ ac bonitate emendare feſtinabat. Nemenoï verò Pſeudo-regis Britonum tyrannidem, ipſo per Dei & per ſanctorum ejus voluntatem, præcipuè per beati Florentini auxilium potenter oppreſſo, deſtruxerat, aliorum quoque multorum perfidias hoſtium domuerat. Nam ſemper Dominus in ſanctis glorioſus & mirabilis, glorioſior mirabiliorque oſtenditur, cum per ipſus mirabilia operatur. Normannorum hoſtilitatem, qui limbum illum noſtræ Galliæ, qui oceano contiguus eſt, devaſtaverant, inſuper & violenter poſſidere, ſicut poſtmodom factum videmus, affectabant, illorum verò violentiam ulciſci, & eam ad nihilum reprimere Carolus apparabat. Eâ de causâ undecumque viri militares ad eum veniebant, quos ille ſibi adſciſcens & caros habens, ita quemque magis diligens honorabat, ſicut potiorem in fidelitate & fortitudine compererat.

3. Inter quos Tertullum, de quos agimus, ob merita ſua carum habens, uxorem ei cum aliquanto beneficio in Laodonenſi Caſtro tribuit: nec non & in aliquibus terris tam in pago Gaſtinenſi, quàm in locis aliis per Franciam caſatum fecit. Sed ipſe Rex interim maxima diſpoſitionum ſuarum parte interruptâ, ſubitò neque Regni, ſicut cogitaverat, deſtructione ad perfectum reſtitutâ, vel pacis quiete ordinatâ, heu proh dolor! ad calamitatem poſtmodùm in Franciâ tanto tempore permanſuram ſecundùm Dei permiſſum, in cujus manu ſunt poteſtates & regna, regnis mundanis morte præpoſterâ, præveniente morte ſubtractus eſt, filium quidem in regno reliquit appellatum Lodovicum qui ad avo ſuo ſopradicto tantummodo vocabulum retinuit. Is nempe & ab avitâ, & à paternâ, & omoinò à totâ Regum antecesſorum probitate degenerans adeo inutilis vixit, ut cognomen pro meritis inertiæ aſſumeret *Nihil fecit*. Hujus miſerrimi tempore principatûs Normani aliique quilibet homines malæ & tyrannicæ voluntatis, in malitiam reſumptis viribus impunè exarſerunt, & per multa tempora ſicut in terrâ rectore deſtitutâ debacchati ſunt.

ANN. CHR. 871.

4. Normani anterioris pervaſitionis & devaſtationis ſuæ limites crudeliùs latiuſque prætergreſſi, Neuſtriæ atque Aquitâniæ magnam partem rapinis, incendiis cædibuſque depopulati ſunt. Iſti verò terram uſque Pariſius & Aurelianis davaſtaverunt, adeo ut ubi quondam agri opulentiſſimi urbeſque ſpecioſiſſimæ fuerant, nunc beſtiarum aviumque vaſta habitacula ſint, & ubi ſeges voluptuula pollebat, è contrario

Danorum irruptio.

Carduus & ſpinis ſurgit paliurus acutis.

5. Sic ſuper Ligeris ripas omnis vaſtantes Ambaziacum pervenerunt. Quod oppidum cum paucis defenſoribus repertum citò capientes, totum ſuccenderunt, pontemque Ligeris diruerunt. Eccleſias,

Ambaziam diruunt ac vaſtant.

unam quæ erat extrà Ligerim in introitu pontis, & aliam in loco qui Luat dicitur ſitam, omninò deſtruxerunt. Qui in planitie propè Ambaziacum locum qui Nigroam dicitur multo ſanguine innocentium captivorum fœdaverunt. Quod ætate Ludovici Balbi cognomento *Nihil fecit* actum eſt. Quod ſtultitiâ Ambaziacenſium contigit, qui cum vicinis populis obviam Normannis proceſſerant, putantes eis nocere; qui à Normannis aliâ viâ incedentibus decepti, caſtrum proprium amiſerunt.

Turones obſident.

6. Vaſtatis itaque agris inter Carum & Ligerim, deſtructo etiam lapideo ponte Blirei, cum ultrà non reperirent quod diripere poſſent, collectis armatorum copiis ad urbem Turonicam iter dirigunt. Omnia verò quæ in ſuburbio civitatis invenire potuerunt, factâ priùs miſerabili hominum cæde, demoliti ſunt. Porrò Turonici trepidare, concurrere, portas obſerare, turribus ſe inſerere, propugnacula armorum apparatu munire non ceſſant. Hoſtes portas urbis multo turbine quaſſantes, toto niſu ingreſſum urbis ſibi pollicebantur. Tunc Clerici qui ibi aderant, juncto ſibi totius nobilitatis agmine rapido curſu ad Eccleſiam convolantes clamabant: *Sancte Dei Martine quare tam graviter obdormiſti? Oſtende, quæſumus, pietatem; ſuccurre, fer opem miſeris, alioquin & nos perimus, & civitas noſtra redigetur in ſolitudinem.* Qui ex ſepulcro beati viri raptam ciſtellam, in quâ ſacratiſſimæ Martini Reliquiæ ſervabantur & cuniculus ille, quem Clerici ob pericula ſubmovenda reliquerant, portæ urbis jam multo turbine hoſtium quaſſatæ intulerunt. Tunc verò oppidani qui paulo ante metu propinquæ mortis exterriti fuerant, mox præſentiâ tantæ opitulationis animati, corporis & animi vires reſumſerunt. Danis è contrario ſtupor vehemens incuſſus eſt, poſt ſtuporem formido & mentis alienatio obrepſit; deinde fugam conari videres, & cum alter ab altero impediretur, ac ſi per glaciem currerent præcipites labi. Igitur oppidani Chriſtum ſibi per Martini preces propitium ſentientes, eruptione factâ perſecuti ſunt inimicos, ex quibus fere mille interfecerunt. Sicque glorificantes Dei miſericordiam qui eis inopinatam victoriæ palmam dederat, Reliquias beati Martini in locum ſuum reſtituerunt. Ea propter igitur Synodo celebratâ, auctoritate Archiepiſcopi & Epiſcoporum qui convenerant ſtatutum eſt, ut ſingulis deinceps annis per univerſam Diœceſim ſubvectionis hujus feſtum, quarto Idus Maii ſolemniter celebretur; quæ nullo alio nomine rectiùs quàm Subventio cenſetur.

Cives S. Martini implorant auxilium.

Aufugiunt Dani

Synodali decreto feſtum ſubvectionis ſive ſubventionis S. Martini inſtitutum.

CAPUT III.

De INGELGARIO *primo, Comite Andegavenſi.*

1. CIrcà id tempeſtatis mortuo Tertullo in Franciâ, filius ejus nomine Ingelgerius hereditates ipſius poſſidens remanſit, ſub Carolo Calvo tamen generatus. Namque Tertullus nobilem duxerat uxorem Ducis Burgundiæ filiam, nomine Petronillam; quæ hunc puerum genuit. Hic itaque prædicto Lodovico præſente Miles efficitur. Qui juvenis alacer, miles optimus, patris virtutem non ſolùm æquiparans, ſed etiam ſuperans, beneficia ampliora acquiſivit, facta fortiora & audaciora manu ſuâ geſſit. Namque ipſe admodum juvenis quamdam nobilem matronam ſibique matrem ſpiritualem ex baptiſmo, pagi Gaſtinenſis dominam, de mactatione viri ſui & adulterio falsò impetitam, cui hujus criminis causâ ejus inimici ſua omnia auferre volebant, iſte monomacho certamine contrà accuſatorem dimicans, eo occiſo, illam dominam defendit ac liberavit. Quo facto a totâ illius progenie & ferè ab omnibus nobilibus, de crimine tam nobilis dominæ dolentibus, nimis dilectus, apud Londonenſe caſtrum patris Caſamentum ei valde augmentatum eſt, ut ſermo ſubſequens declarabit.

2. Erat quidam Landonenſis caſtri ſive Gaſtinenſis pagi Conſul, nomine Gaufredus, qui diù abſque herede maſculo vixit, ſolam unicam filiam habens nomine Adelem, quam Regi prædicto Lodovico cum omni Conſulatu in tutelam reliquit. Habebat autem tunc temporis Rex Paranymphum ſive Camberlanum, nomine Ingelgerium, corpore pulcrum, moribus ſtrenuum, & in omnibus ſagaciſſimum. Qui tamen filius vaſſalli patris ſupradictæ puellæ fuerat. Quem Rex valde diligens, & ejus probitates remunerare cupiens, prædictam puellam, quæ jam adoleverat, & ad annos pubertatis pervenerat, cum Landonenſi caſtro & cum omni Conſulatu Gaſtinenſi copulare cupiebat, quâ de re prædictam puellam vocavit, & ad hujus rei aſſenſum verbis quibus potuit provocavit, Illa autem verbis matura & moribus id Regi ſubmiſſo vultu reſpondit. Domine mi Rex, non decet, nec juſtum eſt hominem meum vel patris mei Vaſſalum mihi ſuperponere. Rex verò ad præſens ſiluit, & Reginæ & ſodalibus ejus intimavit, ut animum ejus ad hujus rei aſſenſum inclinarent; quod cum magnâ difficultate poſt longum tempus factum eſt. Rex autem latenter & mitior Barones totius conſulatûs Aurelianis venire fecit, prævenitque eos in negotio, ut quidquid de copulatione dominæ eorum faceret ipſi concederent. Illi autem licet graviter ferrent, tamen in poteſtate Regis omnia dimittentes conceſſerunt. Rex autem inquit ad eos: Quando hoc conceſſiſtis, Ingelgerium Seneſcallum meum in dominum ſuſcepiſtis, venite ergo ad donationis confirmationem, ad benedictionem & ad nuptiarum celebrationem domini dominæque veſtræ, & facite legationem eis: quod & factum eſt. Celebratis igitur ex more nuptiis, dominum dominamque Landonenſi caſtro deduxerunt, totumque Gaſtinenſem Conſulatum in pace poſſederunt. Sed ferè decem annis ſimul habitantes, abſque herede vixerunt.

Ingelgerius Adelam Comitiſſam ducit uxorem.

3. Ingelgerius verò Conſul in graves infirmitates cadens, videlicet ſocoſitatem, phthiſim & hydropiſim, non diù ſupervixit, ſed ſubitò & inſperatè nocte in lecto ſuo inventus eſt ſuffocatus ab infirmitate. Quod multi audientes & graviter ferentes, dominam Adelam Comitiſſam mactatione viri ſui & falſo adulterio impetebant, maximè quidam Præfectus eorum nomine Guntrandus, parens Ingelgerii. Quamobrem Rex denominato die in curia Landonenſis caſtri cum ſapientioribus Regni & Baronibus Gaſtinenſis pagi ad tam enormem ventilandam cauſam advenit. Cum autem ad Curiam ventum eſſet, primus Guntrandus Præfectus cum ſuis complicibus querimoniam fecit de tam ſubitâ morte Ingelgerii Conſulis, & dominam Adelam Comitiſſam impetebat, & causâ ſui adulterii eum manibus ſuis vel ſuorum ſuffocatum & tranſgulatum fuiſſe, & hanc rem probandam monomacho certamine. Illa autem è contrario verbis & operibus, judicio & ſacramento proteſtabatur ſe purgandam. Rex verò loquutus conſilio adjudicavit unum ex ſuis ſurgere, & duelli certamine eam purgari debere. Parentes verò ejus licet multùm nobiles eſſent, actibus & ictibus comprobati; Guntrannum tamen timentes qui vir bellator ab adoleſcentiâ ſuâ erat, ſubtraxerunt ſe & diſtulerunt eam defendere. Illa clamans & ejulans, exponebat ſe ſacramento & quolibet judicio

Obiit abſque herede.

Adela falsò accuſatur adulterii & homicidii.

4. Ingelgerius autem juvenis, filius Tortulfi, videns matrem ſuam ex baptiſmo undique deſola-

Ingelgerius Tortulfi filius

eam duello defendit.

tàm, & ab inimicis circumvallatam, dolore cordis tactus intrinſecùs ad pedes Regis cecidit pronus. Qui à circumſtantibus Regis viſu elevatus eſt lacrymis profuſis & vultu demiſſus. Quæſitum eſt cur tam dejecto vultu & humdi habitu incederet: qui reſpondiſſe fertur: Doleo dominam & matrem ſpiritualem ſic ab inimicis circumvallatam, & ab omnibus parentibus ſuis deſolatam & viduatam: ſed unam petitionem peto à te, Domine mi Rex, ut concedas mihi contrà dominæ meæ inimicum monomacho certamine dimicare; & ecce vadimonium meum. Rex autem cognoſcens Gontrannum virum eſſe fortiſſimum viribus bellicoſum ab adoleſcentiâ, Ingelgerium autem delicatum, & necdum exercitatum, utpote juvenem, videlicet ſexdecim annorum, timuit de Ingelgerio quia valde eum diligebat.

5. Ingelgerius verò ſciens longam infirmitatem domini ſui, ſicut qui nocte dieque ei ſervierat, & legitimam converſationem dominæ ſuæ, lætus & alacer exſpectabat diem prælii. Jam advenerat dies certandi inſtitutus: mane autem ſurgens, arma ſua per pueros ſuos direxit in campum, ubi Rex agoniſtas ſpectare ſolebat. Ipſe autem cum ad Eccleſiam orandi gratiâ pergeret, habuit pauperem obvium, & quid ei largiretor ampliùs non habuit, quàm unum trientem; nam & ſi fuerant, in ſimile opus abierant. Venit ei mente Propheticum illud: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die malâ liberabit eum Dominus, & non tradet eum in manus inimicorum ejus.* Dato triente, ingreditur Baſilicam, & præmiſsâ oratione vexillo crucis ſe munivit, quod eſt armatura Dei. Comitiſſa verò, pro cujus legitimâ causâ certabat, dedit ei commonitorium ſuum, dicens: Certate, mi filiole, confidens in adjutorio Dei, & in meâ legitimâ causâ, quia ipſe adjutor tuus erit in opportunitatibus & in tribulatione. Fidus de ſuâ juſtitiâ, & de Domini juſto judicio imperterritus & feſtinus ad certamen pergebat. Ut autem ventum eſt in Martio campo, juratis ſacramentis, adſcenſiſque equis, urgentes utrimque cornipedes laxis habenis unus alterum aggreditur. Guntrannus autem extensâ haſtâ cum gladio perforavit ſcutum Ingelgerii, conſuitque eum cum anteriori parte loricæ, & poſteriori levique vulnere in latere ſauciavit, ſed non letaliter: nec ſtaphium vel ſuppedaneom ferri ſellæ equinæ perdidit, nec in modico titubavit. Ipſe verò perforato ſcuto Guntranni, per pectus gladium infixit, ita ut inter duas ſcapulas egrederetur, & ſic per poſteriora equi reſupinus in terram ruit, ut perjurus & teſtis fallus. Videns Ingelgerius inimicum ſuum ruiſſe, ſtatim ut promptus & agilis enſem traxit, & partem haſtæ quæ de foris ſcutum excedebat præcidit, remiſſoque enſe in vaginâ manum dexteram retrò jecit, partemque haſtæ, quâ conſutus cum loricâ fuerat, viriliter abſtraxit, ſicque de equo agiliter deſcendit, extractoque enſe ſuper inimicum ſuum irruit, ablatâque galeâ capitis & thoracis abſtulit caput ejus cunctis videntibus: ſicque ſe Regi incolumis præſentavit. Tunc Rex gaudio gaviſus ait ei: Gaude, fili, quia Deus pugnavit pro te, cujus auxilium poſtulaſti: completum inimico tuo eſt quod ſcriptum eſt: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Et, *Teſtis falſus non erit impunitus.*

Pſal. 40. 1.

Ibid. 142. 12

Prov. 16. 5.

Adela à falſo crimine liberata mundum contemnit, atque in Monaſterium ſe recepit.

6. Domina autem Adela Comitiſſa à falſo crimine liberata, ad pedes Regis cecidit prona: juſſu autem Regis elevata, hanc petitionem petivit à Rege dicens: Nolo, inquit, domine mi Rex, ampliùs in mundo converſari, ſed cum ancillis Deo ſervientibus in Monaſterio volo ſociari: ſed priùs de terrâ meâ quis potiſſimùm heres poſt me fiat, per manum veſtram & per manum Baronum Franciæ & Gaſtiniæ antequàm diſgregentur volo cognoſcere. Vidiſtis enim quam maleſidi amici & parentes mei, quantum adjutorium & quantum ſuccurſum in tanto diſcrimine præſtiterunt. Vidiſtis etiam, non carnalis propinquus, ſed tamen ex baptiſmo filiolus Ingelgerius quantum periculum pro me liberandâ ſubivit. Volo ut judicio veſtro diffiniatur, quis potiſſimum heres terræ meæ habeatur; parentes, qui causam meam non defenderant, nec periculum ſubierunt, an Ingelgerius, qui cauſam ſuſcepit & periculum ſubivit.

7. Rex autem loquutus cum conſilio; ait: Parentes Adelæ Comitiſſæ Gaſtinenſis adjudicamus exſortes hereditatis ejus, quia fuerant periculi inexpertes; Ingelgerium autem qui pro eâ pugnavit & periculum ſubivit, licet non ſit carnalis propinquus, ſed ſpiritualis filius, heredem terræ illius judicamus, ſicut filium matris. Sicut enim fuit ſocius tribulationum, ſic debet eſſe poſſeſſionum. Poſt hanc vocem Regis exclamaverunt omnes qui aderant, rectum judicium judicaſſe Regem. Tunc Rex eum ſaiſivit de caſtro Landonenſi, & de Conſulatu Gaſtinenſi; Ingelgerius verò homagium & ligationem Regi coram omni curia fecit. Barones verò Gaſtinenſis pagi præcipiente Rege homagium & ligationem Ingelgerio fecerunt: & terram ſuam de manu ejus ſuſceperunt.

Gaſtinenſis Comitatus Ingelgerio confertur à Rege

8. Poſtea verò illi Rex prædictus Vicecomitatum Aurelianenſis civitatis in caſamento donavit. Deinde verò apud Turonicos regiam præfecturam aſſequutus, terram illam à Normannis viriliter defendit, ibique ipſe ſapienter ac juſtè officium commiſſum procurans, Turonenſium Nobiles, atque Pontifices Adalaudus & Raino ambo germani fratres & ex Aurelianenſi urbe nobiliter nati cives, neptem ſuam Delendim ei in conjugium copularunt, tradentes ei cum puellâ per auctoritatem Regis & Optimatum patrimonia ſua, quæ eis in Aurelianenſi pago & Turonico hereditate legitimâ proveniebant. Nam alodium cognationis eorum erat Ambazium villa, tunc tantummodo & in colle habens ruinas caſtelli antiqui, olim à verſutis Normannis deleti: Buzentiacum etiam & Caſtellionem: quæ ſanè prædictorum Præſulum rogatu huic Ingelgerio Rex Lodovicus refecit ac munivit. Datus eſt etiam ei, eiſdem interveníentibus, & dimidius Comitatus Andegavenſis civitatis: quia ultrà Meduanam in Andegavo alter Comes habebatur: ſed utraque pars territorii diebus infeſtantibus aſſiduè modo Normannis, modo Britonibus, penè in vaſtam ſolitudinem cum ipsâ civitate ſuâ redacta erat, atque ita jam diù Rege & prædictis duobus Epiſcopis & aliis Primatibus Franciæ, qui ibi ſtationes ſuas nimium tædioſas facere à Rege cogebantur, in cuſtodiis civitatis hujus defeſſis, libenter Ingelgerio cuſtode mutati omnes confidebant ad defendendam regionem & orbem; ſævis prædonibus oppoſitus eſt, & Comes ibi factus. Nec ille minora ibi quàm ſperabatur operatus eſt. Gravia verò bella inſigneſque victorias contrà hoſtes factitavit.

Caſtra Ambazacum, & Caſtellionem.

Dimidium Comitatûs Andegav. recipit Ingelgerius.

9. Hic itaque Ingelgerius conſilio profundiſſimus, fide Catholicus, litteris apprimè eruditus, armis ſtrenuus, magno conſilio & fortitudine corpus beati Martini, quod à Turonenſibus timore Haſtingi & Rollonis Autiſſiodorum tranſvectum fuerat, contrà voluntatem Orientalium Francorum & Burgundionum multo ſtipatus milite nobiliter & honorificè revexit; quam revectionem non ſolùm miracula decoram reddiderunt; ſed & liberalitas magnorum Procerum, Epiſcoporum etiam atque Abbatum non minima multitudo feſtivam, com-

Virtutes & præclara facta Ingelgerii.

tatuſque promiſcui ſexûs & ætatis illuſtriſſimam fecerunt. Quam revectionem, quia ad honorem ſpectabat dominorum noſtrorum, Andegavorum videlicet Conſulum, noſtro Operi inſerendam putavimus; quam ſeparatim & ex ordine, ut beatus Abbas Odo diſſeruit, tranſcribemus.

Dani in Galliam irruunt, omnia diripiunt.

10. Igitur Danorum tellus quoniam ſibi inſufficiens eſt, moris eſt apud illos, ut per ſingula luſtra multitudo non minima dictante ſortis eventu à terrâ ſuâ exſulet, & in alienis terris manſionem ſibi quomodo ad propria non reverſura vindicet. Urgente igitur duræ ſortis inclementiâ, Haſtingus cum innumerâ armatorum manu à finibus ſuis exulans Gallias ingreditur, civitates obſidet, mœnia ſubvertit, turres terræ coæquat, oppida, rura, vicos, ferro, flammâ, fame depopulatur. Contigit autem ut Galliæ ſuperioris partibus incenſis, Turonum ſimili eam exterminio conſumpturus, deſcenderet.

Turones obſident.

Ambazio itaque, & univerſis quæ inter Ligerim & Karum continebantur in favillam redactis, Turonum obſidet: portis igitur cuſtodias admovet, & ne quis tutò exeat magno ſtudioſoque conamine providet; aggeres ſtruit, etiam aſpera complanat, & quidquid urbi capiendæ commodum eſſet, ordinat. Alieni rumor infortunii delatus obſeſſis, conceptæ formidinis fomitem ſubminiſtrat; muros tamen reparant, & turrium propugnacula reſarciunt, & ſagittarum grandine præmiſsâ varios ſubjungunt aſſultus. Jam muri quatiuntur crebro ariete, & machinarum ictibus cedentes, ruinam ſui minantur. Obſeſſi viribus diffidentes, ſpei penitùs ſolatio deſtituuntur.

Sed S. Martini præſentiâ Dani perterriti aufugiunt.

Tandem verò divinâ inſpirante gratiâ in ſe reverſi, beati patroni ſui Martini corpus pie rapiunt, & ad locum quo belli violentioe impetus erat deferentes, & mortuum pro vivis propugnatorem opponunt. O admirabilem per omnia virum! qui dum adviveret ſignipotens appellatus, fulgorem virtutum aſtris intulit, defunctus etiam bellipotens triumphator hoſtium cuneos ſolâ ſui præſentiâ contrivit. Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Sancti ſiquidem patrocinante ſuffragio & obſeſſis ſecuritas & confidentia redditur, & obſeſſoribus formido & pavor non modicus immittitur.

De his Turones victoriam reportant.

11. Fugiunt igitur Dani, fugientes Turoni perſequuntur, fugientium pars gladio cadit, pars capta reducitur; & pars fugæ ſubſidio elapſa eſt, & uſque ad ſextum lapidem ab urbe perſequuti ſunt Danos, triumphatoris ſui corpus cum hymnis deferentes & gloriâ, per quem ſibi triumphus ceſſit & victoria. Unde & in ejuſdem belli triumphalis memoriâ, in ipſo loco quo ſancti ſubſtitit corpus, in honore ipſius fabricata eſt Eccleſia, quæ propter belli eventum ſancti Martini-Belli ſortita eſt vocabulum. In eo autem loco quo corpus ejus ſuprà murum pernoctans victoriæ primordia initiavit, erant ruinæ antiquarum maceriarum, in quibus ferebant fuiſſe aulam Valentiani, in quâ ſedens nequaquam aſſurgere dignatus eſt beato Martino adſtanti, donec regiam ſellam ignis operiret, ipſumque Regem eâ parte corporis quâ ſedebat afflaret incendium, ſolioque ſuperbus excuteretur, & Martino invitus aſſurgeret. Ibi Archiepiſcopus cum populo devoto Eccleſiam quæ ſancti Martini de Baſilicâ dicitue, in honore itidem ipſius ſancti inſtauravit.

b Feſtum ſubventionis S. Martini in Synodo ordinatur.

Ea propter [b] igitur Synodo celebratâ, auctoritate Archiepiſcopi & Epiſcoporum qui convenerant ſtatutum eſt, ut ſingulis deinceps annis pee univerſam diœceſim Subventionis ejus feſtum quarto Idus Maii ſolemnitee celebretur, quæ nullo alio nomine rectiùs quàm ſubventio cenſetur.

Rollo Danus iterum Galliam devaſtat.

12. Lapſis poſt Haſtingi incendia tribus luſtris, ſucceſſit ejuſdem gentis & ſimili ſorte à finibus ſuis exulans Rollo, vir armis ſtrenuus, ſed circà Chriſtianæ profeſſionis homines inhumanus, peditum multitudine, equeſtris ordinis copiâ, milite multiplici ſtipatus. Is Flandrenſibus, Normannis & Britonibus in Martio congreſſu ſæpenumero confectis, civitates eorum & oppida, necnon & Eccleſias in favillam redigens, non minimas hominum ſtrages dedit. Cenomannis poſtmodum obſeſſâ, exercitûs ſui procuratores Turonim uſque tranſmiſit, ut urbe peſſumdatâ auri & argenti affluentem copiam & cætera ejus bona diſperent, & illius incolas vinculatos ſecum adducentes captivarent; Dei autem providente clementiâ tanta Cari & Ligeris excrevit inundatio, ut ſui unione pelagus unum efficerent, & à civitatis acceſſu non minimâ ſui altitudine cuneos hoſtiles arcerent.

Majori-Monaſterio funditùs everſo, Monachi perimuntur.

Verùm Majus-monaſterium, quod non longè à Turonis erat, funditùs everſum, centum viginti Monachos, bis binos minùs, gladio perculſerunt, præter Abbatem & viginti quatuor alios, qui cavernis terræ latitantes evaſerunt. Abbate tamen à latebris abſtracto, tormentis & cruciatibus ab eo exigunt, ut theſauros Eccleſiæ prodat, & Monachos qui in cavernis latebras fovebant in medium deducat. Vir autem Domini Herbernus Abbas licet varia & multiplici tormentorum violentiâ urgeretur [c], nec theſauros declaravit, nec filios in latebris occultantes revelavit: ad hoc reſervati ſunt, ut patroni ſui corpus & inter alios proſequerentur. Ita quidem contigit; ſed ipſe citiùs comitibus exilii ſui mercedem reſtituit. Nemo enim illorum reſiduus fuit, quem non Martinus Eccleſiæ præferret regimini, ſublimaret dignitate. Recedentibus Danis, poſtquàm civibus tumore fluvialis repreſſo libera diſcurrendi reddita eſt facultas, auditum Majoris monaſterii infortunium & everſio, nec non & Abbatis cruciatus & pœnæ, & Monachorum pretioſa mors & paſſio, univerſorum & ſancti Martini maximè Canonicorum gaudia obnubilans, lacrymoſa adminiſtravit ſuſpiria, & doloris immodici copioſam materiam propinavit.

Rom. 12. 15.

13. Mœſtitiæ igitur & mœroris pallio amicti, vultu lugubri aſſumpto & ornatu, ſicut moris eſt compatientium *dolere cum dolentibus*, *flere cum flentibus*; dolentes & flentes ad memoratum accedunt locum, & doloris intrinſeci tumore ſingultuoſi, perſtillantes foris lacrymas, viginti quatuor Monachos qui in cavernarum latebris morabantur, extrahunt, & Abbatem unà cum ipſis cum debito honore & reverentiâ ad ſuam ſecum deducunt Eccleſiam. In omnibus verò eos procurantes, delegerunt ipſis domum Eccleſiæ valvis inhærentem, à quâ in Eccleſiam reciprocus ingreſſus & regreſſus ſecretior haberetue. Sex verò menſibus emenſis, comperto Canonici, quod Rollo Cenomannis captâ Turonim captum ire diſponeret, communicato cum Communibus ſuis conſilio, pretioſam margaritam & ſingularem theſaurum, ſanctiſſimi videlicet Martini corpus Aurelianis uſque tranſmittunt. Hujus latores & cuſtodes exſtiterunt Herbernus Majoris-monaſterii Abbas ſæpè dictus, cum viginti quatuor Monachis ſuis, & duodecim Canonici, qui Deo & Chriſti Confeſſori Martino die ac nocte devotè deſervirent; comitatui eorum indeſinentee adhærentibus duodecim Caſtri-novi burgenſibus, qui Sancti ſervitoribus

b *Ea propter*] Eadem omninò habentur in Tertullo in fine cap. 2. ex quo facilè intelligitur aut hoc aut illo loco auctorem dum alios exſcribit, deceptum eſſe.

c *urgeretur*] Sic reſtitui; nam quod Acherius ediderat, *arueretur*, omninò erat ineptum.

toribus piè deſervientes, eis neceſſaria providerent. Famæ verò poſtmodum præcurrentis relatu edocti, quòd Dani ad Gallias ſuperiores proceſſiſſent, cum theſauro ſuo ad ſanctum tranſmeant Benedictum: paucis verò elapſis diebus famâ pervigili rurſùm prænuntiante, quòd jam Rollo Aurelianis adveniſſet, ſanctarum bajuli reliquiarum Chableiam venerunt.

14. Tempore autem permodico ibidem commorati, metu iterum invaleſcente cum theſauro illo incomparabili Autiſſiodorum uſque procedunt. Epiſcopus verò famâ præambulâ præmonitus, & tota civitas obviam ruunt, & tantum hoſpitem cum honore non indebito deducunt, & in Eccleſiâ beati Germani ſecùs ejuſdem Præſulis feretrum Martini non imparis corpus ſancti reponunt. Per merita igitur beati Martini virtutes ibidem innumeræ & miracula fiunt: cœci ſiquidem viſum, claudi greſſum, febricitantes ſanitatem, aridi ſoſpitatem, leproſi mundationem, paralytici membrorum redintegrationem recipiunt. Famâ verò, quæ clam nihil agere conſuevit, per univerſas regiones ſanitatum gratiam divulgante, tanta illuc in dies infirmantium multitudo confluebat, ut ex innumera æſtimatione, regio cuilibet exercitui aſſimilata videretur. Et quia civitas tantæ inſufficiens multitudini univerſos capere non poterat, per circumjacentes vicos hoſpitandi gratiâ diffundebantur. Omnibus pro voto per merita ſancti Martini Antiſtitis ſalus optata reddebatur.

15. In Familiæ verò ejuſdem Pontificis uſum univerſa infirmantium tranſibat oblatio: tantus autem oblatæ pecuniæ excrevit cumulus, ut numerum quantitas excedens Autiſſiodorenſibus Clericis invidiæ fomitem miniſtraret. Unde cupiditatis & invidiæ ſtimulo perurgente, Martini miniſtros taliter alloquuntur: Quoniam tam à noſtro quàm à veſtro Pontifice miracula fiunt, & virtutes indifferenter; æquum eſt ut ſi quid utilitatis exinde provenerit, utriſque miniſtris in commune partiatur. Quibus evidenti ratione ſatisfacientes, illi poſtulantes jura
d communionis in hunc modum diſſiliunt, [d] dicentes: Antequàm Martinus noſter huc adveniret, veſtro hîc perendinante Germano nullorum mentio miraculorum erat; in adventu verò noſtri Antiſtitis, piis ejus id obtinentibus meritis; & ſignorum frequentia evidens exhibetur, & ex impenſæ per eum ſalutis reſpectu hujuſmodi nobis beneficia proveniunt. Ut autem ex animo veſtro omnis ſuper hoc dubietatis ſcrupulus excludatur, leproſus hic qui præ oculis eſt, in medio ſi placet Præſulum ſanandus inferatur: ſi verò à Martini latere leproſi latus poſitum convaluerit, & Germani lateri ejuſdem latus adjunctum in leprâ perſtiterit, virtutis actori Martino miraculum adſcribatur: ſi autem è converſo à Martini parte leproſi pars poſita non curetur, & Germano para inhærens ſanetur, ad Germani meritum patefacta virtus & miraculum transferatur. Acquieſcunt utrique, & prolata judicii ſententia ab omnibus approbatur.

16. In argumentum igitur agnoſcendæ veritatis in medio Præſulum leproſus ponitur. Decurſa itaque nocte illâ in vigiliis & laudibus, mane illuceſcente convenientibus utrimque partibus medietas hominis à Martini parte poſita ſana & incolumis reperitur; pars autem altera occulto Dei judicio ſananda differtur. Ut autem per miraculum fides celſior clariuſque eluceret, leproſi interim pars ſananda verſùs Martinum vertitur, & mane facto ſub oculis hominum homo totus ex integro alteratus in ſalutem invenitur. Sopita eſt igitur totalis hæc contentio, Martini cultoribus extunc & deinceps infirmantium univerſa ceſſit in pace oblatio. O admirandæ urbanitatis Germanum Pontificem! qui cum tanti meriti eſſet ut mortuos ſuſcitaret, in domo hoſpiti ſuo tantum detulit honorem, ut in ſignorum exhibitione eo ſe videri vellet inferiorem. O ſignipotentis Martini attollenda præconia! qui Pontificalis miniſterii dignitatem ubique in omnibus licet exul obſervans, & civitatem exilii ſui ſuſceptricem miraculorum gratiâ illuſtravit, & ſuis ſequacibus benignum, largum & affluentem ſe ſemper exhibuit. Elapſis poſtmodum quampluribus annis pace Eccleſiæ redditâ, Rollone fidei reſtituto, Turonici viri dominum & Patronum ſuum requirendi gratia Autiſſiodorum proficiſcuntur.

17. Conveniunt igitur Autarium ejuſdem urbis Epiſcopum, ut eis ſuæ licentiâ permiſſionis proprium reducendi Pontificem copia tribuatur. Quibus ille tale fertur dediſſe reſponſum: Nolo Eccleſiam meam tanto theſauro defraudari, quam Epiſcopus factus eo inveſtitam inveni. Videntes autem Turonici ſe per eundem Epiſcopum nihil proficere, ad Regem Francorum, qui tunc temporis erat, meliora ſperantes reſiliunt, humili prece eum obſecrantes interpellant, ut Turonis Martinum ſuum reſtitui jubeat, & urbem orbatam multum Paſtoris abſentiâ, eo recepto in gaudium convertat. Ad quos Rex ait: Cum utraque civitas Regii ſit juris, & ab utraque nobis indifferenter ſervitur, indignum ducimus, ut Autiſſiodorum, quæ de theſauri hujus poſſeſſione ſaüta eſt, præjudicii violentiâ ſpoliemus, & Turonum noſtram quæ utcumque illius inveſtituram amiſit, inveſtiamus. Decidentes itaque Turonici à ſpe ſuâ, ad propria fruſtrati revertuntur. Ineunt igitur Concilium cum Adalaudo Archiepiſcopo Turonenſi, Reimone Aurelianenſi, Mainoldo Cenomanenſi, & ſancto Lupo Andegavenſi, Cleri plebiſque multitudine coactâ conſilium ineunt quid facto opus eſſet. Eo tempore vir illuſtris Ingelgerius Gaſtinenſis Comes, Hugonis Ducis Burgundiæ nepos ex filiâ, Lochiæ & Ambaſiæ dominus, ſtrenuus armis, ſummâ probitate & poteſtate præditus erat, & Andegavenſem Conſulatum ex Regis munere nuper ſibi impertitum procurabat. In Autiſſiodorenſi etiam urbe aulam propriam & vineas vini ſuperlativi bajulas, & prædia ſuburbana poſſidebat. Cum igitur ad tantum virum hujus negotii peragendi commodo confluerent, allegationis hujus officio fungi ab univerſis acclamatum eſt.

Repetunt Turonenſes S. Martini corpus: ſed denegatur ab Autiſſiodorenſibus

18. Cum autem ob iſtiuſmodi cauſam dirigere nuntios diſponerent, per ſubvenientem Dei, ut credimus, gratiam S. Martini, ut ei moris erat, maturus intrat Eccleſiam. Exiens autem ab Eccleſiâ, ab univerſis cum gaudio ſuſcipitur, & ab omnibus ei debitus honor & reverentia defertur. Cum in medio eorum conſediſſet, tamquam à Spiritu ſancto præmonitus, in hæc verba prorupit: Viri Turonici divitiis affluentes, cum divite ingenii venâ collatis [e] & prudentiâ & fortitudine polleatis, miror admodum & vehementer obſtupeſco, cur gaudium veſtrum, lumen patriæ veſtræ, veſtrum, inquam, Antiſtitem Martinum, tam longo exilio relegatum, veſtrâ id agente incuriâ reducere negligitis. Quibus illi cum lacrymis aiunt: Gratias agimus primùm Divinitati quæ tuo id inſpiravit cordi, ut de talibus

d *diſſiliunt*] An *dejiciunt*? Profectò quidvis malum, quam verbum illud *diſſiliunt*.
e *collatis*] Hic etiam librarium erraſſe perſpicuum eſt; ſed quid reponi hujus vocis loco queat, haud ſatis ſcio, niſi forte *clareatis*.

nobiſcum differeres, & nobis in deſiderio poſitis deſiderii noſtri deſideratum commonitorium faceres; non enim, inquiunt, Domine mi, noſtra, ut putas, incuria eſt, ſed Regis Francorum pigra ſegnities non impedivit, & Autiſſiodorenſis Antiſtitis pervicax invidentia nobis Martinum noſtrum cum multo labore & inſtantiâ requirentibus denegavit. Quoniam igitur obſtinati illius Antiſtitis cor induratum eſt, & quaſi alter Pharao factus eſt, non vult dimittere virum Dei niſi in manu forti. Te, Domine, cui nobilitas & ſtrenuitas, probitas etiam & poteſtas ſuppeditant, communi & humili ſupplicatione obſecramus, ut zelo Dei & B. Martini amore ductus, huic te conformes allegationi, & ipſum, & cum ipſo gaudium huic luctuoſæ reſtituas regioni.

Ingelgerius cum exercitu Autiſſiodorum venit, ut vi & armis S. Martini corpus auferat.

19. Videns igitur vir illuſtris Ingelgerius univerſitatis illius poſt Dominum ſpem in ſe penitùs poni, lacrymas ſupplicantium miſeratus & vota, promittit ſe injunctum ſibi negotium pro viribus exequuturum. Collectâ igitur tam proprii quàm peregrini exercitûs multitudine non minimâ, ſex fermè millibus tam militum, quàm equitum ſecum collectis, Autiſſiodorum venit. Continuant interim Turonici ex ſui præcepto Pontificis unius hebdomadæ jejunia, & ſuum ſibi reddi Martinum Deo ſupplicant jugi oratione & precum inſtantiâ.

20. Stupet civitas armato milite ex inſperato ſe repleri. Diei igitur craſtinæ aurora illuceſcente peregrinus Comes impiger, poſtquam in Eccleſiâ ante dilecti Archipræſulis Martini corpus cum lacrymis orans peregrinationis ſuæ preces & vota perſolvit, convenit Epiſcopum ſuper depoſiti reſtitutione dicens: » Pontificis honor & nomen cum te deleſ» ctet, cur hujus prænominis etymologiâ perduâ, » virtutum pontem non facis, ſed ſubvertis, & » gregi tuo factus forma deceptionis & doli, veſti» gio inhærentem à ſublimi veritatis via dejicis, & » in perditionis præcipitium ire compellis? Cur ne» ceſſitatis tempore theſaurum fidei tuæ commiſ» ſum, dilationis innectens moras, reddere contem» nis? Unum ergo ex duobus tibi elige, aut Turo» nicis ſuum Martinum dilationis ceſſante morâ re» ſtitue: aut te nullatenùs redditurum reſponde. Cui Epiſcopus in his ſtomachatus ita reſpondit: » Non decet peregrinum cum armatâ manu loca » ſancta inviſere, non Sanctorum pignora viribus » & armis velle ſibi vindicare: hodie tamen cum tuis » patienter ſuſtine, & quid ſuper hoc acturus ſim » craſtina tibi declarabit dies. « Communicato interim cum Coepiſcopis, qui tunc fortè aderant, conſilio, quis actionis hujus exitus vel finis eſſe valeat percunctatur. Cui Syagrius Nivernenſis una cum Domnolo Tricacenſi ad ipſum ſapienter reſpondit: » Non decet Epiſcopum aliena rapere, vel cujuſli» bet depoſitum fraude vel violentiâ velle ſurripere. » Beati ſiquidem Martini corpus hoſtili gladio ur» gente à Turonicis huc allatum, & ab eis penes te » depoſitum novimus. Quod ergo à fidelibus tibi » commiſſum eſt, tu quandoque fidelis reſtitue, & » fidei læſæ damna reſarciens, exaſperato Comiti, » verbis cum lenibus & officiis demulcens, poſtu» lata concede. Niſi enim ſpontanea & citò reddideris, ad tui dedecus & ignominiam ablatum pro» tinùs tibi invito videbis. Fac igitur de neceſſitate » virtutem, & antequàm imminens extorqueat ne» ceſſitas, palliata prudens prævideat liberalitas. « Acquieſcit Epiſcopus, & Andegavenſi allocutione blanda demulto optatum exponit theſaurum.

Tandem corpus S. Martini reſtituitur.

21. Aſſiſtit etiam & divinæ memoriæ Abbas Herbernus coram Epiſcopis una cum Ingelgerio jam ſine ſociis. Divinâ ſiquidem providentiâ, & beati Martini oratione aſſidua mediante, jam promoti erant per univerſam Burgundiæ provinciam omnes & ſinguli in Epiſcopatibus & Abbatiis, ſcilicet ut qui cum exulato exules advenerant, in ipſo exilii ſolo divitiis & honoribus ſublimarentur. Denique ipſis mandavit per veredarios ſæpeſatus Abbas Herbernus, ut intereſſent ducatui ad evehendum corpus ſæpenominati Antiſtitis, ut quem ſimplices monachi & exules à loco proprio in exilium advexerant, jam Epiſcopi & Abbates conſtituti ipſum ſolum exulem loco proprio & civitati reſtituerent, quod & factum eſt.

Celebris Relatio Reliquiarum S. Martini.

22. Celebratâ igitur propriâ de S. Martino Miſſâ ſolemniter, Ingelgerius Andegavenſis & Aunarius Autiſſiodorenſis, aſſumptum onus illud nobile ſuis imponentes humeris, repatriandi aggrediuntur iter. Deducunt Pontifices cum hymnis & laudibus ſancti Antiſtitis Reliquias, & Clerus devotus, & vulgi undequaque concurrens frequentia. Reverſis verò deducturibus illis, Martini exercitus aggreſſum capit iter, optato potitus triumpho. Debitum ſervitium præſens ab Abbate & Monachis, nechon & à Clericis Deo in dies devotiſſimè exhibebatur, & Miſſa quotidie celebrabatur ſolemniter. In nobili illo exercito nullus vel effeminatus, nemo ibi feminam, nemo rapinam noverat; ſed unuſquiſque ex mercato competenti vivebat. Poſtquàm igitur Diœceſis ſuæ fines attigerat ſacratiſſimi Præſulis Martini corpus, mirum in modum & oves morbidæ Paſtoris præſentiam, & Paſtor recognovit quantam ovibus deberet curæ diligentiam. Quamvis enim peregrinus inter extraneos miraculorum floruiſſet copiâ, inter ſuos tamen utpote ſibi à Domino commendatos, & copioſior ei affuit ſanitatum gratia, & fidei ſanctæ propenſior benevolentia. Quicumque ergo qualicumque incommodo ægritudinis laborabant, & non apportati, & non rogantes dexterâ lævâque per totam provinciam mirificè ſanabantur. Quàm vera promiſſio Salvatoris dicentis! *Opera*, inquit, *quæ ego facio, qui credit in me & ipſe faciet, & majora horum faciet.* In ſignis enim & ſanitatibus, quæ ipſe Dominus per ſe dignatus eſt exhibere, fidem etiam poſcentium cooperari voluit, ut crebrò Evangelica probant, unde eſt illud: *Fides tua te ſalvum fecit.* Per Martinum verò & non petentibus, & non accurrentibus, & quod majoris clementiæ eſt, etiam nolentibus ſubveniebat.

Mira Deus per merita S. Martini operatus eſt.

Joan. 10. 15.

Matt. 9. 22. Non petentibus ſubveniebat S. Martinus.

23. Dum enim talia tantaque virtutum inſignia agerentur, quæ etſi inviderct, occultare fama non potuit: eâ præcurrente duo paralytici qui in villâ cui nomen de Edera eſt, à prætereuntibus eleemoſynam petentes victitabant; dixerunt alter ad alterum: Ecce frater, ſub molli otio vivimus, nemo nos inquietat, omnes miſerentur, ſolus nobis eſt labor petere quod optamus: licet cùm libuerit ſomno indulgere, quieti verò jugiter; & ut breviter dicam, ducimus in bonis dies noſtros. Hoc autem totum vindicat nobis infirmitas hæc qua jacemus; quæ ſi curata fuerit, quod abſit, neceſſariò nobis incumbet labor manuum inſolitus, quippe mendicare jam ſutile erit. Ecce audivimus de Martino iſto, in cujus Diœceſi nos degimus, quòd revertens ab exilio in toto ſuo Epiſcopatu neminem decumbentem præterit non ſanatum. Nunc ergo, frater, acquieſce conſiliis meis, dicto citiùs fugiamus Martinum, ab ejus Diœceſi exeuntes, ne fortè nos ſanitatum ejus copia comprehendat. Novum ſane conſilium, vota prorſus eatenùs inaudita, tanto nolle carere incommodo, ſe ſibi reddi effugere. Quid moror? placet utrique conſilium, & aptatis baculis ſub utrâque aſcella reptando potiùs quàm gradiendo, fugam arripiunt. Sed Martini pernix potentia proſequitur fugientes, comprehendit refugas, comprehenſos &

inveſtos, invitos reparat ſoſpitati. Quod illi in ſeſe expectentes, nec diſſimulare poterant, nec audebant ſilere. Nimirum non neſcii illum potentem perdere ingratos, qui & nolentibus ſubveniſſet. Exclamant igitur prædicantes miraculum, & homines loci illius, quo id contigerat, ad laudem invitant Martini. Nec ſibi integrum fore arbitrati, donec baculos, ſui langoris indicea, ad Martini matricem Eccleſiam detulerunt: palam omnibus exponentes, & ſuæ perfidiæ fugam, & Martini etiam circà invitos clementiam. Porro agricolæ manſionis, in quâ ſignum hoc ſantitatis celebratum eſt, in honore ſignipotentis Martini Eccleſiam condidere, quæ uſque hodie Capella Alba nominatur.

24. Ingreſſo itaque beato Archipræſule Martino prope parochiæ fines, mirum in modum res inanimatæ & inſenſibiles Paſtoris ſui ſentientes adventum, grata congratulationis ſuæ ſigna prætendunt. Univerſæ ſiquidem arbores & fruteta, tempore brumali repugnante licet naturâ, redivivis veſtita foliis & floribus vernarunt, & in ſui ornatu quantæ meritorum excellentiæ ſit Pater patriæ repatrians, demonſtrarunt. Itidem dexteâ lævâque in Eccleſiis ejuſdem parochiæ ſine humano adminiculo ſigna divinitùs pulſabantur, luminaria tam cereorum quàm lampadum divinitùs accendebantur; in duabus maximè Eccleſiis quæ nomini ejus dicatæ dignoſcuntur, in priore quæ Majus-Monaſterium nuncupatur, in quâ vivens in corpore lectioni, meditationi, vigiliis, jejuniis & orationibus, die noctuque Deo incumbebat: in alterâ quæ ſancti Martini divitia Caſtrinovi dicitur, de quo primò Rollonem fugiens ſublatus fuerat, in quâ etiam ab univerſis Epiſcopis Diœceſis ſuæ, à Clero etiam & populo ſuſceptus, in loco ubi nunc adoratur, huc uſque ſervatur. Domino igitur, ut diximus, Turonenſi Martino Turonum ſuam cum militibus ſuis ingrediente; tota civitas obviam ruit, & ab Adalaudo Archipræ-
f ſule Turonenſi, & fratre ejus Raimone [f] Aurelianenſi, & Mainoido Cenomanenſi, & ſancto Lupo Andegavenſi, & à Suffraganeis provinciæ totius Epiſcopis ei congratulanter occurritur, & omnis ſexus indifferenter deſiderio diù domino ſuo lætabundus occurrens, lacrymis quas gaudium extorſerat perfunditur: ab Epiſcopis ſiquidem & Abbatibus, à Clero & virginibus, à populis & Baronibus, à pueris etiam & ſenibus in Eccleſiam ſuam cum cereis & crucibus, cum hymnis & laudibus glorioſus Antiſtes glorioſè deducitur, & in propriæ ſedis priſtino gradu cum debito honore & ſummâ reverentiâ collocatur.

25. Hæc eſt igitur glorioſa & ſolemnis exceptio, quâ à Deo Archipræſul Turonenſis Martinus ab exilio revertens, ab alumnis ſuis officioſè excipitur, & in propriâ ut dictum eſt ſede reſidens, omni petenti ſe ut ſui moris eſt, plurimum ſuffragatur.
877. Hujus autem exceptionis celebre feſtum ab incarnatione Domini octingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, à tranſvectione triceſimo primo, Idibus Decembris celebriter agi ab Adalaudo Archiepiſcopo Turonenſi, & à Comprovincialibus Epiſcopis celebrata Synodalis ſancivit auctoritas. Quæ quando recolitur, à Danis facta deſtructio, & Martini repatriantis celebris & jucunda à ſuis memoratur exceptio. Tu igitur, ô bone Martine, pie pater, paſtor & patrone noſter, nobis filiis alumnis, nec non etiam & veneratoribus tuis more tuo bona confer, noxia ſubmove, & orationum jugi inſtantiâ gaudia nobis vitæ interminabilis obtine, præſtante Domino, &c.

26. Abſida ſiquidem quam deferebant erat fuſilis ex auro & argento, quod dicitur electrum, ſpiſſitudine duorum digitorum, actoremque operis beatum Perpetuum inſculptor deſignarat ſuffragio litterarum & verſuum; nec erat rima, foramen, feneſtra, vel oſtium in eâ. Hanc autem fecerat beatus Perpetuus, quando elevavit corpus ejus à terra, involutum priùs in purpurâ rubeâ & diligenter conſutum, ſicque in hanc abſidam poſuit. Fecit etiam altare quadratum & concavum ex lapidibus tabulatis, quem magna tabula cooperuit, & cum aliis cæmentavit. Fecit præterea intùs aliam abſidam ex oriſchalco, cupro & ſtanno fuſilem, habentem palmum in ſpiſſitudinem, cum oſtio fuſili, quod gunfis & vertevellis, & quatuor clavibus firmabatur, ubi & hanc abſidam electrinam poſuit, ſecundamque fredam deſuper auro optimo & lapidibus pretioſis ornatam, tanto Sacerdote dignam. Exceperunt ſanctum corpus idibus Decembris, anno ab Incarnatione Domini octingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. Meruitque iſdem Conſul cum venerabilibus Epiſcopis Adalaudo Turonenſi, & ſancto Lupo Andegavenſi, & Mainoldo Cenomanenſi infrà ambitum altaris in alterâ abſidâ componi; ipſumque oſtium cum abſidâ ligaverunt, ita ut ne pateret aditus vel introitus. Communi autem conſilio dederunt Ingelgerio Conſuli Præbendam beati Martini, & ipſi, & heredibus ejus in perpetuum. Præbenda S Martini ipſi & heredibus confertur.

27. Quia verò Eccleſia ejuſdem ſancti tunc temporis carebat Theſaurario vel Æedituo, Conſulem Ingelgerium inthronizaverunt, & Theſaurarium conſtituerunt, & defenſorem Eccleſiæ fecerunt, & tutorem omnium poſſeſſionum ejus ubicumque eſſent delegaverunt: qui ſedem Theſaurarii, & domos cum redditibus quamdiù advixit obtinuit. Omnes autem qui cum Conſule Ingelgerio ad corpus beati Martini reducendum fuerant evocati, maximè verò Turonici pagi, feodaverunt ſocietatem, & beneficium Eccleſiæ largiti ſunt. Theſaurarius & defenſor. Contigit autem eodem menſe dum eſſet Conſul Ingelgerius Turonis, Adalaudum confectum ſenio viam univerſæ carnis intrare. Ingelgerius verò Conſul auxiliante Deo & intercedente beato Martino, opitulantibus etiam Clericis, necnon & conſentientibus civibus Turonicæ civitatis, inthronizavit, & in ſede Epiſcopali ſublimavit Herbernum ſenem ſanctum, beati Martini Majoris-monaſterii Abbatem & miniſtrum. Herbernus Abbas fit Archiep. Turon.

28. Aliquantiſper hic quamdiù vixit graſſantium rabiem retorſit, quietem pacis in Andegavo præter Tranſmeduanenſem pagum reddidit. Roberto Hamonis filio, viro forti ſibique fideli, Ambaſium commendavit. Qui tantùm partem oppidi jure hereditario poſſidebat, & Ingelgerio homo ligius erat. Talis actitans Ingelgerius morte obiit. Sepultus eſt in Eccleſiâ beati Martini Caſtri-novi. Cui filius ejus Fulgo ille qui cognominatus eſt Rufus, ſucceſſit. Iſte quoque conſimilia patris actibus aut etiam majora adverſus impugnatores exercuit.

CAPUT IV.

De FULCONE RUFO.

1. MOrtuo itaque patre ſuo, tempore Ludovici Regis *nil facientis*, ad tutelam filii ſui Caroli parvi pupilli remanentis, & ad defenſionem Regni jam labefacti, quod ille ſatis debile per invalitudinem ſuam fecerat, communi Francorum tractatu electus & accinctus eſt Hugo Dux Burgundiæ, filius alterius Hugonis, qui orphani illius ex Hugo Dux Burgundiæ tutor Regis.

f *Raimone*] Suprà *Reimone*. Idem infrà *Ramon* appellatur.

parte matris ſuæ conſanguineus erat, ſicut loqoontur hiſtoriæ. Hic idem Hugo vir & ſpectabilis fidei & virtutis, tutelæ ſuæ validiùs officium quàm tranſactus Princeps, qui regnaverat, adminiſtrare pro liberatione patriæ ſperavit, feciſſetque ſi vitæ prolixitas annuiſſet. Nam recepta eſt Chriſtianâ devotione & fidelitate poteſtas illa, quæ ſuo tempore cum reverentiâ piâ & humilitate Abbacomitatus eſt dicta, à ſucceſſoribus verò ejus in arrogantius vocabulum, quod eſt Ducamen, mutata. Adeptus eſt Princeps ille item in præmium & honorificentiam pro labore ſuo partem terrarum in Regno: quod factum eſt per Epiſcopos & Nobiles totius Regni; qui ei, volente & concedente Carolo Rege puero, dederunt Neuſtriam: quo nomine continetur quidquid à Pariſius & Aurelianis interjacet inter Ligerim & Sequanam inferiùs uſque in Oceanum. Iſte itaque tractus cum ei datus eſſet ad integrum, cum Comitatibus & civitatibus, & Abbatiis, caſtelliſque, præter Epiſcopatus ſolos, qui in Regiâ dominicaturâ retenti ſunt, voluit Comites reliquoſque Proceres ſuos animoſiores & fortiores ad propugnandam regionem efficere: ideoque omnes aut muneribus aut honoribus ampliavit.

Totum Conſulatum Andeg. Fulconi Rex tribuit.

2. Iſte Fulconi Rufo ſibi per aviam ſuam conſanguinitate, ſicut prædictum eſt & nobis traditum, conjuncto, integrum Comitatum Andegavenſiom, qui priùs bipertitus erat, donavit; ſimiliter ei & Abbatias ſancti Albini & ſancti Licinii contulit: quæ ambæ antea Regis dominicaturæ fuerant. Quæ omnia Carolus ſimplex filius Lodovici qui Nil fecit, ſibi donavit, conceſſit. Vaſtus animus iſtius immoderata & incredibilia nimis faciebat: nam ipſe audax, patiens erat inediæ, algoris & vigiliæ, ſed tamen ardens in cupiditatibus, parum ſubdolus, varius cujuſlibet rei ſimulator ac diſſimulator extitit. Contrà etiam iſtum pleraque Nobilitas invidiâ æſtuabat, & quaſi pollui Conſulatum credebat, ſi eum novus homo, quamvis eſſet egregius, adeptus totum foret. Sed licet diù diſturbarent, ubi periculum Normanorum atque Britonum omnia diſturbantium advenit, invidia atque ſuperbia poſt pradfuere. Nam ſemper cum plures bonis invident, malos & inertes extollunt, nova optant, odio mutari plura, turbâ atque ſeditionibus nituntur. Is verò adepto toto Conſulatu quoſcumque moribus eſſe idoneos credebat, & bello uſui fore notos noverat, omnes hos ſibi alliciebat. Igitur iſte Fulco uxorem nobilem de pago Turonico duxit nomine Roſcillam, Garnerii filiam, cujus erant tunc tria caſtella in Turonico, illud quod dicimus Lochas, at Villentraſti, & Haia. Quorum duo poſtea Fulco non bonâ ratione acquiſivit. Garnerius iſte, cujus filiam Fulco duxit, filius Adrlandi fuit, illius ſcilicet cui Carolus Calvus Lochas dedit, qui Ambaſium ſibi ſimiliter à Rege datum Adalaudo Epiſcopo filio ſuo ex baptiſmo, & fratri ſuo Ramoni cum adhuc viveſſet reddiderat. Nam jure hereditario eis contingebat, eiſque prænimium parvulis prædictus Rex abſtulerat.

3. Iſte Fulco longævo tempore vixit, filioſque ſuos adultos vidit, quorum unus nomine Guido Hugonem Abba-comitem, Sueſſionis Epiſcopus factus quædam improbabiliter fecit; ſed illud laudabile & clarum fuit, quòd Carolum ſimplicem (quem paulo ante dixi remanſiſſe de Lodovico Nihil faciente, quem ſuprà memoravimus orphanum, iſtum à Normannis captum negligentibus aliis Francis, ipſe Guido obſes ſpontaneè factus pro eo, laudabiliter à vinculis abſtraxit. Habuit & Fulco Rufus aliom nomine Ingelgerium adoleſcentem militarem & validum, qui ubi primùm adolevit, pollens viribus & ingenio, decoràque facie, non ſe luxui neque intertiæ corrumpendum dedit, ſed equitando plurima præclara faciebat, & minimum de ſe ipſe loquebatur. Quibus actibus ſuis omnibus vehementiſſimè carus, hoſtibus vero terrori habebatur. Sed iſte Normannis reſiſtendo multas præclaras pugnas perfecit, à quibus ad ultimum captus & occiſus, lucem juvenis amiſit. Necnon Fulco Rufus habuit & tertium juniorem prædictorum, de quo poſt loquemur.

4. Rufus itaque Fulco ad ſenilem ætatem perductus, jam infeſtatione Normannorum aliquatenùs ſedatâ, cum lumine viſûs imminuto ſibi propinquare ſentiret mortem, de exceſſibus in quibus offenderat compunctus & pœnitens, (nam in libidinum petulantiam vitioſus fuiſſe narratur) per Donnum Herveum Andegavenſem Epiſcopum, virum religioſum & timentem Deum, emendationem culparum ſuarum Deo obtulit. Qui pro redemptione earum theſaurum ſuum totum pauperibus erogavit, & Monaſteriis inſuper ſancti Albini ſanctique Licinii, in quibus utriſque tunc temporis Clerici degebant, optimam curtem Criacum ſuper alveum Ligeris poſitam in eleemoſynam eis in perpetuum tradidit. Clerici verò ſancti Martini poſt donationem factam & ſcriptam, à duabus aliis congregationibus in partem ſextam acciti ſunt. Fulco ſenex & plenus dierum mortuus eſt in ſenectute bonâ, ſepultuſque in Eccleſiâ beati Martini juxtà patrem ſuum Ingelgerium.

CAPUT V.

De FULCONE *Bono vel Pio.*

1. POſt hæc mortuo Fulcone Rufo, alter Fulco filius ejus junior, qui cognominatus eſt Bonus, ſucceſſit. Nam tres habuiſſe legitur, Guidonem Epiſcopum, Ingelgerium & iſtum Fulconem. Iſte fuit pacifici & tranquilli & mitis ingenii; optimus iſte ſua beneficia laudari, quàm aliorum ipſe narrare malebat. Boni ipſius mores domi & militiæ colebantur. Jus bonum, concordia maxima, minima avaritia in ipſo erat. Iſte nutrivit ſanctum Odonem & ei Cellam juxtà beati Martini tribuit Eccleſiam, & quotidianum victum ex eâdem camerâ acquiſivit, eique concedit. Qui poſtmodum magiſter ſcholæ, & Præcentor ejuſdem Eccleſiæ eodem Conſule adminiculante conſtitutus.

2. Factum eſt poſtmodum ut præfatus Comes Fulco, conſilio deceptus juvenum qui cum eo nutriti fuerant, de theſauris beati Martini neſcio quo pacto tulerit duo vaſcula auri, ſed etiamo infrænatus avaritiæ dum ea reddere nollet, gravi plexus eſt ultione: ad mortem verò uſque perductus ad beati Martini ſe jubet portari ſepulcrum, ibique quamplurima promittens munera, nec ſic ſanitatis recipiebat munia. Præterea diutiſſimè fatigatus, adeo uſque eſt defectus, ut mortis tantùm exſpectaret exitum. Ad quem cum Donnus Odo viſitandi gratiâ veniſſet, dixit illi: Redde miſer vaſcula B. Martini quæ infeliciter abſtuliſti, & protinùs ſalvaberis. Ille autem & illa reddere & alia ſpondet conferre, ſi rei dictæ fidem actus probaret. Mox beati Odonis & obſequentium manibus elevatus, ad corpus beati Martini perductus, terrâque proſtratus eſt, nec moram pati potuit ſubſidium ſibi promiſſum, ſed qui venerat manibus veluti vehiculo latus, recuperatis artubus, remeare cœpit ſuis greſſibus. Siquidem ita factum eſt, ut ille correptus, de cætero talia non committeret, & quæ promiſerat fideliter adimpleret. Cœpit interea pater Odo eum admonere,

Reſtitutis vaſculis quæ ex theſauro S. Martini abſtulerat, Fulco ſanitati redditur.

ut relicto mundo hoc tantùm ſatageret, quemadmodum ſoli Deo placeret. Ille autem reſpondit: Mihi iſta modo ſuadere non potes, habeo tamen dilectiſſimum Militem Halengrinum nomine, in armis ſtrenuum, & in conſilio providum, qui ſi te audierit, mox tuæ voluntati obediens erit. Quod ita ſequenti tempore factum eſt.

3. Intra paucos verò dies recuperatâ virtute domum ſuam reverſus eſt. Confluentes ad eum undique ſanitati ejus congratulantes, aſſumpto ſermone quæ & quanta pertuliſſet illis circumſtantibus cœpit exponere, addens inſuper quàm citam virtutem in verbis Domni Odonis comperiſſet. Unus autem ex aſſiſtentibus & auditor internus erat prædictus Halengrinus, qui mox corde compunctus, depoſitis omnibus quæ poſſidebat concitè venit ad eum. Depoſitâ itaque capitis comâ & ſæculari militiâ, ex nunc Chriſti factus eſt agoniſta. Ad hunc Odonem miſit Fulco Bonus, de quo agimus, epiſtolam, ubi obnixè deprecatur ut narrationem evectionis & revectionis corporis beati Martini Turonenſis, quæ ab avo ejus Ingelgerio & per eum facta eſt, ea ordine & ſeriatim tranſcriberet. Quod & fecit, ut in geſtis ejuſdem Ingelgerii Conſulis invenire poteris.

4. Iſte Fulco nulla bella geſſit, etiam ſuâ ætate pax cum Normannis facta fuerat: Namque baptizato eorum duce Rollone cum omnibus ſuis, conceſſa erat eis à Rege Franciæ & à Duce Hugone, pactis pactionibuſque de ſervitio Francis reddendo, & pace tenendâ, terra illa, quam ex illo tempore uſque modo tenent. Nam Rollo Chriſtianus Catholicus effectus, Gillam filiam Caroli Simplicis duxit uxorem, & deinceps terram ſibi datam Normanniam vocari præcepit. Britãni quoque eiſdem Normãnis juſſu Regis & Ducis tributarii facti ſunt; qui pro perfidiis in eos antea commiſſis ita ab eis comprimebantur, ut non poſſent in vicinos ſuos, Andegavenſes dico, vel Pictavenſes vel Cenomanenſes ullas infeſtationes ſicut antea facere. Sed etiam per totam Franciam pacis tranquillitas erat maxima.

Fulco Canonicus S. Martini piè vivebat. 5. Illis temporibus totius bonitatis amator Fulco ſecundus in pace degebat. Unde in Monaſterio beati Martini apud Turonos collegio Fratrum adſcriptus, Canonicus ibidem eſſe & dici gaudebat. In Feſtis etiam ejuſdem Sancti in Choro inter pſallentes Clericos cum veſte clericali, & ſub diſciplinâ eorum adſtabat. Qui Eccleſiaſtici decoris & religionis ſtudiis delectabatur: Eccleſiæ Dei cultum & honorificum decorem diligens, ex ſuo proprio plures augmentabat. Enimverò erga Eccleſiam beati Martini ſpeciali amore & reverentiâ degebat. Illuc cum pergere ad certas per annum ſolemnitates celebrandas diſponeret, copioſum & divitem apparatum expenſarum ſollicitè præmittebat. Hoſpitabatur apud mediocrem aliquem ex Clericis, & domum ſuam ubi manſurus eſſet, magno ornamentorum cultu veſtuſtare ſecundùm conſuetum morem ſemper faciebat; hoc autem eo conſilio faciebat, ut in diſceſſu ſuo hoſpes ille, quamvis antea tenuis, ex rerum reliquiis ſibi prorsùs dimiſſis ditatus remaneret. Quod ita non de paucis eum actitaſſe compertum eſt.

6. Contigit quodam tempore Regem Franciæ apud Turonem civitatem cum turmâ nobilium virorum in vigiliâ feſti æſtivalis ſancti Martini adfore. Adfuit autem tunc inter alios Proconſulates & alios perſonatos viros præfatus Conſul ſicut ſtella radians formâ præclarus, ſtaturâ procerus. Dum igitur vigiliarum ſolemnitas ab occaſu Solis apud ſanctum Martinum ſtatim inciperetur, adfuit imprimis Conſul Andegavorum mente devotus, habitu & veſte Clericali, nulli in Lectionibus & Reſponſoriis & pſalmodiâ ſecundus. Cumque alii Nobiles legibus aut edictis mundialibus Regis Franciæ ſeduli auditores adſtarent, ille præfatus Conſul laudibus Divinis, necnon & vigiliarum & Miſſarum Sacramentis & ſolemnitatibus in habitu clericali inter Clericos intentus, quæ Dei ſunt cæteris devotior celebrabat. Quod cum audiſſent quidam nobiles Palatini, lateri Regis adhærentes, religionem viri oſtentui & monſtro habentes, in Regis præſentiâ deludentes, cœperunt dicere, quia Comes Andegavorum Preſbyter ordinatus fuerat, & ſicut Preſbyter canebat. Rex autem Franciæ cum aliis nobile opus viri deriſit. Quo audito Comes Andegavorum litteras hujuſmodi formam habentes ſcripſit: Regi Francorum Comes Andegavorum: » Noveritis, Domine, quòd Rex illiteratus, eſt aſinus coronatus. « Quibus litteris prælectis Rex Francorum vero proverbio tactus ingemuit, dicens: » Verum eſt quod ſapientia, & eloquentia, & litteræ maximè Regibus & Conſulibus conveniunt. Quanto enim quis prælatior, tanto moribus & litteris debet eſſe lucidior. « Factum eſt, ut omnes qui Deo dignum ac litteratum Conſulem ac ſtrenuum Militem illudendo caput agitabant, poſtmodum eum in reverentiam haberent, qui licet litteris reguliſque grammaticæ artis, Ariſtotelicis Ciceronianiſque ratiocinationibus perſpicaciùs peritiſſime eruditus eſſet, inter majores & meliores ac ſtrenuos Milites optimus habebatur. Compoſuit autem iſdem memoriæ Conſul reverendæ cantu & dictamine duodecim Reſponſoriorum hiſtoriam, honore & amore beati Martini compulſus, dictamine præcipuam, cantu & melodiâ luculentam; qualicumque verò ex parte Turono propinquans, illud Monaſterium proſpicere potuiſſet, mox equo deſiliens, & ibidem humili proſtratus devotione orabat, veniam delictorum ſuorum ſibi per interceſſionem ſancti Confeſſoris expoſtulans.

Quam liberalis in pauperes. 7. Sicut pauper arrogans, merito ſuæ perverſitatis omnibus odioſus, ſic procul dubio dives humilis, tantæ virtutis intuitu cunctis ſanè ſapientibus amabilis eſt & carus. Unde Fulco Bonus ſpecialem gratiam apud Deum & homines obtinebat, quia cum corpore, opibus, ſanguine, ſanus, abundans & præclarus eſſet, non debilem, non pauperem, non abjectum aliquem deſpiciebat. Sæpè quidem numero offendens hujuſmodi homines, liberali humilitatis benevolentiâ, nomen, patriam, modum, incommoda ab eis inquirebat. Hic deinde egentium relevans copioſis ſumptibus egeſtatem, dicebat ad eos: Ite modo ad glorioſum dominum meum dominum Martinum, & dicetis ei: Servus veſter, ſancte & glorioſe Martine, Fulco Bonus nos tranſmittit ad vos, quatinùs ſolito veſtræ pietatis beneficio pro Dei & ipſius ſervi veſtri amore ſubveniatis nobis. Nec facilè fruſtrabatur ſoſpitatis optatâ gratiâ, quiſquis Fulconis Boni ad Martinum preferebat nuntia. O viri fidelem conſcientiam! O fidem benè meritam! ô ſanctiſſimam, mortalem adhuc, at jam cœleſtem amicitiam, qui tanto ampliùs à Martino ſe præſumebat diligi, quanto devotiùs ipſe eum diligebat. Non igitur uſquequaque à Martini miraculis expers erat Fulco Bonus, cujus fide & interventu obtinebatur ut fierent.

Leproſum ſuis humeris impoſitum Fulco defert ad Eccleſiam S. Martini. 8. Hic forte dum occaſione pacis & juſtitiæ tenendæ per terram ſuam equitaret, agmine Nobilium circumvallatus per Portumpilæ tranſiens, uſque ad portum Evardonis devenit. Cumque beati Martini Confeſſoris & Antiſtitis procul aſpiceret Eccleſiam, ſicut ſemper ſolitus fuerat, equo deſiluit, ac flexis genibus toto corpore proſtratus in terram diutiùs oravit. Cæteri deferentes Comiti honorem, exſpectantes ſubſtiterunt. Orato diutiùs & devotè, cum ab oratione ſurgeret, vidit à dextris hominem aſpe-

ctu horribilem, totum ſanie defluentem, corroſis manibus & præacutis pedibus, elephantulis poſtulis, ac leproſâ impetigine totum miſerabiliter occupatum, ac miſericordiam à Comite petentem. Cæteri Nobiles de familia Comitis horrentes nec accedere, nec aſpicere volebant. Comes, cujus mens ſanior erat, manus miſit ad loculum, miſericordiam leproſo volens impendere. Cui leproſus ſubſequenter ait: » Non, domine mi, non indigeo modo » hujuſcemodi indulgentiâ: ſed quia pedibus lepra » corroſis, nec ipſe ire nec equo deferri ad Eccleſiam » Confeſſoris præ nimiâ infirmitate poſſum, neceſ» ſitas ac voluntas mihi eſſet, quatenùs tu ipſe me » deferres, forſitan invenirem ibi aliquem Dei ho» minem, qui pro redemptione peccaminum ſuorum » in Conventu leproſorum mihi neceſſaria admini» ſtrari juberet. « Quo audito Comes proprio mantello diligenter leproſum involvit, ac cæteris partim illudentibus, partim ſtupentibus, propriis humeris primi pondus ferè per duas leucas deferens, ad Eccleſiam beati Martini devenit. Quo pacto forma leproſi tam à pondere quàm ab oculis deferentis evanuit. Comes verò intelligens Spiritûs ſancti myſterium, cæteris illudentibus tacendo diſſimulavit. Cumque peracto die noctiſque mediæ tranſacto ad matutinas, ſicut ſolitus fuerat, in clericali habitu in Choro beati Martini juxtà Decanum reſideret, diutiùs obdormivit. Interea quidam vir reverendus habitu, protectus ſtolâ candidâ, vultu igneo, ſtillantibus oculis ac angelico vultu, habens in comitatu ſuo leproſum illum, quem vir Dei devotus detulerat, adſtitit, ac reverendo Conſuli de hujuſmodi » viſione admirabili dixit. » Ego ſum Martinus do» minus tuus, ille leproſus eſt Chriſtus, quem tu ſæ» pius in membris ſuis piè foviſti, ſed hodie in ſuâ » perſonâ & capite & humeris portans honoraſti. » Noſcas ergo quia ſicut non erubuit eum tua hu» militas in terra, ita Chriſti bona ſublimitas te non » erubeſcet in cœlo. « Quo viſo vir Dei non in gloriam eſt elatus humanam, ſed bonitatem in ſuo opere cognoſcens, ex humili humilior redditus eſt.

Diſparuit leproſus.

Leproſum ipſum Chriſtũ fuiſſe aſſerit S. Martinus.

9. Ejus autem tempore pago Andegavenſi, ſicut prædictum eſt, pacis quiete divinitùs conceſsâ, idem Comes & territorium illud, Eccleſias quoque reparare ſatagens, agriculturæ & animalium nutrituræ operam dabat. Ipſe etiam & alios ſuo exemplo incitans, inopiam præteritorum temporum, quam hoſtilitates diutinæ invexerant, abundanti opulentiâ bonorum terræ recompenſare ſtuduit. Tunc verò multi ex extraneis diverſiſque regionibus circumpoſitis incolæ in pagum illum commigrarunt, tam clementi bonitate Principis, quàm ubertate glebæ huc evocati. Namque terra iſta per diutinam ſolitudinem ſui, & ceſſationem culturæ pinguefacta, mirabili tunc fertilitate fructuum & bonorum omnium reſplendebat. Silvarum incrementis pleràque ſui parte veſtitâ, eas incidentibus & concidentibus colonis ipſis locis utentibus facili labore ſatisfaciebat. Contigit quodam tempore in Feſto beati Martini hyemalis, cum de manu Epiſcopi Miſſam canentis Corpus & Sanguinem Chriſti ſuſciperet, redienſque in choro levi tactus incommodo inter manus Clericorum ſociorum ſuorum exſpiravit, ſepultuſque eſt in eâdem Eccleſiâ juxtà patrem ſuum.

CAPUT VI.

978. GAUFRIDUS GRISATUNICA.

1. ISTE Fulco Pius tres filios habuit, quorum primogenitus Gofridus Conſulatum rexit, alter Guido nomine Epiſcopus Podii fuit, tertius minor Drogo dictus, à Fulcone nimis dilectus, quia eum in ſenectute genuerat, peritiâ litterarum & artium liberalium edoctus, benignitate Hugonis Regis in Epiſcopatum Podii fratri ſuo ſucceſſit. Gofridus Conſul more Gallico militiæ peritus, pectore & brachio vir in re militari efficaciſſimus, in multis expeditionibus ſingularis approbatus fuit. Strenuitas in eo ſpecialiter præfulgebat, clementia in eo florebat, dapſilitatem unicè diligebat, hoſtibus hoſtiliter inimicabatur, ſuis viriliter patrocinabatur, quæ omnia præcipuè optimos Principes decent: qui ob inſignia ſummi & ſingularis meriti à Rege in præliis Signifer, & in coronatione Regum Dapifer tam ipſe quàm heredes ejus conſtituuntur, & agnomen *Griſa-tunica* referens, præmia maximæ probitatis ſibi acquiſivit.

Fulconis Pii tres filii.

Falco Griſatunica dictus, Signifer & Dapifer Regis.

2. Cum autem voluiſſet Deus ſublimare Robertum filium Ducis in Regem, Gofridus prædictus cum tribus millibus armatorum ſubvenit domino Regi ſuo. Otto ſiquidem Rex Alemannorum cum univerſis copiis ſuis Saxonum & Danorum montem Morentiaci obſederat, & urbi Pariſius multos aſſultus ignominioſè faciebat. In hac neceſſitate prælii Rex Robertus & pater ſuus ducatum primæ cohortis prædictu Comiti Gaufrido tradidit, & ad perſequendum exercitum Alemanorum ducem & conſiliarium conſtituit. Perſequutus eſt itaque Rex Robertus Alemannos cum præeunte Gaufrido uſque ad flumen Eſiæ. Comes verò Gaufridus gnarus pugnandi & aſſuetus, magnam ſtragem hoſtium ſuper flumen dederat ante Regis Roberti adventum, quod ſtagnum putares non flumen. Alemannis itaque fugatis, Rex Robertus congregato generali conſilio patris ſui Epiſcoporum, Comitum & Baronum, dedit Gaufrido Comiti quidquid Rex Lotarius in Epiſcopatibus ſuis habuerat, Andegavenſi ſcilicet & Cenomannenſi: ſi qua verò alia ipſe vel ſucceſſores ſui acquirere poterant, eâ libertate quâ ipſe tenebat ſibi commendata conceſſit.

Armis Ottonem Aleman. Regem vicit.

3. Siquidem nequitia Herberti Comitis Tricacenſis non potuit ſuſtinere proſperitatem Roberti Regis, ſed ad ejus deprimendam perfidiam quem majorem potuit exercitum Rex congregavit; obſedit Meledunum; deinque cum diù ibi ſediſſet, vidiſſetque quòd nihil proficeret, vocato Gaufrido, cum Andegavenſibus ſuis ſine morâ ad conſuetum obſequium properavit. Gaufridus verò præmiſit Coneſtabularios ſuos, ut Regem interpellarent quâ parte illum ſedere præciperet. Illi verò reverſi nuntiaverunt domino ſuo quòd tantus eſſet exercitus, ut nullus eſſet eis ad obſidendum competens locus, prædictum verò oppidum in inſulâ Seicanæ ſitum eſt circumdatum undique muro. Videntes autem Andegavi quod nullum poſſent habere hoſpitium, induunt arma, prorumpunt per medium exercitum, tranſmeant fluctus Sicanæ, dant aſſultum oppido, virtute conſuetâ capiunt caſtrum, & quod exercitus non potuit per ſeptem menſes, iſti dimidiæ diei ſpatio adepti ſunt. Franci verò hujus gentis inauditam admirantes audaciam, ubicumque locorum ipſos omni laude magnificabant. Videns autem tanti Principis ſtrenuitatem, & ipſum prævalere in Regno tam armis quàm conſilio, & quæ hîc & alibi benè meruerat, ſibi & ſucceſſoribus ſuis jure hereditario Majoratum Regni, & Regiæ domûs Dapiferatum cunctis applaudentibus & laudantibus exinde donavit.

Adversùs Herbertum Rex arma ſumit, obſidet Melodunenſem civitatem.

Comes Andegav. cum ſuis illam aſſultu capit.

4. Etiam hujuſmodi obſequium præſtitit Comes Gaufridus domino ſuo Regi Roberto. David Comes Cenomannicus, & Gofredus Comes Corbonenſis dedignabantur feodum recipere ſuum de prædicto

Comites Cenomanenſ. & Corbonenſis renuunt fidem Regi præſtare.

Rege, aſſerentes nullo modo ſe poſſe ſubjici generi Burgundionis. Audiens autem Rex eorum ſuperbiam, & videns Regni ſui non parvam diminutionem, habito conſilio cum comite Gaufredo, & cum Primatibus Regni, tempore conſtituto & die nominato decrevit obſidere caſtrum Mauritoniæ. Comes verò Gaufredus prænoſcens adventum exercitûs Regis, movens caſtra de Vindocino, dans aſſultum prædicto caſtro, virtute conſuetâ & probitate gentis ſuæ, Gaufridum & oppidanos minùs timentes cepit, & domino ſuo Regi reddidit.

Comes Gaufridus capit caſtrum Mauritoniæ.

5. David verò dedignans ad colloquium Regis venire, mandavit quòd nullomodo ſe ei ſubjiceret, & quòd nullo tempore Rex Robertus Cenomanniam ſuam videre præſumeret. Audiens autem Rex arrogantiam & indignationem prædicti Comitis, ipſum David & Cenomannicam ſuam Gaufredo Comiti & ſucceſſoribus ſuis ex dono Regio tribuit, jure hereditario poſſidendam in perpetuum.

Ipſius ditioni Rex Cenom. ſubjicit.

6. In diebus g illis Huaſteo Danus tribus annis Gallias circà loca maritima maximè infeſtans, ad ultimum, ad conſobrinos ſuos Eadwardum & Hilduinum, qui Conſules Flandriæ erant, cum quindecim millibus Danorum & Saxonum pervenit, ſecum habens Hetelvulfum miræ magnitudinis & fortitudinis virum, quem Franciſcâ linguâ Hauſtuinum vocat. At verò Dani cum Saxonibus per regionem Francorum diſcurrebant, rapinis & incendiis quæque poterant oppida vel villas peſſumdantes. Peragratâ itaque armis atque incendiis auxilio Flandrenſium totâ ferè illâ depopulatâque regione, quam propè Franci Flandriam habitant, conſultum eſt Pariſius tranſire, terroremque ſuum ubique ſpargere. Ventum itaque in vallem amœnam & pulcherrimam inter locum, qui Mons-morentius dicitur, & Pariſius, caſtellumque Morentii captum munientes, diutiùs ibi morari exiſtimaverunt. Cujus præſumptionis timore, Rex in ſolemnitate Pentecoſtes undique Proceres ſuos Pariſius congregare diſpoſuit, videns ſibi nullam fieri tunc copiam pugnandi, cum Franci intrà mœnia urbis refugerent compulſi, foras erumpere non erant auſi. Singulis igitur diebus Hetelvulfus Danus veluti alter Goliath agminibus Francorum exprobrans, ante urbem Pariſiacam ſingulare duellum ab aliquo Francorum exigens veniebat, à quo cum complures milites ex nobilioribus & ex fortioribus Francorum duello devicti & perempti fuiſſent, Rex dolore commotus, ne quis ampliùs contrà eum exiret prohibuit. Gaufridus Comes Andegavus audito Regis nuntio, qui eum venire ad Curiam in prædicto feſto ſubmonuit, Landonenſi caſtro, quod ſuum erat, ante impoſitum ſibi diem ire diſponens, paucis diebus ante Dominicam Aſcenſionem Aurelianis venit; ubi cum certiſſimè virtutem & crudelitatem prædicti Dani didiciſſet, fingens ſe vir magnanimus ad colloquium cujuſdam amici ſui abſconditè ire, ſuis ut præirent, & Landonenſi caſtro eum exſpectarent præcepit. Ipſe verò uno ſolo milite cum duobus armigeris ſecum retento, clam à ſuis diſcedens, ſerò Stampis hoſpitatus, ſocios ne cuiquam ſe detegant monuit.

Dani Franciã armis & incendiis devaſtant.

Caſtellum Morentii propè Pariſios capitur.

Danus plures Francos duello ſuperavit & occidit.

7. In craſtino Conſul furtivus viator egreditur, non longè à Pariſiacâ urbe burgum ſancti Germani devitans, à molendinario, qui molendinos Secanæ cuſtodiebat, dato ei ſuo habitu, navigium ſibi parari impetravit. Volens adhuc Conſul ſe occultare, eâ nocte in domo molendinarii dormiit. Mane cum uno ſolo equo, milite ſuo ſibi ſociato, cum duobus armigeris, molendinarii navigio Secanam tranſit. Viſo Dano ejuſque clamore audito Comes infremuit, & armatus citò equum aſcendit, relictis in navi ſociis amœnâ planitie ſolus ei obviavit. Uterque autem cornipedem calcaribus urgens, appropinquavit. Comes perforato hoſtis pectore, ferro etiam inter armos foras emiſſo Danum proſtravit, qui & illæſus receſſit, licet Danus graviſſimo ictu dato, fracto clypeo ſciſſaque loricâ juxtà ſiniſtrum latus Conſulis ferrum deducens, fractâ haſtâ equum illius in poſtremo femore vulneravit. Reſpiciens Comes Danum gemebundum torvis oculis adhuc minacem, nitentemque exurgere, feſtinus deſcendit, abſtracto ipſius gladio proprio velut alter David caput abſcidit. Iterum equum ſtatim ſcandit, & cum hoſtili equo & capite ad navim properat; fluvio enavigato domino navis caput ut in civitate deferat, tradidit. Ipſe clandeſtinus viator Landonenſi caſtro ad ſuos redit, ſociis in viâ ne ſe detegant obnixè præcepit. Multi autem ex murorum & propugnaculorum ſpectaculis, & ab Eccleſiarum apicibus proſpectabant, & quamvis qui eſſent ignorarent, tamen proſperitati ejus invidebant. Lætabantur autem in Domino Jeſu, & gratias agentes ſecuriùs cives extrà urbem curſitabant.

Comes Gaufridus Danum devicit, proſtravit, & caput ejus amputavit.

8. Denique bajulus capitis venit in urbem, & Rege præſente nomen & militis perſonam ſe affirmat ignorare, uti eum quem nunquam viderat, tamen ſi videret cognoſcere eum non dubitaret. Rex aliud animo conſiderans, vel deliberans, ad præſens ſiluit. Dani dolentes, magis in iram effetati Francos ardentiùs impetebant, & ab ingraſſationibus in eos nullatenùs abſtinebant; & licet montem Morentium ſpoliatum & combuſtum reliquerunt, tamen loca omnia Silvanecto & Sueſſioni adjacentia, uſque etiam Laudono Clavato perturbabant. Venerunt ſtatuto die Pariſius convocati Principes, Duces videlicet & Conſules, & totius Franciæ Magnates, omneſque majores natu quorum peritia præeminebat, ſimul in aulâ Regia convenerunt: Gaufredus Comes Andegavis indutus tunicâ illius panni, quem Franci griſetum vocant, nos Andegavi buretum, inter Principes ſedebat. Molendinarius ad hoc à Rege evocatus affixis oculis ipſum agnovit, & licentia à Rege poſtulatâ, vultu jucundus ad Conſulem acceſſit, qui genuflexo arreptâ Comitis tunicâ Regi & cæteris ait: Hic cum hac griſâ ſternendo Danum, Francorum opprobrium abſtulit, & exercitui eorum terrorem incuſſit. Rex ut deinceps Gaufridus Griſa-tunica vocaretur edixit, cui omnis multitudo aſſenſum præbuit.

Graſſantur Dani per loca Silvanectis, Sueſſ & Laudunno proxima.

9. Cum hæc agerentur, ecce ex improviſo Legati adfuerunt, qui Danos in valle Sueſſionis caſtra poſuiſſe retulerunt; quibus adjuncti ſunt innumeri milites Flandrenſium in Ducatu ſuo habentes populum quampluriſmum. His auditis loquutus Rex ad Optimates, ſic demum ora reſolvit; Videtis,
« Optimates, quod ſine profundis ſingultibus enu-
« cleare non poſſum, quantis calamitatibus & in-
« commoditatibus populus Francorum percellitur.
« Quid plebeios homines commemorem; cùm plu-
« res ex nobis ex illuſtri ſanguinis ſtemmate orti me-
« diâ palleatis, & gravis lues Danorum veſtros la-
« res contaminet? Jamdudum agri veſtri in ſolitu-
« dinem redacti, vel nullo vomere excoluntur. Ne,
« quæſo, deturpetur propter negligentiam laus
« Francorum. O genus infractum! O gens invictiſ-
« ſima ne terreamini! Res in arcto eſt, bellum ex
« adverſo eſt, hoſtis multus in proximo eſt. Exper-
« giſcimini, fortiſſimi milites, ecce dimicandi tem-
« pus eſt, bellicoſas manus exerite, vireſque avitas
« dum tempus eſt oſtendite. Quid opus eſt verbis?

Regis oratio ad exhortandos Nobiles ut adverſus Danos dimicent.

g *In diebus*] Hæc, eſt ait Acherius, fabulam redolent.

» Jam nunc ſibi quiſque loquatur. « Nobilitas igitur quid Regi conſuleret, auxiabatur. Quorum qui» dam reſponderunt : » Nullam ad præſens dare » poſſumus pugnandi ſententiam, ſed volomus & » collaudamus, quatenùs iſtâ re induciatâ pugnam » procraſtinemus, donec majores vires habeamus.

Gaufridi Comitis item oratio.

10. Gofridus tamen Griſa-tunica ſuum exprimens » conſilium, adjecit : » Vos domini Conſulares & » illuſtres viri, lux & flos victorioſæ Franciæ, de» cus & ſpeculum pugnatricis militiæ, pro vobis » ipſis decertate, & pro fratribus veſtris animas po» nite. Nam quoad populum qui ſe Regi & nobis » commiſi tinulum mori conſpicamur? video vos, » Deo gratias, unanimes, nec aliquis in hac re de» bet ab alio diſſidere. Quid refert dominus à ſervo, » nobilis à plebeio, dives à paupere, miles à pedite, » niſi noſtrum qui præſidemus eis proſit conſilium, » & patrocinetur auxilium. Si Dani mihi domina» buntur impunè, nolo ampliùs vivere. Timen» dum eſt ſi moriamur inglorii, aut ſi comparemur » jumentis inſipientibus, brutis aſſimiles animali» bus. Omnes quidem anhelare debetis ad pug» nam, quia omnes id ad commune credıtis pro» futurum ſalutem. Ego verò id ipſum collaudo, » vehementer efflagito, rogo ne ſicut ſegnes mo» riamur, vel imbecilles, ne ſimus improperium vel » omnium infamia gentium.

Franci procedunt ad pugnam.

11. His dictis non ſine gravibus illorum lamentis quos relinquebant proceſſerunt, nec ibi nec illi ſpetabant de cætero poſſe frui aſpectu mutuo, hi & illi proruebant in carorum oſcula, & omnes in lacrymas ciebantur. Venerunt autem circà Sueſſionis regionem, & intraverunt vallem unam formosâ planitie venuſtam, illic unuſquiſque ſuas acies gradatim ornaverunt & ordinaverunt. Loquuti ſunt Optimates de bello ordinando, & negotium illud commiſerunt Andegavenſi Comiti Gau» frido. » Eia, inquit, Gaufridus ſinguli veſtros » evocate, vel convocate, & ſigno dato unuſquiſ» que cum veſtrâ acie militate, ubi autem opus » fuerit rem peragite, & actuum & ictuum paternorum ne obliviſcamini. « Ordinatæ ſunt itaque ſex acies, quinque ex illis præceſſerunt, qui belli pondus ſuſtinerent, & inimicum agmen efficaciter feriendo repellerent.

Conflictus utriuſque exercitûs Gallorũ & Danorum.

12. Rex poſtremus cum acie ſuâ gradiebatur omnibus proviſurus & ſubventurus, & ſi Dani prioribus prævaluerint, totam belli ingruentiam excepturus; litui clangebant, buccinæ reboabant, utriuſque multitudinis clamor audiebatur, & jam clypeus clypeo, jam umbone umbo repellebatur, haſtis confractis, enſes mutilabantur, & comminùs utraque Danorum & Flandrenſium inſtabant legiones, & ipſorum ſupervenere ſuccenturiæ quæ graviter primos cœperunt repellere. Nequibant autem impetum tot nationum ſuſtinere, ſed titubantes cogebantur cedere. Tantus enim erat clamor & ſtrepitus telorum & imber, ut ipſum etiam aërem obnubilarent. Ingemuit Rex, undique proſpiciebat eos tamquam oculatus, & ait : Chriſte tuos ſuſtenta Francos. Et Gaufrido qui ſuum detulerat vexillum, » per nuntium adjecit : » Gaufride calcaribus rapi» dum urge cornipedem, & Francis titubantibus » eſto juvamen. Memor eſto, obſecro, parentum » noſtrorum, ne lividemus in aliquo titulum Fran» corum.

13. Gaufridus ſanctæ crucis ſigno munitus, & auxiliaribus conſtipatus manipulis properus affuit, Daniſque miles audaciſſimus obſtitit. Interdum enim pedites aggreſſus eſt illos ut vexilli Regis ſingulas in ore Danorum volitare faceret, altoque clamore ſuo eos aliquantulum deterreret. Ad illius primipilaris impetum Franci animo reſumpto in Danos irruunt unanimiter, & pugionibus vibratis inſtabant efficatiùs inſtantes, fragor armorum multus erat, & ab æreis caſſidibus ignis elucubratus multus ſcintillabat, vulnera vulneribus illidebantur, & campi nimio ſanguine porporabantur. Inteſtina videres dependentia, & cæſa capita & truncata corpora paſſim opperentia. Exterriti ſunt autem Dani præ timore nimio, & repente cuneis eorum labentibus, fugæ ſe commiſerũnt. Perſequuti ſunt eos ſternendo Franci, proterendo, mactando, & cæſi ſunt ibi multi milites & pedites, adeo ut ipſorum Duces inventi ſint poſtmodum mortui in medio quinque millium mortuorum; magno autem Franci potiti triumpho, læti reverſi ſunt, ſecum adducentes equos multos, ſpoliaque multa quæ ſibi ipſi manu ſuâ in prælio pepererant. Factum eſt gaudium magnum in Franciâ, Deoque dignas omnes edidere gratiss.

Dani partim cæſi, partim in fugam verſi ſunt

14. Rurſus à partibus Alemanniæ bellum novum exortum eſt. Quidam Teutonicus de Sueviâ Edeltedus nomine, qui de genere Faramundi & Chlodovei deſcenderat, Regnum Francorum jure hereditario exigebat. Qui auxilio Ottonis Italiam, Lotharingiam & ſuperiores partes Franciæ impugnabat. Conquerebatur in propatulo de fœderatis pactionibus, quas Hugo Rex in præſentiâ Henrici Ducis Lotharingiæ, & Richardi Comitis Normanniæ, Gofridi Andegavi in quodam colloquio fecerat, ſcilicet quòd Regnum Francorum Hugo ſibi dimitteret, ita dumtaxat ut ſibi Ducatum totius Franciæ daret, ſicut Dux Hugo olim poſſederat, quod prædicti Principes, ut aiebat, & multi alii Magnates fide ſuâ pepigerant. Gaufridus Griſa-tunica aliis dubitantibus ſurrexit, & ait : Nuſquam perjurii volo redargui, nec patiar ut nobis dominetis. Regem meque & ſocios de fide mentitâ defendo. Bertoldus frater Ducis Saxoniæ vir factus ad unguem, pro Teutonico duellum arripuit, & adjecit : Pares & coæquales veſtri quod juſtum eſt dijudicent. Altercatio enim hæc inſopitabilis eſt. Congregati ſunt utriuſque partis majores, auditæ ſunt utriuſque litigantis quæſtiones. Itum eſt in partem, & reſponderunt exſpectantibus judicium : Communi conſilio à nobis concordatum eſt, quòd « qui victor exſtiterit, Regnum in pace teneat : al- « ter conſilii noſtri auctoritate Regno dimiſſo, viam « ſuam pacificus accelerer. « Id totum ita conceſſum eſt, & ſic ſe ſimpliciter proſequututos manu in manum Epiſcoporum firmatum eſt.

Diſſidium inter Edeltedum Suevum, & Regem Franc. *Fabula.*

15. Regina Gaufredi Andegavis conſanguinea partem zonæ B. MARIÆ Virginis, quæ in capellâ ſuâ erat, quam Carolus Calvus à Byzantio attulerat, ei miſit, & ut nuda colli ex eâ ligaret præcepit, affirmans quòd in hoc vinceret. Ad bellum igitur Gaufridus animatus, jam majori fiduciâ procedebat. Bertoldus ſiquidem tantæ animoſitatis & ſtoliditatis erat, ut nullum ſibi audere venire obviam ad pugnam arbitraretur; aiebatque : » Sinite eum, exeat, « veniat, ego illum contemptibilem caniculum, qui « de bello auſus eſt præſumere, ſtatim prævalens « ſuffocabo. « Ventum eſt ad prælium pugnatur viri- « liter : primo impetu neuter cecidit, ſed Bertoldus dum equum giraret, à Comite lanceâ inter ſcapulas graviter vulneratur. Sanguis illius funditur, utrimque irremediabiliter pugnabatur, caſſides æneæ reſonabant, nulla eis requies præſtabatur, cum Bertoldus equo cadit, citoque in pedes ſurgit, Conſul animoſus deſcendit. Tunc eorum corpora ſudore & cruore liquentia conſpiceres, cum manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus impingebant. Ad ultimum verò ruptâ loricâ Bertoldi, extis ejus fuſis, ille præliator fortiſſimus Gofridus Griſa-

Partem zonæ B Virg Regina dat Gaufrido.

Gaufridus Comes ſingulare certamen init cum Bertoldo, qui ab illo victus fuit.

Digitized by Google

Griſa-tunica victor exſtitit. Franci verò Chriſto gratias egerunt, diemque dium ſolemnem duxerunt, Deoque dignam immolaverunt laudem. Teutonici cum duce ſuo Edeltedo, confuſi ad propria redierunt, Goſridus licentiam redeundi à Rege & Reginâ popoſcit, Zonamque ſibi dari promeruit, quam in Eccleſiâ B. Virginis Mariæ Lochis poſuit, & Canonicos ad ſimol vivendum conſtituit, & ex propris rebus multa eis dedit. Poſt hæc Goſridus Deo favente repulſis & repreſſis hoſtibus, plures annos vixit, terramque ſuam in pace rexit: nullus enim contrà eum mutire audebat. Genuit autem plures filios, quorum minor Mauricius nomine, cæteris patre ſuperſtite mortuis, ſupervixit. Ipſe verò mortuus ſepultus eſt in Eccleſiâ Beati Martini Caſtri-novi.

Zonæ B. Virg. [illegible] in Eccleſia ponit, atque ibi Canonicos conſtituit.

Obit Gauſridus.

CAPUT VII.

De Mauricio.

Mauricii virtutes enarrantur.

1. Mauricius Goſridi Griſæ-tunicæ filius, vir prudens & honeſtus, bonorum & pacis amator, plus ſapientiâ quàm bellis Conſulatum pacificè rexit vel tenuit. Qui quòd fructus ingenii & virtutis omniſque præſtantiæ tunc maximus capitur, cùm in proximum quemque confertur, haud ignorabat. Igitur ſuis certis parentibus, & verâ amicitia ſibi conjunctis multa beneficia contulit; quæ teſte Tullio meminiſſe debet is in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. Superiores exæquare ſe cum inferioribus amicis aliquando debere: inferiores verò non dolere ſe à ſuis aut ingenio, aut formâ, aut dignitate ſuperari, Mauricius affirmabat. Qui hac opinione multos ex ſuis elevans, ad ampliſſimos honores perduxit. Ipſe verò peritus in cauſis, oratoriis ornamentis ſibi adhibitis audaciùs cæteris in curiis eloquens vir loquebatur, & quæ eſſet erudita, quæ popularis oratio edocebat. Duxit autem uxorem de Alvernienſi pago, filiam Hamerici Conſulis Santonici, neptem Raimundi Pictavis Comitis, ex quâ Fulconem Nerram genuit.

Uxorem ducit Mauricius.

Inſurgit in Mauricium Landricus Dunenſis.

2. Surrexit in eum vir quidam iniquus, dolo & omni malitia repletus, Landricus Dunenſis, qui in Conſulatu Andegavenſi multa nefaria perpetravit; Ambaziaco verò & Lochis fideles Conſulis pluribus laboribus injuſtè vexavit. Hunc Landricum pater Mauricii Goſridus Conſul Ambazio hereditaverat, & domum muniſſimam à meridianâ parte Caſtri-novi ſitam cum plurimis caſamentis ei donaverat. Iſte Mauricio filio ejus retributionem quam Deus neſcit, ſcilicet mala pro bonis ſæpe reddidit. Exſtimabat enim Ambaſium Conſuli auferre, confidens in auxilio Odonis Campanienſis, qui poſſidebat Campaniam uſque Lothoringiam, Briam etiam & Carnotum, Turonim & Bleſim. De nomine hujus caſtelli, & conſtructione ſive conſtructore ejus breviter lectori intimare curabimus. Yvomadus quidam juvenis de Britanniâ ſecum habens mille viros, a prælio cum Odone Carnotenſi Conſule rediens, locum in Comitatu ſuo ubi remaneret petiit; qui blandis bleſiſque ſermonibus eum decipiendo, locum ſuper ripas Ligeris ad libitum impetravit. Unde non villam, ſed oppidum firmiſſimum ne ab Eudone vel alio eriperetur, erexit. Quod cum diu poſt aſpiceret, iratus ait Eudo: Hoc tibi non conceſſiſſem, ſi verbum ſapientis patris filio dictum memoriter retinuiſſem:

Fabula.

Sermones blandos bleſoſque vitare memento.

Simplicitas veri, fama eſt, fraus dicta loquendi.

Yvomadus iram ejus mitigans ſupplicando, obteſtando caſtrum obtulit. Sed Eudo ut erat benignus hominibus, juſjurandum ab eo ſuſcipiens, caſtellum illud conceſſit, & à deceptione Bleſim vocavit.

3. Itaque Landricus per Turonim & Lengiacum deſcendens Valeiam impugnabat, favente ſibi Salmurienſi Gelduino, qui Salmurium Ucceumque & alia multa in Turoni & Bleſenſi territorio de feodo prædicti Odonis tenebat. Reſiſtebant tamen Landrico duo germani fratres Archenbaudus de Buſenciaco, & Sulpicius beati Martini Theſaurarius, ambo prænimium Conſuli fideles, qui partem Ambaziaci oppidi jure hereditario poſſidebant. Iſti domum defenſibilem Ambaſio habebant, in loco ubi poſt obitum fratris ſui Theſaurarius arcem lapideam compoſuit, & à propriâ domo & à domicilio Comitis Landricum & ſuos infeſtabant. Mauricius gravi morbo præoccupatus Fulconem filium ſuum jam adultum, militemque fortiſſimum ſic alloquitur: » Fili, nulla « domus eſt puſilla quæ amicos habet plurimos. « Moneo igitur ut eos caros habeas qui mihi & tibi « fideles amici fuerunt, malis hominibus, quibus « utiliſſimum eſſet malitiam effugere, ne parcas. « Semper mali bonis invident, teſte verò Seneca, « Faciliùs eſt pauperi contemptum effugere, quàm « diviti invidiam; bonis enim nocet, qui malis parcit. « Video te, Deo gratias, ab avitâ probitate « non degenerare; propter quod nunc gaudeo, & « ut Theſaurarium fratrem tuum manu teneas præcipio. « His dictis vir inclytus naturæ conceſſit, ſe- « pultuſque jacet in Eccleſia ſancti Martini juxta patrem ſuum.

Mauricius graviter ægrotans filium ſuum Fulconem adhortatur.

Moritur.

CAPUT VIII.

De Fulcone *Nerra.*

1. Fulco Nerra, cui conſuetudo fuit *animas Dei* jurare, juvenis haud modici pectoris, Conſulatum à multis hoſtibus viriliter aggreſſus eſt defendere. Semper cum contrà novum Principem nova confeſtim bella emergunt. Monitu nempe peſſimi Landrici Odo Campanienſis, & Gelduinus Salmurienſis Fulconem à Turonicâ expellere tentaverunt, putantes Ambaſiacum Comiti auferre. Surgebat eis præſentis temporis opportunitas. Nam Sulpicius Theſaurarius, fratre ſuo noviter mortuo, ſolus ſub Conſule tunc Ambaſium regebat. Nec diſtulit heros cordatiſſimus vindictam hoſtium properare, ſeque periculo exponere. Collecto igitur quantum potuit exercitu, terram inimicorum audacter introivit, & ultrà Bleſim profectus ad caſtrum Dunum devenit. Habitatores illius caſtri cingulis militaribus accincti, armiſque protecti ad pugnam ſe more militum caſtrenſium paraverunt, & mox conglobati Conſulem & ſuos invaſerunt. Suſtinuerunt igitur Andegavi frequentes impetus eorum uſque ad veſperam, & cùm recedere attentarent, concurſus inſtantium devitare nequibant, cum Dunenſes à tergo recedentibus inſiſterent. Poſtquàm Conſulares nec laborem poterunt ſuſtinere ampliùs, nec eos compeſcere, conglobati gradatim conati ſunt redire, & cum eis pugnare. Itaque præmiſſis Ambaſiacenſibus Andegavi eos undique aggredientes coanguſtaverunt & prævaluerunt. Dunenſes correpti timore, diſgregati fugere cœperunt. Comes prælïando in caſtrum ſuum ipſos fugavit. Multi itaque de gente plebeiâ capti, alii gladio necati ſunt. Requieverunt ergo eâ nocte in loco illo tenentes milites viginti, & cæteros captos ligatos cuſtodierunt. In craſtino terram illam deprædati ſunt, & colonos illos humotenùs peſſumdederunt. Potiti ergo gaudio victorum Ambaſiacum die tertio reverſi ſunt.

Fulconem à dominio Turon expellere conantur Odo Camp. & Gelduinus Salmur.

2. Conſul Ambaſio domum Landrici obſedit, &

Victoriam de illis refert Fulco

tam ardenter expugnationem illius domûs ſui confecerunt, ut ipſos de domo ad reſiſtendi deſperationem compulerint. Scientes itaque ſe nec reſiſtere poſſe, nec ne ſi caperentur meritas pœnas & mortes evadere, ea dedendâ domo Comiti ſi ſibi vita concederetur, cœperunt per Legatos tractare. Librato itaque conſilio viſum eſt bonum omnibus, ſine diſcrimine obſidentium, tam grande removere periculum. Itaque vita eis indulgetur, & domus recepta funditùs deletur. Landricus & ſui à caſtro illo expellitur; inde Comes Ligerim tranſiens in domum ſuam, quæ tunc antiquitùs Caſamentum vocabatur, nunc verò Villa Moranni, hoſpitabatur. Deinde per Semblaciacum, quam etiam firmaverat ſibi, & per terram hominis & amici ſui Hugonis de Alviâ, qui dominus caſtri quod Caſtellis dicitur, & ſancti Chriſtophori erat. Indeque Valeiam intrans Andegavis, civibus nolentibus Turonicis, ad libitum deſcendebat. Mirebellum verò & Loſdunum Fulco poſſidens, Kainonem, qui Odonis proprius erat, Salmurum & Monſorellum, illoſque de inſulâ Buchardi adhinc ſæpe expugnabat: & per terram Guennonis qui dominus Noaſtri erat Lochis redibat.

Laudatur Fulco.

3. At Fulco alter Cæſar beneficiis, munificentiâ, manſuetudine, miſericordiâ, dando, ſublevando, egenis & oppreſſis ignoſcendo magnus habebatur: in eo miſeris refugium: negotiis amicorum intentus, ſæpe ſua negligebat. Qui etiam in animum induxerat laborare, vigilare, nihil denegare quod dono dignum eſſet. Magnum imperium, novum bellum, ubi virtus eniteſcere poſſet exoptabat. Quibus temporibus Geldoinus nobilis vir ex genere Danorum, caſtro Salmurenſi in fidelitatem Bleſenſis Comitis, & omnibus appenditiis ejuſdem caſtri dominabatur.

Amicitiam init cum Liſoio & aliis ad decertandum adverſùs Odonem & Geldoinum.

4. Fulco prædictus Comes, Herberto Cenomanenſi fideli ſibi amicitiæ copulâ adjuncto, Liſoium ad certamen pugnandi cum Odone & Geldoino arripuit, cupiens eis Turoniam auferre. Ad hoc igitur peragendum Fulco Comes ut erat hujuſce rei ſagaciſſimus, & bellator fortiſſimus, quoſcumque probos potuit ſuæ fidelitati adjungere non diſtulit. Itaque prædictum Liſoium aſcivit, inveniénſque eum in his quæ deliberaverat cordatiſſimum, ſuis familiaribus conſiliis impertivit. Quid mirum? Veteri enim proverbio dicitur: Similis ſimilem quærit. De talibus quoque Tullius ait: Amicitia proborum niſi deteſtabili ſcelere dirimi non poteſt. Conſimilis enim ſenſus exſtitit amoris, ſi aliquem nacti ſumus cujus moribus & naturâ congruamus, ita quòd in eo quaſi lumen probitatis aliquod proſpicere videamus. Nihil eſt enim virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Quippe cum propter virtutem & probitatem etiam eos quos nunquam vidimus quodammodo diligamus.

5. Denique prædictus Fulco caſtrum Lochas & Ambaſiacum oppidum Liſoio ad cuſtodiendum tradens, ut omnes tam nobiles quàm ignobiles juſſibus ſuis obtemperarent, & per omnia ei parerent, præcepit. Liſoius ubi naturam domini ſui, & mores ſubditorum hoſtiumque cognovit, ut erat impigro & acri ingenio, multo labore, multâque curâ, præterea modeſtiſſimè Conſuli parendo & ſæpe eundo obviam periculis, in tanta claritudine brevi pervenit, ut ſuis carus vehementiſſimè, hoſtibus quàm maximo terrori eſſet: quod autem difficillimum eſt, & prælio ſtrenuus, & bonus conſilio erat. Quorum alterum ex providentiâ timorem auferre ſolet, alterum ex audaciâ aliquid magnum ſine conſilio aggredi. Suſcepto igitur regimine duorum caſtrorum, Liſoius impiger & irrequietus Bleſenſes, Calvimontenſes, necnon terram ſancti Aniani habitantes quotidianâ deprædatione & incenſione vaſtabat, & Comes Fulco ei ſæpè auxiliabatur. Denique Fulco Comes negotia ſua pertractans, hunc virum bellicoſum militaribus armis efficaciſſimum Liſoium de Baſogerio, nepotem Vice-comitis de ſanctâ Suſannâ, Lochis & Ambaziaco præfecit, & militibus tam majoribus quàm minoribus ut ei obedirent præcepit. Ipſe fratres habebat, cognatos, natos, & affines multos, qui omnes cum Liſoio ſpontanei remanſerunt.

Fulco de Britannis inſignem reportat victoriam.

6. Quidquid, teſte Boëtio, certum deſerit ordinem, lætos non habet exitus. Comes, ſiquidem Britanniæ Conanus ordinem ſui Conſulatûs cupiens excedere, ſpreto Fulcone, virtute quatuor filiorum confiſus, fines Andegavorum vaſtare non deſtitit. Meduana fluvius inter occidentales amnes non ultimus, qui placidis undis Andegavum perlabitur, quem pons ſaxeus hybernas paſſurus aquas amplectitur, uſque ad hunc Conanus & filii Conſulatum habere volebant. Interea Conanus Fulconem ſciens ab Andegavis abſceſſiſſe ad curiam Regis, Aurelianis ire diſpoſuit, filiis ſuis ut Andegavum diſcurrerent, & interim languidiora terræ ut explorarent præcepit. Audientes autem filii Fulconem abeſſe, gaviſi ſunt, ſperantes ſe Andegavenſibus prævalituros, utpote quos paucos & immunitos opinabantur. Dum Conſules Aurelianis Regem exſpectarent, in quâdam domo ut ventrem purgaret ſeceſſit in thalamo ejuſdem domûs à Fulcone ſolo pariete diviſo Conanus venit, ſuis ibi aperit quòd filii ſui quarto die uſque ad portas Andegavis omnia demoliendo diſcurrent. Quo audito Comes ad ſuccurſum ſuorum fingens ſe, feſtinat Landonenſi caſtro ſuo ire, nocte & die equis ſæpè mutatis equitat, ſuis in viâ ut ſequantur imperat. Secundo die ſerò Andegavis abſconditè intrat, multos milites & pedites extrà urbem congregat. Britones ſtatuto die uſque ad portas urbis ſecuri impetuosè curſunt.

7. Fulco & ſui latitantes in eos ſecuros celerrimè irruunt, alios proſternunt, alios in fugam convertunt. Nam regreſſu Conſulis cognito, reſiſtendi nec ad momentum conſtantiam habuerunt inimici. Ita diſperſi quo quiſque potuit citiſſimè diffugerunt. Mortui ſunt in illo conflictu duo filii Conani, innumerique pedites perempti. Alii duo cum multis Baronibus & Militibus & peditibus capti. Fulco autem ſtatim ad curiam Regis citiſſimè redit, & ipſo die quo venerat Rex, ipſe & quidam ſuus miles equitans varium equum Alani primogeniti filii Conani, ante aulam regiam deſcenderunt. Quæſitum eſt à Britonibus quomodo equus ab illis habeatur, verumque auditur & Conano nuntiatur. Deflet Conanus caſum ſuorum, coram Rege lamentatur. Ab Epiſcopis pax quæritur, & mediante Roberto Rege, & Richardo Normannorum Duce, qui viduam filiam Conani habebat uxorem, concordia efficitur. Alanus primogenitus Conani cum fratre ſuo redimitur. Omnes capti dato competenti pretio liberantur, & à Fulcone Conſulatus ultrà Meduanam quietè & pacificè poſſidetur.

8. Nunc de moribus Britonum quid Glabellus Rodulfus hiſtoriographus in hiſtoriâ ſuâ ſcripſerit, & de Conano Pſeudo-Rege facto, & de bello cum eodem Fulcone habito noſtro operi breviter inſeramus.

Ex Glabri lib. 2. cap. 3.

Narrant ſiquidem plerique iſpeculantes de mundani orbis poſitione, quòd ſitus regionis Galliæ quadra dimetiatur locatione. Licet ergo à Riphæis montibus uſque Hiſpaniarum terminos in lævo ha-

bens oceanum mare, in dextero verò paſſim juga Alpium, propriâ excedat longitudine menſuram rationis quadriformæ. Cujus etiam inferina ſeu finitimum, ac perinde viliſſimum Cornu-Galliæ nuncupatur. Eſt illius Metropolis caſtrum Dolum: inhabitaturque diutiùs à gente Britonum, quorum ſolæ divitiæ primitùs fuere libertas fiſci publici, & lactis copia. Qui omni prorsùs urbanitate vacui, ſuntque illorum mores inculti, ſed faciles culi, ac levis ira, ſed citò placabiles, multa ſed fatua garrulitas. Horum ſcilicet Britonum aliquando Princeps extitit quidam Conanus nomine, qui etiam acceptâ in matrimonio Fulconis Andegavorum Comitis ſorore, ac demùm inſolentior ſuæ gentis Principibus cœpit exiſtere. Nam more Regio impoſito ſibi diademate, in ſui anguli populo plurimam inconſultè exercuit tyrannidem. Poſtmodum verò inter ipſum Conanum & prædictum Fulconem, Andegavorum videlicet Comitem, exortum eſt indiſſolubile jurgium; ita ut crebris ſuorum invicem depopulationibus ac ſanguinis effuſionibus laceſſiti, ad ultimum quoque quamquam civile, tamen ineluctabile inirent cominùs prælium. Cum igitur multumque viciſſim ſibi mala quæ poterant irrogaſſent, ab utroque decretum eſt, ut in loco qui Concretus dicitur, quiſque illorum cum ſuo exercitu die conſtituto advenientes prælii certamen inirent.

Aſtutiâ Britonum Andegavenſes proſtrati.

Sed Britonum exercitus excogitatâ fraudis muſcipulâ partem Fulconis exercitûs nequiter proſtraverunt. In prædicto namque loco, ſcilicet ubi certamen ineundum fuerat, clam prævenientes plerique Britonum, ibique nimiùm aſtutè profundum atque perlongum fodêre vallum, ramiſque arborum ſuperinſertis denſatim, impoſitâ videlicet hoſtibus muſcipulâ, receſſerunt.

9. Die igitur conſtituto juxtà condictum dum illuc uterque cum ſuo exercitu adveniret, atque acies utraque jam in procinctu videretur, informata gens Britonum callida fraudiſque propriæ conſcia, ſimulans ſe velle arripere fugam, ſcilicet ut avidiùs demergeret hoſtem in latentem muſcipulam. Quod cernens Fulconis exercitus, cupienſque expeditè ſuper eos irruere, corruit pars ex eis non modica, in foveam videlicet Britonum aſtu paratam. Illicò autem converſi Britones, qui priùs fugam ſimulaverant, immaniter ſuper Fulconis exercitum irruentes, aſperrimâ quamplures ex eis cæde proſtraverunt. Ipſum etiam pulſum de equo in terram loricatum dejecerunt, qui exurgens nimio accenſus furore, dictis relevans exacuenſque ſuorum animos, ac velut turbo vehementiſſimus per denſas ſegetes impellens, omnem exercitum Britonum crudeli nimium cæde mactaverunt, deletoque penè univerſo exercitu Britonum, ipſum etiam Conanum illorum Principem truncatum dexterâ, vivum capientes Fulconi reddiderunt. Qui potitâ victoriâ reverſus ad propria, non illi poſtmodû quiſpiam moleſtus extitit.

Fulco tamen potitur victoriâ.

Ex Glabri hiſt. lib. 2. cap. 4.

10. De eodem igitur Fulcone perplura dici potuiſſent ipſius geſtorum, quæ ſcilicet faſtidium vitantes ſiluimus. Unum tamen reſtat memorabile quod impræſentiarum relaturi ſumus. Cum enim circumquaque in diverſis præliorum eventibus plurimum humanum fudiſſet ſanguinem, metu gehennæ territus ſepulcrum Salvatoris Jeroſolymorum adiit: indeque ut erat audaciſſimus admodum exultanter rediens, aliquantum ad tempus à propriâ feritate eſt lenior redditus. Tunc ergo mente concepit, ut in optimo fundorum proprii juris loco Eccleſiam conſtitueret, ibidem Monachorum cœtum coadunaret, qui videlicet die noctuque pro illius animæ redemptione intervenirent. Qui etiam ut ſemper curioſè agebat, cœpit quoſque percunctari Religioſos, in quorum potiſſimum memoriâ Sanctorum eamdem Eccleſiam fundare deberet, qui videlicet & pro ejus remedio animæ omoipotentem Deum orarent. Cui inter cæteros à propriâ etiam uxore, quæ valde ſano pollebat conſilio, ſuggeſtum eſt, ut in honore ac memoriâ illarum cœleſtium virtutum quas Cherubim & Seraphim ſublimiores ſacra teſtatur auctoritas, votum quod voverat expleret. Qui libentiſſimè annuens, ædificavit Eccleſiam admodum pulcherrimam, in pago ſcilicet Turonico, milliario interpoſito Lochacenſi caſtro. Expleto denique quamtociùs Baſilicæ opere, protinùs miſit ad Hugonem Turonorum Archipræſulem, in cujus ſcilicet conſtituta erat Diœceſi, ut illam ſacraturus quemadmodum decreverat adveniret. Qui venire diſtulit, dicens ſe minimè poſſe illius votum dicando Domino committere. Qui videlicet matri Eccleſiæ ſedis ſibi commiſſæ prædia & mancipia ſubripuerat non pauca. Hocque potiùs illi videbatur competere, ut primitùs ſi quid injuſtè diripuerat alicui, reſtitueret, ſicque deinceps juſto judici Deo propria quæ voverat offerre deberet.

Fulco cum rediiſſet Jeroſolymis condit Monaſterium.

11. Cumque igitur iſta Fulconi à ſuis perlata fuiſſent, diutinâ feritate reſumptâ, animo indignè ferens Epiſcopi reſponſa, inſuper comminatus eſt illi validius, ac ſublimius quod valuit adegit conſilium. Mox denique copioſâ argenti & auri aſſumptâ pecuniâ Romam pergens, Joanni Papæ cauſam ſuæ profectionis expoſuit, ac deinde reportans quod ab illo optaverat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui protinùs miſit cum eodem Fulcone ad prædictam Baſilicam ſacrandam, unum ex illis quos in beati Petri Apoſtolorum Principis Eccleſiâ Cardinales vocant, nomine Petrum, cui etiam præcepit ut Romani Pontificis auctoritate aſſumptâ, quidquid agendum Fulconi videbatur intrepidus expleret. Quod utique audientes Galliarum quique Præſules, præſumptionem ſacrilegam cognoverunt ex cœcâ cupiditate proceſſiſſe, dum videlicet unus rapiens, alter raptum ſuſcipiens, recens in Romanâ Eccleſiâ ſchiſma creaviſſent. Univerſi etiam pariter deteſtantes, quoniam nimium indecens videbatur, ut is qui Apoſtolicam regebat ſedem, Apoſtolicum primitùs ac Canonicum tranſgrediebatur tenorem. Cum inſuper multiplici ſit antiquitùs auctoritate roboratum, ut non quiſpiam Epiſcoporum in alterius Diœceſi iſtud præſumat exercere, niſi Præſule, cujus fuerit, compellente ſeu permittente. Igitur die quâdam menſis Maii congregata eſt innumerabilis populi multitudo, ad dedicationem ſcilicet prædictæ Eccleſiæ. Ex quibus multo etiam plures illuc Fulconis terror ob ſuæ elationis pompam venire compulit. Epiſcopi tantùm qui ejus ditione premebantur, coacti interfuere. Cœptâ igitur die conſtitutâ ſatis pompaticè hujuſmodi dedicatione atque peractâ, Miſſarumque ex more ſolemniis celebratis, poſtmodum ad propria rediere. Denique imminente ipſius diei horâ nonâ, cum flabris lenibus ſerenum undique conſiſteret cœlum, repente ſupervenit à plagâ auſtrali vehementiſſimus turbo, ipſam repellens Eccleſiam, ac replens eam turbido, aëre diù multumque concutiens, deinde verò ſolutis laquearibus univerſæ ejuſdem Eccleſiæ trabes, ſimulque tota teges per pignam templi ejuſdem occidentalem in terram corruentes, everſum ierant. Quod cum multi per regionem factum comperiſſent, nulli venit in dubium, quoniam inſolens præſumptionis audacia irritum conſtituiſſet votum, ſimulque præſentibus ac futuris quibuſque, ne huic ſimile agerent, evidens indicium fuit. Licet namque Pontifex Romanæ Eccleſiæ ob dignitatem Apoſtolicæ Sedis cæteris in orbe conſtitutis reverentior habeatur,

non tamen ei licet tranſgredi in aliquo Canonici moderaminis tenorem. Sicut enim unuſquiſque Orthodoxæ Eccleſiæ Pontifex, ac ſponſus propriæ ſedis, uniformiter ſpeciem gerit Salvatoris, ita generaliter nulli convenit quidpiam in alterius procaciter patrare Epiſcopi Diœceſi.

Hactenus Glaber.

Odonem Abbatem præficit Monaſterio à ſe exædificato.

12. Ædificatis igitur religioni officiis utilibus, vir Deo devotus conſilium de religione cum religioſis habens, tandem ex definito Sanctorum conſilio evocat S. Genulfi Straſenſis Abbatem nomine Odonem, cujus tunc in Dei rebus & ſacra opinio & vita ſpectabilis habebatur. Hunc igitur ſupplicat, ut ſanctam domum quam ipſe ædificaverat, in ſuam ſuſcipiat curam, providens ei non ſolùm redditus neceſſarios, ſed & quæque utenſilia, videlicet libros, veſtes ſacras, vaſa altaris, turibula, candelabra, cruces, phylacteria, & inſuper portionem quam de ligno Dominicæ Crucis, necnon & quod de Domini ſepulcro mirabiliter ſibi favente Divinitate ipſe momorderat, ad Dei honorem ſicut diù optaverat in eamdem Eccleſiam reponens. Cujus viri illuſtris devotionem ſanctus Abbas intelligens, etſi oneri ſibi impoſito, ut eſt mos Sanctorum, ſe imparem judicaret, tamen ne hominis ſanctum retardaret propoſitum, acquievit. De ſuis igitur probatos eligens Fratres, novam Eccleſiam novo conventu publicat, non tamen ibi novitas levitati ſuccubuit. Ibi ſiquidem lex fuit patris parere imperio, prævenire æquales obſequio humilitatis, ſupportare debiles, adgaudere fortibus, ſibi quemque nullum eſſe, omnes omnibus. Abbas autem qui hoc onus ſuſceperat, ne affectaſſe videretur oneris honorem, curâ temporalium aliis impertitâ, ac ſi tirocinii calore fervens, loci novitatem novo religionis exercitio decorabat. Sic igitur plantatio illa cœleſtis, per manum illuſtris Comitis Fulconis plantata, per ſancti Genulfi Abbatis doctrinam irrigata, in paradiſum voluptatis exerevit, ut de eâ hodie non immeritò dicatur: *Ecce odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Hic igitur Abbas quamdiù rebus humanis interfuit, utramque Eccleſiam, Straſenſem ſcilicet & Lochacenſem ut bonus Paſtor pio moderamine gubernavit. Ea tamen quæ ætate minor videbatur, & quæ de illâ Straſenſi quaſi de matris uberibus lac doctrinarum ſuxerat & cœleſtis infantiæ rudimenta, numquam ab ejus ſacris conſuetudinibus reſilivit. Poſt cujus deceſſum utraque Eccleſia liberam ſortita electionem, ſuum ſingularem Paſtorem habere promeruit. Idem utrobique tenor officii, idem rigor diſciplinæ & ordinis, mox etiam idem in veſtitu & victûs neceſſariis ac ſi matre & filia, lege inviolabili perſeverat. Super hæc autem omnia quæque placita ſunt Deo & hominibus vigent inter eos, videlicet concordia Fratrum & amor proximorum.

Diverſis ornamentis decorat Eccleſiam.

In eodem Monaſterio viget diſciplina regularis.

Gen. 27. 27.

Fulco ex uxore Gofridum & Adelam genuit. Romam pergit.

13. Fulco ſiquidem ex uxore ſuâ Gofridum Martellum, & filiam Adelam nomine genuit. Vir Deum timens Fulco Romam gratiâ peregrinationis venit. Tunc temporis Papa Sergius quartus præſulatum Romanæ ſedis ſorte felici regebat: ſcienſque Fulconem virum juſtum & ſapientem & animoſum: conqueſtus ei de Creſcentio Deo odibili, qui quotidianis aſſultibus populum Romanum & terram circum adjacentem depopulabatur; nonnullos occidebat, alios capiens graviter redimebat: ſingulorum & omnium victum & veſtimentum ſine prece vel pretio vi auferebat: peregrinorum & negotiatorum itinera diſturbabat & redimere faciebat. Nec erat aliquis in Longobardiâ qui poſſet contumaciam ejus edomare: & licet omnes eum timerent, nullus erat qui diligeret. Auditâ querimoniâ Apoſtolici, reverendus heros inquit ei: Domine mi Pater, ego aggreſſus ſum viam Jeroſolymitani itineris, quam cum benedictione veſtrâ volo perficere. Denique adoratâ cruce & ejus reverendo ſepulcro, revertar ad vos, & per vos. Tunc conſilio veſtro faciam ſatis, & præceptis in omnibus parebo, ſicut decet filium patri obedire; & acceptis cum benedictione à Domino Papa litteris, iter eundi Jeruſalem quam tunc Gentiles tenebant, arripuit. Qui Conſtantinopolim veniens, Robertum Ducem Normanniæ idem iter aggreſſum ibidem reperit.

Iter Jeroſol. aggreditur.

De Richardo, Roberto & Guillelmo Normanniæ Ducibus.

14. Richardus namque Dux Normannorum ex Judithâ filiâ Comitis Britanniæ duos filios Richardum & Robertum habuit. Richardus primogenitus à fratre ſuo Roberto veneno necatus eſt: qui de perpetrato facinore Deo ſatisfaciens, anno Ducatûs ſui ſeptimo nudipes hoc iter ſuſcepit. Iſte Robertus Willelmum virum probum, qui Angliam acquiſivit, ex concubinâ ante hoc factum genuerat. Quo invento Fulco & ſibi ſociato, litteras Papæ Imperatori tradidit. Iſti ambo viris Antiochenis, qui forte ibi aderant adjuncti, juſſu Imperatoris per terram Saracenorum deducuntur; Robertus itinere Bithyniæ obiit, ibidemque ſepultus quievit. De quo maximum apud ſuos idcircò juſtitium extitit, quoniam non fuerat ei proles ex matrimonio aliqua ad regnum ſuſcipiendum provinciæ, quamvis ſororem Anglorum Regis Cnuth manifeſtum ſit duxiſſe uxorem, quam odiendo divortium fecerat. Ex concubinâ tamen filium genuerat, Willelmi nomen avi ei imponens, cui antequàm proficiſceretur univerſos ſui ducaminis Principes militaribus adſtrinxit ſacramentis, qualiter illum in Principem pro ſe ſi non rediret eligerent. Qui etiam ſtatim ex conſenſu Regis Francorum Henrici unanimiter poſtmodum firmaverunt. Fuit enim uſui à primo adventu ipſius gentis in Gallias, ex hujuſmodi concubinarum commixtione illorum Principes extitiſſe. Sed & hoc ne ſupra modum putetur abominabile, libet comparationem de filiis concubinarum Jacob inducere, qui ob hoc non caruere paternâ dignitate inter cæteros fratres conſtituti Patriarchæ. Et longo poſt inferiore tempore ſingularis monarchiæ magnus imperii protochriſticola Conſtantinus ex concubinâ Helenâ legitur genitus fuiſſe.

15. Fulco ſiquidem ſub conductu Jeruſalem ducitur; portam tamen urbis intrare non potuit, ad quam peregrini ut intrarent violenter ſuas pecunias dare urgebantur: dato autem pretio tam pro ſe quàm pro aliis Chriſtianis, ad portam ſibi prohibitam morantibus, urbem celeriter cum omnibus intravit, ſed ſepulcri clauſtra eis prohibuerunt: nempe cognito quòd vir Dei alti ſanguinis eſſet, deludendo dixerunt, nullo modo ad ſepulcrum optatum pervenire poſſe, niſi ſuper illud & crucem Dominicam mingeret: quod vir prudens licet invitus annuit. Quæſita igitur arietis veſica: purgata atque mundata, & optimo vino albo repleta, quin etiam aptè inter ejus femora poſita eſt, & Comes diſcalciatus ad ſepulcrum Domini acceſſit, vinumque ſuper ſepulcrum fudit, & ſic ad libitum cum omnibus ſociis intravit, & fuſis multis lacrymis peroravit. Mox duritia lapidis in mollitiem verſa divinum ſenſit imperium, Comeſque deoſculando ſepulcrum dentibus maximum evellit & abſcondit fruſtum, quod deluſis & ignorantibus Gentilibus, attulit ſecum. Qui & larga donaria pauperibus largiens, à Surianis ſepulcrum Domini cuſtodientibus de cruce Dominicâ ſibi dari promeruit. Qui regreſſus Lochis, ultrà Angerim fluvium, Belloloco ſcilicet, Eccleſiam in honore ſancti ſepulcri, Monachos cum Abbate ibi imponens conſtruxit.

Fulco ſepulcrum Domini Jeroſolymis veneratur.

Abbatiam eidem ſepulcro dicatam fundat.

16. Ambaſiaco verò in Eccleſiâ ſanctæ Virginis

Martæ de cruce Salvatoris poſuit, & parum corrigiæ ex quâ manus Chriſti ligatæ fuerunt; in quâ Eccleſiâ ſuo tempore corpus beati Florentini Preſbyteri & Confeſſoris à pago Pictavienſi tranſlatum fuerat, ubi & Canonicus ipſe & Sulpitius beati Martini Theſaurarius conſtituerunt.

Bellum inter Fulconem Andeg. & Odonem Camp.

Conqueruntur homines Fulconis de Odone Campanenſi, & Gelduino Salmurenſi, & de Gofrido ſancti Aniani domino, qui omnes anno & dimidio quo Fulco moratus fuerat, terram & homines ſuos multis importunitatibus afflixerant. Quippe Gelduinus curiam ſancti Petri Pontilevii utpote proprium fiſcum munierat: (non ibi adhuc Monachi erant) contrà Fulco in monte prope Carum fluvium, qui de propriâ terrâ Gelduini erat, & de feodo Archiepiſcopi Turonis, villâ rebellis nobilis Beutergius, quæ inter ipſum montem & Carum erat, & villâ Nantolii deſtructis, quæ ambæ de feodo Gelduini erant: oppidum quod Montrichardum vocatur compoſuit, & Rogerio Diabolico Domino Muntheſauri cuſtodire mandavit. Interea Odo ad delendum Montricardum multos milites & pedites Bleſis congregat. Quo audito Comes delectiſſimos milites & pedites ſecum adducens, Herberto Cenomanenſi Conſule ſibi fœderato & adjuncto, occurrit. Viri iſti probi & militiæ actibus erant periti. Avos quorum Rex Francorum ad repellendam verſutiam Normannorum & Britonum in iſtis regionibus hereditaverat. Odo more ſuo nimiâ multitudine confiſus, fluvium Beuronis tranſit.

17. Fulco Ambaſiaco diſcedens prope Pontilevium venit: Herbertus juxtà ripas Cari equitans Berengio caſtra fixit. Quid plura? acies ordinantur. Odo attonitus, gelatoque corde ſtat, non æſtimans Andegavos ſecum auſos præliari; ſuiſque breviter inquit:
» Totas effundite vires. Quiſquis patriam caroſque
» parentes, qui ſobolem ac thalamos, deſertaque
» pignora quærit videre, enſe petat. Cauſa jubet
» melior dominum ſperare ſecundum. « Pugnatur, Fulco & ſui prænimium gravantur. Ipſe Fulco equo cadens graviter verberatur. Penè victoriam Bleſenſes adepti ſunt, niſi nuntius feſtinus ad Herbertum veniſſet, qui Fulconem victum captumque nuntiat.

Poſt acerrimum conflictum victores exſtiterunt Andegavenſes.

Poſtquàm rumor iſte per totum percrebuit ejus exercitum, Comes Herbertus, ut erat miles acerrimus, advolat cum ſuis commilitonibus; adſunt repentini quos advocaverunt ſocii, & à ſiniſtro cornu inimicos præoccupant. Complacuit Chriſto virtutem illis conferre, & inimicis confuſionem inferre. Nam milites Odonis ferociſſimos ictus Cenomannorum, Andegavorumque impetus ſuſtinere non ferentes, protinùs in fugam verſi, pedites ſuos in campo trucidandos dimiſerunt. Quibus ad libitum detruncatis, Andegavi quantum poſſunt vel audent, inſequuntur fugientes, proſternentes omnes equites quos conſequi prævalent. Ita ferè ſex millibus tam captis quàm peremptis, reliqui quò quiſque potuit evaſerunt. Fugâ & ſtrage hoſtium peractâ, victores ad caſtra diripienda veniunt. Collectis opimis ſpoliis, pretio & numero captorum ditati, Ambaſiaco redeunt.

18. Sequenti anno cum Odo Campanenſis à Duce Lotharingiæ impugnaretur, vir prudens & modeſtus Fulco ad diſtringendam urbem Turonicam quam multum deſiderabat eſſe ſuam, oppidum in monte Budelli ſtatuit. Odo è contra diverſarum gentium multitudine ſecum adductâ, accito cum omnibus ſuis Salmurienſi Gelduino munitionem illam obſedit. Similiter Fulco, quos potuit in Valleiam adunat, ſapienti uſus conſilio Ligerim tranſmeat, & feſtinus totâ nocte equitans, ſummo diluculo Salmurium defenſoribus vacuum intrat, totumque confeſtim oppidum uſque ad arcem capit. Illis de arce nulla ſpes erat ſalutis, nullus locus effugii præter dedecus deditionis. Noverant gentem Andegavorum ferocem & bellicoſam, nec eos ab incepto deſiſtere, donec eis omnia ex voto contingerent: ſciebant eos penitùs immiſericordes: ideò ſub lege deditionis Conſuli ſatisfaciunt. Impunè, inquiunt, « jubeas recedamus, arcemque iſtam tibi tradimus, « tuere nos ab iſtis carnificibus, ut liceat nos vivos « tibi ſervire. His auditis Comes illos honorificentia « liberalitatis ſuſcepit, magnis dapſilitatibus honoravit. Quod idcircò feciſſe dicitur, quatenus & liberatos ſibi affectaret, aliosque ad deditionem invitaret. Redditâ arce ſatellibus ſuis ibi dimiſſis imperavit, ut de ſervando caſtro curioſi procurarent. Fulco pro voto Salmurio potitus, aliàs ire diſpoſuit, & ante Camonem tranſiens, inter Noaſtrum & inſulam Burchardi ponte facto Vigennam tranſit, & Montem-Baſonis obſidet. Odo ab obſidione montis Budelli receſſit, & ad Fulconis exercitum pedem dirigit. Ingenioſus Fulco obſidione dimiſsâ uſque ad Lochas, recedens in pratis ſua tentoria collocavit, ſicutique remiſſo exercitu quievit.

Salmurienſe caſtrum capit Fulco.

19. Igitur diſponente Francorum Regnum Roberto Rege, plurimas ei intulere ſui contumeliæ inſolentias, illi maximè quos aut ex mediocri, aut ex infimo genere; tam ipſe quàm uterque Fulco ejus ſcilicet pater atque avus fecerunt, maximis honoribus ſublimes, inter quos fuit Odo rebellium maximus, qui fuit filius Theobaldi Carnotenſis cognomento Fallacis, cæterique quamplures inferioris potentiæ, qui exinde exſtiterunt ei rebelles, unde eſſe debuerunt meliores vel humiliores, quorum non diſpar fuit Odo ſecundus, ſcilicet prioris Odonis filius, qui quanto potentior, tanto fraudulentior cæteris. Nam cum obiiſſet Stephanus Comes Trecorum & Meldorum Herberti filius, ipſius Regis conſobrinus, abſque liberis, arripuit idem Odo contrà Regis voluntatem univerſa quæque latifundia, in Regis videlicet dominium jure ceſſura. Fuit etiam juge litigium, & bella frequentia inter ipſum Odonem & Fulconem Andegavorum Comitem, quoniam uterque tumidus ſuperbiâ nimiâ, & pacis refuga. Accepit autem ſuprà dictus Rex neptem prædicti Fulconis, nomine & animo Conſtantiam, inclytam Reginam, filiam Willelmi Comitis Arelatenſis, natam de Blanca, ſorore ejus Fulconis, ex quâ etiam ſuſcepit quatuor filios, & duas filias. Exſtitit tamen aliquando quidam Hugo dictus Belvacenſis, qui inter ipſum Regem ejuſque conjugem nequam ſemen odii ſpargebat, ſuique gratiâ præmii Reginam ei fecerat odioſam. Tantam denique inſuper gratiam à Rege conſequutus fuerat, ut Comes palatii haberetur. Factumque eſt ut die quâdam Rex in ſilvâ venatum iret, idemque Hugo ut ſemper ſolebat cum illo; veneruntque miſſi à Fulcone Andegavorum Comite, avunculo ſcilicet ejuſdem Reginæ, fortiſſimi milites duodecim, qui ſupradictum Hugonem ante Regem trucidaverunt. Ipſe verò Rex licet aliquanto tempore tali facto triſtis effectus, poſtea tamen, ut decebat, conſors Reginæ fuit.

Ex Glabri lib. 3 cap. 5.

Odo Camp. rebellium maximus.

20. Suſcepit igitur præfatus Rex de ſupra dictâ conjuge ſuâ filios quatuor, providuſque de Regni ſucceſſu elegit regnare poſt ſe illorum primogenitum Hugonem nomine, puerum adhuc, clariſſimæ indolis illuſtrem. Cumque de ipſo ſacrando ſublimiores Primates regni ſagaciores conſuluiſſet, tale ei dedere reſponſum: ſine puerum, Rex, ſi placet, creſcendo procedere in viriles annos, ne veluti de te geſtum eſt, tanti pondus Regni infirmæ committas ætati. Erat autem idem puer fermè decennis, qui minimè illorum acquieſcens dictis, matre præcipuè inſtigante, Regio in Compendio accitis Regni

Robertus Hugonem priùs coronatum Regem declarat.

Ex Glabri lib. 3 cap. 9.

Paulo poſt obiit Hugo.

Primoribus coronam ut decreverat ex more à Pontificibus puero fecit imponi.

Ibidem Glaber poſt pauca.

Dum igitur incomparabili mentis ſimul ac corporis decore floreret, exigentibus majorum flagitiis repentè mors invida illum ſurripuit. Sed quale juſtitium contigit univerſis, nullo ſermone valet exprimi.

Item Glaber. poſt verſus aliquos proſequitur.

Qui in eàdem quâ primitùs coronatus fuerat Eccleſiâ beati Martyris Cornelii, videlicet Regio in Compendio eſt ſepultus. Poſt cujus obitum cœpit iterum idem Rex tractare, quis potiſſimùm de reſiduis filiis poſt ſe regnare deberet. Conſtituerat autem ſecundum Burgundiæ Ducem Henricum nomine poſt Hugonem natum, ipſumque decrevit pro fratre in Regnum ſublimare. Sed rurſum mater muliebri animoſitate agitata, tam à patre quàm à cæteris qui parti illius favebant, diſcordabat, dicens tertium ad Regni moderamen præſtantiorem fore filium, qui & Roberti patris nomine cenſebatur. Hoc quippe inter fratres ſeminarium diſcordiæ fuit.

Henricus Roberti filius 2. Rex coronatur.

Coadunatis denique Rex Metropoli Remis Regni Primatibus, ſtabilivit Regni coronâ Henricum, quem delegerat. Tunc demùm poſt aliquod temporis ſpatium illi duo fratres firmato amicitiæ fœdere, præcipuè ob inſolentiam matris, cœpere invadere vicos & caſtella ſui patris, ac circum circà diripere quæ poterant bonorum ejus.

Ipſe cum fratre adverſus patrem inſurgit.

Nam ille quem Regem fecerat, Drogas illi caſtrum ſurripuit; alter verò in Burgundiæ partibus Avalonem atque Belnenſem. Pro quibus Rex gravi turbatus mœrore, colligens exercitum aſcendit Burgundiam, bellum pluſquàm civile patratur.

Diem extremum Rex Robertus clauſit.

Ibidem Glaber paucis interjectis.

21. Anno quoque ſequenti menſe Julio Robertus Rex apud caſtrum Meledunenſe diem clauſit extremum, delatumque eſt corpus ejus ad Eccleſiam ſancti Dionyſii Martyris, ac in eàdem ſepultum.

Matrem Conſtantiam vexant filii.

Tunc rurſùs oritur inter matrem & filios rediviva diſcordiæ crudelitas, ac præteritarum iterum fræna laxant inveterata odia: diù multumque vaſtando res proprias debacchatum eſt, donec Fulco Andegavorum Comes, avunculus ſcilicet ipſorum, matrem redarguens cur beſtialem veſaniam erga filios exerceret, utrumque in pace reduceret.

Obit Conſtantia.

Sequenti verò anno eodem menſe, atque in eodem caſtro, quo Rex obierat, & ipſa obiit, indeque portata eſt ad ſancti Dionyſii Baſilicam, ac juxtà Regem ſepulta.

Robertus à fratre Dux Burgundiæ conſtituitur.

Sequentia item ex Glabro.

22. Henricus nempe Rex paternis rebus potitus, germanum ſuum Robertum conſtituit Burgundiæ Ducem. Præterea cum idem Rex rempublicam vivaci mente & agili corpore Regni ſui diſcuteret, contigit ut Leothericus Senonum Archipræſul obiret. Illico verò unum de ſuæ gentis nobilibus conſecrari mandavit, atque in ejus loco ſubrogari.

Odo Comes calliditate Regem & ejus fratrem dejicere conatur.

Sed Odo rerum ditiſſimus, licet fide pauper, alterum è contra delegerat, ne jus regium hac in parte foret integrum. Nam qui viventi patri Roberto multa tam iniquâ calliditate ſurripuerat, arte ſimili filio facere cupiebat. Cum enim primitùs civitates Trecorum videlicet ac Meldorum cum multiplicibus caſtris illi præripuiſſet, poſt mortem ejus conjugi & filio ejus ſurripuit urbem Senonicam, quam etiam tunc adversùs illos infamis poſſeſſor vallaverat. Quod cernens Henricus, acri animi ferocitate tam diù illum inſecutus eſt debellando, quo uſque genuflectens ſe ei ſubderet, ejuſque ditioni obediens pareret.

Et Regnum Burgundiæ invadere.

Erat enim idem Odo natus ex filiâ Chunradi Regis Auſtraſiorum, Berta nomine, licet à patris ſui proavis obſcuræ duxiſſet genus lineæ. Et quoniam Regi Rodulfo, avunculo ſcilicet ejus, non erat proles ulla, quæ foret regni ejus heres; præſumſit ipſo vivente vi potiùs quam amore regni habenas præripere, conferens inſuper multa donaria, ut ei aſſenſum præberent, Primoribus patriæ. Sed nequicquam: *Domini eſt regnum; & cuicumque voluerit dabit illud.* Eſt etiam proverbium: *Secundùm fidem hominis, erit amicus illius.* Gens enim præcipuè regni ejuſdem aſſertionem fidei flocci pendit, & fœdus pro nihilo ducit.

23. Extitit igitur poſt mortem Henrici Imperatoris, qui fuit nepos Regis Radulfi, Chunradus habens in conjugio neptem præfati Radulfi, ob hoc maximè valenter reſiſtens contradicebat Odoni;

Odo fruſtrà ad Regnum Italiæ aſpirat.

quorum etiam lis acerrima Regni utriuſque maximam fecit depopulationem. Ad ultimum denique cum jam in conſpectu Dei excederet menſura tanti mali, collecto undecumque exercitu permaximo conſcendit Odo in Tullenſem pagum, quem jam ſæpiùs depopulaverat, ibique oppugnans cepit Barrenſe caſtrum, cum magnâ tamen direptionis everſione totius provinciæ. Cum itaque in eodem caſtro locatis militibus ad cuſtodiam fermè quingentis, decrevit tamen ipſe quantociùs ad propria repedare, utpote qui curis agebatur innumeris. Præſtolabantur itaque illum Legati ex Italiâ directi, deferentes arrham principatûs, ut aiebant, totius Italiæ regionis. Contemſerant enim ſuum Principem prædictum, videlicet Chunradum Mediolanenſes conjuratione factâ adversùs eum, junctis ſibi quos poterant ex civitatibus in circuito: exiſtimabant quoque eumdem Odonem poſſe percipere Regnum Auſtraſiorum, atque ad eos tranſire, ut illic gereret principatum: ſed ſicut ait manu fortis, inſignis Præcentor bellorum Domini: *Dejeciſti eos*, inquiens, *dum allevarentur*; ita contigit. Nam ſubitò Gocilo Dux totius primæ Rætiæ regionis cis rhenum cum exercitu nimio in eum irruens, omnem Odonis exercitum in fugam convertit, licet ex utrâque parte pluſima multitudo moriens corruerit. Tunc denique & ipſe Odo capite plexus, miſerrimè interiit.

Miſerrime interiit Odo.

Cujus lacerum cadaver & excapitatum Rogerius Catalaunorum Præſul, habens ſecum virum venerabilem Abbatem Richardum, à cæde ſuſcipiens uxori reddidit. Narrant etiam plerique, quòd corpus ejus diù multumque quæſitum inveniri non potuit, donec uxor ejus veniens tali interſigno invenit. Habebat enim verrucam inter genitalia & anum, quod ſic inventum accipiens, direxit illud Turonis, ibique ſepultum eſt juxta patrem ſuum Capitulo beati Martini Majoris-monaſterii. Et quidem finis Odonis talis extitit.

Pœnas dat ob ſuas & patrum nequitias.

Quem idcircò huic ſeriei intexere voluimus, ut in præſentiarum cognoſceretur rerum Creator juſtiſſimus, potenter explere quod olim Theſmophoro ſuo Moyſi promiſit: *Ego*, inquiens, *Dominus, qui judico peccata patrum in filiis in tertiam & quartam generationem.*

24. Tertius namque hic Odo, de quo à nobis ſermo ſuperior eſt habitus, nepos fuit illius Theobaldi Carnoti Comitis, cui cognomen Tricator fuit. Hic nempe quondam junctus Arnulfo Flandrenſi Comiti, expetens per legatos Willelmum Rotomagorum Ducem velut ad familiare pacis colloquium, promittens ſe ex parte Regis Francorum, ſeu Hugonis Magni, qui fuit filius Roberti Regis, quem Saxonum Rex Otto, poſtea verò Imperator Romanorum, Sueſſionis interfecit, ei dicturum utilia eſſe. At ille quoque ut erat vir innocens licet potentiſſimus, ubi ille conſtituerat per fluvium Sequanæ evectus navigio velociter illo affuit.

De nece Guillelmi Ducis Norman.

Qui dum ſimul convenientes irruunt in amplexus, unus ſimplicitate verà, cæteri duo illecti ſimulatæ pacis atque amicitiæ miſcuere colloquia. Poſt finem verò inſimulatorum verborum cepto receſſu, jam longiuſculè progrediente Guillelmo, revocavit eum Theobaldus quaſi ſecretiora adhuc ei crediturus ſeu cariùs vale dicturus. At ille remum dexterâ accipiens, prohi-

Digitized by Google

buit ut nemo ſuorum exiens illum ſequeretur, exilivit ad ripam, Theobaldus quoque illum appropinquans quaſi aliquid loquutus, illicò exertam quam ad hoc tulerat ſub pallio ſpatham, uno ictu caput à corpore decuſſit. Quod cernentes qui cum Guillelmo venerant, remigando fugam arripiunt; nuntiavere Rotomagenſibus quod contigerat. Erat enim Guillelmo filius concubinæ Richardus nomine, tamen adhuc adoleſcens, quem accipientes ſui ſtatuerunt pro patre Principem regni. Theobaldus nempe patrato ſcelere, concitus perrexit ad Herbertum Trecorum Comitem, petens ab eo ſororem ipſius dari ſibi in conjugium, uxorem ſcilicet prædicti Guillelmi quem interfecerat: at ille ſtatim promiſit dari, vocans eam ad colloquium ſui, quæ nondum genuerat prolem, quaſi conſolaturus ex damno mariti, tradidit eam Theobaldo, (deteſtabile ſatis conjugium) ex quâ genuit Odonem, patrem videlicet iſtius, cujus finem teterrimum ſupradiximus.

Hactenus Glaber ubi ſupra.
Varia Falconis Andegav. acta.

25. Interim Fulco iterum Montem Baſonis obſedit & cedit, & Guillelmo Mirebelli ad ſervandum tradidit. Arraudus Bruſtulu, aliique proditores Gofridum dominum ſuum ſancti Aniani Principem Fulconi tradunt, qui poſtea Fulcone abſente Lochis in carcere ab ipſis proditoribus ſtrangulatus eſt. Comes Seneſcallo ſuo Liſoio neptem Sulpicii Theſaurarii uxorem dedit; cui arcem Ambaſiaci cum omnibus appenditiis ejus, Vitnultum Mauracumque, & Signiferiam Campaniæ donavit, ipſum ita retinens filio ſuo Marcello commendavit. Itaque terra uſque ad obitum Fulconis in pace ſiluit, qui non diu tamen poſt vixit, cujus finis hujuſmodi extitit. Bis jam Jeroſolymis perrexerat; tertio autem itinere in eundo peracto, adoratâ cruce Domini & ſepulcro ejus, & multis etiam lacrymis effuſis, diſpertitâ jam multâ pecuniâ ibi & hoſpitali, in aliis etiam ſanctis locis Deo ſervientibus, & multis egenis, venienſque Metenſem urbem, levi tactus incommodo, diem clauſit extremum, corpuſque illius à medicis apertum, & inteſtina illius ſublata, & in cimeterio Eccleſiæ condita ſunt, lapis etiam ſuperpoſitus; unde uſque hodie ſepulcrum Fulconis Andegavenſis Comitis ab incolis vocatur. Corpus autem illius conditum aromatibus, & honorificè uſque Locacenſe caſtrum tranſlatum, ad Monaſterium quod ipſe conſtruxerat delatum eſt, atque in eodem honorificè ſepultum.

Fulco in urbe Metenſi diem extremum clauſit.

CAPUT IX.

De Gaufrido Martello.

Goffridi Martelli Ducis Andegav. mores.

1. GOffridus Martellus poſt mortem patris ſui honorem Conſulatûs adeptus eſt. Martellus præ omnibus generis ſui animoſior, negotia ſua omnia cum impetu pergebat. Plebs Andegavorum maximè dominum ſuum Martellum contrà Theobaldum & contrà Guillelmum Pictavienſem Conſulem incitabat. Ut autem illud Lucani referam:

Non erat is populus, quem pax tranquilla juvaret:
Quem ſua libertas immotis paſceret armis.

Erat etiam eis magnum decus, ferroque petendum plus patriâ potuiſſe ſuâ, menſuraque juris vis erat. Martellus ſæpe multis vim faciebat. Cui cum diceretur: Malè de te loquuntur homines: aiebat; Faciunt quod ſolent, non quod mereor: benè enim loqui neſciunt. Itaque Ambaſiaco milites multos cum Liſoio poſuit, qui Turonum Bleſimque vaſtarent. Similiter illi de Monte Baſonis quidquid uſque Kanonem erat demoliti ſunt. Lochenſes cum Rogerio Diabolerio terram ſancti Aniani, Pontilevium & Calvimontem uſque ad Cuſſonem fluvium ſæpe deprædabantur.

Turonicam civitatem Martellus obſidet.

2. Martellus ad ultimum omnibus ſuis copiis congregatis, Turonicam urbem obſedit. Dimiſit tamen Liſoium Ambaſiaco cum cunctis militibus, & mille quingentis peditibus qui vias cuſtodirent, ne Bleſenſes ad ejus exercitum liberè deſcenderent. Audivit Liſoius, & certum erat, quòd Comes Theobaldus contrà dominum ſuum Martellum bellum ingens præpararet. Quibus auditis, & ad unguem diligenter ſingula rimatis, quæ gens eum eo eſſet, quid pararet, & quo in loco ſuos præliaturos diſponeret, domino ſuo Gofrido Martello præſens in ipſo exercitu ita loqoutus eſt: » Bellum vobis imminet non incertum, & inſuper conveniunt agmina Francorum & Burgundionum: civitatem ergo quam obſediſtis dimitte, hominibuſque veſtris ab omnibus munitionibus vocatis, de vobis tutandis expeditiores adeſtote; & ego vobis die prælii quo volueritis occurram: melius eſt nos convenire & pugnare, quàm nos à vobis ſeparari, & ſuperari. In bellis mora modica eſt, ſed vincentibus luctum quàm maximum eſt. Obſidiones multa conſumunt tempora, & vix obſeſſa ſubjugantur municipia: bella vobis ſubdent nationes & oppida, bello ſubacti evaneſcent tamquam fumus inimici. Bello peracto & hoſte devicto, vaſtum imperium & Turonia patebit. Bonum eſt ergo accelerare, ne nos inveniant inimici noſtri, & æmuli noſtri dum venerint, imparatos: quoniam ſi Deum poterimus promereri ducem & præambulum, non dubitanter ſtatim de inimicis noſtris triumphabimus. His dictis Liſoius Ambaſio redit.

Liſoius ut obſidionem deſerat, hortatur.

Ditiones Andegavenſes prædatur Comes Theobaldus.
Obſidione relictâ Martellus obviam it Bleſenſibus, & gravi conflictu ipſos debellat.

3. Comes Theobaldus cum infinitâ gente per Pontilevium tranſiens, juxtà Montichardum ad flumen Cari deſcendit, & copioſis boum & ovium armentis inventis, opimâ prædâ ſui ditati, & partibus ſancti Quintini ante Biiretum tentoria figentes, & nocte ac die recreati ſunt. Martellus relictâ obſidione, Laudiaco monte primâ die eis obvius venit. In craſtino Bleſenſes catervatim ex caſtris proruunt: Andegavenſes à Laudiaco eis è contrà procedunt. Cumque jam ſe invicem contuerentur, ordinatum per ſex acies exercitum ſuum Martellus his affatur alloquiis: Eia milites videtis & inveniſtis apud quem veniſtis; vos verò pugnaturi, confortamini in Domino & in potentiâ virtutis ejus; potens eſt enim vos ſalvare Omnipotens. » De fugâ nullus cogitet unqoam, quoniam longè nimis à nobis Andegavis abeſt, metum omnem qui etiam viros effeminat, abjicite; & de vobis ipſis defendendis viriliter procurate. Ictus impugnantium indefeſſi ſuſtinete, confiſi Dei adjutorio, manus bellicoſas exerite, vireſque dum tempus eſt oſtentate. Nunc armis & animis opus eſt, non eſt tempus ſocordiæ, neque inertiæ.

4. His & talibus à Conſule dictis accenſi omnes ad pugnam procedunt, congreſſum ultrà non ferre differentes. Nec mora, ante Burgum ſancti Martini Belli ad pugnam conveniunt in loco qui publicè *Non* vocatur. Reboant tubis, & ſimul *eia* clamant. Immergunt ſe latiſſimis confertiſſimiſque hoſtium turmis, obvios quoſque ſternunt, nec imbecilles inveniunt hoſtes, imo verò totis viribus ſibi obſtantes. Nam duas acies quæ præceſſerant, multitudine nimiâ penè funditùs conſumunt. Corruunt multi, vulnerantur plures. Andegavi impetus ſuſtinent improborum, vieiſſimque eos impetentes, viriliter retrocedere compellunt. Martellus qui in poſtremâ parte cum acie ſuâ ſubſtiterat, ubi denſiores hoſtium ſuorum vidit acervos, accurrit, totumque de Comite transferens ſe in militem, alios lanceâ deturbat de caballis, alios enſe dimidiat in

ſellis, convocat ſuos, inſtantes confortat, & eis animatis, in adverſarios diſcurrit. Liſoius domino ſuo auxilium præbiturus cum ſuis militibus & peditibus, centum vexilla gerentibus, ab Ambaſiaco advolat citiſſimus, qui viſo prælio in dextro cornu habenas laxant, & calcaribus cornipedes urgent, & ſcutis pectoribus oppoſitis turmas Comitis depellunt, & oppoſitos diſcutiunt, & unuſquiſque ſuum ſternit humi.

5. Andegavi ſiquidem denuò eos invaſerunt, quorum virtutem Theobaldini ſatellites diutiùs non ſuſtinentes, pavore ſubito ſibi immiſſo in fugam verſi, ſcapulas dederunt, plures cuſpidibus inſequentium confoſſi ſunt. Inſequuti ſunt eos & retinuerunt equites & pedites, & equos multos vivos, eiſque parcendo paucos occidunt. Qui cum Martello erant, omnes in ferrum ruunt, ipſo præ omnibus fortiſſimè & fugante fugientes, & proſternente. Inſequentes Ambaſienſes fugientibus inſtant, & quos conſequi prævalent omnes proſternunt, & in nemore quod Brajum dicitur juxtà aulam Aſtuini Comitem Theobaldum conſequuntur, & capiunt cum quingentis & octoginta militibus. Non enim in Brajo equi currere potuerunt: Conſulem à Brajo abſtractum, ſic nempè nemus vocatur, Martello reddunt. Hoſtibus ita repulſis, Deo favente, & repreſſis, & diverſis partibus turpiter fugatis, cum lætitiâ maximâ redierunt, & à turbinibus bellorum immunes, eo anno quieverunt. Iſte Theobaldus cum eſſet in vinculis, & pro eo nullam argenti, & auri Gofridus Martellus redemptionem vellet accipere, captivus mori metuens, & ſemetipſum pluſquàm ſua diligens, anno incarnati Verbi milleſimo quadrageſimo primo pro ſuâ deliberatione Turonim Gofrido Martello in perpetuum habendam conceſſit. Martellus Turoniâ quiete ſuſceptâ (nam ſibi Theobaldus Kainonem & Lengiacum quæ adhuc poſſidebat, cum omnibus quæ jure eis appendebant reddidit) Rege Francorum mediante cum Theobaldo pacificatus eſt.

Capitur Theobaldus Comes.

Ut ſe redimeret Turoniam, Kainonem & Lengiacum Gofridus dimiſit.

1041.

6. Quid Glaber Rodulfus hiſtoriographus de bello hoc in hiſtoriâ ſcripſerit, noſtro operi inſeramus.

Quid de hoc bello Glaber ſcripſerit *in lib. 5. cap. 2.*

7. Fuerat orta grandis diſcordia uſque ad effuſionem multi ſanguinis inter Henricum Francorum Regem Roberti filium, & filios ſuprà taxati Odonis, Thebaldum videlicet & Stephanum. Contigit enim poſt multas ſtrages cladis utrarumque partium, ut idem Rex ablato ab eiſdem dominio Turonicæ urbis, daret illud Gotfrido cognomento Tuditi, filio ſcilicet Fulconis jamdicti Andegavorum Comitis; qui collecto magno exercitu ipſam civitatem anno uno & eo ampliùs obſidione circumdedit; adverſus quem tandem hoſtili manu pergentes dimicaturi, reverâ ut afflictæ indigentique alimoniis ſuccurrerent urbi ambo filii prædicti Odonis. Quod Gotfridus comperiens, expetivit auxilium beati Martini, promiſitque ſe emendaturum humiliter quidquid in ipſius ſancti Confeſſoris, cæterorumque Sanctorum poſſeſſionibus raptu abſtraxerat. Indeque accepto ſigillo, imponens illud propriæ haſtæ, cum exercitu equitum peditumque multorum obviam perrexit adversùm ſe dimicaturis; dumque venirent utræque partes in communi, tantus terror invaſit exercitum duorum fratrum, ac ſi vincti eſſent ligaminibus, pariter omnes imbelles extiterunt. Stephanus autem arreptâ fugâ cum aliquibus militibus evaſit: Theobaldus verò cum cæterâ multitudine totius exercitûs captus, ad Turonenſem civitatem deducitur, ipſamque Gotfrido reddidit, atque cum ſuis omnibus huic illucque diſperſis, in captione remanſit. Nulli dubium eſt beato Martino auxiliante, qui illum piè invocaverat, ſuorum inimicorum victorem extitiſſe. Referebant enim alii ex acie fugientes, quòd tota phalanx militum Gotfredi in ipſo procinctu belli, tam equites quàm pedites, indumentis videbantur adoperti. Nam ex rapinâ pauperum ejuſdem Confeſſoris ferebant ſupplementum ſuis filii Odonis. Præbuit enim univerſis audientibus formidoloſum ſtuporem, quòd mille ſeptingenti & eo ampliùs viri armis inſtructi abſque ſanguinis effuſione in prælio capti ſunt.

Huc uſque Glaber.

8. Quindecim ſacramenta juravit Theobaldus propriâ manu Conſuli Gofrido, & viginti Barones Caſtellenſes cum eo, & quadraginta milites vavaſores eiſdem verbis quibus & ipſe. Ex quibus omnibus quatuor operi inſeramus. Primò juravit, & jurando conceſſit civitatem Turonenſem cum caſtellis, munitionibus, feodis & caſamentis. Secundò juravit quòd Comitatus durabat ab Occidente à fluvio Toedo nomine, qui inter Salmurium caſtrum & Abbatiam ſancti Florentii effluit, & ſic in Ligerim effluit, uſque ad Haïas Blimartii, quæ & Haiæ dicuntur S. Cyrici. Tertiò juravit quòd nec per ſe nec per alium aliquem quæreret, quomodo unum vicum vel aliquam villam ex conſulatu perderet. Quartò juravit, quòd infrà ſeptem leucas munitionum ſuarum, aliquam munitionem nec ipſe faceret, nec alicui ſuorum permitteret facere.

Juramenta quæ promiſerit Theobaldus.

9. Gelduino Salmurienſi, & filio ejus Gofrido Calvimontis, Martellus omnes feodos quos habuerant citrà Vigennæ fluvium, & decimam S. Cyrici reddidit. Qui Salmurium tunc Comiti conceſſerunt. Inſuper etiam Gofridus Calvimontis pro prædictis Martello homagium fecit. Itaque Martellus facto homagio pro ſuſceptâ terrâ Theobaldo, ipſo deliberato, donaria militibus diſtribui conſtituit.

10. Hac præterea tempeſtate erant cum Comite Gofrido duo juvenes nobiliſſimi, filii Domini Caſtri-Gunterii, ex quibus primus vocabatur Rainaldus nomine patris ſui, alter Gofridus nomine Conſulis, cujus & filiolus erat. Ex quibus primum militem factum patri tranſmiſit. Pater verò jam vetulus, cruce factâ, licentiâ Comitis Jeroſolymis perrexit; filius verò ejus primogenitus Rainaldus homagio Conſuli facto, terram ſuſcepit, & quinque annis ut miles ſtrenuus nobiliter rexit. Frater verò ejus Comiti ſerviens, & probitates fratris ſui audiens, cupidus gloriæ, aggreſſus Conſulem precibus ſuorum obtinuit, ut eum militem conſtitueret, & causâ filiationis modicum terræ ei largiretur, quo poſſet ei gratioſiùs & accuratiùs ſervire. Comes autem precibus juvenis & ſuorum delinitus, libentiſſimè annuit & militem conſtitutum dominium ſuum Caramantum, quæ & villa Moranni, quam pater ejus Fulco firmaverat dedit, & totam terram ab Haiâ Blimarcii quæ & S. Cyrici, uſque ad Bleſenciacum, tali nimirum pacto ut intrà illa fortem domum ſive caſtrum munitiſſimum firmaret, quippe quod in ingreſſu & egreſſu Turonici Comitatûs, & in marchiâ erat Bleſenſium, Vindocinenſium, Ambaziacenſium & Calvimontenſium. Qui terram illam tali pacto ſuſcepit homagio, & ligatione Conſuli factâ.

Gofridus beneficia contulit duobus nobilibus Rainaldo & Gofrido.

11. Secundo autem anno quo conſtitutus miles eſt, & terram illam à Conſule ſuſcepit, mortuus eſt pater ejus & frater, utrique Rainaldi vocati verno tempore & uno die, pater Jeroſolymis, frater Gunterii Caſtro; qui ſolus remanens homagio & ligatione Conſuli factâ, terram patris vel fratris defunctorum ſuſcepit regendam, cum illâ quam ei Comes amore filiolatûs dederat. Dedit & ei conjugem, neptem uxoris ſuæ puellam nobiliſſimam, corpore & vultu pulcherrimam, nomine Beatricem.

Facta

Caſtr'-Raicaldi origo.

Facta eſt autem prægoans eodem anno quo eam duxrrat. Unde hilaris rffectus, ſtatim cœpit ædificare nobiliter caſtrum. Cum autrm ut quantociùs ædificaretur elaborarrt, natus eſt ei infans maſculus; qui aliquantulum ex motte patris vel fratris confortatus, & gaudio gaviſus, puerum nomine patris vel fratris Ramaldum vidrlicet vocari præcepit; caſtrum autem novum ex nomine filii ſui caſtrum Reginaldi vocari præcepit. Qui ex nobilibus ortus, & nobiliter educatus, armis ſtrenuus & miles acrrrimus, ſtaturâ procerus, vultu decorus, verbis facetus, amabilis fuit omnibus. Qui propter probitates ſuas à prædicto Conſule Theobaldo [h] in tanto dilectus eſt; ut ei magnam terram donaret, quæ vicina erat terræ ſupradicto caſtello adjacenti, cum villis, feodis & caſamentis.

h

12. Siquidem eo tempore virum Cenomanicum, qui moltum ſibi ſrrvierat, Fulcoium de Torneio in curiâ ſuâ Mrrtellus habebat: verùm cum quid Fulcoio pro ſervitio recompenſare vellet, quod ſibi gratum fore debuiſſet diù præmeditaretur, domum muniſſimam quæ uſque hodie Mota-Fulcon à vulgo vocatur, terramque magnam ex ſuo proprio cum multis Ambaſiaco feodis donavit. Seneca affirmante, quòd quietiſſimam vitam agerent homines in terris, ſi duo hæc verba à naturâ rerum tollerentur *meum & tuum*. Hinc eſt, quòd Willelmus Pictavienſium Comes Coofulatum Santonicum ſuum eſſe volebat, & vi præoccupatum tenebat, quia patrui ſui fuerat. Martrllus eumdem Conſulatum reclamabat, quia avi ſui fuerat, cujus heredes abſque liberis mortui erant, & ideo ad heredes ſororis avi ſui honorem debere reverti affirmabat. Denique hujus litigii causâ diù ventilatâ, multa mala in Andegavenſi pago & Pictavienſi perpetravit, & per quatuor annos tota terra circà Loſdunum & Mirebellum; à Salmurio etiam Pictavis vaſtata & ferè deleta fuit. Similiter Martellus quidquid erat circà Pictavis, Clinonrm fluvium, & ultrà, nec non ſuburbia ipſius civitatis ſuccendit ac delevit.

Quòd Santonicum Conſulatum occuparet Guillelmus Pictav quem ſuum eſſe diceret Goffridus, hſſidia & bella.

13. Gofridus igitur cum Willelmo pugnare diſponens, Liſoium grandem natu huic negotio advocavit. In cujus conſilio, auctoritate & ſententiâ uti illius qui in vario genere bellorum verſatus fuerat, totius prælii ordinem committit. Nam teſte Tullio: Prudentes ſenes in re gerendâ ſimiles ſunt navigatoribus, qui qoamvis in navigando nihil agere dicaotur, com alii malos ſcandant, alii per foros curſent, alii ſentinam exhauriant; ille clavum tenens ſedeat in puppi quietus, licet non faciat quæ juvenes, tamen multa, & majora & meliora facit; ut Liſoius in hoc prælio, in quo dominus ſuus Pictavenſes eum Duce ſuo turpiter devicit. Non viribus ſolummodo, aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnæ non geruntur, ſed conſilio & prudentiâ, quibus non orbari, ſed augeri ſenectus ſolet. Santonici etiam & multi ejuſdem Conſulatûs Proceres ſæpe eum Martello fœdus pepigerunt, firri & ſui ipſius, & ejus cui præſidebant urbis deditionem illi pacti ſunt, ſi uſque ad eos quoquomodo poſſet pervenire.

14. Firmatis itaque amicitiis, & fœderatus cum Radulfo Vice-coofule Thoarci, Martellus cum omni ſuâ geote, & amicorum & vicinorum copiis ad urbem Santonicam ſuſcipiendam tam ipſe, quàm prædictus Vice-conſul tetenderunt. E contra Guillelmus Pictavorum Dux, vir equidem bellicoſus, nulli audaciâ ſecundus, prudentiâ præditus, divitiis copioſus, militaribus auxiliis conſtipatus, cupidus laudis, inflatus ſupercilio jactantiæ, magni nominis homo, gentes maximas congregat, videlicet Pictavienſes, Lemovicenſes, Angoliſmenſes, Petragorenſes, Arvernos, Waſcones, Baſcos, Toloſenſes, nec non alios innumeros coagulaverat, & exercitum immenſum conflaverat. Iſti omnes adventum Martelli exſpectantes ad oppidum, quod Caput Vultonæ dicitur, adunati ſubſiſtunt. Qood oppidum in alta rupe ſitum, à Capite-Vultonæ fluvii, ſive à cavitate rupium nomen accepit. Nam quidam Caput-Vultonæ, alii Cavitonium nuncupant. Multi autem qoi ibi ſubſtiterant, apud ſe deliberabant, an diſcederent, an propiùs ad bellum accederent? diſcedere ſuadebat fama quæ felices Andegavorum ſucceſſus prænuntiabat, & ex felicibus de victoriâ Theobaldi & Francorum feliciores fore auſpicabantur, & idcircò metus quam maximus pectoribus ſingulorum inſerebatur: accedrre verò ad prælium eos exhortabatur ira pudorque, peregrinorum nullatenùs adhuc repreſsâ temeritate. Confidebant etiam in coagulatorum diffusâ multitudine, & in ſuâ, ſicut jactabant, animoſitate. Præterea inglorios ſe eſſe dicebant, niſi multi paucorum ſtoliditatem compeſcerent, niſi alienigenas à ſuis finibus disjicerent.

15. Quoniam autem Aquitaniæ Principes bellum pertrahi conquerebantor, Dux eorum Willelmus feſtinus in planitie Caput-Vultonæ deſcendens, Martello & ſuis occurrit. Veniebant igitur Pictavi catervatim congaudentes & victoriam in manibus autumantes, & de ſpoliis inimicorum dirripiendis jam lætantes: afferebant itaque ſuos unuſquiſque funiculos, quibus vinctos ad ſua tecta captivatos ducerent Andegavos: qui cum ſe invicem conſpicerent, accuratè quiſquis aciem ſuam inſtruxit.

16. Martellus & ſui ſagittarios & pedites ſuos ordinaverunt, & ipſis præmiſſis, pedetentim ut mos eſt, pergebant. Edocebantur autem qualiter obclamarent, qualiter obſtarent, qualiter impenetrabiles inimicos feriendo penetrarent, & ut ad ſigna ſua nihil reverentes frequenter reſpicerent, & ſe ipſos ad ictus hoſtiles ſufferendos obdurarent; licet hæc omnia in aliis bellis benè geſtis didiciſſent. Nec minus è regione Pictavenſes cuneatim ſtellis innumerabilibus innumerabiliores denſabantur, & per agmina innumeræ legiones à latere in latus extendebantur, gerentes vincula quibus hoſtes ligare putabant. Porrò manipuli eorum militares prout erant inſtructi loca condicta tenebant. Exiſtimabant enim Andegavos ſtatim fugam arripere, de fugâ quippe ſuâ nulla mentio fuerat, quoniam ſe viciſſe putabant. Confidrbant ſiquidem & in multitudinibus ſuis innumeris, & in pectoribus gentium animoſis, & in ducalibus ne unquam fugerent edictis. Ergo bello utrimque parato, ut ventum eſt ad locum, unde aliquantulum jam propriores ſe inſpicerent, pari concurrunt agmina motu. Pictavenſes ira metuſque, Andegavenſes ſpes acquirendi Santonicum Conſulatum incitabat, vociferantur omnes, & confuſis clamoribus ipſum pulſatur cœlum, fragor nimius vel de colliſionibus armorum, vel de illiſionibus caſſidum reſonat & gladiorum. Plangores & ululatus undique vel morientium, vel vulneratorum audiuntur. Martellus & Andegavi illos viriliter aggreſſi ſunt occlamantes, & audacter per medias acies irrunt.

Conflictus utriuſque partis acerrimus & obſtinatiſſimus.

17. Globus etiam Turonorum militum ſubſequentium dominum ſuum multos ſtravit, & vexillum ipſius Ducis proſtravit, quod pedites viriliter equiteſque ſequentes, rapuerũt & retinuerunt, quod non mediocrem eis incuſſit timorem. Guaſcones omnes & Lemovicenſes confeſtim fugam ineruut, quos cæ-

Tandem Andegavenſes de Pictavenſibus inſignem reportant victoriam.

h *Theobaldo*] Imò *Goffrido*.

teræ gentes inſequuntor. Pictavenſes ſtupefacti, aliquantulum demorati ſubſtiterunt. Martellus & ſui ſimul illuc converſi, eos tamquam ſegetem in tranſverſo gladiis ſecabant, & eorum corpora detruncantes dimidiabant. Irrorabantur, ſed potiùs inundabantur ſanguine campi. Pictavenſes tremefacti, Duce ſuo graviter vulnerato, reſpirandi locum non habebant, nec aliquatenùs reſpirabant. Inſequuti ſunt eos fugientes, illi duntaxat evaſerunt, qui effugere quoquomodo potuerunt. Multos capiunt Toronenſes, ſed Andegavi quos poterant curſu prævenire, illis nullæ dabantur induciæ: alios lanceis transfodiebant, alios gladiis jugulabant, in commune nulli parcebant. Et quoniam prædictum oppidum aliquatenùs ab ipſis diſtabat, qui fatigati remanebant, aut capiebantur aut in mortem ruebant. Dies itaque illa Pictavenſibus nimiùm fuit adverſa; fuit enim dies tribulationis & diſperſionis, dies mortis & confuſionis; cum vinculis quos ad hoſtes ſuos ligandos advexerant, ligati ſunt. Willelmus etiam Conſul vulneratur & capitur.

Guillelmus Picta. capitur.

18. Martellus & ſui cæde peractâ reverſi ſunt in campum, & ibi intrà tentoria nocte illâ quieverunt, & contrà boream qui acritet ſufflabat corpora mortuorum congregaverunt. Martellus poſt hæc, quàm citiùs potuit Santonis devenit, obviam ei venientes qui in urbe erant, apertis portis, urbem ipſi tradiderunt. Itaque ibi requieverunt cum gaudio, & Santonicum Conſulatum receperunt, quem Martellus facta pace cum Pictavenſi Duce, quoad vixit tenuit. Nam Dux à plagâ prælio factâ ſanus effectus, Epiſcoporum & Religioſorum conſilio, hominio à Martello ſuſcepto, prædictum Conſulatum & quietum conceſſit, & multis pecuniis liber à captione, quâ illum Martellus in prælio capiens ſpatio triom annorum tenuerat, ad propria remeans, ipſo in anno finem vitæ habuit. Factum eſt autem inenarrabile gaudium in Andegaviâ & Turoniâ, & cum gaudio in pace diù requieverunt, & ubique terrarum Deo gratias agentes, multoties triumphatores exaltati ſunt.

Urbem Santonicam Gotfridus ingreditur, ipſaque potitur.

19. In diebus illis Willelmus Dux Normannorum Herbertum Cenomannicum Conſulem nimis impugnabat, cui Martellus auxiliator & tutor fuit; & idcircò Willelmus Dux, qui poſtea Angliâ acquiſitâ Rex Anglorum extitit, multa à Martello mala perpeſſus eſt. Gofridus Martellus filius Fulconis cum filios non haberet, Comitatum ſuum, ſcilicet Andegaviom & Turoniam, quam, ſicut ſuprà ſcriptum eſt, conquiſierat, nepotibus ſuis Gofrido Barbato & Fulconi, Richino reliquit. Andegaviam & Santonas Fulconi, Turoniam cum Landunenſi caſtro Barbato donavit. Martellus morbo repentino occupatus, irremediabiliter languore per dies ingraveſcente, ad mortem uſque perurgetur, & non ſine grandi dolore inter ſuos defungitur.

Moritur Gofridus Martel.

20. Ædificavit autem Cœnobium ſanctæ Trinitatis apud Vindocinum caſtrum, Monachoſque poſuit & Abbatem conſtituit. Cauſa autem ædificationis hujuſcemodi extitit. Quodam tempore Dominico die, aurorâ illuceſcente, contigit Conſulem una cum uxore ad feneſtram aulæ, quâ thalamus ejus illuminatur, versùs Aquilonem faciem poſuiſſe. Erat autem aula in ſupercilio montis, ubi nunc Eccleſia beati Georgii habetur: burgus autem ubi habitantium multitudo, ex latere montis contrà Aquilonis flamen erat. Extrà burgum autem contrà Orientem erant paſcua latiſſima, & in medio fons latiſſimus, ubi & ad quem penè univerſus populus caſtri veniebat haurire. Cum autem Conſul & ejus conjux, Agnes nomine, ſpatium aëris & ſtellarum multitudinem intuerentur, & de multis confabularentur, ſubitò viderunt ambo ſtellam longiſſimam ac ſi militis haſtam in ipſo fonte cadere. Cum autem turbati eſſent, cecidit ſecunda; plus mirantibus & ſtupentibus cecidit tertia. Denique Conſul feſtinus, cultioribus veſtimentis indutus, unà cum uxore de ſupercilio montis deſcendit, & in Eccleſiâ B. Martini, quæ prope ipſum fontem erat, Miſſam in honore ſanctæ Trinitatis canere facit. Hoc ipſum etiam quod viderat Epiſcopis, Abbatibus & aliis religioſiſſimis narrabat viris, & ſuper hoc quid acturus foret quærebat. Omnes autem quos conſulebat uno animo & uno ſermone unum dedere conſilium, ut in ipſis paſcuis Eccleſiam ædificaret in honore ſanctæ Trinitatis, & altare ipſius Eccleſiæ ſuper ipſum fontem conſtitueret, ſervos Dei inibi congregaret, qui die noctuque Deo ibi ſervirent. Qui ſano conſilio acquieſcens, cœpit juxtà Eccleſiam ædificare officinas utiles Monachis. Elegit etiam ex religioſiori Monaſterio totius Galliæ, videlicet ex Monaſterio beati Martini Majoris-monaſterii viginti quinque Monachos, ex quibus unum ipſis præfecit, Abbatemque conſecrari delegit. Uxor verò ejus ædificavit in ſupercilio montis Eccleſiam ſancti Georgii, Canonicoſque poſuit, & Capellam Conſulis vocari præcepit. Hic & bona Eccleſiæ beati Laudi valde ampliavit, & undecim Canonicos in ea poſuit; cum tamen modò tres vel quatuor Preſbyteri tantùm ibi eſſent: ſic continetur in privilegio ipſius, quod eſt in eàdem Eccleſiâ. Gofridus autem Comes perfecit Eccleſiam ſancti Nicolai in ſuburbio Andegavæ civitatis, quam pater ejus Fulco inceperat, nec perfecerat; Monachos & Abbatem poſuit, multiſque poſſeſſionibus ditavit, ibidemque ſepultus quieſcit.

Cœnobium Vindocinenſe ædificavit. Quam ob cauſam.

Uxor illius Agnes Eccleſiam S. Georgii ædificavit.

In Eccleſia S. Nicolai Andegav. quam ipſe perfecit, Monachos inſtituit.

CAPUT X.

De Gofrido Barbato.

1. DUM Gofridus Barbatus & frater ſuus Fulco Richin honorem Martelli poſſiderent, quæ & quanta mala Conſulatum involverint, & veritas hiſtoriæ jubet evolvere, & horror magnitudoque cladis prohibet referre. Sed neſcio quid ipſis malis præſtet eorum malorum verba ſubtrahere, quorum illi facta pertulerunt, quin potiùs noceret etiam malis exempla eorum perditionis ſupprimere, quandoquidem ipſis etiam ſit perverſis utile, ipſorum exitio alios ab eorum deterreri imaginatione. Quòd ſi forte ipſis malis nihil boni conferat, & quare eis adverſa evenerint, aut etiam quomodo & cur perierint noſſe, ſequentibus tamen ſaluberrimum eſſe poteſt, cognitis aliorum ruinis, à viis ruinoſis cavere. Proinde non ignoretur fortunam ſuam invidiam, quam ſæpe potentibus commodat, his fratribus accommodaſſe, quos communitas Conſulatùs in turbam miſit, & malè concordes effecit. Nam Lucano teſte: Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas impatiens conſortis erit, nec gentibus ullis credite. Gofridus Barbatus armis ſtrenuus cum Cenomannenſibus eſt fœderatus, cujus auxilio Helias de Fiſcâ Cenomanum recuperavit, quod Willelmus Rex Anglorum ſibi auferebat.

Quanta mala illorum Conſulum tempore evenerint narrat.

2. Quantæ cupiditatis & avaritiæ, quantæ etiam crudelitatis & ſuperbiæ, & quomodo ei Deus reſtitit & humiliaverit, ut legitur: *Deus ſuperbis reſiſtit:* Et, *Frangit Deus omnem ſuperbum:* lucus in præſenti habetur. Diabolus cujus & delectatio eſt à mundi principio ſancta depravare, pacifica perturbare, bonis operibus obviare, & electionem Bartholomæi Abbatis Majoris-monaſterii, atque benedictionem ſanctiſſimè factam molitus eſt modis quibus potuit infeſtare. Inſtigavit igitur Comitem Turonen-

Jacobi 4. 6.

Conatur Comes Goſridus ditioni ſuæ dominium Majoris-monaſterii ſubdere; imò & illud eripere.

ſium, nomine Goffridum, cognomento Barbatum, ut locum Majoris-monaſterii ſuo dominatui ſubjugaret, & Abbatem loci cogeret, ut de manu illius baculum paſtoralem reciperet.

3. Grex igitur beati Martini Majoris-monaſterii ſtupefactus, ac mente confuſus ex tam inauditâ hactenùs ratione, cogitare cœpit ac dicere, quo fieri poſſet, ut tanta & tam longa Regalis poteſtas, & ſpecialis ſemper domini Martini gloria ex priſcis & ex ſuis etiam ipſis temporibus, qui dum adviveret proprium ibi Abbatem eſſe conſtituit nomine Galbertum, qui nunc ibi humatus quieſcit, ab Imperatoribus & Regibus hucuſque inviolabiliter conſervata, modernis temporibus alicujus dominio niſi Regio, ſicut ſemper, aut Abbati proprio ſubderetur. Aiebant enim: Habemus namque non minima Imperatorum Regumque Præcepta, necnon & Apoſtolicorum perplurima Privilegia, quibus hic noſter locus pro veneratione pii patris noſtri domni Martini, qui eum fundavit, ſpecialem obtinet dignitatem & gloriam, & nunquam ab aliquo Regum, niſi aut Regi aut Abbati proprio ſancti Martini fuit ſubjectus, qualiter etiam eſt ab omni Præſulum dominio in quantum in ordinandis Monachis neceſſitas cogit Eccleſiæ ſequeſtratus, cum quibus ne id fiat ſatis defendere poſſumus.

4. Unà igitur mente atque decreto venit idem grex ad prædictum Comitem, illique hæc omnia retulerunt, ut ſcilicet hanc Abbatiam Majoris-monaſterii, nec ipſum Monaſterium in alicujus dominium niſi in ſuum proprium Abbatem ullatenùs devenire permittat, ne honor & gloria tanti Patris quæ ſemper creſcit in cœlis, aliquatenùs minorari videatur in terris, à tantis hactenùs inviolabiliter conſervata Regibus, Patribus atque Principibus. Comes autem obſtinatè imò fortiter in ſuâ ſententiâ permanebat, & ſi hoc fieret, locum deſtruere minabatur. Monachi verò Comitem ſæpe & rationabiliter convenerunt, & per perſonas Eccleſiaſticas atque ſæculares diſcreti ſanique conſilii nitebantur commotionem Comitis tranquillare.

5. Comes autem quanto magis videbat Monachos reſiſtere ſuæ voluntati, tanto vehementiùs turbabatur, tantoque indiſcretiùs non jam loco ſolummodò, ſed & ipſis Monachis minabatur, & minas crudeles crudeli opere adimplebat. Locum namque Majoris-monaſterii & loca appendentia, ubicumque poteſtas ejus attigit, aggreſſus funditùs annullare, poſſeſſiones Monachorum & ſubſtantias hominum Monaſterii rapere violenter & vaſtare: & quomodo ſævitiam ſuam expleret etiam in corpora Monachorum cœpit attentiùs obſervare, ut compleretur quod ſcriptum eſt: *Obſervabit peccator juſtum, & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis*: in tantumque deſævit perſequutio & excrevit, ut etiam ſæculares homines Comitis intemperantiam mirarentur, & imprecantes Comiti, Deum pro Monachis precarentur.

Pſal. 36. 12.

6. Monachi autem cum hæc diù cum patientiâ toleraſſent, nec jam poſſent pericula imminentia ſuſtinere, orationes quas pro ſuis perſequutoribus juxtà Evangelii effundebant præceptum, ſtatuerunt devotiùs ampliare; nudatiſque pedibus ad corpus beati Martini proceſſerunt, aſſumptis ſecum debilibus & leproſis, quos de victu vel veſtitu Monaſterii ſuſtinebant, & quorum preces apud Dominum valere confidebant quàmplurimum, ubi unanimiter in orationibus perſiſtentes implorabant Deum & Sancti merita, ut peſtem illam tam ſæviſſimam ſuâ miſericordiâ temperaret, ne locum illorum perſequutor ille deſtrueret, unde ipſe poſtmodum in infernum pœnas luiturus deſcenderet.

7. His peractis, etiam ad Abbatem Cluniacenſem recolendæ memoriæ virum, Hugonem nomine, ſuam petitionem direxerunt, ſuppliciter exorantes, ut ipſe & ſancta Cluniacenſis Congregatio pro tantâ perſequutione mitiganda Dei clementiam precarentur; inſuper ut ipſe Abbas locum Majoris-monaſterii conſolari ſuâ præſentiâ dignaretur. Qui benignus ut erat, petitioni eorum benigno animo acquievit. Cumque Majus-monaſterium perveniſſet, conſolatus eſt Fratres, & Turonis ad Comitem ſunt profecti, cujus pedibus proſternati, eum ut ab illa perſequutione jam ceſſaret precibantur humiliter, ſed incaſſum. Nam Comes in ſuam ſævitiem obſtinatus, nec lacrymis flexus eſt Monachorum, nec Abbatis precibus acquievit, nec ſe vel modicè à perſequendis Monachis temperavit.

8. Quibus ad Monaſterium redeuntibus, Abbas quoque reverſus eſt Cluniacum, Abbate Majoris-monaſterii comitante. Qui videlicet Abbas Majoris-monaſterii antequàm inde rediret, ſuſcepit ſacros ordines Sacerdotis; quando enim electus eſt in Abbatem, adhuc Diaconi miniſterio fungebatur. Porrò Deus qui erigit eliſos, & ſperantes in ſe non deſerit, non dormitabat cuſtodiens Iſrael ſpiritualem, & afflictioni ſervorum ſuorum, qui, ut ſcriptum eſt, jam duplicia pro peccatis ſuis receperant, miſereri ultrà non diſtulit: qui cum ſit omnipotens atque juſtus, in caput Comitis juſtè fecit ejus injuſtitiam redundere. Nam ut manifeſtum fieret quàm injuſtus Comes ille adverſus Abbatem & illos Monachos extitiſſet, & ut appareret quàm juſtâ ultione puniendus erat, qui ſanctam illam Eccleſiam tam irrationabiliter infeſtabat, Deus qui ſemper [eſt] in ſanctis ſuis mirabilis, pro ſuis fidelibus dignatus eſt inſigne miraculum operari.

Fulco inſurgit in fratrem Gofridum, quem captum diù in carcere detinuit.

9. Poſtquàm enim Comes contemſit Abbatem Bartholomæum & Abbatem Cluniacenſem & Monachos exaudire, parvo intervallo interpoſitu frater ejus, Fulco nomine, adversùs eum cum manu validâ inſurrexit, nec ab ejus perſequutione ceſſavit, donec eum captum, & ab honore privatum per multos annos in captionem detinuit. Ibique afflictus & divinâ ultione datus etiam in reprobum ſenſum, vixit poſtea pluſquàm triginta annos in hac miſeriâ, etiam hoſtibus miſerandus, certè juſto judicio privatus eſt & corporis & animi libertate, juſtè totâ vitâ ſuâ miſerabiliter oppreſſus eſt unius hominis poteſtate, qui contrà Dominum ſæviens nitebatur multos ſervos Dei injuſtitiâ ſervitute deprimere, juſto judicio amiſit in perpetuum dominationem quam tenebat, qui in poſſeſſiones Dominicas injuſtâ tyrannide ſæviebat. Willelmus Cenomannum concedente ſibi Herberto acceperat, & Heliæ, cui hereditario jure obvenerat, violenter auferebat.

Juſto Dei Judicio punitur Goffridus.

Hæc obſcura, & alieno loco videntur inſerta.

CAPUT XI.

De Fulcone *Rechin.*

Quæ geſſerit Fulco referuntor.

1. FUlco ſubdolus fratrem ſuum nimiùm cepit impugnare, & Conſulatum totum turbare; tunc totius Comitatus Barones unus in alium ceperunt inſurgere, nunc Barbato nunc Fulconi favere; & tunc proditiones multæ inter eos exortæ ſunt.
Quo tempore fit proditio apud Andegavem anno 1066.
Verbi incarnati milleſimo ſexageſimo ſexto proditores perimuntur. Tunc Gofridus de Pruliaco occiſus eſt, pater illius Goffridi qui Comes Vindocini fuit. Comes Pictavenſium Willelmus, uti pater ſuus vocatur miles acerrimus, juvenis aſtutus & laborioſus prædictis fratribus ſic diſcordantibus Santonicum Conſulatum aggreſſus cepit & poſſedit. Helias conſul Cenomannicus, & complures ſui Conſulatûs

Procres Fulconem pro Barbato graviter expugnabant, & ut Barbatum deliberaret petebant, & auxilio Philippi Regis Francorum, & Stephani Comitis Bleſis ipſum vi abſtrahere nitebantur; ſed Fulco cum Stephano, hominagio ſibi facto, Regem Francorum adiit, & cum eo fœderatus, Philippo Regi Landonenſe caſtrum conceſſit.

Fulco abſtulit Ambaſium Arnulfo de Magduno.

2. Rediens Fulco à Franciâ Ambaſiaco cum Arnulfo, qui cuſtodiam domicilii ab ipſo in feodo habebat, hoſpitatus, feodum ei abſtulit & domicilium, poſita propriâ ad libitum cuſtodiâ, ſibi proprium retinuit. Sic Arnulfus de Magduno, & filius ejus Leonius ab Ambaſio expulſi ſunt. Sæpe Fulco talia actitans, progeniem ſuam doli ream licet injuſtè accuſari fecit. Eſt autem hæc quædam vis malis moribus, ut innocentiam multitudinis devenuſtent ſcelera paucorum, cum tamen è diverſo bonorum raritas, flagitia multorum nequeat excuſare virtutibus communicatis. Sed non exacerbeſcat cum videat ſordidare virtutum ſinceritatem criminatione paucorum vitiorum. Erant enim tunc multi in bono adminiſtrando ſegnes, in malo obloquendo celeres, ſeditionibus occupati, caritate infirmi, factione robuſti, in æmulationū conſervatione ſtabiles, de quibus mentionem faciens quod ſcitum hiſtoriæ eſt, facio.

Domini Ambaſiani.

3. Erant autem tunc Ambaſiæ tres Optimates, quorum nullus alii credebat fore ſecundus, nec erat, quoniam nullum ſervitium alter alteri debebat, habentes ſinguli domos defenſibiles; Sulpicius dominus Turris-lapideæ, & Fulcoius de Torinncio, quem Comes Martellus primus ibi hereditaverat, qui dominus domûs quæ Mota-Fulcoii dicebatur, erat. Tertius erat Arnulfus filius Leonii de Magduno, cuſtos domûs Conſulis, quæ vocabatur domicilium, ad cujus jus para major Ambaſienſis caſtri pertinebat. Fulco pater Martelli Leonio de Magduno in feodo cuſtodiam domicilii & commendatias ſilvæ longæ, quæ ſuæ erant, uſque Remorentino olim donaverat. Nam Fulco cum Landonenſem Vice-conſulatum poſſideret, ſæpe per Magdunum inter Aurelianum & Baugenciacum ſitum tranſibat, & Leonium inter principales amicos habebat: Sulpicius vir prudens armiſque ſtrenuus fuit; cujus frater Liſoius non inferior virtute exſtitit, qui ita natali amicitiâ erant conjuncti, ut eorum vita ab omnibus laudâretur. Nam teſte Tullio, ſi exemeris ex naturâ rerum benevolentiæ junctionem, nec domus ulla, nec urbs ulla ſtare poterit, nec agricultus etiam permanebit. Id ſi minùs intelligitur, quanta vis amicitiæ ſit concordiæque, ex diſſenſionibus atque diſcordiis percipi poteſt, aut ex diſcordiâ Fulconis Richin & Barbati quæ penè terram eis ſubditam totam delevit. Quæ enim domus tam ſtabilis, quæ tam firma civitas, quæ non odiis atque diſcordiis funditùs poſſit everti? Ex Sulpicio atque Liſoio quantum boni ſit in amicitiâ judicari poteſt, qui licet causâ invidiæ à multis potentibus aggreſſi, viriliter ſe defendentes, nihil ex ſuo amiſerunt, quamvis ipſe Fulco eos Ambaſiaco ſæpe expellere tentaſſet.

4. Fulco Richin Barbatum fratrem ſuum captum tenuit, & in vinculis Chainoni caſtro poſuit, & utrumque Comitatum in proprietatem ſibi ſuſcepit. Barbato Arnulfus, Fulconi Richin Fulcoius favebat, Sulpicius neutri. Itaque Fulco Richin à Rege Francorum utrumque Comitatum ſuſcepit, ipſique Landonenſe caſtrum in perpetuum conceſſit. Dumque à curiâ Regis Fulco rediret, hoſpitatus cum Arnulfo in domicilio, conſilio Fulcoii domicilium ei abſtulit, & cuidam homini ſuo Rainaldo Porcello ad cuſtodiendum tradidit, ipſumque Arnulfum ratione ſatis debili quia Barbatum dilexerat, Ambaxio expulit. Poſt hæc malitioſus Fulcolus nutu Conſulis Sulpicium & ſuos impugnabat, exiſtimans quòd Comes honorem Sulpicii filio ſuo Fulcoio daret, qui Elizabeth ſororem Comiti duxerat, ſi eum ab Ambaziaco expellere poſſet.

5. Jam pridem Conſul Richin à probitate anteceſſorum ſuorum deviaverat, veraque vocabula rerum amiſerat. Nam aliena bona largiri liberalitas, malorum, & reorum audacia fortitudo ab eo vocabatur: ſed tamen miſericors manſuetuſque erat, nimiumque ad credendum malis facilis, quem Fulcoius aggrediens multis adulationibus, ut arma contrà Sulpicium ſumeret impetravit. Similiter Burchardum de Montheſauro, qui Euſennam Sulpicii & Liſoii ſororem habebat, contrà ipſos ad omnia mala agenda incitavit, ſed Sulpicius Liſoiuſque à Calvo-monte Comitem Buchardum atque Fulcoium infeſtabant, illiſque nolentibus totam terram uſque Lochas & Turonim vaſtantes deprædanteſque, omnia incendebant. Munierunt etiam Ambaſiaco arcem ſuam, & ſic ſæpe in ipſo oppido inter utriuſque partis homines lis vulneratioque & occiſio nimia erat. Erat autem Sulpicio auxiliator ſororius ejus Theobaldus Rupium dominus, per cujus portum Sulpicius & ſui tranſmeantes, maxima damna inimicis ſuis faciebant. Diù poſt hoc Comes conſilio Ambaſienſium cum Sulpicio dolo inducias cepit, pace factâ terra ſiluit. Sulpicius in cuſtodiâ cujuſdam Ambaſienſis militis nomine Hebrardi arcem ſuam poſuit, ipſe cum uxore Calvimontis manſit. Quâdam verò die dum Sulpicius Ambaſiaco eſſet, & in domo Cæſaris in pace ſecuruſque quieſceret, Fulcoius Comiti qui Turonis erat mandavit. Comes ſtatim milites ſuos nocte miſit, eumque in eâdem domo turpiter captum Andegavis incarceravit.

Ambaſium expugnat Fulco.

6. Fulco Richin exercitu ſuo congregato, Ambaſii arcem expugnare adorſus eſt. Intravit autem Comes juxtà domicilium ſuum in oppido, inde baliſtarii & ſagittarii ſpicula illis de arce dirigebant; ab arce verò pila & ſagittas, immenſoſque lapides jactabant. Illi de domicilio, quod turre porrectius erat, nimis eis nocebant, utpote ſuper quos lapides à maugonellis jaculati deſursùm ruebant, major pars exercitùs, quæ in foro juxta Eccleſiam ſancti Dionyſii relicta erat, impetuosè in burgum ruebant, quorum phalanges armatæ mœnia circumvallabant, & claſſica lituorum turbarumque clangebant, ignemque copioſum jacientes omnia incendebant. Illi de turre omnimodis eos impugnabant, percutientes in clypeis, in galeis, in capitibus, nihil otioſum omittere, ignem non ceſſabant jacere, donec ab utriſque totum oppidum ſuccenſum, ipſaque Eccleſia ſanctæ MARIÆ cremata eſt. Poſt ignem arietibus & petoritis Comes eos aggreſſus, per quinque hebdomadas parum eis nocuit, nihil proficiens, exercitum redire ad propria permiſit.

Poſt quinque hebdomadas diſcedere confuſus cogitur.

7. Interea Liſoius frater Sulpicii à Calvomonte & ab ipsâ arce repentinos concurſus faciens, phalanges Turonorum ſæpe palantes inveniens impugnabat. Multi dum impetum ejus evitare neſciunt, in repentinum mortis diſcrimen ceciderunt, quod ad luctum & magnum detrimentum hominibus Comitis acceſſiſſe, nemo ſani capitis dubitat. Orta eſt igitur inter eos non modica triſtitia, quoniam Comes eis nullum auxilium conferre poterat. Dum enim unuſquiſque quod ſuum eſt quærit, à communi providentiâ tepeſcit. Populi quoque uſque ad communem perniciem deſolantur, ubi Principes ſe ipſos non conſolantur. Vicini Proceres de concordandis fratribus cum Comite loquuti ſunt. Comes compunctus corde, animo ſuo liberaliter damnatus eſt, ſic res ad effectum proceſſit.

8. Ebraedus qui turrim cuſtodiebat, audiens Sul-

Digitized by Google

Salpicius viriliter ſe defendit.

picium deliberatum, ipſam arcem neſciente Liſoio, ſine aliquo pacto ut ſtultus hominibus Conſulis tradidit. Quod Sulpicio & ſuis nimis diſplicuit. Sulpicius & ſui famuli Ambaſiaco in loco qui Vetus-Roma dicitur, manſionem amiſsâ turri accepit. Oppidani potitâ quoquomodo pace, ut mos eſt, lætati ſunt. Stephanus Bleſenſis Comes adjunctis ſibi Cenomannenſibus, de liberatione Barbati cum Fulcone loquuſus, poſtquàm res ad nullom effectum proceſſit, Principes Cenomannorum contriſtati, & Comites diſcordantes ad ſua irati redierunt. Fulco Proceres ſuos Turonis confabulandi gratiâ convocat, maxime Sulpicium, heri & nudius tertius ut ſibi contrà Stephanum auxiliaretur aggreſſus eſt, ſed res illa ad nullum effectum proceſſit, quoniam Sulpicius abſque causâ cum domino ſuo Stephano diſceptare nolebat, & ſacramentum Stephano factum palàm Fulconi coram omnibus prætendebat, quod prævaricari nullatenùs volebat, ſed tamen utriſque pacem debitam tenere cupiens, ſervitium decens utriſque facere non denegabat. Quamobrem Comes dolo ibidem habito conſilio, Sulpicium capere diſponit. At ille quæ parabantur ab amicis edoctus, Eccleſiam beati Martini intravit; ex quâ eum Salomon dominus Lavardini conſobrinus ejus extraxit, & cum multis uſque ad Rupes Corbinis deduxit, ſic auxilio Dei & beati Martini, & amicorum ſuorum Sulpicius evaſit, & Ambaſio Comitem antevenit, & ſuos ne à Comite caperentur, fugere hortatur. Ipſe ſtatim diſcedit, Salgionem munit, & fugitivos ab Ambaſio ibi poſuit; quibus præfectum ſuum virum animoſum, & viribus corporis prævalidum, nomine Gofridum, benè munitum præfecit. Quos Sulpicius ſic alloquutus eſt: »Fideles amici, » non votis neque ſupplicationibus mulieribus auxi» lia parantur, vigilando, agendo, benè conſolendo » proſpera omnia cedunt: ubi ſocordiæ & ignaviæ » vos tradideritis, ne quidquam Deum implorabitis: » nam ipſe & Sancti ejus irati infeſtique ſunt. « Sed in eâ difficultate Sulpicium non minùs quàm in rebus hoſtilibus magnum, & ſapientem virum fuiſſe comperio. Namque edicto præcepit, ne quiſquam ſuorum ibidem gentium panem aut alium cibum alteri venderet, ſed omnia eis eſſent communia, ne lixæ, ne gregarii ſervi agmen eorum ſequerentur, vigilias crebras ponere, ac ſi hoſtes juxtà adeſſent. Præterea pollicetur ſemet cum ſuis copiis ſæpe affore.

9. Interea omnibus compoſitis, diſcedit. Illi de hac munitione quidquid inter Carum & Ligerim, & etiam uſque ad Aogeremiſfluvium à Montrichardo uſque Turonis deprædantes, omnia, exceptâ propriâ terrâ beati Martini, deleverunt. Similiter domini eorum Sulpicius & Liſoius per portum Rupium ſæpe tranſmeantes, cuncta uſque ad ſanctum Anianum demoliti ſunt. Omnibus ita delctis, mortuoque Barbato, Comes cum Sulpicio concordatus, omnia ſua ſibi reddidit. Arcem tamen in cuſtodiâ Roberti de Aveſſiaco poſuerunt, qui vir illuſtris haud modici pectoris, de familiaribus Comitis & amicus Sulpicii erat. Suſcepit igitur turris cuſtodiam tali pacto, quòd ſi Conſul pactum frangeret, omnibus viribus ei nocumento eſſet. Quòd ſi Sulpicius idem non teneret, Robertus eum ab Ambaſiaco expelleret, arcemque in fidelitatem Conſulis cuſtodiret. Omnes milites oppidi pactum illud tenendum ſacramento firmaverunt. Inſuper Sulpicius filium ſuum Hugonem obſidem pacis tenendæ in manu Comitis poſuit, & Comes cellarium, quod ſub thalamo turris erat, Sulpicio ad annonam & cætera neceſſaria ponenda conceſſit.

Moritur Sulpicius.

10. Non longè poſt hæc Sulpicius à curiâ Fulconis Andegavorum Comitis rediens, gravi morbo præoccupatus, Rupibus Corbinis in thalamo ſororis ſuæ Sibillæ viam univerſæ carnis arripuit. Liſoius verò frater ejus terram & homines, ut ille juſſerat, ad regendum ſuſcepit. Interim Liſoius dum Fulco Richin à Conſule Pictavenſi, & à Gofrido Pruliaci, & aliis pluribus impugnaretur, nepotem ſuum Hugonem, quem adhuc captum tenebat, petit, & homagium quod Comes exhibebat, facere renuit. Videns Conſul Liſoium ſibi fore neceſſarium, nepotem ſuum reddidit, & homagium quod Comes exigebat, ab eo ſuſcepit.

11. Quod ſibi utile videtur quiſque adagit: namque

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Fulco Comes Corbam Fulcoii filiam, conſentiente Liſoio, cuidam viro de curiâ ſuâ Haimerico de Currone in matrimonio copulavit; quod multi ad detrimentum Hugonis, qui tunc miles noviter erat, factum eſſe exiſtimaverunt. Cum Comes cuſtodiam domicilii ſui Haimerico de Currone præbuiſſet; dum cæteri murmurarent, tres famuli Hugonis, Gofridus Manumunitus, Robertus Telonearius, & Raineſinus carpentarius, rem difficilem aggreſſi ſunt. Qui quanto cordis mentiſque deſiderio, quantiſque ſollicitudinibus, quantis curis ac laboribus pro fidelitate domini ſui ſæpe anxii extiterint, rerum eſt teſtis effectus. Iſte ſiquidem adjunctis ſibi aliis duobus, in cellario ſub thalamo turris nocte abſconſi ſolario perforato, ſummo diluculo cavillis impoſitis ad ſumma aſcenderunt; Dominæ clamorem cum duabus ancillis ibi jacentis minando gladiis oppreſſerunt, vigil ſomno oppreſſus capitur, ex his tribus ad portam ſcalæ, quæ vulgò ſtrapa vocatur, remanentibus; duo ad ſumma arcis aſcenderunt, qui ſuper faſtigium in ſummitate turris quoddam vexillum exaltantes, arcem domini ſui eſſe exclamant. Multi ex hominibus Hugonis citò occurrentes, ab illis ſuſcepti intraverunt, & uxorem Roberti de Aveſſiaco, quæ intùs parturierat, nec tempus purificationis ejus inſtabat, in lecto ſuo uſque ad domum viri ſui, quæ non longè à portâ arcis erat, detulerunt.

R x Ambaſ. dolo capitur.

12. Robertus de Aveſſiaco & Haimericus de Currone ſe deluſos dolentes cum caſtrenſibus, convocant undique finitimus homines Conſulis, & intùs incluſos obſervant ſollicitè, ne quis eorum poſſet exire. Robertus & Haimericus, ipſis abſentibus, Liſoio etiam nolente, arcem ab hominibus Hugonis captam Conſuli nuntiant. Hugo ſic ut erat vir cordatiſſimus, adunatis hominibus & amicis ſuis, Ambaſio veniens arcem & partem ſuam munit oppidi. Interea dum Comes aliis ſuis negotiis impeditus moraretur, homines ſui qui aderant in caſtello, ab infeſtatione Hugonis nullatenùs abſiſtebant, ſed totâ ſedulitate eum incurſabant. Illi de turre viriliter totâ die ſe defendebant, homines Conſulis graviter vulnerati ſæpe recedebant. Quos cum ſui Duces vocarent non conveniebant, cum litui clangerent in domibus latitabant, imò inermes & exanimi bellum deteſtabantur, & velut exanimes, imbelles & inglorii recedebant. Denique ubi Conſul eò pervenit, licet invidiæ animo ardebat, cognito homines Hugonis acres eſſe ad pugnam, ex copiâ rerum ſtatuit ſibi vi nihil agendum, ſed cum eo in colloquio verba facit. Juvenem te, amiſſo patre, ſine opibus video: idcircò amicitia mea oportunior tibi certamine eſt. Ego humanarum rerum memor ſcio: in omni certamine qui opulentior eſt, etiamſi accipit injuriam, tamen quia plus poteſt, injuriam facere videtur. Itaque Comes homagio accepto ab Hugone, eoque cum Haimerico de Currone & Roberto de Aveſſiaco concordato, omnibus Ambaziacenſibus pacificatis receſſit.

Uxores & proles Fulconis Richini.

12. Fulco plures duxit uxores, filiam Lancelini de Baugencisco, ex quâ orta eſt Comitiſſa Britanniæ, illaque poſt obitum viri ſui, Jeruſalem in Eccleſiâ ſanctæ Annæ vitam Monialem exercuit. Poſt cujus mortem filiæ Lancelini, duxit Ermengardin Archenbaldi Fortis de Borbono, ex quâ genuit Goffridum Martellum admirabilem virum, juſtitiæ inſignem, totius boni coltorem, qui terror omnium inimicorum ſuorum fuit. Libidinoſus Fulco ſororem Amalrici de Monte-forti adamavit, cujus præter formam nihil unqnam bonus laudavit, pro quâ matrem Martelli dimiſit, affirmans eam de genere ſuo fuiſſe; quam dimiſſam Willelmus Jalvinacenſis vir ex nobilioribus Arvernorum uxorem duxit. Ex ſorure Amalrici Fulco filium genuit, qui ſimiliter ut pater Fulco vocatus fuit, de quo in ſubſequentibus loquemor.

CAPUT XII.

De GOFRIDO *Martello ſecundo.*

Præclara Gofridi geſta deſcribuntur.

1. GOFFRIDUS Martellus ſecundus jam adultus, jovenis prudens & animoſus, videns terram turbatam, & Proceres totius Conſulatûs contrà patrem cornua erigere, eis viriliter reſiſtebat, & quomodo patrem & ſuos ulciſceretur, irrequietus cogitabat; qui omnibus prævaluit, & ab intentione eos revocavit; qui inſignis juſtitiæ, ab omnibus metuebatur, & ei pluſquàm patri totius Conſulatûs omnes homines etiam nobiles obediebant, patrem propter vitia odio habentes: qui repertâ cognatione Ermengardim matrem Martellico adhuc puero, dimiſit. Quam dimiſſam Hamo, cognomento Vaccavaria, dominus Borbonenſis, frater ejus, filius Archenbaldi Fortis, ſecum in Arverniâ ducens, Willelmo Jalinaeenſi domino, filio Uldini Barbæ in conjugio copulavit. Hic ex eâ genuit Uldinum & Elizabeth. Poſtremò Fulco Richin amore ſororis Almarici de Monte forti ſuccenſus, cujus præter formam nihil unquam bonus laudavit, domum ſuam ſceleratu nuptiis replevit: quæ mulier timens privignum adultum ætate, animus ipſius omnibus inteſtus, neque quietibus neque vigiliis ſedari poterat, ſciſcitans quomodo nocumento Martello eſſe poſſet; ſæpe color ejus exanguis, inceſſus citus, modò tardus, prorsùs in facie vultuque vecordia inerat, & illis quos multis modis ad ſe illexerat, mala facinora edocebat. Gofridus Martellus quemadmodum his reſiſtator diſcentiens, ſciens quia ſine ſocus nemo quidquam tale conatur, cogitans quomodo amiciciam Hugonis ſibi contrahat & adjungat (in quo animus ſimilis ſuo inerat, quod cum contigit, amor exoriatur neceſſe eſt) Eliſabeth ſororem ſuam ex matre ſuâ Ermengardi, & Willelmo Jalinniacenſi ortam Hugoni in conjugium copulavit. Martellus Hugoni & uxori ſuæ domicilium, & quidquid Ambaſio poſſidebat poſt obitum patris ſoi conceſſit. Is verò prudenter negotia ſua agebat, nec nimis remiſſe, nec inſipienter militabat. Barbatus nepotis ſui Martelli probitates audiens, complacuit, eoque advocato ait illi: » Gaudeo te ab avorum probitate non degenerare, ideo » terram meam mihi à patre tuo injuſtè ablatam tibi » do & ut deinceps poſſideas volo. Martellus ipſum vinculis ſolutum per urbes & oppida ſua tamen ſub cuſtodiâ liberè ire permiſit. Ipſe verò in carcere turbato cerebro, ſenſu aliquantulum minutus erat.

Amicitias init Martellus cum viris nobilibus.

Goffridus Barbatus vinctus fratris filio Martello terram ſuam concedit.

1096. Synodus Arvernenſis habita.

2. In illo tempore anno ſiquidem ab Incarnatione Domini milleſimo nonageſimo ſexto, Synodus Averni habita eſt, & via eundi Jeroſalem incohata eſt: quippe anno ſubſequente Fulco & Martellus filius ejus Rupes Corbinis obſederunt, & fumo ceperunt. Quod municipium nemo putabat capi poſſe, & Roberbus Rupium dominus ſuper ipſas Rupes in monte nolentibus Conſulibus, caſtellum componebat. Iſte Martellus Elizabeth ſororem ſuam ex matre ſua & Willelmo Jalmniaci ortam; Hugoni de Calvo-monte uxorem dedit; cum eâ Ambaſiacum totum ei conceſſit. Huic Martello Helias Comes Cenomanenſis unicam filiam ſuam non àdhuc matrimonio aptam deſponſavit, & Cenomanum cum appendiciis ejus tribuit.

3. Sæpe Martellus cum Rege Rufo conflixit, multaque municipia in Normanniâ vaſtavit & ſuccendit, dum Rex in Anglia moraretur, & Robertus Comes frater Regis in Jeroſolymitano exercitu cum peregrinis multis maneret: nam Normanniam Rex Rufus in vadimonio habebat.

Martellus multa municipia in Norman. vaſtat.

4. Anno Verbi incarnati milleſimo centeſimo quinto, quadraginta diebus & eo ampliùs cometa veſpertinis ſemper horis apparens, ſtupore ſimul & terrore totum tunc replevit mundum. Nam ſplendoris Albumi radium versùs brumalem Solis occaſum producens, primis quidem diebus flammatior, poſtremis verò ſubobſcurior videbatur, donec paulatim attenuatus poſt dies, ut dictum eſt, quadraginta videri omninò deſiſteret. 1105

Cometa inſignis apparet.

5. Sequente anno Martellus inſidiis ſuorum & novercæ, patre, ut fertur, conſentiente, Landæ caſtro occiſus eſt; ſepultuſque in Eccleſiâ beati Nicolai Andegavis. Incredibile mihi videtur patrem in nece tanti filii conſenſiſſe, cum nimiùm ſenex eſſet, & filius ſi longinquitas vitæ ſibi concederetur, quidquid amiſerat recuperaſſet. Nam & Landonenſe caſtrum Philippo Regi calumniabator, Willelmo Pictavenſi Sanctonicum Conſulatum; qui timore ejus duas turres novas Pictavis conſtituit, unam in urbis ingreſſu, & aliam prope aulam. Rex libidinoſus Philippus Turonis venit, & cum uxore Fulconis loquutus, eam fieri Reginam conſtituit: peſſima illa, Conſule dimiſſo: nocte ſequenti Regem ſequitur, qui Mindraio prope pontem Bevronis milites dimiſerat, qui eam Aurelianis duxerunt. Sicque Rex luxurioſus domum ſuam ſceleratis nuptiis ſub anathemate factis replevit, & duos ex eâ filios Philippum & Florum genuit. 1106

Martellus interficitur.

CAPUT XIII.

De FULCONE *Rege Jeruſalem.*

1. VERUM eſt: *Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii.* Hinc eſt quòd mortuo Fulcone Richin, filius ejus Fulco vias patris & matris ſuæ deſerens, honeſtam vitam ducens, prudenter terram rexit. Qui ab Heliâ Cenomanenſi Comite unicam filiam ſuam, quam Martellus frater ſuus licet ſibi promiſſam non nupſerat, dari ſibi cum Cenomanico Conſulatu impetravit. Sicque Cenomanicus & Andegavenſis Conſulatus conjunctus eſſe dinoſcitur. Vir honeſtus Fulco armis ſtrenuus, fide catholicus, erga Dei cultores benevolus, adepto utroque Conſulatu, amicos exaltans, malignos & ſibi adverſarios opprimens, gloriâ & optimâ famâ impar nulli in brevi effectus eſt. Qui Hugoni de Calvo-monte Ambaſium totum à fratre ejus Martello ei datum, accepto hominio conceſſit, & ipſi Montricbardum anteceſſoribus ſuis olim injuſtè ablatum reddidit. Is eidem Pruliacum obſedit, ſed non cepit, & tamen Eſcbinardum ejuſdem caſtri dominum ſubjugavit, & pacificum ſibi fecit. Ipſe Montem-Baſonis à Joanne ipſius oppidi domino emit. Cum Joannes accepta jam parte pecuniæ pœniteret, fortiſſimus Fulco oppidum illud obſedit,

Fulco Cenomanicum Conſolatum adeptus eſt.

Multa prudenter & generoſe geſſit.

Google

& ad reddendum ſibi coëgit, redditâque promiſsâ pecuniâ caſtellum obtinuit. Muſteriolum obſedit & cepit, ſed miſericordiâ motus propriis cuſtodibus arci impoſitis, cætera omnia domino ipſius caſtri reddidit. Rex Anglorum Henricus Fulconem ſibi exoſum multoties impugnavit. Sæpe etiam datâ multâ pecuniâ Andegavenſis & Cenomanici pagi Baronibus, in propriâ ipſius terra multas importunitates per eos, & maxima damna faciebat Fulconi.

Obſidet Fulco Montem-baſonis, & Rex Anglorum Alentionem capit.

2. Dum eſſet idem Conſul in pago Turonenſi in obſidione Montis-baſonis, venit Rex Henricus, qui ſemper ei infeſtus erat, ſubitò ex improviſo & inſperatè ejectis cuſtodibus Conſulis ex arce Alentionis caſtri, ſuos poſuit; & quia ſiniſtrum quid ſperabat ex burgenſibus caſtri, obſides filios eorum & filias etiam lactantes in arcem cum cuſtodibus poſuit. Turrenſes autem de arce deſcendentes, & per caſtrum nocte & die deliteſcentes, Burgenſium uxores & filias dehoneſtabant: victum verò & veſtitum ſine prece vel pretio vi auferentes, in turrem deferebant. Quâ de re commoti burgenſes miſerunt nuntios Conſuli, ut quantociùs adjuvaret in tantis periculis conſtitutos. Conſul verò cum eſſet in obſidione ſupra dicti caſtri, pacificus eſt cum Baronibus ſuis, qui contrà eum caſtrum munierant; ejectiſque hoſtibus qui in arce erant, & domeſticis ſuis poſitis, vexilloque ejus eminentiori loco ſublimato, & tribus vicibus acclamatum, Conſulis eſt caſtrum, movit exercitum tam inimicorum antea modo pacificatorum; quàm amicorum militum vel peditum versùs Alentionis caſtrum. Miſit etiam veredarios per totam Turoniam, Cenomaniam, Valeiam & Andegavis, ut omnes eum proſequerentur loco prædicto & die denominato.

Copioſa multitudo Principum adverſus Comitem Andegavenſem bellum gerit.

3. Audiens autem hoc ſupradictus Rex Anglorum, qui tunc morabatur in civitate Sagienſi, brevi tempore congregavit innumeræ multitudinis exercitum tam militum quàm peditum, qui cooperuerunt faciem terræ ſicut locuſtæ. Erant autem poſt ipſum Principes & Magiſtri totius exercitûs Stephanus Comes Moritonii, & frater ejus Theobaldus Bleſenſis; Willelmus Comes Flandrenſis, Radulfus de Peronâ, Rotrodus Comes Pertici, Robertus de Beliſmo, & Willelmus Jeſmales, & multi alii Francigenæ, Angli, Normanni, Flandrenſes, Britones, cum adjutoriis ſuis. Rex autem in ultimo agmine ſequebatur eos cum innumerâ multitudine tam peditum quàm equitum. Sano autem conſilio ſuo crediderat, quòd poſſet Fulconem Andegavorum Comitem in Parchio in modum coronæ cingere, vel in modum caſtri obſidere, & capere cum omnibus ſuis; quod & feciſſet, niſi Deus, qui *ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam*: qui *de ſuâ virtute gloriantes humiliat*, &, *Cui ſemper humilium & & manſuetorum placuit deprecatio*, adjuvaſſet Conſulem Fulconem, in ipſo fiduciam habentem. Perfeciſſet autem voluntatem ſuam quantum ad intuitum hominum, niſi prædicti juvenes, Stephanus Moritonii, Theobaldus Bleſenſis, & Willelmus Flandrenſis Conſules, & Regis ſupradicti nepotes, cupidi gloriæ, & probitates ſuas volentes oſtendere, exercitum Regis præceſſiſſent; qui viriliter Parchium, in quo Conſul cum ſuis morabatur, aggredientes, baliſtis, ſagittis, telis, lanceis & enſibus ſtrictis, impugnabant & aſſiliebant. Fulco autem Conſul fiduciam habens in Domino, & amore Baronum ſuorum, in Parchio deliteſcebat, exſpectans adjutorium Dei & adventum hominum ſuorum. Erant autem cum eo Hugo de Mathafelone, & Theobaldus filius ejus, Fulco de Cande, Mauricius de Credunte, Petrus Camelacenſis, Jaquelinus Malleacenſis cum quatuor fratribus ſuis, Hugo de Aloïâ, Adeelmus de Samblanciaco, Hugo Ambaſienſis, Goſcelinus de ſanctâ Maurâ cum duobus fratribus ſuis, & multi alii cum militibus & peditibus. Cenomanenſes autem videlicet dominus Saboli, & Sulliacenſis, Meduanenſis & Lavallenſis, & multi alii diem conſtitutum exſpectantes nondum advenerant.

4. Ut autem viderunt illi qui cum Comite erant exercitum venientem, dixerunt ei: « Quomodo « pauci pugnare poſſumus ad multitudinem tantam « & tam fortem? Et nos fatigati ſumus hodie. Et « ait Conſul: Facile eſt concludi multos in manu « paucorum, & non eſt differentia, in conſpectu « Dei cœli liberari in multis aut in paucis. Quia non « in multitudine victoria belli, ſed de cœlo fortitudo « eſt. Ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci « & ſuperbiâ, ut diſperdant nos & ſpolient. « Nos autem pugnemus pro juſtitiâ noſtra, pro « terrâ noſtrâ, & pro animabus noſtris, & ipſe Dominus « conteret eos ante faciem noſtram. Vos autem « non timueritis eos, ſed illum timete, qui non « derelinquit ſperantes in eum, & de ſuâ virtute « gloriantes humiliat. Dicunt non eſſe qui poterit vel « poſſit reſiſtere virtuti eorum; experiantur ictus & « actus Andegavenſium & Turonenſium, quos deſpiciunt, « & acquieſcite conſiliis mei. Ne exſpectemus « robur exercitûs; non enim expedit nobis: « ſed hos catulos inconſultè, & indiſcretè latrantes « viriliter reprimamus. Vocavit autem ex omnibus « primum Hugonem de Mathafelone cum filio ſuo « Theobaldo, dixitque ei: Egredere ad eos cum « centum armatorum militum, & ducentorum ſervientium « ſive archeriorum manu, & tolle preces, « quod prius arma dabunt. Ille autem de Parchio « exiens ut tantus miles, viriliter cum equitibus & peditibus ſuis eos aggreſſus eſt. Regales autem in fortitudine & numero confidentes, viriliter reſiſtebant, in tantum ut eos in Parchium fugere compellerent. Fulco autem Conſul vocavit Rainaldum de Caſtro, Jaquelinum de Malleiaco cum quatuor fratribus ſuis, & Adelinum de Semblanciaco, traditis eis centum militibus, & ducentis archeriis, duplicatis videlicet militibus & ſervientibus, monuit exire obviam hoſtibus. Illi autem multiplicati virtute & numero, in tantum reſtiterunt, ut eos vellent nollent in Parchium fugere compellerent.

5. His viſis Conſul ſtrenuus magis in feritatem elevatus, quàm in deſperationem dejectus, vocavit Hugonem Ambaſiacenſem, Goſcelinum de ſanctâ Maurâ, Gaufredum de Monthesauro, Joannem de Aloiâ, traditis autem trecentis militibus & ducentis peditibus, remiſit eos cum ſupradictis contrà hoſtes ſuos. Dum autem eſſet in ultimâ militum ordinatione, veniebant Cenomanenſes, videlicet Liſiardus Sabolienſis, Robertus Suliacenſis, Galterius Meduanenſis, Guido Lavallenſis, & multi alii Barones & milites cum adjutoriis ſuis. Cum autem eſſent quatuor milliariis ab utroque exercitu audierunt clamorem ululantium & hortantium ad bellum; audierunt etiam per internuntios, quòd Conſul cum Rege pugnaret comminùs, & multis infortuniis exercitus Conſulis debilitaretur; cum alii capti, alii vulnerati, alii mortui nuntiarentur. « His auditis irâ & dolore percuſſi aiebant: Væ nobis « miſeris, inertibus & pigris, qui non interſumus « cum domino noſtro, & cum ſodalibus, amicis, « & fratribus noſtris in tanto conflictu. « Hæc dixerunt, « & dicto factis acceleraverunt prout potuerunt, ut intereſſent certamini. Deſcenderuntque in quâdam valle amœnâ & nemoroſâ, diſſellatis equis & recreatis, induti etiam thoracibus, loricis & galeis, ordinaverunt acies ſuas. In primâ acie erat Liſiardus Saboli dominus cum militibus, archeriis &

Digitized by Google

peditibus ſuis : in ſecundâ Robertus Sulleii cum ſuis ; in tertiâ Galterius Meduanenſis & Joshellus filius ejus miles ſtrenuus cum ſuis : in quarta Guido de Lavalle, cum ſuis. Cum autem appropinquaſſent, exclamavit unuſquiſque inter ſignum ſuum, & totis nilibus irruerunt in hoſtilem exercitum. Debilitabantur autem à Sagittariis equi, milites & pedites Regis. Contigit autem ut quidam jaceret in incerto ſagittam, vulneraretque levi ictu in fronte Conſulem Theobaldum : ſanguis autem deſſuebat ſuper oculum, nec videre poterat ex illâ parte ſanguine oculum cooperiente.

6. Fulco autem Conſul morabatur in Parchio, & Comes Vindocinenſis cum eo, & Vicecomes de ſanctâ Suſannâ, & Petrus de Pruleio, Willelmus Mirebellenſis, Berlaius de Moſterol, Gauſredus de Doe, Peloquinus de inſulâ Buchardi, Rainaldus de Vehcio, & archerii multi & omnes pedites Andegavenſes & robur exercitûs. Mandavit autem militibus ſuis ut ſtrenuè & viriliter agerent, quia ipſe egrediebatur ad ſuccurſum & adjutorium eorum.

Quam generosè ac fortiter dimicat Fulco.

Necdum nuntius verba finierat, & ecce Conſul in unâ parte exercitûs cum ſuis adveniens, ut erat clamoſus in voce, exclamavit voce magnâ : » Eia » milites valentes, milites, ecce Conſul, extendite » manus & brachia ; exhilarate animos, reſumite » vires. Ecce ego frater veſter, dominus & magiſter, » & quod videritis dominum facientem, & vos fa» cite ſimiliter. « Milites autem, archerii & pedites, videntes dominum ſuum lanceâ quoſdam de ſellis proturbare, enſe in ſellis nonnullos dimidiare, animati, exhilarati, & conſortati, valentiores extiterunt, & majores ictus dederunt lanceis, baliſtis, ſagittis & gladiis.

Hoſtes animo deſpondent & dorſa præbent percutientibus Andegavenſibus.

7. Hoſtes autem conterriti pellem pro pelle dantes, ut facies tuerentur, dorſa præbuerunt percutientibus. Nec erat in tanto exercitu qui reſiſteret, & multi erant qui perſequebantur. Contigit autem & proverbium quod vulgo dicitur : Sint qui fugiant, multi erunt qui perſequentur. Videns autem Rex ſuos fugientes, nec retinere eos prævalens, nec verbis, ictibus, vel actibus, compulſus eſt fugere, & inter fugientes licet ultimus Sagienſi civitate ingreſſus eſt. Conſul autem neminem ex ſuis perdidit, niſi tantùm quatuor archerios, & viginti quinque pedites, qui in acie præliantes, vulnerati, glorioſè mortui ſunt. Rex autem multos tam milites quàm archerios & pedites mortuos ; vulneratos & captos amiſit. Conſul autem reverſus à cæde hoſtium, nocte jam cæcâ multis ſpoliis ditatus quievit nocte illâ intrà Parchium in papilionibus ſuis.

Rex Angliæ cum ſuis fugit.

8. Mane autem horâ tertiâ ſurgens mandavit Monachis, qui infrà caſtrum erant, honorificè præpararentur, ut Miſſam in honore beatæ MARIÆ celebrarent, quia ſabbatum erat, quo devotius à Chriſtianis memoria ejuſdem Dei Genitricis celebratur. Cum autem ad Eccleſiam veniſſent, intrare non poterant præ multitudine captivorum qui ſub cuſtodiâ tenebantur. Cognovit autem eoſdem eſſe qui pridie in expeditione capti fuerant. Converſus autem ad ſuos, graviter increpavit dicens : O quid egiſtis, nec Deum timentes, nec hominem reverentes ? Num ignoratis hac de re Dominum Judæos graviter increpaſſe & dixiſſe ? *Domus mea, domus orationis vocabitur ; Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Legitur etiam in libris Gentilium qui dæmonia pro Diis colebant :

Luc. 19. 46.

Et ſæpe accurrit templi violator ad aram.

Canonibus etiam Eccleſiæ, cujus filii vocamur & ſumus, præceptum habemus ; ut quicumque facinoroſus ad Eccleſiam confugerit, liber à ſupplicio recedat. Nos autem qui judicamus terram, diligamus juſtitiam, ut peccatis liberi juſtitiæ vivamus. Vocavit autem Dapiferum ſuum ; præcepit ut quantociùs præpararet ciborum abundantiam & vini copiam, ut pane confirmationis conſortati, & vino lætitiæ exhilarati, ad propria ſine aliquâ redemptione liberi redirent. Erant autem ferè quingenti. Arcem autem ingenio ſuorum tertio die cum omni apparatu recepit.

Pacem init Rex Angl. cum Fulcone, cujus filiam accepit uxorem filius Regis.

9. Rex verò hoc infortunio humiliatus, cupiebat cum Fulcone amicitias jungere, & habere fœderatum, quod & obtinuit. Accepit enim filiam ejus puellam pulcherrimam & ſapientem Mathildem nomine, Willelmo filio ſuo, qui poſt eum regnaturus erat. Non poſt multum verò temporis copulavit filiam ſuam Imperatricem, uxorem quondam Henrici Imperatoris Alemanniæ, filio ejus Gaufredo pulcherrimo juveni, & ſtrenuiſſimo militi.

Dominationes ſuas tribus filiis Guillelmus Rex Angl. diviſit.

10. Rex Willelmus ; qui Angliam acquiſivit, terram ſuam tribus filiis ita diviſit : Willelmo Rufo Angliam, Roberto Normanniam, Henrico maternas poſſeſſiones donavit. Rege Rufo mortuo, Henricus Regnum arripuit, Roberto fratre ſuo Jeruſalem morante. Robertus rediens à Jeruſalem, ex uxore ſuâ filium nomine Willelmum genuit. Robertus die ſancti Michaëlis à fratre ſuo Henrico capitur, cujus filius Willelmus filiam Fulconis Comitis Andegavis duxit, ſed ab illâ propter cognationem ſeparatus, ſororem Reginæ Franciæ uxoris Lodovici Regis duxit, datâ ſibi Flandriâ poſt obitum Caroli Conſulis. Sed Willelmus lanceâ manu percuſſus, non diù poſt vixit. Henricus Rex Angliæ filium nomine Willelmum habuit, qui filiam Fulconis Comitis duxit, accepto cum eâ Comitatu Cenomanico, & Normanniam à Lodovico Rege Francorum, facto ſibi hominio, ſuſcepit. Qui decimo ſeptimo ætatis ſuæ anno in Angliam rediens, in mare ſubmerſus periit, multique nobiles cum eo, quorum corpora inventa non ſunt, anno Incarnati Verbi milleſimo centeſimo decimo. Fulco ex filiâ Comitis Heliæ uxore ſuâ genuit Gofridum, qui adultus miles armis præpotens effectus, Mathildem filiam Henrici Regis Angliæ, quæ uxor fuit Imperatoris Alemanniæ, uxorem duxit. Ex eâdem uxore Fulco alium filium Heliam nomine genuit.

Guillelmus Henrici Regis filius uxorem ducit.

1110.

Gofridus Comitis filius matrimonio cum Mathilde filiâ Regis Angliæ copulatur.

11. Cum Fulco Andegavenſem, Turonicum, Cenomanicumque Conſulatum in proſperitate regeret, Rex Jeruſalem Baldoinus ſecundus nuntios in Franciam mittit, qui prudentium conſilio virum idoneum, qui filiam ſuam cum Jeroſolymitano Regno duceret uxorem, ſecum adducerent. Elegerunt itaque conſilio Lodovici Junioris Regis, & Epiſcoporum multorum peritorum, Fulconem Andegavenſem, qui uxore carebat. Idem autem Fulco Comes iturus Jeroſolymam, in feſto Pentecoſtes venit Turonim, ut ei Archiepiſcopus ſacræ Crucis ſignum pro more tantæ peregrinationis imponeret : quo facto cum poſt Miſſarum ſolemnia commilitones & participes menſæ ſuæ præſtolaretur, ad feneſtras aulæ quæ majus Monaſterium reſpiciebant, cum duobus Preſbyteris ſeſe comitaturis ſtabat, neſcio quid ſecretum confabulans : cum ecce reſpiciens videt pinnam Majoris-monaſterii flammis nimiis ita ſuccenſam, ac ſi funditùs combureretur. Quo viſu exterritus eſt. En, inquit, Majus-monaſtium incendio concrematur. Videtis, ait, qualiter flamma jam in ſuperioribus dominatur. Videntes autem Preſbyteri condolent pariter & mirantur. Nec mora vocatos de militibus ſuis nonnullos concito curſu jubet ire illo, & ſibi renuntiare quid ibi fieret. Aſcen-

Fulco Regnum Jeroſolymitanum adeptus eſt.

Viſu tantum Fulco intuetur Majus-Monaſterium concremari.

ſis

Digitized by Google

tis equis illi properant, Majus-monaſterium veniont. Inquirunt de igne, nec etiam mentionem reperiunt. Comes illos præſtolatur : quibus regreſſis nihilque tale ſe vel vidiſſe vel audiſſe renuntiantibus, ſollicitus Comes cum Preſbyteris ſuis de viſione tractabat. Cui unus eorum : Domine, ait, digna ſatis viſio pro negotio quod cœpiſtis, pro ſolemnitate præſenti, pro loci reverentiâ, in quo apparuit, vobis divinitùs oſtenſa eſt. Nam & vos Spiritu Sancto inſpirante Dominicum lignum vobis hodie impoſuiſtis, & ipſe Spiritus ſanctus hodiernâ die ſuper Apoſtolos in igne deſcendit, & locus Majoris-monaſterii dignus, in quo idem ſe demonſtret deſcendere, quem tamen Conventus eodem ſpiritu inflammatus cohabitat. Placuit viro illuſtri digna dignæ viſionis interpretatio, nec moratus in craſtino eò venit, viſionem Conventui refert, Fratrem ſe & participem beneficii rogat effici; locum illum & ejus incolas cum dignâ reverentiâ deinceps habuit.

Quid præſagiret viſio patefacit Presbiter.

12. Ipſe verò cum maximis copiis mare tranſiens, filiæ Regis matrimonio copulatus, Rex Jeruſalem effectus eſt. Olim quippe Magnates Francorum monitu Urbani Papæ Syriam, Meſopotamiam, Palæſtinamque ſubjugaverunt, & Ducem Gofredum in Regem elegerunt. Qui anno uno in Regno Jeroſolymorum expleto xv. Kalend. Auguſti obiit. Decretum eſt ab omni Jeroſolymorum populo, Balduinum fratrem ejus Comitem Rages cum omni terrâ ſuâ cuidam propinquo ſuo Comiti Balduino de Monte-Henno regendam & cuſtodiendam committere. Ipſe verò Rex efficitur. Igitur annis in Regno Jeroſolymorum decem & octo exactis, eo die, quo Paſcha Floridum celebrans populus Jeroſolymorum, ſolemnem proceſſionem ageret; cum in villâ, quæ Laris Jeruſalem dicitur, defunctum, & lecticâ die prædicto Jeruſalem allatum, Regiâ ambitione in Golgotha juxtà germanum ſuum, Regem videlicet Godefredum ſepelierunt.

Obit Fulco Rex Jeroſol.

13. Deinde Jeroſolymitæ inito ſalubri conſilio, alium Balduinum Conſulem Rages divinâ providentiâ Jeroſolymis gratiâ colloquendi cum Rege cognato ſuo tunc profectum, illicò ſibi Regem creaverunt. Ita cui colloqui morte prævento non potuit, communi electione eo ſepulto in Regnum ſucceſſit. Ipſo quidem electus die ab omnibus, ſequenti verò Dominici Paſchæ die Regali unctione conſecratus; videlicet præcaventes ne dilatione vel aliquid ab hoſtibus contrà præſumeretur audaciùs, vel ab ipſis Chriſtianis ambitione inſtigante maligniùs novaretur. Iſte Balduinus carens filiis, ex uxore ſuâ filias genuit, quarum primogenitam Andegavenſis Fulco, aliam Buamundus juvenis Princeps Antiochianus habuit uxorem, ex quâ genuit filiam quam optimus Raimundus frater Comitis Pictavorum, cum Antiocheno Principatu duxit uxorem : Buamundus filius Roberti Wiſchardi, ex Conſtantiâ Philippi Regis Francorum filiâ iſtum genuit Buamundum, qui Damaſcenis occiſus eſt. Mortuo Balduino Rege, Fulco Jeruſalem Regnum viriliter rexit. Damaſcenos, Aſcalonitaſque ſibi tributarios effecit. Denique antequàm Raimundus filiam Buamundi duceret, Antiochenum Principatum maximo labore contrà Turcos abſque ullo damno manutenuit. Qui ex uxore ſuâ duos filios Balduinum & Almaricum genuit. Ipſe verò cum ad ſenilem perveniſſet ætatem, vir bellicoſus obiit, ſepultuſque eſt cum aliis Regibus in Golgotha, cujus filium Balduinum Jeroſolymitæ Regem conſtituunt.

Baldeinus ejus cognatus Rex eligitur.

CAPUT XIV.

De Goffrido *Comite*

1. ET factum eſt dum Goffridus, filius Fulconis Regis Jeruſalem terram ſuam in pace regeret, monitu impiorum Helias frater ejus Cenomanicum exigens Conſulatum, ipſum fratrem ſæpe impugnabat. Quem captum Gofridus, multis diebus Turonis incarceratum tenuit : ſed poſtea inde liberatus, gravi morbo à carcere contracto juvenis obiit. Semper potentes fratres malè concordes, nimiâque cupidine cæci, res ſuas in medio tenere nolentes, inter ſe diſſident, & cum ſuas vires miſcere juvat, pereunt. Fuit autem Gofridus probitate admirabilis, juſtitiæ inſignis, militiæ actibus deditus, optimè litteratus, inter Clericos & Laicos facundiſſimus, ferè omnibus bonis moribus repletus : & quamvis multas tribulationes à ſuis ſit perpeſſus, tamen ab omnibus eſt dilectus, quod in acquiſitu Ducatûs Normanniæ comprobatum eſt.

Goffridi Comitis encomium.

Normanniæ Ducatum acquiſivit.

2. Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo trigeſimo ſeptimo, regni verò ſui trigeſimo quinto, Henricus, Rex Angliæ obiit juxtà Rotomagum, in loco qui Leons vocatur, ante Natale Domini; cujus corpus delatum & ſepultum eſt in Angliâ. Quo mortuo Stephanus Comes, frater Comitis Theobaldi, nepos defuncti Regis, die Natalis Domini coronatus eſt in Angliâ, Normanniam in ſuo dominio retinens. Secundo anno ſiccitas permaxima fuit à Martio uſque Septembris, quo tempore Gofridus Comes coadunatis maximis copiis militum & peditum, adjuvantibus ſibi Baronibus ſuis cunctis, Normanniam intravit, eamque totam acquiſitam tenuit, excepto oppido quod dicitur Giſors, quod Regi Francorum Ludovico ne ſibi noceret, conceſſit. Sic verò Dux Normannorum effectus eſt. Quo autem labore quantâque curâ Muteriolum Bernardi obſeſſum hyeme & æſtate, vixque etiam anno peracto captum deleverit, quantamque miſericordiam in Guiraudo Berlai & filio ſuo exercuerit, omnibus notum eſt. Ut ait Boëthius : Quid dignum ſtolidis mentibus imprecer, niſi ut opes & honores ambiant. Ita tamen ut cum falſa bona pepererint, illis omiſſis ad cognitionem veri boni feſtinanter perveniant. Godefridus autem quodam tempore dum à colloquio Regis Francorum in confinio Normanniæ & Franciæ facto rediret, nimio calore ipſo urgente, balneo cujuſdam fluvii uſus, febri peracutâ occupatus apud caſtrum Leidii venit, ibique non ſine dolore & luctu ſuorum interiit, corpuſque ipſius Cenomannim delatum eſt. Cujus mauſoleum tanti viri dignum, & epitaphio compoſitum honorificè exſtat. Quid mirum ſi mors quidem adverſante & repugnante naturâ, Godefrido adhuc adoleſcenti contigit, cum teſte Tullio adoleſcentes ſæpe ſic mori videantur, ut cum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur, & quaſi poma ex arboribus cruda ſi ſint, vi avellantur, ſi matura & cocta, decidant. Sic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas. Iſte ex Meltide uxore ſuâ tres filios genuerat, Henricum, Goffridum, Villelmum, pueros ſpecioſos, & à patris & avorum probitate non degenerantes, quod nunc eorum operibus comprobatur.

1137 Henricus Angl. Rex moritur.

Gofridus occupatâ Normanniâ obiit

Mathilde.

3. Hactenùs mihi videtur ſufficienter dictum eſſe de geſtis & actibus Andegavorum Conſulum. Si qua præterea ſunt, credo autem multa eſſe, ab his, ſi vobis videtur, qui iſta meliùs ſciunt, quæritote. Hæc ego dum in voluminibus abditis inveniſſem ſcripta, non ſum perpeſſus infructuoſo ſilentio tegi. Ad honorem igitur dominorum noſtrorum Andegavorum Conſulum ſicut geſta agnovi, conſcripſi, &

Nota votum Auctoris.

ad ædificationem & imitationem, moderni ut inde valeant fructum invenire.

Hoc juramentum in fine codicis exſtabat.

Juramentum Decani & Canonicorum Eccleſiæ ſancti Laudi.

EGo N. Juro & fideliter promitto honorem, utilitatem, jura & libertates & conſuetudines Eccleſiæ ſancti Laudi, & honorem & utilitatem & jura, conſilium Domini Comitis Andegavenſis, Comitiſſæ ac liberorum eorumdem pro poſſe meo fideliter obſervare. Sic me Deus adjuvet & omnes Sancti. Juro inſuper ſtatuta antiqua à Capitulo facta & etiam facienda conſenſu omnium Canonicorum in Capitulo generali.

LIBER

DE COMPOSITIONE CASTRI Ambaſiæ, & ipſius dominorum geſtis.

PROLOGUS.

SÆPENUMERO poſtulaviſti ut Ambaſienſium dominorum progenies litteris tibi ſignificaretur; quo tempore, à quibus Conſulibus in hac terrâ virtute meritorum ſuſcepti ſunt. Pareo libens, ſed antequàm iſtud aggrediar, de compoſitione caſtri Ambaſiaci oppidi, ea quæ quibuſdam ſcriptis reperi, & quæ geſta teſtantur, breviter aperiam.

CAPUT PRIMUM.

1. JUlium Cæſarem ad Gallias ſubjugandas feſtinantem Alpibus tranſgreſſus Allobroges pacificè ſuſceperunt. Quæ verò nunc Moriana & regio omnis ab Alpibus uſque ad Ararim fluvium, antiquitus Allobrogia vocabatur, quæ etiam jam Romanis tributaria erat. Veniens itaque Cæſar ad urbem Lugdunenſem, ſitam ubi Arar à Rodano rapitur, Scena Viennenſi Principe fideli amicitiâ ſibi fœderato, cujus conſilio & prudentiâ Rodanuſia gens ei ſubjecta fuit, inde uſque ad ripas Ligeris velociter deſcendit. Eo ſiquidem tempore nulla aut pernimium pauca oppida inveniebantur; ſolæ enim urbes turribus & muris munitæ erant. Qui ſe de genere Romanorum eſſe jactant, teſte Lucano qui ait:

Fabula mera.

Lugdunum nondum conditum erat.

Arvernique auſi Latio ſe fingere fratres.

Arverni urbem ſuam, ſeque ipſos Cæſari tradiderunt. Niverneoſi urbe captâ Cæſar ſecùs ripas Ligeris equitans in quodam monte oppidum firmavit, ibique ſimulacra omnium Idolorum ſuorum quæ ſecum gerebat poſuit, quod oppidum Romani *Sacrum-Cæſaris* vocaverunt. Poſthæc relictâ orbe Bituricâ, quam maximo labore acquiſierat, Turonicas partes aggreditur: audiens autem Turonicam urbem turribus, muris & aliis machinis clauſam, frequentiâque Occidentalium gentium valde munitam, XII. milliario à civitate in fine cujuſdam montis caſtra poſuit. Cum verò hyems proximâ adeſſet, conſiderans locum ad muniendum aptiſſimum, ubi & exercitus ſecurè hyemare poſſet, foſſatum à fluvio Ligeris uſque ad fluviolum qui ab indigenis illorum locorum Amatiſſa nuncupatur, fecit. Liger à Septentrionali parte montis præterluit, Amatiſſa verò à meridie montem perpetuò lambens duplici parte oppidum interluit, ab occiduo Ligerim intrans nomen ſuum amittit, cujus ripæ nemoribus veſtiebantur, & in concavis arundinibus concentus avium dulcè reſonans, & in ſcirpis enodibus undorum ſtrues tunc fructificaverat. Sanè licet à principio ſui paluſtri ſolo & pinguedine bibuli limi algoſique littoris coaleſcat, tamen quia algidis fontibus eum utrâque parte ambientibus ſtipatur, ab incolis ſæpe inter fructices philomelam diluculo ſibilantem audientibus, & cicadas meridie concrepantes, quod volupe eſt auribus inſonare, ranaſque crepuſculo incumbente blaterantes, diligenter habitatur. Hic quidem ab amœnitate locorum nomen accepit.

Deſcriptio loci in quo ſita eſt Ambaſia.

Hæc leguntur in Geſtis Epiſcoporum Turon. poſt hiſt. Greg. Turon p. 3 ſive 82.

2. In eminentiori parte montis, in loco qui Mons-rotundus uſque hodie vocatur, Cæſar domum ligneam magno artificio conſtruxit, juxtà quam aulam lapideam conditor admovit, extrà quam conclave ſolidum in cono cacuminatum crypticis arcubus calcabili ſilice conſtructum uſui hominum fabrefactum, ſæpe ignis ſubtùs in arcto camino animatus & ſuccenſus, nudos intùs ſudare compellit: molem verò ibi in modum turris ex lapidibus politiſſimis ædificavit, deſuper verò Martis ſimulacrum miræ magnitudinis poſuit, ſuper illud idolum thronum levigati cœmenti admovit. In facie parietum depingitur quomodo Phryges à Græcis, Numidæ à Romanis, Spartiatæ ab Alexandro devicti ſunt. Quæ hiſtoria ſicut artem ornat, ſic artificem venuſtat.

Fabula.

3. Varenna à meridie ultrà prædictum fluviolum quadrat, in quà aqua fontibus Amatiſſæ ſumpta, per parietem foraminatum flexilis plumbi meatibus implicita ſingultat. Ibi ardua ſylva pertruncatur, & in orâ fornacis lapſu velut ſpontaneo impingitur: pontem etiam ligneum magnæ latitudinis & firmitatis ad tranſeundum ligeris alveum fabricavit, ibique amœna planities erat, quæ culta innumeros quoque cumulos agreſtibus fructuum ſæpe in horrea dabat, ubi & pinguis paſtor denſum pecus gravibus uberibus in mulctra per olida clauſtra caularum includebat; quam fluvius à Septemtrione abluit, ipſamque planitiem infuſam facit cum amœnitate pratorum, & paſcuis uberrimis, jucundus armentalem copiam tauroſque reboantes nutrit. Is ſanè circà principia ſui in ripis voraginoſus & limoſus, in medio verò arenoſus, limique bibuli pinguedo potantium labra diſſecat, & quamvis vada habeat commoda, tamen ariditate ſui vadantium decoquit crura, & cum tardè fluat, invectus alteri fluvio non longè ab urbe Turonicâ Ligeris alveum intrat, qui licet pictus in pratis, pecoroſus in paſcuis, in paſtoribus peculioſus, ſic tamen eſt humanæ naturæ prorſùs contrarius, ut cum ejus unda glareoſa plus ſitim attrahat quàm depellat, incolæ locorum ab effectu Siceram nuncupaverint. Super hunc Cæſar cum non eſſet navigabilis, pontem pervium catendit ut ad copiam nemorum, quæ ultrà ipſum erat, populus liberè pergeret: hujus arrondinoſus frutex frequenter lemborum ſuperlabentium ponderibus inflexus perfunditur, cum piſcatores rapaciſſimi plumerata retia rarò herboſis littoribus extendunt, ipſique hamati nocturnis excurſibus piſcibus inſidias conficiunt: in hoc piſcis piſce decipitur, cujus paludoſa amaritudo alnorum ſalicumque glaucarum viriditate fota, ſæpe piſcibus pauperatur; nempe in latere montis, qui fluvio adjacet, lapidea fœniſia ad equos Regios nutriendos Cæſar conſtruxit.

Varenna ultrà Ligerim.

Unde nomen Siceræ fluvii.

Pons ſuper Siceram à Cæſare factus.

Sic Geſta Epiſcop. Turon. ut ſuprà.

Domus equorum Regiorum.

4. Quoniam verò ibi nemorum permaxima copia erat, naves Ligeris alveo habiles ibidem fabricare præcepit, quibus militum ſarcinas & neceſſaria ſuo exercitui in Andegaviam & Armoricam regionem deferret, quæ nunc Britannia, olim Armorica Gallia vocabatur, villam etiam ad manendum frabricatores navium aptatores & equorum compoſuit, quas Romani navicellas, quaſi cellam & habitaculum navium

Naves ad deferenda exercitui neceſſaria fabricatur.

nominaverunt. Lucum etiam maximum, qui ab Aquilone villam claudit, Aquilonarium dixeruot, & tam villa quàm lucus uſque hodie nomen ſuum retinent.

5. Cum autem Liger creſcens prata planitiemque tetigit, concentum ſeptifonis fiſtulæ armentalemque camenam, quam ſæpe Tityri illorum montium nocturnis carminum certaminibus inſomnes exercent, inter greges tintinnabulatos per dépaſta buxeta reboantes audire in Aquilonario nemore placebit. Igitur navibus alveo Ligeris impoſitis, exercitus Cæſaris æſtate inchoante ab Ambaquis recedens Andegaviam Armoricamque ingreſſus eſt regionem, urbe Turonicà & Cenomanicâ partim fœdere, partim metu acquiſitâ, ſingulis annis Julius Cæſar æſtate equitabat, hyeme verò Ambaquis hyemabat, unde ſcripta pluribus locis hyemalia Cæſaris Ambaquia eſſe teſtantur. Dum Cæſar in inferioribus Aquitaniæ partibus circà Oceanum mare moraretur, Dunicius unus ex Ducibus Germaniæ, qui Sequanæ genti præerat, vir magnus, Romanis infeſtus cum copioſo exercitu in finibus Germaniæ manens, Cenomanicam, Turonicam, Neuſtriam, quæ nunc Normannia dicitur, ſæpe impugnabat; qui oppidum à ſuo nomine caſtrum Duni nominatum conſtruxit. Omnis terra à fluvio Ligeris uſque Coloniam olim Germania vocabatur, quæ nunc in Franciam, Flandriam; Burgundiam, Lotharingiam dividitur.

Cæſar Ambaquis hyemas

Dunicius Dux ex Germaniâ Cæſari infeſtus & Romanis

Caſtrum Duni à quo conſtructum.

Quæ terra olim dicebatur Germania.

6. In diebus illis Cotta vir Tribunicæ poteſtatis relictus à Cæſare ut gentes ſubactas tueretur, qui Biturіæ, Nivernіæ, Alveniæque genti ſub Cæſare principabatur, inter Ciceiam & nemora prope planitiem, quæ vulgo Belſia dicitur, caſtra fixit. Germani ut erant edocti, inſidiis clandeſtinis competenter in nemore locatis, qualiter Cottanis nocere potuiſſent machinati ſunt; primo diluculo ordinatis agminibus ſui in hoſtes audacter procedunt, & animosè exclamantes certamen ineunt, validiſſimos incurſus faciunt, gyranteſque eos circumvallare nituntur, gladiis ipſos conantur ſternere, tandem multis pereuntibus alios in fugam vertunt, ſi qui potuerunt in ſilvis latitare ſive effugere, viventes evasère, alii letali ſorte occubuere. Plurimi cum ſuo Cotta evaſerunt, & Ambaquis redierunt, & ibi qui Martem iratum ſuſtinuerunt, à bile & Marte Nemus Bimartium nominaverunt, occurrunt ſui Cæſari cum victoriâ revertenti, de ipſius ſoſpitate & proſperitate congratulantur, & de Cottæ ſucceſſibus referunt. Cæſar ut erat diſſimulator maximus, ſe iratum diſſimulat, iramque in tempus reſervat, plurimaque minatur; nam quamvis fortuna Cæſari nimis faveret, tamen in partes ejus ſæpe aliquid auſa eſt: ſubjugatâ enim Germaniâ Friſones ipſum ſuper Rhenum fluvium fugaverunt, teſte Lucano qui ait:

Cotta relictus à Cæſare ut ſubacta tueretur.

Cotta cum ſuis à Germanis devictus.

Cotta devictus revertitur Ambaquiam.

Friſones Cæſarem fugaverunt.

Dum animos Rheni gelidis quos frangit ab undis.

Narrant etiam geſta, quòd Cæſar præparatâ pulcherrimâ claſſe, in Britanniam, quæ nunc Anglia vocatur, applicuit.

7. Volens ergo urbem Trinobantum, quæ nunc Londinia dicitur, obſidere; naves onerarias in portu maris relinquens, triremes & roſtratas per Tamiſim fluvium ducens, ſuper palos plumbatos à Britonibus fixos navigium ejus ſubmergitur. Ipſe verò cum reliquis navigando Neuſtriam fugit, unde Lucanus:

Cæſar à Britanniâ fugit.

Oceanumque vocans incerti ſtagna profundi,
Territa quæſitis oſtendit terga Britannis.

Plurimæ Gallorum urbes, & maximè Edua & Nivernis in Cæſarem inſurgunt, prædictumque Cottam occidunt; unde idem Auctor:

Cotta occiditur.

Nimiumque rebellis
Nervius, & caſi pollutus ſanguine Cottæ.

8. Oppidum Ambaquis à Julio Cæſare qui quinque annis poſt obitum Pompeii regnavit, Romani uſque ad Diocletianum tenuerunt. Legimus Veſpaſianum in Gallias uſque Ambaquis deſcendiſſe, habitoque conſilio Principes Gallorum inter ſe diſcordantes concordaſſe, & ſecundo anno Romam rediſſe. Tempore illo quo Diocletianus in Chriſtianos ſævilt, Bangaredi cum Ducibus ſuis Heliano & Amando Romanum Imperium à Galliâ cupientes expellere, Ambaquis cum magno exercitu veniunt; qui civibus Turonicis ſibi adjuvando convenientibus, Romanis qui ibi erant partim occiſis, partim fugatis, illud caſtellum totum excepto idolo Martis & ponte Ligeris, funditùs deleverunt: ruſticos tamen in valle circà Ligerim & Amatiſſam habitare permiſerunt. Hi verò cum deſuper manere non auderent, perforato monte, cavatis rupibus habitantes vicum magnum conſtituerunt. Baugaredi linguâ ſuâ nomine prævaricato non ampliùs Ambaquis, ſed Ambaſiam ſive Ambaſium vocari deinceps juſſerunt, ſic Ambagium vicus uſque ad tempus Valentis fuit.

Quamdiu Romani occupaſſent terram Ambaquæ.

Bagandarum Duces Helianus & Amandus expulerant Romanos ab Ambaquis.

Mutatio nominis Ambaſiæ. An. 364.

9. Eo tempore vir quidam Conſtantius nomine filius Conſtantii Senatoris, ortus ex concubinâ, adjunctus eſt Bagaudis, & Rex citerioris Hiſpaniæ effectus: ſedem Regni ſui Maſſiliam & Barcinonam conſtituit. Iſte tenuit terram à monte Jani uſque ad montes qui dividunt Hiſpaniam ab Aquitaniâ, Vaſconiam totam uſque Garonam; reliquum à Garonâ uſque Lugdunum Bagaudæ tenuerunt. Diocletianus contrà iſtos Maximianum Herculium miſit, qui Thebæam legionẽ in itinere peremit, qui quidem uſu militiæ bellis aptus, tamen ſpeculis idolorum cultor, ferus animo, avaritiâ crudelis, libidini deditus; imperium polluerat. Is poſitis inſidiis genero ſuo Conſtantino apud Maſſiliam captus, & ſtrangulatus impiam vitam dignâ morte finivit. Hujus dolum filia ſua Fauſta Conſtantino marito ſuo detexit. Cujus etiam mortem beata Lucia jam à Veſpaſiano gladio percuſſa, in Siciliâ prædixit his verbis: Annuntio vobis pacem Eccleſiæ datam, Diocletiano de Regno ſuo ejecto, & Maximiano mortuo. Idem verò poſt Valerium, qui duobus annis regnavit, Imperator effectus, cum Gallias circuiret, Turonenſibus juſſit ut omnes lapides Ambaſii ædificii ad muros ſuos reficiendos per Ligerim deferrent. Volebat namque Bagaudis placere, quos ſecum Romam duxit, qui Maxentium filium Maximiani Herculii bello victum occiderunt.

Conſtantinus effectus Rex Hiſpaniæ.

Maximianus contrà Bagaudas.

Maximianus occiſus Maſſiliæ.

Maximiani mors à S. Luciâ prædicta.

Lapides oppidi Ambaſiæ Turonenſibus datæ.

10. Bagaudis pacificatis, iterum Gallia diù Romanis ſubjecta fuit. Regnantibus ſimul Valente & Valentiniano & Gratiano, imperio Romano valde turbato, Maximus à Germanis Rex effectus ſedem Regni ſui Treviris conſtituens, Gratianum Ambianis coronatum fugans, Alpes tranſire coëgit. Hic verò Avitianum virum animo ferum, Turonis & aliis vicinis urbibus Comitem conſtituens, Ambaſium vicum attribuit; qui in fine montis ſuper rupem ponti eminentem aulam ſuam conſtituit. Reſtringens ergo oppidum, duas motas unam à meridie, alteram ab aquilone erexit, & maximum foſſatum ab unâ uſque ad aliam fecit: ſciebat enim magnum oppidum Cæſaris ſuâ plebe impleri non poſſe.

Galli iterum Romanis ſubjecti.

Maximus Gratianum fugat.

Avicianus iterum Ambaſiam ædificat.

11. In diebus illis beatus Martinus Ambaſiacum adhuc gentilitatis errori ſubjectum, ad fidem Chriſti convertit, Marcello Preſbytero ibidem conſtituto ut Martem deſtrueret præcepit. Iterum cum diù poſt Diœceſim viſitaret, idolumque integrum reperiret, in Eccleſiâ ante palatium Avitiani orans, concuſſo monte ortâ tempeſtate idolum cum ædificio in pulverem redegit, quod in libro miraculorum ejus

S. Martinus ad fidem Chriſti convertit Ambaſiam.

Idolum in lacrum redegit.

Digitized by Google

legitur ita : In Ambaſienſi vico in veteri caſtello &c. Vetus caſtellum dicitur à loco, qui Porta lupæ dicitur, uſque ad motas Avitiani quod Novum caſtellum nuncupatur. Refert etiam fama juxtà hoc oppidum templum antiquum fuiſſe, & pinum Dianæ dedicatam, quam Antiſtes loci & multitudo ruſticorum in loco, qui nunc dicitur Verrina, degentium, cum eam vir ſanctus excidere vellet, ſuccidi non patiebantur : quod miraculum cum in eodem libro legatur, ſcriptorque nomen loci non referat, tamen antiquitas hoc ibidem factum eſſe affirmat. Maximè tempore illo Romanum Imperium turbatum geſta referunt : nec mirum : namque hoc exigebant delicta illorum, qui occidendo martyres ſævierunt : Imperatores etiam eorum Ariani, & ab Eudoxio Arianorum Epiſcopo baptiſati erant, maximeque Auxentio, Principi illius ſectæ favebant, cum Damaſus Papa Catholicus, Martinus, atque Ambroſius eos ſæpe corrigerent. Ideo Arthanarus Rex Gothorum Valentem in Thraciâ devicit & fugavit, Thraciam, Illyricum, Dalmatiam, Venetiamque Romanis ablatam obtinuit. Scriptum eſt, & verum eſt : *Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt.* Permiſit Deus multimodis flagellari Imperium Romanum ; cum iniquitatibus patrum ſuorum ipſi impii diù manſerunt.

Aliud miraculum.

Arthanarus Valentem devicit.

Pſal. 118. 3.

12. Quidam juvenis de Britanniâ, Mauricius nomine, Treviris ad Maximum venit ; cujus monitu & conſilio Maximus in Britanniam navigavit, unicamque filiam Caredocti Regis Britanniæ cum regno uxorem duxit. Caredoctus nimis ſenuerat, Regnumque ejus Conanus nepos ipſius, filius ducis Cornubiæ gubernabat, quem Maximus timens ne Regnum ſibi turbaret, cum multis Brittonibus ſecum adduxit, Armoricamque Galliam ipſi donavit. Hic poſt ſe infinitas copias Britannorum nobilium, ignobilium, cum parvulis & mulieribus venire fecit. Itaque Armoricam totam uſque Redonis & Nannetis, expulſis indigenis locorum, ſuis Brittonibus replevit : ſic illam provinciam Romani amiſerunt.

Maximus factus Rex Britanniæ. *Fabula.*

Conanus factus Rex Britanniæ parvæ.

Romani Armoricam amiſerunt.

CAPUT II.

De Arturo.

1. ANno LXVII. poſt Arturius magnus Rex Britanniæ cum magno exercitu Neuſtriæ appulit, adjunctiſque ſibi Armoricis Britonibus Pariſius obſedit, Fullonem Romanum ducem ſingulari duello devictum occidit : quo peracto, indigenæ locorum jugum Romanorum odientes, ſponte Arturio Regi liberaliſſimo & piiſſimo ſubjecti effecti ſunt. Superiores partes Germaniæ, uſque Cameracum & Turnacum Clodius Rex Francorum tempore illo tenebat, qui & Arturi amiciſſimus ſponte factus eſt. Reges inſularum ſibi ſubjectarum Hiberniæ, Irlandiæ, Gotlandiæ, Daciæ, & totius Britanniæ Duces, & Proceres Flandriæ, Burgundiæ, Aquitaniæ Principes congregati, Pariſius ad curiam ejus venerunt, eumque ibi coronaverunt ; qui larga munera dedit, Eccleſiæque munificus fuit. Comitia etiam hoc modo diviſit, Oldino Signifero ſuo Flandriam dedit, Severo Bedicero Pincernæ Neuſtriam, Cheudoni Dapifero Andegaviam & Turoniam, Solfario Enſifero Pictaviam & Bituricam provinciam conceſſit. Cheudon Comes Andegavis, oppidum quod ex ſuo nomine Cheudonem dixit, in Turoniâ conſtruxit, quod nomen diù poſt linguâ Francorum prævaricatum, Chainon nunc dicitur. Iſte cuidam conſobrino ſuo nomine Villeio Ambaſiacum tribuit, qui Fauſtam Avitiani neptem, ex filiâ ſuâ Placidâ nomine ortam, uxorem duxit. Hic vicum qui Bliriacus dicitur fecit, uxorique ſuæ dotem eſſe conſtituit.

Chainon unde.

2. Solfarius & Cheudon, qui ſe nimis diligebant, nemoribus causâ venandi in confinio Biturium & Turonorum vico Cheudionacho convenerunt, qui lucus à nomine Cheudonis uſque hodie Cheudon vocatur, Villeio Ambaſiæ domino, terramque uſque ad rivum, qui Andreſius dicitur, tribuerunt. Theodoſius nepos Honorii, qui Orientalibus præerat, ferè omnes ultramarinos Reges congregans, ad Honorium cum magno exercitu terrâ & mari tertio anno rediit, qui infirmus Byzantio remanſit. Honorius verò Lucium Conſulem, virum magni nominis, maximo exercitu illo ſibi tradito contrà Arturium miſit, qui Alpibus tranſgreſſis cum Arturio prope Auguſtodunum circà nemoroſa loca dimicans, multis Regibus à Britonibus peremptis, ipſe victus interiit. Arturius cum impetu & ſtultitiâ Galgani nepotis ſui multos ex ſuis amiſit. Nam Galganus ipſe, Oldinus Bedicerus, Cheudo multique alii interiere. Villeius corpus Cheudonis adduxit, & in loco Religioſorum, qui Regula dicitur, juxtà Kainonem ſepelivit.

Anno 408

CAPUT III.

Chronica de Blexi.

1. IVomadus quidam juvenis de Britanniâ, ſecum habens mille viros, à prælio cum Boſſone Carnotenſi Conſule rediens, locum in Comitatu ſuo ubi remaneret petiit ; qui blandis blæſiſque ſermonibus eum decipiendo, locum ſuper ripas Ligeris ad libitum impetravit, ubi non villam ſed oppidum firmiſſimum ne à Boſſone vel alio eriperetur, erexit. Quod cum diù poſt Boſſo aſpiceret, iratus ait : Hoc tibi non conceſſiſſem ſi verbum ſapientis patris filio dictum memoriter retinuiſſem :

Fabula.

Sermones blandos blæſoſque vitare memento :
Simplicitas viri fama eſt, fraus ficta loquendi.

Ivomadus iram ejus mitigans, ſupplicando obteſtandoque caſtrum obtulit ; ſed Boſſo ut erat benigous homagium cum jurejurando ab eo ſuſcipiens, caſtellum illud conceſſit, & à deceptione Bleſim vocavit. Qui de Arturo ampliùs ſcire voluerit hiſtoriam Britonum legat, invenietque cum Romam vellet ire, Arturum audiſſe Mordredum nepotem ſuum Regem Britanniæ factum, uxorem ſuam nupſiſſe : Arturus verò relicto magno apparatu causâ eundi Romam facto, in Britanniam navigavit, Mordrandum in Cornubiâ pugnando ſuperatum occidit : ipſe verò graviter vulneratus in inſulâ Avalonis quondam nemore obiit. Et quia ſepulcro corpus tanti Regis caruit, à Britonibus adhuc vivere putatur.

2. Sub eodem ferè tempore Alaricus Rex Gothorum Romam obtinuit, Honorium ab Italiâ expellens, Conſtantinopolim fugere coegit. Et hinc Cæſares ferè omnes Conſtantinopolim tranſiere. Regnante Marciano Theodoricus Romæ à Gothis poſt Alaricum Imperator factus, Boëtium Papiæ incarceravit : Alpes tranſiens Burgundiam, Aquitaniam, Hiſpaniam poſſedit, qui duobus filiis, Turſomodo Lochio, & Alarico Regnum diviſit. Alaricus Hiſpaniam habuit, Turſomodus Lochius cætera omnia, Romamque ſolus obtinuit. Turſomodus Lochius oppidum Lochas à ſuo cognomine dictum, ſuper Endriam fluvium ſtatuit.

414

450.

514.

Origo oppidi Lochenſis.

Per idem tempus duæ Lupæ filii Ambaſiæ domini Turſomodo ſervire nolebant, confiſi in auxilio Merovechi Regis Francorum, qui Turſomodum in Burgundiâ à Diſpargo oppido ſæpe impugnabat ; ſupradictus Billejos ex uxore ſuâ Fauſta Lupam genuit, quæ mulier prudentiſſima fuit, quam Eudoxius Vi-

Villejus.

Villa-Lupa unde.

Attila Dux.

Fabula.

Theodorici Regis Gothorum Nepos.

Cœnobium Angeris.

ceconſul Turonenſis uxorem duxit, quæ ipſi duos filios peperit. Lupa viro ſuo mortuo, filiis Ambaſium relinquit, ipſa ſibi in veteri caſtello domum fecit ſuper rupem, quæ à nomine ſuo adhuc Porta Lupæ dicitur. Iſta mulier ſapiens, ſolitariam vitam cupiens, in proprio loco juxtà Andreſii rivum villam, quæ Villa-Lupa dicitur, fecit, viroſque religioſos ibidem poſuit, qui Eccleſiam in honore Salvatoris ædificaverunt; quæ ad portam in introitu Eccleſiæ duos filios ſuos ante ſe mortuos ſepelivit.

3. Eo autem tempore Honi atrociſſimi Rhenum tranſnavigantes, uſque Treviris omnia vaſtant, Metis urbem ſuccendunt: timore tamen Francorum velociter tranſeuntes, Burgundiam totam vaſtantes, Aurelianis deſcendunt, quibus Ægidius Patricius Romanorum Dux Pariſiorum, & Turlomodus Rex Gothorum obviaverunt. Ibi orante ſancto Aniano ortà tempeſtate lapidum Huni, cum Attila Rege ſuo omninò demoliti ſunt. Merovechus Turſomodum in Burgundià deviɗtum uſque Viennam fugere coëgit, ibique obiit. Alaricus frater ejus ab Hiſpanià rediens, Regnum ipſius arripuit. Veniens itaque ad Lochas caſtrum à fratre ſuo olim cōpoſitum, prope Monaſterium ſitum in receſſu montis ſuper Angerem fluvium, ubi multi Religioſi ſub Urſo Abbate degebant, illud oppidum cuidam proximo & amico ſuo nomine Silario tribuit. Silarius Lupæ & Ambaſienſibus multa mala ingerens per ſe & per Alaricum; oppidum tamen Ambaſium nullo modo habere potuit. Iſte vir crudeliſſimus Cœnobium Angeris, cui præerat Urſus Abbas, penè delevit; qui legitur Abbati vi molinum ſuum abſtuliſſe, ſed divino nutu molinum Silarii ſcimus maximà voragine ſubmerſum fuiſſe. Fluvius iſte ab antiquis Anger, à modernis Endria vocatur.

CAPUT IV.

De Clodovæo.

1. Merovechus genuit Childericum virum pulcrum & probum, ſed luxurioſum nimiâque libidine præoccupatum, qui filias Francorum vi opprimens & deludens, expulſus Regno ad Biſſinum Ducem fugit. Biſſinus iſte terram ſuam ſuper Sauconam fluvium, qui alio nomine Arar dicitur, à Tullo uſque Logdunum poſſidebat. Baſina verò uxor Baſſini Childericum ardenter, ſed tamen latenter amavit. Franci Ægidium Ducem Romanum Regem eligunt, quem Franci quia more Romanorum cupidus & avarus erat, non diu ſuſtinuerunt, ſed conſilio Guidomari ipſum à Regno privaverunt. Guidomarus Childerici conſiliarius, miſſo ſibi nuntio redire fecit. Recepto ergo Regno, cum Ægidio inter Laudunum Clavatum & Remos pugnans, multis copiis Romanorum cæſis, Ægidius fugiens Sueſſionis evaſit. Childericus verò tunc Laudunum Remoſque cepit.

2. Poſt hoc Baſina uxor Baſſini Ducis viro ſuo relicto, ad Childericum venit, qui eam conſilio Francorum duxit uxorem; nempe Franci illam ſapientiſſimam comperientes, monente Guidomaro, quamvis Chriſtiana eſſet, tamen Regi ſuo conſenſère. Biſſino non diù poſt mortuo Childericus terram ſuam, quæ uxori ſuæ hereditario jure competebat, reliquit, & ex eà magnum Regem Francorum genuit. Mortuo Ægidio Syagrius filius ejus à Romanis & Gothis, Sueſſionis in Regem elevatur. Childericus eum valde Sueſſionis pugnando devicit, urbeque ſibi redditâ, Syagrius ad Alaricum fugit; Rex verò Pariſiacum totamque terram uſque Aurelianis recepit. Dum Aurelianis moraretur, à fugitivis ſibi relatum eſt, quod Adovagrius filius Ducis Saxoniæ cum multis navibus relicto mari Ligerim intrans, & aſcendendo terram fluvio adjacentem vaſtans, uſque Andegavis venit, eamque obſedit. Igitur Rex congregato magno exercitu ad ſuccurſum urbis illius monitu fugitivorum deſcendit; cui Lupa Ambaſiæ domina obviam venit, qui etiam illi quia Gothis inimicis ſuis infeſta erat, multa bona promiſit. Urbem Turonicam conſilio Baſinæ uxoris ſuæ, & propter miracula quæ ad ſepulcrum beati Martini fieri frequenter audiebat, licet eſſet Ethnicus, pacificè & ſine damno civium ſuſcepit. Baſina prudentem Lupam ſecum retinens, flens oranſque aſſiduè in Eccleſià beati Martini remanſit.

3. Saxones adventum Regis comperientes, velociter cum Duce ſuo fugiunt, ipſe verò Andegavis venit, urbem cepit, Paulum Romanum Conſulem ibi inventum ſuſpendit, domum Romanorum quæ ibi erat deſtruit, civitatem, Prætore ad libitum impoſitu, munit. Dum rediret Childericus, obviam venit ei Rex Gothorum Alaricus; in inſulà Ambaſiæ colloquio adjuncti, fœderati pacificatique ſunt. In planitie verò inter Bliriacum & Andreſium uterque populus Gothorum & Francorum juſſu Regum duos globos terræ elevaverunt, quos utriuſque Regni fines conſtituerunt. Omnis plana terra à Francis Campania dicitur, & in hac duo globi in teſtimonium fœderis eminent. Poſt hunc ſurrexit Clodovæus Rex magnus, cui Clotildis filia Regis Burgundiæ, mulier Chriſtianiſſima, de genere Anaſtaſii Imperatoris, matrimonio conjuncta eſt. Hunc dum fleret quia viro gentili conjuncta erat, beatus Remigius ait: lacrymas comprime, credo ſecundùm Apoſtolum quòd vir infidelis per mulierem fidelem ſanctificatus erit.

Clodoveus Clotildem duxit uxorem.

Falſum.

4. Quodam tempore Friſones, Alemanni, Saxoneſque ſubitò coadunati Regnum ejus invadunt. Videns ergo Clotildis cum anxium & pavidum, Chriſtianitatem quam ei aſſiduè prædicabat, proponit: ille ſi victor Deò adjuvante redierit, ſe fieri Chriſtianum promiſit. Regina Aurelianum Regis Conſiliarium vocat, monet ut crucem Chriſti ſecum deferat, & ſi viderit adverſarios prævalere, ſigno crucis elevato Regem eſſe victorem ſtatim aſſumet. Ille libens paruit: & cum hoſtes prævalerent, juſſu Reginæ cruce elavatà cum acie ſibi traditâ occurrit: Alemanni ſtatim perterriti fugiunt. Quo facto, Rex victor, cæſis hoſtibus, gratias Chriſto referens rediit. Regina accito ſancto Remigio à Rege promiſſa exigit. Remigius & Solemnis Carnotenſis Epiſcopus Regem duaſque ſorores ejus, & cum eis pluſquàm tria millia virorum baptiſaverunt. Rex effectus Catholicus ad Alaricum Regem Gothorum nuntios miſit, ut ſibi ſua gratia fugitivum Ægidii filium redderet, quem ſibi redditum timore ſtatim ſuſpendit.

Clotildis Regem monet ut fidem Chriſtianam amplectatur.

Baptiſmo initiatur à S. Remigio

5. Gothi Ariani illis diebus Fidem Catholicam maculaverant, Eccleſiam Dei exſpoliabant; quos Rex pejores Saracenis autumans, monitu Religioſorum Regnum eorum tertio anno poſt hæc invadit, Alaricum prope Pictavum pugnando occidit: filius ejus Amalricus in Hiſpaniam fugit. Rex Aquitaniam totam, expulſis hæreticis, Catholicis Clericis in Eccleſiis poſitis, poſſedit. Lupa migrans ſine herede nimis ſenuerat, quæ Regem in ſuo reditu convenit, heredem ſuæ rei facit, Ambaſiumque tradit: quod oppidum deinde uſque ad Carolum Calvum Regem Francorum fuit. Lupa verò in prædictâ villâ ſuâ ad portam Eccleſiæ Salvatoris juxtà filios ſuos, in obitu ſuo ſepulta fuit.

Multas deinde victorias eſt adeptus.

6. Qui de genere horum Regum ampliùs ſcire voluerit, conſulat Hiſtoriam Francorum, quæ aſtr-

Digitized by Google

Fabula & falſa multa in conſequentibus.

mat Priamum quemdam ducem Trojanum urbe captâ cum duodecim millibus evaſiſſe, qui in ſolitudinibus Græciæ profugi incertis ſedibus vagabantur: annis viginti poſt expulſi à Græcis, vaſta loca inter Pannoniam & Mæotides paludes Duce Simonide intraverunt, urbemque nomine Sicambriam ædificaverunt, à quâ dicti Sicambri longo tempore fuerunt: qui etiam ibi in gentem magnam creverunt. Alani gens atrociſſima diù poſtea devictis Romanis, Græciam Illyricumque vaſtaverunt: edictum eſt à Romanis, ſi quis Ducum aut Regum eos ab Imperio Romano expelleret, gens illa abſque tributo merito ſuo ſemper maneret. Sicambri hæc audientes cæſos Alanos omninò deleverunt. Romani atticâ linguâ tunc eos Francos, id eſt feroces appellaverunt; diuque à tributo liberi vixerunt.

7. Valentinianus tempore ſuo cum cæteræ gentes omnes tributa ſolverent, miſit primarium & exactores tributorum, ut à Francis conſueta tributa peterent. Franci qui multis annis liberi à tributo vixerant, nuntios ejus peremerunt. Valentinianus irâ nimiâ ſuccenſus Francos delere cupiens, infinitas copias adunavit. Quod cum audiſſent Franci, conſilio Marcomiris Ducis jam ſenis Faramundum ipſius filium Regem elevaverunt. Itaque Sicambriam relinquentes, loca vaſta & nemoroſa Teutonicæ regionis ingredientes, lucoſque poſt ſe ſuccidentes, cum parvulis & mulieribus Romanorum gladios evaſerunt. Romani Sicambriam vacuam reperientes, eam funditùs deleverunt. Franci per prædicta nemora pedetentim deſcendentes, ſecundo anno Agrippinam urbem ſitam in fine Rheni fluminis ceperunt, ipſamque captam, Romanis inde expulſis amplificantes, Coloniam vocaverunt, quam etiam ſedem Regni ſui conſtituerunt.

8. Legimus Francos antequàm Regem ſibi conſtituiſſent, hos Duces habuiſſe, Priamum qui uſque in loco ubi Sicambria conſtructa fuit ipſos adduxit, Æneam Crinitum, Antenor tertius fuit, poſt hunc Simonides, dehinc Simon; poſt verò Romano more rem ſuam per Senatores tractantes, abſque Duce diù fuerunt: ad ultimum Marcomiris Dux eorum fuit, cujus conſilio cum ſenex jam eſſet, Faramundum Regem primum conſtituunt: ſecundus fuit Clodio qui Cameracum, Turnaeum, Burgundiam tutam uſque Viennam ſubjugavit. Tertius Merovechus. quartus Childericus, quintus Clodoveus, Rex magnus Catholicuſque, qui anno decimo Regni ſui Brittones ab oppido ſuo Bleſis qui ripas Ligeris inter Turonem & Aurelianum impugnabant, nemoribuſque ſe occultantes, viatores interimebant, cum ſibi à Saxoniâ revertenti oſtenſum eſſet, feſtinus deſcendit, Britonibus fugatis & peremptis Bleſim delevit; paulo tamen altius competentiori loco caſtrum illud reſtauravit, ſuoſque ibidem poſuit, eodemque nomine vocavit; illud nempe diligens, utpote quod multum pulchrum fuerat, nimis exaltavit, qui viginti annis poſt regnavit. Sextus Clotharius, ſeptimus Chilpericus, octavus Clotharius Chilperici filius, qui Ducem Saxoniæ nimis rebellem, omneſque illius regionis juvenes ſua ſpathâ longiores occidit: nonus Dagobertus, qui habuit duos filios Sigibertum, Clodoveum; Sigibertus Rex Alemanniæ, Clodoveus Franciæ fuit. Sigiberto mortuo Grimoaldus Dux, in cujus cuſtodiâ filium ſuum quem ex uxore legitimâ genuerat & Regem poſuerat, filium domini ſui Dagobertum nomine totondit, & in Eccleſiâ ſancti Galli Fundenſis Cœnobii Monachum fecit. Quo facto ſtatim Grimoaldus filium ſuum Childebertum Regem Alemanniæ conſtituit. Sed Clodoveus Sigiberti frater caſum nepotis ſui moleſtè ferens, coadunatis Francis Grimaudum præliando captum Pariſius in carcere poſuit, qui & ibi obiit: Childebertus verò filius ejus Conſtantinopolim fugit. Cum autem Dagobertus Monachum exuere nollet, ordinemque ſuum diligeret, Clodoveus amore ſui nepotis Cœnubium illud valde ditavit. Monachi verò Dagobertum Abbatem conſtituunt. Dagobertus Abbas patrueli ſuo Clodoveo eunti in expeditione contrà Juſtinianum Imperatorem Conſtantinopolitanum, quinquaginta millia militum adduxit. Siquidem Imperator ille putabat Childebertum in Regno Alemannorum reſtituere, ſed victus & confuſus rediit. Eduardus verò à Francis captus occiditur.

9. Sic itaque Clodoveus Rex undecimus utrumque obtinuit. Poſt hunc non ampliùs Faramundi progenies regnavit, duos tamen filios habuit Theodoricum & Chilpericum: Chilpericus nimis ſævus à Bodilone Franco, quem ad ſtipitem ligatum nimis deturpaverat, ob ſævitiam ſuam occiditur. Ebroïnus dux Major Regiæ domûs Theodoricum Regem ſtatuit, cujus ſævitiam Franci non ferentes à Regno ejiciunt, qui fugiens Rotomago obiit. Ebroïnus conſilio Leodegarii Auguſtodunenſis Epiſcopi & Gerini fratris ſui à Francis capitur, Luxovio monaſterio monachus efficitur. Franci Pippino filio Angiſili Ducatum totius Franciæ præbent. Pipinus in Alemanniam pergens, fratrem ſuum conſobrinum Martinum Francis reliquit. Ebroïnus Monaſterium egreſſus Monachum exuit, monitu ſancti Audoëni Ducatum arripuit, Martinum Lauduno Clavato incluſit, & ſuper vacuas capſas jurans ne ſibi malum faceret, proditione occidit: Sanctum Leodegarium & Gerinum fratrem ſuum dirâ pœnâ damnavit. Ebroïnus multa mala Francis ingerens, ab Emefredo occiditur, qui Pipino feſtinus nuntiavit: ſic Pipinus Ducatum totius Franciæ in pace rexit; ſed putans aliquem de genere Regali adhuc vivere, Rex eſſe noluit. Quod totum Deus fieri permiſit peccato Clodovei filii Dagoberti, qui beati Dionyſii brachium abſcidit, Regumque Francorum diviſit. Sed quoniam plures optimi Reges ex genere hujus boni Pippini orti ſunt, reſtat ut ſeries progeniei hujus cognoſcatur.

CAPUT V.

De Carolo Magno.

1. Anſbertus Senator ex Blitilde filiâ Regis Clotharii, patris Dagoberti, genuit Arnaldum, Arnaldus Arnulfum, Arnulfus genuit tres Flodulfum, qui genuit Martinum, quem Ebroïnus occidit, Galchiſum, qui genuit Vandregeſilum Abbatem, & Anſegiſilum qui genuit Pippinum. Pippinus iſte viginti ſeptem annis Ducatum tenens Regnum optime rexit. Poſt Carolus Martellus Regnum obtinuit, qui per omnia bonus fuit, excepto quòd decimas Eccleſiis primus abſtulit. Iſte duobus filiis Regnum diviſit, Carolomanno Alemanniam dedit, Pipino Franciam; ſed Carolomannus anno Ducatûs ſui quinto, Pipino cuncta relinquens Romam venit, in Soracte monte in honore ſancti Silveſtri Eccleſiam ſtatuit. Ipſe apud Montem-Caſſinum Monachus efficitur.

2. Pipinus verò juſſu Zachariæ Papæ in Regem à Bonifacio Archiepiſcopo inungitur; qui Haiſtulfum Regem Longobardorum tenere juſtitias ſancti Petri coëgit. Iſte Hunaldum & Vaiferum Duces Aquitanorum cum omni ſuâ progenie ab Aquitaniâ expulit; in quâ multos Proceres Francorum hereditavit. Bituris ſuos miſit; Argentomacum caſtrum fecit. Wandalos à vaſtatione Africæ revertentes, in Almenſi pago cum Rege ſuo annihilavit; cui Gregorius ſecun-

dus iat defenſori Eccleſiæ, claves de ſacrario ſancti Petri tradidit.

Pipinus Rex obiit anno 769.

3. Hic genuit illum admirabilem Regem ex Bertradâ Regina Carolum Magnum Imperatorem Romanum, qui Reges Longobardos ab Italiâ delevit, & omnia jura ſua Romanæ Eccleſiæ reſtituit; Saxones, Danos, Waſcones, Vaſcos, Navartos, Hiſpanus ſubjugavit; Græcos, Afros, Perſas; Ægyptios tributarios metu ſui effecit: cui Iſaac Monachus elephantem ab Africâ miſſum Aquiſgranis adduxit. Rex verò ex Faſtradâ Reginâ duos filios, Pipinum & Carolum genuit. Deſiderio Rege Longobardorum cum ſobole deſtructo mortuoque, Pipinus Rex Italiæ efficitur; Carolus verò Saxoniæ, Pannoniæ, Sclavoniæ: quorum patet eum ipſis Romæ à Papa & à Senatu cum vexillis honorificè ſuſceptus, acclamatum eſt Carolo Magno Regi ſalus & victoria: ibique celebravit Paſcha. Irena Imperatrix Conſtantinopolitana, inter Francos & Græcos per internuntios miſſos largis donis pacem fecit, Carolo mediante. Et Rex Galatiæ papilionem miræ pulcritudinis ei miſit. Faſtradâ in Baïoriâ apud ſanctum Albinum ſepultâ, Rex Ildegardam duxit, & ex ea Ludovicum genuit, qui Rex Francorum fuit.

Carolus Magnus die Natalis Domini ann. 801. Imperator occidentis Romæ acclamatus & coronatus à Papa Leone.

4. Ludovicus Pius filius Caroli Magni ex Hermingarde tres filios genuit, Lotharium à quo Lotharingia nominata eſt, Pipinum & Ludovicum; ex Judith autem Carolum Calvum. Stephanus Papa tertius veniens in Franciam, à Ludovico honorificè ſuſceptus eſt. Paſchalis Papa anno ſeptimo Lotharium filium Ludovici Romæ duxit. Tempore Ludovici Pii Saraceni à partibus Hiſpaniæ emerſi, Provinciam, Aquitaniam & maximam partem Burgundiæ uſque Videliacum vaſtaverunt. Geraldus Comes de genere Ludovici, Eccleſiam S. Petri in monte tranſtulit, & corpus beatæ Mariæ Magdalenæ in Provinciâ ab Aquis urbe raptum, in Eccleſiâ Videliaco monte ſitâ recepit: ob hoc Rex frequentes munitiones in Averniâ fieri præcepit. Namque Romanis, ut geſta teſtantur, ab hoc Regno partim Gothorum partim Francorum virtute expulſis, ab his; & poſtremò à Danis & Suevis, qui Normaniam & maximam partem terræ inter Sequanam & Ligerim Francis repulſis tenuerunt, omnes Nobiles hujus Regni exordium habuerunt; Regibus verò Gothorum à Francis peſſumdatis ac deſtructis, Franci multos Proceres Gothorum, concordia & pace cum ipſis conſtitutâ, ſub jugo & dominio ſuo in Aquitaniâ dominari permiſerunt, & per connubia mixti ſunt, quod benigni Ludovici tempore maximè factum conſtat.

In finibus Antiſſiodorenſiũ quos Icauna amnis rigat 25. Jul. anno 841.

5. Mortuo Ludovico, quatuor fratres Lotharius, Pipinus, Ludovicus & Carolus Calvus Fontaneos campos multo ſanguine Chriſtianorum fœdaverunt; ſed Carolus Calvus duobus mortuis cum Ludovico reconciliatus, à Joanne Papa Imperator factus eſt. Anno decimo ſeptimo Imperii Caroli Calvi, Edulfus Rex effectus Weſt Saxonum, toti Angliæ imperavit. Hic Romam orationis gratiâ profectus in præſentiâ Leonis quarti, qui tunc in Epiſcopatu reſidebat, totam Angliam ſancto Petro & domino Papæ in perpetuum tributariam conſtituit; ut unaquæque domus Angliæ in tertio anno unum denarium argenteum pro tributo daret, quod uſque hodie manet; qui in reditu ſuo Judith filiam Caroli Calvi uxorem accepit, de quâ nullum heredem habuit. Poſt hæc Perſæ aliique Saraceni multi Conſtantinopolim obſederunt, Græciam vaſtaverunt; ad cujus ſuccurſum Carolus Calvus cum magno exercitu pergens Perſas devicit, Saracenos fugavit, urbem Regiam cum Regno Græciæ deliberavit. Eo tempore Dani & Suevi, quos Theotiſci linguâ ſuâ Normant, id eſt Aquilonares homines vocant, emerſerunt; nunc in ripas Ligeris, nunc Sequanæ urbes vaſtantes invehebantur. Carolus à Conſtantinopoli cum multis Reliquiis rediens, quas diverſis Eccleſiis ſui Regni poſuit, Normannos apud Andegavum obſedit, Salomone Britonum Rege cum exercitu ſuo adjuvante; ſed pecuniâ ſibi à Normannis datâ egreſſum præbuit, & tali ſiquidem pacto, ut non ampliùs Gallias infeſtarent: quòd nequaquam tenuerunt. Rex prudens Carolus timens infeſtationes Normannorum frequentes, munitiones in Cenomanenſi pago fecit, vicos quoſdam in oppida munitiſſima convertit, & diverſos etiam Conſules in eâ regione conſtituit; ſimiliter Aquitanorum ſeditiones providens, & heredum debilitatem animo ſuo vaticinando revolvens, cuidam nobili viro & Autehanenſi pago nomine Adelando Lochas caſtrum, & duas partes Ambaſiaci Annoni cuidam de curiâ ſuâ donavit. Eâ tempeſtate Elfredus & Joannes Scotus maximam partem Danorum ad fidem Chriſti convertunt; qui in Angliam & Daciam redierunt.

Dani & Suevi in Galliam irruunt. Carolus Calvus eos diſcedere cogit.

6. Mortuo autem Carolo Calvo Dani, qui in infidelitate remanſerant, cum Huaſten Duce ſuo Gallias tribus annis infeſtantes, beati Martini corpus Autiſiodori Canonicos transferre compulerunt. Poſt quantas Gallorum ſtrages fecerint, quantas urbes regioneſque concremaverint, enarrare nolo; ſed tamen hæc Divino nutu peccatis Gallorum accidiſſe puto; verùm diras mortalium calamitates, quas Galliarum incolæ pertulerunt, tragicis & lugubribus carminibus ſatis alii ſcripſêre. Iſti verò terram Pariſius & Aurelianis depopulati ſunt adeo, ut ubi quondam agri opulentiſſimi urbeſque ſpecioſiſſimæ fuerant, nunc beſtiarum aviumque vaſta habitacula ſint, & ubi ſeges voluptuoſa pollebat, è contrario.

Anno 877. 3. Kal. Octob. obiit Carolus Calvus. Iterum Dani in Gallias irruunt, eam vaſtant.

Repetuntur quæ ſupra

Carduus & ſpinis ſurgit paliurus acutis.

7. Sic ſuper ripas Ligeris omnia vaſtantes Ambaſiaco pervenerunt. Quod oppidum paucis defenſoribus repertum citò capientes, totum ſuccenderunt, pontemque Ligeris diruerunt, Eccleſias, unam quæ erat ultrà Ligerim in introitu pontis, & aliam in loco qui Luſt dicitur ſitam, omninò deſtruxerunt: qui in planitie prope Ambaſium hoſpitali, locum qui Nigron dicitur multo ſanguine innocentium captivorum fœdaverunt, quod ætate Ludovici, Balbi cognomento, qui nihil fecit, actum eſt; quod ſtultitiâ Ambaſienſium contigit, qui cum vicinis populis obviam Normannis proceſſerant, putantes eis nocere decepti ſunt, qui à Normannis alia incedentibus decepti, caſtrum proprium amiſerunt. Vaſtatis itaque agris inter Carum & Ligerim, deſtructo etiam lapideo ponte Bliſei, cum ultrà non reperirent quod diripere poſſent collectis armorum copiis ad urbem Turonicam iter dirigunt. Omnia verò quæ in ſuburbio civitatis invenire poterant, factâ priùs miſerabili cæde hominum, demoliti ſunt. Porrò Turonici trepidare, concurrere; portas obſerare, turribus ſe inſerere, propugnacula armorum apparatu munire non ceſſant. Hoſtes portas urbis multo turbine quaſſantes toto niſu ingreſſum urbis ſibi pollicebantur. Tunc Clerici qui ibi aderant juncto ſibi debilitatis agmine, rapido curſu ad Eccleſiam convolantes clamabant: *Sancte Dei Martine cur tam graviter obdormiſti; oſtende, quæſumus, pietatem, ſuccurre, fer opem miſeris, alioquin & nos peribimus, & civitas noſtra redigetur in ſolitudinem.* Qui ex ſepulcro beati viri raptâ ciſtellâ, in quâ ſacratiſſimi Martini reliquiæ ſervabantur, illaſque cum honore & reverentiâ efferentes; portæ urbis jam multo hoſtium turbine quaſſatæ inceſſerunt. Tunc verò oppidani, qui paulo ante metu propinquæ mortis exterriti fuerant, mox præſentiâ

Turonicam urbem obſident, ſed meritis S. Martini fugantur.

Digitized by Google

tantæ opitulationis animati, corporis & animi vires reſumſerunt; Daniſ è contrario ſtupoe vehemens incuſſus eſt, poſt ſtuporem formido & mentis alienatio obrepſit, deinde fugere conati, videres cum alter impediretur ab altero, ac ſi per glaciem currerent præcipitantes labi. Igitur oppidani Chriſtum ſibi per Martini preces propitium ſentientes, eruptione factà perſequuti ſunt inimicos, ex quibus ferè millia interſecerunt. Sic glorificantes Dei manum, qui eis inopinatam victoriæ palmam dederat, Reliquias beati Martini in locum ſuum reſtituerunt.

8. Regnante Carolo Stulto filio Ludovici, qui nihil fecit, Franci Odonem filium Roberti Ducis Regem elevaverunt, qui regnavit decem annis: poſt cujus obitum Robertus Abbas S. Martini ejus frater elevatur io Regem, qui regnavit anno uno, & occiſus eſt à Carolo Stulto io prælio.

9. Mortuo Odone Rege qui decem annis regnavit: in ſeptimo anno poſt ejus obitum à Berich & Bathet Normannis civitas Turonis ſuccenſa eſt, Eccleſiaque beati Martini cum toto caſtro, atque cum viginti octo Eccleſiis. Quo tempore Rollo Normanorum Dux Carnotum obſedit, qui cum Gentilis adhuc eſſet, viſâ camiſiâ beatæ MARIÆ, quam Carolus Calvus à Byſantio attulerat, à Carnoto fugatus eſt. Rollone effecto Chriſtiano, Carolus Stultus dedit ei Normanniam cum filiâ ſuâ Giſlâ; qui pedem Caroli Stulti noluit deoſculari niſi ad os ſuum levaret. Carolo Stulto vivente Rodulfus filius Richardi Ducis Burgundiæ à Francis Rex conſtitutus eſt, conſilio Hugonis Magni filii Roberti Regis, qui quindecim annis regnavit. Carolus Stultus genuit Ludovicum ultramarinum. Iſte Ludovicus Regnum Lotharingenſe *Ottoni & Henrico filiis Hugonis Magni* dedit. Otho Alpes tranſiens, Rex Italiæ efficitur, poſt verò Alemanniæ. Ludovicus ultrà marinus genuit Lotharium, Lotharius Ludovicum.

Falſa hic & in ſequentibus plura.

Franci elegerunt Hugonem Capet.

10. Quo tempore proles Pipini & Caroli Magni finem habuit: nam Franci elegerunt Hugonem Capet, qui de eorumdem cognatione fuit. Robertus Rex frater Odonis Regis genuit Hugonem Magnum, Hugo Magnus tres filios genuit, Othonem, Henricum, Hugonem Capet. Otho Rex Alemanniæ & Italiæ fuit, Henricus Dux Lutharingiæ, Hugo Capet Rex Franciæ, cujus pater Hugo Magnus poſtea Abbas S. Martini effectus eſt. Hugo Capet genuit Robertum virum magnæ ſanctitatis, qui annis xxx. regnavit: in Aurelianâ urbe Eccleſiam B. Aniani conſtruxit. Robertus genuit Henricum qui xxix. annis regnavit. Henricus genuit Philippum, qui Henrico Rege Francorum patre ſuo mortuo, parvulus remanſit, cujus Balduinus Comes Flandriæ tutor fuit; nam ejus amitam, ſororem Henrici Regis, uxorem duxerat. Philippus Rex annis xlvii. regnavit, qui obiit anno Incarnati Verbi milleſimo centeſimo ſeptimo: cujus regnum Ludovicus Pinguis, aliàs Groſſus, filius ejus ſuſcepit, qui uxorem duxit filiam Comitis de Morianâ, ex quâ genuit Philippum, Robertum & Ludovicum. Quo tempore Joannes de Temporibus fuit armiger Caroli Magni, qui vixerat trecentis & ſexaginta uno annis.

11. Ludovicus vir fortiſſimus Regnum in pace tenuit. Ipſo vivente Innocentius Papa Philippum filium ejus Remis Regem inunxit, qui puer Pariſius de equo cadens obiit, quo mortuo alterum filium Regem Francorum fecit, ſcilicet Ludovicum Juvenem. Mortuo apud ſanctum Jacobum Guillermo Pictavenſi Comite, ejus filiam Ludovicus Juvenis uxorem duxit, & Dux Aquitaniæ fuit. Cumque in celebrandis nuptiis in Aquitaniâ moraretur, pater ejus mortuus eſt, & apud ſanctum Dionyſium ſepultus anno regni ſui xxx. & Incarnationis Verbi milleſimo centeſimo trigeſimo ſeptimo.

12. Ludovicus Juvenis Jeroſolymam cum maximâ multitudine pergens, in Romaniâ innumeros ex ſuis amiſit, qui fame & gladio perierunt: ſimiliter exercitus Conradi Imperatoris Alemanniæ qui eum præcedebat, periit. Qui cum multis ærumnis Jeroſolymam cum multis pervenerunt. Quod infortunium contigit anno Incarnati Verbi milleſimo centeſimo quadrageſimo ſeptimo. Via tamen hujus peregrinationis Eugenio Papa movente, & Bernardo viro religioſiſſimo Clarevallenſium Abbate prædicante, incepta fuit; ſi quidem illis diebus Raimundus frater Guillelmi Comitis Pictavorum Principatum Antiochiæ poſſidebat, qui neptem ſuam Alienordam cum viro ſuo Rege Ludovico honorificè ſuſcepit & ſervivit. De quibus plura loqui pertimeſceo, quoniam iter eorum gentibus fuit lætitia, Chriſtianis irriſio & pœna, & tamen deinceps deſidibus & pigris incitamentum fuerit; denique illorum ſuperbientium ignaviam imperitamque jactantiam obmitto, poſteris exemplum, ſerieſque retrò longa & prolixa faſtidium generaret. Quod infortunium ob conſuetam arrogantiam Francorum reor, eveniſſe: quare alibi, quia ad alia feſtino, & de Regibus Francorum multi ante me ſufficienter ſcripſerunt; ne à gemino ovo deridendo dicar incepiſſe, de his prædicta tibi ſufficiant.

CAPUT VI.

CHRONICA *de geſtis Conſulum Andegavorum*.

PROLOGUS.

QUoniam in ante expoſitis de Regibus Francorum, quæ huic Operi præcedenti maximeque ſequenti neceſſaria eſſe puto, explanavi, nunc de Conſulibus Andegavorum quæ ſcripta nimis confusè rudique ſermone reperi, quàm veriſſimè potero paucis verbis breviter & commodè enucleabo. Nam cum vita noſtra brevis ſit, memoriam eorum quàm maximè longam efficere debemus, quorum virtus clara & æterna habetur. Cum verò militaris gloria ad ſummum apicem virtute animi & corporis procedat, antiquorum prudentia urbiumque regimina bonorum ad quodcumque optimum transferre conſuevit.

Eadem prorſus verba videbis ſuprà velut & ſequentia (ubi de Conſulib. Andegav. agitur) quæ omiſimus.

Igitur tempore Caroli Calvi complures novi atque ignobiles bono & honeſto nobilibus potiores, clari & magni effecti ſunt: quos enim appetentes gloriæ militaris aſpiciebat, periculis ſe objectare, & fortunam tentare per eos non dubitabat. Erant enim illis diebus homines veteris proſapiæ multarumque propaginum, qui acta majorum ſuorum non ſua oſtendebant, qui cum ad aliquod grave officium mittebantur; aliquem è populo monitorem ſui officii ſumebant; quibus cum Rex aliis imperare juſſiſſet, ipſi ſibi alium Imperatorem poſcebant. Ideo ex illo globo nobilitatis paucos ſecum Rex Carolus habebat: novis militaria dona & hereditates pluribus laboribus acquiſitas, benignè præbebat. Ex quo genere fuit Tortulus à quo Andegavorum Conſulum progenies ſumſit exordium, vir doctus hoſtem ferire, humi requieſcere, inopiam & laborem tolerare, hyemem & æſtatem juxtà pati, nihil præter turpem famam metuere. Hæc ergo & ſimilia faciendo nobilitatem ſibi & ſuo generi peperiſſe refertur. De cujus

jus patre quod ſufficiat loquamur. Obſecro autem eos qui lecturi ſunt ut fidem dictis adhibeant, neque me ſcripſiſſe falſa arbitrentur.

CAPUT VII.

De TORQUATO *ſive* TORTULFO.

FUit vir quidam de Armoricà Galliâ nomine Torquatus, &c. *ut ſupra.*

GESTA

AMBASIENSIUM DOMINORUM.

PROLOGUS.

Ætas Auctoris hîc innuitur.

1. OLim tibi, dilecte mi, quod quæris ſcribere concupiſcebam, ſed nunc quidem maximè compelloe cum caſus Sulpicö & filiurum ſuorum me angit, nec diſſimulare poſſum quin angat. Namque hic quoque cumulus noſtris malis accedit, quòd protervia Comitis Theobaldi Bleſis ipſos ad colloquium vocaotis, peſſimâ & inſidioſâ proditione cepit, & incarceratos inhoneſtè tractavit. Scribendi etiam iſta permaxima cauſa eſt, quia Sulpicius fidelium conſilia deſpiciens, extraneiſque ſervis perniminum credens, fortunæ ludibrium per omnia fuit. Nam ſuggeſtionibus peſſimorum credeos, facillimè dilapſus eſt: qui ſi ita Divinis eloquiis prudentium acquieſceret, ad ſummum ut cœperat facilè totus erigeretur: nec mirum quia bonæ arboris eſt bonos & ſuaves fructus afferre, in malæ verò arboris fructibus, nulla bonitas, nulla prorsùs ſuavitas reperitur. Diſcordiæ enim & ſuperbiæ vitio congregata diſgregantur, & diſgregata deſtituuntur: ſic è converſo concordiæ & humilitatis virtute diſgregata congregantur, & congregata honeſtiſſimè conſtituuntur; injuſta enim & inhoneſta petentibus nullus tribuendus eſt aſſenſus, ſed juſta & idonea petentibus nulla petitio deneganda eſt; unde quidam ſapiens ait:

Eſt velut inſolitum quæ ſunt mala recta referre.
Sic ea quæ bona ſunt non mala ferre ſolent.
Vixerit aut nunquam referat quod rectamalignus;
Difficiliſque bonus quæ mala ferre ſolent.

2. Quapropter omnes nobiles probique malignorum conſortia vitare debent, nempe eorum maligno conſilio Sulpicius proh dolor! cecidit. Sed hæc hactenùs. Nunc quidem de genere ipſius quæ quibuſdam ſcriptis reperi, & antiquorum relatione didici tibi enucleare tentabo, qui Ambaſienſium dominorum progeniem ſcire deſideras.

CAPUT PRIMUM.

De HUGONE.

Hugo Capet Dux Francorum.

IGitur regnante Lothario filio Ludovici Ultramarini, in curia Hugonis Capet Ducis Francorum fuit vir illuſtris, dignus agnoſci nomine Hogo, filiulus prædicti Ducis ex baptiſmo, cui Deus arbiter & ratio naturæ ita perſonam ſuam cumulaverat, ut ad capeſſenda militiæ munia ſuo tempore ferè cunctos excelleret: quibus prædictis additur, quod Dei munere ſibi congruit, cui corporis & animi vigor integer, & quòd armis ſtrenuus, veſte & ſumptu honeſto inſtructus erat. Electo autem à Francis communi conſilio poſt obitum Lotharii Hugone capet in Regem, regiæ poteſtatis dignitas quantum dilectionis & ſollicitudinis circà filiolum ſuum Hugonem haberet, patenter oſtendit. Nam cum Regnum ſuum circuiret, Turoniſque deſceodens Cenomanenſibus Conſulem inpuneret, dedit prædicto Hugoni Lavardinum cum appenditiis ipſius oppidi, multoſque feodos in pago illo inſuper ei addidit. Qui duxit uxorem nomine Helpes cui oppidum illud hæreditario jure contingebat, ex quâ filiam nomine Avelinam genuit.

Poſt obitum Lotharii Hugo Capet electus à Francis cõmuni conſiliõ in Regem.

2. Multa præclara acta & laudanda in eo viro fuere, nec verò in oculis ſolummodo extraneorum magnus, ſed intùs inter ſuos domique cæteris præſtantior; ſermo illius jucundus, præcepta admirabilia, in cauſis agendis maximus, notitia antiquitatis nimia, & quaſi litteratus non ſolùm domeſtica ſed etiam extranea bella & facta omnia in memoriâ tenebat; nec verò in armis bellicis utilior, quàm in pace auctoritate ſermonis erat.

3. Iſte poſt obitum Helpes uxoris ſuæ: duxit Odelinam filiam Radulfi Vicecomitis de Sanctâ Suſannâ, qui ei in conjugium Baſſogerium oppidum, & terram Sanctæ Chriſtinæ donavit. Ex hac verò Odelinâ genuit Liſoium, Algeriumque & Albericum, qui multos annos complevit, nec unquam à bono ſtudio & opere elegauti ceſſavit; nec ut quidam inſipientes, qui ſua vitia & ſuam culpam in ſenectutem transferunt, ætatem illam accuſant: ſæpe etenim filios ſuos commonens ut probitati inſiſterent, illud Poeticum replicabat:

Viribus utendum eſt quas fecimus; arma tenenti
Omnia dat, qui juſta negat. Lucan.

4. Cum verò ſeneſceret, Ancelinam filiam ſuam cuidam nobili viro Sehebrando de Meduanâ cum Lavardino in matrimonium copulavit. Liſoio autem Baſſogerium & terram Sanctæ Chriſtinæ, quæ matris ſuæ fuerat, jure hereditario poſſidendam tribuit. Ex prædictâ Anſelinâ Salomon ortus eſt, ex Salomone Guemardus, qui cum jam ſenex eſſet, duxit uxorem Mariam ſororem Angolbaudi Archiepiſcopi, & Bartholomæi de Vindocino, qui filiam peperit, quam Nevolus de Fracta-Valle duxit uxorem, ex quâ heredes Lavardini qui modo ſunt, extant. De his iſta ſufficiant: nunc verò ad Liſoium reverto.

CAPUT II.

De LISOIO *Baſogeris.*

5. POſt obitum Hugonis Liſoius decus militiæ Cenomanorum, cum fratribus ſuis Baſogerio manebat; erat enim vir illuſtriſſimus, genere clariſſimus; moribus conſpicous, armis ſtrenuus, cujus corporis vigor animique ferocitas & virtutis prælentia, etiam in remotis regionibus famâ prædicante inſignis habebatur. Illis temporibus Fulco Nerra prolius Comes, cujus conſuetudo erat *animas Dei* jurare, Andegaviam poſſidebat. Quidam verò Comes pernimium juvenis Hebertus, cognomento Evigilans-canem, Cenomanicum Conſulatum regebat: viri iſti probi & militiæ periti erant, avos quorum Rex Francorum ad repellendam verſutiam Normannorum in iſtis regionibus hereditaverat; eo ſiquidem tempore vir nobiliſſimus & animoſus Odo Campanienſis Turonicam urbem, caſtrum Caînonis, Langiacum, Montemque Baſonis, totam etiam terram uſque Salmurium quietè ut ſuam propriam, tenebat. Erat enim Odo Conſul pernimium poſſeſſionibus dives, poſſidens cum prædictis Bleſenſem & Carnotenſem Comitatum, Briam totam, urbemque Trecarum, totamque Campaniam ſimul uſque Lotharingiam regebat. Nempe Odo de genere Odonis Ducis Burgundiæ, qui in tutelam Caroli parvi pupilli, filii Ludovici qui nil fecit, electus eſt. Fuit enim ne-

pos ejos ex illâ filiâ quam Hugo Campanienſis duxit uxorem, de quorum moribus pauca aperiam.

Odonis Campaniæ Comitis encomium.

2. Odo per omnia ſimilis Catoni integritate vitæ, pauca niſi bonis largiendo gloriam adeptus eſt; ipſe pernicies malorum, conſtantiaque ipſius valde laudabatur; in eo ſtudium modeſtiæ, & decoris, & maximæ ſeveritatis erat; non divitiis cum divite, neque factione cum factioſo, ſed cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore, cum innocente abſtinentiâ certabat; eſſe bonus quàm videri malebat.

Fulco Andeg. Comes laudatur. *Repetuntur quæ ſupra in Fulcone.*

3. At Fulco alter Cæſar, beneficiis, munificentiâ, manſuetudine, miſericordia, dando, ſublevando egenos, oppreſſis ignoſcendo magnus habebatur; in eo miſeris refugium, negotiis amicorum intentus ſæpè ſua negligebat; qui etiam induxerat laborare, vigilare, nihil denegare quod dono dignum eſſet; magnum imperium, bellum nullum ubi virtus enitescere poſſet, exoptabat.

4. Quibus temporibus Gelduinus vir nobilis ex genere Danorum, caſtro Salmurenſi in fidelitatem Bleſenſis Comitis & omnibus dependentiis ejuſdem caſtri dominabatur. Fulco prædictus Comes Herberto Cenomanenſi fideli amicitiæ copulâ adjuncto, litigioſum certamen pugnandi cum Odone & Gelduino corripuit, cupiens eis Turoniam auferre. Ad hoc ergo peragendum Fulco Comes ut erat hujus rei ſagaciſſimus & bellare fortiſſimus, quoſcumque probus potuit ſuæ fidelitati adjungere non diſtulit. Itaque prædictum Liſoium adſcivit, inveniensque eum, in his quæ deliberaverat conſilioſiſſimum, ſuis familiariſſimis conſiliis impertivit. Quod mirum non eſt, veteri enim proverbio dicitur ſimilis ſimilem ſibi quærit, de talibuſque Tullius ait, amicitia proborum niſi deteſtabili ſcelere dirimi non poteſt. Conſimilis enim ſenſus exſtitit amoris, ſi aliquem nacti ſumus, cujus moribus & naturæ congruimus, ita quòd in eo quaſi lumen probitatis aliquod & virtutis proſpicere videamur. Nihil eſt enim virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Quippe cum propter virtutem & probitatem, & eos quos nunquam vidimus quodammodo diligamus. Denique prædictus Fulco caſtrum Lochas, & Ambaſiacum oppidum Liſoio ad cuſtodiendum tradens, ut omnes tam nobiles quàm ignobiles juſſionibus ſuis obtemperarent, & per omnia ei parerent præcepit. Liſoius ubi naturam domini ſui & mores ſubditorum hoſtiumque cognovit, ut erat impiger & acri ingenio, multo labore multâque curâ, præterea modeſtiſſimè Conſuli parendo, & ſæpè eundo obviam periculis, in tantam claritudinem brevi pervenit, ut ſuis caros vehementiſſimè, hoſtibuſque maximo terrori eſſet. Quod autem difficillimum eſt, & prælio ſtrenuus & bonus conſilio erat; quorum alterum ex providentiâ timorem auferre ſolet, alterum ex audaciâ aliquid magnum ſine conſilio aggredi. Suſcepto ergo regimine duorum caſtrorum, Liſoius impiger & irrequietus Bleſenſes, Calvomontenſes, nec non terram Sancti Aniani habitantes quotidianâ deprædatione & incurſione vaſtabat: & Comes Fulco ei ſæpè auxiliabatur.

5. Namque Fulco dominum illius oppidi, quod vulgariter Caſtellis dicitur, ſibi fideli amicitiâ ſociaverat, & per ejus terram Ambaſio veniebat. Odo verò Comes in Lotharingiâ cum Alemannis qui ſibi infeſti erant, & cum Frederico Tullenſi Conſule, qui eos in terram prædicti Conſulis adduxerat, ſæpe pugnans, diu his impeditus à Turoniâ & Bleſis aberat. Hugo autem pater Odonis prope locum antiquitùs Vaccaria-Comitiſſæ dictum, ubi erat Eccleſia ab antiquis in honore beati Martini conſtructa, in colle Calvimontem compoſuit. In hoc caſtello Odo Comes Nevolum quemdam militem ſuum, Bleſis verò Burellum ad reſiſtendum Liſoio poſuit: aliud etiam oppidum idem pater Odonis ſuper Carum fluvium, ubi erat ſancti Aniani Eccleſia ab Eremitis olim habitata, compoſuit. Quod oppidum cuidam viro probiſſimo ſibique familiariſſimo Goffrido juveni Odo donavit.

Goffridus S. Aniani carceri traditus obiit.

6. Goffridus ſancti Aniani dominus conſtitutus, omnes Odoni reſiſtentes viriliter impugnabat. Enimverò Crachaicum, Vilentraſtum, Buſenchaicum, cæteraque loca munita juxta Endriam ſita, Fulconi favebant. Sed iſtum Goffridum ſancti Aniani dominum quidam proditor Arraudus ſuſtulit, homo tamen ſuus, Fulconi Conſuli tradidit; qui Lochas incarceratus obiit: cujus corpus homines ſui ſancto Aniano deferentes, in latere Eccleſiæ ſancti Joannis ab orientali parte ſepelierunt.

7. Quo ita peracto, Comes Fulco per prædictum Liſoium omnes ferè feroces & aſperas res agebat; nam eum in amicis habebat, quippe cujus conſilium neque inceptum fruſtra erat: nempe in eo animi magnificentia & ingenii ſolertia erat, quibus rebus multos ex Andegavenſibus familiari amicitiâ ſibi conjunxerat. Fulco proverbialiter celebre eſſe ſciens, nullam moram paratis eſſe inferendam, propè urbem Turonicam, quam multum eſſe ſuam cupiebat, oppidum illud qui Mons Budelli dicitur conſtituit, & cuſtodibus ab urbem diſtruendam munivit. Odo verò Comes coadunato maximo exercitu, adjuncto ſibi cum omnibus ſuis copiis Gelduino Samulrienſi, Montem-budelli obſedit ponens ſuper Ligerim tentoria ſua, & ſuper fluviolum qui Choſilium nuncupatur. Illi de munitione viriliter ſe defendebant, & auxilium à domino ſuo Fulcone per nuntios ſæpe petebant. Fulco Comes & Hebertus congregato exercitu Andegavorum & Cenomanorum, ad auxilium ſuorum feſtinabant. Fulco autem comperto quòd caſtrum Salmurienſe omni defenſore vacuum reperire poterat, mutato conſilio cum omni exercitu ſuo ex improviſo ad Salmurium venit, caſtrum intravit, turrim & omnes munitiones nullo defendente cepit, & eas ut ſuas munivit; quo munito exercitum ſuum ante Cainonem ducens, Vigennæ fluvio ponte de navibus facto tranſmeatu, montemque Baſonis obſedit. Quo facto Odo Comes obſidionem Montis Budelli relinquens, Monti baſoni ſuccurrens appropinquavit: ſed ingenioſus Fulco ei cedens, uſque Lochas receſſit ſimulans fugam, per Ambaſium partem ſui exercitûs Andegaviam redire juſſit, maximam partem per Noaſtrum Loſdunum miſit. Odo audito nuntio Alemannos in Lotharingiâ eſſe, terramque ſuam invaſiſſe, per urbem Turonicam & Rupes-Corbonis Bleſis rediit.

Montem Budelli obſidet Odo Comes.

Salmurium capit Fulc. Comes Andegavenſ.

Gelduinus Salmurio expulſus.

8. Gelduinus itaque, ſicut prædictum eſt, Salmurio expulſus, cum Odone Bleſenſium Comite, pro cujus fidelitate terram ſuam perdiderat, Bleſim venit, & Pontilevi qui ejus fiſcus proprius erat manſionem accepit. Denique dum Bleſi moraretur, cum multa in Briâ & in Campaniâ pro terrâ ſuâ perditâ Gelduino offerret, ut animoſus armiſque ſtrenuus omnia illa quæ ſibi offerebantur pro nihilo reputans; nolebat enim ab inimicorum ſuorum qui ſibi terram ſuam abſtulerant, vicinitate longè fieri, petivit Calvummontem inter Bleſim & Ambaſiæ caſtrum ſitum ſibi dari: quod quia quodammodo nihili & indignum tanto viro videbatur, diù repugnans Odo tamen acquievit. Gelduinus accepto Calvimonte caſtrum ædificavit, & munivit. Inſuper conſuetudinem quamdam Bleſis, quæ brennagium dicitur, quaſteriumque, Bleſis feodum Britonum, ac villam Barolli Odo illi donando accrevit.

Odo Calvimontem & alia illi donavit.

Gelduini genealogia.

9. Genuit autem Gelduinus filium Goſridum nomine, miræ ſtrenuitatis virum, ſapientiſſimum, quique quòd pulchritudine etiam puellas pulcher-

Digitized by Google

rimas excellebat, Goſridus Puella vocatus refertur. Qui etiam ex eâdem uxore Gofrido unam ſororem Chanam nomine addidit, quæ nuptui data Frangalo Fulgeriarum domino, plures filios & filias peperit. Denique Gelduinus poſt multos labores in extremis annis poſitus, omnia quæ ſibi dederat Odo Comes Bleſenſium, Gofrido filio ſuo relinquens, Pontilevi, qui alodius ejus erat, Abbatiam in honore ſanctæ Dei Genetricis MARIÆ conſtruxit, & omnia quæ Pontilevi habebat Monachis dedit, exceptis paucis feodis de Curiâ ſancti Petri, quos filio ſuo retinuit: ibique Gelduinus defunctus, ipſe & uxor ejus Aanordis ſepulti ſunt.

Fulco Comes cepit Montem-Baſonis.

10. Poſtquàm nobilis Odo à Carnotenſi & Bleſenſi territorio receſſit, Fulco iterum Montem-baſonis obſedit atque cepit, & Gelduino Mirebelli ad ſervandum commendavit. Sequenti anno Fulco & Herbertus Cenomanorum Comes Turonim obſidere volentes, à Bleſis cupiens Odo ſuccurrere, permaximas copias congregans, uſque ad fluvium Ceuvronis venit, illumque tranſivit: prædicti Conſules urbem obſeſſam relinquentes, ac juxtà Carum fluvium equitantes, prope villam quæ Berengium vocatur tentoria ſua poſuere. Feſtinantes autem cum Odone prope Pontilevium pugnantes, ipſum turpiter victum uſque ad prædictum fluvium fugavere. Poſtea Odo in Campaniam quam inimici ſui pernimium impugnabant, citò redit. Erat ſuper Carum fluvium villa quæ Nantolium dicitur, & inter montem & Carum vicus Rabelli nobilis mons proprius Gelduini erat, villa verò de proprio feodo ejuſdem, quæ omnia Fulco Gelduino & ſuis abſtulit. Tunc Fulco in monte qui priùs Gelduini erat oppidum conſtituit, quod Montrichardum nuncupavit, & Rogerio Diabolerio ad cuſtodiendum tradidit, ne inimici ſui Ambaſio vel Lochas liberè deſcenderent. Rogerius iſte oppidum, quod Mons theſauri dicitur, quia de theſauro beati Mauricii erat, ut ſuum proprium poſſidebat. Itaque Bleſenſes & illos de ſancto Aniano à terrâ Fulconis ſæpe repellebat. Succedente paucorum annorum curriculo, Odo cum Alemannis in Lotharingiâ pugnans, graviter vulneratus obiit, cujus honorem & terram totam Thebaudus filius ipſius obtinuit: quod Fulco Comes irrequietus comperiens, adunato exercitu ſuo Langiacum obſidione vallavit, & cepit. Quo peracto, loquutus cum Cainonenſibus, & ab illis Cainone ſibi tradito quievit.

Obiit Odo, cui ſucceſſit ejus filius Theobaldus.

11. Ipſe morbo atque ætate confectus cum ſibi finem vitæ adeſſe intelligeret, coram amicis & cognatis filium ſuum Gofridum Martellum jam adultum vocavit; qui Martellus non degenerans à paternis moribus, virtute animi & corporis pollebat, cum quo pater ſuus hujuſmodi verba dicitur habuiſſe:
» Quoniam maturam & laborem finem vitæ mihi
» intelligo facere, moneo ne malis alienos tibi adjun-
» gere, quam beneficio meo conjunctos retinere.
» Nun exercitûs neque theſauri ſolummodo præ-
» ſidia tibi erunt, verùm amici, quos non armis
» cogere, neque auro ſic parare queas, quantum be-
» neficio & amicitiâ, quibus rebus maximè parantur. Volo ergo conſilio Procerum meorum & tuo
» conſiderare, quid pro multo ſervitio à Liſoio ſuſ-
» cepto ſibi poſſim dare: nam eum uti fidelem, &
» mihi & tibi neceſſarium retinere cupio.

Goſfridus Comes filio optima dat monita.

12. Erat tunc apud Lochas prætor quidam cuſtos arcis nomine Aſardius Liſoii amicus, qui conſulendo Conſuli monuit ut filiam Archembaudi de Buſcociaco Liſoio daret, & Vernolium Maureacumque, & ea quæ jure hereditario Ambaſiaco poſſidebat. Sulpicius beati Martini Theſaurarius, de nobilioribus tam Turonorum quàm Biturenſium ortus, ex prædicto Archambaudo fratre ſuo defuncto unum nepotem & duas neptes habebat, & totam terram quæ fratris ſui fuerat manutenebat. Quo intervallo Sulpicius Ambaſiaco in loco, ubi domus fratris prædicti lignea erat, arcem lapideam ad opus nepotis ſui conſtruxit. Verùm cum prædictus Fulco quid Liſoio pro tanto ſervitio recompenſare, quid ſibi gratum fore debuiſſet diù præmeditaret, acquieſcens Arardio convenit Sulpicium Theſaurarium, virum ſibi amicum, & genere & nobilitate nobiliſſimum, qui prælictas duas neptes habebat facie ſatis decoras, genere ſpectabiles, moribus ingenuis, quarum major natu Herſendis vocabatur. Imperavit autem Comes à Sulpicio Theſaurario Herſendim Liſoio dari & matrimonio copulari, cum turri Ambaſiæ lapideâ, quam præfatus Sulpicius ſuis propriis ſumptibus exſtruxerat, & cum omnibus quæ jure turri appendebantur: ſimiliter Vernolium cum omnibus feodis ipſi pertinentibus, domum etiam quam Theſaurarius Lochas hereditario poſſidebat, Maureacumque Liſoio in hoc conjugio donando addidere. Comes verò jugiferam campaniæ & ſegrecheriam, quæ ultrà Carum fluvium eſt; ex ſuâ parte Liſoio pro ſervitio ſuo tribuit.

Liſoio Herſendim neptem Sulpicii Theſaurarii Fulco Comes dat uxorem.

CAPUT III.

De GOFRIDO MARTELLO.

1. POST hæc Fulco Conſul naturæ conceſſit; cujus honorem Gufridus Martellus filius ejus ſuſcepit, qui vir probus à virtute patris non degenerans (irrequietus enim erat) adunato exercitu ſuo, adjunctis etiam Britonibus Turonicam urbem obſidione vallavit. Quod comperiens Theobaldus Odonis filius, qui ſicut pater Andegavenſes ſemper exoſos habebat, permaximas copias Francorum Burgundionumque adducens; urbi obſeſſæ ſuccurrere diſpoſuit: qui cum Ligeris litus propter timorem Liſoii & Ambaſienſium relinquens, juxtà fluvium Cari feſtinaret, Goſridus Martellus Comes furibundus cum ſuis ei occurrit pugnando juxtà villam, quæ ſanctus Martinus in Bello vocatur, ipſum devicit, devictum fugavit. Liſoius autem cum Ambaſienſibus Comitem fugientem proſequens, ipſum propè aulam Hatuini cepit; & domino ſuo Comiti reddidit, qui eum Lochas deduxit. Quo peracto, Turonenſes expavefacti Gofrido Martello penè urbem reddiderũt.

Fulco obiit Goſfridus Martellus ejus honorem ſuſcepit.

2. Iſte Theobaldus cum eſſet in vinculis, & pro eo nullam redemptionem auri & argenti Goſridus Martellus vellet accipere, captivus mori metuens, & ſemetipſum pluſquàm ſua diligens, anno Incarnati Verbi milleſimo quadrageſimo ſecundo pro ſuâ deliberatione Turoniam Gofrido Martello in perpetuum habendam conceſſit. Martellus itaque Comes Turoniâ quietè ſuſceptâ, Rege Francorum Henrico mediante, factoque homagio pro ſuſceptâ terrâ Theobaldo, ipſoque deliberato, res ad concordiam redacta eſt, & Fulco donaria multa militibus diſtribui conſtituit, & quadruvium Ambaſiæ quod ſub arce erat, totum Liſoio conceſſit, quod proprium uſque ad molinum Amatillæ tunc Comitis erat: illa quæ erant à molino uſque ad Eccleſiam ſancti Dionyſii, ipſam Eccleſiam cum totius Parochiæ decimâ, ut ea quæ uxori ſuæ hereditario jure erant, Liſoius propria poſſidebat. 1042

3. In eodem oppido Baſilica erat in honore Virginis MARIÆ antiquitùs fabricata, in quâ ſupradictus Fulco Comes & Sulpicius Theſaurarius ſex præbendas, impoſitis totidem Canonicis, olim conſtituerant, ſeptimum Capicerium eis præponentes. Illo nempe tempore duo Clerici, ut fama refert & antiquorum auctoritas, in pago Pictavienſi, in villâ, quæ

Fundatio Canonicorum Ambaſienſiũ.

Oſſa beati Florentini repoſita Ambaſiæ.

Sacrum-martis nuncupatur, quæ in confinio Turunorum eſt, oſſa beati Florentini Preſbyteri & Confeſſoris rapientes, Divino nutu uſque Ambaſiacum pervenerunt; quod quatuor Capellani qui in Eccleſiâ Beatæ MARIÆ erant comperientes, conſilio virorum caſtelli corpus ſancti in Eccleſiâ beatæ MARIÆ in capsâ lapideâ poſuerunt. Erat tunc in eodem oppido vir quidam nomine Marthoardus de Salmurio, qui dedit Canonicis Eccleſiam Salviniaci, quam poſſidebat, & cœmeterium, Comes verò terram & homines & omnia illa quæ circà villam habebat: Theſaurarius autem decimam parochiæ, quam ut propriam tenebat. Comes etiam terram quamdam propè Ambaſiam illis donando accrevit: hæc terra circà ulmum Caſſerii erat, quam quidam Capicerius Eccleſiæ abſtulit, & poſt obitum Fulconis cuidam Joculatori tribuit. Martellus Conſul Fulconis filius cenſum, quem in veteri caſtello & aliis locis pluribus habebat, Canonicis donavit: Liſoius verò ex omnibus illis terris ſive vineis decimam, quæ ſua erat, eis in perpetuum donavit, ſicque duos Canonicos addiderunt, & novem fuerunt poſt hæc.

Salviniacus vicus datus Canonicis.

DecimaParochiæ.

Villenraſti oppidum. Sulpicii Theſaurarii ſancti Martini Turon. obitus.

4. Sulpicius Theſaurarius neptem ſuam minorem Fulconi cuidam nobili viro Bituricorum & probiſſimo, cum oppido Villenraſtu, in matrimonio conjunxit. Buſenchaicus verò & illud de Caſtalione, nepoti ſuo Roberto proprium remanſit. Nam longè poſt hæc Theſaurarius obiit.

5. Liſoius de Ambaſiaco vir animoſus Algerio fratri ſuo, & Hugoni filio ipſius nepoti ſuo ſcilicet Baſogerium conceſſit: terram verò ſanctæ Chriſtinæ quam diù poſſederat, Alberico fratri ſuo quietè donavit. Liſoius genuit ex Herſendi duos filios Sulpicium & Liſoium, & tres filias, Euphemiam, Sibyllam, & Elizabeth. Euphemiam Buchardus de Monte-ſaurio, filius Rogerii Diabolerii uxorem duxit, & ex eâ genuit Albericum. Sibyllam autem habuit Theobaudus filius Corbonis, de quâ genuit Robertum de Rupibus; & Elizabeth Fulcoius juvenis, filius Fulcoii de Thonneio uxorem duxit, ex quâ filiam nomine Corliam genuit, quam Goffridus Burellus uxorem duxit; ſed eam abſque herede manentem cum Jeruſalem duceret, raptam à Paganis amiſit: Elizabeth verò mater ejus poſt hæc Orricum pejorem lupo duxit, ex quo nullum heredem habuit, imò deinceps ſterilis permanſit.

Geneſis Liſoii deſcribitur.

Herſendis genus.

6. Ut autem genus Herſendis breviter aperiatur; Haimo dominus Buſenchaici genuit Sulpicium cognomento Mille Clipeorum; Sulpicius genuit Robertum, Robertus Archambaudum & Sulpicium Theſaurarium; Archambaudus Robertum, Herſendim & Hermerſendim uxorem Fulconis Villenſtratii. Liſoius de Ambaſio jam in extremis annis poſitus terram ſuam duobus filiis dividens, Sulpicio primogenito ſuo illud de Ambaſiaco, & omnia quæ habebat inter Charum & Endriam, & etiam Maureacum ultrà Endreſium ſitum, quem de feodo Archiepiſcopi habebat, donavit: Liſoio autem illud quod Lochas tenebat, & medietatem Vernolii cum pluribus caſamentis & aliis rebus quæ ſibi propria retinuerat, ut in ſcriptis Conſuetudinum domini Ambaſiæ continetur. Vixit autem Liſoius multis diebus: & quamvis in decrepitâ ætate vires ejus conſenuerint atque defecerint, tamen illa defectio virium non ex adoleſcentiæ vitiis fuit; nam teſte Tullio, libidinoſa & intemperans adoleſcentia effetum corpus ſenectuti tradit. Nempe Liſoii adoleſcentia valde modeſta & honeſta extitit; qui cum naturæ conceſſit, Villa-Lupæ prope Eccleſiam ſancti Salvatoris ſepultus eſt.

Liſoius de Ambaſio ditiones ſuas duobus filiis diviſit.

Liſoii mors.

CAPUT IV.

DE SULPICIO.

Goffridus Calvomont. neptem ſuam Sulpicio uxorem tradit.

1. SULPICIO Liſoii filio Guffridus de Calvo-monte, filius Geldum, quamdam neptem ſuam ſororis ſuæ Chanæ filiam, nomine Dionyſiam, quam parvulam nutrierat, quoniam ſummæ prudentiæ vir, & armis ſtrenuus habebatur, in matrimonio copulavit eique medietatem Calvi-montis & omnium quæ poſſidebat in vitâ ſuâ donavit, atque poſt obitum ſuum omnia ex integro habenda conceſſit: quod factum eſt aſſenſu & voluntate Comitis Theobaldi & Stephani filii ſui, qui ambo homagium à Sulpicio pro honore Calvi-montis quietè & pacificè ſuſceperunt. Sic Dominatus Calvi-montis & Ambaſiæ conjunctus agnoſcitur.

Unio Calvimontis & Ambaſiæ.

2. Fulco Comes, ſicut jam ſupradictum eſt, terram ſuam Martello filio ſuo reliquit, qui cum heredem non haberet, duobus nepotibus ſuis Goffrido Barbato & Fulconi Richin Turoniam & Andegaviam donavit & dimiſit.

3. Temporibus eiſdem Guillermus filius Roberti ex concubinâ, Dux Normannorum omnem militiæ valetudinem, quam invenire potuit, in arma commovens, Regnum Anglorum, quod jure hereditario reclamabat, Haraldo tunc Angliæ imperante invadere parabat; ad quem cum ex diverſis regionibus optimi milites & bellicoſi gregatim convenirent: inter eos etiam Goffridus de Calvo-monte filius Gelduini, qui neptem ſuam Dionyſiam Sulpicio Liſoii filio matrimonio copulaverat, venit. Is ſiquidem vir mirandæ pulchritudinis, ſtaturæ congruentis, ſummæ prudentiæ, miræ facundiæ, ingentis eloquentiæ, armis ſtrenuus, providus in conſilio, in omnibus morigeratus, ſtatim ut à Guillermo Duce fuit agnitus, ſuper omnes ei familiarior eſt habitus. O virum felicem, cui Dominus tot & tantarum virtutum gratiam conferre dignatus eſt! Qui Ducem adire deliberans, quidquid ſibi retinuerat in pago Bleſenſi & apud Calvum-montem, illud ſimiliter quod Turonis habebat in jugiferâ Caſtri novi, cenſumque & Eccleſiam ſancti Cyrici, & burgum cum decimâ totius parochiæ, toto Sulpicio & nepti ſuæ Dionyſiæ quietè & in dominio poſſidendum reliquit.

Goffridus de Calvo-monte inter inſigniores milites, qui ad Angl. conquirendâ Guillelmum Ducem ſequuti ſunt.

Ditiones ſuas Sulpicio Goffridus reliquit.

Guillelmus Dux in Angliam proficiſcitur.

4. Paratis igitur navibus ſuis Guillermus Dux vela præbet ventis, & curſu proſpero Angliæ appulerunt, qui egreſſi de navibus terram vaſtare cœperunt. Hæroldo ex adverſo reſiſtere parante, pugna conſtituitur, pugnatur, Hæroldus vincitur & vulneratur graviter, non multum poſt mortuus eſt. Sicque Guillermus de hoſte triumphans, ab Anglis ſuſcipitur, in Regem inungitur, coronatur, totamque regionem quietam tenuit, & in pace rexit. De militibus autem ſuis multos optimè remuneratos remiſit, nonnullos ſecum retinens, eis multa & ampliſſima donaria contulit; Goffrido verò de Calvo-monte auri & argenti copias multas, terræque poſſeſſiones ampliſſimas, quoniam illum in majori reverentiâ habebat, dedit.

Hæroldo victo Anglia potitur.

Munera Ampliſſima Goffrido Calvomontenſ. contulit Guillelmus Rex.

5. Dum ergo ſic in Angliâ ageretur, & Goffridus de Calvo-monte in iis quæ dederat Guillermus Rex Anglorum, moraretur, duo fratres Fulco Richin & Goffridus Barbatus inter ſe graviter diſcordaverunt. Erant autem tunc Ambaſiæ tres Optimates, &c.

Quæ ſequi debuerant reperies ſuprà in Fulcone Richin.

6. Inſuper Sulpicius filium ſuum Hugonem obſidem pacis tenendæ in manu Comitis poſuit, & Comes cellarium quod ſub thalamo turris erat Sulpicio ad annonam & cætera neceſſaria ponenda conceſſit; Bucardus tamen de Monthefauro & Fulcoius ultrà pacem fuerunt, quos Sulpicius ab Amba-

Digitized by Google

ſiaco & Calvo-monte viriliter impugnabat.

Inſidiis hoſtes ſuos Sulpicius & Goffridus devicerunt ac fugaverunt.

7. Quâdam die Calvomontenſes venatorem Fulcoii cum equis, canibus & venatione ab ipſo captâ ceperunt; pannos, quorum induti homines Sulpicii, equoſque eorum equitantes cum canibus & venatione ſummo diluculo Ambaſiaco ad domum Fulcoii pervenerunt, qui cornibus clangentes ut eis aperirent clamaverunt, mentientes Fulcoium adeſſe; Sulpicius cum multis in valle abſconſus erat, & Guſfridus prætor Ambaſiæ in foſſato non longè à domo cum viginti famulis inſidiabatur. Exiſtimantes homines Fulcoii dominum ſuum adeſſe, cum canes & equos cognoſcerent decepti portas aperuerunt, intrant acclamantes Calvimontenſes, Goſfridus Prætor benè munitus eos ſubſequutus portario occiſo, ad ſuperiora domûs aſcendit, eamque captam ſonitu buccinæ domino nuntiavit: Sulpicius feſtinans accurrit, & impleto terrâ & lapidus foſſato & puteo, domum illam omninò delevit. Quo peracto Fulcoius ſenex & filius ejus terram Sulpicii auxilio Buchardi multis malis afflixerunt; nam Berengarius de Orcario domum cum rupe, quam apud Orcarium munierat, Fulcoio juveni tradidit; Sulpicius & ſui domum illam variis inſultibus aggreſſi ſunt, & ſæpe obſtantibus defenſoribus repulſi ſunt, ad ultimum ceperunt & ſuccenderunt, Berengario ibi occiſo: filius ejus Leſcelinus de Orcariu evadens, cum Fulcoio ſene Montrichardo aufugit. Cum verò milites Fulcoium juvenem captum adducerent, ruſtici pedites inter manus militùm eum fruſtratim detruncaverunt.

Fulcoius juvenis à ruſticis interemptus.

Buchardus de Monthesauro Monaſticam vitam, quam amplexus fuerat abjurans, uxorem ducit.

8. Placuit autem Deo tantis malis finem imponere: nam Buchardus de Monthesauro morbo coactus Monachus efficitur, qui convaleſcens Monachum exuit, & Romæ ante Papam quòd ignorans effectus eſſet Monachus, nec ſe Ordini acquieviſſe jurando affirmavit. Qui cum rediret in Lombardiâ, quamdam Marchiſiam duxit uxorem, & filio ſuo Alberico terram Turoniæ diviſit. Buchardus verò plures annos inibi vixit, & à quodam Lombardo proditione peremptus fuit. Albericus cum avunculis ſuis Sulpicio & Liſoio concordatus, homagium debitum Sulpicio pro Montrichardo & aliis feodis fecit, ſenex Fulcoius cum Alberico Montricardo uſque ad obitum ſuum manſit.

A Lombardo tandem occiſus fuit.

SulpiciusCalvum montem & Ambaſiam quietè poſſedit. Genuit filium & duas filias.

9. Sic Sulpicius Calvum montem & arcem Ambaſiæ, & omnia ſua diù in pace poſſedit. Sulpicius de Calvo-monte ex uxore ſuâ Dionyſiâ genuit Hugonem, & duas filias Aanordim & Emerſendim. Seneſcente Sulpicio omnes homines ſui, qui Calvimonti quaſi ad conſilium congregati filio ſuo Hugoni honorem & terram ſuam dare curaverunt, fidelitatemque juraverunt. Similiter Liſoius frater ejus quòd nec honorem Hugonis nepotis ſui minueret, neque terram auferret, neque damnum corporis, membrorumque aut vitæ quæreret, jurando affirmavit. Sulpicii animus totus & citò, ſed infructuoſiùs, Liſoii paucis & ſerò ſed commodiùs aperiebatur, neuter aditu difficili, neuter ſumptuoſus, ſed ſi utrumque coluiſſes, faciliùs à Sulpicio familiaritatem, à Liſoio beneficium conſequeƀere.

Sulpicii mors.

10. Non longè poſt hæc Sulpicius à Curiâ Comitis Andegavorum rediens, gravi morbo præoccupatus, Rupibus Corbonis in thalamo ſororis ſuæ Sibyllæ viam univerſæ carnis arripuit, qui extremum diem Kalendis Junii clauſiſſe dignoſcitur, maximoque mœrore Militum vir probus & honeſtus Pontilevi ſepultus Domino annuente quievit. Liſoius frater ejus terram & homines, ut Sulpicius juſſerat, ad regendum ſuſcepit.

Liſoius ditiones fratris ſui regit.

Mauritius excitat diſſenſiones.

11. Erat tamen Calvimonti vir ſuperbus Mauricius Eſcarpellus inter Magnates ejuſdem oppidi primus, dolo & aſtutiâ maximè verſutus, domnus ſuis ſemper infeſtus, cujus maligno conſilio plures Calvimontenſium Liſoio repugnabant. Iſtius verſuta doloſitas niſi à prudentibus impediretur, Hugoni puero valde noceret. Duo pariter mala Clavimontenſes ſuſtinebant, mortem Sulpicii & abſentiam Gofridi. Goſbertus Prætor Calvimontis vir prudens, ad Goffridum de Calvomonte in Angliam miſit, & rem omnem ei enucleavit. Quod comperiens Mauricius Eſcarpellus exarſit in iram, & quaſi alter Catilina itur in furias, inque convitia abſentis & neſcientis Gofridi; qui Goſbertum Prætorem quaſi novum hominem provocans, quod genus, unde domo ſi quis requiſiſſet, municipaliter natum, claritatis initia non ab avo & patre, ſed à ſe ipſo habuiſſe fatebatur; & quòd Goſbertus per fas & nefas creſcere affectaret. Sed quia familiaris Sulpicio Goſbertus pernimium fuerat, Hugonem filium ſuum nepote dominum ſuum valde diligebet, quaſi popularis perſona levis turbæ facilitatem qua voluit contraxit, & tribuniciis flatibus in Mauricium crebrò ſeditionem populi impellebat, eique reſiſtebat.

12. Goffridus de Calvomonte cum Rege Guillelmo loquens, ut filiam ſuam Stephano Bleſenſi Comiti daret uxorem, impetravit. Itaque Goffridus veniens, à Calvomontenſibus gaudenter recipitur: namque maligni conſiderantes eum à Stephano Conſule amicabiliter ſuſceptum & nimis familiarem eſſe, filuerunt. Goffridus munitionem Caſtelli Goſberto Prætori tradidit, neptemque ſuam Dionyſiam cum filiabus ſuis in aulâ dimiſſam ipſe ſervare & cuſtodire præcepit, vocatoque ad ſe Liſoio, hominibus ſuis ut ei obedirent, & ut ſuum dominum ſervarent imperavit. Ipſe verò in Angliam rediit. Interim Liſoiu, dum Fulco Richin à Conſule Pictavienſi & à Gofrido Pruſiaci & aliis pluribus impugnaretur, nepotem ſuum Hugonem, quem adhuc captum tenebat, petiit, & homagium quod Comes exigebat facere renuit. Videns Conſul Liſoium ſibi fore neceſſarium, nepotem ſuum reddidit, & homagium Comes ab eo ſuſcepit. Goffridus de Pruliaco cum Comite pacificatus terram Liſoii inquietabat, Guicherium caſtri Reginaudi dominum auxiliatorem habens Goffridus Pruliaci Conſul Vindocinenſis effectus, conſuetudines quæ vulgariter commendatitiæ vocantur, ab Ambaſienſibus & Calvimontenſibus olim cœptas, auferre eis cupiebat, & pro decimâ S. Cyrici homagium exigebat: ſed Liſoius adjuncto ſibi nepote ſub Roberto Rupium, & amico ſuo Hugone de Aluiâ eis viriliter reſiſtens, nec homagium fecit, neque commendatitias amiſit. Nam Hugo de Aluiâ Guicherium in ſuo oppido caſtri Reginaudi cepit, & vinctum Caſtellis diu donec res pacificata fuit, tenuit.

Goffridus Calvi-mont. ex Anglia redit in Galliam

Hugonis capti liberationem Liſoius à Fulcone Richin impetrat

Goffridus Pruliaci fit Conſul Vindocinenſis.

Cõſuetudines commendatitiæ.

13. Interea Goffridus Calvimontis cum Rege Normanniæ veniens, filiam Regis, Alam nomine, cum Stephano Carnotenſi Conſule in matrimonium copulavit; & Calvimonti veniens Hugonem nepotem ſuum gaudenter ſuſcepit & nutrivit. Mortuo autem Rege & Reginâ, Goffridus quod in Angliâ poſſidebat, concedente Rege Ruffo Guillermi filio, Savarico nepoti ſuo præbuit, & Calvimonti cum maximo theſauro rediens, Stephano & Alæ Comitiſſæ familiaris, in ipſorum curiam principaliter morabatur. Dionyſia pia filia, morigera conjux, domina clemens, utilis mater, quarto Kalendas Maii obiit, quæ Pontilevi juxtà parentes ſepulta, in pace quieſcit.

Stephanus Bleſenſ. Alam filiam Regis Angliæ uxorem ducit.

CAPUT V.

De HUGONE *de* CALVO-MONTE.

1. QUod ſibi utile videtur quiſquis agit:
Nam velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Fulco Comes Corbam Fulcoii filiam, conſentiente Liſoio cuidam viro de curiâ ſuâ Hamerico de Currone in matrimonio copulavit, quod multi ad detrimentum Hugonis, qui tunc miles erat noviter, factum eſſe exiſtimaverunt, cum Comes cuſtodiam domicilii ſui Hamerico de Currone præbuiſſet; dum cæteri murmurarent, tres famuli Hugonis Gofridus manumunitus, Robertus Telonearius & Radvelinus Carpentarius rem difficilem aggreſſi ſunt; qui quanto cordis mentiſque deſiderio, quantiſque ſollicitudinibus, quantis curis ac laboribus pro fidelitate domini ſui ſæpe anxii exſtiterint, rerum eſt teſtis effectus. Iſti ſiquidem adjunctis ſibi aliis duobus in celſario ſub thalamo turris nocte abſtruſi, ſeſuerio perforato ſummo diluculo tabulis impoſitis ad ſumma aſcenderunt, dominam clamantem cum duabus ancillis ſuis ibi tacentibus minando gladiis oppreſſerunt, vigil à ſomno oppreſſus capitur, ex his tribus ad portam ſcalæ, quæ vulgò ſtrapa vocatur, remanentibus, duo ad ſumma arcis aſcenderunt, qui ſuper faſtigium in ſummitate turris quoddam vexillum exaltantes, arcem domini ſui eſſe exclamabant. Multi ex hominibus Hugonis citò accurrentes, ab illis ſuſcepti & turrim intraverunt, & uxorem Roberti de Aviſſiaco, quæ intùs parturierat, nec tempus purificationis ejus inſtabat, in lecto ſuo uſque ad domum viri ſui, quæ non longè à portâ arcis erat, detulerunt. Robertus de Aviſſiaco & Hamericus de Currone ſe deluſos dolentes, cum caſtrenſibus conveniunt, undique finitimos homines Conſulis & intùs incluſos, obſervant ſollicitè, ne quis eorum poſſet exire. Robertus & Hamericus, ipſis abſentibus, Liſoio etiam nolente, arcem ab hominibus Hugonis captam Conſuli annuntiant. Hugo ſicut erat vir audaciſſimus adunatis hominibus & amicis ſuis, Ambaſio veniens arcem & partem ſuam oppidi munit.

Interea dum Comes aliis negotiis impeditus moraretur, homines ſui qui aderant in caſtello ab infeſtatione hominum Hugonis nullatenùs abſiſtebant, ſed totâ ſedulitate eos injuriabant; illi de turre viriliter totâ die ſe defendebant, homines Conſulis graviter vulnerati ſæpe recedebant; quos cum ſui Duces vocarent, non conveniebant, cum lituí clangerent, in domibus latitabant, imò inermes & exanimi bellum deteſtabantur, & velut exanimes, imbelles & inglorii recedebant domum. Ubi Conſul eo pervenit, licet invidiæ animo ardebat, cognitis hominum Hugonis acribus ad pugnam animis, ex copiâ rerum ſtatuit ſibi nihil agendum, ſed cum eo in colloquio verba facere: » Juvenem te amiſſo » patre ſine opibus video, idcircò amicitia mea opor» tunior tibi certamine eſt. Ego humanarum rerum » memor ſcio in omni certamine qui opulentior eſt » etiam ſi accipit injuriam, tamen quia plus poteſt » injuriam facere videtur. « Itaque Comes homagio accepto ab Hugone, eoque cum Hamerico de Currone & Roberto de Aviſſiaco concordato, omnibus Ambaſienſibus pacificatis receſſit.

Liſoius frater Sulpitii monachus effectus Pontilevii moritur.

2. Liſoius verò Vernolium, & ea quæ ultrà Andreſium erant habens, cætera omnia nepoti ſuo Hugoni quietè in pace dimiſit: qui ad ſenilem ætatem perveniens, Pontilevi Monachus effectus eſt, qui uſque ad decrepitam ætatem ibi vixit, ac juxtà fratrem ſepultus fuit.

1096. Urbanus Papa in Galliis Arvernenſ. Synodum cogit, & ad auxilium ferendum Chriſtianis Jeroſolymit. & Antiochenis exhortatur.

3. Anno ab Incarnatione Domini milleſimo nonageſimo ſexto Urbanus Papa Romanus in Gallias venit, Arvernis cum multis Galliarum Epiſcopis & Abbatibus generalem Synodum celebravit; & ut erat diſertus ſeminiverbius, verbum Domini ſæpe ſeminabat, oſtendens multis potentibus & honoratis viris quantis calamitatibus, quantis incommoditatibus, quàm diris conſtrictionibus in Jeruſalem & Antiochia, & in cæteris Orientalis plagæ civitatibus Chriſtiani fratres noſtri, membra Chriſti flagellabantur, opprimebantur, injuriabantur; quibus verbis multum incitati ora lacrymis rigabant, & genuflexo licentiam & benedictionem eundi poſcebant. Summus ille Pontifex prædicabat Dominum dixiſſe ſequentibus ſuis: *Si quis non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Idcircò, inquit, debetis crucem veſtris coaptare veſtibus, quatenùs & tutiores incedatis, & his qui viderint exemplum & incitamentum ſuggeratis. Is rumor Palatinos Conſules, Regios, Tyrannos, viros Conſulares excivit: inter quos Hugonem de Calvo-monte, & Hamericum de Currone commovit, qui in Eccleſiâ B. Martini Majoris-monaſterii, in præſentiâ Papæ, multis ſibi adjunctis, veſtibus ſuper amictis ſanctæ Crucis vexillum conſuerunt. Gofridus de Calvo-monte, Hugonem de Calvo-monte nepotem ſuum multo auro obryzo & argento ditavit; qui Hugo Roberto de Rupibus conſobrino ſuo honorem Ambaſii vadavit, arcemque ſuam in ejus cuſtodiâ poſuit. Hamericus de Currone in Nicææ obſidione gravi morbo præoccupatus fuit, in quâ per ſeptem hebdomadas treſque dies Chriſtiani demorati, illam captam Alexio Imperatori reddiderunt: qui cum pedem aliàs direxerint, Hamericum ſocii ſui in feretro uſque ad quemdam pontem, ubi Chriſtianus exercitus duobus diebus tentoria collocavit, vivum detulerunt, illum verò ibidem mortuum in introitu pontis honorificè ſepelierunt.

Plures ſuis veſtibus crucem conſuût, & ſe ad Jeroſolymit. iter parant. Roberto de Rupibus conſobrino ſuo honorem Ambaſii vadat, arcemq. ſuam in ejus cuſtodiâ ponit.

4. Stephanus Comes Bleſenſis cum multis terrore non modico perterritus, ſociis dimiſſis, ab obſidione Antiochiæ clandeſtinus diſceſſit, & feſtinanter fugam iniit. Sic Ambaſienſes per eum & per ſocios ejus de morte Hamerici de Currone certificati ſunt: quo audito Comes Fulco Richin ejus uxorem Corbam cuidam ſæviſſimo viro Acardo de Sanctis, qui ejus domicilium cuſtodiebat, acceptâ ab eo Acardo pecuniâ in matrimonio copulavit; quod abſque conſilio Eliſabeth matris ſuæ, ignorante etiam conſobrino ſuo Roberto Rupium, factum eſſe dignoſcitur.

Hamerici de Currone uxorem ducit Acardus Santonicus.

5. Hugo in exercitu Dei multis ærumnis cum aliis afflictus, duobus annis poſt hoc permanſit: fuit enim in omnibus, & in Antiochenſi obſidione multa infortunia, ſicut alii, perpeſſus, nunquam de fugâ ut multi deſperati cogitavit; imò Magnates in magna anxietate poſiti illam, quæ Porta Boamundi vocatur, ipſi & Rodulfo de Baugenciaco cuſtodire mandaverunt. Marræ, Jeruſalem cæteriſque urbibus in capiendo non defuit, ſed cum aliis fames laboreſque ſuſtinuit, & poſt captam Jeroſolymam in prælio prope Aſcalonem cum Rege & populo Dei victor exſtitit. Omnibus prædictis peractis, ſepulcro Domini, cæteriſque locis ſanctis deoſculatis, ipſe aliquantulum tamen ægritudine gravatus, in Natale Domini ad curiam Comitis Fulconis Andegavis Lochas pervenit.

Quàm ſtrenuè ſe gerit Hugo in exercitu Chriſtianorum.

Reditus Hugonis ab Jeruſalem.

6. Acardus Santonicus adventum Hugonis metuens, uxorem ſuam Corbam Turonis in domo fratris ſui Guillermi de Sanctis Cellerarii beati Martini deduxit; quæ dum ibi moraretur, & ſingulis diebus ad Eccleſiam beati Martini ſub cuſtodia pergeret,

Digitized by Google

cum quodam cliente Ambaſienſi nomine Ilgerio Calcaruſa conquerendo loquuta, quomodo eam capere poſſet edocuit. Quodam die feſto dum matutinis horis inſiſteret; prædictus Ilgerius, Eccleſiam dimiſſis viginti clientibus ad portam intravit; itaque Corbam uſque ad ſocios ductam & equo impoſitam in vico, qui Scalaria dicitur, in domo cujuſdam fabri Calvimontis, ubi Ilgerius huſpitabatur abſcondit: præterea miſſo nuntio Rupibus-Corboois, Robertus Rupium dominus cum multis militibus & ſervientibus eam extrà murum Turonicæ urbis Rupibus, & inde Calvo-monti conduxit. Vir ejus Acardus morbo & dolore amiſſæ conjugis vexatus, non longè poſt obiit. Poſtremò Gofridus Burellus Corbam duxit uxorem.

Corbam Ilgerius parentibus reſtituit: paulo poſt obiit Acardus.

Cum Goffrido Burello Corba matrimonio copulatur: deinde cum Guillelmo Pictavenſi iter ſanctæ peregrinationis arripit.

7. Anno tertio poſt captam Jeruſalem Guillermus Comes Pictavienſis iter ſanctæ peregrinationis arripuit; Goffridus Burellus cum uxore ſua Corbâ ei adjunctus, uſque in Romaniam pervenerint, quibus Solimanus memor Nicææ ſibi à Francis ablatæ cum maximis copiis Turcorum obviavit: qui Chriſtianos ſuperbè & cum multis lenociniis ſævientes diſſipans, ferè centum millibus peremptis aut captis, Comes cum paucis, in quibus fuit Goffridus Burellus, evaſit. Turci quidquid in tentoriis Chriſtianorum invenerunt rapientes, Corbam multaſque alias uxores Francorum ſecum captivas duxerunt.

Hugonis Calvimont. ſorores nubunt.

8. Sic honorem Fulcuii Hugo quietè poſſedit. Hugo autem Aanordim ſororem ſuam Joanni Linerarum domino in matrimonio cupulavit, qui ex eâ genuit Guillermum, Odonem & Giraudum beati Martini Theſaurarium, Seguinum & Joannem Emerſendim verò alteram ſororem ſuam Archambaudus Bleſis uxorem duxit, & ab ipſâ genuit Ilgerium, & Campaniam, quam Ridellus Riliaci ſibi in matrimonio copulavit. Ilgerius Bleſis abſque herede obiit.

Plures uxores habuit Fulco Richin.

9. Fulgo Richin pernimium libidinoſus plures uxores habuit; duxit enim filiam Lancelini de Baugenciaco, ex quâ genuit Comitiſſam Britanniæ, illaque viro ſuo mortuo Jeruſalem, in Eccleſiâ beatæ Annæ religioſam ducens vitam ſepulta fuit. Alteram duxit Ermengardim filiam Archambaudi Fortis de Borbono, ex hac genuit Goffridum Martellum, illum cujus probitas cunctos ſui temporis excellebat, &c. *ut ſuprà in Fulcone Richin.*

10. Martellus Hugoni & uxori ſuæ domicilium & quidquid Ambaſio poſſidebat, poſt obitum patris ſui conceſſit. Id quod poſt contigit. Hugo prævidens ſcilicet, ſi Martellus morte præoccuparetur, domicilium fruſtrà eſſe ſibi datum, quomodo delere poſſet excogitabat; quod factum eſt anno tertio hujus conjogii, cum jam Elizabeth Sulpicium primogenitum ſuum peperiſſet.

Eliſabeth peperit Sulpicium.

11. Eâ tempeſtate quidam miles, nomine Hugo de Vado, domicilium cuſtodiebat, qui ſæpe à ſylvâ longè prædas agere conſueverat: hic quâdam die cum omnibus ſuis, exceptis tribus ad cuſtodiendam domum relictis, Romorantino causa prædandi perrexit: quod Hugo comperiens domicilium ſibi promiſſum invaſit, cepit & delevit.

Goffridus Martellus inſidiis ſuorum interfectus.

12. Eodem anno vir probus Goffridos Martellus inſidiis ſuorum & novercæ, patre ut creditur conſentiente, Candæ caſtro occiſus eſt. Cumque animus Conſulis pro fractione deleti domicilii conquereretur, ſciens Ambaſienſes Hugoni aſſenſum præbuiſſe, ſeque ſenem, ultiones ſuas in tempus diſtulit. Rex Francorum Philippus Turonis venit & cum peſſima uxore Fulconis Comitis loquutus, eam furto nocte raptam deduxit & tenuit. Itaque Rex luxurioſus adulterium publicum exercuit.

Philippus Rex uxorem Comitis Andegav. rapit.

Hugonis Calvimont. mores exhibentur.

13. Hugo vir diſertiſſimus, equis, armis, veſte, ſumptu famulitio honeſto inſtructus erat. O quoties ſæpe ipſe ſe adverſa perpeſſum gloriabatur, dicens neminem in mundo eſſe felicem, certus poſt adverſa ſibi proſpera contingere: cujus familiares maximâ rerum, verborumque præditi copiâ, inter principales viros Turoniæ, & Andegaviæ computabantur. Si in ejus convivium, quod privato ſimile erat, venitur, maximum tunc in verbis eſt pondus; quippe cum illic aut nulla narrentur aut ſeria, cibi plus arte quàm pretio placent, fercula nitore non pondere. Videres ibi abundantiam Gallicanam, ſervientium celeritatem, publicam pompam, privatam diligentiam, regiam diſciplinam. Illu dapibus expleto ſomnus meridianus ſæpe nullus, ſemper exiguus. Rarò in ejus domo lyriſtes aut pſaltria canit. O ter quaterque beatum! de cujus culmine datur amicis lætitia, lividis pœna, poſteris gloria; qui probis eſt exemplum, deſidibus & pigris incitamentum, & tamen ii qui ſunt qui eum quoque animo deinceps æmulabuntur, ſibi forſitan ii illum conſequantur debeant, ipſi habebunt procul dubio quod ſequantur, qui ab avorum virtute non degeneravit.

14. Igitur Hugo dominus Ambaſiaci nutu Divino correptus, iram Dei animæque ſuæ periculum metuens incorrere, pravam conſuetudinem Simoniacæ hæreſeos, in quâ ipſe & prædeceſſores ſui veluti jumenta in ſtercore ſuo diù jacuerant, vendentes præbendas Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Virginis Sanctique Florentini Ambaſiaci, quas gratis benè morigeratis ultronei debuiſſent attribuere; pro Dei amore animæque ſuæ remedio Canonicis ſupradictæ Eccleſiæ omni dominatione procul remotâ reliquit; tali conditione, quòd nec ipſe, nec aliquis ſui generis per ſucceſſionis ſuæ ſeriem in ſuprà dicta deinceps manus mittat. Nunc verò lues Simoniæ adeò inolevit, quòd in Sanctâ Eccleſiâ, proh dolor! aliquis licet bonis moribus ornatus, aut vix aut nullatenùs quidquam poteſt adipiſci, niſi regina pecunia intervenerit. Nunquam enim in Sanctâ Eccleſiâ, cujus beneficia benè morigeratis gratis eſſent tribuenda, venditio deerit, niſi pecunia emptoris abfuerit.

Hugo pravam conſuetudinem vendendi præbendas Eccleſ. deſerit.

15. Qui etiam à capite jejunii uſque in Paſca tredecim pauperibus victum, & in die Cœnæ indumenta lanea & linea ſingulis annis ſufficienter dare conſtituit. Mos iſte bonus à dominis Ambaſiæ tenetur, & Domino volente in perpetuum perſeverabit.

Hugo fundavit XIII. pauperum victum & veſtitum.

16. Quoniam de moribus Hogonis pauca ſuprà retuli, cujus mores domi militiæque boni colebantur, tempus admonet pulcherrima facta ipſius diſſerere.

17. Incitavit Comes Fulco contrà Hugonem (quem pro domicilio deleto habebat odio) Goſſelinum & Hugonem filios Hugonis de Sanctâ Maurâ, eiſque auxiliator fuit. Hugo de Sanctâ Maurâ Aanordim filiam Bergai de Munſteriolo, ortam ex ſorore Gelduini de Salmurio, duxit uxorem, quæ ex eo concipiens, peperit Goſſelinum & Hugonem, quorum primogenitus duxit uxorem Caſſinotam, cui jure hereditario oppidum Haiæ & Viceconſulatus Turonis contingebat. Iſti duo fratres armis ſtrenui, militiæ periti, nimiumque ſuperbi, auxilio Comitis Fulconis freti, decimam Sancti Cyrici villamque totam, quia avi eorum Gelduini fuerant, violenter ab Hugone exigebant, & auferre nitebantur. Hæc omnia Gofridus de Calvomonte, filius Gelduini: nepti ſuæ Dionyſiæ in conjugio donaverat, & vir ejus Sulpicius pater Hugonis in pace habuerat: ſed Hugo viriliter illis reſiſtebat, devaſtans ſuburbia civitatis uſque ad arcem eorum, quæ ab orientali parte in ingreſſu Turonicæ urbis extat, ultrà Ligerim verò quidquid uſque ad pontem erat, exceptis rebus Monachorum, vaſtabat. Erat etiam eis auxilio Albericus de Monthesauro, filius Buchardi, Hugoni ho

Acta Hugonis deſcribuntur.

minium debitum facere renuens. Archambaudus Brrus, cui Comes oppidum ſuum abſtulerat, Hugoni ſoruſio ſuo favebat, qui omnia quæ erant circà Lochas in confinio Montricardi & Monthefauri deleverunt. Duo illi fratres Goſſelinus & Hugo ob ſævitiam & ſuperbiam ſuam à militibus Haiæ, quos multum deturbabant, occiſi ſunt.

Fulconis Richin mors. Filius ejus honorem ſuſcipit. Fulco Fulconis Richin filius Hugonis Calvi-montenſi Sulpitii filio amicus factus, totum Ambaſium illi concedens homagium ab ipſo in pace cepit.

18 Eodem anno Fulco Richin Comes protervus obiit. Cujus honorem Fulco filius ejus ſuſcipiens, amicus Hugonis factus, totum Ambaſium ſibi concedens, homagium ab ipſo in pace recepit. Quo peracto Hugo ad Albericum Legatos de injuriis queſtum miſit, cui contumelioſa dicta retulerunt; & tunc Hugo bellum contrà eum ſumere decrevit; quippe ipſe acer, bellicoſus, at is quem petebat quietus, imbecillis, placido ingenio, oportunus injuriæ, metuens magis quàm ipſe metuendus, quem tamen malitioli ergà Hugonem incitabant. Itaque Hugo non ut antea cum prædatoriâ manu, ſed magno exercitu ab amicis comparato bellum gerere cœpit, & apertè Montricardum petere, quà pergebat agros vaſtare, vineas extirpare, prædas agere, ſuis armis hoſtibus terrorem augere.

Hugo deprædatur terras hoſtium.

19. Interea Comes Fulco Archambaudo Bleſis oppidum ſuum reddidit, quod tunc Hugo totum exceptâ domo Motæ ſuccenderat. Poſtquàm Archambaudus oppidum ſuum accepit, Hugonem cum ſuis copiis in terram inimicorum inter Haïam & ſanctam Mauram causâ prædandi conduxerat: quod Albericus comperiens coadunatis militibus, adjuncto etiam ſibi Præture de Luchis, cum omnibus copiis peditum Hugoni obvius proceſſit, exiſtimans hoſtes ſiti & laſſitudine deficere: maxima namque planities ultrà Endriam ſita, quæ antiquo vocabulo Campania dicitur, eos nimis fatigaverat; magnâ quidem multitudine hoſtes confiſi, intrepidi unanimiter eos impetebant. Indignabantur quòd pauci eorum poſſeſſiones depopularentur, nimiſque ægrè ferebant quòd ipſos præſumſiſſent expugnare. Videns Hugo innumerabilem eorum multitudinem ſuis igne & gladio minitantem & inſultantem, quidquid deprædatus fuerat ruſticis & mulieribus poſt ſe plorantibus, pœnitens illius malefacti omnia reddidit, captoſque ſolvit. Denique ſtetit imperterritus, ſuiſque ſatis conſultè dixit peditibus & militibus: «Fortiſſimi milites ecce dimicandi tempus eſt, metum omnem qui etiam victos effeminat abjicite, & de vobis ipſis defendendis viriliter procurate, ictus impugnantium indefeſſi ſuſtinete, confiſi Dei adjutorio manus bellicoſas exerite, vireſque dum tempus eſt oſtendite: nunc armis & animis opus eſt, non eſt tempus ſocordiæ neque imperitiæ.

Albericus in eum inſurgit.

Hugo quod deprædatus fuerat reddit.

Suos animat ad pugnam.

Hugo præliatur cum Alberico.

20. Interim hoſtes exclamantes veniunt, ſagittando, jaculando, comminùs feriendo ipſos acerrimè infeſtabant, nullaque requies fatigatis dabatur, Martis campus incanduerat: nam utrimque totis viribus certabatur. Itaque multum diei proceſſerat, cum eventus belli in incertum erat: deinde Hugo dato ſigno à ſiniſtrâ ac dextrâ hoſtes invadit, quorum qui firmioribus animis ſtirrant, obvii ſuis reſiſtendo luctabantur, neque hoſtibus contrà feriendi aut conſerendi manum copia erat: denique labore & æſtu omnibus languidis, amiſſo loco Albericus & ſui fugatique ſunt. In illo conflictu pauci interiere, pleriſque velocitas & regio Ambaſienſibus ignara, tutamento fuerunt. Itaque Hugo captis quindecim militibus, centumque peditibus victor redit. Igitur pro metu gaudium repentè exortum eſt, milites alius alium læti appellant, acta edocent atque audiunt, ſua quiſque fortia facta ad cœlum levant; quippe res humanæ ita ſeſe habent in victoriâ vel ignavis vel ignavis gloriam licet, adverſæ res etiam bonos detrectant.

Albericus ab Hugone victus.

Gofridus de Calvo-monte moritur ac Pontilevio ſepelitur.

21. In diebus illis Gofridus de Calvomonte, quem referunt nullo imbre, nullo frigore cum juvenis eſſet potuiſſe adduci ut capite cooperto iret, propter ſummam in eo corporis ſiccitatem; univerſæ carnis iter ingreſſus, Pontilevi ſepultus eſt: qui centum annos complevit, nec ſenſum, nec ſcientiam, neque rerum cognitionem amiſit, excepto quòd oculos pulcros privatos lumine habuit. Cujus honorem totum nepos ejus Hugo poſſedit.

Cui ſucceſſit Hugo nepos ejus.

22. Verbum eſt illud Poëticum:

Invidus alterius rebus marceſcit opimis.

Mauricius Eſcarpellus, de quo ſuprà dixi, actibus bonis Hugonis invidens, licet ei eſſet familiaris, occaſionibus parvis ab ejus amicitiâ, quam dumtaxat ad tempus ſimulaverat, diſceſſit; quod non eſt ingenui teſte Tullio, qui ait; Apertè enim amare vel odiſſe magis ingenui eſt, quàm fronte occultare ſententiam. Mauricius exiſtimans inter Halam Comitiſſam & Hugonem diſcordias ſerere, peſſimas criminationes de eo ad ipſam detulit, quæ oblatas criminationes de eo repellens nec Mauricio credidit, neque Hugonem ſuſpicioſum habuit. Eodem ſiquidem tempore Hala prudens Comitiſſa Bleſenſem Comitatum regebat, Stephano viro ſuo apud Ramam Palæſtinæ urbem capto, & à Babyloniis Aſcalone ſagittando occiſo, cum quo alii plures viri illuſtriſſimi clari & nobiles perierunt, inter quos præcipui Stephanus Burgundionum Conſul, & Gofridus Prulliaci Comes Vindocini, qui Aſcalone incarcerati, à quodam captivo ſunt detecti, qui ſic captivam vitam promeritus eſt, de quibus alibi dictum ſufficienter conſtat. Mauricius à Comitiſsâ repudiatus, Montichardo profectus proximos Alberici muneribus & majoribus promiſſis ad ſtudium ſui perduxit; qui ſimiliter Erveum ſancti Aniani dominum aggreſſus, cum ſuis adjutoribus impellit, uti adversùs Hugonem bellum incipiat.

Mauricius Eſcarpellus vult diſcordias ponere inter Halam & Hugonem.

Stephanus Bleſenſis in Palæſtina occiſus cum pluribus aliis Nobilibus.

Mauricius arma capit contrà Hugonem.

23. Igitur Mauricius ſolertiſſimus omnium, milites benignè appellare, multis rogantibus, aliis per ſe ipſe dare beneficia, invitus accipere; ſed ea properantiùs quàm æs mutuum reddere; ad hoc laburabat, ut illi quàmplurimum deberent: joca atque ſeria cum humillimis agebat. In operibus, in agmine atque ad vigilias multus aderat, neque cujuſquam boni famam lædebat, quod prava ambitio facere ſolet: quibus rebus & artibus Herveo de Clanzeio, militibuſque cæteris cariſſimus fuit factus. Omnibus itaque viribus congregatis quidquid erat in valle Amatiſſæ uſque Ambaſiaco ſuccendit, & juxtà ripas Cari fluminis uſque Laudiaco omnia deprædatus eſt. Igitur Hugo profugos qui de terrâ ſuâ ad Mauricium fugerant, cum capiebantur aut oculis effoſſis lumine privabat, aut pede curtatos loripedes efficiebat; ſimiliter Mauricius eâdem ſævitiâ commotus, in hominibus Hugonis captis à ſe ſæviebat.

Suos profugos pœnis afficit.

24. Eâdem tempeſtate Reginaudus de Caſtro auxilio Vindocinenſium Hugonem impugnans, villam Moranni firmavit, domum in ipſa munivit, ferè omnia uſque ad ripas Ligeris vaſtavit. Sed Helias Cenomanorum Conſul conſobrinus Hugonis, amore ipſius prædictam villam munitam omninò delevit, cujus exercitus quidquid erat circà caſtrum Reginaldi deprædatus eſt. Vir magnanimus Hugo cum Radulpho de Baugenciaco amico & cognato ſuo fœderatus, quamdam villam quam prope Baugenciacum poſſidebat, nomine Anaziacum, prædicto Radulfo donavit tali pacto, ut ſibi fidelis auxiliator ad Montrichardum acquirendum exiſteret. Igitur Radulphus cum ſuis copiis, adjunctis etiam ſibi Bleſenſibus, Montichardum obſedit, ſimulque Hugo

Helias Dux Cœnomanorum auxilium dat Hugoni.

Et Radulfus de Baugenciaco.

Obſeſſio Montrichardi.

&

Digitized by Google

& Robertus Rupium affuerunt, qui nihil tunc perfecerunt, quia metu Fulconis Conſulis diſceſſerunt. Et tamen omnia uſque ad domicilium ſuccenderunt. Videns Mauricius Eſcarpellus oppidum nimis debilitatum, Albericumque cum ſuis fatigatum, per manum Radulfi de Baugenciaco cum Hugone concordatus eſt.

Pax inter Hugonem & Mauricium.

Fulco duxit uxorem filiam Heliæ, ideo factus Comes Cœnom. & amicus Hugonis.

25. Interea Fulco Comes Andegavorum poſt obitum Heliæ Cœnomanenſium filiam ipſius duxit uxorem, quæ quia Radulfi & Hugonis cognata erat, uterque in celebrandis nuptiis affuerunt, quibus Fulco promiſit quòd non eis ampliùs noceret, imò amore uxoris ſuæ & pecuniæ ſibi promiſſæ ab Hugone, quomodo Montrichardum habeant auxiliaretur. Iterum Radulfus & Hugo cum ſuis auxiliis Montrichardum obſederunt; poſtremò oppido petoritis & aliis machinis pene jam capto, Fulco Comes uſque Nantolio cum paucis militibus venit; illi de oppido ſcientes ſe non poſſe defendere, Conſuli oppidum tradiderunt; qui Archambaudo Breſis donec promiſſa haberet, commendavit. Fulco Comes cum paucis diebus Turonis moraretur, pecuniâ receptâ, Archambaudo Breſis advocato, Montrichardum anteceſſoribus ſuis olim injuſtè ablatum Hugoni reddere præ, recepit. Itaque Hugo Montrichardum recepit.

Montrichardum iterum obſidetur.

Montrichardum Hugoni redditur.

26. Dum hæc agerentur Oldinus dominus Jalviniaci, frater Elizabeth obiit. Jaluniacenſes feſtinant ad Hugonem, monentes ut terram quæ uxori ſuæ Elizabeth jure hereditario contingebat, quam extranei præocupabant, feſtinanter reciperet. Quod Hugo renuens Elizabeth uxorem ſuam abire permiſit: quæ mulier genere atque formâ, virò atque liberis fortunata fuit, & ſæpe multa virilis audaciæ facta commiſit, quæ ex Arverniâ veniens auxilio Haimonis de Borbouto, inimicis tamen pluribus ſibi reſiſtentibus, terram ſuam, quæ anteceſſorum fuerat viriliter acquiſivit: multos verò labores tribulationeſque peſſimas in acquirendo perpeſſa eſt: acquiſitam autem terram Elizabeth quietè & in pace poſſedit, excepto Bethaico oppido, quod ſibi Archambaudus de Borbonio filius Haimonis abſtulit, quod caſtrum prædictus Haimo Ermangardi ſorori ſuæ tribuit, cum eam Willelmus Jalniaci uxorem duxit.

Elizabeth uxor Hugonis generoſa mulier, hereditates ſuas propugnat & acquirit.

27. Ex Elizabeth uxore ſuâ Hugo de Calvomonte genuit Sulpicium, Hugonem & Olduinum, atque filiam nomine Dionyſiam, quæ uxor fuit Ernulfi de Borbonio, ſed illa ſterilis obiit. Nec prætereundum æſtimo, quod mortuâ ſorore Hugonis Archambaudus Breſis Gillam neptem Radulfi Archiepiſcopi duxit uxorem, illud Tullii ſæpe replicans; Nihil eſt turpius quàm cum eo gerere bellum, cum quo familiariter vixeris: diu ſiluit, nolens Archambaudum familiarem ſuum impugnare, licet metueret ne filii Gillæ nopoti ſuo Olgerio terram ſibi juratam auferrent. Poſt obitum verò Radulfi pars Clericorum Gilbertum fratrem Gillæ in Paſtorem & Procuratorem Turonenſis Eccleſiæ elegit, alia pars Gaulterium beati Martini Theſaurarium, virum genere nobilem, bonis moribus adplenè imbutum ſanctæ Matri Eccleſiæ Turonenſi Epiſcopum deſtinavit; Gaulterio Epiſcopi totius Diœceſis Proceres Turunorum omnes excepto Archambaudo Breſis, Gilberto favebant.

Filii ſeu progenies Hugonis ex Elizabeth.

Archambaudus ducit Gillam neptem Radulfi Archiepiſcopi.

Contentio pro Archiepiſcopatu Turonico inter Gilbertum & Galterium.

28. Hugo tunc Archambaudo ex amico factus inimicus, Bliriacum munit, milites & famulos ibidem ponit, quidquid circà Breſim invenit vaſtando delevit; Larchaiacum, Vernonum vicos Archiepiſcopales cremavit. Econtra Gilbertos milites & clientes multos Breſis poſuit, qui campaniam ferè totam uſque ad Carum fluvium, excepto Bleriaco, vaſtaverunt.

Hugo inimicus Archambaudi, cujus & Archiepiſcopi Turonenſis terras delet.

Quàdam die Archambaudus Breſis & ſui Caro flumine evadato nocte terram Hugonis intraverunt; quod Hugo comperiens, eâdem nocte copiis ſuis congregatis, ſummo mane illos terram ſuam deprædantes reperit, quos invadens fuſos fugatoſque Carum tranſire coegit, multiſque captis reliquos uſque ad Androſium fluvium fugavit. Archambaudus verò uſque Lochas fugiens evaſit. Non longo poſt tempore Hugo Breſim iterum, excepto domicilio, totum ſuccendit & cremavit.

Hugo fugat Archambaudum cum ſuis

29. Gilbertus habens ſecum Alveridum Archidiaconum virum prudentia inter Clericos illius urbis penè ſingularem, perſonam inſignem, bonitate morum per omnia pollentem, humilitate præditum, patientiâ perluſtratum, Divinâ & humanâ ſapientiâ divinitùs ſolertem, indulgentiâ Domini Regis Ludovici deliberante, & favente omni populo, ſuffraganeis Epiſcopis juſſu domini Papæ manum præbentibus, omnipotentis Dei auxilio Cathedram Epiſcopalem in pace poſſedit. Gilbertus tunc Hugoni ex inimicu amiciſſimus factus, & cum Archambaudo Breſis firmiter concordatus eſt. Non valeo paucis verbis dicere quantâ quamque fidâ devotione amicitiam utramque dominorum ſuorum, Comitis Andegavorum & Breſenſium ſibi allicìebat: debitum namque ſervitium utriſque moderanter reddens, quanto vinculo fidelitatis eis aſtringebatur rerum proteſtatus eſt effectus. Ille conſiliarios Conſulum familiaritate & fidelitate perenniter ſervabat. Vir namque erat in adverſis conſtans, in dubiis fidus, in proſperis modeſtus, in habitu ſimplex, in ſermone communis, in conſilio præcellens, amicitias probatas enixè exſpectabat, conſtanter retinebat, honeſtè exercebat; adulantium dicta tardè credebat, celeriter deponebat; ſeveris patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitavit vota quàm commoda, ſuis magis prodeſſe cupiens quàm placere. Sulpicio filio ſuo in matrimonio copulavit Agnetem, filiam Hervei de Danzeiu, ut pacem perennem inter illos de ſancto Aniano & ſuos poneret: quæ mulier de Polládiorum ſtirpe deſcendit ex lineâ Regii ſanguinis, excellentiam nobilitatemque generis in oculis hominum manifeſtè commendavit; ſanè morum probitas mentionem venerandæ matronæ ſuccinctæque perſonæ ejus contulit.

Gilbertus fit Archiepiſcopus Turon.

Concordia inter Gilbertum Hugonem & Archambaudum.

Laus Hugonis.

Sulpicius Hugonis filius ducit Agnetem, quæ honeſtis moribus erat ornata.

30. Penè tranſieram quod præteriri non oportuerat, quali formâ lapidea turris conſurgeret, quarum unam Hugo Calvi-monti, alteram Moutricardo cum aulâ lapideâ conſtruxit.

31. In diebus illis Ambaſiaco Eccleſiam in honore Dei & ſancti Thomæ ædificavit, ſolidaſque vires populi in opere illo concuſſit, Monachiſque ibi degentibus proprium molinum, pratum Monaſterioli, culturam Fulconi, Plaſicium Corbæ tribuit, aliaque larga dona complura prædictis addidit, multoſque ſuorum ad benefaciendum Eccleſiæ huic monendo coëgit. His ita tranſactis Hugo quievit, diuque in pace terra ejus ſiluit, pontemque Ligeris idem compoſuit.

Hugo ædificat & fundat Eccleſiam in honorem Dei & ſancti Thomæ

Hugo pontem Ligeris compoſuit.

32. Quod prætereundum non erat præterivi, ſcilicet cum Hugo terram ſuum in pace regeret, filio ſuo Sulpicio jam adultò, Guenno de Caſtalione, nepos Alberici de Munthesauro, Alberico avunculo ſuo Monthesaurum abſtulit; quem expulſum Hugo cognatus ſuus ſuſcepit, & pro eo bellum cum Guennone arripuit. Quodam itaque tempore Guenno cum ſuis copiis Campaniam cauſa deprædandi aggreſſus eſt, & uſque ad ripas Chari fluvii venit. Quod Hugo comperiens, coadunatis ſuis eum devictum turpiter fugavit, diuque fugatum cepit, ipſomque tandiù in carcere tenuit, donec avunculo ſuo Alberico Monthesaurum reddidit, & Sulpicio

Guenno Alberico Monthesaurum abſtulit.

Hugo bellum ſuſcepit cum Guennone.

Quem fugat & capit

filio Hugonis hominagium debitum in pace & quietè fecit. Sic verò terra pacificata diù abſque impugnatione ſiluit, quia prædictus Genno quod in Montrichardo reclamabat, Sulpicio in pace conceſſit.

Quam ſapienter ac providè ſe erga filios gerit Hugo.

33. Quid ſollicitudinis & dilectionis ac diligentis prudentiæ circà filios Hugo haberet, ipſa naturalis juris conſtantia patienter declaravit. Nam cum Hugo filius ejus terram matris ſuæ quæ in Arverniâ erat, repudiaſſet, pater multa obtulit, quæ omnia repudiavit: maligno namque conſilio peſſimorum Hugo juvenis acquieſcens, fratrem poſt patris exceſſum multis modis impugnare affectabat; quod pater prævidens terram ſuam totam Sulpicio tribuit, & homines ſuos ipſi jurare coëgit, eumque recedens dominis & amicis ſuis fidâ devotione fidelibus commendavit. Quantâ devotione ipſum in aula Montrichardi commendavit ſuis, ad ultimum non »valeo paucis dicere, dixit enim: »Fili quantum ca»loris, algoris, vigiliarum pro tuis negotiis ſuſce»perim ut terra mea tibi remaneret quieta, non uti»que de meâ ſicut de tuâ memoriâ dilabitur: non »enim ſummi laboris ſuſceptio & perpeſſio, ab ipſo »tolerante leviter oblivioni mandatur. Quidam ſuo »filio cum bonis ambolare præcepit; hinc eſt utique »quod rogo te, ut maximâ curâ magnoque ſtudio »factioſorum devites conſortia, & meis fidelibus in »conſiliis maximè acquieſcas; quod ſi feceris, vi»ctor inimicorum reverà extiteris.

HugoSulpicio terram ſuam tribuit.

Exhortatio Hugonis ad Sulpitium

Fulco ducit filiam Regis Jeruſalem, ac Regnum adeptus eſt.

34. Eo autem tempore Legati Regis Jeruſalem Balduini ſecundi in Franciâ ex improviſo venerunt, quærentes virum qui filiam Regis cum Regno Jeroſolymitano uxorem duceret; qui conſilio Regis Francorum Fulconem Conſulem Andegavorum virum bellicoſum magni nominis & ſummæ ingenuitatis elegerunt. Fulco verò licentiam eundi à Rege & à ſuis omnibus popoſcit; ab Epiſcopis verò genuflexo benedictionem impetravit: qui cum crucem ſibi adaptaſſet, adjuncti ſunt ei milites & pedites innumeri, multique Conſulares viri, inter quos Hugo dominus Ambaſii affuit. Porro filium ſuum Sulpicium. Goffrido Comiti filio Fulconis tradidit, qui patre ſuo jubente homagium à Sulpicio ſuſcepit, & pacificè eum & res ſuas cuſtodire promiſit. Itaque Hugo Fulconem ſubſequutus, in Damaſceno exercitu cum eo affuit; qui inde rediens gravi morbo præoccupatus Jeruſalem nono Kalendas Auguſti obiit, & in monte Oliveti prope Eccleſiam ſepultus eſt.

Hugo cum Fulcone Jeruſalem adit. Hugo obiit & in Monte Oliveti ſepelitur.

CAPUT VI.

De SULPICIO.

1. SULPICIUS dum in proſperitate floreret, ſolâ invidia Vindocinenſes primi ipſum ad iram incitaverunt; ſæpe enim, teſte Horatio,

Invidus alterius rebus marceſcit opimis:

Et *Invidia Siculi non invenêre Tyranni*

Majus tormentum.

Bucardus terram Sulpicii impugnat.

Hinc eſt quòd Bucardus de ſancto Amando Seneſcallus Comitis Vindocini, exiſtimans Sulpicio conſuetudines, quas pater habuerat ejus in pago Vindocinenſi, auferre, quæ vulgò Commendatitiæ dicuntur, terram ipſius deprædando cœpit impugnare, Sed Sulpicius, cui erat in votis ſcire quæ ſequenda forent & quæ vitanda viciſſim, amicos & conſiliarios ſuos convocat, quorum maximi & principales erat Herbertus de Poliaco, Orricus Pejor-Lupo: Hugo Ebardi filius, & de ſancto Aniano duo, Petrus de Paludello & Goffridus Guiturni. Iſti verum conſilium liberè dare Sulpicio gaudebant: nam, teſte Tullio, plurimum in amicitiâ amicorum benè ſuadentium valet auctoritas ea, quæ adhibeatur ad admonendum eos non modo apertè, ſed etiam ſi res poſtulabit acriter & acutè, & oportet ut eis adhibitè pareatur. Sulpicius prædictorum conſilio fultus illud Lucani ſuis ait:

Sulpitius amicos ad conſilium convocat.

Dii melius belli tulimus quod damna prioris.

Sulpicius Bucardum fugat & capit.

Et quòd cœperit inde nefas, & quod ſanguis noſtrorum jam tetigit pollutos enſes Vindocinenſium. Itaque cum ſuis abſconditè ſummo diluculo Cangmeo venit; qui Bucardum cum Vindocinenſibus ſua circà Siccram devaſtantem turpiter fugavit, ipſumque cum ſeptem militibus captum victor Ambaſio adduxit. Poſt hæc Vindocinenſes condolentes, terram Sulpicii occultè & quaſi per latrocinia ſæpe deprædabantur.

Sulpicius arma capit in Vindocinenſes.

2. Interim Sulpicius conſilio cum ſuis habito commodum duxit ſiniſtimam hoſtium terram intrare, commodius forè judicans hoſtes in terris ſuis aggredi, quàm ad ſe aggrediendum eis ex dilatione cornua ſineret erigi. Electâ igitur militiæ manu, paucisque peditibus, gentem illam ſibi rebellem & æmulam expetiit: antiquitùs nempe Ambaſienſes præliandi conſuetudinem habebant, forſan ut puto, à Deo ſibi permiſſam, ne per otium pejoribus inimicis expugnarentur, moribus ſcilicet vitioſis, juxtà illud Satyrici garriendo veridici:

Servabat caſtas humilis fortuna Latinas,

Et labor in noctes, & proximus Hannibal urbi.

Nam laborum & bellorum aſſiduitate minùs libet ſuperbire, minùs delectat mœchari illos, qui aſſiduè timent mori. Bella itaque exteriora interiorum ſunt ſæpe peremptoria bellorum: hoſtes viſibiles inviſibilium ſunt vel repreſſio vel impreſſio inimicorum. Igitur Sulpicius eo quem ductabat cuneo per terram hoſtium effuſo, qui tamen ſtatim uſque ad pedites refugere compulſi ſunt, egreſſis adversus ſe hoſtibus impetuoſo impetu reſtitit. Namque Comes Vindocinenſium comperto ejus adventu in inſidiis excubabat: proinde Sulpicius videns ſibi fieri neceſſariam congrediendi copiam, pugnando, ipſo Comite cum quinque millibus de ſuis & peditibus non multis capto, victor cum gaudio ad ſua rediit. Dehinc terrorem cæteris ingerens favente ſibi fortunâ, multa inſignia Deo patiente peregit, cupiens ſemper

Vicit capitque Comitem Vindoc.

Parcere ſubjectis & debellare ſuperbos.

Discordia inter Sulpicium & Hugonem fratres.

Quid plura? In his additur fraterna diſcordia duorum fratrum Sulpicii & Hugonis, de quâ quàm veriſſimè potero breviter referam. Malignorum conſilio & peſſimorum monitu, Hugo fraternam caritatem, quæ inter natos & parentes & fratres niſi deteſtabili ſcelere dirimi non ſolet, primus rupit. Nempe hic Hugo ſpecioſus formâ erat, & in curiis Principum valde facundus & notus, & Goffrido Comiti Andegavenſium familiaris extitit, qui ei in hac diſcordia auxiliator per omnia fuit: eo ſiquidem tempore controverſia maxima inter Ambaſienſes milites fuit; non enim promptum eſt cujuſvis murmur & ſuſurros tollere de curiis, & adulatoribus aperto vivere voto non licet. Omnis populus & illi ex militibus, quibus erat mens bona, fama, fides, Sulpicio favebant, cui & dicebant: Si enim matre, quæ tibi adverſatur, vivere & eſſe tendis, vitam tuam contentus perages, & avarus eſſe noli. Sed granaria tua quæ ſunt referta emole, evole, propriâque meſſe vive, ſic verè poteris, adverſarius reſiſtere, quid metuis? Occaſioni diſpende; nam ſeges alia in herbâ eſt.

GoffridusHugoni favet.

Optimè Hugonem monent amici.

3. Jacquelinus de Malliaco & fratres ſui Sulpicio adverſabantur, licet idem Jacquelinus debitum hominium dudum ante hoc Sulpicio feciſſet, tamen conſiliis impiorum prætendens ſe excuſabat; qui ipſum cum fratribus ſuis & cum prædicto Hugone ad

Adverſarii Sulpicii.

Elizabeth filium iratа Sulpicium deſerit. Conqueritur de filio apud Goffridum Comitem.

debellandum Sulpicium Turonis poſuerat; mater eorum Elizabeth furore ſuccenſa, diabolico ſtimulo admonita, à primogenito ſuo Sulpicio irata diſceſſit, quæ Comitem Goffridum adiit, querimoniamque lacrymabilem apud eum deſignans, multa de damno Sulpicii filii ſui quoad potuit deliberans, Turonis & Malliaco diù manſit. Iſta verò ſi apud ſe deliberaret quantum inter fratres neceſſaria ſit pax & concordia, Apoſtolo evidenter oſtendente qui ait: *Sine pace impoſſibile eſt placere Deo.* Et iterum: *Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum*: nunquam conqoerendo Magnatibus inter fratres graves diſcordias ſeminaret, quoniam mutuâ ſe deberent caritate diligere, & malefactores ſuos animadverſione debitâ coërcere; quod omninò dignum fratribus & conveniens eſt.

Goffridus terras Sulpicii vaſtat.

4. Igitur vir magnanimus Comes Goffridus coadunatis ſuis copiis, terram Sulpicii citrà & ultrà Ligerim incendendo & deprædando potenter vaſtavit; deinceps etiam nimio impetu ante portas Ambaſiaci oppidi tranſiens ſeditione maximoqoe conflictu, in loco qui Pons Molendinorum vocatur, com Ambaſienſibus quâdam die à mane uſque ad veſperam pugnavit. Quod prælium cum nox diremiſſet, Comes quibuſdam ex ſuis captis & equis omnium militum ſuorum penè interfectis, inglorius diſceſſit.

Inglorius diſcedit. Amici Sulpicii ei auxiliantur.

Quippe Sulpicio vicini Proceres aderant auxilio, quorum hæc ſunt nomina, Simon de Baugenciaco, Arnulfus de Virſone, Urſo de Fractavalle, Sanctus de Percheia, & Goffridus Burellus; cum his Biturigum, Aurelianenſium, Carnotenſiumque omnis ferè expedita militia, Bleſenſium & ſilvæ longè clienteia erat.

Concordia inter Goffridum Comitem Andegavorum & Sulpicium.

Sed quia non longè ab Adventu Domini hoc actum conſtitit, conſilio utriuſque partis, Sulpicio reddente homines Conſulis quos ceperat, res ad concordiam redacta eſt.

Hugo Jeruſalem adit cum Rege Fulcone.

5. Succedente paucorum annorum curriculo, Hugo frater Sulpicii iter Jeroſolymitanæ peregrinationis affectans, crucem ſibi aptavit, mare tranſiit, cum Fulcone Rege Jeruſalem, qui Comes Andegavorum fuerat, aliquantis annis manſit: mater eorum Elizabeth Averoiam adiit. Itaque terra pacificata diù ſiluit.

Bellum Sulpicio à Vindocinenſibus paratur.

6. Motum eſt rursùm Sulpicio odioſum bellum: ſupradicto Conſule Vindocini apud ſanctum Ægidium mortuo, filius ejus Joannes juvenis animoſus terram patris jure hereditario poſſedit; quem Reginaudus de Caſtro contrà Sulpicium fœderatum habuit, qui etiam hominium indebitum et timore Sulpicii pro ſolo ſuo auxilio fecit. Sulpicius enim ad id Reginaudum coëgerat, quod Goffrido fratri ſuo ſuæ terræ partem nolens donaverat, quo dolore ipſe nimis commotus erat. Sulpicius gloriam ſuam dilatare laborans, in iram erga Reginaudum exarſit. Seneca namque teſte, Res inquieta eſt felicitas, quâ Sulpicius eo tempore pollebat. Idcircò Sulpicius robore ſuorum confiſus ſæpe prædictorum animos terram ipſorum vaſtando ſollicitat; & quoniam otia ſemper varium mentem dant, & audendo magnus timor tegitur, agmina ſua in terram Reginaudi emiſit; quæ poſtquam ſunt à Joanne Comite audita, qui caſtro Reginaudi cum ſuis copiis erat, æſtimans quòd gloria belli ubi reſervata eſſet & victoria, lætus efficitur. Itaque agmina ſua furtim rapit, atque per juſſa ſilentia quoad poteſt obſcurat. Ipſe verò ut prima prælia laceſſat, & eliciat, retentis majoribus viribus in cavâ valle in primo agmine proceſſit, Reginaudus verò de Caſtro cum cæteris pedetentim ſubſequitur.

Sulpicius terram inimicorum ingreditur. Joannes Comes Vindocini arma capit. Conflictus utriuſque partis.

At Sulpicius agmina ſuorum militum ex diverſis partibus aggregata apertis campis inſtruxit, quorum agmine emiſſo campi ſono ſtatim tremuere, terraque ſoluta turbine pulveris tenebras traxit. Vindocinenſes è contra dum miſcere manus & præcurrere licuit, primùm ſtetere; ſed citò agmen eorum frangitur, cum in primo impetu Joannes Conſul eorum capitur; ut verò fortuna belli in pedites incubuit, qui fugere non potuerunt, ligati Sulpicio & ſuis læta ſpectacula præbuerunt: ſicque paucis peremptis multiſque captis victores ad propria redierunt, & Joannem captum in arce Calvimontis incluſerunt.

Joannes Conſul capitur & in arce Calvimont. includitur.

Goffridus Sulpicio bellum parat.

7. Factum autem poſt hæc, Hugone fratre Sulpicii ab Jeruſalem jam reverſo, ut Comes Goffridus ob injurias ſibi à Sulpicio illatas Ambaſium obſidere pararet. Sulpicius oppido ſuo benè munito, & Guillelmo Limeriarum domino germano conſobrino ſuo tradito, ipſe & frater ſuus Calvimonti & Montrichardo cum multis amicorum ſuorum manebant. Goffridus Conſul, cui magno nihil erat magnum, cum exercitu ſuo Laudiaco venit. Itaque mediante Hugone Archiepiſcopo pax utrimque efficitur.

Hugo Archiepiſcopus Goffridum & Sulpicium concordat.

Arrogantia Sulpicii erga dominos ſuos Comites Bleſenſ. & Andegav. & alios.

Enimverò Sulpicius opibus & deliciis affluens, arrogantiùs ſolito motus dominos ſuos Comitem ſcilicet Bleſis & Andeg. ſæpe offendebat, vicinos verò ſatrapas turbare, attentare, & in terris eorum non ceſſabat inquietare. Cauſæ ſimultatum & querelarum occaſiones inter Principes reverà erant: quòd Sulpicius ferè omnes qui dominos ſuos offendebant recipiebat, & avaritiæ ſuccumbens manutenebat. Fertur etiam à multis ipſe inſanire, idcircò quòd violenter in terras eorum irruens, rebus ex ſententia ſorte perpetratis quaſi victor inſultabat: quæ facta pavidam plebem & plures ex vicinis Principibus latis terruerant; ſic quiſque pavendo famæ illius vires dabat, & licet non eſſet auctor multorum malorũ, ea ſæpe quæ finxere timebant. Nec mirum, nam terram ipſius Conſulis ab Genilleio uſque Locbas incendio vaſtavit, Breſim ſuccendit, Bureium prope Bleſim totum, exceptâ arce, cremavit. Sæva enim fortuna fertur more exæſtuantis Euripi, multos proterit, victos ſublevat, miſeros non audit, non illorum fletus curat, ſed ludit; & ſic ſuas vires probat.

Cauſâ inimicitiæ vicinorum Comitũ in Sulpicium.

Progenies Sulpicii.

8. Sulpicius ex uxore ſuâ Agnete duos filios habuit, Hugonem & Herveum, & duas filias Dionyſiam uxorem Ebonis Dolenſis, & Elizabeth uxorem Andreæ de Aluia. Poſtremò duo fratres Hugo & Sulpicius, qui ſæpe graves inter ſe habuerant diſcordias, firmiter concordati ſunt. Hugo Liſoiam filiam Goffridi Rufi uxorem duxit, & oppidum quod Columbarium vocatur, cum eâ ſibi datum poſſedit, qui ex eâ nullum heredem habuit. Hugo vir facundus & ſpecioſus, & à dominis ſuis nimis dilectus fuit, & in Curiis Principum multos amicos fecit, cui Ludovicus Rex Francorum pro ſervitio ſuo in Aurelianenſi pago optimam terram tribuit. Multoties Sulpicius Conſules ad iram incitavit, tùm pro latronibus ab ipſo ſuſceptis & mercatoribus diſturbatis, tùm pro Burgenſibus Caſtrinovi captis, & à Rege Francorum exhibitis.

Hugo Liſoiã duxit.

Laus Hugonis.

Sulpicius ad iram Conſules incitat.

Theobaudus & Fulco arma capiunt.

9. Ad ultimum Comes Theobaudus permultis injuriis ſibi illatis, villam quæ Menticios dicitur, munire diſpoſuit. Quo tempore Comes Andegavis cum exercitu ſuo Turonis venit, & Theobaudus Cangiaco, villâ ipſâ crematâ, caſtra fixit. Tandem per amicos utriuſque partis concordia inter Sulpicium & Conſules tractata & confirmata eſt. Ibidem Theobaudus Bleſis præſente Comite Andegavis, quòd nullam munitionem deinceps inter Bleſim & Calvimontem conſtrueret promiſit, nullumque eorum caſtrum aut aliud municipium illo intervallo licere componi affirmavit.

Concordia inter eos per amicos facta.

Quantis quibuſque adverſitatibus, quantis preſſuris & anguſtiis, quantâ rerum inſtabilitate præſentis vitæ proſperitas involvatur, ex ipſis rerum

proventibus facile ſatis intuetur. Videmus enim quotidie diverſas rerum mutationes fieri ; nec eſt quidem proſperitas ulla durabilis, ipſa etiam quæ tenaciter videntur conſtantia, leviùs credito dilabuntur. Igitur nemo fugacibus & caducis bonis fortunæ credat, cùm, teſte Boëtio, conſtanti æternâque lege propoſitum ſit, ut nihil genitum conſtet. Blanda enim fortuna, quæ ſæpe fallit, cum mentes fruentium ſpecie mendacium bonorum ligat, Sulpicium fefellit, quamvis ad ultimum amicorum certos vultus & ambiguos ſecrevit, mentemque fidelium deteait. Ille divitiis affluens inter abundantiſſimas opes hæc infortunia paſſus, quoniam avaritiæ nihil ſatis eſt. Calvimontenſes equum ablatum cuidam peregrino redeunti à S. Jacobo, Sulpicio adduxerunt ; quidum ab ipſo quadam die currendo calcaribus urgeretur, Sulpicius cadens armum ſibi fregit, nimioque dolore vexatus peregrino equum reddidit, & limina beati Jacobi in Hiſpaniâ viſitans, Deo ſibi propitio ſanus effectus votum perſolvit.

Sulpicius limina beati Jacobi viſitat.

10. Poſt hæc Elizabeth filiam ſuam uxorem Andreæ de Alviâ phtiſis conſumſit ; quæ diù ante morbum parturiens, viro ſuo Hugonem & Agnetem relinquens, morboque prædicto afflicta interiit, quæ ſexto Idus Julii Pontilevi ſepulta fuit. Soror alius Dionyſia Ebonis Dolenſis uxor, fecunditate parens effecta, duos Radulfum & Odonem viro ſuo edidit, qui parvuli ſi patrem ſuum ſoſpite matre perdidiſſent, minùs pupilli exiſtimarentur. Nam Dionyſia bonitate ſuâ & diverſis probitatibus effecerat, ne patri adhuc juveni ſoboles alterius ſexûs deſideraretur, quæ ſubitò ſupremâ lienteria occupata, virum cœlibatu, patrem orbitate confudit. Iſta verò Sacerdotum, Religioſorumque manibus excepta, perpetuis ſedibus dormienti ſimilis ſexto Idus Maii ſepulcro illata eſt. Cum verò milites flentes ipſam ad ſepulcrum deferrent, oppidani omnes nentam funebrem quaſi parentibus orbati emittebant, cum & externi de villis ibi congregati Libitinam ipſam ptentſitarent, ramorarentur, exoſcolarentur. Siquis haud incallum cadaveribus honor impenditur, hanc miniſteria plurium Sacerdotum, Clericorum, Abbatum, & Monachorum in Clauſtru Dolenſi prope parietem Eccleſiæ tumulavere.

Duæ ſorores Sulpicii intereunt.

Fletus omnium ſuper Dionyſiâ.

Nulla peſtis efficacior ad nocendum quàm familiaris inimicus : Milites de Montebaſonis adulando, blandiendo amici Hugonis fratris Sulpicii effecti ſunt. Quamquam, teſte Tullio, aſſentatio nemini nocere poteſt, niſi qui eam recepit atque eà delectatur ; & amicus blandus à vero amico adhibitâ diligentiâ leviter internoſci poteſt. Iſti tamen, ut complures ferunt, Hugonem venenatâ potione interfecerunt, & quamvis adhuc veritas rei lateat, illi tamen qui in morte ejus affuerunt, viſis manifeſtis ſignis ipſum taxico necatum affirmant : qui poſtquàm in hoſpitio cujuſdam famuli eorum cum prædictis Militibus comedit, diſcedens inde nihil ampliùs edit, imò ſerò nimio dolore vexatus quinto Idus Januar. obiit.

Hugo veneno necatur.
Nota Auctoris ætatem.

11. His ita tranſactis, Sulpicius iniquo monitu Reginaudi Rubelli, & Goffridi de Bello-videre, lites graves pugnandi cum Goſcelino de Alnello, qui dominus Caſtri Reginaudi erat, arripuit. Quippe olim Milites Caſtri Reginaudi Sibyllam filiam domini ſui Hugoni filio Sulpicii pacti fuerant, & Sulpicio tradiderunt ; ſed repertâ cognatione quam Robertus Rupium & filii ſui jurejurando inter eos eſſe affirmaverunt, Sulpicius à Pontificibus & à Comite Theobaudo coactus Sibyllam reddidit. Idcircò Sulpicius Goſcelinum & ſuos exoſos habens, ſanctæ Eccleſiæ inſtituta contemnens, diabolico introitu & peſſimorum monitu Caſtrum Reginaudi totum, exceptâ Eccleſiâ & arce, in Quadrageſimâ cremavit.

Sulpicius cum Goſcelino Caſtri Reginaldi cauſas belli arripuit.

Sulpicius caſtrum Reginaldi cremavit.

Sub eudem ferè tempore Theobaudus bonus Comes Bleſenſium obiit : qui tribus filiis ſuis terram ſuam diſtribuens, Henrico primogenito Briam & Campaniam, Theobaudo Carnotum & Bleſim, Stephano verò Sacrum-Cæſaris cum ejus appendiciis tribuit. Sanè mirâ Dei ; ut credendum reor, ordinatione elapſo parvo tempore Goffridus admirabilis Andegavorum Conſul Cenomanis ſepultus, diem extremum clauſiſſe dignoſcitur. Surrexerunt novi Principes de qualibus antiquo proverbio dicitur : Væ terræ cujus Rex ætate aut ſenſu puer extiterit. Goffridus enim Comes Andegavorum tres filios, Henricum, Goffridum, Guilielmum ex Mathilde filiâ Henrici Regis Anglorum genuit : quorum Henricus primogenitus conſilio Sulpicii, Theobaudo Bleſis hominium ſibi jure debitum facere recuſavit. Quod ſimiliter Sulpicius ſuperbiâ & peſſimorum monitu ipſi facere renuit. Dedit enim Hugoni filio ſuo Clavi-montem, & quidquid de feodo Theobaudi poſſidebat.

Theobaudi Comitis Bleſenſium mors. Tribus filiis ſua diſtribuit.

Goffridus Comes Andegavorum moritur.

Goffridi proles. Henricus filius Goffridi hominium Theobaudo recuſat, & Sulpicius.

12. Enimverò cum crimen erroribus noſtris ſit addictum, reor à Deo eſſe propoſitum non ſolùm ob id velle perdere hominem illum, ſed cuncta quæ ejus ſunt, veluti Sulpicium, qui cum Theobaudus Bleſis humiliando ejus amicitias peteret, nociva arma ſumſit, & ſeipſum cum aliis multis cladibus & diverſis tormentis annihilavit. Nam qualiter conſiliis crudelium ac proditorum, quorum conſortia ſibi reſpuenda eſſent, adhæſit, nemo ſub modicis verbis referre valet. Erat autem pernimium familiaris Sulpicio quidam Colibertus Sancti Launomari, Chriſpinus de Mindraio, filius cujuſdam ſpurii Radulphi Guardi de Candeio, quorum genus inſidum ingenio mobili dominis ſuis multum nocuit. Quodcunque conſilium Sulpicius in conclâvi ſuo privatum tractabat, illud Criſpinus Conſuli ſtatim clam per aliquem cognatorum nunciabat. Quippe ancillam Sulpicii, filiam Buarini de Cozeio Chriſpinus uxorem duxerat, fratreſque ipſius cum patre Bleſis manebant. Conſul Criſpinum & ſuos paulatim tentando aggreditur : poſtquàm eum ſibi opportunum cognovit, multa pollicitando perſuadet, uti Sulpicium maximè vivum, aut ſi id per vim procedat, necatum ſibi traderet. Quæ cum cognita eſſe Sulpicio Criſpinus comperiſſet, Bleſis tranſit, confeſtim ejuſdem oppidi Præpoſitus conſtituitur. Cujus rei Sulpicius ſtupidus effectus, nemini ſe credebat : Motam tamen Mindrai munit.

Conſilium Sulpicii Theobaudo nunciatur.

Conſilium Comitis in Sulpicium.

13. Bleſenſis Comes gloriam & famam ſuam dilatare ac propagare laborans, ad delendum Mindraium multos milites & pedites ex diverſis locis congregat : è contra Sulpicius cupidus gloriæ, & optimorum famâ meritorum, quoſcunque potuit ſibi allicere ad ſe defendendum, in unum convocat. Maximâ autem culpâ ſuâ Sulpicius veritatem aſpernabatur, & per fraudem ab adulatoribus in odium domini ſui, quod eſt venenum amicitiæ, impellebatur : ſcitum eſt enim quòd aſſentatio vitiorum adjutrix eſt, quæ procul à tanto viro removenda erat, quia ne libero quidem homine digna eſt. Salus autem Sulpicii deſperanda erat, cujus aures veritati ita clauſæ erant, ut ab amico verum audire nequiret. Namque teſte Tullio, nullam peſtem majorem eſſe ſcimus, quàm adulationem, blanditiam, aſſentationem, quod vitium eſt levium hominum atque fallacium : ad voluntatem omnia loquuntur, nil ad veritatem : illi nempe moleſtiam, quam capere debent, non capiunt, illamque capiunt quâ debent vacare : tales judicium veri tollunt, idque adulterant.

Comes Bleſenſis arma capit contrà Sulpicium. Sulpicius adulatoribus credit.

14. Dum prædicta aguntur Elizabeth mater Sulpicii ſenex & plena dierum, ut pote præſaga futuro-

rum, de his quæ audierat pro filio gemebunda, Ambaſio in domo ſuâ juxtà Eccleſiam Sancti Thomæ ipſum occivit; flebiliter ergo ad filium aiebat: »Ut quid me inconſulta, fili, negotium aggreſſus es bellicum; an quoniam decrepita ſum me deſipuiſſe putaſti? Crede mihi, viget ſenſus effœtis in viſceribus, & laxa cutis & ruga ſenilis vivacem adhuc fovet animum. Deindeque nulli poteras reſerare conſilium, qui te vel artiùs diligeret, vel qui tibi diſcretiùs conſuleret: quid enim affectus materno comparari poterit? Robertus frater Regis Francorum, & alii multi Proceres cum inſuperabili militiâ cum Theobaudo Bleſis veniunt. Debueras præponderare quàm grande aggreſſus es negotium: decuerat te metiri cum quâ inſuperabili gente dimicaturus es: oportuerat te perpendere quòd copiæ quas undequaque corrogaſti, nullatenùs tibi fideles ſunt. Noſtris in regionibus, os meum & caro mea, nomen tuum ſatis dilatatum eſt, ſed brachium tuum in iſtis nondum approbatum eſt. Porrò ſi matri conſulenti acquieſceres, ab hac temeritate abſiſteres, teque gentemque tuam huic præſumptuoſo labori ſubtraheres. Dubium enim cui parti potiùs Mars arriſerit, noſtris tamen magis timeo.« Veterana illa in lacrymis deficiens, loquendi finem fecerat; cum filius jactabundus ſic paucis reſpondit: »Miror, mater, quâ fronte de victoria præſumtis, cum ipſi animis genti noſtræ non debeant comparari. Et ego viros potentes & belliccoſos habeo: ipſi verò homines ſunt, ſicut & nos. Et dico, mater dulciſſima, eventum rei meliora deſiderans exſpecta.«

Exhortatio Elizabeth ad filium Sulpicium

Reſponſio Sulpicii ad matrem.

Theobaldus Sulpicium dolo ad colloquium vocat.

15. Utriuſque partis viribus congregatis, Comes Sulpicium in dolo ad colloquium vocat. Igitur dum inter ſe loquerentur, homines Conſulis à dominis ſuis edocti juxtà Munticios Beuvronem fluvium tranſmeantes, nemoriſque Calvi-montis raritatem conſiderantes, ſpiſſitudinem ſepium Mindraii vitantes, lucum totum tranſeunt, Comitique ſtatim nuntiant; quo audito Comes colloquium deſerit, ſuos citò ſubſequitur, Mindraium ex improviſu intrat, ubi homines Sulpicii inermes & imparatos, utpote dominum ſuum exſpectantes reperit, qui obſtupefacti quoniam hoſtiliter à facie & à tergo inopinè premebantur, fugæ ſe crediderunt, & qui potuêre latibulis delituerunt. Sulpicius à colloquio adhuc rediens capitur, filiique ſui Hugo & Erveus, & eorum conſobrini Joannes Limeriarom, & Seguinus Racherius filius Ridelli, ac Andreas de Alviâ, cum multis aliis militibus & peditibus capiuntur. Jacquelinus tamen de Malliacu, Theobaudusque Rupium dominus, & Ridellus Rilliaci cum multis Nobilibus forte fortunâ evaſerunt, arcemque Calvi-montis cum ſuperiori parte oppidi munierunt. Hoſtes verò eos ſubſequuti omnia quæ in burgo erant rapientes, rapinâ hoſtili onuſti redierunt. Cohors Ambaſienſium peditum in nemore latitans, ante horum maximam aciem venit, & licet fugiens hoſtibus prædâ oneratis pavendo occurrit, omnia quæ gerebant abſtulit, & ex ipſis ferè ducentos captos Ambaſiaco ligatos adducunt. Minatur Comes improbus, & præcepit, ne Sulpicius filiique ſui donec omnes capti ſolvantur, comedant; quos omnes Agnes uxor Sulpicii timore & ſtupore perterrita abſque conſilio indiſcreta reddidit. Bleſis trepidum antea ſollicitumque de belli eventu lætitias agere, de Theobaudo fama præclara erat.

Comes Mindraium intrat.

Sulpicius capitur cum filiis & amicis à Comite Bleſenſi.

Calvi-montem muniunt amici Sulpicii.

Ambaſienſes homines Comitis ducunt captivos Ambaſiaco.

Agnes uxor Sulpicii incarceratos reddidit.

16. Scribunt Ambaſienſes ad Uldinum fratrem Sulpicii Jalvunaci dominum, & per quemdam curſorem cum omni ſupplicatione lamentabiliter implorant, ut commendatâ terrâ ſuâ alteri eis ſuccurrat. Dolet Uldinus commune infortunium, & de ferendo auxilio quod petebatur ſatis anxiè tractat, terram ſuam Archambaudo de Borbone commendat, citò Ambaſio venit, terra illi tota traditur.

Uldinus frater Sulpicii venit Ambaſium.

17. Igitur Comes Theobaudus eo intentior omnibus modis feſtinare, cavere ne alicubi hoſti opportunus fieret, meminiſſe invidiam poſt gloriam ſequi. Itaque quo clarior erat, eo magis anxius, neque poſt victoriam effusè prædari, ſed cum valida manu volebat. Denique Conſul quadam die adducens ſecum gentem non modicam Calvi-monti, Uldinum & ſuos undique circumſeptos & circumventos immaniter aggreſſus eſt, virique Conſulares & pedites Calvimontem omnimoda telorum ingruentiâ expugnare moliti ſunt. Igitur clamitabant in eos dentibus ſtridentes, & nunc ſagittis, nunc enſibus, nunc lanceis, nunc miſſilibus eos impetebant, & à tectis domorum quæ vi occupaverant, ſaxa ruebant, alii intùs ignem apponebant. Eo die Calvi-montenſes viriliter ſe defenderunt, & Comes quibuſdam ex ſuis interfectis, vico tamen oppidi à parte occidentali extrà foſſatum cremato, paucis etiam ex Avernis militibus captis, inglorius diſceſſit.

Comes Calvimontem obſidet.

Comes ab obſidione receſſit.

18. Sæpe pro Sulpicio populus ſuus lamentabatur, qui plaudente fortunâ multoties triumphaverat: tales tamen ſunt bellorum eventus, tales ſunt viciſſitudines & hominum & temporum, nulli unquam ſemper ſucceſſit feliciter, nemo unquam de continuâ proſperitate lætabitur vel lætatur. Hac de re & timenda & cavenda eſt in proſperis adverſitas, & ſperanda & optanda eſt in adverſis proſperitas. Proh nefas! hoc ipſo Sulpicius maleficio affinis eſſe videtur, quòd omnibus bonis pulſus, dignitatibus, exutus, exiſtimatione plurimum ob maleficium ſupplicium tulit. Nam Boëtio teſte, hic cumulus noſtris malis accedit, quòd exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum eamque tantùm à Deo eſſe proviſa judicat quæ felicitas commendaverit: quo fit, ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm diſſonæ & multiplices ſententiæ ſint de Sulpicio, piget reminiſci: dum enim miſeris aliquid criminis affigitur, quæ perferunt meruiſſe creduntur.

Infortunium Sulpicii.

19. Sulpicius Caſtroduno incarceratus, cujuſdam nequiſſimi ſervi Bartholomæi Guyne cuſtodiæ traditur, qui eum multis tormentis, diabolicis ſuggeſtionibus afflixit. Exigebat Comes ut Sulpicius Calvimontem ſibi redderet, aliter enim neque auri, neque argenti, neque alterius pecuniæ redemptionem pro ipſo capere volebat. Quod quia amici & homines ejus facere renuebant, in cataſtatâ ſæpe poſitus, paulatim deficiebat. Mœſtiſſima tibi denuntio: Sulpicius noſter abſque juſtitiâ graviſſimo & exquiſito tormento ab impiis ſervis Conſulis poſitus, nono Kalendas Septembris ab hac vitâ diſceſſit: cujus corpus cum Monachi Pontilevi deferre vellent, ut juxtà antecеſſores ſuos honorificè ſepeliretur, Conſul qui tunc forte aderat prohibuit. Tunc verò corpus illius in abdito patibulo frequenter vexatum, Monachi prædicti oppidi in Eccleſia ſancti Valeriani decentiſſimo mauſoleo tumulaverunt. Supradictæ verò proditionis ſeriem veritatemque ne latere poſteros queat, ſcripto mandavit.

Sulpicius Caſtroduno incarceratus & diverſis tormentis affectus. Comes pro redemptione Sulpicii Calvi-montem petit, ſed renuunt cives

Sepelitur in Eccleſiâ ſancti Valeriani.

20. Interim Henricus Dux Normannorũ & Aquitanorum, Comeſque Andegavorum, conſilio cum Paribus habito commodum duxit contrà Theobaudum, qui ſibi feodum de Fracta-valle auferebat, arma erigit. Itaque collectâ militiæ manu contrà Carnotenſem, Bleſenſemque gentem rebellem ſemper ſibi & æmulam, inter Vindocinum & oppidum quod Fracta-vallis dicitur venit. Illi de oppido foras progreſſi obviaverunt eis ad reſiſtendum parati, latèque

Henricus Andegav. Comes contrà Theobaudũ armat.

Prope Vindocinum præliatus.

Goſridus frater Comitis captus.

habenis hoſtes viriliter aggreſſi ſunt : utrimque acerrimè dimicatum eſt : Milites Ducis quoniam eis præter ſpem contigerat expavefacti, terga ferientibus præbuerunt, & fugiendo elabi voluerunt; fugaque inita Goffridus frater Ducis cum multis militibus captus eſt. Interea cum Uldinus ſatis ſtrenuè ageret principatum, communicato cum matre & amicis conſilio fidelibus cuſtodibus oppido Calvi-montis commiſſo, in terram ſuam quam cuidam propinquo ſuo Archambaudo de Bordone regendam & cuſtodiendam commiſerat, redit, ubi dum ex morte gaudens, & aliquantulâ proſperitate frueretur, certis deferentibus nuntiis arcem Calvi-montis eſſe deletam didicit.

Uldinus redit ad ſua.

Arx Calvi-montis deleta.

21. Audito Uldinus tam miſerabili infortunio vehementiſſimè triſtis efficitur. Suprà memoratus Dux Henricus cum fratrem ſuum Goffridum Theobaudus nullomodo redimi permitteret, niſi prædictâ arce deletâ, monitu Mathildis matris ſuæ delere pepigit tali tamen pacto, ut fratrem ſuum & filios Sulpicii cæteroſque captos competenti redemptione acceptâ deliberaret. Dux cum Ambaſienſibus & matre puerorum loquutus deſiderium ſuum promiſſa reſtauratione oppidi conſummavit. Sic Goffridus frater Ducis & filii Sulpicii Hugo & Herveus, cunctique capti omnes liberati ſunt.

Theobaudus deſtructionē Calvi-montis petit pro redemptione captivorum.

Deſtructio Calvi-mōtis, & liberatio Goffridi & filiorum Sulpicii & aliorum captivorum.

22. Verùm non longè poſt Dux cum Comite Theobaudo pacificatur, mortuoque Stephano Rege Anglorum juſſo Ducis naves parantur; transfretavit Henricus, ab Anglis gaudens ſuſcipitur, & in Regem inungitur. Eodem tempore Uldinus veritatis ſuorum ignorans, iter peregrinationis eundi ad ſanctum [illegible] ſuſcepit; quidam proditores, ligii ipſius [illegible], eum odio latenter habentes, anguſtias quorundam locorum occupant, tranſitum ejus operientes, qui ipſum immunitum undique concludunt, & immiſericorditer necant. Nuntius properat Hugoni innoteſcens de patrui nece, & de decretâ ſibi ipſius terræ hæreditate : dolet quidem de ejus morte, ſed non minùs feſtinat, aviâ ſuâ Eliſabeth præcipiente. Qui adveniens terram illam, & omnium militum hominium ſuſcipit ac poſſidet. Nam longè poſt hæc Eliſabeth, quæ nepoti ſuo Salviniacum & quidquid in Averniâ diù poſſederat, donavit, & quam longuo tempore arthritica paſſio vexaverat, quinto Idus Octobris obiit, & Pontilevi ſepulta eſt.

Henricus Rex Anglorum [illegible]

[illegible]

Hugo terram Uldinia poſſidet.

Elizabeth obiit & ſepulta Pontilevi.

23. Mirum & verum eſt quòd mens præſaga malorum homini data eſt. Nam ſub quacumque parte mundi Ambaſienſis adfuit, eo die quo Sulpicius capitur, mœret, & cauſas ignorat, animumque dolentem corripit, neſciens quid in perditione Mindraii perdat. Quidam namque juvenis ex noſtris qui hoſpes in Apuliâ manebat, & alter Andegavis, uterque Clavi-montis in Bitrico pago exiſtens, hæc ſibi contigiſſe mihi retulerunt. Hactenùs mihi videor de Hugone & filio ſuo Sulpicio ea quæ oculis meis vidi, & auribus audivi dixiſſe : de cæteris verò quæ diverſis in ſcriptis reperi in unum compilaſſe, & ſtilo ingenioli mei non ſatis expolito convenienter explicaſſe. Credo autem de his multa prætermiſſa eſſe, ſed ab illis qui ſciunt melius iſta quæritote. Quid homines de filiis Sulpicii Hugone & Herveo ſuſpicentur, videtis & ſcitis. Nos equidem quæ nota nobis ſunt de facilioribus moribus Hugonis, de pietate, liberalitate, bonitate in ſuos, ad præſens præterimus; Deoque opitulante librum illius hiſtoriæ claudimus, & ſic ſoluto promiſſo quieſcimus.

Mœſtitia de morte Sulpicii.

Auctor de Hugone & filio ejus Sulpicio ſcripſit ea quæ vidit.

Hugo & Herveus filii Sulpicii.

MONITUM.

GENEALOGIAS à BALDUINO *Avenenſi collectas maximi ſemper fecère qui in hujus generis lucubrationibus operam & ſtudium collocaverunt, illis ſæpè uſi dum genealogias texuere diverſas. Quippe innumeras fermè proſapias Nobilium, Magnatumque non ſolùm Arteſiæ, Hannoniæ, Flandriæ & Brabantiæ, ſed etiam orbis Gallici, multarumque provinciarum extrà Galliæ limites poſitarum complectitur. Inde quamplurima notatu digna hauſit Andreas Cheſnius ad texendas Luxemburgenſis domûs, & aliarum geneſes.*

Haſce Balduini Genealogias viri clariſſimi Caroli Freſnii domini du Cange Ambianenſis Quæſtoris humanitati debeo, qui apographum anno MDCLXV. *ad illuſtriſſimum dominum d'Herouval mihi tradendum tranſmiſerat. Errores nonnullos eo in apographo repertos correxi, alios compoſitò prætervi intactos, ortographiam ſæpiuſculè barbaram, ne ſtilum Auctoris mutaſſe viderer, ſervandam putavi.*

GENEALOGIÆ EX CHRONICIS HAINONIENSIBUS, RECOLLECTIS

Per Magiſtrum BALDUINUM de Avennis.

CAROLUS Dux Lotharingiæ frater Lotharii Regis Francorum duas habuit filias, Ermengardem & Gerbergam : de Ermengarde natus eſt Albertus Comes Namurcenſis, qui genuit Albertum ei ſuccedentem, & Henricum Comitem de Durbio; Albertus II. genuit Godefridum Comitem de Rupe: hic Henricus filiam habuit Machtildem, quæ domino de Walecourt peperit Werricum, & Beatri-

cem uxorem Winandi de Hulfaliſia. Mortuo autem domino de Walecourt, dicta Machtildis nupſit Nicolao domino de Avennis, cui peperit Jacobum de Avennis, & Machtildem uxorem Caſtellanni de ſancto Audomaro.

Godefridus Comes Namurcenſis frater Henrici de Rupe genuit Henricum & Adelidem uxorem Hainonenſis Balduini, cui peperit Balduinum Comitem, qui patri ſuccedens in uxorem duxit Margaretam filiam Comitis Theodorici Flandrenſis, ex qua genuit Balduinum Comitem, qui poſtea fuit Imperator Conſtantinopolitanus, & Philippum & Henricum, ac tres filias quarum unam duxit Philippus* Monoculus Rex Francorum, qui ex ea genuit Ludovicum; ſecundam duxit dominos de Bellojoco; tertiam Petrus Comes Autiſiodorenſis.

* *Id eſt*, Philippus Auguſt, *dictus* le Borgne.

Gerberga verò alia filia Caroli Fratris Lotharii, peperit Henricum ſeniorem de Bruxellà, & hic Henricus genuit Henricum, Lambertum & Machtildem, quæ Comiti de Boloniâ Euſtachio peperit Euſtachium & Lambertum. Euſtachius verò ex Idà filià Godefridi Ducis Lotharingiæ genuit Godefridum de Bullonio, poſtea Regem Hieruſalem, & Euſtachium, qui de filià Regis Scotiæ Marià genuit Machtildem, quæ Stephano filio Stephani Comitis Bleſenſis peperit Mariam. Ex hac autem Mariâ poſtquàm Monialis facta eſt & Abbatiſſa, propter defectum heredum Bolonienſium, genuit Matthæus frater Philippi Comitis Flandriæ duos filios, & reverſa eſt uxor ſua dicta Maria ad ſuum Monaſterium.

Comes Bleſenſis & Carnotenſis Stephanus, qui cum Hugone fratre Regis Francorum Philippi, & cum Godefrido de Bullonio transfretavit, pater fuit Theobaldi Vetuli ſive Senioris, qui jacet apud Latiniacum. Comes Flandriæ Arnulfus exercitu congregato intravit Hainoniam, & ſaiſivit Comitatum Montenſem contrà Rainerum & Lambertum filios Raineri Longicolli, qui fuit Comes Montenſis, & deſtruxit caſtrum de Boſſue; tantumque guerravit illos pueros, quòd oportuit eos fugere in Franciam ad quærendum auxilium. Lambertus duxit uxorem Gerbergam filiam Caroli, poſtea matrem Henrici de Bruxellà, & Rainerus filiam Hugonis Capeti. Regreſſi ergo de Franciâ magnum exercitum congregârunt, & ingreſſi Hainoniam, terram ſuam recuperarunt.

In chronicis invenimus quòd ſanctus Walbertus, qui ſepultus jacet apud Couſorne juxtà Beaumont in Hainonià, fuit Dux Lotharingiæ, & extendebatur dominium ejus per Cameracenſium, & Hainoniam, Brabantum, Halbaniam & Ardennam uſque ad Rhenum; uxor ejus Bertilia duas ei peperit filias, Waldetrudem & Aldegundim: quæ primogenita nubere recuſans, facta eſt Monialis, & fundavit Monaſterium de Melbodio; Valdetrudis cuidam magno viro nupta Maldegario nomine, qui & Vincentius, duos ei filios peperit, Landricum & Dellinum, ac duas filias, Altrudem & Maldebertam. Maldegarius qui & Vincentius, in Senogio Monaſterium ædificavit Monachorum, dans eis poſſeſſiones magnas; quo Monaſterio poſtmodum per Hunos deſtructo, reædificata eſt ibidem Eccleſia Canonicorum. Hic Vincentius de conſenſu uxoris factus eſt Monachus in Monaſterio Altimontenſi juxtà Melbodium, & ſimiliter uxor ſua Duciſſa Valdetrudis ædificavit Eccleſiam in monte Caſtri-loci, & facta eſt Monialis; filii quoque & filiæ relicto ſæculo religioni ſe dedicaverunt.

Succeſſit igitur in Ducatum neptis Duciſſæ Valdetrudis Ana, quæ nupta cuidam potenti viro nomine Idulfo, qui poſt mortem ſepultus eſt in Monaſterio Bobienſi, & dicta Ana tempore viduitatis ſuæ contulit Eccleſiæ Montenſi villas de Cuemes & Nimi, & Braine la Wihote; & ſtetit Abbatia Montenſis longo tempore, quòd Abbatiſſa per electionem fiebat, ipſam præſentando Imperatori. Poſtea ſucceſſit in comitatu Montenſi Comes, qui ab Imperatore impetravit præſentationem ſibi debere fieri; cujus quidem tempore vacante Abbatiâ, cum Abbatiſſa noviter electa ſibi præſentaretur, noluit admittere eam, dicens ſe Abbatem eſſe, nec aliam deberent Abbatiſſam habere; domicellabus verò ad Imperatorem appellantibus, & per ſuos Canonicos in ſuos procuratores à principio ſibi conſtitutos diù litigantibus, tandem Comiti non valentibus domicellabus potentibus permanſit Abbatia, & præbendarum collatio in voluntate Comitis.

Poſtmodum autem fuit ibi Comes nomine Hermannus per uxorem ſuam Richildem, qui ſibi peperit filium & filiam. In illo tempore mortuus eſt Comes Valencianarum abſque herede, & dictus Comes Hermannus cum uxore ſuà Richilde tùm jure conſanguinitatis, tùm emptione erga propinquiores tantum fecerunt, quòd illum comitatum ſibi acquiſiverint cum alio. Deinde mortuo dicto Hermanno, dicta Richildis maritata eſt Balduino filio Comitis Flandriæ, cui peperit duos filios; quos ita vehementer diligebat, quòd primum filium quem Hermanno pepererat Clericum fecit, & procuravit ipſum fieri Epiſcopum Catalaunenſem, & filiam Monialem. Poſtea tantum fecerunt dictus Balduinus & Richildis erga filium ſuum Epiſcopum Catalaunenſem, tùm per denarios, tùm per alia quòd comitatus Hainonienſis remanſit filiis dicti Balduini. Epiſcopus verò Cameracenſis excommunicavit dictum Balduinum pro illo matrimonio Richildis Comitiſſæ, ſed Leo Papa qui avunculus erat Richildis, abſolvit eos, & inhibuit eis torum.

Iſte Balduinus amovit Canonicos qui erant in Hainonio, & poſuit ibi Monachos, poſtea mortuus eſt anno Domini MLXX. Aſſignaverat autem filio ſuo Arnulfo Flandriam cum juramento Flandrenſium, & Balduino minori Hainoniam.

Comitiſsâ itaque Richildis cum filiis ſuis valde juvenibus tenente ambos comitatus, ſupervenit Robertus Friſo patruelis puerorum, & expulit eos de Flandriâ; contrà quem convocato Rege Franciæ Philippo, Richildis cum filio Arnulfo & Hainonienſibus conflictum habuerunt juxtà Caſſatum: & primò captâ Richilde Comitiſsâ à Flandrenſibus, & Roberto ſimiliter ab Hainonienſibus, propter amorem quem Hainonienſes habebant erga Comitiſſam Richildem, reſtituerunt prædictum Robertum Friſonem pro Comitiſsâ. Et poſtea dictus Robertus campum contrà Francorum Regem obtinuit & Comitiſſam, & occiſus eſt ibi verus Comes Flandriæ Arnulfus, & per conſequens Flandriam ſubegit Comes Friſo.

Tunc ipſa Comitiſſa cum filio ſuo Balduino ad ſe confortificandum confœderationem inierunt cum Thieduino Leodienſi Epiſcopo, comitatum Hainonienſem in feodum recipientes ab eo in hunc modum: quòd Comes Hainoniæ ſervire tenetur in omnibus neceſſitatibus ſuis cum toto ſuo poſſe ad expenſas Epiſcopi, poſt exitum à comitatu Hainonienſi, ſimiliter & quandocumque vocat eum Epiſcopus ad parlamentum.

Item cum Imperator vocat Comitem ad Curiam ſuam pro quâcumque, re, tenetur eum Epiſcopus ducere & reducere in expenſis ſuis, & reſpondere ac remanere pro ipſo. Et ſi aliquis vellet gravare Comitem, Epiſcopus tenetur eum juvare cum magnâ poteſtate in ſuis, ſcilicet Epiſcopi propriis expenſis: & ſi Comes obſideret caſtrum ad honorem ſuum pertinens, aut ſi aliquis contrà ipſum obſi-

Digitized by Google

deret aliquod caſtrum, Epiſcopus tenetur ipſum juvare cum quingentis equitibus, & Comes tenetur ei tunc facere legale forum de cibariis, & poteſt Epiſcopus per campos accipere herbam & neceſſaria pro equis. Et ad hoc faciendum tenetur Epiſcopus ter in anno, & quâlibet vice per quadraginta dies.

Præterea cum homagio Comitis debet Epiſcopus habere homagium Caſtellani Caſtri-loci, & Caſtellani de Bellomonte, necnon & Caſtellani de Valencianis.

Item debet Epiſcopus Comiti dare anno quolibet in Natale Domini tria paria veſtium, quorum quodlibet valere debet ſex marcas Leodienſes. Et cuilibet Caſtellanorum unum par ſimiliter ſex marcarum.

Item ſi Comes infrà comitatum acquiſierit aliquod alodium, aut ſi donatum ei fuerit, & ſi ipſe ulterius in feudum illud dederit, aut ſervum acquiſierit, totum illud ſimul tenebit cum feudo ab Epiſcopo.

De pace verò Leodienſi ad quam reſpondere tenentur multi Barones & homines eorum, neque Comes, neque homines ſui tenentur reſpondere.

In augmentum autem ſui feudi Comitiſſa accepit Abbatiam & Advocatiam Montenſem, ac juſtitiam Comitatûs Haiuonienſis, quam tenuerat ab Imperatore. Epiſcopus autem tantum fecerat erga Imperatorem, quod dederat eidem hujuſmodi feuda, & Epiſcopus tantam pecuniam dedit Comitiſſæ & ſuo filio, quòd Eccleſiæ multum erant gravatæ.

Iſtis conventionibus præſentes apud Foſſes interfuerunt Godefridus de Bullonio, Comes Albertus de Namurco, Comes Lambertus de Lovanio, Comes de Chincio, Comes de Monte-acuto in Ardennâ, & plures alii.

Secundùm quod hæc omnia in Chronicis continentur Monaſterii Lobienſis.

Comitiſſa verò Richildis retinuit in alodium propria alodia ſanctæ Waidetrudis apud Caſtri-locum in caſtro & in villâ Quaregnon, Gamapes, Frumeries, Thieuvi, Braine la Wihote, Braine le Chaſtel, Hal, Caſtres, Herines, Cuemes, Ninyc-ville, Feur, Hayne, & aliqua alia quæ non nominn.

Per auxilium Epiſcopi Leodienſis confortata Comitiſſa & filius ejus Balduinus, per quoſdam mediatores tandem pacificati ſunt cum Roberto Friſone Comite Flandriæ, & Comes Balduinus quamdam neptem dicti Roberti ducere in uxorem debebat, & ad hoc faciendum invadiat villam Duacenſem, quam tunc poſſidebat. Die verò aſſignatâ quâ illam deſponſare debebat, tantum adhorruit eam propter turpitudinem ſeu deformitatem ejus, quòd noluit eam ducere; propter quod Robertus retinuit Duacum, nec poſtea recuperare potuit Balduinus.

Comitiſſa Richildis firmavit caſtrum Bellimontis, & ædificavit capellam S. Venantii. Balduinus ejus filius adhuc juvenis uxorem duxit Idam ſororem Lamberti Comitis Lovanienſis, quæ valde bona matrona fuit, & bonæ vitæ.

Richildis igitur Comitiſſa & filius ejus Balduinus, ædificaverunt Abbatiam ſancti Dionyſii in Brocheroie, dantes ei villam & plures alias poſſeſſiones. Ipſa quoque Richildis poſtquàm viriliter & benè terram ſuam tenuerat, mortua eſt anno Domini

1086 MLXXXVI.

De Roberto Friſone qui poſtquàm Comitatum Flandriæ acquiſierat, & aliquamdiù gubernaverat, mortuus eſt, & apud Caſſatum ſepultus, relinquens poſt ſe duos filios & tres filias. Nomen primogeniti Robertus; alter verò Philippus, qui filium habuit Ginſelinum; unam autem filiarum nomine Adelam Rex Daciæ Canutus in uxorem duxit, ex quâ genuit filium nomine Carolum, poſtmodum Comitem Flandriæ apud Brugis occiſum. Secundam filiam duxit in uxorem Com. s Bruxellæ, poſt cujus mortem ipſa nupſit Comiti Theoderico de Alſatia, qui ex ea filium unum genuit nomine Thedericum. Tertia filia facta eſt Monialis apud Meſſinas. Robertus igitur Comes Flandriæ, duxit uxorem Clementiam filiam Willelmi Comitis Burgundiæ, ex quâ genuit tres filios in minori tempore quàm tres anni, unde cum ipſa timeret nimis multos habere filios, potionem ſumſit per quam ſterilis facta eſt.

Comes Balduinus filius Richildis, ex Ida genuit duos filios Balduinum ac Arnulfum, ac tres filias. Hic igitur Arnulfus uxorem duxit Beatricem filiam unicam & heredem Gualteri domini du Reux quondam nobilem de Hainoniâ; ex quâ genuit filium nomine Euſtachium cognomento Seniorem ſeu Vetulum, eo quod diù vixit. Habuit autem dictus Arnulfus pro parte hereditatis Rodium, ac terras circumjacentes. Euſtachius iſte duxit uxorem filiam cujuſdam nobilis Hanonienſis nomine Joannis, qui unus erat de Paribus comitatûs Montenſis, ita quòd poſt mortem iſtius Joannis dictus Euſtachius ex parte uxoris factus eſt unus de Paribus illis: & hic ædificavit Rodium & Morlanwés, & genuit ex uxore ſua duos filios & tres filias, quorum primogenitus Nicolaus factus eſt Clericus, & junior nomine Euſtachius, cognomine Vaſlectus terram tenuit poſt mortem patris. Filiarum verò primogenitam nomine Beatricem dominus Walterus de Lens duxit in uxorem, ex quâ genuit unum filium nomine Euſtachium, & duas filias Idam & Mariam. Secunda filia Euſtachii ſenioris nupſit cuidam nobili, quo ſine herede mortuo facta eſt Monialis Monaſterii ſancti Foillani apud Rodium. Tertia verò filia dicti Euſtachii ſenioris, nupſit domino Nicolao de Boulers, cui peperit unicam filiam, deinde poſt mortem dicti Nicolai nupſit domino Euſtachio de Bouſies. Euſtachius autem cognomine Vaſlectus uxorem duxit Bertham, domini Raſſonis de Gaure filiam ex domina Domitione de Chievres, & genuit ex eâ filium Euſtachium agnomine Canivet, ac filiam unam nomine Beatricem.

Poſt mortem itaque Euſtachii dicti Vaſlecti, filius ejus Euſtachius dictus Canivet ſucceſſit ei, ducens in uxorem filiam Balduini de Mortaniâ Caſtellani Tornacenſis, ex quâ genuit filium unum & filiam unam. Iſte filius nomine Euſtachius patri ſuccedens, ac terram tenens de Rodio & de Morlainbéés, uxorem duxit filiam domini Ægidii de Trith, ſororem domini Theoderici de Beure, ex parte matris; nam poſt mortem dicti domini de Trith, dicta domina nupſit domino de Beurâ, cui peperit dictum dominum Theodericum. Dictus Euſtachius ex uxore ſuâ prædictâ ſex genuit filios & duas filias, Euſtachium agnomine Canivet, Ægidium agnomine Rigaut, Theodericum & duos Clericos, & ſextum Arnulfum. Una filiarum nupſit Hugoni Caſtellano de Gandavo, altera domino Balduino de Peruves juxtà Condacum. Euſtachius Canivet jamdictus, in uxorem filiam domini Ægidii de Traſengnies duxit, ex quâ genuit unum filium & unam filiam. Ægidius Rigaldus frater ejus uxorem duxit filiam Failradi de Ligne, per quam dominus eſt terræ de Moniteruel. Theodericus tertius frater uxorem duxit Heluidam filiam domini Joannis de Vannes, qui Fratrum . . . ingreſſus Ordinem, terram ſuam dicto Theoderico reliquit. Soror vero Euſtachii de Rodio hujus nominis IV. nupſit domino Jacobo de Bailleul, cui pe

per

perit unum filium & duas filias. Filius Nicolaus nomine patri ſuccedens in hereditate, uxorem duxit filiam domini Willelmi de Caeu unicam, & ideo terram tenet de Carency, & de Villers le Faucon. Poſt mortem dicti Willelmi de Caeu ex uxore ſuâ plures genuit filios & filias, quorum primogenitus juvenis eſt mortuus, alius uxorem duxit filiam domini de Rouſoit, filiarum una nupſit domino Theoderico de Beure, alia nupſit primogenito domini Gerardi de Jauche.

Poſtquàm Balduinus Comes Hainoniæ filius Richildis perditus fuit in itinere, quo cum Hugone fratre Regis Francorum Philippi versùs Imperatorem Conſtantinopolitanum Alexium ibant à Turcis invaſi: auditis in Hainoniâ rumoribus Ida Comitiſſa uxor ejus Romam peregrè profecta eſt, ut aliquid veritatis inquirere poſſet ſuper illis: ſed cum nihil aliud poſſet intelligere niſi quòd eſſet perditus, ad partes ſuas reverti volens, tandemque per Ardennam tranſiens, apud ſanctum Hubertum declinavit inſidias poſitas ſibi à Comite de Ciſneio. Et poſtquàm aliquamdiù ſtetiſſet ibi, reverſa eſt in Hainoniam. Propter curialitatem autem quam invenerat in Abbate, quædam alodia ſua dedit ei juxtà ſanctum Hubertum, tali conditione, quòd Abbas eſt Capellanus Comitis Hainoniæ, & tenetur infrà comitatum Hainoniæ ter in anno Miſſam celebrare ad petitionem Comitis. Poſt reditum Comitiſſæ Idæ, Balduinus filius ejus regimen comitatûs ſibi aſſumſit.

Dicto de iis qui proceſſerunt ab Arnulfo filio Balduini Richildis filii, dicendum eſt de his qui proceſſerunt ex tribus filiabus ejuſdem Balduini filii Richildis; quarum primogenita nupſit domino Thomæ de Marlâ, cui peperit unam filiam Idam nomine, quæ nupſit domino Alardo de Chimay cognomine Polierc, uni ex Paribus comitatûs Montenſis, & peperit ei unum filium Ægidium nomine, patri ſuccedentem: quo quidem Alardo mortuo, dicta Ida nupſit nobili viro Bernardo de Arbaco. Secunda filia Comitis Balduini filii Richildis, vocata Richildis, nupſit Comiti de Monteforti in Franciâ, poſt cujus obitum ſe reddidit in Abbatiâ Melbodienſi. Tertia filia Comitis Balduini Adeledis nomine, nupſit domino de Rumengni, cui peperit unum filium Nicolaum nomine, & ſex filias. Et hic Nicolaus poſt patrem tenuit terram de Rumengni, ac terram de Florines. Una verò ſex filiarum nupſit domino de Cons, cui peperit filium unum nomine Ægidium. Secunda filia nomine Beatrix nupſit cuidam magno & nobili viro in Hainoniâ nomine Goſſewino, qui unus erat de Paribus Montis Caſtriloci, & ſimiliter de Paribus Valenciarum, necnon & Belli-montis ſimiliter unus de Paribus.

Et ut innoteſcat qui fuit iſte Goſſewinus, ſciendum quòd quidam fuit Comes Calvi-montis nomine Rainerus, cujus uxor nobilis matrona nomine Ermentrudis eidem Rainero peperit filiam Ermengardem; & hæc Ermengardis nupſit cuidam nobili, qui vocabatur Goſſewinus de Montibus. Hic igitur Goſſewinus & uxor ejus fundaverunt Eccleſiam Dominæ noſtræ de Aimeries, dantes ei magnas poſſeſſiones. Habuerunt autem filios & filias, quorum primogenitus nomine Iſaac patri ſuccedens, ex uxore ſuâ nobili duos genuit filios, quorum primogenitus vocabatur Goſſewinus, & alius Nicolaus; qui factus Clericus, poſtmodum fuit Epiſcopus Cameracenſis. Goſſewinus autem filius Iſaac, fuit ille Goſſewinus de quo loquuti ſumus, qui uxorem habuit Beatricem filiam domini Hugonis de Romengniaco, ex quâ unum genuit filium & ſex filias. Nomen filii Goſſewinus, qui juvenis mortuus eſt vivente patre. Filiarum verò primogenita nomine Ida, nupſit Domino Sigerio de Enghien; poſt mortem cujus iterum nupſit domino Rainero de Jauche, cui peperit tres filios, quorum primogenitus Gerardus nomine terram tenuit poſt patrem, ſecundus nomine Henricus factus eſt Clericus & Archidiaconus in Eccleſiâ Leodienſi, tertius vocabatur Goſſewinus.

Poſt mortem igitur dicti Goſſewini de Montibus, ſucceſſit in ejus hereditatibus dictus Reinerus per uxorem ſuam. Deinde mortuo dicto Reinero, dicta Ida iterum maritata eſt domino Balduino le Caron. Et dictus Gerardus patri ſuccedens uxorem duxit nobilem, ex quâ genuit duos filios, quorum primogenitus vocabatur Reinerus, ſecundus Gerardus qui duxit uxorem nobilem, ex quâ genuit duos filios Gerardum & Reinerum.

Poſt mortem itaque Reineri de Jauche patris, Gerardus filius ejus ſucceſſit ei, & Reinerus frater ejus pro parte ſuâ habens terram de Saſſegnies, uxorem duxit filiam Caſtellani de Montibus, ex quâ unum genuit filium: Gerardus verò primogenitus in uxorem duxit Bertam filiam domini Goberti de Buel, ex quâ tres genuit filios & aliquot filias. Primogenitus iſtorum nomine Gerardus patri ſucceſſit. Secundus nomine Guillelmus pro parte hereditatis habens terram de Gomengnies, uxorem duxit filiam domini de Waſiers, ex quâ genuit filium Guillelmum nomine & unam filiam. Tertius verò Joannes nomine ſine herede deceſſit. Primogenitus itaque Gerardus uxorem duxit filiam domini Joannis de Alneto juxtà Valencennas, ex quâ plures genuit filios & filias.

Iis ergo dictis, dicendum eſt de ſecundâ filiâ domini Goſſewini de Montibus Machtilde nomine. Hæc nupſit domino Walterio de Ligne, poſt cujus deceſſum iterum maritata eſt domino Walterio de Fontanis. Tertia filia domini Goſſewini nomine Adelidis, nupſit domino Rogero de Gondaeo. Quarta nomine Ruiſſa nupſit domino Stephano de Naing. Quinta nomine Beatrix, domino Balduino de Roiſin. Sexta nomine Agnes, domino Hugoni de Spineto domino de Antoing.

Nunc dicendum de tertiâ filiâ domini Hugonis de Rumengniaco, vocatâ poſt matrem Adelidis, quæ nupſit domino Dontour. Quarta filia dicti Hugonis nupſit domino de Chiri in terrâ Reteſt. Sexta filia domini Hugonis de Rumengni, nupſit Iſaac domino de Barbenchon, qui ex eâ genuit Nicolaum, qui patri ſucceſſit. Prædicti verò Hugonis de Rumengni filius Nicolaus patri ſuccedens in terrâ de Rumengni & de Florines, uxorem duxit dominam Domitionem allodii de Chirue, ac terræ circumjacentis, relictam domini Raſſonis de Gaure, ex quâ duos genuit filios, quorum primogenitus Nicolaus terram habuit de Rumengni, & alter nomine Hugo terram de Florines, qui dicitur magnæ ſtrenuitatis. Item genuit dictus Nicolaus ex dictâ dominâ Dumitione plures filias, quarum una nomine Juliana nupſit Reinaldo de Roſoy, qui ex eâ filium genuit nomine Rogerum. Secunda nomine Clementia nupſit Gerardo de Salm. Tertia nomine Jolens nupſit Henrico de Hierges advocato Haſbanienſi. Nicolao de Rumengni mortuo, ſucceſſit ei filius ſuus Nicolaus, qui duxit uxorem Mathildem filiam domini Jacobi, domini de Avennes, ex quâ tres genuit filios, Nicolaum, Hugonem, & Jacobum.

Dicto ſuperiùs de Arnulfo fratre Balduini Comite Hainoniæ hujus nominis ſecundi poſt Richildem, & de tribus ſororibus eorum, ac etiam de illis qui ex iis proceſſerunt, dicendum eſt de ipſo Balduino, qui uxorem duxit Jolendim filiam Comitis Gelriæ, ex quâ duos genuit filios, & duas filias, & Gerar-

dinum. Filiarum primogenita nupſit domino de Joengny, cui quatuor peperit filios, Radulfum patrem Rogeri, Rogerum, Balduinum & Gaufridum: ſecunda filia Balduini prædicti maritata eſt Caſtellano Tornacenſi, cui peperit Evrardum Raduel ſtrenuum Militem, qui duxit uxorem filiam domini Roberti de Betuniâ Advocati Atrebatenſis, ex quâ genuit filiam nomine Richildem, uxorem domini Gilberti de Audenarde, quæ terram de Engnies poſſidebat ex parte matris, cui Comes Balduinus eam contulerat in dotem. Et hæc Richildis mortuo dicto Gilberto, cui filium unum pepererat Arnulfum nomine, maritata eſt Waltero de Sottengheen. Evrardus autem Raduel vivente uxore ſua primâ, ſuperduxit matrem Conani & Joannis, & Radulfi, qui tenebant Comitatum Sueſſionenſem, terram de Neele & Caſtellaniam Burgenſem; & genuit ex eâ filium nomine Balduinum, qui poſtmodum tenuit dominium de Mortania & Caſtellaniam Tornenſem. Iſte Balduinus de Mortaniâ, poſtmodum uxorem duxit filiam Seneſcalli Flandriæ nomine Hediardem, ex quâ genuit filium Evrardum Raduel nomine poſt avum. Et hic Evrardus Raduel uxorem duxit filiam domini Engelberti de Enghien, ex Adelinâ filiâ domini Jacobi de Avennes, & genuit ex eâ filium Arnulfum nomine.

Dictus igitur Evrardus Raduel uxore mortuâ, aliam duxit uxorem, heredem ſcilicet terræ de Nevellâ juxtà Gandavum, ex quâ genuit filios, Michaëlem qui juvenis deceſſit, Radulfum & Rogerum. Et dicto Evrardo Raduel mortuo, Arnulfus primogenitus eidem ſuccedens uxorem duxit Jolendim filiam domini de Couchy, domini de Wervino, ex quâ plures genuit filios; quorum primogenitus Joannes patri ſuccedens in dominio, uxorem duxit Mariam filiam domini Euſtachii de Conflans, ex quâ unicam genuit filiam. Secundus nomine Thomas uxorem duxit filiam domini Ægidii Bruni Franciæ Conſtabularii, ex quâ genuit filios & filias. Tertius nomine Radulfus in Apuliâ deceſſit. Quartus Arnulfus factus eſt Clericus. Quintus Guillelmus & ſextus Balduinus.

Primogenita verò filia dicti Arnulfi de Mortaniâ Macheldis nomine, nupſit Caſtellano de Inſula, cui plures peperit filios & duas filias; quorum primogenitus Joannes patri ſuccedens in Caſtellaniâ uxorem duxit filiam domini Joannis de Nigella. Secunda filia Domini Arnulfi de Mortaniâ nomine Iſabellis ſeu Eliſabeth, nupta eſt Domino Arnulfo de Diette, & plures ei peperit filios & filias. Tertia nomine Maria nupta Domino Joanni Bertout, Domino de Grammes, cui peperit filios & filias. Dicti verò Domini Evrardi de Mortaniâ filius de ſecundis nuptiis Radulfus primogenitus, uxorem duxit ſororem Domini Guillelmi de Betuniâ, Domini de Pootroart, Joannam nomine, ex quâ genuit filios & filias. Secundus filius Domini Evrardi Raduel, nomine Rogerus, uxorem duxit heredem de Seneſle relictam Domini Walteri de Braine, ex quâ genuit Joannem & Robertum.

Prædicto igitur Balduino hujus nominis ſecundo poſt Richildem ſatu juvene defuncto, & ſepulto in Eccleſiâ S. Waldetrudis, uxor ejus Comitiſſa Jolena iterum maritate eſt D. Godefrido de Bouchaing vaſſallo ſuo, Caſtellano Valencenenſi, ac D. de Oſtravanto, de Ribaudumonte, de Grengniaco, ac de Caſtello in terrâ Porcinâ, cui peperit Godefridum & Bertam. Balduinus primus ejus filius de primo marito, Comitatum tenuit poſt patrem, & Gerardus ſecundo-genitus terram ex parte matris tenuit versùs Gelriam, videlicet Dodebert & Dala, qui poſtea filium Henricum ſtrenuum & famoſum genuit.

Hic igitur Balduinus hujus nominis tertius poſt Richildem, acquiſivit à fratre ſuo ex parte matris Godefrido Caſtellaniam Valencenenſem, ac terram de Oſtrovanto cum aliis quæ in Cameraceſio poſſederat. Soror autem ejus Berta Comiti nupſit de Duras, quo defuncto maritata eſt Domino Ægidio de ſancto Auberto viro famoſo, Hanoniæ Seneſcallo, cui peperit filium Gerardum nomine & filiam; poſtmodum uxorem duxit Dominus Nicolai de Barbenchon. Dictâ Bertâ mortuâ, dictus Ægidius duxit Machtildem de Blaymunt, quæ filia fuerat Domini de Chin ex dominâ Domitione de Chirue, & hæc Machtildis heres terræ de Blamont, atque Camerariatûs Hanoniæ, dicto domino Ægidio unicum peperit filium Ægidium nomine. Ægidius verò pater ædificavit Buſeugni, ac turrim quam in feudum recepit à Comite Hanonienſi Balduino. Item ædificavit Bohaing.

Dictus Comes Balduinus, qui guerras habuerat contrà vicinos ſuos, & ſpecialiter contrà Comitem Flandriæ Theodericum, & benè ſe defenderat, uxorem duxit Adelidem, filiam Comitis Namurcenſis Godefridi & Ermenſendis; duas enim uxores duxerat idem Godefridus, ex quarum primâ duas genuerat filias, & harum una nupſit Domino Rogero du Roſoy, qui ex eâ duos genuit filios ac filias. Horum primogenitus Rainaldus uxorem duxit Julianam filiam Domini Nicolai de Rumengni, de quo dictum eſt priùs: alter filius nomine Rogerus, poſtea fuit Epiſcopus Laudunenſis, una filiarum dicti Domini Rogeri nupſit Domino Ægidio de Cymai, altera nomine Auſelix, Domino Philippo de Auterive.

Secunda filia Godefridi Comitis de Namurco ex primâ uxore, nupſit domino de Spinoi & de Antoing, cui peperit filios & filias, quarum unam duxit dominus de Avennes. Dictus Comes Namurcenſis Godefridus, de ſecundâ uxore Ermenſende nomine genuit duos filios & tres filias. Primogenitus nomine Henricus, alter Albertus, qui juvenis mortuus eſt: filiarum primogenita Adelides nomine, nupſit Comiti Hanonienſi Balduino, ut dictum eſt. Secunda nupſit Duci Byringiorum, cui peperit tres filios & unam filiam. Primogeniti nomen Bertoldus, ſecundus Radulphus, qui poſtea fuit electus Moguntinenſis; tertii nomen Hugo. Filia verò deſponſata fuit Duci Saxoniæ Henrico, ſed Imperator Henricus matrimonium impedivit, & Radulfum prædictum ab electione repelli procuravit, quia timebat eorum potentiam. Idem tamen Radulfus poſtmodum fuit Epiſcopus Leod. & fecit ibi palatium. Tertiam verò filiam Comitis Namurcenſis Godefridi duxit Comes Reiteſtenſis, qui ex eâ genuit IV. filios & plures filias. Primogenitus nomine Manacerus patri ſucceſſit in comitatu; ſecundi nomen Henricus; tertii Balduinus; quarti Albertus qui factus Clericus, Præpoſitus & Archidiaconus fuit in Eccleſiâ Leodienſi. Filiarum una Regi Siciliæ nupſit Rogero, qui ex primâ uxore genuerat Guillelmum, qui poſt mortem patris ei ſucceſſit in regno Siciliæ, Ducatu Apuliæ, & Principatu Capuæ. Ex ſecundâ verò uxore ſuâ filia dicti Comitis Reiteſtenſis, unam genuit filiam nomine Conſtantiam, quæ poſtmodum nupſit Henrico Imperatori, cui peperit Fridericum de Apuliâ puerum, poſtea Imperatorem. Secunda filia Comitis Reiteſtenſis nupſit domino Hugoni de Petraponte, cui plures peperit filios milites, & unum Clericum poſtea Epiſcopum Leodienſem. Dicti Godefridi de Namurco filius Henricus, Comes Namurcenſis ac etiam de Lucelburg, factus poſtmodum cæcus; & perpendens uxoris ſterilitatem quam diù habuerat, nec heredem habere poterat, talem fecit conventionem inter ſe & Comitem Hanoniæ Balduinum,

qui ſuam ſororem habebat uxorem, quòd dictus Balduinus ei acquiſivit allodia, quæ ambæ ſorores uxoris ſuæ tenebant in terra Namurcenſi, cum eo quod ipſe per uxorem tenebat in eâdem terrâ, & poſt deceſſum dicti Comitis totus comitatus ille devolvi debebat ad uxorem dicti Balduini, & ad heredes ejus.

Hic ergo Balduinus hujus nominis tertius poſt Richildem, ex uxore ſuâ Adelide ſorore Comitis Namurcenſis Henrici quatuor genuit filios, Balduinum qui juvenis deceſſit, ſepultus apud Binchium, Godefridum, Balduinum & Henricum, ac tres filias Iolendem, Agnetem & Laurentiam, Godefridus uxorem duxit Alienordem filiam Comitis Viromanniæ Radulfi, qui duas habebat filias, quarum primogenitam Iſabellam Comes Flandriæ Philippus uxorem habebat relictam, ex quâ unicam genuit filiam Eliſabeth ſeu Iſabellam, quæ nupta Comiti Clevenſi Theoderico dicto de Dinſlaken, qui patre ſuperſtite deceſſit, duas peperit filias Machtildem dominam de Durbio uxorem domini Gerardi de Lucelburg, & aliam domini de Iſemburg uxorem.

Igitur Henricus quartus poſtquam Ducatum tenuerat annis XLV. 1235. mortuus eſt anno MCCXXXV. Cujus filius primogenitus in Ducatu ſuccedens, uxorem duxit Mariam filiam Ducis Sueviæ Philippi, ac Regis Alemanniæ Henrici Imperatoris germani, qui de uxore ſuâ Conſtantinopolitani Imperatoris filiâ tres genuerat filias, hanc ſcilicet Mariam, & filias duas, quarum una Regi nupſit Bohemiæ; & altera Hiſpaniæ Regi. Ex dictâ ergo Mariâ Dux Henricus unum genuit filium Henricum, & quatuor filias, quarum primogenita Machtildis Comiti nupſit Atrebatenſi Roberto, Regis Francorum Ludovici germano, quo defuncto nupſit Comiti de Sancto Paulo. Secunda filia Ducis Henrici Beatrix nomine, primò nupſit Lantgravio Turingiæ Henrico, quo defuncto iterum nupſit Guillelmo primogenito Flandriæ, tertiam habuit Dux Bavariæ, & quarta Monialis facta eſt in Valle-ducis; mortuâque Duciſsâ Mariâ, Dux Henricus ſecundam duxit uxorem Lantgravii Turingiæ filiam, ex Sanctâ Eliſabeth natam, ex quâ filium genuit nomine Henricum. Dicto igitur Duce Henrico mortuo, ſucceſſit Henricus filius ejus, qui Alaidam filiam Hugonis Ducis Burgundiæ duxit uxorem, ex quâ Joannem genuit ſupradictum. Comitis Roberti de Dreux filius primogenitus Joannes, filiam duxit domini Archembaldi de Bonrbon, ex quâ genuit unum filium & unam filiam: filius nomine Robertus uxorem duxit heredem Comitatûs de Monteforti, ex quâ liberos procreavit. Filia verò domino de Creon nupſit, quo defuncto ſine herede, iteratò nupſit Comiti de Dammartino. Frater autem dicti Joannis de Dreux Robertus nomine filiam habuit, quam dominus Radulfus de Nigellâ duxit poſtmodum in uxorem.

De Petro dicto Mauclerc fratre Roberti de Dreux junioris, ſciendum quòd uxorem duxit Ælidem Britanniæ Comitiſſam, cujus avus Britanniæ Comes Conanus agnomine Groſſus filiam unam habuit nomine Conſtantiam, quæ nupſit fratri Regis Angliæ Richardi Joffrido, & peperit ei filium nomine Arturum, & filiam nomine Alienordem. Mortuo autem Rege Richardo devolutum eſt Regnum ad hunc Joffridum, qui antequàm homagia regni reciperet, mortuus eſt, & Joannes *Sine terra* frater ejus junior regnum accepit, Arturum nepotem ſuum poſtea ſubmergi procurans, neptemque ſuam Alienordem in captivitate detinens, à quâ nunquam evaſit.

Mortuo igitur Joffrido Arturi patre, Comitiſſa Conſtantia Comiti Andegaviæ nupſit Almarico, qui ex eâ filiam hanc Aleidem generavit. Hæc ergo comitatum retinens nupſit Petro Mauclerc, qui filium unum ex eâ genuit & filiam. Filius nomine Joannes in Comitatu ſuccedens, ex uxore ſuâ Regis Navarræ & Campaniæ Comitis Theobaldi filiâ, duos filios genuit & unam filiam. Primogenitus nomine Joannes uxorem ducens filiam Regis Henrici, plures liberos ex eâ genuit. Secundus nomine Petrus juvenis Miles mortuus eſt, & apud Fratres minores Pariſius ſepultus. Filia verò nomine Ælidis Joanni nupta Comiti Carnotenſi & Bleſenſi, de Avennes domino; unicam ei filiam peperit Joannam, quæ nupta Comiti Alenconis Petro germano Regis Francorum Philippi, ſine liberis deceſſit. Filia Comitis Britanniæ dicti Mauclerc, maritata eſt domino Hugoni Bruno Comiti de Marciâ in Pictaviâ, & plures ei peperit filios & filias. Primogenitus nomine Hugo patri ſucceſſit in comitatu, filiarum una nupſit domino de Bellavillâ, altera Comiti de Glocestre.

De progenitoribus autem dicti Comitis Bleſenſis Joannis, ſciendum eſt quòd Werricus Liloys dominus fuit terræ de Lutosâ & partium circumjacentium, cui Comes Hanoniæ temporis illius terram contulit, quæ eſt inter duas Eppras, quarum una à parte quæ circà Beuvas derivatur, & alia à partibus quæ circà Treſon. Quartus igitur heres poſt illum Werricus nomine *Cum barba*, dominus fuit Lutoſæ ac etiam de Avennes, ubi & parvam turrim ædificavit. Et iſte manſionem habebat apud Tayt ſuper Eppram. Poſt hunc Werricum filius ejus Theodericus in dominio ſuccedens, turrim apud Avennes augmentavit, & Canonicos apud Leſias amovit, Monachos ibi ponendo.

Iſte Theodericus deceſſit ſine liberis, & ei ſucceſſit quidam ſuus nepos Goſſewinus de Oyſiaco, Caſtellanus Cameracenſis, qui uxorem habens Agnetem nomine filiam Anſelmi Comitis de Ribodimonte, omnia ſua allodia recepit in feudum à Comite Hanoniæ Balduino filio Richildis, & factus eſt unus de Paribus comitatûs, fecitque firmare villam Avennenſem contrà Comitis voluntatem Hanoniæ, propter quod venit Comes contrà ipſum cum exercitu magno, & conflictum habuit cum eo ſuper Sambeiam, quæ per duos dies continuata eſt ſine partis victoria, & tandem tertiâ die captus eſt dictus Goſſewinus, & poſitus in carcere Comitis, qui per deſpectum ſibi barbam radi fecit; & ultimum factâ pace perfecit firmationem villæ Avennenſis de voluntate Comitis. Goſſewinus iſte valde dyſcolus fuit, ſed demùm in peregrinatione ivit ultrà mare, & reverſus aliquantulum rationabilior & maturior mortuus eſt. Et quia liberos non habebat; ſucceſſit ei nepos ſuus ex ſorore Walterus, cognomine Plukellus, qui Eccleſiæ Letienſi auferre voluit ea quæ ſui anteceſſores contulerant ei; & fecit ei multa mala. Sanctus verò Bernardus multum laborans pro pacificatione, inter eos pacem fecit, quæ parum duravit, quia crudelis homo fuit, & ſemper abſtulit Monachis poſſeſſiones eorum, & alia etiam multa fecit tædia, tandem apud Montes in Caſtriloco veniens ad placitandum, contradixit hominum ſententiæ, & Comite ſuper hoc ipſum compeſcere volente, cùm ſtaret appodiatus ſuper arcam quamdam ſubitò mortuus eſt anno Domini MCXLVII. 1147. Cui filius ejus Nicolaus Plukellus ſuccedens, caſtrum ædificavit de Landrecies, & caſtrum de Condato, & uxorem duxit Machtildem filiam Henrici Comitis de Rupe in Ardennâ. Hic Henricus fuit frater Godefridi Comitis Namurcenſis, qui pater Henrici Cæci fuit; & illa Machtildis primò uxor fuerat domini de Wilecourt valde ſtrenui Militis, deinde dicto Nicolao duos peperit filios, Jacobum & Faſtradum, & unam filiam nomine Idam, quæ nupſit Caſtellano S. Audomari Willelmo.

Nicolai Pluſkelli filius primogenitus Jacobus patri ſuccedens in dominio terræ de Lutoſâ & de Avenues, per uxorem ſuam Adelnyam unicam filiam Boucharkdi domini de Guiſiâ terram Guiſiæ tenuit & de Leſkiers, & genuit ex illâ quatuor filios Walterum, Bouchardum, Jacobum & Guidonem, item quatuor filias Machildem, Ælidem, Adelnyam & Agnetem. Iſte dominus Jacobus valde ſtrenuus Miles erat, & multum habuit agere contrà plures: tandem ivit ultrà mare, & interfuit obſidioni & captioni civitatis Aconenſis, quam fecerunt Rex Francorum Philippus & Rex Angliæ Richardus, poſtea moratus eſt in Syriâ, tantum quod interfuit cuidam prælio ante caſtrum Aſſur, ubi fuit occiſus; ſed carè ſe vendidit, quia per arma tantum fecit, quòd adhuc eſt inde famoſitas in multis locis.

Hujus igitur mortis auditâ famâ, dominus Galterus filius ejus primogenitus et ſuccedens in dominio, ex uxore ſuâ Margaretâ Comitatûs Bleſenſis herede unicam genuit filiam nomine Mariam. Deinde peregrinatione ivit ultrà mare, ubi multa bona fecit & primum poſuit lapidem in fundamento caſtri Peregrinorum, poſtea reverſus ad propria filiam ſuam Mariam in uxorem dedit Comiti ſancti Pauli Hugoni, qui ex eâ tres genuit liberos, Joannem, Guidonem & Galterum. Deinde mortuâ Comitiſsâ Bleſenſi, dictus Hugo Comitatum tenuit ex parte uxoris, diù poſtea mortuo domino Galtero, pro filiis qui minores erant tenuit idem Hugo terram de Avennes & de Guiſiâ.

Mortuo igitur dicto Hugone, ſucceſſit ei ſuus filius primogenitus Joannes, & poſtea per modicum tempus defuncta eſt Comitiſſa Carnotenſis, quæ ſoror fuerat Bleſenſis Comitiſſæ, & ita dictus Joannes ſucceſſit etiam in Comitatu Carnotenſi; cujus fratri Guido pro ſuâ portione ceſſit Comitatum ſancti Pauli, & hic uxorem duxit Machuldem filiam Ducis Brabantiæ Henrici, relictam Comitis Atrebatenſis Roberti, ex qua genuit Hugonem Comitem Bleſenſem qui nunc eſt, & Guidonem nunc Comitem ſancti Pauli, & Jacobum dominum Lutoſæ. Galterus tertius filius dicti Hugonis pro ſuâ portione terram habuit de Crechiaco, qui ex uxore ſuâ filiâ domini Triangulenſis unicum genuit filium Galterum.

Nota Auctoris ætatem circa an. Chr. 1280

Filiarum verò dicti domini Jacobi de Aveſnes primogenita, Comiti de Ciſneio marito ſuo tres peperit filias. Quarum primogenita Joannes Comiti Loſenſi Arnulfo marito ſuo quatuor peperit filios & duas filias. Horum primogenitus Joannes nomine patri ſuccedens in comitatu Loſenſi, ex uxore filiâ Comitis Juliacenſis unicum genuit filium Arnulfum nomine. Secundus nomine Ludovicus in Comitatu ſuccedens de Chini poſt matrem, uxorem duxit dominam de Albomonte, germanam Comitis Barrenſis Theodebaldi, relictam domini Henrici de Salmis. Tertius nomine Henricus factus Clericus, mortuus eſt juvenis. Quarti nomen Gerardus: & præter hos erat quintus Arnulfus, qui ſimiliter Clericus factus eſt & Epiſcopus Catalaunenſis.

Filiarum verò dicti Arnulfi Comitis Loſenſis una domino de Fauquemont nupta, plures ei peperit filias, & illo mortuo iterum maritata eſt domino Vorne in Zelandiâ. Secunda filia Juliana domino de Kievrain nupta, duas peperit ei filias; quæ duobus filiis domini de Aſperomonte maritatæ ſunt. Secunda filia Comitis de Chini & Machtildis filiæ Jacobi Aveſnenſis, ipſa domina de Agimont & de Givet, domino Joanni de Reteſt, Hugonis in Comitatu ſucceſſori, unam peperit filiam quæ juvenis mortua eſt. Tertia filia Comitis de Chini ac dictæ Machtildis, domino Ottoni de Traſeng[illegible] maritata, plures ei peperit filios & filias. Poſt mortem verò dicti Comitis de Chini, dicta Machtildis ſecundò maritata domino Nicolao de Rumeigni tres peperit filios Nicolaum, Hugonem & Jacobum, de quibus dictum eſt prius.

Ælidis ſecunda filia domini Jacobi de Aveſnes maritata domino Rogero de Roſoy, unum ei filium peperit & quatuor filias. Filius nomine Rogerus patri ſuccedens, uxorem duxit primò filiam domini Roberti de Couchi, quâ mortuâ ſecundam duxit filiam domini de Henſberghe in Alemanniâ; & hac mortuâ tertiam duxit filiam domini de Montmorenchy in Franciâ, ex quarum nullâ liberos habens, ſed demùm cum Rege Francorum Lodovico transfretavit; & mortuus eſt in prælio, ubi captus fuit Rex Ludovicus.

Hujus Rogeri ſoror primogenita nomine Ælidis, domino Arnolfo de Audenarde maritata, unum peperit filium & unam filiam. Filius nomine Joannes ex uxore ſuâ, filiâ Comitis Sueſſionenſis filii Comitis Radulfi, unam genuit filiam quam Godefridus dominus de Peruves in Brabantiâ duxit in uxorem, ſed prolem ei non peperit. Dictus autem Joannes de Audenarde mortuâ uxore primâ, ſecundam duxit ſororem domini Roberti de Creſekes relictam Vicedomini de Pinkengny; ex quâ plures genuit filios & filias, quorum primogenitus Arnulfus nomine uxorem duxit dominam de Seburgo, relictam domini Balduini de Hemin; quâ defunctâ aliam duxit ſororem domini Radulfi de Kamu. Secundus filius nomine Joannes, tertius Robertus: filiarum una maritata eſt Godefrido Comiti de Viennâ in Ardennâ, altera domino Waltero de Tuppengni.

Soror verò dicti domini Joannis de Audenarde, nupſit domino Godefrido de Lovanio fratri Ducis Brabantiæ Henrici, in Monaſterio Villarienſi ſepulti, cui peperit quatuor filios & unam filiam. Primogenitus nomine Henricus uxorem duxit Iſabellam, filiam domini Theodorici de Beure. Secundus nomine Arnulfus uxorem duxit heredem terræ de Bredæ, ex quâ liberos non habuit: duo reliqui fratres Clerici.

Secunda filia domini Rogeri de Roſoy ac dominæ Ælidis filiæ domini Jacobi de Aveſnes, Juliana nomine, domino Goberto de Aſperomonte maritata quatuor peperit filios & duas filias; quorum primogenitus Joffridus Comitiſſam Selebruges habens uxorem ſine liberis deceſſit, cui frater ejus Robertus ſuccedens, ex uxore ſuâ Agnete filiâ Domini Thomæ de Couchy duos genuit filios & duas filias. Nomen primogeniti Joffridus, & alterius Thomas, hi duo duas ſorores filias domini Nicolai de Kievrain duxerunt in uxores. Filiarum domini Goberti de Aſperomonte una nomine Joanna, Comiti de Salebruges eſt maritata. Tertius filius domini Goberti de Aſperomonte nomine Joannes, Clericus eſt & Præpoſitus Montisfalconis. Quartus nomine Guido mortuus eſt Miles in Tuniſio cum Rege Francorum. De filiabus una in religionem ingreſſa eſt, & aliæ maritatæ in Alemanniâ.

Tertia filia domini Rogeri de Roſoy nomine Clementia nupta Comiti de Salmis in Ardennâ, unum ei peperit filium & unam filiam. Filius nomine Guillelmus filiam Comitis Juliacenſis Guillelmi duxit in uxorem, & filia Comitis de Salmis nupſit domino de Ayſte, qui mortuus eſt ante patrem. Ex dictâ tamen uxore ſuâ filium habuit nomine Robertum, ſed terra devoluta eſt ad ejus patruum dominum Joffridum.

Quarta filia dicti domini Rogeri de Roſoy, Abbatiſſa fuit apud Monaſterium in Therraciâ.

Tertia autem filia domini Jacobi de Avennes Adelina, nupſit domino de Enghien Engelberto, cui peperit unum filium & duas filias. Filius nomine Si-

gerus ex uaore ſuâ filiâ domini de Sottenghen ſex genuit filios & quatuor filias; quorum primogenitus nomine Walterius primò duxit uxorem filiam domini Joannis de Barbanchon Machtildem, quæ ſine prole deceſſit. Similiter & ſecunda uxor filia domini Ingeſianni de Peruves. Deinde filiam Comitis Reitetenſis Manaſſeri Mariam duxit, ex quâ unum genuit filium Walterum, qui patri ſucceſſit. Secundus filius domini Sigeri de Enghien Gerardus, ex filiâ domini Gerardi de Viane juxtà Gramont unum genuit filium & duas filias. Filius nomine Gerardus patri ſuccedens filiam duxit Caſtellani Gandavenſis. Primogenita domini Gerardi de Sottenghen nupſit domino Thomæ de Couchy domino de Verwino. Secunda filia Joannis filio domini Euſtacii de Lens.

Tertius filius domini Sigeri de Enghien Joannes Epiſcopus Tornacenſis, & poſtea Leodienſis per tranſlationem factam fratum ... in Concilio Lugdunenſi anno Domini MCCLIV.

Quartus filius domini Sigeri Jacobus ex filiâ domini Walteri de Braine filium genuit Walterum, qui poſtea duxit uxorem Baſiliam filiam domini Balduini de Henin, quam genuit ex dominicâ de Schurgo.

Quintus filius dicti Sigeri Arnulfus, uxorem duxit filiam domini Gerardi de Tyana.

Sextus Engelbertus nomine uxorem duxit Caſtellanam de Montibus, ex quâ plures genuit liberos.

Filiarum dicti D. Sigeri una domino Ægidio de Franſignica maritata unicam peperit filiam, quam duxit Euſtachius dictus Kanivet de Rodio. Secundam duxit dominus de Liedikerke dominus Raſſo de Gaure, qui plures ex eâ genuit liberos, quorum primogenitus Raſſo duxit uxorem Henrici de Boulers juxtà Gramont. Tertia filia dicti Sigeri Abbatiſſa fuit apud Ghiloogheen.

Sororum verò dicti Sigeri de Enghien una nomine Adelma domino Walterio Bertolt Advocato Machlinenſi maritata, peperit alium Walterum Bertolt, & fratres Henricum & alios, ac ſorores eorum: & hic Walterus Bertolt ex Mariâ filiâ Comitis Arverniæ Wuillelmi filios genuit & filias, quorum primogenitus Ælidem filiam Comitis de Ghines duxit uxorem. Henricus verò Bertoldus filiam Caſtellani Montenſis uxorem duxit. Alia quoque ſoror domini Sigeri de Enghien, nupſit domino Evrardo Radoul, domino de Mortaoia, cui peperit filium Arnulfum; de quo dictum eſt. Quarta filia domini Jacobi de Avelnes nupſit Comiti de Grandiprato, cui peperit duos filios & duas filias, quæ ſine liberis deceſſerunt. Primogenitus horum filiorum Jacobus patri ſucceſſit in terra de Hans in Campanis, non autem & in Comitatu; quia ex primâ uxore ſuâ unicum filium genuerat Henricum nomine, qui patri ſucceſſit in Comitatu. Alius frater Godefridus nomine Clericus factus eſt Epiſcopus Catalaunenſis. Et dictus Jacobus ex uxore ſuâ filiâ domini Jacobi de Barbanchon duos genuit filios, Henricum & Jacobum.

Secunda filia domini Radulfi de Couchy ex uxore ſuâ Agnete, filiâ Comitis Hanoniæ Balduini hujus nominis tertio poſt Richildem, primò nupſit Comiti de Roucy Radulfo, qui ſine liberis deceſſit; poſt cujus deceſſum maritata eſt Comiti de Grandiprato Henrico, qui ex eâ genuit unum filium & unam filiam. Filius Henricus nomine patri in Comitatu ſucceſſit. Filia Comiti nupſit Sueſſionenſi Radulfo, cui duos peperit filios & unam filiam. Primogenitus Joannes nomine filiam unicam domini Alardi de Cyſmaio in Hanoniâ heredem illius terræ duxit in uxorem, ex quâ duos genuit filios & filias tres, quorum primogenitus Joannes patri ſucceſſit in Comitatu. Secundus nomine Radulfus Miles, juvenis mortuus eſt in Tunis cum Rege Francorum; & Joannes uxorem duxit Margaretam filiam Comitis de Monteforti, ex eâ tres genuit filios & filiam unam, quorum primogenitus Joannes uxorem duxit filiam domini Hugonis de Rumengui, ex quâ unum genuit filium.

Nomina fratrum dicti Joannis Radulfus, & Anterus qui Clericus factus eſt; ſoror eorum maritata eſt domino Hugoni de Conflana domino de Maruel.

Trium filiarum ſupradicti Joannis Comitis Sueſſionenſis primogenita nomine Ælidis maritata eſt domino Joanni de Audenarde, cui unam peperit filiam, domino Godefrido de Peruves poſtea maritatam, quo ſine liberis defuncto maritata eſt domino Joanni de Faluy, cui duas peperit filias. Secunda filia ſupradicti Comitis Jolendis nomine, domino Hugoni de Rumengoi nupta ſine liberis deceſſit. Tertia dicti Comitis filia nomine Alienoidis, Vicecomiti de Toara unum peperit filium Hugonem nomine, & unam filiam.

Frater autem Comitis Sueſſionenſis ſupradicti Radolfus Miles ſtrenuus & famoſus, mare tranſivit, & antequàm reverteretur, uxorem duxit Reginâ Cypri filiam Henrici Regis Acconenſis, relictam Regis Cypri, qui eâ eâ ipsâ liberos genuerat, & per hanc dictus dominus Radolfus tenebat gubernationem Regni Cyprici, ac etiam Regni Hieroſolymitani. Poſt igitur Reginæ obitum dictus dominus Radulfus aliam duxit uxorem filiam domini Joannis de Tangeſt, ex quâ filiam genuit heredem terræ ſuæ; & hæc maritata eſt domino Bernardo de Marolio: una ſororum domini Radulfi ac Joannis Comitis Sueſſionenſis ſupradicti nomine Iſabella, nupta domino Nicolao de Barbanchon, poſt patrem duos ei peperit filios & plures filias; quorum primogenitus Joannes nomine patri ſuccedens, ex uxore ſuâ filia domini Hugonis de Antoing Mariâ plures filios genuit, Joannem, Hugonem Ægidium Clericum, Nicolaum Clericum, Radulfum qui fuit Clericus, Alardum, Michaëlem & Joannem parvum adhuc, & ſeptem filias: quarum primogenita nupſit domino Roberto de Aſchâ.

Dicti verò domini Joannis de Barbanchon frater nomine Nicolaus, uxorem duxit Idam germanam fratris ſui. Sororum dicti Joannis & Nicolai primogenita Machtildis, domino Waltero de Enghien nupta ſine liberis deceſſit. Secunda nomine Jolendis domino Hugoni de Hernes duos peperit filios, Hugonem Michaëlem, & tertia domino Arnulfo de Sieyve eſt maritata.

Filius Comitis de Grandiprato Henricus, ex uxore ſuâ filiâ domini Erardi de Rameru unum filium genuit Henricum, qui ſucceſſit in Comitatu. Tertia filia domini Radulfi de Couchy Ada nomine, domino Theoderico de Beure duos peperit filios, Theodericum qui patri ſucceſſit, & Willelmum ac tres filias. Quarum una domino de Crimbergis Gerardo unicam peperit filiam, quam duxit dominus de Peruves Godefridus. Secunda domino de Hondeſcote Willelmo plures peperit filios, quorum primogenitus nomine Petrus patri ſucceſſit, & tertia filia domino de Montchablon Goberto unum peperit filium qui patri ſucceſſit Gobertum nomine, & unam filiam.

Tertia filia Balduini Comitis Hainoniæ hujus nominis tertii poſt Richildem, Laurentia nomine nupſit Theodorico domino de Aloſt & de Waſiâ, qui filius fuit domini Ivonis de Gandavo, & dominæ Loretæ uxoris ſuæ, quo Theodorico ſine liberis defuncto, dicta Laurentia in Hanoniam reverſa eſt ad patrem: quo mortuo maritavit eam ſuus frater domino Bouchardo de Montmorenchy, qui ex eâ ge-

nuit unum filium nomine Matthæum, quem ejus avunculus Comes Balduinus Militem fecit.

Prædictus ergo Balduinus hujus nominis tertius poſt Richildem, guerram habuit cum Comite Flandriæ Theodorico, qui contrà Balduinum turrim quamdam obtinuit in Oſtrovento nomine Rovecourt, & eam muniverat; ſed dictus Comes Balduinus per inſidias illos de munitione invaſit ac dejecit, & ibi mortuus dominus Raſſo de Gaure, qui relictam domini, Ægidii de Chini habuerat uxorem, Domitionem de Chirue. Hujus ergo Raſſonis filius fuit Raſſo, & filia quam Euſtachius de Rodio cognomine Livalles in uxorem duxit.

Dictus Balduinus Comes hujus nominis tertius poſt Richildem, Binchium inſtauravit & vallavit muro, ſimiliter & caſtrum apud Monts-quercetum ædificavit, & caſtrum firmavit muris & foſſatis, turrim quoque apud Bouchain incepit, & aulam apud Valenchenas fecit, juxtà ſcaldam Raimes ædificavit & turrim, & acquiſivit Aat in Brabantia à domino Ægidio de Franſengnies, & caſtrum incepit ædificare, quod dominus Raſſo filius domini Raſſonis de Gaure, ac domina Domitione de Chirue calumniati ſunt: unde ad opus illud impediendum acceſſit illuc dominus Raſſo cum magnâ potentiâ hominum, & hoc de conſilio Comitis Flandriæ Philippi. Quo comperto dominus Comes Balduinus cum magnâ potentiâ venit ad Bliki, & ibi eſt moratus uſque ad operis complementum.

Poſtmodum dictus Balduinus Eccleſiæ Montenſi acquiſivit Braine le Wihote, faciens ibi turrim, ſed decimas ibi retinuit Eccleſiæ, & cenſus ac oblationes. Fuerat autem dicta terra domini Henrici de Braine Senioris.

Dominus de Ciſnaio qui per aliquas terras reſidentiam continuam facere tenebatur apud Mons, à prædicto Balduino tertio recepit in augmentum feudi paraſi Cyſmaium; & omnia alodia ſua & feodales terræ, ac homines de villâ Cyſmai, omnes qui quindecim annos tranſiverunt tenentur fidelitatem facere Comiti in hunc modum: Quòd ſi dominus de Cyſmaio nollet caſtrum reddere ad Comitis monitionem, aut ſi guerram vellet facere Comiti, ipſi eſſent in auxilium.

Dictus igitur Godefridus cum ſexdecim annorum eſſet & Miles fieri vellet, mortuus eſt, ſepultus in Eccleſiâ ſanctæ Valdetrudis.

Filiarum verò primogenita Jolendis nupſit Ivoni Comiti Sueſſionenſi Seniori, qui Nigellam tenebat. Iſte Ivo famoſus erat in liberalitate & prudentiâ ſuper omnes Barones Franciæ. Hæc itaque Jolendis prolem non habens ex dicto Ivone, poſt mortem ejuſdem Comitis de ſancto Paulo nupſit Hugoni, cui duas peperit filias, Eliſabeth & Euſtachiam. Secunda filia Comitis Balduini Agnes multum formoſa ſed parum claudicans, domino Radulfo de Couchy nupſit, cui tres peperit filias; quarum primogenita Jolendis domino Roberto de Drwes & de Brana nupſit, qui filius fuit domini Roberti fratris Ludovici Francorum Regis, & peperit ei quatuor filios & quinque filias. Primogenitus nomine Robertus patri ſucceſſit in Comitatu; ſecundus nomine Petrus Mauclerc factus eſt poſtea Comes Britanniæ per uxorem, tertius nomine Henricus factus Clericus, & poſtmodum Remenſis Archiepiſcopus caſtrum Portæ-Martis fortificavit; quartus verò duxit uxorem Comitiſſam Matiſconenſem, ex quâ tamen heredem non habuit.

Primogenita quinque filiarum Comitis Roberti nupſit domino de Salins, qui erat Comes ultrà Saonnam; ſecunda Comiti Barrenſi Henrico, qui ex eâ plures genuit filios & filias.

Filiorum primogenitus Theobaldus patri ſucceſſit in Comitatu: ſecundus Henricus nomine juvenis Miles mortuus eſt: tertius nomine Renaldus uxorem duxit Mariam (ſic nominatam in teſtamento Renaldi facto anno MCCLXXI. die Jovis ſanctâ menſe Aprili) filiam domini Nicolai de Chievram, ex quâ heredem non habuit. 1271.

Una verò filiarum Comitis nupſit domino Henrico de Lucebourg, filio Comitiſſæ Ermenſendis, Comitis Namurcenſis Henrici cæci filiæ. Et hic Henricus Comes de Lucemburg ea uxore ſuâ plures genuit filios & filias.

Tertia filia Comitis Roberti & Jolendis nupſit Comiti de Augo, quæ ſimiliter Jolendis nomine peperit dicto Comiti de Eu unicam filiam, quæ nupta domino Alfonſo filio Regis Aconenſis Joannis, unum ei peperit filium & duas filias: nomen filii Joannes, qui uxorem duxit filiam de ſancto Paulo Guidonis, ex quâ plures genuit filias. Una filiarum Eliſabeth nomine nupſit domino Joanni de Dampetrâ: ſecunda Monialis facta eſt. Quarta filia Comitis Roberti facta eſt Abbatiſſa Fontis Evrardi. Quinta nupſit Comiti de Ruuſſi, qui ex illâ non habuit heredem.

Filiorum autem Comitis Roberti de Drwes & Jolendis primogenitus nomine Robertus patri ſuccedens, uxorem duxit filiam unicam domini de ſancto Walerio, ex quâ genuit filios & unam filiam, Joannem primogenitum, & Robertum: nomen filiæ Jolendis, quæ nupſit duci Burgundiæ Hugoni, qui ex eâ tres genuit filios & unam filiam. Nomen primogeniti Odo qui fuit Comes Nivernenſis: nomen ſecundi Joannes. Tertius verò Robertus nomine patri ſucceſſit in Ducatu, eo quod alii duo fratres deceſſerunt vivente patre.

Filia verò dicti Hugonis Alaidis nomine, nupſit Henrico Duci Brabantiæ, cui tres peperit filios & unam filiam. Nomen primogeniti Henricus, qui propter ineptitudinem ſuam ad terram regendam tonſoratus eſt, & factus eſt Canonicus Regularis in Burgundiâ apud ſanctum Stephanum Divionenſem. Secundus nomine Joannes patri ſucceſſit in Ducatu. Tertius nomine Godefridus uxorem duxit heredem de Vierzon: nomen filiæ Maria, quæ nupſit Regi Francorum Philippo, qui priùs habuerat uxorem filiam Regis Aragonum, ex quâ tres genuerat filios.

Dux Brabantiæ prædictus uxorem duxit, primò Margaretam ſororem dicti Regis Francorum Philippi; quæ ſine herede mortuâ, aliam duxit Margaretam filiam Comitis Flandriæ Widonis, ex quâ filios genuit & filias.

De hujus itaque Joannis progenitoribus ſciendum, quòd Rex Francorum Ludovicus filius Caroli ſimplicis ex Reginâ Otgivâ Regis Anglorum Alfredi filiâ, duos genuit filios, Lotharium qui patri ſucceſſit in Regno, & Carolum Ducem Lotharingiæ.

Hic Carolus duas genuit filias Ermengardim, quæ nupta Comiti Namurcenſi peperit Albertum Comitem, qui patri in Comitatu ſucceſſit; & Gerbergam quæ nupſit Lamberto cum Barba fratri Raineri Longicolli Comitis Montenſis. Iſte Lambertus Bruxellam tenebat in ſuâ hereditate; Gerberga verò erat Comitiſſa Lovanienſis de hereditate ſuâ: & hic Lambertus ex Gerbergâ genuit Henricum Seniorem Comitem Bruxellenſem, & ii fundaverunt Eccleſiam ſancti Petri in Lovanio.

Iſte Lambertus præliando contrà Epiſcopum Leodienſem Baldricum apud Huardia devicit eum, poſtmodum tamen fuit occiſus in prælio apud Florinas. Henricus igitur Senior patri ſuccedens in Comitatu

Lovanienſi, duos genuit filios & unam filiam: quorum primogenitus Henricus & alter Lambertus, filia verò Machtildis nomine Euſtachio Boloniæ Comiti nupta eſt. Lambertus verò patri ſucceſſit in Comitatu Lovanienſi, quia frater ejus primogenitus ſine herede deceſſit. Hic itaque Lambertus uxorem duxit Odam, & iſ fundaverunt Eccleſiam ſanctæ Gudilæ, ponentes ibi Canonicus, quibus decimas dederunt de Bruxellâ.

Dictus Lambertus ex Odâ genuit Henricum qui patri ſucceſſit in Comitatu, & genuit duos filios Reinerum primogenitum & Henricum: quo Reinero in Haſbania occiſo cum heres eis non eſſet, ſucceſſit in Comitatu patri Henricus, qui genuit duos filios Henricum primogenitum, & Godefridum cum Barbâ. Mortuo igitur patre, ſucceſſit ei primogenitus Henricus, qui de uxore ſuâ quatuor genuit filias, quarum unam Imperator Fredericus in uxorem duxit, poſtea dictus Henricus Comes Tornaci occiſus, & Nivellæ ſepultus. Succeſſit igitur in Comitatu frater ſuus Godefridus cum Barbâ, eo quod filium non habebat.

Huic igitur Godefredo Imperator nomine Henricus contulit Ducatus Lotharingiæ, propter quod ipſe & ſucceſſores ſui vocati ſunt Duces: & hic Godefredus duos habuit filios & tres filias. Primogeniti nomen Godefridus, alterius Henricus qoi Monachus factus eſt in Monaſterio Affligenſi. Filiarum primogenita Ælidis Regi Angliæ maritata. Secundam nomine Idam Comes Clevenſis duxit in uxorem. Tertia nomine Clariſſia virgo permanſit. Denium hic Godefridus defunctus eſt anno Domini
1139. MCXXXIX. & apud Affligeoſe Monaſterium ſepultus, quod ipſe fundaverat.

Godefridus ergo filius ejus in Ducatu ſuccedens, uxorem duxit ſororem Imperatoris Luigardem; & poſt quatuor annos defunctus eſt: cui Godefridus ejus filius ſucceſſit infans unius anni, qui ad ætatem perveniens, uxorem duxit Margaretam ſororem Ducis Lemburgenſis, ex quâ duos genuit liberos, Henricum, poſtea Ducem, & Albertum: quâ Margaretâ defunctâ, Dux Godefridus ſecundam duxit uxorem Imaginam ſororem Comitis Loſſenſis, ex quâ unum genuit filium Guillelmum nomine, à quo deſcenderunt heredes de Perwes.

Iſte Godefridus Dux cum filio ſuo Henrico longo tempore guerram habuerunt cum Comite Hainoniæ Balduino hujus nominis tertio poſt Richildim, & contrà Balduinum ejus filium. Hic igitur Godefridus poſtquàm Ducatum tenuerat quadraginta ſeptem
1190. annis, mortuus eſt anno Domini MCXC. cui ſucceſſit filius ejus Henricus, Albertus factus Clericus, & poſteà Leodienſis Epiſcopus occiſus eſt juxtà civitatem Remenſem.

Henricus itaque Dux uxorem duxit Machtildem, filiam Comitis Boloniæ Matthæi, Philippi Comitis Flandriæ germam, ex quâ genuit duos filios & tres filias. Primogeniti nomen Henricus, alterius Godefridus. Filiarum primogenita Maria Imperatori nupſit Ottoni; ſecunda nomine Ælidis, Comiti Arverniæ Guillelmo; tertia nomine Machtildis, Comiti Hollandiæ Florentio ſtrenuo Militi pro tempore ſuo, qoi juvenis mortuus eſt in Torneamento apud bovos. Machtilde autem Duciſsâ mortuâ, Duc Henricus aliam duxit uxorem Margaretam Comitis Namurcenſis Philippi filiam. Item tantum fecit Comes Balduinus erga dominum Adam de Wallincourt, quòd caſtrum de Perrumont ab eo recepit in homagium ligiũ.

Dicto de domino Jacobo de Aveſnes, ac de iis qui ab eo proceſſerunt, dicendum eſt de domino fratre ſuo, qui Advocatiam de Flammengeriâ, ac terram magnam circumjacentem habens in partem hereditatis ſuæ; ex uxore ſuâ duos genuit filios & unam filiam. Quorum primogenitus dominus Nicolaus, ex ſorore Balduini Buridam domini de Walincourt quinque genuit filios & filias multas. Quorum primogenitus patri ſuccedens, ex ſorore domini Karonis de Rume unum genuit filium & duas filias. Quarum primogenita nomine Yola, fratre mortuo juvene, patri ſuccedens domino Ægidio de Barlemont, marito ſuo duos genuit filios, Ægidium & Joannem, & duas filias. Filius primogenitus Ægidius, de filia domini Joannis de Alneto juxtà Valencenas unum genuit filium nomine Ægidium. Et hâc domina mortuâ duxit ſecundam uxorem Aldam filiam domini Michaelis de Waſieres: ex quâ plures genuit filios & filias. Secunda filia dicti Faſtradi ſecundi nomine Ælidis, domino Arnulfo de Le Hamside duos filios peperit, Joannem & Theodericum, & unam filiam. Balduinus dicti Faſtradi frater, uxorem duxit matrem domini Ægidii de Barlemont, qui duxit neptem ejus filiam domini Faſtradi fratris ſui: & genuit dictus Balduinus ex uxore ſuâ unum filium nomine Gerardum, qui ex filiâ domini de Venduel Meliſende unam genuit filiam nomine Heluidem. Dictus Gerardus dictâ uxore ſuâ mortuâ, ex aliâ uxore nomine Ida filiâ domini de Lamprenilſe quatuor genuit filios, Balduinum, Gerardum, Joannem & Nicolaum, & tres filias Idam, Agnetem & Philippam.

Dicto de duobus filiis domini Nicolsi de Flammengeriâ, dicendum eſt de filiâ ejus, quæ domino Almerico Dauteville duas peperit filias, quarum una nupſit domino Henrico de Huſalis, & altera domino Vuillelmo fratri ſuo, qui ex ſuâ unum genuit filium nomine Willelmum. Dominus verò Henricus ex ſuâ quinque genuit filios, & unam filiam: quorum primogenitus Theodericus ex domicellâ de Rume unam genuit filiam. De aliis verò filiis dicti domini Henrici de Huſalaiſe tres fuerunt Clerici, & alii non conjugati: & filia dicti Henrici de Huſaliſe primo nupta domino Henrico de Mirouvant in Ardennâ, plures ei peperit liberos: poſt cujus obitum ipſam duxit dominus Henricus de Belecoſte. Alius verò frater domini Nicolai de Flammegeriâ filii domini Faſtradi, Clericus fuit, & poſtmodum Epiſcopus Tornacenſis.

Soror domini Jacobi de Avennes, ac domini Faſtradi, filia ſcilicet domini Nicolai Plukelli: nomine Ida, Caſtellano Sancti Audomari domino Guillelmo quinque filios peperit, & multas filias. Quorum primogenitus Willelmus nomine patri ſuccedens, uxorem duxit ſororem Comitis Loſſenſis Imaginam, quo ſine herede mortuo, ſucceſſit ei frater ſuus ſimiliter Willelmus nomine. Tertius filius Galterus nomine, Clericus fuit & Præpoſitus Eccleſiæ Sancti Audomari. Hic poſtmodum ultrà mare multas probitates fecit, & tandem credens ſuccurrere cuidam ſtrenuo Militi à Saracenis invaſo, eſt occiſus ibidem. Quartus Jacobus nomine uxorem duxit nomine Clementiam, ſororem Comitis Rainardi de Dammartin, quâ ſine herede defunctâ, cum Comite Hainoniæ & Flandriæ Balduino ivit Conſtantinopolim, & ibi duxit Principiſſam Achaiæ in uxorem, ex quâ nullum genuit heredem. Et quintus nomine Nicolaus cum aliis ivit in Græciam, & ibi duxit uxorem Reginam Theſſalonicæ ſororem Willelmi de Rupe Ducis Athenarum; ex quâ duos genuit filios: quorum primogenitus nomine Bilas, fratre ſuo Vuillelmo ſine herede mortuo, uxorem ducens dominam Thebarum, tres filios ex eâ genuit, Nicolaum, Ottonem & Joannem. Hic Nicolaus patri ſuccedens, uxorem duxit Achaiæ Principiſſam.

Filiarum verò dictæ dominæ Idæ & Caſtellani prædicti primogenita Machtildis, Advocato Mormenti nupta, ſine liberis deceſſit. Secunda filia nomine Id.

Præpoſito Duacenſi unicam filiam Idam nomine, quæ domino Alardo de Antoing unum peperit filium & duas filias. Filius nomine Hugo patri ſuccedens in terrâ de Antoing & de Eſpinoit, duxit uxorem Philippam, unicam filiam probi viri domini Michaëlis de Harnes, ejuſque heredem, ex quâ tres genuit filios & duas filias: quorum primogenitus nomine Michaël pro ſuâ parte habens terram de Harnes, ex ſorore domini Raſſoois de Ludekerke unum genuit filium & duas filias. Hic filius nomine Hugo ex ſorore domini Joannis de Berbenchon duos genuit filios, Joannem & Michaëlem, quorum primogenitus Joannes duxit Mariam filiam domini Euſtachii de Conflans, relictam domini Joannis de Mortaigne. Sororum dicti domini de Hernes primogenita nomine Clariſſa, domino Euſtachio de Lens unum peperit filium, & unam filiam. Filius iſte Joannes nomine duxit uxorem Alaidem filiam domini Gerardi de Enghieu domini de Sottengheeu. Et filia dicti domini Euſtachii Iſabella, nupſit domino Alardo domino de Ville. Secunda verò ſoror dicti domini Hugonis, filia domini Michaëlis de Hernes, nomine Philippa, nupta domino Euſtachio Canivet de Rodio, ſine herede deceſſit.

Prædictus dominus Michaël de Hernes uxore ſuâ primâ mortuâ, duxit filiam domini Renaldi de Pinkengni, ex quâ filiam genuit nomine Mariam, quæ nupſit domino Arnoldo de Ciſoing.

Secundus filius domini Hugonis de Antoing, Hugo nomine, ex filiâ Seneſcalli Flandriæ Rogeri plures genuit filios, & poſt mortem hujus uxoris primæ aliam duxit, ſcilicet filiam Advocati Bethuniæ Roberti, relictam domini Hellini de Waurin. Et tertius filius dicti domini Hugonis de Antoing nomine Joannes, uxorem duxit Beatricem filiam domini Roberti de Vorne, relictam domini Godefridi de Winti.

Filiarum verò dicti domini Hugonis de Antoing primogenita nomine Beatrix, domino Joanni de Rume plures genuit filios & filias: quorum primogenitus Balduinus nomine ex filiâ domini Hellini de Waurin Sibyllâ tres genuit filias: quarum primogenita Eliſabeth nomine nupſit domino Joanni de Varennes: reliquæ nondum maritatæ. Sororum autem dicti domini Balduini de Rume primogenita, Philippa nomine, domino Theoderico de Hufaliſe unam peperit filiam. Altera verò ſoror Ælidis nomine, domino Joanni de Arca plures peperit filios & filias.

Prædictus dominus Hugo de Antoing poſt mortem uxoris dominæ Philippæ de Harnes, ex filiâ domini Joannis de Ciſoing Mariâ plures genuit filios & filias: quorum primogenitus Alardus nomine terram tenens de Briefvel, quam pater eidem acquiſierat, ex filiâ domini Galtheri de Torota Mariâ plures genuit filias.

Secundus dicti Hugonis filios ex uxore ſecundâ, Galterus nomine terram tenens de Belona per acquiſitionem patris, ex nepte domini Radulfi de Sorées Franciæ Mareſcalli Katerinâ plures genuit filios.

Tertius eorumdem filius Joannes nomine, Canonicus Eccleſiæ Cameracenſis & Archidiaconus: ſimiliter & quartus Arnulfus nomine. Et quintus per acquiſitionem patris terram tenens de Aſſenaing, nomine Ægidius, ex unicâ filiâ domini Guillelmi de Fraxineto plures genuit liberos.

Filiarum verò dicti Hugonis de Antoing ex uxore ſecunda primogenita nomine Maria, Domino de Barbenchoo Joanni plures peperit liberos. Alia verò Ida nomine Domino Nicolao de Barbenchon, fratri dicti Domini Joannis nupta eſt. Ida ſupradicta Præpoſiti Duacenſis uxor, poſt mortem dicti Præpoſiti Domino Henrico de Hondeſcote nupta, unum peperit filium & filiam unam. Filius nomine Libleus ſatis ſtrenuus, mortuus eſt ſine liberis. Et filia nomine Ida Domino Guidoni de Montengni duos peperit filios & duas filias. Primogeniti nomen Robertus, & alterius Libleus. Filiarum una nupta eſt Domino Roberto de Beauſart, & alia Domino Balduino de Maicourt.

Sororum ſupradicti Domini de Antoing filii Domini Alardi prima nomine Maria, Domino Philippo de Prouvy unicum peperit filium nomine Gerardum, qui patri ſuccedens, ex Idâ filiâ Comitis Balduini de Ghines plures genuit filios & filias: quarum primogenita nupſit primogenito Comitis de Salmis in Ardennâ Guillelmo. Secunda ſoror dicti Hugonis nomine Margareta, Domino Willelmo de Graumes, duos peperit filios & duas filias. Primogeniti nomen Willelmus, alius Hugo. Filiarum una domino Henrico de Marlins unam filiam peperit. Tertia filia prædictæ Dominæ Idæ de Aveſnes ac Domini Willelmi Caſtellani de ſancto Audomaro nomine Agnes. Abbatiſſa fuit apud Meſſines in Flandriâ; & quarta Alaidis nupſit Domino Balduino de Crequi, qui ex uxore præcedente jam habuerat filium nomine Balduinum. Dictus ergo Balduinus pater hujus, ex dictâ Alaide unum genuit filium & unam filiam. Filius ſine liberis deceſſit, & filia nomine Ælidis Domino Balduino de Peſnes plures peperit liberos: quorum primogenitus Willelmus, ſecundus Balduinus, tertius Gillebertus, quartus Joannes, & quintus Galterus. Guidlelmus & Balduinus ſine liberis deceſſerunt, & ſic devoluta terra ad Gillebertum eorum fratrem Canonicum Arienſem. Dictus Gillebertus Clericatum dimittens, ex filiâ Domini de la Planche plures genuit filios.

Filiarum verò dictæ dominæ Ælidis de Peſnes una Domino Richardo de Liere plures genuit liberos: quarum una filia dicti Domini Richardi nupſit Domino Mathæo de Medon. Alia verò dominæ de Peſnes filia domino de Eſpieres filios peperit & filias: quarum una nupſit Caſtellano de Furoes.

Mortuo autem dicto domino Balduino de Crequi, Ælidis de ſancto Audomaro ejus relicta, Domino Anſelmo de Lonviliers Domino de Kaheu unum peperit filium & duas filias. Filius nomine Arnulfus patri ſucceſſit, & filiarum una nomine Ida Domino Engilramo de Lukes tres peperit filios, & unam filiam: quorum primogenitus nomine Engelramus ex ſorore Domini de Liedonchiel plures peperit liberos. Secundus nomine Anſelmus uxorem duxit dominam de la Mote ſororem Walteri de Rumengni, & tertius filius nomine Willelmos Clericus fuit. Filiarum verò Domini de Liskes primogenita nupſit Domino Arnulfo de Longvilliers; & una filiarum Domini de Longvilliers primogenita, Domino de Eſquerdes plures genuit liberos. Et ſecunda filia nupſit primogenito filio Domini Anſelmi de Ordre.

Quinta filia dominæ Idæ de Aveſnes nomine Margareta, nupſit domino Balduino de Crequi filio domini Balduini ex uxore primâ, qui poſtea duxit Ælidem ſororem dictæ dominæ, de quâ loquuti ſumus: & peperit dicta domina Margareta dicto Domino Balduino plures filios & filias: quorum primogenitus Philippus terram de Crequy tenens poſt patrem, ex ſorore Vicedomini de Pinkengni Gerardi plures liberos genuit: quorum primogenitus nomine Balduinus, ex filiâ Domini de Hellivineâ ejuſdem herede plures genuit liberos. Secundus dicti Domini Philippi filius nomine Hugo, ex uxore ſuâ dominâ de Selles plures genuit liberos. Tertius dicti Domini Philippi filius nomine Philippus, & quarti nomen Engelramus, qui fuit Clericus & Epiſcopus Cameracenſis. Filiarum verò Domini Philippi Domini de Crequi una nomine Margareta, primogenito Domini de Giſteles unum peperit filium, qui

poſt

poſt mortem Domini Walteri ſucceſſit in terrâ de Formeſelles, & dicta Margareta nupſit domino de Hargicourt, quo ſimiliter defuncto ſine liberis, iterum maritata eſt Domino Waloni de Boure, poſt cujus etiam mortem Domino de Tranſengnies.

Secundus frater dicti Domini Philippi de Crekui nomine Balduinus, Dominus de Torchi, plures genuit filios: quorum primogenitus nomine Willelmus patri ſucceſſit. Secundi nomen Philippus, & tertii Balduinus. Una filiarum dicti Domini Balduini de Torchi nupſit Domino de ſancto Maxentio, & alia Domino de Sempi. Duarum verò filiarum dicti Domini Balduini de Crekui junioris, una nomine Margareta Abbatiſſa fuit apud Meſſines in Flandriâ, & ſecunda Domino Joanni Boutteri Domino de Boumo unam peperit filiam, quæ Domino Bernardo de Moreul unum peperit filium nomine Stephanum. Hic Stephanus uxorem duxit filiam Domini Comitis de Domartin, & poſt mortem Domini Bernardi de Moreul, dicta filia Domini Willelmi Boutteri remaritata eſt Domino Guillelmo de Pois, cui peperit unum filium. Tertia filia Domini Balduini de Crekui, Domino Jacobo de Giſny unam peperit filiam, quæ nupſit Domino de Coudun, qui ex eâ duas genuit filias: quarum primogenita nupſit primogenito filio Domini de Raineval, & alia primogenito filio Domini de ſancto Simone. Quarta verò filia Domini Balduini de Crekui, Domino Radulſo Flamment duas peperit filias, quarum una nupſit Domino Joanni de Eppe, & alia Domino Gerardo de Sorel. Sexta filia dominæ Idæ de Aveſnes nomine Beatrix, Domino Philippo de Ariâ, fratri Domini Balduini de Ariâ, duas peperit filias, quarum una nomine Iſabella Domino de Beauraing duos peperit filios & quinque filias. Quorum filii mortui ſunt juvenes. Una verò quinque filiarum, Domino de Bremeia duos peperit filios, Euſtachium & Alelmom. Euſtachius uxorem duxit Comitis filiam de Domartin, quæ ſine liberis deceſſit, & Euſtachius aliam ducens uxorem filiam Domini Drogonis de Mili, ex quâ plures genuit liberos.

Secunda filia dominæ de Beauraing, Domino de Haſebuerc plures etiam genuit filios. Tertia Domino de Bruet & de Beekin ſimiliter genuit liberos. Quarta domino de Brumeſbere plures etiam liberos genuit. Et quinta nupſit Domino de Bleki.

Secunda filia Domini Philippi de Ariâ, Soror Iſabellæ prædictæ nomine Machtildis, Domino Joanni de Ypra Domino de Revenghes plures peperit filios.

Dictum eſt quòd Dominus Willelmus Caſtellanus S. Audomari, filius dominæ Idæ de Aveſnes ſine liberis deceſſit, ſimiliter & Willelmus frater ejus, Miles ſtrenuus, & citrà mare & ultrà fratri ſuccedens in Caſtellaniâ S. Audomari & Comitatu de Faukemberghe ſine herede mortuus eſt, & ideo devoluta eſt illa terra tota ad dominam Beatricem ejus ſororem uxorem Domini Philippi de Ariâ, eo quod fratres ejus omnes & ſorores antegenitæ jam deceſſerant, & hæc Beatrix non diù ſupravivens mortua eſt, & ſucceſſit ei filia ſua Machtildis uxor Domini Joannis de Ypra Domini de Revenghes, qui ex ipſâ plures genuit liberos: quorum primogenitus nomine Guillelmus heres Caſtellaniæ S. Audomari & Comitatûs de Faukemberghe, ex uxore ſuâ Adeluiâ filiâ Comitis Balduini de Ghines unum genuit filium & unam filiam. Filius quidem nomine Willelmus patri ſuccedens, ex filiâ Domini Florentini de Varennes unam genuit filiam, quæ fuit conventionata primogenito filio Caſtellani de Beaumes. Soror verò nomine Machtildis prædicto Caſtellano de Beaumes Balduino plures peperit filios. Fratrum verò prædicti Willelmi primogenitus poſt ipſum Willelmum, Joannes nomine in terrâ ſucceſſit de Revenghes; & alius frater ejus nomine Gerardus, Archidiaconus fuit Brabantiæ in Eccleſiâ Cameracenſi. Tertius nomine Jacobus Dominus fuit de le Nieppe. Quartus nomine Balduinus de Bellefontaine, Theſaurarius in Eccleſiâ Antonienſi. Quintus nomine Walterus Dominus fuit de Morbeke, & acquiſivit Caſtellaniam S. Audomari pro parte quæ jacet in Flandriâ. Et ſextus Bouchardus vocabatur, duarum verò filiarum dominæ de Reveughes una nunquam voluit maritari, ſed caſtè vixit; & alia nomine Beatrix Domino de Beaumanoir unam peperit filiam, quæ nupta eſt Domino de Strées.

MISCELLANEA
EPISTOLARUM, DIPLOMATUM, &c.

Epiſtola THEONÆ [a] *Epiſcopi. Monita Chriſtiana & politica* LUCIANO *præſcribit.*

Anno circ. 300.

THEONAS Epiſcopus Luciano Præpoſito Cubiculariorum Invictiſſimi Principis noſtri.

Gratias ago Omnipotenti Deo & Domino noſtro JESU CHRISTO, qui fidem ſuam per univerſum orbem in ſalutis noſtræ unicum remedium manifeſtare, ac etiam in tyrannorum perſequutionibus ampliare non deſtitit: imò perſequutionum procellis velut aurum in fornace expugnatum enituit, & ejus veritas ac celſitudo magis ſemper ac magis ſplenduit, ut jam pace per bonum Principem Eccleſiis conceſſâ, Chriſtianorum opera etiam coram infidelibus luceant, & glorificetur inde Pater veſter qui in cœlis eſt Deus; quod velut præcipuum à nobis pro ſa-

a *Epiſtola Theonæ*] Epiſtolam hanc ſibi à Paſchaſio Queſnel, viro inter paucos nominatiſſimo communicatam, monet Acherius ab homine Græco ſcriptam; quod ex his epiſtolæ ipſius verbis demonſtravit: *divinas ſcripturas . . . quas . . . . Ptolemæus Philadelphus in linguam noſtram traduci curavit.* Cæterum quis ſit ille Theonas, quis item ejus interpres, ſe ignorare fatetur. Ac primùm quidem Theonam, qui Alexandrinam ſedem ab anno 285. ad annum 300 tenuit, hanc epiſtolam ſcribere potuiſſe negat, quando is Diocletiano ac Maximiano imperantibus vixit, quorum uterque implacabili odio Chriſtianos inſectatus eſt. Negat etiam ſcriptam à Theona Ariano homine, quòd hic divinitas Chriſti non obſcurè agnoſcatur: ac poſtremò fatetur in id ſe propendere, ut arbitretur fœtum hunc Theonæ Epiſcopi Cyziceni, qui eam inſcribere potuerit Præpoſito Cubiculariorum Conſtantini Magni. Quamquam hoc dubium movet, quòd codicis exſcriptor reſpexiſſe videtur ad tempora Aureliani, quem initio principatûs Chriſtianis impenſiùs faviſſe conſtat, illius nomine margini affixo. Has Acherii conjecturas hic exhibere libuit; quòd nihil à nobis ex

lute noſtrâ, ſi Chriſtiani re potiùs quàm verbis eſſe cupimus, quærendum atque exoptandum eſt. Nam ſi gloriam noſtram quærimus, rem vanam caducamque appetimus, & quæ nos ipſos ad mortem perducit: at gloria Patris & Filii, qui pro ſalute noſtrâ cruci affixus fuit, nos ſalvos facit in redemptionem ſempiternam, quæ maxima Chriſtianorum eſt exſpectatio.

Non ergo, mi Luciane, te jactari aut puto aut volo quòd multi ex palatio Principis per te ad agnitionem veritatis pervenerunt, ſed magis gratias Deo noſtro referre decet, qui te bonum inſtrumentum in rem bonam confecit, teque apud Principem ſublimavit, ut Chriſtiani nominis odorem in ſuam gloriam & multorum ſalutem diffunderes. Nam quanto magis Princeps ipſe nondum Chriſtianæ religioni adſcriptus, ipſis Chriſtianis velut fidelioribus vitam & corpus ſuum curandum credidit, tanto decet vos ſolliciciores, ac in illius ſalutem & curam diligentiores eſſe & proſpectiores, ut per id pluriniùm Chriſti nomen glorificetur, & illius fides per vos qui Principem fovetis quotidie augeatur: nam quia nos maleficos olim & omnibus flagitiis refertos nonnulli priores Principes putaverunt, ſed jam videntes veſtra bona opera non poſſint niſi ipſum Chriſtum glorificare.

Itaque ſumma ope vobis annitendum eſt, ne vos aliquid turpe aut inhoneſtum, ne flagitioſum nominem, ſentiatis; ne Chriſti nomen per vos ipſos blaſphemetur.

Abſit à vobis ut aditum alicui ad Principem pretio vendatis; ut inhoneſta aut precibus, aut pretio victi aliquo pacto Principi ſuggeratis. Omnis avaritiæ ardor à vobis abſcedat, quæ idololatriam potiùs quàm Chriſti religionem operatur. Nullum turpe lucrum Chriſtiano, nulla duplicitas convenire poteſt, qui Chriſtum ſimplicem & nudum amplectitur. Nulla ſcurrilitas, ut turpiloquium inter vos habeatur. Omnia cum modeſtiâ, comitate, affabilitate & juſtitiâ exigantur, ut in omnibus nomen Dei & Domini noſtri Jesu Christi glorificetur.

Officia veſtra ad quæ ſinguli conſtituti eſtis, omni cum timore Dei, & amore Principis, atque exactâ diligentiâ exequamini. Mandatum Principis quod Deum non offendit ab ipſo Deo proceſſiſſe putetis; amore pariter & timore, atque omni cum jucunditate perficite. Nihil eſt enim quod hominem magnis agitationibus fatigatum ita recreet, ſicut intimi ſervitoris conveniens jocunditas, & benigna patientia, nec ulla iterum res è contrario illum perturbatione ita afficit & contriſtat, ſicut triſtitia impatientiaque, & ipſius ſervitoris ſubmurmuratio. Abſint hæc à vobis Chriſtianis qui zelo fidei inceditis; ſed ut in vobis ipſis honorificetur Deus, omnia vitia mentis & corporis ſupprimite & calcate. Induimini patientiâ & affabilitate; virtutibus & ſpe Chriſti replcamini. Omnia propter ipſum Creatorem veſtrum ſufferte, omnia patimini, omnia vincite & ſupplantate, ut Chriſtum Dominum acquiratis. Magna ſunt hæc & laboribus plena; ſed qui in *agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* 1. Cor. 9. 25.

Sed quia, ut ſentio diverſis officiis eſtis adſcripti, & omnium tu, Luciane, Præpoſitus diceris, quos omnes gratiâ Chriſti tibi conceſsa potens es & regulare & inſtruere, certus ſum, non tibi diſplicebit me etiam de officiis illis aliqua particulatim & ſummatìe tibi referre quæ ſentero. Nam aliquem ex vobis ſervare privatas Principis pecunias audio; alium veſtes & ornamenta Imperialia; alium vaſa pretioſa; alium libros, quem non hunc adhuc ex credentibus intelligo, alium aliam ſupellectilem. Quæ ſanè quemadmodum tractanda mihi videantur, paucis indicabo.

Qui privatas Principis pecunias detinet, omnia ſub certo calculo conſervet; paratus ſit ſemper omnium certam reddere rationem: omnia ſcribat, etiam ſi poſſibile eſt antequàm alteri pecunias porrigat: nunquam memoriæ confidat, quæ ad diverſa quotidie diſtracta facile labatur, ita ut aut ſcripturâ, etiam quæ nullo pacto fuerunt ex corde nunnunquam affirmemus; nec vulgaris ſit hujuſcemodi ſcriptura, ſed quæ facilè & clarè omnia p[illegible] mentem requirentis ſine ſcrupulo aut dubitatione [illegible]liquat: quod facilè fiet, ſi diſtinctè quæ recipiuntur & per ſe ſcribantur, & quo tempore, & per quem recepta fuerint, & quo in loco: ſimiliter & quod aliis erogatur, vel Principis mandato impenditur per ſe ſuo ordine digeratur; fidelis ſit ille ſervus & prudens, ut gaudeat Dominus eum ſuper bona ſua conſtituiſſe, & Chriſtum in illo glorificet. Cuſtos privatæ pecuniæ.

Nec minor erit illi diligentia & cura qui veſtes & Imperialia detinet ornamenta, quæ omnia ſub certiſſimo indice habeat & adnotet quæ illa ſint, qualia, quibus in locis recondita, quando ea acceperit & à quibus, an maculata ſint vel ſine maculâ: illa omnia ſuâ diligentiâ conſervet; ſæpe revideat, ſæpe pertractet ut faciliùs recognoſcantur: omnia illi ſint in promptu, omnia parata: petentis ſemper Principis aut Præpoſiti ſui mentem in omni re petitâ clariſſimam reddat, ita tamen ut omnia cum humilitate & jocundâ patientiâ fiant, & Chriſti nomen etiam in re parva laudetur. Qui veſtium & Imperialium ornamentorum curam habet.

Simili modo ille agat cujus fidei credita ſunt vaſa argentea, aurea, cryſtallina, vel murrhina, eſcaria, vel potoria, omnia diſponat, omnia notet, & quot qualeſve ſint in illis lapides pretioſi ſuâ diligentiâ connumeret, omnia magnâ cum prudentiâ conſideret, omnia ſuis locis & temporibus prodat; curdat & quando, à quibus ea recipit diligentiſſimè inſpiciat, ne error & ſuſpicio mala etiam cum majori Cui credita ſunt vaſa argentea aurea, &c. qui ſe gerat.

ejus præfationibus omiſſum iri jamdiù ſpopondimus; cæterum, ut ne quid diſſimulemus, meliùs eſſent prætermiſſæ. Nam quod de Conſtantino opinatur, nihili eſt; nec ullus ejus ætatis ſcriptor, ita jejunè ac exiliter de ejus pietate ſenſit, ut cubicularios monerer artem eſſe adhibendam, ad ſermonem de Chriſto coram eo inſtituendum: præſertim poſtquam devicto Licinio, potitus eſt earum regionum imperio, in quibus Græca lingua vigebat. Tum enim, imò jam inde à devicto Maxentio, ita Chriſtianis favebat, ut etiam de fide quam profitebantur diſputationes coram ſe haberi non pateretur, ſed juberet. Quod ad Aurelianum ſpectat, fuit ille quidem initio ergà noſtros benignus, ac fidei noſtræ ita favit, ut querentibus Orientis epiſcopis Paulum Samoſatenum judicio ſuo Antiochenâ ſede depulſum, eam pertinaciùs tenere, reſcripſerit iis ſententiæ ſtandum quam Romæ Epiſcopus ac cæteri Italiæ Præſules congregati dediſſent, ut tradit Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 7. cap. 30. cæterùm, quod nullum illius imperio Theonam Epiſcopum noverimus, itemque quod nullus, qui quidem ad nos venerit, antiquus ſcriptor tradiderit illum principem Chriſtianos Palam ſui miniſteriis præfeciſſe, nihil de illo affirmare audemus. Quid igitur dicemus? Theonam quidem Cyzici epiſcopum hujus epiſtolæ ſcriptorem eſſe, ſed Lucianum Licinio miniſtraſſe, qui tametſi in ſuâ ſuperſtitione pertinaciſſimus, noſtros non minori quàm Conſtantinus, amore proſequi videbatur? Id ſi cui placet, ferri ſanè poteſt: ſed hoc malo, à Theona Epiſcopo Alexandrino ſcriptam eſſe epiſtolam ad Lucianum, qui in Palatio Diocletiani miniſtrabat ante, quàm ille Princeps pravis Galerii Maximiani artibus deluſus, bellum fidei Chriſtianæ indiceret cum enim in univerſo Imperio feliciſſimam ante atrociſſimam illam perſequutionem Chriſtianorum conditionem fuiſſe, tùm etiam Palatium noſtris quos Imperator ut filios diligebat, refertum fuiſſe Euſebius auctor eſt libro 8 cap. 1. & cap. 6.

damno in rebus pretioſis occurrat.

Bibliothecarii munus.

Ille tamen præcipuus inter vos erit & diligentiſſimus, cui libros ſervandos Princeps mandaverit; hunc ipſe ex probatâ ſcientiâ ſibi eliget virum gravem & magnis rebus aptum, ac omnibus quæſitis reſpondere paratum, qualem Philadelphus Ariſteum intimum Cubicularium in re hac delegit, ac nobiliſſimæ bibliothecæ præpoſuit, quem ad Eleazarum maximis cum muneribus pro traducendâ ſcripturâ ſacrâ legatum miſit: hic idem hiſtoriam ſeptuaginta Interpretum plenè ſcripſit. Si igitur ex credentibus in Chriſtum ad hoc ipſum officium advocari contingat, non ſpernat & ipſe litteras ſæculares & Gentilium ingenia, quæ Principem oblectant. Laudandi ſunt Poetæ in magnitudine ingenii, in inventorum acumine, in expreſſionis proprietate & eloquentiâ ſummâ: laudandi Oratores, laudandi Philoſophi in genere ſuo: laudandi Hiſtorici qui geſtarum rerum ſeriem, majorum mores, & inſtituta nobis explicant, qui vivendi normam ex antiquorum geſtis oſtendunt. Interdum & divinas Scripturas laudari conabitur, quas mirâ diligentiâ & largiſſimo impẽdio Ptolemæus Philadelpus in linguam noſtram traduci curavit: laudabitur & interim Evangelium, Apoſtoluſque pro divinis oraculis: inſurgere poterit Chriſti mentio, explicabitur paulatim ejus ſola Divinitas; omnia hæc cum Chriſti adjutorio provenire poſſent.

Quantam adhibere debet diligentiam in ſeligendis atſervandis libris.

Sciat ergo ille libros omnes quos Princeps habuerit; ſæpe illos revolvat & ſuo ordine per indicem pulchrè diſponat: ſi verò novos vel veteres tranſcribi curabit, ſtudeat emendatiſſimos habere librarios, quod ſi fieri non poteſt, viros doctos ad emendandum diſponat, illiſque pro laboribus juſtè ſatisfaciat: veteres item codices pro indigentiâ reſarciri procuret, ornetque non tantùm ad ſuperſtitios ſumptus, quantum ad utile ornamentum: itaque ſcribi in purpureis membranis & litteris aureis totos codices, niſi ſpecialiter Princeps demandaverit, non affectet; omnia tamen Cæſari grata, maximâ cum obedientiâ proſequetur. Suggeret pro poſſe & omni cum modeſtiâ Principi, ut eos legat, vel legi audiat libros, qui & ſtatui & honori illius, ac utilitati magis quàm tantummodo voluptati conveniant: noſcat ipſe priùs optimè illos ſæpiùs deinde coram Principe laudet, ac eorum qui approbant teſtimonium & auctoritates commodè explicet, ne ſuo ſenſui tantùm videatur inniti.

Qui Imperatori inſervit hilariter ac Chriſtianè ſe gerat.

Qui verò corpus Principis curare habent, ſint in omnibus quàm promptiſſimi, hilari ſemper ut diximus vultu, faceti nonnunquam, ſed ſummâ ſemper cum modeſtiâ, quam in vobis omnibus præ cæteris rebus laudet, illamque ex ipsâ religione Chriſti provenire cognoſcat. Sitis & vos omnes etiam corpore & indumentis mundi & nitidi, nullâ tamen ſuperfluitate, aut affectatione notandi, ne Chriſtiana modeſtia deturpetur. Omnia ſuis temporibus ſint parata, & ſuo ordine quàm optimè digeſta. Sit ordo inter vos & diligentia, ne confuſio in opere, aut rerum amiſſio aliquo pacto proveniat: diſponantur ornenturque opportuna loca pro captu & dignitate locorum.

Sint inſuper & ſervi veſtri honeſtiſſimi, ſint compoſiti & modeſti, & vobis quàm convenientiſſimi, quos in verâ doctrinâ omni cum patientiâ & charitate Chriſti inſtituite & docete; quòd ſi inſtructiones veſtras negligant & parvipendant, à vobis abjicite, ne illorum nequitia aliquo pacto in vos redundet. Nam diffamatos dominos ex ſervorum malignitate quandoque vidimus, & ſæpe audivimus.

Si ad Auguſtam acceſſerit Princeps, vel ipſa ad illum, ſitis tunc vosquoque & oculis & geſtu & verbis omnibus quàm compoſitiſſimi: videat illa veſtram continentiam & modeſtiam: videant illius comites & pediſſequæ, videant & admirentur, atque inde Jesum Christum Dominum noſtrum in vobis ipſis collaudent. Loquela veſtra ſemper ſit parca & modeſta, atque religione velut ſale condita. Nulla prorſus inter vos ſit invidia, aut contentio, quæ in omnem confuſionem & diviſionem vos deduceret, & ſic quoque in odium Chriſti & Principis atque ſummam abominationem perduceret, nec lapis ſtructuræ veſtræ ſuprà lapidem ſtare poſſet.

Et tu, Luciane cariſſime, cum ſis ſapiens libenter ſupporta inſipientes, & ipſi ſapientes fiant.

Nulli unquam moleſtiam inferte, nullum ad iram concitate. Si vobis injuria irrogatur, in Jesum Christum reſpicite, & quemadmodum optatis ut vobis ipſe remittat, ſic & vos illis dimittite, & tunc quoque omnem invidiam ſupplantabitis; & caput antiqui ſerpentis conteretis, qui veſtris bonis operibus & ſucceſſibus omni cum aſtutitiâ inſidiatur. Non prætereat dies quin opportuno tempore dato aliquid ſacrarum lectionum legatis, aliquid contemplemini, nec ſacræ ſcripturæ litteraturam prorſus abjiciatis; nihil adeo animam paſcit & mentem impinguat, ſicut ſacræ faciunt lectiones: ſed ex illis hunc maximè capite fructum, ut patientiâ veſtrâ juſtè & piè, hoc eſt, in charitate Chriſti veſtra officia exequamini, & tranſitoria omnia ob ejus promiſſiones æternas contemnatis, quæ ſanè ſenſum omnem & intellectum humanum exſuperant, & vos ipſos in felicitatem perpetuam conducent. Vale feliciter in Chriſto mi Domine Luciane.

Epiſtola Potamii *ad* Athanasium, *ab Arrianis [impetitum] poſtquam in Concilio Ariminenſi ſubſcripſerunt.*

Anno 360. Ex cod. Abb. S. Abrulſi.

Domino Fratri glorioſiſſimo ac beatiſſimo Athanaſio Epiſcopo Potamius.

Tanti carceris foſſa crudam illuviem damnabilis officinæ coacervatam,[a] ut rectè conſcribis, exordium & ſtercoris cruento de fœtore cadaverum mortuurum, quæ magis manus potuiſſet igneis virtutibus extricare vel radere, niſi illa tua caſtis de exilio capitis coronati perennata titulis excluſiſſet hæreſis ſectam anathema maranatha? Adriſiſti, inquam, nobis Catholicâ virginitate perfeſtus, jugulando perfidos, damnando perjuros; corruptas adulterio mentes ambiguas, maledicti pecoris libidinoſo commercia veneno damnabiliter ſarcinata, unius fidei romphæâ feriente viciſti. Jaceat ſerpens, & terra quæ illum ſuſceperit purulento veneno nigreſcat: jaceat ſerpens cœleſti ictu damnatus, jaceat ſerpens ſanguineo horrore contactus: jaceat ſerpens eliſo luminum ſinu, triſulci oris patefactâ ſentinâ vomat, deſluat, torqueatur culparum auctor, cui parvum fuerat quòd Protoplaſtum æternitate privaverat, niſi & contrà Salvatorem hydrâ viroſior prorupiſſet. Separare voluit Dominum noſtrum Jesum Christum, quaſi Verbum Chriſti poſſet incidere, ſubſtantiæ fibulâ concatenatâ Trinitatis unitate, ut ait: *Ego & Pater unum ſumus.* Et, *Qui me videt, videt & Patrem.* Et, *Ego in Patre & Pater in me.* Et *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,*

Joan. 10. 30. Ibid. 14. 9. Ibid. v. 11. Ibid. 1. 1.

[a] *coacervatam*] Nihil eſt hac ſententiâ obſcurius, ferri tamen utcumque poteſt ſic, ut edimus; ſed in priori editione legebatur *coacervata*, & infrà *quæ magis manu*. Mox placuit *horrore contactus*, ubi erat *horrore contractus*. Cætera ne Hercules quidem ipſe pugnaret, nec ſatis video quid ea cauſa fuerit, ſeu tam fœdam epiſtolæ verſionem Acherius ediderit.

& Deus erat Verbum. Lanio truculentus ; parricida deſertor, milvius, ut reor, unguibus, vel dentibus malè ſanis, ſi potuiſſet, tentavit ſcindere.

Arianorum objectio. *Joan. 14. 28.*

Et poſt hæc quid oppoſuero blaſphemus? *Qui me miſit*, inquiunt, *major me eſt.* Ex quo genitus eſt Pater? utique quia filius confitetur ; major ergo quia Pater Filio? ordo præponitur, non ſubſtantia ſeparatur. Quid ad hæc dicis, adulter infamis? Benè quod te antiquitas Patrum in Synodo ſanctioni, voluntate viperea impuræ virolitatis inflatâ, caſtis etiam te transfixere miſſilibus. Nam & hic doceris calumniandi pedicas prætendiſſe, quod Salvator ait: *Non veni opera mea facere, ſed ejus qui miſit me.* Quid dicis ſerpens? Numquid in hac luce tenebras infundis ſimplici huic profeſſioni, quam quæſtiunculam putant. Tempus in causâ eſt: Salvator apud homines, quia hominum corpus induerat, videbatur in corpore; ideo dixit: *Non veni facere opera mea*, hominis in ſe negavit officia? Clamat ergo, ut illum ordinatorem in ſe prædicet, quem in ſe ſibi meminit auctorem Patrem ; quia filius ſequitur vocabulo, ita major eſt ille qui prævenit ; ſed & mittentis & miſſi, quia tres unum ſunt, de divinitatis unitate una ſubſtantia eſt: *Ego & Pater unum ſumus.* Et: *Qui me videt, videt & Patrem.* Et ipſe Salvator ad Apoſtolos: *Tanto tempore*, inquit, *vobiſcum ſum, & Patrem non noſtis?*

Ibid. 6. 38.

Ibid. 14. 9.

Iterum objectio.

Dicunt etiam quòd in libris dominicis ſubſtantia nunquam videatur eſſe conſcripta. Redde quod involaveras, furaciſſime tentator: ecce vinceris conſutate de ſubſtantiâ; etenim boni clamant Sanctorum antiqui greges Prophetarum tota præconia, ut ait; vocem ſubſtantiæ à volatilibus cœli uſque ad pecora expaverunt, & vociferabantur: *Et dabo Hieruſalem in transmigrationem.* Ecce cum Chriſtus Deus anteriori de populo minimè eſſet auditus tabefactis commanentibus Hieroſolymæ columnæ ceciderunt. Ecce miſer, adhuc licet una Dei ſententia ſufficere debuit, quod Propheta ſanctus intonuit. *Si ſtetiſſent in ſubſtantiâ meâ, & audiſſent ſermones meos, & docuiſſent populum meum, avertiſſem eos à malis ſtudiis eorum.* Ecce hic vox de ſubſtantiâ infelicibus populis prorupit auditus, ut & Propheta ex perſonâ Adæ Chriſtum requirat in lacrymis: *Infixus ſum*, inquit, *in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.* Scilicet quia necdum Patris ſubſtantia apud Chriſtum in carne convenerat. Sicut & ille Evangeliſta, cum vaſtatis rebus luxurioſè vivendo perdidit omnem ſubſtantiam ſuam, ut ſanctus Dei vates ſcripſit: *Spiritus Dei effugiet fictam:* Inde ergo ſubſtantiam perdidit; quia per luxuriam ſanctitate caruit, ſi tibi ſufficit, dixit, quibus ſi jam palpitas, plena ſunt omnia: ſi adhuc torqueris, intendo, Scriptum legimus: *Congregavi enim aurum atque argentum, & ſubſtantiam Regum & regionum.* Hæc eſt illa ſubſtantia, quam Propheta meminit dicens: *Semel loquutus eſt Deus, duo hæc audivi.* In unâ quippe voce duo hæc audiſſe ſe Propheta teſtatur: ut ait David; *Lingua mea calamus ſcribæ.* Ut enim calamus denticulorum ſubdiviſâ æqualitate ducitur, & radiis conſonantibus expeditur, ita Salvator indiviſibili connexione cum Patris operibus unitatur. Quod enim Pater dixit, filius exclamavit, & quod filius loquutus eſt, Pater implevit.

Ezech. 12. 11.

Jerem. 23. 22.

Pſal. 68. 3.

Sap. 1. 5.

Eccleſ. 2. 8.

Pſal. 61. 12.

Ibid. 44. 2.

Merito, inquit, *Semel loquutus eſt Deus, duo hæc audivi.* Duæ perſonæ unum tulêre judicium; ut in decalogo unâ ſententiâ duplices tabulæ conſcribuntur. Obmuteſcat hæreſis æterno ſilentio prædamnata, divinis ictibus cæſa, barathro tartariſque depoſita. Sola ſemper cum laureis ſuis virgo puerpera, Deo una, nobis columba fecunditate numeroſior, uſque ad nubes cœli caput coronatum attollat. Sit benedicta cum populis Trinitatis unitate congregata juſtiſſimis; cujus laude plena eſt, à nunc & in æterna ſemper ſæcula ſæculorum beatificet Pater & Filius & Spiritus Sanctus.

Epiſtola I. SEVERI [a] *ad Sanctum* PAULINUM *Epiſcopum.*

x Anno circiter 420.

Coquum mittit ad præparandos Monachorum cibos aptum.

POſtquam omnes coquos tuos coquinæ tuæ renuntiaſſe cognovi, credo quia dedignaretur officium vilibus præbere pulmentariis: puerulum tibi ex noſtrâ miſimus officinâ, doctum ſatis pallentem coquere fabam, & ignobiles betas aceto & jure condire, vilemque pultem eſurientium faucibus inferre Monachorum; piperis neſcium, laſeris ignarum, familiarem cymini, & apprimè callidum herbis ſuave redolentibus clamoſum urgere mortarium. Unum habet vitium, quòd hortorum omnium non eſt cujus inimicus; ita, ſi admiſſus fuerit, proxima quæque metet gladio, nec exſaturabitur unquam cæde maluarum. In præbendis autem ſibi lignis calumnioſus tibi non erit, obvia quæque comburet, metet, nec dubitabit inferre tectis manus, & antiquos aſſeres latibus amovere. Hunc igitur cum his moribus atque virtutibus donatum tibi, non ſervum, ſed pro ſervo filium cupimus, qui non erubeſcis minimorum eſſe pater. Ego tibi pro hoc ſervire voluiſſem, ſed ſi voluntas facti portio eſt, tu modo facito ut inter prandia cœnaſque felices mei memineris; quia rectius eſt veſtrum eſſe mancipium, quam dominum cæterorum. Ora pro me.

Epiſtola II. ejuſdem.

Laudat Paulinum ob ſapientiam & manſuetudinem queis utitur in exhortationibus.

SAnctæ religionis fidus interpres univerſa compoſuit, ut peccatis ulteriùs locus eſſe non poſſit; nam quid aliud tantâ morum ſanctitate promittis, niſi ut vitam beatam ſubmotis erroribus agitemus? In quo laudem maximam tuis video convenire virtutibus, quòd imperitam mentem piis hortationibus immutaris, & ad optimam traxeris rationem. Cæterum non ita mirabile videretur ſi eruditos animos infusâ ſapientiâ confirmaſſes; eſt enim prudentibus viris cum devotione cognatio, nec eſt citò conveniens credulitati ruſticitas [a]. Sic illi qui figuras animantium de lapidibus ducunt, difficilioris operis negotium gerunt ſi duriſſimis ſaxa ferramentis incidunt; illi verò qui mollioris materiæ tentamenta ſuſceperint, manus ſuas juvari ſentiunt facilitate pingendi; conſentaneumque putatur, ut arduus labor opificis honore maximo cenſeatur: ita tibi, Domne, prædicatio ſingularis eſt exhibenda, quòd impolitos agreſteſque ſenſus culpæ caligine liberatos, & humana ſentire feceris, & divina cognoſcere. Non minùs ille Xenocrates in laude eſt, Philoſophorum longè doctiſſimus, qui ſeveris exhortationibus fecit ut luxuria vinceretur: nam cum Polemo quidam vino languidus ex antelucano convivio publicè vagaretur, illudque temporis eſſet, quo ad gymnaſium Xenocratis confluerent auditores, ingreſſus & ipſe eſt, & in numero ſtudioſorum eo habitu quo de cœnâ prodierat impudenter aſſedit; nam caput

a *Epiſtola I. Severi*] has epiſtolas monet Acherius ſe à V. C. Bigotio accepiſſe; additque: An Severo Sulpitio adſcribendæ ſint, non planè convincere videtur inſcriptio in cod. MS. reperta: *Severi epiſtola.* Verùm ſtili decor, & ſententiarum gravitas ſi attendantur, conferanturque cum aliis Sulpitii jam editis epiſtolis, auctorem perſuadebunt.

a *credulitati ruſticitas*] Sic emendare libuit, cum antea legeretur *crudelitati*: Infrà leviſſimus *conturbavit depoſuit*, ubi erat *expoſuit.*

ejus florens corona contexerat, neque eſt virtus ſe omnibus videri diſſimilem, cui reverà caput, quod eſt domicilium ſanitatis ulnis longæ potionis inverterat. Tunc graviter immurmurantibus cæteris, quòd in multitudinem literatorum intempeſtivus auditor irrepſerat; ne minimum quidem Magiſter ille commotus eſt, ſed potiùs de diſciplinâ morum legibuſque modeſtiæ inſtituit diſputare, tantumque valuit docentis auctoritas, ut petulantis illius animum ad amorem pudoris impelleret. Et primò quidem Polemo coronam capite conturbatus depoſuit, diſcipulumque profeſſus eſt; ad extremum ita ſe ad officium gravitatis inflexit, ſeque totum formavit ad verecundiam, ut prioris vitæ conſuetudinem emendatio glorioſa correxiſſet. Hoc ipſud nos in tuis præceptionibus admiramur, quòd nullis minis, nullis omnino terroribus ad cultum Dei veſanos animos convertiſti, ut confuſa mens illud crederet eſſe rectiſſimum, cum omnibus benè beateque vivere, quàm cum paucis injuſta ſentire.

Epiſtola III. ejuſdem.

Ut non durius agat ergà germanum, ſed indulgeat Severus poſtulat.

LIcet dominus & germanus meus de veſtrâ petierit honeſtate, ut tutum velitis eſſe tutiſſimum, tamen mihi fas fuit eumdem literis commendare, conduplicatâ petitione tutior habeatur: huic enim nocuerit puerilis culpa & error ætatis incertæ, ut annorum ſuorum initia macularet; ſed qui necdum ſciret quid bonis moribus deberetur, prope ſine culpâ peccavit; nam ſe ubi ad bonam mentem conſiderationemque convertit, intellexit vitam ſcenicam conſilio meliore damnandam; huic autem plena non poſſet evenire purgatio, niſi divinitatis acceſſu delicta dilueret: ſi quidem Catholicæ religionis remedio commutatus, uſum ſibi loci turpioris negavit, ſeque ab oculis popularibus vindicavit. Domini ut ſuprà a. Quomodo itaque & divinæ leges & publicæ fidele corpus, & ſanctificatos animos, non permittunt inhoneſtas exhibere delicias, & vulgares edere voluptates, maximè cum caſtæ devotionis quodammodo videatur injuria, ſi quis ſacro baptiſmate renovatus; in veterem laſciviam revocetur: oportet laudabilitatem veſtram bonis favere propoſitis, ut is qui beneficio Dei pium munus indeptus eſt, in foveam theatralem cadere non cogatur. Veſtrum tamen omnium judicium non recuſat, ſi alias injungatis congruas pro neceſſitate communis patriæ functiones.

Epiſtola IV. Severi *ad* Salvium. [*]

Conquerimi quòd Salvius ruſticos ejus exagitet, juraque & poſſeſſiones uſurpet.

FOrenſis elatio fori debet exercitatione fervere; convenit enim lacertis induſtriæ quotidie depugnantis motus habere terribiles; at cum ſonora facundia receptui cecinit, & in otioſa nemora atque amœna diverſoria ſe migravit, fremitus inertes oportet abjiciat, & deſinat inefficacia minitari. Scimus etenim palmigeros bijuges ubi è circo receſſerint, quietiſſimè ſtabulari; illos non jugis formido, non ambiguæ palmæ ſolicitant, ſed demum pacatis affixi præſepibus timere jam neſciunt hortatorem, ſeditioſæ contentionis dulcia ducentes oblivia. Sed & ſtipendiis conſummatis tropæa ſuſpendere juvat militem glorioſum, & patienter gerere ſenectutem. An tibi igitur cordi ſit terrificare miſeros aratores, non planè intelligo; & ruricolas meos cur velis exhibitionis urgere formidine, non agnoſco. Quaſi verò illos neſciam conſolari, & à pavore retrahere, & docere non tantum eſſe timoris quantum ipſe prætendis. Fateor dum nos campus exciperet, me ſæpe eloquiâ tuâ fuiſſe conterritum, ſed frequenter ut poteram recidiva vulnera reponebam. Tecum ſanè condidici, quo jure coloni, quove ordine repetantur; cui competat actio, cui non competat exitus actionis. Voluſianenſes, ais, te velle reducere? ac frequenter iratus ingeminas te ruſticos ex meâ turricula retracturum; & is qui, ut ego ſpero atque deſidero, mihi antiquâ neceſſitudine iis copulatus, confecturum te homines meos conventione neglectâ temerè minitaris. Quæro de inſigni prudentia tuâ, utrum jus aliud habeant advocati, aliud ex togatis, an aliud æquum Rumæ eſt, aliud Mataritæ. a Interim neſcio Voluſium fundi unquam fuiſſe dominum. Si quidem Dionyſius fertur ejus poſſeſſionis jura ſervaſſe, neque hæredes illius defeciſſe, qui dum viveret, in navalis in plurimus venenales aculeos intendebat. Fuit eâ tempeſtate Porfyrius quidam Zibberino ſatus, neque tamen rectè Zibberini filius nominatus, idem generis quæſtionem militiâ convelabat, & ut nubem à fronte repelleret, officioſâ gratiâ & latis obſequiis ſuugebatur; multùm mecum fuit & domi & in foro, cum me & apud patrem defenſore, & apud judicem patrono ſæpiùs uteretur; aliquando etiam Dionyſium comprimebam, quòd Porfyrio non deberet viginti jugerum causâ navicularia jurgia commovere. En cauſa eſt cur inſignis prudentia tua meis minitetur actoribus, ut cum dominos loci non ſis, paſſim colonorum meorum facias mentionem. At ſi te Porfyrii denuntias ſucceſſorem, jugerum noris anguſtias ne ab uno quidem cultore poſſe tractari; aut ſi te memorem cuſtodemque propriæ dignitatis piget hæredem nominare Porfyrii, certum manifeſtumque eſt illum poſſe proponere, qui proponendi habeat facultatem, ut adverſùm eos experiatur, qui nihil ex eâdem terrâ poſſideant. Cæterùm ſi diligenter inſpicias, mihi potiſſimum deferri poteſt intentio repetendi. Quare, Domine prædicabilis frater, quieſcas oportet, & mecum redeas in gratiam, & ad privatum digneris venire colloquium. Deſinas, quæſo; inertes & trepidos conturbare, & jactantiam tuam procul exerceas, & exiſtimes me lætari tuâ ſuperbiâ non offendi; nec duri enim nec inerudit ſumus. Saltem te mitem faciat Maximinus.

Epiſtola V. Severi.

ALia animorum quidem fides & religio manet; ſed hæc declaranda eſt indicio literarum, ut caritatis augmentum ſalutatione ſuccreſcat. Sicut enim fertilis ager fructus copioſos adtollere non poteſt ſi cultura ceſſaverit, & terrarum bonitas perit deſidiâ quieſcentis: ſic amorem gratiamque animi puto poſſe torpeſcere, niſi qui abſentes ſunt epiſtolari præſentiâ viſitentur. Deo gratias, Amen.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, incipit Epiſtola ſancti Hieronymi, *miſſa ad* Constantium. *Præfatio libri ſequentis, qui Comes appellatur.*

Anno circ. CD. Communic. Petr Franc. Chifflet S. J.

QUamquam licenter aſſumatur in opere congregatio cœleſtium lectionum, & ipſum opuſculum ab Eccleſiaſticis viris, Comes quidem ſoleat appellari: quod duobus modis fieri arbitror, aut pro

a *Domini ut ſuprà*] Cum inſcriptio hujus epiſtolæ deſit, ad quos ſcripta ſit, ne Apollo quidem ipſe divinaret, niſi quod intelligitur miſſam ad Decuriones alicujus civitatis, qui adoleſcentem quemdam, cujus nomen ſpirio latet ſub voce *intum*, quæ proculdubio corrupta eſt, in ſcenam revocabant, cum hic ſacris aquis luſtratus renuntiaſſet.

a *aliud Mataritæ,*] Mataritanenſis plebis in Africâ mentio fit in Collat. Carthaginenſi.

conſuetudine uniuſcujuſque Eccleſiæ (ſecundum quod & varium hoc ipſum deſcriptionis genus eſſe dinoſcitur) aut certè pro voluntate ſtudioſi lectoris, qui (ſi fieri poſſit) quidquid in Scripturis divinis mirabiliter fulget, quidquid in præceptis moralibus copioſum eſt, totum parvo in corpore adunatum deſiderat habere, paupertatis neceſſitate: Ego tamen, juvante Chriſto, ingenio quo potui, & maximè occaſione oblatâ, quâ id à me fieri voluiſti (Conſtanti mihi venerabilis frater) ita hoc opus etſi minùs inſtructus aſſumpſi, ut tanta excerptorum intelligentia caput cauſam querationabilem habere videatur. Nam cum omnis Scriptura divinitùs inſpirata, ut ait Apoſtolus, *utilis ſit ad docendum, ad erudiendum, ad juſtitiam*; ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus; & quæcumque ſunt hactenùs ſcripta, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus: quid brevius, quid utilius cenſui, quàm ut ex tantâ divinorum librorum copiâ, ſingulis feſtivitatibus quod aptum ex his vel competens eſſet, excerperem; & quodam modo diſtinctiſſimè collocarem.

1. Tim. 3. 16.

Incipiens itaque à Nativitate Chriſti, quod eſt VIII. Kalendas Januarias, in Vigiliis ad Nonam per ordinem quem aſſiduè in Eccleſiâ didiceram, lectiones utriuſque Teſtamenti ſimplicibus miniſtravi. Porrò editionem illam quam ex Hebraïcis voluminibus in Latinum tranſlatam eſſe conſtat, in hunc quippe modum, quæ vel cujuſque prophetiæ lectio præſenti feſtivitati congruat, quid Apoſtoli doceant, vel ad eumdem titulum quid Evangelii annuntiet auctoritas, dudum vertente jam anno per omnes dies feſtos Eccleſiæ opportunè cenſui omnia ſecundum tempus eſſe legenda. Sed & nonnulla alia ædificationis causâ multa illic aggregata ſunt, atque ſuis appellationibus inſerta, id eſt, in capite Quadrageſimæ de abſtinentiâ eſcarum & ſobrietate; item in Quadrageſimâ de pœnitentiâ, de pudicitiâ, de remiſſione inimicitiarum, vel alia multa. Hæc enim omnia ad multorum equidem utilitatem petitionibus tuis obediens ſcribere curavi, venerabilis mihi & amantiſſime frater.

Ann. CDLXII Commune. Hier. Vignier.

Domino Meritorum faſtigio laudatiſſimo & Apoſtolicæ Sedis digniſſimo Papæ Domno HILARO, LEONTIUS *Epiſcopus.*

Gratulatur de ejus in ſummum Pont. electione, rogatque ut Eccleſiæ Arelat. integra permaneant jura.

QUod Leonem ſanctiſſimum Prædeceſſorem tuum mors abſtulerit contrà hæreſes invigilantem, & lolium in agro Domini, heu! nimis fruticans eradicantem, dolemus. Quòd de tuâ ſanctitate reparaverit, gratulamur. Nam gaudet filius de honore matris, & cum Eccleſia Romana ſit omnium mater, fuit nobis gaudendum, quòd in tantâ conſternatione rerum, & infirmitate ſæculorum, ſuper eam te erexerit, ut judices populos in æquitate & gentes in terrâ dirigas. Unde cum nobis nuntius ille per Concordium Eccleſiæ noſtræ Diaconum, qui tunc præſens erat cum ſanctitas tua ad id honoris faſtigatum culmen evecta eſt, relatus eſt; gratias Deo noſtro reddidimus, & te decrevimus quam primùm hac humilitatis noſtræ epiſtolâ ſalutare, ut & ſic affectus qui inter tuam ſanctitatem & nos jam diù coaluit, in Domino corroboretur, & de cætero augeatur, cum debitâ reverentiâ quâ decet filios patrem proſequi. Benedictus itaque qui venit in nomine Domini. Jam fortiter ſanctitati tuæ inſudandum & anhelandum eſt, ut quod ſanctiſſimus Leo Papa incœpit, ad terminabilem perducas limitem, & cum exercitu Gedeonis per tubas in ore fortium concrepantes, & per lampadas in robuſtâ manu agitatas ac ventilatas, maledictos muros Jerico jam toties anathematizatos & quaſſatos ſanctitas tua faciat proſternere. Cæterum cum Eccleſia noſtra Arelatenſis ſemper ab Apoſtolicâ ſede amplis favoribus & privilegiis fuerit decorata, rogamus ſanctitatem tuam, ut per eam nihil nobis decedat, ſed potius augeatur, ut & collaborare tecum in vineâ Domini Dei Sabaoth valeamus, & invidorum conatus infringere, quos ſi non eſſet auctoritas reprimens, certum eſt de die in diem graſſaturos in pejus, quia malitia qui nos oderunt, aſcendit ſemper. Dat. K. . . . . Severo, Aug. Cos.

LUPUS *Domno Papæ* SIDONIO.

An. CDLXXII Idem communicavit.

Quod è mundana dignitate evectus ſit ad regimen animarum gaudet Lupus Trecaſſinus, & quanto cum amore protequatur oſtendit, monetque qui ſe gerere debeat.

GRatias ago Domino Deo noſtro JESU-CHRISTO per Spiritum ſanctum, qui te, Cariſſime Frater, in hac generali titubatione & preſſurâ dilectiſſimæ ſponſæ Eccleſiæ ſuæ, ad ejus ſuſtentationem & conſolationem in Sacerdotem vocavit, ut ſis lucerna in Iſraël, & ſicut ambitioſos honores mundanæ militiæ cum ſummâ laude exequutus es, ita militiæ cœleſtis operoſa munia, & humilia miniſteria ipſo adjuvante Chriſto alacriter percurras, nec retrò ad aratrum applicatâ manu, pigritantium agricolarum more oculos convertas. Tu imperatorios apices per glorioſiſſimas affinitates proximè conſequutus es; tu trabeales ornatus ſplendidaſque præfecturas, & quidquid irrequieta deſideriorum ſeries ſibi beatius in ſæculo poteſt fingere, honorificus & inter ſtreperos plauſus exercuiſti. Mutatus eſt ordo, & in domo Domini apicem attigiſti, qui non in exuberanti mundani faſtûs fulgore, ſed in maximè infimâ mentis depreſſione, & humili reſupinati cordis abjectione pertractandus eſt. Qui olim conabaris natalium decora additis honoribus ſuperare, nec credebas homini ſufficere, ſi cæteris par eſſet, & pares non tranſgrederetur, in eum ſtatum deveniſti, in quo licet ſuperior nulli te debes ſuperiorem reputare; minimo ſubditorum tuorum ſuppoſitus, eo plus eris honoratior, quo te humilitas Chriſti accinget, & eorum plantas oſculaberis, ſuprà quorum capita pedes tuos olim collocare dedignabaris. Iſte profectò jam tibi labor incumbit, ut ſis omnium ſervus, qui videbaris omnium dominus, & aliis incurveris, qui cæteros conculcabas, non quia eras ſuperbus, ſed quia dignitatum præteritarum majeſtate, ne dicam vanitate, tantum tibi cæteros antecedendum erat, quantum tibi modò præ cæteris eſt recedendum. Fac ergo ut nunc ingenium transferas ad divina, qui tantum valuiſti ad humana. Colligant plebes tuæ ex ore tuo ſpinas de capite Crucifixi, qui ex verbis tuis colligebant roſas de pompâ mundiali; & capiant de eloquio Sacerdotis verba diſciplinæ cœleſtis, qui capiebant de eloquio dominantis normam diſciplinæ civilis. Ego quidem qui te tantum amavi cum ſequebaris ariditatem ſæculi, quali menſurâ putas jam amare ſequentem ubertatem cœli? Jam delibor, & inſtans eſt reſolutio mea, ſed non putavero reſolvi, qui licet ſolutus, in te vivam, & te in Eccleſiâ relinquam. Gaudeo exiti, poſtquàm Eccleſiam induiſti, & te induit Eccleſia. Macte amicitiâ vetuſte, ſed fraternitate recens. Supprimit poſtremus titulus antiquos, nihil eſt quod hodie velim de præteritâ meminiſſe dilectione, quando moderna dignitatis & firmiorem facit eſſe caritatem & tenaciorem. O ſi Deus vellet ut te amplecterer! ſed in ſpiritu perficio quod non poſſum in corpore, & præſente Chriſto non ampliùs Reipublicæ Præfectum veneror & oſculor, ſed Eccleſiæ, qui mihi filius ætate, dignitate frater, & meritis pater eſt. Ora pro me, ut in Domino conſummatus, opus quod injunxit conſummem, & in eo tandem

impleam tempora quæ reſtant, qui tot & tanta (væ mihi!) his quæ non debui, implevi, ſed apud Dominum miſericordia. Memor eſto mei.

An. CDLXXIV.

Teſtamentum Perpetui [a] *Turonenſis Epiſcopi.*

IN nomine Jesu-Christi, Amen. Ego Perpetuus peccator, Turonicæ Eccleſiæ Sacerdos, abire nolui ſine teſtamento, ne fraudentur pauperes iis quæ ſuperna gratia mihi non merito liberaliter & amanter contulit; & ne, quod abſit, tranſeant ad alios quàm ad Eccleſiam Sacerdotis bona.

Preſbyteris, Diaconibus & Clericis Eccleſiæ meæ pacem Domini Jesu-Christi do, lego, Amen. Confirma hoc Domine quod operatus es in nobis, neſciant ſchiſmata, ſtabiles in fide permaneant; quicumque regulam Evangelii fuerit ſequutus, ſit benedictus omni benedictione ſpirituali in ſupernis per Christum Jesum, Amen. Et Dominus Jesus occidat impium vento oris ſui, Amen, Amen. Pax Eccleſiæ, pax populo, in urbe, in agro à Deo & Patre Domini Jesu-Christi, Amen. Veni, Domine, & noli ſuſtinere, Amen. Vobis itaque Preſbyteris, Diaconibus & Clericis Eccleſiæ meæ cum conſilio Agilonis Comitis ſepeliendum cadaver mortis hujus ubicumque elegeritis, permitto; ſcio quòd Redemptor meus non moritur, & in carne videbo liberatorem meum, Amen. Tamen ſi indigno mihi feceritis miſericordiam, quam ſupplex poſtulo, optarem ad Domini Martini pedes in diem quieſcere judicii, videritis, judicabitis, eligetis; volo, ſtatuo, ratum jubeo quod vobis dominis & fratribus meis placuerit.

In primis itaque ego Perpetuus, volo liberos eſſe liberaſque homines & fœminas quotquot habeo in villâ Saponariâ, quos emi de meâ pecuniâ, ut & pueros, quos in die diſceſſus mei non manumiſero in Eccleſiâ: ita tamen ut liberè ſerviant, quamdiù vixerint, Eccleſiæ meæ, ſed abſque ſervitute ad hæredes tranſmiſſibili & glebaticâ.

Do etiam Eccleſiæ meæ agrum, quem Aligarius mihi vendidit in dictâ villâ Saponariâ, cum ſtagno. Item molendina ſuprà Carum propè dictam villam; necnon pecuaria & prata ipſi Eccleſiæ meæ do, lego.

Villam de Bertiniaco cum ſylvâ & omni reditu, eâ conditione, quâ mihi à Daniele Diacono vendita eſt, Eccleſiæ meæ pariter do, lego. Ita tamen, ut de eorum proventibus oleum paretur pro Domini Martini ſepulcro indeficienter illuſtrando: quod ſi fuerit neglectum, & voluntas mea, quod non ſpero, caſſa, dicta villa de Bertiniaco cum adjunctis, hæredibus meis mox nominandis cedat, volo, ſtatuo, jubeo.

Quidquid & quoquo in loco, & à quâcumque perſonâ fuerit mihi debitum, quo die abſceſſero, debitoribus ipſis do, lego. Exigere quod dimitto nullus præſumat, volo, ſtatuo.

Tibi Fratri & Conſacerdoti dilectiſſimo Eofronio thecam ex argento de Reliquiis Sanctorum do, lego. Illam intelligo quam deferre ſolebam; nam deauratam aliam quæ eſt in capſario meo, cum duobus calicibus aureis, & cruce ſimiliter aureâ, quam Mabuinus fecit, Eccleſiæ meæ do, lego. Simul & omnes libros meos, præter Evangeliorum librum, quem ſcripſit Hilarius quondam Pictavienſis Sacerdos, quem tibi Eufronio Fratri & Conſacerdoti dilectiſſimo cum præfatâ thecâ do, lego, volo, ſtatuo: Memor eſto mei, Amen.

Eccleſiæ ſancti Dionyſii de Rambaſciaco, calicem argenteum, & crucem ſimiliter argenteam in cujus manubrio eſt Reliquia de eodem S. Dionyſio, do, lego.

Eccleſiæ de Proillio ſimiliter calicem argenteum & urceos argenteos do, lego. Similiter & Amalario ibidem Preſbytero capſulam unam communem de ſerico, item periſtetium, & columbam argenteam ad repoſitorium, niſi maluerit Eccleſia mea illam quâ utitur eidem Amalario tranſmittere, meam retinere: tibi Eccleſiæ meæ eligendum permitto, volo, ſtatuo.

Sorori meæ Fidiæ Juliæ Perpetuæ crucem parvam auream ex emblaſmate, in quâ ſunt de Reliquiis Domini, do, lego. Quam tamen obnixè rogatam velim, ut ſi forte, jubente Domino, eam contingat migrare ante Dadolenam Virginem, Eccleſiæ meæ ei poſſidendam relinquat. Te etiam rogo ſoror Dadolena, ut moriens eam Eccleſiæ quæ libuerit addicas, ne veniat ad indignos. Quòd ſi tranſeat Dadolena ante te, ſit tibi liberum, cariſſima ſoror Fidia Julia Perpetua, prædictam crucem cui volueris Eccleſiæ relinquere, volo, ſtatuo. Memor eſto mei dilectiſſima, Amen.

Tibi Agiloni Comiti ob egregia tua in Eccleſiam meam, & pauperes filios meos merita, & ut pergas eorum defenſionem robuſtè ſuſcipere ſicut cœpiſti, equum meum parabilem, & mulum quem elegeris do, lego. Memor eſto mei fili dilectiſſime, Amen.

Eccleſiæ S. Petri periſtromata, quæ ei ad utendum in Natali ejuſdem ſæpe conceſſi, omninò & abſolutè do, lego.

Tibi Fratri & Conſacerdoti cariſſimo, de quo Dominus providebit regendæ poſt diſceſſum meum Eccleſiæ nunc meæ, tunc tuæ, aut potiùs nec meæ nec tuæ, ſed Chriſti, do quidquid ad uſum Epiſcopalem de rebus meis volueris eligere in camerâ & ſacrario vicino. Quod nolueris, hæredum meorum nominandorum eſto. Preſbyterum de Malleio, eumque de Orbonâ ad gradus unde meritò dejecti ſunt, nunquam reſtitue. Sportulam tamen habeant quamdiù vixerint ſuper parte redituum meorum de Preſlaio; quod ſupererit, cum parte illâ quam utendam fruendam illis conceſſi, poſtquàm obierint, & tibi utendum fruendum relinquo: poſt diſceſſum tuum Eccleſiæ meæ do, lego. At tu, Frater & Conſacerdos cariſſime, Preſbyteros, Diaconos, Clericos, Virgines, meos, tuos, ama, exemplo juva, benevolentiâ præveni; fac ut ſciant ſe tibi filios non ſervos, te illis Patrem non dominatorem rogo, volo, ſtatuo.

At vos viſcera mea, fratres dilectiſſimi, corona mea, gaudium meum, domini mei, filii mei, pauperes Chriſti, egeni mendici, ægri, viduæ, orphani. Vos, inquam, hæredes meos ſcribo, dico, ſtatuo. His quæ ſuprà detractis, quidquid in bonis habeo, ſive in agris, paſcuis, pratis, nemoribus, vincis, manſis, hortis, aquis, molendinis, ſive in

a *Teſtamentum Perpetui*] Nobile hoc, ait Acherius, antiquitatis monumentum, quod V. C. Hieronymus Vignerius jam pridem eruit, nullâ eget obſervatione. Concordant univerſa in eo contenta cum jure Cæſareo, Pontificioque; concordant cum Faſtis Conſularibus; concordant cum iis quæ de Perpetuo narrat Gregorius Florentius cap. 6. *Perpetuus de genere & ipſe, ut aiunt, Senatorio, & propinquus deceſſoris ſui: dives valde, & per multas civitates habens poſſeſſiones.* Et aliis interjectis: *Condiditque teſtamentum, & deputavit per ſingulas civitates quod poſſidebat, in eis ipſis ſcilicet Eccleſiis non modicam & Turonica tribuens facultatem. Sedit autem annos triginta, & ſepultus eſt in Baſilicâ ſancti Martini.*

Digitized by Google

auro, argento, & veſtibus, cæteriſque rebus, de quibus me diſpoſuiſſe non conſtabit, hæredes eſſe vos jubeo. Et ut omnia per diſcretionem adminiſtrentur, volo ut diſtrahantur quamprimum obiero, & fieri poterit, & in pecuniam redigantur, cujus tres partes fiant. Hominibus egenis duæ diſtribuantur, ut placuerit Agrario Preſbytero, & Comiti Agiloni. Tertia viduis & pauperibus fœminis, uti placuerit Virgini Dadolenæ, diſtribuantur, volo, rogo, ſtatuo.

Teſtamentum hoc manu propriâ ſcriptum relegi & ſubſcripſi ego Perpetuus, Calend. Maias poſt Conſulatum Leonis Minoris A. Illud tu, Delmati fili, apud te depoſitum ſerva; & cum alio ſimili meâ pariter manu ſcriptum & ſubſcriptum, quod apud Dadolenam depoſui, Agiloni Comiti coram Fratribus meis Preſbyteris, Diaconibus & Clericis aperiendum & legendum trades, in nomine Domini volo, rogo, ſtatuo, fixum ratumque ſit. Benedic Domine: veni CHRISTE JESU.

Ego Perpetuus in nomine tuo, Amen.

Epitaphium ejuſdem PERPETUI *Epiſcopi.*

CULMINA ſublimi tollunt quæ vertice criſtas
Eximius meritis PERPETUUS dederat
Domno Martino, cujus ſub marmore pauſant
Oſſa, veneratur quæ pia plebs precibus.
Hæredem ſcripſit Chriſtum, atque aurea multa
Sacrando Domini vaſa cruore dedit.
Tranſmiſit cælo, quæ plurima ceſſit egenis,
Fecit & ante ſuas ſcandere divitias.
Clarus avis, ataviſque potens, fuit atque Senator:
Clarior at ſua dum pauperibus tribuit.
Sed neque Martino ſolis tam grande ſepulcrum
Conſtruxit, tumulum fecit & eſſe ſuum.
Et licet ante pedes Martini contumuletur,
In cælo ſimili gaudet uterque loco.
Reſpice de ſuperis ſuper hoc, bone Paſtor, ovili,
Perpetuuſque tuam perpetua patriam.

An. CDXCIV. Communic. *Hist. Vignier.* Narrat quæ à Ruſtico Lugd Epiſcopo acceperit ſubſidia, & quantas ab Acacio ſuſtineat perſequutiones.

Dilectiſſimo fratri RUSTICO, GELASIUS.

INter ingruentium malorum turbines, & variarum tentationum quibus penè mergimur afflictationes, tua nobis charitas, amantiſſime Frater, grande ſolatium propinavit. Quid enim conſolatius poſſet accidere quàm videre fratres cariſſimos invicem compatientes, & partem oneris ferentes, quibus non minima benedictionis portio collata eſt. Benedictus Deus, qui tua ergà nos taliter affecit præcordia, ut non tantùm quæ patimur animo ſentias, ſed & monſtres in ſanctæ tributionis exhibendo miſericordiam, qualem habeas in compaſſivo corde charitatem; & adjungas ad dulciſſimæ conſolationis ſermones, quæ ſunt præcipuæ inter amicos opitulationes. Verùm dilectionem tuam non fatigabimus, ſcribentes quàm in arcto fuerimus. Scit Frater noſter & Coepiſcopus Æonius quàm utile fuerit & quod miſit, & quod ad nos miſiſti ſubſidium. Cæterùm frater noſter Epiphanius, qui ad gentis ſuæ miſerias relevandas, & redimendos captivos ad partes veſtras deſtinatur, Fraternitatem tuam certiorem faciet, quantam ob impiiſſimi Acacii cauſam perſequutionem ſuſtinemus. Sed non deficimus, & inter tot preſſuras, nec cedit animus, nec relaxatur zelus, nec ſubvertit metus. Sed licet apprimantes & anguſtiati, confidimus in eum qui dabit cum tentatione proventum: & ſi ad tempus ſinit deprimi, non patietur opprimi. Fac, cariſſime Frater, ut tuus tuorumque in nos, vel potiùs in ſedem Apoſtolicam, non ceſſet affectus. Qui enim in petrâ ſolidabuntur, cum petrâ exaltabuntur. Adjuva Fratrem noſtrum Epiphanium, & ſentiat quia me amas, & cum redierit ad propria, ſcribat dilectio tua tam quæ ſibi, quàm quæ Fratribus noſtris & Coepiſcopis per Gallias conſtitutis circà impiiſſimi Acacii cauſam videbuntur. Deus te præſtet incolumem, Frater cariſſime. Datum VIII. Kalend. Febr. Aſterio & Præſidio VV. Clariſſ.

Glorioſo & illuſtri filio CLUDOECHO, ANASTASIUS *Epiſcopus.*

An. CDXCVII. *Idem communicavit.* Quòd nomen Chriſto dederit Clodoveus Rex, gratulatur Anaſtaſius Papa.

TUum, glorioſe fili, in Chriſtianâ fide cum exordio noſtro in Pontificato contigiſſe gratulamur. Quippe ſedes Petri in tantâ occaſione non poteſt non lætari, cum plenitudinem gentium intuetur ad eam veloci gradu concurrere, & per temporum ſpatia repleri ſagenam, quam in altum juſſus eſt mittere idem piſcator hominum, & cœleſtis Jeruſalem beatus Claviger. Quod ſerenitati tuæ inſinuare voluimus per Eumerium Preſbyterum, ut cum audiveris lætitiam patris, creſcas in bonis operibus, impleas gaudium noſtrum, & ſis corona noſtra, gaudeatque mater Eccleſia de tanti Regis, quem nuper Deo peperit, profectu. Lætifica ergo, glorioſe & illuſtris Fili, matrem tuam, & eſto illi in columnam ferream. Nam refrigeſcit charitas multorum, & malorum hominum verſutiâ navicula noſtra feris fluctibus agitatur, & deſpumantibus undis pertunditur. Sed ſperamus in ſpem contrà ſpem, & Dominum collaudamus, qui eruit te de poteſtate tenebrarum, & in tanto Principe providit Eccleſiæ, qui poſſit eam tueri, & contrà occurrentes peſtiferorum conatus galeam ſalutis induere. Perge igitur, dilecte & glorioſe Fili, ut Deus omnipotens ſerenitatem tuam, & Regnum protectione cœleſti proſequatur, & Angelis ſuis mandet ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, & det tibi in circuitu de inimicis ſuis victoriam.

Collatio a *Epiſcoporum, præſertim* AVITI *Viennenſis Epiſcopi, coram Rege* GUNDEBALDO *adverſus Arianos.*

An. CDXCIX.

PRovidente Dom. Eccleſiæ ſuæ, & inſpirante pro ſalute totius gentis cor Domini Remigii, qui ubique altaria deſtruebat Idolorum, & veram fidem potenter cum multitudine ſignorum amplificabat, factum eſt ut Epiſcopi plures non contradicente Rege congregarentur, ſi fieri poſſet, ut Ariani, qui re-

a *Collatio*] Sæpiùs de fide cum Rege Gondebaldo Avitum fuiſſe controverſatum Agobardus ſcribens contrà legem Gondebaldi, commemorat, & Avitus ipſe epiſt. 21. Sigiſmundo Gondebaldi filio demonſtrat. Neque verò quidquam eſt quod nos eam Collationem referre cogat ad Lugdunenſe illud Concilium, cui S. Avitus cum Cartenio incertæ Sedis Epiſcopo adfuiſſe teſtatur epiſtolâ 28. *Rediens ab urbe Lugdunenſi S. Cartenius Epiſcopus, in quâ, nobis de Concilio diſcedentibus, ad privata quædam negotia expedienda reſederat, quæſtionem ſibi, imò magis omnibus nobis, provenîſſe nos retulit.*

Obſervandum præterea illo ævo morem obtinuiſſe, ut Lugduni ad S. Juſti ſepulcrum quotannis convenirent Epiſcopi, viciniores maximè, quemadmodum Sidonius lib. 5. epiſt. 17. innuere videtur: *Conveneramus ad S. Juſti ſepulcrum, ſed tibi infirmitas impedimento, ne tunc adeſſes: proceſſio fuerat antelucana, ſolemnitas anniverſaria, populus ingens.* Vincentiolus Avitum ad eam ſolemnitatem invitaſſe ſignificatur epiſtolâ 59. apud eumdem Avitum: *Ut in ſolemnitate S. Juſti plebeculam ſuam Apoſtolatûs veſtri viſitatio*

ligionem

ligionem Chriſtianam ſcindebant, ad unitatem poſſent reverti. Quod ut meliùs fieret, videreturque id non conſilio accidiſſe ſed occaſione, Dominus Stephanus ſcripſit ad Epiſcopos multos, & invitavit illos ad feſtivitatem S. Juſti quæ inſtabat, in quâ ob frequentiam miraculorum fiebat concurſus plurimus populorum. Venerunt itaque de Viennâ Avitus, de Arelate Æonius, de Valentiâ . . . . , de Maſſiliâ . . . . . . ius, & plures alii omnes Catholicæ profeſſionis & laudabilis vitæ in Domino. Qui omnes ad ſalutationem Regis cum Domno Stephano ad Sarbiniacum, ubi tunc erat, profecti ſunt. Erant quidam inibi de potentioribus Arianis cum eo, qui ſi potuiſſent, prohibuiſſent noſtrorum acceſſum ad Regem, ſed, Domino cooperante, nihil profecerunt.

Ariani interſunt.

Poſt ſalutationem factam, Domnus Avitus, cui, licet non eſſet ſenior nec dignitate, nec ætate, tamen plurimum deferebatur, dixit ad Regem: Si excellentia veſtra vellet procurare pacem Eccleſiæ, parati ſumus fidem noſtram tuam clarè demonſtrare eſſe ſecundùm Evangelium & Apoſtolos, quòd nulli dubium erit, illam quam tenetis non eſſe ſecundùm Deum & Eccleſiam. Habetis hîc de veſtris qui ſunt inſtructi in omnibus ſcientiis, jubeatis ut nobiſcum colloquantur, & videant ſi poſſint reſpondere rationibus noſtris, ut parati ſumus reſpondere rationibus eorum.

Ad quæ Rex reſpondit: Si veſtra fides eſt vera, quare Epiſcopi veſtri non impediunt Regem Francorum, qui mihi bellum indixit, & ſe cum inimicis meis ſociavit ut me deſtruerent: nam non eſt fides ubi eſt appetentia alieni, & ſitis ſanguinis populorum; oſtendat fidem per opera ſua.

Tunc humiliter reſpondit Dominus Avitus, faciem habens Angelicam ut & ſermonem: Ignoramus, ô Rex, quo conſilio & quâ de causâ Rex Francorum facit quod dicitis; ſed Scriptura nos docet, quòd propter derelictionem legis Dei ſæpe ſubvertuntur regna, & ſuſcitantur inimici omni ex parte, illis qui ſe inimicos adversùs Deum conſtituunt. Sed redite cum populo veſtro ad legem Dei, & ipſe dabit pacem in finibus veſtris; nam ſi habetis pacem cum illo, habebitis & cum cæteris, & non prævalebunt inimici veſtri.

Cui Rex: Nonne legem Dei profitebor? ſed quia nolo tres Deos, dicitis quia profiteor legem Dei. In Scripturâ ſanctâ non legi plures eſſe Deos, ſed unum.

Probat Avitus Unum Deum in eſſentiâ, Trinum in perſonis.

Ad quæ Domnus Avitus: Abſit, ô Rex, ut plures Deos colamus, *Unus eſt Deus tuus ô Iſraël*, ſed ille unus Deus in eſſentiâ, eſt trinus in perſonis; & Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt alii Dei; ſed unus Deus, cujus prima perſona eſt Pater, ſecunda Filius, tertia Spiritus ſanctus; ſed Patri non eſt alia ſubſtantia quàm Filio, & Spiritui ſancto non eſt alia quàm Patri & Filio; & ille Deus qui olim loquutus eſt per Prophetas, noviſſimè loquutus eſt in Filio, & adhuc loquitur quotidie in Spiritu ſancto. Et quamvis olim per Prophetas, mox per Filium, nunc per Spiritum, unus idemque Deus loquitur, ſed ſic dicitur ad diſtinctionem perſonarum, cum reverà ſint coæternæ & conſubſtantiales. Hoc profitemur & parati ſumus oſtendere.

Et cum videret Regem pacificè audientem, protelavit ſermonem & dixit: O ſi vellet ſagacitas veſtra cognoſcere quàm benè fundata ſit noſtra fides, quantum boni vobis & populo veſtro inde proveniret; nam & cœleſtis gloria vobis non deeſſet, & pax & abundantia in turribus veſtris. Sed veſtri cum ſint inimici Chriſti, ſuper regnum veſtrum, & ſuper populum iram deſuper accendunt, quod, ut ſperamus, non eſſet ſi velletis audire monita noſtra, & jubere ut veſtri Sacerdotes de his nobiſcum colloquantur coram ſublimitate veſtrâ, & populo veſtro, ut ſciatur quia Dominus JESUS eſt æterni Patris æternus Filius, & utrique coæternus Spiritus ſanctus, unus Deus benedictus in ſæcula: ſimulque ante omnia tempora & abſque initio mitto.

Cum hæc dixiſſet procidit ad pedes Regis, & amplectens eos flebat amarè, procubuerunt & omnes Epiſcopi cum eo; unde Rex valde commotus eſt, & inclinans ſe uſque ad eos, erexit Dominum Avitum cum cæteris, quibus amicabiliter dixit ſe reſponſum daturum illis ſuper petitionibus illorum.

Aviti verba Regis mentem inflectunt.

Quod & craſtinâ die factum eſt: nam Rex per Sagonam rediens ad urbem, miſit ad Domnos Stephanum & Avitum, ut venirent apud illum: qui cum veniſſent, Rex dixit ad illos: Habetis quod poſtulatis, nam Sacerdotes mei parati ſunt vobis oſtendere; quòd nullus poteſt eſſe coæternus & conſubſtantialis Deo. Sed nolo ut id fiat coram omni populo, ne turbæ excitentur; ſed tantùm coram Senatoribus meis, & aliis quos eligam, ſicut vos eligetis ex veſtris quos volueritis; ſed non in magno numero, & id fiet die craſtinâ in hoc loco. Quo dicto, Epiſcopi ſalutato Rege diſceſſerunt & reverſi ſunt, ut omnia intimarent aliis Epiſcopis. Erat autem vigilia ſolemnitatis ſancti Juſti. Et licet optaviſſent quòd hoc fieret die ſolemnitatem ſequenti, noluerunt tamen propter tantum bonum ampliùs procraſtinare. Sed unanimiter decreverunt apud S. Juſti ſepulcrum pernoctare, ut illo intercedente obtinerent à Domino petitiones cordis ſui.

Alia Seſſio indicta ad diem feſtivam Sancti Juſti.

Evenit autem ut eâ nocte cum Lector ſecundùm morem inciperet lectionem à Moyſe, incidit in illa verba Domini: *Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in terrâ Ægypti, & non audiet vos.* Deinde cum poſt Pſalmos decantatos recitaret ex Prophetis, occurrerunt verba Domini ad Eſaiam dicentis: *Vade & dices populo huic, audite audientes & nolite intelligere; & videte viſionem & nolite cognoſcere. Excæca cor populi ejus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude ne forte videat oculis ſuis, & auribus audiat, & intelligat ſuo corde, & convertatur, & ſanem eum.* Cumque adhuc pſalmi fuiſſent decantati, & legeret ex Evangelio, incidit in verba quibus Salvator exprobrat Judæis incredulitatem: *Væ tibi Corrozaim, væ tibi Betzaida; quia ſi in Tyro & in Sidone virtutes factæ eſſent, quæ ſunt factæ in vobis, jamdudum in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* Denique cum lectio fieret ex Apoſtolo, pronuntiata ſunt verba illa: *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam ſuſtinentia Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundum autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in tempore iræ.* Quod cum ab omnibus Epiſcopis obſervatum fuiſſet, agnoverunt lectiones illas ſic occurriſſe volente Domino: ut ſcirent induratum eſſe cor Regis, Deumque illum in ſuâ impœnitentiâ relinquere, ad oſten-

Exodi cap. 7.

Eſaiæ cap. 6.

Math. cap. 11.

Ad Rom. 2.

benedicat. Avitus quoque epiſt. 58. ad Vincentiolum, purgat ſe quòd eidem feſtivitati intereſſe minimè potuerit: *Niſi frequenter vota communia peccatorum impedirentur objectu, juſſione conſuetudinaria ſolito voluntam parere ſervitio, &c.* Et mos iſte uſitatiſſimus multo antea fuit, Epiſcopos ad Martyrum diem anniverſarium convocare, cujus exſtat exemplum in epiſtola Magni Baſilii 291. *Eupſych u & Damas, ſocique eorum, quorum anniverſaria memoria in urbe noſtrâ . . . celebratur, admonet vos* (Epiſcopos) *peculiare decus ſuum, Eccleſia, voceque noſtra hortatur, ut antiquam viſitandi nos conſuetudinem repetatis.*

dendum divitias juſtitiæ ſuæ ; unde valde triſtes effecti, noctem in lacrymis tranſegerunt. Non deſtiterunt tamen veritatem noſtræ religionis contrà Arianos aſſerere.

Congreſſus cum Arianis.

Igitur tempore quo Rex juſſerat, conveniunt omnes Epiſcopi, & ſimul ad Regiam vadunt cum multis Sacerdotibus & Diaconibus, & quibuſdam de Catholicis, inter quos erant Placidus & Lucanus qui erant de præcipuis militiæ Regis. Venerunt etiam Ariani cum ſuis. Cum ergo ſediſſent coram Rege Domnus Avitus pro Catholicis, Bonifacius pro Arianis, ſermonem habuerunt. Sed poſtquàm Domnus Avitus propoſuit fidem noſtram cum teſtimoniis ſacræ Scripturæ, ut erat alter Tullius, & Dominus inſpirabat gratiam omnibus quæ dicebat; tanta conſternatio cecidit ſuper Arianos, ut qui ſatis amicabiliter audientiam præbuerat Bonifacius, nihil omninò reſpondere poſſet ad rationes Domni Aviti, ſed tantùm quæſtiones difficiles proponeret, quibus videbatur velle Regem fatigare; ſed cum ab Avito urgeretur, ut reſponderet ad antedicta, promittens ſe etiam reſponſurum ad ea quæ propoſuerat, non potuit reſpondere ad unam de rationibus quæ fuerant à Domno Avito propoſitæ, neque ullam pro defenſione ſuæ partis allegare; ſed tantùm os ſuum in convitiis aperiebat, & dicebat Catholicos eſſe præſtigiatores, & colere multitudinem Deorum. Quod ſolum cum diceret, videretque Rex confuſionem ſuæ ſectæ, ſurrexit de ſuâ ſede, dicens quòd in craſtinum reſponderet Bonifacius. Diſceſſerunt ergo omnes Epiſcopi: & quia adhuc dies non erat inclina, ierunt ſimul cum cæteris Catholicis ad Baſilicam domni Juſti, confitentes Dominum quoniam bonus, & laudantes eum qui dederat illis talem victoriam de inimicis ſuis.

Seſſio 3.

Sequenti verò die iterum ad Regiam profecti cum his qui in præcedenti aderant: cumque ingrederentur, invenerunt Aredium, qui eis perſuadere volebat ut regrederentur; dicebat enim quòd tales rixæ exaſperabant animos multitudinis, & quòd non poterat aliquid boni ex eis provenire. Sed Domnus Stephanus, qui ſciebat illum favere Arianis ut gratiam Regis conſequeretur, licet fidem noſtram profiteretur, reſpondit ei quòd non timendum erat ne rixæ procederent ex inquiſitione veritatis & amore ſalutis fratrum ſuorum, imò nihil eſſe utilius ad jungendos animos in ſanctâ amicitiâ, quàm cognoſcere apud quos eſſet veritas, quia ubicumque eſt, amabilis eſt, & profeſſores ejus reddit amabiles.

Addidit inſuper omnes huc veniſſe ſecundùm juſſionem Regis, contrà quòd reſponſum non eſt auſus Aredius ampliùs reſiſtere. Ingreſſi ſunt ergo, & cum Rex eos vidiſſet, ſurrexit in occurſum eorum, mediuſque inter Domnum Stephanum & Domnum Avitum, adhuc multa loquutus eſt contrà Francorum Regem, quem dicebat ſollicitare fratrem ſuum contra ſe. Sed cum reſponderent præfati Epiſcopi, quòd non eſſet melior via ineundi pacem, quàm concordare in fide, & operam ſuam, ſi gratam haberet, pollicerentur pro tam ſancto fœdere conciliando, nihil ampliùs loquutus eſt, ſed unuſquiſque locum quem præcedenti die tenuerat, occupavit.

Cum itaque ſediſſent, Domnus Avitus tam lucidè probavit quòd Catholici non plures Deos adorabant, ut ſapientiam ejus tam Catholici quàm adverſarii cum ſtupore mirarentur. Id autem fecit ut reſponderet convitiis quæ Bonifacius in noſtram fidem jecerat. Poſtquàm ergo conticuit, ut locum daret reſponſionibus Bonifacii, nihil aliud potuit ille dicere, quàm quod præcedenti die fecerat, & convitiis addens convitia, tanto impetu clamabat, ut præ raucitate non poſſet ampliùs loqui, & quaſi ſuffocaretur.

Confuſione & pudore ſuffuſi ſunt Ariani.

Quod cum Rex vidiſſet & ſatis diu exſpectaſſet, tandem ſurrexit vultu indignationem prætendens contrà Bonifacium. Tunc Domnus Avitus dixit ad Regem: Si ſublimitas veſtra vellet jubere ut hi reſponderent propoſitionibus noſtris, ut poſſet judicare quænam fides eſſet retinenda. Sed nihil Rex reſpondit, neque cæteri Ariani qui erant cum illo, adeo ſtupefacti erant de doctrinâ & ſapientiâ Domni Aviti. Qui cum videret eorum ſilentium, ſubjunxit: ſi veſtri non poſſunt reſpondere rationibus noſtris, quid obſtat, cur non omnes ſimul conveniamus in eâdem fide. Tunc murmurantibus illis, de ſua fide ſecurus in Domino addidit: Si rationes noſtræ non poſſunt illos convincere, non dubito quin Deus fidem noſtram miraculo confirmet; jubeat ſublimitas veſtra ut tam illi quàm nos eamus ad ſepulcrum hominis Dei Juſti, & interrogemus illum de noſtrâ fide, ſimiliter & Bonifacius de ſuâ, & Dominus pronuntiabit per os ſervi ſui in quibus complaceat. Rex attonitus annuere videbatur: ſed inclamare cœperunt Ariani, & dicere ſe pro fide ſuâ manifeſtandâ facere nolle ut fecerat Saül, & ideo maledictus fuerat; aut recurrere ad incantationes & illicita, ſufficere ſibi ſe habere Scripturam, quæ ſit fortior omnibus præſtigiis, & hæc ſemper repetentes, & boantes potiùs quàm vociferantes; Rex qui jam ſurrexerat, accipiens per manus Domnum Stephanum & Domnum Avitum duxit eos uſque ad cubiculum ſuum, & cum intraret amplexus eſt eos; dicens ut orarent pro eo. Cognoverunt quidem illi perplexitatem & anguſtias cordis ejus, ſed quia Pater eum non traxerat; non potuit venire ad Filium, ut veritas impleretur: *Non eſt volentis, neque feſtinantis, ſed miſerentis Dei.* Et ex eâ die plurimi Ariani ad pœnitentiam venerunt, & poſt aliquot dies baptiſati fuerunt: & magnificavit Dominus fidem noſtram per interceſſionem Domini Juſti in conſpectu omnium.

Urget eos Avitus.

Blandè Rex eſt amplexatus Epiſcopos Stephanum & Avitum.

Sancti PROSPERI *Eccleſiæ Regienſis Epiſcopi, ſeu veriùs* JULIANI POMERII *in tres libros de Vita contemplativâ ſecundus Prologus, qui non exſtat in editione operum Proſperi Lovanienſi an.* 1565. *nec Lugdunenſi an.* 1539.

Anno circ. D Commun. Pet. Franc. Chifl. S. J.

ITaque jubes ut paucis ediſſeram quæ ſit vitæ contemplativæ proprietas, & quid inter ipſam & activam vitam interſit, quantâ poſſum brevitate diſtinguam. Utrum is cui Eccleſiæ regendæ cura commiſſa eſt, contemplativæ virtutis fieri particeps poſſit. Utrum æquanimiter ſuſtinendi ſint divina præcepta calcantes, an pro modo peccati debeant Eccleſiaſticâ ſeveritate coargui. Utrum congregandis fratribus aut alendis expediat facultates Eccleſiæ poſſideri, an perfectionis amore contemni. Quæ ſit abſtinentiæ credenda perfectio: & utrum tantùm corpori, an etiam animæ neceſſaria debeat judicari. Quantum à virtutibus veris virtutum ſimilitudines diſtent. Quibus præcedentibus cauſis, & ſubſequentibus incrementis naſci ſoleant vitia, vel augeri; & quibus poſſint, adjuvante Domino, remediis velut quibuſdam medicamentis imminui vel ſanari. Quot modis vel gradibus unaquæque virtus poſſit impleri: & an vera ſit Philoſophorum illa ſcientia, quæ virtutum omnium velut quoſdam fontes, quatuor virtutes, vitia quoque quatuor velut quaſdam origines malorum omnium definivit. Hæc ſunt nimirum decem quæ à me voluiſti enodari capitula, non ut abſolutio eorum vobis aliquid cognitionis afferret, ſed ut veſtra magis cura: ſi regulariter imperatum munus implevero, nonnihil ædificationis talium ſtudioſis,

horum & his ſimilium capitulorum explicatione conferret. Cæterum ſi tu ea neſcires, nunquam tanto ordine delucidanda proponeres. Ideo autem voluiſtis cognita vobis diſputationibus illuſtrari, ut aut me, ſi aliquid ſecùs, ut ratio habet, exponerem, faceretis emendari vel corrigi: aut certè per ſollicitudinem veſtram, meumque ſermonem ad aliorum notitiam, poſſint catholicè diſputata perduci. Nunc igitur jam quæ ſit vitæ contemplativæ proprietas, Domino veſtris orationibus adjuvante, tractemus. *Explicit Prologus.*

Ann. DI *Idem communicavit.* Cur inauditam cauſam noluerit judicare; & leges aliquando ſint ſolvendæ præſcribit. a

Dilectiſſimo fratri AVITO, SYMMACHUS.

NOn debuit caritatem tuam offendere, quod ad Fratrem [a] & Coepiſcopum noſtrum Æonium nuper reſcripſimus. Non enim juri tuo, dilectiſſime Frater, præjudicatum fuit, cum nos, inaudità parte & abſque competenti inſtructione, non poſſe judicare reſpondimus. Unde Fraternitati tuæ ſalvum eſt, allegare quod putaveris allegandum, & proponere quod videris proponendum. Nam licet confuſionem provinciæ à prædeceſſore noſtro ſanctæ memoriæ Anaſtaſio Epiſcopo præter Eccleſiæ conſuetudinem, & antiqua Prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta factam eſſe diximus, & non eſſe tolerandam; attamen ſi ea quæ fecit, rationabiliter feciſſe Fraternitas tua docuerit, gaudebimus nihil eſſe ab eo contrà canones attentatum, quia quod fit præter regulam, modò ſit ex juſta cauſa, non infringit regulam, quam ſola pervicacia, & antiquitatis contemptus lædit. Nam quamvis à Patribus ſtatuta, diligenti obſervatione, & obſervanti diligentià ſint cuſtodienda; nihilominùs propter aliquod bonum de rigore legis aliquid relaxatur, quod & ipſa lex caviſſet, ſi prævidiſſet. Et ſæpe crudele eſſet inſiſtere legi, cum obſervantia ejus eſſe præjudicabilis Eccleſiæ videtur: quoniam leges eà intentione latæ ſunt, ut proficiant, non ut noceant. Quamobrem pergat dilectio tua, rationes quæ prædeceſſorem noſtrum ad tractandam prædictam confuſionem impulerunt ad nos dirigere, ut & ſciamus quid fuerit ſtatuendum, & in Domino lætemur beatæ memoriæ Anaſtaſium nihil feciſſe retractandum. Deus te incolumem ſervet, Frater dilectiſſime. Data III. Id. Octobr. Avieno & Pompeio Coſſ.

Fundatio Abbatiæ [a] *Miciacenſis* à CLODOVEO I. *Francorum Rege Chriſtiano.*

An. circ. DIV a

CLODOVEUS Francorum Rex vir inluſter, tibi venerabilis ſenex Euſpici, tuoque Maximino, ut poſſitis: & hi qui vobis in ſancto propoſito ſuccedent, pro noſtrà, dilectæque conjugis & filiorum ſoſpitate divinam miſericordiam precibus veſtris impetrare; Miciacum concedimus, & quidquid eſt fiſci noſtri intrà fluminum alveos, per ſanctam confarreationem & annulum inexceptionaliter tradimus, & corporaliter poſſidendum præbemus, abſque tributis, naulo & exactione, ſive infrà ſive extrà Ligerim & Ligerinum, cum querceto & ſalicto, & utroque molendino. Tu verò Euſebi ſancte, religionis Catholicæ Epiſcope, Euſpicii ſenectam fove, Maximino fave, & tam eos quàm poſſeſſiones eorum in tuà Parochià, ab omni calumnià & injurià præſta liberos; neque enim nocendi ſunt quos Regalis affectus proſequitur. Idem agite, ô vos omnes ſancti Catholicæ Religionis Epiſcopi.

Vos ergo Euſpici & Maximine deſinite inter Francos eſſe peregrini, [b] & ſint vobis loco patriæ in perpetuum poſſeſſiones quas donamus in nomine Sanctæ, Individuæ, æqualis, & conſubſtantialis Trinitatis. b

Ita fiat ut ego Clodoveus volui.

Euſebius Epiſcopus confirmavi.

FACUNDI *Hermianenſis* [a] *Epiſcopi, Epiſtola Fidei Catholicæ in defenſione trium Capitulorum.*

Ann. DXXX. a

MOvet quoſdam, & requirunt quæ ſit trium Capitulorum cauſa, pro quà univerſa totum penè per orbem ſcandalizantur Chriſti membra; dicuntque, quid poteſt Catholicæ Eccleſiæ nocere damnatio quæ facta eſt capitulorum, ſive perſonarum ſit ſive dictorum? Præſertim, inquiunt, cum

a *quod ad fratrem*] Epiſtola Symmachi Papæ ad Æonium, quæ Avitum offenderat, extat apud Baronium in appendice tomi 7.

a *Fundatio Abbatiæ*] Inter prima Chriſtianæ religionis monumenta, ait Acherius, quæ Chlodoveus I. feliciter erexit, poſtquàm falſos Deos deteſtatus Chriſtum Deum adoravit, ſacra ipſius myſteria, ritûſque didicit, meritò hæc eſt annumeranda fundatio. Illam SS. Euſpicii & Maximini gratià factam Aimoinus Chlodovei enarrans victorias, refert Hiſt. lib 1. cap. 17. *Dum Rex urbem* (Virdunenſem) *obſidione vallaſſet, & jam admotis arietes alta murorum pulſarent, ſupplicante ſancto viro Euſpicio, ejuſdem tunc urbis Archypresbytero, veniam impunitatis à Principe promeruerunt, & Rex civitatem recepit. Poſtea cum in Aurelianenſem urbem Rex adire diſpoſuiſſet, S. Euſpicium, ac ejus nepotem B. Maximinum, juſſit ut ſuum proſequerentur iter. Quibus & Miciacenſe contulit predium, & ut ipſi ac poſteri eorum illum poſſiderent locum, per ſuum firmavit pragmaticum.* Inſignis fuit Abbatia Miciacenſis, vulgo S. Mesmin, propter clariſſimos ſanctitate & doctrinà viros, quos Eccleſiæ illuſtrandæ peperit, Avitum, Liphardum, Leonardum, Urbicium, Agilum, Theodemirum, Maximinum minorem, Framboldum, Launomarum, & alios.

b *eſſe peregrini*] Notandæ voces, quippe è quibus diſcimus apud veteres Francos non licuiſſe iis qui ex eorum gente non eſſent, prædia libera poſſidere, ac fuiſſe quoddam inter peregrinorum jus, quo uterentur quicumque lectis Regis Francis adſcripti non eſſent.

a *Facundi Hermianenſis*] Hanc epiſtolam ex apographo quod penes me eſt, ſcribit Acherius, eà de re nunc in lucem edidi, ut ſegregum audaciam comprimerem, eorundem pervicaciam, & vaniſſimos plauſus coercerem. Simul enim atque publici juris Opera Facundi feciſſet Jacobus Sirmondus, homines illi tamquam ſupremi Senatûs decretum Catholicis obtraſerunt obſcura verba libri 9. cap. ult. quibus ſuadere tentarunt, panis ac vini ſubſtantiam in Chriſti corpus & ſanguinem tranſmutari dum ſacrum Altaris myſterium peragitur, nuſquam tenuiſſe Facundum. Etenim ſi quod pugnaciſſimè tuentur heterodoxi ſenſerit Facundus, ac proinde dogma catholicum abjuravit, hoc ipſo quaſi mucrone lethaliter potius jugulant ſeſe, quàm labem aliquam afferant Eccleſiæ aut detrimentum. Docet ſiquidem Hilarius initio Canonis V. in Matth. agens de Tertulliano, explodendam prorſùs ſchiſmatici, hæreticive auctoritatem. Docet quoque Auguſtinus epiſt. 19. cap. 3. reſpondens Hieronymo, qui ſuam de officioſo mendacio ſententiam ſeptem auctorum teſtimonio firmaverat: *Cum ſint ſex, vel ſeptem, horum quatuor auctoritatem tu quoque infringis: nam & Laodicenum, cujus nomen taces, de Eccleſia dicis nuper egreſſum. Alexandrum autem veterem hæreticum Origenem verò ac Didymum reprehenſos abs te, lego in recentioribus Opuſculis tuis.* Docet poſtremò Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. 30 *Eorum dumtaxat Patrum ſententiæ conferendæ ſunt, qui in fide & communione Catholicà ſanctè, ſapienter, & conſtanter viventes, docentes, & permanentes, vel mori in Chriſto fideliter, vel occidi pro Chriſto feliciter meruerunt.* Facundum porrò à communione Catholicorum deſciviſſe, atque in ſchiſmate permanſiſſe, ex hac quam publicamus epiſtolà patet evidentiſſimè, ubi eum ſeipſum ſchiſmatis reum prodat, nemo non videt quàm petulanter eo duce hæretici de auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento dogmata à Chriſto ad nos uſque per Apoſtolos ac Patres orthodoxos deducta peſſumdare, prorſuſque ſubvertere incaſſum laborent.

& ipſi damnatores ſe profiteantur cum non damnantibus fidem tenere, uno Symbolo baptizare, unoque ritu tam ſolennia lectionum, quàm etiam ſacrificii ordinem celebrare. Quibus, quoniam compendiosè rationem ſibi reddi flagitant, ſic breviter Domino largiente reſpondendum eſt, ut iſti ipſi trium Capitulorum damnatores, qui negare non poſſunt cauſam eorum in Calchedonenſi ſancto Concilio ante centum & viginti ferè annos fuiſſe determinatam, dicere primitus cogantur, utrum Catholicæ Eccleſiæ, in quâ baptizati ſunt antequam eorum damnatio impiè proveniret, nocuerint, an non nocuerint. Si nocuiſſe dixerint, notam erroris & criminis Catholicæ Eccleſiæ convincuntur importare: ut aut hæretica, quod dici nefas eſt, fuerit, cum quos iſti velut hæreticos damnaverunt, illa non ſolùm non damnavit, ſed inſuper & laudavit, dictaque eorum ex decretis Calchedonenſis ſynodi orthodoxa pronuntiavit: aut certè ignorantiæ nubilo circumſcripta ab omnibus hæreſibus denotanda, cum per tot annorum curricula neſcivit, neque intelligere potuit, quod iſti ante xv. aut xvi. annos, variis & peregrinis contrà Apoſtolicum præceptum abducti doctrinis, & obſequendo juſſionibus palatinis cognoverunt. Ac per hoc & ipſi hæretici ſunt, & ab hæreticis baptizati, neque adhuc ab aliquo reconciliati: quoniam ſicut dicunt ipſi, ſunt Catholici qui nuper Tria Capitula damnaverunt, vel damnant, ipſiſque damnatoribus communicant: hæretici autem, qui nec damnaverunt, nec damnant, nec damnantibus communicant. Quæ cum ita ſint, aut illa utique fuit, ſicut verè fuit, & eſt, eritque Catholica Eccleſia, quæ tria Capitula nec damnavit, nec damnat, nec illis ſceleſtiſſimis damnatoribus, eorumque communicatoribus niſi ſub meritâ ſatisfactione communicat: & iſti procul dubio hæretici, qui noviter admiſerunt, quod in Eccleſiâ quæ eos regeneravit non acceperunt: aut ſi illa, quod audire ſacrilegum eſt, non fuit catholica Eccleſia, iſti ſimili modo remotis ambagibus hæretici ſunt, quia, ut dictum eſt, ipſa eos Eccleſia baptizavit, quæ Capitula iſta nunquam damnavit. Quas ob res utrolibet objecto reſpondeant, hæretici convincantur neceſſe eſt. Si autem, quod verum eſt, nihil nocuiſſe eadem Capitula per centum & ampliùs, ut prædictum eſt, annos Catholicæ Eccleſiæ dixerint; multo magis magiſque ſe reos intelligant inexcuſabiliter: animadvertant quantum mali contrà ejus decreta commiſerint damnando quod illa non damnavit: cognoſcant quid egerint, & ſentiant ſe ab eâ præciſos, cujus decreta quantum in ipſis eſt convellentes, hæreticorum ſe cæteris, favendo eorum votis, pertinaciter aggregarunt. Siquidem ab Acephalis hæreticis, id eſt Semi-Eutychianis, exquiſita & elicita capitulorum damnatio: & Vigilii atque Pelagii Romanorum prævaricatorum, & Primaſii Byzaceni præcipui doctoris Acephalorum, edita contrà Eccleſiam ſcripta proteſtantur. Quæ cum ita ſint, quomodo jam & illud eis poterit conſtare, quod dicunt unam ſe cum non damnantibus fidem tenere? Cum nos in uno Domino noſtro Jesu-Christo Dei & hominis Filio, duarum naturarum proprietatem in unitate perſonæ confiteamur, quod Catholica ſemper cuſtodit & docet Eccleſia. Iſti autem parendo Acephalis, & in ſcripto dicentes: *Anathematizamus impiam Epiſtolam Ibæ, quam ad Marim Perſam ſcripſit, cum his qui vindicant eam, & rectam eſſe dicunt, vel partem ejus:* omnem procul dubio anathematizaſſe probantur Eccleſiam, quæ eam vindicavit & vindicat, rectamque eſſe dixit, & dicit: utpote quæ hoc de Incarnatione Christi, in quâ ſalutis noſtræ ſacramentum conſiſtit, confitetur, quod eadem per omnia continet epiſtola. Verba quippe ejuſdem epiſtolæ ubi ſanitas Catholicæ confeſſionis, poſt alia ſic ſe habent: *Eccleſia autem ſic dicit; Dua natura, una virtus, una perſona, quod eſt unus Filius Dominus noſter* Jesus-Christus. Quapropter ſi hæc duarum naturarum Domini noſtri Jesu Christi in unitate perſonæ confeſſio, ut iſti dixerunt, impia eſt, & ſine Deo; dicant ipſi noviter quid ſit pium rectæque Chriſtianorum fidei conveniens. Profectò ergo, ſicut veritas eos ex operibus & ſcriptis eorum redarguens fateri cogit, aut unam in Chriſto naturam, ſicut Eutychiani vel Acephali, quorum votis ceſſerunt, & ab Eccleſiâ receſſerunt, dicunt, aut nullam: quod quàm ſit impium & blaſphemum, atque à Catholicâ veritate alienum, quiſquis ſanâ eſt præditus mente, abſque dubitatione cognoſcet.

Nunc deinde illud pertractemus, quod dicunt verbis, uno ſe ſymbolo baptizare, utrum rebus & effectibus verum eis eſſe conſtet. Quod ut liquidò clareat, ipſius ſymboli primitùs conſideranda eſt atque penſanda vis magnitudoque veritatis: quoniam niſi præceſſerit per quod creditur, virtus munuſque credulitatis; quod ſubſequitur nequaquam conceditur, ſicut ſcriptum eſt: *Niſi credideritis, non intelligetis:* Symbolum itaque collatio ſive pactum [illegible] hominis cum Deo, Patres noſtri Catholici doctores interpretari docuerunt. Quoniam ergo pactum cum Deo fecimus, & ſic in uno ſanctæ Trinitatis nomine baptizati ſumus, ſi quis unum iota, vel unum apicem ex pacto quod cum Deo iniit diſſolverit, ſine dubio fidem, quâ Deo credidit, & ipſum Deum cui credidit, perdidiſſe convincitur. Qui autem ſint qui hoc violaverint pactum mox videbimus, cum ipſius ſymboli verba, non quidem in ordinem prolixitatis vitandæ gratia; ſed admodum delibando poſuerimus. Principium itaque ſymboli hoc eſt. *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem; & in unum Dominum* Jesum Christum *filium ejus natum ex Spiritu-ſancto, &* Maria *Virgine, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus: tertiâ die ſurrexit à mortuis; aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris, unde venturus eſt judicare vivos & mortuos*, & reliqua. En certè in hoc nunc omnis conſiſtit quæſtio, de vivorum mortuorumque judicio: quod contrà nullam aliquando hæreſim, ut illud de æqualitate Patris & Filii in Nicæno Concilio contrà Arrium, vel de omnipotentiâ Spiritûs-ſancti in Conſtantinopolitano contrà Macedonium in Symbolo eſt additum, à nullâ unquam hæreſi, niſi ab hac noviſſimis temporibus velut ex compactâ omnium hæreticorum fæce exortâ, violatum eſt; per damnationem ſcilicet vivorum mortuorumque quam ſic in ſcripto protulerunt, dicentes inter alia: *Si quis defendit impium Theodorum & impia ejus conſcripta, ſed non anathematizat eum & impia ejus conſcripta, & omnes qui ſuſcipiunt vel defendunt eum; & dicunt orthodoxa eum expoſuiſſe: & qui ſcripſerunt pro eo; & eadem illi ſapuerunt, vel ſcribunt pro eo, vel impiis ejus conſcriptis, & eos qui ſimilia illi ſapiunt, vel aliquando ſapuerunt, talis anathema ſit. Si quis defendit impia Theodoreti ſcripta, ſed non anathematizat ea, & eos qui ſimilia ejus ſapuerunt, vel ſapiunt, talis anathema ſit. Si quis defendit impiam Epiſtolam quam dicitur Ibas ad Marim Perſam hæreticum ſcripſiſſe, ſed non anathematizat eam & defenſores ejus, & eos qui dicunt eam rectam eſſe, vel partem ejus, & eos qui ſcripſerunt, vel qui ſcribunt pro eâ, vel pro impietate quæ in eâ continetur, & præſumunt eam defendere, talis anathema ſit.* Quâ blaſphemâ ſententiâ & illos mortuos, quos in cor-

Iſaïæ 7.9 juxta LXX.

Digitized by Google

pore conſtitutos nemo damnavit, nec hæreticam eorum doctrinam quiſquam judicavit, imò verò ſicut evidentiſſimis documentis probari poteſt, orthodoxam Synodica Patrum pronuntiavit auctoritas, & devota hactenùs conſervavit, conſervatque poſteritas, & ipſos Patres qui eos dictaque eorum laudaverunt, & nos viventes pari cum eis anathemate, quantum in ipſis eſt, involverunt. Ubi eſt ergo quod Chriſtiani videri volunt, aut dici, ſymbolique ſe cuſtodire fidem inani multiloquio jactitant, qui judicium ſibi quod ſoli Filio Pater dedit, ſuperbâ ſatis nimiumque dolendâ temeritatis audaciâ uſurpaverunt, cum per hujuſmodi præſumptionem etiam diaboli ſupergredi probentur inſaniam? Siquidem
Iſai. 14. 14
ille ſuperbiſſimo cordis appetitu dixit; *Ero ſimilis Altiſſimo.* Hi autem præveniendo judicium Dei, & opere mortifero damnationem mortuorum vivorumque non ſibi conſentientium perpetrando, non jam æquales aut ſimiles ſicut ille adhuc de futuro dixit, *Ero*, ſed ſuperiores eſſe ſuo Domino, quantum ad eorum attinet intentionem, conſtituerunt. Et non erubeſcunt miſeri ore ſacrilego atque impudenti procacitate dicere, ſe unam cum non damnantibus fidem tenere? Quaſi verò non & dæmones credant & contremiſcant, ſed operationem non niſi erroris, quam & iſtæ novitiæ peſtes exercent, habere noſcuntur ipſi errantes, & alios in errorem mittentes. Neque tantummodo verbis mendacibus in errorem traducentes, ſed violentis inſuper perſequutionibus ad conſentiendum ſibi vel communicandum quos potuerint pertrahendo cogentes. Et non intendunt infelices neque animadvertunt, quòd non eos juvet, imò & ſatis gravet, dictis polliceri noſſe Deum, factis autem negare? Quoniam reverà ſi veraciter confeſſi, ſive alii pro eis cum baptizarentur profeſſi ſunt, credere ſe in Deum Patrem Omnipotentem, & in JESUM CHRISTUM Filium ejus, & in Spiritum-ſanctum, quod ſymboli tenet auctoritas, veraciter quoque credere debuerunt, & patienter exſpectare eumdem Filium Dei & hominis JESUM CHRISTUM Dominum noſtrum tempore præfinito venturum de cœlis ad judicandum vivos & mortuos, & non ipſi nunc impiâ vehementer atrocitate, & viventes nos, & mortuos olim Catholicos Pontifices non ſolùm judicare, verùm etiam quaſi perpetuæ ſententiæ anathemate condemnare. Sed forſitan pro ſuâ ſanctitate & mirabilium operum efficaciâ, utpote Judices vivorum & mortuorum, à ſemetipſis, quin imò à patre ſuo Diabolo conſtituti hos ipſos mortuos, quos damnaverunt reſuſcitaſſe ſe dicunt, & ſic auditâ eorum
Joan. 5. 30.
causâ ſicut Dominus in Evangelio dicit: *Ego ſicut audio judico*, judicii ſententiam adversùs eos protulerunt. Quærimus ergo ab eis quando redivivos eorum cineres collegerint, eoſque reſuſcitaverint, aut ubi ad judicandum ſederint. Nempe in valle Joſaphat judicaturos eſt Dominus omnes gentes, quamvis & alium habeat intellectum. Numquid tamen Vallis Joſaphat Conſtantinopolis, ubi hoc inchoatum ſacrilegium? Numquid Vallis Joſaphat cœteræ urbes & civitates quæ nefandum in damnatione vivorum & mortuorum prolatum ſubſcripſere ſuſcepereque decretum? Dicant etiam & oſtendant ubi damnatos ſuos conſtituerunt, ut à nullo non damnante, niſi tantùm à damnatoribus ſciatur, an ipſis ſolis aditus reſeratus eſt inferorum locus? Dicant deinde nobis viventibus quos cum pridem mortuis damnaverunt, quando hos mori fecerint, protinuſque reſuſcitaverint, ſicut in illo, vel ante illud Domini judicium ergà hos quos in carne viventes ejus adventus invenerit, futurum Catholica confitetur Eccleſia. Quod ſi hæc & alia, quæ tempore ſoli Deo cognito ventura credimus, facere nequiverunt; quæ dementia corda eorum invaſit, oculoſque eorum fumoſa ſua vanitas, velut denſarum palpabiliumque tenebrarum opaca nox obcæcavit, ut non viderent, nec perſeveranter tenerent, quod in ſymbolo quando baptizati ſunt, acceperunt? Sed pro ſuo libitu, modo muneribus corrupti, modo honoribus & ambitionibus illecti, modo etiam peregrinæ, ſive potiùs ſerpentinæ verſutiæ doctrinâ circumducti, ventoque ſuperbiæ afflati & inflati contrà Deum ſuperbiæ criſtas erexerunt, præripiendo judicium ejus, novumque errorem per damnationem vivorum ac mortuorum condendo, & veterem reſtaurando, cum & Acephalorum fautores conſorteſque effecti ſunt, & cæteris hæreticis dextras dederunt, ut liceat eis quoties libuerit, & quomodo libuerit, Orthodoxorum Pontificum decreta reſcindere vel damnare. Neque enim, ut ignorantes quidam dicunt, Trium Capitulorum geritur cauſa, ſed omnium Pontificum, qui ab Apoſtolis, Apoſtolorumque ſucceſſoribus uſque ad Synodum Calchedonenſem, in quâ eadem capitula Orthodoxa ſunt judicata, ac deinceps ad noſtra uſque tempora in unâ eâdemque defenſione atque communione perdurantes, Catholici ex hac vita emigrarunt, perpetrata doletur damnatio. Quod evidentiſſimis documentis & veridicis rationibus paternarum traditionum hîc latius oſtendere poſſemus, ſi caſtigata ſineret brevitas.

Quibus diligenter conſideratis atque libratis judicet quiſquis judicium Dei metuit, quiſquis Dei Filium tempore opportuno in formâ ſervi, quam pro nobis ſuſcepit, venturum credit, & confitetur judicem manifeſtum, quem credendo didicit in plenitudine temporis veniſſe occultum, ſi hi tales qui ſuperbiores & excellentiores audaciâ diabolo, Antichriſto quoque exiſtunt deteriores, Chriſtiano ſaltem nomine cenſendi, & non potiùs Antichriſti miniſtri appellandi, modiſque omnibus ſint fugiendi. Quæ cum ita ſint, quomodo jam eis poterit conſtare quod credere ſe dicunt in Deum Patrem, & in Filium ejus, quod præcedit in ſymbolo, cum non eis conſtet quod illic ſubſequitur de uno eodemque Chriſto ſpecialiter dictum, *qui venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Quoniam iſti, ſicut ſuperiùs dictum, oſtenſumque eſt, & in mortuis olim & in viventibus nobis, damnationis ſuæ jacula vibraverunt.

Sed his præmiſſis aliud adhuc videamus. Si enim mortuos quos damnaverunt pravè docuiſſe, & hæretico ſenſu libros conſcripſiſſe dicunt, quærimus ab eis, utrum cum viverent admoniti ſint juxtà morem Catholicæ obſervantiæ ac diſciplinæ, ut ſanum rectumque ſaperent, pertinaciter reſtiterint, convictique de errore ſuo, vel in aliquo Concilio accerſiti, ut Arrius in Nicæno, Macedonius in Conſtantinopolitano, Neſtorius in Epheſino primo, Eutyches atque Dioſcorus in Calchedonenſi, condemnati fuerint, necne. Si factum dixerint, mox ferri ſynodalia geſta flagitaverimus, ſicut horum proferuntur, ubi condemnatus eorum error, ubi prolata adverſùs eos ſententia doceatur. Si oſtenderint; rurſùs quærimus quomodo per centum & ampliùs annorum ſeriem univerſam Catholicam latuerint Eccleſiâ, cum & humanæ leges triginta annis humanas adimant quæſtiones, & Dominus noſter JESUS CHRISTUS Apoſtolis ſuis poteſtatem ligandi atque ſolvendi tantummodo quæ ſuper terram ſunt, divinam dederit legem. Aut ubi putamus eadem delituerint geſta, ut nuper ad damnantium ſolummodo, non etiam ad non damnantium notitiam pervenire po-

tuiſſent? Si autem quod magis verum certumque eſt, proferre aliquid tale antiquitùs geſtum nequeunt, quia in veritate quod proferant non habent: Nos è contra proferimus Synodicas Epiſtolas Antiocheni Concilii in defenſionem Theodori, dictorumque ejus, qui ab iſtis novo jam hæreſis nomine criminéque cauteriatis, id eſt, Necrodioctis, ſive Porcianiſtis [b] damnatus eſt. Congregatæ deinde ſanctæ Calchedonenſis Synodi, cujus auctoritati nullus niſi hæreticus contradicit, geſta demonſtramus, ubi non ſolùm beati Theodori laudes ſuſceptæ & recitatæ, & cum admirabili gloriâ prædicatæ ſunt, verùm etiam Epiſtola venerabilis Ibæ, quæ ab iſtis ut impia condemnata eſt, orthodoxa illic pronuntiata docetur atque laudata. Theodoreti quoque doctrinam dudum, & à principio orthodoxæ fidei concinere in eâdem ſynodo acclamatum, & digni utrique, hoc eſt Theodoretus & Iba, Epiſcopatu judicati ſunt, & gubernare ſicut pridem Eccleſias ſibi creditas ordinati.

Quibus præoſtenſis proponimus iſtis Capitulorum noſtriſque damnatoribus, eorumque communicatoribus, quid de eodem magno Calchedonenſi Concilio ſentiant, utrum Catholicum eum dicant, an non? Si dixerint, Catholicum eſt, reſpondemus, Vos ergo proculdubio hæretici eſtis. Quoniam vel quod, vel quos illi Patres ibidem præſidentes laudaverunt, & Catholicæ fidei convenire pronuntiaverunt, vos ut hæreticos & impios condemnaſtis: unde conficitur, velitis nolitis, ſicut conſequentia exigit rationis, ut illos quos damnaverunt hæreticos, id eſt Neſtorium, Eutychen, atque Dioſcorum, vos eos Orthodoxos etſi non verbis pro hominum forſitan timore, operibus certè & effrænatis perſequutionibus, & Catholicorum Pontificum depulſionibus, & hæreticorum ſubrogationibus, ſcriptoque in Catholicos prolatis damnationibus pronuntiatis atque prædicatis. Denique in unâ eâdemque Calchedonenſi Synodo inter alia hæc quoque definita conſiſtit cauſa, approbatio ſcilicet trium, & damnatio trium. Ecce enim adſtant quodammodo ex unâ parte ejuſdem Concilii Theodorus, quamvis jam defunctus, ſed in Synodicis Epiſtolis ejus laudes continentibus, ibidemque relectis & approbatis, vivens; Theodoretus quoque & Iba laudati & orthodoxi pronuntiati. Et ex aliâ nihilominùs parte Neſtorius in Epheſo quidem primo damnatus, ſed iterato damnationis vinculo Calchedone illigatus. Eutyches etiam atque Dioſcorus illuc ſimiliter ut hæretici condemnati. Quid dicitis? Numquid non ita eſt? Numquid quantolibet callo duritiæ frons veſtra ſolitis mendaciis obducta ſit, negare poteritis ita eſſe? Quod ſi & negare præ confuſione veſtrâ duplici volueritis; ecce adſunt geſta Calchedonenſis Concilii, ecce adſiſtunt ſexcenti & triginta Pontifices illic congregati, vociferant nimirum per eam, & dicunt: Nos laudes Theodori in pace & communione Catholicæ Eccleſiæ defuncti relectas cœtui noſtro ſuſcepimus, & approbavimus. Nos verè venerabiles Theodoretum & Ibam ortodoxos pronunciavimus, atque in definitionem Catholicæ fidei nobiſcum ſubſcripſiſſe veraciter novimus. Epiſtolam quam venerabilis Iba Mari Perſæ ſcripſit, relectam à nobis orthodoxam eſſe judicavimus, & judicium noſtrum concorditer ſubſcribendo firmavimus. Nos Neſtorium ante quidem damnatum iteratâ damnatione cum Eutyche atque Dioſcoro, ſancto nobis Spiritu præſidente proſtravimus: qui judicium noſtrum violare nititur, hæreticus eſt: qui decreta noſtra in aliquo convellere pertentat, alienus à Catholicâ fide, alienus à Chriſtiano nomine eſt. Qui enim hos quos Catholicos pronuntiantes laudavimus, damnat; illos è contrario quos ut hæreticos condemnavimus, laudet; & ideo hæreticus eſt quiſquis benè à nobis definitis non acquieſcit, quiſquis legitimo & Catholico ordine determinatis ſuperbus reſultat. Hæc audientes quid rogamus dicturi eſtis tot præclaris Pontificibus vel univerſæ per totum mundum diffuſæ Catholicæ Eccleſiæ, quæ eorum ſtatuta devotè ſemper cuſtodivit, hactenuſque in ſuis reliquiis ubique propagatis cuſtodit; niſi forte verum dicere volueritis: & quomodo futura erat hæreſis Necrodioctarum ſive Porcianiſtarum? Si autem dixerint; hæreticum eſt Calchedonenſe Concilium, non eſt jam neceſſarium contrà eos noviter decertare, niſi ut habeantur ab univerſis in veritate Catholicis, ſicut ille qui à Domino in Evangelio interrogatus quod ei nomen eſſet, reſpondit: *Legio, quia multi ſumus.* Quoniam reverâ qui ſanctæ & magnæ Calchedonenſis Synodi authoritati contradicere in aliquo præſumit, aut pertentat, & Arrianus eſt, & Macedonianus, & Neſtorianus, & Eutychianus, & Acephalus, vel quidquid ex variis impietatis hæreticæ germinibus derivari, eiſque coaptari poterit, contrà quas utique peſtes [c] ipſius Synodi vigilavit intentio, ut & præteritos hæreticos iteratâ damnatione percelleret, & preſentes anathematizaret, & futuros præſago Dei Spiritu damnationis vinculis cum eorum ſequacibus, modoque quolibet participibus innecteret.

Jam porrò de hoc quod dicunt eodem ritu lectionum ſolemnia, vel ſacrificii ordinem celebrare, poſſemus breviter reſpondere, quoniam præciſis, ſicut docuimus, ab unitate Catholicâ nihil proſit divini nominis verbis fictis facta invocatio, nec uſurpata, & ab Eccleſiâ tracta celebratio; cum & Diabolus Dominum tentans ſcripturarum protulerit teſtimonia, ſed unde deſtrueretur, non unde muniretur: ipſæque ſanctæ Scripturæ non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtant, & diverſi hæretici quod benè & ſalubriter in Catholicâ acceperant, præciſi jam pernitiosè & letaliter retinuerunt. Poſſemus & illud de ſacrificio dicere quod initio mundi Dominus ad Cain dixit: *Si rectè offeras, rectè autem non dividas, peccaſti.* Sed & illud quod prævaricatoribus, pactumque Dei violantibus Sacerdotibus idem Dominus per Prophetam dicit: *Cum multiplicaveritis preces veſtras, averſam faciem meam à vobis. Et cum obtuleritis ſacrificium mihi, non ſuſcipiam illud de manibus veſtris, nec placabor vobis, quoniam iniqui ſunt cœtus veſtri.* Multaque ſimilia quæ commemorare longum eſt. Sed oportunum judicavimus etiam glorioſiſſimi Martyris & Epiſcopi Cypriani, vel unum aut duo contrà eos pro ſimili cauſâ ſcripta proferre teſtimonia, quia diligenter cordis oculis conſiderata atque perſpecta animadvertet quiſquis corde intelligens eſt, ſi ultrà novorum hæreticorum ſacrificia appetere debeat. Hic namque in Epiſtolâ pro ſancto Cornelio ſimiliter martyre & Epiſcopo urbis Romæ, quem Novatianus hæreticus expulerat, & ſe loco ejus, ſicut & nunc à novellis hæreticis factum eſt, ſubrogaverat, ad Magnum ſcriptâ, poſt alia dicit: « Si autem grex unus eſt, quomodo « poteſt gregi annumerari qui in numero gregis non « eſt? Aut paſtor haberi quomodo poteſt, qui ma- « nente vero paſtore, & in Eccleſiâ Domini ordinatè « ſuccedente ac præſidente, nemini ipſe ſuccedens « & à ſeipſo incipiens, alienus ſit & prophanus, «

b *Porcianiſtis*] Vide Cotelerium Monum. Eccl. Gr. tom. I. pag. 661.

c *utique peſtes*] Sic emendare libuit: in priori editione *utriuſque peſtes*, quod erat ineptum.

» Dominicæ pacis ac divinæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id eſt, in Eccleſia Dei, in quâ non niſi concordes atque unanimes habitant? Denique quàm ſit inſeparabile unitatis ſacramentum, & quàm ſine ſpe ſint, & perditionem ſibi maximam de indignatione Dei acquirant qui ſchiſma faciunt, & relicto Epiſcopo alium ſibi Pſeudo-epiſcopum conſtituunt. Quod ſi aliquis illud opponit, ut dicat eamdem Novatianum legem tenere, quam Catholica Eccleſia tenet, & eodem Symbolo quo & nos baptizare, eumdem noſſe Deum Patrem, eumdem Filium Chriſtum, eumdem Spiritum-ſanctum; ſciat qui hoc opponendum putat, hoc adjuvare tales non poſſe. Nam & Chore, & Dathan, & Abiron, cum Sacerdote Aaron & Moyſe eumdem Deum noverant, pari Lege & Religione viventes, unum & verum Deum qui colendus atque invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci ſui miniſterium tranſgreſſi contrà Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vindicaverunt, divinitùs percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt, nec potuerunt rata eſſe & proficere ſacrificia irreligioſè & illicitè contrà jus divinæ diſpoſitionis oblata. Quare qui Novatiano, ſive cæteris hujuſmodi patrocinantur, fruſtrà contendunt. Atque ut magis intelligi poſſet contrà hujuſmodi audaciam, quæ ſit cenſura divina, invenimus in tali facinore non ſolùm duces & auctores, ſed & participes pœnis deſtinari, niſi ſe à communione malorum ſeparaverint, præcipiente per Moyſem Domino, & dicente: *Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccatis eorum.* Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat, implevit: ut quiſquis ſe à Core, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impiâ comunione perſolveret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ qui ſe ſchiſmaticis contrà Præpoſitos & Sacerdotes Dei irreligioſâ temeritate miſcuerint, ſicut etiam per Oſeam Prophetam Spiritus-ſanctus conteſtatur, & dicit: *Sacrificia eorum tamquam panis luctûs, omnes qui manducant ea, contaminabuntur:* docens ſcilicet & oſtendens omnes omninò cum auctoribus ſupplicio conjungi qui fuerint eorum peccato contaminati. « Quid hoc teſtimonio evidentius? Quid lucidius? Quid dici veracius poteſt? Ecce enim omnes omninò pari reatu, parique pœnâ conſtrictos docet, quotquot fuerint malorum communione polluti. Quid ergo eſt, quod quidam quaſi ex ſe curantes dicunt; ipſe ſcit Epiſcopus meus ſi damnavit quempiam, [cum Dominus] talibus comminetur, dicens: *Tu autem odiſti diſciplinam, & abjeciſti ſermones meos retrò. Si videbas furem currebas ei, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Et infrà manifeſtat & comprobat Paulus Apoſtolus morte dignos eſſe, & ad pœnam venire non tantum illos qui male faciunt, ſed etiam eos qui talia agentibus conſentiunt. Qui cum malis & peccatoribus, & pœnitentiam non agentibus illicitâ communicatione miſcentur, nocentium contactibus polluuntur, & dum junguntur in culpâ, ſic nec in pœnâ ſeparantur.

At iſti: ſed non conſentimus, inquiunt, damnationi mortuorum. O intolerabile malum! O inauditum opprobrium, non conſentire quaſi verbis, damnationi dicunt, & conſentiunt operibus, quod deterius eſt, execrabili communioni, cum magis cumulatior maneat pœna eis qui & non ignorant veritatem, & tamen communicant veritatis inimicis. Si enim hæreſim fecerunt, ſicut docuimus, hi, quibus communicatis damnando vivos & mortuos, ſi ad hæreticos exierunt, faciendo quod Acephali voluerunt: hæretici profectò utriſque admiſſis remanſerunt. Quomodo ergo qui hæreticis communicant hæreſis crimine teneri negabuntur? aut quâ fronte Catholicæ communicare ſibi videntur? An quia manufactas Eccleſias palatini fulti ſuffragio depulſis Catholicis pervaſerunt? Ideo vos fidem Catholicam, pacemque Chriſtianam in parietibus eſſe arbitramini. Si hoc opinamini, audite quod etiam Sanctus Hilarius Epiſcopus, Confeſſor & Doctor egregius quibuſdam Epiſcopis tempore Conſtantii Imperatoris, quo ſic Ariani ſub nomine Pacis & Regis pervaſerant univerſas penè totius orbis locales Eccleſias, ſicut nunc Eutychiani ſive Acephali, de hac re ſcribat, poſt alia dicens: » Oro vos Epiſcopi qui hoc eſſe vos creditis, quibuſnam ſuffragiis ad prædicandum Evangelium Apoſtoli uſi ſunt? quibus adjuti poteſtatibus Chriſtum prædicaverunt, genteſque ferè omnes ex Idolis ad Dominum tranſtulerunt? Anne aliquam ſibi aſſumebant è palatio dignitatem? Et infrà: Unum moneo, inquit, cavete Anti-chriſtum; malè enim vos parietum amor cæpit, malè Eccleſiam Dei in tectis ædificiiſque veneramini; malè ſub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum eſt in his Anti-chriſtum eſſe ceſſurum? montes mihi & ſylvæ, & lacus, & carceres, & voragines ſunt tutiores. In his enim Prophetæ erant manentes, & Spiritu Dei prophetabant. « Hæc interim pro brevitate prolata ſufficiant teſtimonia: quoniam ſi ampliùs coacervare, vel ratiocinari vellemus, legentium forſitan memoriam oneraremus.

Nunc jam illud quoque breviter commemorare debemus quod ex beati Auguſtini opuſculis contra Donatiſtas ſcriptis objiciunt, dicentes: dixit Sanctus Auguſtinus; » Bona eſt pax, habete pacem: bona eſt unitas, diligite unitatem, non ſcindatur unitas. « Sed hæc & talia egregii Doctoris teſtimonia, quantum eos ſupplodant, nos verò ſtabiliant, nequaquam perſpiciunt. Si enim iſti qui hæc contrà ſe potiùs opponunt nolebant ſcindere unitatem; ſi nolebant bellum inferre Catholicæ Eccleſiæ, per quod pax violaretur, quod in ea invenerunt, hoc utique ſervare & viriliter cuſtodire, ſicut ſuprà oſtenſum eſt, debuerunt: quod autem in illâ, aut ab illâ non acceperunt, tamquam verè noxium & letale fugere, cavereque debuerunt. Nam habenda eſt pax ſecundùm Apoſtolicam doctrinam cum omnibus ſi fieri poteſt hominibus, non tamen cum omnibus tenenda. Siquidem longè aliud ſit habere aliquid, aliud tenere. Non ſolùm igitur cum Schiſmaticis & Hæreticis, ſed etiam cum Judæis carnalibus, atque Paganis habenda eſt pax. Sed illa profectò pax, per quam eos exoptamus & cupimus Deo acquirere, & veritati unitatique ſociare Catholicæ: propter quod etiam ut convertantur ſecundùm mandatum Dei pro eis oramus: non ſic tenenda ut ad illos nos exeamus, & quod illi ſunt, hoc nos quoque efficiamur. Denique quod beatus Auguſtinus dicebat, & ſuadebat Donatiſtis habere pacem, diligere unitatem, egregiè ſatis & ſalubriter dicebat, ipſos enim cupiebat, quemadmodum & nos illos, damnato errore ſuo ad Catholicam redire, ſicut in multis Opuſculis contrà eorum ſchiſma ſcriptis luculentiſſimè edocet. Non ut ipſe, aut quiſquam Orthodoxorum relictâ, quod abſit, Catholica, errori eorum communione ſacrilegâ miſceretur. Hoc & nos iſtis enim magnâ pace dicimus: Damnate errorem quem induxiſtis, auferre damnationis malum quod intuliſtis, per quod & hæretici facti, & hæreticorum fautores exſtitiſtis, & nobiſcum pacem habentes, & ſicut pridem tenentes, uni-

verſos hæreticos confudiſtis, & Catholicæ vos unitati reddidiſtis. Quiſquis itaque hæc legis, eloquium noli quærere, ſed res, pondusque veritatis diligenter intuere. Et ſi prævaricatorum communione pollutus non es, ora Deum, ut perſeveres. Si verò aut ignoranter aut violenter lapſus es, reparare ad Catholicam veritatem recurrendo feſtina, communionem ejus reſumendo: omnibus ſiquidem pœnitentibus promiſſa eſt venia. Nemo deſperatione frangatur. Nullus ſerpentinis deceptionibus ulteriùs irretiatur: quoniam ſicut tranſgreſſoribus, & impœnitenti corde permanentibus ſempiternum cum Diabolo præparatum eſt ſupplicium, ſic à Domino Deo pactum ejus conſervantibus, & fidei Catholicæ fundamenta cuſtodientibus, novitateſque prophanas devitantibus; æternum & ſine fine reſervatum eſt præmium glorioſum.

Ano. DXXXV. a

Mittit commentarium in Cantica Canticorum à ſe editum.

JUSTI *Epiſcopi* [a] *Orgelitani ad* SIRGEUM *Papam.*

DOmino meo viro piiſſimo, & præcipuè Dei gratiâ copioſo, ſemper in Chriſto beato, Domino Sirgeo Papæ; Juſtus Epiſcopus.

Sciens te tam ſolerti ſtudio pro refrigeriis pauperum laboraſſe, ut illis temporariam conſolationem, tibique acquiſieris æternam mercedem, quodque jam ſatis eſſe judicans, totus ad Dei eloquia, ex quibus nunquam fuiſti vacuus, pro animæ culturâ converteris; quoddam tibi in corporali ſpecie ſpiritale xenium dirigere curavi: quod ſi tibi Chriſtus non ex noſtro merito, ſed ex ſuo munere fecerit eſſe gratiſſimum, forſitan proveniet, ut in diebus jejunii quodammodo ad menſam refectus venies, & antequam cibum accipias quædam te prægustaſſe percipias. Nec hoc dicens tranſmiſſionis hujus meritum, priuſquàm approbes, arroganter inſinuare ſtudeo; ſed intercedente caritate, in quâ te totum poſſideo, ita de tuo animo tanquam de meo præſumens, tibi acceptum fore abſque ullâ ambiguitate confido. Igitur in Chriſto Jeſu germanum cordis mei te eſſe non neſciens, Libellum de tractatu Libri Canonici, qui *Canticum Canticorum* præſcribitur, quem nuper Chriſto illuminante edidimus, tibi primitùs cenſui offerendum. In quo non potiùs noſtra, ſed ea quæ tua ſunt, quia ſic diligis te ſuſcepiſſe cognoſcas: Quem precor ut cum eâ ſollicitudine, quâ in Chriſto viges, ſæpe recenſeas. Ut ſi quid corrigendum illic perſenſeris, integrâ libertate commoveas. Et ſic ceteris in Chriſto fratribus relegendum, vel ſi fortaſſe placuerit, offeras tranſcribendum. Itaque quia ſic accidit, ut membranis deſiſtentibus, minutioribus litteris eamdem ſcripturam, impares quaterniones ſuſciperent, nec ſtudioſè fabrefactis literalibus ambiretur; ſi memoratam rem alicujus meriti eſſe cenſueris, quia hoc ipſum, ut præfatus ſum, donante Domino tuum eſt, ut diligentiori ſtudio tranſcriptum utiliùs coaptetur quantociùs, ſtudebis. Quod opus ſi laude dignum proceſſerit, te auctore referam Chriſto; ſi verò reprehenſioni patuerit, quia utriuſque eſt; ſtatim aſſumam ſocium temetipſum. Quâ de re ſic te concedet hæc quæ Deus contulit coaptari, ut non de negligentiâ vituperium, ſed de induſtriâ caritatis ſuſcipias fructum: ut fratres noſtri qui præcedentium patrum tractatibus epulantur, etiam his neotericis quæ eis ex caritate offerimus, non pro noſtro merito, ſed pro Dei dono, & ſua benevolentiâ veſci quodammodo delectentur: Ave nunc in Chriſto piiſſime, noſtramque puſillanimitatem ſanctis orationibus in Domino fove.

An. circ. 572. a

Libellus MARTINI [a] *Epiſcopi ad* MIRONEM *Regem Galliciæ.*

GLorioſiſſimo ac tranquilliſſimo, & inſigni Catholicæ Fidei prædito pietate MIRONI Regi MARTINUS humilis Epiſcopus. Non ignoro, clementiſſime Rex, flagrantiſſimam animi tui ſitim Sapientiæ inſatiabiliter poculis inhiare, eaque te ardenter quibus moralis [b] ſcientiæ rivuli manant, fluenta requirere. Et ob hoc humilitatem meam tuis ſæpius litteris admones, ut dignationi tuæ crebro aliquid per epiſtolam ſcribens aut conſolationis aut exhortationis alicujus, & qualiacumque ſint dicta offeram. Sed quamvis hoc à me exigat laudabile tuæ pietatis ſtudium, ſcito tamen tenuitatis meæ inſolentem continuò à cauris impingi proterviam, ſi Regalis reverentiæ gravitatem aut aſſiduis, aut vilibus, ut libet, dictis adjungam. Et ideo ne aut ego licentiâ piæ invitationis abuterer loquendo, aut veſtro magis deſiderio obſiſterem reticendo; libellum hunc nullâ ſophiſmatum oſtentatione politum, ſed planitie puræ ſimplicitatis excerptum capacibus fidenter auribus obtuli recitandum. Quem non veſtræ ſpecialiter inſtituo poteſtati, cui naturalis ſapientiæ ſagacitas præſtò eſt, ſed generaliter his conſcripti, quos miniſteriis tuis adſtantes hæc convenit legere, intelligere & tenere. Titulus autem libelli eſt *Formula Vitæ Honeſtæ*, quem idcirco tali volui vocabulo ſuperſcribi, quia non illa ardua & perfecta, quæ à paucis & pergregiis Deicolis patrantur, inſtituit; ſed ea magis commonet, quæ & ſine divinarum ſcripturarũ præceptis, naturali tantùm humanæ intelligentiæ lege etiã à laicis rectè honeſtèque viventibus valeant adimpleri.

b

a *Juſti Epiſcopi*] Duas ejus literas Acherius à ſe repertas tradit in codice quodam Corbeienſi, & alteram quidem jamdiù editam eſſe in prioribus editionibus Bibliothecæ Patrum, in quibus Commentario ejuſdem ſuper Cantica Canticorum præfixa eſt; hanc verò ad ſuam ætatem uſque latuiſſe. Eamdem deinde Stephanus Baluzius reperit in pervetuſto codice Colbertino, ac varias lectiones inde corraſit, quas cum pleramque ſequamur, non poſſumus quin breviter loca emendata indicemus. Igitur ſic ſtatim in Acherianâ editione legebatur . . *viro piiſſimo* . . . *Domino Syrgo* deinde ubi *quodque jam ſatis, &c.* editum erat *& jam ſatis te dijudicans totum: mox & in diebus*, nec longè *venies* . . . *perſentiscs*, ubi *venias* . . . *percipias* Leviora omitto: ſtatim *tibi primum* . . . . *ſic diligitis*, & quod graviſſimum eſt *in paribus quaternionibus*, ubi ex cod. Colb. reſtituimus *impares quaterniones* Quod deinde in eodem Colbertino codice legitur *rem alicujus momenti*, ubi habetur *rem alicujus meriti*, non contemnendum viderur: ſed quod in eodem ſequitur, quâ *de re ſic te*, optimum eſt; quod verò ante editum erat *quia decori ſit te*, haud dubium quin ineptum ſit.

a *Libellus Martini*] Libellus iſte, ait Acherius non ſemel editus eſt tùm in Bibliothecâ Patrum, tùm in Martyrologio Hiſpanico ad diem xx. Martii, ſed utrobique ſine epiſtolâ nuncupatoriâ ad Mironem, quam tandem ex MS Codice S Remigii Remenſis eruit D. Joannes Mabillon In quodam exemplari manu exarato Bibliothecæ Vallisletenſis libellus iſte prætermiſsâ epiſtolâ, hanc inſcriptionem præfert: *Martini Epiſcopi Scoti ad Milonem Regem formula honeſtæ vitæ.* Verùm hic error eſt amanuenſis: nam Martinum hujuſce libelli auctorem, non Scotum, ſed Pannonienſem, & quidem Dumienſem Abbatem & Epiſcopum primum fuiſſe nemo neſcit. Legeſis ejus elogium in Actorum SS. Ord. Benedictini ſæculo I. ad annum 580 Hæc quidem Acherius: ſed deinde Baluzius à ſe repertum teſtatur libellum Martini editum cum hac Præfatione anno MDXLIV. Pictavis Eliæ Vineti curâ.

b *quibus moralis*] Sic ex editione Vineti Baluzius: antea legebatur *mortalis*. Ex eâdem editione vocem *ſuis* ante illas *ſæpius litteris* addidimus; ac reſtituimus *dicta offeram*, ubi erat *afferam dicta*.

Quatuor

Quatuor virtutum ſpecies multorum ſapientium ſtudiis definitæ ſunt *&c. ut in editis.*

Deſiunt in MS. cod. his verbis, devitet inſaniam, aut deficientem contemnat invidiam, *contra quam in editis.*

Ann. DXC.

Incipit Epiſtola [a] *ſancti* LICINIANI *Epiſcopi de libro Regularum, ad S.* GREGORIUM *Papam urbis Romæ directa.*

Gratias agit de libro Paſtorali.

DOmino Beatiſſimo Papæ GREGORIO, LICINIANUS Epiſcopus.

Librum regularum à ſanctitate tuâ editum, & ad nos divinâ gratiâ opitulante perlatum, tanto libentiùs legimus, quanto in eo ſpiritales regulas ineſſe cognoſcimus. Quis enim non libentiùs legat, ubi jugi meditatione medicinam animæ ſuæ inveniat: ubi contemptis hujus ſæculi rebus caducis & inſtitâ mutabilitate variantibus, ad æternæ vitæ ſtationem oculos mentis aperiat? Liber hic tuus omnium eſt aula virtutum: illic prudentia inter bonum & malum diſcretionis limitem figit. Illic juſtitia unicuique ſuum tribuit, dum Deo animam, corpuſque animæ ſubdit. Illic fortitudo etiam in adverſis & in proſperis reperitur ſemper æqualis, quæ nec in contrariis frangitur, nec in proſperis exaltatur. Illic temperantia furorem libidinis frangit, diſcreteque voluptatibus modum imponit. Illic cuncta quæ ad vitæ æternæ participium pertinent comprehendis: & non ſolùm Paſtoribus regulam vivendi præſcribis, ſed etiam his qui regiminis officium nullum habent, vivendi regulam tribuis. Habent enim Paſtores in quadripertitâ tuâ diſtributione quales ad hoc officium veniant; qualem vitam gerant cum venerint; qualiter vel qualia doceant; & ne in tanto Sacerdotali culmine extollantur, quid agant. Atteſtantur huic eximiæ doctrinæ tuæ Sancti antiqui Patres, Doctores, Defenſoreſque Eccleſiæ Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Nazianzenus, hi omnes teſtimonium tibi præbent, ſicut Apoſtolis præbuerunt Prophetæ. Hilarius ſanctus dicit exponens verba Apoſtoli Doctoris gentium. Ita etenim quæ propriæ diſciplinæ & morum ſunt, ad Sacerdotii meritum [b] utilia eſſe ſignificat, ut etiam hæc quæ ad docendæ ac tuendæ fidei ſcientiam neceſſaria ſunt, inter reliqua non deſint; quia non ſtatim boni atque utilis ſacerdotis eſt, aut tantummodo innocenter agere [c], aut tantummodo docenter prædicare, cum & innocens tantùm ſibi proficiat, niſi quàm doctus ſit, & doctus ſi doctrinam vivendo non adjuvet, omninò ſibi nihil proſit. Atteſtatur huic libro tuo ſanctus Ambroſius in illis libris quos fecit de Officiis. Atteſtatur ſanctus Auguſtinus, dicens: « In actione non amandus eſt honor in hac vitâ ſive potentia, quoniam omnia vana ſub ſole, ſed opus ipſum quod per eumdem honorem vel potentiam fit, ſi rectè atque utiliter fit, id eſt, ut valeat ad eam ſalutem ſubditorum quæ ſecundum Deum eſt. Propter quod ait Apoſtolus: *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Exponere voluit quid ſit Epiſcopus, quia nomen eſt operis, non honoris: Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuperintendit, curam ſcilicet eorum gerens: Epiſcopus quippe intentio eſt. Ergo Epiſcopum, ſi velimus latinè ſuperintendere poſſumus dicere. Ut intelligat non ſe eſſe Epiſcopum qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque ab ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium: locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur, atque adminiſtretur ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium ſanctum quærit [charitatis [d]. Charitas veritatis negotium juſtum ſuſcipit, neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit,] percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati. Si autem imponitur, ſuſcipienda eſt etiam propter charitatis neceſſitatem. Sed nec ſic omnimodo veritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuavitas, & opprimatur iſta neceſſitas. »

Librum hunce miré extollit.

August. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 19.

Atteſtatur Gregorius ſanctus, cujus ſtilum ſequeris, cujus exemplo delitеſcere cupiebas, ut pondus ſacerdotii declinares, quod quale ſit in toto libro tuo liquidè declaratur; & tamen portas quod metuebas. Pondus enim tuum ſurſum fertur, non deorſum: non quòd te ad ima premat, ſed quod ad aſtra ſuſtollat; dum per Dei gratiam, & obedientiæ meritum, operiſque boni efficientiam, fit ſuave quod per imbecillitatem humanam videbatur habere gravedinem. Dicis enim ea quæ conſonant Apoſtolis, & Apoſtolicis viris: Pulcher enim pulchra dixiſti, & in his pulchrum te eſſe oſtendiſti. Noſo ergo te ſimilare indecoro pictori pulchra pingenti, quia ſpiritalis doctrina à ſpiritali mente proficiſcitur. Plus pleriſque æſtimatur homo pictor, quàm inanimata pictura. Sed hoc non aſſentationi aut adulationi reputes, ſed veritati; quia nec me oportet [e] mentiri, nec te decet falsò laudari. Ego planè licet fœdus, & te omnia tua pulchra conſpexi, & memet in comparationem tui ſatis indecorum vidi. Unde precor per gratiam Dei quæ in te exuberat, ut non reſpuas deprecantem; ſed libenter doceas quæ me fateor ignorare. Compellimur enim neceſſitate facere quod doces non fieri. Peritus enim dum non reperitur qui ad officium Sacerdotale veniat, quid faciendum eſt, niſi ut imperitus, ſicut ego ſum, ordinetur? Jubes ut non ordinetur imperitus: ſed pertractet prudentia tua, ne forte ad peritiam ſufficiat ei ſcire CHRISTUM JESUM, & hunc crucifixum: ſi autem non ſufficit, nemo erit in hoc loco [f] qui peritus eſſe

Qualiter in munere Epiſcopali ſe gerat petit conſilium.

a *Incipit Epiſtola*] Hanc Acherius è duobus Codd. S. Benedicti Floriacenſis exſcripſit; ac monuit de Liciniano hæc eſſe ſcripta ab Iſidoro cap. 29. de ſcript. Eccleſiaſt. *Licinianus Carthaginis Spartariæ Epiſcopus in Scripturis doctus, cujus quidem nonnullas epiſtolas legimus: de Sacramento denique Baptiſmatis unam, & ad Eutropium Abbatem poſtea Valentiæ Epiſcopum plurimas. Reliqua verò induſtriæ & laboris ejus ad noſtram notitiam minime pervenerunt. Claruit temporibus Mauricii Auguſti, &c.* Eamdem epiſtolam Baluzius contulit cum optimo quodam codice, quem in ejus Bibliothecâ fuiſſe conjicio. Quid potiſſimum ejus opere emendaverimus, indicare non pigebit.

b *Ut etiam hæc*] Anteà legebatur hoc loco *ſi etiam hæc . . . tenendæ fidei ſcientiam . . . reliqua non deerunt.* Quæ ſanè ferri poterant.

c *innocenter agere*] Hic mirum quàm turpibus mendis deformata fuerit prior editio: præterquàm quod enim legebatur *ſcienter agere*, ſequebatur *cum & innocens tantùm ſibi ſufficiunt ſi doctus ſit, & doctus niſi doctrinâ vivenda atteſtatur.* Codex Baluzianus ne ipſe quidem erat ab errore omninò immunis, quippe in quo ſcriptum erat *vivendo non ut juvet . . . proſunt*, ſed nihil fuit emendatu facilius, nec dubitamus quin lectio noſtra *adjuvet . . . proſit*, veriſſima ſit.

d *quærit charitatis*] Quidquid uncinis incluſum eſt, id lectorem ſcire volo additum eſſe ex optimo codice Baluziano, quem etiam mox ſequuti, ſcripſimus *atque intuenda* ubi legebatur *ac tuenda.*

e *nec me oportet*] Quid hic præſtiterit Baluz. codex ita lector ſcire poterit, ſi moneatur hoc loco fuiſſe ſcriptum *nec me decet . . . falſum laudare. Ergo plane licet fœdus.* Infrà *quod doces non fieri*: horum verborum loco antea hoc tantùm legebatur, *quod doceas.*

f *in hoc loco*] Sic laudatus codex, benè, prior editio *in hoc libro*, malè. Haud longè *taliter . . . qualiter*, in editis nuſquam non legitur *tales . . . quales.*

dicatur ; nemo erit utique ſacerdos, ſi niſi peritus eſſe non debet. Bigamis apertâ fronte reſiſtimus, ne ſacramentum utique corrumpatur : quid ſi unius uxoris vir ante uxorem, mulierem tetigerit? Quid ſi uxorem non habuerit, & tamen ſi mulieris tactu non fuerit? Conſolare ergo nos ſtilo tuo, ut non puniamur nec noſtro, nec alieno peccato. Valde

Quam pauci ſacerdotio digni.

enim metuimus, ne per neceſſitatem ea faciamus quæ non debemus. Ecce obediendum eſt præceptis tuis, ut taliter fiat, qualiter Apoſtolica docet auctoritas, & non reperitur, qualiter quæritur : ceſſabit ergo fides, quæ conſtat ex auditu : ceſſabit baptiſmus, ſi non fuerit qui baptizet ; ceſſabunt illa ſacroſancta myſteria, quæ per ſacerdotes fiunt & miniſtros. In utroque periculum manet, ſi aut talis ordinetur qui non debet, aut non ſit qui ſacra myſteria celebret, vel miniſtret.

Ante paucos annos Leander Epiſcopus Spaleoſis remeans de urbe regiâ, vidit nos præteriens, qui dixit nobis habere ſe homilias à veſtrâ Beatitudine editas de libro ſancti Job. Et quia feſtinans pertranſiit, minimè eas petentibus nobis oſtendit. Poſtea vero

g

ſcripſiſti ei de trinâ merſione g ; in quâ Epiſtolâ memoraſti diſplicuiſſe vobis illud opus, ſed hoc ſalubriori conſilio ſtatuiſſe, ut in librorum ductum eas

S. Hilarius libros 6 Origenis in Job. è Græco in lat. vertit.

tranſponeres. Habemus ſanè libellos ſex ſancti Hilarii Epiſcopi Pictavienſis, quos de Græco Origenis in latinum vertit ; ſed non omnia ſecundùm ordinem libri ſancti Job expoſuit. Et ſatis miror hominem doctiſſimum & Sanctum, ut de ſtellis nænias Origenis transferret. Mihi, Sanctiſſime Pater, nullo pacto ſuaderi poteſt, ut credam aſtra cœli ſpiritus

h

habere h rationales, quæ neque cum Angelis, neque cum hominibus facta eſſe Scriptura Sancta declarat. Dignetur ergo Beatitudo veſtra opus ipſum de libro ſancti Job ; ſed & alios libros morales quos feciſſe te memoras in hoc libro regularum, exiguitati noſtræ tranſmittere. Tui enim ſumus, tua legere delectamur. Optabile namque eſt & mihi præclarum, ſicut tuus Gregorius ait, uſque ad ultimam diſcere ſenectutem. Incolumem coronam veſtram ad erudiendam Eccleſiam ſuam ſancta Trinitas Deus conſervare dignetur, ſicut optamus, Papa beatiſſime *.

Anno circ. DCLXII.

a

Reſcriptum a *gratiarum* QUIRICI *Epiſcopi Barcilonenſis, ad* HILDEFONSUM *Toletanæ Sedis Epiſcopum, pro Opere de Virginitate ſanctæ Mariæ.*

CUm à vobis remeans ad ovilis crediti loca rediſſem, ita laboris magnitudine feſſus, & vi laſſitudinis reſolutus, degebam in cellulâ meâ, ut nulla valetudo ſineret, vel ad ſacrum officium properare : tandem cum tractatu mentis quærerem quod adjumentum meo labori prodeſſet, illicò memoratus ſum veſtri muneris : quod cum arduâ intentione percurrerem, ac mentis acie defixa univerſa, quæ in morem pigmentorum redolentia exſtabant, ſaporare conarer, ita diffugit à me quidquid languidum, quidquid detritum, quidquid erat adverſâ valetudine anxium, ut in robur plenæ incolumitatis exurgens, valenter ad gremium piæ & ſanctæ matris Eccleſiæ cucurrerim, atque unigenito Domino & Redemptori noſtro JESU-CHRISTO, Dei filio, gratias retulerim, quòd ita vobis inſpirationis ſuæ flatu vivifico in arcano pectoris inſufflaverit, ſanctique Spiritûs unctione ad univerſa de ſe dicenda inſtruxerit : & quàm decenter novi ac veteris inſtrumenti ſeries Incarnationis ſeu Nativitatis Dominicæ myſteria continebat, tam evidenter vos earumdem ſcripturarum veſtem expandere fecerit. Atque, ut ita dicam, ea quæ opaca videbantur pro ſui quantitate myſterii, luce clariùs manifeſta ac nota puſillis & magnis effecerit : ita ut ex hoc hebeteſcat Jovinianus, diſſipetur Helvidius, ſimulque & incredulus ac mente perfidus decidat Judæus.

Gaudeo in hoc dono gratiæ vobis à Deo diſtributæ, quòd ipſe, qui ad Virginem Mariam Gabrielem in plenitudine temporum nuntiatorum miſerat, quòd Spiritus ſanctus ſuperveniret in illam, ac virtus Altiſſimi obumbraret eam, oris veſtri introitum tangens, & cordis veſtri ſtratum præmuniens, tam lucidè univerſa de tanto myſterio dicere fecerit, quàm veraciter adimplevit. Cujus rei gratiâ benedicimus Dominum, quòd memor promiſſorum ſuorum dignatur eſſe nobiſcum in hoc noviſſimo tempore ſæculorum, & quidquid imbecillitas noſtrarum mentium, ac ſocordia animorum, in ſacris ſcripturæ paginis ſcrutari tam ſufficienter, aggravata curis exterioribus non valebat, gratiæ ſuæ ubertate donante, per vos pleniſſimè inſtructi, de Incarnationis ac Nativitatis Chriſti myſterio ſumimus.

Gratias agimus ſanctæ Trinitati, quæ Deus eſt, quia formavit hominem in Virginis utero, quem tamen pro noſtrâ redemptione ſuſcepit ſola filii perſona.

Item gratias agimus ſanctitati veſtræ, quòd ipſe Dei unicus, qui incarnatus in Virginis utero exſtitit, ad vos veniens, ac penes vos faciens manſionem, famis noſtræ inediam per vos verbi ſui ubertate refecit, gratiæ ſuæ puritate ſtabilivit, veritatis ſuæ dono locupletavit. Sit tibi Domino meo bonum mercedis repoſitum coram Chriſto Domino noſtro, & Angelis ejus ; ſis lætus ex fructu operis boni inter æternæ felicitatis gaudia permanſura, quia lætos nos cœleſtis oraculi participatione feciſtis.

Ecce, etſi non ut volui, tamen ut potui, ſanctitati veſtræ hæc non temeritatis auſu, ſed humilitatis affectu ſuggerere curavi. Quod etſi ruralis intelligentia non ita nitidum aut ſaporum formare valuit, charitas tamen, quæ me invitavit ut ſuggererem, vobis inſpiret, ut quæ ſuggeſta ſunt placidè ſuſcipere dignemini. Incolumen Dominum noſtrum divina gratia conſervet, Amen.

Epiſtola S. ILDEFONSI Toletanæ Sedis Archiepiſcopi.

Sanctiſſimo ac venerabili Domino a QUIRICO *Epiſcopo*, HILDEFONSUS *famulus veſter.*

a

DEdi gloriam Domino Jeſu meo cum accepi Epiſtolam beatitudinis veſtræ, gratiarum ocſu

Ildefonſ. Quiricio ſumma animi demiſſione reſpondet.

g *de trinâ merſione*] In priori editione *de trinâ tinctione* : in eâdem legebatur *in librorum ductu*.

h *ſpiritus rationales*] Vox poſterior addita eſt è codice Baluz. qui etiam in fine habet *Papa beatiſſime*, loco harum vocum *Beatiſſime Pater*, quas Acherius edidit.

a *Reſcriptum*] Has Quirici, Hildefonſi & Idalii epiſtolas Acherius reperit in MS. quodam codice Corbeienſi, ſed tot mendis fœdatas, nihil ut unquàm corruptius editum ſit. Eaſdem deinde quàm accuratiſſimè deſcriptas in codice Hardenſiano reperit D. Edmundus, qui eas nobis liberaliſſimè communicavit. Quid porrò contulerit ejus apographi cum veteri editione collatio, lectorem ſigillatim docere animus. Itaque primùm voculas *me non* ante verbum *fuerit*, expunximus, deinde *tractatu* ſcripſimus ubi erat *contractatu*, & *adjumentum*, ubi legebatur *adjumento*. Eodem apographo monente ubi editum erat *expandere fecit*, edi curavimus *expandere fecerit* : & *cordis veſtri ſtratum* ubi Acherius *cordis flatum*. Mox *quòd memor*, quo loco erat *quo memor*. Et in fine *lætos nos*, ubi ſolùm *lætos*, & *tamen ut potui*, ubi *tandem ut potui*.

a *venerabili Domino*] In editis *honorabili* : infrà ubi edi curavimus *mortalitas quivit*, editum erat *mortalitas, qui et*.

confectam. Delectas enim & ipſe in bonis ut devota mortalitas quivit, beatæ immortalitati honorem debitum, tenens in æqualitate judicii pondus, ut illi ſoli laudem inferas, cujus opus agnoſcis. Quia ergo gratia Dei ad te miſit, pro quibus à te vota laudationis accepi, benedicamus illum ſimul in unum, qui & per me intulit materiam piæ proſequutionis, & à te accepit ſibi ſoli debitam gloriam laudis.

In cæteris autem ſto ego in memetipſo in reatu conſcius, in pavore anxius, ante judicem confuſus, ante adventum judicis terrore commotus; rurſum autem ex redemptione fidus redemptionis, actionis prorſus Redemptoris pietate ſalvandus. Cujus ſi quæras opus, peccatum eſt; ſi quæras vitæ rationem, * peccati confeſſio eſt; ſi quæras judicium, pœna peccati eſt. Pro quibus cunctis & peccatis, & peccatorum meorum meritis, obſecro te per eum, cujus judicio abſolvi cupimus à reatu, ut defigas pro me manum orationis coram vultu pietatis ipſius, quo non tuis illaqueatus, ſed adjutus verbis, obtineam me abſolvi, & erui à delictis, dari mihi, vel augeri promerens, ut loquar de illo vera, diligamque piè quæ de illo dixerim, & glorificetur idem in confeſſionibus meis, & præſentibus, & æternitate ſæculis permanſuris. Dicere plura vellem, ſi miſeriarum preſſura ſineret, ſed totum ſatisfactum ſibi reputet charitas, quod vel minimum permiſit tædioſa neceſſitas.

Epiſtola Quirici Barcilonenſis Epiſcopi.

Domno ſanctiſſimo, & verè mihi ſpecialiter pertinendo Hildefonso *Archiepiſcopo*. Quiricius *ſervulus veſter.*

Quiricius S. Ildef. ut verbum Dei diſſeminet, adhortatur.

CUm ad omnia nova, ut noſtis, Omnipotens Deus non novo ſed ſempiterno utatur conſilio, ad egeſtatem noſtri temporis talentorum vobis ſummam diſtribuens, ne plurimùm inediâ labefactaremur, veſtri oris pabulo nos ſuſtentare curavit. Ac proinde quia ſummo Patri-familias duplicatione eorumdem talentorum rationis ſummam referre curatis, obſecro, ut ſi qua in opacitatibus [a] divinarum ſcripturarum ad utilitatem matris cariſſimæ, quæ & nunc nobiſcum gemit in terrâ, & ad quam ſuſpiramus in cœlo, ſedulâ revolutione inveniitis, & invenire intenditis, ad profectum ejuſdem ſanctæ matris, ſtili oraculo promere non ceſſetis decenter: & in eo proſit, ut tu Domine, qui in cubiculum Regis æterni introduceris, ſacrarum ſcripturarum veſtem aperias, atque illa quæ ſenioribus tegmine veſtimentorum adoperta latebant, palam facere ſolito labore intendas.

Nam ex diſtributione gratiæ ſupernæ, ut confidimus, aperitur vobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium ſuum. Erit enim reſpectus operis veſtri cum retributione æternæ mercedis, cum infirmantium mentes ad ſalutem interioris hominis per vos Chriſtus provexerit, ut tibi quæ animæ ſalutem initiaverant, pleno robore convaleſcant; jactuque ſeminum ſpiritalium per doctrinam ſanctæ prædicationis, cum alios ab errore pertraxeris, alioſque ne errent ſervaveris, collectis manipulis ſancti laboris, poſt curſum longioris ævi, eas ad conſpectum æterni judicis potiturus gaudia ſempiterna.

Me igitur quem torpore mentis obtuſum, & ſermone prædicationis ignarum, tu, mi Domne ſanctiſſime, noſti, ut miniſtrante gratiâ ſpiritûs ſancti quæcumque dixeris piè, quæcumque deprompſeris ſanctè, quæcumque manifeſtaveris rectè, quo & idem ſanctus Spiritus agnoſcat, & omnes qui illo pleni ſunt diligant, ut me munire his donis non dedigneris ſuggero. Sic glorificetis & portetis Chriſtum in confeſſionibus veſtris, & præſentibus & æternitate ſæculis permanſuris.

De cætero his excurſis, ut manu ſanctæ orationis erigas imbecillum, atque ut jugitate precum apud communem Dominum obtineas, ut donec me perficiat ſuæ pietatis curatione, meis languoribus ſuam medicinam non ſubtrahat, precor. Chriſti gratia incolumem ſervet, Dominum meum in longævitate perennis ævi, Amen.

Epiſtola ſancti Ildefonsi Toletani Archiepiſcopi.

Domino meo Quiricio *Epiſcopo*, Hildefonsus *famulus veſter.*

Monenti Quiricio ſeſe obtemperaturũ ſpondet Ildefonſ.

IMperas mihi, cariſſime Domine, aut loqui ſi taceo, aut ne taceam loquens, & Dominicæ veſtis, quæ non habet maculam aut rugam, abdita contectaque devolvens, unius objectu luminis, & deſiderus fidelium luceam, & inſipientiam perfidorum extinguam. Non ergo poſſum, ſed ille faciat in me hanc gloriam ſibi, qui erigit eliſos, ſolvit compeditos, & illuminat cœcos. Qui erigat me ad ſe manibus piæ crucis, quem cecidiſſe conſtat de manibus ſuæ divinitatis; qui ſolvat me imperiis pietatis à vinculo ſceleris; qui illuminet me prævenienti miſericordiâ, quem caligavit malorum culpa: & tunc ab Jeſu apprehenſus audiam: Dimiſſus es ab infirmitate tuâ; confeſtimque erectus glorificem eum. Tunc quoque ſolutum abire ſinat, & curram [a] poſt eum in odore unguentorum ejus; quodque afflatu virtutis attraxerim, eloquii flatu reſpirem. Illuminet etiam cœcum, & cum lumen miſerationis ejus agnovero, ego quoque & omnis plebs demus laudem Deo.

Nunc certè quia non me, ſed gloriam Chriſti mei quæris in me, & ego non meipſum commendo, ſed Chriſtum meum in omni quod loqui appeto, ſpectantibus amabilem ardenter exhibeo, ut hunc dilectum meum diligens loquar, loquens annuntiem, annuntians notum faciam, agnitum celebrem, reddam poſt celebritatem mortalitatis Angelorum hymnis laudem ſæculis ſempiternis. Igitur ut præcipis appeterem loqui frequenter, & hoc mihi piâ devotione adeſt, ut in meditatione legis Dei lingua ſimul & vita ſilentium non haberet, ſed ita neceſſitas temporum vires atterit animorum, ut nec delectet vita propter imminentia mala.

& ſtatim *immortalitatis*. In cæteris non accuratior erat prior editio, nam & ubi *in reatu* nunc legitur, præpoſito *in* decrat, & ubi *vitæ rationem* repoſuimus, illic *interrogationem* legebatur: poſtremo in eadem hoc vitioſe erat *obtineas me abſolvi . . . dare mihi, vel augere*, quæ ferri nullatenùs poterant.

a *in opacitatibus*] In hac epiſtolâ haud pauciora quàm in priori vitia emendavimus ope illius apographi quod D. Edm. Martene acceptum referimus: nam cùm hic legebatur *in opacitatibus*, tum ſtatim vox *ſanctæ* deſiderabatur, & *eorum fit*, editum erat ubi nunc legis *& in eo proſit*. Leviſſima quæque prætermittimus, neſimus longiores; ſed hoc profectò omittendum non eſt, ubi *ſic glorificetis, &c.* repoſuimus, antea lectum fuiſſe *ſic glorificetur, ut portetis, Chriſtum*: ſtatim etiam editum erat *præſentibus æternitate ſæculorum*.

a *& curram*] In priori editione *currentem*. In fine ex apographo noſtro verbum *delectet* addidimus, quod cum deeſſet, poſtremam epiſtolæ partem deeſſe opinatus erat Acherius.

Epiſtola I. IDALII Barcilonenſis Epiſcopi.

Sanctiſſimo & mihi præ cæteris peculiari Domino JULIANO *Toletanæ primæ Sedis Epiſcopo*[a] IDALIUS *Barcilonenſis Sedis Epiſcopus.*

De libro Prognoſtici gratias agit Idalius.

RECordatione meorum peccaminum pavidus, & memoriâ ingentium criminum uſquequaque perterritus, putaveram divinas aures in meis penitùs obduratas fuiſſe clamoribus, cum promiſſionis veſtræ minimè perciperem opus. Et licet hujuſmodi causâ nunc diverſis perturbationibus agitatus, nunc etiam optatæ opportunitatis eventu privatus, aut, ut aſſolet, oblivione detentus, ſuggeſtionibus meis vale-factionem alternans[b] ſanctitati veſtræ intulerim minimè preces, fretus tamen Salvatoris & Redemptoris noſtri oraculo, quo Diſcipulos, ſecuravit dicendo: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis eſt*: veſtræ quoque promiſſionis fiduciâ uberrimè fretus, fixum corde tenebam, quòd neque veritas mentiri ullatenùs poſſet, neque veritatis cultor atque diſcipulus mendacis deſerviret. Exſpectabam ergo ſanctitudinis veſtræ promiſſum, ſpem magnam repoſitam habens in Domino Jeſu-Chriſto: orabam tamen, & ſi non quotidie, certè vel ſæpe, ut idem qui ubique præſens[c] eſt cordi veſtro inſpirator adeſſet, & votis noſtris effectum tandem præſtaret.

Nunc ergo quia Dominus memor fuit mei, & votorum meorum me compotem fecit, gaudio os meum & linguam exultatione replevit, cum & vos perfectione ſancti operis cumulavit, & me laboris veſtri effectu ditavit. Dicam ergo illi cum exultatione mentis Prophetæ ſui verbis: benedictus Deus, benedictus Dominus de die in diem. Adveniens namque quidam Judæus, nomine Reſtitutus, quaſi brutum, ut ita dixerim, animal, materiam lumini congruentem deportans, librum, quem ſtudioſâ brevitate non ſolum ex antiquorum ſanctorum Patrum ſententiis, verùm etiam inſpirante & docente Chriſto, labore ac ſtudio proprio conſummare, & noſtræ ineptiæ ſanctitudinis veſtræ prudentia mittere procuravit, gemellis manibus obtulit, quem aviditate noſcendi rapiens, potiùs quàm accipiens, citiſſimè pandi, titulumque contrà ſuſpiciens[d] miratum eſſe me fateor, cur tanti & tam præclari mercimonii cauſam tam infido & à cultu fidei alieno veſtra ſanctitas crediderit bajulo. Sed ilicò illâ ratione imbutus, quâ theſaurum fictilibus vaſis committitur, præfato Judæo cur ea quæ acceperat illæſa detulerit priùs, potiùs quàm vobis gratias egi, conſiderans ne forſan immutatione dexteræ Altiſſimi ageretis, ut is, qui caduca mercimonia vectare ſolitus erat, divinis æternisque miſteriis pararetur.

Intellexi tamen in hac parte ſancti & artificioſi cordis veſtri humilitatem, quæ omne quod in dictis veſtris venuſtum, nitens, & purum exiſtit, cum gratiarum actione referendo ad Deum, cujus vobis munere venit ingens & optimum, reddit. Vanam verò gloriam reſpuendo eo idipſum abjectum videntium obtutibus oſtendere nititur, quo viliori gerulo hoc idem crediſiſſe cernitur.

Inſpecto igitur præſcripti Codicis, diſcuſſoque vocabulo; nullum penitùs aliud reperire valui nomen eidem Operi congruentius, niſi quod ipſe in principio ſui voluminis geſtare videtur. Appellatur enim Prognoſticon futuri ſæculi, quod latinè *præſciemia futuri ſæculi*, dici non incongruè poteſt. In quo quidem quamlibet primus liber quâdam ea parte peccantibus aſperitatem metumque incutere videatur; duo tamen ſubſequentes libri maximâ fiduciâ Chriſticolarum relevant corda, ob ſpem futuræ reſurrectionis & Regni, quod ſe fidelibus Chriſtus daturum promiſit. Reliquum verò totius Codicis corpus legendo tranſcurrens, reperi illud quod Dominus Jeſus-Chriſtus in Evangelio loquitur: *Omnis ſcriba doctus in Regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Matt. 13. 52.
Evidenter enim & dubia effugata, & obſcura in lucem producta ſunt, cum & antiquorum Patrum decreta, novæ brevitatis, indicia artificii veſtri, fructuoſo labore ad medium ſunt deducta. Manat ergo ex illorum ſententiâ veritas, ex veſtro autem labore nova & breviſſima veritas. Quicquid itaque veraciter illi, caſtè & ſobriè in Dei cauſis ſenſerunt, eſt tibi commune cum illis, ad cujus notitiam doctrina Domini hoc ipſum deduxit. Veſtræ tamen ſollicitudini tantumdem applaudo, quòd curioſitate inſtante, illorum ſententias in unum collectas pigris & torpentibus contiguo relatu manifeſtè aperuit. Propter quod licet illi miniſtraverint, donante Chriſto, materiam, veſtro tamen Operi totius laboris adſtipulabitur ſumma. Nam & aurum quamlibet originis ac naturæ ſuæ obtineat ſplendorem, cum per formas aut etiam[e] figurarum varietates peritè deducitur, decenterque politur, artificis ingenium non immeritò prædicatur. Hujus rei exemplo permotus, ingenii efficaciam, quam divina cordi veſtro contulit gratia, inſigneque ſtudium, quo vos in cauſis Chriſti deſudaſſe cognoſco; attollere laudibus procurarem, aut quia ego nequeo, alios prædicare precarer, niſi quia idipſum vobis diſplicere ſoleat conſcius eſſem.

Reſtat ergo, ut hoc faciam, quod veſtræ ſanctitatis deſiderat anima. Refert itaque mea puſillitas; imò mecum Eccleſiæ univerſitas, ad cujus notitiam inſignia operis veſtri deduxit noſtra tenuitas, immenſæ & ineffabili Trinitati, non quantas debet, ſed quantas valet gratiarum copias, quia in fine temporum, aut penè, ut veriùs dixerim, in conſummatione mundi, effudit in corde beatitudinis veſtræ donum gratiæ ſuæ ſimul & ſtudium operis ſancti; deditque in ore veſtro directum & benè ſonantem ſermonem, quo & delinquentium corda terrendo ſanaret, & bonis operibus deditos, in ſanctis actibus confirmandos, igne cœleſti affatim animaret.

Oramus deinde majeſtatis ſupernæ profuſiſſimam pietatem, ut in Præſulatu Eccleſiæ ſuæ ad illumina-

a *ſedis Epiſcopo*] Antea legebatur *Apoſtolo*. Hæc epiſtola & ſequens editæ jam erant à Joanne Cochlæo in calce librorum Juliani Toletani, Lipſiæ anno 1536. ut quidem monet Baluzius; nam illam editionem nobis videre non contigit; nec de eâ reperiendâ multum curavimus, quòd nullo nobis adjumento eſſe poterat poſtquàm ſine eâ nihil erat in his epiſtolis quod negotium faceſſere poſſet.

b *alternans*] Cum plurima eſſent in priori editione vitia, quæ apographi ope ſuſtulimus, leviſſima quæque prætermittere libuit ne lectorem fatigaremus; ſed omittendum non erat hic antea lectum fuiſſe *alternam*, & mox ubi legis *ſecuravit*, eam lectionem nos eruiſſe ex apographo in quo erat *ſacravit*, quod ut ferri non poterat, ita propiùs ad veram lectionem accedebat, quàm quod Acherius ediderat *ſacrè autem*.

c *ubique præſens eſt*] In priori editione *ubique præſentis*. Infrà in veteri apographo hæ voces *nomine Reſtitutus*, deſunt.

d *contrà ſuſpiciens*] Acherius *contrà ſuſcipiens miraſſe me*, ſed hoc leve, ſicut quod edidit *quo theſaurum... committis*: illud non leve quod ſcripſit *à cultu Dei*, ubi nunc eſt *à cultu fidei*.

e *per formas aut etiam*] Ut intelligatur quid hîc præſtiterit apographum ſæpiùs laudatum, repræſentanda eſt prior editio. Ea igitur ſic habet: *per formas autem.... dentiſque politur artificis ingenio, non imm. prædicatur hujus rei.*

tionem fidelium, annos vitæ veſtræ protelando conſervet, & ita donum gratiarum ſuarum, quod cordi veſtro diffudit, exuberare concedat, ut Catholicam plebem ſtudioſis operibus, doctriniſque ſanctimoniæ veſtræ, bonorum omnium compotem reddat. Proque laboris veſtri ſanctâ inſtantiâ poſt longiſſima vitæ hujus ſpatia, remiſſis iniquitatibus, tectiſque peccatis, cum ſanctis & electis ſuis cœleſtia vobis ad poſſidendum regna concedat.

Epiſtola II. Idalii Barcilonenſis Epiſcopi.

Sanctiſſimo, & mihi præ cæteris peculiari Domno Zuntfredo *Narbonenſis primæ Sedis Epiſcopo* Idalius, *Barcilonenſis Sedis Epiſcopus.*

a Idalius Juliani Tol. Prognoſt. ad Zuntfredum tranſmittit.

OPus egregium, quod non ſolùm [a] ingenti labore, verùm etiam immenſo ſtudio, ex antiquorum Catholicorumque Patrum libris, mirabili & novâ brevitate, beatiſſimus ſocius veſter Dominus meus Julianus Toletanæ primæ Sedis Epiſcopus, uno volumine colligere, atque *Prognoſticon futuri ſæculi* appellare, & noſtræ tenuitati mittere procuravit, nobiſque in inſtantiâ importunitate laudabili veſtra beatitas ardentiſſimè demandavit, ſanctitudini veſtræ cum devotus eſſem in hac Civitatulâ (cui indignus præſideo) manibus gemellis offerre per præſentem conſervulum meum, illuc in ſanctæ ſublimitatis veſtræ ſede præſentandum direxi; ut ex hujus agnitione, gaudii veſtri participes totius Provinciæ veſtræ Præſules facti, conſpicere jubeant quàm ingenti muneris lumine præſcriptum ſocium veſtrum ad illuminationem Eccleſiæ divinitas ſumma ditavit; & benedicant in commune Dominum Deum cœli, ex cujus largitate idem ipſe ſocius veſter hoc ipſum donum percipere meruit. Deinde Trinitati divinæ pullulationum ſuarum libamina fundant, quo & auctorem hujus operis pro tanto labore divinitatis gratia protegat, & noſtræ parvitatis peccamina divina indulgentia deleat, pro eo quod curavit noſtra ignavia ad eorum deducere notitiam, unde ſpiritali fructu cor illorum exuberans fiat. Te quoque precor, Vernacule Domne, ut pro meis abluendis criminibus, aſſiduis divinitatis potentiam adire jubeas precibus, ut ego, qui diverſis premor miſeriis, revelari merear orationis veſtræ remediis. Ita gratiam Domini noſtri Jeſu-Chriſti ſine fine vos poſſidere congaudeatis.

Privilegium [a] *à* Theodorico *Rege* Berchario *Abbati & Monachis Dervenſibus datum.*

a Anno DCLXXXVII.

PRincipalis Serenitas ſemper in cuncto debet proſpicere; præcipuè petitionibus Sacerdotum, quæ ritè popoſcerunt benigno animo ſuſcipere & ad effectum perducere, ut de obtento beneficio valeant gratulari, & eos meliùs delectet pro quiete Regni noſtri & conſtantiâ adtentiùs Domini miſericordiam deprecari. Ideoque venerabilis vir Bercharius Abba de Monaſterio Puteolos, quod bonæ memoriæ germanus noſter Childericus quondam Rex, ob amorem Dei in foreſtâ Dervo, & ſine Wactacenſe, ſuprà fluvium Vigoræ, in honore Beati Petri & Pauli vel cæterorum Sanctorumque Domino cognoſcitur ædificaſſe: clementiæ Regni noſtri ſuggeſſit, eo quod ipſe Princeps integram emmunitatem ad ipſum Monaſterium feciſſet. Unde & ipſam emmunitatem nobis in præſenti protulit relegendam. Sed pro rei tutius firmitate petiit celſitudinem noſtram, ut hoc circà ipſum Monaſterium confirmare deberemus. Cujus petitionem non abnegaſſe, ſed in omnibus præſtitiſſe cognoſcite. Et ideo jubemus ut de omni facultate ipſius Monaſterii, tam quod ipſe Princeps ibidem delegaſſe, quàm etiam quod à reliquis Chriſtianis hominibus noſcitur fuiſſe condonatum, quodque ad præſens in quibus locis ac territoriis, & ejus hereditate vel ſtudio, tam ultrà Ligerim, in Herlâ ſcilicet, & Saturiaco, vel Donnofronte cum appenditiis ſuis, & Diléio cum appenditiis ſuis; quàm etiam citrà Legerim poſſidere videntur; ſeu quod ibidem adhuc in antea in Dei nomine à Chriſtianis hominibus juſtè & rationabiliter fuerit additum vel condonatum; pro quiete ipſius Regni noſtri integram immunitatem pro reverentiâ ipſius ſancti loci concedimus, ut nullus Judex publicus quolibet modo judiciariâ accinctus poteſtate, in curtes ipſius Monaſterii, ubicumque ad præſens eorum maneat poſſeſſio vel dominatio, aut quod in antea fuerit additum aut condonatum: nec ad cauſas audiendum, nec fidejuſſores tollendum, nec freda exigendum, nec manſiones faciendum, nec rotaticum infrà urbes vel in mercatis extorquendum, nec ullas paratas aut quaſlibet redhibitiones exactare præſumatur. Sed in omni facultate ipſius Monaſterii, ut præfatum eſt, in omnibus locis & territoriis ubi aliquid poſſidere videntur & dominari, abſque interdicto judicum, remotis & relecatis omnibus petitionibus de partibus fiſci, uſque ſuper ripam fluvioli Magnentis, progrediente in directum termino ad locum qui Vallis-profunda nuncupatur, ſub emmunitatis nomine inconcuſſæ tam noſtris quàm futuris temporibus valeant dominari vel poſſidere. Quo fiat & ut nos pro præſtito beneficio mercedem obtineamus, & ipſos ſervos Dei in ipſo Monaſterio conſiſtentes meliùs delectet pro ſtabilitate Regni noſtri adtentiùs Domini miſericordiam deprecari. Et ut hæc emmunitas firmior habeatur, & pro tempore conſervetur, manus noſtræ ſubſcriptionibus ſubter eam decrevimus corroborari. Data x. Kal. Junii, Anno decimo Regni ejus. Actum Compendio Palatio.

Privilegium à Bertoendo *Catalaunenſi datum Monachis ac Monialibus Dervenſibus.*

An. DCXCII.

DOminis ſanctis & ſummi culminis Apoſtolicæ Pontificalis cathedræ ſpeculis Præſidentibus, in Chriſtu Fratribus ſeu Coëpiſcopis Rigoberto Metropolitano, Baſino, Stephano, Adalberto, Aloni, Madalgario, licet indignus in ordine, tamen Katalaunenſium Epiſcopus, ſupplex in Domino mitto ſalutem. Quamquam priſcæ regulæ decreta nos doceant, & quæ oportet perenniter cuſtodire, & patrum conſueta indiminutè ſervare, attamen & nos ſuper hæc regulariter decernentes, vota ſupplicum & maximè orthodoxâ fide fulgentium, ut illi proviſione tractatores eorum petitionibus libentiſſimo animo volumus affectum mancipare. Quoniam igitur glorioſus Domnus Clodoveus Rex, & vir illuſtris Pipinus Major-Domûs, pro religioſâ ſollicitu-

a *non ſolùm ingenti*] In editis *nondum ingenti*. Infrà *in inſtantia* adjecimus ex laudato apographo, & *jubeant quàm* ſcripſimus, ubi legebatur *jubeant cum*. Ex eodem eſt *libamina fundant*, quo loco Acherius *fundat*, & *parvitatis* ubi antea *pravitatis*. Infrà, *Vernacule Domne* non placet, etſi in apographo noſtro legitur, ac malo *venerande*.

a *Privilegium*] Hoc privilegium & ſequens eruit Petrus Franciſcus Chifflet S. J. è tabulario Monaſterii Dervenſis, quod olim Puteolos vocabant, nunc vulgo *Monſtier-en-Der*, alterius Monaſterii Puellarum, cujus menio fit in poſteriori privilegio ſolum nomen ſupereſt in villâ *Pellemonſtier*, quæ duabus circiter leucis à Monaſterio Dervenſi diſtat

dine perſpicuè nobis poſtulaſſe noſcuntur, ut privilegium Monaſterio Puteolos in vaſta Dervi, in honore beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſancti Joannis-Baptiſtæ, & ſancti Joannis Evangeliſtæ, ſeu & Omnium Sanctorum, à viro religioſiſſimo ſancto Berchario, ubi & ipſe Abbas præeſſe videtur, ex munificentiâ quondam Childerici Regis constructo; ſeu & alio Monaſterio Puellarum ſuper fluvium Vigoræ, etiam & Dria in Dervo in fine Flacinacenſe, quod Waimerus & conjux ſua Waltidis, & Domnus Bercharius Abbas pariter conſtruxerunt. In quo loco ſacrata Waltidis mater eſſe videtur multarum Virginum præſenti tempore, & ſe cum eis multimodæ aggregationis agminibus piæ devotionis paribus ſtudiis ſociaverunt in Dei laudibus, uno regulæ ſpiritu ſupernâ inſpiratione commota, ad laudes omnipotenti Deo concinendas pium exhibet famulatum; conferre deberemus.

Quod ſalubriter annuentes; hoc privilegium quod plena devotione petierunt, perenni auctoritate ſervandum, libenti animo præſtitiſſe competite. Nec enim nova poſtulantium vel indulgentium eſt auctoritas privilegium largiendi, dum profectò concti retrò Apoſtolicæ ſidis Præſules, unde ſacra propagatur auctoritas non ſolùm in vicinis provinciis conſtitutis, ſed etiam in cæteris longè regionibus procul ſitis poſtulata ſemper indulgenda ſanxerunt. Unde obſecro Domnos ſucceſſores Eccleſiæ prænotatæ Pontifices, ſatis ſuperque per omnipotentiam Trinitatis immenſæ, Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti obteſtare, imò conjurare præſumo, ut commendatum prænominatum Monaſterium piis mentibus jubeant diligere, jubeant fovere, jubeant continere, jubeant conſervare. Et ne ſuccidua fraternitas Sacerdotum hoc nos in regionibus propriæ deliberationis inſtinctu, aut nova inventione æſtimet decreta fuiſſe; cum ſub hujus conſtitutionis normâ Sanctorum Agaunenſium locus, imòque & Monaſterium Lirinenſe, ſeu Monaſterium Luxovienſe, multaque alia Monaſteria, necnon & Baſilica Domni Marcelli, & innumera in Orientis partibus Monaſteria, propriis ex decreto Pontificum ſervantur privilegiis.

Ergo uno conſpirationis conſenſu, Dei nutu, antedictorum Patrum religionem penſantes, ita ab omnibus decretum eſt, ut nullam dominationem nos ſucceſſoreſque noſtri in ſuperſcripta Monaſteria virorum ſeu puellarum Virginum, ubi ſunt congregati, quod pro ſalute animarum ſuarum prædictus vir Bercharius & Waimerus ſeu & conjux ſua Waltidis unà pariter conſtruxiſſe noſcuntur, habeamus: quatinùs eis liberiùs liceat, Deo juvante, ſine impedimento rei alicujus, contemplativam vivere vitam. Et cum Pater Monaſterii fuerit de ſæculo evocatus, quem unanimiter omnis congregatio ipſorum ſervorum Dei undecumque ſibi optimè regulam compertam elegerint, ſeniorem ſibi Abbatemque conſtituant: ſeu & cum Mater Virginum de ſæculo fuerit evôcata, quam unanimiter omnis congregatio ipſarum ancillarum Chriſti undecumque ſibi optimè Regulam compertam elegerint, ſibi ſeniorem Matrem unà cum conſilio Monachorum Dervenſium Fratrum Abbatiſſam inſtituant, & ſi eis opportunum fuerit Abbatem benedicendi, aut chriſma conſecrandi, vel ſacros ordines percipiendi, hoc tantummodò nobis propter canonicam inſtitutionem & præjudicium Eccleſiæ noſtræ abſque ullo motu reſervamus.

Cæterum verò, ut ſuperiùs continetur, nullam poteſtatem aut dominationem neque nos vel Archidiacoous, ſucceſſoreſque noſtri, vel quælibet perſona habere non debeat, aut quamcumque de eodem Monaſterio vel Cellulis ejus, & Parochiis aut cæteris Monaſteriis cauſam audeat præſumere vel auferre. Et ſi aliquid ipſa congregatio de earum religione tepidè egerint, ſecundùm Regulam S. Benedicti vel Domni Columbani ab eorum Abbate vel Abbatiſsâ, qui pro tempore ſpiritalis Pater vel Mater extiterint, corrigantur. Nam nullum Pontificium à nobis, neque à ſucceſſoribus noſtris in eodem Monaſterio pro cauſâ cupiditatis, aut (quod abſit) avaritiæ habeatur; ſed proprio in Dei nomine fruantur privilegio. De rebus namque præfatis, conſtructoribus ejuſdem ſancti Monaſterii pro ſuſtentatione prædictorum ſanctorum Monachorum, Puellarum Virginum, victum quoque ac veſtitum collatum, ſeu à cæteris Deum timentibus perſonis in antea collaturis, vel à Regiâ poteſtate fuerit conceſſum, nihil ex hoc neque Pontificum, nec quarumlibet perſonarum diſtrahendi minuendive cauſâ poteſtas omnimodo non habeatur, niſi in Matribus vel Patribus ejuſdem Monaſterii, ſuiſque præpoſitis, gubernandi, regendi, diſpenſandique arbitrio ſeu diſpenſatione conſiſtat.

Ideo quoque præſtitimus privilegium, quia nihil de canonicâ auctoritate convellitur, quidquid domeſticis fidei & maximè contemplativam vitam ducentibus, pro quiete tranquillitatis tribuitur. Quòd ſi quis calliditate aut cupiditate præventus, auſus fuerit ea quæ ſunt ſuperiùs comprehenſa temerario ſpiritu violare, à divinâ ultione proſtratus, reatui anathematis ſubjaceat, veniatque ſuper eum lepra Naaman Syri, excommunicatuſque à ſanctâ efficiatur Eccleſiâ Catholicâ. Et nihilominùs hoc privilegium perpetuis temporibus maneat incorruptum. Quæ conſtitutio noſtra ut firmis ſubſiſtat temporibus, manûs noſtræ ſubſcriptionibus eſt roborata. Et ut pleniùs confirmetur, cæteris fratribus & Coëpiſcopis qui ad præſens non fuerunt, deſtinavimus inſuper roborandam.

Actum Remis publicè data quem fecit menſis Februar. die xv. anno ſecundo glorioſi Domni noſtri Clodovei Regis.

Teſtamentum Erminii *Abbatis de Geneciaco Villa, & de iis quæ ad eam pertinent.*

Ann DCXCVI
Eruit D. Le-cct.

IN Christi nomine, ego Erminius pro amore Dei ac beatorum Apoſtolorum ac Martyris Domni Deſiderii Epiſcopi facio teſtamentum de rebus meis & hereditate meâ, quæ ex parentibus meis Leobio & Theodigna legitima auctoritate ad me pervenit, & ex ſorore meâ Ruſinâ, quæ ſine liberis defuncta hæreditatem ſuam mihi vivo ordine dereliquit. Hæc ſunt autem quæ per hoc teſtamentum Deo & Sanctis ejus in Eccleſiâ Viennenſi ſervitura per Domnum noſtrum Cacoldum Epiſcopum trado, villam integram Geneciacum cum omnibus ad eam pertinentibus abſque ullius propinquorum meorum parte, cum utriuſque ſexûs ſervis, terris, ſilvis, aquis, portus & diſtrictus & quidquid ad prædictam villam pertinet, abſque ullius alicujus propinquorum meorum conſortio. Similiter & partem tertiam, quæ ex ſorore meâ ſupradictâ jure ordinis mihi obvenit de Parthenis villâ cum ſervis utriuſque ſexûs, terris, ſilvis, aquis, & cæteris quæ ad cenſum vel ſervitium tertiæ ipſius partis pertinent, ut nullo unquam tempore à poteſtate Eccleſiæ alienetur. Tradimus etiam alia in circuitum quæ à Domno noſtro glorioſo Childeberto pro ſervitio noſtro acquiſivimus; in Engoliſmo villas tres, (de quibus jam teſtamentum confecimus.) Teſtamentum ſororis noſtræ, judicante Senatu in Viennâ civitate reſidente: huic teſtamento noſtro inſeruimus:

Domno meo & delicioſo Fratri Euphibio Abbati Rufina ſoror quæ ſine filiis orbata reſideo, & tu res tuas Deo & Sanctis ejus apud Vænnam tradis, nihil aitud mihi melius viſum eſt de dono patris & matris noſtræ, tertiâ ſcilicet parte Parthenis, quæ adjacet Geniciaco villæ, ut ſicut alia, & alia tuâ poteſtate redacta, adjuncta hæreditati tuæ ſancto loco conſociares, ut habeam partem in voto & dono tuo cum Sanctis Dei, quorum amore hæc facis. Ego ſoror tua Rufina teſtamentum hoc meum ſubſcribo, quæ ſine aliâ ſorore meâ & aliis propinquis uſque nunc legaliter in integrum poſſedi, & ſacro Senatui ut firmum maneat, roborare manibus rogavi cuncta hæc quæ ſuperiùs comprehenſa ſunt. Super quibus etiam edictum Regium fieri petivi, omnia ſubintegrè, præſidente Reverendo Pa[…] meo Caeoldu ſanctæ Dei & Vænnenſi Eccleſiæ, ut deinceps illi maneat, ab hac die trado & habendum transfundo ſervos utriuſque ſexûs mille CCCC. ſed & liberos qui obſequium ibi faciunt D. Quicumque contrà hoc Teſtamentum venerit, ut votum meum diſturbetur, ne ſervis Dei alimenta, ſervitia & neceſſaria non præſtentur, Senatorio judicio ad libras CCCC. auri in publico reddere compellatur, præter multa ville, quæ compenſata Eccleſiæ Viennenſi & ſervis Dei reddatur.

Hoc Teſtamentum ea Geneciaco villâ, & de tertia portione aliâ ſororis meæ. Ego Ephibius Abba manu propriâ roboravi, & Senatoribus univerſis ut hoc ipſum roborarent jure petivi & rogavi, Senator Eulogius parens, Rufina ſoror, Deuphibus Senator, Contumacus Senator, Pelagius Senator, Leubinus Senator, Caracterius Senator, Arginus Senator, Silvanus Senator, Gregorius Senator, Artemius Senator, Eulogius Senator, Deophilus Senator, Siagrius Senator, Rufus Senator, Ergerius Senator, Spectabilis Senator, Macruius Senator, ſic & cæteri: Simplius Quæſtor, Senatur, Nota-

Anno 696. rius Libellarius publicus dictavi, ſubſcripſi anno II. glorioſi Childeberti Regis.

Childebertus Rex Caeoldo Patri, & Euphibio Abbati. Quod popoſciſtis, quia digna eſt petitio & poſtulatio veſtra, Edictum noſtrum de villis de Genecio, & ſi qua alia ibi pertinent, ſuperſcripſimus, ut quia Viennenſi Eccleſiæ integrè cum omnibus ſuis tradita ſunt, & per votum tuum tibi Epiphi condonata, noſtra auctoritate ſemper ibi permaneant, & quidquid fiſco noſtro exire inde poterat, totum Deo noſtro & ſanctis Dei Apoſtolis ac miniſtris eorum permittimus, ut ſuo immutatione Viennenſi Eccleſiæ quod Judices requirere poterant, omnes fines & diſtrictus, ſive de ſervis ſive de liberis in villis vel terris, vel ſilvis, vel redhibitionibus ſine ullo unquam tempore maneat, neque ullus Judex publicus neque Officialis ejus ad judicandum vel diſtringendum locum ibi habere audeat, ſed proficiat omni tempore ad victus & alimoniam ſervorum Dei, quidquid ad noſtram gloriam vel ad Judices & Officiales noſtros pervenire poterat, & utatur jure & poteſtate ſuâ ea hoc Eccleſia Viennenſis à nobis ibi conceſſo. Edictum hoc Ego Childe-

697. bertus Regno meo in anno tertio conſtitutum roboravi.

Anno DCCV. *Communic. D. d'Herouval.*

Innovantur chartæ direptæ vel incenſæ Monaſterii Figiacenſis.

Certa Privilegia conceſſa habitatoribus Figiaci.

PIPPINUS Dei gratiâ ordinante jam Rex Francorum conſtitutus, omnibus ſanctæ matris Eccleſiæ filiis ſub poteſtate noſtra degentibus æternam in Domino ſalutem. Igitur quia Regem à Deo conſtitutum juſtè & rectè decet gubernare ſubjectos, ſemperque loca divino cultui mancipanda conſtruere, & ædificatis regali more beneficia opportuna largiri; cum ſi id agimus, procul dubio ad animæ noſtræ ſalutem & Regni noſtri ſtabilitatem proficere non dubitemus; notum eſſe volumus cunctis Chriſtum colentibus, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter locum in convalle Jwantis olim [à] prædeceſſoribus noſtris in pago Caturcino conſtructum, & ab aquis irruentibus jam penè diſſipatum, nos proximâ ſilvâ in eodem pago habiliori loco, cui Fiacum nomen impoſuimus, mutantes, Monaſterium vel ædificia à fundamentis ædificavimus, quod præſente Domino STEPHANO Papa mirabiliter à Deo conſecratum proſpeximus, ubi Monachorum turmam ſub cultu religionis, divinâ miſerante clementiâ, congregavimus, cui auctore Deo venerabilem virum ANASTASIUM Abbatem ordinavimus.

Huic ergo loco Fiaeo per hos noſtros regales apices prædictum Monaſterium Jwantem cum omnibus Eccleſiis, rebus & mancipiis ad ſe pertinentibus vel aſpicientibus, ſolemni donatione tradimus, & ab omni poteſtate humanâ jam dictum Fiacum liberum eſſe præcipimus, nihilque in eo nos ipſi, niſi tuitionem & orationum juvamina retinemus. Res & mancipia quæ ab anteceſſoribus noſtris & ab aliis bonis viris ſupradicto loco Jwanti collata ſunt, (de quibus, ſicut idem Abbas ſuggerit, per pravorum hominum fraudes, vel per ignem aut aquam inſtrumenta chartarum perdita ſunt) ita ab habitatoribus hujus loci per hanc noſtram auctoritatem poſſeſſa firmentur, perdita revocentur, ſicut per eadem inſtrumenta, ſi perdita non fuiſſent, legibus defendi poterant. Caſtrum verò Strimolum, quod anteceſſores noſtri Jwanti loco ad ſe ſuaque tuenda condonaverunt, ne pagani qui regionem iſtam irrumpere ſolebant, [...]m humilem locum atque indefenſibilem omninò diriperent, eidem Fiacenſi loco ad munimentum & tuitionem perpetuo jure ſubjectum eſſe præcipimus, ut per hanc noſtræ auctoritatis confirmationem firmiter & quietè Rectores & Miniſtri ſuprà nominati Fiacenſis Monaſterii ſemper teneant & poſſideant.

Conferimus etiam huic Eccleſiæ adeo ſublimatæ villam noſtram cum Monaſterio quod conſtruximus in honore ſancti Quintini, quod dicitur Galliacus, cum mancipiis & omnibus appenditiis ſuis: cui ſuperaddimus caſtella noſtra circumadjacentia, videlicet Cedorium, Petruciam, Altam-Rupem, Pariſius etiam longiùs ſitum. Simili modo villam noſtmm quæ dicitur Fiella, cum Eccleſiâ de Rigauto, & Eccleſiam de Ambairacu, cum villâ & manſis & hominibus, ſeu Eccleſiam quæ dicitur ſancta Columba, & Eccleſiam ſancti Symphoriani, unà cum totâ foreſta noſtrâ, quæ nominatur Prandenna.

Concedimus pariter alias villas noſtras Ornacum & Guciacum, necnon Silciniacum, Batriacum & Lentiliacum, cum omnibus appenditiis & hominibus earum; pari quoque modo Eccleſiam, quæ nominatur Colmargas, cum aliis duabus de Soitenaco, quæ dicuntur ſanctus Stephanus & ſanctus Sigiſmundus, unà cum manſello qui dicitur Ovantus, cumque omni integritate earum. Et eodem modo Eccleſiam de Senciaco cum totâ curte & hominibus, & in ipſo pago eodem tenore Eccleſiam de Gorſias unà cum illâ de Soceraco, & illam de Sirinisco, cum hominibus & cum cunctis quæ ad ipſas videntur pertinere. Similiter concedimus Eccleſias, quæ dicuntur ſanctus Stephanus & ſanctus Lupus, unà cum manſello qui dicitur Mons-Serenus, & cum omni integritate earum. Eo quoque tenore in pago Rothenenſi concedimus villam Flarcuscum cum tribus Eccleſiis, quarum una ſub honore ſanctæ MARIÆ, alia ſub honore ſancti Joannis, alia

ſub honore ſancti Martini conſtat; necnon etiam manſum qui dicitur Andonſias, cum omni integritate earum.

Has igitur Eccleſias, vel caſtella, ſeu manſos, & alia quæ moderno tempore tenent, vel juſtè acquiſituri ſunt Fiacum regentes, abſque omni alicujus contradictione aut infeſtatione deinceps perpetuò teneant, & abſque ullâ calumniâ poſſideant: & quidquid ob utilitatem vel neceſſitatem ejuſdem Monaſterii & Congregationis ibidem Deo famulantis diſponere & ordinare voluerint, proprio in omnibus arbitrio liberè perfruantur. Non ſolùm autem bonum libertatis Abbati & Monachis concedimus: ſed etiam omnes ipſius loci habitatores undecumque advenientes ab omni ſervitute humanâ liberos eſſe præcipimus, nec ab aliquo unquam repeti, vel quolibet modo inquietari volumus, ſed ſolius Abbatis & Monachorum ſervitoti & juſtitiæ ſemper ſubdi & ſubeſſe. Præcipimus etiam ut nulla poteſtas cujuſcumque ordinis aut dignitatis, vel quilibet ex miniſtris eorum, nec alia quælibet nota, vel extranea perſona in prædicto Monaſterio Fiaco, aut in rebus vel mancipiis ad ſe pertinentibus, aliquam dominationem, aut poteſtatem exercere præſumat, nec ullam calumniam, aut infeſtationem inferre, nec paratas, vel paravellas, vel receptiones, aut etiam freda, vel jocaticum, ſive teloneum, aut aliquas redhibitiones habitantibus in eodem loco integrè (ſic) audeat; ſed liceat memorato Abbati Anaſtaſio, & Monachis, eorumque ſucceſſoribus res & mancipia prædicti Monaſterii cum omnibus hominibus ad ſe pertinentibus ſub noſtrâ & Romani Pontificis tuitione atque defenſione, remotâ totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere, & noſtro atque Romani Pontificis ſucceſſorumque noſtrorum ſolummodo, ſi neceſſitas evenerit, fideliter parere imperio.

Volumus etiam & concedimus eidem Monaſterio, ut quidquid de rebus & mancipiis ipſius Monaſterii jus fiſci exigere poterat, totum nos & Romanus Pontifex in ſtipendia Monachorum ibidem Deo militantium, & in alimoniam pauperum, noſtris futuriſque temporibus perpetuò retinere præcipimus.

Item placuit Serenitati noſtræ Eremitas, & locum ſuum, atque omnia quæ ad illos pertinent, conſilio Domini præfati Stephani Papæ huic Fiacenſi Eccleſiæ ſubjicere, ut diſpoſitioni illiuſque ordinationi tamquam matricis Eccleſiæ ſemper obedientes exiſtant.

Ad hæc tandem adjicimus prædicta confirmantes, & metas terminorum hujus ſanctæ Eccleſiæ poſſeſſionibus aſſignantes ſtatuimus, & omnia quæ ab Eccleſiâ ſancti Vincentii & illâ ſancti Sanctini ſunt, eiſdem tamen non excluſis, & à portu de Agrez, quem anteceſſor noſter glorioſus Rex Clodoveus Iwanti Monaſterio dederat, uſque ad terminos parochialis Eccleſiæ de Cajarco, quæ eſt ſancti Stephani de Caturcis, & uſque ad rupem de Bazas, & à Petruciâ uſque ad Eccleſiam ſancti Chriſtophori de Teminis, cuncta quæ infrà iſtos terminos includuntur, huic ſanctæ excellentiſſimæ Eccleſiæ regalis auctoritatis privilegio perpetuò poſſidenda concedimus. Inhibentes inſuper cunctis & interminantes, ne aliquis unquam infrà præfinitas à nobis horum terminorum metas præſumat ædificare caſtella vel munitiones quaſlibet, ſeu domos religioſas, vel habitationes aliquas contrà voluntatem dilecti noſtri prædicti Anaſtaſii Abbatis, quem huic venerando loco præpoſuimus, vel ſucceſſorum ipſius Abbatum ſive Monachorum: nec de feodis vel quibuſlibet hujus Eccleſiæ poſſeſſionibus audeat quiſquam litigare coram aliquo, niſi tantùm coram Abbate, quem ſemper volumus & concedimus habere à nobis plenariam poteſtatem & juriſdictionem ſuper homines omnes ſibi ſubditos in dirimendis & diffiniendis omnibus quæcumque diſcernenda fuerint vel diſcutienda.

Placuit etiam nobis & domino Reverendiſſimo Apoſtolico, hanc immunitatis prærogativam, quam huic ſanctæ Eccleſiæ indulſimus, per duo milliaria circà ipſam extendere, ut cuncta infrà hoc ſpatium juxtà illam poſita, ob reverentiam illius & honorem hujus noſtræ beneficio largitionis ſemper gaudeant uti, & quemadmodum ipſa pro incomparabili ſibi divinitùs conceſſâ dignitate omni humanæ meruit prorſus adimi poteſtati; ita quoque membra ſibi lateraliter cohærentia ejuſdem beneficii ſemper ob gratiam illius floreant perfruitione.

Et ut omnium prædictorum auctoritas noſtris futuriſque temporibus, Domino protegente, valeat inconcuſſa manere, & à Fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ veriùs certiuſque credatur, & diligentiùs conſervetur, manu propriâ ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſigillari juſſimus. Datum in eodem loco vi. Idus Novembris, anno ab Incarnatione Domini DCCLV. Indictione nonâ Childericus vice ſcrinarii ſcripſit.

Excommunicatio [a] lata ab Archiepiſcopo Senonenſi in pervaſores rerum Eccleſiaſticarum

IMmenſus dolor nos urget ad gemitum, ac indicibilis mœſtitia commovet ad fletum, quando illos, quos Paſſio Chriſti à jugo diaboli redemit, & à ſordibus peccatorum ſacer baptiſmus purificavit, & Eccleſiæ Catholicæ corpori ſociavit, nunc iterum ſeipſos ſponte antiquo hoſti ſubdere videmus, & non ſolùm membris Chriſti perſequutionem inferre, ſed etiam contrà ipſum totius creaturæ auctorem & Dominum bellum moliri. Qui enim ſacroſanctæ Eccleſiæ ſtructores atque defenſores eſſe debuerunt, modo venenato diaboli furore vexati, atque ferinâ rabie concitati, omni timore Dei poſtpoſito, & remedio pœnitentiæ neglecto, Eccleſias in Dei honore, ac perpetuæ Virginis MARIÆ, ſanctique Stephani dicatas, lacerare, ac ſine Paſtore eſſe non pertimeſcunt, violenter uſurpantes ea unde ſancta Dei debet reſtaurari Eccleſia. Admonemus etiam & admonendo adjuramus ut incorrigibiles, & qui peſtiferis & flagitioſis moribus ſunt irretiti, ſicut à bonis moribus ſunt alienati, ita & conſortio fidelium fiant extranei.

Igitur cognoſcat univerſalis Eccleſia hoſtes ſæviſſimos, & tyrannos improbos, adverſarios & perſequutores peſſimos ſanctæ Dei Eccleſiæ Gauzfridum atque Geilonem, Rangenardum, Erodmundum ejus filium, eorumque commilitones, Eccleſiaſticarum rerum pervaſores, canonicos præceptorum Dei contemptores, ſanctorum canonum tranſgreſſores, paſtoris ſui contradictores, quos ab ipſo ſummo Paſtore CHRISTO, & beatiſſimâ ejus matre MARIA, atque beato Petro Apoſtolorum Principe, cujus quamvis indignus auctoritate & magiſterio fungor, niſi citiſſimè ſe emendaverint, & ſatisfaciendo commiſſa fideliter reſtituerint, eos cum omnibus ſanctis in cœlo meritis viventibus, & in terrâ miraculis

a *Excommunicatio lata*] Acherius monet deſcriptam eſſe à D. d'Herouval ex vetuſtiſſimo Pontificali Eccleſiæ Senonenſi, & ex antiquitate codicis conjici poſſe ſententiam hanc latam eſſe vel octavo ſæculo, vel ſaltem nono.

fulgentibus

fulgentibus obligamus, & à nobis ſecundùm poteſtatem noſtræ parvitati conceſſam ligandi atque ſolvendi, excommunicamus, atque anathematis gladio transfigimus. Deinde excommunicamus Gauzfridum, Geilonem, Gr...... qui meum injuſtè uſurpat Archidiaconatum, Wangerium Arricum: Poſtea verò Anſellum, item Anſellum, Hugonem, Anſegiſum, Balduinum.... hos & omnes, qui poſtquàm Archiepiſcopalem ſuſcepi benedictionem, ſanctæ Senonenſis Eccleſiæ locum ingredi non permiſerunt more antecesſorum meorum, deſiſtentes à veritate, adhærentes mendacio, inſuper anathematizamus per Patrem & Filium, & per Spiritum Sanctum, & per auctoritatem nobis à Deo conceſſam, ut nullam Chriſtianorum habeant portionem, Eccleſiamque Dei non ingrediantur, neque Miſſa eis ab aliquo celebretur, niſi eidem pœnæ voluerit ſubjacere, nulla pro eis vel pro illorum offenſis, niſi ſatisfecerint, fiat oblatio vel commemoratio, non thuris neque incenſi, ſed neque ſacri luminis carne viventes, vel morientes portionem accipiant, ſed cum pravis & contrà Deum tumentibus, ſanctoſque lacerantibus fiat pars, & hæreditas eorum ignis indeficiens & cruciatus perpetuus. Maledicti ſint in civitate, maledicti in agro, Amen. Maledicti ſint in domibus, maledicti ſint in villis, Amen. Maledicti ſint in ſaltibus, maledicti in aquis, Amen. Maledicti ſint in vicis, maledicti in plateis, & in omnibus locis, Amen. Niſi correcti exiſtant multiplici maledictione induantur, Amen. A nemine Sacerdotum in articulo mortis viſitentur, neque in cœmeteriis Chriſtianorum ſepeliantur, ſed velut cadavera fœtida projiciantur, Amen. Maledicta ſint horrea eorum, maledictæ ſint reliquiæ illorum, Amen. Maledicti ſint ingredientes & egredientes, Amen. Percutiat eos Dominus egeſtate, febri, & frigore, ardore, & æſtu, & perſequatur donec pereant, Amen. Sicut hæc lucerna extinguitur in oculis hominum, ſic extinguatur lumen eorum in perpetuum, Amen.

Anno. circ. DCCC.

Epiſtola ALBINI ALCUINI a GALLICELLULÆ

DIlecto Filio meo GALLICELLULÆ ALBINUS ſalutem. Quia me rogaſti de numerorum ratione, vel magis comparatione, qui in veteri Lege inveniuntur, ad auctoritatem novi Teſtamenti referre; quia non occurrit nobis iter agentibus plura ſcribere, à denario tamen incipiamus, donec uſque ad unitatem perveniamus, ut cum pedibus gradientis calamus currat ſcribentis.

Decem præcepta ſunt Legis, quæ data ſunt in duabus tabulis per Moyſen & Aaron populo Dei.

Decem mnas dedit Chriſtus utriuſque populi Prædicatoribus, immolandus erat.

Decem plagis percuſſa eſt Ægyptus, ut populus Dei liberaretur.

Per decem perſecutiones coronata eſt Eccleſia Chriſti.

Decimâ die menſis primi tenendus fuit Agnus paſchalis, qui XIIII. die menſis ejuſdem decimâ horâ pro mundi ſalute Agnus paſchalis, id eſt Chriſtus, in Cruce emiſit ſpiritum.

Decimâ generatione venit diluvium, & perdidit impios.

Poſt decem Reges noviſſimi temporis naſcitur Anti-Chriſtus, cum quo pereunt omnes impii.

Novem lapidibus opertus eſt Archangelus qui cecidit de cœlo.

Novem Ordines Angelorum remanſerunt in cœlo.

Octo animæ ſalvæ factæ ſunt in arcâ.

Octo beatitudinibus ſalvantur animæ fideles in Eccleſiâ.

Octavo die in populo circumcidebatur maſculus.

Octavo die circumciſus eſt Dominus, per cujus circumciſionem octo principalia vitia deſtruuntur.

Septimâ die requievit Deus ab omnibus operibus ſuis.

Septimâ ætate requieſcunt Sancti à laboribus hujus ſæculi.

Septem columnas excidit ſapientia ad conſtruendam ſibi domum.

Septem donis ſancti Spiritûs Chriſtus domum ſuam, id eſt, Eccleſiam confirmavit.

Sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt.

Sex ætatibus omnia currunt hujus ſæculi tempora.

Sextâ die creatus eſt homo de immaculatâ terra.

Sextâ ætate filius Dei de immaculatâ Virgine factus eſt homo.

In quinque libris Iſraëlitico populo Moyſes dedit præcepta vivendi.

Quinque talenta Chriſtus ad cœlos rediens fideli tradidit ſervo.

Quatuor de uno paradiſi fonte ad irrigandam profluunt flumina terram.

Quatuor Evangelia de uno fonte, qui eſt Chriſtus, procedunt ad irriganda corda arida, ut virtutum floribus vernent.

Quatuor ſunt elementa, quibus mundi ornatus maxime conſtat.

Quatuor ſunt virtutes, quibus minor mundus, id eſt, homo ornari debet.

Tribus modis Adam tentatus eſt & ſuperatus, id eſt, gula, jactantiâ & avaritiâ.

Tribus his modis Chriſtus tentatus eſt, & vicit victorem Adæ.

Totus orbis in tres dividitur partes, Europam, Africam, Aſiam, in quibus partibus tribus modis colitur Deus, fide, ſpe & charitate.

Tria præcepit Deus Abrabam: *Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione, & de domo patris tui.*

Tria promittuntur nobis; reſurrectio, vita, & gloria.

Duæ fuerunt tabulæ Teſtamenti, in quibus Decalogus digito Dei ſcribebatur.

Duo ſunt præcepta charitatis, quæ digito Dei, id eſt, Spiritu ſancto in cordibus ſcribuntur fidelium.

Duo fuerunt Cherubim in templo, Cherubim multitudo ſcientiæ interpretatur: ideo duæ partes ſunt ſcientiæ, una diabolum relinquere, altera Deum diligere.

Una fuit arca, in quâ mundo pereunte fideles ſalvati ſunt.

Una eſt Eccleſia, quâ, pereuntibus peccatoribus, ſalvantur Fideles.

Unus fuit tranſitus Iſraëlitici populi per mare rubrum, ut promiſſam acciperent terram.

Unum eſt baptiſma, per quod tranſeundum eſt ad vitam æternam.

a *Albini Alcuini*] Hanc epiſtolam, ac duas quæ ſequuntur, ut Acherius, Alcuini nomine inſignitas, inter varia ejuſdem auctoris opuſcula nactus ſum in ſcripto codice pervetuſto, quem dono mihi dedit ſolers & eruditus Bibliopola Pariſ. Ludovicus Billaine. Curnone has epiſtolas Alcuino adſcribere debueras? dicet aliquis. Ita ſanè, cum enim eas ſtilum & genium ſancti viri ſpirare animadvertiſſem, cur non tribuerem nihil cauſæ fuit.

Idem de decem verbis Legis.

DAt igitur Dominus Moyſi legem innocentiæ noſtræ & cognitionis ſuæ; eamdemque in decem verba conſtituit, & ſaxeis tabulis digito ſuo ſcripſit: & hæc quidem præcepta ita ſunt diſtributa, ut tria pertineant ad dilectionem divinam Trinitatis, ſeptem verò ad amorem fraternum, quibus ſocietas humana non læditur. Primum Decalogi mandatum ad Deum Patrem pertinet, dum dicit: *Dominus Deus tuus, Deus unus eſt.* Utique ut hæc audiens, unum Deum Patrem colas, & in multos Deos fornicationem tuam non effundas. Secundum præceptum Exod. 20. 7. pertinet ad Filium, dum dicit: *Non aſſumes nomen Domini tui in vanum*: id eſt, ne æſtimes creaturam eſſe Filium Dei; quoniam omnis creatura vanitati ſubjecta eſt, ſed credas eum æqualem eſſe Patri, Deum Deorum, Verbum apud Deum, per quem omnia facta ſunt. Tertium mandatum de Sabbato ad Spiritum ſanctū pertinet, cujus donum requies nobis ſempiterna promittitur. Nam quia Spiritus ſanctus dicitur, propterea & ſeptimum diem ſanctificavit Deus: in aliis enim diebus operum non eſt nominata ſanctificatio niſi in ſabbato, ubi dicitur: *Requievit Deus.* Proinde igitur hoc mandatum pertinet ad Spiritum ſanctum, tam propter nomen ſanctificationis, quàm etiam propter æternam requiem, ad donum ſancti Spiritûs pertinentem.

Dicitur enim ibi: *Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus autem dies ſabbatum eſt Domini Dei tui, non facies omne opus in eo.* In ſex dierum opere, ſex millium annorum operatio continetur. In ſeptimi verò requie, beati illius regni tempus oſtenditur, quod carnaliter Judæi celebrantes exſpectant. Et hoc ne nos ad fidem mendacii fallentes aptemus, clamat per Prophetam Deus: *Neomenias & ſabbata veſtra odivit anima mea.* Quomodo ergo ſanctificata ſunt, vel erunt ſabbata illa, quæ odivit Deus? Ergo ſabbatum eſt ſanctificatum, ubi poſt bona vitæ hujus opera, requies nobis æterna promittitur. Ideoque quidquid agimus, ſi propter futuri ſæculi requiem agimus, veraciter ſabbatum obſervamus.

Poſt hæc tria præcepta ſeptenarius ſuccedit numerus mandatorum ad dilectionem proximi pertinens, & incipit ab honore parentum, dum dicitur: *Honora patrem tuum & matrem tuam*: quod in ordine quartum eſt. A parentibus enim ſuis homo aperit oculos, & hæc vita ab eorum dilectione ſumit exordium. Inde hoc mandatum primum eſt, ſicut & Dominus in Evangelio dicit: *Honora patrem tuum & matrem tuam, quod eſt mandatum primum.* ſed quomodo primum, niſi ſicut prædictum eſt, in ſeptenario numero, quia pertinet ad dilectionem proximi primum eſt in altera tabula? Nam idcirco duæ tabulæ Legis datæ ſunt. Jubetur ergo in hoc præcepto filiis honorare parentes, neque contumelioſos aut protervos illis exiſtere, ſed officio pietatis & humanitatis debitam reverentiam præſtare. Nam qui parentibus honorem differt, quibus parcere poterit qui ſuos odit? Quintum: *Non mœchaberis*: id eſt, ne quiſquam præter matrimonii fœdus aliis fœminis miſceatur ad explendam libidinem. Nam ſpecialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit. Sextum: *Non occides*: Etenim non ſolùm opere perpetrans, homicidium facit, ſed etiam qui incurrit in eum eſurientem vel nudum, qui mori poſſit, niſi indumentum cibumque porrigendo ſubveniat; & ideo homicida reus, tenebitur. Septimum: *Non furtum facies*: quod eſt vitium rapacitatis. Octavum: *Falſum teſtimonium non dices*: quod eſt crimen mendacii & falſitatis. Nonum: *Non concupiſces uxorem proximi tui.* In hoc præcepto vetat intentionem adulterinæ cogitationis. Nam aliud eſt facere aliquid tale præter uxorem, aliud non appetere alienam uxorem: ideo duo præcepta ſunt, *Non mœchaberis*, & *Non concupiſces uxorem proximi tui.* Decimum: *Non concupiſces rem proximi tui*: in quo præcepto damnat ambitionem ſæculi, & refrænat concupiſcentiam rerum. Itaque horum primum prohibet ſuperſtitionem: ſecundum errorem: tertium ſæculi amorem: quartum impietatem: quintum allidit fornicationem: ſextum crudelitatem: ſeptimum rapacitatem: octavum perimit falſitatem: nonum adulterii cogitationem: decimum cupiditatem. Et notandum, quia ſicut decem plagis percutiuntur Ægyptii, ſic decem præcepta conſcribuntur tabulæ, quibus regitur populus Dei, & dæmones occiduntur.

Idem FRIDUGISO *; de tribus generibus viſionum.*

TRia ſunt genera viſionum, unum corporale, aliud ſpirituale, tertium intellectuale. Corporale eſt, quod corporalibus oculis videtur: ſpirituale eſt, quod remotâ corporali viſione, in ſpiritu ſolo per imaginationem quamdam cernimus, ſicut cum forte quidlibet ignotum oculis perſpicimus, ſtatim ejus rei imago formatur in ſpiritu; ſed priùs non apparet illa ſpiritualis imaginatio, quàm corporalis allata ſit intuitio. Intellectuale eſt, quod ſola mentis vivacitate conſideramus, veluti cum ſcriptum legimus: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Luc. 10. 27. Literæ autem corporali viſione leguntur, & proximus ſpirituali imaginatione rememoratur, & dilectio ſolâ mentis intelligentiâ.

Primum autem genus viſionis omnibus notiſſimum eſt: ſecundum æquè omnibus conſuetum: tertium à pleriſque ignoratur, quia diſcernere nequeunt quid ſit ſpirituale, quid intellectuale. Quæ duo Apoſtolus unâ ſententiâ & hac breviſſimâ optimè diſcernit. *Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* 1. Cor. 14. 15. Spiritum, occultas ſignificationes quæ ſunt in ſcripturis ſanctis nominavit, & mentem, manifeſtas harum intelligentias appellavit: voluit enim nos cum intelligentiâ eorum quæ dicimus, vel orare vel pſallere; unde & in alio loco dicit: *Si orem linguâ, ſpiritus meus orat, mens mea ſine fructu eſt.* Ibid. Hìc autem linguâ obſcuras & myſticas ſignificationes, quæ ſolent tantommodo ſpiritu cerni, deſignavit; quarum ſi intelligentiam ignoramus, mens noſtra infructuoſa permanet.

Hæc quoque duo genera viſionum in Pharaone & Joſeph mirabiliter diſtinguuntur. Illi enim in ſpiritu futura oſtendebantur, iſti in mente; horum revelatione factâ, illius ſpiritus informatus eſt ut videret, iſtius mens illuminata eſt ut intelligeret. Similiter & Danielis excellentia tentata eſt & probata, qui & ſomnium futurorum, quod Rex videbat ſpiritu, intellexit, ejuſque interpretationem Regi oſtendit: ideo magis ille fuit Propheta qui mente intellexit, quàm Rex qui ſpiritu cernebat. Sed hæc tria quoque genera viſionum in illâ ſcripturâ, quæ coram Rege Balthazar in pariete eſt depicta, oſtenduntur. Nam corporali viſione Rex cernebat in pariete literas perſcriptas, cujus nec ſpiritus informatus fuit ut eas legere poſſet, nec mens illuminata ut intelligeret. Acceſſit autem & Propheta, qui utrumque, & in ſpiritu obſcuritatem ſcripturæ perlegebat, & obſcuriſſimas ejus ſignificationes mentis vivacitate intellexit. Hæc tibi, cariſſime fili Fridugiſe, citato ſermone dictavi, ne ignarus hujus tripartitæ rationis eſſes, quæ omnibus uſitata eſt, ſed à paucis intellecta.

Anno circ. DCCCXX.

Ejuſdem in expoſitionem[a] *ſeptem Pſalmorum pœnitentialium, Pſalmi CXVIII. & Pſalmorum XV. Gradualium, Præfatio ad Epiſcopum Arnonem.*

SAnctiſſimo Patri, & ſummo Pontifici, ARNONI Epiſcopo, humilis Levita ALCHOINUS ſalutem. Dum veſtram, Venerande Pater, ſanctiſſimam voluntatem Catholicæ fidei fervore fulgentem, & ſanctæ charitatis à Deo donis abundantem agnovi, ita ut me minimum divinæ Scripturæ vernaculum de multis Eccleſiaſticæ dignitatis conſuetudinibus quaſi Patrem conſulere voluiſtis; ne fortaſſis aliquid veſtræ prudentiæ incognitum remaneret, quid, à quibus Patribus de qualibet re ſancitum eſſet. Proinde ſubitò ſermo inter nos habitus de pœnitentiæ Pſalmis, qui eſſent, vel qualiter intelligendi, vel uſitandi fuiſſent, inquirebat. Quos ſeptem eſſe ex venerabilium Patrum diſcretione mox inventum eſt: necnon unde Pſalmus centeſimus decimus octavus tam celebri laude, vel cur tam perpetuâ conſuetudine canonicis horis decantari ſolitus ſit: aut unde Pſalmi graduum dicerentur; quorum quindecim eſſe nemini librum delictaote[b] Pſalmorum dubium eſſe reor. De quibus veſtræ ſagaciſſimæ ſanctitati breves expoſitiunculas, quaſi quoddam enchiridion, id eſt manualem librum, fieri flagitatis. Qua petitione almitatis veſtræ libens annui: arreptiſque ſanctorum Patrum tractatibus, qui copioſè de ſingulis in Pſalmorum libro verſibus ſcrutati ſunt; quatenùs de his quoque quid dicerent adnotarem, floreſque colligerem dulciſſimos ad veſtræ voluntatis ſatisfaciendum deſiderio.

Septenarii numeri elegans explicatio.

Sed primò omnium numerorum eruendas rationes ratum putavi, id eſt, cur etiam Pſalmi pœnitentiæ ſeptenario numero conſecrati eſſent, aut quare centeſimus decimus octavus viginti duobus periodis divideretur, quorum ſinguli octo haberent verſus; aut quid rationis ſit, quindecim eſſe Pſalmos, qui cantico graduum titulo præſignarentur. Notiſſimum quippe eſt in ſanctâ Scripturâ magnam habere perfectionem ſeptenarium in ſignificatione ubique numerum, vel ex eo maximè quod ſancti Spiritûs dona prophetali definitione in Chriſto eſſe ab Eſaïa ſummo Prophetarum dictum eſt; ubi idem ſecretorum Domini conſcius ait: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectûs, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Ipſe quoque Dominus ſeptem nos petitionibus informare voluit, & in Apocalypſi Joannis ſeptem candelabra vidiſſe, ſeptemque ſtellas, ac ſeptem ſcripſiſſe ſe Eccleſiis teſtatur, & multa alia ſparſim in divinis reperiuntur libris, quæ ſeptenarii numeri perfectionem oſtendunt. Unde eſt & illud Salomonis: *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*: quæ longiorem poſcunt ſermonem; ſi tamen eſt noſtri temporis quis idoneus univerſa ejuſdem numeri explanare myſteria; qui etiam in principio creaturarum ipſius Creatoris requie conſecratus eſt, & nunc ordo ſæculorum per eumdem numerum decurrere conſtat: qui etiam ſi in duo dividitur membra majoris portionis habitudinis ſuæ, id eſt, in tres & quatuor, mirabile univerſitatis habet arcanum. Nam in tribus ſancta Trinitas creatrix omnium quæ ſunt deſignatur, & in quatuor ſcilicet univerſitas demonſtratur creaturarum; ſeu ob quatuor mundi plagas, ſive propter quatuor elementorum originem, aut etiam temporum diſtributionem, quæ quadrifariè currere noſcuntur: quocircà propter perfectam remiſſionem peccatorum, quam in baptiſmo accepimus, vel etiam in lacrymis confeſſionis & pœnitentiæ pſalmi pœnitentiales ſeptenario numero conſecrantur. Sic etiam & pſalmi noviſſimi in pſalterio in laudem Domini Dei æterni, eâdem perfectionis regulâ ſeptenario numero dedicantur. Pſalmus ſiquidem centeſimus atque octavus decimus, cui ad probationem animæ, inhærendo ſacris orationibus Deo, nullus æquiparari poſſe putatur, juxtà alphabetum Hebraicæ linguæ compoſitus eſt, qui ſecundùm numerum litterarum ejuſdem linguæ viginti duobus periodis conſtare videtur: quorum quiſque octo verſus habet, ſemper ſecundùm ordinem alphabeti ab eâdem incipientes literâ, fortaſſis propter evangelicas octo beatitudines, in quibus legalium conſtas eſſe perfectio præceptorum; ſive propter octavam Circumciſionis diem, quæ in novo homine exſpoliationem carnalium deſignat voluptatum: cujus pſalmi verſus ſunt ſimul aggregati bis LXXXVIII. quaſi per decem legalia præcepta ad octo Evangelicæ perfectionis beatitudines aſcenſus pateſceret. Unde mihi modo locus eſſet idoneus diſputandi de mirabili numerorum congruentiâ cum ſalutis noſtræ myſteriis, ſi alibi oratio non intenderet: ſimiliter verò & de pſalmis graduum quindecim pulcherrimus aſcenſionis ordo deſignatur uſque ad cœnaculum, in quo Spiritus ſanctus in igneis linguis cum flamatu vehementi ſuper nomina virorum centum viginti venerat. Ergo ſi computare[c] incipies ſingulos numeros ab uno uſque ad quindecim, & omnem ſummam eorum in unum congregabis cumulum, centum viginti reperies, id eſt de ter quinis ter quadragenos naſci; numerum videlicet, in quo Moyſes jejunando legem meruit recipere, vel Helias prophetali ſpiritu exaltatus eſt; vel etiam ipſe Dominus noſter JESUS-CHRISTUS poſt jejunium quadraginta dierum tentatorem glorioſè vicit malignum.

His omnibus conſideratis quanta ſit numerorum excellentia in divinis Scripturis, & quàm neceſſarium ſit eas legentibus illorum noſſe ſcientiam, perſpicuè patet: per quos etiam ſæculorum ordo decurrit, & noſtræ vitæ ratio conſtat, unde in ſanctâ Scripturâ legitur Dominum Creatorem omnia in numero, pondere, & menſura feciſſe. Quocircà faceſſe videtur ſanctam auctoritatem veſtram juvenes exhortari ingenioſos in talibus ſe exercere ſtudiis diſcant ferventiâ ætatis, ingenio, ut habeant maturo tempore quid doceant diſcipulos ſuos: quatenùs veſtrâ ſanctitate diligenter prædicante plurimi erudiantur in lege Domini. Sacerdotis quippe eſt ex alto culminis faſtigio prædicare, quid cui conveniat perſonæ, quibus paſcuis nutriat gregem ſibi commiſſum;

Sacerdotis ſive Paſtoris munus.

Iſa. 11. 2.

Prov. 9. 1.

a *Ejuſdem in expoſitionem*] Præfationem hanc, ſat è luculentam è MS. codice S. Claudii deſcripſerat Petrus Franc. Chifflet S. J. ſed minùs accuratè, ut deprehendit Baluzius ex apographo Jacobi Sirmondi ex eodem codice deſumpto, cujus ope haud pauca emendavimus, quæ profectò adnotare eſſet inutiliſſimum. In eo codice hæc ſcripta erant: *Vota bona Memoriæ Mannonis liber ad ſepulcrum ſancti Augendi oblatus.* Arno in cujus gratiam Expoſitionem Pſalmorum Alcuinus ſuſceperat, Epiſcopus fuit Saliſburgenſis, obiitque anno DCCCXXI.

b *librum delictante*] Portentum, hoc eſt, quod Acherium ita terruit, ut in ejus locum puncta ediderit, quibus indicaret hic nonnihil eſſe vitii. Haud longè tamen quærenda eſt vera lectio, nec dubito quin optimè reſtitui poſſit *delectante*. Eodem enim ſenſu verbum *delectare* accipitur in Narratione Tranſlat. Corporum SS. Ragnoberti & Zenonis cap. 5. ſuprà tomo 2. & quod vir ille doctus conjecerat *inſpiciente*, ab illo *delectante* nimium abeſt.

c *ſi computare*] Sic reſtituit ex ingenio Baluzius, nam in codice S. Claudii perinde in priori editione legebatur *ſicut putari*.

ne forte quælibet ex grege ovicula errans, paſtoris negligentiâ lupinis pateat morſibus. Unuſquiſque equidem doctor rationem acceptæ pecuniæ redditurus eſt Domino ſuo; nec parvum ſibi quiſlibet paſtor fingat in animo imminere periculum, multa millia animarum in rationem animæ ſuſcepiſſe ſuæ; laboret ſtudioſè in domo Dei doctor bonus, ut mereatur glorioſè coronari in regno Dei: tempus itaque laboris tranſiet citò; beatæ verò retributionis nunquam finietur. Si enim feliciter vivere quæramus, illuc animo tendamus, ubi vera eſt felicitas, ad quam nonniſi charitate ſoffultus nemo pervenire poterit: quæ nos de terrenis tollit ad cæleſtia. Nihil ſæpiùs in hac vitâ noſtræ peregrinationis animo meditemur, niſi qualiter Redemptori & Judici noſtro placeamus: ſcientes quòd hic ſemper non erimus, ſed in altâ quâdam vitâ ſemper erimus. Quàm miſer eſt qui de hujus mortalitatis labore, in majorem mortalitatis perveniet laborem; & quàm felix eſt qui de hoc labore tranſiet in requiem cujus nullus erit unquam finis! Proinde non tranſitorias amemus divitias, ſed ſemper manentes. Dominus Jeſus non nobis promiſit honores tranſeuntes, ſed perpetuos; non gloriam terrenam, ſed cæleſtem; non hîc longævitatem vitæ, ubi peccato naſcimur, labore vivimus, dolore morimur; ſed in beatitudine perpetuâ æternam nobis promiſit vitam; & non perituras ſpopondit divitias, ſed ſemper manentes: hujus verò ſæculi divitiæ bonis, maliſque communes eſſe videntur, quibus boni benè utuntur ad augmentum ſalutis ſibi ſempiternæ, mali verò malè utuntur eis ad perditionem ſui. Illud verò promiſit Dominus Deus charitate ferventibus, quo nihil beatius eſſe poterit, id eſt, perpetuam ſuæ beatitudinis viſionem, ad quam mundato corde feſtinandum eſt, ſicut ipſa Veritas ait; *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.*

Quærendum quod æternum eſt.

Matt. 9. 8.

Mundi ſunt videlicet corde, quos nulla cujuſlibet malitiæ macula conturbat, qui caſtâ mente Deum laudare cæleſtibus hymnis aſſueſcunt. Hi Angelicam in terris agunt vitam, qui in Dei laudibus lætantur, & pſalmodiæ puro corde delectantur. Nullus mortalium virtutem pſalmorum plenius explicare poterit. In his confeſſiones peccatorum, in his pœnitentiales lacrymæ excitantur, in his compunctio cordis renovatur; nam totus pſalmorum liber cæleſtibus redolet myſteriis, ſpiritalibus abundat præceptis, divinis repletus eſt laudibus. Quicumque pſalmos intentâ mente decantare: & ſcrutari didicit, inveniet in eis omnem ſalutis noſtræ diſpenſationem prædictam, miras cæleſtium jucunditates gaudiorum.

Utilitas meditationis cantûs pſalmorum.

Proinde, ſanctiſſime Pater, hortare Fratres ſanctos eorum diligenter diſcutere ſenſus; ut ſciant, & intelligant corde quod ore & linguâ reſonent; Apoſtolico imbuti exemplo, qui de ſeipſo dixiſſe legitur: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: orabo ſpiritu: orabo & mente.* Verba ſiquidem cantantis mens meditetur: intelligentes quia Domino pateſcunt cogitationes ſingulorum, qui cor contritum & humiliatum in prece ad ſe clamantium non ſpernit. Siquidem quidam ſapientium ait, humilitate preces cælum aſcendunt; humilitate & miſericordiâ Chriſti ſalvati ſumus, qui ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris.* Qui miſericordiam facit, miſerebitur illius Deus; ipſo Domino dicente: *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt.* Imago Dei, ad quam reformamur in mente, in miſericordiæ maximè ſtat operibus, pro quibus Sanctis & Juſtis regnum promittitur æternum; dum diſcernentur agni ab hœdis, ad audiendam vocem deſiderabilem ſummi Regis & Judicis in ſede paternæ majeſtatis ſedentis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Explicit.

1. Cor. 14. 15.

Matth. 11 29.

Luc. 6. 36.

Matth. 25. 34.

Hæc lege ſancte Pater feliciter atque Sacerdos, [d]
Sis memor Albini per tempora longa magiſtri,
Dum ſacri Domini ſupplex altaribus adſtas,
Ut pius omnipotens ſolitâ pietate relaxet
Vincula criminibus cujus condigna nefandis.
Ut valeat tecum gaudens laudare Tonantem
Poſt hujus Domino vitæ miſerante labores.
Angelus almipotens cœli directus ab arce,
Per terras, ſilvas, colles comitetur euntem.
Per caſtella, vicos, per fortia flumina terræ;
Semper ubique, precor, ducat ſimul, atque reducat
Gaudentem ſanctæ cum proſperitate ſalutis.
Tu Pater alme, Deo Chriſto donante, per ævum
Tu valeas, vigeas ſempèr, cariſſime Præſul,
Cumque tuis cunctis ovibus per paſcua vitæ,
Quæ currant ſanctos virtutum carpere flores,
Te ducente Pater, Paſtor, Patriarcha, Sacerdos.

d

Epiſtola DUNGALI [a] *Recluſi ad* CAROLUM *Magnum, de duplici Solis Eclipſi anni* DCCCX.

a Anno DCCCX.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritûs ſancti. Domino glorioſiſſimo KAROLO Sereniſſimo Auguſto, omnium antecedentium Romanorum Principum

---

d *atque Sacerdos*] Poſteriorem hanc vocem ex conjecturâ adjecimus, nam in MS. cod. nec à Chiffletio, nec à Sirmondo legi potuerat.

a *Epiſtola Dungali*] Hujus Epiſtolæ Auctor eſt Dungalus Recluſus, hoc eſt, Solitarius, Monaſticam videlicet agens vitam procul à conſortio tum Monachorum tum Sæcularium. Qua in Epiſtolâ cum ſalebras aliquot reperiſſemus, V. C. Iſmaëlem Bullialdum conſuluimus, utpote in mathematicis rebus apprimè verſatum, ſicut & in omni genere ſolidæ litteraturæ, ut de illâ quid ſentiret, nobis exponere dignaretur. Scripſit itaque obſervatiunculam, quam hîc exſcribendam operæ pretium duximus.

„ Hæc Epiſtola Dungali, quamvis nec petitè, nec clarè „ reſpondeat quæſtioni ab Imperatore propoſitæ, neque „ demonſtret quæ oſtendere oportuit, utilis nihilominùs „ in eo eſt, quòd arguat tunc temporis plures, ipſumque Imperatorem dubitaſſe de eo, quod à quibuſdam temerè & inani jactantiâ impulſis aſſerebatur, duas eclipſes „ Solis anno Chriſti DCCCX. factas ac viſas fuiſſe in noſtrâ Europâ, quod quidem ratione fulti dubitabant. Cum „ poſſibile non fuerit hoc anno ante vii. Id. Jun. Solem „ defeciſſe, aut defectum illius in Europâ adnotatum fuiſſe. „ Optimè ad hunc annum adnotavit Calviſius, & rectiſſimè judicavit hanc eclipſim Solis die vii. Id. Jun. ab „ aliquo, qui Kalendarium ſcripſit, prædictam fuiſſe, calculo ex tabulis aſtronomicis imperfectioribus deducto: „ ſed non factam (addo & non viſam Europæis noſtris hominibus) Chronologi nihilominùs, utramque viſam in „ ſuis Chronicis ſcripſerunt, opinionem, vel potiùs errorem vulgi ſequuti. Addendum mihi videtur, calculatorem anni illius ſtro in hoc hallucinatum fuiſſe, quòd „ non monuerit illam eclipſim in locis lineæ æquinoctiali „ ſubjectis, aut meridionalibus apparituram fuiſſe, & viſendam in hemiſphærio auſtrali. Non eſt enim poſſibile, „ ut in locis ab æquinoctiali lineâ paulo remotioribus intrà ſemeſtre ſpatium binæ eclipſes Solis cernantur, quod „ ſub lineâ æquinoctiali, vel in locis ſubjacentibus parallelis ab eâ non longè deſcriptis accidere poteſt: intrà „ verò quinquemeſtre ſpatium in eodem hemiſphærio boreali vel auſtrino binæ eclipſes Solares conſpici queunt: „ quæ omnia demonſtrari poſſunt, utpote vera. Sed hujus Epiſtolæ Auctor Dungalus has differentias ignoraſſe „ videtur. Cumque pridie Kal. Decemb. ejuſdem anni ſtu. „ eclipſis Solis, animadverſa ab Europæis, priorem illam „ vii. Id. Jun. factam, ab Antœcis noſtris & Antipodibus, aut ſaltem in hemiſphærio auſtrali viſam fuiſſe „ aſſerere debuit, ut quæſtioni plenè ſatisfaceret. „ Huc uſque Iſmaël Bullialdus. Dungali Epiſtolam collegit noſter Joannes Mabillon è ſceptro codice Sanremigiano.

cunctis nobilibus honeſtiſque regalium virtutum donis & exercitiis ſtudioſiſſimo, vita longæva, fida ſalus, continua benivolentia, pax, corona immarceſcibilis, gloria ſine fine. Audivi ergo, Domine dilectiſſime, ego Dungalus veſter fidelis famulus & Orator, non immemor quòd vos Waldoni Abbati direxiſtis epiſtolam, ut per illam me ipſe ax veſtris verbis interrogaret de ratione defectûs Solis, quem anno præterito ab Incarnatione Domini DCCCX. bis eveniſſe plurium relatu vobis fuiſſe compertum dixiſtis, & quem ſicut vos legiſſe memoraſtis, non ſolùm antiqui gentilium Philoſophi, ſed & quidam Conſtantinopolitanus Epiſcopus, quaſi naturalem concurſionis elementorum effectum uſitatæ & certæ explorationis peritiâ cognitum priùs dixere, quàm fieret.

Inde veſtræ beatiſſimæ & clariſſimæ Serenitati viſum eſt mandare, ut da dictâ causâ ego quaſi ſectator & amator ſapientiæ interrogarer quid ſentirem, & quid ſcirem, & quid ſentirem proferendo & reſpondendo faterer, exceptum ſcriberetur, ſcriptumque vobis deferretur. Non differam igitur, neque diſſimulabo veſtro ſecundùm vires ſanctiſſimo & utiliſſimo parere præcepto: & utinam tam efficax quàm voluntarius exiſterem, ut non ſolùm velle, ſed & compote voto aſſequi cupita valerem, licet apud ſummum Rectorem pronus & alacris affectus pro re effectâ & adimpleta reputatur.

Quia ergo, Domine mi, hujus rationis inveſtigatio & peritia ad Philoſophos, hoc eſt, Phyſicos propriè & ſpecialiter pertinet, ſicut veſtri continent apices, quorum libri compoſitiores & diligentiores quamvis mihi non ſuppetant, quibus de his rebus & de talibus exercitatiori ſermone & enucleatiori expreſſione tractaverunt; & per quos vobis pleniùs & eruditiùs de inquiſitis reſpondere ma poſſe crediderim. Secundùm ſimplices tamen & leves compendioſoſque libellos, qui inter manus ſunt, in quantum de ipſis torpor obtuſi cordis & tardus ſenſus vix lento conamina pigroque niſu reptans & movens, prælibare quiverit, ne volgari proverbio lupus in fabulâ, pavido ſtupidoque ſilentio reprimi videar, utcumque reſpondebo; ſciens indubitatiſſimè veſtram ſereniſſimæ & piiſſimæ longanimitatis indulgibilem clementiam, ſi quid minùs aut aliter dixero, facilem mihi veniam donaturam, & paternâ correctione me veluti præter induſtriam ſtudiumve per fragilitatem infirmitatemque delinquentem modeſtè caſtigaturam.

Hujus autem quæſtionis origo repetenda eſt, ut ab initio ſicut in cæteris ſolet diſputationibus, per ordinem ratio explicanda procedens, congrua reddatur de interrogatis reſponſio. Macrobius igitur Ambroſius in expoſitione Ciceronis inter cætera commemorat de novem circulis, qui aplanen illam ambiunt, hoc eſt maximam ſpæram in quâ duodecim ſigna videntur infixa, & cui ſubjectæ ſeptem aliæ ſpæræ per quas duo lumina ſol & luna & vaga quinque diſcurrunt. Orbium autem, hoc eſt circulorum prædictorum, primus eſt galactias, quod latinè lacteos interpretatur, qui ſolos ſubjacet oculis, cæteris circulis magis cogitatione quàm viſu comprehendendis. Secundus Zodiacus circulus, hoc eſt ſignifer, ſigna, id eſt, ſtellas & ſidera ferendo & continendo dictus. Quinque alii circuli parelleli vocantur, dicti hoc nomine, quòd neque in omnibus æquales ſunt, neque inæquales; de quibus Virgilius memorat in Georgicis.

Præter hos alii duo ſunt Coluri quibus nomen dedit imperfecta converſio: duo, qui numero prædicto ſuperadduntur, Meridianus & Horizon non ſcribuntur in ſpærâ, quia certum locum habere non poſſunt, ſed pro diverſitate circumſpicientis habitaſcitiſve variantur: quæ omnia tranſitivè nominata & numerata in hoc loco non eſt opus axponere. Duo ergo prædicta lumina, hoc eſt ſol & luna, & quinque ſtellæ, quæ appellantur vagæ, ſeptem memoratas ſpæras maximæ ſpæræ duodecim ſigna continenti, quæ aplanes vocatur, ſubjectas diſpertiverunt, & occupatis regionibus quaſi proprias & ſpeciales hereditates ſingulæ ſingulas obtinuerunt.

In primâ autem ſphærâ de ſeptem illa eſt ſtella quæ dicitur Saturni, in ſecundâ Jovis, in tertiâ Martis, in quartâ, hoc eſt, mediâ ſol, in quintâ ſtella Veneris, in ſextâ Marcurii, ſeptimam quæ eſt omnium extima & infima, luna tenet. Ita Cicero daſcribit, cui Archimedes & Chaldæorum ratio conſentit. Plato verò à lunâ ſurſum ſecundum, hoc eſt, inter ſeptem à ſummo locum ſextum ſolem tenere confirmat, ſequutus Ægyptios omnium Philoſupiæ diſciplinarum parentes, qui ita ſolem inter lunam & Mercurium locatum volunt. Quamvis autem iſta perſuaſio Tullii & auctorum ejus quibuſdam edictis & credibilibus rationibus fulta convaluit, & ab omnibus pecè in uſom recepta eſt, perſpicacior tamen Platonis obſervatio variorem ordinem deprehendiſſe videtur, quam præter indaginem viſûs hæc quoque ratio commendat, quòd lunam quæ luce propriâ caret, & de ſole mutuatur, neceſſe eſt fonti luminis ſui eſſe ſubjactam; hæc anim ratio lunam facit non habere lumen proprium, cæteras omnes ſtellas lucere ſuo, quòd illæ ſuprà ſolem locatæ in ipſo puriſſimo æthere ſunt, in quo omne quidquid eſt, ut verbis Philoſophi loquar, lux naturalis & ſua eſt, quæ tota cum igne ſuo ita ſpæræ ſolis incumbit, ut cœli zonæ quæ procul à ſole ſuot perpetuo frigore oppreſſæ ſint; luna verò, quia ipſa ſola ſub ſole eſt, & caducorum jam regioni luce ſuâ carenti proxima, lucere non potuit. Denique quia totius mundi ima pars terra eſt, ætheris autem ima pars luna eſt, lunam autem terram ſed æthream vocaverunt, immobilis autem ut terra eſſe non potuit, quia in ſphærâ quæ volvitur nihil manet immobile præter centrum; mundanæ autem ſphæræ terra centrum eſt, ideo ſola immobilis perſeverat: rurſus terra accepto ſolis lumine clareſcit tantummodò, non lucet, luna ſpeculi inſtar lumen quo illuſtratur emittit, quæ quamvis denſius corpus ſit quàm cætera cœleſtia, ut moltum tamen terreno purius, fit acceptæ luci penetrabile, adeo ut eam de ſe rurſùs emittat, nullum tamen ad nos præferentem ſenſum caloris, quia lucius radius cum ad nos de origina ſuâ, id eſt, de ſole pervenit, naturam ſecum ignis de quo naſcitur devehit; cum verò in lunæ corpus infunditur, & inde reſplendet, ſolam refundit claritudinem, non calorem: nam & ſeculum cum ſplendorem de ſe vi oppoſiti eminùs ignis immiſſum, ſolam ignis ſimilitudinem carentem ſenſu caloris oſtendit.

His illud adjiciendum eſt, præter ſolem & lunam, & ſtellas quinque quæ appellantur vagæ, reliquas omnes alias infixas cœlo, nec niſi cum cœlo moveri. Alii quorum aſſertio verò proprior eſt, has quoque dixerunt ſuo motu, præter quod cum cœli converſione feruntur, accedere, ſed propter immenſitatem extimi globi excedentia credibilem numerum ſæcula multa unâ curſûs ſui ambitione conſumere, & ideo nullum earum motum ab homine ſentiri; cum non ſufficiat humanæ vitæ ſpatium ad breve ſaltem punctum tam tardæ acceſſionis deprehendendum. Solem autem ac lunam & ſtellas quinqua, quibus ab errore nomen, præter quod ſecum trahit ab ortu in occaſum cœli diurna converſio, ipſa ſuo motu in Orientem ab Occidente procedere, argumentis ad verum ducentibus comprobatur: moveri enim cœloque non eſſe infixas & viſus & ratio affirmat, dum modo in

Digitized by Google

hac , modo in illâ cœli regione viſuntur , & ſæpe cum in unum duæ pluresve convenerint , & à loco in quo ſimul viſæ ſunt , & à ſe poſtea ſeparantur , quod infixæ ſtellæ non faciunt , ſed in iiſdem locis ſemper videntur , nec à ſui unquam ſe copulatione diſpergunt , ab ortu verò ad occaſum in contrarium motu propiore volvi non ſolùm manifeſtiſſimâ ratione , ſed oculis quoque approbantibus demonſtratur.

Conſideratio enim ſignorum ordine , quibus Zodiacum diviſum vel diſtinctum videmus , ab uno ſigno quolibet ordinis ejus ſumam exordium : cum Aries exoritur , poſt ipſum Taurus emergit , hunc Gemini ſequuntur , hos Cancer , & per ordinem reliqua. Si iſtæ ergo in Occidentem ab Oriente procederent , non ab Ariete in Taurum , qui retrò locatus eſt , nec à Tauro in Geminos ſignum poſterius volverentur : ſed à Geminis in Taurum , & à Tauro in Arietem rectæ & mundanæ volubilitatis conſonâ acceſſione procederent. Cum verò à primo ſigno in ſecundum , à ſecundo ad tertium , & inde ad reliqua quæ poſteriora ſunt revolvuntur , ſigna autem infixa cœlo feruntur , ſine dubio conſtat has ſtellas non cum cœlo , ſed contrà cœlum moveri. Hoc ut plenè luceat , adſtruam de lunæ curſu , quæ & claritate ſuâ & velocitate notabilior eſt. Secundo ferè die circà occaſum videtur , & quaſi vicina ſoli , quem nuper reliquit , poſtquàm ille demerſus eſt , ipſa cœli marginem tenet antecedenti ſuper occidens , tertio die tardiùs occidit quàm ſecundo ; & ita quotidie longiùs ab occaſu recedit , ut ſeptimo die circà ſolis occaſum in medio cœlo ipſa videatur : poſt alios verò ſeptem cum ille mergit , hæc oritur , adeo mediâ parte menſis dimidium cœlum , id eſt , unum hemiſphærium ab occaſu in Orientem recedendo metitur : rurſus poſt ſeptem alios circà ſolis occaſum latentis hemiſphærii verticem tenet , cujus rei indicium eſt , quòd medio noctis exoritur : poſtremò totidem diebus exactis , additis inſuper plus minuſve aliis duobus , ſolem denuò comprehendit , & vicinus videtur ortus amborum , quamdiù ſoli ſuccedens rurſùs moveatur , & rurſus recedens paulatim ſemper in Orientem regrediendo relinquat occaſum. Sol quoque ipſe non aliter quàm ab occaſu in Orientem movetur , & rurſùs recedens paulatim ſemper in Orientem regrediendo relinquit occaſum ; ſol quoque ipſe naturaliter quam ab occaſu in Orientem movetur. Et licet tardiùs receſſum ſuum quàm luna conficiat , quippe quod tanto tempore ſignum unum emetiatur , quanto totum Zodiacum luna diſcurrit , manifeſta tamen & ſubjecta oculis motûs ſui præſtat indicia : hunc enim in Ariete eſſe ponam , quod quia æquinoctiale ſignum eſt , pares horas ſomni & diei facit. In hoc ſigno cum occidit , libram , id eſt , Scorpii chelas mox oriri vidèmus , & apparet Taurus vicinus occaſui : nam Vergilias & Hyadas partes Tauri clariores non multo poſt ſolem mergentes videmus. Sequenti menſe ſol in ſignum poſterius , id eſt in Taurum recedit , & ita fit ut neque Vergiliæ , neque alia pars Tauri illo menſe videatur : ſignum enim quod & cum ſole occidit , ſemper occulitur , adeo ut & vicina aſtra ſolis propinquitate celentur : nam & canis tunc , quia vicinus Tauro eſt , non videtur , tectus lucis propinquitate. Et hoc eſt quod Virgilius ait :

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus , & adverſo cedens Canis occidit aſtro.

Non enim vult intelligi Tauro Oriente cum ſole mox in occaſu fieri Canem , qui proximus Tauro eſt , ſed occidere eum dixit Tauro geſtante ſolem , quia tunc incipit non videri , ſole vicino. Tunc tamen Occidente ſole libra adeo ſuperior invenitur , ut totus Scorpius ortus appareat ; Gemini verò vicini tunc videntur occaſui : rurſus poſt Tauri menſem Gemini non videntur , quod in eos ſolem migraſſe ſignificat. Poſt Geminos redit in Cancrum , & tum cum occidit mox libra in medio cœlo videtur : adeo conſtat ſolem tribus ſignis peractis , id eſt , Ariete & Tauro & Geminis ad medietatem Hemiſphærii receſſiſſe.

Denique poſt tres menſes ſequentes tribus ſignis quæ ſequuntur incenſis , Cancrum dico , Leonem & Virginem , invenitur in libra ; quæ rurſus æquat noctem diei , & dum in ipſo ſigno occidit , mox oritur Aries , in quo ſol ante ſex menſes occidere ſolebat. Ideo autem occaſum ejus quàm ortum elegimus præponendum , quia ſigna poſteriora poſt occaſum videntur , & dum ad hæc quo ſole mergente videri ſolent , ſolem redire monſtramus , ſine dubio eum contrario motu recedere quàm cœlum movetur , oſtendimus. Hæc autem quæ de ſole ac lunâ diximus , etiam quinque ſtellarum receſſum aſſignare ſufficient : pari enim ratione in poſteriora ſigna migrando , ſemper mundanæ volubilitati contraria receſſione verſantur , quarum curſus recurſuſque ipſo ſole moderari perhibetur ; nam certa ſpatii definitio eſt , ad quam cum unaquæque erratica ſtella recedens ad ſolem pervenerit , tamquam ultrà prohibeatur accedere , agi retrò videtur : & rurſus cum certam partem recedendo contigerit , ad directi curſûs conſueta revocatur ; ita ſolis vis & poteſtas motus reliquorum luminum conſtitutâ demenſione moderatur.

Circus ergo ſive circulus intelligitur , uniuſcujuſque ſtellæ , una integra & peracta converſio , id eſt , ab eodem loco poſt emenſum ſphæræ per quam movetur ambitum in eumdem locum regreſſus. Eſt autem hîc linea ambiens ſphæram ac veluti ſemitam faciens , per quam ſol & luna diſcurrit , & intrà quam vagantium ſtellarum error legitimus coërcetur , quas ideò veteres errare dixerunt , quia & curſu ſuo feruntur , & contrà ſphæræ maximæ , id eſt , ipſius cœli impetum contrario motu ad Orientem ab Occidente volvuntur , & omnium quidem par celeritas , motus ſimilis , idem eſt modus meandi , ſed non omnes eodem temporis ſpatio circos ſuos orbeſque conficiunt. Cauſam verò ſub eâdem celeritate diverſi ſpatii inæqualitas ſpærarum efficit , quas ſingulæ ſtellæ perluſtrant : à Saturni enim ſphærâ , quæ eſt prima de ſeptem , uſque ad ſpæram Jovis à ſummo ſecundam interjecti ſpatii tanta diſtantia eſt , ut Zodiaci ambitum ſuperior triginta annis , duodecim verò ſubjecta conficiat , rurſus tantùm à Jove ſphæra Martia recedit , ut eumdem curſum biennio peragat. Venus autem tanto eſt à regione Martis inferior , ut ei annus ſatis ſit ad Zodiacum peragrandum.

Jam verò ita Veneri proxima eſt ſtella Mercurii , & Mercurio ſol propinquus , ut hi tres cœlum ſuum pari temporis ſpatio , id eſt , anno plùs minuſve circircumeant ; ideo & Cicero hos duos curſus comites ſolis vocavit , quia in ſpatio pari longè à ſe nunquam recedunt : luna autem tantum ab his deorſum receſſit , ut quod illi anno , XXVIII. diebus conficiat. Sed Cicero cum quartum de ſeptem ſolem velit , quartus autem inter ſeptem non ferè medius , ſed omnimodo medius & ſit & habeatur , non abruptè medium ſolem , ſed *ferè* medium dixit his verbis : *Deinde de ſeptem mediam ferè regionem ſol obtinet.* Sed non vacat adjectio , quâ hæc pronuntiatio temperatur ; nam ſol quartum locum obtinens , mediam regionem tenet numero , ſed non ſpatio ; Saturni enim ſtella , quæ ſumma eſt , Zodiacum XXX. annis peragrat : ſol medius anno uno ; luna ultima uno menſe non integro. Tantum ergo inter-

eſt inter ſolem & Saturnum, quantum inter unum & xxx. tantum inter lunam Solemque, quantum inter xii. & unum; unde apparet totius à ſummo in imum ſpatii certam ex mediâ parte diviſionem ſolis regione non fieri. Sed quantum ad numerum pertinet, veluti inter ſeptem quartus medius dicitur, quamvis propter inæqualitatem ſpatiorum adjectione *ferè* particulæ temperatur. Zodiacus ergo circulus eſt unus ex xi. ſupradictis, qui ſolus potuit latitudinem hoc modo quem referimus, adipiſci. Natura cœleſtium circulorum incorporalis eſt, lineaque ita mente concipitur, ut ſolâ longitudine cenſeatur, latum habere non poſſit, in Zodiaco longitudinem ſignorum capacitas exigebat. Quantum igitur ſpatii lata dimenſio porrectis ſideribus occupat, duabus lineis limitatum eſt, & tertia ducta per medium ecliptica vocatur, quia cum curſum ſuum in eâdem lineâ pariter ſol & luna conficiunt, alterius eorum neceſſe eſt evenire defectum; ſolis, ſi ei tunc luna ſuccedat; lunæ, ſi tunc adverſa ſit ſoli. Ideo nec ſol unquam deficit, niſi cum triceſimus lunæ dies eſt, & niſi quinto decimo curſûs ſui die, neſcit luna defectum; ſic enim evenit, ut aut lunæ contrà ſolem poſitæ, ad mutuandum ab eo ſolidum lumen, ſub eâdem lineâ inventus terræ conus obſiſtat, aut ſoli ipſa ſuccedens, objectu ſuo ab humano aſpectu lumen ejus repellat. In defectu autem ſol ipſe nihil patitur, ſed noſter fraudatur aſpectus, luna verò circà proprium defectum laborat, non accipiendo ſolis lumen, cujus beneficio noctem colorat; quod ſciens Virgilius diſciplinarum omnium peritiſſimus ait:

Defectus ſolis varios, lunæque labores.

Quamvis igitur trium linearum ductus Zodiacum & claudat & dividat, unum tamen circum auctor vocabulorum dici voluit antiquitas, ſecundum verò quoſdam Philoſophos latitudo Zodiaci xii. lineis menſuratur, ex quibus juxtà paris numeri naturam duas haberi medias neceſſe eſt, quas tantummodò à ſole luſtrari confirmantes, lunam per omnes diſcurrere dicunt. « Quapropter ultrò citroque vagata eclipſim fieri ſingulis menſibus non ſinit. Omnibus tamen annis utriuſque ſideris defectus ſtatutis diebus horiſque evenire comprobant, quamvis non ſemper appareant, ideo quia aliquando fiunt ſubtùs terram in parte latentis Hemiſphærii, aliquando ſuprà; ſed propter nubila & propter globoſitatem & convexitatem terræ neque ubique, neque eiſdem horis ab omnibus cerni poſſunt; unde certiſſimum eſt ſæpiùs iſta fieri quàm videri, nec æqualiter cunctis apparere cum videntur; unde veſpertinos ſolis ac lunæ defectus Orientales non ſentiunt, neque matutinos Occidentales, obſtante cono terræ atque viſum arcente. Lunæ autem defectum aliquando quinto menſe à priori, ſolis verò ſeptimo ejuſdem bis in triginta diebus ſuper terras occultari, necnon ab aliis viſum eſſe, quondam in duodecim diebus utrumque ſidus deficere probabili ratione & traditione cognovimus. »

Reſpondi ergo ut mihi videtur, Beatiſſime Auguſte, ſecundùm veſtrarum exactionem litterarum, & dixi ex eorumdem auctoritate quemadmodum antiqui Philoſophi & ſcierunt & præſcierunt, quomodo fieret defectus ſolis, & quando fieret: illi enim omnium diſciplinarum peritiſſimi, & nullius ſectæ inſcii veteribus approbatæ, ſagaciſſimâ elimatæ & defæcatæ mentis intentione, & perſpicaciſſimâ purgatiſſimâque interni ſenſus acie præfixâ, omnium rerum naturas, rationes, cauſas & origines ſubtiliſſimè & inſtantiſſimè naturali inveſtigatione quæſiverunt, accuratiſſimè & efficaciſſimè illo *à quo omne datum optimum eſt & omne donum perfectum* offerente quæſita invenerunt, inventa & deprehenſa diligentiſſimè & intentiſſimè obſervaverunt; inde phyſici Aſtronomiæ ſpecialiter ſtudentes, eâdem diutiſſimâ meditatiſſimâque diligentiâ ortus & obitus ſtellarum intuentes & intuendo experientes, ſolis & lunæ & reliquarum quinque vagantium curſus & recurſus, acceſſus & receſſus pleniſſimè exploraverunt, in tantum ut explorando indubitatiſſimè ſcirent quantas lineas Zodiaci circuli unaquæque ſtella erratica luſtraret, & per quam propriè & ſpecialiter de ipſis lineis in præſenti curſum dirigeret, & in quo ſigno, & in quâ parte ipſius ſigni eſſet. Qui ergo ita de ſubtilioribus licet veris & naturalibus aliarum ſtellarum motibus certiſſimè & ſtudioſiſſimè cognoverunt, cur ſolis & lunæ curſus, qui verè notabiliores & faciliores ſunt ad cognoſcendum, ignorarent, ut eos lateret quomodo vel quando per eamdem Zodiaci circuli eclipticam lineam currerent, & illam unam eamdemque luſtrantes, in unum ſignum & in unam partem coïrent, & in eamdem partem coëuntes, lunâque in ipsâ ſoli ſuccedente eclipſis fieret ſolis.

Non ſolùm ergo prædicti Philoſophi eclipſim, hoc eſt defectum ſolis præſciebant, & præſcientes prædicebant quando poſt unum menſem futurus eſſet; ſed quando per annum, aut xx. aut c. M. annos ſequeretur, per ſupradictam ſagacem explorationem & diligentem obſervationem longè ante experti præſignabant. Sed ut plus miremini, uſque ad quindecim millia annorum talibus argumentis protendebant. Inde Cicero viſionem Africani referens ita dicit: « Homines populariter annum tantummodo ſolis unius aſtri reditum metiuntur; re autem recta cum ad idem unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierunt, eademque totius cœli deſcriptionem longis intervallis retulerunt: tunc ille verè vertens annus appellari poteſt, in quo vix dicere audeo quàm multa hominum ſæcula teneantur. Namque ut olim deficere Sol hominibus exſtinguique viſus eſt, cum Romuli animus hæc ipſa in templa penetravit, quandoque ab eâdem parte Sol eodemque tempore iterum defecerit, tum ſignis omnibus ad idem principium ſtelliſque revocatis, expletum annum habeto; cujus quidem anni nondum viceſimam partem ſcito eſſe converſam. »

Quæ verba Tullii Ambroſiana expreſſio aperit hoc modo atque pandit: Annus non is ſolus eſt quem nunc communis omnium uſus appellat; ſed ſingulorum ſeu luminum, hoc eſt Solis & Lunæ, ſive ſtellarum, emenſo omni cœli circuitu, à certo loco in eumdem locum reditus, annus ſuus eſt, ſic menſis, Lunæ annus eſt intrà quem cœli ambitum luſtrat: nam & à Lunâ menſis dicitur, quia Græco nomine luna mene vocatur.

Virgilius denique ad diſcretionem lunaris anni, qui brevis eſt, annum, qui curſu ſolis efficitur, ſignificare volens ait:

Interea magnum Sol circumvolvitur annum.

Annum magnum vocans Solis comparatione lunaris; nam curſus quidem Veneris atque Mercurii penè par Solis; Martis verò annus ferè biennium tenet: tantò enim tempore cœlum circuit. Jovis autem ſtella duodecim, & Saturni triginta annos in eâdem circumitione conſumit.

Hæc de Sole & Lunâ, ac vagis, ut ante retulimus, jam nota ſunt: annus verò, qui mundanus vocatur, qui verè vertens eſt, quia converſione plenæ univerſitatis efficitur, largiſſimis ſæculis explicatur, cujus ratio talis eſt. Stellæ omnes & ſidera, quæ infixa cœlo videntur, quorum proprium mo-

cum nunquam viſus humanus ſentire vel deprehendere poteſt, moventur tamen, & præter cæli volubilitatem quâ ſemper trahuntur, ſuo quoque acceſſu tam ſero promovent, ut nullius hominum vita tam longa ſit, quæ obſervatione continuâ factam de loco permutationem, in quo . . . . . primum viderat, deprehendat. Mundani ergo anni finis eſt, cum ſtellæ omnes omniaque ſidera, quæ aplanes habet, à certo loco ad eumdem locum ita remeaverint, ut ne una quidem cœli ſtella in alio loco ſit quàm in quo fuit, cum omnes aliæ ex eo loco motæ ſunt ad quem reverſæ, anno ſuo finem dederint, ita ut Sol & Luna cum erraticis quinque in iiſdem locis & partibus ſint, in quibus incipiente mundano anno fuerunt: hoc autem, ut Phyſici volunt, poſt annorum quindecim millia peracta contingit.

Ergo ſicut annus Lunæ menſis eſt, & annus Solis duodecim menſes, & aliarum ſtellarum hi ſunt anni quos ſuprà retulimus; ita mundanum annum quindecim millia annorum, quales nunc computamus, efficiunt. Ille ergo verè annus vertens vocandus eſt, quem non Solis, id eſt unius aſtri, reditus metitur, ſed quem ſtellarum omnium, quæ in quocumque cœlo ſunt, ad eumdem locum reditus ſub eâdem cœli totius deſcriptione concludit; unde mundanus dicitur, quia mundus propriè cœlum vocatur. Igitur ſicut annum ſolis non ſolum à Kalendis Januariis uſque ad eaſdem vocamus, ſed & à ſequente poſt Kalendas die uſque ad eumdem diem, & à quocumque cujuſlibet menſis die uſque in diem eumdem reditus, annus vocatur; ita hujus mundani anni initium ſibi quiſque facit quodcumque decreverit, ut ecce nunc Cicero à defectu Solis, qui ſub Romuli fine contigit, mundani anni principium ſibi ipſe conſtituit, & licet etiam ſæpiſſimè poſtea defectus Solis evenerit, non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio Solis impleſſe, ſed tunc implebitur cum Sol deficiens in iiſdem locis & partibus & ipſe erit, & omnes cœli ſtellas omniaque ſidera rursùs inveniet, in quibus fuerant ſub Romulo, cum poſt annorum quindecim millia ſicut aſſerunt Philoſophi, ſol denuò ita deficiet, ut in eodem ſigno eâdemque parte ſit, ad idem principium, in quo ſub Romulo fuerant, ſtellis quoque omnibus ſigniſque revocatis.

810. „ Anno ergo præterito DCCCX. ab Incarnatione „ Domini non eſt mirum eclipſin Solis eveniſſe, ſi„ cut veſtræ indicant litteræ; *ſeptimo Idus Junias*, „ primâ tunc initiante lunâ, & rursùs in eodem „ anno *pridie Kalendas Decembris* XXXI incipiente „ lunâ, & à priore defectu ſeptimo menſe, hoc „ eſt Decembre inchoante; qui ſic defectus ſolis de„ finitur noviſſimâ primâve luna fieri, & ſeptimo „ menſe à priore defectu, quamvis aliquando penitùs „ non appareat, cum certè ſit factus, aut ſi apparue„ rit non ſemper ubique cernatur, aut ſi ubique „ conſpiciatur, non eiſdem horis omnes æqualiter „ videant eveniſſe propter ſupradictas cauſas.

Si quis ergo etiam in hoc tempore tanto ſensûs acumine præditus, tantâ inſtantiæ diuturnitate niſus, tantâ explorationis & obſervationis diligentiâ intentus, eâdem otioſitate & curioſitate ſicut priori ætate geniti, ſollicitus tantum ſtudium erga aſtronomiæ aut cujuſcumque diſciplinæ affectationem adhibuerit, nonne idem facilè credendus eſt ad eamdem antiquorum ſcientiam & præſcientiam poſſe pervenire? Voluntas enim diſpar non natura, quæ una & æqualis eſt, homines tantum à ſe diſtare facit, quamquam in primis hominibus propter mundi adoleſcentiam & vim corporum, & ſenſuum vigorem magis valuiſſe comperimus.

Hic ergo nunc de eclipſi Solis ſit finis dicendi, non quòd dixiſſe forſitan ſufficienter arbitrer, ſed quia ad præſens proprii ingenioli exiguitas amplius memorare non quiverit: Plinius enim ſecundus & alii libri, per quos æſtimem hæc me poſſe ſupplere, non habentur nobiſcum in his partibus, cum de talibus per me ipſum nihil audeam excogitare neque præſumam. Vos autem, domine piiſſime Auguſte, quibus præ omnibus affluentiam ſapientiæ, ſicut & cæterarum ſanctarum virtutum Deus diſtribuit, rogo ſuppliciter, ut in quo vobis de hac causâ ignorare videar, aut aliter æſtimare quàm rectum eſt, inſtruere & dirigere dignemini: *Stulta enim mundi elegit Deus*: Et, *Non eſt apud eum perſonarum acceptio*, ut non ſolùm veſtræ puriſſimæ & clariſſimæ ſapientiæ lux his qui propè ſunt luceat, ſed & his qui longè; & non ſolùm per aperta camporum diſcurrentes illuſtret, verùm etiam Recluſos licet per rimas & juncturas veſtri ſereniſſimi ſplendoris radius exerens perfundat. Omnibus ergo valde neceſſe eſt attentis & aſſiduis precibus rogare & poſtulare, ut Dominus & Salvator noſter JESUS-CHRISTUS ſuo populo donet & tribuat multis annis de tali & tanto Principe & Magiſtro gaudere, qui omnibus æqualiter omnium bonorum operum & virtutum & honeſtarum diſciplinarum doctor præcipuus, & perfectum habetur exemplar rectoribus ad ſuos ſubjectos benè regendos, militibus ad ſuam exercendam legitimè militiam, Clericis ad univerſalis Chriſtianæ Religionis ritum rectè obſervandum, Philoſophis & Scholaſticis ad honeſtè de humanis philoſophandum & ſapiendum, reverenterque atque orthodoxè de Divinis ſentiendum & credendum. Quid plura de noſtri domini Auguſti Karoli ſummis virtutibus & excellentibus dicere nitor, cum licet multum elaborare velim totas referre non potero? Hoc tantùm veraciter dicimus, quòd omnes uno ore conclamant, quia in iſtâ terrâ, in quâ nunc Deo donante Franci dominantur, ab initio mundi talis Rex & talis Princeps nunquam viſus eſt, qui ſic eſſet fortis, ſapiens, & religioſus ſicut noſter dominus Auguſtus Karolus. De cætero autem per ſua ſancta & ſublimia merita, forſitan de ſuo ſemine talis oriatur. Hoc ſolum ſupereſt, ut nos omnes Chriſtiani altiſſimis vocibus, & devotiſſimis cordibus unanimiter clamemus ad Dominum & rogemus, ut noſtri optimi domini Auguſti Karoli triumphos multiplicet, imperium dilatet, ſacram conſervet progeniem, ſanitatem confirmet, vitam in multos extendat annorum curriculos, Exaudi, Exaudi, Exaudi CHRISTE.

Sicut ergo, domine Reverentiſſime atque dulciſſime, Dei & veſtro fideli famulo Walduni Abbati mandaſtis, ut me de talibus ex veſtris verbis commonendo interrogaret, & exigendo commoneret, qui ſicut vobis fidelis, ita mihi de hac re gravis & importunus exactor quamvis moderatè exſtitit, ita per illum vobis remitto, ut inde ei gratias referatis, ſi quid in his benè dixerim, quæ per ejus urgentem exactionem volens nolens ſolvi: ſi autem aliquid malè propter meum proprium neglectum, mihi pœnitentiam quam velitis clementer imponatis. Opto vos benè ſemper valere in Deo optime Domine, & non tantùm optime Domine, ſed & piiſſime atque amantiſſime Pater.

Reædificatio Brivatis, & Eccleſiæ S. Juliani ejuſdem loci à BERENGARIO *Comite.* AN. DCCCXXV.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI. LUDOVICUS divina ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Notum eſſe volumus cunctis fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris, ſeu

etiam

etiam Deo diſpenſante ſucceſſoribus; quia poſtquàm Comitatum Brivatenſem fideli noſtro Berengario illuſtri Comiti conceſſimus, iſte ingenio quo valuit quamdam Eccleſiam ubi ſanctus Julianus Martyr corpore requieſcit, quæ eſt conſtructa in vico Brivatenſi, non procul à Caſtro Victoriaco, quæ à Saracenis deſtructa & igne combuſta erat, ad priſtinum ſtatum reduxit; & in eâdem Eccleſiâ conſtituit triginta quatuor Canonicos, & in caſtro prædicto Victoriaco, quam ſimiliter reædificavit, viginti, ut juxtà canonicum ordinem Domino militarent & canonicè viverent: quibus dedit Rex ex beneficio ſuo, ſcilicet de rebus prædictæ Eccleſiæ ſancti Juliani manſos centum, unde eorum neceſſitates ſulcirent, & ſuſtentationem habere potuiſſent, videlicet prædictis Clericis in commune ſexaginta, & Abbati quem ipſi pariter ſuper ſe elegerunt, manſos quadraginta. Precibus quibus valuit idem Berengarius fidelis Comes noſtram exoravit clementiam, ut per noſtræ auctoritatis Præceptum conſtitueremus qualiter prædicta centum manſa nullus exinde abſtrahere præſumeret; & ut Abbatem ſuper ſe Canonici in prædictis locis conſtituti, inter ſe eligendi licentiam haberent, & ipſe Abbas vel Congregatio ejus ſub nullius ditione fuiſſent, & nemini cuilibet obſequium pro prædictis rebus feciſſent, niſi tantùm ad partem Regis annuatim caballum unum cum ſcuto & lanceâ præſentaſſent, & in poſtmodum ab omni exactione vel defunctione publicâ aut privata immunes & liberi eſſent.

Cujus deprecationi, quia juſta & rationabilis nobis viſa eſt, aurem accommodare placuit, & hos noſtros imperioſos apices fieri, per quos decernimus atque jubemus, ut quemadmodum prædictus Berengarius de ſuprà ſcriptis locis, & Abbate atque Canonicis, vel rebus ibidem conceſſit, conſtituit, atque præordinavit, & à nobis confirmari poſtulavit, vel quemadmodum ſuperiùs dictum eſt, ita deinceps noſtris futuriſque temporibus, Domino auxiliante, fixum atque ſtabile permaneat. Sed & hoc nobis inſerere placuit, ut quidquid ad hinc futurum in prædictis locis divina pietas per nos aut ſucceſſores noſtros, vel per quoſlibet liberos ac Deum timentes homines largitum atque conceſſum fuerit, ſub eâdem conditione, ſicut ſuperiùs dictum eſt, conſiſtat. Et hanc auctoritatis noſtræ præceptionem atque confirmationem, ut per futura tempora inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, annulo noſtro ſubter juſſimus ſigillari. Data ceſſio iſta II. Nonas Junii, anno XII. Imperii Ludovici ſereniſſimi Auguſti, Indictione III.

Anno DCCCXXV. *Ex chartulario S. Juliani Brivat.*

Præceptum PEPPINI, *Ludovici Pii filii Aquitaniæ Regis, quo bona S. Juliani Brivat. confirmat.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, PIPINUS gratiâ Dei Rex Aquitanorum. Si petitionibus ſervorum Dei juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, id nobis proculdubio, & ad præſentem vitam feliciter tranſigendum, & ad æternam perpetualiter capeſſendam profuturum nullatenùs dubitamus. Quapropter notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, & noſtris, præſentibus ſcilicet ac futuris, venerabilem Arvernorum Epiſcopum ad noſtræ dignitatis acceſſiſſe clementiam, humiliterque petiiſſe ut Monaſterium conſtructum in honore S. Juliani in Comitatu Brivatenſe, cui quoque ipſe Canonic. . . . . favente ſub noſtro mundeburdo ac tuitionis opere acciperemus, acceptumque noſtrâ defenderemus prærogativâ; cujus religioſis ſuaſionibus ob Dei amorem tanto libentiùs aſſenſum præbuimus, quanto id ad noſtræ remunerationis præmium ampliùs profuturum perſpeximus. Præcipienteſque jubemus jubenteſque decernimus, ut in ſuprà ſcripto Monaſterio nullus Regius, aut Abbatialis, aut Epiſcopalis, vel Comitalis homo manſiones ſine Fratrum conſenſu accipere præſumat; neque in villabus prædicti Cœnobii ubicumque locatæ fuerint, quas nunc habent, vel quæ Deo donante auctura eſſe potuerint, ut nullus Judex publicus, nulla cujuſlibet judiciariæ poteſtatis perſona aliquem diſtringere, aut fidejuſſores tollere, aut patentitia accipere, neque manſionaticos, ſive paratas, aut paraſredos, vel teloneum, aut pontaticum, ſive ciſpaticum exigere, ſeu aliquid quod ad publicam diſtrictionem pertineat agere aut inferre præſumat: ſed remotâ procul, ut diximus, omni ſæculari vel judiciariâ poteſtate, liceat eis qualemcumque ſibi ſuâ ſponte elegerint Advocatum habere, ipſumque Advocatum nemo præſumat temerario auſu diſtringere, vel in tortum mittere; ſed noſtro coram Comite Palatii Eccleſiam prælibati Martyris, videlicet ſacri Juliani abſque alicujus inquietudine vel morarum dilatione liceat inquirere; etiam dictis Clericis ſub prætextu noſtræ donationis ac pro incolumitate noſtrâ, uxoriſque noſtræ Ingeltrudæ Reginæ, & pro remedio animarum Hermengardæ quondam Reginæ genitriciſque noſtræ, Thetberti ac Nebelongi Comitum, patre & avo ejuſdem Ingeltrudæ, & prole regnique ſtatu libentiùs Dei miſericordiam delectet implorare; ſtatuere nobis noſtriſque fidelibus placuit, ut qui hæc ſtatuta à nobis firmata violare tentaverit, talenta, pondera auri libras duas coactus perſolvat. Quinetiam eidem Monaſterio donavimus quidquid de præfati rebus Monaſterii jus fiſci exigere poterit, in integrum in uſus Congregationis ibidem Deo famulantis, vel in alimoniam pauperum proficiat in augmentum. Ut autem hoc noſtræ defenſionis immunitatiſque Edictum validiorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu noſtra firmavimus, annulique noſtri impreſſione ſubter juſſimus ſigillari.

Sig. Pipini glorioſiſſimi Regis. Data IV. Id. Mart. anno XXIII. Imperii Domini Ludovici ſereniſſimi Auguſti, & XXII. Regni noſtri. Indict. XIV.

Anno DCCCXXVI. *Ex chartulario S. Crucis Aurelian.* Confirmatur Privilegium Jonæ Aurelianenſis pro inſtauratione Monaſticæ diſciplinæ in S. Maximini Miciacenſi Monaſterio.

Diploma LUDOVICI *&* LOTHARII *Imperatorum.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS & LOTHARIUS divinâ ordinante providentiâ Imperatores Auguſti. Cum petitionibus Sacerdotum Chriſti ad divini cultûs honorem pertinentibus annuimus, & Imperialem conſuetudinem adimplemus, & id procul dubio nobis ad æternam remunerationem capeſſendam profuturum fideliter credimus. Notum igitur eſſe volumus fidelium noſtrorum tam præſentium quàm futurorum prudentiæ, necnon & ſucceſſorum noſtrorum magnitudini, quia poſtulavit nobis vir venerabilis Jonas Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopus, ut Privilegium, quod ob divinæ ſervitutis honorem & monaſticum ordinem veraciter religioſeque ſervandum circà Cellam S. Maximini, quæ eſt juris Epiſcopii ſui, cum convenientiâ Metropolitani ſui Jeremiæ Archiepiſcopi, & Canonicorum Eccleſiæ cui Deo largiente miniſtrat, nuper fecerat vel firmaverat, noſtrâ auctoritate Imperiali confirmaremus; quod Privilegium noſtris obtutibus exhibuit legendum. Cujus conſtitutionem, quia juſtè ac rationabiliter ob amorem Dei & animarum ſalutem factam eſſe

perſpeximus, æquum dignumque judicavimus, ut ejus petitioni aſſenſum præberemus. Quapropter per hanc noſtræ Præceptionis auctoritatem jubemus, & omninò decernimus, ut ſicut ab eodem Epiſcopo per memoratum Privilegium erga eamdem Cellam conſtitutum eſt, ita noſtris futuriſque temporibus à Rectoribus memoratæ Eccleſiæ modis omnibus obſervetur. Ita dumtaxat ut in præfatâ Cella, in quâ olim quoſdam Sanctus viros ſub monaſtico ordine probabiliter vixiſſe, Deoque placuiſſe evidentia argumenta teſtantur, quorum etiam interventu idem ordo in eodem loco creditur eſſe reſtitutus, memoratæ Sedis Pontificibus procurantibus, ſemper regularis ordo religioſiſſimè teneatur ac cuſtodiatur; & cum Abbas ipſius Monaſterii rebus humanis exemptus fuerit, providente ejuſdem Sedis Pontifice, ac piam paternamque ſollicitudinem gerente, eo ordine præferatur eis Abbas ſicut in eodem continetur Privilegio.

Res quoque ſive quæ eidem Cellæ juſtè & legaliter pertinent cum prædiis duobus, Quaſellis ſcilicet & Caſtaneovillari, ſive quæ idem Epiſcopus poſtea de causâ Epiſcopi ſui, de retione ſcilicet alterius Cellæ S. Maximini ad divinum officium honorificentiùs peragendum ei ſuperaddidit, in integrum abſque ulla ſui diminutione, ſicut ab eo conſtitutum eſt, in uſus Monachorum cedant. Quòd ſi fortè his rebus propter Dei amorem Epiſcopo ipſius Sedis quiſpiam ſuperaddere libuerit, id cum Dei gratiâ, ſuffragante ſibi Pontificali auctoritate libentiſſimè peragat: & ſi fortè hoc ei facere & voluntas & facultas denegaverit, de his quæ collatæ ſunt nihil aut cupiditate ductus, aut alicujus perſuaſione ſuccenſus quolibet modo auferat, ſed potiùs Monachi ipſius Cellæ his & cæteris rebus à Dei timentibus ſibi collatis ſuffragati liberiùs devotiùſque divinæ potentiæ famulari valeant; & pro nobis, conjuge & prole, & ſtabilitate Imperii à Deo nobis collati, & per immenſum ſuâ gratiſſimâ pietate conſervandi, necnon & pro Rectoribus Eccleſiæ cujus loco & rebus utuntur, jugiter divinam implorent miſericordiam.

Si verò quiſpiam Prælatorum memoratæ Sedis præfatam conſtitutionem contrà hanc noſtram Præceptionem quodammodo irritam facere, ac penitùs convellere voluerit, volumus atque decernimus, ut res ad notitiam Senonici Metropolitæ perferatur, quatinùs is adhibitis ſuæ diœceſeos Suffraganeis Epiſcopis, idem negotium diligenti indagine diſcutiat & corrigat, & ad ſtatum priſtinum, ſalvâ memoratæ Sedis dignitate ac poteſtate, revocare procuret. Porrò ſi contingeret idem negotium propter aliquam ſui difficultatem ab eo minimè poſſe definiri, volumus ut ejus relatu noſtris ſucceſſorumque noſtrorum auribus res innoteſcat, videlicet ut noſtræ auctoritatis ſanctione in generali Conventu Epiſcoporum hujus Conſtitutionis convulſor corripiatur & corrigatur, ut eorum ſalubri judicio memorata Conſtitutio priſtinum ſtatûs ſui recuperare valeat vigorem. Præſul ſiquidem memoratæ Eccleſiæ ſummopere provideat, ut Monachi ipſius Cellæ rebus memoratæ matris Eccleſiæ donati, otiumque ſanctæ quietis per memoratum Privilegium & hanc noſtram Auctoritatem adepti, in his in quibus ſe Deo devinxerunt, divinâ adjuvante gratiâ inviolabiliter permaneant. Ita videlicet ut nec interiùs à ſuo propoſito deviare, nec exteriùs res ſibi deputatæ eorum inſolentiâ aut incuriâ quoquomodo negligi aut ſubripi poſſint: ſed Eccleſiæ, cujus loco & rebus utuntur, in omnibus fidem & humilem congruentemque ſubjectionem, ſicut decet & oportet ſervare meminerint. Nec ſe putent propter noſtram Auctoritatem à jure & poteſtate ipſius Eccleſiæ ſubtrahere, aut eaſdem res quâlibet machinatione alienare poſſe. Præſertim cum & locus & res quibus utuntur juris ſint ipſius Eccleſiæ, & ab ejus meritò pendeant poteſtate.

Quæ ut pleniorem in Dei nomine obtineant vigorem, ut hæc etiam veriùs certiùſque credantur, ac meliùs conſerventur, nominis noſtri charactere muniri, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus. Data XIII. Calendas Martii, anno Chriſto propitio XIII. Imperii Domni Ludovici Piiſſimi Auguſti Indictione III. Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter, Amen.

AMALARII, *Epiſcopi* HIEREMIÆ *Senonenſi Archiepiſcopo de Nomine* JESU. Anno 817.

CLariſſimo Patri & acutiſſimo Rhetori HIEREMIÆ Vati in noſtrâ Jeruſalem AMALARIUS. Scribunt Salvatoris noſtri Jeſu nomen per aſpirationem: cujus rationis expers ſum. Scio vobis ignotum non eſſe, ſi alicujus rationis cauſa poſtponatur poſt I, aſpiratio in nomine Jeſu, quam intimate filio veſtro ſi adſit. Scio ſi eſt, affore in promptuario mentis veſtræ quod fluat ad me. Antequàm pergeret domnus Carolus Romam noviſſimè, audivi Sacerdotes Galliæ noſtræ ſonare Giſus; quod neque cum Hæbræis neque cum Græcis conveniebat. Ab illo tempore audio Jeſus, ut opinor, quod convenit cum Hæbræis, quorum Ducis nomen legitimus Jeſus. Qui Jeſus nomine ſuo præfigurabat noſtrum Jeſum, ut Sedulius:

--- Jam tunc famulata videbant
Sydera venturum præmiſſo nomine Jeſum.

Nam Græci his notis I.C. conſcribunt illud nomen; & legunt IHCOYC. Unde mihi videtur, ſi tamen vobis non aliàs, oportere ſcribi per I. & H. & C. ſive S. quod legitimus Jheſus. Quibus notis memoratum nomen ſcribere debeam, oro ut mandetis.

Reſponſio* HIEREMIÆ *Archiepiſcopi.

II. POrphyrius Philoſophus nomen JESU in ſua anacroſticâ ſuâ latinè ſcribit hoc modo JHESUS, quem novimus utriuſque linguæ peritiſſimum fuiſſe, uſus videlicet *ita* græcâ litterâ pro H. longâ, quam græci in linguâ propriâ pro I longâ ſemper ſonant. Latini verò pro E longâ. Aliâ verò retione imitantes Hebræos Jeſum pronunciamus, non per aſpirationem, ſed per H græcum ſcribentes.

AMALARIUS, JONÆ *venerabili Epiſcopo.*

III. PAter intimate nato, quibus notis inferiùs figuretis rectiùs videatur vobis pingi nomen Jeſu IH̄C an IH̄S.

At ille inquit, ſicut X & P græcis litteris, & aliâ qualicumque latinâ convenienti ſuperioribus ſcribitur nomen Chriſti, ita I & H additâ convenienti latinâ ſcribitur IH̄S.

Ad* RANTGARIUM *Epiſcopum.

IV. AMALARIUS RANTGARIO Epiſcopo Reverendiſſimo civitatis Noviomenſis.

Memini me interrogatum à veſtrâ Paternitate quomodo intelligerem quod ſcriptum eſt in Dominicâ inſtitutione: *Hic eſt calix ſanguinis novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei.* Quia comperi vos velle ſcire quomodo intelligerem illud, ideoque ſcriptis paucis litteris intimo quomodo ſentiam. Fuit enim calix veteris Teſtamenti de quo in Exodo ſcriptum eſt, Cap. XCVIII. *Tullit itaque Moyſes dimidiam partem* Exod. 24. 6.
ſanguinis, & miſit in crateras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare. Et paulo poſt: *Hic eſt,* Ibid. 8.

inquit, *ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſ-* *Luc. 22. 17.* *cum ſuper cunctis ſermonibus his.* Hunc calicem cunſummavit Dominus in cœnâ ſuâ ſecundùm Lucam dicentem: *Et accepto calice gratias egit & dixit: Accipite & dividite inter vos. Dico enim vobis, quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Calix veteris Teſtamenti, ſanguine animalium irrationabilium redundabat. Ille ſanguis figura fuit veri ſanguinis Chriſti. Quem calicem, id eſt, in quo bibimus ſanguinem Chriſti, initiavit nobis ipſe in memoratâ cœnâ poſt conſummatum priorem calicem, ut idem Lucas memorat in ſequentibus: *Ibid 20.* *Similiter & calicem poſtquàm cœnavit, dicens: Hic eſt calix novi Teſtamenti in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Hic calix eſt in figurâ corporis mei, in quo eſt ſanguis qui manabit de latere meo ad complendam legem veterem, quo effuſo deinceps erit novum Teſtamentum; quoniam novus ſanguis & innocens, id eſt, hominis abſque peccato effundetur pro redemptione humanâ, quod antea non eſt factum ſanguine alicujus animalis irrationalis. Iſte ſanguis novus eſt, qui effuſus eſt pro ſalute noſtrâ, quia non eſt animalis alicujus irrationabilis, ſed hominis rationalis, propterea dicitur *novi Teſtamenti*; quoniam illo effuſo vetera tranſierunt, & facta ſunt nova. Ipſe vocatur *æterni Teſtamenti*, quia novum Teſtamentum non mutabitur ad aliud Teſtamentum, ſicut mutatum eſt vetus in novum. Ipſe vocatur *myſterium fidei*, quoniam qui credit ſe redemptum ab eo ſanguine, & imitator fit paſſionis ipſius, ei proficit ad ſalutem & ad vitam æternam. Unde Dominus dicit: *Joan. 6. 54.* *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobiſmetipſis.* Hoc eſt, niſi participes fueritis meæ paſſionis, & credideritis me mortuum pro veſtrâ ſalute, non habebitis vitam in vobis. Myſterium græcè, latinè ſecretum, quia fides iſta latet in cordibus Electorum, propterea vocatur ſecretum fidei. Myſterium fidei fides eſt, ut Auguſtinus in epiſtolâ ad Bonifacium Epiſcopum: *Epiſt. 23. ſub finem.* Sicut ergo ſecundùm quemdam modum ſacramentũ corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, ſacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt; ita ſacramentum fidei, fides eſt. Simili modo poſſumus dicere: *Hic eſt calix ſanguinis mei novi & æterni Teſtamenti*; ac ſi dicat: hic eſt ſanguis meus qui pro vobis datur, ut deinceps novum & æternum Teſtamentum à me accipiatur & teneatur. Sequitur: *myſterium fidei* hoc credere debetis, id eſt, hanc fidem habere debetis, ut per illum remiſſio vobis ſit omnium peccatorum.

Ad HATTONEM [a] *Monachum.*

6

V. DIgnata eſt Fraternitas veſtra nobis mandare, ut auctorem illum vobis nominarem, qui diſtinctionem facit inter Seraphin, quando neutri generis eſt, & quando maſculini. Non omnia mihi in promptu poſſunt occurrere, quæ de illis agminibus legiſti & legi. Tamen illum auctorem modo promam qui diſcernit inter Cherubin neutri generis & maſculini, necnon & illum qui Seraphim per *m*, maſculi generis dicit, & neutri per *n*. Opinor quòd eiſdem finalibus litteris terminetur apud Græcos Cherubin & Seraphin. Dicit Hieronymus in tractatu Ezechielis tertii libri: » Quamquam pleriqueCherubin neutrali genere numeroque plurali dici putent, » nos ſcire debemus ſingulari numero eſſe Cherub » generis maſculini, & plurali ejuſdem generis Cherubim, non quo ſexus in miniſtris Dei ſit, ſed quo » unumquodque juxtà linguæ ſuæ proprietatem diverſis appellctur generibus. Angeli vocantur numero plurali Malachim, & Cherubim & Seraphim ejuſdem generis & numeri. « Ubi Sanctus Hieronymus dicit, nos ſcire debemus quòd latinus latinis fuit locutus. Ipſe erat latinus, Paula & filia ejus Euſtochium latinæ erant. Ex hoc intelligere poſſumus, quòd nos latini debemus illorum miniſtrorum nomina maſculino genere tenere juxtà hebraicã auctoritatem, quam Hieronymus interpretatus eſt. Et ubi dicit: » Non quo ſexus in miniſtris Dei ſit « ſed quo unumquodque juxtà linguæ ſuæ proprietatem diverſis appelletur generibus: « ex hoc intelligimus quòd alterius generis ſunt miniſtri memorati in peregrinâ linguâ. Dicit Beda in libro primo de tabernaculo & vaſis ejus: » Et quidem numero ſingulari Cherub, plurali autem Cherubin « dicitur, & eſt nomen generis maſculini; ſed græca conſuetudo neutro genere Cherubin poſuit, *m* « litterâ in *n* mutatâ. Verùm noſter interpres hebræum ſequutus idioma, maſculino genere poſuit. «

Monſtrabo iterum ubi idem interpres Hieronymus ponat Seraphin neutro genere. Scribit in libro, quem fecit de Seraphin, quæ leguntur in Iſaïa inter cætera: » Nullum Prophetarum extrà Iſaïam vidiſſe Seraphin circà Deum ſtantia, & ne ipſa quidem Seraphin alibi lectitari. « *Cap. 6. poſt init.* Novit Charitas veſtra quando dixit ſtantia, & ipſa neutro genere ea protuliſſe. Habemus & non minimam auctoritatem ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ ſolet quotidie in oratione quæ fit ſuper menſam proferre, *Beata Seraphin.*

AMALARIUS GUNTRADUS *Dilecto Filio in diſciplinâ Chriſti.*

VI. FIli mi recordatus ſum percunctatum eſſe pollens ingenium tuum, quare non me cum majori cautelâ cuſtodirem, ne illicò poſt conſumptum ſacrificium ſpuerem. *Ex hac Epiſtola Amalarius probatur Sacerdos.* Addidiſti, quod non videres cæteros Sacerdotes hoc facere, id eſt ſtatim ſpuere poſt comeſtam Euchariſtiam. Quando hoc audivi à te nec multum tibi dixi, nec cogitavi ex hoc tibi reſpondere, naucì duxi talem percunctationem; jam in itinere degens ſeparatus ſum à tuâ dilectione, ne aliqua ſuſpicio remaneret tibi falſa in pectore, Quali ergo protervè hoc agerem contrà noſtram religionem, & ne remaneres in aliquo errore ignorantiæ, idcircò potiſſimum quoniam ſenſi te ſenſiſſe me agere contrà conſuetudinem religioſorum Preſbyterorum, malui ex itinere formare tibi animum meum; quàm diutiùs remanere ardens ingenium tuum in ſuſpicione inutili. Attende primò, Fili mi, ſententiæ Pauli dicentis: *Spiritalis judicat omnia; ipſe autem à nemine judicatur.* *1. Cor. 2. 15.* Si quod circà ſpiritum eſt in ſuo ordine manet, ea quæ per corpus geruntur recta deputantur, dicente eodem Apoſtolo: *Omnia munda mundis.* *Tit. 1. 15.* Multi ſunt qui munditiam corporis obſervant ſecundùm uſum Phariſæorum, ex quorum tamen mentibus procedunt immunda, quæ Dominus computat in Evangelio dicens: *Matt. 15. 19.* *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ: hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Inter iſta non deputatur ſputum, nec procedit ex malâ cogitatione quæ coinquinat hominem. Sputum naturale eſt nobis, ſine peccato procedit ex nobis, ſanitati noſtræ proficit ejus proceſſio, ſine vituperatione religioſorum hominum agimus quod Chriſtus egit pro ſalute noſtrâ, docente Evangelio: *Joan. 9. 6.* *Lutum fecit Dominus ex ſputo, & linivit oculos cæci nati.* Et iterum ſecundùm Marcum: *Marci 7. 33.* *Miſit digitos ſuos in auriculas, & exſpuens tetigit linguam ejus.* Corpus Domini ſalu-

[a] *ad Hattonem*] Is forſitan Hatto ſive Hettus, qui Abbas fuit Epternacenſis poſt Epiſcop. Trevirenſis.

ti hominum conſecratum eſt in æternum. Ejectio ſputi ſalutem præſtat temporalem. Ad hoc deprecamur ſanitatem temporalem, ut potiùs occurramus æternæ ſaluti. Quod eſt officium æternæ ſalutis, non eſt contrà inſtitutionem Domini. Quamvis
2. Cor. 12. 10. Apoſtolus dixiſſet: *Quando infirmor tunc fortior ſum & potens.* Tamen ſanitati ſtudebat, ut novimus ex
1. Tim. 5. 23. admonitione factâ ad Timotheum cum dicat: *Noli aquam bibere, ſed modico vino utere propter ſtomachum, & frequentes tuas infirmitates.*

Tu Fili in redargutione tua non propter aliud oſtendiſti mihi tibi diſplicere me ſpuere, niſi quia cæteros Sacerdotes perſpexiſti à ſputo diutiùs ſe abſtinere poſt ſacrificium. Tu adhuc puerulus non vidiſti multos Sacerdotes; forſan quos ſæpiſſime vidiſti venatoribus juncti ſunt, qui ſolent manus lavare à recenti ſanguine bubalorum ſuorum & hircorum, ſicut & populares faciunt quando ad communem menſam accedunt? Non hoc dico, quòd non debeamus Corpus Domini venerari præ omnibus ſumptibus, ſed quòd ſi veneratum fuerit ab interiore homine, quidquid naturaliter ab exteriore agitur, Dominico honori deputatur. Quamvis ſagacitas infantiæ tuæ nobiliſſima mihi quod diſpliceret non oſtenderet, tamen, ut reor, video quod tibi diſpliceat meo ſputo, hoc eſt, quaſi ſumptum corpus ſimul cum ſputo projiciam. Fili non ita reatur animus patris tui: il-
Pſal. 58. 10. lum precor qui dicit Pſalmiſta: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.* Flegmaticus homo ſi ſtuduerit ſanitati ſuæ, ſæpiùs curabit flegma ejicere. Non eſt prohibitus flegmaticus à promotione ſacrorum Ordinum. Non enim ignoravit Paulus humores nocivos, & nimium abundantes, ſæpiùs fore neceſſe exire ab homine: tamen quando abnegavit Epiſcopum ſuperbum, iracundum, vinolentum, percuſſorem, turpis lucri cupidum, non abnegavit flegmaticum. Fortè tui animales inflati munditia corporis, poſſunt videre vitia nociva in ſecreto figmento ſuo, quæ Paulus Apoſtolus non potuit fortè videre in Spiritu Sancto. Abſit Fili mi.

Si potuiſſem me abſtinere tamdiù à ſputo quamdiu ſatisfacerem tuis, ut non haberent quod reprehenderent in me, hoc ultrò curarem, præcipiente
Rom, 12. 17. Apoſtolo: *Providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.* Sed quia hoc mihi difficile eſt, tamen confido in Domino, ſi mens mea pura fuerit & humilis in conſpectu ejus, ut faciat intrare corpus ad animam meam vivificandam, & quod exeundum eſt propter ſanitatem corporis, faciat exire ſine diſpendio animæ. Si quis hoc non credit eum poſſe ſi voluerit, non credit eum omnipotentem eſſe. Et qui non ſperat eum hoc velle,
1. Tim. 2. 4. non recipit ſententiam Pauli dicentis: *Qui omnes homines vult ſalvos fieri*: id eſt illos qui ſalvationi deputati ſunt. Fili mi recordare quod ſæpiſſimè ſole-
Pſal. 126. 1. bas mihi proferre: *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.* Si aliquod ſcrupulum tuæ menti adhuc hæret de re prælibatâ, vitâ comite noli patri tuo abſcondere. Tene quod tenes, Dominus tibi multiplicet ſenſus prælibatos, ultrò quàm petere ſcias.

De Corpore Domini quod ſumimus, eſt mihi dicendum, quamvis ſit diſpar exemplum præſenti rei, quod Valentinianus Imperator dixit militibus, qui ei ſocium adſciſcere voluerunt: Veſtrûm fuit, inquit, quòd me conſtituiſtis Imperatorem, meum eſt ſocium eligere quem voluero. Ita verò veſtrûm eſt velle & precari Dominum cor mundum, ſuum eſt corpus ſuum per artus & venas diffundere ad ſalu-
Luc. 22. 19. tem nobis æternam. Ipſe enim dixit quando panem tradidit Apoſtolis: *Hoc eſt Corpus meum quod pro vobis tradetur.* Suum corpus quando voluit, & quando vult in terrâ verſatur. Etiam poſt Aſcenſionem ſuam non dedignatus ſe Paulo Apoſtolo monſtrare in templo Hieroſolymis quod erat in terrâ:
Domini eſt terra & plenitudo ejus. Omnis terra in Pſal. 23.
ſuâ conditione conſiſtens benedicit Domino. Sola mala voluntas facit vas ſuum pollutum ad ſuſcipiendum Dominum. Hæc propterea dico, ut ſi fortè me ignorante, aut non conſentiente exierit de ore meo ex corpore Domini, non me putes alienum à religione Chriſtianâ, quaſi contemptui habeam corpus Domini mei; aut ipſum illuc dirigatur quo non voluit, ſeu non vult venire. Per hoc corpus anima no-
ſtra vivit, dicente eodem Domino: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobiſmetipſis.* Si Joan. 6. 54
enim ipſum corpus vita nobis eſt, non ei aufertur propter noſtram ſeparationem ubicumque fuerit quod ex ſe habet, & nobis ex ſe tribuit.

Fili mi dic Preſbyteris tuis, ut caveant ne unum verbum ex his quæ Dominus loquutus eſt in Evangelio, excedat de corde eorum, quoniam & ipſum vita nobis eſt, ſicut panis conſecratus. Dicit Domi-
nus in Evangelio: *Verba quæ ego loquutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Præceptum eſt mihi in le- Joan. 6. 64.
ge: *Si aliquid remanſerit de agno, ut igne comburam illud.* Ille agnus Chriſti carnem præfigurabat. Exod. 29. 34.
Reliquiæ Agni quæ igne combuſt videbantur, myſteria ſunt divinitatis, quæ capi non poſſunt à nobis, ſed Domini præcepto igne charitatis aſſumenda ſunt in cœleſti oblatione. Illi, id eſt igni charitatis, omnia commendo mea, ut & illo vitia conſumantur, & boni affectus aſſumantur.

Ita verò ſumptum corpus Domini bonâ intentione, non eſt mihi diſputandum, utrum inviſibiliter aſſumatur in cœlum, an reſervetur in corpore noſtro uſque in diem ſepulturæ, aut exhaletur in auras, aut exeat de corpore cum ſanguine, aut per po-
ros emittatur, dicente Domino: *Omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.* Matt. 15. 17
Hoc ſolùm cavendum eſt, ne Judæ corde ſumam illud, & ne contemptui habeatur, ſed diſcernatur ſaluberrimè à communibus cibis.

De altero unde redarguiſti patrem, non modo reſpondeo per omnia: fortè dederit Dominus, ut te aliquando aliquo modo adhuc videam, & loquar de eo ore ad os. Interim dico: Dic, fili, quare non ceciniſti patri tuo Virgilianum iſtud:

Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herbâ.

Præcipitur in Canonibus ut omnes ingredientes Ec- Can. 9 Apoſt. ex interpret. Dioniſii Exigui. Concil. Antioch. 2. can. 2.
cleſiam communicent, quòd ſi non communicaverint, dicant cauſam quare non communicent, & ſi rationabilis extiterit, indulgeatur illis, ſin autem, excommunicentur. Comperi te anchoram mentis tuæ fixiſſe in pelago & non in portu; fixiſti illam in Gennadio Maſſilienſi Epiſcopo. Hortor ut potiùs figas illam in portu tutiſſimo Auguſtino, ſcilicet teſtificato per univerſas Eccleſias. Hortatus eſt te Gennadius ut præcipuè per dies Dominicos communices: fortè non erat conſuetudo illius ut per ſingulos dies Miſſam celebraret. Si enim eſſet, non hortaretur per ſolos Dominicos dies potiſſimùm communicare: Græcorum aliquorum Preſbyterorum conſuetudo eſt, ut à quintâ feriâ ſe præparent & ſanctificent ad Miſſam celebrandam; poteſt evenire ut in tertiâ feriâ ſive quartâ peccatum committamus, quod non abluatur uſque poſt finitum diem Dominicum. Quapropter non ritè communicamus per ſingulos dies Dominicos: & poteſt fieri ut Deo placeamus per ſingulos dies unius hebdomadis, in quibus guſtare & videre fas eſt quàm dulcis ſit Dominus. A tam dilecto hoſpite non oportet dilecto-

res diù abeſſe, quem compulerunt ſecum hoſpitari in die Reſurrectionis ejus duo ex diſcipulis in Emmaus.

Epiſt. 118. Fuge, fili mi, à pelago ad tutum portum Auguſtinum, ipſe enim tibi dicit ad Januarium : « Rectiùs » inter eos fortaſſe quiſpiam dirimit litem, qui mo» net ut in Chriſti pace permaneat. Faciat unuſquiſ» que quod ſecundum ſuam fidem piè credit facien» dum eſſe : neuter eorum exhorreat corpus & ſan» guinem Domini, ſed ſaluberrimum ſacramentum » certatim honorare contendant : neque enim litiga» verunt inter ſe, aut quiſquam eorum ſe alteri præ» poſuit Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum » gaudens in domum ſuam ſuſcepit Dominum, al» ter dixerit : *Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.* (*Luca, 19. 5. Matt. 8. 8.*) Fili mi, ſi te cognoſcis peccatorem, oportet ut à te non repellas Dominum, ſed ſatis ei fac per pœnitentiam, & in ſpiritu contrito & humiliatu ſuſcipe illum ; ſi juſtus es, gaudens ſuſcipe illum; ſi infirmus, precare ab illo ſanitatem, & cade in faciem ante pedes ejus, ſicut unus de decem leproſis gratias age, ut dicat tibi : *Surge & vade, quia fides tua te ſalvum fecit.* (*Luca 16. 19.*) Et ne differas de die in diem converti ad illum, quia quocumque die converſus ingemueris, ſalvus erit. Juxtà Auguſtinum, quando videbis pium affectum eſſe in te, ſume corpus Domini, ut tibi vitam ſempiternam præſtet. Noli differre ad diem Dominicum, quia neſcis ſi contingas illum.

De obſervatione Quadrageſimæ.

Sic ſerm imponit lib. 3. Amalar. in Mſ. cod.

VII. CAvendus quoque eſt uſus multorum. Solent enim plures qui ſe jejunare putant, mox ut ſignum audierint ad horam nonam manducare ; qui nullatenùs jejunaſſe credendi ſunt, ſi ante manducaverint quàm veſpertinum celebretur officium. Concurrendum enim eſt ad Miſſas, & poſtea auditis Miſſarum ſolemniis, ſive veſpertino officio, largitis priùs eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquâ neceſſitate conſtrictus quis fuerit, ut ad Miſſam venire non valeat, æſtimatâ veſpertinâ horâ & completâ oratione ſuâ, jejunium ſolvere debet.

Sciendum quoque eſt, quòd in ſingulis diebus Dominicis in Quadrageſimâ præter hos qui excommunicati ſunt, ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti ab omnibus fidelibus ſumenda ſunt, & in Cœnâ Domini, & in vigiliis Paſchæ, & in die Reſurrectionis Domini penitùs ab omnibus fidelibus communicandum eſt : & ipſi dies Paſchalis hebdomadæ omnes æquali religione colendi ſunt. Admonendus eſt igitur populus ut ad ſacro-ſanctum Sacramentum corporis & ſanguinis Domini nequaquam indifferenter accedat, nec ab hoc nimium abſtineat, ſed cum omni diligentiâ atque prudentiâ eligat tempus quando ab opere conjugali abſtineat, & vitiis purget, & virtutibus exornet, eleemoſynis & orationibus inſiſtat, & ſic ad tantum ſacramentum accedat.

Literæ Monachorum [a] *S. Remigii Remenſis, quibus ſocietatem ineunt cum Monachis Sancti Dionyſii in Francia, anno Chriſti circiter* DCCCXXXVIII. (a Anno DCCC-XXXVIII.)

CUm enim ſæculi amatores ad ſuam aliis oſtendendam dilectionem multa ſæpe inter ſe caduca, & ut illis videtur pretioſa largiantur ; Spirituales viri, & à ſæcularibus actibus alieni, ac nihil penitus in ſæculo præter victum & veſtitum habentes, ut Deo magis placeant rebus ſpiritualibus & ad futurum ſalutem animarum pertinentibus vim dilectionis ſuæ multo magis roborare debent, ut ſicut ab illis habitu & moribus diſcrepant, ita etiam inter ſe potiora & præcelliora caritatis munera exhibeant, quoniam in Salvatoris Jesu diſcipulatu nemo computari poterit, quiſquis hoc dilectionis munere caruerit ; ipſo teſtante qui ait : *In hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem ad invicem habueritis.* Monet etiam Apoſtolus dicens : *Caritas fraternitatis maneat in vobis.* Æquum ſiquidem viſum eſt Fratribus in B. Confeſſoris Remigii Monaſterio ſub Sanctiſſimo ac Venerabili Patre Fulcone manentibus, ut cum Fratribus de præclariſſimorum Sanctorum videlicet Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii, cui Venerabilis Paſtor Hildoinus præeſſe videtur, tale decretum de pacis ac dilectionis conjunctione facere, & quid unuſquiſque pro ſalute atque obitu alterius agere debeat ; quod neque ab ipſis, neque à ſucceſſoribus eorum nullo unquam tempore corrumpatur, ſed ſemper firmum atque inviolabile permaneat. Igitur anno xxv. Imperii Domini ac Sereniſſimi Hludovici nos omnes Fratres ex Monaſterio B. Remigii, hoc ſcriptum conſenſu atque omnium voluntate fecimus, quod & nos omni tempore completuros pollicemur, & ut à ſucceſſoribus noſtris conſervetur obnixè flagitamus. Primùm volumus ut talis inter nos & ſupradictos Fratres noſtros fervor caritatis, & tanta vis dilectionis maneat, ac ſi in uno, ſi fieri poſſet, converſaremur loco. De cætero ut quando aliquis ex ipſis corporis nexibus abſolutus à ſæculo migraverit, unuſquiſque noſtrum infrà triginta dies Pſalterium

a *Litera Monachorum*] Moris fuit apud veteres tum Monachos, tum etiam Clericos, eâdem prorſus ratione conſociatates, quò invicem participes fierent & precum, & bonorum operum, quæ ipſi patrabant. Antiquiores iis hujuſmodi literas hactenùs reperi nullas ; in quibus haud novum adinventum videbis, pſalmos decantari, vigilias celebrari, atque incruentum Corporis & Sanguinis Chriſti peragi Sacrificium, in ſubſidium animarum corporibus ſolutarum. Videbis & in ſolo Dionyſiano Monaſterio Sacerdotes Monachos, Diaconos, Subdiaconos multo plures quàm ſibi falsò fuaſere, qui præfractè & importunè contendunt, eâ tempeſtate pauto Monachos ſacris initiatos fuiſſe, ac unum aut alterum copioſæ Monachorum turmæ Preſbyterum Sacramenta tunc adminiſtraſſe. Nec movere te debet, Lector, quòd ſeriei Monachorum promiſcuè Epiſcopus adſcribatur, nullâ planè dignitatis habitâ ratione : ſiquidem in hac ſerie obſervatur ordo temporis, quo quiſque vota Deo nuncupavit regularis diſciplinæ. Innumera propè occurrunt apud illorum ac ſubſequentium temporum Hiſtoricos exempla Epiſcoporum, qui nautium remiſere dignitatibus, honoribus, divitiis, quibus exonerati in ſolitudinem ſecedebant, ut liberiùs ſecretiuſque privatæ ſaluti incumberent, ac theoriæ divinæ vacarent. Sed heu ! quàm longè abſunt ab illius ætatis pietate, ſæculi hujus homines Monachorum oſores, *ſe ipſos amantes, ſua ſemper quærentes non quæ* JESU-CHRISTI ? Parcit ſer pris ne quid gravius, ac verto ad alia calamum. Ad extremum cuipiam alienum fortaſſe videbitur à Regiâ majeſtate, catalogo Monachorum Imperatorum Regumque annumerari. At ea fuit Chriſtianorum Principum ac Nobilium pietas, ut ſummo loco Monachos haberent, & magnæ felicitatis inſtar ducerent, ſi quomodo cumque in conſortionem jejuniorum, vigiliarum, ac precum venire poſſent illorum ; quo atque Theodoſius Imperator *Beatos ac Feliciſſimos* appellat apud Cedrenum cap. 13. H û. *Angel* ; Chriſoſtomus Hom 70. in cap. 22 Matth. Gregorius Naz. ad Jul. trib. exeq. *Generis noſtri Primitias, Columna, fides noſtra Coronat* ; Salvianus lib 8. de Gubern. *Sanctos Dei*. Anne id magis indecorum putandum eſt, quàm quod ſæpiſſimè uſu venit ? Nempe nomina ſua Reges inſcribi volunt indiculis Societatum, quas Confraternitates vocant. Reperitur & variis in Cathedralibus, aliiſque Canonicorum Eccleſiis, Rex primus Canonicus, velut in hac quam edimus epiſtola, primi Monachorum Imperator & Rex.

pleniter compleat, ac Sacerdotes noſtri Miſſas eidem Pſalterio congruentes pro eo celebrare ſtudeant; & tres Vigilias, id eſt, primo & ſeptimo atque tricesimo die communiter pro eo & devotiſſimè peragamus. Si verò quidam ex eis aliquâ corporis incommoditate occupatus fuerit, mox ut nobis nuntiatum fuerit, omni die quouſque convaleſcat, aut ab hac luce diſcedat, unuſquiſque quinque Pſalmos pro eo ſollicitè compleat. Et ut nomina Defunctorum illorum inter nomina noſtrorum Defunctorum inſerantur, ut ſicut pro noſtris, ita etiam pro illis quotidie Domino ſacrificium offeratur.

Incipiunt nomina Monachorum de Monaſterio ſancti Dionyſii.

HLudovicus Imperator.
Item Hludovicus Rex.
Hilduinus Abbas.
Item Hilduinus Abbas.
Item Hludovicus Abbas.
Guntharius Monachus.
Dodo Diaconus & Monachus.
Wiſegaudus Sacerd. & Monachus.
Albericus Sacerd. & Monachus.
Madalgarius Sacerd. & Monachus.
Huotgarius Diaconus & Monachus.
Otbertus Sacerd. & Monachus.
Maltranus Subdiaconus & Monachus.
Gautbertus Diaconus & Monachus.
Agembertus Sacerd. & Monachus.
Wandricus Subdiaconus & Monachus.
Aſihel Monachus.
Cluuus Subdiaconus & Monachus.
Ragamfredus Monachus.
Gauſlonus Diaconus & Monachus.
Gedeon Subdiaconus & Monachus.
Theodericus Subdiaconus & Monachus.
Aaron Sacerdos & Monachus.
Adalgiſus Sacerdos & Monachus.
Baldela Diaconus & Monachus.
Puguitus Sacerdos & Monachus.
Winerадus Sacerdos & Monachus.
Balduinus Subdiaconus & Monachus.
Ragimfredus Sacerdos & Monachus.
Bernardus Sacerdos & Monachus.
Anſgarius Subdiaconus & Monachus.
Helias Sacerdos & Monachus.
Job Subdiaconus & Monachus.
Eudo Diaconus & Monachus.
Leutgiſus Subdiaconus & Monachus.
Emmo Sacerdos & Monachus.
Samuël Subdiaconus & Monachus.
Gautſoinus Sacerdos & Monachus.
Nordulfus Diaconus & Monachus.
Gauzbertus Monachus.
Adsibertus Subdiaconus & Monachus.
Bernico Monachus.
Guntbertus Diaconus & Monachus.
Fredebertus Sacerdos & Monachus.
Seulfus Sacerdos & Monachus.
Sigemundus Monachus.
Otmarus Sacerdos & Monachus.
Hildebaldus Monachus.
Odalharius Sacerdos & Monachus.
Magamfredus Sacerdos & Monachus.
Teudardus Diaconus & Monachus.
Sigramnus Sacerdos & Monachus.
Abraham Sacerdos & Monachus.
Guntnus Subdiaconus & Monachus.
Stuatlus Sacerdos & Monachus.
Warachius Monachus.
Hincmarus Diaconus & Monachus.
Fubradus Diaconus & Monachus.
Hildebaldus Subdiaconus & Monachus.
Adalbertus Sacerdos & Monachus.
Odelarius Diaconus & Monachus.
Ermenarius Subdiaconus & Monachus.
Hardradus Subdiaconus & Monachus.
Witramnus Diaconus & Monachus.
Ivo Subdiaconus & Monachus.
Hildulfus Diaconus & Monachus.
Berteaudus Subdiaconus & Monachus.
Guntardus Sacerdos & Monachus.
Wirpinus Subdiaconus & Monachus.
Hildebrandus Diaconus & Monachus.
Witramnus Subdiaconus & Monachus.
Adam Monachus.
Atfredus Monachus.
Godofredus Epiſcopus.
Ragambertus Subdiaconus & Monachus.
Bernoinus Acolytus & Monachus.
Riſulfus Acolytus & Monachus.
Herricus Acolytus & Monachus.
Godolandus Sacerdos & Monachus.
Gerulfus Monachus.
Clemens Subdiaconus & Monachus.
Comeanus Sacerdos & Monachus.
Angaliudus Sacerdos & Monachus.
Angalricus Acolytus & Monachus.
Helmericus Acolytus & Monachus.
Bobo Sacerdos & Monachus.
Erfredus Sacerdos & Monachus.
Waltharius Monachus.
Altramnus Monachus.
Mauringus Monachus.
Adraldus Acolytus & Monachus.
Bernardus Monachus.
Iſidorus Acolytus & Monachus.
Fulcricus Monachus.
Solius Monachus.
Herimannus Diaconus & Monachus.
Madalgarius Monachus.
Ottulfus Monachus.
Sutgarius Monachus.
Winegaudus Subdiaconus & Monachus.
Richardus Monachus.
Urſbertus Monachus.
Herluinus Monachus.
Bronincus Monachus.
Ermentarius Monachus.
Adalwala Monachus.
Teodac Sacerdos & Monachus.
Hermenricus Subdiaconus & Monachus.
Agtingus Diaconus & Monachus.
Nortbertus Monachus.
Frotgarius Subdiaconus & Monachus.
Adebrandus Monachus.
Fulcarius Monachus.
Milo Monachus.
Alvis Monachus.
Faramannus Monachus.
Auſelmus Monachus.
Gerardus Monachus.
Nantarius Monachus.
Eptadus Monachus.
Avo Monachus.
Franco Monachus.
Architridinus Sacerdos & Monachus.
Waltharius Monachus.
Madelelmus Monachus.
Maurontus Sacerdos & Monachus.
Faſtulfus Sacerdos & Monachus.
Adalardus Monachus.

Proximè ſequebantur nomina Monachorum Abbatia S. Germani Pariſ. qua ideircò prætermiſimus, quod nulla eorum facta ſit mentio in præfata Epiſtolâ.

Ann. DCCCXL.

Apologeticum.

E Vaticanâ Bibliotheca, Cod. an circ. 900.

EBONIS Remenſis Archiepiſcopi, Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legati pro convocatione [a] Paganorum, redemptioneque captivorum, ex conſenſu Hludovici Cæſaris, totiuſque Palatinæ dignitatis ejus directi, poſteaque perſequutionis tempore plurimorum Epiſcoporum cæterorumque nobilium Laïcorum exilia paſſorum, Remenſi ab Eccleſiâ pulſus, ſeptennique cuſtodiâ preſſus, hinc ſuccedente Hlotario Auguſto revocatus, publicâque ac auctoritate Eccleſiaſticâ reſtitutus, aſſiſtentibus vel decernentibus magnis Conſulibus pariter cum ſanctis hîc ſubſcriptis Catholicis Præſulibus, Drogone Archipalatino Præſule, ſanctâque unanimitate illi omnes ſibi concordes, Autgarius Archiepiſcopus, Amalwinus Archiepiſcopus, Audax Archiepiſcopus, Hetti Archiepiſcopus, Joſeph Epiſcopus, Adalulfus Epiſcopus, David Epiſcopus, Hrodingus Epiſcopus, Giſlebertus Epiſcopus, Herminos Epiſcopus, Frotharius Epiſcopus, Badaratus Epiſcopus, Hagano Epiſcopus, Hrotgarius Epiſcopus, Ado Epiſcopus, Samohel Epiſcopus, Provocatus Epiſcopus, Hramberbrus Epiſcopus. Rataldus....... Amalticus vocatus Epiſcopus, com cæteris plurimis Preſbyteris ac Diaconibus, in Ingelenheim palatio publico aſſiſtentibus. His namque explicitis canonicæ reſtitutionis, Palatinis ſummis negotiis, comprovincialium receptionis ſolemniter roborata VIII. Idus Decembris extitit principali in Eccleſiâ & ſanctâ ſede Remenſi, obviam ibi occurrentibus cunctis Diœceſeos Præſulibus aot Miſſis, cum concivibus inclytis, Eccleſiaſticâ aut publicâ neceſſitate vel utilitate promotis, quibus veniendi impoſſibilitas ſola non reſtitit, generali convento congratulantes, hanc ſubſcriptionem publicam concordi unanimitate celebratâ, priſcorum Patrum exempla edocti rationabiliter ediderunt.

Hæc ita ſcribendo omnes ſubternotati Antiſtites unanimiter præfigentes ſanxerunt.

Dum non [b] habetur incognitum, quod à pluribus videtur eſſe compertum, qualiter Eccleſia hæc maxima Galliarum ſub regimine Francorum diverſis perturbationibus, ac diſcordiis Principum indignatione violenta, his temporibus agitata vexatur; unde & plurimi Epiſcoporum vi propriis à ſedibus expulſi, aut timore derelictis gregibus, diverſis in partibus exulantur. Inter quos etiam Ebo Archiepiſcopus Remenſis Eccleſiæ, raptus à propriâ ſede, Principum indignatione violenti exilio ductus eſt. Unde & reductus ſub cuſtodiâ, ut periculum evaderet, & furores perſequentium mitigaret, redimendo tempus, ut meliori tempori ſe reſervaret, cum conſenſu Epiſcoporum Pontificali receſſit à miniſterio, dum inter terrores & diſcordias ratio non ſinit immolare victimas, dicente Domino: *Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum, &c.* Poſtquàm verò Deus Eccleſiæ ſuæ tranquilliora reddidit tempora, placuit Principibus & Magiſtratibus Eccleſiaſticis, ut iidem Paſtor ad debitum ovile reverteretur, & oves quas compulſus reliquerat, tuendas reciperet iterum. Matt. 5. 23.

Quibus & Eccleſiaſticis debitis negotiis ego Theodericus Cameracenſis Epiſcopus aſſenſum canonicè præbens: ſicut priùs de illius diſceſſu compatiendo dolui, ita & modo de illius reverſione congaudens Conſtitutiones has Seniorum vel Fratrum roborando ſubſcripſi; quia talia ſæpe contigiſſe, & in aliis Eccleſiaſticis geſtis legi.

Hrodhadus Sueſſionenſis Epiſcopus hæc ita ſimiliter roboravi.

Hildemannus Belvacenſis ſimiliter.

Symeon Laudunenſis ſimiliter.

Erpwinus Silvanectenſis ſimiliter.

Raginharius Ambianenſis ſimiliter.

Emmo Nomiomacenſis ſimiliter.

Folcwinus Taravanenſis ſimiliter.

In nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei ſummi: Glorioſo imperante HLUDOVICO Cæſare, cujus prima tempora Regni quamquam valde coruſcarent proſpera, ultima tamen ejus concuſſa nimiâ adverſitate divinam quaſi indignationem illam paſſa, quam de noviſſimis temporibus vis ſemper terret Evangelica, dicens: *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filii in parentes.* Multi denique hinc potentes expulſi ſunt à patriâ; Epiſcopi quoque Dei, aliive Miniſtri cuſtodias & exilia paſſi; quidam etiam utriuſque ſexûs nobiles laïci ad monaſticum habitum compulſi, ut ſaltem his flagellis celeri caſtigatione compuncti, remedia ſalutis reciperent; quia quos blanda vitiaverat proſperitas, neceſſe erat ut dira purgaret adverſitas, ne ad ſeratiorem vindictam divina ultrò ſæviret Majeſtas. Matt. 10. 21.

His etenim manifeſtis cognitis periculis, Ego Remenſis EBO indignus Epiſcopus inter cæteros anxios tribus afflictus preſſuris, id eſt, ſublatis rebus omnibus, in irâ vel cuſtodiâ oppreſſus Principis, inſuper & feſſus ægritudine corporis, ſancto cum Pſalmiſta dicere non erubui: *Iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo*; divinis flagellis monitus ſi in proſperis legem Domini neglexi, ad ipſam in adverſis confugere debui; ita ut ſi quem per potentiam quondam injuſtè læſi, hinc in anguſtiis me lædentem ferre patienter devovi. Si cui etiam aliquid indebitè abſtuli, ablatis mihi omnibus non contradixi, ſed auferenti tunicam, etiam & pallium reliqui. Si enim quandoque unicum neglexi inimicum diligere, hinc & pro perſequutoribus orare didici. Sicque humili ſatisfactione memetipſum accuſans, furores perſequentium mitigare, pluſquàm litigare decrevi; ſancto inſtruente Abraham, qui inter pericula à prælatione uxoris ſe exuens, vim facientibus humiliter cedere magis, quàm damnabiliter reſiſtere elegit. Sanctus utique Apoſtolus non minùs eadem docuit, cum dixit: *Non voſmetipſos defendentes, cariſſimi, ſed date locum iræ.* Inter divina ſiquidem verbera beatus Job non murmurare, ſed orare atque confiteri peccata maluit, cum anxius inter cætera multa lamenta dixit: *Peccavi: Quid faciam tibi, ô cuſtos hominum?* Quibus multimodis Patrum animatus exemplis, ductus eodem mundano impetu, compulſus ad tribunal Palatinum, non ad ſynodalem Sanctorum conventum, quo violenter non licet trahi, ſed magis liberum canonicè convocari Epiſcopum. Contigit tamen me in mediâ multitudine Sanctorum adſtitiſſe fratrum, hiemali vexatione diutinâ ibi afflictorum, quorum conſolatione piâ recreatus, illa mihi divinitùs inſpirata ſententia caritatis præſtò apparuit condolentium, ſicut ſcriptum eſt: *Cum patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*; quorum conſilio adjutus tres mihi ex ipſis elegi ſecretiſſimos adjutores, Ajul- Pſal. 37. 19. Rom. 12. 19. Job. 7. 20. 1. Cor. 12. 26

a *convocatione*] Lege *converſione* & infrà *poſtea qui.*
b *Dum non*] Hæc edita ſunt Tom. 2. Hiſt. Franc. Andreæ Cheſnii in Narrat. de depoſ. Ebbonis, uſque ad, *geſtis legi.*

ſum videlicet Archiepiſcopum, Badaradum, Modoinumque Epiſcopos, cum quibus de Salvatoris noſtri inſtitutione, peccatorumque remiſſione diligenter contuli, memor Evangelici præcepti dicentis: Matth. 5. 23. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare.* Hac igitur auctoritate cernens, quia frater, quanto magis quia Princeps meus commotus adverſùm me erat, reliqui munus oblationis meæ ante altare, & ſummâ ſatisfactione jam dictorum conſenſu Confeſſorum vel fratrum ſuccumbens propter [ſpem] recuperandi concordiam illatas omnes patienter ſuſcepi injurias, & puritate confeſſionis remiſſionem peccatorum veniamque, & non condemnationem percipere credidi, quia ſuperbiam in me judicavi ut necem diabolicam, vanam gloriam, ruinam perpetuam: mundi hujus (quod eſt amatorum mundi) noxiam amicitiam, quæ divino teſtimonia ad Dei pertinet inimicitiam, in me damnavi ut pœnam tartaream, ſacrâ dicente Scripturâ: Jacobi 4. 4. *Qui hujus ſæculi amicus fuerit, inimicus Dei deputabitur.* Fratris convicium, ut fatuè dictum, lege Evangelicâ deputavi ut gehennale ſupplicium: mendacium quoque vel odium non minùs quàm homicidium exſecravi, teſtante Apoſtolo: Joan. 3. 15. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Eodem modo mendacium reſpui, ut ſcelus peſſimum, de quo divinitùs habetur præfixum: Pſal. 5. 7. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium:* quo ſcelere offenditur Deus, decipitur proximus, perit & ipſe propria neceſſitate doloſus. Quibus quidem aliiſque ſimilibus formidoloſiſſimis peſtibus territus atque compunctus, non fictè, ſed devotè corripiente me Domino ingemui, qui Heb. 12. 6. *quos amat, arguit, flagellat omnem filium, quem recipit*, ſancto clamante Apoſtolo: 1. Cor. 11. 32. *Cum judicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.*

Ne igitur ſævientes in me ampliùs peccarent, Salvatoris noſtri evadendi uſus ſum argumento, qui inter manus perſequentium ſe abſcondit, & exivit de templo, neque periculis imminentibus diſtuli exire de Templo, & ſecedere à Pontificali officio, qui violenter triennio jam excluſus eram à debito ſacrificandi loco. Nam & Apoſtoli tempore paſſionis territi, non ritum ſacrificandi, ſed providâ circumſpectione abdita tantùm loca orationis[c] quærebant latitandi: quia metus fraternâ cum diſcordiâ divina ritè non celebrat chariſmata, etiam & tempus lugendi non expoſcit ſolemnia, ſed potiùs evadendi remedia, dicendo: Pſal. 31. 6. *Confitebor adverſùm me injuſtitias meas: & tu remiſiſti impietatem peccati mei: pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno.* In hoc ergo tempore opportuno ſi ſancti pro remiſſione peccatorum laborant, peccatores utique ad confeſſionis remedia currere non differant neceſſe eſt. Unde & nequaquam noxia, ſed potiùs ſalubertima habenda eſt illa confeſſionis meæ publica inſcriptio, per quam perhibetur certa peccatorum poſſe fieri remiſſio, dum lex pœnitentium, quæ à mærore incipit, ad gaudia meritò conſurgit; divinâ dicente ſententiâ: Pſal. 125. 6. *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent*: neque enim Dominus deſpicere aut damnare, ſed potiùs ſanare atque erigere contritos corde legitur. Subſcriptionem ergo mihi in anguſtiis, nequaquam damnationis ſed potiùs ereptionis titulo edidi, quam non convictus, ſed valde conſtrictus pertuli, meliùs hîc inſerendam annotatione publicâ prævidi in teſtimonio veritatis, ne aucta aut minuta maculetur alicujus æmuli quandoque mendaciis, ut & quod tunc geſtum eſt ſecreto ereptionis argumento, hinc jam publico ubique diſcutiatur ab omnibus veræ caritatis ſtudio, & dum nullum ibi certum damnationis præfigitur crimen, nullatenùs ullum poſſit ultrà pati confuſionis diſcrimen. Non noxia ergo, ſed valde proficua habenda eſt talis ſubſcriptio, quæ furores perſequentium mitigavit, hyemales anxias vexationes fratrum porrecta levigavit, me etiam ab irâ perſequentium eripuit; inſuper & ſecundùm ſanctarum Scripturarum auctoritatem mihi confitenti remiſſionem porrigit peccatorum, ſi perſeveravero divinitùs caſtigatus certâ in emendatione morum. Scripſi utique in quo apud Deum non corrui, ſed potiùs humili ſatisfactione convalui, & hæc ita vim facientibus edita obtuli, quia certus ſum, & ſcio cui credidi dicens:

Ego Ebo indignus Epiſcopus recognoſcens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, teſtes confeſſores meos Ajulfum videlicet Archiepiſcopum, Badaradum quoque, necnon & Modoinum Epiſcopos conſtitui mihi judices delictorum meorum, puramque ipſis dedi confeſſionem, quærens remedium pœnitendi & ſalutem animæ meæ, ut recederem ab officio & miniſterio Pontificali, quo me recognoſco etiam indignum, alienumque me reddens pro reatibus meis, quibus me peccaſſe ſecreto ipſis confeſſus ſum, eo ſcilicet modo, ut ipſi ſint teſtes, alium ſuccedendi & conſecrandi ſubrogandique in loco meo qui dignè præeſſe & prodeſſe poſſit Eccleſiæ, cui hactenus indignus præfui. Et ut nullam inde repetitionem aut interpellationem auctoritate canonicâ facere valeam, manu propriâ ſubſcribens firmavi. Si quis verò per ſalutarem hanc in preſſuris repertam conſcriptionis formulam me damnandum decreverit, ſimiliter & in omnibus ſcriptis meis me opprimere poterit, in quibus nunquam me juſtifico, ſed ſemper indignum Epiſcopum ſubſcribens ubique denuntio. Nec tamen me in hac eâdem ſubſcriptione ullus violatorem aut mendacem deprehendere poterit: quia nemo ibi poſtea utilior præfuit, ſed ſeptennii fermè ſub pœnitentiæ ſpatio, quo in ſanctâ Eccleſiâ peccatorum pœnitentibus fieri ſolet remiſſio, patienter exſpectans, nemini conſecrationis ibi dignitatem impedivi. *Noli ergo*, dicente Domino Deo noſtro, *condemnare, & non condemnabimini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Luc. 6. 37.

Conſcriptio itaque hæc diverſis neceſſitatibus, id eſt, delictorum vel perſequentium occaſione confecta, ſi adhuc ſcandalizanti alicui ſcrupulum generat univerſorum ibi quæſo verborum rationem diſcutiat, in quâ certo crimine invento, unde canonica ritè ſequatur damnatio juſtè, precor; & non lividè judicet proximum, dumque ſe æſtimat ſtare, videat ne cadat, quia lividus judex feſtucam in alterius quærens trabem, in ſuo nequaquam ſentit, oculo. Luce clarius namque Canonica fulget auctoritas, quòd ſicut ſine certo crimine canonicè nunquam dejicitur Epiſcopus, ita nec abſolutione ſpontaneâ, quanto minùs violentâ alterius ſub cuſtodiâ non licet recedere Epiſcopum ſine concordi præſentiâ, vel conſenſu civium ſubditorum.

Prævalet ergo meritò in omnibus his Eccleſiaſtica repetitio ſuprà quaſcumque alias adinventiones violentas aut libitas, ſua magis quàm Jesu-Christi quærentium. Juſtè ergo judicantur omnia irrita, quæcumque non fuerant auctoritate canonicâ undique fulta. Fidiſſimus denique tot talibuſque præſidiis Eccleſiaſticis ac ſtatutis præſentia & æterna quæſivi remedia, dum nimis tacen-

c *loca orationis*] Editum erat, *loco orationis*....

do

do in tempore loquendi, nimiſque loquendo in tempore tacendi, inter cætera memetipſum noxia reprehendi contagia, divinam Majeſtatem implorans,
Pſal. 140. 3. ut ponat ultrà *cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis. Ne declinet cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis*: ſed
Ibid. 6. *corripiat me juſtus ſemper in miſericordia*. Cum enim nec juſtum niſi in miſericordia ſinat corripere divina potentia: quomodo peccator peccatorem damnare
Joan. 8. 3. licitè poterit divinâ ſine vindictâ? Dominus utique dominantium meretricem legalibus pœnis dignam, nonniſi ſine peccato quemquam damnare acquievit: quo pietatis exemplo compunctu[illegible] corde non mor-
Oſee 6. 6. tificare, ſed miſericordiam magis quàm ſacrificium
Luc. 18. 13. ſe velle monſtravit. Publicanum ſiquidem ſeipſum accuſantem non condemnavit, ſed magis juſtificavit, nec oppreſſit, ſed extulit, cum non dixit: *Qui*
Luc. 14. 11. *ſe humiliat* condemnabitur, ſed *exaltabitur*. Sau-
Luc. 10. 30. civum ſimiliter proſtratum non reſpuit, ſed procurandum ſanctis ſtabulariis ligandi ſolvendique poteſtatem habentibus commiſit, & ſuper du[illegible] pla denariorum reparandi munera cum [illegible] prię condolere pro æternæ mercedis luc[illegible] nuit, dicens: *Quodcumque ſupererog[illegible] ego cum rediero reddam tibi*. Davidica qui[illegible] punctio momentanea, non dejectionem ſed recuperationem meruit. Sancti quoque Apoſtoli de premiſsâ ac mentitâ in paſſione perſeverantiâ, poſt reſurrectionem verò de ſtultitiâ & incredulitate vel cordis duritiâ increpati: Petri etiam negatio contritione cordis purgata. Nequaquam damnatos hos, verum etiam correctos priſtiniſque dignitatibus reſtitutos non ſolùm celebrat, ſed potiùs de reparatione lapſorum imitando gloriatur ubique gaviſa ſancta Dei Eccleſia. Modernâ equidem auctoritate palatinâ compulſos in anguſtiis ad Monaſticum pœnitentis habitum utriuſque ſexûs laicos, itemque pace redditâ rediſſe ad ſtatum ſæculi priſtinum manifeſtum eſt; quo etiam ritu nullum eſſe dedecus conſtat, ſi offenſus Clericos poſt humilem ſatisfactionem ſui debitum clericatum recuperat.

Igitur tam manifeſtis novi ac veteris Teſtamenti divinis nobis oſtenſis beneficiorum exemplis, ad jam dictam vulgo notam ſatisfactionem humilem me devotus obtuli, eo quod recuperationem magis quàm damnationem unquam ab initio ſemper humilis meruit ſatisfactio. Poſtquàm verò perſecutionem ſuccedente offenſi Principis glorioſo herede Hlotario Cæſare, mox mihi Eccleſiaſtica reſtituta eſt concordia, & vacantem Eccleſiam, quam quondam violenter amiſeram inveniens, non præſumptivè, ſed repetentibus ibi ſanctis Ordinibus debitè ſeptennem ferè poſt ſatisfactionem recepi, aſſiſtentibus cum Principe magnificis Præſulibus plurimis, quorum auctoritate omnium revocatus, hanc annotationem futuris temporibus recitandam, ſcriptis his memorabilibus in universâ Eccleſiâ Dei Catholicâ manifeſtam fieri placuit, & ſiniſtras opiniones falſorum Fratrum hac certâ veritate prolatâ delere, ſanctis veriſque fratribus in his omnibus ſatisfacere decuit, & plùs de gratiâ recuperationis congaudere, quàm de nequitiâ damnationis dolere, ſuggerens (ſicut oportuit) feſtiva hæc teſtitorio Deo dignis poſteris procurabit.

Epiſtola HINCMARI Remenſis Epiſcopi ad CAROLUM Regem.

Domno KAROLO *Regi glorioſo Hincmarus nomine non merito Remorum Epiſcopus, ac plebis Dei Famulus.*

Anno circ. DCCCLXVI.

ECce Domine, ſicut hic dilectus frater & venerabilis Coëpiſcopus noſter Odo, ac Miſſi veſtri verbis pleniùs poſſunt dicere, & ex gratias mea his litterulis Dominationi veſtræ duxit ratum ſignificare. Hincmaro Epiſcopo rebus, & facultatibus Eccleſiaſticis, quibus ſpoliatus fuerat, reveſtito in provinciâ, & competenti loco, ab electis, ex utriuſque partis conſenſu Judicibus, ſecundùm leges Eccleſiaſticas, ſine poteſtatis veſtræ aliquo detrimento, & cum honoris veſtri augmento, dicente Dei Spiritu per Pſalmiſtam: *Honor Regis judicium diligit*. Quæſtio contra eumdem Hincmarum commota, regulariter audita, & ventilata, ac diffinita, quantum ad miniſterium Epiſcopale pertinuit, licet idem Epiſcopus ex integro non fuerit reveſtitus. Contumacium autem cauſa alterum finem exſpectat. Non igitur quod in adoleſcentiâ veſtrâ quando animus hominis lubricus, & qui ad indebita uſurpanda ſolet eſſe proclivus Domino vos cuſtodiente, non accidit, in perfectâ ætate vobis ſcripſi: minimè autem perſuaderi leges Eccleſiaſticas vel in modico infringi, ſive convelli à quocumque ſuſtineator. Scientes ſicut Conſtantius & Conſtans Imperatores in Edicto ſuæ Legis, quo immunitatem Eccleſiæ, ac ſuis miniſtris, debere magis Religionibus, quàm Officiis, & labore corporis, vel ſudore rempublicam contineri, ſicut ſæpe ſoletis recolere à B. Gregorio Brunichildi Reginæ Francorum ſcriptum eſſe: »Facite quod «
Lib. 9 Epiſt. 17. Dei eſt, & Deus faciet quod veſtrum eſt. « Huic præmittens ſententiæ: » Confidimus, inquit, quòd tanto propitiùs cauſas veſtras ſuâ pietate diſponet, « quanto ipſe de ſuâ vos eſſe videt causâ ſollicitos: « Olim ſicut Honorius, & Theodoſius in lege datâ Eccleſiæ ſcribunt (ut eorum verbis utamur) » Clericos indiſcretim ad ſæculares Judices debere deduci, infauſtus præſumptor edixerat, quos abdicatâ « Tyranni præſumptione Epiſcopali audientiæ reſervamus: fas enim non eſt, ut divini muneris miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio. « Quæ lex poſtea à deceſſoribus & prædeceſſoribus veſtris Regibus, Eccleſiæ & Miniſtris ſuis conſervata fuit (niſi forte aut per exceſſum Principum, aut per negligentiam Epiſcoporum ad tempus aliquo modo extitit violata) quà aut correctione, aut innovatâ conſtitutione indigens, per eos ad ſtatum ſolidatum eſt reducta, vel in ſtatu ſolido confirmata, ſicut in Avi & Patris veſtri Capitulis, in libro primo Capitulorum habetis, quæ in quaternionibus vobis nuper apud Piſtas oblatis, & pro eâ[a] causâ Compendii in rotulâ Dominationi veſtræ à me collectâ, & vobis datâ, ſine difficultate poteſtis relegere.

Poteſt enim fieri ut alicui Principi ante vos hoc ſubreptum ad modicum fuerit, & iterum æternâ lege correctum, ſicut Julianus, & poſtea Imperator Mauricius decreverunt, ut ei qui ſemel in terrenâ militiâ ſignatus fuerit, niſi aut expletâ militiâ, aut pro debilitate corporis repulſus ſit in Monaſterium recipi, & Chriſto eum militare non liceat. Quod religioſi Imperatores, & ſanctus Gregorius auctoritate Apoſtolicâ, & generali Epiſcoporum conſenſu Eccleſiaſtico vigore, ac Reipublicæ Chriſtianæ cohibente religione deſtruxerunt, velut in ejus epi-

a *pro eâ*] Rege, *& poſtea causâ compendii.*

ſtolis ad ipſum Mauricium Imperatorem, & ad plurimos Archiepiſcopos directis, oſtenditur. Quod & divæ memoriæ Avo veſtro Carulo ſubripuit, ſicut majorum traditione & verbis, & ſcriptis didicimus; & in primo libro Capitulorum Cap. cxii. demonſtratur, (In edit. ſirm.) de liberis hominibus ad ſervitium Dei ſine ſuâ licentiâ non convertendis; quod Eccleſia & Reſpublica non conſenſit, quodque poſteà correxit, ſicut in eodem libro Cap. cxxxiv. monſtratur. (Ibid. 143.) De rebus nihilominùs Eccleſiaſticis dividendis, eidem Avo veſtro incongruentia quædam ſubripuit, quæ oris profeſſione, & edicti ſubſcriptione correxit, ſicut in præfato primo libro Capitulorum cap. lxxiv. evidenter oſtenditur. (Cap. 83.) Unde præjudicium ad tempus extortum, vel uſurpatum, pro legis judicio nemo ſanus ſapiens tenuit, retinet, vel tenebit.

Cæterùm in ſecundo libro Capitulorum cap. xiii. continetur: « ut ſi talis cauſa in quâlibet provinciâ, aut in aliquo Comitatu orta fuerit, quæ aut ad diſhonorationem Regni, aut ad commune damnum pertineat, quæ etiam ſine noſtrâ poteſtate corrigi non poſſit, non diù latere permittatis, qui omnia, Deo auxiliante, corrigere debemus. Quicquid hactenus in his quæ ad pacem & juſtitiam totius populi pertinent, & ad honorem Regni, ac communem utilitatem, aut à nobis, aut à vobis neglectum eſt, debemus, Deo auxiliante, certare, qualiter abhinc noſtro & veſtro ſtudio emendatum fiat. » In quarto etiam libro cap. xxiv. ſcriptum eſt: (Cap. 27.) « Si quis aliquâ neceſſitate cogente homicidium commiſit, Comes, in cujus miniſterio perpetratum eſt, & compoſitionem ſolvere, & faidam per ſacramentum pacificare faciat. Quòd ſi una pars ei ad hoc conſentire noluerit, id eſt, aut ille, qui homicidium commiſit, aut qui compoſitionem ſuſcipere debet, faciat illum Comes, qui ei contumax fuerit, ad præſentiam noſtram venire, ut eum ad tempus quod nobis placuerit in exilium mittamus, donec ibi caſtigetur, ut Comiti ſuo inobediens eſſe ulteriùs non audeat, & majus damnum inde non accreſcat. » Cur autem iſta vobis benè ſcientibus ſcribo, quia vobis tacere non audeo, patenter contendo. Jam plus quàm quatuor annis, ex quo Luido in Parœciâ noſtra invitus homicidium perpetravit, unde Lotharius nepos veſter in Regno ſuo ſine reſpectu alicujus perſonæ Regium miniſterium adimplevit. Nunc autem ad Piſtas, & inde ad Baſium eumdem Luidonem, ut cum hominibus Dominationis veſtræ pacificatus eſſe poſſet (ſicut vobis, & nepoti veſtro conveniſſe audivi) ducere ſtudui, & ſecundùm commendationem veſtram per Legale judicium cauſa perrexit uſque ad id loci, ut ne faidam homines veſtri jurarent, vias inde ad veſtram commendationem peterent, cum judicatum fuerit ut eiſdem Leudem renuntiaret, & homines veſtri faidam jurarent. Et ſi alia eidem Luidoni quærere vellent, in mallo illius de quibuſcumque vellent eum interpellarent, & ipſe juſtitiam redderet, quod & ipſe Luido humiliter obtulit. Poſtea autem qualiter inde actum fuerit, vos non latet: ſcio tamen quia ſicut Capitula dicunt, inde actum non fuit, nec tantum inde in Palatio veſtro fuit exequutum, quantum Capitulum jubet, ut quilibet Comes in ſuo Comitatu inde facere per auctoritatem debet; unde vos inquietare tunc propter Aquitanorum præſentiam nolui.

Nunc autem quia ipſi veſtri homines & proprietatem & beneficium in veſtro Regno, & in meâ Parœciâ habent, ſed & Boſo in noſtrâ Diœceſi beneficium unum habet, conſideret inde ſapientia veſtra qualiter ſecundùm miniſterium vobis à Deo commiſſum, & ſecundùm honorem veſtrum, inde fiat, ne hæc cauſa diutiùs ex veſtrâ parte imperfecta remaneat: & ſi majus damnum inde fuerit, periculum anima veſtra, quod avertat Dominus, contrahat. Verùm autem vobis placeat, ut ipſi homines veſtri cum Miſſo veſtro in noſtram Parœciam, ubi proprietatem & beneficium habent, & ipſa cauſa corrigi debet, veniant; aut ſi non venerint, quod in veſtro Regno habent, in bannum mittatur, aut aliter inde fiat, veſtræ ſapientiæ intererit. Ego autem quoniam ampliùs hanc cauſam differre non audeo, ſi iterum aliud quod rationi & authoritati conveniat, à vobis, aut ab illis inde non accepero, in die ſancti Remigii, vitâ comite, Deo adjuvante, ubi locus ſermonis mei inter ſacra Miſſarum ſolemnia venerit, ante corpus illius ſacratiſſimum, qui verè eſt Epiſcopus, authoritate Dei, & ſanctorum Apoſtolorum, & ipſius Francorum Apoſtoli, in quibus & nobis licet indignis pro patribus natis filiis Dominus dixit: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis*: eos qui ad pacem redire nolunt (ſicut Canones ſacri præcipiunt) & quolibet modo conſentientes eis, ab omni ſocietate totius Chriſtianitatis excommunicare curabo, donec ad pacem, quam Chriſtus oſtendit & docuit, redire cum debitâ ſatisfactione procurent: eoſque (ſicut præcipiunt Canones) Regibus, & Epiſcopis, & quibuſcumque potuero litteris excommunicatos eſſe denuntiabo; ut communicantes excommunicatis, excommunicati & ipſi pariter habeantur. Non enim vobis, vel nobis, parvipendenda eſt ſancti Gregorii ſententia; quæ concordans Apoſtolo, præſertim de poteſtatem habentibus dicit: « Qui non corrigit reſecanda, committit. »

Audivi denique quoſdam reprehendere nos Epiſcopos, & dicere, quia volumus totâ die per ſcripturas parabolare, quod devotio religionis veſtræ non ſinat ſuis auribus ſuſurrari. Apoſtolus namque Deo plenus dicit: *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt*. (Rom. 15. 4.) Scripta ſunt autem propter nos, & Dominus ad Prophetam: *Audiens nuntiabis eis ex me*. Ex me, inquit, id eſt, quæ ego in ſcripturis loquor, & non ex te, id eſt, ex tuo animali & carnali ſenſu. Et ſanctus Leo Canones ſacros ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ conſecratos dicit. Et de Legibus, quibus Eccleſia moderatur, & Chriſtianitas regitur, Chriſtus Dei ſapientia dicit: *Ego ſapientia habito in conſilio. Per me Reges regnant, & conditores legum juſta decernunt*. (Prov. 8. 12. & 15.) Conditores quippe legum non modò verbo, ſed ſcripto leges condiderunt, & condunt, & ſubſcriptione confirmaverunt, atque confirmant. Quas non illi Reges cuſtodiunt, de quibus Deus, qui (ut ſcriptum eſt) *facit hypocritam regnare propter peccata populi*; dicit: *Ipſi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi*: (Oſee 4. 8.) ſed illi Reges eas condunt atque conſervant, de quibus item Deus, ut præmiſimus, dicit: *Per me Reges regnant*: quales promittens Deum timere, jubet honorificari Apoſtolus, dicens: *Regem honorificate*. Et, *Obedite Regi quaſi præcellenti*: (1. Pet. 2. 17. & 13.) videlicet qui Regis Regum obedit mandatis, & ejus cuſtodit judicia. Alioquin, ut ſanctus Petrus dicit, *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*: Hinc enim ejus Coapoſtolus dicit: *Non eſt poteſtas niſi à Deo. Et qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*: (Act. 5. 29. Rom. 13. 2. &c.) quia nihil fit in mundo, niſi quod aut Deus miſericorditer facit, aut fieri juſtè permittit. Cum itaque Reges ex illo regnant, miſericordia illius eſt, ut ſalventur populi eis commiſſi. Cum verò non ex illo, ſed permittente juſto ipſius judicio Reges regnare videntur, vindicta eſt peccatoris populi, & regnantis cumulus pœnæ, ſed fideles quique poteſtati aut à Deo col-

latæ, aot à Deo permiſſæ non reſiſtunt, cum juxià
Petri vocem: *Sub manu Dei humiliantur*; & de
bonis Principibus gratias referunt, & de his qui ad
purgationem ſuam a Deo regnare permiſſi ſunt ge-
Pſal. 96. 8. mentes caultant, ſicut ſcriptum eſt: *Exultaverunt*
filiæ Juda in omnibus judiciis tuis Domine. Sicque
non reſiſtunt ordinationi Dei, qui novit non mala
facere, ſed ordinare. Reſiſtunt autem iniquos ini-
quorum operibus & mandatis; unde ſcriptum eſt:
Eccle. 12. 11. *Verba ſapientium quaſi ſtimuli, & quaſi clavi in al-*
tum defixi, qui neſciunt culpas palpare, ſed pun-
gere, & tolerant patienter propter Dominum illata
mala ſibi à Principibus malis.

Quapropter qui nobis derogant, dicentes, quia
volumus totâ die loqui per ſcripturam, ſi de omni
verbu utioſu reddant rationem in die judicii, ſicut
veritas non mentiente ore dicit, videant quid ſuſti-
nebunt de hoc criminoſo detractionis, & contrà nos
murmurationis verbo. Non enim cum ſancto Moyſe
illis dicimus, *Nec contrà nos eſt murmur veſtrum,*
ſed contrà Dominum. Nos enim quid ſcimus, illiſ-
1. Cor. 10. 10. que cum Apoſtolo inculcamus: *Neque murmura-*
veritis, ſicut quidam murmuraverunt, & a ſerpen-
b *tibus perierunt.* Quibus enim increſcere legere, vel
audire quæ ſcripta ſunt, vel ſcribuntur, ſciant
quia non de ignorantiâ judicabuntur, ſed de con-
temptu, quo nolunt ſcire, quo nolunt legere, vel
audire condemnabuntur. De qualium choro Domi-
Pſal. 5. 35. nus in Pſalmo dicit: *Noluit intelligere ut benè age-*
ret. Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. Cum
enim non dicit, non potuit intelligere, ſed noluit
intelligere, apertè reatum contemptûs denuntiat,
pro quolibet contemptor meritò debitas pœnas luet.

Anno circ. DCCCXLVI.

LOTHARII *ejus nominis I. Imperatoris Præceptum, quo reſtituuntur* AMOLONI *Lugd. Archiepiſcopi prædia, Aulanius, &c.*

Ernit D Lou-ver.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei æterni HLOTHARIUS divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Oportet Imperialem ſublimitatem ut prædia, quæ Religioſorum donatione virorum ſunt locis Deo dicatis collata, largitatis ſuæ munere augeat ſemper atque multiplicet, quatenus per id opus & Sacerdotes Dei, quibus earumdem Eccleſiarum eſt commiſſa ſollicitudo, cum omnibus ſibi commiſſis pro ſalute ac proſperitate eorumdem Principum inſtanter & fideliter orare delectet, & apud omnipotentem Deum pro devotione & liberalitate pietatis, perpetuæ eis remunerationis merces accreſcat. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ ac noſtrorum videlicet præſentium & futurorum comperiat magnitudo, quia vir venerabilis AMULUS Lugdunenſis Sedis Archiepiſcopus noſtræ retulit celſitudini, quòd eſt rebus Eccleſiæ B. Stephani protomartyris, cui ipſe auctore Deo præeſſe dinoſcitur, pars eſſet ablata non modica, & in ſæcularium hominum ditionem redacta, ac per hoc frequentem eos pati neceſſitatem qui illic jugiter cultibus famulantur divinis; cujus narrationem, imo querimoniam diligenti conſideratione tractantes, hoc ſerenitatis noſtræ Præceptum decrevimus fieri, per quod quaſdam res, quæ à dominatione memoratæ Sedis per aliquot temporum intervalla diverſis variarum perturbationum caſibus noſcuntur eſſe ſubtractæ, reſtituimus, atque ſancimus, ſcilicet in Comitatu Lugdunenſi villam quæ nuncupatur Aulanius, & in Comitatu Scutingenſi aliam villam quæ dicitur Morgas, cum pertinentiis earum quæ in quibuſlibet pagis ac diverſis villulis habentur, id eſt in Aſſenaco villaris, Lupertiaco, Vercellis, Vercellione, Carnate, Sanciane, & villam ubi dicitur ad ſanctam MARIAM.

In his itaque deſcriptis locis quantum ea jure Eccleſiæ Beati Stephani eſſe dinoſcitur, & quemadmodum Bertmundus vel pater ejus Ebrardus hoc in beneficio viſi ſunt habuiſſe, reddimus & confirmamus eidem Sedi: ſimiliter quoque villulam quæ appellatur Calliſſis cum omnibus quæ ad eam pertinent, & aliam quæ dicitur Coriatus, quæ ſita ſunt in pago Lugdunenſi, illic tradimus & reſtituimus, ut abſque noſtra vel ſucceſſorum ſeu cujuſlibet poteſtatis ſubtractione aut diminoratione in uſibus præfatæ Eccleſiæ perſeverent, habeantque Rectores ejus poteſtatem eas obtinendi ac diſponendi per hoc excellentiæ noſtræ Præceptum prout eis utile viſum fuerit, ſicut & reliquas Eccleſiæ facultates. Et ut hæc noſtra Auctoritas per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam confirmavimus, & annuli noſtri impreſſione juſſimus adſignari.

Anno DCCCXLIX.

Ejuſdem Confirmatio Fundationis Abbatiæ Grandis-vallis. a

IN nomine Domini JESU-CHRISTI Dei æterni. LOTHARIUS divinâ providentiâ Imperator Auguſtus. Imperiali ſententiâ vobis innoteſcat, ut noverit omnium Fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, præſentium videlicet & futurorum induſtriæ, quia Lutfridus illuſtris Comes dominuſque Monaſterii, cujus vocabulum eſt Grandis-vallis, quod eſt ſitum in Ducatu Heliſacenſi, & conſtructum in honore Beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis MARIÆ, detulit obtutibus noſtris authoritatem domini & genituris noſtri Ludvici Auguſti, in quibus erat inſertum, quatenùs ipſe & anteceſſores ejus priores patres præfatum Monaſterium in cellulis ſibi ſubjectis, unâ ſcilicet quæ nuncupatur Cella, & eſt conſtructa in honore S. Urſicini Confeſſoris; & alia quæ vocatur Vertuna, & eſt dicata in honore S. Pauli Apoſtoli; ob divini cultûs honorem & reverentiam ipſius ſancti loci, ſub pleniſſimâ defenſione habuiſſent: ſed pro regni firmitate poſtulavit nobis prædictus Lotfridus Comes & dominus memorati Monaſterii, ut parentes ejus voluntati ob amorem Dei & reverentiam prædictorum Sanctorum noſtrâ confirmaremus authoritate: cujus petitionibus acquievimus, & ita in omnibus conceſſimus, & in perpetuum ſecundùm noſtrum præceptum confirmavimus. Quapropter præcipientes jubemus, ut nullus alius Rex, aut aliqua perſona, inde habeat poteſtatem aliquid faciendi, ſed liceat memorato Lutfrido, ſuiſque ſucceſſoribus res prædicti Monaſterii ſub immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere. Et quidquid fiſcus eainde ſperare poterit, totum nos pro æternâ remuneratione eidem Monaſterio concedimus, ut alimonia pauperum, & ſtipendia ſervorum ibidem Deo famulantium perpetuò proficiat in augmentis. Et ideo volumus ut hæc conceſſionis noſtræ authoritas firmior in poſterum habeatur, ſcripta manu noſtrâ confirmavimus; & annuli noſtri impreſſione ſignavimus. Datum VIII. Kal. Septembris, anno CHRISTO propitio Imperii domini Lotharii XXI. Imperatoris in Italiâ XXX. & in Franciâ X. Indictione XII. Actum Romarici-monte in palatio publico in Dei nomine feliciter, Amen.

b *increſcere*] Acherius legit *increſcit: quibus increſcit*, hoc, eſt *quos piget*

a *Grandis-vallis*] *Vulgo* Munſterthal, *O. B. in Diœceſi Baſileenſi.*

Anno DCCCL. *Eruit D. Loncet.*

Ejuſdem Præceptum de Eulanâ.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei æterni Hlotarius divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Oportet Imperialem ſublimitatem, &c. *ut in ſuperiori Præcepto.* Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium videlicet & futurorum comperiat magnitudo, quia dilectiſſimus patruus noſter Drogo venerabilis Archiepiſcopus, noſtrique palatii Capellanus, atque Berta amantiſſima filia noſtra, ſeu Hilduinus venerabilis Abba noſtræque aulæ Archinotarius, ad noſtram accedentes clementiam, deprecati ſunt pro redintegratione rerum ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ, quæ quibuſdam pro cauſis non modò neceſſitatis, verum etiam diſſidiorum, quæ inter nos & Antiſtitem ipſius Sedis orta eſſet, quædam ſuboriri contigit diebus, quatenùs pro emolumento noſtræ mercedis eidem reſtituerentur Eccleſiæ, ſcilicet in Comitatu Lugdunenſi villam quæ nuncupatur Aulania, & in Comitatu Scudingis aliam villam quæ dicitur Morgas, cum pertinentiis earum quæ in quibuſlibet pagis ac diverſis locis habentur. Item in Aſſeniaco-villaris, Luperciaco, Vercellis, Vercellione, Curnate, Saciana & villam quæ dicitur ad ſanctam Mariam. Itemque Luperciaco & Cociaco cum ſuis pertinentiis, quas Adalardus ordine beneficiario poſſidet.

In his itaque deſcriptis locis quantum ex jure Eccleſiæ beati Stephani & noſtro eſſe dinoſcitur, & quemadmodum Bertmundus, vel pater ejus Ebrardus hoc in beneficio viſi ſunt habuiſſe, eidem Sedi noſtrâ auctoritate reddimus & confirmamus: necnon & eas quas Gunduinus in pago Portenſi tenuiſſe non ignoratur, cum omni integritate ſimili modo reſtituimus. Similiter quoque villam quæ appellatur Caliſſis cum omnibus quæ ad eam pertinent, & ſita eſt in pago Lugdunenſi, illic tradimus atque reſtituimus. Quorum petitionibus tam ob eorum devotionis meritum, quamque Remigii devotiſſimum famulatum, cui curam ac regimen ejuſdem Eccleſiæ commiſſam habemus libentiſſimè annuentes, memoratas res ſub omni integritate illuc præſentialiter revocare ſtuduimus, atque Imperiali corroboratione confirmavimus. Proinde hos celſitudinis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos ſtatuentes jubemus, prorſuſque ſancimus, ut prædictas res ſæpe dictæ Eccleſiæ Rectores perpetuo jure in augmentum ipſius Eccleſiæ habeant, teneant, & quieto ordine poſſideant, remotâ procul cujuſpiam contradictionis ſeu machinationis calumnia. Eis verò quas ſuperiùs poſitas Adalardus fidelis noſter tenet, volumus ut ſuæ tantum vitæ diebus uſufructuario dominetur. Eo tamen tenore, ut annuatim nonas & decimas earum eidem conferat Eccleſiæ: poſt verò ejus deceſſum pars ejuſdem ..... abſque ullius interrogatione ſeu qualibet refragatione illicò recipiat, ac libitu ſuo, prout Canonica docet inſtitutio, ordinet atque diſponat. Et ut hæc noſtræ reſtitutionis atque largitionis Auctoritas noſtris futuriſq; temporibus inviolabilis perſeveret, manu propriâ ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari præcepimus.

Anno circ. DCCCLI.

Ejuſdem præceptum de Lucennaco, & Eccleſiâ ſancti Gervaſii, & ſancti Deſiderii, rebus ſancti Stephani in Comitatibus Lugdunenſi & Viennenſi.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti æterni Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Oportet Imperialem ſublimitatem ut prædia quæ Religioſorum donatione virorum ſunt locis Deo dicatis collata, largitatis ſuæ munere augeat ſemperque multiplicet; quatenùs per id opus & Sacerdotes Dei, quibus earumdem Eccleſiarum eſt commiſſa ſollicitudo, cum omnibus ſibi commiſſis pro ſalute ac proſperitate eorumdem Principum inſtanter ac fideliter orare delectet, & apud omnipotentem Deum pro devotione & liberalitate pietatis perpetuæ eis remunerationis merces accreſcat.

Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet & futurorum comperiat magnitudo; quia Gerardus illuſtris Comes atque Marchio nobis fideliſſimus ad noſtram accedens clementiam, deprecatus eſt pro redintegratione ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ rerum, ut quæ per inſolentiam, & quorumdam cupiditatem ab eâdem Eccleſiâ ablatæ vel ſubtractæ eſſe noſcebantur, pro emolumento noſtræ mercedis eidem reſtituerentur Eccleſiæ; videlicet in Comitatu Viennenſi Lucennacus villa cum omnibus ſuis appenditiis, Eccleſiæ quoque ſancti Gervaſii & ſancti Deſiderii, cum univerſis ad ſe pertinentibus in Comitatu Lugdunenſi conſiſtentibus. Cujus precibus ſatis rationabilibus tam ob illius devotionis meritum, quamque Remigii devotiſſimum famulatum, cui curam & regimen ejuſdem Eccleſiæ commiſſam habemus, libentiſſimè annuentes, memoratas res ſub omni integritate illuc præſentialiter revocare ſtuduimus, atque Imperiali corroboratione confirmavimus. Proinde hos celſitudinis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos ſtatuentes jubemus prorſuſque ſancimus, ut prædictas res ſæpe dictæ Eccleſiæ Rectores perpetuo jure in augmentum ipſius Eccleſiæ habeant, teneant, & quieto ordine poſſideant, remotâ procul cujuſpiam contradictionis ſeu machinationis calumnia. Et ut hæc noſtræ reſtitutionis atque largitionis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inviolabilis permaneat, manu propriâ ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari præcepimus.

Ann DCCCLII.

Ejuſdem Præceptum quo Villam quamdam Eccleſiæ Eduenſi reſtitui jubet.

Ex Majori Chartulario Eduenſi.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei æterni, LOTHARIUS divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Si in reſtitutione rerum Eccleſiaſticarum curam adhibemus, providentiamque non minimam gerimus, non ſolùm in hoc Imperialem exercemus conſuetudinem, ſed etiam id ad emolumentum animæ noſtræ pertinere non ambigimus omnimodis. Quapropter omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium noſtrorumque, præſentium & futurorum noverit univerſitas, quia JONAS Venerabilis Auguſtudunenſis Eccleſiæ Epiſcopus per Remigium venerabilem ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ Præſulem, & vaſallum ſuum Giſlulſum nomine ad aures pietatis noſtræ perducere ſtuduit, quòd Aldricus quondam Comes ex rebus Eccleſiæ ſancti Nazarii, cui idem Jonas Deo auctore præſidet, in pago Scudingis villam unam Voltnaus vocabulo, antequàm hanc lucem emiſiſſet temerè invaſiſſet, ſuoque vaſallo Rodfrido nomine beneficiario munere delegaſſet. Quam cauſam prædicto viro venerabili Remigio & Agilmaro reverentiſſimis Archiepiſcopis diligenter inquirere & diſcutere juſſimus, & per ipſos ſicuti ſuperiùs nobis judicatum fuerat, eamdem villam ad præfatam ſancti Nazarii Eccleſiam verè & legitimè pertinere didicimus, atque per judicium nobilium virorum, Comitum atque Scabinorum memorato Giſlulſo vaſallo jamdicti Jonæ Epiſcopi eam reddi præcepimus.

Sed ne in perpetuum memoratus Jonas Epiſcopus ſucceſſoreſque ejus ad partem præfatæ ſancti Nazarii Eccleſiæ quietè eamdem villam obtinere va.

Digitized by Google

leant, hoc noſtræ manſuetudinis Præceptum fieri decrevimus: per quod ſtatuentes decernimus atque jubemus, ut abhinc in futuro præſcriptam villam in jam dicto pago Scudingis ſitam, pars memoratæ ſancti Nazarii Eccleſiæ quietè teneat ac poſſideat, & prout utilitas ejuſdem loci dictaverit, ordinet atque diſponat. Et ut noſtræ confirmationis auctoritas ſtabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, de annulo noſtro ſubter juſſimus ſigillare.

Rodmundus Notar. ad vicem Hildumi recognovi.

Data v. Nonas Julii, Anno Chriſto propitio Imperii Domni Lotharii pii Imperatoris in Italiâ xxxiv. & in Francia xiv. Indictione primâ, Actum Theodonis-villa palatio Regio in Dei nomine feliciter, Amen.

An. DCCCLIII. Erui D. Louvet, edidit etiã D. de Marca in l. de Primat. c. 114.

Ejuſdem Præceptum ſancti Petri Jurenſium.

IN nomine Domini noſtri Dei æterni, HLOTHARIUS divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Dum toto corde, totâ animâ, totâ mente, & totâ virtute in his quæ Deo cara ſunt vitam noſtram extendere & actus noſtros ad placendum illi informare cupimus, & amore ipſius Eccleſiam, quæ eſt ſponſa & corpus ejus, honorare, & in ſublime ferre omni conamine quærimus, ad aures ſerenitatis noſtræ perductum eſt, agente hoc maximè venerabili & noſtræ celſitudini devotiſſimo Pontifice Remigio, quomodo ſancta Lugdunenſis Eccleſia aliquando ditiſſima & rebus latè florentiſſima, & Religione præclariſſima fuerit, Pontificibus ejus in huc maximè ſtudium impendentibus, ut non modò fecunda & generoſa filiis exſtiteret, verùm & facultatibus & potentiâ ſæculi ad faſtum mundi comprimendum opulentiſſima redderetur; ſed cauſis diverſo ordine præcorrentibus actum ſit, ut quæ ad gloriam ipſius cumulatæ res undique in eâ profluxerant, diviſæ & diſtractæ multis generibus minuerentur; quæ res pietatis noſtræ animum eo permovit; ut in gratiam omnis largitoris boni ad primum ſtatum eam reparare niteremur; manentibus ſiquidem in ipſâ ſanctis ſtudiis, & adhuc piâ Religione . . . . illi decorem ferrent, cui Martyrum pretioſiſſimæ memoriæ & meroſiſſimi tropæi, ſanctorumque millium glorioſiſſimi provectus ad tutelam, ad incitationem omnis virtutis, ad doctrinam ſinceræ fidei abundaret rebus exterioribus, etſi paulatim voluntate hominum defluentibus minorata etiam uſque ad ultimum niſi temperaſſet pietas divina, haberetur. Ut ergo tanti boni participes, fautores, auctores, ſublevatores ſicut ubique deſideramus, propter omnipotentis Dei gloriam eſſemus, & ut ſancta ſtudia in eâ ampliùs valerent ad imperium noſtrum & auguſtam ſerenitatis noſtræ memoriam ſubducendam, viſum eſt dignationi noſtræ dono & largitione rerum noſtrarum eam nunc ad præſens aliquantulum promovere, quod donec ad primam formam, ſi poſſibile ſit, perducatur, ſemper propter venerationem loci & Pontificis, ubi opportunitas ſe dederit idipſum animo reſidebit:

Conferimus itaque ſacræ ac primæ Gallorum Eccleſiæ pio animo, promptiſſimâ voluntate, ſimplici corde quod deinceps omni tempore firmum eſſe & ſtabile permanere cupimus, Monaſteriolum cum ſuis omnibus ad illud pertinentibus in honore Domini noſtri Jesu-Christi ſub invocatione beatiſſimi Petri Principis Apoſtolorum conſtructum, locis Jurenſibus ſitum, quod Nantuadis ab aquis è vicino emergentibus publicè vocitatur. Quam donationem liberaliſſimè à pietate noſtrâ perfectam, ita reverendiſſimæ matri Eccleſiæ Lugdunenſi indiſrupto tempore ad ſolatium & honorem ſui manere volumus ut habitatores locelli ipſius vitâ, doctrinâ, & ſubminiſtratione rerum neceſſariarum ordinante & diſponente [providentia per] viſcera maternæ pietatis, & ſancto Pontifice ipſius, ſalvo privilegio diœceſeos nuper ante meliores & utiliores ab inde efficiantur, nec detrimentum ex ſubditione ſeu datione tali in aliquo ſibi proveniſſe lugeant: ſed ad deſiderium noſtrum & cumulum remunerationis fructum ſui profectûs, & gratiam vitæ melioris inde ſibi accreviſſe perpetuò lætentur. Ut autem manere noſtra donatio & pietatis noſtræ collatio, & edictum noſtræ præceptionis cunctis annorum curriculis firmum & inconvulſum poſſit, nec à quoquam violari ullo modo præſumatur, magnitudinis noſtræ annulo cum roboratione etiam manuum ſubter imprimere & muniri ad durabilem ſtabilitatem juſſimus. Signum Hlotharii ſereniſſimi Auguſti. Rotmundus Notarius ad vicem Hildumi recognovi & ſubſcripſi. Data vii. Kal. Jul. anno, Christo propitio, Imperii Domni Hlotharii piiſſimi Auguſti in Italiâ xxxiii. & in Franciâ xiii. Indictione xv. Actum Aquiſgrani palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

An. DCCCLIII. Erui idem.

Ejuſdem Præceptum de Savimaco.

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi, &c. *ut in præcepto ſuprà S. Petri Jurenſium uſque ad lineam ubi legitur:* permanere cupimus Monaſteriolum, *&c.* cupimus Cœnobium cum ſuis omnibus ad illud pertinentibus in honore Domini Jesu-Christi ſub invocatione beatiſſimi Martini Epiſcopi & Confeſſoris conſtructum, quod Savimacus publicè vocitatur, quam donationem, &c. *ut ſuprà.* Data iv. Idus Septembris, anno, Chriſto propitio, Domini Hlotharii Imperatoris in Italiâ xxxiii. & in Franciâ xiii. Indict. xv. Actum in villa Germiaco in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno circ. DCCCLIV. Erui idem.

Ejuſdem Præceptum de Nantoadis.

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi Dei æterni HLOTHARIUS divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Si precibus votiſque fidelium noſtrorum, maximeque utilibus atque Eccleſiaſticis cultibus profuturis, noſtræ ſerenitatis aſſenſum præbemus, ad maximum id animæ noſtræ emolumentum cœleſtiſque regni bravium provenire credimus. Quocircà totius regni noſtri noverit univerſitas, omniſque Eccleſiæ Dei tam præſentis quàm futuræ cognoſcat unanimitas, quia poſtquàm Nantuadenſe Cœnobium locis Jurenſibus ſitum ſancto Stephano Lugdunenſis ſacræ & primæ Gallorum Eccleſiæ, cum ſuis omnibus ad illam pertinentibus, pio animo, promptiſſimâ voluntate, ac ſimplici corde contulimus, ac Deo noſtro in jus damnationemque transfundimus, placuit quatenùs ad petitionem Remigii præfatæ urbis Reverendi Pontificis hoc etiam privilegio auctoritatis noſtræ concederemus, ut in controverſiis cauſiſque rerum ſub eâ lege eidem res Cœnobiales forent, quâ priuſquàm à nobis memoratæ Eccleſiæ conferrentur, exſtiterant; videlicet ut in cunctis interpellationibus ac reſponſionibus diverſarumque querimoniarum negotiis ipſâ lege, eo modo, eodemque tenore Advocatus jam dicti Monaſterii interpellet vel reſpondeat, quoto tempore ſolitus erat quando id ſub noſtræ proprietatis inerat dominio: quam conceſſionem liberaliſſimè à pietate noſtrâ perfectam, indiſrupto tempore ad ſolatium & honorem ejuſdem Monaſterii manere volumus incorruptam; ita ut hæc noſtræ ſerenitatis collatio, & edictum noſtræ præceptionis cunctis annorum curriculis firmum & inconvulſum eſſe poſſit, nec à quoquam violari ullo modo præſumatur, magnitudinis noſtræ annulo cum roboratione etiam manuum

ſubter imprimere & munire ad durabilem firmitatem juſſimus.

nno circ. cccLv. vuit idem.

Ejuſdem Praeceptum de Lentis, & de Capellâ in Ambariaco, atque de villâ Gianâ ex rebus ſancti Stephani in Comitatu Lugdunenſi.

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi Dei æterni Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Oportet Imperialem ſublimitatem, &c. *ut ſuprà.* Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium videlicet & futurorum noverit magnitudo, quia Hilduinus venerabilis Abbas, noſtræque aulæ Archinotarius ad noſtram accedens clementiam, deprecatus eſt pro redintegratione rerum ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ, quæ per inſolentiam & quorumdam cupiditatem ab eâdem Eccleſiâ ablatæ, vel ſobtractæ eſſe noſcebantur, pro emolumento noſtræ mercedis eidem reſtituerentur Eccleſiæ, videlicet in Comitatu Lugdunenſi Lentis-villam cum omnibus ibi aſpicientibus, & in villâ Ambarinco Capellam ſub honore ſancti Stephani & ſancti Symphoriani, & ſancti Martini cum omnibus ſuis appendiciis per diverſa loca ſitis, villam Gianam etiam in eodem Comitatu cum univerſis ad ſe pertinentibus. Cujus precibus utpote rationabilibus tam ob illius devotionis meritum, quamque Remigii devotiſſimum famulatum, cui curam ac regimen ejuſdem Eccleſiæ commiſſam habemus, libentiſſimè annuentes, memoratas res ſub omni integritate illuc præſentialiter revocare ſtuduimus, atque Imperiali corroboratione confirmavimus. Proinde hos celſitudinis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos ſtatuentes jubemus, prorſuſque ſancimus, ut prædictas res ſæpe dictæ Eccleſiæ Rectores, perpetuo jure in augmentom ipſius Eccleſiæ habeant, teneant, & quieto ordine poſſideant, remotâ procul cujuſpiam contradictionis, & machinationis calumniâ. Et ut hæc noſtræ reſtitutionis, atque largitionis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inviolabilis permaneat, manu propriâ ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari præcepimus.

nno DCCCL. mmunicavit Ducange.

Angilguinus & *conjux* Rimuldis *multa apud Fontanas conferunt Eccleſiæ Ambianenſi.*

ILle benè poſſidet res in præſenti ſæculo, qui ſibi caducis rebus comparat præmia ſempiterna, teſtante Evangelio qui dicit: *Date, & dabitur vobis.* Et iterum: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et in eodem: Quia *ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Quapropter ego Angilguinus & conjux mea Rimuldis his divinis admoniti præceptis, cogitantes de Dei timore, vel æternâ bonâ retributione, & ut Dominus omnipotens in æterno ſuo regno nobis centuplicatum dignetur reddere fructum: donamus ad ſacroſanctas Baſilicas S. Mariæ & S. Firmini in Ambianenſi civitate, ubi ipſe pretioſus Martyr in corpore requieſcit, ubi etiam præeſt venerabilis vir Helmeradus Epiſcopus, res proprietatis noſtræ, quas quondam Ludovicus Imperator & Karolus Rex nobis jure hereditario per præceptum dederunt. In pago Ambianenſi, in villâ nuncupatâ Fontanas ſuper fluvio Salam. Hæc ſunt manſa XLVII. id eſt, manſum dominicatum cum Eccleſiâ, cum caſticiis & arboribus deſuper poſitis, perviis & quadris, campis legitimis, communiis, adjacentiis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, farinariis duobus, ubi ſunt rotæ IV. cambis tribus, aſpiciuntque ad ipſum manſum dominicatum per loca denominata: de terrâ arabili plùs minùs bovaria cccc. id eſt, cultura quæ vocatur Prunerolis, tota peculiaris ſimiliter, callem, furnum ſimiliter, ad illos pagos ſimiliter, & illâ medietate de Dulci-Melario, quæ propior eſt de jam dictâ villâ quæ vocatur Fontanis, & quidquid de prata de ſubtus ipſa villa habere videmur uſque Bonoglo, & de ſubtus Bonoglo, uſque ad pervium publicum qui tradit per Criſſiacum.

Firmini xpus.

Donamus etiam de ſilvâ in Altavio ad jam dictam villam pertinentem, ubi poſſunt ſaginari plùs minùs porci duo millia, cujus termini totum in gyro iſti ſunt. Per viam quæ ducit ad planias uſque ad ſilvam de Spinoſis, inde per ſilvam Aſcultenſem uſque ad pervium Belvacenſem: de alterâ verò parte per ſumma Dulci-Melario, & per ſumma profunda valle, & inde ad Arnigiliſare, deinde ad Eccleſiam Culturam, & inde à Duyaldo Sunſarte ad illa Ciſterna, & Medianum-montem totum. Donamus quoque in ipsâ villâ jam dictâ & Trudoldivalle ad ſupradictum manſum dominicatum aſpicientia manſa fiſcalina XLVI. cum mancipiis & omni ordine locorum, & accolas plùs minùs XXX. & VIII. hoc ſunt Curtilli, unde manum opus exit: ſimiliter cum ædificiis & omni eorum ordine, cum caſticiis & arboribus deſuper poſitis, cum perviis & quadris, campis legitimis, communiis, adjacentiis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, quæſitum & inexquiſitum, totum ad integrum quidquid ad ipſa ſupradicta manſa XLVI. aſpicere videtur; & manſum dominicatum cum Eccleſiâ, ſicut ſuperiùs diximus, ad præfata loca Sanctorum Dei & ſanctæ Mariæ, necnon ſancti Firmini Martyris Chriſti, ſeu etiam ad opus fratrum Deo ibidem militantium dicimus eſſe traditum, ex noſtro jure & dominatione in illarum jus & poteſtatem perpetualiter transfundimus ad poſſidendum.

Nomina verò mancipiorum hæc ſunt, Aldrannas, Aleſindis cum infantibus, & mancipia eorum, Stutbertus Folchetrudis cum infantibus eorum, Hilbertus & Aclvara ſimiliter, Madefridus, &c. In Trudoldi valle Odelhardus & Adelſemildis cum infantibus eorum, & mancipia, Teuboldus, &c. Angilardus cum uxore ſuâ & infantibus eorum, Horbertus ſimiliter, ſeu etiam cum omni ſupradictorum prole, vel his qui extrà intràque ſunt ad hæc pertinentia.

Hæc omnia ſuperiùs comprehenſa in eâ ratione, ſicut dictum eſt, donamus, ut dum in hoc ſæculo advixerimus, tam ipſas res quas nos ad præfata ſanctorum loca condonavimus, ſeu etiam illas quas à largiflua benignitate veſtrâ deprecati ſumus, hoc eſt, villa quæ vocatur Bonogilus, cum omnibus appendiciis ſuis, & beneficium quod Anfredus vaſallus noſter nunc in præſenti de rebus Eccleſiæ veſtræ habere videtur, uſufructuario munere nobis & filio noſtro Algenino Clerico impendant ſervitium; & pro ipſo uſu beneficioque veſtro ſpopondimus vobis ſingulis annis ad feſtivitatem B. Firmini ad opus Fratrum de denariis ſol. decem, & decimam de Bonogilo, & de Fontanis unoquoque anno, & garbis IIIe. frumento, & hordeo, & avenâ carra tria. Et ſi de ipſo cenſo tardi aut negligentes apparuerimus, fidem exinde faciamus, & ipſas res dum advixerimus, non perdamus, & pontificium nullomodo habeamus de jamdictis rebus alicubi, nec vendere, nec condonare, necnon cambiare, nec ad aliam cauſam Dei delegare.

Poſt noſtrum verò de hac luce deceſſum omnes res

Digitized by Google

ſuperiùs comprehenſas vos vel ſucceſſores veſtri, ſeu agentes Eccleſiæ veſtræ, cum omni integritate, vel emelioratione, ſeu quidquid ſuper ipſas res quæſtum inventum fuerit, abſque ullius Judicis conſignatione, vel heredum noſtrorum contradictione, necnon aliquâ exſpectatâ traditione, in veſtram ac Fratrum veſtrorum, ut perpetualiter ad eorum menſam, quaſi mercedis noſtræ emolumentum Deo ſerviant, recipere faciatis poteſtatem & dominationem. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, ſi nos ipſi, aut ullus de heredibus ac proheredibus noſtris, vel certa quælibet ulla extranea, vel appoſita perſona, qui contra hanc donationem venire voluerit, aut eam infringere voluerit, imprimis iram Dei omnipotentis, atque omnium Sanctorum incurrat offenſas, necnon nominibus omnium Sanctorum efficiatur extraneus, & cum Juda traditore perpetuâ ſit damnatione percuſſus, & in nullâ ſanctarum Eccleſiarum communione ſit receptus; & inſuper inferat partibus Eccleſiæ S. MARIÆ & S. Firmini unà cum ſocio Fiſco diſtringente auri libras c. argento pondera mille coactus exſolvat, & quod repetit, nihil evindicet; ſed præſens hæc donatio atque præſtaria firma & ſtabilis inviolabiliter permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Aviobianis civitate in Mallo publico. Datum III. Kal. Aprilis in anno x. regnante Domino Karolo glorioſiſſimo Rege.

Anno circ. DCCCLIII. *Ex Chartulario Viennenſi.*

AGILMARO *Viennenſi Archiepiſcopo* WIGERICUS *Comes in Conventu Procerum, quæ uſurpaverat bona, reſtituere cogitur.*

NOtitia altercationis ſeu querelationis inter Agilmarum Archiepiſcopum & Wigerium Comitem ex rebus legitimæ proprietatis ipſius Agilmari Epiſcopi, de quibus adverſus prædictum Comitem jam frequens querela exſtiterat. Venientes namque religioſiſſimi & venerabiles Patres, illuſtriſſimaque ſocietas Comitum ſolito more, ſicut in aliis locis, Salmoringam villam, quorum nomina ſunt hæc: Remigius Lugdunenſis Archiepiſcopus, Rotlannus Arelatenſis Archiepiſcopus, Joſeph Maurigianenſis Epiſcopus, Ebo Gratiopolitanenſis Epiſcopus, Trutbertus Aptenſis Epiſcopus, Arbertus Ebredunenſis Epiſcopus; Gairardus quoque Comes, Fulheradus Comes, Arnulfus Comes, Autrannus Comes, Begerè Comes, Vopoldus Comes, Barnardus Comes, Aldrigus Comes; item Barnardus Comes, Ingelramus Comes, Gairungus Comes: plurimique cum eis in tam præcipuo Conventu adſtantes, quorum nomina perſcribere perlongum eſt, ex quibus aliqua adnotare ſtudemus: Adalbertus videlicet, vaſſus dominicus, Richardus ſimili modo, Erpinus quoque, Airadus, Fulradus, Beringerius, Iſſufos, Ragambertus, Criſtianus, Aiſtoldus, item Aiſtoldus, Waudalmarus, Eldebodus, Lanberto, Sutberto, Manevoldo, Berterio, Ebo, Adulfo, Ingelrico, vel cæteri quamplures. Prædicti verò Majores privilegio & Proceres poteſtate, dum ibidem in prædicto loco de communi tractarentur utilitate ad juſtitiam totius provinciæ, inter cætera ibi in præſentiâ prædictorum nobilium virorum, adſtitit coram Agilmarus præfatus Archiepiſcopus, unà cum ſuo Avocato Witgerio nomine proclamans ſe adverſus Wigericum Comitem, quod res & mancipia, quæ ei Domnus Imperator Lotharius legitimo conceſſerat jure in villâ Coganâ, ſeu & in aliis villis Calaulis & Adnanciâ, quòd ipſe Wigiricus eaſdem res in ſuâ retineret dominatione injuſtè. Prædicti verò venerabiles viri jam dictum interrogaverunt Wigiricum ſi ita veritas eſſet, an non: ipſe tamen hoc minimè denegavit, neque Avocatum ponere potuit, quia ſciebat hujus querelæ causâ eſſe veritatem, ſed præſentialiter per ſuum wadium ipſi Agilmaro Archiepiſcopo vel ſuo Avocato propriis reddidit manibus, & ſuum Miſſum Ingradum nomine in ſuâ avocatione dedit Witgerio Avocato præfati Epiſcopi, ut ſuper ipſas res quas ipſi reddidit, veniret, & legalem veſtituram in omnibus faceret; his præſentibus: ſig. Richardo, ſig. Beringerio, ſig. Giſlulfo, ſig. Ebroinus, ſig. Archimbaldus, ſig. Rotard, ſig. Ivone, ſig. Criſtino, ſig. Amalgaudo, ſig. Airado. Ego Winitarius præſens fui. Sig. Odilone. Sarlulfus præſens fui. Ego Idnarius præſens fui. Ego Aſtoldus præſens fui. Oſtoldus præſens fui. Celdebodus præſens fui. Sig. Ebone. Adalongus præſens fui. Rothaldus rogatus. Sig. Ebroino Rodulfus.

PRIVILEGIA CORBEIÆ

BENEDICTI PAPÆ III.

Anno circ. DCCCLV *Ex Chartulario Corbeiæ.*

Confirmatio Privilegiorum Corbeiæ.

BENEDICTUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, univerſis Epiſcopis Galliarum. Cum Romanæ ſedis Pontificem conſtet omnium Eccleſiarum Chriſti caput atque Principem fore, tamquam B. Petri Principis Apoſtolorum vices agentem, cui Chriſtus totius Eccleſiæ committens principatum fatur: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum*; cunctatio nulli fidelium relinquitur, quòd univerſis Eccleſiis ſollicitudinem prætendere, & omnium in Chriſto credentium ſaluti, paci, atque quieti proſpicere non oporteat, ut & quæ prava ſunt corrigantur, & quæ rara roborentur, quæ corrupta ſunt reſtaurentur, quæ autem integra conſerventur. Cumque hanc curam circà univerſalis Eccleſiæ corpus per totius orbis latitudinem diffuſæ cuſtodire debeamus, ſpeciali tamen prærogativâ poſt Romanam atque Italicam erga Eccleſias Gallicanas nobis convenit obſervare, quemadmodum prædeceſſores noſtros feciſſe manifeſtum eſt. Quod competentiùs nunc quoque fieri oportere ipſe Reipublicæ ſtatus teſtificatur, quandoquidem utramque provinciam unius Imperii ſceptrum non dividit, & Romanæ dignitas Eccleſiæ unà cum terreno principatu utriuſque provinciæ Regnum communi jure diſponit, ut & rerum Principes ſua decreta Romanæ Eccleſiæ ſancitis præmuniant; & Eccleſiaſtica jura Principum ſtatutis adjuventur, æſtimantes terrenæ Reipublicæ Rectores tunc ſe feliciter imperare, ſi ſuis ſanctionibus Apoſtolica confœderetur auctoritas, quam dum in nobis ſuſcipiunt ac venerantur, illum ſe ſuſcipere gratulantur qui Diſcipulis ſuis loquitur, dicens: *Qui vos recipit, me recipit.* Hinc è contrario de contemptoribus ait: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Matt. 16, 18

Igitur cum, ſicut dictum eſt, Apoſtolicæ ſollicitudini univerſalis Eccleſiæ credita ſit diſpenſatio, & pro cunctorum Fidelium ſtatu perpetuas noſtræ ſollicitudini vigilias prætendere conveniat, maximâ tamen diligentiâ curam earum debemus Eccleſiarum gerere, quarum ſpecialiùs providentiam ratio ſuſcepti officii à nobis docet agendam; ut non ſolùm ea quæ hactenùs in ſuo ſtatu permanent intemerata ſerventur, verùm ea quæ lapſa ſunt ad prioris formæ dignitatem reducantur. Unde cognoſcat omnium Præſulum ſanctorum per Gallias commorantium reverenda Fraternitas, quòd vir Venerabilis Odo Abbas ex Monaſterio Corbeiæ provinciæ Galliarum,

Digitized by Google

quod eſt conſtructum in pagu Ambianenſi ſuper fluvium Sommæ, adiit nos per Venerabilem Amrelmum Abbatem, petens ut noſtræ auctoritatis privilegium ſuper electionis propriæ ſtatu, & rerum ſuarum liberâ poſſeſſione ſeu diſpenſatione, prædicto Monaſterio Corbeiæ concederemus. Oſtendit quoque nobis privilegia ab Epiſcopis edita, unum à Præſule Ambianenſi [a], ad cujus diœceſim locus ille pertinet, & Coepiſcopis ſuis factum atque roboratum, jam antiquis temporibus: & aliud ab Archiepiſcopo Remenſis Eccleſiæ Hincmaro, & univerſali Concilio Epiſcoporum Galliarum paucis intercedentibus annis conſcriptum, & ſubſcriptionibus propriis roboratum, petentibus ut ad quoſcumque ſive Epiſcopos ſive Abbates pervenerit, ſubſcribere non graventur. In quibus privilegiis decretum eſt, ut præfatum Monaſterium Corbeiæ & rerum ſuarum liberam obtineant dominationem, & eligendi ſibi Abbatem de ſuis ſemper habeant poteſtatem. Contradictores verò & repugnantes huic ſanctioni anathemate perpetuo damnandos. Super hæc autem magnifici Imperatoris Hlotharii & Hludowici ac Caroli mandatum atque ſupplicatio acceſſit idipſum poſtulantium, videlicet ut Epiſcoporum privilegia noſtrâ quoque auctoritate firmarentur.

Nos itaque cernentes religioſam fore poſtulationem, neque ab Apoſtolicâ ſollicitudine prætereundum quod pro ſervorum Dei quieti, & ſancti Pontifices piè ſtatuerunt, & magnifici Principes religioſè rogabant, & Abbas Congregationis ejuſdem neceſſariò poſtulabat, cenſuimus rogati concedere, quod ultrò decebat noſtram paſtoralem ſollicitudinem exhibere.

Cognovimus etiam, referente Venerabili Amrelmo Abbate, Cœnobium, de quo agimus, à præcellentiſſimâ Francorum Reginâ Balthilde nobiliter ædificatum [b], & a primæ fundationis ſuæ ſtatu cum nobilitate ſanctorum virorum & religionis Monachicæ obſervantiâ, tùm quoque Principum Francorum favoris prærogativâ, & muniminis protectione ſemper floruiſſe. Quâ de re factum eſt, ut & immunitates rerum ſuarum, & privilegia eligendi Abbatem omnes ei concederent, conceſſumque fore perpetuis diebus decernerent, ſuarumque munimenta ceſſionum in archivis Monaſterii ad memoriam futurorum ſervanda reponerent. Quibus cognitis, omnibus, nefas eſſe duximus ſi non Religioſorum Principum devotionem ſequentes, & ſanctorum Præſulum exempla comitantes, noſtræ ceſſionis auctoritatem Monaſterio Corbeiæ tribueremus, ne qui primi propter Apoſtolicæ Sedis primatum in Eccleſiaſticis negotiis diſponendis inveniri debeamus, ipſi poſteriores reperiamur; & qui ad ſervorum Dei quietem comparandam cæteris auctoritatis lumen præſtare exemplo noſtro jubemur, loquente Domino, *Vos eſtis lux mundi*, ipſi per negligentiæ teporem minimè boni operis fulgorem aliis præbeamus.

Quâ de re noverit omnis Eccleſia Galliarum, & univerſus Epiſcoporum cœtus eidem Eccleſiæ præſidentium, quòd privilegia ſanctorum Præſulum, ſive quæ diebus antiquis, ſive moderno tempore geſta ſunt, Monaſterio Corbeïæ, quod eſt conſtructum in pago Ambianenſi ſuper Sommam in honore ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & S. Stephani Protomartyris, præſenti auctoritatis noſtræ edicto roboramus; id eſt, ut res Monaſterii, ſive quæcumque à Fidelibus oblata fuerint Deo & Congregationi Fratrum ibidem Chriſto famulantium, in diſpoſitione Abbatis & Fratrum maneant; neque Epiſcopus Ambianenſis, ad cujus diœceſim Cœnobium illud reſpicit, aliquid exinde præſumat, aut aliquis Epiſcoporum quorum in Parochiis res aut Baſilicas habere cognoſcuntur, neque in agris, villis, prædiis aut cellis, aut in his omnibus quæ ad jus & dominationem eorum reſpiciunt, aut Epiſcopus, aut Oeconomus, ſeu Archipreſbyter, aut Archidiaconus, aut quilibet Miniſtrorum, ſeu Præpoſitorum ejus aut conventus faciant, aut convivia præparent, aut aliquid poteſtatis jure ſibi vindicent, aut exigant vindicanda. Hac quoque conditionis lege omnes Epiſcopi ſe conveniri noverint, quorum parochias res Corbeïenſis Monaſterii reſpicere cognoſcuntur: nec novum, nec inuſitatum cauſetur quiſquam fore quod decernimus, quandoquidem & huic Cœnobio conſtat olim jam hoc conceſſum, & multis aliis non ſolùm in Galliâ, vel in Italiâ, verùm toto terrarum orbe, non ſolùm Monachorum, verùm Canonicorum Monaſteriis hodieque conſpicimus manere indultum: & una quæque Eccleſia debet manere ſuis privilegiis contenta, nec ab alia pervadi vel uſurpari, quod alterius juris eſſe conſpicitur.

Cumque Galliarum permaximè Eccleſias Fidelium collationibus à Deo conſtet eſſe ditatas, ut nemo ſit ferè Epiſcoporum, cui ſuæ ſumptus Eccleſiæ ſatis ſuperque non ſufficiant, cujus gratiâ neceſſitudinis, quæ ſervorum Chriſti ſunt uſibus collata, in ſuos convertere ſumptus præſumant. Sic enim Clericorum, qui de propriis abundant reditibus, communicatio prohibetur cum eis quæ conferuntur Eccleſiæ, ne dum illi acceperint, qui de propriis abundant, eorum qui nihil habent inopia non levetur; quâ conſcientiâ Epiſcopus ſuæ ſumptibus Eccleſiæ ſufficiens, quæ ſervorum Dei fuerint uſibus collata præſumat contingere? Nec veretur quod per Propheta Dominus eſprobrat Sacerdotibus dicens: *Rapina pauperis in domibus veſtris*. Pauperes enim Iſai. 3. 14.
Chriſti eſſe quis neſciat, qui contemnentes ſubſtantiam mundi, Salvatoris noſtri veſtigia ſectantes, qui cum eſſet dives pro nobis pauper effectus eſt, ſanctæ perfeſſionis titulum ſibi divitias arbitrantur.

Quiſquis igitur aliquid horum quæ fuerint ad neceſſitates eorum collata, præſumſerit, & ſuis commodis applicuerit, rapinam in domum ſuam de ſubſtantiâ pauperis congregat. Omnia quoque quæ ſunt Eccleſiis oblata vel delegata, in pauperum, pupillorum, viduarum, certum eſt neceſſitates deſtinata. Quare quiſquis ex his aliquid in ſuas utilitates exigit, rapinam pauperis in domum ſuam congeſtam, detinet. Et Apoſtolus ait: *Quia rapaces* 1. Cor. 6. 10.
regnum Dei non poſſidebunt. Unde ab omnibus quæ Monaſterio Corbeiæ fuerint, vel oblata vel quocumque legitimo jure poſſeſſa, in pecuniis, in agris, in prædiis, in domibus, in cellis, aut Eccleſiis, nihil ex eis ſibi præſumat aut Epiſcopus, aut quicumque Miniſtrorum ejus, ne contrà noſtram & majorum auctoritatem faciens, Regum quoque decreta pro ſervorum Chriſti quiete conſtituta contemnens, reum ſe ſancti Concilii & perpetuæ damnationis efficiat.

Et quoniam Monachi tranquillitatis pacem, & ſecuritatis otium habere debent, ut Deo vacantes profeſſionis ſuæ regulam valeant obſervare, nec Epiſcopus, nec Archidiaconus ejus accedant ad præfatum Monaſterium, nec ſervorum Dei quietem perturbare præſumant; niſi forte aut Abbas, aut Fratres

a *Ambianenſi*] Scilicet, *Bertefrido*. Id Privilegium vide tom. 1. concil. Gal. à Sirmondo edit p. 502. alterum verò tomo 3. eorumdem Concil p. 60.

b *ædificatum*] Vide Tom. 1. Conc. Gal. pag. 500

alicujus utilitatis gratiâ eum vocare voluerint; aliàs nec in Abbatem, nec in aliquem de Fratribus quidquam poteſtatis obtineat, neque per Epiſcopalem faſtum aliquid in eos ei liceat; verùm Abbas ſecundùm Regulam S. Benedicti liberam Monaſterii ſui habeat poteſtatem, & Monachi ad ejus tamquam ad Paſtoris ſui ſolummodo reſpiciant gubernationem, nec Epiſcopale miniſterium aliquid ditionis ſuper eos obtineat. Quoniam cum Abbas vices Chriſti in Monaſterio creditur agere, Paſtoris officium ſuper creditas ſibi oves habere cognoſcitur: utque diſpenſationis ſuæ miniſterium exercere prævaleat dignè, nullius debet perturbari poteſtate ſubjectus, ſed ab omni Epiſcopali liber dominatione, Chriſtum tantummodo Judicem ſuſtineat, cui redditurus eſt de creditis ſibi ovibus rationem. Quapropter modis omnibus ſtatuimus, ut Epiſcopus adventûs ſui præſentiâ Monaſterii tranquillitatem non inquietet, nec aliquid in eo Epiſcopali poteſtate facere præſumat, nec Fratribus aut Abbati ullam moleſtiam, aut inquietudinis perturbationem ingerat. Quod ſi violare præſumſerit, non Paſtoris officium, ſed everſoris atque conturbatoris Dominici gregis noverit ſe agitare tyrannidem; ac per hoc non ut paſtor ſuſcipiendus, verùm tamquam lupus ab ovili Chriſti removendus, damnationis ſuæ pœnas anathematis mucrone perculſus, excipiat. Altaria verò ſeu Baſilicas in monaſterio rogatus ab Abbate, pro Chriſti nomine conſecret atque benedicat. Chriſma quoque, ſive ſanctificationis oleum ſingulis annis præbeat. Sed & ſi quem petierit Abbas aut de Monachis, aut de Canonicis ſuis ad aliquem gradum Eccleſiaſticum conſecrandum, nullatenùs contradicat, niſi forte is pro quo petitur, indignus tali honore veritatis teſtimonio deprehendatur: quoniam ſicut divinæ benedictionis ſacramentum aut pro muneribus, aut pro gratiâ largiri cuiquam non decet indigno, ita gratis debet exhiberi dignis, ſicut Salvator ait: *Gratis accepiſtis, gratis date.*

Reg. cap. 65.

Ibid. cap. 2.

Matt. 10. 8.

Electionis autem privilegium ut habeant Fratres ejuſdem Monaſterii, decernimus, id eſt, ut quemcumque de ſeipſis, qui ſit monachicæ profeſſionis, dignus tamen paſtorali prælatione, voluerint eligere, ſecundùm regularem auctoritatem, poteſtatem habeant eligendi. Et ſuper monentes obſecramus glorioſos filios noſtros Lotharium, Ludovicum, Carolum Auguſtum, [c] ut ſicut memorabiles Auguſti genitor & avus eorum, & priores ante ſe Reges Francorum eidem Cœnobio conceſſerunt eligendi de ſemetipſis Abbatem, atque ipſi ſuis præceptis hoc idem ſanxerunt, ita quoque conſervare ſuis temporibus pro Chriſti amore dignentur, & conſervanda perpetuis diebus æternitatis ſuæ legibus conſtituant; ut dum famulis Chriſti libertatem electionis conceſſerint, & conceſſam ſervare ſtuduerint, & præſentis vitæ regnum, & ſempiternæ beatitudinis gloriam à Domino ipſi percipere mereantur. Atque quod eſt aut regio munere, aut fidelium devotione ad idem Cœnobium Deo famuliſque ejus oblatum, nec ipſi auferant, nec alios auferre permittant. Quoniam valde juſtum conſtat atque religioſum, ut qui à Domino meruerunt percipere regni honorem, ipſi Deo conſervent quod ei collatum eſt piâ credentium devotione; & qui à Chriſto regali magnificentiâ prælati ſunt cæteris, ipſi famulis Chriſti eligendi ſibi Paſtorem non auferant libertatem. Nam quis ignorat illa quæ collata ſunt, Deo per fidelium manus, divinitati poſſidenda conſignari, & ab humano jure in jus divinum concedi; nec etiam hominum dominationi poſſe tranſcribi, quod conſtat divinitatis poſſeſſione ſemel fore contraditum? Unde quiſquis ea ſui juris dominationi conatur adjungere, alterius, id eſt, Dei juris pervaſorem certum eſt fore eum. Etenim ſi quis alicujus hominis poſſeſſionem per violentiam ſibi conatus fuerit uſurpare, reus publici juris efficitur, & tamquam raptor & pervaſor hereditatis alienæ legali judicio puniendus ſubjicitur; multo magis igitur quicumque res Deo conſecratas in jus ſuæ poſſeſſionis transfuderit, non humani tantùm, verùm etiam divini juris noxius tenetur, & non ſolùm raptoris aut pervaſoris crimine, verùm etiam ſacrilegii nota damnandus; cœleſti judicio mulctabitur.

Unde magnifici Principes cogitent, quanto ſe crimine ante conſpectum divinæ Majeſtatis obligent, qui res Deo traditas invadere, & ab Eccleſiaſticis uſibus in ſuas utilitates convertere non metuunt. Si verò privatorum quamvis ingenuorum hominum tamen poſſeſſiones injuſtè pervaſerint, atque violenter abſtulerint, non Reges, id eſt juſti & modeſti, ſed tyranni, id eſt, crudeles & iniqui vocantur & habentur: quo nomine, quove honore cenſendi ſunt, qui divinam hereditatem, id eſt Eccleſiæ Chriſti poſſeſſionem injuſtè invadunt, & violenter auferunt? Unde hæc cogitantes filii noſtri Religioſiſſimi Principes, res Monaſterii Corbeïenſis inviolatas illibataſque tamquam ſacræ divinitatis cuſtodiant, nec ipſi eas tollentes, nec ab aliis auferri ſinentes, ut ante conſpectum ſuperni Regis quod dicuntur nomine, Reges meritò cenſeantur; ut dum Deo quæ ſua ſunt cuſtodiunt, eis à Deo & terreni regni principatus cuſtodiatur, & ſempiternæ beatitudinis corona tribuatur.

Quapropter monentes eos hortamur, ut tam ſua quàm priorum Principum conceſſa inconvulſa cuſtodientes, Pontificum quoque noſtraque decreta nullatenùs prævaricantes, Monaſterio ſæpedicto electionis privilegium tam ſuis quàm futuris temporibus & ſervent, & ſervanda ſanctionis perpetuæ ſtabilire decernant. Veritatis etenim voce docemur, quoniam ſi quis in ovile Chriſti non per oſtium ingreditur, ſed aliunde aſcendit, hic fur eſt & latro, & talis non dominici gregis ſalutem, ſed ſua lucra, non ut ſalvet, ſed ut perdat requirit. Ovile autem Chriſti fore Collegium ſanctum Monachorum, nullus prudentium dubitat. In hoc ovile per oſtium ingreditur, quando per electionis ordinem ſecundùm regularem conſtitutionem aliquis paſtorale miniſterium ſortitur: qui verò regiâ dominationis poteſtate ſuffultus, & non per electionis gratiam ſuper dominicum gregem primatum arripit, hic non Paſtor, id eſt Vicarius Chriſti, ſed fur & latro eſſe cognoſcitur; nec ut dominicum gregem cuſtodiat, ſed ut perdat & diſſipet intrare deprehenditur. Unde quiſquis ei poteſtatis hujus tribuit dominationem, de morte tantarum animarum in die judicii reus judicabitur, quantis hîc per pravitatis exempla cauſa fuit perditionis.

Quâ de re, glorioſi Principes, Monaſterio huic electionis prærogativam concedite, neque aliquam perſonam aut Laïcam aut Canonicam, quod contrà omnem Eccleſiaſticum ordinem eſt, aut etiam Monachum ex alio Monaſterio, vel non ſecundùm Regulam electum, ſuper illud regali potentiâ conſtituatis, ne domus Dei, quæ domus orationis eſſe debet, per vos fiat ſpelunca latronum. Neque enim ignoratis hujuſmodi prælatos & auctores hujuſmodi prælationis à domo æternitatis divinâ cenſura exturbandos, & ad ſupplicia ultionis perpetuæ deportandos. Unde quæ ſententia damnationis à nobis eſt

[c] *Carolum-Auguſtum*] Vox alieno loco poſita: ſcribi debuit *Lotharium Auguſtum, Ludovicum, Carolum, ut.*

in tales exercenda ; niſi quam Spiritus Sanctus ore
Pſal. 82. 11. prophetico protulit, dicens: *Omnes Principes eorum qui dixerunt, hereditate poſſideamus ſanctuarium Dei. Deus meus pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: ſicut ignis qui comburit ſylvam, & ſicut flamma comburens montes, ita perſequeris eos in tempeſtate tuâ, & in irâ tuâ turbabis eos.* Qui ſunt enim qui Sanctuarium Dei hereditate poſſidere dicuntur, niſi illi qui res Deo dedicatas, & ad uſus pauperum ſervorumque ejus collatas, ſæcularis potentiæ dominatu, non electionis gratiâ quærunt obtinere? Principes autem illorum ſunt hi, qui votis eorum ſuffragia præſtando, aut Eccleſiæ re illis tradendo conſentiunt. Quali autem utrique feriantur divinitùs ultione ſuperiùs dicta ſententia comprehendit, quæ oſtendit eos à cœleſtis patriæ ſtabilitate projiciendos, & temporalis nobilitate lapſos quaſi rotæ vertigine circumferendos, poſtque præſentis terminum vitæ, turbidine divinæ animadverſionis velut ſtipulam ariditatis vanitate leviſſimam rapiendos; & infructuoſitatem eorum atque ſuperbiam tamquam ſilveſtrem ſterilitatem, & contrà Deum elatu tumorem terræ, igni, flammâque vorante comburendos.

Ut hanc igitur ultionis divinæ ſeveritatem non ſubeant, ſtudeant Chriſtianiſſimi Principes Chriſti Eccleſiis electionis ſua jura conſervare, & quod univerſæ debetur Eccleſiæ, Corbeïenſi non auferant Monaſterio: ut dum ei propter honorem Dei jus electionis indulſerint, & res Monaſterii violentorum ambitionibus ne deſerviant, incontaminatas ſervaverint, ipſi cœleſtis regni cum Chriſto participium conſequantur. Nec illud aliquando in ſæcularium manus, aut Canonicam dominationem permittant; quod habitatorum ſumma deſtructio eſt, & dantis, ſive accipientis ſumma damnatio. Nam quid eſt aliud ſæcularem perſonam Paſtoris vice Eccleſiæ Dei præferri, quàm abominationem deſolationis in templo Dei conſtituere? Quicumque igitur hoc faciunt, Pilato ſimiles inveniuntur, qui Cæſaris imagines in templo Domini ſtatuit venerandas. Et cum
Rom, 12. 2. Apoſtolus fidelibus loquitur, dicens: *Nolite conformari huic ſæculo, ſed transformamini in novitate ſenſus veſtri*: qui ſæcularem perſonam Monachis præficit, quantum in ſæculo [d] de formâ ſpiritûs ad formam ſæculi, & de imagine Chriſti ad imaginem terreni Regis eos impellit: quoniam omnis ſublatus Prælati ſui debet imaginem ſequendo imitari. Unde non parvo ſe delicti ſcelere puret involvi, qui tales Eccleſiæ præponit, in quorum formâ ſervi Chriſti non Chriſti humilitatem, ſed ſuperbiam mundi; non cœleſtis patriæ deſiderium, ſed concupiſcentiam ſæculi contemplentur ſemper & addiſcant.

Quod quia videtis excellentiſſimi Principes, ſceleſtiſſimum ſore, hoc impietatis ſacrilegium à Monaſterio Corbeïenſi propellite ſemper: ſed nec Canonici ordinis perſonam ſuper illud aliquando vel præponatis, vel præponi ſinatis. Memores eſtote quòd Nadab & Abiu, quia ignem alienum Domino in incenſum obtulerunt, divino igni conſumpti ſunt. Ignem ſiquidem alienum in incenſum offert Domino, qui Monaſticæ Religioni aliquem ſub canonicâ profeſſione militantem, ut Paſtoris vicem obtineat prærogat. Verùm quia tales ultione feriuntur: illorum ſignat interitus, qui mox præſentis pœnæ ſupplicio conſumpti, quid eorum imitatores mereantur ſuæ damnationis exemplo poſteris ſignaverunt. Omnes quoque licet monaſticæ ſint profeſſionis, ſi non per electionem regularem conſtituti fuerint Rectores eidem Monaſterio, de quo loquimur, qui tales per munera cognoſcuntur admiſſi, id eſt, aut per pecuniam, aut per gratiam, aut per obſequium, univerſâ à nobis Petri Principis Apoſtolorum auctoritate cum Simone, cujus imitatores exiſtunt, anathema condemnantur. Et ut Religioſi Principes ab hac damnationis ſententiâ maneant immunes, ſtudeant omnibus modis circà Monaſterium præfatum electionis privilegium ſervare ſemper inviolatum: quoniam ſecundùm jam olim à ſanctis Patribus definitam promulgationem, Eccleſiæ Corbeienſis prælationem, non per legitimam Monachorum in eodem Cœnobio Chriſto militantium electionem, ſed contrà regularem atque canonicam auctoritatem, & dantem & accipientem à Chriſti regnò, Sanctorumque conſortio anathematizamus, neque ſocietatem poterunt habere Jeruſalem cœleſtis, qui eam in terris peregrinantem diſſociare conantur. Quod agere certum eſt omnes qui non Paſtores, ſed latrones, nec Chriſti Vicarios, ſed Anti-Chriſti ſequaces, ſuper eam conſtituere non verentur, ut domus Dei, non domus orationis, ſed ſpelunca latronum exiſtat; nec in eâ formâ Chriſti, ſed abominatio deſolationis emineat.

Sed ſi Reipublicæ Rectotes, divinorum contemptores præceptorum & Epiſcoporum, atque noſtram ſuper hac re decernentem contemnentes auctoritatem, non quem regularis electio decreverit, ſed quem eorum dominatio voluerit, illi præpoſuerit Congregationi, Monachi loci ejuſdem Epiſcopum, ad cujus diœceſim Monaſterium pertinet, obſecrent, ut aut per ſe ipſum, aut unà cum eis ad Archiepiſcopum Remenſem referat, atque ſimul Principem conveniant, & eum ſuper tranſgreſſionis ſuæ periculo commoneant. Quòd ſi Epiſcopus diœceſis illius aut propter timorem, aut favorem Principis, aut propter imprudentiam, vel paſtoralis curæ negligentiam, ferre auxilium vel noluerit vel contempſerit, Fratres per ſeipſos præfatum Archiepiſcopum & vicinos Epiſcopos adeant, & neceſſitudinis ſuæ cauſam eis manifeſtent, utque ſibi ferant auxilium ſupplicent. Archiepiſcopus autem vel ipſe ſolus, vel cum cæteris Epiſcopis ſuæ diœceſeos Regem adeant, & ſuper electione violatâ eum commoneant, utque corrigere dignetur & verbis ſuadere, & precibus obſecrare non deſiſtant. Quòd ſi eos audire contempſerit, nec peccati ſui corrigere culpam maluerit, excommunicationis Apoſtolicæ ſententiam damnatus excipiat. Si verò vel Epiſcopus cujus parochia eſt, aut Archiepiſcopus, aut cæteri Suffraganei negligentes ſuper hoc fuerint, aut contempſerint, aut irritum duxerint, damnationis cujus ſententiæ teneantur obnoxii, non ignorant. Dicit enim Ptopheta: *Si non annunciaveris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem ejus de manu tua requiram.* Unde noverint ſe eodem vinciendos anathemate, ſi neglexerint pro grege Dominico paſtoralis curæ ſollicitudinem adhibere.

Scriptum per manum Theodorici Scriniarii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Octobrio, Indictione quartâ. Benè valete.

CAROLI CALVI.

Anno DCCCLXXVII.

Confirmat Regum, & Epiſcoporum privilegia Corbeiæ collata.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. CAROLUS Dei Omnipotentis miſericordiâ Imperator Auguſtus. Si clementiâ Majeſtatis noſtræ locis Deo ſacratis imperiali largitate conſulimus, & privilegia Eccleſiaſtica vel antiqua proprium robur obtinere

d *quantum in ſæculo*] Lego, *quantum in ſe eſt.*

ſtatuimus, vel novis emergentibus cauſis quædam pro liberalitate Auguſtalis ſublimitatis promulgamus; hoc nobis & ad Imperii gloriam ſublimandam, & ad obtinendam ſempiternitatis coronam ſine dubio credimus profuturum. Unde notum eſſe volumus omnibus præſentis temporis atque futuri, Eccleſiæ CHRISTI noſtriſque fidelibus, quia venerabilis & amabilis Serenitati noſtræ Congregatio Corbeïenſis Monaſterii, cui præeſt GUNTARIUS venerabilis Abbas, petiit cum omni humilitate magnificentiam poteſtatis noſtræ, quatinùs eis quod olim regali edicto inviolabile in poſterum ſtatueremus, nunc auguſtalis excellentiæ decreto, quod & glorioſiſſimæ recordationis avus & æquivocus noſter fecerat, necnon ſacratiſſimæ & memoriæ beatiſſimæ genitor noſter piiſſimus Auguſtus, ſuper omnibus immunitatibus & ceſſionibus Regum & Imperatorum confirmaremus. Hoc etiam devotiſſimis precibus ſupplicaverunt, ut etiam privilegia Epiſcoporum antiquorum & moderni temporis, videlicet Archiepiſcoporum Hincmari, Guntboldi, Wenilonis, & aliorum Epiſcoporum noſtrâ manſuetudine ſibi conceſſa; ſed & privilegia Pontificum Romanorum, Benedicti videlicet, Gregorii, Chriſtophori[a] atque Domni Papæ Nicolai imperiali edicto in perpetuum intemerata caveremus.

Annuit itaque benigniſſima dignatio noſtra precibus humilitatis eorum, & conceſſit quod & in perpetuum eis ad munimen proficiat, & dominationi noſtræ celeberrimum nomen apud poſteros ſemper exhibeat. Statuimus ergo hoc præcepto auctoritatis Imperatoriæ Celſitudinis, ut omnia illa quæ ſanctiſſima Baltildis Regina, & filius ejus Clotharius Rex, & exinde cæteri Reges & Imperatores uſque ad noſtram memoriam eis conceſſerunt & firmaverunt, illibata permaneant.

Præterea privilegia Eccleſiaſtica quæ ab Ambianenſi Epiſcopo Venerabili Bertefrido, & ſanctis Præſulibus Geneſio, Audoino, Audemaro, Farone, Audeberto, & aliis Epiſcopis eis conceſſa ſunt, ſive in electione Abbatis, ſive in diſpoſitione liberâ rerum ejuſdem Monaſterii, ſed & in Cellulis, & Eccleſiis eidem Monaſterio ſubjacentibus, ſicuti à principio diſpoſita ſunt, ſic omnia maneant inviolata. Neque aliquis præſumat id aliquo modo reſcindere, quod ſanctis & ſapientibus viris viſum eſt rationabiliter poſſe conſiſtere.

Privilegium quoque totius Galliæ Præſulum noſtrâ ſerenitate illis conceſſum, & edicto firmatum manere decernimus intemeratum.

Privilegium etiam quod per noſtram juſſionem, & per miſſaticum Odonis Belvacenſis Epiſcopi Beatiſſimus Papa Nicolaus Traſulfo tunc temporis ejuſdem loci Abbati conceſſit, privilegia aliorum Pontificum Romanorum memorato Cœnobio conceſſa, Imperiali edicto cenſemus omni tempore irrefragabiliter obſervanda. Et ſi quid aut in Eccleſiaſticis rebus, aut in ſæcularibus negotiis eſt contrà antiqua ſtatuta violatum, decernimus competenti moderamine corrigendum.

Si quis verò aut noſtro aut futuro tempore, aut pecuniâ, aut qualibet gratia electionis jura ejuſdem Monaſterii, & rerum liberam diſpoſitionem præfato Monaſterio conceſſam, auguſtali dignitate noſtrâ & Epiſcopali auctoritate firmatam, violare cum anathemate tentaverit, veluti contrà ſalutem imperialis gloriæ ac conjugis, filiorumque & omnium fidelium noſtrorum, ſed & totius Imperii nobis à Domino collati, agens, auguſtali auctoritate atque præcepto, quaſi inimicus Dominorum & Reipublicæ ab omni arceatur munere publico, & ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſit, Epiſcoporum offeratur judicio.

Noviſſimè verò propter ſubornatos colores juſtitiæ, & futuras occaſiones, hoc ſancimus intemeratum omni tempore fore, quod Beatiſſimus Papa Gregorius his verbis ſtatuit Mariniano Ravennati Epiſcopo: *Si quis*, inquiens, *ex prædicto Monaſterio ad Eccleſiaſticum Ordinem pervenerit, ulteriùs illic nec poteſtatem aliquam nec licentiam habeat habitandi.* Nos etiam ſtaduendo deliberamus, ut ſi aliquis ex eodem Monaſterio, aut Abbas, aut quilibet Monachorum ex inferiori gradu ad culmen Epiſcopale conſcenderit, nullam denuò inibi quaſi poteſtativè licentiam habeat aliquid ordinandi aut diſponendi, ne præfati Cœnobii privilegia in aliquo titubare videantur.

Sed & filios & ſucceſſores noſtros hoc eodem edicto conteſtamur, quatenùs illi, ſicuti & nos idem Monaſterium in tutelâ ac familiaritate ſuſcepimus; ita illi quoque eodem ſtudio erga Dei ſervos animati, omnibus qui hoc manſuetudinis noſtræ præceptum infringere tentaverint, reſiſtant, eoſque à conſortio benignitatis ſuæ ſeparent, ut eis à Domino & regni gloria, & triumphus indeficiens, & beatitudo ſempiterna conferatur. Et ut hoc præceptum imperatoriæ dignitatis & in futuro tempore maneat illibatum; manùs noſtræ ſubſcriptione roboravimus, & bullarum noſtrarum impreſſione ſubterſignari juſſimus.

Audacer Notarius ad vicem Gauzlini recognovit & ſubſcripſit. Data IV. Cal. Aprilis. Indictione X. Domini Caroli Imperatoris in Franciâ XXXVII. Imperii ejus ann. II. atque in ſucceſſione Lotharii VIII. Actum Compendio Palatio Imperiali in Dei nomine feliciter, Amen.

CAROLI SIMPLICIS.

Anno CMI.

Approbat Regum & Epiſcoporum privilegia Corbeia collata.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS divinâ propitiante clementiâ Rex. Si liberalitatis noſtræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & neceſſitates Eccleſiaſticas ad petitiones ſervorum Dei noſtro relevamus juvamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter tranſiendam, & ad æternam vitam feliciter obtinendam profuturum liquidò credimus. Unde notum eſſe volumus omnibus præſentis temporis atque futuri, Eccleſiæ CHRISTI noſtriſque fidelibus, quia venerabilis & amabilis Serenitati noſtræ Congregatio Corbeienſis Monaſterii, cui præeſt Venerabilis Abbas FRANCO, petivit cum omni humilitate, & debitâ reverentiâ magnificentiam poteſtatis noſtræ, quatenùs eis regali edicto illud inviolabile confirmaremus in poſterum, quod ſanctæ recordationis avus piiſſimus Auguſtus, & æquivocus noſter ſtatuerat ſuper omnibus immunitatibus & ceſſionibus Regum; ubi ſancitum eſt ut nullus publicus, vel quilibet ex judiciariâ poteſtate in Eccleſiis, aut locis, villis ſeu curtis, agris, vel reliquis poſſeſſionibus, quas in quibuſlibet pagis & territoriis jure & legaliter memoratum in præſenti tenet Monaſterium, vel ea quæ deinceps in jure ipſius Eccleſiæ voluerit divina pietas augeri ad cauſas audiendas, aut fræda exigenda, aut manſiones, vel paratas ullas faciendas, vel fi-

a *Chriſtophori*] Hinc patet, inquit Baluzius, ſuppoſititium eſſe iſtud diploma, vel certè interpolatum. Chriſtophorus enim Papa ſedit anno DCCCC. VI.

dejuſſores tollendos, nec ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, vel, ſicut in præceptis anteceſſorum noſtrorum continetur, homines poteſtatis ipſius Monaſterii, ſive ſuper ipſam terram, tam ingenuos quàm ſervos commanentes diſtringendos penitùs exigere præſumat.

Nos etiam devotiſſimis precibus ſupplicaverunt, ut privilegia antiquorum Epiſcoporum; videlicet Bertefridi Ambianenſis Epiſcopi, & ſanctorum Præſulum Genolii, Audoeni, Audomari, Faronis, Audeberti, ſed & moderni temporis Venerabilium Archiepiſcoporum Hincmari ſcilicet, Guntboldi, Wanilonis, & aliorum Epiſcoporum; necnon & privilegia Pontificum Romanorum Benedicti videlicet, atque Domini Papæ Nicolai, regali edicto in perpetuum intemerata caveremus.

Præterea iidem Venerabiles Fratres ejuſdem Monaſterii ad thronum clementiæ noſtræ devotiſſimè accedentes, metu & anxietate futuri diſcriminis exterriti ſupplicaverunt, ut inſtrumenta chartarum, quibus à fundamento Monaſterium ipſum uſque ad præſens tempus ditatum fuerat, partim propter infeſtationem Paganorum perdita, partim ſuccenſa, noſtrà regali auctoritate reparentur. Ita ut quidquid in præſenti idem Monaſterium quietè & abſque ullius contradictione tenere vel poſſidere videtur, noſtra inconvulſa permanere dignanter decernat Majeſtas regalis. Annuit itaque benigniſſima dignatio noſtra precibus humilitatis eorum, & conceſſit quod & in perpetuum eis ad munimen proficiat, & dominationi noſtræ celeberrimum nomen apud poſteros exhibeat ſemper. Statuimus ergo hoc præcepto auctoritatis Regiæ Celſitudinis, ut omnia illa quæ ſanctiſſima Balthildis Regina, & filius ejus Clotharius Rex, & inde cæteri Reges & Imperatores uſque ad noſtram memoriam eis conceſſerunt & firmaverunt, illibata permaneant. Privilegia quoque Eccleſiaſtica quæ à Beatiſſimis Pontificibus Romanis, vel antiquitùs à Venerabili Bertefrido Ambianenſi Epiſcopo & ſanctis Præſulibus ſupramemoratis, vel moderno tempore ab Archiepiſcopis & Epiſcopis totius Galliæ eidem Monaſterio conceſſa ſunt, ſive in electione Abbatis, ſive in diſpoſitione liberâ ejuſdem Monaſterii, ſed & in Cellulis & Eccleſiis & decimis earum prædicto Monaſterio ſubjacentibus, ſicuti à principio diſpoſita ſunt, ſic maneant omnia inviolata, & noſtro regali edicto omni tempore irrefragabiliter firmata. Et ſi quid aut Eccleſiaſticis rebus, aut in ſæcularibus negotiis eſt contrà antiqua ſtatuta violatum, decernimus competenti moderamine corrigendum. Si quis verò aut noſtro aut futuro tempore vel pecuniâ, vel quâlibet gratiâ electionis jura, & rerum liberam diſpoſitionem præfato Monaſterio conceſſam regali dignitate noſtro, & Apoſtolico privilegio & Epiſcopali auctoritate firmatam violare cum anathemate tentaverit, velut contrà ſalutem Regalis gloriæ, & omnium fidelium noſtrorum, ſed & totius regni nobis à Domino collati agens, Regali poteſtate atque præcepto quaſi inimicus Dominorum & Reipublicæ ab omni arceatur munere publico, & ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſit, Epiſcoporum offeratur judicio.

Placet quoque noſtræ manſuetudini, Fratribus ejuſdem Monaſterii indulgere, ut quoniam propter infeſtationem Paganorum ſuas immunitates vel inſtrumenta chartarum per fugam dilapſa vel incenſa ſunt, noſtrum regale proponamus edictum, quatenùs quidquid illud Monaſterium legaliter vel quietè, ac ſine alicujus perſonæ contradictione tenet vel tenuit, ratum & firmum noſtrà auctoritate omni tempore poſſideat. Decernimus inſuper annuente, imò ſupplicante Ermenfrido ejuſdem Comitatûs illuſtri Comite, ſuggerentibus quoque unà cum dilectiſſimâ genitrice noſtrâ Adeleide, & regni noſtri Primoribus tam Epiſcopis, quàm Comitibus, cæteriſque fidelibus propter futuras occaſiones, & propter quietem ſervorum Dei inibi Deo famulantium, jejuniis delectet attentiùs pro ſtatu regni noſtri, vel pro noſtra noſtrorumque ſalute Omnipotentis Dei miſericordiam exorare, ut nullus Judex publicus in caſtello propriis ſumptibus ac juribus infrà ipſa Monaſterii mœnia conſtructa, nullam ibi quaſi poteſtativè licentiam habeat diſcutiendi, aut ordinandi aliquid, aut diſponendi, ſed ſicut reliquæ res ejuſdem Monaſterii abſque ullius judiciariâ perſonâ, immunitate atque auctoritate prædeceſſorum Regum ſancitæ noſcuntur, eodem moderamine eâdemque diſpoſitione, Abbatis videlicet atque Fratrum, præfatum conſiſtat Caſtellum, ne per hoc præcepta eorum atque privilegia in aliquo titubare videantur. Sed & ſucceſſores noſtros & affines hoc eodem conteſtamur edicto, quatenùs illi, ſicut & nos idem Monaſterium in tutela ac familiaritate noſtrâ ſuſcepimus, ita ipſi quoque eodem fervore erga Dei ſervos animati, omnibus, qui hoc præceptum noſtræ manſuetudinis infringere tentaverint, reſiſtant, eoſque à conſortio benignitatis ſuæ ſeparent, ut eis à Domino & regni gloria, & triumphus indeficiens, & beatitudo ſempiterna conferatur. Et ut hoc præceptum regiæ dignitatis & nunc & in futuro tempore maneat inconvulſum, manûs noſtræ ſubſcriptione roboravimus, & annuli noſtri impreſſione ſubterſignari juſſimus.

Datum v. Idus Novembris, Indictione quintâ, anno IX. regnante Domno Carolo glorioſiſſimo Rege, redintegrante quarto. Actum villâ Fraxnidum in Chriſti nomine feliciter, Amen. Erluinus Notarius ad vicem Aſcherici Epiſcopi & Archi-cancellarii recognovit.

CHRISTOPHORI PAPÆ. Anno CMVI.

Confirmat eadem Privilegia.

CHRISTOPHORUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, univerſis Epiſcopis Galliarum. Cum Romanæ ſedis Pontificem conſtet omnium Eccleſiarum Chriſti caput fore, ac ſi Beati Petri Apoſtolorum Principis vices agentem, cui Chriſtus ait: *Tu es* Matt. 16. 18.
Petrus; & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et Tibi dabo claves regni cœlorum: nulli cunctandum eſt quòd cunctæ Eccleſiæ paci, ſaluti, & quieti proſpicere nos oporteat: præcipuè tamen his qui ad nos neceſſitatis ſuæ cauſas deferre voluerint. Unde cognoſcat omnium Sanctorum Galliæ Præſulum cariſſima fraternitas, quòd vir venerabilis FRANCO, Abbas ex Monaſterio Corbeïæ, provinciæ Galliarum, quod eſt conſtructum in pago Ambianenſi ſuper fluvium Sommæ, adiit nos per Venerabilem Coëpiſcopum noſtrum Otgarium, petens ut noſtræ auctoritatis privilegio præcepta vel edicta Regum & Imperatorum, antiquis aut modernis temporibus eidem loco conceſſa, firmaremus; necnon privilegia Epiſcoporum, unum à Præſule Ambianenſi Bertefrido, ad cujus diœceſim locus ipſe pertinet, & Coëpiſcopis ſuis factum, & primitùs ædificato ipſo Monaſterio datum; aliud longè poſtea regnante Carolo ab Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo, & univerſali Concilio Epiſcoporum Galliæ conſcriptum. Præterea privilegia beatæ memoriæ Benedicti ac Nicolai prædeceſſorum noſtrorum, in quibus omnibus ſtatutum eſt, ut præfatum Monaſterium Corbeïæ rerum ſuarum liberam obtineat dominationem, & eligendi ſibi Abbatem de ſuis ſemper habeat poteſtatem. Contradictores verò & repugnan-

Digitized by Google

tes huic ſanctionis anathemate damnandos. Quâ de re noverit omnis cœtus Epiſcoporum Galliæ, quòd privilegia ſanctorum Epiſcoporum Galliæ ſive Sedis Romanæ, cui auctore Deo præſidemus, jam dicto Monaſterio Corbeiæ conceſſa, noſtræ auctoritatis edicto roboramus, & omnem reſiſtentem divino judicio damnandum denuntiamus.

Super hæc autem jam dictus Abbas Franco cum Congregatione ſibi commiſsâ obſecrat, ut quia divinâ decernere juſtitia Piratarum ſævitiâ maritima Galliæ loca, in quibus & ipſum Monaſterium ſitum eſt, adeo devaſtantur, ut nulli extrà munitiones manendi liber relinquatur locus, cujus etiam vaſtitatis impulſu cogente ſæpememoratum Monaſterium muro munitum eſt, quatenùs idem ſicut priùs in Abbatis & Fratrum poteſtate perpetuò maneat, ita ut neque Comes, nec quilibet Judex aut manendi, aut aliquid contrà voluntatem Abbatis aut Fratrum inibi agendi poteſtatem præſumere audeat, ne fortè conceſſa ab initio privilegia violentur. Quorum petitionem juſtam, & pro tempore opportunam judicantes, decernimus, ne aliqua ſive Eccleſiaſtica ſive ſæcularis perſona contrà roborata noſtrâ auctoritate privilegia venire audeat, ſed ſicut hactenùs, ita deinceps in futurum inconvulſa permaneant. Et quia præteritorum caſus nos cautos faciunt in futurum, omnem huic ſanctæ auctoritati retinentem, niſi eis quos læſit dignè ſatisfecerit, alienum à cœtu fidelium & hîc & in futuro decernimus. Omnes verò his noſtris, ſancti ſcilicet Petri ſucceſſoris, decretis faventes, gratiæ ſuæ ubertate Dominus replere dignetur. Scriptum per manum Sergii Scriniarii Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Decembri, Indictione VII. ſeptimo Calendas Januarii, imperante Domino noſtro piiſſimo Auguſto Ludovico à Deo coronato Imperatore ſanctiſſimo. Valete.

Annô ML.

LEONIS PAPÆ IX.

Approbat Prædeceſſorum privilegia Monaſterio Corbeienſi conceſſa.

LEo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, FULCONI Abbati Corbeienſis Monaſterii, ſiti in pago Ambianenſi, perpetuam in Domino ſalutem. Convenit Apoſtolico moderamini piâ religione pollentibus benivola compaſſione ſuccurrere, & petentium deſideriis congruum impartiri ſuffragium. Et ideo quia poſtulaſti à nobis, quatenùs exempla anteceſſorum noſtrorum ſequentes, privilegio noſtræ Apoſtolicæ auctoritatis Monaſterium veſtrum ejuſque bona præſentia quàm futura muniremus, & etiam prærogativam ipſi Monaſterio collatam ab Epiſcopis Ambianenſibus, & Archiepiſcopis Remenſibus, necnon Apoſtolicis viris anteceſſoribus noſtris corroboraremus. Inclinati precibus tuis, per hanc noſtræ Apoſtolicæ auctoritatis cenſuram confirmamus & corroboramus quidquid invenitur in privilegiis anteceſſorum noſtrorum, Benedicti, Nicolai, Chriſtophori; ut ſcilicet præfatum veſtrum Monaſterium, rerum ſuarum liberam obtineat dominationem, & quæcumque eidem Monaſterio in auro, in argento, in agris, in famulis, in quibuſlibet aliis rebus fuerint oblata, in tuâ, tuorumque ſucceſſorum Abbatum, Fratrumque maneant diſpoſitione & liberâ poteſtate: nec liceat Epiſcopo Ambianenſi quidquam portionis ex eis accipere, vel expoſcere: nec in Abbate vel in Fratribus vel in ipſo Cœnobio poteſtatem exercere, ſive in Cellis ejuſdem Monaſterii, videlicet Buſco, Braezo, Taneta, Naurdi, Uſcia, Thenis, ſive in Clericis vel in laïcis, vel in famulis, omnibuſque poſſeſſionibus ad reſpectum ejuſdem Monaſterii, ejuſque Cellarum pertinentibus, ſicut ipſi Monaſterio jam dudum conceſſum cognovimus, & collaudatum ab Epiſcopis Ambianenſibus, & Archiepiſcopis Remenſibus, cæteriſque univerſis Epiſcopis Galliarum.

Prohibentes ne quis unquam Ambianenſis Epiſcopus poteſtatem habeat ipſe, vel Oeconomus, vel Archipreſbyter, aut Archidiaconus ejus accedendi ad veſtrum Monaſterium, ejuſque Cellas, niſi forte vel neceſſitate vel dilectione ab Abbate Monaſterii fuerit vocatus: ea tamen ratione ut nec in Eccleſiis eidem Monaſterio ſubjectis, vel in earumdem Eccleſiarum Clericis moleſtationem vel perturbationem agere audeat, vel novam conſuetudinem Abbati vel Fratribus ſtatuat, diſponens aliquid contrà voluntatem eorum: qui tamen Monachorum vel Canonicorum, & quas Abbas cum Fratribus petierit ordinationes differre non debebit. Similiter altarium & Baſilicarum conſecrationem tam in ipſo Monaſterio, quàm in poſſeſſionibus ejuſdem: chriſma quoque & oleum conſecratum ſingulis annis, nec aliquod propterea munus expetere.

Conſtituentes etiam ut nullus per Galliarum Germaniarumque provincias, ſive laicus ſit ſive Clericus, in Eccleſiis, agris vel famulis aliquam ſuam voluntatem exerceat, præter voluntatem Abbatis & Fratrum etiamſi Rex ſit, Dux, Marchio, Archiepiſcopus, vel Epiſcopus.

Sancimus præterea inter ſe Abbatem eligere Fratres ſecundùm Deum, nec aliquem Principem hoc audere agere, nec ipſum Abbatem poſtquàm electus fuerit, niſi in probabili crimine deprehendatur, dejici, ſed canonicè examinetur & dijudicetur. Quam noſtram ſanctionem ſi quis violaverit, admoneatur ſatisfactionis ab Ambianenſi Epiſcopo; ſi verò non obedierit, etiam à Remenſi Archiepiſcopo: quòd ſi nec hunc audierit, liceat Fratribus Monaſterii Romanam ſedem appellare, & Romanus Pontifex non differat eumdem violatorem ore proprio anathematizare.

Ultimò, quia ad Apoſtolicam ſedem tam devotus, fili cariſſime, veniſti, placuit munificentiæ noſtræ uſum tibi dalmaticæ & ſandaliorum concedere, eâ tamen ratione, ut non negligas annis ſingulis nuntium ad Apoſtolicam ſedem dirigere, tuique convenientis Monaſterii notificare, ut vos valeamus ſi neceſſe fuerit adjuvare. Statuentes Apoſtolicâ cenſurâ ne quis unquam mortalium ſive ſit Rex, ſive Comes, Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, aliave parva magnaque perſona, contrà hoc noſtrum privilegium venire attentet. Quòd qui fecerit, ad uſque dignam ſatisfactionem vinculo anathematis innodatus ſit. Qui verò illibatum cuſtodierit, à Domino Deo benedicatur, & æternæ vitæ particeps efficiatur, Amen.

Data XIV. Cal. Maïas per manus Petri Diaconi Bibliothecarii & Cancellarii ſanctæ Apoſtolicæ Sedis, anno Domini Leonis IX. Papæ ſecundo, Indictione quartâ.

CAROLI *Calvi Præceptum de Monte-aureo in Cabilonenſi.*

Anno circ. DCCCLV.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Carolus gratiâ Dei Rex. Regia dignitas nulla major eſt, quàm ob æternæ beatitatis remunerationem loca Sanctorum reſtaurare, atque ſublimare. Quapropter litteris noſtræ auctoritatis omnibus Optimatibus, cæteriſque fidelibus regni noſtri præſentibus ſcilicet atque futuris innoteſcimus, quoniam Remigius Lugdunenſis Eccleſiæ venerabilis & cariſſimus nobis Archiepiſcopus, ad noſtræ ſublimitatis acce-

deus excellentiam patefecit nobis, quomodo & qualiter à prænominatâ Eccleſiâ ſuâ, videlicet S. Stephani, dum per incuriam ſuorum prædeceſſorum quædam villa nomine Mons-aureus in pago Cabilonenſi ſita, quamque & præſentialiter Lambertus dilectus nobis miniſterialis jure beneficiario obtinuerat, injuſtè ſublata fuerit; ac ſic humiliter deprecatus eſt ut eamdem villam jam dictæ Eccleſiæ S. Stephani per Præceptum noſtræ auctoritatis reſtituentes redderemus, & reddentes reſtitueremus. Cujus precibus ob amorem cœleſtis patriæ, & ipſius benemeritum famulatum præbentes aſſenſum, hoc Præceptum auctoritatis noſtræ fieri, & illi ac ſuis ſucceſſoribus dari juſſimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut eamdem villam cum omnibus ſuis appendiciis eadem Eccleſia, ac Rector ipſius, præſens ſcilicet atque futurus, ſicut alias res proprietatis ejuſdem Eccleſiæ jure proprio & more Eccleſiaſtico perpetim teneat, atque poſſideat, eo videlicet modo & tenore ut Lambertus fidelis noſter diebus vitæ ſuæ jam dictam Eccleſiam S. Stephani propter veſtituram ſingulis annis nonam & decimam ex eâ perſolvens, ipſam jure beneficiario, & uſufructuario interim teneat, donec aut nos illi commutemus, aut ſi ipſe mortuus fuerit, mox eamdem villam Montem-Aureum abſque ullius repetitionis contradictione, ſive tardationis morâ ſæpe dictus Rector Eccleſiæ S. Stephani ſibi æternaliter poſſidendam recipiat.

Eo etiam pacto ut in anniverſario domini & patris noſtri excellentiſſimi Imperatoris Hludovici, & glorioſæ dominæ matris noſtræ Imperatricis Judith, & valde nobis amabilis conjugis Irmintrudis IV. Nonas Octob. & in die nativitatis noſtræ Idus Junii, & unctionis ſimiliter, & in die nativitatis Richildis dulciſſimæ nobis conjugis & Auguſtæ, ſaltem etiam & in die conjunctionis noſtræ IV. Idus Octobris, præſens Rector atque futurus Fratribus ejuſdem Eccleſiæ refectionem ipſis placabilem pro hoc præſenti dono, vel cæteris beneficiis quæ eidem Eccleſiæ contulimus, amabiliter exhibeat, quatenùs ipſi in prædictis diebus Officium divinum ob ſalutem noſtrorum prædictorum clementiam Dei exorantes devotiùs celebrent: poſt deceſſum verò noſtrû refectiones quas in die unctionis noſtræ & conjunctionis Fratribus Rectores ejuſdem Eccleſiæ exhibuerint, in diebus depoſitionum noſtrarum nihilominùs exhibere placabiliter procurent. Et ut hujus noſtræ auctoritatis corroboratio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, manu propriâ ſcribentes, annuli noſtri impreſſione juſſimus aſſignari.

Præceptum de Cangiaco villa in Auguſtudunenſi, & de Scopella in Cavilonenſi CAROLI *Regis juſſu ſancto Stephano redditis, flagitante* REMIGIO *inclyto Præſule.*

An DCCCLVI. IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratiâ Dei Rex. Si circà loca divinis cultibus mancipata adeoque neceſſaria aurem celſitudinis noſtræ accommodando libenter inflectimus, piorum Regum & religioſorum virorum veſtigia imitantes, hoc in futuro non dubitamus eſſe profuturum. Quamobrem notum ſit omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quoniam REMIGIUS venerabilis Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ad noſtræ ſublimitatis accedens excellentiam, variarum perturbationum Eccleſiæ nobis commiſſæ illata retulit detrimenta, & quaſdam res pravorum invaſioni à Regibus eſſe conceſſas, cui vera referenti Oddo illuſtris Comes & noſtræ fidelitatis ſtrenuus exſequutor, ob non celandæ veritatis amorem teſtimonium perhibens deprecatus eſt, ut quaſdam in ſuis aliiſque honoribus conſiſtentes, quæ ſanctæ matri Eccleſiæ eſſe ſciebantur, ob Dei amorem & ſuam deprecationem potentiâ noſtræ magnitudinis redderemus, ac reddentes imprævaricabili præcepto noſtræ municentiæ confirmaremus, id eſt in pago Auguſtudunenſi Cangiacum, & in pago Cavilonenſi Scopellam. Cujus precibus tanto libentiùs ceſſimus, quanto id nobis profuturum proſpeximus ampliùs. Unde & hoc altitudinis noſtræ Præceptum etiam dicto Epiſcopo dari juſſimus, per quod præcipientes decernimus, atque decernentes confirmamus, ut ſupradictæ villæ cum omni ſuâ integritate, ſicut & reliquæ illius Eccleſiæ villæ tam Remigio quàm ſuis ſucceſſoribus à Deo eligendis ſint ſubditæ & ſubjectæ, ac ſecundùm Dei & ſuam voluntatem liceat illis eas diſponere, regere, ordinare ſicut reliquas ſibi Eccleſiæ commiſſæ villas, abſque alicujus ſubtractionis vel imminutionis, aut immutationis tenore [a], quatenùs hac noſtrâ conceſſione Eccleſia ſuuſque Præſul ampliùs præditus, devotiùs libentiuſque pro nobis, regnique noſtri ſtatu Dei miſericordiam exorare contendat. Atque ut hujus noſtræ largitionis pia conceſſio firmiorem per ſuccedentia tempora obtineat firmitatis vigorem, manu propriâ ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Idem confert Monaſterium S. Porciani Abbati & Monachis Abbatiæ S. Mariæ ſive S. Filiberti Herenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratiâ Dei Rex. Decus regiæ Majeſtatis nullum majus eſt, quàm loca Sanctorum amplificando ſublimare, & ſervis Dei in ipſis Deo devotè famulantibus quibuſlibet neceſſitatibus ſive oppreſſionibus paganorum compulſis, ob æternæ beatitudinis remunerationem clementer ſuccurrere, & pro amore ſupernæ retributionis miſericorditer ſubvenire. Anno DCCCLXXI. Quapropter Divinæ admonitionis igne ſuccenſi, & ſalutifero fomite inſpirati, ad præſentis vitæ inſtantiam feliciùs percurrendam, & ad perpetuæ felicitatis gaudia faciliùs obtinenda, Hoc fore certiſſimè non dubitantes, omnibus Optimatibus ac cæteris fidelibus regni noſtri, præſentibus ſcilicet atque futuris, litteris regiæ auctoritatis noſtræ innoteſcimus, ob id quia ſerenitatem altitudinis noſtræ Venerabilis & Cariſſimus nobis GEILO Abbas, ab infeſtatione paganorum per plurimas neceſſitates Fratrum ſanctæ MARIÆ & S. Filiberti Herenſis Monaſterii [a] humiliter deprecans, ut eorum neceſſitatibus ſuccurreremus patefecit. Nimium dolore perculſi & inſtinctu cœleſtis gratiæ moniti, verùm etiam ejuſdem venerabilis Abbatis famulatu placati, eidem Monaſterio Herenſi, ipſiſque Fratribus ſanctæ MARIÆ & Beati Filiberti, per Teſtamentum regiæ auctoritatis noſtræ Abbatiam S. Porciani in pago Arvernenſi, cum omnibus ad ſe pertinentibus, ſive ad id jure reſpicientibus, tam in eodem pago quàm & in aliis ſicut ad noſtrum habere viſi ſumus, perpetim habendam tradimus & condonamus, ac demùm ad dominationem illorum ſolemni more transferimus, ut quam-

a *tenore*] Lego *timore*.
a *Herenſis Monaſterii*] Herio inſula in mari, Diœceſis Pictavenſis, vulgò *Nermonſtier*.

Digitized by Google

diù perſequutiu Normandorum invaluerit, eamdem Abbatiam S. Porciani jam dicti Fratres [poſſideant] nec huc illucque vacillantes diſcurrant, ad locum refugii congratulaotes aptum. Et licet incerti ſimus, cum illis Domino annuente pax & tranquillitas in dicto Monaſterio Herenſi, nullo imminente turbine Normandorum, data fuerit, præoominatam Abbatiam S. Porciani ſicut alias res proprias ſuprà ſcripti Monaſterii Herenſis, quò indigentiam non modicam aliquantulum evadere, & Divinum officium liberiùs explere poſſint, abſque cujuſpiam contradictione ſive repetitione æternaliter poſſideant.

Quare hoc magnitudinis & celſitudinis noſtræ Præceptum fieri, & illis dari juſſimus, per quod decernentes ſaocimus, atqoe præcipientes delegamus, ut jam dicti Fratres ſæpius nominatam Abbatiam S. Purciani ſecundùm quod eis viſum fuerit, jure proprio & more Eccleſiaſtico ſicut alias ſuas res proprias, perpetualiter ad ſoos uſus, ſuorumque utilitates ordinantes diſponaot, & diſpooendo ordinent, eo videlicet modo ac tenore, ut pro nobis & pro conjuge ac prole noſtrà, ſimul etiam pro ſtatu regni, ac populi à Deo nobis commiſſi ſalute clementiam Dei devotiſſimè exorent.

Ut autem noſtræ auctoritatis largitio pleniorem in Domino obtineat firmitatis vigorem, manu noſtrà proprià ſobter eam ſcribendo corroborantes, annuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Sigoum Karoli Glorioſiſſimi Regis.

Adalgarius Notarius ad vicem Gauſleni recognovit.

Data III. Kal. Novembris Indictione IV. anno XXXII. regnante Karolo Glorioſiſſimo Rege. Actum ...... in Dei numine feliciter, Amen.

Anno DCCCLXXVI.

JOANNES *Papa VIII. approbat donationem Monaſterii S. Porciani factam Monachis Herenſibus.*

JOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei GERLONI religioſo Abbati venerabilis Monaſterii ſanctæ Dei Genitricis ſemperque Virginis MARIÆ Dominæ noſtræ, & S. Filiberti, ac per te eodem venerabili Monaſterio in perpetuum. Convenit Apoſtolico moderamini pià religione pollentibus benevolà compaſſione ſuccurrere, poſcentium animis alacri devotione imperriri aſſenſum. Ex hoc enim lucri potiſſimum præmium à Conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca oportunè ordinata, ad meliorem fuerint ſine dubio ſtatum perducta.

Igitur omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus & futuris notum fieri volumus, qualiter Reverentia tua per Adalgarium ſanctiſſimum Epiſcopum ſanctæ Eduenſis Eccleſiæ noſtro ſuggeſſit Apoſtolatui, obſervans quòd Abbatiolam quæ vocatur ſanctus Portianus, quamque piæ memoriæ Karolus Imperator, ſpiritualis ſcilicet filius noſter, ob ſui perennem memoriam, per Præcepti ſeriem in eodem venerabili Monaſterio conferens largitus eſt, noſtri Apoſtolici privilegii auctoritate confirmaremus.

Nos autem conſiderantes hanc petitionem ſalubrem fore, & eidem venerabili Monaſterio, cui præeſſe dignoſceris, ſtabilimentum conſiſtere, præcipuè cum omnia pia loca proprium robur & munimentum habere optemus, inclinati petitionibus tuis à præſenti nonà Indictione præfatam Abbatiolam cum omnibus rebus ſuis mobilibus vel immobilibus, ſibi juſtè & legaliter pertinentibus, quemadmodum ex prædicto eodem Auguſto conceſſum eſt, per hoc Apoſtolicum noſtrum privilegium in ſæpedicto venerabili Monaſterio confirmamus, & perpetualiter ſtabilimus, & ad mercedem noſtram roboramus; ita quoque Apoſtolicà auctoritate munientes decernimus, ut nullus Epiſcoporum ad negotia divina illuc aut pro alià re peragendà, niſi à te ſucceſſoribuſque tuis Abbatibus fuerit invitatus, ire pertentet, imò ne judiciaria poteſtas quamcumque vel moleſtiam aut deſtructionem quamlibet pergens facere audeat, quàm ſecundùm ipſius venerabilis Monaſterii ritum, & prædicti Auguſti conceſſionem, necnon & hanc Apoſtolicam conceſſionem & confirmationem ab omnibus CHRISTI fidelibus obſervandam ſancimus.

Si quis autem cujuſlibet dignitatis homo contra hoc noſtrum Apoſtolicum privilegium (quod non credimus) in toto vel in parte ire præſumſerit, ac quod à nobis ſalubriter ſancitum eſt in aliquo frangere auſus fuerit, auctoritate Dei Omnipotentis & beati Petri Apoſtoli, atque noſtrà, ſciat ſe proprià communicatione privatum; & niſi citò reſipuerit ac Canonicæ ſanctioni obedierit, anathemate perpetuò condemnatum: qui verò cuſtos & obſervator exititerit, benedictionem & gratiam à Domino Deo noſtro conſequi mereatur. †

Scriptum per manum Anaſtaſii Notarii Regionarii & Scriniarii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Octob. Indictione nonà †. Bene valete †.

Datum Idus Octob. per manum Chriſtofori Primicerii ſanctæ ſummæ Sedis Apoſtolicæ. Imperante domino piiſſimo Auguſto Karolo à Deo coronato magno Imperatore, poſt Conſulatum ejus anno primo, Indictione nonà.

Anno DCCCLXXI.

CAROLUS *Calvus approbat fundationem Monaſterii S. Andreæ, Diœceſi Elnonenſis.*

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. CAROLUS gratiâ Dei Rex. Omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Actionariis, Miſſis noſtris diſcurrentibus, vel cæteris Fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtriſque, præſentibus ſcilicet & futuris, notum ſit, quòd & ſi erga loca divino cultui mancipata tuitionem impertimur, non ſolùm Regalem conſuetudinem exercemus, verùm etiam ad æternæ retributionis mercedem nobis talia facta profutura confidimus. Proinde comperiat omnium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quoniam Sacerdotes ſeptem liberi genere, id eſt, Witica, Protaſius, Victor, Luganus, Goudefredus, Recceſwindus, Sanctiolus, venientes ex parochià civitatis quæ vocatur Oriel, acceptâ à Wilado ipſius civitatis Epiſcopo licentià, verùm etiam adjutorio, ſed & alii poſt eis conjuncti homines liberi, Arrila, Baro, Leudumirus, cum reliquis eis ſe conjungentibus ſeceſſerunt ad locum qui dicitur Exalada, juxtà fluvium nomine Tete, in capite Vallis Confluentis, & emerunt de rebus propriis & facultatibus fidelium ſibi liberalitate collatis, locum ſervis Dei aptiſſimum, ibique conſtruxerunt Monaſterium in honore ſancti Andreæ Apoſtoli, ſed & aliorum Apoſtolorum Petri, Joannis, & Thomæ, quod Monaſterium ditaverunt emptis, commutatis vel collatis ſibi rebus in locis ſubterpolitis, id eſt, in tres valles, in Ocenias, in Ranavellas, cum fidibus ſuis, terris, & vineis, in Lare, in Coxiano, in Cotaleto, in Salrane, in Maradiadaa, in Agnerrà, in Taurimano, & monte Aliberga: ipſumque Monaſterium Deo cooperante ad effectum uſque perduxerunt.

Qui locus ſupradictus eſt ſitus in confinio Cereda-

niæ Marchiæ noſtræ, ſub diœceſi Fredaldi Narbonenſis Archiepiſcopi, & parochiâ Audelindi Helnenſia Epiſcopi; unde noſtram Excellentiam petierunt, ut eundem locum ſub noſtrâ immunitate & defenſione ac mundeburde ſuſciperemus, & per Præceptum noſtrum illis & ſuis ſucceſſoribus, & eidem loco præſentibus & futuris temporibus tale Privilegium concederemus, quatenùs poſt Deum ſub manu & poteſtate noſtrâ, ac ſucceſſorum noſtrorum ipſe locus & inibi habitantes ſub regiâ poteſtate perpetuò maneant, & in eodem loco degentes ſub monaſtico ordine vivant, atque ut licentiam eligendi Abbatem ex ſeipſis ſecundùm regulam ſancti Benedicti omni tempore habeant: & ut nullus paraveredum, aut paſcuarium, vel manſionaticum, aut aliquam indebitam exactationem ab eis, vel ſuis ſucceſſoribus de eodem loco, vel de rebus ad eumdem locum pertinentibus, tam præſentibus quàm futuris temporibus exigat: ſed quietè liceat eis pro ſtatu ſanctæ Dei Eccleſiæ, & Regis ac regni ſtabilitate orare.

Quorum petitionem rationabilem judicantes, eis in omnibus annuere judicavimus, decernentes, ut tam præſentibus quàm futuris temporibus idem Monaſterium cum omnibus rebus ad ſe nunc pertinentibus, & quæ futuris temporibus ad eundem locum collatæ fuerint, vel quas in eodem Monaſterio degentes juſtè & rationabiliter acquirere quocumque modo potuerint, Privilegium & immunitatem habeat, & ſub defenſione ac mundeburde Regiæ poteſtatis permaneat, & in eodem loco habitantes ſub Monaſtico ordine vivant, & licentiam eligendi ex ſeipſis ſecundùm regulam ſancti Benedicti Abbatem, omni tempore habeant. In cujus Abbatis regulari ordinatione Epiſcopus ipſius civitatis in cujus parochia eſt Monaſterium, nullam difficultatem exhibeat, vel quamcumque exactationem contrà regulas ſacras eidem loco imponat; nec pro ordinatione Eccleſiaſticorum Miniſtrorum, vel largitione conſecrati olei vel chriſmatis, quodcumque emolumentum contrà canones ſacros ab Abbate, vel à Monachis Monaſterii ipſius requirat. Et nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciariâ poteſtate, ſeu aliquis ex fidelibus regni noſtri, vel ſucceſſorum noſtrorum, paraveredum aut paſcuarium, vel manſionaticum aut aliquam indebitam exactationem ab eis, vel ab eorum ſucceſſoribus exigat, neque in Eccleſias, aut ad loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memorati Monaſterii ubi & ubi conſtitutas quas nunc habere videtur, vel de cætero per futura tempora idem Monaſterium acquirere potuerit, ad cauſas audiendas vel freda exigenda, aut manſiones, aut paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Monaſterii injuſtè diſtringendos, vel paraveredos aut paſcuarios exigendos, nec ullas redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirendas, aut quamcumque inquietudinem ipſi loco & ejus habitationibus inferendi licentiam habeant, vel ad ejus Monaſterii loca ullo unquam tempore ingredi valeant, vel exactare præſumant: ſed liceat memorati Monaſterii Abbati ſuiſque ſucceſſoribus, & omni Congregationi res præfati Monaſterii cum omnibus quæ in ſuâ ditione habuerint, ſub immunitatis tuitione quieto ordine poſſidere, atque pro ſtatu ſanctæ Dei Eccleſiæ, & pro ſtabilitate Regiæ poteſtatis & regni noſtri, atque pro populo nobis ſubjecto, Domini miſericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas noſtris, futuriſque temporibus, Domino protegente valeat inconcuſſa manere, manu propriâ eam ſubter firmavimus, & de annulo noſtro ſigillari juſſimus. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis.

Adalgarius Notarius ad vicem Gozelini recognovit.

Datum Nonas Auguſti; Indictione IV. Anno XXXII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege. Actum Duziaco palatio Regis in Dei nomine feliciter, Amen.

Fundatio Monaſterii S. Cornelii Compedienſis. Anno DCCCLXXVI.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis: CAROLUS ejuſdem Dei Omnipotentis miſericordiâ Imperator Auguſtus. Quidquid voto aut gratiarum actione Deo omnipotenti offerimus, cui omnia quæ habemus, quæque de manu ejus accipimus, ſed etiam noſmetipſos debemus, qui nos & prædeceſſores noſtros Imperatores & Reges nullo noſtro merito, ſed ſuâ benigniſſimâ gratiâ regium in ſtemma evehere dignatus eſt, hoc nobis ad præſentem vitam felicius tranſigendam, & ad futuram uberiùs capeſſendam conſequentius fore nullo modo dubitamus. Proinde quia Divinæ recordationis Imperator avus ſcilicet noſter Carolus, cui Divinâ providentiâ Monarchiam totius hujus Imperii conferre dignata eſt, in Palatio Aquenſi Capellam in honore Beatæ Dei Genitricis & Virginis MARIÆ conſtruxiſſe, ac Clericos inibi Domino ob ſuæ animæ remedium atque peccaminum abſolutionem, pariterque ob dignitatem apicis Imperialis deſervire conſtituiſſe, ac congerie quampluримâ Reliquiarum eumdem locum ſacraſſe, multiplicibuſque ornamentis excoluiſſe dignoſcitur.

Nos quoque morem illius imitati, cæterorumque Regum & Imperatorum, prædeceſſorum ſcilicet noſtrorum cupientes: cum pars illa Regni nobis ſorte diviſionis nondum contigerit, infrà tamen poteſtatis noſtræ ditionem, in Palatio videlicet Compendii, in honore Glorioſæ Dei Genitricis ac perpetuæ ſemper Virginis MARIÆ Monaſterium, cui Regium vocabulum dedimus, fundotenùs extruximus, & donariis quampluriмis Domino juvante ditavimus, atque Clericos inibi numero centum pro ſtatu ſanctæ Dei Eccleſiæ, pro genitoribus ac pro genitoribus noſtris, pro nobis, conjuge & prole, proque totius Regni ſtabilitate jugiter Domini miſericordiam implorare decrevimus. In cujus Baſilicæ uſus, atque in præfatorum Fratrum neceſſaria ſtipendia, villas has perpetuò habendas delegavimus, id eſt in pago Tardanenſi villam Rumigniacum cum Capellâ & omni integritate ſuâ; & in pago Belvacenſi villam Longolium,[a] Saciacum, & Mariſcum cum omnibus ad ſe pertinentibus; & in pago Ambianenſi Meſvilare & Herchias; in pago Bolonienſi villam Attinium, & cellam ſanctæ Marthæ; in pago Tardanenſi cum omnibus appendiciis ſuis, & in Sueſſionico villam Bruarias; & in pago Laudunenſi Stradonis villam, & Patriacum poſt Primordii diſceſſum; & in pago Vermandenſi villam Capiacum: culturam etiam eiſdem Fratribus ad ſuos exteriores uſus extrà Monaſterium cum piſcaturâ conceſſimus: Capellam in Venittâ, Capellam in Vermeriâ, Capellam in Nantoilo, Capellam in Maniacis poſt diſceſſum Bertonii: In pago Novioinenſi villulam quæ dicitur Bonas manſiones: decimas etiam fiſcorum, quas eis per Præceptum conceſſimus, hoc eſt decimam Graſſini, Vermeriæ, Coonariorum, Ridi, atque Maniacis, & duas partes decimæ de Andriaco villâ, Dorlindo, Ferrariis, Cincumiaco, Arminiaco, Viennâ, Roſeto, Salmonciaco, Antiniaco, Erchiriaco, Siviniaco, Attiniaco, Bermiataſiaco, Bidrico, Pontione,

a *Longolium*] Variant codices, in quibuſdam enim legitur, *Longilum*, *Saſſiacum*.... *Melvilare*.

ne, Mellao atque Buſſeto, & reliquas omnes quas per Præceptum noſtrum habent; & Quaſſellas in Burgundia, & Pontem ſuper fluvium Vitulam pertinentem de finibus, & omne telonem annualis mercati, cum prato ubi contrà Venittam congregari ſolet.

Similiter etiam totius ſilentii & quietudinis Canonicæ ibi morem obſervandum, & ut à nullo exteriori hoſpite violetur confirmamus, ſicut in eorum Præcepto dicitur. & de manſionibus, eique liberam Canonicæ licentiam tribuimus, ſicut in eodem continetur Præcepto.

Præterea memorato ſancto Monaſterio, & Fratribus inibi aſſiduè Domino famulantibus, in die quâ dedicationem ipſius ſanctæ Baſilicæ celebravimus, hoc eſt tertio Nonas Maii, per idem noſtræ autoritatis Præceptum concedimus in pago Tardanenſi villam Sarciacum cum manſo indominicato, & Capellam & quidquid ibi aſpicit, vel quidquid ex eâdem Otherus olim Comes habuit; & in pago Belvacenſi, in Betonicurte, quidquid ibi de Madriniaco aſpicit.

Prædicta itaque omnia, villas & res quas ante dedicationem præfatæ Baſilicæ, & has quas in ejuſdem dedicatione conceſſimus, cum Capellis & omnibus appendiciis ſuis, terris, vineis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, molendinis, mancipiis utriuſque ſexûs deſuper commanentibus, vel ad eaſdem juſtè legaliterque pertinentibus, exitibus & regreſſibus, & univerſis legitimis terminationibus ſæpe dicto ſancto loco, Congregationique inibi Domino deſervienti æternaliter habendas, & Canonicè diſponendas pro eorum oportunitatibus deſtinamus, & de noſtro jure in jus & poteſtatem ejuſdem Monaſterii tranſponimus; ita ut quidquid ab hodiernâ die, ſicut in aliis Præceptis noſtris ordinabimus, per nos perque ſucceſſores noſtros, vel quocumlibet dono Divina pietas ſæpè fato loco & fratribus conferre voluerit, habeant, teneant atque poſſideant, liberamque ac firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi atque canonicè diſponendi, eo ſcilicet ordine, ut officinæ & miniſteria ejuſdem loci, ſcilicet luminarium hoſpitum, ac receptionis pauperum, atque ſtipendiorum Fratrum, ſecundùm quod nos aut Miſſi noſtri, ſeu Prælati ejuſdem Monaſterii congruè diſpoſuerint, ordinata conſiſtant.

Sancimus denique etiam, ut præfatæ res omnes ſub immunitate & tuitionis noſtræ defenſione eâ conſiſtant, quâ cæterarum Eccleſiarum res, quæ hoc à nobis vel à prædeceſſoribus noſtris obtinere promeruerunt, conſiſtere noſcuntur; ita ut nemo fidelium noſtrorum, vel quilibet ex judiciariâ poteſtate; ut ullus ex reliquis tam præſentibus quàm futuris, in Eccleſias aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones præfati Monaſterii, quas in quibuſlibet pagis vel territoriis juſtè & legaliter poſſidet, vel ea quæ deinceps in jure ipſius ſancti loci Divina pietas augeri voluerit, ad cauſas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, aut manſionaticos, vel paratas faciendas, ſeu fidejuſſores tollendos, ſive homines tam ingenuos quamque & ſervos ſuper terram ipſius commanentes diſtringendos, aut ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas noſtris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quæ ſuprà memorata ſunt penitùs exigere præſumat, & quidquid de rebus memoratæ Eccleſiæ fiſcus ſperare poterat, totum nos pro æternâ remuneratione prædicto ſancto loco conceſſiſſe pepateat, ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum, & ſtipendia Canonicorum ibidem Domino famulantium, in augmentum proficiat; quatenus ipſius ſervis Dei, eorumque ſucceſſoribus pro nobis Domini miſericordiam uberiùs exorare delectet.

Et quia præfatas res omnes ex fiſcis noſtris fuiſſe conſtat, volumus, pariterque jubemus, ut ſub eâ lege quâ res fiſci noſtri jugiter maneant, atque ſub eo mundeburde & defenſione tueantur ac defendantur; & ſub eâ tuitione Imperali conſiſtant, qua Cœnobia, Prumia ſcilicet, & quod Atavus noſter Pippinus conſtruxit, [b] & Monaſterium Sanctimonialium Lauduneuſe in honore ſanctæ MARTÆ conſtitutum conſiſtere noſcuntur.

Enimverò quæ in auro, argento & gemmis, veſtibus, rebus, vel in quibuſlibet ſpeciebus eidem loco conceſſimus, quia ob amorem divini cultûs pariterque animæ noſtræ, genitorum noſtrorum ac progenitorum noſtrorum remedium Domino conſecranda obtulimus, rogamus atque teſtificatione Divini nominis interdicimus, ut nullus Regum aut Imperatorum ſucceſſorum noſtrorum, nec quiſquam cujuſlibet ordinis qualibet dignitate præditus, ex iis quæ ſuprà memorata ſunt quidquam in ſuos uſus accipiat, aut in Capellæ ſuæ cultus amoveat, nec ſicut aliquando factum eſſe conſtat, ad aliam Eccleſiam quaſi ſub obtentu eleemoſynæ conferat, ſed ſicut ea Domino ac præfato loco ſancto dedimus, integerrimè ac perpetualiter habenda conſervet.

Iis verò omnibus ſupradictis rebus, quas ſæpe memorato ſancto loco in oportunitate Baſilicæ & Fratrum præfatorum numero centum ſuffragia conſtituimus, nihil minuere quiſquam præſumat, ſed hæc noſtræ pietatis conceſſio, & Imperialis altitudinis ſanctio, ita perpetuò conſervetur, ſicut in privilegio Domni & ſanctiſſimi Patris noſtri Joannis Apoſtolici & univerſalis Papæ, ac aliorum Epiſcoporum Privilegiis continetur adſtipulatum: augere verò ſi quiſpiam voluerit, augmentatis & multiplicatis eorum uſibus rebus accumulentur divini cultores ſervitu. Memoratum denique Domni & ſanctiſſimi Papæ Joannis privilegium per hoc noſtræ Imperialis Excellentiæ dictum confirmamus, atque ſicuti ſua decrevit ſanctio, ita perpetuò manſurum noſtra decrevit roboratio.

Et ut hæc noſtræ donationis auctoritas, ac edicti conſtitutio, atque immunitatis roboratio per omnia tempora inviolabiliter in Dei nomine conſervetur, veriuſque credatur, manu propriâ ſubterfirmavimus, & bullarum noſtrarum impreſſionibus inſigniri juſſimus. Nos verò in hujus inſpectionis teſtimonium tranſcripto prædictæ chartæ ſigillum noſtrum duximus apponendum.

Signum Caroli glorioſiſſimi Imperatoris Auguſti.

Signum Ludovici glorioſi Regis.

Audacher Notarius ad vicem Gauzlini recognovit & ſubſcripſit.

Datum tertio Nonas Maij, Indictione decimâ, anno tricelimo ſeptimo Regni Domini Caroli Imperatoris in Franciâ, & in ſucceſſione Lotharii ſeptimo, & Imperii ſecundo. Actum Compendiô palatio in Dei nomine. Amen.

CAROLI *Regis Provinciæ Præceptum de villa Urbana.*

Anno DCCCLVII *Ernst D. Louvet.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, KAROLUS divinâ ordinante providentia Rex, Hlotharii piiſſimi Auguſti filius. Quia mune-

b *Pſtruxit*] Id eſt, *Fulda.*

re Omnipotentis Dei regalibus infulis honorati & ſublimati vivimus, pro tantis beneficiis ejus gratias exhibentes, Eccleſiis ipſios & miniſtris dignam reverentiam ſemper impendere & ſervare meditamur, & ad cumulum laudis ejus ſemper addere. Noverit itaque ſagacitas ſeu devotio omnium noſtrorum tam præſentium quàm futurorum, quia illuſtriſſimus Comes & parens noſter ac nutritor Girardus, innotuit nobis de quâdam villâ, quæ cum omnibus ſuis uſque ad tempora bonæ recordationis & memoriæ Caroli proavi noſtri immunitatem & defenſionem ſolius Rectoris habuit, & quibuſdam cauſis emergentibus ipſam tandem immunitatis ſuæ tuitionem perdidit, ut pro reverentiâ Dei, & beati Stephani & ſanctorum Martyrum, quorum nomini villa ipſa dicata nunc deſervit, immunitatem antiquam ibi reſtitueremus; ſed & pro sei firmitate poſtulavit nobis præfatus nobiliſſimus Comes ut paternum ſeu prædeceſſorum noſtrorum morem ſervemus, noſtræ immunitatis præceptum ſuper fieri cenſeremus; cujus monitionibus fide plenis, & petitionibus aſſenſum præbuimus, & hoc noſtræ ſerenitatis præceptum erga ipſam, quam villam Urbanam nominant, immunitatis atque tuitionis gratiâ fieri decrevimus, per quod jubemus ut nullus Judex publicus, vel quiſlibet ex judiciariâ poteſtate exactor ſeu in prædictâ villâ, ſeu in omnibus quæ ad illam pertinent ad cauſas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, aut manſiones, vel paratas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, vel homines ipſius villæ ad jus ſancti Stephani pertinentes diſtringere habeat poteſtatem, nec omni modo ullas redhibitiones noſtris futuriſve temporibus penitùs exigere audeat: ſed maneant omnes ſeu liberi ſeu ſervi immunitatis munere ad poteſtatem rectoris adſpicientes abſoluti, & liceat Præſuli beati Stephani, ſuiſque ſucceſſoribus, res quæ pertinent ad ejus Eccleſiam cum omnibus ſibi ſubjectis & ad eam aſpicientibus & pertinentibus, ſub tuitionis atque immunitatis noſtræ defenſione, remotâ totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere, atque pro incolumitate noſtra & totius regni à Deo nobis collati, unà cum Clero & populo ſibi commiſſis, Dei noſtri immenſam clementiam jugiter exorare; & quidquid de præfatâ villâ jus fiſci exigere poterat in integrum beati Stephani conceſſimus Eccleſiæ, ut perpetuo tempore ei ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat. Quiſquis verò contrà hanc præceptionis auctoritatem venire auſus fuerit, legibus publicis noverit ſe feriendum. Hæc eadem itaque noſtræ præceptionis auctoritas, utque in Dei nomine pleniorem & firmiorem obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris veriùs credatur & diligentiùs conſervetur, eam manu propriâ ſubter firmavimus, & anouli noſtri impreſſione ſignari juſſimus. Signum Caroli regis, Dei-Doum Notarius recognovi & ſubſcripſi. Datum VI. Idus Octobris, anno II. regnante Domno noſtro Karolo glorioſo Rege, Indictione V. Actum Stramiſtis palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno DCCCLXI. Eruit idem.

Ejuſdem Præceptum de rebus RAMIOTO *poſtulatis.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, KAROLUS divinâ ordinante providentiâ Rex, piiſſimi quondam Hlotharii Auguſti & inclyti filius. Oportet regiam celſitudinem Procerum fideliumque ſuorum utilitatibus tanto libentiùs annuere, aurem que pietatis ſuæ gratanti animo accommodare, quanto illos in ſuis obſequiis proſpexerit promptiores, atque in diverſis exhibitionibus alacriores, quatenùs illorum juſtam poſtulationem perficiendo implens in ſuis negotiis eos valeat habere efficaces, ac in condignis cultibus ferventiores. Quocircà omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque fidelium, præſentium ſcilicet & futurorum univerſitati notum fore cupimus, quòd RAMIOTUS Lugduoenſis Eccleſiæ reverendus Antiſtes; noſtrique Palatii Capellanus ſummus, noſtram cernuè adiens manſuetudinem enixiùs poſtulavit, quatenùs illi ob cujuſlibet neceſſitatis ſuæ ſupplementum res quaſdam proprietatis noſtræ jure hereditario concederemus. Cujus precibus utpote affabilibus aſſenſum præbentes, hos ſtrenuitatis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos eaſdem res, morem prædeceſſorum noſtrorum exſequentes, eidem Præſuli gratanter concedimus, quæ ſont ſitæ in Comitatu Belicenſi in diverſis dumtaxat locis, quorum iſta ſunt nomina: In Compuæ-villâ colonica veſtita una, & altera apſa cum vercaria; ſimili modo in Auraliano vercaris una; in Roſtonnaco metaritia una; in Mutiano colonica veſtita una, una & altera abſa cum Vercariâ abſque cenſu. In Blodennaco metaritiæ duæ; in Curte Metiarâ metaritis una; in Culſano metaritia una; in Lutiaco vercaria una abſa: In Auderno vercaris abſa una.

Hæc igitur omnia tam culta quàm inculta, tam retenta quàm invaſa, tam quæſita quàm inexquiſita, cum omnibus ad ſe pertinentibus mancipiis, ſcilicet terris cultis & incultis, domibus, vineis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve excurſibus, exitibus univerſiſque adjacentiis, præfato Epiſcopo ob ejuſdem devotiſſimum famulatum libentiſſimè impendimus, ac de noſtro jure in ejus tradimus poteſtatem. Et ut hæc noſtræ præceptionis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inconvulſam atque inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubter illam roborantes, annuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus. Signum Karoli glorioſi Regis. Aurelianus Notarius ad vicem Bertra recognovi & ſubſcripſi. Datum II. Idus Julii, an. Chriſto propitio regni Domni noſtri Karoli glorioſiſſimi Regis V. Indictione IX. Actum Mantala publicè in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno circ. DCCCLXII

Ejuſdem Præceptum de Tornone.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei æterni, CAROLUS divinâ ordinante providentiâ Rex, Hlotharii quondam Auguſti & Imperatoris filius. Si Dei Eccleliarumque cauſas ſincerâ pietate perquirimus, & quod neglectum ibi ſubreptionibus quorumdam eſt, fideliter ad prius & melius ſtatutum perducere regia noſtra magnitudo ſtuduerit. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque, præſentium videlicet & futurorum comperiat magnitudo, quia venerabilis Archiepiſcopus RAMIGIUS & ſummus ſacri palatii noſtri Capellanus, accedens ad clementem præſentiam noſtram innotuit nobis de quodam caſtro ſeu villâ Tornone, quod ſitum eſt in pago Lugdunenſi juxtà fluvium Rhodanum, ſeſtiville piæ recordationis patrem noſtrum Eccleſiæ beati Stephani Lugduni venerabiliter ſitæ, ob amorem ſcilicet Dei, & ut eumdem Martyrem ſibi interceſſorem pararet, ac reliquos quorum millia ipſa eadem urbs ſervat cineres, quoſque quieſcentes veneratur & digno ſuſpicit obſequio, petiitque clementem ſublimitatem noſtram ut & nos ipſum pietatis opus, quod pater noſter tam ſanctè & devotè compleverat, præcepto ſerenitatis noſtræ firmum perpetuò manere juberemus. Cujus petitionibus, utpote rem piam ac juſtam exequentes, ut cum pio genitore noſtro etiam in pari facto remuneraremur, abſque retractatione illicò aſſenſum dedimus, & præceptionem

Digitized by Google

ſanctum factum auguſtæ memoriæ patris noſtri atteſtantem, etiam & nos ſuper hoc fieri juſſimus, cum quod pius pater circà ſanctum locum exhibuit, noſtra voluntas non minueret, ſed potiùs augere ſuccederet, æternoque durabile confirmaret, prædictaſque res ſancto loco redditas contrà omnes infeſtationes, & invadere ſanctam oblationem cupientes, ut invictè defendere & tutare nos omnium Chriſtianè viventium & Chriſti conſortium in felici vita exſpectantium remunerationem ſciat numeroſitas; ac ut quieſcant omnes ſubreptiones inde, noſtrum ſimplicem auditum fallere & decipere cupientes, hanc auctoritatis noſtræ præceptionem & clementiſſimi patris noſtri pij facti confirmationem manu propriâ ſubter firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſecundum rata aſſignari præcepimus.

Anno circ. DCCCLXIII? Eruit idem.

Ejuſdem Præceptum de Piſimaco.

IN nomine ſanctæ & individuæ Tfiuitatis, CAROLUS gratiâ Dei Rex. Quidquid locis divino cultu mancipatis aut largiendo conferimus aut reſtituendo confirmamus, profuturum nobis ad præſentis vitæ curricula feliciùs tranſigenda, & ad futuræ Beatitudinis præmia faciliùs obtinenda non dubitamus.

Comperiat igitur fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque, præſentium & futurorum ſolertia, quia ad deprecationem & ſalubrem admonitionem carıſſimi ſatiſque amantiſſimi RAMIGII Lugdunenſis Eccleſiæ venerabilis Archiepiſcupi, libuit celſitudini noſtræ quaſdam res in Comitatu Tricaſtino ſitas, id eſt villam Piſiniacum cum omnibus ſuis appendicibus, & in Comitatu Cavellonenſi Villarem cum villula Lupiniaco, & villulâ Eſnaico, cunctiſque ſuis appendicibus, cunctiſque ad præfatas villas pertinentibus rebus, & mancipiis, præfatæ matri Eccleſiæ Lugdunenſi in honorem Beatiſſimi Stephani dedicatæ, cujos juris olim fuiſſe dignuſcuntur, pro noſtrorum abſolutione peccaminum reſtituere, & reſtituendo perpetuò habendas & canonicè ordinandas delegare ac confirmare. Inde hoc altitudinis noſtræ præceptum fieri, ipſique ſanctæ matri Eccleſiæ dari juſſimus, per quod præfaras villas cum Eccleſiis, domibus, ædificus, curtiferis, vericharis, hortis, vineis, terris, ſylvis, patris, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, firmariis, mancipiis utriuſque ſexûs deſuper commanentibus, vel ad eaſdem res juſtè & legaliter pertinentibus, plenàque integritate ipſi ſanctæ matri Eccleſiæ pleniter reſtituimus, & reſtituendo confirmamus. Ita præfatus Remigius ejuſdem Eccleſiæ Reverendus Archiepiſcopus eaſdem res pleniter recipiat, aliiſque ejuſdem matris Eccleſiæ rebus uniat, & canonicè ordinet atque poſſideat: atque ipſe ſuique ſucceſſores cum omni Clero ſibi commiſſo pro nobis, conjuge, & prole, totiuſque regni noſtri ſtatu continuis precibus Dei miſericordiam implorent; ita ut hæc noſtræ reſtitutionis confirmatio inviolabilem noſtris, futuriſque temporibus obtineat firmitatem, manu propriâ ſubter eam confirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſigillari juſſimus.

Anno circ. DCCLXIII

Ejuſdem Præceptum de Leviâ.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei æterni, KAROLUS divinâ ordinante providentiâ Rex, pullimi quondam Hlotharii Auguſti & inclyti filius. Decet regalem excellentiam tanto fidelium ſuorom precibus libentiùs annuere, quanto eos in ſuis proſpexerit obſequiis efficaces, atque in his quæ ad divinum pertinent cultum, & animæ ſuæ emolumentum cognoverit eſſe promptiores. Idcirco omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtriſque, præſentibus ſcilicet & futuris notom fieri volumus, Remigium Lugdunenſis Eccleſiæ reverentiſſimum Archiepiſcopum, noſtrique ſacri palatii Capellanum ſummum, ad noſtram deprecando acceſſiſſe clementiam, ut villas ſancti Stephani Eccleſiæ Lugdunenſium, Liviam ſcilicet, Colonicas atque Fiſchibanum cum omnibus ſuis adjacentiis, Eccleſiæ cui ab antiquo datæ eſſe dinoſcuntur, & multis jam annis injuſtè exinde ablatæ comprobantur, ob æternæ vitæ beatitudinem feliciter capeſcendam noſtræ auctoritatis privilegio eidem Eccleſiæ reformaremus, & in æternum inibi deſerviendas cenſeremus. Cujus petitioni utpote rationabili ac piæ, clementiſſimè faventes, noſtræ celſitudinis apices fieri juſſimus; per quos ſtatuentes decernimus, & modis omnibus jam dictæ Eccleſiæ & Præſulibus ibidem Domino famulantibus præfatas villas cum omnibus appendiciis ſuis præſentialiter confirmare, & confirmando perpetualiter & integriè cedimus; ita ut ab hac die & deinceps fixè, inconvulsè atque inviolabiliter ſine ullius contradictione vel diminutione Eccleſia Lugdunenſis, ejuſque Pontifices habeant atque poſſideant. Et ut hæc noſtræ auctoritatis largitio noſtris, ſucceſſorumque noſtrorum temporibus perpetuam & inviolabilem obtineat firmitatem, manu propriâ eam ſubter roborantes, annuli noſtri impreſſione juſſimus aſſignari.

Manumiſſio Servi facta ab eodem.

Eruit idem.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS Dei gratiâ Rex. Si ea quæ utiliter commutata fuerint, Præcepto noſtræ excellentiæ confirmaverimus, regio more conſueſcimus. Notum ſit itaque omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quia placuit atque omnimodis nobis viſom fuit ex mancipiis ſancti Andreæ, qoodlibet commutare maocipium nomine Anſeleum cum ſuis omnibus rebus. Accepimus itaque conſentiente Boſone Abbate & ſanctimonialibus ex jam dicta Abbatia, ſuprafatum Anſeleum, & in Segenaco caſas duas cum ſuis appendiciis, cum vineis unde poſſont exire modii octoginta, de terrâ arabili ad modios quindecim, alia verò terrâ ad modios viginti, ſylva parva ſi ſemiri poſſet ad modios quinquaginta, & in Viennâ caſam unam cum horto. Et è contrà hujus meriti recompenſatione dedimus Warnertum & Warnaldum cum uxoribus & infantibus illorum, & de fiſco noſtro tantum, quantum hoc quod accepimus viſum eſt couvalere, & ultrà plus, ſicut in commutationibus ex hoc factis continetur. Unde placuit nobis ut jam dictos commutationes legaliter factas & roboratas, hoc præcepto noſtræ auctoritatis confirmaremus. Præcipientes ergo jubemus, atque decernimus, ut quidquid pars alterius & rationabiliter contulit parti, jure firmiſſimo maneat inconcuſſum, ac utentes nos hoc quod accepimus jure proprietario, liceat Abbati S. Andreæ hoc quod à nobis accepit, ſicut aliis rebus uti canonicè, ſecundùm Dei & ſuam voluntatem. Ut autem hujus noſtræ auctoritatis confirmatio plantorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, de annulo noſtro ſubter eam juſſimus aſſignari.

Confirmatio ejuſdem manumiſſionis.

Eruit idem.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS gratiâ Dei Rex. Notum ſit omnibus ſanctæ

Dei Eccleſiæ fidelibus ac ooſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quoniam nos ob Dei amorem æternorumque remunerationem præmiorum, necnon & Remigii venerabilis Archiepiſcopi deprecationem, ſervum juris noſtri nomine Auſeleum manu propriâ à manu illius excutientes, denarium ſecundùm legem Salicam, liberum cum omnibus quæ habebat vel quæ acquiſierit fecimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus, ejus quoque abſolutionem per præſentem hanc noſtram auctoritatem confirmamus, atque in ipſo modo eum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus: præcipientes ergo jubemus atque jubentes decernimus, ut ſicut reliqui manumiſſi, qui à religionibus hoc modo noſcuntur eſſe relaxati atque ingenui, ita memoratus Auſeleus cum omnibus quæ habet vel habuerit, nemine inquietante, ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus valeat permanere benè ingenuus atque ſecurus. Ut autem hujus noſtræ auctoritatis confirmatio pleniorem obtineat firmitatis vigorem, de annulo noſtro ſubter eam juſſimus aſſignari.

Anno circ. DCCCLVII.

ANGILMARUS *Viennenſis Archiepiſc. conſtruendæ Eccleſiæ tribuit facultatem.*

IN Dei nomine ANGILMARUS Viennenſis Archiepiſcopus, dilecto mihi in omnibus MAURINGO. Dignum & congruum eſſe credimus antiquâ conſuetudine monſtrante, & præcedentium Patrum normâ inſtruente, quorum doctrinis & exemplis CHRISTI Eccleſia fundata & roborata conſiſtit, ut ſicut corde mundo & purificatis mentibus Deus orandus eſt, ita etiam domus ad quam hujuſcemodi fidelis populi devotio concurrit, idoneè præparanda, ne quid abſurdum oculos aut ſenſum impediat, ſed tantùm auditio verbi Dei, & orationis affectus delectet. Quamobrem adducti nos, quatenùs concederemus tibi ædificare in valle Anautenſe in loco Saletas, Baſilicam plebi congruam & Eccleſiaſtico ordine dignam. Nos quoque petitioni tuæ acquievimus ſtudio bonæ voluntatis implendæ, in cujus ædificatione ſoleiti curâ laborans condidiſti templum, & propriâ facultate dotaſti, cujus dos & conſtructio nobis & Clero, atque populo noſtro complacuit; & ideo concedimus eamdem domum & villas his nominibus, Monteplano & rebus, ut ibi habitatores earum ad exorandum Deum & verbum ejus audiendum conveniant, & de facultatibus ſuis in eodem loco decimas Deo famulantibus tribuant, & ut hæc conceſſio noſtra inviolabilem obtineat firmitatem, volo, jubeo, conſtituo atque decerno, & ob firmamentum manu propriâ ſubſcripſi & firmare rogavi.

Anno DCCCLVIII. Ex majori Chartulario Eduenſi.

JONÆ *Eduenſis Epiſcopi.*

ANno Incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. Siquidem & glorioſiſſimi Domini Caroli ſereniſſimi Regis XVIII. In nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, JONAS ſupernâ præveniente clementiâ Eduorum Epiſcopus, perpendens quia dum in hac mortalitate vivitur, ſine terrenarum rerum adminiculo Deo à mortalibus non ſervitur, & Paſtoris officium eſſe ut gregibus ſibi creditis geminam paſtionem impendere debeat, ſpiritalem videlicet & carnalem. Quoniam dum carnalia eis congruenter impenduntur, adhibito ſpiritali labore uberiùs in eis ſalubris quæque excreſcunt; & quia ubi hæc providâ ac rationabili diſtributione non impenduntur, neceſſe eſt ut illa negligantur. Idcirco de facultatibus Eccleſiæ cui Deo miſerante deſervio, Canonicorum cœtui mihi commiſſo aliquod ſubſidium, ſicut in ſubſequentibus declaratur, conferre ſtudui. Ductus ergo honore Domini noſtri JESU-CHRISTI, eorumque ſaluti paſtorali ſollicitudine proſpicere geſtiens, dignum æquumque judicans pro viribus eis ferre debere conſultum, ſecundùm canonicam auctoritatem adhibito conſenſu Preſbyterorum, Diaconorum, ac totius ſequentis ordinis ejuſdem Eccleſiæ, ob divini cultûs amorem ſuperaddere ſtudui eis ſecundùm quod ratio dictavit, quantum neceſſaria fore exiſtimavi.

Primùm enim proſpiciens illorum habitum officinarum inconvenientem, & penè nullam eſſe comparatione aliorum, juxtà morem aliarum urbium, clauſtra illis conſtruere, officinaſque congruentiores & aptiores ad uſus eorum ædificare ſtudui.

Et licet quædam Eccleſiaſticæ res ad ſupplementum eorum & victum adminiſtrandum à prædeceſſoribus meis illis collatæ fuiſſent, tamen pro quantitate ſui atque difficultate itineris, quia longiùs ab urbe diſtabant, penuriam ſæpiſſimè pati ſolebant quotidiani victûs. Ut ergo penitùs hæc occaſio tolleretur, receptis eiſdem rebus, atque militaribus viris diſtributis, id eſt Caramanoo & Tilido villis, cum ficiaco ad ſe pertinente, delegavi in uſus eorum in viciniori & pinguiori loco Marcaſſolium villam indominicatam cum omni integritate ſui; Simpiniacum etiam villam ſimiliter indominicatam ad quotidianum potum eis adminiſtrandum: ſuperaddens etiam beneficium quod ex eodem fundo Ragefredus quondam habuit, ut idem prædium cum omnibus ad ſe pertinentibus eorum uſibus deſerviat. Has ergo villas cum omnibus ad ſe pertinentibus ſimul cum Anlaciaco villa quæ olim à Domno Motoino eis collata fuerat, prædictis Canonicis matris Eccleſiæ S. Nazarii Epiſcopali auctoritate eedimus, & perpetualiter deſervituras mancipamus: & non ſolùm hæc, verùm & illa quæ noviter à Canonicis ejuſdem matris Eccleſiæ de propriis ſumptibus ibidem data ſunt, vel ab aliis fidelibus deinceps collata fuerint, in uſus famulorum Dei in integrum cedant, quatinùs his ad ſupplementum ſui utcumque ſuffulti, devotiores in Chriſti militiâ exiſtant, & non ſolùm pro Principibus & Rectoribus Eccleſiæ ejuſdem, ſed etiam pro ſtatu totius ſanctæ Eccleſiæ jugiter divinam exorent miſericordiam.

Sed quoniam ſæpiſſimè evenire ſolet, ut benè pieque ob Divini cultûs honorem ordinata, multifariâ occaſione convellantur, ideo neceſſarium judicavi hoc Privilegium Pontificalis auctoritatis fieri & affirmari debere, ut videlicet de ſupradictis rebus nihil quâlibet occaſione aut à me, aut à ſucceſſoribus meis auferatur; ſed neque pro eiſdem rebus aliquid terreni ſervitii aut muneris ab eis exigatur, & quinquagenarius numerus Canonicorum non tranſgrediatur, donec Deo opitulante prædictæ res augmententur.

Vos igitur, ô Succeſſores mei, quos divina pietas eidem Sedi Paſtores ſubſtituerit, humiliter obſecro, & per Dominum noſtrum JESUM-CHRISTUM Paſtorum omnium Paſtorem precibus quibus valeo, paternitatem veſtram imploro, ut hanc Conſtitutionem auctoritatis noſtræ ob divinæ ſervitutis honorem factam, ratam acceptamq; habeatis, eamq; ita conſervetis, & conſervari inviolabiliter faciatis, ſicuti vultis à ſucceſſoribus veſtris pia veſtra indiſſolubiliter conſervari; quatinus, quod abſit, non de convulſione aut ſubtractione, aut diminutione aliquem lapſum incurratis, ſed magis de conſervatione & ſuperadditione liberaliſſimæ pietatis veſtræ præmium apud Dominum acquiratis: verùm ſi ad votum no-

ſtrum hæc res ceſſerit, veſtraque voluntas noſtris humillimis petitionibus faverit, non ſolùm mihi qui hoc facere ſtudui, ſed & vobis à quibus conſtiterit obſervari, pleniſſimam mercedem à Domino conſtat retribui.

Hanc ergo Privilegii chartulam tam de ſupradictis rebus, quàm etiam de his quæ ipſi Canonici intrà vel extrà urbem videntur habere, conſcriptam non ſolùm manûs parvitatis noſtræ ſcripto, verùm etiam inſignium virorum, Epiſcoporum videlicet & Abbatum, cæterarumque ſpectabilium perſonarum manuum confirmatione roborari decrevimus.

Jonas humilis Eduorum Epiſcopus hoc Privilegium à me factum, ob divini cultûs amorem roboravi & ſubſcripſi.

Remigius humilis Epiſcopus relegi & ſubſcripſi.

Iſaac humilis Epiſcopus relegi & ſubſcripſi.

Ebo indignus Gratianopolitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Godeſaldus Cabilonenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Teutramnus humilis Epiſcopus relegi & ſubſcripſi.

Braidingus Matiſcenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Abba Maurogennenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Remigius Dienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ratbertus ac ſi indignus Valentinenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Theodmundus humilis Diaconus ſcripſi & ſubſcripſi.

Eliadus licet indignus Chorepiſcopus ſubſcripſi.

Bernardus Abbas Melundenſis Monaſterii ſubſcripſi.

Ado indignus Preſbyter ſubſcripſi.

Manno Preſbyter ſubſcripſi.

Codramnus Preſbyter ſubſcripſi.

Raudo humilis Abbas ſubſcripſi.

Data XIII. Kal. Julii, Anno XVIII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege, Indictione VII. Actum in territorio Lingonenſi in Monaſterio ſanctorum Geminorum, in Dei nomine feliciter, Amen.

An. DCCCLXV
E majori Chartulario Eduenſi.

Idem fundatam ac dotatam Eccleſiam à TANCRADO *nobili viro conſecrat.*

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, JONAS divinâ providente clementiâ Auguſtidunenſis Eccleſiæ Epiſcopus. Notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & præcipuè ſucceſſoribus noſtris, quia venerabilis vir atque religioſus TANCHRADUS nomine acceptâ à nobis licentiâ Oratorium de propriis ſumptibus conſtruxit, ſimul cum ſuâ conjuge chriſtianiſſimâ feminâ, quæ vocabatur Rictrudis, in pago Auguſtidunenſe, in villa quæ vocatur Lanoſcla, quam ipſe de denſitate ſylvarum ad agriculturam & habitationem hominum exercendo & excolendo perducere ſtuduit; deprecatique ſunt ſimul noſtram paſtoralem ſollicitudinem, quatinùs idem Oratorium eorum ope conſtructum ad debitas Deo omnipotenti laudes perſolvendas ex more conſecraremus. Quorum devotionem animadvertentes, etiam dotem ejuſdem Baſilicæ ſecundùm conſuetudinem requirere procuravimus, & ipſi prout ratio dictabat ſtudioſiſſimè adimplere ſtuduerunt, ea videlicet ibidem ad hoc opus deputantes, quæ ſubter annexa demonſtrant.

Sed quia contigit priùs illos ab hac luce migrare, quàm otii nobis fuiſſet, & congruentia loci & temporis nobis ambobus dictaret, ut illorum laudabile deſiderium in conſecratione ejuſdem Baſilicæ ad effectum perducere potuiſſemus, ne eorum opus & ſtudium fruſtratum eſſe videretur, mox ut opportunum fuit quod illis viventibus promiſimus, hoc poſt illorum obitum adimplere curavimus, exhortando & commonendo filios eorum, ut veſtigia parentum ſequentes, eorumque bonam voluntatem imitantes, in ſanctæ religionis ſtudio & Chriſtianitatis opere vigilantiſſimè excreſcant, & ſemper quæ placita ſunt Deo, adjuvante ſe divinâ illius gratiâ, agere ſatagant. Illis ergo pro poſſe & ſapere cum Dei omnipotentis adjutorio hoc totum ſervare ſe velle pollicentibus, prædictum Oratorium ad perſolvendum ibidem divinum jugiter officium, IV. Idus Aprilis in honore Dei omnipotentis & veneratione ſancti Cirici egregii Martyris ſolemni officio dedicavimus.

Ego itaque in Dei nomine Achardus pro amore omnipotentis Dei, & æternâ memoriâ ſupranominati genitoris atque genitricis meæ, necnon etiam pro remedio animarum eorum, atque pro abſolutione delictorum meorum, ſecundùm paternam ordinationem & maternam diſpoſitionem dono prædictæ Caſæ Dei S. Cirici Martyris inclyti, cum conſenſu cariſſimi Germani mei Achemundi, de rebus proprietatis meæ quæ mihi hereditario jure de paterno dato atque materno advenerunt; id eſt Caſalem unum in quo idem Oratorium S. Cirici patris noſtri opera conſtructum eſſe videtur cum adhærenti ſylvâ, qui habet terminationes in uno latere manſum indominicatum ejuſdem donatoris, & viam publicam, in unâ fronte terram Grimaldi & Guttam mortuam, in altero latere terram ipſius donatoris quam vocant exartum Heliæ; in quarto terram Grimaldi. Dono etiam in loco qui appellatur Biat terram arabilem ad modios XII. quæ habet terminationes in uno latere ſylvam ejuſdem donatoris, in altero latere terram ſanctæ MARIÆ: in tertio latere rivum decurrentem: in quarto verò latere terram ipſius Achardi infrà iſtas terminationes totum & ad integrum.

Dono etiam in Marnanto pratum unum ad carra XX. quod habet in duabus partibus viam, & in aliis duabus partibus terram Grimaldi. Dono etiam in Altiaco villâ vineam unam ad modios XX. quæ habet in duobus lateribus viam, in tertio latere vineam Ragentei: in quartâ verò fronte terram ipſius donatoris, infrà iſtas terminationes totum & ad integrum. Dono etiam in ſupradictâ villâ Lanoſclâ manſum veſtitum unum cum omni ſuperpoſito, & terris & pratis ad ipſum aſpicientibus, & cum mancipiis ſuprà commanentibus, quorum hæc ſunt nomina. Sigradus & infantes ſui, Privatus, Dominicus, Madalbertus, Sigrada.

Hæc omnia ſuperiùs denominata de meo jure & poteſtate in jus Caſæ Dei & Rectorum ejus trado atque transfundo perpetualiter, cum poteſtate ad faciendum ex his omnibus quidquid juſtè & rationabiliter judicaverint, & ut omni tempore ab infeſtatione heredum ſit quieta & libera, eamdem baſilicam cum omnibus rebus ad ſe pertinentibus matri Eccleſiæ ſancti Nazarii contradimus, & perpetualiter deſervituram mancipamus, eâ conditione & firmitate, ut annis ſingulis perſolvatur inde à me vel ab heredibus meis feſtivitate S. Nazarii de cera libram unam.

Si quis verò quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, vel quælibet oppoſita perſona contrà hanc Donationem vel Dotationem à me pleniſſimâ voluntate factam aliquid dicere vel calumniare voluerit, ſua repetitio nullum obtineat effectum, ſed inſuper cui litem intulerit, auri uncias ſex coactus exſolvat, & præſens hæc donatio firma & ſtabilis permaneat, cum ſtipulatione ſubnexa.

Actum ſupraſcripta villa publicè.

Signum Achardi qui hanc donationem fieri & firmare rogavit.

Signum Achamundi fratris ejus qui conſenſit,

Signum Arulfi,
Signum Ragentei,
Signum Volberti,
Signum item Ragenrei,
Signum Hildemodi,
Signum Fulcherici,
Signum Adelongi,
Signum Aglini,
Signum Bermundi,
Signum Warlanni,
Sarulfus clericus ſcripſit & ſubſcripſit,

Data in menſe Aprili, die qoo ſuprà, anno xxv. regnante Domno Carolo Rege in Dei nomine feliciter, Amen.

Anno circ. DCCCLXIII. Eruit D. Louvet.

SIGIBERUS *ob graviſſima quæ intulerat mala Eccleſiæ S. Mauricii in judicium vocatus, ea confeſſus eſt.*

NOritia qualiter vel quibus præſcuribus bonis hominibus, quorum ſuperſcriptiones vel ſignacula ſubter habentur, veniens Vitfredus Eccleſiæ ſancti Mauricii Advocatus publicè in Viennam civitatem, in præſentiâ Domni Adonis ejuſdem Eccleſiæ Venerabilis Archiepiſcopi, & Erluiſi Vice-comitis, Miſſi illuſtris Boſonis Comitis, vel Judicum qui ibi aderant, & plurimorum nobilium hominum Sacerdotum & Levitarum, Conſtantii Chorepiſcopi, Arleni Præpoſiti, Teutelmidei ac Girardi Vicarii, Gautſeranni Vicarii, Silicionis, Sigifredi, Ardradi, Ugberti, Annonis, & cæterorum multorum, interpellavit quemdam hominem Sigibertum nomine ut requirebat, & dicens quòd ipſe Sigibertus cum aliis conductis hominibus liberis & ſervis emunitatem ſancti Mauricii vel ſancti Ferreoli, in loco qui dicitur Riparia per vim infregiſſet, ibique incendium feciſſet, & omnia ſpolia domûs violenter auferret, cavallos ſcilicet, arma, veſtimentra & cætera conſiſtentia, malo ordine contra legem per arramitam Annonis de removendis legaliter affirmavit: quam verò cauſam prædictus Sigibertus minimè negare valens, confeſſus eſt verba Mallatoris in omnibus eſſe vera, & tunc per judicium ſupraſcriptorum legaliter pro tanto ſcelere eidem Advocato vadium ſuum dedit hujuſmodi: namqua peracto negotio idem ſancti Mauricii Advocatus eumdem Sigibertum interpellavit ex emunitate ſancti Mauricii, videlicet de Geneciaco villâ, quòd atiam cum liberis ſuis ac ſervis, & reliquis conductis hominibus contrà legem & auctoritatem divinam invaſerit & exſpoliaverit, & in ſuam poteſtatem malo ordine redegerit, unde ſe per arramitam Annonis de removendis legaliter affirmavit; ſicque ipſe Sigibertus cauſam præſumptionis & iniquitatis ad præſens negare non valens, coram omnibus confeſſus eſt hujuſmodi interpritionem & præſumptionem in omnibus eſſe veram; unde judicio prædictorum vadium ſuum legaliter dedit.

Cæterum verò tertiùm iſdem Sigibertus à præfato Advocato ibidem interpellatus eſt de emunitare ſancti Mauricii ex Alauſio villâ, quòd in eam jubente & amandante illo liberi & ſervi venirent, ut eamdem emunitatem invaderent & exſpoliarent, vinum & annonam inde in ſuam expenſam & uſus perducerent, pariter in ipsâ villâ incendium facerent malo ordine contrà legem; unde ſe per arramitam Annonis legaliter de removendis affirmavit, & per ipſius manum ſuumve reditum jurare promiſit; quam cauſam Sigibertus in omnibus denegavit, & per arramitam Gauceranni promiſit ad placitum ſe juraturum, ut eo mandante nullus hominum eamdem villam exſpoliarit, aut in eâ incendium aut quidquam mali fecerit, quod per legem emendare deberet; pro quâ re cui ſemper larga pietas Eccleſiaſtica cavens prudenter periculum, præſens indulſit ſacramentum, rogantibus quidem bonis hominibus, & religioſorum virorum intervenientibus precibus, & pro invaſione & infractione duarum prædictarum emunitatum, unde confitendo ipſe Sigibertus vadios pro omnibus dedit, ex omni multa remiſſis partibus tribus, quartam partem continentem ſolidos CCC. per fidejuſſionem Erlulfi, Gerardi, Gauteeranni, atque Annonis, proximis Kal. Septemb. ſe redditurum & impleturum promiſit his præſentibus.

Eruit D. Louvet.

LOTHARII *Regis Provinciæ Præceptum de Caduliaco & Livia.*

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLOTARIUS divinâ præveniente clemeotiâ Rex. Expedit regiæ celſitudini ita divinis cultibus operam dare, quatenùs Eccleſiarum Dei jura ac privilegia priſtinis temporibus juſtè & rationabiliter ſuâ protectione juxtà Domini voluntatem conſervet; & ſi qua exta eupiditate inordinatè ablata perſpexerit, quantociùs pro Chriſti nomine reformet, ut & Sanctorum intervenientibus meritis æternæ retributionis præmium acquirat, eos etiam quibus Eccleſiaſtica jura commiſſa ſunt, ſibi devotiores reddat. Quocircà omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum noverit ſolertia, quia utilitatis emolumento, ſeu etiam propter devotiſſimam famulationem REMIGII Lugdunenſis Eccleſiæ Reverendiſſimi Archiepiſcopi, reſtituimus per noſtræ auctoritatis Præceptum Eccleſiæ ſancti Stephani Lugdunenſis villas, quas Caduliacum, videlicet in Comitatu Salmoricenſi, & Liviam in pago Viennenſi, quas pridem bonæ memoriæ Karolus glorioſus Rex germanus noſter præfatæ Eccleſiæ juxtâ ratione ſeu regali auctoritate reformaverat, ſed nos poſtmodum pro quâdam neceſſitate illas in beneficium contuleramos; qood omnino non rectè factum fore cognoſcentes, hos noſtræ auctoritatis apices fieri cenſuimus, per quos memoratas villas præfatæ Caſæ Dei reformamus, quatinùs noſtris futuriſque temporibus abſque cujuſlibet ſubtractione in poteſtate Pontificum ejuſdem Eccleſiæ permaneat, ut Deo largiente Præſides ac Clerus ejuſdem Caſæ Dei pro animâ genitoris noſtri, ac genitricis ſeu fratris noſtri Karoli glorioſi Regis, necnon & noſtrâ Domino attentiùs preces aſſiduas fundere ſtudeat. Ut autem hæc noſtræ reſtitutionis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inconvulſa permaneat, firmitatemque omnem obtineat, manu propriâ illam roboravimus, & annuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Anno circ. DCCCLXVII. Eruit idem.

Ejuſdem Præceptum de Tornone & Cortenaco, ſeu aliis rebus piiſſimorum Regum.

IN nomine omnipotentis Dei, & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS divinâ præveniente clementia Rex. Decet regalem excellentiam tanto fidelium ſuorum precibus annuere, quanto eos proſpexerit in ſuis obſequiis devotiſſimos perſiſtere. Quocircà notum ſit omnibus fidelibus regni noſtri, & ſub jure & poteſtate noſtrâ conſiſtentibus, quia venerabilis REMIGIUS Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus acceſſit ad clementiam noſtræ magnitudinis, & indicavit nobis quia auguſtæ memoriæ Hlotharius Imperator pro remedio animæ ſuæ, & ſanctæ memoriæ uxoris ejus Ermengardæ, ac nobiliſſimæ prolis ipſorum multa promiſerit, & ubi opportunum fuit contulerit Eccleſiæ Lugdunenſi, uti idem

Archiepiſcopus munere ipſius & favore conſtituerat, ac idcirco fiducialiùs accederet, & quodammodo familiaris ad manſuetudinem noſtram, ut memores benevolentiæ & largitionis pii patris noſtri quædam ipſius Eccleſiæ, licet quibuſdam curriculis annorum ablata ſæcularium incurſione, deprecatus eſt ut pro amore pii genitoris noſtri ac genitricis, ſeu & noſtro atque fratris noſtri Karoli villas, quas idem germanus noſter, Turnonem videlicet & Curtenacum ſancto Stephano Protomartyri in Eccleſia Lugdunenſi per ſuæ auctoritatis præceptum reſtituit, ſub præcepti noſtri firmiſſimâ roboratione reconſignaremus, & eidem Eccleſiæ perpetuò manere concederemus. Quod nos tam pro honore patris noſtri memoriæ, ſed & ſanctæ recordationis matris noſtræ, necnon pro fratris noſtri animâ Karoli, & pro indulgentiâ noſtrorum malefactorum, quamque pro fideliſſimo & obſequio ipſius prædicti Archiepiſcopi libenter induſimus, precibuſque ipſius aſſenſum præbuimus, imò noſtro munere libentiſſimè roboravimus Beato Stephano, & ſacræ ſedi Lugdunenſis Eccleſiæ Turnonem & Curtenacum cum Eccleſiis, villulis, ac rebus, & mancipiis quæ genitoris noſtri, ac fratris noſtri Karoli auctoritate eidem Eccleſiæ reformata ſunt, noſtrâ perpetua firmatione volumus in ſervis Dei profutura ibi maneant.

Simul etiam alia eidem Eccleſiæ dono & munere modernis temporibus piiſſimorum Imperatorum & Regum conceſſa & tradita, in perpetuo ibi maneant noſtrâ munificentia & liberalitate, ſub hoc præcepti noſtri tenore concedimus. Ut autem hæc noſtræ manſuetudinis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inconvulſam obtineat firmitatem, manu propriâ eam roboravimus, & annulo noſtro inſigniri præcepimus.

Eruit idem.

Ejuſdem de omnibus rebus Eccleſiaſticis injuſtè retentis.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri Jesu-Christi, Hlotharius divinâ præveniente clementiâ Rex. Convenit regali excellentiæ tanto gratantiùs Procerum ac fidelium ſuorum precibus annuere, quanto eos proſpexerit in ſuis obſequiis promptiores; atque alacriores fore; quatenùs id agendo, & alios in ſuimet famulatu vehementiùs accendat, & iſtos deinceps ſibi devotiores exhibeat. Igitur totius regni noſtri unanimis cognoſcat allenſio, quia Remigius venerabilis Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, & Gerardus illuſtris Comes, noſtram adeuntes manſuetudinem humiliter ſuggeſſerunt, quòd res quaſlibet Epiſcopatûs Comitatuſque illorum, quas novis conditionis & cauſæ eſſe declaratur: (unde veteres teſtes & certa indicia) quorumdam hominum olim uſurpaſſet improbitas, inque ſui juris ac natorum ſuorum ditionem cupida converriſſet iniquitas. Hujuſmodi igitur fidelium noſtrorum audientes affamina, illorumque precibus libenter faventes, hos præceptionis noſtræ apices fieri juſſimus, per quos omnimodis ſignificamus, atque ex auctoritatis noſtræ injungimus privilegio, ne quis ſe per annorum curricula dierumque muniat volumina, ubi veracium teſtium certa præfert indicia: ſed hujuſce rei diligenter inveſtigato negotio, ac per idoneos teſtes ſacramentis ob confirmationem cauſæ exhibitis licenter ſtudeat recipere, quod ſanctuarii Domini conſtat ante fuiſſe, ne quiſlibet retinere queat hereditario jure, etiam ſibi à parentibus relictum, quod liquidò apparet ſanctuario Chriſti priùs fore collatum; quoniam omnem cavillationis illius verſutiam noſtræ auctoritatis ſubvertit inſtitutio. Et ut hæc noſtræ inſtitutionis præceptio noſtris futuriſque temporibus inconvulſa permaneat, manu propriâ eam roborantes, annuli noſtri impreſſione ſubter inſigniri juſſimus.

Anno circ. DCCCLIX. Eruit idem.

Ejuſdem Præceptum contrà Witgarium de rebus ſancti Stephani Lugdunenſis Eccleſiæ.

IN nomine omnipotentis Dei Salvatoris noſtri Jesu-Christi, Hlotharius divinâ præveniente clementiâ Rex. Oportet magnificentiſſimam liberalitatem noſtram utilitatibus Eccleſiarum Dei curam adhibere, liberque nomine ut ea quæ aut illicitis ſive irrationabilibus commutationibus inde ſubtracta eſſe cernuntur, ad priſtinum revocare locum, ſcientes hoc ad animæ noſtræ ſalvationem, regnique ſtabilitatem liquidò pertinere. Noverit igitur univerſitas ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium ac noſtrorum, præſentium videlicet futurorumque nobilitas, quia Remigius ſacræ Lugdunenſis Eccleſiæ venerabilis Præſul multifariè querelando pro Eccleſiâ divinitùs ſibi commiſſâ, intimavit auribus humiliter ſereniſſimis noſtris, qualiter quidam homo cognomento Witgarius res quaſdam præfatæ Eccleſiæ quamplurimum per illicitam atque omni modo irrationabilem commutationem tempore quo eas per Imperialem fruebatur largitionem, fraudulenter acceperit, in quibus tunc idem ſacratiſſimus locus magnum pertulerit damnum, & nunc non modicum ſentiret diſpendium. Talibus igitur reclamationibus ſatiſque rationabilibus aurem accommodantes, Succardum Comitem noſtrum ad hanc cauſam ſtudiosè indagandam unà cum conſultu Procerum noſtrorum direximus, ut utrum juſtè an injuſtè commutatio foret, perquireret; qui fideli inda i e undique cuncta perſpecta atque rimata, pertulit nobis jam fatum Epiſcopum per omnia juſtam & pleniſſimam habere querelam: ſecundùm quam relationem memoratas res per præceptum Eminentiæ noſtræ Lugdunenſi Eccleſiæ, cui jure debentur, illicò reddere cenſuimus. Huic itaque rei cum liberalitas noſtra, ſicuti ratio expoſtulabat juridica, fidem impoſuiſſet legalem; tunc demum jam vocatus Witgarius reſidentibus nobis Gundulfi villâ cum dilectiſſimo patruo noſtro Karolo, & cariſſimo fratre noſtro æquivoco, glorioſiſſimis ſcilicet Regibus, adiens præſentiam noſtram cœpit querelare non illi ſuper hac re juſtè factum fuiſſe, inquiens ſe auctoritatem piiſſimi genitoris noſtri quondam Auguſti ſuper eiſdem commutationibus habere, & quia ipſas legaliter acquiſitas haberet, ideoque legibus poſſidere deberet: ſurium enim ut rei veritas veraciùs elucidaretur, & ambiguitas in hoc nulla maneret, acceptoque conſilio præfatorum Regum Optimatumque noſtrorum circumſtantium, miſimus Gundinum fidelem noſtrum per veriores melioreſque homines hujuſce rei veritatem ſub jurejurando inveſtigaturum, necnon utrarumque rerum qualitatem & quantitatem deſcripturum, nobiſque Confluentibus perlaturum, ibique Witgarium regalem auctoritatem cum præcepto quem ſuit confeſſus, præſentaturum: tandem verò Miſſus noſter imperata ſibi complete fideliter accelerans, jam dicto loco ad præſentiam noſtram ſtatuit remeare, deferens hanc obtutibus noſtris rerum deſcriptionem:

Sunt autem de rebus ſancti Stephani quas Witgarius proprietario jure poſſidebat, modiatæ duo millia, prata quibus poſſunt tolli & fœni carra quingenta, de ſylva ad mille quingentos porcos ſaginandos. Contulit econtrà Witgarius ex ſuâ proprietate gratia commutandi modiatas trecentas octoginta octo, colligendum fœnum carra XIIII. Tribuit inſuper in ipſâ commutatione ex rebus ipſius ſancti loci, quas uſurpativè ad jus proprium detinebat, modiatas trecentas ſexaginta novem, & mo-

Digitized by Google

diatam de vino ad modios centum, vineas ad modios octoginta. Ad dictum itaque palatium jam vocitatus Witgarius non ſolùm venire contemſit, ſed etiam bannum noſtrum pro nihilo duxit. Juſſimus præterea illum denuò ad hoc præſens placitum per bannum venire, ſed ſicut primum, ſimiliter ſecundum & tertium ſprevit, juſſiſque noſtris in nullo obediens extitit, quatenùs ſe dilatiando juſtitiam ſæpe dictæ Eccleſiæ promulgare ac fraudare quiviſſet. Nunc igitur quia tot vicibus eſt evocatus & venire diſtulit, idemque venerandus Epiſcopus, utpote veriſſimus conclamator, in ſuâ perſeverat juſtiſſimâ querelâ, aureſque clementiæ noſtræ inceſſanter pulſare non differens, dignum æquè repetimus per omnia cum noſtrorum voto fidelium atque decreto, ut ſanctæ noſtræ reſtitutionis auctoritas fieret illi, per quam ſuperiùs nominatæ commutationes injuſtæ annihilentur. Quamobrem hos regiæ dignitatis apices ob emolumentum animæ genitoris noſtri piæ recordationis, noſtramque æternam remunerationem, ſeu ſupplicationem jam fati viri, juſſimus fieri, per quos prænominatæ Eccleſiæ ſancti Stephani Protomartyris Chriſti deſignatas res, quas hactenùs per iniquam commutationem amiſſas habuit, reſtituimus; hoc eſt in Comitatu Portenſi & in Calvaniaco-villâ manſum dominicatum unum, & in Lolam-Curte manſum dominicatum alterum, cum omnibus ad eos pertinentibus. Et in Comitatu Baſintacenſi, in villâ quæ vocatur Abtiacus colonicas quinque, cum mancipiis utriuſque ſexûs, omnique cum integritate reddimus; eâ videlicet ratione ut unaquæque quod dederat præſentialiter recipiat, Rectorque memoratæ Eccleſiæ ſancti Stephani res & mancipia ſuperiùs inſertas ad partem ſancti loci exinde recipiendi licentiam habeat, abſque ullius repetitione, ad utilitates videlicet & uſus ſucceſſorum ſuorum. Et ut hæc noſtræ reſtitutionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu propriâ ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Anno DCCCLXX

A D O *Viennenſis Archiepiſcopus confirmat in Synodo Eccleſiam Velnenſem Abbatiæ S. Eugendi Jurenſis.*

ANno DCCCLXX. Incarnationis Domini noſtri JESU-CHRISTI congregata ſancta Synodus Viennæ Metropolis Eccleſiæ, Domno & Venerabili Archiepiſcopo Adone præſidente, & vigilantiſſimâ curâ cauſas Eccleſiaſticas & filiorum ſuorum neceſſitates inveſtigante, ac Eccleſiaſtico more definiente, adveniens reverendus vir Manno Præpoſitus Cœnobii ſancti Eugendi Jurenſis, adventûs ſui cauſam manifeſtans, protulit in medio, quamdam Eccleſiam ex Cœnobio prædicto & infrà Viennenſem diœceſim ſitam in villâ Veluis, dotatam in honore ſancti Petri, privilegio ſibi conceſſo ab Anteceſſoribus ſanctiſſimi jam fati Archiepiſcopi, necnon ab ipſo Compontifice uſque ad id tempus conſervato, proclamante vici ſancti Albani Rectore deſolatam eſſe: protulit etiam iſdem venerabilis Præpoſitus ſcripturam inquiſitionis temporibus piæ recordationis Domini Agilmari factæ, eo quod & tunc temporis altercatio haberetur inter ipſarum Rectores Eccleſiarum: ſed quia eam ſancta Synodus irritam judicavit, eo quod Canonicor . . . . . roboratam non vidit, placuit ſanctiſſimo Pontifici à capite per ſanctiſſimos Preſbiteros omnem cauſam reiterari, quatenùs veritate compertâ altercatio diù ventilata firmaretur.

His igitur teſtantibus & dicentibus ordinem veritatis, viſum eſt Domno Pontifici unà cum conceptu ſanctiſſimæ Synodi, quatenùs ſicut in diebus Anteceſſorum ſuorum ſanctorum Pontificum honorata fuit ſancta Congregatio Cœnobii Beatiſſimi Augendi, ſic & in hac petitione, & in cæteris neceſſitatibus ſuis honorem & opem ferret ad vires ſuas ſancta Metropolis Viennenſis Eccleſia, & ut ſopitâ querelâ firmius privilegium ſuum ſuper facto Viennenſis Eccleſia in futurum poſſideat, in ceteris etiam roboretur. In hunc itaque modum ego Ado Viennenſis Archiepiſcopus conſentiens, & pio conſilio filiorum meorum annuens, manu propriâ ſubter firmavi, ſanctiſque filiis meis ſecundùm morem Eccleſiaſticum firmare rogavi. Actum Viennæ publicè menſe Aprilis, Epiſcopatûs Domni Adonis anno X. Indictione III.

Anno circ. DCCCLXXXV. *Eruit D. d'Herouval.*

HELEGRINA *dotem ſuam à Folrado quondam marito ſuo acceptam vendit* SISENANDO.

EGo HELEGRINA filia quondam Caroli, de finibus Valvenſibus, & modò habitatrix ſum in vico Teatino, in villâ quæ nominatur Caſule, conſenſu & voluntate de filio meo nomine Aliperto, in cujus mundium ego permaneo; ſeu cum notitiâ Majolfi & Luponi propinquis parentibus meis, nullo homine cogente neque ſuadente, nec ullum invitum me patiente, niſi tantùm ſanâ mente, & ſpontanea meâ bonâ voluntate, venumdavi tibi SISSNANUS ſalgo, omnes ipſas res meas in Vico Pinnenſi, & in ejus vocabula, qualiter mihi in ipſo libello dotis [a] colligavit, quod bonæ memoriæ FOLRADUS vir meus, vel ipſi Folrado ex comparatione evenit à ſingulis hominibus ibidem de caſis, terris, vineis, campis, ſylvis, paſcuis, po . . . . aquis, ſalictis, cultum, vel incultum, omnia & in omnibus qualiter in ipſis cartulis continetur, & in integrum venumdedi, & die præſenti tradidi & inveſtivi poſſidendum. Seu venumdavi tibi, ſcilicet ipſas cartulas pertinentes de ipſia rebus, & ipſum libellum dotis per quem ipſas res acquiſivi; ut poteſtatem habeas tu, Siſenande, vel tui heredes, cum ipſis ante judices ad placitum ſtare, & res ipſas defendere ſicut ſua propria munimina, ſicuti ego ipſa facere debui. Unde recepi ego venditrix à te inter boves, peculia, pannos, argentum, totum inſimul valentia, ſolidis viginti indefinitum pretium, quod apud me habere teſtabor. In tali autem tenore, ut ab hodierno die habeas, teneas, & poſſideas tam tu, Siſenande, quàm tui heredes nullo contradicente.

Et ſi quolibet tempore, ego vel mei heredes, tibi vel tuis heredibus cauſationem mittere præſumſerimus, aut vobis defendere non potuerimus, ſub æſtimatione in ſimili loco in duplum vobis reſtaurare promittimus. Unde pro ſtabilitate veſtra Audualdum Notarium ſcribere rogavi. Actum in Vico, menſe & in die ſupraſcriptâ feliciter. Signum Helegrinæ quæ hanc cartam fieri rogavi: Et Aliperti, Majolfi, & Luponi qui conſenſerunt. Majolfus, Aloini, Lioto teſtes.

Anno circ. DCCCLXXXI. *Eruit D. Lowvet.*

Præceptum Domni BARNOINI *Viennenſis Archiepiſcopi quod fecit Monachis Sancti Teuderii.*

UNiverſalis ſanctæ Dei Eccleſiæ ordo qualiter à ſanctis Patribus ſit conſtitutus, ſub quâ etiam

a *libello dotis*] Videſis hanc libellum in lib. Gal. du *Franc-Alen.* D. Galland., pag. 321.

curâ

curâ Paſtoribus ſit commiſſus, ſcilicet ad benè gubernandum pieque cuſtodiendum, eorumdem ſanctorum Patrum decretum ſtudioſè legentibus ſatis coucleatim elucidatur; unde unicuique Paſtorum ſummopere præcavendum eſt, ut ſicut ſupradictorum inſtituta declarant, omni ſolicitudine pro poſſibilitate petagere ſtudeat, & ne ſibi commiſſum aliquem minorationis lapſum patiatur, ſed potiùs augmentetur tam in ſpiritalibus quàm in temporalibus prudenti ſagacitate deſudet. Quam ob cauſam ego Barnoinus ſanctæ matris Eccleſiæ Viennenſis humilis Epiſcopus, quoddam Cœnobiolum Eccleſiæ noſtræ ſub honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ ſanctique Teuderii Confeſſoris Deo dicatum, videntes ob hujus ſæculi varios fluctus ad vaſtitatem uſque deduci, ob amorem Dei ſanctæque Dei Eccleſiæ nobis commiſſæ honorem, animæque noſtræ emolumentum Monachos ibidem ex Deivenſi Monaſterio ad Deo ſerviendum, & ſub ſancti Benedicti Patris Regulæ normâ militandum, ac ad eumdem locum rrædificandum & reſtaurandum ponere & collocare delegimus, atque illum eis eorumque Abbati Adalrico ſub Apoſtolicâ auctoritate teſtamentoque Epiſcopali conceſſimus: ſcientes quippe eos ſecundùm Dei placitum ibi degere & religioſè manere, locumque extruere, perſcrutari diligenter non diſtulimus, quid illis aliquo ſubſidio accumulare poſſemus, quo lætiùs & alacriùs omnia agenda agere, Deoque deſervire valerent: tandem annuente & petente fido noſtro Hugone qui ibi & temporalibus & ſpiritalibus pro ſenſus capacitate eſt altus alimentis, ratum duximus ut quidquid censûs ex omnibus Eccleſiis; quas ipſe locus à bonis & ſanctis viris collatas poſſidet, Epiſcopo proprio & Archidiacono uſu antiquo conferri dignoſcitur, eidem Monaſteriolo integerrimè ab hodiernâ die & deinceps perſolvatur; videlicet ex Eccleſiâ ſancti Deſiderii quæ eſt ſita in villa quæ dicitur Lepiacus, cum ſuis ſubjectis; ex Eccleſiâ iterum ſancti Deſiderii quæ eſt poſita juxtà villam Pinus cum omnibus ad ſe reſpicientibus, & ex tertiâ namque Eccleſia ſancti Petri in villâ Mercatoris, cum Capellâ ſibi ſubjectâ in honore ſancti Stephani, in villa Fontanas cum omnibus decimis ad eas pertinentibus, adjectâ Eccleſiâ Decimiaci villæ, & Eccleſia ſancti Babylæ in Viniaco villâ; necnon Eccleſiâ ſancti Mauritii in Ariſiâ villâ, quæ caput eſt ipſius Abbatiæ. Sicque hoc noſtrum decretum cuſtodiatur, ut ab hodierno die præſcriptæ Eccleſiæ abſque contradictione cum ſuis ſubjectis quidquid ſolvunt, quemadmodum ſuprà ſcripſimus, Abbati præfati ejuſdem loci Monachiſque reddatur & conferatur.

Infrà ſcripto denique tenore adjicimus, ut in cujuſcumque Eccleſiæ diœceſis noſtræ parochiâ poſſident & poſſidebunt, aut emptione aut aliquâ inſtauratione prædia, ab hodierno & deinceps decimæ abſque alicujus adverſatione ad Monaſterium deferantur, & nullius impulſu ab eo auferri cogantur, ſed ibi ad uſus recipiendorum pauperum retorqueantur de cætero, ut quantum ampliùs Deum laudantibus facultatem Deo deſerviendi & collaudandi eum poſſibilitatem auxerimus, tanto latiùs donis ſupernæ patriæ & hic & in futuro accumulemur.

Addimus quaſdam res, quæ ſunt ſitæ infrà immunitatem Abbatiæ ſancti Teuderii, in ipſius villâ quæ dicitur Viniacus, cum vineolis quæ ſunt poſitæ juxtà baſilicam ſancti Babylæ, & adjacent terris vineiſque præfatæ Abbatiæ, partemque ſylvæ, ſervumque nomine Deidonum cum uxore ſuâ, qui præfatas res poſſident; quatenùs ab hodierno & deinceps prænominati Cœnobii Abbas & Fratres teneant, poſſideant, ordinent & ſtabiliant abſque alicujus moleſtationis & contrarietatis impulſu: quæ namque res prænominati Cœnobioli quondam Fratribus deſervierant, ſed jam ab eo abſtractæ, & beneficium erant vaſſallorum effectæ; unde prædeceſſorum noſtrorum morem ſequentes Geroino fideli noſtro habebamus conceſſum, ſed nos ab hoc uſu beneficiandi illas modo alienantes, prælibatæ Abbatiæ reddimus integerrimè, ſcilicet quidquid Geroino fideli noſtro in ipsâ villâ contuleramus. Alii quoque quidam virorum noſtrorum nobilium, utpote viri nobiles & potentes dum ipſarum rerum dominarentur, audierunt & didicerunt, quòd ipſæ res præſentes, necnon & ſervientes à nobilibus & fidelibus viris eſſent Deo & ſanctæ Mariæ & domino Teuderio aliquando collatæ, & propter remiſſionem peccatorum ſuorum & ſepulturæ locum diſtributæ; unde pro ſenſu cogitantes, & offenſionem noſtram ſuamque inſpicientes, & periculum noſtrum ſuumque conſiderantes, adierunt præſentiam noſtram, petieruntque ut partem quamlibet beneficiorum ſuorum præſentialiter redderemus prædicto Altari, luminaribuſque prædictæ Eccleſiæ, quatenus ipſi connecterentur illis merito & numero, qui hactenùs res præſcriptas contulerunt Sanctorum collegio: ex his fuit Remeſtagnus, qui conſenſit unam colonicam abſam ex beneficio ſuo, ex villâ Luſeniaca, quæ eſt ſita infrà immunitatem ſancti Teuderii, in villâ quæ dicitur Colonicas, & unum ſervientem de ipſo beneficio nomine Deodatum, cum omni ſuo peculiari & filio. Fuit etiam alter Heldegarius nomine, qui conſenſit terras abſas juxtà prædictam colonicam, & in villâ quæ dicitur Soleſmiacus cum ſervientibus ibidem aſpicientibus maſculis & feminis. Exſtitit quoque tertius Samſon, qui conſenſit de beneficio ſuo unam colonicam abſam in villa quæ dicitur Vaſſiniacus, & unam feminam nomine Teutbergam cum omnibus infantibus ſuis.

Hi itaque pro honore Dei, & interceſſione ſanctæ Mariæ & ſancti Teuderii, & cæterorum Sanctorum, & remedio animæ noſtræ, & abſolutione peccatorum ſuorum, reddiderunt & conſenſerunt per donum & reſtaurationem noſtram, & conſenſum noſtrum, præſcripto Altari, & luminaribus, & Congregationi ejuſdem loci res ſupraſcriptas, cum mancipiis jam dictis Deo & ſanctæ Mariæ & ſancto Teuderio, necnon Adalrico Abbati cum omnibus Fratribus Deo ibidem ſemper militantibus, tam præſentibus quàm & futuris. Omnia verò quæcumque eis pro amore Dei omnipotentis, & ſanctæ Mariæ & ſancti Teuderii, & per deprecationem Fidelium noſtrorum reddimus & concedimus tam in Eccleſiis quàm in vineis, terriſque, pratis, ſylvis, & quidquid hodiernâ die jamdicti Rectores ipſius Monaſterii poſſident tam in rebus quàm in mancipiis, omnia & ex omnibus illis conſentimus, & affirmamus hoc quod ad noſtram diœceſim pertinet. Hac igitur auctoritate præcipiendo cenſemus, ut quidquid ab hac die & in futurum, supernâ gratiâ inſpirante, communi conſilio cum Dei ſanctæque ipſius Eccleſiæ noſtrorumque Fidelium Monaſteriolo ſupraſcripto contulerimus auxilio, nullus ei exinde in nullo adverſari audeat, neque donum à nobis collatum abſtrahere præſumat, ſed liceat ipſius locelli habitatoribus Deo ſervire, & à nobis data & conceſſa poſſidere, quietoque ordine ſine cujuſpiam objectione. Quod ſi quis hujus præſentis futurorumque donorum decretis & inſtitutis obſiſtere quoquo molimine conatus fuerit, anathematis vinculo innodatus, à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alienus efficiatur, & à conſortio Chriſtianorum privetur, ejuſque corpus exanime aſinorum accipiat ſepulturam, & ipſe æternarum flammarum incendiis miſerabiliter torqueatur. Tandem obſecramus, & coram Deo & Sanctis ejus

obteſtamur, ot à ſucceſſoribus noſtris hoc noſtrum ſtatutum cuſtodiatur, ſcilicet & quod in præſenti ſervis Dei Deo famulaotibus ipſius præſcipti locelli conferimus, & quod ab hodierno & deinceps conferemus, & abſque occaſione & avulſione obſervetur. & ut hujus auctoritatis noſtræ teſtamentum præſentibus futuriſque temporibus inconvulſum vigorem obtinere videatur, manu propriâ libuit corroborare; Canonicorum noſtrorum normam libuit proſequi & aſſignari. Barnoinus humilis ſanctæ Eccleſiæ Viennenſis Epiſcopus, ductus amore Dei & Sanctorum ejus, & pro emolumento animæ hoc auctoriſavi, & Hugo Miniſtrorum Dei Miniſter hoc fieri à Patre zelo divino tactus, petii. Et ego Barnoinus Diaconus Viennenſis Eccleſiæ ſcripſi. Data VI. Non. Decemb. anno IV. vocato atque electo Ludovico Rege a Principibus & Magnatibus terræ.

Anno circ. DCCCLXXX-VII.

Idem dat facultatem RATBERTO *inſtaurandi Eccleſiam S. Blandinæ.*

CUram Eccleſiaſticarum rerum penes arbitrium & vigilantiam Epiſcopalem remorari, nullus qui jura Eccleſiaſtica novit dubitare poteſt, ut omni ſtudio intendat qualiter diruta, vel vetuſtate aut negligentiâ diſſipata meliorari debeant. Quapropter ego Bernuinus ſacræ ſedis Vienoenſis Archiepiſcopus, cum in Dei nomine & amore ſtudium hujuſmodi gererem, adiit noſtram præſentiam quidam venerabilis Preſbyter & Abbas, RATBERTUS nomine, pro quâdam Eccleſiâ quæ eſt in honore ſanctæ Blandinæ Martyris dedicata, atque in monte Quiriaco ſita, quatenùs ei licentiam daremus uti de ſuo proprio, tam pro Dei amore quàm pro æternæ mercedis retributione ſtudioſiſſimè illam reædificaret. Siquidem penè deſtructa & annihilata tam pro vetuſtate quàm & pro obſidione civitatis, decorem & honorem domûs Dei amiſerat. Cujus benivolentiam & ſtudium pietatis collaudantes, noo ſolùm benignè annuimus, ſed etiam ut ſummopere perficeret & omnimodis, cum maximo gaudio hortati ſumus; & ut major accreſceret tantæ bonitatis voluntas, inſuper ei libentiſſimo animo conceſſimus, ut tam ipſe quàm nepos illius uomine Straderius dum adviveret ſi res ad effectum perveniret, pro tanti laboris ſudore tam de ipſâ Eccleſiâ, quàm & de his quas habet rebus, & acquirere poteſt, poteſtatem habeant conſtruendi & uſu fructuario operandi.

Notum itaque ſit omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ hujus Rectoribus & ſucceſſoribus noſtris, religioſiſſimi hujus viri tantæ pietatis ſtudium, & noſtrum ſuper hujuſmodi aſſenſum adjutorium, quatenùs nullus deinceps eis auſerat ſi vitæ noſtræ curſum ſupervixerint, quod cũ tanto ſtudio laborantes perfecerunt, & ſic canonicè eis firmamos quod prompta illorũ volũtas in reædificatione hujus domûs Dei libentiſſimè impendit, & noſtrûm favens aſſenſus annuit. Quod ſi aliquis temerario auſu diſturbaverit, iram Dei omoipotentis incurrat, & anathematis vinculo, niſi reſipiſcat, perpetualiter ſubjaceat; quoniam ſicut auctoritas mandat canonica, ut jora Eccleſiaſtica à ſanctis & antiquis Patribus conſtitua juniores inviolabiliter obſervare debeant, ita neceſſe eſt ut futuri quique Præſules Eccleſiarum Majorum ſuorum & prædeceſſorum ſuorum edicta inconcuſſa teneant: quod ſi ſecùs ſecerint, nulli dubium quòd ſanctorum Canonum excommunicationibus ſobjaceant. Igitur ut nullus audeat noſtræ auctoritatis teſtamentum contemnere, manibus & ſcriptis propriis cum conſenſu ſuffraganeorum noſtrorum firmaotes roboravimus.

Donatio Villæ Mantulæ à TEUTBERTO *Comite Eccleſiæ Viennenſi facta.*

Anno circ. DCCCLXXXVI.

UT omnia quæ mundi machina continet Domino Deo noſtro tribueremus, non ſatis digna beneficiis ejus rependeremus; ipſe enim cum non eſſemus miſericorditer fecit nos, & cum perditi eſſemus mirabiliter nos liberavit, liberatis quoque præmia dignatus eſt polliceri quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Hæc ego TEUTBERTUS fideliter audiens, & veraciter credens, ac per hoc in amorem ejuſdem Domini Dei noſtri inardeſcens, diutiùs mecum perquirere cœpi, ſi quid mea parvitas vel exiguum omnipotentiæ majeſtatis ejus offerre, & condonare valeret. Quamdam verò villam nomine Mantulam glorioſiſſimus Rex Boſo piiſſimus Senior meus, præcepto magnitudinis ſuæ mihi quondam contulerat ad habendum & poſſidendum; hanc cogitavi Deo offerre, qui quamvis nihil indigeat, tamen juſtè oblatis ſibi muneribus ſemper fuiſſe reperitur delectatus; maximè ad hoc provocatus, quòd eamdem præfatam villam olim ſubditam fuiſſe audierim Eccleſiæ S. Mauritii Viennenſis.

Volo itaque ego Teutbertus Comes, omninoque deſidero de meâ propriâ ſubſtantiâ Dominum Deum noſtrum, & ſanctiſſimum Martyrem ejus Mauritium, Eccleſiamque Viennenſem pro viribus honorare, veraciter credens me ab eo honorandum qui mercedem ſe calicis aquæ frigidæ redditurum profitetur. Igitur ego præfatus Teutbertus Comes, ſimul cum voluntate & conſilio dulciſſimæ conjugis meæ jam dictam villam Mantulam cum omnibus villis ad ſe pertinentibus, cum Eccleſiis, cum ſervis & mancipiis & ancillis, cum vineis & campis, cum domibus & ſylvis, cum paſcuis & aquis, cum pratis & molendinis, & quæcumque ibi mea poſſeſſio eſt, vel inacquiſitum generaliter ex integro Deo altiſſimo, & ſancto ejus Mauritio ad Eccleſiam Vienoenſem per hanc chartam largitionis meæ dono, trado, atque tranſfundo, Deumque ſolum cum ſancto ejus Maoritio heredem horum conſtituo, petens eumdem altiſſimum Deum ut hoc proſit animæ glorioſiſſimi Regis Boſonis, piiſſimi ſcilicet Domini & Senioris mei, ac inclytæ uxoris ejus magnificæ Reginæ piiſſimæ dominæ meæ Irmingardis; præſtantiſſimoque filio ejus glorioſiſſimo Hludovico, piiſſimo dumtaxat domino & Seniori meo: mihi quoque & uxori meæ, omnique meæ proſapiæ merces retribuatur, quod fieri non dubito. Denique amodo & uſque in ſempiternum prædictam villam cum omnibus ſuis adjacentiis à Rectoribus præfatæ Eccleſiæ Viennenſis teneri, poſſideri, & ordinari volo, ſecluſis & exheredatis ab eâ omnibus heredibus meis, pro amore Dei, & pro deſiderio vitæ æternæ. Proinde ſi aliquis quandocumque ſurrexerit, qui hanc chartam donationis noſtræ pervertere voluerit, ponat illum Deus noſter ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit ſylvam, ſicut flamma comburens montes, ita perſequatur eum Deus in furore ſuo, & in irâ ſuâ exturbet eum: nec quod conatus fuerit efficere valeat; ſed irritâ factâ pravâ voluntate ejus, cogatur perſolvere XX. libras auri diſtringente, urgente, & compellente fiſco. Ergo ut hæc donatio ſive traditio firmitatis jugiter poſſideat vigorem, manu propriâ ſubter ſignavi, & legales teſtes ſubſcribere & ſubter ſignare rogavi.

Digitized by Google

Anno. circ. DCCCLXXX-VII.

Villam Mantulam, quam Eccleſiæ Viennenſi donaverat Teutbertus Comes, cum uſu fructuario poſſidendam ipſi concedit Epiſcop.

CONgrua & alterna beneficia benefactoribus rependere & ipſa natura nos docet, & auctoritas divina nullatenùs prohibet, imò caritas ad hoc nos compellit, quæ non ſolùm benefactoribus, ſed etiam malefactoribus & odientibus bona nos facere ſuadet. Unde ego BERNUINUS humilis ſanctæ Viennenſis Eccleſiæ Epiſcopus, compertum eſſe volo præſentibus & futuris Chriſti fidelibus, quia cuidam nobiliſſimo Comiti nomine Teutberto, vicem beneficiorum ejus convenientem cum conſilio & voluntate Fratrum noſtrorum referre decrevi. Is namque præfatus Comes per inſtrumenta chartarum quamdam villam ſuam nomine Mantulam, quam et excellentiſſimus Rex Boſo præcepto largitatis ſuæ dederat, cum omnibus ſuis appendiciis Deo & ſancto ejus Mauritio, ac Eccleſiæ noſtræ contulit. At ego vice verſâ jure beneficiario eamdem villam Mantulam cum omnibus ſuis adjacentiis ei refundo & condono; & inſuper quamdam aliam villam Eccleſiæ noſtræ nomine Ebaonem, ſive Tortilianum cum omnibus quæ ad eam pertinent, ejus dominationi concedo. Inſuper etiam Geuiciacum-villam ſancti Mauricii cum omnibus ibidem pertinentibus atque aſpicientibus, eà ſcilicet ratione ut quamdiù ipſe Comes Teotbertus & uxor ejus carne vixerint, eaſdem tres villas Mantolam ſcilicet, & Ebaonem, necnon & Geniciacum lege beneficiariâ uſuque fructuario teneant, ordineos, & ſecurè poſſideant, miſericorditer Servientes earomdem villarum tractantes, ſicut rerom Deo dicatarum convenit Servientes tractari: quæ deſerta ſunt reſtaurando, & quæ deſtituta reædificando, & quæ non ſunt veſtita reveſtiendo; & ipsâ die ſolemnitatis S. Maoricii ſolo...... perſolvant ad luminaria & veſtituram Eccleſiæ ejuſdem ſancti Mauricii. Poſtquàm autem prædictus illuſtriſſimus Comes Teutbertus & uxor ejus oobiliſſima carne deſierint vivere, ambæ ipſæ villæ ad poteſtatem S. Mauricii Viennenſis ſine interrogatione & abſque dilatione revertantur; ita ut nullus ſit deincepa qui eas teneat vel poſſideat ſine voluntate & dominatione Vienneoſis Epiſcopi. Itaque ut hoc perpetuis temporibus valeat, & quod præſtitimus, jugiter firmiterque maneat, manu propriâ ſubſcripſimos, & Fratres noſtros pariter ſubſcribere præcipimus.

Anno DCCCLXXXI.

Epiſtola quam miſit HELIAS *Patriarcha Æliæ ad* KAROLUM *Juniorem Imperatorem, & ad cunctos Epiſcopos & Principes ac nobiles Regni Galliæ, ann. Domini* DCCCLXXXI. *Indict.* XIV.

OMnibus Magnificentiſſimis, Piiſſimis, Glorioſiſſimis, ex altâ ſtirpe progenitis Domini magnificentiſſimi ſummi Imperatoris Karoli, Regibus cunctarum regionum Galliarum, ſeu Comitibus, vel Sanctiſſimis Archiepiſcopis, Metropolitanis, & Epiſcopis, Abbatibus, Preſbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & ſanctæ Eccleſiæ Miniſtris, nec non & ſacris ſororibus, ſeu nobilibus, vel etiam cunctis Dei cultoribus, feminis glorioſiſſimis, Principibus, Ducibus, atque cunctis Chriſti cultoribus, fidelibus dumtaxat Catholicis & orthodoxis cariſſimis fratribus per univerſum mundum conſtitutis, Helias ſervus Domini noſtri JESU-CHRISTI, & Patriarcha Hieroſolymorum in Domino ſalutem.

Tribulationes multas & magnas, quas à nefandâ & Deo peroſâ gente perpetimur, neceſſe habemus ſcribere vobis, quas ipſi ſatis abundeque per multos hinc illuc veniente cognoſcitis. Sed unum eſt quod nos nimium premit, & vehementer excruciat, quodque Caritati veſtræ his noſtris literis aperimus. Si quidem eum diuturnâ vetuſtate omoes Eccleſias noſtras partim dirutas, partim caſuras aſpiceremus, nec ullum penitùs auſum ad has erigendas, vel corrigendas haberemus, magnis gemitibus. & aſſiduis votis Domini miſericordiam cœpimus implorare, uti nobis ad laudem ſui magnifici nominis aditum reſeraret, quod has poſſemus noſtris ſudoribus ac noſtro tempore reſtaurare. Tom divinâ providentiâ geſtum eſt, ut Princeps hujus climatis, ordine quem vobis iſti noſtri Miſſi poſſunt referre, Chriſtianus factus, haoc primitùs legem dederit ut Eccleſiæ Dei à Chriſtianis reædificarentur atque recuperantur. Quam rem divinitùs ordinatam atque decretam audientes, nec debuimus, nec potuimus utcumque contemnere. Quippe quæ nobis ſemper in voto erat, & quam cœlitùs poſtulatam & indultam luce clarius videbamus. Quapropter erecti & Domino corroborati, ad has renovandas atque reſarciendas totius virtutis animum prorsùs armavimus. Et quoniam ſumptus ad tantum perficiendum onus nequaquam noſtros habere potuimus, alienos quæſivimus. Sed quia nemo pecuniam ſuam ſine pigneribus nobis mutoam dare conſenſit, & nos quod tribuere loco pignerum poſſemus aliud non habuimus, oliveta, vel vineas, atque ipſa earumdem ſanctarum Eccleſiarum ſacrata vaſa in pignera tradidimus: & adhuc tantam pecuniam noo accepimus, unde ſaltem illas utcumque reſarcire valeremos.

Quâ de re actum eſt, ut his quæ tantam pecuniam commodaverunt, olivetis & vineis noſtris fruentibus, nec non & Deo dicatis vaſculis abutentibus, oleum Eccleſiis ad luminaria concinnanda deſit, & pauperes & monazontes fame tabeſcant, atque in captivitate multi oon redempti deficiant. Nos quippe nec tanto beneficio gratiâ Dei collato abuti potuimus; nec huic rei congruum ſeu tandem indultum tempus poſtponere, vel inaniter tanquam ingrati Dei muneribus præterire debuimus. Itaque auxiliante mundi totius Opificè tam dirutas, quàm jamjam caſuras Eccleſias noſtras magnâ ex parte de commodatis nobis ſumptibus utcumque reſtauravimus. Sed unde pignera noſtra, oliveta ſcilicet, & vineas, atque ſacra vaſa Eccleſiarum, quæ pro his dedimus, recolligemus, minimè poſſidemus. Quapropter viſum eſt nobis piæ in Chriſto generalitati, ſeu cariſſimæ paternitatis veſtræ dirigere, ut noſtris doloribus compatientes (ſcitis enim ſecundùm divinum Apoſtolum, quoniam ſi quid compatitur unum membrum, compatiuntur omnia membra) veſtræ Benignitatis viſcera circà nos pandatis, & pias manus veſtras, & fecundâ largitate decoratas, uſque ad nos extendatis. Nam qui nec dat pro fratribus ſubſtantiam, quomodo daturus eſt pro Deo animam ſuam? Quid autem mirum ſi pro Eccleſiis Chriſti reformandis particulam quamdam facultatis veſtræ tribuatis, cum pro conſtruendo tabernaculo quondam filii Iſraël ultroneas pecunias offerebant, ut præco ſtatueretur, qui clamaret, ut ab offerendis donis tandem aliquando parcerent? Et quia quæ obtulerunt, ſufficiebant, palam cunctis ediceretur, ſed tamen vix ab ultroneâ largitate obriguerunt. In quo conſiderandum eſt, quia ſi illi etiam probibiti ſponte ſanta tribuebant, quanto magis vos etiam poſtulati, omni cum hila- 1. Cor. 2. 561.

ritate ſufficientia quæque largiri debetis? Verùm & illud magnopere conſiderandum eſt, quoniam ſi Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, quanto magis nos debemus pro fratribus ſubſtantiam dare? omne enim quod extrà nos eſt, minus profectò eſt quod intrà nos eſt. Quid ergo ex exteriori ſubſtantiâ noſtrâ digne tribuere poſſumus, ad comparationem ejus quod Dominus ac Redemptor noſter exteriori parte corporis ſui tradidit; quando nec aurum, nec argentum, quæ extrà ſe erant, ſed id quod ex ſe erat, pretioſum videlicet ſanguinem ſuum pro cunctis nobis effudit? Clamat verò Joannes
1. Joan. 3. 17. Evangeliſta, & dicit: *Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?*

Præterea hos Fratres noſtros Giſpertum, & Raioardum, Venerabiles Monachos, qui à nobis ad hoc recipiendum pro Chriſti amore miniſterium compulſi ſunt, dum illi quietam vitam ducere, Deoque famulari remotiùs elegerunt, veſtræ caritati commendamus: quippe ponentes animas ſuas in manibus ſuis pro fratribus & ſanctâ Chriſti Eccleſiâ, nullum recuſaverunt ſuſtinere laborem, imò nec vitæ propriæ pepercerunt: fideles quippe ſunt, & eis credere quæcumque placent poteſtis. Quibus nimirum Chriſtus etiam nec eſt dedignatus ſua credere Sacramenta, ſeu ſanctiſſima loca. Precamur autem, ut mercedis veſtræ augmenta dum ſe occaſio tribuit, multiplicetis: & hos Fratres à vobis citiùs abſolvatis, quoniam in arcto ſitæ ſunt animæ noſtræ: & ſola nobis ſpes de miſericordiâ Domini noſtri Jesu-Christi remanſit, qui vos in ſuo tempore cuſtodiat, & ad ſua regna quandoque perducat, Amen.

Anno DCCCLXXXI.

Præceptum Karlomanni *Regis in favorem Monaſterii ſancti Polycarpi Ordinis Benedict. in Diœceſi Narbonenſi.*

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri Jesu-Christi, Karlomannus gratiâ Dei Rex. Si utilitatibus locorum divinis cultibus mancipatorum, ſervorumque Dei neceſſitatibus in eis degentium ſagaciter providemus, Regiæ celſitudinis operam frequentamus; ac per hoc æternæ beatitudinis gloriam faciliùs aſſequuturos omninò confidimus. Itaque notum ſit omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus atque futuris, quia venerabilis vir & nobilis dilectus Atila Abba ex Monaſterio ſancti Polycarpi ad noſtram accedens manſuetudinem, coram frequentiâ Procerum Primatumque noſtrorum detulit nobis authorabile Præceptum ſibi à divæ memoriæ Karolo avo noſtro glorioſiſſimo Imperatore collatum, ſcilicet ex præfato Monaſterio ſito in pago Redenſi cum univerſis ad ſe pertinentibus, vel appendicus atque adjacentus ſeu terminis ſuis, necnon & cum Gajano-villare cum antiquis terminis, ſive cum rebus quas Auſtrimirus eidem Monaſterio contulit, & in pago Heleneoſi, quorum ſunt nomina, Palatiolus & Salellas, ſeu & cum cellâ in pago Carcaſſinenſi conjacenti, quam idem Auſtrimirus ad idem Monaſterium delegavit, cujus vocabulum eſt Cornicianus, cum omnibus nihilominùs quæ à Deum timentibus hominibus ad idem collatum fuerit Monaſterium, id eſt, ſancta Cruce & Miliſrico, ſub noſtro ſucceſſorumque noſtrorum tuitione in perpetuum maneat; videlicet ut nullus Judex publicus, neque quiſlibet ex judiciariâ poteſtate, aut ullus ex fidelibus noſtris tam præſentibus quàm futuris ad Celias aut in Eccleſias, vel loca ſive agros, vel reliquas poſſeſſiones quas nunc in quibuſlibet pagis & territoris poſſidet; vel quæ deinceps fidelium devotio ibidem augere voluerit, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, hominesque diſtringendos, aut quaſcumque redhibitiones vel inquietas occaſiones requirendas, noſtris futuriſque temporibus ingredi audeat, nec ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat, ſed liceat memorato Abbati ſuiſque ſucceſſuribus res ejuſdem Monaſterii cum omnibus ad ſe pertinentibus, ſub tuitionis atque immunitatis noſtræ defenſione, remotâ totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere.

Petiit etiam venerabilis Abba Attila Celſitudinem noſtram, ut homines liberi commanentes infrà terminos ejuſdem Monaſterii, quos præfixerunt auctoritate domni Ludovici *. . . . . . & Bernardus Comites, terras quas ex eremo traxerunt quietè poſſideant, & congruum obſequium, ſicut homines ingenui, exinde eidem Monaſterio exhibeant, ne eorum ingenuitas vel nobilitas vileſcat. Hi verò homines, qui extrà terminum ejuſdem Monaſterii maneant, & terras infrà fines præfati Monaſterii habent, ſi eorum voluntas fuerit de ipſis terris commutandi aut vendendi, per hoc noſtræ auctoritatis Præceptum inter ſe invicem aut ad idem Monaſterium, licentiam habeant, & ipſa emptio vel commutatio pleniſſimam præſenti noſtræ auctoritatis edicto, in omnibus obtineat firmitatem; alia facta venditio vel emptio non habeat firmitatem.

Quanduquidem aut divinâ ordinatione ſupradictus Abba vel ſucceſſores ejus ab hac luce migraverint, quamdiù ipſi inter ſe tales invenire potuerint de . . . prædicti Abbatis, qui ipſam Congregationem ſecundùm Regulam ſancti Benedicti regere & gubernare valeant, per hanc noſtram auctoritatem licentiam habeant ex ſemetipſis Abbates eligere; quatenùs ſervos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & ſtabilitate totius Regni noſtri, Domini immenſam miſericordiam jugiter exorare delectet. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas noſtris, ſucceſſorumque noſtrorum temporibus inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, manu propriâ ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Carlomannus.

Norbertus ad vicem Wulfardi recognovi.

Actum apud Petræfictum, x. Kalendas Junii, anno tertio regni Karolomanni glorioſiſſimi Regis, Indictione xiv.

Ejuſdem Præceptum, quo omnia quæ à prædeceſſoribus conceſſa ſunt Eccleſiæ Aurel. approbat.

Anno DCCCLXXXIII. *Ex Chartulario Aurelianenſi.*

IN nomine Domini æterni, & Adjutoris noſtri Jesu-Christi, Carlomannus gratiâ Dei Rex. Scripturarum divinarum fluenta ſedulo requirentibus ingenio, necnon promulgata Canonum ſollicitè relegentibus perfacilè patet, quòd quicumque Principum utilitatibus Eccleſiaſticis conſulunt, non ſolùm reipublicæ ſtabilimenta quæ permaximè ſunt neceſſaria conſtruunt, verum etiam æternæ beatitudinis inenarrabile præmium ſibi præparant poſſidendum. Compertum ſiquidem non ſolùm Epiſcoporum ſolertiæ, ad quorum notitiam quæ inferiùs ſubnectenda ſunt pertinent præ omnibus, verùm etiam cunctorum fidelium noſtrorum notitiæ eſſe volumus, qualiter venerabilis Gautirius ſanctæ Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopus noſtram adiens Celſitudinem, unà cum conſultu venerabilis Hugonis Abbatis, totiuſque Regni noſtri utriuſque ordinis Procerum, ſignificavit Eccleſiam ſibi divinitùs commiſſam quondam Privilegia, ſive Præcepta in eligendis ſibi Pontificibus, tam auctoritate Apoſtolicâ, quamque

patrum noſtrorum confirmatione habuiſſe firmata; quod lamentabili Normannorum perſequutione cum multis aliis ejuſdem Eccleſiæ librorum ac teſtamentorum copiis concrematione deperiiſſe incendii, non ſolùm veridicorum fidelium noſtrorum teſtatur relatio, verùm etiam ipſius matris Eccleſiæ Baſilica à ſupradictis Regni perſequutoribus concremata certiſſimis prætendit indiciis. His igitur venerabilis Epiſcopus Gauterius anxius, conſiderans ſuis diebus memoriâ inſtanti perſequutione & Eccleſiam concrematam, & permaximè tanti ac ſingularis Privilegii ſive Præcepti damnum univerſarum utilitatum ipſius Eccleſiæ cupidus reſtaurator, juncto ſuis precibus inclyto ac venerabili Hugone Abbate tutore noſtro, ac Regni noſtri maximo defenſore, cum reliquis noſtris fidelibus ſapientiſſimè noſtram magnitudinem exoravit, ut noſtræ auctoritatis Præceptum ſuper hoc ſuæ denuò confirmaſſemus Eccleſiæ, atque liberam à noſtrâ parte licentiam eidem conceſſiſſemus antiquam auctoritatem more canonico à Sede Apoſtolica impetrandi.

Petiit quoque memoratus venerabilis Epiſcopus, ut de villis, Baſilicâ ſcilicet de Ulmeto, quas piæ memoriæ avus noſter Carolus Imperator ſuæ reſtituit Eccleſiæ, atque de villâ Cadonno per deprecationem Hugonis venerabilis Abbatis etiam conceſſimus Eccleſiæ, cum omnibus appendiciis ad eaſdem pertinentibus; necnon etiam de omnibus rebus quas præfatus Præſul tam in luminaribus quamque etiam in omnium ſuorum Canonicorum uſibus, tam ſcilicet matri Eccleſiæ, quàm reliquis ſibi pertinentibus Monaſteriis hactenùs per Teſtamentum delegavit, vel deinceps Deo propitio delegaturus canonicè eſt, noſtri præcepti confirmamus auctoritate, quatenùs futuris temporibus in uſus & diſpendia & utilitatem Fratrum ſupraſcriptæ Eccleſiæ, vel Monaſteriorum ibidem pertinentium, ſicut idem Pontifex canonicè Teſtamenta diſpoſuit, permanendo conſiſtant.

Hujus igitur humillimas petitiones, cum conſultu fidelium noſtrorum curioſiùs pertractantes, omnibus eſſe gratiſſimas, primò omnium pro amore Dei & ipſius ſacratiſſimi loci veneratione, qui ſpeciali ac divinâ benedictione, per manus ſcilicet Domini apparitionem noſcitur eſſe conſecratum; necnon etiam ſæpedicti venerabilis Abbatis petitionibus ac commonitionibus exhortati, fieri quod præmiſſum eſt libenter decrevimus; & ut deinceps hoc noſtræ Celſitudinis Præceptum per ſuccedentia tempora vigeat, relegatur, manu Excellentiæ noſtræ ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſigillari juſſimus.

Datum tertio Idus Auguſti anno quarto regnante Carlomanno glorioſiſſimo Rege, Indictione primâ. Actum apud Melnacum villam & Vimnau Comitatu in Dei nomine feliciter. Amen, amen, amen.

Anno DCCCLXXXIV.

CAROLUS *Craſſus Imperator confirmat Præceptum* LOTHARII *Imperatoris in gratiam Abbatiæ Grandis-Vallis.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS divinâ favente gratiâ Imperator Auguſtus. Notum ſit igitur cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ Fidelibus, præſentibus ſcilicet & futuris. Quia quoddam præceptum LOTHARII Imperatoris nobis oſtenſum eſt, in quo continebatur qualiter ipſe ſpecialiter in uſus fratrum, ad Monaſterium quod dicitur Grandis-vallis ſervientium, loca ſubtus nominata per ſuam authoritatem conceſſit atque confirmavit: id eſt, Cellam S. Pauli quæ Vertuna dicitur; villam quæ in Pippinienſi Comitatu Nogerolis dicitur, cum Capellâ ſibi ſubjectâ, Ullwinc nomine; in eodem Comitatu villam Summa-vallis cum Capellâ ſibi ſubjectâ, Thiiſvenam nomine; villamque in pago Sornegaudienſi; Rondelena-curtem cum Capellâ ſibi ſubjectâ; Vicum cum Capellâ in eodem Comitatu; ſed & villam Saleundis in eodem Comitatu: curtemque. Quinetiam in Alſangenſi Comitatu; Colonicamque unam in pago Alſacenſi, in monte Sigoldo, cum ſex arpentis ex vineâ.

Nos quoque rogatu Lutfredi Comitis hoc idem præceptum per noſtræ authoritatis ſcriptum roboramus. Inſuper etiam rogatu Fratrum ibidem ſervientium addidimus tria loca, id eſt, Cellam ſancti Imerii cum ſuis adjacentiis, & villam Bidericam cum capellâ, atque Rechovis-villare cum adjacentiis ſuis: & juſſimus inde hoc noſtræ authoritatis Præceptum fieri; per quod decernimus atque jubemus, ut omnia ſuperiùs denotata ad uſus Fratrum ſpecialiter deſerviant, nulluſque habeat poteſtatem aliquid inde ſubtrahere aut minuere, ſed perpetuâ firmitate Fratribus & uſibus eorum deſerviant, poteſtatique illorum ſubjaceant. Et ut hæc noſtræ authoritas conceſſionis per futura tempora veriùs credatur, diligentiuſque obſervetur, annulo noſtro juſſimus ſigillari. Datum XII. Kal. Octobris, anno ab Incarnatione Domini octingenteſimo octuageſimo quarto, Indictione III. Anno verò regni domini Caroli Auguſti VIII. Imperii IV. Actum Ratiſbonæ civitate feliciter.

Anno circ. DCCCLXXXIX.

Privilegium RAGANFREDI *Viennenſis Archiepiſcopi de Eccleſia ſancti Albani in villa Vogoriâ.*

QUaliter & quomodo res Eccleſiaſticæ ſubordinatione & diſpoſitione Epiſcoporum ſolerti adminiſtratione in omnibus agantur nullus ignorare debet, qui canones & Eccleſiaſticas regulas novit; ubi omnia a ſanctis Patribus ex antiquo præfixa ſatis habeantur, ut in magnis ſcilicet & in modicis rebus ſecùs modum qualitatis illorum vigilans induſtria diſponere debeat. Quapropter ego RAGANFRIDUS Eccleſiæ Viennenſis Archiepiſcopus res Eccleſiæ noſtræ, quæ ſub regimine noſtro videntur conſiſtere, dum in reſtauratione Eccleſiarum ſollicitudinem adhibemus, prædeceſſorum noſtrorum actus imitamur, & hoc ad profectum animæ noſtræ pertinere non diffidimus.

Quâ de re noverit omnium fidelium Eccleſiæ noſtræ, præſentium & futurorum induſtria, quia Berilo Viennenſis venerabilis Vicecomes, conſilio fidelium noſtrorum noſtram adiit præſentiam, ſuggerens nobis, ut res ad Eccleſiam ſancti Petri pertinentes, quæ extrà muros Viennæ civitatis in honore beati Petri Principis Apoſtolorum, cæterorumque omnium Chriſti Apoſtolorum dicata eſſe cognoſcitur, quas etiam olim regali præcepto Hlotharii quondam Regis per ſuggeſtionem ſanctorum Epiſcoporum Remigii Lugdunenſis & Adonis Viennenſis reſtitutas eſſe dignoſcimus: ſed non longo poſt tempore ardenti aviditate & conſilio nequam eaſdem ſubtractas fore perſpeximus, per noſtram Epiſcopalem auctoritatem ad eumdem venerabilem locum reddere non omitteremus. Cujus optimam & rationabilem petitionem audientes, libenter annuimus, & hoc noſtræ auctoritatis privilegium pro divini cultûs amore, & animæ noſtræ remedio fieri decrevimus. Atque ad ſcriptum venerabilem locum res præfatas, quæ ſunt in pago Viennenſi in villâ Vogoriâ, hoc eſt Eccleſiam in honore ſancti Albani dicatam cum cæteris ibidem

legaliter pertinentibus reſtituendo conferimus, & conferendo reſtituimus, quatenùs deinceps ob noſtrū remedium noſtramque ſalutem, & totius Eccleſiæ, noſtræ honorem, ad utilitatem ipſius Eccleſiæ, & ſtipendia Clericorum Domino ibidem famulantium abſque aliquâ deminoratione, vel ſubtractione, remota omni contrarietate jugiter perſeveret.

Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, & à ſucceſſoribos noſtris cunctiſque fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris verius credatur, & diligentiùs conſervetur; manu propriâ ſubter firmavimus, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtræ aſſignari præcepimus.

Præceptum ODONIS *Regis pro Monaſterio S. Polycarpi, Diœceſis Narbonenſis.*

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, Odo miſericordiâ Dei Rex. Si ſervorum Dei loca divinis cultibus mancipata pro merito noſtræ celſitudinis augemus, atque beneficia oportunè largimur, ſine dubio ob id nobis propitium Deum minimè diffidimus. Quocircà noverit omnium fidelium tam præſentium quàm & futurorum ſolertia, quia adierunt noſtram clementiam venerabilis Eoermirus Epiſcopus, & Comes Soniarius, & deprecati ſunt ut Monaſterium conſtructum in honore beati Polycarpi Pontificis & Martyris, ubi Arnulfus Abba præeſſe dignoſcitur non modicæ turbæ Monachorum, (quod Monaſterium ſitum eſt in pago Redenſi ſuper fluvium Rivograndi) quatenùs ipſum locum in noſtrâ defenſione cum omnibus ad eum pertinentibus haberemus ſimul & defenſione, ſicut præcedentes Reges comprobantur hactenùs Præceptorum indagine feciſſe. Quod nos quoque audientes, libenter eorum acquievimus conſiliis, & præfatum Cœnobium ſub noſtro munburdio ac tuitione ſtatuimus, ut nullus deinceps ſucceſſorum noſtrorum de his quæ in eorum præceptis, privilegiis, atque chartulis continentur, auſu temerario præſumat invadere; id eſt, in Comitatu Redenſe Gajano cum ſuis pertinentiis, ſicut in eorum ſcriptis continetur; & Meliſirico & ſanctam Crucem & ipſos.... Et in termino de villa quæ dicitur Luco, & Petrulas ac Caſſanias, & Bugaragio, terras cultas & incultas, ſicut in eorum continetur chartulis. Et in villâ quæ dicitur Salas, & in Legello, & in Corniliano; quidquid per chartulas videntur habere. Et in Comitatu Carcaſſenſi Corniciano cum Eccleſiâ ſancti Pauli, cum terminis & adjacentiis ſuis: Et ultrà Cluſa in Comitatu Impurtuenſium in ipſâ garricâ, Eccleſiam ſancti Felicis cum terminis & adjacentiis ſuis; & in Petralatenſi Eccleſias ſancti Petri & ſancti Fructuoſi conſtructas, cum propriis terminis, propriiſque finibus, una cum Villare eis pertinente ſitum in Armorotas ſuprà taxatum Magregerum; & ſanctum Joannem ſuſpineta, & ſanctum Cyprianum, cum propriis adjacentiis; & in alio loco condaminam modiorum VI. Et in Comitatu Elenenſi res quas Guiſtrimirus Comes eidem Monaſterio, id eſt, Palatiolum & Sallelas, & in Petrapurtuſenſe Petianum cum ſuis appenditus, & quidquid ibi ſuit viſus habere vel poſſidere.

Hæc omnia, & quidquid ſtudium bonorum hominum acquiſivit, vel acquirere potuit aut condonare, ſancimus ut nullus ſucceſſorum noſtrorum, nulluſque mortalium hujus noſtræ auctoritatis auſu temerario præſumat invadere: ſed liceat Monachis ſub regulari tramite Deo ſervire, & per ſtudium ſanctæ Dei Eccleſiæ votis continuis exorare. Statuimus etiam & præcipimus, ut nullus Judex publicus ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, aut manſionaticos, vel paratas faciendas; vel homines intrà poteſtatem jam dicti Monaſterii diſtringendos, neque ſervos aut ingenuos, aut ullas redhibitiones exigendas exigere præſumat. Præcipimus etiam ut obeunte Abbate, non alius ibi ſubrogetur, niſi quem omnis Congregatio communi voto elegerit. Quiſquis autem hujus loci immunitatem infregerit, ac quæ ſuperiùs ſtatuimus violaverit, ſexcentos ſolidos componere faciat. Ut hæc autem Præcepti noſtri auctoritas nobiliorem obtineat vigorem per futura tempora, manu propriâ ſubterfirmavimus, & anulo noſtro ſignare rogavimus.

Signum Odonis glorioſiſſimi Regis.

Troannus Notarius ad vicem Ebuli recognovit.

Datum menſe Junio, Anno DCCCLXXXVIII. Indictione ſeptimâ, anno ſecundo Odonis Regis, in Dei nomine feliciter, Amen.

Privilegium Domni FORMOSI *Papæ pro Monaſterio S. Tuderii Ord. S. Benedicti.*

An. DCCCXCI. Eruit D. Louvet.

FORMOSUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerandæ Congregationi Monachorum venerabilis Monaſterii ſancti Teuderii Confeſſoris Chriſti, ſiti in territorio Viennenſi, in perpetuum. Quanto nos piorum locorum juxtà quod nobis divinitus eſt commiſſum, ſtudioſius curam gerimus, tanto nobis copiam mercedis acquirimus, & ſtatus illorum potiori vigebit regimine; & ideò vera devotio per Barnoinum reverentiſſimum Archiepiſcopum Viennenſem noſtro ſuggeſſit Apoſtolatui, ut ipſum venerabile Monaſterium unà vobiſcum Apoſtolicâ muniremus auctoritate. Unde nos omnium ſollicitudinem gerentes, & maximè audientes vos de Trecaſſino Comitatu ex Monaſterio Dervo à facie Paganorum elapſos & quòd ab eodem venerabili Archiepiſcopo miſericorditer ſuſcepti eſtis; inclinati precibus veſtris, per hujus Apoſtolicæ noſtræ auctoritatis privilegium vos inibi firmiter & quietè Deo militare confirmamus, & quæ neceſſaria eſſe videntur loco & Monaſterio, die noctuque inſtantiſſimè operari, & Canonicæ, imò B. Benedicti Regulæ obedire, tam in Eccleſiæ reſtauratione quàm ubi & ubi expedit, eâ ſcilicet ratione ut neque eidem venerabili Archiepiſcopo, neque cuilibet ſucceſſorum ſuorum licitum ſit illis durum ſervitium imponere, neque longiſſimi itineris profectionem, ſed neque manſionaticos oneroſos, neque cenſum præter id quod impoſitum eſt in feſtivitate prædicti ſancti Teuderii in fine anni libram argenti. Et prætereà decernimus & ordinamus & conſtituimus & conteſtamur, ut decedente more humano prædictæ Congregationis Abbate, neque præſens præfatus Epiſcopus, nec quiſquam ſucceſſorum illius, aliquo typo & faſtu ſuperbiæ, aut avaritiæ & cupiditatis & iracundiæ alium Abbatem aliquo tempore, & aliquo modo ipſi Congregationi imponere præſumat, niſi quem ipſi Monachi liberâ electione & devotione ſecundùm Regulam S. Benedicti ſibi elegerint.

Sed neque ex his omnibus quæ præſentialiter obtinent mobilibus & immobilibus, & quæ deinceps à Senioribus & aliquo modo juſtè promereri potuerint, ullo modo exinde aliquid auferatur ab aliquo, neque minuatur, ſed neque commutetur, niſi per voluntatem Monachorum: quin etiam ſi contrà hanc auctoritatem quis agere tentaverit, nullatenùs à quolibet noſtram abeundi præſentiam, ſucceſſorumque noſtrorum Abbati & Monachis denegetur & prohibeatur ſive inſidietur facultas: & propter adjutorium omnipotentis Dei impetrandum, & in-

terceſſionem ſancti Petri, & noſtræ caritatis auxilium, Abba illorum, nomine Adalricus, taliter cum reverentiſſimo Archiepiſcopo Barnoino limina ſancti Petri acceleravit. Quâ dilectione & Apoſtolatûs noſtri auctoritate commoti rogamus & petimus, & ex Deo & per Deum, & per ſancti Petri meritum noſtrique miniſterii reverentiam adjuramus & conteſtamur, ut nullus Nobilium & Potentium vicinorum, & extrà advenientium, & circumquaque degentium, aliquatenùs mala illis inferre præſumat, & abſque lege inquietare, & mobilia & immobilia uſurpare: ſed neque ſervientes illorum deſtruere quiſquam pertentet; & amodo volumus eos ſecuros & quietos permanere, Apoſtolicâ protectione tutos atque munitos, cum omnibus rebus immobilibus & mobilibus ad ipſum venerabile Monaſterium pertinentibus. Si quis autem, quod non optamus, temerario auſu contrà hoc privilegii noſtri ſtatutum (quod ad laudem Dei omnipotentis & ejuſdem pii loci ſtabilitatem fieri decrevimus) in toto & ex parte agere præſumſerit, & in omnibus non obſervaverit, ſciat ſe auctoritate Beati Petri Apoſtoli atque noſtrâ anathematis vinculis innodandum, & à Regno Dei niſi reſipuerit, alienandum: qui autem verus cuſtos, & obſervator extiterit, benedictionem & gratiam à Domino conſequi mereatur. Scriptum per manum Anaſtaſii Scriniarii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Novembrio, Indictione X. Benevalete. Data VII. Kal. Decembris per manum Sergii Primicerii, Defenſoris ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, Imperante domno piiſſimo PP. Auguſto Vidone à Deo coronato magno Imperatore anno I. & poſt Conſulatum ejus anno I. Indictione X.

Anno DCCCXCVI Erant idem. *Præceptum* LUDOVICI *Regis, Boſonis Regis Burg. filii de Monaſterio S. Teuderii.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, LUDOVICUS ſupernâ præordinante clementiâ Rex. Si Chriſti Sacerdotum Deique ſervorum poſtulationibus ſerenitatis noſtræ aſſenſum libenter præbuerimus, eorumque juſtis obſecrationibus gratanti animo aurem accommodaverimus, hoc nobis ad præſentis vitæ ſalutem feliciter obtinendam, & ad æternæ felicitatis gloriam capeſſendam profuturum procul dubio credimus. Quocircà noverit prudentia omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum, quoniam Barnoinus ſacræ Viennenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus noſtram cernuè adiens manſuetudinem, petiit ut quoddam Monaſterium præfatæ Eccleſiæ Viennenſis in honore ſanctæ Dei genitricis MARIÆ ſanctique Teuderii Confeſſoris Deo dicatum, in ejuſdem Eccleſiæ Parochiâ ſitum, atque Adalrico Abbati Monachiſque quondam Dervenſis Cœnobii ad regendum & Deo ſerviendum commiſſum, præcepto noſtræ auctoritatis muniremus, ac juxtà Epiſcoporum teſtamentum piè & miſericorditer corroboraremus. Cujus ſacratiſſimis precibus regali more annuentes, monente dominâ genitrice noſtrâ, quæ Chriſti ſuccenſa amore prælibatos Monachos unà cum eodem Archiepiſcopo in prædicto Cœnobiolo collocavit: Statuimus & decernimus idem Monaſterium ſecundùm Apoſtolicum decretum, & prænominati Archiepiſcopi ſtatuta ſemper manſurum, ſcilicet ut quidquid à Senioribus aut à Dei fidelibus eidem loco eſt & fuerit collatum, nullius impulſu auferri cogatur, & abſque alicujus inquietudine res ad ipſum pertinentes perpetuò permaneant. Quoniam quidem & ſagacitas Principum noſtrorum omnimodis volumus ut comperiat, prælibati Monaſterii Rectores, videlicet Abbatem Adalricum ejuſdemque Monachos ſub noſtri regiminis apice atque tuitionis defenſione conſtitutos, & ex hoc & deinceps noſtro Senioratui, incluti Archiepiſcopi Barnoini commiſſu & gratâ noſtrâ pietate adhibitos, ut cujuſdam valitudinis audacia non præſumat illis quidquam inferre mali, nec in ullo neceſſitatis negotio audeat ipſis adverſari, nullius etiam temeritas, aut cupiditas aut invidia præſenti Abbati futuriſque locum eumdem muneribus ſubripere tentet: decedente quoque more humano Abbate, non aliter niſi cum electione & voluntate ejuſdem Cœnobioli Monachorum ibi imponatur Abbas, ſed omnia ſicut Apoſtolicum ſancit decretum, Epiſcopale autem aſſentit teſtamentum, ita in perpetuum permaneat noſtrâ regali piâ auctoritate roboratum, quatenus ibi laudes Dei aſſiduè & patienter peragantur. Et ut hoc noſtræ auctoritatis Præceptum noſtris, futuriſque temporibus inconvulſam atque inviolabilem obtineat firmitatem, manu propriâ ſubter roborantes, annuli noſtri impreſſione obſignari juſſimus.

Sigillum Ludovici Sereniſſimi Regis.

Arnulfus Notarius ad vicem Barnoini Archiepiſcopi recognovi, & ſſ. Actum eſt hoc Præceptum apud Lugdunum anno Incarnationis Dominicæ, DCCCXCVI. Indictione XV. anno VI. regnante Ludovico Sereniſſimo Rege.

CAROLI *Simplicis Privilegium Monaſterio S. Aniani in Diæceſi Narbonenſi collatum.* Anno DCCCXCVIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS Dei gratiâ Rex. Si utilitatibus locorum divinis cultibus mancipatorum, ſervorumque Dei neceſſitatibus noſtra impendimus, regium procul dubio exercemus munus, ac per hoc ad æternam beatitudinem faciliùs tandem pervenire non dubitamus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertiæ: quia ſicut in Præceptis patrum noſtrorum continetur, immunitatis defenſionem atque tuitionem Monaſterio ſancti Aniani Confeſſoris & ſancti Laurenti Martyris, quod ſitum eſt in territorio Narbonenſi, in loco cujus vocabulum eſt Olocianus ſeu Berane venerabili Abbati ſuiſque ſucceſſoribus, necnon & Monachis in eodem Monaſterio conſiſtentibus, per hoc clementiæ noſtræ confirmamus edictum; per quod conſtituentes decernimus, ut ſæpe fatum Monaſterium, & in hoc regulari ac Monaſtico ordine viventes, amodo & deinceps cum omnibus ad ſe pertinentibus, vel appendiciis atque adjacentiis, ſeu terminis ſuis, necnon & cum villares Labrociano & Sortiliano: & in villas Torrilias, quantum ad ipſum Monaſterium pertinet, & ipſos molendinos qui ſunt in rivulo Verucdopei, cum illorum capud molis, necnon & villares, id eſt, Madernus cum ſuis finibus vel adjacentiis & mancipiis qui ad ipſum locum pertinent, quæ ſunt nati de progenie Deodato, & villares, quæ vocant Gabiano, ſive Gabianello, cum Eccleſia quæ vocant ſancti Mazarii, & cum illorum ſalinas, & matroces; & corzoriis, vel adjacentiis eorum, quod ad ipſos villares pertinent, cum exitibus earum villarum Vo.... quæ eſt juxtà villam quæ vocant Peyano, cum Eccleſiâ in honore ſancti Juliani, cum ſuis finibus & terminis, vel ſalinas quæ ad ipſum villare pertinent, cum exitibus vel egreſſibus earum. Et in Narbonenſi civitate caſales abſos cum buaca, quæ ſunt ante Eccleſiam ſancti Marcelli, & inſula quæ vocant Duntana, cum ipſâ piſcatoriâ, & in alio loco ubi vocant Anſeduna, & Sigenola, cum Ec-

cleſiâ ſancti Vincentii & ſanctæ Agnetis, & ſancta MARIA cum illorum finibus ſeu terminis earum. Concedimus vobis teloneum de villaribus, quod in præceptis ſancti Aniani Monaſterii continetur.

Hæc omnia ſuperiùs nominata cum reliquis rebus, quæ à Dei fidelibus ibi collatæ fuerint tam ex donatione, quàm ex comparatione de qualicumque venerit per ſe, ſub noſtrâ ſucceſſorumque noſtrorum tuitione in perpetuum maneat; videlicet ut nullus judex publicus, neque quilibet ex judiciariâ poteſtate, aut nullus ex fidelibus noſtris tam præſentibus, quàm & futuris, in Eccleſias, vel loca, ſive agros, vel reliquas poſſeſſiones, quas nunc in quibuſlibet pagis & territoriis poſſidet, vel quæ deinceps fidelium devotio ex qualicumque parte ibidem augeri voluerit, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, aut manſiones, vel paratas faciendas, aut teloneum exigendum, aut fidejuſſores tollendos homineſque diſtringendos, vel quaſcumque debitiones aut inquietas occaſiones requirere, aut exactare audeat, nec ea quæ ſuprà memorata ſunt, penitus exigere præſumat: ſed qui tranſgreſſus fuerit vinculum immunitatis, damnetur. Et licet memorato Abbati ſuiſque ſucceſſoribus res ejuſdem Monaſterii cum omnibus ad ſe pertinentibus ſub tuitionis atque immunitatis noſtræ defenſione, remota judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſidere.

Quando inde divinâ ordinatione ſupradictus Abbas vel ſucceſſores ejus ab hac luce migraverint, quamdiu ipſi inter ſe tales invenire potuerint, qui ipſam congregationem ſecundum Regulam ſancti Benedicti regere & gubernare valeant, per hanc noſtram licentiam auctoritatem habeant ex ſemetipſis Abbates eligere, quatenus ſervus Dei qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & patribus noſtris, & ſtabilitate Regni noſtri Domini immenſam miſericordiam jugiter exorare delectet; noſtra largitionis auctoritate noſtris ſucceſſoribuſque noſtrorum inviolabilem, atque inconvulſam obtineant firmitatem, manu propria ſubtus firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Actum VIII. Idus Junii, Indictione II. anno VII. Rege Karolo ſereniſſimo & in ſucceſſione Odonis II. pleniter regnante. Actum apud Turnum villam in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno circ. CMVI. Ad Vidonem

Epiſtola cujuſdam Abbatis Monaſterii S. Germani ad V. Epiſcopum Virdunenſem de Hungris.

DOmino Beatiſſimo & verè Apoſtolico, veræ & æternæ ſapientiæ amatori, V. Virdunenſis Eccleſiæ Hierarchæ, digniſſimè ab omnibus venerando, ejus fidele mancipium & minimus ſervorum ejus ſervulus fideliſſimas ac devotiſſimas in Chriſto orationes & ſervitium ſempiternum.

Omnipotenti Deo gratias refero, ejuſque clementiam totis præcordiorum viribus laudo, qui ſacræ menti veſtræ tantam miſericordiam dignatus eſt inſpirare, ut exiguum cognoſcere, & ſacris veſtris litteris omni nectare dulcioribus dignaremini honorare. Taceo quòd multiplici munerum collatione me immeritum decoraſtis, qui nec ſaltem dignus ſum cuilibet minimo ex veſtris ſervulis exæquari: facitis hoc certè, quia creditis me alicujus eſſe utilitatis, cum ego nullius meriti vel ſcientiæ inſcius ſim. Verùm ſi quid illud eſt, totum ejus gratia qui habet ſtatum hominis in manu ſuâ, quique eſt noſtræ dator & mandator vitæ, qui etiam dona ſua perſæpe indignis & non merentibus tribuere conſuevit. Hanc gratiam utique in omnibus & in ſingulis vos amare certiſſimum eſt, quâ & ipſe plenus eſtis, utpote qui ſecundùm Apoſtolum, primitias ſpiritûs abundantiùs exhauſiſtis. Cæterum quod dixiſtis velle vos me eſſe vobiſcum, me miſerum! cui non contigit vos id velle dum adhuc calidus medullas ſanguis alebat, ſolidæque ſuo ſtabant ſanguine vires, nec longo ſenio putre corpus & ſuccedentibus ſibimet morbis membra debilia, hoc mihi exoptabile bonum invident. Si certè eſſem apud vos, aſſiſterem, inhærerem, erudirer eloquio, firmarer exemplo, benedictionibus ſacrarer. Verùm id quia non licet, ago quod poſſum: vos noctibus, vos diebus memoriâ, deſiderio tenendo, & ſpirituali intuitu aſſiduè contemplando.

Sanè quod profeſſi eſtis, non poſſe vos non dolere pro miſeriis Chriſticolarum, quas noſtris meritis exigentibus patimur, ſcio, Pater ſanctiſſime, eſſe veriſſimum; quod enim pace omnium dixerim, vos vel præcipuum vel ſolum eſſe conſtat: qui pro calamitatibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ingemiſcatis, cujus filios videtis graviſſimis cladibus atteri, & divinæ ultionis jam diſtricto jam cervicibus imminenti gladio feriri. Quodque doloris veſtri pondus exaggerat, cernitis nonnullos Dei potentiâ in ſuperbiam abuti, & non ſolùm ſuorum nullam peccatorum agere pœnitentiam, verùm etiam inter Chriſtiana flagella deteriores eſſe. Dum Dei bonitatis divitias contemnunt, theſaurizant iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei. De quibus per Prophetam dicitur: *Impius cum in profundum venerit iniquitatum, contemnit*; & Apoſtolus: *ut impleant*, inquit, *peccata ſua ſemper juſte, quia talibus ſuperducitur ira Dei, ut nullam mereantur miſericordiam, ſed pereant in æternum*: nam electis flagella non ab irato, ſed à propitio Deo irrogantur, quorum per illa quaſi per ignem purgantur, & excoquitur in eis omnis vitiorum rubigo. Ergo flagellis Dei alii emendantur, alii exercentur, alii puniuntur, fitque miro & ineffabili modo, ut aliquando mali ab irato Deo tollerentur, juſti verò à propitio flagellentur. Iſti permittuntur ad tempus florere, ut in ſæculum ſæculi intereant, illi temporaliter affliguntur, ut in perpetuum gaudeant. Cum hæc ita ſint, oportet vos, ter beatiſſime Pater, venerari & admirari judicia Dei, quæ aliquando occulta ſunt, ſemper autem juſta & non minus dolere de his quæ ad bonorum correctionem, vel ad malorum conſtat fieri juſtiſſimam damnationem. Nunc enim [b] aliquid novi contigit, uſitatiſſima ſunt iſta & communi generis humani deplorata querelâ, & ne longiùs ad multa percurram, Beatus Gregorius in ultimâ parte Ezechielis Prophetæ hæc ipſa deplorat, dicens: »Noſtræ tribulationes excreverunt, undique gladiis circumfuſi ſumus, undique imminens mortis periculum timemus«. Et poſt pauca: »Quid igitur reſtat niſi inter flagella, quæ ex noſtris iniquitatibus patimur, cum lacrymis gratias agamus«, & cætera quæ Doctor egregius lugubriter deplorando perſequitur. Ipſe auctor ſalutis noſtræ, non proſpera ſed adverſa promiſit, dicens: *In mundo preſſuram habebitis*: ſed continuò conſternatos ac pavidos conſolari dignatus eſt, dicens: *Confidite, ego vici mundum.*

B. Pater Auguſtinus ſcribens ad quemdam Epiſcopum ruinam ſuæ civitatis plus juſto dolentem, inter cætera dixit: »Non eſt magnus qui magnum putat, quòd corruunt lapides & moriun-

Prov. 18. 3.

1. Theſ. 2. 16.

Joan. 16. 33.

Ibid.

a *inſcius*] Lego, *mihi conſcius*.

b *Nunc enim*] Imò *non enim*.

tui

» tur mortales. « B. item Gregorius ad hujus vitæ » contemptum nos provocans : « Abiit , inquit, » ut de mundi perturbationibus lugeant, qui & aliam » eſſe vitam credunt, & ad hanc per meritum aſpi» rant. De mundi enim fine lugere eorum eſt, qui » in ejus amore radices cordis plantaverunt, aut » aliam vitam eſſe neſciunt aut non amant, & cum

Jacob. 4. 4.

» dicat Apoſtolus : *Quicumque voluerit amicus hu- » jus mundi eſſe, inimicus Dei conſtituitur*, qui de » mundi perſequutionibus dolore concutitur, ini- » micus Dei convincitur. « Quæ igitur ratio eſt ut ſapiens de mundi perſequutionibus lugeat, quem finem ipſis perſequutionibus non ignorat. Scio me fortè improbulum, quòd ſic audacter vel fortaſſis irreverenter loquar cum domino meo, nullâ ſubſerviente verecundiâ, & quaſi velim conſolari eum in quo eſt, auctore Deo, conſolationis & ſapientiæ plenitudo; ſed dabitis, ſpero, veniam obedientiæ quæ me facit tentare quod nequeo; nec arrogantiæ deputabitis impoſſibilia me præſumpſiſſe, ſed potiùs devotioni.

Inter hæc vel maximè juſſiſtis, ut aciem mentis ad ultimam partem Ezechielis Prophetæ converterem, & quid ſibi velit quod de Gog & Magog & aliis gentibus cum eis congregatis ſermo propheticus deſcribit, diligentiùs inveſtigarem. Ad primum dicendum, opinionem quæ innumeros tam in veſtrâ quàm in noſtrâ regione pervaſit, frivolam eſſe & nihil verum habere, quâ putatur Deo odibile genus Hungrorum eſſe Gog & Magog, cæteræque gentes quæ cum eis adſcribuntur, propter hoc maximè, quod dicitur :

Ezech. 38. 8.

A lateribus Aquilonis venies, & poſt dies multos viſitaberis ; in noviſſimo annorum venies ad terram quæ reverſa eſt gladio. Dicunt enim nunc eſſe noviſſimum ſæculi tempus, finemque imminere mundi, & idcircò Gog & Magog eſſe Hungros, qui nunquam ante auditi ſunt, ſed modò in noviſſimo tempore apparuerunt. Sed conſiderandum attentiùs quæ gentes cum eis venturæ dicantur :

Idem, ibid. 2.

Fili hominis, pone faciem tuam contrà Gog & Magog, principem capitis Moſoch & Tubal.

Ibid. 5.

Paulo poſt : *Perſæ & Libyes cum eis, omnes ſcutati & galeati ; Gomer, domus Thogorma*, & cætera. Si ergo Hungri ſunt Gog & Magog, ubi ſunt gentes iſtæ quæ cum eis venire dicuntur ? Nam Moſoch ipſi ſunt Cappadoces ſecundùm Joſephum, Tubal Hiberi ſive Hiſpani, vel ſecundùm Hebræos Itali, Perſæ & Libyes notiſſimæ gentes Perſarum & Æthiopum : Gomer Galatæ (quos Gallogræcos vocamus.) Togorma, Phryges ; Sabæi ; quos in ſequentibus commemorat Arabes ; Vedan, Carthaginenſes ; Tarſis Cilices ſive maritimi negotiatores. Ubi ergo hæ gentes ſunt cum Hungria, quorum nomina ſaltem aut regiones ignoramus ? Quod verò ſagittas & arcum arripere, & in ſequentibus contos habere dicuntur, non quòd ſoli Hungri hoc genere armaturæ utuntur, ſed penè enim omnes gentes Orientales & Auſtrales, pluresa etiam aliæ nationes in hoc armaturæ genere confidunt. Sed Philiſtæi ſagittis plurimum valuiſſe leguntur : legimus quòd Saül vulneratus eſt à ſagittariis ; & de David legimus quod Rex factus præcipit ut docerent filios Juda arcum, ut eodem genere prælii cum Philiſtæis diſcerent decertare : Judæi & quidam noſtrorum Judaïſantes cum putant Gog & Magog eſſe Scythicas gentes inanes & innumerabiles, quæ trans Caucaſum Montem & Mæoticam paludem juxtà Caſpium mare ad Indiam uſque tenduntur, eas poſt mille annorum tempus putant à diabolo commovendas, ut veniant in terram Iſraël, & regnent contrà Sanctos, multis ſecum gentibus congregatis ; de quibus etiam in Apocalypſi Joannis

Apoc. 20. 7.

dicitur : *Cum finiti fuerint mille anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & egredietur ut ſeducat gentes in quatuor angulis terræ* Gog & Magog, & contrà. Cum ergo liber iſte Apocalypſis, id eſt revelationis, titulo prænotetur, quis dubitet totum hoc eſſe myſticum : & revelatione hoc eſt expoſitione indigere. Itaque Gog & Magog non gentes eſſe aliquæ corporaliter intelligendæ ſunt, ſed his nominibus immaniſſima perſequutio hæreticorum deſignatur, qui contrà civitatem Dei, id eſt Eccleſiam ſanctam, diabolo inſtigante conſurrexerunt de angulis & cavernis errorum ; hi ſunt anguli juxtà quos meretrix ſedet, quæ adoleſcentes, hoc eſt ſtultos quoſque per plateas, id eſt per latam & ſpatioſam viam quæ ducit ad mortem tranſeuntes, decipere feſtinat. In Evangelio quoque reprehenduntur Phariſæi, quòd orent in platearum angulis, ut videantur ab hominibus, & receperunt mercedem ſuam. God autem tectum, Magod autem de tecto interpretatur : ex God quidem Hæreſiarchas, id eſt principes hæreſum ; Magog verò & Gog deductum nomen, eorum ſequaces & adjutores intelligimus. God ergo, id eſt tectum, & Magod de tecto, ſunt hæretici magiſtri cum ſequacibus ſuis, in ſublimi tecto ſuperbiæ ſtantes, & falſi nominis ſcientiâ gloriantes, de quibus & Iſaias ſub increpatione dicit :

Iſaia 21. 2.

Quid tibi quoque eſt quod aſcendiſti & tu in tecta, urbs plena, civitas exultans. Quæ quia à B. Hieronymo expoſita ſunt, & brevitas epiſtolæ plura de his dicere non permittit.

Ad noſtrum tempus, God & Magod, ad Hungros ſcilicet veniamus, ut quæ iſta gens eſſe poſſit, quodve ſolum incolat inveſtigemus. In nullis enim hiſtoriis legimus hujus monſtruoſæ nationis nomen, & certè nulla eſt in mundo regio mediterranea, nulla media via, nullæ mediæ inſulæ, quas poteſtas Romana non ſciret, qui proferendi nominis curioſiſſimâ indagatione ultimam omnium inſularum Thulen, Taprobanem quoque inſulam peruſtâ plagâ ſub ipsâ poſitam, ipſoſque hyperboreos ultrà polum noſtrum feliciter viventes inveſtigare labore maximo, etiam cum vitæ periculo ſtuduerunt, quorum induſtriâ probatum eſt oceanum ex omni parte mundi navigabilem ; cumque omnes regiones cognoverint, & ad notitiam ſequentium ſæculorum ſcribendo tranſmiſerint, cur hanc Hungrorum gentem ſolam prætermiſerunt, & æterno ſilentio damnantes neſcire volunt ? Sed poteſt aliquis dicere aliud nomen hujus gentis aliquando fuiſſe, temporis veſtutate mutatum, ſicut ſolent mutari urbium vel locorum ſeu fluminum nomina. Nam Tiberis quondam Albula dicebatur, unde Virgilius, *amiſit priſcum Albula nomen :* & Italia priùs Saturnia dicebatur ; ſicut idem Poëta, *& nomen poſuit Saturnia tellus*. Sic ergo hæc natio fortè alterius nominis in hiſtoriis habetur. & propter mutatum nomen quæ gens ſit non recognoſcitur : referam quid primùm audierim à Majoribus. Cum execrandæ hujus gentis nomen apud nos auditum eſt, ſive illud hiſtoria ſit fabula, fames immaniſſima quondam omnem Pannoniam, Hiſtriam quoque & Illyriam ac vicinas gentes invaſit, cumque jam ſtrages vulgi catervatim fieret, Principes regionum illarum ex conſilio decreverunt, ut numerarentur ſingulæ domus, & ex ſingulis dominibus tot homines à dominis retinerentur, quot ſe viderent à famis periculo poſſe ſalvare ; cætera verò multitudo innumerabilis diverſi ſexûs, diverſæque ætatis abdicata eſt, & projecta eſt in deſertis regionibus & ignotis, interminantibus his qui illos ducebant, dedituros ſe morti quicumque ex his reverti voluiſſet ; illi verò à ſuis tam crudeliter derelicti, diù per vaſtas ſolitudines vagantes, tandem intraverunt Mæotides paludes, ibique majore illius multitudinis parte fame con-

ſumptâ, pauci qui robuſtiores erant & ingenio ſtrenui, cœperunt inſiſtere venationi, quoniam regio illa feris, avibus, & piſcibus fertiliſſima eſt, & captarum ferarum carnibus alebantur, pellibus tegebantur; tali modo innumerabilis eorum crevit exercitus, & à fame quam patiebantur, Hungri vocati ſunt. Freti ergo innumera multitudine, loca inculta & horrida relinquentes, vicinarum primò gentium terras invaſerunt, ſummam virium ſtatuerunt in exercitatione ſagittarum, quam artem ex neceſſitate didicerant, cum miſeram in deſertis degerent vitam. Nunc juſto Dei judicio in noſtris graſſantur cervicibus, & ubique intolerabilis eius formido præcurrit, Deo ſe talia hominum monſtra ulciſcente de nobis, qui ipſius gratiam cognoſcentes, non ſicut Deum glorificavimus & gratias egimus, ſed elegimus ſervire avaritiæ, quam Idolorum ſervitutem definit Apoſtolus, & à libertate quâ Chriſtus nos liberavit demùm nos captivitari, & duriſſimis nos peccatorum catenis malè patientes adſtringi permittimus. Verumtamen non in perpetuum iraſcetur Dominus, neque in æternum comminabitur, recordabitur miſericordiæ ſuæ; nec ſinet vacuari triumphum paſſionis quam ſuſtinuit pro nobis; miſerebitur pœnitentibus; aperiet ſinum clementiæ ad ſe confugientibus; ſalvabit ſibi populum ſuum, & dabit gloriam nomini ſuo, Amen.

Hæc ſunt, ô ter beatiſſime, & ipsâ gratioſior luce, quæ vobis præcipientibus ſcribere potuimus, quæ poſcimus ut benignè ſuſcipere, & congenitâ vobis pietate corrigere ac tueri dignemini. Fratres & domini mei, veſtri fideliſſimi & devotiſſimi oratores, omnis videlicet Beatiſſimi Germani congregatio, æterna vobis præmia exorant, & omnimodas mercedes retribuoe pro beneficiis ſibi à vobis collatis, qui quantum vobis fideles ſint, teſtes ſunt orationes quas pro vobis fundunt noctu & interdiu, privatè & publicè: peculiarem veſtrum ſervum & noſtrum dilectiſſimum fratrem, & veſtræ, domine, manſuetudini in quantum audeo commendo. Scio enim quòd multum vobis fidelis eſt; & ſi neceſſe fuerit animam pro vobis ponere paratus ſit. Omnipotentis Dei gratia vos ſemper & ubique cuſtodiat, & ſuâ miſericordiâ circumvallet, provehat in proſperis, protegat in adverſis, & poſt longa vitæ curricula ſummis Sacerdotibus in cœleſti gloria vos conſociet, Domine Beatiſſime Præſul.

Alia Epiſtola ejuſdem, ut conjicio, Cur Eccleſiæ non dedicentur in memoriam Sanctorum veteris Teſtamenti.

PLacuit Beatitudini veſtræ, Pater beatiſſime, requirere à noſtrâ exiguitate, cur modò in orbe Chriſtiano non ædificentur aut dedicentur Eccleſiæ in memoriâ vel nomine Patriarcharum vel Prophetarum, cæterorumque Sanctorum, qui Domini & Salvatoris adventum præceſſerunt, ſicut in Beatorum Apoſtolorum & Martyrum ſeu cæterorum Sanctorum fieri ſolet. De quâ re hæc reddi ratio poteſt, quia peracti ſunt ea antiquis Patribus, quorum natalicii dies memoriæ traditi ſint. Judæi ſiquidem bonis omnibus invidentes, noluerunt dies tranſitûs vel martyrii eorum commendare memoriæ, ne eorum qui paſſi ſunt gloria, illis qui eos occiderant major fieret perſecti ſceleris pœna, & iſtorum veneranda recordatio, inimicis eſſet illorum æterna confuſio. Sed nihil hoc agentes profecerunt, quia quibus ſinguli dies ſubtracti ſunt per oblivionem, omne tempus tribuitur per honorem, quia etſi neſcimus quando paſſi ſunt Martyres, tamen quia Martyres fuerunt novimus. Interea eorum reliquias aut impoſſibile aut difficile eſt reperire; ſine quibus templa ædificari aut conſecrari moris non eſt. Quia ergo innumeri ſunt Sanctorum Patrum, quorum natalicii dies ignorantur, quorumque reliquiarum nihil repetitur, pauciſſimi, quorum dies mortis vel paſſionis ſcitur: idcirco nulli eorum memorias celebrari, vel templa conſtrui contigit, iſtorum paucitate intrà multitudinem deliteſcente.

Inter hæc ſciendum, quia in veteri Teſtamento poſt tabernaculum à Moyſe in deſerto perfectum juxtà exemplar ſibi divinitus oſtenſum, unum fuit templum à Salomone conſtructum, nec præter illud alicubi hoſtias immolari licitum erat, quæ omnia tunc in figura erant, cum necdum tempus venerat extruendæ aræ, in qua ſingularis agnus immolatus typicis hoſtiis finem imponeret, atque in ſe cuncta, quæ illo tempore inenarrabilibus myſteriis adumbrabantur, impleta doceret. Abolitis ergo veteris legis Sacramentis, Sanctorum quoque memoria qui illo tempore fuerunt, quique ipſa tam vocibus quàm actibus prætulerunt ſymbola futurorum jure (quantum ad cultum celebrem pertinet) ſubſedit, ut nec in Eccleſia ſub eorum nominibus preces fundantur, nec ſacella conſtruantur. Nunc autem ſublato velamine figurarum, & veritatis luce revelata, per totum mundum ubique gentium conſtruuntur & dedicantur Eccleſiæ in Sanctorum nominibus, ad laudem & gloriam nominis ejus qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis, donec perveniamus ad unum & ſingulare templum, Regni ſcilicet cœleſtis ingreſſum, poſt quod non erunt multa templa, ſed unum templum, nec dicetur *in Eccleſiis Benedicite Deo*, quia una erit Eccleſia ex Sanctis Angelis & hominibus congregata, & tunc erit Deus omnia in omnibus. Hoc eſt illud templum, hæc illa ara inter quæ duo legitur Zacharias interfectus fuiſſe. Ait enim, *à ſanguine Abel juſti &c.* Abel qui luctus vel vapor interpretatur, Sanctos deſignat qui Paſſionem Domini præceſſerunt. Zacharias verò, qui memoria Domini vel memorans Domini dicitur, eos deſignat qui paſſi ſunt vel patiuntur à paſſione Domini uſque ad finem ſeculi. Et bene inter templum & altare occiſus dicitur, quia inter aram Dominicæ paſſionis & ingreſſum Regni cœleſtis multitudo omnium Sanctorum pro Chriſto patitur, donec Regnum Dei manifeſtetur.

GUILLELMUS *Dux Aquitaniæ decernit, ut menſæ Canonicorum Brivatenſium ablata reſtituantur.*

Anno CMXIX E majori Chartulario Brivatenſi.

IN nomine Dei ſummi, GUILLELMUS gratiâ Dei Aquitanorum Dux. Si juſtis petitionibus fidelium noſtrorum aurem accommodamus, diſciplinæ Domini noſtri operam exercemus, & nobis & poſteris noſtris profuturum eſſe credimus. Igitur anno Incarnationis Dominicæ DCCCCXIX. Indictione VII. degentibus nobis apud Celſinangas, & venatoriæ arti inſiſtentibus, adiit ſerenitatem noſtram Arlebaldus Eccleſiæ Brivatenſi à nobis præpoſitus inſtitutus, proclamans & dicens grave nos incurriſſe delictum, eo quod facultates terrenarum Beati Juliani, ex quibus Canonici ejus vivere debent, communiter in proprios uſus tam Clericorum quàm laicorum diſperſæ tenerentur, & Clerici ibidem quotidie Deo famulantes aliquanti penuriâ torquerentur. Quod autem aut audivimus grandi excitati ſcrupulo, quod factum erat penitùs eradicare nequivimus, ſed ne abhinc ampliùs fieret prohibuimus. Decrevimus itaque, ut quidquid modo ab illis poſſidetur quamdiu vixerint, teneant, & nihil ab eis aliquid impediatur, ſed

Digitized by Google

ſtatim ut aliquis eorum ſpiritum exhalaverit, abſque ullâ contradictione omnia quidquid ea communi victu Canonicorum poſſidebant, ad eundem victum communem revertantur, ſive Præpoſitus ſit ſive Decanus, ſive Sacerdos aut Diaconus, aut ullus ea ordine Eccleſiaſtico, ſeu ullus laïcus qui aliquid ullo ingenio à communi victu ſervientium ſancti Juliani ſubtraxit, nullo unquam modo ampliùs ad ſingularitatem redeat, ſed mox ut unuſquiſque obierit, communi integritate ad eorum victum communem revertantur. Si autem hanc noſtram definitionem aliquis tentando violare præſumſerit, quod noſtrum & bannum componat: & quia Eccleſiam Salvatoris conculcare voluit, ab ipſo Domino ut præſumptor judicetur, & iram ejus incurrat, & cum his qui dixerunt, *hereditate poſſideamus ſanctuarium Dei, ponat illos ut rotam & quaſi ſtipulam ante faciem venti*, erubeſcant & conturbentur in ſæculum ſæculi, confundantur & pereant.

Et ut hoc diffinitionis pactum verius credatur, manu propriâ ſubter illud firmavimus, & ut fidelium noſtrorum manibus roboraretur decrevimus. Datùm hoc decretum x. Kalend. Januarii anno xxi. Regni Karoli Francorum & Aquitanorum Principis.

Anno circ. CMXXIII. *E majori Chartulario Eduenſi.*

Teſtamentum HERIVEI *Eduenſis Epiſcopi.*

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JASU-CHRISTI HARIVAUS ejuſdem propitiante miſeratione humilis Eduorum Epiſcopus. Si paſtoralem à Deo nobis commiſſam curam dignâ, & Deo placitâ ſollicitudine providemus, & in paſcendis atque enutriendis Dominici gregis collegus operam damus, ad repromiſſa bonis ſervis à ſummo Paſtore præmia percipienda greſſus noſtros dirigi ipſo duce non diffidimus. Quapropter noverit omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, præſentium ſcilicet & futurorum generalis unanimitas, quoniam cum de variis memoratæ noſtræ Eccleſiæ incommoditatibus præcordialiter moveremur, & ſpecialiter de congratione ejuſdem ſanctæ Matris qualiter in divinis cultibus condignâ ſinceritate ſubſiſteret, cum Rectoribus illius ſollicitè tractaremus, præcipuè autem cum venerandâ genitrice noſtrâ Donnâ Irmengardi illuſtri Comitiſſâ, hujus poſſibilitatis conſilium expeteremus, quam tanto noveramus in hujuſcemodi incrementis voluntariam, quanto de noſtrâ ſalute non dubitamus ampliùs eſſe ſollicitam; reperimus horum omnium conſilio quamdam noſtræ poteſtatis villam olim à noſtrâ Eccleſiâ injuſtè alienatam, & anteceſſorum noſtrorum ſtudio nonis & decimis eidem ſervatis ſolemniter receptam, Mariniacum videlicet ſitam in Comitatu Nivernenſi ſuper fluvium Icaunam, talibus obſequiis commodam, quam Canonicorum prædictæ Congregationis & egregii patroni noſtri beati Nazarii uſibus deſtinavimus æternaliter poſſidendam, cum omnibus ad ſe juſtè & legaliter pertinentibus, quæſitis & inquirendis, & cum manſis quiſque ſitis in Comitatu Avalenſi, diverſis in locis poſitis, atque à poſſeſſoribus jamdictæ villæ ſimili jure poſſeſſis. In Comitatu etiam Auguſtudunenſi, in montibus ſcilicet eidem civitati prominentibus manſos duos penitùs abſos, & omni culturâ deſtitutos, paſcuis ſolummodo animalium aptos, quos de poteſtate comitali Domnus Jonas anteceſſor noſter Regiâ auctoritate adeptus eſt, in loco videlicet quem Porcaritiam incolæ apellant. Juxtà murum quoque ipſius civitatis, in loco quem Brolium nuncupant, manſum unum ſimiliter abſum, hortum ſimiliter ad villam Arneias pertinentem, ad quem

& ipſe manſus viſus eſt pertinuiſſe; & Hortolanum nomine .... cum uxore & liberis, piſtorem verò nomine ...... cum uxore & liberis, coquum necnon nomine Gudinum cum uxore & liberis: hos omnes tam manſos quàm ſervientes cum ſupradictâ villâ, & omnibus jamdictis rebus, jure prædicto prælibatæ Congregationi in perpetuum habendos & dominandos mancipavimus.

Unde & hoc piæ inſtitutionis Teſtamentum fieri decrevimus, ſucceſſorum noſtrorum venerandam aſſenſum præbere orantes ſucceſſionem, per quod ſtatuentes decernimus, & pontificali auctoritate confirmamus, ut ſupradictas res cum omnibus ſuprà conſignatis Fratres memorati Collegii ſicut reliquas res ad eorum generalitatem pertinentes, Canonico jure poſſideant, & inviolabiliter prout communi utilitati melius viſum fuerit, diſponant atque regant, nullo inquietante aut diſrumpente.

Omnium igitur Prælatorum & ſæcularium Principum, & virorum nobilium unà cum prædicti Ordinis Patribus eorumque ſubjectis, piam exoramus devotionem, ut hæc ſtatuta noſtra ita obſervent paternâ collaboratione, quemadmodum poſt ſe ſua obſervari optabunt decreta, quo participes ejuſdem mercedis fieri mereantur, qua nos credimus remunerandos pro talibus largitionibus.

Ut ergo hoc noſtræ inſtitutionis Teſtamentum tutiorem in Dei nomine obtineat firmitatis plenitudinem, prælibatorum Patrum & Coëpiſcoporum noſtrorum manibus firmandum offerentes, manu noſtrâ firmavimus & prædictorum Principum, eorumque & noſtrorum amicorum atque fidelium manibus humiliter firmari rogavimus.

Herivens humilis ſanctæ Eduenſis Eccleſiæ Epiſcopus, huic ſcripto voluntate plenâ aſſenſum præbui & ſubſcripſi.

Ego Irmingardis humilis Comitiſſa meæ proli venerabili Epiſcopo hoc Teſtamentum conſtituere ſuggeſſi, manuque propriâ confirmatum aſſenſum præbui.

Giſlebertus Vicecomes ſubſcripſi.

Argradus Cavillonenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Remigius ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ humilis Archiepiſcopus ſubſcripſi.

Adalardus humilis Anicienſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Gerardus peccator & humilis Epiſcopus ſubſcripſi.

Aimo Abbas ſubſcripſi.

Letricus Monachus & Abbas ſubſcripſi.

Teotbodus humilis Abbas ſubſcripſi.

Durannus Prælatus ſancti Vincentii ſubſcripſi.

Arembaldus Archidiaconus ſubſcripſi.

Trutbaldus Archidiaconus ſubſcripſi.

Fulco Archidiaconus ſubſcripſi.

Erbladus Abbas ſubſcripſi.

Aimardus Abbas ſubſcripſi.

Lotardus humilis Levita ſubſcripſi.

Girardus humilis Abbas ſubſcripſi.

Utuldricus Preſbiter ſubſcripſi.

Signum Bodonis.

Signum Eldradi.

Signum Radulfi.

Signum Arlegii.

Signum Rotgarii.

Signum Theoderici.

Item ſignum Arlegii.

Signum Adaldi.

Signum Landrici.

Signum Walcardi.

Datum ix. Calendas Maii Indictione ſeptimâ,

Anno XXIV. Caroli Regis poſt obitum Domini Odonis quondam Regis.

An. CMXXIV. E majori Chartulario Brivatenſi.

Fundatio Capellæ S. Juliano dicatæ.

ANno Incarnationis Dominicæ DCCCCXXIV. Indictione XII. adiit Joannes Archidiaconus ſedem Matris Eccleſiæ Arvernorum, poſtulans humiliter, & petens apud venerandum Arnaldum ejus ſedis providum Præſulem, ædificari ſibi in fundo ſancti Juliani & ſuo Eccleſiam ipſis in locis valde pernecesſariam; cujus preces cum primum abnuiſſet idem egregius Pontifex, tandem conſultu fidelium & precibus victus, compertâ etiam veridicâ ratione acquievit poſtulanti. Inſuper ſciſcitans eumdem poſtulantem, ſi valeret ex rebus ſuis tantum ibi conferre, ex quibus Sacerdos in ipſo loco Deo militans pauperem vitam poſſit ſuſtentare; ad hæc cum reſpondiſſet velle ſe quamdam particulam ex ſuis facultatibus largiri totius Eccleſiæ, à præfato confeſtim illuſtri Epiſcopo Speculatore ſancitum eſt eamdem dedicandam ædem.

Proficiſcens itaque prætaxatus Pontifex ſecundùm ſapientiam ſibi à Deo collatam oves ſibi creditas ſalubriter viſitare, pervenit ad locum ſibi crebris precibus & aſſiduis monitionibus eaorstum, cernenſque contiguitatem loci, tempuſque aptum, edicavit eamdem Capellam ſpecie ſeptimâ menſis noviſſimi, & illuſtravit eam pignoribus beatiſſimi Martyris Juliani Brivatenſis. Eſt autem ipſe locus, quo eodem constructa eſt aula, in Comitatu Tslamitenſe, in Vicariâ Moyſacenſe, in Villâ quæ vocatur Canetus: & in die Dedicationis ejus datum eſt eidem loco à præſcripto Joanne conſultu Arlebaldi Præpoſiti Eccleſiæ ſancti Juliani Martyris, & Cuneberti Pentaemtarchi ipſius loci, cæterorumque Canonicorum in eâdem Villâ Caneto manſus, quem Iſenbardus excolere videtur, & appendiciæ tres, & in *aice* Brivatenſi in Vicariâ Cheriacenſe, in loco nuncupato Illam Calmem quantum ibi viſum eſt habere, & in *aice* Nonatenſe in Feveriſco vineam unam.

Hæc omnia ſupraſcripta data ſunt eidem Eccleſiæ in honore beati Juliani fundatæ, à Joanne & à cæteris ſancti Juliani Canonicis perpetuo dono. Conſiderans etiam domnus Pontifex, & rem diligenter examinans, dedit præfixo altari à ſe dedicato, & Sanctorum reliquiis decorato, de ipsâ villâ Caneto decimam omnem tam annonarum quàm pecudum; & de villâ quæ vocatur Adimarum ſimiliter omnem decimam; & de villâ, quæ vocatur Moden, medietatem decimæ; & de alio Moden ſimiliter, & de villa quæ nuncupatur Concas omnem decimam; & de Betel omnem decimam. Et de villâ quæ cognominatur Nueliaco cum ſuis appendiciis, omnem decimam; & de villâ quæ dicitur Alto-Cerenno medietatem decimæ; & de Burzaniis omnem decimam. Et de villâ quæ vocatur Cunuliis medietatem decimæ, & de Rabariis medietatem decimæ, & de omnibus quæ idem Joannes habere videtur modo, vel in poſterum Deo auxiliante acquirere poterit; in villâ quæ vocatur Severiacus ſive Sorziacus, ſeu in illo monte, duas partes decimarum ſimiliter dedit, & in *aice* Brivatenſi de villis, his nominibus, Tropennaco, Vendagra, Pinarenſe, Valilia, & illa Spinatia & Cabrogilo duas partes decimarum, de illâ Calme & de Puxogilo medietatem decimarum, & in Vicariâ Calarienſe de villis, his nominibus plebis Calezus, Iliabetia, Maſſum, Girunn medietatem decimæ.

Hæc omnia ſupraſcripta dedit venerabilis Arnaldus Præſul Arvernenſis Eccleſiæ in die dedicationis Baſilicæ in Caneto fundatæ, ut habeat, teneat, atque poſſideat, & juſto ordine gubernet ex rector ipſius Cellæ; eâ ſcilicet ratione ut quamdiù idem Joannes advixerit, eamdem Capellam teneat, & annis ſingulis Canonicis ſancti Juliani ſol. V. in cenſum incunctanter exſolvat, & poſt obitum ejus ſi nepos ejus Girbaudus ſupervixerit, ſimili modo eam teneat. Poſt amborum autem obitum in communi victu Canonicorum ſancti Juliani revertatur. Et ut firmiorem per ſuccedentia tempora hæc paginola obtineret vigorem, idem ſapientiſſimus Præſul Arnaldus manu propriâ ſubter illam corroborare dignatus eſt, & ut primatum Matris Eccleſiæ manibus inſigniretur, decrevit. Arnaldo Papa, & Salomone Decano, & Bernardo Abbate, Adalardo Levita teſtibus. Regnante Karolo Rege Francorum charta iſta facta fuit.

Anno CMXXVIII. Eruit D. Louvet.

Præceptum HUGONIS *Regis Italiæ & Comitis Provinciæ, quo confirmantur quæ collata ſunt Monaſterio S. Tenderii.*

IN nomine Domini Dei æterni, Hugo gratiâ Dei Rex. Si ſacris & venerabilibus locis temporalia atque tranſitoria concedimus, magna à Domino remunerari in futuro nequaquam diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, nos pro timore Dei omnipotentis, & pro remedio animarum parentum noſtrorum conceſſiſſe, atque per præſentem paginam donaſſe Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ & ſancti Tenderii quæ eſſe videtur ſub regimine ſanctæ Viennenſis Eccleſiæ omnes res illas, quas juſtè & legaliter acquiſivimus ab Enigrino libero homine, videlicet omnes illas res quas ipſe habuit in ſingulis locis, ſcilicet in villâ Comugiaco, & in villâ Boriaco atque Poſiaco, necnon & in Muneriaco atque Bontiaco & Madelliaco ſub omni integritate, unà cum caſis, terris, vineis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, ſalictis, ſationibus, aquis aquarumve decurſibus, molendinis, piſcationibus, ſervis & ancillis utriuſque ſexûs, & cum omnibus quæ dici & nominari poſſunt prædictis rebus juſtè & legaliter pertinendi integrum ut habeat, teneat, firmiterque poſſideat noſtrâ pleniſſimâ largitate, omnium hominum remotâ contradictione. Donamus igitur prædictæ ſanctæ MARIÆ ſanctique Tenderii Eccleſiæ totam illam proprietatem, quam ſimiliter juſtè & legaliter acquiſivimus in villâ Riſpatis à quâdam feminâ nomine Annâ, cum omnibus integritatibus prædictæ proprietatis, & cum ſervis & ancillis eidem proprietati pertinentibus.

Concedimus etiam prædictæ Eccleſiæ totam illam proprietatem, quam acquiſivimus à Gurtivo & Autberto & ab heredibus eorum, quæ proprietas adjacere videtur in villâ Corbeliano, cum vineis, & ſervis, & cum illo ſervo nominativè qui nominatur Berno, cum uxore ſuâ & filiis & filiabus.

Confirmamus inſuper per hoc noſtrum regale præceptum prædictæ Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ & ſancti Tenderii illas res, quas olim eidem Eccleſiæ per chartulam donavimus, videlicet Eccleſiam ſancti Martini ſitam in Veſeroncià cum omnibus integritatibus ſuis, videlicet cum ſervis & ancillis utriuſque ſexûs, & cum terris, vineis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis aquarumque decurſibus, & cum Liſdis & curvatis, & cum omni diſtrictu ſuo confirmamus. Igitur eidem Eccleſiæ omnes illas mobiles & immobiles res, quæ ibi juſtè & legaliter à fidelibus viris collatæ ſunt, & deinceps conferendæ,

ut per hoc noſtrum regale præceptum ita firmiter eas prædicta Eccleſia & Abbas, qui pro tempore eidem Eccleſiæ præfuerit, & Monachi ibi pro tempore Deo ſervientes teneant & poſſideant, tamquam in præſentiâ ipſas legales de ipſis rebus habeant firmitates, totiuſque poteſtatis contradictione remotâ.

Statuimus etiam ut ipſa Eccleſia cum omnibus ſuis mobilibus & immobilibus rebus, ab hodie & deinceps ſub immunitatis tuitione & inconvulſa permaneat, & ſecura conſiſtat, omnium hominum verboſitate deletâ. Jubemus etiam atque præcipimus, ut nullius miniſterii poteſtas ſuper res ipſius Eccleſiæ placita celebret, neque aliquod ſervitium, quod ad publicam partem pertinuiſſe viſum fuit, deinceps exquirere audeat, nec aliquem fugientem ſuper ipſam terram ſine licentiâ Abbatis comprehendere, neque extrahere præſumat. Contrà quòd noſtræ donationis ſeu confirmationis atque immunitatis ſeu tuitionis præceptum, ſi quis temerario auſu inſurgere tentaverit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prædictæ Eccleſiæ & Abbati atque Monachis ibi pro tempore Deo ſervientibus. Quod ut verius credatur, diligentiuſque ab omnibus obſervetur manu propriâ roborantes, de annulo noſtro ſuper annotari juſſimus.

Sigillum domini Hugonis invictiſſimi Regis.

Petrus Notarius ad vicem Gerlanni Abbatis & Archicancellarii recognovi, & ſ. Data pridie Idus Novembris anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXVIII. Regni verò domini Hugonis piiſſimi Regis tertio, Indictione primâ. Actum Viennâ civitate in Chriſti nomine feliciter. Amen.

Epiſtola LEONIS *Papæ ſeptimi ad* HUGONEM *Francorum Principem, & Monaſterii ſancti Martini Turonenſis Abbatem.*

LEO Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Glorioſo Principi Francorum filio noſtro, Hugoni videlicet Abbati Beatiſſimi Martini, & perpetuis ſucceſſoribus in perpetuum. Conditor Univerſitatis atque diſpoſitor Chriſtus Dominus, per Sacroſanctum ſuæ Incarnationis myſterium univerſalem Eccleſiam ſibi copulare dignatus eſt, diverſos verò ſanctos in eâdem Eccleſiâ quaſi diverſa in uno corpore membra diſpoſuit, & unumquemque prout interno ejus conſilio placuit in ipſius Eccleſiæ corpore, cujus ipſe caput fieri dignatus eſt, mirabiliter ordinavit. Quoſdam excellentiùs decorans, ut ſicut membra in corpore quædam honeſtiora ſunt, & ſuis officiis apta, ita & in Eccleſiâ vel excellentior, vel inferior, quiſque vices ſuas ipſo auctore diſponente convenienter expleat, ut ſcilicet juxtà Apoſtolum ſtella differat à ſtellâ in claritate. At verò inter eos quos divina diſpenſatio ſublimiùs evexit, prædictus beatiſſimus Martinus Turonicæ Sedis Archiepiſcopus non mediocriter effulget: cujus videlicet gloriam univerſalis Chriſtianitas atteſtatur, quæ illum divino inſtinctu quodam ſpeciali affectu communiter amat, ita ut nuſquam aliò poſt Sanctorum Apoſtolorum limina, de tam longinquis ac diverſis nationibus confluant oratores, ſicut faciunt ad ipſius venerabile ſepulcrum. Nam & ipſe ſacer locus ubi quieſcit, in magnâ reverentiâ ſpecialiter ab antiquis diebus non ſolùm apud vulgares, ſed & apud excellentiſſimos Reges ac Principes fuit, ſicut nonnulli veſtrûm videndo ſciunt. Ut enim audivimus nulli unquam feminæ intrà ambitum Monaſterii etiam ſub tempora Paganorum permittebatur acceſſus. Cum verò neceſſe fuit, ut propter illorum incurſionem in civitate collocaretur, plangebant ſui cultores, quia non valebant eum ſic in tantâ reverentiâ ut olim venerari, nec mulierum prohibere concurſum: ob quod etiam juxtà ejus Baſilicam fundari murum ſtuduiſtis, ut ita vel ab incendio defendi, vel in priſtinâ honeſtate poſſet ipſe locus haberi. Sed res in contrarium verſa eſt, quia per occaſionem caſtelli mulieribus & impudens & libera converſatio eſt: cum tamen hoc nil aliud facit, niſi ſola negligentia & tepor ſervitorum ejus. Siquidem veniet dies Judicii, & unuſquiſque in ſuo ordine inſurget, & manifeſtum erit per quos Religio ſit erecta, vel per quos neglecta. Dolendum nobis eſt tempora jam periculoſa veniſſe, & ſic apparet caritatem apud multos refrixiſſe, iniquitatem verò nimium ſuperabundaſſe. Verùm quia ſancta Eccleſia beato Petro Apoſtolorum Principi ſpecialiter commiſſa eſt, & per eum ſucceſſoribus ejus, neceſſe eſt, ut quiſque noſtrûm prout Deo largiente potuerit, ejuſdem Eccleſiæ quouſque indiget, utilitatem per aliquam authoritatem ſuſtentet. Et idcirò videtur nobis, ut veſtram negligentiam quæ eſt erga cultum illius loci ſanctiſſimi, per noſtrum interdictum commoveamus.

Itaque in primis obſecramus in Domino, ut tu Abbas excellentiſſimus Hugo, & ipſius Cœnobii Præpoſiti, curam ſummopere adhibeatis, quatinùs per totum veteris muri ambitum uſque ad viam quæ juxtà latus Baſilicæ aquilonare vergit, nulla poſtquàm hanc Epiſtolam videritis femina, licentiam habeat commorandi, ſed nec intrandi quidem niſi, ſolius causâ orationis. Si quis verò de miniſtris hoc Apoſtolicum interdictum neglexerit, aut aliqua femina intrare præſumſerit, tamdiù excommunicatus ſit, quouſque promiſsâ emendatione abſolvi mereatur. Sin autem, quia per audaciam & contemptionem ad hoc tranſgrediendum pertinax extiterit, illum prorſus, vel illam excommunicamus. Obſervantibus hæc gratia & pax Chriſti per ſuos Apoſtolos, & beati Martini preces multiplicetur. Scriptum per manum Theodori Notarii & Scrinarii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Januario, & Indictione undecima, Ludovico Francorum Rege.

Donatio Liziniaci Monaſterio S. Juliani facta ab STEPHANO *Claromontano Epiſcopo.*

Ad calc. E majori Chartulario Brivatenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, STEPHANUS divinâ annuente miſericordiâ Præſul eximius Claromontenſis Eccleſiæ, vitâ & moribus digniſſimus, innoteſcere volo omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ curam adminiſtrantibus, præſentibus videlicet & futuris, necnon & terræ inclitis; quia ego Stephanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei humillimus, conſiderans caſum fragilitatis humanæ, ut pius & miſericors Dominus de immanitate facinorum meorum aliquid relaxare dignetur, tam pro me ipſo quàm pro ſeniore meo Ludovico Rege & conjuge ſuâ, proleque illorum, & pro abſolutione animæ, genitori meo Roberto, & uxori ſuæ Aldegardi, & genitrice mea Adalgardi nomine, quæ fuit quondam, & avunculis meis Hiuſtorgio, Mafredum videlicet & Guidonem, necnon Stephanum conſobrinem meum, fratribuſque meis, Euſtorgio & Rotbertum avunculum quoque meum Armandum & filium ſuum Amblardum, Euſtorgiumque filium Euſtorgii & Rotberti Abbatis, & fratribus ſuis & cunctis propinquis & fidelibus noſtris atque amicis, cunctiſque ſcilicet inimicis.

Reddo Creatori meo Regi Regum & Domino dominantium, & tribuo beati Juliani Eccleſiæ Briva-

tenſis, qui propter Chriſtum capitalem ſententiam ſubire non renuit, locum vel villam, cujus vocabulum eſt Liziniacus, cum manſis, campis, pratis, vineis, verdiganis, & tribus Eccleſiis, quarum una dedicata eſt in honore ſancti Germani, alia verò in honore ſancti Joannis Baptiſtæ, tertia quoque in honore ſancti Clementis Martyris Chriſti, cum ſervis & ancillis qui modo vivunt, & in antea nati & procreati fuerint, cum farinariis & omnibus decimis ad eaſdem Eccleſias pertinentibus, & quantum Deo donante ibi ad præſentem diem habeo, vel in antea ego Stephanus Epiſcopus, & Rotbertus Abbas juſtè acquirere potuerimus totum & ad integrum rèddo Creatori omnium Domino, & ſub dominatione & poteſtate libenti animo committo beati Juliani, Canonicorumque ſuorum, & de meâ poteſtate in illorum trado dominatione, trado, transfundo, ut habeant, teneant atque poſſideant, ut ſicut Monaſterium quod dicitur Cantojolus quod eſt conſtructum in honore beati Marcellini, & beati Juliani, & beati Saturnini ſub tuitione Eccleſiæ beati Juliani à die præſente ſubjectus eſſe videtur; ita & villa Liziniscus, cum Eccleſiis & omnibus illorum appendiciis poſt meum obitum, in tuitione & dominatione ſit Eccleſiæ beati Juliani.

Ego verò Stephanus Epiſcopus, quamvis indignus, cupio ſi Dominus ſpacium vitæ mihi dederit in prædicto loco Monaſteriolum conſtruere, & diſponente divinâ gratiâ in ſupraſcripto locello in honore Regis æterni & duodecim Apoſtolorum, duodecim Monachos ibi conſtituere cupio, ut ipſi Monachi diebus vitæ illorum Deo ſerviant, Deum timeant, Deum diligant, præceptum beati Benedicti & illorum Abbatis ſecundùm vires illorum & poſſibilitatem obſervent, & pro me & ſtatu ſanctæ Dei Eccleſiæ diebus & noctibus indeſinenter Dominum exorent, ita dumtaxat ego prædictus Stephanus jam dictas res tenere volo diebus vitæ meæ ſub poteſtate & tuitione meâ, & annis ſingulis in cenſum tempore vindemiæ in cellario beati Juliani modios x. recondere faciam uſque ad illud tempus, quod in prædicto loco, Deo diſponente, Monachos xii. conſtituam: poſtquam verò duodecim Monachi ibi conſtituti fuerint, nullum alium cenſum ſolvant, niſi legitimis diebus ad Matutinas poſtquàm orationem dixerint, & à terrâ ſurrexerint, unuſquiſque duos pſalmos proſtratus decantet, quorum initium ſit, *Beati omnes qui timent Dominum*, pro ſalute vivorum, & alter: *Lauda anima mea Dominum*, pro requie defunctorum. Ad Primam, ad Tertiam, ad Sextam, ad horam Nonam, ad Veſperas ſimiliter faciant, tam illi quàm ſucceſſores illorum. Poſt mortem verò meam hoc volui inſerere, ut nullus Rex, nullus Comes, nullus Epiſcopus, nullus Abbas, neque pater, neque fratres, neque avunculus, neque ullus meus propinquus, auſu temerario ſurgere præſumat. Qui contrà hanc paginam, vel contrà illos Monachos, qui Deo diſponente in hoc loco venturi erunt, ire, agere, vel ullâ calumniâ inquietare præſumſerit, niſi reſipuerit, & ad emendationem venerit, imprimis iram Dei omnipotentis incurrat, & Sanctorum offenſam, & cum Datan & Abiron, Anania & Saphirâ, & cum Juda proditore Domini in profundum inferni demergatur: & inſuper qui hoc facere præſumſerit, auri mundiſſimi libras xx. coactus componat, & quod petit non vindicet.

Placuit itaque mihi ut poſt diſcurſum vitæ meæ in manu & dominatione Roberti Abbatis, filii Jozberti, remaneat, ut ipſe diebus vitæ ſuæ pro Dei amore & remedio animæ meæ & omnium fidelium Chriſtianorum, hunc locum regat, ædificet & gubernet, quatenùs in futuro ſæculo illam vocem deſiderabilem audire mereat, quam Dominus dixit fideli ſuo: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.*

Ut autem hæc Chartula per ſuccedentia tempora firma ſit & vera, ego Stephanus Epiſcopus libentiſſimo animo ſcribere vel firmare rogavi, & nobilium virorum manibus firmare rogavi. Si autem hoc evenerit, quod minimè credo, ut aliquis ex filiis Belial ſurrexerit, qui contrà hanc reditionem Dei omnipotentis, & donationem beati Juliani Martyris auſu temerario, de poteſtate Dei & tuitione beati Juliani in ſuos uſus retorquere voluerit, & tam fortis perſona fuerit ut nullus ei reſiſtere valeat, omnis ei præſumptio in vacuum fruſtret, & inſuper ad parentes meos per ſucceſſiones illorum revertantur hæ res ſupraſcriptæ.

Signum Stephani Epiſcopi, ſignum Roberti genitoris domini Epiſcopi, qui hoc conceſſit, & manu propriâ firmavit: ſignum Aldegardi, ſignum Euſtorgii avunculi Domini Epiſcopi: ſignum Roberti: ſignum Euſtorgii, ſignum Deſiderii, ſignum Armandi. Data ceſſione iſta sx. Id. Octobris apud Lithiniacum vicum, anno X. regnante Ludwico, Rege Francorum, Aquitaniamque regente.

Electio S. MAJOLI *in Abbatem Cluniacenſem, vivente* HAYMARDO *eodem Abbate.*

Ann. CMLIV.

ORdine divinæ diſpenſationis cum primùm ſacris legibus à Patriarchis & Prophetis, tum etiam humanis Conſulibus & Regibus motus populorum comprimeretur, poſt tempore incarnati Verbi igneâ rhomphæâ in oſtio paradiſi fonte lateris Chriſti extinctâ, ut regnum Dei violentiùs raperetur, cœpit ſtatus Eccleſiarum ab Apoſtolicis viris pius moribus informari, & demùm à ſacris viris & Abbatibus in ſubditorum mentibus Regularis Ordo diſponi, ut per eam currentibus facilis cœleſtis patriæ videretur aſcenſus. Sicque fit, ut quanto quis per exempla pietatis paterno cultu ſe ad excelſa erigens præceſſerit, & ſubditis ad cœleſtia ſequendi ducatum præbuerit, tanto à remuneratore Domino multiplex mercedis & filiationis fœnus percipiet. Et quoniam ad Prælatos reſpicit quidquid à ſubditis delinquitur, exemplum pravæ vitæ, & negligentiam ſubditorum, ſententia divini examinis ignis gehennæ inexhauſtus vindicat.

Quapropter ego Haymardus, S. Petri Cluniacenſis Cœnobii Abba indignus, præſentibus atque futuris omnibus generatim notum eſſe volo, quia hæc & hujuſcemodi mente pertractans, ætate deſatigatus, officiis quoque corporis imminutus, dum minus me paſtorali curæ idoneum perſentiſco, Beati Benedicti capitulatim de conſtituendo Abbate ſollicitudine præmonitus, cum omnibus Fratribus meis, Filiis, & conſervis, Beati quidem Petri pridem Clericum Fratrem ac filium Monachis Maiolum Religioſum eligimus & Abbatem eſſe decernimus, ne inſolentiâ noſtræ infirmitatis Ordo detereſcat, & repulſam in aliquo patiatur, Domino propitio ſemper ad meliora provehendus; & ne technam alicujus excuſationis prætendat (nam ſicut quis indignè ad regimen incautus aſpirat, ita ſi quis dignus refugit, meritò conſtringendus habetur) Concilium Epiſcoporum & Abbatum adhibuimus. Et ſicut Cluniacenſe Monaſterium Domino authore à Guillelmo Duce fundatum, nomine Principis Apoſtolorum ſacratum, privilegiis Romanæ Sedis inſignitum, Regalibus præceptis confirmatum, à Reverendis quoque Abbati-

bus Domno Bernone & Odone ordinatum conſtat, ita cum omnibus Abbatiis, locis & Cellis ubi obi eorum vel noſtro tempore acquiſitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad Ordinem ſervandum ſecundùm Beatum Benedictum, & inſtituta Patrum noſtrorum, quàm ad res diſponendas, ſub omni integritate propriâ divinitate vinculis obedientiæ adſtringimus, & Abbatem unanimiter omnes proclamamus.

Hujus verò electionis & ordinationis ejus ſeriem per conſultum, ut diximus, primatum Comitis, & etiam noſtri & Advocati Leotoldi literis ſanciri præcipimus, atque regulariter celebratam ordinationem in Chriſti nomine confirmavimus, à Patribus & Fratribus noſtris ſcriptis confirmari precati ſumus. Acta Cluniacenſi Cœnobio feliciter, Amen.

Ego Haymardus Abba huic electioni aſſenſum præbui.

Maguboldus S. Matiſcenſis Eccleſiæ Epiſcopus.

Childebodus peccator ipſo jubente.

Eilbardus Epiſcopus & Monachus ipſo jubente.

Rodulphus humilis Abba S. Petri Cavillonenſis.

Richardus humilis Abba, *& alii Monachi centum triginta duo.*

An. CMLVII, **CONRADI** *Jurenſis Burgundiæ Regis, Fratris D. Adelaidis, inſtauratio Monaſterii Grandis-Vallis.*

IN nomine Dei omnipotentis & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, CONRADUS Dei clementiâ Rex. Dcum utilitatibus Eccleſiarum cum pio favore conſequimur, mortem prædeceſſorum exequimur Regum; atque in emolumentum totius regni à Deo nobis commiſſi congruere liquidò credimus. Noverit itaque ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque fidelium, præſentium ac futurorum induſtria, quod auribus noſtris allatum eſt de quodam Monaſterio quod Grandiſ-vallis nuncupatur. Hoc quippe ſecundùm antiquam conſtitutionem Regum, per conſcriptionem præſtructum, & ſub ipſo privilegio uſque ad tempus genitoris noſtri in Dei ſervitio, Sanctorumque ejus conſtitit benè. Ipſius verò patris noſtri culpis exigentibus, cuidam Lutfrido nomine prædictum Monaſterium conceſſum eſt in beneficium: ſed non poſt longa tempora non per beneficium, ſed per proprietatem in poſteram ejus progeniem diviſum, quæ creſcens multiplicata, præfatum Monaſterium & ejus adjacentia deſtruxit. Tunc enim inventa eſt conventio Othonis Imperatoris, & filii ſui Regis & noſtra, Ducibus ibidem præſentibus, Epiſcopis, Comitibus multis, cæteriſque compluribus. Illic nos percunctantes ſi Monaſterium quod per privilegia conſtructum eſt, per manum regiam in proprietatem dari liceret. Illis cunctis communiter judicantibus, quòd nullatenus licitum eſſet, conſilium dederunt nobis, ut prædicti Lutfridi filium legaliter ad palatium noſtrum vocaremus, & per judicium fidelium noſtrorum ipſam Abbatiam per privilegium acquireremus. Quo ita peracto, judicante populo, ipſam Abbatiam & privilegium ſecundùm legem nobis reddidit. Et nunc verò nos conſiderantes prædictum Monaſterium reſtaurare, & omnia illi ab antiquâ conſtitutione data per hoc noſtrum præceptum reddimus.

Hæc ſunt loca & villæ ad eumdem locum pertinentes. In ipsâ valle Capellæ duæ in honore S. Stephani & S. Martini; villa in Burgenſi Comitatu, quæ Nugerolis dicitur, cum Capellâ S. Urſicini; & Capella Apoſtoli Petri, cum villâ Ulvigen nomine, in eodem Comitatu; villa Summa-vallis, quæ cenſetur cum Capellâ ſibi ſubjectâ, & alia Capella cum villâ Theſvenna nomine; Capella S. Imerii & curtis Alerici, cum Capellâ Reconvillare; & alia plura quæ partim in originali primâ litterâ conſcripta ſunt; imò & partim pro ſenio & rupturâ ejuſdem litteræ evanuerunt. Hæc omnia ſuperinſerta ad prædictum locum & Monaſterium, in uſus & ſtipendia Fratrum ibidem Deo deſervientium tradimus atque transfundimus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum, nec Rex, nec Imperator, nec Dux, nec Epiſcopus, neque Comes, nec ulla perſona, neque in beneficium dare, neque in precariam, neque alienare poteſtatem habeat, ſed ſub omni integritate ad prædictum locum permaneat. Ut autem hæc noſtri Præcepti authoritas firmiorem obtineat vigorem, manu noſtrâ confirmando ſubſcripſimus, & de ſigillo noſtro ſubtus ſigillare mandavimus. Data VII. Idus Martii, anno à nativitate Domini JESU-CHRISTI DCCCCLVII.

LOTHARII *Regis Francorum Præceptum.* An. CMLVIII *Eruit D. d'Herouv. al.*

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, LOTHARIUS gratiâ Dei Rex. Si fidelium noſtrorum juſtis petitionibus noſtræ Serenitatis aures accommodamus, prædeceſſorum noſtrorum Regum conſuetudines obtinemus. Quapropter notum ſit ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque fidelium, tam præſentium quàm futurorum induſtriæ, quòd domina mea Mater Reginaque Girberga, per conſenſum noſtrorum fidelium tam præſentium quàm futurorum imperiali monitu accedens, ut quaſdam res, ſcilicet Monaſterium in honore ſancti Michaëlis ſive ſancti Germani cuidam Abbati ipſius loci largiremur nomine Poncio, noſtram impulit mentem. Cui æquæ monitioni uti dignum eſt obedientes, pro remedio animæ noſtræ ejuſque placido audivimus affectu. Quâ de re conſtat nominatim terram ſupradictorum Michaëlis ſcilicet Germanique in valle Confluenti in loco Coxano. Habet autem jam dictum Monaſterium ſibi vicinas Eccleſias ſubditas in honore ſancti Fructuoſi ſive ſancti Martini, cum Parochiis quæ ad eas pertinent, ſive alodibus quæ habet terminos de uno latere ripam Merdarii, de alio in charro Clarminæ, de tertio montem Canuigonem, de quarto montem Flamidinum, de quinto ipſas turres Berſes, de ſexto montem Bovarium, de ſeptimo uſque ipſam ſtratam Franciſcam & Petram-fictam, & villam Clerano, cum Eccleſiâ & decimis & terminis & finibus ſuis; & villa Caſtellano, cum Eccleſiâ ſancti Andreæ, cum decimis & terminis & finibus ſuis, ſicut in hac ſcripturâ reſonat, quod fecit Fumefredus Comes ſancto Michaëli ſive ſancto Germano: & vallem Leto cum Eccleſiâ ſancti Salvatoris, & habet terminum de uno latere ipſam portellam, de alio ipſam Stelam, de tertio montem Stavellum, de quarto montem Caprarium, de quinto Labum convivium, de ſexto montem Cogollem, de ſeptimo villam Senariam, & villam Arbutiolam cum domibus, & terris cultis & incultis, vineis, pratis, ſylvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus, & regreſſibus: & planitiolis ſive terradis, atque quoddarum ſicut Longobardus tenebat ante diem obitûs ſui, & villa Torrente cum terminis & finibus ſuis, & villa Taralago cum terminis & finibus ſuis in eâdem valle, in villâ nuncupante Fuliano ſive Saurra.

Et iterum in Vernedo ſive in Foliolos, & in plurimis aliis locis, domibus, terris cultis & incultis, vineis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, exitibus & regreſſibus. Et in loco qui

Google

dicitur Inforcadus, ipſa Eccleſia cum decimis & primitiis. Et in alio qui loco dicitur Laguna cum Eccleſiâ & decimis . & terminu , & finibus ſuis , ſicut in ipsâ ſcripturâ reſonat , quod fecit dictus Suniefridus Comes ſancto Michaëli & ſancto Germano: ipſum alodum habet terminos de unâ parte pontem novum, de aliâ ad ipſos molendinos ab taqua Tebeda, de tertiâ ipſa archa, de quartâ ad ipſas Cales , de quintâ à flumine Tebe uſque ad Oleta.

Et in alio loco Eccleſia ſancti Thomæ cum terminis & finibus ſuis , Albareto cum finibus ſuis, Intervalles cum terminis & finibus ſuis, & villa Lare cum Eccleſiâ , cum terminis & finibus ſuis. Talazo cum finibus ſuis, Mazumculas cum finibus ſuis , Canavellas cum terris , vineis, & finibus ſuis, & ipſum alodum de valle magnâ , ipſa villa cum Eccleſiâ qui habet terminos de unâ parte villam Leboratiam ; de alio ipſo collo de Leboraria ; de tertiâ parte ipſas Agulias, de quartâ parte Aderamala ; de quintâ in monte Canigone, de ſextâ ad ipſa Capraria ; de ſeptimâ ab arbore formoſo ; de octavâ à gurgo Antalego in Comitatu Sardanienſe, in loco qui dicitur Tollone, cum domibus & terris & terminibus & finibus ſuis. In Baltarga, Eccleſia ſancti Andreæ cum decimis , & terris & vineis. In Tartaria, Eccleſia cum decimis & terris & vineis: ſicut in ipſa ſcripturâ reſonat quod fecit Sclivina ad ſancti Michaëlis & S. Germani. In Sagaue, Eccleſia ſanctæ Eugeniæ cum decimis & primitiis.

In Volvir Eccleſia ſanctæ Cæciliæ cum decimis & primitiis cum ipſo poio. Et habet terminus uno latere flumen Segure, de aliâ in termino de Sagana, de tertiâ in fontanaria ſive in termino de villa Euviles, de quartâ Eccleſia ſancti Martini , & in Ventojola, Eccleſia cum decimis & primitiis. Et in villâ quæ dicitur Everdomibus , cum ipſo alodo Adelildis, ſicut in ipſâ ſcripturâ reſonat, quem ipſa dedit ſancti Michaëlis & ſancti Germani. Et ipſum alodum Heirogoliſa habet terminos de unâ parte flumen Araone, de aliâ, ſtrata quæ pergit ubique, de tertiâ rivolum qui decurrit de villa Uri & ultrà ipſum rivolum, ipſa inſula cum ipſo prato, de quarta, in villâ Evegio, & in pago, qui dicitur Sonelictenſis, in luco ubi habetur Eccleſia in honore ſanctæ Crucis cum ipſum arduum montem, cum Eccleſiâ ſancti Laurentii, & cæteris aliis Eccleſiis, cum decimis & primitiis earum, & cum ipſo alode qui habet terminos de unâ parte Buſcertedo, de aliâ Fontecuberta, de tertiâ ad ipſa Miardolia, de quartâ Caucano, de quintâ Aquas bonas, de ſextâ Taliano , de ſeptimâ fonte merdoſa, de octavo in Gugulante, de nono à plaido Lupino. de decimo ipſas ſcales, undecima in Verzellin, duodecima à fonte Salvanure, tertia decima à Tribio, quarta decima à Roccaregia, quinta decima à Campogeugo ; xvi. Lidinolas. Et in comitatu Bergitanenſi in loco qui dicitur Spugiola, Eccleſia ſancti Clementis, cum decimis & primitiis, cum domibus & terris ſcilicet ac vineis. ſicut Sumarius Comes detinebat ante diem obitûs ſui.

Quæ omnia ſuprà memorata, & alia quæ in aliis pagis, videlicet in Sardanienſi, Fuliolatenſi, in Bergedano, in Reſuhonenſe, in Valle-aſperi, vel in cæteris Comitatibus quod hodie retinent, vel Domino propitiante acquirere potuerint per ſcripturas emptionis vel donationis ſive commutationis, aut pro qualicumque voce habere dinoſcuntur, ſicut in eorum Privilegio, & in chartis eorum continetur, cum omni earum rerum integritate. Et ut hoc firmiùs ſtabiliuſque retineatur ſine omni contradictione, hoc Præceptum exinde fieri juſſimus & annulo noſtro inſigniri.

Signum Domini Lotharii glorioſiſſimi Regis.

Gezo Notarius ad vicem domini Artaldi Archiepiſcopi ſummi Cancellarii recognovit.

Datum v. Idus Februarii , regnante glorioſiſſimo Lothario, iv. anno, indictione II. Actum in Compendiaco palatio feliciter , Amen.

Duello probatum eſt Eccleſiam S. Saturnini Monaſterio Bellilocenſi debere attribui.

Ann. CMLXI. Ex chartulario Belliloci.

NOtitia gurpitionis vel conſignationis in eorum præſentiâ, quamobrem adfuerunt vel ante Raymundum Comitem , ſeu & ante nobiliſſimos viros qui hanc notitiam ſubter firmaverunt : qualiter venientes duo honorabiles viri , Bernardus videlicet & Gerbertus ad Eccleſiam S. Saturnini die Veneris tertio die Idus Julii ante jamdictum Raymundum Comitem , & ante alios nobiles viros. Interpellabat quiſque unus Eccleſiam S. Medardi cum ipsâ curte quæ dicitur Priſca , quam Ricaldus pro remedio animæ ſuæ parentumque ſuorum, S. Petri Bellilocenſis in ſtipendiis & uſibus Monachorum ibidem ſervientium diviſerat , poſt mortem filii ſui Gerardi: illis ſiquidem inter ſe contendentibus, judicavit prædictus Raymundus & alii venerabiles & aſſiſtentes, & ut ipſi duo prætaxati viri Vicarios ſibi duos eligerent ad certamen expeditos , quò Dominus manifeſtare dignetur veritatem hujus rei , quod ita factum. Nam ſecundâ diei horâ certantibus uſque ad ſolis occaſum , (neminem quippe erat utrorumque vincere) judicaverunt memorati Raymundus Comes cæterique & in circuitu ſiſtentes , cinquam eorum , Bernardi vel Gerberti , nihil ad poſſidendum jure debere in uſus uſurpare , ſed potiùs Domino omnium creatori , & S. Petro Bellilocenſi Apoſtolorum Principi in uſibus Monachorum inibi deſidentium expendi , cui prædictus Rigaldus pro remedio animæ ſuæ devoverat offerre. Judicavit iterum memoratus Comes contrà quæ ei aſſiſtentia turba , quòd exinde Deo & S. Petro gurpitionem Bernardus & uxor ſua Eſtevena ſeu & Gerbertus facere deberent : quod ita & fecerunt.

Facta gurpitio illa in menſe Julio , anno octavo ſub Lothario Rege.

SS. Bernardi & uxoris ſuæ Stevenæ , & Gerberti , qui etiam pro amore Domini & S. Petri hanc gurpitionem fieri vel affirmari rogaverunt ; aliis verò nobilibus viris præſentibus actum fuit.

Sig. Raymundi Comitis, Sig. Stephani, Sig. Hugonis, Sig. Matfredi, Sig. Raynulfi, Sig. Geneſi.

Fundatio Eccleſiæ Liziniacenſi pro XII. Canonicis ab STEPHANO *Arvernenſi Epiſcopo.*

Ann. CMLXII. E majori Chartulario Brivatenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, STEPHANUS divinâ annuente gratiâ Præſul eximius Arvernenſis Cathedræ , vita & moribus præclarus, conſiderans caſum fragilitatis humanæ , ut pius & miſericors Dominus immanitatem criminum meorum miſericorditer minuere dignetur in præſenti ſæculo, & vitam æternam tribuere in futuro, ſeu etiam pro ſeniori meo Clotario Rege , & animâ genitoris ejus Cludovici Regis , & pro animabus genitorum meorum Rotberti & Algardis , & novercæ meæ Hildegardis & avunculis meis Auſtorgio videlicet , Matfredo , ac Widone & Stephano conſobrino meo , necnon & fratribus meis Auſtorgio & Rotberto , avunculo quoque meo Armanno & filio ejus Amblardo, ſive Auſtorgio avunculo meo & filiis ipſius Auſtorgio & Villelmo , ac ſcilicet Rotberto Abbate, genitoribuſque & fratribus ſuis, cunctique

ctiſque propinquis & parentibus noſtris, amicis quoque & inimicis, atque fidelibus noſtris, omnibuſque fidelibus Chriſtianis vivis atque defunctis. Reddo Creatori, omnium Domino, Regique Regum & Domino dominantium, necnon & cedo glorioſiſſimo Martyri Juliano, & ſacroſanctæ Dei Eccleſiæ Brivatenſi vico fundatæ honorabiliter quieſcenti, aliquid ex meis rebus, quæ mihi jure propinquitatis legitimo ordine ſucceſſerunt, hoc eſt vicua qui vocatur nomine proprio Liziniacus, cum Eccleſiis in eodem vallato ſive vico dicatis in honore ſanctorum Joannis Baptiſtæ, ſanctique Germani Antiſtitis & Confeſſoris, ſeu & ſancti Martyris Clementis atque Pontificis, cum omnibus decimis & donariis, ſive oblationibus ibidem collatis, cum vineis & campis, ſimulque & pratis, cunctiſque rebus ad eumdem locum pertinentibus, vel quantumcumque ibidem nunc poſſideo ac dominari videor, aut in poſterum ego Stephanus Præſul & Robertus Abbas ad eumdem locum accreſcere vel acquirere juſtè potuerimus, cum omni ſuâ integritate omnipotenti Domino reddo, ut ſub tuitione ac poteſtate ſanctiſſimi Martyris Juliani & Canonicorum ibidem Chriſto militantium, ſit omni tempore; ita dumtaxat, ut à die præſenti & deinceps Canonici prædicti Martyris Juliani omnibus donariis & ſepulturis, ſive de fructibus per omnia medietatem accipiant, eo tenore, ut poſt fructum collectum & à Domino perceptum in eodem prædicto loco Liziniaco, in honore Domini noſtri & ſanctæ Dei genitricis MARIÆ, & ſancti Archangeli Michaelis, & S. Petri Apoſtoli, omniumque Apoſtolorum, & ſancti Martyris Juliani, ſanctique Præſulis Germani, omniumque ſanctorum, duodecim conſtituantur Canonici cum noſtro pari conſenſu Domino jugiter militandi, ipſi quoque ex prædictâ medietate Canonici victum accipiant quotidianum; ex hoc quod exinde ſupererit in communi victu ſeu uſu Canonicorum Brivatenſium ſit ſine ullâ controverſiâ: poſt meum igitur ac Rotberti Abbatis ſive Præpoſiti ex hoc ſæculo diſceſſum, reliqua medietas ex ſupradicto loco, quam nunc & in diebus vitæ noſtræ in uſus noſtros tenere videmur, ſicuti ſuperiùs ſcriptum eſt, in communi juſſione Canonicorum ſeu poteſtate inclyti Martyris Juliani Brivatenſis vici, abſque ullo contradicente.

Sanè ſi quis ullâ aliquando ſuperbiâ, quod minimè fore creditur, ullo unquam tempore ſurrexerit, ſive Rex, aut Comes, ſive Epiſcopus vel Abbas, ſive aliquis Præpotens, nobilis aut ignobilis, omnis ſexûs, utriuſque ordinis, qui contrà hæc ſtatuta à nobis facta, ſive adversùs Canonicos prædicti Martyris propter hanc ceſſionem aliquam calumniam inferre aut excitare voluerit, niſi reſipuerit, & ad ſatisfactionem venerit, iram Dei omnipotentis incurrat, & Sanctorum omnium intercesſionibus careat, & quamdiu vixerit in hac vitâ de malo in pejus ſemper attenuetur, & petitio ipſius nullum habeat effectum; ſed inſuper auri puri libras C. coactus perſolvat, & poſtquàm indignam vitam dignâ morte finierit, cum ſuperbo divite & cum Juda proditore Domini, ac cum Datan & Abiron in inferno particeps in omnibus pœnis efficiatur.

Placuit itaque mihi Stephano Pontifici, ut quamdiù Rotbertus Abbas & Præpoſitus ſupervixerit, pro Dei amore & remedio animæ meæ omniumque fidelium Chriſtianorum prædictum locum regat, ædificet & gubernet, & poſtquàm ex hac vitâ migraverit, jam dictus locus nullum habeat Rectorem aut Dominatorem niſi Dominum Deum omnipotentem, & ſanctum Julianum Martyrem, omniumque Sanctorum merita & interceſſiones, atque Canonicos prædictæ Eccleſiæ Brivatenſis; ut ſicuti ſuperiùs prædictum eſt, Præpoſitus ac Decanus, omneſque Canonici antedicti communi conſilio & dominatione prædictum locum Liziniacum in honore Domini noſtri JESU-CHRISTI, & omnium Sanctorum teneant ac prævideant, ut unà cum eis ad æternam vitam pervenire valeamus.

Hæc autem ceſſio ut per ſuccedentia tempora firmiorem obtineat vigorem, ego Stephanus Epiſcopus manu propriâ ſubter eam ſignavi, & ut aliorum nobilium virorum manibus roboretur, rogare ſtudui. Signum hoc quod exaratum eſt manu propriâ firmavit & deſignavit. Rotbertus Abbas ac Præpoſitus quod ratum eſt conſenſit. Signum Rotberti Vice-comitis: Signum Auſtorgii fratris ſui, qui pariter conſenſit: Signum Ambardi: Sign. Villelmi Sign. Arberti: Sign. Auſtorgii: Signum Amblardi Acta ſunt autem hæc anno DCCCC. LXII. Nativitatis Dominicæ, Indictione V. menſe Febr. die Sabbato, ſub Imperio Clotharii clariſſimi Regis Francigeni ſeu Aquitanigeni.

GAUFRIDUS *Comes Andegavenſis, cui Griſeagunnella cognomen fuit, Monachilem Regulam in Monaſterio S. Albini inſtituit.* An. CMLXVI.

TEſtificante veridicâ omnium Doctoris Gentium linguâ, novit omnium numeroſitas Fidelium, quia Deus eſt qui operatur in unoquoque homine & velle & poſſe pro bonâ voluntate. Bonæ quippe voluntatis initia miſericordis & miſeratoris Dei, gratuitâ præveniente gratiâ, dum ſaluberrimæ devotionis propagantur prærogativâ, ad potioris tandem meriti, ſcilicet optimæ operationis perducuntur effectum, cum ea conſtiterit ſtabilimento perfectionis hujuſmodi rerum ſumſiſſe affectum. Namque cum ſapientiſſimi Salomonis ſententiâ doceamur, quia omnis laus in fine canatur, illâ potiſſimùm Evangelicâ monitione, quâ dicitur: *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*, ſuperiori ſententiæ concinenti, operam dediſſe nos congruit bonæ, ut diximus, operationis effectum. Scimus quoque quia, ut ait præfatus Apoſtolus: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque ſive bonum ſive malum, prout geſſit.* Hæc ita ſe ſe habere cum nemo qui dubitaverit, non tam ſalubre quàm neceſſarium unicuique dinoſcitur eſſe fidelium, pro ſe quemque niti, neque de die in diem differri, præſertim cum noverimus, quia *ſtat ſua cuique dies, & breve & irreparabile tempus. Omnibus eſt vita*: & ut ait ſapientis ſententia, Omnes morimur & in gaudium volumus venire. Quod profectò gaudium certum habemus nequaquam nos poſſe adipiſci, ſine bonorum operum adimpletione: quia, *Quæ ſeminaverit homo, hæc & metet: & qui ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet, ut & qui metit & qui ſeminat, ſimul gaudeant in vitam æternam.*

Matt. 24. 13.

1. Cor. 5. 10.

Gal. 6. 7.

Hæc divina hortamenta ego in Dei nomine Gautfredus gratiâ Dei, & ſenioris mei Domni Hugonis largitione Andecavorum Comes, conſiderans, & de Dei & Sanctorum ejus indulgentiâ præſumendo confidens, & confidendo præſumens, aliquod mihi in æternâ vitâ retributionis providere decrevi commodum, aſſentienteque fratre meo Widone Abbate, Monaſticæ religionis perfectionem ſecus eamdem tam ipſe quàm ego ſtatuere decrevimus Andecavorum urbem. Fama denique fertur priſcis olim temporibus in Monaſterio S. Albini eamdem floruiſſe; ſed quia id evidentibus minimè declaratur indiciis, nihil noſtrûm intereſt floruerit utrum,

an non. Illud notum eſſe volumus omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ Fidelibus, quia in hac & bonam operandi à Deo percipientes voluntatem, ſtatuimus in primis pro remedio animæ ſenioris noſtri Domini Hugonis præſentis Francorum Ducis, ſeu pro patris matriſque ejus animæ itidem redemptione, necnon causâ adjutoru animæ patris mei Fulconis, matris quoque meæ Gerbergæ, in prædicto Cœnobio S. Albini monachilis ordinis perfectionem, eliminatâ, quæ in eodem loco non dominicis hactenùs, ſed ſuis ſæcularibus vacaverit lucris, canonicali Congregatione.

Præfecimus quoque Fratribus ejuſdem loci boni teſtimonii bonæque converſationis Abbatem, nomine Widbauldum, qui dominico gregi velut bonus Paſtor diebus ſuis inſiſtat, & poſt obitum quandoque ipſius, cum noſtro generiſque noſtri futuri aſſenſu, ſucceſſor ei, qui à fratribus ejuſdem loci electionis privilegio aptus inventus fuerit, ſubſtituatur.

Terram quoque, quæ eidem Abbatiæ ſubjacere dinoſcitur, ad integrum reddimus, quamque adhuc invenire poterimus, adjungere ſtudebimus, quatenùs miſericordis pii Redemptoris mihi Gaufrido ſæcularium bellorum turbinibus occupato, opem auxilii ſui concedat propitius; ſicque me intercedente beato Albino ejuſdem protegat gratia, ut quandoque corpore exutus eorumdem Monachorum orationibus adjutus, ad cœleſtia regna pervenire valeam abſolutus.

Concedimus quoque eiſdem Monachis, ut nulla in eorum terra vicaricia dominetur poteſtas, niſi de furto aut homicidio ſeu incendio.

Et ut hoc ſcriptum inconvulſæ integritatis ſolidum vigorem obtineat, manibus Domni & Senioris mei Francorum Principis Hugonis roborandum, manibus quoque Procerum ejus firmandum obtulimus. Si quis autem, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, vel de progenie meâ, ſeu cupiditate alicujus pecuniæ, aut per ſeipſum aut per ſuos, aut per extraneos contrà hanc firmitatis ſecuritatem ut eum infringat, aliquo ingenio venire tentaverit, imprimis iram Dei omnipotentis quiſquis ille fuerit incurrat, & cum Juda traditore damnationem accipiat. Similiter & hoc patiatur quiſquis voluerit ſtipendia Fratrum uſurpare, & ſi quis præſumſerit aliquam injuriam Fratribus ejuſdem loci inferre, & ter admonitus niſi reſipuerit, quadriennio communione privetur. Si autem, quod abſit, induruerit, perpetuo anathemate feriatur, niſi forte ab ipſis Fratribus dignâ ſatisfactione delinitis recipi mereatur.

Signum Hugonis Francorum Ducis.
Signum Gaufridi Comitis qui hanc privilegiam fieri juſſit & affirmare rogavit.
S. Widonis Abb.
S. Neſingi Andecavorum Epiſcop.
S. Widdonis Sueſſionenſ. Epiſcop.
S. Ardunii Turonorum Archiepiſcop.
S. Roberti Comitis Trecaſſino.
S. Albergi Aurel. Vicecomitis.
S. Waldrici Sueſſionis Comitis.

S. Hugonis.	S. Warini.
S. Sucherii.	S. Griferii.
S. Walaranni.	S. Hilgerii.
S. Roberti.	S. Goulfi.
S. Milonis.	S. Gualterii.
S. Hilduini.	S. Widdoni.
S. Walterii.	S. Baldrici.
S. Rainaldi.	S. Gaufridi.
S. Vicarii.	S. Rodulfi.

Lotharii *Regis confirmatio bonorum Grandis vallis Monaſterio collatorum.*

Anno CMLXXXIV.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri Jesu-Christi, Hlotharius divinâ præveniente clementiâ Rex. Dum utilitatibus Eccleſiarum de pio favore conſulimus, morem prædeceſſorum noſtrorum exequimur Regum; idque ad emolumenta totius regni à Deo nobis commiſſi congruere liquidò credimus. Proinde noverit omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque fidelium, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quia Hugo Comes illuſtris avunculi noſtri Lutfridi filius deprecatus eſſet manſuetudinem noſtram, ut quaſdam res ſeu villas ex Cœnobio ſanctæ Mariæ & ſancti Germani, cujus vocabulum eſt Grandiſ-vallis, per noſtram authoritatem in ſtipendiis Fratrum ibidem famulantium confirmaremus. Itaque divino tacti amore, hos regiæ dignitatis decernimus apices fieri, per quos ſancimus atque decernimus, ut illud quod in ipſo Monaſterio conjacere dignoſcitur; ſed & Cellam in honore ſancti Pauli conſtructam quæ Vertuna dicitur, &c. *ut ſuprà in Praecepto Lotharii Imperat.* Pro abſolutione Domini genitoris ac genitricis, noſtrâque incolumitate, luminaribus ipſius Eccleſiæ ſeu ſtipendiis Fratrum, hæc omnia cum Fratre Ebruino nomine ſuperiùs prælibato, abſque ullius detractione ſeu inquietudine, omni tempore perſeverent. Et ut hæc noſtræ conceſſionis authoritas firmior in poſterum habeatur, ſubter manu noſtrâ confirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignavimus. Data IV. Kalend. Aprilis, anno Christo propitio regni domini Lotharii glorioſi Regis undecimo, Indictione XIV. Actum in Atregiâ palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

De electione **Rainaldi** *Abbatis S. Albini Andegavenſis.*

Anno CMLXXXVIII.

OMnibus in domo quibus eſt Chriſtus vivere & mori lucrum, & potiſſimum ſub jugo Regulæ S. Benedicti ſponte colla ſubmittentibus, qui jubet ut Monachi in Monaſterio degentes Abbatem ſibi præeſſe deſiderent, notiſſimum eſſe volumus, quòd anno DCCCCLXXXVIII. Incarnationis Dominicæ recedens à loco S. Albini Abbas Guuterius, quem pro fidelitate Dei, & ſuæ animæ remedio nobiliſſimus inter ſuos Gaufridus Comes eidem loco præfecerat, & Romam, vel quod majus eſt, matrem civitatum Hieruſalem expetens gratiâ orationis, ſucceſſorem ſibi præſago ſpiritu providerit, cui animarum ſimul & corporum curam committeret, Rainaldum vitæ & morum probitate decorum, quem ipſe in Chriſti nomine nutrierat, cum conſenſu tamen Fratrum præfati loci, & elegantiſſimi juvenis filii prædicti Comitis Gozfredi, qui in loco patris feliciter ſucceſſit, nomine Fulconis. Cui electioni providente gratiâ Dei, ut credimus, prudentiſſimorum Pontificum, Clericorum quoque & nobilium laïcorum, & ſuper his omnibus electio ſimul & acclamatio prædictæ Congregationis concordans videtur in melius, eo tenore videlicet, ut ſecundùm Regulam S. Benedicti, qui eſt Pater & Dux, Advocatus quoque poſt Deum omnium fidelium Monachorum tam in hoc ſæculo quàm in futuro, in omnibus converſari pro poſſe & noſſe ſtudeat, & plùs prodeſſe quàm præeſſe ſatagat, & omnia cum conſilio Fratrum timentium Deum providè & juſtè diſponat, ut cum venerit Paſtor Paſtorum, cui redditurus eſt ratio-

Digitized by Google

nem de ſibi commiſſis animabus, addita & ſuæ animæ; audire gaudenter mereatur, quod ſervus bonus qui erogavit talentum ſibi creditum conſervis ſuis in tempore ſuo: *Euge ſerve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

Matt. 25. 21.

Widdu Epiſcopus.
Sig. Fulconis inclyti Comitis.

Teobaldus Abbas.
Warembertus Abbas.
Willelmos Abbas.
Maïolus Præpoſitus.
Walterius Præpoſitus.
Gundulphus.
David.
Agoricus.
Scudelenus.

Anno MLXXXVIII.

Electio S. ODILONIS *vivente ſancto* MAÏOLO *Abbate Cluniacenſi.*

Suprà pag. 374.

ORdine divinæ diſpenſationis, &c. *ut in electione S. Maioli.* Quapropter ego MAIOLUS ſancti Petri Cluniacenſis Cœnobii Abbas indignus, præſentibus atque futuris generatim notum eſſe volo, quia hæc & hujuſcemodi mente pertractans, ætate defatigatus, officiis quoque corporis imminutus, dum minùs me paſtorali curâ idoneum perſentiſco, beati Benedicti capitulatim de conſtituendo Abbate ſollicitudine præmonitus, cum omnibus Fratribus meis, Filiis, & Conſervis, beati quidem Petri pridem Clericum fratrem & filium Monachis Odilonem Religioſum eligimus, & Abbatem eſſe decernimus, ne inſolentiâ noſtræ infirmitatis Ordo deteſcat, & repulſam in aliquo patiatur, Deo propitio ſemper ad meliora provehendus.

Et ne technam alicujus excuſationis prætendat (nam ſicut quis indignè ad regimen incautus aſpirat, ita ſi quis dignus refugit, meritò conſtringendus habetur) conſilium Epiſcoporum & Abbatum adhibuimus. Et ſicut Cluniacenſe Monaſterium, Deo auctore, à Guillelmo Duce fundatum, nomine Principis Apoſtolorom ſacratum, privilegiis Romanæ ſedis inſignitum, Regalibus præceptis confirmatum, à Reverendis quoque Abbatibus Domno Bernone atque Odone, necnon Haymardo ordinatum conſtat; ita cum omnibus Abbatiis, locis & Cellis ubi ubi eorum vel noſtro tempore acquiſitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem ſervandum ſecundum beatum Benedictum, & inſtituta Patrum noſtrorum, quàm ad res diſponendas ſub omni integritate, propitiâ divinitate, vinculis obedientiæ adſtringimus, & Abbatem unanimiter omnes proclamamus.

Hujus verò electionis & ordinationis ejus ſeriem per conſultum, ut diximus, Primatum Comitis, etiam & Advocati noſtri Henrici Ducis, necnon & Otonis literis ſanciri præcipimus, atque regulariter celebratam ordinationem in Chriſti nomine confirmavimus, & à Patribus ac Fratribus noſtris, ſcriptis confirmare precati ſumus. Acta Cluniacenſe Cœnobio feliciter, Amen.

Ego Maïolus Abbas, huic electioni aſſenſum præbui, & ſignavi.
Rodulphus Rex.
Bourchardus Archiepiſcopus.
Hugo Epiſcopus Genevenſis.
Aguricus Epiſcopus Lauſanenſis.
Hugo Epiſcopus.
Teuto Abbas.
Richfredus Abbas.
Ermenfredus Epiſcopus.
Burchardus Comes.
Lambertus Comes.
Adalbertus Comes.

Hoc inſuper ſubſignavêre Monachi centum ſeptuaginta ſeptem: huic etiam electioni ſubſcripſerunt:

Leotaldus Archiepiſcopus.
Walterius Epiſcopus.
Hugo Abbas.
Wago Abbas.

Forma Electionis Epiſcopi.

Ex veteri Chartulario Eccleſiæ Cadurcenſis.

PRISCA modernaque Eccleſiarum moderamina theoloquelariis ſanxêre Canonibus quòd arripientibus viam univerſæ terræ quarumlibet ſedium Præſulibus, per viciniorem Epiſcopum, aut per quemlibet alium Epiſcopum, cui Archipræſul injunxerit, extincti fratris tumulatorem, orbatæque Sedis viſitatorem atque conſolatorem, ſine cujus conſcientiâ ſacri prohibent Canones conſiſtere aut confici de ſubrogatione Epiſcopi, perficiatur eccleſiaſticarum inventarium rerum. Tunc verò prioribus viduatæ Sedes diſpoſitis Oeconomis commendetur. Poſtmodum autem cleri plebiſque ordinis deſideriorum conſenſus requiratur, quinimò amotis ſimoniacis ſacculis, poſtpoſitiſque omnium cupiditatum argumentis, univerſa fideliter notitiæ Archiepiſcopali ſignificentur, quo diſponente cuncta in talibus expedit, cum Suffraganeorum conſilio ſub divinâ cenſurâ diſponi negotiis atque ordinari. Igitur Metropolitano Dominicâ vocatione rebus humanis vitâque perfuncto, hæc eadem fideliter exigenda ſunt omnia à viſitatore atque tumulatore, & omnium diœceſanorum ſi fieri poteſt cognitioni ſignificanda prudentialiter, quò urbes quas gentilium temporibus habebant Idulicolæ Flamines, nunc gubernent Chriſticolæ Præſules.

Cum ergo Paſtorem contigerit ſubrogandum, poſt advocationem & clamationem Cleri petitionemque viduatæ plebis, ne urbs Præſulem minimè optatum non ſpernat, nec odium habeat, fiatque minus religioſa quàm convenit, cui non licuit habere quem voluit. Quoniam difficile eſt quòd bono peragantur exitu quæ malo ſunt inchoata principio, expedit orbatæ Sedi cum Epiſcoporum electione, cleri ac populi ipſius Eccleſiæ acclamatione, Epiſcopum ordinari atque inthroniſari. Quapropter vir inclytus Dagobertus, primæ ſanctæ Bituricenſis Eccleſiæ ſedis Archimandrita cognoſcens obitum beatæ memoriæ Froterii Epiſcopi ſanctæ ſedis Caturcenſis Eccleſiæ, cujus memoria æthereo deſcribatur in albo, uti ſacra Canonum auctoritas jubet, in ipſius loco jubeo & abſolutionem facio ad Coëpiſcopos noſtros eligere & benedicere Gauſbertum Sacerdotem verè nubilem, orthodoxum non cenodoxum, frugalem non gaſtrimargicum, humilem non philarchicum, modeſtum, hoſpitem, caritativum, caſtum, miſericordem, & juxtà Apoſtolum, armis divinis decentiſſimè ac pleniter adornatum.

Nos quoniam humiles JESU-CHRISTI unà cum auctoritate & abſolutione domni Archipræſulis noſtri Dagoberti, Bego Arvernenſis, Ingelbinus Albienſis, Froterius Petragoricenſis, cernentes tantam acclamatorum unanimitatem, & acclamanti proficuam Eccleſiæ utilitatem, unà per conſenſum & voluntatem Guillelmi Comitis Catorcenſis, matriſque ſuæ Adelinæ, recepimus in noſtro Epiſcopali numero atque collegio proclamatum Gauſbertum, & cum per auctoritatem Canonicam benedicendum ordinavimus, & electum Epiſcopum in ipſam ſedem ſancti Stephani Eccleſiæ Caturcenſis Epiſcopum exaltavi-

mus, & in nomine ſanctæ Trinitatis inthroniſavimus, & ipſi Eccleſiæ Paſtorem præfecimus. Acta ſchedula hujus indaginis à corporea trabeatione Verbi divini, Anno DCCCC. XC. Indictione III. factâ electione iſtâ Nonas Januarii, regnante Carolo Rege.

Ann. CMXCII.

CONRADI *Regis Burgundiæ donationes piæ, factæ S. Andreæ Viennenſi Monaſterio.*

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, CHUONRADUS ipſius præveniente clementiâ omni tempore jugiter ſereniſſimus Rex. Si aliquid compendiorum ſanctæ Dei Eccleſiæ ex noſtris facultatibus conferre ſtudemus, quatenùs antiqua auctoritas præcedentium patrum Regum obſervetur, & vita Monachorum in hoc laude divinâ altius conſcendatur, ſi eſt inde victum & veſtitum ſancta Dei Eccleſia membris ſuis cotidie, ne à Dei eeſſent cultu, poſſit ex aliquâ parte nobis donantibus ſuſtentare penuriam ſuam, vel adminiſtrare: credimus non ſolùm nos vel ſucceſſores noſtros idcirco felicius in hac vitâ regnaturos; verùm in futuro æternæ vitæ recompenſatione cum electis in illâ ſupernorum curiâ poſſe conſcribi confidimus. Quapropter cupimus notum fieri omnibus ſanctæ Dei fidelibus, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter nos divino amore compuncti, imprimis memores ſalutis æternæ vitæ, & recordationis beatæ, ut credimus, animæ conjugis noſtræ dilectæ Machthildis Reginæ, & ut ipſa donavit, & nos perficere poſtulavit, ad ſacroſanctum Monaſterium, quod eſt conſtructum in civitate Viennâ, in honore ſancti Andreæ Apoſtoli & ſancti Confeſſoris Maximi, qui hic corporaliter requieſcit, ubi Dominus Heunomus Abba Monachorum præeſſe dinoſcitur, quidquid proprietatis viſi ſumus habere in prædicto pago Viennenſi in prædictis locis, in villa Vitroſco Eccleſiam cum Preſbyteratu, & in villâ Areld, & in Manſiano & Arcas habere dinoſcimur. Ea ſcilicet ratione ut prædictus Abba Heunomus, & modò Fratres qui degunt, & qui deinceps ad illud Monaſterium pro Dei amore venturi ſunt, prædicta loca tenant ad utilitatem ipſius Monaſterii, & perpetualiter poſſidendum per hoc noſtræ auctoritatis præceptum illis cenſemus, & nihil cenſûs vel ſervitû unquam Rectoribus prædicti Monaſterii à regiâ poteſtate inde exigatur, niſi, ut diximus, ſolo Conditori hominum pro noſtra peccamina grata perſolvant libamina. Ita ut hactenus ad nos prædictæ res reſpiciebant qualicumque ingenio nobis devenilſent, aut de paternâ poteſtate, aut etiam nos poſtea de Walda in villâ Areas acquiſivimus, hoc eſt manſum unum, & in Manſiano colonicam unam, & in Vitroſco quidquid de Thiodewino acquiſivimus, & in Areld ſimiliter quantum de ipſo comparavimus, hæc ipſa prædia pretio computato trecentorum ſolidorum conſtat à nobis eſſe acquiſita.

Omnia hæc à nobis illis tradita ſeu ab illo Abbate, ac Monachis ſuis in prædictis villis poſtmodum ſimili modo acquiſitis, vel etiam ubicumque aliquid habent acquiſitum, vel in futuro tempore erit conquirendum, vel ſi aliqua perſona aliquando pro remedio animæ facultatibus ipſius Monaſterii de ſuis rebus cupit ingerere, huic noſtræ auctoritati ſubdere decrevimus, ne per ſucceſſiones futuras aliquâ incuriâ deſoletur, agris, pratis, vineis, caſis, caſalibus, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, & in omnibus appendiciis amodò & deinceps. Ut autem hæc noſtra auctoritas apud ſucceſſores firmum tenorem habeat, & omni tempore ſtabilis & inconvulſa permaneat, placuit nobis nomini noſtro eſſe conſcribendum, & impreſſione annuli noſtri ſubtenùs ſubſigillari. Signum invictiſſimi ac piiſſimi Regis Chuonradi.

Ego itaque Kerardus indignus Sacerdos præſcripti Regis ac Reginæ humillimus Capellanus, juſſus ad vicem Haimonis Valentinenſis Epiſcopi Archicancellarii ſcripſi & ſubſcripſi. Data Kl. Dec. Nonas Decemb. Idus Januarii ſub Pontifice Tietpaldo, anno ab Incarnatione Domini noſtri JESU-CHRISTI DCCCC. XCII. Indictione quartâ, Epactâ vigeſimâ, regnante Rege noſtro Chuonrado XXXVIII. anno.

An. CMXCIV Ex eodem Chartulario.

RUDOLFUS *Rex Burgundiæ confirmat quæ Monaſterio S. Andreæ Viennenſis donaverat Conradus pater ejus.*

IN nomine Domini Dei æterni, Rudulfus Rex. Si locus Sanctorum more præcedentium Regum Catholicorum aliquid compendii, unde vita inibi Deo famulantium ſuſtentetur, conferre ſtudemus: non ſolùm in hac vitâ diutiùs cum proſperitate regnaturos, verùm in perenni à Deo recompenſationem recipere confidimus. Quocircà noverit ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque fidelium univerſitas, præſentium ſcilicet ac futurorum, qui venerabilis Abbas Haimonius de Monaſterio ſancti Andreæ Apoſtoli in civitate Viennâ ſiti, cum Monachis ſibi commiſſis, ante præſentiam noſtram præceptum patris noſtri deferens poſtulavit, ut res quæ in ipſo ad præfatum Monaſterium à ſe jamdudum reſtauratum delegatæ erant pro animæ matris noſtræ Mathildis Reginæ remedio ac ſuæ, noſtræ auctoritatis præcepto ad ſuſtentationem Deo ibi ſervientium corroborare dignaremur. Sunt autem res ipſæ in pago Viennenſi ſitæ, in villâ Vitroſco Eccleſia cum appendiciis ſuis, & quidquid in ipsâ villâ, vel in Arclo pater noſter & mater noſtra de Teudowino acquiſierunt, & in Areas manſum unum, & in Maſiano colonica una. Nos verò non ſolùm in hoc ei aſſenſum præbentes, ſed inſuper per conſilium dilectæ conjugis noſtræ Agildrudis Reginæ, ac fratris noſtri Burchardi Lugdunenſis Archiepiſcopi, quamdam villam Criſinciacûs nominatam cum familiis utriuſque ſexûs & ætatis, & rebus omnibus ad ipſam reſpicientibus, quæ ex multo tempore de præfato Monaſterio ablata fuit, pro remedio animæ patris noſtri, ſicut ipſe in fine obitûs ſui reddidit, ſancto Andreæ ſanctoque Maximo reddimus & concedimus, & per hoc noſtræ auctoritatis præceptum ſancimus, ut deinceps nullus Dux, Marchio, Comes, vel quælibet grandis, aut parva Regni noſtri perſona de ſuprà nominatis rebus nullum teloneum, vel aliquam functionem exigere præſumat, ſed ad ſubſidia Monachorum in prælibato Monaſterio Deo ſervientium, omnium hominum inquietudine remotâ, cuncto permaneant tempore.

Si quis autem hujus noſtri præcepti violator exſtiterit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras XXX. medietatem cameræ Palatii noſtri, & medietatem Monachis ſupradictis. Ut autem veriùs à nobis factum credatur, & ab omnibus diligentiùs ſuccedentibus temporibus obſervetur, manus illud noſtræ ſubſcriptione roborantes, ſigilli noſtri impreſſione annotari juſſimus: & ad confirmationem prælibatam confirmandam addimus Eccleſiam de Maſclatis cum apendiciis ſuis ad prædictorum Monachorum ſubſidia.

Signum Domni Ruodulfi nobiliſſimi Regis. Paldolfus Cancellarius recognovi. Data II. Idus Ja-

Digitized by Google

nuarit anno Incarnationis Domini DCCCC.XCIV. Indict. V. anno verò Domni Rodulfi Regis primo. Actum Vigennæ in Dei nomine fideliter. Amen.

Epiſtola S. ODILONIS *Abbatis.*

IGne divini amoris fervido Domno PATERNO gregis Chriſti affectu paterno procuratori provido, Frater ODILO cum Domno Epiſcopo SANTIO, omnique Cluniacenſium pauperum Congregatio, monaſtici laboris bravium à Chriſto.

Si cuncta circà vos ſunt proſpera & pacata, gaudemus & exultamus, & ut ſemper de bono proficiatis in melius, votis omnibus præoptamus. Pro ſtatu quoque Regni ut liberetur ab incurſione paganorum, & à perſequutione falſorum Chriſtianorum, Omnipotenti Deo ſupplices & continuas preces omni devotione cordis aſſiduè offerimus. Et ut firmiſſima pax inter filios Divæ memoriæ Domini noſtri Santii Regis defuncti à Deo reformetur, & continuis orationibus, & indefeſſis die ac nocte precibus exoramus, præcipueque pro Cariſſimo noſtro & viſceribus totios amoris ac dilectionis Domino Redimiro; de cujus benignitate & probitate, morumque paternorum in cunctis repræſentatione, Domnus Epiſcopus, ipſi per omnia fideliſſimus & devotiſſimus, tanta & talia ad nos veniens narravit, ut indiſſolubilibus vinculis caritatis ita nos ejus familiaritati & fidelitati colligaverit, quatenùs nullâ unquam oblivione ipſius memoria à noſtris cordibus avelli poſſit in divinis obſequiis. Nam quotidie pro ejus pace & ſalute corporis & animæ, poſt matutinas recitamus omnes generaliter Pſalmum: *Domine quid multiplicati ſunt*. Et per omnes alias horas: *Levavi oculos meos*, ut Dominus eripiat animam & corpus ejus ab omni malo, cuſtodiatque introitum & exitum illius, non ſolùm in præſenti, ſed & in ſæculum ſæculi. Rogamus præterea ut hos Miſſos, quos Domnus Santius Epiſcopus & nos mittimus, uſque ad ſanctum Joannem conducatis. Vult enim Domnus Epiſcopus ſua omnia quæ ibi dimiſit, ſecum habere. Argentum, ut opus quod in nomine ipſius & in nomine Regis defuncti ſuper altare ſancti Petri cœpimus, ad perpetuum memoriale ſui, & ſuprà dicti Regis perficiat. Ornamenta verò divinis officiis conſecrata penes ſe quamdiù vixerit, vult eſſe. Nam de auro, quod ad nos veniens ſecum detulit, duas liſtas tabulæ majoris altaris, dexteram videlicet & ſiniſtram, quæ deſtructæ erant, ſicut ſcitis jam perfecit. Subteriorem verò quæ remanet, & de vaccis quas apud Sanctum......

Epiſtola JOANNIS *Papæ.*

JOANNIS ſervus ſervorum Dei ODILONI Abbati ſalutem cariſſimam cum benedictione Apoſtolicâ. Docente Beatiſſimo Gregorio, multa videntur bona, & non ſunt, verumtamen cur dicatur, ſi rogas, audies; quia omnia tua quæ videbantur bona, bona non eſſe ſentimus. Quid enim in Monacho obedientiâ ſanctius? quid in Chriſtiano acceptabilius? nonne *melior eſt obedientia ſacrificio*, ſecundùm propheticum judicium: & voce Dominicâ dicitur: *Obedientiam volo & non ſacrificium*. Quantum verò beatus Benedictus eam ſuis præconiis extollat, non eſt dignum hic inſerere, cum te non lateat. Percepimus igitur injuriam ſanctæ Eccleſiæ Lugdunenſis petentis te in conjugium, quia competebat: cui etiam ſalivam in facie jeciſti. Omittimus injuriam ſanctæ plebis, cui regimen, parcendo ſoli vitæ tuæ refugiſti, & refugis. Tacemus quòd auctoritatem tantorum Præſulum monentium & rogantium ad Epiſcopalem dignitatem accedere poſthabuiſti; quod Sanctæ Romanæ Eccleſiæ & nobis inobedientem te reddidiſti, id multum relinquere nec debemus nec poſſumus. Niſi forte obedientia diluat quæ inobedientia maculavit. Satisfactione purgetur, quod tranſgreſſione inquinatum eſt. Id eſt, niſi expetitum regimen jam dictæ Eccleſiæ, quod inobediendo uſque hactenùs ſprevisti, obedienter ſuſceperis, quid amaritudinis vel ſeveritatis erga meritos ſciat Romana Eccleſia injicere, ſenties. Nam hoc ſacrum regimen ſicut à nullo eſt temerè uſurpandum, ita petente Eccleſiâ nullo tuo ſimili eſt vitandum. Quoniam tantorum perditionis reus eris, quantorum ſaluti exemplo & doctrinâ prodeſſe potuiſſes. Nota loquimur, & quæ te ſcire pleniter confidimus. Ideoque taceat jam carta, & lingua loquatur, verùm Epiſcopi Gaudfridi, cui luce clariùs voluntatem meam referandam tam tibi, quàm Confratribus tuis, & omni Eccleſiæ commiſimus. Vale.

Epiſtola II. S. ODILONIS.

MOrum probitate regalia decenter ſceptra regenti, Domno GARSIÆ religioni.......... ODILO cum grege Cluniacenſium pauperum ſibi commiſſo, firmam cum fratribus & amicis, omnibuſque vobis jure ſubjectis pacem in Domino, ac de cunctis inimicis victoriam cum triumpho.

Gaudemus, & omnipotenti Deo gratias referimus, quòd vos ſublimiter & glorioſè tam in ſui dilectione & notitiâ, quàm in ſæculari ſemper audimus creſcere & proficere potentiâ. Sumus itaque ex indiſſolubili familiaritate & ſocietate qua olim patri veſtro probamur copulati, ita in veſtrâ fidelitate devoti, ut pro veſtrâ veſtrorumque ſalute & incolumitate, atque de cunctis inimicis veſtris victoriâ, Deum exoremus aſſiduis precibus, poſcentes ejus clementiſſimam benignitatem, ut ſic cuncta veſtra ſecundùm ſuam voluntatem nobiliter diſponat, quòd poſt præſentem gloriam & felicitatem, ad cœleſtia gaudia vos perducat. Præterea licet non ſine rubore pandere cogimur veſtræ ſublimitatis munificentiæ, noſtræ inopiæ neceſſitatem, quâ jam per duos & eo ampliùs annos affligimur continuè. Nam generalis totius Regni paupertas, famis quoque & inopiæ nos opprimit calamitas, ſicut & alios noſtræ vicinitatis compatriotas. Quod periculum ut evadere poſſimus, veſtro adminiculo, ſi placet, perquàm plurimùm indigemus. Pacem, & victoriam, atque perpetuam vitam ut Dominus vobis concedat, tota noſtra Fraternitas & optat & orat. Vale.

Epiſtola III. S. ODILONIS.

NObiliſſimæ Matronæ R. Frater ODILO fideles orationes.

Mirarer, Domina, valde, cur me ignotum & immeritum toties ſalutationibus tuis lætificas, muneribus amplificas, niſi illam maternam bonitatem agnoſcerem, & in te ſentirem, quæ omnibus tam notis quàm ignotis, promeritis & immeritis, communis & æqualis eſſe ſolebat. Unde non ad mirandum, ſed ad gratias referendum totus convertor, ſcilicet de omnibus bonis quæ tua Caritas nobis & noſtris ſemper ſolet impendere. Orationibus noſtris fratrumque noſtrorum per fratrem Luitfridum dignata es te commendare; in quibus ſcias devotiſſi-

mè te eſſe ſuſceptam, atque adſcriptam, & non ſolùm te, ſed etiam Cariſſimum amicum noſtrum ſeniorem tuum A. . . . . ac dulciſſimum fratrem ejus E. . . . . de quibus ſemper bene audivi, & adhuc, Deo gratias, audio. Quos utroſque ut officioſiſſimè ex noſtra parte ſalutes, multùm tuam rogo Caritatem. Vale, & memor tui, nunquam immemor exiſtas.

Epiſtola cujuſdam Monachi.

FRater H. cunctis fratribus Divioneoſe cœnobium incolentibus Chriſti gratiam, æternamque ſalutem.

Quòd tardè Domni Sanctiſſimique Patris Odilonis ad vos mihi adventum mandaſtis, valde effectus ſum triſtis, quia quem longè poſitum dulciſſimæ ac benigniſſimæ gratiâ conſolationis decreveram quærere, propriam viſitantem patriam non potero videre. Cui quantum poteſtis ſervitii vice meâ veſtrâque precor ac moneo exhiberi, ne causâ noſtræ abſentiæ ejus obſequium in aliquo contingat negligi. Fratres quoque omnes moneri volo, ut tanti reſpectu Patris ſtudioſiores fiant in Chriſti ſervitio. Ego verò alibi poſitus, pro poſſe veſtris inſiſto profectibus, quos Deus augeat veſtris juvando precibus.

Anno M. I Chartulario Mon. S. Andreæ Vienn.

Conſtitutio Monachorum S. Andreæ Viennenſis, quâ Monachis furtum utenſilium Monaſterii interdicitur.

ANno Dominicæ Incarnationis milleſimo conſtitutio conſtituitur in Cœnobio S. Andreæ infrà mœnia Viennæ urbis poſito, corroboratione laudationis cunctorum Monachorum ibibi manentium, ſub præſentiâ Galterii Monachi, in prælatione Abbatiæ electi: ut quicumque Cœnobita deinceps ſacrilegium facere auſus fuerit, ſubripiendo de refectorio ſcyphum, aut curulium, aut mantile, aut quodlibet utenſile refectorii, ultimus maneat ubique velut fur & ſacrilegus, donec ſacrilegium emendetur, & inſuper talis ſatisfactio fiat, ut cæteri metum habeant. Similiter quicumque de dormitorio, aut lænam, aut ſagum, aut capitale, vel quamlibet ſupellectilem ſine licentiâ regulari ſubripuerit, in omni loco careat conſortio Fratrum velut fur & ſacrilegus, donec ſacrilegium reſtauretur, & præcipuè talis fiat ſatisfactio, ut cæteri metum habeant. Si verò hæc conſtitutio profanata fuerit, adhibeatur Epiſcopus & conventus virorum boni teſtimonii, ut audacia ſtultorum confringatur, & domus Dei ad obſequium ſacræ Regulæ reformetur.

Anno M. Ex chartis D. d'Herouval.

GASTO *Bearnenſis Vicecomes ſpondet filiam ſuam* GUILLELMAM *in matrimonium dare* SANCIO *Regis Caſtellæ filio.*

HOc eſt tranſlatum ſumptum fideliter à quâdam chartâ pergamenâ ſigillatâ ſeptem ſigillis cereis pendentibus, quorum primum eſt ſigillum Nobilis viri domini Gaſtonis Dei gratiâ Vicecomitis Bearnenſis, ut ex ipſis litteris, & ſignis in utràque parte ipſius ſigilli ſculptis manifeſtè apparet. Secundum autem videtur eſſe venerabilis dominæ Conſtantiæ Abbatiſſæ Monaſterii de Caynes, in cujus medio eſt ſculptura imaginis mulieris indutæ veſtibus moniſchalibus, ſtantis, & tenentis crociam. In tertio autem ſigillo & aliis ſequentibus non poſſunt diſcerni plenæ eorum litteræ nec etiam poſſunt in quibuſdam ex eis diſcerni liquidè ſculptura eorum propter ſui vetuſtatem, excepto ſexto, ſeu penultimo ipſorum ſigillorum, quod eſt ſigillum Bernardi de Scintillis, ut ex litteris & ſignis in eo ſculptis apparet. Eſt tamen in uno ex ipſis ſigillis, ſcilicet in quinto, imago ſcuti cum ſigno canis ſeu leporarii; & in alio eorum ſcilicet in ſeptimo & ultimo eſt imago ſcuti cum ſignis barrarum per tranſverſum ipſius ſcuti. Cujus cartæ tenor talis eſt.

Noverint univerſi præſens Inſtrumentum inſpecturi, quòd Nos GASTO Dei gratiâ Vicecomes Bernenſis, dominus Montis Cathani & Caſtri-veteris, promittimus vobis Illuſtriſſimo domino ARFUNSO Dei gratiâ Regi Caſtellæ, & Illuſtriſſimæ dominæ VIOLANT Reginæ Caſtellæ ac uxori veſtræ, quòd dabimus in uxorem GUILLELMAM filiam noſtram Illuſtriſſimo infanti domino SANCIO filio veſtro in continenti. Unde ratione dicti matrimonii, Nos dictus Gaſto damus tibi Guillelmæ filiæ noſtræ jure hæreditario & legitimè de bonis paternis, donatione inter vivos irrevocabiliter, quidquid habemus & habere debemus jure, & ratione in Cataloniâ, videlicet Baronias Montis-Cathani, & Caſtri-veteris, cum omnibus ſuis pertinentiis, & in Arragoniâ, & Villâ, & inſulâ Majoricenſi de Majoricis tam in mari, quàm in terrâ, & in quocunque alio loco ipſa habeamus citrà Salſes, ſive in totâ Hiſpaniâ citrà portus; & mittimus in poſſeſſionem in præſenti de prædictis Bernardum de Scintillis, qui ipſam poſſeſſionem teneat, & recipiat pro dictâ Guillelmâ filiâ noſtrâ, & nomine tui, de quâ poſſeſſione ipſum Bernardum præſentem nomine tuo cum noſtro aonulo immittimus. Tali modo, quòd nos dominus Gaſto teneamus, & habeamus prædicta, & ſimus inde domini, & potentes diebus omnibus vitæ noſtræ, & ſit firmum, & ſtabile quidquid ibi, ac inde fecerimus, ſalvo tamen quòd in prædictis, ſive de prædictis non poſſimus de cætero aliquid alicui dare, vendere vel alio modo perpetuò alienare.

Et filii noſtri habiti; vel habituri non poſſint petere portionem nec aliquam aliam rem in dictis bonis, quæ nos damus jure hæreditario & legitimè tibi Guillelmæ dictæ filiæ noſtræ, & tu non poſſis petere aliquid ratione portionis, nec aliquâ aliâ ratione in iis quæ habemus, habuimus, vel habebimus in totâ Vaſconiâ ultrà portus, & de hoc facies nobis publicum Inſtrumentum. Tali tamen conditione, quòd tu dicta Guillelma ſolvas debita, & reſtituas injurias, quas nos debebimus, aut tenebimus, in Cataloniâ, Arragoniâ, vel Majoricâ, de quibus nos ad ſolutionem, vel reſtitutionem aliquatenùs teneamur: & ſi forte tu dicta Guillelma non ſolveris, vel reſtitueris prænominata debita, & injurias poſt obitum noſtrum in totum; pro eo quod remanſerit ad ſolvendum & reſtituendum, teneant illi quos nos ordinabimus in noſtro Teſtamento totam terram Majoricenſem, & totam illam dominii Caſtri-veteris, ſicut nobis provenit ratione dominæ Guillelmæ aviæ noſtræ, quouſque de reditibus ſuper proprio dictorum locorum ſolutio ſeu ſatisfactio integraliter ſit completa. Tamen ſi accideret, quòd tu dicta Guillelma haberes guerram cum aliquo, vel aliquibus dictis exequutoribus noſtris, tenentibus iſta loca prædicta pro ſolutione debitorum & injuriarum, poſſis tamen defendere, & juvare de caſtris & terris prædictis, non tamen tenendo, ſeu accipiendo redditus ipſorum locorum, nec deſapoderando de Caſtris illis quòd pro nobis illa tenerent, quouſque eſſet de ipſis debitis & injuriis plenariè ſatisfactum.

Quod eſt factum Burgis quarto nonas Aprilis, Æra milleſimâ triceſimâ octavâ, præſentibus teſtibus nobili dominâ Conſtantia ſorore noſtrâ Abba-

tiſsâ Monaſterii de Canyues : nobili domino Lop Deiis domino de Biſcaiâ : Didaco Lopi de Haro : nobili Garcia : Arnaldo de Gavallis : Bernaldo de Scentillis, & Guillelmi Raymundi de Doaecto. Et ad majorem firmitatem, Nos dictus dominus Gaſto Inſtrumentum ſigillo, & dictorum teſtium rogavimus ſigillari. Signum Nicolai de Samaret Notarii Birchinonenſis : Signum Bernardi Payarez Notarii Barchinonenſis : Signum Guillelmi Ferrarii Not. Barchin. ſignum Antici Ticionis Vicarii Barchinon. & Valleſii, qui huic tranſlato ſumpto fidelitec ab originali ſuo non cancellato, nec in aliquâ parte ſui vitiato, ex parte domini Regis, & auctoritate officii quo fungimur, auctoritatem impendimus, & dectetum, ut ei tamquam originali ſuo fides plenaria ab omnibus impendatur, appoſitum pet manum mei Bernardi de Cumbis Not. publici Barchin. regentiſque ſcribaniam Curiæ Vicarii ejuſdem civitatis. In cujus manu & poſſe dictus Vicarius hanc firmam fecit XIV. Kal. Maij, anno Domini milleſimo trecenteſimo, præſentibus teſtibus Bonanato de Petrâ Juriſperito, Petro de Podio, & Bernardo Caxeru civibus Barchin.

Et ideo Ego Bernatdus de Cumbis Not. prædictus hæc ſcripſi, & hoc meom ſignum hîc appoſui. Signum Petri de Vilardebono publici Barchin. Notarii, qui hoc traoſlatum ſumptum fideliter ab originali ſuo, & cum eo legitimè comprobatum ſcribi fecit, & clauſit quattordecimo Kal. Madii, anno Domini milleſimo trecenteſimo, cum litteris tamen ſuperpolitis in lineâ undecimâ ubi dicitur, *aliquid alicui dare, vendere, vel alio modo* : Signum Petri Roſſeti Not. publici Majoric. teſtis : Signum Artuſii Matthei Notarii publici Majoric. teſtis : Signum Michaëlis Bolandi Not. publici Majoric. ac Curiæ Bajuli ejuſdem, qui hoc tranſlatum à quodam alio tranſlato fideliter ſumptum traoſlari fecit, & cum eodem de verbo ad verbum comprobavit, ſeptimo Idus Junii anno Domini milleſimo trecenteſimo, cum litteris ſuprapoſitis in lineâ primâ ubi dicitur *Domini*. Signum Jacobi Catelli Judicis ordinarii Majoric. pro Illuſtriſſimo domino Jacobo Dei gratiâ Rege Majoric. qui huic tranſlato à quodam alio tranſlato, cui auctoritatem, & decretum appoſuit Auticus Ticionis Vicarius Barchinonenſis, auctoritatem noſtram Judiciariam præſtamus, & decretum noſtrum interpouimus.

An. circ. M.

PONTIUS *Archiepiſcopus Arelatenſis Indulgentias concedit in dedicatione Eccleſiæ, ac confirmat Privilegia Montis-Majoris à Summis Pontificibus indulta.*

DUm in paſtoralis ſubſellio reverentiæ Opiliolum ſummus reſideret Pontius Arelatenſis, Dei favente gratiâ, Eccleſiæ Archiepiſcopus, ſpiritualium collegio filiorum undique ſecus ſeptus, adiit ejus præſentiam cum quibuſdam oviculis ſibi creditis divinitùs quidam illuſtris vitæ nomine Rambertus, Cœnobii Majoris-montis poſt primum Abba ſeptimus, obnixè flagitans dicari ſibi quamdam in ſanctæ Crucis honore cryptam, quam ipſe juxtà poſſe ſuæ induſtriæ in prælibato Cœnobio conſtrui prorsùs fecerat mirabili opere.

Cujus flagitationibus libenter annuens Archipræſul præſcriptus, cum ſuorum Canonicorum aſſenſu tale fertur dediſſe reſponſum : Cryptam, Pater Reverende, quam petis, gratis tibi dicabimus pro amore omnipotentis Dei & ſanctæ Crucis, ac tuo, atque dotabimus ſpirituali dono. Ipſa namque crypta per donum Spiritûs ſancti, & per noſtram benedictionem infuſam ſibi effecta Chriſti ſponſa, ac cæleſtis Regis Baſilica ex parte ingeniti Patris, & ejus unigeniti Filii, & almi Spiritûs ab utroque procedentis, & ex noſtrâ, hanc habeat gratiam abſolutionis, ut quiſquis fidelium in eam ingreſſus fuerit orationis causâ petiturus aliqua beneficia, lætetur ſe impetraſſe cuncta.

Quòd ſi eſt talis, qui per indictam ſibi pœnitentiam non introeat Eccleſiam, nec Communionem ſacri Corporis Chriſti, aut oſculum pacis accipiat, nec capillos ſibi tondat aut radat, nec linum veſtiat, nec ſpiritales filiolos de ſancto fonte ſuſcipiat, nec feriâ ſecundâ, aut quartâ, aut ſextâ aliquid guſtet præter panem aut aquam; hic talis ad jam dictam Eccleſiam ſi venerit, in die videlicet Dedicationis ejus, aut ſemel in anno cum ſuâ Vigiliâ, & adjutorium dederit ad opera Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ, quæ modò noviter conſtruitur in prælibato monte : Ex parte Domini noſtri JESU CHRISTI, qui pro nobis in Crucis ligno affixus fuit, in cujus honore hæc etiam Baſilica conſtat dicata, & ex noſtrâ ſit abſolutus ab ipſo die, quo ſuam vigiliam fecerit, de tertiâ parte majorum peccatorum unde pœnitentiam habet acceptam, uſque ad ipſum diem revertentis anni, vel datarum in quo dedicatio celebrabitur prælibatæ Eccleſiæ, & habeat licentiam intrandi in totas Eccleſias per totum ipſum annum, communicandi, & pacem accipiendi, & tondendi, & radendi, & lini veſtiendi, & filiolos de ſacro fonte ſuſcipiendi, excepto Quadrageſimali tempore, & jejuniis de Quatuor temporibus. Et ſi tres dies de ſeptimanâ ſunt ei vetati per pœnitentiam, unum reddimus ei, ut comedat & bibat quod ei Deus dederit, ſicuti alius Chriſtianus qui non eſt in tali pœnitentiâ; duos alios jejunet. Et ſi duo, unum reddimus ei : & ſi unus, illum reddimus ei tali tenore, ut paſcat tres pauperes ad unum manducare de ipſo conducto, quo ipſe manducaturus eſt. Denique illos qui de minoribus peccatis ſunt confeſſi, & habent acceptam pœnitentiam, ſi venerint ad dedicationem prædictæ Eccleſiæ, aut ſemel in anno cum ſuâ vigiliâ, & cum adjutorio ad opera Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ, abſolvimus de unâ medietate acceptæ pœnitentiæ uſque ad unum annum, vel datarum, in quo dedicatio celebrabitur præfatæ Eccleſiæ.

Notum autem ſit omnibus adventientibus præſentibus & abſentibus, quòd omni anno abſolutio, quæ facta fuit in dedicatione Eccleſiæ ſanctæ Crucis, celebrabitur annuâ recurſione in Inventione ſanctæ Crucis, quod eſt v. Nonas Maii : & per ſingulos annos ipſa abſolutio jam dicta erit omni tempore, ſi ita venerint pœnitentes, ut eſt præſcriptum, cum ſuâ ſcilicet vigiliâ, & cum adjutorio ad opus Eccleſiæ jam dictæ. Adjutorium autem tale ſit quatenùs poſſunt, III. denarios aut duos : & qui plùs, VI. aut V. potentes autem XII. aut ampliùs. Oportet autem conſiderare illos qui adjutorium præſtiterint, quàm magnam indulgentiam & abſolutionem peccatorum accepturi erunt pro tam parvo dono exigui adjutorii.

Sanè ſi infirmitas corporalis impedierit, ut non poſſint venire tempore quo prædiximus, mittat unuſquiſque hominem aut fœminam cum ſuâ vigiliâ, & cum jam dicto adjutorio, & valebit ei tantum quantum ſi ipſe veniret. Sicut abſolvimus maſculos, ita etiam & fœminas quæ ita venerint ad dedicationem, quemadmodum eſt ſuprà ſtatutum. Et ſi in toto illo anno mortui vel mortuæ fuerint, ſint abſoluti vel abſolutæ ex parte omnipotentis Dei, & omnium Sanctorum, & ex noſtrâ, ab omnibus peccatis majoribus & minoribus de quibus ſunt confeſſi, & habent acceptam pœnitentiam. Ipſis autem orato-

ribus qui cum ſuâ Vigiliâ venerint ad Eccleſiam ſanctæ Crucis, fundatam in ſupradicto Cœnobio Montiſ-majoris, ſi quis per viam, aut extrà viam aliquam injuriam fecerit, & in veniendo aut in revertendo, aut aliquid eis tulerit, aut eos deviaverit, ſit maledictus & excommunicatus hic & in perpetuo, & in futuro ſæculo ea parte omnipotentis Dei, & ſanctæ Mariæ, & ſancti Petri Apoſtolorum Principis, & omnium Sanctorum; & ex noſtrâ, niſi emendaverit per congruam pœnitentiam. Hanc ſiquidem abſolutionem quam facimus Eccleſiæ ſanctæ Crucis, concedimus etiam omnibus Eccleſiis quæ fuerint conſtructæ infrà ipſam Inſulam Montiſ-majoris qualicumque tempore.

Igitur his ita geſtis, quia petiſti tibi ſcripto roborari ſimul cum noſtrâ abſolutione, ea parte noſtrâ & noſtrorum Canonicorum privilegia, quæ olim tui prædeceſſores ab Eccleſiâ ſanctæ Sedis Romanæ promulgata aſſumſerunt, Mauringus ſcilicet religioſus valde Abba & Monachus, necnon & Riculphus Abba & Epiſcopus, quatenùs ut noſtro ſcripto firmata, & manibus roborata, omni tempore inconvulſa manerent à nobis & à noſtris ſucceſſoribus. Tuis porrò piis deſideriis faventes annuimus, & noſtrâ authoritate id quod expopoſceras effectui mancipamus: & ipſa privilegia laudamus, & cum hac noſtrâ abſolutione ſcripto roboramus, ut inviolata & inconvulſa maneant jure perpetuo.

Equidem ut tradunt privilegia veſtri locelli, & ſancti Canones, non oportet per vim quemlibet Archimandritam, aut Metropolitanum ſive Præſulem cathedram collocare in veſtro Archiſterio, nec ordinationem aliquam quamvis leviſſimam facere, niſi Clericorum, ſi voluerit habere Abba unà cum conſilio Fratrum aut Eccleſiarum. Debent enim eſſe Monachi in Abbatis ſui poteſtate. Et quando ipſe Abba de corpore exierit, qui in loco ejus ordinandus eſt, judicio Congregationis eligatur & electione, non per nobilitatem generis vel parentum, nec per virtutem, nec per pecuniam, nec per electionem Comitis aut Comitiſſæ, aut alicujus poteſtatis vel perſonæ ſecularis; ſed ſecundùm Regulam ſancti Benedicti: nec extraneus eligatur, ſed unus ex Congregatione, quem Fratres aptum prævideriut ad regendam curam animarum. Et officium hujus electionis non præſumat ſibi vindicare Epiſcopus, aut Comes, aut Vicecomes, aut aliqua ſæcularis poteſtas. Electus igitur à Fratribus qui ſuccedere debet loco defuncti Abbatis, ducatur ab ipſis Fratribus, qui eum elegerunt, ante Pontificem Summum, & benedictionem percipiat ab ipſo Pontifice cum adunatione fidelium. In ipsâ autem electione nulla ſit diverſitas Monachorum, nec diſcors voluntas; ſed unus amor, una concordia, una voluntas laudationis, ut in domo Dei cum uno conſenſu Paſtor eligatur ab ovibus.

Caveat quidem Abba ne prodigè expenſet aut inutiliter tractet res Monaſterii cui præficitur Paſtor, quas alii Abbates circumquaque aggregaverunt ad honorem Eccleſiarum ipſius loci vel Monaſterii, in auro videlicet & argento, & palliis, & libris, & faſcitergis, & univerſis vaſis Eccleſiæ pertinentibus, & pannis lineis & laneis. Nempe res, quas præſcripſimus, alii Abbates vel Monachi, ſive fideles laïci, cum magno ingenio & labore acquiſierunt, & Domino Deo & Sanctis ejus dando conſecraverunt: res autem Domino ſemel conſecratæ nullatenus debent, ut referunt ſancti Canones, redigi ſub ſæculari poteſtate. Si obſervaverit noſtram admonitionem, ex parte omnipotentis Dei, cui animam debet reddere poſt mortem, tam ſuam quàm Monachorum, quibus præfectus eſt Abba, & omnium Sanctorum, & ea noſtrâ habeat perennem benedictionem, & animæ ſuæ abſolutionem. Quòd ſi prævaricatus fuerit non obſervando, damnetur à Deo vivo & vero hîc & in perpetuo, & mancipetur anathematis vinculo, & accuſetur ante Deum anima ejus à S. Benedicto, qui dicit non ſolùm de Abbate, ſed etiam de Cellerario, quem præcepit eſſe ut Patrem omni Congregationi, non ſit prodigus exſtirpator rerum Monaſterii; & ea noſtrâ parte ſit in præſenti excommunicatus, & à liminibus ſanctæ Eccleſiæ ſegregatus, & à conſortio Chriſtianorum in præſenti vitâ & poſt mortem ſeparatus.

Ut diximus de rebus Eccleſiaſticis, ſimiliter etiam dicimus & de terris pertinentibus præſcripto Monaſterio, ut nec vendat niſi causa neceſſitatis, nec donet tali, cui non poſſit tollere, & qui ſervitium ſibi impendat & Monachis. Quòd ſi aliter præſumſerit, præſcriptam cenſuram accipiat ante Conditorem omnium, cum cœperit reddere unicuique meritum ſecundùm opera ſua. Laïcos autem homines vel potentes, qui injuſtè invadunt, vel per ſuam potentiam tenent terras S. Petri Montiſ-majoris ſine donatione Abbatis & voluntate Monachorum, implicamus excommunicando vinculo anathematis, niſi ad emendationem venerint.

Poncius Archiepiſcopus firm. Amelius firm. Aralas firm. Dumnudus firm. Gaufredus firm. Anſcbertus firm.

Raimbaldus Archiepiſcopus. Augerius firm. Engoaldus firm. Ponc. Agarnus firm. Bermundus firm. Rainaldus Clericus firm. Volveratus firm. Atenulphus firm. Willelmus, Joannes, Gencius firm.

Donatio HELDEBERTI *Epiſcopi Avenionenſis*, *&* ROSTAGNI *viri nobiliſſimi ac uxoris ejus.* Anno MVI.

IN nomine JESU-CHRISTI, veri æterni Dei, HELDEBERTUS Avenionenſis Eccleſiæ humilis Epiſcopus, ejuſdem JESU-CHRISTI ſervus, & ROSTAGNUS nobiliſſimus vir cum uxore ſuâ Beletrude, & filiis Petrone Clerico & Bertranno, & Roſtagno ſeu Emenone. Veteris ac novi conclamat ſeries Teſtamenti, eos qui terrena dona pauperibus tribuunt, atque de ſuis opibus in Eccleſiâ Dei militantes ſuſtentant, ab eo æterna præmia recepturos, qui in judicium veniens ſuis dilectis dicturus erit: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Matth. 25. 34. Quod verum eſſe non ambigit, qui ſubtili indagatione mente pertractat, quod in Evangelio veritas jubet: *Date*, inquiens, *eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Luc. 11. 41. Matt. 6. 20. Et iterum: *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, ubi nec ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Et quod bonus pater prudenti filio intulit dicens: *Eleemoſyna à morte liberat, & non permittit hominem ire in tenebras.* Tob. 12. 9. Et quod quidam Sapiens dicit: *Redemptio animæ viri, propriæ divitiæ.* Prov. 13. 8. His igitur animadverſis ut arbiter totius Orbis noſtris animabus in die tremendi examinis dignetur miſereri, atque per interceſſionem ſervorum Dei in illâ manſione, quâ Regis Regum conſpectu perfruitur, ſuorum efficiat conſortes fidelium.

Donamus Monachis qui in Cœnobio S. Andreæ & S. Martini, quod eſſe conſtat infrà noſtram diœceſim in monte Andaone ſuper flumen Rodani, modò famulantur Deo, & futuris temporibus illic divinum egerint miniſterium, aliquid ex rebus nobis commiſſæ Eccleſiæ, id eſt, Eccleſiam ſancti Petri quæ eſt in comitatu Avenionenſe in Alieraco minore, cum omnibus quæ ipſi Eccleſiæ & ipſi villulæ attinere ſeu pertinere videntur, damus eis poteſtatem ſemotâ

omni

omni inquietudine tenendi & poſſidendi. Præcipio enim ut Abbas & Monachi, qui ſub eo in eo Monaſterio manſerint, prædictam Eccleſiam cum ſupraſcriptis rebus obtineant, & per ſingulos annos in feſtivitate ſancti Petri, Pontifici Avenionenſis Eccleſiæ tres ſolidos fideliter in cenſum perſolvant. Si igitur evenerit, ut aliquis ex ſucceſſoribus noſtris, ſeu quilibet homo, aut ulla oppoſita perſona hanc donationem noſtram ſurgat ad irrumpendum, quod tentaverit non vindicet, ſed omnipotentis Deitam, & maledictionem percipiat, & cum Juda traditore, & Dathan & Abiron, quos terra abſorbuit, in inferno demergatur, & ſit anathema maranata; & inſuper ſciat ſe excommunicatum, & à liminibus ſanctæ Eccleſiæ ſeparatum à beatis Apoſtolis Petro & Paulo, & à beato Andrea, cujus donationem irritare præſumſit. Et ut hoc teſtamentum in futuris temporibus inconvulſum obtineat vigorem, manibus Canonicorum meorum inſigniri juſſi. Actum publicè Avenione undecimo Calendas Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ſexto, Indictione quartâ,

Signum Heldeberti humilis Epiſcopi, & Roſtagni, qui hoc teſtamentum ſcribi & firmari juſſerunt.

Signum Durandi Preſbyteri.
Signum Ranulfi Levitæ.
Signum Annoni Preſbyteri.
Signum Barangarii Preſbyteri.
Signum Radfredi Preſbyteri.
Signum Annoni Preſbyteri.
Signum Pontii Preſbyteri.
Signum Geronimi Preſbyteri.
Signum Amblardi Preſbyteri.
Signum Santoni Preſbyteri.
Signum Ademari Preſbyteri.
Signum Danielis Preſbyteri.
Signum Warnerii Levitæ.
Signum Aicardi Levitæ.
Signum Ponciom Levitæ.
Signum Petri Clerici.
Signum Bertranni.
Signum Roſtagni.
Signum Emenoni.
Subſcripſit Poncius Comes.
Subſcripſit Roſtagnus filius Emenoni.
Raymundus ſubſcripſit.
Donavit atque firmavit Lautaldus.
Subſcripſit Umbertus filius Bertranni, donavit atque firmavit.

Anno MVI.

Erogant Monaſterio S. Andreæ omnia quæ poſſidebant in villa Marmanic.

Teſtamentum GIRUINI *& uxoris ejus* CONSTANTIÆ.

AUctoritas etenim jubet Eccleſiaſtica, & lex conſiſtit Romana, ut quicumque rem ſuam in qualicumque poteſtate transfundere voluerit, per paginam teſtamenti eam infundat, ut prolixis temporibus ſecura & quieta permaneat. Quapropter ego GIRUINUS & uxor mea CONSTANTIA, quo filio noſtro nomine Acardo donamus ad Monaſterium conſtructum in honore S. Andreæ atque beati Martini in monte Andaone ſuper fluvium Rodani, ubi domnus Martinus Abbas præeſſe videtur, ſive ad Monachos qui ibi Deo famulantur, omnem hereditatem noſtram quam viſi fuimus habere aut poſſidere in pago Advenico in villa Marmanicas, &c.

Facta carta iſta in Monaſterio S. Andreæ in menſe Novemb. die Dominico, Anno incarnati Verbi milleſimo ſexto, Indictione quartâ.

Signum Giruini qui hanc donationis cartam fieri & firmari rogavit.

Signum Conſtantiæ uxoris ejus, quæ voluit & conſentit.

Signum Alardi filii ejus firmavit.

Anno MX
E Chartulario Brivatenſi.

PONCIUS *Gabalitanenſis & Forenſis Comes fundat Eccleſiam Canonicorum Colidenſium.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis PONCIUS divinâ annuente gratiâ Comes eximius Gabalitanenſis telluris, necne Forenſis patriæ, vitâ & moribus præclarus, ingenio excellentiſſimus, conſiderans caſum fragilitatis humanæ, ut pius & miſericors Dominus immanitatem criminum meorum miſericorditer minuere dignetur in præſenti ſæculo, & vitam æternam tribuere in futuro, ſeu etiam pro animabus genitorum meorum Stephani & Alaiz & uxoris meæ Theotberganæ, & filiis meis Stephano & Poncio, vel fratribus meis Bertrando & Villelmo, & nepotibus meis Stephanum, Rotbertum atque Vilelmum, cunctiſque propinquis & parentibus noſtris, amicis quoque & inimicis, vel fidelibus noſtris, omnibuſque fidelibus Chriſtianis vivis atque ab hac luce ſubtractis; Reddo Creatori omnium Domino Regi Regum & Domino dominantium, necnon & cedo glorioſiſſimo Martyri Juliano ſacroſanctæ Dei Eccleſiæ Brivatenſis vici fundatæ honorabiliter quieſcenti, aliquid ex meis rebus, quæ mihi jure propinquitatis legitimo ordine ſucceſſerunt, hoc eſt Eccleſiam quæ vocatur proprio nomine *Langat* cum omni decimâ, vel appendiciis ſuis, & in Comitatu Gabalitanenſe aliam Eccleſiam, quæ nominatur Favairolas cum omni integritate, vel quantum ad ipſum aſpiex vel aſpicere videtur, cum omnibus decimis & donariis, ſive oblationibus, vel ſepulturis ibidem conferentibus, cum campis ſimulque & pratis; cunctiſque rebus ad eamdem Eccleſiam pertinentibus; & in Vicariâ Brivatenſe non longè ad locum prælibati Martyris villam, quæ nominatur *Colide*, cum omni ſua integritate, cum campis & pratis, cunctiſque adjacentiis ad ipſam reſpicientibus, omnipotenti Deo reddo ſanctoque Juliano, ut à die præſenti & deinceps omnes res ſupraſcriptas ſub tuitione ac poteſtate ſanctiſſimi Martyris Juliani, & Canonicorum ibidem Chriſto militantium, ſint omni tempore & in communi victu ſeu uſu Canonicorum Brivatenſium ſine ullâ controverſiâ.

Sanè ſi ulla aliquando perſona, quod minimè fore creditur, ulloque tempore ſurrexerit, ſive Rex, Comes, ſive Epiſcopus, vel Abbas, ſeu aliquis Præpotens, nobilis aut ignobilis, omnis ſexûs, utriuſque ordinis, qui contrà hæc ſtatuta à nobis facta, ſive adversùs Canonicos prædicti Martyris propter hanc ceſſionem aliquam calumniam inferre aut excitare voluerit, niſi reſipuerit, & ad ſatisfactionem venerit, iram Dei omnipotentis incurrat, & Sanctorum omnium interceſſionibus careat, & quamdiù advixerit, in hac vitâ de malo in pejus jugiter attenuetur, & petitio ipſius nullum habeat effectum; ſed inſuper auri optimi libras C. coactus exſolvat: & poſtquàm indignam vitam dignâ morte finierit, cum ſuperbo divite & cum Juda proditore Domini, & cum Datan & Abiron, & cum eis qui dixerunt Domino noſtro JESU-CHRISTO, *Recede à nobis*, in inferno particeps in omnibus pœnis efficiatur. Inſuper etiam ſi ullus Præpoſitus, vel Abbas aut Decanus, aut qualiſcumque homo de ſtipendia Canonicorum beati Martyris Juliani aliquo ingenio voluerit abſtrahere, cum ſupradictis nequiſſimis valeat in infernum teterrimum particeps eſſe.

Hoc quod exaratum eſt manu propriâ firmavit &

deſignavit Theotberga Comitiſſa pro anima Senioris ſui Poncii Comitis, & pro animabus filiorum ſuorum; Stephanus Vice-Comes quod ratum eſt conſenſit; Signum Rotberti Vice-Comitis S. W. fratris ſui, S. Amblard, S. W. S. Giraldo Præpoſito, S. Beraldo Præpoſito. Acta ſunt autem hæc anno jam pene finitu x. poſt millcſimo, indictione IX. Epactâ XIV. menſe Februarii, Feriâ II. Lunâ XX. ſub Imperio Rotberti Clariſſimi Regis Francigeni ſive Aquitaniani.

An. MXIV. E veteri membranâ Archivi Eccleſiæ Biſantinæ.

Sanctus HENRICUS, PETRO *Epiſcopo & Abbati S. Michaëlis in Porcariana, bona ſua & jura confirmat, anno* 1013. *poſt profligatum Arduinum Italiæ Regni invaſorem: vel certè anno* 1014. *ante Paſcha, quo die acceptis à Romano Pontifice Imperii inſignibus cœpit eſſe Imperator.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis HENRICUS divinâ favente clementiâ Rex. Dum uniuſcujuſque regimen oportet rectitudinis moderari habenis, regalis culmen honoris tanto liberaliùs, atque prolixiùs operam ſuæ deſudationis juſtitiæ impendere debet, & maximè in ſtatu Catholicæ Eccleſiæ, quanto ſe videt à Domino divinitùs ſublimari. Proinde omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ac futurorum fidelium comperiat ſolertia, domnum Petrum religioſum Epiſcopum, & Abbatem Monaſterii ſancti Michaelis, in loco Porcariana dicto conſtructi, noſtræ pietatis clementiam & miſericorditer adiiſſe, quatenus ob æternæ remunerationis præmium, noſtræque animæ remedium, jam dictum Monaſterium, in cacumine montis ſitum, noſtrâ præceptali auctoritate, & ſtabilitate corroboraremus, & confirmaremus. Cujuſque ſacris precibus, ſpe futuri emolumenti proſpicientes, atque faventes, propoſitum Cœnobium, cum alpibus, & omnibus ſylvis, campis, ædificiis, cæteriſque appendiciis, per tria milliaria in circuitu ipſius ex omni parte poſitis, ſeu cum caſtello & corte de Clavaſce, quam Ugo Marchio ad eumdem ſanctum & venerabilem locum pro ſuæ animæ remedio dedit, & tradidit, cum omnibus ſuis pertinentiis cartâ propriæ donationis; atque Caſtaneto, Caciâ, Breteneſo, Villarez quæ dicitur Caſtello, Curtes, Maliaſco, Sablonem, cæteriſque rebus, quas Arduinus Marchio; filius Otonis, dedit ad Monaſterium jam præfatum: cum cellulis, & Eccleſiis, & univerſis aliis rebus mobilibus & immobilibus, quæ nunc habere videntur, & in ſequenti ibidem Deus augere voluerit, præfato Abbati, & ſanctæ Congregationi in eodem loco Deo famulanti, ſuiſque ſucceſſoribus, noſtrâ præceptali corroboratione confirmamus, atque (prout juſtè, & legaliter poſſumus) ſtabilimus, & corroboramus. Eo videlicet ordine, quo ipſe Abbas, & Congregatio ſibi commiſſa, ſuorumque ſucceſſores Monaſterium cum omni integritate, intrinſecùs, & extrinſecùs habeant, teneant, firmiterque poſſideant; noſtrâ, noſtrorumque ſucceſſorum, & omnium hominum ſemotâ inquietudine, & contradictione, ſeu diminoratione.

Concedimus inſuper, & largimur ipſius ſancti loci Congregationi, habendi licentiam eligendi Abbatem, moribus probatum, præceptis Chriſti, & Regulâ ſancti Benedicti adornatum. Præcipientes igitur jubemus, & hac noſtra præceptali auctoritate ſancimus, ut nullus Dux, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdaſcius, Gaſtaldio, nullaque noſtri Regni magna, parvaque perſona prædictum Monaſterium; aut Abbates, ſeu Congregationem inquietare, moleſtare, diſveſtire, aut fodrum tollere, ſeu legem facere, aut placitum tenere, niſi Abbas ejuſdem loci, aut ſuis Miſſis, præſumat. Si quis autem hujus noſtræ corroborationis paginæ violator extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras mille, medietatem, cameræ noſtræ, & medietatem Abbati, ſuiſque ſucceſſoribus. Quod ut veriùs credatur, & nunc, & in poſteris ab omnibus . . . . . . & manu propriâ roborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

An. MXIV. E MS. Eccleſiæ Carnotenſis.

RICHARDUS *Marchio Normanniæ multa confert Eccleſiæ Carnotenſi, ut detrimenta quæ ipſi intulerat, reſarciat.*

REgnante Domino JESU-CHRISTO in perpetuum, anno Incarnationis ejus poſt mille XIV. Indictione XV. & Roberti Regis Francorum anno XXVI. Ego Richardus Marchio Normanniæ ſollicitè pro captu meo retractans, quanto me Deus honore & potentiâ poſt anteceſſores meos ſuâ gratiâ ſublimaverit; animæ meæ valde neceſſarium judicavi, ut quâdam bonorum meorum parte, quia de toto filiorum, necnon & affinium meorum cauſa prohibebat, Eccleſiæ Dei facultates augerem, certus quia ſic facientem cœleſtia manent. Notum igitur eſſe volo omnibus Chriſtianis, tam præſentibus quàm futuris, qualiter Eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis Carnotenſem eſſe non tulerim meæ largitatis expertem, tum opitulandi gratiâ quam apud Deum præ omnibus habet, tum injuriæ causâ non modicæ, quàm in viciniâ ejus graviter exercueram, quatenùs aliquantulâ ſatisfactione placata pro animabus noſtris vel parentum noſtrorum, ut verè piiſſima eſt, intercedere dignetur.

Dono itaque pari voto & communi favore, necnon & affinium meorum, & de jure meo in propriam ditionem Dei, cujus omnia ſunt, & ſanctæ MARIÆ Carnotenſis perpetualiter habenda transfundimus donatione directâ. Videlicet in Abroacenſi Comitatu Ebrardivillam totam cum Eccleſiâ, & decimam venationis de ſilvâ quæ dicitur Bortis. Et in eodem pago Eccleſiam ſolam de Hauvillâ, & in Liſvino Eccleſiam de Bonavillâ, & in eodem territorio Angliſcam villam totam cum Eccleſiâ, & Runtiam villam totam cum Eccleſiis, & Eccleſiam de ſancto Juliano cum duobus membris appendentibus.

Hæc ita dona pro qualitate peccatorum noſtrorum modica, pro excellentia verò ſanctæ MARIÆ, ferè nulla, prædictæ Eccleſiæ confiſi de immensâ Dei bonitate & ejuſdem matris ſuæ clementiâ deſiderantiſſimè tradimus, omni conſuetudine noſtrâ vel inquietatione penitus dimiſsâ, ut piis ejus meritis adoptemur ſempiternæ hereditati. Quatinùs autem hæc donatio perpetuâ ſit ſtabilitate ſubnixa, litterarum exinde notitiam ſcribere mandavi, ſcriptam verò ſigno crucis & mei nominis roboravi, filiorum quoque & affinium, necnon & eorum quorum intererat, manibus coroborari, ſimul & nominibus inſigniri præcepi. Datum XI Kal. Octobris, regnante Roberto Rege feliciter. Actum Rothomæ.

Anno MXV. E Chartulario S. Andreæ Vien.

RODULFUS *Rex Burgundiæ approbat & auget quæ Monaſterio S. Andreæ dederunt pater & mater Conradus & Mathildis.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, RUODULFUS divinâ providentiâ ſerenus Rex. Juſtis fidelium noſtrorum petitionibus acquieſcere juſtum

ducimus & honeſtum. Quâ de re notum ſit omnibus Dei Eccleſiæ filiis, noſtriſque fidelibus præſentialiter natis & in futuro naſcendis, qualiter petente Irmingarde Reginâ conjuge noſtrâ cariſſimâ, necnon Burchardo Archiepiſcopo fratre noſtro dilectiſſimo, ſed & Utelino fidele noſtro rogante reddimus Monaſterio ſancti Andreæ in civitate Viennenſi conſtructo, cui Hugo Abbas præeſſe videtur, Eccleſiam in honore ſancti Simforiani dicatam in ſeptimo, cum dotis & decimis & offerendis, & omnibus appendicus, ut ſicut pater noſter memoriæ bonæ Chuonradus Rex, & mater noſtra Mathildis pro animâ ſuâ illud dederunt; ita nos pro animâ noſtrâ illuc reddimus, ut omni tempore illic permaneat ad ſtipendia fratrum ibi Deo famulantium, in poteſtate & gubernatione Hugonis Abbatis & ſucceſſorum ejus. Damus etiam in valle Ortenſi quidquid Conſtantius ibi ædificavit per donum Annuini Abbatis, eo ipſo modo ut ſuperiora dedimus quæ ſunt ſancti Andreæ. Volumus ergo ut in pace locus permaneat cum omnibus pertinentiis ſuis, nullâ alienâ poteſtate gravatus. Ut hæc à nobis facta credantur, & à poſteris noſtris non frangantur, manu noſtrâ roboravimus, & ſigillari juſſimus. Signum Domni Ruodulfi Regis. Paldulfus Cancellarius recognovi. Data pridie Idus Aprilis anno Incarnationis Domini M. XV. regnante Domino Ruodulfo Rege anno viceſimo. Actum Aquis.

Epiſtola FULBERTI Carnotenſis Epiſcopi.

FULBERTUS *Carnotenſium Epiſcopus H. ſalutem ab illo qui mandat ſalutes Jacob.*

Res Eccleſiæ religiosè & cautè ſunt diſtribuendæ. Epiſt. 2. ante fin.

EPiſtolari brevitate coactus interrogationi tuæ compendiosè reſpondeo. De Eccleſiaſticis rebus Hieronymus dicit ad Nepotianum: » Amico quidpiam rapere furtum eſt, Eccleſiam fraudare ſacrilegium eſt, accepiſſe pauperibus erogandum, & eſurientibus plurimis, vel cautum eſſe, vel timidum, aut, quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid exinde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. « Item ad Pammachium: » Ubi ditior eſt largitore cui largiendum eſt: pars ſacrilegii eſt, rem pauperum dare non pauperibus. « Unde Iſidorus: » Magnum ſcelus eſt res pauperum præſtare divitibus, & de ſumptibus inopum acquirere favores potentium. « Conſidera itaque quia nullum ſcriptura excipit, non Epiſcopum, non Abbatem, non aliquem domûs Dei Oeconomum. Quiſquis ſibi commiſſæ Eccleſiæ bona ſubtrahit, intelligat ſe jam non paſtorem, ſed invaſorem eſſe, omnique prædone crudeliorem, furemque domeſticum ac familiarem inimicum. Qui enim ea quæ ſolis omninò pauperibus eroganda ſuſcepit, in alienos uſus temerè dilapidat, non vult in deſerto hujus ſæculi turbam pauperum eſurientem reficere, ſed cum ſceleratiſſimo Juda loculos ſibi conſtituit, & ea quæ in pauperum cibos aggregamus, fur improbus aſportat.

In medio. Lib. 1. Sent. cap. 65.

Debent quippe noſſe Sacerdotes, Eccleſiarum ſubſtantiam pauperum eſſe non ſuam, nec abutantur in tyrannicæ effuſionis morem creditam ſibi degentium diſpenſationem. Unde Hieronymus dicit ad Paulinum: » Jam nunc non ſunt tua quæ poſſides, ſed diſpenſatio tibi credita eſt. Memento Ananiæ & Saphyræ. Illi timidè ſua ſervaverunt, tu conſidera ne Chriſti ſubſtantiam imprudenter effundas, id eſt, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, & ſecundùm dictum prudentiſſimi viri, liberalitate liberalitas pereat. « Debemus quoque conſiderare, quid cui tribuendum ſit, ſicut idem paulo ſuperiùs ad eumdem ſcribit. Præter victum & veſtimentum, & manifeſtas neceſſitates, nihil unquam alicui tribuas, ne filiorum panem canes comedant. « Sicut ergo pium eſt & juſtum bona Eccleſiæ ſervare ſolummodò ad opus pauperum & captivorum, ita ſacrilegum eſt in propriam voluntatem, & in alienos uſus diſtribuere, & à Chriſtianâ devotione ſemotum. Quod ipſe quoque Hieronymus testatur in Matthæum: Omnes qui ſtipendia Templi, & his quæ conferuntur ad uſus Eccleſiæ abutuntur in aliis rebus, quibus ſuam expleant voluntatem, ſimiles ſunt Scribarum & Sacerdotum redimentium mendacium & ſanguinem Salvatoris. » Scire debet itaque pia ſollicitudo Paſtorum, quia nihil omninò agere debent de rebus Eccleſiarum ſine conſilio & conſenſu ſubditorum, quoniam prudentiæ eorum commiſſum eſt miniſtrandi officium, non diſpergendi arbitrium.

Epiſt. 13. ſub med.

Cicero lib. 2. de officiis.

Sicut qui res Eccleſiæ pro arbitrio impendit ſacrilegium contrahit, ita qui vaſa ſacra aufert.

His prælibatis, ad vaſa Eccleſiæ veniamus, de quibus potiſſimum interrogas. Cum enim dicatur ſacrilegium incurrere qui aliquid de bonis Eccleſiæ in expletionem voluntatis ſuæ contraxit, perpendere potes, quantum delinquit qui vaſa ſacris dicata myſteriis abſtulerit.

Primùm, ſi tanta pauperum & captivorum neceſſitas incombit: tribuenda ſunt cætera quæ in theſauris Eccleſiæ repoſita ſunt, deinde ipſa vaſa fruſtratim comminuenda ſunt, & in operibus miſericordiæ eroganda. Unde dicit Ambroſius in libro de Officiis. » Aurum Eccleſia habet, non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus. Quid opus eſt cuſtodire quod nihil adjuvat? An ignoramus quantum auri & argenti de Templo Domini Aſſyrii ſuſtulerunt? Nonne meliùs conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminet, & aſportet hoſtis? » Et poſt pauca: » Numquid dictum eſt ſancto Laurentio: Non debuiſti erogare theſauros Eccleſiæ, vaſa Sacramentorum vendere? Opus eſt, ut quis fide ſincerâ & perſpicaci providentiâ munus hoc impleat. Sanè ſi in ſuum aliquis derivet emolumentum, crimen eſt; ſin verò pauperi eroget, captivum redimat, humandis fidelium reliquiis ſpatia amplificet, miſericordia eſt. In his tribus generibus vaſa Eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. « Breviter mihi depinxiſſe videtur quid agendum ſit de rebus Eccleſiæ. Sed neque licitum eſt de Eccleſiæ tutelâ vaſa ſacra abſtrahere, & aliquorum manibus loco vadimonii tradere, ſicut idem quoque teſtatur: » Opus eſt ut de Eccleſiâ myſtici poculi forma non exeat, ne ad uſus nefarios ſacri calicis miniſterium transferatur. Ideò intrà Eccleſiam primùm quæſita ſunt vaſa quæ initiata non eſſent: deinde comminuta, poſtremò conflata, per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captivorum pretiis profecerunt. « Quòd ſi deſint nova, & quæ nundum initiata videantur, in hujuſmodi, quos ſupradixi, uſus omnia arbitror piè poſſe converti. Priùs ergo uſuale argentum in ſupradictis neceſſitatibus diſtribui debet, ſicut Beatus Gregorius dicit Domino Epiſcopo Meſſanæ: » Fraternitas veſtra multùm debet eſſe ſollicita, ut ſiquidem in Eccleſia veſtra uſuale argentum eſt, priùs illud erogetur in redemptione captivorum: alioquin de ſacratis vos vaſis præbere neceſſe. Nam ſicut omninò grave eſt fruſtrà Eccleſiaſtica venumdare miniſteria, ſic iterum culpa eſt imminente hujuſmodi neceſſitate, res etiam deſolatæ Eccleſiæ captivis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare. » Item idem Fortunato Epiſcopo Phanenſi: » Sicut reprehenſibile, & ul-

Lib. 2. cap. 28. ſub init.

Ibid. ſub med.

Ibid. paucis interjectis.

Lib. 6 Epiſt. 35. *Varia eſt lectio in edit.*

Ibid Epiſt 13

» tione dignum eſt, ſacrata quemquam vaſa, præter » in his quæ lex & ſacri Canones præcipiunt, venum- » dare; ita nullâ eſt objurgatione vel vindictâ plecten- » dum, ſi pietatis causâ pro captivorum fuerint redemptione diſtracta. « Notandum quòd Beatus Gregorius dicit, quia omninò grave eſt fruſtrà Eccleſiaſtica miniſteria, id eſt, candelabra, thuribula, & cætera hujuſmodi venumdare; niſi præter illa tantùm, quæ lex & ſacri Canones præcipiunt, ſcilicet pro redemptione captivorum, & eleemoſynis nihil penitùs habentium. Qui ergo in alia expendit, contrà Canones facit. Unde etiam ſacerdotali dignitate quiſquis ille eſt, noverit ſe indignum, juxta ejuſdem Papæ ſententiam ſcribentis Joanni Epiſcopo » Lariſſæo: » Conſonâ ſanctis Patribus diffinitione » ſancimus, ut qui ſanctis neſcit obedire Canonibus, » nec ſacris adminiſtrare, vel communionem cape- » re, ſit dignus altaribus. «

Lib. 2. Epiſt. 7. ante fin.

Ex ſuperioribus itaque, quantum conjicio, perpendere potes quia ſi omninò grave eſt, vendi ea ſcilicet, quæ minora ſunt Eccleſiæ miniſteria ſine certâ neceſſitate, ſacrilegium eſt, & omninò graviſſimum abſque maximâ pauperum indigentiâ, excellentiora illa, videlicet vaſa ſacrata & cruces venumdare. Quapropter noverint omnes miniſtri Eccleſiæ, quia gregi cui præſunt, ut puta his qui ſunt pauperes Chriſti, ſcilicet Monachis, & Canonicis Regularibus, vel Religioſis quibuſque communiter viventibus, priùs omnia neceſſaria miniſtrare moderatâ diſtributione debent: id ſummopere præcaventes, ne nimiùm prodigâ ſuperfluitate talis neceſſitas proveniat, quæ theſauros Eccleſiæ expendi compellat. Si enim immoderatè effundunt, peccant; quia inconſiderata effuſio totius domûs ruina eſt. Enimverò cæteris in operibus miſericordiæ diſtributis, ſi tanta neceſſitas obvenerit; ut aliquod vas Eccleſiæ capiendum ſit, ad hoc tantummodo alteri Eccleſiæ venumdari poteſt, ut in ipſo idem officium quod antea celebretur, & ea ipsâ pecuniæ diſtractione aliud in loco ejus reſtituatur, vel pauperibus erogetur. Ita ergo, ut prædiximus, vendi poteſt, aut ſecundùm ſupradicta Sanctorum Patrum teſtimonia in fruſta comminui; ſed incongruum eſt, ut in vadimonium ponatur. Etenim ſæculares perſonæ debitam reverentiam ſacris myſterii neſciunt impendere, quoniam hic uſus non eſt eis commiſſus. Fortaſſe autem contingere poteſt, ut prope arcam, vel in eâ domo in qua vaſa abſcondita ſunt, committantur adulteria, & fornicationes, & ea crimina quæ iram Dei provocent. Nam cum in hiſtoriâ Regum legimus Ozam, eo quod calcitrantibus bobus Arcam Domini tetigerit, illicò interiiſſe. Et in Levitico præceptum ſit Aaron & filiis ejus, ne permitterent filios Caath vaſa ſanctuarii ferre, vel tangere, ne forte perirent de medio Levitarum; quomodo audet quiſpiam extrà Eccleſiam ſuam cuicumque perſonæ, ſive Clerico, ſive Laico aram Chriſti, vel ſepulchrum ejus, in vadimonium dare? Quid enim Crux eſt, niſi ara Chriſti? Et quid Calix, niſi ſepulcrum ejuſdem Domini noſtri? Qui ergo aram, & ſepulcrum in vadimonium ponit, cum Juda Chriſtum vendit: & qui in vadimonium accipit, cum militibus ne Chriſti reſurrectionem & gloriam, quam ad ſepulcrum Domini viderant, prędicarent, pecuniam à ſceleratis Judæis ſuſcipit. Legimus quoque in Daniele Regem Gentilem Balthaſar; eo quod in vaſis, quæ de templo Domini pater ejus ſuſtulerat, concubinis ſuis potum miniſtraverit, ſubitò manum ſcriptitantem vidiſſe, & de ſcripturæ interpretatione cognoviſſe mortem ſibi inſtare, & diviſionem Regni ſui.

Ego ipſe, ut de præſentibus interim loquar, unum tibi breviter exempli causâ proferam quod nuper audivi, neſcio an ad te quoque fama pervenerit. Accidit in Britanniâ minori quoddam miraculum. Nam quidam nummularius vaſa Eccleſiæ ſibi loco vadimonii in arcâ repoſita ſervabat; caſu pueri parvuli ſuper eamdem arcam aſcenderunt, qui illicò in amentiam verſi ſunt; ſed & canes forte aſcenderant, & in rabiem efferati fuerunt. Senſit dominus ultionem divinam eſſe, eo quod vaſa ſacrata non his deputanda lucris, vel pactis, pro accommodatâ pecuniâ accepiſſet, nimiumque perterritus fugit ad Eccleſiam, quid factum fuerat omnibus intimavit, & ſacra vaſa quantociùs à ſe emiſit, non minori formidine, quàm olim Philiſtii Arcam fœderis Domini propter imminentem cladem à ſe expulerunt. Quæ res adeo terræ incolas exterruit, ut ſcelerationem quolibet Idolatra prædicent, qui ſacra vaſa deinceps in vadimonium poſuerit, vel acceperit. Perpende ergo quanta culpa ſit vaſa de ſinu Eccleſiæ rapere, & ſæcularium manibus committere.

Caveant itaque Pręlati Eccleſiæ, ne res ſibi commiſſas, & ſuſpectam pauperum diſpenſationem negligenter tractantes, incurrant detrimentum animæ ſuæ. Audivi enim de quibuſdam Epiſcopis, ſicut in quâdam epiſtolâ me ſcripſiſſe tibi memini, quia ſæcularia arma complectuntur, & militares copias pretio conducunt, & alia ſimilia nequaquam eis convenientia ſequuntur. De quibus non ego ſed Propheta: *Principes*, inquit, *veſtri ſocii furum*, qui ſibi creditam Eccleſiarum ſubſtantiam in ſupradictos uſus nefariè effundunt. Spreto quippe Epiſcopali officio, ea appetunt quę omnimodo fugere oporteret. Unde conſilio meo Prælati quique in quantum prævalent, omnes à ſe occaſiones abſcidant, quibus innumera damna filiis ſuis & rebus Eccleſiaſticis provenire ſolent, ut benè miniſtrantes ab eo mercedem recipiant, cujus & locum tenent, & veſtigia ſequi deberent. Vale.

Iſai. 1. 23.

Dos facta in conſecratione Eccleſiæ ſancti Martini in monte Andaone, à STEPHANO *&* *uxore ejus* GARSINNE, *& à Comitiſſa Toloſæ* EMMA, *ac filio ipſius* PONTIO.

Anno MXXXV.

ALmiſſui Architecti ſapientia cuncta adinvenit ſuâ prudentiâ, cum primùm caduci orbis poneret fundamenta, creans omnia diverſibiliter in ſpeciebus ſuis ſubſiſtentia, ut condito homine ei traderet dominanda, cum rectitudine ſui moderaminis arbitrioque ſuo conſtituens, ut amœna paradiſi novus habitator poſſidens, perpetuæ inviolabiliſque beatitudinis jura teneret, ſi præceptis ſui Conditoris obediret. At contrà Adverſarius præceptis Dei ſemper inimicus & contrarius ob invidiam hominis ſui loco poſiti, juſſis Rectoris parere cupienti, per collegæ virulentum conſenſum, delectabili pomi dulcedine tranſgredi ſuaſit Omnipotentis præceptum. Quia ergo mors dominanda erat, ſurdâ aure tranſgreſſus eſt qui jam perierat, atque ut merebat expulſus eſt extrà januas paradiſi, & cœpit poſſidere tribulationes & ærumnas hujus regni. Mors namque quæ jam cœperat dominari in eum, retorſa & in ſuis ſequacibus amplificavit ſua jura ſuprà cunctis mortalibus, atque dominata per longa tempora, boni malive rapiebantur ad pœnam. Omnipotens autem cujus creatura deperierat, & ſponte ſe morti tradiderat, adinvenit quâ arte recuperaret, & non jam mors ſed vita quæ eſt Chriſtus dominaretur, in ſimilitudine ſui plaſmæ factus eſt verus homo: ut pereuntes animas redderet Deo patri ſuo,

multa paſſus redemit omnes à jugo diaboli, ut qui ante filii inimici, nunc vocarentur filii Dei. Regrediens verò ad ſupera regna miſit ſuos Doctotes in univerſam terram, ut cunctis annuntiatent remiſſionem veram, & qui primo parenti dedit legem, ipſe per ora docet qualiter recuperari debeat amiſſa delectatio regni. Abeuntes ergo per cuncta loca, prædicationis impenderunt doctrinam cum virtute ſignorum, atque cum verbis opera miſcentes, idola diabolica deſtruentes, atque ut dignum erat loco illorum Eccleſias ædificantes; quia neceſſe erat ut expulſis dæmonibus, dominus inibi babitator haberetnt. Per auditores verò & ſequaces Apoſtolorum doctrina ædificandarum Eccleſiarum replevit mundum.

Igitur quia imitatio eorum docuit nos conſtruere Eccleſias, & conſtructas neceſſe eſt benedici, utique nos in conſecratione ſanctiſſimi Confeſſoris Martini Eccleſiæ fundatæ in monte Andaone, in Monaſterio S. Andreæ, ſicuti mos eſt in conſecrandis Eccleſiis, † Ego Stephanus & uxor mea Garſinnis & filii mei Roſtagnus, Berttaonus, Beraldus, Stephanus pro amore & dilectione Dei omnipotentis, & remedium animæ meæ & animatum Tetbaldi & Ermengardæ; ut Deus omoipotens per intercceſſionem Sanctorum dignetur miſereri, dono in dotem ad Eccleſiam S. Martini, quæ eſt fundata in monte Andaone ſuper fluvium Rodani aliquid de alode meo, quod eſt in comitatu Nemoſeuſe, in valle Auagâ in villâ quam vocant Cavairaco manſum unum quem tenet Guibaldus, cum curte & exago ſuo, & cum ipſis arboribus, & cum omnibus quæ ipſi manſo pertinent vel pertinere debent, & faciant ipſi Monachi vel Advocati ſuptataxatorum Sanctorum liberam ac firmam in omnibus habentes poteſtatem. Si verò, quod abſit, evenerit ut ego, aut quilibet in meâ progenie, ſeu cujuſcumque dignitatis homo boc donum moleſtare quolibet modo præſumſerit, quod petit, non ſuæ poteſtati ſubjiciat, ſed iram Omnipotentis incurrat, anathematizetur à B. Martino cui boc donum confertur, niſi ad emendationem venerit; inſuper verò componat in vinculo tantum & alium tantum, & deinceps hæc donatio valeat...

Factum hoc dotalitium in menſe Novemb. Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo viceſimo quatto, Indictione ſeptimâ.

Signum, Ego Stephanus, & uxor ſua Garſinnis, & filii ſui Roſtagnus, Bertraonna, Beraldus, Stephanus, qui facientes hoc donum teſtibus firmare fecerunt firmum illorum manu.

Emenope ſubſcripſit.
Emenone rurſus ſubſcripſit.
Gonterius ſubſcripſit.

Ego Emma Comitiſſa & filius meus Pontius pro amore & timore Dei, & remedio animæ meæ dono in dotalitium ad Eccleſiam S. Martini manſum unum in Avenione civitate, quem tenet Petrus filius Braceionis.

Emma Comitiſſa ſubſcripſit.
Signum Pontu.
Signum Bertranni.
Barangerius ſubſcripſit.
Amicus ſubſcripſit.

Anno circ. MXXV. *E Chartulario Mon. S. Andrea Vienn.*

ERMENGARDIS *Regina Eccleſiam S. Joannis donat Monachis S. Andreæ Viennenſi.*

OMnipotentis Dei dulciſſima bonitas benigniter per Prophetam clamat dicens: *Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat.* Et quia *omnes vult ſalvos facere, & ad vitam æternam perducere*, præcipit bona hujus ſæculi poſſidentibus, ut ex his quæ poſſideot, amicos acquirant in præſenti vitâ, à quibus recipiantur in æterna tabernacula. Hæc & alia multa, ego ERMENGARDIS Regina ad mentem reducens divina monita, conſiderauſque innumerabilia peccata mea, in extremo fine poſita, pro redemptione animæ ſenioris mei Radulfi Regis, necnon & pro animâ meâ, ut nobis Dominus indulgeat quidquid peccavimus in præſenti vitâ, dono Deo & ſancto ejus Andreæ Apoſtolo, & Abbati Iterio, & Monachis ejus in Abbatiâ jam dicti Apoſtoli infrà mœnia urbis Viennæ conſtitutis, Eccleſiam ſancti Joannis in Albriniaco, & in Epiſcopatu Gratianopolitano, cum omnibus appendiciis, ſcilicet ut ab hac die Monachi prædicti loci pro redemtione animarum noſtrarum, omniumque fidelium in proprios uſus teneant & poſſideant abſque ullius inquietudine. Si quis verò huic noſtræ eleemoſynæ & donationi, quod futurum minimè credo, contrarius vel calumniator extiterit, niſi citò reſipuerit, iram omnipotentis Dei omniumque Sanctorum incurrat. Hæc verò noſtra donatio firma & ſtabilis permaneat per omnia futura ſæcula. Sig. Ermengardis Reginæ quæ hanc chartam fieri juſſit, & adſtantibus ibi firmare præcepit. Sig. Leudegarii Viennenſis Archiepiſcopi. Sig. Artaldi Præpoſiti. Sig. Wigonis Decani. Sig. Ricardi Preſbyteri. Sig. Otmari.

Anno MXXV. *Ex eodem Chartulario.*

GUILLELMI *Burgundiæ Ducis donatio facta Abbatiæ S. Andreæ Viennenſis pro ſalute Imperatoris.*

PRo ſalute ſancti Imperii Romani ego GUILLELMUS Burgundiæ concedo prout poſſum, de regalibus aliquid Abbatiæ ſancti Andreæ inferioris, ſcilicet quartam ſalis omni ſabbato quæ mibi contingit: & hoc, ut Deus dirigat greſſus meos in viam mandatorum ſuorum, & poſt curſum mundanæ vitæ Domno Imperatori, & Vicario ſancti Petri Romanæ Sedis requiem ſempiternam concedat: & quamquam pauciſſima tribuens maxima requiram, hanc donationem facio, corroborante Domini Leudegarii Archiepiſcopi Viennenſis Eccleſiæ & Canonicorum ejus, anno dominicæ Incarnationis milleſimo vigeſimo-quinto.

Anno MXXV. *Ex eodem Chartulario.*

LEUDEGARIUS *Archiepiſcopus probibet ne Monachus uſurpet & ſibi attribuat reditus Obedientiæ, ſive Prioratûs in quo degit.*

ANno dominicæ Incarnationis milleſimo vigeſimo-quinto, LEUDEGARIUS ſanctæ matris Eccleſiæ Viennenſis Archiepiſcopus, miſerans ſancti Andreæ Cœnobium cum Abbate ipſius domno Yterio & Congregatione amore cœleſtis patriæ æternali exemplo viventium: conſtituo, ut de Obedientiâ de Moidiaco, de Gemmis, de Criſinciaco, nihil de placitis, nihil de manſis mutandis vel miniſtris, nihil de offerendis altaris & decimis dandis, nihil de molendinis, ſeu bathedoriis & telonariis, & cæteris hujuſmodi, aliquis obedientiarius in propriis uſibus deinceps quidquam habere præſumat; ſed in communi utilitate fratrum, prout Abbas juſtè juſſerit, omnia omnino deputentur, quatenùs in Cœnobio Abbati & fratribus proficiat immenſa populorum converſatio, & Dei fiat inibi dignè laudatio. Similiter ſtabilimus de Vitroſat de Maſiano omnimodo, niſi ibi Monachus aſſiduò manere habuerit. Tranſgreſſorem inventum hujuſmodi noſtræ conſtitutionis auctoritate Dei & noſtrâ & ſancti Be-

nedicti tam acriter judicari decrevimus, ut cæteri metum habeant : & quicumque ad priſtinum errorem quem conſtituimus, reduxerit, vel reducere certaverit, niſi reſipuerit, anathematis vinculo auctoritate Patris & Filii & Spiritûs ſancti indiſſolubiter alligamus ; & quandiù in prædicto tranſgreſſu prædicti Cœnobii Cœnobitæ manſerint, cunctas auctoritates ipſorum prophanamus, ut irreligioſorum ſecularium regulæ obedire nolentium. Obſervantibus autem hæc, & communem vitam regulariter deſiderantibus benedictionem & peccaminum abſolutionem damus.

An.Chr. circ. MXXV.

Conventus Procerum Viennenſis civitatis, in quo nonnulla donantur VAGONI *& uxori ejus loco beneficii, ut Monachis inſerviant, quamdiù vixerint.*

QUaliter venit ante præſentiam Domni Borchardt Archiepiſcopi Viennenſis civitatis, ante præſentiamque Procerum tam Clericorum quàm laïcorum ejuſdem civitatis, videlicet Domno Hugone Abbate, cum cuneo fratrum ſocietatis ſancti Andreæ, Domnoque Alamanno Præpoſito Decanoque, Domno Otgerio, cum coronâ Fratrum ſancti Mauritii, adſtantibus ibi Domno Eruyſo, filioque ejus domno Subodo : Domnoque Roſtagno, cum falangâ multimodâ virorum, ante quorum præſentiam venerunt Wago & uxor ſua Eldela, quæ quondam fuit uxor Widonis defuncti, qui tenuit terram ſancti Andreæ ſanctique Maximi in modiatis & in mariatis per condonamentum Eymoini Abbatis, Domnique Viventii Abbatis, atque Domni Hugonis Abbatis ſolummodo in vitâ Widonis, poſt diſceſſum autem ejus cum omni meliotatione ad caſam Dei ſanctique Andreæ, ſine ulla tarditate deberent reverti : ſed conſentiente Domno Borcharco Archiepiſcopo Viennenſi, unà cum Clero ſibi commiſſo, cum conſilio Procerum & laïcorum inibi adſtantium, pro timore Dei & charitate Widonis defuncti, & ut Wago & uxor ſua Eldela donent Deo ſanctoque Andreæ, ſanctoque Maximo, & Monachis ejuſdem loci, de hereditate ſuâ, & ſerviant Deo, ſanctoque Andreæ & Monachis, ſicut ſervivit Wido cum magnâ honeſtate obediens ipſis Monachis omnibus diebus vitæ ſuæ. Quapropter donant Abbas Hugo Monachique ſancti Andreæ ipſi Wagoni & uxori ſuæ Eldelæ medium Reveſte in modiatis & in mariatis villis, tali ſcilicet convenientiâ, ut quandiù Eldela vixerit, teneant & poſſideant unam medietatem de Reveſte. Poſt diſceſſum verò Eldelæ : ſine ullâ tarditate ſancto Andreæ & Monachis perveniant. Donantque Abbas Hugo & Monachi ſancti Andreæ Wagoni & uxori ſuæ Eldelæ loco beneficii manſiones & terras de Boſleto, quas Wido tenuit loco beneficii, & vineam de Bolziaco : ſimiliter donant nomine beneficii, quæ fuit quondam Gottefridi.

Anno MXXVI.

RICHARDI *Nortmannorum Ducis III. Donatio propter nuptias* ADELÆ *facta.*

INeffabilis Dei Omnipotentis clementia non patiens manere imperfectum numerum Angelorum, apoſtatæ Angeli prævaricatione imminutum, hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam factum diſpoſuit tenere in supernâ felicitate locum, quem Angelus per ſuperbiam lapſus reliquerat vacuum ; cui homini ad propagandam poſteritatis prolem, ſociam ex proprio latere formavit mulierem, quò & unitas in utroque maneret conditionis, & duo in carne unâ jungerentur in progeniem poſteritatis. Hoc enim ſic approbatur verbis divinæ legis : *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ ; & erunt duo in carne unâ.* Unde patenter datur intelligi non quocumque modo vel fortuitu, quaſi ex libero animi arbitrio mulierem ſociandam eſſe viro, cum conſtet hoc ut ſemper legitimè fiat, multiplici Scripturarum divinarum approbatum & ſtabilitum teſtimonio. Nam ut Chriſtus mundo manifeſtaret ſacrum & ſibi placitum eſſe legitimum conjugium nuptiarum, ſuâ perſonâ dignatus eſt ſacrare convivium, & miraculo potentiæ ſuæ animos lætificare convivantium. Cujus etiam conjugii copulam indiſſolubiliter volens utriſque viventibus permanere, ipſe aliàs dixit : *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Matth. 19. 6. Niſi fortè quod evangelicis verbis traditur, occurrat rationabilis cauſa. Denique ſuper hoc ſic Apoſtolus ait : *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* Ephes. 5. 25. Iis ergo & multis aliis Dominicis præceptis habetur fixum, viri & mulieris conjugium legitimè in Domino ſemper celebrandum.

Quibus ego RICHARDUS Nortmannorum Dux obtemperare contendens, accipio te D. Adela in conjugem legalis deſponſationis annulo mihi in carnis unitate jungendam, non voluptatis exercendæ cauſâ ; ſed generandæ in obſequium Chriſti, prout ipſe diſpoſuerit, prolis gratiâ : quod ut obtineam votis omnibus exopto, divinitate propitiâ.

Concedo ergo tibi jure dotali de rebus proprietatis meæ civitatem, quæ appellatur Conſtantia cum Comitatu, exceptâ terra R. Archiepiſcopi.

Concedo etiam caſtella quæ ibi habentur ; videlicet Caruſburc cum eo quod dicitur Holmus, & eo quod dicitur Bruoto, cum his quæ ad hæc aſpicere videntur.

Concedo quoque curtem quæ dicitur Ver ſuper fluvium Senæ, cum ſylvis & terris cultis & incultis ; & ſuper eumdem fluvium curtem quæ appellatur Cereneis.

Concedo denique curtem ſuprà mare, quæ dicitur Agons ; & eam quæ appellatur Valangias, cum ſylvia, pratis, molendinis, & omnibus appendiciis : Abbatiam necnon quæ appellatur Porthail, quæ ſita eſt ſuper aquam Jorſluctum cum portu & pagum qui dicitur Sarnes cum aquis & portu maris : & pagum qui dicitur Haga cum ſylvis & portu maris.

Concedo etiam pagum qui appellatur Balteis, cum aquis, terris cultis & incultis ; & eum qui dicitur Egglandes, cum aquis, piſcatoriis, & curte quæ dicitur Percei cum appendiciis ſuis, curtem denique quæ dicitur Moion, cum appendiciis ſuis quæ ad eam pertinent.

Et in Comitatu Bajocacenſi concedo villam quæ dicitur Cathim ſuper fluvium Olnæ, circumquaque cum Eccleſiis, vineis, pratis, molendinis, cum foro, telonio, & portu & omnibus appendiciis ſuis.

Hæc omnia tibi habenda ſub nomine & lege dotis, ſubnixa adſtipulatione de rebus meis tranſfundo, ut juxtà nobilitatis tuæ lineam dotata, indiſſolubili mihi jungaris amore conjugii, & gaudeas noſtræ conſors donationis iis rebus ſuo jure tibi benè conceſſis, cujus ceſſionis dotalitio, ut ſibi convenientem firmitatis teneat vigorem, manu propriâ ſubſcripſi, additâ auctoritate mei nominis.

Ego Richardus hoc dotalitium fieri juſſi, & confirmo.

Digitized by Google

Datum menſe Januario, Anno Incarnationis Domini milleſimo vigeſimo ſexto, Indictione ra.

Anno circ. MXXVII. E Chartulario S. Andreæ Vienn.

BORCHARDI *Comitis donatio facta Monaſterio S. Andreæ Viennenſi.*

SAcroſanctæ Dei Eccleſiæ quæ eſt constructa in urbe Viennâ, & in honore beati Andreæ Apoſtoli Chriſti dicata, ubi ſanctus Maximus Præſul Chriſti nobiliter excolitur, & aliorum Sanctorum plurimorum cum digno honore conditæ reliquiæ ſunt, ubi Domnus Hugo Abbas præeſſe videtur, ego in Dei nomine BORCHARDUS, & filius meus Aimo donamus aliquid ex rebus noſtris pro remedio animarum noſtrarum, & pro remedio ſeniorum Domni Regis Gondradi, & filii ejus Domni Regis Rodulfi, & Domnæ Reginæ Ermengardis, Domnique Borchardi Archiepiſcopi, & Domni Huberti Comitis, & uxoris ejus Hanchilæ, ſeu pro remedio patris & matris meæ, & Comitiſſæ Ermengardis uxoris meæ. Hoc eſt, Eccleſia beati Geneſii, quæ olim fuit ſancti Andreæ. Donamus Eccleſiam & altare cum decimis & ſepulturâ & offerendis, & terram in circuitu Eccleſiæ. Eſt autem ipſa Eccleſia in Comitatu Belıacenſi, in pago, vel in villâ ſancti Geneſii. Donamus verò tali convenentiâ, ut amodò & deinceps faciant Rectores ſancti Andreæ ſubterioris, quidquid facere voluerint, & rogent pro nobis, & pro animabus noſtris Deum omnipotentem, ut miſereatur noſtri & cuſtodiat in hoc ſæculo, & in futuro, & remiſſionem peccatorum nobis tribuat.

Si quis verò contrà hanc donationem aliquam calumniam, vel contradictionem facere voluerit, non valeat vindicare quod injuſtè requirit, ſed componat tantum & alium tantum, quantum hæ res melioratæ valuerint: & inſuper iram Dei omnipotentis incurrat, & ſit damnatus in perpetuum cum Juda traditore, & cum Datan atque Abiron, atque cum cæteris perſequutoribus. Hanc autem donationem manu propria firmavimus, ego Borchardus, & filius meus Aymo, & cæteris amatoribus Chriſti qui Deum diligunt, firmare rogavimus. Signum Aimoni. S. Eymini. S. Engelbotoni. S. Gironi. S. Aefredi. S. Dodoni. S. Druoni. S. Duranni. Data per manum Fawel in menſe Junio ſub die Jovis, regnante feliciter Rodulfo Rege, anno XXX. regni ejus.

An. MXXXII.

Charta fundationis Eccleſiæ S. Martini Sparnacenſis Diœceſis Remenſ. ab ODONE *Comite Campaniæ.*

SCimus, quoniam in humanis negotiis mos iſte ſervatur, ut commiſſi menſura in debiti redditione detineatur, & quanto quis majoris crediti præfertur cumulatione, tanto ſolvendi tempore diſtrictiùs cargatur in reddendâ ratione: quodque æquitatis lex juſtitiæque ratio comprobatur poſtulare, juſtiſſimum quoque Dominum in extremis judicii examine idem proculdubio credimus terribiliter conſervare. Et ne in tam certâ rei ſtabilitate diaboli verſutia conetur impedire, Salvatoris occurrentis ſimilitudo de ſervorum fidelium laborantiumque lætitiâ & triſtitiâ pigritantium id ita venturum eſſe in Evangelii lectione dignata eſt nobis miſericorditer aperire. Quâ in re ſi æterni ſupplicii periculum nolumus incurrere, expedit ea quæ nobis divina bonitas confert, in hujus vitæ curriculo citiſſimè tranſeunte, taliter propter Dominum tractare, ut ea fideli adminiſtratione poſt hujus mundi pereuntis ærumnas mereamur cum ipſo æternaliter regnare: quicumque enim pro ſui talenti modulo Deo nunc diſtulerit ſervire, ſciat ſe in futuro perpetualiter cum diabolo perire.

Hæc ego ODO Comes Palatinus Francorum Regis diu perpendens, hæc mecum ſecretæ cogitationis aſſiduitate reminiſcens, ſubtiliter perſcrutari cœpi, qualiter benè operando Deo valuiſſem placere, ac per hoc æterna incendia non timere. Interea uxor mea Ermengardis fidiſſima comes, cujus piis operibus maximè confido, mentem meam deprehendens iſta ſupradicta jugiter præmeditantem, ſuis me dulciſſimis auſa eſt aggredi loqoutionibus, ut quidnam ſciret quod ſic ſæpe videbat ſollicitus, multis ſuſpiriis hujus rei indicia manifeſtantibus; cujus precibus acquieſcens ſibi cor meum ſtudui patefacere, & quid conſilii ab illâ ſollicitudine capere quiviſſem, ab ea fideliſſimâ conjuge non diſtuli petere. Hæc igitur præfata mulier piis operibus ſemper intenta, ſtudioſè juſtiſque ſupplicationibus admonere me cœpit, ut Baſilicam jam penè dirutam, in honorem ſancti Martini in villâ Sparnaco olim conſtructam reædificaremus, & de noſtris bonis illi Eccleſiæ tantum largiremur, unde ſacer Conventus Canonicorum ſecundum Patrum inſtituta ſe valuiſſet ſuſtentare, laudeſque aſſiduas pro noſtris animabus noſtrorumque ſucceſſorum omnipotenti Deo toto corde decantare.

Hujus ergo meæ uxoris tam ſalutiferis admonitionibus præbens aſſenſum, Eccleſiam jam ſuprà nuncupatam diligenter ædificare præcepi, & ad Clericorum victum inibi Deo ſervientium tale ſupplementum tradere decrevi, ipſius videlicet vici in quo prædicta fundata eſt Eccleſia, totam decimam cum molendinis tribus, & medietatem vici cum duobus furnis, & omnibus terris quæ ad ipſius Eccleſiæ altare pertinere videbantur, & quibuſdam aliis quas poſtea ſuperaddere diſpoſui, vineis, pratis, cultis & incultis, aquis, aquariis curſibus, ut Canonicis eis uti liceat ſine ullâ calumniâ; montem Biduenno cum omnibus appendiciis ſuis, & teloneum in Materna flumine, ad locum qui dicitur *Baixones*; molendinum unum in Siliaco, molendinum unum in monte Felici; altare ſancti Martini cum medietate corporis totius villæ *Romains*, diſtrictum cum manſo uno dominicali; in Gentiliaco vico molendinum unum, medietatem montis Speratorii cum iis omnibus quæ ad ipſum pertinent; & in villâ Pipera nuncupatâ quondam partem de terrâ quæ ad eam pertinet, in ſummo ſaltu & in Halceio monte medietatem de omnibus quæ ibi pertinent, & in ſervis, ſeu in ancillis qui ibi morantur & ſub ditione meâ detinentur. Et in Vicctico medietatem ſimiliter de omnibus.

Hæc autem omnia ſuperiùs nominata, quæ ad præſens tradita ſunt, vel in poſterum tradenda erunt, & ea omnia quæ emta fuerunt in meâ terrâ, tâm de prædiis quàm de beneficiis, abſque calumniâ omnia ſint in rectâ dote Eccleſiæ præfatæ, abſque ullis couſtumis. Aſſiſtunt fidiſſimi teſtes & corroborantes Odo Comes Palatinus, Theobaldus filius ejus, & Stephanus filius ejus, Hilduinus Comes, & Hilduinus filius ejus, Liethelmus Comes, Thæbaldus Archidiaconus, Gilduinus Vicecomes, Harduinus filius ejus, & alter filius Waleranus, Hugo Vicedominus, Ado, Warnerus, Senſwalo. In illis diebus erant iſti miniſtri Sparnaci Dado, Hugo, Albertus, Weſelous, Hugo, Athelinus, Aleramnus, Hembarbus Præpoſitus, Berengerus Villicus, Thiebaldus Decanus. Anno Incarnationis Domini noſtri JESU CHRISTI M. XXXII. regnante Domino ſereniſſimo Henrico Rege Francorum V. anno, procurante

Ebalo Archipræſule paſtoralem curam ſanctæ Mariæ Gemenſis Eccleſiæ corroborata eſt charta & approbata.

Ann. MXXXV

Teſtamentum GUIFREDI *Comitis Ceritanenſis.*

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego Guifredus, gratiâ Dei Comes, facio Teſtamentum, vel breve diviſionis inter filios, quos mihi Deus omnipotens dedit, de terrâ quam ipſe mihi conceſſit & miſericorditer conſervavit.

In primis volo atque præcipio, ut Comitatus Ceritaniæ cum Caſtro-Sono: & cum ipſâ terrâ, quem teneo de Redes, & Comitatus Confluente cum ipſâ terrâ, quem teneo de Roſſilione, ſit filio meo Raimundo, excepto quod Sanctis Dei dono, & Fratribus ſuis, atque aliis hominibus. Volo etiam ut Comitatus Bergitano ſimul cum ipſâ marchiâ, quæ eſt & debet eſſe de Bergitano, & Caſtrum S. Stephani de caſtro Folit, & Pugaltu, & Gavar, & Porello, & Albiſpino, quantum ibi habeo, vel habere debeo, ſive per priſione, ſive per parentorum, vel per qualicumque voce, uſque in fluvio Sigarim, veniat in manu filii mei Bernardi; eo tenore ut ſi mortuus fuerit ſine legitimis filiis, veniet in poteſtate fratris ſui Berengarii. Et ſi ambo mortui fuerint ſine legitimis filiis, veniat in poteſtate Raimundi fratris eorum, ſi vivus fuerit. Et ſi ille mortuus fuerit, veniat in poteſtate fratris eorum qui vivus fuerit, qui Comitatum Ceritaniæ tenuerit. Volo etiam ut hæc omnia de Comitatu, ſcilicet Bergitano, vel filiis meis Bernardo & Berengario, ſit in tuitione vel dominatione filii mei Raimundi uſque de iſta Paſcha tranſacta, qui fuit III. Calendas Aprilis ad duodecim annos.

Filio autem meo Guifredo Archiepiſcopo relinquo in Comitatu Confluente alodem meum de Comâ cum terminibus ſuis, ſimul cum ipſâ Eccleſiâ cum decimis & primitiis, & ſibi pertinentibus omnibus. Et in Comitatu Ceritaniæ relinquo ei alodem meum quem habeo in villâ Pini, cum terminibus ſuis, qui fuit de Ermengaudo Epiſcopo. Et inſuper ipſum meum alodem quem habeo intrà parochia S. Andreæ de Baltarga, unde S. Andreas habet decimam ad intergrum: hæc omnia mando venire in ſuâ poteſtate ſine ullo feuatorio, & ut nemo ibi conſtruat caſtrum ſine conſenſu Comitis Ceritaniæ.

Filio autem meo Ardoino pro ſui hereditate relinquo ipſum feuum, quod Arnallus Boni filius tenet in ipſâ valle, totum ad intergrum, ſicut eſt infrà de Era mala uſque in viâ qui vadit per Pozes, & de Torchovils uſque in portum de Toſa [a] cum pratis & paſcuis, ſylvis & garricis, cum exiis & regreſſis, & cum terminibus ſuis, præter dominicos quos ibi habeo. Et inſuper ipſum feuum ac dominicum quæ habeo vel habere debeo in villâ Enguils, ſimiliter cum pratis & paſcuis, ſylvis & garricis, cum exiis & regreſſis, & cum terminibus ſuis, præter ſervos & ancillas. Hæc omnia mando venire in ſuâ poteſtate ſine ullo feuatorio, & ut nemo ibi conſtruat caſtrum ſine conſenſu Comitis Ceritaniæ.

Guillelmo verò filio meo relinquo & pro ſui hereditate Eccleſiam S. Mariæ Ripenſi, cum decimis & primitiis, & ſibi pertinentibus omnibus, & Eccleſiam S. Martini de Campilias ſimiliter cum ſibi pertinentibus omnibus. Et inſuper Eccleſiam Villerûs cum ſibi pertinentibus omnibus. Hæc omnia veniant in poteſtate ſine ullo feuatorio. Et ut nemo ibi conſtruat caſtrum ſine conſenſu Comitis Ceritaniæ. Filio autem meo Berengario, relinquo ei alodem meum de Molig pro ſui hereditate cum pratis & paſcuis, ſylvis & garricis, cum exiis & regreſſis, & cum terminibus ſuis; ſimul cum ipſa Eccleſiâ, & ſibi pertinentibus omnibus; excepto ipſum alodem de Coma ſimul cum ipſâ Eccleſiâ, & excepto ipſum alodem de Campoltue, quod filiæ meæ Fidei donavi, & excepto ipſum Avere, quod Bernardus tenet in villâ Fornols.

Volo ergo & mando ut jam dicta Eccleſia de Molig, teneat eam Bernardus de Caſtro-Sono per manum prædicti filii mei Berengarii, & per ſuum donum, & habeat inde hominaticum. Poſt mortem ergo jamdicti Bernardi ſimiliter teneat eam per manum præfati filii mei Berengarii filius præſcripti Bernardi, aut nepos ejus, qui Caſtro-ſono tenuerit per manum filii mei Raimundi. Et ipſa montania relinquo filio meo Berengario, villas ſecùs flumen Ataze, quæ dicunt Crucem, & Riali cum pratis & paſcuis, ſylvis & garricis, cum exiis & regreſſis, & cum terminibus illorum. Et inſuper relinquo ei Eccleſiam S. Mariæ de Livia, cum decimis & primitiis, & ſibi pertinentibus omnibus. Hæc omnia mando venire in ſuâ poteſtate ſine ullo feuatario, præter Eccleſiam de Molig, & ut nemo ibi conſtruat caſtrum ſine conſenſu Comitis Ceritaniæ. Hæc autem omnia volo ut teneat mater ſua dum vixerit, ſi in viduitate permanſerit. Si autem Berengarius obierit in vitâ matris ſuæ, teneat mater ejus dum vixerit, ſi in viduitate permanſerit. Et poſt obitum ejus remaneat ad filium meum Raimundum Comitem. Uxori autem meæ relinquo mea dominicatura de Liviâ, ſicut pater meus eam mihi donavit ad integrum cum omnia ſibi pertinentia, cum pratis & paſcuis, ſylvis & garricis, cum exiis & regreſſis, & cum terminibus ſuis, quantum ibi habeo vel habere debeo per qualicumque voce. Eo verò tenore ſi in viduitate permanſerit, teneat & poſſideat, donec filius ejus, qui Comes fuerit de Bergitano, perveniat ad terminum tuitionis ſuperiùs comprehenſum, & ad ipſum terminum iſta jam dicta dominicatura de Livia veniat in manu Comitis Ceritaniæ. Et ipſa cum filio ſuo teneat Comitatum Bergitani, ſi in viduitate permanſerit. Si autem Bernardus mortuus fuerit, & Berengarius frater ejus ad honorem Comitatûs pervenerit, ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt, ſimiliter teneat jamdictum Comitatum cum filio ſuo Berengario, ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt de Bernardo, & remaneat ſubſcripta hereditas de Berengario in Confluente, ſive in Ceritaniâ, ad Raimundum Comitem filium meum: in tali videlicet ratione dum vivit mater de ſupradicto Berengario teneat & poſſideat, ſi in viduitate permanſerit. Si autem ambo mortui fuerint, teneat mater illorum jamdictam dominicaturam de Livia, & hereditatem de Berengario in Confluente & in Ceritaniâ dum vixerit, ſi in viduitate permanſerit; & filius meus Raimundus habeat Comitatum Bergitani. Et poſt obitum ejus remaneat jam dicta hereditas de Berengario ad Raimundum Comitem filium meum. Inſuper relinquo uxori meæ alodem meum de Surigarias cum terminibus ſuis, ſimul cum ipſâ Eccleſiâ, & ſibi pertinentibus omnibus ad deliberum, ut faciat inde quod voluerit, præter ſervis & ancillis.

Alodem ergo meum, quod filiæ meæ Fidei dedi pro ſui hereditate in villâ Onnegâ, donatum cum jam habebam ſancto Martino Leanigonenſi [b] ideo

a *de Toſa*] An Roſa, ait Acherius: at Baluzius: Longius ab his locis diſtat Roſa. Et eſt in Pyrenæis montibus, quà Ceritaniam conſtituunt, Portus de Toſa nuncupatus.

b *Leanigonenſi*] Baluzius emendat, *Canigonenſi*. Monaſterium eſt in Diœceſi Helenenſi.

volo

volo & mando ut pro ſui hereditate, & pro commutatione de jam dicto alode, ut accipiat alium meum alodem in villa Fornols, qui eſt juxta alium ſuum alodem de Campoltme. Si autem filia meæ noluerit accipere hanc commutationem de jam dicto alode de villâ Fornols, mando & volo ut pro ſui hereditate accipiat medietatem de ipſo alode cum terminibus ſuis, quem habeo in villà jamdictâ de Onnega, & ipſum præfatum de Fornols remaneat ad integrum Domino meo ſanctiſſimo Martino cum terminibus ſuis.

Servi verò & ancillæ, qui in domo meâ inventi ſunt, omnes fiant ingenui, præter Arſindis & Ledgardis, Guilla atque Sicardis ſive Elliardis feminas, Reiamballum & Godmarum cocos, Guifredum & Bernardum piſtores. Iſta verò jam ſuprà dictis relinquo uxori meæ. Hæc verò omnia ſicut ſuperiùs ſcripta ſunt, ita præcipio filiis meis & omnibus meis, & commoneo per nomen de ſacramento quod mihi juraverunt, ut ita fiant, & ita fieri permittant. Alia verò omnia quæ Sanctis Dei vel aliis hominibus dono, jam obligatum habeo in aliis ſcripturis.

Acta eſt ergo iſta teſtatio vel brevis diviſio Erâ LXXIII. poſt milleſimam, an. trabeationis D. noſtri Jesu-Christi XXXV. poſt milleſimum, Indictione IV. ſexto Idus Novembris, anno quinto regnante Henrico Rege Francigeno.

Volo ergo & mando ut de jamdicta omnia ſuperiùs comprehenſa, ſint mei manumiſores Raimundus Comes filius meus, & Bernardus Folianenſis, & Guitardus Mitoni.. & Sendredus Judex.

Si autem filius jamdictæ Comitiſſæ, qui Comes erit de Bergicano, poſt terminum tuitionis ſuperiùs comprehenſum de ipſo Comitatu aliquid vendere aut donare voluerit, vel ad opus ſuum retinere, non habeat licentiam ſine conſenſu & voluntate matris ſuæ, ſi tamen in vidoitate permanſerit, nec in aliquo eam lædere, aut dehoneſtare in vita ſuâ.

Signum Guifredi gratiâ Dei Comitis, qui hanc teſtationem ac brevis diviſionis injunxi ſcribere, & teſtibus roborare.

Signum Siniari Senioſredi.

Signum Guilaberti Diſpenſatoris.

Signum Oliba Cellarii.

Bonifilius ſacer qui iſtum teſtamentum ſcripſit cum literis offocatis in ſecundo verſu, & ſuperpoſitis in XIX. & ſubſcripſit die & anno præfixo.

An. MXXXVI.

De Electione Walterii *Abbatis S. Albini Andegavenſis.*

IGitur in Dei nomine nos humillima almi Confeſſoris Chriſti Albini Congregatio, per quatuor ferè menſium ſpatia privati Domni Primoldi correctione paternâ, jam non ferentes diutiùs Rectoris carere cuſtodiâ, pari voto parique omnium deſiderio, per aſſenſum Domni Huberti præſulis, & per favorem domni Fulconis Comitis, aſſentientibus quoque nobilibus Clericis & Laïcis, ac utriuſque ſexûs inſignibus perſonis, in Abbatem nobis eligimus, & præfici Ordini noſtro humiliter omnes petimus de noſtro cœtu quemdam Fratrem noſtrum nomine Walterium humilitate, ſobrietate, caſtitate, cæteriſque virtutibus ad hoc officium idoneis gratiâ Dei benè præditum. Hunc ergo omnes à minimo uſque ad maximum ſine alicujus contrarietate, ſecundùm Regulam S. Benedicti nobis Patrem conſtitui, & Abbatem conſecrari concorditer imploramus, eo tenore ut prædicti Patris noſtri normam & ipſe indeclinabiliter pro poſſe virium ſuarum, per adjutorium Dei teneat & præmonſtret, noſque ad ſequendum paternâ admonitione invitet, quatenus ipſe præcedendo, & nos ſectando, ſic Deo rationabile obſequium in hoc ſæculo exhibeamus, ut in futuro ipſe pro bonâ diſpenſatione, nos pro virtute ſanctæ obedientiæ remunerari omnes pariter dulcem illam Domini audire mereamur invitationem: *Venite Benedicti Patris mei, percipite Regnum, &c.* Ut autem in hac legitimâ electione omnes nos pateat unanimiter conſpiraſſe, aſſenſum cuncti præbuimus, & nomina noſtra interiùs ſcripta indidimus. Matth. 25. 34.

Haimericus, Boſo, Rotbertus, Walterius, Hildious, Frutmundus, *&c. ad LI.*

Actum Andecavæ civitate menſe Decembrio, Anno Incarnationis Dominicæ MXXXVI. Indictione IV. regnante Henrico Rege.

De Monetâ Viennenſi corrupta.

Anno circ. MXLIII.

NOtitia Viennenſis monetæ, quæ facta eſt inter Leudegarium Viennenſem Archiepiſcopum, & Adeleidam Marchioniſſam cum filiis ſuis. Longa per tempora ſtetit ipſa moneta buna in pondere & menſura decenâ. Nuper autem tempore Odonis Marchionis, viri ſui latrones & falſarii in burgo, qui dicitur Aqua-bella, corruperunt eam & confunderunt & falſaverunt, ignorante ſupradicto Marchione Qui ſtatim ut audivit clamorem ſupradicti Archiepiſcopi Viennenſis, præcepit ne ampliùs fieret. Neque factum eſt eo vivente. Poſt mortem verò ejus inſurrexerunt & alii latrones, & ſequuti ſunt priores, & iterum falſaverunt eam, quouſque prædictus Archiepiſcopus Leudegarius venit in Italiam ad prædictam Marchioniſſam Domnam Adeleidam. Quæ ſimiliter ut audivit, ne ampliùs fieret præcepit. Tamen ut omnibus notum fiat, Trapezita à Domno Leone Papa excommunicatus, paralyſi percuſſus, membris omnibus diſſolutus, impiam vitam dignâ morte finivit. Modò autem ignorante ſupradictâ Domnâ Adeleidâ Marchioniſſâ, alii exorti ſunt, & prædicta mala ſequuntur; ſed mediante Domno Adraldo Bremetenſium Abbate, & Artaldo, Eccleſiæ noſtræ Præpoſito, dimittuntur ſupradicta mala, & ne ampliùs fiant, promittit Domna Adeleida Marchioniſſa cum filiis ſuis Petro & Amedeo & Oddone, Deo & ſancto Mauricio in manu Domni Leudegarii Archiepiſcopi Viennenſis, ut in totâ poteſtate ſuâ Viennenſis moneta ampliùs non falſetur, neque fiat, neque vera, neque falſa illa quæ in Viennâ fuerit facta. Et hoc fecit pro amore Dei & ſancti Mauricii cum ſociis ſuis; de cujus beneficio honorata eſt, & pro animâ ſenioris ſui Oddonis Marchionis, & pro ſuâ & filiorum ſuorum ſalute, qui hoc laudant & confirmant, videlicet Petrus primogenitus, & Amedeus & Oddo. Laudat hoc Domnus Adraldus Abbas Bremetenſis, & Artaldus Præpoſitus Eccleſiæ Viennenſis cum cæteris fidelibus ſuis, quorum iſta ſunt nomina. . . . . Data per manus Boſonis ad vicem Domni Cancellarii & Primiſcrinii II. Kal. Decembris, Lunâ XVI. Feriâ IV. Heinrico II. Rege, nondum Imperatore, Cæſaris & Imperatoris filio, hujus Domnæ Marchioniſſæ genero. Recepta per manus Domni Archiepiſcopi Leudegarii.

STATUTA ANTIQUA

In quibus Angliæ totius Regni Comitiæ ordinantur.

MODUS TENENDI PARLIAMENTUM.

Anno circ. MXLV.

HIc deſcribitur modus, quomodò Parliamentum Regis Angliæ & Anglicorum ſuorum tenebatur tempore Regis Eduardi filii Regis Etheldredi; qui quidem modus recitatus fuit per diſcretiores Regni coram Willelmo Duce Normanniæ & Conqueſtore, & Rege Angliæ ipſo Conqueſtore hæc præcipiente, & per ipſum approbatus, & ſuis temporibus, ac etiam temporibus Succeſſorum ſuorum Regum Angliæ uſitatus.

SUMMONITIO PARLIAMENTI.

Summonitio Parliamenti præcedere debet primum diem Parliamenti per quadraginta dies.

Caput I. Qui ad Parliamentum venire debent.

AD Parliamentum ſummoneri & venire debent ratione tenuræ ſuæ omnes & ſinguli Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores & alii Majores Clerici, qui tenent per Comitatum vel Baroniam ratione hujuſmodi tenuræ, & nulli minores niſi eorum præſentia & eventus aliunde quàm pro tenuris ſuis requiratur ut ſint de conſilio Regis, vel eorum præſentia neceſſaria vel utilis reputetur ad Parliamentum: & illis tenetur Rex miniſtrare ſumptus & expenſas ſuas de veniendo, & morando ad Parliamentum. Nec debent ejuſmodi Clerici minores ſummoneri ad Parliamentum, ſed Rex talibus peritis mittere brevia ſua rogando quod ad Parliamentum ſuum intereſſent.

Procuratores miſſi ad Parliamentum.

Item Rex facere ſolebat ſummonitiones ſuas Archiepiſcopis, Epiſcopis & aliis exemptis perſonis, ut Abbatibus, Prioribus, Decanis & aliis Eccleſiaſticis perſonis, qui habent juriſdictiones per hujuſmodi exemptiones & privilegia ſeparatim, quòd ipſi pro quolibet Decanatu & Archidiaconatu Angliæ per ipſos Decanatus, & Archidiaconatus eligi facerent duos peritos & idoneos Procuratores de proprio Archidiaconatu, ad veniendum & intereſſendum ad Parliamentum ad illud ſubeundum, allegandum, & faciendum idem quod facerent omnes & ſinguli perſonæ ipſorum Decanatuum, & Archidiaconatuum, ſi ibidem perſonaliter intereſſent.

Et quòd hujuſmodi Procuratores veniant cum Warantis ſuis, duplicatis ſigillis Superiorum ſuorum ſignatis, quòd ipſi ad hujuſmodi procurationem Clerici miſſi ſunt: quarum litterarum una liberabitur Clericis de Parliamento ad irrotulandum, & alia reſidebit penes ipſos Procuratores: & ſic ſub iſtis duobus generibus ſummoneri debet totus Clerus ad Parliamentum.

De Laicis.

Cap. II. Quinam Nobiles Parliamento debeã. aſſidere.

ITem ſummoneri & venire debent omnes & ſinguli Comites & Barones, & eorum Pares, ſcilicet illi qui habent terras & redditus ad valentiam Comitatûs vel Baroniæ integræ, videlicet viginti feoda unius Militis, quolibet feodo computato ad viginti libratas, quæ faciunt quadringentas libratas in toto vel ad valentiam unius Baroniæ integræ, ſcilicet XIII. feoda, & tertiam partem unius feodi Militis, quolibet feodo computato ad viginti libratas, quæ faciunt CCCC. marcas: & nulli minores laici ſummoneri nec venire debent ad Parliamentum ratione tenuræ ſuæ, niſi eorum præſentia aliis de cauſis fuerit utilis vel neceſſaria ad Parliamentum, & tunc de illis fieri debet, ſicut dictum eſt de minoribus Clericis, qui ratione tenuræ ſuæ ad Parliamentum venire minimè tenentur.

De Baronibus Portuum.

ITem Rex tenetur mittere brevia ſua cuſtodi quinque Portuum, quòd ipſe eligere faciat, & de quolibet portu per ipſum portum duos idoneos & peritos Barones ad veniendum & intereſſendum ad Parliamentum ſuum, ad reſpondendum, ſubeundum, allegandum & faciendum idem quod Baroniæ ſuæ, ac ſi ipſi de Baronibus illis omnes & ſinguli perſonaliter intereſſent ibidem, & quòd Barones hujuſmodi veniant cum Warantis ſuis duplicatis ſigillis communibus Portuum ſuorum ſignatis, quòd ipſi ritè ad hoc electi & attornati ſunt & miſſi pro Baroniis illis, quarum una liberabitur Clericis de Parliamento, & alia reſidebit penes ipſos Barones; & cùm hujuſmodi Barones Portuum licentiâ obtentâ de Parliamento receſſum fecerant, tunc ſolebant habere breve de magno ſigillo cuſtodi quinque Portuum, quòd ipſe rationabiles ſumptus & expenſas ſuas hujuſmodi Baronibus habere faceret de Communitate Portûs illius, à primo die quo verſus Parliamentum venerint uſque ad diem quo ad propria redierint. Cap. III.

Facta etiam expreſſa mentione in brevi illo de mora quam fecerint ad Parliamentum, de die quo venerint, & licentiati fuerint redeundi: & ſolebat mentio fieri aliquando in brevi, quantum hujuſmodi Barones capere debent de Communitatibus illis per diem, ſcilicet aliqui plus, aliqui minus ſecundùm perſonarum habilitates, honeſtates, & reſpectus, nec ſolebat poni per duos Barones per diem ultra viginti ſolidos, habito reſpectu ad illorum moras, labores & expenſas: nec ſolent hujuſmodi expenſæ in certo poni per Curiam pro quibuſcumque perſonis ſic electis & miſſis pro Communitatibus, niſi perſonæ ipſæ fuerint honeſtæ & bene ſe habentes in Parliamento.

De Militibus.

ITem Rex ſolebat mittere brevia ſua omnibus Vicecomitibus Angliæ, quòd eligi facerent quilibet de ſuo Comitatu per ipſum Comitatum duos Milites idoneos, & honeſtos & peritos ad veniendum ad Parliamentum ſuum eodem modo quo dictum eſt de Baronibus Portuum, & de Warantis ſuis eodem modo, ſed pro expenſis duorum Militum de uno Comitatu non ſolet poni ultrà unam marcam per diem. Cap. IV.

De Civibus.

EOdem modo ſolebat mandari Majori & Vicecomitibus Londoniarum, & Majori & Ballivis vel Majori & civibus Eborum, & aliarum civitatum, quòd ipſi pro Comitatu civitatis ſuæ eligerent duos idoneos, honeſtos & peritos cives ad veniendum & intereſſendum ad Parliamentum, eodem modo quo dictum eſt de Baronibus quinque Portuum, & militibus Comitatuum, & ſolebant cives eſſe pares & æquales cum Militibus Comitatûs in expenſis, veniendo, morando, & redeundo. Cap. V.

De Burgenſibus.

ITem eo modo ſolebat, & debet mandari Ballivis & probis hominibus burgorum, quòd ipſi ex ſe, & pro ſe eligant duos idoneos, honeſtos, & peritos burgenſes ad veniendum & intereſſendum ad Cap. VI.

Parliameutum eodem modo quo dictum eſt de civibus, ſed duo burgeoſes non ſolebant percipere pro expenſis ſuis per unum diem ultrà decem ſolidos, & aliquando ultra dimidiam marcam. & ſolebat taaari per Curiam ſecundùm magnitudinem & poteſtatem burgi, & ſecundùm honeſtarem perſonarum miſſarom.

De Principalibus Clericis Parliamenti.

CAP. VII. ITem duo Clerici principales Parliamenti ſedebant in medio Juſtitiariorum irrotulantes omnia placita & negotia Parliamenti, & ſciendum, quòd illi duo Clerici non ſunt ſubjecti quibuſcumque Juſtitiariis, nec eſt aliquis Juſtitiarius Angliæ in Parliamento, nec habent per ſe recorda in Parliamento, niſi quatenùs aſſignata vel data fuit eis nova poteſtas in Parliamento per Regem & Pares Parliamenti, ut quando aſſignati ſunt cum aliis ſectatoribus Parliamenti ad audiendum & terminandum diverſas petitiones & querelas in Parliamento correctas, & ſunt illi duo Clerici immediatè ſubjecti Regi & Parliamento ſuo in communi, niſi fortè unus Juſtitiarius vel duo aſſignentur eis ad examinanda & emendanda eorum irrotulata: & cùm Pares Parliamenti aſſignati ſunt ad audiendum & examinandum aliquas petitiones ſpecialiter per ſe, tnoc cùm ipſi fuerint unanimes & concordes in judiciis ſuis reddeodis ſuper ejuſmodi petitionibus, tunc recitabunt, & proceſſu ſuper eiſdem habito, & reddant judicia in pleno Parliamento, ita quod illi duo Clerici principaliter irrotulent omnia placita, & omnia judicia in principali rotulo Parliamenti, & eoſdem rotulos liberent ad Theſaurarium Regis antequam Parliamentum licentietur. Ita quòd umni modo ſint illi rotuli in Theſaurariu ante receſſum Parliamenti, ſalvo tandem eiſdem Clericis inde tranſcripto ſive contrarotulo ſi id babere velint.

Iſti duo Clerici niſi ſint in alio officio cum Rege, & feoda capiant de eo, ita quòd inde boneſtè vivere poterint, de Rege capiant per diem unam marcam enm eapenſis ſuis per æquales portiones, niſi ſint ad menſam Dumini Regis, runc capiant præter menſam ſuam per diem, dimidiam marcam per æquales portiones per totum Parliameotum.

De quinque Clericis.

CAP. VIII. ITem Rex aſſignabit quinque Clericos peritos & approbatos, quorum primus miniſtrabit & ſerviet Epiſcopis, ſecundus Procuratoribus Cleri, tertius Comitibus & Barooibus, quartus Militibus Comitatuum, quintus civibus & burgenſibus; & quilibet eorum niſi ſit eum Rege, & capiat de eo talia feoda & valida quod inde boneſtè poſſit vivere, capiet de Rege per diem duos ſolidos, niſi ſint ad meoſam Domini Regis, tnoc capiant per diem duodecim denarios. Qui Clerici ſcribent eorum dubitationes & reſponſiones, quas faciunt Regi & Parliamento; & intererunt ad ſua conſilia ubicumque eos habere voluerint; & cùm ipſi vacaverint juvabunt Clericos principales ad irrotulandum.

De Caſibus & Judiciis Parliamenti.

CAP. IX. CUm briga, dubitatio, vel caſus difficilis ſive pacis vel guerræ emergat iu Regno, vel extrà, refetatur & recitetur caſus ille in ſcriptis, in pleno Parliamento: & tractetur & diſputetur ibidem inter Pares Parliamenti, & ſi neceſſarium ſit injungatur per Regem ſeu ex parte Regis, ſi non Rex interſit, cuilibet graduum Parium quòd quilibet gradus per ſe, & liberetur caſus ille Clerico ſuo in ſcripto, & in certu loco recitare faciant coram eis caſum illum, ita quòd ipſi ordinent & conſiderent coram ſe qualiter melius & juſtius procedi poterit in cauſa illa ſicut ipſi. Pro perſona Regis & eorum propriis perſonis, ac etiam pro perſonis eorum, quorum perſonas ipſi repræſentant; & velint coram Deo reſpondere, & ſuas reſponſiones & aviſamenta reportent in ſcriptis; ut omnibus eorum reſponſionibus & aviſamentis, conſiliis & aviſamentis hinc inde auditis ſecundùm melius & ſanius conſilium procedatur: & ubi ſaltem major pars Parliamenti coocordat, ut ſi per diſcordiam inter eos & Regem & aliquos Magnates, vel fortè inter ipſos Magnates, pax Regni infirmetur, vel populos, vel patriam, ita quod videtur Regi & ejus conſilio quòd expediens ſit quòd negotium illud tractetur & emendetur per conſiderationem omnium Parium regni ſui, vel ſi per guerram Rex & regnum tribulentur, vel ſi caſus difficilis coram Cancellario Angliæ emergat, ſeu difficile coram Juſtitiario fuerit reddendum, & hujuſmodi.

Et ſi fortè in hujuſmodi deliberationibus omnes vel ſaltem major pars concordare non valeant, tunc Comes Seneſcallus, Comes Conſtabularius, & Comes Mareſcallus, vel duo eorum eligent viginti quinque perſonas de omnibus Paribus Regni, ſcilicet duos Epiſcopos, tres Procuratores pro toto Clero, duos Comites, & tres Barones, quinque Milites Comitatum, quinque cives, & borgenſes, qui faciunt viginti quinque, & illi viginti quinque poſſunt eligere ex ſe ipſis duodecim, & condeſcendere in eis, & ipſi duodecim ſex, & coodeſcendere in eis, & ipſi ſex adhuc tres & condeſcendere in eis, & illi tres in paucioribus condeſcendere non poſſunt, niſi obtentâ licentiâ à Domino Rege; & ſi Rex conſentiat in tres poſſunt, in duos, & de illis duobus alter poteſt in alium deſcendere, & ita demum ſtabit ſua ordinatio ſupra totum Parliamentum, & ita condeſcendendo à viginti quinque perſonis uſque ad unam perſonam ſolam niſi numerus major concurdare valeat & ordinare; tandem ſola perſona, ut eſt dictum, pro omnibus ordinabit, quæ cùm ſe ipſa diſcordare non poteſt, ſalvo Domino Rege, & ejus conſilio, quod ipſi hujuſmodi ordinationes poſtquam ſcriptæ fuerint, & examinare, & emendare valeant, ſi hoc facere ſciunt, & velint; ita quòd hoc ibidem tunc in pleno Parliamento, & de conſeoſu Parliamenti & non retrò Parliamentum fiat.

De Negotiis Parliamenti.

CAP. X. NEgotia pro qoibus Parliamentum eſt, debent deliberari ſecundùm Kalendar Parliamenti, & ſecundùm ordinem petitionum liberatarum & affilitarum, nullo babito reſpectu ad quorumcumque perſonas, ſed qui priùs propoſuit, priùs agat.

In Kalendari Parliamenti remorari debent omnia negotia Parliamenti ſub iſto ordine: 1. de guerra, ſi guerra ſit, & de aliis negotiis perſonas Regis & Reginæ & ſuorum liberorum tangeotibus: 2. de negotiis communibus Regni & de legibus ſtatuendis contra defectus legum originalium, judicialium, & exſecutoriarum, poſt judicia reddita, quæ ſunt maximè communia negotia: Tertiò debent rememorari negotia ſingolaria, & ſecundùm ordinem petitioum filatarum, ut prædictum eſt.

De diebus & horis ad Parliamentum.

CAP. XI. PArliamentum non debet teneri diebus Dominicis, ſed aliis cunctis diebus, illo die ſemper excepto; & aliis tribus, ſcilicet, omnium Sanctorum, & Animarum, & Nativitatis ſancti Joannis Baptiſtæ, poteſt teneri; & debet ſingulis diebus inchoari horâ mediâ primâ, quâ hora Rex tenetur

Parliamento intereſſe, & omnes Pares Parliamenti debent teneri occulto loco. Io diebus feſtivis Parliamentum debet inchoari horâ primâ propter divinum Servitium.

De Gradibus Parium.

CAP. XII. REx eſt caput, principium & finis Parliamenti, & ita non habet parem in ſuo gradu, & ita rx Rege ſolo eſt primus gradus; ſecundus gradus eſt ex Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus per Baroniam tenentibus; Tertius gradus eſt de Procuratoribus Cleri; Quartus de Comitibus, Baronibus, & aliis Magnatibus, & Proceribus tenentibus ad valentiam Comitatûs & Baroniæ, ſicut prædictum eſt in titulo de Laïcis; Quintus eſt de Militibus Com. Seatus de civibus, & burgenſibus. Et ita eſt Parliamentum ex ſex gradibus. Sed ſciendum eſt, quòd licet aliquis dictorum graduum poſt Regem abſentet, dum tamen omnes præmoniti fuerint per rationalem ſummonitionem Parliamenti, nihilominùs cenſetur eſſe plenum.

De modo Parliamenti.

CAP. XIII. OStensâ primò formâ qualiter cuilibet, & à quanto tempore ſummonitio Parliamenti fieri debet, & qui venire debent per ſummonitionem, & qui non; ſecundò dicendum eſt qui ſunt, qui ratione officiorum ſuorum venire debent & intereſſe tenentur per totum Parliamentum ſine ſummonitione. Unde advertendum eſt, quòd duo Clerici principales Parliamenti, Clerici per Regem & ejus conſilium, & alii Clerici ſecundarii, de quibus, & quorum officiis dicetur ſpecialiùs pòſt; & principalis Clamator Angliæ cum ſubclamatoribus ſuis, & principalis Oſtiarius Angliæ; quæ duo officia, ſcilicet officium Clamatoriæ & Oſtiariæ ſolebant ad unum & idem pertinere. Iſti Officiarii tenentur intereſſe primo die. Cancellarius Angliæ, Theſaurarius, Camerarius, & Barones de Scaccario, Juſticiarii, omnes Clerici, & Milites Regis, una cum ſervientibus ad placita Regis, qui ſunt de Conſilio Regis tenentur intereſſe ſecundo die, niſi rationabiles excuſationes habeant, ita quòd intereſſe non poſſent: & nunc mittere debent bonas excuſationes.

De Inchoatione Parliamenti.

CAP. XIV. DOminus Rex ſedebit in medio majoris banci, & tenetur intereſſe primo ſexto die Parliamenti, & ſolebant Cancellarius, Theſaurarius & Barones de Scaccario Juſticiarii recordare defalta facta in Parliamento ſub ordine qui ſequitur. Primò die vocabuntur burgenſes & cives totius Angliæ, quo die ſi non veniant, amerciabitur burgenſis ad centum marcas, & civitas ad centum libras. Secundo die vocabuntur Milites Comitatuum totius Angliæ, quo die ſi non veniant, amerciabitur Comitatus unde ſunt ad centum libras. Tertio die Parliamenti vocabuntur Barones quinque Portuum; & poſtea Barones, & poſtea Comites; unde ſi Barones quinque Portuum non veniant, amerciabitur Baronia illa ad centum marcas, & Comes ad centum libras; eodem modo fiet de illis qui ſunt pares Comitibus, & Baronibus, ſcilicet qui habent terras, & reditus ad valorem unius Comitatûs, vel unius Baroniæ: ut prædictum eſt in tit. de ſummonitione. Quarto die vocabuntur Procuratores Cleri, quo die ſi non veniant, amerciabuntur Epiſcopi ſui pro quolibet Archidiaconatu qui defaltum fecerit ad centum marcas. Quinto die vocabuntur Decani, Priores, Abbates, Epiſcopi, demum Archiepiſcopi; qui ſi non veniant, amerciabitur quilibet Archiepiſcopus ad centum libras, Epiſcopus tenens integram Baroniam ad centum marcas, & eodem modo de Abbatibus, Prioribus, &c. Primo die debet fieri proclamatio, primò in aula, ſive Monaſterio, ſeu aliquo loco publico ubi Parliamentum tenetur, & poſtmodum publicè in civitate vel villa illa, quod omnes illi qui petitiones & querelas liberare velint ad Parliamentum, quòd illis deliberentur à primo die Parliamenti in quinque dies proximè ſequentes.

De Prædicatione ad Parliamentum.

UNus Archiepiſcopus, vel magnus Clericus, diſcretus & facundus Clericus per Archiepiſcopum, in cujus provincia Parliamentum tenetur, prædicare debet uno iſtorum primorum quinque dierum Parliamenti in pleno Parliamento, & in præſentia Regis; & hoc quando Parliamentum pro majori parte fuerit adjunctum & congregatum; & in ſervitio ſuo conſequenter ſubjungere toti Parliamento, quòd ipſi cum eo humiliter Deo ſupplicent & ipſum adorent pro pace & tranquillitate Regis & Regni, prout dicetur ſpecialius in ſequenti titulo de pronuntiatione ad Parliamentum. CAP. XV

De Pronuntiatione in Parliamento.

POſt prædicationem debet Cancellarius Angliæ, vel capitalis Juſtitiarius Angliæ, ille ſcilicet qui tenet placita coram Rege, vel alius idoneus, honeſtus & facundus Juſtitiarius, vel Clericus per ipſum Cancellarium & capitalem Juſticiarium electus, pronuntiare cauſas Parliamenti, primò in genere, & poſtea in ſpecie ſtando. Et inde ſciendum eſt, quòd omnes de Parliamento, (quicumque fuerit dum loquitur) ſtabunt Rege excepto, ita quòd omnes de Parliamento audire valeant eum qui loquitur, & ſi obſcurè dicat, vel ita baſsè loquitur, dicat iterato, & loquatur altiùs vel loquatur alius pro eo. CAP. XVI

Loquela Regis poſt Pronuntiationem.

REx poſt pronuntiationem pro Parliamento rogare debet Clericos & Laïcos nominando omnes eorum gradus, ſcilicet, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Priores, Archidiaconos, Procuratores, & alios de Clero, Comites, Barones, Cives, Burgenſes, & alios Laïcos ut ipſi diligenter, ſtudioſè, & concordiler laborent ad pertractandum & deliberandum negotia Parliamenti, prout majus & principalius hoc ad Dei voluntatem primò, & poſtea ad ejus, & eorum honores & commoda fore intelligent & ſentient. CAP. XVII.

De abſentia Regis in Parliamento.

REx tenetur omni modo perſonaliter intereſſe Parliamento, niſi per corporalem ægritudinem detineatur, & tunc poteſt tenere Cameram ſuam, ita quòd non jaceat extra manerium vel ſaltem villam ubi Parliamentum tenetur; & tunc debet mittere pro xii. perſonis de majoribus & melioribus qui ſummoti ſunt ad Parliamentum, ſcilicet duobus Epiſcopis, duobus Comitibus, duobus Baronibus, duobus Militibus Comitatuum, duobus Civibus, & duobus Burgenſibus ad videndum perſonam ſuam ad teſtificandum ſtatum ſuum, & in eorum preſentia committere debet Archiepiſcopo loci, Seneſcallo & capitali Juſtitiario ſuo, quòd ipſi conjunctim & diviſim inchoent & continuent Parliamentum nomine ſuo factâ in commiſſione illâ expreſsâ mentione adhuc de cauſa abſentiæ ſuæ, quæ ſufficere debet, & monere ceteros Nobiles & Ma- CAP. XVIII.

Digitized by Google

gnates de Parliamentu, unà cum negotio & teſtimonio dictorum duodecim Parium ſuorum. Cauſa eſt quòd ſolebat clamor & murmur eſſe in Parliamento pro abſentia Regis, quia res damnoſa & periculoſa eſt tuti Communitati Parliamenti, & etiam Regni, cùm Rex à Parliamento abſens fuerit; nec ſe abſentare debet, nec poteſt dumtaxat niſi in caſu ſupradicto.

De loco & ſeſſionibus in Parliamento.

CAP. XIX. PRimò, ut prædictum eſt, Rex ſedebit in medio loco majoris banci, ex parte ejus dextra ſedebit Archiepiſcopus Cantuarienſis, & ex parte ejus ſiniſtra Archiepiſcopus Eborum, & poſt illos ſtatim Epiſcopi, Priores lineaIiter ſemper tali modo inter prædictos gradus & eorum loca, quòd nullus ſedeat niſi inter ſuos pares; & ad hoc tenetur Seneſcallus Angliæ proſpicere, niſi Rex alium aſſignaverit. Ad pedem ejus dextrum ſedebunt Cancellarius Angliæ, & Capitalis Juſtitiarius Angliæ, & ſocii ſui, & eorum Clerici qui ſunt de Parliamento, & ad pedem ejus ſiniſtrum Theſaurarius, Camerarius, & Barones de Scaccario, Juſtitiarii de banco, & eorum Clerici ſi qui ſunt de Parliamento.

De Oſtiario Parliamenti.

CAP. XX. OStiarius principalis Parliamenti ſtabit infra magnum oſtium Monaſterii, Aulæ vel alterius loci ubi Parliamentum tenetur, & cuſtodiet oſtium, ita quòd nullus intret Parliamentum niſi qui ..... debet ad Parliamentum, vel vocatus fuerit propter negotium quod proſequitur in Parliamento: & oportet quòd Oſtiarius ille habeat cognitionem perſonarum quæ ingredi debent, ſi neceſſe ſit habere plures.

De Clamatore.

CAP. XXI. CLamator Parliamenti ſtabit extra oſtium Parliamenti, & oſtiarius denontiabit ſibi clamationes ſuas. Rex ſolebat mittere ſervientes ſuos ad arma, ad ſtandum per magnum ſpatium extra oſtium Parliamenti ad cuſtodiendum oſtium, ita quòd nulli impreſſiones nec tumultus facerent circa oſtiũ per quod Parliamentum ingreditur, ſub pœna captionis corporum ſuorum; quia de jure oſtium Parliamenti non debet claudi, ſed per oſtiarium, & ſervientes Regis ad arma cuſtodiri.

De Stationibus loquentium.

CAP. XXII. OMnes Pares Parliamenti ſedebunt, & nullus ſtabit ..... ſed quando loquitur & loquetur, ita quòd quilibet de Parliamento eum audire valeat. Nullus intrabit Parliamentum, nec exiet de Parliamento niſi per unum oſtium, & quandocumque loquitur rem aliquam quæ deliberari debet per Parliamentum, ſtabunt omnes loquentes, cauſa eſt, ut audiatur à Patribus; quia omnes Pares ſunt Judices & Juſticiarii.

De Auxilio Regis.

CAP. XXIII. REx non ſolebat petere auxilium de regno ſuo niſi pro guerra inſtante, vel ad filios ſuos Milites faciendos vel filias ſuas maritandas, & tunc debent hujuſmodi auxilia peti in pleno Parliamento, & ſcriptis cuilibet gradui Parium Parliamenti liberari, & in ſcriptis reſponderi. Et ſciendum quòd ſi hujuſmodi auxilia concedenda ſunt, oportet ut omnes Pares Parliamenti conſentiant. Et intelligendum eſt, quòd duo milites qui veniunt ad Parliamentum pro Comitatu majorem vocem habent in Parliamento in concedendo & contradicendo quàm major Comes Angliæ; & eodem modo Procuratores Cleri unius Epiſcopatûs majorem vocem habent in Parliamento, ſi omnes ſint concordes, quàm Epiſcopus ipſe & hoc in omnibus quæ per Parliamentum concedi, negari, vel fieri debent. Et hoc patet, quòd Rex poteſt tenere Parliamentum cum communitate regni ſui abſque Epiſcopis, Comitibus & Baronibus, dummodò tamen ſummoniti ſint ad Parliamentum, licet nullus Epiſcopus, Comes, vel Baro ad ſummunitiones ſuas veniat; quia olim nec fuerat Epiſcopus, nec Comes, nec Baro, & adhuc tunc Reges tenuerunt Parliamenta ſua, ſed aliter eſt è contra, licet Communitates Cleri & Laïci ſummoniti eſſent ad Parliamentum, ſicut de jure debent, & propter aliquas cauſas venire nollent, ut ſi prætenderent quòd dictus Rex non regeret eos ſicut deberet, & aſſignarent ſpecialiter in quibus eos non rexerat, tunc Parliamentum non eſſet omnino, licet Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, & Barones & omnes eorum Pares cum Rege intereſſent. Et ideo oportet omnia quæ affirmari, vel infirmari, concedi, vel negari, vel fieri debent, per Parliamentum, per communitatem Parliamenti concedi, quæ eſt ex tribus gradibus ſive generibus Parliamenti, ſcilicet ex Procuratoribus Cleri, Militibus Comitatuum, civibus & burgenſibus, qui repræſentant totam Communitatem Angliæ, & non de Magnatibus; quia quilibet eorum eſt pro ſua propria perſona ad Parliamentum, & pro nulla alia.

De Partitione Parliamenti.

PArliamentum diſpartiri non debet, dummodò aliqua petitio pendeat indiſcuſſa, vel ad minus antequam non ſit determinata reſponſio. Et ſi Rex contrarium permittat, perjurus eſt. Nullus ſolus de Paribus Parliamenti recedere poteſt, nec debet de Parliamento recedere, niſi obtentâ inde licentiâ de Rege & omnibus ſuis Paribus, & hoc in pleno Parliamento, & quòd de hujuſmodi licentia fiat rememoratio in rotulo Parliamenti. Etſi aliquis de Paribus durante Parliamento infirmaverit, ita quòd ad Parliamentum venire non valeat, tunc per triduum mittit excuſatores ad Parliamentum, qua die ſi non venerit, mittuntur ei duo de Paribus ſuis ad videndam & teſtificandam hujuſmodi infirmitatem, & ſi ſit ſuſpicio, jurent illi duo Pares quòd veritatem inde dicent, & ſi comperiatur quòd finxerat ſe, amerciabitur tamquam pro defalta, & ſi non finxerat ſe, attornet aliquem ſufficientem coram eis ad intereſſendum ad Parliamentum pro ſe, nec ſanus excuſari poteſt, ſi ſit ſanæ memoriæ. CAP. XXIV

Departitio Parliamenti ita uſitari debet, punctus peti debet & publicè proclamari in Parliamentu & infra Palatium Parliamenti; ſi ſit aliquis qui petitionem liberaverit ad Parliamentum, cui nondum ſit reſponſum; quòd ſi nullus reclamet, ſupponendum eſt quòd cuilibet medetur, vel ſaltem quatenus poteſt de jure reſpondetur, & tunc primò videlicet cùm nullus qui petitionem ſuam ea vice exhibuerit, reclamet, Parliamentum veſtrum licentiabimus.

De tranſcriptis recordorum in Parliamento.

CLerici Parliamenti non negabunt cuiquam tranſcriptum proceſſûs ſui, ſed liberabunt illud cuilibet qui illud petierit; & capient ſemper pro decem lineis unum denarium niſi fortè facta fide de impotentia, in quo caſu nihil capient. Rotuli de Parliamento continebunt in latitudine decem pollices. Parliamentum tenebitur in quo loco regni Regi placuerit. CAP. XXV

DDd iij

Anno MXLIV.

Gregorius *Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, omnibus qui Chriſtiana fide cenſentur, & B. Apoſtolorum Principis, ſedem Eccleſiarum omnium matrem recognoſcunt, Salutem & abſolutionem omnium peccatorum per benedictionem & merita BB. Petri & Pauli Principum Apoſtolorum.*

NOtum vobis fieri volumus, Fratres cariſſimi, quòd à Sanctâ Romanâ Eccleſiâ communi matre, omnium Magiſtra & Domina, non ſolùm ſplendore ſanctæ religionis univerſum mundum illuminavit, ſed etiam multis indigentibus per diverſas partes terræ neceſſaris pietate diſtribuit : modò verò peccatis non tantùm noſtris, ſed etiam multarum gentium exigentibus & in religione friguit, & terrenas opes majori ex parte amiſit. Nonnulli etiam Imperatores, Reges & Principes, aliorum ordinum perſonæ, miſerâ cupiditate capti materiam maledictionem incurrere non timentes, ejus poſſeſſiones invaſerunt, diſtraxerunt, & in proprios uſus redegerunt : qui etiam gladio anathematis perculſi, & more infelicis Judæ ſacrilegii vinculo ſtrangulati, ne ad pœnitentism redirent deſipuerunt. Hinc igitur inopia, devaſtationes, latrocinia, rapinæ, contrà ipſum Eccleſiæ caput Beatum videlicet Petrum, & in ejus quaſi viſceribus exortæ ſunt. Proinde propria ipſius Eccleſia, & B. Pauli, quæ illorum corporibus per totum orbem refulgent, & ſuo odore, ſuâque pietate omnes ad ſe gentes provocant, jamjam heu pro dolor! ruinam minantur. Unde nos utcumque meritis pauperes, nec rebus quidem divites cœpimus, ut tanto periculo Deo adjuvante ſuccurrere, manumque adjutorii ad inſtaurandum præbere poſſemus. Hoc autem religioſi Clerici videntes, & Laici quamplurimi, quos Guillelmus glorioſus Aquitaniæ Dux ad noſtrum auxilium incitare cœpit, uno quoque anno de ſuis rebus oblationes largiri diſpoſuerunt ad hoc ſpecialiter, ut ea quæ in ejus propriâ Eccleſiâ ſunt neceſſaria reſtaurentur, & ædificentur, quatenùs Omnipotens Dominus & eorum meritis, & ſpeciali Sanctæ Rumanæ Eccleſiæ oratione per veram pœnitentism eos ad eam fidem inſtaurare, quam in baptiſmo Domino promiſerunt, & cœleſtis patriæ ruinam reſtituens, in æternâ beatitudine eos collocet. Quorum nos videntes devotionem, & laudabdem erga communem Matrem dilectionem, tam per nos quàm etism per ſucceſſores noſtros, ter in anno cum omnibus Romanis Eccleſiis generaliter Miſſam celebrare, & ſepties illorum ſpecialiter memoriam inter ſacra Miſſarum ſolemnis habere promiſimus, ut Omnipotens Dominus meritis Dei genitricis, quæ ſingulari pietate Romanam ſemper tuetur Eccleſiam, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli authoritate, omnium Sanctorum maximè Romæ quieſcentium oratione, à cunctis eos peccatis abſolvat, & ad vitam æternam perducat.

An. MXLVIII

Dotem conjugi ſuæ Ingæ *dat* Ildebrandus *Longobardus in Italia.*

EGo Ildebrandus filius quondam Prandoni, per hoc ſcriptum morgincap, dono & trado tibi Ingæ, filiæ quondam Rabeni, dilectæ conjugi meæ integram quartam meam portionem de omnibus rebus proprietatis meæ, & de mobilia mea, quantum modò habeo, vel inantea conquirere potuero infrà territorium Pinnenſe, in locum qui nominatur Caſtellione, de caſis & caſatinis, terris, vineis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, ſalectis, pomis, arboribus fructiferis vel infructiferis, cum ripis, aquis, & rivis aquarum cultis & incultis, & ſanctis Eccleſiis, cum omni ornamento & pertinentiis Eccleſiarum, de ſervis vel ancillis, de auro vel argento, de caballis vel jumentis, de bubus & vaccis, & de minutis animalibus, de ferro & rame, integram quartam meam portionem de omnibus rebus proprietatis meæ ſecundùm ritum gentis noſtræ Longobardorum. Et hanc paginam ante parentes & amicos noſtrus oſtendas, & ſcriptum à teſtibus roboratum, ut dicant, quia ecce quòd conjugi meæ morgincap dedi, & in futurum pro hoc cauſa percurrai. Quam verò à ſupraſcripto rogatus ſcripſi, ego Ato Notarius & Judex ab Incarnatione Domini Jesu-Christi anno MXLVIII. Indictione I. Actum in Pinno feliciter : Petrus & Joannes teſtes.

An. MXLVIII

Henricus I. *Rex Francorum Eccleſiæ Carnotenſi fiſcum Unigradum immunem concedit.*

IN nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritûs ſancti, ego Henricus Francorum Rex Dei gratiâ. Si ergà cultum Sanctorum & utilitatem Eccleſiarum, antiquorum inſtitutio nos voluit eſſe devotos, quanto magis ergà ſingularem memoriam noſtræ ſalvationis, videlicet Dei Genitricis, quam poſt Deum credimus & confidimus non ſolùm noſtræ ſalutis adminiculum, ſed & plenum effectum ; unde pro acquiſitione æternæ felicitatis admodum ſollicitus circumſpexi ſi circà me aliquid haberem, quod ejus famulatui & promerendæ gratiæ impendere poſſem : & hoc mihi aliquantiſper cogitanti ad memoriam rediit Canonicorum Carnotenſis Eccleſiæ, quam ſæpius inculcaverant, petitio, per quam à diverſis exhibitionibus & actione illà quæ vulgari nomine *Vicaria* vocatur, illum fiſcum, cui *Unigradus* vocabulum eſt, liberum & quietum deinceps eſſe concederem. Ego verò petitionis ipſorum exaggerando cumulum, univerſa concedo quæcumque quælibet terra præfati fiſci mihi meiſque hactenus perſolvere conſueverat, quatenùs in eo habitantes tutiùs vivere, & idcirco quæcumque ab eis uſibus Canonicorum debentur, pleniùs valeant reddere, exceptis quatuor ſextariis vini de unoquoque arpenno, quos mihi advocationis gratiâ retinui, quatinùs ſi in poſterum quis ei fiſco injuriam inferre tentaverit, & Rege auxiliante ſuperno me advocatum ſibi ſentiat eſſe infeſtum.

Et ut noſtræ liberalitatis munificentia omnibus ſanctæ matris Eccleſiæ fidelibus & noſtris eſſet nota, ſummo ſtudio & diligentiâ præcipimus exarari, & ſigilli noſtri impreſſione ſignari : quatinùs quod manu propriâ ſigno crucis impreſſo ſtatuimus eſſe ratum, per curricula ſuccedentium temporum maneat inconvulſum. Et ſi quis hujus conventionis eſſe tentaverit violator, quod abſit, iram Dei incurrat, atque noſtrâ noſtrorumque auctoritate convictus abſcedat, & pro illicitâ præſumptione auri liberas centum regali fiſco perſolvat. Actum publicè Pariſius anno Verbi incarnati M. XLVIII. Indictione I. regnante Henrico Rege XVIII anno, XV. Kal Maii.

Ann. MXLIX.

Epiſtola Leonis *Papæ Noni ad Francos.*

LEo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Fratribus & filiis Catholicis per univerſum Regnum Francorum conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Compertum Caritati veſtræ credimus, quòd poſt conſecrationem noſtram, illam videlicet qua benignitas Dei humilitatem noſtram ſanctæ Romanæ Eccleſiæ præeſſe voluit, Germaniam, Galliamque viſitavimus, ac Remorum urbem adeuntes maximo voto & ſummâ devotione Eccleſiam Beati Remigii (ut longè ante deſideravimus) Deo annuente; & ejuſdem ſanctiſſimi Viri patrocinantibus meritis, cum magnâ gloriâ dedicavimus; atque poſt conſecrationem Eccleſiæ in eâdem ſynodum celebrantes, plurima ad utilitatem Chriſtianæ religionis neceſſaria conſilio Coepiſcoporum noſtrorum, aſſenſu etiam & laude Cleri & populi, quorum innumera multitudo ad tantæ devotionis celebritatem confluxerat, ſtatuendo confirmavimus. Quæ omnia capitulis digeſta, inter canones haberi præcepimus, & poſtea in omnibus ſynodis, quæ habuimus, idipſum confirmare curavimus. Et quoniam Beatiſſimum Remigium gentis Francorum prædicatorem & Apoſtolum ſcimus, venerari & honorare illum, quem Dominus in terris & in cœlo mirificavit, prout poſſumus debemus, præſertim cum ſemper in noſtro pectore inde ipſius amor ferventiùs ardeſcit, quòd pretioſiſſimus corpus ipſius ſanctiſſimi viri propriis manibus transferentes, in locum ſibi præparatum, miraque pulchritudine exquiſiti operis decoratû repoſuimus; unde veſtram admonere volumus dilectionem, ut ſicut nos in ejus obſequiis perpenditis gratulari, ita & vos causâ noſtri amoris, maximeque ex debito paterni honoris, ſolemnitatem ejus, quæ eſt Kalendis Octobris celebrem habeatis: quia etſi aliis non eſt Apoſtolus, tamen vobis eſt. Nam primitiæ Apoſtolûs ejus vos eſtis in Domino. Hunc itaque honorem Patri & Apoſtolo veſtro exhibete, ut juxtà promiſſum Domini, longævi ſuper terram vivere, & ejuſdem Patris precibus æternæ beatitudinis felicitatem mereamini poſſidere. Valete.

An. circ. ML. Deſcripſit P. Chifflet, ex autographo.

Raynaldus *Burgundiæ Comes eo nomine primus, maraſcalciam, & canariam in villâ Cuſſiaco, remittit Eccleſiæ Biſontinæ.*

Antiquâ auctoritate ſumus edocti, ut Principes qui gubernacula mundi divinâ largiente gratiâ ſuſcipiunt, Eccleſias de propriis rebus pro remedio animarum ſuarum ditent; & quidquid de ipſis per pravos judices fuerit ſubtractum, reſtaurent, conſuetudineſque iniquas eradicent, ſicuti Sanctos, Regemque Sanctorum in fine mundi defenſores habere cupiunt. Quapropter ego Raynaldus gratiâ Dei Comes, notum volo fieri omnibus hominibus, tam vivis, quàm & futuris, quòd pro remedio animarum genitoris mei, & matris, necnon etiam pro remiſſione omnium peccatorum meorum, uxoriſque, & hæredum meorum, concedo, & dimitto Eccleſiæ ſanctorum, ſcilicet Joannis Evangeliſtæ, & ſancti Stephani Protomartyris, conſuetudinem quam pater meus & ego accipiebamus ritu temerario in quâdam poteſtate eorum, quæ dicitur *Caſſiacus*, ad equos noſtros, ſive ad canes, quam vulgo *maraſcalciam*, & *canariam* appellant. Remitto etiam omnes alias torturas, quas mei homines injuſtè in ipsâ poteſtate, & in terris ad ipſam poteſtatem pertinentibus accipiebant. Tali tenore, ut nomina noſtra ſint ſcripta in Canone, & Pſalmus *Inclina Domine* decantetur poſt lectionem capituli, omnibus diebus pro nobis, quibus peragi fas eſt uſque in finem mundi. Et ut hæc Charta firma, & ſtabilis permaneat, propriâ manu firmavi, Huguni Archiepiſcopo, fidelibus ſuis, & meis firmare rogavi. Signum Raynoldi Comitis, qui has conſuetudines remiſit. Signum Hugonis Archiepiſcopi. Signum Rotzonis Præpoſiti. Signum Manegaldi Decani. Signum Gibuini Cantoris & Archidiaconi. Signum Umberti Archidiaconi. Signum Uſyconis Canonici. Actum Biſontio publicè, VII. Idus Auguſti regnante Domino noſtro Jesu-Christo. Theodericus Decanus & Cancellarius ſcripſit.

An. circ. MI.

Confirmatio donorum factorum Rotomagenſi Eccleſiæ beati Audoeni.

Philippus. Notum facimus, &c. nos infrà ſcriptas vidiſſe litteras ſub ſuo tenore, qui ſequitur in hæc verba:

Notum eſſe volumus ſanctæ Eccleſiæ fidelibus, tam futuris quàm præſentibus, quas res Robertus Bertram & uxor ejus Suſanna dederint B. Audoeno, pro abolitione delictorum ſuorum ac vitæ æternæ merito, cum auctoritate Domini Guillermi Normannorum Principis: id eſt, Eccleſiam de ſancto Clodoldo, & in eadem villâ terram uno aratro, & nundinas in feſtivitate Beatæ Mariæ; & duos ruſticos de Claro-Becco; & foveam unam in Golchâ ad capiendum piſces; & quatuor acras de pratis apud ſanctum Clodoldum; ac Capellam S. Nicolai de Burco: & illud quod poſſidet in S. Georgio; & Eccleſiam S. Stephani de Huueſteroch; Eccleſiamque ſanctæ Mariæ de Magnavillâ, & quidquid pertinet ad eam: necnon Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Owrecoch, & quidquid pertinet; & Eccleſiam S. Petri, ſimiliter quidquid pertinet de Sottinvillâ; & Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Brichobec, ac decimam, & quidquid pertinet; & terram uno aratro in Fonteneit, & Eccleſiam, & quod poſſidet in eâdem Eccleſia: & de omnibus ſilvis quas poſſidet decimas; necnon etiam decimas de totis nundinis ac teloneis quas poſſidet, & de omnibus molendinis quæ habet decimas; & de toto ſuo ſale decimam; & beneficium totum; quod Gurſlinus Clericus tenet à ſupradicto Roberto in Barnavillâ, & quadraginta acras de terrâ, & duos ruſticos, & decimam de equabus ſuis, & duos equites, ſcilicet Goſtelinum & Olbernum; & decimam de Gurgiſvilla dedit Gurſlinus Gualterii filius. Signum † Guillermi Normannorum Ducis, Signum † Mathildis Comitiſſæ, Signum † Roberti eorum filii, Signum † Roberti Bertram qui hæc donat, † Suſannæ uxoris ſuæ. Hi ſunt teſtes, Milo, Matchidis, Wido Sacerdos, Ramenus Sacerdos, Walterius, Radulfus, Normannus, Robertus, Goſſelinus, Robertus, Rodulfus, Auſſudua, Willermus pater eorum; Emma, & Willermus filius Gorſtini qui vocatur Donecam.

Nos autem omnia & ſingula in ſuprà ſcriptis contenta litteris, prout ritè & legitimè facta ſunt, & prædicti Religioſi de ipſis uſi ſunt, ac in eorumdem poſſeſſione exiſtunt, rata habentes & grata eadem volumus, laudamus, approbamus, & noſtrâ auctoritate regia confirmamus, noſtro & alieno, &c. Quod ut, &c. Actum Pariſius anno ut ſuprà, menſe Octobri, per Dominum Regem, ad relationem Theſaurarii Remenſis & Decani Turon. *Signatum*, Teſſon.

Anno MX.

Epiſtola **Frollanti** *Epiſcopi Silvanectenſis ad* **Berengarium.**

Domino & Fratri Berengario Frollantus Silvanectenſium Epiſcopus ſuus, quantum ſapit fidelis gaudia futuræ felicitatis. Detentus utrâque infirmitate non poſſum prout diſpoſueram, & tibi manda-

veram huc ad te venire : ſed quæſo ora pro me & attentius, ut eâ liberer, quæ animam meam necat, ægritudine;& neſcio ſi in hoc præſenti ſæculo amplius te, Cariſſime Domine, videre potero. Sed ſatage ot tu alio cum tranquillitate merear te videre. Et tamen ſi tamdiu Deus mihi vitam cum ſoſpitate ſervarit, ut oportunitas ad te mihi veniendi eſſet, nunquam dimitterem quin diu conceptum deſiderium tui ad te accedendo adimplerem, quia illud non auderem dicere, ut tu ad noſtras partes vel in hac Quadrageſimâ, orandi gratiâ dignareris advenire. Quòd ſi tantâ circumſeptus fuero infelicitate, quòd neque huc ego, neque tu ad me valeas venire; etſi præoccupatus morte fuero animam meam tibi committo : mitte pro eâ ad cœleſtem curiam obſecrationes nuntias, roga Archangelorum & Apoſtolorum Principes, & cæteros illius aulæ Centuriones, qui tanto Regi aſſiſtunt familiariores, ut illi dignentur ſuggerere quatenus peccatricem meam animam liberari præcipiat de mortis carcere : imò tu ipſe fultus orationis munere, interdum & ſæpiùs piiſſimum & benigniſſimum Regem, ut pro aliis ſoles, pro me aggredere, & per te fiducialiter obſecra, ut dignetur mihi parcere. Dominum R. Abbatem, & cæteros dominos & fratres quos mihi tua dilectio acquiſivit, ſub meo nomine ſaluta, & in orationibus ſuis ut mei meminerint, obſecra. Quidquid tibi placuerit mihi remanda. Illud volo Fraternitas tua noverit, quòd multùm firmiter acquiſivi tibi gratiam Domini mei Regis. Vale, & quamvis monitore non egeas, ut mei memineris attende.

Anno MLII.

[a] *Epiſtola* BERENGARII *ad* RICHARDUM.

DIlecto Fratri RICHARDO, BERENGARIUS ſalutem ac ſoſpitatem. Quia facilè vobis factum eſſe cum Rege loqui non neſcio, vellem ſi videretur & vobis verbum illi aliquod pro me faceretis, ſi fortè humanitatis, liberalitatis, dignitatiſque Regiæ, atque Chriſtianitatis reputatione aliquâ munificentiâ compenſaret damnum, quod in Clerico Eccleſiæ ſuæ injuſtiſſime, ac Regiâ Majeſtate indigniſſimè tantum intulit. Quòd ſi facit, ab immodicâ culpâ, ſi modicâ expensâ, non modicum exolvit. Si autem non facit, me tamen præſto nihilominùs habet in eo uno ſervire Regiæ Majeſtati, ut ſatisfaciam ſecundùm ſcripturas illi, & quibus velit : injuſtiſſimè damnatum Scotum Joannem, injuſtiſſimè nihilominùs aſſertum Paſchaſium in Concilio Vercellenſi, perversè & Regio auditu indigniſſimè expoſuiſſe illi Clericos Carnotenſes : ſi ita res acta eſt quomodo ad me pervenit, ſententia de Euchariſtiâ, quam in ſcripturâ habet glorioſæ memoriæ Fulberti Epiſcopi, quam quidam ipſius Epiſcopi putant fuiſſe ſententiam, ſed eſt beati Auguſtini. *Væ autem Prophetis qui prophetant de corde ſuo, qui dicunt hæc dicit Dominus, cum Dominus non ſit loquutus.* Propter Aſcellinum [a] dico, quòd B. Auguſtini verba ad pravitatem ſui erroris detorquere non timuit; ſicut quidam compatriota illius, qui apud Pictavum inter diſcutientes eamdem beati Auguſtini ſententiam, hanc conjecturam non eſt confuſus inferre. Propheta dicit tranſitorium Sacramentum, quòd per fauces tranſiret in ventrem. Quod autem hoc minus fidelitatis meæ ſervitium refugiat, noverit quæ ſcribit Joannes Scotus, monitu illum ſcripſiſſe præcariòque Karoli Magni anteceſſoris ſui, qui quantum circà res gerendas perſtrenuus, tantùm circà religionem devotus, ne ineruditorum, carnaliumque illius temporis prævaleret ineptia. Erudito viro [b] Joanni illi impoſuit colligere de ſcripturis quæ ineptiam illam converterent. Unde ſerat oportet defuncto patrocinium contrà calumnias nunc viventium, ne ſe malit exhibere indignum ſucceſſione, & ſede illius magnifici anteceſſoris ſui, qui etiam circà negotium intelligendarum ſcripturarum ſollicitus, ab erudito vivo viro, non ad tenebrandum veritatis lumen, tale exegit obſequium.

Sacramentum quidem tranſitorium eſt, virtus verò quæ per ipſum operatur, & gratia, qua inſinuatur æterna : participatio ſacramenti multorum eſt, paucorum communio caritatis. Qui Dominum purè diligit, bene ad ſacramentum accedit. Mandatum novum, caritas. Teſtamentum novum, promiſſio Regni Cœlorum : pignus hereditatis, id eſt Sacramentum Communionis.

Anno circ. MLII.

Fundatio Abbatiæ beatorum Martini & Wulgani de Siggi, & ejus traditio Rotomagenſi Eccleſiæ S. Petri Apoſtoli & S. Audoini.

PHILIPPUS, &c. Notum facimus, &c. Quòd religioſi viri dilecti nobis in Chriſto Abbas & Conventus Monaſterii ſancti Audoeni Rotom. quamdam litteram antiquam dudum dicto Monaſterio, quæ propter vetuſtatem in quibuſdam ſuis partibus erat deteriorata & conſumta, nobis exhiberi fecerunt humiliter ſupplicando, quòd eamdem litteram quam ad ſuam ac ſui dicti Monaſterii rerumque & poſſeſſionum ſuarum conſervationem quàmplurimum aſſerebant proficuam, renovari, eamque confirmare & approbare, & noſtro ſigillo regio muniri facere auctoritate regiâ dignaremur. Nos autem progenitorum noſtrorum, qui ad ſanctas Dei Eccleſias præcipuè religioſas piè jugiter conceſſiſſe noſcuntur devotionis affectum, quantum cum Deo valemus, inſectantes veſtigia; Religioſorum ipſorum ſupplicationibus inclinati, dictam litteram & contenta in eâ, ne fides aliàs eidem adhibita propter deteriorationem, ſeu conſumtionem prædictis futuris temporibus deperiret, quatenus præfati Religioſi de præmiſſis ritè & legitimè uſi fuerunt hactenùs, & in eorum poſſeſſione exiſtunt, & approbamus, & auctoritate noſtrâ regiâ confirmamus, ac in ſcripturam novam redigi mandavimus ſub ſuo tenore, qui ſequitur in hæc verba :

Quoniam vita mortalium in hoc mundo admodum brevi intercluditur ſpatio, & anteceſſores noſtri corporis indumentis exuti veriſſimis hoc approbant argumentis; oportet nos eorum adhuc ſuperſtites ultimam reſolutionis clementiam cum omni cautelâ providere, & qualiter in divinæ majeſtatis præſentiâ veniam conſequamur, ſubtiliter pertractare. Sanctorum Patrum auctoritate docemur, quòd hæc activa mortalitatis vita ad contemplationis celſitudinem ſit quaſi quoddam aſcenſionis adminiculum. Et ideo bona tranſitoria nobis divinæ largitatis dono conceduntur, ut æterna vereque manentia Deo reddentes, viciſſitudinem per charitatis officium mereamur. Quapropter ego Hugo divinitùs præ cæteris ſalubriter admonitus, in nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, in honore ſanctorum Confeſſorum Martini & Wlgalnii Abbatiam conſtruxi in loco qui dicitur Siggy, & ea quæ ſubſcripta ſunt,

a *Propter Aſcellinum*] Cujus Epiſtola in Not. ad vitam Lanfranci, pag. 24.

b *erudito viro*] Sic reſtituit Baluzius : legebatur, *ineptia. Erudito verò.* Infra reſtituimus *ne ſe malit*, ubi editum erat, *ne ſi maluit.*

donavi,

donavi, & tradidi mihi terram S. Martini, & duo molendina, & Eccleſias ſupraſcriptas cum earum præſentationibus. Villam etiam totàm quæ dicitur Becmicort, apud Fractam-coxam terram unius carrucæ, & pratum de Ulmo. In monte de Calvincourt XL. agros ad vineam faciendam, ſilvam etiam quæ incipit à viâ Rotomagenſi, uſque ad diviſionem ſilvæ Gauffredi & Warnerii; Eccleſiam de Orgoil; Eccleſiam de Suggey, & in ipsâ villâ terram unius carrucæ, & unum manſum, & decem cartarios; in Couſangevillâ terram unius carrucæ & V. manſos, Eccleſiam ſancti Samſonis, Eccleſiam S. Petri in caſtro, & Eccleſiam ſanctæ Trinitatis extrà caſtrum, Eccleſiam beatæ Virginis MARIÆ de Caſtillone, Eccleſiam etiam de Semvaltmont cum terrâ Presbyteri, & Baderna beneficium, Eccleſiam ſanctæ MARIÆ de Goillofontanâ cum terrâ Presbyteri; terram etiam Warnerii, & molendinum unum cum terrâ unius carrucæ, ad hoc Eccleſiam de Balſas & XXX. agros; & Leſgors de Poſes, & piſcatorem unum cum terrâ ſuâ ad *Pont des Arches*. Præterea Eccleſiam Bilcei & feiram S. Martini, feiram etiam ſancti Michaëlis, & feiram ſanctæ Margaretæ, & Eccleſiam de Oſbervillâ, & terram Aloderæ & Ofridum cum Goſcelino & Dragolino; terram etiam Roberti *le Mant*, & terram Ricardi *le Drengli*. Ad ultimum verò decimationem ſilvarum, axarum, molendinorum, denariorum, equorum, vaccarum, porcorum & ovium, caſeorum & piſcium; & ut benè concludam, totius poſſeſſionis meæ decimationem.

Hæc, inquam, pro remedio animæ meæ, patris & matris meæ ad ſupradictû locum dedi, eo rationis tenore, ut ſine contradictionis moleſtiâ ea perpetualiter habeant, & hereditariâ lege poſſideant ibi Deo ſervientes, & ſanctis ejus Confeſſoribus, Martino ſcilicet & Wlganio. Hujus etenim conceſſionis rationem tali auctoritate firmavi, ut quicumque ea manu contradictoriâ vel violentâ deteriorare præſumſerit, perpetuæ damnationis ultioni ſubjaceat: quam Abbatiam ſub jurejurando ſancto Petro Apoſtolo ſanctoque Audoeno tradidi jure hereditàrio poſſidendam, ut moriente Abbate per ſuccedentia tempora exinde eidem loco ſubrogetur. Signum Hugonis hujus donativi actoris. Ego Malgerus gratiâ Dei Rotomagenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus hoc ſigno † illud donatium confirmo. Ego quoque Nicolaus Deo miſerente Abbas inſtitutus, hoc idem confirmo non diſſimili ſigno. Hugonis indigni Archidiaconi ſignum. Signum Willelmi Comitis filii Roberti glorioſiſſimi Ducis Normannorum. Signum Willelmi Magiſtri Comitis. Signum Nigelli Vicecomitis. Signum Geffredi Vicecomitis. Signum Radulphi Teſſon.

Intentionis tamen noſtræ non exiſtit, quod per confirmationem vel renovationem hujuſmodi præfatis Religioſis adverſus aliquem in poſſeſſione vel proprietate jus novum acquiri valeat, aut quod nobis ſeu quibuſvis aliis præjudicium aliquod generetur. Quod ut firmum & ſtabile, &c. Actum Pariſ. anno Domini M. CCC. XXVIII. Menſe Octobris.

An. MLVII. *E Chartulario Aurel.*

HENRICI *Francorum Regis Deploma, quo abrogat injuſtam conſuetudinem.*

Ne portæ civitatis Aurelianenſis tempore vindemiæ claudantur; nec cuſtodes adhibeantur.

IN Chriſti nomine ego HAINRICUS gratiâ Dei Francorum Rex. Notum volo fieri cunctis fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, tam præſentibus quàm futuris, qualiter Iſembardus Aurelianenſis Epiſcopus, cum Clero & populo ſibi commiſſo, noſtram Serenitatem adiit, conqueſtionem faciens ſuper quâdam injuſtâ conſuetudine quæ videbatur eſſe in eâ urbe, videlicet de cuſtodiâ portarum, quæ cuſtodiebantur & claudebantur civibus tempore vindemiæ & de impiâ exactione vini quas faciebant ibi miniſtri noſtri; obnixè & humiliter deprecans, ut illam impiam & injuſtam conſuetudinem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & illi, clero & populo, pro amore Dei & pro remedio animæ noſtræ & parentum noſtrorum in perpetuum perdonarem. Cujus petitioni benignè annuens perdonavi Deo, ſibi & clero & populo supradictam conſuetudinem & exactionem perpetualiter: Ita ut nulli ampliùs ibi cuſtodes habeantur, nec portæ ſicut ſolitum erat illo tempore toto claudantur, nec vinum cuilibet tollatur, nec exigatur. Sed omnibus ſit liber ingreſſus, & egreſſus, & unicuique res ſua jure civili & æquitate ſervetur. Hæc autem perdonatio ut firma & ſtabilis in perpetuum permaneret, hoc Teſtamentum noſtræ auctoritatis inde fieri volumus, ſubterque ſigillo & annullo noſtro firmavimus.

Signum Iſembardi Aurelianenſis Epiſcopi: S. Henrici Regis, S. Gervaſii Remenſis Archiepiſcopi: S. Hugonis Bardulfi: S. Hugonis Buticularii: S. Henrici de Ferrariis: S. Malberti Præpoſiti: S. Hervei Viarii; S. Herberti Subvitarii. S. Giſleberti Pincernæ: S. Jordanis Cellarii. Baldutnus Cancellarius ſubſcripſit. Datum Aureliæ publicè VI. Nonas Octobris, anno ab Incarnatione Domini milleſimo quinquageſimo ſeptimo, Henrici verò Regis vigeſimo ſeptimo.

Anno MLX.

Epiſtola WIMUNDI Benedictini ex Monacho Abbatiæ de Cruce S. Leufredi, ſeu Heltonis, Archiepiſcopi Averſani.

Ad Amantiſſimum Fratrem ERFASTUM *Frater* WITMUNDUS *indignus Presbyter, ſine fine gloriari in Chriſto* JESU *Domino noſtro.*

De uno Deo & Trino inquirenti Erfaſto reſpondet Guimundus.

PErlecta Fraternitatis tuæ Epiſtolâ, ex ipsâ inquiſitionum tuarum ratione perpendi correptum Dei timore, ad ſapientiam ſpiritualium rerum ac ſcientiam te unde gratulor non inutiliter exerceri. Quod enim de ſubſtantiâ atque unitate æternæ Trinitatis quæſiſti, ſapientiæ eſt. Quod autem de myſterio Dominici corporis adjeciſti, ad ſcientiam ſpectat. Item illud quod ad comprobandam Trinitatis unitatem, ſimilitudinem rei temporalis, de ſphærâ videlicet ſolis memoraſti, ſcientiæ nihilominus eſt. Commoda planè pulcherrimaque, & jucundiſſima Philoſophia, ſi ei perſeveras. Hæc namque non terrena nec humana, ſed verè cœleſtis eſt & divina; hæc laboranti ſuavis refectio eſt, poſt laborem perfecta beatitudo eſt; quam benè facis ſtudioſè quærendo, quæ & aperietur indefeſſè pulſando. Gaudens igitur ego exercitio & profectui tuo, quæ aliquando ſi voluerit Dominus in longiorem diſputationem de his conferre cogito, ne quæſtiones tuas differam, quanta valeo brevitate ſuccinctè reſpondeo.

In illâ itaque ſphæræ ſolaris collatione, de quâ tibi primùm reſponderi flagitaſti, diligenter obſerva ad hoc illam valere, ut ſicut ſphæra, ſplendor, & calor, non tres, ſed unum proferunt ſolem, ita in Patre, & Sapientiâ, & Amore utriuſque non tres Deos, ſed unicam ſentias Deitatem. Et ſicut ſol quem mittit ſplendorem, ſibi habet omnino coævum; ita Deus Pater ſibi prorſus habet, quem de ſe generat Filium coæternum. Illud ſanè volo ſollicitè attendas, longiſſimè aliter veriuſque atque in ſole eſt, illam ipſam ſummæ divinitatis conſiſtere unitatem. In

ſole quippe & fulgor & calor, qualitates ſunt, Sol verè ipſe ſubſtantia eſt, atque idcircò non idipſum eſt ſol, quod illa duo reliqua ſunt. Sed & ipſæ qualitates ſubſtantialiter ab invicem differunt, quia & diverſa facientes. Nam lucidum ſplendor, calor autem calidum facit operandi virtute, locis etiam & temporibus ſubjectiſque plerumque diſcretæ ſunt. Sæpe enim ſole oriente, ſolis fulgor cernitur, ubi ejus omninò nullus calor ſentitur: & meridiano tempore calor ejus multa ſolida corpora penetrat, in quæ nihil prorſùs luminis intrat. Nec eidem quoque ſenſibus à nobis excipiuntur. Nam ſplendor viſu, tactu calor admittitur, ita ut etiam per contrarium, & pergrandi quis frigore torpens magnum à longe lumen ſolis videat: & tenebras cæcus patiens, calore ejus interdum valido contabeſcat vel hilareſcat.

Longè igitur & iſta duo invicem differunt. Non autem Deo cum ſapientiâ ſuâ, & amore ſuo, tam parva, vel tam diſcrepans, ut ita dicam, eſt unitas, nec ſapientia & amor Dei ipſius divinæ ſubſtantiæ qualitates ſunt. Neque item iſta duo tantiſper ab invicem differunt. Illa quippe unus ſol quodammodo dicuntur, quia in ſole uno coæva illi, & inſeparabilia ſunt: non autem idipſum quod ſunt per ſe ſingula, ad invicem unum ſunt; quoniam, ut prædictum eſt, ſubſtantialiter ab invicem omnia differunt. At pater, & Verbum & Spiritus, ſive Pater & Sapientia & Amor, ita in uno Deo, vel ita unus Deus ſunt, ut unum ad invicem ſine ullâ diſtantiâ ſit, quidquid per ſe ſingula eſſentialiter ſunt. De Patre & Filio, ſic habes in Evangelio Dominum noſtrum dicentem: *Ego ſum in Patre, & Pater in me.* Et: *Qui videt me, videt & Patrem*; & : *Ego & Pater unum ſumus.* Non enim Pater habet ex alio Filium, quàm ex ſe. Neque enim ante omnem creaturam aliud quidquam erat. Omnia autem quæ facta ſunt, ſicut, ſcriptum eſt, per ipſum filium facta ſunt: ſi igitur omnia facta, per ipſum facta ſunt. Neque ipſe factus eſt, neque ex aliâ re, cum nihil aliud eſſet, ſed de ſe Pater ante omnia genuit ipſum. Si autem ex ſubſtantiâ Patris natus eſt Filius, quoniam in ſubſtantiâ illâ nulla pars eſt (nam primum principium incompoſitum eſt, nec componi omninò novit, qui omnia ipſe compoſuit) item nec in Filio pars eſt, nihil enim ejus niſi ex Patre, & in Patre eſt: ex Patris porrò [a] unitate prorſus individuâ & nunquam geminatâ, partium pluralitatem habere non poteſt. Ex toto igitur totus, nec major in aliquo, nec minor, idem de eodem in eſſentiâ natus eſt. Si enim partem non habet, cum ex illo & in illo & jam individuo ſit, nullatenùs differt. Nam ſi de illo eſt, aliquid ejus in ſe habet, vel potiùs aliquid ejus ipſe eſt. Porrò ſi aliquid ejus parte carentis habet, vel eſt, totum illum in ſe potiùs habet, vel magis totum quod eſt ille, ipſe eſt. Si verò ſic illam ipſam Patris eſſentiam in ſe totam habet, immota illa eſſentia ipſe eſt, cum & ipſius ſimplicitas individua partem neſciens, additamentum recuſet: in nullo prorſùs eſſentialiter differt. Idem igitur omninò ad eſſentiam quidquid eſt Pater, & Filius eſt.

Joan. 14. 10.
Ibid. v. 9.
Ibid. 10. 30.
Ibid. 1. 3.

Eâdem tibi ratione de ſancto quoque Spiritu ſatisfiat. Qui enim ſine parte de individuâ eſt ſubſtantiâ Patris, una & eadem cum Patre ſubſtantia eſt: & qui parte carens de individuâ eſt ſubſtantiâ Filii, una & eadem cum Filio ſubſtantia eſt. Et cum à Patre ſimul procedat & Filio, non duæ ſunt proceſſiones, ſed una proceſſio, nec duo ſunt Spiritus ſanctus, ſed unus Spiritus ſanctus. Quia cum nec loco diviſa, nec tempore, una ſit prorſus & eadem Patris & Filii ſubſtantia Spiritus ſanctus ſimul ab utroque procedens, eodem ipſo quod ab uno procedit, ſimul idem procedit ab altero. Hoc in Evangelio Dominum docentem attendo, ubi ait; *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre.* Ego mittam à Patre dixit; ac ſi diceret, una eſt ejus proceſſio à me & Patre. Et paulo poſt: *Ille me*, inquit, *clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id eſt, ſubſtantia quam habet Pater, & mea una eſt: propterea qui ex nobis eſt Spiritus Sanctus, cum de Patre eſt, de me eſt. Eſt igitur Spiritus Sanctus una eademque ſubſtantia cum Patre & Filio; & eſt unus utriuſque, unaque ejuſdem ab utroque proceſſio. Quapropter tria hæc ita in uno Deo, vel ita unus Deus ſunt, ut unum ad invicem ſine ulla diſtantia ſit, quidquid per ſe ſingula eſſentialiter ſunt.

Joan. 15. 26
Ibid. 16. 14. & 15.

Proinde quòd ſapientia vel virtus Patris dicitur Filius, quoniam ſapere vel poſſe eſſentiale illi eſt, non qualitas creditur Patris, quâ Pater qualis, ſapiens videlicet dicitur & fortis, ſed eſt perfecta ſapientia ſua, & virtus ſua, ſingulus, ut ita dixerim Pater; perfecta ſapientia, & virtus, ſingulus filius; perfecta ſapientia, & virtus, ſingulus Spiritus ſanctus: & ſimul non tres ſapientiæ, aut virtutes, ſed una ſapientia, & una virtus: eſtque Filius ſapientia de ſapientia Patre, virtus de virtute Patre: ſicut eſſentia de eſſentiâ, vita de vitâ, Deus de Deo, lumen de lumine. Sed quia per Filium infirmatum in carne, & ſtultitiam crucis ejus nos infirmi, & ſtulti, fortes & ſapientes facti ſumus; & ſic factus eſt nobis ipſe à Deo ſapientia, & virtus & juſtitia, ut per ipſius infirmitatem & mortem juſtificati & corroborati, ad cognoſcendum per ipſum quandoque Patrem convaleſcamus; ideo enim juſtè quaſi ſpecialiter Dei juſtitiam, atque virtutem & ſapientiam confitemur.

Item Spiritus ſanctus cum Patris & Filii dicitur charitas, vel amor, aut voluntas, non idcircò amborum qualitas creditur, cujus gratiâ utrique quales, amantes videlicet ſint, aut volentes, aut certè ſpirituales, ſed cum ſint etiam ſinguli Spiritus ſanctus (nam & Pater eſt Spiritus, ſicut ſcriptum eſt: *Deus eſt Spiritus*: & Filius ſecundum divinitatem Spiritus) & Pater ſanctus, & Filius ſanctus, & non tres Spiritus ſancti, ſed unus Spiritus ſanctus. Et cum ſinguli ſint charitas, quia *Deus caritas eſt*, & ſinguli amor aut voluntas, nec tamen tres charitates, vel amores, vel voluntates, ſed una charitas, unus amor, una voluntas. Illum tamen qui ex Patre procedit & Filio, quaſi propriè Spiritum ſanctum, vel charitatem, vel amorem, vel voluntatem Patris & Filii dicimus; ut per hoc quod velut ſuum habet in nomine, quod commune eſt iis ex quibus eſt, id deſignetur aliquatenùs, quia ipſe ab utroque exiſtens, communis eſt, conſubſtantialis, & nexus amborum.

Joan. 4. 24.
1. Joan. 4. 16.

Ita cum & Pater eſſentia & Principium ſit, & Filius æquè eſſentia & Principium ſit; Spiritus quoque ſanctus nihilominùs eſſentia & principium ſit, nec tres eſſentiæ, aut tria principia, ſed una eſſentia & unum principium; de Patre tamen hæc quaſi propriè dicimus, ut per hoc noverimus, quia ipſe

a *ex Patris porrò*] Totus hic locus interpunctione laborare mihi viſus eſt: ſic enim ediderat Acherius: *nulla pars eſt: nam primum pr. inc. eſt. nec . . . . . ipſe compoſuit. Item nec . . . . & in Patre eſt ex Patris, Porrò unitate, &c.* An rectè ediderim, Theologorum arbitrium eſto

ita eſt, ut ſit ex ſe, & ſic principium eſt, ut non ex alio ſit principio, tantùm ex ſe, cæteræ verò perſonæ ex ipſo. Nam filius quidquid omninò eſt, non ex ſe, ſed ex Patre; item Spiritus ſanctus non ex ſe, ſed quidqnid omninò eſt, ex Patre Filioque eſt eſt. Sed [&] ut ex filio procedat Spiritus, à Patre hoc babet Filius. Nam ſi quidquid habet, ex Patre illi eſt: & id ex Patre naſcendo, habet à Patre, ut ex ipſo ſit Spiritus. Spiritus quoque ſanctus procedendo à Patre, ab ipſo babet nt ex ipſo ita ſit, ue ſimul etiam exiſtat ex Filio. Ita igitur ſuut ſingula omnium, & omnia ſingulorum, & omnia unum; certo tamen, ut dixi, rationis myſterio, quædam quaſi propriè de Patre dicuntur, ut eſſentiale principium, quædam de Filio, ut juſtitia, virtus, ſapientia, quædam de Spiritu ſancto, velut hoc quòd Spiritus ſanctus dicitur, quod amor vel charitas, vel voluntas Patris & Filii nuncupatur: quatenùs per hoc, ſicut dictum eſt, non ex alio, ſed ex ſe eſſe Patrem: per Filium verò nos juſtificatos, fortes, doctoſque eſſe ac futuros eſſe: è Patre autem & Filio Spiritum ſnactum communiter procedere intelligamus.

Sicut igitur in eſſentiâ majeſtatis idem ſunt, cum nec loci aut temporis interſtitio ſejungantur, nec tres numero potentiæ, ſed una potentia; ut unus opera-
b tor ſint [b]; ita & in operationis effectum differunt:
Joan. 5. 19. quia Dominus noſter dixit: *Quæcumque enim Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit*, & non alia, quia non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Idem conſequenter de ſpiritu utriuſque ſentiendum eſt. Nam & ſi hominem ſolus Filius induit, ipſum tamen hominem atque incarnationis myſterium tota Trinitas fecit, tota eum Trinitas ad mortem dedit, tota eum Trinitas reſuſcitavit, tota exaltavit. Itaqnoque & vocem illam, per quam & ſolus Pater ad Filium lo-
Matt. 3. 17. quens innotuit: *Tu es*, inquiens, *Filius meus dilectus*. Et columbam illam, vel linguas igneas, in quibus vel ſuper Dominum baptizatum, vel ſuper diſcipulos die Pentecoſtes Spiritus ſanctus apparuit, tota utique Trinitas fecit. Quemadmodum & illa vox diſſyllaba, quæ Pater dicitur; & vox triſſyllaba, quæ dicitur Filius; & duo nomina quæ Spiritus ſanctus appellantur, & ſimiliter aliæ voces quamplures, licet proprietatem ſingularum ſeorsùm denotent, & auditui præferant perſonarum, non tamen aliter, quàm illa diſſyllaba vox quæ dicitur Deus, tota pariter ſignificans Trinitatem, totius certè ſunt opera Trinitatis. Quapropter etſi ex creaturis, aliquæ ad declarationem ſingulorum propriè, myſteriave pertineat perſonarum, palam tamen eſt, quoniam Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſicut nec in ſubſtantiâ, ita nec in aliquo prorſus cujuſque rei operatione diſſentiunt. Palam etiam & hoc eſt, quia & Patrem & Filium & Spiritum ſanctum non variis corporis ſenſibus, ſed unâ, eâdemque puræ mentis intelligentiâ & ſimul contemplamur, ſicut à veri-
Joan. 14. 9. tate ipsâ didicimus, quæ ait: *Qui me videt, videt & Patrem.*

Ut igitur ex his dicendi finem breviter faciamus, quoniam eæ quæ in ſole qualitates ſunt, & ab ipſo & ab invicem ſubſtantialiter differunt, operandi quoque virtute & ſecundum locum; & ſecundùm tempus, diverſaque ſubjecta diſſentiunt, variiſque ſenſibus hauſtæ, longè diſtare comprobantur. Cumque Patris & ſapientiæ & amoris una ſit prorsùs eademque ſubſtantia: cumque in eis nulla non dico diverſa, ſed ne ulla etiam qualitas, nihilque omninò aliud, niſi una pura eſſentia debeat cogitari, cum eædem ſint eorum ſemper, & ubique, & in omnibus opera, unaque ſimul & eadem mentis intelligentia, & inſeparabiliter videantur, manifeſtiſſimè rationis indicio ſatis liquet, longiſſimè aliter veriuſque non ſolùm quàm in ſole eſt, ſed quàm in ullâ etiam creaturâ eſſe poſſit, illam ſummæ atque individuæ Trinitatis conſiſtere unitatem.

Sanè cum dixiſſem ſupra quidquid eſſentialiter ſinguli ſunt, communiter dici de omnibus, idcircò eſſentialiter dixi, quia quod Pater aut Genitor dicitur; item quòd Filius aut verbum, vel imago nominatur; vel quòd Spiritus ſanctus procedens appellatur, non ſecundùm ſe intelligendæ eſſentiæ, ſed diſtinctionis, vel relationis perſonarum vocabula ſunt. Caventes etenim confundere perſonas, Patrem quòd non ex alio ſit demonſtrantes, vocamus ingenitum; & quòd non ſine Filio ſit, vocamus & Patrem. Item Patris illa & ineffabilis viſio, in quâ ſeipſum Pater intuetur, & omnia, ſplendor ille, illa lux, quia non ex ſe, ſed ex ſolo Patre eſt, dicitur Filius: & quoniam nos, ut per ſpeculum, & imaginem ſuam (homo enim noſter interior licet obſcuret, tamen Dei imago eſt) Deum cernere qualicumque ænigmate valeamus: quoniam, inquam, nos quamcumque rem mente videndo ſive quod extrà nos eſt, ſive ipſam mentem, nobiſcum quodammodo de re quam cernimus loquimur, ſimillimamque ejus imaginem animo conformamus; ita ut cum ſemetipſam mens noſtra intuendo, de ſe apud ſe ſententiam veritatis quâdam diſcuſſione parturiens, veræ tandem intelligentiæ lucem depromſerit, jure idipſum veri intellectûs acumen, & partum mentis, quia ex ſe hoc ipſa peperit, & verbum quo de ſe ipſa diſſeruit, & imaginem vel ſimilitudinem, quod ipſe de ſui contemplatione informavit, liceat appellari. Simili modo ut per ejus, ut dixi, imaginem, quod ſumus nos, Deum qualicumque ænigmate videamus, & de temporalibus ſi audemus, imò quia ita nobis temporalibus expedit, quomodocumque conjiciamus æterna. Simili, inquam, modo ineffabilem illius paternæ viſionis lucem ſemper de Patre, ſemper apud Patrem, & in Patre manentem, ſemper Patrem videntem, omnium conditricem, Patris revelatricem, & idem eſſe cum Patre, quoniam de Patre eſt non de nihilo, & unigenitum, & verbum, & imaginem, ſimilitudinemque Patris corde credimus, & prout ſufficimus ſentimus ad juſtitiam, ore autem confitemur ad ſalutem. Spiritum verò ſanctum, nec ingenitum dicimus, quia non eſt de nullo, nec genitum, quia non eſt de Patre ſolo, ſed à Patre & Filio procedentem, non tamen ab utroque naſcentem, quoniam pariter eodemque modo ſpiritus eſt amborum, cum nullus unquam duorum pariter eodemque modo poſſit eſſe filius patrum. Sed nec verbum utriuſque, nec imago, nec ſimilitudo dicitur; quia quamvis amantes aliquid ſæpe illud animo verſandi, nobiſcum dicamus & imaginemus, dicenteſque & imaginantes amemus, dicere tamen & imaginare in nobis quidem viſionis eſt propriè, non amoris. Amandum etenim quodlibet per mentis intuitum quid aut quale ſit, vel quomodo ſe babeat, dicitur, ut definito boc, jam certiùs ametur.

Sed quæ noſtri comparatio ad æternitatem? hoc autem propterea dico, ut non carnali ſenſu verborum proprietates, ut in nobis, ita omninò in divinitate requiras. Quippe ſi de verborum ſenſibus

b *operator ſint*] Ut interpunctionem variis in locis reſtituere auſi ſumus; ita quidquam in verbis immutare nobis religio ſemper fuit. Ac præſertim ubi de re tam arduâ tractatur. Monebimus tamen lectorem, mendum hoc loco nobis irrepſiſſe videri, ac niſi admodum fallimur; *ut unus operator ſunt, ita & in operationis effectu non differunt.*

agas, in Patris & Filii vocibus, & in cæteris relativis, cum de hominibus dicuntur, quædam ipſorum hominum, quibus ad ſe referuntur, accidentia: item in generandi & procedendi verbo, actum paſſionemve cum declaratione temporis accipere ſolemus. Æternam porrò generationem Filii Dei, Spiritûs ſancti proceſſionem, ſic credimus, ut neque ibi tempus, neque actum generantis, aut paſſionem geniti, vel procedentis Spiritûs, neque ullum denique accideos divinæ ineſſe ſubſtantiæ ſentiamus. Non igitur ſuprà dicta diſtinctionum, vel relationum verba, propriè divinitati conveniunt, nec omninò in Deo eodem ſenſu quo & in nobis accipienda ſunt. Abſit enim, ne in æternâ Trinitate, uno ſolo Deo, propter verborum noſtrorum anguſtias, ante omnem creaturam aliquod accidens, aut ullam omninò rem, propter [c] ſimplicem divinitatem fuiſſe dicamus. Nulla quippe creatura quamlibet perfecta, & ad imaginem Dei facta, pleniſſimam, ut eſt, exprimere, vel æquiparare ſimilitudinem prævalet Creatoris, nedum ea quæ penè nihil ſunt mortalium verba, illam quæ ſuprà omoem creaturæ omnis cogitatum, ineffabili præeminet veritate, naturam divinitatis explicare ſufficerent.

Non igitur hæc de Deo idcircò dicimùs, ne id planè quod ibi eſt explicemus, ſed qualibuſcùmque tamen prout poſſumus verbis agimus, ne id quod ex verbo Salvatoris certiſſimè credimus, & quod vix quantumlibet attenuato Spiritu, Chriſto adjutore, per ænigmata prægustare valemus, omnimodo comprimere ſilentio videamur. Cumque ineffabilia utcumque fari cupimus, aliquatenùs per hæc verba non equidem accidentia ulla puriſſimæ divinitatis, ſed prout eloquii humani valet anguſtia, hoc quod non eſt Pater ex alio per hoc quod ingenitus dicitur, nec ſine eo qui ex ipſo eſt, per hoc quod Pater vocatur, & quod non ſit Filius ex ſe, nec ſit niſi à Patre per nomen Filii. Eodemque modo quòd Spiritus ſanctus non ex ſe, ſed ex Patre & Filio ſit, per procedendi verbum, ut prædictum eſt, denotamus.

Procul igitur ſit à filiis ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ, ut pro diſtinctione perſonarum, quælibet ſibi carnalis anima alicuius rei hìc ulla penitùs interſtitia fingat. Nam ſi hoc in æternâ Trinitate, quod abſit, admitteretur, cum ante rerum omnium conſtitutionem ſempiterna ſit in Deo hæc Trinitas perſonarum, falsò, quod iterum abſit, cunctarum rerum præter ſe ſolum unum Deum conditrix, & principium Trinitas crederetur; nec jam Trinitas jure, ſed quaternitas aut quinitas meliùs, imò verò ampliùs juxtà numerum rerum interjacentium vel accidentium, quod itidem abſit, neceſſariò diceretur. Quod quoniam à Chriſtianâ religione prorsùs abhorrens, catholicæque eſt veritati ſummè contrarium, non ergo in omnipotenti æternâque & ſimplici Trinitate, ſalvâ, ut dictum eſt, ineffabili diſtinctione perſonarum, ullius accidentis infectio, non rei omninò alicujus admixtio vel interpoſitio, nonniſi una ſola, unica, ſincera, & puriſſima divinitas requiratur.

Quiſquis ſanè hæc fidei proceſſibus auctus prout deſuper datur, Deo jam nunc pro meritis fidei retribuente, interiori etiam quodam præduleiſſimo igneoque & inexplicabili mentis attigerit guſtu, jam aliquatenùs ut homo Deum ſuum ſentiens, magno cum tremore gaudeat, & cum magno gaudio contremiſcat. Ita tamen epuletur, ut non jam in eo remanendum quod invenerit, æſtimet; ſed ut ſibi largiùs aperiatur, piè ſemper quærendo, deſiderando, & orando validiùs pulſet. Scriptum eſt enim: *Cum conſummaverit homo, tunc incipit.* Et iterum: *Quærite faciem ejus ſemper.* Qui autem ad hoc invalidus eſt, ita tamen eſſe non dubitet, ad quod cernendum poſtmodum, patienter interim ſinu fidei nutriatur. Eccli 18. 6. Pſal. 104. 4.

Porrò ſi quis æternitatis malit violentus eſſe diſcuſſor, nec facilè Deum aut ſine numero trinum, aut in perſonis ſine interpoſitione, vel admixtione alicujus rei diſtinctum, aut ſine extenſione credat æternum, vel ſine loco & ſitu totum ubique præſentem, vel omninò ſine quantitate magnum; ſine qualitate bonum, ſine motu omnia facientem, ſine paſſione omnia ſuſtinentem, ſine complexu omnis continentem, audiat iſte quod ſcriptum eſt: *Ne quæſieris quæ ultrà te ſunt*: & ea quæ facta ſunt potiùs admiretur, reſpondeatque ſibi, quâ potentiâ hæc omnia de nihilo prodierunt. Non enim ſuâ, quæ nulla erat. Si ergo Dei, quomodo ea quæ nihil omninò erant, Dei præcipientis ut fierent imperium perſenſerunt? Aut certè cum non eſſe & eſſe ſimul non potuerunt, quo medio de altero ad alterum tranſierunt? Aut ſi forſitan de mundi principio agere renuit, quia necdum erat, de ſingulis quæ quotidie in promptu ſunt, quærat ortus, crementa, variationes, defectuſque eorum, quomodo, aut cur hoc, vel illo potiùs modo eveniant, altâ mente conſideret. Quòd ſi fortè in minimis ſubtiliter perveſtigando ſuccumbit, cognovitque experimento veram eſſe ſapientiſſimi Salomonis ſententiam, dicentis: *Cunctæ res difficiles, nec poteſt eas homo explicare ſermone.* Et illam, *Æſtimamus difficilè quæ in terris ſunt, & quæ in proſpectu ſunt invenimus cum labore: quæ in cælis ſunt quis inveſtigabit? Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris ſanctum Spiritum tuum de altiſſimis?* Deſinat gigantea protervia cœlum petere, & credendo humiliter quod . . . . Eccleſ. 1. 8. Sap. 9. 16.

Eccleſiam ſive Monaſterium S. Stephani Nivernenſis inſtaurat HUGO *Epiſcopus, atque inibi Canonicos inſtituit.* Ann. MLXIII.

IN nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti. Ad notitiam poſterorum notis memoriæ literis aſſignamus, qualiter olim quoddam oratorium in honore Nativitatis Filii Dei Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, & B. MARIÆ Virginis matris ejus, necnon & B. Stephani Proto-Martyris Chriſti, ac B. Joannis Evangeliſtæ dilecti Domini, ac Sanctorum Innocentium dedicatum, quorumdam nefariâ impietate percuſſum & annihilatum, ſtatum maximæ dignitatis amiſerit, non reminiſcentium illius Davidici pſalmi: *Deus meus pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: qui dixerunt poſſideamus ſanctuarium Dei.* Et qui minùs ſpiritualiter & nimis carnaliter ſapientes, res Eccleſiæ, ſcilicet ſacrificium in ſacrilegium retorſerunt, ad laïcorum uſum; quibus quia plurimùm lacrymæ debemus quàm culpæ, minùs ſuæ crudelitatis dabimus prologuium. Pſal. 82. 14.

Vir namque beatæ vitæ Columbanus Abbas de talento ſibi credito [ne] ſine lucro redderet, ſemper ſollicitus, præmeditabatur duplicare in uſurâ fidei, quod ſe redditurum non ignorabat auſtero judicii; unde ne torporis ignaviâ damnaretur à Domino, ſeipſum ſpirituale templum divinæ fecit gratiæ; & per multarum terrarum ſpatia quampluruma Deo ædificavit templa, quorum unum hoc, de quo præ-

c *propter*] Lego, *præter*.

libavimus, legimus illum fundaſſe in ſuburbio. Nivernis Civitatis, in qoo unicoiqûe ſupraſcriptæ venerationi ſuum ſingulare ac marmoreum altare conſecravit, ſicuti adhuc præſens dies indicat nobis: decoravit quidem ipſam Eccleſiam honeſtate parietum, & compoſitiune marmorearum pyramidum, quod ex vetuſtate conſumitur, & reſiduum igne comburitur: theſaurizavit verò illic auri & argenti & lapidis pretioſi, ac ornamenti diverſi copiam, quod ſacrilegæ manus in infernum deportaverunt, atque [a] diverſarum gazarum ſupplebatur copia, ecce ligni & lapidis premitur indigentia.

Aggregavit ergo inibi B. Columbanus ſanctimonialium Collegium, quæ regulæ ſubjacerent, & contemplativæ vitæ deſudarent: illis autem obeuntibus, & cæteris earum ſubſequacibus per multorum annorum curricula ad tantam inopiam reverſus eſt locus, ut qui plurimorum beneficiorum ditatus fuerat ſtipendiis, & à multis ibi Deo ſervientibus totius corporis penuriam abigebat, nunc ſolius hominis vitæ neceſſaria procul abnegat: quamvis enim
1. Cor. 9. 13. authentica dicat Scriptura, *Qui altari deſervit cum eo participet*, tamen nemo ei participat quod nihil habet: iſtud namque altare peccatis noſtris exigentibus adeo ſpirituali annihilatur obſequio, & terreno privatur beneficio, ut non ſit qui ſibi ſerviat, vel ſi eſſet qui ejus ſervituti vacaret, profectò onde viveret non haberet, niſi aliunde quæreret.

Quâ de re ego Hugo gratiâ Dei Nivernenſis Epiſcopus, intimo cordis dolore tactus, & mentis compaſſione compunctus, lacrymabili voce querimoniam hujus loci ante oculos Dei ſæpiùs fudi, & obnixè deprecatus fui; ut ſtatum hujus ſanctæ Eccleſiæ mihi commiſſæ idem Dominus Deus ad honorem ſuæ laudis relevando revocaret, quoniam mei officii eſt jus Eccleſiaſticum procurare, & quod benè conſtitutum eſt, ne proruat videre, & quod diſſipatum depravatur, in melius redintegrare. Com verò in hac orationis frequentiâ meus inceſſanter animus preſeveraret, venit qoidam Clericus, nomine Hugo, nepos meus, noſtræque Eccleſiæ Decanus, qui medietatem hujus olim Abbatiæ, nunc jam nec Abbatiæ, nec penè Eccleſiæ, habebat à fratribus meis, qui eam tenebant à Comite, videlicet Domno Willelmo, in beneficio, dicens ſe ſecundùm fragilitatem ſæculi boni teſtimonii Clericos qui irriguum inferius, quod eſt timor gehennæ & irriguum ſuperius, quod eſt amor Dei, ſecundùm ſui poſſibilitatem in hac baſilicâ libenter procuraſſent.

Uode cum de conſolatione Eccleſiæ quod volebam audire D. Willelmum Comitem regali genere natum, & magnificum virum, qui hujus loci altaria Epiſcopali dignitate tenebat, & fratres meos Hogonem Vicecomitem, atque Leonem more Epiſcopali exorando monui, & monendo deprecatus fui, ut in hac fabricâ pietatis manum mitterent, & in reſtauratione corporis Eccleſiæ corpus peccati pro certo deſtruerent. Qui ut ſapientes meæ ſaluberrimæ exhortationi bono animo acquieverunt, & auxiliante Deo, ut in unom omnium convenit ſententia, Canonicum ordinem in hac Eccleſiâ eſſe, ſemperque fore decrevimus: noſtris verò fratribus, quos hîc in Dei nomine & Canonico ordine congregamus, beati Sylveſtri Papæ Romani regulam tenentibus, hanc pauperrimam Eccleſiam ab omni ſervitutis nodò ſolutam, pro Dei amore concedimus. Indignum enim valde judicamus, ut quæ eſt ſponſa Dei, & mater noſtra, nobis ad ſerviendum ſit ſubjecta.

Quapropter & ut melius ædificent, & in eâ laborando deſudent, & de ſuis proprietatibus eam honorando amplificent, illis & omnibus poſteris eorum hanc chartam perpetualiter firmamus, & adſtipulando in infinitum firmiſſimè corroboramus. Nos ergo authoritate divinâ ſolidati, quæ vendentes, & ementes flagellando de templo ejecit, omninò prohibemus, & excommunicamus, ne præbenda hujus loci, vel aliquid Eccleſiaſticæ dignitatis alicui vendatur, ſeu ab aliquo ematur, neque Simon Magus hîc lucrandæ cupiditatis evacuet ſacculum, nec Judas traditor Domini mercator peſſimus denuò vendat Chriſtum, ſed procul omninò excluſâ totius pecuniæ nequitiâ, Frater probabilis vitæ à cæteris eligatur, & immunis illis jungatur, & qui in hac Congregatione voluerit eſſe major, ſit illorum ſervus & miniſtrator. Ipſi verò Fratres & ſeipſis cum deprecatione Dei Priorem eligant, qui illis præſit canonicè verbo & opere, & totius mentis intentione. In Dei nomine vehementer prohibemus ut neminem huic Congregationi adjungat, niſi illum quem cæteri fratres idoneum æſtimatum præſentaverint. Frater quoque adjungendus veluti in proximo moriturus, qualiſcumque ſit, dives ſeu pauper, ſapienter definiendo ſua dividat, & deinceps Ananiæ & Saphiræ, qui non ex alieno, ſed ex ſuo perierunt, propietatem non habeat.

Igitur ego Willelmus memor Salomonis dicentis: *Divitiæ viri redemptio animæ ejus*: pro ſalute animæ meæ, & omnium parentum ac fidelium meorum, reddo ac concedo Omnipotenti Deo, & ſanctæ Mariæ atque ſancto Stephano, cæteriſque Sanctis ibi veneratis, & Canónicis ibidem ſervientibus ac ſervituris, per laudationem Domni Hugonis Epiſcopi, & Domni Goffridi Autiſſiodorenſis Præſulis, necnon matris meæ, & uxoris meæ, & filii mei Raginaldi, & cæterorum meorum Willelmi atque Roberti, & filiarum mearum, & Hugonis Vice-Comitis, & fratrum ejus Leonis & Raginaldi, quibus hoc beneficium ex me deſcendebat; hoſpitalitates hominum & equorum, & juſtitiam omnium hominum ibi manentium, omnemque conſuetudinem hujus Abbatiæ, quam ibi habebam: omnes quoque terras tam acquiſitas quà acquirendas, quaſcumque ad ſuum commune proficuum revocare potelunt, reddo, dono & laudo, & omnibus fidelibus meis laudare facio. Et ut hæc charta firma ſtabiliſque & inconvulſa permaneat, manibus & nominibus noſtris eam firmamus. Prov. 13. 8.

Actum civitate Nivernis tertio Nonas Martii, Indictione decimâ quintâ, anno ab Incarnatione milleſimo ſexageſimo tertio, regnante Philippo Rege anno tertio, regimen ſanctæ Romanæ Eccleſiæ gubernante Alexandro Papa anno ſecundo.

Signum Richerii Senonenſis Archiepiſcopi.

Signom Domni Nivernenſis Epiſcopi.

S. Dommi Goffridi Autiſſiodorenſis Epiſcopi.

Deinde quindecim Canonici, ubi poſt ſex dignitates ſignat Ragiualdus Abbas. *Deinde poſt eos ſubſignant* Willelmus Comes, *& filii ejus* Raginaldus, Willelmus, Robertus; *poſtea* Hugo Vicecomes *& fratres ejus* Leo & Rainaldus, *& Milites novem.*

Abſolutio à pœnitentiis impertitur in conſecratione ſanctæ MARIÆ *de Correno, quæ dotatur.* Ann. MLXV.

RAIAMBALDUS ſervus ſervorum Dei Apoſtolicâ authoritate omoibus tam Clericis quàm Laïcis ſalutem, adjutorium quoqoe pœnitentibus

a *atque*] Lego, *& quod*

concedo. In benedictione Eccleſiæ ſanctæ Trinitatis, & ſanctæ MARIÆ, ſanctique Joannis ac ſancti Petri in Correns, & in ejus conſecratione talem abſolutionem concedimus, ut quicumque beneficia daturus hanc Eccleſiam ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur: & pœnitens, qui ad eam in conſecratione ejus advenerit, tale remedium ſibi percipiat; tertiam partem pœnitentiæ illi dimittimus, & Eccleſiam uſque ad caput anni ei reddimus & pacem, & capillos incidere babeat: & ſi mora in capite anni evenerit, vel inſuper annum, ex noſtrâ parte abſolutus permaneat; & ſi in alio anno annualiter vel inſuper annum, in eâ abſolutione permaneat. Quam abſolutionem à ſancto Petro accepimus, cui, ut ferè omnis Catholicus orbis agnoſcit, poteſtas cœleſtiùs eſt collata, quemvis ſolvat .... vinculis, & liget quos vult in cœlo & in terrâ, & cui vult dimittat, & quem vult perdat. Quapropter nobis concedentibus quicumque bonum huic loco fecerit, talem benedictionem accipiat, ſicut ſuperiùs diximus. Et qui ad banc Eccleſiam ierit, ſecurus ab omnibus inimicis ſuis vadat, & qui ei aliquid impedimenti præſtiterit, ſciat ſe excommunicatum & anathematizatum. Si quis itaque, quod non optamus, temerario auſu contrà hanc noſtram præceptionem ire conatus fuerit, & in villâ, quæ vulgò Coreno dicitur, offenderit, ſi infrà quadraginta dies ad emendationem non venerit, ſciat ſe maledictum omnibus maledictionibus quæ in novo & veteri continentur Teſtamento, &c.

Ipſo die quo conſecrata fuit, donavit Petrus Rainoardus de propriâ hereditate unam modiatam de terrâ arabile, in planicie quæ vulgò dicitur Villa-Aquenſis, poſtea verò firmavit. Aliâ vice Petrus Raionardus, & mater ſua Fides, reddiderunt terram de Villa-Aquenſe; & manſum quem dedit Raionardus Taixomega in Jocar, ſimiliter firmaveront, & dederunt Deo & Domnæ, ſive ſanctæ MARIÆ de Correns, & inde acceperont x. ſolidatas, teſte Trimundo, & Joffredo Riperto, & Guillelmo Bager, ſive Rotbaldo Montaner, & Theuberto Riperto. Et banc redditionem ſive donationem fecit in manu Amalrici Præpoſiti, & propter manſum de Jocar habuit Rainoardus Taiaomega unum mulum per triginta ſolidos, & unum equum per viginti ſolidos, & unum bovem per v. ſolidos. Et ſcripſit Roſtagnus mandante Raionardo Taixomega, Anno MLXV. Indictione III. Epactâ x. in Villa-Aquenſe. Petrus Rainoardus dedit unam modiatam de terrâ cultâ & incultâ Deo & ſanctæ MARIÆ cum taſcâ & decimo, & pro hoc babuit unum bovem: Et teſtes ſupraſcripti firmaverunt; regnante Domino noſtro JESU-CHRISTO, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

An. MLXVII.

Donatio Eccleſiæ S. Machuti facta Majori-Monaſterio à ROTBERTO *de Sabulio & uxore ejus* HADULSA.

NOtum eſſe omnibus volumus, quòd ego ROTBERTUS de Sabulio & uxor mea HADULSA dedimus S. Martino Majoris-Monaſterii & Monachis ejus Eccleſiam S. Machuti, cum cæteris omnibus Eccleſiis ejuſdem caſtri pertinentibus ad prædictam Eccleſiam Canonicalem, ita ut quando aliquis de Canonicis morietur, aut Monachus fiet, veniant paulatim præbendæ eorum in poteſtate Monachorum, donec ablatis illis quatuor Canonicis, quatuor eis Monachos Abbas Majoris-Monaſterii ibidem conſtituat. Dedimus quoque ſupradictis Monachis unam mediaturam terræ cum pratis quæ ad illam pertinent, & exemplationes boſci de Boëria quæ erant meæ propriæ. Dedimus etiam illis terram ad burgum faciendum ſolutam & quietam ſine ullis conſuetudinibus, præter has quas hic memoramus.

In die mercati mei quamcumque rem vendiderit homo Monachorum, ſive in burgo illorum, ſive in meo mercato, præter panem & vinum & carnem mortuam, dabit mihi inde teloneum. De pane autem vel de vino, vel carne mortuâ ſi vendiderit ea domi ſuæ, nihil habeo. Si mercator curſorius fecerit venditionem aut emptionem in Burgo Monachorum cum homine illorum, babebo ego teloneum de mercatore: illi verò de homine ſuo niſi in die mercati. Sed ſi ille mercator fecerit mihi aliquam injuriam, vel de ipſo teloneo, vel de quâcumque re, non tamen repetam eum in burgo eorum, nec faciam ei quidquam moleſtiæ dum in eo manebit. Similiter ſi homo Monachorum fecerit qualecumque foriſfactum cuilibet homini, faciet homo ille clamorem inde ad Præpoſitum Monachorum, qui ſi noluerit inde rectum facere, veniet ille ad Monachum, per quem ſi non potuerit rectum conſequi, refe𝔯etur cauſa ad me. Quòd ſi nec ego potuero impetrare à Monacho, vel de homine ſuo ut rectum faciat, non tamen faciam ullam vim conſiſtenti in burgo Monachorum, aut in aliqua re illorum. Extrà autem ſi invenero injurioſum, compellam eum ſtare ad juſtitiam. Si verò aliquis bomo qui non ſit mercator curſorius, vendiderit aliquid aut emerit in burgo Monachorum aliis diebus præter diem mercati, dabit illis teloneum, non mihi.

Dedimus quoque ſupradictis Monachis in Loſdunenſi Eccleſiam de Anglario, & omnia quæ ego propria habebam pertinentia ad illam Eccleſiam; & quod alius babet in ipsâ Eccleſiâ, ſi aliquo modo vel dono, vel pretio potuerint acquirere, concedimus nos & filii noſtri.

Dedimus etiam illis ſex arpennos vineæ ſitos in Loſdunenſi, & decimum denarium, & decimum porcum paſnagii de Brionenſi: & præter hæc paſtionem ad quingentos porcos in perpetuum.

Hanc eleemoſynam fecimus ego & uxor mea pro animabus noſtris, & pro anima Comitis Gaufredi, & pro animabus parentum noſtrorum & filiorum noſtrorum ac filiarum, & pro animâ Gauffredi fratris meorum Hadviſæ uxoris meæ, & pro animabus fratrum Haimerici & Guidonis. Et ut hæc eleemoſyna, pro quâ perpetuam quærimus mercedem, ipſa quoque perpetua & inviolabilis permaneret, fecimus eam confirmari auctoritate Philippi Regis Francorum, dum eſſet Rex in obſidione caſtelli Calvimontis, & Balduini cognati ipſius Regis filii Balduini Comitis Flandriæ, & Comitis Gauffridi, de cujus caſamento erat, & uxoris ejus nomine Julitæ, & fratris ejus Fulconis, tum etiam Bartolomei Turonenſis Archiepiſcopi, in cujus erat Archiepiſcopatu, & ad quem ſingulariter cura tunc pertinebat Cenomanenſis Epiſcopatûs, in quo poſt Wlgrinum Epiſcopum nondum erat alius ſubſtitutus. Affuerunt huic auctoramento Regali, Principali & Pontificali Gauffridus Epiſcopus Pariſienſis, Adbericus Epiſcopus Aurelianenſis, Ivo Epiſcopus Sagienſis; Baldricus Equilibrator Regis, Ingenulfus Magiſter Pincerna, Radulfus Dapifer, Waleranus Camerarius, Fulco filius Gerviſi, & Gerviſius frater ejus, Rotbertus Biſardus. Petrus Cancellarius ſubſcripſit. Euſtachius firmavit Capellanus, Gaufredus Capellanus ſimiliter firmavit. Signum Gauffredi Comitis Andegavenſis. Signum Balduini Comitis Flandriæ.

Signum PHILIPPI *glorioſiſſimi Regis.*

Data VII. Iduum Auguſtarum anno IX. Philippi glorioſiſſimi Regis. Actum apud caſtellum Calvimontis in Dei nomine feliciter. Euſtachius Notarius ad vicem Balduini recognovit Indictione V. anno ab Incarnatione Domini M. LXVII.

An. MLXVIII. *Conſecratio Eccleſiæ ſanctæ* MARIÆ *de Valle, dotante* BALDA *Virgine.*

POſtquam Dominus pro redemptione generis humani, corporali ſpecie periclitantem viſitare dignatus eſt mundum, ita eum per præceptores ſuos ſpiritualibus documentis voluit roborari atque muniri, ut ſemper cautos atque ſollicitos contrà impiiſſimi hoſtis inſidias poſſit habere quos ſua gratuitâ pietate redemit: unde & ex duodecim, quos ad tuendum gregem elegit, Apoſtolis, unum præcipuè, videlicet beatum Petrum ſuper Eccleſiam ſuam cuſtodem inſtituit, cui poteſtatem regni cœlorum tradidit, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc*
Matt. 16, 18. *petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: Et tibi dabo claves regni cœlorum: Et quod ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quod ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Quem etiam ſub trinâ interrogatione reſpondentem, ab eo ſe diligi comprobans, proprias ei oves commiſit, dicens:
Joan. 21, 17. *Si diligis me, paſce oves meas.* Unde idem Paſtor egregius poſt Domini noſtri Reſurrectionem, atque in cœlos glorioſiſſimam & admirabilem Aſcenſionem, earumdem ovium curam ſuſcepit, & totâ virtute mentis ac corporis contrà rapacium luporum inſidias die noctuque pervigil, pro eiſdem ovibus inſiſtere non deſiitit. Et quoniam Dominus Eccleſiam ſuam ſuper eum ædificare prædixit, ipſe primus ad congregandas vel ad tuendas ſibi commiſſas oves dominicam aulam inſtituit, quam ideo quòd Eccleſiam continet, Eccleſiam vocare diſpoſuit, & devotiſſimis ſanctionibus, ut Chriſti ſponſam exornatam dotibus, Domino conſecravit. Cujus poſteri Patres roborati exemplo, per univerſum orbem Deo ædificari Eccleſias inſtituerunt, quas eum honorificis dotibus ſacerdotali benedictione ad Chriſti exhibenda ſervitia dedicari ſanxerunt: quia ſicut dignum eſt Deo ſacrificium offerri, ita providendum eſt ubi offerri debeat, quia locus veri ſacrificii non eſt extrà Catholicam Eccleſiam, dicente ipſo Domino:
Luc. 19. 46. *Domus mea, domus orationis vocabitur.*

Cujus rei ſeriem quædam devota Dei famula nomine Balda, in ſancto virginitatis habitu poſita, intuens, ad honorem Dei reædificavit Eccleſiam in Comitatu Aquenſi, ſub Caſtello quod vulgo Paracollis dicitur; quam videlicet Eccleſiam honorificè conditam in honorem Dei Genitricis MARIÆ, vel S. Joannis Baptiſtæ ſive Evangeliſtæ, necnon & S. Stephani Proto-Martyris Chriſti, atque Sancti Sidonii, Domino conſecrari depoſcit. Cujus devotiſſimis precibus Domnus Willelmus Carpentoratenſis Epiſcopus, ſive Domnus Willelmus Tolonenſis Epiſcopus moniti, vice Domni Roſtagni Aquenſis Metropolitani Epiſcopi, anno Incarnati Verbi MLXVIII. Indictione VI. ſub die IV. Idus Januarii hanc dedicaverunt Eccleſiam. In cujus conſecrationis honorem ipſa prædicta Dei famula, cujus ſtudio hæc eſt ædificata Eccleſia, concedit ei in dotem de honore ſuo qui eſt in Siſtericenſi Comitatu, videlicet medietatem quam jure habet in caſtello, quod vulgo vocatur Poviſilicius, in caſtello & in villa, & in omnibus terris ibi ſibi jura pertinentibus; & in territorio caſtelli, quod Petroxium dicitur, omnem hereditatem quam ibi habet, huic Eccleſiæ tribuit, & Deo tuente concedit.

Signum Roſtagni Aquenſis Archiepiſcopi, qui hoc donum firmavit propriâ manu, & firmando corroboravit, & cum omnibus Clericis ſuis; hujus doni corruptores vel invaſores ex parte Dei omnipotentis & B. MARIÆ matris ejus, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium Fidelium atque Electorum Dei, ſub anathemate perpetuo manſuros damnavit, & anathematizando, niſi reſipuerint, excommunicavit.

Sign. Domnæ Baldæ, quæ hanc chartam ſcribere fecit, & teſtibus firmare rogavit, manu propriâ firmat. Sign. Heldeberti Dodonis firm. Signum Fulconis Dodonis firm.

An. MCXX. ALFONSI *Regis Hiſpaniarum ad* HUGONEM *Abbatem Cluniacenſem.*

Gratias de Roberto ad ſe miſſo agit, ut ejus animæ curam gerat Abbas, & cenſum annuum, jam ipſi à Patre conceſſum, recipere velit Rex expoſtulat.

HUGONI venerabili & excellentiſſimo Abbati Cluniacenſium, virtutum floribus claro, fomite divino ſuffulto, atque cunctæ dulcedinis melliſluo ſectori, quem ſuæ dignitatis clarificat gradus; necnon cunctæ nobiliſſimæ Congregationi Apoſtolorum Petri & Pauli, ALDEFONSUS gratiâ Dei Hiſpaniarum Rex, cum omni devotione mentis & corporis ſuum ſtillare faſcem, veræque caritatis cuſtodiam, vitæque æternæ gaudia, atque perpetuam proſperitatem & ſalutem, necnon quidquid ſublimius, ex intimo corde, amplexioli dilectione, in Domino JESU-CHRISTO.

Quanta te, glorioſiſſime Pater, devotione diligam, meliùs, ut deputo, ipſe cognoſcis, quàm aliquis Doctor in chartâ ſcribere poſſit, Robertum, quem ſuper omnes Monachos teneo excellentiorem & cariorem, veſtrumque ex intimo corde fideliſſimum Confratrem, ſcientem qualiter tuus amor factus eſt mihi velut ignis totâ die & nocte ardens in corde meo, unde ſi omnia mihi dediſſes quæ in mundo habere potes, puto nihil eſſe ad comparationem illius boni, quod cauſâ mei particulam tui gregis, quem ſpirituali foviſti manu, in noſtris partibus miſiſti. Quapropter gratiâ Domini te illuminante, ego, ſervus ſervorum Dei, omninò tuæ ſubjectus pietati magis ac magis tuam deprecor paternitatem, ut in bono quod cœpiſti perſeveres, quatenùs aliquos tuæ ſanctiſſimæ Religionis domeſticos mittere digneris, & ut illum noſtrum & veſtrum locum, quem tuo ſanctiſſimo fonte incepiſti rigare, repleant tuâ dulcedine dum in hoc fragili moveor.

Ad hoc ſcito, ſanctiſſime Pater, ſenſum quem [a] pater meus illo ſanctiſſimo loco Cluniacenſi ſolitus erat dare, ego annuente Deo, in diebus vitæ meæ duplicabo; & ſeriem Teſtamenti compoſui coram teſtibus, ut quiſque, qui hoc regimen poſt exceſſum vitæ meæ acceptus erit quod teneo, quomodo hoc cenſum, quod ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, vobis & ſanctiſſimæ veſtræ Congregationi tribuo, quatenùs ipſe ſimiliter qui hoc Regnum habuerit debito perſolvat illo ſanctiſſimo loco; ſin autem noluerit, quomodo poteſtate Dei, precibus beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſo regno careat. Idcircò, egregie Pater, veſtram deprecor Fraternitatem, ut hoc cenſum, quod vobis addidi, propter triticum venumdetur, & inde acquiratur; ut illa ſanctiſſima Congregatio vitam ſuam ſuſtentare valeat. Et

a *cenſum quem*] De hoc cenſu agitur in relatione miraculorum S. Hugonis. Vide Bibliothec. Cluniac. pag. 451.

quicumque hoc cenſum (quod Domnus Robertus noſter amicus, veſter autem animo & corpore familiaris, mihi die ac nocte addere ſuaſit) in alio loco miſerit, niſi ſicut ſupradictum eſt, & ut ipſe proprio ore vobis dixerit, cùm Juda traditore in inferno ſuſtineat pœnas, & à fronte ſuis careat lucernis.

Quapropter, egregie Pater, ſupplici devotione tuam depoſco clementiam, huic deprecationi meæ benigno ſinu favens, quam à te petere ad præſens cupio, vellem admodum, ſi gratia tui eſſet, Domnum Robertum omninò in noſtris partibus adeſſe, quem ſummum atque cariſſimum pro omnibus rebus hab.o, quâ de causâ vellem eum mecum eſſe in vita & in morte, quoniam illius ſuffulcione....., ejuſque dulciſſimis verbis fovenr. Nam ſcitis pro certo, veſtro uſui eſſe omne conſilium quod agitur erga me; ideoque ut curam mei habeatis rogo, ut nullius causâ impedimenti dimittatis, quin in noſtris partibus omninò eum ſinatis habitare.

Romanum Officium admittitur in Hiſpania.

De Romano autem Officio quod tuâ juſſione accepimus, ſciatis noſtram terram admodum deſolatam eſſe, unde veſtram deprecor Paternitatem, quatenùs faciatis ut Domnus Papa nobis ſuum mittat Cardinalem, videlicet Domnum Giraldum, ut ea quæ ſunt emendanda emendet, & ea quæ ſunt corrigenda corrigat. Vale.

Statuta S. HUGONIS *Abbatis Cluniacenſis pro* ALFONSO *Rege Hiſpaniarum, tamquam inſigni benefactore.*

OMnibus Fratribus ac filiis noſtris in Cluniacenſi Cœnobio, Domino in fide rectâ ſervientibus, tam præſentibus quàm futuris, Frater Hugo Abbas, cœleſtis Regni præmia & æternæ felicitatis gaudia. Convenit, Dilectiſſimi, ut ſicut nos Patrum noſtrorum præcedentium inſtituta, etſi non ad plenum, tamen prout poſſumus fideliter obſervamus, ita etiam & vos ea quæ pro communi utilitate fieri decernimus, & devotè ſuſcipiatis, & ſalubriter conſervetis; quatenùs & vobis meritum obedientiæ, & illis pro quibus talia præcipiuntur, præmium ſempiternæ ſalutis accreſcat.

Notum itaque ſit Fraternitati veſtræ, præcepiſſe nos de Domno Alphonſo Hiſpaniarum Rege, noſtro fideli amico, qui tanta ac talia bona nobis fecit, & adhuc indeſinenter facit, ut neminem Regum vel Principum ſive priſcis ſeu modernis temporibus, ei comparare poſſimus, quòd ſcilicet in omnibus bonis quæ Domino largiente in noſtro loco, vel in aliis noſtro juri ſubditis acta fuerint, ſpecialem habeat participationem tam in vitâ quàm poſt mortem.

Præterea dedimus ei in vitâ ſuâ unum pſalmum, id eſt, *Exaudiat te Dominus*, ad horam tertiam ſine intermiſſione canendum; & ad majorem Miſſam unam Collectam, id eſt, *Quæſumus Omnipotens Deus*, ſimili modo quamdiù vixerit. Decrevimus quoque ut in die Cœnæ Domini triginta pauperes pro eo mittantur ad Mandatum. Et in die Sancto Paſchæ centum nihilominùs pauperes à Camerario pro eo reficiantur. Et ſuper hæc omnia ſtatuimus, ut præbendam quotidianam habeat in refectorio ad majorem menſam, quaſi ſi nobiſcum epulaturus ſederet, quæ uni pauperum Chriſti ſemper tribuatur pro ſalute animæ ejus, tam in vitâ quàm in morte.

Huic quoque menſuræ bonæ, confertæ, ſimul & coagitatæ ſupereffluentiam addere cupientes, dedimus ei in Eccleſiâ beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli novâ, quam ipſe de propriis facultatibus conſtruxiſſe videtur, unum altare de præcipuis, quo ſcilicet divina myſteria ibidem celebrata ſaluti ejus valeant ſuffragari. Cum verò hujus temporalis vitæ curſum debito fine compleverit, exceptis Officiis, Miſſis, atque eleemoſynis, quæ pro illo agenda ſunt, uno anno in ſupradicto altari Miſſa ſpecialiter quotidie pro illo canatur. Anniverſaria verò dies ipſius ita per omnia agatur, ſicut pro Domno Henrico Imperatore Auguſto: ad Veſperas ſcilicet, ad Officium, & ad Miſſam omnia ſigna tangantur: Tractus in cappis canatur; eadem Miſſa ad ejus altare decantetur; duodecim pauperes reficiantur; ſeptem diebus juſtitia detur, exceptâ quotidianâ præbendâ, quæ in majori Miſsâ ſemper ponitur; abundans refectio à Cuſtode Eccleſiæ Fratribus præparetur. In his autem omnibus quæ de illo vel pro illo agi decrevimus: in his, inquam, omnibus & Reginam ejus conjugem devotiſſimam fieri volumus participem. Inſuper duodecim pauperes ei in Cœna Domini conceſſimus, & anniverſarium ejus, ſicut Imperatricis Agnetis agi cenſuimus.

Statuta ejuſdem recipit LAMBERTUM *Abbatem S. Bertini veluti proprium Cluniaci Monachum.*

HUgo divinâ gratiâ Cluniacenſis Cœnobii Abbas, cunctis Fratribus ac Filiis noſtris, tam præſentibus quàm futuris, poſt ſanctæ converſationis inſignia, beatæ vitæ gaudia. Noverit caritas veſtra, dilectiſſimi Filii, quòd Domnus Lambertus Abbas S. Bertini veniens ante præſentiam humilitatis noſtræ, inter alia magnæ ſuæ devotionis munera, quòd etiam commiſſam ſibi Abbatiam non dubitavit relinquere, nobiſque ad ordinandam offerre, noſter quoque Monachus ac profeſſus exiſtere. Cum ad ea quæ devotè poſtulabat noſtræ voluntatis aſſenſum nullo pacto cerneret inclinari, rogatus à nobis propriam compulſus eſt repetere Abbatiam, eâ ſcilicet intentione, ut in noſtrâ obedientiâ quamdiu vixerit devotè permaneat, & ut Monachus noſter ac profeſſus ab omni Congregatione ametur & excolatur. Cum verò expleto hujus vitæ curriculo debitum cunctis mortalibus exſolverit finem, tricennarius in hoc loco pro illo celebretur, ejuſque anniverſaria dies annuatim celebriter agatur.

THEOBALDI *Comitis* HUGONI *Abbati Cluniacenſi.*

Offert Theobaldus Comes filium ut aquis ſalutaribus B. Hugo abluat.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, Hugoni venerabili Abbati, & Cluniaco Monaſterio atque Coſſeienſi, Domnoque Gonzechino Reverendiſſimo ejus loci Præpoſito, eorumque ſucceſſoribus, TETBALDUS Dei gratiâ Francorum Comes, & uxor ejus Adelaidis, cum filiis ſuis in perpetuum. Quoties Omnipotenti Deo bonorum omnium largitori quædam, licet pauca, laudis ſuæ uſibus profutura conferimus, ſua ſibi reddimus, non noſtra largimur, quatenùs hæc agentes ſimus non de noſtris muneribus elati, ſed acceptis à Deo muneribus non ingrati. Nihil quidem magis ingratum eſt, & à Chriſtianâ pietate conſtat penitùs alienum, quàm ei non ſaltem in minimis pro parte aliquâ miniſtrare, à quo non ſolùm præſentibus temporalium rerum corpore ſumus effecti ſublimes, verùm futurorum bonorum per ipſius largiſſimam miſericordiam in æternum optamus fieri heredes.

Scientes ergo quia fiducia magna eſt apud Deum eleemoſyna facientibus eam, eo inſpirante & donante, amicos nobis in præſenti facere cogitamus, à

quibus

Digitized by Google

quibus poſt hanc vitam in æterna tabernacula recipi mereamur. Quapropter ego Tetbaldus, & uxor mea Adelaidis, ſanctitatis & religionis, quæ penes ſanctum veſtrum Collegium noſtris temporibus divinâ gratiâ largiente potior celebriorque habetur, & devotione permoti, imò Dei inſpiratione commoniti, Odonem filium noſtrum ſacræ regenerationis myſteriis innovandum à veſtrâ Paternitate deſtinavimus, rati supernâ diſpenſante clementiâ ſibi non inane futurum, religioſiores quàm ditiores in Chriſto habuiſſe parentes, ad cujus gratiæ & defenſionis noſtræ propenſiorem effectum, efficacioremque profectum, noſtrorum etiam redemptionem peccatorum, in ſervitium & gloriam Domini noſtri Jesu-Christi, ſanctorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, ſanctæ Paternitati veſtræ, & Monaſterio Cluniaco, voto ac traditione ſolemni perpetualiter concedimus & donamus quamdam in noſtro alodio villam, quæ Coſſiacus dicitur, cum ipſo alodio, eo per omnia quo nos eam hactenùs jure & poteſtate tenuimus, ab omni ſcilicet aliquorum hominum ſervitute & ditione immunem, cum omnibus omninò ad eam juſtè pertinentibus, id eſt, terris cultis & incultis, pratis, ſylvis, aquis, aquarumque excurſibus, circumquaque de jure ipſius poteſtatis exiſtentibus; ſervis quoque & ancillis, capitecenſis, vel aliter ſe habentibus, cæteriſque redditibus cunctis, atque conſuetudinibus juſtis & actionibus, nullo prorsùs ad nos reſpectu conſuetudineve retentâ, aut debitâ ſervitutis aliquâ penſione ſive exactione, modo quolibet exhibendâ; quatenùs univerſa tam à nobis, quàm à miniſterialibus & ſervientibus noſtris in totâ illâ poſſeſſione, cujuſlibet oppreſſionis aut inquietudinis occaſio modis omnibus amputetur; Deo autem inibi militantes cum omni pace & tranquillitate liberâ Domini ſervitute fruantur. Quibus inſuper auxiliarem manum noſtram ubicumque & adverſus quoſcumque indigerint, vel ratio poſtulaverit, tam præſentiſſimè quàm humaniſſimè ſemper promittimus affuturam.

Anno circ. MLXX.

Gervasius *dat Monachis Majoris-Monaſterii Eccleſiam S. Guingaloei, amotis Canonicis.*

AD ſananda variorum vulnera peccatorum, quæ cùm mortalibus univerſis, tum maximè ſurrepunt occupatis ſæculi negotiis, congruentem bonitas Divina providit eleemoſynarum medicinam, ut quæ curis terrenorum damna accidunt cœleſtium, compenſentur terrenarum largitate facultatum; & unde præceſſit obligatio, ſequatur abſolutio. Bonum autem eleemoſynæ non tantùm abolet mala, verùm etiam adauget merita bona, & quod datur in abolitionem delictorum, provehit incrementa virtutum: ſicque ſtudioſus miſericordiæ duplum in ſuâ lucrum convectat animâ, dum & pœnas vitiis debitas redimit, & præmia virtutibus propoſita conquirit.

Hac conſideratione permotus ego Gervaſius, homo militiæ ſæculari deditus, curam gerens de ſalute animæ meæ, & perpendens me jejuniis & orationibus meis ad Deum pervenire non poſſe, cogitavi aliquo modo me illis commendare, qui Deo in talibus die ac nocte deſervirent, ut eorum interceſſionibus, quia per me non poteram, ſalutem illam mererer invenire. Cum igitur aliquid hujuſmodi hominibus ad ſubſidium vitæ præſentis illius rei gratiâ vellem impendere, nec mihi de rebus meis ſuppeteret quod eis dignè poſſem offerre, ſubiit ſpes de miſericordiâ Dei, quòd ſi ea quæ à majoribus meis Deo ad uſum ſervorum ejus collata fuerant, ſed modo deſerta ſunt & vaſtata, in priſtinum ſtatum revocare poſſem; & peccatorum meorum conſequerer veniam, & animæ meæ ſalutem perpetuam.

Eſt ergo in pago Cenomanenſi in Caſtello-Ledi Eccleſia in honorem ſancti Guingaloei conſtructa, cui multa majores mei contulerunt ad uſum Deo inibi ſervientium, ad quod Dei ſervitium Canonicos conſtituerunt: orto autem bello inter Comitem Gausfredum & dominum illius Caſtelli, cum idem Comes cuncta per circuitum caſtelli ferro & flammâ diſperderet, res quoque hujus quam dicimus Eccleſiæ ipſas rapere ac vaſtare, ſicut & cætera minimè formidavit, ita ut plerique de Canonicis inopiâ coacti diffugerent, & Eccleſiam cui deſerviebant deſererent. Ex eo jam tempore & Divinum Officium cœpit negligentiùs in ipsâ Eccleſiâ celebrari, & res ejus quotidie decidere & in deterius devenire. Quod ego conſiderans, & maximè dolens non eâ quâ dignum erat honeſtate ac reverentiâ famulatum Deo in ſæpedictâ Eccleſiâ exhiberi, cœpi mecum anxius pertractare ſi fortè poſſem invenire tales homines, qui & honeſtè divinum cultum in ipsâ Eccleſiâ frequentarent, & res ad eam pertinentes jam penè annullatas in priſtinum vigorem repararent, quorum etiam ſuffulti orationibus ego ſcilicet Gervaſius, & pater meus Rotbertus, & mater mea Eliſabeth, & uxor mea Aremburgis, necnon & avus meus Amelinus, & avia mea Hildeburgis, & Gervaſius Remorum Archiepiſcopus, qui locum illum fundaverunt, peccatorum veniam à Domino conſequamur & ſalutem.

Itaque adhibito Procerum meorum & amicorum, necnon & Epiſcopi Cenomanenſis domini Ernaldi conſilio, rogavi venire ad me dominum Bartolomæum Majoris-Monaſterii Abbatem, eumque multis precibus oravi, ut ſuſciperet à me in dominium ſancti Martini hanc de quâ loquimur Eccleſiam, cum omnibus ad eam pertinentibus, conſtitueretque in eâ Monachos, qui ibi die ac nocte divino cultui diligenter deſervirent. Quod cum Deo donante apud illum obtinere meruiſſem, tradidi ei ſæpedictam Eccleſiam cum omnibus ſibi ſubjectis rebus, de quibus dotata uſque tunc temporis erat, ſicuti illius Canonici loci in die illâ tenebant, & cætera cuncta quæ priùs in ſuâ habuit poteſtate, ex quibus per malorum tyrannidem deſpoliata erat; promittens quoque me ei vindicaturum, & ſicut antea habuit in jus ſuum traditurum.

Omnia hæc conceſſi libera & quieta ab omni conſuetudine exactionis vel vicariæ ſeu cæterorum vectigalium, quemadmodum majores mei eidem Eccleſiæ legitimè contulerunt, ita ut eam ſine ullâ meâ vel cujuſquam ſucceſſorum meorum contradictione Congregationi Majoris-Monaſterii ſuiſque ſucceſſoribus, cum Abbatibus qui eis pro tempore præerunt: liceat jure perpetuo poſſidere. Et quidquid inde agendum decreverint, liberam poteſtatem habeant faciendi, ordinandi, & qualitercumque eis placuerit, meliuſque viſum fuerit diſponendi, tam præſentibus quàm futuris temporibus, & in arbitrio ſupradicti Abbatis, & eorum qui ei ſucceſſuri ſunt, qui Abbates Majoris-Monaſterii fuerint, pendeat de numero & quantitate illorum Fratrum, qui ad prædictum locum ſunt transmittendi.

Hanc autem donationem feci conſenſu & auctoritate matris meæ, omniumque fratrum meorum, & Canonicorum ipſius loci omnium. Quæ ut ſtabilis & inconvulſa in perpetuum exiſteret, nec deinceps ſibi ab aliquo calumniam inferri pertimeſceret, ego Gervaſius IV. millia ſolidorum, mater mea Eliſabeth C. ſolidos, Adam X. libras, Rotbertus X. li-

bras, Gervaſius Clericus c. ſolidos, Urſus Canonicus xl. ſolidos, Haino Canonic. xxx. Ranulfus, Canonic. xl. ſol. Odricus Canon. xxx. ſol. Guido Canon. xl. ſol. Fulcodius Canonic. xl. ſol. Galterius Canonic. xx. ſol. Herbertus Canonic. xl. ſol. Jedunus Canonic. xl. ſol. Witernus Canonic. xv. ſol. Guarnerius Canonic. xx. ſol. Hoc autem notum ſit omnibus quòd de denariis domini Gervaſii, quos ei dedimus; ſuos Canonici denarios acceperunt.

Nomina Monachorum qui locum receperunt, Bartolomæus Abbas, Fulchardus Monachus, Gualterius Mo. Ernaldus Mo. Adraldus Mo. Anſegiſus Mo. Guillelmus Mo. Giroltus de Relliaco Clericus, Guarinus Clericus, Dolchuus Clericus.

Teſtes hujus rei:	Rotbertus Picellus.
Hildinus Drudis.	Giraldus Cellarius.
Drogo de Semuro.	Redulphus Toctus.
Silvius Calvus.	Belinus de Marſon.
Hamelinus Eſpinard.	Hubaldus Vicatius.
Rubertus de Acriſilva.	*Teſtes de auctoramento.*
Gildunus Miles.	Aremburgis uxor Gervaſii.
Drogo de Curtiran.	
Guilielmus de Mangiaco.	Bencelinus Seneſcalcus.
Bencelinus Seneſcalcus.	Hugo Frigidacoralia.
Guarinus filius Ameru.	Guarnerius filius Arburgis.
Hugo de Flaciaco.	
Girardus Camerarius.	Guarnerius Camerarius.

An. MLXXIV

Præbenda Eccleſiæ Carnotenſis confertur Monachis Cluniacenſibus.

EVangelicis atque Apoſtolicis monemur inſtitutis, atque etiam majorum noſtrorum provocamur exemplis, ut ſic ex abundantiâ noſtrâ Chriſti ſervorum temporalem indigentiam relevemus, quatenùs æternorum abundantiam precibus eorumdem cum eis aſſequi valeamus; quod non ex triſtitiâ, aut ex neceſſitate faciendum eſt ut docet beatus Apoſtolus: *Quoniam hilarem datorem diligit Deus*: nec magnum eſſe reputat temporalia ſeminare cum ſuo tempore ſpiritualia debeamus indeſinenter metere. (2. Cor. 9. 7.)

Quapropter ego ARALDUS Eccleſiæ Carnotenſis indignus Epiſcopus, & ejuſdem Eccleſiæ canonica Fraternitas, notum fieri volumus omnibus Orthodoxæ Eccleſiæ filiis tam præſentibus quàm futuris, quòd nos pariter bonâ famâ virtutum Cluniacenſis Monaſterii, tamquam florentis hortuli ſuaviſſimo liliorum atque roſarum odore perflati, & idcircò habendæ Fraternitatis ejuſdem Monaſterii deſiderio divinitùs inſpirati, præbendam, quam habebat Fulcherius filius Nivelonis, ſic Fratribus prædicti Monaſterii, rogatu ejuſdem Fulcherii, in perpetuos uſus concedimus, & canonicâ authoritate firmamus habendam, ut ab hac die in poſterum uſum fructuum ejuſdem præbendæ recipiant, & ad utilitatem Monaſterii ſui ſive per ſe, ſive per ſuos miniſtros, ſecundum ſuum velle diſponant, nullumque hebdomadale ſervitium in noſtrâ Eccleſiâ pro eadem præbendâ faciant.

Prædictus verò Fulcherius nihil temporale de præbendâ ulteriùs recepturus, quia pro remedio animæ ſuæ ad voluntatem Dei & noſtram hanc eleemoſynam Cluniacenſi Monaſterio fieri permittit, noſtrâ ſpirituali Fraternitate, & communium orationum ſuffragiis quamdiù vixerit non carebit, imò & in vita & in morte propter hoc ipſum melius obtinebit. Ut autem ſcriptura iſta certum habeat firmamentum, ego Araldus Præſul propriâ manu ſubter eam firmavi, & Majorum Eccleſiæ noſtræ manibus confirmandam eſſe decrevi, Regiâque manu poſtea roboratam Domino Richerio noſtræ Eccleſiæ Metropolitano deinceps obtuli roborandum.

S. Araldi Epiſcopi. S. Ingelrani Decani & Cancellarii, *& aliorum triginta Canonicorum.*

GREGORII *Papæ VII.*

Anno MLXXV.

Ut ob injurias & damna illata Lebunenſibus Monachis ſatisfaciant Domini Nigellæ & Bovæ

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis nobilibus viris J. DE NIGELLA & R. DE BOVA Noviomenſis & Ambianenſis diœceſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quam graviter in perſequutione ſuorum offendatur Dominus, in quibus honorari ſe aſſerit atque ſperni, vos debitâ volumus meditatione penſare, ut ſic dilectos filios Priorem & Conventum Lebunenſem Ambianenſis diœceſis, qui hujus ſæculi vanitatibus abnegatis obtulerunt Domino laudis ſacrificium ſemetipſos, non ſolùm non gravetis, verùm etiam ipſos ſtudeatis propenſiùs honorare. Ad noſtram ſiquidem audientiam eiſdem conquerentibus noveritis perveniſſe, quòd vos neſcimus quorum ſeducti conſiliis, minimè ſicut convenit attendentes, quòd laïcis ſuper Eccleſiis, perſonis & rebus Eccleſiaſticis nulla eſt attributa poteſtas, ipſos ac homines eorumdem tam per vos quàm per Balivos veſtros indebitis exactionibus multipliciter aggravatis & affligitis, extortiones & indebitas exactiones exigendo contrà juſtitiam ab eiſdem, & libertates & immunitates ipſorum infringere moliendo.

Cum itaque gravamen ipſorum Monaſterii nolimus clauſis oculis pertranſire, nobilitatem veſtram rogandam duximus attentiùs & hortandam, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatinùs ob reverentiam B. Petri & noſtram à prædictorum Prioris & Conventûs, necnon & hominum eorumdem moleſtiis & gravaminibus deſiſtentes, & deſiſtere facientes Balivos eoſdem, ſatisfaciatis de damnis illatis & injuriis competenter. Alioquin dilectis filiis Abbati & Priori ſancti Cornelii Compendienſis, Sueſſionenſis diœceſis, noſtris damus litteris in mandatis, ut tam vos quàm Balivos veſtros ad id, monitione præmiſſâ, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remotâ, cognitâ veritate compellant.

Datum Perusii IV. Idus Decembris, Pontificatûs noſtri anno tertio.

Privilegium HERIBERTI *Viromandorum Comitis, quo jura & libertates Abbatiæ S. Præjecti in urbe S. Quintini aſſerit.*

Anno MLXXVI.

Ex Chartulario S. Præjecti.

IN nomine Patris, & Filii & Spiritùs ſancti. Amen. Sæpe longinquitate temporis aboleri ſolet veritas rei; labilis enim & caduca conditio humanæ naturæ, quantò longiori vivit tempore, tantò prætérita ab ejus recedunt radice memoriæ, & quod eſt deterius à viris Chriſticolis. Idcirco ego HERIBERTUS in Dei nomine Viromandorum Comes, præſens ſcriptum inſpecturis notum facio, ad noſtram acceſſiſſe præſentiam Dominum Waldatum Abbatem ſancti Præjecti Monaſterii, quod prædeceſſor noſter Albertus in confinio ſuburbii ſancti Quintini, in manſo indominicato, loco qui dicebatur *Broilus*, ubi placita & mallos tenebat, juſſu Lotharii Regis & filii ejus Ludovici fundavit: qui graviter mihi de Servientibus meis, maximè autem de Waltero Præpoſito conqueſtus indicavit, qualiter libertati Eccleſiæ ſuæ invidendo & detrahendo, Dei & ſancti Martyris iram adversùm me provocarent, familiam ſuam & homines in diſtricto Rodulphicurtis & Oritru vel alibi manentes injuſtè vexando, jura pignorum vel viarum, aliaſque juſtitias, quas ad

majorem poteſtatem pertinere dicebant, uſurpando, terris quoque & nemoribus, molendinis & aquis, pratis & paſcuis; peſſimas conſuetudines & iniquas exactiones imponendo: quæ certè conqueſtio graviter animum meum pulſavit, atque ad petitionem Abbatis & Monachorum inclinavit, ſcilicet ut anteceſſorum meorum eleemoſynas augere magis intenderem, quàm minuere; quidquid ambiguitatis vel controverſiæ de libertate Eccleſiæ ſæpedictæ poterat ſuboriri, auctoritate propriâ dicendo, & ſigilli mei impreſſione poſterorum memoriæ commendando. Decrevi ergo diligenter & diſtrictè præcepi, ne quis à modo ſucceſſorum meorum ſub obtentu advocationis vel dominii dictam Abbatiam audeat perturbare, non paſtum, non annonam, nec etiam ſtramentum & paleam de cunctis ejus poſſeſſionibus auferre, nec homines ſub ejus tutelâ ubique manentes contrà voluntatem Abbatis inquietare, aut alibi quàm coram ipſo implacitare, neque in omnibus ſupranominatis locis & diſtrictis, pignſque quibuſlibet ſeu viis interpoſitis aliquam juſtitiam, quantumcumque gravis extrà legem exceſſus fuerit, præter Abbatem & ſervientes ſuos uſurpare. Et ut omnia concludam, eamdem libertatis integritatem in omnibus habeat Eccleſia, quam nunquam anteceſſores mei habere potuerunt, ut ejus indemnitati per omnia provideant, & ſervientum noſtrorum controverſiæ & occaſiones penitùs abſcidantur, quibus ſervorum Dei ſimplicitas poſſet circumveniri, & rerum ſuarum immunitas paulatim defraudari.

Quiſquis igitur contrà tam expreſsè tamque diligenter elucidatam Eccleſiæ & appendentium ejus libertatem venire præſumſerit violentiam inferendo, Dei Omnipotentis maledictionem ſe noverit incurſurum, & Abbati loci illius quinquaginta libras auri & centum argenti per ſatisfactionem ſoluturum. Ut autem hæc noſtra corroboratio firmior habeatur cum teſtibus ſubnotatis ſigilli mei appenſionem neceſſariam eſſe judicavi. Teſtimonium Odonis Decani, Teſtimonium Widonis Theſaurarii, S. Berengeri Præpoſiti, S. Gomberti Cancellarii, S. Ramboldi Cantoris, S. Anſelli Caſtellani, S. Walteri Præpoſiti. S. Roberti Majoris. S. Odonis Vicecomitis. S. Evrardi Seneſcalli. S. Oiſboldi Pincernæ. S. Thomæ Diſpenſatoris. S. Odonis fratris Comitis. S. Hugonis Ropecienſis. S. Odonis Militis. S. Roberti filii Odonis Vicecomitis. S. Heriberti. S. Heriberti. S. Boſonis Præpoſiti, S. Joannis filii ejus: Item S. Roberti Peronenſis, S. Yvonis Hameonis, S. Yvonis Nigellenſis, S. Hugonis Calniacenſis, S. Odonis filii Roberti Peronenſis: Item S. Drogonis Majoris. Actum eſt hoc apud Sanctum Quintinum. Anno Dominicæ Incarnat. MLXXVI. Indict. XIV. Epactâ XII. anno XVII. Philippi Regis Francorum.

GUILLELMUS *Dux Aquitaniæ fundat Monaſterium S.* MARIÆ *in ſuburbio Pictavienſi pro Cluniacenſibus Cœnobitis.*

Anno 1076.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, GUILLELMUS Dux Aquitanorum & Waſconum. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejuſque ſervos in eiſdem ſibi famulantes beneficia oportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quàm futurorum ſolertia, quia nos Hugonem venerabilem Abbatem ex Monaſterio ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Cluniacenſi, ubi eorum memoria dignè recolitur, unà cum congregatione ibidem Deo famulante, nec-

non ſucceſſoribus eorum, concedo Monaſterium quod facio ædificare juxtà civitatis ſedem Pictavenſis cum propriis conſtructuris, quas ad præſens licitum mihi non eſt diſſerere, ſed Dei auxilio gubernante futuro advenientis temporis ſpatio oportunè vel decenter conceſſurum me affirmo. Et cum expleverim omnia, ita ut Abbas & Congregatio regulariter & honeſtè vivere poſſint, ſupradictus Abbas Hugo regulariter ſecundùm præceptum Domini & S. Benedicti Abbatem ordinet cum Monachorum catervis, ob redemptionem animæ meæ, & parentum meorum, omniumque fidelium.

Quapropter volumus, & per hoc noſtræ auctoritatis decrevimus præceptum atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciariâ poteſtate in Eccleſias aut loca vel agros, ſeu aliquas poſſeſſiones memorati Monaſterii, quas moderno tempore infrà ditionem imperii noſtri juſtè & rationabiliter poſſidet, vel quæque deinceps in jure ipſius Monaſterii voluerit divina pietas augeri, ad cauſas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, aut paratas faciendas, vel manſiones aut fidejuſſores tollendos, aut homines ejuſdem Monaſterii tam ingenuos quàm ſervos ſuper terram ipſius commanentes diſtringendos, nec ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſuprà commemorata ſunt penitùs exigere præſumat, ſed liceat memorato Abbati ſuiſque ſucceſſoribus res prædicti Monaſterii ſub immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere, & quidquid exinde fiſcus ſperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monaſterio concedimus, ut in alimonia pauperum & ſtipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat perennibus in augmentis.

Hæc verò immunitatis noſtræ auctoritas, ut per diuturna tempora inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, & ut à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris veriùs certiuſque credatur, & diligentiùs conſervetur, manu propriâ firmavimus, anno MLXXXVI. præſidente Domino Gregorio Romanæ ſedis Papa, regnante Philippo Rege Francorum.

RAGINARDUS *in Concilio Auguſtodunenſi excommunicatus, quæ abſtulerat Canonicis Auguſtodunenſis Eccleſiæ reſtituit.*

Anno circ. MLXXVI Ex majori Chartulario Eduenſi.

CUm omni penè humana intentio concupiſcentiis carnalibus uſque adeo aggravetur, ut præpediente patre tenebrarum minùs quàm neceſſe ſit ſalutis ſuæ ſit provida, illos ſibi ſaniùs conſulere manifeſtum eſt qui mundanis perſuaſionibus repugnantes, quæ ſurſum ſunt ſapiunt non quæ ſuper terram; cumque apud mundanos Principes ſæpe fieri videamus, ut quoties aliquis à quâlibet potenti perſonâ quidpiam magnum impetrare deſiderat, illum pro ſe faciat interventorem, quem potenti eſſe cognoverit familiariorem; ita & nos ſi apud Regem Regum perpetuam ſalutem obtinere cupimus, ſanctos ejus Martyres, cæteroſque ipſius fideles, quos in cœlorum curiâ prævalere credimus, pro nobis neceſſe eſt interceſſores acquirere ſtudeamus, de quibus benè confidere poſſimus, ſi nos erga ſanctam atque Catholicam Eccleſiam mundanæ pervaſionis aggravationem de medio ejus prout potuerimos auferentes, pietatis viſcera teneamus.

Quocirca ego RAGINARDUS de Monte Sancti Joannis, Chriſti fidelium univerſalitati volo fieri manifeſtum, quòd pro quibuſdam conſuetudinibus injuſtis, quas in quadam poteſtate ſancti Nazarii, Biliniaco ſcilicet, ex parte uxoris meæ ..... ſalva-

menti occaſione capiebam, prædicti Martyris calumnias Canonicorum ſæpe audiens, ſed non exaudiens. Ideoque à Legato Apoſtolicæ ſedis Ugone Dienſi Epiſcopo in Concilio Auguſtuduno celebrato niſi reſipiſcerem excommunicatus, tamdiù ſubſtiti quoad uſque uxor mea moleſtiâ corporis capta ad extrema deducta eſt, quæ ne prædictæ excommunicationis rea judicaretur, prædictas injuſtas conſuetudines dereliquit, meque ut dimitterem ſtudioſiſſimè familiariterque rogavit. Ego itaque non tantùm uxoris meæ, ſed & meæ animæ conſulere volens, in ſanctâ Pentecoſtes ſolemnitate, reſidente Hugone Duce in civitate Auguſtuduno, interfui, ibique juſſu ipſius Ducis, à quo prædictæ poteſtatis ſalvamentum prædeceſſores mei beneficii jure tenuerant, & ego tenebam, intervenientibus Auguſtudunenſi atque Cabilonenſi Epiſcopis Aganone atque Rocleno, prædictas Conſuetudines & univerſas Captiones, quas in poteſtate de Bilimaco ubicumque conjaceant prædeceſſores mei requiſierant, & ego requirebam, omninò dimiſi & dereliqui, & ut filii mei derelinquerent feci; præter ex unoquoque manſo inveſtito duos ſextarios avenæ, & ſex denarios & dimidium. De apſis verò manſit, ſi aliquando inveſtirentur, ne ampliùs quàm quæ prædicta ſunt requirerem ſimilis conventio facta eſt. Hoc autem ne ultrà quàm dictum eſt unumquodque manſum deberet, Giruardus ejuſdem poteſtatis Decanus ſacramento probavit, cæteris verò vicinis ſuis idem facere apparatis dimiſi.

Concil Auguſtodunenſe.

Ut autem dimiſſio hæc firmiorem ſtabilitatis obtineret vigorem, ſuprà ſacrum altare ejuſdem dimiſſionis donum poſui, meque in ſempiternum ita ſervaturum promiſi. In teſtimonium etiam permanſurum chartam hanc inde fieri præcepi, quam & ego manu propriâ firmavi, firmandamque Hugoni Duci, cæteriſque adſtantibus viris conceſſi; fidejuſſorem etiam me in manu Epiſcopi & Canonicorum pro quingentis ſolidis ut ita tenerentur, obligavi, pro aliis verò quingentis alios quinque fidejuſſores impoſui, quorum nomina ſunt. . . .

Signum Hugonis Ducis.
Signum Odonis Fratris Ducis.
Signum Ragmardi.

An. MLXXVII

Donatio Eccleſiæ in Caſtro de Avalone, facta ab HUGONE *Duce Burgundiæ Monachis Cluniacenſibus.*

POſtquam Omnipotentis & æterni Patris Unigenitus Filius, eidem Patri, ſanctoque Spiritui coæternus & conſubſtantialis, humanum genus diabolicâ fraude deceptum, ac ignorantiæ tenebris miſerabiliter obvolutum, per myſterium ſuæ ſanctæ Incarnationis ac ſalutiferæ Paſſionis à diabolicâ dominatione interventu ſuæ mortis redemit, quo ſcilicet remotâ legis umbrâ ſancti Evangelii claritas cunctis per orbem Fidelibus per Apoſtolicam prædicationem innoteſceret: multi potentum ac divitum hujus ſæculi divinâ edocti prædicatione, facultates à Domino ſibi collatas in meliores uſus tranſtulêre, exheredantes ſe in hoc ſæculo, ut ſuperni regni efficerentur heredes. Imitantes ſcilicet illam Domini vocem, quæ in Evangelio clamat: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et aliàs: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Nec minus conſona his veteris etiam Inſtrumenti nobis hiſtoria pandit, ubi ſcilicet Daniel Propheta ſanctus Regem Chaldæorum legitur commonuiſſe, ut eleemoſynis redimat peccata ſua: & alio in loco voce Sapientis viri dicitur; *Redemptio animæ viri, divitiæ ejus.*

ur. 16. 9.

l. 15. 41.

Prov. 13. 8.

His atque hujuſmodi legis divinæ informatus exemplis, ego HUGO Dei gratiâ Burgundionum Dux, dono & concedo Omnipotenti Deo, ac beatiſſimis Apoſtolis ejus Petro & Paulo, ad Cluniacenſe Monaſterium, ubi Domnus Hugo Abbas præeſſe pariter ac prodeſſe videtur, Eccleſiam ſanctæ Dei genitricis MARIÆ, quæ ſita eſt in Caſtro Avalonenſi, quæ videlicet ab anteceſſoribus meis Ducibus antiquitùs hereditario jure poſſeſſa eſt, cum omnibus rebus ad ipſam Eccleſiam pertinentibus, Sanctorum ſcilicet reliquiis, ac reliquis Eccleſiaſticis ornamentis, quæ ſigillatim inferiùs annotata habentur. Dono etiam & concedo quidquid ex meo dominicatu in exteriori ſubſtantiâ ad ipſam Eccleſiam pertinere dignoſcitur, in terris ſcilicet & poſſeſſionibus, ac prædiis cultis & incultis, ſylvis & planis, paſcuis ac decimis; & præter hæc omnia ex meo jure unam condaminam, quæ ſufficiat ad extertium unius carucæ, ipſam quoque carucam inſtauratam & integram ſimiliter do. Concedo inſuper ac relinquo eidem Eccleſiæ cenſum de cenſualibus terris ad eamdem Eccleſiam pertinentibus, & quas Milites mei ex meâ obtinent largitione, ut deinceps idem cenſus Deo illic ſervientibus ad corporale ſtipendium proficiat.

Canonici ſanè numero novem in ſæpedictâ Eccleſiâ hactenùs proprias habuêre præbendas, è quibus unus jam vitâ deceſſit, alii duo ſuas præbendas ſponte reddiderunt, de reliquis verò qui ſuperſunt communi conſilio definitum eſt, ut ſi videlicet in vitâ ſuâ præbendas ſuas relinquere noluerint, eo tenore quamdiù vixerint eas poſſideant, ut cum ab hac luce migraverint, nullus eis alius ſuccedat, ſed ſolummodo Cluniacenſis Eccleſia eas perpetuò poſſideat.

Hæc eſt autem deſcriptio ornamenti ipſius Eccleſiæ: cappæ duodecim, caſulæ novem, albæ undecim, & una ex auro texta, amicti decem aurei, & duo viliores, cinctoria ſex, ſtolæ aureæ octo, manipuli ſeptem, & tres aurei, dalmaticæ tres, tunicæ quatuor, & una cum auro, vexilla quatuor, pallia quatuor aurea, & viginti ſine auro, cortinæ palleæ novem, facitergia decem, & unum cum auro, dorſalia duo, tapetia quatuor, terſoria tria, baucales tres, cortinæ lineæ ſex, laneæ duæ, tabula una argentea. Cruces aureæ duæ, & argenteæ duæ, turibulum unum argenteum, calices argentei tres, & unus aureus, patenæ argenteæ tres, & una aurea. Textus unus aureus & unus argenteus, aliuſque dimidius; capſæ argenteæ quinque, & una aurea, urceolum, mare vitreum onum, corona argentea una; baculum ſancti Lupi, ſcrinia eburnea duo, tabula eburnea una, buſtulæ eburneæ duæ, phylacteria aurea viginti duo, argentea quatuordecim, & tria de aurichalco, cum unâ capſulâ, buſtulæ eburneæ novem, ſcirpuli tres, calamus unus argenteus: imago ſanctæ MARIÆ cum aureâ coronâ, & armillis aureis, imago ſancti Lazari aurea; Miſſales tres, libri ſimul omnes centum quindecim.

Hanc ergo Eccleſiam cum conſilio pariter atque conſenſu Optimatum meorum parentumque, & omnium amicorum, cum omnibus ſuis ornamentis, poſſeſſionibus, vel appendiciis, ſicut ſuprà taxatum eſt, ad integrum trado Omnipotenti Deo, & ſanctis Apoſtolis ejus Petro & Paulo, pro redemptione animæ meæ ſeu anteceſſorum meorum, ut pius ac miſericors Deus peccata & negligentias meas ſuâ ineffabili clementiâ remittere dignetur.

Facta eſt autem hæc donatio in Caſtro Avalonenſi undecimo Cal. Martii, præſente Domno Odone

Digitized by Google

Cluniacenſium Priore, à quo etiam omnes qui hujus doni laudatores extiterunt, in Fratrum ſocietate admiſſi ſunt, ut ſcilicet in orationibus & eleemolynis, vel etiam cæteris jam dicti loci benefactis, amodo participes exiſtant. Si quis verò, quod abſit, in poſterum contra hujus ſanctionem decreti auſu temerario manum improbæ contradictionis inferre tentaverit, & hanc noſtræ donationis eleemoſynam alicujus calumniæ nævo nilus fuerit obfuſcare, iram Dei Omnipotentis, & Sanctorum ejus offenſam incurrat, niſi citò congruà ſatisfactione pœnituerit.

Signum Hugonis Ducis, qui hac donum fecit.
S. Odonis fratris ejus, qui hoc juriſjurandi ſacramento firmavit.
S. Roberti alterius fratris ejus Clerici.
S. Widonis Comitis Matiſcenſis.
S. Bernardi de Montfort.
S. Euſtachii filii ejus.
S. Artaldi de Avaſone.
S. Gerardi de Fonte-vivent.
S. Warulphi.
S. Rainerii Pincernæ Ducis.
S. Stephani de Noveris.
S. Milonis & Jarentonis germanorum.
S. Hugonis Preſbyteri.
S. Hugonis Præpoſiti.
S. Yvonis & Roberti nepotum ejus.
S. Aymonis de Divione.
S. Odonis.
S. Willelmi.
S. Loſmari.
S. Otberti de la Rocha.

Facta èſt autem hæc charta anno ab Incarnatione Domini milleſimo ſeptuageſimo ſeptimo, indictione I.

Anno MLXXVIII.

WIDONIS *Matiſconenſis Comitis.*

Abjecta ſæculi pompa Monachum induens nonnulla confert Monaſterio Cluniacenſi.

NOtum ſit omnibus Chriſti Fidelibus, quòd ego WIDO aliquando Comes Matiſconenſis, perpendens quam inutilis eſt omnis honor hujus ſæculi, imò quàm nocuus & illecebroſus ad æternam damnationem, miſericordia Chriſti me viſitante & inſpirante, pro ejus amore ex toto renuntiavi ſæculo, & contuli me ad memoriam Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli in Monaſterio Cluniacenſi, ut de cætero ibidem regulari diſciplinæ ſubditus, pœnitentiam agerem peccatorum meorum. Præterea pro meis parentibus & pro meipſo donavi ad memoriam & Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum, omnia quæ infrà ſunt annotata, id eſt has villas, Blandens & omnes clauſos & clauſarios, ſylvas & aquas, & paſcuaria, & omnia appenditia; Doblens, & quidquid ibi appendit, manſos & omnes conſuetudines quæ in aliis villis ſunt huic appendentes; Lammuta & quidquid ibi appendet; Planneiſel & ſervos qui ibi morantur, & quidquid appendet; Lænoretum & omne quidquid ei appendet; Vernedum & ſylvas, & prata, & omne quidquid appendet; Vendam, quam dominici aſini perſolvebant apud Lodons, data eſt & condonata, & omnimodis interdictum ne ulteriùs perſolvatur; Oſan & manſos & ſylvas, & aquas, & omne uſuarium fructum qui appendet.

Hæc omnia donavi & delegavi poteſtativà manu, abſque omnium hominum contradictione, Deo & & ſanctis ejus Apoſtolis ad uſum ſervorum Dei in præfato Monaſterio Deo ſervientium, videlicet perpetuo jure tenenda & poſſidenda: & ſi quis in prædictis calumniam vel moleſtiam ullo modo intulerit, duriſſimam virgam & diſciplinam omnipotentis in hoc ſæculo experiatur: quia non eſt dignum optare cuiquam ut in perpetuum damnetur. Actum anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ſeptuageſimo octavo, Domno Gregorio ſeptimo Apoſtolicæ Sedi præſidente, & Francorum Rege Philippo regnante.

GUILLELMI *Ducis Aquitaniæ. Monetam de Niort tribuit Cluniacenſibus Monachis.*

DIvinà miſeratione proviſum eſt humanæ fragilitati, ut de terrenis & tranſitoriis cœleſtia mereantur & ſine fine manſura. Quod ego WILLELMUS Aquitanorum Princeps & Dux perpendens, enormitatemque meorum peccaminum ſedulâ meditatione revolvens, ex his quæ mihi divina munificentia largiri dignata eſt, dono Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo ad locum Cluniacum, pro ſalute meâ & Agnetis uxoris meæ, & filiorum meorum Willelmi & Odonis, omniumque parentum & fidelium noſtrorum, ut Dominus pro ſuâ pietate intercedentibus Sanctis ſuis concedat nobis veniam omnium delictorum, & annumerare dignetur in ſocietatem electorum ſuorum.

Eſt autem moneta de Niort quam dono, & de meâ poteſtate in S. Petri ditionem ac Monachorum Cluniacenſium transfundo, eâ convenientiâ, ut memoria mei in memorato loco, & in omnibus appendeneiis ejus perpetualiter teneatur. Si quis autem hanc donationem, ſive egò ſive aliquis ex heredibus meis, vel ſucceſſoribus, aut quælibet introducta perſona fruſtrari præſumſerit, omnibus maledictionibus ſubjaceat, & cum diabolo & angelis ejus perpetualiter inferni pœnas luat. Donatio autem iſta firma & ſtabilis in æternum maneat.

Sig. Willelmi qui hanc donationem fecit.
S. Agnetis uxoris ejus.
S. Filiorum ſupraſcripti Principis, Willelmi videlicet & Odonis.

Ann MLXXIX

Litteræ Commendatitiæ GREGORII *VII. datæ* BERINGARIO *poſt Concilium Romanum.*

GREGORIUS ſervus ſervorum Dei, Omnibus beato Petro fidelibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Notum vobis omnibus facimus nos anathema feciſſe ex authoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, omnibus qui injuriam aliquam facere præſumſerint Berengario Romanæ Eccleſiæ filio, vel in perſona, vel in omni poſſeſſione ſuâ, vel qui eum vocabit hæreticum; quem poſt multas quas apud nos, quantas voluimus fecit moras, domum ſuam remittimus, & cum eo fidelem noſtrum Fulconem nomine.

Ann. MLXXX

Conceſſit D. d'Herouval.

Donatio AMALRICI *militis facta Majori Monaſterio.*

QUiſquis fidelium ardore ſuccenſus adimplens illud præceptionis evangelicæ, quâ cuncti divitias habentes miſericorditer admonentur de mammonâ iniquitatis facere ſibi amicos, à quibus cum defecerint in æterna tabernacula recipiantur, omnium neceſſitatibus communicare ſtuduerit indigentium, ut deficiens ab hujuſmodi videlicet amicis in manſiones

excipiatur æternas, noverit ſe indubitanter non ſolùm à ſuâ receptione non eſſe fruſtraudum, ſed etiam ab umnipoteuti Deo ſe eſſe inter glorioſiores beatitodinis æternæ præmia percepturum. Hac igitur ſalubri conſideratione ego Amalricus Miles ſollicitatus, neceſſarium duxi aliquid ex his, quæ temporaliter accepi, beneficcotiæ munere conferre pauperibus in præſenti, quod poſt tempus in æternâ retributione centenâ merear multiplicatione recipere: quod ut probabilius fieri poſſit, eorum potiùs diſpoſui procurare ſubſidia, qui ſunt pauperes ſpiritu, quorum juxtà veritatis vocem regnum dignoſcitur eſſe cœlorum, qui ut Chriſti ſervitio liberiùs expeditiuſque vacarent, propriis abrenuntiantes facultatibus, voluntariam elegere paupertatem.

Igitur Fratribus his qui in Turonenſi Cœnobio, quod Majus-Monſterium dicitur, omnipotenti Deo pro poſſe ſub Alberto Abbate famulantur, quemdam locum majorum meorom ſucceſſione mihi contiogentem in Carnot. ſitom, nomine Senicurtem, in honore ſanctæ Trinitatis conſtructum, cum omnibus ſibi ſubjectis rebus, quas dedimus, vel quas deinceps per nos vel alius in jus ipſius loci divina pietas transferre voluerit, voluntate & aſſenſu auctoritatis meæ conjngis nomine Bertredis, necnon & filiorum meorom, Symoois videlicet atque Mamerii; & concedens annuo & annuens concedo jore perpetuo poſſidendum, quatenùs eorum qui elemoſynis divinæ majeſtati placuerit, mereamur adjungi conſortio.

Ut aotem quantitatis ſive integritatis earumdem rerum, quas jam præfato loco contulimus, omnis propellatur ambiguitas, earum nomina huic ſcripto inferre juſſimus, id eſt, Eccleſiam de Olivetis cum omni integritate, & Eccleſiam de Procis ſimiliter cum omni integritate, necnon & caſam Eccleſiæ de Hilmaretis, & caſam Eccleſiæ de Galerento, & caſam Eccleſiæ de Ramboleto, & quidquid reſpicit ad villam, cui Senicurtis nomen eſt, ultrà flumen quod vocatur Thau, cum vineis, pratis, molendinis, terris cultis & incultis, ſervis & ancillis qui in illo loco morantur, & qui ad eundem locum pertioent. Præterea unum ſtagnum & unum alnetum, necnon & decimam meorum equorum, & decimam rectæ retributionis cujuſcumque rei, quæ de Sparnone caſtro exire videtur; altare verò de Raſeranco, & altare de Ramboletu cum medietate villæ de Procis poſt meum à ſæcolo diſceſſum eidem locu delegando conſcio jure perpetuo poſſidendam, annuentibus meis filiis, Symone videlicet atque Mamerio; & quidquid jam ſæpedicto loco tribuo, liberum ab omni conſuetudine exactionis vel vicariæ, ſeu cæterorum vectigalium facio, ita ut ab hodiernâ die nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciariâ poteſtate, infrà hujus loci poteſtatem ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, aut manſiones faciendas, aut homines ipſius loci diſtringeodos, aut fidejuſſores tollendos, nec ullas redibiciones, aut illicitas occaſiones requirendsa, noſtris nec futuris temporibus ingredi audeat; ſed ſine ullâ vel meâ vel cujuſquam ſucceſſorum meorum contradictione liceat ſupradictæ congregationi ſancti Martini Majoris-Monaſterii, ſuiſque ſucceſſoribus com Abbatibus, qui eis pro tempore præeruut, prædictum locum cum omnibus ſibi ſubjectis rebus ſub ſuæ defenſionis tuitione jure perpetuo poſſidere: & quidquid inde agendum decreverint, poteſtatem habeant faciendi, ordinandi, & qualitercomqoe eis placuerit, multiſque viſum fuerit, diſponendi, tam præſentibus quàm futuris temporibus.

Et ut hoc noſtræ eleemoſynæ teſtamentum per cuncta annorum curricula vigorem perpetuitatis obtinendo, ab omnibus credatur atqoe diligentiùs conſervetur, Henricus divinâ ordioante providentiâ Rex Francorum Auguſtus per noſtram deprecationem ſuâ actione firmavit, & ſuæ dignitatis ſigillo conſignare fecit, necnon & fidelibus ſuis, quorum nomina ſubſcripta ſunt, corroborandum tradidit. Si quis autem, quod abſit, ex heredibus noſtris, vel alia quælibet cujuſcumque ordinis aut poteſtatis perſona, diabolicæ ſuggeſtionis inſtinctu hujus eleemoſynæ teſtamentu inferre calumniam temtaverit; & pravæ voluntatis effectum juſtitiæ convictus obtinere oon valeat, & Regi, qui pro tempore fuerit, auri libras decem coactus exſolvat. Signum glorioſiſſimi Regis Henrici. S. Almarici. S. Symonis filii ejus. S. Mamerii filii ejos. S. Theobaldi Comitis. S. Odonis fratris Regis. S. Galeranni Comitis. S. Neſcelini Pariſiacæ urbis Epiſcopi. S. Guazonis de Drocis. S. Nivardi de Monteforti. S. Hervei de Galerdone. S. Ainſgodi. S. Galterii de Viletâ. S. Radulfi de Vacheretâ. S. Roberti Clerici. Data anno viceſimo primo, regnante Henrico glorioſiſſimo Rege, Indictione III. Actum apud Stampas Logias.

Anno circ. MLXXXI. E Chartulario S. Andreæ Viennenſis.

Arbertus, & uxor ejus, & filius ineunt *ſocietatem cum Monachis S. Andreæ Vienn. ut piorum operum ipſorum participes fiant.*

Ego Arbertus Miles filius Wilbodi, & uxor mea nomine Ay, & filius meus Petrus, accepimus ſocietatem corporis & animæ in Monaſterio ſancti Andreæ, intrà mœnia Viennæ urbis poſito, ſub præſentia Abbatis Humberti; & ut partem habere poſſimus in ſacris, & in omnibus benefactis quæ fiunt in Monaſterio, & in omnibus membris ejus, & ut inter ſocios ſanctæ Congregationis numerari poſſimus, donamus prædicto Monaſterio, & habitatoribus ejus unam vineam noſtræ hereditatis ſitam in pago Gratianopolitano, in villâ Albiniaco, & in Parochiâ ſancti Joannis. Et ut firma & ſtabilis ſit noſtra donatio, corroboramus hanc per manum & laudationem domini Guttfredi & Nantelmi filii ejus, & fratri mei Odonis.

An. MLXXXII. Ex eodem Chartulario.

Emmo & Iſabella *conferunt plura bona Monaſterio S. Andreæ Vienn. ob filii ſuſceptionem in Monachum.*

Anno dominicæ Incarnationis milleſimo LXXXII. Ego Emmo, & uxor mea nomine Elisabet, & filii mei Nantelmus, Ugo, Petrus, Emmo, donamus filium meum Richardum Monaſterio ſancti Andreæ utrà mœnia urbis Viennæ poſito, & cum filio ipſo donamus per manum & laudationem Domini Guttfredi & Nantelmi filii ejus Monaſterio ſupramemorato, & Humberto Abbati & Monachis ejus, & omnibus Monachis futoris inibi manſuris, quartam partem Eccleſiæ matris in honore Petri Apoſtoli ſacratæ cum his appendicus, videlicet cum qoartâ parte oblationum altaris, & cum quartâ parte cimiterii, & cum quartâ parte decimarum, de milii videlicet & panicio, & omni legumine & cannabe, & de omnibus beſtiis, & de cunctis primitiis; excipiuntur decimæ frumenti, ſiliginis & avenæ. Similiter donamus quartam partem de Capellâ, quæ eſt in caſtro Mediolano, & de Capellâ quæ eſt in Burgu ſitu ſub eodem caſtro. Donamus præterea univerſas decimas mei alodii, ubicumque fuerit. Similiter donamos medietatem decimarum in omni hereditate,

Digitized by Google

quam non pro alodio, ſed pro beneficio habemus. Similiter donamus eidem Eccleſiæ quatuor modios vini puriſſimi ex decimis matris Eccleſiæ ſupradictæ. Inſuper donamus campum ſitum ſub Burgo, qui ſubjacet caſtro Mediolano, & nunc plantatur vineis. Nos autem per quatuor modios vini ſupradictos, & per campum ſupradictum, accepimus xx. ſolidos denariorum ab Humberto Abbate ſancti Andreæ, & receptum filii mei Ricardi & veſtimentum. Scripta per manum Bornonis Monachi, in menſe Januario, Lunâ ſextâ in Kalendario.

Anno circ. MLXXXV.

PHILIPPUS *Trecenſis Epiſcopus inſtituit Canonicos Regg. S. Quintini Belvacenſis in Eccleſia S. Georgii.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Trecenſis Epiſcopus præſentibus & poſteris ſalutem. Quoniam apud nos Eccleſia beati Georgii apta erat divino ſervitio, placuit Fratribus ſancti Petri ponere in ea Regulares Canonicos, quatenùs & Deo devotiùs ſervient, & alios exemplo bonæ converſationis incitarent. Illis ergo attendentibus diverſas congregationes iſtius Ordinis, refulſit Eccleſia beati Quintini Belvacenſis, ex cujus veneranda Religione locus ſancti Georgii poſſet illuſtrari. Domno itaque Yvone Abbate Trecis in Capitulo beati Petri reſidente, hæc ratio approbata eſt ex utrâque parte, ut Fatres ſancti Georgii à ſancto Petro ſua teneant, à beato autem Quintino Regulam; in qua quidem ſi offenderint, illius ſit Eccleſiæ aut aliquid in eis corrigere, aut aliquem ex eis tranmutare: ſi autem aliquis aliquod terrenum adverſus eos proclamaverit, ad juſtitiam veniant in manu Petri eos undique patrocinantis. Verumtamen ſi fortè evenerit eam Eccleſiam ad aliam tranſire Regulam, iſta illi nullum ex tunc habeat ſubjectionem.

Huic autem conventioni interfuerunt Fratres Joannes Decanus, Goiſbertus Archidiaconus, Guido Archidiaconus, Theodericus Archidiaconus, Arnulfus Cantor, Hubertus Sacerdos, Berlandus Sacerdos, Berehardus Sacerdos, Petrus Levita, Conſtantius Levita, Girardus Levita, Hildradus Levita, Frodmundus Subdiaconus, Odo Subdiaconus, Hilduinus Subdiaconus, Hugo Subdiaconus, Anſellos Subdiaconos: Joſcelinus Cancellarius manu propriâ ſcripſit.

Anno MLXXXVIII.

RAIMUNDUS *Comes Toloſanus pœnitentiâ ductus, erogat quædam Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis.*

UT his qui oderunt pacem malignandi tollatur occaſio, ea quæ ad utilitatem Eccleſiarum fiunt ſcriptis ſolent memoriæ commendari. Ideo notum ſit tam præſentibus hominibus quàm futuris, quòd ego RAIMUNDUS Dei gratiâ Comes Toloſæ, Dux Narbonæ, Marchio Provinciæ, veni apud Monaſterium S. Andreæ, conſideranſque vitam Fratrum ibi Deo contemplativè ſervientium, meamque in fœditate peccatorum meorum involutam, per eleemoſynam à me datam Monaſterio Andaonenſi & Fratribus ibi Deo famulantibus, meipſum aliquantulum à peccatis mundare deſideravi.

Pro ſanitate itaque mihi obſervandâ, & pro ſalute animæ poſt mortem meam mihi à Deo retribuendâ, aliquantulum eleemoſynæ donavi, atque donando laudavi. Deo & Monaſterio S. Andreæ, & Abbati Petro Fratribuſque ibi Deo famulantibus præſentibus atque futuris, Podium videlicet de Todone ſuprà quem conſtructæ ſunt Eccleſiæ S. MARIÆ & S. Petri, cum nemore, cumque omnibus appendiciis ſibi pertinentibus, & cum villâ ſibi adjacente, meo annuali albergo excluſo, & mecum ire in exercitu dum opus fuerit. Totum etiam territorium Todonis donavi Monaſterio ſimiliter & laudavi, & totam paludem cum ſuis tenomentis, portumque etiam Sorgiæ, qui eſt in loco qui dicitur Albennat, quem portum cum aquâ & piſcationibus & littoribus ſibi pertinentibus, & ſibulam cum finitimâ palude ſibi pertinenti Boſoblaus de Pateros, & Aitelena oxor ſua, & Iſnardus filius eorum, Guillelmus Petri proximus eorum, & alii propinqui ſui, conſenſu & voluntate meâ pro ſalute animarum ſuarum donaverunt Deo & Monaſterio ſancti Andreæ, & Abbati Petro & ſucceſſoribus ſuis, & Monachis ſancti Andreæ tam præſentibus quàm futuris, & Eccleſiis de Todone ſanctæ MARIÆ & S. Petri.

Termini quoque ipſius paludis ſunt, quam Boſoblaus & Aitelena uxor ſua donaverunt Monaſterio, à portu Albennat uſque al tor de Lavorzena, del tor de Lavorzena, ad Gadperene, de Gadperene al riarmer.

Item termini quoque territorii Todonis ſunt (quod territorium ego Monaſterio donavi) del riarmer als Sauzes de Iſimbart, dels Sauzes de Iſimbart ad terram de Vidar exemplador, & inde ad pontem minorem: de ponte minori revertitur al tuver.

Factum eſt hoc anno ab incarnato Domino MLXXXVIII. Teſtes hujus rei ſunt Franco de Paternis.

Guillelmus de Paternis filius de Ozila.
Roſtagnus Dauriol.
Alfantus Lautoardus de Toro.
Iſuardus Ramoardus de Toro.
Roſtagnus Alfantus de Toro.
Eliziardus Rufus.
Guillelmus Cotaronus.
Iſnardus Colo.
Guillelmus de Gorda.
Willelmus de Sabra.
R....... de Baucio.
Guiraudus Amicus.
Iſnardus de Cavomonte.
Iſuardus de Lancis.
Pe......, Ramaudus Monachus.
Guigo de Molanis Monachus.
Bert....... de la Penna Monachus.
Roſtagnus de Rocamaura Monachus, & totus Conventus.

Anno MXC.

Teſtamentum GERALDI, *Cadurcenſis Epiſcopi.*

Conſtituit Canonicos Regulares in Eccleſiâ Cadurcenſi.

IN nomine ſanctæ Trinitatis ego Dei gratiâ GERALDUS Caturcenſis Eccleſiæ Epiſcopus, recognoſcens ordinis mei ſtatum diuturnis offenſionibus & magnis obnoxium; tractavi tandem aliquando mecum, & deliberavi Deo, quod credo, inſpirante ac miſerante, periclitanti animæ ſalutis aliquod remedium in futuro providere ac parare. Viſum eſt igitur parvitati meæ plus ſanum inter cætera conſilium, ſi Eccleſiam, cui annuente Deo præſidebam, ad diſciplinæ regularis canonicalem normam perducere potuiſſem tenendam. Cujus rei cum rara vel nulla penè in partibus noſtris invenirem exempla, undecumque non ſine labore Clericos bonæ opinionis in unum aggregavi, canonicalis vitæ ſtatum & ordinem regulariter profeſſos. Quibus ad temporalis vitæ & communis ſubſidium tantam rerum ſummam ad præſens contuli, ac perpetuo jure poſſidendam contradidi, unde propitiante ſibi Deo triginta

Canonici veſtiri ſufficienter poſſint & paſci. His ergo uti rebus & dominari Canonicos regulares conſtituo, laudo, confirmo, propter jugiter agendum in Eccleſiâ beati Proto-martyris Stephani divinum officium. Si quis autem regularis diſciplinæ ſtudium recuſaverint, &, quod avertat Deus, jugum ipſum ferre detractaverint, ut talibus non ſiot participandi ſocietas, vel invadendi præſumptio in hoc dono, per Dei tremendam omnipotentiam contradico, prohibeo, excommunico.

Vos quoque alloquor, ô ſucceſſores mei Epiſcopi, mihi quidem ignoti, Deo verò qui fecit quæ futura ſunt præcogniti, credite vos quemadmodùm & me de hac vitâ exituros. ut per hanc admonitionem conventi, hoc exiguum quod ad Dei rationabile obſequium conſtitui nequaquam minuatis, ſed pro Dei amore ac ſalute animarum veſtrarum, ampliare omnibus modis ſtudeatis. Addentibus aliquid ad meum inceptum & benefacientibus pax Dei & benedictio ſuper illos, contrarium quid molientibus ex parte Dei & ſancti Stephani, cujus patrocinio locus ipſe celeberrimus habetur, contradico, & nodum excommunicationis ſi non reſipuerint, perpetualem obtendo.

Scripta eſt hæc charta in Caturcenſi civitate, me præſente, atque ipſam confirmante, cum conſilio Domni Ugonis Venerabilis Cluniacenſium Abbatis tunc mecum unà ibidem commanentis. Data II. Idus Martias, Anno ab Incarnatione Domini milleſimo nonageſimo, Indictione XIII. feriâ V. in diebus Quadrageſimæ hebdomadâ VII.

Ut autem hæc charta pleniſſimâ ſit auctoritate inviolabilis conſervanda, manu propriâ eam ſubterfirmavi, cum nomine omnipotentis Dei & memoriâ beatiſſimi Protomartyris Stephani. Quoniam à Canonicis ſæculariter & non regulariter viventibus vaſtata & propè annihilata fuerant bona Caturcenſibus Canonicis ad uſum neceſſariæ ſubſtentationis pertinentia; quod ego Geraldus Domini gratiâ Caturcenſis Epiſcopus, Regularibus meis noviter inſtitutis Canonicis de proprio noſtro dedi & addidi, placuit ob memoriam poſterorum hîc per nomen ſummatim annotari & conſcribi.

Sunt autem & hæc ita. Medietas omnium quæ in altari ex oblatione fidelium venerint; decimâ monetæ, quæ per meam, id eſt, mei Geraldi præfati Epiſcopi providentiam inventa fuit & ſtatuta. Poſt deceſſum verò meum conſtituo Regularibus ipſis Canonicis dimidium quidquid de cenſu monetæ noſtræ parti videbitur competere vel obvenire. Eodem modo poſt deceſſum meum quamdam vineam apud Carnerios eis poſſidendam contrado. Tertiam partem paratarum, & quod in Synodis exierit, ipſorum uſui deputavi tertiam portionem. Domum meam & turrim ſtudioſè conſtructam illis commendavi ad Eccleſiæ & Clauſtri tutelam & cuſtodiam. Aliam turrim in gyro interiùs ædificatam proprietati eorum & dominio ex integro donavi; Eccleſiam beati Juliani de Boina; & Eccleſiam beati Petri Delmontado, & quidquid in villâ, quæ dicitur Pardinas viſus ſum poſſidere modo Canonicis contradidi. Præpoſitura ſive Archidiaconatus, & cæteri Eccleſiaſtici honores Caturcenſis Eccleſiæ pro noſtro decreto, per conſilia Canonicorum ordinanda ſint de cætero in poſterum.

Hanc conſcriptionis paginam ego Geraldus ſæpe nominatus Epiſcopus fieri juſſi, cum conſilio & auctoritate Domni Archiepiſcopi Bituricenſis Ricardi; & Domni Ramaldi Petragoricenſis Epiſcopi; & Domni Simonis Agennenſis Epiſcopi, & Domni Iſarni Toloſani Epiſcopi, & Domni Guillelmi Albienſis Epiſcopi, & Domni Rutenenſis Epiſcopi Pontii, & conſilio Domni Petri Abbatis Aureliacenſis, & Domni Airaldi Figiabenſis Abbatis, & Domni Gonberti Marciliacenſis Abbatis, & Domni Petri de ſancto Saturnino Prioris; & cum aſſenſu & laudamento Domni Guillelmi Comitis Toloſani.

Harum porrò auctoritate perſonarum cum meo nomine, ut prælibavi, confirmatum Canonicis meis Teſtamentum, ut ſemper maneat ſtabile per omnia & inviolatum per Deum conteſtari cenſeo meos ſucceſſores, qui futuri ſunt in reliquo. Qui adverſari præſcriptis tentaverit, Dei judicium incurrat & prædictarum perſonarum, donec perfectè reſipiſcat, & ſatisfaciat. Ego Ugo Lugdunenſis Archiepiſcopus Apoſtolicæ Sedis Legatus hanc chartam laudo, atque confirmo.

PHILIPPUS *Trecenſis Epiſcopus Canonicis Regularibus confert præbendam in Eccleſia Cathedrali, & Eccleſiam S. Mariæ.* Anno MXC.

PHILIPPUS Dei gratiâ Eccleſiæ Tricaſſinorum Epiſcopus, totius Eccleſiæ ſuus regulariter viventibus & victuris futuræ perfrui gloria beatitudinis. Eſt, Fratres cariſſimi, inæſtimabilis meriti nos ea quæ Dei ſunt conſtruere, quia nimirum immenſi eſt periculi ea nos, quod abſit, deſtruere. Habet etiam ſe ad utrumque juſtitia ut benè agentibus reddantur præmia, malè autem operantibus debita ſupplicia. Operemur bonum ergo ad omnes, maximè autem ad eum qui omnium Dominus eſt, quatenùs ad utrumque fervens dilectio ei, qui facit utraque unum, copulet nos charitatis obſequio. Et quoniam Redemptor redemptionis noſtræ pretium non aliud miſericorditer dedit quàm ſemetipſum, à nobis quidem eſt ei reddendum non aliud magis quàm nos ipſos ad tantæ pietatis commercium, quatenùs redempti pretioſo ſanguine, ipſi pretioſa Redemptio mereamur per ipſum divinæ Majeſtati aſſiſtere. Verumtamen quia nimium nos premit mortalis infirmitas, perfectos etiam terrena habitatio multum aggravat, curandum eſt unicuique ſummopere pro viribus ſanctorum patrocinia conquirere, ut qui diffidimus ex noſtro merito, ad ſpem miſericordiæ ſublevemur eorum interveniente auxilio.

Quapropter ego Philippus Dei omnipotentis, cujus nutu ſum Trecenſis Epiſcopus, horrendo judicio vehementer perterritus, duxi maximè mihi neceſſarium in cœleſti palatio procurare patronum, illum ſcilicet Martyrem Martyrum, beatum inquam Georgium. Ejus itaque cuidam Eccleſiæ, quam pluribus miraculis Dominus ad laudem glorioſi Martyris dignatus eſt ſublimare, ego quidem ad ejus promerendam gratiam, & ad ejuſdem loci Fratum utilitatem, in Eccleſiâ ſancti Petri concedo præbendam integram atque perpetuam, ut ſicut filia allactatur à matre, ſic Eccleſia illa conſoletur ab uberibus conſolationis noſtræ.

Et quoniam quæ ab Epiſcopo fiunt in Eccleſiâ, aſſenſu Clericorum ſtabilienda ſunt, ne fortè perverſa poſteritas aliquid contrà hoc malignetur in poſterum, auctoritate ſigilli noſtri, ſigilli etiam Capituli beati Petri, collaudantibus quod feceram communi favore Canonicis, confirmo & corroboro. Servitium autem hujus præbendæ ita reddetur; ut ipſi apud nos ſeptimanam ſuam faciant, vel fieri faciant ab aliquo Sacerdote ex parte noſtrâ. Confirmo etiam eis nominatim Eccleſiam beatæ MARIÆ de Druto, & ut quæcumque ſeu ab anteceſſoribus meis, ſive ab aliis benefactoribus ſuis, vel in futurum juſtè

&

& canonicè poſſeſſuri ſint, firma & illabata cis permaneant. Super adverſarios autem hujus privilegii immitto anathema noſtri officii, anathema, inquam, maranata, quod non diſſolvetur per infinita ſæcula.

Actum eſt hoc anno MLXXXX. indictione XIV. regnante Rege Francorum Philippo, & me Philippo i recenſi Epiſcopo, IV. Nonas Martii reſidente in Capitulo beati Petri. Nomina Fratrum quid adfuerunt & laudaverunt hæc, ſunt Normannus Præpoſitus, Goiſbertus Archidiaconus, Petrus Archidiaconus, Guido Archidiacoons, Joſcelinus Archidiaconus, Hugo Archidiaconus, Joannes Preſbyter atque Camerarius, Berlannus Preſbyter atque Decanus, Bochardus Preſbyter, Hubertus Preſbyter, Odo Cantor, Conſtantious Diaconus, Petrus Diaconus, Rainerus Diaconus, Hildunus Diacoous, Girardus Diaconus.

Anno. circ. MXC. *Deſcripſit P. Chiffletex autographo.*

RAYMUNDUS *Burgundionum Comes, cum eſſet in procinctu ad expeditionem Hiſpaniensem, dat multas terras Eccleſiæ Biſontinæ.*

IN nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis. Quoniam ad perpetuæ hereditatis gloriam per bonorum exercitia operum pervenitur, altioris conſilii[s] eſt, quiſquis ad habendam æternitatem, prava poſtponens, quæ bona ſunt diligenter exſequitur. Huic igitur rationi ego RAYMUNDUS Burgundionum Comes inhærens, quamvis circà terrenæ dignitatis excellentiam noſtra ſatis augeatur potentia: conſidero tamen quòd niſi res illas, & maximè Eccleſiaſticas, quas ego injuſtè tenui, quas anteceſſores mei invaſerunt, invadere dimiſero, æternæ damnationis mihi promerebor ſupplicia. Ad meorum ergo remiſſionem peccaminum, ad patris mei videlicet Guillelmi Comitis; ad fratrum quoque, ſcilicet Guillelmi & Raynaldi prædeceſſorumque meorum remedium, dono, condono, dimitto injuſtas, ſive juſtas conſuetudines, imò quidquid habebam, vel habere videbar, aut habere calumniabar, in quibuſdam terris Eccleſiæ beati Protomartyris Stephani & ſancti Joannis Evangeliſtæ. Videlicet in villà, quæ dicitur Chols; & in villà, quæ dicitur Judicum: ſcilicet in quibuſdam manſis ejuſdem villæ; & in poteſtate de Buciaco, necnon in villà Boyonis, & ad Rochas: fundus quarum villarum, vel terrarum, & juſta ſervitia, ſeu rectæ conſuetudines, ſcilicet placitum, corvata, joroales, & cætera, ab antiquo noſcuntur eſſe ſuprà memoratæ Eccleſiæ. Sed incuriâ, vel ignaviâ Archiepiſcoporum in jamdictâ Eccleſiâ degentium, præterea violentiâ & inſolentiâ pravorum Principum, & poteſtate anteceſſorum meorum, tortæ conſuetudines in terris Eccleſiæ ſuperpoſitæ ſunt; quas iturus ad Iſpanias pro æternæ remunerationis præmio condono. Quod juſtè facere poſſum: nam portione paternæ hæreditatis, dono patris, aſſenſu matris, & fratrum meorum, Comitatus ille, in quo ſupradictæ terræ ſunt ſitæ, me contingit. Quæ donatio ut firma permaneat, facta eſt per manum Domini Hugonis tertii, Veſontionenſis Archiepiſcopi, germani noſtri; datis ab eo nobis ſeptem millibus ſolidis probatæ monetæ denariorum. Et ne per ſucceſſiones temporum aliquis maleſanæ mentis quandoque infringat donum iſtud, aut deſtruere conetur, gladio anathematis frater noſter Dominus Hugo Archipræſul, me rogante, facientes, & conſentientes contrà hanc noſtræ largitionis paginam percuſſit. Sign. Magnerii Decani ſancti Joannis. Sign. Hugonis Decani S. Stephani Sign. Bernardi magiſtri. Sign. Aoiedei de monte Falconis. Sign. Stephani Jorch. Sign. Welfonis fratris Amedei. Signum Hubaldi Vicecomitis. Sign. Petri Villici.

Anno MXC

GUILLELMI *Comitis Toloſani & GUILLELMI Barcinonenſis concordia pro caſtro de Laurago.*

IN nomine Domini. Notum ſit omnibus hominibus, quòd facta eſt concordia inter Willelmum Toloſanum Comitem, & Raimundum Comitem Barchinonenſem & Carchaſſonenſem, & Raimundum filium ejus, de diſcordiâ quam habuerunt de ipſo Caſtello de Laurago, in quo jam dictus Toloſanus Comes quærebat adſidamentum per ſacramentum, & non potuit habere ullum hominem videntem nec audientem, qui vidiſſet, audiſſet facere adſidamentum per ſacramentum de prædicto caſtro ad avum nec ad patrem de prædicto Toloſano Comite. Et propter hoc facta eſt talis concordia inter prædictos Comites. Quod jam dictus Guillelmus Toloſanus Comes donavit hoc totum quod acquiſivit de Raimundo Guillelmi, & de Bernardo fratre ejus, & quantum ipſe jam dictus Toloſanus Comes habebat & habere debebat in prædicto Caſtello Laurago, & in omnibus ſuis terminis atque pertinentiis ad jam dictum Raimundum Comitem Barchinonenſem & Carkaſſonenſem, & ad filium ejus Raimundum, & eorum poſteritati, qui habuerit Comitatum Carkaſſonenſem qualicumque modo; tali tenore, ut prædictus Raimundus Comes & prædicta ejus poſteritas, habeat hoc totum ad feuum per prædictum Toloſanum Comitem, & per poſteritatem ejus quæ habuerit Toloſanum Comitatum, quantum prædictus Toloſanus Comes habebat & habere debebat qualicumque modo in Caſtro Laurago, & in ejus terminis atque omnibus adjacentiis & pertinentiis. Et propter hoc dedit jamdictus Barchinonenſis Comes atque Carkaſſonenſis ad prædictum Toloſanum Comitem . . . . millia mancuſos monetæ . . . . Barchinonæ, excepto hoc quod dedit uxori ejus Toloſanæ Comitiſſæ.

Facta eſt hæc concordia atque donum, ſive evacuatio, VII. Idus Septembris anno MXC. ab Incarnatione Domini Regnante Philippo Rege, in præſentia Raimundi Comitis Rutenenſis, & Epiſcopi Catturicenſis . . . . & Rodgerii Comitis de Fuxo, domni Abbatis Frotardi S. Pontii Tomerienſis, & Petri Vicecomitis Minerbenſis, & Bernardi Rotgerii de Partes, & Ugonis Eſchafredis, & filiorum Petri, & Hugonis, & Guillelmi Raimundi de Caſtello-novo, & Arnaldi fratris ejus, & Guillelmi Præpoſiti Toloſani, & Bernardi Pontii de Auriago, & Guilaberti & fratris ejus Petri de Laurago, & Iſarni, & Jordanis fratris ejus, & Pontii Fortonis, & Guillelmi fratris ejus, & Ugonis de Sexago, & Raimundi fratris ejus, & Umberti Electi Barchinonenſis, & Gairaldi Alamandi, & Gariberti Guitardi, & Raimundi Guillelmi Vicecomitis, & Guillelmi Raimundi Seneſchalchi & fratrum ejus, & Unberti Gauberti, & Gauffredi Baſtonis, & Rainardi Amati, & Segarii Salomonis, & Guitardi Lupi de Biterris, & Autgerii Gaucfredi, & Ugonis filii Pontii Comitis de Ympuris, & Mironi Fogetri, & Guillelmi Pontii de Carkaſſona & fratris ejus Deuſdedit, & Raimundi Amelii de Avezola, & Raimundi Odalrici de Punciano.

An. MXCII.

Graviter fert Philippi Regis adulterium, ac Epiſcopos reprehendit quòd tanto ſceleri non ſe viriliter oppoſuerint.

URBANI *Papæ II.* RAINOLDO *Archiepiſcopo Remenſi, & Suffraganeis ejus.*

URBANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Confratribus & Coëpiſcopis RAINALDO Remenſi, & Suffraganeis ejus: Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Si ſacerdotale quod geritis officium conſideratione debitâ penſaretis, tanti facinoris infamia ad aures noſtras ſaltem impunita non perveniſſet. Cum enim domui Iſraël ſpeculatores à Deo dati, impiis impietates ſuas annuntiare, & pro domo Iſraël murum opponere deberetis, quâlibet ratione vos pati potuiſſe miramur, ut tam inclyti regni Rex humani pudoris oblitus, divini timoris immemor, contrà jus, contrà fas, contrà legum & canonum ſanctiones, contrà totius Catholicæ Eccleſiæ conſuetudines, & ſuam uxorem inordinatè relinqueret, & propinqui ſui conjugem amore ſibi nefario copularet. Quod factum utique & regni totius confuſionem, & Eccleſiarum veſtrarum diſſipationem portendit, & ad omnium veſtrûm reddundat infamiam. Peccanti enim cum poſſis, non contradicere, conſentire eſt. Te autem, Cariſſime Confrater Rainolde, noxa hæc maximè impetit, pro eo quod Silvanectenſis tibi ſubjectus Epiſcopus, hoc publici adulterii crimen ſuo, ut audivimus, firmavit aſſenſu, eum mœchis illis benedictionis ſacerdotalis manum impoſuit. Quod, & ſi licitè nuberent, bigamis tamen impendi ſecundùm canones non liceret. Nunc igitur vobis Apoſtolicâ authoritate præcipimus, ut his viſis apicibus, quod etiam non jubentibus nobis jamdudum feciſſe veſtram prudentiam decuiſſet, maturè convenire curetis Regem, & ex Dei, & noſtrâ pariter & veſtrâ parte inſtanter commoneatis, arguatis, obſecretis, increpetis, & à tanto tamque horrendo facinore deſiſtere compellatis. Quòd ſi contemſerit, & nobis & vobis neceſſitas imminebit, ut ad ulciſcendas divinæ legis injurias pro noſtri officii debito accingamur, & Phinees gladio Madianitas adulteros perforemus.

Eamdem quoque inſtantiam pro ereptione Confratris noſtri Carnotenſis Epiſcopi adhibete. Quòd ſi monitis veſtris, qui eum cepit, obtemperare contemſerit, vos & ipſum excommunicationi ſubjicite, & caſtellis in quibuſcumque eum retinuerit, & terræ ejus divinum officium interdicite, ne ſimilia deinceps in viris hujus ordinis præſumantur. Ut ordinem veſtrum diligitis, ita hoc accelerare omnibus modis ſatagetis. Valete.

Data ſexto Calendas Novembris, anno videlicet Dei Chriſti M. XCII.

Anno circ. MXCIV.

Mittūt exemplar fœderis amicitiæ inter ſe initæ, & pactorum de partiendâ ſucceſſione ſoceri ſui Alphonſi Caſtellæ ac Legionis Regis.

RAIMUNDI *Galliciæ &* HENRICI *Portugaliæ Comitum* HUGONI *Abbati Cluniacenſi.*

DOmino atque Reverentiſſimo Cluniacenſi Abbati Hugoni, omnique beati Petri Congregationi, Raimundus [a] Comes ejuſque filius, & Henricus Comes ejus familiaris, cum dilectione ſalutem in Chriſto. Sciatis, Cariſſime Pater, quod poſtquàm veſtrum vidimus legatum, pro Dei omnipotentis atque beati Petri Apoſtoli timore, veſtræque dignitatis reverentiâ quod nobis mandaſtis in manu Domini Dalmati Geret fecimus.

In nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti. Pignus integræ dilectionis, quo conjuncti ſunt in amore Raymundus Comes, Comeſque Henricus, & hoc juramento.

Ego quidem Henricus abſque ullâ divortii falſitate tibi Comiti Raymundo membrorum tuorum ſanitatem, tuæque vitæ integram dilectionem, tuique carceris invitam mihi occurſionem juro. Juro etiam quòd poſt obitum Regis Aldephonſi tibi omni modo contrà omnem hominem atque mulierem hanc totam terram Regis Aldephonſi defendere fideliter ut Domino ſingulari atque acquirere præparatus occurram. Juro etiam ſi theſaurum Toleti priùs te habuero, duas partes tibi dabo, & tertiam mihi retinebo. Amen.

Et ego Comes Raymundus tibi Comiti Henrico tuorum membrorum ſanitatem, tuæque vitæ integram dilectionem, tuique carceris invitam mihi occurſionem juro. Juro etiam quòd poſt mortem Regis Aldephonſi me tibi daturum Toletum terramque totam ſubjacentem ei, totamque terram, quam obtines modò à me conceſſam, habeas tali pacto; ut ſis inde meus homo, & de me eam habeas Domino; & poſtquàm illas tibi dedero, dimittas mihi omnes terras de Leon, & de Caſtellâ; & ſi aliquis mihi vel tibi obſiſtere voluerit, & injuriam nobis fecerit, guerram ſimul in eum vel unuſquiſque per ſe meamus, uſquequo terram illam mihi vel tibi pacificè dimittat, & poſtea tibi eam præbeam. Juro etiam ſi theſaurum Toleti priùs te habuero, tertiam partem tibi dabo, & duas remanentes mihi ſervabo.

Fiducia quam Comes Raymundus fecit in manu Domini Dalmatii Geret.

Si Ego Comes Raymundus non poſſum tibi Comiti Henrico dare Toletum ut promiſi, dabo tibi Gallæciam, tali pacto ut tu adjuves mihi acquirere totam terram de Leon, & de Caſtellâ: & poſtquàm inde Dominus pacificè fuero, dabo tibi Gallæciam, ut poſtquàm eam tibi dedero, dimittas mihi terras de Leon & de Caſtellâ. Igitur Deo jubente, ſic quoque ſancta Dei Eccleſia piis orationibus interveniat, Amen.

Ann. MXCIII.

Diploma fundationis Abbatiæ Hamenſis Ordinis ſancti Benedicti, vulgò Ham *in Arteſiâ inter Lillerium & Ariam, ab* INGELRANO *nobili viro factæ, & à* ROBERTO *Flandrenſi Comite Confirmatæ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen. Ego ROBERTUS Dei gratia Flandriæ Comes univerſis Chriſti fidelibus tam futuris quàm præſentibus notum fieri volo, quòd nobilis vir Ingelranus homo meus terrenus, caſtri Lillerienſis dominus, & nobilis uxor ejus Emma, de conſilio, licentiâ, aſſenſu & voluntate meâ propriâ Cœnobium Monachorum conſtruxerunt & ædificaverunt Ordini Monaſtico congruum, in loco qui vocatur *Ham*, & Abbatem in eo ordinari fecerunt, & omnem terram totius territorii dicti loci cultam & incultam, aqoas & aquarum piſcationem, prata, mareſcum, nemus, paludes & pauſtria, cenſus, redditus, juſtitias, relevationes, & omnia quæ ad præfatam Hamenſis villæ poſſeſſionem pertinebant, in perpetuam eleemoſynam integerrimè contulerunt & dederunt, quatenùs Ordo Monaſticus ſub Abbate Deo militans ibidem perpetuò vigeat, atque pro ſuâ ſalute & meâ, & pro prædeceſſoribus ſucceſſoribuſ-

a *Raimundus*] In exemplari quo uſus eſt Dacherius, nomina horum Comitum & Regis ſignantur tantùm per primas litteras.

que ſuis & meis Deum inceſſanter ſtudeant exorare.

Concedentes prædictis Abbati & Monachis, ut homines Hamenſis villæ & famuli ipſius Eccleſiæ de omnibus, quæ ad victum vel veſtitum ſuum emerint in Lillerio, teloneum non perſolvant. Statuentes etiam ut homines Abbatis & Monachorum nuſquam vadant molere niſi ad molendina Eccleſiæ, & à nullo cogantur ire ad alia molendina. Dederunt & conceſſerunt ſimiliter liberam poteſtatem, ut ſi qui hominum ſuorum Domino largiente aliquid de ſuis poſſeſſionibus prædictæ Eccleſiæ in eleemoſynam conferre voluerint, abſque omni reclamatione vel contradictione, aut impeditione ipſius Ingelrami aut ſuorum ſucceſſorum liberè id facere poterunt.

Præterea ad ſuſtentationem Abbatis & Monachorum qui ibidem Deo ſervierint, ut & habeant unde hoſpitalitatis & charitatis ſuæ neceſſaria ſubminiſtrent, dederunt & quamdam villam, quæ vulgò dicitur *Mankavilla*, cum omnibus appendiciis & dominatu atque juſtitiis. Dederunt etiam terram quæ dicitur *Del Lailleio*, & quidquid habebant in villa de Hanclines in terris, ſylvis, in aquis, & molendinis, in piſcationibus, & pratis, in cenſu, & redditibus, in juſtitiis, celevationibus, & in omnibus omninò rebus, tali modo quòd omnia quæ prænotata ſunt per legem & documentum hominum meorum tam dictus Ingelranus quàm nobilis Emma uxor ejus, & Sacra eorum filia & heres legitimus ad opus dicti Monaſterii & Monachorum ibidem Deo famulantium in manu meâ werpiverunt, & à ſe penitùs abdicarunt.

Et ego prædictas poſſeſſiones, & omne dominium, libertatem, & omnem prorsùs juſtitiam, & quidquid etiam juris habebam vel habere poteram in prædictis quoquomodo, Abbati & Monachis dicti loci ad opus dicti Monaſterii dedi, tradidi & deliberavi perpetuò poſſidenda. Ut autem idem locus & poſſeſſiones dicti Monaſterii quæ nunc habent, & quæ in futuro, Domino largiente, poſſidebunt & habebunt in meo Comitatu quoquomodo, in pace penitùs, quiete & ſummâ libertate ſemper permaneant; ipſius Ingelrami prece conceſſi pro ſalute animæ meæ & prædeceſſorum ſucceſſorumque meorum, ut omnis præfatæ Eccleſiæ poſſeſſio præſens & futura, liber ab omni ſucceſſorum ſuorum, ac meorum, videlicet Flandriæ Comitum, ſeu hominum noſtrorum ſubjectione efficiatur, ut non ſit de omnibus qui in eâ de cætero quidquam reclamet, vel hominem capiat, vel bannum aut quamlibet rapinam vel ſaiſinam aut captionem faciat, vel loca ſeu juſtitiam dicti Monaſterii quâcumque ex causâ violare, moleſtare aut conturbare præſumat. Si forrè quilibet famulorum vel hominum ad præfatam Eccleſiam appendentium, ubi ubi degentium, quolibet pro facto increpatus fuerit, niſi ſit de homicidio, furto vel latrocinio ipſo actu probabili & patente, nullo modo vel in foro vel alicubi judicium ſive præjudicium patiatur; ſed res in præſentiâ Abbatis delata & audita, erit hominum & Curiæ Abbatis judicio diſcutienda.

Inſuper volo & ſtatuo, ut nullus ſucceſſorum meorum, Flandrenſium videlicet Comitum, ſeu aliorum quorumcumque, exactionem, tailliam, expeditionem, equitationem aut ſervitium exercitûs, ſeu manuoperationem ſuper homines Eccleſiæ de cætero habeat; ſed tantummodo Abbati & Eccleſiæ Hamenſi in omnibus, & non aliis ſubjecti erunt. Homines etiam extranei undecumque advenerint, ſi alicujus advocationis extiterint, quamdiù in terrâ Eccleſiæ commorati fuerint, præter cenſum capitalem in omnibus Abbati & Monachis ſubjacebunt. Si verò Milites vel homines qui poſſeſſiones ſuas tenent ubi ubi in meo Comitatu quoquomodo, de ſuis poſſeſſionibus aliquid in eleemoſynam prædictæ Eccleſiæ conferre voluerint, abſque omni reclamatione, vel contradictione, vel impeditione liberè facere poterunt. In quibus, & in omnibus quæ de cætero acquiſierint quoquomodo, omne dominium, libertatem & omnem prorsùs juſtitiam prædicti Abbas & Monachi ex meâ perpetuò merâ donatione poſſidebunt & habebunt.

Ut autem firmiùs & ſecuriùs omnia quæ prædicta ſunt in perpetuo maneant, & ne ſupradicta Hamenſis Eccleſia & Monachi de ſuis perſonis, famulis, hominibus & temporalibus bonis jam quidem ſibi datis, ſeu in futuro ſibi dandis, aut acquirendis aliquando, detrimentum ſeu injuriam cujuſlibet oppreſſione vel inquietudine patiantur; ad preces ſimiliter & inſtantiam ipſius Ingelrami & nobilis Emmæ uxoris ejus, & Sarræ eorum filiæ & heredis prædictorum, advocationem & defenſionem ipſius Eccleſiæ, perſonarum, famulorum, hominum & omnium rerum ad eamdem Eccleſiam pertinentium in meâ meorumque ſucceſſorum, Comitum videlicet Flandriæ tutela ſuſcepi, quatenùs eorum in omnibus advocati & prompti contrà omnes defenſores exiſtamus, atque eorum beneficiis & orationibus participes ſimus. Et eſt ſciendum quòd advocationem memoratam amore Dei ſub hac deliberatione ſuſcepi, ut nec mihi nec ſucceſſoribus meis, Comitibus videlicet Flandriæ eam cuique dare liceat, ſed ipſi propriè eam ſibi retineant. Ac ne aliquis ejuſdem Eccleſiæ poſſeſſiones, dominium, juſtitiam aut libertatem invadere aut imminuere, uſurpare quoquomodo ſibi aut vindicare præſumat, ſolius amoris divini intuitu, pii in omnibus defenſores & prompti contrà omnes adjutores exiſtant. Hujus ergo jure advocationis prædicti Abbas & Monachi de Ham cum neceſſe habuerint ad nos liberè ingredientur, & querimonias ſuas fiducialiter exponent, & nos eos tamquam prompti & pii advocati & defenſores, tam ipſos quàm eorum Eccleſiam, homines, familiam & res eorum defendere tenebimur & tenemur.

Ut autem nos, ſucceſſores & prædeceſſores noſtri participes ſimus omnium eleemoſynarum & ſpiritualium bonorum, quæ amodo in prædicta Hamenſi Eccleſiâ fient, centum ſolidos publicæ Flandrenſis monetæ eidem Eccleſiæ in eleemoſynam contradidi, ſingulis annis apud ſanctum Audomarum, in officio Simonis diſpenſatoris mei accipiendos quolibet anno, duobus terminis, videlicet quinquaginta ſolidos in Natali Domini, & quinquaginta ſolidos in Paſcha.

Præmiſſa autem omnia ſicut ſunt prælibata concedo, ſtatuo & confirmo, abdicans à me & meis ſucceſſoribus poteſtatem reclamandi quidquid juris, juſtitiæ, dominii, exactionis, libertatis, ſervitii ſeu etiam exercendi quam habueram in præmiſſis, decernens omnia dictæ Eccleſiæ ad præſens conceſſa, acquiſita, aut etiam impoſterum concedenda vel acquirenda, dictam Hamenſem Eccleſiam cum omni prorsùs juſtitiâ, dominio ac ſummâ libertate, pace & quiete perpetuò poſſidendam. Advocatione verò memoratâ amore Dei, ac etiam pro mea meorumque prædeceſſorum, ſucceſſorumque ſalute, penes me meoſque ſucceſſores, ſicut ſuperiùs eſt narratum, ſolummodo retentâ.[b]

Ut igitur hæc mei ſucceſſores ſciant, & ejuſdem Eccleſiæ jura perpetuò inviolata conſervent, præſentem paginam inde conſcriptam ſigilli mei & teſtibus ſubſcriptis roboravi. Acta ſunt hæc apud opidum Broburgh anno Dominicæ Incarnationis M. XCIII. Teſtes Arnulfus ſancti Audomari Præpoſitus, Manaſſes Comes Giſnenſis, Rotbertus Advocatus Be-

thuniæ, Bernardus de Ballol, Hugo Albinienſis, Gualterus Duacenſis, Hugo Haveth, Rotbertus Pincerna, Onulfus Dapifer Atiæ, Joannes Attrebati, Wenemerus de Iſel, Odechin, Elbodo Mareſcal. Ipſe Ingelramnus & homines ipſius, Euſtachius Scotlez, Joannes ferhe, Walandus, Hirmannus, Syerius, Evrardus, Ardo, Ebroinus, Rorbertus Tervannæ, Helgotus filius Alqueri, Bernardus filius Hilebeeri, Clarbardus Morel, Euſtachius Boenine, Wenemerus Stempels, Tiſricus de Nivo, Warinus Nidels.

An. MXCIII.

RAINOLDI *Archiepiſcopi ad Electum Atrebatenſem* LAMBERTUM.

Scribit ſe accepturum à ſuis Suffraganeis conſilium, quo poſſit decernere de iis quæ mandavit Papa.

RAYNOLDUS Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus dilectiſſimo Confratri & Conſacerdoti ſuo LAMBERTO, ſalutem & benedictionem in Domino Jeſu. Literas [a] quas nobis pro conſecratione tua Dominus Papa direxit, ſuſcepimus, ſed & earum quæ tibi directæ ſunt exemplas audivimus. Quas cum perlegiſſemus, Coëpiſcopo noſtro Sueſſionenſi eas tranſmiſimus, & ut ipſe cæteris Suffraganeis tranſmitteret præcepimus; quatenùs ab eis accepto conſilio, tuæ Fraternitati reſponderemus; ideoque tibi uſque ad Octavas S. Andreæ aliquem Legatum tuum ad nos deleges mandamus; per quem tuæ dilectioni reſcribamus quid ſuper omnibus illis, quæ de te Dominus Papa injunxit, acturi ſumus. Valete.

Nos [b] verò die ſtatuto Legatos noſtros ei miſimus, ſed nec terminum certum conſecrationis, nec ejus literas accepimus, tamen nos à cœpto opere deſiſtere recuſavimus. Electum noſtrum cum his ſubjunctis literis miſimus ipſi.

Atrebatenſium ad RAYNOLDUM *Archiepiſcopum Remenſem.*

Ut mittere velit cum ſuis literis Lambertum ad Urbanum Papam.

DIlecto & in veritate diligendo & honorando Patri & Dom. RAINOLDO Dei ordinatione Remorum Archiepiſcopo, Clerus & populus Atrebatenſis Eccleſiæ, cum LAMBERTO, eſt inutili ſanctitatis ſuæ ſervo veram dilectionem cum orationibus & obedientia. Veſtræ excellentiæ dignitati multiplices referimus gratias, quia hactenùs gratantes nobis ut pius pater juvamen exhibuiſtis, & benignum vos erga nos in cunctis cauſæ noſtræ fore promiſiſtis. Sed Paternitatem veſtram miramur plurimum, in calce noſtri negotii infrigidatam exiſtere, cum infrà terminum ab Apoſtolico veſtræ magnificentiæ Electi noſtri conſecrationis injunctum, nec ſolemniter literis veſtris, ut arbitrabamus, ad conſecrationem Electum noſtrum vocaſtis; nec diem certum infrà terminum deſignaſtis. Nunc autem cum conſecratio deinceps intrà triennalem moram nequit fieri, ſaltem literas veſtræ authoritatis, quæ Apoſtolico deferantur, ut ipſe juſſit, pro conſecratione noſtri Electi nobis dare velitis, plurima pace precamur. Valete.

Ann. MXCIII.

RAYNOLDI *ad* URBANUM *Papam.*

Mittitur Lambertus cum hac Epiſtola ad SS.

DOmino & Reverentiſſimo S. & Apoſtolicæ Sedis Papæ URBANO, RAYNOLDUS licet indignus Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus, ſalutis, obſequii, debitæque ſubjectionis munus ubertimum in Domino. Poſt directas primùm nobis à Paternitate veſtrâ literas, placuit veſtro, Sereniſſime Pater, Apoſtolatui, ut iterum alias nobis dirigeretis, præcepto præcipientes, quatenùs infrà triginta dierum ſpatium, poſtquàm veſtras literas videremus, Atrebatenſis Eccleſiæ Electum in Epiſcopum conſecrare non differremus. Addidit & hoc ſolertia veſtra, ut ſi aliqua nobis occurreret cauſa, quâ minùs illud aggredi formidaremus, eum vobis cum litterarum noſtrarum adſtipulatione conſecrandum dirigeremus. Suſceptis igitur hujus veſtræ præceptionis apicibus, ne quid inconſultis Coëpiſcopis noſtris & Conſacerdotibus præſumeremus, cum conſtet utique tam ex eorumdem, quàm ex noſtrâ auctoritate eamdem pendere conſecrationem, mandatorum veſtrorum ſchedulam ad univerſos ad quos potuimus, direximus, ſingulorumque ſciſcitati ſumus ſententiam, quatenùs illud nobis ſuper hac re conſilium providerent, quod nec veſtræ obeditioni adverſaretus, & ex quo Remenſis Eccleſiæ dignitas non imminueretur. Itaque hæc omnium, & Epiſcoporum, & Clericorum noſtrorum una vox fuit & ſententia, ut nos quidem ab Electi illius conſecratione manum ſuſpenderemus, ſed eum vobis, cum hoc veſtræ præciperent literæ, tranſmitteremus, & quidquid inde altitudinis veſtræ ſolertia faciendum decerneret, arbitrio veſtro relinqueremus. Timuerunt enim & timent, ne Cameracenſes ex hoc facto acceptâ occaſione, ſe à Remenſi Eccleſia abrumperent, cum & civitas eorum alterius regni habeatur, & regni cujus Rex nobis, & Eccleſ. Romanæ jam ex longo tempore inimicatur. Addiderunt etiam damnoſam admodum fieri commutationem, ſi dum Remenſis Eccleſia Atrebati Epiſcopum fieri conſentiret, Cameracum, quæ ſexies quam Atrebatum & continentior & locupletior eſt, amitteret. Obſecramus ergo Excellentiam veſtram, Pater Sanctiſſime, obſecrant & Epiſcopi & Clerici noſtri, quatenùs vos, qui in arce & in ſpeculâ omnium Eccleſiarum præſidetis, negotium ita temperetis, ut nec quiſquam (quod abſit) decretorum veſtrorum inde diſpoſitionem reprehendat, nec Remenſis Eccleſia ullam ſuæ dignitatis jacturam veſtris in temporibus ſuſtineat. Nos tamen, qui veſtris obſecundandum deliberationibus perpetuò propoſuimus, quæcumque ſit ratio, quicumque ſit modus conſecrationis, ubi eum dignitas veſtra conſecrarit, conſecratum benignè ſuſcipiemus, ſuſceptumque ſicut Epiſcopum & Suffraganeum noſtrum deinceps honorabimus. Cæterùm veſtram noſſe volumus Celſitudinem, nos nequaquam rem hanc ideò tamdiu diſtuliſſe, ut aut veſtris unquam juſſionibus obſiſtere enitamur, aut ut Domino illi in aliquo derogemus. Eum hoc dumtaxat honore dignum eſſe cenſemus, ſed cujuſvis alterius promotionis apicem ei meritò conferendum adjudicamus. Valeat Beatitudo veſtra incolumis in Domino.

P. reddiderit rationem cur Lambertum conſecrare renuerit.

Atrebatenſium ad URBANUM *Papam.*

Expoſtulant à SS. P. ut Lambertum ordinet Epiſcopum.

URBANO Dei gratiâ Papæ, zelo boni ferventiſſimo, ac Eccleſiarum reſtauratori excellentiſſimo, Eccleſia Atrebatenſis ſummatim reſpirans, depulſo jugo indebitæ ſervitutis, vigere, vivereque perenniter in Chriſto, cum orationum & obedientiæ munere. Sanctitatis veſtræ paternitati prædicabili agimus quamplures gratias, & licet quaterno itinere fatigati, virtutem tamen in vobis perſeveran-

a *Literas*] Extant duæ illæ Urbani epiſtolæ apud Locrium, pag. 140. & 141.

b *Nos*] Hoc loco loquuntur Atrebatenſes

tiæ & extollimus & amplectimur, quoniam in reſtitutione Eccleſiæ noſtræ non invenitur in vobis, eſt & non, ſed Spiritu ſancto innuente unitati à vobis antiquæ donamur libertati, & propriæ diœceſis jura mancipimus. Omne igitur collegium perfectorum, quia ſoſpitas recuperata unius cum membri, ſit gaudium totius corporis Chriſti. Sicut autem juſſit veſtra ſublimitas, literas veſtras de noſtri Electi conſecratione Archiepiſcupo tradidimus, eumdemque Electum infrà tricennalem terminum à veſtrâ auctoritate conſtitutum præſentavimus. Quòd verò eum conſecrare diſtulerit, non ipſius negligentiæ, ſed Dei (à quo omnis poteſtas) ordinationi attribuimus: quas tamen dilationis protulerit cauſas, Fratribus referentibus, ſeriatim ſcietis. Nunc ergo eum ad veſtram Excellentiam cum paucis Fratribus pro temporis anguſtiâ, periculorum inſtantiâ, rerum quoque diu aſſlictæ Eccleſiæ penuriâ, tranſmittimus conſecrandum, obnixè pro Chriſto & in Chriſto ſupplicantes, ut ſublimatus pontificali infulâ nobis indilatè remittatur noſter Lambertus, quia nobis plurimùm eſt neceſſarius, exiſtens animarum noſtrarum peritiſſimus medicus. Hinc etiam Sanctitatem veſtram affluentem miſericordiâ precamur, quo ſervulis veſtris hoc privilegii velitis dare, ne deinceps quibuſlibet fortè proclamationem excitantibus hujus canonicæ incardinationis debeamus reſpondere: quoniam quod ſemel conſtat benè diffinitum, perpetualiter debet manere inconvulſum; ſimulque præcipiat authoritas veſtra ut diviſio duorum regnorum, Francorum ſcilicet & Teutonicorum, ſit Epiſcupatûs noſtri meta, ſicut antiquis temporibus fuiſſe per ſucceſſorum relationem & alia certa indicia cognovimus; ne aliquando lis inde oriatur, vel nefas diſcordiæ efficiatur. Decet namque Sanctitatem veſtram ad finem uſque bonum perducere, quod conſtat vos laudabiliter incepiſſe.

Ex codice MS. Lamberti.

Quæ acta ſunt Romæ in conſecratione LAMBERTI, *narrantur.*

ATrebatenſis itaque Electus ex obedientiâ Domini Papæ, etſi non multum rationali invitatione Domini Raynoldi Metropolitani ſui ad conſecrationem vocatus, tamen ne arrogantiæ, aut injuſtitiæ aſcriberetur, XVI. Calendas Januarii, quæ tunc dies Dominica habebatur, Remis ſe Archiepiſcopo præſentavit juxtà tenorem & terminum ſibi à Domino Papa conſtitutum. Archiepiſcopus verò accepto aſtutiori quàm prudentiori conſilio, Electum Atrebatenſem cum adſtipulatione, & ſuarum, & Atrebatenſis Eccleſiæ literarum miſit Romam ad Dominum Papam. Igitur Atrebatenſis Electus, & Domnus Odo Cantor, & Achardus Magiſter ſcholarum, & Drogo Albiniacenſis Præpoſitus, cum ſervientibus ſuis, decimo nono Calendas Januarii, quæ tunc Vigilia Natalis Domini erat, urbem Remorum egreditur, & apud urbem Catalaunorum in Monaſterio Omnium Sanctorum à Domino Odone venerabili Abbate Canonicorum ibidem communiter viventium, honeſtè colligitur, & in Natali B. Proto-martyris Stephani per Fratem Nevelonem prædicti Monaſterii Sacerdotem & Canonicum, uſque Trecas urbem conducitur: & licet apud Trecas cum periculo & timore ſit demoratus, pro odio Philippi Regis Francorum & Roberti Comitis Flandriæ, tamen Deo miſerante, uſque Moliſmum in terram Odonis Ducis cum pace pervenit, ibique Domnum Gualterum, Duacenſem aliquando Caſtellanum, virum religioſum licet laicum exſpectavit. Lætificatus tandem & conſolatus ex adventu Domni Gualteri Duacenſis, laborem viarum & difficultatem aggreditur, & apud Divionem, memorabile Ducis Burgundiæ caſtellum, propter recreandos & equos, & equites ſuos, per duos hoſpitatus eſt dies. Cum autem demoraretur, ſupervenit ibi lucerna ardens & lucens in domo Domini, laudabiliter honorabilis, & honorabiliter laudabilis Domnus Hugo Lugdunenſis Primas, & Apoſtolicæ Sedis Legatus. Cognitâ Atrebatenſis Electi cauſa, venerabilis prædictus Primas & Apoſtolicæ Sedis Legatus Domnus Hugo, ipſum Electum & omnes ſuos ſecum per magni nominis & religioſi virum Domnum Abbatem Cluniacenſem amicum & æquivocum ſuum deduxit, & apud Lugdunum per ſex dies pro nimiâ aquarum inundantiâ & hyemis aſperitate detinuit, & quæque neceſſaria abundè ſubminiſtravit.

Acceptâ tandem tanti Pontificis benedictione, Atrebatenſis Electus & Conviatores ſui ſecurius iter arripiunt, & poſt multa viarum & hyemis diſcrimina, porticum B. Petri Apoſtolorum Principis, feriâ ſextâ ante Dominicam, *Eſto mihi in Deum protectorem*, ingrediuntur. Ne autem à Guibertinis aliqua illis inferretur injuria, ſubſequenti ſabbato ſummo in mane, Domno Urbano Papæ ſuum præmittunt Electum, Romæ apud ſanctam Mariam novam tunc commoranti. Ad pedes autem Domni Papæ Urbani Electus ſe proſternens, cum lacrymis petiit à Domno Papa ſe ab illâ electione abſolvi, dicens ſe non eſſe idoneum, nec debere vocari ad tam importabile onus, tùm pro infeſtatione Henrici excommunicati Imperatoris, ad cujus imperium Cameracus hactenùs pertinebat, tùm pro infeſtatione Clericorum & Laicorum Cameracenſium, divitum, potentum, & ſecundùm ſæculum valde ſapientum; necnon etiam pro nimiâ vaſtatione & paupertate rerum & Religionis Atrebatenſis Eccleſiæ. Beatiſſimus verò Papa factâ abſolutione, & datâ benedictione, ſicut mos eſt Apoſtolicæ Sedis, ſuſcepit eum oſculo ſancto, & flocciependens hæc omnia, dixit ei: Frater, *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*, & cætera verba confortatoria, quæ ad plenum nunc memoriæ non occurrunt. Rom. 8. Ad ultimum ſubjecit: Es-ne, Frater, hoſpitatus, & ubi ſunt comperegrini tui? Reſpondit: Nondum ſum hoſpitatus, ſed ſocios meos apud beatum Petrum in porticu dimiſi. Hoc audiens Papa, ſtatim præcepit adeſſe Domnum Daibertum Piſanum Archiepiſcupum, & ait illi: Hunc Fratrem noſtrum Lambertum Atrebatenſem Electum in hoſpitium collige, & qualiter ſui & ſua de porticu Sancti Petri ad nos cum ſecuritate deducantur tu & Petrus Leonis quantociùs providete. Quod & factum eſt.

Cum autem opportunitatem ſibi & locum loquendi Domnus Papa mandavit, iterum ſicut & priùs proſtravit ſe ad pedes ejus, rogans eum quatenùs propter Deum ab hac impoſita ſibi electione illum abſolveret. Sed Domnus Papa nec huic petitioni aſſenſit; ſed & prædicti Canonici, & qui cum eo Romam venerant, Domnum Papam inſtanter exorant, ut eorum & Eccleſiæ ſuæ miſereatur, & Electum ſuum conſecrare non differat. Accepto Domnus Papa conſilio, die ſtatuto, abſente Electo, in præſentiâ Epiſcoporum & Cardinalium ſuorum, & Romanorum, fecit recitare omnem Eccleſiæ Atrebatenſis actionem. Quam Romani audientes petierunt, ut ſibi Oſtienſis ordinaretur Epiſcopus. Domnus verò Papa ſicut vir prudens, ne novella Atrebatenſis Eccleſiæ plantatio eradicaretur, Romanorum preces in hac parte non ſuſcepit, ſed poſt aliquot dies ſecretò alloquitur ſæpè dictum Electum, & in nomine

Domini, & ex parte beati Petri præcepitei hanc obedientiam ſubire in remiſſionem peccatorum ſuorum. Ille tandem acquieſcens divinæ ordinationi & Apoſtolicæ obeditioni, conſecratur in Epiſcopum Romæ
1093. apud ſanctam MARIAM novam à ſæpiùs jam dicto dumno Apoſtolico Urbano, anno Dei Chriſti 1093. 14. Calendas Aprilis, quæ tunc Dominica *Lætare Hieruſalem* habebatur, ſub teſtimonio venerabilium Epiſcoporum Joannis Tuſculani, Humbaldi Sabiniani, Joanois Portuenſis, Brunonis Signenſis, Domni quoque Daiberti [a] Piſanorum Archiepiſcopi, & Cardinalium Preſbyterorum, & maximæ multitudinis Romanorum.

Confirmatus autem Epiſcopus Atrebatenſis, ſicut canonicum eſt, privilegio & authoritate litterarum Apoſtolicæ Sedis, præmiſit Drogonem cum quibuſdam ſociis ſuis; poſtmodum verò Odonem Cantorem, & Achardum Magiſtrum ſcholarum. Ipſe verò aſſociatus Domno Radulpho Turonenſi Archiepiſcopo, retento ſecum Gualtero Duacenſi, in ſextâ feriâ de Dominicâ, *Quaſi modo geniti*, Romam egreditur, & apud Oſtiam mare intrat, & poſt aliqua tempeſtuoſa pericula portum Piſanum ſatis deſideratum occupant; & inde Odonem Cantorem & Gualterum Duacenſem [ad Cluſam] præmittunt. Ibi invento [Auxienſi] Archiepiſcopo Petro, rurſum Turonenſis Archiepiſcopus, & Atrebatenſis Epiſcopus mare intrant, & apud Januam anchoram figunt. Dimiſſo ibi Auxienſi [b] Archiepiſcopo, Turonenſis & Atrebatenſis comperegrini apud Cluſam Longobardorum aſſociati, conviatoribus Odone Cantore & Gualtero Duacenſi, uſque Lugdunum proſperè perveniunt, ibi diſcedunt. Et ſic, Deo miſerante, Domnus Lambertus in die Pentecoſtes à Clericis & civibus Atrebatenſibus devotè ſuſcipitur, & ante horam tertiam in Pontificali ſede per authoritatem beati Petri, & obedientiam Romanæ Eccleſiæ inthronizatur.

URBANI *Papæ* RAYNOLDO *Remenſi Archiepiſcopo.*

Reprehendit Raynoldum quòd timore amittendi juris in Cameracenſem Eccleſiam, haud conſecrare voluerit Atrebat. Epiſc.

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilecto Fratri & Coepiſcopo RAYNOLDO Remenſi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Decuerat Fraternitatis tuæ prudentiam ad reparandam dignitatem commiſſæ tibi Eccleſiæ diligentiùs inſudare. Miramur ergo quòd nunc quoque Cameracenſium injuſtis clamoribus aures inclines, ut eis Atrebatenſis ſubjiciatur Eccleſia, cum conſtet eos ipſum quoque Eccleſiæ ſuæ Clericum quem ſecundùm literarum veſtrarum tenorem ſibi unanimiter elegerunt, nonniſi per manum excommunicati & hæretici velle ſuſcipere, propter quod ſolum debitæ etiam dignitatis merentur detrimenta perferre. Illud autem nullo modo verearis, ut ſub hac occaſione ſuum in Cameracenſi Eccleſiâ jus Metropolis Remenſis amittat. Quiſquis enim illic niſi per Remenſem Archiepiſcopum præſumſerit ordinari, unà cum ordinatore ſuo diſtrictionis Apoſtolicæ gladio ferietur. Quamobrem tuam ſollicitudinem expedis vigilanter inſiſtere, ut utraque Eccleſia Cardinali non deſtituatur Epiſcopo, niſi fortè Cameracenſes privilegium Romanæ auctoritatis oſtenderint, quod eis Atrebatenſem ſubdat Eccleſiam. Unde Fraternitas tua eos præmonere procures, quatenùs in proximâ Quadrageſimâ, cum Atrebatenſes pro Electi ſui confirmatione ad nos venerint, ipſi quoque cum Eccleſiæ ſuæ authoritatibus noſtræ ſe audientiæ repræſentent. Porrò electionem, quam de communi filio Manaſſe eos generaliter feciſſe ſignificaſti, collaudamus & confirmamus, niſi quælibet talia obvient, quæ ſanctis debeant canonibus coerceri. Quod ut ad effectum veniat, Cameracenſes ipſos à ſacramento illo temerario parati ſumus abſolvere, ſi tamen & ipſi Electum ſuum recipere, & de temeritate illâ parati fuerint ſecundùm tuum conſilium pœnitentiam exhibere. Alioquin datam in eos à Fraternitate tuâ interdictionis ſententiam confirmavimus.

LAMBERTI *ad* RAYNOLDUM *Archiepiſcopum Remenſem.*

Excuſat ſe quòd citiùs Archiepiſcopum non adierit, rogat interim ut ejus recipiat profeſſionem.

REverendo Patri & Domino ſuo RAYNOLDO, Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopo, LAMBERTUS ſanctæ Atrebatenſis Sedis ſervus inutilis, cum debita ſubjectionis reverentiâ, quod oculus non vidit, & auris non audivit, nec in cor hominis aſcendit. Cum Paternitati veſtræ quantociùs potuimus literas Domni Papæ Urbani, noſtras quoque noſtri impedimenti cauſas continentes mittere ſtuduerimus, valde durum nobis videtur, quòd neque ex tenore literarum Domni Papæ, neque ex ſupplicatione literarum noſtrarum aliquid nobis reſcribere placuit, ſed per Abbatem Hamericum Aquicinenſem, quod manſuetudinem veſtram non decuiſſet, literas nobis delegaſtis, in quibus nos præoccupatorem Sedis Atrebatenſis nominaſtis, & ne Abbates ad obedientiam Eccleſiæ noſtræ, ſecundùm quod miſſæ eis à Domno Papa literæ præcipiunt, commonerem, mandaſtis. Nos verò rursùs per communem filium veſtræ & noſtræ Eccleſiæ Domnum Hugonem ſancti Dionyſii Abbatem, cauſas impoſſibilitatis noſtræ veniendi ad vos impræſentiarum diſcretioni veſtræ inſinuare ſtuduimus. Sed ſuper his omnibus, nec primò, nec ſecundò aliquid ex affectu pietatis, nec alicujus compaſſionis legationem veſtram ſuſcipere potuimus, ſed per Monachos Marcianenſes pro cauſâ Domni Alardi Archidiaconi, & pro excommunicato in aſſultu Eccleſiæ, ſine confeſſione & viatico defuncto, quamquam vobis aliter relatum ſit, literas direxiſtis, in quibus nos quaſi contemptorem Remenſis Eccleſiæ inſinuare voluiſtis; quamquam non lateat prudentiam veſtram, nos hanc Sedem non præoccupaſſe, ſed coactos, & conſtrictos, & Apoſtolicæ authoritatis obedientiâ eamdem Sedem obtinuiſſe. Ne autem quaſi contemptor ſanctæ Remenſis Eccleſiæ videar in oculis miſericordiæ veſtræ, hos Fratres noſtros in perſonâ & verbo noſtro, pro excuſatione noſtrâ ſatisfacturos tranſmittimus. Precamur itaque Clementiam veſtram, ut per præſentes Fratres noſtros, tùm prò caritate Spiritûs ſancti, tum pro dilectione & reverentiâ Domni Papæ, noſtram profeſſionem interim ſuſcipiatis, conſimile opus miſericordiæ nobiſcum facientes, quod in Apoſtolicâ benevolentiâ tempore veſtræ profeſſionis conſequuti eſtis. Cum autem Deo miſerante ad vos proficiſcendi facultas attributa fuerit, quod nunc per Fratres noſtros facimus, tunc Deo volente, in propriâ perſonâ nos facturos profitemur. Exoramus etiam Paternitatem veſtram, ut literas Domni Papæ, quemadmodum vobis ſcripſit, veſtris ſuffra-

a *Daiberti*] Lectorem moneo alterâ jam vice à nobis ſcribi *Daibertum*, ubi editum erat *Elaibertum* quod ad fidem fecimus ejus codicis, quem Acherius ipſe exſcripſerat.

b *Auxienſi*] Quæ ſuperiùs uncinis incluſa ſunt addidimus è codice ipſo Lamberti, quem etiam hîc ſequimur. Acherius dum nimis feſtinaret, hoc loco edidit *Aquilerenſi*

Digitized by Google

gus proſequamini. Dominum Alardum Archidiaconum & Abbates, & cauſas eorum intuitu veſtri amoris, ſi literis Domni Papæ obedierint, benignè tractabimus. Benè valete in Domino ſemper, Reverende Pater & Domine.

Lamberti *ad Clericos Remenſis Eccleſiæ.*

Apud Clericos Remenſis Eccleſiæ purgat ſe, quòd negotiis præoccupatus eis debitam reverentiam nondum exhibuerit.

REverendis Patribus Domino Manassæ Præpoſito, L. Decano cum omni Capitulo ſanctæ Remenſis Eccleſiæ, Lambertus Atrebatenſis Sedis ſervus inutilis, ſeipſum, & æternam in Domino ſalutem. Cum ſciamus non latere diligentiam veſtram, quòd quantociùs potuimus Domno Archiepiſcopo literas Domni Papæ Urbani ſibi & Suffraganeis ſuis pro me miſſas, per Domnum Lambertum Monachum virum religioſum miſerim: literas quoque impedimenti mei veniendi ad ſanctam Sedem Remenſem non prætermiſerim; poſtmodum verò per Domnum Hugonem S. Dionyſii Abbatem excuſationes canonicas mandaverim: ſatis miror quòd necdum aliquid conſolationis aut pietatis nec ab ipſo, nec à vobis ſuſcipere meruerim, ſed me præoccupatorem Sedis Atrebatenſis, & quaſi contemptorem ſanctæ Remenſis Eccleſiæ per Abbatem Aquicinenſem, & per Monachos Marcianenſes nos nominare complacuit. Sed novit Dominus, cujus oculis ſunt nuda & aperta omnia, inſuper Apoſtolica Sedes, quàm rogatus, quàm coactus, imò Apoſtolicæ obedientiæ auctoritate ligatus prædictæ Atrebatenſi Sedi deſervire compulſus fuerim. De quaſi contemptu autem veniendi apud ſanctā Remenſem Sedem, unde placuit Domno Archiepiſcopo nos arguere, ſatisfacere vobis paratus ſum per præſentes Fratres noſtros. Noſtis enim & inopiam Sedis noſtræ, & difficultatem viarum, & tempeſtatem bellorum, & odium Cameracenſium in nos, & quorumdam aliorum in viâ poſitorum. Proſtratus itaque ſanctitatis veſtræ pedibus, ut me in verbo veritatis audiatis, & excuſatum me habere velitis, ſuppliciter exoramus, atque Domno Archiepiſcopo ſuggerere velitis, ut ſuper nos, & ſuper Eccleſiam nobis commiſſam viſcera miſericordiæ ſuæ aperiens, ſecundùm tenorem literarum à Domno Papa ſibi tranſmiſſarum, eaſdem literas ſuis ſuffraganeis proſequatur. Ut autem omnem occaſionem contemptùs à nobis removeatis, profeſſionem noſtram per hos Fratres noſtros præſentamus, eamdem facturi, cum ad vos, Deo miſerante, cum ſalute advenire poterimus.

Raynoldi *ad* Robertum *Flandriæ Comitem.*

Ut Lambertum Epiſcop. confirmatum ſuſcipiat, precatur.

RAinoldus Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus, glorioſiſſimo Principi Domno Roberto Flandrenſium Comiti, ſalutis & benedictionis ubertatem in Domino. Dilectionis veſtræ literas benignè ſuſcepimus, ſuſceptaſque gratanter perlegimus. Quoniam itaque in ipſis ut nobis quid animi ſuper ordinatione dilectiſſimi fratris noſtri Lamberti Atrebatenſis Epiſcopi haberemus rogaſtis, vellemus remandare; nolumus lateat cariſſimam nobis prudentiam veſtram, nos ipſum plurimis diebus, ut quod de eo agendum erat, legitimè & Epiſcoporum noſtrorum conſilio fieret, detinuiſſe; ad ultimum in Concilio[a], quod Remis cum Coarchiepiſcopo & Epiſcopis noſtris, atque Principibus multis xv. Calendas Octobris habuimus, juxtà Domni Papæ Urbani præcepta, quibus inobedire nefas eſt, conſilio & aſſenſu Coëpiſcoporum noſtrorum more eccleſiaſtico illius profeſſionem ſuſcepimus, ejuſque conſecrationem confirmantes, confirmavimus. Unde veſtræ mandamus ſollicitudini, quatenùs eumdem amodo cum debito honore, cum debitâ reverentiâ ſuſcipiatis, ejuſque laboribus publicè & privatim pro amore Dei communicetis, ſed in quantum Eccleſiaſtica permittit ratio, ei ut Paſtori ut Epiſcopo veſtro obediatis. Valete.

[a] Conſecrationem Lamberti in Concilio confirmavit Raynoldus.

Urbani *Papæ II.* Roberto *Flandrenſi Comiti, & Optimatibus ejus.*

Commendat Lambertum Epiſcopum, & ut res ejus ablatas reſtituere procurent.

URbanus Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilecto filio Roberto Flandrenſium Comiti, & Optimatibus ſuis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Pro cariſſimo Fratre noſtro Lamberto Atrebatenſi Epiſcopo, repetitis vos literis exhortamur & oramus, ut ei ad reparandam renovati Epiſcopatûs dignitatem, conſilii & auxilii veſtri manus porrigatis, & poſſeſſiones ejuſdem Epiſcopatûs à Cameracenſibus Epiſcopis, quibus Eccleſia eadem commiſſa fuerat, malè diſtractas, de manibus tenentium eripere, & eidem Eccleſiæ reſtituere pro veſtrorum peccatorum remiſſione omnibus modis laboretis. Volumus præterea, & Apoſtolicâ authoritate jubemus, ut nullo deinceps tempore præfatam Eccleſiam alicui Eccleſiæ ſubjici, vel infeſtari patiamini, ſed ipſam tamquam matrem veſtram & Dominam, ſalvo Remenſis Eccleſiæ jure, honorare, ab injuriis tueri & defendere procurate.

Data Placentiæ quinto Idus Martii.

Hugonis *Lugdunenſis Archiepiſcopi* Roberto *Comiti Flandriæ.*

Vice SS. Pont. ut Lambertum excipiat, tueaturque rogat.

HUgo Lugdunenſis Archiepiſcopus Apoſtolicæ Sedis Legatus, Roberto nobiliſſimo Comiti Flandrenſium ſalutem. Venerabilem in Chriſto Fratrem noſtrum Atrebatenſem Epiſcopum Excellentiæ veſtræ commendamus, & ut eum tamquam Cardinalem Epiſcopum, tamquam beati Petri manibus conſecratum, ope veſtrâ & auxilio tueamini rogamus, & vice Domini Papæ ſecundùm præceptum ipſius in remiſſionem peccatorum veſtrorum vobis præcipimus. Ad reſtituenda quoque bona Eccleſiæ ipſius brachium adjutorii veſtri ei porrigite, cognoſcentes vos pro obedientiâ hîc habituros gratiam Apoſtolicam, & à Deo retributionem æternam.

Urbani *II. quibuſdam Abbatibus & Abbatiſſis.*

Lamberto veluti ſuo Paſtori obtemperent.

URbanus Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectis Filiis Aloldo S. Vedaſti, Richardo Marcien. Alberto Haſnonenſi, Hamerico Aquicinenſi Abbatibus: item Abbatiſſæ Sanctæ Ragenfredis, & Abbatiſſæ Strumenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicæ Sedis nos compellit authoritas univerſis per orbem terrarum Eccleſiis providere; & ſua jura poſcentibus paternâ compaſſione ſuccurrere. Quia igitur Atrebatenſis Eccleſia multis jam temporibus propriâ carens dignitate, Cameracenſis Eccleſiæ jugum pertulit, dignum profectò duximus, ut ejuſdem Eccleſiæ filiis amiſſam repetentibus dignitatem, noſtræ benignitatis inclinaremus aſſenſum. Neque enim ſubjectionem Atrebatenſis Eccle-

a *in Concilio*] Acta illius Concilii exſtant apud Ferreolum Locrium in Chronico Belgico pag. 233. ſeqq.

ſiæ aliquod Romanæ authoritatis Chirographum Cameracenſibus vendicat, & Atrebatenſis urbis populoſitas longè illam, cui hactenùs ſubdita fuerat, antecedit. Et canonum itaque decretis, & prædeceſſorum noſtrorum exemplis freti, nunc tandem annuente Domino Atrebatenſium votis juſtis & petitionibus importunis effectum dedimus, & venerabilem virum Lambertum, quem communi aſſenſu electum ad nos cum communi decreto deduxerant, in Epiſcopum conſecravimus, & quæque ad Atrebatenſem parochiam antiquitùs pertinuiſſe noſcuntur, ipſi & ipſius ſucceſſoribus perpetuo regenda, & Epiſcopali jure poſſidenda firmavimus. Nominatim Archidiaconias duas, quarum una Atrebatenſis, altera dicitur Oſtrevandenſis. Veſtram ergo dilectionem literis præſentibus admonemus atque præcipimus, ut ei deinceps tamquam Cardinali Epiſcopo, tamquam B. Petri manibus conſecrato ſubeſſe & obedire curetis. Unde vos & Clericos univerſos, qui in prædictis Archidiaconiis ſunt, à proceſſione Cameracenſis Eccleſiæ abſolvimus. Si qui vero inter vos noſtræ hujus conſtitutionis tenore perſpecto, prædicto Confratri noſtro Atrebatenſi Epiſcopo obedire contemſerint, quamcumque in eos ſententiam ipſe Epiſcopali moderatione dictaverit, firma permaneat.

Ejuſdem GUALCHERO *Cameracenſi Epiſcopo.*

Ne Epiſcopi Atrebatenſem inquietet.

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilecto Filio GUALCHERO Cameracenſi Electo, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Meminiſſe te convenit, quia jurejurando promiſeris Apoſtolicæ Sedis decreta te fideliter obſervaturum. Quod igitur de Atrebatenſi Eccleſia Sedes Apoſtolica ſtatuit, cave ne tentes quâlibet occaſione turbare; imò volumus atque præcipimus, ut ea omnia quæ ad jus illius Eccleſiæ ſecundùm privilegium noſtrum pertinere cognoſcis, quietè ab ea poſſideri, & inconvulſa manere permittas.

RAYNOLDI *Archiepiſcopi Remenſis* LAMBERTO *Atrebatenſi Epiſcopo.*

Juſſu Papæ mandat ut Lambertus ſe conferat ad Concilium.

RAYNOLDUS Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus dilectiſſimo Confratri & Conſacerdoti ſuo LAMBERTO Atrebatenſium Epiſcopo, ſalutem & benedictionem in Domino JESU. Dilectioni veſtræ inſinuandum dignum duximus, nos nuperrimè Domini Papæ Urbani epiſtolam ſuſcepiſſe, & ab eo ut veſtrâ convocatâ fraternitate circà medium Februarii proximi ad Concilium quod intrà Tuſciam vel Longobardiam tunc temporis celebraturus eſt, præſentiam ejus accedere curemus, ſollicitudinem noſtram monitam eſſe. Et nos igitur ad ipſius monitionem, veſtram monemus Fraternitatem, quatenùs circa prædictum terminum veſtram ipſi præſentiam, cum omnibus Abbatibus veſtris, ad ipſum Concilium exhibere curetis. Valete.

Ejuſdem LAMBERTO *Epiſcopo Atrebatenſi.*

Anno MXCIV.

Convocatur Lambertus ad Concilium Claromontanum.

RAINOLDUS Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus dilectiſſimo Fratri & Conſacerdoti ſuo LAMBERTO Atrebatenſium Epiſcopo, Salutem & benedictionem in Domino JESU. Dilectiſſimam nobis Fraternitatem veſtram ignorare nolumus, quoniam Domnus Papæ Urbanus epiſtolam nuperrimè ſuſcepimus, quæ nos ut ad Concilium, quod in Octavis S. Martini, quarto-decimo videlicet Calendas Decembris, apud Averneuſem, quæ & Clarimontis dicitur, Eccleſiam celebraturus eſt, accederemus præſentialiter præmonuit, & ut omnes noſtræ Metropolis Suffraganeos convocatis tam Abbatibus quàm cæteris Eccleſiarom Primoribus, ſed & excellentioribus Principibus ad ipſum Concilium invitaremus præcepit. Et nos ſanè Apoſtolicæ monitioni obviam, quod nefas eſt, incedere nolentes, Concilium, quod in Octavis Omnium Sanctorum inſumſeramus propter hoc, ut juſtum eſt, dimittendum dignum putavimus. Veſtram ergo ſollicitudinem literis præſentibus monemus, quatenùs omni occaſione ſepolitâ veſtram ad idem Concilium præſentiam exhibere, & ut prædictum eſt, & Abbates & cæterarum Eccleſiarum veſtrarum Primores, & diœceſeos veſtræ Principes & maximè Balduinum Comitem de Montibus monere curetis. Nulli autem vel inopiæ, vel alicujus neceſſitatis occaſio, quin veniat, præbeat audaciam; cum nos niſi perſonas non ingenti quidem famulorum catervâ ſtipatas requiramus. Quicumque autem poſt hanc admonitionem noſtram ſe ab hoc Concilio abſentaverit, noverit procul dubio, quoniam & Ordinis ſui periculum incurret, & Domini Papæ iram, nec impunè quidem ſibi theſaurizabit. Valete.

URBANI *Papæ II.* LAMBERTO *Atrebatenſi Epiſcopo.*

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilecto Fratri LAMBERTO Atrebatenſi Epiſcopo, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Noverit dilectio tua nos in proximo Novembri, in Octavis videlicet S. Martini apud Clarummontem, annuente Domino, ſynodale Concilium ſtatuiſſe. Ad quod tuam prudentiam invitamus, ut omni occaſione ſepolitâ ſtatuto in tempore, prædicto in loco non omittas occurrere. Noveris præterea Cameracenſem Epiſcopum miſſis ad nos literis ac nuntiis pro Atrebatenſi Eccleſiâ vehementer interpellaſſe, dicente ſe & Eccleſiam ſuam Romanis privilegiis eſſe munitam; unde oportet prudentiam tuam ad hujus negotii reſponſionem paratam cum tuis Clericis convenire.

Mandat Lamberto ut adeſſe Concilio Claromont. non moretur

Cameracenſis contrà Atrebatenſem agere conatur.

Data apud Anicium XVIII. Calendas Auguſti.

Narratio quomodo LAMBERTUS *ad Concilium Claremontenſe proficiſcens in itinere capitur.*

Ann. MXCV.

Ex MS. Atrebat. Eccleſ. quæ vulgò Codex Lamberti vocitatur.

TAliter itaque LAMBERTUS Atrebatenſis Epiſcopus, ad Claremont. Concil. Domni Papæ Urbani invitatus proficiſcitur, die Natalis Apoſtolorum Simonis & Judæ, quæ tunc dies Dominica habebatur, & cum eo Domnus Clarembaldus Archidiaconus ſuus, & venerabiles Domnus Aloldus S. Vedaſti, & Domnus Hamericus Aquicinenſis Abbates, Domnus quoque Gualterus Præpoſitus, Odo Cantor, Achardus Magiſter ſcholarum, Hugo Preſbyter & Canonicus, Marcellinus Archipreſbyter. religioſus etiam Diaconus Joannes de monte S. Eligii poſtmodum Atrebatenſis Archidiaconus, & Drogo prædicti Epiſcopi Oeconomus, & Odbertus Scholaſticus de Bethuniâ. Perveniens itaque apud Provinacum Comitis Stephani celebre Caſtellum, octavo Idus Novembris Provinacum egreditur, & ipsâ eâdem die itineris ſui à Guarnerio quodam milite de Caſtello-Pont de viâ ſuâ trahitur, capitur, & captus Epiſcopus cum Clericis ſuis à Guarnerio prædicto milite & ſuis ſatellitibus detinetur. Abbas S. Vedaſti præceſſerat Epiſcopum cum gratiâ & benedictione ſuâ. Guarnerius verò increpatus à Philippo fratre ſuo Trecenſi Epiſcopo,

ſcopo, & Dei omnipotentis miſeratione viſitatus, quinto Idus Novembris ſummo in mane ad pedes Epiſcopi & Archidiaconi ſui Clarembaldi, & reliquorum Clericorum ſuorum proſtratus, lacrymis veniam poſtulavit, dolens ac pœnitens ſe ſtultè & pravè egiſſe, quia manum miſerit in Chriſtum Domini; Epiſcopus verò proſtratum militem erigens, diſcalceatum ad Monaſterium præceſſit, ibique eum pœnitentiam cum ſuis, qui eum ceperant, agentem, abſolvit, & eodem die Epiſcopus à prædicto milite cum omnibus ſuis Clericis & laicis detinetur, ſervitur, & per manum ejus uſque Antiſſiodorum cum ſecuritate conducitur. Domnus verò Urbanus Papa audiens Atrebatenſem Epiſcopum captum, quantociùs ſcripſit Guarnerio de Pont & Richerio venerabili Senonum Archiepiſcopo, in hæc verba:

Urbani *Papæ II.* Guarnerio *de Caſtellione.*

Ut Lambertum dimittat, præcepit.

URBANUS Epiſcopus, Servus Servorum Dei, dilecto Filio GUARNERIO, Pontionis filio, Salutem & Apoſtolicam benedictionem, ſi obedierit. Venerabilem Fratrem noſtrum Atrebatenſem Epiſcopum ad Concilium venientem te cepiſſe audivimus, & cur ceperis plurimùm miramur. Rex enim Francorum non ſolùm venire alios non prohibet, verùm etiam omnibus ſuæ poteſtatis Epiſcopis & Abbatibus venire ad Concilium licentiam dedit. Unde literis te præſentibus admonemus ut captum Epiſcopum pro reverentiâ beati Petri & noſtro amore cum ſuis omnibus liberum abire permittas; alioquin quamdiu illum tenueris, & te & terram tuam excommunicationi ſubjicimus.

Ejuſdem Archiepiſcopo Senonenſi.

Ejuſdem argumenti.

URBANUS Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Cariſſimo Fratri RICHERIO Senonum Archiepiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Audivimus Guarnerium Pontionis filium, venerabilem Fratrem noſtrum Atrebatenſem Epiſcopum ad Concilium venientem cepiſſe, captumque retinere. Ea propter literis te præſentibus jubemus, ut eumdem Guarnerium captum Præſulem cum ſuis omnibus libertatis reſtituere commoneas. Quòd ſi contempſerit, quamdiu illum tenuerit, & ipſum & locum ſuum excommunicationi ſubjicias.

Narratio de itinere Lamberti *Epiſcopi Atrebatenſis ad Concilium Claromontenſe proficiſcentis.*

Ex cod. MS. ubi ſuprà.

APud Antiſſiodorum autem Atrebatenſis Epiſcopus perveniens, aſſociatur comitatui Domni Richerii Senonenſis Archiepiſcopi, & Conſuffraganeorum ſuorum Remenſis provinciæ, Domni Gervini Ambianenſis, Domni Gerardi Tarvanenſis Epiſcoporum; & ſic decimo-quinto Calendas Decembris in Octavis S. Martini, quas tunc dies Dominica feſtiviores reddidit, urbem Claromontem ingreditur, & à venerabili Lugdunenſi Primate Domno Hugone Apoſtolicæ Sedis Legato, necnon & ab ipſo Domno Papa benignè in oſculo ſancto ſuſcipitur, atque Apoſtolicâ benedictione cum ſuis ſociis lætificatus, exhilaratur. Deinde Domnus Papa IV. Calendas Decembris, Indictione IV. Concilium Claromontenſe concludens, præcepit recitari privilegium renovationis & reſtitutionis Atrebat. Eccleſiæ in conſpectu totius Concilii, in quo Cardinales Romani conſederunt ei, & Archiepiſcopi XIV. Epiſcopi CCXXV. & Abbates XC. & ampliùs, exceptis honeſtis atque religioſis diverſarum regionum atque provinciarum Clericis & laicis, quorum numerum leviter quiſquam ſcire præ multitudine non potuit. Recitatum eſt autem Atrebatenſis Eccleſiæ privilegium, & diſtinctè & apertè lectum, atque ab omni conſeſſu Concilii ſub magno ſilentio intentè auditum, collaudatum & confirmatum eſt, anno Dei Chriſti M. XCV. cui cum Patre & Spiritu ſancto eſt æqualis honor & gloria per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

Depoſitus eſt & ibi judicio Concilii Gualcherius Cameracenſis Epiſcopus ab omni Sacerdotali atque Epiſcopali officio, & ſi ulteriùs quolibet modo Sedem Cameracenſem occuparet, vinculo anathematis, tam ipſe quàm fautores & adjutores ſui innodati. Manaſſes autem ſanctæ Remenſis Eccleſiæ Archidiaconus, cui prædictus Gualcherus electionem & Epiſcopalem Cameracenſis Eccleſiæ benedictionem ſurripuit per invaſionem & per manum Henrici excommunicati Imperatoris, adjudicavit ſanctum Concilium, ut in Cameracenſi Eccleſia Manaſſes ordinaretur Epiſcopus.

Urbani *Papæ II. Privilegium pro Atrebatenſi Eccleſia.*

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Dilecto in Chriſto Fratri LAMBERTO Atrebatenſi Epiſcopo noſtris manibus conſecrato, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

Liquet ſanctorum Canonum inſtitutis integram eſſe provinciam & Metropolitanum proprium debere ſortiri: quæ duodecim conſtat Epiſcopatibus. Secundam igitur Belgicam conſtat integritatem provinciæ obtinere, quæ duodecim quondam fertur Epiſcopos habuiſſe, & Remenſem Eccleſiam jure Metropolitanam haberi, quæ tot ſoleat Suffraganeis eminere. Cæterùm peccatis exigentibus accolarum cum irruentibus barbaris urbes quædam detritæ ſunt, duodecimus ille numerus imminutus eſt; inter quas Atrebatum nobilis quondam & populoſa civitas, quæ per beatum Remigium Epiſcopum Vedaſtum obtinuit, poſt nonnullorum Antiſtitum obitum Epiſcopalis cathedræ perdidit dignitatem; & per nonnulla tempora Cameracenſi Epiſcopo ſubdita obedivit. Porrò noſtris temporibus ſupernæ miſerationis reſpectu prædicta civitas in ejuſmodi ſtatum reducta eſt, ut & populi frequentia & divitiarum abundantiâ Cameracenſem ſuperet civitatem. Dignum igitur Spiritui ſancto, & auctoritati Apoſtolicæ viſum eſt, ut Atrebatenſi Eccleſiæ Cardinalis reſtitueretur Antiſtes. Sanctum enim Sardicenſe Concilium ſtatuit non paſſim Epiſcopum ordinari, niſi aut in civitatibus quæ Epiſcopos habuerunt, aut quæ tam populoſæ ſunt, ut habere mereantur Epiſcopum. In ſecundo quoque Concilio Africano decernitur, ut illa diœceſis, quæ aliquando habuit Epiſcopum, habeat proprium, & ſi accedente tempore, creſcente fide, Dei populus multiplicatus deſideraverit habere proprium Rectorem, ejus videlicet voluntate in cujus poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat proprium Epiſcopum. Beatus quoque Gregorius in Sardinia apud Phauſianam oppidum ſecundum priſtinum modum reordinari præcepit Antiſtitem.

Reſtituendum decernit Epiſcopum Atrebatenſem.

Et nos ergo Atrebatenſis Eccleſiæ reſtitutioni, & Remenſis Metropolis redintegrationi, pro noſtri officii debito innitentes, Te, Frater Cariſſime Lamberte, Cleri plebiſque conſenſu electum unanimi, beato Vedaſto, & ſanctis qui in urbe ipsâ quondam præcederunt pontificibus conſtituimus ſucceſſorem.

Electus & approbatus Lambertus.

Cardinalis Epiſcop. Attrebatenſis perpetuò ſtatuitur.

Per præſentis itaque Privilegii paginam legitimum perpetuum ſtatuimus, ut Atrebatenſis Eccleſia deinceps Cardinalem ſemper Epiſcopum ſortiatur. Quidquid autem prædictæ Eccleſiæ beatus Remigius contulit, quidquid antiquis temporibus dum Epiſcopali dignitate polleret, eam poſſidere conſtiterit, ſalvis legalibus inſtitutis, & Romanæ Eccleſiæ Privilegiis, ratum tibi ac tuis ſucceſſoribus ſancimus permanere. In quibus nominatim Archidiachonias duas, quarum una Atrebatenſis; altera dicitur Obſtrevandenſis, præfatæ Eccleſiæ confirmamus, & illos omnino limites inter Atrebatenſem & Cameracenſem Eccleſias fore præcipimus, quos antiquitus fuiſſe vel ſcriptorum monimentis, vel territoriorum diremptione, vel certis aliquibus indiciis potuerit comprobari; ut annuente Deo Eccleſiarum pax nullâ occaſione turbetur, & quæ pro fidelium ſalute ſtatuta ſunt, perenni tempore inconvulsâ ſtabilitate perſiſtant. Sanè ſi quis in craſtinum Archiepiſcopus, aut Epiſcopus, Imperator, aut Rex, Princeps, aut Dux, Comes, aut Vice-comes, Judex, aut perſona quælibet magna vel parva, hujus noſtri Privilegii paginam ſciens, contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò, tertiòve commonitus, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo Corpore & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris noſtri Jesu-Christi alienus fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jesu-Christi; quatinùs & hic bonæ actionis fructum percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant.

Scriptum per manum Bonihominis Scriniarii ſacri Palatii. Datum Romæ per manum Joannis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis, decimo Calendas Aprilis, Indictione ſecunda, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo nonageſimo tertio. Pontificatus autem Domni Urbani ſecundi Papæ ſeptimo.

Recitatum autem eſt hoc Privilegium, in Claromontenſi Concilio ex præcepto Domni Urbani Papæ ſecundi, cui ipſe præſedit, & cum eo Cardinales Romani, Archiepiſcopi XIII. Epiſcopi CC. & XXV. Abbates verò nonaginta & eo ampliùs, exceptis honeſtis & religioſis diverſarum Regionum & Provinciarum Clericis & Laïcis, & intentè & ſub magno ſilentio ab omni conſeſſu Concilii auditum, collaudatum, & confirmatum eſt, IV. Calendas Decembris, Indictione quarta anno Dominicæ Incarnationis M. XCV. Pontificatus autem Domni Urbani ſecundi Papæ octavo.

Provincia II. Balgica.

Civitas Remorum Metropolis.
Civitas Sueſſionum. Civitas Cadelaunorum.
Civitas Viromanduorum. Civitas Atrebatenſium.
Civitas Cameracenſium. Civitas Tornacenſium.
Civitas Silvanectum. Civitas Belvacenſium.
Civitas Ambianenſium. Civitas Moriuum.
Civitas Bononentium.

Anno MXCIV.

Epiſtola Lugdunenſis Archiepiſcopi ad Mathildem *Comitiſſam.*

Ut perſeveret pem Eccleſ. Rom. adferre, Mathildē adhortatur. Deinde ſibi impoſita ob quæ fuerat excommunicatus diluere conatur.

Mathildi Dilectiſſimæ in Chriſto ſorori, ac unicæ filiæ beati Petri Hugo ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ ſervus, Salutem in caritate non fictâ.

Quamvis ſciamus, venerabilis Domina, hoc ſolum te ſapere, hoc ſolum inhianter te quærere, quod ad honorem Dei, & Apoſtolicæ Sedis pertineat, tamen diſſimulare non poſſumus, quin ex abundanti pietatem tuam ſuper hoc admoneamus, ut ſanctis deſideriis ſuis parvitatis noſtræ ſtudia adjungamus. Scimus quidem qualiter ſuprà fœmineum modum in virili pectore ferventem caritatis flammam concipiens, in exemplum facta ſis omnium Principum, ut cum te, quæ temporali potentiâ & opibus affluebas, cuncta pro nomine Domini expendiſſe, & mundi furorem, poteſtatemque tenebrarum fidei armaturâ eviciſſe cognoverint, ſimiliter ſe & non feciſſe erubeſcant, & facere promptâ devotione non dubitent. Sed inter hæc, Dilectiſſima Domina, ad mentem tibi ſæpe reducendum eſt, ut in omnibus modis contendas uſque in finem perſeverare, & glorioſa principia feliciori conſummatione perficere; quia ſicut prudentiam tuam per Spiritum edoctam cognoſcimus, tunc ſalutis & præmiorum certa fiducia eſt, cum uſque in finem ſancti propoſiti perſeverentia dilatatur. Habetis ſiquidem in hac re fidiſſimos adjutores, & benignos devotionis veſtræ apud Dominum commendatores, piiſſimum ſcilicet Patrem noſtrum ſanctæ memoriæ Papam, & beatum A . . . . Lucenſem Epiſcopum, qui ſicut cum adhuc viverent in omni pietate & juſtitiâ vos inſtruxerunt, ita nunc ab illo æternæ quietis ſinu, in quo eos receptos eſſe confidimus, meritis ſuis & precibus, caritatis veſtræ opera commendabunt, ac amorem perpetuæ vitæ, quo ineffabiliter ſatiantur, devotionis veſtræ viſceribus inſpirabunt. Eorum itaque patrociniis adjuta in conſulendo Romanæ Eccleſiæ totis viribus accingimini, ſummopere providentes, ut talem ibi perſonam eligi conſentiatis, in quâ poſſit eſſe & tantorum laborum finis, & animarum ſalus, inimicorum confuſio, & Apoſtolicæ reparatio dignitatis.

Et nos quidem licet de recuperatione electionis Domni Abbatis Montis Caſſini à quibuſdam ſanctæ Eccleſiæ Romanæ Epiſcopis & Cardinalibus Preſbiteris diſſenſerimus, unde aliquibus illorum cur nobis aliter videretur, etiam apud Capuam palam rationes reddidimus: tamen ſcire vos volumus ab unitate eorum, quâ in corpore ſanctæ Eccleſiæ ad ſerviendum beato Petro divinâ dignatione compacti ſumus, nec diſceſſiſſe; nec in perpetuum, Deo miſerante, diſceſſuros, imò habere propoſitum Apoſtolicæ Sedis profectibus, modis omnibus deſervire. Præterea notificamus unanimitati veſtræ, à Monachis Cluniacenſibus nobis tantas ſupergreſſiones & injurias inferri, ut nullomodo eas æquanimiter ſuſtinere valeamus. Et quidem anno præterito, antequàm Romam tenderemus, compertum nobis fuerat, Abbatem in ſancto Paraſceve orationem, quam pro Imperatore facere conſueverat, quæ nunc pro excommunicatione & depoſitione Henrici à Domino Papa Gregorio factâ, interpoſita eſt, publicè celebraſſe; de quo cum eundem ad rationem poſuiſſemus, conſcientiâ debilitatus reſpondit, orationem illam pro imperatore quolibet ſe dixiſſe. Cumque ex circumſtantia ipſius orationis ad Romanum eam ſpecialiter pertinere imperium proſequeremur, quia ex Apoſtolicæ Sedis judicio nunc vacaret, veritate oppreſſus conticuit, neque tamen debitâ pœnitentiâ errorem cognitum emendavit. Poſt reditum verò noſtrum, cum effrænatæ invaſioni Monachorum ſuorum reſiſtere conaremur, objecit nobis quaſdam literas, quas dicebat à Papa Urbano ſibi directas, in quibus continebatur, ut tam ipſe quam ſancti fratres ſui à communione noſtrâ, & Ricardi Maſſilienſis abſtinere curarent, ut ſub prætentione litterarum noſtras injurias retineret. Quæ literæ contrà Apoſtolicum mo-

deramen, & gravitatem conditæ, manifeſta mendacia continebant. A tempore enim electionis quæ de Abbate Caſinenſi facta eſt, uſque ad Conventum Capuæ habitum, integri anni ſpatium proteſtantur exactum; cum verum ſit in eo ſpatio nullatenùs annum integrum evolutum. Inter alia autem unum impudentiſſimè mentiuntur, quia à communione Romanæ Eccleſiæ nos ſponte noſtrâ ſejunximus; cum teſtis nobis ſit conſcientia noſtra, & caritas, quâ in Domino copulamur, nos non ſolùm communionem eorum non evitaſſe, ſed omnibus hoc perſuadentibus reſtitiſſe. Adhibito ergo nobis Confratrum & Coëpiſcoporum noſtrorum conſilio, & per eorum manum inter nos & Abbatem colloquio conſtituto, cum intelligeret nos aliter cum illo concordiam non habituros, niſi culpâ cognitâ præfatam orationem interponeret, judicium nobiſcum ſubire præſenſis multis occaſionibus recuſavit. Epiſcoporum tamen qui aderant ſtudiis diſcordia noſtra aliquantulum modificata eſt, & per inducias uſque ad præfinitum terminum mitigata.

Hæc de his quæ circà nos ſunt Caritati veſtræ communicavimus, invicem poſtulantes, ut ſi quid vobis de ſervitio humilitatis noſtræ placuerit, ſine hæſitatione nobis hoc ſummopere cupientibus aſſignetis. Si verò præſentium portitoribus Romam eundi occaſio, aut facultas defuerit, de benignitate veſtrâ plurimum confidentes, rogamus, ut litteras quas illis perferendas commiſimus, Epiſcopis ſanctæ Eccleſiæ Romanæ filiis, & Cardinalibus Præſbyteris, celeriter dirigi faciatis. De cætero dilectum fratrem noſtrum domnum Rotgerum ſanctæ Eccleſiæ Apoſtolicæ Sedis Cardinalem Subdiaconum, qui in proximo Romam per vos ad utilitatem ſanctæ Eccleſiæ venturum ſe dicit, nobilitati veſtræ ſicut neceſſarium commendamus, rogantes ut in conductu, & in cæteris, in quibus benignitatis veſtræ conſilio indiguerit, pro gratiâ beati Petri & noſtrâ ſubveniatis: quo referente de his quæ circà nos ſunt pleniùs cognuſcetis.

Epiſtola ad PETRUM *Priorem S. Joannis.*

Gratias agit de ſcriptis ab eo miſſis. a

CAriſſimo Fratri & in Chriſti viſceribus amplectendo Petro [a] Priori S. Joannis G. A. Cluniacenſium Fratrum minimus, æternam in Domino Salutem.

Litteras ſanctitatis veſtræ per nuntium veſtrum nuper accepi, quas luculento ſermone veſtro compoſitas clariſſimi veſtri vena ingenii rhetoricis floribus mirabiliter adornavit. Scitote ſiquidem quòd rem diù deſideratam habui, quando de manu nuntii veſtri epiſtolam ad nos delatam recepi. Nam antea deſiderio deſideraveram, ut quia faciem veſtram videre corporaliter non poteram, ſaltem quandoque poſſem videre ſcripta ſtilo veſtro compoſita, & nomine veſtro titulata. Complevit itaque Deus deſiderium meum; nam quod diù animo concupivi, ipſe miſericorditer adimplevit. Suſceptis itaque litteris veſtris, inducto aliquantulum mihi ſpatio legendi, depoſitis quibuſdam commentariis, libris Origenis atque Hieronymi, totum me applicui ad legendum ea quæ mandaſtis. Septies etenim legi per diem & noctem univerſa ſcriptorum veſtrorum capitula, incipiens à primis per medium uſque ad ultima. Videbatur enim mihi quòd non eſſent tantummodo quaſi melle condita, ſed tamquam ſancti Spiritûs rore perfuſa. Vidi etiam in primâ fronte epiſtolæ, unde gavisus ſum gaudio magno valde. Vidi namque quòd gratia ſanitatis erat vobis in corpore, opulentia in rebus, cætera omnia in circuitu veſtro undique in diuturnâ pace. Vidi etiam & multa alia, de quibus non eſt modo dicendum per ſingula; loco enim & tempore convenienti proferentur in medium, tamquam profutura communi utilitati legentium: valde quidem omnium bona ſunt, & his qui ea diligenter attendunt dulciora ſuper mel & favum, quia non habent in ſe aliquid ruſticitatis admixtum. Magiſtri etenim hujus temporis multa, & admiranda canunt, ſed ſcripta veſtra aliter dicunt, & dulciùs ſonant.

Et ſciendum eſt, quia nihil de Magiſtrorum hujus temporis jure ſuffumant. Ita enim ſunt omnia limata, & ad liquidum proſequuta, quod nihil ſuprà. Ea propter ſi fieri poſſet, volebam ad ea convenientia dare reſponſa; ſed ad hoc etiam faciendum multa quidem & varia ſunt quæ voluntatem meam vehementer præpediunt. Primum, quia virtus mea dereliquit me, & non eſt ſanitas in carne meâ. Secundò, quia vena ingenii mei, quæ quondam ſatis abundanter per diverſa loca currere conſueverat, temporum antiquitate confecta jam formicino greſſu incedit & ....ſuo penè tota exaruit; & tamen ne omninò videar eſſe mutus & elinguis, & ne in aliquis veſtrûm exiſtimet me omninò eſſe præmortuum, pauca vobis ſcribere volui, ſicut amicus ad amicum. Et ſi fortè dixero in his aut plùs, aut minùs, quàm dicere debeo cum amico, veniam poſtulo. Magnas ſiquidem omnipotenti Deo refero laudes & gratias, quòd ad decorem ſuæ ſanctæ Eccleſiæ ſanitatem & incolumitatem ſuâ pietate conſervat. Et quidem cum facta & opera tua frequenter mecum intueor, illud etiam magis inter cætera laudo & approbo, quòd à ſtrepitu hujus ſæculi tam callidè & ſapienter exiſti, tamquam de Ægypto ſubitò ereptus de duriſſimo Pharaonis imperio. Cives etenim civitatis qui videbantur tibi eſſe, non & proximi, ſub ſpecie conſulendi agebant negotium ſeducendi, nam clandeſtinis machinationibus inſtigabant Regiam majeſtatem contrà te, & ſuper filios Orientis, qui nihil mali egerant contrà celſitudinem ſuæ dignitatis. Tu tamen quaſi vir ſapiens cognitâ cordis eorum nequitiâ, laqueos, quos tibi paraverant, citiùs ſapienter evaſiſti. Quippe contemptis omnibus, ſancto Spiritu duce ac prævio; ſubitò & citiùs veniſti ad locum, quem jam antea tibi oſtenderat Dominus Deus tuus: ibique indutus regularibus veſtimentis, quidquid juventus tua & pueritia tua malè vivendo contraxerat, præmiſſis jejuniis & orationibus multis citò delevit Dei magna miſericordia. Quapropter, Cariſſime, felicem te eſſe, me autem infelicem dijudico, qui ad undecimam horam veni in vineam Domini, & tamen nihil in eâ quaſi inutilis operarius deſudavi; propterea obſecro te, Cariſſimè Frater, ut ad culpas abluendas operas quas iniquè egi diverſis temporibus, tuis ſacris orationibus juves, ut quòd non valeo aſſequi meis præcedentibus meritis, tuo ſancto interventu valeam à Domino veniam miſericorditer conſequi.

RAYNOLDI *Remenſis Archiepiſcopi* LAMBERTO *Attebatenſi.*

Anno MXCV.

Præcipit Lamberto ut excommunicatione feriat Hugonem de Inciaco.

RAYNOLDUS Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus dilecto Fratri & Conſacerdoti ſuo LAMBERTO Atrebat. Epiſcopo, Salutem & in Domino

a *Petro*] Acherius in margine annotavit: Is fortè eſt Petrus, de quo Petrus Venerab. epiſt. *contra eos qui dicunt Chriſtum nunquam ſe apertè in Evang. Deum dixiſſe.*

benedictionem. Memoriter vobis inhærere credimus, quidquid de Hugone de Inciaco nuper cum Fraternitate veſtrâ multo ſermone contulimus. Ipſe ſiquidem Hugo nuperrimè in villam ſancti Gaugerici, quæ Felcherias dicitur, in treviâ Dei cum armatâ manu venit, ibique circumquaque diſcurrens, igni penitùs totam villam concremavit, prædamque non minimam, atque hominum multitudinem miſerabiliter ſecum abduxit. Pervenit etiam ad aures noſtras, quòd ſe epiſtolam noſtram habere glorietur, quæ eum ab omni timore Cameracenſis Epiſcopi, ſed & ab omnium Preſbyterorum excommunicatione, in quâcumque dementiâ elatus fuerit, deliberari (quod abſit) debeat. Scire igitur vos volentes hanc omnem jactantiam ejus irritam eſſe, veſtræ Fraternitati mandamus, ut & illum, quem præcipuè diligimus, vos admoneamus, quatenùs omni excuſatione ſublatâ, ut in ſanctæ pacis violatorem, in ipſum, gladium anathematis exeratis, & ne ulterius, donec ad ſatisfactionem veniat, in cunctis receptibus ſuis, ſeu in omni loco, in quo ipſe, vel complices ejus præſentialiter affuerint, divinum celebretur officium præcepti veſtri auctoritate inhibeatis. Vale.

Ejuſdem eidem LAMBERTO.

Lamberto ſcribit ne abſque Epiſcopi Camerac. & Comitis Fland. aſſenſu pacem ineat cum Hugone de Inciaco, Gallicè *d'Incy*. Concilium Compendienſe.

RAYNOLDUS Dei gratiâ Remorum Archiepiſcopus, Fratri & Coëpiſcopo ſuo LAMBERTO Atrebatenſi, Salutem & benedictionem in Domino JESU. Ad colloquium Comitis Roberti, & ad recipiendam de eo juſtitiam in Octavis ſanctæ MARIÆ in Auguſto, vel præſentiam noſtram exhibere, vel nuntios noſtros delegare, ſicut jam vobis & Coëpiſcopis noſtris Noviomenſi atque Morinenſi mandavimus, parati erimus. Quod autem de Hugone de Inciaco nobis ſcripſiſtis, liquere vobis credimus, quoniam in Concilio, quod Compendii celebravimus, ad querimonias & clamores Gerardi Cameracenſis Epiſcopi, omnium præſidentium judicio in eum anathematis gladium exeruimus, & in omnes ejus cooperatores & conſentaneos. Sed neque ideo ipſe, nec filius ejus, Cameracenſem Eccleſiam perſequi deſtiterunt, quippe vos par exſpectatio ultionis angebat, par malitiæ & immoderationis vinculum adſtringebat. Itaque quoniam ſicut ab Apoſtolo dictum eſt: *Inſipiens factus ſum, vos me coegiſtis.* (2. Cor 12.) Et iterum in Actibus Apoſtolorum ad Judæos: *Quoniam vos indignos judicaſtis æterna vita, ecce convertimur ad gentes*: (Act. 13.) ſic quia idem Hugo indignum ſe converſionis & concordiæ judicavit, Gerardus Cameracenſis Epiſcopus, cum Comite Flandrenſi, ad convincendum Hugonis malitiam fœdus iniit. Unde Epiſcopum Cameracenſem Gerardum cum Hugone concordiam facere abſque Comite Flandrenſi nulla æquitatis ratio permiſit, nec nos ſanè eum nihilominùs niſi excommunicatum habuimus. At verò ſi voluntas ipſius eſſet, & Cameracenſem Epiſcopum Remis in præſentiâ noſtrâ ad juſtitiam faciendam & recipiendam ab ipſo, termino congruente, paratum haberemus, & nos ſimiliter utrorumque rationes, æquâ judicii & miſericordiæ lance penderemus, & in omnibus modum ſervare non diſſimularemus. Per vos autem ſolum ad emendationem venire, nec ſolam excommunicationis veſtræ ſententiam vereri debet, cum & parochianus Epiſcopi Cameracenſis eſſe dignoſcatur, & Inciacum, per quod hanc exercet malitiam, in Epiſcopatu Cameracenſi poſitum ſit. Valete, & quod cum Comite Flandrenſi egeritis, nobis reſcribite.

Charta confraternitatis inter Eccleſias ſancti Nicolai & ſancti Laudi in civitate Andegavenſi ſitas.

Anno circ. MXCV.

CHaritas ſiquidem præceptis Dei principatum probatur obtinere, ſine cujus perfectione, ut Apoſtolus Paulus teſtatur, nihil Deo poteſt placere: nihil enim Martyrium, ſive ſæculi contemptum, ſive eleemoſynarum largitionem ſine charitatis officio proficere poſſe oſtendit in epiſtolâ ad Corinthios dicens: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam; charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* (1. Cor. 13 3.) Item ipſe alibi: *Plenitudo legis eſt dilectio.* (Rom. 13 10.) Unde ipſa veritas ad Diſcipulos loquens ait: *In hoc cognoſcent omnes quia mei eſtis Diſcipuli, ſi dilectionem adhibueritis ad invicem.* (Joan. 13. 35.) Et beatus Joannes Evangeliſta: *Hoc*, inquit, *mandatum habemus à Deo, ut ſi quis diligit Deum, diligat & fratrum ſuum.* (1. Joan. 4. 21.) Quod Monachi beati Nicolai Andegavenſis, pariterque Canonici ſancti Laudi diligenter attendentes, cujuſdam mutuæ dilectionis fœdus Spiritu ſancto intimante unanimiter inierunt; & ne ullatenùs caſſari ſive annullari poſſet, litterali memoriæ illud, velut in ſequentibus apparet, veraciter tradiderunt, & communis chirographi teſtimonio in perpetuum confirmarunt.

Proinde ab utrâque parte ſtabilitum eſt, ut in hyemali feſto beati Nicolai ſive & æſtivali, ad ejus Eccleſiam totus Conventus ſancti Laudi cum ordinatâ proceſſione ſervitio ſolemniter ire non moretur. Idemque honor vice verſâ à Conventu beati Nicolai Eccleſiæ ſancti Laudi ejus feſto, ſive feſto ſancti Juliani, ac ſanctæ Crucis unoquoque anno affectuosè compenſetur. Abbas verò ſive Prior, aut alius de Eccleſiis Monachus in Eccleſia ſancti Laudi: Decanus verò aut alius Canonicus in Eccleſiâ beati Nicolai Miſſam celebrare aut officium aliquod facere tenebitur, non ſolùm his diebus, ſed & aliis quibuſcumque alter Conventus ab altero fuerit requiſitus.

Nec reticendum, quòd ſi quilibet Canonicus vel Monachus prædictarum Eccleſiarum aliquâ occaſione juſta vel injuſtâ à ſui Conventûs communione depulſus fuerit, aut etiam injuriatus in aliquo, ad alterum Conventum refugium periturus venerit, fraterno affectu ab ipſis ſtatim recipietur, victum ibi canonicum ac veſtitum, communionemque Capituli & Eccleſiæ indeficienter habiturus, donec eorum interventu benignè reconcilietur.

Stabilitum eſt prætereà, quòd ſi quilibet eorum ingruentibus alicujus contumeliis ſive calumniis, etiam gravaminibus rerum ſuarum inquietatus fuerit, fraternam ei conſilii & auxilii compaſſionem invicem oſtendent, juxtà præceptum Apoſtoli: *Alter alterius onera* ferentes, (Galat. 6. 2.) propitiique Salvatoris & Redemptoris noſtri legem miſericorditer adimplentes. Quod etiam in defenſione rerum, proventuum ac poſſeſſionum aut libertatum Conventuum obſervabitur, cum patrocinio, conſilio, & præſentiâ Abbatis ſancti Nicolai, Prioris, Cellerarii aut Obedientiarii in negotiis Conventûs ſancti Laudi obſervabitur. Et quod Eccleſiæ beati Nicolai à Decano, Priore ac Præpoſito ſancti Laudi recompenſabitur, & in hoc alter Conventus alteri tenebitur etiam propriis ſuis ſumptibus, ſi evidens urget neceſſitas, in toto Andegavorum Conſulatu.

Defunctis inſuper Monachis aut Canonicis, idem per omnia nocte & die ſupremi muneris, ſcilicet exequiarum & proceſſionum honor, quibus conſueve-

rant, eleemoſynarum ſuffragia, trigintaque continuis diebus ab utroque Conventu Miſſæ perſolvantur, & eorum anniverſaria in Martyrologiis ſuarum Eccleſiarum & Capitulorum memoriter annotata, in utrâque Eccleſiâ eodem affectu parique devotione ſingulis annis recolentur.

Statutum eſt nihilominùs inter eos, quòd ſi forte cuilibet eorum duorum Conventuum à Canonico, vel Decano, vel Abbate, aut Monacho, ab aliquo ſive à pluribus Concanonicis ſuis aut Monachis aliqua contumelia aut injuria illata fuerit, nullus inde clamor ad aliquem perferetur, ſed ab altero Conventu quid ſibi ſuper hoc agendum ſit priùs inquiretur, ut eorum interventu & conſilio, ſi fieri poteſt, quidquid malè in eum ſive in eos actum fuerit, dignâ ſatisfactione celeriter emendetur.

Dignum etiam memoratu eſt, quòd ſi qui Eccleſiæ Canonici ſancti Laudi ante ſui obitûs diem nutu divino ad Religionis aſylum confugerint, quæcumque ſi Canonici morerentur eleemoſynarum orationumque, anniverſariorum ſuffragia habituri erant, ab utriuſque prædicti Conventûs fraternitate inter religioſos mortui nihilominùs recipiant.

Nec ſilendum eſt, quòd quicumque tam abſentes quàm præſentes die præfatæ confœderationis ſuprà memoratarum Eccleſiarum Monachi aut Canonici erant, prætaxata mutuæ dilectionis beneficia quâlibet occaſione, ſive etiam præbendarum ſuarum dimiſſione factâ, poſt obitum nequaquam amittant.

Si verò alter Conventus contrà hanc concordiam quoquomodo venire præſumſerit, nomine pœnæ ccc. ſolidos alteri Conventui perſolvet, nihilominùs verò ad confœderationem redire compelletur. Si verò ſit Canonicus qui contrà hæc venire præſumat, à præbendâ ſuâ ac fraternitatis beneficio ſpolietur. Si verò ſit Monachus, pœnâ jejuniorum in pane & aqua multabitur, & hæc quouſque Canonicus vel Monachus ab utroque Conventu reconcilietur: humiliter tamen petenti veniam, non denegabitur.

Scient autem omnes quòd Fulco Andegavorum Comes præſentem confœderationem feliciter commendavit, & propter hanc multa privilegia prædictis Eccleſiis ac libertates conceſſit. G. verò Meduanenſis Andegavorum Epiſcopus hanc confraternitatem felicitee confirmavit. Nos verò Abbas ſancti Nicolai, totuſque ejuſdem loci Conventus in ejuſdem Feſto & Capitulo unanimi voluntate iſtam fraternitatem fecimus in Capitulo generali, præſente jam dicto patrono noſtro bono Fulcone Andegavorum Conſule, cum G. prædicto Andegavorum Epiſcopo. Nos verò Guido Decanus ſancti Laudi, totumque ejuſdem Capitulum in noſtro generali Capitulo in feſto beati Laudi huic Fraternitati conſenſimus: & uterque Conventus Eccleſiarum noſtrarum prædictarum ad hanc obſervandam ſub fide ſanctæ Religionis nos & ſucceſſores noſtrus adſtringere in perpetuum volumus. Ego verò Fulco Andegavorum Comes ob iſtam ſanctam confœderationem Canoniam Eccleſiæ beati Laudi Lamberto Abbati ejuſque ſucceſſoribus conceſſi, & de cætero Abbates & Monachi beati Nicolai Eccleſiæ ſancti Laudi Canonici vocabuntur. Ita tamen quòd niſi in articulis ſupradictis, Abbas aut Monachi ratione præbendæ Eccleſiæ ſancti Laudi aliquid corporale exigere non valebunt. Canonici verò beati Laudi Fratres, ac participes bonorum Eccleſiæ ſancti Nicolai, & etiam orationum, prout ſuprà ſcriptum, perpetuò vocabuntur.

Nec ſilendum eſt, quamdam diſcordiam inter dictos Conventus ante ea per multa tempora agitatam ſuper decimis de Marec & de Lineriis, & ſuper paſnagio illius boſchi qui Connumalis ſeu Fulhoſus nuncupatur, à me Fulcone Comite eo modo diffinitum eſſe, videlicet quòd Monachi medietatem earum, Canonici verò alteram medietatem in perpetuum poſſideant: ita tamen quòd ſi Eccleſiæ ibidem conſtruantur, Preſbyteri in decimis tertiam partem habebunt. Eccleſiæ verò unâ vice à Conventu beati Nicolai conferri poterunt, & aliâ vice ſimiliter à Conventu beati Laudi. De paſnagio verò ſupradicto cum dicti Conventus in dicto nemore quartam partem habeant, & nemoris, & paſnagii, medietatem ipſorum quilibet Conventus poſſidebit. De decimâ verò villæ Laneriæ, de qua erat contentio ſimiliter inter ipſos, prout in aliis, ordinavimus & in ipſâ.

Nos verò Rolo beatorum Coſmæ & Damiani Diaconus Cardinalis, tunc Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad rogatum dilecti filii Fulconis Andegavorum Comitia, ac dilectorum filiorum Abbatis & Conventùs beati Nicolai, ac etiam Decani & Capituli beati Laudi, iſtam fraternitatem ac concordiam auctoriſavimus & etiam confirmavimus, eo videlicet tenore ut quicumque in futurum hoc beneficium violaverit monitione tamen trinâ præmiſsâ, Canonicæ excommunicationis ac anathematis vinculo ſe noſcat innodatum.

Canonicorum Cadurcenſium Donatio facta GAUSBERTO *de Caſtro novo.* An. MXCVI.

Eâ lege fit Donatio ut filius Gausberti cùm ad decimum ætatis annum pervenerit induat habitum Canonicum, &c.

HAnc juſſit Chartam fieri Geraldus Caturcenſis Epiſcopus ſuper honore ad Secretarium beati Stephani pertinente, quem poſtulaverat diutiùs Gauſbertus de Caſtro-novo qui dicitur Deltalius, injuſtè & ſine omni recto uſu dari ſibi quaſi laicalem hereditatem, nunc precibus, nunc munera promittendo, nunc minis quaſi deterrendo; nullatenus tamen à nobis Caturcenſibus Clericis impetrare potuit. Orta verò in partibus noſtris ſeditione & turbatione non minima, eo qood Pictavenſis Comes invaſerat & violenter arripuerat Toloſam civitatem parando ſubjugari ſibi totum omninò honorem Raimundi Toloſani Comitis, qui juſſu & obedientiâ Urbani Romani Pontificis, & multorum Archiepiſcopornm, aliorumque Pontificum ad peregrinandum tranſierat, ut expugnaret exteras gentes, & debellaret barbaras nationes, ne diutiùs captiva teneretur civitas ſancta Jeruſalem, neque contaminaretur Deo auxiliante ſanctum Sepulcrum Domini Jſsu; nimio rogatu domini Geraldi prædicti Pontificis conſenſimus, animadvertentes mala quæ imminebant civitati & Eccleſiæ noſtræ, ut Gauſbertus præſcriptus baberet partem honoris male poſtulati ad dominium noſtrum & proprietatem perverſuri tempore conſtituto, alioquin non poterat illum habere auxiliatorem ſibi in ſupervenientibus preſſuris dominus Epiſcopus, neque adjutores ejus, niſi illicitè conceſſi ſibi partem honoris ad ſanctuarium Eccleſiæ noſtræ pertinentis. Milites verò quamplures nobiliores Epiſcopatûs noſtri, inſurgebant in Epiſcopum noſtrom, ſcientes anguſtias maximas ſibi eſſe illatas, alii honores, alii maxima munera, alii ſanctuaria, ut ſibi in hoc ferrent auxilium expetentes.

His ergo & hujuſcemodi diſceptationibus ſollicitati, pro defenſione Eccleſiæ noſtræ & tuitione honoris noſtri paſſi ſuimus, ut uſque ad tempus partem haberet honoris Eccleſiaſtici prænominatus Miles. Eſt ergo taliter hujuſcemodi diſcuſſum negotium. Priùs dimiſit prædictus Gauſbertus quidquid in honore ſanctuarii noſtri juſtè vel injuſtè, ſive aliquo ingenio vel quâcumque calliditate expe-

tere potuiſſet. Poſtea verò quaſi pro obedientiâ commendavimus ei exteriorem honorem ſecretariæ noſtræ, nimius precibus domini Pontificis obſtricti, exceptis Eccleſiis, & decimis, & exceptâ turre quæ in ſuperiori parte civitatis noſtræ ſita eſt, cum appoſitis domibus & furnis: hoc tenore tamen & convenientiâ, ut det nobis filium ſuum unicum è duobus quos priùs genuit illi uxor ſua, ut fiat Canonicus Regularis in Eccleſiâ noſtra, & cum eo relinquat nobis cum omni pace totum honorem ad ſecretariam noſtram pertinentem in perpetuum poſſidendum cum omni pace & dilectione ſæpe nominatus Gauſbertus. Fiæ verò conceſſio & pueri & honoris uſque ad expletionem decem annorum, ita tamen ut eo die quo puer canonicalem induerit habitum, dimittat nobis totum omninò honorem ad ſanctuariom pertinentem, & ad jus Eccleſiæ noſtræ ubicumque inventus fuerit, & infrà terminum decem annorum diſpoſuerit nobis tradere infantem. Si autem nec expletis decem annis aliquâ confiſus calliditate noluerit nobis tradere filium ſuum ut Canonicus fiat Regularis, ſicut pactum eſt, honorem tamen liberum ſine omni inquietudine ſive cum filio ſive ſine filio, conſummato termino in pace nobis relinquet.

Teſtes ſunt hujuſcemodi pactionis G. Epiſcopus.
Aimericus de Laroca.
Grimals de Laroca.
Ipſe Gauſbertus Deltalinc.
Guillelmus Bonafos.
Guillelmus de Meder.
Arnaldus Guillelmus.
Stephanus Beralz.
Arnals Guirals; & omnis Conventus Canonicorum.

MARBODUS *Redonenſis Epiſcopus reſpondet* HILDEBERTO *Cenoman. Epiſc. qui illum conſuluerat de viro à quo uxor debitum tori poſtulabat, licet ipſe votum Monaſticæ vitæ conſenſu ejus emiſiſſet.*

Anno circ. MXCVIII. E MS. codice *S. Albini Andegavenſis.*

M. Dei gratiâ venerabilis Redonenſis Epiſcopus, atque W. Archidiacon. J. Cenomanenſi Epiſcopo ſalutem. De muliere quæ decumbenti viro, atque poſtulanti habitum Monachi non ſolùm præſtitit aſſenſum, ſed etiam voto continentiæ oblato, ipſa eum tradidit tonſurandum, nunc autem facti pœnitens, eundem ad debitum tori poſtulat reverti; nihil aliud nobis videtur, quàm quod Auguſtinus ſic ad » Ecdicium ſcribens ait: » Quod Domino pari con» ſenſu ambo voveratis, perſeverantes uſque in fi» nem reddere debuiſtis, à quo propoſito ſi lapſus » ille eſt, tu ſaltem conſtantiſſimè perſevera: quod » te non exhortarer, niſi quia tibi ad hoc ipſum con» ſenſerat; nam ſi nunquam tenuiſſes ejus aſſenſum, numerus te nullus defendiſſet annorum. « Sanè quòd mulier ſuam tuetur cauſam, ſcilicet quòd per miniſtros Eccleſiæ, nec aſſenſum vim dederit, nec promiſerit caſtitatem, ei ad reſcindendum continentiæ votum non intelligo ſuffragari: licet ſi per eos fieret, ordinatiùs factum diceretur. Et hoc beatitudini veſtræ ſcripſi, in eorum ſententiam ſine diſceptatione tranſiturus, quibus id quod melius eſt, Dominus revelabit. Vale.

An. MXCVIII.

STEPHANI *Comitis Carnutenſis ac Blecenſis ad uxorem* ADELAM.

Refert uxori quæ in caſtris ante Antiochiam à Chriſtianis acta ſunt.

STEPHANUS Comes ADALÆ dulciſſimæ atque amabiliſſimæ conjugi, cariſſimiſque filiis ſuis; atque cunctis fidelibus ſuis tam majoribus, quàm minoribus, totius ſalutis gratiam & benedictionem. Credas certiſſimè, cariſſima, quòd nuntius iſte, quem dilectioni tuæ miſi, ſanum me atque incolumem, atque omni proſperitate magnificatum Dei gratiâ dimiſit ante Antiochiam. Et jam ibi eum omni electo Chriſti exercitu ſedem Domini Jeſu cum magna ejus virtute per viginti tres continuas ſeptimanas tenueramus. Scias pro certo, mi Dilecta, quòd aurum & argentum, aliaſque divitias multas duplo nunc habeo, quàm tunc quando à te diſceſſi mihi dilectio tua attribuiſſet. Nam cuncti Principes noſtri communi conſilio totius exercitûs me dominum ſuum, atque omnium ſuorum actuum proviſorem atque gubernatorem, etiam me nolente, uſque ad tempus conſtituerunt. Satis audiſti, quia poſt captam Nicæam civitatem non modicam pugnam cum perfidis Turcis habuimus, & eos Domino Deo ſubveniente devicimus primùm; poſthæc totius Romaniæ partes Domino acquiſivimus: poſteà Cappadociâ, atque in Cappadociâ quemdã Turcorũ Principem Aſſãm habitare cognovimus. Illuc iter noſtrũ direximus: cuncta verò caſtra illius vi devicimus, & eum in quoddã firmiſſimum caſtrum in alta rupe ſitum fugavimus; terram quoque ipſius Aſſãm uni ex noſtris Principibus dedimus, & ut prædictum Aſſãm debellaret cum multis Chriſti militibus ibi eum dimiſimus. Deinde per mediam Armeniam ſemper nos inſequentes nefandos Turcos uſque ad magnum flumen Euphratem fugavimus; & etiam ad ripam ejuſdem fluminis dimiſſis cunctis ſarcinis, & ſaumariis ſuis, per medium flumen in Arabiam fugerunt. Ex ipſis verò Turcis audaciores milites nocte ac die curſu veloci in Syriam regionem intrantes, ut in Regiam urbem Antiochiam intrare valerent ante adventum noſtrum, feſtinarunt. Cunctus verò Dei exercitus hoc cognoſcens, cunctipotenti Domino gratias laudeſque dignas dederunt. Ad principalem prædictam urbem Antiochiam cum magno gaudio nos properantes, eam obſedimus, & cum Turcis ſæpiſſimè ibi plurimas conflictiones habuimus, & in veritate ſepties cum civibus Antiochenis, & cum innumeris adventantibus ad ſubveniendum ſibi auxiliis, quibus obviam occurrimus, animis ferocioribus Chriſto præeunte pugnavimus, & in omnibus VII. præliis prædictis Domino Deo cooperante convicimus, & de ipſis ſine omni numero veriſſimè interfecimus. In ipſis verò præliis, & in plurimis in civitatem factis congreſſionibus, de Chriſticolis confratribus noſtris multos occiderunt, quorum verè animas ad paradiſi gaudia intulerunt.

Antiochiam verò urbem maximam, ultrà quàm credi poteſt firmiſſimam atque inexpugnabilem reperimus. Audaces itaque milites Turci pluſquàm V. millia intrà civitatem confluxerant, exceptis Saracenis, Publicanis, Arabibus, Turcopolitanis, Syris, Armenis, aliiſque gentibus diverſis, quarum multitudo infinita inibi convenerat. Pro his igitur inimicis Dei & noſtris oppugnandis multos labores, & innumera mala, Dei gratiâ huc uſque ſuſtinuimus. Multi etiam jam ſua omnia hæc in ſanctiſſimâ paſſione conſumſerunt. Plurimi verò de noſtris Francigenis temporalem mortem fame ſubiſſent, niſi Dei clementia, & noſtra pecunia eis ſubveniſſet. Per totam verò hyemem ante ſæpedictam Antiochiam civitatem frigora prænimia, ac pluviarum immoderatas abundantias, pro Chriſto Domino perpeſſi ſumus. Quod quidam dicunt, vix poſſe pati aliquem in totâ Syriâ ſolis ardorem, falſum eſt: Nam hyems apud eos Occidentali noſtræ ſimilis eſt. Cum verò Caſpianus Antiochiæ Admiraldus, id eſt Princeps & dominus, ſe adeo à nobis prægravatum conſpiceret,

nuit filium ſuum, Senſadolo nomine, Principi qui tenet Hieroſolymam, & Principi de Calep Rodoam, & Principi de Damaſco Docap: item miſit in Arabiam propter Bolianuth, & in Corathaniam propter Hamelnuth. Hi v. Admiraldi cum XII. millibus electorum militum Turcorum ad ſubveniendum Antiochenis ſubitò venerunt. Nos verò hoc totum ignorantes, multos de noſtris militibus per civitates & caſtella miſeramus. Sunt verò nobis per Syriam CLXV. civitates & caſtra in noſtro proprio dominio. Sed paulo antequàm ad urbem venirent, per tres leugas cum DCC. militibus in quamdam planitiem ad pontem Ferreum eis occurrimus. Deus autem pugnavit pro nobis ſuis fidelibus contrà eos: nam eâ die virtute Dei eos pugnando devicimus, & de ipſis ſine numero, Deo ſemper pro nobis præliante, interfecimus, & etiam pluſquàm CC. capita eorum, ut inde congratularentur Chriſtiani populi, in exercitum attulimus. Imperator verò de Babyloniâ miſit ad nos in exercitu nuntios ſuos Saracenos cum literis ſuis, & per eos firmavit pactum & dilectionem nobiſcum.

Quid nobis in hac Quadrageſimâ contigerit, tibi cariſſima, notificare diligo. Principes noſtri ante quamdam portam, quæ erat inter caſtra noſtra & mare, caſtellum fieri conſtituerant: nam per eam portam quotidie Turci exeuntes, de noſtris euntes ad mare interficiebant (Urbs enim Antiochia diſtat à mari per v. leugas) hac de causâ egregium Boimundum, & Raimundum Comitem de S. Ægidio ad mare, ut inde Marinarios ad hoc opus juvandum adducerent cum LX. tantùm militum milibus, miſerunt. Cum autem eiſdem Marinarus ad nos reverterentur, congregato exercitu Turcorum noſtris duobus improviſis Principibus occurrerunt, & eos in fugam periculoſam miſerunt. In illâ improviſâ fugâ pluſquàm quingentos noſtrorum peditum ad laudem Dei perdidimus; de militibus noſtris nonniſi tantùm duos pro certo amiſimus. Nos verò eadem die ut confratres noſtros cum gaudio ſuſciperemus, eis obviam exivimus, infortunium eorum ignorantes. Cum autem prædictæ portæ civitatis appropinquaremus, Antiochena turba militum ac peditum de habito triumpho ſe extollentes in noſtros pariter irruerunt. Quos noſtri videntes ad Chriſticola caſtra, ut omnes parati ad bellum nos ſequerentur, miſerunt: dum adhuc convenirent noſtri, disjuncti Principes ſcilicet Boimundus & Raimundus cum reliquo exercitu ſuo advenerunt, & infortunium quod eis magnum evenerat, narraverunt. Quo peſſimo rumore noſtri furore accenſi, in ſacrilegos Turcos pro Chriſto mori parati, pro fratrum dolore concurrerunt. Inimici verò Dei & noſtri ante nos confeſtim fugientes, in urbem ſuam intrare tentaverunt; ſed res longè aliter Dei gratiâ evenit: nam cum tranſire per pontem ſuper flumen magnum Moſcholo fundatum vellent, nos eos quominus inſequentes, multos ex ipſis antequàm accederent ad pontem, interfecimus, multos in flumen projecimus, qui omnes necati ſunt, multos verò ſuprà pontem, plurimos etiam ante portæ introitum occidimus. Verum tamen dico tibi, mi Dilecta, & veriſſimè credas, quòd eodem prælio XXX. Admiraldos, id eſt Principes, alioſque trecentos nobiles Turcos milites, exceptis aliis Turcis atque paganis, interfecimus. Computati ſunt ergo numero mortui Turci & Saraceni MCCXXX. de noſtris autem unum ſolum non perdidimus.

Dum verò Capellanus meus Alexander ſequenti die Paſchæ cum ſummâ feſtinatione has literas ſcriberet, pars noſtrorū Turcos inſidiantium victricem pugnam cum eis Domino præeunte habuerunt, & fecerunt & de ipſis LX. milites occiderunt, quorum cuncta capita in exercitum attulerunt.

Pauca certè ſunt, cariſſima, quæ tibi de multis ſcribo: & quia tibi exprimere non valeo, quæ ſunt in animo meo, Cariſſima, mando ut benè agas, & tibiæ tuæ egregiè diſponas, & natos tuos, & homines tuos honeſtè, ut decet te, tractes, quia quàm citiùs potero me certè videbis. Vale.

Urbani *Papæ II. Archiepiſcopis & Epiſcopis Franciæ.*

Anno circ. MXCVIII.

Philippum Regem, qui dimiſſa uxore ſe ſe adulteræ addixerat, gaudet ad cor rediiſſe.

URBANUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Cariſſimis in Chriſto Fratribus Manaſſe Remenſi Archiepiſcopo, & cæteris per Franciam tam Archiepiſcopis quàm Epiſcopis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cariſſimi Filii noſtri Philippi Francorum Regis nuntius ad Sedem Apoſtolicam veniens, debitæ humilitatis literas, ac devotionis attulit verba: atque de illius mulieris culpâ, pro quâ venerabilis Confrater noſter Lugdunenſi Archiepiſcopus interdictionis in ipſum ſententiam protulerat, ſecundùm Fratrum noſtrorum conſilium ſatisfecit. Juravit enim quòd idem Rex mulierem illam poſtquàm in manu noſtrâ, imò per nos in beati Petri manu refutavit, nunquam eam carnaliter habuerit. Poſtea verò cum Confratribus noſtris conſilium habentes, ſtatuimus, ut Rex de Epiſcopis, & regni ſui Primatibus, uſque ad feſtivitatem Omnium Sanctorum aliquot ad nos dirigat, qui hoc ipſum quod nuntius ejus juravit, debeant affirmare. Ejuſmodi igitur per Legatum ipſius ſatisfactione accepta, eundem filium noſtrum Regem ab interdictionis, quæ pro hac cauſa in eum prolata fuerat, vinculo abſolvimus, & utendi pro more regni corona authoritatem ei præbuimus.

Data Laterani VIII. Idus Maii.

Anſelmi de Ribodimonte ad Manaſſem Archiepiſcopum Remenſem.

Anno MXCIX.

In nomine Domini. Incipit Epiſtola quam tranſmiſerunt ſancti Peregrini qui amore Dei perrexerunt Hieroſolymam, anno ab Incarnatione Domini MXCVIIII. *tempore Urbani Papæ, Indictione ſeptima.*

DOmino ſuo & Patri M. Dei gratiâ Remorum venerando Archiepiſcopo, A. de Ribodimonte, ſuus fidelis homo & humilis ſervus, ſalutem. Sciat Sublimitas veſtra, Reverende Pater & Domine, quia etſi non præſentialiter, tamen abſentes, in cordibus noſtris à vobis auxilium quotidie poſtulamus; nec ſolùm à vobis, ſed etiam ab omnibus ſanctæ matris Eccleſiæ Remenſis filiis, in quibus ſanè maximam fiduciam habemus. Quia etiam Dominus noſter eſtis, & totius regni Francorum maximè à vobis pendet conſilium; notificamus paternitati veſtræ aliqua de his proſperis & adverſis quæ nobis evenerunt. Cetera verò per vos notificetur; ut pariter in adverſis nobis compatiamini, & in proſperis nobiſcum gaudeatis.

Mandavimus vobis obſidentes atque capientes Nicæam, & inde recedentes, totam Romaniam atque Armeniam peragrantes quomodo nos habuimus. Nunc autem reſtat ut de obſidione Antiochiæ, de multimodis periculis illic prælibatis, de innumeris præliis contrà Regem Galapiæ, contrà Damaſcum, contrà illum ultimum Hieroſolymitanum perpetratis, aliquantulum loquamur.

Obſeſſa eſt igitur Antiochia ab exercitu Domini nimis viriliter, & audaciùs quàm dici poteſt. Quàm inauditos conflictus ibi ad quamdam occidentalem portam cerneres! Quàm mirabiliter illos per ſex portas proſilientes quotidie, ſi præſens adeſſes, videres! Utriuſque; illis videlicet & noſtris, pro libertate & vitâ certantibus. In illis diebus noſtri Principes cupientes civitatem magis ac magis arctare, orientalem portam tunc primùm obſedimus; caſtelloque ibi firmato, Boamundus in illo poſuit partem ſui exercitûs. Principibus autem noſtris tunc temporis aliquantulum intumeſcentibus, Deus, qui flagellat omnem filium quem diligit, adeo nos caſtigavit, ut vix invenirentur DCC. equites in noſtro exercitu, & non ideo quia homines probi & audaces nobis deeſſent; ſed quia equi, aut inopiâ victûs, aut nimietate frigoris, ferè omnes perierunt. Turci verò equis & omnibus neceſſariis abundantes, caſtra noſtra quotidie circuibant, fluvio quodam interpoſito, qui pro muro nobis habebatur. Aberat & caſtellum Turcorum ferè VIII. millibus; qui ingredientes & egredientes, de noſtro exercitu quotidie occidebant. Contrà quos noſtri Principes exeuntes, Deo adjutore illos in fugam verterunt, & multos eorum occiderunt. Videns ergo Antiochenſis ſe læſum, Damaſcum in auxilium advocavit: qui, providentiâ Dei, Boamundum & Flandrenſem Comitem, qui ad quærendas eſcas iverant cum parte noſtri exercitûs, obvios habuit, & Dei auxilio præeunte, victus fugatuſque eſt ab eis. Adhuc Antiochenſis cogitans de ſalute miſit ad Regem Galapiæ; pecuniâque maximâ promiſſâ, ad hoc ut veniret cum omnibus copiis ſuis, illum excitavit. Quo advenientes noſtri Principes caſtra egreſſi ſunt, & Deo adjutore, illâ die cum DCC. equitibus & paucis peditibus, XV. millia Turcorum cum ſuo Rege devicerunt, & in fugam verterunt, & multos eorum occiderunt. In illo igitur prælio noſtri, non paucis equis recuperatis, cum victoriâ gaudentes reverſi ſunt.

Ex illa ergo die magis ac magis convaleſcentes, viribus receptis, conſilium inierunt quomodo occidentalem portam, quæ nobis portum maris, ligna & herbam auferebat, obſiderent. Communi verò conſilio Boamundus & Comes ſancti Ægidii portum adierunt, illos adducturi qui illic morabantur. Interim qui remanſerant ad ſarcinas, cupientes ſibi acquirere nomen, quadam die poſt prandium incautè illam occidentalem portam adierunt, unde turpiter repulſi atque fugati ſunt. Tertiâ poſt hæc die Boamundus & Comes ſancti Ægidii revertentes, miſerunt ad Principes exercitûs ut illis occurrerent, & ſic pariter portam obſiderent. Illis autem parumper morantibus, Boamundus & Comes ſancti Ægidii à Turcis victi atque fugati ſunt. Itaque noſtri homines dolentes, atque ſuum dedecus pariter gementes (Nam illâ die de noſtris mille corruerant) ac rebus ordinatis Turcos militum repugnantes, ac retinentes, vicerunt & in fugam verterunt. Perierunt autem illâ die de inimicis ferè mille & CCCC. tam armis, quàm fluvio, qui hyemalibus pluviis abundabat.

His ita patratis, noſtri firmare caſtellum aggrediuntur; illoque multiplici vallo, muro firmiſſimo, necnon & duabus turribus munito, Comitem ſancti Ægidii cum baliſtariis & ſagittariis illic collocant. O cum quanto periculo, cum quanto labore, illud firmavimus! Pars quædam noſtri exercitûs caſtellum orientale, alia pars caſtra ſervabat, cum omnes caſtellum firmabant. Ex illis, baliſtarii & ſagittarii portam cuſtodiebant. Reliqui, & ipſi Principes, aggerem jactare, lapides portare, murum ſtruere non ceſſabant. Quidam [a] numerare multimodas tribulationes quæ tacitæ etiam ſatis per ſe patent, videlicet fames, aëris intemperies, timidorum militum fugas, quæ quanto aſperiores, tanto alacriores noſtri in ſuſtinendo fuerunt. Verumtamen illud ſilendum minimè putamus, quòd quâdam die Turci ſe civitatem reddituros ſimulaverunt, & in tantum nos deceperunt, ut de noſtris ad illos exciperent, & de ſuis ad nos plurimi exirent.

Dum hæc ita agerentur; ut pote nihil habentes fidei, inſidias noſtris poſuerunt, ubi occiſus eſt Wallo Coneſtables. Et alii, tam de ſuis, quàm de noſtris, plures corruerunt. Poſt hæc autem tranſactis paucis diebus, nunciatum eſt nobis Corbatan principem militiæ Regis Perſarum in noſtram mortem conjuraſſe, & cum innumerabili exercitu magnum flumen Eufratem jam præteriiſſe. Deus autem, qui ſemper ſperantes in ſe non deſerit, non dereliquit ſuos, ſed civitatem Antiochiam tribus civibus eam tradentibus in Nonis Junii miſericorditer nobis dedit. Depopulatâ autem civitate, ipsâ die omnes paganos in eâ occidimus, exceptis quibuſdam in caſtello civitatis ſe tuentibus.

Sequenti ergo die adveniens Corbaran cum Rege Damaſci, & Duce Baldach, & cum Rege Hieroſolymitano, & aliis quàm plurimis, civitatem obſedit. Nos igitur obſeſſi ab illis, & obſidentes prædictos paucos in caſtello civitatis, ad edendas carnes equorum & aſinorum compulſi ſumus. Secundâ die adventûs illorum, Rogerium de Barnouſvillâ nobis occiderunt. Tertiâ die caſtellum, quod contrà Antiochenſes firmavimus, aggrediuntur. Sed nil profecerunt. Rogerium tamen Caſtellanum Inſulæ vulneraverunt, unde mortuus eſt. Videntes quia ex illâ parte nihil proficerent, montana aſcenderunt. Nos autem contra illos egreſſi, victi ſumus ab illis atque fugati. Ipſi verò nobiſcum muros ingreſſi, illum diem & noctem ſequentem inſimul fuimus diſtantes ab invicem quaſi uno lapidis jactu. Sequenti die aurorâ apparente, altis vocibus Baphometh invocaverunt; & nos Deum noſtrum in cordibus noſtris deprecantes, impetum facientes in eos, de muris civitatis omnes expulimus. Ibi mortuus eſt Rogerius de Bithmiacavillâ. Ipſi verò caſtra moventes, totas civitatis portas obſederunt, ad redditionem cupientes nos compellere inopiâ victûs.

Poſitis ergo in tantâ tribulatione ſervis ſuis Deus auxiliatricem dexteram ſuam porrexit, & divinâ revelatione lanceam, quâ perforatum eſt corpus Chriſti, miſericorditer revelavit. Latebat autem in Eccleſiâ beati Petri ſub pavimento, quaſi duas ſtaturas hominis. Inventâ ergo iſtâ pretioſâ margaritâ, cor omnium noſtrorum revixit; & vigiliâ Apoſtolorum Petri & Pauli accepto inter ſe conſilio, miſerunt nuntios ad Corbaran, qui dicerent: Hæc dicit exercitus Domini: Recede à nobis, & ab hereditate beati Petri: alioquin armis fugaberis. Quo audito, Corbaran evaginato gladio juravit per regnum & thronum ſuum, quòd defenderet ſe de omnibus Francis, & dixit ſe terram poſſidere & ſemper poſſeſſurum, juſtè vel injuſtè. Mandavit enim quòd nec verbum ab illo audirent, donec derelictâ Antiochiâ Chriſtum denegarent, & legem Perſarum profiterentur.

His auditis, Chriſtiani confeſſione mundati, perceptione Corporis & Sanguinis Chriſti firmiter armati, parati ad prælium, portam egreſſi ſunt. Egreſſus eſt primus omnium Ugo Magnus cum ſuis Francis. Deinde Comes Normannorum atque Flandrenſis. Poſt iſtos venerandus Epiſcopus Podienſis, &

[a] *Quidam*] Lege, *Quid attinet.*

acies

acies Comitis S. Ægidii. Poſt illum Tancredus. Ultimus omnium Boamundus invictiſſimus. Aciebus ergo ordinatis, lanceâ Domini præeunte & ligno Dominico, cum fiduciâ maximâ cœperunt præliari, Deoque juvante prædictos Principes Turcorum confuſus & omninò victos in fugam verterunt, & innumeros eorum occideruot. Revertentes igitur cum victoriâ, grates Domino egimus, & ſolemnitatem Apoſtolorum cum lætitiâ maximâ celebravimus. Ipsâ die redditum eſt nobis caſtellum, filio Regis Antiochenſis cum Corbaran in fugam verſo. Ipſe Rex, die quâ reddita eſt civitas, fugiens à ruſticis interemptus fuerat in montanis.

Hæc idcircò mandavimus veſtræ Paternitati, ut de ereptione Chriſtianorum & de libertate Antiochenæ matris Eccleſiæ gaudeatis, & pro nobis omnibus Deum devotiùs exoretis. Confidimus enim multum in veſtris orationibus, & quidquid proficimus, non noſtris meritis, ſed veſtris precibus reputamus. Nunc ergo precamur ut terram noſtram in pace cuſtodiatis, & Eccleſias & pauperes de manibus tyrannorum defendatis. Precamur etiam ut de falſis peregrinis conſilium capiatis; quatinùs aut ſignum ſalutiferæ crucis iterum cum pœnitentiâ aſſumant, & iter Domini peragant, aut periculo excommunicationis ſubjaceant. Sciatis pro certo quia janua terræ aperta eſt nobis; & inter alios bonos noſtros eventus, Rex Babyloniæ miſſis ad nos nuntiis, dixit ſe obedire noſtræ voluntati. Valete. Obſecramus in Domino Jssu, ut omnes ad quos hæc epiſtola pervenerit, pro nobis & pro mortuis noſtris Deum exorent.

S. ANSELMI EPISTOLÆ.

EPISTOLA I.

Ad B. LANFRANCUM *Cantuar. Archiepiſcop.*

Anno MLXXXVIII. Opus ſuum quod Monologiũ inſcribitur corrigendum vel approbandũ mittit Lanfranco.

REverendo & amando ſuo Domino, & Patri, & Doctori, Cantuariæ Archiepiſcopo, Anglorum Primati, Matri Eccleſiæ Catholicæ, fidei utilitatiſque merito multùm amplectendo LANFRANCO, frater ANSELMUS Beccenſis, vitâ peccator, habitu Monachus.

Quoniam agenda ſunt omnia conſilio, ſed non omni conſilio, ſicut ſcriptum eſt: *Omnia fac cum conſilio*; Et, *Conſiliarius ſit tibi unus de mille*: unum quem ſcitis non de mille, ſed de omnibus mortalibus elegi, quem præ omnibus haberem conſultorem in dubiis, doctorem in ignoratis, in exceſſibus correctorem, in rectè actis approbatorem. Quo quamvis ſecundum votum uti non poſſim, decrevi tamen uti quantum poſſum. Quamvis enim valde multi ſint præter prudentiam veſtram, de quorum multum proficere imperitus poſſim peritiâ, & quorum ſubjacere cenſuræ mea me cogat imperitia, nullum tamen eorum novi cujus me doctrinæ judiciove tam confidenter, tamque libenter, quàm veſtro ſubjiciam; & qui mihi tam paterno affectu ſe, ſi res indiget, exhibeat, aut, ſi res exigit, congaudeat. Quare quoniam quidquid de paterno veſtro mihi pectore impenditur, & ſapientiâ eſt exquiſitũ, & auctoritate roboratũ, & dilectione conditũ; cùm aliquid inde haurio, id me ſua & dulcedine delectat & ſecuritate ſatiat. Sed quoniã hæc ipſa ſcienti loquor, his omiſſis, cur eorum meminerim expediam. Quidam fratres ſervi veſtri, & conſervi mei, me ſæpe multumque rogantes tandem coëgerunt, ut acquieſcerem illis quædam ſcribere: ſicut in ejuſdem ſcripturæ præfatiuncula conſiderare poteritis. De quo Opuſculo hoc præter ſpem evenit,

ut non ſolùm illi quibus inſtantibus editum eſt; ſed & plures alii illud velint non ſolùm legere, ſed etiam tranſcribere. Dubitans igitur utrùm illud volentibus denegare debeam, aut concedere, ne me aut invidum putantes oderint, aut ſtultum agnoſcentes derideant, ad ſingularem meum recurro conſiliarium; & ſcripturam ipſam examinandam veſtro mitto judicio, ut ejus auctoritate aut inepta à conſpectu prohibeatur, aut correcta volentibus præbeatur.

EPISTOLA II.

ad Ricardum.

An. circ. MC. *Communicavit R. P. Petrus Chifflet.* Ricardum Beccenſem Monachum hortatur, ut indiſcretis corporis ſui vexationibus obedientiam anteponat.

ANSELMUS gratiâ Dei Archiepiſcopus, fratri & filio cariſſimo RICARDO Monacho Beccenſi, ſalutem & benedictionem Dei. Cum ſcias quia multum te diligo, non deberes toties tibi datum conſilium & præceptum meum contemnere, & contemnendo me, & Abbatem cui te commiſi contriſtare. Toties enim te monui, & conſului, & præcepi, ut indiſcretas abſtinentias & vexationes corporis tui ſecundùm ordinationem præfati Abbatis temperares: toties promiſiſti quia in hac re meæ & illius voluntati penitùs obedires; & adhuc pertinaciter tuæ propriæ voluntati adhæres. Timeo ne dum vis habere præmium, ſeu potiùs famam, aut inanem intrà cor tuum gloriam abſtinentis, incurras potius pœnam inobedientis. Certè ſicut majorem coronam meretur ſimplex obedientia, quàm præter communem uſum eſcarum abſtinentia; ita graviùs ille punitur, à quo illa contemnitur, quàm à quo iſta deſeritur. Sine hujuſmodi enim abſtinentiâ poteſt obedientia hominem ſalvare: ſine obedientiâ verò talis abſtinentia non valet niſi damnare. Acquieſce igitur, acquieſce, & totum te Prælati tui diſpoſitioni cõmitte, ſi mihi vis obedire, ſi mihi vis placere, ſi dilectionẽ meam ergà te vis ſervare, ſi tuam ergà me vis probare, ſi me deinceps non vis contriſtare, & Abbatem, ſub quo es, & fratres inter quos vivis tuâ indiſcretione gravare. Nimis enim patet, quia corpus tuum & natura tua nequit tolerare quod indiſcretio tua præſumit. Omnipotens Dominus deducat te in viâ ſuâ, & in veritate ſuâ, Amen.

EPISTOLA III.

ad ROBERTUM, SEYT, *&* EDIT.

Religioſos viros Robertũ, Seyt, & Edit, monet ut de minimis ſint ſolliciti: & Angelos ſibi ſemper adſtantes cogitent eorumq; converſationem imitentur.

ANSELMUS Archiepiſcopus, ROBERTO, SEYT, EDIT, cariſſimis ſuis filiis, ſalutem & benedictionem Dei, quantum poteſt. Utinam cognoſceretis quanto gaudio cor meum repleverit dilectus filius meus Willelmus, de veſtrâ (quam mihi retulit) invicem ſanctâ dilectione, de religioſâ converſatione, de cœleſti propoſito, & ſpirituali intentione. Quamvis enim multis curis & tribulationibus prementibus me ſentiam à ſpiritali fervore tepere; tamen magna cordi meo generatur lætitia, cum audio alios in amore Dei fervere. Et quoniam ad officium mihi injunctum, & curam pertinet commiſſam, & vos (ſicut ſentio) deſideratis; moneo, precor quanto affectu poſſum, ut in hoc quod nunc vos ſeil Deus in vobis cœperit, perſeverare, imò & perficere ſtudeatis. Quod utique, Deo adjuvante, poteritis efficere, ſi minima quæque nolueritis negligere. Qui enim in minimis ſervat diligentiam, non facilè admittit in majoribus negligentiam. Nec hoſtis noſter illis quos in ſancto propoſito eſſe conſiderat, majora peccata apertè oſtendit; ſed in modicis, quaſi quæ contemnenda ſunt, latenter eos fallere contendit. Scit enim quia *qui modica deſpicit, paulatim decidit.* Ergo, cariſſimi, ſi quamlibet parùm à veſtrâ bonâ conſuetudine aliquando vel ſemel ſentitis declinare, gravem caſum gemendo vos incurriſſe judicate. Colloquia veſtra ſemper ſint munda; & de Deo. Exemplum vitæ accipite ex Angelis de cœlo,

Eccli. 19. 1.

exceptis his quæ fragilitas humanæ naturæ ad ſuam exigit ſuſtentationem. Ut veſtra converſatio ſemper in cœlis ſit, Angelicam in omnibus conſiderate, & imitamini converſationem. Hæc contemplatio ſit magiſtra veſtra: hæc conſideratio ſit regula veſtra. Quæ vitæ Angelicæ concordant ſectamini; quæ ab illa diſcordant, execramini. Angelos veſtros (ſicut dicit Dominus, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*) ſemper vobis præſentes, & actus & cogitatus veſtros conſiderantes cogitate: & ita velut ſi eos viſibiliter inſpiceretis, ſemper vivere curate. Omnipotens Deus nunquam permittat vos ab hoc ad quod perveniſtis deficere, ſed ſemper faciat ad meliora proficere. Oro. Orate pro me.

Matt. 18. 10.

EPISTOLA IV.
ad HUGONEM.

Hugonem Monachum, à quo ſe multum amari audierat, hortatur ut culpas ſuas nec celet, nec defendat: at cor ſuum Abbati ſuo patere ſemper velit: & proprios ſenſus poſthabeat.

ANſelmus Archiepiſcopus, fratri & filio cariſſimo HUGONI, ſalutem & benedictionem. Domino Abbate referente didici, quòd tantam erga me habeas dilectionem, ut cum proſpera mea audis valde gratuleris, & cum adverſa cognoſcis multum contriſteris; & cor tuum commoveatur adversùs eos, à quibus contingere ſentis aliquam adverſitatem mihi: & quia pro me orare pro poſſibilitate tuâ non deſinis. Quoniam ergo tanta tui eſt erga me dilectio, ſi te non diligo, meipſum injuſtum judico. Et quia vera dilectio illum quem diligit ſemper proficere deſiderat; idcircò te hortor, & moneo, ut mens tua ſemper ad meliora ſe extendere ſtudeat. Quòd ſi quæris conſilium quomodo hoc poſſis facere; Monachicum propoſitum ſuper omnia dilige. Quod tunc benè cuſtodire poteris, ſi numquam culpam tuam aut celare, aut defendere volueris. Sicut vulpes foveas habent, ubi latenter catulos pariunt & nutriunt; & ſicut volucres nidos habent patenter in quibus pullos fovent; ita diaboli faciunt foveas, & multiplicant peccata in corde celantis; & ædificant apertè nidos, in quibus ſimiliter peccata aggregant in corde defendentis. Vide igitur ſi non vis eſſe fovea, aut nidus diaboli, ne unquam culpam tuam celes aut defendas. Cor tuum ſemper pateat Abbati tuo; & ubicumque ſis, non ſolùm corpus tuum, ſed etiam cogitationes tuas in conſpectu ejus eſſe æſtima, & hoc fac & cogita, quod coram eo facere & cogitare non erubeſcas. Si hoc feceris, ita fugiet diabolus habitaculum pectoris tui, ſicut fur vitat domum illius qui eum nec celare vult nec defendere. In domum namque illius furta ſua fur attrahit, à quo ſe abſcondi aut defendi confidit. Si autem hoc quod dico in uſu habueris, tunc Spiritus ſanctus in te habitationem ſuam faciet: nec corripietur, nec expelletur à ſuperveniente iniquitate; ſed bonus uſus tuus per illum à ſe repellet iniquitatem. Quæ res in tantam convertetur tibi delectationem; ut nihil dulcius, nihil unquam exiſtimare poſſis jucundius. Hoc autem quod dico intelligere non poteris, niſi in quantum ipſo opere experiri volueris.

Multa bona Domnus Abbas mihi de adoleſcentiâ tuâ retulit; ſed unum addidit quod mihi placere non potuit: judicas enim melius quod tuus ſenſus eligit, quàm quod obedientia exigit. Cum enim ſcribendi habeas ſcientiam, majus aliud quid tibi videtur, quàm ſcribere per obedientiam. Certus ergo eſto, quòd melior eſt una oratio obedientis, quàm decem millia orationum contemnentis. Moneo itaque ut filium cariſſimum, & dilectum dilectorem meum, ut obedientiam in omnibus actibus præferas, & ea quæ ſuprà dixi memoriâ perpetuâ teneas, & opere complere efficaciter ſtudeas. Omnipotens Deus ſuæ gratiæ benedictione te in omnibus ſemper dirigat, & ab omni malo cuſtodiat, Amen.

EPISTOLA V.
ad WILLELMUM.

Willermum amicū ſuum monet, ut ſit ſemper præſens Deo: & ſic ſervet ſuā dilectionem, ut omni ſtudio conetur cavere Dei offenſionem.

ANſelmus Archiepiſcopus, dilecto filio ſuo WILLERMO, ſalutem & benedictionem Dei, & ſuam. Expertus ſum te magno & intimo affectu me diligere; & ideo non poſſum tibi dilectionis vicem non reddere. Diligis me ut patrem in Deo, cui totum te ſine ſimulatione commiſiſti: & ego te ut filium, qui ſincerâ dilectione te ſuſcepi. A Deo accepiſti ut me diligeres: & ego à Deo habeo ut te ſic diligerem. Quoniam ergo ex Deo eſt mutua dilectio noſtra, non poteſt deleri, nec debet, niſi hoc faciat aliqua in Deum offenſio. Sicut ergo meam vis ſervare dilectionem, ita omni ſtudio conare cavere Dei offenſionem. Diligo, ut me diligas; ſed plus diligo, ut teipſum diligas. Dilige teipſum, & quantum ad dilectionem, habeto meipſum. Eſto memor monitionis meæ; & ſemper eris dilectionis Dei, & ſub illâ meæ. Nequeo ſemper tibi eſſe præſens: Deus te cuſtodiat, qui ubique eſt præſens. Moneo te, ut ſemper illi ſis præſens.

EPISTOLA VI.
ad HERBERTUM *Epiſcopum Thiofordenſem.*

Herbertum Epiſcopum Thiofordenſem hortatur, ut Preſbyteros Concilio inobedientes, & qui fœminas nolunt dimittere, à ſacris prohibeat: & ad Eccleſiaſtica munia, alios ſeu Clericos ſeu Monachos illis ſubſtituat.
Habito Londonis ann. 1102. præſidente S. Anſelmo.

ANſelmus ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, HERBERTO Epiſcopo Thiofordenſi, ſalutem. De Preſbyteris, de quibus quærit veſtra prudentia conſilium, reſpondeo quia nihil relaxandum eſt de his quæ conſtituta ſunt in Concilio. Quoniam ipſi autem malunt dimittere quidquid pertinet ad Preſbyterii officium, quàm fœminas: ſi aliqui inveniuntur caſti, faciant pro illis. Si autem nullus aut pauciſſimi tales inveniuntur; jubete ut interim Monachi Miſſas dicant populo, ubi ipſi fuerint: & faciant Corpus Domini, quod per Clericos portetur ægrotis. Qui Clerici veſtrâ juſſione vice verſâ accipiant confeſſionem, & faciant abſolutionem, & ſepeliant corpora mortuorum. Quæ omnia etiam Monachis provectioris ætatis præcipere poteſtis; donec illa duritia Preſbyterorum, Deo viſitante, molleſcat: non enim diù durabit, Deo propitiante, ſi in incœpto perſeveraverimus. De Baptiſmo, vos ſcitis quia quicumque baptizet, Chriſtus baptizat. Laicis omnibus, majoribus & minoribus, ex parte Dei, & ex parte omnium noſtrûm qui hoc conſtituimus in Concilio, rogando præcipite; ut ſi Chriſtianos ſe confitentur, adjuvent vos quatinùs expellatis Preſbyteros Concilio inobedientes de Eccleſiis, & rebus earum; & dignos pro illis conſtituatis. Et ſi expulſi, contrà illos qui Eccleſiis caſtè ſervire voluerint [inſurrexerint] aut alio aliquo modo in aliquam ſuperbiæ temeritatem proruperint; omnes Chriſtiani ſint contrà illos: & non ſolùm à ſocietate ſuâ, ſed etiam à terris, quas de illis habent, eos cum fœminis ſuis excludant, donec reſipiſcant.

EPISTOLA VII.
ad ANSELMUM *nepotem.*

Anſelmū nepoti ſuo commendat bonos mores, ac ſtudioſitatem, & Latinæ linguæ perpetuum uſum. De ſorore ſuâ, ejus matre nunciat admiſſam illam Marciniaci à

ANſelmus Archiepiſcopus dilecto nepoti ſuo ANSELMO ſalutem & benedictionem. Sollicitudinem & triſtitiam quam tu habes de tuâ matre, ego quoque tolero. Unde à Domino Abbate Cluniacenſi petii, ut eam in Monaſterio ancillarum Dei in Marciniaco ſuſciperet: quod ipſe libenter ſuâ gratiâ annuit propter noſtrum amorem, & ipſæ ancillæ Dei voluerunt. Litteris igitur, & nuncio noſtro petii ab Abbate Cluniacenſi, & Monachis ejus, ut ſororem noſtram ſū hoc mihi concederent, quant humiliùs & ſtudioſiùs potui. Sed ipſi nullatenus aſſenſum præbere voluerunt: imò commoti ſunt ad-

Digitized by Google

Monialibus : & cum eam repoſceret ſibi negatam

verſùm me, & magnum ſibi me feciſſe dedecus exiſtimaverunt. Ego tamen nondum deſiſtam conari, ut hoc aliquâ ratione poſſim quod incœpi, perficere. Quòd ſi non potero, non debemus tamen ego & tu fruſtrà triſtitiam inconſolabilem aſſumere; ſed Dei diſpoſitionis nos & illam patienter committere. Spero enim in Deo, quia non patietur eam quibuſlibet incommoditatibus ita tentari, ut non poſſit ſuſtinere: ſed per multas tribulationes quas ab infantiâ paſſa eſt, & (ſi Deus ita diſpoſuerit) uſque in finem patietur, deducet eam, & intrare faciet in requiem ſuam. Ego verò in quantum potero, omnibus modis quamdiù vivam illi ſubvenire non ceſſabo. Quod autem pertinet ad te, mando, & præcipio tibi, ut nullatenùs ſis otioſus; ſed in hoc propter quod in Anglia te reliqui, in dies ſtatuas proficere. Virtutem grammaticæ ſtude cognoſcere: dictare quotidie aſſueſce, maximè in proſâ: & ne multum ames difficilè dictare, ſed planè & rationabiliter. Semper, niſi cum neceſſitas te cogit, latiòè loquere. Super omnia bonis moribus, & gravitati intende. Loquacitatem fuge: plùs enim proficit homo tacendo, & audiendo, & quid de aliorum dictis & vitâ poſſit proficere conſiderando, quàm ſcientiam ſuam verboſitate, nulla neceſſitate cogente, oſtendendo. Saluta magiſtrum tuum ex noſtra parte amicabiliter: cui (ſi Deus mihi opportunitatem dederit) & pro te, & pro aliis fratribus quos docet, & pro ſuis moribus bonis, verè deſidero prodeſſe. Interim tamen poſuit ſuper Domnum Priorem & multum rogavi illum, quatinùs illi ita bene faciat, ut ei ſe conjunxiſſe vobis non diſpliceat. Vale.

EPISTOLA VIII.
ad Walterum Cardinalem.

Walterum, Cardinalem Epiſcopum Albanenſem, Apoſtolicum in Angliâ Legatum rogat, ut ad ſuſtinendum onus ſui Archiepiſcopatus, opem ſibi ac ſubſidium à Pontifice Romano accerſat.

DOmino, & Romanæ Eccleſiæ Legato, Cardinali Epiſcopo WALTERO, ANSELMUS vocatus Metropolitanus Cantuariæ Epiſcopus, fidelium orationum cum ſervitio devotionem. Quoniam de veſtræ ſanctitatis civitate confido, precor ut domino noſtro Papæ fidelitatem noſtram, & dilectionem cum reverentia, quas illius celſitudini in corde ſervo, ſicut vobis oſtendi, benignè monſtretis: & laborem mentis meæ ſub Archiepiſcopatûs onere, ſicut vobis conquerendo confeſſus ſum, piâ compaſſione intimetis. Quatenùs paterna ejus pietas, filii & ſervi ſui gemitibus compatiens, aliquando in conſpectu Domini noſtri JESU-CHRISTI, & beati Petri Apoſtoli, memor mei eſſe dignetur: &, ſi quando ad illam in anxietatibus meis refugero, pietatis ejus viſcera mihi non claudantur. Munuſculum noſtrum illi pro poſſibilitate noſtrâ miſſum, rogo ut ſic veſtrâ commendetur benignitate, ut plus placeat veſtrâ commendatione, quàm ſuâ quantitate. Valeat Sanctitas veſtra: & omnipotens Deus mittat vobis Angelum ſuum bonum, qui comitetur vobiſcum, & benè diſponat iter veſtrum. Rogo vos, orate pro me.

EPISTOLA IX.
ad Epiſcopos Hiberniæ.

Epiſcopos Hiberniæ rogat ut pro ſe in multis ærumnis preſſo Deum interpellent: ſimul admonens ut ſui quiſque officii partes impleant: ac ſi quid inter eos controverſiæ ortum fuerit, rem ſibi remittant ad ſe diſcutiendam.

ANSELMUS Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanus Antiſtes, Reverendis Coëpiſcopis, DONNALDO, DONATO, ac cæteris in Hiberniæ inſulâ Pontificali eminentibus dignitate; à Deo Patre, & JESU-CHRISTO, Filio ejus unico, ſalutem & perpetuæ hæreditatis benedictionem. Odonem religionis veſtræ plurimis indiciis agnoſcens, calamitates quas patior decrevi potiſſimùm vobis aperire: ut quanto viciniùs aſſiſtitis Creatori, tantò familiariùs anguſtias meas in ejus conſpectu valeatis indicare: & indicantes, compaſſionis gemitibus ipſius miſericordiam mihi impetrare. Defuncto beatæ memoriæ prædeceſſore meo Lanfranco Archiepiſcopo, cum in Normannia Beccenſis Monaſterii Abbas exſtitiſſem (unde & præfatus anteceſſor meus ad regendam Eccleſiam, cui Deo auctore præſideo, ante me præceſſerat) occulto Dei judicio pro utilitatibus Eccleſiaſticis in Angliam veni: quo venientem tam Rex, quàm Pontifex, Regnique Optimates ad cathedram Pontificalem non vocando (ut fieri aſſolet) imò violenter rapiendo pertrahunt, Clero & populo acclamantibus in idipſum, ut nec unus cui diſpliceret quod gerebatur, viſus fuerit intereſſe. Denique tum adhuc id nolle, nec aſſentire me debere acclamarem; quòd de poteſtate Normanni Ducis, quòd de ſubjectione Rotomagenſis Epiſcopi, ipſis ignorantibus ereptus eſſem; quorum jure effugere enitebar, eorumdem (præfati videlicet Ducis, & Archiepiſcopi) præcepto onus officii coactus & obediens accepi. Quo pacto in gradum Pontificalem ſublimatus, idcircò aſſenſi, quia contraire non potui. Proinde infulatus ſeduìè quid Chriſto, quid ejus Eccleſiæ, pro loco, pro officio deberem, cogitare cœpi: & paſtorali regimine vitia reſecare, præſumptores coërcere, & quæque inordinata . . . . ad ordinem debitum volui revocare. Quâ causâ, quos adjutores me oportuerat habere in causâ Dei, terribiliter offenſos patior: & quæ per me creſcere debuerat, me præſente deperit cauſa Dei. Unde, Reverendi Patres, gemebundè vobis loquens fateor, invenerunt me amariſſimæ tribulationes, dum & quietem fructuoſam me reminiſcor perdidiſſe, & infructuoſum periculum conſidero me incurriſſe. Ita etenim peccatis meis facientibus actum eſt, ut qui noſtræ ſe ſponte ſubdiderant ditioni, à noſtrâ ſponte reſiliant ditione; & qui filiis amabilis exſtiteram, omnibus fermè odioſus exſtam. Quapropter, Venerandi Fratres, filii caritatis æternæ, obſecro vos in nomine ejus, qui ſuos inimicos redemit ſanguine ſuo, orate ut omnibus Deus nobis pacem tribuat, inimicos noſtros in gratiam convertat, & ſecundùm ſuam voluntatem nos vivere faciat.

Præterea, quamquam rectè viventem, rectèque ſapientem paſtorali ſollicitudine fraternitatem veſtram monere compellor: quatenùs viriliter, ac vigilantius agat in doctrinâ Dei: canonicâ ſeveritate, ſi quid contrà Eccleſiaſticam doctrinam in provinciis ſuis inventum fuerit, compeſcens, & ſecundùm voluntatem Dei cuncta diſponens. Si quando verò ſeu in conſecrationibus Epiſcoporum, ſeu in Eccleſiaſticorum negotiorum cauſis, ſeu quibuſlibet aliis rationibus aliquid, quod ad ſacram religionem pertineat inter vos ortum fuerit, quod per vos canonicè nequeat diffiniri; charitatis officio id ad notitiam noſtram deferri commonemus: quatenùs à nobis potiùs conſilium & ſolatium accipiatis, quàm prævaricatores mandatorum Dei in judicium ejus incidatis. Iterum, cariſſimi, rogamus vos, orate pro nobis; erigite nos de tribulationibus noſtris manu veſtræ orationis, piis precibus pulſantes aures clementiæ Dei. Dominus qui juſſit de tenebris lucem ſplendeſcere, mentibus veſtris infundat lucem ſapientiæ ſuæ; ut quæ jubet intelligatis, intelligentes opere compleatis.

PASCHALIS *Papæ II. ſcribit Archiep. & Epiſcopis Galliæ ut Cluniacenſis Cœnobii privilegia tueantur.*

An. circ. MC

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis & Epiſcopis per Gallias ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quanta reverentia Sedis Apoſtolicæ conſtitutionibus

debeatur, Fraternitatem veſtram non ignorare credimus. Si qua verò vel omnus dicta, vel aliter intellecta conſpiciunt, meminerint qui adverſus ſanctam Romanam Eccleſiam conqueri conſueverunt, quid pro Felicis Papæ ſcriptis adverſus Acacium dicti Orientalibus Epiſcopis ſanctæ memoriæ Gelaſius Papa reſponderit. Idcircò ad memoriam Fraternitatis veſtræ reducimus, quia Cluniacenſe Cœnobium ab ipſo fundationis exordio S. R. E. ſit oblatum, quod profectò religioſi Antiſtites & egregii Principes pro religione eximia donis ſuis ac poſſeſſionibus ditaverint: Romani verò Pontifices tamquam oculi ſui pupillam cuſtodientes, cum loca ad ſe plurima pertinentia Fratrum illorum regimini commiſiſſent, tam locum ipſum, quàm cætera ei cohærentia, privilegiorum ſuorum munitionibus vallaverunt. Scitis enim quanta per eos in Galliarum partibus nova inſtituta, vetera ſint ad Religionem Monaſteria reparata.

Quapropter charitatem veſtram monemus, monentes rogamus atque præcipimus, ne tot tantorumque Pontificum privilegiis obviare tentetis, ne per eorum violationem Apoſtolicæ Sedis, quod abſit, indignationem inveniatis. Imitatores eſtote Patrum veſtrorum qui Congregationem illam venerabilem devotiis coluerunt, & ſaluti, quam per eos Dominus ſuper multis peccatoribus operatur, manus ſocias adhibete; ita eos diligite, ita tuemini, ita fovete, ut quietivè per vos Omnipotenti Domino valeant deſervire. Vos autem, qui inter mundi fluctuantis turbines ſtatis, per eos tam Apoſtolicæ Sedis, quàm Omnipotentis Dei gratiam conſequamini. Datum Laterani XIII. Cal. Decembris.

Ejuſdem DAIMBERTO[a] *Archiepiſcopo Senonenſi.*

Anno circ. MCI. Scribit ſe conſecraſſe epiſcopum Pariſienſem abſque præjudicio Archiepiſcopi Senonenſis.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri DAIMBERTO Senonenſi Archiepiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Venit ad nos cum tuo ſeu Suffraganeorum tuorum teſtimonio Pariſienſis Eccleſiæ Electus [a] per nuncios & per literas ejuſdem Eccleſiæ preces afferens, ut à nobis Dei gratiâ deberet in Epiſcopum conſecrari. Nos perſonæ gravitatem videntes, morum maturitatem attendentes, infirmitati diutinæ compatientes, Eccleſiæ preces duximus audiendas. Salvo igitur in omnibus Senonenſis Eccleſiæ jure & perſonæ tuæ reverentiâ, eum noſtris tamquam beati Petri manibus, largiente Domino, conſecravimus. Ipſum itaque ad dilectionem tuam cum beati Petri gratiâ remittentes, literis præſentibus plurimùm commendamus, omnipotentem Dominum rogantes ut eum ad vos reducat incolumem, & Eccleſiæ ſuæ utiliorem, fore concedat.

Ejuſdem ad LAMBERTUM *Epiſcopum Atrebatenſem.*

Anno MCII. 15. April. Reſtitutum Epiſcopum confirmat Summus Pontifex.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri LAMBERTO Atrebatenſi Epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum. Quæ juſtè à Patribus conſtituta ſunt, oportet profectò ut ſub metu & irretragabili auctoritate teneantur. Dignum enim eſt ut nullâ deſidiâ negligantur, nulla diſſenſione violentur, nullâ concertatione turbentur. Unde & nos quod à piæ memoriæ prædeceſſore noſtro Urbano de reſtitutione Atrebatenſis Eccleſiæ conſtitutum eſt, juſtum omninò & ſacris Canonibus congruum perpendentes, noſtri quoque Decreti auctoritate ſancimus, ut videlicet Eccleſia eadem, ſicut antiquitùs Epiſcopali dignitate claruit, ita etiam in poſterum Cardinalem per Dei gratiam ſortiatur Antiſtitem. Divinæ ſiquidem miſerationis affectum, quem in Eccleſiarum ſuarum & populorum reſtitutionibus operatur, debemus & nos competentibus ſubſequi ac implere ſuffragiis. Te igitur, Dilectiſſime, ac Reverendiſſime Frater, quem in Atrebatenſi Eccleſiâ prædeceſſor noſter Domino reſtituente conſtituit, nos quoque cum divini favoris præſidio in Epiſcopalis dignitatis functione firmamus. Quidquid autem prædictæ Eccleſiæ beatus Remigius contulit, quidquid antiquis temporibus dum Epiſcopali dignitate polleret, eam poſſidere conſtiterit, ſalvis legalibus inſtitutis, & Romanæ Eccleſiæ privilegiis, ratum tibi ac tuis ſucceſſoribus permanere cenſemus. In quibus nominatim Archidiaconatus duas, quarum una Atrebatenſis, altera dicitur Oſtrevandenſis, præfatæ Eccleſiæ confirmamus, & illos omninò limites inter Atrebatenſem & Cameracenſem Eccleſias fore præcipimus, quos antiquitùs fuiſſe vel ſcriptorum monumentis, vel territoriorum diremptione, vel certis aliquibus Indiciis potuerit comprobari, ut Eccleſiarum pax, annuente Deo, nullâ occaſione turbetur, & quæ pro fidelium ſalute ſtatuta ſunt, perenni tempore inconvulſa ſtabilitate perſiſtant. Si qua ſanè Eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, hanc noſtræ Conſtitutionis paginam ſciens, contrà eam temerè venire tentaverit, ſecundò, tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetratâ iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo Corpore ac ſanguine Dei ac Domini noſtri JESU-CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri JESU-CHRISTI, quatenùs & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen.

Ego Paſchalis Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Scriptum per manum Petri Notarii Regionarii & Scriniarii ſacri Palatii.

Datum Laterani per manum Joannis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis, XVII. Cal. Maii. Indictione nona: Incarnationis Dominicæ anno M. C. II. Pontificatûs autem Domni Paſchalis ſecundi Papæ ſecundo.

Ejuſdem ad RADULPHUM *Archiepiſcopum Remenſem.*

PASCHALIS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabili fratri RADULPHO Remenſi Archiepiſcopo, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Quod de Atrebatenſis epiſcopatus reſtitutione à prædeceſſore noſtro ſanctæ memoriæ Urbano factum eſt, ſcitote apud nos firmum & inviolabile permanere, nec unquam paſſuros nos ut Cameracenſis ſuſpiciatur Eccleſiæ. Porrò tam vos quàm ſucceſſores veſtros præſentium litterarum authoritate compellimus, ut poſt mortem Atrebatenſis Epiſcopi, ad faciendam illic Epiſcopi electionem ſollicite invigilare, & electum ſine moræ longioris obſtaculo conſecrare curetis. Si quis autem adverſus hæc agere tentaverit, excommunicationis vinculo innodetur. — Confirmat Privilegia Atrebat. Epiſc. conceſſa.

Data Laterani octavo Idus Aprilis.

a *Elatus*] Fulco, ut Acherio videtur; ſed eum Baluzius emendat, & Galonem illa intelligi monet.

Anno MCI.

Donatio terræ Rumiliaci facta ab HUGONE *Trecorum Comite, & uxore ejus* CONSTANTIA.

CUm Scripturæ ſacræ ſit generale præceptum dicentis : *Facite eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis* ; meritò nonnulli ſanctæ Eccleſiæ filii hac dominicâ voce divinitus excitati, ad ſuarum contemptum faciè pertrahuntur, de ſuiſque facultatibus, vel poſſeſſionibus pauperibus Chriſti diſtribuere non verentur, dum pro caducis æterna, pro terrenis cœleſtia perpetuò adipiſci ſe cognoſcunt: de quorum numero unum, Hugonem ſcilicet ſtrenuiſſimum Trecorum Comitem, ejuſque nobiliſſimam conjugem Conſtantiam nomine ad medium deducimus, & quam S. MARIÆ, ſuiſque pauperibus ſibi in Eccleſiâ Moliſmenſi famulantibus, ſuarum rerum diviſionem fecerint, ad poſteriorum memoriam literis mandare curamus. Hic ergo Comes prædictus, illius famoſi Theobaldi Comitis filius, ejuſque conjux Conſtantia Philippi Francorum Regis filia; anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo primo, Indictione octava, Epacta decimâ octavâ, Concurrente primo, ad Cœnobium Sanctæ MARIÆ Moliſmenſis devotionis ſimul & orationis gratiâ cum multis nobilibus viris quâdam Paſchali ſolemnitate, pari conſenſu convenerunt, Fratrum orationibus devotè ſe commendaverunt, & de quâdam ſuâ poteſtate, quæ Rumiliacus vocatur, hanc conceſſionem prædictæ Eccleſiæ Moliſmenſi fecerunt. Conceſſerunt ergo ad præſens in vitâ ſuâ medietatem totius prædictæ poteſtatis, & nemoris ad eam pertinentis, & omnium juſtorum, & conſuetudinariorum redditum terræ cultæ, & incultæ, cenſorum, & pratorum, & curvatæ ruſticorum, & de labore quem ſui boves fecerant, & quidquid per juſtam conſuetudinem de prædicta villâ procedit, medietatem ſanctæ MARIÆ, ut dictum eſt, conceſſit; alteram quamdiù ipſe viveret, ſibi retinuit: ita tamen ut ſi ante non vellet, poſt ejus diſceſſum hæc eadem pars ad Eccleſiam retinnit,[a] eamque ſine alicujus contradictione jure perpetuo poſſideret. Quòd ſi propriis carrucis noſtris aliquam ponere ibi voluerimus, ponemus quantas placuerit, & quidquid laboraverint noſtrum erit. Præterea præfata Comitiſſa quædam in ſuâ proprietate poſſidebat, quatuor ſcilicet boves, & laborem eorum, cum aliqua terræ & pratorum portione, ſibi à Comite ſeparatâ, quæ omnia hæc venerabilis ſanctæ MARIÆ conceſſit. Pro his & aliis innumeris beneficiis ab eis ſibi multimodè collatis ſtatuerunt pro eis Fratrum orationes privatas & communes, & tantumdem beneficii pro quolibet eorum ſe acturos, quantum pro uno ex Fratribus ſi moreretur, ſpoponderunt: & inſuper duos pauperes in Eleemoſynâ Monaſterii deinceps ſuſtentandos pro eis poſuerunt. Patrem quoque & matrem ejus, & utroſque fratres, hujus beneficii participes non minùs conceſſerunt.

Acta ſunt apud Moliſmum tempore Philippi Regis Francorum, tempore Philippi Epiſcopi Trecorum, Roberti Epiſcopi Lingonenſis Eccleſiæ, Roberti primi Cœnobii Moliſmenſis Patris. Hujus rei teſtes fuerunt, Hugo Comes Riſvelli, Pontius de Ponto, Gaufredus filius Otranni, Otrannus filius ejus, Achardus nepos Achardi filios, Herbertus filius Dodonis, Walterius de Curte Aarardi, & Yſoardus de Plaiotro, Bartholomæus de Barro, Odardus, Wandelbertus, Flodoveus, Albertus, Milo & Oſamardus Capellani Comitis, Milo Vicecomes; Hugo Comes de Rameruco, Hugo Seneſcalcus Ducis.

a *retinnit*] Lege *rediret.*

Anno MCII

ADELA *Virmandenſis Comitiſſa præbendam Eccleſiæ S. Quintini confert Canonicis Regularibus Belvacenſibus.*

ADELA memorabilis Virmanduorum Comitiſſa, conceſſit Eccleſiæ S. Quintini Belvacenſis præbendam, quam habebat in Eccleſiâ ejuſdem ſancti Quintini Virmandenſis, pro anniverſario conjugis ſui Hugonis, & ſui ipſius, & filiorum ſuorum: videntibus & laudantibus eiſdem filiis Radulfo.....; præſentibus Roberto Miſchinno, Adam Rabie, Odone Britone Militibus ſuis; Galone Præpoſito, Radulfo de Barrâ Clericis, Odone Abbate, Brictione Canonico, Ernaldo.

Anno MCIII

GUILLELMI *præpoſiti Cadurcenſis ſacramentum ſive Juſjurandum.*

Spondet ſe perſonas, omnia jura & bona Eccleſiæ Cadurcenſis defenſurum

IN nomine Sanctæ Trinitatis. Ego WILLELMUS electus in præpoſituram ad tuendos beati Stephani cateriores honores, ob nimiam moleſtiam & injuriam à plurimis eumdem honorem ultrà modum vaſtantibus ibi illatam, volo me ſubjici & ſuponi famulitio Caturcenſis Eccleſiæ, & Domino Geraldo Epiſcopo & Canonicis ejus: & profiteor me eis fidem ſervaturum inviolabilem, & ſecuritatem, & defenſionem ſine omni fallatiâ pro poſſe meo, ſemper adhæſurum præceptis eorum; & quòd terram & homines ſancti Stephani cum omni modeſtiâ, & cum omni manſuetudine, & ſine moleſtiâ & gravi vexatione tractabo, nec eos aliquibus illicitis & extraordinariis exactionibus gravabo. Concedo etiam & confirmo & laudo eis in Domino poſſidendum quidquid ex eo tempore quo regula Canonicæ Religionis in Caturcenſi Eccleſiâ initium ſumpſit, vel ex honore beati Stephani, vel aliunde quolibet modo adepti ſunt, vel amodo ſive ex conceſſione vivorum, ſeu ſepulturâ mortuorum, ſive alio quolibet exquiſitionis modo adepturi ſunt; me neque prohibente, neque conceſſionem illam in aliquo impediente, neque ibi ulterius quidquam quærente, ſed potiùs confirmante & corroborante, ut proprietati eorum ſine omni obſtaculo deinceps ſubjaceat.

Conſtituo quoque & conſtituendum cenſeo, ut habeant Canonici modò per totum honorem mutationes & inveſtituras, & quæſturas, & hoſpitia, & juſtitiam ſuam, & ut cultores & procuratores honorum accipiant, per manus eorum quiſque adminiſtrationem ſui officii, ſcilicet vicarii, ſatellites, & ruſtici. Hoc etiam placuit inſtituendum Eccleſiaſtica cenſura, ut omnibus diebus vitæ meæ ſine conjugio ſim; & ut Eccleſiaſticos Ordines hujuſmodi honori debitos temporibus certis, per admonitionem Epiſcopi & Canonicorum libenter accipiam, & ut in honore beati Stephani nullum omninò obſtaculum ponam, vel aliud quaſdam quo alienari à Canonicorum proprietate poſſit, efficiam.

Hæc omnia ſupradicta me obſervaturum eſſe dando fidem meam in manu domini Epiſcopi, cum obſidibus meis Pontio de Belfort, Stephano de Monpeſat, Gauſberto de Caſtronovo, Americo de Rupe, Reinaldo Senoiel, confirmavi & confirmo, & ſicut fidem dedi, ita juro. Ego Guillelmus quod promiſi fide tenebo, & ſervabo amicitiam & fidelitatem domino Geraldo Epiſcopo, & Canonicis Regu-

aribus præſentibus Eccleſiæ, & tuebor vitam eorum & membra, ut nullo modo inſurgam in eos, vel cæde, vel captione, vel aliquâ læſione quâ infamiâ notari poſſit, vel aliquis . . . . meâ vel ingenio. Perſcripta eſt Charta hæc in Caturcenſi civitate in præſentiâ domini Geraldi ejuſdem civitatis Epiſcopi, & omnium Canonicorum, & civium adſtantium & plurium Nobilium menſe Julio, hebdomadâ III. feriâ I. anno Dominicæ Incarnationis MCIII. Indictione XI.

Anno circ. MCIV.

Quæ oppigneraverat Guillelmus Vicecomes, data fuerant Canonicis Cadurcenſ. ſed poſtea ablata reſtituuntur.

GUILLELMI *Vicecomitis Sancti Cirici.*

GUILLELMUS Vicecomes ſancti Cirici fecit pignoram Raimundo Rateri in villâ quæ dicitur Crem, videlicet unum prandium cum centum Militibus, per trecentos ſolidos Aquitanenſes. Poſtea poſſedit eam Raterius de Belfort, & dedit eam Domino Deo & ſancto Stephano. Poſtea verò hinus præfati Vicecomitis inferebat injuriam ruricolis: quam valde condolentes Clerici Caturcenſis Eccleſiæ, dederont præfato Vicecomiti Guillelmo ſeptuaginta ſolidos, ut ultrà nec ille nec aliquis ulla affinitate ſibi conjunctus, aliquam violentiam inferre præſumerent: & omne quod in hac terrâ juſtè vel injuſtè quærere poterant, cum iſta pignora jure perpetuo Domino Deo & ſancto Stephano, & Clericis ipſius Eccleſiæ relinqueret, quoadusque pignoram ſuprâdictam redderet, videlicet trecentos ſolidos nummorum Aquitanenſium, & ſeptuaginta ſolidos nummorum Caturcenſium per ſingulos annos in capite Kalendarum Novembrium.

Ut autem firma ſit iſta conventio, eſt fidejuſſor Gaucelinus Arnals, tali ratione ut ſi Vicecomes aliquid in hac terrâ ultrà quæſierit, ipſe Arnaldus ex caſtro ſancti Cirici nullo modo exeat, mox ut à Clericis admonitus fuerit, uſquequo ad uſque Vicecomes ad emendationem veniat. Si autem Arnaldus fidem ſervare noluerit, ſuper eum fidem fecerunt Arnaldus de Lanbera, & Stephanus Diutrans.

Teſtes ſunt ipſe Guillelmus Vicecomes & filius ejus Ademarus, Aimericus de Laroca, Grimals Bos, Pontius de la Pincta, & Stephanus Arnaldi. VI. nonas Julii, feriâ IV. Luna VII. Temporibus Philippi Imperatoris.

Donatio facta Canonicis Cadurcenſibus à RATERIO *de Belloforte.*

EGO RATERIUS de Belloforte concedo convivium illud quod accepi in pignore pro trecentis ſolidis de Vicecomite de ſancto Ciricio, Domino Deo & ſancto Stephano & Canonicis ejus, pro animâ meâ & patris mei, illum videlicet cenſum quem accipere ſolebam in honore beati Stephani qui vocatur Crem, ut ſemper habeant, & abſque alicujus perturbatione poſſideant, quoaduſque trecenti ſolidi nummorum probatæ monetæ illis reddantur. Sint autem iſti nummi in eorum proprio, pro peccatis meis redimendis.

Dimitto etiam & dono beato ſupradicto Stephano, & Canonicis regularibus, terram illam & honorem, qui eſt apud Eſperam, quem ego dudum & verbis & armis injuſtè perturbabam. Ideo dico injuſtè, quia ſcio antiquis temporibus eumdem honorem donatum fuiſſe beato Stephano & Caturcenſi Eccleſiæ à legitimis poſſeſſoribus. Nunc verò quidquid juſtè vel injuſtè, aut aliquo ingenio vel requirebam vel poſſidebam in eodem honore, redono & confirmo beato Stephano & Canonicis ejus pro ſalute animæ meæ ut omnia in æternum poſſideant. Facio autem donationem iſtam præſente Geraldo Epiſcopo illuſtri viro, ut ſemper ejuſdem donationis meæ protector fiat in vitâ ſuâ, & tutor, & teſtis rationis. Quiſquis verò hanc eleemoſynam meam inſtigante diabolo in aliquo perturbare voluerit, in inferno cruciandus Dei judicium incurrat.

Scribere autem juſſit hanc chartulam præſatus Epiſcopus Geraldus ob memoriam poſterorum, ne aliqua oblivione inficiari poſſit. Quæ ſcriptio facta eſt in conſpectu totius Canonicæ congregationis, menſe Aprilio VI. Idus ejuſdem menſis, feriâ III. poſt Ramos Palmarum. Regnante Philippo Rege.

Anno circ. MCIV.

Induens habitum Canonicum multa tribuit ac filium offert Eccleſiæ Cadurcenſi.

BERNARDI *Traucapeti.*

IN Dei nomine, ego BERNARDUS Taucapetos veniens ad Canonicam converſionem, pro redimendis peccatis meis concedo beato Stephano, & Canonicis regularibus Caturcenſis Eccleſiæ quinque porcos, & quinque arietes, ut accipiant per ſingulos annos de villa quæ vocatur Alluag; dono etiam beato Stephano vineam meam quæ eſt apud beati Laurentii Eccleſiam, ut ſemper ſecurè poſſideant prædicti Canonici. Quibus iterum concedo decimam Eccleſiæ Deſiderii quæ eſt illorum: ut confidenter ſuo ſubjiciantur dominio. Delinquo etiam filium meum nomine Arnaldum, ut fiat Canonicus regularis in Eccleſiâ Caturcenſi; cum quo concedo quidquid poſſidere viſus ſum in honore qui vocatur Cavamo.

Hæc omnia ſuprà dono & concedo fieri ſine omni dolo in præſentiâ domni Geraldi Epiſcopi, nobiliſſimi viri, conſentiente & volente & rogante uxore meâ, & omnibus filiis meis, & cum conſilio nepotum & cognatorum & omnium affinium meorum, ut ſemper ex hac horâ poſſideant Canonici regulares ſine omni perturbatione (ſive vivat ſive moriatur filius meus) totum ſupradictum honorem. Scripta verò eſt charta iſta, menſe Aprilio, feriâ III. poſt Ramos Palmarum, jubente domno Gerardo Epiſcopo.

Anno MCIV.

Confirmat quæ Lhunenſi Monaſterio donata ſunt à Comite Flandriæ Roberto juniore & à Roberto Paironenſi.

GODEFRIDI *Epiſcopi Ambianenſis.*

GODEFRIDUS gratiâ Dei Ambianenſis Epiſcopus, omnibus in Chriſto credentibus, & ſacro fonte baptiſmatis renatis ſalutem & ſanitatem. Adierunt nos dilectiſſimi Fratres noſtri Leuuenſis Eccleſiæ Monachi, deferentes ſecum chartas ſigillatas à Roberto Flandrenſe Comite juniori, & ab uxore ſua Clementia, & filio eorum Balduino, & à Paronenſi Rotberto fratre Comitis noſtri Ingelranni, & à conjuge ejus Adelide; quibus inſcriptum erat, quòd prædictæ perſonæ omne alodium de Harbonieres, & omnia ad illud pertinentia præter altare, Monaſterio ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in quo Fratres jam dicti Domino ſerviebant, hilari devotione tribuerant, quatinus ſuis & anteceſſorum ſuorum animabus id fieret ad retributionis præmium, quod temporalibus neceſſitatibus ſuis ſubtrahentes, pauperibus Chriſti conferebant in victum; quibus allatis atque perlectis, oraverunt nos Fratres illi ut quia prædictum alodium in Epiſcopio noſtro erat, quod factum fuerat chartâ noſtrâ teſtificaremur & confirmaremus. Quam petitionem libenter ſuſcipientes, precibus eorum ſatisfaciendo ſic factum fuiſſe teſtificamur, & quantum ad nos pertinet concedendo firmamus, incrementum non detrimentum rebus eo-

rum maximè cupientes.

Hujus doni teſtes ſcriptos in prædictis chartis reperimus. In charta Flandrenſi Abbatem Moliſmenſem:

Robertum de Betunia.
Onulſum Seneſcalcum.
Baldricum de Colbam.
Amolricum de Neura.
Oſtonem Boſtelarium.
Guillelmum Caſtellanum de S. Aldomaro.
Hacetum Brugenſem.
Balduinum Camerarium.
Sigerum de Lilerio.
Thebaldum de Hipra.

In Charta Paronenſi erant, Mainerus de Parona.

Odo filius Ingranni.
Petrus filius Hiliſindis.
Acardus filius Gerardi.
Gerardus Frotetus.
Geraldus de Capi.
Gonzo & Rabellus.
Drogo.
Lupus.
Waldricus de Vermendeiſviler.
Sibodos filius Rogeri.
Rainerus de Lebuno.
Herbertus Major de Herbonieres.
Herbertus avunculus ejus.
Walbertus & Gilbertus.

Si quis hoc violaverint, ut ſacrilegi Epiſcopali judicio condemnati, à corpore Chriſti quod eſt Eccleſia ſeparabuntur.

Data Ambianis IV. Kal. Martii, Anno primo Godefridi Epiſcopi.

Anno MCIV.

Canonicorum Eccleſiæ Pariſienſis, PASCHALI *Papæ II.*

Gratias agunt de Epiſcopo ſibi conceſſo à ſummo Pontifice.

PAternitati veſtræ quantas poſſumus gratiarum actiones toto mentis affectu referimus, quoniam idoneam ac perutilem nobis perſonam in Epiſcopum concedendo, providâ diſpenſatione conſuluiſtis, & Eccleſiam noſtram inter adverſariorum procellas quaſi ſine capite diù vacillantem, tanti Paſtoris conſolatione miſericorditer reſpexiſtis. Qui nimirum juxta legem forma gregis factus, ſuæ doctrinæ verbo nos id templum Dei ædificet, & religioſæ converſationis exemplo informet. Ei itàque tum veſtro ſuper hoc mandato, tum pro honeſto converſationis merito diligenter ſervire ſtudemus, & tamquam Patri debitam in omnibus obedientiam impendimus. Apoſtolicam verò ſollicitudinem latere non volumus, quòd Comes de Dammartino terras noſtras quibuſdam injuſtis exactionibus infeſtare non ceſſet, quas idem cum patre ſuo pro eâdem re præcepto Urbani Papæ quondam excommunicato, & tandem ſatisfaciente & prædictas exactiones dimittente antea dimiſit. Precamur igitur, ut ſicut prædictus anteceſſor veſter patrem prædicti Comitis à ſuâ compeſcuit nequitiâ, & ita filium veſtræ diſcretionis reſtrænet providentia, & Epiſcopis Belvacenſi & Meldenſi, ut eum excommunicent & ejus caſtella interdicant donec nobis ſatisfaciat, injungatis.

Anno MCIV.

PASCHALIS *Papæ II. ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Provinciarum Remenſis, Senonenſis & Turonenſis, ut Philippum Regem & ejus pellicem à vinculo excommunicationis abſolvant.*

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus fratribus, Archiepiſcopis & Epiſcopis per Remenſem, Senonenſem, ac Turonenſem provincias conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Significatum nobis eſt quorumdam veſtrum litteris, quia filius noſter Francorum Rex feminam illam pro quâ toties commonitus, imò excommunicatus fuit, juxtà præceptum noſtrum abjurare decreverit. Ipſa etiam mulier Regem abjurare parata ſit. Super quarum converſione perſonarum non minimùm exultavimus, quia ſuper uno peccatore pœnitentiam agente gaudium eſſe Angelis Dei, ipſo Domino teſtante didicimus. Quam nimirum cauſam fratri noſtro Ricardo Albanenſi Epiſcopo reminiſcimini à nobis fuiſſe commiſſam. Si ergo idem frater Franciæ jam fines egreſſus eſt, nos eamdem cauſam, aſpirante Domino, unà vobiſcum peragendam Venerabili Fratri Lamberto Atrebatenſi Epiſcopo committimus. Convenientibus itaque vobis in unum, ſi communis filius Francorum Rex, & illa ejus lateralis; tactis Sacroſanctis Evangeliis omnem carnalis copulæ conſuetudinem abjuraverint, mutuum quoque colloquium & contubernium niſi ſub teſtimonio perſonarum minimè ſuſpectarum, nunquam videlicet ad idem flagitium redituri, ſicut quorumdam veſtrum litteris ſignificatum eſt, ſatisfactionem eorum vice noſtrâ vobiſcum Atrebatenſis Epiſcopus ſuſcipiat, & à vinculo excommunicationis abſolvat, quatinùs largiente Domino & filium Eccleſia, & Regem ſibi Francia reconciliatum Epiſcopali miniſterio gratuletur. Data Laterani per manum Joannis III. Nonas Octobris.

Juramentum Philippi Regis Francorum.

Audias, Tu Lamberte Atrebatenſis Epiſcope, qui hîc Apoſtolicâ vice fungeris: Audiant Archiepiſcopi, & præſentes Epiſcopi, quòd Ego Philippus Rex Francorum peccatum & conſuetudinem carnalis & illicitæ copulæ quam hactenùs cum Bertrada exercui, ulteriùs non exercebo. ſed peccatum iſtud & flagitium penitùs & ſine omni retractatione abjuro. Cum eâdem quoque feminâ mutuum colloquium & contubernium, niſi ſub teſtimonio perſonarum minimè ſuſpectarum, non habebo, hæc omnia ſicut litteræ Papæ dicunt, & vos intelligitis, ſine omni malo ingenio obſervabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sacro-ſancta JESU-CHRISTI Evangelia. Similiter & Bertrada cum excommunicationis vinculo ſolveretur, tactis Sacro-ſanctis Evangeliis in perſonâ ſuâ hoc idem juravit ſacramentum.

Actum Pariſius in præſentiâ Domini Daimberti Senonenſis, & Radulfi Turonenſis Archiepiſcoporum; Domini quoque Ivonis Carnotenſis Epiſcopi, Humbaldi Autiſiodorenſis Epiſcopi, Joannis Aurelianenſis Epiſcopi, Gualonis Pariſienſis Epiſcopi, Manaſſæ Meldenſis Epiſcopi, Baldrici Noviomenſis Epiſcopi, Lamberti Atrebatenſis Epiſcopi, Huberti Silvanectenſis Epiſcopi: Abbatum quoque Adæ Pariſienſis, Olrici ſimiliter Pariſienſis, Rainoldi de prato ſancti Germani Pariſienſis, Rainoldi Moriliminſis Stampenſis: Archidiaconorum etiam quamplurium; & honorabilium Clericorum, & Laïcorum non parvâ multitudine inibi conſiſtentium.

Taliter itaque ex Apoſtolicæ ſedis auctoritate reincorporatus eſt Philippus Rex Francorum Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ matri ſuæ IV. Nonas Decembris, Indictione XIII. anno autem Dei Chriſti M. C. IV. Pontificante verò in ſede Romanâ Domino Paſchali Papa II. anno ſexto.

Ejuſdem DAIMBERTO *Archiepiſcopo Senonenſi.*

Anno circ. MCV.

Suadet vigilantiam Paſtoralem.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri D. Eccleſiæ Senonenſis Archiepiſ-

copo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quanto major tibi animarum cura commiſſa eſt, tanto ſollicitiorem eſſe in omnibus te oportet. Invigila igitur, frater cariſſime, ſicut bonus paſtor ſuper gregem Domini, ut eum talem poſſis Domino aſſignare, qui & ſibi placeat, & te dignum bonâ retributione oſtendat. Finis tuus quotidie appropinquat; & licet hoc certum ſit omnibus, extremus tamen dies incertus eſt. Eſto itaque ſemper ſollicitus; & ſi fortè negligenter te aliquando habuiſti, nunc totum ſtudeas per Dei gratiam emendare: ut cum Dominus venerit, te vigilantem inveniat & ſic paratum, quatenùs in æternæ vitæ ſuſcipi gloriâ merearis. De quærimoniâ quam Virziliensis Abbas adversùs Floriacenſem pro quâdam gerit Eccleſiâ, juſtitiam debitam facias. Non enim volumus privilegiorum obtentu Eccleſia quælibet præjudicium patiatur. Datum apud Ziphernum X. Kalendas Novembris.

Anno MCV.

PHILIPPUS I. *Rex Francorum jubet bona Epiſcoporum Carnutenſium defunctorum intacta ſervari.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum fieri volumus univerſis in Regno Francorum per futura tempora ſucceſſuris, quod Dominus Ivo ſanctæ Carnotenſis Eccleſiæ venerabilis Epiſcopus humili devotione celſitudinem noſtræ ſerenitatis adiens, obnixè deprecans, ut pravam conſuetudinem in domibus Epiſcopalibus ejuſdem Eccleſiæ à Comite Henrico cognomine Stephano, & Adela uxore ejus, conceſſione filiorum ſuorum Willelmi, Theobaldi, Odonis, Stephani, remiſſam & libertatem prædictis domibus & rebus in eiſdem collectis à prædictis Comitibus donatam concederemus, & noſtra pragmatica ſanctione firmaremus.

Cujus pio deſiderio aſſentientes, & æquiſſimæ poſtulationi aurem inclinantes, ſecundum tenorem ſcripti, quod de prædictis rebus prætaxati Comites fieri decreverunt, noſtræ majeſtatis auctoritate res prætaxatas à pravâ conſuetudine liberamus, domum ſcilicet, & domus ejuſdem ferrum, plumbum, vitrum, lignum, lapides, cæteramque ſupellectilem, ſcilicet tabulas, ſcamna, ſcabella, vaſa vinaria, lectos, necnon coquinas & borrea, granaria, cellaria, torcularia, furnos, furnorumque domos, ſive in urbe, ſive extrà urbem, ſilvas ut non vendantur, nec ſuccidantur, nec dentur; annonam quoque, vinum, fenum, oves, & boves, & cætera animalia, omniaque reliqua mobilia, quæ congregata, vel collecta fuerint, ſive in urbe, ſive extra urbem, ante obitum, vel diſceſſum Epiſcopi cujuſlibet, intacta manere firmamus: aliis profutura, quibus Epiſcopus reſervare, vel donare, ſeu per ſe, ſeu per œconomum ſuum decreverit, vel majores perſonæ Eccleſiæ, ſi id Epiſcopo aliquâ occaſione prævento facere non licuerit. Concedimus etiam ut exactio, quæ defunctis Epiſcopis, vel diſcedentibus fieri ſolet in ſervientes Epiſcopi vel ruſticos, de cætero nunquam fiat.

Hæc omnia ſicut à prædictis Comitibus conceſſum eſt & firmatum, & nos, ut prædictum eſt, concedimus, & per pragmaticam ſanctionem noſtram firmamus teſtificante charactere noſtri nominis, & ſigillo noſtræ Majeſtatis. Philippus Dei gratiâ Francorum Rex. Actum & confirmatum Pariſ. anno Dominicæ Incarnationis M. C. V. anno verò regni noſtri XLVI.

Ejuſdem argumenti PASCHALIS *II. Litteræ ad Canonicos Eccleſiæ Carnotenſis.*

PASCHALIS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei Carnotenſis Capituli Clericis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam pravas conſuetudines in domibus & rebus Carnotenſis Epiſcopi defuncti vel depoſiti, Comites quondam Carnotenſes habuerunt, veſtra memoria recognoſcit: fratris autem noſtri Ivonis Carnot. Epiſcopi labore & induſtriâ ab egregio Comite Stephano, ſicut ſcitis, impetratum eſt, ut eaſdem conſuetudines abdicaret. Nos autem ne quis ulteriùs eadem præſumat, decreti noſtri paginâ interdiximus. Nunc veſtram ſollicitudinem præmonemus, & monentes præcipimus, ut ſi fortè aliqui Carnotenſium Comitum, vel Miniſtrorum eorumdem aliquando cupidâ temeritate, & temerariâ cupiditate libertatem à Comite conceſſam à nobis confirmatam infregerint, tamquam Eccleſiaſtici juris ſacrilegi pervaſores à vobis vel ſucceſſoribus veſtris excommunicentur, & eis Eccleſiæ tam civiles quàm ſuburbanæ uſque ad ſatisfactionem claudantur.

Addimus etiam, ut ſi Epiſcopus amittendi Epiſcopatum timore, vel electus in Epiſcopum, acquirendi ambitione, illius ſacrilegii patratores abſque ſatisfactione abſolverit vel ſupportaverit, tamquam ſacrilegii particeps & Epiſcopatûs emptor, abdicetur. Novis ſiquidem moribus novum convenit antidotum adhiberi, & Eccleſiæ ſalutem modis omnibus conſervari. Datum Laterani VII. Kalend. Aprilis.

Fundatio Abbatiæ SS. Trinitatis in Novoburgo à GUILLELMO *Comite facta pro ſanctimonialibus.*

Anno circ. MCV.

ANno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo quinto, ego GUILLELMUS Comes Moretonii, filius Roberti, qui fuit frater Guillelmi Regis Anglorum, conſtruxi Abbatiam Sanctimonialium in honore ſanctæ Trinitatis in Novoburgo Moreton. adjuvante fratre Vitali, tunc temporis Abbate Savigniac. exiſtente; cui Abbati de poſſeſſionibus meis dedi ad opus Dei miniſtratum, videlicet pro animâ meâ & animabus dominorum meorum Regum Anglorum & Principum Normanorum, & omnium amicorum meorum, tam vivorum quàm defunctorum, & omnium fidelium Chriſtianorum, in puram & perpetuam eleemoſynam omninò liberam & quietam, & ab omni exactione ſæculari penitùs abſolutam. In primis totum dominicum & dominium meum, & quidquid habebam inter Canciam & Canciolam, & in telonio, in molendinis, & in firmis, & in feriâ, & Eccleſiam ſancti Hilarii cum omnibus Eccleſiaſticis eidem Eccleſiæ pertinentibus, quam habebat ſanctus Ebrulfus. Et pro excambio ſancti Hilarii, ego Comes dedi ſancto Ebrulfo Eccleſiam de Mrauda cum feodo Preſbyteri, ſicut de me tenebat, & totam feriam de Juvigney. Et pro quatuor maſuris, quas habebat ſanctus Ebrulfus in Novoburgo; ego Comes excambiavi Roberto Matriculario; & pro tribus maſuris, quas Robertus filius Giraldi habebat in Novoburgo, in excambio habet Rainaldum Fulvum. Harnulfus Vicecomes dedit duas maſuras pro animâ ſuâ Milo Camerarius duas, unam dedit, & alteram excambiavit. Guido de Landeni dedit tres. Robertus Pincerna tres, & unam ſanctus Ebrulfus in communi,

quam

quam dederunt Canonici. Rogerus filius Theoderici unam, & terram Engenulſi, quam tenuit in Novoburgo. Et Robertus filius Giraldi vineam, quam ibi habebat, & quidquid per partes. . . . . quæ quicumque ibi habebat, quidquam totum datum eſt Eccleſiæ ſanctæ Trinitatis.

In Angliâ verò dedi ego Comes Guillermus decem libratas terræ in Chevenih; & in Conſtantino in parochiâ de Appevillâ; in Baltelio dominicum meum quod habebam apud Mudelonde, cum medietate mareſcorum, & unam piſcinariam anguillarum, & . . . . terram trium carrucarum, & terram Tirpet, & apud Temchebraïnum unam medietariam, & in foreſtâ boſcum ad ignem, & ad ædificia Eccleſiæ, & omnium domorum ſuarum, & paſnagium in foreſtâ, & herbam, & ſulgeriam, & juncos ad falcandum, & omnia neceſſaria ſua, ſicut ego Comes habeo, Eccleſiæ hominibus mortuum boſcum ad neceſſaria & quitanciam in omni terrâ meâ. Hugo de Pontivis dedit in Surdâ-valle feodum de ſuſpenſis, totum concedente me Comite Richardo de Eſtra, totam terram quam habuit mater ſua in Surdâ-valle. Adam de Malâ herbâ dedit ſeptem maſuras ſuper pontem de Egrania. Robertus filius Oberni in Ruſâ vetulâ ſexaginta acras terræ, & in Monte fanciello decem acras. Lodeſiodus de Sageyo ſuam medietariam de Bello-monte.

Et ita ego Guillermus Comes antedictus, fundator Abbatiæ memoratæ, dedi & conceſſi donationes Baronum meorum, & aliorum hominum meorum factas Abbatiæ & Monialibus ibidem Deo ſerventibus, quidquid habebam in dominio, & in dominico in Burgo-novo & omnibus aliis locis in chartâ contentis, quod nihil mihi & heredibus meis omnino retinui præter denarium in die feriæ meæ, & paſſagium foreſtæ meæ de hominibus Eccleſiæ, & retributionem divinam, cum omnibus pertinentiis ſuis in terris, in Eccleſiis, in decimis, in boſco & plano, in pratis & paſcuis, in viis & ſemitis, in aquis, in molendinis, in vivariis & piſcariis, & in omnibus aliis locis & aliis rebus ad illas pertinentibus, tam ex donatione meâ, quàm aliorum donatorum, in puram & perpetuam eleemoſynam penitùs liberam & quietam, benè & in pace, liberè & quietè, plenariè & integrè, & honorificè cum omnibus libertatibus & liberis & conſuetudinibus ſuis. Et volo & concedo Monialibus antedictis, quòd poſſint ædificare, conſtruere domos, furnos, ſtagna, molendina ad aquam & ad ventum, & omnia alia ædificia ad habitandum; & ad utilitatem Abbatiæ neceſſaria in omnibus locis à me Comite, & ab aliis hominibus meis datis & conceſſis in Epiſcopatu Ebruicenſi, Conſtantienſi, Bajocenſi, bona Eccleſiæ augmentando: & prohibeo ne eis vel hominibus ſuis vel rebus ſuis injuria vel contumelia fiat, vel fieri permittatur, quæ ipſæ & omnia ſua ſunt in manu & cuſtodiâ & protectione meâ.

Anno MCVI.

Epiſtola I. HENRICI *Imperatoris ad S.* HUGONEM *Abbatem Cluniacenſem.*

Conqueritur de filio quòd in illum inſurrexerit.

HENRICUS Dei gratiâ Romanorum Imperator Auguſtus, Cariſſimo atque dilectiſſimo Patri HUGONI, & univerſis ſanctis fratribus Cluniacenſis Cœnobii, dulcem filii affectum, ac devotum fratris, imò ſervi obſequium.

Quia tuam ſemper pietatem, & paternam erga nos ſollicitudinem benignè experti ſumus, ita ut de multis ſæpe periculis, tuis ſanctis orationibus credamus nos liberatos; idcircò, Pater Cariſſime, ad te poſt Deum quaſi ad ſingulare refugium neceſſitatis noſtræ recurrimus, & ut apud te ſaltem miſeriarum noſtrarum ſolatium inveniamus, humiliter expoſcimus. Et utinam nobis contingeret faciem tuam Angelicam corporaliter videre, ut tuis affuſi genibus, caput noſtrum quod de fonte ſalutari ſuſcepiſti, in ſinum ſanctitatis tuæ familiariter poſſemus reclinare, ibique peccata noſtra deflendo multitudinem tribulationum noſtrarum per ordinem enarrare. Sed quia talem nobis conſolationem invident non ſolùm longa terrarum interjecta ſpatia, ſed etiam mira ſævientium inimicorum odia, tuam paternitatem omni devotione obſecramus, quatenùs noſtræ humilitatis litteras nihil falſitatis aut ſimulationis, Deo teſte, continentes, non dedigneris ſuſcipere, & attentè, & miſericorditer intelligere, monſtrum inauditæ traditionis noſtræ. Quam quidem ut magis mirandum ſit, non tam domeſtica vel inimica manus (nam *ſi is qui oderat me ſuper me magna loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo*) quàm etiam filius uteri noſtri unicè nobis dilectus, impiè, inhumanè, & indignè in nos exercuit; ita ut non abſque dolore vel ingenti admiratione poſſimus clamare ad Deum voce illa Pſalmiſtæ Regis, à facie non diſſimilis filii fugientis; *Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me.*

Scire enim te credimus, quia audiſſe non dubitamus, quantâ affectione, & intima cordis dilectione, contrà voluntatem multorum, eumdem filium noſtrum exaltavimus uſque ad Regni ſolium, qui in ipsâ electione ſuâ nobis juravit Moguntiæ vitam & ſalutem perſonæ noſtræ; & quod de regno & omni honore noſtro, & de omnibus quæ habebamus, vel habituri eramus, nullomodò ſe intromitteret me vivente contrà voluntatem, & præceptum noſtrum. Idem quoque ſuper Crucem & Dominicum clavum cum lanceâ, coram omnibus Principibus, nobis juravit, cum inthronizatus fuiſſet Aquis. Verum his omnibus poſthabitis, & oblivioni traditis conſilio perfidorum & perjuratorum; mortaliumque inimicorum noſtrorum ita à nobis ſeparatus eſt, ut omnimodè nos perſequi tam in rebus quàm in perſonâ cupiens, nos privare regno & vitâ, ab eâ hora ſemper intenderet. Cœpit enim caſtra noſtra obſidere, & prædia noſtra uſurpare, quotquot potuit tam de familiâ, quàm & alios ſibi contrà nos ſacramento alligavit. Proh dolor! cum de die in diem exſpectaremus, ut tactus dolore cordis intrinſecùs humiliatus reſipiſceret, magis ac magis furore perfidiæ accenſus, nihili pendens Dei timorem & paternam reverentiam, non dubitavit nos de civitate in civitatem perſequi, & omnia noſtra pro poſſe invadere.

Sic venimus Coloniam. Proindè cum ipſe in proximâ Nativitate Domini diſpoſuiſſet colloquium apud Moguntiam congregatis fidelibus noſtris cœpimus illuc aſcendere. Quo audito, occurrit nobis obviam in locum qui dicitur Confluentia, ibi cum nihil vi contrà nos poſſet agere, cœpit laborare aſtutiâ, dolo, & omni arte. Miſit namque nobis nuntios ſuos ut ſecum loqueremur: nos autem accepto conſilio noſtrorum fidelium annuimus. Poſtquàm verò illuc convenimus, ſtatim procidens ad pedes ejus cœpimus pro ſolo Deo & animâ ſuâ affectuoſiſſimè rogare; ut vellet jam ceſſare ab inhumanâ patris perſequutione. Ille autem è contrà ſub ſpecie & velamine pacis & conventionis, provolutus ad pedes noſtros lacrymando rogabat & obſecrabat nos, ut fidei & animæ ſuæ nos committentes, quæ . . . . . . noſtrum & caro noſtra erat, non dubitaremus eum eo ad præfatum colloquium . . . . . . Moguntiam, illuc nos ipſe duceret omni certitudine ſecuritatis, & cum Principibus

quanto fideliùs poſſet de honore noſtro ſolicitè tractaret, & inde nos peracto negotio vel infecto, ad locum quem vellemus ſecuriſſimè reduceret. His omnibus auditis & intellectis, collaudantibus noſtris committimus nos fidei & animæ ejus, dicentes: Committimus nos animæ tuæ ſub eâ fide, quâ Deus voluit filium diligere patrem. Ille verò datâ dextrâ, ſub eâdem fide ſalutis & honoris noſtri nos ſecuros reddidit. Hac igitur fiduciâ nihil dubitantes, remiſimus noſtros ut ad præfatum colloquium redirent; mandando etiam cæteris fidelibus noſtris, ut ibidem nobis occurrerent, & ſic cum illo profecti ſumus.

Cum autem eſſemus in mediâ viâ, nuntiatum eſt nobis privatim quòd traderemur. Hoc cum ipſe sciret nobis relatum eſſe, cœpit jurare & deteſtari nullo modo eſſe verum, recipiens nos iterum ſub præfatâ fide. Deinde in ſequenti die circâ noctem pervenimus in locum qui dicitur Binga. Mane autem facto circumvenit nos armorum ſtrepitu, & omni genere terroris, dicens ſe nos nolle ducere Moguntiam, ſed ad caſtrum quoddam. Cum igitur provolveremur ad pedes tam ſuos quàm aliorum, ut ſecundùm fidem datam nos duceret Moguntiam, vel nos dimitteret liberos abire, redituros in termino quem diſponeret omni certitudine ſecuritatis; reſponſum eſt nobis quòd nihil aliud liceret nobis facere, quàm ad præfatum Caſtellum ire. Quid plura? Contrà omnem voluntatem noſtram captivos nos duxerunt, ibique retruſi in arctiſſimâ cuſtodiâ traditi ſumus mortalibus noſtris inimicis, excluſis omnibus noſtris præter tres laicos, nec etiam relictus eſt nobis Sacerdos, cum de vitâ noſtra deſperaremus, à quo poſſemus Corpus & Sanguinem Domini pro viatico accipere, & cui poſſemus peccatorum noſtrorum confeſſionem facere. Ubi, etiam afflicti ſumus fame & ſiti, & omni genere contumeliæ terroris, uſque ad ipſum articulum mortis, ita ut certiſſimum nobis eſſet nos ulteriùs non poſſe vivere, quantum in ipſo erat, niſi voluntati ejus ſatisfaceremus. Interea mandatum eſt nobis, quod liberationis noſtræ nullum eſſet conſilium, niſi extemplo daretur & crux & lancea, cæteraque regalia inſignia. Cum ergo indubitanter intellexiſſemus, nos nullatenùs aliter quàm hoc modo liberari poſſe, mandavimus illis qui erant in Caſtello ubi regalia habebantur, ut ſaltem hoc modo vitam nobis redimerent. Qui periculum vitæ noſtræ intelligentes, præfatam crucem & lanceam cum aliis inſignibus, licet inviti, tradiderunt.

His ita (poſthabito Deo, & omni jure & juſtitiâ) inhumanè peractis, eduxerunt nos de horribili carcere in locum, qui dicitur Ingilheim juxtà Moguntiam, quò venit filius noſter cum mortalibus inimicis noſtris, & eorum multitudine, relictis fermè omnibus fidelibus noſtris Moguntiæ, eâ ſpe, quòd nos illuc ad eos deberet ducere. Quibus omnibus hac ſpe deceptis, in præfato loco iterum producti ſumus ad crudeliſſimas quæſtiones, & iniquas exactiones, præſente Nuntio Papæ, ubi multa inconvenientia non tam zelo rectitudinis, quàm ſtudio noſtræ damnationis, ſunt nobis ab inimicis noſtris objecta, quæcumque ſcilicet ſaluti & honori noſtro potuerunt eſſe contraria. At verò nos cùm poſtularemus, ut liceret nobis reſpondere, & de omnibus objectis dignâ ratione ſatisfacere: illi pro imperio renuerunt, quod etiam barbari alicui ſervo non facerent. Cum ergo videremus nobis violentiam & præjudicium fieri, tunc prævoluti ad pedes eorum cœpimus ſuppliciter implorare, cum pro Deo, tùm pro ſuo honore, ut hujuſmodi quæſtiones & objectiones differrent uſque ad Apoſtolicam ſedem, conceſsâ interim nobis dignitate propriæ libertatis, uſque ad locum prætatæ ſedis; ubi præſente Romano Clero & populo remoto odio & invidiâ, & cæteris quæ juſtitiæ ſunt contraria, liceret de objectis vel dignè purgare, vel humiliter ſatisfacere. At cùm id quoque nobis inhumanè denegaretur, & nos deinde miſſe .... reremus, ſi qua ſpes vitæ aut ſalutis, vel quæ tandem eſſet .... copia liberationis. Tum nobis reſponſum eſt, quòd à gravi captivitate ita .... poſſemus, ſi ea exequi vellemus quæ nobis, licet contrà jus & honorem noſtrum, proponebantur, id eſt, ut ſecundum eorum voluntatem redderemus imperii coronam. Quid plura? Poſtquàm à nobis omnia pro voluntate & imperio extorſerunt, abeuntes Moguntiam, in eodem loco nos ſine honore reliquerunt: cum ecce mandatum eſt nobis, quòd niſi æternam captivitatem ſubire vellemus, quantocyùs diſcederemus. Quapropter locum ipſum deteſtantes, navim conſcendimus, Coloniam feſtinanter venimus, & ſic gratuitâ miſericordia divinæ majeſtatis à crudelibus inimicorum manibus vix liberati ſumus.

Sed jam tempus eſt tam longæ miſeriarum noſtrarum tragœdiæ finem imponere; quam ideircò tuæ, Pater amantiſſime, pietati deflere curavimus, quia in Deo & in te magna & ſingularis ſpes eſt nobis conſilii & auxilii, ſalutis & liberationis noſtræ. Unde quod hactenùs facere diſtulimus, nunc toto affectu & deſiderio animi totum conſilium noſtrum tuæ fidei committimus, & quidquid de noſtra cum Apoſtolico reconciliatione, quidquid de pace & unitate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſalvo honore noſtro, faciendum eſſe decreveris, totum nos facturos ſine dubio, Deo ubique promittimus. Feſtina ergo, Pater Cariſſime, nobis conſulere, nec te pœniteat quæſumus, etſi non pro filii liberatione, quia peccavimus in cœlum & coram te, ſaltem pro mercenarii tui ſalute laborare. Præterea conquerimus pietati tuæ, quòd filios noſter litteris ſuis mandat ubique regalia omnia ſponte nos reddidiſſe; quod noverit Sanctitas tua omninò verum eſſe.

Epiſtola II. HENRICI *Imperatoris ad* HUGONEM *Cluniacenſem.*

HENRICUS Dei gratiâ Romanorum Imperator Auguſtus UGONI venerabili Cluniacenſi Abbati, quidquid licet peccator, tamen ſpiritalis filius, devotius & humilius ſuo deſiderantiſſimo & dilecto Patri.

Rogat Hugonem, ut arbiter eſſe velit illum inter & Papam.

Etſi per familiares Monachos & Fratres veſtros tribulationis, & à ſæculo inauditæ horribilis traditionis noſtræ omnem ordinem vobis, propriis litteris, ſicut contigit, ſignificare & mandare diſpoſuimus; tamen noluimus prætermittere quin per hos nuntios veſtræ paternitatis ſanctitatem, ut publicanus peccatorum ſuorum refugium, & naufragans ſalutis portum, deſiderantiſſimâ devotione depoſceremus. Rogamus igitur, venerande Pater, veſtræ ſanctitatis memorabilem probitatem, quatenùs audita & intellecta noſtræ monſtruoſæ traditionis deteſtabilis miſeria, ita caritas Dei quæ in vobis eſt accendatur pro ſolo Deo ad defenſionem execrabilis injuriæ noſtræ, quòd manifeſtè appareat ſanctitatem veſtræ paternitatis ſolo divino reſpectu ſollicitari pro inauditis tribulationibus noſtris. Nos enim coram Romano Nuntio de cauſa, quæ eſt inter nos & Papam, conſilio religioſorum virorum voluimus pleniter agere: verùm quia diſpoſuerant nos omninò de hac vitâ perdere, nullo modo voluerunt nos recipere. Iterum tamen qualitercumque tractati ſimus, ponimus nos in conſilio veſtro patris noſtri, aliorumque religioſorum virorum, quos ad hoc habere

vultis, ita ut ſalvo honore noſtro totum Papæ faciam quod diſpoſueritis. De cætero orationibus veſtris me committo, venerande Pater, & per vos ſanctæ congregationi veſtræ præſentari rogamus, & eorum orationi devotiſſimè commendari.

Epiſtola III. HENRICI *Imperatoris ad* HUGONEM *Cluniacenſem.*

Gratias habet Hugoni de reſtitutâ ejus orationibus ſanitate.

HENRICUS Dei gratiâ Romanorum Imperator Auguſtus, HUGONI venerabili Abbati Cluniacenſi gratiam & ſalutem.

Viſis ſanctitatis tuæ litteris, admodum gaviſi ſumus. Tuas tanto libentiùs ſuſcepimus, quanto ferventiori ſtudio divinæ contemplationi te inhærere novimus. In quibus quoniam te dixiſti nimium exultaſſe de redditâ nobis ſanitate, de conceſsâ cœlitus filii adoptione, grates paternitati tuæ referimus, grates ex intimo corde perſolvimus. Id etiam tam ſummopere mandamus, quàm humiliter depoſcimus, ut tua apud clementiſſimum Dominum noſtrum jugiter non deſit oratio, pro Reipublicæ commodo, pro totius regni honore, pro noſtrâ noſtrorumque ſalute, ut divinitùs nobis collata proſperitas, Eccleſiarum & populi totius pax poſſit eſſe & tranquillitas. Quis enim ſapiens tuam orationem, tuorumque non exoptet! Quis inſolubili caritatis vinculo retinere non ambiget? quorum oratio tanto purior, quanto ab actibus ſeculi remotior; tanto dignior, quanto divinis conſpectibus exſtat propinquior. Quòd autem pro longinquitate itineris negaſti potuiſſe venire ſicut juſſimus, quamquam gratanter tuum ſuſcepiſſemus adventum, eo ignoſcimus tenore, ut in Paſcha ad nos Coloniam venias, ſi eſt fieri poſſibile, quatenùs ſi audemus dicere, eumdem puerum de quo ita lætatus es, de ſacro fonte ſuſciperes, & ſpiritualis pater tuæ benedictionis munere ſignares, ſicque ſimul expiati fermento delictorum Paſchali ſolemnitate mereamur perfrui azymis cœleſtis gloriæ.

Rogat Abbatem ut è ſacro fonte filium ſuſcipiat.

Epiſtola Anonymi ad HUGONEM *Abbatem.*

Orat ut pro defuncto Henrico Imper. preces Deo offerat.

DIlectiſſimo Patri & omni acceptione digno Hugoni Abbati . . . . . quæquæ modo Deo jubente fit, Salutem, & devotum obſequium.

Quia in luctum verſa eſt cithara mea, pro gaudio gemitum, pro exultatione, quam litteræ veſtræ fecerent, refero lamentabile planctum. Cor tamen mœrore tabidum refugit ea toto referre. Qoapropter & quia velox fama malorum, ut credo, meum vobis dolorem nuntiavit, precor ut dominum meum, quem diutiùs in carne ſervare noluiſtis, ſaltem orando cum veſtro conventu defunctum Deo commendetis; filiumque veſtrum diù ſibi heredem fore ac Deo dignum obtineatis: & turbas ſi quæ contrà eum in veſtris vicinis patribus regni ſui oriuntur, etiam conſilio ſedare ſtudeatis. Vale Pater.

Epiſtola HENRICI *Imperatoris.*

Abbatem precatur, ut illum inviſat, quò pacem inire poſſit cum Summo Pontifice.

HENRICUS Dei gratiâ Romanorum Imperetor Auguſtus HUGONI Reverendo Abbati, qood filius Patri.

Diù eſt Domne ac Pater quòd infirmum veſtrum ſicut ſolebatis non viſitaſtis, & quòd adhortationum & conſolationum fomentis contritum veſtrum non curaſtis. Sed proinde pietati veſtræ non æſtimamus derogandum, ſed totum iniquitatibus noſtris imputandum, quia fortaſſe Spiritus Domini prohibuit, ne propter infructuoſam arburem ſanctitas veſtra fatigari debuerit. Verùm quoniam tempus eſt omni rei ſub cœlo, & ſicut tempus eſt iræ Domini, ita & miſericordiæ ejus, quam viciſſitudinem ſæpiùs in Iſraelitico populo animadvertere poſſumus, qui peccans à Domino puniebatur, pœnitens dignus veniâ judicabatur: ſicut planè factum eſt quando à Nabuchodonoſor muri Jeruſalem deſtructi ſunt, templum Domini dirutum, populus captivus ductus eſt, quando filia Sion ſedit per ſeptuaginta annos ſine Rege, ſine Sacerdote, ſine ſacrificio: ſed rurſum quando cœli diſtillaverunt miſericordiam Dei, ſub Cyro Rege Perſarum laxata eſt captivitas, redditi populus, Jeruſalem reædificata, templum reparatum, & cæremoniarum ritus ex integro eſt reſtitutus. Si ergo, ſicut Apoſtolus loquitur, *hæc omnia in figurâ contingebant illis*, nos qui ſimilem in deſtitutione Eccleſiaſticæ Religionis, Domini diù ſuſtinuimus iram, quare in reparatione ejuſdem Religionis ſimilem non ſperemus miſericordiam? Hoc itaque exemplo animati notum facimus Serenitati veſtræ, quòd pro reparatione eccleſiarum, quæ noſtris temporibùs noſtris peccatis, heu! corruerunt, omnibus modis prout Deus vires dederit, volumus laborare, & ſanis conſiliis omnium bonorum amodo acquieſcere, ſi quo modo valeamus diſperſa colligere, & hiantia cuneo ſchiſmatis, unionis glutino coadunare, atque ruinam Eccleſiæ, quæ per nos facta eſt, pacis & juſtitiæ inſtauratione recompenſare.

Præterea ſignificamus vobis, quòd ſi Deo propitio Regnum & Sacerdotium in unum recolligere poterimus, poſt confirmatam pacem ire Jeruſalem diſponimus, & videre ſanctam terram in quâ Dominus noſter in carne viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt, ipſo propitio valde deſideramus, ut ibi expreſſius eum aduremus, ubi eum alapas, ſputa, flagella, crucem, mortem, ſepulturam, paſſum eſſe pro nobis cognovimus. Hæc autem omnia propterea Sanctitati veſtræ indicamus, ut enixiùs pro nobis oretis, & nos Deo cum ſancto Collegio Fratrum veſtrorum attentiùs commendetis, ut ipſe qui nos bonæ voluntatis prævenit miſericordiâ, ad fructoſum effectum noſtra dirigere dignetur opera.

Epiſtola HUGONIS *Abbatis ad* PHILIPPUM *Regem.*

Ex ſingulari familiaritate, Regem, ut, abdicato Regno Monaſticam vitam arripiat, adhortatur.

DOmino PHILIPPO Dei gratiâ Francorum Regi, Frater HUGO Cluniacenſis Abbas, cœleſtis Regni dignitatem & gloriam.

Sicut veſtræ Sublimitatis prudentia recognoſcit, ſponteque fatetur, nullo unquam tempore, vel Dignitati, vel Coronæ, vel Amplitudini veſtræ contraire conati ſumus, nec honorem veſtrum, aut gloriam, aut majeſtatem, in quoquam minui ſeu defraudari optavimus, ſed ea potiùs quæ iſtis contraria ſunt, quibuſve iſta corrumpi poſſunt, longè à vobis ſemper fore, fide non ficta & optamos aſſiduè & oremus: & ſi quid horum, videlicet contrariorum ac corrumpentium ex humanâ vobis tentatione atque infirmitate inhæſit, illud Deus amoveat, illo vos purget, illo vos ad plenum emundet. Quia verò Manſuetudo veſtra ex multâ qua vos præditum ſcimus humilitate ad hoc ſe non dedignatur inclinare, ut qood reſtat temporis, nobiſcum ſe unanimem ac concordè vivere velle fateatur, ſuamque nobis benevolentiam offerens, noſtram devotè repoſcat, id gratulanter amplectimur, & ſuper hoc corde benivolo exultamus, dicentes: *Gloria in excelſis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.*

Et quoniam Deus januam nobis dulcis familiaritatis ad vos de ſe alloquendum aperuit, nunc vobis primùm aperimus, quod de vobis non nunc primùm cogitare cœpimus & optare; ut propenſiorem affectum & intentionem majorem amodo habearis ad bonum: ad verum dico bonum, ad ſummum bonum, quod Deus eſt. O magne amice, recordamini quia me aliquando interrogaſtis, an aliquis unquam de Regibus factus fuerit Monachus. Reſpondi, etiam. Sed etſi de nullo alio certi eſſemus, ſolius ſancti Guntranni Francorum Regis exemplum ſufficeret, qui relictis ſæculi pompis, & vanitatibus, & illecebris factus eſt Monachus imitans illum, qui cum dives eſſet, pauper pro nobis factus eſt, ut ſuâ nos paupertate ditaret. Igitur ſi nos regnum delectat, & poteſtas, & dignitas, imitamini quod auditis; quia ſic & verè Rex, & verè potens, & verè dignitatis compos, & perenniter dives eſſe poteritis. Moveat etiam vos ac perterreat contemporalium, vicinorumque veſtrorum, Willelmi, dico, Anglorum Regis, & Henrici Imperatoris, lamentabilis caſus, plangenduſque interitus: quorum alter unius ſagittæ ictu, non in bello, ſed in boſco ſub momento temporis interiit. Alter multos angores graveſque ærumnas, quas diù ſuſtinuerat, nuper, ſicut vos audiviſſe jam credimus, defecit. Qui quomodo nunc ſe habeant, quidve ſuſtineant, quis hominum novit? Propter quod, ô Rex amicabilis, apprehendite jam ad plenum timorem Domini, aſſumite ſanum & tutum conſilium animæ veſtræ; ne, quod Deus avertat, contingat vobis, ſicut præfatis Regibus contigiſſe dolemus. Sunt enim caſus vitæ humanæ innumeri, innumerabilia mortium genera. *Et horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* Igitur mutate vitam, corrigite mores, appropinquate Deo per veram pœnitentiam, vel converſionem, perfectam. Quam videlicet pœnitentiam, vel converſionem, nec faciliori, ut credimus, nec certiori viâ poteſtis apprehendere, quàm quod multum volumus & optamus, monachicâ profeſſione. Ecce Principes Apoſtolorum, Judices Imperatorum, & Regum, & orbis, beatus Petrus & Paulus, parati ſunt recipere vos in domum ſuam hanc, quam Patres noſtri aſylum pœnitentium nominaverunt. Et nos parati ſumus vos ut Regem habere, ut Regem tractare, ut Regi ſervire, & pro vobis Regi Regum devotiùs ſupplicare; ut vos propter ſe ex Rege Monachum, ex Monacho in Regem per ſe reſtituat, non jam in breviſſimo atque pauperculo terræ angulo, tempore modico dominantem, ſed in ampliſſimâ ac feliciſſimâ cœli latitudine ſecum ſine fine regnantem. Amen.

Rex Guntrannus olim factus Monachus.

Hebr. 10. 31.

Paschalis *II. Papæ.*

Anno circ. MCVII.

De legatione S. A. datâ Girardo *Engoliſmenſi Epiſcopo.*

Paschalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilis Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, atque Principibus per Bituricenſem, Burdegalenſem, Auſcitanam, Turonenſem, atque Britannicam Provincias conſtitutis, & cæteris tam Clericis quàm Laïcis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicæ ſedis auctoritate providentiaque compellimur, cui auctore Deo præſidemus indigni, non ſolùm vicinis & proximis, ſed procul etiam poſitis fidelibus, quæ ad ſalutem ſpectant animæ providere: quod quantum in nobis eſt, auxiliante Domino, implere ſatagimus. Proinde vobis cariſſimi fratres & filii, Apoſtolorum Petri & Pauli benedictionem impendimus, & paternâ vos affectione cohortamur in Domino, quatenùs uſque in finem, firmum propoſitum juſtitiæ teneatis, laboris mercedem maximam in æternâ gloriâ percepturi. Ut autem penes vos habeatis, apud quem querelas veſtras atque negotia, cum oportunum fuerit, referatis, cujuſque conſilio & hortatu quæ ad ſalutem veſtram attinent, peragatis; Vices noſtras fratri Cariſſimo Girardo Engoliſmenſi Epiſcopo commiſimus, in partes cum noſtræ ſollicitudinis aſciſcentes. Huic vice noſtrâ, ut noſtro Apoſtolorumque in partibus veſtris Vicario, ad Dei honorem & ad ſalutem animarum veſtrarum fideliter obedite, ut vobis per Dei gratiam collaborantibus, quæ exſtirpanda ſunt exſtirpare, quæ corroboranda ſunt corroborare prævaleat. Nec ſollicitudinem, fratres Cariſſimi, pigeat; cum neceſſitas Eccleſiaſticæ utilitatis exegerit, Synodales cum eo celebrare Conventus, quos nimirum convocandi nos ei vice noſtrâ poteſtatem indulſimus. Data Laterani XVIII. Calendas Maii.

Raimundi *de Banzâ & uxoris ejus Donatio dum filium offerunt ut fiat Canonicus Regularis in Eccleſia Cadurcenſi.*

Anno circ. MCVII.

Ego Raimundus de Banzâ & uxor mea Astorga, damus hunc filium noſtrum Petrum Deo & Protomartyri Stephano Caturcenſis Eccleſiæ, ut ibi Canonicus Regularis ſerviat omnibus diebus vitæ ſuæ, damus ei tertiam partem Eccleſiæ Autoire, ſcilicet de decimis, de decimatore, & preſbyterio, & de omnibus omninò rebus quæcumque inde proveniunt, concedimus Beatiſſimo Stephano Caturcenſis Eccleſiæ tertiam portionem, ut liberè poſſideant Canonici ibidem regulariter converſantes omni tempore. Si verò vel Epiſcopus, vel Præpoſitus, vel quælibet hujuſmodi perſona aliquid à menſâ vel communione Fratrum diſtraxerit & ſubripere voluerit, ita diſcernimus fieri, ut unus ex filiis vel fratribus noſtris vel ex propinquioribus cognatis noſtris, ſtatim in ſuos retorquere conetur. Et ipſe Raimundus qui chartulam iſtam fieri juſſit, & Ugo filius ejus & cæteri fratres, & W. de la Mota, & Geraldus de Palmas. Scripta eſt charta iſta menſe Maïo, XIII. Kal. Junö, Regnante Philippo Rege, in diebus domni Geraldi prædictæ civitatis nobiliſſimi Epiſcopi.

Teſtamentum Humberti *Guerilla.*

Anno circ. MCVII. *Deſcr. D. d'Herouval ex Chartulario S. Eparchii.* Jura quædam Abbatiæ S. Eparchii confert.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs-ſancti ab utroque procedentis. Ego Humbertus Guerilla pro ſalute & remedio animæ meæ & parentum meorum relinquo, imò dono & concedo Deo & ſancto Eparchio totam illam pravam conſuetudinem, ſeu injuſtitiam, vel inquietudinem, quam in terrâ ſancti Eparchii, quæ vulgo Vicaria appellatur, violenter & injuſtè per occaſionem Vigeriæ capiebam. Hæc terra lata eſt & ſpatioſa, & de menſâ S. Eparchii ſpecialis ac propria. Hanc quippe terram Arnaldus, Buchardus, & alii anteceſſores mei peccatis ſuis facientibus, per poteſtatem vicariam plùs juſto vehementer vexaverunt, & ad magnum detrimentum hactenùs eam deduxerunt.

Nunc ego, ut Deus Omnipotens eis parcat & clementer indulgeat, & mihi peccatori remiſſionem faciat, ad continuam quietem & perpetuam libertatem reduco; delens & exſtirpans omnes illas antiquas, & frequentes moleſtias, atque nefandas oppreſſiones, quibus patrimonium S. Eparchii uſque hodie malè premebatur: & Sanguinem nominatim,

Digitized by Google

id eſt juſtitiam ſanguinis, quam requirebam, relinquo, quocumque modo vulneratio, vel ſanguinis effuſio facta fuerit in totâ terrâ illâ, amodo & uſque in ſempiternum, de juſtitiâ S. Eparchii, & Monachorum ejus ſit; niſi tantùm in morte hominis: nam ſanguis qui tantummodo in morte hominis effunderetur, meus erit ad juſtificandum. Has itaque quatuor juſtitias ſolas, quæ de meo feodio eſſe dignoſcuntur, id eſt furtum, incendium, raptum, homicidium mihi retineo. Ita ut ſi in furto, vel in incendio, vel raptu mulierum, effuſio ſanguinis evenerit, non meæ juſtitiæ, ſed juſtitiæ ſancti Eparchii & Monachorum ejus erit. Inſuper quoquo modo ſanguis evenerit in totâ terrâ illâ, niſi in morte hominis, S. Eparchii, ſicut dictum eſt, & Monachorum ejus erit.

Has igitur quatuor juſtitias, furtum, incendium, raptum, homicidium, quæ mihi, ſicut prælibatum eſt, retineo, non ideo retineo, ut per hanc occaſionem ſanctuarium Dei ultrà velim fatigare; quia Deus, qui conſcientiæ teſtis eſt & Judex, non irridetur, ſed ut ipſam terram à tantis criminibus, & nefariis operibus debeam mundare, & cuſtodire. De cætero totam terram illam abſque ullâ retractatione liberam, & ab omni contagio noxiæ conſuetudinis quietam cenſeo; remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, ut uſibus & ſtipendiis, atque diverſis utilitatibus ſervorum Dei perpetuâ lege inviolabiliter famuletur; quatenùs ſine aliquâ intolerabili neceſſitate pro noſtrâ & omnis populi Chriſtiani ſalute divinam miſericordiam quotidianis precibus eos exorare delectet.

Hoc autem Teſtamentum priùs apud Ajarniacum Caſtrum infirmitate validâ correptus, ac timore mortis perterritus die Calendarum Auguſti per manum Hugonis Abbatis compoſui, atque ad præceptum ipſius Abbatis datâ fide mea, ſic me obſervaturum profeſſus ſum: necnon Petrus Guerilla nepos meus datâ fide ſuâ firmavit, ac majoris firmitatis gratiâ, prece & præcepto noſtro commonitus, ſuper altare S. Petri poſito ſancto Evangelio juravit. Petrum quoque Baldrandi virum induſtrium per fidem ſuam ipſi Abbati obſidem contuli, ſub teſtibus Richardo de Montebruno, Fulcone Barboſté, Ramnulfo Roil, & aliis multis.

Tempore verò procedente cum de infirmitate illâ convaluiſſem, & contentio inter me & ipſum Abbatem oriretur propter juſtitiam ſanguinis, quam requirebam; tandem per juſtitiam Girardi Epiſcopi convenimus apud Varnum villam Epiſcopalem, ubi convenit frequens turba bonorum virorum, & prudentium, quorum conſilio & aſſenſione in manu ipſius Epiſcopi, atque in manu jamdicti Abbatis, totum ſicut ſuperiùs tractatum eſt, reliqui, dedi, conceſſi & contuli ſine ſimulatione ad laudem & gloriam nominis Dei, & ad remedium animæ meæ, & deceſſorum meorum; atque ad utilitatem Eccleſiæ S. Eparchii, Amen.

Poſtea in Capitulum Fratrum veni, per hoc pargamenum præſente Conventu, atque præſente Willelmo Comite Tallifer, necnon aliis nobilibus viris aſſiſtentibus in manu ipſius Epiſcopi Girardi, atque in manu præfati Abbatis Hugonis, ſicut ſuperiùs diſpoſitum eſt, dedi & conceſſi. Egrediens verò à Capitulo donum ſuper altari ſancti Eparchii per hoc ipſum pargamenum poſui, ac manu meâ ſubter firmavi.

† Sign. Girardi Epiſcopi. † Sig. Hugonis Abbatis. † Sign. Willelmi Comitis cognomento Tallifer. † Sig. Willioi de Borno. † Sign. Humberti Guerilla. † Sig. Arnaldi de Portâ. † Sig. Petri Guerilla. † Sig. Petri Baldrandi. † Sign. Humberti Arnaldi de Montignac. † Sign. Alduini Oſtendi. † Sign. Arnaldi Ademari. † Sign. Villini Jordani. † Sign. Joſelini de Caſtello Novo; regnante Philippo Rege Francorum: atque Willelmo Taglifer Comite in Engoliſmâ.

THEOBALDI *Stampenſis ad Epiſcopum Lincolnienſem.*

Anno circ. MCVIII.

De quibuſdam in divina pagina titubantibus.

Quæ vera ſit pœnitentia oſtendit.

SI quis prædicat & prædicando temerè deffiniat aliquem non poſſe ſalvari quâcumque horâ manus ſuas pœnitentiæ dederit, fallitur, ſicut veritas teſtatur, nec catholicè ſentit. Ipſa enim inquit: *In quâcumque die peccator converſus fuerit, peccata ejus non reputabuntur ei; ſed vitâ vivet, & non morietur.* Inde Auguſtinus contrà Fauſtum: Pœnitentiâ cordis aboleri peccata, etiam in ultimo vitæ ſpiritu indubitanter credimus. Qui verò aliter ſentit, non Chriſtianus eſt, ſed Novatianus. Inde Gregorius ſuper Ezechielem: « Nunquam ſera eſt pœnitentia à pœnitente, Propheta aſſerente: *Quâcumque horâ peccator ingemuerit, ſalvus erit.* Nec latro in cruce pendens veniam habuiſſet, ſi bona voluntas unius horæ non ſubveniſſet. « Inde Hieronymus contrà Jovinianum: » Pœnitenti, & vero corde gementi, ſi ſtatim moritur, bona voluntas quaſi opera feciſſet, reputabitur. « Inde ad Damaſum: » Ne cui ſera videatur eſſe pœnitentia, Chriſtus in cruce pœnam homicidii fecit martyrium. « Cui conſonat Hilarius dicens: » Pœnitudo mores immutat, & longa temporum crimina in ictu oculi pereunt, ſi bona cordis nata fuerit compunctio. « Eſt autem compunctio, humilitas cordis cum recordatione peccatorum & lacrymis. Inde Gregorius in Moralibus. « Omnis ſtrepitus pravæ actionis obmuteſcit vi bonæ compunctionis. « Si enim cor verè dolet, » vitia contrà nos obmuteſcunt, & à mente tribulatione doloris attritâ tamquam fumus evaneſcunt. Iſte eſt Spiritus qui conterit naves Tharſis, id eſt vis compunctionis, quæ mentes mari, id eſt, mundo deditas, tribulationis gemitu ſalubriter afficit. Inde Ambroſius: » Vera peccati pœnitentia eſt, ab eo quod pœnitendum intellexeris, deſiſtere. « Inde Calixtus Papa: « In pœnitentia tantum valet longitudo temporis, vel confeſſio oris, quantum vera compunctio cordis: ſi quis enim ore confitetur, & corde non credit, inter illos computatur, de quibus legitur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* « Inde Alexander Papa: » Nihil ita Dei miſericordiam captat, quemadmodum cor pœnitentis. « Inde Preſbyter Venerabilis: » In Chriſtiania non principium, ſed finis quæritur; quia unuſquiſque de fine ſuo judicabitur. « Cujus enim finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt. Quid etiam ipſe Deus mulieri in adulterio deprehenſæ reſpondeat, audiamus: *Vade, jam amplius noli peccare.* Petrus autem culpam trinæ negationis, foras egreſſus amariſſimè flevit, & mox ab ipſo Domino indulgentiam habere meruit. Quem Papa Gregorius imitatur dicens: » Lacrymis amariſſimis conſcientiam noſtram baptizemus, quia poſt baptiſmum magnitudine peccatorum vitam inquinavimus. « Nemo tamen de magnitudine peccatorum deſperet, dicendo: Peccata mea multa ſunt in quibus uſque ad ſenectutem perſeveravi, & jam ampliùs veniam non potero promereri, maximè quia illa me dimiſerunt, non ego illa. Abſit ut talis de miſericordiâ Dei deſperet; magna namque & ineffabilis Dei pietas, non vult alicui in aliquo tempore ponere metas. Quicumque enim ni-

Ezech. 18. 21. 28.

Rom. 10. 13.

Matt. 15. 8.

Joan. 8. 11.

mio peccatorum faſce gravantur, ſi gravati ad Dominum convertantur, illicò peccatorum nimio faſce alleviantur. Deus enim magis approbat in extremis vitæ puritatem mentis, quàm longam cordis munditiam in fine à bono deficientis. Verbi gratia: Latro per ante facta dignus erat inferno; ſed puritate mentis coronatus adiit paradiſum. Quidam verò Eremita Angelicam vitam ducens, dignus erat paradiſo, ſed ſemel lapſus in culpam, damnatus deſcendit ad infernum. Ampliùs, ſicut ſanctum Evangelium teſtatur, pater-familias undecimâ horâ conducit operarios, & æqualem vitæ mercedem ſolvere dignatur. Unde conſtat quòd pœnitentia non eſt in numero dierum, vel in longo tempore afflictionis; ſed in amaritudine cordis. Qui enim in Chriſtum credit, etiamſi in multis moratur peccatis, fide ſuâ vivit in æternum, ſicut ipſe ait in Evangelio: *Ego ſum reſurrectio & vita; qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, vivet*. Et alibi: *Ego ſum via, veritas, & vita*; via ſine errore quærentibus; veritas ſine falſitate invenientibus; vita ſine morte manentibus. Quod autem Apoſtolus ait: *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; verum eſt, quia confeſſio pœnitentibus neceſſaria eſt. Quod enim de Chriſto credimus, non erubeſcere, ſed confiteri coram omnibus debemus. Et ſi aliquis pro fidei confeſſione occiditur, licet quibuſdam vitiis ſit præpeditus, tamen in illâ occiſione ita mundatur, ut ſtatim in æternam gloriam ſuſcipiatur. Et hoc aſt, *Ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Cum autem confeſſio oris fiat ad proximum, confeſſio cordis ad Deum, ſi aliquo eventu confeſſio oris impediatur, non tamen idcircò cordis confeſſio infructuoſa reprobatur. Auguſtinus enim de Sodomitis in lacu ſubmerſis tractans, dicit quòd quidam ex illis ſalvati ſunt, per bonam compunctionem, & verum cordis gemitum, quia non ſolùm ſuperfluæ cogitationes, ſed etiam pravæ actiones ante vim compunctionis fugiunt.

Pœnitentia non tempore, ſed cordis amaritudine ponderatur.

Joan. 11, 25.

Ibid. 14. 6.

Rom. 10. 10.

Ibid.

Si quis tamen importunus aſſerit neminem poſſe ſalvari, niſi poſſit ore confiteri, non benè diſcernit confeſſionem, nec ejus talem cognovit diviſionem. Confeſſio alia cordis, alia oris, alia utroque modo. Bonum eſt quidem & laudabile confiteri corde & ore, Jacobo Apoſtolo atteſtante qui ait: *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, &c. Qua auctoritate, ſicut quidam putant, non lædimur; quia hoc tantùm ſanè de valentibus & confiteri nolentibus intelligitur. Quia nimirum ſi aliquis pro aliquâ infirmitate, ſive etiam ab ipſâ nativitate confiteri ore impotens efficiatur, cum bonam & diſcretam confitendi ore habeat voluntatem, ſi corde confiteatur, diſcretorum judicio prorsùs alienus à ſalute non judicatur. Inde Propheta: *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus*, id eſt, humilium non de ſe, ſed gratiâ Dei confitentium. *Petitionem cordis eorum audivit auris tua*. Et alibi: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum*. Inde Salomon: *Omni cuſtodiâ ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita procedit*. Quod autem aliquis loqui corde vel confiteri poſſit, ipſe Deus apertè demonſtravit, cum Moyſi tacenti reſpondet: *Quid clamas?* Tacebat enim quantum ad ſtrepitum vocis, ſed loquebatur devotione cordis. Proinde ſi quis toto corde, totâ animâ, & totâ mente Deum diligeret, & affectum tantæ dilectionis labiis explicare non valeret, quis præſumptuoſus eum à miſericordiâ Dei alienum judicare præſumet? Cum enim interioris hominis facies per bonam compunctionem ab omni vitio purgata renovatur, & renovata per verum gemitum munditiam cordis conſequitur, licet vocem perdiderit, non tamen eſt ab illo diviſus qui dicit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*: videntes amabunt, amantes laudabunt. Sicut enim dicit Auguſtinus: Hoc erit officium divinæ Majeſtati adſtantium, ſcilicet, videre, amare, laudare. Videbimus enim & amabimus, amabimus & laudabimus; hæc tamen laudatio non fiet ſonabili verbo, ſed potiùs ibi erit vox ipſa dilectio. Nam qui in ſe fremit, bona Dei & mala quæ ipſe reddidit computando, & in corde gemit ſeipſum de peccatis increpando, meliùs ſine voce loquitur, quàm ſi voce ſine iſtis loqueretur; æternam etenim vitam ſi ore petimus, & corde non deſideramus, clamantes tacemus. Si verò deſideramus ex corde, etiamſi ore conticeſcimus, tacentes clamamus. Hinc Hieronymus: Quidquid vis & non potes, Deus factum computat. Sicut enim deliberatio cum molimine vitiorum damnatur, ſic quoque bona voluntas, cum deeſt copia agendi, remuneratur: quia non ſecundùm hoc quod quiſque non potuit, vel non licuit, ſed ſecundùm hoc quod fuit & propoſuit ex conſcientiâ accuſatur vel defenditur, cum Deus judicabit occulta hominum. Idcoque nemo deſperet, qui in fine corde pœnitet, quia non eſt locus diabolo niſi ex noſtro deſiderio. Unde Ambroſius ſuper Lucam libro decimo: » Petrus doluit & flevit, quia erravit ut homo. Invenio quod fleverit, non invenio quid dixerit. Lacrymas ejus lego, ſatisfactionem non lego. Lacrymæ enim confitentur; lacrymæ culpam ſine voce loquuntur; lacrymæ veniam poſtulant, & meritum inveniunt. Petrus tacuit, & bonus Petri fletus delictum abluit. « Quod autem Auguſtinus ait: » Niſi quis longo tempore ante mortem confiteatur, non purgatorio igne purgabitur, ſed æterno ſupplicio damnabitur; « benè intelligenti nihil obeſt. Longum etenim tempus accipit, omne illud tempus quod eſt ſufficiens correptioni. Nam quicumque confitetur in tempore ſufficiente ad correptionem, confitetur longo tempore ante mortem. Unde Celeſtinus Papa: » Vera ad Deum confeſſio hominum in extremis poſitorum, potiùs mente quàm tempore æſtimanda eſt. « In Decretis etiam Pontificum legitur, quod ſi quis ore confiteri non poſſit, indicia exteriora faciat, & poſt ei ſacratiſſimum Corpus eſt committendum, nec de eo deſperandum. Non igitur ſecundùm Decreta Pontificum ſequitur, ſi non poteſt ore confiteri, non poteſt ſalvari. Quia ſicut auctoritas clamat: Deus non de factis, ſed de voluntate judicat. Nihil enim bonâ voluntate felicius, quia nihil eſt Deo bonâ voluntate pretioſius. Inde Cyprianus: Cum multa in lege jubeantur, quæ Apoſtolus impleri non poſſe teſtatur, hic bona voluntas quæritur quæ in noſtro arbitrio eſt, & quæ ſola poteſt ſufficere, & primum habere. Unde rurſum auctoritas: Nunquam vanus eſt vacua à munere, quoties arca cordis repleta fuerit bonâ voluntate. Ampliùs, ſicut præfatus Auguſtinus in libro Confeſſionum teſtatur: » Nemo ſine bonâ voluntate benè operatur, etſi judicio hominum benè operari videatur. « Sicut enim mala voluntas, quæ prima eſt mors animæ, dicitur damnare; nullum enim opus malum ſine malâ voluntate, teſtante Auguſtino & dicente, peccatum eſt voluntarium, quod ubi non eſt voluntas, non imputatur peccatum: ſic quoque bona voluntas ſalvat, & ſalvatos perenniter coronat. Ad cujus bonæ voluntatis commendationem Angelus ait paſtoribus: *Gloria in Excelſis Deo, & in terrâ pax hominibus*, non aliis, ſed *bonæ voluntatis*. Patet ergo quod quicumque bonam voluntatem habebit in terris, pacem indubitanter & gloriam conſequetur in cœlis. Amen. Si quis verò hanc Epiſtolam improbare voluerit, & hos præfatos Doctores Catholicos recipere noluerit, lapide percutiatur, percuſſus commiona-

Varia confeſſio.

Jacob. 5. 16.

Quando oris confeſſio non neceſſaria.

Pſal. 10. 17.

Ibid.

Ibid. 50 18.

Prov. 4. 23.

Exod. 14 15

Matt. 5. 8

Quàm efficax bona voluntas.

Luc. 2. 14.

Digitized by Google

ſur, comminutus in pulvere redigatur.

Ejuſdem PHARITIO *Habendonenſi Abbati.*

Pueri ſacramento Baptiſmi non regenerari, æternam beatitudinem aſſequi nequeunt.

PHARITIO Venerandu Habendonenſis Eccleſiæ Prælaro, Dominu ſuo, & indubitanter amico THEOBALDUS Magiſter Oxenefordiæ, ſic ſuorum curam ſubditorum gerere, ut mors in ollâ dicatur eſſe. Quòd nihi morum veſtrorum boneſtatem, & filiorum non fictam caritatem prædicanti, calumniam de ſalvatione puerorum non baptizatorum, ita ea abrupta, ita etiam digito diſcretionis remoto, ſicut plures aiunt, nudiuſtertius impoſuiſtis, vehementer admiror, cum priùs ut homo diſcretus debuiſſetis eſſe cognitor, quàm, ut ita dicam, ſalvâ reverentiâ veſtrâ, fictæ criminationis accuſator, & cum omnis Eccleſia ſic de eorumdem perditione potiùs diffiniat: quòd aliquem catholicè ſentientem in ambiguum non relinquat. Omnes enim qui catholicè ſentiunt, indubitanter aſſerunt, & aſſerendo non temerè definiunt, aliquem hoc tempore nimine membrum Chriſti poſſe fieri, niſi ex aquâ viſibili, & ſpiritu inviſibili regeneratum, vel quod alio tempore contingere potuit, aliquo alio genere baptiſmatis purificatum. Unde à beato Cypriano inter Martyres reputantur, qui ſæviente perſequutione cauſâ Chriſti ſanguine ſuo baptizantur. Inde Auguſtinus de natura & origine animæ ad Victorem ſcribens, ait: « Noli dicere, noli » credere, noli docere ſacrificium Chriſtianorum pro » eis qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum; ſicut ſacrificium Judæorum pro eis qui non » circumciſi de corpore exierant, legimus nullatenùs » eſſe oblatum. » Inde Hieronymus contrà Jovinianum: « Pueri ſi ſtatim poſt baptiſma moriuntur, » per ſacramentum pœnitentiæ & fidei ſalvari dicuntur. Sacramentum enim pœnitentiæ notatur ubi » dicitur, *Abrenuntio*. Sacramentum verò fidei innuitur ubi reſpondetur, *Credo*. » Manifeſtum eſt igitur quod conſequens eſt, pueros hoc tempore non baptizatos procuidubio damnari; baptizatos verò ſi ſtatim hominem exuant, indubitanter ſalvari. Si quis autem veritatis inimicus contrà hanc ſententiam catholicam vellet delatrare, paratus eſſem eum ſacrilegum, & canem improbum, & ſcripto & vivâ voce confutare. De nativitate verò ſententiarum hoc ſolùm vobis reſpondeo, quia multo magis gratulor imitari non errabunda priorum doctorum vigilantium veſtigia, quàm modernorum dormitantium ſequi falſas opiniones & ſomnia. Quòd enim veteres Doctores via perringere potuerunt vigilando, hoc quoque juniores docere præſumunt dormitando. Vigilantes autem Doctores dicuntur, qui ſanè referunt quod à ſanctis Patribus rationabiliter audierunt. Doctores verò dormitantes appellantur, qui ea parte ſuâ ſemper aliquid novitatis afferre laborant. Unde Hilarius Pictavienſis ait in libro, quem de Trinitate compoſuit: « Optimus quidem lector eſt qui refert. » Sciatis igitur me non de afferentibus, ſed de referentibus eſſe: & quamdiu vita comes fuerit, in hoc diligenter perſeverare. Hanc autem excuſationem nolite judicare invectionem. Non enim judicanda eſt invectio, ſed rationabilis potiùs excuſatio, & facta bono zelo. Nolo enim facere mihi inimicum, quem veſtra bona moralitas nuper peperit amicum; nec mihi nec vobis adſcribitur illud proverbium: *Occaſiones quæris, qui vult recedere ab amico*. Valete. Veſtrum venerabilem Conventum vice noſtrâ ſalutare, principaliter autem veſtrum bonum Priorem, amicum noſtrum interiorem.

Prov. 18. 1.

Ejuſdem ad MARGARITAM *Reginam.*

Se ſuaque obſequia Reginæ offert.

MARGARITÆ præcellenti Reginæ, præcellentis Regis filiæ, THEOBALDUS Stampenſis Doctor Cadumenſis, illuc canticum fidelis animæ in facie cœleſtis ſponſi, ut ſolet, frequentare: *Dirige greſſus meos ſecundùm eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia*. Imprimis dilectioni veſtræ non ignotum eſſe deſidero, quatenùs inæſtimabiliter interior homo noſter cum exteriori gratulatur, & gratulando immenſas Deo gratias agere non gravatur, quoniam fama veſtræ honeſtatis, munificentiæ, liberalitatis non ſolùm per loca vobis affinia propagatur, verùm etiam ferè per totum orbem dilatatur; & dilatando quaſi de gradu in gradum promoveri quotidie comprobatur. Eſt namque munificentia in animo tam liberaliſſimo, lapis pretioſus in purificato auro: ſicut enim ſpecies illa atomarum ſpecioſa, quæ pretioſiùs aliis redolet, odore ſuo ad ſe attrahit præſentes; ſic quoque liberalitas veſtra bono ſuo odore latiùs redolente abſentes aſpergit, & aſpergendo vobis allicere non deſiſtit. Proinde ſi maris inconſtantia non prohiberet, & præſentatio mea vobis faſtidium non generaret, quod ſemper optavi, veſtro aſpectui me gauderem præſentare, quia animum meum veſtræ viſionis fame cruciatum nullatenùs valeo refrænare. Verumtamen ſi maris inconſtantia conſtans fieret, & aura languida tarditate ſuâ curſum meum non præpediret, mallem tamen naufragus veſtræ viſionis ſatiari præſentiâ, quàm ab ea jejunus omni carens adverſitate redire ad propria. Quod autem de laude veſtrâ ſcribendo per pauca prælibavi, inertiæ vel ruſticitati minimè debet imputari; quia nimirum ſi omnia membra mea in linguas verterentur, non tamen per illa cuncta quæ circà vos ſunt laudanda ſufficienter explicarentur. Omnimodâ igitur ſupplicatione vos exoro, quatenùs in hoc mihi permittatis gloriari, ut in numero Clericorum veſtrorum deinceps valeam computari. Angelus magni conſilii & fortitudinis vobiſcum ſit, ut recta ſapiatis, & recta facere non deſiſtatis.

Ejuſdem ad PHILIPPUM *amicum.*

Solatur amicum injuriis laceſſitum.

THEOBALDUS Magiſter Cadumenſis PHILIPPO amico ſuo deſiderabili, à laqueo venantium & à verbo aſpero liberari. Condoleo tibi opprobria, necnon & injuſtas calumnias non rectè judicantium, nec ea quæ Dei ſunt ſatis providâ ratione conſiderantium ſuſtinenti. Ad quorum inſanos ſive belluinos latratus confutandos ea Propheticis, & Evangelicis, & Apoſtolicis ſcriptis exempla ſubveniant, quibus doceantur in ſeipſos deſcendere, nec aliorum facta temerario dente corrodere: hoc ſolùm illis reſpondere ſufficiat quod Tullius Cicero teſtatur: « Facilè divitias deſpicit qui habet: difficilè » viles æſtimat qui non habet. » Inde Seneca: « Venter, inquit, ſatur facilè diſputat de jejuniis. » Quilibet enim facilè diſputat de eo quod ignorat. Similiter & illi cum ſint omni fœditate ſordidati, facilè de abſtinentiâ poſſunt diſputare, qui huc uſque voluptatibus carnis inhiantes ſtuduerunt deſervire. Quod enim non ſunt, videri volunt & appetunt; in quo longè à quodam ſapiente diſſentiunt, qui inter cætera ait: « Malo quidem infamis videri in conſpectu hominum, leviùs peccans coram & apertè, quàm videri juſtus hominibus, » graviùs peccans coram Deo & occultè. » Unde » Hieronymus ſuper Iſaïam libro ſexto: « Levius » malum eſt apertè peccare, quàm ſimulare & fingere ſanctitatem. » Sunt tamen quidam qui timore hominum peccare non audent, intus tamen habent, & inventâ occaſione non mali fiunt, ſed quod erant produnt. Lupus & leo ſimiliter cupiunt, ſed non ſimiliter nocent; æqua cupiditas, ſed ille timet canem, iſte non timet. Sunt item quidam qui multo

vino nocte diæque madentes, & cuti curendæ curiosè ſtudentes, mulierum uſum ebhorrent & execrentur, quia vitam ſibi placere pudicam conteſtantur, ignorantes quòd vita pudica modus appelletur, nec attendentes Hieronymum dicentem, ſcelus eſſe fœdum & execrabile quòd caper appetat hædum, cum non deſit ei capra. Sic enim Selomonis pagina teſtatur: illud malùm bonum eſt & laudabile: quod expellit peſſimum & abominabile. Cui conſonat Auguſtinus dicens: « Melius eſt cadere ſuper lectum, quàm ſuper gladium. « Proinde mundus quod verum eſt non judicat; ſed tantùm ad famam ſpectat, & bonem conſcientiam nullatenùs conſiderat, & cum culpam proprii magis accuſare deberet operis, quàm fragilitatem fratris infirmantis ſuas vires examinare negligit, nec quòd vitiis famulatur ad mentem reducit: & cum inferiùs jaceat, quaſi ex alto proſpectans cæteros ſpernit.

Multi namque cum luxuriam deteſtantur & vituperant, avaritiam ſub abſtinentiæ nomine ne videatur, palliant; & quòd Salomon ſceleſtius avaro nihil eſſe dicat, non conſiderant: ſicque in avaritiæ voluptate deteriùs, quàm in luxuriâ ſe commaculant. Quid de ſuperbiâ, quid de invidiâ cæteriſque vitiis? Quis tam ſanctus qui in aliquo horum amicitiâ non ſit conjunctus? Quorum quidem amplexibus ſi non luxurioſus ligatur, avarus, invidus, contumelioſus & alii quàm plurimi retinentur. *Initium enim omnis peccati ſuperbia*, & quaſi generalis peſtifer morbus corpus corrumpit, quæ etiam ſi eſſe virtus oſtenditur, non per hoc Deo, ſed ſoli vanæ gloriæ placere quærit. Hæc & alia multa vitia in ſe ſpeciem rectitudinis oſtendunt, ſed ex pravitatis infirmitate prodeunt, & tantâ arte ſe palliant, ut ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingant, & unde quiſque exſpectat præmia, inde dignus eſt invenire ſupplicia: quia cum culpam velut virtutem aſpicit, tanto tardiùs deſerit, quanto quod perpetrat non erubeſcit. Deinde multoties Deus ſuos à corporalibus vitiis non cuſtodit, ſicut David cuſtodire non voluit. Multi enim per caſtitatis, vel alicujus virtutis donum in ſuperbiam cadunt, & quòd ceciderint non agnoſcunt. Deus autem permittit eos in luxuriam cadere apertè, quod quandoque minus eſt, quàm tacitâ cogitatione ex deliberatione peccare. Quia verò ſuperbia minùs turpis creditur, minùs vitatur; luxuriem cum magis erubeſcunt, quia turpem omnes noverunt, etiam citiùs hoc malum corrigunt, ſeque inter alios humiles & viliores recognoſcunt, & elationis culpam quâ priùs intumeſcebant, virtute humilitatis ſternunt, & qui de virtute ſe extulerant, per vitium ad humilitatem redeunt. Elati quippe caſtitate non corrigerentur, niſi tentarentur; nec ſancti eſſent ii de caſtitatis dono ſuperbirent: & ſic miro modo dum tentantur, humiliantur; & ejus eſſe deſinunt, cujus ſuperbiendo ſervi fuerunt. Non laudo luxuriam; ſed in vitiis ei præfero ſuperbiam. Eſt enim in luxuriâ quod ferre jubemur; in ſuperbiâ verò nihil eſt quo excuſemur. Apoſtolus enim unicuique ſuam propter fornicationem concedit habere. Sed & beatus Hieronymus Angelicæ eſſe naturæ dicit non humanæ, in carne præter carnem vivere. *Deus autem ſuperbis reſiſtit, humilibus verò dat gratiam.* Conſiderare ergo debemus, quia ſi non ſumus aliis æquales in luxuriâ, forraſſis ſumus in ſuperbiâ, ut tanto humili corde eos reſpiciamus, quanto nos metipſos inter eos invenimus.

Eccli. 10, 15.

Pauci perpendunt quantum ſit peccatum ſuperbia.

Jacob. 4. 6.

Ejuſdem ad ROSCELINUM *Compendienſem Clericum.*

ROSCELINO Compendioſo Magiſtro THEOBALDUS Stampenſis Magiſter Oxnefordiæ: Non plus ſapere quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Quoniam Sacerdotum filios, & alios ex lapſu carnis generatos, non ſatis providâ ratione calumniaris, & calumniando illos exleges eſſe nimis impudenter adſtruere conaris, quæ ſuper iis à patribus ſanctis rationabiliter audivimus, non quaſi præſumendo, ſed diligentiæ ſubſerviendo, ad memoriam revocare curavimus. In Decretis namque Calixti Papæ legendo invenimus, & inveniendo legimus: Si quis prædicat Sacerdotem poſt lapſum carnis per pœnitentiam ad Sacerdotalem dignitatem redire non poſſe, fallitur, nec catholicè ſentit. Si verò Sacerdotibus poſt lapſum carnis licet ad ſacros ordines reverti, multo magis innocentes illos qui ex lapſu carnis orti ſunt, ſacris licet ordinibus inſigniri. Errat enim, errat, & os impudens in blaſphemiam acuit & armavit, qui eos appellat & judicat exleges, quos à ſervitute legis in libertatem gloriæ filiorum Dei gratia liberavit; quia non eſt infeliciter natus, qui ad vitam æternam feliciter eſt renatus. Inde Paulus ait de renatis: *Unum corpus ſumus in Chriſto.* Et alibi: *Heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.* Inde etiam Petrus. *In veritate comperi, quòd non eſt perſonarum acceptor Deus; ſed in omni gente qui timet Deum, & facit juſtitiam ejus, acceptus eſt illi.* Et alibi de renatis: *Genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Inde Hieronymus: « Cum baptizatus quilibet de fonte « aſcenderit, ſacro chriſmate ungitur in vertice, ut « cognoſcat ſe promotum eſſe in regium genus & « ſacerdotale, id eſt, à Chriſti conſortio Chriſtianus vocetur, & æterni regni cohæres fieri com- « probetur. Tegitur etiam poſt ſactam Unctionem « caput ejus ſacro velamine, ut intelligat ſe exor- « nari regni diademate, & ſacerdotali, ſicut jam « dictum eſt, dignitate. « Et alibi: *Quicunque baptizati eſtis Chriſtum induiſtis.* Sic ergo cujuſcumque generis ut ille novus homo, in utero generatur Eccleſiæ, generatus unitati corporis Chriſti indubitanter aggregatur. Joannes quoque in Apocalypſi: *Qui lavit nos in ſanguine ſuo, & fecit nos Deo regnum & Sacerdotes.* Qua igitur fronte quidam homunciones non palam, ſed è latibulis loquentes, & totam Campaniam libidinoſâ peregrinatione polluentes, indignos ſacerdotio judicant, quos Petrus & Joannes regali ſacerdotio dignos eſſe confirmant? Chriſtus quoque in Evangelio docens orare Diſcipulos, primò, inquit, *Pater noſter:* unde conſtat omnes renatos eſſe fratres. Et alibi: *Nolite vobis vocare patrem ſuper terram, unus eſt enim Pater veſter qui in cœlis eſt.* Si ergo ex eodem patre, & ex eodem ſanctæ matris Eccleſiæ utero ſumus omnes, nihil eſt quo alter alteri calumniam imponat, nihil quo alter adverſùs alterum ſuperbire debeat. Et alibi Dominus inquit: *Vivo equidem, non maneat hoc proverbium ampliùs in Iſrael, quia filius non portabit iniquitatem patris. Ut enim anima patris, ita & anima filii mea eſt.* Ideoque Deus naſci voluit de progenæ peccatricis, ut diſcerent homines peccata parentum non obeſſe ſibi. Unde in genealogiâ Chriſti nulla ſanctarum nominetur, ſed Thamar, & aliæ tres quas divina pagina reprehendit, apponuntur; ut qui pro peccatoribus veniebat, de peccatricibus naſci dignaretur. Inde Agnus ex Paſche immolandus, juſſus eſt aſſumi ex capreis & ovibus; quia ex juſtis & peccatoribus verus Agnus erat generandus. Plùs itaque prodeſt

Graviter arguit Roſcelinum qui filios ſacerdotum, ad ſacros ordines non eſſe admittendos aſſerebat.

1. Cor. 10. 17

Rom. 8. 17.

Act. 10. 34.

1. Pet. 2. 9.

Galat. 3. 27.

Apoc. 1. 5.

Omnes Chriſtiani fratres ſunt.

Matth. 23. 9.

Ezec. 18. 4. & 19.

benè

benè vixiſſe, quàm de juſtis parentibus originem duxiſſe. Deus enim vitam hominis, non nativitatem attendit.

Objectiones confutantur.

Quod autem ipſi objiciunt, quia exleges legitimæ Eccleſiæ præferendi non ſunt; bona eſt quidem ſententia & certa, ſed indecenter aſſignata. Aſſignant etenim illam renatis illis quos mater Eccleſia in Curiâ Chriſti recipit, receptos lacte proprio nutrivit, nutritos pane ſuo ſolidavit; qui planè adverſantur Hieronymo dicenti: » Abſit Domine, » ut in tabernaculo tuo ſint divites præ pauperibus, » & nobiles præ ignobilibus. « Inde Baſilius contrà Judæum quemdam de lege ſibi datâ gloriantem: » Vera caritas in Chriſti corpore non præfert indi»genam alienigenæ, non nobilem ignobili, non » pauperem diviti; ſed potiùs omnes per adoptio» nem ſpiritûs facit filios, per eumdem ſpiritum » clamantes, *Pater noſter, dimitte nobis debita noſtra*: « Sic quoque in Chriſti corpore ille ſolus habetur ſublimior, qui fuerit in Dei amore potentior. Unde quidam ſapiens contrà quemdam de nobilitate ſuâ præſumentem loquitur, dicens: Si longè repetas longeque revolvas, nomen ab infami ducis aſylo.

Non dives pauperi, nec nobilis ignobili præferentur.

Rursùs quid illi opponunt? Quod quando homo baptizatur, non conditio mutatur, ſed peccata abluuntur, verum eſt; ſed nullus ambigit hoc eſſe dictum de mundanis conditionibus; quòd ſi quis ſervus baptizatur, ſervitus illa non mutatur. Unde Apoſtolus: *Si ſervus es, magis utere*: quia ſervitus illa non eſt contraria coronæ. Unde alibi: *Servus ſis, generoſus eris, ſi mens bona fiat.*

1. Cor. 7. 21.

Sis liber, turpis mens tua, ſervus eris. Ampliùs: Quod prohibetur ne filii Sacerdotum ad Ordines promoveantur, ſic eſt intelligendum ſecundùm Auguſtinum, eos, qui hanc prohibitionem audiunt, ab hujuſcemodi concupiſcentiis abſtinere debere. Si enim filius Sacerdotis honeſtè vivit, ordinandus eſt. Si verò militis filius inhoneſtè vivit, repudiandus eſt: quia magis placet Deo vitæ perfectio, & contrà peccatum afflictio, quàm ſuperba de legitimis parentibus gloriatio. Filii namque Sacerdotum non ideo quòd ſint exleges refutantur, ſicut imperiti homines arbitrantur, ſed ut ſacerdotes à concupiſcentiis carnis refræuentur. Quia nimirum quemlibet ſacro fonte renatum, vel plenariè divina mundat gratia, vel ſacri mundatio lavacri non eſt ſufficiens nec plenaria; quod contradicit fides Catholica. Non enim ſunt exleges judicandi, quorum Deus ipſe eſt pater, & quos peperit Chriſti gratia, omnium regeneratorum piiſſima mater; nec debemus illis delictum patris, ſive thorum matris improperare, ſed potiùs morum perfectionem diligenter attendere: quoniam patris ſive matris perpetratum crimen non poteſt filiis paradiſi claudere limen. Unde quidam ſapiens: Quid meruere pati quocumque thoro generati? Quod autem filii Sacerdotum ab ordinibus reprobentur, ex rigore juſtitiæ factum eſt: ſed nullo modo juſtum eſt, teſtante Auguſtino, quia non juſte pœnam portant, qui culpam non commiſerunt. Sic itaque illi prolatores novitatis nova præcepta dantes, & quodammodo virtutem baptiſmatis evacuantes, qui rationibus ſuprà dictis oblatrant, dum de hujuſcemodi ſcrupuloſè & contentioſè diſputant, quaſi clauſo oſtio ad parietem pulſant. Ut autem major honor & gloria filiis Sacerdotum accedat, Joannes Baptiſta quo nullus major inter natos mulierum ſurrexit, filius fuit Zachariæ Sacerdotis; Maria etiam mater Domini & de Sacerdotali progenie deſcendit, cum dicatur cognata Eliſabeth quæ de Aaron originem duxit. Si autem vellem enumerare omnes de lapſu carnis procedentes, qui principatum in ſanctâ Eccleſiâ tenuerunt, priùs deficeret vita quàm exempla. Inde etiam Jacob omnes, quos de liberis & ancillis genuit, filios æquali honore heredes conſtituit, nec apud illum præfertur, qui ſecundùm carnem nobilior videbatur. Quicumque fidem Domini promeretur, nullis maculis carnalis nativitatis obfuſcatur. Hoc autem Jacob idcircò feciſſe legitur, ut oſtenderet quòd non eſt diſcretio, Judæus an Græcus, Barbarus an Scytha, ſervus an liber ſit: quia per omnia & in omnibus Chriſtus eſt. Propterea enim ſalvator noſter & Dominus humanam figuram induit, & pro libero & ſervo ſervivit, ut omnibus in ſe credentibus pari honore & gloriâ cœleſtia præmia largiretur. Salomon etiam qui feliciter, ſapienter, ſubtiliter regnavit, docuit, prophetavit, etſi de lapſu carnis ortus ſit, Deus ipſi tamen templum ſuum ædificare conceſſit, quod David patri ſuo legitimo Jeſſe filio ne conſtrueret, prohibuit; in quo nobis Deus patenter innuit, quòd magis approbat vitæ ſanctitatem, morum honeſtatem, quàm legitimæ nativitatis generoſitatem. Non igitur ſibi applaudat dives & nobilis, nec diffidat pauper & humilis, quia *excelſus Dominus humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit*: humiles reſpicit, ut attollat, altos, id eſt ſuperbos, à longe cognoſcit, ut dejiciat. Sicut enim Apoſtolus ait: *Nemo coronabitur niſi qui legitimè certaverit*; cum dicit nemo, nullus excluditur, in ſuperba hujus mundi ſtultitia confutatur, quæ eum exlegem appellat, & judicat in terris, quem Deus ad dexteram ſuam collocat & coronat in cœlis.

Pſal. 137. 6

2. Tim. 2. 5.

Tom. II.

HENRICI *Romanorum Regis Epiſtola ad Monachos Cluniacenſes.*

Anno MCVII

HENRICUS Dei gratiâ Romanorum Rex, P. Patri venerando, & ſanctæ Congregationi domûs Dei Cluniacenſis, fraternæ dilectionis amplexus, & divinæ militiæ quam exercent æternum comprehendere bravium feliciter triumphando.

Petit Cluniacenſ. Monachorum votivas preces.

Relatu multorum frequenter audivimus, quia noſter avus, & pater, Imperatores beatæ memoriæ, ſanctitatem hujus loci plurimùm ſuis temporibus dilexerunt, & in magnâ veneratione habuêrunt, quoniam orationum auxilio ſanctorum virorum qui hîc Deo militaverunt, ſe conſequuturos æternam ſalutem indubitanter crediderunt. Quorum enim fraternitatem, ſpem ſalutis veraciter promittentem, habuerunt, & hujus loci bona ubicumque ſita fuêre in eorum regno, tam Theutonico, quàm Italico, dilectionis ſtudio cuſtodiverunt atque defenderunt. Quos nos in hoc profectò corde & opere deſideramus imitari, commendantes eos vobis, rogando plurimum, ut eorum memoriam in veſtris orationibus apud Deum inceſſanter faciatis. Hos autem veſtræ ſanctitatis fraternitatem, & veſtrarum orationum auxilium & conſolationem habere dignum ducimus, & humili devotione poſtulamus; fiduciam habentes in Domino, quòd militiæ veſtræ merita, obtinebunt apud Deum nobis ſalutem corporis & animæ; regnique noſtri pacem & ſtabilitatem quam in Chriſto receptamus.

Bona quidem veſtra ubicumque fuerint in noſtrâ poteſtate, tam circà montes, quàm ultra nominatum locum ſancti Benedicti, unde nos rogaviſtis, diligenter ſervabimus; & ſi fortè aliquid adverſi in eis acciderit, libenter emendare curabimus. Orate rogamus, pro unitate regni ac ſacerdotii, quam diligimus & quærimus; & ut dominus Papa ceſſet contraire nobis de noſtrâ juſtitiâ. Voluntas verò noſtra eſſet, ſi tibi placeret, ut conveniremus, & tu no-

Bona ejuſdem Abbatiæ in ſuam tutelam accipit.

LLl

ſtram caperes notitiam, & nos tuam, & inde poſſet oriri magnum bonum, tùm quia noſter ſanguineus es, tùm quia tuum vellemus habere conſilium antequàm Romam tranſiremus. Quod Lauſannæ poſſet fieri, ſi illuc nobis obviam venires octavo die poſt Aſſumptionem ſanctæ Mariæ, qui tunc ibi erimus.

Abbas Regis conſanguineus.

HILDEBERTI

CENOMANENSIS EPISCOPI, ac deinde Archiepiſcopi Turonenſis

EPISTOLÆ.

An. MCVIII

Epiſtola I. ad Guillelmum Winceſtrenſem Epiſcopum.

Scripta ſua mittit amico

GUillelmo Dei gratiâ, venerabili Winceſtrenſi Epiſcopo Hildebertus humilis Cenomannorum Sacerdos ſalutem & obſequiorum inſtantiam. In me mihi benè complacuit, ſi quid egi quod tuæ poſſit voluntati complacere: unde & ſpiritus meus magno gaviſus gaudio, cum didici transfretaſſe nuntium tuum ad me, per quem poſtulares aliquid ex me: poſtulaſti autem exarari tibi Opuſcula mea, & exarata tranſmitti. Quo audito hæſi diutiùs, vel amicum offendere metuens, vel riſum legentibus ſuſcitare. Si enim tibi non pareo, delinquo: ſi præſumo quod exigis, ridiculus invenior. Cum autem neceſſe eſſet incidere in alterutrum, malui legentes in me, quàm in amicum delinquere me. Illud ſi quidem incommodum eſt, hoc vitium: ibi perſona læditur, hîc natura: docente autem Philoſopho didici, miſerabiliorem eſſe qui facit, quàm qui patitur injuriam. Ex eo enim eſt quòd ſapiens æquanimiter injurias ſuſtinet; inferre autem vel offenſus ignorat. Hanc ergo pro te, Beatiſſime Præſul, indui ſapientiam, ut dum meo morigerarer amico, nihil lætitiæ meæ detrahant linguæ gratuitò detrahentes: ſucceſſum confiteor, ſi gratiam tuam vel his vel aliis promereor obſequiis. Hoc autem certum habeas, quia mihi vicem rependes ſi diligis me, & oras pro me. Vale.

Ejuſdem II. De laude cujuſdam Simonis.

Gratulator è amico ſcribit.

SUcceſſiſſe confitebor ſi gratiæ veſtræ limen mihi contingat aperiri; ad quod, niſi fallor, compendioſam inveni viam, cum Simonem veſtrum colere decreverim & amare. Uſus enim habet ut qui filium diligit, diligatur à patre: diligo autem præfatum juvenem, cujus indoles & multæ mores gratiæ ſatis expetunt diligi, plùs extolli. Quod ut fiat, dilatari vellem ejus notitiam, eumque fieri Romanæ familiarem Eccleſiæ, in quâ mores hujuſmodi & gratiam inveniunt, & mercedem acquirunt. Multis eam frequentaſſe profuit, qui promotionem, quæ pro conditione ſubtrahitur, pro vitâ conſequuntur. Valete.

Ejuſdem III.

Anno MCXI.

Deflet calamitates Eccleſiæ ab Imperatore illatas.

IN lacrymis effluant oculi eorum, mi dilecte, quos de dolore capitis caritas vulneravit. Ad ludos iterum te volueram exhortari ſed communis omnium luctus gaudium impedit ſingulare. Ecce enim martyrum purpura ſeneſcentem rursùs ornat Eccleſiam, & rediviva perfidæ crudelitatis inſania, pereuntis mundi reliquias Filiorum Dei pretioſa morte conſummat. Graſſatur in plebem Chriſti funeſtus ſatelles, & de pietate pœnas exigit gladius impiorum. Datur in prædam Civitas Romanorum, & Apoſtolicæ ſedes faſtigii cruentis Saxonum direptionibus prophanatur. Adducitur Papa captivus, & iniquorum pedibus Pontificalis infula conculcatur. Deſolata mœret Cathedra Sanctitatis; & cui omnes tribus & linguæ ſervierant, Roma redigitur ſub tributo. Polluerunt Eccleſiam Dei canes immundi, & Germanorum cruda barbaries divinæ legis jugulat filios & captivat miniſtros. Ita nimirum in Eccleſiâ Dei Scripturæ ſacræ vaticinium adimpletur. *Facti ſunt hoſtes ejus in capite.* Et rurſus in Evangelio dicitur: *Percutiam Paſtorem, & diſpergentur oves gregis.* Non ergo ſine periculo Chriſtianæ Religionis id obveniſſe crediderim, ut Rector pariter & Magiſter Eccleſiæ ligaretur: fortiorem hoſtis percuſſit, ut poſtmodum ei facilior de ſubjectis eſſet triumphus: præciſum eſt caput noſtrum, & membra cætera non areſcunt? Dux exercitûs Chriſti ligatur, & miles imperterritus ſuſtinebit? Jesu bone! ubi eſt promiſſionis tuæ veritas, ſi cum Eccleſiâ tuâ non permanſeris in æternum? aut quid prodeſt oratio tua, ſi fides Petri deficiat? Confirma Chriſte, confirma fidem Eccleſiæ, pro quâ tu rogaſti: mane nobiſcum, ſicut dixiſti. Porrò tamen eſto ſollicitus in oratione, ne & ipſi circumveniamur à Satana. Ecce enim quem heri laudum præconiis extollebas, quem dilectionis ſanctæ ſequebaris officio, duobus in mundo miraculis, ſi fas eſt dici, coruſcat: aut ſi tibi diſplicet, duobus alligatur flagitiis, qualia nec in Gentibus ſunt audita: quis enim poteſt præter eum inveniri, qui Patres ſuos ſpiritualem pariter & carnalem ſubdolâ ceperit factione? Iſte eſt qui præceptis dominicis in utrâque tabulâ contradixit: nam ut de his quæ actu priora ſunt priùs dicam: patrem carnis ſuæ non honoravit, ſed eum captivavit priùs, & deinceps expulit fraudolenter, & in Deum poſtmodum & ejus Eccleſiam inſurrexit, & de ſede Petri Vicarium uſque in vincula proturbavit. Felix ergo Papa Paſchalis, & omni devotione diligendus, qui ſic Apoſtolicam ſedem rexit, ut & Apoſtolicæ paſſionis imitator fieri mereretur. Felix vinctus Jesu-Christi, cui licet pedes & manus etiam vinciantur, verbum autem Domini nunquam eſt alligatum: qui autem hujus capitis membrum eſſe voluerit, capiti ſuo ſe debet æternitate conjunctum: ſpectat enim ad contumeliam filiorum, ſi qua patribus ingeritur injuria; non enim eſt hujus capitis membrum, non hujus patris filius, non eſt hujus Prælati ſubditus, qui non ſentit, qui non condolet, qui inſultat.

Quantum crudelitatis in Papam & Romanos exercuerint Imper. Satellites.

Laudat Paſchalem Summum Pontificem, ob perſequutiones paſſas ab Imperatore.

Ejuſdem IV.

Tamquam apologeticus Paſchalis Papæ calumniam diluere ſtudet, probans quàm prudenter ille ac præclarè ſe geſſerit.

NUnquam feliciùs ad deſiderium meum ſortis adverſæ reſpondit aſperitas, quàm cum mihi de Papa, de Rege, & Romanis lamentatiunculam conſcripſiſti: adeò namque me, care meus, pagina tua nodis cujuſdam neceſſitatis adſtrinxerat, ut ſi ad ejus primum vellem impetum reſpondere, apud te quod non vellem, Regem Saxonum accuſarem; aut contrà te, quod non deberem, illam domi foriſque notiſſimam gratiam læderem caritatis. Inter has ergo jactatus anguſtias cum nec contrà Dominum tuum ducerem aſſentari, nec propter amicum honeſtum refellere quod dicebas; longiùs mecum quid agerem ſollicitus pertractavi. Ex imminentis tandem occaſione triſtitiæ materiam nactus, ita domeſticis angariatus anguſtiis, ut de criminibus conqueri non vacaret, interim obtuli tibi pro reſponſione ſilentium. Sed ecce cum veritas aperitur, & erumpit in lucem Canonicus rigor, diſciplina juſtitiæ, ſchola virtutum: & iniquitatis, ſi non reſ-

ſpondeo, & livoris eſt, ſi non collaudo. Cum ergo inimicorum vel pauliſper injuriæ ſiluerunt, & inter anguſtias licuit reſpirare, & veritas ipſa ſuam quoque peragit actionem & juſtitiæ, ſimul morem geramus Domino, & te quoque quem forſitan exacerbavimus, complacamus. Quis fecerit ſtrages? Quis ſacra polluerit? Quis prophanaverit teſtamentum, & cum ſuperbiâ ſanctuarium Dei ſit ingreſſus, aut ſi hæc quiſpiam fecerit, hoc obſecro loco mihi liceat prætereire: quæ ſingula ſanè tam copiosè & tam luculenter explanas, & tam ſolemnibus vocis tuæ lacrymis comploraſti, ut earum me quoque rivulis irrorares, & invitum tecum raperes in querelas. Liceat profectò, liceat ſimul Papæ Paſchalis tecum præconia non tacere, & non accuſare quos amo. Quàm felicem, ſic ais, Papam Paſchalem, qui gradûs ac nominis ſui ſic obtinuit ſanctitatem, ut quod & nominis ratio deſignaret, & ex officii Canone mandaretur uſque ad ſanguinem & docere, & facere non timeret. Benedictus JESUS CHRISTUS qui ſic nondum Chriſtianæ caſtra militiæ inter hoſtium cuneos dereliquit, ut non eis fortem athletam & ducem optimum provideret. Non ſcortabitur in Iſraël amor ejus, & de ſortis electæ pars inimica ſpoliis non gaudebit, dum Joſue noſtri pervigilabit inſtantia: ſtabit ad ejus nobis fixus in æthere ſol indefeſſus imperium, & nocturnæ caliginis abiget fœditatem, donec de vitiis nobile referat victrix turma trophæum. Sed quoniam mundus in maligno poſitus eſt, & amaritudinis multum eſt & livoris in plebe, puto non deerit qui audeat in hæc verba prorumpere: Ecce quomodo gloriâ & honore proſequeris, & ad ſydera laudibus effers, & virtutis inſignibus amplias, quem vidimus ante congreſſum in acie trepidantem, tubæ clangorem perferre non poſſe, deditionem moliri non ſanguinem, fœdus cum hoſtibus contra leges & jura ferire, & ad extremum ſigna relinquere, detrectare militiam, arma projicere, fugere, & latere. Fortis athleta, qui æque in acie ſtare, congredi, vincere conſuevit: & hunc vocas ad præmium, ad coronam? Hoc perſuadere poteras ignoranti: mihi quem viri fortiter facta non fugiunt, de Achar nunquam efficies Machabæum: angatus talibus, aut longè majoribus, Chriſtum Dominum non ambigimus impetendum. Et ipſe qui mundo ſpectaculum factus eſt & Angelis ejus, fortiter omnia ſuſtinebit: nos verò, qui nos filios ejus profitemur (in contumeliam ſiquidem ſuorum, ſicut ais, reſpicit filiorum, ſi qua patribus irrogetur injuria) in adjutorium ejus & nos ipſos proillo periculis exponentes, feſtinemus aſſurgere, & tanquam Herculi clavam de manibus extorquentes, aſſertionibus ſuis inimicos juſtitiæ retundamus, ut proprus ſcilicet duriùs emolumentis eliſi graviùs contundantur, & reverentiùs erubeſcant. Utinam autem ſic patienter ad audiendum aures nobis patulas præbeant, ſicut ardenter ad pungendum linguæ ſtimulos acuerunt. Si Papa Paſchalis pro jure, pro patriâ, pro teſtamento Apoſtolorum, pro republicâ JESU CHRISTI ſponte ſe manibus obtulit impiorum, ſi cervicem præbuit ad ſecurim, quid ſanctius, quid melius potuit, debuit? quid utilius proximo, quid honeſtius ſibi? nonne ſic oderat animam ſuam in hoc mundo, ut in vitam ſervaretur æternam? numquid ex Canone legiſlatoris attenderat, majoris ad proximum locum gratiæ non haberi, quàm ſi pro fratribus animam quis donaret? quis unquam tribunum accuſabit ignaviæ, qui ſe primum conjecit in vincula, & pro milite obtulit poſtmodum feriendum? quod ſi poſtmodum ceſſit injuriæ, & tanquam fugiens ut à Sanctorum ſanguine & Civium ſtrage jamjamque vibrantis aciem dextræ revocaret, vel ad horam his quæ rogabantur aſſenſit, & tanquam datis induciis & fœdere collocato, donec urbis inſtrueret muros, machinas collocaret, & convocaret exercitum, anticiparet anguſtias. Acies ordinaret; ictus ſuſpendit in aëre ferientis: quid prudentius? quid cautius Ducis induſtria facere poſſet? quis imprudentiæ condemnabit, qui ſic hoſtium cuneos exarmavit, ſic revocavit ad propria, ut ab his quos acceperat vel minimus non periret? numquid non David Rex ille ſanctiſſimus & robuſtiſſimus prælíator, ne urbis ſanctæ mœnia civium ſanguine prophanaret, perſequentis filii rabiem fugit, exprobrantium æquanimiter injurias ferens; domo Juda & fortibus Iſraël poſtmodum convocatis, ipſum ſimul & complices ejus acerbiùs fudit: Impetus ſanè properat & non ſtatim pervenit ad coronam. Impatientia mox prorumpit, & more torrentis repentè ſiccatur: tormenta baliſtæ quo ampliùs retrahis, fortiùs feriunt. Quòd ſi, ut aiunt, quod ad horam licuit tolerare, cum voluit, permutavit; ſi auditum fecit in plebe, & teſtamentum filiis dereliquit: & quoniam illud niſi in morte teſtatoris non confirmatur, renuntians domo, patriæ, rebus, officio, mortificandus in carne Pontianam inſulam commigravit. Quid obſecro, quid habet in hac parte vel improbus livor ut obloquatur, ut rodat? ſi verò inter extrema nobiſcum novus infrequens rumor obtinuit populi vocibus, & Cardinalium lacrymis revocatus in Cathedram Apoſtolici culminis iterum moderatur habenas, voces exercet: ſi Sanctorum Synodum cogit, Eccleſiam convocat, cœtum facit, & à domo Dei omnium vult aſſenſu falce judicii ſcandala reſecare; quod æquum & bonum eſt ex juſtitiâ confirmare; quod differens eſt ex miſericordia tolerare, vel mutare; quod confractum eſt diſcretionis faſciis alligare; ſi ſe Cleri plebiſque judicio ſic commiſit, ut ex eorum ſententiâ pendeat, an nova capitula cudat, an vetera deſtruat, aut quæ conſtituit roboret, aut temporum ratione ſic inconvulſâ pertranſeat; in cathedrâ commoretur, aut deportetur exilio: numquid hæc quoque lingua pravorum ſermonis aculeis non formidabit inceſſere, perſequi, condemnare? noli, noli quæſo, quiſquis es irrumpere temulenter, patrum inſtituta diſcutere, carpere mores, accuſare doctrinam. Argue, ſed cùm primum rei exitum comprobaveris: accuſa, ſed cum perpenderis aberraſſe, ſed & tunc in ſpiritu lenitatis: multa ex loco multa ex tempore, multa ex perſonis differentiùs fiunt. Rector Eccleſiæ nonnunquam aut diſſimulabit aut faciet quæ accuſat: cum viderit malum ſchiſmatis imminere, Canonum ſcita mutabit: debet ceſſare cenſura, cum diſſolvitur unitas, caritas læditur, pax vacillat. Audiſti quid legitur. *Turbati ſunt & commoti ſunt ſicut ebrius?* Delibutus unguentis, cruentum militem formidinis non accuſes. Neſcit plerumque quid prohibere, aut diſſimulare, quid præcipere, quid indulgere debeat diſpenſator: ſervus fidelis & prudens in tempore tritici menſuram conſervis præcipitur erogare: ad menſuram triticum datur, cùm eadem caritas quod rudibus annuit, fortibus negat; cum pios exercet, & tolerat malos; cum quod nunc ex rigore præceperat, poſt paulùm ex indulgentiâ relaxavit. Paulus Apoſtolus evacuator legis, & gratiæ Prædicator liberè proclamabat: *Si circumcidimini, Chriſtus vobis nihil prodeſt*. Idem poſtmodum quod vetuit fecit. Comam nutriebat: ex voto caput totondit in Cenchris. Neſcis, Frater, neſcis quàm diligenter, quàm ſollicitè patres faciunt quod mireris, quod arguas, quod condemnes. Deſine, inquam, ſpiritualium proſequi ſanctiones, ſecreta rimari, decreta damnare. In Canonibus legitur: Oves paſtorem ar-

Paſchalem Summ. Pontif. laudibus extollit.

guere non præſumant. Quæcumque neſcimus quo animo fiant, interpretemur in melius. Univerſalis Epiſcopus omnium habet leges & jura reſcindit. Ad ipſos vero qui audeant aſpirare judicium. Et tu homo, tu cinis, ſecundùm Deum formica Leonem ſollicitare non metuis? Differ, differ in tempus opprobria. Sententia Cain damnantur qui patribus injurias irrogarunt. Confitere commiſſum, pœnitentiam age, concute pectus, offenſas luctu & lacrymis lava, & recantatis opprobriis juxtà quod dicitur, palinodiam canta, tu ipſe argue, tu ipſe ſententiam judicis anticipare feſtina.

Sed ecce quid feci? dum Epiſtolam ordior, hiſtoriam texui. Libet igitur, libet hoc loco rei ſummam paucis & brevibus capitulis annotare, ut quod legentis excurſus ſeu feſtinans ſeu faſtiditus pertranſiit, tamquam ſub verbis duobus arctatum facilè valeat etiam mens occupata lectione complecti. Captus eſt Dux exercitûs Chriſtiani, dum armatus hoſtibus occurriſſet; quiſquis es æmulus veritatis fortunam argue, non tribunum: legem quam tulerat alligatus abſolvit; inſimulanda neceſſitas, non voluntas; liber factus quod ante reſciderat reſarcivit: fortis athleta poſt vulnera, poſt cruores, ſurgit acerbior, & cautiùs poſtmodum ictus excipere, & fortiùs reddere conſueſcit. Præformatas leges, & jura conſcripta renuntians omnibus ad ſecreta migravit; hæc eſt juſtitia perfectorum: reportatur in cathedram vocibus ſubditorum. Viri, quæſo, manſuetudinem advertamus, humilitatis & obedientiæ quod docebat primus in ſe proponebat exemplum egregius Prædicator, geſtabat in manibus gratiam, quam vocis officio filiis erogabat univerſalis Eccleſiæ; vel communicandi, vel commorandi, ſeu reſcindendi quod fecerat, ſeis confirmandi, publica manet certaque ſententia, æqui bonique conſulat. Satius igitur erit tibi, lingua doloſa, jugi ſilentio contorpere, quàm viri ſancti conſcientiam, quam neſcis, accuſare. Tu autem cor meum & gloria mea, deliciæ Regum, Principum gratia, decus in Clero, amor in populis, exemplar honeſti, ſpeculum gratiæ, fidei forma, & noſtrorum Orpheus ſæculorum, pulſa fidelibus, & modulos dulces vocis adjunge. Age quod agis, prædica virum ſanctum, conſtantem, diſcretum, qui ſic fugit ut vinceret, ſic vicit ut victos abſolveret, ita pro ſubditis ſe proturbavit in vincula, ut Reges ſecum traheret vinculatos ad palmam. Poſce ſecretum, coge pierides, & reſultantibus organis per varios vocis anfractus ad titulos ejus dulcia laudum cantica modulare; inter fiſtulas concrepantes raucas tibias liceat, quæſo, & calamos quaſſatos obſtrepere. delicioſa varietas in unam conveniat ſymphoniam. Tu eſto David, & me de numero facito ſuccentorum; ſi te per ſingula, ſi qui non valeo, vel dum reſpiras in clauſulis, interim plauſibus potero perſonare.

Ejuſdem V.

JOcunditas mihi & exultatio exuberat, quoties obſequio famæ vos benè valere cognoſco. Etenim ſolemne mihi eſt vos colere, veſtramque promotionem inter meos aſſignare ſucceſſus. Inde eſt ut mihi ad plenitudinem gaudii cedant, quæ circà vos proſpera ſunt, ad cumulum verò vos eſſe incolumem. Mendaci arguar ſi fruſtra poſtularis à me quod poſſit, & expediat amico erogari. Interim rogo ut ad me veſtra transferatur pagina, quâ myſterium veſtræ voluntatis transfretet ſalutis agnoſcam.

Ejuſdem VI.

Conſilium ſubminiſtrat

SI vera ſunt quæ de commiſſo tibi fratre aſſeris, deſuper implorandum eſt conſilium; quærenda quibus dimicet arma; rogandus ab illo triumphus, qui non patietur eum tentari ſupra id quod poſſit, ſed faciet cum tentatione etiam proventum ut poſſit ſuſtinere. Porrò tentationibus fatigari divinum profeſſos obſequium, nemo vel eum audit ſtupeat, vel deſperet cum tentatur, ſcriptum eſt enim: *Fili, accedens ad ſervitutem Dei præpara animam tuam ad tentationem.* Hinc eſt quòd exeuntem de Egypto Iſraël Pharao cum curribus & equis perſequitur; quòd Satan egreſſurus ab eo quem tenuerat in vinculis ab infantiâ, diſcerpit eum graviùs, & quaſi mortuum derelinquit. Hæc ſunt prælia quæ neceſſe eſt præliari tyrones Chriſti: his velut quibuſdam zizanis præfocare bonum ſemen inimicus homo conatur, oſtendens quanto illud oderit odio, cui & ortum invidet & provectum: hoc apud fratrem tuum importunus tentator perſequitur, hoc volucris cœli conculcat & comminuit; hoc eradicare nova & inaudita contendit audaciâ. Siquidem præter cæteras tentationes, quibus & alii plerumque pulſantur, in illâ fratris tui pugnâ aliquid eſſe accepi, quo ſicut illudi viro Dei ſine ſtupore non audio, ſic illuſionem ſine noxio conſenſu vix credo ſuſtineri. Dicis enim quòd illum orandi gratiâ proſtratum ſpiritus nequam aggreditur, manus ad orantis genitalia mittit, non priùs illa vel attractare, vel carne carnem confricare deſiſtens, quàm ſic agitatum ſeminis effuſione compellat maculari; nec tamen vel cogitatione, vel in ſomniis hæc eum fatigat illuſio: totum hoc circà orantem quaſi vera manus hominis operatur. Quærenti mihi de converſatione fratris reſpondiſti eum virginem eſſe; inſuper hanc vixiſſe vitam, ut ignarus parati ignibus eduli & vitiis hoſtem circumferret & carni. De hoc igitur quid ſentiam præſens tibi pagina declarabit. Ex qualitate tentationis & tempore facile eſt, ni fallor, agnoſcere quid ab illo miniſter mortis extorquere deſideret, quibus bonis illius invidiâ graviore torqueatur; oratione, ſcilicet, & virginitate; pro quibus expugnandis tantâ cum mortalibus pertinaciâ congreditur, ut eum ſæpiùs vinci non pudeat, dummodo poſſit unâ victoriâ gloriari. Ideo igitur in orante graſſatur, ut ei vel orationem omninò auferat, vel orationis horas interrumpat: Scit enim quia *Reſpicit Dominus in orationem humilium, & non ſprevit preces eorum.* Scit quòd immutabilem mutat oratio; quòd judicem convertit in patrem; quòd colligationes noſtrarum diſſolvit impietatum. Scit quòd Moyſes oratione divinam frangit indignationem; quòd Joſue ſolis curſum figit; quòd Elias aufert & reddit imbres; quod Ezechiæ quindecim adjiciuntur anni; quòd Paulo ducentæ ſeptuaginta quinque animæ condonantur in nave. Audis quanta ſit virtus orationis, quæ non ſolùm de natura, ſed & de Domino naturæ triumphat: hanc excuti ſervo Dei, ſequeſtrem divinæ pacis amittere eſt. Porrò quâ ratione virginem eſſe dicas ignoro, quem adſtruis per attrectationem genitalium ſeminis effuſione maculari. Siquidem tentari poteſt aliquis nolens, ſtimulari poteſt nolens: ad hoc autem uſque pertrahi neſcio quomodo poſſit niſi volens: ſi ergo tentationi tentatus conſentit, Satanas habet quo gaudeat, cumque videt ſibi proſtratum, quem ad flagitium fornicationis per conſenſum inclinavit: quòd ſi frater à conſenſu immunis eſt, det gloriam Deo; quia unde hoſtis victoriam quærit, inde victus ipſe ſuccumbit. Eſt igitur fratris illius propriam perſcrutari conſcientiam, & ſi ſe viriliter pugnaſſe cognoverit, orare ne cadat: ſi autem ſenſerit emerſum ex tentatione conſenſum, multo devotiùs ut reſurgat eſt orandum, ſacris inſiſtendum jejuniis, per ſingulas noctes rigandum lacrymis ſtratum ſuum, ſuſcipienda frequens & gravis diſciplina, caſtigandum cum Paulo corpus, & in ſervitutem redigen

quomodò ſe gerere debeat Frater ad libidinem à diabolo provocatus.

Eccli. 2.

Orationis efficacia.

Pſal. 101.

Digitized by Google

dum; membra quoque, de quibus hoſtis præter auditum præſumit, impreſſione Crucis munienda ſunt, & ſalis benedictionibus aſpergenda. Opus eſt armaturâ multiformi qua multiformes ictus adverſariorum retundantur: promit jam nobis agnoſce colluctationem hujuſmodi. Cum Moyſi Joſue ſubrogatus reſiſtentes, alienigenas delere niteretur, noluit Dominus hoſtes omninò deeſſe Iſraeli, ſed eis adverſarios dereliquit, quatenùs filiorum muliebrem declinantes inertiam, propulſare alienigenas uſu præliandi docerentur: unde & cum noluiſſe quaſdam nationes delere, nec eas tradere in manibus Joſue, in primo libro Judicum his invenitur verbis: *Hæ ſunt Gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Iſrael*, *& omnes qui non noverant bella Chananæorum*; & poſteà diſcerent filii eorum pugnare cum hoſtibus, & haberent conſuetudinem præliandi. Iſta profectò bella colluctationem filiorum Eccleſiæ figurabant, quæ nobis adverſùs Principes & poteſtates, adverſùs mundi rectores tenebrarum harum contrà ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus eſt derelicta. Eſt enim tamquam arena quædam tota hominis vita, ubi nobis ſemper imminet continuus & anceps conflictus, ubi caſus frequens: & reſurgere difficile; ubi vulnus innumerum, nec cicatricem ex facili promittens; ubi ratâ & nunquam ſecura victoria. Inde eſt quod in lubrico hujus vitæ nunquam tuta eſt à lapſu Chriſtiana religio; ſemper præſto eſt quod ſemitam ad vitam perturbet, quod neminem tranſire permittat intentatum: ſemper & inopportunè ſuper ſacrificium Abrahæ volucres deſcendunt, ſemper Pharao mergit in flumine maſculos noſtros; ſemper Balach illecebrarum materiam tranſeunti populo diſponit; ſemper ſacra vaſa de templo Domini Baltazar aſportat. Adverſùs talium inſidias & impetus beſtiarum tuus Frater orationis hoſtiam multiplicet, lacrymis pugnet & ſuſpiriis; in lapſu ſpe confortetur, prætendat humilitatem in victoria; poſt illum clamans tot deſiderio, qui ſuis in Evangelio ait: *Nolite timere, ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.*

Ejuſdem VII.

Amoris Dei, & amoris mundi differentiam adfert.

INter amorem hujus mundi, & amorem Dei hæc eſt differentia, quòd hujus mundi amor in principio eſſe dulcis videtur, ſed finem habet amarum: amor verò Dei ab amaritudine incipit, ſed ultima ejus dulcedine plena ſunt; quod pulcherrimâ ſimilitudine Evangelicus ſermo Dei nobis oſtendit, dicens cum de ſponſi noſtri nuptiis decantaret: *Omnis homo primùm bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius.* Omnis homo, id eſt carnalis primùm bonum vinum ponit, quia in ſuâ delectatione falſam quamdam dulcedinem ſentit, ſed poſtquam furor mali deſiderii mentem inebriaverit, tunc quod deterius eſt propinat: quia ſpina conſcientiæ ſuperveniens, mentem quam priùs delectabat graviter cruciat, ſed ſponſus noſter poſtremò bonum vinum porrigit, cum mentem, quam ſui dulcedine amoris replere diſponit, quâdam priùs tribulationis compunctione amaricari ſinit, ut poſt guſtum amaritudinis, bibatur ſuaviſſimum poculum caritatis. Et hoc eſt primum ſignum quod facit JESUS coram Diſcipulis ſuis; & credunt in eum: quia inde peccator & pœnitens primùm de miſericordiâ Dei fiduciam habere incipit, quòd poſt longa mœroris tædia ſancti Spiritûs conſolatione cor ſuum relevari ſentit.

Ejuſdem VIII. ad HONORIUM *Papam.*

Impoſitam ſibi cauſam

HONORIO Dei gratiâ Reverendiſſimo ac Sanctiſſimo Patri ſuo, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici, Hildebertus humilis Turonorum Miniſter, integræ perſeverantiam obedientiæ. Litteras ad nos, Beatiſſime Pater, veſtra dedit ſublimitas, continentes ut cauſam quæ de conjugio Widonis de Credone, & Agnetis uxoris ſuæ ſuſcitata fuerat, utrâque parte convocatâ canonice ſatageremus terminare; quibus cum diem agendi ex veſtro dediſſemus præcepto, ipſa Agnes & pro brevitate temporis, & pro loco ad quem ſuos deducere non poterat advocatos, & maximè Guidonem de la Valle fratrem ſuum, cum Comite guerram habentem, ſe non poſſe ad cauſam venire prætendit. Præterea contigit ut ante diem quem poſueramus, Francorum Rex ad coronandum ſecundum filium ſuum & in Regem ungendum nos invitaret, & in eâdem die quam utrique dederamus egredi de noſtrâ ſede, nos tempore & conditione viæ cogeremur. Porrò non exaudire Regem, cui poſtulatum debebamus obſequium, & quem vel ſic mitigandum ſperavimus, in damnum Eccleſiæ ceſſurum, & in majorem adverſùs nos indignationem, nemo eſt qui dubitet. Cum igitur nos & excuſatione Agnetis, & vocatione qua vocati ſumus à Rege, præſcripto die cauſam terminare non poſſemus, competentem ei obtulimus diem, quem tamen ipſe omninò ſuſcipere recuſavit. Quod ideo vobis, Pater ſancte, ſignificandum cenſuimus, ut ſi quis vobis id aliter deferret, vos & dilationis cauſam agnoſceretis, & rei veritatem. Conſervet vos Dominus Eccleſiæ ſuæ, Pater ſancte.

Inter Widonem de Credone & uxorem ejus cur definire non potuerit, rationem reddit.

Ejuſdem IX.

Sandaliorum Epiſc. formam miſit, & quare textus Evangelicus Epiſcopo apertus, cæteris clauſus offertur, oſtendit.

ETſi quantas debemus non poſſumus, quas tamen poſſumus vobis gratias agimus, quia calceaſtis noſtros pedes in præparationem Evangelii pacis: optima enim miſiſtis ſandalia, in quibus & oſtenſa eſt amicitia, & oblata doctrina. Ea namque teporem noſtrum ſecretis excitant ſtimulis, & quaſi quâdam manu pulſant ut evigilemus, & aſſumamus nobis pedes Evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Placet nobis exhortatio hujuſmodi, & ex eâ ſortiuntur ſandalia gratiam, licet ſandaliorum non ſervent formam. Nimirum conſuetudinis eſt & rationis pertuſata deſuper eſſe ſandalia, ut nec totus appareat pes, nec totus ſit coopertus: prædicator enim nec abſcondere omnibus, nec omnibus Evangelica debet aperire ſacramenta: hinc eſt quod Apoſtolis Dominus ait: *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Et alibi: *Nolite margaritas ponere ante porcos.* Inde etiam eſt quod manus ad Ezechielem mittitur, in quâ erat involutus liber, qui & expanſus coram eo legitur, & ſcriptus intus & foris. Ex eo quoque traxit hanc Eccleſia conſuetudinem, ut textus quidem Pontifici apertus, cæteris autem clauſus ad oſculandum deferatur: nec nos velut vos doceamus hæc loquimur, ſed ut pariter & amico ſignificemus & Epiſcopo, cujuſmodi formæ ſandaliis Eccleſia utatur Gallicana. Quæ ſi apud nos integram gerunt ſpeciem nihilominus in integris, ſed exprimimus qua ratione utamur pertuſatis.

Quid ſignificant ſandalia.

Ejuſdem X.

Agit gratias Epiſcopo, qui ſuos tempeſtate jactatos benignè exceperat.

PUeris noſtris quibus navigaturis tempeſtas mare clauſerat, cum ventorum gratia deeſſet, veſtra non defuit. Qui tandem ingreſſi navem, cum jam prope curſum peregiſſent, à portu jam proximo temporis perfidiâ retrorsùm jactati, portum in pectore Pontificis invenerunt. Ibi quies fatigatis, ibi ſupplementum quæ defecerant expenſarum. Attriverat

LLl iij

eos diuturnior ſerenitatis exſpectatio, ſed vos ratem ad utendum ventis, & ad exſpectandum ventos eis neceſſaria providiſtis. Pulcrum ſanè atque prædicandum beneficium nullis redditum eſt meritis, nullâ collatum triſtitiâ, nullis ſupplicationibus comparatum, nihil in eo fuit quod beneficii minuerit majeſtatem, ad nomen amicorum, non ad preces venit.

Ejuſdem XI. ad HENRICUM *Anglorum Regem.*

De ægritudine ſuâ.

DEi gratiâ excellentiſſimo Regi Anglorum, omnique gloriâ & honore ſublimando, Hildebertus humilis Turonorum Archiepiſcopus, ſuis ſemper devotus obſequiis ſalutem. Exſpectans exſpectavi miſericordiam Domini JESU-CHRISTI, ſiquando in lecto ægritudinis ſuum viſitaret ſervum, & uſque ad hoc meam leniret infirmitatem, ut poſſem videre faciem veſtram, & conſulari in verbis veſtris & in conſilio veſtro. Cæterum nondum ei placuit, ut omninò manus ſua ſuper me requieſceret, quam tamen ingenti miſericordiâ tantùm retraxit, ut frigus quod talem comitatur infirmitatem, non ſentiam; calor autem & brevia ſit, & veſtræ [a] præſtet in ſanitatem converti.

Regi congratulatur, quòd ei benè ſit cum Comite genere ſuo.

Porrò de his de quibus quid ſentirem, vobis ſcripſi, quia finem acceperunt, ex veſtro completa ſunt conſilio, ſcribere ſuperſedi. Audivi autem relatione quorumdam, quod in infirmitate meâ mihi ceſſit ad gaudium, ſcilicet vos benè cum veſtro Comite eſſe, eumque ſe totum veſtro commiſiſſe conſilio: ita ut in omnibus quæ ad veſtram reſpiciunt filiam, veſtram ſit ſequuturus voluntatem. Veritatem autem hujus rei per præſentem nuntium, ſeu per litteras veſtras mihi precor aperiri. Nolo autem veſtram latere majeſtatem, Eccleſiæ noſtræ pacem Regis redditam, Clericos invicem pacificatos, nos in gratiam Regis gravamine ingenti rediiſſe, atque præpoſituram quam Eccleſiæ noſtræ abſtulerat, & per quatuor annos tenuerat, quæ etiam meum cruciabat ſpiritum, non tam nobis redditam, quàm redemptam à nobis. Non enim ea aliter potuit matri Eccleſiæ reſtitui, donec certum & taxatum obſequium nobis benignum Regem exhibuit. In hac igitur neceſſitate ſpes mea, ſereniſſime Rex, ad vos ſpectat, clamat poſt vos ſpiritus meus, ne in præſentibus anguſtiis veſtrum mihi deſit auxilium; & quidem cum non egerem, nec aliquid poſtularem, niſi diligi à vobis, & meum dignari obſequium, vos tamen ſervo veſtro gratuitas & uberes impendiſtis benedictiones.

Ejuſdem XII.

Reſpondet cuidam qui eum interrogaverat de adulterâ à CHRISTO dimiſsâ. *Jerem.* 22.

NOtum te mihi ſignificaſti, atque à me doceri velle, unde habuerim quòd Dominus noſter dum illi à Judæis adultera præſentaretur judicanda, digito in terrâ ſcripſit: *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos.* Rogaſti etiam quòd Salvator bis idem ſcripſit, aut etiam aliud quod ad meam perveniſſet notitiam, tibi, dulciſſime frater, ſcribere non gravarer. Ego ſanè nihil aliud inde didici, quàm quod de epiſtolis Ambroſii diligens Lector facilè poteſt eliquare. Quod igitur de his parvitati meæ innotuerit, tibi perſtringere curavi. Manifeſtum eſt ad accuſationem adulteræ Dominum caput inclinaſſe, & in terrâ ſcripſiſſe. Quid autem ſcripſerit, aut ſi idem ſcripſerit, ſeu quid primò ſcripſerit aut ſecundò, nihil certum nobis Evangeliſta dereliquit. Ambroſius autem ad

Epiſt. 58. l. 7.

» Studioſum ſcribens ait: » Cum adulteram reperiſ» ſent Judæi, obtulerunt eam Salvatori, captantes » ut ſi abſolveret eam, videretur legem ſolvere, qui dixerat: *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.* « Si damnaret, videretur adverſùm finem veniſſe « propoſiti ſui. Hoc igitur prævidens Dominus Jeſus, inclinato capite ſcribebat in terrâ. Quid ſcribebat? niſi illud propheticum: *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos.* Quod legitur in Jeremia Propheta. « Idem ad Irenæum ſcribens de eâdem muliere ait: » Oblata erat à Scribis & Phariſæis «

Epiſt 76 l. 9.

Domino JESU adulterii rea, & hac oblata fraude, « ut ſi eam abſolveret, legem ſolvere videretur: ſin « verò damnaret, propoſitum ſui evitaret adventûs, « qui peccata omnium remiſſurus advenit. Denique « ſuprà ait: *Ego non judico quemquam.* Offerentes « ergo eam dixerunt: Hanc mulierem invenimus « publicè mœchantem. Scriptum eſt enim in lege « Moyſi, *omnem mœcham lapidari.* Tu ergo quid « dicis de te? Quæ cum dicerent, JESUS inclinato « capite digito ſcribebat in terrâ, & cum exſpectarent, ut audirent eum, erigens caput, dixit: *Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam.* Quid tam divinum quàm iſta ſententia, ut is peccata puniat, qui expers peccati ſit? Quomodo enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defenſorem? Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod ipſe committit? Hoc dixit, & ſcribebat in terrâ. Quid utique dicens niſi: *Feſtucam quæ in oculo fratris tui eſt, vides; trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non vides.* Libido enim velut feſtuca eſt, citò accenditur, & properè conſumitur. «

Joan. 7.

Levit.

Porrò ſicut Evangeliſtæ teſtimonio prudentia tua didicit, peractâ ſcriptione primâ, cum Chriſtus erexiſſet caput, Judæis exſpectantibus reſponſum illius, dixit: *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam mittat lapidem.* Poſt ſecundam verò ſcriptionem, elevato iterùm capite, mulieri legitur dixiſſe: *Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant?* Quâ reſpondente: *Nemo, Domine:* ipſe ſubjunxit: *Nec ego te condemnabo, vade, & ampliùs jam noli peccare.* Sanè cum Joannes hoc ita digeſſiſſet, quid tamen Dominus ſcripſerit, ſcribere ſuperſedit. Ex verbis etiam Ambroſii, quid ipſe ſcripſerit, habemus; quid tamen primò ſcripſerit aut ſecundò, non habemus. Vale, frater, & ſi de his aliud aliquid authenticum inveneris, ducere quæſo tuarum obſequio litterarum.

Ejuſdem XIII.

Conſolatur Abbatiſſam, quam ſuis Moniales affligebant malis & diſſolutis moribus.

CElebre ſolatium eſt, cum Chriſtus eſt in cauſâ, in eâ perſequutionem ſuſtinere: unde nequaquam decet abſorberi à triſtitiâ filiam Chriſti, cui & conſcientia cedit ad gloriam, & tribulatio ad coronam: cui & conſcientia Apoſtoli gloria eſt, quia ipſe mirabiliter confortatus inter ærumnas & perſequutiones, inter famis cruciatus & ſitis, inter innumeras falſorum fratrum injurias, bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit. In hujuſmodi conſcientiâ ſacræ virgines & viduæ calcato ſexu & mundo, corpora ſua, ſuum obſequium rationabile facientes. Hinc eſt quòd inter ignes Agnes gratias agit, in torturâ mamillarum ſuarum Agatha Deum laudat, aliæque virgines ſacræ ſponſum proprio ſanguine quærunt, eligentes potiùs Agnum ſequi, quocumque ierit, quàm hominem quo malè vadit. Tales univerſis adverſitatibus mundi puram præferunt conſcientiam, ſcientes non eſſe condignas paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Earum exemplis aſſume ſolatium, gratias Domino Deo agens, quòd à filiabus procul ea ad tempus, quarum ſtu-

a *& veſtra*] Lege *& brevi.*

dium eſt reverentiæ derogare, pariter & continentiæ votis & inſtantis diſciplinæ: tu tamen confortare, & eſto robuſta in Domino, ſciens quòd non derelinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum.

Exſpectamus autem Innocentium Papam, in cujus audientiâ nos & innocentiam tuam, & querimoniam noſtram digeſturi, de utraque finem amicum juſtitiæ exſpectemus. Tu interim igitur eſto memor mei, cæteriſque filiabus, quæ tecum Domino ſerviunt, nomine meo ſuggeras, ut in orationibus ſuis vel aliquam mentionem mei faciant. Porrò poſt primam Quadrageſimæ ſeptimanam tuum nobis nuntium deſtinabis, per quem & tuam nobis voluntatem, & tu noſtrum poſſis agnoſcere reſponſum.

Ejuſdem XIV.

Congratulatur & compatitur amico, cui ait ſe afflictum febribus quartanis.

SI benè tibi eſt, congratulor: ſi ſecùs, quod abſit, compatior, quippe litteraturâ & converſatione amplectendus, in pectore meo perennem invenisti manſionem unde licèt remotus à me, memoriâ tamen totus es apud me. Scias autem quòd à feſtivitate ſancti Laurentii febribus quartanis afflictus, omninò curas depoſui, ſuſtinens quod placet Domino meo me ſuſtinere. Noveris autem me tuæ voluntati devotum & obſequiis.

Ejuſdem XV.

Narrat Epiſcopo cuidam cauſam indignationis Regis Franc. in ſe, & eum rogat, ut collaboret Regi prædicto ſibi propitiando.

AD veſtrum, beatiſſime Præſul, in Franciam ingreſſum, gaudio magno gaviſus eſt ſpiritus meus, jucunditatem induens & exultationem: in eo ſiquidem [ſpes] mihi ſuſcitata eſt, præcellentiſſimi Francorum Regis indignationem circà me lenire poſſe, cujus, dum zelor legem Domini, gratiam amiſi. Cum enim ex præcepto Romani Pontificis de Epiſcopatu ad Turonicam Metropolim tranſiiſſem, Archidiaconatum in ea atque Decaniam perſonis vacantes inveni. Deinde peracto ferè in eâdem Metropoli anno, Regis litteras accepi, continentes Regem præſcriptas dediſſe dignitates, atque mihi præcipere quòd perſonas quibus eas ipſe dederat, in ſedibus earum dignitatum mittere non differrem. Quo audito nolui in causâ Dei contra Dominum parere poteſtati, ſciens melius eſſe Deo quàm hominibus obedire: attendens tamen oportere conveniri Regem, atque ut ab ejuſmodi temperaret, admoneri, ad eum profectus ſum. Cæterum inexorabilem inveni Chriſtum Domini, inveni eum pluſquàm Chriſtum Domini deceret, obduratum. Denique nec bonam ſpem mecum ab eo reportans, agendi cum eo diem ſuſcepi, affui ſtatuto die & loco in audientiâ eorum qui convenerant, paratus reſpondere objectis, & canonicum ſubire judicium. Dehinc auditâ utriuſque partis causâ, cum ego adhuc debitum exſpectarem judicium, Rex mihi per ſeipſum prohibuit, ne quidquam de prædictarum redditibus dignitatum aut præſumerem, aut ordinarem. Fruſtrà preces attuli, fruſtrà protuli plurima, quibus in manifeſtis etiam injuriis iſtam deceret miteſcere poteſtatem. Arguat mendacii, niſi venerabilis Andegavorum Epiſcopus, necnon plures cum eo Sacerdotes mihi teſtimonium perhibuerint, quòd paratus fuerim juſtitiam exequi, quod eorum ſubdidi judicio, qui de me nunc habebant judicare.

Denique ſic regreſſum à Rege ſequutus eſt nuntius qui diceret dixiſſe Regem, ne fructus poſſeſſionum Turonenſis Eccleſiæ, quos Regis poteſtas attingit, ad præfatam deferretur Eccleſiam, ſed fiſco deinceps adſcriptus regiis uſibus deſerviret; quod ita factum eſt. Terra quoque ipſius mihi ita ſuſpecta eſt, ut eam ingredi non audeam. Nec tamen hæc loquor tamquam vobis clamorem ſuper Chriſto Domini deponens, tamquam poſtulans eccleſiaſticæ rigorem diſciplinæ, ſubvenire Eccleſiæ & mihi per veſtrum deprecor interventum, & Regi ex caritate ſuggeri, ne ſagittas ſuas in ſene compleat Sacerdote, ne contrà ſanctorum Patrum ſanctiones inſurgat, ne perſequatur cineres Eccleſiæ jam ſepultæ, cineres in quibus ego panem doloris manduco, in quibus bibo calicem luctûs, de quibus vocari à Domino votis omnibus exopto, precibus Dominum interpello.

Et quidem deſiderio deſideravi veſtræ ſanctitati occurrere: ſed ita Regis meum impedivit deſiderium. Sicut autem mihi ſignificatum eſt, vobis in Angliam neceſſe eſt transfretare, & prudentiæ veſtræ injunctum exequi legationem. Quod ſi ita eſt, de quibuſdam negotiis à Romanâ mihi impoſitis Eccleſiâ, vobiſcum loquuturus, in Normanniâ vobis occurrere diſpoſui, ſi diem & locum mihi ſignificare dignemini. Eapropter exoro ut & hoc mihi ſigillatis deſignetis litteris, & Regis indignationem quam pro tuendâ juſtitiâ incurri, circà meam innocentiam mitigare ſatagatis.

Ejuſdem XVI.

Scribit Henrico Anglor. Regi, ut Abbatiſſæ cuidam, quæ ſibi bonum nomen ex moribus comparaverat, favere velit

SUo benefactori & Domino. Quantum liberalitati veſtræ ſimus obnoxii, quantaſque beneficiis veſtris debeamus gratias, nec explicare linguâ ſufficimus, nec opere promereri: in quantum nobis tamen deſuper datum eſt, æquè pro veſtra incolumitate & ſalute orationes Domino multiplicabimus, quemadmodum & pro nobis. Quia verò fortaſſis, quod ſine lacrymis dicere non poſſum, faciem veſtram ulteriùs viſuri non ſumus, quod ad ſalutem veſtram pertinet veſtræ, providentiæ duximus ſuggerendum. Eſt Obedientia quædam in terrâ veſtra, ubi Sanctimoniales boni teſtimonii & probati Domino ſervire noſcuntur: unde & veſtram rogamus ſublimitatem, quatenùs pro ſalute animæ veſtræ parentumque veſtrorum Obedientiam illam manutenere dignemini, præfatamque loci Abbatiſſam quæ ſibi nomen bonum religione & vitâ promeruit, & pro tuitione memoratæ Obedientiæ fatigatam uſque ad vos exaudire velitis, Chriſtum in illâ, ſicut credimus ſuſcepturi. Denique transfretaturum vos audivimus, & à nobis longè receſſurum. Sed hoc certum habeatis, quòd *aqua multa non poterunt exſtinguere caritatem*, quâ vos amplectimur, quâ Dominum deprecamur, ut Angelus pacis iter veſtrum comitetur.

Ejuſdem XVII. ad amicum de gratitudine.

CAnitiem & ætatem ſenſu pariter & conſilio ſuperare eos qui obſequiorum ſunt immemores, bruta etiam accuſant, quæ benefactores ſuos devotiùs ſequi manifeſtum eſt, & velut in gratiarum actionem eis aſſiſtere & blandiri; quæ profectò te imitari, Domino Deo gratias ago: cujus conſilio providiſti, ne beneficia vel obſequia illius apud te irremunerata remanerent; quod ego & laudo, & tibi gratias ago, fidem mecum gerens, quòd in futurum etiam majora providebis. De quo quid ipſe pleniùs tibi indicabit, utpote qui preces meas & conſilium ad illos vidit in litteris meis, legit & intellexit.

Ejuſdem XVIII. ad INNOCENTIUM *Papam II.*

Pallium Epiſcopo Dolenſi negari petit.

JUſtum eſt cum ſpem de reliquis amittere beneficiis, qui gratiarum actione nec primum proſequitur, nec ſecundum. Unde & ego quia vobis

quas debui gratias, non egi de præteritis, minùs ſpero de futuris. Ut autem ſperare debeam, veſtra facit benignitas, cui ſolemne eſt benefacere, vel ingratis. Præterea veſtram non latet prudentiam, venialiter eum eſſe ingratum, qui cum ex impoſſibilitate benefactori vicem non reddit, habet plenam reddendi voluntatem. Licet igitur ingratitudinis verear argui, tamen adhuc poſt Chriſtum Domini clamo, poſt Patrem Turonenſis Eccleſiæ ſic lacrymis expono. Baudricus Dolenſis Eccleſiæ diſceſſit, eum indebitè pallium habuiſſe Occidentalis Eccleſia, nequaquam ignorat. Docet hoc etiam Pontificalium catalogus Eccleſiarum, nullam omninò faciens de Dolenſi Eccleſiâ mentionem. Unde diligentiùs intuenti manifeſtum eſt totam Britanniam limites Turonenſis Eccleſiæ contineri. Nec ego tamen ſuper hac re, quaſi diſcutiendam ſuſcito querelam, quam dudum in Romanâ deciſam Eccleſia religioſæ noverunt & teſtantur perſonæ. Teſtantur idipſum venerabilis Papæ Urbani privilegium Turonico Metropolitano collatum, in quo qui legit, totam intelligit Britanniam ei tamquam ſuæ Metropoli ſubjectam, palliumque non Dolenſi Eccleſiæ prærogatum, ſed perſonæ. Quapropter ego cum totâ Turonenſi Eccleſiâ vos exoro, quatenùs ad decorum præfatæ Metropolis reſpiciatis, eique ſuam reformare dignemini dignitatem: in quo benè nos cognoſcemus exauditos, ſi ei, qui in præfatâ ſede eſt Epiſcopus eligendus, uſum pallii vel omninò negetis, vel nobis & illi diem ad agendum ſtatuatis.

Commendat Epiſcopum Andegavenſem,

Præterea præfatis precibus addendum decrevi, quatenùs Andegavenſis Epiſcopus, homo Dei & exemplar Chriſtianæ religionis, in causâ ſua vos benignum inveniat, in quâ credimus eum non aliena quærere; ſed Eccleſiæ quod ſuum eſt, vendicare. De cætero nolumus ſanctitatem veſtram ignorare, Stephanum de Monteſorello præſentem exuiſſe vitam; Radulphum tamen Decanum, cui ad agendum eum præfato Stephano veſtra ſublimitas diem dederat, ad Apoſtolorum limina fatigandum, niſi miſericordia veſtra ei parcendum, & laborem tranſalpinandi relaxandum decreverit. Super hac igitur petitione quid ſanctitati veſtræ placuerit, nobis & ei tamquam humillimo filio veſtro, veſtris litteris ſignificare dignemini.

ac Radulſum Decanum.

Ejuſdem XIX. ad eumdem.

De Canonico Turonenſi graviter mutilato.

NOn dubitamus contumeliam de abſciſſione membrorum Canonico noſtro illatam, ad aures veſtras uſque perveniſſe; de quâ videlicet contumelia cum ipſe demembratus adversùs quoſdam nobis querelam depoſuiſſet, dicens præfatam injuriam eorum conſilio & machinamento ſibi illatam, nos illis diem dedimus. Affuerunt ſimul uterque, accuſator & accuſatus; cæterum nolente accuſatore judicium ſuſcipere, ſed moratoriam quærente dilationem, nos cum accuſatis, niſi priùs de noſtrâ & totius Eccleſiæ purgaretur contumelia, communicare nolentes, purgationem utriuſque ſub ſeptimâ manu legitimatum ſuſcepimus perſonarum.

De cætero veſtra noverit ſublimitas, de illis qui in Canonicum manus injicere & demembrare præſumſerunt, nos graviſſimam exercere juſtitiam, Comitemque multipliciter exorare, quatenùs de illis rectitudinem capiamus, cui nos reſponſum reddere diſtulimus, donec inde veſtrum haberemus conſilium. Res enim graviſſima eſt, & ut alii à ſimilibus abſterreantur, cautiſſimè providendum. Sunt autem qui dicunt, quòd ipſi demembrato adversùs malefactores incumbat ſuam probare injuriam. Qui autem ita ſentiunt, illi adhærent judicio, quod Carnotenſe Concilium auctoritate litterarum Calixti Papæ de Cenomanniæ Comite & Liſiardo promulgavit, quo judicatum eſt ipſum Vicecomitem proclamantem, quod homines Liſiardi de maceria cujuſdam Eccleſiæ, cui ipſe Vicecomes egreſſus de captione confugiens ad Eccleſiam, inhæſerat, debere contactu ferri calidi probare ſe violentiâ hominum Liſiardi à maceriâ abſtractum.

Ejuſdem XX. ad eumdem.

Conqueritur, quòd alicui à ſe excommunicato, Sedes Apoſtolica officium Sacerdotii, & beneficium abſque ſatiſfactione prævià reſtituerit.

SIcut de cariſſimo patre filius, ſic apud vos de vobis in aure conqueror, quoniam pro obedientia veſtrâ adverſariis meis factus ſum tota die in deriſum, & inſultationi eorum expoſitus ita confundor, tamquam omninò qui amiſerim diſponendi de commiſſa mihi Eccleſiâ facultatem. Quod profectò emerſerit ex eo quod corrigendi enormitatem capellaniæ meæ, canonicam & traditam omnibus Epiſcopis poteſtatem abſtuliſtis. Acceſſit etiam ad hoc, quod egò ſatis ſtupeo, quod vehementiùs, quicumque audiant, admirantur, ſcilicet vos præcepiſſe excommunicatis meis, non ſolùm Eccleſiæ beneficium quod pro ſuâ amiſerant culpâ, reddi: verùm etiam communionem Altaris & Sacerdotii officium ſine ſatisfactione, ſine audientiâ, ſine abſolutione reſtitui. Ego autem licet gravatus, veſtris tamen ſum obſequutus præceptis, minùs attendens illud Apoſtolicum: *Quæ conventio Chriſti ad Belial? aut quis conſenſus templo Dei cum idolis.* Veſtram itaque paternitatem lacrymis & precibus exoro, tamquam pedibus Apoſtolicis provolutus depoſco, ne corporis mei infirmitatem mentis anxietate gravetis; ſed dignemini tunc præcipere, ut diſponendi canonicè de capellaniâ meâ, integram habeam poteſtatem.

Ejuſdem XXI. ad eumdem.

De controverſiâ motâ inter Epiſcopum Carnotenſem, & Abbatem Majoris-Monaſterii.

INter Carnotenſem Epiſcopum & Abbatem Majoris-Monaſterii negotium emerſit, concordiâ, non judicio decidendum: de quo cum idem Epiſcopus & Theobaldus Comes poſtularent, ut Abbas de domo concordiæ in eorum ſe mitteret conſilio, aſſenſum eis etiam Monachi dederunt. Fertur autem Epiſcopum & Comitem in intuitu & diſpoſitione ſuum poſituros conſilium. Sicut itaque decet religioſum & ſapientem virum, ita circumſpectè ſtudeas agere ne Majus-Monaſterium in præſenti damnum ſuſtineat, vel in futuro dedecus cum damno patiatur. Quod ego ſummiſſus exoro, licet credam vel ipſum ſine precibus acturum. Interim valete.

Ejuſdem XXII.

Afflictus Hildebertus luget mortem cujuſdam ſibi ex inimico amiciſſimi.

PLerumque humanis obrepit mentibus, ut aliqua perſtricti levi aſſenſione, ſi non illis cedant pro ſtudio voluntaria, officio deſtituant. Quod in alio genere hominum tolerabile, in his verò qui rei divinæ intendunt, plenum doloris eſt. Silentium meum rumpit ſermo clementiæ tuæ: doleo, fateor, dolore acerbo, qui hucuſque ſilentio latueram ſuper illius obitu, qui tantam devotionem erga Dominum induerat, atque tanto in me incubuerat affectu: ut quem ante perſequebatur, nunc diligeret; quem ante ut adverſarium repellebat, nunc ut parentem putaret.

Ejuſdem XXIII. ad RANULFUM *Dunelmenſem Epiſcopum.*

RAnulfo Dei gratiâ Dunelmenſi Epiſcopo, omni honore & gratiâ ſublimando, ALDEBERTUS humilis Cenomanorum Sacerdos, ſalutem & orationes in Chriſto. Credidi me peccaturum in plures, ſi quos

debes

debes pluribus oculos, prolixiore paginâ detinerem. Ut igitur me totum paucis agnoſcas, totum hoc tuum in me, quidquid alterius poteſt eſſe de me. Unde & mihi vice rependes, ſi & diligas me, & ores pro me. Præterea ut præſentium latorem filium veſtrum, & fratrem Robertum in ſacrarium tuæ familiaritatis ſuſciperes, humiliter implorarem, niſi crederem eum jam tibi notum, ſibique ſufficere, qui gratiam tuam poſſit ſine interventu alterius promereri. Precor tamen ut cui benefacturum te credo pro ſe, meliùs ſibi ſentiat eſſe pro me. Vale.

Ejuſdem XXIV. ad ALGARUM *Priorem ſancti Cuthberti.*

HIrnabertus Cenomanenſis humilis miniſter, Aigaro Priori, totique Conventui B. Cuthberti, ſalutem & orationes. Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui ſecundùm magnam miſericordiam ſuam bonas facit vias veſtras & ſtudia veſtra. Ex ejus gratiâ panditur nobis ab Aquilone bonum, & per illam ſuccenſam incenſa ſanctæ converſationis veſtræ relationibus adventantium odoramus. Reficitur inde ſpiritus noſter, Domino Deo gratias agens: & congaudens eis, quos audit cantare canticum graduum, & aſcenſiones in corde diſponere ſuo. Unde & nos tanto confidentiùs veſtrarum ſuffragia deprecamur orationum, quantum novimus vos velut à foribus ſupernam reſpicere Jeruſalem, & jam videre Dominum ſanctorum in Sion. Nos quoque ſi quid peccatoris, ſed Sacerdotis poteſt oratio, ibi pro vobis fratribus noſtris agemus, ubi Patri Filius immolatur. De cætero fratrem noſtrum & filium Robertum veſtræ ſanctitati commendantes, ne apud vos noſtra ei profit gratia, humiliter imploramus. Vale.

Anno. circ. MCVIII.

Societas ſive fraternitas Epiſcopi & Canonicorum Eccleſiæ Aurelianenſis, inita cum Abbate & Monachis Cluniacenſibus.

SAlutare & exequendum divinæ inſtitutionis præceptum eſt, ut ad quoſcumque fieri potuerit, maximè autem ad domeſticos fidei, charitatis, ac dilectionis opera dilatari, & hæc in invicem beatæ commutationis commercia alternâ viciſſitudine, & mutuâ reciprocatione propagari. Quod cùm in omnibus & ex omnibus divinæ largitatis muneribus fieri debeat, tùm maximè ex orationum devotione promptiſſimâ, quarum frequens celebrata collatio, collatores ſtrenuiſſimos potiſſimùm Deo commendat; & ut pes pedem adjuvat, & quaſi per lubricum pergentes manibus alterutrum innexis peccatorum oneribus preſſos ne labantur, ſuſtentat; hoc cùm ſingulis fidelium ex divinâ authoritate imponatur perſonis, tùm præcipuè tam Canonicorum quàm Monachorum Eccleſiis, quæ quanto ex pluribus perſonis conſtant fidelium, tanto uberiore & Deo acceptiore fructum reddunt, & tamquam pluribus manibus impoſitis ſibi invicem ſupportandis ſubveniunt.

Hac igitur ſpe ſubnixi, & Evangelicâ & Apoſtolicâ admonitione & ad iſta & ad cætera charitatis officia conferenda inſtructi, Ego Isembardus gratiâ Dei Aurelianorum Epiſcopus, & tota Congregatio ſanctæ Crucis, ad notitiam fidelium tam præſentium quàm futurorum venire volumus, qualiter Hugo Venerabilis Abbas Cluniacenſis Monaſterii, & ſanctiſſima Congregatio ſibi commiſſa, Fraternitatem noſtram poſtulaverit, ut pro anteriore dilectione & ſocietate quam invicem inieramus, præbendam cujuſdam Canonici noſtri, nomine Gotfridi, Levitæ

& Subdecani S. Aniani, illius precatu in vitâ & in morte ejus Eccleſiæ S. Petri; & Fratribus ibidem ſervientibus, perpetuò habendam concederemus, ut iidem Fratres vice & nomine S. Petri, noſtri Canonici efficerentur; & ſicut S. Benedictus & S. Maximinus, in Catalogo noſtro Sanctus Petrus ſcriberetur, & Canonica officia quæ & ipſis, ſibi deputarentur. Quorum poſtulationi aſſenſum præbuimus; eâ ratione, ut & ipſi nos in conſortium ſuum reciperent, & unumquemque Canonicorum noſtrorum tamquam unum ex Monachis facerent, & nobis orationum & eleemoſynarum, & cæterorum benefactorum ſuorum participium darent; & uniuſcujuſque Canonicorum noſtrorum obitum & anniverſarium obitûs diem, tamquam unius Monachorum ſuorum clauſtrenſium precibus, eleemoſynis, & cæteris ſolemnitatibus commendarent. Si verò alicui Canonicorum noſtrorum placeret Monachum fieri, ſi nihil dare vellet, vel poſſet, gratis reciperent. Noſtrum verò anniverſarium, hoc eſt Epiſcopi, tamquam Abbatis ſui facerent, & ſucceſſorum meorum quotannis: nos autem illius Eccleſiæ Abbatibus & Monachis tamquam noſtris Epiſcopis & Canonicis, & vivis & mortuis faceremus.

Præbenda Eccleſiæ Aurel. confertur Cluniacenſibus.

Si Canonicus fieri cupiat Monachus gratis recipiatur in Cluniacen. Monaſt.

Hac itaque pactione alterutrum fœderati, decrevimus hoc inde ex utrâque parte memoriale fieri, & à nobis, & ab illis, & in noſtro & in ſuo Capitulo & vocibus & ſignis confirmari. Unum quoque nullâ oblivione tranſiri vel negligentiâ prætermitti optamus, quod ipſi nobis ante pactionem iſtam in ſignum & monimentum noſtræ fraternitatis ſpoponderunt, duos videlicet pauperes ſe noſtri nomine recepturos quotidie, atque paſturos, unum ſub perſonâ noſtri, id eſt Epiſcopi, alterum ſub perſonâ Canonicorum noſtrorum tam præſentium quàm futurorum.

Sign. Iſembardi Epiſcopi.
S. Rodulphi Abbatis Miciacenſis.
S. Hugonis Epiſcopi Nivernenſis, & noſtræ Eccleſiæ Abbatis & Canonici.
S. Decani.
S. Gunonis Præcentoris.
S. Magiſtri Scholarum.
S. Renthonis Subdecani.
S. Huberti Archidiaconi.
Walterii Succentoris.
Joſtelini Archidiaconi.
Everardi Levitæ.
S. Gerardi cujus præbenda eſt.
S. Bartholomæi Sacerdotis.
S. Girberti Levitæ.

Anno MCIX

Pactum initum inter GUILLELMUM *Montiſpeſſulani Dominum, &* BERTRANDUM *de Anduſia pro ineundo matrimonio filii & filiæ ipſorum.*

IN nomine Domini, anno ejuſdem Incarnationis milleſimo centeſimo nono, menſe Novembris, Ego Guillelmus dominus Montiſpeſſulani trado filiam meam Guillelmam tibi Bertrando de Anduſia & uxori tuæ Adalaiz in Dei fide & veſtrâ, ut eam teneatis & nutriatis in bonâ fide, ab hoc venienti feſto B. Mariæ ſecundo die Febr. uſque ad quatuor annos; ideirco quòd filio veſtro Raimundo de Rocafolio detis omnes Caſtros veſtros de terris veſtris, & omnes forcias, & ſenhorivos, & poteſtativos, quæ modò habetis vel in antea aliquo modo habebitis; & ut illam filiam meam eidem Raimundo de Rocafolio filio veſtro in legitimam uxorem tunc

detis, in præſentiâ meâ ſi ibi eſſe voluero, ſi verò ego tunc deceſſus fuero, vel non ero in terris noſtris, dabitis eam ſimiliter filio veſtro prædicto in uxorem legitimam, in præſentia filii mei domini Montiſpeſſulani, ſi eſſe ibi voluerit. Et nolo ut ante hunc terminum illam filio veſtro jam dicto in matrimonio tradatis, eo quod ipſa ſit benè ætatis duodecim annorum, niſi cum conſilio meo vel filii mei domini Montiſpeſſulani. Et promitto & convenio vobis, quòd ego dabo filio veſtro Raimundo in dotem cum filiâ meâ centum marchas argenti fini infrà annum unum poſtquàm eam in uxorem habebit, & non faciam aliquid nec fieri faciam, nec aliquis arte vel conſilio meo, quin hoc matrimonium ad effectum veniat. Sic Deus me adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

Ideoque ego Bertrandus de Anduſiâ & ego Adalaiz ejus uxor, recipientes filiam tuam Guillelmam in Dei fide & noſtrâ, promittimus & convenimus tibi Guillelmo Domino Montiſpeſſulani in bona fide, quòd nos nutriemus & tenebimus prædictam filiam tuam ab hoc feſto ſanctæ MARIÆ Februarii uſque ad quatuor annos; & tunc dabimus eam in uxorem legitimam filio noſtro Raimundo de Rocafolio in præſentiâ tuâ, ſi tunc ſuperſtes fueris, vel ſi eſſe ibi volueris; ſi verò tunc deceſſus fueris, in præſentiâ filii tui domini Montiſpeſſulani, ſimiliter ſi eſſe ibi voluerit præſens. Et damus & concedimus huic filio noſtro Raimundo de Rocafolio, omnes caſtros noſtros de terris noſtris, & omnes forcias & ſenioratus & poteſtativos quæ modo habemus, vel inantea aliquo modo habebimus. Et in tempore matrimonii, nos & filius noſter pro ſupradictis centum marchis argenti, quas filio noſtro dabis cum filia in dotem, dabimus & obligamus pignori filiæ tuæ caſtrum de Breiſſaco cum omnibus ſuis pertinentiis, & totum illud quidquid ſit quod habemus & habere debemus, vel habituri ſumus, vel aliquis per nos, ab Eccleſia ſanctæ MARIÆ de Sumena in Aval verſùs mare. Et dabimus filiæ tuæ in donationem propter nuptias, ſive in ſponſalitio ſuo omne illud quod habemus, & habere debemus, vel habituri ſumus, ſeu aliquis per nos, in toto terminio de Valle-Eraurga, & in parochia ſancti Martini, & in parochiâ ſanctæ MARIÆ de Roverâ, & in parochiâ S. Andreæ de Maencolas: & totum illud quod habemus, vel habere debemus, & habituri ſumus, ſeu aliquis per nos, in villa de Solanon, & in ejus terminio. Ita tamen quòd ſi filius noſter Raimundus priùs deceſſerit, filia tua ſuperſtite, habeat & teneat ipſa totum hoc prænominatum pignus, & totum ſponſalitium prædictum, & fructus & reditus inde exeuntes, ſuos proprios faciat & percipiat, ne in ſolutione computentur tamdiu in omnibus vitæ ſuæ diebus, quamdiu abſque marito manſerit. Si verò maritum acceperit, debemus nos vel noſtri recuperare totum hunc honorem; ita tamen quòd quandocumque illum honorem recuperare voluerimus, dabimus filiæ tuæ jamdictæ ducentas marchas argenti fini, quæ marchæ ſint ſuæ propriæ ad omnes voluntates ſuas faciendas. Et pro iſtis ducentis marchis recuperabimus caſtrum de Breiſſaco, quod eſt pignori oblatum pro dote, & totum ſponſalicium prædictum ſine omni impedimento & contrarietate.

Et promittimus & convenimus tibi Guillelmo domino Montiſpeſſulani, quòd totum hoc ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt, quando Raimundus filius noſter in uxorem filiam tuam duxerit, bonâ fide & ſine dolo & fraude, cum chartâ nos laudabimus, & faciemus filium laudare & confirmare ſacramento, & benè aſſecurabimus pignus dotis & ſponſalicium tenendum & habendum filiæ tuæ, per viginti Milites de terris noſtris quos tibi & filiæ tuæ dare poſſimus ſacramento, cognitione tuâ vel filii tui domini Montiſpeſſulani. Si verò filius noſter priùs deceſſerit, & filia tua caſtrum de Breiſſaco acceperit pro pignore ſuo, tu Guillelme dominus Montiſpeſſulani, ſi tunc vivus fueris, vel heres tuus dominus Montiſpeſſulani, & filia tua jam dicta aſſecurabitis nobis caſtrum de Breiſſaco per decem Milites ſub ſacramento & mandato veſtro, ut nos ſine omni impedimento & contrarietate caſtrum de Breiſſaco recuperemus, quandocumque nos, vel noſtri filiæ tuæ jam dictæ vel mandatario ſuo centum marchas argenti fini reddemus ſuæ dotis. Sed quandoque illud aſſecuramentum facere volueritis, nos illud accipiemus, & ſtatim caſtrum de Breiſſaco cum omnibus ſuis pertinentibus filiæ tuæ pro pignore ſuo tradiderimus.

Item promittimus & convenimus tibi, quòd ſi filius noſter Raimundus deceſſerit antequàm filiam tuam in uxorem duxerit, ut eam tibi vel heredi tuo domino Montiſpeſſulani infrà unum menſem poſtquàm inde admoniti fuerimus, de admonitione illa non ſubſtrahemus, ſine omni dolo & fraude in villâ Montiſpeſſulani reddemus, & non faciemus ei aliquid nec fieri faciemus, nec aliquis homo vel femina arte vel conſilio noſtro, quod ſit diminutio vel dedecus, ſeu damnum tibi vel filiæ tuæ.

Hæc omnia prædicta ut in hac Chartâ continentur, Ego Bertrandus de Anduſiâ promitto & convenio tibi Guillelmo Montiſpeſſulani per ſtipulationem, ut ita plenariè tenebo & obſervabo, & teneri & obſervari faciam, & ad diem à te conſtitutum tantas aſſecurationes tibi dabo, quòd bene ſecurum te tenebis, & hoc idem ſimiliter ab uxore meâ, & filio meo Raimundo ſub ſacramento aſſecurari faciam, ſic Deus me adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

De omni hoc ſunt firmantiæ & hoſtatici per Bertrandum de Anduſiâ. Raimundus de Mandagot, Bremundus de Salve, Bertrandus de Salve, Guillelmus de la Roca, Bremundus Deſſunaz, Gervaſius Dalgua, Petrus de ſancto Marciali, Arnaldus de Cantobre, Fredol de Monte Judeo, Hugo de Rabaſtenes, Pontius de Montelauro, Guillelmus de Monte Olivo, Siguinus de Calcadits, Petrus Raimundi de Sobetraz, & Raimundus de Cornnles, quiſque per ſacramentum factum ſuper ſancta Dei Evangelia. Ita tamen quòd ſi aliquid infringeretur de ſupradictis conventionibus, debent revertere apud Montempeſſulanum, & tibi debent tenere hoſtaticum tamdiù, donec totum compleatur ad notitiam domini Montiſpeſſulani, ſine enganno. Et inſuper eſt inde fidejuſſor Bremundi, & promiſit & convenit quòd omnes prædictas conventiones ex parte Bertrandi de Anduſiâ, & uxoris ſuæ, & filii ſui, tenere & obſervare, ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt, faciet.

Et ex parte Domini Guillelmi Montiſpeſſulani pro centum marchis perſolvendis, ſunt firmantiæ & hoſtatici, Pomaius Gaucelmi, Pontius de Vallauches, B. Aerrataerra, Pontius de Monte-Lauro, Petrus de Veruna, Pontius de Pomairols, Guillelmus de Cornone, Frotardus de Corconna, Guillelmus de Monte Olivo; quiſque per fidem ſuam, qui debent tenere hoſtaticum ad Anduſiam tamdiù donec perſolvatur.

Et inſuper ex parte Domini Guillelmi Montiſpeſſulani ſunt firmantia Petrus Bremundi, & Raimundus Gaucelmi, de omnibus conventionibus implendis.

Hoc totum factum fuit apud Montempeſſulanum in domo Militiæ Templi, in Præſentiâ Domini I. Magalonenſis Epiſcopi, Fulcrandi Præpoſiti, G. Mauri-

..y Archipreſbyteri, Suriani Canonici, Bernardi Guilielmi Biterrenſis Archidiaconi, Matfredi Monachi ſancti Guillelmi, Bertrandi de Armazanicis, Berengarii de Vallauches, G. de Fabricis, Agullonis de Caſtronovo, G. de Texeriis, Pontii de Meſoa, Arnaldi de Muntaren, Raimundi Aimoini, Guillelmi Roſtagni de Monte-Olivo, G. de Arzaz, B. de Inſula, G. Leterici, & filii ſui Guillelmi Leterici, Arbrandi, Pontii Lamberti, G. Petri, G. Adalguerici, G. Olrici, Petri Olrici, Pontii Betonis, Raimundi de Narbona, Giberti de Arlenis, Brunonis Silveſtri, Aimerici Tallatoris, Petri de Mairois, Pauli, Otonis de Campo-novo, Pontii Guillelmi, Raimundi Rotgerii, & multorum aliorum, & Silveſtri qui hæc ſcripſit.

Anno circ. MCIX.

HELIÆ *Cenomanenſis Comitis donatio facta Monaſterio de Culturâ, in gratiam fratris ſui qui Monachum induit.*

NOtitiæ tam præſentium quàm futurorum intimare curavimus, quòd ego HALIAS Comes Cenomanenſis, divinæ pietatis intuitu, pro ſalute etiam & remedio animæ meæ, & anteceſſorum meorum, necnon & pro monachatu Enoch fratris mei, Deo & Monachis S. Petri de Culturâ in perpetuum dedi & conceſſi medietariam de Boiſart in eleemoſynam, cum pratis, & terram de Liminario, in præſentiâ Hœlli tunc temporis Cenomanenſis Epiſcopi, in præſentiâ Juhelli tunc temporis Abbatis Culturenſis, qui quaſi in materno gremio fratrem meum prædictum cum ſummo honore & jucunditate in Abbatia ſuſcepit. Et ne hujus rei memoria, ut ſolet, in irritum revocetur, ad hanc paginam recordationis, quam munimento ſigilli mei confirmavi, recurrendum. Teſtes Joſbertus tunc temporis bajulus Abbatis Juhelli, Landricus Golgothas, Joannes Bellimuntis.

Anno MCIX

BALDRICUS *Dolenſis Epiſcopus approbat omnia bona Monaſterii ſancti Florentii quæ ſita ſunt in ſua Diœceſi.*

QUoniam antiquorum benè geſta à modernis multoties depravantur, nec ſæcularia tantùm ſed etiam eccleſiaſtica jura ignorantium ſeria ſæpe perturbat cupiditas: non incongruum hinc arbitror juxtà rerum neceſſitudinem, & temporum rationem, præcedentium inſtituta ſuccedentium conſenſu quaſi quibuſdam fulcire ſuſtentamentis, atque quibuſdam munire præſidiis, ut qua manum inferre poſſit alieni cupidus appetitor, nihil reperiat. Hac quidem conſideratione à Monachis S. Florentii res quædam ita geſta eſt. Dum Domnus Baldricus Dolenſis Archiepiſcopus Româ rediens, in ſecundo ordinationis ſuæ anno pallium, ſui ſcilicet ordinis perfectionem, ſecum deferret, pridie Nonas Martii Salmurio apud ſanctum Florentium hoſpitatus eſt, qui in craſtina die, quæ tunc Dominica evenit, Capitulum ingreſſus, cum ſermonem cum Fratribus habuiſſet, ab ipſis rogatus eſt ut ea omnia quæ in ſuo Epiſcopio poſſidebant, & ſuæ dignitatis conſenſui pertinebant, firmiſſimè eis concederet, & ſuâ authoritate protegeret: quibus ipſe ſe facturum ſpopondit. Poſt triduum ergo, die ſcilicet quo diſceſſurus erat, ſummo mane tabulam pulſare fecit, & Fratribus congregatis Capitulum ingreſſus eſt, & eis omnia ſicut popoſcerant conceſſit, ſalvâ tamen querelâ Canonicorum S. Sanſonis, & Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ, quæ in caſtro Dolis ſita eſt. Hujus conceſſionis teſtes ſunt Joannes Epiſcopus S. Briochi qui cum eo venerat & præſens aderat; Domnus Abbas Guillelmus ejuſdem Cœnobii, Orgerius Prior. & omnes alii Fratres qui tum in Conventu S. Florentii aderant, quos longum eſt enumerare. Ipſe quoque Joannes Epiſcopus conceſſit nobis & quidquid in Epiſcopio ſuo habebamus, & quidquid exinde acquirere poſſemus. Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCIX. Indictione Romanorum II. Cyclo lunari VIII. Termino Paſchali XIV. Calendas Maii: die ipſius Paſchæ. VII. Calendas Maii: Lunâ ipſius diei vigeſimâ primâ.

Anno circ. MCX.

PASCHALIS *Papæ II.* GUIDONI *Archiepiſcopo Viennenſi.*

Scribit ut ſtudeat terminandæ controverſiæ inter Canonicos Eccleſiarum S. Joannis & S. Stephani Biſuntinenſ.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei; Venerabili Fratri GUIDONI Viennenſi Archiepiſcopo, Sedis Apoſtolicæ Legato, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem: Super prudentia tua plorimùm admiramur quòd in negotio Eccleſiæ B. Stephani Clericorum ipſorum teſtimonium acceptare nolueris: cùm B. Gregorius in hujuſmodi cauſis Eccleſiarum auctoribus probationem imponat. Diverſæ namque ſunt in cauſarum actoribus ſpecies, nec in omnibus cauſis crimina agitantur. In criminibus ſiquidem accuſatorum teſtium illa diſtrictio obſervanda eſt quæ canonibus continetur, ne qui ad probationem domeſtici aſſumantur. Cæterùm in poſſeſſionem vel cæteris hujuſmodi negotiis hi potiſſimùm aſſumendi ſunt qui eadem negotia tractaverunt, de quorum uſu & auditu hæſitatio eſſe non debeat. Si ergo iidem Clerici idonei ſunt, ab aſſertione cauſæ illius nullatenus repellantur. Sed ſicut aliis literis deliberatum eſt, inter S. Joannis & S. Stephani Canonicos lis illa plenius decidatur. Ceſſet jam malitiæ zelus & doloſitatis cavillatio, & prædictarum Eccleſiarum negotium juxta literarum tenorem omnimodis peragatur. Alioquin ad præſentiam noſtram parati prorſus & inſtructi proximo quadrageſimalis Concilii tempore revertantur. Datum .... VI. Kalendas Septembris.

Anno MCX.

Donatio facta Monaſterio ſancti Pontii Tomeriarum à BERNARDO *de Minerbâ, in gratiam filii qui Monaſticum ordinem ſuſcipiebat inibi.*

MUndi terminum propinquante, ruinâ illius crebreſcente, oportet unicuique ut dum in hoc mortali corpore degens feſtinet, ut in futuro propitium Deum poſſit habere, Domino præcipiente: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Luc. 11. 41. *Quia eleemoſyna à morte liberat, & non ſinit ire in tenebras.* Tob. 12, 9. Et, *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Eccli. 3. 33. Igitur ego in Dei nomine BARNARDUS gratiâ Dei Vicecomes de Minerbâ, conſiderans ultimi diei finem, in quo Judex verus venturus eſt reddere ſingulis ſecundùm opera ſua, & terribilem vocem quam impii pro peccatis ſuis audituri erunt: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus:* Matt. 25. 41. deſiderans bonitatem Dei & clementiam ipſius, ut copulari merear ſanctorum Collegio, & cum juſtis audire: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Ibid. 25. 34. Quapropter ego Bernardus jam dictus Vicecomes, pro remedio & ſalute animæ meæ, & parentum meorum, dono, laudo, & concedo Omnipotenti Deo & ſanctæ MARIÆ Virgini, & ſancto Pontio Tomerienſi Mo-

naſterii, & Domino Abbati Petro & Monachis ejuſdem Monaſterii, tam præſentibus quàm futuris ibidem Deo ſervientibus in perpetuum; videlicet totum alodium de villâ & de omni Parochiâ de Saillerras, cum ipſâ Eccleſiâ ſancti Martialis, cum omni ſuo Eccleſiaſtico, cum decimis & primitiis & oblationibus, & cimiteriis, & cum omnibus rebus ad prædictam Eccleſiam pertinentibus; & in ipſâ Parochiâ de Saillerra damus totum alodium de omni territorio de Aiguzac; & in alio loco dono ſimiliter totum alodium de omni territorio Deroerta: dono ſimiliter in alio loco totum alodium de villâ de Caſellas, cum omnibus ſuis pertinentiis: Et in alio loco dono ſimiliter totum alodium de omni territorio de Monte Auruz. Prædictus honor de Monte Auruz à fronte ab oriente uſque ad Fontavillas, & ab occidente uſque in Salliccra: ab Aquilone uſque in rivo Molier, ex meridie uſque in prædictum honorem de Caſellas. Omnis honor prædictus eſt in Epiſcopatu Narbonenſi in ſuburbio Minerbenſi.

Hæc omnia prædicta ego Bernardus Vicecomes jam dictus dono, laudo & concedo Omnipotenti Deo, & ſanctæ Mariæ, & ſancto Pontio Tomeriarum Monaſterio, & Abbati & Monachis ejuſdem Monaſterii tam præſentibus quàm futuris in perpetuum, ſcilicet totum alodium & dominium de omni honore prædicto, & cum omnibus ſuis pertinentiis, cum terris cultis & incultis, cum vineis & hortibus, cum pratis & cum arboribus fructiferis; & infructiferis, & aquarum curſus & recurſus cum molendinis & furnis, cum herbis, cum paſcuis & paſcuralibus, cum rivis; & fontes, montes, colles & valles cum maneriis; cum nemoribus, cum ſylvis & foreſtis, & cum omnibus feudalibus & vicariis, & ſerventagiis; & venationes, cum luminibus & ſeminariis inde naturalibus; & giſtis & tailias; & omnes actiones, & omnes uſaticos, & omnes actus, & quid jud in jam dicto honore, & in omnibus ſuis pertinentiis habeo, totum illud dono Deo & Monaſterio prædicto in perpetuum abſque omni retentu.

Hoc donum facio pro amore Dei, & remiſſione peccatorum meorum & parentum meorum, & pro hereditate filii mei Raimundi, quem in eodem Monaſterio trado & offero Deo & Sanctis prædictis, ad Monaſticum ordinem ſuſcipiendum. Si quis verò contrà hanc chartam donationis venerit ad irrumpendum, niſi pœnam dignæ ſatisfactionis egerit, in iram Dei Omnipotentis incurrat, & à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ extraneus fiat, & excommunicatus fiat, cum Dathan & Abiron, & cum Juda traditore Domini in inferno ſemper ardeat. Facta eſt charta hujus donationis ſub die feriâ VI. anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo decimo, regnante Philippo Rege, duodecimo Kalendas Septembris. Sigillum Bernardi Vicecomitis, qui hanc chartam donationis manibus ſuis firmavit, & teſtes firmare rogavit: Sigil. Petri filii ejus qui hoc donum conceſſit: Sigil. Engilberti de Olargio, Sigil. Podii fratris ejus, Sigil. Bernardi de Durbanno, Sigil. Airici de Minerba, Sigil. Guillelmi qui hanc chartam ſcripſit.

Anno chr. MCX.

Teſtamentum RAIMUNDI *Comitis Melgorienſis.*

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi. Ego Raimundus Comes Melgorienſis ire volens in Jeruſalem, tale facio Teſtamentum de Honore meo. Dono Domino Deo & ſancto Petro Apoſtolorum Principi Sedis Magalonæ, & Canonicis ejuſdem loci præſentibus & futuris in communi viventibus, pro redemptione & emendatione peccatorum meorum, ſive parentum meorum, Manaiam [a], quam habeo in ſalinis, ſi mortuus fuero in hoc Hieroſolymitano itinere: & ſi mortuus fuero in hoc Hieroſolymitano itinere, vel filius meus mortuus fuerit ſine legali herede de uxore, dono Domino Deo & ſancto Petro præfatæ ſedis, & Canonicis ejuſdem loci præſentibus & futuris in communi viventibus, portum marinum per quem naves intrant & exeunt; & totum uſaticum qui de eodem portu in quibuſcumque rebus ad me pertinebat, & quidquid habet Bernarda de Puteolis de me, & quidquid habet Petrus de Podio de me, excepto eo quod habet idem Petrus de Podio de Attala ſorore mea, & exceptis feudis, quæ de me milites habent in hoc Honore. Et relinquo ſuprà ſcriptam Manaiam, & totum pulmentum piſcium quem de toto ſtagno habeo ubicumque ſit.

Et ſciendum quia ego Raimundus Comes Melgorienſis, dimitto Beato Petro ſedis Magalonæ, & Canonicis ejuſdem loci præſentibus & futuris in communi viventibus, quidquid habeo à ponte ſito in amanſione juxtà molendinum, quod vocatur Tricamendicos, totum & ab integro, ſicuti via publica diſcurrit uſque ad villam quæ vocatur Vicus in aval, à parte ſiniſtrâ, vel in aquis, vel intrâ [b], exceptis feudis Militum, quæ de me habent in hoc termino Milites: excepto eo, quod habet ſoror mea Adala in manſo Petri de Podio: ita tamen ſi mortuus fuero in hoc Hieroſolymitano itinere, vel heres meus mortuus fuerit ſine legali herede de uxore.

Et inſuper ſi mortuus fuero in hoc itinere, dimitto uxori meæ filium meum & Honorem meum quamdiu à marito ceſſare voluerit; & ſi virum acceperit, habeat in monetâ Melgorienſi decem millia ſolidorum Melgorienſis monetæ propter ſponſalicium, donec ſupradictum numerum, ſcilicet decem millia ad plenum habeat, poſtquàm redempta fuerit de tredecim millia ſolidis. Et ſi mortuus fuero in hoc itinere, habeat Oto de Cornone ſeptingentos ſolidos de lucro monetæ pro labore & ſervitio quod fecit mihi de Honore meo. Et ſi mortua fuerit uxor mea, vel virum duxerit, reddatur filius meus Aviæ ſuæ, & totus Honor meus, exceptâ Manaiâ, quam reliqui Beato Petro & Canonicis Magalonæ ſedis.

Et ſi mortuus fuero in hoc itinere, dimitto caſtrum de Murles cum honore Caſtro pertinenti, & honorem de Valle Retenenſi matri meæ. Et ſi mortuus fuero in hoc itinere, dimitto Bernardo Sigerii in monetâ Melgorienſi, quod pater ſuus habuit in eâdem monetâ, quando redempta fuerit de tredecim millia ſolidis. Et ſi mortuus fuero in hoc itinere, dimitto filio Petri Otonis, quod ſuus pater habuit in eâdem monetâ, quando de tredecim millia ſolidis redempta fuerit. Et ſi filius Petri Otonis ſine legali herede de ſuâ uxore mortuus fuerit, ad Comitem quod ipſe in monetâ habebat, redeat.

Hujus Teſtamenti ſunt teſtes Bertrannus de Breiſac, Oto de Cornone, Berengarius Maltos, Augerius Archidiaconus, Nanterius Prior Deodatus Mancip. . . . .

Ad ultimum verò recogitans ſervitium, quod mihi fecerat Bertrannus de Breiſac, dimitto ei ſeptingentos ſolidos Melgorienſis monetæ in monetâ Melgorienſi de Monedatge, poſtquàm redempta fuerit de tredecim millia ſolidis, antequàm aliquis homo vel

a *Manaiam*] Baluzius emendat Monteiam.

b *vel intrà*] Lege *vel in terrâ*.

Digitized by Google

ſemina aliquid habere de monetâ ſupraſcriptâ de Monedatge, ſi mortuus fuero in hoc itinere. Hujus verò inferioris Teſtamenti ſunt teſtes Augerius Archidiaconus, Nanterius Deodatus, Pontius Gaucelmi de Mata.

Anno MCX.

Matrimonium initum inter GAUFREDUM *de Roſſilione &* ERMENGARDEM *filiam* BERNARDI *Vicecomitis Biterrenſis.*

IN Nomine Domini, Ego BERNARDUS Atonis Vicecomes Biterrenſis, & uxor mea Cæcilia donamus ad te Gauſredum filium de Guirardu de Roſſilione, cum filiâ noſtrâ Ermengardi ipſum feuum quem Raimundus Baſilis de Anniciano babet de nobis: & donamus tibi ipſum feuum, quem Petrus Raimundus de Columbarus habet de nobis: & donamus tibi ipſum feuum quem Imbertus de Montadino habet de nobis cum ſuis parierus: & donamus tibi ipſum feuum, quem dominus de Poneiano habet de nobis: & donamus tibi ſimiliter totum quantumcumque habemus., & habere debemus in Caſtello de Abelliano: & donamus tibi ſimiliter totum quantumcumque habemus, & habere debemus in Caſtello de Meſoâ, & in totis ejus terminis: & hoc per talem convenientiam, quòd egu Bernardus Atonis ſuprà ſcriptus habeam & teneam omnia dicta in vitâ meâ: & ſi ſupradicta filia noſtra Ermengardia mortua fuerit, donamus ſupradicto Gaufredo filio de Guirardu omnia ſupradicta per ſupradictas convenientias cum aliâ unâ de filiabus noſtris. quam habueris ad uxorem. Et ſi ego Bernardus Atonis mortuus fuero ſine infante maſculin, poſt mortem meam, & poſt mortem de Cæciliâ uxore mea dono tibi Gaufredo ſupradicto, cum ipſâ mea filia quam habueris ad uxorem totum quantum babeo, & habere debeo in Biterris & in Biterrenſi Epiſcopatu, & in Agathâ, & in toto Agathenſe Epiſcopatu, & ſi non habuero alium infantem, dono tibi totas meas dricturas ubicumque illaa habeam, & haberedebeam.

Facta fuit hæc Charta v. Idus Madii, & anno Dominicn milleſimo centeſimo decimo, regnante Rege Lodoico. Signum Bernardi Atonis, qui omnia ſupradicta ut ſupradictum eſt donavi & firmavi, & teſtes firmare rogavi. Signum . . . . . . de Orle: Signum Raimundi de Villare-novo: Signum Raimundi Petri de Gorda: Signum Guillelmi Calveti de Treſmals: Signum Petri Andreæ de Perpigniano.

Stephanus Siefredi ſcripſit.

Anno MCXI.

Epiſtola Encyclica Monachorum Burgidolenſis Abbatiæ, vitam, libroſque HERVEI *continens.*

CUm Propheta dicit: *Dominus virtutem operum ſuorum annuntiabit populo ſuo*: ſi ipſe non pro ſuâ ſed pro auditorum ſalute proprias enarrat laudes, quomodo nos, quorum tota ſalus in laudibus ejus eſt, tacere audebimus magnalia ipſius, quæ noſtris temporibus oſtendere nobis dignatus eſt? Noverit itaque quiſquis hæc auditurus eſt, vel lecturus nos nequaquam vanis vel falſis laudibus velle mortuos extollere, ſed ad laudem & gloriam Chriſti, ſalutemque audientium, pro amore veritatis, de veritatis ipſius amatore veraci ſtilo pauca deſcribere.

Profeſſione Monachus, patriâ Cenomanenſis.

Fuit igitur vir tam vitâ, quàm doctrinâ Venerabilis, Herveus nomine, Dolenſis Cœnobii Monachus, degens ibi circiter quinquaginta annis in prædicandâ morum probitate; patriæ autem Cenomanenſis indigena. Multa apud nus ſuæ fidei & ſapientiæ, necnon & innocentiæ monimenta relinquens. Jam namque juvenis, & à puero ſcholarum dogmatibus multipliciter imbutus, cum prædictum Monaſterium ingreſſus fuiſſet, totum ſe ſtudio ſanctarum ſcripturarum dedit atque Catholicos tractatores, Auguſtinum videlicet, Hieronymum, Ambroſium, Gregorium, ac reliquos frequentare cœpit, jugiterque diebus ac noctibus eorum lectioni incumbere, meditationi inſervire, non deſtitit; nec quolibet impedimento ab inquiſitione veritatis avelli potuit. Cumque ſingularis ingenii, atque inæſtimabilis memoriæ eſſet, cœpit in vaſculo cordis ſui multa profutura recondere, & columbæ more meliora grana eligere, ſibique memoriter retinere, ſcriptoque commendare.

S. Scripturæ & SS. Patrũ lectioni jugiter incumbens.

Fecit ergo primùm Expoſitionem mirabilem ſuper librum B. Dionyſii de hierarchiis Angelorum. Deinde expoſuit totum librum Iſaiæ Prophetæ, & Lamentationes Jeremiæ, extremamque partem Ezechielis, ibi incipiens ubi ſanctus Gregorius Papa dimiſerat, & ad finem uſque perducens. Simul etiam Deuteronomium Moyſi; & Eccleſiaſten Salomonis; necnon quoque librum Judicum; & libellum Ruth; librumque Tobiæ, omnia quæ in illis minùs intelligentibus ſolam litteram ſonare videntur, inconvincibili ratione oſtendens Chriſti & Eccleſiæ conteſtari, & prædicare myſteria. Præterea Apoſtoli & Pauli Epiſtolas cum tantâ ſapientiæ affluentiâ expoſuit, ut qui eas legerunt, aſſerant nunquam ſe illis comparabiles cognoviſſe, & vix aut nunquam tantâ expoſitas diligentiâ poſſe alicubi reperire. Ad ultimum cum fama doctrinæ ejus circumquaque ſpargeretur, & jam nullus ei, ſicut atteſtantur qui eum veraciter cognoverunt, Canonicarum ſcripturarum ſcientiâ primus haberetur: Librum duodecim Prophetarum, & librum Geneſis ex integro, tam mirabili ſenſu expoſuit, ut expoſitionem ſuper illos needum potuerimus invenire, quæ ſuæ æquiparari poſſit. Inter hæc quippe fecit plurimas expoſitiones de lectionibus ſanctorum Evangeliorum; Canticorum etiam quæ in Eccleſiâ leguntur; Libellum quoque de connexione quarumdam Lectionum, oſtendens aliter in quibuſdam Eccleſiis legi, quàm in ſacrâ Hiſtoriâ continentur. De quibus unum quod ſubditur exemplum ſufficiat. Legitur in Quadrageſimâ lectio quædam de libro Eſter; & ita in quibuſdam Lectionariis incipit lectio libri Eſter: *Oravit Eſter ad Dominum dicens: Domine Deus Rex omnipotens, in ditione tuâ cuncta ſunt poſita.* Quam orationem ipſe illic ex Authore Sacræ Hiſtoriæ probat non feciſſe Eſter, ſed feciſſe Mardochæum, & ideo non eſſe legendum oravit Eſter, ſed legendum eſſe, *Oravit Mardochæus*, & multa ſimilia ibidem aſſerit. Librum etiam non minimum fecit de Miraculis ſanctæ MARIÆ Dei Genitricis, quæ eadem inviolata Virgo temporibus ejus geſſit in Dolenſi templo, quæ ipſe mox poſtquàm geſta erant, ſicut audiebat ab ipſis in quibus fiebant, & à Monacho Cuſtode Monaſterii, ſine aliquâ dilatione ſcribebat.

Elucubrationes enumerantur.

Comment. in B. Anſelmo ſolet aſcribi

Eſter, 13. 9.

Demùm quamvis propinquum finis ſui terminum paulatim vigore deficiente ſenſiſſet, tamen ſine conſueto ſcribendi opere eſſe non poterat; & rogatus à nonnullis, ut qui omnes ſcripturas ſuper cunctos memoriter retinebat, de cœnâ ſancti Cypriani Cæcilii Carthaginenſis Epiſcopi, ferè de omnibus libris Canonicis aggregatâ, quæ quid intimaret catenùs apud nos incognitum erat, edoceret, ipſe quid de eâ ſentiret. Acquievit rogantibus, dicens dum ſcriberet, ſe fortaſſis cum iſta præſentem vitam finire. Et quia prior liber Expoſitionum ſuarum de di-

ctis Sanctorum Patrum, Dionyſii videlicet Areopagitæ, exſtiterat, de eorumdem ſanctorum Patrum dictis iſte poſterior eſſet. Sicque contigit. Namque cum eamdem cœnam uſque ad illum locum expoſuiſſet, quo dicitur: Contundebatur Elizabeth, ſtupebat MARIA, ridebat de facto Sara: quo loco videlicet apud nos terminabatur: arbitraretur autem de eâ non nimiam abeſſe partem tam ipſe, quàm Domnus Abbas Girbertus, qui hoc ei tamquam Monacho & filio ſuo mandaverat, eamque quæ deerat partem ab Abbate ſancti Savini, qui ſe eam habere dicebat, & mittendam eis promiſerat, exſpectabant. Multa ſiquidem in eâ vel dempturus forsaſſe, vel additurus, illam ſicut erat in abolitione reliquit.

Auſterrimam vitam agebat.

Et cum tempus Quadrageſimæ in maximâ mentis, & majore corporis quàm nuper fuerat virtute, in multâ abſtinentiâ, multiſque quotidianis virgarum verberibus, devotis atque aſſiduis orationibus; & in quotidianâ Sacroſancti ſacramenti corporis & ſanguinis Domini reverendâ celebratione, cum alacritate & gaudio ſancti Spiritûs conſummaſſet; & in die ſancto Cœnæ Domini nos dulcifluo verbi Dei pane in Capitulo refeciſſet, in die ſancto Paſchæ Miſſæ hebdomadarius fuit, & ſermonem in Capitulo fecit. Secundâ feriâ Miſſam in Conventu cantavit, & poſtmodum debilitate correptus, quartâ feriâ inunctus eſt; ſed tunc communicari non potuit: quod ipſe poſtea aliquantolum convaleſcens, divinâ providentiâ accidiſſe aſſeruit, dicens non Dominum ad ſe, ſed ſe ad Dominum venire debere; & ſic ſequenti quam præcedenti die non audierat, ipſiuſque diei Miſſam audivit, & confeſſus priùs Sacroſancta Myſteria Corporis & ſanguinis Domini in tutelam curaturæ in proximum animæ devotiſſimè accepit; ſicque per totam hebdomadam cum Miſſam quotidie audiſſet, quam nullomodo amittere volebat: & Domnum Abbatem, qui tunc fortè deerat, antequàm recederet multum videre vellet; poſtquàm venit, ab eo viſitatus, atque abſolutus, inter manus ipſius cui ſe accuſabat, cœpit acri quidem, ſed breviſſimo dolore fatigari uſque ad mortem, Dominicâ in octavis Paſchæ tranſiens ex hac vitâ, & ſcandens, ut credimus, ad ſydera Regna.

Quotidie ſacrum faciebat.

Ne verò longiùs protrahatur Epiſtolâ, de omni tempore vitæ ejus breviter dixerimus: In diebus noſtris majoris abſtinentiæ, pudicitiæ mundioris, ſanioris conſilii, humilitatis altioris, taciturnitatis magis aſſiduæ, loqutionis plus circumſpectæ, prorſuſque à vanitate alienæ; purioris, vel ampliùs Catholicæ doctrinæ, inque univerſâ morum honeſtate præclariorem nullum nos cognoviſſe. Hæc ſcribimus vobis, quoniam frater erat, ut de tanto fratre gaudeatis, & quod ei promiſeratis devotè perſolvatis in Regno Dei, ad quod eum evolaſſe confidimus, ei conſociari ſperantes. Valete.

An. MCXIII

Epiſtola Enciclica Monachorum Caſalis-Benedicti, ANDREÆ Abbatis vitam continens.

UNiverſis ſanctæ Eccleſiæ filiis, præcipuè Clericis, Religioſis, & orthodoxis, necnon fratribus monaſticæ profeſſionis, & degentibus ſecundùm regulam beati Benedicti, quin etiam ſanctis mulieribus regulariter viventibus, puſillis grex ſancti Petri Caſalis-Benedicti ſalutem, pacem, gaudium, felicitatem perpetuam.

Quamvis ſanctam Eccleſiam per diverſarum regionum loca conſtet eſſe diviſam, tamen teſtante ſancto Spiritu in Canticis eſt unâ in fide. Dicitur enim in eiſdem Canticis; *Una eſt columba mea, una eſt perfecta mea.* Unde cum aliquod de ſuis membris ab hoc ſæculo nequam eripitur, ſupplicando, deprecando, flagitari debet à Sponſo ſuo, videlicet Domino noſtro JESU-CHRISTO, quatenùs ſervum ſuum promiſſæ hereditatis coheredem faciat, & in supernâ cœleſti Eccleſiâ cum Hymnidicis choris illum gaudere, & tripudiare jubeat. Hac igitur univerſali ſententiâ admoniti, Fratres Cariſſimi, pro Domno Andrea Abbate noſtro, Fratre verò veſtro, piiſſimas aures Omnipotentis Dei nobiſcum pulſare ſatagite, quatenùs cui devotâ mente ſervivit, dum ſpiritus membra vegetavit, inhærere membris corporis à vitâ deſtitutis perpetualiter valeat. Hic etenim Beatus vir Anno ab Incarnatione Domini noſtri JESU CHRISTI, milleſimo centeſimo duodecimo, Indictione quintâ, duodecimo Kalendas Februarii, explevit naturæ jura, mortis perſolvens debita. Pro cujus animâ fundere Deo preces non ſit vobis deſidia, quia illum credimus regnare in cœleſti gloriâ, & pro noſtris exceſſibus ſupplicare Deo in ſupernâ curiâ.

Cantic. 6. 8

An. MCXIII. die 21. Jan. obiit.

Iſte etenim vitæ admirabilis, cilicinis veſtibus & laneis poſt converſionem ſuam ſuper propriam carnem ſemper uſus fuit: eamdem quoque multis macerans jejuniis, & octo annis Quadrageſimalem vitam duxit. Præterea pietate, miſericordiâ, caritate ineffabili plenus, multis ſubvenit egenis, quibus conſilium, quibus auxilium, quibus refugium fuit. Primus quoque Abbatiam noſtram quæ vocatur Caſale-Benedictum conſtruxit, pluresque cellulas ſibi ſuppoſitas, ſcilicet Corneliacum, Contras, Altaria, S. Benignum, Beſcam, Polinas, S. Anianum, Cambonum, Salviniacum. In quibus locis duntaxat pro Dei amore Monachos ſub normâ Beati Benedicti victuros, & divinæ pietati quotidie militaturos coadunavit, quos verbis divinis ſpiritualiter, & temporalibus cibis corporaliter, prout potuit paſcere non deſtitit. Sæpe etiam cum fratres paupertatis onere nimiùm gravarentur, non habentes unde humanam naturam ut deceret reparare valerent; iſte non ad modum mercenarii, ſed ad ſimilitudinem pii & boni paſtoris, ſemetipſum periculo mortis tradens, pro eorum utilitate non ſolùm per loca vicina mendicando ibat, ſed etiam mare tranſiens in Anglicam terram pergebat. Unde gratiâ Dei cum ornamentis pluribus, & marcis argenti redibat: quibus Eccleſiam ſuam honorificè decorabat, & Fratrum ſuorum inopiam ſuſtentabat.

Quàm auſterè vitam egit.

Primus Abbas Caſalis-Benedicti.

Cœnobiola, ſive Prioratus ejuſdem Abbatiæ.

Clericos verò tam pauperes quàm divites & laïcos, prædicando ut mundum cum ſuis delectationibus derelinquerent, & religionis habitum ſuſciperent, hortabatur: quibus ſi rerum deeſſet copia, unde indumenta non poſſent ſibi emere ad religionem pertinentia, libenter, gratulanter, properabat adminiſtrare propria. Quid per ſingula referam? Omnibus ferè quibus potuit, nulli nocere volens, proficere ſtuduit. Cui mos inerat celebrando Miſſas quotidie ſe in holocauſtum Domino mactare: quin etiam multoties totum ex ordine pſalterium legendo offerre Deo antequàm cibum ſumeret, conabatur.

Hæc pauca ſuper vitâ prætaxati bonæ memoriæ viri ad ædificationem veſtram huic Rotulo ſcribendo cõmendavimus. Cætera ne dilectioni veſtræ faſtidium generent, relinquentes, quæ gratiâ largiente divinâ in noſtris voluminibus dictando reſervare deſudabimus. De tanti Patris obitu nos inconſolabiliter lugentes, non patrem, non ſimilem nos ulteriùs habentes, lacrymabiliter pietatis veſtræ oculis, Fratres Cariſſimi, ſupplicamus, & ſupplicando Caritatem veſtram, per eam quæ invicem eſt fidem veſtram atque noſtram obſecramus, quatenùs, ſicuti ſupra taxavimus, pro ejuſdem Patris requie, & pro defunctis noſtris Alge-

rio, Gerado. *Cætera in membranis deſiderantur.*

Ann. MCXII.

Prohibet Atrebatenſ. Eccleſiam Camerac. ſubjici.

PASCHALIS *Papæ II. ad Clerum & Populum Atrebatenſem.*

PASCHALIS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Clero & populo Atrebatenſium, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Audivimus quoſdam perversè agentes, & Apoſtolicæ Sedis authoritatem annullare cupientes, ad hoc conatûs ſui molimen intendere, ut Atrebatenſis Eccleſia Epiſcopali cathedrâ perditâ peſſumdetur, & Cameracenſi ſubjiciatur Eccleſiæ. Unde nos univerſitati veſtræ ſcriptâ præſentia dirigentes, omnipotentis Dei Patris & Filii & Spiritûs ſancti authoritate ſancimus, reſtitutionem Atrebatenſis Epiſcopatûs à prædeceſſore noſtro Urbano factam, & à nobis per Dei gratiam confirmatam, firmam, & inviolabilem permanere. Quaſcumque verò poſſeſſiones ab eâdem reſtitutione Epiſcopatus ipſe poſſedit, quietas ſemper integraſque poſſideat. Sub anathematis etiam prohibitione interdicimus, ne Atrebatenſis Eccleſiæ ſtatus Cameracenſi unquam ſubdatur Eccleſiæ. Si qui verò temerario auſu adverſus iſta præſumſerint, eos Dathan & Abiron judicium ſubſequatur, qui Moyſi & Aaron datam divinitùs poteſtatem comprimere tentaverunt. Poſt exceſſum igitur venerabilis Fratris noſtri Lamberti, qui nunc Atrebatenſi Eccleſiæ præſidet, à vobis Epiſcopum omninò præcipimus eligendum. Cui, ſi canonica eum ſtatuta non reſpuunt, omninò non liceat electionem aut communi aut melioris partis conſenſo impoſitam ſubterfugere.

Data Laterani octavo Idus Aprilis Indictione v.

Ad litem inter Canonicos & Monachos Atrebatenſ. dirimendam à ſe delectos arbitros ſcribit.

Ejuſdem LAMBERTO *Atrebat. Epiſcopo.*

PASCHALIS Epiſcopus, Servus Servorum Dei, venerabili Fratri LAMBERTO Epiſcopo Atrebatenſi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Pro Canonicorum veſtrorum & Monachorum S. Vedaſti lite diutinâ frequenter & nos tibi ſcripſimus, & tu nobis literas miſiſti. Cæterum quod non parum nos gravat, adhuc lis eadem. Ad illam enim diviſionem quam Monachis abſentibus diremiſti, nos eos juſtè cogere non potuimus. Venientibus autem nuper ad nos utriuſque partis nuntiis, nos ad eligendos hujus diviſionis arbitros utramque partem noſtrâ authoritate coëgimus. Rogamus ergo dilectionem tuam ne graviter ferat, quòd diviſionem veteris & novi Burgi literis veſtris ſignificatam, nequaquam firmaverimus, quia ut prædiximus cogi ad eam Monachi juſtè non poterant. Cæterum ad hanc infrà dies quadraginta, ſicut ſtatuimus, peragendam, omninò te volumus imminere. Quia neutra pars electis arbitris poterit refragari.

Data Anagniæ VIII. Idus Novembris.

Ut litem abſque partium ſtudio definiant.

Ejuſdem Duodecim Arbitris.

PASCHALIS Epiſcopus Servus Servorum Dei, bonis viris Hugoni majori, Dodoni de haſtis, Guazelino & Gonzelino fratribus, Fulconi filio Anſelmi, Hilvino filio Adelfridi, Guaſelino militi, Girardo Saraceno, Gerboido patri Balduini, Tebaldo filio Bonævitæ, Heriberto, Aganoni Atrebatenſis municipii civibus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Viros bonos vos eſſe audivimus, & ideò vobis, tamquam bonis Eccleſiæ Filiis quæ imperanda ſunt confidentiùs imperamus. Lis enim quæ inter Eccleſiæ veſtræ Clericos, & B. Vedaſti Monachos jamdiù agitata eſt, moleſta nobis vehementer & gravis eſt. Noviſſimè ad eam litem dirimendam, quæ de veteris & novi Burgi terminis agitur, vos tamquam veraciores arbitros elegerunt. Vobis igitur ex Dei & B. Petri authoritate præcipimus, & in peccatorum remiſſionem injungimus, ut omni amicitiâ inimicitiâque ſepoſita, de illis veteris & novi Burgi terminis quidquid noſtis verius ac certius proferatis. Ne qua verò pars de teſtimonii veſtri veritate ambigat, ab unoquoque veſtrûm jusjurandum hujuſmodi fieri pro animarum veſtrarum ſalute præcipimus: Quis de his terminis ſe ſciente veritatem proferet, neque pro amicitiâ aut inimicitiâ, aut pro pecuniâ mendacium dicet. Si autem de vobis aut duo, aut tres, aut quatuor diſſenſerint, aut defuerint, octo teſtium aſſertio obtineat firmitatem.

Data Anagniæ VIII. Idus Novembris.

Ann. MCXIII.

Boſo Miles à ſuis prædeceſſoribus ablata Lehun. Monaſterio moribundus reddit.

BALDRICI *Noviomenſis Epiſcopi.*

EGO BALDRICUS Dei gratiâ Noviomenſis Epiſcopus Eccleſiæ B. Petri GERBERTO Priori & cæteris Fratribus Lehunenſis Cœnobii, omnibus qui in eâdem Eccleſiâ ſub Chriſto & monaſticâ profeſſione nunc degunt & ſubſtituendi ſunt. Quoniam præcedentium Patrum admonemur exemplis, laïcorum preſſiones & illicitas poſſeſſiones ab Eccleſiis removere, exhortando & cogendo ad id proſequendum debemus inſiſtere, & eos qui ſuper hoc pœnitere voluerint ut Eccleſiæ filios benignè ſuſcipere. Unde Boſo Miles de Perona Deo vocante pœnitentiâ ductus ad extremum vitæ ſuæ duas partes decimæ altaris de villa quæ Vermendoiſvuler nuncupatur, quas ſui prædeceſſores tenuerant, pro decreto & excommunicatione Apoſtolicâ prorsùs dimiſſas, per manum Domini Henrici Abbatis, & Biſlani Peronenſis Decani nobis renuntiavit, petens vobis & Eccleſiæ veſtræ, cui jam prædictum altare conceſſeram, etiam eamdem decimam condonari, & noſtrâ auctoritate confirmari. Cujus juſtæ petitionis votum, etiam amita ejus Leiardis & filius ejus Hugo Peronenſis Canonicus, qui eamdem decimam à ſuis prædeceſſoribus & aſſenſu ipſius Boſonis tunc tenebant, devotè proſequentes, illam decimam, necnon & alodium ſuum & quidquid proprium & hereditarium in eâdem villâ poſſederant, vobis annuentes ſub perpetuâ libertate noſtrâ auctoritate confirmari poſtulaverunt. Itaque quod Epiſcopalis curæ & officii noſtri eſt diligenter exſequentes, noſtrâ & Gerardi Archidiaconi noſtri, & eorum quorum intereſt auctoritate, & præſentis chartæ paginâ, vobis & Eccleſiæ veſtræ in perpetuum confirmamus altare de villâ quæ Vermendoiſvuler vocatur, cum univerſis decimis & appendiciis ſuis, alodium & univerſam hereditatem quàm Leiardis & Hugo filius ejus in eâdem poſſidebant.

Quicumque igitur huic eleemoſynæ aſſenſerit & augmentum dederit, æternæ hæreditatis remunerationem à Deo percipiat. Quiſquis verò contraire voluerit, noſtræ excommunicationi & divinæ ultioni donec reſipuerit, ſubjaceat. Quòd ſi pro hac eleemoſinâ & pro impenſis Eccleſiæ veſtræ beneficiis Remenſem, ſeu etiam Apoſtolicam ſedem vobis adire placuerit, ſancti ac reverendi ad quoſcumque perveneritis Patres per eamdem paginam noſtræ humilitatis preces exaudiant, & tam huic eleemoſinæ quàm cæteris vobis impenſis beneficiis ſuæ corroborationis munimentum adhibeant.

Signum Baldrici Epiſcopi.
Signum Roſcellini Decani.
Signum Gerardi Archidiaconi.
Signum Rorigonis Præpoſiti.
Signum Hugonis Theſaurarii.
Signum Hagenonis Cantoris.

Signum Landrici Subcentoris.
Signum Anſelli Sacerdotis.
Signum Arnulfi Sacerdotis.
Signum Petri Canonici.
Signum Odonis Canonici.
Actum an. Dominicæ Incarnationis MCXIII. Indictione VI.

Anno MCXIV.

GODEFRIDI *Ambianenſis Epiſcopi.*

Otbertus Præpoſitus Ambianenſ. Eccleſiæ Monachum induens Lehunenſibus, cõfert Eccleſias de Harbonieres & de Hangeſto.

FRater GODEFRIDUS gratiâ Dei Ambianenſis Epiſcopus, ſanctæ Eccleſiæ filiis & fratribus ſalutis & pacis interminabilem jocunditatem. Notitiæ fidelium omnium tam præſentium quàm futurorum præſentibus literis ſignificamus, Cluniacenſis Monaſterii Fratribus in Lehunenſi Cœnobio Deo devotè ſervientibus, conſenſu & petitione Archidiaconorum noſtrorum Fulconis & Ingelranni, Rogerii quoque Decani atque Guarini Theſaurarii, omnis quoque Cleri noſtri atque ſynodi Ambianis congregatæ, nos in perpetuum conceſſiſſe atque præſenti Privilegio confirmaſſe totum altare de Herbonetiis, altare quoque de Hangeſto, quod filius noſter Ambianenſis Eccleſiæ Præpoſitus Otbertus, ab eâdem Eccleſiâ noſtrâ diù in perſonatu poſſederat, ſed cum vanitatibus ſæculi renuntiare decreviſſet, ad converſionem monaſticam properando, adhortante Archidiacono noſtro Fulcone, me quoque deſiderante prædictis Fratribus illud dimiſit.

Ut autem firmi muniminis robur hoc Privilegium perpetualiter obtineret, Ego Godefridus Epiſcopus primus ſubſcripſi, perſonæque aſſiſtentes, ſuffragiumque ſive conſenſum noſtræ actioni adhibentes ſimiliter ſubſcripſerunt. Altare de Halud ſimiliter eis eodem Privilegio confirmavimus.

Signum Godefridi Epiſcopi Ambianenſis.
Signum Fulconis Archidiaconi.
Signum Rogerii Decani.
Signum Acardi Sacerdotis.
Signum Nentaudi Diaconi.
Signum Simonis Canonici.
Signum Ingelranni Archidiaconi.
Signum Guarini Theſaurarii.
Signum Radulfi Sacerdotis.
Signum Gerardi Diaconi.
Signum Radulfi Subdiaconi.
Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCXIV. Indictione ſeptimâ, XV. Kalend. Maii, in Eccleſia Ambianenſi majore.
Radulfus Cancellarius ſcripſit & ſubſcripſit.

Anno MCXV.

Incipit Tomellus, ſive Epiſtola ERNULFI *ex Monacho Benedictino Epiſcopi Roffenſis, de inceſtis conjugiis.*

DOmino celſi conſilii, ac integerrimæ ſinceritatis viro, Wentanæ Eccleſiæ digno Pontifici WILLELMO, ERNULFUS ſub veſte religioſâ viventium minimus, dum hic vivitur fœliciter vivere, & in vita, quæ finem non habet, vera ac beata fœlicitate gaudere.

Benedictus Deus & Pater Domini noſtri JESU-CHRISTI, qui benedictam animam veſtram copioſo ſui amoris ſuique deſiderii fervore ditavit, conſilio, & prudentia tam ſeculari quàm divinâ replevit, ac repletam moribus honeſtavit. Quod ſanè diſcretum quemque non latet, dum pro defenſione pauperum conſtat beatitudinem veſtram quotidianas ſecularium negotiorum curas patienter ſuſtinere, pro tuendâ libertate Eccleſiæ, neceſſitatibus regiæ majeſtatis, totiuſque Regni ſaluti certum eſt operam dare. Non latet profectò, dum quæ ad pontificale officium ſpectant, ſine intermiſſione, manu, verbo, cæterâque ſollicitudine operamini, tam veſtram quam ſubditorum vitam colentes, quæque ad culturam utrorumque valeant cautè ac diligenter indagare non ceſſantes. Cujus rei veritatem propriâ experientiâ cognovi, quando mihi Cantuarberiæ poſito colloquium veſtrum participare voluiſtis. Eo enim tempore quo regii Exequutores Cantuarberiam convenerunt; contigit eminentiam veſtram ad eamdem urbem deveniſſe: Ubi Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & Dei quæ ſunt Deo reddentes, paululum ſemotis occupationibus, quæſtionem de cujuſdam adulteræ conjugis faciendo divortio mihi propoſuiſtis, mecumque de eâ conferre maluiſtis, non tam meam, quàm quæ mea eſſet, ut reor, appetendo noſſe ſententiam, ne fortè quæ mea eſſet, ei quam veſtram feceratis conſonantes.[a] *Matt. 22. 21.*

Quæſtio ergo erat, *An uxor à filio conjugis non ſuo adulterium paſſa, à thoro conjugis merito ſuo ſit pontificali judicio removenda.* Accidit ergo, ut de propoſitâ quæſtione contraria ſentiendo, uterque noſtrûm partem quam prætulerat tuendam ſuſceperit. Conabar igitur modis omnibus adſtruere ſeparationem conjugum prædicto modo, prædictâ causâ fieri debere, id tùm ex Patrum conſiliis, tùm ex libris pænitentialibus, tùm ex more Eccleſiæ, cui contradici non modò fas non eſſe, imò nefas eſſe creditur, aſſerens fieri oportere. Quod nequaquam ſentiendum, nequaquam eſſe faciendum Sanctitas veſtra conſtanter acclamabat, id ipſum probatis nitens approbare firmamentis, cùm Evangelicæ, tùm Apoſtolicæ auctoritatis, quæ omni ſcripturæ, omni ſcientiæ, omni denique rationi opponenda ac præponenda ab omnibus ſcitur ac præſcitur; nemo qui neſciat. Unde amicâ altercatione utrobique modicè & modeſtè certatum eſt, ſed veſtris curis facientibus, ab utroque indiſcuſſâ veritate manſuetè ceſſatum eſt. Perſpiciens itaque Reverentiæ veſtræ diligentiam in quæſtionem præfatam; proſpiciens etiam Celſitudini veſtræ irruentibus curis tam Regiorum, quàm Pontificalium negotiorum facultatem veſtigandi negatam, decens & commodum fore ratus ſum, quod de re Majeſtati veſtræ ſentio Tomelli clauſulâ explicare, & explicando indicare. Opus quidem difficile, quia de conjugiis quæſtionem implicitam eſſe, non ignorat quiſquis ejus nexus ac nodos non incautè contrectat. Quod magnus ille Doctor, beatum Auguſtinum dico, in libro de Adulterinis conjugiis bis conteſtatur verbis: « Quæſtionem de conjugiis « obſcuriſſimam & implicatiſſimam eſſe non neſcio. « Nec audeo profiteri omnes ſinus ejus, vel in hoc « Opere, vel in alio, me adhuc explicaſſe, vel jam « poſſe, ſi urgear, explicare. » Ad hoc ergo ut dicere cœperam quod de quæſtione propoſitâ teneo, brevi ſcripturâ volo excellentiæ veſtræ aperire, ut quod minùs poterat verbo, enucleatiùs fiat ſcripto, & quo planiùs & pleniùs dicitur, eo attentiùs audiatur, auditum faciliùs intelligatur, intellectum tenaciùs memoretur, ac ſubtiliùs judicetur. Nec ab re deprimendum videtur decreta Patrum, Eccleſiæ morem, Evangelicæ ſive Apoſtolicæ auctoritati non modò nullâ contrapoſitione occurrere; verùm familiari veneratione, ac venerandi familiaritate concurrere.

Status quæſtionis. (beside [a])

Lib. 2. cap. 25. propè fin.

Ut ergo cuncta quæ dicenda ſunt perſpicuâ luce clareſcant, primùm ea quæſtio, quam diſcutiendam arripio, in duas partes, id eſt, veſtram & noſtram,

a *conſonantes*] Lege *conſonares.*

diſtribata

diſtributa diſponatur, ut omni ambiguitate remotâ, quid noſtra pars affirmet, quid veſtra neget Lector agnoſcat; & quæ affirmat, unde affirmet, quæ negat, unde neget, coram poſitis rationibus indubitanter appareat. Et ea quidem pars cum ſuis firmamentis ordine prima digeratur, quæ à vobis idcircò præferenda judicatur, quòd eam excellentia legis evangelicæ munit ac roborat, Apoſtolicæ ſuadelæ protectio aſſeverat. Quod aſſeverat dico, pro parte veſtrâ dico, non tamen ita fieri poſſe polliceor, hoc

Mulierem adulteram à conjuge haud ſeparandam aſſerit Epiſc.

deinceps apparebit. Quod ergo ſtatuitis, quodque lege divina ſtatuere, fulcire, firmare ſatagitis, hoc eſt conjux à conjugis filio paſſa adulterium, à conjuge pro ipſo facinore manu Præſulis non eſt ſeparanda. Cujus propoſiti teſtimonia ex Evangelio & Apoſtolo ſumpta, quibus id contenditis approbare, conſequens eſt conſequenter ſupponere.

Matt. 5. 31.

Matthæus: *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam exceptâ causâ fornicationis facit eam mœchari. Et qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

Ibid. 19. 5.

Item poſt multa: *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne unâ. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit,*

Ibid. v. 9.

homo non ſeparet. Et poſt pauca: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam*

Marc. 10. 7.

duxerit, mœchatur. Marcus: *Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne unâ. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Et iterum: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii*

Luc. 16. 18.

nupſerit, mœchatur. Lucas: *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* Si revolvat ac percurrat quiſpiam lector univerſas Evangeliorum ſcripturas, nihil me reliquiſſe, nihil quod ad veſtram propoſitionem tuendam atque roborandam putetur, me ſubterfugiſſe reperiet. Hæc ad veſtræ partis defenſionem accire contenditis, & vobis ſummum in eis fortitudinis eſſe robur confiditis; hæc ipſe quoque approbo, & dignâ veneratione approbanda cenſeo; ſed tamen ex eis approbari poſſe quod quæritur non adeo confido, imò plurimùm diffido. Id loco ſuo explanatione ſequenti clarebit. Sed ad propoſita redeamus.

Ex Apoſtolo quoque ſicut ex Evangelio geſſimus, probationis veſtræ juvamina colligantes, hanc præordinatam ſummi Præceptoris doctrinam Apoſtolica prudentia prudenter intelligens, providenter ad Ro-

Rom. 7. 2.

manos ſcribendo; *Quæ*, inquit, *ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri, ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Item Corinthios de eâdem lege inſtruens,

1. *Cor.* 7. 2.

ſic ait: *Propter fornicationem unuſquiſque uxorem ſuam habeat, & unaquaque virum ſuum: uxori vir debitum reddat; ſimiliter & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter autem & vir non habet ſui corporis, ſed mulier. Nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi; & iterum revertimini in idipſum.* Et paucis interpoſitis: *Præcipio*, inquit, *non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam; aut viro ſuo reconciliari.* Prudenter dico intellexit, ac providenter Doctor Gentium ea conſcripſit, in quibus à ſuo, imò univerſali ac ſummo Doctore diſſentire non præſumpſit, in utroque ſexu neminem conjugum permittens relinquere ſuum, aut arripere non ſuum, indulgenter cuique conſulens habere ſuum; in altero juſtus, in altero miſericors, in utroque Domini ſui faciens voluntatem. Hanc legem tanto Præceptore conceſſam, tanto teſtimonio roboratam, perhibemus nullâ novitate violandam, nullâ invectione contaminandam, nullâ ullius uſquequaque oppoſitione eſſe temerandam.

Hanc in veſtræ cauſæ tutelam aſciſcitis, ſed quid ex eà conficiatur, pace veſtrâ, acutiuſculâ animadverſione attendere debetis. Aliud enim quæritur, & aliud probatur. Quæritur an conjux à conjugis filio adultera facta, à ſuo conjuge Pontificali ſit auctoritate ſeparanda. Probatur quòd conjux à conjuge, innocens ab innocente, propriâ voluntate, propriâque poteſtate ſe non debeat ſeparare. Quid enim aliud loquuntur memorata Domini mandata de conjugibus lata, quæ conſtat Dominum ſine interrogantibus reſpondentem, ſeu auditores docentem protuliſſe, reddidiſſe, inſinuaſſe; niſi quâ lege, quo fœdere ad invicem juncti, ab invicem teneri, nec poſſe alterum ab altero dimitti, niſi causâ fornicationis? Quid ipſa etiam præſcripta Apoſtoli verba, ſive dicant à conjugio non eſſe diſcedendum, ſive moneant vicariis motibus eſſe ſerviendum, ſeu ad concordiam à diſcordiâ eſſe redeundum? Quid, inquam, aliud loquuntur, quid aliud clamant, quàm copulâ conjugali fœderatos fœdus mutuum non omittere debere? Fœdus dico, cœlitùs mandatum, conjugibus datum, jure debito cuſtodire debere. In cujus obſervantiæ mandato idcò etiam excepta eſt cauſa fornicationis, ut intelligatur quia innocens nocentem dimittere poteſt cauſa fornicationis.

Reſpondet author.

Quæſtionis itaque propoſitæ parte veſtrâ ita præmiſsâ, ſicut fuerat promiſſa: deinde quid à parte noſtrâ ponimus, quid veſtræ opponimus, quid quibus firmamentis adſtipulamur, proximo loco digerere non incompetens eſſe reor, neque aſpernandum. Rectores Eccleſiarum intuentes nonnullorum imbecillitatem conjugum circà præfatarum cuſtodiam legum, quibuſdam quidem faciliùs eâ in parte ruentibus, quà eniti conſtantiâ majore debuerant: peccabant enim viciſſim in conjugum parentelâ, eo fragiliùs ruentes, quo familiariùs colloquentes. Rectores, inquam, pro compeſcendâ tali petulantiâ, habitis Conciliis tantæ ſeveritatis leges decreverunt, quæ & hujuſmodi tranſgreſſores punirent, & ſectatores à tali nequitiâ deterrerent. Decreverunt enim, ut qui pudicitiam conjugalem inceſtuosè fornicantes nollent cohibere, indictâ pœnitentiâ Epiſcopali judicio cogerentur in æternum à licito uſu continere. Nec immeritò tali damno, talique pœnâ, talis præſumptio eſt mulctanda, à juſtis viris nequaquam ferenda, imò graviter ferenda. Qui enim illicita perpetraſſe noſcuntur, ritè à licitis & conceſſis abſtinere jubentur. Quanto ergo magis diſtrictâ ſeveritate, ac ſeverâ diſtrictione ſunt puniendi, qui petulantiâ ſtimulante ea admittunt, quæ ſceleroſi nefarium ducunt, adulteri immundum & infandum dicunt? Hujuſmodi ergo impudici dignè coguntur pœnitentiæ fructus agere, à carnalibus deſideriis abſtinere, amplexus devitare, tùm ut iram Dei placare valeant, tùm ne ſimiles ſimilia committant. Id ſi quis Antiſtes præter regulam proprio fieri juberet arbitrio, rem procul dubio nefandam præciperet, ad veritatem Evangelii minimè incederet, imò à ſemitâ prædicationis excederet. Id ipſum ſi fortè ſuperior quælibet poteſtas præſumere attentaret, à Deo ipſa ſeparata canonicâ ultione terribiliter eſſet percellenda. Unde illa evangelica ſententia, quâ dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; à quibuſdam ita eſt expoſita ut propriè contrà humanæ præſumptionem potentiæ videatur eſſe poſita. Providâ namque veritatis diſpenſatione no-

men, quod eſt, homo, appoſitum eſſe creditur, per quod humana poteſtas minuata eſſe cognoſcatur. Per hoc enim diſtinguitur, & divinæ virtuti eſſe poteſtatem ſeparandi ſervatam, & humanæ poteſtati ejus rei poſſibilitatem ſublatam. Ea planè ſeparatio non eſt attribuenda virtuti humanæ, ſed judicio Dei, ubi violenter nemo divortium molitur, ſed conſilium Dei. Illud quippe divinâ comparatum eſſe providentiâ comprobatur, quod decreto Pâtrum vigore Eccleſiaſticæ diſciplinæ, annosâ conſuetudine ſancitum eſſe dignoſcitur: nec quemquam perturbet, ſi per Deum conjuncti à Deo dicantur ſeparari, quaſi Deo contrà ſe ſentiente, & conſilii ſui immutabilitatem mutabiliter agente. Non enim divini permutatio fit conſilii, ubi pro ratione cauſarum, pro diverſitate temporum, cœleſtium conceditur diſtributio mandatorum. Quod ex Evãgelio oſtenditur, ubi priori tempore ſacculus portari præcipitur, poſteriori non portari. De quo beatus Auguſtinus in libro contrà Fauſtum hæreticum edito, de quibuſdam calumniatoribus, ſic » ait: » Jamne intelligunt quemadmodum nullâ in» conſtantiâ præcipientis, ſed ratione diſpenſantis, » pro temporum diverſitate præcepta, vel con» ſilia, vel permiſſa mutentur? » Itaque ſanctorum Antiſtitum præceptis, doctrinis, regulis inſtructi dicimus, quia conjux cum prole conjugis inceſtuosè peccans, canonicè ad pœnitentiam cogi, & tam conciliis, quàm more & auctoritate Eccleſiæ teſtantibus, perpetuò ab uſu conjugii paſtorali judicio amoveri debet.

Probat ex Conciliis ſuâ ſententiam. Concil. Mogunt. 1. ann. 847. c. 19. *Variat hic in nonnullis.*

» Ex Concilio Moguntino: » Si quis viduam » uxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtrâ fornicatus » fuerit, ſeu cum duabus ſororibus; aut ſi qua » cum duobus fratribus: ſeu cum patre & filio. Si » quis relictam fratris neptem, novercam, nurum, » conſobrinam, filiam avunculi, aut ejus relictam, » aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius » numquam conjugio copulari præcipimus. « Idem in Concilio apud Vermeriam habito, & in Maſticenſi & Triburienſi præceptum invenitur. Quorum multiplicitatem, quia indifferenter loquuntur, epiſtolaribus compendiis minimè æſtimavi inſerendam, ne inſolentibus & tædioſis auribus moleſtus exiſtam. Similis ſententia de illis habetur, qui proprios filios de ſacro fonte levaſſe perhibentur. Id benè cautum eſt in ſacrorum ſerie Canonum, Patrum decretis ac conſiliis planè perfecteque definitum. De quo Deus dedit Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ Præſul inter

Cap. 10. 11. 12. II. Cap. 18 Cap. 44. 45.

Epiſtol. ad Gord Hiſpal. Epiſcop. *Variat lectio in editis.*

» alia ſic ait: » Invenimus in archivo hujus Apoſto» licæ Sedis jam talia contigiſſe in Eccleſiâ Mauriæ » Epheſiorum, ſimulque Jeroſolymæ, aliarumque » civitatum Epiſcopis ab hac Apoſtolica Sede ſcire » volentibus, ſi viri & mulieres qui de ſacro fonte » levaverunt filios ſuos redirent ad proprium tho» rum. Beatæ memoriæ ſanctiſſimi Patres Julius, In» nocentius, & Cæleſtinus cum Epiſcoporum plu» rium & ſacerdotum conventu in Eccleſiâ beato» rum Apoſtolorum Principis, prohibentes talia per» ſcripſerunt, & confirmaverunt; ut nullo modo ſe » in conjugium reciperent mulieres & viri qui per » quamcumque rationem de ſacro fonte ſuſciperent » natos, ſed ſeparentur, ne ſuadente diabolo tale » vitium peccati inoleſcat per mundum, & univerſorum error eorum accreſcat. « His & hujuſmodi ſententiis ea pars declaratur, quæ ea præpoſita quæſtione à nobis ſuperiùs ſtatuebatur.

Ex more Eccleſiarum.

Præterea Eccleſiæ eſſe atque fuiſſe hunc morem, hanc ejus conſuetudinem norunt omnes qui hujus rei curam geſſerunt: qui in locis propriis peregrinos, vel in peregrinis indigenas talium ſtudioſos de talibus conſuluerint. Huc ipſe aliquando Venetiæ poſitus vidi, audivi; & quibus, & de quibus factum fuerat agnovi. Morem profectò Eccleſiaſticum ſicut à Sanctis Patribus eſſe cuſtoditum ſcio, ita conſonâ ſcripturarum veritate inviolabilem eſſe cenſeo. Unde Magiſter Gentium dicit: *Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus.* Inſinuans videlicet non eſſe temerandam Eccleſiæ conſuetudinem, cujus auctoritate præceptorum munire nititur rationem. Eccleſiæ morem quantum violare peccatum ſit, benè beatus Auguſtinus in libro quem contrà Fauſtum conſcripſit, his verbis oſtendit, dicens: » Quando mos erat habere plures uxores, « crimen non erat. Nunc verò propterea crimen eſt, « quia mos non eſt. « Item in reſponſionibus ad Ja» « nuarium: » Quod faciendum divinæ ſcripturæ « præſcrivit auctoritas, non dubitandum, quin ita « faciamus ut legimus. Similiter de eo quod tota per « orbem frequentat Eccleſia. « Quibus ſententiis morem Eccleſiaſticum firmum, ratum, nec ullâ ſimultate immutandum fore liberè comprobare poteſt, quiſquis ejus fidem confitetur, ejus doctrinam ſuam ſanctamque eſſe fateatur. Porrò an non qui hæc ſtatuêre Catholici fuêre, Catholicè viaêre Evangelia & Apoſtolum legêre, lecta prædicavêre, prædicando docuêre? Cur ergo talia mandaverunt, ſi non eſſe facienda intellexerunt? Aut quomodo Eccleſiam Dei rexerunt, verbo & exemplo illuſtrarunt, ſi contrà Deum, contrà Dei Apoſtolum, contrà denique totius ferinè religionis Chriſtianæ ſalutem à veritate miſſi falſitatis præcones extiterunt? Atqui eos dignè ſanctis & Deum coluiſſe, & quæ Dei ſunt docuiſſe, & legimus, & memoramus, & allegamus. Proinde illorum prudentiam certiſſimè cognitam, ſancta Eccleſia prudenter ac venerabiliter accepit, fideliter tenuit, more & antiquitate firmavit, neminem reprobavit. Liquidò igitur conſtat præcepta corrigendæ præſumptionis illicitæ, caſtigandæ turpitudinis nefariæ talibus ſcelêſtis impoſita, ſalubriter eſſe inventa, divinitùs data, pro veritate non contrà veritatem loquentia. Præterea ſi ab univerſâ Eccleſia non fuerunt inſtituta, non idcircò ſunt reprobanda? Numquid Decreta & Canones univerſi Chriſtianæ fidei Confeſſores aut defenſores uno ſpiritu, eodemque ſenſu decrevêre? Pleraque enim ab uno, nonnulla à pluribus definita; quæ tamen ab omnibus gratanter ſunt accepta, à nemine contempta.

1. Cor. 11 16.

Conſuetudo Eccleſiæ ſervanda.

Epiſtol. 118. cap. 5.

Huc accedit: ſi omne divortium conjugum à Domino prohibitum erat, exceptâ cauſâ ejus adulterinæ fornicationis, quem ex Evangelio aſſignatis, alia cauſa ſeparandi admittenda non erat. Quo ergo jure, qua audaciâ ab ipſis Divini eloquii Prædicatoribus nova exceptio eſt introducta? Aiunt enim, ut præfatum eſt, pro ſuorum ſuſceptione filiorum de ſalutari fonte, divortia conjugum fieri debere. Qua ergo facilitate, quâ fronte mandatum Dominicum, intellectu perſpicuum, nemini ambiguum, ab hominibus eſt derogatum, aliud ſubrogatum? aut cur ab Eccleſiâ memorata exceptio eſt accepta, quæ à Domino non eſt excepta? Cur, inquam, niſi quia mandata Dei probè intellexerunt, piè ſuſceperunt, ſibi id licere licenter poſſe cognoverunt, ſalvâ reverentiâ canonicarum ſcripturarum? Ad hæc, quis gradus ac genera pœnitentiarum pro qualitate & quantitate peccatorum diſtribuit, niſi Eccleſia Dei, inſtructa verbo Dei, docente & regente eam Spiritu Dei? Non enim in totâ veteris & novi ſerie Teſtamenti leguntur modi pœnitentiarum, quamquam tam exemplis quàm præceptis legatur eſſe pœnitendum. Quis ergo pœnitentiales libros decernente Eccleſiâ roboratos, more & antiquitate firmatos, quis, rogo, aut quo jure, quave novitate evertere queat, audeat, aut præſu-

mat? Nemo equidem, nemo tantæ præſumptionis arcem ſibi arripiat. Si ergo in cæteris pœnitentiarum diſtributionibus accipiuntur, accepta diſtribuuntur, à quo hae in parte utiliter data, nulli canonicæ ſententiæ adverſa, abjiciuntur, aut reprobantur? Poſtremò, luce clarius apparet Dominum Eccleſiam ſuam ubique & in omnibus regere, ac dirigere, judicia ſua per eam decernere, ac diſcernere, Qua de re ipſa in Pſalmo lætabunda clamat: *Dominus regit me.* Et Evangeliſta: *Ecce ego vobiſcum ſum:* Et alio loco: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorum ſum.* Et illud: *Vos non eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Si ergo Dominus habitat in ſuis, loquitur per eos & in eis, quis hominum, quis fidelium, quis, obſecro, ſanum ſapiens, & compos ſui abnuat, abdicet, contradicat, tantorum decreta virorum, decreta eſſe Dei, quæ ad ſalutem humanam miſericorditer ſunt procurata, dictante Spiritu Dei? Quia ergo evidenti ratione ea ipſius Domini eſſe edicta (quamquam enim à ſuis præconibus ſint prolata, ipſo tamen ſint præſidente lata) magno gradu, magno locanda culmine, ſublimique ſervanda cenſentur veneratione. Nimirum non injuriâ ea digna reverentiâ cuſtodiuntur, quæ per ſervos ſuos Auctor omnium inſtituit, & Eccleſiæ ſanctæ uſus & auctoritas roboravit.

Pſal. 22. 1.
Matt. 28. 20.
Ibid. 18. 20.

Objectio occurrit.

Nonnulli humanam fragilitatem attendentes, aiunt lapſos in conjugio nullo pacto eſſe ſeparandos, ne unde procuratur eis medicina, amplior caſus deteriorque contingat ruina. Quia eum putantur rigore hujus diſciplinæ poſſe ſanari, ſuâ æſtuante incontinentiâ paratur eis laqueus & vorago fornicationis. Continentiæ quorumdam impoſſibilitatem comprobant ex ipſo Evangelii loco, ubi Dominus ait: *Non omnes capiunt verbum iſtud.* Et ex Apoſtolo, ubi conjugalia diſponendo cubilia: *Unuſquiſque,* inquit, *proprium donum habet ex Deo.* Unde & inter verba Evangelica appoſuit: *Aut viro ſuo reconciliari.* Id videlicet inſinuans potiſſimum eſſe reconciliari ſuæ, quàm miſceri alienæ. Quibus dictis inferunt: Quicomque ergo voluerit conjuges ſeparare, noverit ſe contrà Evangelium prædicare, contrà Apoſtolum ſapere, contrà ſalutem multorum, imò in perniciem miſerrimam laborare. Hujuſmodi ergo objectionibus puto eo modo eſſe reſpondendum, quo de ejuſmodi inobedientibus à beato Auguſtino legimus eſſe reſponſum: Numquid propter incontinentiam eorum cenſes legem Dei eſſe mutandam? Quid ſi captivitate, violentiâ, aut ægritudine concubitus impediatur, numquid deſertâ caſtitate conjugali, ſpretâ lege Dei, incontinentia cujuſquam conjugati Chriſtiano judicio remedium inveniet ſibi? Cæterùm ſi cæteris propter incontinentiam miſericorditer cuique ſuum conceditur poſſidere, hujuſmodi impudicos quemque ſeparari à ſuo dignâ cenſetur ultione. Illos quidem incontinentia adjuvat, ne non habendo ſuum non valeant continere; iſtos incontinentia impugnat, quia habentes ſuum cum poſſent, noluerunt continere, eo miſeriùs ruentes, quo negligentes ſuum, præſumſerunt irruere in alienum.

Matt. 19. 11.
1. Cor. 7. 7.
Ibid. 11.
Lib. 2. de Adult. conjug. cap. 10. med.

Diluis objecta.

Dicit aliquis, eum qui non peccavit injuſtè damnari, videlicet ut ſeparetur ab uxore, qui non peccavit cum uxore. Non enim æquo judicio ei eſt inferenda pœna, in quo non fuit par culpa. Cui Apoſtolicâ voce reſpondemus: *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo?* Cui, inquam, omnipotens Deus revelavit conſilia ſua? Quid ille peccavit, cujus uxor recens nupta infirmatur, aut eripitur, aut quolibet alio modo tantopere alienatur, ut ipſe vivente eâ continere cogatur ſine eâ? Occulta ſunt Dei judicia, ſed juſta. Unde ſcis ſi ad hoc permiſit Deus eadere periturum, ut propter humilem patientiam, & obedientiæ obſervantiam, coronaret quem prædeſtinavit ſine fine victurum? Ideo fortaſſis voluit innocentem pati in hac vitâ, ut tali patientiâ comprobatum collocaret in æternâ vitâ. Aut unde noſti ſi ipſe, quem juſtum pronuntias, eo ipſo pœnam promeruit, veniam obtinere non debuit, qui id genus dilectionis, correctionis, cuſtodiæ, negligentiâ aut malevolentiâ faciente conjugi non adhibuit, quod aut quale ſi juſtus aut prudens eſſet adhibere debuit? Præterea etſi de conjugis reatu conjux innocens nullâ ſorde inquinatur, nonne id ei ſufficere videtur ad communem pœnam, quòd unum ſunt corpus & una caro, ut propter unitatem conjunctionis in eâ re meritò communiter affligantur, pro quâ facti ſunt una caro?

Rom. 9. 20.

Poſitâ utrâque portione propoſitæ quæſtionis, appoſitâ confirmatione ejuſdem utriuſque portionis; hîc breviter memorandum videtur Evangelicū mandatum, quod ad probandum affertis, & afferendo præfertis, quid quibus jubeat, quid ad quæſtionem attineat, ut aliud à vobis ſtatui, & aliud Evangelio allegari indubitanter appareat. Deinde non incommodè, neque non ſuo loco dicendum erit, quo pacto poſteriora prioribus ſtatutis nec contraponantur, neque contradicant, quoque modo eis conveniant eiſque quodammodo ſubſidium ferant. Redemptor noſter in eo ſermone quem apud Matthæum celebravit in monte, quibuſdam præmiſſis, ait: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ causâ fornicationis, adulterat.* Et in alio ejuſdem Evangelii loco legitur, eum de eâdem re à ſuis tentatoribus interrogatum eſſe his verbis: *Si licet homini dimittere uxorem ſuam?* Quod Marcus remotâ ambiguitate ſic protulit: *Si licet viro dimittere uxorem ſuam?* Ubi planè oſtenditur quòd ille dixit homini hoc eſſe, quod iſte dixit viro. Huic ergo interrogationi Salvator reſpondens, & in reſpondendo rationem reddens, juxtà utrumque Evangeliſtam eodem modo intulit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* In hac igitur illatione quid aliud intelligere debemus; valemus, hominem, niſi virum; & ſeparare, niſi dimittere? Idem enim & de eodem debuit reſpondere; unde & de quo interrogatus fuit. Veritas quippe non venerat ut falleret, potiùs ut fallaciam amoveret, veritatem doceret. *Eloquia* enim *Domini, eloquia caſta.* Idem ergo valet, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet,* ac ſi dictum eſſet, quod Deus conjunxit, vir non dimittat. Hac igitur explanatione comperimus evangelicam doctrinam id ſimpliciter habere, nulli viro uxorem ſuam, id eſt, caſto caſtam, dimittere licere. Quia ergo addidit: *Exceptâ causâ fornicationis,* tali cautelâ inſinuavit caſtum inceſtam dimittere poſſe. Idipſum ex ſupradictis Apoſtoli verbis Apoſtolum ſentire innuitur, & docere. Quia ergo excellentiâ utriuſque ſcripturæ id accipitur, firmiter tenetur, nullum virum uxorem ſuam, id eſt, caſtum caſtam, ſicut ibidem cautum eſt, dimittere debere; rationabiliter colligi poſſet, quòd vir, de quo ſermo cœpit, videlicet cujus filius ejus thorum fœdavit, propriam uxorem non deberet abjicere, aut dimittere, exceptâ causâ fornicationis, ita quidem ſi ambo eſſent juſti. Quia verò ille eſt caſtus, illa inceſta, ex ſcripturis poteſt potiùs probari, quòd ipſe eam licitè dimittere poterit; ad hoc enim valet quod dicit: *Exceptâ causâ fornicationis.* Illud quidem quod dixi, quia ad caſtos conjuges Evangelium loquitur, ratione docente, & ad id ducente, poſſet probari, ſed quod à vobis propoſitum erat, ſicut debuit, ac decuit, ex eâ ſententiâ nequit approbari.

Matt. 5. 32.
Ibid. 19. 3.
Marc. 10. 2.
Matt. 19. 6.
Marc. 10. 9
Pſal. 11. 7.

Uxor, quæ adulterium commiſit, poteſt dimitti.

Propoſitum quippe, & quâ poteratis eloquutione à

vobis aſſertum erat, conjugem à conjuge quàcum filius ejus peccarat, pro iniquitâ tali manu Pontificis minimè ſeparari debere. Quæſtio ergo de caſto & inceſto conjuge erat. Id, ut dixeram, præfata Evangelii ſententia, quæ de utroque caſto loquitur, nec approbat, nec conteſtatur. Si quis enim ex eâ generali propoſitione Evangelicâ, quæ dicit, *Nullus vir dimittat uxorem ſuam*, id eſt, caſtus, caſtam, *exceptâ causâ fornicationis*, concludere conetur, quòd conjux, de quo ſermo cœptus eſt, à conjuge non debet ſeparari manu Pontificis pro inceſtæ causâ fornicationis, numquid argumentatio rectè procedit, atque ad ſuum regulariter finem decurrit? Fidenter dico nequaquam. Adeo enim Evangelica illa propoſitio, quæ ſeparationem caſti à caſto conjuge perhibet non eſſe faciendam, disjuncta ac ſeparata eſt ab eâ veſtrâ propoſitione, quæ ſeparationem conjugum caſti ab inceſtâ prohibet eſſe faciendam, ut nulla ſe virtute rationis, nullâ probationis affinitate aſpiciant. Sicut enim plurimùm refert inter pudicos & impudicos, ita enim an ad hos, an ad illos ſermo dirigitur; vel an de iſtis, an de illis ratio conficiatur, parva diſtantia eſt.

1. Cor. 7. 5.

Eſt tamen quiddam quod à ſanctitate veſtrâ ex Apoſtolo ſumptum, non parùm confidentiæ videtur vobis ſubminiſtrare. Apoſtolus dixit: *Nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu.* Ubi conſenſum auditis, pari judicio nullos conjuges à conjugali debito præter conſenſum removendos eſſe intelligitis. Sed animadvertat Sanctitas veſtra, quia Apoſtolus eo loco non eis loquebatur conjugibus, qui debita defraudaſſent, qui indebita ſurripuiſſent. Quo genere inceſtiſſe feruntur, de quibus & à vobis quæſtio fuit propoſita, & à nobis diutina eſt diſputatione ventilata. Verùm eis ſcribebat, qui vicariam ſibi fidem ſervarant, qui quatenùs, qualive concordia ea fides ſervanda eſſet, diſertiùs intelligere indigebant. Qua causa ad tales loquens, de pudicitiæ conjugalis cuſtodia piè commonens, jura conjugii prudenter ipſos edocebat, & cum infirmis infirmus, compatiens fragilibus, ne in adulteria prorumperent, reddere debitum conſulebat. Unde conſtat Apoſtolicam illam admonitionem nihil ad illam dubitationem attinere, quæ de caſto & inceſta conjugibus nos deſignabat ambigere. Porrò quod dicitur, conjuges reconciliari licere, hoc ſolum eſt quod ad rem pertinere, & ad quæſtionem magis videtur accedere. Hoc enim ſolum de caſto & inceſta conjuge dictum, caſto inceſtum inſinuat eſſe reconciliandum. Hoc eſt, illud præcipuum in cujus virtute pars veſtra ſuperior, noſtra inferior, veſtra ſuperans, noſtra ſuperata putatur. Dicit enim Apoſtolus, *mulierem viro poſſe reconciliari.* Proponitis ergo, ſi ſecundùm Apoſtolum licet reconciliari, quis eſt qui contrà Apoſtolum prohibeat reconciliari? Acutè quidem dictum, ſed acutiùs intuendum, ſubtiliùs diſcutiendum. Neque enim & in hac parte deerit miſericordia Dei, quæ & ignorantium cœcitatem quærat illuſtrare, & quæſtiunculæ aſperitates velit explanare. Apoſtolus memorans legem à Domino latam:

1. Cor. 7. 11.

Præcipio, inquit, *non ego, ſed Dominus, mulierem à viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit, manere innuptam; aut viro ſuo reconciliari.* Hoc quidem aut illud neceſſe eſt fieri. Sed non hoc tantùm, aut illud tantùm fieri neceſſe eſt. Non enim neceſſe eſt manere innuptam, neque neceſſe eſt reconciliari. Quæ verò ſeparata manet, innuptam eſſe neceſſe eſt, ita enim faciendum eſſe Dominus jubet. Reconciliari verò non eſt Domini juſſum, ſed Apoſtoli permiſſum, ſive conſilium. Idcircò licet reconciliari, & licet non reconciliari. Nec tamen omnibus licet reconciliari. Quæ enim ex conſenſu continentiam vovent, poſt votum jam non debent omninò denegatum exſpectare conjugium. Unde beatus Auguſtinus: « Quæ rectiſſimè voventur, cum « homines voverint, nulla conditione rumpenda « ſunt, quæ ſine ulla conditione voverunt. » Sufficit ad enervandam veſtræ argumentationis oppoſitionem oſtendiſſe quoſdam non poſſe reconciliari. Non ergo omnes mulieres à viris ſeparatæ, Apoſtolicâ licentiâ eiſdem ſunt reconciliandæ. Cum ergo quibuſdam permiſſum ſit reconciliari, quibuſdam illicitum eſſe pervideatur, enthymema propoſitum non immeritò fragile judicatur & infirmum. Illæ quippe valent reconciliari, quibus Dominica lex id non contradicit. Porrò illæ non ſunt reconciliandæ, quæ per reconciliationem & concordiam viri ſui, offendunt in odium Dei ſui. Unde apparet quia neque ex iſtâ Apoſtoli ſententiâ ulteriùs veſtram partem tueri valetis, neque noſtram infirmare. Quod non ignorat quiſquis veritatem rerum agnoſcere, ſenſum ſcripturæ diſcutere, verborum proprietatem diſcernere, ac quidque quò debeat referre non ignorat.

De Adulter. conjug. lib. 1. c. 24.

Ecce ut propoſueramus, manifeſta ratio docet, ſacræ paginæ ſacras auctoritates, quas adſciſcentis ad probationem, nil valere, nil facere, in eam quam probandam ſtatueratis propoſitionem. Sicut autem nullum parti veſtræ, ut oſtenſum eſt, ſubſidium præſtant, ita nec noſtræ adverſantur, nec à noſtrâ aliquatenùs impugnantur. Non enim eâ causâ inventa ſunt ſtatuta poſteriorum ut pereant, aut infirmentur antecedentium præcepta Doctorum. Verùm eo fine libidinoſis, ac negligentioribus impoſita noſcuntur, quò verba Dei cautelâ majore illibata cuſtodiantur. Dum enim Dominici mandati prævaricatores, conjugalis pudicitiæ contemptores, conjugum parentelæ violatores, prædictâ ſeveritate puniri jubentur, nonne peccatores ejuſmodi circà mandatorum obſervantiam ſolliciti redduntur, tantò cautiores effecti, quanto præceptorum aſperitate conterriti? Quibus rebus dubium non eſt, morem Eccleſiaſticum, ſive Concilia Patrum, non modò Evangelicæ ſive Apoſtolicæ inſtitutioni non opponi, verùm quaſi quodam venerabili obſequio famulari. Quâ in re etiam perſpicuâ probabilitate conjectari poteſt, quæ ad tantam data ſunt hominum ſalutem, placita eſſe illi qui venit hominibus miniſtrare ſalutem.

His ita digeſtis, nunc ipſa oportuni commoditas loci videtur admonere diù dilatam, quam veſtra celſitudo poſtulatat de quæſtione ſententiam, proximo loco prodere debere. Sicut ſæpe dictum eſt, præcepit Dominus ne dimittat vir uxorem, causâ fornicationis: quam fornicationem beatus Auguſtinus in eo libro quem de ſermone Domini in monte declarato compoſuit, dicit generalem eſſe, aſſeverans videlicet fornicationem eſſe omnem illam prævaricationem, quæ animam malè utentem corpore ſuo, alienam facit à Creatore ſuo. Non igitur ſolo concubitu intelligendum eſt fornicari, verùm furto, ſacrilegio, homicidio, idololatriâ, aliiſque capitalibus peccatis privantibus hominem ab æternâ vitâ. Et juxtà juſdē Doctoris explanationē, non licet virum recedere tantummodò causâ fornicationis uxoris ſuæ, ſed & etiā causâ fornicationis ſuæ; hoc eſt, vel quia ipſa fornicatur; vel ne ipſe fornicetur. Cujuſlibet enim utriuſque modi causâ recedens, fornicationis causâ recedere docetur. Si ergo pudicus cum impudicâ uxore quovis genere fornicationis deluſa, eâ ſanctitate cohabitare valeat, ut animæ ſuæ periculū pro ejus conſortio non incurrat, nec ſe incurſurum metuat, ſperans etiam ſe illius offenſionibus eſſe conſulturum: hic ſalubre conſilium ſibi invenit, ſi ab eâ facilè diſcedere nolit, & offenſam ejus dimittens, meliorem

Variè fornicatio ſumitur.

ſibi viam oſtendere ac docere velit. Ad quod pertinere intelligitur illud Apoſtoli conſilium dicentis :

1 Cor. 7. 12.

Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod non eſſe dictum gratiâ imponendæ neceſſitatis, ſed miſericordia conſulente amborum ſaluti, paucis interpoſitis aperuit, dicens : *Unde ſcis vir ſi mulierem ſalvam facies ?* Qui verò ita ſe facilem cernit ad lapſum, proclivem ad periculum, ut à pravæ mulieris peſſimâ voluntate in partem aliam nequeat declinare ; hic urgente periculo eam prudenti conſilio dimittit, ſine quâ Deo placitam poteſt facere vitam ſuam, cum quâ inter ejus ſordes nullo pretio poteſt redimere animam ſuam, ſicut Apoſtolus dicit :

Hebr. 10. 26.

Voluntariò peccantibus, jam non relinquitur hoſtia pro peccato. Ut ſi qua mulier tanto furti deſiderio teneatur, ſive maleficiorum, ſeu immunditiæ corporalis, ut non modo à viro non corrigatur, ſed potiùs vir ab eâ quâdam violentiâ, gratâ ſeu moleſtâ, ad ea, vel ad eorum conſenſum cogatur : ſatius eſt talem relinquere, quàm cum tali æquo judicio perire. Cujus ſententiæ benè conſonat Eliberitanum

Cap. 70.

Concilium dicens : » Si conſcio marito uxor fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam eſſe ei » communionem. Si verò eam reliquerit, poſt decem annos accipiat communionem, ſi eam cum » ſciret adulteram aliquanto tempore in domo ſuâ » retinuit. » Hoc quippe Canone datur intelligi quanto peccato ſit involutus, quantoque judicio à Deo ſit damnandus, qui peccato uxoris voluit conſentire, quique etiam peccantem noluit excludere, maluit retinere. Quàm ſapienter ſapiens Salomon ſuam uxorem omninò exterminaſſet, quàm per eam ſe à Deo exterminari permiſiſſet, ſeola coluiſſet. Præſtantius fuerat Deo æternaliter adhærere, quàm talibus amplexibus mulieris ad horam diſſolutè inhærere.

Quòd ſi quiſpiam Eccleſiæ Paſtor certiſſimè ſciret aliquos in ſuo regimine conjuges aliquâ in hunc modum ſpurcitiâ coïentes, nonne rectiſſimè eorum miſeriam corripere, arguere, increpare, ad ultimum etiam, ſi res id exigeret, ſeparare deberet ? Cum ergo non ſit dubium, mundum conjugem ne immundus fiat immundum dimittere debere, nemo dubitavit juſtum virum inceſtæ nequaquam reconciliandum eſſe, quando certum habetur capitale peccatum per ipſum ſibi reconciliationem imminere. Sicut enim expedit illi relinquere illum ut ſalvet animam ſuam, ita expedit iſti non reconciliari ne perdat animam ſuam. Porrò veteri teſtamento continetur :

Levit. 20. 11. & 12.

Qui concubuerit cum novercâ ſuâ, vel qui dormierit cum nuru ſuâ, morte moriatur. Quæ præcepta non magis prædeceſſores Salvatoris venientes in mundum accipere, quàm & ſucceſſores accipere meruêre. Refert enim Magnus Auguſtinus præcepta agendæ vitæ quæ data ſunt antiquis, non impariter collata eſſe & nobis, in quos ſinis ſæculorum venit.

Præcepta moralia vet. Teſtamenti qui obligant.

Non quòd in novo Teſtamento hujuſmodi peccatores corporali ſint morte puniendi, poſtquam morte unius univerſus orbis à morte eſt redemptus, & ſingularis hoſtia pro peccatis omnium eſt oblata ; ſed ad mortem oſtenditur eis eſſe hoc peccatum, quibus pœnitentiæ ſatisfactione non fuerit indultum. Ideo enim illo in tempore tali morte plectebantur, quia nullis adhuc hoſtiis à tali peccato redimebantur. Quia ergo hoc genere concubitûs ejus operis auctores ad æternam mortem creduntur pervenire, dum quæ ore Dei ad Moyſem facie ad faciem colloquentis minaciter prohibita ſunt, non verentur temerare, dum immobilitatem mandatorum ſeveritate tonitruorum, ignium, nubium, fulminum terribiliter teſtatam, renuunt cuſtodire, cubare filium cum eâ cum quâ pater cubuit, aut patrem offendere in eam quam filius habuit, horrendum nefas eſſe dicitur, & intrà ſumma ſcelera eſſe deputatur.

1. Cor. 6. 16.

Ampliùs : *Qui adhæret*, inquit Apoſtolus, *meretrici, unum corpus efficitur.* Quia ergo filius, de quo præloquuti ſumus, novercæ admixtione effectus eſt unum corpus, cujus filius illi eſt, illa filia facta eſt. Si ergo pater appoſuerit ampliùs cubare cum eâ, cubabit ſimul cum uxore & filia. Quod quantum nefas ſit, me tacente omnibus innoteſcit. Quod tamen & ex antiquis ſancti David geſtis dilucidè valet aſſignari. Quem cum Abſalon regno privaſſet, idem conſultò ingreſſus eſt ad patris concubinas, teſtante ſcripturâ :

2 Reg. 16. 22.

Tetenderunt Abſalon tabernaculum in ſolario, ingreſſuſque eſt ad concubinas patris ſui coram univerſo Iſrael. Quo mortuo, & Rege in domum regiam conſenſu communi reſtituto, exhorruit Rex ad eas denuò introire : non ignorans ſibi illicitum eſſe poſt tantum facinus ulteriùs ad eaſdem ſecedere.

Ibid. 20. 3.

Unde ſcriptum eſt : *Cumque veniſſet Rex in domum ſuam Jeruſalem, tulit decem mulieres concubinas ſuas, quas dereliquerat ad cuſtodiendum domum ; & tradidit eas in cuſtodiam, alimenta eis præbens, & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant incluſæ uſque ad diem mortis ſuæ, in viduitate permanentes.* Præterea tam Decretis quàm Conciliis legitur eſſe definitum, quatenùs uſque ad ſeptimum gradum cognationis nemini cubare liceat cum eâ, cum quâ cubuit aliquis cognationis ſuæ ; ut qui hoc violare præſumſerit, dignus æſtimetur aut legibus corripi, aut perpetuo anathemate feriri. Quod & nos ſentimus, univerſi acclamamus, neminem diſſentire novimus. Id ſi quis aliter fieri perſuaderet, aut cogeret, profectò inſolubilia ſtatuta ſolveret, præfatas auctoritates damnaret. Poſt quorum edictum, eſt etiam in eamdem peſtem coërcendam etiam ſequenti tempore conjugibus indictum, ut nunquam ad operam conjugalem redeat, quicumque ſimile fecerit inceſtum. Nec id tantummodo indictum eſt inceſtis conjugibus, ſed, ut dictum eſt, carnalem filium ſpiritualiter regenerantibus. Hæc indictio, ut legitur in libro Pœnitentiali, ſolo diſciplinæ vigore quibuſdam eſt impoſita ; iis verò, de quibus præloquuti ſumus, à fornicationis timore eſt appoſita, ut tanto cautiores eſſe debeant, quanto eos & fornicationis timor repellit, & obedientiæ ſeveritas compeſcit.

Si quis itaque contemptor, inobediens, præſumtor hæc tranſgreſſus fuerit mandata Dei, ille rectiſſimè intelligitur à Deo fornicari, id eſt animam ſuam alienare, pro unius quidem ſolius unâ ſolâ prævaricatione meritò damnandus, pro omnium verò contemptu maximè à Deo repellendus, ac modis omnibus exterminandus. Si ergo tanta præcepta à Chriſtianis veneranter obſervata, pro ſervandâ Chriſtianâ ſocietate ſtudioſè imperata, per reconciliationem caſti & inceſtæ evacuantur, quis judicet talem tali ſub tali peccato licere reconciliari, præſertim cum anima quæ pœnitere debuerat, ipsâ concordiâ deteriùs incipiat periclitari, & poſt corporalem fornicationem, mente, quod pejus eſt, fornicari ? Quæ ratio, quod conſilium ſive permiſſum adducit hominem ad eam reconciliationem, quæ eum introducit ad mortiferam fornicationem ? Quis ſuadeat quemquam eo pacto oportere cuipiam reconciliari, quo videt eum non poſſe à Deo non ſeparari ? Quis Pontificum, quis ſanum ſapiens moneat, eum ad eam concordiam redire, quam rectè exigentibus culpis ab alio factam anathemate crudeli debuerat ferire ? Hieronymus in epiſtolâ ad Amandum Preſbyterum ſciſcitantem, utrum mulier, relicto viro adultero & Sodomita, & alio per vim accepto poſſit abſque pœnitentia communicare Eccleſiæ, vivente adhuc eo,

Tom. 3. Epiſt. 148. ſub med.

quem priùs reliquerat, datâ de queſtione ſententiâ ait: »Rem novam loquor, imò non novam, ſed veterem, quæ veteris Teſtamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit ſecundum virum, & reconciliari priori voluerit, non poteſt. Scriptum eſt in Deuteronomio. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in conſpectu ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii; & dabit ei, & dimittet eam de domo ſuâ. Cumque egreſſa alterum maritum duxerit; & ille quoque oderit eam; dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit eam de domo ſuâ; aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam uxorem; quoniam polluta, & abominabilis facta eſt coram Domino.* Si ergo non licet hujuſmodi adulteras patrato adulterio redire ad viri thorum, quo jure, quâ lege licebit eam reconciliari, quæ tam grande fecit inceſtum. Reconciliata inceſtum duplicabit, præceptum violabit. Quod præceptum eſt, non fieri non licet, quod permiſſum eſt, non fieri licet. Licet enim quemquam ſine peccato & reconciliari, & non reconciliari ſi non offenditur in præceptum Dei. Ubi verò occurrit præceptum, ceſſabit permiſſum. Majus eſt enim præceptum, quàm permiſſum. Præceptum uſquequaque ſanctum eſt. Permiſſum verò aliquando peccato non caret. Præceptum eſt, *Uxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam.* Permiſſum eſt, *Unuſquiſque habeat ſuam uxorem propter fornicationem: Hoc autem ſecundùm indulgentiam dico, non ſecundùm imperium.* Ubi indulgentia fuit, locus erat peccati. Quia ergo majus eſt præceptum, minus permiſſum: ubi adeſt præceptum, quieſcat permiſſum.

Paulò ante fin.

Deut. 24. 1.

De præceptis Dei & Apoſtolicis permiſſis Magnus; ac reverenter nominandus Auguſtinus in libro de Adulterinis conjugiis ita diſputat: « Teneatur primitùs ac maximè, ne committantur illicita. Ubi autem aliquid ita licitum eſt, ut aliud facere omninò non ſit illicitum, fiat quod expedit, vel quod magis expedit. Illa igitur quæ Dominus ita dicit ut Dominus, id eſt, non monentis conſilio, ſed dominantis imperio, facere non licet, & ideo nec expedit. » Et poſt pauca: »Hæc conſtituta Domini ſine ullâ retractatione ſervanda ſunt. Habet enim hæc juſtitia, quæ coram illo eſt, ſive approbent, ſive improbent homines: & ideo dici non oportet propter offenſiones hominum, aut ne impediantur homines ab eâ ſalute, quæ in Chriſto eſt, non eſſe ſervanda. » Et item aliquibus interpoſitis: »Nihil expedit quod illicitum eſt, & nihil quod prohibet Dominus, licitum eſt. Quæ autem nullo Domini conſtringente præcepto, in poteſtate dimiſſa ſunt, in his audiatur Apoſtolus in Spiritu ſancto monens & conſulens, ut vel meliora capiantur, vel ea quæ non expediunt, caveantur. Ibi audiatur dicens: *Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Hæc modulum meum cognoſcens non ex meo ſenſu, non ex propriæ intelligentiæ virtute approbo, verùm ex ſacrarum doctrinâ ac magiſterio ſcripturarum conjicio, arbitrans nihil in Chriſtianâ religione temerè fore definiendum, nihil ſi fieri poteſt ſine divini examine eloquii terminandum, nonnihil tamen quantum fieri poteſt, & ratio poſtulat, rationabilis diſputationis à nobis adhibendum. Si verò quis aliter ſapit, & quod ſapit indeficienti animo efferre, atque præferre maluerit, non præjudico ſententiæ electiori; tantummodo, ſi eam teſtimonium ſcripturæ adjuvat, & dominici auctoritas mandati non obumbrat. » Hanc ſancti viri cenſuram obſervantes, &, ut ſæpe dictum eſt, terrore diſciplinæ ſceleris immanitatem cohibere diſponentes, conjuges quibus fallente diabolo offenſio tanta contigerat, decrevêre non eſſe reconciliandos, callentes tutius eſſe, rationabili causâ mutare permiſſum conſulentis ſervi, quàm irreverenter offendere in venerandum ac reverendum præceptum omnipotentis Dei. Quorum tamen vinculum conjugale nullo pacto dirumpi licet, quod, dicente Apoſtolo, non niſi morte alterius ſolvi poteſt. Semper enim & ille dicetur vir uxoris, & illa uxor viri. Hoc tantùmmodo audiant, ut à debito abſoluti debitum non exigant, non reddant, de cætero uterque contineat, caſtus in inceſti vitâ, inceſtus in ſuâ vitâ. Propter idem fornicationis genus juſſi ſunt conjuges ſimili modo unà continere; ii videlicet qui unà proprios de aquâ baptiſmatis filios accepêre. Dictum eſt enim illos à Deo & contrà Deum fornicari, qui contemptâ obedientiâ tranſgrediuntur mandata Dei. Mandatum Dei eſt: Ne cubaverit compater cum ſpirituali commatre. Unde in decretis Gregorii minoris ſcriptum reperitur: » Si quis ſpiritualem commatrem in conjugium duxerit; anathema ſit. « Inde Eccleſiæ obtinuit conſuetudo, ut qui cum tali cubare non abhorruerit, ut nefandi ſceleris auctor à liminibus Eccleſiæ arceri, & cunctorum aſſenſu Chriſtianâ communione jubeatur privari. Si ergo pater & mater filiuquem carnaliter genuerunt, ſpirituales profitendo pro eo extiterunt genitores, mandato Dei, ex Catholicâ conſuetudine, ex decreto Patrum, non licet eos redire ad proprium thorum. Si enim reconciliati fuerint, inducentur in prædictæ perniciem fornicationis.

Lib. 1. cap. 21. ſub med.

Ibid. cap. 22. init.

Ibid. in fine cap. 24. Ibid. init. c. 25.

1. Cor. 7. 25.

Gregor. 2. Concil. Roman. 4. c. 4.

Ad exaggerandam probationem contra poſitionem, adjicitis etiam Dominum glorioſæ memoriæ Lanfrancum Archipræſulem, de divortio caſti & inceſtæ quod dicitis ſenſiſſe, quod ſentitis celebraſſe. Celebriter enim memoratur ſimile negotium inter matrem & filiam pro filiæ marito invicem contendentes, coram eodem Præſule nonnullis conſidentibus Epiſcopis extitiſſe, matri quem ſibi uſurparat maritum filiæ Epiſcoporum judicio ablatum fuiſſe, filiæ redditum fuiſſe. Et quidem, venerande Pater, idem venerandus Antiſtes fecit quod debuit, ſed non perfecit quod decuit. Quia enim queſta erat filia de rapinâ matris, de fraude viri, dictante juſtitiâ, meritò & raptrix rapinâ privanda erat, & quod ſuum erat, videlicet fraudulentus ei, quæ fraudem paſſa fuerat, reſtituendum erat. Quæ dum jure debito reparavit, fecit quod debuit. Quia verò quantitatem patrati facinoris per pœnitentiam non indicavit, nec qualitatem futuræ cautelæ per doctrinam inſinuavit, non perfecit quod decuit. Decuerat enim eum propter excellentem peritiam, ne poſteritati dubietatem relinqueret, ea terminaſſe, ſed querelâ terminatâ maluit ea interminata relinquere, ne jura Epiſcopi, cujus id intererat, videretur uſurpare. Noverit glorioſa Beatitudo veſtra, nos de hac ſententiâ cum Domno Archiepiſcopo nonnunquam ſermonem habuiſſe, & pro amandâ ejus humilitate, pro venerandâ patientia, de eâdem quia familiares ei aſſiſtebamus familiariter cum eo contuliſſe, & quod nobis objicitis quia ſic eo tempore intelligebamus ei objeciſſe, quod vobis reſpondemus eum nobis reſpondiſſe.

Epiſtola II. ERNULFI *Riffenſ. Epiſcopi, quâ variis Lamberti quæſtionibus reſpondet.*

VEnerabili, ac gremio caritatis venerabiliter confovendo, LAMBERTO, Frater ERNULFUS in ſanctorum felicitate conſortium felicitatis æternæ.

Faciem veſtram in carne nunquam vidi; quam ut viderem terrarum intercapedo non conceſſit. Per ea verò quæ de moribus veſtris, de humilitate, beni-

guitate, affabilitate, cæteriſque animæ veſtræ ornamentis latore litterarum veſtrarum referente cognovi, notitiam veſtri certiùs in animo meo tenco impreſſam, quàm ſi præſens præſentem his incognitis aſpiciam. Ita fit, ut animi veſtri egregiæ compoſitioni eâ nectar dilectionis qualitate, quæ neſcit amico rectè petita denegare, largitur propria, vendicat aliena. Cujus rei dilectione veſtrâ condigna poſtulante, experientia veſtra meam poſſibilitatem ſervatâ ordinis integritate inveniet efficacem. Ante biennium, ni fallor, quamdam ſchedulam, quam ad me veſtra beatitudo direxerat, ſuſcepi, præferentem conſcriptas quæſtiones quinque, nonnullas habentes pauca verba, ſed tegentes myſteria immenſa. Cujus portitor ſe obſequio veſtro aiebat poſtulare, quatenùs ad interrogata reſponderem, & quod ibi tenebroſum claudebatur, nonnullorum tarditatem fallens, aliquo ſplendore veſtirem. Per idem tempus gravi ægritudine correptus diutiſſimè lecto decubui, cà languoris vehementiâ fatigatus, ut præ doloris impatientiâ penè omnibus membris exſtiterim diſſolutus. Hæc idcircò poſuerim, ne petitioni dignationis veſtræ videar parere noluiſſe; dum tanto tempore ſit dilatum, quod ante tantum temporis fuerat poſtulatum. Proinde ſedato aliquâ ea parte languore diuturno, de veſtris inquiſitionibus quam petieratis ſententiam fero, ponens mea, ſupererogans aliena.

1. Quæſtio, cur mutata conſuetudo antiqua de porrigendo corpore Christi ſanguine intincto.

Prima ergo poſita eſt percunctatio de Sacramento Altaris; ita propoſita, ut quæratur, cur hodierna Eccleſiæ conſuetudo alio & penè contrario ritu cenſeat porrigi corpus Dominicum, quam à Domino in Cœnâ Diſcipulis ſuis fuerit diſtributum. Id enim quotidianus Eccleſiæ prætendit uſus, ut tribuatur hoſtia ſanguine intincta, cum à Domino priùs Corpus, deinde Sanguis porrectus fuiſſe memoretur. Quem etiam morem Eccleſiæ ex Decretis Julii Papæ nitimini improbare, quibus idem Papa dominicum commendat ordinem, & Apoſtolicâ confidentiâ Eccleſiaſticam arguit diſpoſitionem, adjiciens intinctam panis buccellam Dominum proditori ſuo contuliſſe, & ea eà mentis ejus impuritatem prodidiſſe. De cujus dubietatis ambiguitate quod intelligimus, quod à noſtris Doctoribus accepimus, edicere parati ſumus.

Decret. 7. & de conſec. diſt, 2. Cùm omnes.

Redemptor noſter veniens in mundum, quia propter hominum ſalutem inter homines apparuit, quæque reparationi infirmitatis humanæ commoda ſeu neceſſaria fore prævidit, ſicut oportere vidit in ſapientiâ ſuâ, ita ab hominibus fieri & eſſe voluit in Eccleſiâ ſuâ. Hæc eis, cum quibus converſari dignatus eſt, verbo vel exemplo inſinuavit, quæ facienda erant docens, certum quo facienda erant modum præfigere omittens. Hinc eſſe videtur quod ait: *Hoc facite in meam commemorationem.* Non ait, hoc modo facite. Et: *Ite baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.* Non ait, hoc modo baptizate, non ait, ſemel mergite, aut tertiò mergite. Non ait, ſcrutinium facite, chriſma ſacrate. Quâ in re inſinuaſſe videtur quæ præcepta ſunt non fieri non licere; pro ratione verò neceſſitatis, vel honeſtatis, alio & alio modo fieri licere. Unde nonnulla Chriſtianæ religionis inſtituta eum in Eccleſiæ naſcentis initio ſuæ modum originis accepêre, quem in progreſſu ejuſdem creſcentis propter quaſdam rationabiles cauſas non diu tenuêre. Id beati Auguſtini reſponſiones ad Januarium evidenter oſtendunt, de eo ipſo de quo agitur ſacramento, hæc dicentes: » Sacramentum Corporis & ſanguinis Domini apparet diſcipulos non accepiſſe jejunos. Ex » hoc placuit ſancto Spiritui ut in honorem ſacra» menti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus in» traret, quàm cæteri cibi. Nam ideo per univer» ſum orbem, mos iſte ſervatur? « Idipſum ex S. Hieronymi ſcriptis poteſt approbari, in expoſitione Epiſtolæ Pauli ad Titum ita loquens: » Antequàm diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis, *Ego ſum Pauli, Ego Apollo, Ego autem Cephæ*, communi conſilio Preſbiterorum Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquàm verò » unuſquiſque eos quos baptizaverat, ſuos eſſe pu» tabat, non Chriſti, toto orbe decretum eſt, ut » unus de Preſbiteris electus ſuperponatur cæteris, » ad quem omnis cura Eccleſiæ pertineret, & ſchiſ» matum ſemina tollerentur. « Quibus documentis manifeſtum redditur, aliquos Eccleſiæ ritus alio modo cœpiſſe, & alio modo per ejus incrementa cucurriſſe. Ubi patet atteſtantibus ſcripturis, ſacramenta Altaris, quæ jejuni modò accipimus, Diſcipulos Domini cœnatos accepiſſe. Patet etiam quod ſumimus de menſâ lapidea ac ſacratâ, illos ſumſiſſe de menſâ ligneâ, non ſecundùm morem Eccleſiæ ſacratâ, aut fortaſſe nullâ. Illi panes quotidianos comederunt, de genimine vitis biberunt. Nos in formâ nũmi panẽ accipimus, vinũ aqua mixtũ potamus. Neminem ergo dubitare licet, tanti ritum ſacramenti multis ac longè diverſis modis in præſentis Eccleſiâ temporis celebrari, quos in primordio non accepit.

1. Cor. 11, 24. Matt. 28, 19.

Modum, quo ſacramenta conferantur, ordinandi poteſtatem Eccleſiæ Chriſtus reliquit.

Epiſt. 118 c. 6. poſt init.

In cap. 1 ad hæc: *Et conſtituas, &c.* 1. *Cor.* 3. 4.

Qui ergo quærit, cur non accipiantur exemplo Dominico ſingulatim, quæ de altari ſumuntur novâ conſuetudine ſimul mixta; ſimili ratione quærere poteſt, cur non ſumantur in ſimili loco, aut de ſimili menſâ, vel in ſimili formâ, aut cur etiam aliud ſumatur, videlicet aqua, quæ à Domino non legitur in Cœnâ eſſe porrecta. Si verò ea neceſſariis cauſis intelligit rationabiliter eſſe parta ac reperta; noverit & ea de quibus quæritur, & cur aliter fiant quàm à Domino facta ſunt inquiritur, ratione non inferiori eſſe comparata. Porrò cur miratur quiſpiam, quòd ſacramenta porriguntur ſimul mixta? Nonne indeſinenter in Dominici Corporis & Sanguinis conſecratione diviſo corpore in tres partes, una à Sacerdote, videlicet quæ ab ipſo ſumenda eſt, in calice reſervatur, ſanguini admiſcetur, ſanguine infunditur, cum ſanguine ſumitur? Quis Sacerdotem peccare dicat, dum in quotidiano tanti myſterii officio carnem cum ſanguinis ſuſcipit admixtione? Si ergo bonum eſt ſumere hoſtiam ſanguine infuſam, malum erit porrigere hoſtiam ſanguine intinctam? Quod qui malum non eſſe agnoverit, deſinet mirari, cum ratione factum eſſe cognoverit. Arguitur iſte mos ex eo quod buccellæ intinctæ à Domino Traditori ſuo porrectæ ſimilitudinem videtur habere. Id ſi diligenter inſpiciatur, nihil dignum reprehenſione continere videbitur. Si enim exteriora penſentur, nemo dicet juſtum hominem edere non debere panem intinctum in ſuâ cœnâ, quia id proditor manducavit Judas in Dominicâ Cœnâ. Aut nemo ideo non dabit oſculum pacis, quia Judas oſculo dedit ſignum proditionis? Simili modo quid nobis obſtat accipere corpus Domini Dominico ſanguine intinctum, licet Judas accepit buccellam de manu Domini dominico vino intinctam: Si autem interiora cogitemus, propter aliud ille, propter aliud nos. Ille in ſuæ ſignum nequitiæ, in ſignum doli & proditionis, quam mente gerebat, de manu Domini buccellam intinctam intinctus fraude ſuſcepit. Nos carnem Domini intinguimus in ſanguine Domini, non ut deſignemus malitiam eſſe in cordibus noſtris, ſed ne accipientes, ſive porrigentes, peccemus non habitâ fortè competenti cautelâ in labiis, & manibus noſtris. Evenit enim frequenter, ut barbati, & prolixos habentes granos, dum poculum inter epulas ſumunt priùs liquore pilos inficiant, quam ori liquorem infundant. Ii ſi acceſſerint ad altare liquorem ſanctum bibituri, quomodo periculum devitare poterunt inter accipien-

Quare corpus Domini intinctum ſanguine non eſt porrigẽdum, ſeu potiùs Calix cum corpore Domini non eſt offerendus.

dom, quomodo uterque, accipiens videlicet & porrigeos, effugient grande peccatum? Præterea ſi imberbes, & ſine granis, aut mulieres, ad ſumendam Communionem ſanctam conveniant, quis Sacerdotum poterit tam providè miniſtrare, tam cautè calicem Domini diſtribuere, ut multis eum ſingulatim dividat, dividens ſic in ora eorum fundat, ut infondens nihil effundat? Sæpe enim dum ſibi ſoli calicem infundere diſponit, oegligentiâ aut imprudentiâ faciente effuſiunis periculum incurrit: quanto faciliùs io multitudine poſito Sacerdoti, multis diverſarum formarum miniſtranti, contingere poteſt, unde graviter offendat, unde eum aſperam pœnitentiam agere oporteat?

Mox porrigendi Corporis ſanguine infuſi.

Ne ergo polluamus ſanguinem oostræ redemptionis, ne ramquam impietatis manibus effundamus poculum humanæ ſalutis, à religioſis viris providè actum eſt, ut Dominici portiuncula corporis non ſiccea ſicut Dominum egiſſe novimus, porrigatur, ſed Domini infuſa ſanguine fidelibus tribuatur. Quo pactu evenit, ut ſecundùm Salvatoris præceptum ejus carnem edat, ſanguinem bibat, periculum evadat, quem in tantâ re offendere oppidò formidat. Id enim ſolidum edimus, id liquidum bibimus, quod ſimul ſeparatimve ore ſumptum per guttur trajicimus: in quâ diſtributione oemo ut dictum eſt formidare debet, quòd bucella panis intincta proditori Domioi à Domino ſimiliter eſt porrecta. Non enim ea operatio congruam habet ſimilitudinem, quæ cauſæ habet diſſimilitudinem. Unde Julii Papæ decreta quamquam rationabiliter data perſuêre, apud aliquos moderuos hac in parte quievêre, Eccleſiæ prævaluit conſuetudo, quæ pondere rationis antecellit eminentiore. Nec mirum, rationabilem uſum tantis actum neceſſariis cauſis Julii decretis antepooi, cum legamus, & ipſis quotidianis actionibus frequentari videamus, cæterorum inſtituta Pontificum propter ſimiles, aut inferioris, ut videtur, generis cauſas diſcretiore prudentiâ eſſe mutata. Teleſphorus Papa in decretis ſuis Miſſarum officia quâ horâ celebranda ſint, his verbis abſolvit: »Nocte ſanctâ Nativitatis Domini Miſſas celebrent, &c. »Reliquis temporibus Miſſarum celebrationes ante »horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ; quia »eâdem horâ & Dominus crucifixus, & ſuper »Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur. Quod cujus decretum quam pauci ſervavêre, quam multi abjecêre, teſtatur Eccleſiaſtici frequentia ſervitii; teſtatur ipſa pro fidelibus vivis ac defunctis ſacerdotalis oratio, & Domini corporis & ſanguinis quotidiana immolatio; teſtatur nec non pro ſe ac ſuis ſive id fieri petens, ſeu præſentiam ſuam exhibens popularis multitudo. Intellexerunt enim ſatius eſſe, multis horis multas fieri oblationes, quàm uſque ad horam tertiam pluribus omiſſis paucarum oblationum fieri dilationes. Similiter Victor Papa in decretis ſuis docet Baptiſmum faciendum eſſe in Paſcha, »ſic dicens: »Eodem tempore, id eſt Paſchæ, Baptiſmus eſt celebrandus Catholicis. Si tamen mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco, vel tempore baptizentur. Quod etiam Papa Syricius decretali aſſertione corroborat, ſic dicens: »Baptiſmi privilegium apud »nos, & apud omnes Eccleſias, dominicum ſpecialiter cum Pentecoſte Paſcha defendit. Quibus »tamen in quâlibet neceſſitate opus fuerit, omni »volumus celeritate ſuccurri, ut ipſo ſuæ paſſionis »myſterio per prædicta martyrii genera ad vitam »migrandum eſſe inſinuaret, ſignans etiam per »certamen legitimum neminem poſſe coronari, »qui non uno eorum ſtuduerit corporaliter ſeu ſpiritualiter crucifigi.

Decreta Pontificum ſubinde abrogari probat exemplis.

Epiſt. c. 2.

Epiſt. 5. c. 5.

Quæſtio 2. Cur quarta pars hoſtiæ in calice ponitur.

Secundâ quæſtione percunctatum eſt: *Cur quarta pars hoſtia in calice ponitur.* De quâ ita reſpondemus: Non eſt noſtræ conſuetudinis ut quarta pars hoſtiæ dimitti debeat in calice, ſed tertia. Alicui fortaſſis quarta idcircò mitti videtur, quòd hoſtia per medium ſecta, medietatis quaſi medietas in calice ponitur, quæ quia ad totius hoſtiæ quantitatem ceu quadrans eſt, quarta ideo eſſe videtur. Sed noverit dilectio veſtra, quia non attendimus quanta quæque pars ſit in toto, ſed quota ſit de toto. Sufficit enim in diviſione hoſtiæ ternarium numerum conſummare, non quæ partium major, quæve minor ſit, attendere. Unde nonnullæ Eccleſiæ illum habent uſum, ut hoſtiam non per medium dividant, ſed eam trium æqualitate partium comminuant. Cur autem in tres determinatè dividatur, ex decretis Anacleti Papæ probabiliter conjicitur. In eiſdem namque legitur: »Quia Epiſcopus ſacrificaturus Deo « in ſolemnioribus diebus ſeptem aut quinque aut « tres Diaconos & Subdiaconos, & reliquos miniſtros ſecum habeat. « Et paulo poſt. »Peractâ « conſecratione omnes communicent, qui noluerint « eccleſiaſticis carere liminibus. « Inde Eccleſiaſtica inolevit conſuetudo, ut Epiſcopo, aut Preſbytero ſacrificante, & Diacono ac Subdiacono cooperante, ejuſdem obſequii nemo, aut rarò quiſquam à ſanctæ communionis excipiatur participatione. Quia ergo ipſis tribus Dominici altaris ſervitoribus commiſſa ſunt Dominica ſacramenta, quibus ſcriptura communicare jubet, ſtatutum eſt, ut arcanæ recordationis hoſtia in tres partes dividatur, quæ diviſæ à ſingulis ſervitoribus ſingulæ ſuſcipiantur; quarum una ſacerdos in calice ſecuriùs ſibi reſervata, cæteras in patenâ miniſtris, ſi præſentes fuerint, porrigendas cuſtodit. Eis abſentibus ſicut agit quod erant acturi, ita accipit quod erant accepturi. Nec tamen vacat à myſterio, quod numero Trinitatis illa ſolet fieri diviſio. Corpus enim Domini, quod in Altari conficitur, ſacramentum eſt ejus corporis, quod eſt Eccleſia. Quæ quia in tribus electorum ordinibus conſummatur, Præpoſitis, Continentibus, & Conjugatis, rectè corpus Domini tripertitò dividitur, quod electis omnibus ſignum eſt unitatis, ſignum concordiæ & pacis, & cauſa æternæ ſalutis. Hi ſunt illi ordines, in quorum figurâ Ezechiel Propheta ſe tres liberatos viros cognitur audiſſe: Noë ſcilicet, Danielem, & Job. Noë quippe qui Rector Arcæ extitit, inter undas Præpoſitorum ordinem ſignat. Daniel pro ſuâ excellenti abſtinentiâ, à mundanis delectationibus Continentium vitam figurat. Sanctus Job figuram gerit Sanctorum Conjugum, de acceptis bonis Deo miniſtrantium in operibus bonis.

Epiſt. 5. c. 5. *Paulo aliter in edit.*

In tres partes quare hoſtia dividatur.

Dicunt non improbandæ auctoritatis viri, idcircò trifariam tanti fieri ſacramenti diviſionem, ut ipſo numero præſentia Trinitatis æternæ adeſſe cognoſcatur, cujus de modicâ creaturâ tantam fieri operationem credimus & miramur. Videtur etiam nonnullis ſummæ peritiæ viris, hanc idcircò inter ſacra Miſſarum ſolemnia Dominici corporis triformiter fieri diviſionem, quatenùs illo partium numero ſolemniter recolatur, qualiter ipſa eadem carnis ſubſtancia in figurâ humani corporis à verbo Dei aſſumpta, ſub trinâ varietate hominibus propter homines fuerit exhibita. Mortalibus enim oculis mortalis apparuit, in ſepulcro mortuus jacuit, immortalis ſurrexit. Quibus contractæ infirmitatis quaſi medelis, clementiæ placuit divinæ deſperantes animos ſtoliditatis humanæ ad fidem erudire, ad amorem accendere, ad venturæ ſpem reſurrectionis attollere.

Altera ratio.

Tertia.

Tertio loco tertia ſequitur quæſtio: hæc ita pro-

ponitur

Quæſtio 3. An corpus Domini ex toto, an ex parte ſumatur.

ponitur: *In perceptione Euchariſtiæ corpus Domini aut ex toto ſumitur, aut ex parte. Si vero ex toto ſumitur ore fidelium, & integer Chriſtus in partes non ſcinditur, quemadmodum certum tenemus, quomodo tunc vel quare ſeparatim ſanguis ſine corpore ſumitur?* Duas in unâ proponitis quæſtiones; videlicet quare & quomodo ſeparatim ſanguis ſumitur; hæc verò, quare ſumitur, nullâ reſponſione indigere videtur. Puto enim à me ſufficienter abſolutum eſſe, quare ſumitur Corpus Domini ſine ſanguinis admixtione, puto abſolutionis perſpicuitatem diligenter attendenti ſufficere debere. Quia ergo in manifeſtæ rei veſtigatione ineptum eſt ſuperfluè laborare, omittimus de eâ ulteriùs loqui, factores dominici ordinis nequaquam arguentes; Eccleſiaſticæ verò diſciplinæ cautelam minùs providis commendantes. Altera verò quæſtio quæ dicit: *Quomodo ſumitur ſanguis ſeparatim ſine corpore*, non magnâ diſcuſſione videtur egere. Si enim eam paulo attentiùs aſpiciatis, facili explicatione ſeipſa prodit vobis. Quia enim omnem corpoream ſubſtantiam conſtat corpus eſſe, ſanguinem Domini corpus eſſe manifeſtum eſt remotâ omni ambiguitate. Sed cum Dominus paſſionis ſuæ ſacramenta commendaret, dicens: *Hoc eſt corpus meum.* Et item: *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Corpus à ſanguine diſtinxit, corpus propriè intelligens quod ſolidum erat, quod cruci affigendũ erat, per ſanguinem aſſignans quod erat liquidum, quod erat effundendum, in utroque paſſionis ſuæ qualitatem præfigurans. Et nos quoties de corpore & ſanguine Domini loquimur, in eâdem ſignificatione nomina ipſa memoramus. Domini ergo corpus quamquam in ſacramentorum velamine ſumatur ex toto, ſicut videmini aſſeverare, ſeparatim tamen & ſanguis ſine corpore, & corpus percipitur ſine ſanguine; dum & liquor ſine ſoliditate, & ſoliditas conſumitur ſine liquore. Nec repugnare videtur, ſi totus ſanguis ſeparatim ſumatur ſine corpore, quem totum credimus ſumi cum corpore, cum & totum ab uno, totum à multis corpus Dominicum percipi certiſſimè teneatis. Quomodo autem totum ab iſto, totum ab illo ſumitur, ſeparatim vero ſumitur ab iſto, & ab illo, ita cum totum corpus accipitur per ſe, & totus ſanguis per ſe ſeparatim, & ſanguis ſine corpore, & corpus ſumitur ſine ſanguine. De quæſtione verò tanti Sacramenti modeſtiùs, ut opinor, eſſet, colloquendo dicere quod dici opus habet, quam diſcutiendo ſcribere quod periculoſum judicium habet; ne fortè quod perſpicuum eſt inutiliter exponatur; aut quod obſcurum eſt incautè relinquatur; ſeu ambiguo verbo dum ſcriptor non advertit, auditor offendatur. Familiari enim colloquio commodius oſtenditur & quantum dici debet, & quantum credi oportet, & quod dici ſive credi Catholica fides abhorret.

Matt. 26. 26. Ibid.

Cum ſanguis ſumitur, Corpus etiã percipitur; & dum Corpus, ſumitur & ſanguis.

4. Quæſtio. An Corpus cum animâ ſumatur.

In quartâ quæſtione ſic quæritur: *Si integer Chriſtus ſumitur, utrum ſolum corpus ſine animâ, an etiam anima cum corpore ſumitur.* Cujus generis percunctationes ab his frequenter proponi ſolent, qui appetunt ſapientes videri, quos magis delectat philoſophicis diſputationibus elatè inſervire, quàm Eccleſiaſticis diſciplinis, & ſacris auctoritatibus humiliter ac fideliter obedire. Hi timentibus Deum, & fide potiùs quàm ratione probantibus corpus Chriſti ſanguinem eſſe quod ſumitur de altari, decipulas hujuſmodi obtendere ſolent. Corpus Chriſti quod ſumitur de altari, aut eſt animatum, aut eſt inanimatum; ſi eſt animatum, cur non ex ſe movetur? Si verò inanimatum, quomodo eſt illud quod ſurrexit à mortuis, & vivit in ſæcula ſæculorum? Itemque ſic aiunt: Corpus Domini aut eſt corruptibile, aut eſt incorruptibile. Si eſt incorruptibile, quomodo frangitur, minuitur, inveteratur? Si autem eſt corruptibile, qualiter verum eſt veram reſurrectionem illud accepiſſe, veræ incorruptelæ particeps eſſe? Has, ut dictum eſt, nodoſas diſputationes illi objicere moliuntur, quos amor humanæ laudis, quos favor fatigat popularis, qui gaudent imperitis ſcrupuloſarum parare laqueos quæſtionum, quibus ſacrarum non ſufficit robur & auctoritas ſcripturarum, quibus cordi eſt, potiùs ſequi rationem ſapientiæ ſæcularis, quæ ſtulta facta eſt à ſapientiâ Dei, quàm fidei veritatem quæ inſcrutabilia penetrat, & rationis impotentiam pertranſiens aſcendit uſque ad ipſum nutum Dei. At juſtus ex fide vivens, humiliter ſapiens non ſenſum ſuum præferendo, ſed Domini ſui mandata reverenter amplectendo, omnia credit quæ Spiritus ſanctus credenda eſſe præcepit, non quærens quomodo hoc vel illud eſſe poſſit, ſed ad omnia divinitùs imperata quæ legit, vel audit, ut poſt mitis & humilis corde, humillimè acquieſcit. Hæc idcircò dixerim, ut quæ fide ſolâ intuenda ſunt in quæſtionem non adducatis, quia non eſt utile animæ Chriſtianæ inſolitis diſputationibus diſcutere myſteria redemptionis noſtræ. Quoniam de ſuâ ſalute dubitare videtur, qui de myſteriis ſalutis quæſtiones facere cognoſcitur: Scriptum quippe eſt, *Qui dubitat, non credit.*

Objectionibus occurrit Author.

Cæterùm quo argumento, quâve ſubtilitate diſputandi queat quis approbare, panem & vinum corpus ſanguinemque fieri Chriſti per verba Chriſti? Tamen quia omnipotens veritas loquuta eſt, ita dicens: *Hoc eſt corpus meum.* Et, *Hic eſt ſanguis meus*, neminem dubitare licet ita verum eſſe ut ſcriptura docet; tùm quia veritas mentiri non poteſt, tùm quia omnipotens non facere hoc non poteſt. Porrò ſi rationis acumine comprehendi non poteſt, utrum panis & vinum per conſecrationem fiant corpus & ſanguis, nemo diſputandi arte fretus veſtigare debet quomodo ſit corpus, aut quale ſit corpus, aut quomodo ſit ſanguis, vel qualis ſanguis. Cum enim ſecreta cœleſtia nequeat quis ratione ſcrutari, ineptus ſit ſi, quamvis quod de ipſis legitur fide teneat, quod non legitur, videlicet quàm pulchra, aut quomodo ſint diſpoſita, ratione inquirere ſeu diſcutere præſumat. Qui enim de quâcumque re an ſit ignorat, fruſtra de ea qualis ſit, aut quomodo ſe habeat, interrogat. Ita hujuſmodi ſacramenta cum quid ſint nemo ratione apprehendere queat, qualia ſint ſuperfluâ curioſitate indagare curat. Id ſanè myſterii genus idcircò myſterium fidei vocatur, quia ejus ſecreta ſola capit fides, quæ ratio aſſequi non poteſt. De quo nimirum ita ſcriptum eſt: *Si quid reſiduum fuerit, igni comburetur.* Ejus profectò ſecreta abſcondita ſunt in theſauris ſapientiæ cœleſtis, quæ inde ſacrilegium eſt furari, præſertim ſic prohibente Spiritu Dei: *Altiora te ne quæſieris.* Et illud: *Ne transgrediaris terminos patrum tuorum.* Unde id ſacrilegii perpetrare cavendo quod fidei ſolius arcano cuſtoditur, diſputationis acumine diſcutere devito. Nihil enim pro arbitrio meæ intelligentiæ ponere volo, ſed id ſolum quod ex ſcripturis authenticis, vel probatorum ſententiâ Doctorum collectum eſt, proferre intendo. Aut certè ſi dicendum ſit quid aliud, vel quare aliud debet de carne noſtræ redemptionis, quàm quod omnipotens veritas allegavit? Quæ ubi inter cœnandum carnem ſuam diſcipulis edendam protulit, dicens: *Hoc eſt corpus meum*, de qualitatibus tacuit, ſubſtantiæ mutationem eſſe factam inſinuavit. Quid ergo? Nonne ſicut dixit, facere potuit? Nonne potuit mutare panem in ſubſtantiam carnis, ſine aſſumptione qualitatum ipſius carnis? Quid omnipotens

Matt. 26. 26.

Quare myſterium fidei vocatur Euchariſtia.

Exod. 12. 10.

Eccli. 3. 22.

Prov. 22. 28.

Matt. 26. 26.

Digitized by Google

Panis ſubſtantia in corpus Chriſti mutatur.

facere non potuit? Credimus & certum tenemus, ſubſtantiam panis verborum virtute eſſe mutatam in ſubſtantiam Dominicæ carnis. Certiſſimè tamen ſcimus, & ſenſibus corporeis comprobamus qualitates panis immobiliter permanere, cujus ſubſtantiam quia caro facta eſt, credimus non manere. Viſu enim candorem, tactu contrectamus panis ſaporem, cæteraſque eiſdem cæteriſve ſenſibus qualitates panis ita judicamus, ut panis, cujus ſubſtantia deeſt, qualitatem nullam deeſſe videamus, carnis ſubſtantia adeſt, qualitatem nullam adeſſe ſentiamus. Cum ergo manentibus panis qualitatibus, non miremur panis abeſſe ſubſtantiam, ſed integritate fidei in ſubſtantiam carnis credamus eam adeſſe, non mutatis ejus qualitatibus, permutatam; quid mirum ſi præſente carnis ſubſtantiâ, qualitates carnis ſicut non videntur adeſſe, ita dicantur abeſſe? Quo pacto quod ſacratur quamvis concedatur eſſe Chriſti caro, non tamen rectè quæritur mortalis, mortua, ſive immortalis exiſtat; ſicut non rectè fideles à fidelibus quærimus an hoſtia ſacrata, cum qualitates panis aſpiciamus, panis exiſtat. Sicut enim, ut dictum eſt, translatâ panis ſubſtantiâ qualitates ejus videntur non eſſe tranſlatæ, ita admiſsâ carnis ſubſtantiâ, qualitates ejus non ſentiuntur eſſe admiſſæ. Sed ad me redeo, mei exceſsûs præſumptionem caſtigo, malens cum ſimplicibus ſimpliciter credere, quàm ſimplicitati columbæ amarus exiſtere.

Quæſtio 5. De Sententia Joël Prophetæ. Jona, 3. 9.

Quinto loco veſtra venerabilis diligentia verſiculum de Propheta Joël, ſumptum digerit, percunctans videlicet quid intelligere voluit Propheta, cum dicit: *Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem?* Hujus lucubratiunculam de beati Hieronymi commentariolo ſuper duodecim Prophetarum expoſitionem compoſito decerpere potuiſtis, ſi fortè librum apud vos habuiſtis. Quod quia liber idem nobiſcum eſt, & ego poſſem, niſi brevitatem ejus ſufficere vobis non poſſe dubitarem: Dicam itaque quid ſentio, judicet qui vult, capiat qui poteſt. Propheta ſuos auditores, Domini contemptores, hortatur ad pœnitentiam, dicens:

Joel, 2. 13.

Convertimini ad Dominum Deum veſtrum. Et quaſi quis quæreret, qua ſpe convertemur? Id eſt, unde poſſumus ſperare nos veniam conſequuturos? Subjungit dicens:

Ibid.

Quia benignus & miſericors eſt, patiens, & multum miſericors, præſtabilis ſuper malitiam. Quo poſito æquipollenter interrogativam pro enuntiativâ oratione ſubinfert, ſic dicens: *Quis ſcit ſi convertatur?* Hoc eſt, forſitan convertetur; ac ſi diceret: Quia Deus miſericors eſt, ſi convertamini à pravis operibus, forſitan & ipſe convertetur ab eâ ſententiâ quam merentur peccata veſtra. Scriptum eſt enim, *Mutat Deus ſententiam, conſilium nunquam.* Quomodo autem convertatur, mutetque ſententiam, exponit dum dicit: *Et ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem*, id eſt, & peccata remittat, & remiſſis peccatis gratiam tribuat. Quod verò dicit relinquat poſt ſe, id eſt ſequentibus ſe, eſt ſicut illud:

Joan. 14. 27.

Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: Quod exponitur ſic dicit: » Sequentibus relinquo, pervenientibus do. « Quod ibi dicitur ſequentibus, eſt id ipſum quod hîc dictum eſt, *poſt ſe.* Relinquit igitur benedictionem, id eſt, pacem ſive gratiam poſt ſe; id eſt, ſequentibus ſe; iis ſcilicet qui volunt facere voluntatem Dei, non quærunt ut Deus faciat voluntatem ſuam. Quamvis & eumdem verſiculum ſed apertiùs poſitum in Propheta Jonæ valeamus invenire, ſic: *Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat Deus, & revertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?*

FREDERICI Colonienſis Archiepiſcopi Litteræ formatæ.

Anno circ. MCXV.

REverendiſſimo [a] cultuque almifluæ religionis ſinceriſſimo BRUNONI Sanctæ Treverenſis Archiepiſcopo, FREDERICUS reverendæ Colonienſis Eccleſiæ ac plebis ipſius humilis famulus in CHRISTO paſtorum Principe, manſuram cum gaudio proſperitatis & perpetuitatis gloriam. Decreta ſanctorum trecentorum octo decim Patrum Nicææ conſtitutorum ſaluberrima ſervantes, Deo dignam piamque paternitatem veſtram canonicè aggredimur, & ſub nomine formatæ Epiſtolæ reverenter veſtram ſanctitatem adimus, vobis videlicet intimando quia præſenti cuidam Diacono noſtro nomine BALDUINO has dimiſſorias dedimus litteras, quem in veſtrâ diœceſi canonicè educatum, de Ordine Clericatûs ad Diaconatûs provEximus gradum, ut his canonicis munitus apicibus cum noſtrâ licentiâ et in veſtrâ parochia ſub defenſione ac regimine veſtræ caræ dilectionis degere liceat, & ut eum ſi morum probitas & doctrinæ dignitas ſuppetit, ad Preſbyteratûs ordinem promoveatis fideliter annuimus, illumque in ſinu ſanctæ Matris Eccleſiæ canonicè fovendum ad regendum vobis committimus. Hanc ergo Epiſtolam græcis litteris hinc inde munire decrevimus, & annulo noſtræ Eccleſiæ bullare cenſuimus. Chriſtus paſtorum Princeps fraternitatem veſtram ad cuſtodiam ſui gregis diù conſervare dignetur incolumen. I. XL. VIII. L. ϛ DCCC. DCCC. CCC.

Donationes factæ ROBERTO de Arbricello Fundatori Monialium Fontis-Ebraldi.

Anno MCXV.

EGo GUILLELMUS de Birontio, & Alpaydis uxor mea, filiis noſtris concedentibus Guillelmo & Bertrando, pro noſtri noſtrorumque ſalute immobiliter concedimus Deo & ſanctæ MARIÆ de Cadunio, Dominoque ROBERTO de Arbreſello & ſervis Dei medietatem unius manſi in ſylvâ quæ Cadunenſis appellatur, & locum qui Vallis-Seguini nuncupatur. Concedimus etiam per totam ſylvam pabulum omnium pecorum, & quidquid de prædictâ ſylvâ ejuſdem loci ædificiis vel uſui fuerit neceſſarium. Damus præterea locum qui Paſſa-Calderia vocatur, ubi ſtagnum cum molendinis, domus cum horto ſpatioſè conſtruatur. Teſtibus Guillelmo Gaoterii, Begone Decimato, Guidone de Salis, Geraldo Priore ſancti Aviti, Geraldo Guillelmi Canonico S. Aviti.

Similiter Ebrardus & Brochardus de Madelano cum uxoribus ſuis medietatem unius manſi, eodem modo & in eodem loco quo Guillelmus de Birontio tribuit, irrevocabiliter tribuerunt. Teſtibus Ray-

a *Reverendiſſimo*]. In hac Epiſtolâ non reperiuntur numeri in fine apponi ſoliti, incuriâ haud dubie Scriptoris. Etenim duplex eſt ordo numerorum in formulis antiquis litterarum ejuſcemodi, ut patet in exemplis, tomo 2. Concil. Gal. à Sirmundo editis. Primus exprimit litteras verb. AMHN græcè ſcripti. Secundus ordo, ſummam numerorum tam communium quàm propriorum cujuſque Epiſtolæ formatæ: uterque ordo in Epiſtolâ Friderici viciatus apparet, uti & quinque elementa Græca, poſtremo ordine in apographo ſubjecta, quæ hic præ formarum typographicarum defectu reddere nequimus. Erant autem, primò duplex nota, ea quæ ab antiquis Enneacos dicitur, ſignatque numerum nongenteſimum; cum litteræ T. H. & X, ſeu C, ſic enim antiquitùs pingebatur. Attamen ex regulis Formatarum hæ ſubſcribi debuerant litteræ Φ. P. A, O; nimirum Φ, pro primâ litterâ ſcribentis Frederici; P. pro ſecundâ Brunonis cui ſcribitur, a pro tertia accipientis Balduini; O pro quartâ civitatis Colonienſis de quâ ſcribitur. Et ſi quinta eſſet adhibenda, erat E, pro quintâ civitatis Treverenſis, ad quam ſcribitur. Quibus omnibus addenda erat Indictio.

mondo Bernardi de Calniaco, Oliverio fratre ſuo. Idem circà eumdem locum Mainardus de Bainaco & uxor ejus Alpaydis, filia Poncii de Gordoni, unum manſum dederunt & pabulum quorumlibet animalium, & inſuper locum qui Fons de Baſſa-Calderia dicitur, ſicut Guillelmus de Birontio tribuerunt. Teſtibus Aymerico de Synaco, Reginaldo de Fagid, Hugone de Fagid Priore S. Cypriani, Guillelmo Eblonis. Hoc autem donum firmavit Guillelmus de Gordone, teſtibus Guillelmo Petragoricenſi Epiſcopo, Mainardo de Bainaco.

Similiter Algerius de Moyſidano, concedente Annâ uxore ſuâ, & Arnaldus de Monteincenſo, Almoyde uxore illius concedente, unum manſum dederunt: teſtibus Geraldo Capellano de Moyſidano, Geraldo de Carioſo.

Sed quoniam præfata ſylva Cadunenſis inter prædictos Proceres eſt communis, nolumus occupare vel percalcare totum manſum quem dederat Mainardus, vel illum totum quem dederant Algerius de Moyſidano & Arnaldus de Monteincenſo, non tantùm [a] medietates, donec Guillelmus de Birontio & Eorardus atque Brochardus de Medelano, & eorum poſteri tantum tribuant quantum iſti. Harum autem medietatum percalationem juſſu prædictorum Procerum nobis oſtenderunt Guillelmus Gauru, Bego Vicarius, Bego de Cunaco, Bernardus de Gorgolono, Guillelmus Elonis, Ugo de Fagis Prior S. Cypriani, & Guido de Salis.

Hæc autem prædicta dona conceſſerunt nobis hujus ſylvæ Foreſtarii, unuſquiſque dando partem ſuam, ſicut prædicti eorum dudum dederant Bego Vicarius, Bego de Cunaco, Bernardus de Podiojactato, conſenſu uxoris ſuæ Berengariæ filiæ; Teſtibus Guillelmo de Birontio, & Guillelmo Gauterii. Eodem modo cæteri Foreſtarii dederunt, Grimoardus Beronis, Raymundus Bernardi, Guillelmus Bernardi: teſtibus Gerardo de Limolio, Grimoardo de Argarno, Geraldo de Nemore. Bernardus Bero ſimiliter dedit: teſtibus Rogerio de Miliaco, Helia de Salis. Idem Rogerius de Miliaco ſimiliter dedit; concedente uxore ſuâ matre Bernardi Beronis: teſtibus Helia de Clarentio S. Frontonis Canonico, Gaufrido de Landa. Hæc autem prædicta omnia conceſſit ac confirmavit Guillelmus Talerandi Conſul Petragoricenſis: teſtibus Rudello fratre ſuo, Stephano Iderii. Eadem dona conceſſit Aldebertus Comes Petragoricenſis: teſtibus Helia Belino, Geraldo de Salis, Broleto.

Rudellus conceſſit ſimiliter eodem die eiſdem teſtibus, quidquid in valle Segumi Algerius de Moyſidano, & Arnaldus de Monteincenſo, eorumque uxores dederant, poſtea firmaverunt apud Moyſidanum coram Domino Roberto. Dederunt etiam vallem quæ exit à valle Segumi uſque ad Baſſam-Calderiam, & quamdam partem terræ in eâdem valle ad ædificandum aliud molendinum, & pratum: teſtibus Geraldo de Salis, Geraldo de Briva, Geraldo Jugerio. Hæc eadem dona conceſſerunt apud Gordonem Mainardus de Bainaco, & Guillelmus de Gordone in manu Reoldi Prioris de Salis: teſtibus Roberto de Albarupe, & Boſone; Aimardo de Malaterra, Pontio de Tolnio. Item eadem dona conceſſit Alpaydis conjux Meinardi de Bainaco: teſtibus Petro Capellano, & eodem Mainardo, & Everardo fratre ejus, & Arnaldo Ganfridi. Stephanus Lamberti dedit quidquid habebat in Baſſa-Calderia: teſtibus Guillelmo de Birontio, Gauterio de Poſdo, Petro Capellano de Molleanis, Gerardo de Salis. Hebrardus de Madelano conceſſit in ſylva Cadunenſi, quantum Guillelmus de Birontio & filii ejus Guillelmus & Bertrandus dederant, vel deinceps daturi erant: teſtibus Amaneu de Berferii, Gauberto de Beleus, Guillelmo mancipio, Begone de Conacho.

GUILLELMUS *Epiſcopus Petragoricenſis & Canonici S. Frontonis, concedunt eidem Roberto & Monialibus Fontis-Ebraldi locum qui dicitur in Sylva Caduni Salvitas.*

CONſuetudinem ſanctæ Eccleſiæ ſequentes, voluimus univerſis fidelibus de loco qui dicitur in Sylvâ Caduni ſalutaris certitudinem veritatis relinquere, ut hujus rei memoriæ per litteras poſſit in perpetuum manere. Dum venerabilis Robertus de Abrecello Petragoricas partes adveniſſet, & Capitulum S. Frontonis intraſſet, ibique Canonicos ejuſdem ſanctâ prædicatione reficeret, rogaverunt eum iidem Canonici ut ad ſuſtentationem Sanctimonialium in Eccleſiâ Fontis Ebraldi omnipotenti Domino ſervientium, unum de locis ſancti Frontonis dignaretur accipere, & ad victum ſanctarum feminarum ædificare. Qui precibus eorum quandoque devictus, unum de minoribus locis eorum, & eo tempore jam penè deſertum accepit, & ad honorem S. Frontonis, & ad recognitionem hujus noſtræ donationis unam libram incenſi, quæ in ejus feſtivitate reddatur, ibi impoſuit. Itaque ego GUILLELMUS Petragoricenſis Eccleſiæ Epiſcopus, & Canonicorum S. Frontonis Abbas, & iidem Canonici hunc locum qui dicitur in Sylvâ Caduni Salvitas Domino Roberto, & Sanctimonialibus Fontis-Ebraldi dedimus manſuras, & omnia quæ ibi poſſidebamus; & noſtris propriis manibus ſubſcripſimus, & ad confirmationem hujus donationis hanc chartulam ſigillavimus: teſtibus Helia Præcentore de Callent, Bernardo Sacriſta de Pairac, Iterio Archidiacono de Salis, Arnaldo de Favars, Stephano Iterii, Raymundo Demur, Iterio de Sauret, Helia Sciro, Helia de Clarent, Helia Vicario, Guillelmo de Bordella, Guillelmo magiſtro Nanclarenſi, & Aldoino S. Stephani Canonico, & Arnaldo Capellano de Pabancelos, & aliis quam pluribus. Guido de Salis & Helias frater ejus dederunt quidquid in Salvitate clamabant: teſtibus Geraldo Priore de Salis, Arnardo Richardi. Iterius Archidiaconus ſimiliter dedit: teſtibus Iterio Stephani, Geraldo Priore de Salis.

Alia donatio GUILLELMI *de Birontio eiſdem facta.*

GUILLELMUS de Birontio dedit quamdam partem terræ prope molendinum de Baſſa-Calderia, in quâ ædificaretur aliud molendinum & pratum, concedente uxore ſuâ Alpayde, & Guillelmo & Bertrando filiis ſuis: teſtibus Gerardo Priore de Salis, Guillelmo Gauterii. Hoc autem ſimiliter conceſſit Brocardus de Madelano & uxor ejus, & inſuper quantum Guillelmus de Birontio dare vellet: teſtibus Geraldo Priore de Salis, Geraldo de Nitecent, Geraldo de Teirac.

ROBERTUS *de Arbrecello omnia præfata dona tribuit* GERARDO *de Salis, confirmantibus Petronilla Abbatiſſa Fontis-Ebraldi & aliis.*

EGO ROBERTUS de Arbecello concedo & irrevocabiliter tribuo nullo pacto, niſi ſolo charitativæ

a *non tantum*] Lege, *ſed tantum*.

germanitatis amore retento*, Domino GERARDO de Salis venerabili Magiſtro ſocio meo, inter neceſſarios amiciſſimo, ejuſque filiis imò conſervis, tam extemporaneis quàm ſucceſſuris utrumque locum in Sylvâ Cadunenſi ſitum; videlicet tam eum de Seguini-valle, quem ipſe Gerardus cum ſuis commilitonibus tamquam ſibi ſub mei perſonâ acquiſierat, & acquiſitam ædificaverat, quàm illum qui Salvitas vocatur, & univerſaliter quidquid mei vel aliis vice mei præfatum infrà nemus conceſſum eſt, atque ut ibidem ſub dominicæ clientelæ normâ Deo militent, eorum arbitrio & affectui relinquo. Hanc autem donationem authenticam & ſolemniter actam coram generali Sanctimonialium Capitulo, collaudante & concedente earum fideliſſimâ matre Petronillâ, imò Dei ancillarum ancillâ, inconvulſam & inviolabilem perſiſtere decerno, omniſque calumniæ querelam ſive controverſiam hinc funditùs excludo, hinc radicitùs evello & penitùs interdico. Eſt prædictorum conceſſio facta locorum apud Fontem-Ebraldi Beati Benedicti die feſtivâ quinto Idus Julii,
1115. anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo decimo quinto, anno præſulatûs Domini Papæ Paſchalis octavo, Indictione octavâ, in tempore viduatæ Pictavienſis Eccleſiæ, viam ingreſſo univerſæ carnis Petro Antiſtite, Ludovico Francigenarum Rege, Guillelmo Aquitaniæ Duce, Talia teſtantur qui taliter intitulantur, Fulco Andegavenſium Conſul. Paganus de Claris-vallibus, Archiloſius, Simon Enfandi, Aymericus filius Arbeati Vicecomitis Toarcenſis, Bartholomæus Boſlope, Bernardus de Saſſonarus Clericus, Paganus Sacerdus, Ravennus de Troica, Rainaldus de Salmonea, Aymericus Cabcus, Paganus pædagogus filius Arbeati Vicecomitis ſuprà.

Item Donatio GUILLELMI *de Biron.*

EGO GUILLELMUS de Biron & Alpays uxor mea, filiique mei Gullelmus & Bertrandus, laudamus & firmamus donum quod fecit dominus Robertus Geraldo de Salis de loco Cadunenſi, concedente Petronilla Abatiſſa in Capitulo univerſali, & ſicut domino Roberto & ancillis Dei dederamus, pari tenore parique vigore Geraldo de Salis, ejuſque commilitonibus tam præſentibus quàm futuris firmiter concedimus, immobiliter donamus, teſtibus Raymundo Galterii, Roberto de Magnamaeo, Guillelmo de Nemore, Guillelmo Galterii.

Item Donatio AINARDI *de Bainaco.*

AINARDUS de Bainaco & uxor ejus Alpaydis domini Roberti laudantes & firmantes donum Geraldo de Salis, ſicut Guillelmus de Biron ſimiliter conceſſerunt: & inſuper prope Pegayocam in Dordoniâ . . . . & molendinum ubicumque vellet dederunt: teſtibus Raginaldo de Fagis, Guidone de Caſnaco, Raymundo Galterii.

Item Donatio ITERII *de Moyſidano.*

ITERIUS de Moyſidano & uxor ejus & filia; Anna ſcilicet, & Aiinodis & Algerius filius Arnaldi de Monte-Incenſo ſimiliter dederunt: teſtibus Bernardo de Beurona, Guillelmo de Flaviaco, Bernardo de Caulas, Relia Rabin.

Item Donatio ARNALDI *de Monte-Incenſo.*

EOdem modo ARNALDUS de Monte-Incenſo dedit; teſtibus Arnaldo de Falgeiraco, Guillelmo de Alanis, Seguino de Laſterna, Helia de Peldorzo. Omnes autem iſti prædicti dederunt unum manſum extrà Cadunum in quâlibet terrâ, ubicumque Mainardus dare vellet in terrâ cum eis communi.

Item Donatio EBRARDI *de Madelano.*

EBRARDUS de Madelano domini Roberti donum, quod de loco Cadunenſi Geraldo de Salis fecerat, ſicut cæteri prædicti laudavit atque firmavit, & quidquid Guillelmus de Birontio ejuſque filii dederunt & daturi ſunt, dedit: teſtibus Amanerio Debriſer, Guillelmo de Berontio juniore, Begone de Conaceo, Grimoardo de Macmonte, Gauberto Debelens.

Confirmatio Donationum ab GUILLELMO *Petragoricenſi Epiſcopo facta.*

EGO GUILLELMUS Petragoricæ ſedis Antiſtes atque Frontoniani Collegii Abbas, locum qui Salvitas appellatur coram univerſali Capitulo Gerardo de Salis, ejuſque condiſcipulis tam modernis quàm poſteris immobiliter concedo, inviolabiliter dono, omnemque querelam ſive controverſiam ab hujuſmodi donatione authenticâ, non in angulo ſed ſolemniter actâ, Pontificali vigore removeo, imò qui obviare præſumptivè tentaverint, ſi pertinaci animoſitate incorrigibiles extiterint, æternaliter anathematizo. Hoc etiam donum horum conſenſus nutus præſentia roborat, quos ſequens pagina explanat. Helias de Caſſens, Bernardus de Parzaeo, Icterius de Salis, Stephanus Iterii, Arnaldus de Pavancellis, Petrus Picii, Helias de Rallano, Stephanus Sallati: teſtibus Airaldo Talaconi, Gaufredo Catuelli, Bordelia, Arnaldo de Gaures; anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo decimo ſexto, anno præſulatûs domini Papæ Paſchalis decimo ſeptimo, Indictione nonâ, Ludovico Francigenarum Rege, Guillelmo Petragorico Præſule, Aldeberto & Rudello Conſulibus.

Anno MCXVI.

1116

Confirmatio, ſeu renovatio cujuſdam privilegii antiqui, olim Abbati & Conventui Monaſterii Cluniacenſis per inclytæ memoriæ LUDOVICUM *Regem Francorum conceſſi.*

Anno MCXIX Confirmatũ ann. 1312.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. PH. Dei gratiâ Francorum Rex. Inter cæteras curarum fluctuationes, quibus noſtra ſollicitudo diſtrahitur, progenitorum noſtrorum facta magnifica cunctis manifeſta fidelibus ante noſtræ conſiderationis oculos revocamus, qui cunctos undique rebelles & inimicos in brachii ſui fortitudine conterentes in immenſum regni ſui fines & gloriam dilatarunt, quod eis à Majeſtate divinâ conceſſum eſſe credimus ob ſanctæ devotionis affectum, quem ad ſanctas Dei Eccleſias, Eccleſiarumque miniſtros & ſervos Dei continuatis temporibus habuiſſe noſcuntur. Etenim ſicut noſtra tenet fiducia, ille qui in altis habitat, & qui Regibus dat ſalutem, beneficia & charitatis opera reſpicit quæ à viris magnificis ſuis ſanctis Eccleſiis & ſervis in ejus nomine liberaliter impendi conſiderat, ſibi impenſa teſtatur, & benefactores ipſos juxtà ſuæ diſpoſitionis libram gloriâ remunerat & honore. Exhibuerunt ſiquidem nobis Religioſi viri dilecti noſtri Abbas & conventus Monaſterii Cluniacenſis quoddam antiquum privilegium ſibi & ſuo Monaſterio per inclytæ memoriæ Luduvicum Regem Francorum

Prædeceſſorem noſtrum conceſſum, cujus tenor ſequitur in hæc verba: In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

Ego Ludovicus Dei gratiâ Francorum Rex Notum fieri volumus cunctis fidelibus, tam præſentibus quàm futuris, quòd nos pro ſalute noſtrâ & ſtabilitate Regni noſtri ad preces Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & Principum Regni noſtri, Monaſterium Cluniacenſe nobilius membrum Regni noſtri, cum omnibus Prioratibus, poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis in Regno noſtro conſtitutis, in noſtra & ſucceſſorum noſtrorum Regum Francorum defenſione, gardâ & tutelâ recipimus. Et quia certum eſt quòd ſinguli Prioratus ad Abbatem & Monaſterium Cluniacenſe pertinentes, per Abbates Cluniacenſes acquiſiti ſunt, & eis dati ad ſuam & Monachorum ſuorum, & pauperum Chriſti ſuſtentationem, & quòd à fundatione Ordinis Cluniacenſis eſt obſervatum, quòd Abbas Cluniacenſis Prioratos ſuos committit regendos & cuſtodiendos, ſicut rem ſuam propriam, cuicumque voluerit de ſuis Monachis, ſine aliquâ diſtinctione, electione, vel certæ perſonæ requiſitione, vel nominatione, & eoſdem removet, quando ſibi bonum videtur & utile. Ideo ad tanti gregis dominici unitatem ſub poteſtate & dominio & obedientiâ Abbatis & Monaſterii Cluniacenſis regendam perpetuo, ad requiſitionem Abbatis & Conventus Cluniacenſis, & ad preces Priorum & Monachorum Prioratuum Cluniacenſium, nomina Prioratuum in quibus Abbas Cluniacenſis habet & exercet ſupradicta ad ſuam voluntatem præſentibus litteris inſeri fecimus.

Sunt autem hæc nomina: videlicet Prioratus beatæ Mariæ de Charitate ſuper Ligerim, quem Gaufridus Autiſſiodorenſis Epiſcopus, & Guillelmus Comes Nivernenſis, & Bernardus de *Chaslant*, & alii fideles noſtri Regni, ad quos locus ille de Charitate cum villa & pertinentiis ſuis omnibus in ſpiritualibus & temporalibus totaliter pertinebat, Hugoni Abbati, & Monaſterio Cluniacenſi & eorum ſucceſſoribus dederunt & conceſſerunt abſque ullâ retentione per ſe & Monachos ſuos profeſſos omni tempore habendum, tenendum & poſſidendum. Prioratus ſancti Martini de Campis Pariſiis, & alii Prioratus, qui ſequuntur: videlicet de Lehuno, de Monte-deſiderio, de Abbatis-villâ, de Criſpeio, de Nantolio, de Antolio, de Grandi-campo, de beatâ Margaretâ, de Coiſiaco, de Gayâ, de Vendoprâ, de Turribus ſuper Matronam, de ſancto Theobaldo, de ſanctâ Margaretâ, de Floriaco, de Vergeio, de Troaudo, de Magobrio, de Longoponte, de Nongento, de Gaziricuriâ, de Pewert, de Ponte Monachorum, de Prato juxtà Douziacum, de ſancto Stephano Nivernenſi, de ſancto Salvatore Nivernenſi, de ſancto Reveriano, de Lupereiaco, de Borbonio, de Paredo, de Ambertâ, de Caro-loco, de Marcigniaco, quem Hugo Abbas Cluniacenſis fundavit in patrimonio ſuo: de Rumiliaco, de Waſto, de Bugiſent, de Domnâ Petrâ, de Silviniaco, de Rivis, de Celſiniis, de Voltâ, de ſancto Floro, de portu ſancti Saturnini Prioratus.

Statuimus inſuper, & concedimus & promittimus, quòd nos & ſucceſſores noſtri Reges Francorum teneamur Abbates qui pro tempore fuerint, & eorum ſucceſſores, & Monaſterium Cluniacenſe, & Prioratus prædictos manutenere, defendere & cuſtodire, ſicut res proprias, & ipſis Abbati & Monachis Cluniacenſibus garantizare cum omnibus bonis & rebus ſuis in Regno poſitis, vim & violentiam removere, damna & injurias à quocumque inferantur, facere emendari, promittimus & tenemur pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus Francorum, quoties nos vel ſucceſſores noſtri Reges Francorum per Abbatem & Conventum Cluniacenſem fuerimus requiſiti. Fortalicia autem caſtra & munitiones propter neceſſitates & defenſiones Coronæ Regni Franciæ publicè faciendas, in manu Coronæ Francorum habebimus Abbate & Conventu Cluniacenſi priùs requiſitis. Prædicta autem aliquo caſu extrà manum & Coronam Regni Francorum non poterunt ad aliquam aliam perſonam aliquo modo transferri ſive pervenire. Adſtantibus in Palatio noſtro his, quorum ſubtitulata ſunt nomina, facta ſunt hæc, videlicet Guillelmo Dapifero, Giſleberto Buticulario, Hugone Conſtabulario, Guidone Camerario.

Ut autem hæc memoriæ traderentur, ſcripto commendavimus, & ſigilli noſtri auctoritate, & nominis noſtri impreſſione, ne à poſteris infirmari poſſet, vel infringi, corroboravimus. Actum publice Aurelianis, anno Incarnati Verbi milleſimo centeſimo nonodecimo, regni noſtri undecimo. S. Guillelmi Dapiferi. S. Giſleberti Buticularii. S. Hugonis Conſtabularii. S. Guidonis Camerarii. Data per manum Stephani Cancellarii.

Supplicantes humiliter, ut privilegium ipſum, & contenta in eo divinæ pietatis intuitu pro eorum tranquillitate & pace ſervandis, approbare & conſervare vellemus. Nos igitur Religioſorum ipſorum converſationem laudabilem, regularinmque diſciplinarum ſtrictam obſervantiam, quibus apud Deum & homines florere mirificè prædicantur, affligentes corpora, & in ſervitutem redigentes obedientiæ, mundi rejectis oblectationibus, carnem ſpiritui ſervire compellunt; eximiæque devotionis ſinceritatem, quam ipſos & eorum prædeceſſores ad noſtros habuiſſe & præſentes ad nos habere novimus, attendentes; eorum devotis ſupplicationibus inclinati, ſupraſcriptum privilegium & contenta in eo, quatenùs de eis uſi ſunt, ob noſtræ progenitorum noſtrorum prædictorum, recolendæque memoriæ Joannæ Dei gratiâ Francorum & Navarræ Reginæ quondam conſortis noſtræ cariſſimæ, animarum remedium & ſalutem, approbamus tenore præſentium & auctoritate noſtrâ Regiâ confirmamus; ut omnibus ſemotis perturbationibus, & moleſtationibus propulſatis, eorumque perſonis & rebus ſub noſtro protectionis clypeo in quiete manentibus, divinis myſteriis liberius inſiſtere valeant & vacare: non intendentes tamen per hujuſmodi noſtram confirmationem memoratis Religioſis in proprietate vel poſſeſſione contrà quemcumque jus aliquod novum acquiri, nobiſve, aut quibuſvis aliis præjudicium aliquod generari. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine & regalis charactere nominis inferiùs deſignato, fecimus communiri.

Actum Viennæ anno Incarnati Verbi milleſimo trecenteſimo duodecimo, regni verò noſtri viceſimo ſeptimo, menſe Martio. Adſtantibus in Palatio noſtro, quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, Dapifero nullo. S. Guidonis Buticularii. S. Ludovici Camerarii. S. Galcheri Conſtabularii. Data vacante Cancellariâ.

Compoſitio pro Abbatia S. Blasii *Diœceſis Baſilienſis.*

Controverſiam quæ agitata eſt inter Baſilienſem Anno MCX.
Eccleſiam, & Monachos S. Blaſii, nos Gregorius Preſbyter Cardinalis, & Pontius Cluniacenſis Abbas, vice fungentes Domini Papæ Calixti. per Dei gratiam ſic diffinimus, auditâ utriuſque partis causâ. Si alii Archiepiſcopi vel Epiſcopi regni, qui ſunt Advocati in Abbatiis aliorum Epiſcopatuum jure Eccleſiæ ſuæ, ex conceſſione vel ex tolerantiâ ſedis Apoſtolicæ, electis Abbatibus conceſſionem per vir-

gam fecerint, Epiſcopus quoque Baſilienſis Abbatibus, qui in Eccleſiâ beati Blaſii præponendi ſunt poſt electionem hoc ipſum faciat. Quòd ſi Romana Eccleſia cæteris Epiſcopis conceſſionem per virgam contradixerit, ſic ſe habeat Dominus Epiſcopus Baſilienſis, ſicut & cæteri Archiepiſcopi vel Epiſcopi diſpoſitione Romanæ Eccleſiæ ſe habuerint.

De cætero Domnus Epiſcopus prædictos S. Blaſii Fratres ſic tueatur, ut Fratrum religio Monaſterii poſſeſſio per ejus induſtriam non minoretur, verùm etiam in dies augmentetur.

Præterea illa antiqua obſervantia quæ ab Epiſcopis retenta eſt, & ſcriptis confirmata, videlicet quod Advocatus Laïcus quem Epiſcopus eis dederit, ſi tyrannidem in poſſeſſionibus vel hominibus Monaſterii exercuerit, ab eodem Epiſcopo amoveator, & alius bonus ſubrogetur.

Hæc igitur omnia ut rata & illibata permaneant, Apoſtolicâ auctoritate confirmamus, & ſigilli noſtri impreſſione ſignamus. Actum publicè Baſileæ apud ſanctum Albanum, anno ab Incarnatione MCXX, præſidente in ſede Apoſtolicâ Caliſto Papa II. imperante verò Henrico IV. Imperatore Auguſto, adſtantibus atque collaudantibus Domno Radulfo Baſilienſi Epiſcopo, & Domno Roſtanno S. Blaſii Abbate. Teſtes hujus noſtræ actionis fuerunt Domnus Girardus Lauſanenſis Epiſcopus & prædicti Imperatoris Cancellarius, & Wichardus Camerarius, Hugo Conſtabularius, Petrus Armatius, & Willelmus Prior S. Albani Monachi Cluniacenſes. Canonici quoque Baſilænſes, Heſſo Præpoſitus, Heremannus Decanus Clauſtri, Hugo Cantor & alii multi. Monachi etiam S. Blaſii Drutmannus, Giraldus, & plures alii. De Laïcis verò Comes Adelbero, Warnerius Advocatus, Warnerius vice-Dominus. De Præpoſitis verò Baſilienſis Eccleſiæ Sigenandus Præpoſitus S. Germani Grandis vallis, & Buceo Præpoſitus S. Urſini. Scriptum per manus Domni Adelberti Prioris de Cellâ S. Petri Cluniacenſis in ſylvâ nigrâ, ſub die Kal. Aprilis.

Nunc Domine mi providentia veſtræ authoritatis decernat ſuper hanc rem.

Anno circ. MCXXI.

CALLISTI *Papæ II.* LUDOVICO *VI. Francorum Regi.*

Commendat Legatum à latere quem mittit.

CALISTUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio LUDOVICO illuſtri & glorioſo Francorum Regi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Conceſſam tibi à Domino gratiam & regiam poteſtatem te recognoſcere ſcimus & gaudemus. Siquidem Deum diligis, Eccleſias veneraris, & perſonis Eccleſiaſticis debitam exhibes reverentiam & honorem. Ea propter, fili cariſſime: benedictione Apoſtolicâ te duximus viſitandū, hortantes ac monentes ut in hoc Dei glorioſo propoſito tamquā religioſus & Catholicus Rex per ejus gratiam perſeveres: quatenùs Regum Rex qui terrenum tibi regnum contulit, æterni etiam coronam & gloriam largiatur. Sanè Cariſſimum filium noſtrum P. Sedis noſtræ Preſbiterum Cardinalem nobilitati tuæ attenciùs commendamus; Nos enim à latere noſtro eum ſecundùm antiquam Apoſtolicæ ſedis conſuetudinem ad terram poteſtatis tuæ pro corrigendo & confirmando quæ corrigenda & confirmanda fuerint, delegamus. Rogamus igitur excellentiam tuam & in Domino commonemus, ut eum tamquam Vicarium noſtrum reverenter ſuſcipias, honeſtè habeas, & ita ei facultatis tuæ conſilium & auxilium præbeas, quatinus ſibi injunctum poſſit miniſterium adimplere. Uxorem tuam Dominam Reginam & filium Philippum, quos tamquam viſcera noſtra diligimus, per te ſalutamus & benedicimus, omnipotentis Dei miſericordiam obſecrantes ut perſonam tuam & ipſos dexteræ ſuæ protectione per tempora longa ſervet incolumes. Stephanum quoque Cancellarium & omnes fideles tuos ſalutamus & benedicimus. Datum Beneventi pridie Kalendas Octobris.

Ann MCXXI

LUDOVICI *VI. Francorum Regis* CALLISTO *Papæ II.*

Scribit ſe nunquam toleraturum ſubjectionem quã ab Archiepiſcopo Senonenſi exigebat Primas Lugdunenſis.

SCripſit nobis Sublimitas veſtra de captione illius Apoſtatæ Burdini, & de incolumitate ſtatûs veſtri: unde, Pater dulciſſime, plurimum & præ cæteris vos amamus, honoremque veſtrum ſtudium noſtrum in omnibus eſſe intelligimus. De ſententiâ ſacoè in Metropolitanum Senonenſem pro noſtro honore relaxatâ animum noſtrum ex parte mitigaſtis; ſed quoniam ad tempus eſt relaxata ſuſpenſum vehementer ac dubium reddidiſtis. Videtur enim aliquam adhuc ſpem habere Lugdunenſis Archiepiſcopus, ſuper illâ quam quærit ſubjectione; ſed ut verum fatear ſuſtinerem potiùs regni noſtri totius incendium, capitis etiam noſtri periculum, quàm hujuſmodi ſubjectionis & abjectionis opprobrium. Videtur enim ad noſtrum reſpicere contemptum, contrà nos hoc modo fieri quod nunquam extiterit factum. Novit autem experientia veſtra Regnum Francorum in obſequiis promptum, in neceſſitatibus amicum vobis extitiſſe, nec à fidelitate Romanæ Eccleſiæ precibus aut promiſſionibus Imperatoris nos avelli unquam potuiſſe; & quanto animi fervore, quantâ mentis humilitate vobis obedierimus, ut ſi taceat vox veſtra, clament opera noſtra, monſtrent obſequia mea: ut enim cætera dimittam, illud inter alia meminerit Paternitas veſtra, quod quamvis gravi, ut ſcitis: laborarem infirmitate, moleſtiâ corporis vehementer urgente, Remenſi tamen Concilio, cum labore quidem noſtro, ſed cum honore veſtro, intereſſe ſtuduimus, & plus veſtræ voluntati, quàm noſtræ facultati, plus honori veſtro, quàm domino noſtro conſuluimus. Hoc vobis, Dulciſſime Pater, memorando ſcripſimus, non quia non placeat nobis hoc feciſſe, ſed quia volumus hoc à memoriâ veſtrâ non receſſiſſe. Si quid igitur valet, ſi quid poteſt apud vos amor noſter, & obſequium noſtrum, rogamus & petimus ut Senonenſis Eccleſia, quæ ab iſtâ de quâ nunc pulſatur ſubjectione huc uſque aliena extitit & libera, per vos non fiat ancilla; ſed antiqua ejus libertas authoritate Apoſtolicâ roboretur, & Privilegii firmitate muniatur; in quo tamen nihil à vobis contrà juſticiam exigitur. Si enim opponitur quòd veterum inſtitutio Lugdunenſi Eccleſiæ Primatum contulerit, reſpondetur ex oppoſito quòd antiquæ libertatis poſſeſſio Senonenſem Eccleſiam ab ejus ſubjectione defendit. Quod enim antiquâ poſſeſſione acquiritur, nullo, ut fertur, jure adimitur, etiamſi de jure Romanæ Eccleſiæ fuiſſe cognoſcitur. Hac igitur ratione Senonenſis Eccleſiæ libertas remanere debet inconcuſſa & intacta, nec pulſari aut violari debet pro ſubjectione noviter & imprudenter factâ. Facta eſt enim, ut dicitur, latenter & quaſi furtivè ſubjectio iſta, neſciente ſcilicet Clero Senonenſi, inconſultis etiam Epiſcopis illius diœceſis, ignorante etiam Rege: in quibus omnibus dignitas pendet Eccleſiæ; & ſubjectio taliter facta reſpicere potiùs videtur ad ignominiam malè accipientis, quàm ad commodum Eccleſiæ neſcientis. Res enim communis communi tractanda eſt conſilio, non latenti & privato terminanda colloquio. Cùm igitur dignitas ſit Eccleſiæ non perſonæ, ſi Senonenſis Archiepiſcopus

iſte & quidem ſolus de non ſuâ fecit quod non oportuit, ſi promiſit quod non debuit; Eccleſia tamen Senonenſis quod ſuum eſt non amittit, nec privatam libertatem [a] quam ex antiquitate habuit; nec cogenda eſt ad ſubjectionem quam nunquam exhibuit. His ita ſe habentibus videat, Dulciſſime Pater, diſcretio veſtra ne civitas Lugdunenſis, quæ de alieno eſt regno, de noſtro floreat detrimento, nec ſubjiciatur amicus amico; quia ſi decipitur pro amico amicus, juſtè fiet de amico inimicus. Rex ergo Franciæ, qui proprius eſt Romanæ Eccleſiæ filius, ſi in facili causâ, ſi in levi petitione contemnitur, nulla ſpes in majori relinquitur, nec ulterius in aliis patietur repulſam, ſi in iſtis ſuſtinet repulſionis offenſam. Melius eſt enim Regiæ honeſtati à precibus deſiſtere, quam de repulsâ nævum ruboris contrahere. Quod minus in litteris continetur, præſentium lator Algrinus vivâ voce ſupplebit, cujus verba tamquam ex ore noſtro ſuſcipite & cuſtodite.

An. MCXXIV. *Communicavit R. P. Petrus Chifflet, ex autographo.*

Eamdem remiſſionem confirmat CALIXTUS *Papa II. anno 1124. Raynaldi Comitis nepos ex Guillelmo Teſtardiæ, avi ſui Raynaldi patrem deſignans Guillelmum, qui fuit Otto Willelmus, Adelberti Longobardiæ Regis, & Gerbergæ Burgundæ filius.*

CALIXTUS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Dilectis filiis Canonicis Eccleſiæ S. Joannis Evangeliſtæ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. In Apoſtolicæ Sedis gubernatione Dei providentiâ conſtituti, neceſſe habemus Eccleſiis & Eccleſiaſticis utilitatibus providere. Siquidem illuſtris, & egregiæ memoriæ Raynaldus Burgundiæ Comes, in quadam veſtri juris poteſtate, quæ Cuſſiacus dicitur, conſuetudinem quamdam ad equos, ſive ad canes ſuos, quæ vulgò maraſcalciam, & canariam vocant, patris ſui Guillelmi & ſuo tempore obtinuerat. Quam videlicet conſuetudinem nimis Eccleſiæ veſtræ damnoſam, & nocituram eſſe conſiderans, pro animæ ſuæ, parentumque, & heredum ſuorum remedio in perpetuum refutavit. Dimiſit inſuper, & abdicavit omnes alias torturas, quas ejus homines injuſtè in ipsâ poteſtate, & in terris ad poteſtatem ipſam pertinentibus arripiebant. Tali tenore, ut eorum nomina ſpecialiter ſint ſcripta in Canone, & Pſalmus *Inclina Domine* decantetur poſt lectionem capituli, diebus omnibus quibus peragi licitum eſt pro animarum illorum ſalute. Prædictam itaque refutationem & dimiſſionem, necnon & conſtitutum pro ea tenorem, præſentis ſcripti noſtri auctoritate firmamus, & futuris cenſemus temporibus inconcuſsè, atque inviolabiliter conſervari. Datum Laterani, III. Nonas Januarii. Indictione ſecundâ.

Anno MCXXIV Mandat ſervari interdictum ob nuptias Guillelmi Normanni cũ filiâ Comitis Andegavenſis latum.

CALLISTI *Papæ II.*

CALIXTUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus GAUFRIDO Carnotenſi, & Joanni Aurelianenſi, & STEPHANO Pariſienſi Epiſcopis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sicut omne quod irreprehenſibile eſt Catholica defendit Eccleſia, ita ea quæ contrà ſcita Canonum inita ſunt, ſecundùm æquitatis & juſtitiæ deſtruere nititur rationem. Cauſam ſiquidem matrimonii inter Guillelmum filium Comitis Roberti, & filiam Comitis Andegavenſis contracti, cui parentelæ titulus opponitur, dilecto filio noſtro I.... Preſbytero Cardinali commiſimus finiendam. Qui poſt ſuſceptam idoneorum teſtium de parentelâ probationem, ubicumque Guillelmus filius Roberti Comitis fuerit, prohibuit officia celebrari, niſi utique ad datum à ſe terminum conjugium idem diſſolveret. Unde fraternitati veſtræ præcipimus, ut eamdem ſententiam à nobis firmatam per veſtras faciatis parochias obſervari. Datum Laterani VII. Kal. Septemb.

Ann MCXXV Confirmat ſententiam excommunicationis prolatam in Fulconem Comitem Andegavenſem.

HONORII *Papæ II. Canonicis Eccleſiæ Turonenſis.*

HONORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Clericis Turonenſibus matris Eccleſiæ S. Mauritii ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sicut boni & humiles filii ſunt paternæ dilectionis nexibus arctiùs adſtringendi, ita ingrati & inobedientes ſunt rigore juſtitiæ coërcendi. Siquidem compertum habuimus quòd Folco Andegavenſis Comes divortium illiciti matrimonii filiæ ſuæ & Guillelmi filii Roberti Comitis à dilecto filio noſtro I. Cardinali Preſbytero Apoſtolicæ Sedis Legato, & ab aliis fratribus noſtris Coepiſcopis, & ſapientibus viris acceptâ idoneorum probatione teſtium judicatum ſervare contempſit. Præterea quod gravius eſt uti accepimus, ad B. Petri & ſanctæ atque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ injuriam prædicti Legati Nuntios ad eum directos capiens, & in arcta cuſtodiâ per duas ſeptimanas retinens, barbas eorum & capillos flammis exurere, & literas in conſpectu hominum ſub dio cremare præſumſit. Unde Legatus idem in propriam Comitis terram interdictionis, & in perſonam ejus excommunicationis ſententiam promulgavit. Nos ergo habitu Fratrum conſilio, eamdem uſque ad condignam ſatisfactionem ſententiam ratam habemus. Interdictum autem præcipimus obſervari. Datum Laterani pridie Idus Aprilis.

Anno circ. MCXXVII Henricum Regis filium Clericum in ſuam protectionem ſuſcipit.

Ejuſdem LUDOVICO *VI. Francorum Regi.*

HONORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Chariſſimo in Chriſto filio LUDOVICO Illuſtri & glorioſo Francorum Regi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Internæ caritatis dilectio, quâ perſonam tuam paternæ affectionis viſceribus amplexamur, aures noſtras ad admittendas tuas petitiones inclinat. Amor enim & piæ reverentia devotionis, quam B. Petro & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ defers, ut ad tuam & regni utilitatem intendamus, hortatur. Tuum itaque filium Henricum, quem divinis mancipare voviſti ſervitiis, & in B. Petri & in noſtram protectionem ſuſcipimus. Ipſum igitur tamquam ſpecialem ſedis Apoſtolicæ filium; & bona quæ vel regia tuâ liberalitate, vel aliis modis divinâ præſtante gratiâ poterit adipiſci, auctoritatis noſtræ robore communimus. Nullique hominum fas ſit perſonam ſuam & bona ejus temerè perturbare; ſed omnia quieta ei & libera ſub B. Petri & Romanæ Eccleſiæ patrocinio conſerventur. Si quis autem hujus noſtræ confirmationis temerator extiterit, niſi congruâ ſatisfactione correxerit, animadverſione Sedis Apoſtolicæ feriatur. Datum Laterani pridie Cal. Aprilis.

Anno circ. MCXXVIII.

Damnat Summus Pontifex pravam conſuetudinem exigendi pecunias ab his qui recipiuntur in Canonicos.

HONORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ALEXANDRO Epiſcopo & Clero Leodienſi ſalutem

[a] *privatam libertatem*] Lege *privata eſt libertate.*

& Apoſtolicam benedictionem. Relatione Fratrum veſtrorum ad nos venientium comperimus hanc in veſtrâ Leodienſi Eccleſiâ deteſtabilem ex antiquo fieri conſuetudinem, ut quicumque ibi Canonicus fieri voluerit, oporteat eum Præpoſito & Decano determinatam pecuniam exhibere, & hoc de inveſtituris Eccleſiarum & altarium Archidiaconos & Decanos facere accepimus. Scriptum eſt in Evangelio quia Dominus noſter vendentes & ementes ejecit de templo. Ideoque per præſentia ſcripta firmiter præcipiendo mandamus, quatinùs tam prava conſuetudo de cætero apud vos nullatenùs conſervetur, ſed modis omnibus annihiletur. Quod ſi quis deinceps præſumſerit agere, nos & dantem & accipientem jubemus locum in Eccleſiâ ulteriùs non habere. Datum Laterani VII. Id. Novemb. I.

Annô circ. MCXXV. E MS. Codice Eccleſiæ Carnotenſis.

A GAUFRIDO *Epiſcopo Carnot. Licentia Canonicis conceſſa eligendi Decani.*

EGO GAUFRIDUS Dei gratiâ Carnotenſis Eccleſiæ humilis miniſter, notum fieri volo tam futuris quàm præſentibus, quòd Clericis Eccleſiæ noſtræ unanimiter ſæpe reclamantibus proprium jus, quod in eligendo ſibi Decano ſeſe habere dicebant, tandem intuitu fraternæ pacis, necnon amore & gratiâ ipſorum, nullam eis injuriam ſeu violentiam inferre volens, conceſſi eis, ut liberam & canonicam electionem Decani abſque impedimento & calumniâ de cætero habeant. Et ut hæc mea conceſſio ab hac horâ in antea firma & ſtabilis maneat, ad notitiam poſterorum præſens ſcriptum inde fieri, & ſigilli mei monimine roborari præcepi.

Inſtitutio Canonicorum Regularium in Abbatiâ ſancti Martini Sparnacenſis à THEOBALDO *Comite Campaniæ.*

An. MCXXVII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego THEOBALDUS Dei diſpoſitione Comes Palatinus, pernecesſarium duxi notum fieri tam præſentibus quàm futuris Eccleſiæ Catholicæ filiis, quòd divinâ inſpiratione commonitus, Sparnacenſem Eccleſiam à prædeceſſoribus meis fundatam & ornatam, jure hereditario ab ipſis mihi derelictam, in. . . . voluntati meæ obnox. . . . mei eſſet jux. . . . . conſuetudinem. . . . . nave Abbatiam Epiſcopo Domino Regularibus. . . . . perpetuò omnium Domino ſerviturus. Cum enim ſecundum priſtinum morem prædictam Abbatiam Waleramno venerabili Andreæ Dapiferi mei filio tradidiſſem, incommutabili voluntati Dei, qui omnia mutat, quando vult & quomodo vult, eadem Eccleſia ad meliorem ſtatum taliter eſt mutata. Præfatus namque Waleramnus Spiritûs ſancti gratiâ inflammatus, & Domni Bernardi Abbatis Clarævallis ſalutari conſilio roboratus meipſum adiit, ſeſeque ſæculo abrenunciaturum, & apud Claramvallem Monachum futurum enuntiavit, utque ad ordinem & regulam Beati Auguſtini Sparnacenſem Eccleſiam commutari concederem devotiſſimè poſtulavit; cujus petitioni tam piæ ac rationabili libenter annuens, Deo Regularibuſque Canonicis Eccleſiam ipſam ab omni ditionis meæ & ſucceſſorum meorum exactione liberam funditùs, & ſub regulâ S. Auguſtini in perpetuum permanſuram dimiſi; ita ut libera ſit facultas Regularibus Abbatem ſibi eligere, electum Archiepiſcopo ad conſecrandum præſentare, à quo totius Eccleſiæ curam ſuſcipere, cui ſoli dumtaxat, & de actionibus ſuis Eccleſiæque negotiis reſpondere, cujus & Concilia debebit frequentare. Communicato itaque cum religioſis viris conſilio Abbate Clarævallis, Guidone venerabili Monacho, fratre Abbatis, & cum Abbatibus Canonicorum Urſione Sancti Dionyſii, & Euſtachio omnium Sanctorum; perſonam ad regimen Sparnacenſis Eccleſiæ ſatis idoneam communi aſſenſu Canonicorum Sparnacenſium elegimus, Domnum videlicet Fulconem Tullenſis Monaſterii Canonicum Regularem, quem per litteras noſtras ab Abbate ſuo bonæ memoriæ Sebero, necnon à Capitulo, ſicuti ordo poſcebat, requiſivimus; & Deo volente, canonicè requiſitum habuimus. Abbas itaque electus diebus ſacris Pentecoſtes Sparnacum ante præſentiam noſtram nonnullorumque Abbatum, præſentibuſque Sparnaci Canonicis adductus, ipſiſque ac omni collaudante collegio ipſius Abbatiæ, noſtrâ voluntate & aſſenſu ſecundum præſcriptam libertatem compos effectus: eiſdemque denique diebus gratiâ Spiritûs ſancti cooperante, aſtantibus Abbatibus, necnon Eccleſiæ Remenſis Canonicis, ante altare Virginis perpetuæ benedictus, curâ Sparnacenſis Eccleſiæ juxtà priſtinum tenorem in exterioribus atque interioribus ab Archiepiſcopo, cui ſoli profectò erat reſponſurus; canonicè eſt inveſtitus, ſalva, ut decet, ejus reverentia in omnibus. Hoc igitur opus bonum à Deo diſpoſitum, & à nobis eo auxiliante peractum, ego ut in perpetuum ratum foret, ſigilli mei impreſſione firmavi. Actum Dominicæ Incarnationis anno M.XXVII. concurrente V. Indictione IV. Epactâ ſextâ.

Charta RAINALDI II. *Remenſis Archiepiſcopi, de eadem inſtitutione.*

Anno MCXXVIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego RAINALDUS Dei miſeratione Remorum Archiepiſcopus, pernecesſarium duxi notum fieri omnibus Eccleſiæ Catholicæ filiis tam præſentibus quàm futuris, quòd illuſtris Comes Theobaldus divinâ, ut credimus, inſpiratione compunctus, Sparnacenſem Eccleſiam ob remedium animæ ſuæ, necnon & prædeceſſorum ſuorum, Stephani videlicet patris ſui, & avi ſui Comitis Theobaldi, qui in eâdem Eccleſiâ ſepultus eſt, in manu noſtrâ hujuſmodi libertate donavit. Cum prædictus Comes Theobaldus præfatam Eccleſiam à progenitoribus ſuis quaſi hereditario jure ſibi derelictam teneret, & Abbatiam Eccleſiæ ſuæ Waleramno domini Andreæ Dapiferi ſui filio dediſſet; incommutabili voluntate Dei, qui mutat omnia, quando vult & quomodo vult, eadem Eccleſia ad meliorem ſtatum mutata eſt. Præfatus namque Waleramnus, Spiritûs ſancti gratiâ divinitùs inſpiratus, & Domini Bernardi Abbatis Clarævallis prudenti conſilio roboratus, jam dictum Comitem adiit, ſeſe ſæculo abrenuntiaturum, & apud Claramvallem Monachum futurum enuntiavit, petivitque ab eo, quatenùs Eccleſiam Sparnacenſem ad ordinem & regulam beati Auguſtini per manum noſtram permutari concederet: cujus petitioni ſatis rationabili Comes ſæpedictus libenter annuens, Deo & nobis Eccleſiam ſupradictam liberam, & ſub regulâ ſancti Auguſtini in perpetuum permanſuram dimiſit.

Nos itaque, qui auctore Deo eidem Eccleſiæ Metropolitanâ auctoritate præſidemus, communicato cum religioſis viris conſilio, Epiſcopo ſcilicet Sueſſionenſi Joſleno, & Joffrido Abbate ſancti Medardi, Abbate quoque Clarævallis Bernardo, Guidone fratre Abbatis, & cum Abbatibus Canonicorum Urſione ſancti Dionyſii, & Euſtachio Omnium Sanctorum,

rum, perſonam ad regimen Sparnacenſis Eccleſiæ ſatis idoneam communi aſſenſu Canonicorum Sparnacenſium elegimus, videlicet dominum Fulconem Tullenſis Monaſterii Canonicum Regularem, quem per litteras noſtras, & Comitis Theobaldi ab Abbate ſuo bonæ memoriæ Schero, necnon & à Capitulo, ſicut ordo poſcebat, requiſivimus, & Deo volente, canonicè requiſitum habuimus; Abbaſque electus diebus ſacris Pentecoſtes in Capitulum Eccleſiæ Remenſis ante præſentiam noſtram, nonnullorumque Abbatum, toto aſſiſtente Capitulo, præſentibuſque Canonicis Sparnaci adductus, de Abbatiâ à nobis collaudante omni Collegio regulariter eſt inveſtitus; ita tamen quòd Canonici qui tunc temporis in Eccleſiâ Sparnacenſi erant, quamdiù viverent præbendas ſuas tenerent. Eadem deinde die prædictum fratrem, gratiâ Spiritûs ſancti cooperante, aſſiſtentibus Abbatibus & Canonicis noſtris, ante altare perpetuæ Virginis benediximus, & benedicto curam Sparnacenſis Eccleſiæ juxtà antiquum tenorem in exterioribus nobis dumtaxat reſponſuro commiſimus, ſalvâ Remenſis Eccleſiæ, ut decet, in omnibus reverentiâ & jure. Hoc igitur opus bonum à Deo diſpoſitum & à nobis eo auxiliante peractum, ego & Comes prædictus, ut in perpetuum ratum foret, ſigillorum noſtrorum impreſſione firmavimus. Si quis autem hujus noſtræ inſtitutionis tenorem violare præſumſerit, Redemtoris noſtri ac beatiſſimæ Genitricis ejus Mariæ, beatorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, ſanctorumque Martini, Auguſtini, omniumque Sanctorum ac noſtrâ auctoritate excommunicatus, iram Dei incurrat, & niſi condignè ſatisfecerit, anathema maranatha fiat. Ut autem præſentis decreti pagina rata & inconvulſa in perpetuum permaneat, probabilium perſonarum ſubnotatione corroborari fecimus. Signum Joannis Abbatis ſancti Nicaſii. S. Gilleberti Abbatis ſancti Dionyſii. S. Anſelmi Ciſoniensis Abbatis. S. Hugonis Archidiaconi. S. Frederici Præpoſiti. S. Gervaſii Cantoris. S. Hugonis Theſaurarii. S. Leonis, Boſonis & Drogonis Diaconorum. S. Magiſtri Albrici. Actum Remis anno incarnati Verbi MCXXVIII. Indictione V. regnante Ludovico Francorum Rege anno 20. Archiepiſcopatûs autem domini Reginaldi III.

LUDOVICUS VI. *Rex Francorum confirmat Privilegium, quo ſervi Carnotenſis Eccleſiæ habent in omni foro ſæculari liberam poteſtatem teſtificandi, &c.*

Anno MCXXVIII.

LUDOVICUS Dei miſericordiâ Rex Francorum, omnibus Chriſti fidelibus. Cùm juxtà ſacratiſſimarum legum inſtituta regia poteſtas ea injuncto ſibi officio Eccleſiarum defenſioni & honori vacare plurimùm debeat, operæ pretium eſt eos quibus tanta permiſſa poteſtas à Deo, earum tranquillitati & paci attentiori curâ ſollicitudinis providere, & ad laudem Dei omnipotentis per quem Reges regnant, Eccleſias & earum res quodam honoris privilegio decorare, ut in bonis actibus & regium morem exerceant, & ſupernæ retributionis præmium indubitanter recipiant.

Noverint igitur univerſi, quia fidelis noſter Goffridus venerabilis Carnotenſium Epiſcopus, & beatæ Mariæ Carnotenſis Eccleſiæ Conventus majeſtatis noſtræ præſentiam adierunt, humiliter conquerentes & oſtendentes, quatinùs ſervi præfatæ Eccleſiæ ſæcularibus perſonis tanto contemtui habebantur, quòd in forenſibus & in civilibus cauſis vel placitis adverſus liberos homines in teſtimonium nullatenùs recipiebantur, & eccleſiaſtica mancipia ſæcularibus ſervis ferè in nullo præferebantur. Unde res eccleſiaſtica ob tanti ſcilicet opprobrium dedecoris non ſolummodo vileſcebat, ſed maximum diminutionis incommodum de die in diem incurrebat. Cognitâ verò prædictæ Eccleſiæ querelâ, moti tam ratione, quàm dilectione, neceſſarium duximus ab eâdem Eccleſiâ tantum ſcandalum omnino removere, & Carnotenſem beatæ Mariæ illius glorioſiſſimæ Virginis & Reginæ Eccleſiam regio beneficio ſublimare.

Ego igitur Ludovicus, divinâ in Regem Francorum clementia ſublimatus, antiquam conſuetudinem Carnotenſis Eccleſiæ recognoſcens, communi Epiſcoporum & Procerum noſtrorum aſſenſu & conſilio, necnon & uxoris meæ Adelais & filii mei Philippi in Regem deſignati, inſtituo & decerno, ut ſervi ſanctæ Carnotenſis Eccleſiæ, tam qui ad Epiſcopum, quàm qui ad Canonicos pertinent, adverſus omnes tam liberos quàm ſervos, in omnibus cauſis, placitis & negotiis liberam & perfectam habeant teſtificandi & bellandi licentiam; & nemo umquam ſervitutis occaſionem eis opponens, in eorum teſtimonio ullam dare præſumat calumniam. Quòd ſi aliquis temerariâ præſumptione illorum teſtimonium in aliquo refutaverit, aut calumniatus fuerit, non ſolùm regiæ majeſtatis & publicæ inſtitutionis reus exiſtat, ſed querelam negotii ſui vel placiti irrecuperabiliter amittat; ita ſcilicet, ut præſumtuoſus calumniator de querelâ ſuâ, ſi quærat ulteriùs non audiatur; & ſi aliquid ab eo quæratur alterius querelæ, reus omnino & convictus habeatur.

Aliud etiam ſtatuimus, ut prædictus calumniator, niſi de tantâ calumniæ culpa Carnotenſi Eccleſiæ ſatisfecerit, ad teſtimonium proferendum alteriùs non admittatur. Quod ne valeat oblivione deleri, ſcripto commendavimus, & ne poſſit à poſteris infirmari, ſigilli auctoritate, & nominis noſtri charactere ſubter firmavimus. Actum Pariſius publicè anno M. C. XXVIII. regni noſtri XX. adſtantibus in palatio noſtro, quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. S. Ludovici Buticularii. S. Hugonis Conſtabularii. S. Alberici Camerarii, Dapifero nullo.

Conſtitutio LUDOVICI VI. *Regis Francorum, quæ leges pacis ab ipſo conſtitutas in civitate Laudunenſi continet.*

Anno MCXXVIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Ludovicus Dei gratiâ Francorum Rex. Notum fieri volumus cunctis fidelibus tam futuris quàm præſentibus inſtitutionem pacis, quam aſſenſu & conſilio Procerum noſtrorum & Laudunenſium civium Lauduni inſtituimus: hanc ſcilicet quòd ab Ardone uſque ad Brolium, ita ut villa Luiliaci inter hos terminos contineatur quantum ambitus vinearum & montis tenet.

I. Nullus quempiam liberum vel ſervum pro aliquo forisfacto ſine juſtitiâ capere poſſit. Quòd ſi juſtitia præſens non fuerit, liceat ei ſine forisfacturâ tamdiu eum tenere quouſque juſtitia veniat, vel ad juſtitiam domum adducere, & prout judicatum fuerit, de forisfacto illo ſatisfactionem accipere.

II. Quòd ſi aliquis quoquomodo alicui Clerico, Militi, Mercatori, indigenæ vel extraneo injuriam fecerit, ſi de ipsâ civitate ſit is qui injuriam fecit, infrà quartum diem ſubmonitus ante Majorem & Juratos ad juſtitiam veniat, & ſe vel de objectâ culpâ purget, vel ſicut ei judicatum fuerit emendet. Si verò emendare noluerit, cum omnibus qui de peculia-

ri ejus familiâ ſunt, exceptis mercenariis (qui ſi noluerint cum ipſo exire, non compellentur) de civitate ejiciatur, nec redire permittatur, quouſque forisfacturam dignâ ſatisfactione emendaverit. Si autem infrà ambitum civitatis poſſeſſiones domorum aut vinearum habuerit, à domino ſive à dominis ſi plures fuerint, in quorum diſtrictu poſſeſſiones ejus ſunt, vel ſi in allodio fuerint, ab Epiſcopo Major & Jurati de malefactore illo juſtitiam requirant. Et ſi à dominis vel Epiſcopo ſubmonitus, infrà quindecim dies culpam ſuam emendare noluerit, nec vel per Epiſcopum, vel per dominum in cujus diſtrictu poſſeſſiones ejus ſunt, de eo juſtitia haberi potuerit, liceat Juratis omnem malefactoris illius ſubſtantiam deſtruere. Quòd ſi malefactor de civitate non fuerit, re ad Epiſcopum perlatâ, ſi per ejus admonitionem infrà quintum decimum diem forisfactum non emendaverit, liceat Majori & Juratis prout poterunt de eo vindictam quærere.

III. Si quis autem malefactorem de civitate ejectum infrà terminos pacis inſtitutæ ignoranter conduxerit, & ignorantiam ſacramento probare poterit, eumdem malefactorem illâ ſolâ vice liberè reducat. Si verò non potuerit, uſque ad dignam ſatisfactionem malefactor retineatur.

IV. Si verò fortè, ut ſæpe evenire ſolet, aliquibus altercantibus alter alterum pugno vel palmâ percuſſerit, vel turpe improperium ei dixerit, legitimo teſtimonio convictus, ei in quem peccavit, lege quâ vivit emendet, & Majori ac Juratis violatæ pacis ſatisfactionem faciat. Si verò is, quem læſit, emandationem ejus ſuſcipere dedignatus fuerit, non liceat ei ultrà de eo vel intrà terminos pacis vel extrà aliquam requirere ultionem. Et ſi eum vulneraverit, expenſas in medicos ad vulnus ſanandum vulnerato perſolvat.

V. Si quis in alium mortale odium habuerit, non liceat ei vel euntem de civitate proſequi, vel venienti inſidias tendere. Quòd ſi vel venientem vel recedantem interfecerit, aut quodlibet ei membrum truncaverit, aut de proſequutione, aut de inſidiis appellatus fuerit, divino ſe judicio purget. Quòd ſi eum aut verberaverit aut vulneraverit extrà terminos pacis, ubi per homines pacis legitimo teſtimonio, vel de proſequutione, vel inſidiis potuerit comprobari, ſacramento ſe purgare licebit. Quòd ſi reus inventus fuerit, caput pro capite, membrum pro membro reddat, vel ad arbitrium Majoris & Juratorum pro capite aut membri qualitate dignam ſolvat redemptionem.

VI. Si quis in aliquem de aliquo capitali querelam habuerit, ad juſtitiam in cujus diſtrictu inventus fuerit, primùm de eo clamorem faciat, & ſi per juſtitiam jus ſuum obtinere non potuerit, ad dominum ejus ſi in civitate fuerit, vel ad miniſterialem ejus ſi in civitate dominus ipſe non fuerit, de homine ſuo clamorem faciat. Et ſi per dominum vel per miniſterialem ejus juſtitiam de eo habere non potuerit, ad Juratos pacis veniat, eiſque ſe de homine illo nec per dominum ejus, nec per miniſterialem ipſius juſtitiam poſſe habere oſtendat. Jurati autem ad dominum ſi in civitate fuerit, vel ſi non fuerit ad miniſterialem ejus veniant, & ut vel dominus vel Miniſterialis homini clamanti de homine ſuo juſtitiam faciant, diligenter requirant, & ſi de eo juſtitiam facere vel non potuerint vel neglexerint, Jurati quærant qualiter is qui clamat jus ſuum non perdat.

VII. Si fur quilibet interceptus fuerit, ad illum in cujus terrâ captus fuerit, ut de eo juſtitiam faciat, adducatur, quam ſi dominus terræ non fecerit, juſtitia in furem à Juratis perficiatur. Antiqua enim forisfacta, quæ ante urbis deſtructionem vel hujus pacis inſtitutionem facta fuerunt, penitùs ſunt condonata, exceptis tredecim, quorum nomina hæc ſunt, Fulco filius Bomardi, Radulphus de Capritione, Hamo homo Leberti, Paganus Seill. Rutberius, Remigius Bnt. Mainardus Drag. Reimaldus Sueſſ. Paganus filius boſte Lup. Anſellus Quatuor-manus, Radulfus Waſtins, Joannes de Mulrem, Anſellus gener Leberti. Præter iſtos ſi quis de civitate ejectus pro antiquo forisfacto redire voluerit, de omnibus ſuis inveſtiatur, quæcumque habuiſſe, nec vendidiſſe vel in vadimonio poſuiſſe poterit oſtendere.

VIII. Statuimus etiam ut homines capite cenſi, dominis ſuis cenſum capitis ſui tantùm perſolvant; quem ſi ſtatuto tempore non perſolverint, lege quâ vivunt emendet, nec niſi ſpontanei à dominis requiſiti aliquid eis tribuant, liceat tamen Dominis pro forisfactis ſuis eos in cauſam trahere, & quod judicatum fuerit de eis habere.

IX. Homines Pacis, exceptis familiis Eccleſiarum vel Procerum, qui de pace ſunt, cujuſcumque generis potuerint uxores accipiant. De familiis autem Eccleſiarum, quæ ſunt extrà terminos Pacis, vel Procerum, qui de pace ſunt, niſi dominorum voluntate uxores accipere non licebit.

X. Si qua vilis & inhoneſta perſona honeſtum virum vel mulierem turpibus conviciis inhoneſtaverit, liceat alicui probo viro de pace, ſi ſupervenerit objurgare illum, & illum uno aut duobus vel tribus colaphis ſine forisfacto ab importunitate ſua compeſcere. Quòd ſi eum pro antiquo odio percuſſiſſe criminatus fuerit, liceat ei juramento ſe purgare quòd pro nullo odio eum percuſſerit, ſed tantùm pro pacis & concordiæ obſervatione.

XI. Mortuas autem manus omninò excludimus.

XII. Si quis autem de pace, filiam vel neptem ſive cognatam maritans, terram vel pecuniam ei dederit, & illa mortua ſine herede fuerit, quidquid terræ vel datæ pecuniæ adhuc comparentis de eâ remanſerit, ad eos qui dederunt, vel ad heredes eorum redeat. Similiter vir ſi ſine herede mortuus fuerit, præter dotem quam uxori dedit, tota poſſeſſio ad propinquos ſuos redeat, dotem autem in vitâ ſuâ mulier tenebit; poſt mortem verò ipſius, ipſa dos ad propinquos viri ſui redibit. Si verò nec vir nec mulier hereditates habuerint, ſed de mercimoniis quæſtum facientes, ſubſtantiâ fuerint ampliati, & heredes non habuerint, altero eorum mortuo, alteri tota ſubſtantia remanebit. Si autem propinquos non habuerint, duæ partes ſubſtantiæ pro animabus eorum in eleemoſynam dabunt, tertia verò ad muros civitatis ædificandos expendetur.

XIII. Præterea nullus extraneus de capitecenſis Eccleſiarum vel Militum civitatis, in hanc Pacis inſtitutionem niſi annuente domino ſuo recipietur. Quòd ſi per ignorantiam abſque domini voluntate aliquis receptus fuerit, infrà quindecim dies ſine forisfacto cum totâ ſubſtantiâ ſuâ ſalvus abire quò voluerit permittetur.

XIV. Quicumque autem in pace iſtâ recipietur, infrà anni ſpatium aut domum ſibi ædificet, aut vineas emat, aut tantum ſuæ mobilis ſubſtantiæ in civitatem afferat, per quæ juſtitiari poſſit, ſi quid fortè in eum querelæ evenerit.

XV. Si quis bannum civitatis ſe audiſſe negaverit, aut per ſcabinos tantùm comprobetur, aut propriâ manu juramento ſe purget.

XVI. Conſuetudines autem quas Caſtellanus in civitate ſe habere aſſerit, ſi in Epiſcopi curiâ diſrationare legitimè potuerit, prædeceſſores ſuos antiquitùs habuiſſe, liberè eas obtineat, & ſi minùs fecerit, minus habeat.

XVII. Conſuetudinarias autem tallias ita reparavimus, ut unuſquiſque hominum ipſis tallias debentium ſingulis terminis, quibus tallias debet, quatuor denarios ſolvat. Ultrà autem nullam aliam talliam perſolvet, niſi fortè extrà terminos pacis aliquam terram talliam debentem tenuerit, quam ita caram habeat, ut pro eâ ad talliam ſolvat.

XVIII. Homines pacis extrà civitatem placitare non compellentur. Quòd ſi ſuper aliquos eorum cauſam habuerimus, judicio Juratorum nobis juſtitiam exequentur. Si autem ſuper univerſos cauſam habuerimus, judicio Epiſcopalis curiæ nobis juſtitiam proſequentur.

XIX. Si quis Clericus intrà terminos pacis aliquod forisfactum fecerit, ſi Canonicus fuerit, ad Decanum clamore perlato per eum juſtitiam exequetur. Si Canonicus non fuerit, per Epiſcopum vel Archidiaconum, aut eorum miniſteriales juſtitiam facere compelletur.

XX. Si aliquis Procerum regionis in homines pacis forisfecerit, nec ſubmonitus eis juſtitiam facere voluerit, ſi homines ejus intrà terminos pacis inventi fuerint, tam ipſi quàm eorum ſubſtantiæ, in emendationem factæ injuriæ per juſtitiam illam in cujus diſtricto inventi fuerint, capientur. Ita ut & homines pacis jus ſuum habeant, & ipſa juſtitia itidem jure ſuo non privetur.

XXI. Pro his igitur & aliis beneficiis quæ prædictis civibus regali benignitate contulimus, ipſius pacis homines hanc nobis conventionem habuerunt, quod exceptâ curiâ coronatâ, ſive expeditione; vel equitatu, tribus civibus in anno ſingulas procurationes ſi in civitatem venerimus, nobis præparabunt. Quòd ſi non venerimus, pro eis viginti libras nobis perſolvent.

XXII. Totam autem hanc Conſtitutionem ſalvo noſtro pariter & Epiſcopali jure & eccleſiaſtico, necnon & Procerum, qui intrà terminos pacis diſtincta ſua legitima jura habent, ſtabilivimus, ita ut ſi vel de noſtro, vel Epiſcopali jure, aut Eccleſiarum, aut Procerum civitatis aliquid fortè interceperint, infrà quintum decimum diem ſine forisfacturâ quod interceperunt, liceat emendare.

Ut igitur hæc pacis Inſtitutio firma in perpetuum & inconcuſſa permaneat &c. præcepimus roborari. S. Ludovici Regis, S. Philippi filii ejus &c. Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXVIII. Regni Ludovici Regis XX. Data Compend. per manum Simonis Cancellarii.

An. MCXXIX.

Pactum de futuro matrimonio SIBYLLÆ *filiæ* PETRI *de Obillone cum* ARMANNO *de Omelaz.*

NOtum ſit omnibus hominibus tam præſentibus quàm futuris, quòd PETRUS de Obillone filius meus reliquit in poteſtate & bailliâ de me Eſchiva filiam ſuam SIBYLLAM cum omnibus rebus ſibi pertinentibus, ut eam maritem. Quapropter Eſchiva in nomine Domini trado eamdem Sibyllam neptem meâ in ſponſam filiam Petri de Obillone tibi Armanno de Omellaz, cum omnibus alodiis, feudis, pignoribus, bailliis & beneficiis, atque univerſis ſibi pertinentibus, excepto uſufructu feudi Guillelmi Montiſpeſſulani & drudariâ Pontii Raymundi, & unius manſi, quem uſumfructum in totâ vitâ meâ retineo, & poſt mortem meam ad te Armannum, & ad neptem meam revertatur.

Hanc autem Sibyllam neptem meam tali ratione trado tibi Armanno in ſponſam, ut ſi ab hac feſtivitate S. Hilarii quæ eſt anno Dominicæ Incarnationis millesimo centeſimo vigeſimo nono, uſque ad continuum quadriennium, quod Deus avertat, eam mori contigerit, totus prædictus honor cum omnibus ſuis pertinentibus ad propinquos Sibyllæ neptis meæ revertatur, poſt deductis, & recuperatis impenſis quas Armannus ibi ſe feciſſe comprobaverit. Si verò per miſericordiam Dei totum quadriennium continuum vivere contigerit, ſtatim completo quadriennio eam legitimè uxorem ducas. Tali tamen ratione, quòd totum prædictum honorem teneas & poſſideas in totâ vitâ tuâ, & poſt mortem tuam ad infantes qui de te fuerint generati, & de nepte meâ nati, revertatur. Quòd ſi non habueritis infantes qui de te ſint generati, & de nepte meâ nati, totus prædictus honor poſt mortem tuam ad legitimos heredes revertatur.

Hoc autem totum factum eſt conſilio patrui ſui, videlicet Hugonis de Obillone, & conſilio Cognatorum ejus quos decet, ſcilicet Petri Lutevenſis Epiſcopi, Guillelmi Rainonis de Caſlar, Guillelmi Rainonis de Marcillano, Pontii de Bentanu, Raymundi de Nucato, & conſilio maximæ partis Melgorienſium Militum.

Et ut hoc totum tibi Armanno bonâ fide & ſine dolo compleatur, decem Milites per fides ſuas requiſita firmaverunt, videlicet, Hugo de Obillone Guillelmus Mironis, Bertrannus Otonis, Bertrannus Monachus, Raymundus Gandalmar, Petrus de Nempte de Fraxino, Guillelmus de Monte Ferrario, Giraldus Aloardi, Guillelmus Tallandus, & Berengarius de Pinnano.

Hoc autem totum factum eſt præſente domino Guillelmo de Muntepeſſulano, qui etiam communi voluntate feudum, quem Raymundus Nommeal tenuit de patre ejus, dedit tibi Armanno ad omnes honores eorum cunctis præſcriptis, eodem anno quo Hieroſolymam rediit. Et etiam ferendum eſt quòd iſte feudus venit ad partem Petri de Obillone.

Ego in Dei nomine Armannus, plivio per fidem meam, quòd accipiam te Sibyllam filiam Petri de Obillone in uxorem, ſicut ſuprà ſcriptum eſt, & dabo tibi in tuo ſponſalitio medietatem omnium meacum rerum mobilium & immobilium, quas modò habeo, & inantea tecum ſequirere potuero, tali ratione quòd ſi tu ſupervixeris me, habeas in totâ vitâ tuâ, & poſt mortem tuam ad infantes qui de me ſint generati & de te nati, revertatur. Quòd ſi non habuerimus infantes, ad legitimos heredes meos revertatur.

Et ut hoc bonâ fide & ſine dolo compleatur, decem Milites mandato meo per fides ſuas requiſita firmaverunt; ſcilicet Guiraldus de Omellax, & Petrus de Fleis, Pontius de Salvinnac, Bernardus Ebrardi, Petrus Guillelmus de ſancto Firmino, Aimericus de Duabus-Vicibus, Pontius Ademarius, Petrus de ſancto Stephano, Guillelmus de Caſtellonovo, Raymundus de Fabricolis, Bertrannus de S. Firmino. Teſtes hujus placiti ſunt videlicet Guillelmus de Valle-mals, Guillelmus de Fabricis, Pontius frater ejus, Petrus de Fleis, Pontius de Salvinnac, Raymundus Roſtagnus, Berengarius Lambertus, Farnus, Guillelmus Girbaldus, Petrus Girbaldus, Lambertus Ulricus, Pontius Amelius, Berengarius Monachus, Bertrannus Oto de Melgorio, Guillelmus Mironis, Raymundus Gandalmar, Bertrannus Monachus, Guillelmus Raines de Caſlar, Petrus Epiſcopus de Ludevâ, & Guillelmus de Monte peſſulano.

Anno circ. MCXXX.

LUDOVICI *VI. Francorum Regis, Legato Sedis Apoſtolicæ.*

Petit, ut liceat filio ſuo Henrico Præbendam Eccleſiæ Pontiſarenſis conferre.

MEmoriæ diſcretionis veſtræ infixum non ambigimus, quàm diligenti reverentia nos & Regnum noſtrum vos honorare, & vobis obedire huc uſque ſtuduimus & ſtudemus. Unde & propenſiori curâ de ſtatu dignitatis noſtræ cogitare, & ipſam in integritate ſuâ præ cæteris conſervare debetis. Audivimus ſiquidem in voluntate veſtrâ non eſſe Henricum Abbatem Pontiſarenſis Eccleſiæ præbendam, de quâ in præſentiâ veſtrâ actum eſt, alicui præbere: & Clerico qui eam canonicè non acceperat, ipſam penitùs abjudicaſſe. Salvâ igitur reverentiâ veſtrâ omnimodis precamur, ut, cum hoc ad regni noſtri detrimentum ſpectare videatur, ſententia veſtra in melius mutetur. Rogamus etiam & petimus ut Henrico literas veſtras ſuper hoc dirigatis, in quibus ipſi præcipiatis & concedatis, ut Præbendam illam utili & honeſtæ perſonæ cum ſuâ conſideratione præbeat, ita ut Clericus, cui juſtè abjudicata eſt, illam ſine omni ſpe recuperationis amittat. Sciatis autem Henricum quod inde fecit, noſtro conſilio feciſſe, & nos ipſum decretum Domini Papæ ſuper hoc datum ignoraſſe: unde ſi illi aliquid damni ideo inferatur, nobis, cum hoc noſtro fecerit conſilio, imputabitur. Valete.

An. MCXXX.

Cleri Rotomagenſis ad HONORIUM *II. Summum Pontificem.*

De electione Hugonis in Archiepiſc. Rotomag.

DOmino & Papæ Univerſali HONORIO Rotomagenſis Eccleſia omnem in Chriſto obedientiam & ſubjectionem. Elegimus electione communi filium veſtrum Hugonem Abbatem Radingenſem nobis in Pontificem: ſuper hoc quæſivimus aſſenſum Domini noſtri Henrici Regis Anglorum, & obtinuimus; ab Epiſcopo quidem Saleſberienſi, ſub cujus manu Abbatis officio fungebatur, nobis eum reddi liberum & abſolutum quæſivimus, & cum libertate ſuſcepimus. Sed quia ipſo revelante percepimus, quòd ſine authoritatis veſtræ aſſenſu eum habere non poteramus, maximè cum & hoc in literis veſtris prædicto Regi Anglorum directis ita ſcriptum legimus: *Ipſum itaque ſub proprio jure atque dominio noſtro tamquam ſpecialem b. Petri & S. R. Eccleſiæ Clericum retinemus:* ea propter donari eum nobis à ſublimitate veſtra requirimus: quem tanto cariorem habebimus, quanto à veſtræ Celſitudinis Sede nobis donatum eſſe lætabimur. Quem humili ſupplicatione nobis ita donari à veſtrâ gratiâ quærimus, ut ſub nullius unquam jure vel poteſtate, niſi ſub veſtrâ tantummodo piâ protectione eum perſiſtere gaudeamus, Cariſſimè Pater & Domine.

Epiſtola HENRICI *I. Anglorum Regis ad* INNOCENTIUM *Papam II.*

Conqueritur de Hugone Archiepiſc. quòd obedientiam ab Abbatibus exigat.

INNOCENTIO Dei gratiâ ſummo Pontifici, Patri ſuo venerando HENRICUS, eâdem gratiâ Rex Angliæ, & Dux Normanniæ, Salutem & debitam obedientiam.

Conqueror apud paternitatem veſtram de Hugone Archiepiſcopo Rotomagenſi, qui perſonam meam conturbavit, & ducatum meum Normanniæ gravavit, & contrà me, & dignitates, & ſtatum Ducatûs mei à patre meo & ab omnibus anteceſſoribus meis, & à me ipſo uſque ad noviſſimum diſceſſum veſtrum de Normanniâ in pace habitos, & tempore Beatiſſimorum Romanorum Pontificum anteceſſorum veſtrorum, & ſanctorum Rotomagenſium Archiepiſcoporum prædeceſſorum ejus, inconcuſsè, illibatèque poſſeſſos, vehementer & irreverenter egit. In benedictionibus ſcilicet & extortis profeſſionum ſcriptis, extrà Ducatum meum, & provinciam ſuam, ab Abbatibus meis Normanniæ, me inconſulto, vobis in Concilio querimoniis inde propoſitis, cum eos in pace dimiſerim, quando noviſſimè in Regnum meum transfretavi, & ipſum Archiepiſcopum amicabiliter ad vos deſtinavi.

Attentiùs itaque ſuppliciter rogo paternitatem veſtram, ut his & cæteris quæ contrà honorem, & conſuetudines, & dignitates regni mei, & ducatûs mei ſpectare videritis, eo modo manum correctionis imponatis, tam de his qui fecerunt, quàm de his à quibus exiguntur ut faciant; ne, quod abſit, inſolitis novitatibus, & conſimilibus gravaminibus me ab amore, & fidelitate, & ſervitio veſtro veſtrorumque diſcedere cogatis; quoniam ſine honore olim habito & debito terram tenere non poſſem, nec ullo modo à Baronibus & hominibus meis, ſine quorum conſilio & auxilio eſſe non poſſum, in hujuſmodi vilitate & ignominiâ terram tenere ampliùs permittar, qui inde vehementer & frequenter improperant mihi & inſultant, tamquam qui honorem priſtinum, & Regni mei jura tam integrè ſemper hactenùs conſervata, meo tempore tam negligenter & nimis remiſsè mihi ſurripi ſuſtineam: nec ullo modo ampliùs acquieſcent Barones terræ, me, & ipſum Archiepiſcopum, in eâdem terrâ cum pace vel amore remanere, niſi vos, & ipſe, hæc & hujuſmodi ſtudueritis emendare. Quoniam ſi ipſe Archiepiſcopus in præſentiâ veſtrâ dum Rotomagi fuimus, ſuper hac re verbum feciſſet, ego in omnibus quæ Deum velle, & contrà honorem meum non eſſe cognoſcerem, acquieviſſem. Qui itaque in his quæ ad Deum ſunt, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & veſtræ perſonæ dignitatem, ſemper obedire paratus ſum & fui, poſtulo mihi à vobis honorem debitum, & habitum hactenùs integrè conſervari, ac de his de quibus prætaxatum eſt, reveſtiri. Conſervet autem Deus Apoſtolatum veſtrum ad honorem ſuum & pacem Eccleſiæ ſuæ.

INNOCENTII *Papæ II ad* HUGONEM *Archiepiſcopum Rothomagenſem.*

Ut nonnihil juris Eccleſiaſtici Regi deferat exhortatur.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo Fratri HUGONI Rotomagenſi Archiepiſcopo, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Quemadmodum ſit concedendum Regibus, & terrarum Principibus, quorum poteſtate ac juſtitiâ Dei Eccleſia & Chriſtianus Populus proteguntur, prout credimus, tua Fraternitas non ignorat. Cæterum Cariſſimus filius noſter Rex Anglorum Henricus, prout accepimus, eſt adversùm te graviter indignatus, quòd contrà conſuetudinem ſuam, & aliorum Ducum Normanniæ, à quibuſdam Abbatibus profeſſionem & obedientiam ſuſcepiſti. Quod profectò quamvis juſtum fuerit, & à nobis in Concilio Rhemenſi mandatum: pro ejus Caritate à rigore juſtitiæ aliquando condeſcendere debemus, & pro tempore ipſius voluntati aſſenſum præbere. Credimus enim, ſicut noſtris auribus intimatum eſt, & nos ei per ſcripta noſtra mandavimus, quoniam ſi ei detuleris, quod ad honorem & jus Rotomagenſis Eccleſiæ pertinet, cum plenitudine gratiæ ſuæ impoſterum obtinebis. Unde fraternitatem tuam rogamus atque mandamus, quatenùs de Abbatibus illis

ejus voluntati conſentias, & ſi quem de Abbatibus ligaſti, abſolvas.

An. MCXXX.

De violenta Præpoſiti electione agitur.

Epiſtola Canonicorum Petengenſis Eccleſiæ.

CANONICI ſancti MARTINI Petengenſis Eccleſiæ, Capitulo Tornacenſi Salutem, & in omnibus obſequium.

Nos quidem Eccleſiæ noſtræ fidelitatem, utpote illi filiali fœdere, adſtricti debentes, illi providere, conſulere ex debito & pro poſſe noſtro debemus. Neceſſitate autem incumbente quam per nos dijudicare, vindicare nequimus, ad vos illam diſcutiendam referimus, quippe quod non illi ex debito, vos pro gratiâ debetis. Erpolphus ergo, quem nec vos latet omni fraude imbutum, Præpoſitum habentes, everſoremque potiùs Eccleſiæ, quàm Rectorem noſcentes, canonicâ ratione inde removere propoſuimus, aliumque, quem utilem fore Eccleſiæ credimus, vobis mediantibus introducere. Quod ut ille prænovit, ne non itinere quo cœpit percurreret, alium non per oſtium, ſed aliunde induxit ſui ſucceſſorem. Domino Joanne namque mediante, & illicita munera ſibi impertiente, Libertum de Ceſonia nos & Eccleſiam recturum, ſuo loco ſuccedere voluit: de quo ut nos taceamus, qualis paſtor futurus ſit vos ipſi cognoſcitis. Introduxit autem eum hoc modo.

Die feſto Omnium Sanctorum, finitâ Miſſarum celebratione Dominus Joannes ſtipatus militibus, cum Erpulfo, & Liberto chorum noſtrum intravit, & nos primùm multis ambagibus ſibi attrahens benivulos, ad quid intenderet ſic tandem nobis profatus oſtendit: Sæpe conqueſti eſtis & mihi & majoribus veſtris, quòd hic Erpulfus Eccleſiam malè rexerit, & hunc ergo eum removeri velletis. Nunc verò ſine veſtro labore, & veſtrâ impenſâ, eum removebo, hoc pacto, ut hunc Libertum idoneam ad hoc perſonam, divitiis prædium, ſuo loco reſtituatis. Unde à nobis conſilio accepto, ſic illi reſpondimus. Magnum eſt, Domine, quod petiſs, & majoris conſilii, quàm in nobis eſt, eget. Nos quidem pueri & ſenſu & ætate, hanc rem ad Capitulum Tornacenſem transferemus, unde quod illi viſum eſt, ſecundùm privilegium noſtrum diſponemus. Tunc ille commotus irâ; verè, inquit, non ex vobis hæc res, ſed ex me pendet. Noſque priùs contumelioſis verbis objurgans, Erpulphum provocat, & ait: Date huic Liberto ut mihi pacti eſtis beneficia veſtra, & quidquid veſtri juris eſt in Eccleſia. Tunc ille procedens, omnia ſua Liberto ſubdidit. Nobis verò ne hoc videremus exire parantibus, milites obſtiterunt, & nos tandem, ut verum fateamur, laicâ violentiâ coacti, hunc elegimus; hac conditione tamen interpoſitâ, ſi Epiſcopus vobis conſulentibus hunc idoneum conſiderans, nobis præponeret. Ad vos ergo conſulium venimus, & obnixè petimus, quatenùs rem ordine perſpiciatis, & qualem nobis, & quali electione elegerimus, conſiderate, & nos, & Eccleſiam in proſpero ſtatu reſtituite. Valete.

Ann. MCXXX.

Ut in Eccleſia Petengenſi Monachos ſubſtituat, Robertum adhortatur.

Epiſtola RAINALDI *Rhemorum Archiepiſcopi.*

RAINALDUS Dei gratiâ Rhemorum Archiepiſcopus, Cariſſimo ſuo ROBERTO Tornacenſis Eccleſiæ venerabili Archidiacono, Salutem.

Significatum eſt nobis, quòd Domnus Ingelbertus ſignifer Comitis Flandriæ impetravit à bonæ memoriæ Rabodo Noviomenſi ac Tornacenſi Epiſcopo, ut Eccleſia de Petingen libertate donaretur, & Monachi in eadem ponerentur: Unde & ab eodem Epiſcopo Privilegium habuiſſe & habere dicitur. Poſtmodum tamen hortatu & rogatu matris ſuæ in eadem Eccleſia Preſbyteros & Clericos poſuit. Qui ſiquidem, quia contra priorem & meliorem inſtitutionem ibidem poſiti fuerunt, nec ſibi nec Eccleſiæ proficere potuerunt, imò penè defecerunt. Quocirca dilectionis veſtræ devotionem exhortamur, rogamus, atque monemus, quatenus pro ſalute animæ veſtræ hoc omnimodè efficere ſtudeatis, ut Monachi beati Theodorici qui regulariter vivunt & in ſancta religione Deo ſerviunt, in Eccleſia illa ponantur. Intelligimus etenim quod eis eſt plurimùm neceſſaria, & præveniente divina miſericordia, & veſtro adjutorio, per eoſdem poterit ad honorem Dei regulariter ordinari.

Ann. MCXXXI.

Lotharius II ſtans à parte Innocentii Papæ II Petrum Leonis, atque ejus gregarios, jure damnatos fuiſſe ſcribit.

Epiſtola LOTHARII *Imperatoris.*

LOTHARIUS Dei gratiâ Romanorum Rex, Regibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, & univerſis Dei fidelibus, ad quos literæ iſtæ pervenerint, Salutem.

Majeſtatis divinæ diſpenſationi & conſilio placuit nos Patronum ac Defenſorem ſanctæ Eccleſiæ Romanæ ſtatuere. Ideoque neceſſe habuimus pro ipſius liberatione properſiùs laborare. Cum igitur aſcitis nobis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Principibus, Ducibus, Comitibus, Marchionibus Regni noſtri; Epiſcopos etiam, Comites, & alios Barones Italiæ nobiſcum ducentes, bellico apparato ſtipati, ad Urbem proficiſceremur, nuntios ſchiſmatici illius Petri Leonis frequenter habuimus. Qui nimirum ex parte illius juſtitiam prætendentes, ipſi in jus ire parato non debere audientiam denegari, nec hoſtilibus impugnationibus moleſtari, publicis clamoribus aſſerebant. Diutinis ergo eorum interpellationibus provocati, idipſum Epiſcopis & Cardinalibus, qui cum Domno Papa Innocentio erant, ſignificare coacti ſumus. Ipſi verò tamquam canonicarum ſanctionum, & inſtitutionum Eccleſiaſticarum non ignari, univerſam Dei Eccleſiam jam ſuper hoc promulgaſſe ſententiam, Petrum Leonis ac complices ſuos damnaſſe aſſerentes, quod erat univerſitatis non debere privatum fieri reſponderunt.

Nos autem idipſum cum patientiâ ſupportantes, & Patrem noſtrum Papam Innocentium ad urbem cum gloriâ duximus, & Lateranenſi cathedræ reſtituimus, atque in monte Aventino caſtrametati ſumus. Ibique Petrus Leonis aures noſtras, & Principum noſtrorum, per Petrum olim Portuenſem Epiſcopum, & per alios fautores ſuos prætendendo juſtitiam, ſollicitare non deſtitit. Qui etiam munitiones, & obſides, ſe nobis daturos ad ſufficientiam pro ſervando judicio, & vivâ voce, & litteris promiſerunt. Pacem igitur ſine effuſione ſanguinis reformare in Dei Eccleſiâ cupientes, quæ nobis illi dixerant, Fratribus qui cum Domno Papa Innocentio erant per nos ipſos ſignificavimus. Cæterùm ipſi, utpote pacis amatores, de juſtitiâ confidentes, tam perſonas ſuas, quàm Leonis, & filiorum ſuorum, necnon Cen. Pet. Frajapanis, & Petri Leonis, & munitiones in manu noſtrâ liberè obtulerunt. Adverſa verò pars dies redimere cupiens, ſub velamine fraudulentarum promiſſionum nos aliquanto tempore à noſtrâ intentione retraxit. Tandem quia ipſi ſæpe commoniti implere quod promiſerant, noluerunt, tamquam fallaces & perfidi, & tam divinæ quàm Regiæ majeſtatis rei, cum Petro Leonis, ejuſque complicibus damnati ſunt, & hoſtes à Principibus noſtræ curiæ judicati. Videlicet Norberto Magde-

Digitized by Google

burgenſi Cancellario noſtro, & A. Bremenſi Archiepiſcopis, & P. Oſemburgenſi, P. Adelbronnenſi, An. Brandenburgenſi, & B. Parmenſi, R. Albenſi, O. Aſtenſi, O. Cremonenſi, G. Yponenſi, Epiſcopis, & Abbatibus, Henrico Fuldenſi, Alberone Noemburgenſi, & Luneburgenſi: Proceribus, Alberone & Henrico Marchionibus: Othone, Sagifredo vexillifero, Hermanno, Willelmo de Lomello, Gothone de Marchuingo, Hidebrando, & Taneredo de Prato Comitibus, & Alberto de Caſtello.

An. MCXXX.

Epiſtola GAUFRIDI *de Meduanâ ad* PETRUM *Abbatem.*

DIlectiſſimo ſibi PETRO Abbati SS. Martyrum Sergii & Bachi, omnique ſibi commiſſæ Congregationi GAUFRIDUS de Meduanâ, benè vivere. Gratiâ Dei, veſtrique & religionis veſtræ odor ad nos uſque diſtillans fragravit. Unde factum eſt Deo donante, & Fratribus veſtris noſtriſque G. atque R. mihi jamdiù eſt nimium dilectis inſtigantibus, quatenùs pro redemptione animæ meæ, parentumque meorum, Deo & Eccleſiæ veſtræ, vobiſque ea quæ ſummatim perſtringam in eleemoſynâ dederim. Decem aratra cum bobus, quæ carucas vocatis, & terram duabus ſeſſionibus aptam ad laborandum dedi. Dedi etiam ducentos modius terræ ad opus ruſticorum veſtrorum, quos ſextatiatas dicitis. Addidi inſuper decimam totius laboris mei proprii pertinentis ad Caſtrum quod Seſula vocatur; & decimam ſuſariæ meæ, atque plateæ propriæ (alteram verò plateam antea vobis dederam) & decimam omnium molendinorum meorum. Hanc itaque eleemoſynam propriâ manu ſub ſacramento confirmavi, & omnes Barones mei ſub eodem ſacramento ſuis manibus hanc eamdem eleemoſynam; eâ videlicet ratione, quatinùs me decedente nullum recepturi ſint Dominum, niſi priùs hæc eadem ſervare adjuraverit. Unde vobis ſupplico, quòd me & patrem meum, & Rotbertum anteceſſorem meum, uxoremque meam, quæ Filquelgardis vocatur, atque fratrem meum Amelinum, qui nuper defunctus inibi tumulatus eſt, in beneficio veſtru uti Monachos ſuſcipiatis, & omnes Barones meos, qui hujus rei auxiliatores ſunt in beneficio veſtro recipiatis. De hac autem conceſſione ſcriptum remittite.

Supplico iterum vobis, & toto affectu deprecor, quatinus ſeptem Monachos electos & utiles, ſi locus fuerit, ſin autem, quatuor, nobis ad præſens mittatis: Officinas cum clauſtro quas ego facio, præparatas invenient. Valete. Illud verò vobis notifico, quòd unoquoque anno unam cappam pallii aptam ad minus, & amplius ab eodem loco habebitis. Ea verò quæ Monachi in equis & procuratione ſua mittent uſque ad nativitatem Domini, redditurus ſum. Iterum valete. Fr. W. & Fr. R. his interfuerunt verbis, voſque ſalutant. Hæc autem omnia conceſſerunt, & auctoriſaverunt, atque ſigillis ſuis corroboraverunt, R. Princeps, & R. Comes, & filii, & fratres eorum.

Epiſtola INNOCENTII *Papæ, ad* PETRUM *Abbatem.*

Ex variis periculis ereptus votivas orationes expoſcit.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filus PETRO Abbati, & Fratribus Cluniacenſibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Protexit nos Deus à conventu malignantium, & à multitudine operantium iniquitatem. Olim namque debacchante Judaïca rabie, divinæ virtutis dextera de profunditate ſui conſilii nos & Fratres noſtros ad ſua reſervatos obſequia, de urbe ſub protectione ſuæ commiſerationis eduxit. Modò verò in faciem ſuæ reſpexit Eccleſiæ, atque nos ſanos & incolumes ad ſedem propriam revocavit. Dignum eſt igitur quatenùs pro tantis nobis collatis à ſuperno Numine beneficiis nobiſcum pariter gratulemini, & divinæ Majeſtati grates debitas referatis. Illud omnimodis exorantes, ut cauſam Eccleſiæ nunc uſque in ſuo patrocinio ſuſtentatam magis ac magis attollat, & bonis principiis exitus meliores adhibeat. Credimus enim quòd preces veſtræ majorem efficaciam apud Deum obtineant, quàm ſæcularis potentia quorumlibet armatorum. Nos autem in urbe cum Cariſſimo filio noſtro Romanorum Rege Lothario conſtituti, ſuper ſollicitudine ac ſtudio quod ſuper ſanctam Romanam Eccleſiam geritis devotioni veſtræ multimodas gratias exhibemus; & quæ ad liberationem Eccleſiæ pertinent, Deo gratias, ſalubriter operamur. Data Laterani 10. Kal. Junii.

Fundatio Abbatiæ de Miratorio Ordinis Ciſtercienſis.

ANno ab Incarnatione Domini M. C. XXXI. An. MCXXXI.
Humbertus Coloniacenſis conſtruxit Abbatiam, quæ Miratorium dicitur, in Archiepiſcopatu Lugdunenſi, tempore Domini Petri Archiepiſcopi, & Willelmi Comitis Matiſconenſis, à quo terram eamdem tenebat, deditque fratribus ibidem Deo ſervientibus conſenſu & conceſſu uxoris & filiorum ſuorum Guirrici, Humberti & Willelmi Comitis, omnem terram quam ibi habebat, & nemus eidem terræ contiguum, quod Bileium dicitur. Conceſſit etiam quidquid Miratorienſes Monachi ab ejus hominibus quoquo loco, vel quolibet modo poſſent acquirere, necnon & per omnem terram ſuam paſcua & nemora eorumdem uſui neceſſaria.

Hujus rei teſtes ſunt Rainaldus de Cuſiaco, Milo de Bello-forti, Aimo Lumb. de Cnſello, Guido Bardulfus. Dedit etiam terram apud Giliacum, in quâ fratres prædicti vineam ædificaverunt, & partim ab hominibus ejus ipſo adjuvante emerunt, videlicet à Girino, & ab Aimone & fratribus ſuis de ſeptem Chavannis, & à Widone Mareſchaldo filiis ſuis. Quam venditionem Girini ipſo eunte Jeruſalem nepotes ſui laudaverunt, videlicet Lambertus, & Wido, & Willelmus, & Bernardus pater eorum. Dedit iterum terram de Liſiniaco eiſdem fratribus, teſte Humberto de Toria & Girardo de Chavannis: ſimiliter & Colongiam unam in Nauns, quæ erat Dalmavaco de Variaco, laudante uxore ſuâ & filiis ſuis, Guidone videlicet, atque Dalmatio & Bernardo.

Tempore verò procedente Domnus Guirricus prædicti Humberti filius, anno M. C. LVI. cumbam Oſſcui, & omnem terram prædictæ cumbæ circumquaque adjacentem fratribus prædictis pro C. ſolidis vendidit, laudante Humberto fratre ſuo, cujus termini ſunt à via Liſiniaci, quæ dicitur via Perleſſar, Willelmi Aſterii, uſque ad terminum campi Guidonis Titelli à parte auſtrali, quæ dedit Deo & Fratribus Miratorii, & habuit inde duos ſolidos & dimidium, & à termino illo per juxtà campum uſque ad croſſam Vongeii, & à croſſâ illa uſque ad terminum Bello-fortis & Calendiniaci. Teſtes ſunt Gauterius de Caſtello Reinaldi, Aimo Major de Minceio, & David Præpoſitur. Hoc idem conceſſerunt homines, qui ab eo terram illam tenebant, videlicet Guido Sacerdos, & fratres ejus Stephanus & Petrus, Stephanus Sacerdos de ſeptem Cavannis, & fratres ejus Aimo &

1156.

Arcux, Aimo eorum avunculus, Girinus & nepotes ſui, videlicet Lambertus, & Aimo, & Wido, & Willelmus, Guido Titellus, Aimo & Hugo de Forchi, David Præpoſitus, & Guido Malez frater ſuus, Hugo & Bernardus de Chma, Hugo Bilmus & fratres ejus, Bernardus Adteduc & Stephanus frater ſuus. Inde teſtes ſunt Nantelmus & Albertus Monachi, Guido & Stephanus Sacerdotes de Giliaco, Guido Bardulfus, Aimo Lumb.

Idem verò Guirricus anno ab Incarnatione Domini M. C. LVIII. ergà prædictos fratres de quibuſdam terris & de decimis, quas à Guidone Bardulfo, laudante & adjuvante fratre ſuo Humberto, acquiſierunt, & maximè de cumbâ Olſcii calumniam movit: quam calumniam fratres pacificare cupientes: per manus Willelmi Vicarii, tunc Prioris de Frontoniaco & Rogerii fratris ſui, & Pontii Vicarii, & Willelmi Caler de Columaco, ad diem pacis convenerunt. Quæ pax eodem anno Deo adjuvante fuit compoſita; videlicet terram prædictam de Olſcio ad decimas prædictas, & omnia quæ ab exordio Abbatiæ à patre ſuo, & ab ipſo, & à cunctis hominibus ſuis, quocumque modo poſſediſſent, remotâ omni querelâ, Deo & beatæ MARIÆ, & Ordini Ciſtercii fideliter dedit & conceſſit, & fratres dederunt ei trecentos ſolidos & unum palafredum teriaut. Cujus rei teſtes ſunt Guido Abbas, Symon Monachus, Willelmus Vicarius, Rogerius Vicarius frater ſuus, Pontius Vicarius, Willelmus Caleis, qui fuerunt accordatores, Hugo de Luen-nactu, Humbertus de Tria, Hugo Baltardus frater G. Eſchaſis famulus Guillelmi. Richardus de Caponereſt, Tetardus de Cuſantiâ. Qui poſtea veniens in Capitulo Miratorii hoc idem præſentibus Fratribus laudavit, firmamque pacem in perpetuum tenere promiſit: deinde ſacramento confirmavit, quòd ſi ipſe vel quiſquam ſuorum ſuper his injuriam faceret, vel de ſubſtantiâ fratrum aliquid auferret, ſi infrà ſeptem dierum, ex quo Conventus fuerit ab Abbate, vel ab aliquo ſuorum non reſtitueretur, in uno caſtrorum ſuorum, ſcilicet in Cabiellu, vel in Andaloſt maneret, nec inde exiret, quouſque damnum ex integro perſolveretur. Hujus rei teſtes ſunt Conventus Monachorum & Converſorum ibidem præſentium, & Guido de Mugnet Prior Giguati, Jocerannus de Vognerio Monachus ſuus, Pontius Vicarius, Petrus Præpoſitus de Gigniaco, & Renardus famulus Prioris, & David Præpoſitus de Giliaco. Et ut hoc ipſum ratum haberetur, juſſit hanc chartam facere, & ſigillo Domini Eraclii Lugdunenſis Archiepiſcopi, Apoſtolicæ Sedis Legati, & Stephani atque Girardi Comitum, & ſuo proprio confirmare.

An. MCXXXI
Ex MS. D. d'Herouval.
Judicium Epiſcopi quo Lehunenſium Monachorũ terra Cais à Roberto abjuratur.

BARTHOLOMÆI *Epiſcopi Laudunenſis.*

EGO BARTHOLOMÆUS Dei gratiâ, S. Laudunenſis Eccleſiæ Miniſter indignus. Quia Pontificali cathedræ licet indigni præſidemus, & ex debito curæ paſtoralis exterioribus negotiis occupati, in terreni actûs pulvere mundis veſtigiis tranſire non prævalemus, eorum interceſſionibus, qui calcatis mundi illecebris jocundâ contemplationis quiete cum Domino refoventur, imperfectioni noſtræ ſubſidium aliquod comparare debemus, ut aut noſtro ſi facultas ſuppetit, eorum neceſſitatibus ſubveniamus, aut aliorum erga eos munificentiam benigno favore proſequamur, & Epiſcopali auctoritate roboremus. Notum igitur eſſe volumus tam poſteris quam modernis, quia cum bonæ memoriæ Ingelrannus de Fara, & Anſelmus Clericus frater ejus, & Robertus tertius frater, annuente Mathilde ſorore ſuâ, poſſeſſionem de Cais Monaſterio B. Petri de Lehuns in eleemoſynam dediſſent, cumque Fratres loci illius poſſeſſionem illam tricennali tempore aut eo ampliùs quietè habuiſſent, Robertus de Cais præfati Anſelmi filius, ipſam terram calumniari cœpit: ſed Priore & Monachis ipſius loci juſtitiam ſubire omnimè ſubterfugientibus, cauſam inde proſequi & judicialem ſententiam ſuſcipere noluit. Tandem autem cum ad colloquium cum domina Mileſinde apud Vallabriniacum in ſylvâ quæ Giſlanitreius dicitur, conveniſſemus. ibi Robertus in audientiâ noſtrâ præſente Milune præfati loci Priore, ſe nihil juris in terrâ illâ habere, nec aliquando quidquam in eâ habuiſſe recognovit, & quidquid querelæ ſuper illam terram exercuerat, in perpetuum quietum clamavit.

Hanc itaque efficientiam præſenti ſcripto firmari præcepimus, quod teſtium ſubſcriptione & ſigilli noſtri impreſſione roborari curavimus; & ne vel ipſe quiſpiam alius impoſterum ſuper hac re Fratres inquietare præſumat, anathematis ſententiam interpoſuimus.

Signum Bartholomæi Epiſcopi qui hoc ſcriptum fieri juſſit.

S. Andreæ Abbatis.
S. Arnulfi Clerici.
S. Nicolai Caſtellani Laudunenſis.
S. Wermundi Decani.
S. Bonifacii Præpoſiti.
S. Adonis de Guui.
S. Oilardi fratris ejus.
S. Rainardi Bellaliera.

Actum Lauduni IV. Kal. Decembris, Anno Dominicæ Incarnationis MCXXXI. Indictione X. Epacta I. concurrente III.

Ego Badulfus S. Mariæ Cancellarius relegi.

An. MCXXXII
Abbatia SS. Facundi & Primitivi Cluniaco ſubjectur.

ALDEFONSI *Hiſpaniæ Regis Præceptum.*

AD hoc divina providentia Imperatores & Reges terreni regni apicem conſcendere permittit, ut ſervorum Dei de ſua abundantiâ ſuppleant inopiam, & ſic per miſericordiam quam impenderint, æternam poſt temporalem mereantur percipere coronam. Hoc enim modo & nobis conſulitur & ipſis, dum in altero noſtrâ largitate eorum relevatur inopia, in altero ipſorum devotâ oratione æterna nobis paratur corona. Idcirco ego ALDEFONSUS Hiſpaniæ Imperator, comperta Cœnobii Cluniacenſis tam celebri, tam probatâ, tam ſanctâ religione, divino mox timore compunctus & amore, ſocietatem fratrum ibidem Deo & ſancto Petro militantium humiliter peto, & dono Deo & Eccleſiæ præfatæ beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli Cluniaci, & Petro Abbati, omnique Conventui Abbatiam Sancti Facundi & Primitivi, quæ ſita eſt in Legionenſi Epiſcopatu ſuprà flumen quod dicitur Ceia, cum univerſis honoribus ſuis quos poſſidet, vel quos eſt poſſeſſura in æternum, pro animæ meæ & patris mei Raimundi Comitis, matriſque meæ Urrachæ Reginæ, & avi mei Regis Aldefonſi, & omnium parentum meorum redemptione, per conſilium & prudentiam Domini Stephani Abbatis ſupradicti Monaſterii, & Hugonis Camerarii.

Tali autem pacto donum iſtud facio, ut Abbas Cluniacenſis quicumque ille ſit, de Congregatione ſuâ quem voluerit Abbatem in præfato Monaſterio ordinet, qui ſub ejus & Eccleſiæ Cluniacenſis obedientia permaneat, & in uno quoque anno quatuor marcas argenti Cluniaco pro cenſu reddat.

Digitized by Google

Si quis autem ex heredibus meis, aut alius aliquis contrà hanc donationem noſtram venire tentaverit, & præſenti chartæ obviare, cum his qui Dominum tradiderunt & crucifixerunt in inferno perpetualiter ardeat, & totius hereditatis meæ meâ imprecatione, & Dei manu vindicante exſors fiat.

Factom eſt autem hoc Teſtamentum erâ milleſimâ centeſimâ ſeptuageſimâ. Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo xxxii. Epactâ xii. Indictione x. vi. Idus Septembris. Ut autem inviolabilis tam à me quàm ab omnibus ſucceſſoribus meis in perpetuum hæc mea teneatur Donatio, hanc chartam fieri præcepi, quam regiâ manu & auctoritate ſubterfirmavi & coroboravi, atque firmandam æquè Principibus meis & fidelibus mandavi. Et hoc donum in manu Domini Stephani ejuſdem Monaſterii Abbatis, & Hugonis Cluniacenſis Camerarii peregi.

Raimondus Archiepiſcopus in Toletâ confirmavi,
Didagus Archiepiſcopus in Compoſtellâ confirmavi,
Aries Epiſcopus in Legione confirmavi,
Petrus Epiſcopus in Palentiâ confirmavi,
Robertus Aſturiceoſis Epiſcopus confirmavi,
Infanta Sanctia germana Regis confirmavit.
Rodrigus Gunzaluet Comes in Toletâ confirmavit.
Petrus Comes in Monte-forti confirmavit.
Rodrigus Gomiz Comes confirmavit.
Rodrigus Comeſ in Legione confirmavit.
Belaſco Moniet confirmavit.
Goter Pelagius confirmavit.
Petrus Pelagius confirmavit.
Goter Frmaudus confirmavit.
Anaia Rodrigo confirmavit.

Ego Rex Aldefonſus cum uxore meâ Reginâ Berengaria, & Sanctia meâ Germanâ dono Abbatiam ſancti Facundi & Primitivi, cum ſuis honoribus Deo & ſancto Petro Cluniaci. Et hanc Chartam fieri juſſi, quam propriâ confirmavi & corroboravi manu.

An. MCXXXII.

HUGONIS *Caſtrinovi, confirmat ea quæ conceſſerat Canonicis Regg. Abbatiæ S. Vincentii in nemore, Diœceſis Carnot.*

EGo Hugo Caſtrinovi dominus, omnibus ad quos præſentes literæ pervenerint, in Domino Salutem. Noverint univerſi quod ego Hugo Caſtrinovi dominus, apud ſanctum Vincentium in præſentiâ Domini Gaufridi Carnotenſis Epiſcopi conſtitutus, qui ibi tunc quoddam Altare in honore SS. Simonis & Judæ conſecraverat, Canonicis ibi Deo ſervientibus multas eleemoſynas de meo proprio donavi, & multas à meis hominibus eiſdem Canonicis datas conceſſi, atque confirmavi, & in manu ejuſdem Gaufridi Epiſcopi miſi, exorans eum obnixè, ut de ſuâ propriâ manu jam dictas eleemoſynas eiſdem Canonicis daret, & auctoritate ſuâ confirmaret.

In primis itaque locum ſuum & Abbatiam liberam & quietam; exemptiones, venditiones, ab omni conſuetudine liberas & quietas; juſtitias terræ ſuæ cum litibus, percoſſuris, effuſionibus ſanguinum, homicidiis, furtis, ſeu quibuſlibet aliis forisfactis, & belli etiam campo ſubmonendas, tractandas, determinandas, judicandas in curiâ eorumdem Canonicorum ſancti Vincentii procurantibus & dominantibus Canonicis, omni inquietudine ſepoſitâ decernimus. Donamus etiam de noſtro proprio eiſdem Canonicis nemus, quod eſt circà Abbatiam, uſque ad Vallem Blevici, ſic ut non detur, non vendatur ad devaſtationem nemoris, liberum & quietum ab omni violentiâ & oppreſſione, tam meâ, quàm meorum hominum, & foreſtariorum, omni conſuetudine remotâ. Donamus etiam eiſdem Canonicis totam terram ſive in plano ſive in nemore à Valle-Blevici metante camino petroſo uſque ad Vallem Girardi, &c. & paſnagium porcorum ſuorum in foreſtis meis; in Feſto SS. Simonis & Judæ unam feſiam tribus diebus ab omni pedagio per totam terram meam liberam. In ſtagno Blevici poſt obitum matris meæ unam piſcationem in anniverſario ſuo; & alteram in anniverſario meo poſt obitum meum, & hoc in perpetuum; Decimam reditûs mei de Normania; in Caſtro novo duos Burgenſes, & duos in Brevolis; Capellam de Rebonvillari, cum decimis, & terris ad Capellam pertinentibus. Et ſi forte contigerit hoſpites hoſpitari in nemore Gravoliæ, Parrochiatus & decimæ erunt Capellæ de Robonvillari: apud Danamarchiam duos ſolidos per ſingulas ſeptimanas, & in unâquâque feſtivitate Beatæ MARIÆ, & Natalis Domini, & Paſchæ, & Pentecoſtes, & Omnium Sanctorum, tres ſolidos: decimam ſeptimanam pedagii noſtri de Droeis, & de Sorel ſimiliter: in omni ſextâ feriâ unum ſervitium piſcium; in quadrageſimâ, die Mercurii cineris viginti duas anguillas: terram inter duos caſtra, &c. Quòd ſi quis deinceps hominum noſtrorum aliquod beneficium eiſdem Canonicis donare voluerit, nos concedimus & confirmamus.

Et ut hæc quæ ſuprà ſcripta ſunt, firma & inconcuſſa permaneant, ſigilli noſtri impreſſione roborare curavimus. Hoc factum eſt præſentibus & concedentibus uxore meâ Alberedi, & matre meâ ſenio jam deſientâ Mabiliâ, & filiis meis Hugone, Gervaſio, & Galeranno. Anno gratiæ milleſimo centeſimo trigeſimo ſecundo.

INNOCENTII *Papæ II.* LUDOVICO *VI. Francorum Regi.*

An. MCXXXII.

Scribit ſe ſoſpitem Cluniacum perveniſſe.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Cariſſimo in Chriſto filio LUDOVICO Illuſtri & glorioſo Francorum Regi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sani, Deo gratias, & incolumes Kalendis Februarii Cluniacum pervenimus, ubi cum Fratribus noſtris, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis ſapientibus, & religioſis viris Purificationis B. MARIÆ feſtivitatem ſolemniter & honorificè celebrantes, à Fratribus noſtris Guillelmo Patriarcha Jeroſolymitano, & A. Bethlemiticæ civitatis Epiſcopo literas obedientiæ & ſubjectionis ſuſcepimus. Quia igitur cauſam Eccleſiæ cum omni conſtantiâ & fortitudine certis experimentis te nobiſcum portare, & noſtris proſperitatibus congaudere jamdudum agnovimus, earumdem literarum tranſcripta ſerenitati tuæ duximus tranſmittenda: ut quos nimirum veræ caritatis ſinceritas ſociabili fœdere copulat, de proſperis quoque ſucceſſionibus nihilominùs gratulentur. Noverit ſanè ſtrenuitatis tuæ nobilitas quoniam A. de Monforte nec abſolvimus nec abſolvi præcepimus. Dilectæ filiæ noſtræ A. Reginæ uxori tuæ pro xeniis nobis tranſmiſſis multimodas gratias referimus, & tam ipſam quàm amantiſſimum filium noſtrum Ludovicum Regem, & alios filios tuos per te in Domino ſalutamus. Datum Cluniaci IV. Nonas Februarii.

ARCHENBALDI *Eccleſiæ Aurelianenſ. ſoud. cum* HENRICO *Archiepiſc. Senonenſ.*

Anno circ. MCXLIII

Petit ut judicium in Joan

HEnrico Dei gratiâ venerabili Senonenſi Archiepiſcopo, Domino & Patri ſuo Reverendiſſimo,

Archidiaconum profe-rat, ob damna ſibi ab ipſo illata, peſſimeque agentē coërceat. Ejuſdē quoque factione necatus eſt paulo poſt idem Archenbaldus: vide B. Bernard. Epiſt. 161. & Pet. Vener. l. 1. Ep. 17.

diſſimo, Archanbaldus S. Crucis Subdecanus, ſalutem & devotum dilectionis obſequium. Quot & quantos labores pro Joannis Aurelianenſis Archidiaconi intruſione, & Eccleſiæ noſtræ libertate pertulerimus, prudentiæ veſtræ non ignotum eſſe credimus. Damna verò & dedecus quæ ejuſdem Eccleſiæ Clerici & eorum familiæ nobis intulerunt, & quàm malè adverſùm nos ſe habuerunt, veſtræ dilectioni graviter conquerendo, vobis curavimus manifeſtare. Idem autem Joannes Archidiaconus, & Bartholomæus Capicerius, & Zacharias, & Paganus Archidiaconus, & Jacobus ſancti Aniani Subdecanus, & eorum familiæ tam Clerici quàm laici, violentâ fraude & conſilio Algrini vineas noſtras & Clericorum qui nobiſcum ſunt, & virgulta eſtirpaverunt, domos & graneas & torcularia combuſſerunt, prædas noſtras rapuerunt, ſervientes noſtros de civitate expulerunt: & honoribus noſtris, quos in ſuâ protectione & cuſtodiâ Domnus Papa Innocentius & anteceſſores ejus ſuſceperunt, nos exſpoliaverunt, & omnia bona noſtra tam in vino quàm in annonâ & multis aliis, dum in reditu à Curiâ Domni Papæ eſſemus, publicaverunt. Super his autem omnibus per legatos noſtros ſæpe juſtitiam requiſivimus, nec ullam habere potuimus. Unde paternitatem veſtram obnixè deprecamur, quatinùs de malefactoribus noſtris plenariam nobis juſtitiam faciatis; & Eccleſiam quæ ſanguinis effuſione & ſacrilegiis multis polluta eſt, ceſſare jubeatis: & hanc injuriam quæ in Domnum Papam redundat, ulciſci non differatis. Sciatis enim quod ei manifeſtabimus. Similiter de Philippo Præcentore, & Radulfo Archidiacono, & Humberto conquerimur. Valete.

An. MCXXXII

Orat pro Archenbaldo Aurelianenſi Subdecano, injuriis & damnis affecto.

Gaufredi *Epiſcopi Carnotenſis* Henrico *Archiepiſcopo Senonenſi.*

Domino & Patri ſuo Henrico Dei gratiâ Senonenſi Archiepiſcopo, Gaufredus eâdem gratiâ Carnotenſis Eccleſiæ humilis Miniſter, ſalutem & devotum obſequium. Quot incommoda rerum ſuarum Aurelianenſis Eccleſiæ Subdecanus nuper pertulerit, ipſo indicante nobis plenè cognovimus; cujus anxietati quia aliud non potuimus conferre, ex fraternæ caritatis affectu non tamen debuimus non condolere. Veſtrâ quidem intereſt qui Dominus & Magiſter ſuper Eccleſiam Aurelianenſem eſtis inſtitutus, ut Clericos diſſipatores & deſtructores rerum præfati Subdecani conveniatis, & tantæ turbationi ſedulam vigilantiam adhibeatis, ne differendo vel non faciendo quod veſtrum eſt, honorem veſtrum alteri detis.

An. MCXXXII

Ut eidem Subdecano ac ſociis honores & bona ablata reſtitui ſatagant.

Innocentii *Papæ II.* Gaufredo *Carnotenſi, &* Stephano *Pariſienſi Epiſcopis.*

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Gaufredo Carnotenſi Apoſtolicæ ſedis Legato, & Stephano Pariſienſi Epiſcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Prout novit veſtra fraternitas, damna & injurias dilectis filiis noſtris Archembaldo Aurelianenſi Subdecano, Magiſtro G.° & eorum ſociis irrogatas, & honores ſibi ablatos reſtituendos in veſtro arbitrio & æſtimatione poſuimus. Quod quia minimè impletum eſſe accepimus, dilectioni veſtræ mandamus atque præcipimus, ut quemadmodum bene inchoaſtis in nomine Domini procedatis, & eamdem cauſam effectui mancipetis. Datum Placentiæ Nonis Novembris.

Anno circ. MCXXXII.

Vult ut interdictum Eccleſiis S. Genovefæ inflictū ſubmoveat.

Innocentio *Papæ II.* Stephano *Epiſcopo Pariſienſi.*

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri noſtro Stephano Pariſienſi Epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Olim fraternitati tuæ ſcripſiſſe meminimus, quatinùs Eccleſias ſanctæ Genovefæ ab interdicto, quo eas alligaſti, ſalvâ juſtitiâ Eccleſiæ Pariſienſis abſolveres. Quod profectò nondum eſſe impletum, tanto amplius admiramur, quanto præfata Eccleſia ſub B. Petri tutelâ & protectione conſiſtit. Cujus rei gratiâ dilectioni tuæ per iterata ſcripta mandamus, ut Eccleſias ipſas ab eodem interdicto abſolvas: poſtmodum verò, ſi quam te juſtitiam habere confidis, congruo loco & tempore quod juſtum fuerit, conſequeris. Rogamus præterea caritatem tuam, quatinus ſi filius noſter La. quem tibi procurandum commiſimus, à te diſceſſit, filio noſtro Io. cognomine Piccuto in victualibus & aliis neceſſaria largiaris, cumque pro reverentiâ B. Petri attentiùs habeas commendatum.

Anno circ. MCXXXII.

Probat non poſſe abſque ſuo aſſenſu Metropolitanum Senonenſem vocare ad tribunal ſuum cauſam cujuſdam Galonis Pariſienſis Scholæ Magiſtri.

Stephani *Epiſcopi Pariſienſis* Henrico *Archiepiſcopo Senonenſi.*

Significavit nobis in literis veſtris ſublimitas veſtra quod placuit: quibus obtemperare minimè contemnimus, ſed terminos quos poſuerunt Patres noſtri antiquos tranſgredi formidamus. Nunquam enim reverenda Patrum ſanxit authoritas, nuſquam hoc ſervare conſuevit antiquitas, ut aliarum Eccleſiarum cauſas alicui Metropolitano liceat terminare, vel ſine conſenſu illius Epiſcopi, cui cura commiſſa eſt, judicia judicare. Unde ſcribit Papa Caliſtus xv. à Petro, Benedicto fratri & Epiſcopo: » Nullus Metropolitanus diœceſani Eccleſiam vel Parochiam, aut aliquem de parochiâ præſumat excommunicare, aliquidve agere abſque ejus conſilio vel judicio: ſed hoc obſervent quod ab Apoſtolis ac Patribus & Prædeceſſoribus noſtris ſtatutum, & à nobis confirmatum eſt. « Iterum: « Si quis metropolitanus non quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parochiam ſine conſilio & voluntate omnium Comprovincialium Epiſcoporum aliquid agere tentaverit, gradûs ſui periculo ſubjacebit, & quod egerit, irritum habeatur. « Iterum: » Nullus alterius parochiam diſponat aut ordinet aut judicet: quia ſicut ordinatio, ita & miniſtratio & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur. Radulfo ſiquidem Bituricenſi Archiepiſcopo de re ſimili ita ſcribit Papa Nicolaus: « Conqueſtus eſt Apoſtolatui noſtro frater noſter Sigebodus Narbonenſis Archiepiſcopus, quòd Clericos ſuos eo inconſulto ad judicium tuum venire compellas, & de rebus ad Eccleſiam ſuam pertinentibus eo invito, quaſi jure Patriarchatûs tui diſponas; cum hoc nec antiquitas, cui Patres ſanxere reverentiam, habeat: & authoritates ſacrorum Canonum penitùs non habeat. « His igitur & aliis authoritatibus muniti, nolumus nec debemus ad præſens noſtræ & Fratrum noſtrorum Eccleſiis inauditam novitatem inducere, & earum jura antiquitùs ſtatuta permutare. Hoc dicentes non inſtruimus prudentiam veſtram, quæ ſatis novit plura de paucis colligere, nec tollimus quin poſſint Metropolitani Epiſcopos comprovinciales convocare & quæ præcipienda ſunt

præcipere, ſed antiquum jus pro parvitate noſtrâ volumus conſervare. Unde non ſatis mirari poſſumus, quòd verba G. fallacia & R. nobis inobedientis ſuſcipitis, cum cauſam iſtam à nobis ipſis & à religioſis viris veraciter audieritis, & manifeſtam ejus culpam, ſi placet, pleniùs ipſe cognoveritis. Pro illius itaque irrationabili & non canonicâ invitatione (quam nullius ponderis eſſe, quando & ubi oportuerit, manifeſtiſſimè monſtrabimus) ante veſtram, quam valde diligere & honorare volumus, præſentiam ad præſens ire viſum fuit nobis non eſſe opus, cum per nos tam ſibi quàm ſcholaribus ſuis plenariam juſtitiam obtulerimus, & ad ultimum in præſentiâ Domini Papæ, ad quem hujus cauſæ finis maximè ſpectat, invitati fuerimus. Mandatum etenim ſedis Apoſtolicæ habuimus, cujus authoritate tam Algrinum quàm omnes res ſuas ſibi retinet & munit. Inſuper & Vobis & Nobis præcipitur ne ſuper eo ab aliquo judicetur, ſed potiùs Apoſtolicæ ſedis judicio omnis ejus cauſa decidatur. Cum igitur ejus cauſa ad Domini Papæ audientiam fuerit invitata; & à nobis, ut ante ipſius præſentiam monſtrabimus, huc uſque rationabiliter ſit tractata, quod juſtè fecimus, ſalvâ reverentiâ veſtrâ, quia ſine contemptu Domini Papæ facere nequimus, & eo inconſulto, relaxare non audemus. Redeat ergo ad ſe manſuetudo veſtra, & ne in amicum ſubitò inſurgat, indignationem ſuam erga nos compeſcat, qui ſic parati ſumus veſtræ parere amicitiæ, ut honorificemus miniſterium veſtrum ſatisfaciendo juſtitiæ. Valete in Domino Deo. Valete in Chriſto.

Anno circ. MCXXXII.

STEPHANI *Epiſcopi Pariſienſis*, *Legato S. A.*

Gualonem ejuſque ſectatores excommunicatos abſolvere nō poſſe ante ſatisfactionem contendit.

VIſis literis veſtris non minimùm doluimus, ſupra modum moti ſumus ſuggeri vobis poſſe quod vos nolumus exaudire. Novit ſiquidem Curia noſtra, novit Pariſienſis Eccleſia, utpote quod vidit & audivit, quoniam literas veſtras nobis miſſas in præſentiâ Galonis legi fecimus, & quod mandaſtis, ſi voluiſſet, feciſſemus. Ipſe autem non in causâ ſuâ, ſed in Archiepiſcopi & Dapiferi ſiſus potentiâ contemſit, & ad contemptum Dei & noſtrum legit. Nos verò cum Rege & Epiſcopis habuimus conſilium quid ſuper hoc eſſet agendum; & quia juxtà eorum condictum in Clericos & Parochianos noſtros ſententiam dedimus; & quia defuerunt auditores, Gualonem ſilere compulimus. Videat itaque dilectio, videat veſtra diſcretio ſi inobedientes, & ideo mortuos & fœtentes, quos juſtè ligavimus, ante diſcuſſionem, ante ſatisfactionem ſolvere debeamus, maximè cum Domini Papæ præcepto & authoritate ſententiam excommunicationis nos promulgaſſe conſtiterit. Ipſe enim Dominum Algrinum ſuſcipit in protectionem ſuam, & nobis injungit ut de malefactoribus ſuis plenariam ei faciamus juſtitiam; & ſi qua fortè ſuper ea cauſa emerſerit, ſibi emancipavit, & in Curiâ Romanâ finiendum ſtatuit: ſicut in literis ejus, quas vobis mittimus, videbitur, ſi diligenter inſpiciantur. Et quia ſuper Domini Papæ ſtatuto & ſententiâ nolumus auferre aut unum apicem aut unum iota, juxta Gualonis invitationem in feſto ſancti Andreæ Romam ſtatuimus ire, ſi interim congruâ ſatisfactione non deleverit quod in nobis, imò in Domino Papa contumaciter commiſit. Quòd ſi vultis & ſi conſulitis cauſam iſtam tractari in Curiâ veſtrâ, & vos terminare, non renuimus. Sciatis proculdubio quoniam nos temetè periculis non offerimus, imò, quantum in nobis eſt declinamus. Attamen & Alpium aſperitatem & viæ longitudinem parvipendimus, ut primæ ſedis & Romani Pontificis dignitas, quantum ad nos ſpectat, conſervetur; & ne in aliquo per nos Romana authoritas minuatur. Unde Paternitatem veſtram ſuppliciter exoramus, ut quod juſtè, quia Domini Papæ & Epiſcoporum conſilio fecimus, interim ſtare permittatis, nec mutari præcipiatis donec in Romanâ, aut in veſtrâ diſcutiatur audientiâ, ſi conſulitis, ſicut diximus, & Gualo in ſuâ pertinaciâ perſeveraverit, & Eccleſiæ Romanæ non ſatisfecerit. Scimus proculdubio, & ſcitis pro certo quoniam Pariſienſis Eccleſia & omnes perſonæ, unâ exceptâ, tuebuntur eam cauſam, ſi veſtram pervenerit ad audientiam. Et quoniam epiſtolari brevitate omnem negotii noſtri qualitatem non poſſumus comprehendere, Legatos noſtros, Canonicos videlicet Pariſienſis Eccleſiæ dirigimus ſanctitati veſtræ, ut eum morâ & perſpicaci diligentiâ jus noſtrum poſſitis ad plenum cognoſcere.

Anno circ. MCXXXII.

HENRICI *Archiepiſcopi Senonenſis*, STEPHANO *Epiſcopo Pariſienſi.*

Monet ut veniat Pruvinū ad examinandam cauſam Stephani Archidiaconi Pariſienſis.

DIlectioni veſtræ querimoniâ & clamore Domini Stephani Archidiaconi veſtri compellimur ſcribere. Idem namque veſter Archidiaconus ſuper hoc conquerendo clamat, quòd licet Abbati S. Victoris Vicario veſtro rectitudinem offerret, & per eum juſtitiam exequi paratus eſſet: licet etiam ſeipſum cum omnibus ſuis ſub protectione Domini Papæ prætenderet, idem Abbas ſuper terram ejus Interdicti ſententiam poſuit, unde præfatus Archidiaconus ſe prægravari dicit. Addit etiam in his ſe prægravatum eſſe, quòd à vobis juſtitiam requiſivit, & habere non potuit de rebus Eccleſiæ Pariſienſis, & rebus hominum ſuorum violenter ablatis, quamvis, ſicut dictum eſt, ſub defenſione Domini Papæ & cuſtodiâ ipſe Stephanus ſit conſtitutus. Et quoniam in his ſe prægravari ſenſit, ad nos clamorem fecit, & convenientem diem & locum ſibi & ſuis coadjutoribus tutum dari requirit. Unde vobis & ipſi diem in Vigiliâ imminentis Aſcenſionis Domini, & Pruvinum, quia tutus locus eſt, locum conſtituimus, & veſtræ dilectioni præcipimus, ut ad diem datam & locum conſtitutum, quantum res poſtulabit reſponſurus, veniatis, & tamquam cariſſimo conſulimus ut Interdicti ſententiam relaxetis, Valete.

STEPHANI *Epiſcopi Pariſienſis*, HENRICO *Archiepiſcopo Senonenſi.*

Reſpondet ſe non potuiſſe à Metropolitano extrà ſedem Metropolitanam vocari ad examen cauſæ Archidiaconi ſui.

AUdito clamore conſanguinei veſtri, Domini videlicet Stephani Pariſienſis Archidiaconi adverſum nos injuſtè apud vos conquerentis, diem nobis & locum tutum, videlicet Pruvinum in terrâ hoſtili ſtatuiſtis, & me Suffraganeum veſtrum neque vivâ voce neque literis priùs commonitum ad exequutionem juſtitiæ extrà Metropolitanam Sedem venire præcepiſtis: quoniam veſter conſanguineus, ut dicit, à nobis juſtitiam requiſivit, & habere non potuit. Hoc verò, ſi placeret veſtræ Diſcretioni, & Metropolitanæ gravitati, etſi non potuiſſetis non audiſſe, non debuiſſetis credidiſſe, quia ei ſine læſione fidei, cum homo meus ſit, juſtitiam denegare non potui. Et quoniam literis alternantibus ad invicem loquuti ſumus, & ipſas adhuc penè omnes nos habemus, cum in commune venerit, & lectæ fuerint, aut nos, aut ipſum de mendacio arguent, & alterum erubeſcere cogent. Nos ſiquidem ſtatim

ut Pariſius venimus, ſuper ſacrilegio, incendiis, homicidiis, & aliis criminalibus capitulis Domini S. Archidiaconi in terrâ ſancti Germani injuſtè à Clerico, injuſtiùs à Diacono, injuſtiſſimè ab Archidiacono & Decano factis clamorem Abbatis audivimus: Dominum Stephanum ſubmonuimus, diem dedimus, & quia propinquiſſimus ei videbatur, induciavimus, ſecurum locum, ſecurum conductum, Regis videlicet & Reginæ, & Domni Radulphi Comitis, & noſtrum ei obtulimus: & fortaſſe hoc modo cum eo agere, eſt ei juſtitiam denegare? Et quia in nullo, ut auditis, quantum ad hoc ſpectat exceſſimus, unde curiam noſtram exire debeamus, ſi placet benignitati veſtræ, ſubmonitionem veſtram & præceptum relaxare, quia contrà honorem & dignitatem Pariſienſis Eccleſiæ nec volumus, nec debemus obedire. De interdicto autem, & de literis Domini Papæ ſufficienter reſpondebitur, ſi Dominus Stephanus ubi juſtum eſt, cauſam ſuam tractari non dedignetur.

Anno circ. MCXXXII.

Significat Stephanum Archid. deligere arbitrũ cauſæ ſuæ Abbatẽ Clarævallenſem S. Bernardũ.

GAUFRIDI *Epiſcopi Carnotenſis*, STEPHANO *Epiſcopo Pariſienſi*.

DE reformandâ pace inter Vos & Stephanum de Garlanda, dudum vobis ipſo petente loquuti ſumus: nunc autem quoniam audivimus quòd omiſſis quibuſdam quæ adversùm vos videbatur habere, pacem veſtram deſiderat: Sanctitatis veſtræ diſcretioni conſulimus (quem ex cordis affectu diligimus, & cui conſulere niſi quod honori veſtro ſerviet non poſſumus) conſulimus, inquam, & petimus ut diem ei competentem & terminum conſtituatis, in quo juxtà conſiderationem rationis pacem cum eo reformetis, quam offert vobis ad cognitionem & examinationem amicorum veſtrorum, videlicet Abbatis de Claravalle. Non enim decet Paternitatem veſtram oblatam pacem reſpuere, quam etiam non oblatam modis omnibus provocare debetis. Nam juxtà Domini Salvatoris exemplum ovem errantem debetis requirere, & ad pacis ovile veſtris etiam humeris reportare. Si cum omnibus hominibus, ſicut dicit Apoſtolus, pacem debemus habere, quanto magis cum his de quibus nos oportet Domino reſpondere? Unde, quod abſit, ſi prædicti viri ſatisfactionem ex amicorum ſententiâ non recipitis, certum eſt quòd & apud Deum offenſam incurritis, & amicis veſtris ruborem incutitis. Valete.

Anno circ. MCXXXII.

Significant pervicaciam Theobaldi Archidiaconi Pariſienſis erga Epiſcopum ſuum.

Abbatum, & Clericorum Pariſienſium, INNOCENTIO *II. Summo Pontifici*.

DOminus Stephanus Pariſienſis Epiſcopus vocavit nos ad cauſam ſuam Pariſius. Contendebat enim cum eo Theobaldus Notarius Archidiaconus ſuus, jus Epiſcopi ſui uſurpans ſibi. Quidam Canonicus Pariſienſis iter agens in Archidiaconatu ſuo, res ſuas amiſit, quas ei quidam prædo rapuit, perſonâ quidem Canonici neque læſâ neque captâ. Archidiaconus verò die alterâ Archidiaconatum ſuum interdixit, & prædonem excommunicare cœpit, Epiſcopo ſuo in eodem Archidiaconatu exiſtente, & inconſulto. Epiſcopus verò Archidiaconi ſui ægrè ferens præſumptionem & contemptum, laxavit interdictum; ſolvit ligatum abſque aliquâ vocatione anathematis vinculo innodatum. Hoc foriſfactum emendari ſibi ab Epiſcopo voluit Archidiaconus, Abbatibus & Clericis, qui ad cauſam venerant, ſuper hoc admirantibus: cum potiùs Archidiaconi feſtinata interdicti præſumptio, & injuſta excommunicatio puniri deberet ab Epiſcopo. Verumtamen auditâ ejus pulſatione & Epiſcopi reſponſione; Nos Abbates & Clerici in partem ivimus, & injunctâ ſententiâ Archidiaconi præſumptionem & Epiſcopi officium attendente, ad eam proferendam reverſi ſumus. Cum verò ſententia in communi audita à quodam Diacono beatæ MARIÆ Pariſienſis Canonico proferri deberet, Theobaldus Romani Pontificis audientiam appellavit, in hoc dicens ſe gravari, quòd proferens ſententiam à judicibus injunctam de menſâ erat Epiſcopi. Unde veſtræ ſanctitatis diſcretionem humiliter exoramus, quatenùs ſic in iſto tantæ præſumptionis temeritatem compeſcatis, ut cæteri Archidiaconi timeant, nec Epiſcopo præſente & inconſulto totum Epiſcopatum ejus interdicere, & ora omnium Sacerdotum claudere audeant; & cum jam multa præſumſerint, hoc inauditum, hoc inſolitum uſque ad tempora veſtra facere auſi ſunt. Valeat Sanctitas veſtra.

Anno circ. MCXXXII.

Laudat Epiſcopi conſtãtiam, & perſeverantiam ipſi ſuadet.

STEPHANO *Epiſcopo Pariſienſi*.

QUamvis Paternitatis veſtræ conſtantiam nihil adhuc mutari nec debilitari perſenſerim, tamen pro vobis more amici ſollicitus, vos moneo & remoneo ne à propoſito veſtro, & à juſtitiæ rigore declinetis, nec Eccleſiæ veſtræ libertatem, quæ temporibus anteceſſorum veſtrorum floruit, annihilari permittatis; illamque Dominicam ſententiam memoriter retineatis: *Beati qui perſequutionem patiuntur propter juſtitiam.* Sciatis autem me in omnibus & per omnia vobiſcum perſeverare, nec pro damnis, quæ mihi & hoſpitibus meis pro vobis contigerunt, à propoſito meo pedem retrahere. Rex enim & Regina meis hoſpitibus XII. libras dederunt, & hoc totum pro redemptione ſuarum rerum abſtulerunt: & mei parentes & amici Regi & Reginæ vineas meas extirpari jubentibus X. libras dederunt: & hoc totum Decani & Archidiaconorum inſtigatione, imò G. Succentoris nocturnâ ſuſurratione peractum eſt. Deo vero vobis & mihi ſubveniente, me omnia, quæcumque amiſerim recuperaturum non vereor, nec vos ſine me rerumque mearum recuperatione pacem recepturum arbitror. Præterea niſi vos conſilio ſatis abundare ſentirem, parvitas mea paternitati veſtræ conſuleret, ut Dominum Senonenſem Archiepiſcopum & Coëpiſcopos veſtros precibus veſtris, & amicorum veſtrorum vobis alliciatis, & ad juſtitiæ veſtræ aggravationem, ut in Epiſcopatibus ſuis à divinis ceſſent modis omnibus impetrare non differatis, ut ejuſdem juſtitiæ participes vobis contrà omnes ſubveniant, &, ſi neceſſe fuerit, Romam nobiſcũ veniant. Valete.

Anno circ. MCXXXII.

Monetur ut caveat ſibi ab adverſariis, qui in illius necem conſpirarunt.

STEPHANO *Epiſcopo Pariſienſi*.

QUoniam, ſicut mihi teſtis eſt Deus, non ficto corde ſed in veritate vos diligo, & ſalutem veſtram non ſolum ſpiritualem ſed etiam corporalem deſidero: tribulationibus veſtris cordis affectu condoleo, & ſi aliquid quod vobis nocere debeat mihi referatur, lætus audire non valeo. Hac igitur erga vos caritate compulſus, quod de vobis recenter audivi, vobis inſinuare non diſtuli. Audivi ſiquidem, & pro certo audivi quòd quidam maligni & perfidi, non ſolùm extranei ſed etiam familiariſſimi veſtri inſimul conſpiraverunt[a], & mortem ve-

a *conſpiraverunt*] Impetitus eſt hoc tempore Epiſcopus à nepotibus Theobaldi Archiep. *Vide S. Bern. Ep. 158. Tom. III. & notas J. Picardi.*

ſtram juraverunt, & vos aut impetitione aut armis interficere diſpoſuerunt. Et ne hoc frivolum eſſe putetis & ideo negligatis, pro certo ſciatis quia unus eorum qui conjurationi interfuit, mihi hoc in confeſſione revelavit, & vobis citò manifeſtare multis precibus obſecravit. Cautè igitur de cætero vos cuſtodite, & ſicut ſcriptum eſt, à domeſticis veſtris cavete: ſed quid dico? Quid quæſo valeat humana induſtria, ſi divina non adſit cuſtodia? ô ineffabilis pietas Dei! Ecce omnipotens Deus qui tanta vobis bona in hoc ſæculo contulit, qui mala veſtra tamdiù æquanimiter pertulit, modò in præſenti pro peccatis veſtris ſubitò & inopinatè vos percutere noluit; ſed ſolâ pietate præcedenti miſericordiæ miſericordiam miſericorditer addidit, qui hoc quod perfidorum malitia in occulto diſpoſuit, vobis occultum eſſe noluit. Quid igitur exſpectatis? Ecce occultus Judex arcum tetendit, ſagittas paravit: & niſi citò vos converteritis ad ipſum, emittet ſagittam & percutiet inimicum. Sed priùs vos Deus ſuâ protectione cuſtodiat, oculos veſtri cordis aperiat, cor ad pœnitentiam compungat, & vos ad ſeipſum ſine morâ convertat: qui non vult mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur & vivat.

Gaufridi *Epiſcopi Carnotenſis*, Stephano *Epiſcopo Pariſienſi.*

Anno circ. MCXXXII.

Excuſat ſe quòd ad colloquium non poſſit accedere.

Literas apud Bonam-vallem accepimus die Veneris quas nobis miſit veſtra dilectio, in quibus noſtrum colloquium die proximâ Lunæ poſtulabatis. Quod nullo modo fieri vel grandium quæ in manibus noſtris erat negotiorum multitudo, vel ipſa temporis anguſtia patiebatur. Pontilevenſes namque monachi, quibus ut Abbatem provideremus, Deo authore operam dabamus, gravem nobis & inauditam contumeliam irrogarunt; Abbatibus & Archidiaconis noſtris, quos ad hoc ipſum illuc direxeramus, armata in eos manu ruſticâ inteſtantes mortem, & ſupplicia comminantes; & hæc interim cum aliis pluribus cauſa nos occupat. De eo autem unde nos conſuluiſtis, quod nobis ad præſens occurrit, veſtræ fraternitati mandamus, ut Curiæ invitati vos ad juſtitiam, ex abundanti quidem, ſi ſalvum habueritis conductum, die competenti veſtram exhibeatis perſonam, de his in quibus appellationi reſponſurus, ſi vobis priùs facta fuerit juſtitia, & exſpoliato reſtituatur inveſtitura. Poſtea Fratrum veſtrorum judicio, ſi quid adversùm vos Dominus Rex habuerit, quantum res exigat, eo ordine quo debebitis, ſicut pro Domino & per omnia facietis. Nos verò ſicut vobis ſcripſimus, die proximâ Jovis apud Latiniacum vobis occurremus, & ſi aliquod conſilium interim acceperitis, contramandate nobis.

S. Bernardi *Abbatis*, Gauffrido[a] *Abbati.*

Ut ſcandalū quod Abbas de Bernardo perperā ſumpſit amoveat.

DOmno [a]Goffrido Abbati ſancti Medardi, frater Bernardus Eccleſiæ Claravallis Ordinator incompoſitus, Salutem, & non in viâ. Primò precor ut præſentes literas Domno Abbati Aquicinctii Monaſterii dirigere non gravemini. Deinde ut ad id quod portant pro abſente amico præſens ſatagatis cum venerit locus. Neque enim cujuſlibet, nedum tanti patris vel juſtum vel injuſtum adverſum me debet ſcandalum diſſimulari. Quidquam non faciam, loquens potiùs quàm ſcribens ei forſitan aperire potuiſſem. Nam ſolet in talibus acceptior eſſe ſermo vivus, quàm ſcriptus, & efficacior lingua, quàm litera. Oculi quippe loquentis fidem faciunt dictis. Nec ita poteſt affectum exprimere digitus, quomodo vultus. Nunc autem quia abſens per me non poſſum, per vos ſatisfacio quantum poſſum. Rogo ergo vos, & iterum rogo, ut de regno Dei, quod videlicet intrà nos eſt, ſcandalum auferatis, dum ſalubriter poteſtis; ne ſi, quod abſit, uſque ad Angelos, qui utique in fine ſæculi in id miniſterii deputandi ſunt, perduraverit rancor, neceſſe ſit irrevocabiliter aut ambos; aut alterum è nobis è medio tolli. Unde autem ad me vos jam dudum ſcripſiſtis conquerendo ſuper tribulationibus veſtris, ſcitis quia juxtà eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde. De ipſo confidite, quia ipſe vicit mundum. Ipſe ſcit inter quos habitatis, & in conſpectu ejus ſunt omnes qui tribulant vos. Ipſe exaudiet vos in abſcondito tempeſtatis, qui nunc probat ad aquas contradictionis. Valete.

Ejuſdem Rainaldo *Abbati.*

Abbatem laudat de prudentia & benignitate.

DOmno Abbati Rainaldo Frater Bernardus, quidquid ſibi cupit gratiæ ſpiritualis. Laudo prudentiam quâ Monachum propter novicium triſtare timuiſtis, ſed magis approbo humilitatem, quâ factam vobis injuriam, & tam grandem injuriam, tam patienter tuliſtis. Incomparabiliter autem præfero charitatem, quâ calamum quaſſatum non patiendo conteri, noſtrū expetere conſilium erſudere curaſtis. O prudens humilitas, humiliſque caritas, ſic parcens Monacho injurianti, ut non deeſſet novicio fluctuanti. Quantum ergo potui confirmatum, & omnia quantum reor, de quibus notatus eſt, emendare paratum, ad vos eum remitto, tam probatæ veſtræ benignitati conſulens, & ſi neceſſe eſt, ſupplicans, ut recipiatur, ut tamen prædictus frater, cui & literas proinde precatorias miſi, à ſuâ priori, ſi fieri poteſt, ſententiâ flectat. Valete.

Gaufridi *Epiſcopi Catalaunenſis*, Stephano *Epiſcopo Pariſienſi.*

Anno circ. MCXXXIX.

Petit ut deligat è S. Victoris Cœnobio Canonicum, qui inſtituatur Abbas Virtuenſis.

MUltiplici ſeminario diſcordiæ civitas noſtra longo jam tempore conquaſſata, etiam nunc in eo ſtatu eſt, ut ſine grandi diſcrimine abſentiam noſtram ſuſtinere non poſſit. Ecce vinculum quo alligatus teneor; ecce neceſſitas quæ ſancto Conventui veſtro non patitur nos intereſſe. Sed hæc hactenùs. Frater & amicus noſter Abbas Virtuenſis, & Fratres ejus loci vocaverunt nos, multo religionis deſiderio, Deo gratias, accenſi, unanimiter poſtulantes, ut ad honorem Dei & ſalutem animarum ſuarum Paſtorem eis utilem ſollicitudo noſtra provideret. Curam & adminiſtrationem Abbas ipſe in manu noſtrâ depoſuit: una fuit totius Capituli illius vox, unanimis in præſentiâ noſtrâ conſenſus & electio, ut Paſtor eis concederetur de monaſterio ſancti Victoris Pariſienſis. Quia verò domus illius religioſas perſonas non cognoverunt ex nomine, nullam quæſierunt, ſed ſanctitatis veſtræ religioni curam hanc & ſollicitudinem commiſerunt. Locus enim ille vobis familiaris & religio perſonarum. Sanctitatis igitur veſtræ prudentiæ, quâ poſſumus humilitate ſupplicamus, ut juſto deſiderio conſilii & auxilii manum porrigatis. Suſcipient enim cum gratiarum actione perſonam, quam de prædicto B. Victoris monaſterio electio veſtra eis obtulerit.

a *Goffrido*] Qui poſtea Epiſcopus Catalaun. fuit.

STEPHANI *Epiſcopi Pariſienſis.*

MAtthæum de Montemorenciaco pro novercâ ſuà ad cauſam vocavimus, diem dedimus. Contigit autem ut ante & circà diem datum Dominus Rex eſſet Belvaci, ducturus exercitum ſuper Drogonem de Monciaco & Lancelinum. Videns verò Dominus Rex quòd milites, qui ſecum ierant, venire ad cauſam prænominatam diſponebant (multi enim erant) eos retinuit, & ut cauſa induciaretur, nobis mandavit & rogavit. Hac igitur neceſſitate cauſâ induciatâ & die datâ, interim literis veſtris nos monuiſtis ut Matthæum Remis Dominicâ *Gaudete in Domino* ad executionem juſtitiæ ante vos ſubmoneremus; quod & fecimus. Ipſe autem dicit quòd ante vos extra provinciam non veniet. Paratus enim & eſt & fuit (quod negare non poſſumus) in præſentiâ veſtrâ, & ubi tutus ei ſit locus in provinciâ ſuâ ſubire cauſam, & novercæ ſuæ plenam exequi juſtitiam. Nobis igitur, ſi placet, ſignificate quid debemus facere. Parati enim ſumus obedire.

An. MCXXXII.

INNOCENTII *Papæ II.* ALVISO *Aquicinctino Abbati.*

Renuenti Alviſo præcipit ut Atrebat. Eccleſiæ curam ſuſcipiat.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei; dilecto in Chriſto Filio ALVISO Aquicinenſi Abbati, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Divinis ingratum conſtat illum eſſe beneficiis, qui talentum ſibi à Domino creditum in ſudario, tepeſcente caritate reponit. Qui enim ſaluti proximi providere negligit, indignationem benigni & diſtricti judicis adversùm ſe intorquere non metuit. Accepimus autem quoniam Atrebatenſis Eccleſia proprio deſtituta Paſtore, te unanimi voto & pari conſenſu ſibi in Epiſcopum [illegible] elegit. Per Apoſtolica igitur ſcripta [illegible] mandando præcipimus, quatenùs abſque tergiverſatione aliquâ opus Dei ad quod vocatus es, perficiendum ſuſcipias, ut Atrebatenſis Eccleſia peccatis exigentibus tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus, plurimum imminuta, tuis ſalubribus exhortationibus, & bonæ vitæ exemplo, divinâ ſuffragante gratiâ percipiat incrementum.

Data Pontiſaræ tertio Nonas Maii.

An. MCXXXII.

Ejuſdem Archiepiſcopis Remenſi & Senonenſi.

Eos arguit quòd citiùs excommunicationis ſententiam in eos non tulerint, qui Priorem S. Victoris interfecerunt.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus R. Remenſi, B. Senonenſi Archiepiſcopis; & eorum Epiſcopis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Horrenda cædes dilecti Filii noſtri bonæ memoriæ Thomæ Prioris S. Victoris, audientium corda turbavit, & nos Fratres noſtros gravi mœrore perfudit: quid autem prodeſt Galliam monſtrorum horribilitate non fœdari, nec hæreticâ pravitate non pollui, ſi in eâ ſacra dignitas effuſione ſanguinis ſacerdotalis fœdatur? unde mirandum valde eſt, quoniam regnante Filio noſtro cariſſimo illuſtri & glorioſo Ludovico Francorum Rege, cujus regalis vigore juſtitiæ homicidæ ſacrilegi & flagitioſi graviſſima ſunt animadverſione coërcendi, tam atrox, tam deteſtabile facinus aliquorum temerariorum nefandis auſibus, temporibus ſuis fuerit attentatum. Exurgant igitur leges, quoniam in tanti atrocitate facinoris ſilere non debent, & tam Eccleſiaſtica, quàm mundana cenſura propriis mucronibus accingatur. Quæ namque belliea clades, & immanis hoſtilitas, vel aëris inclementia tantam ſtragem populo Dei inferre valebit; quàm ſi Sacerdotes, quibus animarum cura, & divina ſacramenta commiſſa ſunt, quibus non obedire periculoſum eſt, & Clericos in ſorte Dei aſſumptos, & Monachos contingat occidi? Quia igitur perpetrata flagitia ſi ſequatur impunitas, audaciam cæteris conferunt delinquendi, ne tanti ſceleris immanitas, & profana temeritas poſteris veſtigia fœda relinquat, & ſui contagii imitatores efficiat, ejuſdem flagitii complices ſacræ rigore diſciplinæ proſternite, ut juſtus de promulgatâ juſtitiâ gaudeat, & hoc audiens impius conquieſcat: ſi enim zelus veſtræ ultionis in conſimili crimine exarſiſſet, nefas geminatum hodie non fuiſſet admiſſum. Evigilate igitur, Fratres, quibus legis divinæ diſpenſatione commiſſa eſt poteſtas, & omni diſſimulatione remotâ adversùs patricidas illos, & hujus criminis conſcios, graviter plectendo juſtè animadvertire. Si quid enim à vobis diſſimulatum & omiſſum fuerit, cognoſcetis id ad animarum veſtrarum & officii periculum pertinere: [illegible] quidquid ſuper his prudentia veſtrâ decreverit, B. Petri & noſtrâ erit firmitate ſubnixum. Sanctorum ſiquidem Patrum decreta; & noviſſima & antiqua Conſiliorum ſtatuta, vos inſtruunt quid oporteat in hujuſmodi caſu decerni. Ad hæc mandamus ut corpus præfati boni viri, qui coram judice ſuperno modò de ſuâ juſtitiâ & innocentiâ teſtimonium perhibet, & ſub obedientiâ vivens in obſequio proprii eſt interfectus Epiſcopi, in ſua Eccleſiâ honorificè tumuletur.

Data Piſis 21. Decembris.

Ejuſdem Papæ Sententia.

Anno MCXXXIII. Quam pœnitentiam interfectores Archembaldi Subdecani Aurelian. agere teneantur, ut ſatisfaciant & ab excommunicatione abſolvantur.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus GANFREDO Carnotenſi Apoſtolicæ ſedis Legato, & STEPHANO Pariſienſi Epiſcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Noverit veſtra dilectio quoniam Goffredus de Viconovo nuper ad nos veniens, in præſentiâ Fratrum noſtrorum jurejorando firmavit, quòd ſalvâ fidelitate cariſſimi filii noſtri Lodovici Francorum Regis ligium hominium faciet dilectis filiis noſtris Stephano Subdecano, St. Præpoſito; & aliis cognatis & nepotibus Archembaldi bonæ memoriæ Aurelianenſis Subdecani, qui hoc recipere voluerint, & tam ipſis quàm omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exultati, vitam & membra & bona jurabit; & cum eo meliores de cognatione ipſius eamdem ſecuritatem jurabunt. Hoc etiam addito quòd fideliter laborabit, quatinùs Henricus ſimiliter juret idem & faciat, & uterque Aurelianenſi Eccleſiæ quam graviter læſerunt, ſatisfaciet. Præterea Herveus de Viconovo, Hugo nepos ejus, & Thebaldus Hervei, & cum eo tot milites ut centeſimum numerum compleant, & centum quadraginta de melioribus burgenſibus urbis Aurelianenſis, quos ad hoc poterunt invenire, prædicti Archembaldi Subdecani parentibus hominia facient. Quòd ſi Henricus hoc jurare noluerit, prædictus Goffredus hoc per ſe nihilominùs faciet adimplere.

Deinde verò proximâ Omnium Sanctorum feſtivitate noſtro ſe conſpectui præſentabunt, pœnitentiam quam eis injungere voluerimus fideliter ſuſcepturi, tunc per nos ab excommunicationis vinculo abſolvendi. Denique præfatus St. Subdecanus, & Sr. Præpoſitus mortem jamdicti Archembaldi recolendæ memoriæ eidem Goffredo in conſpectu Fratrum noſtrorum pro Dei amore miſericorditer indulſerunt, & hoc ipſum facient aliis militibus ejuſdem Subdecani interfectoribus, qui Aurelianenſi Eccleſiæ, & parentibus interfecti ſatisfaciant. Veruntamen ipſi omnes interim extrà Eccleſiam & in pœnitentiâ erunt, & ſi quem eorum ad extremum vitæ venire contigerit, & abſolutio ab excommunicatione &

viaticum non negabitur. Volumus autem ut pro his qui Eccleſiæ ſatisfecerint, Aurelianenſis Eccleſia ulterius à divinis non ceſſet officiis. Si qui autem de eiſdem interfectoribus ſe ab ipsâ ſatisfactione ſubſtraxerint, donec in terrâ de ſpeciali dominio glorioſi filii noſtri Lodovici Francorum Regis in ipſo Aurelianenſi Epiſcopatu manſerint, tota civitas & Archidiaconatus Stephani de Garlanda uſque ad eorum ſatisfactionem à divinis vacet officiis. Ideoque ſollicitudini veſtræ mandamus, ut quia ſtatus terræ notior vobis exiſtit, de modo ſatisfactionis & abſolutione Eccleſiæ, quæ ſub interdicto tenetur, vice noſtrâ providere curetis. Datum Piſis ſexto Idus Januarii.

Inſtitutio Canonicorum Ordinis S. Auguſtini, & jurium Decani Ambianenſis confirmatio per GARINUM *Epiſcopum.*

An. MCXXXV. IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii, & Spiritûs ſancti, Amen. WARINUS Dei ordinante clementiâ Ambianenſis Epiſcopus, omnibus ſanctæ Eccleſiæ filiis præſentibus & futuris, ad id dignitatis promoti [a] ut omni lacrimâ ab oculis eorum extersâ, cæleſtis Jeruſalem dulcedine delectati, jugi gaudio manifeſtatæ viſionis Dei perenniter ſacientur. Memini, dilectiſſimi, profeſſionis meæ eſſe, ut deſtructa Eccleſiæ noſtræ pro facultate meâ reſtaurem, ac deformata occaſionibus temporum ſeu negligentiæ, in melius reformando commutem. Hac itaque profeſſione noſtrâ convenior, ſimulque officii mei ratione compellor, ut voti promiſſi compleam actionem, ſollicitudiniſque paſtoralis non intermittam injunctam mihi vicem, ne fortè voti reus, & nominis præmium perdam, & divinæ promiſſionis, quod conſummatoribus profeſſionis & ordinis in terra ſuâ duplicia, & lætitiam ſempiternam repromittit. Ut ergo ea quæ noveram, quæque ex debito officii exigebar complerem, quatenùs conſummati in bono curſûs præmia adipiſci valerem, quod prædeceſſorem noſtrum beatæ memoriæ Godefridum Epiſcopum, de Eccleſiâ in honore egregii Confeſſoris Chriſti Martini intrà muros noſtræ civitatis ſita, in loco ubi parte chlamydis ſuæ Chriſtum in paupere veſtivit, incepiſſe cognovimus, concordi petitione & aſſenſu Cleri noſtri, cui illa ad regendum ſubjicitur Eccleſia, perficere ſatagimus, Canonicis ſancti Auguſtini Regulam, propoſitumque profitentibus Eccleſiam prædictam cum poſſeſſionibus, quas nunc habet, quæque noſtris temporibus regulariter ei accedere poterunt concedimus & confirmamus. & ſub Decano Majoris Eccleſiæ, cui divinâ gratiâ largiente præſidemus, Priorem ipſius loci regularibus ipſis Præpoſitum & Magiſtrum conſtituimus, ut curam eorum agat, culpaſque eorum in proprio Capitulo per ſe corrigat, & in quibus neceſſe fuerit coadjutorem ſibi Decanum præfatum adhibeat. Omnis namque Eccleſia pro diſpoſitione noſtrâ & ſucceſſorum noſtrorum juxtà Canonum ſancita ditioni Decani & Canonicorum matris Eccleſiæ ſubjacebit, nec ſub alio quolibet judice de quocumque negotio Prior vel quiſquam ei impetetur aut reſpondebit, niſi pro culpâ criminali à proprio ordine quemlibet ex illis, quod abſit, oporteat degradari.

Canonicos verò matris Eccleſiæ ipſoſque regulares æqua libertatis proportio in omnibus negotiis continebit, omnes decimas omnium novalium & ſegetum Epiſcopalium urbi adjacentium, ſicut à prædeceſſoribus noſtris Widone, Radulfo, Roricone, Gervino, Godefrido, Ingelranno prædictæ Eccleſiæ conceſſum eſt, nos quoque confirmamus, exceptis decimis terrarum, in quibus mater Eccleſia vel aliæ noſtræ civitatis Eccleſiæ decimas ſumunt: lanæ quoque omnium pecorum Epiſcopalium decimas ei annuimus: altare S. Petri ultrà pontem & omnia ad id pertinentia; Eccleſiam quoque S. Lupi, Valaricique & Deſiderii; altare de Eſtombli, & terram dotis ejus; altare de Wardelvis & de Selincourte, quæ ab omni Epiſcopi & Miniſtrorum ejus reditu & ſervitio libera ſunt; altariaque eorum & hoſpites, familiamque ſancti Apri: altaria quoque de Donfront & de Hargicurte cum appendiciis eorum; nec non & præbendam cujuſque Canonici noſtri uno anno concedimus prædictæ Eccleſiæ, ſi infirmitate corporeâ attactus eam dimiſerit, & ex eâdem infirmitate in quolibet habitu obierit, ut quotidiè Miſſam toto anno pro ſalute ejus Canonici ejuſdem Eccleſiæ perſolvant, & in obſequio ſepulturæ ejus cum noſtræ Eccleſiæ Canonicis cum candelis aſſiſtant: noſtræ quoque Eccleſiæ Clerici ſimiliter eos ſepeliant, & trigeſimale pro eis perficere non omittant, præbendam quoque Fratrum S. Acheoli anno integro habeant poſt obitum illius, cui perſonatus ejuſdem præbendæ fuerit aſſignatus, juxtà conſtitutum Domini Gervini Epiſcopi, & quæcumque in futuro tutè acquiri poterunt eis concedimus, tribuimus, & præſenti privilegio confirmamus: & in molendino S. Mauricii quoque anno modium hybernagii, & decem & octo ſextarios hordei: altare quoque ſanctæ MARIÆ de Remiencourt cum omnibus quæ ad illud pertinent, & atrium dimidium quoque oblationum & minutæ decimæ; altare Amelli & dimidium atrii, altare quoque maceriarum. [b] Si quis hoc evertere tentaverit, anathema ſit.

Sign. Guarini Ambianenſis Epiſcopi. Sign. Alviſi Attrebat. Epiſcopi. Sig. Goſvini Aquicin. Abbatis. Sig. Radulfi Archidiaconi. Sign. Balduini Archidiaconi. Sign. Rogeri Decani. Sign. Simonis Præpoſiti, Sign. Guarini Theſaurarii. Sig. Achardi Sacerdotis. Sig. Rogeri Sacerdotis. Sig. Thetbaldi Sacerdotis. S. Radulfi Diaconi. S. Dodomani Diaconi. S. Arnulfi Diaconi. Sig. Andreæ Subdiaconi. S. Walteri Subdiaconi. S. Gervaſii Subdiaconi. S. Balduini. S. Hugonis. S. Rogeri Acolytorum.

Confirmata eſt hæc charta anno Chriſti Incarnationis MCXXXV. Indictione XIII. in oratorio beati Petri Apoſtoli quod eſt in Eccleſiâ Majori Ambian. Regnante in Gallia Rege Ludovico, anno Epiſcopatûs Guarini Epiſcopi octavo feliciter. Amen. Ego Arnulfus Notarius in Oratorio beati Petri legi, & in Synodo relegi. Sign. Abbatum in eâdem Synodo reſidentium, Domni Serlonis Belvacenſ. Leodegarii Flaviacenſis, Theodorici Noviomenſis, Dodeſcaldi Aſtiacenſis.

HUGO *Epiſcopus Autiſſiodorenſis complurium decimas Eccleſiarum ſuis Canonicis concedit, ea conditione, ut tota Quadrageſima communiter comedant.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, res geſtas memoriæ tradere, chartarumque teſtimonio confirmare, legum ſancit auctoritas, magnaque mortalibus eſſe videtur utilitas. Unde ego HUGO Anno MCXXXVI.

a *promoti*] Lege *promoveri*.
b *maceriarum*] Acherius conjecit legendum *Maceriarum*, hoc eſt *Mezieres*.

Autiſſiodorenſis Eccleſiæ Epiſcopus notum fieri volo, chartæque hujus teſtimonio confirmo, quòd fratres noſtri, Canonici videlicet ſancti Stephani, ad me venerunt; & ut eis decimas Auſiaci & quatuor Eccleſias, Eccleſiam videlicet Baſernæ, & Eccleſiam S. Priſci, & Eccleſiam Montiniaci, & Eccleſiam Vendonſæ donarem, me rogaverunt. Ego autem petitioni eorum diligenter acquievi, & prædictas decimas & Eccleſias perpetua poſſeſſione habendas ſalvo jure Epiſcopali eis donavi, ea quidem conditione, ut per ſingulos annos tota Quadrageſima in refectorio communiter comedant, ut & ipſi & volunt & petunt. Et ego concedo, ut eorum perpetua ſit hujuſmodi poſſeſſio, ſic & ego & volo, & præcipio, & ipſi concedunt, ut perpetua ſit prædicta conditio. Si verò ſine legali eſſonio dimittatur, omnia ad Epiſcopum revertantur. Hujus autem rei petitores & conceſſores fuerunt Ulgerius Præpoſitus, Jocelinus Decanus, Stephanus Theſaurarius, Ato Archipreſbyter, Hugo Preſbyter, Joannes Preſbyter, & alter Hugo Preſbyter, & alii Preſbyteri. De Diaconibus Gaufridus, Sabsricus, Rodulfus, Ato, & alii Diacones. De Subdiaconibus Rainaldus, Anſelmus, Wilelmus, Iterius, & alii Subdiacones. Huic quoque petitioni & donationi adfuerunt Hugo Decanus ſancti Petri, Olricus Prior S. Amatoris, Herveus Præpoſitus ſanctæ MARIÆ. Hoc verò actum eſt Autiſſiodori in Capitulo S. Stephani, anno ab Incarnatione Domini M. C. XXXVI. Ludovico Rege, Willelmo Conſule, Jona Cancellario.

Quæ Abbatiæ Caricampi Ordinis Ciſtercienſis, vulgò Cercamp, *in Arteſia prope Dullendium, contulerat Hugo Candavenæ, rata habent* THEODERICUS *Ambianenſis &* MILO *Morinenſis Epiſcopi.*

Anno MCXXXVII. IN nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen: Ego THEODERICUS Ambianenſium, & ego MILO Morinorum Dei gratiâ Epiſcopi, tam præſentibus quàm futuris in Chriſto fidelibus in perpetuum. Sæpe longitudinitas temporum auferre ſolet notitiam rerum; labilis enim & caduca naturæ humanæ conditio dum juxtà morem deperit, ſubſequentem nimirum ſe à certitudine tranſducit. Eapropter, fili Hugo Abba venerabilis Caricampi, collatas à devotis viris eleemoſynas tibi Monaſterioque tuo in perpetuum poſſidendas, ſcripto & memoriæ commendare curavimus, quarum eleemoſynarum nomina cum donatoribus ſuis ſubſcripſimus.

Noverint igitur omnes homines tam præſentes quàm futuri, quòd cum diù Hugo Candavene [a] propter combuſtionem villæ ſancti Richarii ſub anathemate manſiſſet, tandem concedente Domino Papa Innocentio meruit ut pœnitentiam in terra ſua ageret, & de ſuis poſſeſſionibus Abbatiam quamdam conſtrueret. Eccleſiam itaque Ciſtercium, quæ de Carocampo dicitur, conſtituit, quam terris & poſſeſſionibus dotavit. Hæc ſunt nomina poſſeſſionum, tertia pars Haiæ atque Caricampi, terra ad duas carrucas, & quidquid juris in eodem territorio habebat. Hoc laudaverunt filii ejus Engelrandus & Hugo, Anſelmus, Radulfus, & Wido. Hujus rei teſtes ſunt Balduinus Sacerdos ſancti Hilarii, Arnulfus Clericus de Sancto Paulo, Andreas de Baldemento, & Bona-Fides Monachi, Adam Chareth, & Hugo de Heſtruz, & multi alii.

Anſelmus de Pas dedit Beatæ MARIÆ medietatem Caricampi. Hoc laudaverunt Helfridus frater ejus & ſorores Aelidis, Giſla & Emma. Huic rei interfuerunt Hugo Comes Candavene, & Balduinus Sacerdos ſancti Hilarii, Arnulfus Clericus de ſancto Paulo, Andreas de Baldemento, & Bona-Fides Monachi, Balduinus & Goſſelinus de Ortevilla, Hugo de Heſtruz & Adam Chareth.

Mainardus de Maritaniâ dedit ſe B. MARIÆ, & quidquid habebat in territorio Caricampi. Hoc conceſſit Miriadoil & uxor ejus Clemens & filii eorum Engelrandus, Balduinus, Miriadoil, & Arnulfus, & filia Clemens.

Radulfus Luvel dedit Beatæ MARIÆ medietatem terræ Caricampi, & nemus. Hujus rei teſtes ſunt Hugo Comes Candavene, & Engelrandus filius ejus, Andreas de Baldemento, & Bonafides Monachi, Balduinus Sacerdos ſancti Hilarii, Arnulfus Clericus de ſancto Paulo, Balduinus, & Goſcelinus de Ortevilla, Robertus de Durlez, & Hibertus frater ejus, Robertus Waſtavene & Odo frater ejus, & Hugo de Heſtruz, Nicolaus de Erin, Adam Chareth, Robertus de Halli, Bachelier de Heſeche, & multi alii.

Engelrandus de Vaccatiâ, & Rogerus dederunt quidquid habebant in territorio Caricampi, quod laudaverunt filii eorum Petrus, Mainardus, Balduinus, Engelrandus, Radulfus Luvel, Rogerus Spinoe, Vivianus de Pas.

Lambertus de Athruviis dedit Beatæ MARIÆ quidquid habebat in territorio Caricampi: Burnel & filii ejus Vivianus de Pas, & Landricus, frater ejus Rainelmus conceſſerunt Beatæ MARIÆ quidquid habuerunt in territorio Caricampi. Hujus rei teſtes ſunt Anſelmus de Pas, Balduinus Sacerdos ſancti Hilarii, Radulfus Luvel, Hibertus Deſalteus, Rogerus Spinoe, & Balduinus filius ejus. Galterus Gohart, & Hubertus de Vaus & uxores eorum, filii & filiæ eorum conceſſerunt Beatæ MARIÆ quidquid habebant in territorio Caricampi. Hujus rei teſtes ſunt Rogerus Spinoe, & Balduinus filius ejus, Girardus Sacerdos de Balli, Amiſardus, Odo & Joannes filius ejus. Hoc factum eſt anno ab incarnatione Domini MCXXXVII.

PETRUS *venerabilis Abbas Cluniacenſis, pro* RODULFO, *de Perronâ benefactore ordinat Miſſas ac preces tùm Cluniaci tùm in toto Ordine celebrandas.*

EGo frater PETRUS humilis Cluniacenſis Abbas, nota facio legentibus ea quæ ſequuntur. Comes Anno circ. MCXL.
RODULFUS de Peronâ, filius Hugonis Magni fratris Philippi Regis Francorum, magnus amicus & benefactor exſtitit hujus, in quâ omnipotenti Deo ſervire optamus ſanctæ Cluniacenſis Eccleſiæ. Hic poſt reliqua bona opera ſua, quibus Deum ſibi propitiare dum incolumis viveret, laborabat, jam infirmus & morti proximus præcedentibus aliquid majus adjunxit. Nam Monaſterio de Creſpeio, quod antiquitùs in eodem Creſpeii caſtro conſtructum fuerat, & Cluniacenſi Eccleſiæ ſubditum erat, tam in terris quàm in terrarum redditibus, tanta largitus eſt, ut redditus annui terrarum illarum, mille ſolidorum quantitatem excederent. Præter hæc multa alia quæ diverſis ad Cluniacum pertinentibus Monaſteriis delegavit, etiam ipſi Cluniacenſi Monaſterio quingentas argenti marcas jure teſtamentario donavit. Quæ

a. *Candavene*] Comes S. Pauli & Beatrix uxor ejus fundatores Caricampi. Vide Annales Ciſterc. ad ann. 1137. c. 6. n. 5. 6. an. 1141. c. 10. n. 5. 6. 1145 c. 10. n. 6. Tom. 1.

ipſo jam vitâ exempto paucis poſt diebus Cluniacum allatæ ſunt, & Cluniacenſi Conventui publicè in Capitulo præſentatæ.

Nolentes ergo, imò vitantes tantis beneficiis ex toto apparere ingrati, communi conſilio & precibus præcipimus ei duo tricenaria fieri, tres Miſſas ab unoquoque Sacerdotum cantari, ter ſeptem pœnitentiales pſalmos à cunctis aliis non Sacerdotibus dici; per univerſa Monaſteria ad Cluniacum pertinentia, ubi ordo tenetur, tricenaria celebrari, ab aliis Sacerdotibus tricenaria non facientibus duas Miſſas abſque exceptione aliquâ celebrari. Super hæc omnia, quod rarò cuilibet conceditur, datum eſt ei & anniverſarium ſolemne, ſicut uni poſt Imperatores & Reges de majoribus amicis & benefactoribus noſtris. Ut autem ſciatur cujuſmodi ſit hoc anniverſarium, die quâ illud celebrandum eſt, fiet pro eo generale officium in Conventu cum Miſſâ ſimiliter publicâ: fratres univerſi Sacerdotalis ordinis Cluniaci morantes, eâdem die Miſſam pro ipſius ſalute celebrabunt, alii pſalmum *Miſerere mei Deus* dicent, & tredecim pauperes reficientur. Annuale inſuper Miſſarum, hoc eſt anno integro quotidiana Miſſa pro eo celebrabitur. Facta ſunt iſta ut omnipotens miſerator per immenſam miſericordiam ſuam ejus miſereatur, & à ſorte impiorum ereptum, cum numero ſuorum aſſociet, & felicis ac ſempiternæ vitæ participem facere dignetur, Amen, Amen.

S. BERNARDI *ad Dominum Papam* INNOCENTIUM *pro* ARNULPHO *Lexovienſi Epiſcopo electo.*

AMantiſſimo Patri & Domino, Dei gratiâ ſummo Pontifici INNOCENTIO, BERNARDUS Claraevallenſis vocatus Abbas modicum id quod eſt. Benedictus Deus & Pater Domini noſtri JESU-CHRISTI, qui Eccleſiam ſuam, immaculatam ſponſam dilecti Filii ſui, in diebus noſtris liberam, & abſolutam à tribulationibus malorum cuſtodivit & dolore: ſchiſmata corruerunt, hæreſes ſiluerunt, ſuperborum & ſublimium colla calcantur. Et quidem in ſchiſmate vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani, & tranſivi, & ecce non erat. In hæreſi multorum redivivi pullulabant errores, ſed obſtructum eſt os loquentium iniqua. Tyrannus Siciliæ extulerat in altum cor ſuum, ſed jam humiliatur ſub potenti manu Dei. Nullus gradus prætermiſſus eſt, de quo non acceperit victoriam per vos Eccleſia Dei, in manu potenti & in brachio excelſo. Supereſt tamen in tertio gradu Comes Andegavenſis malleus bonorum, oppreſſor pacis & libertatis Eccleſiæ: perſequitur Eccleſiam Lexovienſem, non ut introitum habeat paſtor Eccleſiæ illius in ovile ovium niſi aliunde: Sed quod factum eſt non poteſt non fieri. Denique ſi res ipſa habeat diligentem inſpectorem, & prudenter examinetur ad commodum cauſæ, & ad rei geſtæ confirmationem, omnia cooperantur in bonum, perſona, negotium, auctor operis, impugnator. Si enim ad perſonam reſpicias, hic eſt filius tuus dilectus in quo tibi complacuit. Si ad negotium, ordine integro, & canonicâ libertate conſummatum eſt. Si ad auctorem operis, vir religioſus eſt, & timens Deum. Si ad operis impugnatorem, ecce homo qui non poſuit Deum adjutorem ſuum, hoſtis Eccleſiæ, inimicus crucis Chriſti. In omni ſiquidem negotio validiſſimum argumentum eſt ad faciendam rei dubiæ fidem, id ſemper eſt melius quod placeat bonis, malis autem diſpliceat. Sed appellavit ſedem Apoſtolicam Comes Andegavenſis. Quare obſecro? quâ læſione? quo gravamine urgente? non quia opprimeretur, ſed quia opprimeret; non ut injuriam ſuam relevaret appellationis remedio, ſed ut benedictionem iſtius obſtaculo appellationis impediret. Cum itaque & religio promoventis, & promoti dilectio, & cauſæ juſtitia confluant in unum, ſuperfluum videtur & vanum rogare pro eo, ubi ejus humilitas poſtularit. Loquar ergo ad Dominum meum cum ſim pulvis & cinis. Loquar ſervus ſponſæ ad amicum ſponſi, jocundum ſit ei eloquium meum. Tibi Domine commiſſa eſt Eccleſia à ſolis ortu uſque ad occaſum; tu ei debes eſſe murus & antemurale à facie inimici & perſequentis, tu debes fovere filios ejus ſub umbrâ alarum tuarum. Suſcipe Lexovienſem Epiſcopum uterinum filium Romanæ Eccleſiæ, & remitte eum in benedictionibus dulcedinis, nequando dicat inimicus ejus: prævalui adversùs eum. Accingere gladio tuo, Pater, ad exaltationem filii, ad depreſſionem inimici, ad conſervandam Eccleſiæ libertatem. Non enim ſumus ancillæ filii, ſed liberæ, quâ libertate liberavit nos Chriſtus.

CELESTINI *II. De ſui electione in Summum Pontificem certiores facit Cluniacenſes, atque ut pro ſe ad Deum preces fundant, rogat.* An. MCXLIII.

CÆLESTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis PETRO Abbati, & Monachis Cluniacenſibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Charitatem veſtram de ſtatu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ matris veſtræ ſollicitam cognoſcentes, quæ circà nos acta ſunt vobis ſignificare curavimus. Notum igitur facimus dilectioni veſtræ quòd Domino noſtro bonæ memoriæ Papa Innocentio octavo Kal. Octobris defuncto, & in Lateranenſi Eccleſia cum maxima Cleri ac Populi Romani frequentia tumulato, Cardinales Preſbyteri & Diaconi, unà cum Fratribus noſtris Epiſcopis & Subdiaconis, Clero & populo Romano acclamante, partim & expetente, tertiâ die in ipsâ Eccleſiâ unanimi voto & pari conſenſu, me indignum, & prorsùs tanti officii imparem, neſcio quo Dei judicio, in Romanum Pontificem concorditer elegerunt. Ego autem conſiderans infirmitatem meam ad Apoſtolicæ Sedis culmen non poſſe pertingere, onus hoc malui declinare, ne in Paſtorali regimine imparis adminiſtrationis actione ſuccumberem. Sed quia contraire non eſt Domini diſponentis arbitrio, obedienter ſequutus ſum, quod miſericors de me regentis manus voluerit operari. Diſpoſitioni itaque divini conſilii colla ſubmittens, tanto pondere preſſum me recognoſco: ut non per prophetæ ſpiritum, ſed per experimentum dicam: *Incurvatus ſum & humiliatus ſum uſquequaque.* Pſal. 118. 107. Tanta quippe occupationum onera deprimunt, ut ad ſuperna vix aliquando animus erigatur. Multis cauſarum fluctibus quatior, & poſt illa quietis otia quæ ante hoc officium me recolo habuiſſe, tantis tumultuoſæ vitæ tempeſtatibus affligor, ut rectè dicam: *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Pſal. 68. 3.

Unde Fratres cariſſimi, per Omnipotentem Dominum rogo, ut me ſub hoc paſtoralis curæ onere laſſeſcentem orationum veſtrarum interceſſionibus adjuvetis, ut ejuſdem Omnipotentis Dei miſericordiam totis niſibus & plenis deſideriis imploretis, quatenùs mihi inter undas pelagi laboranti Majeſtatis ſuæ dexteram porrigat, & ſic naviculæ ſuæ præeſſe concedat, ut ad æternæ quietis portum cum ſuſceptæ navis onere, ipſo ducente, perveniam.

Nos autem Cluniacenſe Monaſterium tamquam

B. Petri

Cluniac Monaſter. ú proprium S. Petri. Rogatus à Cluniacenſibus indulget Epiſc. Claromont.

B. Petri proprium, more prædeceſſorum noſtrorum diligere volumus & fovere, & ſuam eis juſtitiam conſervare.

Quòd autem Claromontenſis Epiſcopus præteritâ B. Lucæ feſtivitate à prædeceſſore noſtro bonæ memoriæ Papa Innocentio evocatus non venit, nec canonicam excuſationem prætendit, pro veſtrâ dilectione ad præſens æquanimiter toleramus. Datum Laterani octavo Idus Novembris.

LUDOVICUS *VII decimam panis ad Curiam ſuam allati dum Pariſius moratur, concedit Monialibus Hederenſis Abbatiæ.*

An. MCXLIII

LUDOVICUS Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum, omnibus Chriſti fidelibus in perpetuum. Quoniam Deo diſponente bona quæ temporaliter agimus, & contrà adverſarium noſtrum arma ſunt inexpugnabilia, & æternæ hereditatis indubitanter nobis acquirunt præmia, ratio conſulit, neceſſitas exigit, ut dum tempus habemus, bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei operemur, ut pauperes ſpiritu noſtræ largitatis munificentiâ neceſſitatis ſuæ obtineant remedium, & noſtra fragilitas eorum orationibus adjuta, in diſtricto examine Judicem ſibi miſericordem inveniat & propitium. Eleemoſyna enim, teſte ſcripturâ, & oratio juſti aſſidua, peccatum exſtinguere, & Dominum cujus imaginem portamus valet offenſum reddere, in cujus manus durum & horrendum eſt incidere. Hac igitur ratione inſtructi, hac conſideratione admoniti, volumus & immobili lege ſtatuimus, ut panis qui ad Curiam noſtram & ſucceſſorum noſtrorum quotieſcumque Pariſius fuerimus defertur, totus ex integro decimetur, atque eadem decima Sanctimonialibus ſanctæ MARIÆ de Edera ob remedium animarum noſtrarum in perpetuum præbeatur. Id etiam Regibus poſteris noſtris denuntiamus, quatinus hanc eleemoſynam noſtram acceptam habeant, manuteneant, & in nullo unquam minui permittant. Quod ne valeat oblivione deleri, ſcripto commendavimus, & ne poſſit à poſteris infirmari, ſigilli noſtri auctoritate, & nominis noſtri caractere ſubter firmavimus. Actum Pariſius publicè anno Incarnati Verbi MCXLIII. Regni noſtri VII. adſtantibus in Palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. S. Radulfi Viromandorum Comitis Dapiferi noſtri, S. Willelmi Buticularii, S. Matthæi Camerarii, S. Matthæi Conſtabularii. Data per manum Cadurci Cancellarii.

Littera THEODERICI *Epiſcopi de Eccleſiæ S. Martini Ambianenſis Promotione in Abbatiam.*

Ann. MCXLV.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen. Ego THEODERICUS Dei gratia Ambianenſis Epiſcopus dilectis filiis ſuis Radulfo Decano, Warino Præpoſito, Radulfo, Balduino Archidiaconis, Fulconi Præcentori, Simoni Cancellario & toti Capitulo B. MARIÆ & ſancti Firmini Martyris, eorumque ſucceſſoribus in perpetuum. Novit ſancta Eccleſia à ſuæ originis primordio de bono in melius proſperari, & ſecundùm ſucceſſum temporis, ſucceſſum ſemper habuit ſui gradûs & honoris. Unde vos, Fratres cariſſimi, hoc incrementum veſtræ Eccleſiæ veſtris temporibus conſiderantes, unanimi conſilio & ſtudio caritatis noſtram parvitatem poſtulaſtis, ut Eccleſia ſancti Martini pretioſiſſimi Confeſſoris Chriſti quæ dicitur in Gemellos, quæ etiam honorificè fundata eſt in eadem parte noſtræ civitatis, eodemque loco in quo prædictus Confeſſor Chriſtum in ſpecie pauperis chlamydis ſuæ parte veſtivit, quæ ſub veſtrâ ditione ſemper habita, & à Prioribus hactenus gubernata, ſub titulo Abbatis poneretur, & Clerici ejuſdem loci, ſalvo jure veſtro, ſub nomine Abbatis, efficaciori curâ & honorabiliori diſciplinâ regeretur. Eſt autem, prout à vobis didicimus, prætaxati loci conſuetudo, ut Priore decedente, Prior à Fratribus canonicè eligatur, & electio in Capitulo veſtro præſentetur, & laudatâ electione pari favore tam à vobis quàm ab ipſis electus requiratur. Concedimus ſiquidem, ut quod huc uſque de Priore actum eſt, & ordo electionis, & favor veſtræ conceſſionis in prærogativam Abbatis tranſeat, & quidquid in Priorem habuit, in Abbatem Capitulum veſtrum habet, & Abbas à Fratribus electus & à vobis laudatus benedictionem tantùm ab Epiſcopo recipiat, vobiſque ſubjectionem & obedientiam promittat, & à Decano curam recipiat animarum.

Ut igitur veſtræ petitionis & noſtræ annuitionis concordia firma & illibata permaneat, præſentem paginam vobis ſcribimus, & ſigillo noſtro communimus, & perturbatorem hujus rei vinculo anathematis innodamus, teſtiumque ſubſignatione privilegium iſtud corroboramus. Sig. Theoderici Epiſcopi. Sig. Radulfi Decani. Sig. Warini Præpoſiti. Sig. Radulfi, Balduini Archidiaconorum. Sig. Fulconis Præcentoris. Sig. Simonis Cancellarii. Sig. Theobaldi, Alelmi Præſbyterorum. Sig. Rodamanni, Arnulphi Diaconorum. Sig. Rogeri Wermondi Subdiaconorum. Sig. Theobaldi Abbatis ſancti Martini Ambianenſis. Sig. Deodati Abbatis ſancti Acheoli. Sig. Gygomari Abbatis ſancti Fuſciani. Sig. Fulconis Abbatis ſancti Joannis. Sig. Adam Abbatis ſancti Jodoci de Nemore. Sig. Theobaldi Abbatis ſancti Judoci ſupra mare. Sig. Serlonis Abbatis ſancti Luciani. S. Goſvini Abbatis Aquicincenſis. S. Hugonis Abbatis de monte S. Quintini. S. Fulberti Abbatis Flaviacenſis.

Actum anno Dominicæ Incarnationis MCXLV. Datum per manum SIMONIS Cancellarii.

EUGENII *Papæ III. Clero & populo Tornacenſi.*

An. MCXLVI.

Epiſcopum Eccleſ. Tornacenſi miſſum, & ſe conſecratum mittit.

EUGENIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectiſſimis Filiis Clero & Populo Tornacenſi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Tornacenſis Eccleſia in proprii Paſtoris abſentiâ à longis retrò temporibus plurimum laboravit, & ſicut multorum Religioſorum & diſcretorum virorum atteſtatione cognovimus, tam animarum quàm corporum damna plurima & gravia detrimenta ſuſtinuit: audivimus enim multa millia hominum in eodem Epiſcopatu, qui Epiſcopum nunquam viderunt, ſed quaſi Epiſcopum non habentes, abſque illâ ſacri chriſmatis unctione, quam fideles contrà diaboli inſidias pugnaturi per manus Epiſcoporum ſuſcipiunt, de præſenti ſæculo migraverunt. Unde nos officii noſtri debito, & multorum Religioſorum de partibus veſtris crebris exhortationibus provocati, & caritatis zelo ſuccenſi, tantis malis occurrere Domino authore decrevimus, atque Fratrum noſtrorum communicato conſilio, dilectum Filium noſtrum Anſelmum Abbatem S. Vincentii Laudunenſis, Spiritûs ſancti gratiâ invocatâ, vobis in Epiſcopum conſecravimus. Eumdem itaque cum gratiâ Sedis Apoſtolicæ, & litterarum noſtrarum proſequutione, ad vos remittentes, per Apoſtolica ſcripta univerſitatem veſtram rogamus, monemus, atque præcipimus, quatenùs ipſum reverenter ſuſcipiatis, diligatis, & honoretis, eique tamquam proprio Paſtori, & animarum veſtrarum Epiſcopo obe-

dientiam ac reverentiam humiliter exhibeatis. Nos autem illos qui occaſione Epiſcopatû Tornacenſis, Fratri noſtro S. Novionenſi Epiſcopo ſacramento vel fidelitate ſeu obedientiâ adſtricti ſunt, ab eadem fidelitate & juramento vel obedientia, Apoſtolicâ authoritate abſolvimus, & ut præfato noſtro Anſelmo Epiſcopo eadem fidelitate & obedientiâ teneantur præcipimus: ſi quis autem ei rebellis & inobediens eſſe præſumſerit, ſententiam quam idem Frater noſter Epiſcopus in eum canonicè promulgaverit, nos authore Domino ratam habebimus.

Data trans Tiberim Idibus Martii.

An. MCXLVI.

Ejuſdem LUDOVICO *Regi Francorum.*

Conſecratum à ſe Epiſcop. Tornacêſem Anſelmum commendat.

EUGENIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Cariſſimo in Chriſto Filio LUDOVICO illuſtri Francorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Oportet nos pro his qui noſtro regimini diſponente Domino commiſſi ſunt ſollicitos eſſe, & de ipſorum ſalute tanquam de noſtrâ propriâ cogitare: in extremo namque examine, ſi circà ipſorum ſalutem negligentes fuerimus, reddituri ſumus pro ipſis Domino rationem. Tornacenſis Eccleſia, ſicut te ignorare non credimus, à longis retrò temporibus proprio Paſtore caruiſſe dignoſcitur, unde ſicut multorum Religioſorum & diſcretorum virorum veridicâ relatione cognovimus, præter alia detrimenta, multa millia hominum abſque illâ ſacri chriſmatis unctione, quam fideles contrà diaboli inſidias pugnatori per manus Epiſcoporum ſuſcipiunt, de præſenti ſæculo migraverunt, & tam his quàm aliis diverſis modis, tam animarum, quàm corporum, in eodem Epiſcopatu propter proprii Paſtoris abſentiam damna plurima provenerunt: ideoque & nobis & ipſis providere volentes, tantis malis occurrere, Domino authore, decrevimus, atque dilectum Filium noſtrum Anſelmum S. Vincentii Laudunenſis Abbatem, Spiritûs ſancti gratiâ invocatâ in Tornacenſem Epiſcopum conſecravimus: quod ad magnum regni tui à Deo commiſſi, & coronæ tuæ incrementum credimus proventurum. Monemus itaque nobilitatem tuam, & exhortamur in Domino, ut nullius prava ſuggeſtio cor tuum ſuper hoc moveat, ſed quod pro tanta neceſſitate, & tot millium hominum ſalute, factum eſt, hilari vultu, & læto animo ſuſcipias, & eumdem Epiſcopum pro beati Petri & noſtrâ reverentiâ, Magnitudinis tuæ conſilio & auxilio juvare & manutenere ſtudeas: quidquid enim honoris & beneficii à tuâ liberalitate ſibi exhibitum fuerit, nobis adſcribimus. Data trans Tiberim Idibus Martii.

An. MCXLVI a

Teſtamentum a GUILLELMI *domini Montiſpeſſulani.*

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto, tertio Idus Decembris feriâ quartâ, Ludoico Rege regnante, Ego GUILLELMUS de Montepeſſulano filius Ermeſſendæ ſic facio meum Teſtamentum. In primis itaque pro Dei amore, & redemptione animæ meæ cuidam Eccleſiæ, quam ego Hieroſolymis rediens in honorem Dei & ſanctæ Crucis, & aliorum Sanctorum juxtà domum meam ædificavi, & verè Dominicum lignum cum pluribus aliis Reliquiis ibi attuli, ipſi Eccleſiæ dono & concedo; ac de meo jure in ejus jus in perpetuum transfero cameram ſcilicet meam, quæ eſt prope ipſam Eccleſiam, & totum illud quod pertinet ad ipſam cameram, & porticum qui eſt ante cameram, ſicut determinatum eſt à pilari uſque ad parietem ſolii, & uſque ad parietem cameræ, & quamdam petiam horti, quæ eſt ad caput ipſius Eccleſiæ; & totum illum porticum qui eſt ante Eccleſiam: totum hoc dono huic Eccleſiæ, ut Capellanus ibi Deo ſerviens cum Clericis ſuis habitare poſſit. Et dono huic Eccleſiæ totum meum hortum, qui eſt juxtà viam quâ itur ad Eccleſiam ſancti Coſmæ: qui hortus confrontatur ex unâ parte cum horto Petri Vineſranc; & ex alterâ parte cum horto Pontii de Meſoa; & ex aliâ parte cum areâ: & ſeptem quartiatas de vineis in vineto, quod vocatur Maranegues. Hunc hortum & has vineas dono huic Eccleſiæ pro luminaribus ipſius Eccleſiæ, ac pro veſtitu Capellani & Clerici ſui: & dono in perpetuum victum in domo meâ Capellano ipſius Eccleſiæ cum ſuo Clerico.

Item præterea poſt obitum Dominæ meæ matris, infirmis qui morantur prope pontem de Liſto dono & concedo, ac de meo jure in eorum jus in perpetuum transfero, illum ſcilicet molendinum qui eſt juxtà domum ipſorum infirmorum; illum videlicet, quem mater mea tenet & poſſidet. Et dono eis ſimiliter ſeptem quartiatas de vineis in termino de Salzeto: hoc totum videlicet molendinum & vineas habet domina mea mater, & poſſidet in vitâ ſuâ.

Item poſt hæc propter lapides & ea quæ habui de Eccleſia beatæ MARIÆ, dimitto duas modiatas de terrâ in termino de Palude, de proximioribus ipſi manſo ſanctæ MARIÆ, præter illas terras de inſula, ita ſcilicet, ut *tarilus* b operis beatæ MARIÆ tanto tempore ipſam terram teneat, donec de aſſimento ipſius terræ habeat perceptum & recuperatum, quod valeat duo millia ſolidorum; & poſtea meus heres illam terram recuperet. b

Item illum locum, qui vocatur Neut, à poſſeſſoribus ſuis emi, non propter me, nec propter opus meum, ſed ideo ut ipſi qui ibi morabuntur, ſecurè poſſint ibi Deo ſervire; & mei infantes ipſum locum cum habitatoribus ſuis ſemper defendant, & manuteneant, & nihil inde accipiant vel quærant, nec in aliquo inquietent, ſed pro Dei amore tantummodo faciant.

Item cum Reverendo Magalonenſi Epiſcopo, & cum Clericis ejuſdem Eccleſiæ de Magalonâ de Montepeſſulano ejectis, de quo Honore ipſe Epiſcopus & Canonici conquerentur, dominus Montiſpeſſulani cum eis de hoc pacem & concordiam faciat; ſin autem, quod jure indeterminatum fuerit, ipſi Epiſcopo & Canonicis faciat.

Item cum hominibus illis, qui in caſtro meo Montiſpeſſulani domos habebant, dominus Montiſpeſſulani convenienter emendando cum eis concordiam faciat; ſi aliter fieri non poterit, in meâ veteri curia arbitrio & exiſtimatione bonorum virorum eis emendetur.

Item ſi Honorem aliquem injuſtè alicui habeo, vel teneo, meus heres qui illum honorem poſſidebit, poſtquàm ſciverit cujus juris ſit, nullo modo illum honorem retinere audeat, ſed ei, cujus juris eſt ſine morâ reddat.

Item dominæ meæ matri dimitto quæcumque modo poſſideo, & ipſa teneat & cuſtodiat caſtrum de Palude, & tantum de aſſimentis Honoris ipſius Caſtri, unde poſſit illud Caſtrum benè tenere & regere quamdiù vixerit, & ſemper de toto Honore Paludis, & Montiſpeſſulani, & de omni alio meo jure ubicumque ſit accipiat domina mater mea quidquid ſibi

a *Teſtamentum*] Patim edidit Petrus Gariel in Serie Præſulum M? a o . 137. Ubi multa deſunt quæ hîc attexuntur. Probat idem Auctor Guillelmum fuiſſe Monachum in Grandiſſylva Abbatia poſtquàm condidit Teſtamentum, pag. 158

b *tarilus*] Acherius conjecit *Bajulus*.

placuerit. Poſt mortem verò ipſius cuncta heredi meo remaneant.

Item Guillelmo filio meo majori dimitto Montempeſſulanum cum ſuo termino, & cum omnibus ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me: dimitto ei Caſtrum de Montefcrrario cum omnibus ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me; orratas, caminos, boſcos & paſcuâ, aquas & vilarias, peretras & ctemos: quæ teneo ad feudum de Comite Melgorienſi, dimitto Guillelmo filio meo minori, & dimitto ei civitatem Tortoſam cum toto ſuo termino, & cum omnibus ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me: quam civitatem mihi Comes Barchinônenſis ad feudum & ad totos Honores [dedit.] Item Guillelmo filio meo minori dimitto Caſtellum-novum cum omnibus ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me: & villam de Salzeto cum ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me; exceptis his quæ Montipeſſulano valde neceſſaria ſunt, ſcilicet pannos in flumine ablui & ſeſſicari in tipis & graveriis, pratis frui, ingredi per vias & regredi. Iterum dimitto ei Caſtellaniam quam habeo in caſtro de Melgorio, & meam partem monetæ Melgorii, & Caſtellanium de Monteferrando, & albergas & baillias, & omnia quæcumque in illâ patriâ habeo, & habere debeo, vel aliquis per me. In villâ de Sotrauſon, & villam ſancti Martini de Crerio, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo vel aliquis per me: & caſtrum de Piniano, & omnia quæcumque ibi habeo vel aliquis per me: & totos feudos & omnia quæcumque habeo, & habere debeo vel aliquis per me in toto Epiſcopatu Suſtancionenſi [c]; exceptis his ſuprà dictis quæ dimitto Guillelmo filio meo majori (Raimundus Guillelmi filius meus pro noſtrâ & ſuâ ſalute Deo omnipotenti, & ſancto Petro Cluniacenſi Monachus eſt oblatus.) Item Bernardum Guillelmi filium meum dimitto Guillelmo filio meo majori, ita ſcilicet ut uſque ad ætatem octodecim annorum benè faciat eum docere, & in litteris ſtudere; & ſi tunc voluerit Clericus fieri, & ad ſacros ordines promoveri, dominus Montiſpeſſulani in omnibus ei ſubveniat, & cuncta quæ ad hoc ſibi neceſſaria fuerint honorificè adminiſtret. Si verò noluerit Clericus fieri, nec ad ſacros ordines promoveri, hoc ei ſit in liberâ ejus voluntate, dominus Montiſpeſſulani teneat illum honorificè ſecum, ita ſcilicet ut equos & arma & armigeros, & victum & veſtitum ſibi honorificè adminiſtret: & Bernardus nihil aliud in toto Honore ipſius aliquo jure petere poſſit: vilis enim hereditas nobilem hominem non decet.

Item filio meo Guidoni dimitto caſtrum de Paoiſſano cum omnibus ſuis pertinentiis, & cuncta quæ ad dominium ipſius caſtri pertinent, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me; ita ſcilicet quòd tunc cum Guido ætate viginti annorum fuerit, dominus Montiſpeſſulani redimat illud caſtrum, & perſolvat illam pecuniam pro quâ illud in pignore miſit, & perſolvat quinque millia ſolidatas Comiti Provinciæ, cum ipſe eas petierit propter caſtrum de Paoillano. Dimitto etiam Guidoni caſtrum de Poiet cum ſuis pertinentiis, & omnia quæcumque ibi habeo & habere debeo, vel aliquis per me.

Item illud quod defuit de pecuniâ illâ quam debui dare Guillelmæ filiæ meæ cum marito ſuo, reddat ei ac perſolvat dominus Montiſpeſſulani.

Item filias meas Alazais & Ermeſſendam, cum venerint ad tempus conjugii, mariret eas dominus Montiſpeſſulani, & donet unicuique illarum centum marchas argenti, & optima veſtimenta, & unum lectum de palio, & duos ſcyphos argenteos de ſex marchis, & unum palafredum, unicuique illarum honorificè adminiſtret.

Item ſi Guillelmus filius meus major ſine herede de legali uxore, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio, Monſpeſſulanus & totus alius Honor, quem ſuprà ei dimiſeram, remaneat ad Guillelmum minorem vel ad heredem ejus legalem, & totus ille Honor, quem Guillelmo minori dimiſeram, ſtatim remaneat ad Bernardum, vel ad heredem ejus legalem, niſi promotus ſit ad Ordinem Subdiaconatûs: ſed ſi promotus fuerit ad hunc Ordinem, nunquam ampliùs hereditatem habeat, ſed ad Guidonem remaneat, vel ad heredem ejus legalem

Item, ſi verò Guillelmus filius meus minor moriatur ſine herede de legali uxore, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio, tota ſua hereditas remaneat ad Bernardum vel ad heredem ejus legalem, niſi promotus fuerit ad Ordinem ſupradictum.

Item, ſi Guillelmus major & Guillelmus minor moriantur ſine heredibus de legalibus uxoribus, vel heredes eorum moriantur ſine heredibus de legalibus conjugiis, tota hereditas eorum remaneat ad Bernardum filium meum, vel ad heredem ejus legalem, niſi promotus ſit ad ſupradictum Ordinem; & tunc alius Honor quem Bernardo dimiſeram, revertatur ad Guidonem, vel ad heredem ejus legalem.

Item, ſi Bernardus filius meus moriatur ſine herede de legali uxore, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio, tota ſua hereditas remaneat ad Guidonem, vel ad heredem ejus legalem.

Item, ſi verò Guillelmus major & Guillelmus minor, & Bernardus moriantur ſine heredibus de legalibus uxoribus, vel heredes eorum moriantur ſine heredibus de legalibus conjugiis, tota hereditas eorum remaneat ad Guidonem, vel ad heredem ejus legalem.

Item, ſi Guido moriatur ſine herede de legali uxore, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio, tota ſua hereditas remaneat ad Bernardum, vel ad heredem ejus legalem, niſi promotus fuerit ad ſupradictum Ordinem: & tunc dominus Montiſpeſſulani redimat caſtrum de Paoillano ipſi Bernardo, cum fuerit ætate viginti annorum.

Item, ſi Bernardus & Guido moriantur ſine heredibus de legalibus uxoribus, vel heredes ejus moriantur ſine heredibus de legalibus conjugiis, tota hereditas eorum revertatur ad Guillelmum minorem, vel ad heredem ejus legalem: & tunc dominus Montiſpeſſulani redimat caſtrum de Paoillano ipſi Guillelmo minori, cum fuerit ætate viginti quinque annorum.

Item, ſi verò Guillelmus minor & Bernardus, & Guido moriantur ſine heredibus de legalibus uxoribus, vel heredes eorum moriantur ſine heredibus de legalibus conjugiis, tota hereditas eorum revertatur ad Guillelmum majorem vel ad heredem ejus legalem.

Item, & ſi iſti quatuor filii mei Guillelmus major & Guillelmus minor, & Bernardus & Guido moriantur ſine heredibus de legalibus uxoribus, vel he-

c *Suſtancionenſi*] Id eſt *Magalonenſi*.

redes eorum moriantur ſine heredibus de legalibus conjugiis, tota hereditas eorum remaneat ad Guillelmam filiam meam, vel ad heredem ejus legalem. Item, eodem modo ſi Guillelma filia mea moriatur ſine herede de legali marito, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio; tota hereditas ſua remaneat ad Adalaſſiam filiam meam, vel ad heredem ejus legalem. Item, ſimiliter ſi Alazais filia mea moriatur ſine herede de legali marito, vel heres ejus moriatur ſine herede de legali conjugio, totus Honor ejus remaneat ad Ermeſſendam filiam meam vel ad heredem ejus legalem.

Item, Ego Guillelmus ſupradictus de Montepeſſulano dimitto dominæ matri meæ omnes meos infantes, & totum meum Honorem, & totos uſus, & omnia aiſſimenta ipſius Honoris in gardiâ & in baillia, & ſub poteſtate & juſſu ipſius matris meæ. Ipſi Pontio de Maraplanâ conſobrino meo, ut ipſe juſſu & voluntate dominæ matris meæ hæc omnia ſupradicta cuſtodiat, gubernet; atque defendat, hanc bailliam dominæ matri meæ dimitto; & ſub ejus poteſtate ipſi Puntio; ita ſcilicet ut omnia hæc ipſa teneat & gobernet, & cuſtodiat, donec Guillelmus filius meus major ad ætatem viginti annorum perveniat: ſed ſi Guillelmus major infrà ætatem viginti annorum deceſſerit, quicumque filiorum meorum ſibi ſucceſſerit, ſimiliter in gardâ & in bailliâ dominæ Matris meæ uſque ad ætatem viginti annorum permaneat. Poſtquàm autem dominus Montiſpeſſulani ad ætatem viginti annorum pervenerit, & ſuam hereditatem poſſederit, omnes ſuos fratres & ſorores & totam ipſam bailliam diligenter teneat, gubernet atque cuſtodiat, donec ad ætatem viginti annorum unuſquiſque fratrum ſuorum perveniat; & ſorores ſimiliter donec maritentur. Cum autem unuſquiſque viginti annorum fuerit, ſuam hereditatem, ſicut ſupradictum eſt, poſſideat. Si verò domina mater mea antequàm dominus Montiſpeſſulani ad ætatem viginti annorum perveniat, ab hoc ſæculo migraverit, ipſe Pontius de Maraplana conſobrinus meus totam ipſam bailliam ſimiliter teneat, gubernet atque cuſtodiat.

Item, dimitto omnes uſus & omnia aiſſimenta totius mei Honoris ad omnia mea debita perſolvenda; & domina mater mea tanto tempore hæc omnia accipiat, donec omnia debita mea inde perſolvantur. Si verò mater mea decederet antequam debita mea ſolverentur, Olricus Adalguerii, & Guillelmus Leryci atque arbitrarius cum conſilio aliorum teſtium hujus Teſtamenti tanto tempore omnes uſus & aiſſimenta totius mei Honoris accipiant, donec omnia mea debita inde perſolvantur. Et ſi unus ex iſtis moriatur antequàm omnia debita mea ſint ſoluta, illi duo qui ſuperſtites fuerint hoc faciant ſimiliter cum conſilio aliorum teſtium hujus Teſtamenti. Et ſi duo ex his teſtibus moriantur antequàm debita mea ſolvantur, alii teſtes hujus Teſtamenti inſimul hoc faciant.

Item illud malum quod feci cum hominibus meis in villâ de Pozaleno, & in terrâ Narbonenſi, & in terra de Carcaſſes quando fui ibi cum Comite Tarchinonenſi ſic emendetur, ut ab ipſis hominibus mihi & meis condonetur.

Jubeo & volo ne unquam Judæus ſit bajulus Montiſpeſſulani. Item Munachi illius Ordinis de Ciſtellis vel eorum homines nunquam ampliùs dent leſdam, nec uſaticum in villâ Montiſpeſſulani.

Item domina mater mea, vel ille, qui meos uſus & aiſſimenta accipiet, emendet illam tuſtam, quam habuit de Eccleſiâ de Pruneto, & de Eccleſiâ de Santeiranicis, & de Eccleſiâ de Soregio, & de Eccleſiâ de Monrels, cum eram in obſidione Montiſpeſſulani.

Item jubeo etiam & rogo ut aliquis teſtium hujus Teſtamenti aliquâ occaſione offenſionis ſeu criminis, quod dictum aut factum habeant, ab hoc Teſtamento nunquam reprobentur, ſed tamquam teſtes idonei illi qui ſuperſtites fuerint ſolo ſacramento inde credantur.

Hoc Teſtamentum eſt datum in Montepeſſulano in domo & in camera quæ fuit Berengarii Lamberti, in quà domo habitabat tunc domina mater Guillelmi de Montepeſſulano, in præſentiâ & audientiâ Berengarii Abbatis Lucevæ, Ermeſſendæ matris ipſius Guillelmi de Montepeſſulano, Guillelmi de Cauſe, Pontii de Maraplana, Bertrandi de Armazanicis, Bremundi de Someino,[d] Roberti de Caſtris, Guillelmi de fabricis, Petri de Montefertano, Ermani de Omelacio, Petri de Fleis, Olrici de Alguerii, Guillelmi Lateryei arbitrarii, & Guillelmi Bernardi.

Epiſtola GUALTERI, *Abbatis S. Martini Laudunenſis.*

Anno. circ. MCXLVIII

Arbiter decernit quoddam Altare ad Petingenſem Eccleſ. pertinere.

GERAULDO venerabili Dei gratiâ Tornacenſium Epiſcopo, GUALTERUS Eccleſiæ ſancti Martini Laudunenſis Abbas vocatus, Salutem. Controverſiam quamdam inter vos, & Abbatem ſancti Theoderici, ſuper quodam altari habitam, jamdudum audivimus. Cui diſceptationi prædictus Abbas finem ponere cupiens, obnixè nos rogavit, ut quemdam Fratrem noſtrum ſacerdotem, Simonem nomine, virum boni teſtimonii, qui in Petegenſi Eccleſiâ ad quam prædictum Altare pertinere dicitur, Canonicus extitit, ad audientiam Domni Archiepiſcopi Rhemenſis, quatenùs veritati hujus rei atteſtaretur, produceremus. Ejus itaque juſtis petitionibus annuentes, præfatum Fratrem ante Archiepiſcopum ſtatuimus, & præcepto virtutis obedientiæ, ut quæ ſibi ſuper hac re nota fuiſſent, aperiret, conſtrinximus. Ipſe autem præfatum Altare ad Eccleſiam Petegenſem pertinere incunctanter proteſtatus eſt: & per trigenta annos, vel eo ampliùs, pro præbendâ liberè ab eâ poſſeſſum. Hoc igitur Fratris teſtimonium ſcripto mandare, veſtræque Sanctitati præſentare curavimus. Vale.

Epiſtola ad GERAULDUM *Tornacenſ. Epiſcopum.*

Altare de Thidengen iuris eſſe Eccleſiæ de Petingen.

GERAULDO Dei gratiâ Tornacenſium Epiſcopo, Frater A. ejuſdem Dei vocatione Everſamenſium miniſter, licet indignus, Salutem, & utriuſque hominis ſoſpitatem.

Ut diutina contentio, quæ ſuper altari de Thidingen inter vos, & Abbatem ſancti Theoderici, in cujus manu altare de Pitingen nutu Dei incidit, in Chriſto terminaretur, prout rationabilius potuimus, ejuſdem rei veritatem inveſtigare curavimus. Statuentes igitur in medio Fratrum, fratrem Arnulfum, cujus idem altare cum ſæculo viveret, ceſſit uſibus, ut nobis quomodo res ſe habuerit, elucidaret, per virtutem obedientiæ conjurantes injunximus. Frater autem, quòd prædictum, inquit, altare de Thidingen, ad altare de Pithingen jure Cœli pertinere debeat, virtute obedientiæ adjuratus, affirmare non timeo, præſertim cum illud à Præpoſito Er-

[d] *de Someino*] Acherius legi vult *de Somerio*.

pulſo canonicè ſuſceperim, & inde deinceps Canonicus extiterim. Hoc itaque à Fratre ſacerdote audientes ſcripto commendare, & univerſitati veſtræ intimare ſategimus. Vale.

Anno circ. MCL.

Ut opem celeriter ferat obnixè Militis precantur.

Epiſtola ad Magiſtrum Militiæ Templi.

DE . . . Dei gratiâ pauperis Militiæ Templi Magiſtro, Domino & Patri ſuo Frater A. ejuſdem militiæ Dapifer dictus, & omnium Fratrum humillimus Conventus, cum ſalute obedientiam, ac devotarum orationum munus.

Poſtquàm à nobis diſceſſiſtis peccatis noſtris exigentibus contigit, quòd Principem Antiochiæ cum ſuis omnibus Baronibus, & hominibus mortuum in quodam prælio perdidimus. Quo mortuo, ſtatim Parthi terram Antiochiæ invadentes, nullo reſiſtente, illam totam acceperunt, & Caſtella munierunt, & munita tenuerunt, tenent & tenebunt, niſi divina nobis ſubvenerit clementia. Poſt hoc ſtatim infortunium cum Rege Jeruſalem congregatis Fratribus noſtris Antiochiam venire ſubveniendi gratiâ non diſtulimus. In quo exercitu centum & viginti Milites, armigeros, & ſervientes benè armatos, uſque ad mille pugnantes, duximus. Pro quorum apparatu, antequàm pontem Tyri tranſiiſſemus, ſeptem millia Biſantiorum, Accar, & mille Jeruſalem mutuò accepimus. Sed quia vos petitum domini noſtri Regis Francorum conceſſimus, & ut audiſtis inopiâ Militum, & ſervientium, & pecuniæ undique coarctamur; ſupplicamus veſtræ paternitati, ut citò ad nos revertamini, & ita muniti, quatenus Deo auxiliante, armis & pecuniis, Militibus & ſervientibus, matri veſtræ Orientali Eccleſiæ miſerabiliter depreſſæ, ſubvenire poſſimus. Clamat enim ad vos, *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos*, ô fili mei, qui propoſuiſtis mori pro mea defenſione. Manus enim inimicorum Domini graviter tangit me. Et dùm Antiochiam veniſſemus, ſuperveniente Soltano de Eſtanconiâ, & ex aliâ parte Parthis de Corrozanâ irruentibus, ut intrà muros civitatis nos incluſerunt, meſſes & vindemias nobis ex toto abſtulerunt. His igitur doloribus compulſi, vobis ſcribimus, ut omni dilatione remotâ ad nos redire feſtinetis. Meliorem enim cauſam revertendi nunquam habebitis, nec ullo tempore adventus veſter Deo poterit eſſe gratior, domuique noſtræ & Jeroſolymitanæ terræ utilior. Domus namque noſtra Patre, Rectoreque ſuo vivente non debet eſſe orbata. Et quidquid de nobis ſit, de quibus nihil niſi miſericordiam Dei exſpectare poteſtis, venite. Sicut enim potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, ita ſi ei placuerit nos de manibus inimicorum ſuorum liberare; tamen nobis nulla patet evaſio, niſi nobis ille ſubveniat, qui nos terramque redemit ſanguine ſuo. Nec miremini quòd tam paucos, aut ferè nullos Fratres vobis mittimus; utinam enim vos, & omnes Fratres in tranſmarinis habitantes partibus, nobiſcum haberemus. Plures enim eorum, quos nobiſcum in exercitu duximus, mortui ſunt. His igitur de cauſis neceſſe habemus ut nos viſitetis, & quos idoneos ad hoc noveritis de Fratribus & ſervientibus vobiſcum adducatis. Nam licet multùm properetis, minimè tamen nos, ut credimus, vivos invenietis. Venite igitur, & nolite tardare; ſic enim volumus, monemus, & poſtulamus, & inter cætera, domûs noſtræ neceſſitatem attendite, quam vobis nec litteris, nec vivâ voce explicare poſſumus.

Job 19. 21.

Præterea terræ perditionem, Domino Papæ, & Regi Francorum, & perſonis Eccleſiæ, & Principibus nuntiate, eos admonendo, ut ſubveniant deſolatæ Matri ſuæ, aut præſentiâ corporum, aut bonorum ſuorum participatione. Et licet vos tardè venturos intelligamus, tamen venite. Tempus enim eſt, vota Deo perſolvamus, ſcilicet animas noſtras pro Fratribus noſtris, defenſioneque Orientalis Eccleſiæ, & ſacri Sepulcri ponamus: hæc enim ſunt vota quæ reddere debemus in hoc tempore opportuno, ſi votorum cupimus habere merita. Memores anxietatum, & paupertatum noſtrarum cum Magiſtro Fratres eſtote, & venditis omnibus quæcumque poteritis Venerande Pater, vobiſcum, ut vivere poſſimus, nobis afferte. Valete.

An. MCLII.

HENRICUS *Epiſcopus Trecenſis Bernardum Clarevallenſem Abbatem mittit in poſſeſſionem Bulencuriæ, ultrò cedentibus qui eam obtinebant Auguſtinianis.*

VEnerabili & Reverentiſſimo Patri BERNARDO Clarevallenſi Abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis, ego HENRICUS Trecenſis epiſcopus in perpetuum, ſalutem. Si Monaſteriis & Eccleſiis in Epiſcopatu noſtro conſtitutis curam & vigilantiam ut in melius proficiant adhibemus, ab illo cui cura eſt de omnibus, ſperamus auxilium, & præmium expectamus. In Epiſcopatu noſtro quædam Eccleſia Canonicorum erat, Bulencuria nomine, Abbatem habens, Canonicos & Converſos & mulieres; qui omnes voverant propoſitum ſanctitatis: ubi cùm penitùs diſciplina defeciſſet, regnaret inſolentia, honeſtas deperiiſſet, vocatus ab illius loci habitatoribus, qui jam ſeipſos per ſemetipſos ſuſtinere non poterant, adveni. Ibi ab illius loci Abbate, & ab omnibus tam Canonicis, quàm Converſis & mulieribus cum multis precibus rogatus ſum, ut Eccleſiam ipſam & omnes poſſeſſiones ejus, quæ jam per ſe ſtare non poterant, Deo & Ordini Ciſtercienſi, ſpecialiter autem venerabili Patri & domui Clarevallis emendandam & poſſidendam juxtà conſuetudines Ciſtercienſis Ordinis in ſempiternum concederem. Abbas autem prædicti loci in manu noſtra Abbatiam dimiſit, & ad opus Clarevallenſe reddidit.

Videns ergo quia omnipotens Deus tua ſollicitudine, ſapientiâ & religione pene totum illuminaverat & correxerat mundum, ipſam Eccleſiam Ciſtercienſi Ordini, tuæ Paternitati, & Clarevallenſi domui cum omnibus poſſeſſionibus ſuis in perpetuum dono. In quibus hæc ſunt quæ nominibus propriis duximus adnotanda. Terram Abbatiæ adjacentem, grangiam de Frigido-fonte, Pertam in Roſteria, Pertam Haymonis, Pertam ſiccam, Dominiperuclum, Bruliam, cum omnibus appendiciis & pertinentiis ipſarum grangiarum, & omnia quæ prædicta Eccleſia in dominio poſſidebat. Ne autem hoc aliquâ temporum vetuſtate, vel alicujus hominis perverſitate aut mutaretur, aut penitùs deperiret, ſigilli noſtri munimine confirmavi. Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCLII. regnante Ludovico Juniore Rege Francorum.

An. MCLII.

Charta fundationis S. Bartholomæi Apoſtoli in Altienſi pago ſub Hyenſi Prioratu

TEmporibus Ludovici Regis minoris, filii Ludovici Magni Regis Francorum, qui mortuo Guillelmo Pictavorum Comite apud ſanctum Jacobum, filiam ipſius conſilio & voluntate patris cum Conſulatu Pictavienſi, & Aquitanorum Ducatu ſibi conjugio copulavit. Inſurrexerunt in Pago Altienſi duo

viri conſanguinei, Elbo de Maſeone & Gofridus de Rupeforti cum filiis ſceleratis, filiis, inquam, Belial, diſperdentes totam terram & interficientes homines, & caſtrum Julii ſuprà mare poſitum cum viris & munitionibus nihilominùs poſſidere cupientes. Hoc igitur caſtrum cum adjacenti patriâ dominus Iſambertus vir per omnia pacificus, jure poſſederat, quoadusque prædictus Comes invidiæ ſtimulo agitatus, clandeſtinâ obſidione exinde quaſi idem illum expulerat. Et quoniam præfati duo viri Elboſius & Gofridus videbantur eſſe de genere & familiâ ipſius Iſamberti, adeuntes Ludovicum Regem impetraverunt ab eo tam verba pacificis, quàm armis dominium totius terræ, retentâ ab eo dumtaxat munitione caſtri Julii, cum medietate redituum Rochellæ.

Deinde duobus his pacificatis, qui priùs diſcordiam inter ſe propter eamdem poſſeſſionem habuerant, ſiluit terra in conſpectu eorum à prælis. Et dum pacificè dominarentur in territorio Abaſienſi, multitudo hominum tam indigenarum, quàm advenarum ex diverſis orbis partibus illuc per terram & mare applicantium poſtulaverunt à prædictis dominis ad habitandum campum Guillelmi de Syre, qui erat villæ & portæ contiguus. Quia enim grave erat eis propter viæ longitudinem adire parrochialem Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Coniiâ, in ſuperiori parte ipſius villæ ſitam, poſtulaverunt ſibi in Campo prædicto Eccleſiam fieri in honore ſancti Bartholomæi Apoſtoli. Prænominati igitur duo viri eorum petitioni acquieſcentes convenerunt Priorem Ayenſem, Guillelmum videlicet, poſtque & alios fratres ſuos ad quorum jus ſpectabat Parrochia matris Eccleſiæ totius Rochellæ, precantes ut commodam, ubi dictum eſt, ædificarent Eccleſiam. Et ad ædificium operis urgendum, largiti ſunt Monachis viginti cubitos terræ in longitudine, & totidem in latitudine, ubi Guillelmus Prior inſtantibus fratribus cœpit ædificare Eccleſiam per manum Petri de Mogotto Monachi ſui, cui hoc opus pro remedio animæ ſuæ injunxerat. Unde iratus Bernardus Xantonenſis Epiſcopus, in cujus Diœceſi eſt Rochella, prædictum opus Guillelmo Priori interdixit. Quâ de causâ Guillelmus Prior conſilio fratrum ſuorum cum Domno Abbate Cluniacenſi perrexit, & Papæ Eugenio apud Signiam civitatem tunc conſtituto, rem geſtam exponens, licentiam & conceſſum & libertatem ædificandi Eccleſiam ſicut volebat, ab eodem Papa obtinuit. Inſuper ad confirmationem rei litteras Apoſtolicas ad Xantonenſem Pontificem deſtinatas revexit, datas anno M. C. LII. Signiæ X. Kal. Martii.

Ann. MCLIII. *Judicium* LUDOVICI *VII. Regis Francorum, quo* GODEFRIDO *Lingonenſi Epiſcopo ablata ab* ODONE *Burgundiæ Duce, reſtituuntur.*

a IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Ego LUDOVICUS Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum. Regiæ ſublimitatis eſt officium eos qui juſtitiam ſubterfugiunt humiliare, ſubditos & obedientes exaltare, & eiſdem ad integrum conſervare jus ſuum. Notum igitur fieri volumus tam præſentibus quàm futuris, qualiter Godefridus Lingonenſis Epiſcopus & Odo Dux Burgundiæ in curiâ noſtrâ placitaverint, & ad quem finem res perducta fuerit. Igitur ad præfixum illis à nobis diem apud Moretum venientes, congregatis multis Archiepiſcopis, Epiſcopis atque Baronibus in Præſentiâ noſtrâ, Epiſcopus ſic exorſus eſt:

In primo quæro à Domino Duce quare cum caſatus ſancti Mammetis homo noſter eſſet, & bona in feodum inde haberet, placuit ei hominium noſtrum derelinquere, quatenùs feodum reddat, & quidquid præterea de eo accepit. Quæro etiam quæ mihi abſtulit in Caſtellione, capiendo Presbyteros alioſque homines noſtros, & res noſtras, incendendo etiam villam quæ vocatur Oce. Quæro etiam quidquid forisfecit mihi Hugo Dacels & ſocii ejus, eamdem villam & alias incendendo, homines noſtros occidendo, aliaque multa mala inferendo. Quia illud ſe mihi redditurum per manum Domini Abbatis Clarevallis promiſit, quando ei homines ſuos quos captos tenebam reddidi. Quidquid etiam ipſe Hugo & complices ejus infrà reſpectum quem dominus Dux mihi de eis dederat, forisfecerunt. Quæro dimidium pedagii quod accipit in Caſtellione, quia ſine me ibi nihil debet habere; molendina etiam quæ ſuper terram ſancti Mammetis violenter & ſub excommunicatione fuerunt, ſunt, & tenentur. Varennas quoque & alia multa, quæ contrà me exercent in ipſo caſtro ipſe & miniſtri ejus in nos, contumelias, capitalia damna, & hæc in præſenti nominamus. Quæro etiam villam Braii, & aliam quæ dicitur ſanctus Joannes, quas in vadimonio tenet ſine aſſenſu noſtro, cum ſint de noſtro feodo. Quæro etiam ut novos muros Divioni deſtruat, quia Abbatias noſtras nobis excludunt, & ſuper terram noſtram fiunt, & contrà caſtella noſtra ſcilicet Sals & Tilicaſtrum, turrim etiam villaris, quia nociva eſt nobis, & ſuper caſamentum noſtrum fundata, & contrà caſtrum Burgi. Quæro etiam capitalia quæ aufert Canonicis noſtris in pago Divionenſi, & in exitu portarum ejus, & damna quæ infert Abbatiis noſtris.

E contrà Dux: Iſta, inquit, reſpondere volo, tùm quia quædam facta ſunt antequàm homo ſuus eſſem, & poſtea me in hominem recepit, tùm quia cum eſſem homo ejus rectum mihi facere denegavit, unde & hominium ejus abrenuntiavit; ſed quæro ut deſtruat mihi calmam & foſſatum quod factum eſt apud Muſſi.

Ad hæc, Epiſcopus: Quando homo meus, inquit, factus eſt bonam fidem promiſit mihi, & ego bonâ fide recepi eum, nec ideo auferre mihi debet quæ aufert. Quòd ſi opus eſt aliquid addere, dico, qui ſalvis juſtitiis meis recepi eum. Quod verò dicit me ei rectum denegaſſe, non cognoſco, ſed veritatem dicam. Deſignavi ei diem in curiâ noſtrâ jus faciendi & recipiendi, veni ad diem, ipſe autem non venit, ſed nuntios miſit ut eis reſponderem. Mandavi iterum ut veniret in domum domini ſui, renui, & ego nuntiis reſpondere. Calmam deſtruere nolo, tùm quia frater meus eam ædificavit ipſo Duce juvante, & iturus Jeroſolymam in pace ab eo diſceſſit, ut pote homo ſuus; tùm quia in pagio ſancti Mammetis facta eſt, & ad eum nihil pertinet, & alia munitio in finagio ejus priùs fuit, & propior Caſtellioni.

Ad hæc Dux; In curiâ Epiſcopi nec ego, nec anteceſſores mei placitaverunt, ſed per nuntios, & illis ſolis reſpondere fuit conſuetum.

Ad hæc Epiſcopus: Iſtud totum nihil eſt, quia nec ego, nec prædeceſſores mei nunquam nuntiis Ducum reſponderunt in placitis niſi Ducibus præſentibus, & anteceſſores ejus in domo ipſorum vocati multoties placitaverunt, & hìc præ manibus ſunt qui avum ſuum in domo Epiſcopi Lingonenſis atque aliàs placitare viderunt, & duellum in manu ejus firmare & Lingonis deducere. Similiter patrem ejus bis & ter Lingonis, & Caſtellioni, & alibi multoties. Iſte etiam Dux qui præſens eſt, placitavit in domo meâ ſemel & bis.

E contra Dux: Ob amorem, inquit, factum eſt. Ad hæc Epiſcopus: Non ob amorem tantùm, ſed ob

Digitized by Google

reverentiam dominii, & debitum hominii.

His dictis, itum eſt ad judicium. Sed Judices de judicio alium diem quæſierunt, & nos præfiximus alium diem. Epiſcopus venit, Dux commandavit. Iterum dedimus alium diem. Epiſcopus venit, Dux rursùs commandavit. Dedimus & tertium. Epiſcopus venit, Dux venire contemſit: habito adhuc conſilio, nuntium noſtrum miſimus ad Ducem qui eum reperit incolumem & equitantem, & ipſi de parte noſtrâ nominavit quartum diem, ad quem venit Epiſcopus, ſed Dux non veniens ſuum miſit nuntium, qui in eo ſolo excuſabat dominum ſuum non veniſſe, quia tantas diætas facere non poterat. His de cauſis judicio Curiæ abjudicavimus Duci querelas ſuas, Epiſcopo ſuas reddi debere judicavimus.

Quod ut ratum ſit in poſterum, ſigilli noſtri auctoritate confirmari præcepimus. Actum Moreti anno Dominicæ Incarnationis M. C. LIII. adſtantibus in palatio noſtro, quorum ſubtitulata ſunt nomina & ſigna. S. Guidonis Buticularii, S. Matthæi Conſtabularii, S. Matthæi Camerarii. Teſtes qui affuerunt Hugo Archiepiſcopus Senonenſis; Epiſcopi, Lingonenſis, Theobaldus Pariſienſis, Alanus Autiſſiodorenſis, Bernardus Archidiaconus Pariſienſis, Theodoricus, Galerannus, Adam Camerarius, & alii quamplures. Data per manum Hugonis Cancellarii noſtri.

An. MCXXX. HENRICI *Huntindonenſis Archidiaconi Lincolnenſis, exemplar tertiæ Epiſtolæ de contemtu mundi per ea quæ ipſi vidimus hoc eſt.*

WAltere quondam decus juvenum, quondam deliciæ ſerum, nunc proh dolor! diutino languore decoqueris, nunc lamentabili dolore conſumeris. In ætatis noſtræ jocundabili flore librum tibi Epigrammaton poeticè compoſui, carmen etiam in amorem acceptabilem contexui: juvenis quidem juveni juvenilia, jam ſenex ſeni ſenilia deſtino.

De contemptu igitur mundi quædam tibi & mihi ſcripſi, in quibus te languens exerceas, & ipſe potiſſimum ſæpe legendo recurram, nec diſſerendo rhetoricè, nec tractando philoſophicè, id unde omnis divina pagina intonat, omnia Philoſophorum ingenia deſudant: ſed loquendo omninò ſimpliciter, ut pateat pluribus, id eſt, minùs doctis; & de his quæ tu & ego vidimus, hinc jam ſenes contemnere contemptibilia diſcamus. Nihil igitur de hiſtoriis deinde relatis, ſed quæ videndo ſcimus, quia tale teſtimonium nec aliud lex admittit, apponimus. Quòd ſi temporis noſtri nomina poſteris barbara videantur, vel quia tot apponuntur aſper & obliquus tædeat tractatus, ſaltem mihi & tibi proderit.

CAPUTULUM PRIMUM.

Sit igitur primum Capitulum de his quæ in Eccleſiâ noſtra contigerunt.

Igitur à pueritiâ omnia ferè vitia præter luxuriam pullulant, inter quæ cacumen exigit rigidiſſimum, & principatur nimius amor præſentium. Cum autem ætatis naturali bono mala multa pueritiæ vacuentur, velut in ſcientiâ levitas, mutabilitas, & alia, hoc præ ſictum quod jocundius eſt cæteris, & melle venenato conditur, remanet & creſcit. Ætatis tamen magno proceſſu pungere videntur quæ mulcebant, & amaricare quæ indulcabant. Viſu tamen mali velut hamo ferè inextricabili captæ mentes, divitiis & deliciis fugientibus retinentur, quod à meipſo didici. Cum namque puerulus, cum adoleſcens, cum juvenis Roberti Præſulis noſtri gloriam

Juvenes quid appetere ſolent.

conſpicerem, ſcilicet equites decentiſſimos, adoleſcentes nobiliſſimos, equos pretioſiſſimos, vaſa aurea & deaurata, ferculorum numerum ferentium ſplendorem, veſtes purpureas & byſſinas, nihil nimirum beatius æſtimare potui. Cum igitur omnes, & ipſi qui etiam de mundi contemptu in ſæculo legebant ei obſequerentur, & ipſe quaſi pater & Deus omnium æſtimatus, mundum valde diligeret & amplexaretur, ſi quis tunc mihi hæc pulcherrima quæ omnes admirabamur contemnenda diceret, quo vultu, quo animo ferrem? Inſaniorem Oreſte, importuniorem Terſite judicaſſem. Nihil tanti viri tantæ beatitudini obeſſe poſſe putabam. Vir tamen effectus, narrationem audivi de turpiſſimis omninò conviciis ad eum dictis, quæ ſi mihi nihil habenti in tantâ audientiâ dicta fuiſſent, ſemimortuum me ducerem. Cœpi ergo illam beatitudinem minoris pendere, quia verò multis ſæcularibus ſolent ante mortem acerbiſſima contingere, quid ante finem ei contigerit edisſeram.

De Roberto Epiſcopo, qui divitiis & mundanis rebus abundabat.

Qui Juſticiarius totius Angliæ & ab omnibus ſummè formidatus fuerat, in ultimo vitæ ſuæ anno bis implacitatus eſt à Rege per quemdam juſticiarium ignobilem, & damno graviſſimo cum dedecore bis afflictus. Unde tanto ſtupore mentis angariatus eſt, ut cum ego jam Archidiaconus ejus inter prandium juxtà eum recumberem, lacrymas eum fudiſſe viderim. Cauſam quæſitus: Quondam, inquit, adſtantes mihi pretioſis induebantur, nunc mulctæ Regis cujus ſemper gratiæ ſtudui maximè, compegerunt eos agninis veſtiri. Tantâ verò poſt hæc deſperatione de Regis amicitiâ uſus eſt, ut cum laudes egregiæ, quas Rex de eo abſente dixerat, ei retractarentur, ſuſpirans dixit: Non laudat Rex quempiam ſuorum, niſi quem voluerit funditùs delere (Rex namque Henricus ſi dicere fas eſt, ſummæ ſimultatis erat & mentis inſcrutabilis.) Poſt paucos exinde dies apud Wdeſtoch, ubi Rex conventum hominum & ferarum ſtatuerat, cum Epiſcopus loqueretur cum Rege & Epiſcopo Saleſbirienſi, qui ſummi erant in regno, perculſus eſt apoplexiâ. Vivus tamen, ſed elinguis in hoſpitium ſuum deportatus, præſente Rege mox exſpiravit. Rex magnus, cui ſemper ſervierat, quem valde dilexerat & metuerat, quem tanti ducebat, in quem adeo confidebat, nihil pluris in ſummâ neceſſitate fuit ei mendico. Animadverte igitur non fruſtrà dictum: *Maledictus homo qui confidit in homine, & qui ponit carnem brachium ſuum.* Dum igitur puer vel adoleſcens vel juvenis conſpiciunt beatos, præcogitent quàm ſit eorum finis ambiguus, & in hoc etiam mundo marceſcere incepturi ſunt in miſeriis. Fuit autem Robertus Præſul mitis & humilis, multos erigens, nullum deprimens, pater orphanorum, deliciæ ſuorum, hoc tamen uſus eſt fine.

Miſerè periit Epiſcopus.

Jerem. 17. 5.

Tractandum autem erat de prædeceſſore ejus Remigio, qui cum Willelmo Rege in Angliam venit, & bello interfuit, qui poſtea Epiſcopatum Dorcheceaſtriæ prædicto Rege largiente ſuſcepit, qui deinde ſedem Epiſcopatûs à Dorcheceaſtriâ in Lincolniam tranſtulit, qui Eccleſiam veſtram fundavit, fundatam poſſeſſionibus variis ditavit, ditatam perſonis honeſtiſſimis inſtauravit. Sed non loquimur nunc de auditis & viſis, eum autem non vidimus: Clericos autem venerabiles quos in Eccleſiis primos impoſuit, omnes vidimus; quorum paucos memorabimus paucis.

Radulfum igitur ſacerdotem reverendum conſtituit Decanum: Retoerum verò, in cujus loco Galfridus nepos ejus adhuc degit, Theſaurarium exhibuit. Reinerus verò adeo religioſus fuit, ut ſæpe in tumulo quem morti ſuæ præparaverat, pſalmodiam

exerceret; & domui æternitatis ſuæ aſſueſcens diutiùs orabat, ut cum orare non poſſet, ibidem recumbens à Dei pietate viſitaretur: felix exemplum viri clariſſimi. Nec tacendus eſt Hugo Sacerdos, vir memoriâ dignus, principium & quaſi fundamentum Eccleſiæ. Cui ſucceſſit Osbertus vir omninò comis & deſiderabilis. In quorum loco jam Willelmus extiat, juvenis magnæ indolis. Guerno verò Cantor effectus eſt: hujus in loco Radulfus in præſentiarum Cantor degit. Nec prætereo Albinum Andegavenſem, Magiſtrum quippe meum. Cujus fratres honeſtiſſimi & conſocii mei qui terno pollebant habitu, ſcientiâ profundiſſimâ, caſtitate clariſſimâ, innocentiâ ſummâ, occulto tamen Dei judicio leprâ percuſſi ſunt; ſed jam purgamento mundati mortis.

Septem autem Archidiaconos ſeptem provinciis quibus præerat, Remigius impoſuit: Richardum Archidiaconum Lincolniæ, cui ſucceſſit Albertus Longobardus, cui ſucceſſit etiam Willelmus Bajocenſis: & nunc Robertus junior, omnium Archidiaconorum, qui in Anglia ſunt ditiſſimus; Cantebrugenſi & Huntidonenſi & Herfordenſi Nicolaum, quo nullus erat corpore formoſior, nec moribus corpori multum erat abſimilis. Cujus circà tranſitum cum Cantebrugenſis provincia ab Epiſcopatu noſtro ſeparata novum Epiſcopum ſuſcepiſſet, duabus reliquis provinciis Archidiaconus ei ipſe ſucceſſi. Nigellum verò Archidiaconum Haintoniæ præpoſuit: cui ſucceſſit Robertus, quibus modo Willelmus Alexandri Epiſcopi nepos egregiut. Leiceſtriæ verò Radulfum, cui ſucceſſit Godefridus. Quibus Walterus vir omninò laudandus: nunc verò Rubertus de Querceto vir famâ dignus. Oxinfordiæ quidem præpoſuit Alveredum, cui ſucceſſit Walterus ſuperlativè Rhetoricus. Buchingehan præpoſuit Alveredum parvum. Cui ſucceſſit Gulebertus, verſibus & proſâ & habitu curialiſſimus. Quibus ſucceſſit Rogerus jam Ceſtrenſis Epiſcopus effectus, poſtea Ricardus. Nunc verò D. Frater Alexandri venerabilis Epiſcopi à primo quintus. Septimum verò Archidiaconum Benefordiæ præpoſuit Osbertum, cui ſucceſſit Radulfus miſerandè occiſus: quibus Hugo à primo tertius: nunc verò Nicolaus quartus. Cæteri verò Clerici honeſtiſſimi ne prolixitatis arguar, taceantur.

Cogitetur igitur quomodo prædictæ perſonæ venerabiles exinanitæ ſunt, & mox oblivione æternâ abſorbendæ ſint. Imò mente revolve omnes quos in choro dextro, omnes quos etiam ſiniſtro prius vidimus, nec unus quidem jam ſupereſt. Amabant quæ amamus, optabant quæ optamus, ſperabant quæ ſperamus, mors omnes dedit oblivioni. Cogitemus igitur quia ſimiliter & nos eadem manet oblivio, curemus omni niſu quærere quod duret, quod ſtabile ſit, quod differat à ſomnio, imò quod quid ſit, quia hæc nihil ſunt.

CAPITULUM II.

Ad contemptum mundi eſt de his quos in ſummis deliciis educatos vidimus, ſummis miſeriis tandem deletos.

D. Guillelmo Regis Henrici I. filio.

Ideoque autem per capitula tibi ſcribo, ut quia diverſorum nomina & geſta ubique diſperſa intermiſcentur, hinc apertior & dilucidior fiat Tractatus. Vidimus igitur Willelmum filium Regis veſtibus ſericis & auro conſutis indutum, famulorum & cuſtodum turbâ conſertum, gloriâ quaſi cœleſti coruſcantem. Ipſe unicus erat Regis & Reginæ filius, nec dubitabat ſe diademate ſublimandum. Enimverò neſcio quid magis afferebat ei certa ſpes in futurum regnandi, quàm patri ſuo ipſa eſſentia regni, quia patri magnum regnandi ſpatium jam prætererat; filio verò totum adhuc reſervabatur; pater etiam jam de amiſſione cum mentis angariâ cogitabat; filius verò tantum ad habendum cum gaudio totus inhiabat. Diſplicebat autem mihi, & in animo meo cladem futuram portendebat nimius circà eum cultus, & nimius in ipſo faſtus, & dicebat animus meus: hic adeo delicatus nutritur in cibum ignis. Ille autem ſemper de Regno futuro, de faſtigio ſuperbo tumidus cogitabat. Deus autem dicebat: *Non ſic impii, non ſic.* Contigit igitur ei quod pro coronâ auri, rupibus marinis capite ſcinderetur, pro veſtibus deauratis nudus in mari volutaretur, pro celſitudine regni maris in profundo piſcium ventribus ſepeliretur. Hæc fuit *mutatio dexteræ Excelſi.* Pſal. 1. 5.

Ricardus etiam Conſul Ceſtrenſis, filius unicus Hugonis Conſulis, ſummo ſplendore nutritus, ſummâ exſpectatione patris, heres eximius adhuc imberbis in eadem nave deperiit, eamdem ſepulturam habuit. Ricardus quoque filius Regis nothus, ab Epiſcopo noſtro Roberto feſtivè nutritus, & in eâdem quâ degebam familiâ à me & aliis celebriter honoratus, cujus indolem mirabamur, & magna quæque exſpectabamus, in eâdem navi cautibus illiſa, cum mare ventis careret ſubitâ morte raptus eſt, & à mari voratus eſt. Cum igitur Willelmus regius nepos, filius ſcilicet Roberti Normannorum Ducis, jam ſolus regius eſſet heres, & omnium exſpectatione dignus judicaretur, probitate ineffabili Conſulatum Flandriæ adeptus eſſet, & vigore inexterminabili Theodoricum ſignis collatum ſuperaſſet, parvo ictu ſauciatus in manu deperiit. Omnes qui eum Regem futurum ſecuri exſpectabant, & qui jus ad libitum præjudicabant illuſi ſunt. Si ſingula ſequerer exempla, fieret epiſtola codex magnus.

Nunc autem Decanum noſtrum Simonem non prætereo, qui filius Roberti Præſulis noſtri fuit, quem genuerat dum Cancellarius Willelmi magni Regis eſſet; qui ut decebat regaliter nutritus, & adhuc impuber Decanus noſter effectus, in ſummam Regis amicitiam & curiales dignitates mox provectus eſt. Erat autem celer ingenio, clarus eloquio, formâ venuſtus, gratiâ coruſcus, ætate junior, prudentiâ ſenilis, ſed ſuperbiæ vitio reſperſus. Ex ſuperbiâ crevit invidia, ex invidiâ odium, ex odio detractiones, jurgia, delationes. Benè igitur prophetavit de ſe dicens: Ego curialibus interpono quaſi ſal anguillis viventibus. Sicut enim ſal anguillas excruciat, ſic delationibus ſuis omnes Regi famulantes diſtorſit; ſicut ſal anguillarum deſtruitur humore, ſic ipſe omnium aſpiratione annullatus eſt. Hujus tamen prophetiæ partem priorem intellexit, alteram non prævidit. Vera tamen de ſe dixit neſcius. Summus igitur in faſtigio Curiæ & Regni, poſt dies 10 ſummum Regis odium devolutus eſt, & in carcerem poſitus per latrinam aufugiſſe dicitur & in exilium & miſer jam juvenis interiit. Benè igitur in illo illud propheticum patuit; *Qui in croceis nutriebantur, amplexati ſunt ſtercora.* Non igitur magni æſtimemus cum nobiles pueros vel juvenes viderimus tam formâ quàm divitiis & favoribus præradiare, cum ſæpenumero in ſummas miſerias redigantur. Tunc omnis exſpectatio ſtultorum diſſoluta eſt, & quod nihili erat ad nihilum redigitur. Thren. 4. 5.

CAPITULUM III.

Tertius erit Tractatus ad hujus vitæ labentis deſpectum, quæ utinam deſpici poſſet à me quantum animus optat meus, & dignitas exigit ſua, de ſapientiâ hujus mundi, ſcilicet de hoc quod potiſſimum eſt in mundo. Illa namque pretioſior eſt cun-

ctis opibus terræ, & omnia quæ mundo deſiderantur, huic non valent comparari. Scriptum eſt tamen: *Sapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.* 1. Cor. 3. 19.
Quod Apoſtoli ſignaculum viſis proſequar exemplis.

Fuit igitur Robertus Conſul de Mellent, in rebus ſæcularibus ſapientiſſimus omnium hinc uſque in Jeruſalem degentium, fuit ſcientiâ clarus, eloquio blandus, aſtutiâ perſpicax, providentiâ ſagax, ingenio verſipellis, prudentiâ inſuperabilis, conſilio profundus, ſapientiâ magnus. Poſſeſſiones magnas & varias, quas vulgò vocant honores, urbes & caſtella, vicos & villas, flumina & ſylvas prædictis acquiſierat inſtrumentis. Erant autem honores ejus non ſolùm in Angliâ, verùm & in Normanniâ & in Franciâ. Pro libitu ſuo Reges Francorum & Anglorum nunc concordes uniebantur, nunc diſcordes præliabantur. Si adversùs aliquem inſurgebat, contritus humiliabatur: ſi prodeſſe volebat, glorioſus exaltabatur. Hinc theſauri copia, auri ſcilicet & argenti, gemmarum & palliorum incredibiliter ei confluxit.

Cum igitur in ſummo ſtatu gloriæ ſuæ degeret, contigit quemdam alium Conſulem ſponſam ei tam factione quàm doloſis viribus arripuiſſe. Unde in ſenectute ſuâ mente turbatus, & angariâ obnubilatus in tenebras mœroris incidit, nec uſque ad mortem ſe lætum vel hilarem ſenſit. Cum autem poſt dies dolori dedicatos in infirmitatem mortis prænuntiam incidiſſet, rogatus ab Archiepiſcopo & Sacerdotibus cum ei confeſſionis purgatorium impenderent officium, ut terras quas vi vel arte multis abſtulerat pœnitens redderet, & errata lacrymis lavaret. Quibus reſpondens ait: Si terras quas aggregavi multifariam diviſero, quid miſer filiis meis relinquam? Cui contrà miniſtri Domini: ſufficerent filiis tuis hereditates priſtinæ, & quas juſtè terras acquiſiſti, cætera redde; alioquin animam devoviſti gehennæ. Reſpondit autem Conſul: Filiis omnia tradam, ipſi pro ſalute defuncti miſericorditer agant. Eo autem defuncto, filii ejus magis injuſtè coaggregata injuſtè ſtuduerunt augere, quàm aliquid pro ſalute paternâ diſtribuere. Liquet igitur ſummam viri ſapientiam in fine quâ laus canitur, non ſolùm in ſummam ſtultitiam, ſed in cæcam deveniſſe inſaniam.

Renuit moribundus reſtituere quæ injuſtè abſtulerat.

Quid memorem Gillebertum cognomine Univerſalem, Epiſcopum Londonienſem? non fuit ad uſque Romam par ei ſcientiâ, artibus erat eruditiſſimus: theoriâ ſingularis & unicus. Famâ igitur celebris & ſplendidus, quapropter dum ſcholas regeret juvenis in Galliâ, ad ſummum Londoniæ ſacerdotium vocatus eſt, & exoratus conceſſit. Qui magnâ exſpectatione ſuſceptus, cœpit avaritiæ crimini deſervire, multa perquirens, pauca largiens. Moriens ſiquidem nihil diviſit, ſed infinitam theſauri copiam Rex Henricus in ejus deliciis invenit. Ocreæ etiam Epiſcopi auro & argento refertæ in fiſcum Regium allatæ ſunt: unde vir ſummæ ſcientiæ ab omni populo habitus eſt pro ſtultiſſimo.

Gilbertus Univerſalis, Epiſcopus London.

Mortuo, ejus ingentes divitias Rex accipit.

Quid etiam de Ranolfo Regis Cancellariò, qui cum eſſet vir ſagaciſſimus, aſtutus & callidus, omnem vim ſapientiæ ſuæ convertit ad ſimplices debellitandos, & pecunias eradendas. Sed inter agendum decidit in languores interminabiles. Tunc verò quaſi Deo renitens & naturæ victor, facinus cumulare, quos poterat devorare non deſtitit. Creſcebat cum cruciatu cupiditas, cum infirmitate impietas, cum doloribus dolus, donec cum ex equo corrueret, Monachus ſuper eum equitavit, & inſolitâ mole demolitus eſt.

Ranolfus Regis Cancellarius.

Ex quo corruens moritur

Ex infinitorum ſylvâ exemplorum ad mundi ſapientiam, imò fallaciam diſcernendam jamdicta ſufficiant.

CAPITULUM VI.

Quarto ſubdetur loco virorum magni nominis felicitas, quam ſcilicet dediſſe ſe Regi ſuo David Dominus ipſe pronuntiat his verbis: *Fecique tibi nomen grande, juxtà nomen magnorum qui ſunt in terris.* 2. Reg 7. 9.
Ille igitur hanc felicitatem feliciter habuit, noſtri autem infeliciter: his namque temporibus non pervenitur ad magnum nomen, niſi ſummis ſceleribus.

Thomas Princeps magnus juxtà Laudunum in Galliâ principans, magnus erat nomine, quia ſummus erat ſcelere. Eccleſiis igitur circumjacentibus boſtis, omnes in fiſcum ſuum redegerat: ſi aliquem vi vel dolo in captione ſuâ tenebat, non falsò dicere poterat: *Dolores inferni circumdederant me.* Pſal. 17. 6.
Cædes humana voluptas eſt & gloria. Comitiſſam contrà ſolitum in carcere poſuit, cui crudelis & ſpurius compedes & ſupplicia diebus ut pecuniam extorqueret, ſtuprum noctibus inferebat ut eam derideret: à carcere in lectum Thomæ crudeliſſimi quàque nocte ferebatur; à lecto in carcerem quâque die referebatur. Pacificè loquens, proximum in corde non ſine riſu gladio tranſpungebat. Unde gladium ſæpiùs ſub chlamide nudum ferebat, quàm vaginatum. Hunc igitur omnes timebant, venerabantur, adorabant, fama omnis Galliæ circà illum, creſcebat in dies ei poſſeſſio, creſcebat theſaurus, creſcebat ſervitus. Audire finem ſcelerati deſideras? gladio lethaliter percuſſus, pœnitentiam recuſans, & à corpore Domini collum retorquens, ſic periit ut benè dici poſſet:

Thomas Princeps crudeliſſimus

Impiè moritur.

Conveniens vita mors fuit iſta tuæ.

Vidiſti Robertum de Beleſme, qui Princeps Normannenſis in carcerem poſitis erat Pluto, Megæra, Cerberus, vel ſi aliquid horrendius ſcribi poteſt; nec curabat captos redimere, ſed interimere. Filioli ſui oculos ſub chlamyde poſiti quaſi ludens pollicibus extraxit. Homines utriuſque ſexûs ab ano uſque in ora palis transforabat. Erat ei cædes horribilis hominum, cibus jocundus animæ. Erat igitur in ore omnium poſitus, ut dicerentur in proverbiis mirabilia Roberti de Beleſme. Tandem veniamus ad finem, ad rem ſcilicet optabilem. Qui cæteros carcere vexaverat, in carcere perenni à Rege Henrico poſitus, longo ſupplicio ſceleratus deperiit; quem tantopere coluerat dum viveret, in carcere utrum viveret vel obiiſſet, neſcivit. Diem quoque mortis ejus obmuteſcens ignoravit. Hos igitur duos inter multos deſcripſi, nec jam ampliùs de genere ipſis dæmonibus horrendâ loquendum duxi.

Robertus de Beleſmo vir nequiſſimus.

Periit in carcere

CAPITULUM V.

Quinto tractabitur de ſummis hominum, qui ſic ſunt in rebus humanis, ut generaliſſima in prædicamentis. Reges verò gentium ſubliinis ſuis quaſi Deus ſunt, quibus omnes juramento ſe devoverunt, quibus ſtellæ cœli deſervire videntur. Horum igitur mundi cacuminum tanta eſt ſublimitas, ut in eos videndo cæteri non ſatientur, ut eis cohabitantes ſuprà homines æſtimentur. Nec mirandum eſt ſi ad eos inſpiciendos mulierum turba, vel juvenum turba, vel etiam viri levitatis proſiliunt, ſed etiam ſapientes & diſcretione graves ad videndum ſæpe vivos neſcio quâ gratiâ mulcente impelluntur. Quid igitur eſt? Quid jocundius eſt? Quid beatius eſſe poteſt? Vellem tamen unum ex eis tibi colloqui, & mentis ſuæ ſecreta funditùs revelare; longe aliter judicares. Cum eos alii beatos judicent, ipſi dolore detorquentur, timore decoquuntur. Nemo in re-

gnu eorum par eis miſerus, nimo par ſceleribus. Unde dicitur: Regia res ſcelus eſt.

Henricus Anglorum Rex felicisſimus, tamen miſerrimus eſt habendus.

Rex Henricus fratrem ſuum dominum Robertum in carcerem perennem poſuit, & uſque dum moreretur detinuit; neptum ſuarum oculos erui fecit; multos proditione cepit; multos ſubdolè interfecit; multa contrà ſacramenta egit, ſemper cupiditati & avaritiæ deſervivit. Quos terrores ſenſit, dum frater ejus Robertus in eum exercitus à Normanniâ in Angliam duceret? Concordiam quidem territus cum eo inſtituit, ſed in ea Procerum optimos perjurare fecit, quia pacem fregit; & fratrem cepit. Quos terrores habuit, dum Conſul Andegavenſis caſtella ejus diriperet, nec ipſe procedere auderet? Quos terrores, dum Balduinus Conſul Flandrenſis Normanniam ipſo præſente inflammaret, nec ipſe procedere auderet? Quomodo mente contribulatus eſt, cum filii ejus & filiæ, & Proceres pelago ſunt devorati? quibus curis demolitus eſt, dum nepote ſuo Willelmo Flandriam adipiſcente, ſe diadema regni amiſſurum pro certo putaret? hinc tamen beatiſſimus Regum habitus eſt, ſed certè miſerrimus eſt.

Philippus Francorum Rex & Lodovicus filius ejus.

Quid de Philippo Rege Francorum, & Lodoveo filio ejus qui temporibus noſtris regnavit, quorum Deus venter fuit, imò funeſtus hoſtis fuit, adeo voraverunt, ut ſeipſos pinguedine amitterent, nec ſuſtinere ſe poſſent. Philippus olim pinguedine defunctus eſt. Lodovicus adhuc juvenis pinguedine tamen jam mortuus eſt. Quid autem de felicitate eorum? Nonne Philippus à ſuis ſæpe victus eſt, & à perſonis viliſſimis ſæpe fugatus eſt? Nunne Lodovicus per Regem Henricum à Martio campo expulſus eſt, & à ſuis ut patet ſæpenumero fugatus eſt?

Rex verò Norwagenſis fratrem ſuum Regem nuper bello cepit, oculos capto eruit, mentulam abſcidit, pedem dextrum ademit; filium ejus lactentem decapitavit; Pontificem ejus laqueo ſuſpendit. Infelix æquè Rex uterque.

Quare Auctor in ſuâ hiſtoriâ Regem Anglorum laudavit, quem hic vituperat.

Sed oppones: Cur igitur Regem Henricum in hiſtoriâ tuâ tantis laudibus extollis, quem hic tantis criminibus ſubvertis. Ad hoc reſpondeo: Regem ſapientia magnum dixi, conſilio profundum, providentiâ clarum, armis inſignem, geſtis ſublimem, divitiis ſingularem, & tamen omnia quæ hîc appoſui, vera nimis ſunt; & utinam falſa eſſent.

Sed forſitan adhuc dices: Triginta & quinque annis jam regnavit, & multo plura ſi numeres proſpera ſenſit, quàm adverſa. Contrà quod ego: imò nec milleſima pars fortunæ ejus proſperitati poteſt adhiberi; ea namque quæ proſpera videbantur, doloribus ſemper immixta erant. Cum Regem Franciæ prælio vicit, quàm longâ turbatione mentis breve illud gaudium adeptus eſt? breve dico, quia mox alius exercitus inſurgens mentis febribus alus eum contribuit. Quòd ſi diuturnitatem vitæ & regni miraris, jam non per biennium regnaturum vir Dei prædixit. Nuper itaque videbis miſeræ vitæ miſerum finem, quod utinam ſi fieri poteſt abſit, ſed tamen non aberit. Non igitur mireris Reges iſtos infelices, ſed Deum ſolum felicem, & regna felicia ſuis dantem.

Reges quorũ meminit infelices; ſolus Deus Rex felix.

CAPITULUM VI.

Sextus autem qui & ultimus erit Tractatus, de Regni noſtri Proceribus habeatur, qui nuper potentiſſimi fuerunt, nec jam impotentes ſunt. Jam enim nihil ſunt, nuſquàm ſunt, & per excellum penè dici poteſt, nunquam fuerunt: nunc etenim ferè nemo eorum recordatur, omnis memoria eorum interire incipit, mox nulla erit. *Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens*, Audi igitur Waltere conſors cariſſime, ſermocinationem de viris illuſtribus, ſed tamen in audiendo tædioſum, licet eos oculis noſtris inſpexerimus. Splenduit igitur temporibus noſtris Lanfrancus Archiepiſcopus vir Philoſophus, vir perſpicuus; cui ſucceſſit Anſelmus Philoſophus & ſanctiſſimus. Vidimus poſt eos Radulfum dignum tantâ celſitudine habitum. Poſtea verò ſedit Cantuariæ Willelmus, cujus laudes dici nequeunt, quia non ſunt. Impræſentiarum Thebaldus vir omni laude dignus. Fuit etiam temporibus noſtris Walchelinus Wintonienſis Epiſcopus, cui ſucceſſit Willelmus Giffardus vir nobiliſſimus. Hi quoque exinaniti ſunt, & ad nihilum devenerunt. Nunc autem ſedet in loco illorum Henricus nepos Regis Henrici, qui futurus eſt novum quoddam monſtrum ex integro & corrupto compoſitum, ſcilicet Monachus & Miles.

Illuſtres viri Angliæ. Archiepiſcopi Cantuar.

Fuit etiam tempore noſtro Ingulfus [a] Præſul Roveceſtrenſis, poſt quem Baluinus, poſt quem Ernulfus deinde Joannes, hi omnes exinaniti ſunt. Nunc autem ſedet Aſcelinus mox periturus.

Tempore noſtro Mauritius Epiſcopus Londonienſis deceſſit: poſt quem Ricardus, poſt quem Gilebertus magnus philoſophus, nunc verò Robertus vir animo magnus: & hi exinaniti ſunt. Badæ verò Joannes, medicus, & Godefridus: nunc verò ſedet ibidem Robertus. Et hi jam nihil ſunt. Wirceceſtriæ Samſonem vidi clariſſimum, poſt hunc Teulfum, nunc autem ibidem Simonem videmus. Ceſtriæ verò vidimus Robertum Pontificem: deinde alium Robertum qui cognominatus eſt Peccam. Nunc autem ſedet Rogerus mox nihilum futurus. Norwecæ ſedit Herbertus vir benignus & doctus, cujus extant ſcripta. Cui ſuccedit Everardus vir crudeliſſimus & ob hoc jam depoſitus; nunc verò ſedet ibi Willelmus.

Helienſis Epiſcopus primus fuit Herveus, cui ſucceſſit Nigellus. Saleſberienſis Epiſcopus fuit Oſmundus; cui ſucceſſit Rogerus vir magnus in ſæcularibus; nunc verò Gocelinus. Exceſtriæ verò ſedit Robertus nuper mortuus, & pridem cæcus, nunc verò nepos ejus item Robertus. In Sceſtria verò ſedit Radulfus: in cujus loco ſedit Pelochin vir gnathonicus, & ob hoc jam depoſitus. Dunelmæ verò ſenu Willelmus qui occiſus eſt: poſt quem Ranulfus qui totam raptor Angliam ſuccendit: quibus ſucceſſit Galfridus, impræſentiarum verò Willelmus.

Vidimus autem Gerardum Archiepiſcopum Eboracenſem, poſt eum Thomam, poſt eos Turſtanum omninò laudandum, ſed nunc Willelmum ejuſdem Eccleſiæ Theſaurarium. Lincolniæ verò tempore noſtro Remigius deguit Epiſcopus; cui ſucceſſit Robertus vir clementiſſimus; quibus ſuccedit Alexander vir fidelis & munificus. Hactenus de Epiſcopis.

Nonne vidiſti Hugonem Conſulem Ceſtriæ, & Ricardum filium ejus: & Randulfum ſucceſſorem eorum; & nunc alium Randulfum. Et hi omnes exinaniti ſunt. Vidiſti virum nequiſſimum, & ſapientiſſimum Robertum de Mellent ſcilicet in ſæcularibus, de quo prædixi: & nunc filium ejus Robertum laude parvum. Nonne vidiſti Henricum Conſulem de Warewic, & filium ejus Rogerum, qui nunc deget, animis ignobilem. Vidiſti Willelmum Conſulem Warenniæ, & Robertum Conſulem de Beleſme, & Robertum Conſulem de Moretuil: de

Nunc agit de viris nobiliſſimis.

a *Ingulfus*] Si Acherium audias leges *Gundulfus Præſul Roffenſis*, qui tal. obiit anno 1170 ut quidem monet, & quartum ejus ſucceſſorem Aſcelinum credes mortuum anno 1147.

quibus in hiſtoriâ Anglorum loquuti ſumus : & Simonem Conſulem Huntendoniæ, & Euſtachium Conſulem Boloniæ, & alios multos, & ipſa memoria tædioſa eſt. Qui cum potentiſſimi & aſpectu intentu digniſſimi viderentur, nunc nec pronuntiatione digni ſunt ; ſed & pellis ovina in quâ depinguntur eorum nomina, perdita videtur omnino, nec invenimus oculos qui eam perlegere velint. Teſtis eſt hæc Epiſtola, quam pro nominibus potentiſſimorum, & omnium aſſurrectione digniſſimorum, nemo tamen, vel vix aliquis, poteſt perlegere.

Abbatum quorundam meminit.

Quid memorem Alwinum dominum meum Abbatem Rameliæ, & ſucceſſorem Bernardum, & poſtea Remaldum virum callidum ſed inclementem, nunc autem Walterum virum elegantem. Turaldus Abbas Burgenſis, & Ernulfus, & Mathias, & Gedricus, & Joannes, & Martinus ; quos omnes vidimus, exinaniti ſunt, & ad nihilum devenerunt.

Quæris autem cur poſt mortuos, & in fine vivos interponam, & jam ad nihilum deveniſſe dicam ? Cujus cauſa hæc eſt, ſicut enim mortui ad nihilum devenerunt, ita & iſti mox devenient, imò ut liberiùs dicam jam devenerunt. Noſtra namque quæ dicitur vita, ut Tullius ait, mors eſt : ex quo incipit vivere, incipit mori.

Prætereo viros clariſſimos ſcilicet Radulfum Baſſet, & Ricardum filium ejus Juſtitiarios totius Angliæ ; & Galfridum Ridel Juſtitiarium totius Angliæ, & alios abſque numero. Quibus jamdudum magni conſtamenti ſervitium impendere jocundum mihi videbatur ; nunc autem mortuis breviſſimam operam vile videtur impendere.

Alia in alterâ vitâ quærenda eſt felicitas quæ non fallax ex ſit, ſed æterna.

Cogita igitur, Waltere, quàm nihil ſit hæc præſens vita : cum namque videamus potentiſſimos, qui ejus divitias plenariè adepti ſunt, nihil effeciſſe, ut & nos nihil efficiamus quæramus aliud iter vitæ, in quâ beatitudinem ſperemus & adipiſcamur. Surge, frater, ſurge & quære, quia & in hac vitâ quod quæſiſti nunquam inveniſti. Nonne Rex Alexander, vir, ut ita dicam, pluſquàm potentiſſimus, parvo tandem veneno demolitus eſt ? Non invenit quod quæſivit. Nunne & Julius Cæſar vir æquè magis potens, cum omnia ſubjugaſſet exinanitus eſt ? Quod quæſivit non invenit. Quære igitur quod invenias, quære vitam poſt vitam, quia vita non eſt in hac vitâ. O Deus magne quàm juſtè mortales dicimur ! Mors enim noſtra ex quo vivimus, continua eſt. Illa autem quæ dicitur mors, finis noſtræ mortis eſt. Quidquid enim agimus, quidquid dicimus, ex quo actum eſt vel dictum ſtatim moritur. Memoria quidem eorum ut circà mortuum aliquamdiù vivit ; cum autem & illa deperierit, jam quaſi ſecunda mors facta omnia & dicta noſtra omnimodè annihilavit. Ubi eſt quod heri feci, ubi quod dixi ? Ad nihilum devenerunt. Ubi & quod præterito anno hodiernâ licet die feci vel dixi ? Æternâ morte oblivionis abſorpta ſunt. Opremus igitur in hac morte mortem, quia non evademus hanc vivendi mortem niſi corporis morte, quæ ſcilicet medius terminus eſt mortis & vitæ.

Mors vita præſens.

Sed antequàm Epiſtolam hanc perfinierim, nuntiatum eſt amicum meum cui ſcribebam mortis legibus conceſſiſſe. O mortalium ſors abjecta naſcendi, miſera vivendi ! dura moriendi ! O mors quàm citò proruis, quàm inopinatè irruis, quàm magnificè ſubruis ! Ille igitur qui poſt mortem eſt medicus, donet tibi, Waltere, antidotum ſuæ pietatis ad capeſcendam vitam continuæ ſanitatis. Jam tibi quidem Epiſtola mitti non poteſt, ſed Epitaphium breve, ſcilicet monumentum cum lacrymis ſcribendum eſt.

HENRICUS tibi ſerta gerens Epigrammata, primùm
 Italia, mox Veneris gramina deinde tuli.
Nunc WALTERE, tibi fero carmen funebre totus,
 Alter ab Henrico, qui tria ſerta tulit.
Dimidius peri, periit mens & decor & lux,
 Formaque, menſque viri, mens caritura pari.
Mens aſſueta viri dare magna tamen pudibunde,
 Mente minora ſuâ ſe tribuiſſe videns.
Mens aſſueta viri quantumlibet alta parare,
 Sed cum multa paret xenia, parva timet.
Mens aſſueta viri feſtino tradere vultu,
 Lætitiâque pari congeminare datum.
Mens aſſueta viri dare ſic ne danda rogentur,
 Præveniens vocem bina ferente manu.
Nil medium, nil par magnis vir ſummus habebat,
 Summa Dei ſit ei gratia, grata quies.

Sermo ARNULFI Lexovienſis Epiſcopi, in Annuntiatione beatæ MARIÆ.

Ex MSS. Codicibus Fulcarimontis, Ord. Ciſtercienſis. Luc. 1. 26.

MIſſus eſt Gabriel Angelus ad MARIAM Virginem deſponſatam Joſeph. Quod ab æterno prædeſtinatum fuerat, quod ab antiquo per multa Prophetarum oracula repromiſſum, debuit, Fratres cariſſimi, die iſtâ, divinâ gratiâ opitulante, compleri. Siquidem ab æterno æternus Pater Unigenitum ſuum in cauſam redemptionis humanæ decreverat incarnari, ut myſterio incarnationis ejus vetus ſatanæ ſolveretur aſtutia, & humilitatis dignatione poteſtas ejus ac ſuperbia frangeretur ; quod fortaſſis ab initio nec ipſis etiam fuerat Angelis indicatum, ſed intrà ſecretum divinæ bonitatis magnitudo conſilii tegebatur abſcondita, donec conſcius ſecreti nuntius mitteretur, qui indulgenda generi humano libertatis beneficia nuntiaret. Miſſus eſt itaque Angelus Gabriel divinorum factus conſcius ſecretorum, tamquam fidelis divinæ voluntatis interpres, & ut quodammodo proprii nominis interpretationem adimplens, fortitudinem Dei in infirmitate carnis prædiceret affuturam.

Si igitur præmiſſæ ſalutationis inſpiciamus eloquium, rectè nuntius ſalutis verba propoſuit, qui ad ſalutem omnium nuntiandam, tollendamque perniciem mittebatur. Virgo autem prima verbum ſalutis accipit & affectum, quia humilem ſtatim revelatis per Angelum omnibus fidem præſtitit & aſſenſum, unde per nuntium ab originali, & ceteris ſi qua erant ſectualia, penitus [a] emundata eſt : ut nulla penes eam peccati corruptio, nulla corruptionis concupiſcentia reſideret. Talem enim ſibi Virginis humanitatem divina magnificentia præparavit, qualem de ipſâ diſponebat aſſumere, ut primæ creationis dignitate receptâ, incorruptæ poſſit uniri divinitas incorrupta naturæ. Unde etiam rectè *gratiâ plena* potuit appellari, quæ primò plenitudinem propriæ ſanctificationis accepit, & ſingulari ſtatim privilegio potuit exultare, ut ſcilicet mater eſſet & virgo, & in ipſâ placabilem contraria ſortirentur eventum. Neque enim alibi vel virginitatem fecunditas, vel fecunditatem ſimplicitas virginitatis agnoverat, nullâque invicem communione, nullo fœdere unquam jungebantur : porrò utramque bonam eſſe, utramque conſtat eſſe laudabilem. Sed & aliis majus eſt virginalis privilegium caſtitatis, in MARIA excellentior eſt virginitatis fecunditas, ſi rectè

a *penitus*] Lege *peccatis* Locus omninò notandus.

fecunditatis fructus & virginitatis merita comparentur. Siquidem fructus ille de juratâ David à Domino veritate procedens, ſuprà ſedem ejus poſitus eſt, ſuper ſolium ſcilicet ipſius & regnum jure perpetuo conſtitutus, ut de Sacramentorum efficaciâ firmitas, & robur de virtutum ſanctificatione concreſcat. Cujus ſanè fructus germen in magnificentiam & gloriam adjunctæ ſibi divinitatis excreſcens, omni factum eſt terrenâ plaſmatione ſublimius, adeo ut nihil ſit vel poteſtate fortius vel excellentius dignitate.

Inde eſt quòd in Maria contrahit fecunditatis honor de ipsâ fructûs ſui qualitate ſubſtantiam, ubi nulla quarumlibet virtutum diſpendia, ſed argumenta concurrant. Sed in aliis detrimentum virginitatis ſobolis beneficio reſtauratur, & integritatis amiſſæ gloriam ſuſceptæ prolis gaudia recompenſant; in illis enim de proventûs qualitate recipiunt præcedentia detrimenta ſolatium, ubi quæ fecunda eſt, preſſuræ remedium, & optatæ ſobolis percipit incrementum. Virgo autem quæ carnales motus animo & corpore contendit, quanto magis à ſemetipsâ per gratiam continentiæ deficit, tanto magis proficit ad mercedem. Habent igitur fecundæ quod debeant, habet virgo quod ſperet: dum eis in gratiarum actiones virginitatis merita tranſeunt, & ei ſemper ad præmium eadem virginitatis merita convaleſcunt. Virgini autem noſtræ nullum intulit partus aut conceptio detrimentum, ſed tanto majoris faſtigium honoris adepta eſt, quanto mirabilior eſt conſecrata conceptu. Occurrunt itaque in eâ ſibi invicem quaſi quibuſdam virginitas fecunditaſque complexibus, ut fecunditatem virginitatis gloria redimat, & virginitatem fecunditatis fructus attollat. Fecunditas igitur ipſius multis eſt veneranda miraculis, multis utilitatibus amplectenda, multis illuſtrata laudibus, in quâ ſic humilitati ſublimitas Deitatis occurrit, ut nec infirmitas opprimatur à gloriâ, nec majeſtas aliquâ ex parte propria dignitate privetur. Profectò in aliis tanto major eſt fecunditate virginitas, quanto major eſt integritate corruptio, quia fecunditatem voluptas quædam improbata præcedit, quæ ſine culpâ eſſe commercium carnale non patitur, & affectuoſæ corruptarum carnium paſſiones: unde conceptum in peccatis Pſalmiſta commemorat, quia in ipſo utrobique peccatum de corruptâ traducebatur origine, fomitemque peccati procedens de ventris corruptione concupiſcentia miniſtrabat.

At verò in Mariæ fecunditate ſola eſt operata divinitas, dum virginem virtus obumbrat Altiſſimi, & ſuperveniens Spiritus carnis & Verbi conſecrat unitatem, in quo non potuit de non vitioſo vitium provenire, nec auctor virtutum auferre debuit, ſed afferre virtutes. Ideoque propoſitæ caſtitatis privilegium ſingulare non abſtulit, ſed honorem fecunditatis adjecit. Novam itaque ſobolem pudor virginalis agnoſcit, carnemque miratur natura Spiritu fecundari, legem propagationis humanæ penitùs immutatam; cum ibi ſit nec de voluptate conceptio, nec prolis emiſſio cum dolore. Siquidem Deus de Deo ſemper, non ex commixtione carnis naſcebatur ex tempore, ut hominem aſſumens ſola ſancti Spiritûs operatione formaret. Mirum hoc ſolique divinæ Majeſtati poſſibile, ut quamlibet humanitas & divinitas, caro ſcilicet & ſpiritus ſibi concipiant unitatem, quòd impaſſibilis paſſibilem, quòd æternus ſe nobis exhibeat temporalem, quòd eum corporalibus oculis liceat intueri, cujus excellentiam cœleſtium civium ſpirituales oculi non attingunt. Quod ſanè fides noſtra neceſſe eſt ut ſaniore concipiat intellectu, nec ſubſtantiarum quidem, ſed perſonæ prædicet unitatem, nec alteram in alteram tranſiiſſe factâ quolibet modo confuſione vel commixtione credamus. Verbum enim in æternâ ſemper propriæ divinitatis ſimplicitate conſiſtens, nec alterius eſt admixtione compoſitum, nec in aliud ſui abolitione transfuſum, ſed ſubſtantiis in ſe permanentibus & naturis, Chriſtus ut gigas, incomparabili ſcilicet virtute præcellens, gratuita viam noſtræ mortalitatis alacritate cucurrit.

Igitur ad propoſitum divinæ prædeſtinationis effectui mancipandum Angelus deſtinatur ad Virginem, qui dilatum uſque adhuc divinæ voluntatis hodie patefecit arcanum. Quod ſicut æternaliter à totâ Trinitate proviſum eſt, ita nihilominùs à totâ Trinitate nuntiat adimplendum: ait enim: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi; quod enim ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei.* Itaque vim verborum & ordinem ſtudioſâ conſideratione penſemus, quòd ſcilicet primo Spiritus ſanctus ſuperventurus nuntiatur in Virginem, eademque poſtmodum Altiſſimi, id eſt, Patris virtute proponitur obumbranda: ut ita Virginis præparato conceptu, ſegregatâ ex utero ejus, ſed in utero carne, ineffabilis noviſſime Filii generatio proveniret. Luc. 1. 35.

Vides hic Angelum manifeſtè totius Trinitatis expreſſiſſe præſentiam, dum ſuperventuræ [b] Spiritus Altiſſimi obumbrat, Filius verò dicitur incarnari. Liquet igitur totius Trinitatis opus eſſe quod factum eſt, licèt unus tantùm fuerit incarnatus, è totâ Trinitate ſcilicet unus tantùm, totius ad id divinitatis exhibuit ſubſtantiam, uno tamen propoſitum redemptionis humanæ miniſterium perſonaliter exhibente. Igitur æternæ generationi generatio temporalis acceſſit, & æternæ nativitati nihilominùs temporalis eſt adjecta nativitas; ut quod æternum eſt, in ſuâ conſiſteret æternitate perfectum; quod verò temporale eſt, perfectionis ſuæ ſtatum, non tam de natura quàm de miraculo ſortiretur. Siquidem perſonam hominis ex duorum hominum commixtione provenire neceſſe eſt, hic verò unius hominis tantum ſimplici præcedente ſubſtantiâ, nova ſoboles proficiſcitur & formatur; quâ ſcilicet humanitate perceptâ, ſic humilitati noſtræ excellentia divinæ majeſtatis infuſa eſt, ut præcunte mirabili carnis Verbi commercio totum dicatur homo, totum dicatur Deus, alterumque de altero novâ quâdam enuntiationis ſpecie prædicetur; ſiquidem enuntiatio hæc unionem, non eſſentiam prædicat aut naturam, nec alterutrum in altero, vel ſubſtantiam in ſubſtantia conſiſtere ratio, vel natura conſentit; ſed perſonalem ineffabilis quædam quaſi conſolidatio conficit unitatem. Neque enim carnis eſſentia in Verbi tranſivit eſſentiam, neque Verbum carnis paſſiones aſſumit; ſed utique proprietates ſuas ſemper attribuit impermixtarum diſcretio naturarum.

Si igitur Verbum carnem factum eſſe evangelica tibi dictat auctoritas, factum nihil aliud intelligas, quàm unitum: neque hanc tibi confuſio, vel permixtio conſtituat unitatem; ſed ſingulas ſemper in in ſe conſiſtentes debitâ æſtimatione venerare ſubſtantias, unamque tibi ipſamque ſingularem proponas de tam diverſorum pluralitate perſonam. Unde ſi de Chriſto, Deo ſcilicet & homine, modò humanum, modò divinum aliquid audias, prædicari intelligas, non ex eâdem cauſâ procedere, ſed ad diverſas utrumque prædicamentum reſpicere rationes. Quod enim modò Omnipotens, modò Creator omnium dicitur, modò unigenitus Patris Filius ab æ-

b *ſupervenitur.*] Lego *ſuperventurum Spiritus, virtus Altiſſimi obumbratura . . . . incarnatum iri.*

terno, id cum ex divinitatis conſtat habere ſubſtantiâ: quòd verò natus ex muliere, factus ſub lege, quòd ignominiam crucis, quòd amaritudinem ſuſtulit paſſionis; id ex humanitatis proceſſiſſe naturâ, nullus eſt qui dubitet. Porrò ſi perſonæ utramque ſubſtantiam complectenti, quod ſpecialiter unius eſt, toti perſonæ videris attributum, ſcias ratione aſſumptionis, toti convenire perſonæ, nec tamen paſſiones corporis divinitati, vel humanitati divinam tribuas majeſtatem. Quippe quod de virgine naſciturum dicit Angelus, Filium Dei nuntiat appellandum, quamvis et ex eo quod de virgine eſt, non poſſit hæc appellatio convenire: ſed divina bonitas non voluit nominis detrahere dignitatem, cui communicandum deſtinaverat ejuſdem ſubſtantiæ veritatem.

Ad quod ſanè poſt multa tempora noviſſimè conſummandum, ad expertem omnis concupiſcentiæ deſtinatur, cujus denuntiatione votum perpetuæ virginitatis firmatum eſt potiùs quàm ſublatum, cum virum ejus Angelus ad ſimilem formaſſet aſſenſum. Nullaque hinc vel inde carnalis commercii reſidet affectio, ſed ad cuſtodiam & obſequium virginitatis & virginis ſe congaudet fidelis viri devotio prælectam. Igitur ad præparatum ſibi prudenter à Spiritu ſancto conjugium, ſecura voti Virgo ſancta procedit, & ſacri animorum potiùs quàm corporum fœderantur amplexus. Sanè in contrahendis ab initio ſponſalibus alia viri fuerat fortaſſis intentio; ſed edoctus ab Angelo, ſtatim totus ad perfectæ continentiæ tranſivit affectum, ut animi eorum pari invicem ſimilitudine reſponderent, ne quaſi diſſidium facere videretur diverſarum diſſentio voluntatum. Nemo itaque dixerit ſublata, ſed ſubſequuto conjugio conſummata ſponſalia: nec aliquid ſacramento propoſiti ſanctitate detractum eſt, ſed eos ad maritalem copulam individua vitæ conſuetudo condixit. Porrò ſi nec opus interceſſit carnalis commercii, nec voluntas, nihilominùs tamen conſtat eſſe conjugium, quia contractus ille non trahit de carnis commixtione ſubſtantiam, ſed de ſolâ legitimè conſentientium voluntate.

Si igitur ad hoc neque concupiſcentia, neque carnales requiruntur amplexus, atque interceſſiſſe conſtat quidquid ad conjugii deſideratur effectum; manifeſtum eſt veros conjuges extitiſſe, ut ille rectè [vir] & illa conjux debeat appellari. Quòd ſi dicatur non poſſe matrimonium contrahi niſi communicato copulæ carnalis aſſenſu, ne requiſitum alter alteri negare poſſit acceſſum: verum quidem ſi eâ conveniunt voluntate, & præoptata futuræ ſobolis pignora contemplantur. Si verò conditioni huic renuntiare vel amore caſtitatis, vel impotentiâ quâlibet obſiſtente decreverint, legemque matrimonii in aliis omnibus conſtituant obſervare, individua vitæ conſuetudo, & diſpoſitum alternæ poteſtatis obſequium affectati contractatûs format ſubſtantiam, perpetuamque firmat ſacri conſortii fides & gratia veritatem. Quæ etenim ratio aſſenſum hunc commodare compellebat invito, cui perpetua virginis complacebat integritas, votumque erat ipſius, quod in ea naturâ erat, perpetuæ continentiæ ſanctimonia venerari? Quòd ſi à minoribus ad majora trahatur exemplum, aliquid fortaſſis expreſſæ ſimilitudinis in Cæciliâ virgine poterit inveniri, quæ cum familiari voto perpetuæ virginitatis munus velut holocauſtum quoddam Domino conſecraſſet, cum Tiburtio tamen amicorum interventu contrahere minimè recuſavit, fiduciam habens in Domino, quòd divina devotam in eâ pudicitiam ſapientia conſervaret, & humiliter parentum deſideriis acquieſcere Cæcilia videretur. Cantantibus organis igitur dum juvenis prædeſtinatus ad vitam ad nuptiales feſtinat amplexus, & ad optatum thori virginalis anhelat aſcenſum, illa procedentibus de conſcientiâ voti ſuſpiriis & precibus implorabat à Domino, ne ad confuſionem ſpiritûs & corporis ipſius macula quælibet concupiſcentiæ carnalis obreperet, ſed corpus prorsùs intactum ſincero ſpiritui conſervaret. Cum eo itaque quaſi tranſactione quâdam virgo prudens ſic amicabili compoſitione convenit, ut ipſum aſſeruerit ſibi in eamdem conſervandæ pudicitiæ voluntatem, & purificatum aquâ baptiſmatis poſtmodum perduxerit ad lauream glorioſi martyrii triumphalem. Quis ergo dicat non interceſſiſſe conjugium, ſi eis à carnali placuit abſtinere contactu, cum multos uſu frequenti videamus in matrimonio convenire, quibus vel nimia ſenectus, vel debilitas aliqua commercii illius ſpem omnem abſtulit & effectum. Certum eſt autem de rei ſubſtantiâ non eſſe, quod velut accidentale aliquid & adeſſe poteſt pariter & abeſſe, ſanctiuſque & ſincerius obſervatur conjugium, abſque eo quod ſine culpâ eſſe non poteſt, niſi per bonum conjugii fuerit excuſatum. Proſectò cur non ſaltem ſimile caſûs & voluntatis privilegium erit, ut eodem fungi concedantur effectu, cum neceſſitate impotentiæ conſtringantur inviti, voluntatem verò devotionis affectio & zelus ſanctitatis informet. Quibus omnibus manifeſtum eſt Angelum rectè virginem appellare potuiſſe, conjugemque Joſeph, nullam prorsûs voto virginitatis viro volenti vim vel injuriam irrogante: ſed ſtudium ſemper cum omni diligentiâ ſedulus impendebat, ut ſuſcepti miniſterii munus laudabiliter ſimilis & devotus impleret, docente eum frequenti Angelorum commonitione, & omne opus ſanctæ ſedulitatis dirigente ſemper in bonum Spiritu ſancto, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ejuſdem Epiſtola I. ad dominum Papam ALEXANDRUM.

PEtitiones à nobis tertiò ſactas, & à majeſtate veſtrâ ſemper benigniùs exauditas, quartò nunc iterare compellimur, quia delegatorum noviſſimè judicum multitudo cognitionis impedivit eventum. Siquidem Bajocenſis & Ebroïcenſis Decanorum diuturna & frequens abſentia, tertium collegam, dominum ſcilicet Abrinc. à negotiorum exequutione ſuſpendit, quia nihil ei fuerat ſine alterius eorum vel utriuſque præſenti cooperatione commiſſum. Et ego quidem miratus ſum, quòd ſtandi neceſſitatem Sacerdoti ipſique Epiſcopo coram Diaconis, ſeu coram adoleſcentibus veſtra majeſtas indixerit, cum potiùs minores à majoribus, inferiores à ſuperioribus, juniores à ſenioribus ſoleant judicari. Paratus tamen eram cum omni reverentiâ quorumlibet judicum veſtrorum imperata recipere; ſed adverſæ partis aſtutia in eorum de quibus agitur poſſeſſione conſiſtens, nunc & ab antiquo ſemper dies & tempora dilationibus redimit, & me ſemper ad omnem diem & locum judicibus occurrente, nec ſemel adhuc in judicio dignata eſt comparere: ſiquidem quandoque nobis ſicut hactenùs ſemper, violentia potentiæ ſæcularis opponitur, quandoque redemptus cautè judicum favor quaſlibet adversùm nos, manifeſtiſſimè etiam fruſtatorias dilationes admittit. Cum verò reclamante ſemper Eccleſia noſtrâ parochiales Eccleſias & decimationes emptionibus aut quibuſdam illicitis modis de manu laïcâ, ſacrilegâ temeritate Monachi præſumſerint occupare, ſæculari ſemper poteſtate defenſi ſunt, ut malè parta poſſeſſio malo nihilominùs præſidio ſervaretur. Tempus autem violentiæ hujus ad præſcriptionem longitemporis nituntur opponere, cum ad præſcriptionem

SSs iij

proficere non poſſit violentia, vel interpellata poſſeſſio; ubi ſcilicet nec experiendi copia, neque dies utilis indulgetur auctori. Rogamus igitur ut labori noſtro, cui jam triginta annis inefficaciter inſtitimus, bonitas veſtra finem curet imponere, dominoque Abrinc. quem veſtra judicem nobis aſſignavit electio, quem volueritis adjungatis, quem certum ſit zelum Dei habere & peritiam judicandi, qui ejus ſit ætatis & ordinis, ut nec ordini noſtro irrogari videatur injuria, nec confuſio ſenectuti. Petitiones autem noſtras lator præſentium Hugo Archidiaconus & nepos noſter, majeſtati veſtræ plenius indicabit, quia eas præſentibus litteris non duximus inſerendas, ne forte prolixitas epiſtolæ in tædium verteretur.

Ejuſdem II. Ad dominos ALBERTUM *&* THEODINUM *Eccleſiæ Romanæ Cardinales Legatos pro viro venerabili Reginaldo Bathonenſi Electo.*

CAuſam venerabilis fratris noſtri Reginaldi Electi Bathonenſis majeſtate audivimus ad Apoſtolicâ veſtræ experientiæ commendatam. Gaviſi ſumus quòd amatoribus veritatis eſt commiſſa cognitio, apud quos nec juſtitia periculum incurrere poterit, nec innocentia detrimentum: in quo ſi perſonam reſpicitis, vir eſt cujus prudentia, cujus honeſtas, cujus virtus & induſtria publicè multis, ipſiſque probabilibus innotuit argumentis. Si factum electionis inquiritur, omnium ad quos pertinet in perſonam ejus unanimi concordia vota concurrunt, ſtatumque Eccleſiæ multis labefactatum temporibus certiſſimè confidunt ipſius magnificentiâ reparandum.

De eo autem quod ei ab his ad quos non pertinet, tam mendaciter quàm impudenter objectum eſt, certis probationibus conſtabit vobis, nihil eſſe niſi odii & invidiæ quæſtionem. Nos verò quibus de proximo certiùs & faciliùs veritas potuit apparere, de multorum quibus fides adhibenda creditur, teſtimonio & publicâ aſſertione didicimus nativitatem hujus, de quâ quæritur, sacros patris ordines præceſſiſſe, ipſumque patrem eo tempore, licitè, ſi præoptaſſet, militare, vel matrimonium contrahere potuiſſe. Agite itaque, & calumniam hanc quam non aliunde quàm de zelo malitiæ deprehendetis exortam, ſecundùm datum vobis à Deo ſpiritum & poteſtatem mediâ ratione diſcutite, nec vota Eccleſiæ ludificari diutiùs dilatione aliquâ permittatis; ſed munere huic debitæ benedictionis indulto, ipſum quàm citius ad Eccleſiam deſtinate, ut ex hoc nunc in ſpem meliorem attritæ diutiùs Eccleſiæ deſideria convaleſcant, ſeque populus ille optatæ conſolationis ſubſidia gaudeat aſſequutum.

Ejuſdem III. ad ROBERTUM *Rotomagenſem Archiepiſcopum.*

MOnachus ille G. olim Cormelienſis, pro quo ſanctitatem veſtram reſcriptum Apoſtolicum ſcribitis accepiſſe, de Monaſterio illo tertiò egreſſus eſt, & tertiò miſericorditer eſt receptus, egreſſus quartò cum ipſum Abbas & Fratres pro commiſſis in Eccleſiâ ſacrilegiis & furtis pluribus intrà officinas, multiſque flagitiis quæ etiam verecundia prohibet recitare, duplici etiam ſobole de meretricibus ante fores Monaſterii ſuſceptâ, ſuſcipere recuſarent; in præſentiâ noſtrâ & Abbatis Pratellenſis Fratrumque noſtrorum publicè de omnibus tam convictus quàm confeſſus, ab Abbate litteras dimiſſorias impetravit, abjurato ad totam vitam Abbatis Monaſterio, & tota banlevâ Monaſterii, quia ſe ignem miſſurum publicè comminatus abſceſſit. Porro cum ipſe hoc poſtmodum ad notitiam Willermi de Papiâ Cardinalis me & Abbate præſentibus retuliſſet, recenſitâ veritate, ab ipſo auctoritate Apoſtolicæ Sedis repulſus eſt & damnatus. Exinde perluſtratis terris, rejecto prorsùs habitu monaſtico, factus apoſtata, ut parciùs dicam, omni ſe diſſolutioni publicè mancipavit. Noviſſimè ſi majeſtatem Apoſtolicam, cui hæc nota eſſe non poterant, circumvenire mendaciis attentavit, apud vos veritati & juſtitiæ præjudicare non debet, cui nos eorum quæ dicimus, manifeſtam faciemus per omnia veritatem. Scitis autem prudentiam Apoſtolicam nihil in rebus dubiis præcipere diffinitum: ſed omnia mandata ejus conditionem habent implicitam, ſcilicet ſi preces veritate nitantur: eiſque quibus hujuſmodi mandata mittuntur, in omnem cauſam partes judicis, cognitio ſcilicet & pronuntiatio, reſervantur. Quieti itaque Monaſterii & clauſtralis diſciplinæ ſanctitas veſtra provideat, ne reducto auctore iniquitatis, cæterorum qui per pœnam iſtius correcti ſunt, reviviſcat audacia, & exemplo veniæ remiſſioris, ipſorum denuò convaleſcat.

Ejuſdem IV. univerſis Fidelibus.

CAuſas quæ ſive ex ordinariâ juriſdictione noſtrâ, ſive ex ſuperiori delegatione ad noſtram audientiam perferuntur, ſicut mediâ ratione decidere, ſic deciſas oportet veritatis teſtimonio communire, ne ad renovandum vetus litigium quâlibet audaciâ quæſtio rediviva conſurgat. Cauſam igitur, quæ inter venerabilem fratrem noſtrum Simonem Abbatem ſancti Andreæ & Fratres Hoſpitalis Jeroſolymitani, ſuper teſtamento illuſtris viri Hugonis de Pinu vertebatur, ex Apoſtolicâ delegatione ſuſcepimus ſine appellationis obſtaculo terminandam. Auditis itaque utriuſque partis allegationibus, cum meticuloſa judicii neceſſitas videretur inſtare, noſtro ſe pars utraque commiſit arbitrio, & litigium omne per nos amicabili compoſitione ſopitum eſt. Siquidem pecuniam quæ apud prædictum Abbatem à nominato illuſtri viro dicebatur fuiſſe in depoſito conſtituta, in neceſſarias & pias cauſas ſecundùm tenorem teſtamenti cenſuimus dividendam, ſicut nobis eorum qui à Fratribus Hoſpitalis producti ſunt, teſtimonio factum eſt manifeſtum. Unde aſſignatâ creditoribus & neceſſariis perſonis, ipſique Abbati, aliiſque diverſis pauperibus congrua portione, ipſis nimirum Fratribus Hoſpitalis intuitu religionis & paupertatis eorum plurimam aſſignavimus portionem, adhibito in omnibus eorum conſenſu, ipſorum utilitatibus conferendam, ipſumque Abbatem duximus ſuper hac quæſtione penitùs abſolvendum.

Ejuſdem V. ad HENRICUM *Regem Anglorum Seniorem.*

EST in Epiſcopatu Lexovienſi quædam Parochialis Eccleſia apud Waſſeynm, quam ego in manu meâ poſſeſſam diutiùs, Canonicis Regularibus ſancti Victoris, priuſquàm ad eos demigraſſem, donavi, ut ſumptibus meis aliquâ ex parte proficere poſſet, cum ego ad Eccleſiam illam pertranſiſſem. Res modica eſt, ſed ego non habebam in quo ampliùs poſſem pauperibus Fratribus ſubvenire. Verùm in eâdem Parochiâ quædam Præbenda eſt Lexovienſis Eccleſiæ, quam ego Hugoni de Nonant nepoti meo donavi, ſicut ei conſueveram, quidquid ferè poſſem profusâ liberalitate donare, neque quidquam ejuſmodi poſſet in regione illâ ei gratius obvenire. Lætatus eſt ille, & ego nihilominùs exultavi, ſperans de liberalitate meâ præſertim apud nepotem meum mihi fructum in tempore ſubvenire: ſed me quidem debuerant præcedentium temporum ſatis experimenta docuiſſe, niſi me indulgentiæ gratia & tam pro-

ximæ cognationis compaſſio ſeduxiſſet.

Ego enim ex ſorore natum parvulum indulgentiùs educavi, erudiri feci diligentiùs, redditibus ampliavi, mihique ad contendendum ei omnis ultrò copia reſpondebar; donavi ſiquidem ei in Epiſcopatu Lexovienſi v. Eccleſias circiter centum librarum, Præbendam in Eccleſiâ Lexovienſi nihilominùs L. librarum, Archidiaconatum centum librarum, & eo ampliùs, quantum poterant proficere, tam rapinæ quàm injuriæ ſubditorum. Nec me à largitionibus hujuſmodi frequens ipſius ingratitudo poterat cohibere; ſed ſuper caput ejus carbones inutiles ſemper omni ſtudio aggerebam. Præterea quòd de jure Archidiaconatûs hominio mihi & fide ligiâ tenebatur obnoxius, quam ipſe mihi utinam fideliore memoriâ conſervaſſet! Expertus ſum quia fidem in eo non creat affectio, ſed cupiditas aut ſuperioris reverentia majeſtatis. Utimini eo ſecurè, quia majeſtatem veſtram fallere non audebit: ſed ad omnem exequutionem beneplaciti veſtri ſe proſequente metu, non devotione vel fide, promptâ ſemper actione procedet.

Speraveram quòd ſaltem noviſſima mea propitiante vellet oculo contemplari, & ſuper ſenectute & debilitate meâ & paupertate ſpontaneâ moveretur adeo, ut etiam ſua mihi liberaliter in omni opportunitate exhiberet, meæque ſaltem de iis quæ ego contuleram ei, miſericorditer in tempore vellet inopiæ ſubvenire. Sed ipſe partem modici beneficii quod ego pauperibus Canonicis contuleram, imò quaſi conſervaveram mihi, abſque omni judicio violenter uſurpat, licet prædicti Fratres aliquibus annis, & prædeceſſores eorum ab antiquo pacificè poſſediſſent. Requiſivi cum inſtantiis, ut juſtitiam Dei & pauperis Eccleſiæ, meamque conſideraret inopiam: ſed in nullo proficere potui, quin manus audaces ſemper præſumeret extendere, & jus pauperum impudentiùs uſurpare. Eſt etiam in Parochiâ illa Capellula quædam nullos parochianos, nullos prorſùs redditus habens, ad jus nimirum parochialis Eccleſiæ pertinens ab antiquo, quam omni ferè ſervitio & ædificio deſtitutam Sacerdus ejuſdem Parochiæ ſolus, cum vellet, devotionis intuitu viſitabat; nec divina ibi honeſtè poterant officia celebrari: quam Fulco Decanus ad quem tunc Parochia pertinebat; jure parochiæ reædificavit attentiùs, & in cœmeteriolo veteri, quod ibi adjacet, domos ſuas conſtruxit, uſu ſepulturæ, ſicut voluit, transformato; de qua quidem Capellâ, Hugo de Nonant Sacerdotem atreptis clavibus & ſacerdotalibus indumentis amovit, cum Sacerdos ad Romanam Eccleſiam antea provocaſſet, & in ipſo facto nihilominùs inſiſteret appellare; ibique poſtmodum continuè fecit divina Sacerdotem ſuum in anathemate celebrare; & parochianos à manu Sacerdotis quam ſemper cognoverant, violenter amovit & amovit, ſcilicet ut ſi veniret ad cauſam, hac arte fungi poſſeſſoris commodo videretur.

Ad vos itaque ſpectat tantæ enormitatis correptio: neque ego ſpero aliquod aliunde remedium, quia longinquum & ſumptuoſum eſt pauperibus Eccleſiæ Romanæ ſubſidium; licet nos de ipſius non oporteat auxilio deſperare. Apponite itaque regiam manum veſtram, & effrænatam hominis avaritiam cohibete, & Fratres illos Eccleſiam illam cum Capella in antiquâ integritate ſua faciatis poſſidere pacificè, ſicut anteceſſores eorum conſtiterit longo tempore poſſediſſe, & ipſi duobus aut tribus annis noviſſimis poſſederunt, fructuſque perceptos eum nihilominùs reſtituere faciatis.

Reminiſcatur, obſecro, Dominus meus, quomodo in noviſſimo diſceſſu meo apud Giſortium lætificaverit animam meam, & me de copiâ munificentiæ ſuæ dimiſerit affluentem; adjuncto ſiquidem verbo regiæ promiſſionis, quòd me in omni opportunitate mea deinceps adjuvaret, ſicut unquam libentiùs fecerat, & omnem à me moleſtiam propulſaret. Nihil autem mihi conſtat eſſe moleſtius, quàm quòd is qui ſtare mecum per omnia debuiſſet, id in quo Fratres lætificare ſperaveram, convertit potiùs in mœrorem: & quietem animi mei, quam quæſiſſe depoſitâ omni ſæcularitate ſperaveram, implacabili malignitate perturbat, & uſque in ſepulcrum perſequi indefeſſâ cupiditate non ceſſat, neque ſe perturbare juris ordinem veretur, cum hi qui poſſidebant, non debuerint abſque judicio ſpoliari. Primò itaque reſtituendi ſunt, cum fructibus ſcilicet & expenſis, & pœna ei pro exceſſu arbitrio judicis infligenda. Reddat itaque me mihi Dominus meus, & ſperatam requiem miſericordi bonitate reſtituat ut de his quæ ad Deum ſunt, liceat mihi ſine moleſtiâ cogitare. Nihil autem eſt quod magis regiæ majeſtati conveniat, quàm audaciam reprimere ſuperborum, & ſuam juſtis ac ſimplicibus juſtitiam virtute regiâ conſervare.

Ejuſdem ad LUCIUM *Papam.*

Injurias à ſuis Canonicis (qui litem movent) illatas repellere conatus

QUidam de Canonicis noſtris Lexovienſibus anno præterito de paucorum, non de univerſitatis conſcientiâ, ad Majeſtatem veſtram literas pertulerunt, liberè adverſum me quæcumque voluerunt mendacia conſcribentes. Quia verò adverſùm me de nulla in falſum poterant veritate confidere, & me ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ab ineunte adoleſcentiâ meâ notum noverant & acceptum, famæque meæ integritatem multâ apud eam gloriâ reſplendere, ad mentiendum ſecuriùs mirabili proceſsêre commento, ut multa velut infinita contingerent, ut velut auctoritatem faceret falſitas falſitati, nec ipſi mendaces poſſent de tot falſitatibus æſtimari, & falſitati teſtimonium fallax videretur aſſertio perhibere. Vix enim credi poterat quòd quivis præſumeret ſinceritatem veſtram tot & tantis obfuſcare mendaciis, nec aliquis erat qui meo poſſet nomine reſpondere, ſatiſque erat eis ſi vel ad momentum opinionem meam poſſent in aliquo denigrare, veſtramque ad ambiguum aliquatenùs trahere ſanctitatem. Audiſtis eos, & magis quàm expediret mihi etiam exaudiſtis, quoniam abſens & innocens, nulloque citatus edicto punitus ſum, & ex magnâ Officii Epiſcopalis mei parte ſuſpenſus, ipſoſque ad dicenda & facienda quæ vellent temulentis ampliùs animatos, ut & alii quilibet invitari poſſent, & ampliùs animari. Miratus ſum ego, & nihilominus qui audiêre mirati ſunt, qua ratione in illum, ipſumque ſpecialem, tam immitis ſtatim ſententia proceſſiſſet. Continui tamen manus meas, neque eas etiam uſque ad protectionem capitis mei tremebundus oppoſui, & ad dimiſſionem Epiſcopatûs, quam ſemper optaveram, veſtra me indignatio confirmavit. Super quo veſtræ gratias refero Sanctitati, quòd me tam miſericorditer ab importabili onere liberaſtis, & ad providendum animæ meæ liberiorem procedere permiſiſtis.

Suſpectos habet Judices.

Adverſarii verò mei literis & Judicibus ad arbitrium impetratis, ſtuduerunt meum multis artibus impedire proceſſum, & me ex litteris veſtris ad judicium Abrincenſis Epiſcopi, & Beccenſis, & Savinacenſis Abbatum continuò pertraxerunt, quos ex multis cauſis mihi tota Provincia noverat adverſari. A quibus ſuper tot tantiſque capitulis, nulla potuit impetrari dilatio, neque deliberatio reſpondendi. Confeſſi ſunt ab initio Judices dum ageremus, nullam ſe juris habere peritiam, nec exceptionum, vel quarumlibet allegationum compendia receptu-

ros, ſed iis tantùm inſiſtere quod eis primâ facie velle littera videretur. Accedebat ad gravamen meum Regis indignatio, & infatigabile ſtudium Walteri Conſtantienſis, quem illi factionis ſuæ, quam adversùm me juraverant, promiſſo Epiſcopatu principem ſtatuerunt, & ipſe eis in omnibus auxilium, & favorem Regium conſervabat, ſigilloque Regis, quod ipſe ſervabat, ſecurè præſumebat quidquid vellet adversùm me, etiam ſine Regis conſcientiâ, conſignare, ut de ipſius voluntate procedere crederetur. His itaque dolis inſtructi etiam Judices à veritate judicii terroribus abierunt, parati quidem ad omnia quæcumque eis poſſent ab adverſariis imperari.

Bona Eccleſiæ haud dilapidaſſe, imò auxiſſe probat.

Propoſuerunt itaque me bona Eccleſiæ dilapidaſſe profuſiùs, cum me mille ducentas libras & eo ampliùs perpetuas acquiſiſſe conſtaret, & theſauro etiam intuliſſe quingentas, & duodecim millia librarum exſtantibus ædificiis impendiſſe: ipſamque Eccleſiam Epiſcopalem ex parte ſumptibus meis, & acquiſitionibus innovatam: ad Communiam quoque Canonicorum ſexcentas libras annuas & perpetuas acquiſivi, atque menſam Epiſcopalem quingentis libris, & eo ampliùs, annuis & perpetuis augmentavi. De ipſo autem theſauro, ut nihil ſubtraham, decem & ſeptem marcas in initio meæ promotionis aſſumſi, quia bona omnia Epiſcopalia redimere de manu Comitis Andegavenſis angebar, quæ ipſe mihi per duos annos & tres menſes abſtulerat, quia electus canonicè ſine ipſius deſignatione fueram conſecratus. Quod ego quidem de permiſſione Domini mei glorioſæ memoriæ Papæ Innocentii feci, cum ego priùs de meo nongentas libras in eam cauſam & ampliùs expendiſſem. In expeditione quoque Jeroſolymitana ad quam me Sanctus Pater Eugenius Papa deſtinavit invitum, mandato ipſius calicem aureum triginta & quatuor unciarum expendi, cum ipſe mihi, ſi ampliùs oporteret, meâ causâ aſſumere conceſſiſſet. Prætereo, ne fortè jactantia videatur, quanta interim fuerit hoſpitalitatis effuſio, quam etiam frequens donorum caritas illuſtrabat, adeo ut ab homine mediocritatis meæ vix tanta poſſet largitas expectari, quod ab his qui viderunt, & his qui experti ſunt, publico paſſim teſtimonio confirmatur. Supplicavi judicibus ut eorum quæ appoſita ſunt & detracta, quantitate perſpectâ, rationem compenſationis admitterent, ſi tamen æſtimandum videretur quod in tam pias & neceſſarias cauſas expenſum fuerat, & poſtea pluſquam ſeptuagies ſepties reſtitutum. Non ſum exauditus in aliquo, quia ora eorum & corda novi metus, & antiquæ ſimultatis obſtinatio clauſerat: neque jam latens odium, ſed prorupta in omnibus audaciâ videbatur. Condemnaverunt me itaque in centum libras donandas Canonicis, quas in utilitates Eccleſiæ & legitimos ſumptus expenderant, mihique de Capellâ prorsùs novâ quam mihi paraveram, caſulam, dalmaticam, tunicam abſtulerunt; ſicque me privatum pecuniâ, & ſacris ſpoliatum veſtibus emiſerunt. Quod ſanè cum ad veſtram audientiam perveniſſet, ſententiam eorum eorum Apoſtolicâ ſeveritate quaſſaſtis, & me ſicut ex litteris veſtris intelligi poteſt ab ipſorum voluiſtis pervicaciâ liberari. Rogo itaque ut veſtra in decreto ſuo ſententia perſeveret, ſuumque litteræ veſtræ conſequantur effectum, mihique quod ex injuſtâ causâ ſublatum eſt, reſtitui faciatis, ut ad fratres [a], ad quos conceſſi, pervenire poſſit quod eis ab initio fuerat deſtinatum. Inſultant illi ſiquidem, ſuoque quod ad pias cauſas deputatum fuerat, diſtribuunt arbitratu, & me quaſi nudum & inopem exiſtè improbâ congratulatione lætantur. Faciat itaque veſtra miſericordia quod cœpiſtis, & quod à vobis quaſi decretum eſt, diſtrictâ ſeveritate præcipite conſummari, ne de noſtris gaudeat ſimplex vel imperita malitia detrimentis.

[a] *fratres*] Canonicos Regg. S. Victoris Pariſ. innuit.

Ejuſdem VII. ad ſanctum THOMAM *Cantuarienſem Archiepiſcopum, cum exularet in Gallia.*

Media ſubminiſtrat quibus conſtanter agens poſſit in Regis gratiam redire.

MAgnam mihi lætitiam dignationis veſtræ litteræ contulerunt. Omnibus quidem diligenter iteratâ lectione perſpectis, nihil inventum eſt quod non aut humilitatem ſaperet, aut zelum juſtitiæ redoleret. Placuit mihi zelus veſter, quia ipſum robuſta commendabat humilitas, mutuoque ſibi invicem favore zelus & humilitas concurrebant. Sic enim oportet, ut humilitas fervoris incendia temperet, & humilitatis modeſtiam zelus excitet & accendat, ne aut in puſillanimitatem deſcendat humilitas, aut in furorem zelus incitatus excedat. His igitur ſeſe invicem mutuâ caritate complexis, intellexi tertiam duabus acceſſiſſe conſtantiam, quæ ſanctis miros lætos exitus, & felices forti patientiæ repromittit eventus. Hæc ſiquidem in vobis nec damna, nec labores attendit, ſed omni ſtudio ſinceræ conſcientiæ teſtimonium quærens, fortunæ ſimul & perſonæ naufragium minoris æſtimat, quàm juſtitiæ vel virtutis.

Quæ S. Thomæ imponabantur.

Arbitrabantur aliqui, quorum malitia conſuevit de alienâ conſcientiâ divinare quod neſcit, opus veſtrum de ſuperbiâ, non de virtutis procedere veritate, affectare vos priſtinos Cancellariæ mores, in hac quoque dignitate ſervare, ut nullus potentatui veſtro, nullus audeat reſiſtere voluntati: glorioſum vobis fore, ſi procedentem olim de lubrico voluntatis alienæ potentiam veſtro poſſetis nomini vendicare, cum rectiùs Eccleſiaſticæ dignitati reverentia debeatur, quàm officio ſæculari. Sublimatum cum vos, & ad altiora divina bonitate provectum; nec jam vos ſcabellum pedis, vel lateris etiam obſervare conſeſſum, ſed ipſius diademati capitis imminere, quod ſcilicet adeo de veſtrâ auctoritate pendeat, ut ipſius ad vos principalis aſſignatio, & aſſignationis conſignatio debeat pertinere. Idcircò ſanè vos inter initia Regalibus obſtitiſſe mandatis, ut in ipſo crederetur univerſitas expugnata, cum nulla relinqueretur aliis fiducia reſiſtendi, ubi regia illi poſſent imperia prævalere. Addebant & vos inter amicos aliquando dixiſſe, non fovendos in Principe inconſultos elatæ juventutis affectus, ſed ſtatim viriliter intemperantiæ reſiſtendum, ne diſſimulatio ereet audaciam, vel inſolentiam indulgentia prona confirmet. Notos vobis eſſe omnes Regalis animi motus, quid lenitatis habeat, quid virtutis audeat attentare, ipſumque prudentiæ veſtræ magnificentiam nihilominùs agnoviſſe, quam toties in oportunitatibus utilem, & in difficultatibus expertus ſit efficacem. Non repudiandum ab eo blandis adulatorum fallaciis conſilium ſalutare, quo conſuevent fulcire nutantia, complanare ſcrupulos, obſtantia dimovere. Quæ verba cum ad Regis notitiam, malignitatis invidia detuliſſet, aſſerebant irrevocabiliter indignatum dixiſſe, quòd totis utendum eſſet viribus, totis artibus obſiſtendum, quoniam ei de dignitate contentio parabatur: Impoſſibilem fore concordiam, quoniam neque vos deſtinata dimittere, nec ipſe quidquam vellet dignitati regiæ derogare.

Conſtantiam ejus extollit Author.

Igitur de incerto opinionis & malignitatis invidiâ procedente judicio variæ diſſidenteſque ſententiæ ferebantur. Porrò jam proceſſu temporis omnis eſt ſublata dubietas, propoſitique veſtri ſanctitas evi-

dentibus

dentibus argumentis innotuit, adeo ut boni certè compatiantur & gaudeant, & debita cœperit operire confuſio malignantes. Certum eſt hoc, & luce clarius apud omnes extitit, minoris reputaſſe vos divitias quaſlibet, & præcelſæ faſtigium dignitatis, quàm juſtitiam quæ ex Deo eſt, & gloriam Eccleſiaſticæ libertatis. Si enim favori divino favorem præferretis humanum, & ad inducendos profanæ novitatis abuſus veſtra conſentiret auctoritas, poteratis non ſolùm cum ſummâ tranquillitate degere, ſed ipſi etiam magis quàm olim Principi conregnare. Quod autem veſtram familiam intereſſet, veſtro temperaretur arbitrio, & expoſito ſanguine cæterorum, domeſticus ſtatus veſter ex omni parte ſervaretur illæſus. Verùm Sanctitas veſtra debitum Epiſcopalis officii recognoſcens, maluit interim ſequeſtrare potentiam, facultates exponere, ipſam quoque perſonam quibuſlibet injuriis patienter offerre. Evangelicum ſiquidem illud fideli memoriâ retinetis, ſummi Paſtoris doctrinâ proditum, & firmatum exemplo, quòd pro ovibus & fratribus noſtris debeamus animas ponere, non de ipſorum detrimentis deteſtabilem lucri materiam comparare. Poterat autem onus diſtributionis levari, ſi cauſa communis communi tractata conſilio, communi ſuffragio niteretur. Firmatam quippe concordiâ Spiritus unitatem, verum eſt vexationibus concuti, nullâ tamen improbitate convelli. Igitur invaleſcente malitiâ, qui ad tempus crediderant, tentationis tempore receſſerunt, ducíſque ſui non tantum facti ſunt deſertores, ſed in caſtra hoſtium facto transfugio tranſceſſerunt. Si verò cœptis perſeveranter inſiſterent, & quoſlibet patienter experirentur eventus, in ſemetipſam vehementia colliſa recideret, & conceptos immunitas deſperata frænaret affectus. Sed ubi pertractatis animis ſingulorum communi cauſæ privata prævaluit, deſperatio reſumſit audaciam, & ſepultas ſpes rediviva ſuſcitavit denuò quæſtio; et. Verùm tergiverſantibus, imò prævaricantibus univerſis, ad ſtandum ex adverſo, & opponendum ſe murum pro domo Iſraël, virtutis veſtræ magnificentia ſola relicta eſt, quæ redemptam ſemel ſanguine Chriſti, ſuo iterum ſanguine redimat libertatem. Licet enim nondum uſque ad ſanguinis effuſionem cauſa pervenerit, ſupplet tamen devotio meritum paſſionis, quæ perſonam veſtram minis & terroribus non ſolùm expoſuit, ſed ubjecit. Et cum prorſus incredibile ſit ipſum in veſtram aliquid crudeliùs excogitaſſe perſonam, tamen non ſatis poterat inter tot indignationis motus bonitas abſcondita divinari: præſertim cum rerum omnium ſigna in veſtram viderentur perniciem convenire. Speravit ſiquidem vos ad obſequendum terroribus inclinare, tantoque ſeveriùs terrendum cenſuit, quanto à majori læſione cenſuit abſtinendum. Denique ſi veſtrum voluiſſet impedire diſceſſum, non ſerenitas aëris, non ventorum gratia, non tranquillitas maris, non vos nautarum induſtria deduxiſſet. Ubique enim vobis manus regiæ poteſtatis occurreret, cujus nec diligentia falli poterat, nec potentia circumſcribi: ſed & quamdiù domeſtica vos complectentis ſ. ſuæ brachia continerent, neque vobis tanta nocendi pateret occaſio, nec tanta invidiæ materia garriendi. Nunc verò quibuſlibet querimoniis ſilentia veſtra præponderant, & quolibet improbior eſt fuga veſtra congreſſu, dum nobis favorem publicum modeſtia veſtra conciliat, & ipſum efficaciùs apud opinionem publicam typo quodam excuſantis accuſat. Mallet igitur ſi animum ejus ſeverior induravit affectus, præſentem frequentibus vexare moleſtiis, quàm ad indulgentiam quâlibet importunitate compelli; mallet ſi mitius aliquid quandoque propoſuit, ut id liberalitati ejus in beneficium, quàm patientiæ veſtræ cederet in triumphum.

Ad ſummam, frequenti vobis eſt conſideratione tractandum, quæ cauſa veſtra ſit, quis adverſarius, quæ parti veſtræ ſtudia ſuffragentur. Et cauſæ quidem juſtitia manifeſta eſt; quoniam pro Eccleſiæ Dei libertate contenditur, quam ille ſemel in cruce liberator evicit, & redemptam inæſtimabili pretio univerſis qui ipſius nomine cenſerentur reddidit uniformem. Sicut enim una fides eſt, una eſt & libertas, quam identitas Sacramentorum, & operantis omnia Spiritûs ſimplitas conſecrat & confirmat. In hoc quippe conſiſtit unitatis Eccleſiæ mirabile Sacramentum, quòd ſicut una fides eſt, unus Spiritus, & unum baptiſma, ita eſt unum manumiſſionis perpetuæ teſtamentum, quo nos divinæ bonitatis adoptio non tantùm liberos efficit, ſed etiam coheredes. In quo quoties libertati detrahitur, conſtat fidei nihilominùs derogari; quoniam mutuâ ſibi invicem ratione connexæ, eadem ſemper & diſpendia ſentiunt & proventus.

Porrò adverſùs eum vobis agendum eſt, cujus aſtutiam remoti, vicini potentiam, ſeveritatem ſubditi reformidant: quem adeo crebri ſucceſſus & fortunæ fecit gratia delicatum, ut quidquid non obſequitur, ducat injuriam: & quem quanto moveri faciliùs, tanto ſit difficiliùs mitigari; apud quem temeritatem non fovet impunitas, ſed indilatam delictis irrogat ultionem. Verùm humilitati & patientiæ præparat ſe quandoque tractabilem: viribus non ſuſtinet expugnari, ſed planè quidquid fecerit, de voluntate videatur non de impotentia provenire, quod eſt potiùs gloriam quærere, quàm proventum: quod in Principe poſſet ſatis commendabile reputari, ſi gloriæ materiam virtus, & veritas non vanitas, & dulcis uſque in exitium adulatio compararet. Magnus eſt, multorumque maximus, quoniam nec ſuperiorem habet qui terreat, neque ſubditum qui repugnet, nec alienis extrinſecus pulſatur injuriis, quibus ab innato domeſticæ feritatis non aſſueſcat affectu, ſed omnes qui adverſùs eum contentionis cauſas habent, potiùs ad vanæ pacis fœdera perjura conveniunt, quàm ad virium experimenta decurrant, quoniam divitiarum copiâ, multitudine fortium, amplitudine poteſtatis excedit.

Quod ſanè contemplati, quorum ope niti, quorum muniri conſilio, quorum fulciri ſuffragio debuiſtis, à vobis velut facto agmine diſceſſerunt; quando maximè nominis ſui rationem debuerant agnoſcere, & ſe vobis ſuffraganeos non refraganeos exhibere. Utinam priſtinæ profeſſionis ſuæ memores extitiſſent, quæ concepta ſemel in ſeriem totam futuræ ſucceſſionis extenditur, & novo ſuccedente vetus ſemper in idipſum obligatio reformatur. Hi ſunt qui ad veſtram cauſam, imò cauſam Chriſti per omnia diſcrimina proſequendam tenebantur obnoxii, ſi debitum Ordinis ſui, & detrimentum Eccleſiaſticæ libertatis attenderent: ſed quâ fide, quâ caritate vobiſcum, imò cum Deo cœperint ambulare vidiſtis, quia in neceſſitate veſtra nec utendum diſſimulatione, nec ſermonibus temperandum, nec parcendum contumeliis cenſuerunt, ſed totis ſtudiis ſeſe invicem prævenire certabant, ut unuſquiſque vos vel magis odiſſe crederetur, vel in multo perculiſſe. Mirabatur Romanus Pontifex, & hi penes quos cum eo ſumma diſponendæ Eccleſiæ cura conſiſtit, quòd oves in paſtorem, quòd in patrem filii, quòd in ſeipſos denique tantâ vehementia gladios contorquerent. Si enim potuiſſent efficere quod quærebant, nec ipſum libertatis nomen, nec ſpes libertatis aliqua reſediſſet, ſed tanta jam regiminis Eccleſiaſtici fuiſſet ſequuta confuſio, ut nihil ordine

Regis deſcribitur indoles, ac vitia.

Epiſcopi S. Thomæ adverſantur.

tractaretur, ſed omnia ſtolido permiſcerentur errore, cum ſublatis priſtinis inſtitutionibus nihil ad debitos ſuo jure dirigeretur effectus. In his igitur, quantum mihi videtur, non multam vobis poteſtis collocare fiduciam, quia fidelem reconciliationi operam non impendent, qui cauſam diſſidio præſtiterunt.

Multi in Angliâ à partibus ejus ſtant, ſed occultè.

Reliqui verò ferè omnes qui in inferioribus ſunt gradibus conſtituti, perſonam veſtram ſinceræ caritatis brachiis amplexantur, altis, ſed in ſilentio ſuſpiriis implorantes, ut ſponſus Eccleſiæ ad gloriam ſui nominis felici vota veſtra ſecundet eventu. Nullus tamen eſt qui ſe vobis amicum audeat conſiteri, ſed quo magis odiſſe credantur, veteres inimicitiarum cauſas allegant, ne indictâ velut in cæteros proſcriptione damnentur. Fertur enim de ſuſpicione ſententia, nec ad irrogandam pœnam veritatis argumenta quæruntur, ſed involvuntur æqualitate ſupplicii, quos culpa non æquaverat qualitate delicti. Profectò gratiſſima vobis eorum debet eſſe compaſſio, quia licet animos ſublimium, minorum vota non moveant, indignationem tamen divinæ etiam Majeſtatis expugnant, ut tanto fiat ad indulgentiam pronior, quanto ab humiliore fuerit reverentiâ ſupplicatum. Reſpicit enim in orationem humilium, cauſam potiùs reputat, quàm perſonam, ut cauſæ ſemper juſtitia ſua quantumcumque dilata reſpondeat, & perſonæ nihilominùs meritis compenſata concurrat. Eorum igitur apud Deum vobis poterit prodeſſe devotio, ſed apud Regem ſicut nullam impetrandi fiduciam habent, ſic nullâ fiduciâ ſupplicandi.

Proceres, ei Eccleſiæ ſunt adverſi.

Ad hæc ſi ſtudia Procerum ducitis inquirenda, certum eſt eos adversùs Eccleſiam Dei quaſi fœdus invicem contraxiſſe, ut utilitates ejus ſemper impediant, & dignitatibus inceſſanter obſiſtant, quia totum ſibi reputant deperire, quidquid ejus vel honori, vel proventui videtur acceſſiſſe. Inſtant alacriùs, eo quod [illegible]grata de temporis opportunitate refulget occaſio, quia vires eis Regiæ ſuffragantur quoniam prædicant ſe in hia ad ſtatum Regni conſervandum fidelem diligentiam adhibere. Aiunt prædeceſſores nec tantas vires, nec tantam poteſtatis amplitudinem habuiſſe; non oportere eum indigniùs regnare, vel remiſſiùs operari, dignitati magis quàm utilitatibus intendendum, cum plerumque cupiditatem lucra redoleant, dignitas ſemper reverentiam augeat, & gloriam majeſtatis illuſtret. Attribuunt ergo dignitati quidquid olim de poteſtate conſtat eſſe præſumptum, licet illud nec fidei concordet, nec rationi conveniat, nec conſentiat æquitati. Ille verò avidiùs quàm expediret blandos adulantium ſermones amplectitur, fidem reputans, quod nihil aliud quàm dolum malignitatis eſſe noviſſimo deprehendet effectu. Si quis enim eorum altiùs vota diſcutiat, intelliget quia callidè ſibi gratiam ejus, & ipſi laboris ac detrimenti materiam præparant in futurum. Ad hoc totis anhelant deſideriis, totis artibus elaborant, dummodo eorum non innoteſcat intentio, ut ſcilicet ejus quandoque potentia reprimi poſſit, ipſiſque vetus delictorum impunitas, & nova delinquendi licentia reparetur. Horum quanto promptior eſt malignitas, tanto eſt efficacior ad nocendum, quia eis familiaritas occaſionem præſtat, & auctoritatem excellentia ſubminiſtrat.

Præter hæc ſi extraneorum ſubſidia diſcretio veſtra conſideret, in illis cum gratiâ ſtatim effuſæ liberalitatis concurrunt, ſed poſtmodum tædio diuturnitatis tepeſcit affectio, & liberalitas impendii quantitate laſſatur. Onus quippe modicum itineris longitudine certum eſt ingravari, & domeſticæ ſarcinæ onus ſæpe præponderat alienum. Hæret altiùs, difficiliùſque convellitur, qui de præcedentibus meritis adolevit affectus, ſemperque ſe verecundia reputat obligatam, dunec ſaltem quæ præcepta ſunt uberiùs compenſata ſolvantur. Conſtat itaque delicatè tractandos eſſe quos ad beneficium ultroneæ gratia caritatis invitat, nec oblatum liberaliter poculum quis abſorbeat alienum, ſed citrà votum etiam largientis manus continendæ ſunt, ne alienam virtutem neceſſitas vel impudentia noſtra conſumat.

Ut prudenter rationum momenta apud ſe perpendat.

Hæc ſunt quæ bonum eſt veſtram crebriùs tractare prudentiam, & rationis inſtrumentis ſæpiùs expenſa revolvere; & ſic omnia quaſi ſub unum conferatis aſpectum, ut quid ſingola ponderis habeant, pleniùs de ipsâ poſſit collatione perpendi. Cæterùm media vobis erit via ſecurior, ut nec propoſitum veſtrum adverſitatis auſteritas intervertat, nec conſcientia veritatis obduret, ne vos vel pavor deſperatum faciat, vel confidentia pertinacem. Tolerandum quippe eſt quod ſine crimine poteſt, fideique periculo temperari, multaque ad tempus diſſimulare neceſſe eſt, quæ ſtatim nequeunt emendari, donec tranquillior nobis ſpiritus auræ lenioris aſpiret. Non enim ſemper eoſdem diverſa tempora repræſentant eventus, ſed præſentia nobis quandoque præteritorum detrimenta reſtaurant. Circà contingentia nihil ſtabile ſibi poteſt infirmitas humana præfigere, nec de ſuorum etiam niti poſſunt affectibus animorum; ſed & ipſos fortuitis caſibus cohærere neceſſe eſt, & ad ſingulos eorum motus ſingulas effingere voluntates. Totis ſiquidem ſtudiis coguntur exquirere, quod ab eis modò nullis poterat precibus impetrari, quia dextera Excelſi repentina mutatio totam docet illicò manſueſcere feritatem. Sic eſt: In manu Dei corda ſunt hominum pariter & perſonæ, pariterque facilitate, & perſonas de medio tollere poteſt, & animos immutare. Super quo ſpem vobis certiſſimam tribuant conſcientiæ puritas, & momenta fortunæ; quia nec ea quæ vobis adverſantur æterna ſunt, nec ſperantem in ſe confundi juſtitia divina permittet. Inclinabit ſiquidem Deus animum Principis, & adverſum ſuâ bonitate convertet, ut Regnum & ſacerdotium paribus ſibi invicem cooperentur auxiliis, mutuam ſibi reverentiam, mutuam exhibeant caritatem. Si quis enim provida prudentiæ veteris inſtituta conſideret, à quibus tam religionis Eccleſiaſticæ quàm Regalis excellentiæ jura fluxerunt, cognoſcet ea tanta ſibi invicem rationis neceſſitate connexa, ut plurimam alterum de altero contrahat firmitatem. Unde ſi quid invicem violentiæ vel injuriæ fuerit irrogatum, in eum qui irrogaverit conſtat eſſe vertendum: quia neque pax Eccleſiæ ſine Regno, neque Regno ſalus poterit niſi per Eccleſiam provenire. In caput igitur actoris revertetur injuria, ipſumque ſibi manus intuliſſe noviſſimo comparebit effectu.

Si quid de pace tractandum occurrat, non anxiè ſubtiliuſve diſcutere oportet.

Interim ſi quid vobis ſerenitatis cœperit apparere, occaſionem veſtra ſapientia non repellat, ſed oblatam prompto colligatis amplexu. Super quo ſi quid tractandum inciderit, nolite ſingulos articulos nimiâ ſubtilitate diſcutere; quia ſubtilitas contentionem parit, contentio verò ſopitos odiorum ignes quaſi quibuſdam flatibus excitat & accendit. Non erit vobis ad ſingularia decurrendum, ſed quaſi generalibus ſtudioſius inhærere, quia ſalva res eſt, niſi pactiones ſpecialiter expreſſæ perimant libertatem. Si enim nos fidei profitemur, & reverentiæ & obſequii debitores, ſi bona, & perſonas noſtras honori & utilitatibus ejus offerimus impendendas, ſed Regias dignitates, & antiquas conſuetudines, in quibus legi Dei non obviant, promittimus obſervare, non lædit, quia in his omnibus contra debitum nullatenùs obligamur. Si ergo ſub hac, vel ſimili verborum conceptione, pacem vobis & veſtris bonitas divina paraverit, interpretationes verborum

futuris reſervate temporibus, quia nec ipſe vobis tut movebit de cæteris quæſtiones, & vos in omnibus poterunt experimenta præſentia reddere cautiorem, ſed neque vobis apud homines gloriam videamini quærere vel triumphum, ſed Regi tamquam præcellenti omnis honor, omnis victoria conferatur, dum tamen vobis liceat coram Deo conſcientiæ veſtræ teſtimonio gloriari. Egò verò fidele paci veſtræ miniſterium, ut devotus, ita promptus impendam, quoniam adverſitati veſtræ, Deo teſte, compatior, & perſonam veſtram, & cauſam ſinceræ brachiis caritatis amplector. Certum liquidem eſt quia fortunam veſtram & perſonam, velut quoddam holocauſtum pro fratribus veſtris Deo in odorem ſuavitatis offertis, ut labor veſter nobis cedat ad requiem, inopia veſtra noſtras redimat facultates, & quod reſiduum libertatis eſt patientia nobis veſtra confirmet. Proinde ſic agendum erat mihi, ut me vobis prima facie profitear inimicum, quia amicum profitenti neque fides haberetur, nec aliquis præſtaretur acceſſus. Poterit igitur conciliando favori ſimulatio deſervire, ut ocultati veſtræ cautiùs virtus operis, & induſtria ſermonis incumbat.

Hoſtes Regem ad concordiam impulſuros aſſerit.

Proinde conſolamini, quia de adventu ejus ad partes illas plurima nobis commoditas incipit apparere, quia præſens efficaciùs ab his qui vos diligunt poterit eorum auctoritati cedere, acquieſcere conſiliis, precibus inclinari. Venit autem animi ſolito manſuetioris, ut aiunt, quia animum ejus licet ipſe diſſimulet, quædam præſagæ futurorum amaritudines compellunt; quoniam intelligit in pleriſque factis ſcintillas quaſdam ad excitanda incendia confoveri. Movetur enim Francorum invidiâ, calumniis Flandrenſium, Galenſium improbitate, Scotorum inſidiis, temeritate Britonum, Pictavorumque fœderibus, interioris Aquitaniæ ſumptibus, Gaſconum levitate; & quod gravius eſt, ſimultate ferè omnium quoſcumque ditioni ejus conſtat eſſe ſubjectos. Suſpectam etiam habet Romani Pontificis, quam ipſe muto repentino contraxit offenſam; Regnique ſtatus adeo de abſentiæ veſtræ causâ confuſus eſt, ut nec Eccleſiaſtica, nec ſæcularia ſuo procedant ordine, neque quiſquam ſciat quid juri Eccleſiaſtico, quid ſæculari debeat aſſignare. Pro his omnibus propoſuit primò cum Rege Francorum quibuſdam conditionibus convenire, ut ſuo & ipſius terrore coïnito faciliùs poſſit cætera complanare. Diſpoſuit etiam, ſicut aiunt, in pleriſque mitiùs agere, ut in pacem omnia diſſimulatis revocentur injuriis, & ipſe celeri reditu ad reprimendam Galenſium revertatur audaciam, priuſquàm cum eis Scoti Britoneſque conveniant, & Albania ſicut Prophetatum eſt, incipiat indignari. Venit igitur imperata facturus, ſi fuerit qui ſciat vel audeat imperare, utilius æſtimans aliquid ad tempus de faſtu veteris ſupercilii ſequeſtrare, quàm exſpectare, ut in perniciem ejus quæ prædicta ſunt omnia vel pleraque concurrant. Valete. Dominus perſonam veſtram conſervet incolumem, & adverſitatem veſtram velociter ad ſecundos reducat eventus.

Ejuſdem VIII. ad Dominum Papam ALEXANDRUM.

Quòd electio Cantuarienſis Archiep. ſeclusâ ſæculari potentiâ facta fuerit, meritis S. Thomæ adſcribit.

Quæ detrimenta, quos labores, quas injurias Eccleſia Cantuarienſis hac tempeſtate pertulerit, veſtra compaſſio non ignorat. Verùm afflictam diutiùs, & miſerabili mœrore confectam miſerator & miſericors Dominus oculo miſericordiæ reſpexit ad præſens, ipſamque cœpit ad ſtatum priſtinæ dignitatis & excellentiæ per glorioſa beati Thomæ novi Martyris magnalia revocare, quibus eam frequentiùs magnificentia divinæ majeſtatis illuſtrat. Certum eſt autem ibi noviter quoddam inter cætera contigiſſe miraculum, quòd nulla ſpes antea, nulla fiducia præſumebat: ſcilicet quòd ibi perſona ad regimen Eccleſiæ ſine deſignatione laïcæ poteſtatis electa eſt, cum ibi nullus antea promoveri potuerit, niſi de quo priùs potentia ſæcularis edixit. Siquidem cum opus illud ad veterem abuſum revocari multis fuiſſet artibus attentatum, per merita prædicti Martyris omnis ſemper machinatio eluſa eſt; quia ea, quam ipſe ibi proprio redemerat ſanguine libertatem, perſonæ committi non pertulit, cujus non electio libera, & canonicus probaretur ingreſſus. Si enim tam recenter convalere veteris ritum violentiæ contigiſſet, inanis forſitan à pluribus pretioſi ſanguinis reputaretur effuſio, & in defectum decertata tot laboribus victoria concidiſſe. Cæterùm nunc tota provincia in ſpecie optatæ tantò tempore libertatis aſpirat, & confirmatum Chriſti ſanguine teſtamentum, novo gaudet iterum ſanguine conſignari.

Omnium igitur ad triumphum noviter evictæ libertatis concurrente licentiâ, exorato ſpiritu, & eos in unum ſuaviter dirigente conſenſum, electus eſt vir cujus religio, cujus prudentia, cujus magnificentia tanto operi idonea crederetur, quòd non externis indiciis, ſed intrà domeſtica clauſtra per longum tempus ipſis rerum conſtiterat argumentis. Nulla invidia, nulla ambitio, nulla denique vis obviare præſumſit: quoniam ſanctus ille ſucceſſoris ſui conſecrare videbatur initia, & altari, cujus ipſe ſacerdos exſtiterat, gratum ſibi ſubſtituere ſacerdotem. Felicitati temporum veſtrorum hæc licentia ſervabatur, ut hoc ad veſtrorum accederet gloriam titulorum; ſcilicet quòd ubique virtus veſtra ſuam reſtituerit Eccleſiæ libertatem. Benedictus autem Deus, qui ad conſenſum hunc devoti filii veſtri ſenioris Regis animum inclinavit, factumque hoc debito favore proſequitur, quod aliquando conſueverat deſignatione neceſſariâ prævenire.

Electioni Rex junior reluctatur.

Verùm filius, quem ad ſuccedendum ſibi in Regno fecit prematura patris affectio conſecrari, tanto bono cœpit obſiſtere, eorum ſcilicet impellente conſilio qui eum de ſinu patris abſtrahere potuerunt, & ſimplicitatem adoleſcentiæ ejus in proprium magis, quàm in patris convertere detrimentum. Studium igitur eorum eſt ipſum patri ſemper opponere, ut ex omnibus cauſis inter eos quæ ipſi ſeminaverunt odia convaleſcant, ne aliquando converſus ad cor debitum gratiæ naturalis agnoſcere, & ad paternos incipiat redire complexus. Super quo prudentiam veſtram neceſſe eſt ſollicitè prævidere, ne violentia neceſſariæ deſignationis quæ in patre per gratiam Dei & gloriam veſtram penitùs exſpiravit, intuitu manſuetudinis, vel diſſimulationis veſtræ reſurgat in filio, ne tam ſublata quàm tranſlata videatur in alium, tantoque vehementior pareat inſiſtere, quanto paternam abrenuntiationem propoſito ſuo conſiderat obviare. Perſonam itaque in quâ deſideratæ diù libertatis cœperunt initia conſecrari, benignè ſuſcipite, ipſique ad exequutionem tanti operis neceſſariam de magnificentiâ virtutis Apoſtolicæ conferte fiduciam, ut primitiæ veſtræ veſtris ſemper auſpiciis convaleſcant, & læto conſummentur effectu. Ad vos omnium fidelium oculi, ad vos omnium Eccleſiarum vota ſuſpirant, ut ex hoc qui libertatem habent, retinendi fiduciam, & qui non habent, ſpem concipiant obtinendi. Ad hæc hoc opus, hoc ſtudium, hæc Martyris illius jugis fuit intentio, Eccleſiæ cui præerat redimere libertatem. Hic laboris fructus, hæc merces ſanguinis, hoc præmium paſſionis. Quia verò ille hunc velut heredem & ſucceſſorem conſervandæ libertatis elegit, glorioſum vobis eſt cooperari Martyri, & ipſius initiis veſtrum adde-

re complementum, ut operationi ejus operatio veſtra velut eodem ſpiritu vegetata concurrat. Ipſum ergo ad opus ad quod tam ſanctè, tam celebriter aſſumptus eſt, cum feſtinatione remittite, ne de abſentiâ ejus occaſionem malitia contrahat, & rediviva potentiæ ſæcularis incipiant germina pullulare, ſed per iſtum Beatitudo veſtra renaſcentes parvulos teneat, & allidat ad petram: ſublatoque priſtinæ ſervitutis elogio Eccleſia Dei lætabunda procedat, meritiſque illius, & veſtris; de antiquâ ſemper iniquitate triumphans, hoſtibus ſuis incipiat apparere terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Porrò intelligat ſapientia veſtra, non ſolùm Provinciæ illius & Regni, ſed aliorum etiam Regnorum deſideria ſupplicare ad quæcumque Sancti illius tam relatione, quàm præſenti inſpectione magnalia pervenerunt.

Ejuſdem IX. ad HENRICUM *Regem Anglorum ſeniorem.*

Regi objicit obſequia ab ſe præſtita, quo gratiam ejus ſibi conciliet; & quantam de regiâ dignitate rationem Deo ſit redditurus, indigitat.

VEnturus eram ad vos, ſed me ſenectus, & infirmitas, & debilitas retinent quaſi quibuſdam reprimentis impotentiæ vinculis alligatum. Sed & à multis partibus multis venor injuriis, in quibus nullum remedium niſi de gratiâ veſtræ bonitatis exſpecto. Mitto itaque ad vos Joannem de Albaciâ hominem fidelem vobis pariter & devotum, quem audire vice meâ, & precibus meis ad momentum velitis aures regias incliuare. Obſecro reminiſcatur Excellentia veſtra fidei, devotionis, & obſequii, honori & utilitati veſtræ ab ineunte pueritiâ veſtrâ à me ſemper exhibiti, & in opportunitatibus meis apud vos merita mea mihi quandoque reſpondeant, nec impotentiam ſenectutis meæ dignetur magnificentia veſtra conterere, ſed hominem ad omnem patientiam cum omni humilitate voluntati veſtræ ſemper expoſitum, liberalitate regia confovere, & noviſſimus dies meus, quibus adhuc apud vos modico tempore futurus ſum, permittatis, imò faciatis in lætitiâ conſummare. Non me permittit puritas conſcientiæ meæ de veſtrâ ſapientia deſperare, apud quam ſæpiùs in multis & maximis gratiam merui, & ſi quid quandoque per ignorantiam aut ſimplicitatem minùs prudenter actum eſt, fides ſemper & ſedulitas impenſè inceſſanter officii compenſavit. Ad ſummam, meliora ſunt verè diligentis ſevera conſilia, quàm fallax aſſentatio blandientis, ſicut noviſſimo tempore gravibus indiciis veſtra majeſtas experta eſt; quando ſcilicet amicis ferè deſperantibus magnificentiæ veſtræ terror invaluit, & omnes conatus hoſtium veſtrorum Deo propitio veſtrâ ſunt induſtriâ pariter & virtute compreſſi.

Memini adhuc, neque hoc unquam aliquid à meâ poterit extorquere memoriâ, ſublimitatem veſtram me inter initia veſtra in ulteriorem gratiam recepiſſe, meumque ſemper quo ſæpiùs utebamini, vobis in omni tranquillitate profeciſſe conſilium; adeo ut nihil unquam diſpendii, nihil laboris, nihil cujuſlibet confuſionis attulerit, ſed omnium operum veſtrorum quaſi de miraculo procedere magnalia videbantur. Non erat qui veſtræ præſumeret obſiſtere poteſtati, quia tunc omne opus veſtrum diſponebat ratio, dirigebat juſtitia, miſericordia temperabat. Poſtquàm verò mendax adulatorum turba convaluit, potuitque letalia venenati mellis blandimenta licenter infundere, affectioni juſtitia, ratio cœpit cedere voluntati, & meliore conſilio præformatos olim ſenſus, in contrarios quandoque doloſâ ſedulitate convertit affectus. Unde omnium certum eſt, ortum eſſe quod . . . . . dit, quia radix quæ viriditatem de juſtitiæ & veritatis humore non contrahit, ad jocundos & utiles fructus noviſſimè pervenire non poteſt. Sanè verum eſt bona quandoque vexationibus concuti, & quæ mala ſunt fallaci quâdam ad tempus lætitia proſperari, ſed divino judicio ſemper ſuus noviſſimè rerum meritis reſpondet eventus. Sic eſt, inconſultorum operum exitus infelices pœnitentia ſera proſequitur, quæ dolori quidem materiam comparat, ſed nulla eorum quæ provenerunt detrimenta reſtaurat. Inde verbum celebre ſapientis illius eſt: *Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pænitebis.* Porrò conſilium eſt, aliquid faciendi vel non faciendi benè excogitata ratio, ſicut Tulliana nobis eloquentia definivit. Intelligat dominus meus tria diffinitionem formare conſilii, veritatem, diligentiam, rationem, ut ſcilicet quod fit aut dicitur, nitatur veritate, dirigatur ſtudio, ratione firmetur. Quidquid enim ſtabilem non contrahit de veritate ſubſtantiam, ruinæ & defectui neceſſariò tenetur obnoxium, ut videlicet quod de nihilo ortum eſt redigatur in nihilum, nec in fundamenti alicujus ſoliditate ſubſiſtit, quod quaſi de inani quodam præſtigio falſitatis effulſit. His etiam quæ vera ſunt oportet ſemper cum inſtanti diligentiâ rationis adhibere judicium, ne quis alienam quietem turbare, vel jus alienum confidentiâ poteſtatis præſumat invadere, ſed modum juſtitiæ continenter ampleXus ſuperioribus reverentiam, gratiam inferioribus, parem proximis exhibeat caritatem; & ad omnem partem mentis acie callidè circumducta, ſic omnes omnium de propriâ conſcientiâ metiatur affectus, ut aliis ſe talem in beneficiis & offenſis curet impendere, quales eos vellet in ſuis opportunitatibus invenire.

Quid conſilium.

Verùm qui præſunt, officii ſui debitum arctiùs tenentur agnoſcere, ut ſe dominium potius ad cuſtodiam, quàm ad violentiam accepiſſe cognoſcant, nec eum cui cura eſt de illis, Deum ſcilicet, putant ob aliam cauſam eis faſtigium dignitatis, copiam divitiarum, potentiæ gloriam contuliſſe, niſi ut eos in opus miniſterii collocaret, redditurus nimirum de ſingulis ſuo tempore ſub ſevero diſtricti Judicis examine, rationem. Qui ergo periculum adminiſtrationis accepit, rationem præparet ad reddendum, quia uſque ad quadrantem comminatur ſe qui credidit, exacturum. Quod ſi ſua cum hujuſmodi potentibus gloria non deſcendit, nec enim eis aſcenſus promittitur, ſed deſcenſus, quid exigenti proferet qui nihil reſervavit ſibi quod habeat ad ſolvendum, nempe carnem & ſpiritum; quia nihil eſt eorum quæ rapta ſunt quod ſubſiſtat, neque alius eſſe poterit ſatisfactionis modus, niſi ut pœnam perpetuam ſolvat, qui non habet aliud unde poſſit à debito perpetuo liberari. Meminiſſe debent ab eo ſibi commiſſos eſſe, qui eos proprii ſanguinis redemit impendio, & mortis etiam amaritudine liberavit, à quo ejuſdem ſubſtantiæ naturam, idem redemptionis pretium perceperunt, & ejuſdem gratiam mercedis exſpectant. Unde ſi omnium eadem natura, omnium idem præmium, omnium eadem conſummatio & merces eſt, non eſt de quo aliud verſùs alios poſſint privilegio gloriari, niſi quia qui præſunt graviori ruinæ, & majori periculo ſunt objecti. Scripſi diffuſiùs quia verborum copiam devotio miniſtrabat, ſingulaque mihi dictu neceſſaria videbantur, ut fidelis admonitio veſtræ vos faciat gloriæ reminiſci. Utinam viros virtutis, & conſilia fortium Regia majeſtas æſtimet & agnoſcat, ne ſpiritus iniquitatis & mendacii fallacibus blanditiis robur animi regalis enervet, & ad opera malitiæ vel defectus contrahat, & inclinet.

Regibus, & his qui præſunt; cur Deus potentiam, gloriam, divitias, &c. confert.

Non aliis ſe præferre debent.

Ejuſdem X. ad Dominos ALBERTUM *&* THEODINUM *Eccleſiæ Romanæ Cardinales, & Legatos.*

Petit ut ratam habeant electionem.

PRo viro venerabili Reginaldo Batonienſi Electo Excellentiæ veſtræ nos ſupplicaſſe meminimus,

quòd ſcilicet ab Eccleſiâ illâ concorditer electus ſit, & unanimi omnium voluntate ſuſceptus. Quod quidem adeo certum eſt, ut nihil in toto Regno ſit notius, nec aliquis eſt qui vel perſonæ diſponat obſiſtere, vel facto electionis velit in aliquo derogare. Sanè negotia & bona Eccleſiæ quietè cum omni poteſtate diſponit, & quidquid ab electo Epiſcopo citrà gratiam conſecrationis expediri poteſt, ordinat, & diſpenſat. Quia verò ſine conſenſu auctoritatis veſtræ ad perfectionem gratiæ illius pervenire non poteſt, miſit ad vos Eccleſia illa venerabilea & electas de totâ univerſitate perſonas, quæ vice omnium à bonitate veſtrâ complementum promotionis ejus pro moribus votis exquirerent, & obnixis precibus implorarent. Vidimus eos, Thomam ſcilicet Archidiaconum, & A. Monachum Eccleſiæ illius (quoniam Eccleſia illa Conventum Monachorum habet, non Collegium Clericorum) & Magiſtrum Ranulfum, viros litteratos quidem & prudentes, & approbatæ à pluribus honeſtatis; negotium ſcilicet iſtud ex delegatione omnium omni ſtudio proſequentes, ſed viam quâ ad vos pervenire poſſent nullatenùs invenire potuerunt. Laboravimus cum eis, & plerique alii, nec ulla ſecuritas penetrandi ad vos potuit inveniri; præſertim quia negotio illi Rex junior, qui in partibus illis commoratur, dicitur adverſari. Suffragandum itaque votis, litteris tam ab humilitate noſtra, quàm ab aliis diligentiùs impetratis, nuntium pro ſe, quem habitus arctioris religionis & paupertas abſconderet; ad perferendum negotium, quia aliter id fieri non poterat, tranſmiſerunt. Quia igitur tantæ rei effectus nonniſi inſtantium bellorum importunitate & caſibus fortuitis impeditur, ſanctitati & officio noſtro credimus convenire, ad idem etiam devotas preces duximus adjungendas, ut quod reſiduum eſt auctoritaa veſtra compleat, & confirmet, ne vota Eccleſiæ ludificari diutiùs permittatis, & ipſius utilitates impediri.

Ejuſdem XI. ad Willelmum *Cenomanenſem Epiſcopum.*

Rogat ut electioni Turonenſis Archiepiſc. etſi præſens non fuerit, aſſenſum præbeat.

VErum eſt in Archiepiſcopi electione Suffraganeanorum deſiderari præſentiam, ut eorum, qui præeſſe habet, conſilio res utiliter diſponi poſſit, & conniventia confirmari. Aſſerunt autem Canonici Turonenſes ſe nihil in offenſam veſtram de præſumptione aut ſuperbiâ facere voluiſſe, ſed plurimâ neceſſitate compulſos acceleraſſe quod factum eſt; quoniam ſi differrent, multa eis impedimenta in detrimentum Eccleſiæ, multa obſtacula comparebant. Sed & de oportuno Epiſcoporum adventu maximè dubitabant; cum tempeſtas iſta, quæ circumquaque diffuſa eſt, ſingulos in partibus ſuis detineat, & multis neceſſitatibus occupatos. Audivimus autem multis eorum non diſplicere quod factum eſt, ſed adhibito confirmare conſenſu, quoniam ſi quid in ordine facti minùs obſervatum eſt, nota laudabilis perſonæ merita recompenſant. Sanè ut in electionibus ordinis diligentia requiratur inſtitutum eſt, ut cautiùs & fideliùs poſſit de perſonâ idoneâ utilitati Eccleſiæ provideri, ſemperque perſonæ meritum ſpecialiùs amplectendum eſt, quàm principali bono obſervantiis quibuſlibet obſiſtendum. Quod enim favore alicujus introductum eſt, hoc ad læſionem ejus retorqueri non debet; majorque favor perſonæ debet eſſe quàm ordinis, quem inſtitutum conſtat ad inquirendam potiùs perſonam idoneam, quàm tollendam. Super quo apud Excellentiam veſtram multorum deſideriis deſiderium noſtrum, & preces precibus duximus adjungendas, ut ad conſenſum operis & effectum veſtra benignitas inclinetur, & cum id ad vos principaliùs habeat pertinere, veſtra poſſit promptior in operis exequutione & complemento gratia recognoſci. Siquidem hoc facto multorum vobis laudem & gratiam acquiretis, neque bonum eſt ut ſanctitas veſtra inter tot perturbationes & ſcandala, quæ omni ex parte peccatis noſtris exigentibus inceſſanter emergunt, ad vindictam tolerabilis injuriæ, veſtræ Eccleſiæ, cujus tamquam major, & primogenitus filius eſtis, tantum & laboris inferat & perturbationis. Et res fortaſſis ad ſuperius deducta judicium, proſperos ſortietur eventus: ſatiuſque debet eſſe prudentiæ veſtræ omnis rei complementum quaſi de veſtro beneficio cum multis gratiæ actionibus provenire, quàm vobis invitis à ſuperiori procedere poteſtate.

Ejuſdem XII. ad Celestinum *Papam pro Eccleſiâ Sagienſi.*

PRo Sagienſi Eccleſia tota mente pedibus veſtræ pietatis advolvor, confidens de vobis in Domino, quia bonum quod in illa per anteceſſores veſtros Deo auctore fundatum eſt, &c. *ut in editione Epiſtolarum Arnulfi, fol.* 77.

Ejuſdem XIII. ad eumdem.

SUſtulit virum glorioſæ memoriæ Innocentium Papam neceſſitas humanæ conditionis è medio, cujus Eccleſia Dei liberat atriumphis, cujus adornata virtutibus, cujus denique magnificentia fuerat ſublimata; qui eam humilibus placabilem, tyrannis autem formidabilem reddens, quanto plus pravitati terroris intulerat, tanto Religioni plus exhibuit caritatis. Quod ſanè tam regularis diſciplinæ, quàm monaſticæ Religionis provectus oſtendit, cum civitates & caſtella paſſim pro ſæcularibus Regulares Clericos habent, & deſerta quæque plus hodie Monachorum quàm ferarum quondam habuerint beſtiarum. In morte igitur ejus ſpem ſibi redivivam poſuerat deſperata malignitas, ut tunc ad nefarios liberè conatus erumperet, & ſtatum triumphantis in omnibus Eccleſiæ conculcaret. At verò in promotione veſtrâ quaſi quodam ſtatim langore ſpes maligna contabuit; bonis orta eſt ex timore ſecuritas, & exultationes Dei in gutture omnium ſonuerunt. Non enim ambigunt quin veſtræ Sanctitatis ſtudio propagetur, quod pio ejus labore plantatum eſt. Quis enim audeat ſperare diſſimilia vel minora de vobis, quem adeo & prioris vitæ rudimenta commendant, & modernæ promotionis auſpicia divinâ probant voluntate prælatum. Sapientia enim cujus eſt à fine uſque ad finem fortiter ac ſuaviter cuncta diſponere, fortiter hoc de vobis, quia efficaciter, ſuaviter, quia concorditer adimplevit.

Sed nec ſoli ſibi Romana Eccleſia tanti operis laudem arroget, nec invidioſe adversùm nos de tantâ concordiâ glorietur, quoniam in hoc ipſum à multo jam tempore minorum Eccleſiarum vota convenerant, nec alium adeo magnificentiæ tanti prædeceſſoris idoneum Roma nobis offerre poterat ſucceſſorem. Fecit ſanè tantam excellens virtutis veſtræ prærogativa concordiam, contrà quam vel nullus erat, vel nullus auſus eſt adverſarius apparere. Verum eſt etiam electores veſtros longè antea inde à nobis quaſi quoddam accepiſſe mandatum, cujus fines excedere non habebant quoniam quod multo ante advenarum præſagio præſumptum erat, incolarum voce completum eſt, ipſorumque conſenſum noſtra deſideria creaverunt. Loquar ergo ad Duminũ meum cum ſim pulvis & cinis; loquar devotus filius unico patri meo. Quanto, Domine, pluribus deſideriis expetitus es, quanto faciliore concordiâ prælectus, quanto majore omnium exultatione ſuſceptus, tanto te Deo & hominibus intelligas obligatum.

T T t iij

Gratiam divinæ dignationi, gratiam humanæ benevolentiæ debes. Inſiſtendum tibi eſt, ut dignus ſit exſpectatione proventus, ut Deo ſcilicet reverentiam, hominibus exhibeas pietatem. Inter alios verò obſecro ne ſerenitatem tuam mihi majeſtas tantæ dignitatis obducat, ſed vivat mihi apud te ſemper priſtinæ benignitatis affectus, teque prædeceſſori tuo in gratiâ mihi & benevolentia ſentiam ſucceſſiſſe. Veniſſem autem ad vos, niſi circà confirmandam mihi recentem novi Principis gratiam, & reſarciendas Eccleſiæ, & domûs noſtræ ruinas, & curanda germanorum funera, gravius occuparer. Quibus cauſis nec tempus adhuc, nec alacritatem habui, nec expenſas.

Fragmentum Sermonis ejuſdem in Synodo, cujus eſt initium : Quis putas fidelis ſervus, &c.

UT ſemper Domino proventus & familiæ provectus accreſcat. Oves Chriſti ſunt, quarum cum ipſe ſit Dominus, tamen paſtorem ſe nihilominùs profitetur, ut ſuam circà eas, & poteſtatem prædicet & affectum, ut ipſæ ei tamquam Domino in auditu auris obediant, & ipſe eas tamquam bonus paſtor ſuper aquas refectionis in loco paſcuæ collocet, & conſervet : *Oves* : inquit, *meæ vocem meam audiunt*. Ecce quia quærit ab his, quæ ſuæ ſunt, tamquam Dominus exaudiri : *Et ego* Dominus *cognoſco eas*. Ecce quia ipſe rependit eis benignum mutuæ cognitionis, & agnitionis affectum. Quantâ verò eas caritatis gratiâ complectatur, facile pretio redemptionis oſtenditur, quod ad eorum liberationem beneficentia Redemptoris impendit. Emptæ enim ſunt pretio magno, impretiabili ſcilicet ſanguine Crucifixi, quem licet appretiaverit Judas, non poteſt tamen ſub pretii recidere vilitatem, cui nihil in rebus comparabile, quod omni prælatum creaturæ, quod in patris eſt dexterâ collocatum. Ignorabat homo quanti poſſet ejus humanitas æſtimari; quia licet de Creatoris imagine ſimilitudinem contraxiſſet, nullâ ſpe tamen, nullâ ratione præſumere poterat aut præſcire, vel Incarnationis humilitatem, vel amaritudinem paſſionis. Quippe rerum creatio gloriam quodammodo divinæ majeſtatis illuſtrat, dum opus admirabile ſapientiam declarat opificis. Et per ea quæ ab eo viſibilia facta ſunt, ſempiterna virtus ejus, & divinitas innoteſcit. Videbatur ſibi fecisse quod fecerat, ut ignotus à ſeculis in rationalis naturæ notitiam deveniret, & fieret quaſi quoddam cognitionis alternæ commercium, dum ipſe ſciret figmentum noſtrum, & nos aliquatenùs intelligeremus divinæ ſubſtantiæ veritatem. Quod autem minoratus eſt ab Angelis; quòd brevi virginalis uteri thalamo clauſus formam noſtræ ſervitutis aſſumſit; quòd injurias hominum, quòd denique dolorem ſuſtinuit paſſionis; hoc ſaluti noſtræ ſingulariter impenſum veritas manifeſta declarat, ut mors temporalis ipſius nos ab antiquæ damnationis elogio ſolveret, & ad vitam revocaret æternam novi conſignatio Teſtamenti. Ipſe itaque ſingulare pretium redemptionis eſt, quod pari benignitate pro ſingulis & omnibus eſt oblatum, ut nullus ſibi majoris amplitudinem gratiæ, nullus ſibi cujuſlibet privilegii prærogativam valeat arrogare. Uniformitatem creationis ſequuta eſt redemptionis æqualitas, ut pariter omnibus proficeret ad futurum prædeſtinatæ retributionis eventum. Poterat enim ſuperbiæ vel invidiæ materiam præſtare ſi, aliquos amplior indulgentia prætuliſſet cæteris, quaſi defectu quodam deterioris eſſentiæ, aut minoris miſericordiæ condemnatis. Itaque ſi ortum hominis & proceſſum diligenter attendimus, apparet circà eum incompatabilis bonitas Conditoris, admirabilis Redemptoris caritas, inæſtimabilis gratia Salvatoris. Super quò magnæ dignationis eſt; nobis commiſſum eſſe quod tantâ bonitate formatum eſt, quod tantâ ſervatum caritate, quod tantâ noviſſimè creditur gloriâ ſublimandum. Porrò quantò major dignatio eſt, tantò majus conſtat eſſe periculum. Quantoque majora ſtudium diligentiæ præmia recompenſant, tanto major negligentiæ vindicta procedit. Sicut enim retributor bonorum, ita Deus ultionum Dominus eſt; apud quem ſicut nihil irremuneratum dimittitur, ita nihil relinquitur impunitum. Beati itaque ſervi illi, quorum cum venerit Dominus, fides & prudentia complacebit. Super omnia ſiquidem bona ſua, ſuper ea ſcilicet quæ præparavit Deus diligentibus ſe, conſtituet eos. Nihil reſervabit abſconditum, ſed velut effusâ in omnes munificentiâ largietur divinitas gloriæ ſuæ, cœleſtium ſcilicet plenitudinem gaudiorum, Regnique cœleſtis coheredes admittet, ut de manu ejus diadema ſpeciei recipiant, quo ſpecioſi facti, eum, qui ſpecioſus eſt formâ præ filiis hominum, in decore ſuo revelatâ facie contemplentur, & delectentur in multitudine pacis, præſtante eodem Domino noſtro Jeſu-Christo, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

Gaufredi *Avenionenſis Epiſcopi Arbitrium*

Anno MCLIV.

Lis mota inter Epiſcop. Cavallionenſem & Monachos S. Andræ Avenion. de Eccleſiis nonnullis dirimitur.

ANno Incarnationis Domini MCLIV. Ego Gaufredus Avenionenſis Eccleſiæ Epiſcopus, querimoniam Cabillonenſis Eccleſiæ adversùs Monaſterium S. Andreæ factam auctore Deo ita terminavi. Communi ſiquidem utriuſque partis aſſenſu noſtri arbitrii diffinitione electâ, venerabilis præfatæ Eccleſiæ Epiſcopus Alfandus cum Clericis ſuis, & venerandus prænominati Monaſterii Abbas Pontius cum Monachis ſuis, ob dirimendam ſuſceptæ litis diſpendioſam controverſiam ante noſtram præſentiam convenerunt. Eccleſiâ itaque adversùs Monaſterium intendente, quòd Eccleſia B. Mariæ, & Eccleſia ſancti Phileæ ſuæ proprietatis fuiſſent antiquitùs, & à præfato Monaſterio per manum laïcam ſibi violenter ablatæ & hoc antiquorum & Clericorum & laïcorum teſtimonio approbare nitente; Monaſterium canonicam præfatarum Eccleſiarum donationem, à bonæ memoriæ primùm Radulfo, dêmum Deſiderio Cabillonenſis Eccleſiæ Epiſcopis, magnarum & religioſarum perſonarum conſilio ſibi factam Scripturæ atteſtatione aſſeruit; & eamdem donationem felicis memoriæ Romanorum Pontificum Urbani, Innocentii, Eugenii privilegiis munitam & roboratam, eorumdem privilegiorum atteſtatione demonſtravit.

Nos verò beneficiorum & privilegiorum jura temerare formidantes, & quieti Monaſteriorum prompto ſtudio intendentes, ita arbitrium noſtrum temperavimus, ut Monaſterium canonicâ donatione & privilegiorum munimento gauderet, & interna querimonia amicabili de cætero compoſitione ſopita ceſſaret.

Dominum itaque Epiſcopum & Clericos ejus ſupplicando rogavimus, ut omni quæſtione & querimoniâ præfatarum Eccleſiarum pietatis intuitu de medio ſublatâ, eaſdem Eccleſias jamdicto Monaſterio perpetuo beneficii jure tenendas concederent. Abbatem verò & monachos commonuimus, ut intuitu conſervandæ pacis & quietis monaſticæ deſiderio debitam, & ſi opus eſſet pluſquàm debitam matrici

Eccleſiæ reverentiam, dependentes, duos ſolidos veteris Melgorienſis monetæ, nomine cenſualis canonis pro præpedictis Eccleſiis ſingulis annis Canonicis perſolverent. Quod & in noſtrâ & multorum tam nobis aſſiſtentium quàm utrique parti faventium, omnibus volentibus & hoc fieri poſtulantibus, præſentiâ factum eſt.

Præterea idem Epiſcopus omnes Eccleſias & alias res quas præfatum Monaſterium in Cabillonenſi Epiſcopatu longis retrò temporibus habuit, Abbati & Monachis Clericorum ſuorum aſſenſu laudavit, & habendas ſicut habuit hactenùs perpetuò confirmavit, ſalvo tantùm matricis Eccleſiæ jure ſynodali:

Teſtes ſunt hi & qui inferiùs ſcripti ſunt:
Petrus Arelatenſis Monachus.
Raimundus Garneris Clericus.
Guillelmus Grammaticus.
Raimundus Roſtangnus Moltanarius.
De illis, Fulcherius.
Rainulfus Canonicus.
Guillelmus Gaufredi Monachus.
De Militibus, Guillelmus de Bolbone.

Bertrannus Romeus.	Roſtagnus de Laſtelladas.
Raimundus Giraldi.	
Abſandus de Foſſo.	Petrus Lunardi.
Petrus Ugonis.	Roſtangnus Lamberti.
Raimundus Bottini.	Petrus Alfanti.
Raimbaldus Siluri.	Guillelmus Adalberti.
Alphandus Agatnus.	Pontius de Vallejuvina.
Raimundus Guillelmi.	Franco.
Agatdus Atanolf.	Odilus.
Bertrannus Bermuodi.	Pontius Roſtagni.
Petrus Ebrardi Sacriſta.	Petrus Conils.
Petrus de Aſſivel Decanus.	Amadus Cavallons Caims.
	Roſtagnus Capitis ſcholæ.
Pontius Siluri.	

Monachi verò S. Andreæ fuerunt teſtes Pontius Abbas.
Robertus Sacriſta. [Rolandus.
Bertinus de Cruerio.
Petrus de Roſtagni.
De Militibus teſtes fuerunt Raimundus de Bolbone.
Petrus Bermundi de Avelloneges.
Raimundus de Langnas.
Roſtangnus Scherpa. [Milo de Avelloriege.
Petrus Botini de Cabillone.
Petrus Bermundi de Lauduno.
Bertrannus de Inſula & Roſtagnus frater ejus.

Epiſtola GERALDI *Cadurcenſis Epiſcopi.*

Anno MCLV.

Orat Imperatorem ut è carcere eum à militibus detentum liberari jubeat.

FRIDERICO Dei gratiâ Triumphatori & Glorioſiſſimo Romanorum Imperatori, & ſemper Auguſto, GERALDUS Caturcenſis dictus Epiſcopus, Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Ex quo, Sereniſſime Princeps, in feſto Dominicæ Nativitatis apud Albam celebritati gaudii Coronæ veſtræ me ſublimitas veſtra intereſſe voluit, & honorare, eamque mihi Excellentiæ veſtræ conferre gratiam, ut inter alia Benignitatis veſtræ indicia, litteras etiam ſecuritatis per univerſum Imperium veſtrum, & ad omnes fideles veſtros, mihi dignati ſitis concedere; tantum circà magnitudinem veſtram fidelitatis concepi fervorem, ut nihil poſſit eſſe, quod honori & beneplacitis veſtris conſonet, ad quod parvitas mea non ſit per omnia prona, & in omni puritate cordis promptiſſima. Cumque tunc ne per vos haberem regreſſum Sublimitas veſtra mihi impoſuiſſet, & in Ramis Palmarum apud Placentiam aſpectui veſtro me præſentaſſem, Imperialis Magnificentia in tantâ gratiæ veſtræ benignitate me ſuſcepit, & dimiſit, ut ſicut cariſſimo domino ſuo fidelis famulus fuerim honori veſtro ex tunc obnoxius factus, & pro viribus obligatus.

In hoc itaque fidelitatis propoſito conſtitutus, contigit quòd ad viſitandum quemdam conſanguineum meum Vicecomitem, Eborum nomine, qui à Jeroſolymis rediens apud Sanctum Benedictum de Monte Caſſino infirmabatur, ad partes illas irem. Qui cum eſſet jam mortuus, quia Dominus Rex Franciæ, conſanguineus veſter, mihi dixerat, quòd ad curiam, ad quam dominus Pavembergenſis pro reformandâ pace Eccleſiæ ex mandato veſtro, & dominus Mendenſis de beneplacito veſtro ab eo miſſus erat, accederem, viſurus quid de ipſâ pace factum eſſet; per curiam illam tranſivi, volens ſatisfacere & domino Marchioni Montis-ferrati, qui mihi fideli ſuo, quædam negotia ſua impoſuerat. Cumque inde redirem, à Contrado nuntio veſtro, & Marchione Marchiæ Guarnerii, nullas prorsùs litteras habens, captus, & ſub cuſtodiâ detentus, cum quibuſdam Clericis & Monachis de Regno Francorum, & Anglorum, non divitibus quidem, ſed de nobilibus Eccleſiis, qui omnes ſub ſpe pacis Eccleſiæ perrexerant, quam & ipſi ſimiliter factam eſſe audierant. Inter quos etſi aliqui litteras portarent, nihil tamen contrà honorem veſtrum, ſed tantummodo Eccleſiarum ſuarum juſtitias continebant. Ad pedes igitur Imperialis miſericordiæ provoluti, Majeſtatem veſtram ſuppliciter exoramus, quatenùs dignationis veſtræ miſeratio me, & quemdam conſanguineum meum Vicecomitem de Albucione, illius terræ Marchionem, atque omnes alios cum honore & integrâ reſtitutione ablatorum faciat liberari. Religioſi ſiquidem ſunt Monachi & Clerici, & in viâ iſtâ quâ ambulabamus abſque dolo & malitiâ euntes ſub ſpe pacis, quam factam eſſe audierant, qui nihil quod vobis credant contrarium volentes, ſi per alium ſuper aliis gravaminibus juſtitiam aſſequi poſſent, ad eum utique libentiùs iſſent. Iteratis itaque & lacrymoſis precibus ad pedes Serenitatis veſtræ provolvimur, Imperatoriam humiliter flagitantes miſericordiam, ut amore Dei, intuitu domini Marchionis Montis-ferrati, & domini Comitis ſancti Ægidii fidelis veſtri, in meam liberationem aperiat pietas veſtra oculos ſuos ſuper me, & alios concaptivos, quatenùs ſuper hoc Deus vobis retribuat, & nos, qui ab omnibus Principibus Gallicani Regni multiplices faciemus vobis gratias reddi, ſemper pro incolumitate veſtrâ orare, & fideliores debeamus exiſtere. Ad hoc, Benigniſſime Principum, Celſitudinem veſtram exoro, ut litteras illas ſecuritatis ad omnes fideles veſtros, quas mihi olim conceſſiſtis, non quidem momentaneas, ſed ſicut credidi perpetuas, & nunc elargiri, & mihi velitis tranſmittere, quatenùs pro tali gratiæ veſtræ argumento Imperii veſtri non ſolùm fideliſſimus, ſed & famulus efficiar devotiſſimus. Liberalitas autem veſtra nullam diminutionem in liberatione noſtrâ inveniet, ſed id ad augmentum nominis & gloriæ veſtræ plurimum poterit provenire. Statim enim ut captus fui ad Majeſtatem veſtram appellavi, me & mea, ac ſocios meos ſub protectione veſtra conſtituens, fidei jubere volens, quòd recto greſſu antequàm ad propria redirem, veſtro me conſpectui præſentarem mandatis veſtris pariturus. Tantum enim de gratiâ quam mihi dediſtis confidebam, ut mihi Benignitas veſtra indulgeret, ſi in aliquo neſcienter peccaſſem.

Anno circ. MCLVI.

Epiſtolæ GUALTERI *de Mauritania Epiſcopi Laudunenſis.*

Epiſtola I.

Effectus Baptiſmi non pendet ab inæqualitate meritorum Miniſtri.

MAgiſtro GUILLELMO Monacho, GUALTERUS de Mauritania ſalutem.

Dixiſtis quòd non credatis firmiter peccatorum remiſſionem conferri parvulis, ante tempus diſcretionis ab hæretico Chriſti baptiſmo baptizatis. Indubitanter verò credendum eſt Chriſtum æqualiter in diſpenſatione ſuorum Sacramentorum per quoſcumque miniſtros operari. Quis enim dubitet hæreticum, qui per ignorantiam ab Eccleſiâ ordinatur, & Catholicum ſe eſſe ſimulat, in adminiſtratione ſacramentorum æqualem Catholicis habere poteſtatem, cum ipſa veritas dicat: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt facere nolite.* Quod non dixiſſet Dominus, niſi Phariſæi, quamvis Chriſtum perſequentes, veritati non crederent, tamen eamdem quam & Moyſes haberent in ſacramentis poteſtatem. Judas quoque fur & proditor inter Apoſtolos poteſtatem dæmones expellendi, & morbos curandi, & peccata ligandi & ſolvendi recepit à Domino. Nec legimus eum hanc amiſiſſe quamdiù fuit cum Domino, quamvis Dominum prodere moliretur. Caiphas quoque nequam Pontifex cum tractaret de morte Domini, ex officio Pontificatus prophetavit. Sic igitur cum occultus hæreticus in Eccleſia ordinatur, & juxtà poteſtatem quam in ordinatione ſuſcepit, & juxtà inſtitutionem Eccleſiæ divina celebrat ſacramenta, quis audeat affirmare ſacramenta ab hæretico celebrata eſſe minus ſancta & efficacia, quàm ea quæ fuerunt ab Apoſtolo Petro celebrata? Alioquin veram non haberent Scribæ & Phariſæi æqualem Moyſi poteſtatem.

Prætereà hoc attendite, in ſacramentis Eccleſiaſticis qualeſcumque ſint miniſtri, ſolus Deus inviſibile donum gratiæ ſpiritualiter operatur, non illi per quos ſacramenta diſpenſantur. Quod Dominus in libro Numeri declaravit de Aaron & filiis ejus, ſic

Num. 6. 27.

dicens: *Invocabunt nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eis.* Sacramenta quoque ſolius Dei ſunt, non eorum per quos diſpenſantur. Quis enim homo ſanæ mentis audeat dicere: Hic Baptiſmus meus, Hæc Confirmatio mea? Cum ergo ſacramenta ſolius Dei ſint, & talia qualis eſt ille cujus ſunt, non quales illi per quos adminiſtrantur: manifeſtum eſt Deum, qui totius generis auctor eſt & largitor, eamdem ſanctitatem & efficaciam ſuis conferre ſacramentis, & per ea æqualem præſtare gratiam baptizatis parvulis per quoſcumque miniſtros. Abſurdum eſt enim dicere, quòd Chriſtus remiſſionem præſtet parvulo per Petrum baptizato, & non ei quem ipſe Chriſtus baptiſmo ſuo baptizat per miniſterium hæretici, vel etiam ipſius Judæ proditoris. Jam enim videtur miniſtri fides Chriſto ſuffragari, ſine quâ nil conferre poſſunt parvulis. Etiam indubitanter prodeſſet vel noceret baptizatis baptiſmo Chriſti diverſitas baptiſtarum, ita ut melius eſſent baptizati per baptiſtam fidelem, & pejùs per infidelem, etiam illi qui eſſent à fidelibus baptizati non irrationabiliter præſumendo de fide & ſanctitate ſuorum baptiſtarum, dicere poſſent: *Ego ſum Apollo, ego Cephæ.* Sed de tali præſumptione Corinthios re-

1 Cor. 1. 12.

prehendit Apoſtolus.

Fateamur igitur æqualiter inundari parvulos Chriſti baptiſmo, per quoſcumque miniſtros baptizatos. » Ait enim Auguſtinus: » Quos baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit. Non timeo adulterum, non » homicidam, quia columbam attendo, per quam » mihi dicitur: *Hic eſt qui baptizat.* » Nicolaus » quoque ad conſulta Bulgarorum ſic dicit: » A quo- » dam, neſcitis utrum Chriſtiano an Pagano, mul- » tos in patriâ veſtrâ baptizatos aſſeritis, & quid » inde agendum ſit conſulitis. Hi profectò ſi in no- » mine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt. Unum quip- » pe & idem eſt, ſicut exponit Ambroſius. »

Prætereà quod per quemque baptiſtam baptiſmo Chriſti baptizantem conferat dona ſuæ gratiæ Spiritus ſanctus, niſi infidelitas, vel alia baptizati perverſitas impediat, teſtatur Iſidorus dicens: » Ro- » manus Pontifex non hominem judicat qui bapti- » zat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam » baptiſmi, licet paganus ſit qui baptizat. » Nec vos moveat quòd Simoni Mago à Philippo baptizato nil profuit baptiſmus Chriſti, & Paulo ab Anania baptizato profuit. Nec ideo dicatis Deum inæqualiter per diverſos miniſtros in ſacramentis ſuis operari. Non enim ideo dicimus Deum in baptiſmo ſuo per quoſcumque miniſtros celebrato æqualiter operari, quòd omnes baptizati veniam peccatorum inde conſequantur, ſed quia in ſimilibus perſonis baptizatis per quoſlibet miniſtros æqualiter operatur Spiritus ſanctus. Juſtis ſcilicet qui baptizantur gratiam conferendo tam per malos quàm per bonos; injuſtis autem omnibus gratiam ſubtrahendo, tam his qui à Catholicis ſacerdotibus, quàm eis qui ab hæreticis baptizantur. Inveniuntur tamen nonnullæ auctoritates Romanorum Pontificum, qui videntur aſſerere quòd baptiſmus Chriſti per hæreticos conſequutus nihil conferat baptizatis. Quibus ſuperſedendum judicavi, cum prædictæ auctoritates magis conſentiant rationi. Vale.

Ejuſdem II. ad univerſos fideles.

Agit de Incarnationis myſterio.

GUALTERUS omnibus in fide Catholicâ ſanam intelligentiam.

Quia frequenter ſolet contingere quando aliqua feſtinanter proferuntur, & curſim, ut alter prolator & alter auditor intelligat: Idcircò mihi placuit explicare quædam verba ad unionem Divinæ & humanæ naturæ pertinentia. Comperi enim quoſdam quaſi de verbis illis malè ſentiant, latenter ſuſurrare. Sunt autem hæc verba: *Aſſumptus homo eſt Deus,* & ſimilia. Pauca ergo de myſterio Incarnationis ad quod hæc verba pertinent, præmittamus.

Cum genus humanum in utrâque naturâ ſuâ, id eſt corpore & animo, corruptionem & originalis peccati maculam contraxiſſet, Unigenitus Dei Filius, coæternus & æqualis Patri per omnia, & cum Patre idem Deus, ut humani generis maculam mundaret, aſſumſit in utero Virginis totum hominem, id eſt corpus & animam, ut per naturam noſtram quam aſſumſit, nos redimeret. Aſſumptio autem illa facta eſt tam miro & ineffabili modo, ut Creator, id eſt, Dei Verbum, & creatura, id eſt aſſumpta humanitas, in eamdem unirentur perſonam; ita tamen quòd aſſumens natura, id eſt, Verbum, non eſt aſſumpta humanitas, nec in ipſâ aliquatenùs immutata, nec ullo modo imminuta. Similiter aſſumpta humanitas non eſt aſſumens Divinitas, nec in eam eſt converſa, ſed utraque in integritate ſuæ proprietatis ſine omni verſibilitate perſeverant: quamvis una non ſit altera; tamen ſicut anima & corpus ſunt una pars hominis & unus homo, ita Divinitas & humanitas ſunt una pars & unus Chriſtus, id eſt Verbum humanatum. Unde Auguſtinus: » Una pars » eſt Deus & Homo, & uterque eſt unus Chriſtus » Jeſus; ubique eſt per id quod Deus eſt; in cœlo » tamen per id quod homo eſt. » Hæc autem per- »

ſona

ſona eſt in ſanctâ Trinitate, & idem Deus cum patre, *Joan. 17. 3.* juxta illud : *Vita æterna eſt, cognoſcere te unum Deum, & quem miſiſti* JESUM-CHRISTUM. Eſt etiam verus homo propter aſſumptam humanitatem, *Ibid. 1. 14.* juxtà illud : *Verbum caro factum eſt.* Hîc enim caro pro homine accipitur : nam ipſe Dei Filius à Patre genitus ab æterno, in tempore natus eſt ex Virgine, in eâ carnem aſſumendo, quod declaravit *Luc. 1. 35.* Angelus ſic dicens ad MARIAM : *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Quem ſequutus » Origenes ait : « Patris unigenitus Filius ex Virgine « generatus eſt. « Auguſtinus : » Ingreſſus eſt uterum » virginis Dei Filius, & iterum naſceretur. Suſcepit » totum hominem, qui a Patre habebat pleniſſimam » Deitatem. « Ex his patet quia eadem perſona, id eſt, verbum humanatum, Deus eſt verus, & homo verus, & Dei Filius, & hominis Filius. Et quamvis in hac unâ & eâdem perſonâ aliud ſit aſſumens Verbum, & aliud aſſumptus homo, id eſt, corpus & anima, tamen non eſt alia perſona Verbum, & alia perſona humanitas : nec alius Verbum per aſſumptionem carnis ex MARIA generatum, & alius homo quem aſſumpſit, nec alius Filius Dei, & alius Filius hominis, ſive per Filium hominis intelligamus Verbum ex MARIA generatum, ſive hominem aſſumptum. Velut in alio homine non eſt alia perſona corpus, & alia anima ; nec alius homo corpus, & alius anima ; ſed ſicut corpus & anima ſunt eadem perſona & idem homo, & idem Filius. Unde Au» guſtinus : » Sicut non alius homo corpus, & alius « animus, ſic poſt partum virginis non alius Dei Fi« lius & alius hominis, ſed idem Chriſtus Dei Filius » & hominis ; ſed ſicut in uno homine aliud animus, « ſic in uno mediatore aliud Dei, & aliud hominis « Filius ; ſed idem tamen, & non aliud Dei quàm » hominis Filius. «

His præmiſſis ſignificationes nominum ad Incarnationem pertinentium breviter exponamus. Chriſtus nomen verbi ex temporali aſſumptione hominis : Chriſtus enim græcè, Meſſias hebraicè, unctus latinè interpretatur ; Filio autem Dei nullius gratiæ unctio convenit ab æterno, ſed propter aſſumptum hominem in tempore, in quo plenitudo gratiæ redundavit, Chriſtus, id eſt unctus, dici» tur. Unde Auguſtinus : » Quid eſt homo ? ani» ma habens corpus. Quid eſt Chriſtus : Verbum « habens hominem. Et quamvis Verbum Chriſtus, » id eſt unctus, appelletur, tamen nihil accrevit ei, » nec aliqua gratia collata fuit ei, ſed tantummodo » homini quem aſſumſit. Et quamvis propter in« carnationem ex tempore Chriſtus appelletur, ta» men hoc nomine ſignificare poſſumus Dei verbum, » quando etiam de æternitate ejus loquimur, hoc » modo : *Chriſtus fuit ſemper & eſt æternus* : nec « per hoc affirmamus Filium Dei ſemper fuiſſe homi« nem, ſed eum, qui homo eſt factus ex tempore, « affirmamus ſemper fuiſſe. «

Sola humanitas aliquando appellatur Filius hominis, juxtà illa præmiſſa verba Auguſtini. Aliud eſt Dei Filius, & aliud hominis Filius. Aliquando verò Verbum appellatur Filius hominis, ideo quia carnem aſſumſit in Virgine. Quod ipſa Veritas inſinuat *Joan. 3. 13.* dicens : *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Hîc enim per Filium hominis Verbum humanatum, id eſt Dei Filius, debemus accipere, qui ubique præſens erat ; non corpus & animam, id eſt aſſumtum hominem, qui nondum in cœlum aſcenderat, nec aſſumta caro ubique præſens erat : quia loca permutando de loco ad locum receſſerat. Quod monſtrat Dominus ita lo*Ibid. 11. 15.* quens ad Apoſtolos : *Gaudeo propter vos quia ibi non eram.* Et hoc idem monſtrat Angelus mulieribus ita dicens : JESUM *quæritis crucifixum* ; *ſurrexit, non eſt hic.* *Marc. 16. 6.* Unde Gregorius : » Non eſt hîc per præ« ſentiam carnis, qui tamen nuſquam deerat per « præſentiam majeſtatis. « Homo aliquando ſolam humanitatem nominat, juxtà hæc verba Leonis : Verus homo ubi unitus eſt Deo, aliquando eſt no« men Verbi incarnati, non ſolius humanitatis, « juxtà illud : *Homo natus eſt in eâ : & ipſe fundavit* « *Pſal. 86. 5.* *eam Altiſſimus.* » Hîc enim per hominem intelli« gitur Dei Filius ex tempore humanatus, cujus altitudo præcellit omnia, & eſt creator & fundator Eccleſiæ. Juxtà quam ſignificationem ait Leo : Dicimus Chriſtum Dei Filium natum de Deo Patre « ſine initio temporis : eumdemque hominem verum « natum de Matre homine in plenitudine temporis. «

Jam nunc reſtat inquirere quid in perſonâ Chriſti aſſumptus homo ſignificet. Cum igitur in perſonâ Chriſti duæ ſint naturæ, ſcilicet Divina aſſumens, & humana aſſumpta, Divina aſſumptus homo vocari non poteſt : ipſa enim non eſt aſſumpta, ſed aſſumſit hominem. Similiter perſona Chriſti, in quâ unitæ Divina natura & humana, aſſumptus homo vocari non poteſt. Non enim perſona Chriſti aſſumpta, ſed in eâ humanitas ſola aſſumpta eſt. Liquet igitur cur humanitas ſola, id eſt animâ & corpus, quæ à Verbo aſſumpta ſunt, aſſumptus homo appellatur. De hoc autem homine aſſumpto quidam imperiti, ut non dicam inſenſati, audent dicere, quòd ſit Deo coæternus ; quòd anima quæ Verbum aſſumſit, omnia & ſeipſam creaverit. Nec ſufficit eis hoc verbis affirmare, ſed ad ſeducendam ſimplicitatem minùs eruditorum errores ſuos audent ſcripto committere, & perverſâ expoſitione ſcripturarum, quas non intelligunt, confirmare. Quorum ſtultitia manifeſtis authoritatibus facile convin*Rom. 1. 3.* citur. Apoſtolus enim de Chriſto ait : *Qui factus eſt ex ſemine David ſecundum carnem.* Non eſt ergo æterna caro quam aſſumſit Verbum, cum facta ſit & creata. Unde Auguſtinus : » Non ſuſceptam « in Chriſto carnem perpetuitate Divinæ generatio« nis extrahendo. « Et Leo Papa : » Non animam » quæ ante extitiſſet, nec carnem quæ non materni « corporis eſſet, accepit : natura quippe noſtra non « ſic aſſumpta eſt, ut priùs creata poſt aſſumeretur, « ſed in ipsâ aſſumptione crearetur. « His authorita« tibus liquet hominem, quem aſſumſit Verbum, non eſſe creatorem aut æternum.

Quædam ſibi objecta diluit. Jam nunc ad exponendas propoſitiones, de quibus me malè ſentire quidam æſtimant, veniamus. Hæc propoſitio : *Aſſumptus homo eſt Deus*, juxtà uſum loquutionum ſimilium exponi poteſt hoc modo : Homo quem aſſumſit Verbum, id eſt corpus & animam, eſt Deus, id eſt aſſumens Divinitas. Et hunc ſenſum quidam imperiti, de quibus ſuprà mentionem fecimus, affirmant eſſe verum. Et quia tanto errori eorum contradico, contrà me murmurant, & de expoſitione prædictæ propoſitionis me malè ſentire dicunt. Nunc autem audiant omnes qui volunt, & reprehendant ſi poſſint. Sæpe dixi & adhuc dico, & liberâ voce pronuntio, falſum eſſe quòd homo aſſumptus ſit Deus in hoc ſenſu, aſſumpta humanitas eſt aſſumens Divinitas : quamvis enim hæ duæ naturæ in eâdem perſonâ ſint unitæ, tamen ſicut ſuprà dictum eſt, una non poteſt mutari in alteram, nec una earum aliquo modo altera poteſt eſſe ; unde Hieronymus ait : » Deus eſt Verbum, non caro quam « aſſumſit. « Licet autem ſuperiorem ſenſum prædictæ propoſitionis non approbem, tamen propter unionem aſſumpti hominis & Verbi aſſumentis, non nego quin veraciter exponi queat prædicta propoſitio ſed aliter quam ſuperiùs. Si enim Dii appellantur homines ad quos factus eſt ſermo Dei, multo magis

dici poteſt aſſumptum hominem eſſe Deum, idcircò quòd illæ duæ naturæ ſint unitæ in unâ eâdemque perſonâ Chriſti, quæ eſt Deus verus; nec tamen recolo hanc propoſitionem in aliquo authore inveniſſe, ſed multas alias reperi ex quibus conjicitur cur dici poſſit. Aſſomptus homo eſt Deus, etſi nuſquam poſſit inveniri. Dicit enim Auguſtinus: » Gloriam » ſuam dicit ille Deum quem ſic ſuſcepit Verbum, » ut ſimilis cum illo Deus fieret. « Et alibi: » Quæ » bona opera præceſſerunt, quibus mereretur iſte ho» mo una fieri perſona cum Deo? nempe ex quo » homo eſſe cœpit, non aliud eſſe cœpit quàm Dei » Filius. « Ad ſimilitudinem harum loqoutionum poteſt etiam dici cui aſſumptus eſt homo Deus, nec tamen propter hæc verba vel iſtis ſimilia aliquatenùs concedendum eſt, cui humanitas aſſumpta, ſit aſſumens Divinitas, & cur aſſumptus homo ſit æternus aut creator. Hoc autem ideo de aſſumpto homine toties replico, quia ad noſtras manus venerunt quædam litteræ nullius authoritatis nomine prænotatæ, quæ affirmant aſſumptum hominem non ſolùm eſſe Deum, ſed inſuper Deo coæternum, & animam quam aſſumſit Verbum, rerum omnium & ſui ipſius exſtitiſſe creatricem: quod nemo Catholicus recipere debet, ſed ut rem profanam & hæreſim manifeſtam reſpuere & prorsùs abdicare. Valete.

Ejuſdem II. ad Magiſtrum THEODORICUM.

Theodorici ſententiam, quòd eſſentia Dei ubique non adſit, explodit.

MAgiſtro THEODORICO, GUALTERUS ſalutem. Pervenit ad nos quod dicere ſoleatis, eſſentiam Dei non ubique adeſſe. Quod de vobis credere non potui, cum plures auctoritates tam veteris quàm novi Teſtamenti Deum ubique præſentem, & totum eſſe atteſtentur. Quia verò aſſerunt quidam imperiti, quòd Deus ubique tantummodo potentialiter non eſſentialiter, idcircò contrà eorum errorem partim rationibus quas invenire potui de naturâ Dei incomprehenſibili, partim auctoritatibus confirmare propoſui. Quòd Deus eſſentialiter ubique ſit; in multis locis ſcripturarum invenitur. Quòd Deus ubique præſens & totus eſt, nec æſtimo eſſe aliquem qui verbis iſtis contradicat. Si autem Deus ubique præſens & totus eſt, tunc non ſolùm potentialiter ubique eſt, ſed etiam ejus eſſentia ubique eſt. Non enim verum eſſet Deum præſentem & totum ubique eſſe, quia ſuam potentiam ubique exerceret, niſi etiam ejus eſſentia ubique præſens eſſet. Sicut non eſt verum de aliquo Rege potentiſſimo, quòd ubique ſit præſens & totus ſuis in civitatibus omnibus, quamvis voluntatem ſuam per totum Regnum ſuum potenter exerceat. Conſtat ergo quòd eſſentia Dei ubique eſt, cum ipſe Deus ubique præſens & totus ſit. Si verò eſſentia Dei ubique eſt, tunc Deus eſſentialiter ubique eſt.

Præterea quicumque negant in multis & diverſis locis eſſe divinam eſſentiam, hæc attendant. In utero Virginis conceptus eſt Dei filius, qui cum Patre idem eſt Deus, ibique humanitati quam aſſumſit unita eſt divina eſſentia, quod nemo ſanæ mentis denegabit. Conſtat itaque quòd tunc in terra fuit Deus eſſentialiter, nec tamen à cœlo receſſerat Deus. Quod Romana ſynodus confirmat his verbis: » Si » quis dixerit quia in carne degens Dei filius, cum » eſſet in terrâ, in cœlo autem cum Patre non fuit ana» thema ſit. » Sicut autem in cœlo eſſentialiter erat Dei Filius, quando præſentiâ corporis aſſumpti & divinitatis in terrâ fuit, ſic quoque in terrâ eſt præſentiâ divinitatis, cum in cœlo ſit ad dexteram Patris præſentiâ corporis & divinitatis. Quod ipſe in cœlum coram Apoſtolis aſcenſurus declaravit, dicens: *Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* (Matt. 28. 20.) Quæ verba exponit Gregorius ſic: » Verbum « incarnatum manet & recedit; recedit corpore, « manet divinitate. « De ipſo quoque Dei Filio dicit Origenes: » Verbum Dei unigenitus ubique « totus eſt & in cœlò & in terrâ, & apud Patrem « & in Virginem; & non dividitur neque in partes « efficitur, ſed totum totus tenet, totum implet. « Cum autem conſtet Dei Filium qui eſt Deus, & ut dicam expreſſiùs, qui eſt ipſa divina eſſentia, in cœlo & in terrâ eſſentialiter fuiſſe, vel eſſe in præſenti, quæ ratio eſt cur magis in illis mundi partibus eſſe concedatur, quàm in aëre, & in mari? Ubicumque autem eſt Dei filius; neceſſariò eſt Pater & Spiritus ſanctus; cum ſancta Trinitas tota ſit inſeparabilis.

Nec ſolum apparet ex præcedentibus ubique eſſe divinam eſſentiam, ſed etiam ex ſacris ſcripturis. Ipſe quippe Deus per os Prophetæ ſic loquitur: *Cælum & terram ego impleo:* (Jerem. 23. 24.) & David: *Si aſcendero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades.* (Pſal. 138. 8.) Et Paulus in Actibus Apoſtolorum: *In quo vivimus, movemur, & ſumus.* Et Leo Papa: » Cum « ad conſiderandum Deum aciem mentis intendi- « mos, diſcedat à corde quod ſpatio extenditur, « quod fine concluditur, & quidquid nec ſemper « nec ubique totum eſt. « Auguſtinus: » Ut eum « amitteremus non ejus abſentia qui ubique eſt, ſed « noſtra fecit averſio. « Hieronymus: » Numquid « localis eſt Deus? & localis eſt & non localis: lo- « calis eſt ad ſe venientibus, & non localis eſt, quia « ubique eſt. « Caſſiodorus: » Adeſt per ineffabilem « naturam ſuam ubique totus, cuncta penetrans & « continens, nec more creaturarum ut alibi ſit & « aliunde diſcedat. «

Sufficiunt hæc ad confutandum errorem eorum qui divinam eſſentiam ubique adeſſe negant, ad confirmandam contrariæ ſententiæ veritatem, quam breviter ſubnotavi. Deus eſt quædam eſſentia incorporea, indiviſibilis, penitus ſimplex; quæ proculdubio eſt in mundo quem creavit, dicente Evangeliſta: *In mundo erat, & mundus eum non cognovit.* (Joan. 1. 10.) Nec aliqua eſt particula mundi, in quâ non ſit divinæ majeſtatis præſentia. Unde liquet quòd omni creaturæ adeſt Deus eſſentialiter, & in ipſo eſt omnis creatura, dicente Apoſtolo; *Ex quo omnia, & per quem omnia.* (Rom. 11. 35.) Licet autem ſit ubique, id eſt in omni loco, non tamen in loco, ſed ſine loco eſt. Unde Auguſtinus: » Intelligamus Deum quantum « poſſumus ſine ſitu præſentem, ſine loco ubique « totum. « Non igitur eſt localis, ſed incircumſcriptibilis, quia cum ubique ſit, in nullo loco incluſus continetur. Nec reperitur locus canonicæ ſcripturæ, qui huic veritati contradicat. Si quis verò propter quorumdam locorum immunditiam abhorret credere quòd ubique ſit Deus, ſciat quòd ita præſentialiter omnibus locis adeſt, quòd tamen nullam ea eorum propinquitate contrahit maculam, nec ſuæ gloriæ patitur detrimentum, dicente Auguſtino: Quis cum illo non eſt, de quo dicitur: *Si aſcen-* « *dero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infer-* « *num, ades?* (Pſal. 138. 8.) Cum illo totum eſt, ſed non ſic eſt « cum illo, ut aliquam ex his quæ creavit conta- « gionem, aut eorum indigentiam patiatur. « De divinâ eſſentiâ quæ ubique eſt, iſta ſufficiant. Illos verò qui de Deo turpiter & irriſoriè loqui ſolent, moneo ut reſipiſcant. Si enim contrà mortales dominos proferre turpia non audemus, quanto magis cavendum eſt, ne de Deo turpia, & irriſoria proferamus. Vale.

Ejuſdem IV. ad Magiſtrum Albericum.

Confutatur Albericus Chriſtum aſſerens mortē non timuiſſe, nec fuiſſe contriſtatū.

MAgiſtro Alberico, Gualterus ſalutem.

Aſſeritis, ut quidam dicunt, Salvatorem noſtrum nullo modo timuiſſe mortem, nec eſſe contriſtatum imminente ſuâ paſſione, nec eſſe turbatum. Quia verò in hoc à vobis diſſentio, quid inde credam vobis explanare propoſui; ut ſi à veritate devio, à vobis corrigar cum amore. Credo Dominum Chriſtum (qui, ut ait Leo, in ſe ſuſcepit omnia infirmitatis noſtræ, præter peccatum) timuiſſe mortem, & eſſe contriſtatū & conturbatū. Ipſe enim
Joan. 12. 27. dicit *Anima mea turbata eſt, & quid dicam?* In reſur-
Ibid. 11. 33. rectione quoque Lazari: *fremuit ſpiritu & turbavit* » *ſemetipſum.* Hieronymus ſic ait: » *Cor meum con-* » *turbatum eſt*, id eſt ſecundùm hominem, ſed di- » vinâ virtute confirmatum & confortatum eſt. Nam
Luc. 22. 43. » & Evangeliſta inquit, *Angelus aſcendens confortabat eum.* « Liquet his auctoritatibus Dominum conturbationis moleſtiam ſuſcepiſſe; nec tamen credimus ex ipsâ conturbatione eum aliquam peccati maculam contraxiſſe, nec oblivionis defectum incurriſſe. Quòd autem contriſtatus ſit, Matthæus in-
Matt. 26. 37. ſinuat, dicens: *Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe.*
Ibid. v. 38. Ipſeque ait: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Et beatus Ambroſius de infirmitate Chriſti loquens « ait: » Triſtitiam prædico, quia crucem prædi- » co. « Et Auguſtinus: » Triſtitiam ſic aſſumſit; « quomodo carnem. Si enim non fuit triſtis cum » Evangelium dicat; *Triſtis eſt anima mea*: ergo & » quando dicit: *Dormivit* Jesus, non dormivit » Jeſus. Ergo triſtis fuit, ſed voluntate triſtitiam « ſuſcepit veram. « Et Hilarius ait: » Non erat ſine » perturbatione, qui infirmitatem & triſtitiam fate- » batur. « Et Leo Papa de Chriſto: » Nec quia in » illo omnia erant plena ſacramentis, ideo aut fal- » ſis lacrymis flevit, aut mendaci eſurie cibum ſum- » ſit: in noſtrâ mœſtitudine contriſtatus, in noſtro dolore eſt crucifixus. « Nec moveant vos verba Hieronymi, quibus videtur affirmare Dominum non » eſſe contriſtatum, quæ ſunt hæc: « Ne paſſio in » illius animo dominaretur; propter paſſionem cœ- » pit contriſtari. Aliud eſt enim contriſtari, aliud incipere contriſtari. « Sic Hieronymus. Sed ſciendum eſt, quòd quamvis hoc dixerit, non tamen triſtitiam ab eo ſeparavit; ſed eum contriſtatum verbis ſequentibus affirmavit; addidit enim: » Con- » triſtabatur propter infeliciſſimum Judam, & ſcandalum Apoſtolorum. « Nos igitur tot apertis teſtimoniis Evangeliorum, & Sanctorum Patrum fidem adhibentes, credimus Salvatorem noſtrum eſſe contriſtatum & conturbatum. Nec aliquas auctoritates reperimus quæ apertè contradicere huic veritati videantur.

De timore autem Domini diverſas & quaſi contrarias auctoritates invenimus; quarum quædam videntur timorem Domini aſſerere, aliæ removere. Nam quòd Dominus timuerit inſinuat Evangeliſta, di-
Matt. 14. 33. cens: *Cœpit pavere & tadere.* Hieronymus quoque
Pſal. 54. 6. ex perſonâ Domini ſic ait: *Timor & tremor venerunt ſuper me.* Timor animi & tremor corporis. Hi-
Ibid. larius verò ſuper illum verſum: *Inſuper & uſque ad* » *noctem increpuerunt me renes mei*: ſic ait: « Si » aliis David ait: *Mortis metus cecidit ſuper me*; » *& operuerunt me tenebræ*, rectè hæc tenebra ex ti- » more mortis veniens, quam omnino fuiſſe in filio » Dei non convenit, nec nox, ſed quaſi nox ap- » pellatus. Beatus quoque Leo de Chriſto ſic ait: » Per omnia incrementa corporea in virum perfe- « ctum veri hominis natura profecit, non ſine fletu miſerationis, non ſine pavore formidinis. » Hæ ergo auctoritates manifeſtè indicant Salvatorem ex veritate aſſumptæ humanitatis timuiſſe.

Inveniuntur autem aliæ ſive prædictorum, ſive aliorum Auctorum, quæ videntur ab eo timorem paſſionis penitùs removere. Beatus Hieronymus ſic ait: Erubeſcant qui putant Salvatorem timuiſſe mor- « tem, & paſſionis pavore dixiſſe: *Pater ſi fieri po-* « *teſt, tranſeat à me calix iſte.* Poſt biduum traden- « dum ſe ut crucifigeretur novit, & tamen non tre- «
Matt. 26. 39 pidus fugit, in tantum ut cæteris ire nolentibus « pergat intrepidus. « Beatus etiam Auguſtinus: » In- « firmos in ſe præfigurans ait: *Tranſeat à me calix* « *iſte.* Non enim timebat Dominus pati tertiâ die « reſurrecturus, cum arderet Paulus diſſolvi & eſſe « cum Chriſto. « Beda quoque ſic ait: » Transferri à « ſe calicem poſtulat, non quidem timore patiendi, « ſed miſericordiâ prioris populi, ne ab illo bibat ca- « licem propinatum. « Hæ poſteriores aut auctoritates affirmant Dominum mortem non timuiſſe, & prioribus videntur repugnare; unde quidam arbitrantes has ſuperioribus eſſe contrarias, diverſa ſentiunt; alii autem credunt Dominum timuiſſe, alii non timuiſſe. Ego autem æſtimo has omnes auctoritates veras eſſe; & licet verbis diſſentire videantur, in ſenſu tamen non arbitror diſſentire, ſed potiùs credo eas ſecundùm uſum loquendi prolatas, & de diverſis timoribus agere, & nil niſi quod verum ſit affirmare.

Dicendum ergo de diverſitate timorum, quorum alter in Chriſto fuit, alter eſſe non potuit. Eſt unus timor de morte corporali, ſive de aliâ temporali adverſitate proveniens, qui quandoque tam vehemens eſt, & in tantum ſubjugat rationem, ut hominem contempto Domini præcepto inducat in peccatum graviſſimum. Pro tali ſiquidem timore negavit Petrus ſe noviſſe Dominum, qui priùs cum eo in carcerem & in mortem ire promiſerat. Pro tali etiam timore multi fideles à fide receſſerunt, cum pro fide trucidari Martyres aſpicerent. Quicumque autem hunc timorem habuerit, de illo veraciter dici non poteſt juxtà aliquem uſum loquendi, quòd non timuerit. Eſt alius timor moderatus, qui pro morte imminente naturaliter ineſſe ſolet omni homini; & ſi modum non excedat, ſine peccato eſt: quemadmodum fames, & ſitis, & alia naturalia: tali timore moderato Helias Propheta timuit, quando timens crudelitatem Jezabel in ſpeluncis latuit. Nec in eo tamen fuit timor vehemens; non enim propter hunc à lege Domini declinavit. Paulus quoque tali timore timuit, quando timens ne à Romano Præſide traderetur Judæis occidendus, Cæſarem appellavit. Nec tamen timor vehemens in eo prævaluit, qui in fide perſeverans paſſionem fortiter tulit. Quando autem homo aliquis caret timore vehementi, & timet timore moderato, juxtà communem loquendi uſum ſolent homines ita loqui, ut ipſum indifferenter affirment timere, & negent. Alii enim attendentes quòd homo ille contriſtatus eſt, & tormentis imminentibus trepidat, credunt & affirmant quòd mortem verè timeat, & hoc eſt verum, quia timet timore moderato. Alii verò attendentes quòd poſſet aufugiſſe ſi vellet, & mortem evaſiſſe, dicunt quòd mortem non timeat. Nam aufugiſſet ſi timeret; & hoc quod iſti dicunt verum eſt, quia non timet timore vehementi. Itaque juxta hunc loqutionis modum, verum eſt Salvatorem timuiſſe mortem, quam ſicut verus homo naturaliter & moderatè timuit. Verum eſt igitur quòd dicit Evangeliſta: *Cœpit pavere & tadere.* Et quod alii ſancti dicunt, qui affirmant Dominum timuiſſe. Quia verò Dominus caruit timore vehementi, & ut Patris compleret voluntatem, paſſioni ſe obtulit, idcircò juxtà uſum loquendi verum eſt etiam quòd non timuit mortem, ſicut teſtan-

ut alii Auctores quorum verba ſuperiùs appoſui. Et cum quidam Auctores dicant, *Dominus mortem non timuit*: alii verò dicant, *Dominus mortem timuit*: in ſententiâ non diſcrepant; licet eorum verba repugnare videantur. Nam, ut ſuprà dictum eſt, verum eſt eum timuiſſe, quia timore moderato timuit, & verum eſt juxtà uſum loquendi eum non timuiſſe, quia timore vehementi non timuit. Sed falſum eſt dicere quòd nullo modo timuerit. Vale.

Ejuſdem V. ad Petrum Abaëlardum.

Petrum Abaëlardum qui nonnulla fidei Catholicæ haud conſona docuerat, ſugillat.

MAgiſtro PETRO Monacho GUALTERUS Salutem.

Quidam diſcipuli veſtri ſubtilitatem & ſapientiam veſtram, ſicut juſtum eſt, latè & glorioſè prædicantes, affirmant inter cætera vos in tantum eſſe rimatum ſanctæ Trinitatis profunda myſteria, quòd perfectè & ad plenum cognoſcatis, qualiter tres perſonæ ſint in unâ divina eſſentiâ, & in perſonarum pluralitate unitas divinæ eſſentiæ. Dicunt etiam quòd ad plenum diſſerere, & aliis intimare ſoleatis, qualiter à Patre ſit genitus Filius; & qualiter Spiritus ſanctus procedat ab utroque. Solet autem frequenter contingere, quòd diſcipuli diſcordent à ſenſu magiſtrorum, ſive per imperitiam verba eorum malè exponendo, ſive ad oſtenſionem ſui aliquas novitates inducendo, quas causâ majoris auctoritatis magiſtris ſuis licet ignorantibus, conſueverunt adſcribere.

Ego igitur hoc attendens, ea quæ ſuprà diximus à diſcipulis veſtris prædicari, nullatenùs adſcriberem vobis, niſi quòd ad oculos noſtros pervenit pars prima cujuſdam tractatûs veſtri, quam librum theologiæ appellatis, in qua parte latis confidenter de diſtinctione & proprietatibus perſonarum diſſerendo, promittitis in parte poſteriori exponere modum generationis Filii à Patre, & proceſſionis ſancti Spiritûs ab utroque: ubi etiam quædam legi quæ à conſuetudine ſcriptorum orthodoxorum diſcrepant, velut illud quod in prologo poſuiſtis in hæc verba: » Summam quaſi divinæ ſcripturæ introductionem » conſcripſimus, non nos tam veritatem docere pro» mittentes, quàm opinionis noſtræ ſenſum quem » efflagitant, exponentes «. Et hoc in tractatu veſtro legi. Quis autem orthodoxus de fide Catholicâ tractaturus, non veritatem, ſed ſenſum opinionis ſuæ promittat exponere? Quis etiam audiens non veritatem, ſed opinionem promitti, fidem audeat ſequentibus adhibere? Quædam etiam ibi legi, quæ videntur à fide Catholicâ diſcrepare; ubi ſcilicet majorem omnipotentiam eſſe Patris, & Filii minorem, vide» mini affirmare his verbis: « Si potentiam tam ad » naturam ſubſiſtendi, quàm ad efficaciam opera» tionis referamus, inveniemus ad proprietatem per» ſonæ Patris ſpecialiter attinere potentiam, quæ » non ſolùm cum cæteris duabus perſonis æquè om» nia efficere poteſt, verùm etiam ipſa ſola à ſe, non » ab altero exiſtere habet: & ſicut ex ſe habet exi» ſtere, ita etiam ex ſe habet poſſe. Cæteræ verò » perſonæ ſicut ab ipſo Patre habent eſſe, ita & ab » ipſo habent poſſe quod volunt efficere «. Et poſt » pauca: » Per Filium quippe intelligimus divinam » Sapientiam; Sapientia autem cum ſit quædam po» tentia diſcernendi, ſcilicet quaſi quædam portio » eſt divinæ omnipotentiæ, ſicut quilibet filius quæ» dam propriè patris portio eſſe dicitur. Hæc verba in tractatu veſtro legi. In quo etiam auctoritate Martini Epiſcopi conamini aſtruere, quòd omnipotentia Patris conſiſtat in utroque.

Quis autem ex verbis veſtris diligenter attendens, nequeat manifeſtè concipere, quòd omnipotentiam dicitis Patri convenire, non ſolùm in hoc quòd omnia facere poteſt, ſed inſuper in hoc quòd ex ſe habet exiſtere & poſſe, non ex alio. Si verò in his duobus conſiſtit omnipotentia Patris, tunc nimirum Filius qui de alio eſt, cum altero de prædictis duobus careat, id eſt non à ſe eſſe vel poſſe habeat, ſed à Patre, & alterum ſolummodo habeat, id eſt poſſe quemcumque quodcumque vult efficere, inæqualem & minorem habet potentiam, &, ſicut verba veſtra teſtantur, partialem, velut cum humana potentia, partim ex divitiis, partim ex ſtrenuitate proveniat, profectò minoris eſt potentiæ, qui ſolas habet divitias, & majoris, qui cum ſtrenuitate æquales poſſidet divitias. Eſt autem nefas affirmare Patris majorem, & Filii minorem eſſe potentiam, cum Patri ſit æqualis Filius, veritate teſtante, quæ ait: *Ego & Pater unum ſumus.* Et Apoſtolo dicente: *Qui cum in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo.* Joan. 10. 30. Philip. 2. 6.

Nunc autem interpoſitis his, ad ea redeamus de quibus cœpimus ſuperiùs. Inſpecto ſiquidem Tractatu veſtro, in quo proprietates perſonarum diſtinguere, & generationem Filii, & proceſſionem Spiritûs exponere, confidenter promittitis, cum promiſſiones veſtræ dictis diſcipulorum veſtrorum conſonarent: ferè compulſus ſum credere illius jactantiæ, ut non dicam veſaniæ, originem à vobis proceſſiſſe. Sed rurſus compellor non credere, cum ſapientiam veſtram & modeſtiam conſidero, quæ nollet aliquatenùs à ſcriptis canonicis deviare, nec tantis & manifeſtis auctoritatibus obviare, quæ affirmant homines in hac vitâ non poſſe pervenire ad perfectam & plenam ſanctæ Trinitatis notitiam. Unde Dominus loquens Moyſi ait: *Non videbit me homo & vivet.* Et Joannes: *Deum nemo vidit unquam.* Ipſa quoque veritas ſanctæ Trinitatis perfectam notitiam non ad præſentem, ſed ad futuram vitam & æternam pertinere inſinuat, dicens: *Vita æterna eſt cognoſcere te unum Deum, & quem miſiſti* JESUM *Chriſtum.* Exod. 33. 20. 1. Joan. 4. 12. Joan. 17. 3. Fortaſſe autem vobis viſum eſt, ſicut etiam diſcipuli veſtri teſtantur, cum quibus loquutus ſum, quòd iſtæ auctoritates non removent ab hac vitâ S. Trinitatis perfectiſſimam notitiam, id eſt ſcientiam, ſed perfectam delectationem de illâ ſcientiâ provenientem, quæ perfecta Dei notitia non pertinet ad hanc vitam, ſed ſolis Sanctis convenit æternâ vitâ fruentibus: & fortaſſe prædictas auctoritates ad veſtram ſententiam quoquomodo retorquere conamini, ut ſic aliquomodo eas exponatis: *Nemo Deum vidit unquam*, videlicet: Nemo habuit de viſione Dei perfectam delectationem. Veromtamen quàm abſurdum & ab omni viſu ſit remotum, pro viſione delectationem exponere, ſatis novit veſtra diſcretio. Sed concedatur modò ut prædictas auctoritates tam abſurdè, tam evidenter exponatis, numquid tamen omnes alias ſimiliter exponetis? Audite Clementem Petri Apoſtoli ſucceſſorem, falſitati quæ nobis imponitur ita manifeſtè repugnantem, ut nulla expoſitio quantumcumque violenta prætaxatæ falſitati Clementis verba valeat applicare, quæ ſunt hujuſmodi: Nec quæratur quomodo genuit Filium, quod An« geli neſciunt, & Prophetis eſt incognitum. Unde « & illud dictum eſt, *Generationem ejus quis enarra-* « *bit?* Quia ſecretam originem, cum proprio filio « ſuo, novit ipſe ſolus qui genuit «. Iſaiæ 53. 8. Cum itaque dicat Clemens Angelos neſcire genituram Filii à Patre, an de ipsâ ſententiâ, vel de ipsâ delectatione loquitur? Sancti quidem Angeli jam ad præſens habent eamdem beatitudinem & delectationem, quam ſancti homines habituri in futuro. Reſtat igitur ut loquatur de perfectiſſimâ ſcientiâ illius genituræ. Sed ſi ad eam ſancti Angeli non aſcendunt, tunc profectò eſt incredibile vos ad illam perfectiſſimam ſcientiam perveniſſe, quod veſtri jactitant diſcipuli. Nondum

enim, ut opinor, perfectionem Angelicam tranſcendiſtis.

Quòd ſi vobis Clemens non ſufficit, attendite Paulum Apoſtolum contrà temeritatem illius jactantiæ, quam vobis imputant, apertè reclamantem, qui ait: *Sive prophetiæ evacuabuntur, ſive ſcientia destruetur, ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* Nonne Apoſtolus hic apertè teſtatur ſe imperfectam habere ſcientiam? Si verò Apoſtolus imperfectam habuit, quid aliud eſt niſi furor manifeſtus, ſi quis ſe perfectam habere jactaverit? Verumtamen ne dicatis Apoſtolum habere ſcientiam imperfectam de rebus cæteris, perfectam autem de Deo, quæ tamen præ cæteris ſcientiis profunda eſt & inſcrutabilis, audite ſequentia
1. Cor. 13. 12. verba Apoſtoli: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* His equidem verbis apertè inſinuat ſe in præſenti imperfectè & obſcurè videre Deum, ſed in futuro ad perfectam & claram Dei notitiam perventurum, & ſicut à Deo eſt cognitus, ita in futuro ſe divinam eſſentiam agniturum. His auctoritatibus monſtratum eſt arbitror homines adhuc humano more converſantes in corpore, quod aggravat animam, ad perfectam Dei notitiam non poſſe pervenire.

Ut autem de incomprehenſibili naturâ Divinæ majeſtatis deſcendam ad res inferiores, quæ ad ejus comparationem nihil ſunt, quis hominum carnem fragilem adhuc gerens, naturam animæ propriæ, nedum alienæ, valeat perfectè cognoſcere? Quid enim occurrit animo contemplanti, & in rem incorpoream interiorem oculum figere volenti, niſi imagines corporeæ quæ à ſpecie rei inviſibilis penitùs ſunt diverſæ? Quis etiam animæ ſuæ varietates, & augmenta meritorum in bono vel in malo ad plenum poteſt comprehendere? Præterea quis adeo ſapiens eſt, ut ſui patris & ſuæ matris animas, poſtquàm ſolutæ ſunt à corporibus, recognoſcere queat, & ab invicem diſcernere, etiam ſi fortè eas præſentes adeſſe contigerit? Proinde ut adhuc deſcendam inferius, ſcilicet ad naturam corporis, nemo eſt ita peritus in mundanâ ſapientiâ vel divinâ, qui omnes naturas proprii corporis, & cauſas varias morbi [ac] ſanitatis plenariè inveſtigare & cognoſcere valeat. Cum igitur nemo de ipſis creaturis, & naturâ propriæ animæ & corporis perfectam habeat notitiam, quis audeat aſpirare ad comprehendendam ſanctæ Trinitatis majeſtatem, quæ exſuperat omnem ſenſum, & humanam rationem?

Poſtquàm monſtratum eſt quòd ſumma & plena ſanctæ Trinitatis notitia ad hanc vitam temporalem minimè pertineat, conſequenter propoſui facere mentionem de quibuſdam locis Scripturæ, ex quibus forſitan videri poſſit illam ſummam ſanctæ Trinitatis notitiam ad vitam præſentem pertinere. Si quis itaque in mortali adhuc corpore poſitus, ſe æſtimat ad eam perveniſſe exemplo Pauli Apoſtoli, qui ad eam tunc pervenit quando raptus ad tertium cœlum, audivit arcana verba quæ non licet homini loqui; quiſquis ille eſt, hoc attendat quòd nondum raptus eſt uſque ad tertium cœlum, verùm adhuc nobiſcum in terrâ moratur. Nec ideo credat aliquis hominem in hac vitâ ad perfectiſſimam Dei venire notitiam, quia ſcriptura dicit à Patribus antiquis Deum eſſe viſum, & Moyſi loquutum, ſicut loquitur vicinus ad vicinum. Non enim de ipſo Deo, ſed de Angelis ſcriptura hoc aſſerit, quos ſibi loquentes ex perſonâ Dei Moyſes & reliqui Patres viderunt in aſſumptis corporibus. Si enim de ipſo Deo hoc ſcriptura diceret, quare Moyſes poſt multas viſiones & colloquutiones oraret Dominum, dicens: *Oſtende* Exod. 33. 18.
mihi gloriam tuam? & quomodo reſponderet ei Dominus: *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo & vivet.*

Præterea in Evangelio inveniuntur quædam verba Domini, ex quibus non benè expoſitis fortaſſe poſſit intelligi, quòd perfectiſſima Dei notitia hominibus in hac vitâ conveniat, velut illa in Evangelio Matthæi: *Nemo novit Patrem niſi Filius, & cui voluerit* Matt. 11. 27.
filius revelare. Et illa in Evangelio Joannis:
Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me? Joan. 14. 9.
Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Et alibi: *Omnia quæcumque audivi à Patre meo; nota feci vobis.* Poſſunt verò hæc verba Domini referri non ad præſentis vitæ notitiam, ſed ad eam quam habebunt ſancti in futuro, quando videbunt Deum facie ad faciem. Nec mirum ſi per verba præteriti temporis Chriſtus agit de illis quæ ad futurum pertinent, cum non ſolùm Chriſtus ſed & Prophetæ hoc frequenter facere ſoleant pro certitudine futuræ veritatis. Si autem ſuperiora verba ad notitiam vitæ præſentis referantur, quemadmodum & hæc
alia: *Hæc eſt voluntas Patris, ut omnis qui videt* Ibid. 6. 40.
Filium; & credit in eum, habeat vitam æternam: proculdubio in eis agitur de imperfectâ Dei notitiâ, in quâ nondum perfectè videmus Deum facie ad faciem, ſed per fidem obſcurè tamquam per ſpeculum in ænigmate. Nec intelligendum eſt quòd Sanctis in hac vitâ poſitis, Filius notificaverit omnia quæ audivit à Patre, ad futurum ſæculum pertinentia, ſed potiùs omnia quæ ſunt eis in præſenti neceſſaria, ut ſalutem conſequantur. Juxtà quem modum etiam
illa verba Domini intelligenda ſunt: *Cum venerit,* Ibid. 16. 13.
ille Spiritus veritatis, ille docebit vos omnem veritatem. Non enim ait omnem veritatem eorum quæ ad futurum ſæculum pertinent, ſed quæ in præſenti eſſent neceſſaria ad ſalutem aſſequendam. Hactenùs determinaſſe ſufficiat ea loca ſcripturarum, quæ malè intelligentibus videtur affirmare, quòd ad homines hujus vitæ perfectiſſima Dei notitia pertineat.

Hæc ſetipſi vobis non præſumens vos docere, qui in divinâ ſcripturâ præ cæteris eminetis, ſed per litteras veſtras ſcire deſidero ſi in notitiâ Dei vos imperfectum eſſe creditis, aut ſi jam in hac vitâ ad ſummum ejus augmentum vos perveniſſe confidatis. Hoc enim veſtri jactant diſcipuli, quibus ſcripta veſtra videntur atteſtari. Præterea notificate mihi ſi adhuc creditis, quòd Deus eſſentialiter non ſit in mundo vel alibi, & quòd Angeli & animæ nuſquam ſint. Quod ſi benè memini, audivi vos fateri, quando noviſſimè invicem contulimus de quibuſdam ſententiis. Præterea apud nos ventilatum eſt veſtram affirmare ſapientiam, quòd Chriſtus prædicando, laborando, ad extremum moriendo, nihil meruerit, & quòd nemo propter opera ſua bona vel mala niſi pro ſolâ voluntate remunerari debeat vel puniri. Quid itaque de his ſententiis mihi breviter reſcribite, &, ſcribendo materiam vobis invicem reſcribendi mihi præbete. Nec convenit ut aliquam occaſionem prætendatis, quominùs mihi reſcribatis, cum nullo alio modo tam quietè, tam exquiſitè poſſit inveſtigari veritas, ſicut in ſcribendo de abſentibus ad abſentes. Qui enim ſcribunt ad abſentes, auctoritates intuentur, & in omnes apud ſe perſcrutantur ſine irâ & diſceptatione, quæ animos diſputantium, & præſentialiter colloquentium frequenter ſolent commovere, & mentis oculum offuſcare. Præterea quod ſolo verbo à diſputantibus profertur, oblivione deletur. Sed è contra quod ſcribitur, memoriæ commendatur, & quæ pars prævaleat, indicio ſcripturæ declaratur. De ſupradictis igitur mihi reſcribite, & quod in aure diſcipulorum dicitis ſuper te-

VVv iij

ctâ prædicate, ne incurratis reprehenſionem illius ſtultæ molieris, quæ cum ſit inops panis & aquæ, prætereuntes tamen invitat occultum panem & aquæ latentis dulcedinem attingere.[a] Vale.

Anno MCLVI. *Donatio facta* MATHILDI *ſorori Ducis Burgundiæ à* GUILLELMO *Montiſpeſſulani domino propter nuptias.*

CUm in mundi principio Deus omnia creando, ad ultimum hominem condidiſſet, tulit unam de coſtis ejus dicens: *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum in terrâ, faciamus ei adjutorium ſimilem ſibi:* (Geneſ. 2, 18.) ex quâ cum feminam feciſſet, benedixit eis & dixit: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* (Ibid. 1, 22.) Quapropter relinquit homo patrem & matrem, & adhæret uxori ſuæ: & fiunt duo in carne unâ. (Matt. 19, 5.) Apoſtolus autem quanto vinculo dilectionis ligari debeat oſtendit, cum dicit: *Viri diligite uxores veſtras ſicut Chriſtus Eccleſiam.* (Coloſſ. 3, 19.) His Dei teſtimoniis eruditus ego GUILLELMUS Montiſpeſſulani dominus, in Dei nomine ducens te MATHILDEM ſororem Ducis Burgundiæ in uxorem, dono & mitto tibi eidem Mathildi dilectæ uxori meæ in ſponſalicium ſeu donationem propter nuptias, caſtrum ſcilicet de Monteferrario, & caſtrum de Pinnano, & forum ſeu mercatum Delpeiro, cum reditibus, uſaticis, & omnibus ſuis pertinentiis, & balnea Montiſpeſſulani cum ſuis ſimiliter reditibus, & duo molendina in palude cum ſuis reditibus & omnibus ſuis pertinentiis, & totum meum laborivum de Arneir. Hæc omnia, tali tamen ratione & pactu, tibi in ſponſalicium dono & concedo, quòd habeas & teneas, & utaris, fruaris more ſponſalicii in vitâ tuâ tantùm.

Et ut hoc ſponſalicium ſeu dotalicium firmiùs obſervetur, & tutiùs tibi caveatur, juravit Guillelmus de Tortosâ frater meus ſuprà ſancta Dei Evangelia, ut ſi quandoque inde tibi aliquid imminutum vel detractum ab aliquo ex his quæ ſupradicta ſunt, tibi fuerit, ſecundùm electionem voluntatis tuæ poſtquàm à te vel tuis commonitus inde fuerit, vel apud Montempeſſulanum donec damnum tibi reſtitueretur, oſtagium teneret, vel fidelis coadjutor exiſteret inde tibi. Et hoc idem tibi juraverunt Raimundus Stephani de Cerviano, & Elſiaris filius Gaucelini de Clareto, & Pontius de Montelauro, & Raimundus de Caſtris, & Guillelmus de Fabricis, Raimundus de Monteferrario, Bermundus de Someire, Ermengaudus de Mergorio, Guillermus da Centrairanicis, Guillermus de Pinnano, & Raimundus Guillermi de Pinnano, Frotardis, Petrus Guillermi de ſancto Firmino, Guillermus de Alba-terra, Petrus Gaucelini de Monte Albedooc, Bernardus de Caſtriis, Raimundus de Soregio, Raimundus de Selviniaco, & Ermengaudus de Lopiniaco. Et præter hos qui ſic juraverunt, ſunt tibi fidejuſſores & manulevatores, Raimundus Trencavilli Vicecomes, & Bernardus de Anduſiâ, ut quod ſupradictum eſt te quietè habere & tenere, & damnum ſi quod inde tibi contigerit, reſtitui faciant, vel decem millia ſolidos Mergorienſium quiſque illorum tibi perſolvat.

1156. Hoc autem factum eſt apud Montempeſſulanum in domo ſeu ſtari ſancti Firmini, Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo mo ſexto, quinto Kalendas Martii, ſub præſentia Raimundi Magalonenſis Epiſcopi, Beroardi de Figareto, & Joannis Prioris ſancti Firmini, & Beroardi de Anduſiâ Senioris, & G. Prioris ſancti Ægidii, & Engelerici, & Radulfi Ciſtercienſium Monachorum, & Bernardi de Villei, & Arnulfi de Veiranicis, Militum, & Guillermi Litterici, Arbratidi, Guillelmi Urbani, Berengarii Lamberti, Guillelmi Petri, & Durandi Notarii, & aliorum multorum.

Epiſtola HUGONIS *Abbatis ad Imperatorem.* Ann. MCLVII.

SEreniſſimo & Feliciſſimo Domino Frederico Imperatori Romanorum, Frater Hugo humilis Cluniacenſis Abbas utriuſque vitæ jocunditatem.

Propoſueramus ad vos venire, & notitiam & gratiam veſtram quærere, ſed plures cauſæ propoſitum noſtrum impediunt. Parentes Roberti Groſſi, quem Dominus Papa damnavit, undique Cluniacenſem Eccleſiam inquietant, & novam plantationem noſtram valde concutiunt. (Conqueritur de expulſione Monachorũ è Balmenſi Monaſterio.) Ad Dominum Papam ituri ſumus, & in præparatione itineris intenti occupamur. Conquerimur plurimùm Magnificentiæ veſtræ, quòd Fratres noſtri, & Confratres veſtri, qui pro ſalute & proſperitate veſtrâ, & regni vobis à Deo commiſſi, Deo quotidie ſupplicant, & anniverſarium avunculi veſtri Conradi annuatim celebrant, (Monachi Confratres Imperatoris.) de Abbatiâ Balmenſi, quam Dominus Papa Eugenius in Prioratum Eccleſiæ Cluniacenſi dedit, & vos ſigillo auctoritatis veſtræ confirmaſtis, violenter expulſi ſunt. Rogamus autem obnixè, ut ipſum Prioratum, & poſſeſſiones ejus & caldariam, quam Aymo Major de Ruviniaco Eccleſiæ Balmenſi aufert, quâ etiam anteceſſorem noſtrum inveſtiſtis, nobis, ſi placet, reſtitui faciatis. Præſentium latores ad Serenitatem veſtram à nobis tranſmiſſos ſciatis, & his quæ Serenitati veſtræ dixerint, fidem adhibeatis; & petitiones quas pro Cluniacenſi Eccleſia fuderint, miſericorditer exaudiatis.

Teſtamentum GUILLELMI *de Tortoſa,* Ann. MCLVII.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI: Anno ab Incarnatione ejuſdem milleſimo centeſimo quinquageſimo ſeptimo, menſe Octobri: Ego GUILLELMUS de Tortoſa ne abſque rerum mearum diſpoſitione humanâ ſorte fortè decedam; ne de bonis meis tamquam ab inteſtato quæſtio ulla oriatur; exiſtens Dei gratiâ ſanus mente & corpore, ſic ultimum elogium meum compono. Et gadium ſive Teſtamentum meum nuncupativè facio. In illâ plantatione & Oratorio Cluniacenſi ſito in territorio de Salzes ſuper ripam Leſi fluminis corpus meum pro ſepulturâ relinquo, & do, lego ibi pro remiſſione animæ meæ, & parentum meorum unum de molendinis meis de Salzeto. Totum honorem meum, Caſtrum ſcilicet de Caſtriis, & alium, & omnia jura mea undecumque mihi provenerint tam ex uxore quàm ex paternâ ſucceſſione, Guillelmo Montiſpeſſulani domino fratri meo relinquo, & ipſum in univerſis bonis meis heredem inſtituo.

Hujus gadii ſive Teſtamenti teſtes ſunt ad hoc rogati Joannes Prior ſancti Firmini: Atbrandus: Giraldus Atbrandi: Guillelmus de Sordonicis: Petrus de Flexo: Guillelmus Petri: Poncius Lanberti: Bernardus Airaldi: Guillelmus Bernardi, & magiſter Durandus qui rogatus ab ipſo Guillelmo de Tortoſa hoc ſcripſit. Factum eſt hoc in domo Atbrandi.

Signum Guillelmi de Tortoſa.

[a] *attingere*] Edidit quæ ſequi debuerat Epiſtolam Gualteri ad Hugonem à S. Victore Hugo Mathoud in ſuis ad Robertum Pullum eruditiſſimis Obſervationibus pag. 332.

Anno MCLVIII.

Memoriale LUDOVICI *VII. Regis Francorum Libertates confert Epiſcopo & Eccleſiæ Laudunenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Ego LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, Magiſtro GALTERO Laudunenſi Epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus in perpetuum. Sollicitudinem quam viventes gerimus pro Eccleſiis Regni, poſt vitæ præſentis decurſum apparere volumus poſteris. In Laudunenſi Eccleſiâ Præſul erat Galterus, qui longo tempore Decanus ibidem extiterat, & Epiſcopis ſui temporis quàm plurima viderat defeciſſe: exemplo deceſſorum territus, & ſibi præcavens, Pontificalem inſidens Cathedram dedit operam agriculturæ & vinearum plantationi, ut ſemper abundaret annonâ & vino, & curtes diverſas conſtituit: formidinem iterum ſuſcipiens, ex eo ipſo quod decedente Epiſcopo in manum Regiam ex conſuetudine res Epiſcopatûs deveniunt, & ſic curtes & omne inſtauramentum ſuum videbatur periturum, adiit Serenitatem noſtram & expoſtulavit humiliter, ut Eccleſiæ ſuæ & ſucceſſoribus ſuis inſtauramentum ſuum conſervaremus.

Notum itaque facimus univerſis præſentibus atque futuris, quòd per conſilium fidelium noſtrorum nobis aſſidentium, pro humili & reverendâ prece jamdicti Epiſcopi Laudunenſis Magiſtri Galteri de Mauritaniâ, grangias & curtes, carrucas, greges & armenta de quibuſcumque animalibus, vineas de Campo-Britonis, de Clauſo juxtà Brolium & ipſum Brolium, vineas de Poliaco, alias etiam vineas quaſcumque plantaverit ſive acquiſierit, & omninò omne inſtauramentum ſuum libertate donavimus in perpetuum.

Ipſius etiam petitione omnes ejuſdem ſucceſſores in eâ neceſſitate poſuimus, ut tempore vindemiarum ad reficiendum vineas de fructu earum tantum conſervetur, & cultoribus tradatur quod earum culturæ ſufficiat.

Libertate quoque donavimus domos Epiſcopi de Lauduno, & quaſcumque extrà Laudunum habet, & quidquid in eiſdem domibus ſubſiſtit de ligno & filo, de ferro & vitro, & ære, & de quâcumque aliâ materiâ.

In hoc autem Memoriali Regio, & pro evidentiâ rerum in poſterum, & pro conſervando hujus libertatis ſtatu inſerere dignum ducimus, quòd decedens Epiſcopus ſicut teſtatus fuerit, ratum erit, & ſi deceſſerit inteſtatus, quod abſit, Regii juris erit aurum ejus & argentum totum, annona tota, exceptâ illâ quam cuſtodes grangiarum, & magiſtri carrucarum retinebunt ad ſeminandos agros, & ad ſufficienter ſobſtentandum ſe & ſervientes neceſſarios ſibi, & animalia ſua. Similiter vinum ab inteſtato Epiſcopo remanens, totum Regii juris erit, excepto vino illo, quod de vineis acquiſitis vel plantatis à præfato Epiſcopo fuerit; quod ſanè vinum noſtrum non erit, ſed inde præoccupati Epiſcopi ſolventur debita, & ſi nulla ſunt, reſervabitur vinum ſucceſſori.

Porrò per deceſſum Epiſcopi, Epiſcopatu veniente in manum Regiam, ſervientes de Ponte Regis venientes non ſtabunt in domibus Lauduni, neque in aliis domibus ubi munitiones non erunt, ſed aliis in locis ubi munitiones ſunt, ipſi miniſteriales Regii in munitionibus manebunt ad cuſtodiam earum, & in diſtrahendis rebus Epiſcopi prædictis quas libertate donavimus, vel ordinandis, vel in uſus ſuos aſſumendis poteſtate carebunt. Sed illi potiùs ſervientes, qui in vita Epiſcopi eam ſortiti ſunt, adminiſtrationem retinebunt eamdem, & ſeorsùm in domibus & grangiis Epiſcopalibus manebunt: dum in manu Regiâ Epiſcopatus fuerit, Brolium nec vendere, nec donare, nec aliquo modo diminuere poterimus. Et ſi vacaverit ſedes meſſionum tempore, cuſtodes grangiarum retinebunt quod ſufficiat ſeminandis agris, paſcendis & conducendis bubulcis, paſtoribus, miniſtris, & animalibus, cæterùm Regii juris erit. Et ſi vacaverit ſedes in vindemiis, vinum de taxone, de talliis, & vinagium quod per pagum colligitur, cæterique omnes redditus, præter ea quæ libertate donavimus, ſimiliter Regii juris erunt.

Ut autem hoc donum noſtrum in poſterum ratum ſit, & omnis deinceps amoveatur inquietatio, præſenti paginâ commendari, & ſigilli noſtri auctoritate roborari, & nominis noſtri charactere conſignari præcepimus. Actum publicè Pariſius Anno Incarnationis Domini MCLVIII. Regni verò noſtri XXII. Adſtantibus in palatio noſtro quorum ſubtitulata ſunt nomina & ſigna. Signum Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri: Signum Guidonis Buticularii: S. Matthæi Camerarii. Signum Matthæi Conſtabularii.

Ann. MCLIX.

Epiſtola PHILIPPI *Abbatis de Eleemoſynâ,* ALEXANDRO *Papæ noviter facto.*

Gratulatur Alexandro quòd ad ſummam dignitatem fuerit evectus; atque ut ejus partes adhæreant Reges Franc. & Ang. convenerit.

AMantiſſimo in Chriſto Patri & Domino ALEXANDRO Dei gratiâ ſummo Pontifici, & univerſali Papæ, Frater PHILIPPUS de Eleemoſynâ, modicum id quod eſt.

Suſceptis veſtræ dignationis apicibus reſpiravit in gaudio cor meum, & tamquam corona ſpei quæ ornata eſt gloriâ, refloruit in ſpiritu meo jucunda ſerenitas, & cathedratum veſtrum ulnis veræ dilectionis amplectens, ſupplicationem pro vobis exhibui devotam bonorum omnium Largitori, ſonuitque in commune actio, & vox laudis, & de veſtrâ promotione carmen referimus Deo noſtro, væ denuntiamus homini per quem ſcandalum venit. Confidimus in miſericordiâ Conditoris quia impetus partis ad nihilum deveniet, tamquam aqua decurrens, & ſicut cera quæ fluit auferentur tranſgreſſores, quia cecidit ſuper eos ignis abominationis; & non videbunt ſolem juſtitiæ Chriſtum, qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam. De reliquo, Beatiſſime Pater, celſitudini veſtræ ſignifico, quia nunc mandatum veſtrum devotione quâ debui, ſollicitudine quâ oportuit & commendatione, literas veſtras Domino Henrico Anglorum Regi cum reverentiâ præſentavi, quas ipſe benignè ſuſcipiens habitâ cum ſuis & nobiſcum deliberatione, vos in Patrem ſpiritualem ſummumque Pontificem cum omni alacritate ſuſceptum, obſequium & obedientiam ſuam per nos humiliter repræſentat. Miſſurus etiam ad vos eſt in brevi nuntios ſuos. Hic parvitati noſtræ contulit in mandatis, ut opus ſuum devotæ ſedulitatis miniſterio præveniem, ut quod poſtmodum facturus eſt, ad vos ſecretiùs & celeriùs perveniret. Literas autem generales quas Prælatis Angliæ univerſaliter deſtinatis, per fidelem virum, cum venerabilibus Epiſcopis Gilleberto Herefordenſi, & Hilario Ciceſtrenſi, ſtudui delegare, qui perſonam veſtram, & opus veſtrum, quod aſſeritur, ſive quantum intelligimus, fovent & diligunt, & ſtudebunt negotium veſtrum fideliter promovere.

Continuato labore acceſſi ad devotum filium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Dominum Regem Francorum, cujus, ſicut Catholicum Principem decet, fidelis affectus, & prompta devotio, perſonam veſtram, & opus veſtrum certâ dilectione proſequitur, & ſui

ſententiam jam operis, exhibitione firmaſſet, niſi gravia eum impedimenta & cauſæ multiplices perturbaſſent. Dirigitur vobis noſtro miniſterio & ſuo ſpiritu dictata ſalutatio, ſed ſignacula providentiæ conſcientiæ ſuæ liber tegitur, involutus donec opportunum tempus occurrat, quo vobis tamquam Patri, & ſincerè dilecto, imò & diligenter electo, & commodè vobis convenientes uterque utiliter obedientiam ſuam & ſervitium ſuum debitâ caritate eum triumpho jucunditatis exhibeat. Sed hoc ipſum per Dei miſericordiam in januis eſt, quia inter ipſum & Regem Angliæ de reformatione pacis agitur, & in brevi credimus terminari; quod inter manus virorum fidelium pro communi regnorum concordiâ devotè & fideliter agitatur.

Factum eſt quod juſſiſtis, quod ad me pertinuit: ſollicitus fui, & opus meum vobis certâ & fideli narratione tranſmitto, & de ſtatu & continentiâ veſtrâ & ſanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ recurrente dignationis paginâ certificare deſidero. Confidimus autem de divinæ pietatis adjutorio, quia conteret Dominus ſatanam ſub pedibus veſtris velociter; & educet ad victoriam judicium certum: & in judicium juſtitia convertetur: ut juxtà illam ſint omnes qui recto ſunt corde. Scitote præterea quòd Archiepiſcopi & Epiſcopi omnes, & Eccleſiæ Rectores in electione veſtrâ unanimiter conſentiunt.

Anno circ. MCLX.

Epiſtola LAURENTII *Abbatis Weſtmonaſterii ad* ALIENOREM *Reginam Anglorum.*

Precatur ut Monacho Malmeſburienſis Monaſterii inſolentiam compeſcat.

AMantiſſimæ Dominæ ALIANORI Dei gratiâ Anglorum Reginæ & ſemper Auguſtæ, LAURENTIUS ſuus dilectus Abbas Weſtmonaſterii modicum munus ſeipſum.

Virtus Principum in nullo clariùs eluceſſit, quam ſi populis pacem, Eccleſiis libertatem, Monaſteriis ordinem firmare ſtudeant, & vitiis infligant diſciplinam: Circà quæ, Dulciſſima Domina, ideircò ſolertior eſſe debet vigilantia veſtra, ut ſi quid propter abſentiam ſereniſſimi Domini mei Regis defuerit; induſtria prudentiæ pariter & providentiæ veſtræ ſuppleat. Doleo quidem in Eccleſiâ Malmeſburienſi non contigiſſe diſpendium, & honeſtatis jacturam: Jam enim ſecundò vel tertiò inſurrexit filius in patrem, ovis in paſtorem, adeo ut Monachi ordinis ſimiliter & honoris obliti, & fræna ruperint obedientiæ, & Abbati ſuo debitum jus ſubtraxerint reverentiæ. Nuper eò miſſi à Domino Archiepiſcopo, Abbas S. Albini & ego, quam dilapidatum invenerimus ordinem in provinciâ veſtrâ, cum placuerit monſtrabimus. Juxtà Apoſtolum arguimus, increpavimus, obſecravimus, opportunè, importunè, donec ſpem aliquam pacis concepimus, ſed *fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo.*

Emendationem namque promiſerunt, ſatisfactionem obtulerunt, & quantum æſtimare licuit cum omni humilitate ſeſe ad pedes Abbatis ſui projecerunt, ſed facta ſunt noviſſima eorum pejora prioribus. *Exſpectavimus* ergo *pacem, & non venit. Quæſivimus bona, & ecce turbatio.* (Jerem. 14. 19.) Exſpectavimus quidem vinea illa faceret uvas, & fecit labruſcas; quoniam terra maledicta, quam tamen ille pius pater & manſuetus Abbas cum omni diligentiâ excoluerat, non dedit fructus ſuos, ſed potiùs ſpinas & tribulos germinavit ei. Innotuit vobis, Pia Domina, pleniùs rei veritas per Abbatem ipſum, quem nuper præſentem vidiſtis, innoteſcat & nobis ſi placet aclus correctionis veſtræ, & cenſura regiæ poteſtatis, quandoquidem & virtutibus reverentiam, & flagitiis diſtrictionem conſuevit irrogare. Et quoniam hujuſmodi malitia per momenta temporum ſolet incrementum ſuſcipere, zizania iſtud dum in herbâ eſt, antequàm ad meſſem concreſcat, eradicare curate:

Serò enim *medicina paratur,*
Dum mala per longas convaluere moras.

Epiſtola Reginæ Angliæ Domino ALEXANDRO *Papæ.*

Anno MCLX.

Alienor Henrici II. uxor, gratias agit de literis à ſummo Pont. miſſis: rogatque pro Abbate S. Maxentii.

REverendo Patri ac Domino ſuo ALEXANDRO, Dei gratiâ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici, ALIENOR humilis Regina Angliæ, debitum cum omni devotione famulatum.

Super hac tantâ Sereniſſimi Patris mei dignitate humilis filiæ devotio exultare, Deumque laudare non deſinit, & filialis ac veræ dilectionis furor exuberans, paternam ſæpe numero prorumpit in laudem. Non poteſt exſtingui tantorum æſtuans cumulus gaudiorum, & juſtiſſimi favoris gratia intempeſtivo neſcit interire ſilentio: unde quoties me præſente fit ſermo de partibus, ego pro parte veſtrâ confidenter defendens, inimicæ auſus poteſtatis impugnare, imò meis rationibus expugnare non vereor. Ante utique juſtiſſimè lætabar, & veſtro merito amplectebar ſucceſſus, ſed illa ſcripturæ & ſalutationis veſtræ plurimæ etiam commendationis atque in finem veriſſimæ promiſſionis glorioſa dignatio, parvitatis meæ omnem ſufficit impetrare favorem. Neſcio quam hauſi ſpiritualem & intimæ ſuavitatis dulcedinem, ac ſingula verba tamquam ſingula divinæ benedictionis munera lætiſſimè ſimul devotiſſimeque ſuſcepi. Præterea filii veſtri, & domini mei Cardinales, Henricus Piſanus, & Magiſter Guillermus, Dei, veſtrique gratiâ, multum honorificentiæ & benevolentiæ mihi exhibuerunt. Gratulor itaque tales à latere veſtro delegatos fuiſſe, qui & veſtræ electionis cenſurâ, & omnimodâ ſubditorum reverentiâ digniſſimi æſtimantur. Sed quia non illis meus, ſed illorum mihi neceſſarius eſt & ſalutaris interventus, jam pro P. conſanguineo meo, Abbate S. Maxentii, ſublimitati veſtræ ſupplicans, & ad ſcabellum pedum veſtrorum humillimè proſtrata, poſtulationem continuo; ut cariſſimo meo ordinis ſui uſum, & liberam miniſtrandi poteſtatem miſeratio veſtra piè reſtituat. Adventum veſtrum ad partes noſtras in Dei noſtrique beneplacito deſiderans deſiderarem; ſed & abſenti & præſenti paratiſſima ſum omnem exhibere humilis & fidelis miniſtræ devotionem. Univerſis Eccleſiæ filiis Patrem ſuum divina miſeratio conſervet incolumem.

Epiſtola II. Ejuſdem Domino JACINTO *Cardinali.*

Orat ut Abbati S. Maxentii faveat.

DOmino & dilecto ſuo JACINTO Dei gratiâ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diacono Cardinali ALIENOR Regina Angliæ, Salutem & debitum dilectionis officium.

Non eſt enim aut novus aut dubius veſtræ favor excellentiæ, ſi ſemper habitus, ſemper exhibitus, nec remitti novit nec intermitti. Gaudeo in tantâ perſonâ, tantum me habere & habuiſſe amicum. Cujus ſolius auctoritate & diligentiâ mea quælibet & quantalibet negotia ſuo valeant lætari perventu. Teſtantur enim litteræ veſtræ, & literis veſtris mea teſtatur conſcientia, vos ex propoſito ad honorem meum & meam plurimùm intendere magnificentiam. Ego quod ſum, quod poſſum, to-

tam

Digitized by Google

tam mentem meam, omnes facultates meas vobis devotè, fideliterque expono. Spero autem & plurimum deſidero veſtrum in partes iſtas adventum, quem ſi Deus meus præſtiterit, vobis ſerviendi, & affectûs mei ſinceritatem exequendi, copiam habebo pleniorem. Interim ſi quæ in his locis ſunt, aut reperiri poſſunt, quæ veſtræ placeant majeſtati; agnità veſtrà ſuper his voluntate tam læta de mandato, quam devota in obſequio, ea vobis mittere non differam. Præterea fratri cariſſimo, conſanguineo meo P. S. Maxentii Abbati, precor & ſupplico, ut pro meâ in vobis confidentiâ, pro veſtrâ etiam erga me benevolentiâ, ordinis ſui uſum, & liberam miniſtrandi poteſtatem ei à Domino Papa veſtra impetret dignatio. Valeat Caritas veſtra in Chriſto.

Anno circ. MCLX.

Epiſtola I. ODONIS *Canonici Regularis.*

Agit de regulari obſervantia Canonicorum Regg.

FRatri R. Frater Odo Canonicæ profeſſionis votum perſolvere.

Ut tibi ſcriberem, Frater Cariſſime, plus me coëgit otium, quàm aliquod certum negotium; plus fraternæ dilectionis fiducia, quàm aliqua litterarum ſcientia: ſed quia verba mea qualiacumque ſint puto tibi placere, idcircò malui aliquid ſcribere, quàm ſilere. Precor itaque quatenùs otioſi verba non otioſè perpendas, & quidquid inſipienter dixero, ſapienter ut corrigator attendas.

Quid voris promiſſum.

In profeſſione igitur noſtrâ quam fecimus, tria, ſicut benè noſti, promiſimus, Caſtitatem, Communionem, Obedientiam. Si verba iſta ſuperficie tenùs tantùm attendimus, mox quaſi de profeſſione obſervatâ ineffabiliter, ſed tamen pueriliter exultamus. Dices enim forſitan aliquis: Profeſſionem quam Deo inſpirante promiſi, uſque huc ipſo adjuvante ſervavi: Caſtitatem quippe corporis teneo: nihil habendo proprium communiter vivo: faciendo quod mihi præcipitur, obedientiam ſervo. Ecce ſi ita eſt, ut dicit, benè utcumque ſe habet, ſed tamen qui hoc dicit ſecurus eſſe non debet: ſi enim profeſſionis verba diligentiùs attendamus, & quod intùs latet paulo ſubtilius inquiramus, videbimus planè necdum nos forſitan inchoaſſe, quod inaniter putabamus nos perfeciſſe.

Duplex caſtitas.

Sed quia caſtitatem priùs promiſimus, priùs utrum benè ſervata fuerit videamus. Scriptura quippe ſacra duplicem aſſerit eſſe caſtitatem, carnis videlicet integritatem, & animi puritatem. Quæro igitur quæ ſit pejor corruptio, mentis an corporis? Sed hujus quæſtionis ſapienti patet ſolutio, ſi eum vera comitatur diſcretio. Mentis quippe corruptio tanto eſt longè deterior, quanto natura ejus incomparabiliter melior. Quæ ſit autem carnis integritas, eſt omnibus ferè notum; ſed quæ ſit mentis puritas, multis, quod pejus eſt, ignotum. Sed quantum mihi videtur, illa mens caſtiſſima comprobatur, quæ cum ſit inter omnia, Deum ſuper omnia diligit, & pro ejus amore nulli peccato vel ſaltem in cogitatione conſentit. Quoties enim peccato alicui quantumlibet minimo conſentimus, quoties aliquid præter Deum diligimus, toties caſtitatem noſtræ mentis corrumpimus, quia Creatorem ſponſum animæ relinquentes, & creaturæ nos per illicitum amorem conjungentes, quodammodo ſpiritualiter fornicamur. Plus aliquid dicam. Quoties de tranſitoriis rebus otioſè & inutiliter cogitamus, toties puritatem animi in conſpectu Domini violamus. Hoc quod dico ſenſerunt eſſe veriſſimum qui dixerunt; Fornicationem eſſe momentaneum à Chriſti contemplatione receſſum. Perfecti etenim viri internæ dulcedini tanto dilectionis ardore per contemplationem inhærent, ut cum per deſidiam, ſeu per negligentiam, vel modicum ab eà receſſerunt, fornicaſſe ſe judicent. Hanc David fornicationem devitans, hanc caſtitatem deſiderans, aiebat: *Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* Sed hujuſmodi caſtitatem tenere fragilitati noſtræ eſt valde difficile, & penè impoſſibile. Ut enim de corpore taceam, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Atque ideo forſitan dicis, hanc caſtitatem nemo promiſit, nemo ſervavit. Quis enim auderet promittere, quod ſciret ſe ſervare non poſſe? Quis unquam hanc tenuit caſtitatem, ut nulli prorsùs peccato aliquatenùs conſentiret, aut per contemplationem Deo jugiter inhæreret? Pſal. 72. 27.

Hac igitur quæſtione, infirmitate noſtrâ compulſi, quamvis ſuperiora nos dixiſſe non pigeat, talem in ſequenti caſtitatem deſcribimus, quam per Dei gratiam & habere poſſumus & debemus. Dicamus itaque caſtitatem eſſe illam carnis integritatem, quæ vel in virginibus nunquam corrumpitur, vel in jam corruptis per confeſſionem & pœnitentiam reparatur, & religionis amore de cætero jugiter conſervatur. Adjungamus etiam ſi placet illam animi puritatem, de cujus corruptione ſic in Evangelio legitur: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Hujuſmodi caſtitatem nullus noſtrûm, ut puto, negabit ſe eſſe profeſſum, id eſt, ut nec per carnem fornicationis expleat actum, nec in corde habeat fornicationis conſenſum. Si igitur ſuperiorem caſtitatem tenere non poſſumus, ut nihil peccato quamvis minimo conſentiamus, hanc ſaltem ultimam teneamus, ut nec immunda violatio corrumpat carnem, nec illicita fornicandi concupiſcentia per conſenſum polluat mentem. Hæc de caſtitate.

Caſtitatis deſcriptio. Matt. 5. 28.

Dicamus de Communione: Sicut ſuperiùs diximus, quia nihil exterius proprium ſe videt habere, ideo communionem ſe perfectè putat tenere. Attendit forſitan quòd proprium non habet panem, quòd non habet propriam veſtem, & non attendit quòd habet propriam voluntatem. Attendit ſe habere communem cum cæteris manſionem, & non attendit ſe non habere cum cæteris communem dilectionem. Qui ſic attendit cæcus eſt, foris eſt. Redeat intùs, aperiat oculos cordis, & attendat veritatem internæ communionis. Illa quippe communio vera & ſancta eſſe putatur, de quâ in Apoſtolorum Actibus legitur: *Erat illorum cor unum & anima una.* Plus valet inter multos cor unum, quàm commune cellarium: plus anima una, quàm communis menſa. Quid verò prodeſt in cibo & potu aliis eſſe conjunctum, & per propriam voluntatem ab aliis eſſe disjunctum? Parum prodeſt communio facultatum, ubi fuerit diſſenſio voluntatum. Ampliùs, ſi uni placet ſobrietas, alteri ebrietas; uni ſilentium; alteri multiloquium; uni fraterna concordia, alteri fraterna diſcordia; quomodo, rogo, poteſt eſſe valens exterior rerum communio, ubi fuerit tam nefanda & deteſtanda morum disjunctio? Non ergo propter unius domûs habitationem, vel unius menſæ participationem, vel, quod majus eſt, propter unam Dominici corporis & ſanguinis perceptionem, putet ſe implere aliquis communionis profeſſionem, qui ſibi aut propriam retinet voluntatem, aut per malos mores fraternam dividit unitatem. Hæc de communione.

Quæ vera paupertas religioſa & communio. Act. 4. 32.

Nunc de obedientiâ pauca dicamus. Magna eſt certè virtus obedientia, & ſubjectis omnibus neceſſaria. Sed quid eſt aliud obedire, niſi omni terreno timore & amore poſtpoſito, pro ſolo Dei amore quæ ſibi jubentur implere? Sed ſunt nonnulli qui idcircò obedientiam exhibent, quia Prælati eorum nihil

Obedientia quando vera.

eis niſi quod eſt proſperum jubent: at ſi eis aliquid aſperum, & quod eos gravet, imponitur, contiguò eorum obedientia utrum vera fuerit demonſtratur: & hi tales rectè lilio comparantur, quod dum non tangitur, ſuaviſſimum reddit odorem; cum verò premitur, peſſimum emittit fœtorem. Sciendum verò eſt, quòd injunctæ nobis obedientiæ debemus aliquando voluntatem noſtram in ea jungere, aliquando autem ab eâ lenem penitus removere. Cum enim Abbas meus mihi præcipit jejunare, ſilentium tenere, pro offenſis meis correptionem accipere, vel aliquod opus, quamvis ſit viliſſimum, facere, obedientiam talem debeo gaudens & cum læta voluntate ſuſcipere. At ſi mihi præcipit lautiores cibos pro aliquâ causâ comedere, pro diverſis negotiis huc illucque frequenter diſcurrere, villarum procurationes ſuſcipere, & cætera quæ carni placent, & quæ proſpera ſunt, agere: hujuſmodi obedientiam non debeo quidem arrogantèr quaſi pro religione reſpuere, ſed delectationem propriæ voluntatis non debeo in illa aliquatenus quærere. Itaque in obedientiâ exhibendâ, iſta eſt diſcretio retinenda, ut ſcilicet ſi obedientia gravis vel etiam vilis injungitur, hanc bonæ voluntatis diſcretio vel devotio comitetur. Si autem ſuavis & quæ carni placet, imponitur, mox ab eâ propriæ voluntatis cupiditas repellatur. Quicumque enim ſemel pro amore Dei ſæculi blandimenta & impedimenta reliquerit, peccat protulldubio ſi adhuc quandoque ex propria voluntate redierit.

Quòd ſi aliquis contendat profeſſionem noſtram ſimpliciter & ſecundùm quod verba ſonant, intelligi oportere, meliùs volo ejus intellectui humiliter & pacificè cedere, quàm ſuperbè & contentiosè reſiſtere. Ego enim quando fragilitatem & imperfectionem meam reſpicio, etiam illum qui eam ſimpliciter & humiliter ſervat, magnum apud me judico. Sed tamen melius mihi videtur, quaſi de non ſervatâ prudenter eſſe ſuſpectum, quàm de ſervatâ imprudenter eſſe ſecurum.

Sed hæc hactenùs: Ecce, mi Frater, quia eram aliquantulum, imò nimium otioſus, longe protrahendo epiſtolam factus ſum in loquendo verboſus. Sic vitium de vitio naſcitur, ſic de malâ radice malus ſurculus propagatur. Ecce enim quia ſectabar otium, incurri multiloquium, in quo ſecundùm Salomonem non putu me effugiſſe peccatum. Sed quia jam inſinuavi quod volui, verboſitati terminum poſui. Vale, & ora pro me, gratia tecum. Fratres noſtros ex toto corde ſaluto, & ut ſe invicem diligant, nihil per contentionem agant, id ipſum ſapiant, extraneos advenientes cum caritate ſuſcipiant, ſupplex deprecor & exoro.

Epiſtola II.

Fratrem contortatur, adhortaturque, ut in Monaſterio permaneat.

FRatri N. Frater Oou felicitatem & felicitatis perpetuitatem.

Cum adhuc, Cariſſime Frater, in Apponi-villâ maneres, voluntatem tuam mihi inſinuaſti, & ut Dominum Abbatem pro reditu tuo rogarem, per internuntium monuiſti: velles verò ſi fieri poſſet, nobiſcum libenter manere, velles Fatres, quos amas, videre, velles eorum dulci colloquio intereſſe. Dulce eſſet tibi eorum conſortium, dulce colloquium, dulce ſolatium. Non miror iſta; ſunt enim, ut verum fatear, Fratres noſtri ad ſocietatem amabiles, ad imitandum utiles. Sunt, inquam, amabiles ad ſocietatem, tùm pro vitæ ſanctitate, tum pro morum ſuavitate. Verumtamen, mi Frater, noli pro abſentia noſtrâ dolere, noli hoc graviter ferre; certè ſi ex propria voluntate nos reliquiſſes, pro aliquâ ſæculari delectatione, & per licentiam foris exiſſes, tunc meritò dolere debuiſſes. Nunc verò quoniam vera obedientia te coegit proprium relinquere voluntatem, & inſuper fratrum tuorum amabilem ſocietatem, exulta & gaude, & virtutem obedientiæ toto cordis amore complectere. Quod ſi propter diſcendi ſtudium, noſtrum velles habere conſortium, ad hoc non ego, ſed in vitis Patrum ille Sapiens ſenex reſpondeat: *Cella tua*, inquit, *omnia te poteſt inſtruere.* Quomodo, inquis? Quomodo inſtruit quæ non intelligit? Quomodo docet quæ vocem non habet? Audi breviter: Inſtruit plane ſi ſit qui intendat, ſi ſit qui aures cordis aperiat: cella quippe inſtruere dicitur, cum qui in eâ ſedet, Spiritu ſancto illuſtratus inſtruitur, cum in eâ poſitus diverſis tentationibus agitatur, ſed per Dei gratiam liberatur. Magna quidem doctrina tentationum, cum & per eam homo ſuam intelligit infirmitatem, & tentantis diaboli malignitatem, & Dei liberantis benignitatem.

Videmus pleroſque illiteratos in cellulis habitantes de moribus ſubtiliter diſputare, diaboli occultas inſidias mirabili celeritate deprehendere, & deprehenſas cavere, & inſuper Deum ſuper omnia amare & quærere. Quis quæſo docuit illos? Non docuit eos Magiſtrorum eloquentia, ſed Spiritûs ſancti gratia, & tentationum experientia. Huic igitur doctrinæ intende, & in cellâ tuâ jugiter propter Deum ſede: quia, ſicut ſcriptum eſt, qui ſedet in cellâ ſuâ propter Deum, ibi erit ubi Abba Antonius. Habes certè tecum grande ſolatium, Fratrem videlicet G. qui te poteſt & verbo docere, & bonis operibus informare. Vale & ora pro me. Gratia tecum.

Epiſtola III.

Quam præſtans obedientiæ virtus.

NOſti, Frater Cariſſime, quia *melior eſt obedientia, quam victimæ.* Et iterum: *Vir obediens loquitur victorias.* Et, *Melior eſt vir patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.* Apoſtolus: *Obedite per omnia præpoſitis.* Sed quare tot obedientiæ teſtimonia profero? Si aliquis extraneus audierit iſta, vel legerit, fortitan te de inobedientiâ ſuſpectum habebit. Sed hoc penitùs abſit. Non intendo per iſta verba te inobedientiâ revocare, ſed potiùs in virtute obedientiæ quam fideliter exhibes, confirmare. Sed tamen cum hoc inceperim, ſic tibi relicto quodam velamine manifeſto, ut & quod volo dicere tibi ſit manifeſtum, & neſcientibus quoque ſi legerint maneat occultum. Novit conſcientia tua, & ego ſimiliter te revelante cognovi, quia priùs quàm Dominus Abbas obedientiam iſtam, quam modo exerces, tibi injungeret, quiddam tibi alium agere libuiſſet, ſi licuiſſet; & quidquid agere diſponebas, bonâ voluntate & piâ utilitate facere cupiebas. Nam ſi diſpoſitionis tuæ ſequeretur effectus, aliquis inde ut ſperabas, proveniret fructus. At poſtquam ſubitò & inopinate à Domino Abbate ut huc venires mandatum obedientiæ ſuſcepiſti, continuò totum quod diſpoſueras, quamvis bonum, quamvis utile, reliquiſti, & voluntatem propriam deſerens, cum domino Jesu dixiſti: *Non veni facere voluntatem meam.*

Prov. 21. 18.
Ibid. 16. 32.
Heb. 13. 17.

Joan. 5. 30.

Quid obedienti obſervandum.

Scire tamen te convenit, quia plerumque diabolus eos, quos non poteſt ad inobedientiam trahere, facit in obedientia murmurare, ut ſaltem per occultum murmur obedientiæ meritum minuat, qui per apertam inobedientiam non ſupplantat. Sollicitè igitur contrà diaboli inſidias nos vigilare oportet; quia ipſe eſt adverſarius ille qui *tamquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret.* Sed quia verba iſta de Apoſtolo poſui, ea breviter non neceſſariò, ſcilicet quaſi ex ſuperfluo, pro capacitate mei ſensûs expoſui. Rectè itaque diabolus adverſarius dicitur, quia quibuſ-

dam in viâ Dei exiſtentibus, & ad eum toto deſiderio cordis currentibus, ſeipſum opponere nititur, & ne ad eum perveniant, quantumcumque potuerit, adverſatur. Qui etiam cum devorare quemlibet appetit, tamquam leo rugiens circuit. In rugitu notatur ſævitia, in circuitu autem aſtutia. Itaque rugit ut terreat, circuit ut decipiat. Per rugitum terret formidoloſos, per circuitum decepit incautos. Sed nos per Chriſtum, qui eſt Dei virtus & ſapientia, & roborati & illuminati, & contrà utrumque armati per fortitudinem, contemnamus rugitum, & per prudentiam caveamus circuitum.

Multiplex diaboli calliditas.

Vellem adhuc ſi poſſem diaboli circuitum ſubtiliùs indagare, & ejus inſidias ut caveri poſſint lucidiùs propalare. Diabolus igitur quando aliquem cupit ſubvertere, ſi id leviter facere poteſt, non curat ibi diutiùs laborare. Et ideo imprimis in aperto quaſi in facie ad facinus ſeu flagitium perpetrandum inſtigat, ut citò & ſine labore ſubvertat. Vult ut homo malum quod ei ſuggerit apertè videat, & tamen faciat, ut eum majori reatu involvat. Quod ſi à facie victus receſſerit, mox circuire incipiens ad ſiniſtrum latus paulum ſe occultando convertit. Per latus ſiniſtrum intellige opus malum. Sed notandum quia illud quod à noſtro latere ſtat, oculus noſter nequaquam ex oppoſito, ſed obliquo imperfectè conſiderat. A ſiniſtrâ ergo parte diabolus tentationem immittit, quando malum eſt quidquid ſuggerit: ſed ne perfectè videri poſſit, illud velamine vel neceſſitatis, vel fragilitatis abſcondit. Sicut pleriſque ſub prætextu neceſſitatis inducit vitium guloſitatis, & ſub excuſatione fragilitatis ingerit culpam noxiæ levitatis. Dicit enim: oportet te multum comedere, quia hoc exigit tua neceſſitas: licet tibi ridere & loqui, quia ſic eſt humana fragilitas. At ſi ibi quoque ſe viderit deprehenſum, continuò gyrando tranſit ad dorſum, ut ſaltem ibi percutiat hominem, ubi non videt, quem per apertum malum in facie, nec per velatum in latere decipere valet. Sæpe etenim ſic deceptiones ſuas latenter occultat, ut quaſi à tergo veniens, ſubitò & inopinatè percutiat. Sed forſitan ille qui tentatur, more ſanctorum animalium non ſolùm in facie, ſed etiam in dorſo oculos habet, & ideo diabolica illa tentatio velociter deprehenſa, nihil ei penitùs nocet.

Inimicus autem malitiam, quam poſt dorſum paraverat, videns eſſe detectam, ut totum circumeat pergit ad dexteram. Sed quid per dexteram niſi bona actio deſignatur? Ad dexteram ergo tranſit, non ut bonum ſuadeat, ſed potiùs ut bonum corrumpat. Quia enim dum malum ſuadet, ea omni parte repulſus excluditur, ſuâ cum urgente nequitiâ quando plus non poteſt, ſaltem bonum inficere nititur. Quibus autem modis illud inficiat, in paucis oſtendam. Per ſuperbiam, per vanam gloriam, per indiſcretionem. Tunc enim per ſuperbiam bonum corrumpitur, quando cor benè operantis cæteros deſpiciendo, ſeque aliis præferendo, in altum tumide ſublevatur. Hoc ſuperbiæ vitio Phariſæi bona diabolus malè inficeiat, cum publicano à longè ſtanti & pœnitenti præferendo dicebat: *Non ſum ſicut cæteri hominum: velut etiam hic Publicanus.* Vana etiam gloria tunc ſuam maculam ingerit quando is qui bonum operatur laudem propriam ab hominibus quærit. De quibus in Evangelio veritas ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* In quibus verbis boni operis corruptio magna oſtenditur, cum æternæ remunerationis præmium pro laude tranſitoriâ, corruptione peſſimâ commutatur. Tertio autem modo bonum quod agit vitiatur, ſi in exhibitione boni operis diſcretio non tenetur. Propter quod dicitur: *Si rectè offeras, & rectè non dividis, peccaſti.* Rectè quippe offert, ſed rectè non dividit, qui bonum quidem facit, ſed faciendi tempus & modum per diſcretionem ſubtiliter non diſcernit.

Quibus modis bonum inficit Sathan.

Luc. 18. 11.

Matt. 6. 2.

Sunt etiam alia multa corruptionum genera, quibus noſtra, ſi qua ſunt, bona opera frequenter inficiuntur, quæ & longum eſſet ſcribere, & faſtidioſum audire, & quod verius eſt, ego cæcus & mutus, nec videre valeo, nec proferre. Sed hoc tibi, Frater, de diaboli circuitu dictum ſufficiat, quem Deus & intelligere & cavere ſuâ nobis pietate concedat.

Epiſtola IV.

FRatri R. Frater O... ſalutem.

Oportet, Cariſſime Frater, ut hi & cæteri Fratres noſtri qui foris ad obedientias habitatis, partim pro voto profeſſionis, partim pro amore Religionis, verba veſtra & opera ſollicitè conſervetis. Ad vos enim quorumdam oculi detractorum vitioſè & malitioſè frequenter reſpiciunt; ad vos diligenter, ſed non causâ dilectionis intendunt; opera veſtra non ad imitandum, ſed ad laceſſendum, conſiderant; verba veſtra non causâ ædificationis, ſed potiùs cauſa detractionis auſcultant, & ſi in eis aliquid reprehenſibile viderint, exultantes & inſultantes deridendo & ſubſannando blaſphemant. Dicunt enim: Videte quales ſint Monachi, quales Regulares Canonici: Videte quantum ſint cupidi, quantum ſuperbi, quàm iracundi, quàm invidi. Ecce Regularis ille cupidè aliena diripuit; ecce illi & illi contumelioſa verba reſpondit; ecce non ſolùm cum extraneo, ſed & cum Fratre ſuo litigium habuit. Utinam detractores noſtri pro ſuâ tantùm iniquitate, & non pro rei veritate tibi dicerent. Utinam in nobis de his omnibus nihil penitùs invenirent. Sed væ nobis, ſi verum eſt iſtud quod dicitur, ſi per nos inter homines nomen Domini blaſphematur. Hoc enim eſt per nos nomen Domini blaſphemare, divino ſcilicet cultui ac ſacræ Religioni propter cupiditates & contentiones noſtras derogare.

Religioſi cautè extrà Monaſterium ſe gerere debeant.

Neceſſe eſt igitur nobiſmetipſos circà vitam noſtram ſollicitè vigilare; & quantum poſſumus pro amore Dei coram hominibus verbis & operibus, irreprehenſibiles exhibere. Sed ſunt nonnulli qui quantum ad opera ſpectat ſemetipſos cautè cuſtodiunt, & ad perfectionem quamdam jejunando, vigilando perveniunt, ſed tamen ad illius perfectionis ſublimia non pertingunt, de quâ beatus Jacobus Apoſtolus ait: *Si quis in lingua non offendit, hic perfectus eſt vir.* Rectè virum perfectum appellat, qui quaſi vir viriliter ſtando in ſermone ſuo offendendo non titubat; fragilis enim & quaſi fœmineus eſſe convincitur, qui non ſolùm otioſa vel levia proferendo, & quaſi in minimis offendendo, huc illucque vacillando dilabitur, verùm & impellente irâ, præcipitante furore, nullo moderamine retinent frænum linguæ, litigando & convitia irrogando, quaſi fortiter offendens, graviter currens, totus penitùs conquaſſatur. Periculoſum quippe eſt otioſa verba proferre, ſed valde periculoſius convitia irrogare. Nam pro otioſo verbo ratio redditur, pro contumelioſo pœna exſolvitur. Siquidem Dominus in Evangelio ait: *Omne verbum otioſum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Et alibi: *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis.*

Jacob. 3. 2.

Matt. 12. 36.
ibid. 5. 22.

Ecce in his verbis hoc quod prædixi patenter oſtenditur, quia & otioſum verbum ſequitur inquiſitio rationis, & illatum convitium pœna certæ damnationis. Magnum quippe eſt illud peccatum, per quod homo ſeparatur à regno cœlorum. David Propheta cum quæreret: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* ſubjunxit dicens: *Qui ingreditur ſine macula,*

Pſal. 14. 1. & ſq.

Et poſt pauca: *Nec fecit proximo ſuo malum & opprobrium non accepit adverſùs proximum ſuum.* Sed quid eſt adversùs proximum opprobrium accipere, niſi illatum proximo opprobrium libenter audire? Ille quippe accipit qui libenter audit. Si igitur à tabernaculo Dei excluditur qui adversùs proximum opprobrium accipit, quantò magis ille qui intulit? Idem etiam Propheta cum alibi quæreret, quis ſcilicet etiam vellet, & dies bonos videre diligeret? ſuppoſuit dicens: *Prohibe linguam tuam à malo:* ac ſi diceret: Si linguam tuam à malo prohibueris, vitam & dies bonos proculdubio conſequêris. Salomon quoque ait: *Mors & vita in manibus linguæ.* Quia plerumque pro ſermone malo & dicentis & audientis anima moritur: & rurſum pro bono, & qui dicit, vitam meretur; & qui audit, à morte animæ ſuſcitatur. Nam quia ſermo malus more gladii mortem animæ inferendo trucidat, Propheta David quodam loco inſtrumenta ſermonis, inſtrumenta mortis appellat, dicens: *Filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Et rurſùm quia ſermo bonus vitam tribuit, Scriptura ſacra alio loco dicit: *Lingua placabilis lignum vitæ.* Oportet ergo à malo cohibere linguam, ſi volumus pervenire ad vitam.

Pſal. 33. 14.

Prov. 18. 21.

Pſal. 56. 5.

Prov. 15. 4.

Sed forſitan dicis: Vos qui intùs in Monaſterio vivitis, qui horis conſtitutis ſilentium tenetis, qui lectioni & orationi aſſiduè vacatis, offenſiones linguæ faciliùs cavere poteſtis. At nos qui jugiter foris ſumus, qui pro innumeris cauſis huc illucque diſcurrimus, qui poſſumus loqui cum volumus, in verbis noſtris frequenter offendimus. Veſtras autem linguas ne pernicioſè fluant ſilentium ligat, noſtras verò licentia loquendi nobis conceſſa relaxat. Iſtis ſermonibus tuis ſic ego reſpondeo. Verum eſt quòd ad cuſtodiam oris multum nos & ſpirituale ſtudium, & conſtitutum ſilentium juvat, ita ex utroque adjuti, otioſa verba proferre nec libeat, plerumque nec liceat. Vobis autem qui foris eſtis, etſi propter neceſſitatem data eſt licentia loquendi; ſed nulla conceſſa eſt poteſtas peccandi. Non enim ideo vobis data eſt loquendi licentia, ut vel cum extraneis habeatis jurgia, vel vobiſmetipſis inferatis convitia. Quòd ſi cum eis qui foris ſunt litigatis, & intùs vobiſmetipſis detrogatis, fateor vobis quia à regularis vitæ tramite longiſſimè aberratis.

Denique exteriora veſtra paulo diligentiùs attendamus. Si noſtrum nomen & habitum conſulamus, non benè convenit vocari Regularem Canonicum, & verbis & operibus illicitis eſſe diſtortum. Non unquam benè concordat caput raſum, & cor ſuperbum; cappa religioſa, & lingua litigioſa: parum proſunt ea quæ foris ſunt humilitatis indicia, ſi intùs in mente dominatur ſuperbia: parum prodeſt in modum pœnitentis caligas truncatas habere, & de perpetratis malis nullum dolorem pœnitentis ſentire: parum prodeſt quòd corona in capite dilatatur, ſi in corde refrigeſcens caritas coarctatur: parum prodeſt alta tonſura, ſi non tenetur in ſermone menſura. Igitur noſtrum exteriorem habitum attendamus, & quid nobis admoneat intendamus. Si autem propter humanam infirmitatem, & loquendi aſſiduitatem, otioſa verba, & cætera quæ videntur eſſe minima, dimittere omninò non poſſumus, contentiones tamen & detractiones per Dei gratiam extirpare prorsùs & poſſumus & debemus. Quòd ſi aliquando, quod abſit, diabolo ſuadente, & iracundiâ impellente, alter alteri convitium vel maledictum intulerit, ſecundùm Regulæ noſtræ conſilium & ille qui intulit debet quantociùs ſatisfacere, & ille qui læſus eſt ſuam diſceptationem dimittere. Ut autem offenſiones linguæ, quæ multæ ſunt, cavere poſſimus, Domino Deo noſtro cum Propheta dicamus: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, &c.*

Ecce, mi Frater, litteras iſtas etſi tibi ſpecialiter miſi, tamen ea quæ ſcripta ſunt de omnibus Fratribus generaliter dixi; quia ſic mihi placuit, ut tecum loquendo omnes pariter ac monerem, & omnes admonendo te non exciperem.

Epiſtola V.

FRatri R. Frater O n o ſalutem.

Precor te, Cariſſime Frater, quatenùs in Obedientiâ tibi commiſſâ ſic te contineas, ut & in vitâ tuâ Deus laudetur & honoretur, & per bonam famam tuam noſtra Eccleſia exaltetur. Vide ut & de foris coram hominibus bonum teſtimonium habeas, & intùs coram Deo de bonâ conſcientiâ gaudeas. Tunc autem conſcientia erit bona, ſi nullum malum feceris ex deliberatione, & quodcumque bonum feceris ex ſimplici intentione; alioquin niſi intentio tua fuerit ſimplex & recta, nec fama quæ foris eſt erit vera, nec conſcientia quæ intùs eſt erit bona. Intentionis autem ſimplicitas, hæc rectiſſima eſſe comprobatur, quando in bono opere penitùs laus humana reſpuitur, & ſolummodo laus Dei & utilitas proximi quæritur. Itaque illa duo recta, ſcilicet operatio & ſimplex intentio duo faciunt bona; quia & ſimplex intentio per conſcientiam bonam operantis mentem intùs lætificat, & recta operatio, quæ foris oſtenditur, ad laudem Dei alios invitans, eos ad bonum operandum informat. Dicamus cum Apoſtolo, ſi tamen in veritate dicere poſſumus: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Ille enim ſolummodo certiſſimè gloriari valet, cui conſcientia bona intus teſtimonium perhibet. Certè, ut mihi videtur, faciliùs homo decipitur, ſed Deus nullatenùs irridetur: *Homo* verò *videt in facie, Deus autem* videt *in corde.* Deo igitur, qui intùs videt, conſcientia noſtra pura & ſimplex appareat, & hominibus, qui vident faciem, ut glorificetur Deus, veſtrum opus bonum reluceat.

Documenta utiliſſima ſubminiſtrat.

Recta operatio, & ſimplex intentio, planè neceſſaria.

2. Cor. 1. 12.

1. Reg. 16. 7

Si itaque operatio recta, ſit intentio ſimplex & pura, quia maxillum ante oculos operatio noſtra procedit, ſi eam bona intentio non præcedit. Nec conſcientia intùs requiem habet, quam vel perpetrata culpa deterret, vel de bono opere laus humana quæſita remordet. Tamen ſi de conſcientiâ noſtrâ veram volumus habere notitiam, neceſſe eſt ut præcedat ſcientia conſcientiam. Ubi enim non eſt ſcientia, nulla poteſt eſſe vel bona vel mala conſcientia. Ubi verò ſcientia præcedit, mox utrum conſcientia bona vel mala ſit innoteſcit.

Quid in bonis ſcientia, quid in malis operatur.

Sunt autem quidam boni, qui propter vitæ munditiam malam non habent conſcientiam, ſemetipſos diligenter per ſcientiam inquirunt, ſed quia puri ſunt & mundi, nullius mali ſibi conſcii ſunt: in iſtis præcedit ſcientia, & ſequitur bona conſcientia. Sunt verò alii qui mali quidem ſunt, ſed per ſcientiam ſuam recognoſcunt: iſti cognoſcendo ſemetipſos malam quidem habent conſcientiam, ſed tamen dolentes & gementes quandoque convertuntur ad pœnitentiam. Horum ſcientiam mala conſcientia ſequitur, ſed conſcientia per ſcientiam illuſtrata in bonum per pœnitentiam commutatur. Sunt etiam alii pejores, & ſupradictis multo deteriores, qui propter ſuam ſtultitiam, ſuam non attendunt malitiam. Et quia ſeipſos per ſcientiam diſcutere aut nolunt aut negligunt, lucem ſcientiæ non habentes, in peccatis ſuis quaſi in teterrimâ nocte periculoſiſſimè dormiunt, & tales ad pœnitentiam aut vix aut nunquam redeunt, quia pœnitentiæ viam, id eſt ſcientiam perdiderunt. Scriptum quippe eſt: *Qui addit ſcientiam, addit & dolorem.* Unde liquidò patet

Eccleſ. 1. 18.

Digitized by Google

quia qui nullam ſcientiam habet, de peccatis ſuis dolere non valet. Videmus pleroſque juſtos pro leviſſimis delictis amariſſimè flere: & è contrario quoſdam peſſimos pro horrendis ſceleribus nullum dolorem ſentire, imò etiam, quod valde dolendum eſt, lætari & exultare, de quibus ſcriptum eſt : *Qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Sed ut quid hoc, niſi quia & juſti luce ſcientiæ illuminati, etiam de minimis quæ in ſe cognoſcunt, ſemetipſos graviter reprehendunt, & mali lucem ſcientiæ non habentes, & ſemetipſos penitùs ignorantes, etiam horrenda ſcelera quæ faciunt, pœnitendo plangere neſciunt ? Si igitur conſcientias noſtras quales ſint veraciter ſcire deſideramus, neceſſe eſt ut ſcientiæ operam demus, & ad hanc habendam non de noſtrâ præſumamus induſtriâ, ſed de ſolâ Dei miſericordiâ & ſuperabundanti ejus gratiâ. Rogemus itaque Dei miſericordiam, imploremus ejus gratiam, ut det nobis ſcientiam & bonam conſcientiam, quatenùs & per ſcientiam noſmetipſos veraciter agnoſcamus, & de bonâ conſcientiâ in conſpectu ejus ineffabiliter gaudeamus.

Prov. 2. 14.

Ex vera ſcientia bona conſcientia.

Sed væ mihi miſero qui conſcientiam bonam non habeo, & tamen de bonâ conſcientiâ loqui præſumo. Quomodo etiam conſcientia mea poterit eſſe bona, qui & mala multa commiſi quæ dignè per pœnitentiam non delevi ; & bona quæ facere debui, torpens & negligens facere nolui ? Aliter enim conſcientia noſtra bona eſſe non poteſt, niſi & mala quæ fecimus dignè per pœnitentiam defleamus, & præveniente nos gratiâ Dei, bona quæ poſſumus, faciamus. O conſcientia bona, quantum es amabilis & jocunda ! O Theſaurus magnus, nullis terrenis divitiis comparandus ! Certè nihil in hac vita felicius, nihil jocundius.

Sed forſitan dicis : Quomodo ſcis quod nihil ſit felicius, nihil jocundius ? Aliquando cibum eſſe bonum dicimus, quia hoc per experientiam ſcimus. Tu verò, ſicut dixiſti, conſcientiam bonam non habes, quomodo quod nihil ſit felicius ſcire potes ? Hoc forſitan dicis : ego autem quid dicam ? Non in veritate dicere poſſum quod Apoſtolus ait : *Nihil mihi conſcius ſum* : imò multum conſcius ſum. Audi tamen ſimilitudinem & intellige rationem. Certè per oculos multa videmus : quæ tamen non habemus ; ſic per rationem multa eſſe bona cognoſcimus, quæ tamen non facimus. Et per eamdem rationem de virtutibus multa diſſerimus, à quibus vacui ſumus. Ecce verò ego ipſe de bonâ conſcientia loquens, & per rationem multa diſſerens, quaſi per oculum bonum video, quod tamen in memetipſo non habeo. Audi & aliud : Plerumque dum guſtamus amaritudinem fellis, laudamus dulcedinem mellis, & quamvis in præſenti ſolam fellis amaritudinem ſentiamus, ex ejus tamen comparatione eam quam non ſentimus mellis dulcedinem approbamus. Sic & in paupertate natus, & totus in miſeriam nutritus, cum ſæculi potentes & divitias obtinentes conſiderat, illos beatos, ſe miſerum clamat, cum tamen ſolam miſeriam ſentiens, eorum beatitudo qualis ſit per experientiam neſciat. Sic plerumque laudamus ſanitatem, infirmantes bonam eſſe dicimus ſanitatem. Sic & ego ex infelicitate conſcientiæ malæ quam ſentio, quanta ſit felicitas conſcientiæ bonæ penſo : & quia per experientiam ſcio conſcientiâ malâ nihil eſſe triſtius ex ipsâ triſtitiâ judico conſcientiâ bonâ nihil eſſe jucundius.

1. Cor. 4. 4.

Certè ſi mihi daretur optio, mallem omnes mundi miſerias cum bonâ conſcientiâ tolerare, quàm omnes mundi divitias cum malâ conſcientiâ poſſidere. Sed quia hi qui foris ſunt, conſcientias noſtras videre non poſſunt, ſaltem fama noſtra, quæ ad eos poteſt pervenire, in eorum auribus debet non putere. Si enim de conſcientiâ noſtrâ confidentes famam noſtram negligimus (ſicut ait Beatus Auguſtinus) crudeles ſumus. Imò ut ego puto, nec bonam habemus conſcientiam, ſi per noſtram negligentiam incurramus infamiam. Quòd ſi nos è contrario fama hominum laudat, & conſcientia intùs vituperat, ſimiles ſumus his qui in publico divites prædicantur, & in privato ſuo paupertatis anguſtiâ cruciantur.

Tu igitur, mi Frater, appone diligentiam, inquire conſcientiam. Teſtimonium ejus quale ſit diligenter attende : quid de operibus, quid de verbis, quid & de cogitationibus tuis tibi veraciter teſtetur, intende. Attende, inquam, utrum ſit in opere ſanctitas, in verbo veritas in cogitatione puritas, in intentione ſimplicitas. Si conſcientia tua horum teſtimonio ſibimetipſi conſcia fuerit, illud Apoſtoli, quod ſuprà dictum eſt, rectiſſime dicere poteris. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Si autem exemplo mali operis aliquem deſtruxiſti ; verbo ſeu alicui maledictum ſeu convitium intuliſti, cordis munditiam cogitatione illicitâ polluiſti : ſi hæc feciſti, & necdum pœnitendo ſatisfeciſti, puto quòd de iſtis non ſolum in conſcientia non gloriaris, verùm etiam confuſione intimâ cruciaris. Sunt etiam quædam alia, de quibus plerumque noſtra confunditur conſcientia, id eſt ſuperbia, ira, triſtitia. Quæ omnia priùs Deus à nobis auferat, & mundam conſcientiam conferat. Vale, & ora pro me.

Epiſtola VI.

QUanto deſiderio & affectu bonum veſtrum & ſalutem veſtram deſiderem, ille ſolus veraciter novit, qui ſecreta cordium ſolus agnoſcit. Nunc autem quia ore ad os præſentialiter loqui non valeo, litterulas iſtas exhortatorias dilectioni veſtræ tranſmitto. Nec ſcribo vobis causâ noſtræ neceſſitatis, ſed ſolo intuitu Caritatis. Adverſitas enim quæ vobis contigit, etſi mihi abſtulit præſentem veſtram colloquutionem, non tamen auferre potuit de corde dilectionem ; & ſi mihi abſtulit corporalem veſtram præſentiam, non tamen de orationis veſtri memoriam. Ut enim verum fatear, quando Miſſarum ſolemnia celebramus, omnipotentis Dei clementiam imploramus, quatenùs ipſe qui nullius [oblivſcitur] per ignorantiam, veſtri fiat memor per gratiam. Nunc & priùs quàm incipiam exhortationem hanc, præmitto orationem, quatenùs gratia Dei admonitionem noſtram præveniat, atque aures veſtri cordis aperiat, ut ea quæ ad veram ſalutem pertinent, libenter audiat, memoriter teneat, efficaciter impleat.

Præpotentem ab aulâ Regis expulſum allicit ad ſæculi contemptum.

Quid igitur primum dicam ? ubi exhortationem incipiam ? Volo quidem dominum & amicum meum, ut fidelem ſervum & verum amicum ab amore vitæ præſentis evellere, atque ejus deſiderium ad amorem ſui Creatoris & patriæ cœleſtis erigere. Debeo igitur aliquid de contemptu mundi præponere, & poſtmodum ea quæ animum ejus ad amorem Dei excitare poſſint, ſubnectere. Sed quia ſcio vos ſæcularibus curis incubare, vellem ſi poſſem admonitionem noſtram paucis ſermonibus explicare.

Salomon igitur ſapientiſſimus primus accedat, & veram ſententiam vobis de contemptu mundi proponat, & dicat : *Vanitas vanitatum, vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* O domine mi, numquid intelligis verum eſſe quod audis ? certè non eſt quod dubites : appone aurem & intellige veritatem, aperi oculos & conſidera vanitatem. Rogo vitæ tuæ curſum diligenter conſideres, quia, niſi fallor, in ipsâ

Eccleſ. 1. 2.

vitâ tuâ, quàm ſint vana omnia perfectè cognoſces. Recole quanta in tempore proſperitatis tuæ conceſſa ſit tibi ſecularis potentia, quanta divitiarum abundantia, quanta, & quod majus eſt, in diſpoſitione rerum temporalium prudentia. Primus inter aulicos reſidere ſolebas, totum Francorum Regnum pro tuo libitu diſponebat; quin & ſecundùm hoc quod Salumon ſe feciſſe commemorat, magnus effectus opera tua magnificaſti, turres excelſas & pulchra palatia extruxiſti, vineas plantaſti, ſervos & ancillas multamque familiam habuiſti, coacervaſti tibi argentum & aurum, ſubſtantias Regum & provinciarum, & repletus es deliciis filiorum hominum. Sed attende paulisper in iſtis omnibus quanta ſit vanitas, quæ inſtabilitas.

Ecce enim ipſe Rex de cujus dilectione plurimum confidebas, & juxtà quem familiaritatis causâ & honoris gradu reſidere ſolebas, te velut hoſtem perſequitur, & quidquid Pariſiis cum magno labore conſtruxeras, præcepto Reginæ totum deſtruitur. Argentum & aurum & pecuniam quæ in tranquillitatis tempore congregaſti, nunc in tempore guerræ te oportet expendere, & ne inimici tui te incautum opprimant, noctè & die ſollicitè cogitare. Potes itaque, Domine mi, in vitâ tuâ evidenter cognoſcere ſententiam quam Salomon de vanitate protulit veram eſſe. Certè iſte Salomon Regia poteſtate fuit ſublimis, ſapientiæ dono incomparabilis, divitiarum opulentiâ pinguis; & quamvis omnia iſta affluenter ſuppeterent nullam tamen attribuit eis veritatem, ſed quia tranſeuntia vidit, appellavit propriè vanitatem. Tanto igitur ei meliùs eſt credendum quanto ea quæ dixit, didicit per experimentum.

Niſi brevitati ſtuderem, adhuc quædam de contemptu mundi dicere poſſem, quæ animum veſtrum ab ejus appetitu non ſolùm rationabiliter revocarent, ſed & fortiter deterrerent. Quale eſt illud; 1. Joan. 2. 17 *Mundus peribit & concupiſcentia ejus.* Et illud: Jacob. 4. 4. *Quicumque voluerit amicus eſſe hujus ſaculi, inimicus Dei conſtituetur.* Formidoloſa ſententia! Quid terribilius dici poteſt? quandoquidem inimicus Dei eſſe convincitur, quicumque ſæculi hujus amicus efficitur. Eſt aliud cur rationalis mens debent mundana iſta contemnere; quia & cum labore maximo acquiruntur, & cum ſollicitudine cuſtodiuntur, & cum dolore amittuntur. Scriptum quoque eſt: Sap. 6. 7. *Potentes potenter tormenta patientur.* Et: Galat. 5. 21. *Qui divitias habent, difficilè regnum Dei conſequuntur.* Matth. 16. 26. *Quid autem prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur?* Hæc de contemptu mundi dicta ſufficiant.

Quòd ſi dilectio veſtra ad amorem Dei cupit mentem erigere, debetis frequenter beneficia Dei vobis collata ad memoriam revocare. Cogitate quanta erga vos ejus extiterit gratia, quanta ejus miſericordia. Gratia in hoc, quòd bona ſua vobis gratuitè contulit: miſericordia in hoc, quòd mala veſtra æquanimiter pertulit. Certè ſi benè vultis attendere, hæc ſola cauſa ad amandum Deum poteſt vobis ſufficere, quod ſcilicet & per gratiam bona præbuit, ut vos ad amorem ſuum accenderet, & per miſericordiam mala veſtra ſuſtinuit, ut vos ad pœnitentiam provocaret. Ad ultimum verò poſtquàm exhibuit patientiam, ſicut pius pater dilecto filio, adhibuit diſciplinam, ut ſaltem flagellatus ad patrem redeat qui beneficiis provocatus redire nolebat. Scriptum eſt enim: Hebr. 12. 6. *Flagellat Deus omnem quem recipit.* Flagellum quippe Dei eſt guerra iſta quam habetis & perſequutio, quia etſi inimici veſtri vos perſequuntur ex odio, tamen hoc quod faciunt, præcedit quædam occulta & juſta Dei diſpoſitio.

Nolite ergo de flagello iſto contrà Deum murmurare, quia durum eſſet vobis contra ſtimulum calcitrare. Mementote quia cum David Rex filii ſui Abſalon perſequutionem fugeret, & Semei quidam peſſimus ei malediceret, viri qui erant cum David, Regis injuriam doluerunt, & illum Semei interficere voluerunt. Quos tamen David compeſcuit dicens: *Dimitte ut maledicat, Dominus enim præcepit ut malediceret David, ſi forte reddat mihi Dominus benedictionem pro maledictione hac hodiernâ.* 2. Reg. 16. 11. Rogo pro Deo diligenter attendite, & ſicut David fecit, ſic & vos facite. Ecce ab inimico maledictionem ſuſtinuit, & tamen de eo cum leviter poſſet, ſemetipſum ulciſci noluit, & maledictionem illam non Semei, ſed Domino imputavit, cum diceret: *Dominus præcepit ut malediceret David.* Ipſe quippe unus de filiis Dei erat, & à pio patre ſe flagellari ſciebat, nec attendere voluit maledicentis iniquitatem, ſed maledictionis utilitatem. Ideoque dicebat: *Si forte reddat mihi Dominus benedictionem pro maledictione hac hodiernâ.* Puto etiam quòd peccata ſua præterita ad memoriam revocabat: puto quia pro adulterio & homicidio graviter in corde dolebat, & ideo filii ſui perſequutionem, & ſervi ſui maledictionem patientiſſimè tolerabat. Hoc exemplum de David ad hoc propoſui ut & vos peccata veſtra aperta & occulta, minima & majora ſedulè cogitetis & in perſequutione quam præſentialiter ſuſtinetis, non attendatis inimicorum veſtrorum nequiſſimam voluntatem, ſed admonentis Domini miſericordiſſimam pietatem.

Audite quid Dominus dicat: *Ego quos amo, arguo & caſtigo.* Apoc. 3. 19. Ipſe enim idcircò percutit, ut ſanet, ipſe idcircò flagellat peccatorem, ut purget. Nolite igitur vocationem Dei aures obſtruendo, reſpuere: nolite flagella Dei obdurato corde ſuſcipere. Nolite in limo profundi, in amore mundi, tam tenaciter & pertinaciter inhærere; permittite Deum vos de lacu miſeriæ & de luto fæcis extrahere. Nolite fieri ſicut plauſtrum in luto demerſum, quod & boves ex anteriore parte fortiter trahunt, & homines ex poſteriori toto conatu impellunt, & tamen nec trahendo, nec impellendo illud de luto extrahere poſſunt. Ecce pius Deus priùs vobis proſperitatem conceſſit ut traheret, nunc manum adverſitatis appoſuit ut impelleret. Cum igitur in converſione veſtrâ Dominum, ut ita dicam tantùm laborare facitis, videte ne ad iracundiam eum provocetis. *Horrendum eſt enim incidere in manus Dei viventis.* Hebr. 10. 13. Nam ſi commotus fuerit, quis ei reſiſtit? *Nolite*, Pſal 145. 3. ſecundùm pſalmi ſententiam, *in Principibus, nec in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus, confidere:* ſed in eo ſolo qui poteſt vos de omni anguſtiâ liberare.

Sed ut modo poſtponam exhortationem, rogo, ut de his quæ dico veſtram conſulatis interiùs rationem. Mirum eſt enim cum ratio veſtra, quæ tantum in proviſione & diſpoſitione ſæcularium viget: mirum eſt, inquam, cum ad bona cognoſcenda & facienda quaſi mortua jacet. Sed fortitan ratio veſtra, ea quæ bona ſunt per diſcretionem intelligit, & tamen ſuperbiâ reſiſtente non perficit. Rationi enim veſtræ ſuperbia dominatur, & ei lege tyrannicâ reluctatur. Ratio dicit: ſi hoc vel illud faceres, Deo acceptabilis eſſes. Superbia dicit: ſi hoc vel illud faceres, in conſpectu hominum vilis eſſes. O ſervitus nefanda & deteſtanda, quando videlicet ratio quæ debet imperare ut domina, ſuperbiæ obtemperat ut ancilla. Quæſo ut ad debitam libertatem ratio redeat, ſuperbia de corde veſtro expulſa exeat & locum ejus ea quæ Deo cara eſt, humilitas vera poſſideat.

Epiſtola VII.

Ad religioſa exercitia adhortatur.

FRatri F. Frater Odo ſalutem.

Quando in feriis Pentecoſtes ad nos, Cariſſime Frater, veniſti, vocaſti me ſecretò, atque increpando dixiſti: Vos de me nullam curam habetis, ſed me quaſi aliquid vile & inutile projeciſtis. Cum diligenter inquirerem quare hoc diceres, reſpondiſti: Cæteris fratribus litteras veſtras conſolatorias frequenter dirigitis, mihi verò qui plus omnibus indigeo, qui tentationes multas ſuſtineo, nullam conſolationem penitùs exhibetis. Quod ego audiens increpationem tuam gratanter accepi, & ſi mihi vacaret, in poſterum aliquam tibi conſolationem me facturum eſſe promiſi. Verumtamen ſcire debes, me frequenter tantis occupationibus implicari, tantis curis quamvis minimis intùs & foris exagitari, quòd ſecundùm deſiderium meum non mihi vacat aut lectioni intendere, aut aliquid ſcribere, aut, quod melius eſt, orationi vacare. Sed quia per nuntium tuum ut promiſſionis meæ memor eſſem iterum admonuiſti, quamvis, ſicut dixi, multis impediar, caritate urgente faciam breviter quod promiſi.

Tentationes pro Deo patientiſſimè tolerandæ. *Job 7. 1.* *Eccli. 2. 1.*

Nolo igitur, frater, mireris, ſi tentationes varias pateris. *Tentatio eſt enim vita hominis ſuper terram.* Hinc etiam ſcriptum eſt: *Fili accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & præpara cor tuum ad tentationem.* Ecce evidenter habes in hac ſententiâ quid debeas facere. Jam enim ad Dei ſervitium acceſſiſti, jam Deo ſervire, jam religioſè vivere promiſiſti. Stare debes in juſtitia & in timore, & animam tuam ad tentationem, non ad requiem præparare. Plerique enim cum ad ſervitium Dei accedunt, quia pro acquirendis virtutibus laborare refugiunt, Deo permittente, ad priora peccata redeunt. Si ergo tentationum laqueos cupis evadere, oportet te multos labores & cordis & corporis ſuſtinere. Quis enim poteſt ſine labore cor ſuum ad lamenta compungere, proprias voluntates abjicere, & aliorum voluntates bonas in omnibus adimplere? Quis, inquam, poteſt ſine labore magno ſtudioque continuo, multiplices inſidias diaboli plenè cognoſcere, & cognitas evitare? Magnus eſt certè tentationum labor, & non contemnendus, ſed tamen pro amore Dei patientiſſimè tolerandus. Et ne propter tentationem cadas in deſperationem, audi quid beatus Jacobus Apoſtolus dicat: *Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.*

Jacob. 1. 2.

Tentationum utilitas.

Magna eſt, Cariſſime Frater, tentationum utilitas: quia per tentationes vera poſſidetur humilitas. Multum enim, ut credo, ſuperbia noſtra ſe in altum erigeret, niſi Deo permittente, eamdem ſuperbiam noſtram tentationum pondus in imo deprimeret. Plerumque dum nullas foris tentationes patimur, graviùs in corde per elationem periclitamur; & quia iniquitatem noſtram conſiderare negligimus, magna quædam & incomparabilia de nobilmetipſis ſentimus, & cæteros quoſque meliores in comparatione noſtrum deſpicimus. Sed pius Deus aliquando cum noſtram miſericorditer reſpicit elationem, ad correptionem noſtram ſuper nos venire permittit carnis tentationem. Vult enim ut tentatio carnis deprimat elationem cordis, vult ut infirmitatis noſtræ conſcii de nobis abjecta & vilia ſentiamus, quatenus minores quoſque nobis per humilitatem præponamus. Bonum eſt etiam ut quando tentationem aliquam ſuſtines, profeſſionem quam feciſti ad memoriam revoces. Profeſſus es enim caſtitatem, communionem, obedientiam. Quando profeſſionem iſtam feciſti, diabolum graviter offendiſti. Hanc profeſſionem vidit & invidit: & ideo contra ſingulas profeſſiones, ſingulas adhibet tentationes. Contrà profeſſionem caſtitatis ſuggerit luxuriam carnis, contrà communionis profeſſionem alicujus rei propriæ accendit cupiditatem; contrà virtutem obedientiæ opponit vitium inobedientiæ. Sed tu, Frater mi, tene fortiter profeſſionem, & devita cautè tentationem. Si diabolus te impugnat, cave ne expugnet, cave ne ſuperet. Reſiſte fortiter pugna viriliter: ſi intorſerit concupiſcentiæ jaculum, caſtitatis oppone clypeum. Si ad memoriam tuam reduxerit præteritas actiones, præteritas delectationes, tu è contra cogita internos dolores, & pœnas horribiles. Si enim ignem gehennæ diligenter attendis, ignem luxuriæ citò extinguis. Oportet etiam ut & intùs conſerves cordis affectum, & exteriùs oculorum aſpectum. Plerumque enim corruptus affectus, oculorum aciem ad illicita dirigit; & aſpectus illicitus, intùs affectum corrumpit: atque ideo debes & intùs affectum purificare, & foris aſpectum per diſciplinam reſtringere. Cogita frequenter quanta ſit munditia caſtitatis, quàm grata ſit Deo & acceptabilis. Hinc in Evangelio Veritas ait: *Sint lumbi veſtri præcincti.* Quid eſt enim lumbos præcingere, niſi fluxum luxuriæ caſtitatis cingulo cohibere? O munda caſtitas, quantum in alto reſides! O immunda luxuria, quantum in imo jaces! Certè caſtitas hominem Deo jungit, templum Dei incorruptum cuſtodit: luxuria verò hominem à Deo ſeparat, diabolo ſociat, templum Dei violat. Caſtitatis ergo virtutem amplectere, luxuriæ vitium perhorreſce; illius ama pulchritudinem, illius fuge turpitudinem.

Quid Diabolo expugnare debeat Religioſus.

Luc. 12. 35.

Magna eſt certè & pulcherrima virtus caſtitas, ſi tamen cum caſtitate teneatur humilitas. Alioquin de ſola caſtitate Deo placere non poſſumus, niſi etiam cum caſtitate humilitatem veraciter habeamus. Inde plerumque magnos tentationum aſſultus caſtitas patitur, idcircò quia ſuperbia de corde non expellitur. Si igitur de caſtitate vis eſſe ſecurus, eſto in humilitate fundatus. Denique diabolus quia per virtutem caſtitatis nos Deo placere conſiderat, etſi eam auferre non prævalet, tamen hanc inquietare non ceſſat. Hinc eſt quòd vigilantibus nobis turpes cogitationes, ſi poteſt, immittit, dormientibus verò ad illuſionem noſtram diverſarum ſpecierum formas aſſumit. Tanta eſt ejus nequitia, tanta invidia, non ut attendat quid de ſe faciat, quàm viſum rerum formas accipiat, tantùm ut nos inficiat, ut nos decipiat. At nos ſeu vigilantes ſeu dormientes, Domini exiſtentes, & [ad] Deum tendentes, turpes cogitationes bonis objectis cogitationibus, repellamus, & nocturnas illuſiones ſigno ſanctæ crucis munìti, nullatenùs timeamus.

Caſtitas quibus mediis ſervatur.

Bonum eſt etiam ei qui caſtitatem cuſtodire deſiderat, ut in cibo & potu ſobrietatem teneat, & orationi frequenter inſiſtat. Poſtquàm enim diabolus naturalis concupiſcentiæ ignem ciborum adjectione paululum ardere conſpicit, continuò in ſemetipſo ſpiritum nequitiæ colligit, & ad accendendam concupiſcentiæ ignem toto conatu flatum tentationis emittit. Et ideo bonum eſt ut ignis concupiſcentiæ aquâ parſimoniæ extinguatur, & diaboli flatus orationis ſpiritu repellatur. Multa ſunt quæ ad conſervandam caſtitatem plurimùm juvant, ſed hæc tibi, Frater Cariſſime, dicta ſufficiant.

Si autem de profeſſione communionis & obedientiæ adhuc vellem diſſerere, jam Epiſtola modum excederet, & prolixior ſermo lectori faſtidium generet. Hoc tamen breviter dico, hoc ſcire te volo; quia quicumque poſt communionis profeſſionem, aut equum, aut veſtimentum, aut quod minus eſt, obolum, in ſuâ proprietate retinet, nullam cum

Deo partem, nullam cum Sanctis ejus communionem, niſi dignè pœnituerit, habere valet. Similiter qui poſt promiſſam obedientiam Prælati ſui imperio contumaci ſuperbiâ renuit obedire, nullatenùs Jesu Christi, qui factus eſt obediens uſque ad mortem, coheres poteſt exiſtere. Et ideo bonum eſt ut nullam penitùs habeamus proprietatem, ne Sanctorum perdamus amabilem ſocietatem, & obedientiam cum Domino Jesu-Christo uſque ad mortem teneamus, ut poſt mortem obedientiæ fructum ab eodem Domino recipere valeamus. Vale, & ora pro me.

Anno MCLXI. *Ex tabulario Hedrenſi Abbatiæ.*

Ludovicus *VII. dat Monialibus Hederenſis Abbatiæ quidquid percipere ſolebat de Capiceria Pariſienſi, ſede Epiſcopali vacante.*

Ego Ludovicus Dei gratiâ Francorum Rex. Poſt obitum Pariſienſis Epiſcopi bonæ memoriæ Theobaldi, Epiſcopatus & regale in noſtram manum venit, & ſimiliter Capiceriæ redditus; ſed cum oblationes & redditum altaris nollemus aſſumere in uſus Regios, Monaſterium virginale de Edera conſpeximus multis indigere, & ſacrarum virginum indigentiæ ſuccurrere dignum duximus. Notum itaque facimus univerſis præſentibus & futuris, quòd pro noſtrâ & anteceſſorum noſtrorum Regum Franciæ animabus, quidquid capiebamus in Capiceriâ Eccleſiæ Pariſienſis ſede vacante, & Epiſcopatu exiſtente in manu Regiâ, Conventui ſororum de Ederâ quoties vacaverit Epiſcopatus donavimus habendum uſque ad ipſam diem quâ facta fuerit electio. Et interim dum tenuerint Moniales Capiceriam, ipſius Capiceriæ & Altaris tam de luminaribus quàm de aliis neceſſariis, ſicut eſt conſuetudo Eccleſiæ, expenſas facient. Quod ut ratum ſit & penitùs inconcuſſum, per ſcripturam præſentem & Regii ſigilli impreſſionem confirmari præcipimus, ſubſcripto nominis noſtri charactere. Actum publicè Pariſius anno ab Incarnatione Domini MCLXI. adſtantibus in Palatio noſtro quorum ſubtitulata ſunt nomina & ſigna. Sig. Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri, S. Guidonis Buticularii, S. Matthæi Camerarii, Conſtabulario nullo. Data per manum Hugonis Cancellarii & Epiſcopi Sueſſionenſis.

Ann. MCLXII.

Friderici *Imperatoris Comiti Sueſſionenſi.*

Quæ acta ſunt in deditione Mediolani narrat Comiti.

Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus. . . . . Comiti Sueſſionenſi dilecto ſuo, Salutem cum intimâ dilectione. Dilectioni tuæ uberrimas gratias agimus, quod ſicut multorum relatione didicimus, circà honorem Imperii promovendum fervens deſiderium ſemper habuiſti: inde eſt, quòd inter principales amicos te connumerantes, feliciſſimis eventibus & glorioſiſſimis triumphis noſtris, quos nulli anteceſſorum noſtrorum conceſſos eſſe credimus, tamquam cariſſimum noſtrum participare volumus. Tuæ igitur dilectioni, quam honorem noſtrum ſitibundo pectore anhelare luce clariùs conſtat ſignificandum duximus, quòd in virtute Dei per quam Reges regnant, & potentes faciunt juſtitiam, felicem & glorioſam de Mediolanenſibus victoriam cum omni plenitudine honoris adepti ſumus. In Calendis enim Martii, primâ videlicet die menſis, hoſtes Imperii Mediolanenſes, ſummotâ omni ſimulatione fraudis, quâ in primâ deditione doloſè circumvenerant, ſummâ neceſſitate famis & mediæ coacti ad curiam noſtram apud Laudam venerunt, & nudos gladios in cervicibus ſuis deferentes, & Majeſtati noſtræ reos ſe fore profitentes, perſonas, res, ipſamque civitatem, abſque ullo tenore, & ſine aliquâ conditione interpoſitâ, in noſtram poteſtatem cum plenâ deditione reddiderunt. Præterea IV. Nonas ejuſdem menſis, Mediolanenſes cum omni militiâ & viribus civitatis ad nos redeuntes, vexilla & univerſa ſigna bellica, claveſque civitatis, & Conſularia dignitates Majeſtati noſtræ reſignaverunt, refutantes omnia genera armorum, omnemque poteſtatem, niſi quam cum gratiâ & permiſſione noſtrâ poſſent obtinere. Juraverunt inſuper quæcumque eos jurare fecimus, ſcilicet quòd univerſa mandata noſtra bonâ fide, & ſine fraude obſervarent, & de his omnibus obſervandis quadringentos obſides meliores & majores de civitate nobis dederunt. Sanè ne quid deeſſe poſſet ad complementum imperialis gloriæ, vel omnimodam deditionem inimicorum, pridie Nonas prædicti menſis univerſus populus civitatis cum vexillo ſancti Ambroſii, quod miro artificio egregiæ molis & altitudinis ferebant in carrocio, quem juga boum non pauca trahebant; necnon cum univerſis vexillis ſuis, eo ordine quo ad bellum procedere ſolebant, ad Curiam noſtram venerunt, non judicium, vel juſtitiam poſtulantes, ſed quia crucem meruerant, per crucem quam quiſque manu geſtabat, miſericordiam ſuppliciter implurabant. Ex indultu ergo imperialis clementiæ, quæ nullum magis quàm Imperatorem & Principem decet, univerſos Mediolanenſes vitæ munere donavimus, à vinculo Imperialis banni abſolvimus, deputatis in exilium patriam conceſſimus, rebus omnibus & libertate privatis, alodia, quæ juſtè videbantur contraxiſſe, reſtituimus, & univerſa regalia noſtra, quæ ipſi hactenùs per rapinam poſſederant, fiſco noſtro applicuimus. Porrò ex ſententiâ divinâ, cujus judicia abyſſus multa, qui frangit omne ſuperbum, ne de cætero prædictis hoſtibus occaſio malignandi, vel facultas rebellandi præſtetur, foſſata complanamus, muros ſubvertimus, turres omnes deſtruimus, & totam civitatem in ruinam & deſolationem ponimus: ſicque ad promovenda alia negotia, & ad plenariam Imperii reformationem exercitum noſtrum, & victrices aquilas feliciter convertemus.

Ann. MCLXII.

Joannes *Martini ſeipſum ac filios tradit dominio* **Gerardi** *Comitis Roſſilionenſis.*

In Dei nomine notum ſit cunctis præſentibus & futuris, quòd ego Joannes Martini dono corpus meum per hominem, per me, & per omnem meam poſteritatem, tibi Girardo Roſſilionenſi Comiti, & omni tuæ poſteritati in perpetuum, & convenio tibi, ut ſemper ſtem omnibus diebus vitæ meæ in villâ de Malpas per ſtagem cum infantibus meis, quos ego meliùs voluero. Et ſi ego hoc paſſaverim, vel fregerim, (quod non feciſſem) dono tibi & tuis in retorno omnia mea alodia, quæ habeo in termino villæ de Canomals in ajacentiâ ſancti Salvatoris, & in termino, & in ajacentia ſanctæ Eugeniæ de Labegan, vel in qualicumque alio loco habeo, vel habere debeo. Et ego Joannes Martini convenio tibi Girardo & tuis, quòd ſemper ſim adjuror veſter, & Valedors de hominibus omnibus & feminis, exceptis de dominis meis de Bergedan, de vitâ veſtrâ, & de membro veſtro, & de veſtro honore. Et ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt, convenio tibi, ut ita attendam, & juro ego tibi per Deum & hæc quatuor Evangelia.

Et ego Girardus Roſſilionenſis Comes recipio te Joannem

Joannem Martini ad hominem, & convenio tibi per me & per meos, ut ſemper te manuteneam, ſicut unum de meis probis hominibus, ſine omni enganno, & eſt manifeſtum. Actum eſt hoc x. Kal. Novembr. anni ab Incarnatione Domini M. C. LXII. regnante Lodoico Rege. S. † Joannis Martini, qui hanc chartam fieri juſſi, firmavi, laudavi, & teſtes firmare rogavi. Sig. † Girardi Comitis, qui hanc chartam fieri juſſi, firmavi, laudavi, & teſtes firmare rogavi. Sig. † Petri de ſancta MARIA. Sig. † Martini Jacobi. Sig. † Petri Magiſtri de Malpas. Sig. † Petri Boirelli. Sig. † Guilielmi Majoris. . . . . Nicolaus Levita, qui hoc ſcripſit rogatus atque juſſus, ſub die & anno quo ſuprà.

FREDERICI *Imperatoris* NICOLAO *Cameracenſi Epiſcopo.*

Anno circ. MCLXIII.

Omnes Clericos, Prælatos & Religioſos Camerac. diœceſeos, in Paſchalis Antipapæ obedientiam adigi ſacramento, & Abbatem conſecrare jubet.

FREDERICUS Dei gratiâ Romanorum Imperator Auguſtus, fideli ſuo Nicolao Cameracenſis Eccleſiæ venerabili Epiſcopo, gratiam & omne bonum. Audivimus & ex multorum de partibus Cameracenſis Epiſcopatûs relatione fidelium auribus noſtris jam ſæpiùs inſonuit, quòd in partibus tuis, nec debitus honor ut deceret imperio impendatur, nec obedientia ſeu etiam reverentia Domino Papæ Paſchali prout expediret, exhibeatur; præſertim cum multi Clericorum & Prælatorum, imò etiam Religioſorum, tuâ nimiâ patientia abutentes, per Epiſcopatum Cameracenſem debitum juramentum nondum præſtiterint. Super quo plurimum admiramur, mirantur & univerſi qui vident & audiunt, in quo liquidò patet, nobiſque manifeſtè datur intelligi, quòd circa negotium Domini Papæ Paſchalis fidelitas tua non ſincerè ſe gerit, vel moderatur. Quia verò ſuper his omnibus quotidie admirari non ceſſamus, & omnis mora ſeu dilatio ſemper ad ſe trahit periculum, hujus rei cauſa honorabilem Curiæ noſtræ Principem & Stabulenſis Eccleſiæ Abbatem, virum diſcretum & prudentem, cum plenâ auctoritate noſtræ legationis ad univerſum Cameracenſem Epiſcopatum tranſmittimus, eumque tuæ fidei & dilectioni attentiùs commendamus, monentes ſummopere atque rogantes, quatenus in omni parte tui Epiſcopatûs, ubicumque tuâ ope opus habuerit, fideliter & viriliter ei aſſiſtas, & ad promovenda imperii, & Domini Papæ negotia contrà rebelles Clericos vel Abbates, ſeu alios Prælatos tuum auxilium diligenti operâ ſtudeas adhibere. A noſtrâ enim majeſtate in mandatis accepit, quòd nulli rebelli Clerico vel Monacho in toto Epiſcopatu tuo oculus ejus parcat vel lingua, ſed in ejus præſentiâ & tuâ eos, qui nondum juraverunt Domino Papæ Paſchali, jurare faciat, nolentes autem & contradicentes, noſtrâ juſſione & auctoritate ab Epiſcopatu Cameracenſi prorsùs eliminet atque ejiciat. De cætero maxima ducimur admiratione ſuper negotio dilecti & fidelis noſtri Abbatis S. Giſleni, quâ videlicet occaſione, quâ intentione manum conſecrationis ei imponere diſtuleris, præſertim cum eum à nobis honoratum atque inveſtitum, & cum plenitudine honoris & gratiæ tibi & Eccleſiæ tuæ remiſſum cognoveris & acceperis, maximè cum nobis & imperio ipſe fidelis habeatur & utilis, ac devotus tibi & Eccleſiæ Cameracenſi ſemper debeat inveniri, præcipuè & cum in ejus literaturâ & honeſtate nihil quod ſit dignum repudio ineſſe, veraciter cognoſcamus. Mandamus itaque tuæ fidelitati, & monendo præcipuè rogamus, quatenùs prædicto Abbati .... quem tuæ diſcretioni remittimus, omni occaſione & dilatione remotâ, ſicut jure debes manum conſecrationis ſtatim imponas, ejuſque perſonas & Eccleſiam, & bona Eccleſiæ noſtræ pertinentia, prout de te affidimus, omni ſtudio cures defenſare. Quòd ſi aliquo legitimo impedimento interveniente hoc promovere diſtuleris, rogamus & volumus, ut Abbati Stabulenſi poteſtatem & licentiam concedas, quòd ipſum Abbatem conſecrandum ex tuâ permiſſione Leodienſi Epiſcopo repræſentet, qui ei manum imponat. Volumus enim abſque omni dubio, ut ſicut in temporalibus noſtris plenitudinem honoris à nobis accepit, ita & plenitudinem officii in ſpiritualibus conſequatur & habeat.

GUILLELMI *de Raucamaura & PETRI fratris.*

An. MCLXIV.

Conferunt Monaſterio S. Andreæ quidquid in Jaxia habebant; dum frater illorũ Pontius cullam aſſumſit.

NOtum ac manifeſtum ſit tam præſentibus quàm futuris, quòd Guillelmus de Rocamaurâ & Petrus frater ejus, illorumque mater Azalaicia de Rocamaurâ, venerunt in præſentiâ Domni Abbatis Pontii ad Monaſterium S. Andreæ, & ibidem frater eorum Pontius de Rocamaurâ monachatus eſt, & deſeruit matri & fratribus hereditatem ſuam. Quapropter prælibati fratres Guillelmus & Petrus, & illorum mater Azalaicia dederunt illi & Monaſterio quidquid habebant in Jaxiâ in aquâ & terrâ quantumcumque ſit illud, à campo Benedicti ſubtus rupem, & protenditur uſque ad viam quæ vadit juxtà Manicam, & quidquid eſt uſque ad viam quæ venit à Taveilis, & vadit uſque ad idem ſtagnum. In ſtagno quidem donant, dum aqua fuerit, ſextam quàm ibidem partem habebant. Si verò ad terram redactum fuerit, medietatem donant quam habere debent.

Dederunt inſuper Deo & Monaſterio S. Andreæ, & Monachis ibidem Deo famulantibus præſentibus & futuris, omne dominium quod habebant in Petro Milone & ejus fratre, pro terris quas acquiſiverunt de illis de Morers. Habebant enim in ipſis II. ſolid. in omnibus annis, dum ibidem aliqui fructus fuerint. Si verò nullam ibidem alicujus bladi culturam facerent, quamvis in eiſdem terris nihil laborarent, ſemper in tertio eoſdem II. ſolidos idem Petrus Milor & frater ejus reddere debent. Terræ verò illorum has habent confrontationes, &c.

Adhuc etiam dederunt terram illam quæ eſt ad Rocam caduceam, quam faciunt Pontius Balzans, & Pontius Alonis, & terminatur, &c. Hanc præfatarum rerum donationem inconvulſam fecerunt, & perpetuò non retractaturi Deo & Monaſterio tradiderunt, & firmantias dederunt Bertrandum Bollaroth, & Pontium Bertrandi, & Petrum Bertrandi fratrem ejus, ut Monaſterio in pace tenere faciant. Quòd ſi facere non poſſent, ad mandamentum Domni Abbatis & Monachorum ſe placitarent.

Actum eſt hoc anno Incarnationis Domini MCLXIV. in novo proloquutorio, in præſentiâ Domni Abbatis S. Andreæ, Guillelmi Prioris, Rotlandi, Trimundi Decani, Lamberti, Ugonis, Petri Bremondi, Petri de Fornis, Guiraldi de Rocamaurâ, Bertrandi de Cabannis, Petri Armandi, Rainoardi, Petri Lombardi, Guillelmi de Gailleſtra, Petri Guillelmi, &c.

Iſti viderunt traditionem & oſtenſionem Laotaldus, Pontius de ſancto Juliano, Petrus Brehmundus de Podio, Guillelmus de Obra, Guillelmus de Cortezon &c.

Interfuit Domnus Pontius Abbas, & Ugo de Lauduno & Guillelmus de Rocamaurâ, & Petrus frater ejus.

Ann. MCLXV.

ALEXANDRI *Papæ III. Archiepiſcopo Remenſi, & ſuffraganeis ejus.*

E[illegible] quomodò à Romanis ſit exceptus.

ALEXANDER Epiſcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus HENRICO Remenſi Archiepiſcopo, ejuſque Suffraganeis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. A noſtra vel ſucceſſorum noſtrorum memoriâ nullo tempore elabetur, quomodo vos in devotione B. Petri, & noſtrâ conſtanter & ſemper & firmiter perſiſtere, & nobis non modicum honoris & reverentiæ exraveritis, & larga obſequia exhibere. Unde nos id præ oculis ſemper habentes, firmum propoſitum & promptam gerimus voluntatem, vos ſicut honorabiles Fratres, & immobiles columnas Eccleſiæ arctiori caritate diligere, & ad honorem & profectum veſtrum, & Eccleſiarum veſtrarum ferventiori deſiderio aſpirare. Quia verò vos proſperitatibus Eccleſiæ congaudere, & plurimùm congratulari cognoſcimus, præſentium ſignificatione Fraternitas veſtra cognoſcat, quòd nos diverſa maris pericula, & graves hoſtium & iniquorum incurſus, divinâ potentiâ & Apoſtolorum meritis evadentes, tandem ad portum ſalutis pervenimus, & à Senatoribus populoque Romano devotiſſimè invitati, nono Calendas Decembris urbem intravimus in omni pace & tranquillitate ſuſcepti, & illam nobis, & Fratribus noſtris reverentiam, honorem & devotionem prædicti Senatores, Nobiles civitatis, Clerus populuſque Romanus exhibuerunt, qua nulla major alicui anteceſſorum noſtrorum, ſicut omnia ora teſtantur, aliquando exhibita fuiſſe probatur. Unde & credimus, & de miſericordia Dei ſperamus, quod in proximo Eccleſia Dei plena pace & proſperitate gaudebit. Rogamus autem fraternitatem veſtram, monemus & exhortamur in Domino, quatenùs ſicut devotiſſimi viri, ad augmentum & exaltationem Eccleſiæ ſolitâ devotione intendatis, & alios in B. Petri & noſtrâ reverentia exemplo veſtro ſtudeatis propentiùs ſolidare. Data Laterani VIII. Calend. Decembris.

Ann. MCLXV.

Confirmatio Privilegiorum Eccleſiæ Narbonenſis.

Datum à Ludovico VII. Rege Franc.

Confirmatũ à Philippo VI. an. 1344.

PHILIPPUS, &c. Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, nos infrà ſcriptas vidiſſe litteras formam quæ ſequitur, continentes.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Amen. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Contemplantes Eccleſiarum vetera privilegia, quibus majorum noſtrorum Regum Franciæ donaria confirmantur, quædam exemplo eorum in nobis charitas excitatur, & venerabilium Prælatorum petitionibus exaudiendis faciliùs inclinatur. Siquidem Narbonenſis Eccleſia de antiquis poſſeſſionibus ſuis, & anteceſſorum noſtrorum largitionibus habere documenta ſolebat, ſed jam vetuſtatis ſenio attrita, neque diutiùs duratura nullatenùs amodo memoriam poterunt excitare; ad quæ renovanda, & quâdam novæ ſcripturæ pueritiâ convenuſtanda providus ejuſdem Eccleſiæ patronus, & digniſſimus Archiepiſcopus Pontius humiles noſtræ ſerenitati preces porrexit, & nos libenter commodavimus aurem precanti.

Notum liquidò facimus univerſis ſanctæ matris Eccleſiæ fidelibus & filiis, quòd quidquid Narbonenſis Eccleſia ex dono & conceſſione anteceſſorum noſtrorum Regum Franciæ; & quidquid etiam ex alia parte juſtè & canonicè poſſidere dinoſcitur, tam ipſi Archiepiſcopo & ſucceſſoribus ſuis, quàm ejuſdem Sedis Canonicis auctoritate regiâ confirmamus. Inſuper etiam ad inſtar patrum noſtrorum ſancimus, ne aliquis Dux, Comes, Vicecomes, ſive alius aliquis Princeps ſuper jamdictam Narbonenſem Eccleſiam, aut Clericos, Milites, aut burgenſes, ſive ruſticos ad eamdem Eccleſiam pertinentes, injuſtas exactiones exerceat, omnimodis inhibemus.

Anteceſſorum igitur noſtrorum liberalitatem ſectantes concedimus, & præſentis auctoritate reſcripti firmamus præfato Pontio, Eccleſiæ Narbonenſis Epiſcopo, & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum, in civitate Narbonâ Eccleſiam Metropolim ſanctorum Juſti & Paſtoris, cum omnibus ad eamdem Eccleſiam in eâdem civitate & ſuburbiis, & toto termino ejuſdem civitatis pertinentibus, & medietatem civitatis Narbonæ, cum turribus omnibus, & muris & adjacentiis eorum intrinſecùs; & telonei & portatici, ac de navibus per mare & fluvium decurrentibus, necnon de ſalinis, & de omnibus omninò rebus, de quibus ledda vel uſaticus dari ſolet, pro ejuſdem Eccleſiæ reverentia in omnibus medietatem eidem Eccleſiæ concedimus.

Concedimus etiam præfatæ Eccleſiæ Narbonenſi molendina, quæ ſunt ſubtùs pontem ipſius civitatis, & molendina quæ ſunt in loco, quem vocant Matam Pedini, & de porta Coriani uſque ad Celatam, & uſque ad medium flumen Atacis, & uſque ad lavatorium Coriani, cum monte Judaico: & omnia prædia culta, vel inculta, ædificata, ſive inædificata, quæ protenduntur ex parte Circii uſque ad muros prædictos prædictæ civitatis, & uſque ad viam publicam quæ a portâ regiâ diſcurrit versùs pontem ſeptimum, ſicut hodierno die ea juſtè & rationabiliter Eccleſia tenet & poſſidet. In burgo etiam Eccleſiam ſancti Pauli, cum omnibus in eodem burgo, & aliàs ubicumque ſint, ad eamdem Eccleſiam pertinentibus, ita ut nulli deinceps Eccleſiæ, ſæcularive perſonæ poſt hujus noſtri edicti confirmationem, præfatam Eccleſiam ſancti Pauli à jure & ab adminiſtratione Narbonenſis Archiepiſcopi noſtris futuriſque temporibus ſubtrahere liceat. Villa quoque Decemſarada, Caſolos, Alentianus, inſulam quæ vocatur Madiaracus, Villars quod vocatur ſancta Agatha, Curcuciacus, Vencenatus, villa quæ dicitur ſanctus Saturninus; Abbatiam quoque ſancti Laurentii, quæ vocatur Baujolas, Abbatiam de Quadraginta; villam etiam de Limos, villam Ceſaram, villam Argeregii, Trapas caſtrum: præterea de Auriaco cum villis ſuis & terminis, caſtrum de Fonte Joucoſo cum villa ſuâ & terminis, caſtrum de Villa rubeâ cum villâ ſuâ & terminis: & in Redenſi Comitatu caſtrum de Cornilaco cum terminis ſuis, caſtrum de Salis cum villâ ſuâ & terminis, caſtrum de Pozalerio cum villâ ſuâ & terminis, caſtrum de Argens cum toto ſuo diſtrictu, caſtrum de Ventenaco cum villa ſuâ & terminis, caſtrum de Quilano cum villâ ſuâ & terminis; & honorem & villam de Fonte-erecto cum toto termino ſuo; caſtrum de Gruſano cum toto ſuo diſtrictu, caſtrum quod dicitur villa Damiani cum toto ſuo diſtrictu; & Immuubenſi Vicecomitatu caſtrum de Peiraco, caſtrum de Onerato, caſtrum de Cruſtacadas cum villâ ſuâ & terminis, caſtrum de Canet cum villâ ſuâ & terminis, caſtrum de Sejano cum villâ ſuâ & terminis, caſtrum de Moncellaco cum pertinentiis ſuis, caſtrum etiam de Capite Stagni cum villâ ſuâ & terminis, & omnibus ad id caſtrum pertinentibus.

Hæc demumque omnia & quæ juſtè & canonicè, Deo auctore, Narbonenſis Eccleſia habet, & poſſidet, concedimus præfato Pontio Narbonenſi Archiepiſcopo & ſucceſſoribus ſuis, atque Eccleſiæ

ſanctorum Juſti & Paſtoris in perpetuum, & ſub noſtræ protectionis munimine perpetuò valitura ſuſcipimus, ut gaudeat prælibatus Archiepiſcopus ſuique ſucceſſores ſub noſtrâ defenſione quiete reſidere & noſtro parere imperio; & quidquid jus fiſci exinde in omnibus præfatis exigere poterat, hoc eſt, omnia regalia jura, totum nos pro æternâ remuneratione eidem concedimus Eccleſiæ; ut perpetuis temporibus Archiepiſcopis & Clericis ibidem Deo ſervientibus proficiat in augmentum, quatinùs rectores ipſius cum omnibus ad ſe pertinentibus pro nobis & conjuge prolequе noſtrâ ac totius Regni à Deo nobis conceſſi, Domini miſericordiam alacriter exorare delectet.

Decernimus præterea, & per hujus noſtri reſcripti ſacros apices ſtatuendo ſancimus, ut præfatus Pontius Narbonenſis Archiepiſcopus & ſucceſſores ſui in burgo de Narbona quantum modò tenet, ſive quantumlibet in futurum excreverit, & in caſtro de Moncilio, & in caſtro & villâ de Capite-Stagni, & in tuto termino caſtri & villâ, quantumcumque dilatatum fuerit in omnibus, & de omnibus illius loci habitatoribus occaſione aliquâ commemorantibus, firmantias, juſtitias, publicas exactiones, & in omnibus omnino cauſis poteſtativum plenariè diſtrictum, & quidquid ad jus regium pertinet, poſt hujus noſtri præcepti donationem, ſine alicujus hominis contradictione in pace habeat & poſſideat, & exercendam juſtitiam quæ ad feudum in burgo Narbonenſi ab Archiepiſcopo habetur: & ut liceat jam dicto Pontio Archipræſuli & ſucceſſoribus ſuis omnia caſtra, quæ nunc habet & poſſidet, ſive aliquis Narbonenſis Eccleſiæ, condirigere & efforſare, & in alio (ſi Narbonenſis Eccleſiæ Rectoribus idoneum viſum fuerit) loco de novo conſtruere & tranſmutare ſtatuimus in alodio ſuo & in caſtellariâ, id eſt, mino ejuſdem caſtri.

Et ne hæc præcepti noſtri auctoritas noſtris futuriſque temporibus Domino protegente valeat inconvulſa manere, manu propriâ ſubſignantes, ſigilli noſtri impreſſione conſignari præcepimus. Actum publicè apud Silviniacum anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quinto, adſtantibus in palatio noſtro, quorum ſubtitulata ſunt nomina & ſigna. S. Comitis Bleſenſis, Theobaldi Dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. S. Matthæi Camerarii, Radolfi Conſtabularii. Data per manum Hugonis Cancellarii & Epiſcopi Sueſſionenſis.

Quas quidem litteras & omnia alia ſingula ſupradicta in eiſdem contenta rata & grata habentes, ea volumus, laudamus, ratificamus, approbamus, & de noſtrâ ſpeciali gratiâ & certâ ſcientiâ, quatenùs Gasbertus nunc ipſius Eccleſiæ Narbonenſis Archiepiſcopus, & ejus prædeceſſores hucuſque eiſdem uſi ſunt, tenore præſentium confirmamus. Quod ut firmum & ſtabile permaneat in futurum, noſtrum præſentibus fecimus apponi ſigillum, ſalvo in aliis jure noſtro, & in omnibus quolibet alieno. Datum apud ſanctum Germanum in Layâ, anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo quarto, menſe Septembri.

AN. MCLXVII.

Concordia facta inter Clericos Lugdunenſis Eccleſiæ, & GUIDONEM Comitem Forenſem.

QUoniam ea quæ geſta ſunt facilè oblivioni traduntur, ea quæ inter Clericos Lugdunenſis Eccleſiæ, & Guigonem Comitem Foreſem tranſactione geſta ſunt litterarum apicibus commendavimus. Notum itaque ſit omnibus quòd ſub præſentiâ Tarentaſienſis Archiepiſcopi jura Comitis Forenſis, & Archiepiſcopi Lugdunenſis teſtimonio jurejurando confirmato, G. Deſal & G. de Talaru ſacriſtæ, Armonis de Rovori Pœnitentiarii, Salomonis Presbyteri, Abonis Craſſi & Doranni Solenii infrà terminos Lugdunenſis civitatis, qui ſunt à cruce beati Irenæi, uſque ad crucem beati Sebaſtiani, & à flumine Eſcharavai uſque ad portam veterem, declarata juſſu domini Papæ fuerunt hoc modo. Pedagia tam in fluminibus quàm intrà, communia ſunt inter Archiepiſcopum & Comitem Forenſem. Moneta ſimiliter communis eſt, exceptâ decimâ quæ Archiepiſcopi ſpecialis eſt. De feodariis dictum eſt, ne Archiepiſcopus feudum Comitis acquirat, vel Comes ſuum, leges fori & feriarum communes, clamores atque banni communes, exceptis Clericis, & familiis eorum domeſticis. Hi verò ſi quid commiſerint, per juſtitiam judicandi ſunt. Simili lege tenentur domeſtici Comitis, à portâ palatii uſque ad portam Frin. ſi quid commiſſum fuerit, communiter puniendum eſt. Infrà domos tamen nihil requirendum eſt, exceptis latronibus, adulteris, homicidis, & falſis menſuris. Archiepiſcopus & Comes communiter habent per totam civitatem, excepto Clauſtro, credentiam in cibo & potu tantùm; eo excepto quòd ab extraneis vendendi causâ defertur, ita tamen ut quater in anno credentias perſolvant; ſi verò perſolvere noluerint, credentiam amittant, quouſque ſolverint. Si verò omninò ſolvere ceſſaverint, Archiepiſcopus à Comite exigat, vel à ſuis, ut ſolvatur; & Comes ab Archiepiſcopo, vel à ſuis ſimiliter.

Si homo Comitis reum ceperit ſine homine Pontificis, judicare, nec liberare eum præſumat. De hominibus Archiepiſcopi idem dictum eſt. Si ambo eum ceperint, ante Seneſcalcum judicandus eſt, præſentibus tamen hominibus utriuſque. Puniendi corpore ante Archiepiſcopum judicentur, præſente Comite tamen, vel ejus hominibus.

Pons ſuper Ararim communis eſt. Si in ripis fluminum vel in plateis ædificium factum fuerit, veſtitura utriuſque eſt, ædificio remanente ejus in cujus ſolo fuerat. Clerici ſpecialiter Archiepiſcopi ſunt. Viæ, plateæ, ripæ fluminum, & curſus communes ſunt. Domus Clericorum Eccleſiæ ſanctæ Crucis, & beati Stephani, & beati Joannis ſervientium, quas ipſi corporaliter inhabitant, quamdiù eorum fuerint, & domus Clericorum. De Abbatiis ſimiliter, qui tamen Eccleſiis deſerviunt eodem jure, quo & domus Clauſtri utantur: Canonici verò aſſiduè convivantes credentiam ſicut Archiepiſcopus & Comes, jure tamen prædicto, habeant. Orta autem diſcordia inter Comitem & Clericos, ante Archiepiſcopum legitimè terminetur. Simili modo ſi inter Comitem & Archiepiſcopum orta fuerit, in Capitulo ante Canonicos legitimè terminetur.

Hoc autem Inſtrumentum factum eſt, & completum, anno MCLXVII. Indictione XV. Epactâ XXVIII. Concurrente VI. Feriâ I. Idus Octobris, Lunâ XXVIII. Ludovico Rege regnante, Frederico Principe, Alexandro Summo Pontifice vivente.

AN. MCLXVII.

Pactum initum inter ILDEFONSUM *Regem Aragon.* & HUGONEM *Comitem Ruthen. pro Vicecomitatu de Carlades, &c.*

IN nomine Domini noſtri Jesu CHRISTI, anno Incarnationis ejuſdem milleſimo centeſimo ſexageſimo ſeptimo, tam præſentibus quàm futuris pateat hominibus, quòd ego ILDEFONSUS Dei gratiâ Rex Aragonenſis, Comes Barchinonenſis, Dux Provin-

firmamus. Quod ut ratum ſit in poſterum, ſcribi & ſigilli noſtri auctoritate communiri præcepimus. Datum ſolemniter Pariſius, Anno Verbi Incarnati MCIXX. Die S. Auguſtini; aſtantibus in palatio noſtro quorum ſubſcripta ſunt nomina & ſigna.
S. Comitis Theubaldi Dapiferi noſtri.
S. Matthæi Camerarii.
S. Guidonis Buticularii.
S. Radulphi Conſtabularii.
Data per manum Hugonis Cancellarii.

An. MCLXXI. Ex Chartulario Aurelian. Approbat donationem Aurelian Eccleſiæ factam à Manaſſe Epiſcopo.

Ejuſdem Præceptum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, Omnibus in perpetuum. Regiæ ſublimitatis noſtræ depoſcit officium, ut nos qui in ſolio regni Francorum munere divino reſidemus, amore Dei de Eccleſiis ſub noſtra poteſtate conſtitutis ſolliciti ſimus, & ſi qua perſonis divino mancipatis ſervitio beneficia conferantur, maximè illis quas caritatis ac familiaritatis brachiis arctiùs amplexamur, benignum præbeamus aſſenſum, & ne procella temporum perturbari, aut in irritum duci valeant pietatis intuitu caveamus. Notum itaque facimus univerſis tam futuris quàm præſentibus, quòd fidelis ac naturalis noſter vir venerabilis Manaſſes Eccleſiæ Aurelianenſis Epiſcopus Canonicis ſuis videlicet Capitulo ſanctæ Crucis, annuum reditum quindecim librarum in oblationibus magni altaris & calicis in eleemoſynam perpetuam donavit; certos etiam terminos quibus ſingulis annis reciperentur aſſignans, ſtatuit & decrevit, ut de illis quindecim libris ſemper in die anniverſarii noſtri ſexaginta ſolidi, & in die anniverſarii uxoris noſtræ Conſtantiæ Reginæ, quæ in eâdem Eccleſiâ conſecrationis ſuæ benedictionem accepit, quadraginta ſolidi Canonicis illis qui ſervitio intererunt perſolventur. Primus terminus decem librarum eſt, ab iſto die quando incipit Paſſio Domini, donec integrè reddantur. Secundus terminus centum ſolidorum eſt, à craſtina die Exaltationis ſanctæ Crucis, donec integrè reddantur.

Nos igitur à fideli noſtro Epiſcopo requiſiti & rogati cum apud Caritatem eſſemus, præſentibus fidelibus noſtris Comite Bleſenſi Theobaldo, & Petro fratre noſtro, & cæteris, petitioni ejus quæ nobis rationabilis videbatur condeſcendimus, & rem totam ſicut ab ipſo facta eſt, amore Dei, & intuitu devotionis quam erga nos ipſum Capitulum habere dinoſcitur, concedimus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus. Quod ut ratum deinceps permaneat & inconvulſum ſcripto commendari, & ſigilli noſtri auctoritate communiri præcepimus. Actum publicè apud Caritatem anno Verbi incarnati milleſimo ſeptuageſimo primo. Adſtantibus in palatio noſtro quorum ſubſcripta ſunt nomina & ſigna. S. Comitis T. Dapiferi, S. Guidonis Buticularii, S. Matthæi Camerarii, S. Radulfi Conſtabularii. Data per manum Hugonis Cancellarii.

An. MCLXXII.

Pactum matrimonii inter GUILLELMUM *de Turre, &* SEBELIAM ARNALDI *de Villis-Paſſantis filiam.*

NOtum ſit hominibus hæc audientibus, quòd ego BERNARDUS de Turre de Celiano, dono tibi Guillelmo filio meo quidquid juris habeo in villâ de Ciliano, vel habere debeo infrà muros vel extrà, tam in ermis quàm in directis, tam in hominibus quàm in feminabus, & omne jus quod pertinet ad Senornium, excepto uno locale, cum exitibus ſuiſque regreſſibus, qui affrontat de circio & meridie in honore Petri de Crucio, de Altano in honore Bernardi ſancti Joannis, qui fuit ab Aquilone in La Rocha. Præterea dono tibi tres partes totius mei honoris, quem modo habeo, & habere debeo, undecumque vel qualitercumque ad me pertineat, ſcilicet in terris, vineis, horeis, hortalibus, arboribus, pratis, guarricis, aquis, ductibus, & deductibus, eremis, & conductis, tam in quæſitum, quàm ad inquirendum, & in omnibus aliis quæ nominari poſſunt, quæ hîc nominata non ſunt, & cum hac præſenti chartâ, omnia ſupradicta tibi trado, & de meo jure in tuo dominio tranſmitto, & te in poſſeſſionem omnium prædictorum mitto, & in his omnibus donationem propter nuptias tibi conſtituo, quam tu & ego pro te facimus filiæ Arnaldi de Villis-Paſſantis, nomine Sebeliæ, quam tibi in uxorem adjungo.

Et ego prædictus Guillelmus medietatem omnium prædictorum, quia te Sebelia in uxorem habere cupio, in donationem propter nuptias tibi liberiſque tuis ex me progenitis dono, & ſi fortè te mori contigerit antequàm mihi nubas, alteram ſororem tuam, ſi tempore mortis tuæ non erit nata, per quinquennium exſpectabo, cui eamdem donationem facio, quam tibi ſuperiùs feci.

Et ego Bernardus de Turre, ſi filius meus morietur antequàm aliquam filiarum Arnaldi de Villis-Paſſantis in uxorem ducat, filiam meam in uxorem trado uni filiorum prædicti Arnaldi, quem Arnaldus voluerit, cum omni meo honore, ubicumque ſit. Et ſi fortè me, vel filios meos pœniteat, quòd Guillelmus filius meus nolit habere filiam prædicti Arnaldi, vel Guillelmo mortuo, filia mea unum filiorum prædicti Arnaldi, quem ipſe elegerit, dono tibi Arnaldo nomine pœnæ quadraginta marcas argenti, & ſi quo jure defendi poſſem, ne hanc pœnam tibi præſtarem, illi renuntio juri, & pro hac pœna omnem meum honorem jure pignoris tibi obligo.

Hæc omnia ſupraſcripta per hæc ſancta quatuor Evangelia tibi attendam. Actum eſt hoc tertio Idus Aprilis, anno Domini M. C. LXXII. regnante Rege Lodoico. Hujus rei teſtes ſunt, Adalbertus de Crucio, Frotardus de Villis-Paſſantis, Pontius de Villis-Paſſantis, Bernardus de Ciliano, Petrus de Crucio, Petrus Amblardi, Jordanus de Ciliano, Raimundus Rogerii: Petrus ſcripſit rogatus.

An. MCLXXVI.

ARNULFUS *de Morteaux contrahit matrimonium cum* AGNETE.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Nuptiale Sacramentum ab ipſo mundi exordio in primis parentibus auctoritate Dei præcipientis inceptum, Patriarcharum imitatione & Angelorum obſequiis confirmatum, humanæ invicem ſocietatis non parvum poſteritati reliquit exemplum. In fine verò temporum Salvator noſter ad nuptias veniens, eas præſentiâ ſuâ maximè commendavit, & illius miraculi atteſtatione, quo aquas in vinum mutaverat, nuptiarum dignitatem perpetuò conſecravit. In conjugali enim copula verba ipſius Domini quibus virum uxori ſuæ adhærere, & propter hoc patrem & matrem derelinquere præcepit, humilis exhibetur obedientia, & hæreticorum, qui nuptiali bono conantur detrahere, perfida & exſecrabilis confutatur inſania. Porro ipſius caritatis vinculum inter extraneos & ignotos etiam per nuptias dilatatur; & ubi caritas ipſa per lineam propinquitatis detineri non potuit, per bonum & fidem conjugii quaſi fugiens revocatur.

Ego igitur ARNULFUS de Monceaux Sanctorum Patrum exemplis inſtructus, tantis etiam nuptiarum privilegiis invitatus, dilectiſſima ſponſa mea nomine AGNES, legali & firmo matrimonio te mihi uxorem conjungo, doque tibi jure dotalitio optimam partem de his quæ poſſideo, ſcilicet Wionagium meum de Lauduno, & quinquaginta libras Sueſſionenſis monetæ, triginta videlicet pro quâdam domo, amicorum tam meorum, quàm tuorum conſilio, loco tibi congruo faciendâ, & reliquum in terris multiplicabitur. Si verò ante perſolutionem bujus pecuniæ prædeceſſero, quod minus receptum fuerit, recipies in Wionagio meo de Moncellis, donec prædicta ſumma plenè fuerit perſoluta. Inſuper dono tibi medietatem omnium quæ acquiſiero.

Ut igitur hæc in pace poſſideas, ea tibi feci ſigillo Domini noſtri Rogeri Laudunenſis Epiſcopi confirmari, & ſubſcriptorum teſtimonio roborari. Sign. Galteri Laudunenſis Archidiaconi, S. Balduini Archidiaconi, S. Fulconis Cantoris, S. Magiſtri Brunonis. S. Rainerii Archipreſbiteri, S. Raduiſi de Huſſel, S. Guidonis de Erblencurt, S. Clarembaldi de Aſt, S. Simonis de Flayel. S. Guidonis de Moy.

Actum anno Dominicæ Incarnationis MCLXXVI. Ego Willelmus Cancellarius ſcripſi.

Anno MCLXXVII.

Charta fundationis Carthuſiæ Luvigniacenſis.

EGO GALTERUS Dei gratiâ Epiſcopus Lingonenſis Notum facio præſentibus & poſteris: quòd pro animæ meæ & prædeceſſurum meorum ſalute Domum Luvigniaci à me fundatam, religionemque Carthuſienſem exemptam ab omni juriſdictione ordinaria profeſſam tradidi generali Capitulo dictæ Religionis in perpetuum corrigendam; & à Prioribus, & Fratribus, qui pro tempore ibidem fuerint, pacificè & liberè poſſidendam, cum omnibus prædiis, paſcuis, pratis, terris, ſylvis, finibus, & quidquid juris, juſtitiæ, aut dominii ibi habebam: & ſimiliter grangiam Vallis Vercellis, quam tradiderunt mihi Fratres de Longo Vado pro grangiâ de Grandi-Boſco, nihil omninò in his retinendo pro me, vel pro ſucceſſoribus meis, excepto hoſpitio cum meis propriis expenſis, in quo etiam nolo uti carnibus quoquomodo. Dedi inſuper, & eiſdem Carthuſienſibus ibidem Deo ſervientibus procuravi ab aliis Dominis & habitatoribus Villarum de Lengleio, de Chalmâ, de Leuzeio, de Faverolliis, & de Receyo, paſturas per omnes fines dictarum Villarum ac Parrochiarum pro omnibus animalibus ſuis groſſis & minutis omni tempore, tam in boſco quàm in plano, & aiſanciam omnium aquarum, me quoque Duce, & domino de Granceyo, & omnibus Dominis de dictâ Villâ de Receyo, eiſdem Fratribus concedentibus libertatem accipiendi vel acquirendi liberè, & tenendi impoſterum quaſcumque poſſeſſiones in villâ de Receyo & territorio ejuſdem, cujuſcumque conditionis exiſtant: quod ſimiliter conceſſi eiſdem per totam terram meam propter augmentum Religionis & divini cultûs. Ad majorem etiam tranquillitatem Fratrum & emunitatem loci, dictam domum, Fratres, & totum finagium eorum liberavi ab omni ſervitute, & coſtumiâ, ſeu aliâ exactione, ita ut eiſdem & omnibus aliis liceat ibidem liberè vendere, emere, ac uti de menſuris conſuetis ſine renovatione vel redevantiâ aliquo tempore faciendâ. Conceſſique dictis Fratribus meis, ut impoſterum vocatis vocandis, quoties neceſſe fuerit, poſſint ubique ſine alterâ licentiâ metas ponere inter poſſeſſiones ſuas, vel finagia: quia licet à finagiis de Eſſarreto, & de Receyo fines Luvigniaci bene ſint diviſæ, tamen à finagiis de Faverolliis, in quibus habent jus tamquam domini dictæ villæ, & de Leugleyo non ita planè: à Valle enim de fonte Hoigelot per Choceas & montem Eſcotb, ac Mombreciem, quâdam parte ſuprà le Fay remanente, de finagio prope Luvigniacum ſæpiùs circuiendo perveniunt *és Comelles* de Luxeyo. Dehinc ad metas quæ ſunt in Foreſtellâ de Lugleyo, & tendunt ad Cumbam quæ eſt in finibus communiæ Leugleii, & ſic per fundum ejus contrà meridiem quaſi in ſummitate montis dividunt nemus dictæ communiæ Leugleii: illud nemus dictorum Fratrum quod eſt ſuprà grangiam Vallis-Vercellis: ſicque per eminentiam montis circuiendo Chapagris & Valchenin tendunt ad rupem de Villepot, ac perveniunt ad locum ubi intrat rivus de Valverner in Uxam. Hæc igitur omnia de aſſenſu Capituli Lingonenſis, ſigilli mei auctoritate confirmata, poſteris elucidare curavi. Anno gratiæ milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo.

Anno MCLXXVII.

Teſtamentum GUIDONIS *Gueregiati.*

ANno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo menſe Februarii, Ego GUIDO Guercgiatus meâ bonâ exiſtens memoriâ ſic ultimam voluntatem meam facio, & rebus meis diſpono. Reddo & dono me ipſum Deo & Beatæ MARIÆ Vallis-magnæ in Ordine Ciſtercienſi. In primis dono & laudo molendinos de Paoillano, & terram de Vallavire, & terram de Cocone, vivam aut moriar, Monaſterio Vallis-magnæ in ſempiternum. Dimitto Guillelmo de Montepeſſulano, Caſtellum novum cum ſuis pertinentiis, & Villam de Suſtancione, & villam de Crez; ita tamen ut viginti millia ſolidos perſolvat in debitis & clamoribus meis perſolvendis, ſcilicet in uno quoque anno quinque millia ſolidos conſilio Abbatis Vallis-magnæ.

Dimitto Bergundioni nepoti meo, ſcilicet Paoillanum cum ſuis pertinentiis, excepto molendinis: & dimitto eidem Bergundioni feudum de Bertrando ultrà Leſum; & totum hoc quidquid ſit quod habeo ad Centrairanegues. Dimitto caſtellum de Porteo cum ſuis pertinentiis eidem Bergundioni. Dimitto eidem Bergundioni pignus Dencat de Petrabtuna.

Dimitto filiis Raimundi de Caſtriis, hoc quod habeo in Caſtello de ſancto Pontio, & in Caſtello de Lopiano. Si Guillelmus de Montepeſſulano noluerit paccare primo anno quinque millia ſolidos, & uno quoque anno totidem uſque ad viginti millia ſolidos in debitis & clamoribus, Bergundio habeat Caſtellum dictum, & perſolvat viginti millia ſolidos, ſicut ſcriptum eſt, aut primum teneatur.

Dimitto medietatem honoris de Salzeto uxori meæ in vitâ ſuâ, & fructus alterius medietatis ejuſdem honoris de Salzeto in debitis meis paccandis. Quibus paccatis honorem totum de Salzeto habeat Bergundio & ejus heredes. Dimitto adhuc uxori meæ pignora & patuos de Caſtello de Armazanicis, quæ de Ribalta & Bremundus de Someire ſuppoſuerunt mihi, & Vicecomes.

Diſpono adhuc quod ſi Bergundio deceſſerit abſque legitimo herede, Domus Vallis-magnæ habeat totum honorem de Pavoillano, & totum alium honorem habeat Guillelmus de Montepeſſulano: quòd ſi Guillelmus de Montepeſſulano decederet abſque legitimo herede, habeat Caſtellum novum, & perſolveret quod ſupereſſet de debito viginti millia ſolidorum in debitis & clamoribus meis perſolvendis, ſicut ſcriptum eſt. Quòd ſi ambo deficerent abſque legitimis heredibus, Caſtellum-novum & honorem

de Salzeto, alios honores Dominus Montepeſſulani, exceptis molendinis de Pavoſlano, habeat; quos molendinos habeat Domus Vallis-magnæ.

Diſpono adhuc quòd decem millia ſolidos quos defert Roſtagnus de Monte Arbedone, vel illud quod accuſerit, quidquid ſit, perſolvatur totum in debitis meis, cognitione Gadiatorum meorum, ſcilicet Abbatis Vallis-magnæ, Roſtagni Aguillonis, Guillelmi de Albi-terra. Quòd ſi uxor mea habuerit filium, ſcilicet Matlia, ille filius meus habeat totum honorem meum, excepto Caſtellu-novo, & villâ de Cre&, & villâ de Suſtancione, quæ habeat Guillelmus de Montepeſſulano, ſicut ſcriptum eſt, exceptis molendinis de Pavoſlano, quos habeat Domos Vallis-magnæ. Si filiam habuerit, illa filia habeat honorem de Salzeto, paccatis debitis & clamoribus meis priùs, ſicut ſcriptum eſt.

Factum eſt atque completum in Caſtello de Armazinicis in eſtari quod fuit R. de Armazinicis.

Præterea voluit & præcepit, quòd ſi Bergundio decederet ſine legitimo herede uxoris, Domus Vallis-magnæ haberet Caſtellum de Paoſlano, & honorem Caſtelli cum ſuis pertinentiis: ita tamen quòd Domus Vallis-magnæ perſolveret viginti millia ſolidos in debitis & clamoribus ſuis perſolvendis. Quòd ſi domus Vallis-magnæ hoc totum facere noluerit, hoc totum faciat domus Militiæ, & habeat Caſtellum de Paoſlano cum ſuis pertinentiis, & honorem Caſtelli. Quòd ſi domus Militiæ hoc totum facere noluerit, hoc totum faciat domus Hoſpitalis Jeruſalem, & habeat Caſtellum de Paoſlano cum ſuis pertinentiis, & honorem Caſtelli.

Quòd ſi non valet jure Teſtamenti, valeat jure ultimæ voluntatis.

Item ſciendum eſt quòd anno & menſe quo ſuprà, hanc ultimam voluntatem juraverunt tactis ſanctis Evangeliis veram eſſe ſicut ſcriptum eſt: Aquilonius de Caſtru-novo, Guillelmus de Albaterra, G. Frezol. Comes de Megins, Guillelmus Olrici, G. Raimundi: & Joannes Vallis-magnæ Abbas in verbo veritatis dixit & faſſus eſt, hanc ultimam voluntatem veram eſſe ſicut ſcriptum eſt: & hoc ipſum ſimiliter dixerunt commoniti per obedientiam ab ipſo Abbate Bernardus de Pedenacio, & Petrus de Monte alto Monachi Vallis-magnæ.

Hujus ultimæ voluntatis fuerunt teſtes rogati à Guido de Gueregiato illi viri prænominati, qui hanc ultimam voluntatem juraverunt, & affirmaverunt veram eſſe ſicut ſcriptum eſt.

Facta ſunt hæc ſacramenta & teſtium depoſitiones in Caſtello Montiſpeſſulani in porticu juxtà cameram, in præſentiâ Domini J. Magalonenſis Epiſcopi: adfuerunt teſtes Bernardus de Anduſiâ, P. Præpoſitus Magalonenſis, G. Maurini Prior ſancti Firmini, R. Guillelmi Abbatis Anianenſis, Olricus Prior ſancti Dionyſii, Magiſter Guiraldus, G. Leterici, G. Adalguerii, R. Lamberti, Joannes Beltolfi: P. de Conchis, Stephanus de Conchis, G. Arbrandi, P. de Caza, G. Olrici, Pontius Beton, B. Medici, B. Sevini, Gerbaldus. Albaricus Flochet, Gimbertus de Arleris, G. Lamberti, Geraldus Raimundi, R. de Gironda, Peregrinus, G. de Fontanis, S. Bedocii, R. Rotgerii, Paulus, P. Lucianus, & Fulco.

Sciendum eſt quòd anno quo ſuprà menſe Martii, G. dominus Montiſpeſſulani, & Bergundio frater ejus juraverunt tactis evangeliis, ſe perpetuâ firmitate obſervaturos hanc ultimam voluntatem Guidonis patris ſui ſicut ſcriptum eſt: & hanc ultimam voluntatem ſicut ſcriptum eſt, omni poſtpoſitâ occaſione ſine dubio firmiter in perpetuum laudaverunt; & ſic totam firmam & in perpetuum valituram eſſe voluerunt, & conceſſerunt & affirmaverunt G. Dominus Montiſpeſſulani prænominatus, & Bergundio frater ejus jamdictus. Factum eſt hoc in porticu præſcripto juxtà Cameram Caſtelli, in præſentiâ & teſtimonio Domini R. Guillelmi Abbatis Anianenſis, Pontii de Vallavirіs, Bernardi de Iuſsia, Aguillonis de Caſtro-novo, G. de Albaterra, R. de Veruna, R. Darſas, P. de Monteferracio, P. de Jocon, Joannis Betulfi bajuli Montiſpeſſulani, B. Auſtrini & Fulconis.

Fundatio Noſocomii Noviomenſis à RAINALDO *Epiſcopo approbata.* Anno MCLXXVIII

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen. Quoniam apud ſapientiæ fontem, quæ hominem mirabiliter creavit, ac mirabiliùs recreavit, in illius diſtricti examinis areâ, ubi grana à paleis ſegregabuntur, miſericordiæ opera præ cæteris commendabuntur, filiique miſericordiæ ab auditione mala non timebunt: Eapropter ego RAINALDUS per Dei gratiam Epiſcopus, miniſter ejus licet indignus, mihi plebiſque commiſſæ ſalutis ſtudens, tam futuris quàm inſtantibus notum fieri volo, Henrico Sacerdoti bonæ opinionis viro, Simoni de ſancto Quintino, Canonicis noſtris, Magiſtro Rainaldo & Nicolao Clerico & amico noſtro, & Laurentio venerabili Burgenſi noſtro, quos ad bonum opus credo eſſe animatos, vetus hoſpitale cum omnibus appendiciis ſuis, & etiam poteſtatem conſtruendi novum hilari animo conceſſiſſe, & quidquid per Dei gratiam poterunt adipiſci, ſub ejus ac noſtrâ protectione ſuſcipio, & in omnibus conſilii & auxilii noſtri plenitudinem promitto: placet etiam quoddam tamquam calcar ad bene agendum intuitu pietatis addere, ut quoſcumque prædicti beneficii divina clementia fecerit participes, eis oblita indulgeantur peccata, vota fracta, ſi ad ea redire non contempſerint, offenſiones parentum, ſi in eos manus violentas injecerint, venialium medietas, criminalium quadragena, vel ſeptem dies pœnitentiæ injunctæ relaxentur. Ne ergo adverſus tam honeſtæ, tam ſanctæ conceſſionis paginam aliquis perditionis, aut diſcordiæ filius auſus ſit aliquid machinari, ſub anathematis vinculo prohibeo, præſentiſque ſcripti teſtimonio communio, atque ſigilli mei impreſſione ſubterfirmo, ſalvo jure Eccleſiarum Noviomenſium. Actum anno Domini M. C. LXXVIII. Ego Balduinus Noviomenſis Eccleſiæ Cancellarius legi & ſubſcripſi. *Sigillatum cera viridi.*

Pactum initum inter ILDEFONSUM *Regem Aragoniæ, &* BERNARDUM *Atonis Vicecomitem Nemauſenſem.* An. MCLXXIX

HÆc eſt convenientia facta inter dominum Ildefonſum illuſtrem per Dei gratiam Arragoniæ, Comitem Barchinoniæ, Marchionem Provinciæ, & Venerabilem virum B. Atonis Vicecomitem Nemauſenſem. Donat namque & commendat jam dictus Ildefonſus Rex prædicto B. Atonis homini ſuo civitatem de Nemauſo, cum turribus & fortitudinibus omnibus ejuſdem civitatis, cum muris & antemuralibus, & cum omnibus adjacentiis & pertinentiis, & terminis ſuis. Item donat ei caſtrum & fortitudinem de Arenis, quæ propè eamdem civitatem conſtituta eſt. Caſtrum etiam quod nuncupatur Turris-magna. Caſtrum quoque ſuum de Margaritis, ſimiliter & Caſtrū de Caiſanicis. Item & Caſtrum de Beruiz, Caſtrumque de Bellovicino, & Caſtrum de Candiaco, Caſtrum ſimiliter de Poſcheriis, quantum ibi habet, vel habere debet: & eodem modo Caſtrum de Caſt-

laris : ſimiliter & Caſtrum de Armazanicis ; Caſtrum etiam de Albais ; Caſtrum etiam de Hueriis, & Caſtrum de Calvitione, & Caſtrum de Clarenciaco.

Tali modo commendat & donat prædictus dominus Rex jam dicto Bernardo Atonis homini ſuo, prædictam civitatem de Nemauſo, cum cæteris prænominatis pertinentiis & terminis, & omnia quoque ſupradicta caſtra cum pertinentiis ſuis & terminis etiam, & cum omnibus illorum fortitudinibus quæ de cætero vel infrà civitatem prædictam, vel infrà jam dicta caſtra, vel infrà terminos eorum fient, & cum omni honore ejuſdem civitatis, vel eorumdem caſtrorum, quòd ipſe B. Ato & ſui per eum habeant omni tempore per dominum Ildefoſſum ſæpedictum Regem Arragonenſem, per ſuos ſucceſſores, eos videlicet qui domini fuerint, & ſeniores Barchinoniæ ad fevum, & quòd donabunt *iratt & pacats* poteſtatem Domino Regi prædicto & ſucceſſoribus ejus, dominis videlicet Barchinoniæ, tam de ſupradictâ civitate cum omnibus fortitudinibus ejuſdem civitatis, quam etiam de ſupradictis caſtris, quæ nunc prædicta ſunt, quàm etiam de caſtris & fortitudinibus quæ infrà terminos veſtros de cætero fient; quotieſcumque per ſe, vel per nuntios ſuos, vel per nuntium ſuum requiſierint aut demandaverint : & quòd prædictus B. Ato ſit inde & ſucceſſores ſui, ſolidus ſuus homo domini Regis, & dominorum Barchinoniæ ſucceſſorum Regis, ſicut homo debet eſſe de ſuo meliori domino, & quòd adjuvet cum ſupradictis caſtris & civitate dominum Regem & ſucceſſores ejus dominos Barchinoniæ contrà omnes homines & feminas, ſine enganno. Prædictum autem hominium & fidelitatem & ſacramentum faciet B. Ato, & ſui ſucceſſores perpetuò R. Berengario Comiti, & ſucceſſoribus ejus, qui per Comitem Barchinoniæ fuerint domini & ſeniores conſtituti in Comitatu Provinciæ, ſalvâ, inquam, in omnibus & per omnia fidelitate Domini Barchinoniæ, ſicut meliùs dici & intelligi poteſt, ſine enganno ejuſdem Domini Barchinoniæ.

Quòd ſi ſupradictus B. Ato Vicecomes fal. . . . domino Regi de jam dictis convenientiis, vel fecerit ei malum quod non poſſet aut nollet ei emendare, deveniant omni occaſione & dilatione ceſſante prædicta civitas de Nemauſo, & cætera omnia caſtra ſupradicta cum eorum pertinentiis, in poteſtate Domini Regis, donec jam dictus B. Ato haberet emendatum & directum totum, ad laudamentum Curiæ Regis.

Et ut hæc firmiùs ſinceriuſque teneantur, & fiat Domino Regi & ſucceſſoribus ejus Barchinoniæ ab eodem B. Atone Vicecomitè & ſucceſſoribus ejus in æternum faciat jurare idem B. Ato fidelitatem omnes habitantes in Nemauſo & in Arenis, & in aliis omnibus ſupradictis caſtris, de quibus Rex voluerit & mandaverit, ut juxtà quod prædictum eſt, domino Regi & ſucceſſoribus ejus attendatur & compleatur ſine illorum enganno : & quòd omnes dicti habitantes in civitate & villà de Nemauſo, & in cæteris caſtris ſupradictis fideles ſemper exiſtant.

Hæc autem convenientia, ſicut ſuperiùs annotata eſt, per ordinem ibit in perpetuum inter B. Atonem & ſucceſſores ejus, & futuros omnes habitantes in Nemauſo & omnibus aliis caſtris prænominatis, & inter præſentes juxtà modum prædictum, & Dominum Ildefoſſum Regem, & ſucceſſores ejus dominos Barchinoniæ, & Comitem Provinciæ & ejus ſucceſſores, ſalvâ omninò fidelitate ejuſdem Domini Barchinoniæ.

Si quis, quod abſit, hæc prædicta in aliquo frangeret, in duplo componeret, & præſens carta firma & ſtabilis *prædicta* permaneret. Actum eſt hoc apud biterras præſentibus domino Berengario venerabili Terraconenſi Archiepiſcopo, Arhaldo & Raimundo de Villamulorum, Mirone Judice de Palatio, Arnaldo de Ril. Berengario de Centania, Arnaldo de Palatio, Pontio de Mataplana, R. de Olivis, Guidone de Severaco, Guitt. Gros de Marſilia, Guitt. de Caſtro Azol, Aſſalito, & quampluribus Baronibus Curiæ. Anno Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo nono, menſe Octobris. Fortunii de Bergoa, Arnaldi Morlaña, Guillelmus de Baſſia ſcripſit. 1179.

Notum ſit ſcire volentibus, quòd ego B. Ato Vicecomes Nemauſienſis dono, & in præſentiarum trado tibi Domino Ildefonſo illuſtri per Dei gratiam Regi Arragoniæ, Comiti Barchinoniæ, & Marchioni Provinciæ, meam civitatem de Nemauſo cum ſuis turribus & fortitudinibus, muris & antemuralibus, & cum omnibus ſuis pertinentiis & terminis, ſicut meliùs habeo & habere debeo. Dono etiam tibi caſtrum meum de Arenis ſatis propè ſupradictam civitatem. Dono etiam tibi caſtrum meum, turrem magnam & caſtrum de Margaritis, de Caiſanicis, de Berniz, de Bebuzim, de Candiaco, de Poſcberiis, de Caſtlaniu, de Armazanicis, de Albaiio, de Hueriis, de Calvitione, de Clarenciaco. Supradictam igitur civitatem de Nemauſo cum turribus & omnibus fortitudinibus ſuis, cum muris & antemuralibus, & cum omnibus pertinentiis & terminis ſuis, & prædicta caſtra omnia cum pertinentiis & terminis ſuis, cum omnibus denique fortitudinibus & fortiis, quæ in prædictis locis vel infrà terminos caſtrorum ipſorum de cætero fient, dono & concedo, & trado tibi ſupradicto Ildefonſo Regi gratuita voluntate & animo, ut tu & progenies & poſteritas tua habeas per proprium alodium & francum per ſæcula cuncta, ſicut ego melius habeo & habere debeo, ullâ ratione vel modo ; tali modo quòd ipſe nec tui non poſſis dare extraneæ perſonæ vel poteſtati, niſi illi qui terram Provinciæ per te tenuerit, vel per Comitem Barchinoniæ. Nam & tibi inde & fratri tuo R. Berengario illuſtri Comiti Provinciæ per te facio hominium & ſacramentum corporaliter præſtitum cum fidelitate ; quod etiam ego & ſucceſſores mei tenemur facere tibi & ſucceſſoribus tuis, illi videlicet qui Barchinoniam & Provinciam ab indiviſo unus poſt alium habuerint. Quòd ſi ſenioratus Provinciæ ad aliam perſonam quàm ad Dominum Barchinoniæ aliquando convolaverit, ea tunc domino tantùm & ſeniori Barchinoniæ ego & mei tenebimur, & prædictum hominium cum ſacramento & fidelitate ei faciemus, & ſucceſſoribus ſuis dominis Barchinoniæ.

Nec eſt prætereundum quòd ſi ſemel aut ſecundò vel eo ampliùs prædictus Comitatus Provinciæ ad Dominum Barchinoniæ iteratò transferretur, tam Domino Barchinoniæ quàm Domino Provinciæ ſub poteſtate ejus ibi conſtituto tenebimur de hominio ſupradicto cum ſacramento & fidelitate ; ſalvâ ſiquidem omninò fidelitate ejuſdem Domini Barchinoniæ in omnibus & per omnia ſine ſuo inganno. Si quis hæc prædicta tentaret frangere in aliquo, in duplo componeret, & poſtea hæc præſens carta firma & ſtabilis permaneret. Actum eſt hoc apud Biterras in præſentia ſcriptorum virorum, & plurium aliorum curiæ Regis Aragonenſis.

Epiſtola I. PETRI *S. Remigii Rhemenſis, aliàs Cellenſis Abbatis, pòſt Epiſcopi Carnotenſis.* Anno circ. MCLXXX.

CARiſſimis in Chriſto Fratribus WILLELMO, PETRO, WIONI, PETRUS Rhemenſis ſpiritum conſilii & fortitudinis. Ne deſerant Ciſtercienſem Ordinē quem

Primùm

In Pontiniacenſi Monaſterio profeſſi fuerant, adhortatur.

Primùm loquar tibi, Frater Willelme, quia in te & propter te commota ſunt viſcera mea, turbatus ſum à facie commotionis, dicam an commutationis tuæ. Audieram enim propoſitum tuum, laudaveram fortitudinem, approbaveram diſcretionem, modo autem neſcio quo ſpiritu exagitatus nutare cœpiſti, qui debueras eſſe columna immobilis, qui portaveras jugum ab adoleſcentiâ tuâ, & modo tandem ad frugem melioris vitæ, ſcilicet ad ordinem Ciſtercienſem veniens levaveras te ſuprà te. Timeo, Dilecte, verſutias illius qui transfigurat ſe in Angelum lucis; timeo ne in te mutetur color optimus; ne argentum, imò aurum vertatur in ſcoriam: ſiquidem *cum immundus Spiritus exiit ab homine, ambulat per loca inaquoſa quærens requiem, & tunc aſſumptis ſeptem aliis ſpiritibus nequioribus ſe redit in domum ſuam: unde & fiunt noviſſima illius hominis pejora prioribus.*

Luc. 11. 24.

Nec hoc quod à te exierit ſpiritus immundus, qui per gratiam Dei in te non fuit, ſed quòd à te magis elongatum, modò quâdam mutabili tuâ levitate, & levi mutabilitate vicinior tibi fieri conatur: & qui, ut ita dicam, ſubſtantiam religionis, & ſinceritatem zeli tui mundanis iſtis & manifeſtis immunditiis non poteſt corrumpere, quibuſdam peſſimis accidentibus, locorum, ſcilicet & ordinum mutationibus, & occultis illuſionibus nititur te abſorbere. Quippe ſpem habet ut influat Jordanis in os ejus. Teſte Philoſopho primum argumentum benè compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari. Diſcurrere enim & locorum mutationibus inquietari, ægri animi jactatio eſt, non enim coaleſcit vel convaleſcit planta quæ ſæpe transfertur.

Quod autem de profeſſione prioris voti moveris, nullum ſcrupulum habet. Auxiſti enim votum, non fregiſti: modò enim imples, & pleniùs adimplebis illud Davidicum: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Quid plura? Credo, fateor, & obteſtor, quòd de minori ad majus inſtinctu & inſpiratione Spiritûs ſancti aſcendiſti, & quanto aſcenſus altior, tanto deſcenſus, ne dicam caſus, gravior. Proinde obſecro te, Cariſſime, ego tuus Petrus jam ex ſolo auditu pro te uſque ad effuſionem animæ vulneratus, ne mihi dolorem ſuper dolorem adjicias, ne Clero, populo, & diabolo materiam riſus præbeas, ne te moveas, ne in felici aſcenſu ubi non eſt voti fractio, ſed integratio, ubi non eſt metus, timeas.

Pſal. 127. 2.

Tibi, Frater Petre, incognitus facie, abſens corpore, præſens autem ſpiritu, & devoto corde conſulo, & ad pedes profuſus anxiè & obnixè ſupplico, ut non obtentu priſtinæ ad quam ſuſpiras quietis, te & alios inquietare incipias. Vera enim quies eſt in Ordine Ciſtercienſi, ubi Martha Mariæ jungitur, ubi juxtà verbum ſapientis, & agenti quieſcendum, & quieſcenti agendum. Sanè quod de priore quiete & otio objicis, ut pace tuâ loquar, ita ſine quæſtione omni procul eſt à ratione, ut reſponſione non indigeat: ubi enim plus ſilentii, plus jejunii, minus ſollicitudinis mundanæ, & ideo plus contemplationis & ſanctæ quietis, quàm in ordine Ciſtercienſi? Quieſcat ergo, quieſcat iſta tua commotio, & dum parvula eſt, allidatur ad petram; dum vulpecula parva eſt, capiatur, & in matutino occidatur, ne demoliatur vineam Domini, id eſt, conſcientiam tuam: ne ſub obtentu cujuſdam vanæ quietis, ad piſces; non dico Ægypti, & ad alta, non dico Pharaonis, videaris ſuſpirare. Invalidæ ſunt ad exprimendum quod ſuper tuis & Fratris Willelmi phantaſticis illuſionibus ſentio, litteræ: Sed tu cum fratre Willelmo ex paucis multa perpende: Conſilium meum eſt, imò ut paululum audaciùs loquar, ſacræ ſcripturæ mandatum, ut in ordine Ciſtercienſi ſic curratis, ſic in agone contendatis, ut bravium æternæ vocationis feliciter comprehendatis.

Luc. 10.

De te nunc, Wido, minus ad præſens ſollicitus ſum, tibi noviſſimè non tamquam abortivo, ſed quaſi perfecto, cui non opus lacte, ſed ſolido cibo ſoliditati tuæ congratulans pauca ſcribo more matris, quæ magis anxiatur circà parvulum & debilem filium, quàm circà fortem & perfectum. Tu ergo robuſtus in Domino alios conforta, viriliter age, argue, obſecra, increpa; oportunè, importunè. Arduus quidem eſt Ordo Ciſtercienſis, ſed tendit in ardua virtus: ſi quidem juxtà verbum Philoſophi, *ſerpens ſitis arbor arena. Dulcia virtuti gaudet patientia duris.* Expergiſcimini ergo glorioſi milites Chriſti, mementote quia tranſit mundus, & figura, & gloria, & omnis concupiſcentia ejus. Valete. Magiſtrum Arraudum, fortem & prudentem Chriſti Athletam ſalutat anima mea, & per vos orationum munus ab eo expoſtulat.

Ejuſdem Epiſtola II.

Ut in Ordine Ciſterc. permaneant admonet.

HUmilis Abbas ſancti Remigii WIDONI, PETRO, Fratribus Monaſterii Pontiniacenſis, ſalutem & omne bonum. Ut breviter tumultuoſis cordium veſtrorum quæſtionibus ſuper profeſſione facta, tam in ordine Grandimontis, quàm in Ciſtercienſi reſpondeam, id mihi videtur, quòd fidem promiſſi non lædit, qui ſolvit quod promiſerit. Is quoque gratiæ meritum ſuperaddit, qui plus ſolverit, quàm ex voto debuerit. Non eſt meum ordines ſanctos judicare, neque meis ſtateris merita illorum appendere, ſuo domino ſtant aut cadunt: ſtant autem: opinionis tamen meæ eſt, plus rigoris, plus juſtitiæ, plus ſeveritatis, plus etiam diſcretionis eſſe in Ordine Ciſtercienſi, quàm in illo qui mihi incognitus eſt, & de quo propter incertitudinem nullam audeo ſententiam præcipitare. His omiſſis, ranam & muſcam perturbantes penetralia cordis veſtri, utinam abjicere, vel potiùs exterminare brevi admonitione poſſem. Non ignoro apud Ariſtotelem dubitare de omnibus non eſſe inutile. Teneo autem apud Hippocratem quod mutationes maximæ generant morbos. Dicunt quòd plantæ quæ ſæpe transferuntur, radices non mittunt. Paulus anathematizat qui aliud evangelium prædicaverit, quàm quod ipſe prædicavit: Dominus Jeſus de Joanne Baptiſta dicit: *Quid exiſtis in deſertum videre: Arundinem vento agitatam?* In parabolâ quoque Evangelii, dum fatuæ virgines irent emere oleum, clauſa eſt janua. Harum auctoritatum ſenſus hic eſt, ne inſtabiles ſimus, ne fluctuemur, ne omni vento circumferamur, ne dicamus: *Ecce hic, ecce illic Chriſtus.*

Matth. 11. 7.

Epheſ. 4. 14.

Videte itaque vocationem veſtram, & baſes & plantas veſtras ſtatuite ſuprà petram, & cum Job dicite: *In nidulo iſto moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.* Rogo amicitiam & fraternitatem veſtram, ut parcatis vobiſmetipſis, & pro certo ſcias, quia unum ad ſalutem ſufficiens eſt & neceſſarium, Deo ſe committere: nunquam cum Deo diſputare: Prælato in omnibus obedire: omnia ſua onera humeris ejus imponere; & ſufficientem in Dei judicio contrà omnes adverſarii allegationes tam veras quàm falſas, illum conſtituere: in ſimplicitate, non in ſubtilitate Deum quærere. Valete.

Marc. 13. 21.

Epiſtola G.

Conſiliis prudentû eſt acquieſcendum.

DIlecto in Domino Fratri W. frater G. de ſancto V. ſpiritum conſilii & pacis.

Juxtà conſequentiam eorum quæ nobis intimata ſunt ab his qui pro te & de te loquuti ſunt miramur

quòd conſilium quæris, & reſpuis, cum plurium & magnorum audis conſilia. Inde vides exempla ad perſeverandum in Ciſtercienſi Ordine monentia, multorum millium martyrum ſudore & ſanguine conſecrato: & de conſcientia tua opponis, quaſi eſſe poſſit conſcientia ſine ſcientiâ, vel ſcientia ſine con-
Eccli. 32. 24. ſilio, imò veritatis negligens dicentis: *Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebis.* Sanè ut ſano acquieſcas conſilio, propriam neceſſe eſt primò humiliter inſipientiam recognoſcas, juxtà Spiritûs ſan-
1. Cor. 3. 18. cti conſilium per Apoſtolum loquentis: *Si quis vult ſapiens eſſe ſtultus fiat, ut ſit ſapiens:* id eſt ſuam humiliter, ut diximus, ſtultitiam recognoſcat, ut initiari valeat ad ſapientiam: aliquin de peſſimâ ſuperbiæ filiâ præſumptione, quæ diſcretione naſcitur, quòd contrà ſapientum conſilia judicare præſumis de votorum mutatione, diſpenſatione, vel diſpenſationis recompenſatione? Superbam igitur cavras præ-
Iſai. 5. 21. ſumptionem, ne incurras illam maledictionem: *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobis ipſis prudentes.*

An. MCLXXX. RAIMUNDI *Comitis Toloſani confirmatio donationis ab* ISNARDO *factæ, dum habitum Monachalem ſuſciperet.*

DIlectis in Chriſto fidelibus tam præſentibus quàm futuris, ad quos litteræ iſtæ pervenerint. R. Dei gratiâ Dux Narbonæ, Comes Toloſæ, Marchio Provinciæ, in Chriſto gaudere & proſperari. Quoniam ex conceſſâ nobis à Deo poteſtate ſuæ ſanctæ Eccleſiæ, ubi juriſdictionem terrenarum rerum habere videmur, advocati, tutores ac defenſores ad utilitatem noſtrarum animarum ubique eſſe debemus, ea quæ Proceres noſtri religioſis & Catholicis viris pro remedio ſuorum peccatorum largiuntur confirmare, & maximè illorum qui ſe & ſua Deo dedicantes Monaſteria ingrediuntur, votis favere dignum duximus, & vobis notum fieri volumus, quod Iſnardus de Gargaïa Monaſterium S. Andreæ ingrediens, & ibi habitum religionis ſuſcipiens, ac exitum hujus labilis vitæ in bono finire deſiderans, in præſentiâ bonorum hominum, quorum nomina ſubterleguntur, omne jus quod habebat vel habere debebat in caſtro Podu-alti, ſcilicet quatuor menſes, per Februarium & Martium & Aprilem & Maium, tam in ipſo caſtro quàm in ejus territorio, ſive in terris cultis & incultis, pratis, paſcuis, vineis, paludibus, piſcationibus, aquis, aquarumque decurſibus, nemoribus & venationibus, in manu noſtrâ reſutavit: & ejus rogatu nos Guillelmo venerabili Abbati S. Andreæ & Fratribus ibi Deo ſervientibus, ſuiſque in perpetuum ſucceſſoribus donavimus, laudavimus, & juſtitiâ mediante defendere promiſimus.

Et etiam feudales ei conceſſimus habendos, quorum Amilius cuſtodiam unius menſis ab ipſis de Gargaïa cognovit ſe habere, cui præcepimus ut amodo ab Eccleſiâ S. Andreæ ſe habere recognoſcat, & eidem debitam fidelitatem faciat, ſalvâ tamen in omnibus juſtitiâ & juriſdictione noſtrâ.

Teſtes ſunt Bernardus Abbas ſanctæ Crucis.
Jordanus Prior Tortonii.
Magiſter Guillelmus Sacriſta S. Andreæ.
Iſnardus Draconetus Vicarius domini Comitis.
Raimundus de Boqueto.
Petrus de Albarone.
Laidetus de Medernis.
Bertrandus de Montelius.
Guillelmus Laidetus.
Pontius Lautaldus.
Radulfus Cauſidicus & Cancellarius domini Comitis.
Roſtagnus Maluſſanguis.
Gandalmaunus.

Factum eſt hoc anno Incarnationis Domini MCLXXX. menſe Auguſti, regnante PHILIPPO Rege Francorum.

De Eleemoſyna Comitis PHILIPPI *Flandriæ.* Anno circ. MCLXXX.

IN nomine, &c. Notum, &c. quòd PHILIPPUS quondam Comes Flandriæ pro ſalute animæ ſuæ & anteceſſorum ſuorum, necnon & ſucceſſorum, in eleemoſynam perpetuam aſſignavit Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ de Longo-villari unam marcam argenti, ſingulis annis habendam ad Molendinum de Heſdino, ad emendum panem & vinum ad faciendum ſacrificium altaris. Recipietur autem marca illa ſingulis annis in feſto Omnium Sanctorum: Nos verò dictam eleemoſynam auctoritate, &c. Actum Heſdini menſe Februario.

Conſuetudines communiæ urbi Sueſſionenſi conceſſæ à LUDOVICO *Craſſo Rege Francorum, confirmatæ à Ludovico Juniore, & à* PHILIPPO *Auguſto.* An. MCLXXXI.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Noverint univerſi quòd quondam cariſſimus avus noſter Ludovicus Burgenſibus Sueſſionenſibus Communiam inter ſe habendam conceſſit, & ſigilli ſui auctoritate confirmavit. Poſt cujus deceſſum pater noſter Ludovicus bonæ memoriæ eis eam manutenuit & cuſtodivit. Nos verò priorum patrum noſtrorum veſtigiis inhærentes, chartam ſuper Communiâ eis à memorato avo noſtro conceſſam, & Communiæ conſuetudines ſicut pater noſter eas eis tenuit, concedimus & confirmamus, has videlicet:

I. Infrà civitatis Sueſſionenſis firmitates alter alteri rectè ſecundùm ſuam opinionem auxiliabitur, & nullatenùs patietur quòd aliquis alicui eorum aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quidlibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quòd homines civitatis Epiſcopo per tres menſes de pane & de carnibus & piſcibus creditionem facient. Et ſi Epiſcopus poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur, donec illud ab Epiſcopo perſolvatur. Piſcatores autem forenſes nonniſi per quindecim dies ei creditionem facient, & ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantum de rebus Communiæ ubicumque potuerint capient, quoad quidquid Epiſcopo crediderint habeant.

II. Omnia foriſfacta, exceptis infractione urbis, & veteri odio, quinque ſolidis emendabuntur: & ſi ab aliquo teloneum requiratur, & requiſitor diem, quo illud & unde illud habere debuit minimè nominaverit, nunquam ei reſpondebitur, & ſi diem nominaverit, & ille dictum ejus ſolâ ſuâ manu infirmare non poterit, quinque ſolidis emendabit.

III. Si quis ſacramentum alicui facere debuerit, & ante arramitionem ſacramenti ſe in negotium ſuum iturum dixerit, propter iſtud faciendum de itinere ſuo non remeabit, nec ideo incidet, ſed poſtquàm redierit convenienter ſubmonitus, ſacramentum faciet.

IV. Si autem Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator ante venerit, vel foriſfactura apparuerit, non ei reſpondebit. Si tamen teſtem ha-

Digitized by Google

buerit, contrà quem accuſatus defendere ſe non potuerit, emendabit.

V. Homines etiam Communionis hujus uxores quaſcumque voluerint, licentiâ à dominis ſuis requiſitâ, accipient, & ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque conſenſu & conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, & ſi dominus ſuus in eum implacitaverit, quinque tantùm ſolidis illi inde emendabit.

VI. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent, ſed ſi in die conſtituto non reddiderint, quinque inde ſolidis emendabunt.

VII. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini, qui hanc Communionem juraverit, & clamor ad Juratus unde venerit; ſi illum hominem, qui injuriam fecerit, capere potuerint, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi foriſfactum emendaverit illi cui illatum fuerit, ſecundùm judicium virorum aliorum qui Communionem cuſtodierunt. Et ſi ille qui foriſfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & homines Communiæ ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi, vel primatibus ipſius loci quæſtionem fecerint, ut de eorum inimico faciant eis rectitudinem, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerint, rectitudinem accipient; quòd ſi facere noluerint, homines Communiæ auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & pecuniâ ipſius qui foriſfactum fecit, & hominum illius receptaculi in quo inimicus eorum erit.

VIII. Si mercator in iſtam villam ad mercatum venerit; & aliquis ei aliquid fecerit infrà loricam illius villæ; ſi Jurati inde clamores audient, & mercator in iſtâ villâ eum invenerit, homines Communiæ ad vindictam faciendam ſuper hoc rectè ſecundùm opinionem ſuam auxilium parabunt, niſi mercator ille de hoſtibus ſæpedictæ Communiæ fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſariùs perrexerit, ſi ipſe mercator vel Jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis ſatisfaciat mercatori ſecundùm judicium eorum qui Communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud foriſfactum non feciſſe, Communiæ ſufficiet. Quòd ſi ille facere noluerit, ſi poſtmodum villam intraverit, & capi poterit, de eo vindictam facient Jurati.

IX. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum, poterit conducere in villam Sueſſionenſem hominem, qui forefactum fecerit homini qui hanc Communiam juraverit, niſi foriſfactum emendare venerit ſecundùm judicium eorum qui Communiam ſervaverint.

X. Si Epiſcopus Sueſſionenſis ignoranter adduxerit in civitatem Sueſſionenſem hominem qui foriſfactum fecerit homini iſtius Communiæ, poſtquàm ubi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus Communiæ, nullo modo eum poſtea adducet, niſi aſſenſu aliorum quibus Communia ſervanda incumbit, & eâ vice eum reducere poterit.

XI. Pecuniam illam quam homines iſtius Communiæ crediderant antequàm Communiam hanc juraſſent, ſi rehabere non poterint, poſtquàm inde juſtum clamorem fecerint, quærent quo uno modo poterint quomodo creditam pecuniam rehabeant. Pro illâ verò pecuniâ quam crediderunt poſtquàm hanc Communiam juraverint, nullum hominem capient, niſi ſit debitor aut fidejuſſor.

XII. Si extraneus homo panem aut vinum ſuum in villam Sueſſionenſem causâ ſecuritatis adduxerit, ſi poſtea inter dominum ejus & homines Communiæ diſcordia emerſerit, quindecim dies habebit ille vendendi panem & vinum in eâdem villa, & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam præter panem & vinum, niſi ille foriſfactum fecerit, vel fuerit cum illis qui fecerunt.

XIII. Nemo de villâ prælibatâ qui hanc Communiam juraverit, credet pecuniam ſuam vel commodabit hoſtibus Communiæ quamdiù guerra duraverit. Et ſi quis probatus fuerit crediſſe aliquid hoſtibus Communiæ, juſtitia de eo fiet ad judicium eorum qui Communiam ſervabunt.

XIV. Si aliquando homines Communiæ contrà hoſtes ſuos exierint, nullus de Communiâ loquetur cum hoſtibus Communiæ, niſi licentiâ cuſtodum Communiæ. Ad hoc ſtatuti homines jurabunt, quòd neminem propter amorem ſeu propter odium deportabunt, ſeu gravabunt, & quod rectum judicium facient ſecundùm ſuam æſtimationem. Omnes alii jurabunt quòd idem judicium quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint, & patientur & concedent, niſi potuerint probare quòd de cenſu proprio nequeant perſolvere.

XV. Univerſi homines infrà murum civitatis, & extrà in ſuburbio commorantes, in cujuſcumque terrâ commorentur, Communionem jurent: qui verò jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecuniâ juſtitiam facient.

XVI. Si quis etiam de Communione aliquid foriſfecerit, & per Juratos emendare noluerit, homines Communiæ exinde facient juſtitiam.

XVII. Si quis verò ad ſonum factum pro congregandâ Communiâ non venerit, duodecim denariis emendabit.

XVIII. Præter has conſuetudines à patribus noſtris eis conceſſas & indultas concedimus, ut nullus infrà ambitum villæ Sueſſionum aliquid poſſit capere, niſi Major & Jurati, quamdiù de eo juſtitiam facere voluerint. Et ſi aliquis de Communia nobis aliquid foriſfecit, oportebit ut nos in Curia Epiſcopi Sueſſionenſis per Majorem villæ ad judicium Juratorum juſtitiam de eo capiamus, nec eus extrà prædictam Curiam vel placitare, vel chartam monſtrare compellere poterimus, nec cuiquam licebit ab aliquo vel ab aliquâ de Communia manum mortuam exigere.

Has itaque conſuetudines prætaxatas, & eas quæ ab avo noſtro eis conceſſæ fuerunt, & confirmatæ ſalvo jure noſtro & Epiſcopi, & dominorum & Eccleſiarum, quæ in prædictâ villâ aliquid juris habent, concedimus & confirmamus. Quæ omnia ut perpetuum robur obtineant, &c. præcepimus confirmari. Actum Sueſſion. anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo octugeſimo primo, Regni noſtri ſecundo. Data per manum Hugonis Cancellarii.

LUCIUS *Papa III. prohibet Canonicis Carnotenſibus pluralitatem beneficiorum, & reſidentiam præſcribit.* Anno circ. MCLXXXIV

LUcius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Petro Epiſcopo, & dilectis filiis G. Decano & Capitulo Carnotenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum ab eo cui plus committitur, amplius exigatur, dignum eſt & conſonum rationi, ut qui in Eccleſiâ veſtrâ præ aliis honorantur, ſtudioſiùs illi deſerviant, & utilitati ipſius intendant. Hac itaque ratione inducti auctoritate duximus Apoſtolica ſtatuendum, ut Honores Carnotenſis Eccleſiæ aliis de cætero minimè concedantur, niſi qui ſecundum antiquam & rationabilem conſuetudinem reſidentiam ſe promiſerunt habituros. Si autem poſt promiſſionem ſuam hoc nequaquam impleverint, ab ipſis reddantur honoribus

agent. Ad hæc auctoritate Apoſtolica inhibemus, ne quis in aliâ Eccleſiâ beneficium habens, in Canonicum Eccleſiæ veſtræ, aut plebanum Preſbyterum admittatur, niſi priori ceſſerit beneficio, & ab proprio fuerit Epiſcopo abſolutus.

Decernimus ergo ut nulli omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Velletr. XVI. Kalend. Februarii.

Anno MCLXXXIV.

Juſjurandum GUILLELMI *Montiſpeſſulani, præſitum* JOANNI *Epiſcopo Magalonenſi.*

AUdi tu Joannes Magalonenſis Epiſcope, Ego GUILLELMUS dominus Montiſpeſſulani, filius Mathildis, ab iſta horâ inantea perſonam tuam non capiam, vitam & membra tua tibi non tollam, nec homo, nec femina meo conſilio vel meo ingenio. Et ſi in illo honore quem tu hodie habes & poſſides, & Canonici Magalonenſes habent & poſſident, in Communiâ vel in antea tu acquiſieris meo conſilio, & Canonici meo conſilio acquiſierint, ego Guillelmus tollerem, vel forisfactum ibi facerem, cum tu me *commonras*, per ſacramentum, vel ſi præſens non fueris, aut Eccleſia Magalonenſis tum fortè Epiſcopum non habuerit, Prior Magalonenſis conſilio Capituli Magalonenſis me *commonra* per ſacramentum intrà quadraginta dies *cabalmenocudras od emendarai*, vel ad tuam *mercedem mencontanras*, & ad mercedem Canonicorum ſimiliter. Et ſi homo vel femina in illo honore quem tu habes & poſſides, & Canonici habent & poſſident, vel inantea tu meo conſilio acquiſieris, & Canonici ſimiliter meo conſilio acquiſierint, tibi vel Canonicis aliquid tolleret, vel forisfactum faceret, ſi per me illud *redercere* nollet, vel directum tibi & Canonicis facere nollet, tùm tu me *commonrias* per ſacramentum, aut ſi præſens non fueris, vel Eccleſia Magalonenſis tum fortè Epiſcopum non habuerit, Prior Magalonenſis cum conſilio Capituli Magalonenſis me *commonra* per ſacramentum, tibi & Canonicis Magalonenſibus adjutor ero ſine enganno. Sicut in hac charta continetur, & Clericus legere & intelligere poteſt, ita tenebo & adimplebo ſine omni enganno me ſciente, tibi Joanni Magalonenſi Epiſcopo & Catholicis ſucceſſoribus tuis, & Canonicis Magalonenſibus præſentibus & futuris: Sit Deus me adjuvet & iſtæ ſanctæ Reliquiæ.

Hoc fuit factum anno Dominicæ Incarnationis millèſimo centeſimo octuageſimo quarto, menſe Aprilis, apud Magalonam ſuper altare ſancti Nicolai, in præſentia P. Præpoſiti, Guilelmi Maurini Archidiaconi, Guilelmi Raimundi Archidiac. Magiſtri Richardi, Guillelmi Petri, Pontii Gaucelini, P. de Brodet, P. de Cocone, Hogonis de Uimis, R. Guinet, P. de Pinano, P. de Lunello, P. de Caſtronovo, Pontii Almeraz, Pontii Garnerii, Guillelmi de Monte Arnaldo, P. Raimundi, R. de Sanrederii, Pontii de Cornone, J. de Monte Lauro, Bernondi Fulconis, Pontii de Cell. Bertrandi Sacriſtæ, Olrici Guillelmi de Flexio, R. Darboraz, Guillelmi de Lechas, Petri de Albalancis: R. de Vico, J. de Rocafolio. R. Petri de Agantico. P. Blanchet, Bernardi Biſdoch, Bernardi Petri, Bernardi Vidiani, Berengarii Balbi, Guidonis de Ventador, Guillelmi Rotberti, Guillelmi Ademari, R. de ſancto Bricio, Duranti de Lodeva, Aimerici Guillelmi, Adalguerii, Bernardi Bermundi Bertrandi de ſancto Gervaſio, P. Richardi Guillelmi de Brodet, Pontii Comi Archipreſbyteri Canonicis, P. de ſancto Hippolyto, Guillelmi de Meſoa, Stephani Berdocti, J. Bertoldi, Guillelmi Olrici, Giraldi Atbrandi, R. de Centrairanicis, Guillelmi de Terico, R. Guillelmi de Puiano, Guillelmi de Fabricis, Bernardi Lamberti, R. Lamberti, Guillelmi Hugonis, Bernardi Auſtrini, Magiſtri Guidonis Franceſes, Martini de Gradu, R. Bernardi, Guillelmi Petri de Monte Ferrario, Guillelmi Agullonis, & alii quamplures.

An. MCLXXXV.

PHILIPPI *Belvacenſis Epiſcopi.*

Eccleſiam Urſivillarenſem dat Lehunenſibus Monachis, qui in die obitus Epiſcopi Miſſas, & anniverſarium celebrare pollicentur.

EGo PHILIPPUS Dei gratiâ Belvacenſis humilis Epiſcopus, Omnibus in Chriſto fidelibus in Domino ſalutem. Quoniam ad officium noſtrum ſpectat utilitatibus Eccleſiarum paſtorali ſollicitudine prudenter invigilare, & eas patrocinii ſuffragio munire devotius & confovere, ad notitiam tam præſentium quàm futurorum pervenire volumus, quòd ſicut prædeceſſores noſtri piæ memoriæ Petrus & Odo Belvacenſes Epiſcopi Eccleſiæ Lehunenſi in Eccleſiâ Urſivillari, quam eſſe conſtat in noſtrâ Diœceſi, duas partes totius decimæ & oblationum in tribus feſtivitatibus, videlicet in Natali, & in Purificatione beatæ MARIÆ & in Paſchâ, perſonatum quoque & donationem ejuſdem Eccleſiæ annuente Henrico Archidiacono, in cujus Archidiaconatu erat, ſalvo jure Belvacenſis Eccleſiæ pia devotione conceſſerunt, Nos quoque in beneficiis ejuſdem Eccleſiæ partem habere volentes, donum iſtud integrè & abſque ullâ diminutione præfatæ Lehunenſi Eccleſiæ concedimus, & ſigilli noſtri impreſſione, atque præſentium adſtipulatione confirmamus, annuente etiam Roberto Archidiacono, in cujus Archidiaconatu tunc temporis erat præfata Eccleſia.

Quoniam igitur Monachis Lehoni liberum præbuimus aſſenſum in ſuis petitionibus, ipſi pro tanto beneficio minimè ingrati ſpiritualem in Domino mercedem nobis retribuentes, audito obitu noſtro tricenarium in generali Conventu nobis conceſſerunt, & anniverſarium noſtrum ſolemniter celebrandum in perpetuum. Hujus rei ſunt teſtes Walbertus Abbas S. Luciani & ejuſdem Eccleſiæ Monachi, Magiſter Walerannus, Wibertus de Mallers, Rainerus de Gornaco, Clerici, Magiſter Drogo de Moi, Walbertus Decanus Montiſharenſis, Magiſter Petrus de Chambli, Joannes Bugres, Monachi de Lehuno, Hugo ſecretarius, Ernaudus Theſaurarius, Herbertus Preſbyter.

Actum apud Sanctum Lucianum Belvacenſem, anno Incarnationis Domini MCLXXXV.

Anno MCLXXXVI.

Diploma fundationis Abbatiæ Monialium ordinis Ciſtercienſis in Blendeca, vulgo Blendeque *prope ſanctum Audomarum in Arteſia, ab Deſiderio Morinenſi confirmatæ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego DESIDERIUS Dei gratiâ Morinorum Epiſcopus univerſis fidelibus in perpetuum. Cùm omnes retrò ſancti Patres præventi & adjuti gratiâ Spiritus ſancti, in id modis omnibus elaboraverint, ut amplificarent nomen ſanctitatis, nos à longe eorum ſequentes veſtigia, adjuvante eo qui vocat ea quæ nôn ſunt tamquam ea quæ ſunt, concurrentibus votis filiorum noſtrorum, & inſtantiâ poſtulationis magnorum virorum circummanentium, ſtatuimus in Blendeco vico diœceſeos noſtræ Congregationem feminarum Deo regulariter ſervientium collocare. Ne verò in

tanto negotio aliquid de noſtro ſenſu præſumtione temeraria cœpiſſe videremur, Dominum Metropolitanum Willelmum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ titulo ſanctæ Sabinæ Cardinalem Apoſtolicæ ſedis Legatum, virum videlicet altioris conſilii, dignum duximus ſuper hoc eſſe conſulendum. Quo conſulto, & propoſitum approbante, & congratulatione ſua ad id quod propoſueramus ampliùs provocante; Principem quoque terræ illuſtrem Comitem PH. unà cum M. nobiliſſima conjuge ipſius ſuper eadem cauſa adivimus, qui & unanimem aſſenſum cum multa hilaritate præbuerunt, & ſe auxilio & conſilio affuturos promiſerunt. Hinc ergo majore fiducia nec immeritò aſſumpta propoſitum aggredientes; communicato conſilio cum Capitulo noſtro, & partes ſuas aſſenſibus implente, Perſonatum Eccleſiæ ſanctæ Columbæ de Blendeka, cum omnibus pertinentiis ſuis, & obventionibus, Capellam quoque de Soicca ad eumdem Perſonatum ſpectantem, inibi Deo ſervituris, ſalvo jure parrochiali & Epiſcopali, liberaliter contulimus. Hanc libertatem & immunitatem eidem Eccleſiæ de communi conſilio Fratrum decernentes & indulgentes, ut in eâdem Eccleſiâ Deo ſervientes, liberam electionem habeant, & nulli perſonæ niſi nobis & ſucceſſoribus noſtris de ordine ſuo, vel de quâcumque aliâ re extrà Capitulum ſuum habeant reſpondere, ſalvâ in omnibus auctoritate ſedis Apoſtolicæ.

Ita ergo in nomine Domini inchoato negotio, acceſſerunt ad nos dilectus filius noſter Balduinus ejuſdem parrochiæ Presbyter in præſentia Capituli noſtri donationem eidem Eccleſiæ faciens centum marcarum & ampliùs, & fidelis vir Ghiſo filius Everardi de Aria, ſimiliter ſexcentarum marcarum & ampliùs. Nos verò providentiam ejuſdem domûs in temporalibus, duobus prænominatis, tamquam induſtris & primis in ejuſdem loci fundatione coadjutoribus noſtris, commiſimus. Prædictas igitur donationes tam noſtras quàm illorum ſigilli noſtri appenſione, Clarembaldi quoque Morinenſis Decani, & Lamberti Morinenſis Archidiaconi, & Joannis Cantoris, cæterorumque Canonicorum aſſenſu, cum eorumdem ſigilli atteſtatione, in perpetuam poſſeſſionem eidem Eccleſiæ confirmamus. Si qua verò Eccleſiaſtica ſæculariſve perſona præfatas donationes, vel quidquid devota largitio fidelium Eccleſiaſticarum ſæculariumve perſonarum contulit, vel in futurum contulerit, ſeu quidquid alio modo legitimè acquiſitum fuerit, ſubtrahere ab eodem loco vel imminuere tentaverit, cum Domino JESU-CHRISTO, & Matre ipſius Judicis, & Beata Columba virgine & Martyre, cujus patrociniis idem locus munitur, in die Judicii rationem deducat, & ab Angelis Dei de medio juſtorum ſeparetur. Quiſquis verò ad ſuſtentationem inibi Deo ſervientium piam donationem intulit vel intulerit, menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem remetiatur ei Dominus noſter JESUS-CHRISTUS, Amen. Actum anno ab Incarnatione Domini M. C. LXXXVI.

Anno circ. MCLXXXVII.

ARCHEMBALDI *de Borbonio pactum initum cum* PETRO *de Blot coram Rege Anglorum* HENRICO.

PRæſentibus & futuris notum fiat, quòd ARCHEMBALDUS de Borbonio & PETRUS de Blot, cauſam habuerunt ante dominum ſuum HENRICUM Regem Anglorum. Dominus etenim Ar. quærebat ab eo foriſfactum de caſtello Montis-acuti & Caſtellaniæ quod dominus Ar. habebat à Rege Anglorum, quod cum eo quamvis eſſet in bonâ pace cepit & deſtruxit, exceptâ turre. Petrus verò coram Rege factum à ſe ei denegavit: dominus verò Ar. de perjurio & de proditione Petrum appellavit. Cum enim domini Archembaldi Petrus homo ligius ſalvâ ligiantia Regis Anglorum deveniſſet, & ſimiliter filii domini Ar. in eo amore & in eâ pace caſtellum quod à Rege habebat combuſſit & deſtruxit. Dominus autem Ar. tradidit ei militem ſuum Jordanum Corallom, qui eum de hoc ſcelere convinceret & comprobaret de perjurio & de proditione. Petrus autem vadimonium ſuum de ſe defendendo reddidit in mano Ricardi de Hummet. Rex verò diem belli aſſignavit. Petrus verò dixit domino Archembaldo, quòd pater ſuus & pater illius fratres germani fuerant. Dominus Archembaldus dementivit eum, dicens quòd pater ſuus & pater illius nihil ſibi pertinuerunt. Petrus dixit, quòd cum pater ſuus moreretur, ſe in manu & in tutelâ domini Ar. dimiſit, & quòd dominus Archembaldus eum de caſtello ſuo devêtiverat in ſcelere & in malitiâ. Dominus Ar. dementivit eum inde, & militem ſuum tradidit qui eum de ſuâ appellatione defenderet. Sed dominus Ar. ſuam appellationem priorem eſſe volebat, ſi curia judicaret. Si verò judicaret curia, quod Archembaldus prior ſe defenderet, ipſe concedebat. Judicavit autem curia quòd ſua appellatio prior eſſet. Homines ſiquidem Petri loquuti ſunt cum hominibus domini Ar. de pace faciendâ. Dominus Ar. dixit nullum verbum inde tenere, niſi ex præcepto domini Regis. Placuit autem domino Regi ut pax inde fieret. Fuit autem pax coram Rege hoc modo. De appellatione quam fecerat Petrus verſùs dominum Ar. & de defenſione quam verſùs Jordanum militem ſuum fecerat, ſe dementivit ipſe. Iterum ipſe Petrus omne jus quod in caſtello de Monte-acuto habebat, Ar. & filio ſuo & heredibus ſuis liberè, & ſine querelâ conceſſit. Dominus Ar. dedit Petro medietatem caſtellaniæ ejuſdem caſtelli. Petrus fuit inde homo ligius domini Ar. ſalva fidelitate Regis Anglorum, & erit filii domini Ar. poſt mortem ſuam. Illam medietatem quam dedit ſibi dominus Archembaldus, tradidit in vadimonium Petrus domino Archembaldo uſque ad ſeptem annos pro ſeptem millibus ſolidorum: ſi infrà ſeptem annos voluerit redimere, benè poterit facere. Si verò non, erit poſt ſeptem annos terra Petri libera. Rex Angliæ fuit reſponſor domino Archembaldo, quod hoc pactum ſibi faceret tenere, & Richardus filius ejus Dux Aquitaniæ, & Regina.

Facta ſunt hæc videntibus & audientibus ex parte domini Regis, Rotomagenſi Archiepiſcopo, Lexovienſi Epiſcopo, Præpoſito Luſcar, Bartholomæo Morall. Ex parte Archembaldi Franco de Rupe Dagonis, &

Willelmo de Boſco,
Jordano Corallo,
Amone de Montignac,
Theobaudo Dartborſa,
Raimundo Craſſo,
Stephano de Bugenville,
Bernardo filio ſuo,
Hugone Duols,
Willelmo Comite de Montferrant,
Petro de Mercurol,
Hugo de Montmoris,
Chatart de Boſſiol,
Chatart de Chaboneres,
Willelmo Herveo,
Stephano de Perol Dalſino.

Ex parte Petri B. Abbas Claromontis,
Wido de Ponte Gibaldi,
Guberto Tanevele,

Stephanus de Graotual,
Jordauus Taiſſon.

Anno MCLXXXVII **URBANUS** *Papa III.* **REGINALDO** *Carnotenſi Epiſcopo, ne domus in Clauſtro laïcis dentur, aut locentur à Canonicis.*

URBANUS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri R. Epiſcopo, & dilectis filiis Decano & Capitulo Carnotenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Audivimus & audientes nequivimus non mirari, quòd laïci quidam in Clauſtro veſtro domos jure hereditario poſſidentes, tales perſonas plerumque admittunt, per quas Clericorum quies inhoneſto ſtrepitu ſæpe turbatur, & devotio populi ne divinis intendat officiis, præpeditur. Joculatoribus quidem, aleatoribus, cauponibus & mulieribus turpibus præſcriptæ domus de conſuetudine pravâ locantur. Volentes igitur communi Eccleſiæ honeſtati conſulere, auctoritate Apoſtolicâ prohibemus, ne domos canonicales u[illegible] ſis laïcis, per quas honeſtati Eccleſiaſticæ derogetur, vel gratis dentur, aut etiam ſub quacumque occaſione locentur. Conſtituimus etiam de domibus, quas laïci in Clauſtro jure hereditario tenent, ſi eas in perſonis propriis cum honeſta familia, excluſis mulieribus turpibus, inhabitare noluerint, ut nonniſi Clericis, vel perſonis regularem vitam profeſſis, gratis, vel pro pretio concedant [illegible] pretium voluerint exhibere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Ven. XII. Kal. Martii.

Anno MCLXXXVII. **GUILLELMUS** *Montiſpeſſulani contrahit matrimonium cum* **AGNETE.**

CONditor omnium Deus cum in mundi initio cuncta creaſſet ex nihilo, ex oſſe viri dormientis formam fecit mulieris, ex uno duos faciens, duos unum eſſe debere monſtravit, ipſo teſtante; *Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne unâ.* Quapropter in Dei nomine ego Guillelmus Montiſpeſſulani dominus, procreandorum filiorum amore elegi mihi ſponſam aſſumere, nomine Agnetem, & facio ei dotem ſive donationem decimæ partis omnium rerum mearum mobilium & immobilium, ubicumque habeo & habere debeo, & inantea, Deo largiente, ubique locorum acquiſiturus fuero. Volo igitur & concedo ut hæc dos & donatio firma & ſtabilis in perpetuum remaneat. Factum eſt hoc menſe Aprilis anno Domini MCLXXXVII. Ego Guillelmus Dei gratia Montiſpeſſulani dominus ſignum facio, S. Ulrici, S. Guillelmi de Meſuâ, S. Roſtagni de Monte-Alhedon, S. L. de ſancto Hypolito, &c.

Anno MCLXXXVI. **PHILIPPUS** *II. Rex Francorum pagenſibus de Vailli, de Conde, &c. Diœceſis Sueſſ. Communiam conceſſam confirmat & auget.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd cariſſimus avus noſter Ludovicus hominibus de Vailli, de Condé, de Chavonois, de Filaine, & de Paregui Communiam inter ſe habendam conceſſit, & ſigilli ſui auctoritate confirmavit: poſt cujus deceſſum pater noſter venerandus Ludovicus eam manu tenuit & cuſtodivit. Nos verò priorum patrum veſtigiis inhærentes, Communiam prædictis hominibus conceſſam, & Communiæ conſuetudines, ſicut avus & genitor noſter illas eis tenuerunt, concedimus & confirmamus.

I. Has videlicet inter villas ſuperiùs nominatas alter alteri rectè ſecundùm ſuam opinionem auxiliabitur, & nullatenùs patietur quòd aliquis alicui eorum aliquid auferat, vel eis talliatam faciat, vel quidlibet de rebus ejus capiat.

II. Omnem forefactum, exceptis infractione villarum & veteri odio, quinque ſolidis emendabunt. Et ſi ab aliquo teloneum requiratur, & requiſitor diem quo illud & unde illud habere debuerit, minimè nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. Et ſi diem nominaverit, & dictum ejus ille ſolâ manu infirmare non poterit, quinque ſolidis emendabit.

III. Si quis verò ſacramentum alicui facere debuerit, & ante arramiſſionem ſacramenti ſe in negotium ſuum iturum dixit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet: ſed poſtquàm redierit, convenienter monitus, ſacramentum faciet.

IV. Si autem Archidiaconus aliquem implicitaverit, niſi clamor ante venerit, vel forefactum apparuerit, non ei reſpondebit. Si tantùm teſtem habuerit, contrà quem accuſatus ſe defendere non poſſit, emendabit.

V. Homines autem Communionis hujus uxores quaſcumque voluerint ducendi licentiam à dominis ſuis accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque conſenſu & conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit; ſi dominus ſuus eum inde implicitaverit, quinque ſolidis tantùm illi inde emendabit.

VI. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent: & ſi die conſtituto non reddiderint, inde quinque ſolidis emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini, qui hanc Communiam juraverit, & clamor ad Juratos inde venerit, ſi ipſum hominem qui injuriam fecerit, capere potuerint, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi forefactum emendaverit ei cui illatum fuerit, ſecundum judicium virorum illorum qui Communionem cuſtodierint.

VII. Et ſi ille qui forefactum fecerit, ad aliquod receptaculum perrexerit, & homines Communiæ ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primatibus ipſius loci quæſtionem fecerint, ut de eorum inimico faciant eis rectitudinem, ſicut ſuperiùs dictum eſt; ſi ſatisfacere voluerint, rectitudinem accipient; quod ſi facere noluerint, homines Communiæ auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & de pecuniâ ipſius, qui forefactum fecit, & hominum illius receptaculi, ubi eorum inimicus erit. Si mercator in iſtas villas venerit ad mercatum, & aliquis aliquid ei forefecerit infrà leucam iſtarum villarum, ſi Jurati inde clamorem audierint, & mercator eum in iſtis villis invenerit, homines Communiæ ad vindictam faciendam ſuper hoc rectè ſuam opinionem & auxilium præſtabunt, niſi mercator ille de hoſtibus ſæpedictæ Communiæ fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, ſi ipſe mercator vel Jurati ad ipſum miſerint, & hoſtis mercatori ſatisfecerit ſecundum judicium illorum qui Communiam ſervaverint, vel oſtendere poterit forefactum illud ſe non feciſſe, Communiæ ſufficiet:

quòd ſi ille facere noluerit, ſi poſtmodum inter dictas villas capi poterit, de eo vindictam facient Jurati.

VIII. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum & heredes defuncti Milonis, poterit conducere hominem in villas iſtas, qui foreſactum fecerit homini qui hanc Communiam juraverit, niſi foreſactum emendare venerit ſecundum judicium illorum qui hanc Communiam ſervaverint.

IX. Si Abbas Corbienſis adduxerit in iſtas villas ignoranter hominem, qui foreſactum fecerit homini de iſtâ Communiâ; poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus Communiæ, nullo modo eum poſtea adducet, niſi de aſſenſu illorum, quibus obſervanda Communia incumbit: & eâ vice eum reducere poterit. Pro illâ verò pecuniâ, quam homines hujus Communiæ crediderunt, poſtquàm hanc Communiam juraverunt, nullum hominem capient, niſi ſit debitor, vel fidejuſſor.

X. Si extraneus homo panem vel vinum ſuum in iſtas villas causâ ſecuritatis adduxerit, ſi poſtea inter dominum ejus & homines Communiæ diſcordia emerſerit, quindecim dies habebit ille panem & vinum vendendi in eiſdem villis, & defendendi nummos & aliam pecuniam ſuam, præter panem & vinum, niſi ille foreſactum fecerit; vel ſuerit cum eis qui foreſactum fecerint. Nemo de villis prælibatis, qui hanc Communiam juraverint, credet pecuniam ſuam, vel commodabit hoſtibus Communiæ, quamdiù guerra duraverit. Et ſi quis probatus fuerit credidiſſe aliquid hoſtibus Communiæ, juſtitia de eo fiet ad judicium eorum qui Communiam ſervabunt. Si aliquando homines Communiæ contrà hoſtes ſuos exierint, nullus de Communiâ loquatur cum hoſtibus Communiæ, niſi de licentiâ cuſtodum Communiæ.

XI. Ad hæc, ſtatuti homines jurabunt, quòd neminem propter amorem ſeu propter odium deportabunt vel gravabunt, & quòd rectum judicium facient ſecundum ſuam æſtimationem. Omnes alii jurabunt, quòd ſidem judicium, quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint, patientur & concedent, niſi probare potuerint quòd de cenſu proprio perſolvere nequirent.

XII. Univerſi homines inter villas ſupradictas commorantes, in cujuſcumque terrâ morentur, Communiam jurent: qui verò jurare noluerit, illi qui juraverint, de domo ipſius & de pecuniâ facient juſtitiam. Si quis etiam de Communione aliquid foreſecerit, & per Juratos emendare noluerit, homines Communiæ exinde juſtitiam facient. Si quis verò ad ſonum pro Communiâ congregandâ factum non venerit, duodecim denarios emendabit.

XIII. Inter has autem conſuetudines à patribus noſtris conceſſas & indultas concedimus, ut nullus infrà ambitum dictarum villarum aliquem poſſit capere, niſi Major & Jurati, quamdiù de eo facere juſtitiam voluerint. Et ſi aliquis de eâ Communiâ aliquid nobis foreſecerit, oportebit ut nos in Curiâ beati Petri Corbienſis apud Vailliacum per Majores hujus Communiæ ad judicium eorum Juratorum juſtitiam capiamus, nec eos extrà prædictam Curiam, vel placitare, vel chartam monſtrare, compellere poterimus; nec cuiquam licebit ab aliquo vel ab aliquâ de Communiâ manum mortuam exigere.

XIV. Has itaque conſuetudines prætaxatas, & quæ atavo noſtro eis conceſſæ fuerunt & confirmatæ, ſalvo jure noſtro, & ſalvâ fidelitate noſtrâ, & ſalvis conſuetudinibus noſtris & heredum Milonis defuncti, & Eccleſiæ Corbienſis, & Eccleſiarum & dominorum, qui in prædictis villis aliquid habent juris & conſuetudinis, concedimus & confirmamus. Sciendum eſt quòd hæc Communia nobis annuatim debet centum ſolidos, & heredibus Milonis defuncti centum ſolidos. Quod ut ratam & inconcuſſam ſortiatur perpetuam firmitatem; præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac regii nominis karactere ſubtùs annotato communimus. Actum anno Incarnationis Domini MCLXXXVII. regni noſtri VIII.

Uſus & conſuetudines Tornacenſis Communiæ à PHILIPPO *II. Rege Francorum ordinatæ.* Anno MCLXXXVII

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Quoniam Regum intereſt ad ea quæ pacis ſunt intendere, id quod in bono zelo gerimus, litterarum apicibus duximus annotandum, & vivacis ſcripti memoriæ commendandum. Noverint itaque univerſi præſentes pariter & futuri, quoniam Burgenſibus noſtris Tornacenſibus pacis inſtitutionem, & Communiam dedimus & conceſſimus ad eoſdem uſus & conſuetudines, quas dicti Burgenſes tenuerant ante inſtitutionem Communiæ. Hæc autem ſunt conſuetudines.

I. Si quis aliquem hominem de Communiâ Tornacenſi infrà civitatem Tornaci vel extrà occiderit, & captus fuerit, capite plectetur, & domus ejus, ſi aliquam habuerit diruetur, quidquid reſiduum habet interfector infrà juſtitiam Communiæ Tornac. debet Communia habere, & ſi interfector evaſerit, civitatem Tornac. intrare non poterit, quouſque parentibus interfecti fuerit reconciliatus, & emendationem decem librarum Communiæ fecerit.

II. Si aliquis ſuper alicujus morte fuerit accuſatus & per legitimos teſtes illum occidiſſe probari non poterit, judicio aquæ frigidæ innocentiam ſuam purgabit.

Si aliquis aliquem percuſſerit, & querimonia inde facta fuerit, quocumque modo eum percuſſerit, ſi conſtans fuerit, centum ſolidis emendabit, percuſſo XLVIII. Communiæ XLII. & ſi conſtans non fuerit, tertiâ manu ſe purgare debebit.

III. Si verò aliquis de nocte, ſive de die armis molutis aliquem vulneraverit, & vulneratus teſtes ſuper hoc habuerit, percuſſor decem libras dabit, centum ſolidos percuſſo, & centum ſolidos Communiæ; ſi autem teſtes non habuerit, & de die factum fuerit, ſeptimâ manu ſe purgabit, ſi verò de nocte, judicio aquæ frigidæ.

IV. Si aliquis propter odium aut rancorem aliquem habuerit ſuſpectum, & Præpoſito Communiæ hoc intimaverit, Præpoſitus ei ſecuritatem fieri faciet juramento accepto ab eo; & ſi ſuſpectus coram Præpoſito non fecerit ſecuritatem, ipſe & omnia ſua in voluntate Communiæ debent remanere, & ſi nihil habuerit, inimicus erit civitatis.

V. Si aliquis extraneus, qui de Communiâ non fuerit, homini de Communiâ fecerit aſſultum, vicini ſui eum juvare debent; quod niſi fecerint, Præpoſitus ſuper eos clamare debet dedecus civitatis, & quidquid de eo fecerint, nullum debent adversùs civitatem incurrere foriſfactum.

VI. Si homo alii homini infrà juſtitiam Communiæ fecerit aſſultum, Præpoſitus accedens utrumque pacem teneri jubebit, & ſi neuter eorum pacem tenere voluerit pro ipſo, & hoc duobus Juratis, vel duobus hominibus de Communia conſtiterit, uterque decem libras dabit Communiæ. Similiter quilibet qui aſſultui interrerit, & Præpoſiti præceptum

non fecerit, emendationem decem librarum dabit Communiæ. Si verò Præpoſito in Legem villæ incedenti aliquis turpia fecerit, emendationem decem librarum ad opus Communiæ dabit.

VII. Si quis alicujus domum aſſilierit, & ille, cui ſit aſſultus aſſilientem, defendendo ſe, aſſultumque repellendo, occiderit, nihil ſuper hoc emendabit Communiæ.

VIII. Si aliquis convicia dixerit alicui, & per teſtes legitimos fuerit convictus, quadraginta ſolidos dabit, contumeliam paſſo XVIII. & Communiæ XXII.

IX. Si aliquis aliquem pulſaverit iracundè aut traxerit, & ſuper hoc teſtibus convinci potuerit, quinquaginta ſolidorum faciet emendationem, tracto vel pulſato XXIII. Communiæ XXVII. Et ſi non fuerit convictus, tertiâ manu ſuam faciet purgationem. Qui per iram enſem ſuper aliquem in villâ traxerit, ſi Præpoſitus de eo querimoniam faciens teſtes legitimos habuerit, quadraginta ſolidos de illo habebit Communia, & ſi Præpoſitus teſtes non habuerit, tertiâ manu ſe purgabit accuſatus.

X. Si aliquis alicui ponens inſidias, ipſum cœno vel luto involverit, Præpoſitus & Jurati veritate intellectâ à viris ſive à feminis, ipſum ad ſolutionem decem librarum Communiæ compellent pro emendatione foriſfacti, ſi convictus fuerit, & illas decem libras infrà quindecim dies perſolvere, aut villam relinquere oportebit, & ſi villam interim intraverit & captus fuerit, uno membro truncabitur: ille autem cui hoc dedecus factum eſt, ſi voluerit querimoniam facere, poterit, & juſtitia fiet illi.

XI. Si verò aliquis alicui unum membrorum ſuorum abſtulerit, & captus fuerit, tale corporis ſui membrum amittet; ſi vero priùs parentibus reconciliari potuerit, centum ſolidos Communiæ perſolvet.

XII. In emendationibus foriſfactorum habebunt Caſtellanus & Advocatus portionem ſuam, ad judicium Juratorum.

XIII. Si aliquis cum latrocinio in villâ captus fuerit, Communia de eo faciet juſtitiam. Qui verò per veram famam de latrocinio fuerit accuſatus, per tres annos inbannitus villam relinquet, & ſi interim redierit, juſtitiam de eo Communia faciet.

XIV. Si aliquis puer aliquem puerum caſu occiderit, conſiderationi Præpoſiti & Juratorum debet relinqui, utrum puer debeat ſolvere pœnas, aut immunis delicti remanere.

XV. Si homo Communiæ fuerit ſuper falſo convictus teſtimonio, Communiam debet amittere, quouſque per voluntatem Præpoſiti & Juratorum poſſit eam ſibi recuperare.

XVI. Si miles alicui civium Tornac. debito obligatus tenetur, & civis Præpoſito ſuper hoc querimoniam fecerit, Præpoſitus militem ad diem citam debet, quòd juſtum de milite fecerit clamorem, & ſi ſuper hoc duorum Juratorum habuerit teſtimonium, querelam ſuam adversùs militem obtinebit, & ſi teſtimonio caruerit, miles tertiâ manu militum ſe nihil ei debere juramento purgabit. Poſtquàm autem civis clamorem ſuum obtinuerit, ſi miles infrà villam manens ſit, Præpoſitus res ipſius militis pro debito ad opus civis debet ſaiſire, & donec ſatisfecerit detinere: ſi verò extrà villam manſerit, villæ communio ipſi debet interdici. Ex tunc autem civis ubicumque poterit de ſuo tantum accipiat, quod ſuum poſſit debitum recuperare. Si verò miles ad diem nominatum occaſionem prætendens rationabilem, venire non poterit ad diem prænominatum, ante diem ſibi præfixum ſuam excuſationem Præpoſito inſinuabit, à quo alius ei dies præfigetur, & poſt illum diem, tertius, ad quem, vel eum, vel pro eo reſponſalem venire oportebit. Præpoſitus autem militem infrà villam conducere poterit, quouſque coram Juratis à cive ei inhibitum fuerit.

XVII. Si miles hominem feodarum in civitate habuerit, ipſe homo cum in hoſpitio ſuo de jure recipere poterit, ſed ei nec creditionam nec vicinagium faciet.

XVIII. Si fortè Caſtellanus, ſive Advocatus, aut eorum ſervientes res civium violenter abſtulerint, Præpoſitus eos ad diem citabit; ſi ad diem venire noluerint ſatisfacturi, Præpoſitus eorum res, quæ ad Communiam pertinent, ſaiſire debet, quouſque ſatisfactionem fecerint condignam.

XIX. Si quis Crucem, Dominicum viſitaturus ſepulcrum acceperit, occaſione crucis non remanebit, quin cum oporteat jura civitatis & conſuetudines obſervare ſecundùm omnes divitias ſuas, propter has quas ſecum deferet ad ſervitium Dei.

XX. Quilibet homo legitimus de quâcumque terrâ fuerit, ſi in civitatem venerit, & ibi manere voluerit, licitum erit ei, ut conſuetudines civitatis obſervet.

a XXI. Nemo civium alium civem ad duellum provocare poterit.

XXII. Quicumque uxorem alicujus hominis infrà civitatem manentis abduxerit, inbannitus civitatem per ſeptem annos relinquat; ſi poſtea reconciliatus redeat, res illius hominis quas cum muliere aſportavit, ex integro ei reſtituat.

XXIII. Quicumque puellam vî oppreſſerit, ſi conſtans fuerit, per ſeptem annos inbanniri debet, & ſi de voluntate ipſius & parentum ſuorum eam uxorem ducere voluerit, ei liceat.

XXIV. Quicumque hominem occiderit, & ad Eccleſiam confugerit, Eccleſia ei gatandiam conferre non poterit.

XXV. Quicumque fecerit injuriam in aquâ Tornac. viæ ipſius aquæ catenâ debent recludi, quouſque injuria fuerit emendata.

XXVI. Cum Præpoſitus & Jurati, & cæteri homines Communiæ propter negotia civitatis per civitatem ierint, quicumque alicui eorum convicia dixerit, & convictus fuerit, quadraginta ſolidis illud Communiæ emendabit. Ille verò cui convicium dictum eſt ſi clamorem fecerit, juſtitia fiet ei.

XXVII. Emendationes foriſfactorum de Communiâ debent cuſtodire per annum quatuor Jurati, & quatuor qui nec ſint Jurati nec Scabini, ſuper hoc ſacramentum facientes, & utraque pars ſuum habeat clericum. Illos verò qui nec Jurati ſunt nec Scabini, eligant homines de Communiâ; Juratos inſtituant Jurati.

XXVIII. In Communiâ Tornac. debent haberi triginta Jurati, de quibus duo erunt Præpoſiti; & cum unus, vel duo, vel plures ex illis triginta deceſſerint, ſuperſtites Jurati numerum de aliis ſuppleant ſupradictum.

XXIX. Charitatem beati Chriſtophori, & calidos furnos, & excubias debent cuſtodire quinque homines legitimi, qui nec Scabini, nec Jurati, & duo Scabini, quorum alter citrà aquam, reliquus ultrà aquam eſſe debet, & quidam Præpoſitus qui de triginta Juratis erit aſſumptus. Prædicti quinque homines legitimi jurare debent, quòd de emendationibus charitatis, calidorum furnorum & excubiarum ultrà quinque ſolidos non expendent, niſi ad uſus villæ communes, & iſti quinque emendatio-

a propter] An præter?

nes,

nes, & eorum ſcripta debent cuſtodire.

XXX. Si tallia debeat in villâ fieri ultrà quadragiota libras, ſecundùm valentiam cujuſque hominis quam habet, accipi debet id quod excedit quadringentas libras; ſi ſumma talliæ non excedit quadringentas libras, ad arbitrium proborum hominum villæ imponetur. Hanc autem talliam colligere debent legitimi viri parrochiarum, qui nec ſint Scabini nec Jurati, & cum eis ſex Jurati, & ſine in parrochiâ & omnes ſimiliter parrochiæ Scabini. Numerus autem colligentium talliam, ſcilicet, inter legitimos homines & Scabinos & Juratos, debent eſſe viginti, de quâlibet parrochiâ quatuor homines, qui nec ſint Scabini nec Jurati, debent talliam cuſtodire.

XXXI. Homines de parrochiâ ſancti Bricii debent eſſe de Communiâ Tornac. & de conſuetudinibus Tornac. exceptis hominibus de Brolio, & de Rumegnies.

Has itaque prænominatas conſuetudines, & ſi quas alias obliviosè omiſimus, quas Tornacenſes habere ſoleant & debeant, ipſis in perpetuum inviolabiliter & in pace obſervandas, ſicuti hucuſque dignoſcuntur obſervaſſe, concedimus ad recordationem Juratorum, ſalvo jure Eccleſiarum, Caſtellani, & Advocati, & Dominorum Monetæ & *Maeria*, & nobilium virorum circummanentium, & eaſdem eis per Drocouem de Vilou militem noſtrum aſſecurari fecimus. Propter hoc autem quotieſcumque ſervientes Communiarum noſtrarum in noſtrum mittemus ſervitium, homines de Torcano mittent in noſtrum ſervitium trecentos pedites benè armatos, ſi Præcepto noſtro vel ſucceſſorum noſtrorum Regum Franciæ fuerint inde requiſiti.

Si verò versùs Artebam cum exercitu venerimus nos vel ſucceſſores noſtri, tota Communia Tornaci uſque ad eumdem locum, vel uſque ad æque remotum locum citrà Tornacum nobis occurere debet, ſi abſque impedimento illuc uſque potuerit pervenire; & hoc ſervitium nobis faciendo homines Tornaci erunt quiti & liberi ab omnibus aliis conſuetudinibus à nobis & heredibus noſtris Regibus Franciæ & nos eos in jure ſuo adjuvare tenebimur.

XXXII. Præterea eiſdem hominibus conceſſimus, ut campanam habeant in civitate in loco idoneo ad pulſandum ad voluntatem eorumdem pro negotiis villæ.

Quæ omnia ut rata permaneant & inconcuſſa, præſentem chartam &c. præcepimus confirmari. Actûm Pariſius anno Domini M. C. LXXX. VII. Regni IX. Adſtantibus &c. Data Vacante Cancellaria.

Annò MCLXXXVIII.

PHILIPPUS *Flandriæ & Viromandenſis Comes confirmat leges & conſuetudines Amicitiæ Artenſium in Arteſiâ.*

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti. Ego PHILIPPUS Flandriæ & Veromandiæ Comes præſentibus & futuris. Peregrinaturi ob terram ſanctam, in quâ nos Filius Dei pretio ſanguinis ſui de poteſtate diaboli liberavit, miniſterio noſtro ſi dignabitur, ſed virtute ſuâ ab immundâ gente liberandam; dignum duximus hominibus terræ noſtræ libertatem & immunitatem, quam eis anteceſſores noſtri retrò Principes indulſerunt, conſervare & confirmare. Super hac igitur re adeuntibus nos burgenſibus Ariæ ut legibus & conſuetudinibus approbatis liberè uterentur, quas ob injurias hominum perverſorum propulſandas illuſtris Comes Robertus, & Clementia Comitiſſa, & Carolus Comes, & Guillelmus ſucceſſor ejus, & piæ memoriæ Theodoricus Comes pater meus eis indulſerant: Nos quoque eiſdem, ut pote quos erga nos devotiores æſtimamus, eaſdem leges vel conſuetudines tenendas & obſervandas libentiſſimè indulgemus.

I. In amicitiâ igitur ſunt duodecim ſelecti Judices, qui fide & juramento firmaverunt, quoniam in judicio non accipient perſonam pauperis, vel divitis, nobilis vel ignobilis, proximi vel extranei. Omnes autem ad amicitiam pertinentes villæ, per fidem & ſacramentum firmaverunt, quòd unus ſubveniet alteri tamquam fratri ſuo in utili & honeſto.

II. Quòd ſi unus in alium aliquid admiſerit verbo vel facto ſuâ illius qui læditur culpâ, non accipiet ultionem per ſe vel per ſuos qui læſus eſt, ſed apud Præfectum domini Comitis conqueretur, ſi negotium ad eum attinet, ne domino Comiti jus ſuum deperea; & reus arbitrio duodecim Judicum ſelectorum admiſſum emendabit.

III. Et ſi unus in alium aliquid admiſerit verbo vel damno, ſimiliter non accipiet ultionem per ſe vel per ſuos qui læſus eſt, ſed apud Præfectum amicitiæ conqueretur, ſi negotium ad eum attinet, & reus arbitrio duodecim Judicum ſelectorum admiſſum emendabit. Quod quidem arbitrium ſi lædens, vel læſus, ſequi tertiò admonitus noluerit, ipſe & qui cum in hac pertinaciâ foveit, reus & perjurus contrà utile & honeſtum amicitiæ quòd juraverat vadens, ab amicitiâ communi ejicietur, & amicitiæ in tribus libris nummorum condemnabitur, reliquum ſubſtantiæ ejus domini Comitis & Caſtellani erit.

IV. De turpi convicio quinque ſolidos Præfecto Amicitiæ, & amico contumeliato infrà octo dies dabit; quòd ſi primam hebdomadam illos quinque ſolidos non ſolvens neglexerit, in ſecundâ hebdomadâ duplicabit: in tertiâ verò ſeptimanâ triplicabit; ſi autem hoc totum tranſgreſſus fuerit, reus & perjurus ab amicitiâ pelletur, & de ſuâ ſubſtantiâ tres libras habebit communiter Amicitia, & totum quod erit reſiduum Comes & Caſtellanus.

V. Quòd ſi aliquis ſuum conjuratum occiderit, infrà quadraginta dies nullus amicorum mortui, niſi eo præſente interfectus fuerit, poteſt de eo ultionem accipere, vel eum qui interfecit de Amicitiâ pellere; ſed niſi infrà quadraginta dies ſecundùm judicium ſelectorum Judicum mortem amici emendaverit, & niſi parentibus ſatisfecerit, ab amicitiâ pelletur reus & perjurus, & de rebus illius tres libras habebit communiter Amicitia, & totum quod remanet Comes & Caſtellanus. Et ſi duodecim judicaverint, per Comitem & Caſtellanum domos illius diruetur; ſi verò amici mortui emendationem judicatam nolunt accipere, eidem ſubjacebunt culpæ, quòd tres libras dabunt, & de Amicitiâ pellentur.

VI. Quòd ſi aliquis de Amicitiâ res ſuas perdiderit, vel per furtum vel per rapinam, & ipſe certa veſtigia de re perditâ invenerit, ad Amicitiæ Præfectum querimoniam faciet, qui convocatis villæ amicis rem perditam inveſtigabit itinere unius diei in eundo & redeundo; qui autem ire neglexerit, quinque ſolidos Amicitiæ infrà hebdomadam dabit.

VII. Si autem ille qui non fuerit de Amicitiâ aliquid homini de Amicitiâ abſtulerit, Præfectus Amicitiæ auditâ querimoniâ, adhibitis teſtibus, conveniet eum qui abſtulit, & ſi non compoſuerit cum illo cui rem abſtulit, res villæ venalis ei interdicetur.

VIII. Milites autem & Vavaſſores de Amicitiâ exiſtentes, qui tallias & exactiones villæ per ſug-

geſtionem Præfecti Amicitiæ ſolvere noluerint, ſi amico ſuo aliquid abſtulerint, tamquam extranei eidem ſubjacebunt damno, quòd res venalis villæ eis interdicetur. Et quicumque poſt bannum factum eis aliquid vendiderit, vel ab eis emerit, aut in hoſpitio receperit; ſi per duos de amicis inde convinci poterit, quinque ſolidos Amicitiæ communiter dabit, & amico ſuo reſtituet. Hæc erit lex univerſalis de omnibus quæ auferentur.

IX. Quòd ſi quis, qui non eſt de Amicitiâ turbâ parentum fretus, homini de Amicitiâ injuriam in verbo vel facto fecerit, ille ad Amicitiæ Præfectum conqueretur, & niſi culpabilis ad honorem illius in quem peccavit emendaverit, & emendationem arbitrio duodecim Judicum ſelectorum Præfectu Comitis & Amicitiæ ſolverit, res venalis villæ ei interdicetur, donec ei ſe compoſuerit; & ſi quis poſt bannum factum ei aliquid vendiderit, vel ab eo emerit, & inde convinci poterit, Amicitiæ communiter quinque ſolidos infrà octo dies dabit.

X. Si verò tumultus in villâ evenerit, qui de Amicitia eſt & ad tumultum auditum non venerit, & auxilium non feret pleno eunde prout tempus dictaverit, Amicitiæ communitati quinque ſolidos intrà octo dies dabit.

XI. Si verò homo qui non eſt de Amicitia amicum villæ vulneravit, vel etiam occiderit, & de villâ fugerit & capi non potuerit, quandocumque ſive poſt annum, ſive poſt duos, vel tres annos, aut plures, ab amicis villæ poterit teneri, ſtatim Præfecto Comitis præſentetur, ipſis graviter conquerentibus, & unâ voce deprecantibus, ut ſecundùm arbitrium Judicum ſelectorum ultionem de eo faciat. Et ſi fortè enim occiderint, nullum forisfactum ab eis Comes exigere poterit; & ſi quis ad capiendum illum ſe ſubtraxerit, Amicitiæ viginti ſolidos intrà octo dies dabit, & quadraginta ſolidos Comiti & Caſtellano.

XII. Omnis qui ad forum villæ venerit, niſi ſit homicida de amicis villæ, pro honore Comitis, & pro utilitate villæ ſalvus eundo & redeundo in die fori, ſi inducias à Præfectu Comitis & Præfecto Amicitiæ poſtulaverit. Homicida verò de amicis villæ ad forum veniens, ſtatim ſicut ſuprà dictum eſt capiatur, & Præfectu Comitis præſentetur, & qui ſe ſubtraxerit, viginti ſolidos de rebus ſuis Amicitia communiter habebit, & quadraginta ſolidos Comes & Caſtellanus.

XIII. Clerici non cogentur inferre ultionem, niſi de debitis.

XIV. Si verò alicui domus ſua combuſta fuerit, vel aliquis captus ſe redimendo attenuatus fuerit, unoſquiſque pauperato amico nummum unum in auxilium dabit.

XV. Præterea ſciendum eſt, quòd lex Amicitiæ jus Comitis non deſtruit, nec amicitiæ legem delet jus Comitis; nam quocumque modo amicus in amicum forisfaciens ſe compoſuerit, ſi contumeliato amico viſum fuerit, ab Amicitiæ lege ſuam emendationem habebit.

XVI. Has igitur leges & conſuetudines Amicitiæ Arienſium, & ſi quid meliorari poteſt conſilio duodecim Judicum ſelectorum ad honorem & utilitatem totius villæ, ſalvâ fidelitate Comitis, ſicut anteceſſores noſtri conceſſerunt & confirmaverunt, nos quoque eis concedimus, & ſigilli noſtri appenſione confirmamus.

XVII. Præterea terram illam paſcualem, quæ eſt inter Belt & Lambres, quam prædicti Burgenſes à domino Roberto Comite & Clementia Comitiſſa prece & pretio ſicut eorum ſcripto edocemur, obtinuerunt, eiſdem Burgenſibus noſtris in perpetuum libetam & immunem in communem poſſeſſionem confirmamus.

Actum eſt hoc anno Domini M. C. LXXXVIII. apud Ariam ſub his teſtibus. Signum Gerardi Brugenſis Præpoſiti, Sig. Gerardi Inſulenſis Præpoſiti, Sig. Roberti Betunienſis Advocati, Sig. Joannis Inſulenſis Caſtellani, Sig. Willelmi Andomarenſis Caſtellani, Sig. Gilleberti Bergenſis Caſtellani, Sig. Raſtunis de Gavera, Sig. Baldevini de Ariâ, Sig. Gilleberti de Ariâ, Sig. Renaldi de Ariâ, Sig. Balduini Flael.

Anno MCLXXXIX.

PHILIPPUS *II. Rex Francorum quæ uſurpaverat Regalia Eduenſis Eccleſiæ reſtituit.*

PHILIPPUS, &c. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quoniam legitimorum hominum teſtimonio Lugdunenſis Eccleſiæ jus eſſe didicimus, ut quoties Eduenſis ſedes vacaverit, toties Lugdunenſis Archiepiſcopus, & Regalia noſtra Eduenſia, & alia quæ ad Epiſcopatum Eduenſem pertinent in manu ſuâ habeat: & verſâ vice quoties Lugdunenſem ſedem vacare contigerit, toties Epiſcopus Eduenſis in manu ſuâ habeat & cuſtodiat univerſa ad Archiepiſcopatum Lugdunenſem pertinentia. Quocircà quoniam jura harum Eccleſiarum volumus & debemus immutilata conſervare, decrevimus ac præcepimus quatinùs utraque Eccleſia jus ſuum integrè habeat ſicut prædictum eſt, & ſicut ex legitimorum hominum teſtimonio didicimus; ita videlicet quòd Eccleſiarum non cedat ad præjudicium id quod Regalia Epiſcopatûs Eduenſis ignorantiâ occupavimus poſt deceſſum Stephani Eduenſis Epiſcopi. Unde fideli noſtro Joanni tunc Archiepiſcopo Lugdunenſi regalia ipſa reſtituimus, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis, ipſo Epiſcopatu vacante, in perpetuum habenda ceſſimus.

Quod ut perpetuum robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & Regii nominis charactere inferiùs annotato præcepimus confirmari. Actum Pariſius anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo octuageſimo nono, regni noſtri anno decimo, adſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna.

Signum Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri,
Signum Guidonis Buticularii,
Signum Matthæi Camerarii,
Signum Radulfi Conſtabularii. Data vacante Cancellariâ.

Anno MCLXXXIX.

RAIMUNDUS *Toloſan. Comes approbat ea, quæ* BERTRANDUS *profeſſionem Monaſt. amplectens tradiat Abbatiæ S. Andreæ Avenionenſis.*

NOtum ſit omnibus hominibus tam præſentibus quàm futuris, quòd Nos R. Dei gratiâ Comes Toloſanenſis Dux Narbonenſis, Marchio Provinciæ donamus, concedimus, & cum hac chartâ in perpetuum per nos & ſucceſſores noſtros tradimus tibi Guillelmo Monaſterii S. Andreæ Abbati, & ſucceſſoribus tuis Bertrandum Jordanum filium Bertrandi Jordani pro Monacho, & omnia jura & dominationes quas Bertrandus Jordani habebat vel habere debebat in caſtro de Podio-alto, & in toto tenemento ipſius caſtri in aquâ ſive in terrâ, & dominationes omnibus Jordanenſibus & omni tenemento eorum, ſalvo tamen albergo & cavalgadâ, & omne hominium quòd Jordanenſes, nobis facere debent, de

Digitized by Google

cætero tibi faciant & ſucceſſoribus tuis. Et ego præfatus Guillelmus Abbas ob hanc dominationem mihi à vobis domino meo R. Comite datam & conceſſam, quingentus ſulidos Raimundenſium dono.

Acta & completa ſunt hæc anno ab Incarnatione Domini MCLXXXIX. menſe Junii, feriâ quintâ, regnante Philippo Rege Francorum, in villâ S. Ægidii. Hujus recognitionis ſunt teſtes Elifiardus de Avinione, & Amelius de Podio-alto, Bertrandus de Montilio, & Raimudus de Munte-bruno, & Petrus Fulcodii & Bertrandus Riperti, Petrus Bermundus Monachus, & Raimundus de ſancto Victorio, & Bernardus de Liris, & Petrus Raimundi domini Toloſani Notarius, & Elias qui chartam ſcripſit, & Bernardus Guillelmi & Gaufiedus de Cerviano, & Raimundus de Uſceſcia.

Anno MCXCI. *Dotalitium ob matrimonium inter* GUILLELMUM *Montiſpeſſulani &* TITBURGAM *filiam* RAIMUNDI *Atonis.*

ANno Domioicæ Incarnationis MCLXXXXI. menſe Junio, ego ADEMARUS de Muru veteri per ſtipulationem cum hac chartâ promitto tibi Guillelmu Domino Montiſpeſſulani, filio quondam Mathildis Ducillæ, quòd ego collocabo in matrimonium Guillelmo filio tuo domino Montiſpeſſulani, neptem meam Titburgam filiam quondam majorem Raimundi Atonis, olim filii mei, & cum ea do & trado tibi Guillelmo domino Moutiſpeſſulani, nomine filii tui, in dotem omnia omninò quæcumque Raimbaldus de Aurengâ, vel pater ejus Guillelmus de Omelacio per ſe vel per alios habuerunt & tenuerunt, vel habere debuerunt vel potuerunt in toto Epiſcopatu Biterrenſi, & in toto Epiſcopatu Lodovenſi, & in toto Epiſcopatu Agathenſi, & in toto Epiſcopatu Magalonenſi, ſcilicet caſtrum de Omelacio cum omni dominio ejus & dominatione, & & diſtrictione, & hominis, & ſatiſdationibus & firmantiis, & juſtitiis, feodis, ſcualibus hominibus, feminis, quartis, uſaticis, albergis, aquis, paſcuis, riparus, nemoribus, garricis, calcivis, dervetis, manſis & manſuris, appennariis, toltis, quæſtis, caſtris, villis, campis, vineis, molendinis, cultis & incultis, hermis & condictris, fortus & munitionibus, domibus eſtaribus; & cum omnibus aliis quæcumque ad dictum caſtrum de Omelacio pertinere debent, ſeu unquam pertinuerunt, vel pertinere potuerunt ad ipſum Raimbaldum, vel ad patrem ejus, per ſe, vel per alios. a

Inſuper omnia quæcumque Raimbaldus de Aurengâ, vel pater ejus habuerunt & tenuerunt per ſe vel per alios in toto caſtro de Popiano, & in ejus terminio; & in toto caſtro de Mazernis, & in ejus terminio; & in toto caſtro de ſancto Pontio, & in in ejus terminio; & in toto caſtro de Pogero, & in ejus terminio; & in toto caſtro de monte Arnaldo, & in ejus terminio; & in toto caſtio de Piniano, & in ejus terminio; & in toto caſtro de Cornone ſicco, & in ejus terminio; & in toto caſtro de Montebaſeno, & in ejus terminio; & in toto caſtro de Frontiniano, & in ejus terminio; & in totâ Forcia-vallis, & in totâ ipsâ valle, & in eorom terminiis; & in totâ villâ S. Paragorii, & in ejus terminio; & in totâ villâ de Vindemiano, & in ejus terminio; & in totâ villâ ſancti Amantii, & in ejus terminio; & in totâ villâ de Muro-veteri, & in ejus terminio; & in totâ villâ ſancti Georgii, & in ejus terminio.

Hæc omnia ſupraſcripta do & trado tibi Guillelmo domino Montiſpeſſulani, nomine filii tui in dotem, & generaliter univerſa ſuperiùs nominatim expreſſa & dicta, & omnia alia quæcumque Raimbaldus de Aurengâ, vel pater ejus Guilelmus de Omelacio per ſe vel per alios habuerunt vel tenuerunt, vel viſi ſunt habuiſſe & tenuiſſe in ſupraſcriptis Epiſcopatibus.

Hæc omnia ſuperiùs nominatim expreſſa, vel generaliter dicta, eâ lege & pacto in dotem do & trado tibi Guillelmo Domino Montiſpeſſulani nomine filii tui cum dictâ Titburgâ nepte meâ, quod manente matrimonio dictus Guillelmos filius tuus Dominus Montiſpeſſulani habeat & teneat, & fructus exinde exeuntes ſuos proprios faciat, & percipiat; & mortuâ prædictâ Titburga filius tuus habeat & teneat in totâ vitâ ſuâ, & poſt obitum ejus ad communes liberos revertatur: ſin autem, ad eum cui ipſa dimiſerit revertatur. Et ſi fortè contigerit Titburgam neptem meam ante contractum matrimonium præmori, eâdem lege & pacto, & dote & modo filius tuus Dominus Guillelmus Dominus Montiſpeſſulani habebit & accipiet in uxorem neptem meam minorem Sibyllam, filiam quondam ipſius Raimundi Atonis filii mei. Et ſi fortè filius tuus Guillelmus Dominus Montiſpeſſulani ante contractum matrimonium moreretur, eâdem lege & pacto, & dote, & modo filius tuus ſecundus, qui Dominus fuerit Montiſpeſſulani, habebit & ducet in uxorem neptem meam majorem Titburgam præſcriptam, vel aliam ſororem ſuam Sibyllam, ſi Titburga mortua fuerit.

Sed ſi culpâ tui Guillelmi Domini Montiſpeſſulani, vel filii tui, contigerit, quòd ſupradictum matrimonium non contrahatur, vel contractum diſſolvatur, debes perdere decem millia ſolidorum Melgorenſium de illa pecuniâ, pro quâ haberes præfatas res obligatas. Similiter ſi culpa mei, vel neptis meæ primæ vel ſecundæ prædictum matrimonium non contraheretur, vel contractum diſſolveretur, ſuprà totum honorem prædictum & ſuper omnia ſupradicta laudo & concedo tibi Guillelmo Domino Montiſpeſſulani & filio tuo alios x. millia ſol. Melguren.

Item per ſtipulationem firmiter expromitto tibi Guillelmo domino Montiſpeſſulani, & filio tuo, quòd quando Sibylla neptis mea minor fuerit nubilis ætatis, curabo & faciam quòd ipſa hæc omnia laudabit, & jurabit corporaliter tactis ſacro-ſanctis Evangeliis; & cum Chartâ remittet & ſine retentione ſolvet ad veſtram veſtrorumque notitiam, & inde obligo me vobis, & omnia bona & jura mea.

Sed eſt ſciendum, quòd Stephanus de Cerviano debet tenere & fideliter cuſtodire Sibyllam neptem meam, donec fuerit facta viripotens, & laudet & jure præfato modo ſe omnia iſta obſervaturam, & tempore matrimonii jure ſponſalitiæ largitatis Titburga vel Sibylla habeat Caſtrum-novum, & Balnea Montiſpeſſulani: & ſi Sibylla memorato modo nollet laudare, jurare, ſolvere, & remittere, aut ſi fortè rapta, vel furata, vel à ſe ipſo ſubtracta fuerit, vel ſi quocumque modo alicui ſe copulaverit in matrimonium ſine conſilio & aſſenſu nepotum meorum Stephani de Cerviano, & Bernardi de Menerba ante laudationem, ſacramentum, ſolutionem, & remiſſionem, eam penitùs à bonis meis omnibus exheredo.

Item ego ipſe Ademarus de Muro-Veteri, eâdem lege & pacto, & modo qui ſuperiùs continetur, de aliis rebus ſupraſcriptis, do & trado tibi Guillelmo domino Montiſpeſſulani, nomine filii tui, in dotem totum caſtrum de Poallano, cum omnibus ſuis pertinentiis, & cum omni dominio & dominatione ſuâ, & cum omnibus quæ ad jus vel dominationem ca-

ſtri pertinent, vel pertinere debent.

Hæc omnia ſupraſcripta ſicut pleniùs continentur, bona fide & ſine omni dolo, Ego Ademarus de Muro-Veteri tenebo, & obſervabo ad veſtram veſtrorumque notitiam & commonitionem, nec aliquid iſtorum mutabo vel infringam per me, vel per alium. Sic Deus me adjuvet & hæc ſancta Dei Evangelia.

Et ego Guillelmus dominus Montiſpeſſulani hæc omnia ſupraſcripta laudo, & in perpetuum confirmo, & ita totum firmiter tenebo & obſervabo, & à filio meo Domino Montiſpeſſulani teneri & obſervari faciam ſine omni dolo. Sic Deus me adjuvet & hæc ſancta Dei Evangelia. Et hanc dotem nomine filii mei recipio, & ſponſaliciam largitatem conſtituo dictæ Tiburgæ vel Sibyllæ, ſicut ſuperiùs plenariè continetur.

Pro his omnibus obſervandis ex parte Ademari de Muro veteri ſunt fidejuſſores & debitores, & hoſtatici per ſacramentum, Stephanus de Cerviano, Bernardus de Menerba, Guillermus Ermengavus de Fozillon, P. Raimundus de Salviano, Ademarus de Monte-maurel.

Et ex parte Domini Guillelmi Montiſpeſſulani ſimiliter per ſacramentum, Guillelmus de Meſoâ, Guillelmus de Abbaterâ, Roſtagnus de Montarbezou, R. de Ceutrairanicis, Daude Laget, Ermengavus de Piniano, R. de Piniano & Michael de Latir.

Acta ſunt hæc in cœmeterio Canonicorum de Magalona. Horum omnium teſtes ſunt, R. de Monte-peſſulano,

G. Segnorel,	G. Malcauzet,
B. Salera Monachi Grandi-ſylvæ,	P. de Vallato,
	R. Eguezerius,
Guido de Ventatorio Prior S. Firmii,	Pontius de Barut,
	Durantius Nouelas,
B. de Buada,	P. Andreæ,
Olricus,	Joſeph Bonafos,
Girbertus,	R. de Corbeſſas,
Michaël,	Stephanus Guarinus,
G. Eldini,	Ricardus de Rodes,
Julianus,	Daude de Columbio,
B. de Frontiniano,	G. Melgor,
Ferrerius,	B. Bergonon,
P. Calvet Canonici,	Joſeph de Soregio,
R. Lamberti,	Stephanus Bermundus,
Stephanus de Concas,	Pontius Maneip,
Stephanus de Porta,	G. Pellicius,
G. Petri,	G. de Hoſpitali,
Magiſter Guido P. Luciani,	P. Ægidius,
	G. Nouelas,
B. Glera,	Bertrandus Arberti,
R. de Moreze,	P. Pontius,
Pontius de Montarbedon,	Et Guillelmus Raimundi Notarius qui hæc ſcripſit.
G. frater ejus,	

An. mcxciv.

Fundatio Monaſterii B. MARIÆ *de Sylva regali diœc. Arelatenſis, Ord. Ciſt.*

SIt notum cunctis præſentibus & futuris; quòd ego ILDEFONSUS Dei gratiâ Rex Arragonum, Comes Barcenonæ, & Marchio Provinciæ, pietatis intuitu, & remedio animæ meæ & parentum meorum, per me, & per meos omnes ſucceſſores in perpetuum dono, concedo, & præſenti ſcripto roboro, & auctorizando confirmo Domino Deo, & Monaſterio Ciſtercienſi, & tibi Stephano Abbati, & Petro Priori, cæteriſque Monachis, totique Conventui præſenti & futuro, totam ſylvam de Albarono ad ædificandum ibi Monaſterium Monachale in honorem Beatæ MARIÆ ſemper Virginis, cum omnibus terris, & pertinentiis ſuis, cum omnibus directis & juribus noſtris, quæ ibi habeo vel habere debeo, taliter quòd vos dicti Monachi præſentes & futuri per infinita ſæcula, dictam ſylvam francam, liberam, immunem, cum paſcuis, aquis, venationibus, laborationibus, & omnibus arboribus diverſi generis, & cum omnibus illis quæcumque ad uſum & ſervitium hominis utuntur, vel uti poſſunt, tam in terrâ, quàm in mari, tam in aquis dulcibus, quàm in ſalſis habeatis, teneatis, poſſideatis, & expletetis vos & omnes ſucceſſores veſtri in perpetuum & proprium alodium, & libertatem; ita tamen quod in generali Conventu veſtro ſingulis diebus in Sacro-ſanctis myſteriis quæ celebraveritis, propriam pro animâ meâ, & parentum meorum ſolvatis orationem in perpetuum, tam in vitâ, quàm in morte: audito autem deceſſu mei, unuſquiſque Sacerdos per ſe triginta Miſſas celebret, & ſingulis annis in anniverſario meo ſinguli tres Miſſas; & ſi in prædictâ donatione naufragium evenerit, illud ſolvo & relaxo. Retineo autem in prædictâ donatione mihi & ſucceſſoribus meis, quòd ſi nobis fuſta fuerit neceſſaria pro conſtituendis & ædificandis domibus, lignis ſeu ingeniis, ſeu pro aliis ingeniis noſtris, habeamus inde fuſtam, & poſſimus eam inde extrahere, cum vobis ſigillo noſtro & proprio nuntio noſtro ſignificaverimus. Ut autem Donatio firma, ſtabilis, & quieta per me & ſucceſſores meos vobis præſentibus, & futuris in perpetuum liberè permaneat, Ego Ildefonſus manu meâ ſigno, confirmo, & cereo ligno ſigillo meo ſignari mando.

Ego autem Stephanus Dei gratiâ Abbas, & Petrus Prior & totus Conventus noſter accipimus vos Dominum Ildefonſum Regem participem omnium beneficiorum noſtrorum, & convenimus vobis ſingulis diebus pro animâ veſtrâ tam in vitâ quàm in morte in perpetuum, & pro animâ parentum veſtrorum, propriam in Sacro-ſanctis myſteriis ſolvere orationem: audito autem deceſſu veſtro, convenimus vobis quòd unuſquiſque Sacerdos illâ die pro ſalute animæ veſtræ triginta celebret Miſſas; & unoquoque anno in die anniverſarii veſtri unuſquiſque Sacerdos tres celebrabit Miſſas. Quod eſt actum primâ die Martii anno Dominicæ Incarnationis Milleſimo Centeſimo Nonageſimo quarto, & in Civitate Arelatenſi ſcriptum.

Signum Ildefonſi Regis Arragonum, Comitis Barcenonæ, & Marchionis Provinciæ. Teſtes hujus donationis ſunt Berengarius de Porcellâ, Aſtalitus & G. Arbanes Procuratores in Provinciâ; P. de Altaloro; Pontius de Brugeriis Bajulus; Joannes de Arcazona Bajulus in Aquis; B. Prior S. Sepulcri & Domini Regis Capellanus; G. Bernardi de Aquis; Frater B. Eleemoſynarius; Frater P. Iſnardus Monachus; Giraldus Converſus.

An. mcxciv.

Sacramentum fidelitatis à GUILLELMO *Montiſpeſſulani domino, factum* RAYMUNDO *Comiti Toloſano.*

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, anno Dominicæ Incarnationis ejuſdem milleſimo centeſimo nonageſimo quarto, & quarto Kal. Junii; Ego Guillelmus Montiſpeſſulani dominus, filius quondam Mathildis Ducillæ, bonâ fide & ſine dolo & fraude, & aliquo malo ingenio, juro tibi Domino noſtro R. Comiti Toloſano & Melgori, Faiditæ Comitiſſæ filio, ſuper ſancta quatuor Evangelia, vitam tuam, membra tua, terram tuam, homines tuos, ut de

cætero inantea non te occidam, nec occidere faciam, vel permittam, vel machinem; non te capiam, non te decipiam, non te defraudem, nec capere, nec decipere, nec defraudare ullo modo faciam, permittam, vel machinem. Juro tibi fidem, fidelitatem bonam, incorruptam, inviolatam tibi ſervare. Juro tibi quod aliquis tuorum inimicorum de cętero inantea, auxilium, opem, refugium, manutenentiam quicumque ſit inimicus ille, ſive homo, ſive femina, à me, vel à terrâ meâ, ſeu ab hominibus meis, ad damna ſeu injurias contra te, Reverende Domine mi prædicte Comes, inferenda, vel contrà homines tuos, vel contrà terram tuam, aliquo modo non habebit. Juro tibi quòd de cætero inantea uſaticum, pedaticum, gardaticum non capiam, nec capere faciam vel permittam in toto Sustancione, exceptis uſaticis antiquis, ſicut in chartis continetur de pedaticis compoſitis. Et juro tibi quòd ſi aliquis homo vel femina aliquid ibi caperet præter uſatica vetera, ero tibi domino Comiti inde fidelis adjutor & amicus, donec ille deſiſtat, & guerra quæ inde orta eſſet componeretur. Hæc omnia juro tibi, & ſacramento promitto integrè me ſervaturum, & contra ſacramentum iſtud me non venturum.

Et ego R. Comes prædictus hæc omnia ſuperiùs ſcripta ſub eâdem formâ, ſub eâdem lege, ſub eodem pacto & in eodem loco tibi juro ſuper quatuor Evangelia, & me in integrum ſervaturum promitto tibi Montiſpeſſulani domino.

Facta ſunt præſente domino R. Lodevenſi Epiſcopo, G. R. Magalonenſi Epiſcopo, R. Agatenſi Epiſcopo, Singon. Magalonenſi Præpoſito, B. de Anduſia, S. de Sabrano, R. Raſcatio, R. de Barth. R. de Bonciro, B. de Mims...... P. de Agangis, R. de Arſaz, Draconeto de Bocairano, R. de Sambrano, P. Fulcodia Cauſidico, B. Radulfo & Bernardo Luſpio; & ego Petrus Sevenerius Domini Comitis Notarius, qui præſens utriuſque partis mandato ſcripſi & ſignavi chartam iſtam.

Ann. MCXCV. *Sententia divortii facti inter* GALCHERUM *de Salinis & M. de Borbonio Conſanguineos.*

GALTARUS Eduenſis, GARNERIUS Trecenſis Dei gratiâ Epiſcopi, &....... Abbas Monaſterii in Argona, Omnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint in Domino ſalutem. Noverit univerſitas veſtra quòd Dominus Papa nobis ſcripſit in hunc modum.

CELESTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus G. Eduenſi, G. Trecenſi Epiſcopis & dilecto filio........., Abbati Monaſterii in Argonâ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum ex aſſumptu regiminis univerſalis officio, de ſalute gregis ſollicitudini noſtræ commiſſi curam omnimodam gerere teneamur, circà matrimonia tanto magis cautos & ſollicitos nos eſſe convenit, quanto ex ipſis ſi indiſcretè agantur majora pericula proveniunt animabus, ſi vel illi videlicet quos Deus conjunxit, per hominem minùs rationabiliter ſeparentur, vel invicem cohabitare ſinantur, quos contrà Deum eſſe conſtat ab homine copulatos. Significantibus autem conſanguineis dilectæ in Chriſto filiæ nobilis mulieris M. dominæ de Borbonio ad noſtram noveritis audientiam perveniſſe, quòd nobilis vir Galcherus de Salinis, dictus vir ejus, ipſam in eâ lineâ conſanguinitatis attingit, infrà quam nec matrimonium contrahi poteſt, nec contractum ſubſiſtere ſecundum ſacrorum Canonum inſtituta. Quoniam igitur nobis non conſtitit de ſubſtantiâ veritatis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus evocatis ad veſtram præſentiam qui fuerint evocandi, & inquiſita ſuper præmiſſis diligentiùs veritate, quod canonicum fuerit non obſtante ſuper principali ſeu etiam incidenti quæſtione contradictionis vel appellationis obſtaculo, ſtatuatis, & faciatis quidquid exinde duxeritis ſtatuendum per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter obſervari, proviſuri attentiùs ut ſic eidem mulieri favorabiliter aſſiſtatis, ne in jure ſuo aliquod ſuſtineat detrimentum. Verùm quia ipſa, ſicut accepimus, quondam fuit ab eodem G. arctæ cuſtodiæ deputata, & ob hoc de periculo proprii corporis ſibi timens, ad ſuos de novo conſanguineos liberata confugit, volumus & præſentium vobis auctoritate mandamus, firmiterque præcipimus, ut ne rurſus lite pendente periculum idem incurrat, eam omni contradictione & appellatione remotâ, tutelæ venerabilis fratris noſtri V. Remenſis Archiepiſcopi ſanctæ Sabinæ Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legati, ſine dilatione aut difficultate aliquâ auctoritate Apoſtolicâ committamus, nec prædicto viro aliquatenùs reſtitui permittatis, donec cauſa ipſa fuerit fine canonico terminata, illos per cenſuram Eccleſiaſticam punientes, qui contrà duxerint veniendum. Si qua verò partium legitimè citata, præſentiam veſtram adire, vel judicio veſtro parere noluerit, vos in eadem cauſâ nihilominùs appellatione ceſſante prout ratio dictaverit procedatis.

Cæterùm quia ſicut nobis eſt intimatum, venerabilis frater noſter Henricus Bituricenſis Archiepiſcopus in ipſam excommunicationis ſententiam promulgavit, volumus ut ab eâ juxtà formam Eccleſiæ ſufficienti cautione recepta, quod coram vobis debeat juri parere, ipſam auctoritate noſtrâ ſublato appellationis remedio abſolvatis.

Quòd ſi poſt iter ab hujus negotii Procuratoribus ad nos arreptum, quidquam contrà prædictam mulierem attentatum temerè fuerit aut mutatum ante litis ingreſſum, in ſtatum priſtinum appellatione poſtpoſita reducatis, eos qui nominati fuerint ut teſtimonium perhibeant veritati, ſi ſe gratiâ, odio vel timore ſubtraxerint, ad id per diſtrictionem Eccleſiaſticam, appellatione remotâ cogentes. Nullis litteris obſtantibus ſi quæ apparuerint, harum tenore non habito à Sede Apoſtolicâ impetratæ. Quod ſi omnes his exequendis nequiveritis intereſſe, duo veſtrûm ea nihilominùs exequantur. Datum Laterani decimo octavo Kalendas Maii, Pontificatûs noſtri anno quinto.

Cum igitur hujus auctoritate reſcripti G de Salinis ex certâ cauſâ peremtoriè citaſſemus, & datâ ei reſcripti copiâ, ac ſpatio competenti ad deliberandum indulto vocaſſemus ipſum, ad locum ſatis idoneum & ſecurum, Tornodorum videlicet in terrâ Comitis Nivernenſis, qui eum tamquam fidelem ſuum & hominem diligebat præfixo ſibi die, Procurator ejuſdem Comitis cum litteris de rato ad nos acceſſit, qui cum tamquam de merito cauſæ diffidens, dilatoriis exceptionibus & litigioſis ſubterfugiis diutiùs inſtitiſſet, & jam fuiſſet ſuper principali lis conteſtata, appellatione factâ contumaciter receſſit à nobis. Nos verò prudentum & in utroque jure peritorum, qui præſentes aderant, communicato conſilio, & habitâ deliberatione ſuper hoc pleniori, conſideratis etiam damnis atque periculis quæ ex hujus protractione negotii poterant multipliciter provenire, cum ipſe G. ſe ab uxore ſeparandum præſentiens, terram ipſius circumquaque vaſtaret, juxtà tenorem litterarum domini Papæ, debitâ ſedulitate proceſſimus, cumque procedente accuſatore in medium, & receptis ac diligenter examinatis teſtibus idoneis & omni exceptione majoribus, famâ etiam conſentien-

te nobis conſtaret ipſos eſſe conſanguineos in quarto & quinto gradu, ſententiam divortii inter ipſos juxtà formam canonicam ſolemniter promulgavimus. Ipſa verò domina ad mandatum noſtrum prædicti Galcheri conſortium abjuravit, unde in hujus rei teſtimonium præſentem paginam ſcribi, & ſigillorum noſtrorum impreſſione fecimus communiri.

Ann. MCXCV

JOANNES *Portugaliæ Rex, confert* MENENDO *Abbati Monaſterium Ceicenſe.*

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, Amen. Quoniam antiquâ temporis inſtitutione juris debito rationabilis conſuetudo penè omnis emerſerit, ut factorum ſeries, ſucceſſuum numerus fortunarumque eventus ſcripto commendetur, ut commendita ab hominum memoriâ non decidant, & omnibus præterita præſentialiter conſiſtant. Idcircò ego JOANNES Dei gratia Portugalenſis Rex, unà cum uxore mea Reginâ Dominâ Dulciâ, & filiis & filiabus meis, facio chartam donationis & perpetuæ firmitudinis vobis Domno MENENDO Alcobaciæ Abbati, & Fratribus veſtris de Monaſterio de Ceicâ, quod damus vobis & cunctis ſucceſſuribus veſtris jure hereditario in perpetuum poſſidendum com omnibus ſuis pertinentiis, ut ſit filius Monaſterii Alcobaciæ, & concedimus vobis plenariam poteſtatem inſtituendi ibi Abbatem, Priorem deponendi juxtà diſcretionem & voluntatem Abbatis & conventûs Alcobaciæ in cunctis ſæculorum temporibus. Vobis Abbati Donno Menendo & Conventui Alcobaciæ, & cunctis ſucceſſuribus veſtris ſit poteſtas integra ordinandi cuncta in Monaſterio de Ceicâ in perpetuum, & ſi aliquis vobis reſiſtere præſumſerit, juxtà beneplacitum veſtrum tractetur. Quicumque ergo contrà hoc factum noſtrum venire præſumſerit, maledictus à Deo, Amen. Et qui vobis illud integrom obſervaverit, benedictionibus repleatur.

Facta charta donationis & perpetuæ firmitudinis apud Leirenam Kal. Martii, Erâ MCCXXXIII. Nos ſuprà nominati Reges qui hanc chartam fieri mandavimus, coram ſubſcriptis eam roboravimus, & hæc ſigna in eâ fecimus.

Qui adfuerunt: Martinus Bracharenſis Archiepiſcopus conſenſi.
Joannes Fernandi Dapifer Regis conſenſi.
Martinus Portugalenſ. Epiſcopus conſenſi.
Joannes Lamecenſis Epiſcopus conſenſi.
Nicolaus Viſenſis Epiſcopus conſenſi.
Petrus Conimbricenſis Epiſcopus conſenſi.
Suarius Uliſponenſis Epiſcopus conſenſi.
Petrus Salvatoris teſtis.
Petrus Nuniz teſtis.
Gunſalvus Mendi Major-domus Curiæ conſenſi.
Petrus Alfonſi conſenſi.
Martinus Valaſquis ſignifer Regis conſenſi.
Alfonſus Ermigii conſenſi.
Rodericus Valaſquis conſenſi.
Gunſalvus Gunſalvii conſenſi.
Suarius Suarii teſtis.
Pettus Guomez teſtis.
Pelagius Venegas teſtis.
Julianus Notarius Curiæ ſcripſit.

An. MCXCVII.

Pactum Matrimonii inter BERNARDUM *Convenarum Comitem,* & MARIAM *filiam* GUILLELMI *Domini Montiſpeſſulani.*

CUm maſculi & feminæ conjunctio à jure naturali, & ex divino præcepto deſcendat, & ob hanc rem donationes à muliere vel ex parte mulieris intervenire ſoleant ad matrimonium obſervandum, & propter onera matrimonii leviùs ſuſtinenda. Ideo in Dei nomine ego Guillelmus dominus Dei gratiâ Montiſpeſſulani, filius quondam Mathildis Duciſſæ, collocans filiam meam Mariam in matrimonium tibi Bernardo Comiti Convenarum, dono tibi cum eâ ducentas marcas argenti fini & ornamenta nuptialia.

Quâ de causâ in Chriſti nomine ego Bernardus Comes Convenarum accipiens te Mariam in legitimâ uxorem, & me tradens tibi virum legitimum, dono & concedo tibi in donatione propter nuptias totum caſtrum de Murell. cum hominibus & feminis, & cum totâ juriſdictione ſuâ & poteſtativo, & ſuis omnibus pertinentiis & adjacentiis, & quæ pertinere poſſunt vel debent, ita ſcilicet quòd ſi mihi ſupervixeris, habeas & teneas iſtud caſtrum in totâ vitâ tuâ, & omnes fructus & redditus inde exeuntes, tuos proprios facias & percipias ad omnes voluntates tuas plenariè faciendas. Et ſuper idem caſtrum dono & concedo tibi ipſi Mariæ ſupradictas CC. marcas argenti fini quas tecum accepi, ita quòd fructus vel redditus inde exeuntes in ſortem vel *pagam* nullatenùs computentur. In quibus CC. marcis expreſſim renuntio exceptioni non numeratæ dotis, & etiam ex certâ ſcientiâ renuntio omnibus juris auctoritatibus, quibus continetur ut dos & donatio æquis paſſibus ambulent. Et quamvis donatio dotem excedat, nihilominùs volo ut valeat, & in eo quod excedit omni juri abrenuntio. Si verò filium ex te Maria habuero, totam terram meam, & donationem qualiſcumque ſit, abſque ullâ retentione irrevocabiliter dono & concedo in perpetuum. Et cum filius ille natus fuerit, totam terram meam ei jurari faciam ab hominibus meis. Si verò filiam de te habuero ſine libero maſculo, totam terram meam qualiſcumque ſit, excepto Comenge, illi filiæ dono & concedo in perpetuum, & eodem modo ab hominibus meis ſimiliter illi filiæ jurari faciam cum nata fuerit. Ab hac tamen donatione excipio & mihi retineo Montem-deſertum & Favere, & Ceren & Gillacum; quæ caſtra poſſim donare filio meo Bernardo, quem habui ex Contures filia Arnaldi Guillelmi de Barta, ut his ſit contentus, & nihil ampliùs in terram meam petere poſſit.

Item per ſtipulationem tibi Mariæ promitto, quòd nihil dixi, nec feci, nec dicam, nec faciam quominùs toto tempore vitæ meæ te Mariam in uxorem honorificè habeam & teneam, nec aliam ſuperinducam; ſed omni tempore vitæ meæ te & liberos tuos in magnâ honorificentiâ habebo & tenebo, & heredes mihi faciam, ut ſupradictum eſt.

Et ego Maria ſupradicta filia Guillelmi domini Montiſpeſſulani, dono & concedo tibi Bernardo Comiti Convenarum mecum in dotem omne jus & actionem, quam habeo vel habere poſſum vel debeo contrà res vel heredes Barralis quondam mariti mei, nomine vel occaſione dotis vel relicti, quod mihi Barralis debebat, vel quod mihi reliquerat uſque ad quantitatem trecentarum marcarum argenti. Et cum hac chartâ in veritate profiteor, quòd pater meus Guillelmus dominus Montiſpeſſulani tibi dicto Comiti marito meo dedit ſupradictas CC. marcas mecum in dotem, quæ fuerunt ſolutæ nomine illarum quingentarum marcarum, quas Barralis in teſtamento ſuo reliquerat. In quibus CC. marcis profiteor ego Maria, quòd continentur illæ centum marcæ quas pater meus Guillelmus dominus Montiſpeſſulani olim dedit Barrali mecum in dotem.

Et ego Bernardus Comes Convenarum has quingentas marcas ſupradictas dono, laudo & concedo tibi Mariæ uxori meæ, & tuis fructibus in ſortem

non computatis ſuper dictum caſtrum de Murelcum ſuis omnibus pertinentiis, & quæ pertinere debent. Totum hoc ita tenebo & obſervabo ſine omni dolo, ſic Deus me adjuves, & hæc ſancta quatuor Dei Evangelia.

De his omnibus & ſingulis ſupradictis ex parte Comitis Convenarum eſt firmantia & debitor per ſacramentum corporaliter præſtitum Raimundus Comes Toloſe, Dux Narbonæ & Marchio Provinciæ, dictæ Mariæ & patri ſuo Guillelmo domino Montiſpeſſulani, & infantibus quos Comes Convenarum ex dicta Maria habuerit. Item ſunt firmantiæ & debitores de his omnibus Vitalis de Monteacuto, Ademarus de Genzac, Galterius de Noguerits, B. de Miramon, Tignoſus de Caſtillon: omnes per ſacramentum corporaliter præſtitum mandato Comitis Convenarum. Inſuper B. Auxenſis Archiepiſcopus, R. Convenarum Epiſcopus, F. Toloſæ Epiſcopus, mandato & precibus dicti Comitis Convenarum promiſerunt, & ſe inde obligaverunt; quòd niſi ita totum ut ſupradictum eſt Comes Convenarum attenderet, vel aliquid infringeret, ipſum excommunicent nominatim, & totam terram ejus interdicto ſubjiciant, donec ad plenum ſit ſuper omnibus ſatisfactum, & integrè emendatum ad voluntatem & notitiam dictæ Mariæ, & patris ſui Guilelmi Domini Montiſpeſſulani.

Item mandato Comitis Convenarum, & etiam Comitis Toloſæ ſunt de omnibus ſupradictis firmantiæ & debitores quiſque in ſolidum, G. de Baleio, & Ugo de Baucio frater ejus, per ſacramentum corporaliter præſtitum; & etiam Comes Toloſæ ſub eodem ſacramento promiſit & ſe inde obligavit dictæ Mariæ, & patri ſuo G. domino Montiſpeſſulani, quòd ſi Comes Convenarum omnia iſta non adimpleret vel aliquid infringeret, vel ex his mutaret, ipſe erit fidelis eis adjutor in guerra & placito, cum totâ terrâ ſuâ, & hominibus ſuis.

Facta eſt charta iſta & laudata apud Montempeſſulanum in Camerâ G. Domini Montiſpeſſul. anno
1197. Dominicæ Incarnationis M. C. LXXXXVII. menſe Decembri.

Horum omnium ſupradictorum ſunt teſtes R. Agatenſis Epiſcopus, G. Magalonenſis Præpoſitus, Helias frater ejus, Raimoardus de Momolenâ, Roſtagnus de Montarbezon, B. Lamberti, R. Albrandi, R. Lamberti nepos ejus, Magiſter Guido, P. Lucianus, G. de Rabaſtenes, P. de Concas, Berengarius nepos ejus, W. Petri, P. de Muntebeliardo, Guiraldus Albrand, Jacobus Lambardus. G. de Conchis, G. de Sazeto, Randulfus Bonifacius, Ermengavus de Azillano, Ugo Pulverellus, B. Eccleſia, P. de Bilancas, G. Capion, P. Deodatus, Berangarius de Montearnaldo, G. de Albaterra, G. de Meſoa, Robolanus, P. Galvan, G. de Montarbezon, P. de Porta, Bermundus Ramaldus, Raimundus D'arlens, G. Rigaldus, Jordanus de Concas, Bertrandus Veſiani Canonicus, Bertrandus Sacerdos, P. de Circio. B. Auſtrinus, & Guillelmus Raimundi Notarius qui hæc ſcripſit.

Item de his omnibus complendis ex parte Comitis Convenarum eſt firmantia & debitor dominus B. de Anduſia, per ſacramentum corporaliter præſtitum. Teſtes ſunt Ugo Pulverellus, P. Guiraldi, B. Freſnellus, B. Eccleſia, R. Gandalricus, Farſſire, P. Luciani, & Guilelmus Raimundi qui hæc ſcripſit.

Hugo *de Gornaco fundat ac dotat Abbatiam Belloſanenſem, Canonicorum Ord. Præmonſtratenſis.* Anno MCXCVIII.

UNiverſis ſanctæ Matris Eccleſiæ filiis, ad quos præſens ſcriptum pervenerit, Hugo de Gornaco ſalutem. Notum ſit tam omnium futurorum quàm præſentium caritati, quòd ego Hugo de Gornaco divinæ pietatis & dilectionis intuitu, pro ſalute animæ meæ, & patris mei & matris meæ & aliorum antecesſorum meorum, & pro ſalute heredum meorum in propriâ hereditate meâ, in foreſtâ meâ juxtà Belloſanam in honorem Dei & Salvatoris noſtri Jesu-Christi, & beatiſſimæ Virginis Mariæ matris ejus, fundavi Abbatiam, ibique ad ſerviendum Deo in perpetuum ſecundùm regulam beati Auguſtini & conſuetudines Ordinis Præmonſtratenſis Abbatem & Conventum piè inſtitui: ad quorum victum & veſtitum, ad neceſſaria Chriſti pauperum ad ſe confluentium ſecundùm poſſibilitatem loci, de terris & reditibus & juſtis acquiſitionibus meis in perpetuam, puram & liberam eleemoſynam omnipotenti Deo & beatæ Mariæ, & Abbati & Canonicis ibidem Deo ſervientibus ea quæ ſcripta ſunt, ſuper altare ejuſdem Abbatiæ devotè obtuli.

Scilicet locum illum in quo fundata eſt Abbatia, & quamdam pieçam foreſtæ meæ de Brayo juxtà ipſam Abbatiam, ſicuti ſigna facta fuerunt, quando donavi eam, & ſicut foſſata ibi facta demonſtrant, uſque ad rivulum qui deſcendit de Merreval in foreſtam, & totum alnetum quod eſt inter nemus Canonicorum & rivulum de Merreval: & quamdam pieçam unius campi, qui fuit Aliæ de Quarroge, inter ipſam Abbatiam & villam de Belloſanâ, & Eccleſiam ſancti Petri de Wellebue cum capellâ ſancti Aniani, & Eccleſiam ſancti Martini de Breſmoſtier, cum capellâ ſancti Leonardi de Merreval, & capellâ ſanctæ Margaretæ da Belloſana; & quidquid juris & libertatis Abbatia de Becco Herluini & ego habuimus in prædictis Eccleſiis & capellis, & in omnibus pertinentiis & decimis, & libertatibus earum; exceptâ capellâ beatæ Mariæ, quæ eſt in curte meâ de Belloſanâ, quam in manu meâ retinui ad voluntatem meam faciendam. Ita quòd Canonici præfati in prædictâ mea capellâ nullam reclamationem facere poſſunt.

Et præterea totum maſagium cum toto pometio quod Monachi de Becco Herluin habuerunt apud Bremoſtier, cum omnibus terris & tenementis, quæ iidem Monachi habuerunt in parochiâ de Bremoſtier, exceptis hoſpitibus cum manſuris eorum; & duas carrucatas terræ, quas iidem Monachi ſuprà montes habuerunt, cum omnibus libertatibus & quietationibus, quas præfati Monachi in omnibus præſcriptis tenementis & in pertinentiis eorum habuerunt. Et juxtà pomerium ſuum dedi eis terram triginta pedum latitudinis in maſurâ, quam tenuit Radulfus Fauvel uſque ad communem viam villæ, & totam culturam de Betonceſſart, & totam Culturam Deſborc, & culturam de Gonetley Mariæ, & unam pieciam terræ juxtà Audon, & culturam de Meſnil, & culturam Talami, & unum campum in Monte-Ricardi, & culturam de Bequerel, & culturam de Ruſtuchon, & unam virgatam juxtà, & aliam ad viam Romaineæ, & virgatas tres ad ſpinam de Merreval, & Eccleſiam de Tyl, cum omnibus ſuis pertinentiis, & quidquid juris in eâdem Eccleſia habebam, quam mihi Simon de Belſart donavit.

Digitized by Google

Et iterum donavi prædictæ Abbatiæ totam terram, quam ſeambiavi ab Odone de Breſmoſtier apud Belloſauam, præter hortos & prata. Dedi etiam eis unam culturam terræ, quam emi ab Ydrâ filiâ Philippi de Corcellis, quæ vocatur cultura de Sabloniâ; & quamdam terram, quam emi ab Alberedâ filiâ Willelmi Blanguian, quæ dicitur Campus de Prato Monachi. Et juxtà terras quæ fuerunt Monachorum de Becco ſuper montes, dedi eis particulam nemoris mei à Tronquiâ ad viam, quæ venit per ante Rogos de Buſco Erembodi, ſicut diviſiones demonſtrant, ad ibi ædificandum ſibi manerium, & centum acras terræ in haiâ de Maci propinquiores boſco Monachorum de Bello-becco, pro quâ terrâ Monachi de Belbec reddere debent centum minas frumenti ſingulis annis, ad minam Rotomagi, præfatis Canonicis ad feſtum omnium Sanctorum, requirendas in grangiâ de Morimont de meliori frumento poſt ſementem, ſive terra fuerit culta, ſive non, paſnagia quieta porcorum ſuorum, & paſturas ſuorum animalium, & mortuum boſcum in foreſtâ meâ & haiis meis de Braio pacificè habeant & poſſideant.

Et prætgrea eiſdem Canonicis conceſſi libertatem vendendi & emendi ea quæ neceſſaria fuerint ad proprios uſus prædictæ Abbatiæ per totam terram meam abſque ullâ conſuetudine danda.

Hæc autem omnia præſcripta ad fundationem Abbatiæ meæ de Belloſanâ libera & abſoluta ab omni ſæculari ſervitio, & ea omnibus exactionibus; & querelis mihi & heredibus meis pertinentibus, nihil in prædictis eleemoſynis mihi vel heredibus meis retinens, præter orationes & beneficia ſpiritualia, Deo & beatæ Mariæ in perpetuum donavi. Ut autem hæc donatio mea rata & inconcuſſa perſeveret, appoſitione ſigilli mei & præſenti ſcripto corroboravi. Actum eſt hoc Verbi incarnati anno M. C. XCVIII. Teſte Domno Galtero Rotomagenſi Archiepiſcopo, omnes prædictas donationes approbante & confirmante. Teſte etiam Hugone de Caugumilee, Abbate de Becco Herluin, Roberto Abbate de Bello-becco, Roberto Abbate de Inſulâ Dei, Roberto Abbate de Ardenâ, Magiſtro Roberto de ſancto Paterno Rotomagenſi Archidiacono, Magiſtro Hugone de Arcbis, Odone Capellano domini Hugonis de Gornaco, Radulfo Theſaurario de Gornaco, Ricardo de Aufay, Rad. de Mallion, Herunendo de Marvel, Ægidio de Hodenc, Morello fratre ſuo portario, Nicolao de Froſſeres, Hugone de Agia, Willelmo de S. Martino, Adam de Ferrieres, Acardo Malovicino, & pluribus aliis.

An. MCXCIX.

Titburga *renunciat pactionibus matrimonialibus à parentibus confectis, quibus eam uxorem dum adhuc infans eſſet ſpoponderant filio* **Guillelmi** *Montiſpeſſulani.*

Anno ab Incarnatione Domini MCXCIX. menſe Auguſto, ego Titburga filia quondam Raimundi Atonis, ſcio & in veritate cum hac chartâ cognoſco, quòd tu Guillelmus dominus Montiſpeſſulani cum multis Militibus, & probis hominibus, promiſiſti, & juraſti, & pœnam ſpopondiſti quòd Guillelmum filium tuum primogenitum, vel alium filium tuum ſequentis gradûs, primo mortuo, cum pubes factus foret, mihi nuptui copulares, ſcilicet eum qui dominus eſſet Montiſpeſſulani, & hoc nomine meo firmiter promiſiſti, & juraſti Adimaro de Muro-veteri avo meo. Quorum omnium notitia ad me puberem factam plenariè pervenit.

Et quoniam parentela certa & indubitata eſt inter me Titburgam & te dominum G. Montiſpeſſulani, & filios tuos, quæ nullatenùs inter nos matrimonium conſiſtere patitur; participato propinquorum & amicorum meorum conſilio, viſum eſt magis intereſſe, & utilius expedire matrimonium non contrahere, quàm contrà fas contractum diſſolvere. Quapropter quoniam ſacramentum illicitum non poteſt nec debet eſſe vinculum iniquitatis, bonâ fide, & ſine dolo, & abſque ullâ arte & malo ingenio, omnibus ceſſantibus quæ ſolent impedire liberationes ſpontaneæ, voluntatis arbitrio, te dominum Guillelmum filium quondam Mathildis Duciſſæ, & tuos, & res tuas & hominum tuorum, &c. omnes fidejuſſores & juratores inde obligatos, perpetuo jure & abſque ullâ retentione, libero & abſolvo, ab omnibus pactionibus, conventionibus & ſacramentis, pœnis, promiſſionibus, factis occaſione matrimonii inter me & filium tuum contrahendi, & hæc omnia ſupradicta & ſingula ſub eiſdem pactis, & tenoribus, ſacramentis, & renuntiationibus, iterum de novo cum ſacramento corporaliter præſtito, quod locis & temporibus volueritis, & me commonueritis per vos vel interpoſitas perſonas, ſolvam, & iterum laudabo & confirmabo vobis, vel ſucceſſoribus veſtris, vel heredibus, gratis & ſine omni pretio & exactione pecuniæ, & alterius rei. Hæc omnia & ſingula ſupradicta firmiter me obſervaturam, & contrà non venturam, Ego Titburga corporaliter tactis ſacro-ſanctis Evangeliis juro, ſub eodem juramento expreſſim renuntians beneficio minoris ætatis, & omnibus aliis auxiliis in jure vel extrà jus mihi competentibus & competituris.

Horum omnium teſtes ſunt Dominus Gaufridus Biterrenſis, & Dominus Raimundus Agathenſis Epiſcopi,

Guido Magalonenſis Præpoſitus,
Magiſter Guido,
P. Luciani,
Calvetus Succentor Biterrenſis,
A. de Pruneto Præcentor ſancti Affrodiſii,
B. de Muro-veteri Canonicus Agathenſis,
G. de Altoiaco Canonicus Magalonenſis,
Pontius d'Orlague, & Pontius, & Frotarus filii ejus,

Stephanus de Cerinano,	P. Raimondi,
G. de Altiniaco Miles,	G. de Bellojoco;
G. de Meſoa,	G. Raimundus,
Raſtagnus de Montberzon,	Pontius Duranti,
P. Raimundi de Felgeriis,	P. de Oſca,
Pontius de Pomairols,	P. de Caſtelleto Armannus,
B. de Hiſpania,	P. de Villa nova juvenis,
G. Petri,	A. Januenſis,
Stephanus de Limotgis,	P. Ademari,
G. Gervaſius,	P. Duranti,
	P. d'Obilons,

Peironetus & Guillelmus Laimundi Notarius publicus Montiſpeſſulani qui hæc ſcripſit, & omnia vidit in riperiâ Eravi prope Agathem.

Anno circ. MCC.

Hugo *de la Rocca offert Deo filium ſuum in Eccleſiâ Caducenſi.*

Quoddam dominium conferi.

Breve quod juſſit facere Ugo de Laroca ad mortem ſuam. Inprimis filium meum Ademarum dono Domino Deo, & Stephano ſancto, cum honore cujus vocabulum iſtud, videlicet, la Vila de Bergonionio, totum quod in eâ poſſidebat, juſtè aut

Digitized by Google

aut injuſtè dedit. Teſtes ſunt ac fidejuſſores filii ſui Bernardus Ugo, & Ugo frater ejus; ut ipſi teneant, ac totis viribus tenere faciant omnibus diebus vitæ ſuæ. Super eos eſt fidejuſſor Amerieus Lurof, Willelmus Gauſbertus, Folc. de Lapopiâ, Americus de Laroeâ, Petrus de Cuſalo, Vicecomes ſancti Cirici ſuper omnes.

Anno circ. MCC.

Tranſcriptum litteræ Prælatorum Normanniæ ſuper contentione juris patronatûs Eccleſiarum.

EXcellentiſſimo domino ſuo PHILIPPO illuſtri Francorum Regi Sereniſſimo Walterus Dei gratia Rotomagenſis Archiepiſcopus, & Suffraganei ſui, Robertus Bajocenſis, Willelmus Abrincenſis, Lucas Ebroicenſis, Jordanes Lexovienſis, Vivianus Conſtantienſis, Sylveſter Sagienſis, ſalutem & paratum in omnibus obſequium. Pro ſalute animæ noſtræ & prædeceſſorum unanimiter requirimus, quòd de Eccleſiis vacantibus unde contentio eſt, & contentio erit, ſuper præſentatione earum, recognitio fiat per quatuor Preſbyteros, & per quatuor Milites; & Epiſcopus ſeu Archiepiſcopus in cujus Diœceſi contentio erit ſuper præſentatione Eccleſiæ, & Baillivus domini Regis illius Diœceſis, eligent bonâ fide Preſbyteros & Milites fideliores & legaliores quos poterunt invenire. Et quatuor Preſbyteri & quatuor Milites jurabunt ſuper Sacroſancta, & Epiſcopo exinde excommuniter ſive Archiepiſcopo, quòd ipſi octo dicent, ad quem debeat ſpectare donatio Eccleſiæ de jure Patronatûs. Archiepiſcopus verò ſive Epiſcopus, & Baillivus domini Regis ſingulos Preſbyterorum & Militum, qui jurabunt pro recognitione, diligenter ſeorſùm examinabunt unum poſt alium, & in quem major pars convenerit, ille habebit jus Patronatûs. Et ſi illi octo non poſſint ſcire ad quem deberet ſpectare donatio Eccleſiæ de jure Patronatûs, ipſi dicent qui ultimam fecit præſentationem Eccleſiæ, & ille inde habebit ſaiſinam.

Et ſi aliquis Clericus contrà hujuſmodi inſtitutionem venire præſumſerit, nos eſſemus in nocumentum eidem Clerico de quereiâ iſtâ. Et nos conceſſimus bona fide unanimiter, quòd nos hujuſmodi negotium ſine dilatione terminabimus. Et ſi aliqua contentio inde emergeret, negotium ad dominum Regem referret, & dominus Rex inde faciet ſicut viderit expedire. Nulla verò Eccleſia, unde contentio fuerit, interim donari poterit ab Archiepiſcopo vel Epiſcopo antequàm diffinitum fuerit, ſicut ſuprà dictum eſt, niſi vacaverit per ſex menſes, ſalvo etiam tunc jure Patronatûs ei qui Patronatum obtinuerit. Archiepiſcopus verò ſive Epiſcopus ſuper his non poſſet ſe exoniare, niſi haberet exonium proprii corporis. Et ſi exonium proprii corporis haberet, tunc loco ſuo juraret bonâ fide fideliorem & legaliorem quem poſſet invenire ad id faciendum. Valete benè & diù in Domino.

Anno MCCII.

Teſtamentum GUILLELMI *Montiſpeſſulani.*

IN nomine Domini. Anno Incarnationis ejuſdem MCC. II. pridie nonas Novembris. Ego GUILLELMUS Dei gratiâ Montiſpeſſulani dominus, filius quondam Mathildis Duciſſæ in meâ bonâ memoriâ & ultimâ voluntate meâ, ſic diſpono, & ordino Teſtamentum & ultimam voluntatem meam. In primis volo & jubeo, ut heres meus Montiſpeſſulani dominus omnes injurias meas reſtituat & emendet, & querelis quæ fient nomine meo rationabiliter ſatisfaciat, & debita mea perſolvat.

Item, volo & jubeo heredi meo domino Montiſpeſſulani, ut faciat corpus meum deferri & ſepeliri in cœmeterio Grandis-ſylvæ; cui Monaſterio Grandis-ſylvæ dimitto C. lib. Inter opus & menſam dominorum Eccleſiæ Magalonæ dimitto MM. ſol. in honore emendo, de cujus fructibus fiat annuatim anniverſarium in feſto S. Michaëlis pro animâ meâ & parentum meorum: Monaſterio ſancti Felicis in honore emendo M. ſol. unde fiat anniverſarium pro animâ matris meæ & parentum meorum: Monaſterio ſancti Geneſii D. ſolid. in honore emendo: Hoſpitali ſancti-Spiritûs M. ſol. Domui Grandiſmontis de Montarbrixon M. ſol. Hoſpitali S. Guillelmi CC. ſol. Cuique aliorum Hoſpitalium L. ſolid. Eccleſiæ ſancti Firmini unum calicem argenteum de marcâ & dimidiâ: Eccleſiæ ſanctæ MARIÆ unum calicem argenteum de marcâ & dimidiâ: cuique aliarum Eccleſiarum Montiſpeſſul. L. ſolid.

Item, volo quòd de calicibus Eccleſiæ de Caſtello tres vendantur, quorum pretium detur in ornamentis ejuſdem Eccleſiæ. Item volo quòd calix qui fuit de domo Abrahæ, domino reddatur pro capitali tantùm.

Infirmis de Ponte dimitto centum ſolidos.

Volo & ſtatuo quòd heres meus in perpetuum donet Monaſterio Bonæ-fidei, quod eſt de ordine Chartrolſæ in Epiſcopatu Vivarienſi, inter Natale & Carniprivium annuatim unam ſaumatam piſcium ſalſorum pro animâ meâ.

Firmiter etiam jubeo & volo quòd induantur centum Preſbyteri pauperes omnibus veſtibus nigris, & calciamentis, & camiſiis, & bracis pro animâ meâ. Et præterea D. pauperes induantur omnibus veſtibus & calciamentis, exceptis capis, pro animâ meâ. Item, volo quòd per quinque dies procurentur quotidie mille pauperes pro animâ mea; ita quòd quinque millia ſint ad plenum refecti. Item, volo quòd heres meus in perpetuum annuatim ad Paſcha induat XXX. pauperes omnibus veſtibus, & XIII. pauperes ad Natalem Domini, & ſeptem pauperes ad Pentecoſten. In redemptionem captivorum dimitto centum marcas argenti. Volo quòd quinque millia Miſſarum celebrentur pro animâ meâ: & in mulieribus maritandis dentur centum libræ.

Domui Vallis-magnæ dimitto & confirmo in perpetuum molendina de Eravo, quæ patruus meus Guido eidem Monaſterio reliquit.

De primis redditibus Honoris mei poſt obitum meum detur medietas in Teſtamento meo complendo, & alia medietas in debitis meis & querelis ſolvendis, notitia quindecim proborum hominum meorum, videlicet, B. Lamberti, R. Lamberti filii ejus, P. de Conchis & Guillelmi filii ſui, R. Atbrandi, & R. Lamberti nepotis ejus, Magiſtri Guidonis, G. de Salzeto, Jacobi Lombardi, Ugonis Pulverelli, G. Petri, P. de Portâ, Berengarii de Conchis, P. Bitiani, & G. de Mezoa. Quibus completis, compleatur Teſtamentum patris mei & Teſtamentum matris meæ, & fratris mei Bergundionis, & Guidonis patrui mei.

Eccleſiæ de Caſtello dimitto præterea omnia ornamenta quæ ibi dedi, & feci; & Cappellanus major habeat Cappellaniam, & oblationes panis, & pro veſtibus ſuis hortum & vineam ipſius Eccleſiæ, & annuatim XII. ſeſtaria bladi, & centum ſolidos in denariis: candelas verò & denarios qui offerentur in Eccleſiâ Caſtelli, dimitto in unâ candelâ perpetuò tenenda & illuminandâ in dictâ Eccleſiâ: Sacriſta verò habeat partem ſigilli, & bullæ reſiduæ tres partes dentur in ornamentis Eccleſiæ: de bullâ verò & ſigillo fiat ſicut erat temporibus patris mei. Nemo cogatur bullare niſi pro libitu ſuo. De aliis

Clericis Eccleſiæ Caſtelli, & de eorum fornimento fiat ſicut ſtatutum fuit tempore conſecrationis Eccleſiæ de Caſtello.

Item, volo quòd heres meus dominus Montiſpeſſulani teneat alium Capellanum in ipsâ Eccleſiâ, cui in victu provideat, & quemdam Diaconum, & alium Subdiaconum, unum Clericum & unum ſcobolium. Qui omnes honorem Dei & Beatæ MARIÆ, & ſalutem animæ meæ & parentum meorum decantent, Eccleſiam & ſerviant.

Guillelmum filium meum primogenitum heredem inſtituo, & jure inſtitutionis dimitto ei villam Montiſpeſſulani cum ſuis omnibus adjacentibus; & Caſtrum de Palude, & Caſtrum de Monteferrario, & Caſtrum-novum, & Caſtrum de Caſtris; & Lupianum & Omellatium, & Poietum, & Popianum, & Montem-Arnaldum, & Vindermianum, Treſſanum, villam ſancti Paragorii, & Sanctum-Pontium, & Cornonem ſiccum, & Montem Bazenum, & Frontinianum, & Miram-vallem, & Piuianum, & villam S. Georgii, & villam de Muroveteri, & Moiolanum, cum omnibus eorum adjacentiis, & quidquid habeo & habere debeo à flumine Eravi uſque ad flumen Vitturli, vel alius per me.

Thomæ filio meo, qui dicitur Tortoſa, jure inſtitutionis dimitto Caſtrum de Paollano cum ſuis omnibus adjacentiis, & omnia jura quæ habeo in civitate Tortoſæ, & quidquid habeo per me, vel per alium ultrà flumen Eravi in toto Lodovenſi & in toto Bitterrenſi Epiſcopatu.

Item, volo quòd filius meus Guillelmus major natu poſtquàm Tortoſa equitaverit cum armis, det ei toto tempore vitæ ſuæ annuatim mille ſolidos, & pro his ſit contentus omnibus aliis bonis meis.

Raimundum filium meum volo eſſe Monachum Grandis-ſylvæ, & dimitto eidem Monaſterio centum libras: quibus Raimundus filius meus ſit contentus de bonis meis.

Bernardum Guillelmum filium meum volo eſſe Canonicum Girundæ & Lodovenſem, cui Bernardo Guillelmo dimitto jure inſtitutionis centum libras, quibus ſit contentus de omnibus bonis meis.

Guidonem filium meum volo eſſe Monachum Cluniacenſem; & dimitto Eccleſiæ Cluniacenſi quæ eſt juxtà Montempeſſulanum in Honore emendo centum libras, quibus dictus Guido ſit contentus de bonis meis. Item, centum libras habeat jure inſtitutionis. Item, ſi ante Monachationem Guido deceſſerit, habeat dicta Eccleſia de iſtis centum libr. tantùm o. ſol.

Filium meum Burgundionem volo eſſe Canonicum de Podio: cui Burgundioni dimitto jure inſtitutionis tantùm centum libras, quibus ſit contentus de omnibus bonis meis.

Filiæ meæ Mariæ dimitto jure inſtitutionis ducentas marchas argenti, quas Comes Toloſæ ei debet, & Comes Convenarum maritus ejus. Item, ſi infrà annum non fuerint iſtæ cc. marchæ eidem Mariæ ſolutæ, Guillelmus filius meus donet ei de ſuo proprio ducentas marchas, & ornamenta honorabilia nuptialia, ſcilicet quatuor veſtimenta mutatoria cum quatuor venerabilibus lectis ornatis; & habeat præterea Maria omnia ornamenta ſua quæ habet. Sed Guillelmus filius meus ſi has ducentas march. ei dederit, habeat actiones & in Comitem Convenarum ut & fidejuſſores ab eo datos in his cc. marchis, ſalvo jure ſuo dictæ Mariæ, & in Comitem Convenarum, & Comitem Toloſæ, & etiam Roncelinum & fidejuſſores ab Arralo datos.

Filiabus meis Agneti, & Adalaiz maritandis dimitto, cuique centum marchas argenti jure inſtitutionis, & ornamenta nuptialia.

Si Agnes uxor mea habuerit filios vel filias, ſint Clerici qui maſculi fuerint, & habeat quiſque eorum centum libras de bonis meis jure inſtitutionis, quibus ſint contenti de omnibus bonis meis: & ſi feminæ fuerint, fiant Monachæ, & habeat quæque illarum de bonis meis jure inſtitutionis centum libras, quibus ſint contentæ de omnibus bonis meis. Uxor mea Agnes habeat quidquid ei conceſſi tempore nuptiali. Item, filius meus Dominus Montiſpeſſulani, ejuſque tutores vel curatores exhibeant & donent eidem uxori meæ, unde ſe & infantes ſuos benè & honorificè poſſint exhibere.

Mando & volo & jubeo, quòd filius meus Dominus Montiſpeſſulani Capellam de Caſtello honorificè teneat, & decantari faciat ſicut ſuperiùs ſtatui, & nihil minuat vel immutet; & totum theſaurum & ornamenta Eccleſiæ præſentia, & futura, & omnes reditus quos Eccleſiæ aſſignavi incommotè cuſtodiat, nec ullâ voluntate, vel neceſſitate aliquid inde moveat, vel diſtrahat, impignoret, vel alienet, vel ab alio fieri patiatur: & Teſtamentum meum inviolabiliter ſervet & adimpleat, ſicut in hac chartâ continetur pleniùs. Item, ſpecialiùs injungo ei, & rogo in eo amore & honore quem ei facio, cum præ cæteris ferè omnia bona mea ei relinquo, ut compleat & obſervet modis omnibus Teſtamentum meum, & in hoc oſtendat & repræſentet dilectionem filii erga patrem.

Item, ſi dictus Guillelmus filius meus ſine prole legitimâ quocumque tempore deceſſerit, volo & ſtatuo, ut omnia quæ ei reliqui jure inſtitutionis, pertineant ad filium meum Thomam, qui dicitur Tortoſa. In prole autem intelligo maſculos priores natu: itaque ſemper prior natu in ſuccedendo alios præveniat, & ſolus habeat. Maſculis autem deficientibus, ſuccedant feminæ ſi ibi fuerint, ſalvâ gradûs prærogativâ primogenitæ & priores natu. Item, ſi Tortoſa ſine liberis legitimis deceſſerit, ad Raimundum filium meum, ſi Monachus non fuerit, jure inſtitutionis dicta hæreditas pertineat. Sed ſi Tortoſa habuerit filios, ad primogenitum pertineat, & ille ſolus habeat. Item, ſi maſculi ſuperſtites non fuerint, ad filias primogenitas, ſalvâ gradûs prærogativâ pertineat. Item, ſi Raimundus filius meus Monachus fuerit, pertineat ad B. Guillelmum filium meum, niſi ad ordinem Subdiaconatûs pervenerit. Item, ſi B. Guillelmus filius meus antequàm Subdiaconus fiat deceſſerit, ei ſuccedat Guido, niſi Monachus fuerit; & Guidoni ſuccedat Burgundio, niſi fuerit Subdiaconus, ſicut de aliis maſculis ſuperiùs dictum eſt. Ea verò quæ ſuperiùs Tortoſæ reliqui jure inſtitutionis, ſcilicet caſtrum de Paollano & cætera, deficientibus liberis legitimis ſuis ad dominum Montiſpeſſulani liberè pertineant. Item, ſi omnes filii mei ſine liberis legitimis nullâ ſubſtitutione, ſicut dictum eſt, locum habente deceſſerint, ad filiam meam Mariam primogenitam, vel ad ejus heredes primò maſculos primogenitos, vel maribus deficientibus ad feminas primogenitas gradatim pertineat; ita quòd unus vel una præcedens ſolummodo præ cæteris habeat. Item, ſi Maria ſuperſtes non fuerit, vel ſecundùm dictum modum liberi ejus, ad Agnetem filiam meam vel ad ejus heredes primò maſculos primogenitos, vel maribus deficientibus ad feminas primogenitas gradatim pertineat, ita quòd unus vel una præcedens ſolummodo præ cæteris habeat. Item, ſi Agnes ſuperſtes non fuerit, vel ſecundùm dictum modum liberi ejus, ad filiam meam Adalais vel ad ejus heredes primò maſculos primogenitos, vel maribus deficientibus, ad feminas primogenitas gradatim pertineat, ita quod unus vel

una præcedens ſolummodo præ cæteris habeat. Item, ſi nulla iſtarum filiarum mearum vel earum heredum ſuperſtes, eſſet omni ſubſtitutione ſecundùm quod dictum eſt deficiente, ad filias ſuperſtites natas, vel naſcituras, niſi Monachæ fuerint, vel earum heredes ſecundùm quod per omnia & in omnibus ſuperiùs dictum eſt, totum revertatur.

Item ſi nulla filiarum ſuperſtes fuerit, vel earum heredes, vel ſecundùm dictum modum liberi earum, ad R. Gaucelinum nepotem meum Dominum Lunelli integrè revertatur. Item, ſi R. Gaucelinus ſuperſtes non fuerit, vel ejus heres ſecundùm dictum modum ad nepotem meùm R. de Rocafolio revertatur. Item, ſi R. de Rocafolio vel ejus heres ſecundùm dictum modum deceſſerit, ad nepotem meum Berengarium Guillelmum revertatur.

Item, volo & ſtatuo pro magno amore & honore & ſervitio quæ fecerunt mihi probi homines Montiſpeſſulani, & propter fidelitatem quam mihi & anteceſſoribus meis ſempèr exhibuerunt, ut conſuetudo villæ Montiſpeſſulani, quæ erat, ut major quatuordecim annis poſſet alienare, vel ſui deceſſoris voluntatem mutare, prorsùs deleatur & in poſterum locum non habeat, ſed & in omnibus ſpectetur ætas viginti quinque annorum ſuæ ætatis, ſicut jus ſcriptum eſt, & hæc locum habeant in futuris negotiis; ſed ea quæ uſque ad hoc tempus facta ſunt, vel pacta ſeu promiſſa, fiant & explicantur ſecundùm antiquam conſuetudinem, ut valeant pacta præterita vel facta ab his quæ habebant à xiv. annis uſque ad viginti quinque annos. Remitto etiam in perpetuum & ſolvo ſalinariam, & omnia ſpectantia ad ſalinariam, ita quòd unuſquiſque habitantium in villâ Montiſpeſſulani, & in Caſtro de Latis, & ibi venientium, poſſit ſalem emere & vendere ſine omni contrarietate & inquietudine. Item, injungo heredi meo & omnibus ſupradictis probis hominibus meis, ut in poſterum ſalinariam aut nullum novum pedaticum non ſtatuat vel faciat, & omnia nova pedatica & vectigalia penitùs deſtruantur.

Item, ſupradictus filius meus Dominus Montiſpeſſulani, conſilio dictorum quindecim virorum de reditibus meis ſolvat Boneto Judæo annuatim quinque millia ſolidorum, donec ſint ei completa L. mil. ſolid. quæ ei debeo, ſcilicet ad paſcha MMD. ſol. & in feſto S. Michaëlis MMD. ſol. Iſtud verò quod ſtatui de flocaria, & tabula, & molendino, & tincturis, pacato debito R. Cariſon & Boneti omninò deleantur in perpetuum; ita quòd heres meus iſtud non exerceat, nec patiatur ut fiat in filios meos, & uxorem, & totam terram meam & poteſtativum, & bajlium, & adminiſtrationem omnium rerum ad me pertinentium, & fructuum, & obventionum, & diſtrictionum & juſtitiarum, & omnium aliarum rerum quovis modo ad me pertinentium committo, dimitto, & relinquo prædictis xv. probis hominibus meis, donec filius meus Guillelmus perveniat ad xxv. annum ætatis ſuæ; & ita de aliis ſubſtitutis: ipſoſque quindecim probos homines cum infantibus meis, & uxorem, & totam terram meam, & omnes alios homines meos dimitto in protectione & cuſtodiâ & defenſione Domini R. fratris mei Agathenſis Epiſcopi, & Domini G. Magalonenſis Epiſcopi, & Guidonis Magalonenſis Præpoſiti; ita quòd illi tres jamdicti nullam habeant adminiſtrationem nec ullum participium in adminiſtratione, ſed quando opus fuerit, & ipſi ſupradicti xv. cognoverint expedire, veniant in adjutorium dictorum quindecim virorum ad negotia explicanda, & expedienda villæ Montiſpeſſulani: ſed conſilium dictorum tum nullo loco vel tempori aliquam habeat neceſſitatem.

Item, ſi labor vel guerra evenerint rebus vel hominibus meis vel terræ meæ, volo & jubeo quòd Dominus B. de Anduzia & Stephanus de Cerviano manuteneant & defendant terram meam & liberos meos ambo, vel ſi unus eorum noluerit aut nequiverit intereſſe, alius nihilominùs ſolus manuteneat & defendat conſilio alterius.

Item, niſi Teſtamentum meum fuerit completum, rogo dictos Epiſcopos & Præpoſitum, ut auctoritate Apoſtolicâ freti excommunicent filium meum Dominum Montiſpeſſulani, & totam terram ſuam interdicto ſubjiciant.

Item, conſtituo ut prædicti quindecim viri unum, & neminem alium de probis hominibus villæ Montiſpeſſulani conſtituant Bajulum, & mutetur prout eis viſum fuerit expedire filio meo, & utilitati Montiſpeſſulani. Item quidquid B. Lamberti Bajulus meus laudaverit, vel alii Bajoli poſt eum, ratum ſit & firmum in perpetuum. Quidquid autem filius meus Guillelmus vel ei ſubſtituti intrà xxv. annum ætatis ſuæ conſilio & aſſenſu dictorum quindecim virorum fecerint, ita ratum & firmum ſemper habeatur, ac ſi eſſent viginti quinque annorum.

Addo etiam & injungo heredi meo quòd victuales ſumptus præſtet Sacriſtæ de Caſtello. Item ſi teſtes hujus Teſtamenti interiùs vel exteriùs ſcripti, eſſent vel poſſent probari infames, quantum ad hoc Teſtamentum meum probandum, nihil poſſit eis objici, nec infamia eis nocere. Jubeo & volo ne unquam Judæus Bajulus ſit Montiſpeſſuli.

Item, ſi aliquis de ſupradictis quindecim viris ab hac luce migraverit, in locum demortui liceat ſuperſtitibus alium ſubſtituere. Specialiter autem injungo filio meo Domino Montiſpeſſul. ut paterna affectione probos homines Montiſpeſſ. prædictos, & omnes alios in omnibus & per omnia diligat, & iſtis quindecim credat, & omnia negotia ſua conſilio eorum tractet & peragat. Item, rogo universos probos homines Montiſpeſſ. tam præſentes quàm futuros & omnes alios, quòd dominum ſuum Montiſpeſſul. filium meum affectuose diligant, & ei bonum & rectum conſilium donent & præſtent.

Infantes meos, & terram mean, & homines, & res eorum relinquo cum cuſtodiâ & protectione Dei & beatæ MARIÆ, & in cuſtodiâ & manutenentia dominæ Reginæ Arrag. & domini Regis filii ſui, & domini Comitis Toloſæ.

Quod autem ſuperius ſtatui & dixi de Bernardo de Anduziâ, & S. de Cerviano & Rege & Reginâ, & Comite Toloſano, ita intelligo & dico & teneri volo, quod nullam coactionem vel diſtrictionem vel adminiſtrationem, vel expenſarum exactionem, vel reſtitutionem habeant vel habere poſſint vel debeant in heredes meos, vel res eorum, vel hominum meorum.

Hoc Teſtamentum meum nuncupativum & hæc ultima diſpoſitio pleniſſimâ firmitate munita valeat, non obſtantibus juris apicibus vel aliis juris ſolemnitatibus. Item ſi aliud [a] dixi, vel feci quod videatur his adverſari, vel iſtam voluntatem minuere vel mutare, ſtatuo & decerno ut illud nullomodo valeat: ſed iſta voluntas perpetuo jure valitura teneat & vigeat. Item, ſi iſta voluntas mea non valet jure Teſtamenti, volo ut valeat jure codicillorum vel epiſtolæ, vel alterius ultimæ cujuſlibet voluntatis: ſed in iſto Teſtamento mitto quæ ſuperiùs dix. de ſepultura corporis mei, & eligo ſepulturam in cæmeterio Ca-

a *ſi aliud*] Condiderat alia duo Teſtamenta, unum an. 1178. alterum 1195.

nonicorum Magalonæ, ſalvis relictis quæ ſuperiùs feci domui Grandis-ſylvæ.

Clementiæ ſorori meæ dimitto centum marchas argenti fini, quas heres meus tranſacto anno ei ſolvat, niſi ipſa infrà annum recuperaverit has centum marchas à viro ſuo Roſtagno de Sabino; & cum has centum marchas ei ſolverit, cedat ei Clementia ſuum quod habet in his centum marchis, etiam Roſtagnum.

Uxori meæ Agneti vice & loco eorum quæ tempore matrimonii ei conceſſi, relinquo ei tempore vitæ ſuæ Caſtrum-novum, & Caſtrum de Montefetrario, & balnea & Leſdam pe . . . & de Legatorio, & cenſu Judæorum.

Item, volo quòd Bajoſus Montiſpeſſ. reditus meos accipiat, & ſingulis menſibus compurum reddat prædictis quindecim viris, & ipſe Bajulus cum aliis prædictis viris bis in anno reddant de omnibus reditibus meis domino Epiſcopo Agathenſi fratri meo, & domino Magalonenſi Epiſcopo, & Præpoſito.

Infantes meos, & homines, & res eorum relinquo in protectione & cuſtodià Dei & beatæ Mariæ, & in cuſtodià & manutenentià domini Comitis Tuloſæ, & dominæ Reginæ Arag & domini Regis filii ejus.

Item, ego Guillelmus filius domini G. Montiſpeſſ. ſupradicti, filius etiam Agnetis, hoc Teſtamentum dicti patris mei, & hæc omnia ſupradicta laudo, approbo & in perpetuum confirmo, & ita totum firmiter me obſervaturum & contrà non venturum juro corporaliter ſuper hæc ſancta quatuor Dei Evangelia.

Hujus ultimæ voluntatis, & horum omnium ſupradictorum ſunt teſtes rogati & vocati, dominus Raimundus Agath. Epiſcopus, Guido Magalonæ Præpoſitus, G. de Meſoà, B. Laoberti, R. filius ejus, P. de Conchis, Willelmus de Conchis filius ejus, R. Atbrandus, R. Lanberti nepos ejus, Berengarius de Conchis, G. Petri, P. de Porta, Jacobus Lombardus, Ugo Pulverellus, Guill. de Salzetto, Magiſter Guido, Petrus Luttiani & Guillelmus Raimundi Notarius publicus Montiſpeſſulani qui hæc ſcripſit.

Poſt hæc domino G. Montiſp. mortuo, præfati omnes teſtes Teſtamentarii, videlicet dominus R. Agath. Epiſcopus, Guido Magalo. Præpoſitus, Guillelmus de Mezoà, B. Lanberti, R. filius ejus, Petrus de Concas, Guillelmus de Concas filius ejus, R. Atbrandus, R. Lamberti nepos ejus, Berengarius de Concas, Guill. Petri, Petrus de Porta, Jacobus Lumbardus, Ugo Pulverellus, Guillelmus de Salzeto, Magiſter Guido, P. Luttiani & Guillelmus Raimundi Notarius venerunt ante præſentiam domini Guill. de Flexio Magal. Epiſcopi anno & menſe quo ſuperiùs, quinto Idus Novembr. & tactis corporaliter ſacroſanctis Evangeliis ſub legitimo examine domini Epiſcopi juraverunt omnia ſupradicta & ſingula vera eſſe, & dominum Guill. Montiſpeſſ. ita ſuum Teſtamentum ordinaſſe, & filium ſuum dominum Guill. Montiſpeſſ. illod Teſtamentum juraſſe, & ſub jurejurando ſe obſervaturum promiſiſſe. Præterea in eiſdem juramentis dicti teſtes addiderunt, quòd dominus Guill. Montiſp. addidit præterea in eodem loco & tempore, & in ſerie ejuſdem Teſtamenti in perpetuum ſtatuit, quòd omnes chartulæ quas alicui vel aliquibus fecerat contrà rationem, in perpetuum ſint caſſæ & inutiles, & nullius momenti.

Quod autem de Novis pedaticis ſuperiùs dictum eſt, ipſemet dominus Guillelmus expoſuit de illis pedaticis, quæ ipſe de novo in omni poſſe ſuo aliquo tempore vitæ ſuæ inſtituerat vel augmentarat: Sed V. Pulverellus, & Guill. de Conchis & Berengarius de Conchis, & Jacobus Lombardus de Chartulis non fecerunt mentionem. Præterea R. Lamberti, & Guillelmus de Salzeto, & P. Luttiani, iſti tres teſtes in ſuis juramentis hoc ampliùs dixerunt, quòd dominus Guill. omnes novas coſtumas quas ipſe inſtituerat vel augmentarat, remiſit & condonavit. Iſtius publicationis ultimæ voluntatis juratas depoſitiones ſub præſentià & teſtificatione multorum recepit dominus G. de Flexio Magal. Epiſcopus in eſtari ſuo de Monte-peſſulano, anno & die jamdicto, aſſidentibus ei P. de Lunello Archidiacono Magal. G. de Rabaſtenez, Silveſtro Cauſidicis, Berengario, Lanberto & P. de ſancto Johanne.

Eodem etiam loco & tempore audito & recitato, & ſecundùm præfatum modum ſub legitimâ examinatione publicato Teſtamento, dominus Guillelmus Montiſp. filius prædicti domini G. & dominæ Agnetis ſpontaneæ voluntatis arbitrio, tactis ſacroſanctis Evangeliis corporaliter juravit ſe obſervaturum in omnibus & per omnia præfatum Teſtamentum, & quòd nullo loco vel tempore contrà iſtud Teſtamentum, vel aliquid in ipſo comprehenſum veniret: & iſtud ſacramentum recepit dictus dominus G. Magal. Epiſcopus, & ſub eodem ſacramento affirmavit hic dominus G. quòd pubes erat factus & major XIV. annis.

Horum omnium interfuerunt præſentialiter teſtes Jacobus de Muella, G. de Narbona, P. de Sancto Cyro, Ugo de Rodernis, Ar. de Biterri, P. Clement, Pontius de Ahura, Pontius de Vabre, R. de Albaterra, P. Verré, G. de Attonicis, B. Oto, B. Mazellerius, J. de Bejanicis, B. Silveri, P. Girardi, Deodatus Nuta, Jo. de Cella-nova Publicerius, Goiraldus de Pinano, P. Calcerius, B. Cogola, Lucas Pulverellus, Guiraldus de Planino, P. Porcel, Michaël Martin, Rainaldus Storoellus, Deodatus Godafridus, Pontius Rex, P. de Podio, Salvane, Ricardus Publicerius, B. de Montaniaco, Rotgerius Cabreira, Ricardus de Cornoalle, Ugo de Monte-rotundo, G. Garellus, Petrus de Operibus, B. Villanus, D. Capdernal, P. Garnerius, P. de Pezenatio, R. Ebrardus, B. frater ejus, S. de Cerviano, R. Menabes, Pontius Vital Alem, P. Picapan, S. Doiſta, Andreas de Congerais, G. Cambius, B. Molnerius, Paulus Sicardus Bigorra, Pontius de Amiana, G. Berunus, Benſevein, P. Medicus, G. Xanus, P. de Rodeieus, Guichon, Petros de Boſco, P. Pipinus, R. Laudatus, B. de Fronte, J. Tacon, R. Carſon major, B. Counon, P. Bligerius, Girardus Taon, B. Daudatus, R. de Lorderlis, P. Pincus, B. Faber, B. Guido, G. Johinus, Bertrandus Gilius, M. Ricardus, B. Aoichus, S. Cabeza, V. d'Ocham, Pontius de Monte-rotundo, Guido Ricardus, G. Arnaldus, R. Blancus, G. Parator, R. Catalanus, B. de Ribalta, Carbunellus Aimericus Cappellanus, G. Eſpazerius, G. Bidonus, G. Raſficot, J. Maurella, Bertrandus Laudatus, Blanchus de S. Tiberio, Bertrandus Medicus, G. de Cavaunaco, G. Petri junior, S. de Concas, P. d'Azillano, V. de Fonz, V. de Porta, P. de Cavannac. S. Carfaz, Autlorgius de Dorllaco, B. de Rodeiens, Ricaldus de Rodens, G. Pallada, Laurentius Ricardus, B. de Azillano, Berengarius Medicus, G. de Azillano, B. Raſcazol, Pontius de Roveria, G. de Lunello, G. Fortis, B. de Barta, G. de Villanova, P. Richerius, V de Roca, P. Topaſſe, J. de Baldac, R. Carizon, G. Malcalzar, Vivaldus, G. Carizon, G. Raimundus, P. Girardinus, B. Lanberti junior, Berengarius Lanberti, G. Lanberti, J. Catalanus, G. Dilderius, P. de S. Deſiderio, R. Arboza, B. Leutardus, G. Radulphi, G. Gros, Guiraldus Vaſſaderl, J. Limotgan, Talon, Guiraldus Atbrandus, B.

Digitized by Google

Leteria, J. Bligerius, P. Perinol, G. de Camburac, Pontius Carbonel, P. Salvaire, P. Giraldus, B. Ecclesia, S. Arbertus, E. de Axilla, Berengarius Aimericus, Marcus de Tornamira, S. Pulverellus, P. de Monbelliardo, J. Luttianus, P. Rainaldus, Guiraldus Raimuodus, D. Deſans, Berengarius amicus, Bertraudus Rainaldus, A. de Vilario, P. frater ejus, M. de Carrion, J. de ſancto Antonio, J. Godofridus, J. de Axilam, Berengarius Lanberti Junior, Jo. de Caſtillo, B. Scanderius, Pontius de Montarbazon, R. Arberti, Bertrandus de ſancto Amantio, D. Ratberti, G. Capderbou, P. Lobetus, P. de Ciſpiaun, Jacobus Canonicus Agatb. Bertrandus de S. Firmino, R. de Mairoſio, &c.

Ad cautelam autem perpetuæ firmitatis, & ad ſervandum in ſuâ incolumitate omnium ſupradictorum memoriam, dominus Guillelmus de Flexio Magalonenſis Epiſcopus univerſa & ſingula bullæ ſuæ plumbeo patrocinio communivit.

Ann. MCCIV.

GUILLELMUS *de Turre &* GUILLELMA *matrimonium ineunt.*

IN Dei nomine, anno nativitatis ejuſdem M. CC. IV. regnante rege Philippo, menſe Julii. Notum ſit omnibus quòd ego ALAOAICIA, & ego GUILLELMUS Franchi, & ego RAIMUNDUS, & ego PETRUS fratres filii ejus, quia te GUILLELMUM de Turre volumus habere in legalem generum & cognatum, damus tibi filiam & ſororem noſtram nomine GUILLELMAM in propriam & legalem uxorem, optantes ex te & illa legales videre nepotes, & damus tibi cum eâ in dote & pro omni ejus hereditate duo millia ſolidorum Melgorienſium, ex quibus redimas totum honorem de fiſcis, de pignore in quo erat; quæ duo millia ſolidorum Melgorienſium damus vobis tali pacto, quòd illa habeatis & teneatis ambo ſimul in omni vita veſtrâ, poſt mortem autem veſtram remaneant infanti vel infantibus ex vobis duobus pariter creatis & natis, ſi illos vobis ſuperviventes habueritis, ſi verò infantem vel infantes tales, ut diximus, vobis ſupervenientes non habueritis, & tu Guillelmus de Turre filiam & ſororem noſtram Guillelmam uxorem tuam ſupervixeris, damus tibi de prædictis duobus millibus ſolidis Melgorienſibus quingentos ſolidos Melgorienſes, ad omnem tuam voluntatem plenariè faciendam, & mille quingenti ſolidi Melgorienſes confeſtim debent reverti proximis dictæ Guillelmæ filiæ & ſorori noſtræ, vel debent habere & tenere totum honorem de fiſcis pro ſuo pignore fructibus in ſortem non computandis, tamdiu donec eis perſolvantur dicti mille & quingenti ſolidi Melgorienſes in die feſto Omnium Sanctorum.

Hæc omnia ſuperiùs ſcripta, ego dicta Guillelma laudo & confirmo bonâ fide ſine ingannot & ego Guillelmus de Turre, quia te dictam Guillelmam volo habere in legalem uxorem, & ex te Deo dante legales cupio habere infantes; meipſum trado tibi in legalem maritum, & dono tibi in donationem propter nuptias ſive in ſponſalitio pro augmento mille ſolidos Melgorienſes, tali pacto quòd illos habeamus & teneamus ambo ſimul in omni vitâ noſtâ, poſt mortem autem noſtram remaneant infanti vel infantibus ex nobis duobus pariter creatis & natis, ſi illos nobis ſuperviventes habuerimus; ſi verò infantem vel infantes tales, ut dixi, nobis ſuperviventes non habuerimus, & tu uxor mea Guillelma me ſupervixeris, dono tibi dictos mille ſolidos Melgorienſes ad omnem tuam voluntatem plenariè faciendam, quos illos mille ſolidos Melgorienſes ſimul cum prædictis duobus mille ſolidis Melgorienſibus præfatæ hereditatis tuæ quæ ſunt tria millia ſolidorum Melgorienſium completa, laudo tibi Guillelmæ uxori meæ & tuis mere pignoris ſuper totum honorem meum de fiſcis, ultrà & ultrà fructibus in ſortem non computandis, tamdiù donec tria millia ſolidorum Melgorienſium tibi, vel cui juſſeritis à Bernardo de Vinciano, & Bernardo, & Guillelmo fratribus conſobrinis meis in pace perſolvantur in die feſto Omnium Sanctorum, vel de anno in annum in iſto feſto Omnium Sanctorum, & teneo me benè perpacatum de omnibus prædictis duobus millibus ſolidis Melgorienſibus præfatæ hereditatis tuæ, ſicut dictum eſt, integriter renuntians exceptioni non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis. Et ultrà hoc totum dono tibi totam cameram integriter. Hujus rei ſunt teſtes Bernardus de Vinciano, & Bernardus frater ejus, Petrus Raimundi de Vinciano, Ugo de Ciliano & Berangarius de Ciliano nepos ejus, Guillelmus de Salutano Notarius, Capuſtagno maudarus ſcripſit.

Ann. MCCIV.

Donationes ob nuptias factæ inter PETRUM *Aragoniæ Regem, &* MARIAM *Montiſpeſſulani dominam.*

CUm maſculis & feminæ conjunctio à jure naturali & ex Divinò præcepto deſcendat; & ob hanc rem donationes à muliere vel ex parte mulieris intervenire ſoleant ad matrimonium obſervandum, & propter onera matrimonii leviùs ſuſtinenda. Idcoque in Dei nomine ego Maria filia quondam domini Montiſpeſſulani, collocans me in matrimonium tibi domino Petro Regi Aragoniæ, & Comiti Barchinonis, do tibi mecum in dotem totam villam Montiſpeſſulani cum omnibus ſuis pertinentiis, & cum tota dominatione ſua, & caſtrum de Latis, & caſtrum novum, & caſtrum de Monteferrario, & caſtrum de Caſtris, & caſtrum de Omelacio cum omni dominatione ſua, & caſtrum de Piniano, & caſtrum de Popiano, & caſtrum de Poſſlano, & villam ſancti Paragorii, & villam de Vindemiano, & caſtrum de Ariuz, & villam de Treſzano, & villam ſancti Georgii, & villam de Miravalle, & caſtrum de Lupiano, cum omnibus eorum adjacentiis & pertinentiis, & omnes villas, & manſos, feoda, & feodatarios, & generaliter omnia alia jura, quæ pater meus tempore mortis ſuæ habebat vel poſſidebat, & generaliter omnia alia jura mea. Hæc omnia & ſingula tali pacto & conditione do tibi domino Regi marito meo, quòd ſi habuerimus infantes ſuperſtites de te generatos & de me natos, ad primogenitum maſculum, vel eo decedente ad ſubſequentem maſculum, ad unum tantùm & non ad plures; & maſculis deficientibus ad filiam primogenitam, vel eâ decedente ad ſubſequentem filiam; hæc dos revertatur, ſin autem ad propinquos meos.

Et Ego Petrus in Dei nomine Rex Aragoniæ & Comes Barchinonis recipiens te dictam Mariam in legitimam uxorem, & me tibi tradens in virum legitimum, & cum dictâ dote te recipiens, dono & concedo tibi in donationem propter nuptias & in ſponſalicio tuo totum Comitatum de Roſſilion cum omnibus villis, & caſtris, & dominationibus, & hominibus & feminis, & omnibus ſuis pertinentiis, & generaliter totum hoc quod habeo & habere debeo de fonte Salſa & uſque ad Cluſam: tali pacto & tenore quòd ſi mihi ſupervixeris habeas hæc omnia, & teneas in omni vita tuâ, & poſt mortem tuam eidem pact isad liberos communes ſuperſtites, vel ip

ſis deficientibus ad propinquos meos liberè revertantur.

Et promitto tibi Mairiæ ſtipulanti, quòd nunquam te viventem dimittam, nec aliam quamlibet ſuperinducam, neque bona & jura quæ tecum in dotem accipio, in ſolidum vel pro parte in damnum tuum fraudulenter diminuam, permutabo, vel quolibet alio genere alienationis in aliquam perſonam transferam, nec à te fieri patiar, ſed ea omnia ſemper tibi fideliter ſervabo & retinebo, nec aliquod donum, vel pactum, vel relictum de omnibus ſupradictis, vel aliquo ipſorum recipiam, vel ab aliquo recipi patiar; quòd ſi feci vel fecero, illud caſſum & inutile ſit & remaneat. Et hæc omnia & ſingula firmiter me obſervaturum; & quòd te Mariam uxorem meam nullo modo decipiam juro ſuper hæc ſancta Dei quatuor Evangelia. Et ſi fortè contrà dictum ſacramentum ullo tempore venirem, vel in aliquo eſtringerem, aut etiam cenſurâ Eccleſiaſticâ, vel alio modo dictum matrimonium diſſolveretur, abſolvo & libero in perpetuum ab omni vinculo fidelitatis, & ſacramenti, & hominii omnes homines Montiſpeſſulani, & omnium caſtrorum & villarum ſuperiùs nominatarum, & omnia ſuperiùs à te in dotem data; ita quòd mihi deinde non tenerentur, ſed tantùm tibi. Nihilominùs poſt dictam abſolutionem & dimiſſionem factam, prædicto ſacramento à me ſuperiùs tibi facto ſuas vires in perpetuum obtinente, ita quòd per te, vel per alium à dicto ſacramento & pactis, & conventionibus nullatenus abſolvi poſſim.

De his omnibus ſupradictis & ſingulis, quòd ita à domino Rege compleantur plenariè & obſerventur, & quòd ab ipſo nullatenùs violentur vel infringantur, obligaverunt ſe Comes Santius in bonâ fide, Ildefunſus Comes Provinciæ frater domini Regis, Guillelmus de Balcio, Hugo de Balcio frater ejus, Rocelinus Vice-Comes & dominus Maſſiliæ, Guido de Cabilione, Petrus Amici, Petrus de Albanes: omnes per ſacramentum cum renuntiatione omnis juris ſcripti & non ſcripti ſuper ſancta quatuor Dei Evangelia præſtitum.

Acta ſunt hæc omnia & laudata in domo Militiæ Templi juxtà Montempeſſulanum in cœmeterio, Anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo quarto, menſe Junii, ſeptimo decimo Kalendas Julii.

Horum omnium teſtes ſunt:

Dominus Guido Magalonenſis Præpoſitus.	Stephanus de Litmogis.
W. de Rabaſtencs.	Raimundus Elyas.
Bertrandus Radulfi.	Petrus Tropaſſen.
Petrus Luciani.	Joſeph de Montebelhardo.
Stephanus, Joachim, Joſeph de Latis Cauſidici.	Pontius Vitalis.
Petrus de Biſanchis.	Bertrandus Ægidius.
Petrus Lumbardi Diaconus.	Firminus Burgenſis.
Pontius de Vallauques.	Petrus Vitalis.
Bertrandus de Vallauques ejus filius.	Bernardus de Azillano.
Petrus de Stagno, Milites.	Guillelmus de Azillano.
Petrus de Conchis.	Petrus de Azillano frater ejus.
W. de Conchis ejus filius.	Stephanus de Azillano.
Berengarius de Conchis.	Simon de Campo-novo.
Raimundus Atbrandi.	Guillelmus Berengarius.
Petrus Loberi.	Petrus de Tripoli.
Berengarius Amicus.	Bartholomæus Bigorra.
Luchas Pulverellus.	Guillelmus Borrelli.
Joannes Lucianus.	Petrus de S. Deſiderio.
Guillelmus frater ejus.	Petrus de Salviano.
	Hugo de Monte-Rotundo.
	Bernardus Racaſtol.

Pontius Aldeguerius.	Petrus Ademari.
Guillelmus filius ejus.	Bernardus de Ortols.
W. de Conchis.	Hugo Laurentius Notarius.
Cerarius.	Guillelm. Raimundi Notarius.
Auſtorgius de Orllaco.	
Bernardus de Redorta.	

Jacobus Laurentii Notarius; & alii quamplurimi.

Bernardus de Portâ publicus Curiæ Montiſpeſſulani Notarius qui hæc ſcripſit, & hæc omnia vidit.

Maria *Regina dat Montempeſſulanum, &c.* Petro *Regi Aragoniæ.*

Anno MCCV.

IN Dei nomine. Notum ſit cunctis quòd ego domina Maria, filia quondam Guillelmi domini Mouti∫peſſulani, Dei gratiâ Regina Aragoniæ, Comitiſſa Barchinonis, & domina Montiſpeſſulani, non inducta vi, vel in aliquo circumventa, cum hac præſenti publicâ ſcripturâ in perpetuum valiturâ per me & per omnes meos, bonâ fide dono inter vivos & irrevocabiliter trado tibi domino Petro Dei gratiâ Regi Aragoniæ, Comiti Barchinonis marito meo, caſtrum & villam Montiſpeſtulani, cum omnibus pertinentiis ſuis, & appenditiis, & tenementis, & cum hominibus & feminis præſentibus & futuris, & leuzdis, ſenioriis, dominiis, dominationibus, & omnibus aliis quibuſcumque juribus & cauſis ad ipſum pertinentibus aliquo jure vel aliquâ ratione, vel conſuetudine, ſicut ea meliùs & pleniùs habuit & tenuit prædictus pater meus.

Eodem modo dono tibi caſtrum de Latis, & villam cum ſuis juribus & pertinentiis; & caſtrum de Caſtro-novo & villam cum ſuis juribus & pertinentiis, & caſtrum de Monte-ferrario, & villam cum ſuis juribus & pertinentiis; & quidquid habeo vel habere debeo in caſtro de Piniano, & in caſtro de Caſtris, & eorum pertinentiis; & in Lupiano, & in Frontiniano, & eorum pertinentiis. Eodem modo dono tibi caſtrum de Homelaceio cum omnibus fortiis, & municipiis ad ipſum caſtrum vel ad jus ejus & dominium pertinentibus.

Omnia prædicta, & quidquid in cunctis aliis locis habeo vel habere debeo, quocumque modo vel quâcumque ratione, dono tibi Petro Regi Aragoniæ marito meo, ſive ſint feuda, ſive feualia, ſive alodia; ſive alius teneat à me vel tenere debeat, ſive ego teneam ab alio, vel tenere debeam. Dono etiam tibi plenariam & liberam poteſtatem agendi, experiendi, & defendendi contrà omnes perſonas pro prædictis rebus & eorum juribus.

Omnia ſupradicta & quæcumque ad ea pertinent, dono tibi eo pacto ut habeamus quamdiù vixerimus & teneamus; poſt mortem meam tu habeas & teneas in omni vita tua, & facias inde quidquid volueris; ita tamen quòd poſt dies tuos ad infantem quem de me ſuſceperis, liberè revertantur. Quòd ſi mihi talis proles, quod Deus avertat, ex te ſuſcepta non fuerit, vel te vivente ſine liberis deceſſerit, tu habeas omnia ſupradicta, & quidquid juris ubicumque habeo vel habere debeo, ad omnem tuam tuorumque faciendam voluntatem in perpetuum. Cedo itaque tibi omnes actiones, petitiones, exceptiones, defenſiones, & jura quæ pro prædictis vel aliquo illorum mihi competunt, aut competere debent vel poſſunt. Omnia erga ſupradicta, & eorum ſingula ego domina Maria prædicta Regina Aragoniæ laudo, concedo, & confirmo tibi domino Petro Regi Aragoniæ; & quòd ita teneam, & contrà non veniam, vel etiam ſuſtineam, vel ali-

quid ibi mutem, facto, dicto, conſilio vel voluntate espreſsâ, tacitâ, vel etiam præſomptivâ; bonâ fide per ſtipulationem tibi ſtipulanti promitto, & etiam tactis corporaliter ſacroſanctis Evangeliis ſponte juro; renuntians per ejuſdem ſacramenti religionem omni juri, legi & conſuetudini, cujus auxilio contrà venire poſſem, & etiam ſpecialiter, & ſcienter, & conſultè, legi illi quæ donationem prohibet inter virum & uxorem.

Hoc autem totum facio propter multa & magna beneficia, & maximum honorem quem ex tuâ gratiâ & benignitate me cognoſco & confiteor recepiſſe. Et ad majorem facti auctoritatem & perennem rei memoriam, hanc paginam ſigilli mei auctoritate munio & corroboro.

Datum in Quoquolibero ſecundâ Dominicâ Septembris, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinto.

1205. Hujus rei teſtes ſunt:

Examenus de Lavatâ Prior domûs Hoſpitalis ſancti Ægidii, & Caſtellanus Compoſtæ.

Domina Clementia.

Guillelmus de Cervaria.

Guillelmus Dorfortis.

Beroardus Amelei.

Borengarius de ſancta Eugenia.

Petrus de Porta.

Joannes de Montebeliardo.

Guillelmus Rotgerii.

Simon de Campo-novo.

Petrus de ſancto Guillelmo.

Raimundus Dalrani.

Collumbus &c.

Frrarius Notarii.

Signum Petri de Blandis Notarii domini Regis, qui mandato dominæ Mariæ Reginæ Aragoniæ hoc ſcripſit ſub teſtimonio ſupranominatorum, loco, menſe, die & anno quibus ſuprà.

Anno MCCV. PETRUS *Rex Aragoniæ* RAIMUNDO *Duci Narbonæ ſpondet filiam* SANCIAM *daturum* RAIMUNDO *ejus filio in matrimonium.*

IN Dei nomine. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimoducenteſimo quinto, menſe Octobris. Notum ſit cunctis, quòd ego PETRUS Dei gratiâ Rex Aragoniæ, & Comes Barchinoniæ, & dominus Montiſpeſſulani volens tibi Raimundo Dei gratiâ Duci Narbonæ, Comiti Toloſæ, & Marchioni Provinciæ amore perpetuo connecti, dilectam filiam meam nomine Sanciam, promitto me daturum & traditurum in uxorem legitimam Raimondo filio tuo, & Reginæ Joannæ: & cum prædictâ filiâ meâ bonâ fide promitto me daturum & traditorum pro ſuâ dote & hereditate filio tuo præfato, caſtrum & villam Montiſpeſſulani, cum omni plenitudine dominii & juriſdictionis & poteſtatis, & caſtrum de Homelacio cum omnibus juriſdictionibus & pertinentiis ſuis, & omnes villas alias & munitiones & caſtra, quæ ad dominium & jus Montiſpeſſulani & caſtri de Homelacio pertinent & pertinere debent, ſicut hodie habeo & teneo, & de jure habere debeo, vel alius per me nomine meo.

Hanc promiſſionem & conceſſionem facio eo pacti tenore poſito, ut ego habeam & teneam omni tempore vitæ meæ omnia ſupradicta, poſt mortem verò meam habeat prædicta filia mea cum prædicto marito ſuo, & communes eorum infantes, abſque portione & parte & clamore aliorum infantium, ſi qui mihi naſcerentur ex hac uxore, & alia omnia ſupradicta. Si, quod Deus avertat, filia mea decederet abſque liberis, omnia ſupradicta revertantur ad proximos meos, vel illos quibus ego diviſero. Cæterum ſi morte alterutrius infantium (quod Deus nolit) nuptiæ inter eos non contraherentur, prædictæ pactiones caſſæ remaneant: ita quòd de ſponſalibus & matrimonio ſupradicto, & de promiſſionibus præmiſſis neuter alteri teneatur.

Ego itaque Petrus Rex prædictus promitto bonâ fide per ſtipulationem vobis Raimondo Comiti prædicto, & filio veſtro R. quòd totum factum ſupradictum fideliter complebo, & abſque aliquâ quæſtione & occaſione compleri faciam.

Et rursùm ego Petrus præfatus Rex, laudo, concedo, & confirmo, & renovo pactiones, & fidelitates, & ſacramenta inter me & vos, & Comitem Provinciæ fratrem meum facta, ſicut meliùs & pleniùs continentur in inſtrumentis inde factis per alphabetum diviſis.

Item ego Petrus prædictus Rex promitto vobis Raimundo Comiti prædicto, quòd filio veſtro Raimundo fidelis amicus ero, & ipſum in Dei fide & meâ recipio, quòd eum non decipiam in aliquo, vel engannem, & in eiſdem conventionibus quas vobis facio, ipſum recipio. Et hoc toto complendo & fideliter obſervando, dono pro fidelitate & conſtituo, Caſtrum-novum, caſtrum de Caſtris, & caſtrum de Monteferrario; ſalvo etiam vobis Comite alio jure, ſi quod ibi habere debetis, ita ſcilicet quòd ſi culpâ meâ vel facto meo, vel partis meæ, vel contrariâ voluntate filiæ meæ præfatæ ſæpedictum matrimonium cum pactionibus prætaxatis non perveniret ad effectum, caſtra præfata tradantur vobis, & filio veſtro Raimundo, pro faciendâ omni veſtrâ voluntate uxoriſque in perpetuum. Et de hoc dono vobis Bernardinum fidelem meum, qui mandato meo facit vobis hominium & ſacramentum, quòd ſi ego omnia ſupradicta vobis & filio veſtro Raimundo non obſervarem & complerem prædicta caſtra vobis traderet, ad faciendam omnem veſtram voluntatem.

Et ego Bernardinus Bajulus domini Regis, qui etiam teneo fidelitates prædictorum caſtrorum, voluntate & mandato ejuſdem promitto & convenio per ſtipulationem vobis domino Raimondo Duci Narbonæ, Comiti Toloſæ, & Marchioni Provinciæ, & filio veſtro, R. quòd ſi dominus meus Rex vel pars ejus contrà prædicta veniret, & ad admonitionem veſtram infrà quinquaginta dies emendare nollet, ſtatim dabo & tradam vobis & veſtris plenam poteſtatem prædictorum caſtrorum, & de hoc facio junctis manibus.... hominium, & per hæc ſacro-ſancta Dei Evangelia corporaliter tacta, vobis gratis juro.

Promitto prætetea ego prædictus Rex vobis Raimundo Duci Narbonæ, quòd prædictum Bernardinum Bajulum meum non mutabo, nec ibi alium inſtituam, donec ille ſubſtitutus prædictam fidelitatem, hominium & ſacramentum de prætaxatis caſtris vobis faciat. Si fortè mors ſæpedictum Bernardinum præveniret, promitto vobis quòd infrà quinquaginta dies alium idoneum cum aſſenſu & voluntate veſtrâ inſtituam, qui prædictam fidelitatem, hominium & ſacramentum vobis faciat & obſervet.

Omnia ſupradicta univerſa & ſingula ego præfatus Petrus Rex laudo & confirmo, & quòd ita teneam & contrà non veniam, ſicut ſuprà plenius continetur, & in aliis inſtrumentis de conventionibus factis bonâ fide, ſolemni ſtipulatione promitto, & etiam tactis ſacro-ſanctis, corporaliter Evangeliis ſponte juro, renuntians per ejuſdem ſacramenti religionem omni juri, legi & conſuetudini cujus

auxilio contrà venire poſſem.

Et ego in Dei nomine Raimundus, Dux Narbonæ, Comes Toloſæ & Marchio Provinciæ, promitto vobis Petro Regi Aragoniæ, Comiti Barchinonæ & domino Montiſpeſſulani, quòd aſſignabo, & tradam, & conſtituam in maritum legitimum filium dilectum Raimundum, Reginæ Joannæ filium, filiæ tuæ & dominæ Mariæ uxoris tuæ, nomine Sanciæ, & aſſigno ei pro ſuâ hereditate, & poſt mortem ejdem filio dono Ducatum Narbonæ, & Comitatum Toloſæ cum omnibus eorum pertinentiis, & juriſdictionibus, & alodiis & feudis, & generaliter quidquid habeo, & habere debeo, ultrà flumen Eravi verſus Guaſconiam. Præterea promitto me conſtituturum & daturum cum filio meo prædicto in ſponſalicio, ſive donatione propter nuptias, filiæ veſtræ jamdictæ quidquid habeo in Caſtro-novo de Arri, & in caſtro Sarraceno, & in Moxaco, & in Monte-Albano, & in eorum pertinentiis. Similiter eodem concedo modo, & firmiter renovo, & confirmo pactiones de fidelitate & valenciâ factas inter me & vos, & Comitem Provinciæ fratrem veſtrum, ſicut meliùs & pleniùs continetur in inſtrumentis inde factis per alphabetum diviſis. Omnia ſupradicta, ſicut ſuperiùs meliùs continentur, vel etiam in aliis inſtrumentis conventionis inter nos factis, per alphabetum diviſis, laudo & confirmo.

Promittò præterea ego Raimundus prædictus Comes, quòd ſi ante matrimonium contractum filius meus decederet, ego ſtatim reddam vobis Petro Regi Aragoniæ, vel reddi faciam prædictam filiam veſtram liberè & abſolutè; & ſi poſt contractum matrimonium ipſe decederet, eodem modo ipſam redderem vel reddi faciam. Promitto ſimiliter vobis, quòd cum filius meus ad annos pubertatis pervenerit, faciam vobis ipſum jurare prædictas conventiones. Et pro iis & aliis omnibus ſupradictis adimplendis & fideliter obſervandis, conſtituo pro fidelitate caſtrum de Monte-rotundo, caſtrum de Calvicione, caſtrum d'Albaix; tali ſcilicet pacto, quòd ſi culpâ meâ vel facto partis meæ, vel adverſâ voluntate filii mei prædicta non adimplerentur, ſtatim prædicta caſtra tradantur per noſtros vobis & veſtris, ad faciendam omnem voluntatem veſtram veſtrorumque: & de omnibus iis obſervandis & adimplendis dono vobis & conſtituo Eliſiarium d'Albaix, qui vobis faciet hominium & ſacramentum, & teneatur vobis & veſtris ad prædicta caſtra reddenda, niſi infrà quinquaginta dies poſt admonitionem veſtram ſupradictam adimplerentur & obſervarentur.

Et ègo Eliſiarius d'Albaix Bajulus domini Comitis, qui teneo fidelitates prædictorum caſtrorum, voluntate & mandato ejuſdem promitto & convenio per ſtipulationem vobis domino Petro Regi, quòd ſi dominus Raimundus Comes vel pars ejus contrà prædicta veniret, & ad admonitionem veſtram infrà quinquaginta dies emendare nollet, ſtatim dabo vobis & veſtris plenam poteſtatem prædictorum caſtrorum, & de hoc facio junctis manibus vobis hominium, & per hæc ſacro-ſancta quatuor Evangelia corporaliter tacta, vobis gratis juro.

Promitto præterea ego prædictus Raimundus Comes, quòd prædictum Eliſiarium bajulum meum non mutem, nec ibi alium inſtituam, donec ille ſubſtitutus prædictam fidelitatem, & hominium & ſacramentum de prætaxatis caſtris vobis faciat. Si fortè mors ſæpedictum Eliſiarium præveniret, promitto vobis quòd infrà quinquaginta dies alium æquè idoneum cum aſſenſu & voluntate veſtrâ inſtituam, qui prædictam fidelitatem & hominium & ſacramentum vobis faciat & obſervet.

Omnia ſupradicta univèrſa & ſingula ego præfatus Raimundus Comes laudo & confirmo, & quòd ita teneam, & contrà non veniam, ſicut ſuperiùs & pleniùs continetur, vel in aliis Inſtrumentis de conventionibus factis, bonâ fide, ſolemni ſtipulatione promitto, & etiam tactis corporaliter ſacroſanctis Evangeliis ſponte juro, renuntians per ejuſdem ſacramenti religionem omni juri, legi & conſuetudini cujus auxilio contravenire poſſem.

Datum Florenzaco, Anno Domini milleſimo ducenteſimo quinto, menſe Octobris. In teſtimonio ſubſcriptorum & quamplurium aliorum:

Sigoa, Gaufridi de Rocabertino.	Fratris Fulconis Commendatoris Manſi Dei.
Michaëlis de Loſia.	Fratris Pontii de Montelongo.
Guillelmi de Cervaria.	Fratris Sancii de Sangoza.
Raimundi de Montecatano.	Fratris Imberti.
Dalmatii de Crexello.	Raimundi Targerii.
Pontii G. de Turicella.	Bernardi de Anduſia.
C. de Ila.	Petri Bremundi filii ejus.
Raimundi Gaucerandi.	Pontii Bernardi.
Arnaldi de Foxano.	Bertrandi de Orianicis.
Guillelmi de Caneto.	Guidonis Capitis-Porci.
Raimundi de Caſtro veteri.	Stephani Ademari.
Raimundi de Palatio.	Raimundi de Salvis.
Berengarii de Aquaviva.	Raimundi de Arzacio.
Fratris Exam. de Lavata Prioris Hoſpitalaris.	Petri de Arzacio.

Signum Petri de Flandis Notarii domini Regis Aragoniæ, qui mandato utriuſque patris ſupradicta ſcripſit menſe & anno quibus ſuprà.

STEPHANI *Cantuarienſis Archiepiſcopi.* Anno MCCV.

Sereniſſimo Domino JOANNI *Dei gratiâ Anglorum Regi*, STEPHANUS *Cantuarienſis Archiepiſcopus in Domino ſalutem, & pietatis viſceribus abundare.*

Quòd Rex non permiſerit poſſeſſionem inire Archiepiſcopatûs, interdicto ſubjectū eſt Regnum.

REgnum diù ſtare non pòterit, cujus ſtatum vera Regis clementia non communit. Largiente clementia Redemptoris, licet merita noſtra non exigere viderentur, perſonam noſtram fratrum electio generalis Cantuarienſi Cathedræ ſubrogavit. Et licet conſecrationis beneficium ſimus per Apoſtolicæ ſanctitatis miniſterium aſſequuti; fortè, peccatis noſtris exigentibus electioni noſtræ Regalis intuitus non conſentit, & ad Eccleſiam, ad quam vocati ſumus, acceſſum habere liberum non permiſit. Propter repulſam à nobis factam in univerſos fines Anglicæ regionis generale promulgavimus interdictum, quod in diſpendium animarum quibus Juriſdictione regia præſidetis, & in veſtræ Majeſtatis ignominiam perduravit. Et cum nos viſceraliter doleamus ſuper tanti continuatione diſpendii, vos qui regere debetis in virgâ ferreâ, deberetis ſuper interdicto multo diſtrictius perturbari. Cum igitur veſtrum Regnum vallare deberet exuberantia pietatis, Majeſtatem veſtram ſuppliciter exoramus, quatenus nobis tranquillum præbeatis introitum: & nos ad Dei laudem, ad veſtræ gloriam majeſtatis relaxabimus interdictum.

JOANNIS *Regis*, STEPHANO *Cantuar. Archiepiſcopus.*

JOANNES *Dei gratiâ Anglorum Rex* STEPHANO *dicto Cantuarienſi Archiepiſcopo ſalutem.*

REvocari debet in irritum omnis electio, quam pars major & ſanior conſensûs ſui non roborat

fulcimento

Nullam Stephani electionem Rex declarat.

fulcimento. Cum ex generali conſenſu Capituli te promotum in Cantuarienſem Archiepiſcopum proteſteris, & per manum ſummi Pontificis conſecratum: nos promotioni tuæ, ſicut proponis, duximus reſiſtendum, ingreſſum tibi liberum prohibentes; & nunc piâ ſollicitudine flagitaſti, quòd tibi velimus conſenſum liberum impertiri, cum ſis revocaturus ſententiam interdictionis. Tuis quidem propoſitionibus reſpondentes, te minùs electum Canonicè proteſtamur; quia liquet & in Juris corpore continetur, quòd majore vel ſaniore parte non conſentiente, nulla cenſetur electio. Propter qood quidquid circà te factum eſt reputari debet penitùs pro infecto. Cum igitur in terram noſtram ſententia videatur non legitimè promulgata, cum excommunicandi non habeas poteſtatem, tibi mandamus quatenùs, ſi quid Juris habeas in electione quam aſſeris eſſe factam, cures attentiùs reſignare; ſciturus quòd ad honorem Regiæ Majeſtatis, & fortè non ad damnum tuum, Eccleſiæ Cantuarænſi curabimus providere.

Anno MCCVI. & MCCXV. ex MS. Eccleſia Carnotenſis.

SYMON *Comes Montisfortis C. ſol. anniverſario matris ſuæ aſſignatos confirmat.*

SYMON dominus Montisfortis, Dux Narbonæ, Toloſenſis & Liceſtrenſis Comes, Biterrenſis & Carcaſſonenſis Vicecomes, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra, quòd nos audivimus & vidimus quaſdam litteras ſigillo cariſſimæ dominæ & matris noſtræ quondam Amiciæ Comitiſſæ Leiceſtrenſis & dominæ Montisfortis ſigillatas ſub hac formâ.

AMICIA Comitiſſa Leiceſtrenſis, domina Montisfortis, univerſis tam præſentibus quàm futuris, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem. Noverit univerſitas, quòd nos Eccleſiæ beatæ MARIÆ Carnotenſis centum ſolidos monetæ Pariſienſis de annuo reditu in perpetuam eleemoſynam concedimus & donamus, expendendos in opus ipſius fabricæ, dum vivemus. Poſt noſtrum autem deceſſum diſtribuendos Canonicis ejuſdem Eccleſiæ, qui noſtro intererunt anniverſario. Aſſignamus autem eoſdem centum ſolidos in cenſu noſtro apud ſanctum Leodegarium caſtrum noſtrum, ab ejuſdem caſtri Præpoſito annuatim in craſtino feſti ſancti Remigii dictæ Eccleſiæ perſolvendos; hoc tenore, quòd idem Præpoſitos, niſi eos ad terminum prædictum reddiderit, pro ſingulis diebus, quibus eos reddere differet, quinque ſolidos Pariſienſes tenebitur reddere Eccleſiæ pro emendâ. Quod ut ratum & ſtabile in perpetuum perſeveret, præſentem chartulam inde notari fecimus, & ſigilli noſtri munimine roborari. Datum anno incarnati Verbi M. CC. ſexto. Nos autem donationem iſtam, ſicut prælibata eſt, gratam & ratam habemus, & præſentem paginam in teſtimonium ſigilli noſtri munimine roboramus. Datum anno Dominicæ Incarnationis M. CC. quinto-decimo, menſe Aprili.

An. MCCVIII.

Quibus conditionibus recipiatur à Capitulo Noviomenſis Eccleſiæ Decanus.

JOANNES Decanus, totumque Noviomenſis Eccleſiæ Capitulum, omnibus in perpetuum. Paci noſtræ poſterorumque noſtrorum tranquillitati providere cupientes, paginâ præſenti declarare, & ſigilli noſtri munimine decrevimus roborare, quæ ea antiquo & conſuetudinario jure Decanus noſter in

novitate promotionis ſuæ, antequàm à Canonicis ei canonica præſtetur obedientia, ſuper ſanctum Evangelium, corporali ſacramento præſtito, firmiter & inviolabiliter obſervaturum ſe promittere debet.

1. Primum quidem, quòd in Eccleſiâ noſtrâ manſionem & reſidentiam continuam faciet. 2. Quòd in damnum vel detrimentum ſeu præjudicium Eccleſiæ munera non accipiet. 3. Quòd ab Epiſcopo noſtro feodum non recipiet, nec ei homagium faciet, niſi fortè quæ hoc exigat, hereditario jure ſucceſſio quælibet ad ipſum fuerit devoluta. 4. Quòd in Eccleſiâ noſtrâ duos perſonatus non obtinebit. 5. Quod res Eccleſiæ ad recenſum non tenebit, niſi fortè illas quas ante tempora ſuæ promotionis tenuerit. 6. Quòd præbendarum partitionem non impediet, nec conſtitutioni quam major & ſanior pars Capituli [fecerit] de partitione præbendarum obviabit, vel de partitione aliquid recompenſationis gratiâ poſtulabit. 7. Quòd tempore meſſis in grangiis noſtris procurationem non accipiet, niſi fortè ſpecialiter à Capitulo pro aliquo negotio Capituli fuerit in partibus illis deſtinatus. 8. Quòd nonniſi de conſilio & convenientiâ Capituli, Canonici præbendam non ſaiſiet, aut occupabit, nec ipſum ſuſpendet, niſi per Capitulum. 9. Quòd ipſe Decanus, ſi Preſbyter non fuerit, ad ſubmonitionem Capituli ad Preſbyteratûs ordinem tenebitur accedere. 10. Quòd homagia Eccleſiæ ad ſubmonitionem partis, vel communitatis abſque exactione & redemtione in Capitulo recipiet. 11. Quòd nonniſi de conſenſu Capituli Clericos in choro recipiet, nec receptos ad ordinandum præſentabit ex parte Capituli, niſi per Capitulum.

Ut igitur præmiſſa futuris temporibus obſervatione perpetuâ gaudeant & firmitate, præſentem paginam ſigilli noſtri appenſione roboravimus; & ne aliter fiat, ſnb anathematis interminatione prohibemus. Datom auno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo octavo, menſe Maïo.

Anno circ. MCCVIII

Conſtitutio Domini PHILIPPI *Regis Francorum de jure patronatus Eccleſiarum.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Rex Franciæ, Fidelibus ſuis R. Rotomagenſi Archiepiſcopo, & Univerſis Epiſcopis Normanniæ ejus Suffraganeis, ſalutem & dilectionem. Noveritis quòd recognitionibus Eccleſiarum per quatuor Preſbyteros & IV. Milites, præſentibus Archiepiſcopo vel Epiſcopo loci vel perſonâ loco eorum, per litteras patentes ſufficienter tranſmiſſâ, & Baillivo noſtro, ad certum locum de communi aſſenſu electum ad aſſiſiam, de quâ inter eos convenerit, ubi intervenerit contentio inter Eccleſiaſticas & laïcas perſonas, vel inter Eccleſiaſticas & Eccleſiaſticas perſonas de Eccleſiâ vacante vel non vacante. Si Archiepiſcopus vel Epiſcopus lite motâ Eccleſiam illam alicui contuliſſet, hæc eſt voluntas noſtra, quòd videlicet partibus ad certum locum convocatis, & quatuor Preſbyteris ab Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, vel eorum aſſignato, ſicut præmiſſum eſt, & quatuor Militibus à Baillivo noſtro ad recognitionem datis, & illis diligenter examinatis ab ipſis, & aliis quos ſecum viderint evocandos, parti illi remaneat præſentatio Eccleſiæ, in quam plures illorum octo concordabunt.

Nulla autem excuſatio locum habebit cum Archiepiſcopus, vel Epiſcopus per ſe veniat, vel perſonam per litteras ſuas patentes loco ſuo, ut dictum eſt, ad aſſiſiam tranſmittat.

Item ſi tres illorum octo vel plures de viſu concordabunt, ſimiliter penes illum juri patronatûs poſſeſſio remanebit.

Item ſi plures illorum octo qui loquuntur de auditu vel credulitate, legitimè ſuper ſacramenta ſua dixerint, quia firmiter credunt quòd ille cui attribuunt patronatum illum, eum habuerit & poſſederit pacificè uſque ad tempus illud, penes eum remaneat poſſeſſio.

Præterea volumus quòd niſi ille qui dicitur eſſe patronus, vel qui ad ſe patronatum Eccleſiæ aſſerit pertinere, à die vacationis infrà ſex menſes continuos ſuper hoc non moverit quæſtionem, Archiepiſcopus vel Epiſcopus illam Eccleſiam cui voluerit liberam conferendi habeat poteſtatem: quod non habebit ſi ille, qui dicit ſe eſſe patronum, contrà Archiepiſcopum vel Epiſcopum infrà ſex menſes moverit quæſtionem. Et ſi inter eos quæſtio oriatur, quòd mota fuerit controverſia ſuper jure patronatûs de Eccleſiâ vacante infrà ſex menſes prænominatos, per quatuor Presbyteros & quatuor Milites, ſicut prædictum eſt, examinatos veritas inquiretur.

Volumus etiam ut ſi fortuito caſu contingat quòd Archiepiſcopus vel Epiſcopus patronatum clamet in Eccleſiâ, Archiepiſcopus ille qui clamat, vel Epiſcopus ille qui clamat, & eſt auctor, non ſit elector quatuor Presbyterorum qui jurabunt, nec inquiſitor, ſed vicinus Epiſcopus ſtatuatur loco Epiſcopi qui clamat, vel Archiepiſcopus tamquam ſuperior, ſi ipſe Archiepiſcopus non ſit de querelâ.

Anno MCCIX.

PHILIPPI *Regis Stabilimentum de feodo Regni Franciæ.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex O. Dux Burgundiæ, Comes Nivernenſis, R. Comes Boloniæ, G. Comes S. Pauli, G. de Domnâ Petrâ, & plures alii Magnates de Regno Franciæ unanimiter convenerunt, & aſſenſu publico firmaverunt, ut à primo die Maii in poſterum ita ſit de feodalibus tenementis. Quidquid tenetur de domino ligiè, vel alio modo, ſi contigerit per ſucceſſionem heredum, vel quocumque alio modo diviſionem inde fieri, quocumque modo fiat, omnes qui [a] de illo feodo tenebunt, de Domino feodi principaliter & nullo medio tenebunt, ſicut unus antea tenebat, priuſquàm diviſio facta eſſet; & quandocumque contigerit pro illo totali feodo ſervitium domino fieri, quilibet eorum ſecundùm quod de feodo illo tenebit, ſervitium tenebitur exhibere, & illi Domino deſervire, & reddere rachatum, & omnem juſtitiam. Quidquid autem antea factum eſt & uſitatum uſque ad primum diem Maii, maneat ſicut eſt factum; ſed de cætero fiat ſicut ſuprà eſt dictum. Quod ne poſſit oblivione deleri, & in poſterum irritari, præſens ſcriptum ſigillorum ſuorum munimine roborari fecerunt. Actum anno Domini MCCIX. menſe Maio, primo die Maii apud Villam-novam Regis juxtà Senones.

Chronicon [a] Epiſcoporum Albigenſium, & Abbatum Caſtrenſium. a

Anno Domini [b] *ſexcenteſimo quadrageſimo ſeptimo* ROBERTUS, ANSELINUS, *&* DANIEL *tres viri pii & nobiles, relicto cingulo militiæ ſæcularis, in pago Albigenſi juxtà fluvium Agonti ſub Regulâ S.* BENEDICTI *Deo militantes caſtra metati ſunt: & inde nomen loco inditum Caſtra. Tres Cellas manibus propriis ſibi conſtruxerunt ex lignis ſilvaticis, terrâ & foliis: vacabant orationi, jejuniis, vigiliis, & operationi manuali. Tantæ pietatis fama ſpargitur circumquaque: plurimorum fit concurſus; multiplicantur Cellæ uſque ad numerum viginti novem. Advenit* FAUSTINUS *Miles ſtrenuus, opibus abundans: Deus erigit cor ejus, fit Monachus, Eccleſiam S. Benedicti à fundamentis magno ſumptu ædificat, & per mortem Roberti fit ſecundus hujus Monaſterii Abbas.* b

Subſequuntur nomina Epiſcoporum Albigenſium, & Abbatum Caſtrenſium, à primordio & origine Monaſterii de Caſtris uſque ad an. MCCXI.

ANno Domini ſexcenteſimo quadrageſimo ſeptimo Conſtantius in Albigeſio Epiſcopabat: 647.
Robertus eodem anno abbatiabat apud Monaſterium de Caſtris.
Anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio Ricardus epiſcopabat:
Faoſtinus abbatiabat.
Anno 691. Citruinus epiſcopabat:
Bertrandus abbatiabat.
Anno 722. Hugo epiſcopabat:
Bertrandus abbatiabat.
Anno 734. Joannes epiſcopabat:
Alfonſus abbatiabat.
Anno 812. Verdatus epiſcopabat:
Grimoaldus abbatiabat.
Anno 825. Guillelmus epiſcopabat:
Adelmus abbatiabat.
Anno 844. Baldoinus epiſcopabat:
Adalbertus abbatiabat.
Anno 854. Panderius epiſcopabat:
Gilibertus [c] abbatiabat. c
Anno 869. Lupus epiſcopabat:
Salomon abbatiabat.
Anno 870. Lupus epiſcopabat:
Bernon abbatiabat.
Anno 879. Lupus epiſcopabat:
Rigaudus abbatiabat.
Anno 921. Paternus epiſcopabat:
Guillelmus abbatiabat.
Anno 972. Froterius epiſcopabat:
Durandus abbatiabat.
Anno 992. Honoratus epiſcopabat.
Sancius abbatiabat.
Anno 1020. Amelius epiſcopabat:
Sancius abbatiabat.
Anno 1030. Amelius epiſcopabat:
Arnaldus abbatiabat.

a *omnes qui*] Contrà morem hoc inſtitutum eſt, nec locum habuit, ut ex ipſis S. Ludovici ſtabilimentis perſpicuum eſſe poteſt.

a Chronicon iſtud non eſt vetus, & ſcriptum fuit à N. Sabaterio Præſide Parlamenti Toloſani & Præceptore Eccleſiæ Caſtrenſis. Ita accepi à V. C. Guillelmo Maſnavio Senatore Toloſano, qui mecum Chronicon iſtud communicaverat diù ante editionem. Auctor enim fuerat ejus avunculus. Ab eodem Maſnavio acceperat Acherius.

b *Anno Domini.*] Hæc in margine Cod. MS. aliâ manu ſcripta erant.

c *Gilibertus*] Giſlebertus Aimoino c. 7. l. 2. de Tranſlatione S. Vincentii.

Digitized by Google

Anno 1043. Goillelmus epiſcopabat :
Gerebardus abbatiabat.
Anno 1052. Aldegarius epiſcopabat :
Gerebardus abbatiabat.
Anno 1066. Frotardus epiſcopabat :
Gerebardos[d] abbatiabat.
Anno 1087. Goillelmus epiſcopabat.
Geraldus abbatiabat.
Anno 1096. Gauterius epiſcopabat :
Geraldus abbatiabat.
Anno 1099. Hugo epiſcopabat :
Geraldus abbatiabat.
Anno 1110. Aldegarius epiſcopabat :
Godofredus de Mureto abbatiabat.
Anno 1115. Bertrandus epiſcopabat :
Godofredus abbatiabat.
Anno 1126. Humbertus epiſcopabat :
Reginaldus abbatiabat.
Anno 1141. Rigaldus epiſcopabat :
Rogerius abbatiabat.
Anno 1154. Arnaldus epiſcopabat :
Rogerius abbatiabat.
Anno 1165. Guillelmus epiſcopabat :
Rogerius abbatiabat.
Anno 1176. Geraldus epiſcopabat :
Guilabertus abbatiabat.
Anno 1190. Geraldus epiſcopabat :
Petrus Ilarii abbatiabat.
Anno 1193. Goillelmus epiſcopabat :
Petrus Iſarni abbatiabat, qui obiit anno 1211. Idibus Junii.

Verſus[e] *Fronti Majoris januæ Eccleſiæ S. Benedicti Caſtrenſis inſcripti.*

FAuſtinus lapſis à Mauri morte decem octo
Luſtris has S. Benedicto dedicat aras ;
Impenſiſque ſuis tota eſt ſtructura peracta,
Aptavitque ſuis humeris de more cucullam,
Religionis amans, Cellis ſe devovet iſtis,
Atque Abbas factus, mirâ pietate refulſit.

ROBERTUS I. *Abbas an.* 647.

Adduxit ſocios ſecum in deſerta Robertus
Binos, ſpernentes delicias hominum.
Conſtruxêre ſibi Cellas à ceſpite parvo :
Hæc eſt Caſtrenſis fons & origo Domûs.
Virtus illorum facta eſt contagio ſancta :
Turba exhinc Fratrum multiplicata viget.

FAUSTINUS II. *Abbas an.* 673.

Divitiis pollens multis Fauſtinus & altâ
Militiâ, Albigæ gloria lauſque fuit.
Corde retractato meditans ventura, caducas
Sprevit divitias, tactus amore poli.
Fit Monachos, ſtruxit Templum Benedicti in honorem,
Et baculo Abbatis rexit ovile Dei.

CITRUINUS *an.* 680.

Heſperias rigidus cenſor pervenit ad oras :
Ritusque antiquos reſtituiſſe ferunt.
In Toletano[f] cœtu Citruinus obivit
Carcaſſonenſis munus Epiſcopii.
Cumque cathedra ſuo Albigæ ſeſſore careret,
Antiſtes factus judicio eſt populi.

BERTRANDUS III. *Abbas an.* 692. & 722.

Dulce jugum Chriſti teneris portavit ab annis,
Evitans cautè Dæmonis inſidias.
Centum terque duos vitam produxit in annos
Bertrandus, ſummi plenus amore Dei.
Hanc tandem ſubitâ, at prævisâ morte precando
Ejicit, æternâ ut luce frui valeat.

ALFONSUS IV. *Abbas an.* 734.

Nobilium ut reparet Martellus damna virorum,
Injecit dominas in ſacra feuda manus :
Caſtrenſi gazæ parcens Abbatis amore,
Cujus conſilio eſt uſus & auxilio.
Proximus eſt morti princeps : hunc excitat Abbas,
Et tinctum Chriſti ſanguine monſtrat iter.

GRIMOARDUS V. *Abbas an.* 812. & 815.

Bellum atrox, urgenſque fames, peſtiſque cruenta
Cuncta vorant, Trini terna flagella Dei.
O fera corda hominum, quæ tantis acta procellis,
Accumulant ſemper crimina criminibus !
Inter tot clades ſine damno Caſtra fuêre,
Virtute Abbatis conciliante Deum.

ADELMUS VI. *Abb. an.* 825.

Quæ ventura forent tentavit prodere Adelmus,
Aſtrorum vanis luſus imaginibus.
Ex libro Moſis vitæ ſecreta futuræ
Novit, & hoc ſacro lumine vera videt.
Aſtrorumque loco ſunt illi vulnera Chriſti.
Non ſunt majora his ſidera vulneribus.

ADALBERTUS VII. *Abbas an.* 844.

Dum Carolus validâ premit obſidione Toloſam,
Caſtrenſem firmat regia charta domum.
In ſylvam Vauri ſtipatus milite multo,
Hoſtiles Hugo provocat enſe acies
Victor ovat, tranſitque vadum, populoſque ruinis
Implens, quas dederat cogitur ipſe pati.

ELISACHAR[g] VIII. *Abbas an.* 854.

GILIBERTUS IX. *Abbas an.* 858.

SALOMON X. *Abbas an.* 864.

Servorum inſidiis potuitne reſiſtere quiſquam,
Queis condere cibos tradita cura fuit ?
Infecta horreido Monachis datur eſca veneno.
Bis ſeptem Fratres hoc periêre cibo.
Sex ſervi flammis uſti : ſcelus igne piatum eſt :
Libertas reliquis eſt data mancipiis.

BERNO XI. *Abbas an.* 870.

RIGAUDUS XII. *Abbas an.* 879. 884. 888.

Vincentî ædificat templum Rigaudus, opuſque
Perficit oblatis à Patre muneribus.
Transfert Reliquias, populi comitante catervâ :
Tunc audit ſurdus, mutus & alloquitur.
Tres comites feretrum portant, Rigaudus & alter
Lætatur pondus ſuſtinuiſſe ſacrum.

GUILHEM XIII. *Abbas an.* 921.

Aſcendit cathedram nulli ſermone ſecundus
Guilhem : Paſtores arguit eſſe lupos.
Innocuo trahitur collo, populique tumultu
Exit immunis carceris è laqueo.

d *Gerebardus*] Poſt eum, ait Baluzius, Arnaldus Abbas Caſtrenſis anno 1086. *Scheda Narbon. pag.* 170.
e *Verſus*] Hi verſus, ait Baluzius, ſunt ejuſdem auctoris qui ſcripſit Chronicon.
f *Toletano*] Acherius legi vult *Toloſano*.
g *Eliſachar*] Omiſſus ſuprà.

Sponte ſuâ Albigam repetito carcere venit,
Fit uolens liber ſeditione pari.

DURANDUS XIV. *Abbas an.* 953.

Quæ via ſit Domini mea lingua docebit iniquos,
Cordeque converſo corruet impietas.
h Valfredus [h] ſpargit doctrinæ ſemina falſæ,
Corpus & unà animam morte perire docet.
Inſurgit contrà vero ſermone Durandus,
Et gladio linguæ dogmata falſa ſecat.

SANCIUS XV. *Abbas an.* 992. 1020.

Sancius inculcat Domini præcepta, viaſque
Ipſius monſtrans, diſſipat omne ſcelus.
Caſtigat corpus, menti retinacula tradit,
Commiſſumque gregem dirigit atque fovet.
Oblitos voti Monachos meretricio amori
Subripit: hunc meretrix Paula dolone petit.

ARNALDUS XVI. *Abbas an.* 1030.

Deliciis hominum Arnaldus ſatiatur iniquis,
Intrat Caſtrenſis Clauſtra Monaſterii.
Pœnitet adversùs Dominum peccaſſe, ſuique
Peccati veniam poſtulat: illa datur.
Infirmos ſanat tactu, mutoſque loquaces
Reddit: contrito hæc gratia facta viro eſt.

GEREBARDUS XVII. *Abbas an.* 1043. 1052. 1066.

Dum loca ſancta petit Gerebardus noſter, obortum eſt
Rupto inter fratres fœdere diſſidium.
Sedari potuit monitu diſcordia nullo,
Abbatis reditus pacis origo fuit.
Grex illi commiſſus erat, non cura videndi
Judæam: officio defuit ipſe ſuo.

GERALDUS XVIII. *Abbas an.* 1081. 1096. 1099.

Fulgure tacta domus reliquas incendit, & imber
Miſcetur flammis: ignis & unda furit.
Incaſſum Fratres tentant extinguere flammas.
Namque ardentem ignis provocat unda ſitim.
Jamque Monaſterium furibunda incendia volvit,
Cum Chriſti oblato corpore flamma cadit.

GODEFRIDUS de Mureto XIX. *Ab. an.* 1110. 1115.

Adſtricti ſanatæ qui ſunt anathemate diro,
Noluntque abſolvi reſtituique Deo:
Poſt annum hos Præſul voluit compellere duro
Carcere, ſic arctans corpus & unà animam.
Vincula ferre duo populo renuente, querela
Naſcitur hinc ingens inter utrumque forum.

REGINALDUS XX. *Abbas an.* 1124. 1126.

Nocte Dioſcorius Benedicti altaria nudat,
Infandoque onerat colla latrocinio.
Porta adaperta fuit: tamen illi clauſa videtur:
Et fruſtra templum circuit ut fugiat.
Dum matutino Reginaldus tempore ſurgit,
Sub ſcamno furem & furta ſimul reperit.

ROGERIUS XXI. *Abbas an.* 1141. 1154. 1165.

Iſtas ſe confert juvenis Ludovicus ad ædes,
Vincenti ut Sancti pignora honore beet.
De cane ſuſpenſo Miles carus Ludovico,
Principis ante fores enſe trium cecidit.
Sæpiùs exorant veniam: at conceditur illis,
Ut ſit ſupplicii ſumpta cucula loco

GUILABERTUS XXII. *Abbas an.* 1176.

Inter Raimundum Comitem concordia facta eſt
Et Regem Anglorum connubio ſtabili.
Tuncque Toloſani Legati munere functus
Eſt Abbas, nomen cui Guillabertus erat.
Fitque Joanna uxor Comitis [i]: pro dote Cadurcum i
Dat. Regi Comitis ſic ſtabilita fides.

PETRUS Iſarni XXIII. *Abbas anno* 1190. 1193. 1211.

Jura & Conſuetudines Civibus Attrebati conceſſa ab LUDOVICO *Philippi Auguſti filio, & à* ROBERTO *Comite Attrebatenſi confirmata.*

Anno MCCXI. & MCCLXVIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. ROBERTUS Comes Atrebatenſis, excellentiſſimi Principis Ludovici Dei gratiâ Regis Franciæ illuſtris nepos, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Noverint univerſi nos litteras felicis recordationis Ludovici quondam avi noſtri, primogeniti quondam Philippi Dei gratiâ Regis Franciæ illuſtris vidiſſe, & diligenter inſpexiſſe, in hæc verba:

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS domini Regis Francorum primogenitus. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd jura & conſuetudines civium Attrebatenſium perpetuò inconcuſsè manere decrevimus, videlicet:

I. Quicumque burgenſis alium burgenſem occiderit ſcienter, ſive intrà villam ſive extrà, caput pro capite perdet, ſi per Scabinos convictus fuerit.

II. Quicumque membrum alii ſcienter abſtulerit & convictus inde fuerit per Scabinos, in voluntate noſtrâ erit vel de tali membro auferendo, vel de ſexaginta libris, niſi ſe defendendo hoc fecerit.

III. Quicumque raptum aut homicidium fecerit, juſtitia noſtra eum quàm citiùs poterit capiet, & ſubmonebit Scabinos ut eum infrà quadraginta dies judicent, & Scabini debent eum juſtè judicare infrà quadraginta dies. Et ſi à die ſubmonitionis uſque ad quadraginta dies eum non judicaverint, judicium de eo ex tunc noſtrum erit, & Scabini nobis exinde facient emendationem.

IV. Quicumque de raptu convictus fuerit per Scabinos, caput perdet, niſi mulier cui vis illata eſt ei voluerit nubere, & hoc de voluntate noſtrâ.

V. Quicumque per Scabinos convictus fuerit quòd treugas infregerit de plagâ ad bannileugam, caput perdet; quòd ſi plaga ad bannileugam non fuerit, ſexaginta libras amittet: & quem Scabini inde juſtè inculpaverint, in culpâ erit; & quem juſtè liberaverint, liber remanebit.

VI. Quicumque alium occiderit, vel ad mortem vulneraverit, ſi juſtitiæ noſtræ eum retinere volenti quiſpiam violentiam fecerit, in voluntate noſtrâ erit de illo facere ſicut & de eo qui forisfactum fecit, ſi protractum hoc fuerit per Scabinos.

VII. Si quis alii vulnus fecerit, & juſtitia noſtra eum coram Scabinis duxerit, ſi Scabini viderint quòd vulnus illud non ſit ad mortem, ſed ad bannileugam, perdet ſexaginta libras. Si verò viderint quòd poſſit eſſe ad mortem, triginta diebus obſervabitur, & ſi interim moriatur, caput pro capite. Si verò interim non moriatur, ſexaginta libras amittet ſuper ſe, & ſuper ſuum, & de illo judicio non poterimus capere ad Scabinos.

VIII. Quicumque intrà pacem civitatis infracturam fecerit de raptu, vel de furto, vel de plagâ

h *Valfredus*] De quo nihil hactenùs Scriptores, ait Acherius.
i *Comitis*] Toloſæ Raimundi VI. An. 1195. Joan. Henrici II. Regis Angl. filiam duxit, & pro dote Cadurcos accipit & Aginnenſes ſub hominii conditione.

ad bannileugam, juſtitia noſtra debet eum arreſtare & coram Scabinis ducere, & ibi debet facere ſecuritatem per conſiderationem Scabinorum tantum faciendi quantum Scabini judicabunt.

IX. Quicumque alium occiderit vel ad mortem vulneraverit, Major & Scabini & tota Communia debent juvare juſtitiam noſtram ad capiendum eum, & Communia poterit eum ſequi ubique intrà bannileugam, ſine forisfacto noſtro & juſtitiâ noſtra, ſecum acceptis circiter decem vel duodecim hominibus civitatis quos voluerit, poterit eum ſequi uſque ad domum ad quam fugerit, & recommendare eum & ad dominum domûs, qui veniat ad juſtitiam.

X. Quicumque cultellum cum cuſpide, vel curtam ſpatulam, vel miſericordiam, vel aliqua arma multritoria portaverit, ſexaginta libras perdet; & ſi inde aliquem vulneraverit, in miſericordiâ noſtra erit perdendi pugnum: & hoc de manentibus citrà Oyſam.

XI. Juſtitiæ noſtræ licet in res banniti manum mittere; qui bannitus eſt de ſexaginta libris quouſque ſuum habeat, ſalvis vadiis priùs factis per Scabinos.

XII. Qui bannitum de ſexaginta libris vel de morte hominis infrà banuileugam occiderit, quantum ad Communiam ſine forisfacto erit.

XIII. Si quis fuerit in liberâ domo, quem juſtitia noſtra detinere voluerit, per dominum domûs, vel per ſe & auxilium ſuum arreſtare poterit eum quouſque Scabini veniant, & tutus eorum juſto judicio debet tractari.

XIV. Si quis foraneus burgenſem primò & injuſtè verberaverit, aut vulneraverit, vicini eum ſequi poterunt & vicinum ſuum juvare ſine forisfacto; & ſi ille ſe defendat, quidquid in eum fiat, fiat ſine forisfacto.

XV. Si Miles burgenſi pecunias debens, ſe inde ſubdiderit legi Scabinorum coram eis, cumque non juverit juſtitia noſtra ab eo requiſita, burgenſis vadium Militis & abandon capiet intrà partem civitatis ſine forisfacto. Et qui poſt prohibitionem inde factam eum hoſpitatus fuerit, pecuniam ſolvet.

XVI. Nullus intrà partem civitatis manens ſubmoneri debet, niſi per Scabinos, & Scabini non poſſunt conducere, quin eam cum juſtitia noſtra quandocumque eos ſubmonuerit, ſi juſtitia debet eis dicere cauſam ſubmonitionis an ſit rationabilis, nec ire debent niſi ſit rationabilis.

XVII. Qui per Scabinos pertractus fuerit de aſſultu domûs, ſexaginta libras perdet.

XVIII. Qui alium intra bannileugalem cum armis fugaverit, ſi per Scabinos pertractus fuerit, ſexaginta libras perdet.

XIX. Quidquid homo faciet corpus ſuum defendendo, nullum forisfactum facit.

XX. Qui de robariâ pertractus fuerit per Scabinos, ſexaginta libras perdet, & ei robaria reddetur qui eam amiſerit.

XXI. Quamcumque concordiam bannitus faciat nobiſcum, remaneat bannitus hominibus civitatis, donec ſexaginta ſolidos eis perſolverit.

XXII. Qui bannitum de ſexaginta libris hoſpitatus fuerit, ſexaginta libras perdet.

XXIII. Qui alium baculo percuſſerit, ſi per Scabinos pertractus fuerit, decem libras perdet, quarum nos centum ſolidos habebimus, Caſtellanus viginti, burgenſes viginti, percuſſus ſexaginta. Qui alium pugno vel palma percuſſit, ſeu per capillos cepit, triginta ſolidos perdet, videlicet percuſſus quinquaginta quinque ſolidos habebit, Caſtellanus decem, homines civitatis quinque.

XXIV. Qui alium per capillos ad terram traginaverit, vel pedibus deſolaverit, undecim libras & dimidiam perdet, videlicet nos decem libras habebimus, Caſtellanus decem ſolidos, traginatus quindecim, homines civitatis quinque,

XXV. Qui alii convitia dixerit, quinque ſolidos ei dabit, & juſtitiæ duodecim denarios.

XXVI. Qui duobus vel pluribus Scabinis treugas refutaverit, ſexaginta libras perdet.

XXVII. Guerræ & diſcordiæ & aliqua mala ſi in civitate contingunt, per Scabinos emendari poterunt ſalvo jure noſtro.

XXVIII. Qui pacem & concordiam, quam Scabini conſiderant, refutaverit, ſexaginta libras perdet, & cuique Scabinorum decem dabit.

XXIX. Qui ſuper Scabinos per malum manum miſerit, ſexaginta libras perdet.

XXX. Qui de infracturâ civitatis falſum teſtimonium dixerit, ſexaginta libras perdet.

XXXI. Quicumque alii pecuniam debuerit, per teſtimonium Scabinorum non poterit liber eſſe, donec creditor ipſum quitum clamaverit per Scabinos.

XXXII. Quicumque burgenſis in dolo pro damno à faciendo alicui ſuper ſe clamare fecerit, & coram Scabinis probatum fuerit, clamor ille & totum reſiduum illius creditoribus communiter remanebit.

XXXIII. Quicumque de civitate pro debito fugerit, totum reſiduum illius creditoribus remanebit, & fugitivus de civitate bannietur pro ſexaginta libris.

XXXIV. Nullus civium debet alium implacitare de catallo, niſi coram juſtitia noſtrâ & Scabinis, & ſi aliàs eum implacitaverit, liberare debet eum infrà terminum à Scabinis conſtitutum: quod ſi non fecerit, ſexaginta libras perdet.

XXXV. Nullum donum, nulla venditio, nulla conceſſio, nulla inveſtitura tenebitur, niſi facta fuerit coram Scabinis.

XXXVI. Nullus Clericus adversùs laicum hereditatem ſuam petere poteſt, niſi per Advocatum ſuum & per juſtitiam noſtram & judicium Scabinorum: ſimiliter nec feodum ſuum niſi per dominum à quo deſcendit, & judicio hominum ſuorum.

XXXVII. Qui forum locabit, ſexaginta ſolidos nobis dabit. Banni vini & banni venalium à ſexaginta ſolidis, & infrà, & banni de tremerello remanebunt hominibus civitatis.

XXXVIII. Si homo foraneus Attrebatum manere veniat, Scabinis præſentatus, deinde quietè & ſine calumniâ per diem & annum ibi manſerit, burgenſis erit, & legem civitatis habebit.

XXXIX. Qui foſſare debent, ad foſſatum veniant ſicut debent.

XL. Nullus accipiat denarios ex parte noſtrâ ad portas civitatis ad emundandum calceias, niſi burgenſis.

XLI. Quâcumque horâ nos voluerimus de bannitis noſtris, & de aliis rebus omnibus veritatem habebimus, ſi Scabini eam dicere ſciunt. Banniti in Flandriâ per veritatem, vel per Scabinos Flandrenſes de furto, vel de multro aut raptu, nominari debent Scabinis Attrebati, & ab eis banniri, & deinceps ſi in villa inveniantur capi poſſunt.

XLII. Quoniam autem quæ dicta ſunt cognitione & juſto judicio Scabinorum tractari debent.

XLIII. Præterea conceſſimus burgenſibus Attrebati Scabinos nuvandos ſe ſingulis quatuordecim menſibus in quatuordecim menſes: ita quòd poſt ſingulos quatuordecim menſes Scabini qui eo tempore fuerint, eligent quatuor probos & legitimos

viros civitatis, priùs præſtito ſacramento quòd magis legitimos bonâ fide eligent; & illi quatuor eligent alios quatuor viros probos & diſcretos per ſuum ſacramentum, & iterum ſecundi quatuor eligent alios quatuor per ſuum ſacramentum ſimiliter, & iſti duodecim erunt Scabini per quatuordecim menſes, ita quòd in Scabinatu non poterunt eſſe ſimul conſanguinei germani, nec proximiores, nec ſocer, nec gener. Quicumque autem Major ſit, non poteſt habere in Scabinatu conſanguineum germanum, nec propinquiorem, nec ſocrum, nec generum, quemadmodum dictum eſt de Scabinis.

XLIV. Prædicti verò duodecim Scabini debent ſubmonere de tallus ſuis ad hoſpitia ſua, & iſti duodecim Scabini debent eligere quatuor probos viros, qui debent recipere omnia eſtaamenta civitatis, & de eis debent reddere computationem Scabinis.

XLV. Fiat autem electio Scabinorum de quatuordecim menſibus in quatuordecim menſes, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſalvo jure Majoris Attrebati quale debet, & omnium aliorum.

XLVI. Adhuc eiſdem Scabinis dedimus ſtratam & denarios portæ qui ſunt ad calceiam faciendam, ad uſus & conſuetudines civitatis, ſalvu tamen nobis redditibus noſtris & foriſfactis, & juſtitiâ illius loci.

1581. Ut autem prædicta omnia firma ſint & inconcuſſa, ſigilli noſtri auctoritate, & noſtri nominis characteris inferiùs annotato præſentem paginam præcepimus confirmari. Actum Pariſius anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo undecimo, regni patris anno triceſimo ſecundo, adſtantibus in palatio ejuſdem patris noſtri quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, Dapifero nullo. Signum Guidonis Buticularii, S. Bartholomæi Camerarii, S. Drogonis Conſtabularii: per manum Guidonis de Atheis vacante Cancellariâ.

Nos autem præfatus Robertus Comes Attrebatenſis ea omnia & ſingula quæ præmiſſa ſunt volumus, laudamus, ac etiam approbamus, ſalvis tamen nobis, heredibus & ſucceſſoribus noſtris juſtitiis, redditibus, redevantiis & expletis noſtris, & omnium alio jure noſtro.

XLVII. Præterea villæ noſtræ Attrebatenſi & Scabinis ejuſdem villæ concedimus cognitionem & judicium multri, incendii, & totius altæ & baſſæ juſtitiæ intrà judicium Scabinorum, ſalvis nobis expletis, emendis & foriſfactis noſtris in omnibus ſupradictis.

XLVIII. Concedimus etiam eiſdem, ut ſtatutum quod de noſtro eorumque conſenſu factum fuit de taliis per juramentum perpetuò apud Attrebatum faciendis, & de emendis levandis ab his qui de ſuis facultatibus veritatem non dicerent, firmum & ſtabile amodo permaneat ſine contradictione aliquâ teneatur.

XLIX. Volumus autem & concedimus eiſdem, ut omnes qui pro tempore Scabini Attrabatenſes erunt in poſterum, in primo ingreſſu ſui Scabinatûs jurent quòd jura Eccleſiaſtica, jura noſtra, vitam & membra noſtra & honorem noſtrum terrenum, & ea quæ in chartâ noſtrâ præſenti continentur fideliter ſervabunt, & legem & jus omnibus facient bona fide, ſalvo tamen in his omnibus jure noſtro, ac etiam alieno. Ut autem hæc præſens conceſſionis noſtræ charta illæſa & inconcuſſa permaneat in futurum, Nos in prædictis utilitatem & pacem villæ noſtræ Attrebatenſis prædictæ & Scabinorum, & omnium habitantium in eadem villa attendentes, præſentem chartam noſtram eiſdem conceſſimus, & eam ſigilli noſtri charactere fecimus roborari.
1168. Actum Pariſius anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo octavo, menſe Martio, die Martis ante Ramos palmarum, videlicet in feſto beati Gregorii.

De anniverſario STEPHANI *de Pertico.*

Anno MCCXI. *Ex MS. Cod. Eccleſiæ Carnot.*

STEPHANUS de Pertico Miles, omnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem in Domino. Noverint univerſi præſentis ſcripti paginam inſpecturi, quòd Joannes de Frieſiâ Miles omnem viatiam, quam ipſe in terrâ Eccleſiæ beatæ MARIÆ Carnotenſis habebat, eidem Eccleſiæ in perpetuam eleemoſynam contulit & donavit, volente hoc & concedente fratre ſuo Garino. Hanc autem donationem ego conceſſi & confirmavi.

Præterea pro anniverſario meo in eâdem Eccleſiâ annuatim celebrando quinquaginta ſolidos Carnotenſis monetæ aſſignavi in reditu de Longovillari, poſt deceſſum meum percipiendos. Inſtitutionem etiam anniverſariorum kariſſimi fratris mei Gaufridi Comitis Perticenſis, & Mathildis Comitiſſæ uxoris ejuſdem Comitis, & reditum pro eiſdem anniverſariis celebrandis, ſicut in litteris ejuſdem Comitiſſæ continetur aſſignatum, ego conceſſi & approbavi. Ad quorum robur atque memoriam ſigilli mei appoſitione præſentem paginam communivi. Actum in Capitulo Carnotenſi præſente Raginaldo ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo, & multis aliis adſtantibus. Anno gratiæ MCCXI. menſe Junio.

Fundatio duarum Præbendarum in Eccleſiâ S. Matthæi de Foilliaco.

Anno MCCXI.

RADULFUS Dei gratiâ Archidiaconus Pontivenſis, & dictus Abbas præbendarum S. Matthæi de Foilliaco apud Corbeiam, univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, ſalutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra, quòd in conſtitutione duarum Præbendarum, quas dilecti in Chriſto Hugo de Vers, Canonicus Noviomenſis, & Thomas alumnus ipſius, zelo charitatis ſuccenſi, temporalia quæ in poſſeſſionibus feodalibus cum ſuis pertinentiis apud Aubegni à Stephano de Maraſco cognato eorum emptionis titulo obvenerant, conſerendo de novo in eâdem Eccleſiâ S. Matthæi, de aſſenſu noſtro & Capituli ipſius Eccleſiæ plantaverunt, ita voluntatem ſuam propter tenuitatem temporalium & pietatis intuitu declarare curaverunt, ut poſtquàm ambo fuerint ab hac luce ſubtracti, illæ duæ Præbendæ cum temporalibus eis deputatis ad communes uſus ejuſdem Eccleſiæ & Canonicorum reducantur: illius verò qui priùs humanæ ſorti debitum exſolverit, Præbenda cum temporalibus ſuperſtiti, dum vixerit, integraliter accreſcat, & ita demùm ad Eccleſiam ipſam & Canonicos Præbendæ illæ poſt utriuſque obitum devolventur. Nos igitur devotionem eorumdem Hugonis & Thomæ in Domino commendantes, & Deum præ oculis habentes, de aſſenſu & voluntate Capituli ejuſdem Eccleſiæ, ſæpedictos Hugonem & Thomam ad eaſdem præbendas in Fratres & Canonicos conſuetâ ſolemnitate adhibitâ, admittere curavimus, dantes eis vocem in Capitulo, & locum in Choro aſſignantes. In cujus rei firmitatem & teſtimonium eis præſentem chartam ſigillorum noſtrorum charactere ſignatam duximus concedendam. Actum anno Dominicæ Incarnationis MCCXI.

Ann. MCCXII.

GUILLELMUS *Comes Forcalquerii fœdus init cum Guidone de Dampetra quo ſuum omne jus quod prætendebat in Borbonio ipſi relinquit.*

DOminæ & amicæ ſuæ chariſſimæ BLANCHÆ illuſtri Trecenſi Comitiſſæ Palatinæ, WILLELMUS Comes Forcauquerii, & MARGARATA uxor ejus, ſalutem & ſinceræ dilectionis obſequium & honorem. Noverit ſerenitas veſtra quòd cum matrimonium noſtrum de laude & aſſenſu Domini Ducis Burgundiæ, Guidonis de Dampetra, M. Dominæ Borbonii, & aliorum amicorum noſtrorum celebratum fuiſſet: Nos videntes quòd dictus Guido de Dampetra volebat bonâ fide quòd nos jus noſtrum haberemus in omni terrâ, quæ me Margaretam contingere debebat de capite matris meæ M. dominæ Borbonii, venimus propriâ voluntate in curiam Domini Regis Francorum pro audiendo arbitrio curiæ ſuæ ſuper hoc ad uſus & conſuetudines Franciæ. Fuitque arbitrium curiæ ſuæ ad uſus & conſuetudines Franciæ hactenùs approbatas; tale ſcilicet quòd non audierant neque viderant; quòd Baronia aliqua eſſet diviſa pro herede feminâ in quâ heres maſculus haberetur, ſed heres femina maritagium accipiebat à patre vel matre ſuâ, vel fratribus ſuis; tale ſiquidem in quo non eſſet diſparatus, & quòd ei conveniret ſecundùm genus & nobilitatem ſuam. Cumque arbitrium curiæ ſuæ audiſſemus, nos de libera voluntate talem fecimus pacem ſuper omni jure noſtro ſupradicto cum dicto Guidone, quòd nos quittavimus ei & heredibus ſuis omne jus noſtrum, & dictus Guido dedit nobis pro quittatione illâ mille & ducentas marcas argenti. Rogavimus autem Dominum Regem Francorum, ut pro bono pacis hanc quittationem noſtram litteris ſuis patentibus dicto Guidoni & heredibus ſuis confirmare & teſtificari dignaretur. Quod quidem ipſe ſui gratiâ facere dignatus eſt diligenter.

Hanc etiam pacem & quittationem quam fecimus ſupradicto Guidoni & heredibus ſuis juravimus eis tenendam bona fide, & obſervandam. Hinc eſt quòd dilectionem veſtram rogamus attentè & requirimus, quatenus eamdem quittationem noſtram ſupradicto Guidonis & heredibus ſuis à nobis factam; per litteras veſtras patentes eis confirmare & teſtificari velitis. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo undecimo, menſe Februario.

Ann. MCCXII.

PETRUS *Rex Aragonum donat* GUILLELMO *de Montepeſſulano Montempeſſulanum & alia caſtra, de quibus Guillelmus præſtat ſacramentum.*

IN Chriſti nomine, ſit notum cunctis quòd nos PETRUS Dei gratiâ Rex Aragonum & Comes Barchinonenſis, bono animo & ſpontanea voluntate donamus & concedimus per nos omnes & ſucceſſores noſtros tibi GUILLELMO de Montepeſſulano, & poſteritati & conſanguinitati tuæ in perpetuum ad feudum, villam de Montepeſſulano, & caſtrum & villam de Latis, & caſtrum de Paollano quod tibi in præſenti tradimus & caſtrū & villā de Omelacio, cum omnibus juribus, & terminis & tenimentis, ac pertinentiis, & appendiciis ſuis, & cum omnibus dominiis & dominationibus, & juriſdictionibus ſuis, & cum omnibus caſtris & villis, & munitionibus ſive fortiis, quæ ad prædicta caſtra & villas & ad juriſdictionem & dominationem earum & eorum ſpectant & pertinent, vel ſpectare & pertinere debent quoquo modo, ubicumque, & qualiacumque, & quantacumque ſint, exceptis illis quæ tenere debes per Comitem Toloſanum: alia autem omnia prædicta cum feudis & feudalibus & retrofeudalibus, cum militibus & hominibus & feminis ibi habitantibus & habitaturis, cum dominicaturis omnibus, cum montibus & planis, cum cultis & incultis, cum nemoribus, ſylvis, garricis, arboribus, herbis, pratis, paſcuis, paſcheriis, cum fontibus, fluminibus, rivis, ſtagnis, & aliis aquis dulcibus atque ſalſis, & earum ductibus & reductibus, cum molendinis & furnis omnibus, atque balneis, cum venationibus, piſcationibus maris & ſtagnorum & aquarum dulcium, cum ſtabilimentis & juſtitiis omnibus, cum ſtacamentis, placitis & firmamentis omnium cauſarum civilium & criminalium, cum hoſtibus & cavalcatis omnibus, cum quæſtiis, toltis, fortiis, cenſibus, ſervitiis, uſaticis & aliis omnibus *ademprivis*, cum mercatis & nundinis ſive feriis, cum leudis, pedaticis, ribaticis & conſuetudinibus terræ & maris; cum bajuliis & vicariis omnibus, & cum omnibus omninò aliis juribus & cauſis expreſſis hîc & non expreſſis, quæcumque in prædictis omnibus & ſingulis habemus vel habere debemus aliquo modo, aliquo jure, aliquâ occaſione, aliquâ ratione vel cauſâ, & cum omnibus etiam melioramentis quæ ibi tu aut tui feceritis, vel facere potueritis unquam.

Promittimus etiam tibi, quod te potenter & fideliter adjuvabimus requirere & recuperare omnia ſupradicta ab illis, qui ea detinent contrà voluntatem noſtram; & recipimus te in bonâ fide noſtrâ de omnibus ſupradictis, & pro omnibus ſupradictis.

Ego itaque præfatus Guillelmus de Montepeſſulano, filius Agnetis feminæ, recipio à vobis Domino meo Petro Divinâ diſpoſitione Rege Aragonum & Comite Barchinonenſi, filio Sanctiæ feminæ felicis recordationis Inclytæ Reginæ Aragonum, hæc omnia ſupradicta modo prædicto; & devenio inde homo & vaſſallus veſter, promittens & conveniens firmiter bonâ fide quòd fidelis ero vobis de corpore veſtro & membris, & de totâ terrâ veſtrâ, & de toto jure veſtro, ſicut homo debet eſſe ad ſuum meliorem Seniorem, cui propriis manibus ſe commendat, & ſpecialiter de villâ de Montepeſſulano, & de caſtro & villâ de Latis, & de caſtro de Paollano quod in præſenti mihi tradidit, & de caſtro & villâ de Omelacio, & de omnibus caſtris & villis & munitionibus, quæ ad prædictas villas & caſtra, & ad dominationem & juriſdictionem earum & eorum ſpectant & pertinent, vel ſpectare & pertinere debent, exceptis illis quæ tenere debeo per Comitem Toloſanum, & de omnibus fortiis ſive munitionibus, quæ in terminis vel pertinentiis earum vel eorum, vel in toto honore quem mihi donatis, ſiunt vel conſtruentur unquam: & faciemus de prædictis omnibus ego & omnes mei ſucceſſores pacem & guerram per vos & ſucceſſores veſtros in perpetuum; & præſtabimus etiam vobis & ſucceſſoribus veſtris valentiam & auxilium contrà omnes perſonas bonâ fide, ad veſtram cognitionem; & dabimus vobis & ſucceſſoribus veſtris, & nuntio, & nuntiis veſtris plenam poteſtatem irati & pacati faciendi pacem, placitum & guerram, de prædictis villis & caſtris & fortiis & munitionibus fideliter & potenter, quotieſcumque & quantocumque admoniti fuerimus vel commoniti per vos, vel per nuntium aut nuntios veſtros aut litteras; & de admonitione vel commonitione non vetabimus nos, nec ſubtrahemus aliquem malo ingenio vel arte.

Cæterum ſi quis vel ſi qui aufert vel auferunt, abſtulerit vel abſtulerint vobis aut mihi prædictas villas, vel caſtra ſeu fortiss aut munitiones, vel ipſarum aut ipſorum aliquod, cum illo vel illis finem vel pacem aut concordiam non habebo, uſquequo totum recuperatum habeam, ita quòd amiſſo recuperato, teneam & habeam illud per vos modo & formâ prædictis.

Omnis ſupradicta prout meliùs ſcripta ſunt & pleniùs intelligi poſſunt, ego prætaxatus Guillelmus de Montepeſſulano fideliter obſervabo & adimplebo vobis prænominato Domino meo Petro Regi Aragonum, & ſucceſſoribus veſtris, & ita me fideliter obſervaturum bonâ fide per ſtipulationem ſolemnem vobis ſtipulanti promitto, & etiam ſub hominio, quod vobis pro dicta feudo junctis manibus facio; quod totum etiam per ſacro-ſancta Evangelis corporaliter à me tacta ſponte juro, ſtatuens in perpetuum quòd ſucceſſores mei eamdem formam fidelitatis, idem hominium, conſimile ſacramentum vobis & ſucceſſoribus veſtris in Regno Aragoniæ facere teneantur.

Datum Toloſæ nono Kalendas Februarii, anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo duodecimo. Signum Petri Dei gratiâ Regis Aragonum & Comitis Barchinonenſis: Signum Guillelmi de Montepeſſulano qui hoc firmo & laudo. Huic rei præſentes interfuerunt Guillelmus Durfortis, Petrus Almaranus, Raimundus Seguinus, & Bononatus Scriptor Domini Regis. Teſtes hujus rei ſunt Raimundus Dux Narbonenſis, Comes Toloſæ, & Marchio Provinciæ, Raimundus Rotgerii Comes Fuxenſis, Bernardus Comes Convenarum, Dominus Nuno Sancii, Eximinus Cornelii, Garſſia Romei, Michael de Luſia, Raimundus de Monte catano, Raimundus Gaucerandi de Pinos, Raimundus de Ripollis, Raimundus de Caſtro-vetulo, Guillelmus de Cervaria, Guillelmus de Cervilione, Guillelmus de Monte-Catano, Guillelmus Raimundi Seneſcalcus, Axienarius Pardi, Arnaldus de Alaſcuno, Arnaldus Palacini, Aſſallitus de Gudal, Petrus de Aunſio, Petrus Berengarii de Rivo pirorum, Petrus Martini de Leheth, Petrus Pardi, Bernardus de Portella, Bernardus de Talamanca, Bernardus de Sentellis, Bernardus Ermangaudi de Fraxisneto. Signum Bononati qui mandato Domini Regis pro Ferrario ſuo hoc ſcripſit loco, die & anno præfixis.

An. MCCXIII

Teſtamentum MARIÆ *Reginæ Aragonum.*

IN nomine Domini, Amen. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimo ducenteſimo tertio decimo. Pontificatûs Innocentii Papæ tertii anno decimo-ſexto, menſe Aprilis, die vigeſimo, indictione primâ. Ego MARIA Regina Aragonum & domina Montiſpeſſulani, quamvis ægra corpore, mente ſana, nolens decedere inteſtata, nuncupativum, quod ſine ſcriptis dicitur, facio Teſtamentum, in quo mihi Jacobum filium Regis Aragonum & meum, mihi omnium bonorum meorum mobilium & immobilium heredem inſtituo: ita tamen quòd ſi fortè, quòd abſit, idem filius meus obierit ſine prole, duæ filiæ meæ Mathildis ſcilicet & Perona, quas ſuſcepi de Comite Convenarum, heredes in omnibus meis bonis ſuccedant, & ſimili modo earum alterâ decedente, altera viciſſim alteri hereditario jure ſuccedat: ſtatuens firmiter atque præcipiens, ut Teſtamentum quod in partibus meis feci ultimò ante iſtud, quod eſt ſigillo idoneorum virorum ſolemniter conſignatum, in omnibus obtineat firmitatem, exceptis illis quæ in hoc Teſtamento ultimo commutantur.

Ideo autem mihi apud Baſilicam beati Petri Apoſtolorum Principis meam eligo ſepulturam, volens, mandans atque ſtatuens, ut omnia debita, quæ in veniendo Apoſtolicam ſedem & ibidem morando contraxi, adhuc pro familiæ meæ reditu, & ſepulturæ meæ exequiis contrahentur, primitùs omnia perſolvantur.

Deinde verò legata omnia ſecundùm tenorem ſubſcriptum diſtribui præcipio & expendi: In primis Baſilicæ beati Petri Principis Apoſtolorum lego viginti quinque libras, pro officio funeris mei & exequiis ſepulturæ lego ſecundùm providentiam Camerarii domini Papæ libras triginta Provinciales: Baſilicæ beati Joannis Lateranenſis viginti quinque libras: Baſilicæ beatæ MARIÆ Majoris unum calicem duarum marcarum: Baſilicæ beati Pauli unum calicem duarum marcarum.

Præterea Monaſterio ſancti Salvatoris de Anianâ lego quidquid habeo vel habere debeo in piſcariis caſtri de Frontiniano, & in pertinentiis ſuis; quas piſcarias bonæ memoriæ Comes de Montepeſſulano pater meus ab eodem Monaſterio tenuit & poſſedit.

Præterea Caſtrum de Miraval cum omnibus pertinentiis ſuis Monaſterio ſancti Felicis de Monte-ſavo dimitto, reſervato tamen uſufructu & pleno dominio ejus dominæ Clementiæ amitæ meæ omnibus diebus vitæ ſuæ.

Fraſendiæ Camerariæ meæ lego viginti quinque libras in Ergeiron-monte, præter id quod eidem in alio teſtamento dimiſi, & capam meam guaſnaciam, pallium & tunicam, & pelliciam novam ſcarlateam & mantellum, & guaſnaciam de viridi panno. Guillelmæ mulieri ſervienti meæ guaſnaciam de bruneto, & aliam pelliciam de ſcarleto, & victum in domo meâ ipſam habere volo, prout pater meus illi conceſſerat. Oderico Bononienſi pro recompenſatione ſervitii ſui volo & mando dari quinquaginta libras Turonenſes: Advocato cauſæ meæ triginta libras Provinciales. Magiſtro Obicioni decem libras: Magiſtro Thomæ quinque libras: Magiſtro Guillelmo Correctori unam marcam argenti. Præterea Mergoto valleto meo cum his quæ ſibi in alio Teſtamento legavi, dimitto libras quinquaginta. Michaeli famulo meo decem libras, præter id quod in alio Teſtamento dimiſi: Magiſtro Theobaldo Medico meo viginti libras: Caponi Confeſſori meo decem libras: Bernardo de Lancen tres libras.

Hæc autem omnis & alia, quæ in alio Teſtamento ultimo condito ante iſtud in partibus meis non ſunt per iſtud expreſsè mutata, jure Teſtamenti vel Codicillorum, vel favore ultimæ voluntatis, rata & firma perpetuò eſſe volo.

Ad ultimum verò volo & ſtatuo, & ſanctiſſimus pater Innocentius Summus Pontifex liberam habeat poteſtatem mutandi, addendi, minuendi & ordinandi de hoc Teſtamento pro ſuæ beneplacito voluntatis, ſub cujus & Eccleſiæ Romanæ protectione, defenſione atque tutelâ præfatum filium meum & filias meas, & omnis bona & familiam dimitto.

Actum eſt hoc in præſentiâ ſubſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum, ſcilicet Magiſtri Joannis Caſtellomate Medici Domini Papæ: Magiſtri Raynerii domini Papæ ..... & familiaris: Magiſtri Benedicti domini Stephani Camerarii, Capellani Abbatis Monaſterii Anianenſis: Guarini Monachi Anianenſis: Magiſtri Theobaldi medici, Guidaldi Capellani prædictæ Reginæ, & Raymundi Erram, & plurium aliorum.

Anno circ. MCCXIV.

INNOCENTII *Papæ III.* PHILIPPO *Regi Francorum.*

Uſuras in ſuo Regno in poſterum Rex non patiatur.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio noſtro PHILIPPO Regis Franciæ illuſtri ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Quanto melior eſt anima corpore, tanto ſpiritualia ſunt temporalibus præferenda; unde commodum temporale non eſt cum ſpirituali damno quærendum, ne unde lucrum quæritur temporale, inde ſpirituale periculum oriatur, teſte veritate quæ dicit: *Quid prodeſt homini ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.*

Matt. 16. 26.

Auditis itaque literis, quas tu & quidam Barones tui contrà dilectum filium R. tituli Sancti Stephani in Cælio-monte Preſbyterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum, ſuper variis articulis deſtinaſtis diverſas querimonias continentes: protinùs nobis & querelas contrà eumdem Legatum propoſitas, & reſponſiones ipſius fecimus explicari, eaſque tibi probabiliter moderatas præſentibus literis mittimus interclusas, hoc tuæ Serenitati breviter reſpondentes: quòd licet idem Legatus à nobis ſuper uſurariis non acceperit ſpeciale mandatum, quia tamen in Regno tuo plùs ſolito uſuraria peſtis increverit, in tantum facultates Eccleſiarum, Militum, aliorumque multorum devorans & conſumens, quòd niſi tanto langori adhiberetur efficax medicina, intendere non ſufficerent ad ſubſidium Terræ ſanctæ, propter quod ipſum duximus ſpecialiter deſtinandum; unde ipſe tamquam ſpiritualis medicus adversùs hanc mortiferam peſtem, de conſilio virorum prudentum in diverſis Conciliis ad curandas animas ſalubre remedium adinvenit; quocircà non decet tuam Regalem prudentiam, quæ inter cæteros Principes ſæculares Chriſtianitatis titulo eſt inſignis, pro aliquo temporali commodo ſpiritualem impedire profectum, ſicut per quaſdam literas ad diverſas cōmunias deſtinatas te feciſſe dolemus, quas ut prudentiori retractes conſilio, præſenti paginæ fecimus intercludi: ſerenitatem Regiam exhortantes, quatenùs nec impedias nec facias impediri quominùs in regno tuo Eccleſiaſtica juriſdictio valeat exerceri. Nos enim prædicto Legato præcipimus, ut adhuc ſuper his, quantum cum Deo poteſt, neceſſarium adhibeat moderamen, ne in aliquo modum excedat, honeſtas conſuetudines & uſus rationabiles non immutans, ſummam omnium generali Concilio reſervando; unde volumus & mandamus, ut interim idem negotium hinc inde modeſte procedat, quia tunc ſuper his & aliis cum ſacri approbatione Concilii ſtatuemus, quod ſpiritualiter & temporaliter videbimus expedire. Datum Romæ apud ſanctum Petrum IV. Idus Maii, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo decimo.

Ejuſdem PHILIPPO *Regi Francorum.*

Regis benevolētiam poſtulat.

INNOCENTIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio noſtro PHILIPPO illuſtri Franciæ Regi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Expedit univerſis, maximè ſublimibus viris, ut ſecundùm Apoſtoli dictum à ſuo ſenſu non facilè moveantur propter varias immiſſiones, quæ fiunt per angelos malos, dicentes bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ut rupto vinculo caritatis, diſſentionis materiam liberiùs valeant ſeminare. Licet autem illum te credamus habere prudentiam, ut de noſtrâ non dubites caritate, cum te, Deo teſte, ſinceriſſimè diligamus, & libenter & efficaciter ad tuum commodum intendamus & honorem, ut tamen peramplius & perfectiùs de noſtro reddaris favore ſecurus, pro certo confidas, quòd adeo ſtatum regni Francorum proſperum affectamus merito devotionis & fidei, quam erga nos & prædeceſſores noſtros ac Romanam Eccleſiam ſemper exhibuit, quòd æquanimiùs pateremur Romanæ Eccleſiæ quàm regno Francorū aliquod grave imminere diſcrimen, cum faciliùs hæc quàm illud ab hujuſmodi poſſet incommodo relevari. Unde quamvis interdum propter inopinatos caſus oporteat agere nos diverſa, ut pote qui ex Apoſtolicæ ſervitutis officio debitores ſumus omnibus conſtituti, ſperamus tamen in Domino, quod illam in actibus noſtris providentiam obſervabimus, quòd contra te ac regnum tuum nihil ſtatuemus indebitum, recognoſcentes nos ei multis ex cauſis ſpecialiter debitores, imò quantum honeſtè poterimus, tuæ regali curabimus Sublimitati deferre. Quocirca Serenitatem tuam rogandam duximus & monendam, quatenus talem te circà nos & Romanam Eccleſiam ſtudeas exhibere, quòd de die in diem in tuæ dilectionis fervore creſcamus. Ad hæc dilectus filius Magiſter Thomas nuntius tuus vir providus & fidelis, ea quæ à nobis audivit pleniùs tibi poterit vivâ voce referre, quem Regali magnificentiæ reddimus commendatum.

PHILIPPI *II. Stabilimentum Cruceſignatorum.*

An. MCCXIV.

NOveritis quòd nos per dilectos & fideles noſtros PETRUM Pariſienſem & GUARINUM Sylvanectenſem Epiſcopos, ex aſſenſu domini Legati fecimus diligenter inquiri, qualiter ſancta Eccleſia conſuevit defendere Cruceſignatos, & ipſorum Cruceſignatorum libertates; qui factâ inquiſitione pro bono pacis inter Regnum & Sacerdotium, uſque ad inſtans Concilium Romanum iſta volunt obſervari.

Nullus Cruceſignatus burgenſis vel ruſticus, ſive mercator fuerit ſive non, primo anno quo crucem aſſumſit, tallietur, niſi tallia priùs fuerit impoſita quàm crucem aſſumeret; & ſi primo anno impoſita fuerit, immunis erit ſecundo anno, niſi aliquid accipiatur pro exitu [a]. Tunc autem talliam eſſe impoſitam intelligimus, quando denuntiatum eſt alicui, vel domui ſuæ quantum debeat ſolvere, vel ponere in talliâ. Quia verò conſtat de conſuetudine hactenùs obtentâ in Regno Franciæ, quod Cruceſignati debeant exercitum, niſi per ſpeciale privilegium Domini Regis ſint exempti, dicimus quòd in exercitum quilibet Cruceſignatus de ſuprà dictis ire tenetur, ſive ante citationem, ſive poſt cruceſignetur, ſi tamen debeat exercitum; & ſi Rex viderit expedire quòd villa mittat in exercitum, ſervientes potiùs quàm illi qui ſunt de villa, vadant, poterit Rex accipere pro exercitu de Cruceſignatis competenter, ſed habebunt de cætero electionem Cruceſignati eundi in exercitum ſi voluerint, vel ponendi portionem ſuam in priſiâ pro redemptione exercitûs factâ, & ſi gravati fuerint de priſia, ad Diœceſanum Epiſcopum, vel ejus Officialem habebunt recurſum: ſi verò Cruceſignatus habeat poſſeſſiones quæ debeant talliam, reddet talliam ac ſi non eſſet Cruceſignatus; & ſi neget poſſeſſiones debere talliam, probetur coram Diœceſano Epiſcopo vel ejus Officiali. De Cruceſignatis manentibus in communiis dicimus, quòd ſi à communiâ aliquid accipiant

a *pro exitu*] Legendum eſt *pro exercitu*, ut Baluzius *Tom. III.* vidit.

propter exercitum Regis, vel clauſuram villæ, vel defenſionem villæ ab inimicis obſeſſæ, vel communiæ debitum factum & juratum reddi antequàm crucem aſſumerent, partem ſuam ponent in priſiâ ſicut & alii non Cruceſignati. De debito verò contracto à communiâ poſt crucis aſſumptionem, immunis erit Cruceſignatus uſque ad præſentam moram, & quamdiù erit in peregrinatione. Si Ballivi Domini Regis aliquem Cruceſignatum deprehenderint ad præſens forefactum, pro quo debeat membris militari, vel vitam amittere ſecundùm conſuetudinem curiæ ſæcularis, Eccleſia non defendet eum vel res ejus: in aliis autem levioribus & minoribus forefactis, pro quibus non debeat membris militari, vel vitam amittere, non debet Ballivus corpus Cruceſignati vel res ejus capere, vel captum detinere, quin reddat abſolutè ipſum & res ſuas Eccleſiæ requirenti pro jure faciendo. Si autem in foro Eccleſiæ convictus fuerit de tali forefacto, pro quo debeat juxtà Judicum ſæcularium conſuetudinem membris militari, vel vitam amittere, Eccleſia nec ipſum nec res ejus ampliùs defendet: de aliis convictus in foro Eccleſiæ, ſecundùm conſuetudinem villæ emandet læſo. Quòd ſi dominus Rex alicui burgo, vel civitati, vel caſtello conceſſerit immunitatem exercitûs, ſi petat Rex aliquid ab eis pro exercitu, Cruceſignati primo anno nihil ponent.

De feodis autem & cenſivis reſpondeat Cruceſignatus coram domino feodi vel cenſivæ, & ſi gravati fuerint recurrant ad Epiſcopum vel ejus Officialem. Si verò Cruceſignatus conveniat quemcumque Chriſtianum ſuper debito vel mobili, vel injuria corporali ſibi illatâ, vel conveniatur à Chriſtianis ſuper præmiſſis, electionem habet conveniendi eum ſub Judice ſæculari vel Eccleſiaſtico, ſub quo maluerit. Nullus Cruceſignatus tenetur reſpondere in foro ſæculari, ſed in Eccleſiaſtico, exceptis feodis & cenſivis, de quibus litigabunt coram dominis feodorum & cenſivarum; de poſſeſſione quam pacificè tenuerunt per diem & annum, donec perfecerint peregrinationem obſerventur prædicta. Si autem ſuper negotio Cruceſignatorum aliquæ novæ dubitationes emerſerint, ad duos prædictos Epiſcopos recurratur.

Iſta pro bono pacis per totum domanium domini Regis de Cruceſignatis pro terra Hieroſolymitana uſque ad Concilium volumus obſervari; ſalvis jura & conſuetudinibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſimiliter ſalvis jure & conſuetudinibus Regni Franciæ, & authoritate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ per omnia ſalva.

Actum Pariſius anno Domini MCCXIV. menſe Martio.

An. MCCXIV.

BERTRANDI *Epiſcopi Cavellicenſis.*

Geraldus peccatis apud Epiſc. depoſitis quædam à ſe uſurpata Monaſterio S. Andreæ Avenion. reſtituit.

ANno Domini MCCXIV. V. Cal. Januarii. Notum ſit omnibus quòd nos B. Dei gratiâ Cavellicenſis Epiſcopus, ad Caſtrum-novum de mandato Geraldi amici, qui ibi infirmabatur, acceſſimus, & auditâ ipſius confeſſione ei innotuimus quòd Monachi ſancti Andreæ nobis de ipſo conquerebantur, quia paulo ante illis diebus ad Tedonem cum viginti equitaturis & pluribus hominibus venerat, & ibi per duos dies & noctes moram fecerat, contrà promiſſionem quam eis promiſerat, ſicut in inſtrumento confecto ſuper his continetur. Ipſe verò reſpondit pro ſuis neceſſitatibus hoc feciſſe, adjiciens quòd ſi malum fecerat, & quòd non ...... veniret bajulus Abbatis, & computaretur quidquid expenderat, & totum ſe promiſit ex integro redditurum. Ibique coram nobis recognovit præſente domno Bermundo Abbate S. Andreæ, & quibuſdam aliis inferiùs ſubſcriptis, quòd apud Tedonem nec herbergium, nec aliquam exactionem habebat, nec habere debebat.

Unde nos mandato ipſius G. in hujus rei teſtimonium præſentem chartulam fecimus fieri, & ſigilli noſtri munimine roborari. Actum eſt hoc anno & die quo ſuprà apud Caſtrum-novum, in camerâ ipſius Geraldi amici.

Interfuerunt etenim huic facto domnus B. S. Andreæ Abbas, Joannes de Andutia Prior de Toro, Hugo Richardi & Guillelmus Monachi S. Andreæ, Pontius de Valeaquaria Canonicus Eccleſiæ Inſulanæ.

INNOCENTII *Papæ III.* JOANNI *illuſtri Anglorum Regi, ejuſque de ſuâ uxore liberis heredibus in perpetuum.*

An. MCCXV.

Regnum Angliæ datum R. E. in feudum recipit, & in Apoſtolicam protectionem admittit.

REx Regum, & Dominus dominantium JESUS-CHRISTUS Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ita Regnum & Sacerdotium in Eccleſiâ ſtabilivit, ut ſacerdotale ſit Regnum, & Sacerdotium ſit regale, ſicut in epiſtolâ Petrus, & Moyſes in lege teſtantur; unum præficiens univerſis, quem ſuum in terris Vicarium ordinavit, ut ſicut ei flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & etiam infernorum, ita illi omnes obediant & intendant, ut ſit unum ovile & unus Paſtor. Hunc itaque Reges ſæculi propter Deum adeo venerantur, ut non reputent ſe ritè regnare, niſi ſtudeant ei devotè ſervire. Quod tu, Fili cariſſime, prudenter attendens, illo miſericorditer inſpirante, in cujus manu ſunt corda Regum, & quò voluerit vertit illa, teipſum, & regna tua etiam temporaliter ei ſubjicere decrevisti, cui noveras ſpiritualiter eſſe ſubjecta; ut in unam Vicarii Chriſti perſonam, quaſi corpus & anima, Regnum & Sacerdotium uniantur ad magnum utriuſque commodum & augmentum. Ille utique hoc dignatus eſt operari, qui cum ſit alpha & omega finem retulit ad principium, & principium protraxit ad finem, ut illæ Provinciæ quæ olim ſacro-ſanctam Eccleſiam Romanam propriam in ſpiritualibus habuêre magiſtram, nunc etiam in temporalibus dominam habeant ſpecialem. Tu quippe, quem Deus ad hoc idoneum miniſtrum elegit, tam Te, quàm etiam Regna tua, Angliæ videlicet & Hiberniæ, cum omni jure, ac pertinentiis ſuis devotâ & ſpontaneâ voluntate, ac communi conſilio Baronum tuorum, Deo & ſanctis Apoſtolis ejus Petro & Paulo, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, nobiſque ac ſucceſſoribus noſtris, in jus & proprietatem ſub annuo mille marcharum cenſu offerens conceſſiſti, ſicut in tuo continetur authentico ſcripto aureâ bullâ munito, cujus de verbo ad verbum talis tenor exiſtit:

JOANNES [a] Dei gratiâ Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, Dux Normaniæ & Aquitaniæ, Comes Andegaviæ, omnibus Chriſti Fidelibus præſentem chartam inſpecturis, Salutem in Domino. Univerſitati veſtræ per hanc chartam aureâ bullâ munitam volumus eſſe notum, quia cum Deum & matrem noſtram ſanctam Eccleſiam offenderimus in multis, & proinde divinâ miſericordiâ plurimùm indigere noſcamur, nec quid quod dignè offerre poſſimus pro ſatisfactione Deo & Eccleſiæ debitâ faciendâ, niſi

[a] *Joannes*] Matth. Pariſ. aliud diploma ad an. 1213. refert.

nos ipſos habeamus, & regna noſtra. Volentes nos ipſos humiliare pro illo, qui ſe pro nobis humiliavit uſque ad mortem, gratiâ ſancti Spiritûs inſpirante, non vi inducti, nec timore coacti, ſed noſtrâ bonâ ſpontaneâque voluntate, ac communi conſilio Baronum noſtrorom offerimus, & liberè concedimus Deo & ſanctis Apoſtolis ejus Petro & Paulo, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ matri noſtræ, ac Domino noſtro Papæ Innocentio III. ejuſque Catholicis ſucceſſoribus totum Regnum Angliæ, & totum Regnum Hiberniæ, cum omni jure & pertinentiis ſuis, pro remiſſione peccatorum noſtrorum, & totius generis noſtri tam pro vivis, quàm pro defunctis. Et amodo illa à Deo & Eccleſiâ Romanâ tamquam feudatarius recipientes & tenentes, in præſentiâ venerabilis Patris noſtri Domini Nicolai Tuſculani Epiſcopi Apoſtolicæ Sedis Legati, & Pandulphi Domini Papæ Subdiaconi & familiaris, fidelitatem exinde prædicto Domino noſtro Papæ Innocentio, ejuſque Catholicis ſucceſſoribus, & Eccleſiæ Romanæ, ſecundùm ſubſcriptam formam fecimus & juravimus, & homagium etiam ligium, pro prædictis Regnis Deo, & SS. Apoſtolis Petro & Paulo, & Romanæ Eccleſiæ, & eidem Domino noſtro Papæ Innocentio, per manus prædicti Legati, loco & vice ipſius Domini Papæ recipientis, publicè fecimus; ſucceſſores & heredes noſtros de uxore noſtrâ in perpetuum obligantes, ut ſimili modo Summo Pontifici, qui pro tempore fuerit, & Eccleſiæ Romanæ ſine contradictione debeant fidelitatem præſtare, & homagium recognoſcere.

Ad indicium autem hujus noſtræ perpetuæ oblationis & conceſſionis volumus & ſtabilimus, ut de propriis & ſpecialibus reditibus prædictorom Regnorum noſtrorum pro omni ſervitio & conſuetudine, quod pro ipſis facere deberemus, ſalvo per omnia denario B. Petri, Eccleſia Romana mille marchas ſterlingorum percipiat annuatim; ſcilicet in feſto S. Michaelis quingentas marchas, & in Paſcha quingentas marchas, ſeptingentas ſcilicet pro Regno Angliæ, & trecentas pro Regno Hiberniæ, ſalvis nobis & heredibus noſtris juſtitiis, libertatibus, & regalibus noſtris. Quæ omnia ſicut ſupradicta ſunt, rata eſſe volentes perpetuo atque firma, obligamus nos & ſucceſſores noſtros contrà non venire. Et ſi nos, vel aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attentare præſumſerit, quicumque fuerit ille, niſi ritè commonitus reſipuerit, cadat à jure Regni, & hæc charta oblationis & conceſſionis noſtræ ſemper firma permaneat.

Ego Joannes Dei gratiâ Rex Angliæ & Dominus Hiberniæ, ab hac horâ in antea fidelis ero Deo & B. Petro, & Eccleſ. Romanæ, ac Domino meo Papæ Innocentio III. ejuſque ſucceſſoribus Catholicè intrantibus; non ero in facto, dicto, conſenſu, vel conſilio, ut vitam perdant, vel membra, vel malâ captione capiantur. Eorum damnum ſi ſcivero impediam, & remanere faciam ſi potero. Alioquin eis quàm citiùs potero intimabo, vel tali perſonæ dicam, quam eis credam pro certo dicturam. Conſilium quod mihi crediderit per ſe, vel per nuntios ſeu literas ſuas ſecretum tenebo, & ad eorum damnum nulli pandam me ſciente. Patrimonium B. petri, & ſpecialiter Regnum Angliæ, & Regnum Hiberniæ adjutor ero ad tenendum, & defendendum contrà omnes homines pro poſſe meo. Sic Deus me adjuvet & hæc ſancta Evangelia.

De quibus ne poſſit in poſterum dubitari, ad majorem ſecuritatem prædictæ oblationis & conceſſionis noſtræ præſentem chartam fieri fecimus, & aureâ bullâ noſtra ſignari, ac pro cenſu hujus præſentis & primi anni mille marchas ſterlingorum per manum prædicti Legati Eccleſiæ Romanæ perſolvimus. Teſtibus D. Stephano Cantuarienſi Archiepiſcopo, DD. Willelmo Londonienſi, Petro Wintonienſi, Herveo Elienſi, Hugone Lincolnienſi, W. de Gray Cancellario noſtro, W. Comite Sarr. fratre noſtro Comite Ceſtrenſi, W. Mareſcallo Comite Pembroc, W. Comite de Ferrariis, S. Comite de Winton, Roberto de Ros, W. Brilier, Petro Filio Hereberti, Matthæo filio Heremberti, & Brien... de Inſulâ Dapifero noſtro.

Datum per manum Magiſtri Ric... de Mariſco Archid. Ricemundiæ, & Northumbel. apud S. Paulum Londoniæ 3. die Octobris, anno ab Incarnatione Domini 1213. Regni verò noſtri 15.

Nos autem oblationem & conceſſionem hujuſmodi piè ac providè factas, gratas & ratas habentes, perſonam tuam & perſonas heredum tuorum cum prædictis Regnis & pertinentiis eorumdem, & omnibus bonis aliis rationabiliter nunc poſſeſſis, & in poſterum poſſidendis, ſub B. Petri & noſtrâ protectione ſuſcipimus, Tibi & ipſis ſecundùm præſcriptam formam de communi conſilio Fratrum noſtrorum ſupraſcripta Regna concedentes in feudum, & præſenti Privilegio confirmantes, ita quòd quilibet heredum tuorum cum Regni coronam acceperit, feudum hujuſmodi ſummo Pontifici & Romanæ Eccleſiæ publicè recognoſcat, & fidelitatis eis exhibeat juramentum. Nulli ergo, &c.

Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.
Ego Joannes Sabinenſis Epiſcopus.
Ego Hugo Velitrenſis & Hoſtienſis Epiſcopus.
Ego Ben.... Portuenſis & S. Rufinæ Epiſcopus.
Ego Cinthius tituli S. Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis.
Ego Cinthius SS. Joannis & Pauli Preſbyter Cardin. tituli Pammachii.
Ego Petrus tituli Sancti Marcelli Preſbiter Cardinalis.
Ego Leo tituli S. Crucis in Hieruſalem Preſbiter Cardinalis.
Ego Pet. S. Pudentianæ tituli Paſtoris Preſbyter Cardinalis.
Ego Guala S. Martini Preſbyter Cardinalis tituli Equicii.
Ego Joannes tituli S. Praxedis Preſbyter Cardinalis.
Ego Guido S..... in carcere Tullano Diaconus Cardinalis.
Ego Victorianus SS. Sergii & Bacchi Diaconus Cardinalis.
Ego Joannes SS. Coſmæ & Damiani Diaconus Cardinalis.

Datum Romæ apud S. Petrum per manus Raynaldi Domini Innocentii Acolyti & Capellani, XI. Calend. Maii Indict. II. Incarnationis Domini, anno M. CC. XIV. ejuſdem Domini Innocentii, anno XVII.

Diploma Regium, ſive Ordinationes JOANNIS *Regis Angliæ queis ſtatuit quid Nobile, quid plebeii obſervare debeant, ad pacem & tranquillitatem Regni ſtabiliendam.* Ann. MCCXV.

JOHAN par la grace de Deu Roi Dengleterre, as Arcevelkes, as Eveskes, as Abbez, as Contes, as Barons, as Juſtités, as Foreſtiers, as Viſcontes, as Prevoz, as Miniſtres, & à toz ſes Baillitz, & ſes feels, ſaluz. Sachez que nos par la grace de Deu & pur le ſauvement de noſtre aſme, & de toz nos anceſtres, & de nos eirs, & de lenor de Deu, & le

ſauvement de ſeinte Igliſe, & lamendement de noſtre Regne, par le conſel de noz enorez Peres Larceveſke Eſtievene de Cantorbire Primat de tote Engleterre & Cardenal de Rome, & Larceveſke Henri de Diveline, & Leveſke Willaume de Londres, Leveſke Pieres de Winceſtre, Leveſke Jocelin de Ba, Leveſke Hue de Nichole*, Leveſke Gautier de Wireceſtre, Leveſke Will. de Ceſtre, & Leveſke Beneit de Roveceſtre, & Maiſtre Pandol Sodiacre noſtre Seignor Lapoſtoire, & noſtre ami frere Aimer Maiſtre de la Chevalerie del Temple de Engleterre, & de nos Barons Will. le Mareſcal Conte de Penbroc, Will. Conte de Saleſbires, Will. Conte de Warenne, Will. Conte de Arondel, Alain de Galwehe, Coneſtable d'Eſcoce, Warin le fiz Gerod, Peres le fiz Herebert, Hubert de Borc Seneſchau de Peitou, Huge de Nuevile, Mathieu le fiz Herebere, Thomas Baſſet, Alain Baſſet, Philippe Daubeigni, Robert de Ropelee, Johan Mareſcal, & Johan le fiz Hue, & de nos autres feels.

* Lincolne.

Premierement que nos avons otrié à Deu & le confermons par ceſte noſtre preſente Chartre, por noz, & por nos eirs à toz jorz, que les Ygliſes de Engleterre ſeront franches, & aient lor dreitures franches & enternes & pleneeres; & volon que eiſi ſeit gardé: la que choſe apert, par co que nos otriames par noſtre pure volenté & de gré les franchiſes des Elections que len tienent par plus graut & par plus neceſſaire as Ygliſes de Engleterre, devant que la deſcorde fuſt comenceie entre nos & nos Barons, & la confermames par noſtre Chartre, & parchacames que ele fo confermée par noſtre Seignor Lapoſtoire Innocent le tiers; laquelle nos garderons & volons que noſtre eir la gardent toz jorz en bone fei.

Nos avon encore otrié à tos les francs homes de noſtre Regne pur nos, & pur nos eirs à toz jorz totes les franchiſes qui deſoz ſunt eſcrites, quil les aient & les tiegnent il & lor eir de nos & de nos eirs, ſe acuns de nos Contes, vo de nos Barons, vo des altres qui tienent de nos en chief par ſerviſe de Chevalier morá; & quant il ſera mors, & ſes eirs ſera de plein aage & devra relief, ait ſon heritage par l'ancien relief, co eſt à ſaveir li eir, ou li eir del Conte, de Baronie Contal entiere par C. livres; li eirs, ou li eir del baron de la baronie par C. livres; li eirs ou li eir de Chevalier de fié de Chevalier entier par C. ſol au plus, & qui meins devra meins doinſt ſolon lanciene coſtume del fié.

Si le eirs d'aucun diteis ſera dedens aage, & ſera en garde; quand il ſera parvenu à aage, ait ſon heritage ſans relief & ſans fin.

Les gardeors de la terre de tel heir qui ſera dedens aage, ne pregne de la terre de leir fors Reignables, eiſſues & Reignables coſtumes, & Reignables ſervices, & ceſenz deſtruiment, & ſenz waſt des homes & des choſes.

Et ſe nos avons livrée la garde de la terre dancun itel à Viſconte o à acune altre qui nos dei reſpondre des eiſſues de la terre, & cil de la garde fera deſtruement o gaſt, nos prendroms de celuy amende, & la terre ſera livrée à deos leals prodeshomes de çel fei qor reſpoignent des eiſſues à nos, o celuy que nos comanderons.

Et ſe nos avons doné o vendu à aucun la garde de la terre de aucun itel, & cil en fra deſtruiment o waſt, perde cele garde, & ſeit livré à deus leals ſage prodeshomes; & dicele que i nous reſpoigneut, ſi come nos avons devant dit.

Et ſi le gardeor tant dis com il aura la garde de tele terre, ſoſteinges les meiſons, les viviers, les pars, les eſtangs, les molins, & les altres choſes qui apartient à cele terre de eiſſues, & de celle meimes terre: & rendra al heir quant ſera parvenus en plain aage ſa terre tote eſturée de charues, de granges, ſolon coque li tens de la gaignerie requera, & les eiſſues de la terre porront mulurablement ſoffrir reiſnablement.

Li heir ſeient marié ſanz deſparagement eiſſi ne purquant que ainz que li mariages ſeit fet, ſeit moſtré al prochains del lignage de cel heir.

La Veve empres la more de ſon mari maintenant & ſans grevance ait ſon mariage & ſon heritage, ne riens ne doinſt pour ſon mariage, ne pour ſon doaire, ne pour ſon heritage que elle & ſes maris tindrent, al jor de la mort del mari, & ſeit en la maiſon de ſon mari puis quil ſera mort xl. jorz, dedens les quels jorz li ſeit les doaires livrez.

Nule Veve ne ſeit deſtreite de ſei marier tant dis come ele voldra vivre ſanz mari, eſſi ne purquant que ele face ſeurte que ele ne ſe marra ſanz noſtre otrei, ſe ele tient de nos; o ſanz lotrei de ſon Seignor de qui ele tient, ſe ele tient dautrui.

Ne nos ne noſtre Baillí ne ſeiſeron terre ne rente del dettor pour aucune dette, tandis com ſis chatels ſoffiſent à paier la dette, ne ſi plege ne ſeront deſtroit, tant dis come le chevetaigne dettor ſoffira à la dette paier. Et ſe le chevetaigne dettor na de quei paier ſa dette, reſpoigne li plege de la dette. Et ſil volent aient les terres, & les rentes del detter juſquil aient reſtorement de la dette quil ont devant paiée pour lui; ſe le chevetaigne detor ne monſtre quil en eſt quitte vers cels pleges.

Se aucuns a emprunté as Jeus plus o meins, & muert devant quil lor ait paié lor avoir, ne croiſe nie la dette tant dis com li heirs ſera dedens aage, & ſe cele detté vient en nos mains, nos nen prendron que le chaſtel que nos troveron en la charte.

Et ſe aucun muret, & deit dette as Jeus, ſa feme ait ſon doaire, & ne paiet nient de cele dette, & ſe li enfant qui remaindront del mort ſont dedeuz aage, pourveu lor ſeit lor eſtovere raiſnablement ſelonc le tenement qui fu del more, & del remanant ſeit paiée la dette, ſauf le ſervice des Seignors, & en tel maniere ſeit feit de dettes que l'on deit à altres que à Jues.

Len ne mettra nul eſcuage, ne aie en noſtre Regne, fors par commuo conſeil de noſtre Regne, fors à noſtre reimbre [a], & à noſtre ainzné fiz faire Chevalier, & à noſtre ainznée fille marier une feiz; & à ceſtes choſes ne face len aie ſe raiſnable non.

En cele maniere ſeit feit dales de la cité de Londres, & eſtre co la cité de Londres ait totes ſes anciencs coſtumes, & ſes franchiſes & par mer & par aigne.

Nos volons eſtre co, & otrions que totes les altres citez & li bore, & les viles, & li port aient en totes lor franchiſes, & lor franches coſtumes, & aient le commun conſeil del Regne, de laie à aſſeeir altrement que as treis cas, qui ſont devant dit.

E leſcuage aſeer ferons ſomondre les Arceveſkes, les Eveſkes, les Abbez, les Comtes, les greignors Barons: chacun par ſei par nos lettres, & eſtre co ferons ſomondre en commun par nos Viſcontes, & par nos Bailliz toz ceus qui de nos tienent en chief à certain jor, co eſt al terme de xl. jorz al mainz & à certain lieu, & nomerons la cauſe en totes lettres de ceſte ſomonſe. Et quant la ſomonſe ſera iſſi feite voiſt li afaires avant, au jor aſſigné ſolon le conſeil di cels qui ſeront preſent, ja ſeit

a reimbre] Id eſt, ad noſtrum corpus redimendum ſi in bello capti fuerimus, ut infra.

co que ne ſeient pas venu tuit cil qui furent ſomons.

Nos notcions à nul des oce en avant quil pregne aie de ſes frans homes fors à ſon eoeraimbre, & à ſon ainzné fiz faire Chevalier, & à ſa fille ainznée marier une feiz, & à co ne ſeit feit aie ſe raiſnable non.

Nuls ne ſeit deſtreintz à faire grenor ſerviſe de fieu de Chevalier o daltre franc tenement, que tant come il tient & deit.

Li commun plait ne ſuient mie noſtre cort, mais ſaient tenu en alcun certain lieu.

Les reconnoiſſances de novele deſſaiſine de mort danceſtre, & de darrain preſentement ne ſeient priſes fors en lor Contez & ceſte maniere: Nos o noſtre Chevetains Juſticieres ſe nos fumes fors del Regne, enveierons deus juſtiſes par chaſcun Conté par iiii. feiz en lan, qui o quatre des Chevaliers de chaſcun Conté eſleuz par le Conte preguent el Conteq, & el jor del Conte, & en certain lieu les devant dites aſſiſes, & ſe les devant dites aſſiſes ne puent eſtre priſes el jor del Conte, tant Chevaliers & franchement tenanz remaignent de cels qui furent preſent al Conte en icel jor, par qui puiſſent li jugement eſtre fait ſoffiſaument, ſolon co qui li afaire ſera plus grand o plus petit.

Frans hom ne ſet amerciez pour petit forfet, fors ſolon la maniere del forfait, & pour le grant forfait ſeit amerciez ſolonc la grandeſce del forfait ſauf ſon contenement, & li marcheant enſéint ſauve la marchandiſe. Li Vilain enſément ſeit amerciez ſaalz ſon gaagnage; ſil chiet en noſtre merci, & nule des devant dites merciz ne ſera miſe, fors par le ſerment de prodomes & des leaus des viſinz.

Li Conte & li Baron ne ſoient amerciez fors par lor pers, & ſolonc la maniere del forfait.

Nuls clers ne ſoit amerciez de ſon lai tenement, fors ſolonc la maniere des altres qui devant ſunt dit, & nun pas ſolonc la quantité de la rente de Sigliſe.

Ne vile ne home ne ſeit deſtreiz à faire ponz à rivieres, fors cil qui anciennement & par dreit les devent faire.

Nuls Viſquens ne Conſtables, ne noſtre coroneor, ne noſtre altre Bailli ne tiegnent les plais de noſtre Corone.

Chaſcune Comtez, Hundrez, Wapnizae, & Treiggues, ſoient as ancienes fermes ſens nul croiſement, fors nos demeines maniers.

Se aucuns qui tient lai fié de nos muert, & noſtre Viſquens, o altres noſtre Balliz, monſtre nos lettres overtes de noſtre ſemonſe de la dette que li mort nos deveit, leiſſie à noſtre Viſconte u à noſtre Bailli atachier & enbrever les chatels del mort, qui ſeront trové el lai fie à la vaillance dicelle dette, que li morz nos deveit par veue de leaus homes, eiſſi ne par quant que riens ne ſeit oſté juſque nos ſeit paiée la dette qui ſera conue, & li ramenant ſeit laiſſié as executors à faire le teſtament del mort: & ſil ne nos deivent rien, tot li chatel ſeient otrié al mort, ſauves les reignables parties de la ſeme & de ſes enfans.

Se aucuns franca huem muert ſenz teſtament, li chatel ſeient departi par les mains des prochains parenz & de ſes amis par la veue de ſeinte Igliſe, ſauves les dettes à chaſcun que le mort lor devoit.

Nus de nos Coneſtables ne de nos altres Bailliz ne pregne les blez, ne les altres chatels daucun, ſe maintenant nen paie les deniers, ſil nen puet aver reſpit par volenté del vendeor.

Nus Coneſtables ne deſtreigne nul Chevalier à doner deniers pour la garde del Chaſtel, ſil lavoit faire en ſa propre perſone u par altre prodome, ſil ne la puet faire par aucune reignable achaiſun, & ſe nos le menons o enveions en oſt, il ſera quittes dicele garde tant dis cum il ſera par nos en loſt.

Nus Viſcontes ne noſtre Balliz ne altre ne pregne les chevals ne les charettes daucun franc home, pour faire cariage, fors par la volenté de cel franc home.

Ne nos ne noſtre Baillie ne prendrons altrui bois à nos Chaſtels, o à nos altres ovres faire, fors par la volenté de celui cui ſera li bois.

Nos ne tendrons les terres de cels qui ſeront convencu de felonie, fors un an & un jor, & adous les rendrons as Seignors des fiez.

Tot li Kidel ſeient dici en avant oſté del tot en tot de Tamiſe & de Medome, & par tote Engleterre, fors par la coſtiere de la mer.

Li bries qui eſt apelez precipe, des ci en avant ne ſeit faiz à nul daucun tenement, dont frans hoem pruiſt perdre ſa cort.

Une meſure de vin ſeit par tot noſtre Regne, & une meſure de cerveiſe, & une meſure de blé, co eſt li quartiers de Londres, & une leiſe de dras teinz, & de rotez, & de habergiez, co eſt deus aunes dedenz liſtes, & des peis ſeit enſement come des meſures.

Riens ne ſeit doné ne pris des ci en avant pour le brief del enqueſte de vie, o de membres de aucune, mais ſeit otrée en pur don, & ne ſeit eſcondun.

Se aucuns tient de nos par feuferme o par ſokage, & tient terre daltrui par ſerviſe de Chevalier, nos n'aurons mie la garde del heir, ne de la terre qui eſt daltrui fie par achaiſon de cele feuferme, o del ſokage, o del borgage. Ne n'aurons la garde de cele feuferme, o del ſocage, o del borgage, ſe cele feuferme ne deit ſervice de Chevalier.

Nos n'aurons la garde del heir ne de la terre dalcun, que il tient daltrui par ſerviſe de Chevalier, par achaiſon daucune petite ſerjanterie, quil tient de nos, par ſerviſe de rendre ſaettes, o cotelz, o tels choſes.

Nuls Bailliz ne mette des ci en avant alcun à lei par ſa ſimple parole, fors par bons teſmoinz amenez aice.

Nuls frans hom ne ſera pris, ne empriſonez, ne deſſaiſiz, ne ullagiez, ne eſſilliez, ne deſtruiz en aucune maniere, ne ſor lui n'irons ne n'enveierons, fors par leal jugement de ſes pers, o par la lei de la terre.

A nulli ne vendrons, à nulli neſcondirons, ne ne prolognerons dreit ne juſtiſe.

Tuit li marchant aient ſauf & ſeur eiſſir dEngleterre, & venir en Engleterre & demorer, & aler par Engleterre par terre & par eaue à vendre & à achater, ſans totes males totes par les ancienes drettes coſtumes, fors el tens de guerre, cil ki ſunt de la terre qui nos guerroie, & ſe tel ſunt trové en noſtre terre el commancement de la guerre, ſoient atachié ſans domage de lor cors & de lor choſes, juſqu'il ſeit ſeu de nos o de noſtre chevetein Juſtiſier coment li marchant de la noſtre terre ſeront traitié, qui donc ſeront trové en la terre qui contre nos guerroie; & ſe li noſtre ſunt ilucke ſauf, ſeient ſi lor ſauf en la noſtre terre.

Leiſe chacun des ci en avant eiſſir de noſtre Regne & repairier ſauf & ſeur par terre & par eaue ſauve noſtre fei, fors el tens de guerre par alcun petit tens pour preu del Regne: mais di co ſunt jette fors li empriſone, & li utlagie ſolon la lei del regne, & la gent ki contre nos guerroie. Des marcheans ſeit

DDddiij

feit, ſi come nous avons devant dit.

Se aucuns tient daucune eſchaette ſi come del honor de Waliogeford, Notingehan, Boloigne, Laneaſtre, u dautres echaettes qui ſunt en noſtre main, & ſunt de barónie, & il muert; ſes heirs ne doinſt altre relief, ne face à nos altre ſerviſe, quil feiſt al Baron, ce cele Baronie fuſt en main del Baron, & nos la tendtons en tele maniere que le Baron la tint.

Li home qui maignent fors de la foreſt, ne viegnent de ci en avaot devant nos Juſtiſes de la foreſt par communes ſomonces, ſil ne ſont en plait u plege de aucun ou d'aucuns qui ſeient attachié pour la foreſt.

Nos ne ferons Viſcontes, Juſtiſés, ne Bailliz, fors de tels qui ſachent la lei de la terre, & la voillent bien garder.

Tuit cil quiſon derent Abbeies, dont il ont charges des Reis d'Engleterre, o anciene tenoe, aiant en la garde quanteles ſeront voides, ſi com il avoit devent.

Totts les furez qui ſunt aforeſtiées en noſtre tens, ſeient maintenant deſaforeſtées, & enſement ſeit feit des rivieres qui en noſtre tens ſunt par nos ioiſes en defens.

Totes les males coſtumes des forez & des Warennes, & des Foreſtiers, & des Warenniers, des Viſcontes & de lor mioiſtres des rivieres, & de lor gardes, ſeient maintenant enquiſes en chaſcun Conté par XII. Chevaliers Jurez de meimes le Conté; qui devent eſtre eſlen par prodeshomes de meiſmes le Conte; & de denz XL. jorz apres co quil auront fette ienqueſte, ſeint del tot en tot oſtées par ceis meiſmes, ſi que jamais ne ſaient rapelées, eiſſi ne por quant que nos le ſachons avant o noſtre Juſtiſé, ſe nos ne ſumes en Engleterre.

Nos tendrons maintenant toz les hoſtagts & totes les chartres, qui oos furent livrées des Engleis en ſeurté de pais, o de feel ſerviſe.

Nous oſteron de tot en tot des baillies les pareuz Girard d'Aties, ſi que des ci en avant n'auront nulle baillie en Engleterre, & Engelare de Cigoigni, Peron, Guion, Andreu de Chanceas, Gion de Cigoigni, Giſtrai de Martigni & ſes freres, Phelippe, Marc & ſes freres, Gefrai ſon nevo, & tote lor ſiute, & mainteoant empres le reformement de la pais oſterons de noſtre Regne tos les eſtranges Chevaliers, Aubelaſtiers, ſerjaus, ſoideiers, quo chevals & o armes vindreut al nuiſement del Regne.

Se alcuns eſt deſtaiſiz o eſloigniez par nos, ſenz leal jugement de ſes pers, de terres, de chaſtels, de franchiſes, o de ſa dreture, maintenant li rendrons, & le plaiz en commencera di co, adonc en ſeit fait par jugement des XXV. Barons, dont len parole de ſoz en la ſeurt de la pais.

De totes iteles choſea dont alcuns fu deſſaiſiz o eſloigniez ſenz leal jugement de ſes Pers par le Rei Henri noſtre pere, o par le Rei Richart noſtre frere, que avons en noſtre main, o altre tienent cui il nos covient garantir, aurons reſpit juſqu'a commun terme des croiziez, fors que celes choſes dont plaiz fu comenciez, o enqueſte faite par noſtra comandement devant que oos priſſioos la Croiz. Et ſe nos repairons del pelerinage, o par avanture remanons del pelerinage, maintenaot en frons pleine dreiture. Ceſt meimes reſpit aurons, & en ceſte maniere de dreiture faire des forez deſaforeſter, o que remaignent forez que li Reis Heori ooſtre pere, o li Reis Richart noſtre frere aforeſterent, & des gardes des terres qui ſunt daltrui fié, que nos avoos cuës juſqoes icy par achaiſon de hé que alcuns tenent de nos par ſerviſe de Chevalier, & des Abbeies qui furent fondées en altrui fié que el noſtre, eſquels li ſires del fié dit quil a droiture; & quant nos ſeron repairie de noſtre pelerinage, o ſe no remanons, nos enfrons maintenant pleine droiture à cels qui ſen plaindront.

Nuls ne ſoit pris ne empriſonez pour apel de feme de la mort daltrui, que de ſun marri.

Totes les fins & toz les amérciemeos qui ſont feit vers nos à tort & contre la lei de la terre, ſoient tot pardone, o len en face par jugement del XXV. Barons dont len parole de ſoz, o par le jugement de la greignor partie de cels enſemble, o le devant dit Arceveſque Steſne de Caotorbe ſil i puet eſtre: & cels quil vodra apeler od ſei, & ſil ni pora eſtre neienment ne voiſt li afaires avant ſenz lui; en tel maniere que ſe alcuns des devant diz XXV. Barons ſeront eo tel querele, ſeient oſté de ceſt jugement, & altre eſleu & jure ſeient mis à co faire en lieu de cels, par le remanant des devant diz XXV. Barons.

Se oos avons deſtaiſiz & eſloignez des Walais de terre & de franchiſes, o daltres choſes ſenz leal jugement de lor Pers en Engleterre, o en Wales, maintenant lor ſeient rendues; & ſe plaiz en ſera comanciez, ſelor eu ſeit fate en la Marche par jugement de lor Pers, des tenemenz d'Engleterre ſolone la lei d'Engleterre, des tenemenz de Wales ſolone la lei de Wales, des tenemenz de la Marche, ſolonc de lai de la Marche, & ce meiſmes facent li Walais à nos & as noz.

De totes celes choſes dont alcuns des Walais fu deſſaiſiz, o eſloignie ſenz leal jugement de ſes Pers par le Rei Henri noſtre pere, o par le Rei Richart noſtre frere, que nos avons en noſtre main, o altre tiennent cui il nos covient garentir, aurons reſpit juſqual communm terme des Croiſiez, fors de celes choſes donc plaiſt fu comenciez o enqueſte faite par noſtre comandement devant que nous priſſions la Croiz, & quant nos ſerons repairiez o ſe par aventure remanons de noſtre pelerinage, maintenant lor enfrons pleine dreiture ſolonc les lez de Wales, & les devant dites parties.

Nos rendrons le fil Lewelin maintenant, & toz les hoſtages de Wales, & les chartres que l'en nos livra en ſeurté de pais.

Nos ferons à Aliſandre le Rei d'Eſcoce de ſes ſetors & de ſes hoſtages rendre, & de ſes fraochiſes, & de la dreture ſolonc la forme que nos frons à nos altres Barons d'Engleterre, ſe altrement ne deit eſtre par les chartres que nos avons de ſon pere Willaume, que fu jadis Reis d'Eſcoce, & co ſera fait de ſes Pers en noſtre Cort.

Totes ces coſtumes devant dites & les fraochiſes que nos avons otriées à tenir en noſtre Regne quant à nos apartient envers les noz, tuit cil de noſtre Regne, & Clerc & lai devent garder quant à eus apartient envers les lor.

Et car nos avons otriées totes les choſes devánt dites por Deu, & par amandement de noſtre Regne, & por miels plaiter la deſcorde qui es comanciée entre nos & nos Barons; oos voelliant que ces choſes ſéent fermes & eſtables à tozjorzs, faiſons & otrions à no Barons la ſeureté de ſoz ecrite; co eſt que li Baron eſliéut XXV. Barons del Regne telz quil vodront, qui dient de tot lor poer garder & tenir, & faire garder la pais & les franchiſes que nos avons otriées & conſermées par ceſte noſtre preſente Chartre; eiſſi co eſt à ſaver que ſe nos, o noſtre Juſtiſe, o notre Baili, o aucuns de nos miniſtres meſfaiſons en alcune choſe vers alcun, o treſpaſſons en alcun point de la pais, o de la ſeureté, & noſtre meſfais ſera moſtrez à quatre Barons del devant dis XXV. cil quatre Baron viegnent à nos, o à noſtre Juſtiſe, ſe

nos ſumes fors del Regne, & nos moſtrent noſtre treſpaſſement, & requierent que nos facoins amender cel treſpaſſement ſenz prolongnement; & ſe nos namendions le treſpaſſement, o ſe nous ſomes fors del regne notre Juſtiſe ne lamendra devant xl. jors empres co que il ſera moſtré à nos, o à noſtre Juſtiſe ſe nous ſumes fors de la terre; adone li devant dit quatre reportent cele cauſe al altres de celz xxv. Barons, & adonc cil xxv. Baron à la commune de tote Engleterre nos deſtreindront & greveront, en totes li manieres que il porront. Co eſt par prendre chaſtelz & terres & poſſeſſions, & en queles altres manieres quil poront, juſquil ſeit amendé ſolonc lor jugement, ſauve noſtre perſonne & de noſtre Reine, & de nos enfans; & quant il ſera amandé il atendront à nos, eiſſi come devant. Et qui vodra de la terre jurt que a totes les devant dites choſes parſivir, il obeira al comandement des devant diz xxv. Barons, & quil nous grevera enſemble ocls à ſon poer, & nous donons comunement & franchement congié de jurer à chacun qui jurer vodra, & ja ne le deffendrons à neis un; & toz cels de la terre qoi de lor bon gré voldront jurer as xxv. Barons, de deſtreindre & de grever nos, nos les frons jurer ocls par noſtre comandement, ſi com devant eſt dit.

Et ſe alcuns des xxv. Baroos morra, o partira de de la terre, o ſera deſtorbez en ancone maniere quil ne poiſt les choſes qui ſunt devant dites pourſivir, cil qui ſeront remes des devant dit xxv. Baroos, eſliſent un altre en lieu de celui ſolonc lor eſgart, qoe jurera en tel maniere com li altre ont fait.

Et en totes les choſes que li xxv. Baron devent pourſivit, ſe paraventure cil xxv. ſeront preſent, & deſcorderont entre els d'aucune choſe, o aucun de cels qui ſeront ſomons nē vodront, o ne pouront eſtre preſent, ſeit ſerm & certain co que la greignor partie de cels qui ſeront preſent porverra, o recevra enſement com ſe tuit i aveient conſenti.

Et li devant dit xxv. Baron jurent que totes les choſes qui ſunt devant dites, quil garderont feelement, & feront garder de tot lor poer.

Et nos ne porchacerons dalcun par nos, ne par altrui rien, pour quei alcuns de ces otreiemenz o de ceſtes franchiſes ſeit rapelez o amenuiez, & ſe alcune tel choſe ſera pourchacié ſeit caſſée, & veine, & ja nen uſerons par nos ne par altrui.

Et totes males volentes, deſdeigz, rancors, qui ſont nees entre nos & nos homes clers & lais, deske la deſcorde comança, avons plainement relaiſſiées & pardonées à toz, & eſtre co toz les treſpaſſemens qui ſunt fait par achaiſon di ceſte deſcorde dés la Paſche en la ſezain de noſtre Regne juſqual reſormement de la pais, avum plainement ralaiſſié à toz clers, & à lais, & quant à nos apurtient lor avon plainement pardoné & otrié; di co lor avon fait faire lettres de teſmoin overtes de Seignor Stefne l'Arceveske de Cantorbire, de Seignor Henri l'Arceveske de Diveline, & des devant dix Eveſques, & de maiſtre Pandolf ſor ceſte ſeurté & ces otteiemenz; por la que choſe nos volons & comandons fermement que l'Egliſe d'Angleterre ſoit franche, & que li home en noſtre Regne aient & tiegnent totes les devant dites franchiſes, & les dreitures, & les otreiemenz bien & en pais franchement & quittement, plainement & entierement à els, & lor heirs en totes choſes, & en toz leus, à tozjors ſi com devant eſt dit. Et ſi fo juré de noſtre part, & de la part des Barons que totes choſes qui deſus ſunt eſcrites, ſeront gardées à bone fei ſanz malengin. Teſmoig en ſont cil qui ſunt devant dit, & mult altre.

Ceſte chartre fu donée el pré eſt appelez Roveninkmede entre Windeſores & Stanes, le quinzain jor de Juig l'an de noſtre Regne dis & ſept ans.

Johan par la grace de Deu Rei d'Engleterre as Viſconte de Suthanteſire, & à douſee eſliux en tel Comté à enquerre & oſter les malveiſes coſtumes des Viſcontes & de lor miniſtres des fores & des foreſtiers, des Warennes & des Warenniers, & des Rivieres, & de lor gardes, ſaluz. Nos vos mandons que ſenz delai ſaiſiſiz en noſtre main les terres, & les tenemenz, & les chatels de toz celz del Conte de Suthanteſire, qui ne vodron jurer as xxv. Barons ſolonc la forme qui eſt eſcritte en noſtre chartre des franchiſes, o a cels quil auront à co atornez; & s'il ne volent jurer maintenant, empres quince jorz acompliz puiſqoe lor terres & lor tenement, & lor chatel ſeront ſeiſi en noſtre main, faites vendre toz lor chateiz, & les deniers qui en ſeront pris gardez ſauvement à metre en laie de la ſainte terre de Jeruſalem; & lor terres & lor tenemenz tenez noſtre main juſquil aient juré, & co fu pourveiu par le jugement l'Arceveske Stefne de Cantorbire, & des Barons de noſtre Regne. Et en teſmoig de ceſte choſe nos enveons ceſtes lettres overtes. Teſmoig mei meiſme. A Odihaam le vint & ſeptain jor de Juig, l'an de noſtre Regne dis & ſeptain.

Inſtitutio Ordinis Vallis Scholarium.

Ann. MCCXV

EGo Willelmus divinâ miſeratione Epiſc. Lingonenſis, univerſis & ſingulis præſentem paginam inſpecturis, Notum facimus quòd W. Prior Vallis Scholarium cæterique ejuſdem loci Fratres, prudentium virorum freti conſilio certam vivendi formam ſibi eligentes propoſuerunt ſub regula Beati Auguſtini militare, habentes officium Eccleſiaſticum, habitum, geſtum, & inceſſum ſecundùm propoſiti & facultatis eorum congruentiam: more Fratrum beati Victoris [a] Pariſienſis vacabunt laboribus, horis & temporibus conſtitutis, more quo decet ſilentium ſervaturi: ſani carnibus non veſcentur, nec in domo nec extrà domum, niſi in ægritudine verâ, & tunc ut citiùs convaleſcant. A Paſcha uſque Exaltationem ſanctæ Crucis bis reficientur in die, reſiduum temporis ſub jejunii abſtinentiâ tranſcurſuri, exceptis diebus novem Lectionum & Octavis, in quibus comedent uſque ad feſtum beati Bricii, & à die Nativitatis Domini uſque ad Septuageſimam. More dictorum Fratrum beati Victoris habe-

[a] *more Fratrum B. Victoris*] Voces illæ primigenias ejus Abbatiæ Conſuetudines inſinuant. In aliis enim multo haud dubiè poſt tempore conſcriptis, nimirum in parte 2. Libri Ordinis ita ſtatuitur cap. 17. de Jejuniis: *Ab Exaltatione S. Crucis uſque ad Adventum, & ab Octavis Epiphaniæ uſque ad Quinquageſimam niſi fuerit feſtum duplex, ter in hebdomada carnibus abſtinentes jejunamus, ſcilicet Feriâ ſecundâ, quartâ & ſextâ, exceptis infirmis debilibus, & iis cum quibus Abbas diſpenſaverit*, &c. Et cap. 17. primæ partis, de Veſtiario. *Hæc ſunt veſtimenta quæ uni Canonico conceduntur, cappa, tunica lanea ſuperior & inferior, pellicium, ſuperpellicium, tunica lanea* (rochetum vulgò dicimus) *ſtaminia, id eſt camiſia*, &c. *Quibus ad lectum utimur, ſunt, culcita ſine plumis, pulvillus lanneus, cervical, coopertorium unum ex pellibus agninis: alterum ex lana alba*, &c. *Cappa apertum convenienter capitium habere debet; & aliquantulum amplum. Cappa & tunica lanea unius longitudinis eſſe debent diſtantes à terra uno ſaltem palmo. Et ultra ipſas nullum aliud veſtimentum deorſum prominere debet*, &c. *Et hujuſmodi veſtimentis omnes Fratres ſive foris, ſive intus uti debent.*

hunt lectualia culcitris & linteis careſtia, dormientes ſuccincti tunicas & calciati caligis: hoſpites etiam jacebunt ſine culcitris, laneis contenti ſicut & Fratres.

Et ſi annuente Domino Eccleſia Vallis Scholarium in tantum fuerit propagata & ampliata, ut multitudinem pariat filiarum, omnes filiæ ejus, & filiæ filiarum uſque ad ultimam generationem Eccleſiæ Vallis Scholarium quaſi matri & dominæ ſubjacebunt, & ibidem omnes Eccleſiarum Priores ſemel in anno more Ciſtercienſium tempore determinato convenient, generale Capitulum celebraturi.

Prior Vallis Scholarium habebit liberam poteſtatem per omnes Eccleſias illius Ordinis monendi & admonendi, & exceſſus corrigendi: & ſi fortè in Eccleſiâ Vallis Scholarium fuerit aliquid emendandum vel corrigendum in Capitulo, vel Priorem eligendo vel deponendo, tres Filiæ primævæ liberam habebunt poteſtatem in matrem viſitando, corrigendo, Priorem etiam ſi cauſa evidens exegerit, deponendo, & alium ſubſtituendo, ſalvâ tamen Capituli electione dummodo concorditer & ordinatè conveniant in electione. Fratribus recipiendis certum numerum præfixerunt, qui præteriri non poteſt: ſtatuentes quòd Capitalis Eccleſia in Clericis & laicis non poſſit excedere numerum tricenarium: omnes filiæ contentæ erunt duodecim Clericis, & tribus converſis Fratribus, Priore præſidente.

Statuerunt etiam vivere ſine agriculturâ, villis & grangiis, & hominibus, ſolis reditibus contenti & eleemoſynis. Pecudum poſſeſſiones non habebunt præter decem vaccas tantùm, quæ ſufficere poſſint ad miniſtrandum lac pulmentis Clericorum & familiæ eorum; ita tamen quòd vaccæ ſub cuſtodiâ erunt alienâ, longè ab Eccleſiis ſemotæ. Ablata judicio non repetent, imò ſi quis eis injurioſus extiterit & moleſtus, accedent ad Epiſcopum loci, dicentes: Pater nolumus vos ignorare quòniam ille talis nobis moleſtus eſt, & ecce iſti quomodo res ſe habeat non ignorant, ab eis, ſi placet, rem inquirite.

Mulieres ad habitum ſuum non recipient, niſi in extremis, & quæ fortè apud eos ſibi elegerint ſepulturam, & tunc ad præſentationem ſui plebani: mulieres ad eos paſſim non ingredientur, præter eas quas portarius viderit habere neceſſitatem. Per chorum Eccleſiæ, & per Clauſtrum, & per alias intrinſecas officinas nequaquam ingredientur, niſi quæ causâ devotionis vel viſitandi gratiâ advenerint, & tunc juxta diſcretionem Prioris mulieres infra metas intrinſecas non comedent neque bibent, imò ſi opus fuerit, extrà metas comedent & pauſabunt in hoſpitio ad hoc deputato, nequaquam pernoctantes.

Prior in Refectorio cum cæteris comedet, & in dormitorio dormiet, niſi ex itinere fatigatus, vel occaſione talis hoſpitis cui debeat honor impendi & reverentia. Prior nec in victu nec in veſtitu à cæteris differt. Prior nequaquam poterit fidejubere pro aliquo, neque pecuniam commendatam ſuſpicere niſi de aſſenſu Capituli. Sed neque à Judæo, nec per ſe, nec per interpoſitam perſonam. Item Prior mutuò non accipiet pluſquàm centum ſolidos, niſi de aſſenſu Capituli, nec pluſquàm decem libras præter aſſenſum domini Lingonenſis.

Item Fratres de Valle Scholarium non poterunt ordinem ſuperiùs ſpecificatum mutare, nec addere, nec ſubtrahere, neque alicui ſubjici, nec alios ſibi ſubjicere, nec omninò aliquid horum mutare quæ in præſenti paginâ continentur, niſi de voluntate & aſſenſu domini Lingonenſis, ac Prioris Vallis Scholarium.

In cujus rei teſtimonium nos & idem Prior Vallis Scholarium petitione & aſſenſu Fratrum ejuſdem Vallis, ſigillorum noſtrorum munimine præſentem chartam ſignavimus.

Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo quinto-decimo, menſe Septembri.

Ordinationes pro Noſocomio factæ ab STEPHANO *Noviomenſis Epiſcopo.* Ann. MCCXV.

STEPHANUS Dei gratiâ Noviomenſis Epiſcopus, univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſens ſcriptum pervenerit in perpetuum. Cum domus hoſpitalis Noviomenſis à prædeceſſore noſtro bonæ memoriæ Renaldo Noviomenſi Epiſcopo, ad receptionem pauperum infirmorum cum multâ fidelium devotione fuerit fundata: nos ipſam domum quæ redituum paucitate, & infirmorum ibidem decumbentium, & aliorum domûs ejuſdem cohabitatorum multitudine aggravari dignoſcitur, & immediatè nobis ſubjecta eſt, brachiis charitatis ſpecialiter amplexamur, paupertati & preſſuris ipſius ſalubriter impoſterum conſulentes. Nos igitur cum ultrà modum in multitudine Fratrum, vel Sororum ibidem cohabitantium eadem domus oneretur, proinde ſtatuimus ut ultrà quàm quinque Preſbyteri talis ætatis, qui idonei ſint ad divina celebranda, & duo Clerici apti & habiles ad ordinandum, in ea recipiantur, nec unquam numerum iſtum de cetero ſimul excedant, & quinque Converſi Laïci tantùm ibidem valeant admitti, & tredecim Sorores tantùm, quæ tales ſint & tam fortes, quòd officia domûs competenter valeant exercere: nec aliquando iſte numerus excedatur, ita tamen ut cum aliquis in utroque ſexu recipi debuerit, in habitu laïcali per annum probetur, & anno elapſo in conſpectu univerſitatis Fratrum & Sororum ordo domûs ei exponatur; & ſi ei placuerit, & domui ſimiliter, ut remaneat, & ſe promiſerit ordinem obſervaturum, de conſenſu univerſitatis, vel partis ſanioris in collegium domûs recipiatur: ita tamen quòd tria vota, videlicet obedientiæ, caſtitatis & renuntiationis proprietatis humiliter emittat; & quòd ſine licentiâ Præceptoris nihil recipiet, vel habebit, vel alii donabit, fideliter promittat: & tunc demum flexis genibus devotè & humiliter in manus Præceptoris in oſculo pacis recipiatur. Veruntamen nullus uxoratus cum uxore ſuâ ſimul recipiatur. Hanc autem noſtræ inſtitutionis paginam auctoritate Dei omnipotentis & beatæ MARIÆ Virginis, & omnium Sanctorum & noſtrâ ſub anathematis interminatione decernimus obſervari. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo quinto-decimo, menſe Martio.

Prologus STEPHANI *Noviomenſis Epiſcopi ad regulam fratribus & ſororibus hujus Noſocomii ab ipſo datam, ſive confirmatam.* An. MCCXVII.

STEPHANUS Dei gratiâ Noviomenſis Epiſcopus, univerſis Chriſti fidelibus præſentis paginæ inſpectoribus ſalutem in Domino. Cum ex commiſſo nobis paſtoralis officii talento ſuper gregem nobis creditum aſſiduè & inſtanter teneamur vigilare, & univerſis & ſingulis ſimus debitores in Chriſto; præcipuè tamen religioſis perſonis & mundo renuntiantibus debemus providere, ut ſicut ſæculo & actibus ſæcularibus, voto emiſſo & habitu Religionis aſſumto, renuntiaverunt exteriùs; ita quoque Chriſtum operibus ſanctis & obedientiæ nexibus aſtricti, & Chriſtianam Fidem interiùs imitentur. Veſtris igitur juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, regulam & ordinem, quem voluntate & habitu aſ-

ſumſiſtis,

ſumſtilis, tu Magiſter Hoſpitalis Noviomenſis, & vos Fratres & Sorores ejuſdem domûs, Epiſcopali auctoritate in perpetuum confirmamus, quædam pro utilitate domûs veſtræ de novo providè ſtatuentes, quædam verò de ſanctorum Petrum antiquatis regulis, & aliorum ordinum inſtitutionibus approbatis adjungentes; & ut regulam diligentiùs obſerveris, vobis in remiſſionem peccatorum veſtrorum injungentes.

Deum timere, & mandata ejus obſervate. Super omnia diligatur Deus, &c. *ſicut in Regulâ Noſocomii Belvacenſis Tom. I.*

ARTICULUS LVIII.

Si verò homicidium fecerit, vel incendium, vel furtum, vel adulterium, vel peccatum contrà naturam, & ſuper hoc convincatur, à domo ejiciatur.

ARTICULUS LIX. ET ULTIMUS.

Hæc autem à nobis conſtituta ſunt, ita quòd ſi domui viderimus expedire, ad petitionem ipſius domûs liceat nobis addere, vel ſubtrahere, vel mutare. Hanc autem noſtræ inſtitutionis paginam auctoritate omnipotentis & beatæ MARIÆ Virginis, & omnium Sanctorum Dei, & noſtrâ decernimus obſervari. Actum anno Domini M. CC. XVII.

Littera HONORII III. *Summi Pontificis Regulam iſtam approbantis.*

Anno MCCXVIII. HONORIUS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Rectori & Fratribus Hoſpitalis Noviomenſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ à rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Sanè autem cum ſicut referentibus vobis didicimus. . . . . . venerabilis frater noſter Stephanus Noviomenſis Epiſcopus, datis in Hoſpitali veſtro de approbatis religionibus, ordine ac regulâ ſuper numero Fratrum Hoſpitalis ipſius, & modo recipiendi eos, ac de aliis quæ regularem ſapiunt honeſtatem, certa & ſalubria ibidem ediderit inſtituta. Nos autem veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, ſtatura hujuſmodi, ſicut ab eodem Epiſcopo providè & ſalubriter facta ſunt, & ipſius litteris dicitur contineri, auctoritate Apoſtolicâ confirmamus, & præſenti ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani sV. Idus Decembris, Pontificatûs noſtri anno tertio.

GERARDUS *Noviomenſis Epiſcopus confirmat fundationem Noſocomii Noviomenſis.*

An. MCCXXII. GERARDUS divinâ miſeratione Noviomenſis Epiſcopus univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſens ſcriptum pervenerit in perpetuum. Cum domus hoſpitalis Noviomenſis ab anteceſſore noſtro bonæ memoriæ Rainaldo quondam Noviomenſi Epiſcopo ad receptionem pauperum infirmorum cum multâ devotione fidelium fuerit fundata, & poſtmodum à venerabili patre prædeceſſore noſtro Stephano in ordine & in numero Preſbyterorum & Clericorum, & Laïcorum Converſorum & mulierum infirmis miniſtrantium, ſecundum qualitatem temporis fuerit ordinata: nos attendentes ex inſinuatione Magiſtri & Fratrum ipſius domus, numerum iſtum mulierum ad officiom infirmorom non poſſe ſufficere, proinde ſtatuimos ad petitionem ipſius domûs, ut viginti Sorores ad ſervitium domûs admittantur, quæ tales ſint ac fortes, quòd officia domûs competentèr valeant exercere; quæ etiam per velamen nigrum capiti ſuo impoſitum tamquam Converſæ ipſius domûs cognoſcantur. Cætera verò quæ authenticis anteceſſorum noſtrorum continentur, firmiter volumus obſervari. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimò vigeſimo ſecundo, menſe Februario.

Littera WILLELMI *Noviomenſis Epiſcopi de eodem Hoſpitali Noviomenſi.*

An. MCCLXVI. UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Willelmus Dei gratiâ Noviomenſis Epiſcopus in Domino ſalutem. Cum religioſa domus hoſpitalis ſancti Joannis Noviomenſis ab anteceſſoribus noſtris ad pauperum infirmorum receptionem cum multâ fidelium devotione fundata fuerit, & poſtmodum in ordine & numero proborum Clericorum & Laïcorum Converſorum, & mulierum infirmis miniſtrantium, ſecundum qualitatem temporis fuerit ordinata: nos intelligentes ex inſinuatione Magiſtri & Fratrum ipſius domûs, numerum iſtum proborum ad officium divinum tam infirmorum quàm eorum parochialium Eccleſiarum, non poſſe ſufficere. Cupientes etiam cultum divinum non minui, ſed potiùs augmentari, tam ad petitionem dictæ domûs, quàm ad preces devotas venerabilis viri D. Petri dicti Chopin, Canonici in Eccleſiâ noſtra B. MARIÆ Noviomenſis, qui zelo devotionis motus dictæ domui centum & quadraginta libras Pariſienſes ob remedium animæ ſuæ & anteceſſorum ſuorum conceſſit, ad conſtituendum de novo unum Preſbyterum cum aliis: proinde ſtatuimus, ut ſex Preſbyteri in dictâ domo dicti Hoſpitalis ad dictum officium faciendum tam in dictâ domo, quàm in dictis Parochiis perpetuò admittantur. Cætera verò quæ in authenticis anteceſſorum noſtrorum continentur, firmiter volumus obſervari. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo noſtro pontificali fecimus roborari. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſexto, menſe Martio.

An. MCCXVI. *De judicio facto inter* BLANCAM *Comitiſſam Campaniæ, &* ERARDUM *de Brena, apud Meledunum à* PHILIPPO *Auguſto Rege.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd cum dilecta & fidelis noſtra Blanca Comitiſſa Campaniæ citata eſſet per Ducem Burgundiæ, M. de Montemaurenci, & W. de Barris, ut in Curiam noſtram veniret juri paritura de querelis quas Erardus de Brena, & Philippa quæ dicitur uxor ejus, contrà eamdem Comitiſſam, & ejus Filium proponebant; & ſuper eo quòd ipſe Erardus & eadem Philippa petebant à nobis, quòd nos reciperemos ejuſdem Erardi homagium de Comitatu Campaniæ, ſicut Comes Henricus nepos noſter, quem ipſa Philippa patrem ſuum eſſe dicebat, inde ſaiſitus fuerat. Tandem apud Meledunum in noſtrâ præſentiâ conſtituti prædicta Blanca Comitiſſa Campaniæ, & Thiobaldus filius ejus ex unâ parte, & prædicti Erardi de Brena & Philippa ex altera, requirentes ſuper hoc ſibi fieri judicium; judicatum eſt à Baronibus noſtris, videlicet à Remenſi Archiepiſcopo, W. Lingonenſi, W. Catalaunenſi, Ph. Belvacenſi, St. Noviomenſi Epiſcopis, & Od. Duce Burgundiæ Paribus Regni noſtri, & aliis multis, ſcilicet Vu. Comite Pontivi, R. Comite Drocenſi, P. Comite Britanniæ, G. Co-

mite S. Pauli, W. de Rupe Seneſcallo Andegavenſi, Vu. Comite Joviniacenſi, I. Comite Belli-montis, R. Comite de Alençonio, & etiam quibuſdam Epiſcopis, videlicet Autiſſiodorenſi, Carnotenſi, Sylvan. & Lexov. nobis audientibus & judiciam approbantibus, quòd homagium Erardi de Brena, vel dictæ Philippæ de Comitatu Campaniæ nullatenùs recipere debebamus, quamdiù Blanca Comitiſſa & Theobaldus filius ejus vellent jus facere in Curiâ noſtrâ & proſequi: & quòd uſus & conſuetudo Franciæ talis eſt, quòd ex quo aliquis ſaiſitus eſt de aliquo feodo per dominum feodi, dominus feodi non debet alium recipere in hominem de eodem feodo, quamdiù ille qui ſaiſitus eſt de feodo per dominum feodi, velit & paratus ſit jus facere in Curiâ Domini feodi & proſequi.

Et quia Comitem Theobaldum quondam nepotem noſtrum, Patrem illius Theobaldi, per aſſenſum Baronum noſtrorum nullo contradicente recepimus in hominem de Comitatu Campaniæ & Briæ, ſicut pater ejus Comes Henricus inde tenens fuerat, & poſt deceſſum dicti Comitis Theobaldi recepimus Blancam Comitiſſam de eodem Vicecomitatu in feminam noſtram, ſicut de Ballio, & poſtea Theobaldum filium ejus, ſalvo Ballio matris ſuæ, nullo contradicente: de jure non debebamus deſaiſire Blancam Comitiſſam Campaniæ vel Theobaldum filium ejus de Comitatu Campaniæ & Briæ, quamdiù parati eſſent jus facere in curiâ noſtrâ & proſequi, & ipſa coram nobis & aliis Baronibus noſtris id ſemper obtulit. Hoc autem judicium prædictum conceſſerunt prædicti Erardus & Philippa; & eâ die, quâ iſtud judicium factum fuit, nihil ampliùs quæſierunt à prædictâ Comitiſſâ & ejus Filio, & ſic ſine die receſſerunt.

An. MCCXVII.

ROBERTI *Rotomagenſis Archiepiſcopi fœdus initum cum Rege.*

UNiverſis Chriſti Fidelibus ad quos præſentes literæ pervenerint, R. Dei gratia Rotomagenſis Archiepiſcopus in Domino ſalutem. Noveritis nos Domino noſtro cariſſimo PHILIPPO Regi Francorum illuſtri conceſſiſſe, ut quotieſcumque Baillivi ſui capitales mandaverint Decanis noſtris quòd ipſi veniant, quilibet eorum, videlicet cum quatuor Preſbyteris, ad faciendum recognitiones Eccleſiarum de quibus dubitatum fuerit ad quos jus pertineat patronatûs, & ad removendos fugitivos ab Eccleſiis ſecundùm uſus & conſuetudines Normaniæ, volumus & præcipimus, quòd prædicti Decani cum Preſbyteris, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, veniant ad diem à Baillivis D. Regis ſibi ad faciendum hæc aſſignatam. Quòd ſi ſuper hæc deficerent, volumus & concedimus quòd ſinguli eorumdem Decanorum pro ſingulis defectibus emendam perſolvant novem libras, quas domus leproſorum Rotomagenſium habebit ſine relaxatione. Ita quòd nobis vel mandato noſtro reddi non poterunt novem libræ, niſi ad opus dictorum leproſorum. Præterea conceſſimus quòd placita Judæorum teneantur in villâ de Deppâ contrà homines de Deppâ, ſicut ſolebant teneri tempore Galteri Archiepiſcopi Rotomagenſis, & tempore Domini Regis Philippi uſque modo. Conceſſimus etiam ob amorem Domini Regis quamdiù nobis placuerit, quòd nos vel Officialis noſter non excommunicabimus capitales Baillivos Domini Regis Domino Rege ſuper hoc non requiſito, dantes eiſdem quindecim dies de reſpectu. niſi iidem Baillivi teneant Clericum tonſuram habentem, vel catalla ejus, quæ reddere nollent nobis vel Officiali noſtro. Et conceſſimus quòd nos inquiſitionem factam per Epiſcopos & Barones. & alios fide dignos, ſuper articulo iſto in proximo ſcacario Paſchæ tenebimus & obſervabimus.

Item petivimus, & Dominus Rex conceſſit nobis, quòd inquiſitio fiat quales redditus & quales conſuetudines Archiepiſcopus Galterus habuit in portu Archellarum ratione foreſtæ Alacris-montis. Et nos ob amorem Domini Regis volumus & conceſſimus, quòd Haïa archiarum ſit immunis ab his conſuetudinibus, quocumque modo fiat inquiſitio. Item conceſſimus ob amorem Domini Regis, quod quamdiù vendi faciet groſſum & magnum nemus Novi-Caſtri & Luciaci, cum minuto ſub eo exiſtente, cenſarii noſtri de Alicrmont non ibunt ad vendendum nemus apud Novum-Caſtrum de aſſenſu vel de præcepto noſtro; & ſi irent, nos eas exinde non garantiremus. Et ſi Dominus Rex non faceret vendi in boſcis Novi-Caſtri & Luciaci, ſicut prædictum eſt, ipſi cenſarii poſſent ire per viam antiquam ad vendendum nemus apud Novum-Caſtrum. Præterea ponimus in bonâ ſufficientâ inquiſitionem de villâ de Donret & de præbendis Gornaii. Itaque quando Domino Regi placuerit, faciet inquiri de jure noſtro, & inde faciet voluntatem ſuam. Actum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo ſeptimo decimo, ſexto Kal. Aprilis.

Hæc eſt finis & concordia facta inter HENRICUM *Regem Angliæ & dominum* LODOVICUM *Primogenitum filium* PHILIPPI *Regis Franciæ, ſub hac forma.*

Anno MCCXVIII. *Ex Chartulario S. Ægidii apud Pontem Audomari.*

NOtum ſit tam præſentibus quàm futuris. quòd hæc eſt forma pacis factæ inter dominum Regem Angliæ illuſtrem, & Dominum LODOVICUM domini Regis Franciæ primogenitum. In primis quòd omnes homines & impriſii domini Lodovici, & coadjutores ſui Anglici, & alii, qui terram tenuerunt in principio guerræ, in regno Angliæ habeant terras ſuas & ſaiſinas ſuas quas habuerunt in initio guerræ, & rectas conſuetudines & libertates Regni Angliæ: & ſi emendationes inde factæ fuerint, communes ſint tam illis, quàm aliis.

Item dominus H. Rex Angliæ, & omnes homines & impriſii ſui, qui terram tenuerunt in initio guerræ in Regno Angliæ.

Item civitas Londonienſis, & omnes aliæ civitates & burgenſes, habeant ſuas rectas conſuetudines & libertates.

Item omnes priſones qui capti fuerunt ex utrâque parte poſtquàm dominus Lodovicus applicavit in Anglia, deliberentur. De aliis verò qui capti fuerunt ante primum ejus adventum in Angliâ, ſic erit quòd Conſilium domini Regis Angliæ eliget tres de Conſilio domini Lodovici, per quorum ſacramentum fiat inquiſitio, qui fuerint homines vel impriſii domini Lodovici die quo capti fuerint, & per ſacramentum prædictorum deliberentur.

Item de omnibus priſonibus ſic erit, quòd omne quod ſolutum eſt de redemptionibus illorum, ſolutum ſit: & id quod ſolutum non eſt, unde termini tranſierunt ſolvatur; & redemptionum reſiduum quietum ſit: & ſi contentio fiat, & dicatur quòd termini de redemptionibus priſonum præteriti ſint, Conſilium domini L. eligat tres de Conſilio domini Regis Angliæ, per quorum ſacramentum declaretur ſi termini de redemptionibus tranſierunt, necne. Et ſi à die Martis proximâ ante feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis aliqua deſtructio fieret priſonibus de

Digitized by Google

ſolutione redemptionum facienda, inde quieti ſint. Omnes priſones & alii de Regno Angliæ, qui contrà dominum Regem Joannem quondam Regem Angliæ fuerint, faciant per homagium ſecuritatem domino H. Regi Angliæ ſecundùm legem & conſuetudinem Regni Angliæ, & per ſacramenta & chartas ſuas.

Item, dominus Lodovicus reddet omnes obſides illis à quibus eos habuit, qui traditi fuerint pro fideli ſervitio, & alios qui traditi fuerint pro pecuniâ unde termini tranſierunt, ſolutâ pecuniâ liberabit.

Item, reddentur domino H. Regi Angliæ & ſuis omnes civitates, burgenſes & caſtra, & terræ quæ occupatæ ſunt per guerram iſtam, in quocumque Regno Angliæ ſint.

Item, de inſulis ſic fiet: Dominus L. mittet litteras ſuas patentes fratribus Euſtachii Monachi, præcipiens quòd illas reddant domino H. Regi Angliæ. Et niſi illas reddiderint, diſtringet illos dominus L. pro legale poſſe ſuo per feoda, & per terras eorum, quæ de feodo ſuo movent ad illas reddendas. Et ſi hæc facere noluerint ſint extrà pacem iſtam. De Rege Scotorum ſic fiat, & dominus L. mandet ei formam pacis factæ inter dominum Regem Angliæ & ipſum, & quòd ſi noluerint eſſe in pace illâ, reddant domino Regi Angliæ omnia caſtra & priſones, & terras quas occupavit occaſione hujus guerræ. Idem faciet dominus Rex Angliæ dicto Regi Scotorum. Eodem modo mandabit dominus prædictus L. Lewelino & aliis Valenſibus.

Item, dominus L. acquietabit omnes Barones & homines de Regno Angliæ ab omnibus homagiis, fidelitatibus, confœderationibus & impriſiis; & de cætero nullam inibit confœderationem unde malum vel damnum poſſit aliquo tempore evenire domino H. Regi Angliæ, vel heredibus ſuis de Regno Angliæ occaſione hujus guerræ. Idem facient Barones Angliæ domino Henrico Regi Angliæ, quòd nullam facient prædicto domino L. vel alicui illi confœderationem, homagium, fidelitatem vel impriſiam contrà dominum ſuum H. Regem Angliæ vel heredes ſuos.

Item, dominus L. faciet juramentum corporale, & ſui cum eo, & chartas ſuas facient ſinguli, quos Conſilium domini Regis voluerit, quòd pacem præſcriptam firmiter & fideliter tenebunt. Ad impetrandum ſuper hoc confirmationem domini Papæ & domini Legati apponet legale poſſe ſuum per preces.

Item, de debitis ſic fiat, quòd omnia debita, quæ debentur domino L. unde termini tranſierunt, ei reddantur.

Item, notandum eſt quòd in primo capitulo ubi legitur de impriſiis domini L. intelligitur de laicis tantùm, Clerici tamen Anglici qui laica feoda habuerunt, habeant terras & ſaiſinas ſuas, quas habuerunt in initio guerræ.

Ut omnia prædicta perpetuam obtineant firmitatem, dominus Gwalterus Tituli ſancti Martini Preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus; dominus H. Rex Angliæ, Willelmus Mareſchallus Penbroc, H. de Burgo Juſticiarius Angliæ, R. Comes de Ceſtris, Willelmus Comes Sariſb rí, Willelmus Comes de Varennes, Will. Comes d'Arondel, Will. Aubenii, Willelmus Briuere, Willelmus Mareſchallus juvenis, Falcaſius de Brauté, R. de Mortuomari, L. de Érdivert, R. de Veteri-Ponte, Gaufridus de Nova-villa, R. de Inſula, Philippus de Aubigne, R. filius Regis, huic ſcripto ſigilla ſua appoſuerunt.

Datum apud Lamech Anno ab Incarnatione Domini MCCXVII. XX. die Septembris, anno domini Henrici Regis Angliæ tertii primo.

NUNONIS SANCII *Edictum pro pace ſeu treuga ſervanda.* An. MCCXIII.

AD honorem Dei omnipotentis qui auctor pacis eſt & amator caritatis, & glorioſæ genitricis ejus Virginis MARIÆ, & omnium Sanctorum. Nos NUNO SANCII dominus Roſſilionis, Confluentis, Cerritaniæ & Valliſpiri, conſilio, & voluntate, & auctoritate dilecti patris noſtri Galteri Dei gratiâ Elnenſis Epiſcopi, & conſiliô Baronum noſtrorum, tam civium quam burgenſium, anteceſſorum noſtrorum ſequentes veſtigia, publicæque utilitati totius terræ noſtræ conſulere providentes, paces & treugas facimus & conſtituimus in toto Epiſcopatu Elnenſi & Cerritaniæ.

Sed cum ea quæ divino cultui fuerint deputata primò præ oculis debeamus habere, in primâ pacis conſtitutione, ſub pace & treugâ ponimus omnes Eccleſias cum earum cœmeteriis & ſacrariis, quæ ſpeciali hominum cenſurâ in bonis Dei intelliguntur, & cum omnibus rebus earum mobilibus & immobilibus, & ſe moventibus, & cum hominibus earum & rebus. Item ſub hac pace & treugâ ponimus & conſtituimus omnes Clericos in quocumque ſint ordine conſtituti, & Monachos Regulares, Sanctimoniales, Hoſpitalarios, Templarios, ſive Fratres ſancti Sepulcri, & omnes alios viros Religioſos, & monaſteria omnia, & quælibet loca religioſa, & omnes honores & poſſeſſiones eorum, & alias res mobiles & immobiles & ſe moventes. Item emunitates ſive ſalvetates Hoſpitalitatis Jeroſolymitani ſub eâdem pace conſtituimus, & aliorum venerabilium locorum. Statuimus tamen quod de cætero domus Templi & Hoſpitalis, vel alius venerabilis locus religioſus non recipiat novas ſalvetates ſine conſilio domini Epiſcopi, & Vicarii noſtri.

Item ſub hac pace ſint viduæ, & orphani & pupilli, & res eorum mobiles & immobiles & ſe moventes. Item guidatica, & pennones, & omnia regalia firmiter obſervari & cuſtodiri ſub hac pace & ſecuritate jubemus, etiam omnes venientes ad curiam noſtram, ſtando, eundo, & redeundo, cum omnibus rebus eorum mobilibus & immobilibus & ſe moventibus. Item ſub hac pace ſint cives, burgenſes & omnes alii caſtrorum & Reg. & villarum, Eccleſiarum & locorum religioſorum habitatores, ſive in villis, vel civitatibus, vel aliis locis habitantes, & omnes eorum poſſeſſiones, pignora, & univerſa tam mobilia quàm ſe moventia. Item ſub hac pace ſint omnes Judæi & Sarraceni, qui videlicet ſub fide & cuſtodia in terra noſtra habitantes, & omnes res & poſſeſſiones eorum.

Item ſub hac pace ſint camini & ſtratæ ſive viæ publicæ, & omnes homines tam domeſtici quàm peregrini, mercatores, aliique per eas euntes & redeuntes, cum omnibus quæ ſecum ducant vel portaverint; & ut nullus eidem iter agentes invadat, vel in corpore proprio, ſive in rebus ſuis aliquid injuriæ ſive moleſtiæ inferat; militibus exceptis & eorum filiis qui inter ſe manifeſtè guerram habuerint; & exceptis propriis hominibus, quos dominus in camino capere liceat.

Item villanos & villanas Eccleſiarum & Monaſteriorum & aliorum locorum religioſorum, & noſtra, & omnes res mobiles & immobiles vel ſe moventes ſub pacis & treugæ ſecuritate conſtituimus. Verùm ſi cum armis in malefacio fuerint depreh. nſi, damnum eis ibi illatum non requiratur pro pace fracta: ita tamen quòd ſi infrà terminos caſtri in quo ha-

Digitized by Google

b tantes fuerint capti ſine aliquâ redemptione abſolvantur; ſi verò ultrà terminos caſtri exierint cum armis & capti fuerint, vel aliquod malum acceperint, non requiratur pro pace fractâ; ſibi enim imputent, niſi res ſuas ſequerentur. Homines verò Militum ſi in maleficio deprehendantur, non requiratur pro pace fracta ſive damnum acceperint, ſive capiantur.

Item ſtatuimus & ponimus ſub pacis & treugæ ſecoritate Villanos & Villanas Militum tam de allodiis quàm de feudis, cum omnibos beſtiis minutis vel groſſis, ſive cum omnibus animalibus parvis vel magnis, ſive ſint aratoria ſive non, vel apta ad arandum ſive non, cum inſtrumentis araturiis, & cum ſuis bubulcis, ſive qui ea cuſtodieriut & gubernaverint, ita quòd nullus eorum animalia capiat, nec etiam in proprio corpore prædictorum rusticorum aliquod damnum inferat, niſi in maleficiis inventi fuerint, vel in cavalcadis cum dominis ſuis aut cum aliis ierint. Item beſtias aratias Militum cum inſtrumentis, & cum eis qui eas cuſtodierint & gubernaverint ſub eâdem pace & ſecuritate conſtituimus. Item ſub ejuſdem pacis regimine ſint apud alvearia, ſive palumbaria, molendina, palearia, oliveta, & fructus eorum cujuſcumque ſint.

Item ſub prædictæ pacis conſtitutione mandamus firmiterque ſtatuimus, quòd ſi aliquid ſic pro indiviſo aliquorum fuerit commune, quòd aliqua pars ſit ſub treugâ, alia non, illa pars quæ fuerit ſub treugâ ſalvet aliam quæ non fuerit ſub pace. Prohibemus inſuper ne aliquis incendium mittat, vel ignem ad nocendum ſupponat etiam ſi guerram habuerint, quòd ſi fecerit tamquam invaſor pacis habeatur.

Si quis verò præſcriptam pacem in aliquo vel in aliquibus capitulis infringere, vel violare præſumſerit, intrà quindecim dies ad monitionem Vicarii noſtri, vel domini Epiſcopi damnum componat illi cui malum fecerit in ſimplum; poſt quindecim verò dies, duplum, præſtandis inſuper ſexaginta ſolidis nobis & Epiſcopo ad quos querimonia fractæ pacis & treugæ dinoſcitur pertinere, ſi Milites fuerint vel eorum filii & nobiles bajuli, vel homines villarum qui pacem violaverint: ruſtici verò & alii homines pœnam præſtent viginti ſolidorom, dividendum ſecundum quod in pacibus anteceſſorum noſtrorum invenitur ſtatutum. Et inſuper ſi infrà prædictos quindecim dies per Nos, vel per Epiſcopum, vel per Vicarium noſtrum, vel nuntios idem temerator damnum non emendaverit, exinde ipſe malefactor & complices ſui, coadjutores & conſiliatores ejus ab Epiſcopo excommunicentur, & poſtea à prædictâ pace & treugâ ſeparati intelligantur, ita quòd malum quod propter hoc eis fuerit illatum non requiratur pro pace & treuga fractâ; ſalvis tamen aratoriis, animalibus & ſuis frumentis, apum alveariis, palumbariis, molendinis & olivetis. Sed ſi malefactor & coadjutores ejus jamdicto querelanti ullum malum fecerint, emendetur pro pace fractâ.

Ab hac autem pace eacludimus hæreticos manifeſtos & eorum credentes atque fautores, fures & latrones, & eorum receptatores, & publicè excommunicatos, niſi voluerint ſe emendare ad mandatum Epiſcopi. Statuentes inſuper firmiterque mandamus ut nullus eos defendat, imò manifeſtet eos & omnibus modis devitet. Volumus præterea ut nullus pacis violatores manuteneat, nec aliquis qui ſit baudator appellatus, niſi qui ſe voluerit per judicium curiæ expiare. Ad..... tes inſuper, firmiterque ſtatuimus & jubemus, quòd ea quæ ab anteceſſoribus noſtris ſtatuta ſunt de pacibus & treugis ſervandis atque tenendis, inviolabiliter ab omnibus teneantur, ſerventur & cuſtodiantur.

Violatores autem pacis ſatis dare, & pignora mittere in manu Vicarii noſtri in propriis perſonis, ſi tamen dominus qui eos ad maleficium duxerit, vel ad guerram voluerit pignora mittere pro ſe, & pro militibus, & pro omnibus qui de domo & familiâ ſuâ fuerint, recipiatur. Si verò homines Monaſteriorum vel aliorum locorum religioſorum inter ſe damnum dederint in corpore ſive in rebus, & querimonia iſta ad Vicarium noſtrum pervenerit, remittat eum vel eos ad dominos proprios, & ſi infrà quindecim dies damnum in poſſe dominorum ſuorum reſarcire noluerint, aut directum firmare, deinde Vicarius accipiat pignora in perſonis propriis, & cauſa illa ſine debito ſub ejus examine terminetur.

Item ſtattimus & mandamus, ut paces iſtæ & treugæ ſint firmæ & duraturæ ab hac die uſque ad feſtum proximum Omnium Sanctornm, & à feſto Omnium Sanctorum uſque ad decem annos continuos & completos. Item ſtatuimus firmiter & mandamus, quòd nullus expuguet aliquod caſtrum vel aliquam munitionem cum guſsâ vel pererio vel mangauello, vel cum alio genere lignorum prout in uſaticis anteceſſorum noſtrorum ſtatutum eſt.

Item ſtatuimus atque jubemus quod omnes Milites, & cives, burgenſes & homines villarum à quatuordecim annis & ſuprà paces iſtas jurent ut eas teneant, & defendant fideliter ſine fraude. Quicumque autem admonitus à domino Epiſcopo vel à noſtro Vicario, ab Epiſcopo ſi jurare eas noluerit excommunicetur, & ſit à pace & treugâ excluſus, & cogatur per pacem eam jurare.

Hanc autem pacem ſtatuimus ſalvis joribus & libertatibus Eccleſiarum, & noſtris atque Militum, & ſalvis in omnibus conſuetudinibus Perpiniani.

Ad majorem itaque firmitatem iſtarum pacium & treugarum, nos Nuno Sancii juramus manibus noſtris propriis per Deum & hæc ſancta quatuor Evangelia, prædicta omnia, ut dictum eſt, fideliter obſervare atque defendere ſine fraude & aliquo ingenio.

Actum eſt hoc ſexto Nonas Octobris, anno Domini MCCXVII.

Nuno.
B. Ugo de Serralonga juro.
A. de Salſis juro.
R. de Caſtell-roſſilione, & filius ejus juramus.
G. de Monteſquio juro.
G. de Salſis juro.
Dalmatius de Requeſen juro.
A. de Mutationibus juro.
Po. de Orcaſano juro.
J. de Mutationibus joro.
Bremundus de Villalonga juro.
R. de Villarnaldo.
Odo de Parietibus tortis.
B. de Erreſſerta.
B. de Perrellonibus.
B. de Ortaſano.
Bn. d.....
G. Jordanus.
R. de Carauto.
B. de Malloy.
G. de Ioſula.
B. Lenceolus.
A. de Villalonga.
Goittardus de Allamano.
A. de Villarnaldo.
G. de Villarnaldo.
Turrilietas.
Tortus de Fontejocoſo.
Galterus de Orulo.
A. Canoto.
Bertrandus Darſato.
P. de Villalonga.
G. de ſancta....
A. de Caſtrobona.
Ugo de Mataplana.
B. de Faga.
B. Daragallo.
G. B. de Paracollis.
Gaucerandus Durgio.
Ademarus de Molleto.
B. de Bredis.
R. de Envegio.
Bertrandus de Inſula.
Ot. de Corbonis.
B. de ſancta Eulalia.
B. de Bolviro.
R. de Solerio.
G. de Vidrignanis.
P. Raimundi de Torna-

bore.	B. de Taurinano.
Gueraldus de Inſula.	Berengarius Arnaldus.
R. de Verneto.	Vitalis de Inſula.
G. de Saltooo.	Ermengaudus de En.

An. MCCXIX.

Philippi Auguſti decreta de Judæis.

HÆc eſt conſtitutio quam fecit Dominus Rex de Judæis poteſtatis ſuæ anno D. MCCXVIII. menſe Februarii. Nullus Judæus ab octavis Purificationis Beatæ MARIÆ manica mutuo tradet alicui Chriſtiano qui propriis manibus laboret, ſicuti ſunt agricola, ſutor, carpentarius, & hujuſmodi, qui non habent hereditates vel mobilia unde poſſint ſuſtentari, niſi laborent propriis manibus: nec debitum curret ultrà annum à mutuo facto: & libra non lucrabitur per ſeptimanam niſi tantùm duos denarios.

Item nullus Judæus mutuos tradet Monacho vel Canonico Regulari, niſi de aſſenſu Abbatis & Capituli ſui, & per literas ſuas patentes: nec alicui Religioſo ſine aſſenſu Capituli ſui cum literis ſuis patentibus.

Item nullus Judæus accipiet in vadium ornamentũ Eccleſiæ, aut veſtimentum ſanguinolentum aut madidum, aut ferrum carrucæ, aut animalia carrucæ, aut bladum non ventilatum.

Item ſi aliquis Judæus Militi, vel Burgenſi, ſeu Mercatori mutuo pecuniam tradiderit, pro debito ſuo accipiet aſſignamentum à debitore hereditatis tenementi, vel redditus per aſſenſum domini de quo debitor tenet; & ſi debitor violentiam fecerit de aſſignamento, uſura curret quamdiù durabit violentia poſt clamorem Judæi: & ille qui violentiam fecerit, domino Regi emendabit; & ex quo factum fuerit aſſignamentum, non curret debitum niſi facta fuerit violentia, ut dictum eſt.

Item Judæi Normanniæ coram Ballivo ſuo in aſſiſiis quæ habent recordationem, vel coram Ballivo præſentibus decem Militibus, habebunt recordationem debitoris de ſummâ debiti, & de aſſignamento, ut ibi inrotulentur tam debita quàm aſſignamenta. Si verò abſente Ballivo factum fuerit aſſignamentum, & debitor noluerit venire coram Ballivo & decem Militibus, vel in aſſiſiâ, ſicut dictum eſt, ſi Judæus id probaverit per teſtes legitimos Chriſtianos, Ballivus compellet debitorem & garentos nominatos coram ſe & decem Militibus, vel in aſſiſiâ ad faciendam recordationem, & inrotulationem tam debiti quàm aſſignamenti. Si Miles vel aliquis alius quicumque fuerit, voluerit in vadium ponere equum ſuum, vel veſtimenta, vel alias res mobiles quæcumque fuerint, Judæo licebit accipere, ſed dominus Rex ſuper hoc ſe non intromittet. De debitis mutuatis ante Purificationem non compelletur debitor, aut ejus plegius, vendere hereditatem ſuam aut redditus ſuos; nec propter hoc capientur corpora eorum, ſed aſſignabuntur Judæo duæ partes hereditatum aut redditiuum tam debitoris quàm plegii, & de tertiâ parte vivent: nec propter hoc capientur animalia carrucæ debitoris aut cultoræ, aut alia utenſilia domûs ſuæ. Omnes debitores tam Franciæ quàm Normanniæ, qui non habent hereditates, vel mobilia unde poſſint ſuſtentari, niſi laborent propriis manibus, habent reſpectum trium annorum ad ſolvendum debita ſua, faciendo ſecuritatem de quolibet tertio ſingulis annis reddendo.

An. MCCXIX.

De tribus Perſonatibus additis in Eccleſia Ambianenſi, & eorum redditus & munia præſcribuntur.

EUVRARDUS divinâ permiſſione Ambianenſis Eccleſiæ Miniſter humilis, omnibus præſens ſcriptum inſpecturis æternam in Domino ſalutem. In publicam volumus venire notitiam, quòd de communi aſſenſu & voluntate Capituli noſtri, ad ſervitium noſtræ matris Eccleſiæ & honorem ampliandum, pro utilitate etiam publicâ totius Diœceſis tres Perſonatus in noſtra Eccleſiâ conſtituimus, Præcentoriam videlicet, Magiſteriam Scholarum, & Pœnitentiariam, ita quod cuilibet Perſonatui proventus proprios duximus aſſignandos: Præcentoriæ ſcilicet proventus, qui ante hoc ſtatutum Cantoriæ fuerant aſſignati, loco autem illorum proventuum in recompenſatione ipſius Cantoriæ viginti quinque libras de Theſauraria percipiendas annuatim aſſignavimus, donec vacent nobis aliqui redditus altarium, per quo Cantoriæ aſſignandos uſque ad dictam ſummam viginti quinque librarum Theſaurariam noſtram noverimus; dictas autem viginti quinque libras ab illo qui Theſaurariæ præerit, Cantori reddi volumus, & præcipimus ad hos terminos, ſcilicet ad feſtum ſancti Remigii ſex libras & quinque ſolidos, ad natale Domini tantumdem, ad Paſcha tantumdem, in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ tantumdem: Magiſteriæ autem Scholarum viginti quinque libras: Pœnitentiariæ verò viginti aſſignavimus ad proventus altarium de ſancto Maxentio & Ramburelles percipiendas annuatim; ita quòd à Præſbyteris dictorum locorum fidelitatem facimus exhiberi perſonis quæ dictos Perſonatus habebunt.

Sic autem diſtincta ſunt dictorum Perſonatuum officia: Præcentor proximum ſtallum poſt Decanum, Cantor proximum ſtallum poſt Præcentorem habebunt, Præcentor in ſuperiori ſtallo Canonicos inſtallabit, Cantor in inferiori. Uterque dabit regimen duarum Scholarum cantûs. Juriſdictio puerorum communis erit utrique; communi conſilio recipient in choro pueros, uterque poterit ejicere delinquentem, ejectus ab uno non introducetur ab alio, niſi ejicientis ſatisfecerit arbitrio. Præcentor audiet à pueris id quod debent cantare; Cantor etiam pro exceſſibus ſuis verberabit; Præcentor & Cantor ſimul regent chorum in Nativitate Domini, in Epiphaniâ, in Paſchâ, in Aſcenſione, in Pentecoſte, in feſto Trinitatis, in quatuor feſtis Beatæ Virginis, in duobus feſtis B. Firmini Martyris, in duobus feſtis B. Joannis Baptiſtæ, in feſto S. Fulciani, in feſto ſancti Firmini Confeſſoris, in feſto ſancti Honorati, in feſto Dedicationis, in feſto Sanctorum Petri & Pauli, in feſto S. Mariæ Magdalenæ, in feſto Sanctorum omnium: in aliis duplicibus Cantor cum uno de Canonicis reget Chorum. In Ordinibus, in conſecratione Chriſmatis, in benedictionibus Abbatum, Præcentor Chorum reget: in Synodo, prima dies eſt Præcentoris, ſecunda Cantoris; Præcentor officium anni prænonciabit, & in iis omnibus ſi alter abſens fuerit, ille qui præſens erit ſupplebit defectum; Cantoris erit ſcribere tabulam Cantorum. Si quid autem ad ipſorum officia adjiciendum fuerit, conſilio noſtro & Capituli diſponetur. Magiſter verò Scholarum proximum ſtallum juxtà Archidiaconum Ambianenſem; Pœnitentiarius proximum juxtà Pontenſem habebunt. Magiſter verò Scholarum ſignabit lectiones in Matutinis & in Miſsâ legendas, & auſcultabit ſi fuerit requiſitus; litteras Capituli faciet, regimen Scholarum conferet de anno in annum; tabulam lectorum

ſcribet. Pœnitentiarius verò loco noſtri Confeſſiones audiet, de quâcumque parte Diœceſis ad ipſum referantur; exceptis Confeſſionibus Curatorum noſtrorum, & Magnatum & Baronum, quas nobis reſervamus: ad illum etiam, tamquam ad illum quem poſt nos in hoc officio proximum eſſe volumus, dubitationes ſi quæ emergent in foro pœnitentiali jobemus reportari. Pœnitentias injunctas ab aliis Confeſſoribus relaxare poterit aut mutare, prout ſecundùm Deum viderit expedire: Proviſionem etiam & curam domûs hoſpitalariæ Ambianenſis loco noſtri habebit.

Ut autem hoc ſtatutum impoſterum inviolabiliter obſervetur, præſens ſcriptum ſigilli noſtri munimine duximus roborandum. Actum anno ab Incarnatione Domini MCCXVIII. in vigiliâ Paſchæ.

An. MCCXIX.

J. Epiſcopi Acconenſis Epiſtola ad HONORIUM III. Papam.

SAnctiſſimo Patri ac domino H. Dei gratiâ ſummo Pontifici, J. divinâ permiſſione Acconenſis Eccleſiæ Miniſter indignus, tam debitam quàm devotam cum oſculo pedum reverentiam. Poſtquàm divinæ propitiationis mirificentia ſervorum ſuorum diuturnos atque multiplices miſerata labores, Damiatæ civitatem xl. millibus pugnatorum infrà muros abſque gladio & pugnâ interemptis, in manus Chriſtianorum tradidit, & caſtrum Thaneis inexpugnabile fugientibus Sarracenis impiis nemine perſequente ſubjecit Chriſticolis; ſuccedentibus proſperis multi ex noſtris tantorum beneficiorum immemores & ingrati Dominum ad iracundiam provocaverunt, variis criminibus animas ſuas obligantes, & maximè ſpoliis paganorum & theſauris civitatis, furto & rapinâ communitatem exercitûs defraudando. Quibus iratus Dominus, exemplo Achor, qui de anathemate Jerico furtivè retinuit, ultione manifeſta in mari & in terrâ eos periclitari permiſit; quibuſdam eorum à Sarracenis captivatis, aliis mari ſubmerſis, aliis mutuò à ſe interfectis; alii autem pecuniam per ſacrilegium retentam cum aleis & meretricibus luxurioſe vivendo turpiter conſumſerunt. Et ita ſordida præda eventos bonos non habuit, ſed miſeris poſſeſſoribus ſuis excommunicationis vinculo innodatis fuit in laqueum & in ruinam, & cum eis pecunia eorum fuit in perditionem.

In illâ autem tempeſtate & tenebroſo tempore falſi nominis peregrini ſuprà modum corruperant vias ſuas, corruentes de peccato in peccatum, divino timore poſtpoſito; & qui in ſordibus erant, adhuc ſordeſcebant, paſſim luxuriantes in comeſſationibus, & ebrietatibus vacantes, invicem mordentes, atque invicem detrahentes, ſeditioſi, prophani, & proditores, Chriſti negotium malitioſè perturbantes, & Chriſtiani exercitus impedientes promotionem. Prælatis autem neque obedientiam neque ullam exhibebant reverentiam; ſed gladium Eccleſiaſticum contemnentes, excommunicationis vilipendebant ſententias.

Rex autem Jeruſalem cum omnibus ferè militibus ſuis exercitum deſeruit. Magiſter Templi cum majori parte Fratrum ſuorum receſſit. Omnes ferè milites Francigenæ abierunt, Dominus autem Patriarcha noluit nobiſcum in exercitu remanere. Omnes autem qui de Cypro erant, nos reliquerunt; & generaliter omnes fere orientales, tam Prælati, quàm Milites ſæculares, abſentes erant, exercitu peregrinorum ante Damietam in magno periculo remanente. Tantâ autem paupertate omnes ferè milites noſtri attenuati fuerant, quòd in toto exercitu quatuor vel quinque vix reperiri poterant, qui de ſuo in Chriſti ſervitio valerent ſubſtentari; præſertim cum nec Reges, nec alii potentes in exercitu remanſiſſent, exceptô Comite Matthæo de regno Siliciæ, qui milites quotquot poterat propriis expenſis retinebat. Dominus autem Legatus de eleemoſynis communitatis quibus poterat, providebat.

Noſtri igitur, quia pauci erant, & cum Sarracenorum multitudine ſecurè congredi non poterant, infrà lictas confoſſati ſuam ut civitatem cuſtodirent, commorabantur. Soldanus autem Ægypti cum exercitu ſuo itinere ferè unius diei à civitate Damietâ remotus, caſtra ſua in quâdam inſulâ collocaverat, per exploratores ſuos impios Chriſtianos, qui in exercitu ſuo pretio conducti latitabant, nobis multipliciter inſidiando, captanſque oportunitatem ſi ex aliquâ parte noſtris poſſit aliquas inferre moleſtias, vel per aliquos viros Belial prophanos Chriſtianos, inter noſtros poſſet diſcordias ſeminare. Plerumque autem hi qui in inſidiis latitabant Sarraceni, aliquos ex noſtris incaute exeuntes ducebant captivos, vel eis capita abſcindebant. Pro quolibet enim Chriſtianorum capite Soldanus Ægypti, certam eis ſpoponderat pecuniam. Noſtri autem versâ vice de ſuis, paucos tamen, aliquando capiebant. Ipſi enim inermes & expediti, velut caprioli celeriter fugiebant, in lacubus paludoſis ſe ſe recipientes. De noſtris autem militibus & Turcopolis, qui quandoque longiùs ab exercitu neceſſitate aliquâ equitabant pro lignis deferendis, vel graminibus colligendis, equis eorum ſagittis vulneratis, aliquos quandoque detinebant. Noſtros autem pariter conglobatos & in unum collectos nunquam in congreſſu exſpectare audebant, niſi longè plures noſtris fuiſſent. Aliquando autem arte fugam ſimulantes, aliquem de noſtris indiſciplinatè ſubſequentem includentes capiebant. Noſtris autem pariter redeuntibus, Bolduini eorum habentes equos agiles, poſteriores à longè ſequebantur, captantes oportunitatem ſi fortè aliquem ex noſtris ab aliis incautè recedentem detinere valerent. Sed & eorum ſagittarii à parte poſterioris recedentium equos vulnerantes, quandoque de noſtris aliquos retinebant. Ex quo factum eſt quòd pluſquàm tria millia Chriſtianorum apud Alexandriam & Kairam & Damaſcum capti teneantur in vinculis: quorum quidam à piratis Sarracenorum in mari fuerunt capti, alii in prælio detenti, alii dum pabulatum exirent captivati. Multi autem ex pauperibus, dum in lacu quodam non multum à caſtris noſtris remoto incautè piſcarentur, vel in ipſius maris litore à noſtris longiùs recedentes, ab hoſtibus in inſidiis latitantibus retenti, abierunt in captivitatem ante faciem ſubſequentis.

Quadam autem die cum milites & Turcopoli noſtri cum præda magnâ tam paganorum quàm animalium à quodam caſali feſſi valde & afflicti reverterentur, Turci quidam in inſidiis latitantes cum equis recentibus poſteriores ex noſtris aggreſſi, & telorum multitudine vulnerantes equos, magnum nobis damnum intulerunt; quibuſdam militibus ex noſtris probis valde & in armis ſtrenuis ab ipſis partim captis, partim interemptis. Sic igitur caſibus ſubalternis Chriſtianorum exercitus quandoque inferior, ab hoſtibus captivitatis & mortis detrimentum ſuſtinebat, quandoque ſuperior inimicos crucis Chriſti trucidabat partim, & partim captivos ducebat. Quoniam autem Sarraceni cautiores erant, & ad fugiendum promptiores, noſtros autem niſi longè plures eſſent, & manifeſtam præminentiam attenderent, exſpectare non audebant, cum ipſi pluſquàm tria millia ex noſtris, ut dictum eſt, in vinculis detinerent, vix mille ex ipſis detinebamus captivus.

De Sarracenis autem frequenter, & nos aliqui ſpontanei pertranſibant. Qui tamen Chriſtianorum vitam duram nimis & arctam judicantes, eo quod inter ſuos quidquid libebat licebat, diutiùs nobiſcum manere non ſuſtinebant; ſed ad conſuetas immunditias paganorum revertebantur, à nobis occultè recedentes. De noſtris autem verſa vice quidam miſeri & abjecti ad paganorum caſtra ſponte tranſibant; ut comeſſationibus & luxuriis & obſcœnis voluptatibus paſſim & abſque ullâ contradictione deinde in fæcibus ſuis fædarentur. Cum autem Soldanus Ægypti ex prædictis Apoſtatis recepiſſet, infidelitatem eorum & animi levitatem non ignorans, aſtutè eis uſus eſt, mittens eos ad remotiores regni ſui partes, unde nunquam reverti valerent. Ipſi autem adeo viles inter Sarracenos habebantur, quòd vix unde miſeram vitam ſuſtentarent illis tribuebatur; neque eos in ſuis hoſpitiis recipere volebant, ſed eis improperabant quòd ſicut mali Chriſtiani fuerant, ita Sarracenorum legem nunquam benè obſervarent.

Soldanus autem Ægypti modis omnibus parabat qualiter noſtros poſſet moleſtare, & exercitum noſtrum in plures partes diviſum debiliorem redderet. Unde mandavit fratri ſuo Coradino Soldano Damaſci, quatenùs circà partes Acconenſes munitionem novam, quæ caſtrum Peregrinum dicitur, obſideret. Ex quo factum eſt quòd multi de exercitu noſtro ad caſtri ſubſidium feſtinantes abierunt, & quòd Acconenſes ad exercitum noſtrum ante Damiatam non venirent. Alii autem fratri ſuo qui Seraph nominatur, qui Princeps eſt regni Salaph in terrâ Aſſyriorum, prædictus Soldanus dominus ejus præcepit, quatenùs circà partes Antiochenas & Tripolitinas cum exercitu ſuo moraretur, ut ex partibus illis nullum haberemus ſuccurſum. Sed & galearum multitudinem in mari poſuerat, ut tranſitum peregrinorum & mercatorum impediret, & auxilio eorum qui Cypro commorantur Chriſtianorum nos privaret. In bargis præterea & galionibus multitudinem pugnatorum circà caſtrum Thaneos, & in lacu maximo, qui ex unâ parte ferè uſque ad caſtra noſtra protendebatur, poſuerat.

Interea autem ex utrâque parte civitatis Damiatæ Bedouinos & Turcopolos multos habebat, ut exercitum noſtrum multipliciter expugnaret. Et ita his prædictis ſeptem partibus nos infeſtandos, ſeptemplices nobis inferebat moleſtias. Dominus autem populi reſpiciens ſui afflictionem, derelictos non dereliquit, ſed clementi bonitate conſolatus eſt deſolatos; quibus tandem vexatio dedit intellectum, ut in variis tribulationibus & variis periculis clamarent ad Dominum. Quanto magis ſiquidem paucitatem ſuam humano ſubſidio deſtitutam conſpexerunt, tanto firmiùs de ſuperiùs auxilium expectantes, ſpei ſuæ anchoram in Domino projecerunt. Interiùs enim à Domino viſitati, & divinæ prædicationis ſermonibus animati, revertentes ad cor, & pœnitentiam agentes, & confitentes peccata ſua, mutati ſunt in virum alterum, adeo quod exercitus Domini, reſpectu ejus quod ante fuerat, quaſi clauſtrum Monachorum eſſe videbatur. Confeſtim fervore ſpiritûs accenſi, & ſaniori uſi conſilio, omnes publicas meretrices ab exercitu recedere coëgerunt. Si quas autem ultrà terminum præfixum & diem aſſignatum reperiebant, per medium caſtrorum faciebant fuſtigari, & plerumque ferro calido advertentes, cauterium in frontibus imprimebant. Publico inſuper edicto præceperunt proclamari, ne quis jam potationum tabernas frequentaret, vel deciorum ſive alearum luſibus operam daret, certam pecuniæ ſummam tranſgreſſoribus infligentes. Latronibus autem, & homicidis, & aliis viris ſceleratis non parcebant, duodecim Conſiliarii cum Mareſchalco domini Legati, qui malefactores punire juramento tenebantur, prædicationibus divinis & ſalutaribus mandatis libenter & humiliter intendentes. Quod autem præcipiebant, operibus adimplere ſatagebant.

Quoniam autem pauci valde in exercitu remanſerant pugnatores, abſque magno & manifeſto periculo contrà Sarracenorum multitudinem congregari non valebant. Interim autem quod poterant devotiſſimè faciebant. Civitas populabatur, conſtruebantur Eccleſiæ, ædificia vetuſtate diruta reparabantur, ſeminabant agros, vineas plantabant, civitatem undique muniebant. Ex parte autem oppoſitâ civitatis ſuper fluvium Nili, ad cuſtodiam portûs & navium mirabilem cum labore maximo conſtruxerunt munitionem, omnes à majore uſque ad minorem ſuprà collum & humeros ſabulum deportantes, & in uno loco congregantes quaſi in collis ſimilitudinem Toroni altitudinem erexerunt, terræ argilloſæ muro ſabulum concludentes. Non enim in Ægypto lapides reperiuntur, niſi à partibus Cypri, vel Syriæ cum labore magno navigio deferantur. Conſtruxerunt igitur quaſi inexpugnabilem caſtrum, quod foſſores vel petrarias non timeret, nec ignem Græcum. In medio autem turrem ligneam miræ altitudinis erexerunt, non ſolùm ad caſtri defenſionem, ſed ut navigantibus Damiatam tamquam ſignum à remotis appareret. Conſtruxerunt nihilominùs in medio magni lacûs, de quo ſuperiùs fecimus mentionem, inter urbem Damiatam & caſtrum Theranis medio aliam munitionem loco ſitam, quam Buttivant noſtri vulgariter appellant. Ob quam cauſam Sarraceni ſuprà modum doluerunt, eo quod maximam lacûs partem noſtri auferentes eis, infinitâ optimorum piſcium abundantiâ exercitum noſtrum reddiderunt copioſum, & inſuper cum bargis & galionibus ſuis, ſicut priùs, exercitum noſtrum Sarraceni moleſtare non poterant. Aliorum autem victualium tantam nobis Dominus contulit abundantiam, quòd pro modico pretio milites noſtri, & alii pauperes ſufficienter poterant ſuſtentari.

Cum igitur quatuor munitiones haberemus in Ægypto, Damiatam ſcilicet, Theranis, & Toronum in ſabulo, & caſtrum Buttivant in lacu ampliſſimo, noſtrorum ſtatu ſemper in melius creſcente, inimicorum conditio vergens ad occaſum in deterius profluebat; præſertim cum inter ſe Sarraceni pugnam & diſſenſiones haberent. Rex Damaſci Coradinus, qui caſtrum Peregrinum obſederat, cum magnâ confuſione multis ex ſuis interemptis receſſiſſet. Frater ejus, dictus Seraph, audiens Regem Indorum David terram ſuam invaſiſſe, à partibus noſtris cum exercitu ſuo coactus eſt recedere. Hic autem Rex David, vir potentiſſimus, & in armis miles ſtrenuus, callidus ingenio, & victorioſiſſimus in prælio, quem Dominus in diebus noſtris ſuſcitavit ut eſſet malleus paganorum, & perfidi Machometi peſtiferæ traditionis, & execrabilis legis exterminator eſt, quem vulgus Preſbyterum Joannem appellat: qui cum Fratrum ſuorum minimus eſſet, ſicuti de ſancto Rege Iſraël David Propheta legimus; omnibus præpoſitus eſt, & in Regem divinitùs coronatus. Quàm mirabiliter autem Dominus ipſum his diebus promoverit, & ejus opera magnificaverit, greſſus illius dirigens, & populos innumeros, gentes, tribus, & linguas ejus ditioni ſubjiciens, ex tranſcripto chartæ ſubſequentis patebit, quam de arabico in latinum per fideles interpretes, prout meliùs potuimus, transferre procuravimus.

Habet autem Rex David tres exercitus: quorum

unum miſit in terram Colaph fratris Soldani Ægypti, alium miſit in Baldach, tertium miſit versùs Mauſam, quæ priſco nomine Ninive nuncupatur. Et jam non diſtat ab Antiochiâ niſi per xv. diætas, feſtinans venire uſque ad terram promiſſionis, ut viſitet ſepulcrum Domini, & reædificet civitatem ſanctam. Priùs tamen propoſuit Domino concedente, ſubjugare nomini Chriſtiano terram Soldani Iconienſis, Calaphiam, Damaſcum, & omnes regiones interjacentes, ut nec unum poſt ſe relinquat adverſarium. Præcedentium litterarum exemplaria attulerunt Comiti Tripolitano homines ipſius, ex partibus illis venientes. Mercatores etiam à partibus Orientis ſpecies aromaticas & lapides pretioſos deferentes, conſimiles litteras attulerunt. Quotquot autem de partibus illis veniunt, idem dicunt. De exercitu noſtro etiam quidam à Soldano Ægypti capti fuerunt, quos fratri ſuo Coradino miſit Damaſcum. Coradinus Rex Damaſci miſit eos domino ſuo Caliphæ Baldachenſi. Ille autem Regi David pro magno munere prædictos captivos tranſmiſit. Qui poſtquàm eos Chriſtianos eſſe cognovit, à vinculis abſolutos uſque Antiochiam reduci præcepit. Qui prædictos rumores, & alia quamplurima de Rege David nobis retulerunt.

Soldanus igitur Ægypti per nuntios prædicti Caliphæ Baldachenſi audiens prædicti Regis David inſuperabilem potentiam & mirabiles triumphos, & qualiter jam ferè per ducentas diætas terram Saracenorum in manu potenti occupaſſet, nec erat qui valeret ei reſiſtere, conſternatus animo & mente confuſus præcepit ſibi adduci quoſdam ex noſtris nobiles, quos in carcere Kapri detinebat captivos, Electum ſcilicet Belvacenſem, & fratrem ejus, & Vicecomitem Bellimontis, & Joſſinem de Arceia, & Odonem de Caſtellione, & Andream de Eſpoiſſe, & quoſdam de Fratribus Templi & Hoſpitalis ſancti Joannis, & de domo Theutonicorum, per quos pacem cum noſtris ſe ſperabat obtenturum. Proprios etiam nuntios cum litteris in exercitu Damiatæ nobis tranſmiſit, modis omnibus tentans ſi pacem vel treugas poſſet habere nobiſcum.

Chriſtianorum autem exercitus prædictis rumoribus exultabat, & confirmabatur in Domino, & maximè poſtquàm litteras Romanorum Imp. Frederici cum nuntiis affirmantibus recepimus, quòd Domino concedente cum magnâ virtute & magnifico apparatu venturus eſſet in proximo Auguſto, ad honorem Dei & ſubſidium Chriſtianorum. Anno ſiquidem præterito liber quidam Sarracenorum, magnæ apud ipſos auctoritatis, in manus noſtras devenit. Hunc autem quidam eorum aſtrologus, quem Prophetam magnum Saraceni vocant, à principio legis eorum cum ſummo ſtudio ſcripſerat. Prædixit autem inter alia multa quanto tempore lex eorum permanere deberet, & quòd ſicut gladio inceperat, ita gladio peritura erat.

Prophetavit inſuper quanta mala Soldanus facturus eſſet Chriſtianis, & qualiter ante deſtructionem gentis paganorum, & exterminium legis eorum, regnum Hieroſolymitanum cum multis regnis aliis propriæ ſubjicerent ditioni. Inde verò non tamquam vaticinando, ſed quaſi hiſtoriam ordinatè deſcribendo, de recuperatione civitatis Acconenſis, & de his quæ in exercitu Regum Franciæ, Angliæ, & aliorum occidentalium Principum acciderunt, apertiſſimè retulit, ac ſi ea propriis oculis aſpexiſſet. Addidit inſuper, ſicut propriis oculis vidimus, quæcumque uſque ad captionem Damiatæ his diebus nobis & Saracenis variis caſibus contigerunt. Et propter hoc aliis quæ nondum evenerant, quæ ipſe in proximo ventura prædixit, fidem facilius adhibuimus. Prænuntiavit etiam qualiter captâ Damiatâ, Alexandriam & Kayrum & Babyloniam & univerſas Ægypti regiones Chriſtianus populus obtineret, Damaſcum præterea & Alapphiam, & omnes adjacentes provincias Chriſtianorum Principi, potentiſſimus virtute exercitus populi Chriſtiani occuparet, & civitatem Jeruſalem cum universâ Syriâ liberaret de manibus paganorum. Quoniam autem qui talia dixit, Saracenus exſtitit, multi ex noſtris fidem verbis ejus adhibere noluerunt, non audientes qualiter ariolus & gentilis de Chriſto & filiis Iſraël prophetavit, & Nabuchodonoſor de futuris regnis & lapide ſine manibus de monte exciſo ſomniavit, & Pharao Rex Ægypti fertilitatis futuræ & ſterilitatis ſubſequuturæ in ſomnis prævidit ænigmata; ſed & Cayphas, cum eſſet Pontifex anni illius, non à ſeipſo, ſed à Spiritu ſancto prophetavit, loquens ſicut aſina Balaam, & quæ diceret non intelligens: nec aliquem de ſanctis Prophetis apertiùs de Chriſto & utroque ejus adventu exiſtimo fuiſſe loquutum, quàm Dominus loquutus eſt per Sibyllam. Firmius eſt enim teſtimonium quod à parte adverſariorum profertur.

Ut autem omnis ambiguitas ab his qui dubitant tolleretur, hoc præſenti anno Suriani qui nobiſcum erant in exercitu, librum alium antiquiſſimum linguâ Saracenicâ ſcriptum de antiquis armariis ſuis nobis oſtenderunt; cujus erat ſuperſcriptio: *Revelationes Beati Petri Apoſtoli, à diſcipulo ejus Clemente in uno volumine redacta.* Quicumque autem hujus libri auctor exſtiterit, ita apertè & expreſsè de ſtatu Eccleſiæ Dei à principio uſque ad tempora Anti-Chriſti & finem mundi prænuntiavit, quòd ex completione præteritorum indubitatam facit fidem futurorum. Prænuntiavit autem inter alia de conſummatione ſeu conſumptione perfidæ legis Agarenorum, & qualiter imminente & quaſi in januis exiſtente deſtructione paganorum, primò civitatem herboſam & aquis circumdatam, ſic enim Damiatam appellant, populus Chriſtianorum ſubjugaturus eſſet. Poſt hæc verò de duobus Regibus novis ſubjungit: quorum unus venturus eſt à partibus Occidentis, alium à partibus Orientis obviam prædicto Regi in civitatem ſanctam venturum prædixit, & quòd per manus Regum prædictorum Dominus abominabilem impiorum hominum legem exterminaturus eſſet, multis ex ipſis gladio interemptis, aliis ad fidem Chriſti converſis, ut intraret plenitudo Gentium, & ſic omnis Iſraël ſalvus fieret, & poſt hæc filius perditionis, & inde judicium & finis.

Hunc prædictum Apocalypſis librum poſtquàm univerſo populo in ſabulo ante Damiatam ad verbum Dei congregato, causâ conſolationis & recreationis oſtendimus, non multo poſt tempore memoratas epiſtolas & rumores jocundos tam de Rege Orientali David, quàm de Imperatore Frederico audivimus, ſicut in prædictis duobus libris priùs audieramus. Unde populus Domini inter labores multiplices, & anguſtias quas huc uſque pro Chriſto ſuſtinuit; pluſquàm dicere poſſemus gaviſus, & in Chriſti ſervitio confortatus eſt. Confidimus enim in Domino quia qui cœpit perficiet, dilatabit locum
territorii ſui, & longos faciet funiculos ſuos, *Et erit* *Iſai. 11. 10.*
ſepulcrum ejus glorioſum: Et ſpiritu oris ſui interfi- *Ibid. v. 4.*
ciet impium. Ipſe enim *mortificat & vivificat, dedu-* *1. Reg. 2. 6.*
cit ad inferos & reducit. Ipſe pauperem facit & di- *Ibid. v. 6.*
tat, humiliat & ſublevat. Ipſe honor, virtus, & *& 7.*
gloria in ſæcula.

Datum in exercitu Damiatæ, Octavâ Paſchæ.

Capitula

Anno circ. MCCXX

Capitula de interceptionibus Clericorum adverſus Domini Regis juriſdictionem.

PRimum capitulum eſt, quòd Clerici trahunt cauſam feodorum in curiam Chriſtianitatis, propter hoc dicunt quod fiduciæ vel juramentum fiunt inter eos in quos cauſa vertitur. Et propter hanc occaſionem perdunt Domini juſtitiam feodorum ſuorum. Reſponſio: In hoc concordati ſunt Rex & Barones, quòd benè volunt quòd ipſi cognoſcant de feodo, & ſi convictus fuerit de perjurio vel de transgreſſione fidei, injungant ei pœnitentiam. Sed propter hoc non amittat Dominus feodi juſtitiam fidei, nec propter hoc ſe capiant ad feodum. Præterea volunt Rex & Barones, quòd vidua poſſit conqueri Regi vel Eccleſiæ, ſi voluerit de dotalicio ſuo, ſi non moveat de feodo: & ſi conqueſta fuerit Eccleſiæ, & ille à quo petit dotalicium dicat quòd reſpondebit coram Domino de quo feodum movet, Eccleſia poteſt ipſum cogere ad reſpondendum, & decidere cauſam inter eos de jure.

Secundum capitulum. Quando Clericus capitur pro aliquo foriſfacto, unde aliquis debet vitam aut membrum perdere, & traditur Clerico ad degradandum, Clerici nolunt illum degradatum omninò liberare. Ad quod reſpondetur, quod Clerici non debent eum degradatum reddere Curiæ: ſed non debent eum liberare, neque ponere in tali loco, ubi capi non poſſit; ſed Juſtitiarii poſſunt illum capere extrà Eccleſiam vel cœmeterium, & facere juſtitiam de eo, nec inde poſſunt trahi in cauſam.

Tertium Capitulum. De decimis ita ſtatutum; quòd decimæ reddantur ſicut hactenùs redditæ fuerunt, & ſicut debent reddi.

Quartum Capitulum eſt, quòd nullus Burgenſis vel Villanus poteſt filio ſuo Clerico medietatem terræ ſuæ, vel pluſquàm medietatem donare ſi habuerit filium vel filios; & ſi dederit ei partem terræ circà medietatem, Clericus debet tale ſervitium & auxilium quale terra debebat Dominis quibus debebatur; & poterit tailliari ſi fuerit uſurarius vel mercator; & poſt deceſſum ſuum terra redibit ad proximos parentes; & nullus Clericus poteſt emere terram, quin reddat Domino tale ſervitium quale terra debet.

Quintum Capitulum eſt, quòd Epiſcopi vel Archiepiſcopi non debent requirere à Burgenſibus, vel ab aliis, quòd nunquam præſtaverint ad uſuram nec præſtabunt. Si Clericus deprehenſus fuerit in raptu, tradetur Eccleſiæ ad degradandum; & poſt degradationem poterit eum capere Rex vel Juſtitiarius extrà Eccleſiam vel atrium, & facere juſtitiam de eo; nec poterit inde cauſari.

Si Clericus aliquem, qui non ſit Clericus, traxerit in cauſam ſuper aliquâ poſſeſſione, de quâ nunquam fuit tenens, non debet eum trahere in Curiam Chriſtianitatis, ſed in Curiâ Domini ad quem ſpectat juſtitia, niſi ratione fundi terræ ad Chriſtianitatem ſpectet juſtitia.

Item Clerici non debent excommunicare eos qui vendunt blada, vel alias merces diebus Dominicis, vel eos qui vendunt Judæis, vel emunt ab illis, vel qui opera illorum faciunt; ſed benè volunt quòd mittentes Judæorum excommunicent.

Item ſuper eo quòd quando aliquis de voluntate ſuâ mittit ſe in carcerem Regis, vel alterius, ubi Rex vel alius habet capitale, ſive vitam vel membrum perdere, ut redimatur: vel quando Rex vel aliquis capit aliquem pro redimendo, ſive vitam vel membrum perdere, & evadat de carcere, & fugit ad Eccleſiam, & Eccleſia vult eum liberare, & auferre Domino redemptionem. Reſpondent, quòd ex quo aliquis de voluntate ſuâ mittit ſe in carcerem alicujus ut redimatur, vel quando aliquis capitur pro catallo ſive vitam & membrum perdere, Eccleſia non debet Domino auferre catallum vel redemptionem ſuam, neque illum liberare ſi fugerit ad Eccleſiam; ſed poteſt cuſtodiri extrà Eccleſiam, & extrà atrium, nec cuſtodes poſſunt cauſari de jure.

Item Clerici non poſſunt de jure excommunicare aliquem propter foriſfactum ſervientis ſui, neque interdicere terram ejus priuſquàm Dominus fuerit ſuper hoc requiſitus, vel Domini Baillivus, ſi Dominus fuerit forſpaiſes.

Item ſi aliquis ſcienter vel ignoranter foriſfecerit Eccleſiæ, non debet excommunicari, vel ejus terra interdici, donec ſuper hoc fuerit requiſitus, vel Baillivus ejus, ſi Dominus fuerit extrà patriam.

Ita quando aliquis citatur coram Eccleſiaſtico Judice, & Judices compellunt eum in primâ citatione, jurabit quòd ſtabit juri, quamvis de jure non defecerit, vel quamvis non ſit excommunicatus. Reſpondetur quòd hoc non debet fieri.

Item ſuper hoc quod quando Clerici aliquem trahunt in cauſam de ſervitute, & ille dicit ſe eſſe ſervum alterius, volunt quòd ille reſpondeat in curiâ eorum, quamvis dicat ſe non eſſe ſervum eorum, & cogunt ipſum ad reſpondendum coram ipſis per excommunicationem, vel ipſos excommunicant qui ipſum manutenent. Ad quod reſpondemus, quòd ille debet reſpondere in Curia illius, cujus ſe eſſe ſervum profitetur.

Teſtamentum HENRICI *Comitis Ruthenenſis.* An. MCCXIX.

ANno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo decimo-nono: menſe Auguſti, noverint præſentes & futuri quod Ego HENRICUS Comes Ruth. in bonâ meâ memoria & diſcretione conſtitutus, volens Jeroſolymam proficiſci meum volo condere Teſtamentum.

In primis dono & lego Deo & beato Petro, & ſancto Gerardo de Aureliaco manſum de Monmila, cum omni jure ad eum pertinente. Domui verò Militiæ Templi de Carlat dono & lego alodium manſi de Badallac, quod ego comparavi ab hominibus de Lebeiac. Eccleſiæ de Raollac dono & lego nemus, quod vocatur la Raia. Eccleſiæ verò beatæ Mariæ Montis-Salvii dono & lego manſum de Viveriis, cum omni jure ad eum pertinente. Domui verò d'Aubrac quito & remitto omnem queſtam & talliam & exactionem, quam ego faciebam in illis manſis, quod pater meus donavit Eccleſiæ des Maſcale. Eccleſiæ verò ſancti Salvatoris de Sanſac dono & lego quinque ſextaria ſiliginis cenſualia quolibet anno in manſo de Prantinnac: Domui verò Bonæ-vallis ſolvo & remitto illud totum legatum, quod pater meus reliquit eidem domui in terrâ d'Antraigas; & volo quod præter illud legatum aſſignentur eidem Domui quatuordecim ſextaria bladi cenſualia in dictâ terrâ. Domui verò de Bonacumbâ do & lego totum illud, quod ego, & pater meus, & frater meus recipiebant .... occaſione Ri... & omnes donationes, quas pater meus fecerat eidem domui, approbo, & confirmo. Domui verò d'Anonenca do & lego alodium de quatuor manſis qui ſunt inter Caſſlac & Gaia.

Guirberto filio meo dono & relinquo jure inſtitutionis Caſtrum de Vic, & Caſtrum de Ponsminnac, & Caſtrum de Marmeiſſâ, cum eorum diſtrictu, atque honore, & pertinentiis; & Caſtrum de Scoralla & Caſtrum ſancti Chriſtophori, & quid-

quid habeo vel habere debeo ultra aquam, quæ vocatur Cera.

Filiæ meæ Guizæ dono & relinquo jure inſtitutionis quadringentas marchas argenti. Et volo, & jubeo quòd Guirbertus & Guiza filii mei ſint contenti iſtis portionibus ſibi aſſignatis de omnibus bonis meis, ita quòd in bonis meis nihil ultrà poſſint vel debeant petere.

Ugonem verò filium meum primogenitum inſtituo heredem in Comitatu Ruthenenſi, & in Vice-Comitatu de Carlat, & in omnibus aliis bonis meis quæcumque ſint, & ubicumque ſint. Et volo & jubeo quòd ſi aliqua vel aliquæ de poſſeſſionibus relictis filio meo Guirberto ſint pignori obligatæ, quòd Ugo filius meus redimat omnes eas à creditoribus univerſis, & liberas & immunes ab omnium debito ei reddat.

Et volo & jubeo quòd Guirbertus & ſui heredes habeat & teneat in feudum ab Ugone filio meo, & ſuis heredibus, omnia Caſtra & poſſeſſiones, quas ego ei reliqui: exceptis Caſtro de Scorrallâ, & illis poſſeſſionibus, quas ego habeo in feudum ab Abbate Aureliacenſi.

Item, volo & jubeo quòd Ugo filius meus perſolvat quadringentas marcas argenti Guizonæ filiæ meæ.

Item, volo & jubeo quòd ſi domina A. Comitiſſa Uxor mea volens Domino placere, in aliquo Monaſterio, vel in aliquo loco religioſo vitam religioſam ducere voluerit, & piâ largitione liberalitatem ſuam voluerit exercere, habeat poteſtatem donandi & conferendi in perpetuum illi loco religioſo uſque ad ducentos ſolidos Rutenenſes cenſuales ſingulis annis, in illo loco quem ipſa in tota terra meâ eligere voluerit.

Et volo & jubeo quòd ſi hæc ultima voluntas non poſſet valere jure Teſtamenti, valeat jure Codicillorum, vel jure cujuſlibet alterius ultimæ voluntatis. Et hæc ultima mea diſpoſitio fuit facta volente & expreſſim conſentiente dominâ A. Comitiſſâ Uxore meâ.

Teſtes rogati † S. B. Darpaio † S. Bec de Calmont, † S. Aldebert Gari, † S. P. Bodi, † S. B. de Proynas, † S. G. de Mirsbel, † S. W. de Saint Paul, † S. G. de Vtella via, † S. Pons della Baſtida, † S. Ymbertus Porquet, † S. D. Paga, qui hæc ſcripſit. Sed quia omnes teſtes ſigilla propria non habebant; ſigillo domini Comitis Henrici, & ſigillo P. Bodi præſentes Teſtamentum ſigillaverunt. Alii teſtes, † S. R. Arnal, Grimal de Salas, Ugo B. Actum in viridario Ugonimito.

An. MCCXXII.

Epiſtola Decani, & Capituli Eccleſiæ Turonenſis.

Petit Capitulum ut permittat Epiſcopus eleemoſynas in ſua diœceſi expoſcere.

AMantiſſimo Domino & ſpeciali amico Petro, Dei gratiâ venerabili Redonenſi Epiſcopo I. Decanus, totumque Capitulum Eccleſiæ Turonenſis, Salutem, & pro miſericordiſſimo Judice indigentibus facere miſericordiam.

Ad aures veſtras non ſine compaſſione ac triſtitiâ veſtrâ credimus perveniſſe, quomodo novâ tempeſtate bellorum, quæ, peccatis noſtris exigentibus, partibus noſtris vehementiùs incubuit, malorum & dolorum cumulus ſpeciem & decorem Turonicæ civitatis obtrivit. Illa Chriſti famoſa civitas quondam plena divitiis, quondam referta populis, ad tantam eſt calamitatem perducta, quòd in eâ ubique eſt dolor, ubique miſeria; cui hodie infeliciſſimum infortunii genus eſt fuiſſe felicem, cum jam non habeat quod filiis ſuis præparet, niſi ſepulcrum. Porrò inter calamitatum anguſtias noſtra domus eleemoſynaria, refugium pauperum, requies infirmorum, operibus caritatis ſatis celebris, & famoſa, non occulto, ſed ſemper juſto illius judicio, qui propter peccata populi Sanctuarium ſuum alienigenis in direptionem & prædam contulit, hinc incendio & prædonum horrendâ feritate nulli parcere conſuetâ, hinc miſerabili terræ ipſius deſtructione unde ſubſidium exſpectare ſolebat, rebus ſuis amiſſis, in tantam redacta eſt paupertatem, quòd confluente ad eam majori ſolito captivorum & ægrotantium multitudine, cui ſolitam non poteſt denegare miſericordiam, jam non habet ubi membra Chriſti valeat refovere, non minimorum debitorum onere prægravata. Timendumque eſt ne ſub dulci pauperum onere pia nutrix ſuccumbat, niſi providente Domino, qui dat eſcam timentibus ſe, pietas fidelium cibi ſubminiſtraverit alimenta, quæ ſe gerit univerſis expoſitam, licet miſerabiliter oneratam.

Eâ igitur ad nos in ſuis indigentiis his habente recurſum, qui & rebus noſtris damnificati ſumus & plurimùm diminuti, & alios pauperes habemus nobiſcum, quos non ſufficimus conſolari, Clementiam veſtram quantâ poſſumus affectione rogamus, quatenùs amore Dei & noſtri Fratres de gremio ejus tranſmiſſos, præſentium portitores, liberaliter admittere, & plebanis veſtræ diœceſis dignemini commendare, dando eis ſicut vobis videbitur in mandatis, ut eos in parochiis ſuis benignè recipiant, & ad benefaciendum eis, plebes ſuas attentiùs moneant & inducant.

Anno MCCXXIII.

Pontius *Vicecomes Podemniaci contrahit matrimonium cum* Adelaide *filiâ Garnerii de Triangulo.*

NOs Stephanus Dei gratiâ Anicienſis Epiſcopus, domini Papæ ſuffraganeus ſpecialis, notum facimus univerſis præſentem paginam inſpecturis, Pontium Vicecomitem Podempniaci, gratis & libera voluntate, non deceptum, non coactum ab aliquo, contraxiſſe matrimonium per verba de præſenti cum Aalais filia Domini Garnerii de Triangulo bonæ memoriæ, in noſtrâ præſentiâ & plurium Prælatorum, Nobilium, & Baronum, & ei nomine ſponſalitii, vel donationis propter nuptias conſtituiſſe Motam, Cucé, & Soleſuit, caſtra, cum pertinentiis eorumdem, & ducentas marcas argenti ſuper aliam terram ſuam. Et præterea dictum Pontium juraſſe, quòd dictam A. teneat & cuſtodiat legitimè & honorificè ut uxorem; & nobis mandaſſe, & nos rogaſſe, ut ad hoc faciendum, ſi in aliquo deficeret, per excommunicationem perſonæ ipſius, & terram per diſtrictionem Eccleſiaſticam compellamus, ſententiam nullatenùs relaxando, donec plenam emendam fecerit de offenſis.

Nos etiam Epiſcopus promiſimus in verbo ſacerdotum, & Petrus de Senomlio, & Mauricius de Glavonas ſub juramenti vinculo promiſerunt, ut ipſi juvarent dictam A. & amicos ejus, & nos ſimiliter bonâ fide, ut Epiſcopus juraremus, ſi dictus Pontius contrà prædicta in aliquo obviaret, nec nos, nec aliquis de noſtris, eſſemus ei Pontio, vel ſuis conſiliarii, nec etiam adjutores. Et in hujus rei teſtimonium de mandato utriuſque partis ſigillum noſtrum præſenti paginæ duximus apponendum. Actum apud ſanctum Habundum anno Domini MCCXXIII. quintâ feriâ ante feſtum Omnium Sanctorum.

Anno MCCXXIII.

Statuta Ludovici *VIII. Regis Francorum, quibus inſtituit Communiam apud Criſpiacum.*

IN nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis, Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd nos intuitu pacis in poſterum obſervandæ conceſſimus Communiam factam apud Criſpiacum, quam omnes homines in Criſpiaco morantes, & circà caſtellum Criſpiaci manentes juraverunt ſe perpetuò obſervaturos.

Juraverunt autem quòd alter alteri rectè ſecundùm opinionem ſuam auxiliabitur, & quòd ipſi nullatenùs patientur quòd aliquis alicui auferat aliquid vel eum talliet, vel quidlibet de rebus ſuis capiat. Si quis verò Sacramentum alicui facere debuerit, & ante arraminationem ſacramenti ſe in negotium ſuum iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet, ſed poſtquàm redierit convenienter ſubmonitus, ſacramentum faciet.

Si autem Archidiaconus aliquem de Communiâ implacitaverit, niſi accuſator ante venerit, vel foriſfactum apparuerit, non ei reſpondebit. Si autem Archidiaconus teſtes habuit contrà quos accuſatus ſe defendere non poſſit, emendabit.

Si aliquis aliquam injuriam fecerit homini de hac Communiâ, & clamor inde ad Juratos venerit, ſi ipſum hominem qui injuriam fecerit capere poterint, de corpore ſuo vindictam capient, niſi foriſfactum emendaverit ipſi cui factum fuerit, ſecundùm judicium illorum qui Communiam cuſtodiunt. Et ſi ille qui foriſfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & Communiæ cuſtodes ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primatibus ipſius loci querimoniam fecerint, quòd de illo inimico ſuo ipſis rectitudinem faciat, ſicut ſuperiùs dictum eſt: ſi ſatisfacere voluerit, accipient rectitudinem; & ſi facere noluerit: poſtea auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & pecunia ipſius qui foriſfactum fecerit, & hominum illius receptaculi ubi inimicus eorum fuerit.

Item ſi mercator Criſpiacum venerit ad mercandum, & aliquis ei aliquid foriſfecerit in banleucâ ipſius caſtelli, ſi clamor inde ad Juratos venerit, & mercator eum invenerit, Jurati erunt auxiliatores vindictam faciendi rectè ſecundùm opinionem ſuam, niſi mercator de hoſtibus ipſorum fuerit; & ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, & ſi ipſe mercator vel Jurati ad eum miſerint, & foriſfactor mercatori ſatisfecerit ſecundùm judicium Juratorum, vel probare vel oſtendere poterit ſe illud foriſfactum non feciſſe, Juratis ſatisfiet; ſi verò facere noluerit, poſtea ſi intrà villam venerit, eum cogere poterunt, & vindictam de illo facient. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere in villam hominem qui foriſfecerit homini de Communiâ, niſi pro foriſfacto emendando venerit ſecundùm judicium Juratorum. Et ſi Epiſcopos Silvanectenſis ignoranter adduxerit in villam hominem qui foriſfecerit homini de Communia, poſtquàm ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus Communiæ, nullo modo poſtea illum adducet niſi conſilio Juratorum, & eâ vice eum reducere poterit.

Si autem homo extraneus panem & vinum ſuum in villam Criſpiaci cauſâ ſecuritatis adduxerit, & poſtea diſcordia inter Juratos & dominum extranei hominis evenerit, quindecim dies habebit vendendi panem & vinum ſuum in ipſâ villâ, & deferendi nummos & omnem aliam pecuniam ſuam præter panem & vinum, niſi ipſe fecerit foriſfactum, vel fuerit cum illis qui foriſfecerint: & nullus homo de Communiâ credet pecuniam ſuam, vel accommodabit inimicis Communiæ quamdiù guerra durabit, & ſi aliquis de Communiâ fuerit convictus quòd crediderit aliquid inimicis Communiæ, de eo ſecundùm judicium Juratorum juſtitia fiet: & ſi homines de Communiâ aliquando contrà hoſtes ſuos exierint, nullus eorum loquetur cum hoſtibus ſuis, niſi de licentiâ eorum qui Communiam cuſtodiunt.

Statuti verò ad Communiæ cuſtodiam juraverunt, quòd nemini propter cognationem vel amorem deferent, & neminem propter inimicitiam lædent, & rectum judicium ſecundùm æſtimationem ſuam facient. Omnes alii juraverunt, quòd idem judicium quod prædicti Statuti ſuper eos fecerint, patientur & concedent, niſi probare potuerint, quòd de propriâ pecuniâ ſolvere nequiverint.

Præterea conceſſimus & præcepimus, quòd univerſi homines infrà muros caſtelli & extrà manentes, in cujuſcumque terrâ morentur, Communiam jurent ſi de Communiâ eſſe voluerint.

Si quis autem de Communiâ aliquid foriſfecerit & per Juratos emendare noluerit, homines Communiæ facient eis inde juſtitiam.

Si quis ad ſonum campanæ pro congregandâ Communia factum non venerit, duodecim denariis emendabit.

Nos autem ſuper hominem Communiæ mortuam manum non clamabimus, nec foriſmaritagium, nec alius; nec homo Communiæ nobis vel alteri reſpondebit, niſi tantùm de canagio ſuo, quod niſi ſtatuto termino reddiderit, quinque ſolidis domino ſuo emendabit. Conceſſimus etiam quod bannum facere non poterimus ſuper Burgenſes, nec ſuper res eorum, niſi aſſenſu eorum, ſicut nec hactenùs fecimus.

Si quis extraneus, ſive Miles, ſive ſerviens aut ruſticus foriſfactum fecerit infrà Banleucam, Major eum de hoc foriſfacto ſubmonere debet, & niſi ad mandatum Majoris venerit, Major & homines villæ ad diruendam domum ejus exeant, quæ ſi adeo fortis ſit ut vi Burgenſium dirui non poſſit, ad eam diruendam vim & auxilium conferemus. Si verò aliqua domus infrà tertiam leucam ſita ſit, quæ villæ nocuerit, ſine foriſfacto à Burgenſibus diruetur; quæ ſi vi eorum dirui non poſſit, vi & auxilio noſtro diruetur.

Nos etiam non poſſumus, nec aliquis de ſervientibus noſtris appellare per vadia duelli hominem de Communiâ, quidquid à bigis vel quadrigis accipietur, ad faciendam calciacam ponitur; à biga non ferrata obolus accipietur, à ferrata denarius, à quadriga non ferratâ denarius, à ferratâ duo denarii accipientur.

Si nos Majorem vel homines Communiæ de re quæ ad nos pertineat, ſubmoneri fecerimus intrà villam Criſpiaci, judicio Juratorum cauſa finietur.

Si ruſticus extraneus in villam venerit cauſa intrandi Communiam, de quocumque ſit diſtricto, quidquid ſecum adduxerit ſalvum erit, & hoc quod ſub diſtricto domini ſui remanebit, domini erit, exceptâ hereditate. Si verò aliquid ſub diſtricto alterius domini habuerit, dominus ejus ſuper hoc clamorem non faciet, & hoc quod ſecum adduxerit, quocumque voluerit liberè remittet; ipſe etiam & res ejus ubique morari liberè poterunt.

Sciendum eſt etiam quòd Burgenſes Criſpiaci nullos homines de corpore Silvanectenſis Epiſcopi poterunt de cætero in ſuâ Communiâ retinere, nec e-

am aliquos de hominibus de corpore Beatæ MARIÆ Morgnovalle. Si homo Communiæ terram vel aliud habuerit extrà villam, & illuc causâ negotiationis ierit, de aliquo ſubmoneri non debet, niſi tantùm de redditu terræ.

Si homo de Communiâ hominem de Communiâ per vadia appellaverit, per ſeipſum aut per Advocatum, qui ſit de Communiâ, appellabit, nullusque ab utrâlibet parte erit Advocatus, qui non ſit de Communiâ.

Si verò homo extraneus, qui Burgenſi catallum debeat, intrà villam venerit, Burgenſis ſine forisfacto eum detinebit, & Majori reddet, & Major eum judicio Juratorum tractabit, ubicumque Burgenſis pro catallo ſuo à Milite abandon acceperit, ſine forisfacto accipiet. Quòd ſi Miles negaverit, Burgenſis coram Majore ad judicium Juratorum illud infrà banleucam diſrationare debet. Ubicumque Major & Jurati villam Criſpiaci firmare voluerint, in cujuſcumque terrâ ſit, abſque forisfacto firmabunt.

Nus etiam monetam non poſſumus divellere, nec aliam facere niſi aſſenſu Majoris & Juratorum. Sed ſi eam, prout neceſſe ſit, non ſufficere videmus, eamdem renovare poterimus, neque eam leviorem fieri permittemus, veteremque cum novâ currere faciemus.

Conceſſimus etiam quòd Communia habeat omnia forisfacta, & juſtitias catallorum, & emendationes omnium forisfactorum, quæ in caſtello Criſpiaci & infrà banleugam ejuſdem villæ fient de hominibus Communiæ, ubicumque ea habuimus nos vel anteceſſores noſtri hactenùs infrà banleugam, eo excepto quòd nobis retinemus murtrum, raptum, homicidium & juſtitiam pedagii noſtri, ſicut eſt conſuetum, ſalvo jure Eccleſiarum & Militum, ſicut ea hactenùs habuerunt.

Dicta verò Communia pro his omnibus tenetur reddere Ballivis noſtris apud Criſpiacum ſingulis annis, trecentas & ſeptuaginta libras nigellorum, videlicet tertium in feſto ſancti Remigii, & aliud tertium in Purificatione Beatæ MARIÆ, & reliquum tertium in Aſcenſione Domini. Dicta verò Communia nobis reddet annuatim undecim modios & quatuor minas avenæ, & ſexdecim capones & duos panes ad ſtatutos terminos, ſicut ſolent reddi. Ipſis verò cenſus & omnem legitimam meliorationem quam ibi facere poterunt, in perpetuum concedimus. Et ipſi nobis debent exercitus & equitationes, ſicut aliæ Communiæ noſtræ.

Quæ omnia ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, & Regii nominis caractere inferiùs annotato, ſalvo jure noſtro, ad uſus & conſuetudines præſenti chartæ annotatas confirmamus. Actum Compendii anno
1223. no Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo viceſimo tertio, Regni verò noſtri primo. Adſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna; Dapifero nullo. Signum Roberti Buticularii, S. Bartholomæi, Camerarii, S. Matthæi Conſtabularii. Data per manum G. Silvanectenſis Epiſcopi Cancellarii.

Anno MCCXXIII.

JAUSERANNA *de Medullione vidua ſpreto mundo ſeſe Deo conſecrat, ac ſubjicit Abbati S. Andreæ Avenionenſi, confertque bona aliqua in caſtro de Barreto.*

SCiant præſentes & diſcant poſteri, quòd anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo viceſimo tertio, menſe Maii, XII. Calend. Junii, ego JAUSERANNA filia quondam domini Guillelmi de Medullione, uxor quondam Bernardi de ſancto Saturnino, dedico meipſam Deo & Monaſterio S. Andreæ & Eccleſiæ B. Laurentii de Barreto, & pro ſalute animæ meæ & parentum meorum dono & offero eidem Monaſterio, & eidem Eccleſiæ ſancti Laurentii quædam de bonis meis paternis poſitis in caſtro de Barreto inferiori intùs & extrà; cetera filiis meis relinquens B. & W. & B. ſponte, non coacta, non ſuaſionibus alicujus vel aliquorum ſeducta, purè & ſine conventione & conditione aliquâ in perpetuum donatione irrevocabili factâ. Dono, inquam VII. manſiones hominum & eorum ſucceſſorum, & ipſos homines, & jus & quaſi jus & actionem & emplejam, quod vel quam in ipſis hominibus & in eorum ſucceſſoribus, vel in rebus eorum mobilibus & immobilibus cultis & incultis habeo, &c. ita ut prædicta Eccleſia ſine impedimento, ſine inquietatione alicujus vel aliquorum prædictos homines & eorum ſucceſſores, & res eorum liberè in perpetuum poſſideat; & Eccleſiæ prædictæ prædicti homines & eorum ſucceſſores emplejam & ſervitium facere teneantur, & juxtà ſanctum Laurentium domos ſuas ædificent.

Item dono & offero in perpetuum prædicto Monaſterio & prædictæ Eccleſiæ illam partem taſchæ, quam habeo vel habere debeo in prædiis cultis vel incultis, & jus & dominationem, quod vel quam habeo in ipſis prædiis, vel adversùs poſſeſſores prædiorum ratione taſchæ: quæ prædia ſunt infrà taſchariam, &c.

Item dono prædictæ Eccleſiæ, ut domus ſancti Laurentii prædicta in perpetuum in molendino quod ſitum eſt ſuper aquam quæ vocatur Meuga, quod molendinum filii mei infrà ſcripti poſſident, ſine moliturâ libere poſſit molere omne bladum ſuum.

Item dono in perpetuum prædictæ Eccleſiæ quinquaginta ſcutellas, & viginti quinque graſaletos cenſuales annuatim, &c.

Item dono prædictæ Eccleſiæ decimam partem fructuum omnium vinearum quæ ſunt in caſtro de Barreto, vel inante plantatæ erunt in teritorio ſeu tenemento caſtri de Barreto, promittens quòd omnes homines caſtri prædicti, exceptis Militibus, jurare faciam pro ſe & pro ſuis ſucceſſoribus, quòd ipſi & eorum ſucceſſores decimam partem fructuum omnium vinearum ſuarum pro decimâ prædictæ Eccleſiæ S. Laurentii, & Priori ejuſdem loci, in perpetuum ſingulis annis reddant, & ſine vitio & ſine diminutione perſolvant, &c.

Et volo & mando quòd B. de S. Saturnino, & W. de Medullione, & B. de ſancto Saturnino filii mei ſub juramento promittant, quòd prædictam Eccleſiam & domum, & res omnes prædictæ Eccleſiæ, & homines prædictæ Eccleſiæ ſupraſcriptos, & res eorum pro poſſe ſuo cuſtodiant & defendant, & libertatem Eccleſiæ teneant & obſervent: & quòd in eâdem Eccleſiâ vel in hominibus Eccleſiæ quiſtiam, vel vim aliquam, vel violentiam in rebus eorum mobilibus vel immobilibus non inferant vel faciant, vel inferri faciant, & quòd contrà donationem vel oblationem quam prædicto Monaſterio & prædictæ Eccleſiæ feci, per ſe vel per alios non veniant.

Reliqua omnia bona mea paterna filiis meis dono, & ultra legitimam dedi, ut meliori animo & bonâ voluntate ea quæ Eccleſiæ dedicavi, obſervent & defendant. Quæ omnia ſuperiùs dicta & nominata prædicti fratres filii prædictæ Jauſerannæ promiſerunt ita attendere, ſervare, & contrà ullo tempore non venire, domno Bermundo Abbati ſancti Andreæ, & Prio-

ri Eccleſiæ dictæ ſancti Laurentii, & tactis ſacroſanctis Evangeliis juraverunt.

Et inſuper ego Jauſeranna prædicta profeſſionem emitto, & me imperio & mandatu domni Bermundi Abbatis, & ejus ſucceſſoribus ſubjicio, & in manu Calverii de manduto ipſius domini Abbatis me abſque proprio vivere.

Anno MCCXXVIII.

JACOBUS *Aragoniæ Rex volens barbaras nationes expugnare cum iis pactum init qui ſuppetias attulerint.*

ANno ab Incarnat. Domini MCCXXVIII. ſexto Kal. Julii Magiſter Petrus Canonicus Majoricarum, & ejuſdem procurator Eccleſiæ, attendens coram venerabili Patre R. Dei gratiâ Majoric. Epiſcopo, & Petro Nunez Vicario in Majoric. provinciis, ut quædam Inſtrumenta de ſponſione, & obligatione factâ per dominum JACOBUM Dei gratiâ Illuſtrem Regem Aragoniæ, & alios qui accedebant ad occupendas inſulas Baleares, pro duratione Majoricarum facienda Eccleſiæ, quæ incipiebant propter incauſti & chartæ vitium aboleri, faceret per manum publicam renovari. Productis itaque ipſis Inſtrumentis, & diligenter inſpectis in publicum per dictos Venerabilem Patrem Raymundum Dei Gratiâ Majoricarum Epiſcopum, & Petrum Nunez Majoric. Vicarium, præſentibus Raymundo de Aragoniâ, Benedicto de Vallefecundâ, Berengario de Rocz, Arnaldo Ferrario, & Petro Romei Notariis publicis Majoric. & Roberto de Pulcro vicino, Petro de ſancto Minato, Petro Scriptore, & Ferrario de Turricella in Operatorio Bernardi de Artez Notarii publici Majoric. quod eſt in Civitate Majoric. ante Eccleſiam ſanctæ Eulaliæ; cum Inſtrumenta ipſa in nullâ ſui parte apparerent abolita, vel conſumpta, vel vitioſa aliter, niſi quòd ipſa Inſtrumenta incipiebant in locis aliquibus propter incauſti & chartæ vitium aboleri: Ego Bernardus de Artez Notarius publicus Majoric. memoratus, ad ipſorum mandatum ipſa redegi in formam publicam fideliter & transſcripſi: tenor quarum talis eſt:

IN CHRISTI nomine, manifeſtum ſit omnibus quod nos JACOBUS Dei gratia Rex Aragoniæ, Comes Barchin. & dominus Montiſpeſſulani promittimus vobis venerabilibus Patribus S. Dei gratiâ Tarraſconenſi Archiepiſcopo, G. Vicenſi, B. Barchinonenſi, & G. Gerundenſi Epiſcopis, & vobis item Conſanguineo noſtro Nuono Sancii, Hugoni Comiti Impuriarum, G. de Montechatano Vice Comiti Biarnenſi, G. de Cervariâ, R. de Montechatano, Hugoni de Mataplanâ, R. Alaman, G. de Claromonte, B. Berengarii de Ager, & omnibus aliis qui tunc præſentes eſtis in noſtrâ curiâ Barchin. quòd nos perſonaliter tranſibimus in hac proximâ æſtate, ultimâ ſcilicet ſeptimana menſis Maii, cum noſtro navigio, cum noſtris exercitibus ad Inſulas Majoricas, Minoricas, Eviſſam, & alias inſulas quæ vocantur generaliter Baleares, ad expugnandas inde barbaras nationes. Promittentes vobis omnibus & ſingulis bonâ fide, & ſine fraude quòd de totâ terrâ, civitatibus, caſtris, & villis, & terris eremis, populatis cum ſuis reditibus, & rebus mobilibus & immobilibus, & exitibus univerſis, quæ in hoc viatico acquiremus, Domino concedente, tam per terram, quàm per mare, leidis, pedaticis, ribaticis, & aliis exitibus univerſis dabimus vobis juſtas portiones ſecundùm numerum militum, & hominum armatorum quos vobiſcum duxeritis: & nos ſimiliter habebimus partem noſtram omnium prædictorum ſecundùm numerum militum, & hominum armatorum qui nobiſcum fuerint, retentis nobis Alcaceriis & Staticis Regum in civitatibus, ultrà debitam partem nobis competentem. Et ſi fortè Domino concedente acquiremus in hoc viatico alias inſulas, vel terras Sarracenorum, vel res mobiles aut immobiles, & in terrâ & in mari, eodem modo inter nos & vos, pro portionibus legitimis dividantur, & omnes iſtæ diviſiones fiant per cognitionem B. Epiſcopi Barchinon. Nunnonis Sancii, Hugonis Comitis Impur. Guill. de Montechatano, Vice-Comitis Bearn. R. Fulconis Vice Cardon: & Guill. de Cervaria, per quorum etiam cognitionem aſſignentur Eccleſiis, & Clericis dominicaturæ & reditus competentes.

Item, ad quorum cognitionem ibi remaneant in ſtabilimento, & retinimento terræ illi qui partem terræ habere voluerint, vel alios pro ſe conſtituant defenſores. Portiones autem veſtras quas ibi habebitis, vos & veſtri teneatis per nos & ſucceſſores noſtros, & ad noſtram fidelitatem, & conſuetudinem Barchinon. Et detis inde nobis poteſtatem quamcumque voluerimus irati, & pacati: & portiones quas ibi habebitis poſſitis vendere, & alienare, ſalvâ noſtrâ fidelitate, & dominio ſupradicto.

Promittimus inſuper vobis quòd ſi de iſto viatico deſiſteremus, reſtituamus vobis omnes miſſiones, & expenſas, quas inde feceritis, vobis eas aveerantius ad conſuetudinem Barchinon. Et hæc omnia promittimus vobis in Dei fide & noſtrâ legalitate, & in eo dominio ſupradicto quod in vobis habemus.

Præterea omnes homines de terrâ noſtrâ qui hoc jurare voluerint, & venire nobiſcum in hoc viatico, habeant ſimiliter partes ſuas ad cognitionem ſupradictorum. Volumus & ſtatuimus quòd illi qui partem habuerint de terris illis, non poſſint guerriare inter ſe dum fuerint in partibus illis, nec gerram facere de terris illis.

Ad majorem firmitatem omnium prædictorum Nos Jacobus Rex prædictus juramus per Deum, & hæc ſancta Evangelia coram nobis poſita, nos hæc fideliter ſervaturos & ducturos nobiſcum ducentos milites. Datum apud Barchinonam x. Kal. Januarii. Anno Domini MCC. viceſimo octavo.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragoniæ, Comitis Barchinoniæ, & domini Montiſpeſſulani.

Signum Berengarii Dei gratiâ Barchinon. Epiſcopi, qui promitto in manibus domini Sparagii Terach. Archiepiſcopi me iturum & ducturum centum milites, & quos potero ſervientes; Signum Nunonis Sancii qui juro me iturum, & ducturum centum milites, ſalvo tamen jure noſtro Caſtri de Montveri, & Donatione quam inde habeo; Signum Hugonis Comitis Empur. qui juro me iturum & ducturum LXX. milites & ſervientes. Signum G. de Montechatano Vice Biarn. P. de ſancto Martino G. de Gervilione, qui juramus nos ituros & ducturos centum Milites & Servientes; Signum R. de Montechatano, R. Berengarii de Ager, qui juramus nos ituros, & ducturos L. Milites & Servientes, Sig. Bernardi de S. Eugeniâ, Guilaberti de Crudiliis, qui juramus nos ituros & ducturos XXX. Milites & Servientes. Sig. Hugonis de Mataplanâ, Gancerandi de Pinos, qui juramus nos ituros & ducturos L. Milites & Servientes. Sig. R. Alaman, G. de Claromonte, qui juramus nos ituros, & ducturos XXX. Milites, & Servientes. Signum Guillelmi ſcribæ, qui mandato domini Regis pro G. Sabatæ Notario publico hanc Chartam ſcripſit loco die, & anno præfixis.

In CHRISTI nomine manifeſtum ſit omnibus quòd Nos Jacobus Dei gratia Rex Aragoniæ, &c. *Ut ſuprà.*

Datum apud Terracon. v. Kal. Septembris, Anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo nono.

Poſtea in obſidionem civitatis Majoric. xiv. Kal. Octobris fuerunt poſiti, & electi de conſenſu domini Regis & omnium prædictorum in portionibus faciendis loco G. & R. de Montchatano, R. Alaman, & R. Berengarii de Ages: & hoc juraverunt, & cum eis ſimiliter in portionibus faciendis Eaiminus de Ureca, & Petrus Cornelii, qui hoc juraverunt.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Arragoniæ, Comitis Barchinon. & domini Montiſpeſſulani, &c. *Ut ſuprà.*

Anno MCCXXVIII.

JACOBI *Aragoniæ Regis edictum Pacis & Treugæ.*

IN CHRISTI nomine. Sit omnibus manifeſtum, quòd nos JACOBUS Dei gratiâ Rex Aragonum, Comes Barchinonæ, & dominus Montiſpeſſuli, volentes anteceſſorum noſtrorum ſequi veſtigia & exempla, conſilio & voluntate venerabilium patrum noſtrorum Sparagui Terragonenſis Archiepiſcopi, Bernardi Barchinonenſis, G. Vicenſis, G. Gerundenſis, Epiſcoporum: proborum & nobilium virorum Nunonis Sancii, Ugonis Comitis Empuriarum, G. de Montecatano, Vicecomitis Bern. R. de Montecatano, G. de Cervaria, Hugonis de Mataplana, Petri Alamandi, Geraldi de Cervilione, Guillelmi de Claromonte, & multorum aliorum Militum, civium, & aliorum proborum hominum villarum Cataloniæ, paces & treugas perpetuas à Cincha uſque ad Salſas ſtatuimus in hac formâ.

Ita quòd omnes Eccleſiæ & Clericorũ perſonæ cujuſcumque ordinis ſint, cum omnibus rebus eorum & juribus, ſub hac pace ſint conſtitutæ. Item cœmeteria & ſacraria cujuſcumque Eccleſiæ in circuitu conſtituta, nullus invadere aut infringere præſumat, nihilque inde abſtrahere attentet. Ferendis hujus ſtatuti temeratoribus pœnâ ſacrilegii inferendâ, & ab Epiſcopo ejuſdem loci diſtringendâ. Satiſfactione dupli damni, quod fecerint, ei qui paſſus eſt, præſtanda. Eccleſias quoque incaſtellatas ſub pacis & treugæ defenſione conſtituimus: ita tamen quòd ſi raptores vel fures in eiſdem Eccleſiis prædam vel alia malefacta congregaverint, querimonia ad Epiſcopum in cujus Epiſcopatu fuerit commiſſum, & ad nos ſive ad noſtrum bajulum deferatur, extunc noſtro judicio quod commiſſum fuerit emendetur, vel à pace & treugâ prædicta Eccleſia ſequeſtretur.

Dominicaturas quoque Eccleſiarum Canonicorum & Monaſteriorum ſub eadem pacis ſecuritate ſtatuimus, pœnâ duplæ reſtitutionis imminente eis qui eos invadere præſumſerint. Clericos, Monachos, pupillos, viduas, orphanos, Sanctimoniales, cum omnibus rebus ſuis, ſub eâdem pacis defenſione conſtitutos decrevimus: ita quòd nemo eos apprehendat, & nihil eis injuriæ inferat, niſi in maleficiis inventi fuerint. Si quis in aliquem iſtorum manus violentas injecerit, vel aliquid eis abſtulerit, ablata in duplum reſtituat, & de injuriâ nihilominùs judicio Epiſcopi in cujus diœceſi commiſſum fuerit, illis ſatisfaciat: ſacrilegii verò pœna Epiſcopo dependatur.

Emunitates quoque Templi & Hoſpitalis Jheruſalem, necnon & aliorum locorum venerabilium, & ipſos venerabiles Fratres Templi & Hoſpitalis, & aliorum locorum venerabilium, cum omnibus rebus ſuis ſub eâdem pace defenſione, & pœnæ interminatione pariter cum Clericis & Eccleſiis conſtituimus. Villanos & villanas Eccleſiarum, vel locorum Religioſorum & Canonicorum, & noſtros, & omnes res eorum tam mobiles quàm immobiles, & ſe moventes, videlicet boves, oves, aſinos, aſinas, equos, equas, cæteraque animalia, ſive ſint apta ad arandum, ſive non, ſub pacis & treugæ ſecuritate ita conſtituimus, ut nullus eos capiat vel invadat in corpore proprio, vel in rebus mobilibus vel immobilibus damnum eis inferat, niſi in maleficiis inventi fuerint, vel quando in cavalcatis cum dominis aut aliis ierint: ſed poſtquàm ad domos reverſi fuerint, ſub prædictâ pace remaneant.

Cives verò & Burgenſes, & omnes homines noſtros & villarum noſtrarum, cum omnibus rebus eorum mobilibus & immobilibus, Judæos etiam cum omnibus rebus ſuis, pupillos & viduas & orphanos cum omnibus bonis rebus ſuis, ſub pace noſtrâ conſtituimus Villanos & villanas militum, & eorum familiam ſub prædictâ pace conſtituimus, niſi inventi fuerint cum armis in malefactis. Omnia animalia aratoria, & inſtrumenta aratoria, columbaria, palleria, abellaria, olivaria, & molendina, in prædictâ pace conſtituimus. Item nullus homo animalia aratoria, vel inſtrumenta arandi pro plivio vel proprio debito vel alieno, vel proprio vel alieno delicto, vel pro delicto dominorum ſuorum pignoret, vel capiat, etiamſi ſint ſpecialiter obligata. Ruſtici verò nec familia eorum pro debitis dominorum ſuorum, vel propriis debitis, vel fidejuſſionibus nullo modo perſonaliter capiantur, nec capti teneantur.

Item manſiones aliquis non incendat, vel aliàs ignem ſupponat ad nocendum. Si verò Barones noſtri vel Milites inter ſe guerram habuerint; & ad expugnandum caſtrum vel fortitudinem inimicorum ſuorum venerint: & expugnando in ipſo corpore caſtri vel fortitudinis ignem ſuppoſuerint, non teneâtur pro pace fractâ. Terras in contentione poſitas nullus villanus laboret, poſtquàm inde commonitus fuerit ab eo, in quo juſtitia placiti non remanſerit, niſi poſſeſſor paratus ſit directum facere & complere. Si verò ter commonitus eas laboraverit & propterea damnum ceperit, non requiratus pro pace fractâ, ſalvâ tamen pace beſtiarum deditarum in uſu laborationis, & eorum qui eas gubernaverint vel cuſtodierint cum omnibus rebus quas ſecum duxerint. Nolumus enim quòd propter contumaciam ruſticorum animalia aratoria deprædentur, invadantur, vel diſperdantur. Vias publicas ſive caminos, vel ſtratas in tali ſecuritate ponimus & ſtatuimus, ut nullus ibi iter agentes invadat, vel in corpore proprio ſive rebus ſuis aliquid injuriæ vel moleſtiæ inferat, niſi fuerint milites, vel prædones, vel homines de guerrâ, pœnâ læſæ majeſtatis imminente ei qui contrà fecerit, priùs ſatisfactione dupli de malefactis & injuriâ damnum paſſo præſtitâ.

Sub hac eâdem pace conſtituimus Milites, & omnes illos qui iverint cum domnâ uxore Militis, niſi fuerint bauſatures vel proditures manifeſti, quos ab iſtâ pace & treugâ penitùs ejicimus. Proditores dominorum ſuorum qui ſecundùm conſtitutionem ſcriptam, innocentiam ſuam purgare noluerint, ab hac pace & ſecuritate tam eos cum hominibus ſuis & honoribus, quàm eorum complices & fautores excludimus & excipimus. Salvetates quoque totius terræ noſtræ, tam novas quàm antiquitùs conſtitutas, ſub prædicta pace & ſecuritate ponimus & ſtatuimus Fures & latrones, & eorum receptatores, ſi redirigere malum quod fecerint noluerint, vel directum facere contemſerint, à prædictâ pace & ſecuritate ſeducimus cum omnibus rebus ſuis mobilibus & immobilibus. Item ſtatuimus quòd nullus homo capiat per ſe vel per alium, nec robet nec ſobari faciat aliquem hominem de genere laïcum vel cleri-

Digitized by Google

cum, niſi acundaverit ipſum ante per quindecim dies. Et hoc intelligimus de illis qui non ſunt de guerrà, nec valtores alicujus guerræ: & qui ceperit vel interfecerit eum, ſit ſtatim proditor.

Ab hac autem pace excludimus hæreticos manifeſtos, & eorum credentes, fautores atque defenſores, fures & latrones & eorum receptatores, & publicè excommunicatos, niſi voluerint ſe emendare ad mandatum Epiſcopi. Statuentes inſuper firmiterque mandamus ut nullus eos defendat, imò manifeſtet eos, & omnibus modis devitet. Volumus præterea & mandamus, ut nullus violatores pacis manuteneat, nec raptores: nec aliquis qui ſit baudatur appellatus, ſit ſub hac pace, niſi voluerit ſe purgare ad cognitionem noſtræ curiæ. Si quis verò miles vel civis contra hujus pacis conſtitutionem commiſerit, damnum emendet illi, cui malum fecerit infrà quindecim dies poſtquàm monitus fuerit, ſimplum, poſt quindecim dies duplum, duplici præſtantes inſuper centum viginti ſolidos de blenchà monetâ, ruſtici verò quadraginta ſolidos Epiſcopo, & nobis ad quos querimonia fractæ pacis & treugæ dinoſcitur contigiſſe. Si verò infrà quindecim dies prædictos temerator pacis & treugæ ſimplum non emendaverit, poſtea ut ſuprà dictum eſt, duplum præſtet. Ita quòd medietatem ipſius dupli habeat querelam paſſus, & aliam medietatem Epiſcopus & nos, qui ad hanc juſtitiam faciendam eos compulerimus. Et inſuper ſi infrà prætaxatos quindecim dies per nos, vel per Epiſcopum vel nuntium aut nuntios noſtros idem temerator pacis & treugæ commonitus, damnum non emendaverit, exinde malefactor ipſe & complices ſui, coadjutores & conſiliatores ejus ab Epiſcopo excommunicentur, & à dictâ pace & treugâ ſeparati intelligantur cum omnibus rebus ſuis: ita quòd malum quod propter hoc eis fuerit illatum non requiratur pro pace & treuga fractâ. Sed ſi malefactor & adjutores ejus jam dicto querelanti ullum malum fecerint, emendetur pro pace fractâ.

Præterea conſtituendum eſſe & firmiter obſervandum cenſuimus ſub eàdem pace & treugâ dies Dominicos, & feſtivitates omnium ſanctorum Apoſtolorum, & etiam Adventum Domini uſque ad Octabas Epiphaniæ, & Quadrageſimam uſque ad Octabas Paſchæ, diem quoque Aſcenſionis Domini, necnon feſtum Pentecoſtes cum Octabis ſuis, & tres feſtivitates ſanctæ Mariæ, & feſtivitatem S. Joannis Baptiſtæ, & ſancti Michaelis, & Omnium Sanctorum, & feſtivitates ſanctæ Eulaliæ Barchinonen. & S. Felicis Gerundenſis, & ſancti Martini. Violatores autem pacis teneantur ſatiſdare, & pignora mittere tenentia in manu Vicarii noſtri in propriis perſonis. Si tamen dominus qui eos ad maleficium duxerit, vel ad guerram, voluerit ſatiſdare, & pignora mittere pro ſe & militibus ſuis, & pro omnibus qui de domo & familiâ ſuâ fuerint, recipiantur. [Si verò [a] homines Monaſteriorum vel aliorum locorum religioſorum inter ſe damnum dederint in corpore ſive rebus, & querimonia illa ad vicarium pervenerit, remittat eum vel eos ad dominos proprios. Et ſi ipſi infrà xv. dies damnum in poſſe dominorum ſuorum reſarcire noluerint, deinde Vicarius noſter accipiat pignora tenentia in perſonis propriis, & cauſa illa hinc debito terminetur.]

Item ſtatuimus ac mandamus, ut paces iſtæ & treugæ ſint firmæ & perpetuò duraturæ. Item ſtatuimus atque jubemus, quòd omnes Milites, & cives, & homines villarum à quatuordecim annis & ſuprà, paces iſtas jurent, ut eas teneant & defendant fideliter ſine fraude & ingenio aliquo. Quicumque autem admonitus ab Epiſcopo, vel à noſtro Vicario jurare noluerit, extunc ſit excommunicatus, & ſit à pace & treugâ ejectus. Ad majorem itaque ſecuritatem nos Jacobus Dei gratia Rex Aragoniæ, Comes Barcinonæ & Dominus Montiſpeſſuli, omnia ſupradicta & ſingula juramus per Deum & hæc ſancta quatuor Dei Evangelia tenere & firmiter obſervare, & facere obſervari.

Datum Barchinonæ xii. Kalend. Januarii. Anno Domini MCCXXVIII.

Signum † Jacobi Dei gratiâ Regis Aragoniæ, Comitis Barchinonæ & Domini Montiſpeſſuli.

Signum † Ugonis Comitis Impuriarum qui . . . ſalvâ ratione.

Signum † G. de Montecatano, Vicecomitis Biern.
Signum † R. de Montecatano.
Signum † de Servaria.
Signum † Ugonis de Mataplana.
Signum † B. Ugonis de Serralonga.
Signum † G. de ſancto Vincentio.
Signum † Gaucerandi de Pinos.
Signum † Guiraldi de Servilione.
Signum † R. Alamandi.
Signum † G. de Claromonte.
Signum † G. de Terratio.
Signum † Dalmatii Vicecomitis de Rocabertine.
Signum † B. de ſancta Eugenia.
Signum † P. Berengarii de Rivopirarum.
Signum † B. . . . . baulum.
Signum † R. Berengarii Dag.
Signum † R. de Gerundella.
Signum † B. de ſancto Vincentio.
Signum † G. de Baneriis.
Signum † Pontii de Ulteria.
Signum † A. de Odeo molendinorum
Signum † A. de Valleviridi.

Nos omnes prædicti & ſinguli præſcripta omnia & ſingula juramus per Deum & ſancta quatuor Evangelia, adimplere, ſervare & facere ſervari, ut ſuperius continetur.

Signum † Guillelmi Scribæ, qui mandato domini Regis pro Guillelmo Rabacie Notario ſuo, hæc ſcripſi, feci loco, die, & anno præfixis.

Hanc autem pacem ſuperiùs ſcriptam, ego Guillelmus B. de ſancto Rumano Canonicus Barchinonæ, tenens locum domini Regis in Epiſcopatu Elnenſi & Ceritaniæ, ſpeciali mandato domini Regis cum conſilio & auctoritate & voce B. Elnenſis Epiſcopi, & Abbatum & virorum Religioſorum, & aliorum nobilium ejuſdem diœceſis, ſalvâ juriſdictione in omnibus domini Regis feci apud Melliculas, Anno Domini MCCXLI. quintu Idus Martii.

Signum † G. Vicecomitis de Caſtronovò.
Signum † Pontii de Verneto.
Signum † B. Ugonis de Serralonga.
Signum † Ademari de Moſſet.
Signum † G. de Monteſquio.
Signum † P. de Caſtello.
Signum † A. de Monteſquoto.
Signum † A. de Moſſeto.
Signum † Bertrandi de Inſula.
Signum † Segeru de Perapertuſa.
Signum † Jauſberni de Inſula.
Signum † R. de Inſula.
Signum † Gaucelmi de Telero.
Signum † R. de Ardero.
Signum † B. de Orulo.
Signum † Ot. de Partibus-toris.
Signum † A. de Inſula.

a *Si verò*] Quod uncis incluſum eſt, addidit Baluzius è Codice 1777. Bibliothecæ Colbertinæ.

Signum † B. de Palaudano.
Signum † de Furcheriis.
Signum † A. de Cotaleto.
Signum † B. de Petrapertuſa.
Signom † A. Bertrandi.
Signum † B. de Turri.
Signum † A. de Monteferrario.
Signum † G. B. de Teſſera.
Signom † Bertrandi de Turre.
Signom † Gaud. de Villa-longa.
Signum † G. de Saragoſſa.
Signom † G. de Clarano.
Signum † A. de Moſſeto.
Signum † G. Gaucelini de Tatone.
Signum † P. de Penna.
Signum † O. de Tatone.
Signum † B. de Tatone.
Signum † Bn. de Ulmis.
Signum † Gaucerandi de Cereto.
Signum † Bn. de Palaudano.
Signum † R. de Palaudano.
Signum † P. de Monteforti.
Signum † A. G. de Barbairano.
Signum † G. de ſancto J.
Signum † B. Teſſera.
Signum † G. de Teleto, & aliorum plurium.

Anno MCCXXVIII.

Littera de Prebendis Tornodorenſibus conſerendis.

DURANNUS Dei gratiâ Epiſcopus Cabilonenſis, Univerſis præſentes Litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Noveritis quòd cum diſcordia verteretur inter venerabilem Patrem Hugonem Epiſcopum Lingunenſem ex unâ parte, & nobilem virum G. Comitem Nivernenſem & Forenſem, & M. uxorem ejus Comitiſſam Nivernenſem ex alterâ, coram Decano & Conjudicibus ſuis Senonenſibus auctoritate Apoſtolicâ, ſuper collatione præbendarum Capellæ Comitis Tornodorenſis: tandem in nos de conſenſu utriuſque partis ſuper dictâ diſcordiâ extitit compromiſſum hoc modo, quòd dicti Comes & Comitiſſa juramento interpoſito, & dictus Epiſcopus in verbo veritatis promiſerunt, quòd tenerent & firmiter obſervarent quidquid ſuper dictâ diſcordiâ pro voluntate noſtrâ duceremus ordinandum. Nos verò de conſenſu utriuſque partis Dictum noſtrum pronuntiamus in hunc modum; quòd dictæ Præbendæ quæ in dicta Capellâ fuerant inſtitutæ, amodo ſint in Eccleſia ſancti Petri Tornodurenſis Preſbyteri ejuſdem Eccleſiæ in omnibus jure ſalvo; & Epiſcopus Lingonenſis qui pro tempore fuerit, medietatem Perſonatuum & Præbendarum conferet, & Comes Nivernenſis qui pro tempore fuerit, alteram medietatem. Itaque Comes primum Perſonatum & primam Præbendam conferet, & Epiſcopus ſecundum Perſonatum & ſecundam Præbendam; & ſic deinceps de aliis Perſonatibus & Præbendis alternatim. In cujus rei teſtimonium præſentes literas ſigilli noſtri munimine fecimus roborari, anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo, menſe Julio.

Anno MCCXXVIII.

Littera aſſociationis Monaſterii beati Joannis in valle Carnotenſi cum Monaſterio ſancti Quintini Belvacenſis.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſentem paginam inſpecturis, GARNARUS Eccleſiæ beati Joannis de Valeia Carnotenſis Abbas humilis, totuſque ejuſdem loci Conventus, ſalutem in Domino. Cum ſecundùm Apoſtolum unum ſimus corpus in Chriſto, ſinguli autem alterius membra, ſicut nec corpus à capite, ita nec membra corporis cenſeri debent à membris capitis aliena. Cum igitur à longè retroactis temporibus à viſceribus matris noſtræ Eccleſiæ beati Quintini Belvacenſis fuerimus ſpiritualiter propagati, & ab ipsâ tamquam à fonte ſacra Religionis fluenta ſumſerimus per venerabilem patrem ac venerandæ memoriæ Ivonem, qui cum floreret in eâdem Eccleſiâ religionis novella plantatio ſub beati Auguſtini regulâ, dignè Omnipotenti militans, Fratribus ibidem Deo ſervientibus Abbas præfuit. Sed tanti patris ſanctitas eminens tamquam civitas in virtutum acumine conſtituta, diù latere non potuit, quin imò ejus religionis celebri famâ longè lateque diffusâ, Dei voluntate præambulâ, adeptus eſt cathedram Eccleſiæ Carnotenſis; qui Eccleſiæ noſtræ patronus & fundator extitit, & inter alia beneficia quæ nobis paternâ pietate contulit, ad ultimum in ſignum dilectionis ac perpetui fœderis theſauro ſui corporis ac ſuæ ſepulturæ præſentiâ noſtram Eccleſiam illuſtravit; unde cum internæ dilectionis affectu nos pius pater dilexerit, ſicut in fine patuit, dignum fuit ut Canonici ſancti Quintini ejus ſpirituales filii à patris actibus non degeneres, tùm propter ejuſdem Ordinis ſimilitudinem, tùm propter paternam reverentiam & ejuſdem corporalem præſentiam, quaſi triplici funiculo juncti nobis eſſent ſpiritualiter & uniti, & rursùs vice versâ decens fuit admodum & honeſtum, tùm quia eamdem normam Ordinis profitemur, tùm quia ab eis obſervantiarum regularium primitias habuimus, ut ipſis eſſemus tamquam membrum ſuo cohærens capiti, gratâ viciſſitudine indiſſolubili charitatis fœdere fœderati.

Verum quia tantæ dilectionis confœderatio uſque modo per negligentiam vel oblivionem novercam memoriæ tepidè fuit & ſegniter obſervata, eam noſtris temporibus renovare volentes, de communi Fratrum noſtrorum conſilio, & ipſorum beneplacito & aſſenſu ſocietatem cum eis contrahimus ſpiritualem præſentibus litteris annotatam. Sed quoniam quanto anima præpollet corpori, tanto ſpiritualia corporalibus præferuntur; à ſpiritualibus inchoantes, dilectiſſimis Fratribus noſtris Canonicis ſancti Quintini Belvacenſis de Fratrum noſtrorum unanimi conſenſu concedimus participationem orationum, & eleemoſynarum, & aliorum bonorum, quæ fiunt & fient à modo tam in noſtræ Congregationis capite quàm in membris.

Id etiam ſtatuentes, quòd quandocumque obitus Abbatum beati Quintini nobis nuntiari contigerit, ſtatim audito obitu novem lectionum officium, & in ſequenti die *Beati immaculati* & Miſſam matutinalem cum Diacono & Subdiacono ſolemniter faciemus: nomina ipſorum Abbatum in noſtro Martyrologio conſcribentes, & revoluto cujuſlibet anni curriculo ipsâ die obitûs à modo præbendam panis & vini eiſdem concedimus, per manum eleemoſynarii pauperibus erogandam. De Canonicis autem ejuſdem Eccleſiæ eſt à nobis providâ deliberatione ſtatutum, quòd audito Canonici obitu, novem lectionum officium, & *Beati immaculati* & Miſſam matutinalem pro ipſo decantabimus, præbendam unius Canonici ipſo die pro eo pauperibus aſſignantes. Quilibet autem noſtræ Congregationis Canonicus & Sacerdos unam Miſſam, & alii non Sacerdotes unum pſalterium decantare tam pro Abbate quàm pro Canonico mortuo tenebuntur. Sanè propter hæc quæ circa obitus Abbatum & Canonicorum hîc ſpecialiter ſunt expreſſa, nolumus intermitti illud commune anniverſarium & ſolemne, quod pro communitate Canonicorum ſancti Quintini ſingulis annis facere conſuevimus, imò & ſi diligenter fecimus, diligentius

gentiùs inpoſterum faciemus.

Illud etiam ſalubri conſilio ſtatuentes, quòd ſi aliqua perſona extranea aliquod gravamen Eccleſiæ ſancti Quintini intulerit, tam in conſilio quàm in auxilio eidem tenebimur ſubvenire. Et ut major inter nos & ipſos familiaritas denotetur, ſtatuimus quòd quandocumque aliquem de ipſorum Canonicis ad nos quocumque modo venire contigerit, niſi eum fugitivum vel excommunicatum eſſe conſtiterit, ipſum recipiemus gratanter, eum quamdiù apud nos moram fecerit, Fratrem noſtrum & Canonicum reputantes.

Ut autem prælibata Societas recenſita frequentiùs non marceſcat, inſinuatione præſentium litterarum venerabilem patrem Abbatem ſancti Quintini affectuoſiſſimis precibus exoramus, quatenùs frequentiſſimè, quod optamus, vel ad minus ſemel in anno dignetur ſui gratia nos videre. Et ut hæc quæ ſuperiùs ſunt ſtatuta, in poſterum firmiùs conſerventur, præſentes litteras fecimus annotari, & ſigillorum noſtrorum munimine roborari. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo.

An. MCCXXX.

Epiſtola FRIDERICI *II. Imperatoris ad Regem Bœmiæ.*

Nefanda Ducis Auſtriæ Friderici II. crimina recenſeat.

FRIDERICUS, &c. Illuſtri Regi Boëmiæ, dilecto Principi, &c. Inviti trahimur ad tuam & aliorum notitiam adversùs Auſtriæ Ducem, materiam publicæ quæſtionis afferre, cujus levitas ducta motibus inconſulta adeo proceſſit in publicum contrà honorem noſtrum, & Imperii dignitatem, verbo & opere pariter attentando, & ita nos graviter provocavit, ut tranſire non poſſimus ulteriùs incorrectos ſuæ levitatis exceſſus. Reverà quia diliximus patrem ſuum, merito paterni ſervitii cordi nobis eſt & curæ, in eumdem Ducem favorem oſtendere cum effectu. Cum itaque Ravennam Curiam induxerimus celebrandam, vocavimus ipſum, ſicut cæteros Principes, ut veniret, proponentes eum favore paterno recipere ac fovere. Sed majori parte Principum venientibus à remotis, ipſe, qui oportunus venire poterat, ſuum denegavit acceſſum. Deinde nobis tranſeuntibus Aquilegiam, cùm ibidem eum videre vellemus ætatis ſuæ motibus adſcribentes, quia potiùs ut eo non recederemus inviſo, perſonaliter nos contulimus ad terram ſuam Portæ novæ quam habet in Forohvio; & ibi moram trahentes mittimus pro eodem, ut ſi moleſtum ſibi fuerat in civitatibus noſtri Imperii nos vidiſſe, ad terram ſuam pro nobis accedere non vitaret; quem venientem venerabili affectione recepimus, ſatagentes de verbo & opere complacere; tantam inſuper ſibi gratiam facientes, quòd pro lite ſopiendâ, quam in exactione debiti vel dotis ſuæ filius noſter Conradus contrà eum jure ac viribus attentabat, ſeptem millia marcarum promiſimus exhibenda; non obmittentes ei de pulchris equis ſatisfacere, & aliis donativis libentiſſimè procurare, quæ ſuis eſſent affectibus acceptanda, ut eum redderemus noſtris aſpectibus gratiorem. Nuper Avinalmeramam venientes tantam de ipſo confidentiam habebamus, quod non dubitavimus ei committere perſonam noſtram per terram ſuam, ut ei daretur major de noſtrâ gratiâ præſumptio, & ad noſtra beneplacita ſe magis obſequioſum & benevolum exhiberet. Ipſe verò dum eſſemus in eâdem terrâ ſua, non erubuit duo millia marcarum à nobis exigere pro guerra tibi & illuſtri Regi Ungariæ faciendâ; quas quia ſibi non dedimus, dixit ſe nunquam à nobis ſervitiorum munera recepiſſe, ut quâdam violentiâ non cognoſceret Dominum, coram quo tam impubè loqueretur.

Nos tamen propter hoc moti non fuimus; ſed diſſimulavimus juvenilem levitatem, habentes nihilominùs in propoſito ſuâ commoda promovere; indictâ etiam Moguntiæ Curiâ generali eum revocavimus, termino conſtituto, ubi generaliter & ſpecialiter ſinguli Principes fuerunt convocati. Qui cum præfixus terminus adveniſſet, idem Dux nedum venire contumaciter recuſavit, qui potiùs cum campeſtri exercitu abſque noſtrâ licentiâ, vel aſſenſu terram Regis Ungariæ hoſtiliter & violenter ingreſſus, adeo tantum Principem provocavit, quòd expeditione factâ Imperii fines intravit, non ſine noſtrâ injuriâ & Imperii læſione, humilians eum ad ſuum beneplacitum & mandatum. Interim etiam non contentus conterminum ſibi Regem turbaviſſe, te Regem Bohemiæ, venerabiles Salzeburgenſem, Nurdeburgenſem, Patavienſem, & Ratiſponenſem Epiſcopos, Bavariæ Ducem, & Moraviæ Marchionem, multipliciter cœpit offendere, auferens eis jura & redditus, quos in Auſtriæ, & Siciliæ Ducatibus poſſidebant. Ad cujus ultionem tanta moles Principum irruiſſet, niſi quòd pacem Imperii volentes nobis & Imperio detulerunt, ſæpe coram nobis per litteras & Nuntios deferentes. Delatæ ſunt etiam querelæ multiplices pro parte hominum terræ ſuæ, quòd juſtitiam & judicium de terrâ ſuâ proſcripſerit, & cum iniquitate fœdus ineuns prorsùs abjecerit æquitatem; viduis & orphanis, quos de jure fovere debuerat, moleſtus exiſtens, divites opprimens, & conculcans pauperes, humilians nobiles, deſtruens populares, diverſis flagitiis affligens ſubditos, nullam adversùs eos aliam cauſam habens, niſi quòd credit pium eſſe ſibi & licitum quidquid licet: miniſteriales & alios infeudatos, quos ab Imperio tenet, tanto graviori perſequitur voluntate, quanto in odium noſtri & Imperii de ipſis cogitur dubitare. Dato igitur effrenatæ licentiæ loco, mente in omni viâ malitiæ turpiter inquinatâ, deflorat virgines, & facit à ſuis complicibus deflorari, matronas venerabiles deſhoneſtat, auferens filias patribus, & viris per violentiam conjugatas. His etiam non contentus excogitat in patrum animas & virorum, quorùm necem diverſis necis exaggerat ſpeciebus, quibus trucidat miſerabiliter innocentes.

Quorum ineffabili malorum cumulo mota fuit ſæpe noſtræ præeminentia dignitatis, ſed paterni ſervitii memores noluimus cum levitate procedere, intendentes à viâ malâ virum impium revocare. Quapropter monuimus eum ac benignè rogavimus, ut ad colloquium præteritâ hyeme indictum Auguſtam, ubi de reſtitutione ſtatûs ſui complacandi cum prædictis Principibus, & de omni abolendâ infamiâ ſuprædictâ cum alloqui, & cum eo diſponere volebamus, proviſo ei juxtà requiſitionem & velle ſuum de ſecuritate & conducto de perſonis quas & quot voluit exegiſſe. Illam eidem gratiam facientes, quòd quia dubitabat pro hujuſmodi querimoniis diù morari, promiſimus ei per ſuos nuntios quòd moram & reditum ad ſuam promitteremus voluntatem fieri, & quòd eum ſuper objectis ad juſtitiam minimè cogeremus, ſi deberemus offenſis Principum ſatisfacere per nos ipſos. Deinde quia apud Auguſtam venire noluit, quòd in tantâ citatione ſuâ dilecto Principe noſtro venerabili Salzebergenſi Archiepiſcopo, & aliis nuntiis ſuis acceptantibus, ut apud Genuenſem ad noſtram præſentiam ſe conferret, ibidem de bono ſtatu & reintegratione famæ ſuæ diſponere proponentes. Ipſe verò cum non poſſet vulneratæ conſcientiæ nefanda contegere, & ſic ſæpiùs expoſuit ſe venturum, ſemper illuſit, & patientiam

noſtram ſemper in ſuperbiâ & abuſione contemnens, datus in ſenſum reprobum, & penitùs effectus ingratus, cœpit contrà perſonam noſtram verbo & opere machinari, ut præter inſidias quas in captione filii noſtri dudum in itinere manifeſtè paravit, cum Mediolanenſibus & aliis inimicis noſtris contrà honorem noſtrum & Imperii molitetur, & nequiter contrà animam noſtram excogitans, miſit nuntios ſuos ad ſeniorem Morav. qui dicitur aſinus, promittens pecuniam infinitam, ut noſtram offenderet Majeſtatem; aliàs ſpiritu ſuæ fatuitatis inductus, quod nobis eſt valde moleſtum, non veritus eſt attentare, Sanctiſſimum in Chriſto patrem ſummum Pontificem, ut ſibi eſſet favorabilis, inducere ſatagendo. Præterea nuntios noſtros in ſecuritate & conductu receptos ſpoliari mandavit; exenia per Ducem Bavariæ nobis tranſmiſſa, nuntiis ejus in contemptum & injuriam noſtram fecit auferri. Caſtra quoque quæ Ratiſbonenſis quondam Advocatus noſter nobis, & Imperio noſtro in morte ſuâ legavit, enormiter occupavit: nec obmiſit cuncta præſumere, quæ nobis eſſent & Imperio nocumento.

Qui nec Deum timet, ſicut dicit, terrenum velit Dominum revereri; nec reverentiam obſervans, nobilem matrem ſuam bonis ſuis omnibus ſpoliatam de terrâ ſuâ turpiter effugavit, & ſi manus in eam mittere potuiſſet, ubera ejus infelix homo præcidere minabatur; & niſi ad te dulciſſimum Principem & affinem noſtrum confugium habuiſſet, conſilio tuo ad noſtram præſentiam accedens, non haberet ubi caput tantæ nobilitatis Domina reclinaret, quæ lacrymis apud Deum, & apud nos clamore continuo, quotidiâ non ceſſat inſtantiâ ſibi adversùs tam impiorum filium auxilium implorare. Non poſſumus ſilentio præterire qualiter Marchioni Miſniæ ſorore ſuâ nuptui traditâ, in terrâ ſuâ nuptiis celebratis, cum prima thori gaudia celebraſſet, aggreſſus eſt in lecto, & ſurgere non permiſit, donec eos in ejus manibus dotes, & jus de quibus tenebatur eis pro maritagio reſpondere, oportuit neceſſariò remittiſſe, contrà ſecuritatem ſibi promiſſam veniens, quòd nullam deberet ei petitionem facere, vel remiſſionem aliquam poſtolare, & metu inſuper incuſſo miniſterialibus, quòd de eis nullus evaderet, niſi quidquid petierat, compleretur. Quibus omnibus laceſſitis cum tanta eſſet ipſius iniquitas, quòd non poſſet veniam promereri, ad tot querimonias Principum in noſtram præſentiam replicatas, ad querelas & lacrymas matris ſuæ petentis de noſtra ſublimitate judicium, ad lacrymoſas voces nobilium, populorum, orphanorum, viduarum, & omnium habitantium terram ſuam coram Deo & nobis lacrymantium, contrà eum; attendentes inſuper offenſas noſtri Imperii nequiter attentatas, ad condignam ejus ultionem exigente juſtitiâ duximus inſurgendum, reſponſuri ſtulto ſecundùm ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur; ſed diſcat per ſeipſum qualiter Deum timere debeat, & nobis & Imperio teneatur modis omnibus revereri. Quæ omnia tibi & aliis Principibus noſtris duximus exponenda, ut noſtra certitudo ad ejus exterminium pateat univerſis. Nam refrænanda eſt temeritas malignorum, ut pœnæ metu tardiores ſint alii ad ſcelera committenda.

An. MCCXXX.

Tranſactio Facta de Electione Epiſcopi de Majoricis.

IN Dei nomine, & ex divinâ gratiâ, manifeſtum ſit cunctis præſentibus atque futuris, quòd cum inter JACOBUM illuſtrem Regem Aragonum & regni Majoricarum, Comitem Barchinonenſem & Dominum Montiſpeſſulani ex unâ parte, & venerabilem patrem BERENGARIUM Epiſcopum & Capitulum Barchinonenſe ex alterâ, quæſtio mota eſſet ſuper Eccleſiâ Cathedrali de Majoricis, & ibidem Epiſcopo eligendo, quæ omnia dictus Epiſcopus & Capitulum ad ſe de jure ſpectare dicebant ratione cujuſdam donationis, quam quidam Sarracenus olim dominus Deniæ & inſulæ ſupradictæ fecerat Epiſcopo & Eccleſiæ Barchinonenſi, cui donationi conſenſerunt olim Comites Barchinon. Archiepiſcopi & Epiſcopi plures & etiam prædicta omnia Sedes Apoſtolica confirmavit. Quæ nitebantur probare per publica inſtrumenta. Tandem dicti Epiſcopus & Capitulum attendentes, quòd dicta civitas & regnum Majoricarum Epiſcopum exigebant, quem dominus Rex Jacobus ſupradictus ibi creare volebat, animatus ad dotandam Eccleſiam ſupradictam, quæ tamquam novella plantatio pullulabat, voluntati regiæ in hàc parte liberaliter adhæſerunt, ita quòd mediantibus Populeti & ſanctarum Crucum Abbatibus, & aliis bonis viris ſuper præmiſſis, ad hanc concordiam ſive compoſitionem amicabiliter pervenerunt; videlicet quòd creetur Epiſcopus in Majoricis, & fiat ibi Eccleſia Cathedralis, & iſtâ primâ vice ſolummodo ſit Epiſcopus civitatis alia perſona quam Dominus Rex voluerit nominare, & quòd dicti Epiſcopus & Capitulum illi nominationi non poſſint reſiſtere, imò annuant regiæ voluntati, & eam charitatis brachiis amplectantur: & ſi fortè perſona nominata à domino Rege ante conſecrationem decederet, vel ejus conſecratio impediretur electionis vitio vel electi, idem dominus Rex aliam nominet perſonam, & ſic de [illegible], quouſque talem dominus Rex perſonam n[illegible], quæ ad conſecrationem perveniat licitè c[illegible]. Mortuo autem iſto primo Epiſcopo con[illegible], poſtea perpetuò fiat electio per Epiſcopum & Capitulum Barchenonæ, cum aſſenſu Regis Aragonum qui tunc regnabit, & de gremio Eccleſiæ Barchenonæ, ſi ibi potuerit idoneus reperiri, ſi autem ibi inveniri non poſſet, de ipſâ eâdem Eccleſiâ Majoricarum, vel de aliâ, per eumdem Epiſcopum & Capitulum Barchenonæ, conſentiente tamen ſemper Rege, Epiſcopus aſſumatur ad Eccleſiam ſupradictam; & ſic perpetuò res procedat. Verumtamen voluntas Regia ultrà duos menſes nullatenùs exſpectetur.

Iſte idem ordo ſervetur ſi in Minoricis vel Eviça fieret Eccleſia Cathedralis, ſalvâ in omnibus portione civitatis & terræ aſſignata & aſſignandâ Epiſcopo Barchenonæ, ratione militum & hominum armatorum, quos ſecum duxit & habuit in captione civitatis & inſulæ ſupradictæ, & ſalvo in omnibus Apoſtolicæ Sedis mandato.

Datum apud Populetum octavo Idus Novembris, Anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragonum, & Regni Majoricarum, Comitis Barchenonenſis, & domini Montiſpeſſulani.

Hujus rei teſtes ſunt, Frater A. Gallart Abbas Populeti.

Frater B. Calvo Abbas Sanctarum-Crucum.

Frater G. de Cervaria.

P. de Sentillis Sacriſta Barchinonenſis.

P. Jerrandi de Albarazino.

P. Cornelii.

Pelegrinus de Caſtroaçello.

Signum Petri de ſancto Meliono Scriptoris, qui hoc mandato domini Regis ſcripſi pro G. Rabacia Notario ſuo, loco, die, & anno præfixis.

An. MCCXXX.

GREGORII PAPÆ IX.

EPISTOLÆ

I. Ad Archiepiſcopum Arelat. & Epiſcopi Auranſecanum.

Ut Comitem Toloſ. & ejus uxorem in amicitiam reducere conentur.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Arelatenſi, & Epiſcopo Auraſicenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram pervenit, quòd nobilis vir R. Comes Toloſanus, & nobilis mulier S.... uxor ſua nequaquam cohabitant ut tenentur, neque ſibi mutuò affectus exhibent conjugales. Quia verò ex hoc grave poteſt ſcandalum ſuboriri, & utrique imminere periculum animarum, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs eos ſimul ut cohabitent, & ſibi mutuò conjugales effectus exhibeant, moneatis prudenter, & efficaciter inducatis, eos ad id ſi neceſſe fuerit per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compellendo. Quòd ſi alterutra partium ad hoc impedimentum objecerit, vos audiatis hinc inde propoſita, & ſi de partium voluntate proceſſerit, cauſam ſine debito decidatis: alioqui quæ inveneritis nobis fideliter intimetis, ut procedamus exinde prout ſecundùm Deum utriuſque ſaluti & honori videbimus expedire. Datum apud Cryptam ferratam XI. Cal. Aug. Pontificatus noſtri anno quarto.

II. Petro S. A. Legato.

Mandat ut diligenter Legatus inquirat an Comes ante obitum indicia pœnitentiæ exhibuerit.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio Magiſtro Petro de Collemedio Capellano noſtro, Apoſtolicæ ſedis Legato, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Expoſuerunt nobis Nuntii Nobilis viri Comitis Toloſani, quòd licet in ipſius Patre, qui ante reconciliationem terræ deceſſit, indicia pœnitentiæ in mortis articulo apparuerint manifeſta, nec per eum ſteterit quominùs reconciliatus fuerit Eccleſiaſticæ unitati, corpus tamen ejuſdem adhuc exſtitit inhumatum; unde ex parte ipſius Comitis ſuppliciter petebant à nobis, ut cum ſacramentum non contemptus Religionis, ſed articulus neceſſitatis excluſerit; & Eccleſiæ judicium, divinum debeat imitari; mandaremus defunctum, qui propter hoc habendus eſt ab Eccleſia ſicut apud Deum fuiſſe credimus abſolutus, in Cœmeterio Eccleſiaſtico ſepeliri. Quocircà diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs diligenter ſuper hoc veritatem inquiras, eam nobis fideliter reſcripturus. Datum Anagniæ XIV. Kal. Octobris, Pontificatus noſtri anno quarto.

In eumdem modum ſcribit Epiſcopo Toloſano & Abbati Grandis-Sylvæ. Dat. Anagniæ VII. Kal. Octobris Pontificatus anno IV.

III. Eidem.

Ut Raymundo Comiti Toloſano terminus ſolutionis 10. mil. marcarum & itineris Jeroſolymitani prorogetur.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Magiſtro Petro de Collemedio Capellano noſtro Apoſtolicæ ſedis Legato, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Venientes ad præſentiam noſtram Nuntii nobilis viri Raimundi Comitis Toloſani, ex parte ipſius devotè à Nobis & ſuppliciter petierunt, ut tam ſuper paſſagio ſuo & ſuorum in ſubſidium terræ ſanctæ, quàm ſuper ſummâ decem millium marcarum, in quâ Eccleſiis pro damnorum reſtitutione tenetur, ſibi inducias de ſolitâ benignitate ſedis Apoſtolicæ concedere dignaremur: cum de novo reconciliatus ſanctæ matri Eccleſiæ, de terrâ ſuâ, ſicut oportet, diſponere non potuerit; & de tranſitu ſuo, cum non inſtet-modo paſſagium, provenire nequiret utilitas quæ ſperatur; nec termino aſſignato, ſcilicet proximè venturo feſto Reſurrectionis Dominicæ illuc valeret, prout eum decet, accedere, cum terra ſua nimium exhauſta facultatibus, infrà tam breve ſpatium non ſufficeret ad expenſas neceſſarias miniſtrandas. Volentes autem dicto Comiti juxtà fervorem devotionis ſuæ, quam habere dicitur ad Deum & Eccleſiam, gratiam, quam cum Deo poſſumus exhibere, ſuper ſolutione ſummæ præfatæ, uſque ad beneplacitum noſtrum ei duximus terminum prorogandum; Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenùs inquiſitâ ſuper hac concedendâ ſibi dilatione paſſagii voluntate Illuſtrium Regis & Reginæ Francorum, & habito prælatorum ac Baronum, ac aliorum bonorum virorum, quos videris expedire conſilio: conſideratis quoque ſtatu ipſius Comitis & terræ ſuæ, aliiſque circumſtantiis univerſis, quas inveneris, nobis ſtudeas tranſmiſſis ſingulorum conſiliis fideliter intimare, ut per tuam relationem inſtructi, ſuper hoc ſecuriùs diſponere valeamus. Datum Anagniæ VII. Id. Julii. Pontificatûs noſtri anno quarto.

Nempe S. Ludovici & Blanchæ matris ejus.

Iiſdem verbis & ſenſu ſcribit Archiepiſcopo Senonenſi, ac Pariſienſi & Carnotenſi Epiſcopis. Dat. Anagniæ X. Kal. Octob. Pontif. anno IV.

IV. Ad Comitem Toloſanum.

Anno MCCXXXI.

U. Ordini Ciſtercienſi [illegible] pecuniæ ſummam ſolvat.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro Comiti Toloſano, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Significante dilecto filio Abbate Ciſtercienſi nos noveris accepiſſe, quòd tu quamdam ſummam pecuniæ, in qua Ciſtercio & quibuſdam aliis Monaſteriis ordinis Ciſtercienſis teneris, ſicut in literis ſuper compoſitione pacis inter te ex unâ parte, & Eccleſiam ac chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Illuſtrem Regem Franciæ ex alterâ, per dilectum filium noſtrum Romanum ſancti Angeli Diaconum Cardinalem, tunc Legatum Apoſtolicæ ſedis reformatâ plenius dicitur contineri, detines pro tuæ arbitrio voluntatis, & eis ſolvere contradicis. Quare à nobis humiliter poſtulabat, ut tibi ſuper hoc preces noſtras & literas dirigere dignaremur. Nos igitur ejus devotis precibus inclinati nobilitatem tuam rogamus, monemus attentiùs, & hortamur, per Apoſtolica ſcripta mandantes; quatenùs jam dictam pecuniam monaſteriis ſine difficultate qualibet, ut teneris, reſtituas memoratis: alioquin noveris nos venerabili fratri noſtro Epiſcopo Tornacenſi, Apoſtolicæ ſedis Legato noſtris dediſſe literis in mandatis, ut te ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remotâ, cognita veritate compellat. Datum Laterani IV. Nonas Januarii, Pontificatûs noſtri anno quarto.

V. Ad Comitem Toloſanum.

Monet Comitem ut pœnas infligi curet iis qui Monachum Concheſem morte crudeliter affecerant.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro Comiti Toloſæ Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Horrendum facinus quod Bernardus Convenarum, & quidam alii Vaſſali tui Jesu Christi opprobrium attentarunt, ipſum Chriſtum ſine dubio provocat, & provocare debet homines contrà eum; ipſumque reddere univerſis odibilem qui Deum timent, & homines reverentur. Sicut enim dilecti filii Abbas & conventus Concheſis gravi nobis conqueſtione monſtrarunt, iidem vaſſalli quemdam eorum Monachum Subdiaconum juxtà altare conſtitutum, auſu ſacrilego ca-

pientes, ac eum, Crucifixum & Euchariſtiam amplectentem, lethaliter vulnerantes, & extrahentes ab Eccleſiâ violenter, ipſum in Jesu Christi, & totius Cleri contumeliam in patibulo ſuſpenderunt. Et licet quidam Eremita ſemivivum eumdem de patibulo depoſuiſſet eodem; ipſi tamen eum iterum ſuſpendentes, in iis & aliis, eis graves & injurioſi exiſtunt. Quia igitur tantam Dei & Eccleſiæ injuriam non poſſumus, ſicuti nec debemus, æquanimiter ſuſtinere, Nobilitatem tuam rogamus, & monemus attentè, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenùs cum injuria hujuſmodi Dei potiùs quàm hominis cenſeatur, pungat cor tuum tui contumelia Creatoris; & ſic hujuſmodi ſacrilegos traditâ tibi poteſtate caſtiges, ac facias eiſdem Abbati & Conventui de illatis injuriis ſatisfactionem congruam exhiberi, quòd per hoc creſcas & nomine apud homines, & merito apud Deum. Datum Reate x. Calendas Novembris, Pontificatûs noſtri anno quinto.

Abbatis ac Conventûs Conchenſis, Raimundo Comiti Toloſano.

Orant ut Comiti Bernardo, quippe qui pro damnis illatis ſatisfecerat, dominium reſtituat.

SErenissimo Domino Raimundo Dei gratiâ Comiti Toloſano, Vesianos Dei miſeratione Sanctæ ſedis de Conchis Abbas, & ejuſdem loci Capitulum, Salutem, & pro ipſo preces effundere ad Dominum Jesum Christum. Excellentiæ veſtræ tenore præſentium innoteſcat, quòd nobilis vir Bernardus de Convenis & uxor ejus Blanca nomine, ſuper injuriis quas nobis & noſtro Monaſterio irrogaverant, tam ſuper morte Joannis Monachi noſtri, quàm ſuper aliis clamoribus, quos de ipſis facere poteramus, ita nobis & Monaſterio noſtro pro ſe, & ſuis complicibus, auxiliatoribus, & fautoribus, qui interfuerunt morti Monachi ſupradicti, plenariè ſatisfecerunt, & quod inde de ipſis pacati ſumus meritò & contenti, quamdiù compoſitionem, quæ facta eſt inter nos & ipſum, & ſcripta per manum W. V. Sancti Pauli publici Notarii Toloſæ, ipſi & ſucceſſores eorum integrè obſervabunt; & inde Deo & vobis gratiarum referimus actiones. Cum igitur ad cor redeuntibus ſit parcendum, Dominationem veſtram, quantum poſſumus, deprecamur, vobis humiliter ſupplicantes, quatenùs intuitu miſericordiæ & pietatis, & precum noſtrarum obtentu agentes miſericorditer cum eiſdem, terram ſuam miſericorditer eiſdem reſtituere dignemini, ita quòd à Deo & hominibus poſſitis ſuper hoc meritò commendari. Datum Conchis Sabbato ante carnis privium.

VI. Epiſcopo Tornacenſi.

Anno MCCXXXII. Ut benignè ſe in Comitem Toloſ. gerat, efficiatque ut idipſum agāt Epiſcopi.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Epiſcopo Tornacenſi, Apoſtolicæ ſedis Legato, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. De parte Dilecti Filii Comitis Toloſani nobis eſt oblata querela, quòd cum ipſe in firmo propoſito, & ſummo gerat deſiderio inflexibiliter permanere in devotione ſedis Apoſtolicæ matris ejus; ſuper quo turbati plures tamquam non valentes, cum ipſi mali ſint, aliorum bonitatem in patientiâ ſuſtinere, ipſum ab intentione ſuâ laudabili retrahere moliuntur. Quidam terræ ſuæ Prælati hoc nolentes attendere, in proferendo in eum excommunicationis ſententiam nimis faciles & præcipites ſe oſtendunt: contrà quos dictus Comes humiliter petiit per noſtram ſollicitudinem provideri. Quia verò non modicum expedire dinoſcitur, ut ad augmentandum in ipſo pietatis affectum quaſi nova plantula benignitatis foveatur irrigio, & dulci lacte Eccleſiæ recreetur: fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs in lenitate ac manſuetudine tractans eumdem, & ad hoc ipſum prædictos Prælatos inducens, nihil ab eis permittas in ejus gravamen aut contumeliam attentari. Datum Reate XII. Kal. Martii, Pontificatûs noſtri anno quinto.

VII. Ad Ludovicum *Regem Franc.*

Rationem reddit cur Eccleſia Romana detineat Comitatum Venaſcenum

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio Ludovico Regi Francorum illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Literas, quas pro dilecto filio nobili viro Comite Toloſano ſuper terrâ, quam Romana Eccleſia ultrà Rodanum ad manus ſuas retinuit, Regalis nobis excellentia deſtinavit, ſolitæ benignitatis affectu recipimus; & quæ continebantur in eis intelleximus diligenter. Sanè illius teſtimonium invocamus, qui teſtis eſt in cœlo fidelis, quòd licet Eccleſia Romana prædictam terram, in quâ infinitis anguſtiis, & expenſis innumeris multorum ſanguine hactenùs exſtitit laboratum, ad manus ſuas duxerit retinendam, ne reprobis repetentibus vel irruentibus in eamdem, fieret durior poſt proſperitatem adverſitas: non tamen intendimus terram illam propriis uſibus applicare; non in eâ privatum proſequuti ſumus intereſſe, nullam in retentione ipſius utilitatem quæſivimus temporalem, cum ſit negotium pacis & fidei, & Dei ſit cauſa quam agimus, & ſpirituale duntaxat in hoc commodum attendamus. Sed cum illius terræ converſio adeo ſit adhuc recens & tenera, quòd ex mutatione ſubitâ facilè poſſet incurrere recidivum, & recidivi languores interdum eſſe ſoleant prioribus graviores; accurata eſt ſollicitudine præcavendum, ne morbus, qui tam graviter Chriſti maculavit Eccleſiam, iterum poſtquàm curatus eſt, in ipſius poſſit refluere corruptelam. Quantum claræ memoriæ L. Rex Francorum pater tuus in præmiſſo negotio laboravit, ad cujus proſequutionem de ſuis liberaliter contulit, & tandem ſe liberaliùs adjecit, vitæ vitam offerens, ut viveret in Chriſto poſt mortem? Quot incl yti in proſequutione ipſius negotii de regno Francorum ceciderunt? Quanto ſudore laboratum eſt, & quanto labore ſudatum, ut terra illa converſa in ſalſuginem à malitia inhabitantium in eâ, bellis attrita continuis, & hæreticæ pravitatis erroribus involuta & ab hujuſmodi reſpiraret anguſtiis, & contagiis purgaretur? Quanta ſtrages populi Chriſtiani, quot animarum pericula, Eccleſiarum deſtructio, Religioſorum locorum excidium, damna rerum, & expenſarum diſpendia, occaſione præfati negotii, peccatis exigentibus ſunt ſequuta? & utinam eſſet adhuc dictum negotium adeo ſolidatum, quòd ex nullâ parte ſtatus ejus penitùs fluctuaret. Numquid non grandi cautela opus eſt, ne tot impenſæ perdantur? Numquid vero nobis ſi quid inde ſiniſtri, quod abſit, accideret, poſſet non immeritò imputari? Numquid formidare non immerito poſſumus præteritis futura pericula graviora: Et ideo quantumcumque dictum Comitem ſicut ſpecialem Apoſtolicæ ſedis filium ſincerâ diligamus in Domino caritate, & ad incrementum & exaltationem ipſius libenter, ſi per eum non ſteterit, aſpiremus, paternæ circà eum ſollicitudinis gerentes affectum; expedit tamen ut in tanto negotio non niſi circumſpectâ deliberatione præhabitâ procedatur.

Verùm quia nobis quid ſuper hoc magis expediat negotio memorato, fieri non potuit plena fides, Venerabili fratri noſtro Epiſcopo Tornacenſi, Apoſtolicæ ſedis Legato, noſtris damus litteris in mandatis, ut vocatis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, qui in ſuâ legatione conſiſtunt, & cum eis ſuper præmiſſis & co-

rum circumſtantiis univerſis deliberatione habita diligenti, conſilium quod ſuper his datum fuerit, nobis ſtudeat ſuis litteris fideliter intimare, ut procedamus exinde prout ſecundùm Deum videbimus expedire meliùs. Ipſius itaque habitâ reſponſione Legati, ſic Deo propitio in præmiſſo negotio procedemus, nihil de contingentibus obmittendo, quòd Deo pro poſſe ſatisfaciemus, & homini, ac tuæ Serenitati gratum eſſe poterit & acceptum. Datum Reate iv. Nonas Martii, Pontificatus noſtri anno quinto.

VIII. Ad Reginam Francorum.

Reginæ ſcribit ad modò prioris Epiſtolæ.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimæ in Chriſto filiæ Reginæ Francorum illuſtri Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Literas quas pro dilecto filio nobili viro Comite Toloſano ſuper terrâ, quam Romana Eccleſia citrà Rodanum ad manus ſuas retinuit, Regalis nobis excellentia deſtinavit, ſolitæ benignitatis affectu recepimus, & quæ continebantur in eis intelleximus diligenter &c. *ut in proximè relatâ epiſtolâ.* Datum Reate iv. Nonas Martii, Pontificatûs noſtri anno quinto.

IX. Ad Comitem Toloſanum.

Ejuſdem argumenti.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro Comiti Toloſæ, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Non eſt de arbore dubitandum, cum de fructu conſtiterit; nec de illius intentione quærendum, qui nihil agit in tenebris, ſed in luce ut ejus ſint opera manifeſta; cum in actibus ſuis non dubiæ præſumptioni ſit locus, ſed experientiæ certæ credatur. Sanè quam intentionem in facto tuo geſſerimus hactenùs & geramus, licet non pepercerimus virgæ ut filium lucraremur, operis exhibitio manifeſtat. Paternæ ſiquidem erga te ſollicitudinis gerentes affectum, te ſicut ſpecialem Apoſtolicæ ſedis filium ſincerâ diligimus in Domino caritate, ad incrementum & exaltationem tuam ſi per te non ſteterit, aſpirantes. Cæterum licet Eccleſia Romana terram citrà Rodanum, pro quâ tibi reſtituendâ Cariſſimi in Chriſto filii noſtri, Fredericus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Jeruſalem & Siciliæ Rex; ac Rex & Regina Francorum Illuſtres nobis humiliter ſupplicarunt, in quâ infinitis anguſtiis & expenſis innumeris, multorum ſanguine hactenùs exſtitit laboratum, ad manus ſuas duxerit retinendam, ne reprobis repetentibus vel irruentibus in eamdem fieret durior poſt proſperitatem adverſitas: Illius tamen teſtimonium invocamus qui teſtis eſt in cœlo fidelis, quòd non intendimus terram illam propriis juribus vel uſibus applicare, non in eâ privatum proſequuti fuimus intereſſe, nullam in retentione ipſius utilitatem quæſivimus temporalem, cum ſit negotium pacis & fidei, Dei ſit cauſa quam agimus, & ſpirituale in hoc duntaxat commodum attendamus. Verùm quia nobis quid ſuper hoc magis expediat negotio memorato, fieri non potuit plena fides: Venerabili fratri noſtro Epiſcopo Tornacenſi, Apoſtolicæ ſedis Legato damus noſtris literis in mandatis, ut vocatis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, qui in ſuâ legatione conſiſtunt, & cum eis tàm ſuper præmiſſis, quàm ſuper prorogatione termini de transfretando in ſubſidium terræ ſanctæ quam idem Rex & Regina pro te à nobis fieri poſtularunt, & eorum circumſtantiis univerſis deliberatione habitâ diligenti, conſilium quod ſuper iis datum fuerit, nobis ſtudeat ſuis litteris fideliter intimare, ut procedamus exinde prout ſecundùm Deum videbimus meliùs expedire. Ipſius itaque habitâ reſponſione Legati, ſic Deo propitio in præmiſſo negotio procedemus, nihil de contingentibus obmittendo, quòd Deo pro poſſe ſatisfaciemus & homini, & tua devotio poterit non irrationabiliter acceptare. Tu autem in noſtrâ & Eccleſiæ Romanæ devotione ac fidei puritate perſiſtas, cum poſſis firmiter credere ac ſperare, quòd tibi ſit devotionis & fidei tuæ ſinceritas reſponſura. Datum Reate iv. Nonas Martii, Pontificatûs noſtri anno quinto.

X. Epiſcopo Tornacenſi.

Hortatur Legatum ut bene velle ſe gerat erga Comitem.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Epiſcopo Tornacenſi, Apoſtolicæ Sedis Legato, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Et verbera Patris & ubera matris Apoſtolica ſedes habere dinoſcitur, dum & patris rigorem obſervat, & matris non deſerit lenitatem; ſic utrumque condiens ne crudelis ſit rigor, nec lenitas diſſoluta; & ſic viciſſim alterum altero recompenſans, ut nec parcat virgæ dum diligit, nec dum corrigit in caritate frigeſcat, ſed ſervet in ira miſericordiam, & in benevolentiâ diſciplinam. Licet igitur dilectus & Nobilis vir Comes Toloſanus aliquando elongatus à nobis, in regionem diſſimilitudinis aberraſſet; quia tamen illo faciente cum eo ſignum in bonum qui neminem in miſericordiâ ſuâ repellit, recurrens ad ubera ſanctæ Eccleſiæ matris, quæ ipſum deſiderat lacte dulci nutrire; Nos paternæ circà eum ſollicitudinis gerentes affectum, & ipſum ſicut ſpecialem Apoſtolicæ ſedis filium ſincerâ diligentes in Domino caritate, ad incrementum & exaltationem ſuam, ſi per eum non ſteterit aſpirando, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinùs eumdem Comitem habens pro noſtrâ & Apoſtolicæ ſedis reverentia propenſiùs commendatum, jura ſua ſic conſerves illæſa, ſicut Eccleſiaſtica vis illibata ſervari. Datum Reate iv. Idus Martii, Pontificatûs noſtri anno quinto.

XI. Ad Comitem Toloſanum.

Anno MCCXXXII. Confirmat inſtitutam Toloſæ Academiam.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio & nobili viro Comiti Toloſano, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Olim operante illo qui vult omnes homines ſalvos fieri, & neminem vult perire, per miniſterium dilecti filii noſtri Romani Portuenſis Electi, tunc in illis partibus Apoſtolicæ Sedis Legati, inter Eccleſiam & te pace, divinâ præeunte gratiâ, reformatâ; dictus Legatus tam providè quàm prudenter attendens quòd fides Catholica, quæ penè penitùs videbatur de illis partibus profligata, inibi reflorere valeret, ſi illic litterarum ſtudium crearetur, duxit providè ſtatuendum, ut in Toloſanâ civitate cujuſlibet licitæ facultatis ſtudia plantarentur; quorum Magiſtris, ut liberiùs poſſint vacare ſtudiis & doctrinis, à te fuit promiſſum certum ſalarium & ſtatutum. Unde nos quod ſuper præmiſſis factum eſt gratum & ratum habentes, ut ea, quâ gaudent Pariſienſes ſcholares, perpetuò Magiſtri ſcholares Toloſæ, & omnes qui eis ſucceſſerint in hac parte, gaudeant libertate ipſis duximus concedendum.

Statuimus nihilominùs, ut cives Toloſani domos vacantes ad inhabitandum ſcholaribus pro competenti pretio taxando à duobus Clericis & totidem laïcis, viris diſcretis Catholicis, & juratis, communiter electis ab ipſis locare cogantur.

Sancimus prætereà quòd nulli Magiſtri, & ſcholares, vel Clerici ac ſervientes eorum; ſi, quod abſit, contigerit eos in quocumque maleficio deprehendi, ab aliquo laïco judicentur, vel etiam puniantur, niſi forſitan judicio Eccleſiæ condemnati, ſæ-

culari curiæ relinquantur; & ut laici teneantur ſtudentibus in cauſâ quâlibet coram Eccleſiaſtico judice reſpondere ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ Gallicanæ.

Necnon & ut tu, Comes Toloſanæ, Ballivi tui, & Barones terræ, ſecuritatem & immunitatem ſub jurejurando promittere compellamini perſonis & rebus ſcholarium, ac etiam nuntiis eorumdem; & à veſtris ſubditis illud idem fieri faciatis. Et ſi qui eoa, vel eorum nuntios in terris veſtris pecuniâ vel rebus aliis ſpoliaverint, vos vel emendari faciatis, vel etiam emendetis.

Ad hæc & tu cum in reformatione pacis te obligaveris præfato juramento, ut certum ſalarium uſque ad certum tempus, certo numero Magiſtrorum exſolvas, ſtatuimus ut illud ſine quâlibet diminutione perſolvas uſque ad terminum conſtitutum, & plenariè ſatisfacias de ſubtractis. Quocircà nobilitatem tuam rogandam duximus attentiùs ac monendam, pro Apoſtolica tibi Scripta mandantes, quatenus Magiſtris & ſcholaribus ſupradictis te favorabilem exhibeas & benignum, ſtatuta præfati Electi illibata conſerves: & ab omnibus tuæ juriſdictionis ſubjectis facias firmiter obſervari. Datum Laterani pridie Calendas Maii, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Anno MCCXXXIV.

Mandat ut benignitatem Comiti exhibeant, nec faciè in eum excommunic. ferant ſententiam.

XII. Ad Archiepiſcopos & Epiſcopos in Provinciâ conſtitutos.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus Viennenſi Archiepiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, & aliis Archiepiſcopis, & Epiſcopis in Provinciâ conſtitutis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum dilectus filius nobilis vir Comes Toloſanus nuper redierit ad Apoſtolicæ Sedis gratiam, ita quòd devotionis alumnum ſe reputat, & Eccleſiæ Romanæ filium ſpecialem; per vos eum exaſperari non expedit, ſed ſemper in Deum potiùs confoveri, ut idem ſentiens affectum in membris, quem cognoſcit in capite Eccleſiæ, in dulcedine delectatus ad devotionis augmentum amplius inardeſcat. Quare Fraternitatem veſtram monemus, per Apoſtolica ſcripta vobis mandantes, quatinùs in benignitate proſequentes eumdem, ſibi vos exhibeatis, quantum cum Deo poteritis, favorabiles & benignos; neque ſitis, ſicut nec convenit, proni vel faciles ad ferendum in perſonam ſuam excommunicationis ſententiam, vel ad ſupponendum interdicto Eccleſiaſtico terram ejus; cum inter alia Prælatos potiſſimùm deceat, maturitatem & gravitatem in ferendis hujuſmodi ſententiis obſervare: mandatum noſtrum taliter impleturi, quòd ipſe manſuetudinem in vobis ſe gaudeat inveniſſe, & nos debeamus vos exinde meritò commendare. Datum Laterani Idibus Januarii, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Anno MCCXXXIV. d 15 Januar. Cauſam adferi cum Comite terram Venaiſcenſem nõ reſtituerit.

XIII. Ad Comitem Toloſanum.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro Comiti Toloſano, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Reputantes Eccleſiæ Romanæ te ſpecialem & devotum, ac ad perſonam tuam patris gerentes affectionem, petitionibus tuis benignum aſſenſum, quantum cum Deo poſſumus, impertimur. Unde ſi quando preces tuas non admittimus, credere potes & debes rationabilem cauſam ſubeſſe propter quam à pietate paterna quod filius poſtulat devotè, non impletur. Cum itaque in terra Venaiſcenſi, pro quâ tibi reſtituendâ nobis per litteras & nuntios ſupplicaſti, multi ſe jus habere proponant, & nos ex officii noſtri debito teneamur cuilibet juſtitiam ſuam conſervare, ad præſens ſuper hoc deliberare nequivimus, nec tibi certum aliquid reſpondere. Unde ei, qui tibi contrà pravitatem hæreticam fidei ſuæ fervorem inſpiravit & zelum, laudes & gratias exhibentes, & tuæ commendantes ſinceritatis affectum, nobilitatem tuam monemus & hortamur attentè, ac tibi conſulimus, quatinùs id indefeſſo proſequaris ſtudio pietatis pro exaltatione puritatis Catholicæ, & ſis, ſicut laudabiliter incœpiſti, ſollicitus in Romanæ Eccleſiæ dilectione immobiliter perſeverare. Nos enim, cum devotionis continuatio te ampliùs reddit favorabilem & acceptum, eo magis in his quæ cum noſtrâ poſſumus honeſtate, parati ſumus favorem tibi & benevolentiam exhibere. Datum Laterani XVIII. Kalend. Feb. Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Anno circ. MCCXXVI.

XIV. LUDOVICO *Regi Francorum.*

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio LUDOVICO Regi Franciæ illuſtri ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Illa filialis devotio & dilectio ſingularis, quam claræ memoriæ progenitores tui erga prædeceſſores noſtros & Romanam Eccleſiam habuerunt, & in quâ tu illi heres legitimus hereditario jure ſucceſſiſti, Nos in eo conſtituit propoſito voluntatis, ut in his quæ à nobis ſecundùm Deum Celſitudo regia duxerit poſtulanda, favorem, Fili, tuis devotis precibus benignum impartientes aſſenſum, auctoritate præſentium firmiter inhibemus, ut nulli liceat Capellas tuas Eccleſiaſtico ſupponere interdicto, niſi de licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, ſe noverit incurſurum.

Datum Terracinæ Idus Novembris, Pontificatûs noſtri anno decimo.

Anno MCCXXX.

Stabilimentum Judæorum factum apud Meledunum.

LUdovicus Dei gratiâ Rex Francorum. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd nos pro ſalute animæ noſtræ, & inclytæ recordationis Regis Ludovici genitoris noſtri, & anteceſſorum noſtrorum, penſata etiam ad hoc utilitate totius regni noſtri, de certâ voluntate noſtrâ, & de conſilio communi Baronum noſtrorum ſtatuimus, quòd nos & Barones noſtri Judæis nulla debita de cætero contrahenda faciemus haberi: nec aliquis in toto regno noſtro poterit retinere Judæum alterius domini: & ubicumque aliquis invenerit Judæum ſuum, ipſum licitè capere poterit tamquam proprium ſervum, quantamcumque moram fecerit Judæus ſub alterius dominio vel alio regno. Debita verò quæ uſque nunc Judæis debentur, ſolventur tribus terminis, videlicet in inſtanti feſto Omnium Sanctorum tertia pars, in ſequenti feſto Omnium Sanctorum tertiâ pars, & in alio ſequenti feſto Omnium Sanctorum reſidua tertia pars.

De Chriſtianis verò ſtatuimus, quòd nullas uſuras de debitis contrahendis eos faciemus habere Nos ſeu Barones noſtri: uſuras autem intelligimus quidquid eſt ultrà ſortem. Hæc autem ſtatuta ſervabimus, & faciemus ſervari in terrâ noſtrâ, & Barones noſtri in terris ſuis. Et ſi aliqui Barones noluerint hoc ſervare, ipſos ad hoc compellemus, ad quod alii Barones noſtri cum poſſe ſuo bonâ fide nos juvare tenebuntur.

Et ſi aliqui in terris Baronum invenirentur rebelles, Nos & alii Barones noſtri juvabimus ad compellendum rebelles prædicta ſtatuta ſervare. Hæc autem in perpetuum illibata volumus ſervari à nobis & heredibus noſtris; & Barones noſtri ſimiliter conceſſerunt ſe & heredes ſuos hoc perpetuò ſervaturos.

Ego Philippus Comes Boloniæ ea quæ præmiſſa ſunt volui, conſului, & juravi.

Ego Hugo Comes Marchiæ eadem volui, conſului, & juravi.

Ego Hugo Dux Burgund iæedem volui, conſului, & juravi.

Ego Theobaldus Comes Campaniæ ea quæ præmiſſa ſunt conſului, volui, & juravi.

Ego Amalricus Comes Montis-fortis, Franciæ Conſtabularius, eadem volui, conſului, & juravi.

Ego Robertus de Cortenaio Franciæ Buticularius, eadem volui, conſului, & juravi.

Ego Henricus Comes Barri, eadem v. c. & juravi.

Ego Hugo Comes S. Pauli eadem v. c. & juravi.

Ego Radulfus Comes Augi eadem v. c. & j.

Ego Joannes Comes Cabilonenſis eadem v. c. & j.

Ego Ingerrannus de Coctaco eadem v. c. & j.

Ego Guillelmus Vice comes Lenovienſis eadem v. c. & juravi.

Ego ARCHEMBALDUS de Borbonio eadem v. c. & juravi.

Ego Guillelmus de Domnopetro eadem v. c. & j.

Ego Guido de Domnopetro eadem v. c. & j.

Ego Joannes de Nigellâ eadem v. c. & j.

Ego Guillelmus de Vergiaco eadem v. c. & j. *Hæc autem volumus, conſuluimus & juravimus pro ſalute animarum noſtrarum & anteceſſorum noſtrorum.*

Adjunctum eſt inſuper, quòd omnes Judæi literas quaſcumq; habent de debitis ſuis, oſtendant Dominis ſuis infrà inſtans feſtum Omnium Sanctorum, alioquin non valebunt literæ illæ, nec eis ex tunc uti poterunt Judæi ad petenda debita ſua. Nos autem ut prædicta omnia rata in perpetuum permaneant & inconcuſſa, in eorum perpetuam memoriam & teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus literis fecimus apponi. Actum apud Meledunum, anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo, menſe Decembri.

Anno MCCXXXI. Ex Chartulario S. Bertini.

Leges villæ de Arkes ab Abbate S. Bertini conceſſæ.

EGO JACOBUS divinâ permiſſione Abbas ſancti Bertini, & Conventus: Notum eſſe volumus omnibus hæc inſpecturis, quòd nos hominibus noſtris de Arkes legem juratam, quæ Chora vulgariter appellatur, dedimus & conceſſimus in hunc modum.

I. Scabinos habeant & Choremannos, per quos negotia terminentur, & communes utilitates diſponantur.

II. Scabini judicent de his quæ pertinent ad ſcabinatum, Choremanni de pace tractent, & de utilitate communitatis villæ, & de forisfactorum emendatione.

III. Scabini quandiù Abbas voluerit in ſuo officio permaneant, Choremanni verò annis ſingulis innoventur.

IV. Quando Scabini ſunt eligendi, Abbas vel ille qui vicem ejus gerit, cum conſilio ſuo unum eliget, & Juratum conſilio ſuo advocabit, & ſimul cum eo eliget ſecundum Scabinum, & ſic uſque ad quinque; deinde illi quinque Jurati duos reliquos per ſe eligant, & habeant ſecum conſilium Abbatis, ſi noverint expedire.

Quando Choremanni fuerint eligendi, Scabini eos eligant conſilio Abbatis, vel ejus vices gerentis, de melioribus & prudentioribus villæ, qui poſtquàm officio ſuo functi fuerint per annum, dimittantur ab officio, & alii, vel ipſi omnes, vel aliqui, à Scabinis, ut ſuprà dictum eſt, ſubſtituantur. V.

Jurare debent Choremanni, primò jus Eccleſiæ ſe ſervaturos, jus etiam Abbatis, & Eccleſiæ ſancti Bertini: Jura viduarum & orphanorum, pauperum & divitum, & omnium hominum tam extraneorum, quàm Juratorum ſuorum ſuper cauſis quæ coram ipſis venerint, & ad juramentum ſuum pertinuerint, jus & legem dicere, nec obmittere propter gratiam vel timorem, odium vel amorem. Similiter Juſtitiarius jurare debet, & addere juramento, quòd omni jus petenti juſtitiam faciet judicio Choremannorum. VI.

Jurare debent etiam omnes in villâ manentes, Choram & legem villæ. VII.

Si quis extraneus in villam venire voluerit ad manendum, infrà quadraginta dies Choram jurabit, & de bonis ſuis, ſi decem marchis, vel ſuprà valuerint, decem ſolidos ſolvet; ſi verò minùs, quinque ſolidos: & hæc habebit Communitas villæ ad ejus utilitatem de conſilio Præpoſiti diſponenda, & hæc juramento proprio, & aliorum duorum bonorum virorum declarabit, nec poterit ei juramentum dimitti. Si verò infrà quadraginta dies non juraverit Choram, quinque ſolidos emendabit, & nihilominùs Choram jurabit. Si in villâ voluerit remanere, & de illis quinque ſolidis habebit Præpoſitus duos ſolidos, & Communitas villæ duos ſolidos, & præco duodecim denarios. VIII.

Qui ſemel Choram juraverit, & poſt hæc extrà villam per annum manſerit, ſi in eam reverti voluerit ad manendum, jurabit juramentum cum ſolutione decem vel quinque ſolidorum, ut ſuprà dictum eſt. IX.

Qui ponitur extrà præbendam, jurabit choram incontinenti, ſi Choremannis bonum videatur; ſed ſi de dolo mala ſuſpicio habeatur, Choremanni ſuper hoc de conſilio Præpoſiti providebunt. X.

Si quis de manentibus in villâ & Juratus in Chorâ, ex toto ſecedere voluerit, penes Abbatem bona illius immobilia remanebunt, niſi ea vindiderit alteri in villâ manenti vel manſuro, & de hoc ſecuritatem ſufficientem facienti. XI.

Paſtura, quam Communitati villæ conceſſimus, libera eis remaneat ab omni uſuagio animalium noſtrorum, vel ex toto cum terris ſuis recedere ſicut inter nos & villam diviſa eſt, & foſſato diſtincta, ſalvis conſuetudinibus Eccleſiæ hactenùs obſervatis: denarios tamen de porcis & Waterpain eis remittimus & quitamus. XII.

In paſturâ eis conceſſâ, turbas fodere, ad Eccleſiam ſancti Bertini tantummodo jure perpetuo pertinebit. XIII.

Nullus de extraneis in villam veniens communi paſturæ participare poteſt, niſi priùs choram juraverit. XIV.

De communi paſturâ diſponant Choremanni conſilio Præpoſiti, quæ rationabiliter fuerint diſponenda; & qui contrà diſpoſitionem factam porcos vel armenta miſerit in paſturam, ipſa amittat, & Præpoſitus habeat medietatem, & chora aliam. XV.

Citationes eorum, qui in jus vocandi fuerint, faciet ipſe præco cum teſtimonio duorum Choremannorum, ad eorum domum vel reſidentiam, vel ubi præſentes inveniri fuerint infrà villam, & hoc pridie ante placitum ſole lucente. XVI.

Reus ſi legitimè citatus non comparuerit ad pri- XVII.

Digitized by Google

mum diem, & ad alium diem venerit, legitimam cauſam abſentiæ ſuæ de primu die, proprio juramento firmabit, vel ſi jurare noluerit, de die neglectâ, quinque ſulidos emendabit, & liber erit à juramento. Quòd ſi jurare maluerit, & in juramento ceciderit, tres libras emendabit, & ſtabit in causâ ſuâ; & de ſecundâ die erit ſimiliter, ſi comparuerit ad tertiam diem; quòd ſi ad tertiam diem non comparuerit, tres libras domino emendabit, & actor cauſam ſuam obtinebit. Actor ſi cauſam ſuam non fuerit proſequutus de primâ die & ſecundâ, prædictis pœnis ſubjacebit; & ſi nec ad tertium diem venerit, tres libraa domino emendabit, & cauſam ſuam amittet.

XVIII. Dominus & Abbas vel Præpoſitus pro redditibut ſuis vel debitis per duos Scabinos pandare poterit; qui pandum contradixerit, tres libras domino emendabit; & ſi pandum vi abſtulerit, iterum tres libraa domino emendabit: præco verò choræ neminem pandare poteſt, niſi per judicium Choremannorum. Quòd ſi fecerit, & de hoc convictus fuerit, tres libras domino emendabit, & Jurato, quinque ſolidos.

XIX. Sciendum eſt etiam quòd feriâ quartâ poſt Miſſam Churemanni in curiam veniant, & in placito ſedeant quamdiù neceſſe fuerit. Et ſi de Choremannis aliquis ad placitum non venerit, tenebitur in emendâ decem ſolidorum, niſi per Choremannos rationabiliter fuerit excuſatus. Sedeant in placito reverenter, petitiones & reſponſiones cum diligentiâ audientes, & bonas conſuetudines & laudabiles in placito obſervent, & apud majores alibi approbatas. Et nemo fungatur in jure officio duarum perſonarum, nemo ſine licentiâ loquatur ſub pœna trium ſolidorum.

XX. Qui virſcaram bannitam pugnando vel pugnare volendo temere perturbaverit, trea libras emendabit.

XXI. Majores cauſæ, ut ſont raptus mulierum, Rerof, Mordad, Daghbrant, à Choremannis in curiâ de Arkes audientur, ſed earum emendæ per francos homines Eccleſiæ judicabuntur.

XXII. De his autem qui contrà Abbatem vel Præpoſitum, aut Monachos Eccleſiæ ſeu Fratres, vel Ballivum villæ, vel eum qui loco ejus fuerit, committunt, inquiſitio & cognitio pertinet ad Abbatem, & per homines Eccleſiæ judicabuntur.

XXIII. Qui de furto convictus fuerit vel confeſſus; per Choremannos & Scabinos judicabitur.

XXIV. Si verò aliquis ſuper furto in jure fuerit impetitus, primâ vice proprio juramento & aliorum quatuor legitimorum hominum juramentis poterit ſe purgare, & ſic liber erit ab illo furto quod tunc ei imponebatur; quòd ſi auxilium habere non poterit ad jurandum, hoc primò jurabit, & deinde quinquies jurando propriâ manu ſe purgabit; ſecundâ vice impetitus, novem juramentis prædicto modo exhibitis ſe purgabit. Si per Choremannos liberatus non fuerit vel damnatus: tertiâ vice niſi eum quinque Choremanni liberaverint, habebitur pro condemnato.

XXV. Ille in cujus domo res furtim ablatæ inventæ fuerint poſitæ in loco obſerato, furti reus erit, niſi cognitum ſit à Chorâ, quòd res ipſæ per emptionem, vel alio modo rationabiliter ad eum devenſſent. Si verò extrà ſeram inventæ fuerint, ſuper Choremannos erit judicium. Qui tales emerit res, reddet eas illi qui eas per legem potuerit obtinere, & tres ſolidos domino dabit, & jurabit ſe neſcire nomen vel habitationem venditoris.

XXVI. Si condemnatus pro furto uxoratus fuerit, medietas omnium rerum quæ ejus fuerunt propriæ, tam mobilium quàm immobilium, ad dominum devolvetur, & alia medietas uxori relinquetur. Si autem non fuerit uxoratus, tota ſubſtantia ejus in jus domini cedet. Si concubina ei fuerit, & particeps extiterit in crimine, viva fodietur, niſi prægnata ſit: quia tunc ſervabitur, donec à partu fuerit liberata.

Si de furto impetitus per legem evaſerit, impetitor tres libras domino, & impetito totidem emendabit. XXVII.

De homicidio voluntario convictus, parentibus vel cognatis occiſi tradetur occidendus, & bona ejus domini erunt. Et ſi fuerit à Chorâ cognitum quòd fuerit homicidium caſuale, faciet pacem cum parentibus vel cognatis, & tres libras domino emendabit. XXVIII.

Qui in cauſam tractus fuerit de homicidio pe[illegible]trato & cognito, ſi Chora eum liberaverit, [illegible] erit, & ſic cauſa finem habebit. Si autem fuerit profugus, vel cauſam ſuam non fuerit proſequutus, plegii ejus ſtabunt in proſequutione cauſæ, & ſi reus convictus fuerit, occidetur; ſi verò liberatus, actor ejus tres libraa domino emendabit, & totidem reo, & ſimiliter cauſa finem habebit. XXIX.

Ille de cujus domo egreſſus fuerit homicida, ſi poſt perpetratum homicidium ibidem refugium habuerit, convictus quòd hoc ſcivit, tres librat emendabit. XXX.

Non poterit eſſe duellum inter duos de Chorâ, niſi ambo voluerint, ſed omnis per Choram judicabuntur. XXXI.

Qui alteri membrum voluntariè abſtulerit, convictus de hoc, ſimile membrum amittea, & tres libras domino emendabit. Si caſualiter acciderit, ſatisfaciet, læſo, & domino triginta ſolidos emendabit. XXXII.

Si de Chora cultellum cum cuſpide, qui vulgò knivus dicitur, ſuper ſe portaverit, trea libras emendabit: & ſi ſuper aliquem inde eum traxerit, ſex libras emendabit: & ſi aliquem inde percuſſerit, ſive de Chorâ, ſive extraneus fuerit, manum amittet, & tres libras domino emendabit. XXXIII.

Pugna quæ dicitur Dunſclaghen, decem ſolidos domino, & totidem læſo, ſi de hoc ſuper eum clamaverit, ſin autem, viginti ſolidos domino emendabit. Similiter Haropan & ſciſſio veſtimentorum cum eorum reſtitutione. Et qui protractus fuerit quod priùs inceperit, ſolvet utriuſque emendam. XXXIV.

Percuſſio cum baculo, viginti ſolidos domino, & totidem læſo ſi clamaverit; & ſi vulnus in carne fecerit, vel medico indiguerit læſus, ſolvet impenſas in medicum. Quòd ſi armis molatis uſus fuerit, tres libras, & arma domino, & decem ſolidos læſo, & impenſas in medicum. Wapeldrinc, tres libras domino, & vigenti ſolidos læſo. Huſſoringhe, trea libras domino, & viginti ſolidos injuriam paſſo: receptio banniti, tres libras domino. XXXV.

Loqui contrà judicium Choremannorum in jure, vel ubi fuerint pro lege faciendâ tres libras domino, & cuilibet eorum decem ſolidos. XXXVI.

Si quis de occulto loco hominem inſidiatus fuerit cum arcu tenſo, vel cum baliſtâ, & in eum ſagittam vel pilum direxerit, convictus de hoc, tres libras emendabit & viginti ſolidos injuriam paſſo. XXXVII.

Si quis de Chorâ conjuratum ſuum contumeliis verborum affecerit, vel ſuper eum teneri fecerit, quinque ſolidos emendabit, de quibus habebit Præpoſitus duos ſolidos, & injuriam paſſus duos ſolidos, & præco duodecim denarios. XXXVIII.

Qui mulierem percuſſerit, vel ei contumeliam dixerit, duplicem emendam ſolvet uſque ad tres libras. Similiter & mulier, ſi hoc fecerit viro. XXXIX.

Qui de vi convictus fuerit, tres libras domino, XL.

& violentiam paſſo, damnum ſuum reſtituet, cum additamento duorum ſolidorum. Qui ſe defenderit in neceſſitate quæ volgò dicitur Noduvers; ſi à Chora cognitum fuerit, non cadet in emendam: ſed ſi protractus fuerit quod arma portaverit, quæ à Chora ſunt prohibita, tres libras emendabit.

XLI. Quando aliquis ſuper alium clamorem fecerit domino debet fieri ſecuritas de actore, quòd cauſam ſuam proſequatur, & de reo quod ſtabit juri. Et qui in emendam ceciderit debet cavere de ſolvendâ emendâ infra quindecim dies, & ſi non caverit, poterit teneri, non tamen contumelioſâ captivitate. Qui pauper fuerit & improbus, poterit poni in pellorio & ſic dimitti.

XLII. Si quis verò pro aliâ cauſâ non judicatâ, & non in recenti male facto fuerit captus, poſtquàm per tres dies detentus fuerit, ſi nullus contrà eum clamor apparuerit, liber abire permittetur.

XLIII. Qui plegios dare poteſt quos Chora ſufficientes eſſe cognoverit, non poteſt teneri captus, niſi ſur eſſet cum provinciâ captus, vel cum homicidio in recenti facto.

XLIV. Si violentiam paſſus, vel in ſe, vel in rebus ſuis, de hoc clamorem facere voluerit, & Choræ conſtiterit de illâ violentiâ, ipſe dominus clamorem facere poterit, & in judicium deducere.

XLV. Si quis neceſſitate coactus auxilium clamaverit, qui de hoc eum corrigerit, ſi de nocte fuerit convictus, tres libras domino emendabit: ſi de die, viginti ſolidos. Et qui ſine neceſſitate vel manifeſtâ & rationabili cauſâ auxilium clamans villam vel Choram commoverit, ſimili pœnæ ſubjacebit.

XLVI. Qui juſtitiario vel præconi jurato in arreſtando aliquem vel legem proſequendo auxilium petenti defuerit, tres libras emendabit.

XLVII. Si pro defectu Juſtitiarii vel Præconis, ſerviens Præpoſiti non Juratus cum duobus Choremannis ad jus faciendum advenerit, qui ei auxilium facere noluerit, convictus tres libras emendabit, propter præſentiam Choremannorum, qui Jurati ſunt, licet ipſe non ſit Juratus.

XLVIII. Qui ſunt de Chora, ſi contrà extraneos in neceſſitate ſuper fratres Choræ auxilium clamaverit, qui eis defuerit, convictus viginti ſolidos emendabit.

XLIX Qui convictus fuerit per Choram de Haleſone infrà villam datâ vel acceptâ, tres libras emendabit.

L. Qui de falſo pondere, vel de falſâ ulnâ convictus fuerit, tres libras emendabit. De falſa menſura ſimiliter tres libras emendabit.

LI De vino vel cerviſiâ malè menſuratis, quinque ſolidos, de quibus habebit Præpoſitus duos ſolidos, Chora duos ſolidos, & præco duodecim denarios.

LII. Si Juſtitiarius Choræ juſtitiam denegaverit indigenti & petenti, & hoc Chora cognoverit, ad Præpoſitum deferetur querela; ut ipſe faciat hoc emendari. Quòd ſi facere noluerit, poſt diem illam Chora ceſſabit à placitis, donec conquerens juſtitiam fuerit conſequutus.

LIII. Si inter fratres Choræ aliqua diſcordia orta fuerit, ita quòd Chora noverit periculum imminere, Juſtitiarius pacem & treugam exiget à parentibus coram Choremannis, quam qui denegaverit, ſi legitimam cauſam non prætenderit, tres libras emendabit. Si autem pax vel treuga non intervenerit, hoſtagia utrimque capiantur & teneantur prout lex fuerit, quandiù Chora cognoverit eſſe neceſſarium. Si treuga data infracta fuerit, inquiſitio veritatis erit ſuper Choremannos, ſed emenda judicabitur in curiâ domini Abbatis per francos homines Eccleſiæ.

LIV. Si quid in villâ contigerit foriſfactum, de quo nemo conqueſitur, ſi conſtiterit Choremannis, dabunt inde domino jus ſuum; ſi verò non conſtiterit, eligent de hoc bonos homines de viciniâ per quos veritas pateſiat, & hoc ad ſingulas quindenas ſi neceſſe fuerit, & hoc Præpoſitus petierit. Hæc intelligenda ſunt de illis foriſfactis, quæ non excedunt emendam trium librarum.

De criminalibus verò cauſis quæ faciunt ad pœnam capitis, & in judicium non venerit, habebit Abbas ſemel in anno ſi voluerit, veritatem per francos homines Eccleſiæ examinandam. LV.

Si quis fuerit ſoſpectus de hujuſmodi criminibus tali ſuſpicione, quæ Præpoſito & Choræ rationabilis videatur, Juſtitiarius de conſilio Præpoſiti & Choremannorum accipiet ab illo plegios ſufficientes, quòd veritatem expectabit. LVI.

Chora debet diſponere de utilitate villæ & rei publicæ ad tempus ſervandâ, prout viderit expedire; & hoc per conſilium Abbatis vel Præpoſiti, ſalvo in omnibus & per omnia jure & Comitatu Abbatis & Eccleſiæ ſancti Bertini. LVII.

Et qui contrà diſpoſita vel ſtatuta venire præſumſerit, cadet in emendam ſuper hoc ſtatutam. LVIII.

Et quia varii cauſarum eventus, & caſus judiciorum per ſingula deſcribi non poſſunt, ſciendum eſt quòd lex Choræ ſemper per melurationem erit obſervanda, ita quòd boni malis præferantur, & bonis præjudicent meliora. Et ſi dubietates aliquæ, vel novi caſus emerſerint, ſecundùm quòd placuerit Abbati, à francis hominibus Eccleſiæ in curiam domini Abbatis, vel à Choremannis de burgo Furnenſi judicium requiretur. LIX.

Prædictam itaque legem & conſuetudines prænominatas de conſilio prudentium virorum providè & utiliter ordinatas, cauſa pacis & concordiæ ad invicem, & cauſâ libertatis præfatis hominibus noſtris de Arkis conceſſimus, & ea volentes rata perpetuò permanere, præſentem paginam ſigillorum noſtrorum munimine duximus roborandum. Statuentes ut ſi qui prædictorum hominum chartam iſtam in vadium ponere, vel aliquo modo pro debitis præſumſerit obligare, omnibus illis qui hoc fecerint, vel ad hoc conſenſerint, nullius de cætero ſit valoris. Unde volumus & præcipimus ſub eâdem pœnâ, ut quoties à nobis requiſiti fuerint, infrà triduum eam proferant & oſtendant. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo primo, menſe Februario. LX.

Pactum matrimonii inter GRIMAUDUM & GUILLELMAM

Anno MCCXXXII.

NOtum ſit quòd ego GRIMAUDUS Exucii, laudo & convenio tibi GUILLELMÆ, ut in omnibus diebus vitæ meæ teneam te per uxorem, & faciam tibi tua neceſſaria ſecundùm locum & poſſe, Et laudo & convenio ego Grimaudus tibi Willelmæ, ut ſi tua Willelma vis pergere in tuâ patriâ, ut ego Grimaudus pergam tecum. Et laudo & convenio tibi Willelmæ, ut in omnibus diebus vitæ meæ à te per aliam feminâ nec per aliam uxorem non diſcedam, nec te non derelinquam, nec te non æmulem per aliam uxorem; & in omnibus locis teneam te per uxorem in omni tempore dum vivam. Et hoc juro tibi Willelmæ ſuper ſacroſancta Evangelia Dei, & pluvio per fidem mei corporis, ut hoc totum quod ſuperiùs dictum eſt teneam, & exſequar, & impleam bonâ fide.

Et propter omne hoc quod dictum eſt, ſupermitto tibi Willelmæ in fiduciam Deum & beatam Virginem MARIAM, & omnem curiam cœleſtem Dei. Et ſi ego Grimaudus, jamdictus tranſiero hoc, ut ita

ſicut ſuperiùs dictum eſt, non teneam & impleam, laudo & convenio tibi Willelmæ ut ego Grimaudus non deffendam me alicui homini viventi; qui me vocare voluerit, ut non ſim falſus & inſidis in nulla Curiâ; & reſpondeam ſemper in omni tempore perfalſus & perfidis ultrà, ſi ita contingerit.

Hoc fuit factum II. die exitûs menſis Septembris, feriâ IV. regnante Lodovico Francorum Rege; Raimundo Toloſano Comite, & Raimundo Epiſcopo: anno M. CC. XXX. & ſecundo ab Incarnatione Domini. Hujus rei ſunt teſtes Raimundus de Everſenio, Arnaldus Exacii, Raimundus Jordana, & Willelmus Vaſco qui iſtam Chartam ſcripſit.

Anno MCCXXXII.

Litteræ ANDREÆ *Regis Hungariæ ad* GREGORIUM *Papam IX.*

Conqueritur ſe ac Regnum injuſte interdicto ab Archiepiſcopo Strigonienſi ſuppoſitum.

SAnctiſſimo in Chriſto Patri GREGORIO Dei gratia Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici ANDREAS eadem gratia Rex Hungariæ ſuus in Chriſto devotus filius, filialis amoris dulcedinem, ac pedum oſcula beatorum. Cum inter alios Catholicos mundi Principes inclytis exemplis piorum noſtrorum prædeceſſorum matrem meam ſanctam R. E. nulli ſecundus dilexerim, ejuſque tentoria per mundi partes in amplius Domino cooperante, ſicut fidelis ac devotus filius feliciter dilataverim, quotidie ſacrificium obedientiæ ac veræ in Chriſto devotionis eidem exſolvens ampliore me præ aliis dilectionis, ac gratiæ prærogativâ gaudere præſumebam. Nunc autem contraria pro contrariis ſtipendia recipiens pœnam patior immeritam, & languo dolore, proh dolor! inexperto, & qui ad gradus altiores gratiæ anhelabam, jam ſubitò in ingratitudinis præcipitium ſum detruſus, plangoque crimina quæ nullatenus attentavi: quippe cum nuper ad principium Quadrageſimæ, modo Catholicæ pietatis tam ..... quam regni mei incolæ unuſquiſque ad noſtram Eccleſiam convenıremus, ut his ſacris diebus lacrymis & pœnitentiæ dicaris vota noſtra Domino reddentes, ſacroſancta jejunia ſuſciperemus, ſubito R. Strigonienſis Archiepiſcopus occaſione auctoritatis, ut aſſerit, à vobis ſuſceptæ, in me & regni mei colonos, & univerſaliter per totam Hungariam ſententiam intulit interdicti, & quoſdam meos familiares, filiorumque meorum, Principes non confeſſos, vel victos ſententiâ excommunicationis innodavit: quibus ita peractis, Pater Sanctiſſime, quàm diro dolore percuſſus extiterim, cum tam ego quam regni mei incolæ ab uberibus melliſſuis ſanctæ matris Eccleſiæ tamquam filii degeneres excludamur, & apud alios mundi Principes quanti nominis ignominioſi dedecus incurram, explicare non valeo, qui quanto inuſitatior, tantu eſt ferocior ad lædendum; & quanto magis immeritus, tanto majori mœrore mei cordis inteſtina vulneravit.

Licet igitur ſententiæ tam aſperæ & immeritæ injuriam merito deferre non deberem, tamen ſacræ quoquomodo nullâ prorſus atrocitate inſultavi, ſed potiùs mitiſſimâ manſuetudine toleravi, mittendo cariſſimum meum primogenitum Belam inclytum Regem, & omnes regni mei Principes ad prædictum Archiepiſcopum primò, ſecundò, tertiò, multipliciter eum exhortans, imò ferè flebiliter ſupplicans eidem, ut pro quibuſcumque exceſſibus, vel exceſſu ſimilibus, Divina mihi & regno interdixit, eoſdem ſalvo jure regio, ſi correctione digni inveniantur ad ipſius conſilium & mandatum, ut ob hoc nihilominùs me & regnum ab hoc execrabili exilio

Belam IV. Regem Hungariæ.

eripiens, à maternis permittat uberibus recreari: à quo vix per multiplices precum inſtantias tam Epiſcoporum, quàm aliorum virorum religioſorum, & Prælatorum obtinere potui ut à feriâ quartâ à Paraſceven uſque ad feſtum S. Regis Stephani proximè venturum ſententiam removeat interdicti.

Cum igitur injuriæ immeritò Regibus illatæ, tanto ſint acutiores, quanto Regum excellentius merito eſt deferendum, ſanctitati veſtræ præ pudore mihi per Archiepiſcopum Strigonienſem illato conqueror, querimoniæque meæ ſeriem, omniumque aliorum meorum negotiorum apud Sedem Apoſtolicam certandorum, atque promovendorum formam in ore dilectorum ac fidelium noſtrorum Principum Dionyſii Comitis Palatini, Simonis Comitis Levrienſis, & viri nobilis ac religioſi Rembaldi Magiſtri Hoſpitalis per Hungariam & Suaven ..... poſiti ſanctitatem veſtram per ipſos tamquam per ſolemnes meos nuntios ad Sedem Apoſtolicam deſtinatos viſitans, & certificans eamdem quatenùs quidquid prædicti nuntii ex parte meâ veſtræ propoſuerint ſanctitati, aut impetraverint, tractaverint ſeu cuicumque contradixerint, ratum & firmum habeatis, fidem eiſdem adhibentes indubitatam tamquam ſi ore tenùs veſtram alloqueret Sanctitatem; quia, ut prædixi omnia mea negotia apud Sedem Apoſtolicam procuranda ipſorum diſcretioni duximus committenda.

Datum in inſulâ Bubalorum in proximâ Dominicâ ante Aſcenſionem Domini, regni noſtri anno XXIX.

GUILLELMUS *Sudra &* ERMENGARDIS *uxor ſe & ſua conferunt Abbatiæ S. Eparchii.*

Anno MCCXXXII.

WILLELMUS humilis Abbas ſancti Eparchii, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem & pacem. Univerſitati veſtræ notum fieri volumus, quòd cum W. Sudra de la Botâ, & ERMENGARDIS uxor ſua nullo relicto herede contuliſſent ſe, & ſua omnia, quæ ad eos jure hereditario ſpectabant, Eccleſiæ noſtræ, & diu tamquam Condonati noſtri in Eccleſiâ, & in membris Eccleſiæ noſtræ manſiſſent, terram eorum & poſſeſſiones, videlicet mainamenta, prata, vineas, hortos, nemora, & quidquid in donatione prædictâ poteſt comprehendi dedimus, & conceſſimus. Poſtea ad cenſum XIII. ſolidorum annuatim reddendorum apud Pleizac Camerario Eccleſiæ noſtræ in feſto beati Michaelis dedimus, in quâ cenſualiter omnia prædicta ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, W. Lamberti de la Botâ & heredibus ſuis, exceptâ Præpoſiturâ quæ contingebat prædictum condonatum noſtrum, ita quòd præpoſituram illam ſerviet ubique, id eſt ubicumque præfatus Condonatus noſter redderet cenſum ſive aliquod aliud ſervitium, occaſione dictæ præpoſituræ, ſive in prandio noſtro, ſive in prandio Camerarii Eccleſiæ noſtræ, ſive in quolibet alio ſervitio nobis & Eccleſiæ noſtræ, vel alicui alii reddendo totum ex integro ſerviet & perſolvet, præfatâ præpoſiturâ, ſicut dictum eſt, apud nos remanente, id eſt quidquid percipiebat ſæpe dictus Condonatus noſter in blado, vel vino, vel in aliquo jure præpoſituræ, totum illud percipiet Camerarius Eccleſiæ noſtræ; prædicto W. Lamberti faciente ſervitium Præpoſituræ, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum.

Et ſciendum quòd prænominatum cenſum XIII. ſolidorum non tantùm poſuit in donatione prædictâ, ſed ſuper omnibus rebus tam mobilibus, quàm

immobilibus quas tenet à nobis, & quæ ſunt de dominio noſtro.

Actum apud Jarniacum feriâ VI. proximâ ante Dominicam, quâ cantatur *Reminiſcere*, vel apud quoſdam *Domine dilexi*. Anno Domini M. CC. XXXII.

Anno MCCXXXIII.

HUMBERTI *Bellijoci Domini Statuta, queis jura & libertates civium Bellævillæ aſſerit, eaque confirmat* GUICHARDUS *Humberti filius.*

QUoniam propter humanæ vitæ brevitatem, humanæ notitia quandoque deperit & deficit actionis: idcirco bonorum virorum provida circumſpectio providè ſtabilivit geſta hominum mandari litteris, & ad perenne teſtimonium ſigillis authenticis roborari. Innoteſcat igitur præſentibus, & diſcant poſteri, quòd dominus HUMBERTUS pater, dominus Bellijoci qui fundator extitit Bellævillæ, in ipſâ fundatione dedit, & conſtituit Bellamvillam liberam, & jurejurando firmavit cum viginti Militibus ſe francheſiam & libertatem, quæ in præſenti ſcripto ſubſequetur, omnibus habitatoribus prædictæ villæ inviolabiliter in perpetuum cuſtodire. Dominus verò Guichardus poſtea exiſtens dominus, qui prædicto Humberto ſucceſſit, voluit, & præcepit eamdem libertatem adſcribi literis, & idem juramentum libertatis tenendæ firmiter præſtitit cum viginti Militibus, tactis Evangeliis ſacroſanctis, ad utilitatem, & commodum, & ædificationem Bellævillæ.

Libertas autem, & francheſia talis eſt: Quicumque tenet pedam integram, debet ex eâ duodecim denarios, peda integra eſt quatuor teiſes, & ita debet teiſa tres denarios: ſi non eſt integra, ſecundùm quod tenet, debet.

Si quis emerit domum in villâ, vel pedam, tenetur domino de tertio-decimo denario.

Si quis autem pro ſepulturâ legaverit Eccleſiæ, vel Sacerdoti domum vel pedam infrà villam, benè poteſt hoc facere; & infrà annum & diem debet vendi laico homini, qui poſſit & debeat domino tamquam Burgenſes alii, reſpondere.

Si moriatur aliquis ſine Teſtamento, & ſine omni herede, Burgenſes ſanioris conſilii qui ſunt in villâ, debent priùs ſatisfacere de pecuniâ Burgenſis mortui creditoribus, & cuilibet conquerenti de uſuris vel de maleficio, & Eccleſiæ pro animâ ſua: reliqua debent cedere in bonis domini Bellijoci. Si ſine Teſtamento moritur & heredes habet, propinquior ſuccedit ei in hereditate. Si teſtamentum compoſuerit, qualecumque ſit inviolabiliter obſervetur.

Quicumque per annum & diem in villâ ſteterit, & fidelitatem domini, & villæ francheſiam juraverit, de pedagio & lædus immunis eſt, & eodem gaudet privilegio, quo alii Burgenſes; & ita nullus mercator Bellævillæ quicomque fuerit, ſive carnifex, ſive alius, dummodo fidelitatem domini, & villæ francheſiam juraverit, ad perſolvendum ledias & pedagia non tenetur. Si aliquo loco Burgenſi res ſua ablata fuerit, ſi juriſtare velit, Bellijocenſis dominus debet ei facere reddere res ſuas, ſi poteſt, & non debet inire cum raptore concordiam, ſine aſſenſu & voluntate amittentis. Si autem amittens in terrâ Bellijocenſis domini rationabile vadium inveniat, vel extrà, poteſt illud capere per ſe ipſum. Similiter in eodem juramento, & in eâdem francheſia continetur quòd Bellijocenſis dominus Burgenſem Bellævillæ non capiat, nec capi faciat propter pecuniam ſuam, vel propter aliam cauſam, nec equum, nec aſinum, nec aliquid quod ejus ſit, niſi tale maleficium perpetraverit, & legitimè probatum fuerit pro quo ſit in uſagio Bellævillæ, quòd pecunia ſua, vel ipſe, vel pars pecuniæ ſuæ debeat devolvi ad manus domini; nec debet Bellijocenſis dominus Burgenſi Bellævillæ facere placitum pro violentiâ.

Similiter in uſagio & francheſiâ Bellævillæ continetur, quòd ſi Burgenſis Burgenſi injuriam fecerit, vel alius qui intrà villam inhabitet, & coram amicis ſuis Burgenſibus concordare voluerit, antequàm clamor ad Præpoſitum, vel ad dominum devolvatur, ſine omni occaſione poſſunt mutuò concordare.

Burgenſes Bellævillæ non tenentur ire in chavaogia, niſi de gratia; ſi dominus Bellijoci adduxit exercitum ſuum apud Bellamvillam ad morandum pro utilitate ſuâ, & Terræ ſuæ, benè poteſt hoc facere ſub tali pacto, quòd damnum non inferat Burgenſibus, vel rebus eorum.

Similiter ſub eodem juramento continetur, quòd Bellijocenſis dominus ſit dominus Bellævillæ: ſed antequàm Burgenſes Bellævillæ teneantur ei jurare hominium & fidelitatem, ſimiliter tenetur ipſe dominus eis jurare cum viginti Militibus prædictæ villæ francheſiam & libertatem, ſicut in præſenti ſcripto pleniſſimè continetur.

Si Burgenſis terram tenuerit à Milite ad ſervitium, de ſervitio tenetur ei tantùm.

Miles non debet eſſe Præpoſitus.

Si coram Præpoſito clamor motus fuerit, coram ipſo cauſa agatur.

Si quis Burgenſis extrà villam alicui fecerit injuriam, & clamor factus fuerit, intrà Bellamvillam cauſa agatur.

Si Miles Burgenſem percutiat, dominus debet habere ſexaginta ſolidos, & Burgenſes ſuam capiant ultionem.

Si Burgenſes commune faciunt ad opus villæ ſuæ, nec Præpoſitus, nec villicus debet intereſſe. Si verò Præpoſitus, vel Segregallus requiſiti fuerint à Burgenſibus, quòd accipiant vadimonia ab illis qui commune nolunt ſolvere, facere debent ſine contradictione.

Si Præpoſitus fecerit injuriam Burgenſi, vel accuſaverit ipſum ſuper aliquo maleficio, ipſe tenetur fidejubere penes Burgenſem, ſicut alius ſimplex homo, & ſi non probaverit, debet talionem reportare.

Si leno, vel meretrix alicui Burgenſium convitia dixerit, ipſe vel aliquis de amicis ſuis percutiat eos de palmâ, vel de pugno ſine occaſione domini.

De verberaturâ cum ſanguine ſi clamor factus fuerit, dominus ſexaginta ſolidos habere debet; ſi probatum fuerit legitimè per teſtes, quòd ille de quo clamor fuerit, fecerit ſanguinem conquerenti. Si verò clamor inde factus non fuerit, nihil poteſt petere dominus, vel aliquis pro eo. De verberaturâ ſine ſanguine ſi clamor factus fuerit, debet habere dominus ſeptem ſolidos, ſi probatum fuerit legitimè per teſtes; & pro modo verberaturæ debet verberato per manus Burgenſium verberis injuria placitari.

Quiſquis Burgenſis poteſt habere menſuram ſuam, ſi ſit legalis. In falſis menſuris habet dominus ſeptem ſolidos, in aliis clamoribus tres ſolidos.

Si quis portaverit pannum intrà operatorium ad faciendum indumentum, non debet vadiari ab eo in operatorio niſi ab illo cujus pannus erat, ſi non fuerit pagatus.

Quicumque ad forum Bellævillæ venerit, quamvis debitum in villâ debeat, veniens & rediens cum rebus ſuis ſalvus debet remeare. Si alicui Burgenſi debetur debitum ab homine extraneo, & reddi contra-

dicatur, Burgenſia Præpoſito debet conqueri, & niſi velit ſatisfacere, Præpoſitus debet ei forum prohibere: & ſi poſt prohibitionem ad forum redierit, ipſe cum rebus ſuis poteſt à creditore, vel à mandato ipſius licitè detineri.

Nemo pro debito quod debet, de indumento quod indutum habet poteſt vadiari, nec de oſtio domûs ſuæ poteſt vadiari, nec domus firmari pro debito, dum mobile habet unde ſatisfaciat creditori; ſed ſi mobile non habet, omnia immobilia poteſt creditor pro ſuo debito detinere.

Si quis injuriam paſſus fuerit, & de injuriâ clamorem fecerit, convictus de injuriâ debet ſolvere clamorem, & non alius.

Præpoſitus, ſegregallus .... non poteſt ferre teſtimonium contrà Burgenſem in curiâ domini accuſatum.

Quicumque in villam iſtam venire voluerit, dominus debet eum retinere, ſi paratus ſit conquerenti cuilibet ſtare juri. Si juri ſtare nolit, conducere debet eum dominus ad locum ſecurum, niſi ſit latro publicus, vel homicida.

Si ſervus in Bellamvillam per annum & diem moram fecerit abſque calumniâ ſecundùm villæ francheſiam, liber eſt, & in numero Burgenſium computatur.

Si creditor debitoris pignus capiat, & debitor creditori pignus auferat, ſi clamor deveniat ad Præpoſitum, debet per Præpoſitum pignus creditor rehabere, & in tribus ſolidis in manu Præpoſiti debitor condemnatur.

Adulteri ſi rationabiliter de adulterio convicti fuerint tali convictione, ſi braccis tractis inventi fuerint, & per teſtes probatum fuerit, vel ſi nudus cum nudâ inveniatur, & pars de veſtibus amborum in uno lecto jacentium ſubripiatur pro convictis habeantur; & tunc tenentur ſecundùm voluntatem ipſorum vel nudi per villam currere, vel curſum redimere ad voluntatem Bellijocenſis Domini.

Homicidæ & latrones ſunt in manu Domini, & non debent in villâ remanere niſi voluntate Burgenſium.

Si quis puellam per vim defloraverit, debet eam ducere in uxorem, vel ad conſilium Burgenſium maritare; & ſi inde clamor factus fuerit, & probatum fuerit legitimè, in manu Domini eſt. Si verò puella, vel aliqua mulier dicit ſibi fuiſſe violentiam illatam ab aliquo in tali loco, ubi potuit clamare, & audiri ab aliquibus; ſi non clamaverit, non debet ei credi.

Si Milites debitum Burgenſi debeant, de equo, vel roucino niſi deſuper fuerint, & de rebus aliis poſſunt vadiari.

Quicumque extraneus ad forum Bellævillæ venerit, ſi in foro lædias dederit, de pedagio non tenetur. De reſiduo quod in foro vendere non poteſt, debet pedagium.

Bellijocenſis dominus debet habere credentiam in villâ Bellævillæ per quatuordecim dies, & non alius niſi ipſe.

Quicumque vendiderit, vel emerit aliquid in villâ, & non die fori, non debet inde lædiam.

Miles non debet habere domum in Bellavillâ.

Si quis poſſeſſionem aliquam, domum, vel agrum, vel pratum vendere voluerit, liberè & abſolutè vendere poteſt, dummodo tali perſonæ vendatur quæ reſpondeat domino de viro ſuo, ſicut venditor reſpondere tenebatur.

Si quis enſem, vel gladium evaginaverit ad percutiendum, in manu domini eſt.

Si verò aliquis Burgenſis Bellævillæ voluerit ſe ad alium locum transferre, debet retinere, & habere pacificè omnes res ſuas quas habebat in dominio Bellijoci, dummodo faciat uſagium villæ, ſicuti alii Burgenſes de villâ.

Judæi verò credi non debent ſuper debitis ipſorum contrà Burgenſes Bellævillæ, niſi tamquam Chriſtiani.

Hæc autem omnia quæ ſuperiùs dicta ſunt, juravi Ego Humbertus Dominus Bellijoci, filius quondam prædicti Guichardi, ſacro-ſanctis tactis Evangeliis cum viginti Militibus inviolabiliter in perpetuum obſervare.

Sunt autem nomina eorum qui mecum juraverunt, Thomas de Marze, Stephanus de Marze, Guichardus de Marze Seneſchalcus, Humbertus de Noelle, Jocerannus de Piſoys, Joannes de Chaſteluz, Hugo Palatinus, Durannus de Marchant, Baynerius de Marchant, Jocerannus de Marchant, Viceardus Salvaticus, Stephanus de Bayſinens, Bartholumæus de Cluza, Hugo Foudras, Bernardus de ſancto Saturnino, Guido de ſancto Saturnino, Willelmus de Borbon, Stephanus de Chaſtellon, Berardus de Chaſtellon. Ego verò Humbertus Dominus Bellijoci ad majorem firmitatem & majus teſtimonium præſens ſcriptum ſigilli mei munimine roboravi. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo-tertio, menſe Octobris quarto. Et in veris litteris.

Decreta JUHELLI *Turonenſis Archiepiſcop pro Eccleſia Briocenſi, Anno* M. CCXXXIII.

Anno MCCXXXIII. *E membranis Abbatiæ Majoris Monaſterii.*

JUHALLUS Dei gratiâ Turonenſium Archiepiſcopus, Omnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino.

Cum in Briocenſi Diœceſi viſitationis officio fungeremur, nos ad Briocenſem Eccleſiam accedentes, quædam in eâ ad honorem Dei & ipſius Eccleſiæ, Venerabili Fratre noſtro Willelmo dicti loci Epiſcopo, & Canonicis quos invenimus ibidem præſentibus, & conſentientibus, duximus ſtatuenda, quæ ſi benè cuſtodiri contigerit, ipſa Eccleſia divino ſervitio, concedente Domino, non privabitur in futurum.

Statuimus ſiquidem quòd ſeptem Canonici qui in villâ Briocenſi præbendas ſuas percipiunt, ad parochiam Briocenſis Eccleſiæ Vicarium unum eligent, quem Epiſcopo præſentabunt, & qui ab eo curam animarum habebit. Vicarius verò prædictus duos Capellanos ſecum habebit, quos Epiſcopo præſentabit: ita quòd ipſe Vicarius & duo Capellani prædicti parochiæ ſervire tenebuntur, & etiam majori altari Eccleſiæ Briocenſis, & horis in eâdem Eccleſiâ intereſſe. Vicarius verò omnes redditus parochiæ prædictæ percipiet, exceptis peregrinorum oblationibus, & bladi decimis, quæ dictis ſeptem Canonicis remanebunt: & etiam Vicarius perſolvet eiſdem quatuor libras annuæ penſionis. Tenebuntur autem jurare tam Vicarius quàm Capellani ſui Canonicis memoratis, quòd redditus ipſorum qui ad eorum manus devenient, fideliter cuſtodient, & reddent eiſdem. Alii autem quinque Canonici per ſe, ſi voluerint, deſervient in Eccleſiâ memoratâ; quod ſi non fecerint, Cantor & Archidiaconus Guillelmus vicarios Sacerdotes in ipſâ tenebunt, ita quòd uterque eorum centum ſolidos de redditibus præbendæ ſuæ vicario ſuo annuatim concedet. Guillelmus verò Canonicus & Diaconus vicarium diaconum in ipſâ tenebit, qui de redditibus præbendæ ſuæ ſexaginta ſolidos percipiet annuatim. Magiſtri verò Willelmus de Altâ villâ, & Petrus de Moncontor vicarios Subdiaconos tenebunt ibidem, quorum uter-

que de redditibus eorum ipſorum quinquaginta ſolidos annuatim habebit.

Statuimus inſuper quòd nullus Canonicus vel Clericus de choro Brioceníi, à pulſatione Matutinarum uſque poſt magnam Miſſam : & à pulſatione Nonæ uſque poſt Completorium ſine ſupellicio intret Eccleſiam Brioceníem.

Statuimus prætera, quòd de redditibus ſervitio Eccleſiæ deputatis, Canonicis qui horis intererunt, per aliquem vel per aliquos ad hoc à Capitulo deputandos, fiat quotidie diſtributio, tali modo : ad Matutinas ſcilicet quatuor denarii : ad magnam Miſſam tres denarii : ad Veſperas duo denarii deputentur, ita quòd ſi dicti redditus ad diſtributiones iſtas per totum anni curriculum faciendas non poſſent ſufficere, ſaltem ſemper Adventûs, & Quadrageſimæ temporibus fiat diſtributio ut in aliis temporibus ſit defectus potiùs quàm in iſtis. Conſiderantes etiam quòd in dicta Eccleſiâ ſint quædam pingues, quædam verò tenues præbendæ, cum dignum ſit, quòd qui in vineâ Domini ſabaoth par pondus ſuſtinent & laborem, pari recompenſentur mercede; ſtatuimus quòd poſt obitum quinque Canonicorum qui pinguiores habent præbendas, omnes in dictâ Eccleſia adæquentur præbendæ, ſic ſcilicet, quòd quilibet Canonicus pro groſſâ præbendâ xx. libras percipiat, ratione cujus reſidentiam ſex menſium vel in ipsâ Eccleſiâ facere teneatur, vel in ſcholâ ubi ſit ſtudium generale, ſuper quo & teneatur Capituli ſui conſenſum requirere; quòd tamen eidem Capitulum non poterit denegare.

Duodecim verò præbendis ſic in ipsâ Eccleſiâ adæquatis, reſiduum, ſi quod fuerit, ſervitio Eccleſiæ deputetur. Decedentibus verò Canonicis, ſi præbendam vacare contigerit, quæ valorem viginti librarum excedat, de illâ viginti libræ inſtituendo Canonico aſſignentur, & reſiduum communitati Canonicorum applicetur. Cum autem præbenda minoris valoris quàm viginti librarum vacaverit, ſubſtituendus in eâ Canonicus ipſam in ſtatu illo habeat, donec poſt obitum illorum quinque Canonicorum qui pinguiores habent præbendas; ita quòd ipſis defunctis, omnes præbendæ tam pingues quàm tenues ad viginti librarum valorem, ut dictum eſt, redigantur, & reſiduum ſervitio Eccleſiæ deputetur.

Epiſcopus verò prædictus Eccleſiæ ſuæ honorem & exaltationem deſiderans ut in dictâ Eccleſiâ Canonicorum numerus augeatur, ad preces noſtras conceſſit Capitulo Brioceníi Eccleſiam de Ploidran, ab ipſo poſt obitum perſonæ quæ in præſentiarum tenet eamdem, in perpetuum poſſidendam. De quâ nos volentes quòd non ſolùm in Brioceníi Eccleſiâ per Vicarios vel per Capellanos, ſed & per Canonicos ſacerdotes ſerviatur, de conſenſu ipſius Epiſcopi & Canonicorum qui tunc erant præſentes, ſtatuimus quòd cum dictam Eccleſiam vacare contigerit, Capitulum in ipsâ ponet Vicarium, Epiſcopo ut curam animarum ab ipſo habeat præſentandum, qui ſecum unum Capellanum habebit, & tenebit; cui certa portio de proventibus ipſius Eccleſiæ relinquetur; de reſiduo verò fient in Eccleſiâ Brioceníi duæ præbendæ ſacerdotales, aliis præbendis æquales, in quibus Epiſcopus duos creabit Canonicos, qui in ſua inſtitutione jurabunt, quòd in Eccleſiâ Brioceníi per ſe deſervient; & quòd infrà annum à tempore ſuæ inſtitutionis ſe facient in Preſbyteros ordinari; quod ſi non facerent, præbendæ ipſo jure vacarent, & aliis ab Epiſcopo conferrentur : nec poterunt Epiſcopus vel Capitulum tempus hujus prorogare. Si quid verò de portione, quam Capitulum percipiet in Eccleſia memoratâ ultrà quadraginta libras ad dictas duas præbendas aſſignandas, reſiduum fuerit, ſervitio Brioceníis Eccleſiæ deputetur. Capitulum verò memoratum gratiam ſibi factam ab Epiſcopo tenens memoriter, & volens ſe ei reddere non immeritò gratioſum, Eccleſias De Plencet & de Henanbian, ad uſus epiſcopalis menſæ antea deputatas, conceſſit eidem liberaliter & benignè, ab ipſo & ſuis ſucceſſoribus in perpetuum poſſidendas.

Ut autem iſta ordinatio futuris temporibus inviolabiliter obſervetur, ſtatuimus quòd inſtituendus Epiſcopus poſt conſecrationem ſuam, antequàm recipiatur in Eccleſia Brioceníi, juret ſe ſervaturum eamdem, & eam ſigillo ſuo ſigillet : ſimiliter quilibet inſtituendus Canonicus antequàm ei ſtallum in choro, & locus in Capitulo aſſignetur, juret ſe ſervaturum eamdem; & quòd denarios diſtributionum niſi horis interfuerit, non percipiet, nec præbendam ſuam, niſi reſidentiam in Eccleſia Brioceníi fecerit, ut ſuperiùs eſt expreſſum.

Actum apud S. Briocum de conſenſu Venerabilis fratris noſtri Willelmi Epiſcopi Brioceníis, qui præſentibus litteris ſigillum ſuum appoſuit; & de conſenſu etiam Canonicorum qui tunc in eâdem Eccleſia præſentes erant. Anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio, menſe Octobri.

Ego Petrus primò vidi hanc Chartam anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo quarto, die Jovis poſt Epiphaniam Domini.

Fragmentum ex Chronico MS. Eccleſiæ Rotomagenſis.

HOc anno cum Dominus THEOBALDUS Rotomagenſis Archiepiſcopus voluiſſet adducere marrenum apud Rotomagum, quod ſecerat fieri in foreſtâ ſuâ de Luviers, Ballivus de Valle-Rodoli marrenum illud arreſtavit, cujus rei factâ denuntiatione Epiſcopo loci, Epiſcopus illum excommunicavit. Ex hac occaſione, ſeu excommunicatione Dominus Rex Franciæ traxit eumdem Archiepiſcopum in cauſam coram ſe, dicens quòd injuriatus erat ei, eo quod fecerat Ballivum ſuum excommunicari eo inrequiſito. Item conquerebatur de eo, de hoc quòd idem Archiepiſcopus ceperat foagium de Villetâ, quæ eſt in Parrochiâ de Loviers, cum illud foagium ad ſe pertineret ratione feodi, quod de ipſo tenebatur, & miles qui illud tenebat ipſum advocabat Dominum. Item dicebat Dominus Rex quòd Archiepiſcopus non debebat facere marrenum in foreſta de Loviers ad uſus aliorum marrenorum, non tantum ad uſus marenni de Loviers. Item conquerebatur Dominus Rex de dicto Archiepiſcopo, eo quod excommunicaverat Decanum, & quoſdam Canonicos de Gornaco, qui ſunt ſub protectione ejus, & de patronatu ipſius. Citari fecit Rex eumdem Archiepiſcopum, quòd reſponderet, quare non veniebat ad Scacarium reſponſurus, & juri pariturus, de his quæ ei objicerentur, ſicut alii Epiſcopi, & Barones faciebant in Nortmaniâ. Propter iſtam cauſam fuit Archiepiſcopus citatus coram Rege apud Vernonem, & comparuit : & dixit quòd non tenebatur reſpondere in Curiâ ipſius de illis cauſis, tùm quòd quædam earum erant ſpirituales, tùm quòd feodale nihil tenebat de eo, per quod teneretur reſpondere in Curiâ ſuâ. De quâ reſponſione Rex & Regina valde irati fuerunt, & receſſit Archiepiſcopus illis non pacatis. Lis Regem inter & Archiep.

Unde Rex convocavit plures Barones ſuos & conſuluit eos quid eſſet agendum ſuper tali reſponſione Rotomagenſis Archiepiſcopi. Item citatus fuit Archiepiſcopus, & præſentibus Baronibus quæſitum

fuit ab eo, ſi de aliquâ re reſponderet in Curiâ Domini Regis, & reſponſum fuit quòd nihil audierat de quo teneretur reſpondere, quia nihil tenebat niſi puram Eccleſiam, unde dominium ſuum tenebat. Unde iratus Rex, per conſilium Baronum ſuorum confiſcavit omnes Archiepiſcopi poſſeſſiones ſæculares. Unde Archiepiſcopus habito tractatu cum Epiſcopis ſuis, omnia dominia & caſtella, quæ Rex habebat in Archiepiſcopatu ſuo, interdicto concluſit, exceptis tantummodo civitatibus, & inde exulavit ad Curiam Romanam profecturus, & infirmitate detentus Remis, & miſit ad Curiam Romanam. Impetrato autem à Curiâ Romanâ quòd Legatus nomine Romanus, qui tunc veniebat ad partes Gallicanas, cauſam audiret, Archiepiſcopo priùs reſtituto: & per rigorem juſtitiæ per Legatum Archiepiſcopus plenariam habuit reſtitutionem mobilium & immobilium, cum fructibus inde perceptis; & reportato in civitate Rotomagenſi marreno per Caſtellanum de Valle-Roduli, quod ipſe arreſtaverat, & Archiepiſcopo reddito, ita remanſit Archiepiſcopus de omnibus iſtis querelis in pace, ad laudem Domini noſtri Jesu-Christi.

Interdicto ferit Regis caſtella.

Bona Archiepiſcopo reſtituuntur.

MCCXXXI. In menſe Maio conſtitutus in Curiâ Romanâ Decanus Rotomagenſis Thomas de Freavillâ, in præſentia Fratrum renuntiavit electioni de ſe factæ in manu Domini Papæ; ad cujus reſignationem Dominus Papa dedit Eccleſiæ Rotomagenſi Dominum Mauritium Epiſcopum Cenomanenſem in Archiepiſcopum & Paſtorem; qui receptus fuit in eâdem Eccleſiâ die Dominicâ ante feſtum B. Mariæ Magdalenæ.

Mauritius fit Archiep. Rotomag.

MCCXXXII. poſt deceſſum Æliciæ Abbatiſſæ Monaſterii Villarenſis celebrata fuit electio in eodem Monaſterio, & fuerunt duæ electæ, & repræſentata fuit electio Mauritio Archiepiſcopo, qui electionem examinavit prout debuit; & comperto quòd non fuit forma ſervata Concilii in eligendo, electionem de utrâque factam caſſavit, & Capitulum jure eligendi eâ vice privavit, aſſignavitque eidem Capitulo Abbatiſſam Leciam de Bonſemoncel; ſed ipſa non obtinuit Abbatiam propter contradictionem Regis, & ipſe Archiepiſcopus excommunicavit omnes Moniales adhærentes Regi in hoc facto, & contradicentes prædictæ Abbatiſſæ.

Electionem Abbatiſſæ infringit.

MCCXXXIII. In menſe Julii ſaiſivit Dominus Rex Ludovicus Junior Regalia Domini Rotomagenſis Archiepiſcopi, propter cauſas quæ expreſſæ ſunt ſuperiùs in tempore Theobaldi Archiepiſcopi, & propter quaſdam alias cauſas; propter quas Dominus Archiepiſcopus Rotomagenſis Mauritius ſuppoſuit totam Diœceſim Rotomagenſem interdicto: & incœpit interdictum à vigiliâ S. Michaelis, & duravit uſque ad feſtum ſanctorum Martyrum Criſpini & Criſpiniani anno revoluto, quia tunc ei reddita fuerunt bona ſua, cum omnibus quæ recepta inde fuerant tempore intermedio.

Mauritius Diœceſim Rotomag. interdicto ſuppoſuit.

Hoc anno Magiſter Stephanus de Caſtro Auni factus eſt Decanus Rotomagenſis per Mauritium Archiepiſcopum, quia compromiſit Capitulum in ipſum.

MCCXXXIV. Hoc anno in octivâ Epiphaniæ Domini, obiit Mauritius Rotomagenſis Archiepiſcopus apud Salicoſam: & delatum fuit corpus ejus, & ſepultum eſt in Eccleſiâ Rotomagenſi.

Epiſtolæ MAURICII *Rothomagenſis Archiepiſcopi.*

Anno MCCXXXIII.

Monet ut debitam ſolvant.

MAURICIUS univerſis Decanis in Rothomagenſi diœceſi conſtitutis, ſalutem in Domino. Quantùm ſollicitudo ac diligentia quam circà collectionem debiti præteriti Pentecoſtes impendiſtis fideliter & devotè, dignè debeat commendari, rei nobis exitus declaravit, cum ferè totum debitum fuerit perſolutum, quod nunquam ut rarò credimus contigiſſe. Verùm cum ex præteritis ad ſpem futurorum ſimus uberiùs provocati, dilectionem veſtram requirimus & rogamus; quatenùs cum præfatum debitum non ſit integrè perſolutum, adhibeatis operam efficacem, ut primâ die plenè fiat ſolutio debiti memorati, tantam ſuper hoc curam & diligentiam adhibentes, quòd gratia quam propter prædictam diligentiam & ſollicitudinem eſtis conſequuti, diminutionem non ſuſtineat, ſed potiùs incrementum.

Epiſtola II.

IN nomine Patris, &c. Amen. Cum peteret coram nobis auctoritate ordinariâ I. à tali decem annui redditus certo loco & competenti non habente curam animarum annexam ad vitam præfati I. ſibi aſſignari, prout D. promiſerat, ut dictus I. dicebat. Tandem lite coram nobis legitimè conteſtatâ, inſtrumento quodam ex parte I. coram nobis exhibito: confeſſionibus in jure factis, die ad ferendam ſententiam aſſignatâ, præfato D. per procuratorem, & dicto I. perſonaliter comparentibus, & ſententiam inſtanter poſtulantibus, omnibus ritè peractis per procuratorem præfati D. nomine ejuſdem de bonorum virorum conſilio per diffinitivam ſententiam condemnamus ad aſſignandum eidem decem anni redditûs, prout ſuperiùs eſt expreſſum.

Epiſtola III.

ARchiepiſcopus Rothomagenſis univerſis Decanis.

Quòd Rex Eccleſiam bonis ſpoliaverit, jubet deponi imagines B. Virginis, & in navi Eccleſiæ collocari.

Cum bona Rothomagenſis Eccleſiæ, quibus nos pro voluntate ſuâ minùs juſtè excellentia regia ſpoliavit, & ob reverentiam beatæ Virginis in cujus honore eadem Eccleſia dignoſcitur eſſe fundata, eidem fuerint ab antiquo collata; noſque regiam majeſtatem de novo duxerimus requirendam, ut eadem bona nobis reſtituere dignaretur; qui nec ſolùm monitioni noſtræ ſatisfacere non curavit, ſed nec ſuper hoc certum voluit dare reſponſum: Vobis in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenùs cum prædicta violentia in injuriam Beatæ Virginis ſpecialiter redundare noſcatur, & ut offenſa quæ eidem in hac parte irrogatur in cœlis, circà imagines ipſius repreſentetur in terris, vos univerſas imagines Beatæ Virginis in Eccleſiis veſtrorum decanatuum collocatas, ſingulas juxtà aliquod altare in navi Eccleſiæ conſtitutum, non ad terram nudam, ſed ſuper cathedram aliquam ſedem, aut ſellam; aut ſi fortè Eccleſia in navi altare non habuerit, in aliquo loco competenti ipſius navis per earumdem eccleſiarum presbyteros faciatis infrà inſtans feſtum N. collocari. Eaſdem item imagines ſpinis immediatè circumdari, & aliquibus repagulis, aut obſtaculis ne ab aliquo contingi, aut ſordidari contingat, eaſdem circumvallari cum debitâ diligentiâ faciatis. Hoc autem tam in regularibus quàm ſæcularibus eccleſiis præcipitatis inviolabiliter obſervari. Hoc idem etiam de imaginibus Salvatoris à quindenâ ejuſdem N. Dominicæ faciatis: niſi infrà eamdem quindenam à nobis aliud receperitis in mandatis. Datum &c.

Epiſtola IV.

ARchiepiſcopus Rothomagenſis dilectis in Chriſto univerſis Decanis.

Anathemate percellit ſibi ſubjectos ob

Cum Dominus Rex monitus fuerit competenter,

Digitized by Google

bora Eccleſia à Rege ſublata.

ut res noſtras nobis reſtitueret, quas pro voluntate ſuâ detinet occupatas, & reſtitueret Abbatem ſancti Wandregiſili, & quoſdam Monachos ejuſdem Eccleſiæ excommunicatos à nobis, diù eſt, pro manifeſtâ offensâ, ſecundùm conſuetudinem Normanniæ coram nobis compelleret ſtare juri, nec adhuc placuerit regiæ majeſtati preces noſtras aut monitiones in aliquo exaudire: nec per longam diſſimulationem negligere videamur Eccleſiaſticam libertatem, cum à die Tranſlationis ſancti Benedicti rebus noſtris per Dominum Regem fuerimus ſpoliati, & quidam de dictis Monachis à principio Quadrageſimæ excommunicationis vinculo innodati, de bonorum conſilio interdicimus omnes capellas domini Regis in diœceſi Rotomagenſi, niſi quando fortè Dominum Regem vel Reginam adeſſe contigerit; in quo caſu quamdiù præſentes erunt, capellarum illarum ſuſpendimus interdictum. Interdicimus etiam omnes Ballivos, & Subballivos Domini Regis, qui in diœceſi Rotomagenſi tenent Ballivas vel Subballivas, & eorum clericos, & uxores, totamque eorum familiam. Interdicimuſque omnia cœmeteria in toto dominico Domini Regis in diœceſi prænotatâ. Inhibentes ſub pœnâ excommunicationis, ne aliquis præſumat in eis corpora ſepelire, vel in terrâ, vel ſuper terram, in plaſtro, vel in trunco, vel lapide, vel aliquocumque modo, aut etiam ponere ſuper arbores cœmeterii, niſi fuerint corpora Religioſorum vel Clericorum qui ſunt beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, quos in ſuis cœmeteriis ad præſens permittimus ſepeliri. Inhibemus etiam ſub pœnâ excommunicationis, ne aliquis præſumat corpora illorum qui manent in dominico Domini Regis in noſtrâ diœceſi, ad ſepulturam in aliis cœmeteriis admittere, ſicut nec in cœmeteriis interdictis.

Interdicimus item omnes Eccleſias & Monaſteria noſtræ juriſdictioni ſubjecta in diœceſi prænotatâ, & dicto dominico, à pulſatione campanarum, & divinorum celebratione cum notâ: ne fortè ſi aliquæ Eccleſiæ clauderentur, & à divinis ceſſarent omninò, contingeret hæreſes pullulare, & ad ea quæ Dei ſunt populum indurari: quare præcipimus admitti in Eccleſiis alios, qui non ſunt interdicti aut excommunicati, & etiam corpora defunctorum, ut celebretur pro ipſis ſubmiſsâ voce, & ſine notâ officium conſuetum. Concedimus item benedictiones nuptiales, & mulieres ad purificationem admitti.

Præcipimus etiam per totam diœceſim cum celebrabitur Miſſa in ſingulis Eccleſiis poſt Orationem dominicam, antequàm incipiatur, *Libera nos*, &c. quòd ſacerdos flectat genua coram altari, & doceat Clericos & populum ſimiliter genua flectere, & orare pro libertate Rotomagenſis Eccleſiæ. Et ſacerdos, & Clerici dicant hunc Pſalmum: *Ad te levavi*, *Gloria Patri*, *&c. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et ne nos, &c. Mitte nobis Domine, &c. Et de Sion, &c. Dominus vobiſcum.* Orat. *Eccleſiæ tuæ Domine quæſumus preces placatus admitte*, &c. Dicto pſalmo pulſentur campanæ, ut populi, qui erit extrà Eccleſiam, excitetur devotio, ſimiliter adorandum: nec aliquo modo liceat alicui pulſare in dominico Regis, vel etiam pulſitare campanas.

Quare vobis mandamus in virtute obedientiæ, firmiter injungentes, quatenùs quiſque veſtrûm omnes Priores & Preſbyteros ſui Decanatûs convocare feſtinet, ita quòd hac die Martis in vigiliâ ſancti M. in loco competenti compareant coram ipſo, & formam mandati noſtri exponant eis in gallico diligenter, eam bis vel ter repetendo, injungens eis ſub pœnâ ſuſpenſionis & amiſſionis beneficiorum, ut quod præcipimus diligenter obſervent, & faciant à ſuis ſubditis obſervari. Sciturì quòd ſi inveniremus eos tranſgreſſores, vel tranſgreſſiones aliorum ſub diſſimulatione tranſire, eos animadverſione debitâ puniemus; & quilibet veſtrûm Abbatibus ſui Decanatûs in dominico Domini Regis manentibus auctoritate noſtra præcipiat ab ipſis & ſuis ſubditis in eodem dominico manentibus, interdictum hujuſmodi obſervari. Si verò infrà diem Mercurii proximam poſt inſtans feſtum N. non receperitis à nobis ſuper his aliud in mandatis, diſtrictione præmiſſâ vobis injungimus quatenùs quilibet veſtrûm ex tunc per totum Decanatum ſuum interdictum hujuſmodi faciat obſervari, & hoc hac die Martis Preſbyteris injungatis, ita quòd nec nos, nec vos pro iteratione mandati oporteat ampliùs laborare. Valete. Datum, &c.

Epiſtola V.

Ejuſdem argumenti.

MAURICIUS univerſis Decanis. Cum pluries Dominum Regem moneri fecerimus, ut reſtitueret nobis res noſtras, quas pro ſuæ voluntatis arbitrio detinet occupatas, nec ipſe nos exaudierit in hac parte, & propter hoc, & alias non modicas injurias, quas nobis & Eccleſiæ Dei infert in noſtrâ diœceſi, primò dominicum Domini Regis, & poſtea totam diœceſim tali quali ſuppoſuimus interdicto; nec ob hoc idem Rex ab his injuriis ceſſare curavit, ſed injurias injuriis cumulans in ſuo adhuc propoſito perſeveret: Libertati Rothomagenſis Eccleſiæ condolentes, cum cordis amaritudine & anxietate manum compellimur aggravare. Quocircà vobis præcipientes mandamus, quatenùs viſis litteris univerſas eccleſias in veſtris Decanatibus conſtructas, tam in feodis noſtris, quàm in aliis, à divinis officiis ceſſare penitus faciatis. Itaque nullum ibi divinum officium celebretur, nullum ibi miniſtretur eucharisticum ſacramentum, præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium. In qualibet tamen parochiali Eccleſiâ permittimus, ut ſacerdotes ſemel in hebdomadâ, januis clauſis, excluſis interdictis, diebus non feſtis, & voce ſubmiſſâ legant populo Introitum, Epiſtolam, Evangelium, & dent populo panem benedictum, & eis mandata eccleſiaſtica exponant, & excuſent nos erga populum, quòd cum anxietate & dolore cordis iſtud ponimus interdictum, non ut injuriemur Domino Regis, ſed uti libertatem Rotomagenſis Eccleſiæ defendamus. Datum, &c.

Ordinationes GAUFRIDI *Ambianenſis Epiſcopi pro Canonicis S. Matthæi de Foilliaco prope Corbeiam.*

Anno MCCXXXIII.

GAUFRIDUS divinâ permiſſione Ambianenſis Eccleſiæ Miniſter humilis, præſentes litteras inſpecturis æternam in Domino ſalutem. Attendentes quòd Eccleſia Canonicorum ſancti Matthæi de Foilliaco noſtri patronatûs, tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus minùs proficeret incrementis, pro eo quod non eſſet canonicis ordinationibus informata; acceſſimus ad locum, & vocatis omnibus Canonicis, de prudentum virorum conſilio eamdem Eccleſiam ſtudimus in divinis ordinare ſervitiis, diſciplinis canonicis informare, & perpetuis fundare ſtatutis.

1. Statuentes quòd divinum ſervitium ſecundum poſſibilitatem Eccleſiæ ordinatè fiat & tempore debito, in Matutinis, Miſſis & cæteris Horis canonicis, ſingulis Canonicis reſidentibus, miniſtrantibus in ordine vicis ſuæ, & ad minùs in Feſtis novem Lectionum cum Diacono & Subdiacono in ſacris veſtibus Miſſa celebretur.

Poſt hæc conceſſit eidem domno Abbati & ejus Conventui per ſe & ſucceſſores ſuas dicta C. Abbatiſſa, ut quandocumque & quotieſcomque mortuâ Abbatiſsâ, vel certâ aliâ de causâ deſtitutâ, ſpontaneâ voluntate Monaſterii prælibati contingeret electionem fieri, ſive eligi Abbatiſſam, electionem Moniales prædicti Monaſterii de conſilio & aſſenſu domni Abbatis & ſucceſſorum ſuorum facient, & eligent Abbatiſſam. Item promiſit & conceſſit per ſe & ſucceſſores ſuas, quòd ſi inter Moniales ejuſdem Monaſterii aliqua quæſtio vel diſcordia oriretur, ſine ſtrepitu judicii illud per dictum domnum Abbatem vel ſucceſſores ipſius voluit & conceſſit quòd debeat terminari: & ſi aliquâ correctione indigeant in Monaſterio prædicto, tam in perſonâ ejuſdem Abbatiſſæ vel ſucceſſorum ipſius, vel Monialium ejuſdem Monaſterii, correctio ad Abbatem Monaſterii ſancti Andreæ debeat pertinere.

Item promiſit & conceſſit per ſe & ſucceſſores ſuas, ut ſuprà velum album quod deferunt crucem nigram deferrent, in ſignum ſubjectionis Ordini Monaſterii prædicti S. Andreæ.

Quia verò nos prædictus Calveria Abbas Monaſterii ſupradicti, videntes devotionem tam Abbatiſſæ quàm Monialium dicti Monaſterii ſanctæ Crucis, ut prædictæ Moniales liberiùs poſſint in dicto Monaſterio Domino famulari, & ne propter penuriam neceſſariorum compellantur deſiſtere ab incepto: de voluntate & aſſenſu Fratrum noſtrorum tunc nobiſcum exſiſtentium, quorum nomina infrà ſcribuntur, conferimus vobis dictæ Abbatiſſæ & ſucceſſoribus veſtris, & dicto Monaſterio ſanctæ Crucis, Eccleſias ſancti Andreæ de Arnavis, & ſancti Martini de Croſanis Aquenſis diœceſis, cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis in perpetuum tenendas & poſſidendas, retento tamen nobis & Monaſterio ſancti Andreæ antiquo cenſu, quem prædictæ Eccleſiæ præteritis temporibus nobis ſolvere conſueverunt, videlicet Eccleſia ſancti Martini VII. ſol. & Eccleſia ſancti Andreæ I. ſummatam annonæ, ſingulis annis ſolvendos & ſolvendam in feſto Beatæ MARIÆ de Auguſto, prædictam annonam & denarios veſtris ſumptibus ad noſtrum Monaſterium deferendo, ſalvo jure domni Aptenſis Epiſcopi. Concedimus, inquam, vobis prædictas Eccleſias hoc ſalvo & retento: quòd ſi in prædicto Monaſterio ſanctæ Crucis Monaca aliqua non maneret, Abbas ſancti Andreæ omnes prædictas Eccleſias & pertinentia, cum omnibus incrementis & ædificiis ibidem factis, auctoritate ſuâ per ſe vel per nuntium ſuum valeat occupare, & ſibi tamquam proprietatem Monaſterii ſancti Andreæ in perpetuum retinere, & in eiſdem Eccleſiis pro voluntate ſuâ priorem Monachum, vel alium inſtituere poſſit, prout facere conſuevit, ſicut de Monaſterio ſanctæ Crucis ſuperiùs eſt conceſſum.

Et nos dicta Abbatiſſa ſanctimonialis Chriſti nomine noſtro & ſuccedentium nobis, prædictas Eccleſias ſancti Andreæ de Arnavis, & ſancti Martini de Corſanis cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis recipimus, & cum omnibus libertatibus & honoribus, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum: concedentes vobis, Domine Abbas prædicte, quòd fideliter obſervabimus & faciemus prædicta univerſa & ſingula: & quòd prædicta omnia & ſingula rata habebit Conventus prædicti Monaſterii ſanctæ Crucis, & quod de novo conceder univerſa & ſingula vobis, vel aliis cui ſuper hoc commiſeritis vices veſtras. Et ſi prædictus Conventus ea quæ dicta ſunt, vel aliquid prædictorum nollent concedere, quæ nobis à vobis conceſſa ſunt, pro infectis & irritis habeantur.

Factum fuit hoc in Capitulo Monaſterii ſancti Andreæ præſentibus Monachis infra ſcriptis, ſcilicet;

B. de Cadaroſſa Priore Clauſtrali.
C. Decano:
R. Augerii Operario:
C. de Sos Eleëmoſynario:
B. Camerario:
R. Sacriſta:
B. Comarco Priore de Garambodio:
R. Stephano:
P. Martini:
R. Milo:
P. Audeberto:
Jacobo Aime:
R. de Aramone, &c.

Litteræ fundationis Hoſpitalis comitiſſæ Inſulis à JOANNA *Comitiſſa* Anno MCCXXXVI.

JOANNA Flandriæ & Hannoniæ Comitiſſa, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Cum Dominus in judicio iis qui pietatis operibus abundaverint dicturus ſit: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere; hoſpes eram, & collegiſtis me; infirmus, & viſitaſtis me. Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi:* Matt. 25. 35 deſiderio deſideravi benedictionis particeps fieri, & in ſubſidium egentium Hoſpitale quoddam juxtà domum noſtram apud Inſulas fundare decrevi in honorem Virginisglorioſæ; ad cujus inchoationem pro ſalute animæ meæ, & pro omnibus anteceſſorum & ſucceſſorum meorum, & ſpecialiter pro animâ illuſtris D. Domini ac mariti mei F. claræ memoriæ, quondam Flandriæ & Hannoniæ Comitis in perpetuam eleemoſynam confero quæ inferiùs ſubſequentur, totam ſcilicet terram, &c.............

Quia verò Hoſpitale præfatum ſpecialiter in ſuſtentationem peregrinorum & tranſeuntium fundare diſpoſui, volo & firmiter ſtatuo, ut in eodem Hoſpitali non ſuſcipiantur ad ſerviendum ſani, in quorum pauciores poſſunt ſufficere ad miniſteria Hoſpitalis, & præcipuè Fratres & Sorores, qui non recipiantur in eodem Hoſpitali niſi pauci, qui ſufficere valeant ad Hoſpitale regendum. Qui Fratres & Sorores de conſilio Fratrum & Sororum recipi tenebuntur; eo quod niſi quales ſibi neceſſarii ſunt ad miniſteria Hoſpitalis meliùs experientiâ docente noverunt. Eorum verò qui habebunt regimen Hoſpitalis, principalis & maxima ſemper ſit intentio, ut quanto plures infirmos pauperes lecto decumbentes recipiant, libentiſſimè, ipſiſque in ſuis neceſſitatibus caritativè ſtudeant providere, ſcientes certiſſimè quòd quanto plures tales infirmos pauperes ſtudebunt propter Chriſtum recipere, tanto magis ſua temporalia ſentient abundare.

In robur igitur & memoriam prædictorum præſentes litteras ſcribi feci, & ſigilli mei munimine roborari. Sereniſſima Soror quoque mea M. Domina mea, Dominâ de Dampetra ad petitionem meam prædictis omnibus benignè conſenſit, & in ſignum aſſenſûs ſui ſigillum ſuum præſentibus litteris fecit apponi. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſexto, menſe Februario.

Privilegium de Proviſoribus Hoſpitalis Comitiſſæ Inſulis. Anno MCCXXXIX

THOMAS Flandriæ & Hannoniæ Comes, & JOANNA Flandriæ & Hannoniæ Comitiſſa, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

Deſiderio deſideramus ardenter, ut hoſpitale quod apud inſulam juxtà domum noſtram in uſus paupe-

Anno 1237.

rum infirmorum lecto decumbentium ad honorem ſanctæ MARIÆ fundavimus, laudabiliter & ſecundùm Deum futuris temporibus gubernetur.

Quocirca de conſilio proborum virorum duximus ſtatuendum, quòd nos & ſucceſſores noſtri, qui ad ſuſtentationem & promotionem ejuſdem Hoſpitalis ſemper erimus obligati, ſingulis annis ante feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ unam perſonam Eccleſiaſticam ſubſtituemus loco noſtri: & Capitulum ſancti Petri de Inſula unum Preſbyterum Canonicum ſuum, quem nos & ſucceſſores noſtri poſtulabimus, nobis concedere tenebimur, & ſubſtituere loco ſui: & illi duo, quolibet anno inſtituti erunt Proviſores Hoſpitalis in his quæ ad officium ipſorum pertinebunt: ſi verò ante feſtum S. Joannis Baptiſtæ novos Proviſores non accepimus, illi qui uſque ad feſtum S. Joannis fuerunt, manebunt Proviſores, donec in ſequenti anno ante feſtum ſancti Joannis novos inſtituerimus Proviſores.

Ad officium verò Proviſorum ſpecialiter pertinebit inſtituere de conſilio Abbatis de Laude Magiſtrum in ipſo Hoſpitali reſidentem, & de conſilio ejuſdem Abbatis eumdem Magiſtrum deſtituere ſi inveniatur manifeſtè culpabilis, negligens vel remiſſus. Magiſter autem inſtitutus, ſi non ſit Preſbyter, debet quam citiùs poterit in Preſbyterum promoveri, qui habebit plenam adminiſtrationem in tẽporalibus Hoſpitalis. Omnia tamen majora negotia de conſilio Proviſorum facere tenebitur, & de conſilio antiquorum & diſcretorum Fratrum & Sororum Hoſpitalis, vel majoris partis ipſorum. De conſilio quoque prædictorum Proviſorum, vel alterius ipſorum, ac de conſilio Fratrum & Sororum; Magiſter recipiet Fratres & Sorores: ſed non plures quàm exigat neceſſitas Hoſpitalis. De conſilio etiam eorumdem Magiſter aſſumet ſibi Capellanos & Clericos, ſed non plures quàm ſufficiant Hoſpitali. Capellanos autem & Clericos canonicè non inſtituat, niſi in Hoſpitali habitum Religionis aſſumant. Capellani tamen & Clerici, qui Religioſum habitum non acceperint, quamdiu manebunt in Hoſpitali, uſum Hoſpitalis obſervabũt, ferentes exteriùs Superpellicia, ſive nigras cappas.

Proviſores etiam cum Abbate, die ad hoc de conſcientiâ Abbatis ſtatutâ, debent bis vel ſemel in anno in præſentiâ Magiſtri & Fratrum & Sororum viſitationem facere, & audire computationem de expenſis Hoſpitalis & receptis per annum, corrigentes quæ invenerint corrigenda. Nec ad inſtitutionem vel deſtitutionem Magiſtri, vel ad viſitationem faciendam debent procedere, vel diem aſſignare, niſi ſciente ipſo Abbate. Si autem die ſtatutâ Abbas non venerit, nec pro ſe miſerit, Proviſores ad prædicta tractanda poſſunt procedere. Sed ſi inter ſe diſcordes fuerint, oportebit quòd Abbatis præſentia exſpectetur; & tunc ſtandum erit ſententiæ Proviſoris illius, qui Abbatis conſilio adhærebit.

Capellani autem & Clerici Horas & Miſſas in ipſo Hoſpitali coram infirmis cantabunt congruo tempore, ad commodum Hoſpitalis: & omnibus ſanis & infirmis in ipſo Hoſpitali & infrà ambitum ipſius jacentibus, vel manentibus, in vitâ ipſorum Capellani Hoſpitalis omnia jura Chriſtianitatis adhibebunt.

Regula quoque vivendi ad petitionem noſtram inſtituetur in Hoſpitali per Dominum Epiſcopum Tornacenſem: quam Regulam prædicti Provoores facient firmiter obſervari.

Magiſter quoque manere tenebitur infrà ambitum Hoſpitalis, & Capellani cum ipſo, nec pro propriis negotiis exire poterunt ultrà duos dies vel tres, niſi de licentiâ Proviſorum.

Præcipua autem & principalis ſit intentio omnium, ut plurimi infirmi pauperes libentiſſimè recipiantur ibidem, & caritativè eis neceſſaria miniſtrentur, & maximam ſemper curam & ſollicitudinem Capellani, Fratres & Sores exhibeant erga infirmos pauperes in his quæ ad ſalutem pertinent animarum ſuarum, ut ſcilicet diligenter audiantur confeſſiones eorum, & frequenter ſalutaria monita fiant eis. Ut autem jus Parochiale perſonis & Eccleſiæ ſervetur illæſum, dabit ibidem Hoſpitale quolibet anno Theſaurario S. Petri viginti ſolidos; Preſbytero Parochiali viginti ſolidos; primo Capellano Capellæ S. MARIÆ ſimiliter viginti ſolidos; ac Preſbytero Canonico Proviſori Hoſpitalis quadraginta ſolidos, medietatem in feſto S. Remigii, & aliam medietatem in Paſcha, & ſic oblationum quæ in Hoſpitali ad manus Preſbyterorum offeruntur ad Miſſas, medietas erit ipſius Hoſpitalis, & alia medietas erit Capituli S. Petri.

Corpora Capellanorum & Clericorum, & Fratrum & Sororum Hoſpitalis (Miſsâ in Hoſpitali cantatâ) deferentur poſt Primam S. Petri cum Proceſſione ejuſdem Eccleſiæ ad Eccleſiam ſancti Petri, & eorum exequiæ in Conventu fient ibidem, & cum ſolemnitate debitâ ſepelientur in Cœmeterio ſancti Petri. Corpora autem eorum qui erunt de familiâ Hoſpitalis, & qui manebunt intrà ambitum Hoſpitalis, Preſbyter Parochialis ante Primam S. Petri ducet ad Eccleſiam S. Petri, & eorum exequias ibidem faciet, & ſepeliet eos in Cœmeterio ſancti Petri, niſi alibi ſepulturam elegerint, jure Parochiali in omnibus ſemper ſalvo. Pauperum verò corpora unus Capellanus, Miſsâ in Hoſpitali cantatâ, ducet ad locum ſepulcri, & ſepeliet in Cœmeterio Apoſtolorum, vel alio quod ad hoc præparare proponimus ſpeciale.

Præterea Magiſter, Fratres & Sorores Hoſpitalis, poſſeſſiones antiquas ſeu redditus antiquos ad proprietatem ſeu juriſdictionem Eccleſiæ ſancti Petri ſpectantes, vel decimas in Perſonatu eorum jacentes, ſine voluntate & aſſenſu ejuſdem Eccleſiæ nunquam acquirere poterunt, nec etiam obtentu alicujus Privilegii ſuper his impetrati, vel impoſterum impetrandi. Et ſi aliqua decima jacens in Perſonatu ſancti Petri ſit venalis, nullum pro eâ penitùs ex parte Hoſpitalis precium offeretur, niſi de conſcientiâ Capituli ſancti Petri: hoc ſemper ſalvo, quòd de nutrimentis animalium ſuorum, de hortis ac pomeriis ſuis decimas Hoſpitale non perſolvat, prout & fuerit ab Apoſtolicâ Sede conceſſum. Si quæ verò terræ in fundo ſancti Petri jacentes, in puram eleemoſynam datæ fuerint Hoſpitali, infrà annum eas laïco vendere tenebitur, niſi eas de aſſenſu ejuſdem Eccleſiæ ulterius tenuerit, & pro ſe ipſi Eccleſiæ Laicum ſubſtituerit, pro jure ejuſdem Eccleſiæ in omnibus conſervando. Si qua etiam decima jacens in Perſonatu ſancti Petri à Laïco poſſeſſa, in puram eleemoſynam ſine dolo & fraude collata fuerit Hoſpitali, Capitulum ad hoc benignum adhibebit aſſenſum; ita quòd infrà annum pro quâlibet libra redditûs de eadem libra proveniens, Capitulum dabit decem libras pecuniæ Hoſpitali.

Præterea Magiſter quam citò erit à Proviſoribus inſtitutus, cum eiſdem Proviſoribus vel cum ipſorum litteris veniet ad Præpoſitum & Capitulum ſancti Petri, fidelitatem juraturus eiſdem, & de manu Præpoſiti, ſi præſens fuerit, vel, ſi Præpoſitus abſens fuerit, de manu Decani, cum libro recepturus officium Hoſpitalis, & ibidem jurare tenebitur, quod ſine omni reclamatione ad dictum Proviſorem, prout ſuperiùs expreſſum eſt, proferendum, cedet à Magiſterio Hoſpitalis, & quòd bonâ fide ſervabit jura & Privilegia Hoſpitalis.

Præter hæc autem quæ diximus, Hoſpitale prædictum non obligabitur Eccleſiæ ſancti Petri ad ali-

quod obſequinm ſeu ſervitium, nec juriſdictionem aliquam ultrà id quod diſpoſitum eſt, univerſi vel ſinguli ſibi poterunt nomine Capituli vendicare, præter id quod ſpectat ad eos de jure communi.

Præfata verò omnia conſilio proborum virorum, & de aſſenſu Præpoſiti & Capituli ſancti Petri, ordinavimus; ſalvo in omnibus jure Domini Tornacenſis Epiſcopi; ita quòd in nullo per aliquid prædictorum præjudicetur juri ipſius, quin omne jus in ipſo Hoſpitali habeat ipſe Dominus Epiſcopus, quod debet habere de jure.

In robur igitur & memoriam prædictorum præſentes litteras ſcribi fecimus, & ſigillorum noſtrorum munimine roborari. Præfati quoque Præpoſitus, Decanus & Capitulum, de quorum aſſenſu prædicta omnia ordinata fuerunt, eiſdem litteris in ſignum ſui aſſenſûs, ſigilla ſua apponi fecerunt. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo nono menſe Septembris.

Confirmatio VALTERI *Tornacenſis Epiſcopi.* Anno MCCXLVI.

WALTERUS Dei gratiâ Tornacenſis Epiſcopus, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra quòd nos ordinationem habitam & contentam in Cartâ præſentibus his litteris noſtris annexa, cui Cartæ ſigilla illuſtrium perſonarum Thomæ quondam Comitis Flandriæ & Hannoniæ & Joannæ Flandriæ & Hannoniæ Comitiſſæ, & venerabilium virorum Bricii Præpoſiti & Capituli Eccleſiæ ſancti Petri Inſulenſis ſunt appenſa, ratam & firmam habentes, eam auctoritate Pontificali confirmamus. Actum anno Domini MCCXLVI. menſe Martio.

Concordia inita inter PETRUM *Archiepiſcopum Rotomagenſem & Canonicos S. Mellonis Pontiſarenſis.* Anno MCCXXXVII.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Capitulum ſancti Mellonis Pontiſarenſis ſalutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra, quòd cum inter venerabilem patrem & Dominum Petrum Dei gratiâ Rotomagenſem Archiepiſcopum & anteceſſores ejus ex una parte, & nos ex alterâ, quæſtio verteretur ſuper ſubjectione, correctione, & obedientiâ, ac juriſdictione, in quibus dicebamus eidem minimè nos teneri: tandem de voluntate & aſſenſu Domini Regis Francorum illuſtris Ludovici, mediantibus bonis viris recognovimus & recognoſcimus, nos in prædictis & in omnibus ei tamquam Ordinario noſtro ſubeſſe, utpote in ſuâ diœceſi conſtitutos; & promiſimus ac promittimus eidem ac ſucceſſoribus ſuis in perpetuum obedire in mandatis ſuis adimplendis & exequendis, in interdictia, ſuſpenſionibus, & excommunicationibus, cum illa protulerit, aut ſervanda mandaverit, inviolabiliter obſervandis. Ita quòd per ipſum etiam juſtitiabimur, aut per mandatum ſuum, Archidiacono Pontiſarenſi excepto, cui nullatenùs obediemus. Et in omnibus aliis, in quibus debet diœceſano ſuo ſubditus obedire, obediemus eidem & ſucceſſoribus ſuis humiliter & devotè.

Viſitabit etiam & inquiret, & cognoſcet de exceſſibus, criminibus, & infamiis Capituli, Canonicorum ſingulorum, Vicariorum & Clericorum chori noſtri quandocumque ſibi placuerit & viderit expedire. Verùm ſemel in anno immediatè corriget & emendabit, prout viderit corrigendum vel emendandum in Capitulo Canonicis ſingulariter, Vicariis & Clericis ſupradictis. Poſt illam verò correctionem, ſi aliqua per viſitationem, inquiſitionem vel famam in Canonicis, vel Vicariis ſive Clericis de choro intellexerit corrigenda, mandabit Capitulo quòd ea corrigat, & emendet infrà certam diem, exceptis criminibus, quorum correctionem de aſſenſu noſtro ſibi ſpecialiter reſervavit; alioquin ipſe ex tunc illa ad ſuam corriget voluntatem, niſi ſufficienter oſtenderimus ſecundùm delicti exigentiam eſſe correctum infrà prædictam diem ab ipſo vel ſucceſſoribus ejus præfixam.

Quia verò contingit Canonicos in Eccleſiâ quandoque præſentes non eſſe, ſufficit ſi denuntiet in eâdem Eccleſiâ præſentibus aliquibus bonis viris, ſive de Eccleſia ſive aliunde correctionem illam faciendam infrà diem certam quam viderit expedire. Semel autem in anno ipſum procurabimus cum ad Eccleſiam noſtram acceſſerit, & pro procuratione tenemur ei dare ipſâ die, quâ ad nos venerit, centum ſolidos Pariſienſes, & hoſpitium paratum in paleâ, lignis, lectis, ſcyphis, paropſidibus, & aliis utenſilibus domûs, nec Prior ſancti Petri Pontiſarenſis, qui ſolebat nobiſcum in procuratione ſolvere partem ſuam aliquid ſolvet de centum ſolidis prærataxatis, primâ procuratione exceptâ, quam integram ſimul tenemur ſolvere nos & ipſe eidem Archiepiſcopo, & ſucceſſoribus ſuis in primo eorum adventu. De quâ primâ procuratione integrâ ſolvee idem Prior partem tertiam, ſicut ſolet. In aliis autem annis quibus pro procuratione centum ſolidos ſolvere tenemur cum utenſilibus domûs, Prior ſancti Petri nihil tenetur apponere, & ſalvum ſit jus Archiepiſcopo contrà ipſum.

His omnibus interfuerunt venerabiles patres Henricus Remenſis Archiepiſcopus, Guillelmus Pariſienſis, Adam Silvanectenſis Epiſcopi Odo Abbas ſancti Dionyſii, Petrus Præpoſitus ſancti Audomari, Henricus Archidiaconus Remenſis, Magiſtri Petrus de Columna, & Petrus de Papia Canonici Pariſienſes. In cujus rei teſtimonium & munimentum præſentes litteras ſigillo noſtro fecimus communiri. Actum apud Vicenas die Jovis ante nativitatem B. Virginis, anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo ſeptimo.

Charta Inſtitutionis Monaſterii beatæ MARIÆ *de Furnis, per* CALVERIAM *Abbatem S. Andreæ ſecùs Avenionem.* Anno MCCXXXIX.

NOtum ſit omnibus hanc præſentem chartam legentibus, quòd anno ab Incarnatione Domini MCCXXXIX. videlicet XVII. Cal. Maii, nos CALVERIA Dei gratiâ Abbas Monaſterii ſancti Andreæ per nos & per omnes Abbates ſucceſſores noſtros, & nomine dicti Monaſterii & pro ipſo de conſenſu & voluntate expreſſâ totius Capituli dicti Monaſterii, conferimus nobis dominæ Mabiliæ, obedienti, donatæ & profeſſæ noſtræ filiæ quondam domini Petri de Albarone, Eccleſiam & Prioratum beatæ MARIÆ de Furnis, quæ eſt ſita in tenemento, quod Valerga vulgariter nuncupatur, cum omnibus juribus, pertinentiis & appendiciis ſuis quæ in inſtrumento de poſſeſſionibus ad Eccleſiam prædictam pertinentibus confecto pleniùs continentur. Ita tamen quod in dictâ Eccleſia ſeu Prioratu ſit & conſtruetur noſtri Ordinis Monaſterium Monacharum.

Conferimus inquam vobis, ut dictum eſt, & per vos aliis Priorſſis & Monachabus, quæ in dicto Monaſterio ingredientur & ibi habitabunt, dictam Eccleſiam, ita quòd perpetuo muramine incluſæ maneant, & nullatenùs ab eâ horâ quâ ingreſſæ ſemel fuerint propter Deum, exeant ad vagandum per

Digitized by Google

mundum, niſi fuerit neceſſitas: & tunc de ſpeciali licentiâ Prioriſſæ, vel locum tenentis ejuſdem. Excipientes ex hoc Prioriſſam & Cellerariam, quæ curam habebunt temporalem, quæ propter diverſa Prioratûs negotia cum honeſtis ſociis quandoque poterunt extraire.

Conferimus inquam vobis domnæ Mabiliæ memoratæ, & per vos aliis Prioriſſis vobis ſuccedentibus, & Monialibus dicti Monaſterii Eccleſiam ſupradictam cum dictis ſuis appendiciis: ita ſcilicet quòd vos & aliæ Prioriſſæ, quæ in dictâ Eccleſiâ ſeu Prioratu pro tempore fuerint, nobis & aliis Abbatibus noſtri Cœnobii nobis ſuccedentibus canonicè obedientiam promittatis, ſalvâ obedientiâ & reverentiâ debitâ domino Avinionenſi Epiſcopo, ſicut hăbet in Monachis noſtri Monaſterii. Concedentes vobis dictæ domnæ Mabiliæ Prioriſſæ dictæ Eccleſiæ, & per vos aliis Prioriſſis quæ poſt vos fuerint, liberam & plenariam poteſtatem recipiendi Moniales tam Converſas quàm Clericas, & Fratres & Donatos & Donatas, tam Clericos quàm laïcos, qui vel quæ intrare voluerint Eccleſiam ſupradictam, hoc adhibito moderamine, ut omnes habitantes ibidem poſſint de bonis Eccleſiæ commodè ſuſtentari: ita quòd omnes qui intrare voluerint, vobis obedientiam promittant, & vivere juxtà Regulam Beati Benedicti, & Conſtitutiones quas dabimus vobis obſervent.

Item concedimus vobis & aliis Prioriſſis, quòd Monialibus & Converſis poſſitis velum converſionis imponere, & Fratribus & Donatis dare habitum regularem, quando vobis videbitur expedire, juxtà tamen formam Eccleſiæ noſtræ religionis.

Item concedimus vobis, & per vos aliis Prioriſſis plenam & liberam poteſtatem ordinandi dictum Prioratum, & faciendi Subprioriſſam & deſtituendi eam juſtâ de causâ, & Sacriſtanam & Cellerariam & alias Officialias, ſecundùm quod Dominus vobis inſpiraverit, & dicto Prioratui videbitur expedire. Correctionem etiam omnium Monialium & Fratrum & habitantium in dicto Prioratu vobis concedimus, ita quòd nulli liceat à veſtrâ correctione ullatenùs appellare, nec correctiones veſtras regulariter factas poſſimus aliquatenùs annullare, nec quod juſtè ſtatueritis, deſtituere.

Conferimus etiam vobis dictæ Prioriſſæ, & per vos aliis Prioriſſis quæ pro tempore fuerint, & Monialibus dicti Prioratûs, quòd ſecundùm quod vobis vel ſucceſſoribus veſtris videbitur, Moniales dicti Prioratûs poſſint à domino Avinionenſi Epiſcopo, de noſtro & ſucceſſorum noſtrorum conſilio & aſſenſu à Prioriſſâ requiſito, conſecrari. Et ſi ſuper hoc Abbas malitioſè differret dare conſilium & aſſenſum, nihilominùs dominus Avinionenſis Epiſcopus dictas poſſit Moniales liberè conſecrare. Prioriſſâ verò defunctâ, vel certâ aliâ de causâ deſtitutâ, vel quotieſcumque opus fuerit, Moniales quæ ibidem pro tempore fuerint canonicè eligant Prioriſſam, de noſtro & ſucceſſorum noſtrorum conſilio & aſſenſu: cujus confirmationem nobis & noſtris ſucceſſoribus reſervamus. Correctionem verò & viſitationem, & moderatam procurationem cum quinque vel ſex beſtiis ſemel in anno nobis ſimiliter in dictâ Eccleſiâ retinemus: ſalva nihilominùs dicto D. Avinionenſi Epiſcopo viſitatione, procuratione, & judiciariâ correctione: hoc excepto, quòd Prioriſſam deſtituere non poterimus, niſi cauſa evidens fuerit, ſecundùm quod in noſtrâ regulâ continetur, reſervatâ ſpecialiter domino Avinionenſi Epiſcopo deſtitutione ordinariâ, in judicio ordinario ventilatâ.

Retinemus etiam cenſum debitum & annualem nobis & domino Avinionenſi Epiſcopo ſuis temporibus perſolvendum, ſcilicet nobis & dicto Monaſterio duodecim .... annonæ, & dicto domino Avinionenſi Epiſcopo unam ſaumatam annonæ, & aliam ſaumatam ordei, & duas ſaumatas vini. Quæ ſervitia in meſſibus, ſcilicet annona & ordeum, & in vindemiis vinum annuatim cenſualiter ſervietis.

Concedimus etiam vobis de conſenſu Capituli, & per vos Prioratui ſupradicto, & Monialibus quæ in prædicto Prioratu inantea receptæ fuerint, libertatem, & vos & per vos dictum Prioratum à collectis, talliis & exactionibus in perpetuum abſolvimus, & à prædictis dictum Prioratum eſſe volumus de conſenſu Capituli in perpetuum liberum & immunem, obſervatis tamen omnibus ſuperiùs nominatis. Si verò inter Moniales & Prioriſſam aliqua queſtio vel diſcordia ſine ſtrepitu judicii orietur, illud per nos vel ſucceſſores noſtros volumus quòd debeat terminari, judiciali quæſtione domino Avinionenſi Epiſcopo reſervatâ.

Et nos Bertrandus de ſancto Martino Decanus: Petrus Duranti Prior Clauſtralis & Sacriſta, Petrus Guillelmi Eleemoſynarius, Petrus de Auguſtrinis Operarius, Guillelmus Raimundi, Guillelmus Roſtagni, Guillelmus de Sos, Calveria, Bertrandus Augerii, Guillelmus de Coicano, R. Rotbertus, Arnaudus de Guargaia, Pontius Chabauti, P. Armandi, G. Pandulfi, P. de Arboribus, Bertrandus Giraudi, B. Lombardi, Roſtagnus Augerius, Petrus Bermundi, & Bertrandus de Cadaroſſa Monachi Monaſterii S. Andreæ ſupradicti, ſuper prædictis omnibus & ſingulis deliberatione habitâ diligenti, & pleno denique tractatu cum viris prudentibus & diſcretis, recognoſcentes & in veritate confitentes prædicta omnia & ſingula, de expreſſo aſſenſu & voluntate noſtrorum omnium & ſingulorum in noſtro Capitulo per dictum dominum Abbatem eſſe facta & pleniùs approbata; nobis omnibus & ſingulis propter hoc in noſtro Capitulo convocatis, per nos & per omnes Monachos noſtros nobis in prædicto Monaſterio ſuccedentes; & nomine noſtro & Monaſterii ſupradicti, vobis prædictæ domnæ Mabiliæ præfatæ Eccleſiæ Prioriſſæ præſenti & recipienti, & per vos omnibus aliis Prioriſſis & Monachabus deinceps in dicto Prioratu degentibus, prædicta omnia & ſingula approbamus, laudamus in perpetuum & etiam confirmamus.

Et nos prædictus Abbas & Monachi ſuperiùs memorati ad majorem hujus rei memoriam & robur inantea valiturum, hanc præſentem chartam ſigilli noſtri & Capituli munimine juſſimus roborari.

Acta ſunt hæc in Capitulo Monaſterii ſancti Andreæ. Teſtes fuerunt præſentes, &c.

Statuta facta ad mores corrigendos Canonicorum Folliacenſium. An. MCCXI

UT Canonicorum noſtrorum mores & vita in melius reformentur, ſtatuimus, ne quis in Eccleſiâ, vel atrio Eccleſiæ, vel in plateâ juxtà Eccleſiam ludum taxillorum, vel alearum, vel alium quemcumque ludum illicitum audeat exercere. Ludum taxillorum univerſis & ſingulis ſimpliciter inhibemus: adjicimus etiam quòd nullus publicè tabernam frequentet, nec publicè teneat concubinam. Et cum Clerici ſint quaſi ſignum poſiti ad ſagittam, quorum vita debet eſſe aliis in exemplum, firmiter prohibemus, ne quis ſpectaculum ſui corporis ludibrioſum faciat, ſed puro corpore incedat per Folliacum & Corbeiam; & quòd pileum de floribus non portent publicè, imo ita honeſtè & maturè per dicta loca incedant, quòd gravitate itineris mentis maturitatem oſtendant, & quòd in eorum ingreſſu &

converſatione honeſtas omnimoda valeat demonſtrari. Item quòd arma publicè non ferant, & uſurarii non exiſtant. Statuimus inſuper, quòd tonſuram habeant congruentem, & quòd officia, vel commercia ſæcularia non exerceant, maximè inhoneſta.

Si quis verò Canonicorum auſu temerario contrà prædicta venire præſumſerit, ipſum decrevimus ſententiâ innodatum. Actum anno Domini MCCXL. in Capitulo facto in Eccleſia, die Lunæ proximâ poſt Aſſumptionem beatæ MARIÆ Virginis, de conſenſu Decani.

RAYMUNDI *Comitis Toloſani.*

Anno MCCXLIII.

Ab excommunicatione à Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus prolata Epiſcopos appellat.

ANno Domini MCCXLIII. Sabbato infrà Octavas Paſchæ. Notum ſit univerſis præſentibus & futuris, quòd RAIMUNDUS Dei gratiâ Comes Toloſæ conſtitutus in præſentiâ venerabilium Patrum Archiepiſcoporum Narbonenſis, & Arelatenſis: & Epiſcoporum Toloſani, Lodovenſis, Agatenſis, Nemauſenſis, Carpentoratenſis, Maſſilienſis, Rothenenſis, & Albigenſis, & aliorum plurimorum Abbatum, Prælatorum, & multorum virorum Eccleſiaſticorum in aulâ Epiſcopali Biterrenſi; præſentibus etiam viris Religioſis Fratre Pontio Priore Provinciali Fratrum Prædicatorum in Provinciâ, & aliis Fratribus ſui Ordinis, qui ſe dicebant auctoritate Apoſtolicâ judices in terrâ noſtrâ contrà peſtem hæreticam: patenter oſtendimus, quòd Frater Ferrarius, & Frater Willelmus Raimundi ejuſdem Ordinis, qui dicunt ſe habere juriſdictionem auctoritate Apoſtolica ad inquirendum contrà hæreticos in terrâ noſtrâ, poſt appellationem contrà eos, & eorum juriſdictionem ad ſedem Apoſtolicam legitimè interpoſitam, & etiam contrà juris ordinem manifeſtè tulêre in perſonam noſtram gravem & erroneam excommunicationis ſententiam; per quam ſententiam perſonam noſtram apud magnos, multos, & graves & in locis plurimis graviſſima infamiæ maculâ notaverunt. Cæterum quia nos ad pacem & concordiam Domini noſtri Regis Francorum venimus, & voluntatem ac firmum propoſitum habemus, ſicut tenemur, purgare terram noſtram ab hæreticâ pravitate; procurantibus & aſſiſtentibus nobis in hoc facto Magiſtro Willelmo Comberio & ſociis ſuis Nuntiis Illuſtris Domini Regis Francorum ad hoc ſpecialiter deſtinatis; cum inter nos ex unâ parte, & dictos Fratres Prædicatores, tam ſuper appellatione noſtrâ, quam legitimam æſtimamus, quàm ſuper excommunicationis ſententia, quam dicti Fratres, ſicut nos credimus, in perſonam noſtram contrà juſtitiam promulgarunt: tum quia, peccatis exigentibus vacante Romanâ Eccleſiâ, hæc quæſtio per Sedem Apoſtolicam non poteſt terminari; tum quia occaſione hujus negotium inquiſitionis contrà hæreticos poteſt penitus impediri; niſi ſalubre conſilium apponatur, ne fortè apud Deum inculpari poſſimus, & apud homines diffamari propter zelum Catholicæ fidei, quam ſemper dileximus, & in perpetuum defendemus: & quia ſummopere affectamus purgare terram noſtram ab hæretica fœditate, & ſemper, ſicut manifeſtum eſt, ad hoc in quantum potuimus, dedimus operam efficacem; & quia mora diſcuſſionis prædictæ appellationis, & periculum ſententiæ, maximè propter carentiam Domini Papæ, qui ſuper hoc tantùm poteſt eſſe judex: ad inſtantiam dictorum Nuntiorum Illuſtris Regis Francorum, deliberato conſilio pro honore Dei, & exaltatione Catholicæ fidei, gratis & bona voluntate offerimus vobis prædictis Dominis Archiepiſcopis; vel ſi vos ſolummodò non vultis recipere, vobis & aliis omnibus Epiſcopis præſentibus vel illis quos volueritis vobiſcum habere ſocios, vel omnibus Prælatis qui præſentes ſunt, vel illis quos vobis in hoc facto duxeritis ſociandos, quod nos tam ſuper prædictâ appellatione, quàm ſuper excommunicationis ſententiâ Fratrum Prædicatorum, ſimpliciter ſtabimus cognitioni & arbitrio veſtro juſtitia mediante; & plurimum affectamus, ut hæc quæſtio mediante juſtitiâ terminetur; vel ſi fortè vobis & dictis Fratribus non placet ut terminetur per vos, juſtitia mediante, nos ad removendum à nobis omnem malæ ſuſpicionis materiam, offerimus ex abundanti quòd ſuper præmiſſis ſimpliciter ſtabimus cognitioni, ordinationi, vel voluntati veſtræ, prout ſecundùm Deum & honeſtatem veſtram omnes ſimul, vel vos Domini Archiepiſcopi vobis adjunctis quos volueritis, duxeritis ordinandum. Speramus enim de bonitate, & juſtitiâ, ac diſcretione veſtra, quòd in facto iſto perſonæ noſtræ, & negotio fidei taliter providebitis, quòd famæ noſtræ perſonæ providebitur in futurum, & negotium inquiſitionis ſortietur effectum in omnibus exoptatum. Hujus rei ſunt teſtes prædicti, Epiſcopi, & Abbates Villæ-Magnæ, ſancti Tyberii, Graſſenſis, ſancti Pontii, de Quadraginta; Sancti Hilarii, ſancti Papuli, Foxenſis, Appamiarum, Galliacenſis, Grandis ſylvæ, Fontis-frigidi, Bolbonenſis, & alii plurimi: Archidiaconi Biterrenſis, Narbonenſis, Magalonenſis, Nemauſenſis, Lodovenſis, Toloſanus, Procuratores Carcaſſonenſis, Præpoſitus Arelatenſis, Nemauſenſis, Magalonenſis, Toloſanus, & alii plurimi Prælati & Clerici, & etiam Milites, & Laïci.

An. MCCXLI.

Initum matrimonium inter RAIMUNDUM *Comitem Toloſæ, &* SANCIAM *filiam R. B. Comitis Provinciæ, Jacobo Rege Majoricarum procuratore.*

NOverint univerſi quòd nos Jacobus Dei gratiâ Aragoniæ, Majoricarum & Valentiæ, Comes Barchinonis & Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani, Procurator Nobilis viri R. Comitis Toloſæ, nomine ipſius R. Comitis recipimus vos SANCIAM filiam nobilis viri R. Berengarii Comitis Provinciæ in uxorem R. Comitis antedicti, ſi placuerit domino Papæ, & ſuper prædicto matrimonio duxerit diſpenſandum, uſque ad Septuageſimam proximò venturam.

Et nos Sancia filia nobilis viri R. Berengarii Comitis Provinciæ recipimus R. Comitem Toloſæ in maritum noſtrum, vobis domino Jacobo Rege Aragoniæ in dicto matrimonio procuratore pro dicto Toloſano Comite exiſtente, ſi placuerit domino Papæ & ſuper dicto matrimonio duxerit diſpenſandum, uſque ad Septuageſimam proximò venturam.

Et hoc juramus per Deum & ſancta ejus Evangelia, noſtris propriis manibus corporaliter tacta, & prædicta facimus voluntate & aſſenſu Patris noſtri domini R. Berengarii Comitis Provinciæ, & matris noſtræ dominæ Beatricis Comitiſſæ Provinciæ. Et nos R. Berengarii, Comes Provinciæ, & nos Beatrix Comitiſſa, ejuſdem prædicto matrimonio gratis & ex certâ ſcientiâ noſtrum præſtamus aſſenſum; jurantes per Deum & ſancta Dei Evangelia à nobis corporaliter tacta, quòd prædicto matrimonio ſub formâ præmiſsâ contrahendo dabimus operam efficacem, & in nullo contraveniemus aliquâ ratione vel causâ.

Actum eſt hoc Aquis tertio Idus Auguſti, Anno

Domini MCCXL. primo. Teſtes ſunt:
J. Archiepiſcopus Arelatenſis.
R. Aqueoſis.
F. Epiſcopus Regienſis.
R. Epiſcopus Toloſanus.
G. Epiſcopus Carpentoracenſis.
Ex . . . .
R. de Villa-nova.
Alberta,
G. Raimundi Judex Comitatûs Provinciæ.
R. de Albaciano Archidiaconus Gerundenſit.
Signum Guilemoni Scribæ, in cujus præſentia prædicta facta ſunt.

An. MCCXLI. *Concordia facta inter* JACOBUM *Regem Aragonum & JOANNEM Magalonenſem Epiſcopum.*

CUm controverſia verteretur inter illuſtrem dominum JACOBUM Dei gratiâ Regem Aragonum, Majoricarum & Valenciæ, Comitem Barchin. & Urgelli, & dominum Montiſpeſſulani ex unâ parte, & Venerabilem JOANNEM eâdem gratiâ Magalonenſem Epiſcopum ex alterâ; ſuper diverſis & multis quæſtionibus ratione juriſdictionis Montiſpeſſulani & Montiſpeſſulaneti & ſuburbiorum eiſdem pertinentium; videlicet ſuper omnibus appellationibus, querimoniis de domino Rege ad Epiſcopum faciendis ſuper Conſulatu, Juſticiis reorum, Juriſdictione habitatorum Villæ-franchæ & Campi Arbrandi, ſuper ſexterali, ricordâ, ferro, pondere, & cuppis, & ſacramento fidelitatis, & exercitu hominum habitantium in parte Epiſcopi, & ſuper cenſu ac taliis Judæorum in parte Epiſcopi habitantium, & ſuper tertiâ parte laudimiorum & juſtitiarum Curiæ Epiſcopi: qui poſt multas & varias altercationes, mediante venerabili B. Dei gratiâ Bitterenſi Epiſcopo ad invicem compoſuerunt amicabiliter in hunc modum: Videlicet quòd à domino Rege & ſucceſſoribus ſuis, vel locum ſuum tenentibus, ad Epiſcopum nunquam appelletur à judiciis, cauſis, ſive aliquibus inquiſitionibus in Curia ſuâ, vel in aliis in quibus appellatio eſſet neceſſaria: ſed ipſe dominus Rex & ſui ſucceſſores ſuis judicibus terminet & definiat ipſas appellationes.

Item quòd ſi aliquis de Juriſdictione domini Regis de eo conqueratur Epiſcopo, idem Epiſcopus ſe non intromittat nec audiat, ſed idem dominus Rex per judices ab eodem domino Rege datos faciat terminari. Epiſcopus verò diffinit in perpetuum, ſi quod jus habebat vel habere debebat in Conſulatu; quod jus domino Regi & ſuis donat. Dimittit etiam idem Epiſcopus in perpetuum domino Regi juſticiam ſanguinis damnandorum habitantium in parte Epiſcopi, ita quòd Bajulus Epiſcopi vel aliquis pro eo capiat illos: quibus captis, ſtatim tradat eos Bajulo domini Regis, & in Curia domini Regis ventiletur cauſa, & Bajulus domini Regis in cognitione illorum vocet Bajulum Epiſcopi, & illo præſente, vel alio loco ipſius, procedat in factum, & ut jus dictaverit eos puniat. Tamen ſi Bajulus Epiſcopi bis aut ter citatus noluerit vel non potuerit intereſſe, nihilominùs Bajulus domini Regis procedat ad condemnationem faciendam & ad captionem, ſi Bajulus Epiſcopi per ſe vel per alium noluerit capere illos. Et ſi bona damnati, ſive ſint in parte domini Regis, ſive in parte Epiſcopi, debeant devolvi ad fiſcum, ſive cadant in commiſſum, bona quæ erunt in parte domini Regis mobilia vel immobilia domino Regi committantur: & ſimiliter ea quæ erunt in parte Epiſcopi, Epiſcopo committantur.

Habeat inſuper dominus Rex in perpetuum ſexterale, cordam, ferrum, pondus, leidas & cuppas partis ipſius Epiſcopi, & omne jus quod in iis idem Epiſcopus habebat. Concedit etiam Epiſcopus quòd dominus Rex & ſucceſſores ſui habeant, & exigant per ſe vel per alios recipiant ſacramentum fidelitatis ab hominibus in parte Epiſcopi habitantibus; & hoc fiat quandocumque mutabitur dominus in Montiſpeſſulano.

Dimittit ſiquidem Dominus Rex & diffinit Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus juriſdictionem quam habet in campo Arbrandi, & hoc quod habet in portâ Abilionis, uſque ad domum quæ quondam fuit R. Lamberti; & quod præco Epiſcopi poſſit exire extrà villam per viam illam. Concedit & donat dominus Rex eidem Epiſcopo in perpetuum inſulam quam habet in Montepeſſulaneto cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis, & quidquid juris habet in Montepeſſulaneto, præter illa quæ in hoc inſtrumento excipiuntur. Dimittit etiam dominus Rex eidem Epiſcopo in perpetuum tertiam partem laudimiorum & juſtitiarum, quam petebat in Curiâ ipſius Epiſcopi.

Item compoſuerunt ad invicem quòd de taliis & cenſibus Judæorum in parte Epiſcopi habitantium, habeat dominus Rex, & ſui in perpetuum medietatem, & aliam medietatem Epiſcopus.

Item concedit & dimittit Epiſcopus quòd quotieſcumque univerſitas Montiſpeſſulani fecerit exercitum, illi de parte Epiſcopi exercitum facere teneantur. Habeat autem dominus Rex in perpetuum juriſdictionem hominum habitantium in Villâ franchâ. Dominus verò Rex, vel vices ſuas gerens in Montepeſſulano, cum omnibus hominibus Montiſpeſſulani defendant & juvent dictum Epiſcopum & Eccleſiam Magalonenſem.

Et eſt ſciendum, quòd dominus Rex & ſucceſſores ſui in Montepeſſulano, recipiunt omnia quæ eidem ab Epiſcopo ſunt conceſſa & donata ſuperius, in feudum ab Eccleſia Magalonenſi, ſub forma quâ tenet feudum Montiſpeſſulani.

Et quoties dominus mutabitur in Montepeſſulano, omnia ſupradicta promittat ſub ſacramento, quod debet præſtare Eccleſiæ & Epiſcopo Magalonenſi. In omnibus aliis, exceptis ſupraſcriptis, habeat unuſquiſque plenariam juriſdictionem in parte ſuâ.

Et hæc omnia ſupradicta tam dominus Rex quàm Epiſcopus laudaverunt & approbaverunt, & in perpetuum pro ſe & ſuis ſucceſſoribus bonâ fide ſervare & attendere promiſerunt, & in aliquo nunquam contrà venire. Datum Montepeſſulano quarto Idus Martii, anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo primo.

Teſtes ſunt hujus rei, V. Epiſcopus Bitterrenſis. B. de Cervaria. S. Præpoſitus Magalonenſis. R. de Conchis. G. de Bello-loco Domini Regis Notarius. V. de Manſo Succentor Bitterrenſis. Signum Guillelmoni ſcriptoris, qui mandato & voluntate utriuſque partis hæc ſcripſit, loco & die & anno præfixis.

Litteræ per quas Rex dedit fratri ſuo CAROLO *Andegaviam & Cenomaniam.* Anno MCCXLVI.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum facimus quòd nos de aſſenſu & voluntate dilectorum fratrum & fidelium noſtrorum Roberti

Attrebatenſis, & Alfonſi Pictavenſis Comitum dilecto fratri & fideli noſtro Carolo Comiti Provinciæ & ejus heredibus dedimus, & pro parte terræ aſſignamus Andegaviam cum pertinentiis in feodis & domaniis, Salmurium cum pertinentiis in feodis & domaniis, Baugiacum cum pertinentiis in feodis & domaniis, & id quod habemus apud Bellum-fortem cum pertinentiis in feodis & domaniis, tenenda ab ipſo & heredibus ſuis de nobis & heredibus noſtris in homagium ligium, ſalvis donis, feodis & eleemoſynis, quæ in prædictis locis uſque in præſens ſunt facta; retinentes nobis ad voluntatem noſtram faciendam ea, quæ poſt mortem genitoris noſtri claræ memoriæ Ludovici Regis acquiſivimus; retinentes etiam Loſdunum cum pertinentiis in feodis & eleemoſynis.

Item dedimus eidem fratri noſtro Carolo Cenomaniam cum pertinentiis in feodis & domaniis, ſalvis ſimiliter donis, feodis, & eleemoſynis uſque in præſens ibi factis. Et quoniam civitatem Cenomanenſem & Mauritaniam & Mauvas chariſſimæ uxori noſtræ Margaritæ Reginæ nomine dotalitii aſſignavimus, volumus & ordinamus quòd ſi dicta Regina uxor noſtra nobis ſupervixerit, loco dicti dotalitii civitatem Aurelianenſem, Caſtrum-novum & Chaciacum, Novillam habeat, ſicut Regina Yſemburgis in dotalitium hæc habebat, ſalvis & exceptis Clariaco, & aliis donis, & feodis, & eleemoſynis uſque in præſens ibi factis, ſi hanc commutationem voluerit acceptare: ſi autem ei non placuerit hæc commutatio, habebit ſuum dotalitium ſicut ei eſt aſſignatum, & dictus Carolus Aureliam habebit cum Checiaco, Caſtro-novo, & Novillam, quamdiu Regina vixerit memorata, & poſt deceſſum ejuſdem Reginæ, Aurelia, Checiacum, Caſtrum-novum & Novilla ad noſtros revertentur heredes; & tunc idem Carolus vel heredes ejus donum quod de Cenomania cum pertinentiis in feodis & domaniis ei modo facimus, rehabebunt.

Sciendum etiam quòd nos Regalia dictarum civitatum, & Abbatiam Fontis-Ebraudi nobis & heredibus noſtris Regibus Franciæ retinemus.

Hanc autem donationem & conceſſionem fecimus ſalvo jure alieno & ſalvo etiam quòd ſtabiles maneant litteræ ſi quæ factæ ſunt à nobis vel anteceſſoribus noſtris, de rebus aliquibus, quæ manum regiam non debeant extraire. Quod ut perpetuum ſtabile &c. Actum Aureliæ anno Incarnationis Dominicæ M. CC. XLVI. menſe Auguſto, regni verò noſtri XX. Adſtantibus &c.

Anno MCCXLVI.

Pactum initum inter fratres HUGONEM *Epiſc. Clarom.* HUMBERTUM *Bellijoci*, ARBERTUM *de Turre*, *&c.*

NOs HUGO Dei gratiâ Claromontanus Epiſcopus, & HUMBERTUS dominus Bellijoci, & ARBERTUS dominus de Turre, & GUIDO Archidiaconus Lugdunenſis, & ARBERTUS de Turre, & HUGO Seneſcalcus Lugdunenſis fratres. Notum facimus præſentibus & futuris, quòd nos pro bono pacis & concordiæ, & inſpectâ & conſideratâ utilitate noſtra, totiuſque generis noſtri, convenimus ad invicem, ordinavimus, & promiſimus omnes alter alteri præſtito ſuprà ſancta Dei Evangelia corporaliter juramento, quòd nos ad invicem per nos & heredes noſtros, ac hereditarios ſucceſſores, veram dilectionem, pacem & concordiam inter nos tenebimus & habebimus, & ſi fortè contingeret aliquo caſu, quod abſit, quòd aliqua diſcordia inter nos, vel homines noſtros aliquo tempore oriretur, volumus & concedimus, & plenariam poteſtatem damus ſub præſtito ſuperiùs juramento Guilelmo Chabue Palatino de Riozter, & Guichardo Laura Militibus ordinandi, faciendi ad voluntatem ipſorum ſeu dictum, nullâ contradictione, ſeu reclamatione, ſuper iis quæ ordinaverint à nobis de cætero facienda: volentes & concedentes, quòd ſi ſupradicti Milites iis exequendis morte, quod abſit, vel alio legitimo impedimento intereſſe non poſſent, quòd dominus Bellijoci eligat unum de hominibus domini de Turre, & dominus de Turre unum de hominibus domini Bellijoci, & alter alteri teneatur illum tradere quem elegerit: & illi duo eamdem poteſtatem habeant faciendi, & ordinandi omnia quam habebant G. Chabues Palatinus de Riozter, & G. Laura Milites ſupradicti.

Si verò contingeret, quod abſit, quòd alicui noſtrûm guerra ſeu diſcordia, diſſenſio ſeu cauſa moveretur, nos omnes ad invicem ſuper quocumque caſu qui poſſet contingere, alter alteri conſilium, auxilium, & juvamen præſtabit per ſe homineſque ſuos, villas & caſtra ſua, omni ratione, & defenſione non proponenda penitùs ſed remotâ. Et ſi aliquem noſtrûm contingat guerram habere, quilibet noſtrûm debet eam ſuam propriam reputare, & facere per ſe & homines ſuos, & propriis expenſis ſuis, & motâ guerrâ, alter non poteſt facere pacem ſine altero. Si verò alter noſtrûm habeat villam, caſtrum, ſeu fortalitium aliquod, quod ſit magis vicinum & propinquum illi qui guerram habuerit, vel movere voluerit contrà nos, vel alterum noſtrûm, ipſe debet illud munire, & nos omnes tenere, & munire de gentibus noſtris, & propriis expenſis noſtris, & guerram inde facere prout meliùs poterimus, & noſtram propriam penitùs reputare.

Et ſi contingeret alterum noſtrûm peregrinari, vel omnes, vel abſentari, ſeu mori, volumus heredes noſtros, ſeu ſucceſſores hereditarios, homines noſtros, & terram noſtram ad omnia ſupradicta generaliter, & ſingulariter modo & in poſterum penitùs obligari, ſub vinculo ſuperiùs præſtiti juramenti: conventione tali inter nos habitâ ſub eodem juramento, quòd quotieſcumque unus ab altero vel à ſucceſſoribus ejus de conventionibus ſupradictis attendendis & obſervandis requiſitus fuerit, quòd attendet, & obſervabit, & faciet obſervari, & cavebit idoneè per homines ſuos quoſcumque poterit, ad voluntatem requirentis.

Nos autem omnes ſupradicti promiſimus ſub religione præſtiti juramenti prædicto Guill. Chabua, & Palatinu de Riozter Militibus, & ſucceſſoribus ſuis dare conſilium, auxilium, & juvamen, ſi guerram ſeu diſcordiá contrà aliquem ipſos habere contigerit, & guerram ipſorum ſeu alterius ipſorum, noſtram propriam reputamus; quod idem ipſi nobis per ſacramentum ſupra ſancta Dei Evangelia corporaliter præſtitum promiſerunt. Et ut ſupradicta univerſa & ſingula majorem firmitatem obtineant, nos omnes ſupradicti præſenti paginæ ſigilla noſtra duximus apponenda. Datum & actum Anno Domini MCCXLVI. menſe Septembri.

Anno MCCXLVII.

Stipulationes quæis HUMBERTUS *Bellijoci ſpondet ſe daturum* RAYNAUDO *de Forejio uxorem* ELIZABETH *filiam ſuam, viduam* SIMONIS *de Luzi.*

NOverint univerſi quòd anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſeptimo, menſe

Decembri, inter nobiles viros GUIDONEM Comitem Foriſienſem, & RAYNAUDUM de Foriſio fratres ex unâ parte, & HUMBERTUM dominum Bellijoci ex alterâ, conventiones habuerunt, & contraxerunt ad invicem in hunc modum. Dictus quidem Humbertus dominus Bellijoci dat & concedit ELIZABETH filiam ſuam, relictam Simonis quondam domini de Luzi in uxorem Raynaudo ſupradicto. Dat etiam & concedit eidem in dotem ſanctum Bonetum & Polliacum juxtà Ligerim, cum omni juriſdictione & dominio, ſicut ea aſſignaverat in dotem dicto Simoni nomine Elizabeth ſupradictæ: & Chamboſcum cum omni dominio & feudo dominæ Varennæ [a], & cum omnibus juribus, pertinentiis & appendiciis ipſius villæ de Chamboſco univerſis. Et ſi fortè dictæ villæ cum pertinentiis & reditibus earumdem aſſignare non valerent ducentas libras Viennenſes in reditibus annoatim; dictus dominus Bellijoci tenetur & promittit per ſtipulationem ſolemnem, perficere ipſas ducentas libras Viennenſes annuales de aliis reditibus, ad dictum ſive arbitrium Hugonis de Reſiz & Zachariæ de Pineto Militum. Et ſi forte ipſi duo Milites non poſſent aut nollent ſuper hoc concordare, deberit ſtare ſuper hoc dicti dominus Bellijoci, & Raynaudus dicto Rogerii de la Palice. Et ſi fortè aliquis dictorum trium Militum non poſſet ſuper his aut nollet intereſſe, deberet loco ipſius abſentis alius ſubrogari.

Vult etiam & côcedit prætatus dominus Bellijoci, quòd ſupradictus Raynaudus habeat in dotem nomine dictæ Elizabeth, quidquid ad eam pertinet & pertinere poteſt de conſuetudine & de jure in totâ terrâ de Luzi, cum pertinentiis, & ſucceſſione dicti Simonis nomine dotalitii aut ſupravitæ, ſeu aliâ qualibet ratione.

Adjecit ſiquidem dictus dominus Bellijoci, & vult & concedit nominatim & expreſsè, & per expreſſam ſtipulationem ſolemnem, quòd ipſum contigerit decedere ſine herede maſculo legitimo ex propriâ uxore ſuâ procreato, vel G. filium ſuum ſine herede ex propriâ uxore ſuâ procreato, quòd tunc Baronia Bellijoci ad dictum Raynaudum tamquam ad heredem nomine dictæ Elizabeth, vel ad heredem, ſi quem haberet dictus Raynaudus à præfata Elizabeth, pleno jure deveniret pacificè & quietè. Memoratus quidem Raynaudus dat & concedit dictæ Elizabeth nomine dotalitii ſive ſupravitæ, medietatem totius Terræ ſuæ & juriom ſuorum, quam & quæ impræſentiarum tenet & poſſidet jure hereditario, in quâ medietate debet eſſe contentum meſius Caſtrum quòd tenet modò Raynaudus ſupradictus. Et ſi fortè aliquo caſu accideret quòd Comitatus Foriſienſis ad dictum Raynaudum deveniret, tunc tenetur dictus Raynaudus, & promittit per expreſſam ſtipulationem ſolemnem augmentare dictum dotalitium, ſeu ſupravitam dictæ Elizabeth de quingentis libris Vienn. annualibus, ſi ipſum Raynaudum decedere contingeret ante obitum Elizabeth prætaxatæ.

Dictus verò Comes promittit dicto Raynaudo, & vult & concedit per expreſſam ſtipulationem ſolemnem; quòd ſi ipſum Comitem decedere contigerit ſine herede legitimo ex propriâ uxore ſuâ procreato, vel heredem ſuum ſi quem haberet ex propriâ uxore ſuâ, decedere contigerit ſine herede legitimo ex propriâ uxore, quòd dictus Comitatus ad dictum Raynaudum tamquam ad heredem, aut ad heredem ipſius procreatum ex dictâ Elizabeth plenariè deveniret.

Dictas ſiquidem conventiones univerſas & ſingulas, Nos ſupradicti Guido Comes, Raynaudus, & Humbertus dominus Bellijoci promittimus ad invicem per ſacramentum ſuper ſancta Dei Evangelia corporaliter præſtitum, & per expreſſam ſtipulationem ſolemnem inviolabiliter obſervare facere, attendere & implere, & contrà per nos vel per alium facto vel verbo, in judicio, vel extrà, ullo tempore non venire, in toto nec in parte aliquâ ratione, nec conſentire alicui volenti contraire.

Nos verò dictus Humbertus dominus Bellijoci, de dicto matrimonio conſummando & perficiendo, & de dictis ducentis libris Vienn. dotalibus aſſidendis, ut ſuprà dictum eſt, damus dicto Raynaudo fidejuſſores & obſides Willelmum Chabue Palatinum de Riozterio, Hugonem Palatum, Rodulphum Lotru, & Guidonem de ſancto Saturnino Milites, qui ad defectum noſtrum promiſerunt per ſacramentum ſuper ſancta Dei Evangelia præſtitum, & quilibet in ſolidum tamdiù tenere oſtagia apud Clepiacum in Foreſio infrà octo dies poſtquàm fuerint requiſiti, donec de dicto defectu præfato Raynaudo, & ſupradictæ Elizabeth plenè fuerit ſatisfactum.

Ego verò dictus Raynaudus de dicto matrimonio à me conſummando & perficiendo, de dicto Humberto domino Bellijoci fidejuſſores & obſides Guidonem de Tyer Canonicum Lugdonenſem, Hugonem de Coray Decanum Montiſbruſonis, Fulchetum Gueruci, Willelmum de Augeroles Milites, & Willelmum de Verneto Burgenſem Montiſbruſonis, qui ad defectum meum promiſerunt per ſacramentum ſuprà ſancta Dei Evangelia præſtitum, & quilibet in ſolidom tamdiù tenere oſtagia apud Bellijocum infrà octo dies poſtquàm fuerint requiſiti, donec ipſum matrimonium fuerit perfectum, & etiam conſummatum.

Nos verò ſupradicti Guido Comes, Raynaudus, Humbertus dominus Bellijoci, & nos omnes ſupradicti fidejuſſores, renuntiamus in hoc facto ex certâ ſcientiâ, & ſuo præſtito juramento actioni & exceptioni doli, vel fraudis, neque metùs cauſâ, & legi dicenti pactum de futurâ ſucceſſione non valere, beneficio Epiſtolæ divi Hadriani, & omni auxilio, beneficio, & Juri Canonico & Civili ſcripto & conſuetudinario, promulgato & promulgando, quod nobis vel noſtris ad veniendum contrà prædicta, vel aliquid de prædictis poſſet competere modo aliquo vel prodeſſe.

Et ne ſuper his poſſet in poſterum aliqua dubietas ſuboriri, Nos Dicti Guido Comes, Humbertus dominus Bellijoci, & Raynaudus pro nobis & prædictis fidejuſſoribus, & ad mandatum ipſorum præſenti Chartæ ſigilla noſtra appoſuimus in teſtimonium perpetuæ veritatis. Datum Anno & menſe ſupradictis.

ODONIS *Epiſcopi Tuſculani ad* INNOCENTIUM *IV. Papam.* Anno MCCXLIX

SAnctiſſimo Patri ac Domino INNOCENTIO Dei gratiâ Summo Pontifici, ODO miſeratione divinâ Tuſculanus Epiſcopus, devota pedum oſcula beatorum, cum omnimodâ obedientiâ & reverentiâ & honore. Inter alia quæ exercitui Chriſtiano in Cypro commoranti acciderunt, poſtquàm Sanctitati veſtræ litteras deſtinavi, hæc vobis ſcribere dignum duxi.

Sextâ feriâ poſt feſtum beati Lucæ, Vicecomes Caſtriduneſis & alii quamplures Milites Cypro applicuerunt. Et poſt aliquot dies, diabolo inſtigante,

a *domina Varenna*] Legendum *& omni varennâ.*

orta

orta eſt diſcordia inter dictum Vicecomitem, & Marinarios ſuos. A baliſtarus Vicecomitis interfecti fuerunt duo ex parte Januenſium, quorum unus erat magnus homo & nobilis. Idem etiam Vicecomes, neſcio quo ductus ſpiritu, habito tractatu cum Comite Montis-fortis, voluit, & multi Milites cum eo ad partes Acconenſium transfretare. Quo cognito, Rex Franciæ inhibuit ei & aliis Militibus ne hoc facerent: quia hac occaſione poſſet totus diſſolvi exercitus, & Chriſtianitatis negotium impediri. Quia verò idem Vicecomes volebat quoquo modo quod propoſuerat adimplere, fecit Rex armari gualeas ſuas, & inhibuit dominis navium, ne dictum Vicecomitem vel ſuos complices ferre aliquatenùs attentarent. Tunc idem Vicecomes ad aliud ſe convertit, & ſaiſivit navem & omnia quæ in navi erant, aſſerens quòd ſecundùm conventiones habitas inter ipſos & dominos navis, tam navis quàm omnia quæ erant in navi, ſua eſſe debebant. Tandem mediante Rege Franciæ tractatum fuit, ut compromitterent dictæ partes in duos bonos viros, & Rex poneret tertium. Sed non conſenſerunt partes. Et ideo dicta diſcordia non potuit tunc ſedari.

His diebus, Dominus Willelmus de Merleto ſenior, Dominus Willelmus de Barro, Comes Montis-fortis, Dominus de Duech, Caſtellanus de Burgues, & alii quamplures Milites viam univerſæ carnis ingreſſi ſunt.

Per idem tempus, Magiſter Militum Templi & Mareſcallus Hoſpitalis ſcripſerunt Regi, quòd Soldanus Babyloniæ cum magno exercitu ad partes Gazæ venerat ad conciliandum ſibi Soldanos Halapiæ & Damaſci; & timebant ne fortè Joppen vel Cæſarem intenderet obſidere. Poſtea etiam reſcripſit Regi idem Magiſter, quòd quidam Admiraldus Soldani Babyloniæ ad ipſum venerat, nec tamen ex parte Soldani veniebat, ut dicebat, nec litteras ejus habebat; ſed venerat ad inquirendum voluntatem Regis Franciæ, quia dominus ſuus libenter cum eo pacem haberet: &, ut dicitur à quibuſdam, ad requiſitionem dicti Magiſtri Soldanus ad ipſum miſerat dictum Admiraldum: quod factum valde Regi diſplicuit & omnibus Baronibus. Et incontinenti Rex per litteras ſuas inhibuit dicto Magiſtro, ne de cætero tales nuntios reciperet, vel cum eis colloquium habere præſumat ſine mandato ſpeciali ipſius. Dicebatur enim ab omnibus qui factum Syriæ noverant, quòd quantumcumque oppreſſi erant Chriſtiani, nunquam primi faciebant verbum de treugis faciendis; ſed tunc primò quando à Turcis ſuper hoc erant cum magnâ inſtantiâ requiſiti: & ideo quod dictus Magiſter primò verbum moverat de treugis, conditio Chriſtianorum facta erat deterior; & maximè, quia ex hoc Turci credere poterant quòd Rex eſtimans ſe Turcis inferiorem viribus, feſtinavit, quâcumque treugâ initâ, ad propria remeare.

Per idem tempus venerunt nuntii ad Regem Franciæ, Principis Antiocheni; & ſimiliter Regis Armeniæ ex parte Dominorum ſuorum Regi exennia deferentes. Patriarcha etiam Antiochenus, & dictus Princeps quoſdam nuntios ad Regem & ad me miſerunt, per ſuas litteras intimantes quòd Torchomani paulo ante cum nimiâ multitudine partes Antiochiæ aggreſſi fuerant, & Chriſtianitati tam in rebus quàm in perſonis intolerant magnum damnum. Unde ſupplicabant Regi ut eis quàm citiùs miniſtraret auxilium. Rex verò miſit eis ſexcentos baliſtarios: Militiam mittere noluit, timens diſſolutionem exercitûs, & quòd tempore ſtatuto non poſſet exercitus congregari.

Circà verò feſtum beati Nicolai facta eſt rixa in Famaguſtâ inter marinarios gualearum Regis, & ſervientes ipſius; & quidam de dictis ſervientibus interfecti fuerunt. Quò Rex properans, plures ex utrâque parte fecit capi, ut ſic poſſet ſciri qui erant auctores flagitii antedicti.

His diebus Rex & Regina moram trahebant in Nicoſſiâ. Militia verò diſperſa erat per caſalia totius Inſulæ. Et Regina ab ægritudine quam paſſa fuerat, reſtituta eſt ſanitati.

Per idem tempus Rex ſolemnes nuntios miſit ad Principem Antiochenum, & ad Regem Armeniæ, pro pace inter ipſos reformandâ, vel ſaltem treugis faciendis.

Eodem etiam tempore Mareſcallus Hoſpitalis intimavit Regi, quò Soldanus Babyloniæ & Soldanus Halapiæ cum indignatione receſſerant ab invicem ſine treugis: & quòd Soldanus Halapiæ in proximo ad Regem nuntios mittere intendebat pro treugâ facienda.

Die verò lunæ poſt feſtum Beatæ Luciæ, nontii Regis Tartarorum Caſtrocherniis, quod diſtat à Nicoſſiâ ſex leugis, applicuerunt. Die verò Sabbati ante Natale Domini, Nicoſſiam intraverunt. Die verò craſtinâ ſe Regi præſentaverunt, & ei hujuſmodi litteras porrexerunt ſcriptas linguâ Perſicâ & litteris Arabicis, quas Rex interpretari fecit de verbo ad verbum: quarum tenor talis eſt:

Epiſtola [illegible] Tartaror[um] ad S. L[udovicum] [illegible] Franc[iæ] [illegible]

Per potentiam Dei excelſi, miſſi à Rege terræ Gao, verba Erchalchai, Regi magno provinciarum multarum, ſtrenuo propugnatori orbis, gladio Chriſtianitatis, victoriæ religionis baptiſmalis, defenſori legis evangelicæ, filio Regis Franciæ. Augeat Deum dominium ſuum, & conſervet ei regnum ſuum annis plurimis, & impleat voluntates ſuas in lege, & in mundo, nunc & in futurum, per veritatem divinæ conductricis hominum & omnium Prophetarum & Apoſtolorum. Amen. Centum millia ſalutum & benedictionum. Ex hoc rogo quòd recipiat ſalutationes iſtas, ut ſint gratæ apud ipſum. Faciat Deus ut videam hunc Regem magnificum qui applicuit. Creator autem excelſus cauſet occurſum noſtrum in caritate, & facilè faciat ut congregemur in unum.

Poſt hanc autem ſalutationem noverit quòd in hac epiſtolâ non eſt intentio noſtra niſi utilitas Chriſtianitatis, & corroboratio manûs Regum Chriſtianorum, Domino concedente. Et peto à Deo ut det victoriam exercitibus Regum Chriſtianitatis & triumphet eos de adverſariis ſuis contemnentibus crucem. Ex parte autem Regis ſublimis ſublimet eum Deus, videlicet de præſentia Kiokai. Augeat Deum magnificentiam ſuam. Venimus cum poteſtate & mandato, ut omnes Chriſtiani ſint liberi à ſervitute & tributo, & angariâ, & pedagiis & conſimilibus, & ſint in honore & reverentiâ, & nullus tangat poſſeſſiones eorum. Et Eccleſiæ deſtructæ reædificentur, & pulſentur tabulæ, & non audeat aliquis prohibere ut orent corde quieto & libenti pro regno noſtro. Iſtâ autem hora venimus ad hoc pro utilitate Chriſtianorum & cuſtodiâ, Deo dante excelſo. Miſimus autem hoc per nuntium fidelem noſtrum virum venerabilem Sabeldin, Muſfac, David, & per Marchum, ut annuntient illos bonos rumores, & quæ ſunt circa nos, dicant ore ad os. Filius autem recipiat verba eorum, & credat eis, & in litteris ſuis Rex terræ augeatur magnificentiâ ſuâ. Ita præcipuè quòd in lege Dei non ſit differentia inter Latinum, & Græcum & Armenicum, Neſtorinum, & Jacobinum, & omnes qui adorant crucem. Omnes enim ſunt unum apud nos. Et ſic petimus ut Rex magnificus non dividat inter ipſos, ſed ſit ejus pietas & clementia

ſuper omnes Chriſtianos. Duret ejus pietas & clementia. Datum in finibus Mubarram. Et erit bonum, concedente Deo excelſo.

Noverit etiam Sanctitas veſtra, quòd à tempore quo ego & Rex primò intravimus Cyprum, Rex Cypri & Comes Joppenſis Regi præſentaverunt litteras talia continentes.

Edita quoque ubi ſupra: ſed mendoſe.

Excellenti & potenti viro Domino H. Dei gratiâ Regi Cypri, & nobiliſſimæ & potentiſſimæ Dominæ ſorori ſuæ E. eâdem Dei gratiâ Reginæ Cypri, & nobili viro Domino I. de Ibelin cariſſimo fratri meo, & nobili Dominæ cariſſimæ ſorori meæ Mariæ Rembach, Conſtabularius Armeniæ ſalutem & mandatis veſtris paratam dilectionem. Notum facio quòd ego ſum ſanus & incolumis, illud idem deſiderans audire & ſcire de vobis. Sciatis, Domini mei, quòd ſicut ad iter agendum pro Deo & utilitate Chriſtianitatis me ſpecialiter expoſui, ſic conduxit me Jesus Christus uſque ad quamdam villam quæ vocatur Sauretrat. Verum quid dicerem vel ſcriberem vobis, tot terras quas vidimus, quoniam dimiſimus Indiam retrò nos ad Pontem, & tranſivimus Bandach, & totam terram ejus duobus menſibus arrepti itineris? Et quid dicerem tot civitates quas vidi deſertas, quas Tartari vaſtaverunt, quarum nullus hominum poſſet opulentiam vel amplitudinem æſtimare? Vidimus enim tres villas, quarum quælibet erat itineris trium dierum magna. Et vidimus pluſquàm centum mille aggeres magnos & mirabiles oſſium interfectorum, quos Tartari interfecerunt. Et benè videtur nobis, quia ſi Deus prope Tartaros non adduxiſſet, qui Paganos ſic deſtruxerunt, ſufficerent ad implendum & acquirendum totam terram ciſmarinam. Et tranſivimus unum de fluminibus Paradiſi, quod ſcriptura Gion appellat, majus quod unquam vidimus, quia arena ejus durat undiquaque per unam magnam diætam.

De Tartaris verò ſciatis quòd ſunt ita innumerabiles, quòd nullus poſſet eos æſtimare, & juſtiſſimi & boni archerii, terribiles formâ, & plurimum facierum; & per litteras non poſſemus deſcribere ritus eorum. Sed ſi Deus præſtiterit mihi vitam, ut poſſim vos videre cum adjutorio divino ſanos & incolumes, omnia vobis ore ad os enarrabo. Nunc verò ſunt octo menſes, quòd de die & de nocte ambulavimus. Et modò dicitur nobis quòd ſumus ad medium arrepti itineris terræ noſtræ & terræ Chan, hoc eſt, majoris domini Tartarorum. Super negotio autem noſtro, omnes qui obviant nobis, & Tartari & alii dicunt nobis quòd benè & egregiè faciemus; & nos intelleximus pro vero, quòd jam quinque anni tranſierunt ex quo mortuus eſt Chan pater iſtius qui nunc eſt; & Barones & Milites Tartarorum ita per terras ſe effuderant, quòd infrà dictos quinque annos vix potuerunt congregari in unum locum, ut dictum Chan inthronizarent. Quidam enim eorum erant in Indiâ, alii verò in terrâ de Chata, alii in terrâ de Caſchat & de Tanghat. Hæc eſt terra, de quâ tres Reges venerunt in Bethleem adorare Dominum Jesum natum. Et ſciatis potentiam Chriſti fuiſſe magnam & adhuc eſſe, quòd gentes illius terræ ſunt Chriſtiani; & tota terra de Chata credunt illos tres Reges. Et ego ipſe fui in Eccleſiis eorum, & vidi Jesum Chriſtum depictum, & tres Reges, quorum unus offert aurum, & alius thus, & alius myrrham. Et per illos tres Reges credunt in Chriſtum, & per illos Chan & omnes ſui modò facti ſunt Chriſtiani. Et ante portas ſuas habent Eccleſias ſuas, pulſant campanas ſuas, & percutiunt tabulas. Ita quòd euntes ad dominum eorum Chan, oportet primò ire ad Eccleſiam, & ſalutare Dominum Jesum Chriſtum, & poſt ire & ſalutare dominum eorum Chan, ſive ſit Saracenus, ſive ſit Chriſtianus, velint nolint quibus iſta non placent.

Et notum vobis facio quòd invenimus multos Chriſtianos per terram Orientis effuſos, & multas Eccleſias pulchras, altas & antiquas & benè ædificatas, quas Turci devaſtaverunt, ita quod Chriſtiani illius terræ in præſentiâ avi iſtius Kan venerunt; quos ille cum magno honore ſuſcepit, & libertati donavit, & fecit prohiberi ne quis faceret vel diceret, de quo vel ad modicum poſſent meritò contriſtari. Ita quòd Saraceni, qui priùs eis verecundiam faciebant, nunc illud quod faciebant recipiunt in duplum. Et quia propter inopiam prædicationis, peccatis noſtris exigentibus, non habebat Chriſtus qui pro ipſo in illis regionibus ſanctiſſimum nomen ſuum prædicarent, ipſemet ſanctiſſimis ſuis virtutibus pro ſe ipſo prædicat & prædicavit, ſicut apertiùs ſcire poteſtis, ita quòd gentes regionum illarum credunt in ipſum. Et ſciatis quòd illi qui tenentur prædicare, ſecundùm judicium meum digni ſunt recipere magnam pœnam. Sciatis præterea quòd in terrâ Indiæ, quam ſanctus Thomas Apoſtolus convertit, eſt quidam Rex Chriſtianus, qui erat in magnâ anxietate poſitus inter alios Reges Saracenos. Faciebant enim ei violentiam undique, uſque ad illam horam quâ Tartari venerunt in illam terram, & ipſe factus eſt homo illorum. Et accepit exercitum ſuum & exercitum Tartarorum, & invaſit Saracenos; ita quòd tantum lucratus eſt infrà terram Indiæ, quòd tota terra Orientis plena eſt ſclavis Indicis; quorum pluſquàm quinquaginta millia vidi, quos dictus Rex ceperat, & mandaverat venumdari. Et non poſſem vobis dicere de viceſimâ parte unde quod vidimus. Sed per minus poteſtis intelligere majus.

Sciatis quòd Dominus Papa miſit nuntium ſuum prædicto Kan, & mandavit ei dicere utrum eſſet Chriſtianus annon, & quare miſerat gentem ſuam ad conculcandum mundum, & quare faciebat interfici pauperes. Cui reſpondit Kan, quòd Deus mandaverat avis ſuis & ſibi, quòd mitteret gentes ſuas ad gentes peſſimas interficiendas. Super hoc quòd mandavit utrum eſſet Chriſtianus, reſpondit quòd Deus ſciebat; & ſi Dominus Papa vellet ſcire, veniret, & videret & ſciret. Cariſſimi, iſta ſunt rumores certi quos ſcripſi vobis, quòd ego rogo Dominum quòd carta mea ſanos & incolumes vos inveniat. Salutate, &c. Et rogetis Deum pro me. &c. Datum in civitate magna Saurequant VII. die Februarii.

Huc uſque in edit.

Receptis autem litteris ex parte dicti Archelchai, dicto die interrogavit Rex in præſentia meâ, & Conſilii ſui, & quorumdam Prælatorum, quâ occaſione dominus eorum adventum Regis audierat, & unde iſti Tartari venerant, & quæ fuit cauſa motiva ut venirent, & quare appellantur Tartari, & quam terram modò inhabitant, & utrum ille Rex magnus magnum exercitum habeat, & quâ occaſione & quomodo fidem ſuſceperat, & quot ſunt anni ex quo Baptiſmum ſuſceperat, & utrum plures fuerint baptizati cum eo. Quæſivit etiam Rex de dicto Erchalchai, à quo tempore baptiſmi ſuſceperat ſacramentum, & ubi eſſet modò. Item, quare Bachon ita malè recepit nuntios noſtros. Similiter quæſivit de Soldano Muſſulæ, quæ antiquitùs Ninive vocabatur, an eſſet Chriſtianus. Similiter de ipſis nuntiis, de quâ regione oriundi eſſent, & quot anni erant ex quo fuerunt Chriſtiani.

Ad prædicta ſic reſponderunt, quòd à Soldano Muſſulæ miſtæ fuerunt quædam litteræ ad magnum Regem Chan, quas receperat à Soldano Babyloniæ; in quibus Soldanus Babyloniæ mentionem de applicatione & adventu Regis Franciæ facæbat, mendaciter aſſerendo quòd ſexaginta naves Regis Franciæ per violentiam ceperat & deduxerat in Ægyptum, per hoc volens oſtendere quòd Soldanus Muſſulæ in adventu Regis Franciæ confidere non debebat. Hac occaſione dictus Ercbalchai, audito Regis Franciæ adventu, miſit ad eum nuntios cum litteris antedictis; qui denuntiaverunt ei eſſe Tartarorum propoſitum, in hac æſtate proximâ obſidere Calipham de Baldak; & rogabant Regem ut Ægyptum aggrederetur, ne prædictus Caliphas ab Ægyptiis poſſet in aliquo adjuvari. Dixerunt etiam nuntii, quòd iſti qui nunc Tartari appellantur, modò ſunt XL. anni quòd exierunt de terrâ ſua, quæ non habet civitates vel oppida ſeu villas, abundat autem paſcuis, & ideo homines regionis illius tantummodo in alendis pecoribus ſunt intenti, & diſtat per XL. diætas à terrâ quàm modò inhabitat ille magnus Rex Chan, & in quâ poſuit ſedem ſuam. Et hæc terra Trabetar appellatur. Unde & modò Tartari appellantur. Cauſam autem commotionis eorum dixerunt prædicti nuntii ſe neſcire. Et dicebant quòd dicti Tartari primò debellaverunt filium Preſbyteri Joannis [a], & ipſum & exercitum ejus in ore gladii peremerunt. Iſti autem Tartari ſine lege erant.

Dixerunt etiam quòd Rex ille magnus Tartarorum, ſecum habet omnes ferè Capitaneos, cum innumerâ multitudine equitum & hominum & animalium; & ſemper ſunt in tenturiis, quia nulla civitas poſſet eos capere. Equi autem eorum ſemper in paſcuis & animalia commorantur, quia non poſſunt invenire hordeum & paleam, quæ poſſent ſufficere equis ſuis. Capitanei autem præmittunt homines ſuos in exercitibus, qui mittuntur ad ſubjiciendum ſibi regiones. Ipſi autem remanent cum magno Rege. In poteſtate autem & in voluntate magni Regis eſt, ut quando moritur quis, inſtituat aliquem de filiis ſuis vel nepotibus Regem. Dixerunt etiam nuntii, quòd iſte qui nunc agit in ſceptris, Kiokai nomine, matrem habuit Chriſtianam, filiam Regis qui vocatur Preſbyter Joannes, & ad exhortationem ejus & cujuſdam ſanctiſſimi Epiſcopi, qui Malaſſias vocatur, baptiſmi ſacramentum ſuſcepit in die Epiphaniæ cum decem & octo filiis Regum; & plures alii, maximè Capitanei. Tamen multi ſunt adhuc inter eos, qui nondum fidei ſacramentum ſuſceperunt. Ercheichai verò qui iſtos nuntios miſit, Chriſtianus eſt, jam ſunt plures anni, & non eſt de ſemine regio. Tamen magnus eſt & potens; & modo agit in finibus Perſidis, à parte Orientis. Bachon verò, homo paganus eſt, & habet Saracenos Conſiliarios, & ideo malè recepit nuntios veſtros. Sed jam non habet tantam poteſtatem. Modò enim conſtitutus eſt ſub poteſtate Elchelchai. De Soldano verò Moyſſac ſive Muſſulæ, dicunt quòd fuit filius cujuſdam Chriſtianæ, & ex corde diligit Chriſtianos, & feſta eorum obſervat, nec in aliquo obedit legi Mahemet; & creditur quòd ſi haberet tempus & oportunitatem, libenter fieret Chriſtianus. Dicti autem nuntii dixerunt quòd oriundi erant de quâdam civitate quæ diſtat à Muſſula, quæ quondam Ninive vocabatur, per duas diætas, & quòd Chriſtiani erant à progenitoribus ſuis. Dicebant etiam quòd nomen Summi Pontificis modò celebre erat apud Tartaros, & quòd intentio Elchelcai domini ſui & propoſitum erat impugnare in hac æſtate proximâ Calipham de Baldak, & vindicare injuriam à Coroſminis illatam Domino Jesu-Christo.

Octavo verò Kal. Februarii, dicti nuntii à Rege Franciæ licentiam receperunt; & vi. Kalend. dicti menſis Nichoſſiam exierunt, & cum eis fratres Prædicatores, Andreas, Joannes & Willelmus, quos Rex mittit ad dictum Regem Tartarorum cum exeniis, videlicet quâdam cruce de ligno vivificæ crucis, & tentorio de ſcarleto, cui affixæ ſunt bordaturæ, in quibus ea quæ Dominus Jesus-Christus geſſit pro nobis in corpore ſuo, ſunt honeſtiſſimè exarata, & quibuſdam aliis ſpectantibus ad cultum divinum, & ad id invitantibus dictum Regem.

Ego verò eidem Regi Chan, & materteræ ſuæ, & Elchelcai, & Prælatis eorum litteras deſtinavi, eis denuntians quòd ſacroſancta Romana Eccleſia converſionem eorumdem ad fidem Catholicam gratulanda audiet, & eos libenter recipiet ut filios cariſſimos, dum tamen fidem tenere voluerint orthodoxam, & confiteri eam eſſe matrem omnium Eccleſiarum, & præſidentem ei eſſe Vicarium Jesu-Christi, & quòd huic Vicario omnes qui Chriſtianâ profeſſione cenſentur, meritò debeant obedire. Prælati autem ad idem invitantur meis litteris, & ut ipſum ſapiant omnes, & non ſint in eis ſchiſmata; ſed permaneant in veritate fidei, in primis generalibus Conciliis editæ, & à Sede Apoſtolicâ approbatæ.

Die verò Epiphaniæ catechizavi quinquaginta vir. Saracenos captivos: qui licet deberent nullam libertatem aſſequi, prout illis expreſsè dictum eſt, tamen inſtanter petebant fidei ſacramentum. Et poſtquàm ex illis triginta manu propria baptizavi, perrexi ad proceſſionem Græcorum ſuper quemdam fluvium: qui in præſentiâ Regis Franciæ, & Regis Cypri, & meâ, recognoverunt quòd erat unus Deus, una fides, unum baptiſma, & quòd illud quod faciebant, facæbant in rememoratione quòd Dominus Jesus fuit tali die à Joanne aquis Jordanicis baptizatus. Et confeſſi ſunt quando tinxerunt crucem in aquâ; nec aliquid dixerunt niſi hoc, *Lumen Pater, Lumen Filius, Lumen Spiritus ſanctus.* Et fecerunt ibidem ſupplicationes pro Sanctitate veſtrâ. Pro Vaſtachio autem orare noluerunt, quia excommunicatus erat à vobis.

Sextâ verò feriâ poſt Octavas Epiphaniæ, Dominus Archambaudus de Borbonio viam univerſæ carnis ingreſſus eſt.

Dominicâ verò in Quinquageſimâ, cum nuntii Regis veniſſent in Acon pro conducendis vaſis, nullâ ratione flectere potuerunt Januenſes & Venetos ad hoc, ut rationale pretium ponere vellent in vaſis ſuis; ſed potiùs videbant ad hoc tendere, ut negotium deſtrueretur, vel quòd eis naulum daretur ſecundùm voluntatem ſuam.

His diebus exorta eſt grandis ſeditio in Acon, diabolo inſtigante, inter Januenſes ex unâ parte, & indigenas & Piſanos ex alterâ, & unus Conſul Januenſis telo percuſſus interiit.

Per eoſdem dies pax reformata eſt inter Soldanos

a *Preſbyteri Joannis*] In eum locum ſcripſit Baluzius: Sic omninò in veteri codice. Habemus præterea epiſtolam Preſbyteri Joannis ad Manuelem Comnenum Imp. CP. in quâ rationem reddit cur Preſbyter potius nuncupetur quàm Archiepiſcopus aut Epiſcopus. Et Alexander III. *Tom. III.* in Epiſtola XLVIII Regem Indorum (qui eſt hic noſter Preſbyter Johannes) vocat Sacerdotum ſanctiſſimum. Tùm & apud Matthæum Pariſium, qui hanc Alexandri Epiſtolam deſcripſit, ſcripta dicitur *Preſbytero Joanni Indorum Regi.* Vide Tom. Ducheſnii, pag. 310.

Babyloniæ & Halapiæ, mediantibus nuntiis Caliphæ de Baldak, & receſſerunt Babylonii ab obſidione Camelæ.

Sextâ verò feriâ ante Dominicam in Paſſione, miſit Rex & ego iterum in Acon venerabiles Patres, Patriarcham Jeroſolymitanum, Epiſcopum Sueſſionenſem, Comitem Joppenſem, Conſtabularium Franciæ, & Dominum Galfridum de Seignes, pro negotio vaſorum, & pro Seditione exortâ ſedandâ. Quid autem fecerint, neſcio.

Comes verò Vindocinenſis ſabbato ante Ramos palmarum perrexit ad Dominum, & ut dicitur, poſtquàm intravit exercitus Cyprum, ducenti & ſexaginta Milites diem clauſerunt ultimum. In omnibus hiis benedictus Deus.

Rex verò diſpoſuit circà medium Aprilem intrare fines Ægypti, Domino annuente. Pater ſancte, orate Deum pro ſuo exercitu, qui promptus eſt & voluntarius ſe opponere, & omnia adverſa æquanimiter ſuſtinere pro honore & nomine Jesu-Christi. Provideat ergo veſtra ſancta conſpiratio, quæ huic tam ſancto & pio negotio viderit expedire; & habeat pro certo, quòd de legatis & redemptionibus votorum Cruce-ſignatorum de tranſmarinis partibus non pervenerunt ad manus meas centum libræ Turonenſes. De redemptionibus verò votorum tranſmarinorum ſumma non pervenit ad valorem trecentarum librarum.

Conſervet Deus Sanctitatem veſtram Eccleſiæ ſuæ ſanam & incolumen per tempora longiora.

Datum in Cypro feriâ quartâ ante Reſurrectionem Domini.

An. MCCXLIX

H. Epiſcopi Maſſilienſis ad Innocentium *Papam IV.*

SAnctiſſimo Patri ac Domino reverentiſſimo I. divinâ providentiâ Pontifici ſummo, frater H. Dei permiſſione dictus Epiſcopus Marſeliæ, cum ſommâ devotione reverentiam & obedientiam, pedum oſcula beatorum. Sicut cavere volumus ne aures Sanctitatis veſtræ mendaciis aggravemus, ſic cum læta & certa, quæ ad honorem Dei & Eccleſiæ pertinent, intelligimus, cum gaudio intimamus. Licet autem frequentes rumores audivimus, quòd ad exaltationem Chriſtianitatis Caſtrum de Cadro redditum fuerit domino Regi Franciæ divinâ gratiâ procurante; quod cum tamen per diverſos diverſimodè dicebatur, ſuperſedimus ſcribere, donec certitudinem haberemus. Sed nocte præterita Præceptor ſancti Joannis Marſeliæ miſit nobis litteras, in quibus continetur quòd ante Purificationem per octo dies illuſtris Rex Franciæ cum exercitu ſuo ad Caſtrum de Cadro venit, & fuit ſibi traditum per quoſdam Sarracenos qui inſurrexerant contrà Soldanum, & per Magiſtrum Hoſpitalis & alios Chriſtianos qui ibi ſolâ vi detenti fuerant. Et poſt duos dies Soldanus venit cum centum milibus in equis, & peditibus innumerabilibus. Dominus verò Rex, Domino diſponente, direxit quatuor acies. In prima fuit Comes Flandriæ, cum Templariis: in ſecunda Comes Britanniæ, & Comes ſancti Pauli: in tertia ipſe Rex, & Comes Pictaviæ, & Andegaviæ, & Provinciæ, & Dux Burgundiæ, & plures alii Barones: in quarta dominus Robertus Comes Attrebatenſis, & Magiſtri Hoſpitalium, & plures alii Barones. Duæ verò aliæ ſcalæ Baronum & militum fuerunt hinc inde ab utroque cornu. Et ſic ordinato exercitu, in ortu ſolis congreſſi ſunt: & à tertia uſque ad noctem duravit bellum, & fuit ſtrages Saracenorum innumerabilis, & Soldanus abfugit, & neſciebatur quò ierat. Ex parte verò Chriſtianorum dicuntur eſſe mortui uſque ad mille inter milites, baliſtarios, & armigeros. Dominus autem Rex & ſui fratres ſani ſunt, licet tamen Comes Attrebatenſis in campo per diem & noctem jacuiſſet quaſi mortuus. Cadrum & Babylonem habet dominus Rex. Et Alexandria, ut dicitur, eſt eis derelicta. Ergo, Pater ſanctiſſime, *benedicite Deum cæli, & coram omnibus viventibus confitemini illi, quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam*, ſub veſtro regimine Chriſtianitatem taliter exaltando. Datum Marſeliæ quinto Kalendas Junii. Job 11. 6.

An. MCCXLIX.

Litteræ Inſtitutionis Monachorum Ciſtercienſium in Monaſterio de Caments

Amotis è Cœnobio de Caments Auguſtinianis Monachis Ciſtercienſis ſubrogantur.

IN nomine Domini Amen. Nos Thomas Dei graciâ Wratiſlavienſis Epiſcopus cupientes aliqua ex geſtis noſtri temporis ad memoriam deſcendere poſterorum, ne per ignorantiam hominum ordine temporis ſibi ad invicem ſuccedentium abolita, oblivionem vergas materiam præſtet futuris & veritatem præteritorum ignorandi, & falſis opinionibus per linguas vel errantium, vel ſponte mentientium in errorem abduci, qualiter domus de Caments in noſtra ſita Diœceſi à regimine fratrum Ordinis S. Auguſtini procedentium à domo ſanctæ Mariæ Wratiſ. ad poſſeſſionem & proprietatem Ordinis Ciſtercienſis noſtris temporibus devenerit, litterarum officio decrevimus adnotare.

Notum igitur eſſe volumus univerſis, quòd temporibus noſtri deceſſoris felicis recordationis Epiſcopi Laurentii, temporibus etiam domini Innocentii Papæ tertii, quidam vir nobilis Vincentius qui fuerat Wratiſ. Eccleſiæ Præpolitus, qui aliquantam moram fecerat in dicto Clauſtro S. Mariæ auctoritate dicti domini Papæ ordinatè de eodem Clauſtro exiens in Caments vitam incepit ducere regularem, aſſumptis ſibi quibuſdam Fratribus de domo S. Mariæ, & ſatis longo tempore in eodem loco ſub Regula S. Auguſtini ibidem dies ſuos deduxit, nunquam tamen volens profiteri obſervationes Arraſienſium, ſub quorum obedientia Clauſtrum S. Mariæ Wratiſlavienſis fuerat inſtitutum. Verùm idem adhuc in bonâ ſanitate ſuæ vitæ conſtitutus, cum nos etiam eſſemus ad Pontificale onus aſſumpti, nobis valde familiaris exiſtens frequenter nos magnis exorabat precibus, ne poſt mortem ejus ſi nos ſuperviveremus, domum dictam de Caments aliquatenùs permitteremus ſubjici domui S. Mariæ, cum non ſperaret hoc ipſe quòd ex ejuſdem domûs regimine domus de Caments vel in ſpiritualibus vel in temporalibus reciperet incrementum. Præfato verò Vincentio poſtmodum in S. Mariæ Abbatem aſſumpto, & nihilominùs dictam domum de Caments regente quàntum ad temporalia, non multo poſt tempore idem Vincentius eſt defunctus. Poſt mortem verò dicti Vincentii fratres de Caments, qui aliquot numero remanſerant, tenuerunt ſe in eâdem domo ſatu tolerabiliter aliquo tempore. Procedente tempore inceperunt deficere paulatim, primùm in perſonis, poſtea in omni obſervantia regulari: ita quòd nos circà viſitationes ipſorum, & circà regulares correctiones quas per alios Regulares circà eos procurabamus fieri, quantumcumque laboris ex affectu impendiſſemus, proficere non potuimus cum effectu. Tandem verò ſolis tribus vel quatuor ex eiſdem perſonis remanentibus, nec regulariter viventibus (nam in Dormitorio pariter jacebant, nec in Refectorio pariter comedebant, ſed vita eorum & ſtatus erat hominibus qui eos noverant in ſcandalum & deriſum.) Nos ſuper hoc dolentes & zelo juſtitiæ & decoris Eccleſiaſtici ex carita-

tis radice commoti, poſt longas deliberationes cum Canonicis noſtris, & viris religioſis, & aliis viris diſcretis, cum ea etiam quoq; negotium tangere videbatur ratione juris patronatûs, videlicet filius Jaroſlai & Pradiſlai qui aliqua bona eidem Clauſtro impenderant, & quorum frater dominus Janus Archidiaconus Wratiſlenſis, ipſum Clauſtrum ſuis patrimoniis donaverat. Videntes etiam quòd per perſonas domûs Beatæ Mariæ domus dicta non poſſit ullatenus reformari, vel per alias in Polonia quæ ſint Ordinis S. Auguſtini, cum etiam in domibus principalibus defectum patiantur neceſſarium & utilium perſonarum: proviſâ neceſſariâ ſuſtentatione perſonis quæ reſiduæ erant in Clauſtro de Caments in aliis locis idoneis, domum ipſam de Caments Ordini Ciſtercienſi contulimus per perſonam & manus Domini Abbatis Henrici de Lubens, à quâ etiam perſonas neceſſarias Conventui in domum de Caments recepimus auctoritate Ordinis Ciſtercienſis, & eas in poſſeſſionem domûs de Caments induximus, dantes eis auctoritate Diœceſanâ ejuſdem domûs plenum dominium, & diſponendi de eâdem domo ſecundùm Ordinem ſuum de omnibus liberam facultatem.

Verùm cum hoc in nomine Domini feciſſemus, Abbas S. Mariæ temeritate inſtigante, & erroris ductus conſilio, Fratres Ciſtercienſes, qui erant in pacificâ poſſeſſione domûs de Caments, per violentiam ſæcularem, Principis ad idem accedente conſenſu, ejici procuravit. Cæterùm cum tunc temporis vir ſcientiâ & diſcretione præcipuus dominus Jacobus Leodienſis Archidiaconus, domini Papæ Capellanus, vices etiam gerens domini Papæ in Poloniam foret tranſmiſſus cum plenâ juriſdictione, & de cauſis cognoſcendi, & quæ diſturbata erant in totâ terrâ Poloniæ & Pomeraniæ in melius reformandi: coram eodem per Abbates & Fratres Ciſterſienſis Ordinis, ad quos pertinebat negotium, cauſa fuit mota contrà Abbatem & fratres ſuos S. Mariæ ſuper ejectione indecenti, quæ facta fuerat fratribus Ciſtercienſibus per potentiâ ſæcularem, & juris ordine non ſervato. Tandem verò multis altercationibus præmiſſis, placuit utrique parti indictum virum honorabilem dominum Jacobum tamquam in arbitrum, ſub pœnâ ſtatuta compromittere, & rationibus ſuis utrimque propoſitis, quod ipſe ſuper omnibus decreviſſet inviolabiliter obſervare.

Idem verò Dominus Jacobus intellectis hinc inde propoſitis, de conſilio domini B . . . ndote Cracovienſi, & domini Naucleri Lu . . . ſenſi Epiſcoporum, qui tunc aderant, & aliorum virorum honeſtorum, qui de conſenſu partium eidem additi fuerant aſſeſſores, reduxit Abbatem de Camenta Ludovicum & Fratres cum ipſo olim violenter ejectos in poſſeſſionem & proprietatem domus de Caments, imponens ſuper eadem domo perpetuum ſilentium Abbati S. Mariæ & fratribus ſuis. Nihilominus reſtitutiones quaſdam fieri faciens inſtrumentorum, librorum, aliarumque rerum ab utraque parte, ſicut tunc fuit in tenore ſuæ ordinationis comprehenſum. Statuit etiam tunc ut nos pro bono pacis ex rationibus, quibus ipſe motus fuerat, aſſignaremus reditus ſeptem marcharum argenti annuatim domui S. Mariæ, & ſuper hoc daremus ei inſtrumentum noſtrum noſtro, & noſtri Capituli munimine roboratum: quod nos ſtatim fecimus; aſſignantes domui S. Mariæ decimam de Wets Petri filii Stoſlonis, quæ ſatis plus valet. Sed hoc fecimus ad ſolatium domûs S. Mariæ, cum eam diligamus in Domino: ut inter domos S. Mariæ Wratiſlæ, & illam de Camenta, ſublato ſcrupulo omnis diſſenſionis caritas intemerata perduret. His igitur diſpoſitis, nos præfatam domum de Caments ſicut ad honorem Dei & S. Religionis incrementum, & noſtræ animæ remedium Ordini Ciſtercienſi contulimus, ſicut hoc fecimus, de conſilio & aſſenſu noſtri Capituli perpetualiter confirmamus, petentes ut qui eo pro tempore fuerint, memores ſint animæ noſtræ in ſuis orationibus apud Deum, maximè cum eadem domus non ſolùm ſuæ fundationis exordium, ſed quaſi omnem ſui ſtatûs ſuſtentationem à menſa Wratiſlavienſis Epiſcopatûs acceperit, & ex ejus ſuſtentari debeat decimis in futurum.

Datum anno ab Incarnatione Domini MCCXLIII. in præſentiâ Canonicorum noſtrorum & plurium aliorum: in cujus rei argumentum præſentem chartam noſtro ſigillo & noſtri Capituli fecimus inſigniri.

Innocentii *Papæ IV. Epiſcopo, Clero, &c. Inſulæ Majoricarum.*

Anno MCCL. Ex veteri MS. antiquarum rerum à D. d'Herouval communicato. Civibus Inſulæ Majoric. ne in poſterum ad lites dirimendas loca remota petere cogantur.

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Epiſcopo, ac dilectis filiis Clero, Conſulibus, Juratis, & Univerſitati Inſulæ Majoricarum, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Propter maris pericula Inſulam veſtram undique circumdantis, ac frequentes piratarum ac paganorum incurſus, ad terram firmam diſtantem ab Inſula ipsâ ferè per ducenta milliaria, prout aſſeritis, pervenire ſine gravi diſpendio non potеſtis. Cum itaque nonnulli, ſicut accepimus, ad loca remota ſæpe vos citari procurent, & propter impedimenta præmiſſa litibus cedere, ſeu cum adverſariis damnoſas inire cogamini pactiones. Nos obtentu cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum, qui favente divinæ virtutis auxilio dictam inſulam de manibus paganorum eripuit, & pro vobis Apoſtolicam gratiam per ſpeciales litteras imploravit, diſpendiis veſtris in hac parte occurrere ſollicitudine paternâ volentes, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut per litteras Apoſtolicæ Sedis, aut Legatorum ejus, quæ de ipsâ inſulâ, & indulgentiâ hujuſmodi plenam & expreſſam non fecerint mentionem, extrà eamdem inſulam ſuper bonis quæ infrà ipſam habebitis vos, vel aliquis veſtrûm, non poſſitis de cætero ab aliquibus conveniri, dummodo parati ſitis ibidem coram competenti judice de vobis conquerentibus juſtitiæ plenitudinem exhibere. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Lugduno pridie Idus Maii: Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Innocentii *Papæ IV. Abbati Monaſterii Regalis.*

Ejuſdem argumenti.

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Abbati, Priori dicto Regali, Ciſtercienſis Ordinis, Majoricarum diœceſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Propter maris pericula Majoricarum inſulam &c. *ut ſuprà.*

Quocircà diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus ipſos non permittatis ſuper his contrà conceſſionis noſtræ tenorem ab aliquibus indebitè moleſtari, moleſtatores hujuſmodi per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo. Quòd ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrûm ea nihilominùs exequatur. Datum Lugduno pridie Kal. Maii, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Anno MCCLI

Juramentum civium Pariſienſium.

ANno Domini [a] MCC. quinquageſimo primo die lunæ ante nat. beati Joannis Baptiſtæ, Parisius in præſentiâ B. Dei gratiâ Franc. Reginæ illuſtris, Philippi Archiepiſcopi Bituricenſis, J. Ebroicenſis Epiſcopi, Domini Stephani de Sacrocæſare, Domini Gaufridi de Capellâ Franciæ Panetarii, Domini Petri de Ernaucuria, Domini Almaurici de Meoduno, Magiſtri Guillelmi de Senonis, Stephani Decani beati Aniani Aurelianenſis, & multorum aliorum militum, clericorum, & aliorum fecerunt cives Pariſienſes tale juramentum, quòd ſervabunt pacem villæ bonâ fide pro poſſe ſuo de omnibus gentibus, quantum ad omnes gentes tam clericos quàm laïcos, & quòd illi vel illis quem vel quos Domina Regina dimittet in cuſtodiâ villæ obedient, quantum ad ſervandam pacem prædictam & ad faciendum juſtitiam, ſi opus fuerit, & quòd ſi aliquod maleficium fieret in villâ, non ſe ſubſtraherent quin puſſent perhibere teſtimonium veritati, niſi in videndo poſſet eis corporis periculum imminere, & quòd dicant veritatem de maleficiis quando fuerint requiſiti, & quòd malefactores & turbatores pacis nominabunt in ſecreto illi vel illis qui villam ex parte Dominæ Reginæ cuſtodiunt.

Univerſitas Magiſtrorum Pariſienſium eiſdem die & anno fecit legi coram Dominâ Reginâ hujuſmodi Scriptum; & promiſerunt quòd juramenta, de quibus in eo fit mentio, à Magiſtris & Scholaribus facerent renovari & jurari, quòd ſervarent pacem villæ bonâ fide pro poſſe ſuo de omnibus gentibus, quantum ad omnes gentes tam Clericos quàm laïcos; quod factum fuit eadem ſeptimanâ: quod Scriptum ſic incipit:

Promiſſum eſt pro communi utilitate totius Studii Pariſienſis, quòd univerſi ſtudentes Pariſius tam Magiſtri quàm Scholares in Theologiâ, Decretis, Medicinâ, Artibus & Grammaticâ, per ſacramentum obligabuntur, quòd omnes tam Clericos quàm Laïcos, tam viros quàm feminas, ex quorum malâ vitâ pax & ſtudium Studentium in prædictis Facultatibus impeditur, revelabunt in ſecreto Pariſienſi Epiſcopo, vel ejus Officiali, ſeu Cancellario infrà octo dies, ſi potuerint, poſtquàm ſciverint. Qui Epiſcopus, Officialis, Cancellarius bonâ fide promittent, quòd nulli perſonam nominantes vel denuntiantes, revelabunt ſeu manifeſtabunt.

Item proviſum eſt, quòd quilibet Regens in prædictis Facultatibus ſit per prædictum ſacramentum obligatus, quòd nullum diffamatum de melleia frequenti, raptorem mulierum, fractorem hoſpitiorum, de nocte errabundum, furem, raptorem, latronem, publicum homicidam, petet tamquam Scholarem liberari, ſi contigerit eum capi à Præpoſito Pariſienſi vel ejus mandato, vel ab Epiſcopo, niſi bonâ fide credat eum, modo quo petit liberari eum, eſſe liberandum.

Si quis verò Magiſter vel Scholaris ad prædicta per juramentum in publico ſe noluerit obligare, non reputabitur eſſe de Univerſitate, nec beneficiis Univerſitatis gaudebit. Bachalarii verò Decretales, & Leges legentes, ſe ſpeciali juramento obligabunt, quòd ſacramentum recipient ab illis qui eos audient ſecundùm formam ſuperiùs annotatam. Et quicumque jurare noluerit, non recipientur ab eis in ſcholis, ſuper hoc ab eiſdem Bachalariis de ipſis non recipiendis præſtito juramento. Qui etiam auditores Legum vel Decretalium, necnon etiam alii, niſi alicujus Magiſtri actu regentis bis ad minus in ſeptimanâ ſcholas intraverint, ſcholares nullatenùs reputentur; & ſi eos capi contigerit, nec per aliquem Magiſtrum, nec per Univerſitatem repetentur. Ad hæc autem facienda obligabuntur Bedelli, tam communes quàm ſpeciales, cujuſcumque fuerint Facultatis, proprio juramento.

Modus autem repetendi Scholares captos talis erit apud Magiſtros Artium: quòd Magiſter ſcholaris capti cum duobus Magiſtris regentibus, quibus conſtet quòd ſit ſcholaris, accedit ad Præpoſitum & ſcholarem ſuum repetit: qui ſi reddere denegaverit, dictus Magiſter ſignificabit hoc Rectori Univerſitatis, & tunc Rector eum nomine Univerſitatis repetet; & ſi Præpoſitus eum reddere noluerit Rectori, tunc recurret Rector ad Cancellarium, & poſtremo ad Epiſcopum vel Officialem ejuſdem. In aliis autem Facultatibus unuſquiſque Magiſter ſcholarem ſuum repetet per ſe, ſi neceſſe fuerit. Et publicabitur & revocabitur forma iſta per Scholas ad minus bis in anno, videlicet circà feſtum Omnium Sanctorum, & circà Carniſprivium.

An. MCCLIII.

Jura & libertates Habitantium in villa de Villereys.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Amen. Nos G. Comes Forenſis, & Frater Jacobus humilis Prior Marrigniaci, totus & ejuſdem loci Conventus, Notum facimus univerſis tam præſentibus, quàm futuris, quod nos hominibus noſtris, qui in villa de Villereys morantur & ibidem venient deinceps moraturi, infra quatuor cruces à nobis poſitas & aſſignatas, ſicut directè ſe portant, talem damus & dedimus in perpetuum libertatem, videlicet quod ipſi homines ab omnibus talliis & exactionibus quieti remaneant penitùs & immunes; & quod aliquis eorum non poteſt à nobis nec à noſtris captus detineri pro aliquo forisfacto, ſi ſe velit obſtagiare de ſtando juri coram nobis, niſi pro furto, homicidio, raptu vel adulterio; quæ quatuor forisfacta *bant & bas* ad noſtram remanent voluntatem.

Si quis autem eorum aliquam mulierem blaſphemando, eam vocaverit meretricem, ſeptem ſolidos, & ſex denarios fortium Lugdunenſium nobis ſolvere tenetur pro emenda; & paſſæ injuriam ad cognitionem noſtræ Curiæ emendabit. Item ſi aliquis de villa alium perjurum, latronem, homicidam, vel ſervum, tres ſolidos, & ſex denarios nobis ſolvet, & paſſo injuriam ad reſpectum Curiæ emendabit.

Item, ſi quis eorum furabitur fructum, vel panem, vel gallinam, anſerem, vel lactantem, vel his ſimilia, tres ſolidos, & ſex denarios de emendâ ſimiliter nobis ſolvet, & damnum paſſo tenebitur reddere ſortem ſuam.

Item, ſi aliquis percuſſerit alium de gladio emoluto, & percuſſus de illo ictu mortuus fuit, percuſſor ad noſtram remanebit voluntatem; & ſi percuſſus ex eo ictu mortuus non fuerit, ille qui ferierit, de emendâ ſexaginta ſolidos nobis ſolvet, & paſſo injuriam damna, & deperdita ad regardum Curiæ integrè reſarciet & reſtaurabit. Si quis autem extraxerit gladium in melleia ſuper alium, & ex eo non percuſſerit, quindecim ſolidos nobis ſolvet: ſi verò aliquis aliquem percuſſerit de palmâ vel pugno, ſeptem ſolidos, & ſex denarios; & ſi ſanguis inde fluxerit,

a *Anno Domini*] Quod uncis incluſum eſt, addidit Baluzius è codicibus Colbertinis, n. 1669 & 1670.

quindecim ſolidos nobis ſolvet. Item, ſi quis alium percuſſerit in capite de baculo, vel maſſuâ, clavâ, aut lapide, ſexaginta ſolidos nobis ſolvet pro emendâ.

Item, ſi quis convictus fuerit ſe habere falſam ulnam, vel falſam menſuram, ſexaginta ſolidos pro emendâ nobis ſolvet, & extunc inantea ex eâ non operabitur mercaturæ, niſi à nobis priùs mandatum habuerit ſpeciale.

Item, ſi quis clamorem Præpoſito, vel Præpoſitis noſtris de parvis foriſfactis fecerit, tres ſolidos & ſex denarios nobis ſolvet: & ſi ſe clamaverit nobis, aut Præpoſitis noſtris, non tenebitur in aliquâ emendâ, niſi captus fuerit in præſenti foriſfacto.

Item, ſi quis eorum per annum & diem in dictâ villâ de Villereys moratus fuerit, & interim ab aliquo non fuerit requiſitus; extunc inantea de aliquo non tenebitur alicui reſpondere; niſi ille qui requireret eſſe foriſparatus, ita quòd non poſſet eum requiſiſſe, vel quòd id ad ejus notitiam nullatenùs perveniſſet.

Item, eſcaſuræ ad propinquiorem heredem devenient, ſalvâ defuncti ultimâ voluntate; & ſi propinquior heres ſtatim non appareat, conſervabitur per manus bonorum virorum per annum & diem legitimo heredi; & ſi anno & die elapſis dictus heres non appareat, extunc dicta eſcaſura nobis libera remanebit.

Item, homines prædictæ libertatis tenebuntur venire in chavalcatam noſtram, videlicet Comitis Forenſis, & ſequi mandatum noſtrum per totum Comitatum Forenſem, ad ipſius Comitatûs terram viriliter defendendam; & hoc intelligimus, quando nos vel mandatum noſtrum ſuper hoc publicè faceret edictum; ita quòd ſuper hoc dolus vel fraus nullomodo comitetur.

Item, homines ipſius libertatis tenebuntur coquere ad furna noſtra, & coquentes dabunt pro bicheto ſiliginis unum obolum pro furnagio, & pro bicheto frumenti unum Viennenſem, & non amplius.

Item, homines prædictæ libertatis non poterunt habere menſuras vini & bladi, niſi de noſtra licentia & mandato.

Item, quittamus, & remittimus hominibus antedictæ libertatis bannum, quòd habebamus in dictâ villa de vinis noſtris vendendis in menſe Auguſti, exceptâ traytâ quam ad manus noſtras expreſsè retinemus: concedentes eiſdem hominibus & habitatoribus prædictæ libertatis, ut per totum annum vina ſua poſſint indifferenter vendere, abſque noſtrâ & cujuſlibet contradictione.

Item, in villâ ſupradictâ retinemus, & retinemus emptionem racemorum tempore vindemiarum. Pro hac ſiquidem libertate quicumque in dictâ villa, & infrà ſupradictos terminos & metas habitaverit, nobis & noſtris ſucceſſoribus cenſus bladi, denariorum, & gallinarum, quos nobis debent duplicabunt, & duplicatum ſolvent annuatim in feſto beati Martini hyemalis; & ad nullum aliud feſtragium teneantur vel cogantur.

Item, ſupradictis hominibus & habitatoribus prædictæ libertatis damus & dedimus mercatum in villâ ſupradictâ die Lunæ, ad uſus & conſuetudines bonas mercati ſancti Habundi.

Item, eximimus & privilegiamus homines, & habitatores ſupradictæ libertatis, ne nobis & noſtris ſucceſſoribus teneantur dare leydiam de quibuſcumque rebus emerint, vel vendiderint in mercato ſupradicto, vel villa ſupradicta die mercati, vel die feriato.

Item, volumus & concedimus quòd homines & habitatores hujus libertatis, ſi neceſſitas urgeat, poſſint facere commune de noſtra licentiâ priùs requiſitâ & obtentâ.

Quicumque autem in dictam villam venerit moraturus, in eâdem poterit morari ſub eâdem libertate; & pro eâ quatuor ſolidos Forenſes Lugdunenſes de introitu nobis ſolvet, & quando recedere voluerit poterit recedere liberè, & pacificè, & omnes res ſuas ſalvò & ſecurè ſecum ubicumque voluerit reportare; ſed prius quatuor ſolidos Forenſium Lugdunenſium de exitu nobis ſolvet.

Nos autem Comes Forenſis pro nobis, & nos Prior præfatus pro nobis & conventu Marcigniaci, tactis ſacroſanctis Evangeliis juravimus prædictam libertatem, & conventiones antedictas nos tenere firmiter in perpetuum, ac fideliter obſervare. Volumus nos Comes & Prior antedicti, ſucceſſores noſtros ad hæc tenenda ſpecialiter obligari.

Item, Nos Comes Forenſis ſupradictus volumus quòd Comes Forenſis, qui pro tempore fuerit, cum ad ætatem legitimam devenerit, & infrà menſem ſuper hoc requiſitus fuerit ex parte villæ & habitatorum ſupradictorum, juret libertatem & conventiones prædictas ſe in perpetuum firmiter & inviolabiliter obſervare. Ad quod juramentum quilibet Caſtellanus in terrâ Roennenſi inſtituendus, ſine contradictione teneatur infrà quindecim dies, poſtquàm ab habitatoribus dictæ villæ fuerit requiſitus. Et nos Prior ſupradictus omnes ſucceſſores noſtros ad idem juramentum faciendum obligamus, quantum poſſumus & debemus, & volumus, & ordinamus quòd omnes ipſius libertatis jurent Comiti Forenſi fidelitatem, & ipſam & omnia jura ſua fideliter obſervare.

Quod ut ratum & inconcuſſum permaneat in futurum, Præſentes literas nos Comes Forenſis, & Prior ac Conventus Marcigniaci ſupradicti, & nos Raynaudus de Forezio dominus de Sinemoro, fecimus ſigillorum noſtrorum munimine auctorari. Actum & datum apud Villereys anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo-tertio, menſe Octobri.

Statuta ad inſtaurandam Monaſticam diſciplinam in Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis Ord. S. Benedicti. An. MCCLIII.

ANno & die quo ſuprà, Nos Berengarius Forojulienſis Epiſcopus, Bertrannus ſancti Euſebii Abbas, B. Cavallerii Vivarienſis Canonicus, & Guido Fulcodii Clericus, ſtatu dicti Monaſterii S. Andreæ diligenter inſpecto & perpenſo, libratis arbitrio nonnullis articulis quos credimus reformationis expoſcere beneficium: prius quidem inter dictum Abbatem & Fratres appellatores pace pleniùs reformatâ, & relaxatis per eumdem Abbatem ſententiis ad cautelam quas tulerat in eoſdem, ad honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis hæc mandata proferimus ſalvâ moderatione ſubſcriptâ.

In primis ſtatuimus quòd dominus Calveria dicti Monaſterii Abbas, per ſe & alios bonâ fide ſtudeat & laboret, ut in ipſo Monaſterio religio floreat, & meliùs ſolito obſervetur: & licet Priorem Clauſtro præpoſuerit ſeu præponat, cui ſpecialiter poſt eumdem cura rei hujus incumbit, ipſe tamen frequenter interſit Capitulo, & gregem ſuum conſiderans vultum ſui pecoris diligenter agnoſcat, nec ſolùm corrigat quos corrigere Prior neglexerit, ſed etiam ſi res exigat Prioris puniat negligentiam, eo ſi qui-

Digitized by Google

ſe Clauſtrum volumus quaſi carcerem, ne ſi fortè ad alia loca tranſmiſſi habenas habuerint laxiores, ex culpâ propriâ ſuum propoſitum aſſequantur liberiùs, & in Fratrum omnium igoominiam plurimos ſcandalizent.

Hoſpitalitatem in Monaſterio & præcipuè circà Religioſas perſonas ſervari præcipimus, per quam aliqui hoſpitio receptis Angelis Domino placuiſſe noſcuntur. Illius non immemores, qui nihil ſibi
Job. 31. 22. conſcius cum honeſtâ dicebat audaciâ: *Humerus meus à juncturâ ſuâ cadat, ſi negavi pauperibus, negavi quod volebant.* Volumus & mandamus quòd Eleemoſynarius providè & fideliter ſuum exequatur officium, diſpergendo & dando pauperibus, viris & mulieribus juxtà morem. In Hoſpitali autem in quo pauperes recipit ad jacendum, nullo modo recipiat mulieres; ſed nec ibidem Monachorum & fœminarum colloquia toleret, niſi perſonæ fuerint non ſuſpectæ, & interveniat Abbatis vel Prioris aſſenſus.

Cætera ſtatuta vix poſſunt benè legi. In iis agitur de Capitulo generali annis ſingulis die Luna poſt Octavam Paſchæ celebrando, ad quod omnes Priores & Adminiſtratores convenire debent: deinde de modo quem ſervare debet in conferendis Eccleſiis vacantibus, inſtituendis & deſtituendis Prioribus, &c. hujuſmodi. Tandem præcipitur quod B. Andreæ Apoſtoli feſto Priores omnes interſint, niſi legitimo impedimento ſe valeant excuſare.

Acta fuerunt in Capitulo dicti Monaſterii. Teſtes interfuerunt: Magiſter Durantus Monachus.

B. . . . . de Rupemaura Montis-majoris.

Raimundus de Letida Monachus S. Euſebii, totus Conventus dicti Monaſterii.

Domnus Calveria Abbas.

B. Langerius Prior Clauſtralis.

Calveria Decanus.

B. Augerius.

Roſt. Rebullus.

B. de Laudeno, &c.

An. MCCLIV. EDUARDI *Primogeniti Regis Angliæ Litteræ procuratoriæ ad contrahendum matrimonium cum* ALIENORA *ſorore Regis Caſtellæ.*

OMnibus Chriſti fidelibus præſens ſcriptum inſpecturis vel audituris, EDUARDUS illuſtris Regis Angliæ primogenitus & hæres, ſalutem. Licet in contrahendis matrimoniis nomine filiorum familiàs ſecundùm ritum & morem antiquorum, parentum conſenſus ſufficere conſueverit, cum patrum pietas conſilium capiat plerumque pro liberis, decens tum credimus & honeſtum verò ut in matrimonium contrahendum inter nos ex parte unâ, & inclytam puellam Alienorem ſororem præcellentis Regis Caſtellæ & Legionis ex alterâ, cujus venuſtatem & prudentiam famâ atteſtante cognovimus, propter antiquæ conſuetudinis obſervantiam ſpecialem præbeamus aſſenſum, cum ea quæ ex abundanti fuerint jus commune non lædant, nec per hoc obtentæ conſuetudini derogetur, ſed videntiùs approbetur. Proinde notum fieri volumus univerſis, quòd non ſolùm ad patris noſtri domini Henrici Regis Angliæ juſſum & conſenſum, & reverendiſſimæ matris noſtræ Alienoræ Reginæ Angliæ beneplacitum, ſed etiam volentes & ſpontanei in dictum matrimonium noſtro nomine contrahendum, quantum in nobis eſt, per has litteras noſtras patentes expreſsè conſentimus in ſtatu legitimæ ætatis ad contrahendum, in quo nos exiſtere profitemur: ad hoc avunculorum & aliorum parentum noſtrorum, Magnatum & Nobilium, Cleri & populi totius Regni Angliæ accedente conſenſu.

Hinc eſt quòd dilectum & ſpecialem noſtrum Joannem Manſell. Cancellarium Londonenſem, ac Præpoſitum generalem, præfati patris noſtri Secretarium, quem ejuſdem patris noſtri prudentia prælegit ad hoc negotium proſequendum, procuratorem noſtrum & nuntium conſtituimus ad matrimonium noſtro nomine contrahendum per verba de præſenti cum antedictâ nobili Alienora, prædicti Regis Caſtellæ & Legionis ſorore, & ad ea omnia agenda quæ in aſſenſum matrimonii contrahendis fuerint neceſſaria: firmiter promittentes nos ratum & firmum habituros quidquid ſuper hoc nomine noſtro duxerit faciendum. Ad cujus rei ſecuritatem, plenam damus eidem poteſtatem in animam noſtram præſtandi cujuslibet generis ſacramentum, quodcumque fuerit neceſſarium ad præmiſſum negotium proſequendum & complendum: & ſi fortè quod abſit, prædictus Joannes Manſell. patris noſtri Secretarius in viâ debeat, loco ſui dilectum & ſpecialem Clericum noſtrum Joannem Clarell. ſubſtituimus eidem in omnibus, eamdem dantes poteſtatem circà prædictum negotium proſequendum, quam prædicto Joanni Manſell. dedimus & præſcripſimus, ſub formâ ſuperiùs declaratâ. Cujus factum in præmiſſo negotio nomine noſtro proſequendo tenere firmiter promiſimus & obſervare, ac ſuper hoc inſpectis & tactis ſacro-ſanctis Evangelis corporale præſtitimus ſacramentum. Datum apud ſanctum Macarium die Jovis in craſtino Beatæ Mariæ Magdalenæ, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto.

ALXANDRI *Papæ IV.* S. LUDOVICO *Regi Francorum.* An. MCCLIV.

ALEXANDER, &c. Regi Franciæ, &c. Illa filialis devotio, &c. Eapropter, cariſſime in Chriſto fili, tuis devotis precibus benignum impartientes aſſenſum, & felicis recordationis Gregorii Papæ deceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, auctoritate præſentium firmiter inhibemus, ne aliquis Capellas tuas Eccleſiaſtico ſupponere interdicto præſumat, niſi de licentiâ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Nulli ergo, &c. Si quis autem, &c.

Datum Anagniæ, Cal. Octobris, Pontificatûs noſtri anno primo.

Ejuſdem S. LUDOVICO *Regi Francorum.* An. MCCLV

ALEXANDER, &c. Regi Franciæ, &c. Illo caritatis affectu regalem Excellentiam amplexamur, & ſic te tamquam ſpiritualem ac devotum Eccleſiæ Romanæ filium ſincero corde diligimus, & votis tuis favorabiliter annuentes, petitiones regias quantum cum Deo poſſumus, ad exauditionis gratiam admittimus. Hinc eſt quòd tuis devotis ſupplicationibus benignum impartientes aſſenſum, auctoritate tibi præſentium indulgemus, ut nullus poſſit in terram tuam excommunicationis vel interdicti ſententiam promulgare abſque mandato vel licentiâ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Nos enim decernimus irritum & inane, ſi quid ſuper hoc contrà hujuſmodi noſtræ conceſſionis tenorem contigerit attentari. Nulli ergo, &c. Si quis autem, &c.

Datum Laterani ſecundo Cal. Aprilis, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

Ejuſdem eidem S. Ludovico.

ALexander, &c. Regi Franciæ, &c. & cum illo caritatis affectu, &c. hinc eſt quòd tuis devotis ſupplicationibus benignum impartientes aſſenſum auctoritate tibi præſentium indulgemus, ut nullus Archiepiſcopus, ſeu quilibet alius prælatus, poſſit in terram tuam excommunicationis vel interdicti ſententiam promulgare abſque mandato & licentiâ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Nos enim decernimus, &c. Nulli ergo, &c. Si quis autem, &c.

Datum Laterani Cal. Aprilis, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

An. MCCLIX. *Ejuſdem eidem Regi.*

ALexander &c. Regi Franciæ &c. Celſitudinis tuæ precibus benignum impartientes aſſenſum, ut ſi contingat te aliquos flagitioſos Clericos propter notoria crimina homicidii vel mutilationis, aut alterius enormis facinoris, ſeu etiam publicè diffamatos, de quorum fugâ vel evaſione probabiliter timeatur, facere detineri, non ut in ipſos juriſdictionem uſurpes, ſed ut reddantur ad mandatum Eccleſiæ, ne crimina remaneant impunita, propter hoc ſententiam excommunicationis non incurras auctoritate tibi præſentium, non per hoc dantes aliquatenus tibi licentiam Clericos ipſos taliter capiendi, nec detentionem etiam hujuſmodi approbantes, duximus indulgendum. Nulli ergo, &c. Si quis ergo, &c.

Datum Anagniæ Pridie Idus Januarii, Pontificatûs noſtri anno ſexto.

Ejuſdem Archiepiſcopis, Epiſcopis, &c. Franciæ.

ALexander &c. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filiis aliis Eccleſiarum Prælatis, per regnum Franciæ conſtitutis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ex parte cariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Franciæ illuſtris fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli Clerici bigami, & viduarum mariti, & alii etiam Clerici uxorati regni ſui diverſa maleficia committere non verentur, quæ oculos divinæ Majeſtatis offendunt, & homines ſcandalizant. Quocircà Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs non impediatis quominùs idem Rex, Comites & Barones ipſius Regni, ſub quorum juriſdictione malefactores ipſi conſiſtunt, ipſos in enormibus duntaxat criminibus deprehenſos, quæ ſanguinis pœnam merentur, eis primitus Clericali gradu primâ ratione privatis puniant, ſecundùm quod juſtitia ſuadebit, & conſuetudine contrariâ non obſtante.

Datum Anagniæ ſecundo Kal. Februarii, Pontificatûs noſtri anno ſexto.

Ejuſdem iiſdem Archiepiſcopis, &c.

ALexander, &c. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis per regnum Franciæ conſtitutis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ex parte cariſſimi in Chriſto filii Regis Franciæ illuſtris fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli Clerici terræ ſuæ veſtrarum civitatum & diœceſium, potiùs ſæcularibus negotiationibus quàm officiis divinis intendunt, & gaudere volentes privilegio clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quoties expedit ſicut laïci ſervantur) in negotiationum ſuarum queſtibus ſubjacere. Quocircà Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi tales tertiò à vobis admoniti ab hujuſmodi non reſipuerint, ſed prætermiſſis divinis officiis, negotiationibus inſtiterint ſupradictis (cum facto privilegium Clericali...) quominùs dum his ſe implicant de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ non ſubjaceant, non defendatis eoſdem.

Datum Anagniæ tertio Idus Auguſti, Pontificatûs noſtri anno ſexto.

Litteræ de Matrimonio PHILIPPI *filii S. Ludovici, &* ISABELLIS *filiæ Jacobi Regis Aragonum.* An. MCCLVIII.

LUdovicus Dei gratiâ Francorum Rex, Univerſis præſentes Litteras inſpecturis ſalutem. Noveritis quod cum tractatus diverſi habiti fuiſſent ſuper matrimonio contrahendo inter cariſſimum filium noſtrum PHILIPPUM, & ISABELLAM filiam dilecti amici noſtri Jacobi Dei gratia illuſtris Regis Aragonum, Majoricarum & Valentiæ, Comitem Barchinonenſem & Urgelli, & Dominum Montiſpeſſulani; poſtmodum idem Rex ad nos ſolemnes nuntios procuratores ſuos miſit, videlicet venerabilem Arnaudum Barchinonenſem Epiſcopum, Guillelmum Priorem Beatæ MARIÆ de Coneliano, & Guillelmum de Roccafolio tenentem locum ipſius Regis in Montepeſſulano, cum quibus habito diligenti tractatu, tandem nos, & ipſi procuratores procuratorio nomine, tales conventiones inivimus.

Quòd idem Philippus filius noſter Iſabellam filiam dicti Regis Aragonum infrà annum poſtquàm ipſa duodecimum annum ætatis ſuæ compleverit, accipiet in uxorem, & ipſa eum accipiet in maritum ſi ſancta Eccleſia in hoc conſenſerit, & dictus Rex Aragonum à domino Papa diſpenſationem obtinuerit infrà duos annos exnunc computandos, ſuper gradu conſanguinitatis in quo ad invicem ſe contingunt; & etiam dicta Iſabella certo mandato noſtro infrà inſtantem Nativitatem Beatæ MARIÆ, vel ipſa die corporaliter tradita fuerit apud Montempeſſulanum, & niſi impedimentum deformitatis, vel turpis infirmitatis ante contractum matrimonium evenerit, vel evidenter apparuerit in aliqua perſonarum ipſarum.

Et nos quidem hanc conventionem volumus, & in hoc conſentimus expreſſè; qui vocato etiam coram nobis prædicto filio noſtro Philippo, præcepimus eidem tamquam pater filio, ut hanc conventionem bonâ fide teneat & obſervet: qui præcepto noſtro voluntariè obtemperans, de conſenſu noſtro & voluntate, tactis ſacroſanctis Evangeliis, juravit bonâ fide quòd infrà annum poſtquàm dicta Iſabella duodecimum compleverit, ipſam accipiet in uxorem, ſi ſancta Eccleſia conſenſerit ſecundùm conventiones antedictas. Similiter vice verſa prænominati nuntii & procuratores in noſtrâ præſentiâ voluerunt, & conſenſerunt expreſsè pro ipſo Rege Aragonum, & vice ipſius nomine procuratorio, habentes ſuper hoc ab ipſo per patentes litteras ſpeciale mandatum quòd dicta Iſabella filia ejuſdem Regis Aragonum prædictum Philippum filium noſtrum infrà annum poſtquam ipſa duodecimum annum compleverit, accipiet in maritum, ſi ſancta Eccleſia in hoc conſenſerit, ſecundùm conventiones prædictas; & ad hoc faciendum & procurandum iidem procuratores procuratorio nomine memoratum Regem Aragonum ſpecialiter obligarunt, & præſtito ab eis juramento ſuper ſacroſancta Evangelia, in animam dicti Regis Aragonum firmaverunt, ſpecialem ad hoc poteſtatem habentes, quòd conventiones ipſas idem Rex, quantum in ipſo eſt, bonâ fide ſervabit, tenebit, & complebit.

De dotalitio autem ſive donatione propter nuptias eſt ſciendum, quòd idem Philippus filius noſter in

contractu matrimonii aſſignare tenebitur ad uſus & conſuetudines Franciæ, præfatæ Iſabellæ, in dotalitium ſive donationem propter nuptias in terrâ planâ abſque forteritus, quintam partem totius terræ ſuæ, quam eidem daturi ſumus, prout ipſi filio noſtro melius expedire videbitur, niſi fortè contigerit eumdem in Regni dignitatem ſuccedere; quod ſi forſitan eveniret, idem filius noſter aſſignaret eidem Iſabellæ dotalitium, prout ipſi filio noſtro videretur bonum eſſe.

In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum apud Corbolium ſabbato in Vigiliâ Pentecoſtes, anno Domini MCCLVIII.

Ludovici *IX. Francorum Regis.*

An. MCCLIX *Ex Chartular. S. Eparchii.* Confirmat judicium prolatum ad dirimendam litem inter Hugonem Comitem Marchiæ, &c. & Petrum Baudrandi motam.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem. Noveritis quòd cum olim coram nobis quæſtio verteretur inter dilectum & fidelem noſtrum Hugonem tum Comitem Marchiæ, Iſabellam quondam Reginam Angliæ uxorem ſuam ex unâ parte, & Petrum Baudrandi dominum Taurezii ex alterâ, ſuper Caſtro & Caſtellaniâ Jarniacenſi & pertinentiis eorumdem, quæ omnia dicebat idem pro jure ſuo ad ſe pertinere, & petebat ſibi à nobis adjudicari. Tamdem dicti Comes, & Regina uxor ſua, & dictus Petrus, de bonorum conſilio arbitros aſſumſerunt, & in ipſos altè & baſsè compromiſerunt, videlicet Hugonem Bruni filium dictorum Comitis & Reginæ, & Radulfum Comitem Augi.

Qui arbitri, dictum ſuum, ſeu arbitrium taliter protulerunt: videlicet quòd dicti Comes & Regina aſſignarent eidem Petro ſexaginta & decem libras annui reditûs in Caſtellania de Jarniaco, & quartam partem hommagiorum Militum, & tertiam partem hommagiorum ſervientium, tam in Caſtro, quàm in Caſtellania Jarniscenſi, & alias ſexaginta & decem libras in Caſtellaniâ de Montignac, & darent ſexcentas libras in pecunia numerata; ita quod nihil ampliùs petere poſſet idem Petrus ad eodem Hugone Comite Marchiæ, & Reginâ uxore ſuâ, vel ab heredibus ſucceſſoribuſve ſuis. Abrenuntiavit etiam idem Petrus omni juri, dominio, & omni juriſdictioni altæ & baſſæ quam habebat, vel habere debebat in dicto Caſtro vel Caſtellaniâ, quodcumque illud eſſet, vel eſſe poſſet; ſicut hæc omnia præfatus Petrus Baudrandy, & Gaufredus de Leziniaco filius dictorum Comitis Reginæ dicens prædicta, Caſtrum, & Caſtellaniam, & pertinentias ex voce & ſucceſſione maternâ ad ſe ſpectare recognoverunt, & confeſſi ſunt coram nobis. Ipſi etiam Petrus & Gaufredus recognoſcentes hæc omnia taliter præceſſiſſe, præcedens dictum ſeu arbitrium approbaverunt in qualibet ejus parte, illudque gratum & ratum habuerunt, promiſeruntque pro ſe, heredibus, & ſucceſſoribus ſuis dictum illud plenè, & integrè tenere perpetuò, & ſervare, & in nullo per ſe, vel per alium contrà facere vel venire.

Rursùs dictus Petrus Baudrandi in noſtrâ præſentiâ confeſſus eſt prædictam aſſignationem habuiſſe à dicto Gaufrido, & ſe contentum, & pacatum eſſe de ipſâ aſſignatione, & dictas ſexcentas libras ſe recepiſſe in pecuniâ numeratâ à dictis Comite & Reginâ, & de illis ſe tenere pro pagato. In iis autem quæ aſſignata ſunt habebit illud jus & dominium, & juriſdictionem, quod habent alii Milites Caſtri & Caſtellaniæ prædictæ, & pro aliis ſexaginta & decem libris, quæ eidem Petro aſſignari debebant apud Montigniac, recepit mille & trecentas libras à Guillelmo de Vallenovâ terræ dicti Gaufridi, de quibus pro aſſignatione dicti reditûs ſe tenuit pro pagato, volens & concedens illa univerſa & ſingula dictum Gaufridum de Leziniaco, heredes, ſucceſſoreſve ſuos liberè tenere de cætero ut ſua prædia, & in perpetuum ſine contradictione aliquâ ſuâ, heredum, ſucceſſorumve ſuorum pacificè poſſidere, iis tamen exceptis quæ ſibi reſervantur, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum: quæ quidem excepta pro eo ſucceſſoribus reſervata, idem Petrus, heredes, ſucceſſoreſque ſui tenebunt in feudum in perpetuum, ad hommagium ligium de dicto Gaufrido de Leziniaco, heredibus, ſucceſſoribuſve ſuis, cum antiquo feudo quod tenebat à Comite Engoliſmenſi in Caſtellania de Caſtronovo, quod dictus Gaufridus dicit ſibi obveniſſe ratione ſucceſſionis maternæ; quod feodum tenebit eodem modo, quo Milites dictæ Caſtellaniæ terras ſuas in dicta Caſtellaniâ poſſident & exceptant.

Nos in teſtimonio hujus rei ad petitionem præſentibus litteris noſtrum apponi fecimus ſigillum, ſalvo jure noſtro in omnibus, ac etiam alieno. Actum apud ſanctum Germanum in Laya, anno Domini MCCLIX. menſe Maio.

Littera ſequens eſt de Eleemoſinâ argenti, bladi, & halecum olim à Rege præſcripta, ut fiat tempore Quadrageſimæ. An. MCCLX.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes & futuri, quòd cum olim temporibus Prædeceſſorum noſtrorum piâ liberalitate donata fuerit & hactenùs obſervata talis eleemoſyna, videlicet annis ſingulis tempore Quadrageſimali de burſâ Regis uſque ad duo millia centum decem & novem librarum Pariſienſium, & ſexaginta tres modii bladi, ac inſuper ſexaginta octo millia halecum: quæ omnia per manus Eleemoſynarii & Ballivorum Regis diſtribui conſueverunt pauperibus, Monaſteriis, Domibus Dei, Leproſariis, & aliis piis locis ac perſonis miſerabilibus & egenis. In augmentum etiam eleemoſynarum, quæ quotidie per manum Eleemoſynarii prædicti injunctis pauperibus erogantur tempore prædicto Quadrageſimali, ob devotionem ſacri temporis, diebus ſingulis videlicet centum ſolidi Pariſienſes per manum ejuſdem Eleemoſynarii injunctis pauperibus conſueverunt à prædeceſſorum noſtrorum temporibus erogari. Nos pro illius ſummi Largitoris amore, de cujus manu bona ſuſcepimus univerſa, & pro remedio animæ noſtræ, & inclytæ recordationis Regis Ludovici genitoris noſtri, & Reginæ Blanchiæ genitricis noſtræ, & aliorum anteceſſorum noſtrorum volumus & ſtatuimus, & etiam ordinamus, ut prædicta eleemoſyna tam in pecunia quàm in blado, & aliis ſupradictis, in poſterum à noſtris ſucceſſoribus Regibus Franciæ firmiter & inviolabiliter obſervetur, & ſine diminutione vel contradictione quacumque de proprio Regis ærario ſingulis annis in poſterum exſolvatur, heredes noſtros Reges Franciæ ad id in perpetuum obligantes.

Præſentes autem litteras per Magiſtrum & Fratres domûs Dei Pariſienſis in eâdem domo cuſtodiri volumus, & heredi noſtro, cæteriſque ſucceſſoribus noſtris Regibus Franciæ quoties opus fuerit, exhiberi. Et nos intuitu divini amoris, & pro remedio animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum prædictorum, & ut diligentiùs & ſtudioſiùs præſentes litteræ cuſtodiantur, ibidem donamus & concedimus eidem domui & pauperibus in eâ degentibus decem

libras Pariſienſes annui redditûs, percipiendas in perpetuum ab eiſdem apud Templum Pariſienſe de denariis Regiis in initio Quadrageſimæ, pro quærendis • • • • • •, & aliis neceſſariis ad uſus pauperum in Quadrageſima antedicta. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac Regii nominis charactere inferiùs annotato fecimus communiri.

Actum Pariſiis anno Incarnationis dominicæ milleſimo ducenteſimo ſeagegeſimo, menſe Septembris, Regni verò noſtri anno triceſimo quarto, adſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Joannis Buticularii, S. Alfonſi Camerarii, S. Egidii Coostabularii. Datum vacante Caocellariâ.

Anno MCCLX.

S. LUDOVICUS *confirmat mulieribus Leproſis de Salceia prope Pariſios, quæ à proavo ſuo Ludovico ipſis donata ſunt.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum mulieres Leproſæ de Salceiâ prope Pariſius ex dono inclytæ recordationis Regis Ludovici proavi noſtri haberent & perciperent medietatem decimæ totius vini, quod in cellarium Regium Pariſius veniret, illius quidem quod idem Rex & Regina ibidem expenderent, vel alter eorum per ſe. Inſuper & decimam panis & vini quam tam memoratus Rex quàm Regina uxor ſua, & Philippus eorum filius apud Firmitatem Aalcis expenderent, necnon & ſummarios ſuos recreantos.* Item & ex conceſſione inclytæ recordationis Regis Philippi avi noſtri medietatem decimæ vini, quod in cellarium Regiom Pariſius veniret, illius videlicet, quod idem Rex aut Regina per ſe ibidem expenderent, vel ambo ſimul. Inſuper & decimam totius vini empti quod idem Rex & Regina Pariſius expenderent, ſive alter eorum per ſe. Item & ſigilla aorea quæ eidem Regi Philippo cum litteris tranſmitterentur. Inſuper & omnem ceram in quâ litteræ ad ipſum venirent ſigillatæ, prout hæc omnia in litteris dictorum prædeceſſorum noſtrorum Regum, quas dictæ mulieres ſuper his habent confectas, vidimus contineri. Præterea cum ſæpedictæ mulieres, ſicut per inqueſtam inde factam didicimus, conſueverint percipere decimam vini quod bibitur in hoſpitio noſtro apud Viccunas. Item omnimodum pannum lineum veterem cameræ noſtræ, & cameræ Reginæ & liberorum noſtrorum. Item reſiduum [c]andelarum qood ſupereſt in camerâ noſtrâ, & in camerâ Reginæ. Item veteres coffros cameræ noſtræ, hoſpitii Reginæ, capellæ noſtræ, ſcriptorum noſtrorum, & omnes alios veteres coffros emptos de denariis Regiis in hoſpitio noſtro.

* Id eſt, equi oneriferi labore exhauſti.

Nos piis prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, divini amoris intuitu, & ob remedium animæ noſtræ ac animarum inclytæ recordationis Regis Ludovici genitoris noſtri, Reginæ Blanchæ genitricis noſtræ, ac aliorum anteceſſorum noſtrorum, eiſdem mulieribus præmiſſa omnia, videlicet tam ea quæ ex dono & conceſſione dictorom anteceſſorum noſtrorum, & per litteras eorum habebant & percipiebant, licet aliquæ earumdem literarum expreſſè de perpetuitate mentionem non facerent, quàm etiam alia quæ in hoſpitio noſtro & Reginæ, ut dictum eſt, percipere conſueverunt, quamvis de his [l]itteras non haberent, in perpetuum concedimus, & auctoritate regiâ confirmamus; addentes etiam & volentes quòd reſiduom candelæ quod ſuperfuerit in camerâ primogeniti noſtri, ac primogenitorum ſucceſſorum noſtrorum Fraociæ Regom, quicumque pro tempore fuerint; necnon & decimam vini quod bibitur in hoſpitio Reginæ apud Vicennas habeant & percipiant in poſterum mulieres ſuperiùs nominatæ. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac Regii nominis charactere inferiùs annotato fecimus communiri. Actom Pariſius anno Dominicæ Incarnationis MCCLX. menſe Aprili. Regni verò noſtri anno triceſimo quinto. Adſtantibus in palatio noſtro, quorum nomina ſoppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Joannis Buticularii. Sig. Alfonſi Camerarii. S. Ægidii Conſtabularii. Data Vacante Cancellariâ.

An. MCCLVII.

ARTAUDUS *de Roſſilione filium ſuum* GUILLELMUM *emancipat, datque ipſi Caſtrum-novum.*

JOANNES divinâ miſeratione ſanctæ Viennenſis Eccleſiæ vocatus Archiepiſcopus, univerſis præſentes litteras inſpecturis rei geſtæ noticiam, cum ſalute. Noveritis quòd conſtitutis coram nobis nobili viro Artaudo domino de Roſſilione Viennenſis Diœceſis, & Guillelmo ejuſdem filio, idem Artaudus non coactus, non circumventus, non dolo inductus, ſed ſpontaneâ voluntate dictum Guillelmum filiom ſuum præſentem, volentem, & conſentientem emancipat, & per emancipationem ſolemnem liberat à ſacris paternis & ſuâ propriâ poteſtate per hæc verba:

Nos Artaudos dominus de Roſſilione, Guillelmum filium noſtrum in præſentiâ Domini Joannis Archiepiſcopi Viennenſis emancipamus, & per emancipationem liberamus à noſtrâ propriâ poteſtate; dantes eidem Guillelmo liberam poteſtatem & auctoritatem agendi, contrahendi in judicio & extrà, teſtandi, & omnia alia faciendi quæ ad patrem familias ſui juris pertinent facienda.

Nos verò ſupradictus Archiepiſcopus adhibitis ſolemnitatibus omnibus, quas in tali negotio jus requirit huic præſenti emancipationi auctoritatem noſtram interponimus; ut eſt juris.

Hàc factâ emancipatione ſupradictos Artaudus ſupradicto Guillelmo ſuo emancipato benemerito, præſenti & recipienti noſtrâ ſimplici & irrevocabili donatione inter vivos, dat, & titulo perfectæ donationis tradit, vel quaſi, & concedit in perpetuum caſtrum ſoum, quod vulgariter appellatur Caſtrum-novum, cum mandamento, diſtrictu & juriſdictione, & cum omnibus juribus, feudis, baonis, juſtitiis, dominiis, homagiis, hominibus, terris, pratis, nemoribus, cenſibus, vineis, aquis, aquarumque decurſibus, paſcuis, paludibus, redditibus proventibus, eſcautis & obventionibus, & aliis omnibus pertinentiis dicti caſtri, & cum omnibus aliis, quæ ad ipſum Artaudum ratione dicti caſtri & mandamenti, diſtrictûs & juriſdictionis pertinent, & poſſunt modo aliquo pertinere. De quibus omnibus dictus Artaudus ſe deveſtiens, vel quaſi, [d]ictum Guillelmum inveſtit & conſtituit poſſeſſorem, vel quaſi: & in ſignum traditæ poſſeſſionis, vel quaſi, prædictus Artaudus ſupradictorum caſtri, mandamenti, juriſdictionum & diſtrictûs, & aliorum jurium & pertinentiarum ejuſdem caſtri per unum diem tantùm ſibi retinet uſumfructum; dans eidem Guillelmo licentiam & auctoritatem apprehendendi elapſo die corporalem poſſeſſionem, vel

quaſi, prædictorum omnium caſtri, mandamenti, juriſdictionum & diſtrictûs, cum pertinentiis univerſis.

Hæc autem omnia & ſingula ſupradicta, prout dicta ſunt & narrata, firma tenere & implere, & contrà non venire ſupradictus Artaudus dicto Guillelmo ſtipulanti promittit & jurat, tactis ab eodem Artaudo Evangeliis ſacroſanctis. Renuntians idem Artaudus in hoc facto ex certâ ſcientiâ, & ſub virtute juramenti præſtiti, de jure ſuo primitus certioratus, doli, metûs, & infactum, actioni & exceptioni, & juri, donationes abſque inſinuatione factas ultrà quingentos aureos reprobanti, & omni alii juris defenſioni, auxilio & beneficio, quibus contrà prædicta venire poſſet, vel eadem aliquatenùs impugnare.

Et Nos prædictus Archiepiſcopus factâ inſinuatione coram nobis, ſicut de jure fieri debuit, ſupradictis omnibus mandato noſtro in ſcriptis redactis, ad preces dictorum Artaudi & Guillelmi præſentem chartam ſigilli noſtri munimine roboramus in teſtimonium prædictorum. Et Nos ſupradictus Artaudus prædicta omnia vera eſſe confitentes, præſenti chartæ impreſſionem ſigilli noſtri appendimus, ad majorem certitudinem promiſſorum omnium. Actum Viennæ in Baſtitâ noſtrâ quarto Idus Februarii, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſeptimo, præſentibus teſtibus, Petro Guichardi Milite, Guillelmo Præpoſito de Roſſilione, Hugone de Coindriaco Clerico Viennenſi; & pluribus aliis vocatis & rogatis.

Artaudi *de Roſſilione donatio facta* Guillelmo *filio emancipato.*

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Magiſter J. Offic. Curiæ Viennenſis, rei geſtæ notitiam cum ſalute. Noveritis quòd nobilis vir Artaudus dominus de Roſſilione Viennenſis Diœceſis, in noſtrâ præſentiâ conſtitutus Guillelmo filio ſuo emancipato benemerito coram nobis præſenti & recipienti, & ſucceſſoribus ſuis dat, & titulo puræ & perfectæ donationis inter vivos tradit, vel quaſi cedit & concedit in perpetuum hæc quæ inferiùs continentur: videlicet caſtra ſua de Roſſilione, & de Synreu, & de Rivirià, & de Dalgoyri, cum burgis & mandamentis & juribus, feudis & uſagiis eorumdem, & ſpecialiter pedagium per terram & aquam de Roſſilione, & quidquid idem dominus habet & habere debet apud ſanctum Romanum Engereis. Item gardiam de Mornont cum omni dominio dictorum caſtrorum, & aliorum bonorum ſuperiùs expreſſorum, & cum omnibus feudis & dominiis ſuis & homagiis ſibi debitis, ubicumque ſint.

Retinet tamen prædictus dominus Artaudus ſibi quamdiù vixerit, prædictorum omnium uſum-fructum. Item retinet dictus dominus Artaudus quòd de terris planis & aliis bonis ſuis, exceptis fortaliitis, & dominiis, & feudis aliis, filiis ſuis quod ſibi videbitur poſſit dare, & pro animâ ſua & parentum ſuorum in pias cauſas relinquere & legare. De quibus rebus donatis ſupradictus Artaudus ſe deveſtiens, dictum Guillelmum filium ſuum inveſtit, & conſtituit poſſeſſorem vel quaſi, conſtituens ſe pro dicto Guillelmo filio ſuo prædictorum bonorum datorum omnium poſſeſſorem, vel quaſi. Quæ omnia & ſingula ſupradicta prout dicta ſunt & narrata, firma tenere & adimplere, & non contravenire ſupradictus dominus Artaudus dicto Guillelmo filio ſtipulanti promittens, tactis ab eodem domino Artaudo ſacroſanctis Evangeliis firmat proprio juramento.

Renuncians idem dominus Artaudus ex certâ ſcientiâ, & ſub vinculo juramenti ab eodem præſtiti, de jure ſuo certioratus primitùs, doli, metus, & infactum, actioni & exceptioni, & juri immenſam donationem factam in filios reprobanti, & juri dicenti, donationem ultrà quingentos aureos abſque inſinuatione factam non valere: & omnibus cauſis ingratitudinis, privilegio fori, & juri dicenti, generalem renuntiationem non valere: & omni alii juri, defenſioni, auxilio & beneficio, per quæ contrà prædicta venire poſſet, vel eadem aliquatenùs impugnare.

Actum duodecimo Kalendas Auguſti, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo. In cujus rei teſtimonium nos ſupradictus Officialis ad preces ſupradictorum domini Artaudi & Guillelmi filii ſui præſentem chartam mandato noſtro ſcriptam, factâ inſinuatione prout in tali negotio jus requirit, ſigilli noſtri munimine roboramus. Et inſuper nos ſupradictus Artaudus Dominus de Roſſilione, præſentem chartam impreſſionibus ſigillorum Reverendi Patris & Domini J. Dei gratiâ Archiepiſcopi Viennenſis, & noſtri, fecimus communiri ad majorem certitudinem præmiſſorum.

Teſtamentum Rostagni *de Podio-alto.* An. MCCLXI.

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi, anno Incarnationis ejuſdem MCCLXI. videlicet XIX. Kal. Septembris regnante Domino Lodoico Dei Gratiâ Rege Francorum. Ego Rostagnus de Podio-alto ſenior dominus caſtri de Podio-alto, conſiderans humanum ſtatum non poſſe firmiter perdurare, ſanus mente & corpore ſic facio Teſtamentum meum nuncupativum atque condo.

In primis dimitto corpus meum & animam meam Deo Omnipotenti, & beatæ Mariæ Virgini Matri ejus. Et eligo ſepulturam corpori meo in cœmeterio Monaſterii S. Andreæ Avenionenſis diœceſis. Et accipio pro animâ meâ quinquaginta libras Turonenſes, de quibus lego & relinquo prædicto Monaſterio XXV. lib. Turonen.

Item lego Fratribus Minoribus de Avenione L. ſolidos Turonenſes.

Item lego Fratribus Prædicatoribus de Avenione L. ſolidos Turonenſes.

Item lego operi pontis de Avenione L. ſolidos Turonenſes.

Item lego luminariæ Eccleſiæ ſancti Jacobi de Podio-alto X. ſolid. Turonenſes.

Item lego Hoſpitali pauperum caſtri de Podio-alto X. ſolidos Turonenſes.

Item lego domui Monialium de Montaiſauengues XX. ſolid. Turonenſ.

Item lego Monaſterio Monialium de Furnis C. ſolid. Turonenſes.

Item volo quòd reſiduum dictarum quinquaginta librarum Turonenſium expendatur in meo anniverſario; in quo anniverſario volo quòd ſint XL. Sacerdotes, & quòd dictum anniverſarium fiat in Monaſterio S. Andreæ. Et volo quòd heres meus infraſcriptus dictum anniverſarium meum faciat honorificè & procuret.

Item volo quòd dictus heres meus infraſcriptus faciat dictum anniverſarium infrà XV. dies à tempore mortis meæ computandos.

Item volo & præcipio ut de reditibus ſeu proventibus quos habeo in caſtro de Teſerus; prædictæ quinquaginta libræ Turonenſes perſolvantur.

Item recognoſco me debere Roſtagno de Podio-alto nepoti meo, filio filii mei Petri de Podio-alto quondam XXV. millia ſolidorum Turonenſium, quos

habui tam pro dote ſibi aſſignatâ ratione Alazaciæ uxoris ſuæ, quàm pro dote Alazaciæ matris ſuæ, & uxoris dicti Petri filii mei quondam; quàm etiam pro venditione caſtri de Crizillone: quod caſtrum mihi & dicto Petro filio meo & patri dicti Roſtagni quondam, communiter fuit datum per dominum Raimundum Comitem Toloſanum quondam bonæ memoriæ.

Item recognoſco me debere prædicto Roſtagno quinque millia ſolid. Turon. quos habui pro eſchaſueha quæ provenit Alazaciæ uxori dicti Roſtagni à Conſtantia ſorore dictæ Alazaciæ, quos dictos xxx. millia ſolidorum Turonenſium, volo dictum Roſtagnum recuperare de bonis meis & in bonis meis.

Blavum verò & Gandalmannam nepotes meos in dotem quam dedi & ſolvi Reſplandidæ filiæ meæ & matri prædictorum, quæ fuit viii. millia ſolidorum, bonorum Reſplandidæ inſtituo mihi heredes.

Item in quinquaginta ſolid. Turonenſ. mihi heredesfacio & inſtituo dictum Blavum & dictam Gandelmannam nepotes meos, & ita ſint contenti de omnibus bonis meis, ita quòd nihil ampliùs poſſint amodo petere in bonis meis.

Item Tiburgem neptem meam, filiam Reſplandidæ filiæ meæ, mihi heredem inſtituo in dotem quam dedi & ſolvi dictæ Reſplandidæ matri ſuæ, quæ fuit vii. millia ſolidorum bonorum R. . . & ultrà in L. ſolidor. Turon. mihi heredem facio & inſtituo dictam Tiburgem, & cum iſtis volo eam eſſe contentam de omnibus bonis meis, ita quòd nihil ampliùs amodo poſſit petere in bonis meis prædictis.

Item Guillelmum de Podio-alto nepotem meum, filium filii mei Petri de Podio-alto quondam in quinquaginta lib. Turonen. heredem mihi facio & inſtituo, in quibus dictis L. libris dictus Petrus filius meus quondam, ipſum Guillelmum heredem ſibi inſtituerat.

Et volo & præcipio quòd Roſtagnus heres meus univerſalis infraſcriptus eidem Guilelmo providere teneatur juxtà voluntatem dicti Petri filii mei quondam, ſcilicet in victu & veſtitu quamdiù in domo dicti Roſtagni eſſe voluerit, & faciat ipſum doceri in literali ſcientiâ, & quamdiù dictus Guillelmus addiſcere voluerit, dictus Roſtagnus in ſtudio ſibi providere teneatur.

Item ultrà prædicta inſtituo prædictum Guillelmum mihi heredem in quinquaginta libr. Turonen. Et ſi dictus Guillelmus nepos meus, & frater dicti Roſtagni heredis mei infraſcripti, decederet infrà pupillarem ætatem, vel poſtea quandocumque ſine liberis, ſubſtituo ei dictum Roſtagnum heredem meum infrà ſcriptum & liberos ſuos.

Item ſi dictus Roſtagnus nepos & heres meus infraſcriptus (quod Deus avertat) decederet ſine liberis vel nepotibus vel deinceps, ſubſtituo ei propinquiores ex parte patris & mei dicti Roſtagni. [a]

Item relinquo dominæ Alazaeiæ uxori quondam filii mei Petri de Podio-alto ultrà dotem ſuam, quæ eſt quatuor millia ſolid. Turonen. ſcilicet centum libr. Turonen. quas dictus Petrus filius meus quondam eidem dictæ Alazaeiæ in ſuo teſtamento legaverat & reliquerat. Et dictas centum libras dictam Alazaeiam ſemel tantum habere volo, & dimitto eam dominam & ſignoreſſam omnium rerum rucarum, quamdiù ſine viro eſſe voluerit, & non teneatur alicui reddere rationem nec computum; nec etiam inventarium facere teneatur.

In cæteris verò omnibus aliis bonis meis, & etiam in omnibus bonis quæ fuerunt Petri de Podio-alto filii mei quondam, & juribus & rationibus & dominationibus quæcumque, & qualiacumque, & quantacumque, & ubicumque ſint, Roſtagnum de Podio-alto nepotem meum filium filii mei Petri de Podio-alto quondam, mihi heredem univerſalem facio & inſtituo, retento mihi uſufructu in facto quod habeo in caſtro de Teſeris, & ejus territorio ſeu tenemento. Quod factum mihi retineo ad vitam meam, & poſt vitam meam volo quòd revertatur ad prædictum Roſtagnum nepotem & heredem meum pleno jure.

Et volo iſtud præſens Teſtamentum meum ſtatim executioni mandari: & quod dictus Roſtagnus bona prædicta auctoritate ſuâ propriâ apprehendere poſſit, & regere & gubernare, & de ipſis bonis me exuens, ipſum Roſtagnum nepotem meum inveſtio, & renuntio uſufructui quem poſſem habere quamdiù viverem in dotibus ſupradictis, & de meo jure in ipſius jus transfero, promittens eidem Roſtagno præſenti, ſtipulanti & recipienti quòd contrà prædicta vel aliquid prædictorum non veniam aliquo tempore, aliâque ratione mihi competenti vel competiturâ. Retineo tamen mihi quamdiù vixero, denarios cenſuales quos habeo vel habere debeo in caſtro de Podio-alto, & in caſtro de Viridi-folio; & poſt vitam meam volo quòd prædicti cenſus ad prædictum Roſtagnum nepotem & heredem meum pleno jure revertantur. Et volo quòd prædictus Roſtagnus mihi providere teneatur quamdiù vixero, honorificè in victu & veſtitu, ubicumque mihi magis placuerit ſive in caſtro de Podio-alto, ſive in caſtro de Viridi-folio, ſive etiam alibi extrà terram meam, ſi de meâ procederet voluntate.

Item volo & præcipio, quòd dictus Roſtagnus heres meus reſtituat & ſolvat de bonis meis omnia forefacta meo arbitrio, & cognitione Gadiatorum meorum infraſcriptorum. Facio autem & conſtituo Gadiatores meos domnum Abbatem Monaſterii S. Andreæ, & domnum Decanum Monachum ejuſdem Monaſterii Sancti Andreæ, quibus do plenariam poteſtatem ſolvendi prædicta, & emendandi forefacta mea.

Hujus rei teſtes fuerunt vocati & ſpecialiter rogati, dominus Roſtagnus de Albagnhaco de Bagneolis. Juriſperitus.

Albaronus dominus de Montefrino,
Bertrandus de Lauduno Monachus,
Pontius Ricavi de Rupemaura,
Guiraudus Roſſelli,
R. Celloni,
Bertrandus Botinii,
Guillelmus Mognha,
R. Faraudus de Avinione,
Bernardus de Albareto,
Petrus Blaquerii,
Bertrandus Dotinus de Cavillione:

Et ego Bertrandus Aurus publicus domini Regis Franciæ Notarius, teſtis rogatus interfui, & mandato dicti Teſtatoris præſcripta ſcripſi, & ſigno meo ſignavi.

JACOBI *Regis Aragoniæ, &c. Teſtamentum*

An. MCCLXII.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, anno Incarnationis ejuſdem milleſimo ducenteſimo nonageſimo-nono, quarto Kal. Octobr. exhibitum fuit Reverendo Patri in Chriſto domino Raymundo divinâ miſeratione Epiſcopo Elnenſi, hoc Exemplum

a *Roſtagni*] Acherius: *Hoc eſt*, ex parte patris ejus Petri de Podio, & ex meâ parte qui ſum Petri hujuſce pater avus Roſtagni.

Digitized by Google

ſupraſcriptum, fideliter per me Petrum Gumbi ſcriptorem publicum villæ Perpiniani pro Illuſtriſſimo domino Jacobo Dei gratiâ Rege Majoric. Comite Roſſilionis & Ceritaniæ, ac domino Montiſpeſſulani, & de mandato ſpeciali ejuſdem domini Regis, ad ſupplicationem diſcreti viri Magiſtri Bernardi de Caplue de Amilanu, ſupplicantis hoc pro, & nomine potentis viri domini Henrici eadem gratiâ Comitis Rutenenſis quodam publico Inſtrumento Originali, non vitiato, nec cancellato, nec abolito, nec ſuſpecto, & in ſui figurâ abſque ſuſpicione & vituperatione aliquâ apparente, ſigillato duobus ſigillis cereis in eo pendentibus, quorum unum erat domini Petri bonæ memoriæ, & aliud dicti domini Jacobi fratris ſui, qui tempore confectionis dicti inſtrumenti Infantes vocabantur. Quâdamque Bullâ ſeu ſigillo plumbeo intermedio, in dicto Inſtrumento appenſo inclytæ recordationis domini Jacobi eorum patris Regis Arragoniæ & Majoric. etiam communito. In cujus Bullæ circumferentiâ ab unâ parte erat in medio imago Regis ſedentis in quodam ſedili ſculpta, coronam in capite deferentis tribus pomellis deſuper ornatam, quæ quidem imago Regis deferebat in manu ſiniſtrâ verſùs ſurſum elevatâ formam crucis ſuper formam pomi; in manu verò dexterâ tenebat formam enſis evaginati juxtà ſe in tranſverſo, deſuper genua ſua, & ipſa ſedendo ſedilia deverſus qua partem dicti ſigilli in orbitate ejuſdem, forma tamen crucis ſcriptâ, ſupra caput dictæ imaginis erant ſculptæ literæ ut ſequuntur: S. Jac. Reg. Arag. et Majoric. et Valentiæ. In alia verò parte dictæ Bullæ ejuſdem rotunditatis, erat in medio ſculpta imago cujuſdam militis equitantis deſuper formam equi currentis, ut videbatur, armati formâ armorum, ſigni Regis Arragoniæ, portantis ſcutum dicti ſigni Arragon. & lanceam ac ſi vellet ad junctam venire, & formam coronæ ſuprà caput cum tribus pomellis; in cujus partis orbitate poſt formam crucis exiſtentis ferè ſuprà ultimum pomellum dictæ coronæ, erant ſculptæ literæ, quæ ſequuntur: Comitis Barchinonæ et Urgelli, et domini Montispessulani. In medio verò uniuscujuſque dictorum ſigillorum cereorum erat forma ſcuti rotundi, ſigni Regis Arragoniæ, prout prædictam circà deſignationem, & rei evidentiam clariùs poſſum deſigno, & deſignare poſſum fideliter abſque fraude, & prima facie apparebant. Quod Inſtrumentum ſic duobus ſigillis cereis, & bullâ prædictâ communitum, minimatum exiſtit, inſtanter publicari petitum ex parte dictorum dominorum Regis Majoric. & Comitis Ruthenenſis, & hoc Exemplum inde ſumptum cum dicto Inſtrumento originali inſpici, & concordari & abſcultari. Deindeque præſenti exemplo per dictum dominum Epiſcopum decretum Epiſcopale ſolemniter interponi; non tantùm ut eorum [quæ] in ipſo Inſtrumento originali exprimuntur memoria habeatur, ſed ut etiam tali exemplo ubique plena fides adhibeatur in judicio, & extrà judicium; ex causâ juſtâ penes dictum dominum Comitem Majorc. intereſſe prædicta dicebat, ut per munimentum hujuſmodi probatio rei geſtæ maneat & ſervetur. Quod quidem Exemplum exhibitum, & minimatum ſumptum per me Scriptorem infrà ſcriptum de dicto originali Inſtrumento publico, dictis ſigillis, & bullâ communito, exhibito, & oſtenſo dicto domino Epiſcopo & teſtibus infrà ſcriptis; ac primum ſobſcriptum tale eſt:

Noverint univerſi quòd nos Jacobus Dei gratiâ Rex Arragon. Majoric. & Valentiæ, Comes Barch. & Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani, volentes evitare quòd de cætero nullum ſcandalum, nulla diſcordia poſſint oriri inter cariſſimos Infantem Petrum, & Infantem Jacobum filios noſtros, & heredes bonorum noſtrorum. Quia ſapientum eſt prævidere futura, ne poſſint ea in damnum eorum, vel ſui generis redundare: ideo tractavimus pacem, dilectionem, & concordiam perpetuam inter prædictos filios noſtros, de expreſſo aſſenſu eorumdem: quæ quidem compoſitio talis eſt: Quòd ſi prædicti Infantes noſtri ſupervixerint nobis, damus, & dimittimus prædicto Infanti Petro totum Regnum noſtrum de Arragoniâ, & Comitatum noſtrum Barchinonæ, de Cincha videlicet uſque ad Caput de Crucibus, & uſque ad collem dictum de Perellio, & uſque ad collem dictum de Panillars; & ſic dividuntur termini Cataloniæ cum Conflent & cum Ceritaniâ.

Item, damus & dimittimus prædicto Infanti Petro filio noſtro, totum Regnum noſtrum de Valentia & de Biar, & de Molà, ſicut dividunt termini uſque ad mare, & ſicut nos diviſimus cum Reg. Caſtellæ uſque ad rivum Duldecona, & ſicut dividit Regnum Arragoniæ, uſque ad rivum Dalventoza, Quæ quidem duo Regna Arragoniæ videlicet & Valentiæ, & Comitatum Barchinonæ, cum Civitatibus, Villis, & Caſtris, & cum Comitibus, Vice comitibus, Comdoris, Valveſſoribus, & aliis Militibus, civibus, & burgenſibus, ruſticis, Judæis & Sarracenis, & aliis hominibus univerſis cujuſcumque conditionibus ſint, & cum omnibus dominationibus, juriſdictionibus, terminis, & affrontationibus, & pertinentiis, locis, juribus, vocibus & actionibus nobis in iis, & omnibus vel pro his competentibus, & competere debentibus, damus & dimittimus prædicto Infanti Petro filio noſtro ſi nobis ſupervixerit, ſalvis tamen donationibus quas nos fecimus in prædictis Regnis & Comitatu.

Ex aliâ parte damus & dimittimus prædicto Infanti Jacobo filio noſtro, ſi nobis ſupervixerit, totum Regnum noſtrum Majoricarum & Minoricarum integrè; & totum id quod habemus, & de cætero habebimus in Eviſſa.

Item, damus & dimittimus prædicto Infanti Jacobo filio noſtro, Montempeſſulanum cum Caſtris, & cum omnibus pertinentiis ſuis, & cum omnibus juribus & dominationibus quæ & quas nunc ibi habemus, & habere debemus.

Damus etiam & dimittimus eidem Infanti Jacobo filio noſtro, totum Comitatum Roſſilionis, & Cauquoliberum, & totum Conflent, & Comitatum Ceritaniæ, & Vallem Aſpiri, cum omnibus juribus & dominationibus quas ibi habemus & habere debemus aliquâ ratione. Eſt tamen ſciendum quòd termini Ceritaniæ ſunt iſti, videlicet de Pincen uſque ad Pontem de la Corbâ, & totâ valle Rippis cum ſuis terminis, & Bajulia eſt de dominatione Ceritaniæ, & extenditur ex parte Berguedam uſque ad Rocham Sanſam, & totum dominium de Valle-Aſpir cum pratis, eſt de pertinentiis Comitatûs Ceritaniæ, & extenditur uſque ad Collem d'Azez, & ſicut Serra hoc ſcindit uſque ad collem de Panillars, & de ipſo colle de Panillars uſque ad collem de Perellio, & de ipſo colle Perello uſque ad Caput de Crucibus. Quæquidem omnia ſupradicta, ſcilicet Regnum Majoric. & Minoricarum, & totum id quod habemus & de cætero habebimus in Eviſſa, & Montepeſſulano, cum Caſtris, & pertinentiis ſuis, Comitatum Roſſilionis & Cauquoliberum, & totum Conflent, & Comitatum Ceritaniæ, & Valle-Aſpir cum Civitatibus, Villis, & Caſtris, & cum Comitibus, Vice-Comitibus, & Valveſſoribus, & aliis Militibus, & cum Burgenſibus, Civibus, Ruſticis, Judæis, & Sarracenis, & aliis hominibus univerſis

cujuſcumque conditionis ſint, & cum omnibus dominationibus, juriſdictionibus, terminis, & affrontationibus, & pertinentiis, locis, juribus, vocibus & actionibus nobis in iis omnibus, vel pro iis competentibus, & competere debentibus, damus & dimittimus prædicto Infanti Jacobo filio noſtro ſi nobis ſupervixerit; in hunc videlicet modum, quod in Comitatu Ruſſilionis, & in Cauquolibero, & in Conflent & in Ceritaniâ, & in Vallaſpir currat moneta Barchinonæ de cætero perpetua, quæ nunc eſt in perpetuum, & Uſatici Barchinonæ, & conſuetudines Cataluniæ ſerventur perpetuò in dictis locis, ſalvis ſpecialibus conſuetudinibus ipſorum locorum.

Volumus, mandamus, quòd ſi Infans Petrus filius noſter decederet ſine Infante maſculo legitimi conjugii, quòd Regnum Aragoniæ & Regnum Valentiæ, & Comitatus Barchinonæ cum omnibus iis quæ eidem Infanti Petro dedimus, revertantur prædicto Infanti Jacobo filio noſtro, vel ſuo heredi maſculo; ita tamen quòd ſi filia, vel filiæ remanerent ex dicto Infante Petro, quòd Infans Jacobus & heres ſuus maſculus teneantur ipſas maritare honorificè, ſecundùm valorem ſuum & generis ſui.

Et ſi dictus infans Jacobus pro eàdem formâ decederet ſine infante maſculo legitimi conjugii, volumus & mandamus quòd Regnum Majoric. & Minoricarum, & totum id quod habemus, & de cætero habebimus in Evisâ, & Monſpeſſulanus cum omnibus Caſtris, & pertinentiis ſuis, & toto dominio quod ibi habemus, & habere debemus, & Comitatus Ruſſillonis, & Cauquoliberum, & Conflent, & Comitatus Ceritaniæ & Vallaſpir, & totum id quod nos ſibi damus, revertantur prædicto Infanti Petro filio noſtro, vel heredi ſuo maſculo; & ſi filia vel filiæ remanerent ex dicto Infante Jacobo, quòd Infans Petrus vel heres ſuus teneatur ipſas maritare honorificè, ſecundum valorem ſuum & generis ſui. Et ſi forſan loca Ruſſillonis & de Cauquolibero & de Conflent, & Comitatum Ceritaniæ & Vallaſpir per matrimonium, vel per alium modum haberent, venire in perſonas extraneas, quia non eſſent filii maſculi prædicti Infantis Jacobi vel ſuorum deſcendentium maſculorum, volumus quòd prædicta loca de Ruſſilione, de Cauquolibero, de Conflent, & Comitatum Ceritaniæ & Valaſpir, ſecundùm quod ſuperiùs terminata ſunt, teneantur in feudum pro dicto Infante Petro, & pro ſuis heredibus, pro illo videlicet, qui eſſet Comes Barchinonæ, volumus & quòd donationes & lexiæ quas fecimus de Caſtris, & aliis rebus, habeant plenariam firmitatem: ſimiliter omnes donationes, & permutationes quas de Caſtris, villis, & planis hereditatibus aliquâ ratione de cætero faciemus, plenam habeant firmitatem; ita quòd fiant cum æqualitate ſecundùm valorem, & quantitatem donationis & lexiæ factæ utrique filiorum noſtrorum prædictorum: prædicta autem omnia, & ſingula in tota vita noſtrâ nobis plenariè retinemus.

Item, volumus & mandamus, quòd ſi forſan contingeret, quod Deus nolit; quòd dictus Infans Petrus filius noſter veniret contrà hanc ordinationem noſtram, vel moveret guerram contrà prædictum Infantem Jacobum fratrem ſuum, ſic quòd nollet ab eo recipere jus in manu & poſſe communium perſonarum, non habeat prædictus Infans Petrus illud jus quòd ſuprà ei à nobis conceſſum eſt, videlicet, quòd loca de Ruſſilione, & de Conflent, & de Ceritaniâ, & de Cauquolibero, & de Valleaſpir teneantur pro ipſo Infante Petro in feudum, ſi contingeret ipſa loca venire per matrimonium, vel per alium modum in extraneas perſonas, ut ſuperiùs dictum eſt. Ita tameo hoc volumus, quòd dictus Infans Jacobus non faciat fraudem, neque procuret per ſe, vel per alium quòd oporteat dictum Infantem Petrum venire contrà hanc ordinationem noſtram, vel movere ei guerram; quod quidem ſi certum eſſet, dictus Infans Petrus non amittat dictum jus feudi.

Ad hæc nos Iuſans Petrus, & Infans Jacobua non coacti ab aliquo, vel circumventi, ſed bono animo, & gratuita voluntate recipimus à vobis domino Rege patre noſtro, hanc donationem & hoc hereditamentum quod nobis facitis, ſicut ſuperiùs dictum eſt. De quibus concedimus uterque noſtrum nos benè eſſe pacatos ad noſtram voluntatem. Convenimus itaque, & promittimus vobis, & nobis ad invicem bonâ fide, & ſine aliquo malo ingenio, quòd ad invicem diligemus, & defendemus nos contrà omnes perſonas, & hæc omnia ſupradicta, prout ſuperiùs dicta & ordinata ſunt attendemus, cuſtodiemus, & obſervabimus; & contrà ea non veniemus aliquâ ratione per nos, vel per interpoſitam perſonam. Et ut prædicta majori gaudeant firmitate, facimus inde vobis & nobis ad invicem homagium ore & manibus, & etiam juramus per Dominum & ejus Sancta quatuor Evangelia manibus noſtris corporaliter tacta, quòd prædicta omnia & ſingula, prout ſuperiùs dicta ſunt, bonâ fide, & ſine aliquâ machinatione obſervabimus, complebimus, & attendemus, & non in aliquo contraveniemus. Actum eſt in Barchinonâ duodecimo Kalend. Septembris, Anno Domini milleſi- 1262.
mo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragonum, Majoric. & Valentiæ, Comitis Barchinonæ, & Urgelli & domini Montpeſſulani, qui prædicta omnia concedimus & firmamus.

Signum Infantis Petri filii Illuſtriſſimi domini Regis Arragonum, qui prædicta concedimus & juramus.

Signum Infantis Jacobi filii Illuſtriſſimi domini Regis Arragonum, qui hæc omnia concedimus, & juramus.

Teſtes hujus rei ſunt Arnaldus Barchinonæ Epiſcopus, Barnardus Vicenſis Epiſcopus: Guillelmus de Montegrino Sacriſta Gerundenſis: Joannes Vice-Comes de Caſtro-novo: Ferrandus Sanxo: Jaufridus de Crubilis: Guillelmus de Monteeluſo: & Berengarius de ſancto Vincentio: Bernardus de ſancta Eugenia, dominus Turricolle de Montegrino: Raymundus de Urgio, & Gaucerandus de Pinos: Bernardus Guillelmi de Entexa, & Garcia Ortis: Aio de Foſſibus, & plures alii.

Signum Petri Marcilii publici Barchinonæ Notarii, qui mandato domini Regis, & prædictorum filiorum ſuorum hæc ſcribi fecit & clauſit, die & anno quo ſuprà.

Et dictus dominus Epiſcopus Elnenſis ſedens pro tribunali apud Perpinianum ſuæ diœceſis, visâ dictâ inſinuatione, & ſupplicatione præmiſſorum, & causâ per eum cognitâ ex ſuo officio, ut convenit, eorumdemque facta collatione fideliter de dicto inſtrumento publico dictis duobus ſigillis, & bullâ plumbea prædicta communito, cum hoc exemplo ſeu monumento ſubſcripto publicato, & eum diligentiâ abſcultato coram ipſo Domino Epiſcopo, præbente aſſenſum ſuum Epiſcopalem ad prædicta, & coram teſtibus infraſcriptis, quorum novit poſtulata ſuperiùs ex parte dictorum dominorum Regis & Comitis fore juſta, prædictumque exemplum cum dicto inſtrumento originali concordare, dictis ſigillis, & bulla; ut præmittitur, communito, ſuam auctoritatem Epiſcopalem eidem exemplo, ac conſenſum

ſenſum judiciarium ioterpoſuit ; proinde eſt decretum ut eidem exemplo ſupraſcripto tanquam authentico adhibeatur de cætero plena fides ex causâ præſens dictum convenire, remanſuro ſuo ſigillo & Epiſcopali roborando in teſtimonium prædictorum.

Facta fuerunt hæc anno & die quibus ſuperiùs in principio præſentis Inſtrumeoti, in villâ Perpiniani, in palatio dicti Domini Epiſcopi ejuſdem ſuæ diœceceſis, præſentibus teſtibus ad hoc adhibitis & vocatis, ſcilicet Laurentio Plaſenſe Notario Perpiniani: Guillelmo de Caotalupis Notario dicti Domini Epiſc. Guillotandi Notarii dicti Domini Comitis : Petro Sapor. Cauonico Elnenſi : Laurentio Pageſii Canonico Perpiniani: Arnaldo de Benevivere Præpoſito de Villari Elnenſis diœceſis : & M. Petro Querubi ſcriptore prædicto. Ad quæ Ego dictus Guillelmus de Cantalupis Notarius publicus dicti Domini Epiſcopi, teſtis ad hoc adhibitus, unà cum Notariis & aliis teſtibus ſuperſcriptis, meum dictom Inſtrumentum originale dictis ſigillis, & bullâ communitum ſcriptum, lectum, & diligenti factâ collatioue ſuper eo coram dicto Domino Epiſcopo fideliter inſpexi, & abſcultavi ; & quia utramque concordare inveni, de ipſius Domini Epiſcopi mandato requiſitus ſolemniter ex parte dictorum Dominorum Regis & Comitis ad ejus exempli plenam fidem babendam, & præmiſſorum teſtimonium, prædicta teſtificatus me ſubſcribo, & hoc ſignum meum appono.

Eodem modo ego Laurentius Plaſenſa Notarius publicus Perpiniani me ſobſcribo, & ſignum meum ſolitum appono.

Eodemque modo ego dictus Guillelmus Tadei publicus Notarius dicti Domini Comitis Ruthenenſis, me ſcienter ſubſcribo, & ſignum meom appono.

Ego verò dictus Petrus Querubi ſcriptor publicus Perpiniani, præſens Inſtrumentum juxtà tenorem dicti Inſtrumenti originalis prædeſignatis ſigillis & bulla communiti fideliter exemplavi, nihil addens, mutans, vel minuens quod ſenſum mutet vel etiam intellectum, inde ſumens hoc exemplum per ordinem, & unà cum prædictis ſubſcribentibus Notariis publicis, factâ inde fideli & diligenti collatione coram dicto Domino Epiſcopo, dictum originale inſtrumentum per alphabetum diviſum publicavi, exemplumque ſcriptum inde feci, & ſcripſi hoc publicum Inſtrumeotum per prædictum Magiſtrum Bernardum precatorio nomine dicti Domini Comitis requiſitus, & de voluntate dicti Domini Regis, de maodatoque & licentiâ Domini Epiſcopi memorati, & quæ concordare inveni ipſis cum dicto originali Inſtrumento, prædicta in veritate teſtificans, & in præmiſſorum teſtimonium me ſubſcribo, faciens inde hoc publicum Inſtrumentum cum ſuppoſitâ, & quartâdecimâ lineâ dictione *noſtrum*, & in octavâ decimâ lineâ dictione *vos*, & cum raſurâ factâ in triceſimâ-quartâ lineâ, ubi dicitur, *Recipe*; & boc ſignom meum ſolitum appono.

Nos verò miſeratione divina Elnenſis Epiſcopus huic tranſcripto, quod cum ſuo originali fideliter percipimus convenire, bac noſtra ſubſcriptione propriæ noſtræ manûs, auctoritatem noſtram impendimus & aſſenſum, ipſumque ſigilli noſtri prædicti munimine juſſimus communiri. Teſtificantes inſuper quòd prænominati Tabelliones, & Notarii videlicet Petrus Querubi, Laurentius Plaſenſa & Guillelmus de Cantaluppis ſunt publici Notarii, prout ipſimet in ſuis ſubſignationibus Notarios publicos ſe nominant & appellant.

Tranſſumptum litterarum nobilis viri Domini OTTONIS *de Cyconis*, CARYSTI *Dominatoris, qui dedit Abbati & Conventui Ciſtercii, & miſit in theca aurea Capſella argentea per Abbatem de Bella-Valle, & Abbatem de Delphineto, Brachium B. Joannis Baptiſtæ, per hæc verba :* Anno MCCLXIII.

VEnerabilibus in Chriſto Patribus Abbati Ciſtercii, ac univerſis Abbatibus, Prioribus, cæteriſque Ciſterciensis Ordinis Fratribus, in generali eorumdem Capitulo congregatis, OTTO de Cicconis, Dominator KARYSTI in Imperio Romano, ſalutem, & tam ſanctæ Congregationis apud Deum interceſſionis gratiam promereri. Si nobis in hujus ſæculi fluxu labentibus amicos de iniquitatis mammona facere conſulit Magiſter infallibilis æquitatis, quos in æternorum diſtributione doöorum inveniamus amicabiles receptores ; quales profectò exiſtimet quis futuros de ſanctitatis theſauris aequiſitos ? Cum itaque (ſicut ex atteſtatione ſereniſſimi Domini noſtri Balduini Imperatoris Conſtantinopolitani, ex cujus munificentia liberali ad manus noſtras pervenit portio muneris pretioſi pro certo cooſtat) penes nos baberemus brachium illius venerandiſſimum, cujus præclaræ vocis tonitruum nobis intonuit, & dextræ manus digitus Redemptorem mundi ſæculo demonſtravit, & talis tantique theſauri nos cuſtodes reputaverimus, non tam idoneos quàm indignos, ſacratiſſimique Ordinis veſtri matrem, domum ſcilicet Ciſtercienſem, quàm affectione ſpeciali diligimus, fideliſſimam theſaurariam taotæ rei merito inibi converſantium nullatenùs ambigamus. Magnum hoc & glorioſum munus ipſius cuſtodiæ duximus committendum, brachium ipſum aurea theca tectum, & in argenteâ capsâ recooditum treceororum ypperorum pretio æſtimatis, per venerabiles viros de Bellâ-Valle, & de Dalphineto, Ordinis veſtri Abbates, latores præſentium tranſmittentes, ac ſpeciali devotione poſcentes, ut tam præclaræ poſſeſſio margaritæ bonore debito conſervata virtutis ſuæ gratiam obtineat, & gloriam dignis exculta laudibus aſſequatur. Denique nos & conſortem tori noſtri Dominam felicem ac liberos noſtros Congregationi veſtræ ſanctiſſimæ, qui ſalvatorem mundi eo meruit habere propitium, quo in ejus nomine congregata, ſudores & labores ſuos ipſius ſancto ſervitio noſcitur conſecraſſe, recommendamus nos humiliter & devotè, per Dei miſericordiam obſecrantes, quatenùs contrà lapſus noſtros & diſcrimina innumeraque pericula quibus inceſſanter urgemur, opponatis ſanctarum orationum veſtrarum fortiſſima munimenta, quibus & hîc à noxiis protecti, remiſſionem percipere delictorum, & in futuro cum ſanctis omnibus ad æternæ vitæ gaudia pertingere mereamur, illum in decore ſuo regio conſpecturi, quem ad redemtionis noſtræ myſterium venientem in carne mortalem primus ipſe præco mortalibus prædicavit. Datum in Romaniâ, in civitate Nigro-Ponte, anno Domini M. CC. LXIII. undecimo Kal. Aprilis.

Item transſcriptum litterarum ſcriptarum in Gallico ſereniſſimi Domini BALDUINI *Dei gratiâ Imperatoris Conſtantinopolitani, per quas ipſe Brachium beati Joannis Baptiſtæ cum capſellâ argenteâ & thecâ aureâ nobili viro Domino* OTTONI *de Cycons,* KARYSTI *Dominatori, conceſſit, contulit & quitavit perpetuo ſub hac forma:*

NOs BALDUINS par la grace de Dieu tres-feiaux Emperetes de Dieu coronez, governeres de Romanie & toztens accreſſans, faiſons à ſçavoir à toux cels qui ces preſentes letres verront, que com noſtre amez nobles homs Ottes ſires de Cycons & de la Cariſte nos euſt preſté à noſtre requeſte por la grant neceſſité de nos & de noſtre Empire v. mill. pres ſur nos gages, leſquex Niqurfores noſtre meſſages li delivra de par nos, il nous en a fait aſſez de grace & de bonté de l'atendre, & de garder les outre lou terme que il nos dona, de quoi nos li ſavons bon gré. Nos por ce que ne ſumes pas ailie de rachater cels devant diz nos gages dou devant dit Monſeignour Otte, ne de faire à faire à lui ſatisfaction de la dette preſenrement, & por ce que nos ne volons que il en ait plus des hurs en avant grevance de garder & tenir les devant diz gages & defette de ſon paiement, quitons au devant dit Monſeignour Otte, & à ſes hoirs perpetuemant por nos & nus hoirs les devant diz gages, à faire ſa volonté come de ſa propre choſe, ſenz rapeler ne de nos, ne de nos hoirs en nul temps. Et en teſmoignage de cette choſe nos avons doné au devant dit Monſeignour Otte, ces preſentes lettres ſeellées de noſtre ſeel & ſeignies de nos imperiaux enſeignes. Ces letres furent dunée à Athenes en l'an de la Incarnation noſtre Seigneur MCC. & LXI. ou mois d'Octobres, ou XXII. an de noſtre Empire.

Item exemplar litterarum antedicti nobilis viri Domini OTTONIS *de Cyconis,* KARISTI *Dominatoris quas miſit Abbati & Conventui Ciſtercii, & etiam Capitulo generali, de donatione quam fecit eidem Domui Cyſtercii de brachio ſupradicto B. Joannis Baptiſtæ in hæc verba:*

VEnerabilibus in Chriſto Patribus Domino Abbati Cyſtercii, totique Conventui ejuſdem loci, ac univerſis Abbatibus ipſius Ordinis ad ſuum Capitulum celebrandum inibi congregatis, OTTO de Cyconis, KARISTI Dominator, cum ſui recommendatione reverentiam debitam & devotam. Pretioſo theſauro quæritur locus tutus & pretioſus, fons laudabilis animæ ſitienti, arbori ſtabili, ſtabile fulcimentum & robuſtum brachium, ut gravi caſui obvietur. Hinc licet non meis meritis illuminante luce, quæ omnem hominem in hunc mundum illuminat venientem, me noſcens arborem debilem, ut cæteri mortales in morte caſuram, & ideo ad Auſtrum, non ad Aquilonem pendere deſiderans, ut poſt caſum corporis aliquando tranſplanter in horto cœli veſtri, conctorumque Fratrum veſtrorum, quos ſuper angulos mundi plantavit dextera Præpotentis, ut ſuis humeris portent orbem, ac ſanctæ vitæ fulgoribus illuminent omnem terram; humiliter & devotè poſtulo totis viribus, toto conatu cordis, diligentique affectione ſuffragia tam in vitâ, quàm in morte, mihi, uxori meæ ac filiis, animabus quoque parentum & propinquorum meorum defunctorum, omnibuſque propinquis meis præſentibus & futuris, & amicis meis, concedi miſericorditer & communicari, ut totius Ordinis veſtri beneficiorum participatione uſque in finem in plantario formatæ fidei fulcitus, & ipſorum ſuffragiorum brachio cunctorum inimicorum impugnatione defenſus, finaliter inveniar efficaliter ſuſtentatus. Ad cujus devotionis argumentum, piæ poſtulationis effectum, & memoriale perpetuum, offero Monaſterio veſtro Cyſtercii loco tuto & pretioſo pretioſum theſaurum, Brachium B. Joannis Baptiſtæ in thecâ aureâ & capſellâ argentea, quæ ſunt ypperis trecentis appretiatæ. Hoc ſiquidem brachium habui priùs in pignore ab Imperatore Conſtantinopolitano, poſtmodum idem Imperator ipſum liberè & propriè ac totaliter mihi conceſſit, ut inde facerem, tamquam de re propriâ velle meum, ſicut in ejuſdem Imperatoris litteris patentibus cum Bullâ pendente (quas vobis tranſmitto cum præſentibus) continetur. Quod (inquam) brachium baptizavit appendentem tribus digitis molem terræ, baptizantem in Spiritu ſancto & igni, Dominum ſcilicet Jeſum Chriſtum in ſtupentis unda Jordanis, ſplendorem gloriæ radiumque Solis, qui me dignetur unà vobiſcum in ſplendore cœli & conſortio ſpirituum beatorum beatificare ſuâ perpetuâ viſione. Datum apud Nigropontem, anno Domini M. CC. LXII. XII. Kal. Aprilis.

Ex regiſtro Capitulorum Gen. Ord. Ciſt.

Anno Domini M. CC. LXIII. in Capitulo Generali Ordinis Ciſter. facta fuit diffinitio tenoris ſequentis:

Abbati de Delphino, qui in deportando de Græciâ ad Dominum Ciſtercii glorioſiſſimas Reliquias, videlicet Brachium S. Joannis Baptiſtæ, non modicum laboravit, volens Generale Capitulum facere gratiam ſpecialem, concedit eidem, quòd quamdiù in dictâ Domo abbatiſaverit, eo tantum venire termino teneatur, quo Abbates Syriæ venire ſolent ad Capitulum generale.

Charta, ſive Vidimus *Domini* JOANNIS *Epiſcopi Cabilonenſis, de prædictis tribus litteris, acta anno Domini* 1442. *more Romanæ Curiæ,* 25. *menſis Aprilis.* Cætera non habemus.

Aña. Perpetuis nos, Domine, S. Joannis Baptiſtæ tuere præſidiis, & quanto fragiliores ſumus, tanto magis neceſſariis attolle ſuffragiis. ℣. Fuit homo miſſus à Deo. ℟. Cui nomen erat Joannes. *Oremus.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui præſentem Eccleſiam honorabilem feciſti Dexteræ Beati Joannis Baptiſtæ præſentiâ, concede propitius, ut ipſius virtute defenſi, mereamur ab hoſtibus mentis & corpore liberari: Per Chriſtum Dominum noſtrum.

Chriſti Baptiſta, thalamus tuus eſt domus iſta:
Nos igitur dextra tua protegat intùs & extrà.

Compromiſſum Regis ac Baronum Angliæ in quo eligunt arbitrum omnium contentionum & diſcordiarum Regem Franciæ LUDOVICUM. Anno MCCLXIII

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, Univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus, quòd cariſſimus conſanguineus noſter HENRICUS illuſtris Rex Angliæ, & ſubſcripti Barones Angliæ in nos compromiſerunt, prout continetur in litteris eorum infraſcriptis. Tenor autem Litterarum ipſius Regis talis eſt.

HENRICUS Dei gratiâ Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, & Dux Aquitaniæ, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem. Noveritis quòd nos compromiſimus in D. Ludovicum Regem Francorum illuſtrem ſuper proviſionibus, ordinationibus,

Digitized by Google

ſtatutis, & obligationibus omnibus Oxonienſibus, & ſuper omnibus contentionibus & diſcordus, quas habemus & habuimus uſque ad feſtum Omnium Sanctorum nuper præteritum adversùs Barones Regni noſtri, & ipſi adversùs nos occaſione proviſionum, ordinationum, ſtatutorum, vel obligationum Oxonenſium prædictorum. Promittentes, & per dilectos & fideles noſtros Willelmum Belet militem, & Robertum Fulconis Clericum, de mandato noſtro ſpeciali in animam noſtram jurantes tactis ſacro-ſanctis Evangeliis, quòd quidquid idem Rex Franciæ ſuper omnibus prædictis, vel eorum aliquibus de alto & baſſo ordinaverit vel ſtatuerit, nos obſervabimus bonâ fide. Ita tamen quòd idem Dominus Rex Franciæ dicat ſuper his dictum ſuum citrà Pentecoſtem proximò venturam.

In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigillum noſtrum fecimus apponi.

Nos autem Edwardus prædicti Domini Regis Angl. primogenitus, Henricus filius Ricardi Regis Alemanniæ, Rogerius Comes Norff & Mareſcallus Angliæ, Joannes de Warenna, Willelmus de Valentiâ. Hunfredus de Bohan Comes Herefort, & Eſſex, Hugo le Bigod, Philippus Baſſet, Joannes filius Alani, Robertus de Brus, Rogerus de Mortuomari, *Joannes* de Verdun, Willelmus de Beus, Joannes de Baillol, Henricus de Pertiz, Reginerus filius Petri, Jacobus de Alditel, Alanus Lazuche, Rogerius de Cliffort, Hamo extraneus, Joannes de Grey, Philippus Marmion, Robertus de Neville, Joannes de Vallibus, Joannes de Muſegros, Warinus de Baſſingburn, Adam de Geſenvich, Rogerus de Somery, Richardus Foliot, Rogerus de Leyburn, & Willelmus le Latimer; prædicto compromiſſo, per dictum Dominum noſtrum Regem Angliæ facto, ſicut prædictum eſt, conſentimus, & juramus tactis ſacroſanctis Evangeliis, quòd quidquid Dominus Rex Franc. ſuper omnibus prædictis vel eorum aliquibus de alto & baſſo ordinaverit vel ſtatuerit, obſervabimus bonâ fide. Ita tamen quòd idem Dominus Rex Franc. dicat ſuper his dictum ſuum citrà Pentecoſtem proximò futuram, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum.

In cujus rei teſtimonium præſenti ſcripto ſigillo Domini noſtri prædicti Regis Angl. ſignato ſigilla noſtra fecimus apponi. Datum apud Winde Dominicâ proximâ poſt feſtum ſanctæ Luciæ Virginis, anno Domini MCC.XIII. Litteræ verò Baronum tales ſunt.

Univerſis præſentes litteras inſpecturis; H. Londonenſis, W. Wigornenſis Epiſcopi, S. de Monteforti Comes Leyceſtriæ & Seneſcallus Angliæ, Hugo le Deſpenſ. Juſtitiarius Angliæ, Humfredus de Boim juvenis, H. de Monteforti, S. de Monteforti juvenis, Adam de Novomercato, Petrus de Monteforti, Radulfus Baſſet de Sapetot, Baldwinus Wake, Robertus de Bos, Willelmus le Blund, Willelmus Mareſcallus, Walterus de Coleville, Ricardus de Grey, Willelmus Badouf, Ricardus de Tamuy, Henricus de Haſting. Joannes filius Joannis, Robertus de Veteriponte, Joannes de Veſey, Nicolaus de Segrave, Galfridus de Lucy, ſalutem in Domino: Noveritis quòd nos compromiſimus in Dominum Ludovicum Regem Franciæ illuſtrem ſuper proviſionibus, ordinationibus, ſtatutis, & obligationibus omnibus Oxoniæ, & ſuper omnibus contentionibus & diſcordiis quas habemus & habuimus uſque ad feſtum Omnium Sanctorum nuper præteritum adversùs Dominum noſtrum Regem Angliæ illuſtrem, & ipſe adversùs nos, occaſione proviſionum, ordinationum, ſtatutorum, vel obligationum Oxonenſium prædictarum, firmiter promittentes & jurantes tactis ſacro-ſanctis Evangeliis, quòd quidquid idem Rex Franc. ſuper omnibus prædictis vel eorum aliquibus de alto & baſſo ordinaverit, vel ſtatuerit, nos obſervabimus bonâ fide; ita tamen quòd idem Dominus Rex Franciæ dicat ſuper his dictum ſuum citrà Pentecoſt. proximò venturam.

Actum London. die ſanctæ Luciæ Virginis, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo tertio.

Inſuper prædictus Rex Angliæ & ſuperiùs nominati ex alia parte Barones, de omnibus contentionibus exortis inter eos poſt prædictum feſtum uſque in præteritum diem ſanctæ Luciæ, occaſione prædicta in nos compromiſerunt & promiſerunt per juramenta tactis ſacroſanctis Evangeliis præſtita, bonâ fide ſe ſervaturos quidquid ſtatuerimus & ordinaverimus de his, vel eorum aliquibus. Ita tamen quòd citrà Pentecoſtem proximò venturam dicamus ſuper his dictum noſtrum, & ſuper omnibus quæ ſuper rebus in compromiſſum deductis vel circà ipſas interim contigerit attentari. Nos verò partibus propter hoc convocatis Ambiani, dicto Rege perſonaliter, & quibuſdam de Baronibus per ſe, & aliis per procuratores comparentibus, coram nobis; auditis hinc inde propoſitis, & etiam defenſionibus ac rationibus partium pleniùs intellectis. Attendentes per proviſiones, ſtatuta, & obligationes Oxonienſes, & per ea quæ ex eis & occaſione eorum ſubſequuta ſunt, juri & honori Regio plurimum fuiſſe detractum, Regni turbationem, Eccleſiarum depreſſionem, & deprædationem, & aliis perſonis ipſius Regni Eccleſiaſticis & ſæcularibus, indigenis, & alienigenis graviſſima diſpendia proveniſſe; & quòd veriſimiliter timebatur ne graviora contingerent in futurum. Communicato bonorum & Magnatum conſilio.

Sententiæ Regis Franc.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti, prædictas proviſiones, ordinationes, & obligationes omnes, quocumque modo cenſeantur, & quidquid ex eis vel occaſione eorum ſubſequutum eſt, per dictum noſtrum, ſeu ordinationem noſtram caſſamus & irritamus, maximè cum appareat ſummum Pontificem eas per ſuas litteras caſſas & irritas nuntiaſſe; ordinantes quòd tam dictus Rex quàm Barones & alii quicumque præſenti compromiſſo conſenſerunt, & de prædictis obſervandis ſe quoquomodo adſtrinxerunt, ſe de eiſdem quitent penitus & abſolvant.

Adjicimus etiam quòd ex vi ſeu viribus prædictarum proviſionum ſive obligationum, ſeu ordinationum, vel alicujus rei ſuper hoc conceſſæ poteſtatis à Rege, nullus nova ſtatuta faciat, nec jam facta teneat vel obſervet, nec propter non obſervantiam prædictorum debeat aliquis ulterius capitalis vel aliter inimicus haberi, vel pœnam propter hoc aliquam ſuſtinere.

Decernimus etiam, quòd omnes litteræ ſuper præmiſſis proviſionibus & eorum occaſione confectæ, irritæ ſunt & inanes: & ordinamus, quòd ipſi Regi Angliæ reſtituantur à Baronibus & reddantur.

Item dicimus & ordinamus, quòd caſtra quæcumque fuerint tradita cuſtodienda ad ſecuritatem, ſeu occaſione prædictorum, & adhuc ſunt detenta, liberè à dictis Baronibus, eidem Regi reddantur, tenenda ab eodem Rege ſicut ea tenebat ante tempus prædictarum proviſionum.

Item dicimus & ordinamus, quòd liberè liceat prædicto Regi Capitalem Juſtitiarium, Cancellarium, Theſaurarium, Conſiliarios Juſtitiarios minores, Vicecomites & quoſcumque alios Officiales ac Miniſteriales Regni ſui ac domûs ſuæ, præficere, inſtituere, deſtituere & amovere pro ſuæ libito voluntatis,

ſicut facæbat & facere poterat ante tempus proviſionom prædictorum.

Item retractamns & caſſamus illud ſtatutum factum, quòd Regnum Angliæ de cætero per indigenas gubernetur, necnon ot exirent alienigenæ non reverſuri, exceptis illis quorum moram fideles Regni communiter acceptarent. Ordinantes per dictum noſtrom quòd liceat alienigenis morari in dicto Regno ſecurè, & quòd Rex poſſit alienigenaa & indigenas vocare ſecurè ad conſilium ſuum; quos viderit utiles & fideles, ſicut facere poterat aote tempus prædictum.

.Item dicimus & ordinamus, quòd dictus Rex plenam poteſtatem & liberum regimen habeat in Regno ſuo & ejus pertinentiis, & ſit in eo ſtatu, & in eà plenarià poteſtate in omnibus & per omnia, ſicut erat ante tempua prædictum.

Nolumus autem nec iotendimos per præſentem ordinationem derogare in aliquo Regiis privilegiis, chartis, libertatibus, ſtatutis, & laudabilibus conſuetudinibus Regni Angliæ, quæ erant ante tempua proviſionom ipſarum.

Ordinamus etiam qnòd idem Rex prædictis Baronibua indulgeat & remittat omnem rancorem, quem habet adversùs eos occaſione præmiſſorum; & ſimiliter Baronea eidem. Et quòd unus alterum occaſione præmiſſorum, de quibus in nos exſtitit compromiſſum, per ſe vel per alium de cætero non gravet in aliquo vel offendat.

Haoc autem Ordinationem noſtram, ſeu dictum noſtrom protulimus Ambianis in craſtino beati Vincentii Martyris, anno Domini milleſimò ducenteſimo ſexageſimo tertio menſe Januario.

In cujus rei teſtimonium præſentibos litteris noſtrum apponi fecimua ſigillum. Actum anno, menſe, die, & loco prædictis.

An. MCCLXII. vel MCCLXIV.

PETRUS *filius Regis Aragonum dotem* CONSTANTIÆ *uxori ſuæ conſtituit.*

NOverint univerſi, quòd nos Infans PETRUS filius illuſtris domini JACOBI Dei gratiâ Regis Aragonum, Majoricarum, & Valentiæ, Comitis Barchinonæ & Urgelli, & domini Montiſpeſſulani, confitemur & recognoſcimus vobis dominæ Conſtantiæ filiæ illuſtris Manfredi Regis Siciliæ dilectæ uxori noſtræ, quòd tempore qno contraximus vobiſcum matrimonium, aſſignavimus, de voluntate & aſſenſu prædicti domini Regis patris noſtri, atque obligavimus, & hypothecavimus pro dote veſtrâ, quæ eſt in ſummâ quinquaginta millium unciarum auri Comitatum Roſſilionis, Comitatum Ceritaniæ & Confluentis & Vallispirii, & Comitatum Biſuldoni ac de Pratis: Villas Calidarom & Laguſtariæ cum omnibus juribus, juſtitiis, rationibus & pertinentiis ſuis, ſicot hæc continentur in Inſtrumento inde confecto, cujus ſeries ſic ſe habet.

Io nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, Amen. Anno ejuſdem Incarnationis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo, Idus Junii. Pactorum declaratio pacem mittit, ſepelit materiam jurgiorom, & ſpecialiter in matrimonii fœdere, in quo per parentelæ vinculum veri amoris & pacis concordia, concordiæ puritas, & puritatis integritas copulatur. Ideoque nos Jacobus Dei gratià Rex Aragonum, Majoricarum & Valentiæ, Comes Barchinonæ & Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani: Et nos Petrus Infans ejuſdem domini Regis filius, in præſentiâ infrà ſcriptorum virorum Optimatum terrarom, & Guidonis Capitis porci judicis Curiæ Montiſpeſſulani, præſenti ſcripto fatemur pro contractu matrimonii inter nos prædictum Petrum, & illuſtrem dominam Conſtantiam domini Manfredi illuſtris Regis Siciliæ filiam, nos præſentialiter recepiſſe, & recepimus à vobis domino Boniſacio de Anglano egregio Comite Montiſalbani, & avunculo dicti domini Regis Siciliæ ſpeciali nuntio & Procuratore ipſius, de qno plenè conſtitit numerantibus, ſolventibua & aſſignantibua pro parte ipſius domini Regis Manfredi nomine dotis pro prædicta Conſtantia filiâ ejus, uxore noſtri prædicti Petri inter aurum argentum & lapides pretioſos incaſtatos[a] ad pondus Regni Siciliæ, viginti quinque millis onciarum auri, videlicet in auro oovem millia centum octuaginta oncias, ac in auro, argento & lapidibus pretioſis incaſtatis communi æſtimatione æſtimatas, quindecim millia octingentas & viginti, ad dictum pondus de ſummâ quinquaginta millium unciarum, quas dominoa Giroldus de Poſta, Major de Jonevallio, voluntate ac conſenſu prædicti Domini Regis Aragoum patris, onmine dotis pro dictâ dominâ Conſtaotia. Alia verò viginti quinque millis unciarum auri tam in auro ponderato, quam in auro, argento, & lapidibus pretioſis æſtimanda, idem dominus Rex Manfredus ſolvet nobis io terminis ſubſcriptis, videlicet in Feſto Reſurrectionis proximè futuro præſentis quintæ Indictionis, in Civitate Januæ duodecim millia & quingentas oncias, & reliqua duodecim millia & quingentas uncias ſolvendas nobis in eàdem civitate in fine unius anni à prædicto feſto Reſurrectionis numerandi; licet dictus dominus Rex Manfredus obligaſſet ſe ſoluturum nobia prædicta viginti quinque millia uociarom aori reliqua, breviore termino; quia placuit nobis ipſom terminum dicto domino Comiti, pro parti edicti domini Regis Manfredi velut ſuo ountio prorogare.

Prædictam autem quantitatem viginti quinque millia unciarum auri integraliter recepimus, & penes nos habemua: renuntiantea exceptioni non numeratæ pecuniæ, dotis, doli, & non electi aut ponderati auri, & exceptioni non electorum lapidum pretioſorum, ſeu minùs infrà æſtimationem æſtimatorom. Pro quibus dotibus ſponte & expreſſè obligamua & impignoramus eidem domino Regi Manfredo, pro parte dictæ dominæ Reginæ Conſtantiæ, & eidem dominæ Conſtantiæ Comitatum Roſſilionis, Comitatum Ceritaniæ & Confluentis, & Vallispirii, & Comitatum Beſaudini & de Pratis; Villas Calidarum & Laguſtariæ, cum omnibus juribua & rationibus ſuis pro dictâ dote, ſi caſua reſtitutionis acciderit; tali pacto ſcilicet quòd ſi dictam dominam Reginam præmori contigerit, iotegraliter prædictam quantitatem quinquaginta millium unciarum auri, excepto eo quòd dicta domina Conſtantia legabit pro animâ ſuâ uſque ad ſummam decem millium unciarum auri. Et ſi contigerit nos prædictum Petrum præmori, eàdem dominâ ſuperſtite, communibus legitimis liberis & prole, obligamua oos noſtroſque heredes eidem domino Regi Manfredo, & dominæ Conſtantiæ integras prædictas dotes tam in pecuniâ, quàm in rebus æſtimatis reſtituere, conceſſâ eis licentiâ & plenariâ poteſtate, prædictos Comitatua, villas & terras obligataa capiendi, poſſidendi & uſufruendi, donec dotes ipſæ eidem domino Regi & dominæ Conſtantiæ, vel eorum heredibua integrè reſtituantur, & percipiant interim reditua & proventus ex eis pro victu & neceſſariis ejuſdem dominæ annuatim duobus millibus libris Turonenſibus, reliqoam quantitatem redituom computent ipſi in ſor-

a *incaſtatos*] Gal. *encaſtées*, vel *enchaſſées* ubi cavus annuli, vulgò *le Chaſton*, caſtum latinè.

Digitized by Google

tem domini prædictarum, cõtraditione noſtrâ noſtrorumque heredum ſeu ſucceſſorum omnino remota.

Item quòd ſi contingeret nos Petrum prædictum præmori ſuperſtitibus noſtris filiis & prole ex eâdem domina Regina ſuſceptis, eadem domina tenebit & gubernabit Comitatus & terras prædictas, & percipiet reditus & proventus ex eis, & nutriet & gubernabit communes filios uſque dum pervenerint ad ætatem viginti annorum: dum tamen eadem domina ad ſecunda vota non convolet.

Quæ omnia præſcripta pacta promittimus & juramus bonâ fide ſervare, ſine dolo & fraude, & in nullo contravenire vel in aliquo prædictorum. Renuntiantes omni auxilio juris tam Canonici quam civilis, quo contrà prædicta vel prædictorum aliquod venire poſſemus: Renuntiantes omni auxilio juris conſuetudinarii. Unde ad futuram memoriam præfati domini Regis Manfredi & prædictæ dominæ Conſtantiæ, & ipſorum heredum cautelam, præſens ſcriptum publicum exinde fieri juſſimus per manum Raimundi Doſcha publici Notarii Montiſpeſſulani, ſigillo & ſubſcriptionibus Nobilium & dicti Judicis, qui rogati interfuerunt, roboratum. Acta fuerunt hæc ſolemniter & laudata apud Montempeſſulanum, anno & die præfixis.

Ego Raimundus Doſcha publicus Montiſpeſſulani Notarius prædicta omnia & ſingula mandato prædicti domini Regis Aragonum & dicti domini Petri Infantis filii ejuſdem, hæc ſcripſi, & ad majorem firmitatem & fidem in hoc præſenti Inſtrumento appoſui ſignum meum.

Verum quia poſt prædicta dominus Rex pater meus fecit ordinationem & diviſionem Regnorum, & terrarum ſuarum inter nos & Cariſſimum Infantem Jacobum fratrem noſtrum, & prædicti Comitatus Ruſſilionis, Ceritaniæ & Confluentis, & Vallispirii, & locus de Pratis devenerunt in partem & in hereditatem prædicti Infantis Jacobi cariſſimi fratris noſtri: Nos de voluntate & aſſenſu prædicti domini Regis patris noſtri, ad veſtram utilitatem & majorem ſecuritatem reſpectum habentes, ut in Regnis & in terris pro noſtrâ hereditate nobis aſſignatis, obligationem dotis veſtræ prædictæ habeatis, hanc vobis permutationem facimus, quòd pro omni obligatione & aſſignatione, quæ ratione dictæ dotis veſtræ vobis facta erat in prædictis Comitatibus Roſſilionis, Ceritaniæ & Confluentis & Vallispirii, aſſignamus & obligamus & hypothecamus vobis de præſenti pro dictâ dote veſtrâ in Regno Valentiæ; Caſtrum & villam de Paniſcola, Caſtrum & villam de Onda, Caſtrum de Almenat, Caſtrum de Uxo, Caſtrum & villam de Exatara, Caſtrum & villam Alfandet de Alaraganen cum alqueriis, villis & pertinentiis ac juribus ſuis univerſis, & etiam prædictum Comitatum Viſuldoni, & ſupradictas villas Calidarum & Loguſtarum cum omnibus juribus, terminis & pertinentiis ſuis.

Quæ omnia jure noſtræ obligationis prædictæ habeatis & teneatis: ita tamen, quòd ſi contigerit vos præmori nobis ſine filiis ex nobis ambobus legitimè procreatis, tota dicta dos veſtra revertatur ad illuſtrem Regem Manfredum patrem veſtrum, exceptis decem millibus unciarum auri, de quibus veſtram poſſitis facere liberè voluntatem. Si autem nos præmori vobis contigerit, omnia prædicta vobis obligata habeatis & teneatis, & omnes fructus, reditus & proventus integrè percipiatis: ita tamen quòd pro ſumptibus & alimentis veſtris habeatis & recipiatis quolibet anno de prædictis fructibus & reditibus duo millia librarum Turonenſium. Reliquam verò quantitatem dictorum fructuum & proventuum omnium habeatis & recipiatis vos & veſtri ſucceſſures in ſolutionem ſortis dotis veſtræ prædictæ. Quâ quidem dote vobis ſolutâ per perceptionem dictorum redituum & proventuum, vel per ſolutionem vobis vel veſtris factam ab heredibus noſtris, omnia prædicta caſtra, Comitatus, villæ, & omnia alia quæ vobis obligavimus pro dictâ dote veſtrâ, noſtris heredibus integrè revertantur.

Item ſi filii ex nobis & vobis procreati poſt mortem noſtram ſupereſſent, vos teneatis & habeatis prædictos Comitatus, caſtra & villas ſuperiùs vobis obligatas, & percipiatis integraliter omnes fructus, reditus & proventus ex eiſdem Comitatu, caſtris & villis provenientes pro ſumptibus veſtris, & filiorum nobis & vobis communium. Quos quidem filios manuteneatis & gubernetis, quouſque pervenerint ad ætatem viginti annorum; dum tamen vos ad ſecunda non convoletis vota. Poſtquàm autem filii pervenerint ad dictam ætatem viginti annorum, vos ex fructibus & proventibus prædictorum caſtrorum, Comitatûs & villarum habeatis dicta duo millia librarum quolibet anno, & reſiduum ipſorum redituum & proventuum recipiatis in ſolutionem dotis veſtræ prædictæ, ut ſuperiùs eſt dictum.

Et ut prædicta majori gaudeant firmitate; juramus per Deum & ejus ſancta quatuor Evangelia manibus noſtris corporaliter tacta, prædicta omnia & ſingola inviolabiliter obſervare, & non in aliquo contravenire.

Ad hoc nos Infans Jacobus filius prædicti domini Regis, de voluntate & aſſenſu ejuſdem domini Regis patris noſtri, gratis & conſultè & ex certâ ſcientiâ laudamus, approbamus & confirmamus omnia ſupradicta & ſingula, prout ſuperiùs continentur. Et ad majorem ſecuritatem promittimus & juramus per Deum, & ejus ſancta quatuor Evangelia manibus noſtris corporaliter tacta, quod nunquam contrà prædicta, vel aliqua de prædictis veniemus per nos, vel interpoſitam perſonam aliquo jure vel aliqua ratione.

Nos etiam Jacobus Dei gratiâ Rex Aragonum, Majoricarum & Valentiæ, Comes Barchinonæ & Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani, laudamus, approbamus, & confirmamus vobis prædictæ dominæ Conſtantiæ omnia ſupradicta & ſingula, prout ſuperiùs continentur. Et ut hæc majori gaudeant firmitate, promittimus vobis & juramus per Deum, & ejus ſancta quatuor Evangelia manibus noſtris corporaliter tacta, contrà prædicta vel aliqua prædictorum non veniemus, imò ea inviolabiliter obſervabimus. In hujuſmodi autem rei teſtimonium præſentem chartam ſigillo noſtro, & ſigillis dictorum Infantis Petri & Infantis Jacobi filiorum noſtrorum fecimus roborari. Datum apud Barchinonam pridie Idus Novembris, ano Domini milleſimo duceenteſimo ſexageſimo quarto.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragonum, Majoricarum & Valentiæ, Comitis Barchinonæ & Urgelli, ac domini Montiſpeſſulani, qui prædicta omnia laudamus, firmamus, & juramus.

Signum noſtri Infantis Petri filii Illuſtris Regis Aragonum ſupradicti, qui hæc omnia ſupradicta laudamus, firmamus, & juramus.

Signum Infantis Jacobi filii prædicti domini Regis Aragonum, qui hæc omnia ſupradicta laudamus, firmamus, & juramus.

Teſtes ſunt hujus rei Bernardus de Vico Judex ordinarius prædicti domini Regis in Gerundâ; Gerardus de Minoricâ Judex prædicti domini Infantis Petri; Gerardus de Boleis Notarius ejuſdem domini Infantis Petri; Guillelmus de Rocha-folio de Monteplano; & Guillelmus Draperii Sciptor prædicti Infantis Jacobi.

MMmm iij

Signum Petri Marci Notarii publici Barchinonenſis, qui in abſentiâ dominæ Conſtantiæ, de mandato domini Regis, & eorum Infantis Petri, & Infantis Jacobi, hæc ſcripſit & clauſit cum litteris appoſitis in lineâ xxiii. ubi ſcribitur, *Et locus de Pratis*, & cum litteris clauſis & emendatis in lineâ xxvi. ubi dicitur, *Supradictis*: Die & anno quo ſuprà.

An. MCCLXIV. *Fundatio Eccleſiæ ſancti Mauricii Silvanectenſis, facta à S.* LUDOVICO *Rege Francorum.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum ad decus & gloriam divini nominis ſacratiſſimam Agaunenſium Martyrum legionem, qui cum beato Mauricio mortem pro Chriſto ſuſcipere decreverunt, apud nos ſpecialiter honorari & cum dignâ coli reverentiâ cupientes, de precioſis corporibus eorumdem aliquid dudum deſideraſſemus habere, de illo videlicet ſacro theſauro Monaſterii ſancti Mauricii Agaunenſis, in quo ſanctorum Martyrum ipſorum corpora requieſcunt, ad nos in partes Franciæ deferenda, & ob hoc ſpeciales nuntios noſtros ad dilectos in Chriſto Abbatem & Conventum dicti Monaſterii miſiſſemus; iidem precibus noſtris favorabiliter annuentes plura nobis de ſacris corporibus antedictis conceſſerunt habenda, & in noſtrorum præſentiâ nuntiorum idem Abbas de theſauro prædicto quædam ſacra corpora, quæ à longis retrò temporibus cum magnâ diligentiâ ſervata fuerant in Monaſterio antedicto, reverenter aſſumſit, ac deinde Miſſarum celebratis obſequiis honorificè ſicut decet, aſſumptis ſecum quibuſdam Fratribus & Concanonicis ſuis unà cum nuntiis noſtris ad nos dirigens iter ſuum, ea nobis humiliter & honorabiliter attulit; & dum prope civitatem noſtram Silvanectenſem veniſſent, audito jucundo eorum adventu, cum eâ quâ tunc in tam brevi tempore potuimus comitivâ obviam eis proceſſimus, & ea proceſſionaliter in civitate prædicta recipi fecimus cum honore.

Cum autem Clerus & populus civitatis ejuſdem, qui proceſſioni interfuerunt, de tantis ſuſceptis muneribus largitori bonorum omnium devotas laudes & gratias in majori Eccleſiâ beatiſſimæ Virginis reddidiſſent, proceſſionaliter ea afferri fecimus, & in noſtram Silvanectenſem inferri capellam, ac deinde per aliquod temporis ſpatium in eâdem religioſè ſervari. Verùm cum tam modica capella ad tantas conſervandas Reliquias nobis minimè ſufficiens videretur, in quâ etiam in magnis ſolemnitatibus non valebant in noſtrâ præſentiâ competenter ut decet, obſequia celebrari divina, juxtà domum regiam Baſilicam ſeu capellam aliam fundandam duximus ampliorem in honore beatiſſimæ Virginis MARIÆ, & ſanctorum Martyrum prædictorum, & beati Mauricii ac ſociorum ejuſdem, ac juxtà eamdem Baſilicam ædificia Religioſis competentia conſtrui fecimus, & prædicta ſanctorum corpora reverenter, ut decuit, à modicâ capellâ priori ad illam de novo conſtructam fecimus apportari. Quæ quidem primâ die 1264.
Junii anno Domini MCCLXIV. dedicata fuit ſolemniter nobis præſentibus per dilectum & fidelem noſtrum Robertum Silvanectenſem Epiſcopum, adſtantibus pluribus aliis Epiſcopis, ac Clerici & populi multitudine copioſa.

Nos igitur ob devotionem præcipuam, quam ad ipſos Chriſti Martyres pretioſos habemus, Capellam ipſam noſtram propriam & heredum noſtrorum Regum Franciæ ſpecialiter reputantes, volumus & ordinamus quòd tredecim Canonici religionem & ordinem ſancti Auguſtini obſervantes, & Canonicorum ſancti Mauricii Agaunenſis habitum deferentes, quorum unus nomen & officium Prioris habeat, ibidem canonicè inſtituti, Deo & beatiſſimæ Virgini, ac ſanctis Martyribus antedictis religioſè, jugiter ac devotè ibidem debitum exolvant obſequium, & eorum unus Sacerdos exiſtens ſingulis diebus pro nobis quamdiù vixerimus, ac etiam poſt deceſſum noſtrum in perpetuum Miſſam de beatâ Virgine celebret, ad altare conſecratum in honore beatiſſimæ Virginis & Sanctorum omnium; & nihilominùs ad idem altare poſt deceſſum noſtrum omnidie ſimiliter pro nobis, dum tamen commodè poſſit fieri, Miſſam quæ pro fidelibus defunctis dicitur, exceptis diebus quibus non conſuevit prædictas Miſſas Eccleſia celebrare, nihilominùs etiam poſt deceſſum noſtrum ſingulis ſeptimanis pro nobis ſimiliter iidem Canonici celebrent Miſſam unam conventualem, quæ pro defunctis fidelibus celebratur ad majus altare, dum tamen Miſſa de conſueta propter hoc nullatenùs dimittatur, exceptis ſeptimanis Nativitatis, Reſurrectionis Domini, & Pentecoſtes. Hoc autem anniverſarium noſtrum videlicet Reginæ uxoris noſtræ Margaretæ, necnon inclytæ recordationis Regis Ludovici genitoris noſtri, Reginæ Blanchæ genitricis noſtræ, certis temporibus & diebus obitus ſingulorum celebrare ſolemniter teneantur.

In noſtro autem anniverſario pauperibus diſtributionem eleemoſynæ faciant in pecuniâ vel in pane, uſque ad ſummam quadraginta ſolidorum Pariſienſium. In ſingulis verò tribus uſque ad viginti ſolidos Pariſienſes, in pane vel in pecuniâ ſimiliter pauperibus erogabunt. In divinis autem officiis uſum quem Capellani noſtri Pariſienſes tenent, prædicti Canonici obſervabunt. Redditus verò & bona quæcumque ſibi tam à nobis quàm à quibuſcumque aliis collata, vel conferenda, ſeu ab ipſis impoſterum acquiſita vel acquirenda, per Abbatem ſancti Mauricii, vel alium ſeu alios quoſcumque de mandato vel auctoritate ipſius in aliquo diminui non poterunt in futurum, ſed in uſus Canonicorum ipſorum ſeu ſuſtentationem pauperum, vel utilitatem Eccleſiæ ſeu Capellæ prædictæ totaliter expendantur. Perſonas autem idoneas de aſſenſu & voluntate noſtrâ recipere poterunt in Canonicos & in Fratres, prædicti Abbatis vel ſucceſſorum ſuorum non exſpectato vel requiſito conſenſu. Præterea Canonicos jam receptos vel recipiendos in dicta Eccleſiâ ſeu Capella, ſeu aliquem ex eiſdem, præfatus Abbas vel ſucceſſores ſui abſque conſenſu Regio quâcumque de causa amovere non poterunt, ſeu ad locum alium deſtinare, niſi talis eſſet ibi Canonicus, qui ſine ſcandalo ordinis vel loci tolerari non poſſet ibidem.

Cum autem electus in Priorem confirmatus fuerit, nobis vel ſucceſſoribus noſtris Regibus Franciæ præſentabitur, à nobis vel ipſis ſucceſſoribus adminiſtrationem temporalium receptus, & juramentum nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus præſtare tenebitur, quòd fidelis erit nobis & ipſis, & quòd Reliquias, ornamenta & res alias ipſius Eccleſiæ vel Capellæ fideliter conſervabit tamquam res noſtras proprias, & Regum Francorum ſucceſſorum noſtrorum, quodque nullatenùs ea diminui patietur, ſeu aliàs transferri præter noſtrum vel ſucceſſorum noſtrorum ſpecialem aſſenſum.

Ordinamus inſuper & volumus, quòd in eâdem domo ſingulis diebus Quadrageſimæ & Adventûs Domini tredecim pauperes, & ſingulis reliquis die-

Digitized by Google

bus anni quinque paſcantur in prandio in pane & vino limphato, potagio & aliquo alio fercuio, tali, quale Priori videbitur bonum eſſe. Die verò Cœnæ Dominicæ laventur pedes tredecim pauperum, & eorum cuilibet dentur tres denarii: quòd ſi facultates eorum aut redditus augeantur, augeri volumus eorum eleemoſynas ſecundùm quod excreverint facultates, nec ob hoc tredecim Canonicorum numerus minuatur aliquateoùs aut decreſcat. Ingruente verò fame ſive cariſtiâ, tunc magis in eleemoſynis ſe effundant ſecundùm propriam facultatem.

Cæterum de Capellâ noſtrâ antiquâ beati Dionyſii, quæ eſt juxtà Cameram regiam, volumus & ordinamus quòd quandocumque cedente vel decedente Stephano Capello, qui nunc eam obtinet, ipſam vacare contigerit, redditus & proventus omnes ad eamdem Capellaniam ſpectantes in perpetuum habeant Prior & Canonici domûs ſancti Mauricii antedicti, & tunc unum recipiant & faciant novum Canonicum ultrà numerum ſupraſcriptum; ita quòd tunc ſint quatuordecim Canonici, & in dictâ Capellâ beati Dionyſii per unum ex ipſis Canonicis Sacerdotem, in perpetuum Miſſam faciant diebus ſingulis celebrari.

Nos autem intuitu divini amoris, & ob remedium animæ noſtræ, & animarum inclytæ recordationis Ludovici Regis genitoris noſtri, & Reginæ Blanchæ genitricis noſtræ, ac aliorum antecelſorum noſtrorum, donamus & concedimus in puram & perpetuam eleemoſynam Priori & Canonicis, Deo & beatæ MARIÆ & ſanctis Martyribus, in Capellâ noſtrâ prædictâ ſervientibus, & eorum ſucceſſoribus, locum ipſum & plateam in qua ſita eſt eadem Eccleſia, cum adjacentibus ædificiis, ſicut ipſa platea muris noſtris civitatis & caſtelli ex unâ parte clauditur, & ex aliâ ſicut eam à nobis acquiſitam poſſident Prior & Canonici memorati. Item terras, poſſeſſiones & redditus infraſcriptos, quorum de novo acquiſivimus per emptiones factas à perſonis inferiùs nominatis, videlicet terram quam emimus à Simone de Erqueri, Berthaudo de Pratis Militibus, ſitam apud Senceourt cum pertinentiis, obventionibus, & omnibus dictæ terræ adjacentibus, cum Alneto de Calceiâ, ſitis juxtà molendinum de Alneto, & domum quæ fuit ipſorum Militum, ſitam apud Clarum-montem. Item ea quæ nobis vendiderunt Nicolaus & Magiſter Guido de Pratis, videlicet quidquid habebant & poſſidebant in molendinis de Alneto ſitis juxtà villam de Senencourt, cum quodam pratello eiſdem molendinis adjacenti. Item quidquid habebat Reginaldus de Bargis Miles apud Senencuurt in Comitatu Claromontenſi, videlicet in terris, vineis, redditibus, cenſibus, obventionibus, & omnibus dictæ terræ adjacentibus. Item totam terram arabilem quam habebat & poſſidebat apud ſanctum Patutum Thomas Cornutus de Fontanis Miles, nobis venditam ab eodem, videlicet ſeptuaginta arpenta & dimidium terræ moventia à Joanne de Bariis Milite. Item triginta modios vini annui redditûs nobis venditos à Joanne de Piſſiaco, quos annuatim percipiebat & habebat ſuper clausâ vinearum noſtrarum apud Campanias in Comitatu Bellimontis. Item duas pecias terræ arabilis, octo arpenta, unum quarterium, decem & octo perticas continentes: quarum una pecia ſita eſt retrò domum Guilelmi de Mareſchis Militis, & altera pecia ſita eſt inter Percentum & Campanias juxtà terram quæ fuit Simonis dicti Sanxe: & unam peciam prati continentem duo arpenta, tria quarteria & undecim perticas, ſitam juxtà prata dominorum de Percento, nobis venditam à Simone dicto di Houdenc Armigero. Item decem & novem jornellos terræ arabilis vel circiter, videlicet decem contiguos terræ Domus Dei de Bellomonte ex unâ parte, & terræ Petri dicti Becquet ex alterâ, ſitos verſus haïam de Tilluel. Quatuor jornellos & dimidium ſitos *ès Ayons* de Bellomonte, & quatuor & dimidium ſitos ad ulmum de Meniſlio, nobis venditos à Joanne dicto Cbaug de Chambliaco, Michaële dicto Meſſent de Pontiſara, & Theophaniâ ejus uxore. Item centum & octo libras Pariſienſes annui redditûs, nobis venditas ab Auſello de Creſſoneſſart Milite & ejus uxore, in tranſverſo de domibus ſuper Sequanam, moventes à Gançone de Peſſiaco Milite.

Item omnes domos quas Joannes de Fayaco Miles, & Ælyda uxor ejus habebant & poſſidebant apud Silvanectum, nobis venditas, ſitas juxtà portam de caſtro ubi venditur panis, & quamdam turriculam ſitam ſuper muros prædictæ portæ, cum omnibus appenditiis dictarum domorum & prædictæ turriculæ, ſicut ſe comportant ante & retro. Quatuor libras & quindecim ſolidos Pariſienſes cenſuales ſuper domos Petri filii Simonis, & Renondi fratris ejus, vivarium ſitum juxtà fontem ſancti Reguli Silvanectenſis, cum quodam molendino contiguo prædicto vivario; & octodecim arpenta prati contigua vivario ſupradicto. Item quoddam clauſum vineæ, continens ſex arpenta vel circiter, quod fuit defunctæ Ermeſendis de Murato, ſitum juxtà vineam Joannis Luctatoris, & ſeptem quarteria terræ arabilis vel circiter, ſita juxtà dictum clauſum, moventia ab Eccleſiâ ſancti Reguli Silvanectenſis, nobis vendita ab exequutoribus Ermeſendis prædictæ. Item octo arpenta terræ arabilis vel circiter, ſita in territorio Silvanectenſi inter villam de Montibus & Barberiacum, contigua terris Epiſcopi Silvanectenſis ex unâ parte, & terris Joannis dicti Choiſel ſcutiferi, & Hugonis dicti Parvi ex alterâ, nobis vendita à Galeranno de Sotemont. Item octo arpenta terræ arabilis vel circiter, ſita juxtà ſtultitiam Buticulariorum, quæ terra priùs vocabatur vinea de Ulmo, nobis vendita à Petro de villa ſcabioſa Milite, & Ermengarde ejus uxore. Præterea donamus eiſdem viginti duos modios bladi annui redditûs ad menſuram Clarimontis, quos habemus in molendinis de Alneto ſupradictis. Item ſexdecim modios bladi quos habemus in minagio Silvanectenſi, perſolvendos bis terminis, videlicet medietatem in octavis Natalis Domini, & aliam medietatem in Octavis ſancti Joannis Baptiſtæ.

Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac regii nominis charactere inferiùs annotato fecimus communiri. Actum apud Criſpiacum anno Dominicæ Incarnationis MCCLXIV, menſe Martio, Regni verò noſtri anno tricelimo nono. Adſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Joannis Buticularii. Signum Alfonſi Camerarii. Signum Ægidii Conſtabularii. Data vacante Cancellariâ.

ROSTAGNI *de Podio-alto Codicillus.*

An. MCCLXV

Conſtituit duo anniverſaria quolibet anno celebrari in Monaſterio S. Andreæ Avinion. &c.

NOtum ſit cunctis, quòd anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quinto, videlicet quinto Calendas Februarii, regnante domino Philippo illuſtriſſimo Rege Francorum, ego ROSTAGNUS de Podio-alto Senior, conſiderans quod immolatio hoſtiæ ſalutaris eſt ſummum remedium animarum poſt exitum hujus vitæ, enim proceſſerim in diebus, in bonâ tamen diſpoſitione mentis & corporis, ordino & conſtituo pro remedio animæ meæ & parentum meorum, ut in

Monaſterio S. Andreæ, in cujus cœmeterio elegi ſepulturam, fiant qoolibet anno doo anniverſaria, & in quolibet celebrent decem vel duodecim Sacerdotes ad minus.

Quorum anniverſariorum unum fiat in die, quâ bonæ memoriæ filius meus Petrus de Podio-alto deceſſit, ſcilicet pro ipſo & pro Maria matre ejus quondam uxore meâ, & pro aliis de genere noſtro: alterum verò fiat in die quâ Dominus me migrare juſſerit ab hac luce, pro me & meis anteceſſoribus & amicis. Et volo quòd Prior Eccleſiæ S. Veredimii, qui nunc eſt vel qui pro tempore fuerit, habeat & poſſideat ferraginem meam, quæ eſt prope Sanctum Veredimium. Quæ dicta ferrago confrontatur ab Oriente cum quadam viâ publicâ, per quam itur ab Avinione verſùs Rupemmauram, &c. Et quod dictus Prior de proventibus dictæ ferraginis, quam ad uſum dictorum anniverſariorum deputo & aſſigno, procuret Conventum Monaſterii ſancti Andreæ prædicti, & alios qui celebrabunt in diebus anniverſariorum, ſicut eſt ſupradictum. Si verò Prior Eccleſiæ ſancti Veredimii qui nunc eſt vel qui pro tempore fuerit, erit negligens circà prædicta per me hic aſſignata, tunc volo quòd aliquis de propinquis meis cum voluntate & conſilio domini Epiſcopi Avinionenſis, qui pro tempore fuerit, poſſit recuperare dictam ferraginem, & de ejus proventibus teneatur complere & facere ſupradicta.

Per haoc autem ordinationem nolo quòd in teſtamento meo aliquid immutetur, ſed ratum maneat atque firmum, prout in quodam inſtrumento publico confecto per manum magiſtri Bertrandi Auri publici domini Regis Notarii, continetur.

Factum foit apud caſtrum de Podio-alro in camerâ dicti domini Roſtagni de Podio-alro Senioris.

Hujus rei teſtes fuerunt domnus Guillelmus de Remolinis Monachus ſancti Andreæ, domous Guillelmus Roſtagni Prior Eccleſiæ ſancti Veredimii, &c.

Et ego Bertrandus Aurus de Rupeforti publicus domini Regis Notarius, &c.

An. MCCLXV.

Declarat ac decernit Pontifex Regem Angliæ ac filium ejus Eadmundum Regni Siciliæ veros nuſquam fuiſſe poſſeſſores.

Litteræ CLEMENTEIS *Papæ IV.*

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Olim Regno Siciliæ ad diſpoſitionem & ordinationem Apoſtolicæ Sedis ad quam ſpecialiter pertinet, cum juribus, diſtrictibus & pertinentiis ſuis plenè ac liberè devoluto, ac Sede ipſâ circà ſtatum ipſius Regni ſollicitè cogitante, illuſque regimen alicui Catholico & devoto Principi cupiente committere, qui ad laudem Dei, honorem & pacem Eccleſiæ, ac tranquillitatem & profectum fidelium ipſius Regni ejus ſolio præſideret, tandem inter Sedem ipſam & cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum illuſtrem Regem Angliæ, de Regno ipſo in feudum dilecto filio nobili viro Eadmundo ejuſdem Regis nato, ſub certis conditionibus concedendo, habitus eſt tractatus. Et quia Rex ipſe multâ erga Romanam Eccleſiam devotione refulget, ſuumque genus fidei ſemper claruit puritate, providit tunc Sedes ipſa cum eodem Rege tractatum hujuſmodi conſummare. Unde relato & expoſito ex parte ipſius Eadmundi felicis recordationis Alexandro Papæ quarto prædeceſſori noſtro, quòd dilectus filius magiſter Albertus Notarius noſter, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, eidem Eadmundo & heredibus ſuis prædictoin Regnum Siciliæ, ac totam terram quæ eſt citrà Farum uſque ad confinia terrarum ipſius Eccleſiæ Romanæ cum omnibus juribus, honoribus, diſtrictibus & pertinentiis ſuis, (exceptâ civitate Beneventanâ, cum ipſios juribus & pertinentiis uoiverſis) in feodum de ſpeciali auctoritate & mandato felicis recordationis Innocentii Papæ quarti prædeceſſoris noſtri conceſſerat, ſalvis libertatibus & immunitatibus Eccleſiarum prædictorum Regni & terræ tam in electionibus, quàm in aliis ſpectantibus ad eaſdem.

Quodque idem Innocentius prædeceſſor conceſſionem hujuſmodi, ſupplendo defectum ſi quis in eâ fuerat, de plenitudine poteſtatis autoritate Apoſtolicâ coofirmarat, eidem Eadmundo Regnum & terram prædicta in feudum de novo cuocedens, prout in ſuis literis dicebatur plenius contineri: præfatus Alexander prædeceſſor, cooceſſionem & confirmationem hujuſmodi ſub conditionibus in privilegio Apoſtolico inde confecto expreſſis, ratas & gratas habens, ipſas de Fratrum ſuorum approbavit conſilio & aſſenſu, & ſub eiſdem conditionibus, illas auctoritate Apoſtolicâ innovans, Regnum & terram prædicta cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis, de Fratrum ipſorum conſenſu dicto Eadmundo ac ejus heredibus utriuſque ſexûs, in feudum, ſub eiſdem conditionibus perpetuò conceſſit, & etiam confirmavit. Reſervavit autem expreſsè in eodem privilegio ſibi, & in ſuâ voluntate [a] & poteſtate remanſit, dicere, pronuntiare, vel proferre in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, de conſilio, vel ſine conſilio Fratrum ſuorum, prædictis Rege & Eadmundo, ac alio etiam, quocumque cujus forſitan intereſſet, nequaquam vocatis, & abſque omni juris ſolemnitate approbationem, innovationem, conceſſionem & confirmationem hujuſmodi, quas præfatus Eadmundo & heredibus ſub certis conditionibus faciebat, vacuas omninò eſſe nullumque robur vel valorem habere, aut revocare, caſſare & irritare ipſas, & caſſas & irritas nuntiare, ſi memoratus Rex quaſdam ex dictis coonditionibus, ſtatutis terminis non impleret, ita quòd poſt hujuſmodi pronuntiationem ſeu irritationem vel dictum præfatæ approbationis innovatio, cooceſſio, & confirmatio, nullius eſſent vel haberentur efficaciæ vel momenti.

Et licet prædicta Sedes plurimùm affectaverit, adhibendo quam potuit diligentiam, quòd ipſius Regni negotium præfatis Rege ac Eadmundo proſequentibus illud, laudabiliter proficeret, & per illorum ſtudia & auxilia ſucceſſibus convaleſceret proſperis, & proceſſibus promoveretor optatis, idque diutiùs exuberante circà ipſos Apoſtolicâ gratiâ, non ſine innumeris & magnis diſpendiis, gravibuſque periculis, & dolendâ jacturâ ejuſdem negotii exſpectarit, eis tameo omninò deficientibus, nec opem aut operam promotioni dicti negotii præbentibus opportunam, neque conditiones adimplentibus ſupradictas, ipſum negotium ſperatis ſuffragiis non adjutum, & continuis impugnatum adverſis, profectum non habuit, ſed multis debilitatum defectibus periculosè languit, Eccleſiâ incurrente ac ſuſtinente per hoc maxima detrimenta.

Quia igitur manifeſtum eſt & notorium, prædictas non fuiſſe conditiones impletas, & liberum eſt oobis, & in noſtrâ voluntate ac poteſtate conſiſtit, eiſdem conditionibus non impletis, dicere, pronuntiare in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, de conſilio vel ſine conſilio Fratrum noſtrorum, prædicto Rege ac Eadmundo, & quocumque alio non vocatis, & abſque omni juris ſolemnitate præfatas approbationem, innovationem, conceſſionem & confirmationem vacuas prorsùs eſſe, aut revocare ipſas & irritas nuntiare, ſicut in ipſo Privilegio eſt expreſſum: Nos

a *in ſuâ voluntate*] In authentico adeò obliterati ſunt characteres ut non appareant.

habito

habito nihilominùs Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, auctoritate Apoſtolicâ ſententialiter dicimus, pronuntiamus & proferimus prædictas approbationem, innovationem, conceſſionem, & confirmationem vacuas eſſe omninò, nullumque robur vel valorem habere; ac revocamus, caſſamus & irritamus eaſdem, & caſſas & irritas nuntiamus, ita quòd deinceps nullius ſint vel habeantur efficaciæ ſeu momenti.

Memorata verò conceſſio, quæ de Regno & Terrâ præfatis à prædicto Notario, & ejuſdem conceſſionis confirmatio, ac nova de illis conceſſio, quæ à dicto Innocentio Papa de Fratrum ſuorum conſilio, nominato Eadmundo & ejus heredibus factæ fuiſſe dicuntur, in nullo ſibi prodeſſe, ac nullum conferre jus, nullamque utilitatem eidem præſtare poſſunt, nec ullum commodum, aut adminiculum vel favorem, cum ab eodem Notario talis conceſſio nunquam proceſſerit, & conſtet ipſum conceſſionem hujuſmodi non feciſſe. Nec prodeſt, nec juvat, ſi forſan hujus conceſſionis tenor ejuſdem Innocentii Papæ literis oſtendatur inſertus, qui facti non continet veritatem; inſertione hujuſmodi, quæ non ad publicationem, ſed ad confirmationem facta extitit, ad probationem minimè ſuffragante. Nec confirmatio & ſuppletio ipſius Innocentii Papæ, ſi ſequutæ fuerunt, potuerunt præbere conceſſioni, quæ reverà nequaquam præceſſerat nec facta fuerat, vim aliquam ſeu efficaciam vel vigorem: nec ſuo interventu efficere quòd falſum foret verum, vel id quod verè non erat, haberet eſſentiæ veritatem: ipſaque confirmatio & ſuppletio, ac prædicta ejuſdem Innocentii Papæ nova conceſſio invalidæ ſunt penitùs & manes, utpote nullam omninò habentes radicem, nec aliquod fundamentum. In iis enim hoc intendebat & agebat idem Innocentius, ut hujuſmodi proceſſum memorati Notarii firmiter roboraret, cui (cum nullatenùs interveniſſet) nullum profectò poterat dari robur, & quod fabricatur, cum ſtruitur vel componitur ſuper eo quod exiſtentiam nullam habet, ſolidum quidem & ſtabile non eſt, ſed inſtabile totaliter & infirmum. At etſi hujuſmodi prædicti Notarii conceſſio, ad quam de ſpeciali auctoritate ac mandato ejuſdem Innocentii proceſſiſſe aſſerior, facta fuiſſet, nihilominùs tamen vacua & inefficax prorsùs eſſet, cum conditiones apponendæ, quarum expreſſionem & declarationem idem Notarius in ipsâ conceſſione reſervaſſe arbitrio certarum dicitur perſonarum, expreſſæ vel declaratæ per ipſas perſonas non fuerint, nec poſſint amodo declarari, aliquibus perſonarum ipſarum de medio jam ſublatis, quibus & reliquis ſuperſtitibus quod ſimul id facerent fuerat reſervatum, & hoc ipſum de præfatâ novâ conceſſione ipſius Innocentii meritò dici poteſt, cum idem innovando præmiſſam ejuſdem Notarii conceſſionem, ſeu quæ priùs ille conceſſiſſe dicebatur, noviter concedendo, ab ipſius intentione Notarii quoad conditiones inferendas, minimè receſſerit, ſed fuerit eam potiùs proſequutus; quamvis & aliàs rationabiliter impugnetur, cum ſedes Apoſtolica in agendis tam arduis, multam ſervare conſueverit gravitatem, & ad conceſſiones rerum ſic grandium & ſublimium ſine maturo conſilio, & deliberatione ſolemni, ac expreſſo conſenſu Cardinalium non procedat.

Illa denique collatio ſive conceſſio, quam dictus Notarius quibuſdam à præfato Rege conſtitutis procuratoribus feciſſe dicitur, de jamdicto Regno tenendo in feudum à memorato Eadmundo ſub conditionibus per ipſum Notarium & quoſdam alios ordinandis, de quibus condictum extiterat, quorumque jam aliqui ſunt defuncti; adjecto in ipſa quòd ſi prædictus Innocentius Papa eam gratam & ratam haberet, & ex certâ ſcientiâ, literarum ipſius Notarii ſuper illâ confectarum tenorem de verbo ad verbum ſuis literis insereret, valida eſſet & firma, alioquin caſſa & irrita haberetur, & nullius eſſet omninò momenti, valorem non habet aliquem vel vigorem; præſertim quia conditiones ipſæ, nec ordinatæ poſtea fuerunt, nec poſſunt ulteriùs ordinari, ſicut ad irritationem alterius conceſſionis ſuperiùs eſt expoſitum. Nec apparet neque oſtenditur hujuſmodi collatio ſeu conceſſio per eumdem Innocentium confirmata: quare præmiſſa, etiam ſi fortè ipſa, vel aliqua ex eis apparere vel oſtendi contingeret, nullum prorsùs valorem nullamque firmitatem haberent, nec poſſent Eccleſiæ Romanæ circà liberam ipſius Regni diſpoſitionem inferre alicujus obſtaculi nocumentum.

Et quamquam felicis recordationis Urbanus Papa quartus prædeceſſor noſter, reſervatâ ſibi tractandi, diſponendi, & ordinandi de ipſo Regno cum quovis alio Principe, vel cum quâcumque aliâ perſonâ mallet, ſuâ & ejuſdem Eccleſiæ libertate, præfatos Regem & Eadmundum, de Fratrum ſuorum conſilio, auctoritate Apoſtolicâ per ſuas citaverit literas, ut ſi forſan in prædicto Regno per quamcumque conceſſionem ſive collationem, eis vel ipſorum alteri de prædicto Regno ab Apoſtolicâ ſede vel ejus Nuntiis ſeu Legatis factam, vel ex quâcumque aliâ cauſâ crederent ſe aliquod jus habere, infrà quatuor menſes à die receptionis literarum ipſarum; quos eis pro peremptorio aſſignavit termino, per ſe vel perſonas idoneas, de toto negotio ſufficienter inſtructas, cum omnibus juribus & munimentis ſuis Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent, propoſituri jus ſuum ſi quod ſe in prædicto Regno Siciliæ habere crederent, ac facturi de illo fidem plenariam, & juſtam ſententiam recepturi. Hujuſmodi tamen citatio, & talis cauſæ, vel quæſtionis ſuſpicio nequaquam impedire poſſunt ſuper ejuſdem Regni ordinatione ipſius Eccleſiæ libertatem; cum nec litigioſum factum ſit ipſum Regnum, de cujus profectò dominio inter petitorem & poſſeſſorem quæſtio non movetur, nec etiam rebus ſic ſe habentibus, ut nunc ſunt, inter eamdem Eccleſiam, & præfatum Regem Angliæ vel dictum Eadmundum ſuper ipſius Regni dominio lis poſſet inſtitui, ejuſdem Regni poſſeſſione nec apud nos, nec apud ipſos vel eorum alterum exiſtente, quæ ſicut jure cavetur, reali parit & parat adverſarium actioni: præſertim cum idem Urbanus, qui ſecurus & certus erat quòd de prædicto Regno liberè diſponere poterat, in hujuſmodi citatione, quæ de ipſius affluente gratiâ & benignitate proceſſit, libertatem tractandi, diſponendi, & ordinandi de ipſo Regno ſibi expreſsè curaverit reſervare.

Conſideratis itaque præmiſſis omnibus diligenter, & attentâ examinatione diſcuſſis, ac vigilanti ſtudio comprehenſis, necnon ſolerter Eccleſiæ Romanæ perquiſitis & inſpectis regeſtis, & ipſius Innocentii Papæ, ac prædicti Notarii proceſſibus ſuper eodem Regno circà prædictum Eadmundum habitis, perfectè viſis & examinatis, & intentè auditis dictis & aſſertionibus antiquorum ipſius Eccleſiæ Cardinalium; necnon & ipſius Notarii ac aliorum fide dignorum de ipsâ Eccleſiâ, qui de toto negotio & proceſſibus hujuſmodi plenam notitiam habuerunt; ac plenariè intellectis ipſius Eccleſiæ ſuper hoc validis munimentis, & penſatis vigilanter omnibus quæ in iis attendenda forent, & cognitâ pleniùs veritate, Auctoritate Apoſtolicâ, de Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu declaramus, manifeſtamus, notificamus, & denuntiamus, quòd licitum & liberum omninò eſt nobis & Eccleſiæ Romanæ de præfatis Regno Siciliæ & Terrâ, omnibuſque ſuis juribus, diſtrictibus & per-

tinentiis, quæ quidem ad nos & eamdem Eccleſiam ſpecialiter & plenariè ſpectant, diſponere, providere, ſtatuere & ordinare, quodque liberè ac plenè abſque omni ambiguitate, ſecura conſcientiâ poſſumus ipſa in feudum concedere, ac eorum regimen & gubernationem committere, prout nobis & ipſi Eccleſiæ placuerit, & viderimus expedire. Et quòd ſupradictus Eadmundus & præfatus Rex Angliæ, cui nulla unquam à ſede Apoſtolicâ, vel de ipſius mandato aut auctoritate, de ipſo Regno collatio vel conceſſio facta fuit, ſeu quævis alia perſona præter ipſam Eccleſiam in eiſdem Regno & Terra nihil penitùs juris habet. Nec ipſe Eadmundus, nec memoratus Rex pater ejus, nec aliquis alius poſſunt nos & eamdem Eccleſiam quomodolibet impedire, nec aliquod unquam interponere obſtaculum, quin de ipſis Regno & Terrâ pro noſtro beneplacito liberè ordinemus.

Ut autem hæc noſtra pronuntiatio, prolatio, revocatio, caſſatio, irritatio, & nuntiatio, ac declaratio, manifeſtatio, notificatio, & denuntiatio, illibatæ perpetuò maneant, & inconcuſſam ſemper obtineant firmitatem, eas in præſenti conſcribi & annotari paginâ fecimus, noſtrâ & Fratrum noſtrorum ſubſcriptionibus ad perpetuam memoriam roboratæ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ pronuntiationis, prolationis, revocationis, caſſationis, irritationis, & nuntiationis, ac declarationis, manifeſtationis, notificationis, ac denuntiationis, infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Ego Clemens Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Odo Tuſculanus Epiſcopus.

Ego Stephanus Prænestinus Epiſcopus.

Ego Frater Joannes Portuenſis & ſanctæ Rufinæ Epiſcopus.

Ego Radulfus Albanenſis Epiſcopus.

Ego Ancherus tituli ſanctæ Praxedis Preſbyter Cardinalis.

Ego frater Guido tituli ſancti Laurentii in Lucinâ Preſbyter Cardinalis.

Ego Guillelmus tituli ſancti Marci Preſbyter Cardinalis.

Ego frater Anibaldus Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſbyter Cardinalis.

Ego Riccardus ſancti Angeli Diaconus Cardinalis.

Ego Octavianus ſanctæ Mariæ in viâ latâ Diaconus Cardinalis.

Ego Joannes ſancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis.

Ego Ottobonus ſancti Adriani Diaconus Cardinalis.

Ego Jacobus ſanctæ Mariæ in Coſmydin Diaconus Cardinalis.

Ego Gottifridus ſancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis.

Ego Jordanus ſanctorum Coſmæ & Damiani Diaconus Cardinalis.

Ego Matthæus ſanctæ Mariæ in Portico Diaconus Cardinalis.

Actum Peruſii quarto Kalendas Martii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Clementis Papæ IV.

Anno MCCLXV. Summus Pontifex ſuo & Apoſtolicæ Sedis nomine

Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum jamdudum tractatum fuiſſet de Regno Siciliæ dilecto filio nobili viro Carolo Comiti Andegaviæ & Provinciæ ſub certis conditionibus concedendo, felicis recordationis Urbanus Papa quartus prædeceſſor noſter tractatum hujuſmodi plenâ voluntate reſumens, dilectum filium Magiſtrum Albertum Notarium noſtrum ad eumdem Comitem deſtinavit, certis conditionibus eidem Notario traditis, ſub quibus ſi Comes ipſe acceptaret eaſdem, dicti Regni collatio fieret, prout idem prædeceſſor de ſuorum Fratrum conſilio duceret ordinandum. Cumque ipſe Notarius ad eumdem perveniens Comitem, & ſuper ipſis conditionibus ſollicitè ac prudenter conferens, cum eidem domino prædeceſſori, quid ipſe Comes addi, quid minui, quid omninò tolli, quidque immutari vellet & peteret fideliter retuliſſet, idem prædeceſſor deliberatione cum Fratribus ſuis habitâ, quaſdam ſuper eiſdem conditionibus modificationes edidit, intendens per hoc ejuſdem Comitis ſatisfacere voluntati. Regnum Siciliæ Carolo Ande[...] Comiti Confert.

Sed hujuſmodi tractatu præcedente, contigit ipſum Comitem in Senatorem urbis eligi, & ad illius regimen evocari; & licet in eiſdem conditionibus contineretur expreſsè, quòd ſibi non liceret vel quòd non poſſet in Urbe ipſâ Senatoriam recipere dignitatem, & præfatus prædeceſſor diligenter attendens, quòd ſi prædictus Comes regimen ipſum taliter ſuſpiceret, jus Eccleſiæ Romanæ, ad cujus dominium dicta Urbs pleno pertinet, graviter læderetur, & volens indemnitati ejuſdem Eccleſiæ præcavere, ipſi Comiti ſpeciales ſuper hoc literas direxiſſet, idem tamen Comes Senatum ipſius urbis, ſeu dictum regimen recepit, contrà formam in ejuſdem litteris deprehenſam. Quod cum poſtmodum ad eorumdem prædeceſſoris & Fratrum notitiam perveniſſet, ipſi congruos exquiſivêre modos, certaſque perſcrutati ſunt vias, quibus idem Comes poſſet ſaltem ad tempus eodem uti Senatu, vel dictum regimen exercere: quod ad promotionem negotii præfati Regni multum ſibi valere poterat & prodeſſe, ita quod ipſo finito tempore dictum Senatum, vel regimen dimittere teneretur, ne generaretur præjudicium eidem Romanæ Eccleſiæ, quæ ſola in ſolidum dictæ urbis dominium ſibi juſtiſſimè vindicans, & non ſortis impatiens in hac parte ſuſtinere non poſſet ſine graviſſimo præjudicio & enormi jacturâ, ſive in perpetuum, ſive ad longum tempus quemquam inibi dominari.

Unde idem prædeceſſor dilectum filium noſtrum S. tituli ſanctæ Cæciliæ Preſbyterum Cardinalem pro prædicto ipſius regni negotio in Franciam, commiſſo ſibi plenæ legationis officio dirigens, & duas ſibi formas ſuper ejuſdem Senatûs articulo exprimens & exhibens, ut ſi prima dicto Comiti non placeret, ſaltem ſiſteret & quieſceret in ſecundâ, inter alia, continentia totum ipſum negotium præfato Cardinali impoſita & injuncta, commiſit eidem quòd poſtquàm tam ſuper dicti Senatûs capitulo, quàm ſuper quibuſdam conditionibus & modificationibus, ac cæteris aliis cum ipſo Comite concordaſſet, conſcriptis vel lectis omnibus in præſentiâ cariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Franciæ Illuſtris, poſſet idem Cardinalis dicto Comiti promittere ipſius prædeceſſoris & Eccleſiæ Romanæ nomine, quòd poſtquàm ſine gravi ſcandalo Eccleſiæ Gallicanæ de exhibendâ ipſi Comiti decimâ Eccleſiaſticorum proventuum quam petierat, ordinatum exiſteret & conceſſum, & negotium pro quo cariſſimus in Chriſto filius noſter Rex Anglorum Illuſtris, & Eadmundus natus ejus erant ipſius prædeceſſoris auctoritate citati, foret per Apoſtolicam ſedem deciſum, & pax inter cariſſimam in Chriſto filiam noſtram Margaritam Illuſtrem Reginam Francorum, & ipſum Comitem exiſteret reformata, vel ſaltem per eumdem Cardina-

lem, vel per alium, ſeu alios quos idem Rex Franciæ duceret deputandos, talis ſuper pace hujuſmodi tractatus procederet quo eſſet idem Rex Franciæ contentus, daretur ipſi Comiti ab eidem ſede præfatum Regnum Siciliæ cum juribus & pertinentiis ſuis, ſub conditionibus tractatis, & hinc inde firmatis ſeu acceptatis, non mutandis, nec augendis, vel minuendis in totum vel aliquam ſui partem, & de ſic dando ipſo Regno daret idem Cardinalis dicto Comiti ſuas litteras; ejuſdem Comitis litteris de ſic recipiendo præfato regno ab eodem Cardinale verſâ vice receptis. Finalem autem conceſſionem, & inveſtituram ejuſdem regni ſibi dictus prædeceſſor ſpecialiter reſervavit.

Præfatus verò Cardinalis tam ſuper dicto Senatûs articulo, quàm ſuper conditionibus & omnibus aliis cum ipſo Comite conveniens & concordans, fecit eidem Comiti de conferendo ſibi prædicto Regno Siciliæ promiſſionem nomine ipſius prædeceſſoris, & ejuſdem Eccleſiæ Romanæ juxtà præmiſſam ab eodem prædeceſſore traditam ſibi formam, eodem Comite promiſſionem de illo ſic recipiendo ſimiliter faciente, datis & receptis ſuper hoc litteris hinc & inde, prout in ipſis litteris dicitur plenius contineri.

Porrò dicto prædeceſſore interim viam univerſæ carnis ingreſſo, & nobis licet immeritis in Apoſtolatûs officio ſubſtitutis eidem, præfati Cardinalis & Comes tranſmiſſis propter hoc ſolemnibus nuntiis, nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum de prædictâ decimâ exhibendâ in ſubſidium negotii jam juxtà ipſius prædeceſſoris intentionem & votum ordinatum exiſteret, & circà præfatæ pacis tractatum idem Cardinalis juxtà beneplacitum præfati Regis Franciæ proceſſerit, cujus in hoc dictus voluit prædeceſſor conſiderari & inſpici voluntatem: præmiſſum negotium, pro quo jam dictus Rex Angliæ & Eadmundus citati fuerant per definitivam ſententiam decidere, ac ad perfectionem & conſummationem præfati negotii Regni Siciliæ procedere curaremus.

Nos autem & fratres noſtri ſuper iis attentè penſantes, & ſollicitè conferentes, comperimus eumdem prædeceſſorem prædictis Regi Angliæ & Eadmundo ſuas litteras deſtinaſſe, per quas inter alia ipſos, reſervatâ ſibi tractandi, diſponendi & ordinandi de ipſo negotio cum quovis alio Principe, vel cum quacumque alia perſonâ mallet, ſuâ & Romanæ Eccleſiæ libertate, de Fratrum ſuorum conſilio Apoſtolicâ auctoritate citavit, ut ſi forſan in prædicto Regno Siciliæ per conceſſionem factam eidem Eadmundo à felicis recordationis Alexandro Papa IV. prædeceſſore noſtro, ſeu pro quâcumque aliâ collatione ſeu conceſſione, ſi quam ipſis vel eorum alteri de ipſo Regno ab Apoſtolicâ ſede, vel ejus Nuntiis ſeu Legatis factam forte aſſererent, vel ex quâcumque alia causâ crederent ſe aliquod jus habere, quatuor menſes à die receptionis litterarum ipſorum computandos, quos eis pro peremptorio aſſignavit termino, per ſe, vel perſonas idoneas de toto negotio ſufficienter inſtructas, cum omnibus juribus & munimentis eorum Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent propoſituri jus ſuum, ſi quod ſe in prædicto Regno Siciliæ habere confiderent, ac facturi de ipſo fidem plenariam, & juſtam ſententiam recepturi. Expreſsè prædicens, & apertè prænuntians, quòd ſive comparerent, ſive non, ipſe extunc ad jus prædictæ Eccleſiæ declarandum, & perpetuum ſilentium iis quos in eodem Regno Siciliæ jus non habere conſtaret imponendum, & ad pronuntiandum, diſcernendum, & ſtatuendum quidquid ſuper hoc eidem Eccleſiæ, ipſiuſque honori ac libertati ſuadente juſtitiâ expedire videret, conſtanter procederet, eorum abſentiâ non obſtante.

Comperimus inſuper præfatas litteras fuiſſe dictis Regi Angliæ & Eadmundo per venerabilem Fratrem noſtrum Archiepiſcopum Cuſentinum, quem idem Urbanus prædeceſſor propter hoc ſpecialiter ad ipſos direxerat, præſentatas. Conſtitit etiam nobis, quòd ipſi nec intrà terminos, nec in termino, nec etiam poſt terminum comparuerunt apud ſedem Apoſtolicam per idoneos procuratores, ſeu perſonas ſufficienter inſtructas, propter quod forſitan videbatur quòd contumaces exiſterent, noſque procedere in negotio eis ſic abſentibus ſine juris offenſione poſſemus.

Sed ad defenſionem ipſorum non inconvenienter dici poterat, quòd etiamſi nullam habebant excuſationem abſentiæ, debebat tamen à nobis propter ſubſequutum dicti prædeceſſoris qui eos citaverat obitum, novum emanare citationis edictum; cum jure civili ſic cautum, quòd licet ab anteceſſore impletus ſit numerus edictorum, ſolet tamen unum dare ſucceſſor. Quod ſi jure urgente judices alii obſervant, multo magis Romanum decet obſervare Pontificem, cujus extenſior debet eſſe humanitas, ſicut liberior eſt poteſtas; ut in quo eſt plenitudo auctoritatis, ſit & manſuetudinis amplitudo. Id quoque in eorum munimen non incongruè veniebat, quòd hujuſmodi peremptorii dilatione pendente, cum adhuc tantum reſtaret de tempore quod citatis ad veniendum ſufficere fortè poterat vel mittendum, gravis & amara turbatio in Angliâ ſupervenit, prædicto Rege Angliæ, ac dilecto filio nobili viro Eduardo ejus primogenito à ſubditis ſuis hoſtiliter ſubactis, & miſerabiliter ac ignominioſè tractis. Et licet dictus Eadmundus citrà mare commorans in poteſtatem hoſtium non devenerit, tamen filius familiâs & minor annis perſonam non habuit in judicio exiſtendi, nec eidem ſuus pater aſſiſtere potuit ſuâ per ſuos libertate privatus: quare non immeritò videbatur, quòd neuter poſſet de jure contumax judicari.

Super iis igitur plenâ diſcuſſione præmiſsâ, & habito Fratrum noſtrorum conſilio, ad hujus deciſionem negotii per prolationem diffinitivæ ſententiæ, cum id fieri non valeret conſiderato ſtatu in quo eſt abſque manifeſtâ juſtitiæ læſione, non duximus procedendum. Sanè nobis & eiſdem Fratribus circà præfati Regni Siciliæ negotium inſtanter vigilantibus, & anxiè cogitantibus ſuper ipſo, cum promiſſio à præfato Cardinali memorato Comiti de illo ſibi conferendo facta, nobis ad præmiſſam deciſionem, ut dictum eſt non procedentibus, minimè poſſet inſpectâ formâ quam eidem prædicto Cardinali Urbanus Papa ſuper hoc dederat adimpleri, & ſi contingeret præfatos Regem Angliæ, & Eadmundum de novo, vel iteratò citari, multæ confuſioni ex hujuſmodi dilatione ſubderetur negotium, magnaque ipſi Comiti & Eccleſiæ Romanæ in tantâ expectatione diſpendia, & gravia ipſius Eccleſiæ fidelibus pericula imminerent; viam aliam breviorem & expeditam providâ deliberatione prælegimus, per quam faciliùs & meliùs ad complementum eodem negotio procedente, ipſius Eccleſiæ ac dicti Comitis honori & commodo, & bono fidelium ipſorum ſtatui provideretur efficaciùs & utiliùs, & ingruentia damna & diſcrimina pleniùs & ſalubriùs vitarentur. Recenſentes itaque ac relegentes tractatus multiplices inter ipſam Eccleſiam, & prædictos Regem Angliæ & Eadmundum ſuper eodem Regno habitos, & proceſſus ejuſdem Eccleſiæ circà illos, plenè invenimus & apertè vidimus & cognovimus, quòd ipsâ Eccleſiâ ejuſdem Regis fide ſincerâ & clarâ devotione penſatâ, volente ipſum in ſuo filio magnificè honorare, ac in ejuſdem Regni negotio aliis Catholicis Principibus anteferre, ſupradictus Alexander Papa relato & expoſito ſibi ex parte præfati Eadmundi, quòd prædictus No-

tarius, tunc Apoſtolicæ ſedis Legatus, ipſi Eadmundo & heredibus ſuis dictum Regnum Siciliæ in feudum de ſpeciali auctoritate & mandato felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædeceſſoris noſtri conceſſerat: quodque idem Innocentius conceſſionem hujuſmodi, ſupplendo defectum, ſi quis in eâ fuerat, auctoritate Apoſtolicâ confirmavit, eidem Eadmundo Regnum prædictum in feudum de novo concedens, prout in ſuis dicebatur litteris contineri, conceſſionem & confirmationem hujuſmodi ſub conditionibus in privilegio Apoſtolico inde confecto expreſſis approbavit de Fratrum ſuorum conſilio & aſſenſu, & ſub eiſdem conſiderationibus illas innovans; Regnum prædictum dare Fratrum ipſorum conſenſu dicto Eadmundo, & ejus heredibus in feudum ſub eiſdem conditionibus perpetuò conceſſit, & etiam confirmavit. Reſervavit autem expreſsè in eodem Privilegio ſibi, ac in ſuâ voluntate & poteſtate remanſit, dicere, pronuntiare, vel proferre in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, de conſilio, vel ſine conſilio Fratrum ſuorum, prædictis Rege & Eadmundo, ac alio etiam quocumque, cujus forſitan intereſſet nequaquam vocatis, & abſque omni juris ſolemnitate, approbatione, innovatione, conceſſione, & confirmatione hujuſmodi, quas præfatis Eadmundo & heredibus ſub certis conditionibus faciebat, vacuas omninò eſſe nullumque robur vel valorem habere; aut revocare, caſſare & irritare ipſas, & caſſas & irritas nuntiare, ſi memoratus Rex quaſdam ex dictis conditionibus ſtatutis terminis non impleret. Ita quòd poſt hujuſmodi pronuntiationem, ſeu irritationem vel dictum, præfatæ approbatio, innovatio, conceſſio & confirmatio nullius eſſent vel haberentur efficaciæ vel momenti.

Unde nos quia manifeſtum eſt & notorium prædictas non fuiſſe conditiones impletas, utentes libertate ac poteſtate in ipſo Privilegio per dictum Alexandrum Papam eidem Romanæ Eccleſiæ reſervatâ, ſententialiter pronũtiavimus, habito nihilominùs Fratrũ noſtrorum conſilio & aſſenſu, prædictas approbationem, innovationem, conceſſionem, & confirmationem vacuas eſſe omninò, nullumque robur vel valorem habere: ac revocavimus, caſſavimus & irritavimus ipſas, & caſſas & irritas nuntiavimus, ita quòd nullius de cætero efficaciæ haberentur.

Advertimus inſuper, & liquidò novimus, quòd ejuſmodi conceſſio, quæ de Regno ipſo à prædicto Notario, & ejuſdem conceſſionis confirmatio, ac nova de illis collatio, quæ à dicto Innocentio Papa de fratrum ſuorum conſilio, nominato Eadmundo & ejus heredibus factæ fuiſſe dicuntur, nullum omninò valorem, nullamque firmitatem habebant, cum Eccleſiæ Romanæ diligenter perquiſitis & inſpectis regeſtis, & ipſius Innocentii Papæ, ac prædicti Notarii proceſſibus ſuper eodem Regno circà prædictum Eadmundum habitis, perfectè viſis & examinatis, & intentè auditis & comprehenſis dictis & aſſertionibus antiquorum ipſius Eccleſiæ Cardinalium, necnon & ipſius Notarii ac aliorum fide dignorum de ipſâ Eccleſiâ, qui de toto negotio, & proceſſibus hujuſmodi plenam notitiam habuerunt; ac plenariè intellectis ipſius Eccleſiæ ſuper hoc validis monimentis, & conſideratis ac diſcuſſis vigilanter omnibus, quæ in iis attendenda & diſcutienda forent, clarè patuerit, & conſtiterit manifeſtè certis, vivis, & efficacibus rationibus, quòd hujuſmodi conceſſio, confirmatio & collatio, etiam ſi fortè ipſas, vel aliquas, ſeu aliqua ex eis apparere vel oſtendi contigeret, in nullo ipſi Eadmundo prodeſſe, ac nullum conferre jus, nullamque utilitatem eidem præſtare poſſent, nec ullum commodum, aut adminiculum, vel favorem, tamquam vacuæ penitùs & inanes, nec poſſent eidem Eccleſiæ circà liberam ipſius Regni diſpoſitionem inferre alicujus obſtaculi nocumentum. Sed neque prædicta quæ à præfato Urbano Papa emanavit citatio, nec illius cauſæ vel quæſtionis ſuſpicio, cujus fuit deciſio poſtulata, impedire poſſunt ſuper hoc ipſius Eccleſiæ libèrtatem, cum nec litigioſum factum ſit ipſum Regnum, de cujus profectò dominio inter petitorem & poſſeſſorem quæſtio non movetur, nec etiam rebus ſic ſe habentibus ut nunc ſunt inter eamdem Eccleſiam & præfatum Regem Angliæ, vel dictum Eadmundum ſuper ipſius Regni dominio lis poſſet inſtitui, de ejuſdem Regni poſſeſſione, nec apud nos nec apud ipſos, vel eorum alterum exiſtente, quæ ſicut jure cavetur, reali parit & parat adverſarium actioni: præſertim cum idem Urbanus, qui ſecurus & certus erat quòd de prædicto Regno liberè diſponere poterat, in hujuſmodi citatione, quæ de ipſius affluente gratiâ & benignitate proceſſit, libertatem tractandi, diſponendi & ordinandi de ipſo Regno ſibi expreſsè curaverit reſervare. Propter quod nos conſideratis præmiſſis omnibus diligenter, & cognitâ pleniùs veritate, auctoritate Apoſtolicâ, de Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu declaravimus, quòd licitum & liberum omninò erat nobis & Eccleſiæ Romanæ, de præfato Regno Siciliæ, omnibuſque ſuis juribus, diſtrictibus & pertinentiis, quæ quidem ad nos & eamdem Eccleſiam ſpecialiter & plenariè ſpectant, diſponere, providere, ſtatuere ac ordinare, quodque liberè ac plenè abſque omni ambiguitate, ſecurâ conſcientiâ poteramus illud in feudum concedere, ac ejus regimen & gubernationem committere, prout nobis & ipſi Eccleſiæ placeret & expediens videretur, & quod ſupradictus Eadmundus & præfatus Rex Angliæ, cui nulla unquam à ſede Apoſtolicâ, vel de ipſius mandato aut auctoritate de ipſo Regno collatio, vel conceſſio facta fuit, ſeu quævis alia perſona præter ipſam Eccleſiam in eodem Regno nihil penitùs juris habebat; nec prædictus Eadmundus, nec memoratus Rex pater ejus, nec aliquis alius poterant nos & eamdem Eccleſiam quomodolibet impedire, nec aliquod unquam interponere obſtaculum, quin de ipſo Regno liberè ordinaremus pro noſtræ beneplacito voluntatis.

Ut ergo diuturni tractatus inter eamdem Eccleſiam & præfatum Comitem ſuper memorato Regno Siciliæ habiti fine laudabili concludantur; dilatione ac tarditate repulſis, quæ ſuſpenſionis diſpendio damnificantes negotia eorum effectum ſubvertere, ac evacuare profectum, ad ſalutarem conſummationem eorumdem tractuum noſtrum animum firmiter dirigentes, de Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu dicimus, diffinimus, & ordinamus, præfati Regni Siciliæ negotium, in perſonâ ejuſdem Comitis, ut infrà dicitur, fore complendum, & acceptatâ ab ipſo ordinatione à nobis factâ ſuper Senatûs articulo, quæ inferiùs inſeritur, & factis & impletis per eum quæ habentur in illâ; necnon & acceptatis aliis, quæ in hac paginâ continentur, & ſuper acceptatione ejuſmodi exhibitis ab eodem Comite ſuis patentibus, & authenticis litteris, totum tenorem ipſius paginæ continentibus, præfato Cardinali, vel alii perſonæ, quam ad hoc duxerimus deputandam, dictum Regnum eſſe concedendum eidem ſub conditionibus inferiùs annotatis; ipſumque vocandum, & certum ſibi terminum fore præfigendum à nobis, quem ex nunc ei aſſignamus, videlicet feſtum beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli primò venturum, ut ipſe infrà eumdem terminum perſonaliter ad Apoſtolicam ſedem perveniens, de manibus noſtris, ſi nos propitiante Deo vivos invenerit, alioquin de manu illius quem nobis in Apoſtolatûs officio invenerit

ſubſtitutum, aut à Collegio Cardinalium prædictæ Romanæ Eccleſiæ, ſi, quod abſit, fortè vacaret, recipiat ſub ipſis conditionibus dictum Regnum, ut ſic in omni eventu, ſive videlicet tunc prout Domino placuerit vixerimus ſive non, perficiatur in perſona ejus præfatum negotium, & ipſius Regni conceſſio ſibi fiat, obtineatque in hoc ſui deſiderii complementum.

Super prædicto ejus Senatûs articulo plurimum meditantes, & quid ſupradicto Comiti, quid ipſi Eccleſiæ, quidque præfati Regni negotio circà illum potiùs expediret ſatagentes diſcernere, ac quid utilius cuique foret eligere cupientes, in eo conſiderationis noſtræ defiximus oculum, & judicium deliberationis firmavimus, quod decentius & melius pro ſingulis Apoſtolicâ providentiâ ſuadente cognovimus, & illud tamquam convenientius duximus ordinandum. Conſulentes & providentes per hoc ſaluti & honori ejuſdem Comitis, & in nullo ipſius profectibus & utilitatibus detrahentes, ac ipſum perfectiùs dirigentes negotium, & firmiùs ſolidantes. Ceterum volumus & decernimus, quòd eodem Comite acceptante prædicta, & ſicut præmiſſum eſt ſuas ſuper hoc litteras concedente, ac veniendi ad prædictam Sedem iter arripiente præfatus Cardinalis de proventibus prædictæ decimæ quos collegit vel colliget, congruum ei ſubſidium tribuat, & contrà Manfredum quondam principem Tarentinum, & Saracenos Luceriæ per terras ſuæ Legationis verbum Crucis prædicet, & faciat prædicari. Ut autem hæc noſtra diffinitio & ordinatio, & hoc noſtrum decretum, ac alia præmiſſa illibata perpetuò maneant, & inconcuſſam ſemper obtineant firmitatem, ea in præſenti conſcribi & annotari paginâ fecimus, noſtrâ & Fratrum noſtrorum ſubſcriptionibus, noſtrâque Bullâ, & eorumdem Fratrum ſigillis ad perpetuam memoriam roborata.

Summus Pontifex conditiones Carolo Comiti Andegav. ob collatum ipſi Regnum Siciliæ imponit.

I. Conditiones autem ſunt hæ: Civitas Beneventana, quam hactenùs Romana Eccleſia ſibi retinuit, & in ſuum domanium & dominium cum omnibus juribus & pertinentiis retulit, & totum tenementum civitatis ejuſdem cum finibus ejus antiquis, eidem Eccleſiæ & in ejus proprietate liberè remanebit, nullo jure ipſi Comiti, vel cuicumque alii de Regno prædicto ibi retento, ſeu quomodolibet reſervato. Fines autem ſeu termini territorii ſeu diſtrictûs aut tenimenti civitatis ejuſdem, cum de illis ad præſens conſtare non poſſet, tempore quo tractatus ſive negotium conſummandum erit, per aliquas deputandas ad hoc perſonas idoneas diſtinguentur.

II. Idem autem Comes, & ſui in Regno Siciliæ heredes, in dictâ civitate & ejus territorio ac pertinentiis ſuis, quæ ipſi remanebunt Eccleſiæ, vel in urbe, ſeu in Campaniâ vel Maritima, ſive in Ducatu Spoletano, aut in Marchiâ Anchonitanâ, vel in Patrimonio Beati Petri in Tuſciâ, ſeu in aliis quibuſcumque Terris aut domaniis, ſive feudis ipſius Eccleſiæ ubilibet conſtitutis ex ſucceſſione vel legato, aut venditione ſive donatione, aut alio quocumque jure vel titulo ſeu contractu, nihil unquam ſibi acquirent vel vindicabunt, ſeu poterunt acquirere vel quomodolibet vindicare: & nihil unquam recipient. habebunt vel retinebunt, ſeu poterunt recipere, habere, vel etiam retinere, ac nullam poteſtariam ſeu Capitaniam, vel Rectoriam, nullumque alium honorem, nullamque dignitatem, ſeu poteſtatem Senatoriam, vel quamcumque aliam aut adminiſtrationem, vel commendam, nec quodcumque aliud officium recipient, ſeu recipere poterunt, habebunt ſeu retinebunt, vel habere ſeu retinere poterunt in eiſdem. Hoc autem intelligimus de illis heredibus ipſius Comitis, qui eidem Comiti in dicto Siciliæ Regno ſuccedent. Nolumus enim quòd delictum aliorum heredum qui ſuccedent ei in Comitatibus & aliis Terris ſuis, in pœnam heredis qui eſt ei ſucceſſurus in dicto Regno, aliquatenùs extendatur. Ne verò hujuſmodi alii heredes ipſius Comitis contrà ea quæ in iſto continentur articulo, aliquo forſan tempore venire præſumant, acquirendo vel vindicando, aut recipiendo, vel habendo ſeu retinendo ſibi aliquid in terris in articulo ipſo expreſſis, vel recipiendo, habendo ſeu retinendo in eiſdem terris poteſtariam ſeu capitaniam, vel aliquid aliud de iis, quæ in articulo continentur eodem; ſic ſuper hoc duximus providendum, ut videlicet nulli etiam hujuſmodi aliorum heredum ejuſdem Comitis ullo unquam tempore liceat ſibi quidquam in eiſdem terris acquirere ſeu vindicare, recipere, habere, vel etiam retinere, aut recipere, vel habere, ſeu retinere poteſtariam, ſeu Capitaniam, vel Rectoriam, aut aliquid aliud ex iis quæ, prout dictum eſt, in eodem articulo pleniùs exprimuntur. Quicumque autem ipſorum ſecùs præſumſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat, nec ipſe, nec ejus poſteri in perpetuum poſſint in eodem Regno ſuccedere, ſi eis in caſu aliquo hujuſmodi ſucceſſio deferretur, ſed ab illâ repellatur omninò, & nihilominùs ille qui tunc ejuſdem Regni gubernaculis præſidebit, Romano Pontifici contrà eum potenter aſſiſtere teneatur.

Item, pro prædictâ civitate Beneventanâ hac vice reficiendâ per Beneventanos, exponet per ſeptennium pro lignaminibus omnia nemora ipſius Regni & terræ quæ eſt citrà Farum uſque ad confinia terrarum Romanæ Eccleſiæ, & omnem materiam ad ædificia oportunam, puta lapides, arenam quæ puteolana vocatur, cæmentum & ſimilia, ſine præjudicio juris ſingularium perſonarum ad unam dietam prope Beneventum. Præſtabit quoque ipſis Beneventanis ſecuritatem per totum Regnum & terram prædictam, niſi in terrâ ſuâ de novo delinquant, propter quod ad ipſum de jure juſtitia pertinebit. Privilegia etiam dictæ civitati à Regibus & Principibus conceſſa, illibata ſervabit. Omnia ſtatuta per quemdam Fredericum olim Romanum Imperatorem, ſeu quoſcumque alios Reges Siciliæ facta contra libertatem civitatis ejuſdem, revocabit, & in omnibus, & per omnia quæ libertatis fuerint cæteris Regnicolis parificabit eamdem, nec aliqua ſtatuta ſeu aliquas leges condet in poſterum, per quæ dictæ civitati directè vel indirectè poſſint præjudicia generari, & pro Apoſtolicæ ſedis & beati Bartholomæi Patroni civitatis ejuſdem reverentiâ, fidantias ab omnibus remitti faciet, & remittet eiſdem. Fidantiarum autem remiſſio, eſt conceſſio libertatis, ut cives Beneventani poſſint liberè proprias vineas & terras excolere, ipſarumque fruges & fructus recolligere, ac eaſdem vineas & terras vendere, & de ipſis pro ſuâ voluntate diſponere ſine aliquâ exactione, vel munere, vel etiam datione. III.

Item, totum ejuſdem Regni reſiduum perpetuò concedetur in feudum eidem Comiti, & heredibus ſuis ex eo legitimè, ſicut infrà dicitur, deſcendentibus ſub infrà ſcriptis & ſuprà ſcriptis conditionibus, quæ prout competet in conceſſionis Privilegio exprimentur. Ita videlicet quòd, ſi in ejus vel heredum ipſorum obitu legitimum, prout ſubſequitur, heredem, ipſos, quod abſit, non habere contigerit, Regnum ipſum ad Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem liberè revertatur. Si enim Comes ipſe Regnum à nobis receperit, deſcendentes per rectam lineam ex eodem & ipſius heredibus Siciliæ Regibus mares & feminæ, in eodem Regno ſuccedent; ſic tamen quòd de liberis duobus maribus, in eodem gra- IV

du per eamdem lineam concurrentibus primogenitus, & de duabus feminis primogenita, & de mare & feminâ in eodem gradu ſimiliter concurrentibus, maſculus omnibus aliis præferatur.

Si verò eumdem Comitem, quod abſit, ſine liberis ex eo legitimè deſcendentibus mori contigerit, poſſit ei in Regno & terrâ prædictis ſuccedere dumtaxat nobilis vir Alfonſus Comes Pictavenſis, germanus ejuſdem. Et ſi dictus Alfonſus eidem Carolo non ſuperviveret, poſſit ei ſuccedere unus ex filiis Ludovici Illuſtris Regis Franciæ, videlicet major natu poſt illum qui ſuccedet in Regno Francorum: & hæc gratia vel ſucceſſio tam ex parte ipſius Caroli, quàm ex parte illorum erit tantummodo perſonalis, ita ſcilicet quòd ad alterum filiorum vel heredum ipſius Alphonſi, ſi Alphonſum ipſum præmori Carolo prædicto contigerit, hujuſmodi ſucceſſio ſe extendet. Sed hujuſmodi major natu ſuccedet in Regno Siciliæ & Terrâ prædictis. Similiter etiam nullus filiorum vel heredum ipſius majoris natu, ſi idem major natu præfato Carolo non ſupervixerit, hujuſmodi ſucceſſionem habebit; ſed Regnum Siciliæ ac terra prædicta ad Rnmanam Eccleſiam, ejuſque diſpoſitionem liberè devolventur. Si verò Alphonſum & majorem natu prædictos præmori Carolo præfato contigerit, nullus alius ipſi Carolo ſine liberis ex ipſo legitimè deſcendentibus decedenti in eiſdem Regno & terrâ ſuccedet, ſed liberum erit eidem Romanæ Eccleſiæ de ipſis Regno Siciliæ ac Terrâ diſponere juxtà ſuæ beneplacitum voluntatis. Si autem prædictos Alphonſum & majorem natu poſt ſucceſſionem hujuſmodi, aut eorum heredes ſine liberis ex ipſis legitime deſcendentibus mori contigerit, Regnum Siciliæ & Terra prædicta ſimiliter ad eamdem Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem liberè revertentur. Sed ſi aliquem de aliis ſucceſſoribus ejuſdem Comitis Regem vel Reginam Siciliæ, ſine legitimâ prole ſui corporis mori contigerit, in futurum ſuccedent eidem, ſervatis gradibus ſi ſuperſtites fuerint, hæ perſonæ, videlicet Regis vel Reginæ ſine prole legitimâ ſui corporis decedentis frater, vel ſoror, ac collaterales ſuperiores mares & feminæ, ut puta patrui & avunculi, amitæ & materteræ, & ſurſum uſque ad quartum gradum, duntaxat illis collateralibus, quos prædictus Comes habet ad præſens, & habebit dum vixerit, & qui poſt ejus obitum ex eiſdem forſitan orientur, exceptis: collaterales etiam inferiores ſuccedent ſimiliter mares & feminæ, utpote nepus, vel neptis ex fratre vel ſorore, & inferius uſque ad eumdem tantummodo quartum gradum. Quod autem de feminis rectæ lineæ ac collateralium ſuperiùs eſt expreſſum, intelligendum eſt tam de nuptis, quàm etiam de innuptis, dummodo nuptæ ſint fidelibus & Eccleſiæ devotis; & ſicut inter has perſonas gradus ſervari volumus, ut ſcilicet prior gradus poſteriori gradui præferatur, ſic & in eodem gradu pluribus concurrentibus priorem natu poſteriori, & marem feminæ in hujuſmodi ſucceſſionibus volumus anteferri. Perſonarum autem hujuſmodi nulla ſuperſtite, Regnum ipſum, ſicut prædicitur, ad Romanam Eccleſiam & ejus diſpoſitionem liberè revertatur.

V. Item, pro toto generali cenſu ipſorum Regni & terræ, octo millia unciarum auri ad pondus ipſius Regni in feſto beati Petri ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipſi Romano Pontifici, & Romanæ Eccleſiæ annis ſingulis perſolventur. Si verò idem Comes, vel ejus in dicto Regno heredes, quocumque termino non ſolverint integrè cenſum ipſum, & exſpectati per duos menſes terminum ipſum immediatè ſequentes, de illo ad plenum non ſatisfecerint, eo ipſo erunt excommunicationis vinculo innodati. Quòd ſi in ſecundo termino & infrà ſubſequentes duos menſes eumdem cenſum ſine diminutione qualibet oon perſolverint; totum Regnum Siciliæ ac tota terra prædicta Eccleſiaſtico erunt ſuppoſita interdicto. Si verò nec io tertio termino nec infrà duos menſes proximos plenam ſatisfactionem illius ejuſdem cenſûs ſibi duxerint conſulendum, ita quòd tranſactis eodem tertio termino, & duobus proxime ſequentibus menſibus non ſit de octo millibus hujuſmodi primi termini ipſi Eccleſiæ integrè ſatisfactum, ab eiſdem Regno & terrâ ipſorumque jure cadant ex toto, & Regnum & terra ad Romanam Eccleſiam integrè ac liberè revertentur. Si autem de cenſu octo millium unciarum hujuſmodi primi termini infrà dictos tertium annum, & duos ſubſequentes menſes plenariè ſatisfecerint, nihilominus ſemper pro ſingulis octo millibus unciarum ſingulorum terminorum, ſi ſimili modo in eorum ſolutione ceſſaverint, vel illa non ſolverint, ſimiles pœnas incurrent, ſalvis aliis pœnis & proceſſibus, quæ vel qui de jure inferri & haberi poterunt per Romanum Pontificem in hoc caſu.

Item, poſtquàm dictus Comes præfatum Regnum vel tantum de ipſo acquiſiverit & habuerit, quòd VI
etiam ſi aliquæ civitates, vel munitiones, aut aliqua alia loca ipſius Regni adhuc ei rebellia fuerint, reputetur & poſſit ipſius regni Rex & dominus reputari, ſolvet Romanæ Eccleſiæ quinquaginta millia marcarum ſterlingorum per certos & diverſos terminos ad hoc ſtatuendos, tempore quo erit tractatus ve negotium conſummandum. Quòd ſi dictus Comes in hujuſmodi terminis illa non ſolverit, liberum erit Romano Pontifici contrà ipſum Comitem pro ſingulis terminis ad pœnas ſpirituales procedere, prout ſibi videbitur expedire. Cum tamen negotium quod agitur Deo dante feliciter conſummari contigerit, nos petitionem Comitis ſuper remittendis ſibi eiſdem quinquaginta millibus Marcarum factam, ex parte ſaltem aliquâ, de quâ Comes ipſe nobis ad gratias teneri debeat, audiemus.

Item, in quolibet triennio dabit Rex Romano VII.
Pontifici unum palafridum album & pulchrum & bonum, in recognitionem veri dominii eorumdem Regni & Terræ.

Item, quandocumque Romanus Pontifex, qui VIII.
pro tempore fuerit, aſſeruerit vel dixerit Romanam Eccleſiam indigere, ita quòd ſuper indigentiâ hujuſmodi ipſius Romani Pontificis ſimplici verbo ſtetur, idem Comes, vel ejus in dicto Regno heredes requiſiti ab eo ad Urbem, in Campaniam, in Maritimam, in Patrimonium beati Petri in Tuſciâ, Ducatum Spoletanum, Marchiam Anconitanam, & in præmiſſam civitatem Beneventanam, ac ejus territorium & pertinentias quæ remanebunt Eccleſiæ, & in omnes alias terras ipſius Eccleſiæ per Italiam, trecentos milites equis & armis benè ac decenter munitos & paratos, ita quòd unuſquiſque ipſorum habeat quatuor equitaturas vel tres ad minus, in obſequium & ſubſidium Eccleſiæ prædictæ tranſmittent, per tres menſes integros in ipſius vel dictorum in Regno heredum ſumptibus & ſtipendiis, ſemel tamen in anno in ſervitio eidem Eccleſiæ moraturos. Menſibus ipſis à die quo iidem milites terram ſui dominii, vel fines ſui diſtrictûs egreſſi fuerint, per vulgares diætas & ſolitas computandis. Quòd ſi maluerit Eccleſia eâdem ingruenti neceſſitate, ſuper quâ ſtetur verbo Romani Pontificis, ut eſt dictum, navali juvari exercitu, prædicti milites debitâ taxatione, ac recompenſatione præhabitâ in navale ſtolium commutentur.

Item, tam ipſe quàm ſui in Regno heredes nobis, noſtriſque ſucceſſoribus canonicè intrantibus, IX

& Eccleſiæ Romanæ ligium homagium facient, & juramentum fidelitatis præſtabunt, ac hujuſmodi homagium facere, & juramentum fidelitatis præſtare ſecundùm formam inferiùs annotatam, ſi Romanus Pontifex in Italiâ fuerit, intrà ſex menſes, ſi verò eum extrà Italiam eſſe contigerit, intrà annum, poſtquàm Regni dominium adepti fuerint, teneantur; & ſingulis ipſis ſucceſſoribus, & eidem Romanæ Eccleſiæ renovabunt tam ipſum homagium, quàm hujuſmodi juramentum. In optione autem & beneplacito erit Romanæ Eccleſiæ, ipſum & heredes ſuos vocare ad præſtandum perſonaliter juramentum fidelitatis, & ligium homagium Romano Pontifici & eidem Eccleſiæ, dummodo ad hoc ſibi tutum locum ſtatuant & aſſignent, vel aliquem Cardinalem ipſius Eccleſiæ, ſeu alium, qui vice Romani Pontificis juramentum juxtà eamdem formam & homagium recipiat, deſtinare.

X. Item, dictus Comes & ejus in Regno heredes Regnum & Terram præfata nullatenùs divident, ſed ſemper illa unus tantùm ſub ipſis conditionibus immediatè ac in capite à Romana tenebit Eccleſiâ, & tam idem Comes, quàm ipſius in ipſo Regno heredes nobis, & ſucceſſoribus noſtris canonicè intrantibus, & Eccleſiæ Romanæ ligium homagium facient, & fidelitatis juramentum præſtabunt in hunc modum.

Ego . . . . . plenum & ligium vaſſallagium faciens Eccleſiæ pro Regno Siciliæ, & totâ Terrâ quæ eſt citrà Farum uſque ad confinia terrarum ipſius Eccleſiæ, exceptâ civitate Beneventanâ cum toto territorio & omnibus diſtrictibus, & pertinentiis ſuis, (& exprimentur limites territorii, pertinentiarum, & diſtrictuum civitatis Beneventanæ) ab hac horâ inantea fidelis & obediens ero beato Petro, & domino meo Pontifici, ſuiſque ſucceſſoribus canonicè intrantibus, ſanctæque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant aut membrum, aut capiantur malâ captione: conſilium quod mihi credituri ſunt per ſe, aut nuntios ſuos, ſive per litteras ad eorum damnum, me ſciente, nemini pandam, & ſi ſcivero fieri, vel procurari ſive tractari aliquid, quod ſit ad ipſorum damnum, illud pro poſſe impediam, & ſi impedire non poſſem, illud eis ſignificare curabo. Papatum Romanum, & Regalia ſancti Petri tam in Regno Siciliæ & terrâ prædictis quàm alibi exiſtentia, adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum ac recuperandum, & recuperata manutenendum contrà omnem hominem. Univerſas & ſingulas conditiones contentas in Apoſtolico Privilegio ſuper ipſorum Regni & terræ conceſſione confecto, ac omnia & ſingula quæ continentur in eodem Privilegio, plenariè adimplebo, & inviolabiliter obſervabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa, ſic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

XI. Itrm, ipſi ac ſinguli ſui in dicto Regno heredes Romano Pontifici, & ſingulis ſucceſſoribus homagium præſtabunt, juramentum fidelitatis jurabunt, ſe ad hoc ſpecialiter obligantes, quòd nunquam per ſe, vel alios ſeu quocumque modo procurabunt ut eligantur, vel nominentur in Regem vel Imperatorem Romanum vel Regem Teutoniæ, ſeu dominum Lombardiæ, aut Tuſciæ, vel majoris partis earumdem Lombardiæ vel Tuſciæ; & ſi electionem vel nominationem ad Imperium vel ad Regnum Romanum, ſeu ad Regnum Theotoniæ, aut ad dominium Lombardiæ, vel Tuſciæ, ſeu majoris partis earum de ipſis celebrari contigerit, nullum hujuſmodi electioni, vel nominationi aſſenſum præſtabunt, nec intromittent ſe ullo modo de regimine ipſius Imperii, vel Regni Romani, ſeu Regni Theotoniæ aut Lombardiæ ſeu Tuſciæ, vel majoris partis earum, à quocumque horum nominati fuerint vel electi. Quòd ſi ipſe vel aliquis ſuorum in regno heredum, ſtudentibus & procurantibus eis ad Imperium ipſum, ſive ad dictum Regnum Romanum, ſeu Regnum Theotoniæ, aut dominium Lombardiæ ſeu Tuſciæ, vel majoris earum partis electi vel nominati fuerint, ſi hoc verum & manifeſtum fuerit; aut ſi poſt talem electionem vel nominationem de Imperii vel Regni Romani, ſeu Regni Theotoniæ aut Lombardiæ, ſeu Tuſciæ, vel majoris ipſarum partis regimine ſe manifeſtè intromiſerint, eo ipſo à jure prædictorum Regni Siciliæ & Terræ cedant ex toto, ipſaque prorſus amittant, & eadem Regnum & Terra ad Romanam Eccleſiam liberè devolvantur. Si autem electioni vel nominationi factæ non procurantibus ipſis, aut procurantibus conſenſerint, & ut huic electioni ſeu nominationi vel juri omninò renuntient, & quòd de Imperio, ſeu de aliquo alio præmiſſorum, ad quod electi ſeu nominati fuerint ſe nullatenùs intromittant, moniti, intrà quatuor menſium ſpatium poſt monitionem hujuſmodi, tali electioni, ſeu nominationi, vel juri non renuntiaverint, vel de ipſo Imperio ſeu aliquo præmiſſorum ad quod electi vel nominati fuerint ſe intromiſerint quoquo modo, ex hoc ſint eiſdem Regno Siciliæ ac Terra, & eorum omni prorſus jure privati, & ut dictum eſt, eadem Regnum & Terra ad Romanam Eccleſiam liberè devolvantur. Si verò ad ipſum Comitem, vel ejus in eodem Regno heredes non poterit commodè talis monitio pervenire, ſuper quo utique impedimento, videlicet quod moneri commodè nequeant, credetur & ſtabitur aſſertioni Romani Pontificis, ſive dicto: ſufficiet prævia ſuper hoc ipſius Romani Pontificis monitio publica & ſolemnis; ita quòd ſi infrà ſex menſes poſt illam renuntiaverint, aut de Imperio, ſeu de aliquo alio prædictorum ad quod electi, ſeu nominati fuerint, ſe quomodolibet intromiſerint, cadant ex hoc omni jure ipſorum Regni & Terræ, & Regnum & Terra ipſa ad Romanam Eccleſiam liberè devolvantur.

Cæterum ſi contigerit aliquem de ſuis heredibus qui deberet in prædictis Regno Siciliæ & Terrâ ſuccedere, in Regem, vel Imperatorem Romanum, ſeu Regem Teotoniæ, vel dominum Lombardiæ, aut Tuſciæ, ſeu majoris partis eorum nominari, ſeu eligi, vel aſſumi, nullatenùs poſſeſſionem eorumdem Regni Siciliæ ac Terræ nanciſcatur vel habeat, nec ſe de illorum curâ ſeu dominio, & regimine per ſe, vel per alios aliquatenùs intromittat, niſi prius Imperio, vel Regno Romano ſeu Regno Teotoniæ, aut dominio Lombardiæ, vel Tuſciæ, ſeu majoris earum partis ad quodcumque horum electus, nominatus fuerit vel aſſumptus, & omni juri competenti ſibi in illis omninò renuntiet, & illorum regimen nec de jure, nec de facto illud gerens vel retinens, omninò dimittat, ipſum nullo unquam tempore reſumpturus: alioquin cadat ab omni ſucceſſione ac jure, quæ in Regno Siciliæ ac Terrâ prædictis ſibi competerent ipſo facto, ita quòd tales Regnum Siciliæ ac Terrâ ad Romanam Eccleſiam, ejuſque diſpoſitionem plenè ac liberè devolvantur. XII.

Quòd ſi non exſtantibus maſculis femina in eiſdem Regno & Terrâ ſucceſſerit, illa Regi vel Imperatori Romano, ſeu in Regem vel Imperatorem Romanum electo, aut Regi, vel electo in Regem Teotoniæ, ſeu domino Lombardiæ, vel Tuſciæ, aut majoris partis earum, ſeu electo ad earum dominium nunquam matrimonialiter copuletur; & ſi contrarium fecerit, eo ipſo cadat à Siciliæ Regno & Terrâ prædictis, maneatque prorſus ipſorum jure privata, ipſis Regno & Terrâ ad eamdem Eccleſiam XIII.

devolutis. Si autem ipſe vel aliquis ſuorum in Regno heredum contrà hæc venerint, eo ipſo excommunicati, & inſuper labe ac reatu perjurii reſperſi & notati exiſtant.

XIV. In hujuſmodi quoque juramento addetur expreſsè, quòd nullo unquam tempore Regnum ſeu Imperium Romanum, aut Regnum Teotoniæ, vel dominium Lombardiæ ſive Tuſciæ, ſeu majoris earum partis, aut eaſdem Lombardiam vel Tuſciam, vel majorem partem ipſarum per ſe, vel per alios ſeu alium occupabunt, capient, vel acquirent, aut ſibi aliàs quomodolibet vindicabunt; & ſi ſecùs fecerint, ſimiles ſecundùm præſcriptam formam pœnas incurrant.

Quod autem dicitur de majori parte dominii Lombardiæ, ſive Tuſciæ, intelligitur ſcienter; ſi verò ignoranter, eam ad mandatum Eccleſiæ dimittere teneantur, & ſi eam Eccleſiâ mandante dimittant, non incidant in pœnam in iſto articulo & conſimilibus conſtitutam. Si verò moniti non dimittant, remaneat pœna prout eſt in hoc articulo, & aliis conſimilibus conſtitota.

XV. Quòd ſi fortè in poſterum Regem Siciliæ contingat in Imperatorem eligi, poſtquàm Regni fuerit poſſeſſionem adeptus, non tranſeat ad Imperium, alioquin in pœnas incidat in hoc articulo & aliis ſimilibus comprehenſas. Quòd ſi Regni poſſeſſione prædicti nondum agnitâ ſeu obtentâ, in Imperatorem electus tranſire voluerit ad Imperium, in manu priùs Romani Pontificis, vel illius quem ad hoc idem Pontifex duxerit deſtinandum, filium ſuum ſucceſſurum in Regno cujuſcumque fuerit ætatis, emancipet, & Regno renuntiet, nihil juris in eo retinens clam vel palam, nec cujuſlibet etiam poteſtatis, nec ipſum filium ad ſervitium vel ſubſidium aliquod faciendum juramento vel voto, ſtipulatione vel pacto ſibi vel ſucceſſoribus ſuis adſtringat; ſicque factus filius ſui juris, ab eodem Romano Pontifice, vel alio deſtinato ab ipſo protinùs inveſtiatur de Regno, ad cujus Regis ſucceſſionem ſi fortè decederet ſine liberis, nullo unquam tempore pater veniat Imperator exiſtens. Sed ſi Imperio & omnibus quæ ad Imperium pertinent idem pater renuntiare voluerit, & Regno tantùm eſſe contentus, poſt renuntiationem hujuſmodi ad illius ſucceſſionem liberè admittatur; & tunc ab ipſo Romano Pontifice, vel alio deſtinato ab eo, inveſtituram recipiat Regni ejuſdem. Quòd ſi dictus filius ſic ad Regnum aſſumptus, major annis decem & octo fuerit, liberè adminiſtret, ſed quamdiù minor exſtiterit, tam ipſe, quàm Regnum ipſius in cuſtodia Romanæ Eccleſiæ maneat, donec Rex ipſe impleverit ſupradictam ætatem, fructibus & obventionibus Regni, ex quibus ſumptus neceſſarii faciendi pro ejuſdem Regni cuſtodiâ deducantur, Regi conſervandis eidem, & lucro alterius, ratione ipſius cuſtodiæ, non ceſſuris. Quæ verò de filio dicuntur, ut ei videlicet Regnum poſſit ſub obſervatione præmiſsâ à patre ad Imperium tranſeunte dimitti, de filiâ etiam duximus concedendum. Et ſi Rex non habens filios in Imperatorem electus, ad Imperium tranſire voluerit, & de perſonis quas ſupradiximus liberis non exſtantibus in Regno poſſe ſuccedere aliqui ſuperſtites fuerint, quæ de filio & filiâ prærordinavimus, obſerventur in illis, excepto emancipationis articulo quæ in ſolis illis procedere poterit, quæ capaces emancipationis exiſtent ratione patriæ poteſtatis.

XVI. Declaramus etiam quòd ſi Regi Siciliæ ſine filio decedenti ſuperſtes ſit filia vel mulier alia, quæ juxtà præfatam formam debeat ad hujuſmodi ſucceſſionem admitti, quæ Imperatori dum ipſe Rex viveret fuerat deſponſata, vel nupta, non ſuccedat in Regno, & ſi Regno ſibi delato Imperatori nupſerit, cadat protinùs ab eodem, niſi vir ejus Imperio prorſùs renuntians, Regno ſolummodò ſit contentus. In primo autem caſu repulſis filiâ & aliâ prædictâ, ad perſonas illas ſervatis gradibus Regnum perveniat, quas prænotavimus in Regno poſſe ſuccedere, ſi Regi præmortuo liberi non ſuperſint. In ſecundo autem caſu, Regnum ipſum ad Romanam Eccleſiam devolvatur.

Item, ſi fortè deficientibus maſculis contigerit feminam innuptam in Regno ſuccedere, illa maritabitur perſonæ quæ ad ipſius Regni regimen & defenſionem exiſtat idonea, Romani Pontificis priùs ſuper hoc conſilio requiſito; nec nubet niſi viro Catholico, & Eccleſiæ Romanæ devoto; & ſi contrà hoc fieret, licebit Romano Pontifici contrà ipſam ad privationem prædictorum Regni & Terræ ſine figurâ judicii, & abſque omni juris ſolemnitate in quacumque ætate filia ipſa conſiſtet, procedere, ſi hoc ei videbitur expedire. XVII.

Item, in Regnum & Terram prædicta nullus ſuccedet, qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus. XVIII.

Item, Regnum Siciliæ & Terra prædicta Imperio nullomodo ſubdentur, ſeu ſibi ullo unquam tempore in eâdem perſonâ quomodolibet unientur, & præciſè ſuper hoc articulo tam per pœnas ſpirituales, quàm alias cautiones cavebitur, juxtà Eccleſiæ voluntatem; cum prorſùs intentionis ſit Romanæ Eccleſiæ, ut Regnum & Terra prædicta nullo unquam tempore Imperio uniantur, ut ſcilicet unus Romanorum Imperator & Siciliæ Rex exiſtat. Quod autem circà unionem ipſorum Regni & Terræ cum Imperio dicimus, hoc ipſum circà unionem eorumdem Regni & Terræ cum Regno Romano, aut Regno Teotoniæ, ſeu cum Lombardiâ vel Tuſciâ, ſive cum majori parte ipſarum Lombardiæ vel Tuſciæ intelligimus, & volumus eſſe dictum. XIX.

Item, ſi ipſe vel ſui in Regno heredes prædictam civitatem Beneventanam, territorium & pertinentias ejus quæ remanebunt Eccleſiæ, vel aliquam partem eorum, aut Campaniam vel Maritimam, ſeu urbem vel Ducatum Spoletanum, aut Marchiam Anconitanam, ſive patrimonium beati Petri in Tuſciâ, aut alias quaſcumque terras Romanæ Eccleſiæ ubilibet conſtitutas occupaverint, vel occupari fecerint, aut ſuper iis offenderint, vel moleſtaverint Eccleſiam, ſeu fecerint moleſtari; & poſtquàm ſuper hoc à Romano Pontifice moniti, & requiſiti fuerint, vel ſi commodè moneri, aut requiri nequiverint, juxtà ipſius Romani Pontificis aſſertionem, vel dictum, poſtquàm de hoc ipſe publicè ac ſolemniter eos monuerit, infrà tres menſes non reſtituerint integrè omnia occupata, eo ipſo ab eorumdem Regni Siciliæ & Terræ jure cadant totaliter, ipſaque Regnum & Terram prorſùs amittant, & hæc ad Romanam Eccleſiam liberè devolvantur. Quòd ſi etiam reſtituerint occupata, nihilominùs ad plenum de univerſis injuriis, & damnis illatis ad mandatum ejuſdem Romani Pontificis ſatisfacere teneantur. Alii quoque heredes ipſius Comitis, videlicet qui in Regno ſuccedent eidem, occupare, vel facere occupare eaſdem terras Romanæ Eccleſiæ, ſeu moleſtare, aut moleſtari facere ſuper illis eamdem Eccleſiam non attentent, quodque illi qui ſecùs attentaverint, præmiſſas pœnas (ut videlicet eo ipſo ſint excommunicati, & tam ipſi quàm eorum poſteritas in perpetuum ad ſucceſſionem prædicti Regni, ſi in aliquo fortè caſu eadem ſucceſſio devolveretur, ad illos nullatenùs admittantur) incurrant. Et quòd Rex Siciliæ qui tunc erit teneatur aſſiſtere Romano Pontifici contrà ipſos, prout ſuperiùs eſt expreſſum. XX.

XXI. Item, omnibus Eccleſiis tam Cathedralibus quàm aliis regularibus & ſæcularibus, necnon & omnibus Prælatis & Clericis, ac univerſis perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & Religioſis, & quibuſlibet Religionis locis plenariè dimittentur, & reſtituentur integrè omnia bona eorum immobilia à quibuſcumque ablata, vel occupata ſint, & per quoſcumque detineantur. Mobilia verò quæ extant & poterunt inveniri, ſimili modo reſtituentur eiſdem: hæc autem reſtitutio fiet abſque contradictione ſeu difficultate quâlibet, ſicut nanciſcentur prædictorum Regni Siciliæ ac Terræ poſſeſſionem: hoc modo ſcilicet quòd ſtatim in illâ parte ipſorum Regni & Terræ, quæ ſibi obediet, reſtitutio ipſa fiat, ipſaque poſtmodum ſucceſſivè conſummabitur, ſicut eidem Regnum habebuntur & terra. Ne autem ſuper iis rebus reſtituendis ingeri poſſit aliqua difficultas, deputabuntur à Romano Pontifice aliqui viri diſcreti, ad quorum mandatum & arbitrium jurium, & rerum immobilium & mobilium quæ extant reſtitutio plena fiat; ita quòd ea de quorum dominio vel proprietate, ſeu poſſeſſione notorium fuerit, ad eorum mandatum & arbitrium mox reddentur. In dubiis verò, per ipſos de plano & abſque judicii ſtrepitu veritas diligentiùs inquiretur. Sufficiet autem vocari Camerarium vel Procuratorem, ſeu Ballivum, in cujus juriſdictione vel Balliviâ ſeu territorio bona de quibus agetur conſiſtent, ad videndum jurare teſtes qui in hujuſmodi inquiſitione deponent.

XXII. Item, omnes Eccleſiæ tam Cathedrales, quàm aliæ Regulares & ſæculares, necnon & omnes Prælati & Clerici ac univerſæ perſonæ Eccleſiaſticæ ſæculares, & Religioſæ, ac quæcumque Religionis loca cum omnibus bonis ſuis in electionibus, poſtulationibus nominationibus, proviſionibus, & omnibus aliis plenâ libertate gaudebunt, nec ante electionem, ſive in electione, vel poſt Regius aſſenſus, vel conſilium aliquatenùs requiretur. Quam utique libertatem ipſe, & ſui in Regno heredes ſemper manutenebunt & conſervabunt, & manu teneri & conſervari facient ab omnibus ſubditis ſuis; dictæque Eccleſię, ac perſonæ utentur liberè omnibus bonis & juribus ſuis, ſalvo ei & ſuis in Regno heredibus jure patronatûs in Eccleſiis, in tantum quantum in hac parte patronis Eccleſiarum Canonica inſtituta concedunt, ubi antiqui Reges Siciliæ hujuſmodi jus patronatûs in ipſis Eccleſiis habuerunt. Omnes etiam cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes liberè, & abſque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur, & ventilabuntur coram Ordinariis & aliis Eccleſiaſticis judicibus, & terminabuntur per eos. Et ſi ad ſedem Apoſtolicam ſuper hujuſmodi cauſis appellari contigerit, tam appellantes, quàm appellati ad eamdem venire Sedem pro appellationum proſequutionibus liberè & abſque inhibitione aliquâ permittentur. Sacramenta verò fidelitatis præſtabuntur ſecundùm antiquam & rationabilem conſuetudinem, prout canonica inſtituta permittunt, ab illis Eccleſiarum Prę-latis, quorum prædeceſſores antiquis illa Siciliæ Regibus præſtiterunt; ab illis autem Prælatis & Eccleſiis, qui Regalia, ſive temporalia bona tenent, ſi qui tamen ſunt qui hujuſmodi bona teneant à domino Regni & aliis dominis temporalibus, & qui ratione hujuſmodi bonorum ab antiquo conſueverunt Regibus & ipſis dominis temporalibus ſervitia exhibere; hujuſmodi honeſta & antiqua ſervitia eis ſecundùm rationabilem & antiquam conſuetudinem, & ſicut inſtituta patiuntur Canonica impendentur, ſalvâ ſemper circà Eccleſias Cathedrales, & alias Regulares, & ſæculares, ac perſonas & loca Eccleſiaſtica, tam in faciendis proviſionibus, & electionibus confirmandis, quàm in omnibus quibuſcumque aliis Romani Pontificis & Eccleſiæ Romanæ juriſdictione, ac auctoritate plenariâ & liberâ poteſtate.

XXIII. Item, revocabit omnes conſtitutiones, ſeu leges per prædictum Fr. vel per Reges Siciliæ, ſive per Conradum ipſius Fr. filium, aut Manfredum quondam Principem Tarentinum, qui de facto Regnum ipſum detinet occupatum, editas contrà Eccleſiaſticam libertatem: nec ſtatuta, vel conſtitutiones aliquas edet, aut etiam promulgabit per quæ juri, vel libertati Eccleſiæ derogetur.

XXIV. Item, Comes promittet, quòd nullus Clericus vel perſona Eccleſiaſtica eorumdem Regni & Terræ in civili, vel criminali cauſâ convenietur coram judice ſæculari, niſi ſuper feudis judicio petitorio conveniatur civiliter; ſed omnes Eccleſiæ, ac perſonæ Eccleſiaſticæ omnimodè erunt liberæ, & in nullo Regi vel Principi ſubjacebunt.

XXV. Item, nullas tallias, vel collectas imponet Eccleſiis, Monaſteriis, Clericis, & viris Eccleſiaſticis, vel rebus eorum.

XXVI. Item, in Eccleſiis vacantibus Rex nulla habebit Regalia, nulloſque fructus, reditus & proventus, nullas etiam obventiones, ac nulla prorſus alia percipiet ex eiſdem, cuſtodiâ earumdem Eccleſiarum interim liberâ remanente penes perſonas Eccleſiaſticas, juxtà Canonicas ſanctiones.

XXVII. Item, Comites, Barones, Milites, & univerſi homines totius Regni, & Terræ prædictæ vivent in eâ libertate, & habebunt illas immunitates, illaque privilegia, ipſiſque gaudebunt quas & quæ tempore claræ memoriæ Guillelmi ſecundi Siciliæ Regis, & aliis antiquis temporibus habuerunt.

XXVIII. Item, omnes exules Regni Siciliæ & Terræ prædictæ, cujuſcumque conditionis exiſtant, ad mandatum Eccleſiæ reducentur in Regnum & Terram prædictam, ipſiſque de bonis, & juribus eis debitis reſtitutio plena fiet. In hujuſmodi autem reſtitutione ſecundùm præſcriptam formam in capitulo de bonis Eccleſiarum reſtituendis contentam, tam in notoriis, quàm in dubiis procedetur.

XXIX. Item, nullam confœderationem, ſeu pactionem, vel ſocietatem cum aliquo Imperatore, vel Rege, ſeu Principe vel Barone, Sarraceno, Chriſtiano, vel Græco, aut cum aliquâ Provinciâ, ſeu civitate, aut communitate, vel loco aliquo contrà Romanam Eccleſiam, vel in damnum Eccleſiæ ſcienter faciet, & ſi etiam faceret ignoranter, tenebatur ad mandatum Eccleſiæ revocare.

XXX. Item, omnes, captivos, & obſides, qui tenentur in Regno & Terrâ prædictis, Romanos, Regnicolas, & alios de terrâ Eccleſiæ, Tuſcos, Lombardos, & illos de Marchiâ Tervizin pro poſſe ſuo, bonâ fide reſtituet libertati. Heredibus verò quondam Riccardi Comitis Sorani, germani felicis recordationis Innocentii Papæ III. jus quod in Comitatu Sorani, & aliis Eccleſiæ Romanæ fidelibus, illud quod in aliis Comitatibus & bonis, ſi qua eis in Regno & Terrâ prædicta à Regibus, & Principibus ſunt conceſſa, obtinent, penitùs erit ſalvum, nec per ipſorum Regni & Terræ conceſſionem Comitatuum ſeu conceſſorum eorumdem cuiquam quoad proprietatem, ſeu poſſeſſionem præjudicium generabitur, Regio in his omnibus jure ſalvo: ſecundum enim ſupradictas & infrà ſcriptas conditiones Regnum Siciliæ, exceptâ civitate Beneventanâ, & omnibus diſtrictibus & pertinentiis ſuis, Comiti concedetur eidem, & revocabuntur omnes conceſſiones Comitatuum, Baroniarum, feudorum, & aliorum quorumcumque bonorum, & jurium factæ in prædicto Regno Siciliæ per Fredericum, Conradum, & Manfredum prædictos, & eorum officiales, familiares, & fautores poſt de-

poſitionis ſententiam in ipſum Fr. per felicis recordationis Innocentium Papam IV. in Lugdunenſi Concilio promulgatam.

XXXI. Item, idem Comes veniet cum mille ad minus ultramontanorum Militum comitivâ, quorum quilibet equitaturas quatuor ſecum ducet; habebit etiam dictus Comes trecentos Baliſtarios, & tot alios bellatores quot ad proſequutionem negotii ſufficere videbuntur.

XXXII. Item, dictus Comes uſque ad annum, à die quo ei fiet collatio de Regno Siciliæ computandum, ſic munitus cum tota ſua hujuſmodi comitivâ fines Comitatûs Provinciæ versùs Italiam ſit egreſſus, & extimo infrà tres menſes immediatè ſequentes ſit in terris conterminis Regno Siciliæ, niſi forſan in Italiâ hoſtium impediatur obſtaculo vel occurſu, quorum impugnationi, vel debellationi, quamdiù taliter munitus perſeveranter inſtiterit, intelligatur negotium proſequi; nec tempus prædictorum trium menſium currat. Quòd ſi dictus Comes ſic munitus uſque ad annum hujuſmodi non fuerit fines prædicti Comitatûs egreſſus, vel infrà eoſdem tres menſes tali non præpeditus obſtaculo non fuerit in terris eidem Siciliæ Regno conterminis, cum comitivâ hujuſmodi conſtitutus, vel in quocumque caſu eo proſequutioni negotii oportunam non impendente operam, ad eaſdem terras conterminas dicto Regno infrà tres menſes ipſos non venerit ſic munitos, liberum erit Romano Pontifici, ac in ipſius poteſtate remanebit, dicere, pronuntiare, vel proferre in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, de conſilio, vel ſine conſilio Fratrum ſuorum, eodem Comite, vel alio etiam quocumque cujus forſitan intereſſet non vocatis, & abſque omni juris ſolemnitate, conceſſionem eidem Comiti, & ejus heredibus de Regno & terrâ prædictis factam, vacuam omninò eſſe, nullamque robur vel valorem habere, ac eam revocare, caſſare, irritare, ac ipſam caſſam & irritam nuntiare. Liberum quoque eſt eidem Romano Pontifici hoc idem facere, ſi, quod abſit, dictus Comes vel longâ præpeditus valetudine, vel morte præventus, dictum negotium juxtà eamdem formam non aſſumſerit, vel aſſumpſum non fuerit proſequutus, niſi fortè talis perſona & tam idonea juxtà formam eamdem vices ejus, vel ſuorum hæredum in hac parte ſuppleverit, quæ meritò ad hoc ſufficiens poſſit & debeat Romanæ Eccleſiæ reputari. Quòd ſi dictus Comes alio forſan impedimento legitimo fuerit irretitus, & hoc ſignificaverit Romano Pontifici, tunc liberum erit eidem Romano Pontifici, & in poteſtate remanebit ipſius vel dicere, pronuntiare, ac proferre juxtà formam in capitulo ipſo contentam, conceſſionem eidem Comiti & ejus heredibus factam de Regno & Terrâ prædictis vacuam omninò eſſe, nullumque valorem vel robur habere, ac eam revocare, caſſare, & irritare, & ipſam caſſam & irritam nuntiare, vel talem perſonam, & tam idoneam aſſumere, vel admittere ad dictum negotium, quæ meritò ad hoc ab ipſo ſufficiens reputetur.

XXXIII. Item, omnes præmiſſas conditiones quæ in perſonâ Comitis apponentur, circà etiam ipſius Comitis in Regno heredes intelligimus & volumus eſſe dictas, ſalvis omnibus quæ circà alios heredes ipſius Comitis ordinata conſiſtunt, prout ſuperiùs eſt expreſſum.

XXXIV. Item, poſtquàm tractatus hujuſmodi negotii fuerit concorditer conſummatus, fiet ſuper hoc privilegium conceſſionis à domino Papa ſubſcriptionibus Cardinalium Romanæ Eccleſiæ roboratorum; & Comes dabit privilegium ſuum eidem domino Papæ ac Romanæ Eccleſiæ aureâ Bullâ bullatum, in quo proprio juramento fatebitur, & recognoſcet expreſsè Regnum Siciliæ ac totam terram quæ eſt circà Farum, uſque ad confinia terrarum Romanæ Eccleſiæ, exceptâ civitate Beneventanâ cum territorio, & pertinentiis ejus, quæ Eccleſiæ remanebit, eidem ex ſolâ gratiâ & merâ liberalitate ſedis Apoſtolicæ ſibi, ſuiſque heredibus de novo fore conceſſa, ſeque recipere ac tenere Regnum & Terram hujuſmodi à dictâ Romanâ Eccleſia, ſub conditionibus & pactis hinc inde tractatis.

Ordinatio verò ſuper Senatûs articulo hæc eſt: XXXV.
Nobilis vir Carolus Andegaviæ ac Provinciæ Comes præſtito juramento promittat, quòd dabit operam bonâ fide, ut Romanis juret non regere Urbem ad vitam. Item, quòd finito triennio à die quo fiet ei Regni Siciliæ conceſſio computando, vel ſi infrà triennium ipſum totum prædictum Regnum vel majorem ejus partem, cui minor non poſſit reſiſtere, acquiſierit, vel ſi fortè, quod abſit illud acquirere non poterit, & hoc liquido conſtiterit, Senatum omninò dimittet, & illum extunc per ſe, vel per alium nullatenùs reſumpturus, nec procuraturus quomodolibet, quòd Senatum ipſum quivis alius perpetuò ad vitam habeat, aut quòd ad illum aliquis etiam uſque ad certum tempus abſque licentiâ Romani Pontificis aſſumatur. Item, quòd dabit operam bonâ fide, ut idem Senatus ad diſpoſitionem & ordinationem Romanæ Eccleſiæ revertatur, cives ſcilicet Romanos ad hoc ſicut meliùs & honeſtiùs poterit inducendo. Item, quòd dum Senatum tenuerit, nihil ſcienter in cæteris ipſius Eccleſiæ domaniis ſcilicet & feudis in ejuſdem Eccleſiæ vel ſuorum præjudicium faciet contrà Eccleſiam ipſam, & Eccleſiaſticam libertatem; & ſi ipſe vel ſui quidquam tale fecerint, id ſine moræ diſpendio revocabit.

Hujuſmodi autem juramentum præſtabit idem Comes in præſentiâ fide dignarum perſonarum, quarum tres vel duæ ad minus ſint Pontificali prædictæ dignitate, dabitque ſuper iis, videlicet ſuper juramento & promiſſione hujuſmodi ſuas patentes litteras ſigillis tam ſuo quàm hujuſmodi trium vel duorum Pontificum ſigillatas: in quibus utique litteris nomina perſonarum coram quibus hujuſmodi juramentum præſtabitur, exprimentur, ac ſe nihilominùs per eaſdem litteras obligabit ad infraſcriptas pœnas quas incurras, ſi contrà præmiſſa vel eorum aliquid fecerit; videlicet quòd præter reatum perjurii quod incurret, eo ipſo idem excommunicationis, & Terra ſua ubilibet conſtituta interdicti ſententiis ſubjaceant; quas utique ſententias ſi dictus Comes per menſem ſuſtinuerit, eo ipſo cadat à jure Senatûs; & ſi poſtea de facto Senatum tenere contenderit, ſeu intromiſerit ſe de illo, cadat ſimiliter eo ipſo ab omni jure quod erit ei in regno Siciliæ acquiſitum. Duplicentur autem hujuſmodi litteræ ad cautelam propter viarum diſcrimina, & ſic duplicatæ aſſignentur dilecto filio noſtro tituli Sanctæ Cæciliæ Presbytero Cardinali Apoſtolicæ ſedis Legato, ſi præſens fuerit, vel alii perſonæ quam ad hoc duxerimus deputandam; ita quòd earumdem litterarum aliæ deferantur vel mittantur ad nos, & reliquæ noſtro & Eccleſiæ Romanæ nomine in aliquo tuto loco fideliter deponantur, ibi ad opus noſtrum & ipſius Eccleſiæ conſervandæ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ diffinitionis & ordinationis, noſtrique decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli ſe noverit incurſurum.

Ego Clemens Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.
Ego Odo Tuſculanus Epiſcopus.
Ego Stephanus Prænestinus Epiſcopus.
Ego Frat. Joannes Portuenſis & S. Rufinæ Epiſcopus.

Ego Radulfus Albanenſis Epiſcopus.
Ego Ancherus tituli S. Praxedis Preſbyter Cardinalis.
Ego Frater Guido tituli S. Laurentii in Luciná Preſbyter Cardinalis.
Ego Guillelmus tituli ſancti Marci Preſbyter Cardinalis.
Ego Frater Anibaldus Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſbyter Cardinalis.
Ego Riccardus S. Angeli Diaconus Cardinalis.
Ego Octavianus S. Mariæ in Vialata Diaconus Cardinalis.
Ego Joannes ſancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis.
Ego Ottobonus ſancti Andriani Diaconus Cardinalis.
Ego Jacobus ſanctæ Mariæ in Coſmydin Diaconus Cardinalis.
Ego Gottifridus ſancti Gregorii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis.
Ego Jordanus ſanctorum Coſmæ & Daminiani Diaconus Cardinalis.
Ego Matthæus ſanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis.
Actum Peruſii quarto Kal. Martii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Anno MCCLXV.

CLEMENTIS *Papa IV. Confirmat Privilegia* LUDOVICO *Regi conceſſa.*

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio LUDOVICO Dei gratiâ Regi Francorum illuſtriſſimo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Regalis Excellentiæ zelum ſincerum, laudandum quoque multipliciter claræ devotionis affectum, quem ad illum qui te fecit & Romanam Eccleſiam inter cæteros orbis Principes gerere, necnon & alia virtuoſa pietatis ſtudia, quibus vacare ſollicitus per evidentia operationis indicia exprobaris, Apoſtolica ſedes dignâ meditatione conſiderans, ac Serenitatem Regiam quàm multæ caritatis benevolentiâ ac favoribus fulcire cupiens oportunis, perſonam tuam variis privilegiis ac indulgentiis, in quibus certum tempus non præfigitur, inſignivit. Nos igitur, qui te in intimis cordis noſtri viſceribus continemus, gerentes in votis, ut ad tuæ quietis commodum, ac utilitatis augmentum inconcuſſa ac illibata privilegia & indulgentiæ hujuſmodi conſerventur tuis inclinati precibus eaſdem indulgentias & privilegia ratificamus, illaque tenore præſentium approbamus tibi, quòd ex eiſdem indulgentiis & privilegiis pleoè in omnibus ac liberè uti poſſis, auctoritate Apoſtolicâ nihilominùs indulgentes. Nulli ergo liceat, &c. Si quis, &c. Quia verò privilegiorum prædictorum tenores nobis exhibiti non fuerunt; ne fortè verborum generalitas aliquos inducat in laqueum, Serenitatem tuam volumus non latere, quòd ſi à noſtris prædeceſſoribus, prout dicitur, eſt conceſſum quòd civitates, caſtra, villæ, terra vel terræ tuæ ſine Sedis Apoſtolicæ ſpeciali mandato, Eccleſiaſtico ſubjici nequeant interdicto, de his ſolis quæ tui ſunt domanii, hic intelligendum declaramus & dicimus, ad alias volumus non extendi.

Datum Peruſii Cal. Maii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Ejuſdem Abbatibus S. Dionyſii & S. Germani, ut conſervari curent illibata Regis Privilegia.

CLEMENS, &c. Dilectis filiis Sancti Dionyſii in Franciâ Pariſienſis diœceſis, & Sancti Germani de Pratis juxtà Pariſius, Monaſteriorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentium, Ordinis S. Benedicti Abbatibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Regalis excellentiæ zelum, &c.[a] devotionis cariſſimi in Chriſto filii noſtri Ludovici Regis Franciæ illuſtris affectum, &c. Oportunis perſonam ſuam, &c. eaſdem indulgentias & privilegia ratificavimus, illaque tenore præſentium approbavimus, ſibique quòd eiſdem indulgentiis & privilegiis plenè in omnibus ac liberè uti poſſit, auctoritate literarum noſtrarum ei duximus indulgendum. Quocircà diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinùs vos vel alter veſtrûm eumdem Regem non permittatis ſuper his contrà ratificationis & indulti hujus tenorem ab aliquibus indebitè moleſtari, moleſtatores hujus per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo: non obſtante ſi aliquibus à Sede Apoſtolicâ indultum exiſtat, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extrà certa loca ad judicium evocari nequeant per literas Apoſtolicas, niſi in eis de indultu hujuſmodi plena & expreſſa mentio habeatur; attentiùs proviſuri quòd de his quæ cauſæ cognitionem exigunt, vel quæ indulta hujuſmodi non contingunt, vos nullatenùs intromittere præſumatis; & ſi ſecus præſumſeritis, tam præſentes literas quàm etiam proceſſum, quem per vos illarum auctoritate haberi contigerit, omninò carere viribus, ac nullius fore decernimus firmitatis: hujuſmodi autem mandatum ſic prudenter & fideliter exequamini, quod ejus fines quomodolibet minimè excedatis.

Datum Peruſii Kal. Maii, Pontificatûs noſtri anno primo.

An. MCCLXVI.

Ejuſdem JACOBO *Aragonum Regis filio.*

Reſpondet non tantum poſſe ſed & debere matrimonium [illegible]

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio nobili viro JACOBO cariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Aragonum illuſtris filio, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Si Nobilitati tuæ placet in arduis Apoſtolicam Sedem conſulere, tuam in hoc providentiam plurimùm commendamus. Per illam enim quæ te ſincerè diligit plenius dirigeris, nec errare poteris in judicio, quod ejus fuerit aſſenſu firmatum. Sanè ſuper matrimonio de quo conſuluiſti inter te & dilectam in Chriſto filiam B. natam bonæ memoriæ Comitis Sabaudiæ contrahendo, nihil aliud tibi poſſumus reſpondere, niſi quòd ſi conditio perſonæ attenditur, domus Sabaudiæ nobilis & antiqua mulieres produxit electas, quæ diverſis jam Regibus placuerunt, & ſi ad hoc tuos verteris oculos, nihil invenies, ſi perſona placuerit, quod tibi debeat diſplicere. Genus enim illud viros etiam habuit ſtrenuos & nunc habet, & ad terras finitimas & remotas ſuos palmites jam extendit. Verùm ſi requiris conſilium an jus habeat in Comitatu puella, ſcire vel dicere præciſè non poſſumus, cum jura feudorum partim ex Imperialibus legibus, partim ex terrarum conſuetudine in locis diverſis à ſucceſſione hujuſmodi mulieres excludant: ſed ut factum attendamus ad verum, ſecurè dicimus quòd & ſi jus habeat, ni forſan ex pacto ingreſſus tibi daretur pacificus, longus eſſet tractus judicii, & executio difficilior: quam ſi manu velles armata proſequi, duos expenderes Comitatus & finem non attingeres peroptatum. Hoc ergo videat, hoc diſcutiat tam tua quàm cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum patris tui circumſpectio, an circumſcripto petitus Comitatu ſi pacificè obtineri non poſſit, dos

a *zelum &c.*] Ea ſic expuncta reperit Acherius in MS. *Tom. III.*

tibi placeat quæ offertur, quam ſi ambo duxeritis acceptandam, & perſona conveniens invenitur, non occurrit in cæteris quod debeat reprobari. Quòd ſi duos non placuerit, noſti ſatis quòd ex cauſa hujuſmodi incompleta conjugia plures remanſerunt.

Datum Viterbii III. Idus Auguſti, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

Anno MCCLXVI.

Teſtamentum BEATRICIS *Reginæ Siciliæ.*

IN nomine Domini, Amen. Nos BEATRIX Dei gratiâ Regina Siciliæ, Ducatûs Apuliæ, & Principatûs Capuæ, Andegavenſis, Provinciæ & Forcalquerii Comitiſſa, ſana mente & corpore, volentes de rebus & bonis noſtris diſponere Teſtamentum noſtrum nuncupativum condendo, ordinamus prout inferiùs continetur. Inprimis filium noſtrum Philippum heredem nobis inſtituimus in mille libris Turonenſibus annui redditûs, percipiendis in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii, & aſſignandis certo loco vel certis locis in dictis Comitatibus, ad cognitionem & arbitrium Domini Caroli Dei gratiâ Regis Siciliæ illuſtris mariti noſtri, vel illorum quos ad hoc ipſe deputaverit; volentes ipſum Philippum jore inſtitutionis prædictis mille libris eſſe contentum, ut nihil ampliùs poſſit petere vel exigere de bonis noſtris in Comitatibus, ſeu de Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii ſupradictis. Item filiam noſtram Blancham maritatam Roberto Flandrenſi, inſtituimus nobis heredem in centum marchis argenti, ſi maritus ejus deceſſerit poſt mortem patris ſui, & ad eumdem Robertum jus Comitatus Flandrenſis devenerit. Si verò dictus Robertus ante mortem vel poſt mortem patris ſui, dum tamen jus Comitatûs ad eumdem Robertum non devenerit, deceſſerit, inſtituimus dictam filiam noſtram Blancham nobis heredem in decem mille libris Turonenſibus, & centum marchis ultrà de quibus ſuperiùs eſt expreſſum; & alteram prædictarum quantitatum, ſecundùm conditiones ſupradictas heres noſter, ſcilicet Carolus filius noſter primogenitus, ſolvere teneatur. Volentes ipſam Blancham alterâ prædictarum quantitatum ſecundùm conditiones ſuprapoſitas jure inſtitutionis eſſe contentam, & nihil ampliùs poſſit petere vel exigere de bonis noſtris Comitatibus, ſeu de Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii ſupradictis. Item Beatricem filiam noſtram inſtituimus nobis heredem in decem mille libris Turonenſibus, & hanc pecuniæ quantitatem Carolus heres noſter ſolvere teneatur. Volentes ipſam Beatricem hac pecuniæ quantitate jure inſtitutionis eſſe contentam. Item Iſabellim filiam noſtram inſtituimus nobis heredem in tribus millibus libris Turonenſibus; & hanc pecuniæ quantitatem Carolus heres noſter ſolvere teneatur. Volentes eamdem Iſabellim hac pecuniæ quantitate jure inſtitutionis eſſe contentam.

Item ventrem noſtrum, ſi contingat nos maſculum parere, eum nobis heredem inſtituimus in tribus millibus libris Turonenſibus annui redditûs, percipiendis & aſſignandis certo loco vel certis locis ad cognitionem & arbitrium Domini Caroli prædicti mariti noſtri, vel illorum quos ad hoc ipſe deputaverit, in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii. Volentes ipſum prædictis tribus millibus libris jure inſtitutionis eſſe contentum. Si verò plures poſtumos maſculos nos habere contigerit, quemlibet eorum inſtituimus nobis heredem in tribus millibus libris Turonenſibus annui redditûs, percipiendis in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii. Volentes quemlibet eorum prædictis tribus millibus libris Turonenſibus jure inſtitutionis eſſe contentum. Si autem filiam poſtumam contingat nos habere, inſtituimus eam nobis heredem in decem millibus libris Turonenſibus, quas heres noſter Carolus ſibi ſolvere teneatur, cum venerit dicta filia ad ætatem legitimam ad matrimonium contrahendum. Volentes ipſam filiam poſtumam prædictis decem millibus libris Turonenſibus, jure inſtitutionis eſſe contentam. Verum ſi plures filias poſtumas nos habere contigerit, ipſarum quamlibet inſtituimus nobis heredem in decem millibus libris Turonenſibus ſolvendis eiſdem per heredem noſtrum, ſcilicet Carolum in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii inſtitutum, ſicut de unâ ſuperiùs eſt expreſſum. Sanè ſi filium & filiam, ſeu plures filios vel filias poſtumos ſeu poſtumas inſimul vel ſeparatim contigerit nos habere, quemlibet filium inſtituimus nobis heredem in tribus millibus libris Turonenſibus annui redditûs, & quamlibet filiam in decem millibus libris Turonenſibus. Volentes quemlibet filium prædictis tribus millibus libris annui redditûs aſſignandis ut ſupradictum eſt, & quamlibet filiam decem millibus libris, prout ſupradictum eſt, jure inſtitutionis eſſe contentos & contentas.

Item filium noſtrum primogenitum Carolum heredem noſtrum univerſalem nobis inſtituimus in totis Comitatibus noſtris Provinciæ & Forcalquerii, & eorum juribus & pertinentiis, & in omnibus aliis bonis noſtris, exceptis inſtitutionibus & quantitatibus ſupradictis, & aliis deſignatis. Ita tamen quòd dictus Carolus nihil petet etiam ratione legitimæ portionis, in Comitatibus, ſeu de Comitatibus Andegavenſi & Cœnomanenſi, ratione paternæ ſucceſſionis, ultrà quàm erit ei relictum à Domino Carolo patre ſuo, imò quantum in ſe erit, procurabit dictus Carolus quòd Philippus, vel alii Fratres ſui ex nobis naſcituri, ſecundùm diſpoſitionem dicti mariti noſtri patris ſui, recipiantur à Domino Rege Francorum ad Comitatus Andegavenſem & Cœnomanenſem ſupradictos. Si verò dictus Carolus filius noſter venerit, ſeu fecerit contrà prædicta aliqua, ſeu aliquod prædictorum, ſeu etiam procurare non potuerit, quòd à D. Rege Fratres ſui recipiantur ad Comitatus Andegavenſem & Cœnomanenſ. prædictos, ſecundùm diſpoſitionem D. Caroli mariti noſtri patris ſui, volumus quòd dictus Philippus filius noſter habeat jure inſtitutionis, cum omnibus emolumentis & honoribus, omnia & ſingula, in quibus dictum Carolum filium noſtrum nobis inſtituimus univerſalem heredem, legitimâ dicto Carolo filio noſtro jore inſtitutionis reſervatâ tantummodò portione.

Item ſi contigerit dictum Carolum filium noſtrum ſine legitimis liberis ex ſe procreatis quandocumque decedere, volumus & mandamus quòd dictus Carolus dicto Philippo filio noſtro reſtituat omnia ſupradicta, in quibus ipſe Carolus à nobis fuerat inſtitutus. Ita tamen quòd dictus Philippus filius noſter habitâ reſtitutione prædictâ dimittat fratri ſuo, ſcilicet poſtumo noſtro maſculo, quem poſt dictum Philippum filium noſtrum primò contigerit nos habere, terras & proventus Comitatuum Andegavenſis & Cœnomanenſis jore hereditario in perpetuum poſſidendas, ſecundum diſpoſitionem prædicti Domini Caroli mariti noſtri; quod ſi facere nollet dictus Philippus, volumus & mandamus quòd prædictus Carolus filius noſter reſtituat antedicto poſtumo noſtro, omnia quæ debebat reſtituere dicto Philippo filio noſtro; ſicut ſuperiùs eſt expreſſum. Item ſi contigerit dictum Philippum quandocumque decedere ſine liberis legitimis poſt mortem dicti Caroli filii noſtri, volumus & mandamus quòd reſtituat omnia ſupradicta poſtumo noſtro maſculo ſupradicto,

ſcilicet majori natu. Et ſi dictum poſtumum ſine liberis quandocumque mori contigerit, volumus & mandamus quòd ſequenti poſtumo maſculo reſtituat omnia ſupradicta. Si verò Carolus filius noſter præmortuo Philippo filio noſtro, deceſſerit ſine liberis legitimis, volumus & mandamus quòd dictus Carolus omnia prædicta reſtituat poſtumo maſculo, quem poſt dictum Philippum contigerit nos habere. Item ſi contigerit omnes filios noſtros maſculos natos & naſcituros quandocumque, ſine liberis legitimis ex ſe procreatis decedere, volumus & mandamus, quòd ille de filiis noſtris maſculis, qui ultimo morietur, reſtituat omnia ſupradicta Blanchæ filiæ noſtræ: ita tamen quòd dicta Blancha nihil petet etiam ratione legitimæ portionis in Comitatibus, ſeu de Comitatibus Audegavenſi & Cœnomanenſi, ratione paternæ ſucceſſionis ultrà quàm erit ei relictum à Domino Carolo patre ſuo; imò quantum in ſe erit procurabit quòd Beatrix, vel Iſabellis, vel alia ſoror ſua ex nobis naſcitura, ſecundùm diſpoſitionem Domini Caroli prædicti patris ſui recipientur à Domino Rege Francorum ad Comitatus Andegavenſem & Cœnomanenſem ſupradictos. Si verò dicta Blancha filia noſtra venerit, ſeu fecerit contrà prædicta, ſeu aliquod prædictorum, ſeu etiam procurare non potuerit quòd à Domino Rege Francorum ſorores ſuæ recipiantur ad Comitatus Audegavenſem & Cœnomanenſem prædictos, ſecundùm diſpoſitionem Domini Caroli mariti noſtri patris ſui, volumus & mandamus quòd ille de prædictis filiis noſtris maſculis, qui ultimò morietur, Beatrici filiæ noſtræ, ſi tunc vivat, & eàdem Beatrice præmortuâ, Iſabelli filiæ noſtræ, ſi tunc vivat, alioquin poſtumæ noſtræ majori natu reſtituat omnia ſupradicta.

Si verò dicta Blancha filia noſtra, & omnes alii filii noſtri & filiæ noſtræ deceſſerint ſine legitimis liberis ex ſe procreatis, volumus & præcipimus quòd ille de prædictis qui ultimò morietur, reſtituat Domino Carolo marito noſtro omnia ſupradicta. Item volumus, & mandamus, & ordinamus, quòd Dominus Carolus Rex Siciliæ maritus noſter, habeat uſumfructum quamdiù vixerit in Comitatibus, ſcilicet Provinciæ & Forcalquerii ſupradictis, & dictam terram teneat, regat & cuſtodiat quamdiù vixerit ſicut dominus, ita quòd poſt mortem ſuam uſusfructus conſolidetur proprietati, & perveniat ad heredem vel heredes noſtros, de quibus ſuperiùs eſt expreſſum.

Volumus etiam & præcipimus quòd heres noſter univerſalis, ſcilicet in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii habeat omnes conqueſtus noſtros factos ſive in Provinciâ, ſive in Lombardiâ, vel alibi circà partes illas. Volumus etiam, præcipimus & mandamus, quòd debita legata, & relicta noſtra ad quaſcumque cauſas, & quibuſcumque perſonis per heredem noſtrum univerſalem ſolvantur, & forisfacta ſimiliter emendentur. Volumus etiam quòd debita contracta à cariſſimo Domino & marito noſtro Domino Carolo Rege Siciliæ ſupradicto, ratione terræ noſtræ Provinciæ & Forcalquerii, & provinciarum earumdem, per heredem noſtrum univerſalem in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii ſolvantur. Item quòd forisfacta prædicti mariti noſtri in prædicta terris Provinciæ & Forcalquerii, ſeu ratione earum commiſſa, per heredem noſtrum in dictis Comitatibus emendentur. Debita verò bonæ memoriæ Domini Raimundi Berengarii quondam patris noſtri ſi ſoluta non ſunt, & forisfacta non ſunt emendata, volumus & mandamus quòd per heredem noſtrum in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii ſolvantur & emendentur, ſecundùm quod dictus pater noſter in ſuo diſpoſuit Teſtamento. Si verò idem heres inſtitutus per nos in prædictis Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii debita relicta & legata noſtra, & debita prædicti Domini & mariti noſtri, ut ſupradictum eſt, nollet ſolvere, & forisfacta noſtra, & prædicti mariti noſtri, ut ſupradictum eſt, nollet ſimiliter emendare, Nos omnes redditus & gaudias prædictorum Comitatuum obligamus, & eſſe volumus obligatos ad omnia & ſingula ſupradicta. Item volumus & ordinamus quòd omnes liberi noſtri, qui ex ſucceſſione noſtrâ aliquid habebunt in terris Provinciæ & Forcalquerii, ſeu pertinentiis earumdem, illud teneant in feudum ab herede noſtro univerſali in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii ſupradictis.

Hæc eſt ordinatio ſeu diſpoſitio de bonis noſtris, quam valere volumus jure Teſtamenti, vel jure Codicillorum, ſeu jure cujuſlibet diſpoſitionis vel ultimæ voluntatis, vel alio quovis modo, quo ultima voluntas alicujus valere poteſt. Et ſi aliquo tempore aliam diſpoſitionem, ſeu ordinationem de terrâ noſtrâ in totum vel in partem fecimus, illud & illam caſſamus & irritamus, & de cætero volumus non valere. Hujus autem Teſtamenti, ac etiam Codicillorum quos intendimus facere, exequutores noſtros conſtituimus illos, quorum nomina inferiùs continentur; ſcilicet reverendos Patres Willelmum Dei gratiâ Aquenſem Archiepiſcopum, Bertrandum Avinionenſem, F. Regenſem, Alanum Siſtaricenſem, & Galterum Tolonenſem, eàdem gratiâ Epiſcopos; & cariſſimum Dominum & maritum noſtrum, Dominum Carolum Dei gratiâ Regem Siciliæ illuſtrem, & venerabilem virum Joannem de Aciaco Decanum Meldenſem, & Magiſtrum Gauerum Clericum & Phyſicum dicti Domini Regis & noſtrũ. Et ſi omnes ſupradicti nollent, vel non poſſent his exequendis intereſſe, duo ipſorum unà cum dicto domino & marito noſtro, ea nihilominùs exequantur. Ad quod ſi prædictus dominus & maritus noſter nollet vel non poſſet commodè intereſſe, tres prædictorum Exequutorum, aliis non exſpectatis, ſufficiant ad prædicta exequenda.

In cujus rei teſtimonium præſens Teſtamentum ſigillo noſtro fecimus ſigillari. Actum apud Lacum-penſilem in camerâ Palatii, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſexto, die Mercurii in craſtino Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, præſentibus & vocatis & rogatis teſtibus, quorum nomina ſubſcribuntur; videlicet

B. Dei gratiâ Archiepiſcopo Meſſanenſi.

I. de Aciaco Decano Meldenſi, Regni Siciliæ Cancellario.

Gaufrido de Bellomonte Cancellario Baïocenſi.

Magiſtro Gaenero de Villari-bello, Decano S. Petri de Culturâ Cœnomanenſi.

Barrallo Domino Baucii.

Petro Cambellano Franciæ, Furcone de Podio-Ricardi Militibus;

Et me Reginaldo de Caziaco ejuſdem Regis Notario publico Provinciæ & Forcalquerii, qui de mandato dictæ Dominæ Reginæ præſens inſtrumentum & teſtamentum ſcripſi, & hoc meo ſigno meo ſignavi. Huic autem præſenti inſtrumento & teſtamento præfati teſtes ſigilla ſua in prædictorum teſtimonium appoſuerunt, excepto me Reginaldo prædicto, qui ſolùm ſigno meo uſus fui in hac parte.

Anno MCCLXVI.

Matrimonium initum per Procuratores inter FERNANDUM *filium Regis Caſtellæ*, & BLANCHAM *Regis Franciæ filiam.*

UNiverſis præſentes Litteras inſpecturis, Frater JOANNES Martini de Ordine Fratrum Minorum, Gadicenſis Electus, & Henricus dictus Tuſcanus Miles ſalutem. Noverit Univerſitas veſtra, quòd ſuper Matrimonio contrahendo inter Donnum FERNANDUM Primogenitum Sereniſſimi Domini noſtri ALFONSI Dei gratiâ Electi in Regem Romanorum, necnon, & Caſtellæ, Toleti, Legionis, Galeciæ, Sibil. Cordub. Murc. Giem. & Algarb. Regis illuſtris, per nuntios & procuratores ab ipſo Domino Rege Caſtellæ dicto, & Donno Fernando ejus filio, ſuper hoc ſpecialiter & legitimè conſtitutos procuratorio nomine contrahentes, & dictum Regem ac filium ſuum in modum ſubſcriptum obligantes, & excellentiſſimum Dominum LUDOVICUM Dei gratiâ Regem Franciæ illuſtrem, & dominam BLANCHAM filiam ſuam, habitæ ſunt conventiones in hunc modum; videlicet quòd idem Dominus Rex Caſtellæ tenetur procurare & facere bonâ fide, quòd Donnus Fernandus ejus filius, quando ad annos nubiles pervenerit, matrimonium contrahet per verba de præſenti cum prædicta dominâ Blanchâ, & quòd in facie Eccleſiæ ſolemniſabitur inter eos, ſi tamen in hoc matrimonio Eccleſia ſancta conſenſerit, dummodo deformitas ſeu turpis infirmitas, vel aliud impedimentum rationabile non appareat in aliquâ perſonarum ipſarum ante contractum matrimonium inter ipſos.

Tenetur etiam procurare & facere bona fide, quòd dictus Donnus Fernandus in præſentia nuntii ſeu nuntiorum, ſi quem vel quos ad ipſum Dominum Regem Caſtellæ idem Rex Franciæ voluerit deſtinare, cum ad nubiles annos dictus Donnus Fernandus pervenerit, matrimonialiter conſentiet in eamdem dominam Blancham per verba de præſenti.

Et inſuper procuratorem ſufficienter inſtructum mittet in Franciam idem Dominus Rex Caſtellæ, qui vice & nomine ipſius Donni Fernandi in præſentiâ ipſius Domini Regis Franc. per verba de præſenti conſentiet in eamdem dominam Blancham; & portabit ſecum litteras ipſius Donni Fernandi conſenſum hujus continentes expreſſum, unà cum litteris authenticis, de conſenſu hujuſmodi facientibus plenam fidem.

Qui etiam procurator conſenſum recipiet dictæ Dominæ Blanchæ, & tunc tenetur idem Dominus Rex Franc. procurare bonâ fide, quòd dicta domina Blancha filia ſua conſentiet per verba de præſenti matrimonialiter in eumdem Donnum Fernandum.

Quibus completis, idem Dominus Rex Franc. procuratoribus, & ſolemnibus nuntiis ipſius Domini Regis Caſtellæ & dicti Fernandi filii ſui ad hoc ſpecialiter deputatis, tradi faciet in Franciâ dictam Dominam Blancham, per ipſos unà cum nuntiis ſuis apud Lotronium perducendam. Et quòd intrà octo dies poſtquàm illuc venerit, ſolemniſetur matrimonium inter perſonas prædictas, idem Dominus Rex Caſtellæ facere & procurare tenetur.

Tenetur autem idem Dominus Rex Caſtellæ dare in dotalitium dictæ dominæ Blanchæ uſque ad valorem viginti quatuor millium marabotinorum annui redditus in locis infrà ſcriptis; videlicet Lottonio, Caſtro de Navaret, Caſtro & villâ de Nazaro, villa ſancti Dominici de Calciata, caſtro & villâ de Belforado, Burgis civitate: & ſi contingeret, quòd id, quod idem Dominus Rex Caſtellæ habet in prædictis locis, non ſufficeret ad ſummam dotalitii prædicti, tenetur reſiduum quod defuerit aſſignare eidem dominæ Blanchæ alibi in locis vicinioribus locis prædictis, & commodioribus dictæ Blanchæ.

Nos verò procuratores jurandi in animam ipſius Regis Caſtellæ poteſtatem habentes, nomine procuratorio promiſimus, præſtito juramento in animam dicti Domini Regis Caſtellæ, ipſum Dominum Regem Caſtellæ facturum & procuraturum firmiter & fideliter, quòd præmiſſæ conventiones pro ipſo Domino Rege Caſtellæ, & dicto Domino Fernando filio ſuo initæ efficaciter compleantur.

Conſenſimus & promiſimus vice & nomine dicti Fernandi, dictæ dominæ Blanchæ conſenſum & promiſſionem hujuſmodi recipienti, quòd dictus Fernandus quando ad nubilem ætatem pervenerit, per verba de præſenti conſentiet in eamdem dominam Blancham, & ipſam recipiet in uxorem. Et dicta domina Blancha, filia ipſius Domini Regis Franciæ, in hoc conſenſit, & nobis conſenſum & promiſſionem hujuſmodi recipientibus vice & nomine prædicti Donni Fernandi, promiſit per juramentum ſuper hoc præſtitum, quòd quando dictus Donnus Fernandus ad nubilem ætatem pervenerit, ipſa conſentiet per verba de præſenti matrimonialiter in eumdem Donnum Fernandum coram nuntiis ipſius Domini Regis Caſtellæ, & prædicti Donni Fernandi tunc ſpecialiter ad hoc miſſis, dum tamen idem Donnus Fernandus per verba de præſenti tunc conſentiat in eamdem, & de conſenſu ſuo certitudinem fecerit ſecundùm modum ſuperiùs memoratum, & inſuper ipſum recipiet in maritum.

Actum eſt etiam quòd per dimidium annum antequàm nuntii Domini Regis Caſtellæ mittantur in Franciam pro dictâ dominâ Blanchâ apud Lotronium perducenda, ut dictum eſt, dictus Dominus Rex Caſtellæ plenam & ſufficientem certitudinem faciet in Franciâ ipſi Domino Regi Franciæ, & dictæ dominæ Blanchæ de ætate dicti D. Fernandi, ita quòd ipſi certificentur, quòd idem Donnus Fernandus annos habebit nubiles, quando dicti nuntii venerint in Franciam pro dictâ dominâ Blanchâ quærendâ.

Inſuper certiorabitur idem Rex Franciæ, & filia ſua Blancha, quâ die debebunt eſſe Pariſius dicti nuntii per quindecim dies ante adventum eorum, & dictus Dominus Rex Franciæ tenetur tradere ipſam filiam ſuam dictis nuntiis infrà quindecim dies poſtquàm venerint Pariſius.

Per has autem conventiones tenetur idem Dominus Rex Franciæ dare filiæ ſuæ prædictæ in maritagium decem millia librarum Turonenſium in pecunia numerata, ſolvenda procuratoribus & nuntiis ſolemnibus miſſis ab eodem Domino Rege Caſtellæ, ad dictam dominam Blancham apud Lotronium, ut dictum eſt, perducendam, ac habentibus nihilominùs ab ipſo Domino Rege Caſtellæ ſpeciale mandatum ad recipiendam pecuniam memoratam.

Et ſi fortè contingeret, quòd dicta domina Blancha ſuperviveret dicto Domino Fernando, liceret ei ſi vellet redire liberè in Franciam, & haberet integraliter id quod dictus Dominus Rex Franciæ in maritagium ei dedit, & dotalitium ſuum ſuperiùs dictum ſecundùm conſuetudinem Regni Caſtellæ.

Has quidem conventiones omnes & ſingulas promiſit, & tenetur dictus Dominus Rex Franciæ quantum ad ſe pertinet, adimplere fideliter & ſervare: ad hoc ſpecialiter obligans ſe & ſuos heredes.

Nos verò S. tit. ſanctæ Cæciliæ Preſbyter Cardinalis & Apoſtolicæ ſedis legatus, Odo Rotomagenſis Archiepiſcopus, Raduitus Ebroicenſis, & Guido Autiſſiodorenſis Epiſcopi, qui interfuimus omnibus

præmiſſis ad requiſitionem nuntiorum & procuratorum prædictorum, ſigilla noſtra unà cum ſigillis dictorum nuntiorum & procuratorum duximus apponenda in teſtimonium præmiſſorum.

Actum & datum apud S. Germanum in Layâ in Vigiliâ B. Michaëlis, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſexto.

Anno MCCLXIX

Privilegium Eccleſiæ Sancti Juliani Brivatenſis conceſſum à CAROLO *Calvo, confirmatum à* LUDOVICO VII. *& à S.* LUDOVICO.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, univerſis præſentes Litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus, quòd nos Litteras inclytæ recordationis Ludovici quondam Regis Francorum proavi noſtri, vidimus in hæc verba:

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Ego LUDOVICUS Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum. Hoc eſt Præceptum Caroliglorioſiſſimi Regis ad munificentiam beati Juliani datum, ſub tempore venerabilis Frotarii Archiepiſcopi. Si petitionibus ſervorum Dei juſtis & rationabilibus Divini cultus amore favemus, id nobis proculdubio & ad præſentem vitam feliciter tranſigendam, & ad æternam perpetualiter capeſſendam, profuturum nullatenùs dubitamus. Quapropter notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, Frotarium venerabilem Burdegalenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum ad noſtræ Dignitatis acceſſiſſe clementiam, humiliterque petiſſe, ut Monaſterium conſtructum in honore ſancti Juliani in Comitatu Brivatenſi, cui quoque ipſe canonicalis Rector Domino præerat favente, ſub noſtro mundeburdo ac tuitionis ope acciperemus, acceptumque noſtra defenderemus prærogativa: cujus religioſis ſuaſionibus ob Dei amorem tanto libentiùs aſſenſum præbuimus, quanto id ad noſtræ remunerationis præmium ampliùs profuturum perſpeximus; præcipientes que jubemus, jubenteſque decernimus, ut in ſuprascripto Monaſterio nullus Regius aut Abbatialis, aut Epiſcopalis, vel Comitalis homo manſiones ſine Fratrum conſenſu accipere præſumat; neque in villis prætaxati Cœnobii, ubicumque locatæ fuerint, quas nunc habent, vel quæ Deo donante auctura eſſe potuerint, ut nullus judex publicus, nulla cujuſlibet judiciariæ poteſtatis perſona aliquem diſtringere, aut fidejuſſores tollere, aut paſcuaria accipere, neque manſionaticos, ſive paratas aut paraſredos, vel teloneum, aut pontaticum vel portaticum, ſive ciſpaticum exigere, ſive aliquid quod ad publicam diſtrictionem pertineat, agere aut inferre præſumat; ſed remotâ procul, ut diximus, omni ſeculari vel judiciariâ poteſtate liceat eis qualemcumque ſibi ſuâ ſponte elegerint Advocatum habere, ipſumque Advocatum nemo præſumat temerario auſu diſtringere, vel in tortum mittere, ſed noſtro coram Comita Palatii, res jam prælibati Martyris, videlicet ſacri Juliani, abſque alicujus inquietudine vel morarum dilatione liceat inquirere; & jam dictis Clericis ſuprà textu noſtræ donationis quietè vivere, ac pro nobis, conjuge & prole, regnique noſtri ſtatu libentiùs Dei miſericordiam delectet implorare. Statuere nobis noſtriſque fidelibus placuit, ut qui hæc ſtatuta à nobis firmata violare tentaverit, talenta pondera auri libras duas coactus perſolvat. Ut autem hoc noſtræ defenſionis immunitatiſque edictum validiorem in Dei numine obtineat vigorem, manus noſtra firmavimus anulique noſtri impreſſione ſubter juſſimus ſigillari.

Ego igitur Ludovicus Dei gratiâ Rex Francorum, & Dux Aquitanorum. Notum fieri volumus univerſis Eccleſiæ Dei fidelibus tam futuris quàm præſentibus, quia nos hanc eamdem prærogativam & libertatem, ſicut ſuperiùs deſcripta eſt, prædictæ Eccleſiæ beati Juliani Brivatenſis in perpetuum conceſſimus & confirmavimus, ſcilicet ut Eccleſia illa cum omnibus poſſeſſionibus ſuis nulli alii poteſtati, quàm Regi Francorum, vel Majori domûs ſuæ ſi ab eo miſſus fuerit, ſit obnoxia, nullius alterius ſubjectionis aut conſuetudinis debito ſit obligata. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat munimentum, ſcripto commendavimus, & ſigilli noſtri auctoritate & nominis noſtri caractere ſubtùs firmavimus. Actum publicè Brivati anno Incarnati Verbi MCXXXVIII. Regni noſtri II. adſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata, & ſigna. Dapifero nullo. Signum W. Buticularii, S. Matthæi Conſtabularii, S. Matthæi Camerarii. Datum per manum Algrini Cancellarii. In cujus rei teſtimonium præſentibus Litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Pariſius anno Domini MCCLXIX. menſe Decembris.

Forma in qua Dominus Rex vult ut tallia aſſideatur in villis ſuis.

ELigantur per conſilium Sacerdotum Parochialium, & aliorum virorum religioſorum, necnon & Burgenſium, & aliorum proborum virorum de communi ipſorum, uſque ad quadraginta vel triginta boni viri & fideles, vel plures aut pauciores, ſecundùm quantitatem ipſarum villarum, & illi qui ſic electi fuerint, jurabunt ſuper Sancta, quòd ipſi de ipſis vel de aliis probis viris earumdem villarum eligent uſque ad duodecim, de illis, qui meliores erunt ad illam talliam aſſidendam: & illi duodecim nominati ab eis jurabunt ſuper Sancta, quòd benè & fideliter aſſidebunt dictam talliam, nec parcent alicui, nec aliquem gravabunt odio vel amore, pretio vel timore, ſeu quocumque alio modo; & aſſidebunt dictam talliam ad libram æqualiter, & valor immobilium appreciabitur ad medietatem mobilium in aſſiſia prædictæ talliæ.

Eligentur etiam ſimili modo cum prædictis duodecim alii quatuor boni viri, & ſcribentur nomina eorum, ſecretò tamen, ita quòd eorum electio non publicetur aliquibus, ſed ſub ſecreto habeatur, quouſque illi duodecim aſſiderint, ſicut prædictum eſt, talliam prædictam. Quo facto antequàm publicetur tallia, vel aperiatur ſcriptura facta ſuper tallia prædicta: illi quatuor ſic electi juramento ab ipſis præſtito, de illis duodecim fideliter talliendis, ſub formâ prædictâ aſſidebunt talliam competentem.

An. MCCLXX

Epiſtola S. LUDOVICI *ad* MATTHÆUM *Abbatem, &* SIMONEM *de Nigella.*

Ut blaſphemiam, aliâque nefanda crimina è regno exterminentur præcipit.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis & fidelibus ſuis MATTHÆO Abbatis S. Dionyſii, & SIMONI domino Nigellæ, ſalutem & dilectionem. Quia ad ulciſcendas ſummæ Majeſtatis injurias, illas maximè quæ vergunt in contemptum & contumeliam Redemptoris, tanto validiùs animari convenit & armari Chriſtianos Reges & Principes, quanto ab ipſo majora beneficia receperunt, & ſeipſos ad ipſius exaltationem nominis & honoris obligatiores eſſe cognoſcunt. Volumus & præcipimus, ac tam vos qui noſtrum locum tenetis,

quàm Ballivos, Præpoſitos, & alios juſtitias habentes à nobis, ſpecialiter adjuramus, ut blaſphemos, illos videlicet qui facto, dicto, vel juramento auſi fuerint contumelioſi eſſe in Dominum Majeſtatis, aut B. Virginem Dei Matrem, à nobis eſſe ordinata dignoſcuntur: aut ſi fortè circà ea, ad hoc ſcilicet ut meliùs hujuſmodi divina vindicetur offenſa, aliquid emendandum fuerit, vel addendum ſit, ſtudeatis efficere quòd efficaciter aboleri valeat de regno noſtro hujuſmodi tam conſueti criminis, aut criminoſæ conſuetudinis corruptela. Ut autem ſæpiùs ad memoriam inducatur, & efficaciter hujuſmodi Præceptum noſtrum ſervetur, ſicut in corde gerimus, & zelamus, in ſingulis computis noſtris inter alia ratiocinia noſtra quæratur & exigatur diſtrictè ab omnibus & ſingulis Ballivis quid habuerunt vel receperunt de emendis & pœnis hujuſmodi blaſphemorum, & de his teneantur plenam ibidem reddere rationem. Quidquid autem inde habitum fuerit, de portione videlicet nos contingente, in pauperes volumus erogari. In ſingulis Parlamentis diſtrictè præcipiatur eiſdem, ut circà punitionem hujus nefandi ſceleris ſtudioſi & vigilantes exiſtant. Qui verò deſides & remiſſi fuerint inventi, duriùs arguantur, & ſecundùm quod bonum viſum fuerit diſtrictiùs corrigantur.

Cæterùm notoria & manifeſta proſtibula, quæ fidelem pupulum ſuâ fœditate maculant, & plures protrahunt in perditionis interitum, penitùs exterminari præcipimus, tam in villis, quàm extrà, & ab aliis flagitiis, & flagitioſis hominibus, ac malefactoribus publicis, terram noſtram pleniùs expurgari. Eccleſias etiam & perſonas Eccleſiaſticas à manifeſtis injuriis & violentiis defenſari: Jura noſtra & aliena ſervari: querelas pauperum, & miſerabilium perſonarum diligenter audiri, & tam ipſis, quàm omnibus aliis, quibus juſtitiæ debitores ſumus, ita reddi quod juſtum eſt, juſtè, fideliter, & maturè, quòd apud illum Judicem, qui juſtitias judicabit, non poſſimus de neglectâ, dilatâ, vel uſurpatâ juſtitiâ condemnari. Porrò quia in cauſis & negotiis audiendis & terminandis frequenter ab illis qui libenter munera accipiunt juſtitia læditur, proſternitur veritas, judicis ſubvertuntur, nolumus ut aliquem de tali munerum acceptione notabilem ad Conſilium noſtrum in prædictis agendis aliquatenùs admittatis, nec committatur ei aliquid de prædictis, ſed cautè elongetis eoſdem; & hæc eadem volumus, ſi qui fuerint de criminibus aliis notoriis diffamati. Juramenta etiam quæ ſolent fieri ab illis qui de Conſilio noſtro erant, revocari volumus atque præcipimus, ut ea vice noſtrâ recipiatis ab illis, & eorum ſingulis qui Conſiliis prædictis interſunt, Prælatis ſcilicet Epiſcopis duntaxat exceptis. Datum in Caſtris apud Aquas-mortuas in craſtino B. Joannis Baptiſtæ.

Epiſtola S. Ludovici, ad Matthæum Abbatem.

Quid primum in expeditione geſſerit, narrat.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex dilecto & fideli ſuo MATTHÆO Abbati ſancti Dionyſii ſalutem & dilectionem. Significamus vobis quòd cum nos primâ die Julii apud portum noſtrum Aquarum-mortuarum intraviſſemus mare, & expoſuiſſemus in craſtino vela ventis, movimus Tunidam ad partes Sardinæ Deo duce, trahentes ibidem, videlicet apud portum Calleritanum, in noſtris navibus per aliquot dies moram, naves Baronum noſtrorum, & cruce-ſignatorum aliorum noſtra veſtigia ſequentium expectando: cum quibus Baronibus ab nos tandem venientibus habuimus conſilium, quòd nos dirigeremus ad partes Tunicii greſſus noſtros. Sic quòd juxtà conſilium hoc arrepto itinere, veniendo ad partes eaſdem applicuimus ad portum Tunis die Jovis ante feſtum B. Mariæ Magdalenæ: & die Veneris ſequenti ipſo favente Domino cepimus ibi terram benè & pacificè, abſque aliquâ gentium noſtrarum læſione: ac demùm exoneratis de navibus equis noſtris ab inde receſſimus, & ante quamdam civitatem antiquam, videlicet antè Carthaginem accedentes, ibi fecimus caſtra noſtra figi. Nos autem & frater noſter Alphonſus Comes Pictaviæ, & Toloſæ, & liberi noſtri, Philippus, Joannes, & Petrus, nepos noſter Robertus Comes Attrebatenſis, nec non alii noſtri Barones, nobiſcum exiſtentes in caſtris, ac inſuper filia noſtra Regina Navarræ, & uxores dictorum, primogeniti noſtri Philippi, & Comitis Attrebatenſis prope nos in navibus exiſtentes, votivâ per Dei gratiam vigebamus corporum ſoſpitate. Unde mandamus vobis... Cæterùm poſt confectionem præſentium uſque ad locum illum contigit, quòd nos cum Dei adjutorio prædictam civitatem Carthaginenſem cepimus per inſultum, multique Saraceni exiſtentes ibidem gladio ceciderunt. Vos autem.... Datum in caſtris ante dictam civitatem in feſto beati Jacobi Apoſtoli.

Carthago capta.

Epiſtola PETRI de Condeto[a] Capellani Regis.

Scribit quæ geſta ſunt in illis partibus.

REverendiſſimo Domino ſuo N. Priori de Argentolio PETRUS de Condeto humilis ejus Clericus, quidquid poteſt reverentiæ & honoris. Statum meum & curſum Reverentiæ veſtræ cupiens declarare, vobis ſignifico, quòd poſtquàm Dominus Rex velum fecit, poſt multas maria amariſſimas paſſiones, die Martis poſt aſcenſum ſuum introivit portum Calliriacum in Sardiniâ. Tunc miſit Admiraldum ad Caſtellanum, & alios de villâ; qui primitus invenit eos duros & rebelles, quia multum timebant ſibi, nec tunc permiſerunt quòd intraret caſtellum, & vix reportavit paucas aquas dulces, paucas herbas, paucos panes. Die verò Mercurii ſequenti mane miſit Dominus ad eos cum Admiraldo Dominum Cambellanum & Seneſcallus, qui aſſecuraverunt eos, & aliquantulum mitigaverunt, & petierunt quòd infirmi noſtri, qui multi erant, poſſent aſcendere ad terram, & habere recreationem in villâ: qui ad ultimum reſponderunt, quòd volebant, quòd dominus Rex, vel aliqui de ſuis intrarent caſtellum, dummodo ſervaret eos de violentiâ Januenſium, quia eos ſolos timebant. Piſani verò, ad quos pertinet dictum Caſtrum, Januenſibus oppidò ſunt infeſti. Qui verò miſſi retulerunt hoc domino Regi. Qui miſit infirmos ad terram, ubi multi mortui ſunt, ſcilicet dominus I. Mareſcallus miles, & Dominus S. & multi alii. Multi verò poſt dominum Regem remanſerunt, ſcilicet Dominus Philippus frater Comitis Vindocini, magiſter Joannes de Corbolio Capellanus, & alii minores centum, ut creditur, & plures, quibus Dominus Rex dimiſit Cuſtodes Guillelmũ Britonem Oſtiarium,

a *Petri de Condeto*] Petrus de Condeto fuit Canonicus in Monaſterio B. Mariæ de Cagiâ Meld. Diœceſeos anno 1290. ut patet ex Actis electionis Jacobi Abbatis de Cagiâ, factis an. 1290. die Mercurii [illegible] ramos palmarum, quæ extant in Chartulario Eccleſiæ Meldenſis folio xiii. Idem, ni fallor, fuit etiam Archidiaconus Sueſſionenſis, & Regis Francorum Clericus, anno 1294. & 1292. ut patet ex Chartulario monaſterii ſancti Maglorii Paris. hæc Baluzius.

Digitized by Google

& Joannem de Aubergenvillâ portarium. Ad illum portum fuit dominus Rex per octo dies, nec exivit de navibus, nec exſpectabat Barones qui venerunt de die, venientes poſt Regem, ſcilicet Rex Navarræ, Comes Flandriæ, Comes S. Pauli, Dominus Legatus, Joannes de Britanniâ, & multi alii. Et die Sabbati, & die Dominicâ ſequenti convenerunt ad Regem, & ad ultimum habuerunt concilium de eundo ſuper Regem Dam. . . . .

Die verò Martis ſequenti, ſcilicet ante ſanctum Arnulphum, de portu illo fecerunt unanimiter velum, & die Jovis ſequenti intraverunt portum Tunis circà nonam. Multi verò de montibus ſtupentes fugiebant, & creditur quòd adventum noſtrum penitùs ignorabant. Eâdem die Jovis fecit dominus Admiraldum deſcendere in galeis, ut iret ad portum ad videndum cujus vel quorum erant quædam naves, quæ ibi erant. Qui invenit quaſdam naves Sarracenorum, & eas arreſtavit. Sed erant vacuæ, & remiſerunt ad portum. Naves verò mercatorum non arreſtavit. Qui prægrediens deſcendit ad terram, nec habuit contradictum, & remittens ad dominum Regem ſignificavit ei quòd terram ceperat, & quòd ei mitteret adjutores. Quo audito dominus Rex aliquantulum turbatus eſt, dicens quòd non fuerat miſſus ad hoc, & vocavit dominum Cambellanum qui conſuluit quid ſuper hoc conſulerent Barones. Quorum vocati qui propè erant, alii laudaverunt quòd mitterent adjutores, alii contraria dicebant, quòd non erat bonus modus capiendi terram: ſic Dominus Reginaldus de Priſcenniaco, qui dixit: Domine ſi vultis quòd quilibet faciat de ſe meliùs quòd poterit, non reſtat niſi quilibet deſcendat & capiat terram ubi voluerit. Poſt iſta & multa alia verba concordatum fuit, quòd frater Philippus Ebroïcenſis, & magiſter baliſtarum deſcenderent ad Admiraldum, & ſecundùm quod viderent, vel eum reducerent, vel mitterent pro ſervientibus qui deſcenderent totâ nocte. Qui euntes dictum Admiraldum reduxerunt: ſuper quo multi dubitaverunt quòd malè feciſſent, quòd die veneris manè multi Sarraceni ex omni parte confluxerunt ad portum. Sed dominus Rex vocato ſuo conſilio, deliberatum fuit quòd bonum eſſet deſcendere. Et in nomine Domini deſcenderunt, galea domini Regis aliquantulùm præcedente, & ceperunt terram per Dei gratiam, ſed ita ordinatè, quòd creditur quia ſi eſſent centum probi viri contra eos, nunquam, vel valde difficilè cepiſſent terram eo modo quo ceperunt, ſed Domino operante non invenerunt contradictores, & fixerunt caſtra ſua in inſula, de quâ tamen exitus eſſe putabant à duobus capitibus, & extendebat ſe in longum quaſi per leucam & plus, & in latus per tres tractûs baliſtarum, & erat aqua ſalſata ex utrâque parte, & non putaverunt in eâ aquas dulces invenire. Unde plus mali fuit nobis in terrâ quàm in mari. Aliqui verò de noſtris proceſſerunt die Sabbati uſque ad unam turrim quæ erat propè, & erat ibi dulcis aqua in ciſternis. Sed inventi aliqui noſtrorum à Sarracenis fuerunt interfecti. Poſtmodum euntes quidā ſervientes ceperunt dictam turrim; ſed convenientes Sarraceni illos concluſerunt, & concluſiſſent eos in turre, niſi dominus Rex miſiſſet; & miſit dominum Lancelot, Radulphum de Trap. & plures alios, quos fuiſſent ſecuti multi, ſed equi adhuc erant in navibus, & qui erant extrà naves, adeo erant fatigati & ſtordati quòd vix poterant ſe ſuſtinere. Maximus conflictus factus die illâ inter Sarracenos & noſtros, non comminùs ſed eminùs, quia Sarraceni non fuerunt auſi accedere ad noſtros, ſed habent lanceas, & fugiendo vel tranſeundo jactant, & interficiunt equos non equites, & quos pedites & vagos inveniunt, occidunt. In conflictu illo pauci interfecti fuerunt ex utrâque parte. Ad ultimum liberati ſunt qui erant in turre, & juſſi ſunt ab illâ recedere.

Dominicâ die ſequenti adhuc remanſimus in illâ, ſed defectu aquarum dulcium compulſi ſumus exire Inſulam illam; & die Lunæ ſequenti, ſcilicet in vigiliâ Magdalenæ exivit exercitus versùs caſtellum Carthaginis quod diſtabat ab illâ inſulâ circà unam leucam, & in eundo recapta eſt illa turris, & adhuc tenetur, & fugerunt multi Sarraceni qui erant circum circà. Et locavit ſe exercitus in quâdam valle Carthaginenſi ubi erant putei infiniti, quia in terrâ cujuſlibet eſt puteus ad rigandum illam; & inde poterat haberi acceſſus ad portum vel ad naves, & ad terram prædictam. Die Martis caſtrari venerunt marinarii ad dominum Regem, & dixerunt quòd caſtrum Carthaginis in brevi redderent ei captum ſi vellet, dummodo traderet eis aliquos ſervientes. Tunc vocato conſilio deliberatum eſt, quòd pararent ſe, & ingenia ſua; quibus paratis, die Jovis ſequenti redierunt parati, & tradidit eis dominus Rex quatuor bella, ſcilicet Carcaſonenſe, Catalaunenſe, Petragoricenſe, & Bellicadrenſe, & ſervientes peditum. Et idem dominus Rex & alii Barones, ſicuti erant ordinati per bella uſque ad XVII. bella, exierunt circà exercitum contrà Saracenos, qui erant infiniti, ne poſſent vel intrare pavellam, vel habere acceſſum ad caſtrum. Quid plura? Saracenis videntibus nec ſe moventibus, ducentis ſervientibus Carthaginenſibus, qui erant in dicto caſtro, cum aliis caſtrum habitantibus vel in fugam verſis, vel latitantibus, vel occiſis, dicti marinarii bellis prædictis ipſos protegentibus, dictum caſtrum per ſcalas irruperunt, nec de noſtris fuit læſus, niſi quidam pauper marinarius, qui fuit interfectus. Capto caſtro Carthaginis, qui potuerunt exire per vias ſubterraneas exierunt, & eduxerunt vaccas, & alia multa, noſtris videntibus; nec voluerunt ſe movere, quia non erant adhuc ordinati. In dicto caſtro multi Saraceni latuerunt in latebris, & caveis ſubterraneis quæ multæ erant ibi, de quibus occidebantur quotidie qui poterant inveniri. Alii ſunt in cavernis ignibus ſuffocati, alii adhuc in cavernis reſtant aliquo mortis genere morituri. Et niſi eſſet pro cadaveribus mortuorum, dominus Rex in prædicto caſtro cepiſſet hoſpitium ſuum, & in confectione præſentium miſerat dictum caſtrum à cadaveribus evacuari. De dicto caſtro dicitur vulgariter, quòd qui dominus eſt Carthaginis, dominus eſt totius regionis; quod tamen à pleriſque non creditur, quia tot & tanti confluunt Saraceni, & adeo vexant noſtros, quòd aliquoties bis in die clamatur ad arma. Sed à noſtro exercitu congregato retrahunt ſe Saraceni; quos ſolos vel vagos, vel nimis infeſtantes inveniunt, occidentes. Et tamen creditur, quòd plures de ſuis perdiderunt, quàm nos de noſtris. Dum noſtri ſequuntur eos, fugiunt, dum verò noſtri redeunt, ipſos cum lanceis provocant & infeſtant. Ut autem noſtri ad plenum eos proſequantur, exſpectant Regem Siciliæ, qui de die in diem eſt venturus. Miſerat autem ad eum dominus Rex de Sardiniâ, & jam venerat frater Amalricus de Rupe, & dicebat ipſum eſſe venturum, ex quo audierat alios rumores à domino Rege. Et jam dominus Rex alios nuntios miſerat ut veniret, & ſperabatur quòd infrà ſex dies poſt confectionem præſentium eſſet venturus. Cæterùm ſciat dominatio veſtra, quòd ego eram ſanus & incolumis, quod de perſona veſtra, & aliis amicis meis mihi ſæpe & ſæpiùs fortuna denunciet. Dominus Rex & liberi ſui cum uxoribus

tunc fruebantur plenâ corporis ſanitate. Valeat dominatio veſtra benè & diù in Domino. Actum in caſtris ſubtus Carthaginem die Dominicâ poſt feſtum S. Jacobi Apoſtoli.

Epiſtola PHILIPPI *Audacis Regis Francorum, ad* MATTHÆUM *Abbatem &* SIMONEM *de Nigellâ.*

Approbat ſummam poteſtatem Matthæo Abbati & Simoni Nigellæ à Rege Ludovico delegatam.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis & fidelibus ſuis MATTHÆO Abbati S. Dionyſii, & SIMONI Domino Nigellæ, ſalutem & dilectionem. Cùm piæ recordationis præclariſſimus Dominus ac genitor noſter Ludovicus, quondam Franciæ Rex illuſtris, in receſſu ſuo de partibus Franciæ circà bonum ſtatum regni ſalubriter conſervandum cupiens providere, ad ipſius cuſtodiam, adminiſtrationem, & curam gerendam vice ipſius, & ſuo nomine, in aſſumptæ peregrinationis abſentiâ vos deputarit loco ſui, plenam vobis ac certam in iis quæ ad dicti regni cuſtodiam pertinent poteſtatem committens, ſecundùm formam in litteris ſuis patentibus quas penes vos dimiſit, expreſſam. Nos piis ejus cupientes inhærere veſtigiis, & de veſtrâ prudentiâ & fidelitate ſpecialiter confidentes, quamdiù ab ipſius regni finibus nos abeſſe contigerit, vel donec aliter duxerimus ordinandum. Vobis eamdem quam priùs ab ipſo domino Genitore noſtro poteſtatem habeatis, committimus, & volumus obſervari. In præmiſſis autem exequendis tali ſigillo quali juxtà ipſius Genitoris ordinationem hactenùs uſi eſtis, ſolo nomine proprio mutato, Vos uti volumus. Scientes quòd nos Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, Baronibus Regni noſtri, aliiſque noſtris fidelibus damus noſtris litteris in mandatis, ut vobis in prædictis omnibus fideliter obediant promptis animis vice noſtrâ ob regni ſecuritatem, & pacem, loco noſtri utique vobis juramenta præſtantes de fidelitate ſervandâ nobis & heredibus noſtris, & debitis ſervitiis exhibendis, prout à nobis ſuper hoc fuerint requiſiti. Unde fidelitati veſtræ requirendo mandamus, quatenùs ſuper efficaciter exequendis, ita vos diligenter, fideliter, & prudenter habere curetis, quod exinde commendari meritò debeatis à nobis. Actum in caſtris juxtà Carthaginem, die Veneris poſt feſtum B. MARIÆ Virginis: datum anno Domini M. CC. LXX.

Epiſtola ejuſdem ad Regni Optimates.

Ejuſdem argumenti.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, Univerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & aliis fidelibus ſuis in Regno Franciæ conſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem & dilectionem. Cum piæ recordationis præcariſſimus Dominus ac genitor noſter Ludovicus quondam Rex Francorum illuſtris, in receſſu ſuo de partibus Franciæ circà bonum ſtatum regni ſalubriter conſervandum cupiens providere, ad ipſius cuſtodiam, adminiſtrationem, & curam gerendam vice ipſius, & ſuo nomine in aſſumptæ peregrinationis abſentiâ certas perſonas deputaverit loco ſui, videlicet Matthæum Abbatem ſancti Dionyſii, & Simonem Dominum Nigellæ, plenam eis, ac totam in iis quæ ad cuſtodiam dicti Regni pertinent poteſtatem committens ſecundùm formam in litteris ſuis patentibus quas penes eos dimiſit, expreſſam; Nos piis ejus cupientes veſtigiis inhærere, & de prædictorum Matthæi & Simonis prudentiâ & fidelitate ſpecialiter confidentes, quamdiù ab ipſius Regni noſtri finibus nos abeſſe contigerit, vel donec aliter duxerimus ordinandum, memoratis Matthæo Abbati, & Simoni Domino Nigellæ, eamdem quam priùs ab ipſo genitore noſtro poteſtatem habebant, committimus, & volumus obſervari. In præmiſſis autem exequendis tali ſigillo quo juxtà genitoris noſtri ordinationem uſi ſunt, ſolo proprio mutato nomine, volumus etiam uti. Unde vobis univerſis præcipiendo mandamus, quatenùs eiſdem vice noſtrâ in prædictis omnibus promptis animis fideliter obedire curetis, ob regni ſecuritatem & pacem, ſecundùm quod vos requiſierint loco noſtri: juramenta præſtantes de fidelitate ſervandâ nobis & hæredibus noſtris, & debitis ſervitiis exhibendis; & ad proſperitatem & pacem regni conſervandam, ſicut de vobis confidimus ſic efficaciter intendatis, quòd fidelitatem veſtram debeamus proinde meritò commendare. Actum in caſtris juxtà Carthaginem die Veneris poſt feſtum Nativitatis B. MARIÆ Virginis Anno Domini M. CC. LXX.

Epiſtola PHILIPPI *Regis ad* MATTHÆUM *Abbatem, &* SIMONEM *de Nigellâ.*

Iterum ut vices Regis agant, mandat.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis & fidelibus ſuis MATTHÆO Abbati ſancti Dionyſii in Franciâ, & SIMONI domino Nigellæ, ſalutem & dilectionem. Statum noſtrum & negotiorum noſtrorum, & alia plurima tangentia præclaræ memoriæ præcariſſimi domini & genitoris noſtri Regis Franciæ Ludovici lamentabile vobis funus, & cunctis etiam Chriſti fidelibus deplorandum, vobis per noſtras quàm plures litteras, quas per fratres Gaufridum de Bellojoco, & Gulielmum de Carnoto, & quoſdam alios de gentibus noſtris vobis mittimus, nuntiamus. Sed quia timemus eoſdem in ſuo fuiſſe itinere impeditos, & non ita tutò ad vos, ut credimus, ſeu æſtimamus, acceſſuros: ſignificamus vobis, quòd in aliquibus litterarum ipſarum inter cætera continetur, quòd nos dicti domini Genitoris cupientes inhærere veſtigiis, illam quam in aſſumptæ peregrinationis abſentiâ in iis quæ ad cuſtodiam regni noſtri pertinent, poteſtatem commiſit, ſecundùm formam in litteris ſuis patentibus quas penes vos dimiſit expreſſam, eamdem per prædictas, quas vobis per dictos fratres & gentes noſtras miſimus litteras, vobis commiſimus poteſtatem, & in iis, exequendis tali ſigillo quali priùs juxtà dicti domini ac genitoris noſtri ordinationem uſi fuiſtis, vos uti ſolo nomine proprio mutato, mandabamus. Necnon per eaſdem vobis, prout recolimus, mandabamus, & adhuc per præſentes mandamus, quatenùs ad cuſtodiam dicti Regni, & ad proſperitatem, tranquillitatem, & pacem ipſius conſervandam ſicut de vobis confidimus, efficaciter intendatis; ac etiam ut caſtra noſtra, fortalitias terræ maritimæ, & hujus Regni noſtri, ſicut commodiùs & meliùs expedire videritis, faciatis muniri, ut diverſorum eventuum pericula quæ poſſent forſitan contingere, valeant ſecuriùs & cautiùs evitari. Ne tamen ut pecuniæ quantitates in quibus diverſis perſonis tam pro domino & genitore noſtro, quàm pro vobis teneremur, & quarum aliquas ſummas dictus pater mandavit, & nos ſimiliter aliquas mandamus perſolvi, apud Templum faciatis ſine difficultate perſolvi, prout in ipſius domini & Genitoris noſtri, ac noſtris litteris videbitur contineri, nobis etiam tranſmittere quantamcumque ſummam pecuniæ omnibus bonis modis procurantes. Datum in caſtris juxtà Carthaginem die ſabbati poſt feſtum S. Remigii.

Digitized by Google

Epiſtola PETRI *de Condeto ad Theſaurarium S. Framboudi.*

Scribit de morte Regis, quæ poſteà ſunt acta.

REverendiſſimo domino ſuo præ cæteris mortalibus diligendo, N. Theſaurario ſancti Frambouldi Silvanectenſis PETRUS de Condeto, devotus ejus Clericus, quidquid poteſt ſervitii & honoris. De ſtatu curiæ nihil ad præſens volo dominationi veſtræ ſcribere, quia de ipſo ſatis audietis per eos qui cum felicis memoriæ domini Regis corpore revertentur. Cum autem vacarem ſcripturæ præſentis litteræ, & jam ferè eamdem præſcripſiſſem, mihi nuntiatum eſt quòd navis, quæ debebat portare illius nobiliſſimi Regis, & filii ejus Comitis Nivernenſis corpora, quæ die Veneris mane debebat velum facere, non erat in factura uſque ad diem Dominicam ſubſequentem: & audivi quòd nepos Theobaldi magiſtri Baliſtarum lator præſentium iturus erat in quamdam navem, quæ factura erat velum die Veneris prædictâ. Summo mane habens candelam ſuperaddidi litteræ ſupra-ſcriptæ. Volo enim, quòd ſciatis, quòd fideliſſimæ memoriæ dominus Rea noſter Ludovicus die Lunæ in craſtino beati Bartholomæi circà horam nonam ſanctiſſimum emiſit ſpiritum. Eâdem horâ, eodemque momento applicuit dominus Siciliæ, nec licuit ei loqui cum fratre ſuo, quia jam exſpiraverat quando venit ad caſtrum ſuum; & cum eum mortuum inveniret, flens amarè procidens ad pedes defuncti, & dictâ oratione, prout teſtantur qui aderant, cum effuſione lacrymarum multâ proclamans, Domine mi, Frater mi, deoſculatus eſt pedes ejus.

Eccleſia S. Dionyſii ſepultura Regum, non aliorum.

Elegerat autem dominus Rex ſepulturam ſuam apud ſanctum Dionyſium, & ſepulturam filii ſui Comitis Nivernenſis in Eccleſiâ Regalis-montis, quòd nolebat quòd ſepultus eſſet in Eccleſiâ beati Dionyſii, in qua ſepulti erant ſoli Reges, ſed ſepultus eſſet in Eccleſia Regalis-montis, ubi de ipſo fieret magnum feſtum. Hæc & alia in brevi ut arbitror audietis plenius.

Iterum ſciatis, quòd die Jovis ſupradictâ dominus Rea Siciliæ faciebat poni in quodam ſtagnaculo, quod protenditur uſque prope Tunicum, quoſdam curſores & barellos, qui multum, ut dicunt, ad expeditionem negotii faciunt. Et factum eſt dum traherentur à littore versùs ſtagnum illud, congregati ſunt Saraceni infiniti, ut ſtagnum illud defenderent, appoſitione curſorum prædictorum. Et venerant Saraceni fortiùs & ordinatiùs quàm conſueverunt. Quod videns dominus Rex Siciliæ, juſſit gentes ſuas armari. Et clam fecit nuntiari Barones, quòd armarent ſe, & exierunt quilibet in bellum ſuum. Et primus Comes Attrebatenſis exivit contrà Saracenos, & conſequenter dominus Rex Siciliæ, qui more ſuo in ipſos irruens cum ſuo Philippo de Monteforti, & tantos in occurſu ſuo proſtraverunt Saracenos, quòd uſque ad dimidiam leucam, ut æſtimant, totam terram reddiderunt cadaveribus pulveratam. In momento verſi ſunt in fugam alii Saraceni. Multi verò illorum in ſtagno prædicto ſe ſubmerſerunt, æſtimantes ſe colligere in bargis ſuis, quas adduarrant, ſed marinarii ſui retraxerant præ timore. Æſtimant autem aliqui Saracenos tam occiſos quàm ſubmerſos, circà quingenta millia. Sed in conflictu illo occiſus dilectus noſter dominus Arnulphus de Curiâ-ferandi, Admiraldos, & alii; de quibus in brevi certiùs audietis. De Domino Philippo Rege noſtro ſciatis, quòd bis recidivavit in acutam febriem, & adhuc in confectione præſentium in ſuâ recidivatione laborabat, & dubitatum fuerat de illo multùm, ſed quidam ſudor illum arripuerat, unde de ejus convaleſcentiâ ſperabatur. Et dicunt multi quòd vix aut nunquam in regione Tunicenſi de cætero eſſet ſanus, quòd pauci licet fortes & valentes, qui ægrotaverunt in terrâ iſtâ, poſt morbum ad ſtatum priſtinum poſſunt devenire; ſed tales potiùs languent quàm vivunt in terrâ iſtâ maledictâ: neque mirum, tanti enim ſunt ſolis ardor, tribulatio pulveris, ventorum rabies, aëris corruptio, fœtor cadaverum circumcircà, & cætera inconvenientia, quod longum eſſet enarrare, quòd etiam ſanis aliquoties eſt tædium vita ſua. Inde colligunt aliqui, quòd Dominus Rex noſter Philippus in brevi fortè ſit ad propria rediturus.

Si placet, ſubſcribatis Domino Abbati ſancti Dionyſii de præmiſſis quæ videritis expedire, excuſantes me veſtri gratiâ erga ipſum, quòd nuntii feſtinatio me ipſi vel aliis ſcribere non permiſit. Valeat benè & diu in Domino veſtra dominatio. Actum in caſtris juxtà Carthaginem die Jovis ante Nativitatem B. MARIÆ Virginis.

Epiſtola PHILIPPI *Regis, ad* MATTHÆUM *Abbatem, &* SIMONEM *de Nigella.*

Petit ut pecunias mittant.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis & fidelibus ſuis MATTHÆO Abbati S. Dionyſii, & SIMONI domino Nigellæ, ſalutem & dilectionem. Quia pondus negotiorum quod nobis incumbit, ad præſens grave eſt, & magnas exquirit expenſas: Mandamus vobis ut totum illud quod commodè mittere nobis poteritis, tranſmittatis, & debita quæ contracta ſunt tam per litteras piæ recordationis Domini & Genitoris noſtri cariſſimi, quàm per noſtras, quæ ad vos deferuntur, reddi ſine difficultate faciatis & ſolvi. De ſigillo autem noſtro novo per dilectum noſtrum fratrem Guillelmum Carnotenſem, & per alias literas noſtras, vobis plena certitudo patebit. Datum in caſtris juxtà Carthaginem die Veneris poſt Nativitatem Beatæ MARIÆ Virginis.

Epiſtola PETRI *de Condeto, ad* MATTHÆUM *Abbatem.*

De pace initâ cum Rege Tunicenſi.

REverendo Patri ac Domino MATTHÆO Abbati ſancti Dionyſii in Franciâ, PETRUS de Condeto, ejuſdem & Domini Regis devotus Clericus, quidquid poteſt ſervitii, reverentiæ, & honoris. Licet ſuper ſtatum Domini Regis, & totius exercitûs Chriſtiani, per majores, & ſuper hæc certiores Reverentiam veſtram æſtimem eruditam, nolo tamen deſiſtere quin illa vobis ſcribam paucula quæ ad meam venerunt notitiam, ne, quod abſit, negligentiæ, vel inobedientiæ arguere me debeat veſtra Paternitas reverenda. Sciat in primis veſtra Reverentia quòd Dominus Rex & Regina, & Dominus Petrus frater Regis, in confectione præſentium ſani erant, & ego ſimiliter in numero ſanorum per Dei gratiam poteram numerari, quod audire de perſonâ veſtrâ animus meus modicum delectatur. Et quia de pace factâ inter Regem Tunis, & Reges noſtros, & Barones, forſitan audiviſtis, hoc unum veſtræ Reverentiæ ſcribere dignum duxi; quia cum vobis aliàs ſcripſerim, ſi benè recolo, quòd Dominus Rex Siciliæ Barones noſtros in belli principio rogaverat, ne contrà Regem Tunis uſque ad nuntium ſuum aliquid intentarent, hoc propter hoc ſolùm fuiſſe arbitror, qui inter ipſum & Regem jam dictum ſermo fuerat de pace, & de tributo à dicto Rege Tunis reddendo, ſicut hoc audivi à quodam milite e-

juſdem Regis Siciliæ, qui propter hoc ad dictum Regem Tunis bis fuerat deſtinatus; & jam ad hoc ſermo pacis ſeu tributi devenerat, quòd Rex Tunis dicto Regi Siciliæ bene volebat tributum à ſuo tempora, ſed Rex Siciliæ petebat dicti tributi arreragia à temporibus Manfredi, & Frederici. Et ſermone diù pendente, intravit exercitus noſter Regnum Tunis; unde Rex Siciliæ miſit tunc Baronibus noſtris literas rogatorias, ut prædixi. Inde fuit quod cum Rex Siciliæ veniſſet ad exercitum noſtrum, fratrem ſuum Dominum Regem Ludovicum invenit mortuum; & tunc arbitror concepit in animo ſe facturum quaſi per violentiam, quod priùs ceperat per nuntios faciendum. Paulo poſt adventum ſuum in exercitum, miſit ad ipſum Rex Tunis portantes pacem populo, quod à plebe diutiùs penitùs ignoratur. Quid plura? poſt multas & mutuas miſſiones & verba, die Jovis ante feſtum Omnium Sanctorum ad hæc convenerunt unanimes, Reges noſtri, & Barones, cum ſpecialibus nuntiis Regis Tunis, quòd illâ die inter ipſos pax facta eſt, in modum qui ſequitur confirmata.

Pacis fœdus. Sabbaro ſequenti, ſcilicet ante Omnes Sanctos, miſſi fuerunt Archi. Dominus Gaufridus de Bellomonte, & alii Nuntii ſpeciales ad Regem Tunis; coram quibus juravit idem Rex quòd permitteret de cætero in bonis villis & principalibus Regni ſui habitent Chriſtiani, & habeant ibidem liberè & quietè proprietates, poſſeſſiones, & alia bona quæcumque ſine exactione, vel aliquâ ſervitute, ſoluto tamen Regi cenſu poſſeſſionum, ut conſuetum eſt, liberis Chriſtianis. Et licebit etiam Chriſtianis in locis prædictis ædificare Eccleſias, & Eccleſiis ſolemniter etiam prædicare. Promiſit etiam dictus Rex Tunis ſe redditurum Dominu Regi Franciæ, & Baronibus ſuis, pro expenſis in viam factis ducentas, & decem mille uncias auri, quarum quælibet uncia valet quinquaginta ſolidos Turonenſes, & prædictâ ſumma jam ſolvit in confectione præſentium medietatem, & aliam medietatem ſoluturus ad duo feſta Omnium Sanctorum inſtantia, ut promiſit. Juravit etiam quòd Regi Siciliæ ſolveret tributum uſque ad quindecim annos; ſcilicet pro duodecim unciis auri, in quibus tenebatur pro prædicto, ſingulis annis viginti quatuor uncias, & inciperet iſta duplicatio ad inſtans feſtum Omnium Sanctorum, arreragia verò in confectione præſentium jam ſolverat de quinque annis, ſcilicet ſexaginta uncias. Et per pacem prædictam reddidit Rex Tunis omnes Chriſtianos quos tenebat, & Chriſtiani noſtri omnes Saracenos quos tenebant.

Factâ pace in hunc modum, recollegerant gentes ſuas in navibus Reges noſtri die Martis poſt ſanctum Martinum hiemalem, Rege Siciliæ remanente, & retardante aliquantulum pro pauperibus, & ultimis recolendis. Ordinatum extiterat quòd omnes applicarent in Sicilia ad portum Trapanum & Panormitanum. Quia verò de futuro non eſt veritas manifeſta, quid ordinandum erat in locis prædictis in confectione præſentium penitùs ignorabam: murmurabant tamen nonnulli quòd ibi ordinandum eſſet, quòd quidam de exercitu in terram ſanctam proficiſcantur, ſicut fortè Comes Pictaviæ & Dominus Petrus Cambellanus cum multis ſtipendiariis: & alii proficiſcantur in Græciam contrà Palæologum, ſicut fortè Rex Siciliæ, & multi Barones, cum ſtipendiariis multis. Dominus autem Rex Franciæ directo tramite profecturus eſt in Franciam. Dicunt tamen aliqui quòd ad Curiam Romanam eſt acceſſurus, & corpus patris ſui ſemper ſecum vel propè ſe habiturus eſt. Veritas tamen ſuper his in confectione præſentium, quo ad me penitùs latitabat. Cum verò ſuper his ſciam aliquid veritatis, vobis ſcribam ſecuriùs veritatem. Valeat Paternitas veſtra benè & diù Domino. Quia verò tempus non habeo ſingulis Dominis meis ſcribendi ſingula, utpote ſcribens iſta ipsâ die quâ fere omnes Chriſtiani Saracenorum terram exierunt, Dominationem veſtram rogo, ut Dominis meis Priori de Argentolio, & Theſaurario ſancti Franbaudi de præmiſſis dignetur ſcribere quæ viderit ſubſcribenda. Actum in receſſu à portu Tunis die Martis Novembris ſancti Martini Hyemalis.

Ejuſdem ad Priorem de Argentolio.

Maximam Francorum maris tempeſtate eadem deſcribit. REverendo Patri ſuo in Chriſto ac Domino ſuo cariſſimo, N. Priori beatæ MARIÆ de Argentolio PETRUS de Condeto Clericus ejus humilis ac devotus, quidquid poteſt reverentiæ & honoris. Licet de ſtatu Domini ac totius exercitûs Chriſtiani per majores & ſuper hæc certiores habeat veſtra Reverentia, ut æſtimo, notionem, ne tamen, quod abſit, Dominatio veſtra negligenti recordationi tribuat aliquando, vobis ſcribere præſumo illa paucula, quæ quaſi de populari famâ ad meam devenerunt parvitatem. Sciat in primis Dominatio veſtra, quòd in confectione præſentium Dominus Rex & Dominus Petrus frater ejus plenâ corporis fruebantur ſoſpitate, & ego per eamdem gratiam ſanus eram; quod quoties de perſonâ veſtrâ mihi fortuna denuntiat, novum gaudium cordi meo ſentio pullulare. Cæterùm quia de pace factâ inter Reges & Barones noſtros, & Regem Tunis, vos æſtimo pluries audiviſſe, ſaltem per Dominum Abbatem ſancti Dionyſii, cui in maximâ feſtinatione ſcripſi formam & modum, quoniam noveram diem pacis, quod vobis obmiſi ſcribere per negotiorum arctitudinem, quâ tenebar, utpote eâdem die & horâ quâ navem aſcendi; de dictâ pace ad præſens ſileo, ſcribens aliqua de his quæ poſtmodum contigerunt, licet vos eadem jamdiù æſtimem audiviſſe.

Die Martis in octavâ Beati Martini hyemalis, circà nonam receſſit Rex noſter cum aliis Baronibus à portu Carthaginenſi, & aſcenderunt naves multi minoris famæ, tam nobilium, quàm ignobilium, tunc & totâ nocte ſequenti in terrâ remanentium, quorum curam gerebant & cuſtodiam Conſtabularius & Mareſcallus Franciæ, cum Cambellano. Die Mercurii ſequenti à magno uſque minimum recollegerunt ſe in navibus cum rebus ſuis: & ſciat quòd Rex Tunis ſatis benè & fideliter erga Chriſtianos ſe habuit. Præmiſerat enim Chriſtianos, & Sarracenos multos, qui armati cuſtodiebant exercitum recedentem, nec eidem aliquid moleſtiæ intulerunt. Manè facto die Jovis ſubſequenti Dominus Rex juſſit velum fieri, & cæteri conſequenter. Quid plura? Domino de theſauris ſuis ventum proſperum producente, alii die Veneris ſequenti in felicem portum Trapanum intraverunt. Rex Siciliæ die Veneris circà mediam noctem per unius galeæ compendium venit ad dictum portum; & Rex noſter cum Reginâ per aliam galeam die ſabbati circà nonam, cæteris eâdem die ſubſequentibus univerſis. Sed qui ſuis navigantibus per mare curſum conceſſerat proſperum, eadem nocte ſabbati permiſit adeo turbari maria, maligno ſpiritu, ut arbitror, inſtigante, quòd Dominicâ manè vix potuit haberi aſcenſus à terrâ ad naves, vel à navibus ad terram; quâ die in tantum crevit hæc turbatio, quòd nullo modo qui in navibus remanſerant deſcendere potuerunt. Quid memorem? totâ nocte dictæ diei Dominicæ, tota die lunæ, & nocte ſequenti, tanta procella facta eſt in mari, quòd aſſerunt quidam nautæ nunquam tantam hactenùs ſe vidiſſe. Frangebantur enim mali, rumpebantur an-

Digitized by Google

choræ, & naves, licet maximæ, ſubmerſæ ſunt in profundum quaſi lapis, ut de ipſis vel rebus amiſſis adeo dolendum eſt, quantum de perſonis perſtitatis, nobilibus, & ignobilibus utriuſque ſexûs, & ætatis, quas quidam æſtimant circà quatuor millia, qui ipſas aſſerunt ſe vidiſſe. Plures enim à dolore illo vivi ſuperſtites evaſerunt, qui tamen præ dolore & anguſtiâ præteritis milleni poſtmodum obierunt. Epiſcopus Lingonenſis ſolus à nave ſuâ evaſit ſolo contentus armigero; in ſuâ receptus bargiolâ, recinctus tunicâ paratus ad natandum, imò potiùs ad naufragandum, ſi Dominus permiſiſſet: in navi ejuſdem Epiſcopi naufragatæ ſunt ferè mille perſonæ, ut aſſerunt, quod ſatis eſt veriſimile, quia navis erat magna, & pauci exierant in navem illam. In quâ navi periit ille homo qui dicitur Bonabucca. Quid plura? Decem & octo naves magnæ & fortes, & novæ, cum multis, & rebus infinitis periclitatæ ſunt in eâ tempeſtate, ſine minoribus, de quibus non facio mentionem.

Ceſſante hujuſmodi tempeſtate, die Martis in feſto beatæ Catharinæ virginis convenerunt Reges noſtri & Barones ad habendum conſilium, tam ſuper præteritis quàm contingentibus, & futuris. De futuris dico, quia paulo poſt juraverunt unanimes Reges noſtri & Barones, ſe iterum futuros ad portum communandum ad inſtanti die Magdalenæ in tres annos paratos ab tranſfretandum in terram ſanctam; & juravit quilibet ſingulariter ſe facturum, niſi occaſionem habeat, propter quam Dominus Rex Franciæ ipſum habeat excuſatum. Poſtea verò Dominus Rex moratus eſt in villâ Trapanum per quindecim dies, & ab illâ fortè citius receſſiſſet, ſed detentus erat infirmitate Regis Navarræ, quem quædam febris arripuerat ad portum Carthaginenſem. Quæ poſtmodum invaleſcente conſluſu, ille bonus Rex,

Rex Navarræ moritur.

qui in exercitu præterito valde laudabiliter ſe geſſerat, die Jovis ante feſtum ſancti Nicolai apud Trapanum exſpiravit. Ubi de noſtris mortui ſunt infiniti, & multi remanſerunt infirmi. Quid moror? Dominus Rex noſter per diætas ſuas Pharu Meſſano præterito venit Cuſantiam Civitatem in Calabriâ, Dominicâ, poſt Epiphaniam; ubi Regina dolore & morbo itineris præteriti compulſa, peperit filium ante tempus debitum pariendi, qui ferè de utero tranſitus ad tumulum, poſt inundationem brevi vivens tempore, matrem reliquit repletam multis miſeriis & dolore; adeo quòd divinâ permittente clementiâ, die Mercurii ante Candeloſam circà noctem mediam poſt dolores nimios exſpiravit. De cujus morte Rex noſter

Obiit Regina.

doluit ultrà modum, & verum, quod de ipſo multùm timeatur, ſi, quod abſit, in dolore perſeveret hujuſmodi. A Cuſantiâ verò profecturus erat Dominus Rex ad Romanam Curiam, & inde in Franciam, Domino diſponente. Sciatis, quòd cum in exercitu ejus tam de hoſpitio ſuo, quam extrà tot quotidie moriuntur, vel ſaltem infirmantur, quod ferè nullus eſt qui præ morbis peſtilentiâ debeat ſecurari. Unde pro Deo orate pro me. Æſtimo autem quòd qui eam poterunt evadere per Dei gratiam, & Regem ſequi, circà Pentecoſten, vel ante poterunt eſſe in Franciâ, Domino providente. Si placet, reſcribatis hoc Decano de Argentolio. Actum apud Cuſantiam in Calabriâ die Veneris ante feſtum Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.

Epiſtola Philippi *Regis ad Abbatem & Monachos S. Dionyſii.*

Votivas preces rogat pro patre defuncto, &c.

Philippus Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis ſuis in Chriſto Abbati & Conventui Monaſterii ſancti Dionyſii in Franciâ, ſalutem & dilectionem. Inter graves & miſerabiles hujus vitæ & humanæ conditionis preſſuras, afflictiones & tribulationes amaras, in alto poſiti, imò conſternati animo, & vehementis amaritudinis & doloris gladio noſtram pertranſeunte animam graviter vulnerati, ſingultuoſos fletus, profundos gemitus, & anxios prodere cogimur ululatus. Attendite ſiquidem, ô dilecti, quæſumus, & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor noſter. Nam cum nuper felicis memoriæ præcariſſimus Dominus & genitor noſter Ludovicus Francorum Rex, alumnus pauperum, nutritor Religioſorum, oppreſſorum ſolatium, refugium miſerorum, patronus Eccleſiæ, præcipuus amator juſtitiæ, ac defenſor inclytus fidei Chriſtianæ: necnon dilectiſſimus frater noſter Joannes Comes Nivernenſis, quem non

Joanne fratre.

ſolùm carnalis affectio, & naturæ vinculum, ſed & bonæ indolis primordia, vitæ innocentia, & in ætate tam tenerâ, magnæ diſcretionis induſtria plurimùm reddiderunt carum nobis: ac inſuper Princeps egregius cariſſimus noſter Sororius & amicus Theobaldus Rex Navarræ illuſtris Princeps quidem tam

Rege Navarræ.

prudens, tam commendabilis, tam potens: poſtquàm ipſi vivificæ crucis ſignaculo inſigniti ſe totâ ſuâ virtute, ad dilationem & exaltationem fidei accinxerant, & ad partes acceſſerant Africanas, ad errores infidelium Saracenorum ibidem radicitùs exſtirpandos, nobis ſubtracti fuerint ex hoc mundo, ſicut Domino placuit, qui prout vult ad ſe vocat ſubjectas ſuæ potentiæ creaturas, nondum tamen his minimè contentus mundanæ hujus plagii peſtilentiæ nos reliquit. Nam cariſſima uxor noſtra Iſa-

Uxore.

bella Regina Franciæ cujus Deo & mundo amabilis vita erat, quâdam proprii corporis infirmitate gravata, poſtulatis attentè primitùs ab eâdem, & cum omni devotione ſuſceptis Eccleſiaſticis Sacramentis, demùm die Mercurii ante Purificationem Beatæ Mariæ Virginis vitam præſentem finivit. Unde noſtris prioribus doloribus dolores alii continui, & amaritudines inculcantur, ſuſpiria geminantur ſuſpiriis, & gemitus gemitibus cumulantur. Cumque dictorum noſtrorum Domini & genitoris, atque fratis & uxoris corpora faciamus, ut tenemur & volumus, ad partes Regni noſtri præſentialiter unà nobiſcum deferri, ſic in noſtris oculis quotidie hujuſmodi plaga recens eſt: verùm cum expediat & deceat in adverſis hujuſmodi fortitudinis ſpiritum nos habere noſtramque voluntatem divinis beneplacitis conformare, ac congruum in Domino conſolationis remedium recipere, in conſpectu cujus pretioſa eſſe ſperatur & creditur mors ipſorum, qui ejus in fide ac dilectione ſequentes ejuſdem veſtigia, ſuas animas reddiderunt. Attendentes autem eſſe ſanctum & ſalubre pro ipſis exorare defunctis, & ad alia recurrere ſubſidia caritatis, de ſinceritate veſtrâ gerentes in Domino, ſpecialem veſtræ caritatis abundantiam effectuoſè rogamus, quatinùs animas eorumdem, & nunc ſpecialiter animarum prædictæ Reginæ, pro quâ vobis aliàs non ſcripſimus, piis Miſſarum & devotarum orationum ſuffragiis divinæ miſericordiæ commendetis, & faciatis multis Eccleſiaſticis, tam Religioſis, quàm ſæcularibus, vobis ſubditis commendari. Nos autem dilectum Capellanum noſtrum Vivianum de Boſco, exhibiturem præſentium, ad veſtram ob hoc præſentiam duximus ſuper his vobis ore tenùs intimanda, rogantes vos quatinus quæ ex parte noſtrâ vobis ſuper hoc dixerit, fidem eidem adhibere velitis. Actum Valleti die Mercurii poſt octavam dicti feſti anno Domini ducenteſimo ſeptuageſimo.

Epiſtola D. MATTHÆI *Abbatis &* SIMONIS *de Nigella ad* PHILIPPUM *Regem.*

Orant Regem, ut citò in Galliam inaugurandus redeat.

EXcellentiſſimo Domino ſuo PHILIPPO Dei gratiâ Franciæ Regi illuſtri, MATTHÆUS miſeratione divinâ Eccleſiæ Beati Dionyſii in Franciâ Abbas humilis, & SIMON dominus Nigellæ, tenentes locum ſuum in Regno Franciæ, ſalutem, &c. Providi & prudentis eſt animi ſic facta conſiderare præterita, ſic ordinare præſentia, quo futura faciliùs poſſint pericula præcaveri. Satis notum eſt, Sereniſſime Domine, qualiter progenitorum veſtrorum induſtriâ & labore, cum divinæ adjutorio gratiæ, regnum veſtrum benedictum à Domino non ſolùm in feodis, ſed in dominiis, quæ modica quandoque fuerant, dilatatum, conſervatum fuerit & firmatum. Noſtis etiam qualiter tempore clementiſſimi Domini Regis noſtri, genitoris veſtri, cujus memoria cunctis redolet delectabilis & ſuavis, poſt aliquas moleſtias quas paſſus eſt circà primordium Regni ſui, Regnum ipſum glorioſum in manu ejus floruerit, fructuſque ſuavitatis & pacis non ſolùm in partes vicinas, ſed in remotas plurimùm & longinquas ediderit regiones, adeoque de ejus plenitudine quaſi omnes acceperint circumquaque, tranquillitatem ſcilicet & ſecuritatem Eccleſiæ & Eccleſiarum Miniſtri, Religioſi quietem, pacem populi, ſuſtentationem pauperes, conſolationem afflicti, ſubſidium & levamen oppreſſi. Quæ enim proxima vel remota memoratus noſter, felicis memoriæ, non ſenſerit non ſinè turbatione conſilium, in ſuâ neceſſitate ſuffragium & juvamen? Nec tantùm ad amicos & proximos extendebat ejus pietas ſubventionis auxilia, ſed etiam ad hoſtes & æmulos, quos per hujuſmodi ſubſidia ad ſui benevolentiam attrahebat, & ex ipſis aliquos fideles & promptos acquirebat amicos. Relucebat quiddam in eo quaſi ſolare jubar, gratia admirabilis, ex intimo caritatis fervore proveniens, ſe taliter diffundens in omnes, quòd non erat qui à calore ejus ſe abſconderet vel ſplendore, aut qui ejus beneficia in aliquo non ſentiret. Tales & longè ampliores profectus oſtendit præſentia hujus ſolis, ſicut decet in medio Regni ſui ac ſuorum, ſicut Sol in medio Planetarum reſidens perſonaliter. Rex enim in medio Regni reſidens, eſt quaſi cor in medio gregis ſui, ac deinde quaſi lignum vitæ in medio Paradiſi.

Laudes perennis S. Ludovici.

Nunc ergo, clementiſſime Domine, grex veſter non puſillus, ſed magnus, tam magno rectoris ſui orbatus ſolatio, conſilio & auxilio deſtitutus, lamentatur & gemit, ac de cœlo auxilium invocans, veſtrumque reditum feſtinatum cum omni deſiderio poſtulans, in ſolâ Majeſtatis perſonâ, poſt Deum, ſpem ſuam poſuit, ſuam confidentiam collocavit, ad ſuæ deſolationis remedium & levamen expectans. Dominum ſuum Regem cum omni exultatione & lætitiâ coronandum, ſacrâ unctione ſolemniter inungendum, & in ſede patrum ſuorum collocandum. Age ergo, piiſſime Domine, ne fraudetur à ſuo deſiderio populus tam devotus, populus, inquam, veſter inter omnes populos Regi ſuo quodam ſpecialis amoris vinculo indiſſolubiliter obligatus; qui cum adhuc quaſi lacrymas in maxillis habeat, non eſt qui conſoletur eum ex omnibus caris ejus, niſi veſtræ magnificentiæ perſonalis adventus. Conſiderantes enim ex nobis aliqui, quòd etſi præclariſſimus genitor veſter pro negotiis fidei interdum ſe periculis exponit, ſecuriùs id agere poterat, ut pote filium & heredem Regni ſui ſucceſſorem idoneum derelinquens, & filios, fratres veſtros, ætate, ſcientia, & moribus jam probatos. Sed de vobis eſt aliter, Domine reverende qui liberos habetis teneros & lactentes, & adhuc gerulæ ac nutricis indigentes, alia ſunt non ſolùm incommoda, ſed pericula plurimùm formidanda, quæ poſſent ea morâ veſtrâ ſi, quod abſit, amplior extiterit, ſuboriri. Nulla igitur, præcariſſime, vos retrahat aut retardet à feſtino reditu commoditas, aut neceſſitas aliena, quin potiùs propriam præferatis omnibus, ut debetis, quoniam evidentem poteſtis plurimùm attendere & urgentem. Hoc quidem ea communi conſenſu & deliberatione totius Conſilii veſtri nobiſcum exiſtentis ſcribenda duximus veſtræ Regiæ Majeſtati. Conſervet Dominus altiſſimus perſonam Regiam, atque ſuos, & reducat celeriter cum ſalute. Amen.

Epiſtola PHILIPPI *Regis ad* MATTHÆUM *Abbatem &* SIMONEM *de Nigella.*

Viterbii Cardinales compellaſſe ſeribi ut quàm citiſſimè ſummum Pontificem eligant.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilectis & fidelibus ſuis MATTHÆO Abbati ſancti Dionyſii in Franciâ, & SIMONI Domino Nigellæ, ſalutem & dilectionem. Quia indubitanter credimus vos lætari quotieſcumque de ſtatu noſtro vobis proſpera nuntiantur, ſignificavimus vobis, quòd nos in confectione præſentium Viterbii exiſtentes votivâ per Dei gratiam vigebamus corporis ſoſpitate, quod de vobis ſcire frequenter quamplurimùm affectamus. Nos etiam cum cariſſimo & fideli noſtro Carolo illuſtri Rege Siciliæ, & aliis Principibus & Baronibus nobiſcum exiſtentibus, venerabili Collegio Cardinalium ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ cum maximâ ſupplicaveramus precum & devotarum ſupplicationum inſtantiâ, ut ipſi celeriter providerent Eccleſiæ viduatæ de Paſtore idoneo, ſeu etiam de ſummo Pontifice, fructuoſo generali Eccleſiæ, ac fidei Chriſtianæ. Sciatis, quia tempeſtivè proponimus ab inde recedere, & continuatis dietis per viam Lombardiæ ad partes accedere Regni noſtri, & cum vobis propinquiores erimus, quid in Romanâ Curiâ fecerimus, & ſtatum noſtrum, vobis ſcribi pleniùs faciemus. Datum Viterbii die Sabbati poſt feſtum Beati Gregorii.

Teſtamentum Magiſtri ROBERTI *de Sorbona.* An. MCCLXX.

UNiverſis præſentes literas inſpecturis, Officialis Curiæ Pariſienſis ſalutem in Domino. Notum facimus quòd in noſtrâ præſentiâ propter hoc conſtitutus vir venerabilis Magiſter ROBERTUS de Sorbona Canonicus Pariſienſis in plenâ ſua ſanitate, & compos mentis ſuæ prout primâ facie apparebat, volens ſibi præcavere in futurum, de bonis ſuis immobilibus ordinavit in hunc modum:

Primò enim omnia bona ſua immobilia quæ tenet in manu mortuâ, videlicet vineas, domos, cenſus cum eorum pertinentiis quæ acquiſivit Pariſius ſeu in confinio ejus, dedit donatione inter vivos Congregationi pauperum Magiſtrorum Pariſius ſtudentium in Theologiâ Facultate, quorum diù Proviſor extitit, & nunc dominium & proprietatem dictorum bonorum in ipſos pauperes Magiſtros transferendo.

Item dilectum ſuum virum venerabilem Magiſtrum Gaufridum de Barro, Canonicum Pariſienſem, poſt deceſſum ipſius Magiſtri Roberti ſuum conſtituit heredem, videlicet aliorum bonorum ſuorum immobilium, quæ non tenet in manu mortuâ, videlicet vinearum, domorum, cenſuum feodi, cum eorum pertinentiis ſeu appenditiis quæ acquiſivit Pariſius, vel in confinio ejus, vel quæ acquireret uſque ad diem mortis ſuæ, exceptâ dum-

taxat domo quâdam ſitâ in monte ſanctæ Genovefæ prope domum Magiſtri Geroldi de Abbatisvilla; de quâ taliter ordinavit, ut dicebat, conferens & concedens prædictus Magiſter Robertus, extunc ſcilicet poſt mortem ipſius Magiſtri Roberti, eidem Magiſtro Gaufrido tamquam heredi ſuo, ut dictum eſt, omnium prædictorum immobilium quæ non ſunt in manu mortuâ totum jus quod habebat, vel habere poterat in præmiſſis omnibus qualicumque ratione, ſalvo ſibi quamdiù vixerit prædictus Magiſter Robertus, in omnibus & ſingulis cum proprietate præmiſſorum uſufructu; volens ſiquidem & concedens expreſsè, quòd dictus Magiſtee Gaufridus heres inſtitutus, ut dictum eſt, teneat & poſſideat poſt deceſſum ipſius Magiſtri Roberti omnia ſupradicta tamquam heres pacificè & quietè, abſque reclamatione & contradictione quâlibet heredum ſuurum carnalium, ſeu etiam aliorum quorumcumque: tali appoſitâ conditione ex parte ipſius Magiſtri Roberti, quòd dictus Magiſter Gaufridus heres præmiſſorum inſtitutus, ut dictum eſt, pro eodem Magiſtro Roberto omnibus creditoribus ſuis ſatisfacere teneatur de omnibus debitis, in quibus nunc tenetur, vel ea quæ tenebitur tempore mortis ſuæ.

Voluit & prædictus Magiſter Robertus, quòd de bonis prædictis provideretur Joanni de Caſtellario Clerico ſuo in burſa & hoſpitio, ſicut uni de pauperibus Magiſtris provideretue, ſive audiat Logicam ſive Theologiam, donec dominus ſibi providerit de beneficio competenti.

De bonis autem ſuis mobilibus per alios ordinavit, ut dicebat. Hæc itaque omnia voluit prædictus Magiſter Robertus rata eſſe & firma, niſi eum in vitâ ſuâ contingeret de iis aliter ordinare. In cujus rei teſtimonium præſentes Literas ſigillo Curiæ Pariſienſis, unà cum ſigillo ipſius Magiſtri Roberti fecimus ſigillari.

Actum Anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo in diæ S. Michaelis.

An. MCCLXX. *Libertates & conſuetudines villæ Ricomago conceſſæ ab* ALFONSO *Comite Pictavienſi fratre* S. LUDOVICI, *quæ antiquarum legum & conſuetudinum Arverniæ locum tenent.*

ALFONSUS filius Regis Franciæ, Comes Pictavenſis & Toloſanus, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Noveritis quòd habitatoribus villæ noſtræ de Riomo diœceſis Claromontenſis, infrà fines ſeu terminos dictæ villæ concêdimus libertates & conſuetudines infrà ſcriptas; videlicet quòd per nos vel ſucceſſores noſtros non fiat in dictâ villâ tallia ſive quæſta, vel albeegata, nec recipiæmus ibidem mutuum, niſi gratis nobis mutuare voluerint habitantes in eâdem villâ.

II. Item quòd habitantes in eâdem, & in poſterum habitaturi poſſint vendere, dare, & alienare omnia bona ſua mobilia & immobilia cui voluerint; ita tamen quòd ſi immobilia alienaverint Eccleſiæ, religioſis perſonis vel Militibus, per hoc nullum fiat præjudicium nobis vel aliis dominis à quibus res tenebuntur, maximè in hoc quin poſſint compelli ſic alienata extrà manum ponere infrà annum.

III. Item nos vel noſter Bajulus non capiæmus aliquem habitatorem dictæ villæ, vel vim inferemus, vel ſaiſiemus bona ſua, dum tamen ſufficienter caveat per bona ſux mobilia vel immobilia ſtare juri, niſi pro murtro, vel morte hominis, vel plagâ mortiferâ, vel mutilatione membri, vel aliâ communi, vel probabili ſuſpicione criminis, pro quo corpus ſuum, vel bona ſua de jure, vel conſuetudine fidejuſſoribus committi non debeant, vel in aliis caſibus, in quibus eſſet de jure, vel conſuetudine faciendum, vel pro delicto quod contrà nos, Conneſtabulum noſtrum, vel ſervientes noſtros ad gagia noſtra, ſeu in familiam noſtram fuerit perpetratum.

IV. Item quòd ad queſtionem, vel ad clamorem alterius non mandabit, vel eſtabit Conneſtabulus noſter Alverniæ, vel Bajuli ſui, niſi pro facto noſtro negotio, vel querelâ, vel ſervientum noſtrorum, vel familiæ aliquem habitantem in dictâ villâ; extrâ fines vel honorem dictæ villæ ſuper his quæ facta fuerint in dictâ villâ, & in pertinentiis & honore dictæ villæ, vel ſuper poſſeſſionibus ejuſdem, niſi fortè Conneſtabulus noſter adeo eſſet impeditus, quòd ad dictam villam commodè accedere non poſſet, & tunc ad Conneſtabuli citationem ad aſſiſias quæ erunt in loco propinquior dictæ villæ, vel ejus territorio, venire tenebuntue, & juri ſtare.

V. Item ſi quis habitans in dictâ villâ moriatur inteſtatus, vel aliàs rationabiliter, & non diſpoſuerit de bonis ſuis in ultimâ ſuâ voluntate, nec habeat liberos, nec appareant heredes, qui ſibi debeant ſuccedere, Bajulus noſtee & Conſules dictæ villæ de Riomo, bona defuncti ſcripta commendabunt duobus hominibus probis dictæ villæ, ad cuſtodiendum fideliter per unum annum & diem: & ſi infrà eumdem terminum appareat heres, & qui ſibi debeat ſuccedere, omnia bona prædicta debent integraliter ſibi reddi cum fructibus medii temporibus; alioqui bona mobilia & immobilia quæ à nobis in feudum vel cenſivam, vel alio quocumque modo tenebuntur, nobis tradentue ſalvo jure veri heredis, ſi in poſterum appareat, ſalvo jure dominorum à quibus aliqua bona immobilia tenebuntur, ſi de jure vel conſuetudine patriæ jus aliquod habuerit in eiſdem. Debita verò de quibus legitimè conſtare poterit, de bonis ipſius defuncti ſolvantur tam à nobis, quàm ab aliis ad quos bona ipſius defuncti pervenerunt, pro ratâ quæ pervenerint ad quemcumque.

VI. Item quòd nullus habitans in dictâ villâ de quocumque crimine appellatus vel accuſatus fuerit, teneatur ſe purgare, vel defendere duello, nec cogatur ad duellum faciendum; & ſi refutaverit, non habeatue propter hoc pro convicto, ſed appellans ſi velit, probet crimen quod objecit, vel per teſtes; vel per probationes legitimas, juxtà formam juris.

VII. Item teſtamenta facta ab habitatoribus dictæ villæ in præſentiâ teſtium fide dignorum, valeant, dum tamen liberi, & domini, aut alii, ſine causâ, jure ſuo, aut portione debitâ non priventur.

VIII. Item quicumque habet domicilium in villâ Riomi, non tenetur dare leudam de quacumque re ſuâ, quando eam vendiderit, vel aliam emerit.

IX. Item Bajulus ſeu Præpoſitus noſter dictæ villæ tenetur jurare publicè coram Conſulibus dicti loci in principio adminiſtrationis ſuæ, quòd in officio illo fideliter ſe haberet, & quòd jus reddet cuilibet pro poſſibilitate ſuâ & ſcæntiâ, & bonas & approbatas conſuetudines dictæ villæ obſervabit: tenebitur etiam ſtatuta dictæ villæ à nobis facta vel approbata rationabilia obſervare.

X. Item Conſules dictæ villæ mutentue quolibet anno in feſto B. Joannes Baptiſtæ; & ſi contigerit quòd electi Conſules ab aliis Conſulibus in ſe nollent onus Conſulatûs ſuſcipere, Bajulus ſeu Præpoſitus

noſter dictæ villæ ad inſtantiam & requiſitionem prædictorum Conſulum, ipſos ad hæc cumpellere teneatur.

X I. Item dicti Conſules jurabunt Bajulo ſeu Præpoſito noſtro dictæ villæ, quòd ipſi benè & fideliter ergà nos ſe habebunt, & ſervabunt jura noſtra, & populum dictæ villæ fideliter gubernabunt, & tenebunt pro poſſe ſuo fideliter Conſulatum, & quòd non recipient ab aliquâ perſonâ aliqua ſervitia pro officio Conſulatûs; & prædicti Conſules debent ſemper habere ſexdecim Conſiliarios.

X I I. Item ſi quis percuſſerit aliquem coram Conneſtabulo vel locum noſtrum tenente, ad arbitrium noſtri Conneſtabuli ſecundum conſuetudines patriæ puniatur.

X I I I. Item quicumque alium percuſſerit cum pugno, palmâ, vel pede, gladio, fuſte, vel petrâ, ſeu alio modo, irato animo, ſanguine non interveniente, ſeu interveniente, ſi clamor factus fuerit, & legitimè probatum fuerit, percutiens nobis in LX. ſolidos pro juſtitia puniatur.

X I V. Item ſi aliquis alium interfecerit, & culpabilis de morte ejus inveniatur, ita quòd homicida reputetur, per judicium curiæ noſtræ puniatur, & bona ipſius nobis integrè ſint incurſa.

X V. Item ſi aliquis aliqua convitia, vel opprobria, vel verba contumelioſa irato animo dixerit, & inde querimonia proponatur, poſtquam legitimè probatum fuerit à Bajulo noſtro, in tribus ſolidis nobis pro juſtitiâ puniatur, & emendam faciat injuriam paſſo ſecundùm conſuetudinem dictæ villæ Riomi diutiùs approbatam.

X V I. Item quicumque inhibitionem noſtram ſeu calumniam noſtram, vel Bajuli noſtri in bonis alicujus poſitam ex causâ rationabili, vel ad inſtantiam alicujus conquerentis fregit, in LX. ſolidos nobis pro juſtitiâ puniatur.

X V I I. Item ſi pignus ab eodem Bajulo, ſeu auctoritate ipſius captum ſibi vel mandatu ſuo quis abſtulerit, ad arbitrium Conneſtabuli noſtri ſecundùm uſus & approbatas conſuetudines patriæ puniatur, & ſuper hac ablatione credatur nuntio curiæ jurato, cum duobus teſtibus fide dignis.

X V I I I. Item quòd pro debitis non pignorentur veſtes quotidianæ alicujus, vel lectus ſuus in quo ipſe vel familia ſua jacuerunt, nec ferramenta, nec utenſilia aptamenta cum quibus panem ſuum lucratur.

X I X. Item quòd habitantes infrà fines ſeu honorem dictæ villæ quos tenent, pacificè & quietè gaudeant ex libertate, qua gaudebant habitatores dicti locis.

XX. Item quòd non poſſint pignorari, neque bannum in bonis ſeu rebus eorum poni, nec oſtia domorum ſuarum claudi, niſi prius citati vel moniti fuerint, vel nec niſi pro re judicata vel contumacia, vel niſi præfixus dies ſolutionis annui cenſûs noſtri ſit elapſus, vel niſi in caſibus in quibus bona eorum nobis debent eſſe incurſa, vel commiſſa de conſuetudine vel de jure.

X X I. Item ſi aliquis leudam furatus fuerit, nobis in ſeptem ſolidos pro juſtitiâ puniantur, & laudam reſtituat, quam non ſolvit.

XXII. Item adulter vel adultera ſi deprehenſi fuerint in adulterio, vel per homines fide dignos convicti fuerint, ſuper hoc accuſatore exiſtente & accuſationem ſuam legitimam proſequente, vel in jure confeſſi fuerint, nudi currant villam, vel nobis ſolvat quilibet LX. ſolidos, & hoc ſit in optionem delinquentis.

XXIII. Item qui gladium emolutum contrà alium irato animo traxerit, licet non percuſſerit, ſi clamor factus fuerit, & legitimè probatum fuerit, nobis in LX. ſolidos pro juſtitiâ puniatur, & emendet injuriam paſſo ſecundùm conſuetudinem villæ diutiùs approbatam.

XXIV. Item ſi quis intraverit de die orto, vineas, vel prata alterius, & inde capiat ſine neceſſitate inevitabili fructus, fenum, paleam, vel lignum valens XII. denarios, vel infrà, ſine voluntate illius cujus res fuerit, poſtquàm quolibet anno ſemel prohibitum fuerit vel præconiſatum, in tribus ſolidis puniatur. Et ſi ultrà XII. denarios valeat res quam ceperit, in VII. ſolidos nobis pro juſtitiâ puniatur. Et ſi nocte quis intraverit, & fructum, fenum, paleam, vel lignum ceperit, & probatum fuerit, in LX. ſolidos nobis pro juſtitiâ puniatur, & ſatisfaciat competenter in hoc caſu, & in ſuperioribus, damna paſſis.

XXV. Item quicumque falſum pondus, vel falſam ulnam, vel menſuram tenuerit, in VII. ſolidos nobis pro juſtitiâ puniatur, & de falsâ marcâ nobis in LX. ſolidos puniatur. Et ſi bis in hoc deliquerit, & convictus fuerit vel confeſſus, ad arbitrium noſtri Conneſtabuli puniatur, vel officio in quo ſic deliquerit perpetuò privetur.

XXVI. Item pro querimoniâ debiti, vel pacti, vel cujuſlibet alterius contractûs, ſi ſtatim, id eſt primâ die, in præſentiâ Bajuli noſtri confiteatur debitor ſine lite motâ, & ſine induciis, mulcta nobis pro juſtitiâ ſolvetur, ſed infrà VIII. vel XV. dies, conſideratâ debiti quantitate, & perſonæ qualitate, Bajulus noſter debet facere ſolvi à debitore quod confeſſus eſt coram ipſo, & complere, alioquin ex tunc in tribus ſolidis debitor nobis pro juſtitia puniatur.

XXVII. Item pro omni ſimplici querimoniâ civili de quâ lis moveatur, & induciæ petantur, poſt prolationem ſententiæ tres ſolidi à victo nobis pro juſtitiâ ſolvantur, & actor ſi in petitionem ejus quod petet defecerit, in tribus ſolidis nobis pro juſtitia puniatur.

XXVIII. Item Bajulus noſter non debet recipere juſtitiam ſeu gagium, uſquequo ſolvi fecerit rem judicatam, ſeu ſatisfieri parti quæ obtinuit.

XXIX. Item in quæſtione immobilium rerum, poſt prolationem ſententia tres ſolidi à victo nobis pro juſtitiâ perſolvantur.

XXX. Item ſi aliquis tenuerit aliquas res edicto, vel aliquo bono modo acquiſitas infrà fines dictæ villæ, moventes de dominio noſtro, per ſpatium decem annorum inter præſentes pacificè & quietè, petitor nullatenus audiatur ſecundùm conſuetudinem dictæ villæ.

XXXI. Item quicumque in dictâ villâ, vel pertinentus ejuſdem habuerit poſſeſſiones, vel redditus, ratione illarum rerum ipſe & ſucceſſores ſui in expenſis & miſſionibus ac collectis, quæ fiunt à Conſulibus propter utilitatem vel neceſſitatem dictæ villæ, contribuent prout alii habitatores dictæ villæ per ſolidum & libram, ſecundùm jura & conſuetudines approbatas.

XXXII. Item ſi aliqua mulier de extrà villam, quæ ſit maritata, venerit in dictam villam, & fecerit meretricium cum homine de dictâ villâ, idem homo non teneatur de adulterio ſeu meretricio perpetrato, cum ignoretur probabiliter de dicta muliere utrum ſit conjugata.

XXXIII. Item nemo debet capere pignora alicujus ſcambiatoris ad menſam ſcambii, nec ab ipsâ menſa uſque ad domum ipſius, ſi in aliis rebus poſſit ipſum pignorare.

XXXIV. Item qui emerit pignus ad uſagium dictæ villæ, debet illud tenere per octo dies in villâ Riomi antequàm diſtrahetur, & ſi ille qui vendiderit

derit poblicè & plus offerenti, & bonâ fide acceperit ampliùs quàm fuerit debitum ipſius, debet illud quòd ſupereſt reddere illi cujus erat pignus; ſi verò minus acceperit quàm fuerit debitum, poteſt reſiduum exigere à debitore.

XXXV. Item quicumque de villâ Riomi debet alicui de ipſâ villâ, ſi debitor non eſt ſolvendo in rebus mobilibus, debet vendere de rebus ſuis immobilibus ad arbitrium Conſulum pro ſolvendo debito; & ſi debitor non invenerit qui velit emere, creditor debet eas accipere in ſolutum ad arbitrium Conſulum & aliorum proborum virorum, & ad compulſionem noſtram.

XXXVI. Item ſi aliquis de dictâ villâ Riomi habuerit vadia alicujus pro debito ſuo, vel pro fidejuſſione ſibi factâ ab aliquo, ſi incontinenti creditor probare poterit fidejuſſionem vel debitum, non tenebitur ei reſtituere vadia, niſi primò ſuper fidejuſſione, vel debito ſteterit ſatisfactum.

XXXVII. Item ſi caſus aliquis, vel aliquod factum, vel negotium evenerit in dictâ villa Riomi, de quo in præſenti ſcripto non fiat mentio, per Bajulum noſtrum cum conſilio Conſulum ejuſdem villæ, & aliorum proborum virorum ſecundùm jus, vel propè jus, vel ſecundùm conſuetudines dictæ villæ [ſtatuatur.]

XXXVIII. Item concedimus & confirmamus uſagia & conſuetudines, quas homines dictæ villæ, tenuerunt & ſervaverunt, tam in leudis quàm in vendis ſeu venditionibus, in manſionibus, cum ſuis molendinis, furnis, & rebus aliis, & etiam alias conſuetudines obſervatas ab eiſdem temporibus retroactis, bonas, antiquas, rationabiles, & obtentas pacificè & quietè.

XXXIX. In omnibus autem aliis, quæ non ſunt in præſenti littera expreſſa, retinemus nobis & ſucceſſoribus noſtris in dictâ villâ & pertinentiis, & habitatoribus, omnem juſtitiam, juriſdictionem, ſubjectionem, reverentiam, exercitum & cavalcatam, ſecundùm uſus & conſuetudines patriæ, & alia quæcumque verus Dominus poteſt & debet habere in terra ſuâ. Ac in præmiſſis omnibus & ſingulis retinemus poteſtatem declarandi, ſecundùm quod propter varietatem temporum & cauſarum viderimus expedire.

Has autem libertates & conſuetudines, & omnia prædicta & ſingula, quantum de jure poſſumus approbantes, in perpetuum earum teſtimonium, ſigillum noſtrum duximus præſentibus apponendum, ſalvo jure noſtro in omnibus, ut dictum eſt, & ſalvo in omnibus jure quolibet alieno. Datum apud Armazaucas prope Aquas-mortuas anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo.

An. MCCLXX.

Contractus matrimonii inter SANCIUM *filium Regis* ALFONSI *&* GUILLELMAM *filiam* GASTONIS *Vicecomitis Bearnenſis.*

NOverint univerſi præſentem paginam inſpecturi, quòd nos ALFONSUS Dei gratiâ Rex Caſtellæ, Toleti, Legionis, Galleciæ, Sibillæ, Corduhæ, Murciæ, Guiennii, Algarbæ: Et nos domina OSOLANT Regina Caſtellæ & Legionis: promiſſiones & pacta habita inter nos & Dominum GASSONEM Dei gratiâ Vicecomitem Bearnenſem, Dominum Montiſcathani & Caſtri-veteris, & dominam MATHAM Vicecomitiſſam Bearn. & Marcianen. de uno filiorum noſtrorum videlicet infante Domino SANCTO, vel infante Domino PETRO, quem ad hoc præelegerimus, dominæ GUILLELMÆ filiæ Domini Gaſtonis, & dominæ Mathæ ejus uxoris, matrimonialiter conjungendo, contenta in quodam inſtrumento ſigillato ſigillis meis, Domini Gaſtonis & Dominæ Mathæ, confecto in Lucronio octavo Idus Februarii, æra milleſima trecenteſimâ octavâ, per manum Petri Garciæ Toletani: cujus inſtrumenti prædicti prima linea incipit: *Noverint univerſi*, & ultima linea finit, *ſupradictorum ſcripſi*, rata & firma habemus ac etiam confirmamus.

Item notum facimus omnibus præſentibus & futuris, quòd prædictus Dominus infans Sancius filius noſter, electus à nobis ſpecialiter ad iſtud matrimonium contrahendum, & prædicta domina Guillelma inter ſe matrimonium contraxerunt in hæc verba. Ego Infans Sancius accipio vos domnam Guillelmam uxorem meam, & promitto quòd ſemper habebo & tenebo vos pro meâ uxore legitimâ. Et ego Guillelma accipio vos, Domnum Infantem Sancium in meum maritum, & promitto quòd ſemper habebo & tenebo vos pro meo marito legitimo. Et ambo ſcilicet Domnus Sancius & domna Guillelma hoc præſtito ſacramento ad ſancta quatuor Dei Evangelia firmaverunt, nobis præſentibus, & huic matrimonio & ſacramento voluntatem noſtram præſtantibus & aſſenſum. Actum eſt hoc Burgis in camera noſtrâ, quarto Nonas Aprilis æra milleſimâ trecenteſimâ octava.

In quorum omnium præmiſſorum nos Domnus Rex & Regina in hac charta teſtimonium contentorum, ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Teſtes hujus rei ſunt Infans Domnus Ferrandus noſter primogenitus, domna Conſtantia Abbatiſſa de Cannas: Domnus Lupus Didaci de Viſcaya, & Domnus Didacus Lupi frater ejus, Domnus V. Lupi de Salczedo, Domnus Amicus Petri de Coires, Domnus Jaufredus de Loaiſa, Domnus Garzias Arnaldi de Novalus, Domnus Bernardus de Cintillis, Domnus Guillelmus Raymundi Doaneto, Domnus G. Arnaldi de Morlana, Domnus Joannes Alfonſi Archidiaconus S. Jacobi & Electus ejuſdem loci, Domnus Ferrandus Abbas de Xeres, Domnus Bernardus de Albos, & plures alii.

Anno MCCCXXII.

Teſtamentum JACOBI, *cognomento Magni, Regis Aragoniæ.*

IN Chriſti nomine pateat univerſis, quòd nos JACOBUS Dei gratiâ Rex Aragoniæ, Majoricarum & Valenciæ, Comes Barchinonæ & Urgelli, & Dominus Montiſpeſſulani. Attendentes & conſiderantes attentè quòd omnia prætereunt præter amare Deum, & ſic Reges omnes & alii Principes, ac cæteri homines hujus mundi, inſpicere debent & attendere ſtudiosè ut ſi benè incipiunt, fine laudabili & bono principium & medium vincant, ac hoſtis humani generis eis in aliquo reſiſtere poſſit minimè vel nocere, nec impedimentum præſtare ad æternam gloriam obtinendam, cum ſi finis non ſubſequeretur bonus principium nil valeret. Attendentes etiam quòd nos qui ſumus factura & creatura illius noſtri humani generis Creatoris & Redemptoris, qui nos à principio de bono in melius proſperavit, & nunquam opus noſtrum dereliquit nec deperire ſuſtinuit, imò ipſum noſtris licet non exigentibus meritis augmentans mirabiliter adimplevit, meritò tenemur ut bona nobis ab ipſo collata recognoſcamus devotè, ſic ut quando ipſe Dominus & Redemptor noſter nos ad ſe vocare voluerit ab hac vitâ, animam noſtram ei ſalvam reddere poſſimus, & taliter de bonis noſtris diſpoſuerimus, ut per ipſam diſpoſitionem noſtram cuſtodiamus filios noſtros & homines nobis ſubjectos à diſſentione ac diviſione, & quòd

non, cuſtat inter eos damna vel contrarietates aliquo tempore ſuboriri, imò ſi aliquis vel aliqui voluerint diviſionem mittere, aut diſſentionem inſerere in regnis noſtris & dominationibus noſtris, ipſi filii noſtri ſint in unum cum hominibus ſuis, ita quòd poſſint ſe ab eo & ab eis deffendere, qui nollent recipere jus ab ipſis. Necnon etiam & attendentes quòd *Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur*, ſecundùm quod ipſe Dominus in Evangelio teſtatur: idcircò nos utentes verbis ipſis volumus in quantum poſſumus de facto noſtræ animæ, & de regnis & terris noſtris nobis à Deo collatis taliter diſponere, divinâ gratiâ ſuffragante, quòd in poſterum non valeant deſolari.

Hinc eſt igitur quòd nos Jacobus Dei gratiâ Rex prædictus, in plenâ per Dei gratiam conſtituti corporis ſoſpitate, & in pleno ſenſu ac ſanâ mente noſtrâ; noſtrum facimus Teſtamentum, in quo eligimus manumiſſores noſtros, videlicet venerabiles Archiepiſcopum Terraconæ, & Epiſcopum Cæſaraugustodunenſem, Epiſcopum Barchinonenſem, & Abbatem Monaſterii Populeti, & nobiles Comitem Impuriarum, & Bernardum Guillelmi de Entença, quibus rogando præcipimus, & plenam damus poteſtatem, quòd ſi nos mori contigerit antequàm aliud Teſtamentum faciamus, diſtribuant ea quæ inferiùs de bonis noſtris diſtribui & perſolvi mandamus, & compleant hanc noſtram ultimam voluntatem, prout in præſenti Teſtamento invenerint ordinatum. Et ſi fortè ipſi manumiſſores omnes exequutioni hujus noſtri Teſtamenti intereſſe non poterint, prædictus Archiepiſcopus cum Epiſcopis prædictis vel altero eorum, & cum illis manumiſſorum prædictorum quos ſecum habere poterit, exequatur & compleat hanc noſtram ultimam voluntatem.

In primis autem eligimus ſepulturam corporis noſtri in Monaſterio ſanctæ MARIÆ Populeti, & ibi noſtrum corpus ſepeliri mandamus juxtà monumentum illuſtris Ildefonſi felicis recordationis avi noſtri ſubſequenter, ſcilicet poſt ipſum monumentum; volumus enim quòd ejus monumentum ſit priùs.

Item, volumus & mandamus, quòd omnia debita noſtra quæ reperientur nos debere quibuſcumque perſonis cum inſtrumentis vel albaranis noſtris, ſolvantur per dictos manumiſſores noſtros de plano & ſine ſtrepito judiciario, ſecundùm Deum & forum animæ. Verumtamen ſi manumiſſores noſtri intelligentes nos aliqua ex ipſis debitis ſolvere non teneri, vel nos ex ipſis debitis aliquid perſolviſſe probare poterunt, ſolutionem ex ipſis debitis in totum vel in partem factam fuiſſe noſtris creditoribus de debitis quæ petierint, ipſi creditores recipiant illud in ſolutum dictorum ſuorum debitorum, quod ipſi manumiſſores probabunt & oſtendent ipſis creditoribus noſtris ſolutum fuiſſe.

Item, volumus & mandamus quòd omnes torta ſive injuriæ noſtræ quibus obnoxii tenemur, & verè apparuerint, reſtituantur de plano per dictos manumiſſores noſtros, ad cognitionem ipſorum manumiſſorum noſtrorum ſecundùm Deum & forum pœnitentiæ; illis videlicet quibus dictas injurias fecimus, vel heredibus eorumdem, ipſis manifeſtè oſtendentibus ipſas injurias noſtris manumiſſoribus antedictis. Verùm ſi fortè apparerent aliqui conquirentes de nobis ſuper quibuſdam hereditatibus regni Valenciæ, quas dederamus eiſdem, aſſerentes ipſas eis ablatas fuiſſe ſine causâ, dicimus quòd ipſas ut credimus eis non abſtulimus ſine causâ; quoniam cum capta fuit civitas Valenciæ, dimus Domno Ferrando olim patruo noſtro, & Epiſcopis, necnon & Richis hominibus, ac Militibus quos ibi populaveramus, qui erant inter omnes trecenti & octuaginta Milites, qui poſtquàm eos ibi hereditaveramus juvarent nos deffendere ipſum regnum Valenciæ contrà Sarracenos ipſo anno, ut hereditarii ejus regni, & ipſi habito conſilio ad invicem rogaverunt dictum patruum noſtrum ut ipſe nobis reſponderet pro omnibus ipſis; qui pro ſe & omnibus aliis prædictis dixit nobis, quòd rogabant nos ut inter alias gratias quas eis feceramus, deberemus facere iſtam eis, videlicet quòd eſſemus contenti ab ipſis de trecentis militibus quos ibi tenerent in anno ſub hac formâ, quòd de quatuor in quatuor menſes tenerent ibi centum milites; & nos conceſſimus illud eis: & cum poſt hoc nos iremus apud Muntempeſſulanum, & ſtetiſſemus ibi per aliquod tempus, & poſtea ad partes Valenciæ rediſſemus, non invenimus quòd de prædictis militibus ibi aliquos ut promiſerant, tenuiſſent, nec ibi eorum aliquis remanſiſſet, niſi tantùm aliqui milites qui hereditates in Aragoniâ vel Cataloniâ non habebant. Et poſt prædictâ aſſignavimus diem eiſdem quâ venirent apud Saleot, ubi feceramus baſtidam contrà Xativam, ſervituri nobis in guerrâ quam cum Sarracenis in defenſionem dicti regni habebamus, ratione videlicet hereditatum quas eis dederamus in dicto regno, & quòd parceremus & remitteremus eis quidquid nobis in ipsâ die defecerant, dummodo manerent ibi per tres menſes. Et ipſi nec venerunt ad nos, nec loco ſui aliquos tranſmiſerunt, & ſic propter prædicta amparavimus eis hereditates quas dederamus eiſdem in dicto regno Valenciæ, & dedimus ipſas aliis.

Quare videtur nobis ſecundùm noſtram conſcientiam, quia pro eo quod nobis non ſervarunt quod promiſerant, nec juvarunt nos defendere dictam terram, ut ſuperiùs expreſſum eſt, non tenemur eis ipſas hereditates reſtituere, nec aliquid pro eiſdem: maximè etiam quia illis qui remanſarunt ibi, qui ita modicos reditus ibidem habebant, quòd non poterant eis ſufficere, oportuit nos de noſtris dare reditibus cum quibus poſſent in eâ terrâ habere vitam congruam & decentem, ut ipſa terra ſine militibus nullatenùs remaneret. Nihilominùs etiam aliqui prædictorum militum & cives quidam promiſerunt nobis, quòd facerent in regno Valenciæ perſonalem reſidentiam ratione hereditatum quas eis dederamus, & quòd eas non venderent vel alienarent, ſed darent ſeu dimitterent eas filiis ſuis ſive parentibus qui ibi facerent reſidentiam perſonalem, de quibus aliqui minimè compleverunt, imò ipſas vendiderunt & alienarunt. Fuerunt etiam aliqui populatores dicti regni, qui tenebant ibi hereditates ſibi à nobis datas heremas, & non faciebant ibi perſonalem reſidentiam ut debebant: & licet citati fuiſſent à nobis bis vel ter, & aſſignati eis dies ſufficientes, noluerunt venire coram nobis ad excuſandum ſe, nec ibi facere reſidentiam perſonalem; & ob hoc hereditates eis à nobis datas recuperavimus ab ipſis, & dedimus aliis. Propter quæ non videtur nobis, quòd eis de prædictis in aliquo teneamur.

Ad ſolutionem verò debitorum noſtrorum & legatorum infraſcriptorum, & reſtitutionem injuriarum noſtrarum, aſſignamus omnes reditus noſtros civitatis Valenciæ, cum ſalinis & albufferiâ ejuſdem, & omnes reditus noſtros civitatis Cæſaraugustæ, cum ſalinis de Caſtallario, & de Pola & de Ramoliniis; & cum omnibus pedagiis ipſius civitatis Cæſaraugustæ, & bajuliarum ſuarum; & omnes reditus noſtros civitatis Ilerdæ & bajuliæ ejuſdem; & omnes reditus noſtros civitatis Barchinonæ & bajuliarum ſuarum; & omnes reditus noſtros villæ Montiſpeſſulani. Volentes, ſtatuentes atque mandantes quòd dicti manumiſſores noſtri habeant, te-

Digitized by Google

neant & recipiant tot annis, & tamdiù omnes reditus & exitus civitatum & villarum Montiſpeſtulani prædictarum, & aliorum locorum prædictorum, & bajuliarum ſuorum, donec inde noſtra ſiue debita & legata animæ noſtræ infraſcripta plenariè perſoluta, & noſtræ injuriæ reſtitutæ; ita videlicet ut de omnibus debitis, legatis, & injuriis præfatis perſolvantur tres partes ex reditibus & exitibus ad hoc ſuprà aſſignatis, ſpectantibus ad Infantem P. filium noſtrum, & quarta pars perſolvatur ex reditibus & exitibus præaſſignatis, ſpectantibus ad Infantem Jacobum filium noſtrum.

Et quia ſcimus quòd pedagium Cauquiliberi fuit conſtitutum pro faciendo portu ibidem, volumus & mandamus quòd præfatus cariſſimus filius noſter Infans Jacobus & heredes ſui, mittant & mittere teneantur quolibet anno in perpetuum, vel mitti faciant quinque millia ſolidorum de reditibus Cauquiliberi ad faciendum, & manutenendum, & mundandum, ac reparandum Portum-Veneris; & cum idem Portus-Veneris fuerit mundatus & reparatus, expendantur & mittantur ipſa quinque millia ſolidorum ad faciendum & manutenendum portum, quem nos incepimus facere Cauquolibero coram villa. Et ſic prædicta quinque millia ſolidorum inter duos dictos portus expendantur & mittantur in perpetuum de reditibus Cauquiliberi ſupradictis, ad cognitionem ſcilicet hominum ipſius loci Cauquiliberi ..... ad majorem noverit utilitatem cedere mercatorum, ac etiam loci ejuſdem.

Item, legamus ob remedium animæ noſtræ Monaſterio Populeti quinque millia morabatinorum ad ſolvendum debita ipſius Monaſterii; quos quidem morabatinos ante alia legata animæ noſtræ dari & perſolvi mandamus Monaſterio antedicto.

Item, legamus, damus, cedimus ac concedimus prædicto Monaſterio Populeti, & Abbati ac Conventui ejuſdem totum plenum locum noſtrum, & omnia jura noſtra & actiones, petitiones, ac demandas, & quidquid juris & donationis, ac dominii habemus, & habere debemus in villâ & terminis Vinaxiæ, & hominibus ejuſdem, ac pertinentiis ſuis, & contrà detentores ipſius villæ ratione partis vel juris noſtri ejuſdem qualibet ratione. Et Abbas & Conventus dicti Monaſterii teneantur facere anniverſarium pro animâ noſtra ſingulis annis in perpetuum, tali die quali ab hoc ſæculo tranſeamus.

Item, legamus pro animâ noſtrâ Monaſterio Sanctarum Crucum duo millia morabatinorum: & Monaſterio Sexenæ mille morabatinos: & Monaſterio de Caſoés ad opus clauſuræ ipſius Monaſterii, mille morabatinos: & Monaſterio Vallis-bonæ ad opus clauſuræ ipſius, duo mille morabatinos.

Item, dimittimus pro animâ noſtrâ Monaſterio Scarpu mille morabatinos; & Monaſterio de Tulobres mille morabatinos: & Monaſterio de Traſoares ducentos morabatinos.

Item, legamus Monaſterio de Regali juxtà Alcalanum ad opus clauſuræ ejuſdem trecentos morabatinos; & Monaſterio de Gambron ducentos morabatinos.

Item, legamus Monaſterio de Paraman ad opus clauſuræ centum morabatinos; & Dominabus ſancti Damiani domus Calatajubi centum morabatinos; & Dominabus domûs Ilerdæ ejuſdem Ordinis centum morabatinos; & Dominabus ejuſdem Ordinis domûs Valenciæ ducentos morabatinos; & Dominabus ejuſdem Ordinis domus Barchinonæ centum morabatinos.

Item, legamus Monaſterio Benifazani ad opus operis Eccleſiæ ejuſdem mille morabatinos; & Monaſterio Fontiſclari trecentos morabatinos.

Item, legamus Monaſterio Perregalis ad opus clauſuræ ejuſdem ducentos morabatinos; & Monaſterio Vallis-ſanctæ ad opus clauſuræ ejuſdem ducentos morabatinos.

Item, legamus pro animâ noſtrâ operi Eccleſiæ domûs Prædicatorum fratrum Oſcæ ducentos morabatinos; & operi Fratrum Pœnitentiæ Jesu-Christi domûs Xativæ ducentos morabatinos; & Monaſterio de Valdonzella trecentos morabatinos.

Item, volumus & mandamus quòd reditus noſtri de Poollano dentur & ſolvantur operi beatæ Mariæ Vallis-viridis quolibet anno, donec perfectum fuerit dictum opus; ita tamen quòd procuratores dicti operis teneantur reddere rationem de omnibus reditibus antedictis, & de expenſis dicti operis, ſingulis annis manumiſſoribus noſtris prædictis.

Omnia autem ſupradicta legata facta ad pias cauſas, facimus pro debitis & injuriis oblitis, & pro animâ noſtrâ: & rogamus Abbates & majores Monaſteriorum & Eccleſiarum ac Religionum prædictarum, quibus prædicta legata facimus, ut donent in mandatis omnibus Preſbyteris ſuorum Monaſteriorum & locorum ac Eccleſiarum, quod unuſquiſque celebret Miſſam de Requie pro animâ noſtrâ, & animabus parentum noſtrorum perpetuò ſemel in anno, eâ videlicet die quâ nos ab hoc ſæculo tranſeamus.

Poſt hæc autem inſtituimus cariſſimum filium noſtrum primogenitum Infantem P. heredem noſtrum poſt dies noſtros in Regno Aragoniæ, & in Regno Valenciæ, & in Riparcurtiâ, & in Pallars, & valle de Aran, & in Comitatu Barchinonæ, & in dominatione quam habemus in Comitatu Urgelli, & in aliis locis & terris Cataloniæ, & in omnibus feudis quæ in prædictis Regnis, terris & locis pro nobis à quocumque & quibuſcumque tenentur, & teneri debent; & in pleno dominio, & omnibus juribus & pertinentiis ſuis, & omnibus omninò & ſingulis ad dicta Regna, & Comitatum Barchinonæ, ac terras & loca prædicta, vel ad nos ex ipſis & quolibet eorum contrà quaſcumque perſonas, & in quibuſcumque locis & terris valentibus & debentibus pertinere, exceptis tamen Comitatibus & locis aliis à nobis datis cariſſimo filio noſtro Infanti Jacobo fratri ſuo.

Item, præfatum Infantem Jacobum filium noſtrum inſtituimus heredem noſtrum ſimiliter poſt dies noſtros, in Regno Majoricarum, & in inſulis Minoricarum & Evicæ, & in Comitatibus Roſſilionis, Ceritaniæ, & Confluentis, & in omnibus feudis quæ Comes Fuxienſis & Comes Impuriarum, & alii etiam ibi tenent & tenere debent pro nobis; & in Cauquilibero & in Montepeſſulano, & toto dominio ſuo, & caſtris ejuſdem; & in pleno dominio & omnibus juribus & pertinentiis ſuis, & in jure & dominio quæ habemus & habere debemus in Vicecomitatu de Carlades.

Qui filii noſtri proximò prænominati, prædicta omnia eis legata habeant jure inſtitutionis, prout in Inſtrumentis partitionis ſeu hereditamenti, quæ fecimus inter ipſos pleniùs & latiùs continentur.

Cariſſimam autem filiam noſtram Domnam Yolant Dei gratiâ illuſtrem Reginam Caſtellæ, inſtituimus heredem in camerâ, & ornamentis, ac aliis quæ eidem dedimus ſuarum tempore nuptiarum; & ipſam ex eis volumus & ſtatuimus contentam eſſe de bonis noſtris. Filios verò Philippi Dei gratiâ illuſtris Regis Franciæ, & Domnæ Elizabet bonæ memoriæ Reginæ Franciæ filiæ noſtræ, nepotes noſtros, inſtituimus heredes ſimiliter in camera, & aliis quæ dictæ Domnæ Eliſabet dedimus tempore nuptiarum, & ipſos eis volumus & ſtatuimus eſſe contentos de bonis noſtris.

Item, filios noſtros Jacobum & Petrum quos legi-

timè ſuſcepimus ex Domnâ Tereſia Ægidii de Bidaure, inſtituimus nobis heredes in caſtris & villis, quæ & quas dedimus eiſdem cum cartis, prout in ipſis plenius continetur: videlicet Jacobum proximum prædictum in caſtris & villis de Xerica & de Turo, & in caſtro & villâ de Eſlida, & in caſtris & villis de Beho & de Ahin, & in caſtris & villis de Cubera & de Franzira, & in caſtris & villis de Planis & da Travatello, & in Almudaina, quam tenebat Almudinus Saracenus quondam; pro quibus duobus caſtris, & villis de Planis & de Travatello accepimus in cambium Turrem de Archos, & ſalinas ejuſdem: & hæc caſtra & villas proximè nominata damus & dimittimus eidem Jacobo pro hereditate, & jure inſtitutionis.

Item, prædictum P. filium noſtrum & dictæ Domnæ T. inſtituimus heredem noſtrum in caſtro & villa de Ayerbe, & in caſtro & villâ de Luſia, & in caſtro & villâ de Abvero, & in villis de Liſo de Artaſſo, & de Caſtillione de Sieſt, & in caſtro & villâ de Borota, & in caſtris & villis de Azyet, & de Cabannis, & in Bentinena, quæ omnia caſtra & villas cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis damus & dimittimus eidem P. pro hereditate, & jure inſtitutionis.

Omnia verò jura noſtra ſi quæ in quibuſlibet aliis terris præter eas quæ à nobis ſunt ſuperiùs diviſæ & ordinatæ, ac ad eaſdem vel ad nos ratione ipſarum contrà quaſcumque perſonas ſpectantia, ſpectant vel ſpectare debent ad nos quâlibet ratione, dimittimus & cedimus in eis locum noſtrum Infanti Jacobo filio noſtro heredi Majoricarum, ſalvis tamen ordinatione & diviſione à nobis factis prout ſuperiùs continetur.

Poſt hæc volumus & ſtatuimus ac mandamus, quòd ſi dictus Jacobus filius noſter & dictæ Domnæ Tereſiæ, ac filii ejus ſeu deſcendentes ab eo legitimi maſculi in rectâ lineâ, ſine filiis legitimis maſculis decederent, omnia prædicta quæ ipſi Jacobo ſuprà dimittimus devolvantur ad Petrum fratrem ejus filium noſtrum & dictæ Domnæ T. ſi vixerit, vel ad filios ejus legitimos maſculos ſi ipſe P. tunc non viveret. Et hanc ſubſtitutionem ſimiliter facimus de Petro prædicto ad jamdictum Jacobum & ejus filios legitimos maſculos ſuper omnibus, quæ eidem P. jure inſtitutionis & hereditatis dimittimus, ut ſuprà continetur, ſi ipſum P. vel ejus filios ſeu deſcendentes ab eo in rectâ lineâ legitimos maſculos, mori contigerit ſine filiis legitimis maſculis.

Mandantes & ſtatuentes quòd in prædictis, quæ præfatis Jacobo & Petro filiis noſtris & Domnæ T. dimittimus jure inſtitutionis, non poſſit hereditare femina, filia vel alia, licet eſſet legitima, niſi filius maſculus & legitimus tantùm. Et ſi filia vel filiæ legitimæ ſuperfuerint ex eiſdem Jacobo ſive Petro, ille maſculus vel maſculi heredes ipſorum vel alterius eorumdem, qui ipſa hereditabunt juxtà noſtram ſubſtitutionem prædictam, ipſam & ipſas ut decreverit maritare.

Item, ſi fortè Jacobus & Petrus prædicti ac filii eorum, ſeu ab eis deſcendentes in rectâ lineâ legitimi maſculi, obirent ſine filiis vel filiis legitimis maſculis, volumus & ſtatuimus ac mandamus quòd omnia ſupradicta, quæ eis jure inſtitutionis damus ſuperiùs & dimittimus, devolvantur ad dictum Infantem Petrum filium noſtrum primogenitum vel ad ejus filium, vel nepotem, ſeu ad quemlibet alium ex eo legitimum maſculum in recta linea deſcendentem, qui Rex fuerit Aragoniæ & Valentiæ: & ſi filia vel filiæ legitimæ ex eis vel eorum altero in hoc caſu ſuperfuerint maritandæ, aut de deſcendentibus in rectâ lineâ ab eiſdem, ipſe Infans P. vel filius ſeu nepos ejus, aut alius ab eo deſcendens, ut dictum eſt, ad quem prædicta devolventur, teneantur, eam & eas idoneè maritare, & dare majori quatuor mille morabatinos auri in caſamentum, & unicuique aliarum tria millia aureorum.

Item, volumus & mandamus quòd filii noſtri & heredes obſervent donationes quas jam fecimus Ferrando Sancii, & quas fecimus Petro Ferrandi filiis noſtris naturalibus, ſecundùm quod in inſtrumentis donationum inde à nobis eis factis continetur.

Necnon etiam volumus, ſtatuimus & mandamus quòd ſi contigerit, quod Deus avertat, quòd dictus Infans P. primogenitus filius noſter, vel filii ejus legitimi maſculi, ſeu deſcendentes ab eo in rectâ lineâ maſculi legitimi, ſine filio vel filiis legitimis maſculis morerentur, Regna & Comitatus, & omnia alia quæ ſibi dimittimus, devolvantur ad Infantem Jacobum filium noſtrum heredem Majoricarum, ſi vixerit tunc, vel ad filium ſeu filios ejus, ſeu ad deſcendentes ab eo in rectâ lineâ legitimos maſculos, qui Rex fuerit Majoricarum, & dominus Montiſpeſſulani. Et ſi fortè prædictus Infans Jacobus filius noſter, vel filii ejus legitimi maſculi, vel deſcendentes ab eo in rectâ lineâ legitimi maſculi, ſine filio vel filiis legitimis maſculis decederent, volumus & ſtatuimus ac mandamus quòd Regnum Majoricarum & Inſulæ Minoricarum & Evicæ prædictæ, & Comitatus prædicti Monſpeſſulanus cum toto dominio & territorio ejus, & omnia & ſingula alia quæ ſibi ſuprà dimittimus, ad Infantem P. prædictum filium noſtrum, vel ad filium ſeu nepotem ejus, aut alium legitimum maſculum ab eo in rectâ lineâ deſcendentem, qui Rex fuerit Aragoniæ & Valentiæ, ac Comes Barchinonæ penitùs devolvantur.

Et ſi, quod abſit, prædicti filii noſtri Infans P. & Infans Jacobus, & filii ejus ſeu deſcendentes ab eis in recta lineâ legitimi maſculi, ſine filio vel filiis maſculis legitimis decederent, volumus & ſtatuimus ac mandamus, quòd Regna prædicta omnia, & Comitatus omnes prædicti, & villa Montiſpeſſulani cum toto ejus dominio, & omnia prædicta alia quæ eis dimittimus, ut ſuprà continentur, devolvantur ad Jacobum prædictum filium noſtrum, & dictæ Domnæ T. ſi tunc vixerit, & ſi mortuus fuerit, ad filios ejus legitimos maſculos, ſeu deſcendentes ab eo in rectâ lineâ legitimos maſculos, revertantur; & eo Jacobo ſive filiis ejus, vel deſcendentibus in rectâ lineâ ab eodem legitimis maſculis, in caſu prædicto deficientibus, vel ſi decederent ſine filio vel filiis legitimis maſculis, volumus & ſtatuimus quòd omnia Regna & Comitatus prædicti, & Monſpeſſulanus, & terræ prædictæ omnes devolvantur ad Petrum filium noſtrum prædictum, & Domnæ T. antedictæ, ſi vixerit, vel ad filios ejus ſeu deſcendentes ab eo in rectâ lineâ legitimos maſculos tunc exiſtentes. Quo Petro filio noſtro, & deſcendentibus ab eo, ut dictum eſt, deficientibus, vel deſcendentibus ſine filiis legitimis maſculis, Regna & Comitatus prædicti & villa Montiſpeſſulani cum ſuo dominio, & prædicta omnia devolvantur ad filios legitimos maſculos Illuſtris Reginæ Caſtellæ Domnæ Yolant filiæ noſtræ, cujus filiis legitimis maſculis deficientibus, quod abſit, prædicta omnia devolvantur ad filios legitimos maſculos Domnæ Conſtantiæ filiæ noſtræ inferiùs memoratæ; & filiis ipſius Conſtantiæ legitimis maſculis deficientibus, devolvantur prædicta omnia ad filios legitimos maſculos Domnæ Eliſabet filiæ noſtræ Reginæ quondam Franciæ antedictæ. Et deficientibus, quod abſit, omnibus prædictis, ut ſupradictum eſt, volumus & ſtatuimus quòd prædicta omnia devolvantur ad illum qui nobis erit proximior in lineâ pa-

ſentelæ, qui tamen fuerit legitimus & maſculus, & deſcendat certo gradu de genere noſtro.

Inſuper etiam volentes, ut Regna & terræ quæ & quas dictis filiis noſtris Infanti P. & Infanti Ja. dimittimus integra, ſemper remaneant cuique eorum, & ſuis, ut ſuprà ordinatum eſt, & quòd dividi non poſſint, nec tranſmutari in alienum dominium ſeu transferri.

Volumus, ſtatuimus & ordinamus quod nullus prædictorum filiorum aut nepotum noſtrorum, ſeu a nobis in rectâ lineâ deſcendentium inſtitutorum, aut ſubſtitutorum à nobis, ut ſuprà continetur, poſſit in Regnis & Comitatibus prædictis, & in villa & dominio Montiſpeſſulani, & in terris ac caſtris prædictis, quæ & quos eis, ut dictum eſt, dimittimus, feminam aliquam, filiam ſcilicet, vel aliam in totum vel in partem inſtituere heredem, nec dare etiam ſibi in caſamentum ſeu dotem, aut alter ullo modo.

Nihilominùs etiam mandamus ac firmiter perpetuò ſtatuimus; quòd Regnum Aragoniæ & Valenciæ, & Comitatus Barchinonæ, & omnes terræ quæ & quas prædicto Infanti P. filio noſtro dimittimus, ut ſuprà continetur, & omnia etiam ad ipſa Regna & terras ubique pertinentia & debentia pertinere quocumque modo, ſint ſemper unius & ejuſdem Domini & dominii, ſcilicet Regis Aragoniæ: Et idem filius noſter Infans P. vel ſui ſucceſſores non poſſint ipſa Regna, Comitatus, & terras dividere inter ſuos filios vel filias, aut in alias perſonas alienare, ſed ſemper ipſa Regna, Comitatus, & terræ remaneant & ſint Regis & dominii Aragoniæ integriter, ut eſt dictum. Et unum ſolum filium ſuum legitimum maſculum dictus Infans P. & ſui poſt ipſum ſucceſſivè heredem faciant in eiſdem. Salvis tamen ſubſtitutionibus noſtris prædictis.

Mandantes ſimiliter ac firmiter perpetuò ſtatuentes, quòd Regnum Majoricarum, & Inſulæ Minoricarum & Eviæ, & villa Montiſpeſſulani cum territorio & dominio ejuſdem, & Comitatus Roſſilionis, Ceritaniæ, & Confluentis prædicti, & Cauquiliberum, & alia quæ ipſi Infanti Ja. ſuprà dimittimus, & omnia pertinentia & pertinere debentia ad eadem ubique quocumque modo, ſint ſemper Domini & dominii, ejuſdem ſcilicet Regis Majoricarum: Et idem Infans Jacobus filius noſter vel ejus ſucceſſores non poſſint ipſa dividera inter ſuos filios aut filias, aut in alias perſonas alienare; ſed ipſum Regnum, & Comitatus, & Monſpeſſulanus & alia quæ ipſi Infanti Jacobo dimiſimus ſuperiùs, ſemper remaneant & ſint Regis & dominii Majoricarum integriter, ut eſt dictum; & unum ſolum filium ſuum legitimum maſculum idem Infans Jacobus & ſui poſt ipſum ſucceſſive heredem faciant in eiſdem, ſalvis tamen ſubſtitutionibus noſtris prædictis.

Item, filios Infantis Domnæ Conſtantiæ quondam filiæ noſtræ, & Infantis domini Emanuelis fratris illuſtris Regis Caſtellæ, nepotes noſtros inſtituimus heredes noſtros in camera, & aliis quæ præfatæ Conſtantiæ dedimus tempore nuptiarum, & ipſos volumus eis eſſe contentos de bonis noſtris.

Item, cum præſenti teſtamento confirmamus, & approbamus omnes donationes à nobis factas uſque modò pro hereditatibus vel beneficiis quibuſlibet perſonis, & pro anima noſtrâ Ordinibus, Eccleſiis, vel locis religioſis à nobis factas ſimiliter uſquemodo. Et hæc eſt noſtra ultima voluntas, quam valere volumus & ſtatuimus jure Teſtamenti, vel nuncupativi, aut codicillorum, ſeu alterius cujuſlibet noſtræ ultimæ voluntatis. Revocantes omnia alia Teſtamenta, & quamlibet aliam ultimam voluntatem noſtram, quæ à nobis ante hujus Teſtamenti confectionem ſeu ordinationem ordinata fuerint, ſeu confecta.

Actum eſt hoc in Montepeſſulano ſeptimo Calendas Septembris anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Quòd Teſtamentum fuit per prædictum dominum Regem firmatum & conceſſum, præſentibus nobili Bertrando de Bello-Podio domino Palappi, Berangario de Tornamira Milite, Jacobo de Rocha Sacriſta Ilerdæ, Decano Valenciæ & Notario ejuſdem domini Regis, Arnaldo Caynnot Capellano ejuſdem Domini Regis, & Joanne de Turre-fracta Canonico Ilerdæ, teſtibus ad hoc ſpecialiter electis & vocatis, & pluribus aliis. Et teſtes infrà contenti erant in Curiâ conſtituti.

† S. Jacobi Dei gratiâ Regis Aragoniæ, Majoricorum & Valenciæ, Comitis Barchinonæ & Urgelli, & domini Montiſpeſſulani.

Teſtes ſunt:

Jaufredus Vicecomes Rocabertini.
Ermengaldus de Urgio.
Garcias de Caſtroaciolo.
Guilelmus Zacort.
Arbertus de Fuxio.

Signum Simonis de ſancto Felicio Scriptoris domini Regis prædicti, qui de mandato ſpeciali & expreſſo ejuſdem domini Regis hæc ſcripſit & clauſit loco, die, & anno præfixis.

PETRI *Electi Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi.*

Anno MCCLXXII. *Ex Chartulario minori Eduenſi* Fidelitatem Regi exhibet eâ lege ut id ſibi nullum afferat detrimentum.

NOs frater PETRUS Divinâ miſeratione primæ Lugdunenſis Eccleſiæ Electus, notum facimus univerſis, quòd cum nos excellentiſſimo domino noſtro Philippo ejuſdem gratiâ Franciæ Regi illuſtriſſimo offerremus fidelitatem debitam, dictum fuit nobis ex parte dicti domini Regis, quòd nobis non licuit gerere adminiſtrationem bonorum temporalium Eccleſiæ Lugdunenſis circà Sagonam ante exhibitionem fidelitatis prædictæ: ad quod reſpondimus quòd proximus prædeceſſor noſter, videlicet dominus Stephanus de Sabaudiâ quondam dictæ Eccleſiæ Lugdunenſis Eccleſiæ Electus, & alii prædeceſſores noſtri geſſerunt & adminiſtraverunt prædicta bona temporalia, antequàm excellentiſſimis dominis Franciæ Regibus fidelitatem debitam exhiberent. Super quo produximus quoſdam teſtes; quia plenè non liquebat dicto domino Regi per teſtes prædictos de jure ſuo & noſtro, ut dicebat, idem dominus Rex fidelitatem noſtram recepit, ita tamen quòd iſtud nec in poſſeſſione nec in proprietate acquiret nobis jus, & ſalvo jure ſuo, ſi quod pro ſe poterit in poſterum invenire.

Actum die Veneris poſt feſtum beati Andreæ Apoſtoli; Anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo.

Teſtatur Officialis Pariſienſis Sepulturæ Eccleſiaſticæ traditum corpus ADÆ Militis, qui ob debita non ſoluta, fuerat excommunicatus.

Anno MCCLXXIII.

UNiverſis præſentes literas inſpecturis, Officialis Curiæ Pariſienſis ſalutem in Domino. Notum facimus quòd in noſtrâ præſenciâ conſtitutus Dominus Guilleimus de Villaribus Miles, aſſeruit in jure coram nobis, ſe conſtituiſſe fidejuſſorem de querelâ & de expenſis, pro quibus Dominus ADAM, dictus Fourre, Miles erat excommunicatus tempore quo deceſſit, ad inſtantiam Capituli Meldenſis, ad pe-

ritionem & inſtantiam heredum dicti Militis, in præſentiâ Preſbyteri de Caudâ: & quòd idem Preſbyter ipſo Milite Domino Guillelmo ſcilicet in fidejuſſorem recepto, de præmiſſis Dominum Adam prædictum abſolvit ſecundùm mandatum ipſi directum à nobis, & corpus ejus tradidit eccleſiaſticæ ſepulturæ. Datum anno Domini MCCLXXII. die Sabbati ante Dominicam quâ cantatur *Reminiſcere.*

Anno MCCLXXIV. LUDOVICUS *Bellijoci Dominus confirmat jura & libertates civium Tyſiacenſium à prædeceſſoribus ſtatuta.*

NOs LUDOVICUS dominus Bellijoci, Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum villa Tyſiaci ab ipſius fundatione franca & libera conſtituta fuerit à domino Bellijoci, qui tunc regnabat, & poſtea ab ipſius ſucceſſoribus, qui ſucceſſivè domini Bellijoci fuerunt, libertas dictæ villæ Tyſiaci & franchiſia approbata & confirmata, renovata & jurata fuerit, prout nobis conſtat evidenter, & facta eſt nobis plena fides per litteras dictorum dominorum prædeceſſorum noſtrorum, franchiſiam & libertatem dictæ villæ Tyſiaci continentes, & maximè litteras nobilis viri Humberti quondam domini Bellijoci, avi noſtri, & per litteras bonæ memoriæ nobilis viri Guichardi avunculi noſtri quondam domini Bellijoci, necnon per litteras chariſſimæ matris noſtræ Iſabellæ Comitiſſæ Forenſis, dominæ quondam Bellijoci: Nos volentes libertates & franchiſias à parentibus noſtris, & à Guichardo avunculo noſtro, & ab Iſabellâ matre noſtrâ conſtitutas inviolabiliter obſervare. Attendentes etiam dilectionem, devotionem, & fidelitatem quas Burgenſes villæ Tyſiaci erga nos & parentes noſtros, & Guichardum avunculum noſtrum, & Iſabellam chariſſimam matrem noſtram hactenùs habuerunt: dictas verò libertates, & franchiſias villæ Tyſiaci laudamus, approbamus & corroboramus, renovamus & confirmamus, & litteras continentes dictas libertates & franchiſias renovamus, & tenorem ipſarum de verbo ad verbum ad perpetuæ rei memoriam præſenti Chartæ inſerimus, ne labili hominum memoriâ dictæ libertates & franchiſiæ proceſſu temporis deperirent. Tenor igitur dictarum litterarum dictas libertates & franchiſias continentium talis eſt:

Nos Guichardus dominus Bellijoci Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quòd cum villa Thyſiaci ab ipſius fundatione franca & libera conſtituta fuerit à domino Bellijoci, qui tunc regnabat, & poſtea ab ipſius ſucceſſoribus, qui ſucceſſivè domini Bellijoci fuerunt, libertas dictæ villæ, & franchiſia approbata, confirmata, renovata & jurata fuit, prout nobis conſtat evidenter per litteras dictorum dominorum prædeceſſorum noſtrorum, franchiſiam & libertatem dictæ villæ continentes, & maximè per litteras bonæ memoriæ nobilis viri Humberti quondam domini Bellijoci patris noſtri. Nos volentes libertates & franchiſias à parentibus noſtris conſtitutas inviolabiliter obſervare, attendentes etiam dilectionem, devotionem, & fidelitatem quas Burgenſes Tyſiaci erga nos, & parentes noſtros hactenùs habuerunt, dictam libertatem & franchiſiam villæ Tyſiaci laudamus, approbamus & corroboramus, & litteras continentes dictam libertatem & franchiſiam renovamus, & tenorem ipſarum de verbo ad verbum ad perpetuæ rei memoriam præſenti Chartæ inſerimus, ne labili hominum memoria dicta libertas ſeu franchiſia proceſſu temporis deperiret. Tenor igitur dictarum litterarum dictam libertatem & franchiſiam continentium, talis eſt:

Quoniam propter vitæ humanæ brevitatem cujuſcumque notitia deperit & deficit actionis, idcirco bonorum virorum provida circumſpectio ſtabilivit geſta hominum mandari litteris, & ad perenne teſtimonium ſigillis authenticis roborari. Innoteſcat igitur præſentibus & diſcant poſteri, quòd dominus Humbertus de Bellojoco pater qui fundator extitit de Tyſiaco, in ipſa fundatione dedit & conſtituit Tyſiacum liberum, & jurejurando firmavit cum viginti Militibus ſe franchiſiam & libertatem eidem villæ inviolabiliter cuſtodire & in perpetuum. Dominus verò Humbertus poſtea exiſtens dominus, præcepit eamdem libertatem adſcribi litteris, & idem juramentum libertatis tenendæ firmiter præſtitit cum viginti Militibus, tactis Evangeliis ſacroſanctis, ad utilitatem & commodum & ædificationem Tyſiaci. Libertas autem Tyſiaci & franchiſia talis eſt:

Quicumque tenet pedam integram debet ex eâ duodecim denarios, &c. *Ut ſupra in Statutis Bellæ villæ, mutato tantum Bella villa nomine in Tyſiacum: paucis exceptis uſque ad*

Quicumque poſſeſſionem habuerit, cuicumque voluerit poſſit vendere; ſolummodò Eccleſiæ, vel Militi non vendatur.

Et quòd de cætero ratum permaneat, ſigillo noſtro duximus roborari. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo viceſimo quinto, menſe Julii. 1225.

Addimus etiam in dictâ franchiſiâ, quòd Præpoſitus ſeu alii Ballivi Tyſiaci non poſſunt ponere arras in vadiis præconizatis in foro Tyſiaci, nec ipſa vadia poſſint emere quamdiù in foro præconizantur.

Item, addimus quòd ſi aliquis nobis, vel ignobilis aliquem de gladio percuſſerit in villâ Tyſiaci, aut ſuper aliquem gladium evaginaverit, à quolibet de villa impunè poſſit capi, ſeu detineri; & Præpoſito reddi; qui Præpoſitus tamdiù debet ipſum detinere, donec Burgenſibus villæ in quorum contemptum tale quid factum fuerit, fuerit plenariè ſatisfactum.

Item, addimus quòd quando menſuræ in villâ Tyſiaci captæ fuerint, duo Borgenſes, vel tres de villa Tyſiaci exprobationi ipſarum menſurarum advocentur, & ſine duobus vel tribus Burgenſibus dictæ villæ non poſſint exprobari.

Addimus etiam quòd Preſbyter aut Clericus de cætero in villa Tyſiaci domum non emat, neque à Præpoſito inveſtiatur, niſi omnia uſagia villæ tamquam Laicus fecerit, aut hominem Laicum loco ſui reddiderit, qui uſagia dictæ villæ non potuerit recuſare.

Has autem libertates, ſeu franchiſias, & additiones in præſenti Chartâ inſertas, promittimus per juramentum ſuper ſancta Dei Evangelia corporaliter præſtitum prædictis Burgenſibus manutenere, & inviolabiliter obſervare, & contrà aliquatenùs non venire, nec alicui contravenire volenti in aliquo conſentire, imò contravenire volentes graviter punire. In cujus rei teſtimonium præſentem Chartam ſigillo noſtro ſigillamus. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo tertio, menſe Martii. 1263.

Nos verò præuominata Iſabella Conſitiſſa Forenſis, dominaque Bellijoci, præſentem Chartam, dictas libertates ſeu franchiſias & additiones continentem, ſigillo noſtro ſigillamus, & promittimus per juramentum ſuper ſancta Dei Evangelia corporaliter præſtitum, prædictas libertates ſeu franchiſias, prout ſuperiùs continentur, manutenere & inviolabiliter obſervare, & contrà aliquatenùs non venire, nec alicui contravenire volenti in aliquo

1270. conſentire. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo, menſe Januarii.

Nos præfatus Ludovicus Dominus Bellijoci præſentem Chartam, dictas libertates ſeu franchiſias continentem, ſigillo noſtro ſigillamus, & promittimus per juramentum ſuper ſancta Dei Evangelia corporaliter præſtitum, prædictas libertates ſeu franchiſias, prout ſuperiùs continentur, manutenere, & inviolabiliter obſervare, & contrà aliquatenùs non venire, nec alicui contravenire volenti in aliquo conſentire.
1274. ſentire. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo-tertio, menſe Februarii.

Anno MCCLXXIV.

Magiſtri GAUFRIDI *de Barro Donatio bonorum quæ ipſi contulit* ROBERTUS *de Sorbona, facta Congregationi pauperum Magiſtrorum Pariſiis in Theologicâ Facultate ſtudentium, Anno Domini* MCCLXXIV. ROBERTO *jam mortuo.*

UNiverſis præſentes Literas inſpecturis, Magiſter GAUFRIDUS de Barro Decanus Pariſienſis, in Domino ſalutem. Noveritis quòd nos omnia bona, quorum vir venerabilis bonæ memoriæ Magiſter ROBERTUS de Sorbonio, quondam Canonicus Pariſienſis, ſuum nos conſtituit heredem, pietatis intuitu in puram & perpetuam eleemoſynam donamus donatione inter vivos Congregationi pauperum Magiſtrorum, ſeu ipſis pauperibus Magiſtris Pariſius in Theologicâ Facultate ſtudentibus, quorum diù Proviſor extitit Magiſter antedictus, ex nunc dominium & proprietatem dictorum bonorum cum eorum pertinentiis ſeu appendiciis, cum omni jure quod in præmiſſis omnibus & ſingulis qualicumque ratione habemus ſeu habere poſſumus, in ipſos pauperes Magiſtros transferendo, hâc conditione appoſitâ, quòd dicti Magiſtri & eorum Congregatio, & Proviſor eorum nomine dictæ Congregationis, & ipſorum Magiſtrorum & pro ipſis, teneantur ſatiſfacere omnibus creditoribus dicti Magiſtri Roberti de omnibus debitis, in quibus dictus Magiſter Robertus tenebatur tempore mortis ſuæ; & ad omnia onera in quibus tenemur vel teneri poſſumus occaſione hereditatis prædictæ.

In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. An. Domini MCCLXXIV. menſe Novembri.

Anno MCCLXXIV.

Capitularis Fundatio Eccleſiæ Collegiatæ ſancti Hilarii Sinimuri Briennenſis.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, ſeu etiam auditurus, GIRARDUS Dei gratiâ Eduenſis Epiſcopus & JOANNES dominus Caſtri-villani, Luziaci, & Sinimuri Briennenſis Miles, Eduenſis Diœceſis, rei geſtæ notitiam cum ſalute. Piâ devotione Fidelium attendentes, quòd ad inſtar illius ſupernæ civitatis Jeruſalem in hac Eccleſiâ militante Dominus JESUS-CHRISTUS, augmentato divinæ laudis jubilo, multiplicatis ſervitoribus glorietur, cujus laudem & gloriam peroptamus toto devotionis affectu noſtris temporibus augmentari.

Nos in Parochiali Eccleſiâ Beati Hilarii Sinimuri Briennenſis prædicti, cujus jus Patronatûs & collatio ad nos prædictum Epiſcopum dignoſcitur pertinere, volentes & cupientes divinæ laudis organum in perpetuum propagari, de communi voluntate noſtrâ, unanimi conſenſu & aſſenſu, volumus, ſtatuimus, & etiam ordinamus, quòd in dictâ Eccleſiâ Parochiali Beati Hilarii Sinimuri Briennenſis tredecim Canonici ſtatim fiant, & inſtituantur, & quindecim Præbendæ; quorum tredecim Canonicorum unus erit Decanus dicti loci, alius Cantor, & alius Sacriſta: qui Decanus duarum fructus habebit & percipiet Præbendarum; Cantor verò habebit & percipiet unius & dimidiæ Præbendæ, & Sacriſta ſimiliter unius & dimidiæ Præbendæ, aliis ſingulis Canonicis ibidem inſtituendis pro tempore aſſignabuntur æqualiter cum fructibus earumdem. Decanus autem dicti loci ab ipſo Capitulo dicti loci in poſterum eligetur; & electus nobis dicto Epiſcopo, & aliis Epiſcopis Eduenſibus, qui pro tempore fuerint, præſentabitur, & ad nos præfatum Epiſcopum, & alios Epiſcopos Eduenſes ſucceſſores noſtros ipſius Decani confirmatio, aut informatio canonica pertinebit.

Inſtitutio autem aliorum Canonicorum dicti loci, & collatio Præbendarum ad nos præfatum Epiſcopum & alios Epiſcopos Eduenſes, qui pro tempore fuerint, pro dimidiâ parte, & ad nos prædictum Joannem Dominum Sinimuri Briennenſis, qui pro tempore fuerint, pro aliâ dimidiâ parte ſimiliter pertinebit. Facta inſtitutione dictorum Canonicorum, & aſſignatione Præbendarum, nos præfatus Epiſcopus Eduenſis Præbendam primò ibidem vacaturam conferemus, & nos prædictus Joannes aliam ſequentem Præbendam poſt ipſam proximo vacaturam, & ſic deinceps, Nos præfatus Epiſcopus & ſucceſſores noſtri, [&] Domini Sinimuri dicti viciſſim dictas Præbendas ſecundùm quod eas vacare contigerit, conferemus.

Sanè Decanus dicti loci curam & correctionem Canonicorum & Clericorum dicti loci habeat, illud quod alii Decani Diœceſis Eduenſis habere conſueverunt.

Ad præfatum autem voti noſtri deſiderium ſalubriter adimplendum, nos præfatus Joannes Dominus Sinimuri pro animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum animarum remedio & ſalute, damus & concedimus in perpetuum, & dictis Eccleſiæ ſancti Hilarii Decano & Canonicis ibidem inſtituendis plenariam licentiam, & liberam facultatem acquirendi & accreſcendi ſe in caſtro noſtro de Sinimuro prædicto infrà terminos inferiùs adnotatos: videlicet à portâ noſtrâ caſtri noſtri de Sinimuro Briennenſi, adhærente domui Clericorum de Sinimuro, uſque ad aliam portam dicti caſtri, per quam itur ad domum Domini Hugonis Morelli Militis, prout directè itur de unâ portâ prædictâ ad aliam portam dicti caſtri, & à dicto itinere à parte Eccleſiæ, prout ambitus murorum dicti caſtri ab unâ parte uſque ad aliam portam dictarum portarum per circuitum ſe extendit; ad faciendum ibidem cœmeterium infrà terminos limitatos; nec non ad conſtruendum & faciendum domos & ædificia, & alia quæ ſibi viderint expedire; ſine tamen reddituum noſtrorum præjudicio dicti caſtri & juriſdictionis noſtræ, retentâ etiam nobis & noſtris in dicto loco magnâ & parvâ juſtitiâ, exceptis ſacris locis quæ gaudent immunitate Eccleſiaſticâ, & perſonis Eccleſiaſticis, in quibus nullam juſtitiam ſeu juriſdictionem habemus. Reſervato etiam nobis & noſtris, quòd nos poſſimus munire prædictum caſtrum infrà prædictum ambitum, quotieſcumque neceſſarium fuerit & viderimus expedire.

Damus inſuper & concedimus in perpetuum dictæ Eccleſiæ ſancti Hilarii Decano, & Canonicis ibidem inſtituendis viginti libras Turonenſes annui redditûs in villâ, ſeu Caſtellania, aut Baroniâ Sinimuri Briennenſis, ad arbitrium proborum virorum francas ac liberas aſſignandas ac etiam aſſidendas, aut tantum

pecuniæ, unde poterunt dictæ viginti libræ annui redditus à dictis Decano & Canonicis acquiri liberè, & haberi. Damus etiam & concedimus ipſius Eccleſiæ ſancti Hilarii Decano, & Canonicis inſtituendis in eâdem liberam facultatem acquirendi & accreſcendi ſe in feudis, retrofeudis & dominiis noſtris in Baroniâ noſtrâ ſeu caſtellania de Sinimuro, exiſtentibus uſque ad ſummam ducentarum librarum Turonenſium annui redditûs, ita tamen quòd quidquid ipſi acquirent in prædictis locis, de bonâ gardâ noſtra & ſucceſſorum noſtrorum dominorum Sinimuri in perpetuum remaneat, & quòd ipſi in ſingulis locis, in quibus ipſos acquirere contigerit, feudum non acquirant. Damus etiam & concedimus ipſius Eccleſiæ ſancti Hilarii in perpetuum Decano, & Canonicis inſtituendis ibidem jus piſcandi per ſe vel per familiam ad opus hoſpitiorum ſuorum in fluvio Ligeris, in quantum juſtitia noſtra vel juriſdictio ſe extendit in caſtellania noſtra Sinimuri, retento nobis & ſucceſſoribus noſtris dominis Sinimuri magno piſce, quod ad nos ratione dominii pertinere conſuevit.

Profectò ut inter nos & ſucceſſores noſtros dominos Sinimuri Briennenſis, & præfatum Decanum & Canonicos dicti loci major confœderatio & dilectionis ſinceritas & ſecuritas in poſterum obſervetur; & ut nos & noſtri ob hanc cauſam dictum locum, & præfatum Decanum & Canonicos majoris ſinceritatis affectu recommendatos habeamus, dicti Decanus & Canonici, qui pro tempore fuerint & inſtituentur ibidem, nobis prædicto domino Sinimuri & ſucceſſoribus noſtris dominis Sinimuri fidelitatem jurabunt.

Nos inſuper præfatus Epiſcopus Eduenſis ut tam pias devotionis affectus præfati domini Joannis melius & uberiùs effectui valeat mancipari, præfatam Eccleſiam ſancti Martini de Valle ſubtus dictum caſtrum Sinimuri, ipſis Decano & Canonicis in dictâ Eccleſiâ ſancti Hilarii inſtituendis damus & concedimus, ad perfectionem, augmentationem, fundationem & inſtitutionem Præbendarum prædictarum, & ipſam Eccleſiam eiſdem Præbendis unimus, ita quòd dicta Eccleſia ſancti Martini erit Capella de cætero dependens à dicta Eccleſia ſancti Hilarii Sinimuri, & cura utriuſque ad dictam Eccleſiam ſancti Hilarii inſolidè pertinebit. Volumus etiam & concedimus quòd in dictâ Eccleſiâ ſancti Hilarii, & circa ipſam cœmeterium fiat, & quòd ibidem quilibet poſſit, ſi voluerit, ſuam eligere ſepulturam, & ibidem liberè ſepeliri. Volumus etiam & concedimus, quantum in nobis eſt, quòd omnis redditus, exitus & proventus, poſſeſſiones & bona tam Clericis de Sinimuro Briennenſi in eleemoſynam collata, quàm ab ipſis communiter acquiſita, ad fundationem, augmentationem & inſtitutionem dictarum Præbendarum cedant, & iiſdem Præbendis in perpetuum uniantur. In dicta verò Eccleſiâ ſancti Martini prædicti ex cauſâ poterunt illi de Parochia baptizari, & ibidem liberè ſepeliri, retentâ tamen nobis Epiſcopo prædicto & ſucceſſoribus noſtris Eduenſibus Epiſcopis in dictâ Eccleſiâ ſancti Hilarii procuratione noſtra ſemel in anno ratione viſitationis.

Nos verò Guillelmus de Verduno Decanus, & Capitulum Eduenſe omnia & ſingula ſupradicta volumus, laudamus, gratificamus, ac etiam approbamus, & eiſdem expreſsè conſentimus,

In cujus rei memoriam & teſtimonium, nos præfati Epiſcopus Eduenſis, Joannes dominus Caſtrivillani, Luſiaci, & Sinimuri Briennenſis, nec non Decanus & Capitulum Eduenſe, ſigilla noſtra præſentibus litteris appoſuimus. Actum & datum anno Domini MCCLXXIV. menſe Aprilis.

Anno MCCLXXV.

JACOBUS *Regis Aragoniæ filius, Procuratores conſtituit ad contrahendum matrimonium cum* SCLARMUNDA *filia Comitis Fuxenſis.*

ANno Domini M. CC. LXXV. Nono Kal. Septembris poſt Tertiam, Venerabiles viri Giraldus Dei gratiâ Abbas ſancti Pauli de Narbonâ, & Gaufridus Vicecomes de Rocabertino venerant ad villam de Mazeriis juxtà Monaſterium Bolbon. & ibi in præſentiâ nobilis viri domini Rogerii Bernardi Dei gratiâ Comitis Fuxenſis & Vicecomitis Caſtriboni, & dominæ Brunißendis Dei gratiâ Comitiſſæ Fuxenſis matris ejuſdem domini Comitis, necnon & dominæ Eſclarmundæ ſororis dicti domini Comitis, & filiæ dictæ dominæ Comitiſſæ, oſtenderunt & præſentaverunt dictæ dominæ Eſclarmundæ, ex parte illuſtris domini Infantis Jacobi filii illuſtriſſimi domini Regis Arag. quamdam epiſtolam ſigillo dicti domini infantis Jacobi pendenti æreo ſigillatam, cujus tenor talis eſt.

Infans JACOBUS illuſtris Regis Arag. filius, heres Majoricarum, & Montiſpeſſulani, Roſſilionis, Ceritaniæ, ac Confluent. Nobili & venerabili dominæ ESCLARMUNDÆ filiæ nobilis viri Rogerii quondam Comitis Fuxenſis, ſalutem & dilectionem. Cum diu tractatum fuerit de matrimonio contrahendo inter nos & vos, volentes & cupientes dictum matrimonium ducere ad effectum, idcircò nos Infans Jacobus prædictus volentes vos dominam Eſglarmudam ducere in uxorem noſtram, cum hac præſenti epiſtolâ in perpetuum valiturâ, concedimus nos & corpus noſtrum ſeu perſonam vobis dictæ dominæ Eſclarmundæ in virum legitimum, ſeu maritum. In cujus rei teſtimonium ad majorem firmitatem præſentem epiſtolam ſigillo noſtro pendenti fecimus ſigillari. Datum in Perpiniano XIV. Kal. Septembris, anno Domini M. CC. LXXV.

Quâ perlectâ dictæ dominæ Eſclarmundæ & etiam tradita, ubi ſtatim nuntii oſtenderunt & exhibuerunt ad dominam Eſclarmundam quamdam aliam litteram procurationis ex parte prædicti domini Infantis Jacobi, ejuſdem ſigillo cereo pendenti ſigillatam. Cujus forma noſcitur eſſe talis:

Noverint univerſi quòd nos Infans Jacobus illuſtris Regis Arag. filius, heres Majoricarum & Montiſpeſſulani, Roſſilionis, Ceritaniæ ac Confluentis, cum hac præſenti Charta conſtituimus, & ordinamus certos & ſpeciales procuratores noſtros venerabiles & diſcretos viros Giraldum Abbatem S. Pauli Narbon. & Jaufridum Vicecomitem de Rocabertino, & quemlibet eorum in ſolidum ad faciendum & contrahendum matrimonium nomine noſtri inter nos ex una parte, & nobilem dominam Eſclarmundam filiam nobilis Rogerii quondam Comitis Fuxenſis, ex alterâ: dantes & concedentes vobis & cuilibet veſtrûm in ſolidum plenam & liberam poteſtatem, ut nos & perſonam noſtram ſive corpus per verba de præſenti poſſitis, vel alter veſtrûm poſſit tradere in maritum ſive virum dictæ dominæ Eſclarmundæ procuratorio nomine, & noſtri nomine, ut eſt dictum; & ſimiliter versâ vice procuratorio nomine prædicto poſſitis, vel alter veſtrûm poſſit dictam dominam & perſonam, ſeu corpus ejus recipere per conſenſum, & per verba de præſenti in uxorem noſtram. Concedentes etiam vobis, & cuilibet veſtrûm in ſolidum, quòd dictum matrimonium poſſitis ſi neceſſe fuerit in animam noſtram jurare: Nos enim ratum & firmum ſemper habere promittimus quidquid per vos, vel alterum veſtrûm in præmiſſis procuratum & actum fuerit, ſive geſtum. Et ad

majorem.

majorem omnium prædictorum firmitatem, & in teſtimonium eorumdem præſentem Chartam, ſeu Procuratorum ſigillo noſtro pendenti fecimus ſigillari. Datum in Perpiniano xiv. Kal. Septembris, anno M. CC. LXXV.

Aſſerentes ſe eſſe procuratores prædicti domini Infantis Jacobi ad contrahendum matrimonium nomine dicti domini Infantis Jacobi, cum prænominatâ dominâ Eſclarmunda: offerentes ſe paratos nomine procuratorio, ut ſuprà, facere & contrahere matrimonium nomine dicti domini Infantis Jacobi per verba de præſenti, cum ſupradictâ domina Eſclarmundâ.

Poſt hæc, perlectis prædictæ dominæ Eſclarmundæ epiſtolâ & procuratorio antedictis; auditis & intellectis iiſdem litteris diligenter per eamdem dominam Eſclarmundam, prædicti procuratores, cum prædicta dominâ Eſclarmundâ nomine dicti domini Infantis Jacobi ſub iis verbis matrimonium contraxerunt.

Nos prædicti Giraldus Abbas Eccleſiæ S. Pauli de Narbonâ, & Jaufridus Vicecomes de Rocabertino damus & tradimus vobis dominæ Eſclarmundæ prædictæ corpus, & perſonam domini Infantis Jacobi filii domini Regis Aragonum in legalem virum, ſive maritum nomine procuratorio ſupradicto: & incontinenti dicta domina Eſclarmunda conſentiens in dicto matrimonio, contraxit matrimonium cum prædicto domino Jacobo, intervenientibus Procuratoribus antedictis, ſub iis verbis: Et nos domina Eſclarmunda filia nobilis viri domini Rogerii Dei gratiâ Comitis Fuxenſis quondam, de conſilio & aſſenſu dominæ Brunisſendis Dei gratiâ Comitiſſæ Fuxenſis matris noſtræ, & domini Rogerii B. Dei gratiâ Comitis Fuxenſis fratris noſtri, recipientes à vobis prædictis Procuratoribus corpus & perſonam dicti Infantis Jacobi in virum ſive maritum, & ab eodem per epiſtolam per ipſum nobis miſſam, ut ſuperiùs continetur, damus & tradimus vobis Procuratoribus prædictis recipientibus nomine ipſius, & ipſi domino Infanti Jacobo corpus & perſonam noſtram in uxorem legitimam, ſive conjugem. Et nos prædicti Giraldus Abbas S. Pauli de Narbonâ, & Jaufridus Vicecomes de Rocabertino conſentientes nomine dicti domini Infantis Jacobi in prædictis, recipimus vos dominam Eſclarmundam, & corpus & perſonam veſtram in legitimam uxorem, & conjugem dicti domini Infantis Jacobi, & conſenſum veſtrum. Et ad majorem prædictorum & ſingulorum omnium firmitatem in animam dicti domini Infantis Jacobi juxtà formam procuratorii ſupradicti ad ſancta Dei Evangelia juramus, quòd dictus dominus Infans Jacobus prædicta omnia rata habebit in perpetuum, atque firma. Et nos dicta domina Eſclarmunda verſâ vice prædicta omnia & ſingula volumus, concedimus, & juramus ad ſancta Dei Evangelia manu tacta. Et volentes hunc conſenſum noſtrum dicto domino Infanti Jacobo fieri manifeſtum, eidem ſcribimus remiſſivam epiſtolam ſub hac formâ:

Illuſtriſſimo viro domino Infanti Jacobo illuſtriſſimi domini Regis Aragon. heredi Majoric. & Montiſpeſſulani, Roſſil. Ceritaniæ & ac Confluentis, domina Eſclarmunda, filia quondam nobilis viri domini Rogeris Dei gratiâ Comitis Fuxenſis, ſalutem & ſinceram dilectionem. Noveritis nos recepiſſe quamdam epiſtolam per nobiles viros G. Abbatem S. Pauli de Narbonâ, & dominum Jaufridum Vicecomitem de Rocabertino procuratores veſtros nobis miſſos; in quâ continetur, quòd vos tradidiſtis nobis corpus veſtrum, ſeu perſonam in virum legitimum ſeu maritum: & nos prædicta gratuita acceptantes, vobis verſâ vice damus & tradimus corpus noſtrum & perſonam in uxorem legitimam ſeu conjugem. In cujus rei teſtimonium, & ad majorem firmitatem, quòd proprium ſigillum non habemus, præſentem epiſtolam ſigillo nobilis viri fratris noſtri Rogerii Bernardi Comitis Fuſenſis fecimus & juſſimus ſigillari. Datum Mazeriis ix. Kal. Septembris poſt Tertiam: anno Domini M. CC. LXXV. Hujus rei ſunt teſtes Giraldus Abbas Fuxi: Abbas Manſi Azil. Petrus Rogerii de Mirapic. Petrus d'Urbanidi; R. Forcis; Ar. C. de Follaco; Aduarius de Marconh. B. de Seſſerat; B. d'Auia Milites; R. de Sancto Martino Prior Bolbonii; B. Sancii; Ar. de Podio Auriolo, Monachi Bolbon. P. Rubei Judex Perpiniani & Roſſil. Garcias, Ar. de Caſtro Virduno Milites, Magiſter Arnaldus Morlanus, Magiſter B. de S. Lupo, Magiſter Sancii Morlan, Magiſter P. Oliverii Judex domini Comitis Fuxi. Actum eſt hoc ix. Kal. Septemb. hora Tertia prædicta. Anno quo ſuperiùs. Bernardus de Monte Alacri Notarius publicus de Mazeriis ad hoc vocatus, & juſſus hanc Chartam ſcripſit, & ſignum ſuum appoſuit conſuetum, Rege Philippo regnante, & B. Epiſcopo Toloſano.

Matrimonium initum inter JACOBUM *Regis Aragoniæ filium, &* SCLARMUNDAM *filiam Comitis Fuxenſis.*

Anno MCCLXXV.

NOtum ſit cunctis, quòd nos domina SCLARMUNDA filia quondam domini Rogero Dei gratiâ Comitis Fuxenſis, & Vicecomitis Caſtri-boni, de conſilio & voluntate cariſſimi fratris noſtri domini Rogerii Bernardi Dei gratiâ Comitis Fuxenſis, & Vicecomitis Caſtri-boni, & dominæ Brunisſendis matris noſtræ Comitiſſæ Fuxenſis, & Vicecomitiſſæ Caſtri-boni, & aliorum amicorum noſtrorum, bono animo ac ſpontanea voluntate cupimus vos illuſtrem dominum infantem JACOBUM illuſtriſſimi Regis Aragonum filium, heredem Majoricarum, Montiſpeſſulani, Roſſilionis, Ceritaniæ & Confluentis; in legalem maritum habere, noſque ipſam in legalem uxorem vobis tradimus, & ex vobis Deo dante cupimus habere legales infantes: & damus atque conſtituimus vobis in dotem tria millia marchas argenti fini, recti, penſi Perpiniani, hoc pacto quòd quamdiù inſimul vixerimus, nos & vos illas habeamus & teneamus cum infante & ſine infante. Et ſi vos nobis ſupervixeritis, habeatis & teneatis omnes prædictas tria millia marchas argenti in totâ vitâ veſtrâ, cum infante & ſine infante. Poſt mortem verò veſtram remaneant infantibus noſtris communibus ex nobis & vobis procreatis & natis. Qui ſi defuerint, revertantur propinquioribus noſtris, vel cui mandaverimus verbo vel ſcripto.

Simili modo nos Infans Jacobus prædictus conſilio & voluntate illuſtriſſimi domini Regis Aragoniæ patris noſtri, & cariſſimi domini infantis Petri fratris noſtri, & aliorum amicorum noſtrorum, bono animo ac ſpontaneâ voluntate cupimus vos dominam Sclarmundam prædictam in legalem uxorem habere, noſque ipſum in legalem maritum vobis tradimus & ex vobis Deo dante cupimus habere legales infantes: & profitemur & recognoſcimus nos à vobis habuiſſe & recepiſſe omnes prædictas tria millia Marchas argenti fini, recti, penſi Perpiniani, dictæ dotis veſtræ. In quibus renuntiamus exceptioni dictarum omnium marcharum non acceptarum & habitarum.

Nos verò damus & conſtituimus vobis in donationem propter nuptias tria millia marchas argenti fini, recti, penſi Perpiniani, quas quidem tria millia mar-

chas argenti ſimul cum dictis tribus millibus marchis argenti dictæ dotis veſtræ, quæ ita ſunt completæ, vt. millia marchæ argenti fini, recti, penſi Perpiniani laudamus & aſſignamus, & pro illis omnibus marchis tam dotis prædictæ quàm donationis propter nuptias obligamus vobis dictæ dominæ Sclarmundæ uxori noſtræ, de conſilio & voluntate dicti domini Regis patris noſtri, villam Podii-Ceritani, & vallem de Rippia, & Villam Framcham Confluentis, & Caſtrum, & Villam de Atgileriis, & Caſtrum & Villam de Saltis, cum omnibus juribus & pertinentiis, & juriſdictionibus ſuis, juſtitiis majoribus & minoribus, & reditibus & proventibus, & omnibus aliis ad dictas villas & caſtra & loca pertinentibus & pertinere debentibus, quocumque modo vel quâcumque ratione. Hoc pacto, quòd quamdiu nos & vos inſimul vixerimus, prædictam dotem & donationem propter nuptias habeamus & teneamus cum infante & ſine infante. Et ſi vos dicta domina Sclarmunda uxor noſtra nobis ſupervixeritis, habeatis & teneatis omnia prædicta obligata tam pro dote veſtrâ prædictâ, quàm pro donatione propter nuptias prædictâ, tamdiù donec vobis, vel cui volueritis fuerit per heredes vel ſucceſſores noſtros integrè reſtituta dicta dos veſtra, & perſoluta dicta donatio propter nuptias. Volentes & concedentes vobis, quòd ſtatim nobis præmortuo, veſtrâ propriâ auctoritate poſſitis recipere poſſeſſionem omnium prædictorum vobis ſuperiùs obligatorum, & quamdiù vobis fuerit ceſſatum in ſolutione & reſtitutione dotis & donationis propter nuptias prædictorum, fructus & reditus quos de prædicta obligatione & aſſignatione receperitis & habueritis, non computentur vobis in ſortem vel in ſolutum dictæ dotis vel donationis propter nuptias prædictæ, ſed illos habeatis ex dono noſtro & pro intereſſe veſtro dictæ dotis & donationis propter nuptias; dictas verò tria millia marchas argenti fini, quas vobis in donationem propter nuptias conſtituimus, habeatis & teneatis in tota vita veſtra cum infante & ſine infante; poſt mortem verò veſtram remaneant infantibus noſtris, communibus nobis & vobis procreatis & natis, qui ſi defuerint revertantur propinquioribus noſtris vel cui mandaverimus verbo vel ſcripto.

Actum eſt hoc quarto Idus Octobris, Anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quinto.

Signa dominæ Sclarmundæ & domini Infantis Jacobi mariti ejus prædictorum, qui hæc omnia laudamus & firmamus.

Signum domini Rogerii Bernardi, & dominæ Brunilſendis matris ejus prædictorum, qui hæc omnia laudamus.

Signa Eymerici Dei gratiâ Vicecomitis Narbonenſis, & Guillelmi Dei gratiâ Vicecomitis Caſtrinovi, & Ratberti de Barbayrano & Petri Rubei Judicis Perpinianenſis, & Rollilionis, & Arnaldi Bajuli juriſperiti teſtium: Arnuldus ſcriptor publicus Perpinian. ſcripſit.

Anno MCCLXXV.

Conventiones pro matrimonio contrahendo inter JOANNAM *filiam* BLANCHÆ *Reginæ Navar. & filium primogenitum* PHILIPPI III. *Regis Franc.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Françorum Rex univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem. Notum facimus quod inter nos & cariſſimam conſanguineam noſtram BLANCHAM Reginam Navarræ, Campaniæ Briæque Comitiſſam Palatinam ſuper matrimonio contrahendo inter filiam ſuam Joannam heredem unicam Regni & Comitatuum prædictorum, & unum ex duobus primogenitis noſtris, qui per diſpenſationem Sedis Apoſtolicæ eam habere potuerit in uxorem, tales factæ ſunt conventiones, videlicet quòd nos & Regina prædicta curam adhibebimus diligentem, & operam dabimus efficacem, quòd dictus filius noſter, & Joanna prædicta conſtituta in ætate ſufficienti ad ſponſalia contrahenda, ad ſponſalia ſe obligent. Et quando dicta Joanna ad nubilem ætatem venerit, dictus filius noſter eam accipiet in uxorem, & ipſa eum recipiet in maritum, niſi turpis infirmitas, vel enormis deformitas, aut aliud impedimentũ rationabile appareret in alterutrà perſonarum ipſarum ante contractum matrimonium inter ipſas. Et ſi contingat quòd filius noſter, qui dictam Joannam uxorem habebit, nobis in Regno non ſucceſſerit, volumus & concedimus quòd ipſa Joanna habeat pro dotalitio ſuo quatuor millia librarum Pariſienſium annui redditûs in terrâ quæ eidem filio noſtro aſſignabitur: ſi verò contingat eum nobis in Regno ſuccedere, majus dotalitium eidem aſſignabitur ad arbitrium noſtrum vel ejuſdem heredis, ſi de nobis aliquid humanitùs contingeret antequam fieret matrimonium inter ipſos. Præmiſſas autem conventiones promittimus nos bonâ fide ſervaturos, & fideliter impleturos, ad hoc nos, & heredem qui nobis in Regno ſucceſſerit obligantes.

Prædicta verò Regina eaſdem conventiones juravit ad ſancta Dei Evangelia ſe firmiter ſervaturam, & toto conamine ſuo fideliter impleturam, & quòd contrà eas per ſe vel per alios non veniet in futurum.

Actum eſt etiam inter nos, quòd Reginæ prædictæ in ballio filiæ ſuæ, aut in dotalitio ſuo, aut in conqueſtibus, quos habere debet in terris prædictis, aut aliis juribus ſuis per prædictas conventiones nullum omninò præjudicium generetur. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Aurelianis anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quinto, menſe Maio.

Anno MCCLXXVI. Ex D. d'Herouval.

JACOBUS *Aragoniæ Rex abdicato Regno Monaſticum habitum induit.*

HOc eſt tranſlatum fideliter factum à quibuſdam litteris domini Regis Aragonum bonæ memoriæ quondam, ſigillatis ſigillo ipſius domini Regis in dorſo ipſarum litterarum Apoſtolico, tenor quarum talis eſt:

JACOBUS Dei gratiâ Rex Aragonum, Majoric. Valenciæ, Comes Barchc. Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani, venerabili & dilecto B. per eamdem Archiepiſcopo Terrachon. ſalutem & dilectionem. Noveritis quòd nos volentes ex nunc Dei ſervitio totaliter intendere, ut paradiſi gloriam faciliùs conſequi mereamur, ſuſcepimus modò habitum Ordinis Ciſtercienſis, & deſtituimus ac dereliquimus cariſſimo filio noſtro Infanti Jacobo Regnum Majoric. & terras, quod & quas hereditare debet, & ipſius Regni regimina, ac Terrarum. Quare dicimus vobis atque rogamus, quatenùs de dominio & juribus, ac aliis omnibus quæ in Inſulâ Evillæ habemus reſpondeatis eidem Infanti Jacobo filio noſtro, ſicut nobis tenemini. Unde & ratione Caſtri, & Inſulæ Evillæ pro ipſo exnunc faciatis in omnibus & per omnia, ſicut pro nobis facere tenemini, & debetis. Datum Algexiræ XII. Kal. Aug. anno Domini M. CC. LXXVI.

Digitized by Google

Signum Raymundi Maſcaroni Notarii publici Majoric. teſtis.

Sign. Petri de Conars Notarii publici Majoric. teſtis.

Sign. Jacobi Mercerii Notarii publici Majoric.

Et hoc tranſlatum fideliter tranſlatari fecit, & cum originalibus litteris comprobavit, & clauſit, vi. Kal. Septembr. anno Domini M. CC. LXXVI.

Anno MCCLXXVIII.

NICOLAUS *Papa III. ſcribit ad* PHILIPPUM III. *cognominè Audacem, Regem Franc. ſe Papam electum.*

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio PHILIPPO Regi Francorum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Immenſæ Deus potentiæ, qui mundum per ſe condidit, per ſe regit, nec eget extrinſecùs quæſitis auxiliis ad regendum, qui non eguit ad condendum: quem enim ſacra ſcriptura teſtante alium conſtituit ſuper terram? aut quem alium poſuit ſuper eum quem fabricatus eſt urbem? profectò nullum, ſed ipſe ſolus regiminis & gubernationis eſt princeps, qui creationis exſtitit ſolus actor. Ipſe quidem Eccleſiæ Catholicæ, peculiaris procul dubio domûs ſuæ, peculiaris etiam civitatis ſolus ædificator & cuſtos, (ad cujus ſine ipſo cuſtodiam ſeu ſtructuram fruſtrà ædificantes alii laborem aſſumerent, fruſtrà cuſtodes cæteri vigilarent) tanto magis eam ſpecialis regiminis & cuſtodiæ curâ proſequitur, quanto majori ſingularitate conſtruxit. Siquidem cætera verbo creans, *dixit & facta ſunt*; Eccleſiam verò non ſolùm verbi expreſſione, ſed & ſui pretioſi ſanguinis effuſione fundavit. Ad hujus autem ſpecialitatis evidentiam diſcipulis ſuis, quos eidem Eccleſiæ jecit velut præcipua fundamenta, *Ego*, inquiens, *vo-*
a *biſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*; ſuæ virtutis aſſiſtentiam repromiſit: & ipſi Eccleſiæ in Apoſtolorum Principe, cui, ejuſque ſucceſſoribus commiſit ejuſdem regiminis Vicariam, ait: *Ego pro te rogavi Petre, ne deficiat fides tua.* Eamdem inſuper Vicariam ſic eſſe voluit viciſſitudinariæ ſucceſſionis continuatione perpetuam, ut quamquam ipſi Vicarii, ex humanæ fragilitatis conditione legi mortalitatis addicti, vitæ præſentis occaſum imperio mortis incurrerent, ipſum tamen Vicariatûs officium ſubſtituendorum vicibus immortale perpetuum remaneret. Proinde ſæpe ſata mater Eccleſia interdum utili deſponſata pontifici, nuptialibus ornata monilibus, ſub ſponſi ſui ducatu, ejuſdem rectoris omnium dirigente potentiâ, læta deducitur, interdum verò in paſtoris ſubtracti carentiâ viduitatis amictu circumdata, oculis reſolutis in lacrymas, ejus ſibi queritur adempta ſolatia, lamenta de illius ſubtractione multiplicat, & anxia pro alterius ſubſtitutione laborat, eo quandoque prolixiùs, quo his quorum intereſt cum omni diligentiâ ſolerter ac inſtanter ejuſdem Eccleſiæ proviſioni vacantibus, nihilominùs tamen vacationis prolixitatem ingerit occurrentium caſuum qualitas, aliarumque circumſtantiarum neceſſitas, non inſtantium negligentia vel voluntas. Et licet interim eadem Eccleſia dum ad editionem ſpiritualis patris, filii, ſponſique votivam enititur, parturientis partes experiens, conatus proſequens & moleſtias perferens; acerbos dolores ſentiat, inſtar illius tamen conſultiùs idoneum pariendi tempus expectat, ne inconſultæ feſtinantiæ impetu partum præcipitet in abortum. O, igitur præſumptuoſa judicia murmurantium in Eccleſiæ proviſione, quàm ſæpe indignè arguunt tarditatem! Nam etſi providendo utiliter ei-dem Eccleſiæ in generalitate, quadam ſint eligentium vota concordia, tamen dum ſingulariter ad id perſona idonea quæritur, in hoc nimirum quærentium judicia facilè non concordant, ſed & nonnunquam occultâ forſan Dei diſpoſitione poſtponendus eligitur, & poſtponitur præferendus, ſicut his accidiſſe diebus ex noſtrorum defectuum conſideratione ſupponimus, & humiliter confitemur.

Nuper enim felicis recordationis Joanne Papa prædeceſſore noſtro apud Viterbium, ubi tunc eum ſuâ curiâ reſidebat, ab hac luce ſubtracto, & ipſius corpore in Viterbienſi Eccleſiâ cum exequiarum ſolemnitate debitâ tumulato, tandem nos & Fratres noſtri quibus nos tunc officii quoad hoc annumerabat æqualitas, in palatio Epiſcopali convenimus propenſiorem diligentiam deſideratæ proviſioni ejuſdem Eccleſiæ impenſuri. Et quamquam ille qui cœleſti dat concentui harmoniam, nos ſub clauſurâ eâdem habitantes in unum ad utilem proviſionem ipſius Eccleſiæ obtinendam, prout ſingulorum habebat aſſertio, unanimes fore ſuâ pietate conceſſerit, ad conſummationem tamen proviſionis ejuſdem alto ſuo & ſecreto conſilio dare aliquamdiù diſtulit ſpiritum unitatis. Sed demùm in die beatæ Catharinæ Miſſarum ſolemniis cùm invocatione ſancti Spiritûs celebratis, iidem Fratres in humilitatem noſtram, utinam non exorbitante judicio, per viam ſcrutinii concordantes, nos tunc ſancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ad conſcendendam Apoſtolicæ dignitatis ſpeculam unanimiter elegerunt, nobis veſtem poderis univerſum urbis ambitum continentem non offerentes tantummodò, ſed etiam cum importunâ conſtantiâ ingerentes.

Verùm ut rei geſtæ ſeriem ſuccinctus ſermo pertranſeat, ne dum defectus eoſdem ad humiliationem noſtram geſtimus exprimere, ſub humilitatis ſpecie notam elationis, ſeu qualiſcumque jactantiæ ingerat ſerioſa repetitio veritatis, nos gradûs altitudinem, & oneris imminentis tantæ altitudinis aſcenſuri molem nobis in Cardinalatûs officio experientiæ longæ participio non ignotam, attentâ meditatione penſantes, eligentium & offerentium inſtantiæ, inſufficientiæ noſtræ imparitatem objecimus, debilitatem noſtram dictante conſcientiâ oblatis imparem, cum repetita multoties relaxationis ſupplicatione humili allegantes. Cumque nec ſic ceſſaret inſtans Fratrum importunitas eorumdem, ſed vim inferens noſtro propoſito vehementiùs collegii juſſus urgeret, noſque violentiam patientes clamaremus lacrymis, nec eſſet qui auditu exauditionis audiret; vociferaremur gemitu, nec foret qui remiſſionem injuncti oneris benigno judicio indulgeret, ad illum oculos mentis erexímus, qui ſicut præmittitur Eccleſiam quam per ſe fundavit, non negligit regere per ſeipſum, quam piè condidit, piè regit; & quamquam de inſufficientiâ noſtrâ timentes, deſuper abundantiâ tamen omnipotentiæ ſuæ confiſi, humeros ſummi ſuperhumerali ſubjecimus, & humiliter jugum ſubivimus Apoſtolicæ ſervitutis; ſperantes quòd ipſe, qui Petri pedibus marinos vortices inclinavit, ut iter liquidum humanis greſſibus ſolidum præberet obſequium, nobis quos licet indignos ibi ſua conſtituit dignatio ſucceſſorem, in noſtri exequutione miniſterii humiliabit per ſuæ virtutis potentiam colla tumentia ſuperborum, & lapſus in delicta labentium cohibendo, eos in bonorum ſtabilitate operum ſolidabit.

Adjicit quoque ſpei noſtræ ſuffragium tua, & aliorum Catholicorum conſideratio Principum, quos & deſideramus attentius & ſperamus fidu-

tiùs ſic ab illo, per quem Reges regnant & potentes ſcribunt juſtitiam, in ſuis regiminibus dirigi, quòd ipſis per vias rectas ſe ac ſibi commiſſos ducentibus populos, grex dominicus curæ noſtræ commiſſus committentis virtute præambulâ, in dilecta domini tabernacula inducatur. Ideoque ſerenitatem regiam monemus, rogamus, & hortamur in domino, in remiſſionem tibi peccaminum ſuadentes, quatenùs prudenter attendens à Rege Regum te Regem datum in gentibus, ut eas regas & dirigas, vitia in illis cohibeas, inſeriſque virtutes, ſic commiſſas in illos tibi partes proſequi ſtudeas, quòd te pro viribus implente quod imminet, in univerſalis injuncti nobis exequutione regiminis, quoad tuæ ditioni ſubjectos nobis onere partito ſit levius & miniſterio tuæ in hoc cooperationis adjuti, efficaciter circa ſalutem omnium ſalutis auctoris beneplacitum de ſuo munere proſequamur. Illam verò de nobis certam te volumus habere fiduciam, quòd tuam & regni tui proſperitatem paterno zelantes affectu, eam conſervare proponimus, & in quibus cum Deo poterimus facultate ſuccedente favorabiliter promovere. Datum Romæ apud ſanctum Petrum xviii. Kalend. Februarii, Pontificatus noſtri anno primo.

Anno MCCLXXXII. *Ex minori Chartulario Eduenſi.* Ordinat ut more antiquo Archiep. Lugd. & Epiſcop Eduenſ. alter alterius Sedem vacantem teneat & adminiſtret.

AYMARI *Lugdunenſis Archiepiſcopi.*

AYMARUS divinâ miſeratione primæ Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Officiali Lugdunenſi, & omnibus judicibus temporalem & ſpiritualem juriſdictionem exercentibus tam in civitate Lugdunenſi, quàm in caſtris & villis ad ſedem Metropolitanam Lugdunenſem ſpectantibus, & omnibus Caſtellanis ſeu deputatis vel deputandis ad cuſtodiam Caſtrorum ſeu fortaliciorum ad dictam Metropolitanam Eccleſiam pertinentium, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum nobis conſtet vacante Sede Metropolitanâ Lugdunenſi Epiſcopum Eduenſem qui pro tempore fuerit, debere de antiquâ & approbatâ conſuetudine dictam Metropolitanam Sedem tenere, & omnem adminiſtrationem tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus habere, & omnia caſtra, & fortalicia, villas, & domus prædictæ Sedis tenere, & fructus levare & ſuos integrè facere; ſicut è contra idem jus per omnia, de antiquâ ſimiliter & approbatâ conſuetudine Archiepiſcopus Lugdunenſis, qui pro tempore fuerit, Sede Eduenſi vacante obtinet in prædictis: & nos ipſi viderimus Reverendũ patrem bonæ memoriæ Gerardum quondam Epiſcopum Eduenſem conſanguineum noſtrum cariſſimum, uti iſto jure pluribus annis in Eccleſiâ Lugdunenſi nomine Eccleſiæ Lugdunenſis, vacante Sede Lugdunenſi per reſignationem Philippi de Saubadis tunc Electi Lugdunenſis, nunc Comitis Saubadiæ, & nos verſâ vice uſi ſumus, & in præſenti utimur eodem jure in Eccleſia Eduenſi vacante per mortem Domini Gerardi quondam Epiſcopi Eduenſis, & hoc ſit per rei evidentiam adeò notorium, quòd non poteſt aliquâ tergiverſatione celari. Idcircò ne pro defectu noſtro vel negligentiis pereas, ſeu perire poſſit, vel lædi in aliquo jus quod in prædictis & prædictâ conſuetudine competit Eccleſiæ Eduenſi, vobis præcipiendo mandamus ſub vinculo juramenti ſuper hoc nobis ſpecialiter præſtiti, quatenùs ſi contigit noſtram Metropolitanam Eccleſiam quoquo caſu, quod abſit, vacare, vos Officialis & judices prædicti omnem juriſdictionem prædictam ſpiritualem & temporalem Epiſcopo Eduenſi, qui pro tempore fuerit, vel ſuis deliberetis, & ipſum, vel ſuos in poſſeſſionem juriſdictionis ſpiritualis vel temporalis inducatis: ſigilla ad dictam Juriſdictionem ſpiritualem & temporalem pertinentia eidem Epiſcopo, vel ſuis tradatis: & vos Caſtellani ſeu deputati vel deputandi ad cuſtodiam caſtrorum & fortaliciorum prædictorum, ſimiliter dictâ Metropolitanâ Eccleſiâ vacante, omnia caſtra, fortalicia, villas & domus ad dictam Metropolitanam Sedem pertinentia vel pertinentes Epiſcopo Eduenſi, qui pro tempore fuerit, vel ſuis tradatis & deliberetis pacificè & quietè, & ipſum & ſuos in corporali poſſeſſione prædictorum inducatis. Hæc autem omnia prædicta vos omnes & ſinguli faciatis quàm citò à dicto Epiſcopo, vel ab aliquo ſeu ab aliquibus mandatum ſuper hoc habenti vel habentibus fueritis requiſiti, ita quòd dictus Epiſcopus nomine ſuæ Eccleſiæ Eduenſis liberè poſſit uti & pacificè jure, quod Eccleſiæ prædictæ da antiquâ & approbatâ conſuetudine exſtitit acquiſitum. In cujus rei teſtimonium litteris præſentibus appoſuimus ſigillum noſtrum.

Datum Anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſecundo, menſe Decembri.

Proceſſus habitus contra PETRUM *Regem Aragonum, Anno* M. CCLXXXII. *Indictione undecima.*

Anno MCCLXXXII.

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Longa retrò ſeries, ipſiuſque diffuſa narratio, cui vix tempora multa ſufficerent, tædio grandi nimirum audientes afficeret, ſi quondam Friderici olim Romanorum Imperatoris, poſterorumque ſuorum culpas horrendas, & exceſſus infandos, ab ipſis contrà Deum, & contrà Romanam Eccleſiam commiſſos; ac proceſſus perinde per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros ritè habitos contrà ipſos, pœnaſque juſtè illis indictas repetitio ſeriola narraret. Ideoque ſumma rerum faſtigia, prout imminentium caſuum neceſſitas exigit, abſque ſeductionis injuriâ materia patitur, decrevimus proſequenda. Et quidem communem non credimus latere notitiam, qualiter felicis recordationis Innocentius Papa quartus prædeceſſor noſter, memoratum Fridericum, qui ſe per eoſdem ſuos exceſſus & culpas innumeras indignum Imperio & Regnis, omnique honore ac dignitate reddiderat, in Concilio Lugdunenſi, eodem approbante Concilio, propter ſuas iniquitates à Deo ne regnaret vel imperaret, abjectum oſtendit, & denuntiavit omni honore ac dignitate privatum à Domino, & nihilominùs ſententiando privavit, ut in ejuſdem prædeceſſoris ſententiâ contrà ipſum Fridericum latâ pleniùs continetur.

In Concilio Lugdun. Fridericus Imperio ſpoliatus.

Qualiter etiam poſt ejuſdem Friderici obitum licet Regnum Siciliæ ad diſpoſitionem Eccleſiæ Romanæ, cujus Juris & proprietatis exſtit, eſſet liberè devolutum, idemque prædeceſſor de illo ſe proviſurum in eodem Concilio publicè prædixiſſet, quondam Conradus dicti Friderici natus, quamquam in eodem Regno ex ipſius ſui primogenitoris ſucceſſione nullum penitùs jus haberet, tamen ſicut ex præmiſſis apparet, nec ille mortis ſuæ tempore habuiſſet, nec aliàs eidem Conrado jus competeret in eodem, ipſum Regnum temerariâ præſumptione occupavit, nec illius execrationis facti memoriam obliteravit oblivio, videlicet quòd ipſo Conrado ſubtracto de medio, quidam Manfredus tunc Princeps Tarentinus, quem velut de copulâ damnatâ ſuſceptum, à dicti Regni ſucceſſione non ſolùm præ-

Manfredi, Geſta.

miſſa ejuſdem Friderici privatio, ſed etiam macula illegitimæ nativitatis arcebat, contrà juramentum fidelitatis, quod dicto prædeceſſori præſtiterat, temerè veniens ſub quondam Conradini nati dicti Conradi, ſuique nepotis, ſimulatà protectione tutorià ad quaſdam Civitates, Caſtra, & alia loca Regni ejuſdem manus occupatrices extendit. Propter quod & alios ſuos actus nefarios, & graves offenſas, piæ memoriæ prædeceſſor noſter Alexander Papa quartus ipſum ex cauſis variis excommunicationis vinculo innodatum, Tarentino Principatu, honore Montis ſancti Angeli, omnibus Comitatibus, terris, feudis, dignitatibus, & aliis honoribus, ac bonis & juribus, quæ in præfato Regno, & quæ alibi etiam ab Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis obtinebat; necnon & Vicarià in quàdam ipſius Regni parte ſibi ab Apoſtolicâ ſede conceſſa; & etiam omnibus conceſſionibus donationibus, largitionibus, confirmationibus, & privilegiis, ſive à prædictis Frederico patre, vel Conrado fratre ſuis, ſive à ſede Apoſtolicâ in Regno ſibi factis eodem, vel alibi etiam ab Eccleſiis quibuſcumque, vel perſonis Eccleſiaſticis, tamquam rebellem & hoſtem Eccleſiæ Romanæ, ac violatorem fidelitatis ſibi præſtitæ manifeſtum, ſuorumque jurium invaſorem, occupatorem, & detentorem ſacrilegum, & tamquam ſociatum nefando fœdere Sarracenis, eorumque complicem, ductorem & protectorem publicum, Apoſtolicâ authoritate privavit.

Cumque idem Manfredus nec iis aliiſve remediis contrà malitiam ejus adhibitis in ſuà iniquitate remiſſior; ſed in committendo quotidie prioribus deteriora ferventior, poſtmodum fraudulenter præfati nepotis ſui morte confictà, idem Regnum proprio nomine occupans, & Regium in illo titulum & nomen uſurpans, ortûs ſui non erubeſcens primordia, in illius Regem inungi, & coronari feciſſet; idem prædeceſſor noſter Alexander ejus iniquitates & fraudes abominans & deteſtans, caſſavit & irritavit, caſſum & irritum nuntiavit quidquid circà ipſum Manfredum per unctionem, ſeu potiùs execrationem, & coronationem quas excipere de facto præſumſerat, quaſque nullas eſſe conſtabat, extitit tam temerariè, quàm doloſè præſumptum. Eiſdem verò Manfredo, & demùm Conradino, qui ætatem præveniendo malitià à dictorum prædeceſſorum ſuorum iniquis ſemitis non declinans, ſed ad eadem Imperium & Regnum aſpirans, præfatam Eccleſiam & Cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Carolum Siciliæ Regem illuſtrem inſidiis multis impetiit, & multipliciter apertis conatibus infeſtavit. Propter quod contrà eum & fautores ſuos per recolendæ memoriæ Clementem Papam prædeceſſorem noſtrum varii habiti ſunt proceſſus, ſuà ſorte ſucciſis nobis, & Regi, ac Regno prædictis, pacis & quietis ſerenitas arrideret, in ſubitas tempeſtates acta eſt æſtiva tranquillitas, bellum in medià pace ſurrexit, facti ſunt hoſtes ex ſubditis, & qui eidem Regi Siciliæ ad fidelitatis debitum tenebantur, rebellionis ſpiritum infideliter aſſumentes, non ſolùm hoſtilia, ſed tyrannica patraverunt. Sicut enim gravis clamat infamia, proceſſit adeo Panormitana civitas, & civium præſumptuoſa rebellio, quòd rebellandi audacià, & jurium interverſione Regalium, ſuique quantum in eis fuit objectione dominii non contenta, ferinæ immanitatis dexteras ad crudelitates inauditas expoſuit, dum eorum exitialis iniquitas, non ſolùm quos ex devotis Regis ipſius concepta potuit præoccupare nequitia, ſine ſexûs ætatiſve delectu inhumaniter cecidit: verùm etiam partus quos adhuc viſcerum portionem clauſtra materna celabant, illis ſævè delectis, ſic præcipiti feſtinatione produxit in lucem, quòd eis nimirum procul dubio naturaliter lucis uſum antequàm concederet natura, ſubtraxit, ipſis adeo præmaturâ & impuſſinià cæde cæſis, quòd ortûs eorum principia vitæ prævenit occaſus. Quia verò, ſicut ex tunc multorum habebat aſſertio, & jam probat exitus evidenter, hæc in noſtram & ejuſdem Eccleſiæ turbationem & diſpendium tentabantur, & plurium ad hoc intentio laborabat & ſtudium, ut fornacis quaſi extinctæ recenter nos Eccleſia & Rex idem renovata eo graviora ſentiremus incendia, quo ſolent nocere graviùs pericula recidiva.

Summus Pont f. excõmunicationis ſentent. profert in Manfredi fautores, ac regni Siciliæ perturbatores.

Nos tantorum malorum cupientes obſtare principiis, ne ſerò medicina ipſis jam procedentibus pararetur, in feſto Aſcenſionis Domini præterito, nuper apud Urbem veterem præſente multitudine copioſâ fidelium, de Fratrum noſtrorum conſilio, univerſos & ſingulos cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatûs, attentè monuimus, eiſque diſtrictè præcepimus, ne in prædicto Regno, vel ejus parte nos, & eamdem Eccleſiam, aut præfatum Siciliæ Regem, qui Regnum Siciliæ tenet ab ipſa, per ſe, vel per alium moleſtarent, impeterent, vel etiam perturbarent, occupando, invadendo, ſeu occupari aut invadi faciendo Regnum ipſum, vel aliquam partem ejus. Præcepimus inſuper univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, & ſpecialiter Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Civitatibus, Communitatibus, & Univerſitatibus Caſtrorum, Villarum, & quorumcumque locorum Italiæ, maximè ipſius Romanæ Eccleſiæ temporali Juriſdictioni ſubjectis, ne prædictis moleſtatoribus, impetitoribus, perturbatoribus, occupatoribus, vel invaſoribus, ſeu occupari vel invadi facientibus dictum Regnum, vel aliquam partem ipſius in præmiſſis intenderent; & ne cum armis, vel ſine armis, ad turbandam in eodem Regno pacem, præfatorum Eccleſiæ ac Regis Siciliæ, præſtarent illis conſilium, auxilium, vel favorem publicè vel occultè; neve ſuper hoc ſocietatem, conjurationem, aut fœdus aliquod cum ipſis inirent. Si quis autem contrà noſtram monitionem, & præcepta præmiſſa, per ſe, vel per alium quibuſcumque dolo, fraude, vel machinatione facerent, cujuſcumque forent præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatûs, excommunicationis ſententiâ, quam ex tunc in eos protulimus, ipſo facto ſe noſcerent innodatos. Civitates quoque, & Communitates quælibet, quæ contrà monitionem & præcepta eadem quocumque dolo, ingenio, arte, vel machinatione venire præſumerent, interdicti Eccleſiaſtici ſententiæ, quam ex tunc in illos promulgavimus, volumus ſubjacere. Abhæc prædiximus Patriarchis, Epiſcopis, Archiepiſcopis, Abbatibus, & aliis inferioris gradûs Prælatis, quòd ſi contrà monitionem & præcepta præmiſſa, vel eorum aliqua venire tentarent, nos eos omni Eccleſiæ dignitatis honore; cæteros autem Clericos non prælationis officium, ſed dignitates forſitan, vel Prioratus, ſeu alia beneficia obtinentes, & privare curaremus obtentis, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout facti qualitas ſuaderet. Laicis verò cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis aut ſtatûs, & præcipuè temporaliter ipſis Romanæ Eccleſiæ ſubjectis expreſſè denuntiavimus, quòd ſi monitionem & præcepta hujuſmodi, contrà ea per ſe, vel per alium veniendo temerè non ſervarent; Nos tantam temeritatem impunitam remanere nolentes, ipſos feudis, & aliis omnibus, quæ à prædictà vel aliis tenerent Eccleſiis, privare; Vaſallos eorum, ſi quos habent, à fidelitatis juramento quo tenerentur, eiſdem reddere penitùs abſolutos, & perſonis eorum citrà mortis periculum & mutilationis expoſitis, ad expoſitionem

bonorum procedere illorum, prout culpæ ipſorum exigerent, & videretur expediens, curaremus.

Et licet Panormitanæ civitatis, & civium, nonnullorumque Caſtrorum illarum partium, quæ contrà eundem Regem Siciliæ rebellarant, culpa gravis acerbiorem proceſſum exigeret: Nos tamen deſiderantes quòd civitatem, cives, & loca prædicta manſuetudo corriperet, & à tanti terroris invio revocaret, erga eos non rigorem, ſed manſuetudinem votis noſtris accommodam proſequentes, Univerſitatibus prædictorum civitatis, & Caſtrorum, aliorumque locorum diſtrictè præcepimus, ut cujuſlibet difficultatis & dilationis objectu ſublatu ad noſtra, Eccleſiæ, ac Regis eorumdem mandata redirent: quodque prædictos moleſtatores, turbatores, occupatores, invaſores, aut dantes eis in hoc auxilium, conſilium, vel favorem in dictis civitate, Caſtris, villis, ſeu diſtrictibus eorumdem nullo modo receptare, vel recipere attentarent, nec ipſorum aut alicujus eorum dominio, vel regimini ſe quoquo modo ſubmitterent, neve ipſis, vel eorum alicui contrà Eccleſiam vel Regem prædictos impenderent in prædictis auxilium, conſilium vel favorem publicum vel occultum; & nihilominùs confœderationes, ſeu obligationes quaſlibet, ſi quæ inter univerſitates eaſdem, vel inter ipſas, & quoſcumque alios initas, ſive factas ſuper occupatione, ac invaſione prædictis; & juramenta de illis ſervandis, vel aliàs pro prædictis hinc inde præſtita relaxantes omninò, Univerſitatibus ipſis apertè prædiximus; quòd niſi præmiſſa celeriter adimplerent, contrà Civitatem, Caſtra, & villas eorum ſpiritualiter & temporaliter ſic procedere, auctore Domino, curaremus, quòd pœnà docente ſuæ temeritatis & ſuperbiæ recognoſcerent qualitatem.

Iidem Meſſanenſes,

Cæterùm licet dum iis & aliis modis, & viis, filiorum ſalutem paterna venabatur affectio, reliquorum Civitatum, Caſtrorum, Villarum, cæterorumque locorum, civium & incolarum Siciliæ in noſtram notitiam perlata rebellio, & præcipuè Meſſanenſium, qui eorumdem Panormitanorum imitati ſævitiam, quàm plures ex miniſtris & devotis Regis ipſius poſt ſecuritatem eis præſtitam crudeliter trucidaſſe dicuntur; Caſtrum Regium loci ejuſdem temerariis auſibus occupantes, cauſam multæ commotionis inducentes.

Nos tamen propterea non deſiſtentes à cœptis, Venerabili fratri noſtro G. Epiſcopo Sabinenſi ad partes alias cum plenæ Legationis officio, tamquam pacis Angelo deſtinato, bona in illis & pro illis partibus quæſivimus, nec venerunt; pacem exſpectavimus, & turbinis gravioris tempeſtas apparuit, machinatis jamdudum, ut communis quaſi fert opinio, & ſubſequutorum conſideratio ſatis indicat, evidenter dolis & inſidiis revelatis. Si quidem Petrus Rex Aragonum, quem carum filium nominari non patitur exprimendus inferius ſtatus ejus, de procedendo adverſus Africam quæſito colore, Inſulam Siciliæ, terram peculiarem ipſius Eccleſiæ, militum & peditum catervà ſtipatus, invadens, occupans, & in illà ejuſdem Eccleſiæ pacem turbans, gravem contrà eam ſeditionem excitans, graviterque populum concitans, in eam temeritatis prorupit audaciam, quòd cum Civitatibus, aliiſque locis, Univerſitatibus, civibus, & Incolis ejuſdem Inſulæ, quibus ratione uxoris, filiæ ſcilicet memorati Manfredi, natorumque ſuorum ſe teneri prætendit, confœderationibus, pactis, & conventionibus, ut fertur, quin potiùs conſpirationibus, & ſceleſtis factionibus initis, Regium in Regno prædicto nomen uſurpat, ſe Regem Siciliæ nominat, & gerere pro Siciliæ Rege præſumit; in majoris præſumptionis argumentum præfato Regi Carolo in ſuis litteris Regni Siciliæ titulum ſubtrahendo. Sicque non ſolum dictos Panormitanos, quos aliàs pluries per Nuntios ad hoc ſollicitaſſe dicitur, in inceptæ contrà dictum Regem Carolum ſeditionis & rebellionis contumacià confirmavit, eos per ſe ac gentem ſuam fovens, ipſiſque favens in illà, & tam ipſos, quàm cæteros Inſulæ memoratæ rebelles adeo contrà eamdem Eccleſiam eorum matrem & dominam concitavit, quòd nonnulli ex eis, & ſpecialiter Meſſanenſes, qui ante ipſius in Inſulâ memoratà præſentiam dicti Legati Nuntios humiliter admittebant, dominium ejuſdem recognoſcentes Eccleſiæ, nomenque publicè invocantes; eos poſtea contumaciter admittere denegarunt, baculo arundineo, eidem ſcilicet Regi Aragonenſi prætextu dictorum uxoris & filiorum ipſius, ut dicitur, innitentes. Quos tamen uxorem, filios, ſive Regem per eos, ſeu ipſorum ratione in eâdem Inſulà, vel aliquà dicti Siciliæ Regni parte jus aliquod non habere præmiſſa declarant, & nos nihilominùs decernimus & etiam declaramus. In quæ autem crimina falſæ regiæ dignitatis, imò & ſimplicis magiſtratûs aſſumptio, ſeditio, violentiæque cum armis commiſſio incidant, quibus addicendi ſint pœnis talium patratores, non eſt opus exprimere; quia id nota & vetuſtiſſima decreta ſanxerunt. Nec leve his pondus adjicitur, ſi ejuſdem Regis & Regni Aragonum conditio explicitè deſcribatur.

Petrus Rex Arag. regni Siciliæ uſurpator

Idem Regnû Petro non competere, ſed Eccleſiæ Romanæ probatur.

De Archivo namque ipſius Eccleſiæ munimenta prodeunt, manifeſtè teſtantia qualiter piæ memoriæ Innocentius Papa tertius prædeceſſor noſter, quondam Petrum Regem Aragonum, dicti Petri Aragonenſis Regis avum, Arelatenſi ejus temporis Archiepiſcopo, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, necnon & quàm pluribus ſuis aſſociatum proceribus per mare ad Sedem Apoſtolicam accedentem, ut inibi ab eodem prædeceſſore Innocentio militare cingulum, & Regium acciperet diadema, honoravit multipliciter honorificè, ac benignè recepit, & in Eccleſiâ ſancti Pancratii Martyris trans Tiberim per bonæ memoriæ Petrum, Portuenſem Epiſcopum faciens in Regem inungi. Deinde propriis manibus coronavit, & Regalia inſignia univerſa, mantum videlicet & colobium, ſceptrum, & pomum, coronam, & mitram, quæ ad opus ipſius non ſolùm ſpecioſa, ſed etiam pretioſa parari fecerat, ex more in Regum coronationibus obſervando largitus eidem, ab ipſo corporale juramentum recepit. Per cujus religionem memoratus Rex inter cætera fidelitatem & obedientiam ipſi ſummo Pontifici ejuſque ſucceſſoribus, & Eccleſiæ Romanæ, Regnumque ſuum in ipſius obedientiâ fideliter conſervare promiſit: ac demùm idem Rex cum multo tripudio & applauſu coronatus, juxtà ipſum prædeceſſorem noſtrum Innocentium ad Baſilicam ſancti Petri Apoſtoli rediens, ſuper illius Altare ſceptrum & diadema depoſuit, & militarem enſem de manu ejuſdem prædeceſſoris accepit; dictumque ſuum Regnum antea cenſuale à ſuis prædeceſſoribus eidem Eccleſiæ conſtitutum, cupiens principali poſt Deum, ejuſdem beati Petri & Apoſtolicæ Sedis protectione muniri, prædeceſſori eidem Innocentio, & per eum ipſi Sacroſanctæ Apoſtolicæ Sedi obtulit, illudque ſibi & ejus ſucceſſoribus in perpetuum divini amoris intuitu, & pro remedio animæ ſuæ, & progenitorum ſuorum, novo adjecto cenſu conſtituit cenſuale, pollicendo adjiciens, & adjiciendo pollicens, quòd ipſe ac ſucceſſores ſui ſpecialiter eidem Sedi fideles & obnoxii teneantur. Hæc autem perpetuà lege fore ſervando decernens, ut hujuſmodi Regalis conceſſio firmitatem inviolabilem obtineret, ipſam in ſcriptis redactam de Procerum Curiæ ſuæ conſilio, præſente dicto Arelatenſi Archiepiſcopo,

Sancio patruo ſuo, Hugone de Baucio, & Arnaldo de Laciano, viris Baronibus, ſigillis ſuis munimine roboratam eidem Innocentio prædeceſſori conceſſit.

Nunquid igitur præmiſſa collata pariter & ſolerti examinatione diſcuſſa, dictum Regem Aragoniæ nepotem fidelitatis, ad quam memoratus avus ſuus, cujus eſt in eodem Aragoniæ Regno hæres, ipſum ſicut & ſucceſſores ſuos cæteros tam publicè, tam ſolemniter obligarat, eidem Eccleſiæ debitorem, & violatorem publicum, reum grandis infidelitatis & damnabilis non accuſant? Profectò fidei debitæ violatio, violantem proculdubio arguit infidelem; præſertim cum præmiſſa non leviter aggravet fraudulenta confictio, quâ idem Rex Aragoniæ nepos non abſque fraudis commento notabilis finxiſſe dicitur, & apud nos etiam per ſolemnes nuntios affirmaſſe, quòd cum ſumptuoſo & ſolenni apparatu ad Dei & Eccleſiæ ſervitium, & exaltationem Catholicæ fidei, potentiæ ſuæ brachium dirigebat. Quod tamen contrà fidei ejuſdem utilitatem, dictum Regem Carolum, Cruce ſignatum in terræ ſanctæ ſubſidium, & publicè ad Dei ejuſdemque fidei obſequia proſequenda diſpoſitum, nulla diffidatione præmiſſâ, quod multorum judicio proditionis notam non effugit, hoſtiliter impetendo, necnon & contrà ipſam matrem Eccleſiam, ejus, ut prædicitur, terram invadendo, & occupando direxit. Nec eum excuſat, ſed accuſat potiùs, quòd ad partes Africæ, Inſulæ prædictæ vicinas, dictis aliquibus declinavit. Id enim ipſum adeo confinxiſſe probat, imò & convincit eventus, ut opportunitate captatâ commodiùs iniquitatem quam conceperat, perpetraret; maxime cum per ſuos nuntios miſſos exinde plures dictos Panormitanos ſollicitaſſe, ipſis in præſumptâ malitiâ conſilium, & auxilium attuliſſe dicatur. Nec ſit veriſimile quòd camdem Africam, terram quippe diffuſo vaſtam ambitu, refertam incolis non prorſus imbellibus, crebris munitionibus, ut habet fama, non vacuam, opibus & aliis opulentam, cujus invaſionem vix multorum Regum Principumve quorumcumque potentia coacervata præſumeret; ipſe ad hoc proculdubio divitiis impar & viribus, cum comitivâ tam modica bellatorum ſolus aſſumeret invadendum. Nunquid & iterum hæc non patenter oſtendunt, quòd ſæpefatus Rex Aragoniæ nepos, tamquam inſulæ memoratæ dicti Regni Siciliæ partis non modicæ manifeſtus invaſor & occupator, ac Panormitanorum rebellium, & ſeditionis, commotionis, ſeu concitationis paciſque turbationis contrà præfatum Regem Carolum motæ notorius factor, & fautor, & adverſus ipſam Eccleſiam actor & factor, ſuique complices, comites, ſatellites, & miniſtri præmiſſam per nos in feſto prædicto latam in noſtris monitionibus, præceptis, & prohibitionibus non parentes, excommunicationis ſententiam incurrerunt, nec abſolutionis Vaſſallorum ſuorum à juramento fidelitatis, ſi quo tenentur, eiſdem, privationis feudorum, quæ ipſi à Romanâ, vel quibuſcumque aliis tenent Eccleſiis, & expoſitionis perſonarum citrà mortem, & mutilationem, bonorumque ſuorum comminatum in eodem feſto periculum evitarunt? Univerſos autem ſæpefatæ rebelles Inſulæ, ſcilicet Meſſanenſes, Agrigentinenſes, & cæteros civitatum, Caſtrorum, Villarum, aliorumque locorum ejuſdem Inſulæ cives, habitatores, & incolas, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatûs, qui dictis Panormitanis in pertinaciâ rebellionis aſſumptæ ſaltem ſe illis ſimili audaciâ ſociando, & eos proinde validiores & firmiores in illâ reddendo; necnon ſocietatibus, confœderationibus, pactionibus pœnarum, & juramenti adjectione firmatis, ut dicitur, uniendo faverunt, & tam alios, quàm Panormitanos eoſdem, qui præfato Regi Aragonum nepoti contrà prohibitiones & monita noſtra præmiſſa intendere in invaſione ac occupatione prædictis, ipſum recipere ac receptare, ſe illius regimini ſubmittere, ſibive contrà Eccleſiam, vel Regem Carolum prædictos, favorem, auxilium impendere præſumpſerunt, eidem ſententiæ ſubjectos, & periculo eſſe proculdubio liquet expoſitos. Civitates verò, Caſtra, Villas, & alia loca prædicta; necnon & Univerſitates ipſorum, Eccleſiaſtico ſuppoſitas interdicto.

Hæc ſunt igitur quæ per eumdem Regem Aragoniæ nepotem Deo & Eccleſiæ ſervitia offerebantur. Hæc ſunt quæ ipſius Eccleſiæ proſequi ſe jactabat obſequia. Hæc fidei Catholicæ incrementa, ſic exaltationem Religionis Chriſtianæ proſequitur, ſic procurat, ſic Dei, fidei, Eccleſiæ, & Religionis earumdem hoſtes proſequitur, ſic impugnat; talibus in ſe Regalem dignitatem intitulat, talibus titulis vitam ſuam, famam genuſque decorat? Licet itaque tantis exceſſibus, excedentiumque demeritis proceſſus gravior deberetur, & ad executionem præmiſſarum comminationum procedere non injuſtè poſſemus, imò etiam ſicut prædictorum conſideratio perhibet, deberemus; quia tamen neſcit à caris caritas etiam læſa recedere, inductu paternæ caritatis inducimur, ut cum ſimus licet inſufficientibus meritis illius Vicarii, qui non mortem peccatorum, ſed ut convertantur, & vivant, ſe velle fatetur; Regem Aragoniæ, & alios præfatos, denuntiationibus, monitionibus, mandatis, prohibitionibus & comminationibus, ad converſionem celerem; ne in peccatis, iniquitatibus, & ſententiarum laqueis quibus ſe, ut præmiſſa docent, apertiùs involverunt, in morte obdormiant, excitemus. Ideoque præſente hac multitudine copioſâ fidelium, de Fratrum noſtrorum conſilio denuntiamus eoſdem Petrum Regem Aragoniæ nepotem, ſuos comites, complices, ſatellites, & miniſtros, ac Inſulæ memoratæ rebelles ex ſupradictis cauſis excommunicationis; Civitates, Caſtra, Villas, & alia loca præfata, necnon & Univerſitates ipſorum, interdicti præmiſſis ſententiis latis per nos ſubjacere de novo, tam in Regem, & alios ſæpefatos, quàm Univerſitates, Caſtra, Villas, & loca prædicta ex cauſis eiſdem, & propter auctam eorum contumaciam in non parendo noſtris monitis & præceptis, & à nobis prohibita pertinaciter proſequendo diutiùs, ſimiles ſententias promulgantes. Ipſum autem Regem & cæteros univerſos & ſingulos, qui cum eo ſeu aliàs, in auxilium præſentis turbationis, ſeu rebellionis, dictam Inſulam intraverunt, vel inibi exiſtentes eidem turbationi ſeu rebellioni quocomque modo faverunt, attentè monemus, eiſque diſtrictè præcipimus, ut ab hujuſmodi ſuis exceſſibus & offenſis deſiſtentes, omninò Inſulam camdem penitùs exeant, nunquam illuc, in noſtrum, Eccleſiæ, vel Regis Caroli quoad præmiſſa qualecumque præjudicium, redituri. Adjicientes, ne quis de novo ad id camdem Inſulam intret, vel aliquam ejuſdem Regni partem publicè vel occultè impetat, turbet aliquatenùs, vel moleſtet. Univerſis quoque civibus, incolis, habitatoribus, & univerſitatibus civitatum, & aliorum locorum ipſius Inſulæ cum ſimilibus monitione ac diſtrictione jubemus, ut Regem Aragonum, & excommunicatos memoratos de ipſâ Inſulâ prorſùs expellant, nunquam eos vel alios ad præmiſſa, vel ſimilia inibi recepturi.

Interdicto ferit Petrum Arag. ac fautores, &c.

Diſtrictiùs inſuper inhibemus, ne idem Rex Aragoniæ ſe Regem Siciliæ nominet, ſigillum Regium ſub intitulatione Regni Siciliæ aſſumat, vel utatur aſſumpto, neque privilegia, immunitates, feuda,

Petrum jure omni in tote Siciliæ regno privatum decernit Pontifex.

dominationes, bona, vel jura quæcumque in eo, aut aliquâ ejus parte concedat, vel tamquam Rex Siciliæ quidquam agat, neque dominium vel ſubjectionem aliquam in quaſcumque ſingulares perſonas, aut terras ipſarum, ſeu poteſtariam, vel quamlibet rectoriam, ſive officium quocumque nomine cenſeantur, in civitate, vel quovis alio loco, maximè ipſius Regni Siciliæ, aut alicujus partis Italiæ in noſtrum, Eccleſiæ, ac Regis Caroli eorumdem quodcumque, vel qualecumque gravamen, vel per ſe, vel per alium recipiat, vel acceptet; aut cum eis, vel eorum aliquo in præfatorum Eccleſiæ ac Regis gravamen, ut prædicitur, ſocietatem, ſive aliam confœderationem contrahat, vel conſervet qualitercumque contractam: neque ſingulares perſonæ præmiſſæ, vel aliæ undecumque civitates, vel alia loca, eidem in Eccleſiæ, ac Regis Caroli prædictorum perſequutione hujuſmodi perſiſtenti, vel alii pro eo, ſeu in favorem ipſius præmiſſa concedant; vel aliquem præmiſſorum, aut alium pro eo, vel in favorem ipſius, ad prædicta, vel eorum aliquod eligant, nominent, recipiant, vel aſſumant: nec ipſe Rex Aragoniæ, vel quivis alius eaſdem ſingulares perſonas, civitates, & loca, vel univerſitates ipſorum ſpecialiter, aut cujuſcumque partis Regni Siciliæ, ut ſe vel terras ſuas ejuſdem Regis Aragoniæ dominio, vel obedientiæ cuicumque ſupponant, aut eum, vel alium pro eo, ſeu in favorem ipſius in poteſtatem, rectorem, vel ad aliud quodcumque officium, ut prædicitur, eligant, nominent, vel admittant, ſive cum eo ſocietatem vel confœderationem aliquam contrahant, vel qualitercumque contractam obſervent: aut quod cives, incolæ, habitatores, civitates, vel alia loca prædicta, ſeu Univerſitates ipſorum, præſertim cujuſcumque partis ejuſdem Regni Siciliæ à noſtrâ, Eccleſiæ, Regis Caroli prædictorum fidelitate, ſeu devotione, quomodolibet avertantur, vel averſa etiam in hujuſmodi averſione perſiſtant: per ſe nuntium, vel litteras inducere, aut donis, promiſſionibus, ſeu alio modo quovis allicere, vel ſollicitare præſumant: neve ſingulares perſonæ, Civitates, Caſtra, Villæ, aut loca præfata ſe dicti Regis Aragonum hujuſmodi Eccleſiæ, ac Regis Caroli perſequutioni quomodolibet inſiſtentis dominio, regimini, vel obedientiæ qualicumque ſubjiciant; ſive in noſtrum, Eccleſiæ, ſeu Regis Siciliæ præjudicium, vel gravamen, ut prædicitur, ipſum Regem Aragonum, litteras, vel Nuntios ſuos, vaſa quævis apta cuicumque navigio, gentemve recipiant, vel receptent, vel ad ipſum vadant, ſive litteras mittant, aut ſibi, genti, vel nuntiis ſuis, aut aliis pro eis, maximè in aliquâ parte ipſius Regni Siciliæ obediant, vel intendant, fodrum miniſtrent, equos, arma, vel vaſa hujuſmodi ſub venditionis titulo, aut aliter quomodocumque concedant, ſeu ab ipſo Rege Aragonum, vel alio pro eo privilegia, immunitates, feuda, vel largitiones quaſlibet in eodem Regno Siciliæ, quas conſtat, & nos nihilominùs declaramus & decernimus non tenere, vel alibi occaſione inſtantis negotii ejuſdem Regni Siciliæ, aut ſtipendia ubicumque contrà nos, Eccleſiam, vel Regem Carolum prædictos recipiant, vel pro receptis promiſſum audeant ſervitium exhibere, aut alias præſtare conſilium, vel favorem publicum, vel occultum, nec cum ipſo Rege Aragonum, vel alio pro ipſo, ſeu in favorem ipſius ſocietatem, colligationem, vel quaſcumque conventiones in noſtrum, Eccleſiæ, aut Regis Caroli eorumdem qualecumque diſpendium contrahant, aut contractas etiam ſub vinculo juramenti, vel quarumlibet adjectione pœnarum, ſive pactorum, audeant obſervare.

Singulariter autem Michaelem Palæologum, qui ſe Imperatorem nominat, quemque ſuper his, & præcipuè ſuper impenſo in prædictis memorato Regi Aragonum nepoti contrà nos, eoſdem Eccleſiam & Regem Carolum, conſilio, auxilio, vel favore, necnon pactis, conventionibus & confœderationibus initis cum eodem argumenta veriſimilia deferunt; vox prætereà publica & communis quaſi aſſertationis inceſſat: omneſque ſibi de facto vel quomodocumque ſubjectos attentè monemus, eiſque diſtrictè præcipimus, ut omnia, monitiones, præcepta, inhibitioneſque præmiſſa, quæ ipſos Michaelem & ſubditos contingunt, vel poſſunt quoquo modo contingere, vel in eis, ſeu quæ ad eos qualitercumque locum habere: quæ omnia & ſingula volumus pro nominatis ſingulariter & expreſsè repetitis haberi, & velut taliter repetita robur efficaciamque ſortiri, diligenter obſervent, eiſque ſtudeant in omnibus & per omnia humiliter obedire; alioquin tam ipſos Regem Aragonum nepotem, & Michaëlem Palæologum, quàm alios univerſos ſingulos dictis noſtris monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus non parentes, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatûs Eccleſiaſtici, vel mundani, excommunicationis ſententiâ, quam in eos de ipſorum fratrum conſilio ex nunc ferimus, perinde innodatos eſſe decernimus ipſo facto, ac ſi expreſsè fuiſſent in hujuſmodi proceſſûs noſtri ſerie nominati. Civitates verò, Caſtra, & alia loca quælibet, necnon Univerſitates, quæ ipſis monitionibus, præceptis, & inhibitionibus non parebunt, Eccleſiaſtico interdicto, quod ex nunc promulgamus, in illa eſſe volumus eodem modo ſubjecta. Interdicta verò præmiſſa ſic arctè præcipimus obſervari, ut in locis quæ inciderunt in ea, vel in futurum inciderint, nulla Eccleſiaſtica Sacramenta, exceptis dumtaxat baptiſmate parvulorum, & pœnitentiis morientium, miniſtrentur. Nulla divina celebrentur officia, niſi ſolùm Miſſarum ſolemnia, quæ in Cathedralibus, ac aliis Collegiatis, & Parochialibus Eccleſiis ad conficiendum Corpus Chriſti morientibus miniſtrandum ſubmiſſâ voce, clauſis januis, interdictis & excommunicatis prorsùs excluſis, ſemel tantùm in ſeptimanâ permittimus celebrari: non obſtantibus quibuſlibet privilegiis, vel indulgentiis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, vel aliis Religioſis, aut ſæcularibus perſonis, dignitatibus, Civitatibus, Caſtris, locis, vel Univerſitatibus quibuſcumque, ſub quavis formâ vel expreſſione verborum ab eâdem Sede conceſſis. Quæ omnia quoad hoc omninò viribus vacuamus. Et nihilominùs ſocietates, colligationes, conventiones hujuſmodi, & quaſlibet alias factas, & etiam faciendas in favorem dicti Regis Aragonum, quæ ad inſtans negotium ejuſdem Regni Siciliæ, aut in Eccleſiæ ſeu Regis Caroli prædictorum qualecumque diſpendium vel gravamen, etiamſi fuerint juramentorum, pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roboratæ, de poteſtatis plenitudine diſſolventes, & carere decernentes omni robore firmitatis; univerſos & ſingulos qui ſe ad eorum obſervationem quomodocumque ſeu quantumcumque ſolemniter adſtrinxerunt, ad eas obſervandas decernimus non teneri, nec pro eo quod ipſas de cætero non ſervaverint, de reatu perjurii, ac ratione pœnarum, vel conventionum quarumlibet adjectarum, in illis poſſe in judicio, vel extrà judicium impeti, ſeu aliquatenùs moleſtari: quinimò eos ab illarum obſervatione ſub pœnâ excommunicationis, quam ex nunc ferimus, & ipſos ſi ſecùs fecerint, incurrere volumus ipſo facto, præcipimus penitùs abſtinere.

Sanè omnibus tam perſonis Eccleſiaſticis, & ſæcularibus,

cularibus,

Michaëlem Paleologum mulctat.

Excommunicatos declarat qui monitionibus hiſce non obtemperarent.

Civitatibus, &c. uſum interdicit Sacramentorũ, &c.

cularibus, quàm Civitatibus, lociſque aliis, & Univerſitatibus ſupradictis, quæ hujuſmodi mandatis noſtris, præceptis, & inhibitionibus contumaciter non parebunt, apertè prædicimus, quòd non ſolùm ad exequendum commnationes præmiſſas, ſed & aliàs gravius ſpiritualiter & temporaliter contrà eos, & ſpecialiter contrà Civitates quas contigerit in hujuſmodi contumaciâ deprehendi: ad privandum eos Archiepiſcopali, vel Epiſcopali dignitate. Contrà memoratos verò rebelles dictæ Inſulæ ad interdicendum ipſis cum quibuſlibet aliis, & aliis quibuſcumque cum eis omne commercium, quando & prout facti ſuaſerit qualitas, & expediens fore viderimus, procedemus.

Omnibus bonis & ditionibus expoliantur.

Ad hæc præfatis Regi Aragonum, Michaëli Palæologo, & cæteris univerſis, qui contrà præmiſſa noſtra monita, præcepta, vel inhibitiones, prædictum Regnum Siciliæ in præfatâ Inſula, ſive in reliquis ejuſdem Regni partibus invadere, turbare, impetere, ſeu moleſtare quomodolibet præſumſerint, publicè, vel occultè, hoc generali & publico denuntiamus Edicto, quod niſi dictus Rex Aragonum, & alii prædicti, in eiſdem Inſulâ & Regno Siciliæ, ac vicinis, ſeu totius Italiæ partibus commorantes, infrà inſtans feſtum Purificationis Beatæ Virginis, alii verò magis remoti infrà Calendas menſis Aprilis; dictus Palæologus infrà Calendas menſis Maii proximè futuras: quod tempus eis ad hoc pro peremptorio termino aſſignamus, humiliter ad noſtra & Eccleſiæ mandata redierint, præciſè noſtris parituri beneplacitis, & tam nobis & Eccleſiæ, quàm memorato Regi Carolo, de contumaciâ & contemptu, damnis & injuriis, omnique intereſſe ſatisfactionem plenariam competenti tempore, quod eis ad id præfiximus, impenſuri ex nunc perſonas eorum, citrà mortis & mutilationis periculum, & omnia bona mobilia exponimus à quibuſlibet fidelibus liberè occupanda, ipſoſque feudis, bonis & juribus quæ à Romanâ, vel à quibuſlibet tenent Eccleſiis, privilegiis, indulgentiis, & gratiis quibuſlibet ipſis ab eâdem Sede ſub quâvis forma conceſſis, Apoſtolicâ authoritate privamus. Vaſſallos eorum à juramento fidelitatis, quo forſan tenentur eiſdem, penitus abſolventes. Lapſo verò dicto termino, quandocumque nobis viſum fuerit ad privandum eumdem Regem Aragonum, ipſius etiam abſentiâ nonobſtante, præfato Regno Aragonum, omnibuſque aliis terris ſuis, ſeu ad ipſa Regnum & terras ſimiliter exponenda, quoad ipſum Regnum, & terras præfatas ſemper noſtro & ejuſdem Romanæ Eccleſiæ jure ſalvo, & nihilominùs contrà eum pro qualitate criminum, quibus, ut præfatum eſt, cum obnoxium ſuperiora prætendunt, quantum noſtrum patietur officium, facti qualitas ſuggeret, & nobis expedire videbitur, authore Domino procedemus.

Pœnitentiariis & aliis, abſolvendi ab interdicto poteſtas prohibetur.

Prædictas verò excommunicationis ſententias prohibemus abſque ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ, niſi forſan in mortis articulo, relaxari: quo caſu niſi abſolutionis beneficium obtinentes infrà tres menſes poſtquàm reſtituti fuerint ſanitati, de loco interdicto, ſi forſan ibi fuerint, recedentes, Apoſtolico ſe conſpectui curaverint præſentare, ſatisfacturi de ſuis exceſſibus, pro quibus hujuſmodi ſententias incurrerunt, & ipſius Sedis beneplacitis parituri, eo ipſo in eaſdem ſententias relabantur. Ipſis quoque ſententias ſic firmiter & inviolabiliter volumus obſervari, quòd abſolvendi ab eiſdem vel relaxandi eaſdem, niſi furſan in mortis articulo, ut dictum eſt, tam omnibus noſtris Pœnitentiariis, quàm aliis quibuſlibet Confeſſoribus, ſive generalibus, ſive ſpecialibus, ſeu familiaribus quarumcumque, vel quantumcumque ſublimium perſonarum ubilibet conſiſtentium adimimus poteſtatem; etiamſi à nobis, vel aliquo prædeceſſorum noſtrorum, ſub quâcumque verborum formâ generalem vel ſpecialem, aut liberam abſolvendi aliquem, vel aliquos à ſententiis hominis, vel Canonis, ſeu aliàs eas quomodolibet relaxandi obtinuerint facultatem. Si quis autem ſine dictæ ſanctæ Sedis ſpeciali mandato obtinendo deinceps contrarium fortè præſumſerit, tam abſolventem à prædictis ſententiis, ſeu relaxantem eaſdem, quàm hujuſmodi abſolutionem, vel relaxationem recipientem in quâcumque dignitate, præeminentiâ, ſtatu vel ordine fuerint conſtituti, ex hac causâ excommunicationis vinculo innodamus: relaxationem etiam hujuſmodi ſententiæ Sedi præfatæ ſimiliter reſervantes, mortis articulo duntaxat excepto, & tunc niſi ſanitate receptâ infrà tempus competens juxtà locorum diſtantiam ad eamdem Sedem venerint ſuum humiliter recognituri reatum, & ipſius Sedis beneplacitis parituri, relabantur in eaſdem ſententias ipſo facto. Ab iis verò mulieres in hoc tantùm excipi volumus, ut ſi ſolùm ratione præſtiti favoris in hujuſmodi ſententias forſan inciderint, poſſint per ſuos Diœceſanos juxtà formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium obtinere.

Mulieres à Diœceſanis poſſunt abſolvi.

Ut autem hujuſmodi noſter Proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas, ſive membranas, proceſſum continentes eumdem, in præſentis Eccleſiæ ſancti Flaviani Martyris appendi vel affigi oſtiis, ſeu ſuperliminaribus, faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt. Ita quòd dicti Petrus Rex Aragonum & Palæologus, ac alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſſint excuſationem prætendere, quòd ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quòd ignoraverint eumdem, cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Montem Flaſconem ante prædictam Eccleſiam ſancti Flaviani, in feſto dedicationis Baſilicæ Principis Apoſtolorum: Pontificatûs noſtri anno ſecundo, ſuo anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſecundo, Indictione undecimâ.

Proceſſus depoſitionis habitus contrà PETRUM *Regem quondam Aragonum.*

Iterata in Petrum Aragoniæ Regem ſententia.

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. De inſurgentis in Regno Siciliæ fremitu tempeſtatis, quam execranda Panormitanorum rebellionis audacia inchoavit, & reliquorum Siculorum malitia, Panormitanos imitata, proſequitur, ad Sedem Apoſtolicam infauſto rumore perlato: Nos poſt proceſſum in hac Urbe-Vetanâ civitate in feſto Aſcenſionis Domini tranſacto noviſſimè habitum, ad compeſcendam tempeſtatem eamdem, quia procellarum illius ſpiritus non ceſſabat, ſed per inſidias Petri Regis Aragonum, quem ſtilo circà Reges ſolito non deſcribi, ſubſcripta ejus demerita meruerunt, invaleſcere potiùs videbatur, ut ejuſdem Regis, qui Regiæ dignitati non deferens, & generis ſui claritati non parcens, dictorum rebellium ſe ducem conſtituit & aurigam, nequitia revelaretur apertiùs, & Eccleſiæ Romanæ juſtitia contrà eum evidentiùs appareret, pridem in feſto dedicationis Baſilicæ Principis Apoſtolorum præterito, nuper in plateâ Eccleſiæ ſancti Flaviani Montisfalconis Balneoregenſis Diœceſis, præſente tunc multitudine numeroſa fidelium, duximus recenſendum, qualiter fœlicis recordationis Innocentius Papa quartus, &c. *ut in ſuperiori pro-*

ceſſit uſque ad illa beneficium obtineret.

Tantis itaque ac talibus per præmiſſas monitiones, prohibitiones, & pœnarum comminationes memoratis Petro Regi Aragoniæ nepoti, rebellibuſque ſiculis, miniſtris, complicibus, ſatellitibus, & fautoribus eorumdem, tamquam apertis datis ſignificationibus ut à facie arcûs fugerent, & ſe ab inſtantiâ recti judicii merita duritiâ liberarent, non humiliatum, ſed obduratum eſt in ſuis perverſitatibus inſipiens cor eorum. Nec enim acquieverunt monitionibus, nec prohibitionibus paruerunt, nec comminationum horruere ſævitiam, nec ab earum inſtantiâ expaverunt, ſed eis contemptis omnimodis ſuas non ſolùm continuatione aggravavere nequitias, verùm etiam multiplicationibus variis ampliarunt, ad alias partes Regni Siciliæ extrà ſæpe factam Inſulam conſtitutas hoſtiliter impetendas ſuos, ſicut fertur, conatus nefarios extendentes. Ne igitur tam juſtæ comminationes fiant injuſtè ludibrio, ſi eorum juſtitia proſequutione debitâ fraudaretur, neve ſine vindictâ gravis adeò creſcat inſania, dignum putavimus, ut memoratum Petrum nepotem Regem Aragonum, tantamque ipſius pertinaciam ultrix ſententia proſequatur. Et ideo Regnum Aragonum, cæteraſque terras Regis ipſius, de Fratrum noſtrorum conſilio exponentes ut ſequitur, ipſum Petrum Regem Aragoniæ, eiſdem Regno & terris, regioque honore ſententialiter, juſtitiâ exigente privamus, & privantes exponimus eadem Regnum & terras occupanda Catholicis, de quibus & prout Sedes Apoſtolica duxerit providendum, in dictis Regno & terris ejuſdem Eccleſiæ Romanæ, ut præmittitur, jure ſalvo, Vaſſallus ipſius quos prout præmiſſa declarant à juramento fidelitatis, quo tenebantur, eidem jam abſolvimus, denuntiantes penitùs abſolutos, & denuò ab eodem, & à quolibet fidelitatis vinculo, & homagio expreſſius abſolventes, ac eumdem Petrum quondam Regem, Siculos complices, & fautores, omneſque alios ſingulares, qui prædictas inhibitiones, monitiones, & comminationes damnabiliter contempſerunt, præmiſſis excommunicationis, Univerſitates verò, Civitates, caſtra, & loca cætera denuntiavimus interdicti ſententiis ſubjacere, ipſos & ipſa ex cauſis legitimis, & propter continuatam, auctamque ipſorum contumaciam ſimilibus ſententiis ſupponentes. Univerſis præterea Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, præeminentiæ, ſive ſtatûs, etiamſi dignitate Pontificali, ſive regiâ forſitan decorentur, & ſpecialiter Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque inferioris gradûs Prælatis, & perſonis Eccleſiaſticis, Religioſis cujuſcumque Religionis aut Ordinis; & ſæcularibus, ipſiſque Petri quondam Regi Aragoniæ, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, Univerſitatibus Civitatum, Caſtrorum, cæterorumque locorum, ac univerſis incolis, & habitatoribus eorumdem Regni & terrarum, quibus dictum Petrum tunc Aragoniæ Regem privavimus, diſtrictè inhibemus ne idem Petrus de dictis Regno & terris ſe de cætero aliquatenus intromittat: neve cæteri ſupradicti eidem Petro dudum Regi, vel aliis quibuſcumque contrà dictas privationem, expoſitionem, aut proſequentes eaſdem, per quos dictum Regnum & terras occupandas, Sedes eadem providebit, tentantibus ſe opponere, vel qualitercumque faveant ſive præſtent in hoc conſilium, auxilium, ſeu favorem publicum vel occultum, quacumque occaſione quæſitâ vel prætextu alicujus homagii, vel cujuſcumque colligationis, confœderationis, ſocietatis, ſeu cujuſvis conventionis, aut contracta hactenus ſive in poſterum contrahendæ, etiamſi colligationes, confœderationes, ſocietates, conventiones, & alia ſupradicta pœnarum adjectionis, literarum, vel juramenti, ſeu cujuſlibet alterius ſint vinculo firmitatis innexa. Nos enim colligationes, confœderationes, ſocietates, conventiones, cæteraque hujuſmodi præmiſſa, quoad hoc, de poteſtatis plenitudine diſſolvimus. Juramenta ſuper illis præſtita, pœnaſque propter ea promiſſas penitùs relaxantes. Univerſos & ſingulos qui eas contraxerant ſe ad eorum obſervantiam quantumcumque ſolemniter adſtringendo, ab ipſorum in præmiſſis obſervatione penitùs abſolventes.

Petrus Regno Aragoniæ, omnique ditione ſpoliatû declarat Sũmus Pontif.

Specialiter autem Archiepiſcopis, Epiſcopis, & cæteris perſonis Eccleſiaſticis, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, incolis, & habitatoribus ſupradictis eorumdem Regni Aragoniæ & terrarum, prohibemus expreſſè, ne dictum Petrum olim Regem Aragoniæ pro Rege, vel pro Domino recipiant, vel habeant, neve ſibi obediant, vel intendant, aut ipſi, vel alii pro eo de redditibus vel obventionibus, ſive juribus Regalibus, ſeu ratione dominii debitis reſpondeant, vel aliquam ſatisfactionem impendere ſub velamine quocumque præſumant. Alioquin memoratum Petrum quondam Regem, & omnes ſingulares perſonas cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, Eccleſiaſtici, vel mundani, etiamſi dignitatis Regalis honore præfulgeant, excommunicationis: Civitates verò, Caſtra, Villas, & loca cætera, necnon Univerſitates ipſarum, quæ dictas inhibitiones, vel earum aliquam præterire, propriâ temeritate præſumſerint, interdicti ſententiis, quas ex nunc ferimus, decernimus ſubjacere, nonobſtantibus quibuſlibet privilegiis, vel Indulgentiis quibuſcumque, Imperatoribus, Regibus, Principibus, Archiepiſcopis, ſeu quibuſlibet Prælatis aliis; Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, Hoſpitalariis, Templariis, ſeu Religioſis aliis, aut ſecularibus perſonis, etiamſi in dignitate qualibet conſtitutis; Civitatibus, Caſtris, Locis, Communitatibus, Collegiis, vel quibuſvis univerſitatibus, ſub quacumque verborum formâ vel expreſſione, ab eâdem Sede conceſſis, & quibuſlibet aliis Indulgentiis ejuſdem Sedis, per quas præſentis proceſſus effectus impediri valeat, vel differri. Quæ quidem omnia privilegia & Indulgentias, quoad hoc, omninò viribus vacuamus; & nihilominùs contrà hujuſmodi præſumptores, & ſpecialiter contrà dictos Prælatos, Religioſos, Comites, Vicecomites, Barones, Incolas, habitatores, Civitates, Caſtra, Villas & alia loca, & Univerſitates ipſorum, ad privandum eos, & ea quibuſlibet privilegiis, & Indulgentiis, immunitatibus, ſive gratiis ipſis ab eâdem Sede conceſſis, necnon terris, feudis, & juribus, quæ à præfatâ Romanâ, vel aliis quibuſcumque tenent Eccleſiis ſeu perſonis Eccleſiaſticis, aut aliàs graviùs ſpiritualiter & temporaliter, quando, & ſicut facti ſuaſerit qualitas, & expedire viderimus, prævia divina gratiâ procedemus.

Interdicto ſubjicit Papa Prælatos, ac Religioſos, (etiã privilegiis munitos) ſi Petro Aragon & aliis excommunicatis faveant.

Ut autem hujuſmodi noſter Proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas, ſive membranas, proceſſum continentes eumdem, in majoris Urbe-Vetanæ Eccleſiæ appendi vel affigi oſtiis, ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt. Ita quòd idem Petrus, vel alii quos proceſſus ipſe contigit, nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere, quòd ad eos talis, proceſſus non pervenerit, vel quòd ignoraverint eumdem, cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum, vel occultum, quòd tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud urbem veterem in plateâ dictæ majoris Eccleſiæ, duodecimo Calendas Aprilis, Pon-

tificatûs noſtri anno ſecundo, anno milleſimo ducenteſimo octuageſimo tertio, Indictione undecimâ.

Anno MCCLXXXV. *Teſtamentum* PHILIPPI III. *Regis Francorum.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus quòd nos litteras inclytæ recordationis cariſſimi domini & genitoris noſtri Philippi Regis Francorum vidimus in hæc verba. En Nom de ſainte Trinité dou Pere, & dou Fils, & dou S. Eſprit, Amen.

Philippes par la grace de Dieu Roy de France. Nous faiſons ſçavoir qoe nous par la grace Dieu ſain & hattie de cors, avons por le ſalu de noſtre ame ordene noſtre Teſtament en la maniere qui ſenſuit cy-apres; & rappellant touz autres Teſtamenz que nous avons fez ou tems paſſe. Premierement nous volons & commandons que toutes nos detes ſoient payees, & tuit noſtre tort ſet amendé par les Executeurs de ceſt noſtre Teſtament, qui apres ſont nommez, ou par autres, ſi comme il verront que bien ſera à fere. Apres nous cummandons & donnons noſtre ame à Dieu; & leſſons à lAbbaie de Ciſtiaus cinquante lib. turo. por fere en cete Abbaie noſtre Anniverſaire perpetuellement. A l'Abbaie de Realmont ſur Aiſe deus cens lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire, & pur eſtablir ilec un Moine Preſtre, qui por nos chantera Meſſes apres noſtre decez: A vint autre Abbaie de cele ordre meiſmes, & de Clerevaus en nos demaines cinc cens lib. turn. As Nonnains de Pontoiſe deus cens lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire, & por eſtablir un frere Chappelain qui chantera ilec Meſſes por nos apres noſtre decez. As Nonnains de l'Abbaie dou Lis de lez Meleun cens lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire: As Nonnains de S. Antoine de lez Paris cens lib. turn. por ce meiſme fere. A autres Abbaiees de Nonnains de cele ordre meiſme, en nos demaines ſix cens lib. turn. A la meſon Dieu de Paris deus cens libr turn. de rente, & deus cens lib. en deniers por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire en ladite meſon, & por eſtablir ilec un Chappelain qui chantera Meſſes por nos apres noſtre decez. A la meſon Dieu de Pontoiſe lx. lib. turn. A la meſon Dieu de Vernon lx. lib. turn. A la meſon Dieu de Compigne lx. lib. turn. A deus cens autres meſons Dieu plus beſoigneuſes & plus chargiees dou Reaume, en noz demaines deus mil. lib. turn. à departir entr'eles ſelonc le ſens & l'ordennance de nos Executeurs. A VIII. cens Maladeries plus beſoigneuſes & plus chargies dou Reaume, en nos demaines deus mil lib. tur. As freres Meneurs de Paris v. cens lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire, & por eſtablir un Frere qui chantera por nos apres noſtre decez. A autres Freres Meneurs en nos demaines VI. cens lib. turn. à departir par le conſeil dou Meniſtre Provincial de France & dou Gardian, & dou Lecteur de Paris.

As freres Preſcheeurs de Paris v. cens lib. turn. por noſtre Anniverſaire fere, & por eſtablir on Frere autre, ſi comme il eſt dit des Freres Meneurs. A autres meſons de freres Preſcheeurs dou Reaume en nos demaines VI. cens lib. turnois, a departir par le conſeil dou Prieur Provincial de France, & dou Prieur & dou plus antian Lecteur de Paris. A l'Abaiee de l'humilité Noſtre-Dame de lez S. Cloout cinquante lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire. Au Priore de S. Morde de Seuliz cinquante lib. turn. por fere autre ſi noſtre Anniverſaire. As ſereurs S. Dominique de lez Montargi c. lib. turn. por fere autre ſi noſtre Anniverſaire. As ſereurs de cele ordre meiſme de lez le Pont de Roam J. lib. por fere ce meiſmes. A lAbbaie de Fontevraut por ce meiſmes c. lib. turn. As Priorez de cele ordre meiſmes en noz demaines trois cens lib. turn. a departir ſelonc le ſens & lordennance de noz Executeurs. A l'Abbaie de Premonſtré xxx. lib. turn. por noſtre Anniverſaire fere perpetuellement. A lAbbaie de Joieval trois cens lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire, & por eſtablir un Chappelain qui chantera por noz. A l'Abbaie d'Aubecort xx. lib. tur. As autres Abbaiees de cele ordre meiſme en noz demaines deus cens lib. turn. a departir ſelonc lordenance de noz Executeurs. A la meſon de lordre de la Trinite de Paris lx. lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire. A la meſon de la Trinite de Fonteinebliaut xl. lib. turn. por fere auſſi noſtre Anniverſaire. As autres meſons de cele ordre meiſme en nos demaines lx. lib. tur. a departir ſelonc lordennance de nos Executeurs. As freres dou Val des Eſcoliers de Paris lx. lib. tur. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire. As meſons de cele ordre meiſme en nos demaines lx. lib. turn. a departir par noz Executeurs. A l'Abbaie de la Victoire de lez Senliz lx. lib tur. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire. As Nonnains de Nemos xl. lib. turn. por fere perpetuellement noſtre Anniverſaire. A lAbbaie S. Victor de Paris xl. lib. turn. por ce meiſme. As Freres des Sas de Paris xx. lib. tur. As freres dou Mont dou Carme de Paris xx. lib tur. As freres Hermites de lordre S. Guillaume de Montrouge xx. lib. turn. As freres Hermites de lordre S. Aug. de Paris xv. lib. turn. As freres de lordre Ste Croiz de Paris xx. lib. turn. As freres de lordre Noſtre-Dame de Paris xx. lib. turn. As filles-Dieu, & as Repenties de Paris l. lib. turn. A la Congregation des poures avugles de Paris l. lib. turn. As Eſcoliers de S. Thomas dou Louvre xv. lib. tur. As Eſcoliers de S. Honore x. lib. tur. As Bons Enfanz de Paris lx. lib. A autres menuz Eſcoliers de Paris cl. lib. turn. a departir par le Prieur des Preſcheeurs & par le Gardian des Freres Meneurs de Paris. As poures Beguines de Paris xx. lib. turn. As autres povres beguines en noſtre demaine c. lib. turn. a departir par nos Executeurs.

A poures Damoiſelles & poures Dames veves marier, & a poures Gentilhommes honteus ſouſtenir en la terre de Gaſtinois & d'Orleans M. cinq & cens lib. turn. A autres poures femmes marier ou aſſens & orfelins, & autres poures ſouſtenir es autres terres dou Reaume en noz demaines trois mil lib. turn. a departir par lordennance de noz Executeurs, por burriaus & ſoilers acheter a departir à poures en noz demaines ſept cens lib. turn. As œvres des Egliſes parroiſſiaus de Paris ſix cens lib. turn. a departir par lordennance de nos Executeurs. A acheter a ornemens por poures Ygliſe dou Reaume en noz demaines cens cinquante lib. turn. a departir par noz Executeurs.

Derechef nos leſſons à la meſniée de noſtre Oſtel trois mil lib. turn. a departir par noz Executeurs, c'eſt a ſavoir à noz ſerianz qui nauront eu nul gueredon de leur ſervice, ou qui nauront pas eſté ſouffiſamment guere donnez ſi comme ils ſaurunt qui ſera a fere. Et requerons les Chapelains de noſtre Chapelle de Paris, quil apres noſtre decez facent toziorſmes por nos chanter par un de leur Chapelain chaſque jor la Meſſe que lanchante por les treſpaſſez, & fere ſolempnelement toziorſmes noſtre Anniverſaire chaſcun an le jor de noſtre treſpaſſe-

oient, & nos por ce leur donnons & leſſons x. lib. turn. de rente a prendre en noſtre Prevoſté de Paris chaſque an le jor de l'Anniverſaire.

Derechef nos donons & leſſons à l'Abbaie S. Denis en France, la ou nos eſliſons noſtre ſepolture, pour noſtre Anniverſaire fere dou jor de noſtre treſpaſſement en avant al. lib. turn. de perpetuelle rente à prendre le jor devant noſtre Anniverſaire chaſcun an en noſtre Prevoſté de Paris en deniers por fere pitence au Couvent le jor de noſtre Anniverſaire: & li leſſons encore à l'Abbaie S. Denis rente en cele meiſme Prevoſté por eſtablir par noz Executeurs un cierge qui ardra perpetuelment en l'Yglise ſaint Denis.

Derechef nos leſſons à Blanche noſtre ſoer tv. mil lib. turn. a prendre chaſcun an au Temple a Paris, taut comme ele vivra apres noſtre deces, ſe ainſi neſtoit quele peuſt recouvrer ſon doaire d'Eſpagne; quer ſe ele le recooroit, nos volons que ele ceſſe de prendre les tv. mil lib. taut come ele porra joir dou doaire.

Et li volons & commandons que chaſcon des Clers, & des Chapellains qui ſeront a nos ou tems de noſtre treſpaſſement, & ne ſeront pourveu en benefice d'Ygliſe aient chaſcon ao de noſtre hoir qui ſera Lois de France, xx. lib. turn. de rente, tant quil ſoient pourveu en benefice d'Ygliſe par noſtre hoir ou en autre ſoffiſamment. Et por la grant devotion que nos avons à la terre Sainte ſil avenoit que Dex ne vueilſe que nos treſpaſſiſſions de ceſt ſiecle avant que nos euſſions fet noſtre pelerinage Doutremer, nos leſſons au ſecors de cele terre xl. mil. lib. turn. a mettre & a deſpendre ou proſfit de cele terre par noſtre hoir qui ſera Lois de France; & ſe il en eſtoit negligent, nos volons quil en ce ſoient mis & deſpendu par ceux que noſtre Executeurs verront qui mieux le porront & ſeront fere, ſelone ce que cil noſtre Executeurs eo porront & ſauront mieuz ordenner au ſalut de noſtre ame, & por l'ame de la Reine Iſabelle jadis noſtre femme, ſoient envoie ou ſecors de la terre Sainte au premier general paſſage apres noſtre treſpaſſement a. chevaux au deſpens noſtre hoir ſi comme noſtre Executeurs ordenneront.

Derechef nos volons & commandons que toz les lez & les dons devant diz ſoient paie des biens que nos aurons ou Reaume de France ou tents de noſtre decez. Et a totes ces choſes tenir & accompir, nos obligeons noſtre hoir & noſtre terre, & volons & commandons que ſe ceſte noſtre ordenance ne vallon comme Teſtament quele vaille comme deriniere volenté, ou en autre maniere en quoi elle porra mieuz valoir.

Derechef nos ordennons & commandoos que ſe aucunes choſes eſtoient doteuſes ou obſcures en cet noſtre Teſtament, que notre Executeurs deſoanommé aient pooir, & nos ſeelot pooir lordonons deſclarcir & de fere ce quel verront a fere por le ſalu de noſtre ame. Et volons encore que a noz corz ſez proover ſouffiſe tel prueve comme il leur ſembiera que bien ſoit.

Et de ceſt noſtre Teſtament nos eſtabliſſons Executeurs nos amez feaus Guy Eveſque de Lengres, Th. Eveſque de Dol, les Abbez de S. Denis en France, & de Beaumont, noz amez coſins Jehan Boteillier, & Imbert Conneſtable de France, meſtre Jehan de Puiſeuz Chanoine de Chartres noſtre Clerc; Pierre de Chambli & Jehan Poſſiin nos Chambellans. As qui ex quant à ceſte execution fere nos volons & commandons que noſtre hoir qoi ſera noſtre ſucceſſor ou Reaume pourvoie eo depens auſi à eus comme à ceus qud mettront eo leur deus: & ſe il tuit ne pueent ou ne vuelent eſtre a fere leexecution; ou ſe il avient que aucun deus treſpaſſe de ceſt ſiecle avant, greigneure partie en nombre de ceus qui demorront ou trois de ceus, ou ſe tuit treſpaſſoient, li dui Abbe, & le tierz que il voudroient apeler avec eus aient pooir de fere lexecution de ceſt Teſtament.

En teſmoin de laquel choſe nos avons fet mettre noſtre ſeel a ces preſentes Lettres. Ce fu fet à Paris eo lan noſtre Seigneur mil deus cens quatre-vinz & quatre oo mois de Mars.

In cojus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum, actum Pariſius anno Domini M. CC. LXXXV. menſe Decembri.

Fundatio Monaſterii Fratrum Minorum in Inſula Majorica ab ALFONSO *Rege Aragoniæ.*

Anno MCCLXXXV.

NOverint univerſi, quòd nos ALFONSUS Dei gratià Rex Aragonum, Majoric. & Valentiæ, ac Comes Barcbinon. ad honorem omnipotentis Dei, & laudem glorioſæ ſemper Virginis MARIÆ omniomque Sanctorom, pro remedio ſpecialiter animæ patris noſtri, & noſtræ, ac progenitorum noſtrorom, dicimus, concedimus, ſtatuimus, ac io perpetuum ordinamus, per nos & ſucceſſores noſtros præſenti ſcripto perpetuis temporibus valituro, in Regno & inſulà Majoric. in territorio vocatq Vaya, in parochiâ S. MARIÆ Vallis de Muſſa Monaſterium Ordinis Fratrum Mioorum, ſive locum Religioſum, qui dicitur Miramete, cum omnibus terminis, & pertinentiis ſuis, io quo treſdecim Fratres continuè commorentur, juxtà ordinationem & inſtitutionem Provincialis Miniſtri Aragoniæ. Dantes, & concedentes Ordini dictorũ Fratrũ Minorum, ut in prædicto loco ipſi Fratres Monaſteriom jam inceptũ, & Oratorium habeant liberè & quietè. Quod Monaſterium cum omnibus ſuis neceſſariis nos eiſdem Fratribus ædificari, & conſtrui noſtris expenſis propriis faciemos; ac etiam ad proviſionem & ſuſtentationem tam victus quàm veſtitûs, & etiam aliorum neceſſariorum eorumdem Fratrum aſſignamus, concedimus, & donamus tantùm quinque millia ſolidoruoi Regalium, Valentiæ habeodos & percipiendos, annu ſingulis in reditibus & de reditibos, exitibus, & proventibus Honorum, qui fuerunt quondam virorum nobilium Bernardi de S. Eugenia, & Gudaberti de Cradelus, pro quibus quinque millibus ſolidorum annualibus ſupradictis prædictis reditibus in uſos prædictorum Fratrom ſpecialiter aſſignamos; ita videlicet, quòd prædicta quinque millia ſolidorum per manum bajuli noſtri recipiat annuatim integrè Procurator Ordinis ipſorum Fratrum, quem idem Gardianus & Fratres ſecundùm privilegium à ſede Apoſtolicâ ſuper hoc Ordini conceſſum, nominandum duxerint vel etiam ſtatuendum. Qui bajulus teneatur ſolvere Procuratori dictorum Fratrum per hos terminos quolibet anno, videlicet, medietatem in feſto Omnium Sanctorum, aliam medietatem in feſto Paſchæ Reſurrectionis Domini. Nolumus autem quòd de proventibus, ſeu reditibus ſupradictorum Honorum in uſus ſucceſſorum noſtrorom quorumcumque alius aliquid expendatur, quouſque ſupradicta quinque millia ſolidorum Procuratori Fratrum prædicto plenariè fuerint & integrè perſoluta.

Prædictam autem conceſſionem & aſſignationem facimus ſub tali pacto, quòd ſi fortè, quòd Deus avertat, aliquo caſu vel eventu contingeret Fratres locum deſerere ſupradictom, ipſe locus cum ædificiis ſuis, & prædicti reditus ad nos, & noſtros penitùs liberè revertantur. In hac autem donatione non intendimus dictis Fratribus, nec Ordini, nec Eccleſiæ

aliquod jus, ſeu juriſdictionem vel dominium concedere. Quia verò quiſque mortalium quotidie labitur in peccatum, & in majori ſpatio temporis magis peccatorum nexibus religatur, ad diſſolvenda illorum vincula peccatorum quos delictorum catena conſtringit, indubitanter credimus quòd omnibus fidelibus vivis & defunctis præcipuum remedium adhibuit Jesus-Christus Dei filius humani generis reparator, inſtituendo ſacrificium ſui Corporis & Sanguinis pretioſi per manus Sacerdotum ſuorum, in ſacro-ſanctâ Eccleſiâ quotidie immolandum; hoc enim venerandum & altiſſimum ſacramentum animas pœnâ purgatoriâ obligatas quotidie liberat, delet & mundificat, abſtergit & abolet peccata omnia, quibus humana fragilitas jugiter ſordidatur. Hanc igitur ſpem firmam habentes, volumus quòd ſpecialiter pro animâ patris noſtri domini Petri magnificæ recordationis quâlibet ſeptimanâ in die Lunæ perpetuò Fratres omnes prædicti loci, Miſſam Conventualem celebrent, & unam privatam Fratrum quilibet prædictorum. Omni autem tempore quolibet die Sabbati ad honorem Beatæ Virginis pro dominâ Reginâ matre noſtrâ ſpecialiter, & pro nobis Miſſam conventualem de Beata Virgine celebrent ſolemniter, & eodem die unam privatam Fratrum quilibet prædictorum.

Et ut in dicto loco Fratrum multitudo Deo ſerviens numero & merito augeatur, concedimus ac providè ordinamus, ut fideles Chriſti in Regno & civitate Majoricæ, de bonis temporalibus à Deo ſibi collatis pro redemptione animarum ſuarum, tam in morte, quàm in vitâ eiſdem Fratribus valeant impendere pia eleemoſynarum ſubſidia, ac oportuna beneficia charitatis.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ donationis, conceſſionis, inſtitutionis, & ordinationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, non ſolùm iram & indignationem noſtram ſe noverit incurſurum; verumetiam pœnæ mille aureorum ſine ullo remedio ſubjacebit quicumque ipſos Fratres moleſtare præſumſerit, vel eiſdem perturbare, eiſdem damnabilem violentiam inferendo, locum ipſum ſcilicet infringendo, vel ignem apponendo, homicidium in eodem loco committendo. Mandantes firmiter & diſtrictè Vicariis & bajulis ac aliis Officialibus noſtris, quatenùs prædicta omnia ſingula obſervent, & faciant ab omnibus inviolabiliter obſervari. Datum Majoric. Idus Januarii, anno Domini M. CC. octuageſimo-quinto.

† Signum Alfonſi Dei gratiâ Regis Aragonum ac Valentiæ & Comi. Barchelon.

Teſtes ejus rei ſunt: Sancius de Ancilione.

Arbertus de Mediona.

Petrus de Monthere.

Blaſius de Alagone.

Petrus Garreſti de Noc.

† Signum Petri Marchiſii Notarii dicti domini Regis, qui mandato ejuſdem hæc ſcribi fecit & clauſit loco, die, anno præfixis.

Anno MCCLXXXVIII. Ex Chart. minori Eduenſi.

Radulfi *Archiepiſcopi Lugdunenſis, &* Hugonis *Epiſcopi Eduenſis Ordinationes pro adminiſtratione Archiepiſcopatûs & Epiſcopatûs Sede vacante.*

UNiverſis præſentes Litteras inſpecturis, Radulfus miſeratione divina primæ Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus; Hugo ejuſdem miſeratione Epiſcopus Eduenſis; Lugdunenſis & Eduenſis Eccleſiarum Decani & Capitula, ſalutem in Filio Virginis glorioſæ. Inter opera caritatis illa præcipuè conſiderari debent, per quæ omnis fraudis & deceptionis materia evitatur, & ſanctæ matris Eccleſiæ ......, miniſtris & ſervitoribus eiſdem ....

Igitur cum Archiepiſcopus Lugdunenſis gerat adminiſtrationem Epiſcopatûs Eduenſis ipſius Sede vacante, & verſâ vice Epiſcopus Eduenſis gerat adminiſtrationem Archiepiſcopatûs Lugdunenſis vacante Sede ipſius: nos pro communi utilitate, & evidenti commodo utriuſque Eccleſiæ, necnon & miniſtrorum earumdem ſuper dictis adminiſtrationibus diligenti deliberatione inter nos habitâ, ordinavimus in hunc modum: primò quòd Sede Eduenſi vacante, Archiepiſcopus Lugdunenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Eduenſis, & è converſo Sede Lugdunenſi vacante, Epiſcopus Eduenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Lugdunenſis: quia hactenùs ita de longâ & approbatâ conſuetudine extitit obſervatum, ſalvo jure Capitulorum & Canonicorum, & aliorum qui habent juriſdictionem in civitate & diœceſi ſupradictis.

Actum etiam eſt inter nos, quòd ſigilla Curiæ Sedis Archiepiſcopalis, vel Epiſcopalis quæ vacaverit, caſtraque & fortalitia, necnon & domus civitatis & diœceſis prædictorum ad earum Sedem pertinentium, Archiepiſcopo vel Epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, incontinenti ſine difficultate tradantur, reddantur & deliberentur Archiepiſcopo vel Epiſcopo Eccleſiæ non vacantis, vel ejus mandato, ſecundùm quod hactenùs extitit conſuetum.

Cæterum de bonis mobilibus Archiepiſcopi & Epiſcopi decedentium inter nos extitit ordinatum, quòd ſi Archiepiſcopus vel Epiſcopus moriantur teſtati, eorum ordinatio ſervabitur de bonis prædictis, & ſua ultima voluntas adimplebitur de iiſdem, & per manus Exequutorum deputatorum ad hoc diſtribuantur, ſecundùm quod teſtator Archiepiſcopus vel Epiſcopus in Teſtamento ſuo, ſeu ultimâ voluntate ſuâ duxerit ordinandum: & hoc caſu blada & vina à ſolo ſeparata, licet in horreo vel doliis repoſita non fuerint, mobilia cenſebuntur, & cedant in utilitatem Prælati mortui: & de dictis bonis inventarium facient dicti Exequutores, & de iiſdem reddent in Capitulo rationem. Si verò Archiep. vel Epiſcopus inteſtatus decedat, tunc de dictis bonis mobilibus Procuratores ad hoc per Capitulum Eccleſiæ vacantis deputandi, facient reſtitutiones quæ fuerint faciendæ, & ſolvent debita ipſius defuncti. Si quid verò de dictis bonis reſidui fuerit, de dicto reſiduo facient ſolutiones & ſatisfactiones familiaribus ejuſdem, & reſiduum conſervent futuro Pontifici: & de dictis bonis inventarium facient, & reddent dicti Procuratores de prædictis bonis in Capitulo rationem, retentis tamen de dictis bonis expenſis competentibus. Si quis autem dictorum Procuratorum à Capitulo Eccleſiæ vacantis deputandorum, aliquid fecerit in præjudicium prædictorum, per ſubtractionem beneficiorum ſuorum à Capitulo Eccleſiæ vacantis ſatisfacere compellatur.

Actum eſt etiam inter nos, quòd ſi dictarum Eccleſiarum Archiepiſcopus vel Epiſcopus inteſtatus decedat, [Eccleſiæ] quæ ipſum Pontificali dignitate honoravit ornamenta remanebunt quæ ſequuntur, alba cum amictu, ſtola cum maniculo, tunica cum dalmaticâ, infula cum capâ meliori quæ in capellâ Archiepiſcopi vel Epiſcopi defuncti poterit inveniri.

Si ille Archiepiſcopus vel Epiſcopus prædictus contrà prædicta aliquid attentaverit, & Exequutores prædictos, ſeu bonorum diſtributores quoquo modo impediverit, aut contrà tenorem præſentium aliquid

fecerit, poſt trinam monitionem ab ipſis Exequutoribus, ſeu bonorum diſtributoribus prædictis niſi . . . . . reſtituerit, & prædicta obſervaverit, excommunicatus ſit ipſo facto.

Cæterùm actum eſt inter nos, quòd utenſilia domorum coquinorum Archiepiſcopatûs vel Epiſcopatûs prædictorum, Sede vacante reſervabuntur futuro Pontifici, & Archiepiſcopus ſeu Epiſcopus, qui dictam Sedem tenebit, inde faciet inventarium, quod cuſtodietur à Capitulo ipſius Eccleſiæ vacantis, ita quòd cùm Prælatus fuerit in ipsâ Eccleſiâ conſtitutus, dicta utenſilia ſecundùm inventarium valeat rehabere.

Porrò actum eſt inter nos, quòd Archiepiſcopus vel Epiſcopus qui pro tempore fuerit, durantibus dictis adminiſtrationibus jura Archiepiſcopatûs vel Epiſcopatûs pro poſſe defendat, domos & tecta in bono ſtatu tenebit, terras, vineas excoli faciet, & omnia alia quæ fuerint facienda, fructus autem receptos durante adminiſtratione ſuos faciet, & illos quos à ſolo levaverit ſine fraude: nemora vendere non poterit, niſi eſſet ſylva, nec piſces ſtagnorum vendere ſeu alibi transferre, niſi ſolùm pro hoſpitio ſuo ad uſum ipſius & familiæ ſuæ: & ſi mortuo Archiepiſcopo vel Epiſcopo aliquod ſtagnum eſſet quod piſcatum non fuiſſet per triennium, piſces illius ſtagni Archiepiſcopus vel Epiſcopus poſſit vendere in fine triennii, vel elapſo triennio ſi de ſuâ proceſſerit voluntate.

Actum etiam, inter nos, quòd ſi caſu fortuito Sedes Lugdunenſis & Eduenſis inſimul uno concurſu vacarent, quod abſit, dictis Sedibus vacantibus, Procuratores ad hoc per Capitula deputandi recipient & levabunt fructus, & fideliter conſervabunt ad reddendum & deliberandum proximo futuro Archiepiſcopo Lugdunenſi, vel proximo futuro Epiſcopo Eduenſi, retentis ſibi tamen expenſis competentibus. Et ſi dicti Procuratores reſtitutionem dictorum fructuum Archiepiſcopo vel Epiſcopo Eccleſiæ non vacantis, vel ejus mandato diſtulerint faciendam, ad id compellantur per Eccleſiæ vacantis Capitulum: de quibus fructibus ſeu bonis inventarium facient & facere tenebuntur.

Inſuper autem actum eſt inter nos, quòd in creatione uniuſcujuſque Canonicorum in dictis Eccleſiis primò creatus fuerit, hujuſmodi ordinationem juret ſe inviolabiliter ſervaturum. Nos autem Archiepiſcopus, Epiſcopus, Decani & Capitula ſupradicta dictam ordinationem quam utriſque Eccleſiis Lugdunenſi & Eduenſi eſſe credimus fructuoſam, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris bonâ fide promittimus obſervare, nec contravenire tacitè vel expreſsè, & eam pro poſſe noſtro procurabimus per ſedem Apoſtolicam confirmari.

In quorum omnium teſtimonium Radulphus Archiepiſcopus Lugdunenſis, & nos Hugo Epiſcopus Eduenſis prædicti, ſigilla noſtra; & nos dictarum Eccleſiarum Decani & Capitula, ſigilla Capitulorum noſtrorum præſentibus Litteris duximus apponenda.

Datum & actum menſe Martio, anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſexto.

Anno MCCXCIV. *Ex authentico D. d'Herouval.* Nunciat Regi ſe in Summum Pontificem electum.

Bonifacii *Papæ VIII. Regi Majoricarum.*

BONIFACIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio Regi Majoricarum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Glorioſus & mirabilis in operibus ſuis Deus, qui cum ſit in miſericordia copioſus, in hujus orbis orbita plenâ malis, confertâ diſſidiis innumeras miſerationes exercet, Eccleſiam, quam ipſe ſummus Opifex rerum inſtituit, ac ſuprà fidei firmam petram altâ & ſolidâ fabricâ ſtabilivit, opportunis favoribus proſequi non deſiſtit; aſſiſtit enim illi miſerator & propitiator aſſiduus, non obdormiens nec dormitans, in ſuarum opportunitatum eventibus pervigil cuſtos ejus. Ipſe ſiquidem ſibi eſt in turbatione pacatio, in tribulatione ſolamen, in neceſſitate ſuccurſus. Tuncque maximè in adjutorium ejus ſua pietas larga diffunditur, cum adverſus illam mundi nubila tempore caligante levantur, quæ inter moleſtias & afflictiones intrepida colligens in vexatione vigorem, in ipsâ malorum inſtantia convaleſcit. Nam divino ſemper munita præſidio, nec comminationum ſtrepitu deterretur, nec adverſitatum ſuperatur incurſu, ſed in terroribus tutior & conſtantior, in adverſis preſſa prævalet, paſſa triumphat. Hæc eſt arca quæ per confluentias & multiplicationes aquarum elevatur in altum, & ſubactis culminibus montium, libera & ſecura profundas impetuoſi diluvii calcat undas. Hæc eſt utique navis, quæ vento contrario irruente, ſtrepentis maris furibundis motibus agitatur, firma tamen & ſolida fragoribus non diſſipatur æquoreis, nec marini furoris rapiditate ſorbetur, ſed elatas procellas obruens, ac ſpumoſa & tumida freta ſternens, triumphanter exſequitur ſuæ navigationis inceſſum; quæ ad vitalem crucis ſalvificæ arborem rectæ intentionis alis totaliter elevatis, in cœlum ſemper intenta proceſſoſum intrepidè mundi pelagus peragrat, eo quod ſecum habet ſeduli gubernatoris auxilium, magnum præceptoris: unde regente illo & dirigente ſalubriter, ac Spiritu ſancto flante, adverſitatum quarumlibet nebulis diſſipatis, victorioſa peregrinationis ſuæ liberum agit iter, ad patriæ cœleſtia portum ſupernis nutibus feliciter perducenda.

Cumque ſic adverſis innumeris prematur & turbetur Eccleſia illa, in intimis ipſam acerbiùs ſauciat duriuſque ferit adverſitas, cum Paſtore utili & provido viduatur. Sed licet ſæpiùs Eccleſia eadem Paſtoris regimine deſtituta, longæ viduitatis lamenta protraxerit, exſpectando gemebunda diutiùs conſolationem plenariam ſucceſſoris, in hujuſmodi tamen mœroris nubilo dignanter illi clementiam divinæ pietatis illuxit, doloribus & neceſſitatibus ſuis opportunè ſubveniens per ſubſtitutionem optatam & delectabilem novi ſponſi, ac eam de amiſſione prioris interdum inutilis, per promotionem mulcebrem accommodi ſucceſſoris inſtaurans.

Sanè vacante Romanâ Eccleſiâ per liberam & ſpontaneam dilecti filii fratris Petri de Murron, olim Romani Pontificis ceſſionem coram venerabilibus fratribus Epiſcopis, & dilectis filiis noſtris Preſbyteris & Diaconis Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, ex certis rationabilibus & legitimis cauſis factam ab ipſo in feſto beatæ Luciæ Virginis proximè præterito, & à Cardinalibus prædictis admiſſam, cum illam poſſe ſic legitime fieri, & priorum geſta Pontificum & conſtitutio declarent apertiùs; & ad eam etiam faciendam expreſſus acceſſerit Cardinalium prædictorum aſſenſus: Cardinales ipſi conſiderantes attentiùs quàm ſit onuſta diſpendiis, quàm gravia malorum incommoda ſecum trahat prolixa Eccleſiæ memoratæ vacatio; & propterea votis ardentibus cupientes per efficacia & accelerata remedia hujuſmodi periculis obviare, die Jovis decimo Kalend. Januarii poſt feſtum ſubſequentem prædictum, Miſſarum ſolemniis ad honorem ſancti Spiritûs celebratis, hymnoque ſolito cum devotione cantato, ſe in quodam Conclavi apud Caſtrum-Novum Civitati Neapolitanæ contiguum, ubi tunc idem frater cum ſuâ reſidebat familia, incluſerunt, ut per mutui commoditatem colloquii Eccleſiæ præ-

Digitized by Google

dictæ proviſio, ſupernâ cooperante virtute, celeriùs proveniret. Die verò Veneris immediatè ſequente, præfati Cardinales mentis oculis erectis ad Dominum, pia deſideria benigniùs proſequentem, in electionis negotio per viam ſcrutinii ferventibus ſtudiis ut prædicta vitarentur incommoda, procedentes, & tandem cum divina clementia Eccleſiæ prælibatæ compatiens eam nollet ulterioris vacationis periculis ſubjacere, ad perſonam noſtram licet immeritam intentum animum dirigentes (quamquam inter eos quamplures magis idonei & digniores etiam haberentur.) Nos tunc tituli ſancti Martini Preſbyterum Cardinalem, in ſummum Pontificem canonicè elegerunt, gravis oneris ſarcinam noſtris debilibus humeris imponendo.

Nos autem profunda & ſedulà meditatione penſantes difficultatem officii paſtoralis, continui laboris anguſtias, & præcellentiam Apoſtolicæ dignitatis, quæ ſicut honoris titulis altioris attollit, ſic magnitudine ponderis deprimit gravioris. Attendentes inſuper noſtræ multiplicis imperfectionis inſufficientiam, expavimus & hæſitavimus vehementer, nimioque concuſſum exſtitit ſtupore cor noſtrum. Nam cum ad tolerandas particulares vigilias vix nobis poſſibilitas noſtra ſufficiat, ad univerſalis ſpeculæ ſollicitudinem vocabamur, & intolerabile Apoſtolici miniſterii jugum inferebatur inſtanter, debilitatis noſtræ cervici jugiter ſupportandum, ac meritorum non ſuffulti præſidio, ad ſuſpiciendas Apoſtolorum Principis Petri claves, & gerendum ſuper omnes ligandi ac ſolvendi pontificium urgebamur. Verumtamen ne divinæ providentiæ opus impedire forſitan videremur, aut nolle noſtræ voluntatis arbitrium ſuo beneplacito conformare, ac etiam ne corda electorum concordia per noſtræ diſſenſionis objectum ad diſcordiam verteremus, voluntatibus tandem acquievimus eorumdem, ad ſubeundum jugum hujuſmodi noſtros impotentes humeros ſubmittendo; non quòd de aliqua noſtræ probitatis virtute fiduciam habeamus, ſed quia in ejus ſperamus clementiâ, qui confidentes in ſe non deſerit, ſed eis propitius oportunis auxiliis ſemper adeſt; quique de ſublimi polorum ſolio Eccleſiam ſponſam ſuam intuetur miſericorditer & tuetur, ſuæque illam exaltare non deſinit copioſis beneficiis pietatis.

Ideoque Celſitudinem Regiam rogamus & hortamur attentè, & obſecramus in Domino Jesu-Christo, quatinùs diligenti meditatione conſiderans quòd judicium diligit Regis honor, metas juſtitiæ curioſus obſerves, illamque ſincerè diligere ſtudeas, æquitatem non deſerens, clementiam non obmittens, ut ſubjectus tibi populus copioſus in pacis pulcritudine ſedeat, & in requie opulentâ quieſcat Eccleſiam inſuper matrem tuam & ipſius Prælatos, noſtri utique Salvatoris miniſtros, cæteraſque perſonas Eccleſiaſticas ejus obſequiis dedicatas, quin potiùs in illis Regem Cœlorum & Dominum, per quem regnas & regeris, inceſſanter & ſolerter honorans, ipſos regii favoris ope confoveas, & in plenitudine libertatum, aliorumque ſuorum jurium efficaciter protegere ſtudeas & tueri; ſicque in his tamquam filius Benedictionis & gratiæ te geras & dirigas, quòd claræ memoriæ progenitores tuos, qui erga prælatam Eccleſiam ſummæ devotionis & reverentiæ titulis dum viverent claruerunt, non ſolùm imitari ſollicitè, ſed etiam eviſenter excedere dignoſcaris ad laudem & gloriam Dei Patris, & celebre magnumque tui honoris & nominis incrementum. De nobis autem utpote patre benivolo & ſincero, qui perſonam Regiam in minori etiam officio conſtituti affectuosè diliximus, & diligere non ceſſamus, ſpem certam & fiduciam firmam gerens; in tuis & ejuſdem Regni negotiis & oportunitatibus quæ occurrent, ad nos recurrere non poſtponas. Nam in his ſuper quibus ex parte Regiâ fuerimus requiſiti, libenter quantum cum Deo poterimus votis regiis annuemus, tuam & ejuſdem Regni proſperitatem omnimodam non ſolùm ſtudiis conſervare ſollicitis, ſed etiam plenis augmentare favoribus intendentes. Datum Laterani nono Kal. Februarii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Guillelmi *Rotomag. Archiepiſcopi* Philippo *IV. Regi Francorum.*

An. MCCXCV.

Ab Interdicto liberat Regis dominium in Normaniâ ſitum

CAriſſimo Domino Philippo Dei gratiâ illuſtri Francorum Regi, Willelmus dignatione divinâ Rothomagenſis Eccleſiæ Miniſter ſalutem, gratiam, & omnipotentis Dei benedictionem. Noverit Excellentia veſtra ſatisfactum eſſe nobis, & Canonicis noſtris, & cæteris Eccleſiaſticis perſonis omnibus de provinciâ noſtrâ, plenariè ad honorem Dei & Eccleſiæ noſtræ & noſtrum, ſuper univerſis damnis per vos & veſtros, & eos qui ad vos pertinent nobis illatis; & quòd nos, & prædictæ perſonæ omnes, tam Andeliaci, quàm omnium redituum, & aliarum rerum noſtrarum, plenam habemus reſtitutionem. Et ideo interdictum ſub quo terram veſtram in provincia noſtrâ concluſeramus, relaxavimus, & quitavimus in perpetuum, vos, & veſtros, & univerſos qui ad vos pertinent, de univerſis rebus illis, quas de rebus noſtris & Eccleſiarum de terra D. Regis Anglorum in provinciâ noſtrâ cepiſtis ante vigiliam S. Michaëlis, anno Dominicæ Incarnationis MCCXCV. nec propter hoc aliquid à vobis, aut à veſtris exigemus, nec in querelam vos mittemus ſuper hoc, nec vexari à ſubditis noſtris permittemus. Hoc autem ſcripto præſenti cum appenſione ſigillorum tàm noſtri quàm Eccleſiæ Capituli proteſtamur.

Ejuſdem. De jure patronatûs ad Eccleſias parochiales.

EXcellentiſſimo Domino ſuo Philippo illuſtri Francorum Regi ſereniſſimo, Willelmus Dei gratiâ Rothomagenſis Archiepiſcopus, & Suffraganei ſui, R. Baiocenſis, W. Abrincenſis, L. Ebroicenſis, J. Lexovienſis, V. Conſtantienſis, S. Sagienſis ſalutem, & paratum in omnibus obſequium. Pro ſalute animæ noſtræ, & prædeceſſorum noſtrorum unanimiter requirimus, quòd de Eccleſiis vacantibus unde contentio eſt, quando contentio erit ſuper præſentatione earum, recognitio fiat per quatuor Preſbyteros & per quatuor Milites: & Epiſcopus ſive Archiepiſcopus in cujus diœceſi contentio erit ſuper præſentatione Eccleſiæ, & Baillivus Domini Regis, eligent bonâ fide Preſbyteros & Milites fideliores & legiliores quos poterunt invenire: & quatuor Preſbyteri & quatuor Milites jurabunt ſuper ſacro-ſancta. Et Epiſcopus excommunicabit exinde ſive Archiepiſcopus, quòd ipſi octo dicent ad quem debeat ſpectare donatio Eccleſiæ de jure patronatûs; Archiepiſcopus verò ſive Epiſcopus, & Baillivus Domini Regis, ſingulos Preſbyterorum & Militum qui juraverunt, recognitionem diligenter ſeorſum examinabunt unum poſt alium, & in quem major pars convenerit, ille habebit jus patronatûs; ipſi dicent qui ultimò fecit præſentationem Eccleſiæ, & ille inde habebit ſaiſinam. Et ſi aliquis Clericus contrà hujus inſtitutionem venire præſumeret, nos teſtemus in nocumentum eidem Clerico de querela iſta. Et nos conceſſimus bonâ fide unanimiter, quòd nos hujuſmodi negotium ſine dilatione terminabimus.

Et ſi aliqua contentio inde emergeret, negotium ad Dominum Regem referretur. Et Dominus Rex faciet ſicut ſibi videbitur expedire. Nulla verò Eccleſia unde contentio fuerit interim poterit donari ab Archiepiſcopo vel Epiſcopo, antequam diffinitum fuerit, ſicut ſupradictum eſt, & niſi vacaverit per ſex menſes, ſalvo etiam tunc jure patronatùs ei qui patronatum obtinuerit. Archiepiſcopus verò ſive Epiſcopus ſuper his non poſſet ſe exonare niſi haberet eſſonium proprii corporis; & ſi eſſunium proprii corporis haberet, tunc loco ſui mitteret bona fide fideliorem & legaliorem, quem poſſet invenire ad id faciendum. Valete diù & bene in Domino.

An. MCCCXIX.

SAURA *filia naturalis Regis Majoricarum contrahit matrimonium cum* PETRO *Gaucerandi de Pinoſio.*

Donationes ob nuptias factæ ab utraque parte

IN nomine Domini, Amen. Noverint univerſi quod ego SAURA conſilio, aſſenſu ac laudamento illuſtriſſimi Jacobi Dei gratiâ Regis Majoricarum, Comitis Roſſilionis & Ceritaniæ, & domini Montiſpeſſulani patris mei, bono animo ac ſpontanea voluntate, cupio vos nobilem virum PETRUM Gaucerandi de Pinoſio, filium & heredem nobilis viri Gaucerandi de Pinoſio quondam, in legalem maritum habere, meque ipſam in legalem uxorem vobis trado, & ex vobis Deo dante cupio habere legales infantes: & dono & conſtituo vobis eidem marito meo in dotem quatuor millia librarum Barchin. de Terno, de quâ monetâ ſexaginta & quinque ſolidi valent unam marcham argenti fini, recti, penſi Perpiniani. Quæ quidem quatuor millia librarum Barchin. dictæ dotis meæ mihi donat in præſenti dictos Dominus Rex Pater meus, ut ea vobis dicto marito meo in dotem conſtituam; quam quidem dotem vobis dono & conſtituo tali pacto, quòd quamdiù ego & vos inſimul vixerimus, ipſam dotem habeamus, & teneamus cum infante & ſine infante: poſt mortem verò noſtram remaneat dicta dos infantibus noſtris ex me & vobis procreatis & natis: ſi verò infans vel infantes, quod abſit, nobis duobus defuerint, & vos dictus nobilis Petrus Gaucerandi maritus meus mihi ſupervixeritis, habeatis ex dicta dote meâ & teneatis duo millia libr. Barchin. dicti valoris de totâ vitâ veſtrâ, cum infante & ſine infante. Poſt mortem verò veſtram ſi contigerit me mori ſine liberis, dicta duo millia librarum remaneant dicto illuſtriſſimo Domino Regi patri meo, vel ſuis, aut cui vel quibus ipſe voluerit; reliqua verò duo millia librarum dictæ conſtitutionis dictæ dotis, poſſim ego dare & diſtribuere tempore mortis meæ quibuſcumque voluero, cum infante & ſine infante. Si verò contingeret me mori inteſtatam, quod abſit, vel aliter non ordinaverim de dictis reliquis duobus millibus librarum, ipſa reliqua duo millia librarum revertantur in caſu iſto dicto Domino Regi patri meo, vel ſuis, aut cui ipſe voluerit vel mandaverit ſcripto vel verbo.

Simili modo ego dictus Petrus Gaucerandi filius & heres univerſalis nobilis viri Gaucerandi de Pinoſio quondam, conſilio & laudamento dominæ Hungeriæ[a] matris meæ uxoris dicti patris mei quondam, & Domini fratris Guillelmi Dei gratiâ Urgellitani Epiſcopi avunculi mei, & aliorum amicorum meorum, bono animo ac ſpontaneâ voluntate cupio vos dictam Sauram in legalem uxorem habere, meque ipſum in legalem maritum vobis trado, & ex vobis, Deo dante, cupio habere legales infantes. Et confiteor & recognoſco vobis eidem uxori meæ, me habuiſſe & recepiſſe ſub pactis prædictis dicta quatuor millia librarum Barchin. de dicto valore dotis veſtræ prædictæ, à dicto Domino Rege patre veſtro, qui ipſa mihi tradi fecit in bonâ pecuniâ numerando, de quibus perpacatum me teneo, renuntians exceptioni pecuniæ non numeratæ & dictæ dotis veſtræ non acceptæ & habitæ. Ego verò dono & conſtituo vobis dictæ uxori meæ de meo in donationem propter nuptias quatuor millia librarum Barchin. dicti valoris, quæ ſimul cum dictis veſtris quatuor millibus librarum dotis veſtræ, quæ ita ſunt comperta octo millia librarum Barchin. ego & vos habeamus & teneamus de tota vitâ noſtrâ cum infante & ſine infante. Et ſi vos dicta uxor mea mihi ſupervixeritis, ſtatim me præmortuo recuperetis dicta veſtra quatuor millia librarum prædictæ dotis veſtræ, & etiam de dictâ donatione propter nuptias habeatis & teneatis de totâ vitâ veſtrâ duo millia librarum Barchin. quæ poſt mortem veſtram remaneant infantibus noſtris ex me & vobis communiter procreatis & natis; qui ſi defuerint, revertantur propinquioribus meis, vel cui præmandavero verbo vel ſcripto.

Præterea promitto vobis dictæ uxori meæ, necnon & vobis illuſtriſſimo Domino Regi Majoricarum præſenti & ſtipulandi pro vobis & veſtris, quòd dictam dotem reddam & reſtituam vobis, vel alteri veſtrûm, aut veſtris, vel cui volueritis, prout per me debet reſtitui ſecundùm pacta prædicta, & prout eſt ſuperiùs ordinatum & dictum in caſibus ſupradictis: & pro prædictis dote & donatione propter nuptias vobis dictæ uxori meæ, necnon & vobis dicto Domino Regi, ſalvis fore & reddendis & reſtituendis cui, vel quibus reddendæ vel reſtituendæ fuerint, ſecundùm ordinationem & diſtinctiones prædictas obligo vobis dictæ uxori meæ, & vobis prædicto Domino Regi & veſtris, omnia bona mea, & ſpecialiter & ſignanter caſtrum & villam de Bagaano, & vallem de Bagaano, & caſtrum de Garraveto, quæ ſunt in ditione Urgellenſi, cum Baronibus, Militibus, hominibus & feminis, & cum omnibus reditibus, exitibus, & proventibus, & juſtitiis civilibus & criminalibus, & mero & mixto imperio; & cum terminis, & omnibus juribus & pertinentiis ad dicta caſtra, & villas, & vallem pertinentibus & debentibus pertinere, prout meliùs & pleniùs ad me pertinent & pertinere poſſunt ac debent. Quæ omnia & ſingula ſupradicta vos uxor mea, & vos dictus Dominus Rex, & veſtri, aut quos volueritis habeatis, teneatis & percipiatis integraliter, & ſine aliquâ diminutione, tantum & tamdiù donec de dictis dote & donatione propter nuptias, ſecundùm diſtinctiones & ordinationes prædictas, vobis vel veſtris, aut cui volueritis fuerit plenariè & integrè ſatisfactum. Fructus verò, exitus, & proventus prædictorum, quos interim percipietis & habebitis vos & veſtri, non computentur vel compenſentur, nec computari, vel compenſari poſſint, aut debeant in ſortem ſive ſolutum dictarum dotis vel donationis propter nuptias, vel alicujus partis earum, ſed dictos fructus, exitus & proventus habeatis, percipiatis & veſtros faciatis ex dono meo & bono matrimonii, & pro intereſſe veſtro & veſtrorum, tantùm & tamdiù donec vobis, aut veſtrûm alteri, aut veſtris, vel cui volueritis ſecundùm ordinationem & diſtinctiones prædictas, ex dictis dote & donatione propter nuptias fuerit plenariè & integraliter ſatisfactum.

a *Hungeria*] Acherius monet legendum *Berengaria*.

Promitto

Promitto inſuper vobis dictæ Sauræ uxori meæ, necnon & vobis dicto Domino Regi præſenti & ſtipulanti, me effecturum & curaturum realiter & cum effectu, quòd omnes Barones, Milites, & vaſſalli & homines, ac omnes ſubjecti noſtri dictorum locorum de Bargaano & ejus vallu, & de Garravrto, pro attendendis & complendis omnibus & ſingulis ſupradictis facient homagium ore & manibus commendatum, & juramento vallatum, & fidelitatem præſtabunt vobis dictæ Sauræ uxori meæ, & vobis Domino Regi prædicto: mandans in præſenti eiſdem Baronibus, Militibus, vaſſallis ac hominibus noſtris dictorum locorum, quòd quandocumque per vos dictam uxorem meam, aut vos Dominum Regem prædictum, aut aliquem veſtro nomine fuerint requiſiti, præſtent vobis & utrique veſtrûm; vel cui volueritis homagium, ſacramentum & fidelitatem pro prædictis omnibus & ſingulis, vobis, & veſtris, & quibus volueritis attendendis, & complendis & ſervandis; abſolvens ipſos Barones, & Milites, vaſſallos, & homines, & ſubditos meos dictorum locorum, quoad prædicta tantùm, ad quæ vobis complenda eos obſtringo, ab omni vinculo homagii & fidelitatis, quibus mihi tenentur & teneri debent ac poſſunt.

Et nos domna Berengaria uxor quondam dicti nobilis viri Gaucerandi de Pinoſio, materque dicti nobilis Petri Gaucerandi, & nos frater Guillelmus Dei gratiâ Urgellenſis Epiſcopus avunculus dicti nobilis Petri Gaucerandi, hæc omnia prædicta & ſingula laudamus, concedimus & approbamus.

1299. Actum eſt hoc ſexto Idus Octobris, anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo nono.

Signa Sauræ filiæ Illuſtriſſimi Domini Regis Majoricarum, & Petri Gaucerandi mariti ejus, & dominæ Berengariæ matris ipſius Petri Gaucerandi, & fratris Guillelmi Dei gratiâ Urgellenſis Epiſcopi avunculi dicti nobilis Petri Gaucerandi, prædictorum qui hæc omnia prædicta laudamus, approbamus & confirmamus.

Quorum omnium ſunt teſtes illuſtres Sancius & Ferrandus filii dicti Domini Regis Majoricarum.

Villarius de Villario.

Jacobus de Muredine Milites.

Berengarius de Gardia Canonicus Barchinonenſis.

Bernardus Dalmatii Legum Doctor.

Berengarius de Argilagrrus Canonicus Urgellenſis & Elnenſis.

Ego Laurentius Plaſenſa ſcriptor publicus Perpiniani, pro illuſtriſſimo Domino Rege Majoricarum prædicto hanc chartam ſcripſi & ſupraſcripſi in ſextâ lineâ, vel ſuis, & hoc ſignum feci.

An. MCCCIII *Litteræ regiæ per quam concedit Dominus* PHILIPPUS *Prælatis & perſonis Eccleſiaſticis Regni, quòd acquiſita pacificè teneant.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex; dilecto & fideli noſtro Epiſcopo Lingonenſi ſalutem & dilectionem. Quia Flammingorum rebellium noſtrorum nefanda perverſitas magis ac magis quotidie invaleſcens, ad ſubverſionem, deſtructionem & excidium Regni noſtri aſperiùs ſolito ſuæ malignitatis conatus exponit, adeo quod ipſi nuper ad civitatem Morinenſem, & nonnullas alias villas & loca Morinenſis, Attrebatenſis & Tornacenſis Diœceſis cum multitudine ſatellitum hoſtiliter accedentes, beatæ MARIÆ Morinenſis, & aliarum villarum & locorum prædictorum Eccleſias, ipſius Virginis, & aliorum Sanctorum imagines exuentes in eis, ipſorum reverentiâ penitus retrojectâ, & Domini timore poſtpoſito, nefandis auſibus & temeritate ſacrilegâ ignis incendio concremarunt, ac civitates, villas & loca prædicta per depopulationes & cædes, depoſitâ omni humanitatis manſuetudine totaliter deſtruxerunt, nec Deo, nec homini, nec perſonæ, nec dignitati aliquatenùs deferentes, nec ſexui, nec ætati parcentes: Nos ad defenſionem neceſſariam dicti Regni Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, ac prædictorum rebellium conterendam ſuperbiam, ac ulciſcendos exceſſus & alios compeſcendos, totis, ut condecet, ſtudiis intendentes: noſque cum Baronibus & fidelibus aliis noſtris, & ingenti, ſicut res exigit, gentis armigeris comitivâ ad partes illas propter hoc perſonaliter conferentes; quia pro negotio defenſionis hujuſmodi importabilia ſubire continuè nos oportet omnium expenſarum, dilectos & fideles noſtros nonnullos Archiepiſcopos & Epiſcopos dicti Regni ad noſtram propter hoc præſentiam ſpecialiter revocatos requiri fecimus, ut nobis in ſubſidium hujuſmodi expenſarum decimam nobis olim cum dimidiâ decimâ ab eis & aliis Prælatis ſub certâ formâ pro dicti Regni defenſione conceſſam, præſentialiter exhiberent, prædictâ dimidiâ decimâ alio congruo tempore perſolvendâ; ipſi verò neceſſitates & omnia quæ incumbunt, debitis conſiderationibus attendentes, tam pro prædictis neceſſitatibus, quàm pro congruis infraſcriptis requiſitionibus noſtris in hac parte liberaliter aſſenſerunt.

Nos autem eorum devotionem gratuitam & gratitudinem liberalem volentes gratâ recognitione reſpicere, ad eorum ſupplicationem, tam ſibi quàm aliis Prælatis, Abbatibus, Prioribus, Eccleſiis, Capitulis, Conventibus, Collegiis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, regularibus & ſæcularibus dicti Regni, de ſpeciali gratiâ duximus concedendum, quòd omnes conqueſtus per eos in feodis & retrofeodis, cenſivis & allodiis noſtris factos quibuſcumque temporibus retroactis uſque ad diem datæ præſentis litteræ, tenere & pacificè perpetuò poſſidere valeant abſque occaſione vendendi vel extrà manum ſuam ponendi, aut præſtandi financiam pro eiſdem ſibi per nos vel ſucceſſores noſtros impoſterum faciendam; quodque tam ipſi quàm alii Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ, qui prædictam decimam ſolvent in præſenti, de veniendo vel mittendo hac vice in noſtrum Flandrenſem exercitum, vel finando aut præſtandu ſubventionem aliam pro eodem excuſati penitus & immunes nihilominùs habeantur.

Quocircà diligentiam veſtram requirimus & rogamus, quatenùs prædictas neceſſitates & omnia diligentiùs attendentes, & quòd in hoc caſu cauſa noſtra, Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum dicti Regni ſingulariter omnium & generaliter ſingulorum agi dinoſcitur, & proprium cujuſlibet proſequitur intereſſe, nobis in tantæ neceſſitatis urgentiâ prædictam decimam in præſenti ſolvere & exhibere cureris, & ab Abbatibus, Prioribus, Eccleſiis, Capitulis, Conventibus, Collegiis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, regularibus & ſæcularibus civitatis & diœceſis Lingonenſis facias tis præſentialiter exhibere, eamque per illos per quos aliàs, nec non juxtà formam & taxationem quibus aliàs colligi conſuevit, fideliter colligi, & Theſaurariis Pariſienſibus cum omnimodæ accelerationis inſtantia apportari.

Damus autem Baillivis & aliis Juſticiariis noſtris præſentibus in mandatis, ut perſonas Eccleſiaſticas prædictas ad ſolutionem hujuſmodi decimæ, ſi opus fuerit, ad veſtram requiſitionem compellant, & quod inde receperint, vobis integrè, libenter & aſſignent, patentes litteras veſtro munitas ſigillo receptori, quid, quantum & quando vobis tradiderunt, continentes. Eiſdemque Baillivis & Juſticiariis man-

damus nihilominùs, ut ſi quæ de perſonis Eccleſiaſticis prædictis in ſolutione hujus decimæ rebelles, quod abſit, extiterint, cuncta hæc taliter de remedio opportuno provideant, ne in tantæ neceſſitatis articulo ob defectum ſubſidii Regnum noſtrum remaneat indefenſum. Datum apud Longum-Campum die undecima poſt Aſſumptionem beatæ MARIÆ Virginis, anno Domini milleſimo trecenteſimo tertio.

An. MCCCIV. PHILIPPUS *Pulcher Francorum Rex, ob victoriam in Flandriâ relatam, centum libras annuatim perſolvendas tribuit Eccleſiæ Carnotenſi.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, ad perpetuam rei geſtæ memorism. Si Regnum Franciæ quod à priſcis temporibus divina ſtabilivit potentia, multiſque ditavit beneficiis, & honoribus decoravit, noviſſimis temporibus, doli Sathan adinventor perſequutor pacis, & totius malitiæ ſeminator, invidens quòd Regnum ipſum virtus divina ſic vallaſſet per circuitum, in Flandriæ partibus, Domino permittente, tetigerit, ſubditoſque noſtros partium earumdem in ſuperbiâ & abuſione contrà nos fecerit nequiter rebellare, ipſoſque totius incentor nequitiæ ſic in ſua rebellione firmaſſet, ut cogitantes iniquitates peſſimas in corde totâ die nobis conſtituerent prælia, ita ut Eccleſiis ac aliis ſacris locis, villis & aliis regnicolarum habitationibus circumpoſitis ſummæ vaſtationis jacturæ deditis, per eoſdem plures nobiles & alias perſonas Regni ejuſdem, quod gravius eſt, hujuſmodi causâ rebellionis mors amara rapuerit, nec in his averſus eſſet furor eorum, ſed potiùs ſemper eorum ſuperbia aſcendiſſet.

Tandem immenſa Chriſti pietas ſuæ glorioſæ matris MARIÆ Virginis piis provocata precibus, ad Regnum ipſum, cujus regimen nobis miſeratio divina commiſit, cor paternum reflectens, videns inimicorum nequitiam multam nimis, & cor eorum impœnitens, nos cum fideli exercitu Gallicano ad faciendam vindictam in natione illa Flandriæ contrà rebelles ipſos ſub fortis manùs ſuæ tegumento direxit, nobiſque menſis Auguſti die decimâ octavâ, die Martis poſt feſtum Aſſumptionis ejuſdem Virginis, in loco qui *Mons in Pabula* nominatur, contrà ipſos ad nos in contumaci multitudine venientes ad pugnam conſeſſis, placuit Altiſſimo poſt longam cum inimicis prædictis dimicationem, eos in ventum ſuperbiæ altiùs elevatos ad ima dejiciendo, potenter elidere, eiſque cum pluribus ipſorum ductoribus & capitaneis in mortis laqueum per noſtrum & ejuſdem noſtri exercitûs miniſterium ſub potenti Domini manu deducere, & glorioſum de ipſis nobis præbere triumphum. Sicque mirabilis Deus mirabiliter pro nobis voluit operari, ut mertò dici poſſit illam à Domino, & non ab homine victoriam factam eſſe.

Quapropter nos in humilitatis ſpiritu confitentes Domino, eique & ſacratiſſimæ Genitrici illius devotæ laudis ſacrificium offerentes, regratiamur ei, qui ſedens ſuper thronum judicavit cauſam juſtitiæ Regni ſui. Et ut Dominus, qui tamquam vir pugnator delevit impios ante faciem noſtram, in ſuis laudetur operibus, ejuſque non obliviſcantur mirabilia, & beatiſſima Virgo mater ejus MARIA de præſtito nobis per ejus ſuffragia filii ſui auxilio honoretur: nos ad laudem & gloriam ejuſdem Domini noſtri & beatæ MARIÆ Virginis genitricis ejus, Eccleſiæ Carnotenſi in ipſius Virginis glorioſæ honore fundatæ, centum libras Pariſienſes annui & perpetoi redditûs ob noſtram, & cariſſimæ conſortis noſtræ Joannæ Franciæ Reginæ, & liberorum noſtrorum ſalutem, pacem & tranquillitatem Regni noſtri, noſtrorumque fidelium ſubjectorum, concedimus ab ipſius Eccleſiæ Decano & Capitulo nomine dictæ Eccleſiæ habendas, tenendas & poſſidendas liberè & pacificè in perpetuum, abſque coactione vendendi vel extrà manum ſuam ponendi, & abſque præſtatione financiæ cujuſcumque, capiendaſque in Theſauro Pariſius ſingulis annis in feſto dominicæ Aſcenſionis, donec eas in locis & rebus competentibus duxerimus aſſidendas. Volentes & ſtatuentes, quòd dictæ centum libræ Pariſ. videlicet Canonicis duæ partes ac Vicariis, Capellanis, & aliis quibuſcumque perſonis in choro ipſius Eccleſiæ exiſtentibus, qui in primis Veſperis dictæ diei Martis in Matutinis & ſolemni Miſſâ diei Martis prædictæ interfuerunt, reſidua tertia pars diſtribuantur, juxtà conſuetudinem Eccleſiæ memoratæ.

Quod ut ratum permaneat, præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum in caſtris prope Inſulam, anno Domini M. CCC. quarto, menſe Septembri.

PHILIPPUS *Pulcher attribuit fratri ſuo* LUDOVICO *Comitatus, Baronias, &c. quindecim millia librarum Turonenſium annui reditûs.* An. MCCCVII.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorom Rex. Notum facimus univerſis, tam præſentibus quàm futuris, quòd cum nos tam ex donationibus & aſſignationibus per inclytæ recordationis dominum & progenitorem noſtrum Philippum, quondam Regem Francorum, quàm per nos factis cariſſimo fratri noſtro LUDOVICO, teneremur eidem fratri noſtro aſſidere in terrâ cum nobilitate & Baroniâ quindecim millia librarum parvorum Turonenſium, annui & perpetui redditûs, per eumdem fratrem noſtrum & ſucceſſores ſuos in perpetuum ex ſuo corpore deſcendentes hereditariè poſſidendas; noſque dudù per dilectos & fideles Joannem Choiſilis & Joannem Venatoris Milites noſtros, informationem feciſſemus fieri diligentem, de valore eorum quæ habebamus in civitate & Præpoſiturâ Ebroicenſi, in caſtris & Præpoſituris de Albiniaco, de Gæmo ſuper Ligerim, de Feritate Alcſis, de Stampis, de Dordano, de Meullento: & dictorum locorum & Præpoſiturarum pertinentiis, in quibus civitate, caſtris, locis & Præpoſituris aſſidere dictum annuum redditum dicto fratri noſtro volebamus, factâ nobis diligenti relatione per dictos Milites de æſtimatione per ipſos factâ de conſilio proborum hominum, quantum dicta civitas cum dictis aliis caſtris & locis, & eorum Præpoſituris & pertinentiis valebant in annuo redditu pro aſſiſiâ terræ faciendâ, vel valere debebant: dictum annuum redditum dicto fratri noſtro in locis prædictis aſſidemus in hunc modum.

In primis facimus dictum fratrem noſtrum Comitem Ebroicenſem, & tradimus & aſſidemus ſibi civitatem, Præpoſituram & Caſtellaniam Ebroicenſem cum earum pertinentiis, prout dicta Caſtellania terminabitur, & declarabitur ſcitâ veritate valoris dictæ Caſtellaniæ & omnium ſubſcriptorum cum caſtro, redditibus, foreſtis, ceteriſque domaniis & juribus, feodis, retrofeodis & homagiis, ac juriſdictione altâ & baſſâ, & omnibus aliis ad nos & Comites Ebroicenſes quondam in dictis civitate & Præpoſiturâ, ac earum pertinentiis pertinentibus. Quæ omnia ſibi in Comitatu & Baroniâ aſſignamus & aſſidemus, pro ſex millibus ſexcentis viginti ſeptem

libris, novem ſolidis & tribus denariis Turon. Deducuntur pro feodis, eleemoſynis & expenſis quadringentæ viginti ſeptem libræ, decem & octo ſolidi, & novem denarii Turon. Et ſic prædicta aſſidemus ſibi, deductis prædictis eleemoſynis, feodis & expenſis dictæ Præpoſituræ pro ſex millibus centum octuaginta decem & novem libris, undecim ſolidis & ſex denariis Turon. exceptis & retentis nobis & ſucceſſoribus noſtris Regalibus, reſſorto, ſuperioritate immediatâ, & gardâ Epiſcopi, & Capituli & Eccleſiæ Ebroicenſis, & terrarum, & feodorum, & retrofeodorum ſuorum, placito de ſpatâ in terris eorum ſupradictis antiquis, & aliis per ipſos de novo acquiſitis, & per nos admortiſatis, antequàm prædictam terram tradidiſſemus eidem fratri noſtro.

Item aſſidemus & tradimus ſibi Præpoſituram de Albigniaco, cum totâ Parochiâ & villis d'Oiſon & de Climont, & earum pertinentiis modo & formâ præmiſſis, pretio nongentarum ſexaginta ſex libra. decem ſolidorum & novem denariorum Turon. de quibus deducuntur pro feodis, eleemoſynis & expenſis centum una libr. Tur. & ſic aſſidentur ſibi prædicta pro mille & octingentis ſexaginta quinque libris, decem ſolidis & octo denariis Turon.

Item aſſidemus & tradimus ſibi modo & formâ præmiſſis caſtrum cum Præpoſitura de Giemo ſuprà Ligerim & ejus pertinentiis, cum reſſorto villarum de Oratorio ſuper Teſiam, villarum de Briſrrâ, Danne Marie in Pezoiâ, Brechau, ſancti Rumani, Lavoy, Alopin, Dampierre, in Broilli, retentis nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus Franciæ, garennâ groſſarum beſtiarum in nemoribus de Voure *en Lopin*, & de *Dampierre en Brechi*, *la Buiſſiere*, quantum pertinet ad Robertum de Sacro-Cæſare, & ad dominam de Montrezer, Sateſonges & Arreblayo, & feodis, & retrofeodis, ac domaniis Comitiſſæ de Barro. Quæ omnia ſibi aſſidemus pro duobus millibus ſexaginta decem libris, quatuordecim ſolidis, & duobus denariis Turon. deductis pro expenſis, feodis & eleemoſynis centum quadraginta ſeptem libris & viginti denariis Turon. Et ſic reſtat quòd aſſidemus ea ſibi pro mille nongentis viginti tribus libris, duodecim ſolidis & ſex denariis Turon.

Item aſſidemus & tradimus ſibi modo & formâ præmiſſis, locum & Præpoſituram de Feritate Aleſis, exceptis & retentis nobis feodis, retrofeodis & domaniis, homagiis, reſſorto, & altâ juſtitiâ eorumdem, quæ dilectus & fidelis Joannes de Bovilla, dominus Milliaci, Miles & Cambellanus noſter, & fratres ſui habent in dictâ Caſtellaniâ, & in Caſtellanis, infrà ſcriptis de Stampis & de Dordano. Quæ omnia ſibi aſſidemus pro quingentis quinquaginta nonâ libris, decem & ſeptem ſolidis & octo den. Turon. deductis pro expenſis, feodis & eleemoſynis quadraginta tribus libris & tredecim ſolid. Turon. Et ſic ſibi aſſidentur pro quingentis octo libris, quatuor ſolid. & novem denar. Turon.

Item aſſidemus & tradimus ſibi modo & formâ præmiſſis, villam, Præpoſituram & Caſtellaniam de Stampis, cum omnibus earum pertinentiis, exceptis & retentis nobis pluribus villis quæ olim fuerunt de reſſorto Præpoſituræ de Stampis, & nunc ſunt de reſſorto præpoſituræ Aurelianenſis; & prædicta ſibi aſſidemus pro duobus millibus quingentis libris, centum duodecim ſolidis & quinque denar. Turon. deductis pro expenſis & eleemoſynis, ſexcentis quatuordecim libris, ſexdecim ſolidis & ſex denariis Turon. Et ſic reſtat quòd aſſidentur ſibi pro mille octingentis octuaginta decem libris, quindecim ſolidis & novem denariis Turon.

Item aſſidemus & tradimus ſibi modo & formâ

præmiſſis, caſtrum & Præpoſituram de Dordano cum earum pertinentiis pro mille ducentis ſexaginta libris decem & octo ſolidis, & novem denariis Turon. deductis pro expenſis viginti quinque ſolidis Turon. Reſtat quòd ſibi aſſidentur pro mille ducentis quinquaginta novem libris, duodecim ſolidis & novem denariis Turon.

Item aſſidemus & tradimus ſibi modo & formâ præmiſſis Præpoſituram de Meullento, Præpoſituras de Vaus, de Texaneourt, & Davenes. Item *les Granges* Caſtellaniæ de Meullento, excepto incremento quod extenditur in feodis & retrofeodis, & tenementis *de Larche*, & Caſtellaniæ de Besumont, de Domon, de Meute uſque ad rippam d'eſte, & ab inde in antea, juxtà antiquam calciatam, quod eſt juxtà calciatam Juliani Cæſaris uſque extrà Telhe, & ab inde uſque ad dictum Domon, prout Caſtellanis de Meullento dividitur de dicto incremento. Et prædicta ſibi aſſidentur pro mille ſeptingentis ſeptuaginta novem libris, quinque ſolidis & quinque denariis Turonenſ. omnibus expenſis deductis.

Summa valoris omnium particularium ſummarum aſſiſiæ prædictæ, quindecim millia quadringentæ viginti-ſeptem libræ, tres ſolidi, & octo denarii Turonenſes. Reſtat quòd frater noſter prædictus & ejus ſucceſſores tenebuntur reddere & ſolvere ſingulis annis exequutoribus Choleti, & aliis feodis & eleemoſynis in Caſtellaniâ de Meullento quadringentas viginti-ſeptem libras, tres ſolidos & octo denarios Turon. Et nos & ſucceſſores noſtri Reges Franciæ reddemus & ſolvemus reſiduum, de quo eſt onerata Caſtellania de Meullento. Retinemus tamen nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus Franciæ prædictis omnibus, civitate, Comitatu, caſtris, Caſtellaniis, Præpoſituris, villis & earum pertinentiis ſuperiùs expreſſatis & aſſignatis dicto fratri noſtro, ſuperioritatem, reſſortum & homagium-ligium; & omnia Judæorum bona, quæ habebant Judæi ipſi tempore expulſionis eorum. Juſtitiam, gardam, reſſortum, & ſuperioritatem omnium Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, & quorumcumque aliorum in perſonis & bonis eorum, qui ſunt privilegiati à nobis, vel noſtris prædeceſſoribus Regibus Franciæ, quòd de manu noſtrâ ſeparari non poſſint, ac etiam omnium Eccleſiarum Cathedralium Regni noſtri, in perſonis, bonis & juribus eorumdem, ſi quæ habent ab antiquo in terris prædictis, vel quæ de novo admortizata tenent à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris.

Et eſt actum inter nos & dictum fratrem noſtrum, quòd iterum ſcietur veritas de valore omnium eorum quæ ſpecialiter æſtimata fuerunt per dictos Milites, & tradita olim per alias noſtras litteras dicto fratri noſtro, ac etiam aliorum jurium, domaniorum, feodorum, & retrofeodorum, ac gardarum, quæ habemus, & habebamus tempore dictæ æſtimationis in dictis Comitatu, Caſtellaniis, caſtris, Præpoſituris, locis, eorumque pertinentiis, & circumſtantiis quibuſcumque, quæ non fuerunt per dictos Milites æſtimata, nec nobis tenuerunt locum in aſſiſiâ prædictâ. Et ſcitâ veritate de omnibus, dictus frater noſter illa quæ aliàs æſtimata non fuerunt, tenebitur pro æſtimatione recipere competenti, & id quod dicta æſtimatio quantitatem quindecim millium librarum Turon. prædictam excedet, recipere tenebitur in deductionem & acquitationem ceterorum redditutum quos ſibi aſſidere tenemur, prout in noſtris ſuper hoc confectis litteris pleniùs dicitur contineri. Et tunc alias certiores litteras eidem fratri noſtro fieri faciemus de aſſiſiâ ſupradictâ. Quibus factis, iſtæ & aliæ quas dudum fecimus litteræ, in quibus continentur particulæ æſtimatæ aſſiſiæ ſupradi-

ctæ, annullabuntur omninò: ſalvo in aliis jure noſtro, & in omnibus alieno. Quod ut ratum & ſtabile perſeveret, præſentibus litteris noſtrum apponi fecimus ſigillum. Actum Piſſiaci anno Domini milleſimo trecenteſimo ſeptimo, menſe Aprilis. De mandato domini Regis. Per G. de Plaſiano.

An. MCCCIX. Ex membranis D. d'Herouval.

Inſtrumentum quo MARGARETA *de Bello-joco renuntiat omnibus bonis mobilibus & debitis* JOANNIS *Comitis mariti ſui nuper mortui.*

IN nomine Domini, Amen. Per præſens publicum Inſtrumentum cunctis appareat evidenter, quòd anno à Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nono, Indictione octavâ, die quintâ menſis Novembris, Pontificatûs ſanctiſſimi patris & domini noſtri domini Clementis Papæ V. anno quarto. Corpore nobilis & potentis viri domini Joannis de Cabilone Comitis Autiſſiodorenſis & domini de Rupeforti, viam univerſæ carnis ingreſſi, eccleſiaſticè in Monaſterio de Caritate Biſuntinenſis diœceſis ſolemniter ut moris eſt tradito ſepulturæ, nobilis & potens domina domina Margareta de Bello-joco, relicta dicti D. Comitis, antequam à tumulo dicti Comitis diſcederet in præſentiâ mei Notarii & teſtium ſupraſcriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum, corrigiam qua præcincta erat reſolvens, ſuper tumulum dicti domini Comitis projici fecit, ut dicitur eſſe moris, ſignificans per hoc dicta domina Margareta, volens & proponens per nobilem & potentem virum dominum Beraudum de Chevel Militem, quòd ipſa bonis mobilibus & debitis dicti domini Comitis quondam mariti ſui quibuſcomque renuntiabat & reſignabat. Moxque poſt inhumationem dicti domini Comitis reſignavit, & renuntiavit expreſſè bonis mobilibus & debitis ſupradictis, retinens ſibi tantummodò dotem ſuam & maritagium, ac ea omnia & ſingula quæ per dictum dominum Comitem in ejus Teſtamento & codicillis, vel extrà, tam in augmentatione dotis, quàm donatione qualicumque ſibi donata ſunt vel legata: proteſtans etiam quòd ſi fortè ipſa aliqua caſtra, fortalicia, munitiones & terram dicti domini Comitis exnunc adiret vel intraret, aut fortè aliqua de bonis ipſis reciperet, occuparet vel haberet de cætero, quòd hoc faceret ſicut perſona aliena hoſpitata, & ex gratiâ ſpeciali ſibi modo & nomine accommodati, & cum intentione reſtituendi præmiſſa, nolens ſibi in poſterùm præjudicari, nihilque ſibi retinens vel appropians in præmiſſis, ſed volens eſſe contenta de præmiſſis tantummodò, modo & formâ ſupradictis. Cui proteſtationi Reverendus in Chriſto pater dominus Hugo miſeratione divinâ Archiepiſcopus Biſuntinenſis, Exequutor Teſtamenti dicti domini Comitis fratris ſui conſenſit, eidem dominæ annuens & concedens præmiſſa, in modo & formâ ſupradictis.

Actum & datum in Capitulo dicti Monaſterii, Anno, Menſe, die, Indictione, & Pontificatu prædictis; præſentibus nobilibus & potentibus viris dominis,

Renaudo de Burgundiâ Comite Montis Beligardi.
Hugone ejus fratre.
Beraudo de Chenel.
Prędicto Milone de Noyers Gardiano Burgundiæ.
Joanne de Coulenier.
Jacobo de Noleron.
Hugone de Neblans.
Guillelmo Deſchau Caſtellano de Chaſtel Belin.
Petro de Billy.
Joanne de Balmer Militibus.

Pontio de Branc publico Notario, & copioſâ multitudine Cleri & populi, ibidem congregatis teſtibus ad hoc vocatis & rogatis.

Nos autem Officialis Curiæ Biſuntinenſis ad ſupplicationem dictæ dominæ Margaretæ nobis factam, per dominum Garinum publicum Notarium infrà ſcriptum mandatum noſtrum ad hoc à nobis ſpecialiter deſtinatum, cui quantum ad hoc vices noſtras commiſimus & committimus, & quod per eum factum eſt in hac parte ratum habentes confirmamus, ſigillum prædictæ Curiæ Biſuntienſis duximus præſenti Inſtrumento apponendum, unà cum dicti Garini ſigno ſolito & ſubſcriptione, in teſtimonium veritatis omnium & ſingulorum præmiſſorum.

Actum & datum anno & die prædictis.

Et ego Garinus quondam Joannis dicti Triſtel de Roſeriis, Tullenſis diœceſis, publicus Apoſtolicâ & Imperiali auctoritate ac Curiæ Biſuntinenſis Notarius à prædicto domino Officiali, ad hoc & propter hoc ſpecialiter deſtinatus, præmiſſis unà cum dictis teſtibus interfui, præſenti Inſtrumento inde confecto ſubſcripſi propriâ manu: ſubſcriptionem hujus vocabuli & debitis in octavâ lineâ manu meâ feci, & etiam approbo, ipſum Inſtrumentum in hanc publicam formam redegi, meoque ſolito ſigno unà cum dictæ Curiæ Biſuntinenſis ſigillo ſignavi, à prædictâ dominâ Margaretâ vocatus & rogatus.

Ann. MCCCX.

Commonitorium fit Priori de Cheza ſuper negotiis quæ ſequuntur expediendis in Curia, ſuper quibus ſupplicandum eſt Domino Papæ, vel ſuper quibus habet Prior litteras præſentare.

PRimò, ut recommendet dominum Regem, liberos ſuos, fratres, ſpecialiter Regem Navarræ, Domino Papæ.

Item, ut litteræ Apoſtolicæ ſuper articulis Prælatorum Domino Papæ miſſis reportentur, & tam ſuper articulis ipſis, quàm ſuper articulis à domino Rege miſſis, litteræ Apoſtolicæ patentes remittantur per Dominum Papam, ut ex eis ſolidi proceſſus fundari poſſint.

Item, advertat dictus Prior, quòd ſuper articulis prædictis dictorum Prælatorum adhuc nulla eſt adhibita reſponſio, nec ſuper articulis à domino Rege miſſis in dicto negotio reſponſum eſt, niſi per litteras clauſas Regi miſſas, quæ non ſufficiunt, imò ſunt neceſſariæ litteræ patentes Apoſtolicæ, quæ ſuper omnibus dirigantur Prælatis.

Item, habet dictus Prior, promovere proviſionem Eccleſiæ Senonenſis juxtà traditam aliàs ſibi formam, ac proviſionem Eccleſiæ Cameracenſis de Magiſtro Guillermo de Tria, Epiſcopo Cameracenſi priùs, ad Eccleſiam Senonenſem tranſlato.

Item, procurare diſpenſationem ſuper matrimonio contrahendo inter filiam Comitis ſancti Pauli, & filium domini G. de Flandriâ, domini Nigellæ.

Item, ſuper matrimonio contrahendo inter primogenitum Ducis Brebantiæ, & filiam domini Ludovici fratris Regis, Comitiſque Ebroïcenſis.

Item, ut liceat Alberto de Angeſto Militi, filio Alberti de Hangeſto contrahere matrimonium cum aliâ, nonobſtante quòd ſe aſſerat olim contraxiſſe matrimonium per verba de præſenti cum Comitiſſâ nunc Sueſſionenſi, nullâ tamen carnali copulâ ſubſequutâ, quæ poſtmodum Comiti Sueſſion. proximè defuncto nupſiſſe noſcitur, & ab eo liberos ſuſ-

cepiſſe ; nec ſine gravi ſcandalo dictus Albertus poſſet vindicare in uxorem dictam Comitiſſam, negantem ſe cum eo contraxiſſe matrimonium, maximè propter difficultatem probationis, licet dicta Comitiſſa confiteatur ſe verba habuiſſe cum dicto Alberto de matrimonio contrahendo, ſi placeret amicis Comitiſſæ ipſius ; quod non placuit eis, nec placet. Super diſpenſatione verò prædicta pluries dominus Rex ſupplicavit Domino Papæ, tam ore tenùs, quàm per litteras ; ſupplicarunt etiam Domina Regina Maria, & filius ejus Comes Ebroicenſis prædictus, quia nuper tractatus eſt habitus de matrimonio contrahendo inter filium dicti Comitis Ebroicenſis, & filiam heredemque Comitis Sueſſionenſis prædicti. Rex inſtat pro dictâ diſpenſatione, propter vitandum ſcandalum maximè, ac etiam ſubſequenti gratiâ dicti matrimonii, quod de liberis prædictis tractatur.

Item, ſuper diſcordiâ, quæ erat inter inclytum Principem Sancium Regem Caſtellæ, & dominum Alfonſum, & dominum Ferrandum fratres ipſius Regis conſanguineos, pax & concordia facta fuerit inter eos, quæ domino Regi Francorum multum grata extitit, qui utriſque proximo gradu conſanguinitatis tenetur. Poſtmodum quia auctore diſcordiæ procurante, iterum diſcordia fuit ſuſcitata inter dictum Regem Caſtellæ, & dictum Ferrandum; occaſione cujus Rex ipſe Caſtellæ terram & caſtra, de quibus per dictam concordiam providerat dicto Ferrando, ad manum ſuam retraxit, ſupplicat dictus dominus Rex, ut Dominus Papa, qui eſt pacis amator, ſuper his provideat, ut dicta concordia renovetur, & ſuſcitata diſcordia collatur, & dicta terra cum caſtris prædictis per Regem Caſtellæ reſtituatur dicto Ferrando ; & quòd tractatum hujuſmodi Dominus Papa committat exequendum alicui magnæ perſonæ, qui diligat partem utramque ; quòd inſuper Dominus Papa efficaciter ſcribat ſuper his dicto Regi Caſtellæ, ac Regibus Aragonum & Portugalæ, ut præmiſſa promoveant & fieri procurent ; quibus dominus Rex Franciæ ſcribit ſimiliter ; & videtur domino Regi propter multa pericula evitanda quæ ſequi poſſent, & ſic expediat præmiſſa fieri dicto Regi Caſtellæ, ſicut dicto Ferrando. Super his autem Prior de Cheza habet loqui cum Epiſcopo Sabienſi, ut ipſe hoc aſſumat negotium, & ſcribat efficaciter dicto Regi Caſtellæ : cui domino Sabinenſi ſuper hoc ſcribit dominus Rex.

Item, habet præſentare Prior de Chezâ ſummo Pontifici litteras Regis, quæ ſibi mittuntur, ſuper negotio Magiſtri P. de Latilliacu, & domini G. de Plaſiano, & ſibi exponere, quæ dominus Rex ſibi oſtendit ; & ſuper eodem negotio habet præſentare Cardinalibus, quæ ſuper ipſo negotio Regi ſcripſerunt, videlicet domino Berengario, domino Stephano, ac domino Præneſtino.

Item, habet præſentare ſuper quodam ſecreto negotio non aperto litteras Regis, quæ eis mittuntur Cardinalibus, domino Remondo, domino Præneſtino, domino Berengario, domino Stephano.

Item, habet præſentare domino Berengario, domino Stephano, domino P. de Columna, Cardinalibus, litteras reſcriptas ſuper negotio termini ſtatuti ad Concilium generale, ſuper quo negotio dominus Rex ſibi aperuit velle ſuum, ſuper quo domino Regi ſcripſerunt.

Item, nem. Priori, quòd ſibi mittuntur diſtrictè gradus conſanguinitatis, quibus ſunt conjuncti filius Ducis Brabantiæ, & filia domini Ludovici fratris Regis ; gradus verò conſanguinitatis vel affinitatis, quibus juncti ſunt filia Comitis ſancti Pauli & filius G. domini de Flandria, ſibi ſatis citò mittentur : ſunt enim in gradu prohibito ſatis remoto.

Item, habet Prior Domino Papæ exponere, domini Regis intentum ſuper negotio Fratrum Hoſpital. Regni Franciæ, & ſpecialiter nationis Francorum, quorum ſtatus & honor eſt ipſo ordine quamplurimum diminutus, & in ordinatione particularis paſſagio pro Terræ Sanctæ negotio retardatus. Super quo negotio litteræ Regis dirigendæ, tam domini Papæ quam Magiſtro & Fratribus dicti Ordinis ſatis citò Priori mittentur, quas ipſe oportuno tempore præſentabit.

Item, exponat Prior Papæ & Magiſtro Hoſpitalis, qualiter Rex malè contentus eſt de dicto Magiſtro, eo quod ordinationem particularis paſſagii non ſignificavit Regi, nec deliberationem habuit cum eodem ; & licet ſe excuſaverit Magiſter prædictus frivola excuſatione, quòd in receſſu ſuo de Pictavis ordinationem ſcriptam dimiſit domino G. de Plaſiano Regi tradendam, quam Rex poſtea nunquam vidit, & dictus dominus G. ab eo receſſit, niſi ſolum quamdam cedulam ſcriptam, non clauſam, nec ſigillatam, quam quidem Procurator Hoſpitalis ſibi ex parte Magiſtri tradidit ; de quâ idem dominus G. non curavit, quum taliter tradebatur, nec excuſationem habet Magiſter, quominus poſtquàm certificatus fuit per litteras Regis ſuper hoc ante Nativitatem Domini, poſtea de ordinatione paſſagii domino Regi intimare curavit ; cum poſtea venerint Pariſius Prior ſancti Ægidii & alii Fratres.

Item, malè contentatur Rex de Magiſtro prædicto, quia ſuo tempore, & ſpecialiter in ordinatione paſſagii contrà conſuetudinem Ordinis vituperavit & diminuit honorem Regni ; ex quo majus quàm aliunde intendit habere ſubſidium, & ſpecialiter in duobus ; quia cum ſex-viginti Fratres nationis Francorum eſſe conſueverint in Conventu Hoſpitalis ultra mare, modo non ſunt niſi duodecim vel circà. & cum tot equites in hoc particulari paſſagio aliunde aſſumat, de natione Francorum non aſſumit niſi paucos, ſcilicet quinquaginta vel circà. Exponat igitur Prior domino Papæ, ac inſuper dicto Magiſtro, quòd voluntatis Regis eſſet, ut numerus Fratrum nationis Francorum reintegretur in Conventu ultramarino, & huic particulari paſſagio quod inſtat, Domino concedente, agendum, tales præponantur, de quibus Rex poſſit confidere, & tam de perſonis eorum, quàm de pecuniis Regni Franciæ prudenter & fideliter erogandis ad uſum deſtinatum, & de litteris voluerit Rex certus eſſe ; alitèr ipſe providebit, prout Dominus ſibi miniſtrabit, juxta modum priſtinis temporibus obſervatum. Oſtendaturque Domino Papæ, quòd Rex non vult diviſionem linguarum facere in Ordine ſupradicto ; ſed ſi velint Regni beneficiis gaudere, non permittet nationem Francorum in Ordine ipſo poſtponi per Fratres Ordinis memorati. Inſtet ergo Prior apud dominum Papam, quòd in dicto Ordine non fiat diviſio, & quòd nationi Franciæ debitus honor ſervetur, ſicut eſt hactenùs conſuetum ; & hoc particulare paſſagium ad laudem Dei ſanctæque matris Eccleſiæ, ac ſine detractione honoris Regis & Regni Franciæ taliter ordinetur, quòd Rex ipſe debeat contentari ; & tot & tales de Fratribus Regni Franciæ ad hoc paſſagium aſſumantur, quòd Rex poſſit confidere de eiſdem. Et hæc omnia Prior exponat domino Papæ, dicto Magiſtro & Fratribus ſui Ordinis, qui debent apud Avinionem in proximo convenire ; & ſuper his in proximo mittentur ſibi litteræ, quas Domino Papæ, dictiſque Magiſtro & Fratribus præſentabit.

Item, habeat in memoriâ Prior exponere dictis

Magiſtro & Fratribus injuriam & damnum, quas intulit Theſaurarius Hoſpitalis Franciæ, Priori Franciæ. Procurante enim Priore ſancti Ægidii receſſit & aufugit cum totâ pecuniâ Prioris, congregatâ pro paſſagio particulari, & cum aliâ pecuniâ mercatoris depoſitâ in domo Hoſpitalis Pariſ. Petatur ergo & remittatur dominus Theſaurarius Pariſius, ut ibi reſpondeat de prædictis, dictaque pecunia per eum aſportata, dicto Priori reſtituatur pro negotio ſupradicto.

Item, habet dictus Prior loqui domino Papæ de negotio decimæ per eum domino Regi conceſſæ, ut litteræ exequutoriæ prorsùs inutiles emendentur, juxtà modum in aliis decimis conſimilibus conſuetum: quæ litteræ exequutoriæ ſibi mittentur celeriter per nuntium de Camerâ Compotorum, vel alium idoneum.

Memoria ſit Priori de Chezâ, quòd litteræ Apoſtolicæ exequutoriæ ſuper decimâ per dominum Papam domino Regi conceſſâ, quæ litteræ diriguntur Archiepiſcopis Narbonenſi, Rotomagenſi, & Magiſtro Gaufrido de Plex. domini Papæ Notario, ſunt in pluribus defectivæ, & per conſequens inutiles, niſi per Summum Pontificem corrigantur: ſunt enim propter conditiones diverſas adjectas prorsùs inutiles, & forma in eis contenta eſt nova, non ſolita, nec ſecundum ſtylum in aliis decimis per alios Summos Pontifices conceſſis ſervatum.

Primò continetur in eis, quòd exequutores decimam imponant de conſilio Ordinariorum, & duorum Canonicorum Eccleſiarum Cathedralium, &c. Cum tamen nullius conſilium ſit neceſſarium, cum ſecundum antiquam decimam fiat taxatio, niſi eo caſu quo Eccleſiarum facultates auctæ eſſent, vel diminutæ, propter quod eſſet opus novâ taxatione.

Item præcipitur in litteris eiſdem exequutoribus, quòd ipſi in perſonis ſuis habeant circuire Regni Provincias propter hoc; quod eſt impoſſibile.

Item præcipitur eis & imponitur difficultates in perſonis eligendis eorum, per quos decimam levabunt.

Item præcipitur eis, quòd ſtrictam rationem exigant, à ſubſtituendis per eos, & quòd ipſi [Papæ] rationem reddant: cum tamen ſoli Regi, vel gentibus ſuis, cujus eſt decima, ſeu ejus emolumentum, ratio reddi debeat; non autem Domino Papæ, nec eſt fieri conſuetum.

Item novitas & difficultas inducitur in juramento & ejus forma, quod collectores præcipiuntur præſtare.

Item Dominus Papa onerat ſuper omnibus conſcientiam exequutorum, cum tamen poſtquàm ipſi dederint idoneos ſubſtitutos, prorsùs exonerati conſueverint eſſe, niſi aliquis de ſubſtitutis querelam referret; quo caſu deberet facere jus de eiſdem.

Item conſuetum eſt dari exequutoribus poteſtatem abſolvendi à ſententiis excommunicationis, interdicti, latis contrà non ſolventes; cum tamen obediunt, ſunt abſolvendi ab irregularitate, ſi forſan ex eâ causâ aliquis incidit in eamdem.

Item cum decima conceditur tertii anni, non poteſt eodem anno tota levari, imò plerumque ſupereſt major pars ad ſolvendum propter impedimenta non ſolventium. Cum magna namque difficultate decimæ hujuſmodi exiguntur, quinimo hodie de præcedentibus decimis diverſorum Paparum maximæ quantitates Domino Regi debentur; nec enim poteſt homo honeſtè perſonas Eccleſiaſticas ſic atrociter coercere, ſicut ſæculares perſonas, quæ per captionem perſonarum in debitis talibus coërcentur, nec unquam cum coërcione ſententiarum poſſent Commendæ coërceri, niſi adeſſet manus brachii ſæcularis: appellant enim, & ſententias ſuſtinent. Quare omnia remedia ſunt neceſſaria, & nihilominùs ut cum poſtmodum obedient, à ſententiis abſolvantur & ab irregularitate, cum in ea incidunt; vel nunquam venirent ad obedientiam plenam. Cum igitur in litteris prædictis exequutoriis ſcriptum ſit, quòd eodem anno, cujus decima conceditur, decima illa levetur, quod eſt impoſſibile, & aliter eſſet damnoſum Eccleſiis multis & perſonis Eccleſiaſticis, quæ præcedentium annorum arretagia multa debent, eſt neceſſe quòd clauſula illa tollatur, ſi Dominus Papa vult gratiam ſuam effectum habere.

Quid plura? videatur in antiquarum decimarum litteris exequutoriis, qualiter difficultates hujuſmodi non continentur in eis. Expedit ergo, decet etiam Dominum Summum Pontificem, ut proſpiciat ſuper iſtis, & difficultates amoveat, & defectus ſuppleat, quibus gratia per eum conceſſa eſſet aliàs inutilis.

Teſtamentum SCLARMUNDÆ *Reginæ Majoricarum.*

An. MCCCXII.

QUoniam omnia mundana labilia ſunt & tranſitoria, & nullus in carne poſitus mortem poteſt evadere corporalem; idcirco in Dei nomine nos SCLARMUNDA Dei gratiâ Regina Majoricæ noſtrum facimus Teſtamentum, quod diſpoſitionem omnium bonorum noſtrorum, & ſupremam noſtram voluntatem volumus & intendimus continere; & cum hoc noſtro Teſtamento laudamus, corroboramus & confirmamus donationes causâ mortis, & diſtributionem, quas hodie fecimus de quinque millibus ſolidorum rendalibus quolibet anno, ſicut continetur planè in publico Inſtrumento laudato à nobis, & recepto hodie per Laurentium Plaienſa Scriptorem Regium, & auctoritate Regiâ publicum Notarium.

Item, donationes quas fecimus causâ mortis Conventibus, Collegiis, & perſonis ac locis religioſis, & perſonis de noſtrâ familiâ, & aliis, prout latiùs ſcriptum eſt & ordinatum in alio publico Inſtrumento hodie ſcripto per eumdem Laurentium Plaienſa Notarium memoratum: quas donationes, diſtributiones, & ordinationes valere volumus jure codicillorum, ſeu jure alterius ultimæ voluntatis, quo meliùs valere poterunt.

In primis cum hoc noſtro Teſtamento legamus & damus inclyto Infanti Ferrando, nobis & Domino Regi Majoricæ bonæ memoriæ viro & Domino noſtro communi filio, jure inſtitutionis & nomine hereditatis ſuæ mille & quingentas libras Barcinonenſes, quas volumus & mandamus nobilem Gaſtonem Dei gratiâ Comitem Fuxi ſolvere ipſi filio noſtro ex debitis, ad quæ ipſe nobilis Comes nobis tenetur, & ejus pater bonæ memoriæ nobis tenebatur ex debitis & venditionibus, donationibus & obligationibus, & aliis, prout in Inſtrumentis, quæ inde habemus, continetur.

Et in ipſis mille quingentis libris dictum Infantem Ferrandum nobis heredem inſtituimus, tali conditione adjectâ, quòd de ipſis mille quingentis libris det & dare teneatur aliis filiis noſtris ſua legata infrà ſcripta, quæ eis relinquimus, ut inferiùs continebitur, videlicet inclyto fratri Jacobo de Ordine Fratrum Minorum, nobis & dicto Domino Regi bonæ memoriæ viro & Domino noſtro communi filio, mille ſolidos Barcinonenſes, quos ſibi legamus jure inſtitutionis, & nomine hereditatis ſuæ, & in quibus eumdem Fratrem Jacobum nobis heredem

Digitized by Google

inſtituimus ; rogantes & hortantes piè illuſtrem Dominum Sanctium Regem Majoricæ filium noſtrum cariſſimum ac noſtrum heredem univerſalem infrà ſcriptum, ut de dicto fratre Jacobo germano ſuo curam gerat ſolertem, eum viſitando perſonaliter ac per ſpeciales perſonas frequenter, & ſi qua ſibi neceſſaria fuerint, illa placeat ei ſupplere, præter illas ſeptuaginta libras, quas dictus Dominus Rex pater ſuus dedit, ſive legavit dicto fratri Jacobo rendales quolibet anno, taliter ſi placet, quòd dictus frater Jacobus omnia ſibi neceſſaria habeat abundanter.

Item, idem Infans Ferrandus filius noſter prædictus de dictis mille quingentis libris, quas ſibi legamus, ſeu in quibus eum heredem inſtituimus, & ſibi ſolvi volumus per dictum nobilem Comitem Fuxenſem, det & dare teneatur illuſtri Sanciæ Dei gratiâ Reginæ Siciliæ, nobis & Domino Regi bonæ memoriæ viro & Domino noſtro filiæ communi, quinque millia ſolidorum Barc. quæ ipſi filiæ noſtræ legamus jure inſtitutionis & nomine hereditatis ſuæ, & in ipſis eam nobis heredem inſtituimus.

Item, idem Infans Ferrandus filius noſter de prædictis mille & quingentis libris, quas ipſi legamus, det & ſolvat, & dare & ſolvere teneatur inclyto Philippo Theſaurario ſancti Martini Turonenſis, nobis & dicto Domino Regi bonæ memoriæ viro & Domino noſtro communi filio, mille ſolidos Barc. quos dicto Philippo filio noſtro legamus jure inſtitutionis, & nomine hereditatis ſuæ ; & in illis ipſum nobis heredem inſtituimus.

In omnibus verò aliis bonis & juribus noſtris, quæcumque ſint & ubicumque, inſtituimus nobis heredem univerſalem illuſtrem Dominum SANCIUM Dei gratiâ Regem Majoricæ filium noſtrum cariſſimum, quem rogamus affectuosè, ut contenta in hoc noſtro Teſtamento, & in prætactis duobus Inſtrumentis (quorum uno diſtribuimus quinque millia ſolidorum rendalia quolibet anno, & inde fecimus inſtitutiones & ordinationes perpetuas, & altero fecimus donationes piis locis & perſonis, ut in ipſis continetur) compleat, & faciat compleri & ſervari, & debita & injuriæ noſtræ, ſi quæ verè apparuerint, reſtituere teneatur, & faciat reſtitui & perſolvi.

Volumus tamen & rogamus, quòd ipſe Dominus Rex filius & heres noſter univerſalis, nihil petat vel exigat à nobili Comite Fuxiæ nepote noſtro legitimo, vel ſuis, ratione debitorum, & emptionum, & donationum, vel quarumcumque obligationum ſeu ratione ſupplementi legitimæ noſtræ, vel quâcumque aliâ ratione ſeu causâ, qua nobis tenetur, & ſit obligatus dictus nobilis Comes, aut eſſet obligatus nobis nobilis Comes pater ejus germanus noſter bonæ memoriæ, cum chartis & ſine chartis ; nam in compenſationem & ſolutum omnium ad quæ nobis tenetur, impoſuimus ſibi, quòd ſolvat inclyto Infanti Ferrando filio noſtro mille & quingentas libras ; & ampliùs injunximus ſibi alia onera, prout in quodam Inſtrumento publico, quod inde faciemus fieri, pleniùs continebitur : ſalvis ipſi heredi noſtro univerſali centum millibus ſolidis, quæ ſibi debentur ex dote noſtrâ, quibus nolumus, nec intendimus per hoc vel alia in aliquo derogari.

Sane volumus & ordinamus, quòd ſi contingeret aliquem vel aliquos ex dictis filiis noſtris præmori nobis, quod Deus avertat, eorum liberi ſuperſtites haberent jure inſtitutionis ea quæ dictis filiis noſtris ſuperiùs legavimus, ſeu in quibus eos heredes nobis inſtituimus ; & in hoc caſu ſi contingat, eorum liberos nobis heredes inſtituimus.

Legatum verò quòd fecimus fieri Jacobo & Philippo filio noſtro, ipſis nobis præmorientibus : & legatum quod fecimus Infanti Ferrando & Sanciæ Reginæ Siciliæ filiis noſtris, ſi præmorerentur nobis, nullis liberis eis ſuperſtitibus, dentur amore Dei pauperibus infirmis jacentibus in villâ Perpiniani, & pauperibus mulieribus maritandis, ac pauperibus verecundis, & aliis piis & pauperibus perſonis, & locis intùs villam Perpiniani, arbitrio & per manus Preſbyteri, qui pro tempore inſtitutus fuerit in loco Sacerdotali quem inſtituimus in Eccleſiâ Pontis Perpiniani, & Capellâ ibidem conſtruenda, niſi nos de ipſo legato, ſeu legatis ipſis filiorum noſtrorum nobis præmorientium aliter vel aliter duxerimus ordinandum.

Prædictos autem filios noſtros affectu filiali deprecamur inſtanter, ut promiſſis in quibus eorum ſingulos nobis heredes inſtituimus, & cæteris omnibus quæ ordinavimus acquieſcant, & ſint contenti, & nihil ampliùs petant vel exigant in bonis, aut ex bonis noſtris, nec quæſtionem aut controverſiam aliquam faciant contrà præſens noſtrum Teſtamentum & contenta in eo, vel adversùs alias donationes, diſtributiones & ordinationes per nos factas, ſed ea omnia obſervent firmiter, & faciant inviolabiliter obſervari.

Cæterùm volumus & ordinamus, quòd credatur firmiter & adhibeatur fides plena cuidam ſchedulæ & contentis in eâ, quam per Capellanum noſtrum vel per Confeſſorem noſtrum ſcribi faciemus & ſigillari noſtro ſigillo : nam per ipſam ſchedulam intendimus aliqua ordinare, & ideo quæ continebuntur in eâ valere volumus, & teneri ac ſervari, etiam ſi per eam volemus, & nobis placuerit aliqua dare vel legare, ſive addere, minuere aut mutare, ſeu corrigere huic noſtro Teſtamento aut noſtris Codicillis, donationibus & ordinationibus noſtris jam factis & faciendis.

Ad hæc autem omnia & ſingula in hoc noſtro Teſtamento, & dictis duobus Inſtrumentis, quibus donationes & diſtributiones, ac inſtitutiones fecimus contenta, & quæ continebuntur in dictâ ſchedulâ faciendâ, complenda & exequenda facimus & conſtituimus manumiſſores & exequutores venerabilem Epiſcopum Elnenſem, & Capellanum qui inſtitutus fuerit in dicto loco Sacerdotali Eccleſiæ Pontis Perpiniani, & nobiles Guillelmum de Caneto & Petrum de Fenoleto, & Arnaldum Traverii, & Arnaldum de Codaleto, & Capellanum noſtrum quem habebimus tempore mortis noſtræ, quos rogamus & hortamur ut cariùs poſſumus, quòd velint gerere curam & dare operam efficacem, & reducere ad memoriam Domini Regis filii & heredis noſtri univerſalis, & ad eum inſtare oportunè & importunè, ut donationes, legata, inſtitutiones, diſtributiones & ordinationes noſtræ ſolvantur, fiant & compleantur, & mandentur exequutioni, ac perpetuò obſerventur ; taliter ſi placet, quòd à ſummo Deo inde conſequantur meritum & præmium ſpirituale. Hæc eſt noſtra ultima voluntas, quam ſemper inviolabiliter ſervari volumus & jubemus : quæ ſi non valet jure Teſtamenti, ſaltem valeat jure codicillorum, vel jure cujuſlibet alterius noſtræ ultimæ voluntatis.

Et nos Sancius Dei gratiâ Rex Majoricæ prædictus heres univerſalis in hoc Teſtamento inſtitutus à dominâ Reginâ reverendiſſimâ matre noſtrâ, hæc omnia laudamus, approbamus & ratificamus, promittentes ſub obligatione omnium bonorum noſtrorum Vobis eidem dominæ Reginæ matri noſtræ præſenti & ſupplicanti, ac tibi etiam Notario infraſcripto tamquam publicæ perſonæ, pro omnibus locis & perſonis, & aliis quorum intereſt, intererit, & poteſt ac poterit intereſſe, ſtipulanti & recipienti, quod om-

nia & ſingula ſupradicta complebimus & ſervabimus, & compleri & ſervari faciemus perpetuò firmiter, ut ſunt ſuperiùs ordinata.

1312. Acta & laudata ſunt hæc in camerâ dictæ dominæ Reginæ, Caſtri Regii Perpiniani, die Sabbati intitulatâ nono Kalendas Aprilis, anno Domini milleſimo trecenteſimo duodecimo, præſentibus teſtibus vocatis & rogatis, nobili Guillelmo de Caneto, Arnaldo Traverii Judice, Arnaldo de Codaleto Theſaurario prædicti domini Regis, Guillelmo de Camporotuodo, Raymondo Talant, Natali Yſarni Capellanis ejuſdem domini Regis, Berengario de Monteſalvo Capellano Capellæ Caſtri Regii Perpiniani, Petro Plaſenſa Scriptore rationali dicti domini Regis, & Laurentio Plaſenſa.

Ego Laurentius Plaſenſa Scriptor præfati domini noſtri Regis Majoricæ, & ejus auctoritate publicus Notarius ſubſcripſi & clauſi, & ſubſignavi meo publico & conſueto ſigno.

An. MCCCXII. *Edictum* PHILIPPI IV. *Regis Francorum.*

Ordinat ut debita à ſe contracta ad diem præfixam ſolvantur.

NOverint univerſi, quòd nos GUIDO Colombi Cuſtos judicaturæ balliviæ Maſticonenſis, tenenſque locum diſcreti viri Girardi de Caſtro-novo Gardiatoris pro domino Rege balliviæ Maſticonenſis prædictæ, patentes litteras Regis recepimus, formam quæ ſequitur continentes:

PHILIPPES par la grace de Dieu Rois de France au Bailly de Maſcon, ſalut. Comme nous avons ordené & mandé par nos autres lettres à faire à ſçavoir par noſtre Baillie & le reſſort d'icelle, que chaſcun à qui nos ſerions tenus pour les depens de noſtre Hoſtel de noſtre chiere compaigne Johanne jadis Reyne de France, & de nos enfans, ſoit à Paris à la quinzaine de ceſte feſte ſaint Andrieu, pour eſtre paié deuement, & auſint de chaſcune des autres parties de noſtre Reaume. Nous regardans que par la multitude & l'oppreſſion de eus il pourroient donner empeſchement à leur delivrance, & par eus meſme eſtre grevez de deſpens pour attendre, jaçoit ce que noſtre volenté eſt que il ſoient paiez ſens dilation & ſens faute: Vous mandons & commandons que vous faciez ſenefier de par nous par cry és lieus de voſtre Bailliage, à ce acouſtumés, à tous ceus aus quiex nous devons pour les cauſes devant dites, que il ſoient à Orliens à la quinzaine de la Thiphaine procheine à venir, pour recevoir leur paiement ſens faillir de ce que appara que nous leur devons; à laquelle jornée nos gens ſeront ilec appareilliés deſdits paiement faire entierement, ſi comme nous avons ja piece a ordené. Et ce faites ſi diligemment que vous n'en puiſſés eſtre repris de negligence. Donné à Paris cinquiéme jour de Decembre, l'an de grace mil ccc. & douze.

Datum ſigillo noſtro in teſtimonium receptionis literarum prædictarum: die Lunæ ante feſtum Nativitatis Domini, anno quo ſuprà.

An. MCCCXIII. *Matrimonium contractum inter* FERRANDUM *Regis Majoricarum filium*, ISABELLAM *filiam* PHILIPPI *d'Ybellin Seneſcalli Cypri*, *&* MARGARITÆ *filiæ* GUILLELMI *Achaiæ Principis.*

IN nomine Domini, Amen. Anno ejuſdem Incarnationis milleſimo trecenteſimo tertio-decimo, octavo-decimo die menſis Februarii, duodecimæ Indictionis, regnante ſereniſſimo domino noſtro domino Rege Friderico tertio, Regni ejus anno octavo-decimo feliciter, Amen. Nos Tornellus de Tornellier, Judex civitatis Meſſanæ, Fermus de Lardea Regius publicus ejuſdem civitatis Notarius, & teſtes ſubſcripti ad hoc ſpecialiter vocati & rogati, præſenti ſcripto publico notum facimus & teſtamur, quòd exiſtentibus nobis in præſentiâ illuſtris domini FERRANDI Infantis, filii illuſtris quondam domini Regis Jacobi Regis Majoricarum bonæ memoriæ, & nobilis & magnificæ dominæ, dominæ Margaretæ, filiæ quondam domini Guillelmi Achay Principis dominæ Matagriffoni, prædicti domina Margarita & dominus Ferrandus viciſſim animo obligandi conſentientes, in nos prædictos Judicem & Notarium tamquam in ſuos, cum ſcirent ea certâ eorum conſcientiâ nos ſuos non eſſe Judicem & Notarium, pariter ſunt confeſſi, quòd cum nuper contractum ſit matrimonium inter eumdem illuſtrem dominum Ferrandum infantem, & dominam ISABELLAM ejuſdem dominæ Margaritæ & dicti quondam domini Guillelmi filiam, quam dictus dominus Ferrandus Infans ſecundùm ſacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & Canonum inſtituta duxit legitimo matrimonio in uxorem; contemplatione prædicti matrimonii prædicta domina Margarita ſolemniter promiſit eidem domino Ferrando Infanti aſſignare in dotem, & nomine dotis hinc uſque per totum menſem Septembris primò venturum, ſequentis tertiæ-decimæ Indictionis, niſi juſta cauſa impedimenti ſupervenirct eidem dominæ Margaritæ, caſtrum & terram Mattagriffoni cum omnibus juribus, rationibus, hominibus, vaſſallis, caſalibus, feudis, ſive pertinentiis ſuis, eo ſalvo quòd dicta domina Margarita poſſit perpetuò concedere unam militiam alicui de quo ſibi videbitur, de iis bonis quæ ſunt in dictâ Caſtellaniâ.

Item omnes terras, caſalia, caſtra, juriſdictiones, villanos, vaſſallos, & baronias exiſtentes ubicumque extrà caſtellaniam dicti caſtri Mattagriffoni, tam quæ dicta domina Margarita habet, quàm habere ſperat vel habere poſſet in futurum, retento uſofructo & poſſeſſione invitâ dictæ dominæ Margaritæ prædictorum bonorum exiſtentium extrà dictam caſtellaniam, & eo quod dicta domina Margarita poſſit in ſuo ſervitio habere tot villanos, quot videbitur eidem domino Ferrando Infanti ad ejuſdem domini Infantis arbitrium, excepto caſali uno extrà dictam caſtellaniam, quod dicta domina Margarita debet habere pleno jure, ad faciendum de eo quidquid ſibi placuit.

Item quia dicta domina Margarita aſſerit ſe habere jura in principato Achaiæ vel Moreæ, in toto dicto principatu, vel ſaltem in ejus quintâ parte, eadem domina Margarita in cauſam ſeu ex cauſa dotis ceſſit eidem domino Ferrando Infanti omnia prædicta jura ſibi competentia quâcumque ratione, qualiacumque eſſent, ſive in juriſdictione, ſive in terris, vel feudis, conſtituens eumdem dominum Ferrandum Infantem exinde Procuratorem in rem ſuam, ſi eum exinde experiri contingeret, promittens de prædictis juribus hinc inantea nulli alteri perſonæ facere aliquam ceſſionem, vel quietationem ſive remiſſionem ſub pœnâ infra ſcriptâ.

Item quia eadem domina Margarita aſſeruit debere recipere ex causâ mutui, vel aliâ causâ legitimâ ab heredibus quondam dominæ Iſabellæ principiſſæ Achaiæ perperos viginti octo millium, prædicta domina Margarita ex causâ dotis prædictæ ceſſit eidem domino Ferrando Infanti jura prædicta, conſtituens exinde eumdem dominum Ferrandum Infantem procuratorem in rem ſuam, ut poſſit inde experiri, promittens etiam eadem domina Margarita dicto domino Ferrando Infanti de prædictis juribus nullæ perſonæ

n. futurum

Digitized by Google

in futurum facere aliquam ceſſionem vel remiſſionem, nec quòd in præteritum de his aliquid alicui fecit ſub prædictâ infraſcriptâ pœnâ. Item quia dicti domina Margarita aſſerit ſe habere jura in terrâ Calametæ, & in parte provinciæ Provinciæ, dicta domina Margarita ceſſit ſibi ex prædictâ causâ prædicta jura.

Item prædicta domina Margarita convenit & promiſit eidem domino Ferrando Infanti dare, & aſſignare, & tradere ex causa dotis prædictæ perparos quadraginta millium, computato perparo pro gillatis quatuor; de quibus perparis dicta domina Margarita aſſignavit manualiter eidem domino Ferrando Infanti in Florenis auri perparos decem & ſeptem millium, & reliquos perparos viginti trium millium prædicta domina Margarita dare & aſſignare promiſit eidem domino Ferrando Infanti per totum prædictum menſem Septembris primò venturum, dictæ ſequentis tertiæ-decimæ Indictionis primò venturæ.

Item quia prædicta Domina Margarita aſſeruit ſe debere recipere pro Comitatu Cephaluniæ perparos centum millium ex legitimâ causâ, dicta domina Margarita ceſſit eidem domino Ferrando Infanti jura prædicta ex causa dotis ſecundùm dictam formam. Quæ omnia & ſingulorum quodlibet prædicta domina Margarita promiſit ſolemniter eidem domino Ferrando Infanti attendere, & inviolabiliter obſervare ſub pœnâ infrà ſcriptâ.

Quòd ſi forte prædictum matrimonium diſſolveretur morte ejuſdem domini Ferrandi Infantis, vel dictæ dominæ Iſabellæ, liberis ex dicto matrimonio ſuſceptis, quòd de reſtitutione dictarum dotium fiat totum id quod jus & juſtitia ſuadebunt.

Quas dotes dictus dominus Ferrandus recepit ſub hypotheca & obligatione omnium bonorum ſuorum mobilium & ſtabilium, præſentium & futurorum.

Quòd ſi dicta domina Margarita contrà fecerit in prædictis, vel in aliquo prædictorum, ſponte ſe obligavit ad pœnam florenorum auri triginta millium eidem domino Ferrando, legitimè ſtipulanti ab ea ſolvendorum ſolemniter promiſſorum & tenere eidem domino Ferrando ad omnia damna, expenſas & intereſſe propter facta & facienda in Curiâ & extrà, rato manente pacto, omnibus & ſingulis ſupradictis in eorum robore duraturis, obligando eidem domino Ferrando proinde pignori omnia bona ſua mobilia & ſtabilia, præſentia & futura, ubicumque melius apparentia, tali pacto quòd pœnâ ſolutâ, vel non, liceat eidem domino Ferrando bona ipſius dominæ Margaritæ intrare, capere & vendere quæ maluerit, & de pretio ſibi plenius ſatisfacere de ſorte, pœnâ, expenſis, damnis omnibus & intereſſe, occaſione prædictâ factis & faciendis non obſtante abſentiâ, præſentiâ, vel contradictione ipſius dominæ Margaritæ, vel alterius pro eo voluntariè factâ, renuntiando expreſsè in his omnibus conſuetudini civitatis Meſſanæ ſuper pignoribus editæ, privilegio fori, ſeu legi *Si convenerit*, auxilio Velleiani Senatuſconſulti quòd ſit certiorata priùs à nobis Judice & Notario memoratis, fori hypothecarum, beneficio reſtitutionis in integrum, & omnibus & ſingulis generaliter juribus ſcriptis & non ſcriptis, quibus contra prædicta, vel aliquod prædictorum venire poſſet, vel ſe tueri vel juvare valeret. Unde ad futuram memoriam & dicti domini Ferrandi Infantis cautelam factum eſt inde præſens publicum Inſtrumentum per manus mei prædicti Notarii Firmi, noſtris ſubſcriptionibus roboratum.

Scriptum Meſſanæ, anno, die, menſe & Indictione præmiſſis.

Ego Tornellus de Tornellis judex Meſſanæ.

Ego Perronus Guereius de Meſſanâ Advocatus teſtor.

Ego Andreas Guiteri de Turrillis teſtor.

Ego Arnaldus de Caſano de Majoricis teſtor.

Ego frater Raimundus Dons Ordinis Fratrum Prædicatorum teſtor.

Ego Fermus de Lardea Regius publicus Meſſanæ Notarius, rogatus prædicta ſcripſi.

SANCII *Regis Majoricarum.*

Anno MCCCXIII.

Conceſſio Feudi facta à Rege Majoricarum

NOverint univerſi quòd nos JACOBUS Dei gratiâ Rex Aragonum, Majoricarum & Valentiæ, Comes Barchinonæ & Urgelli, & dominus Montiſpeſſulani, & ego Berengarius de ſancto Joanne Miles, vulentes Inſtrumentum quoddam ſcriptum per Raimundum & Radulfum Preſbyterum confectum inter Nunonem Sancii Comitem Roſſilionis defunctum, & inter Berengarium de ſancto Joanne, & Guilelmum de ſancto Joanne quondam defunctum avunculum meum, & omnia ſingula pacta & alia in ipſo Inſtrumento contenta renovare noviter, ac etiam confirmare ipſum Inſtrumentum, & pacta omnia & alia in eo contenta, ut tunc facta ſeu inita fuerunt renovanda & confirmanda duximus in hunc modum: Quòd ego Berengarius de ſancto Joanne prædictus, fateor & recognoſco revera vobis domino Jacobo Dei gratiâ illuſtri Regi Aragonum prædicto, quòd Minimille quondam domina de Plano de Curtibus accepit in feudum juſtitias ſuas per Olibam quondam Comitem, cui charta inde confecta & firmatâ ab ipſis Minimille & Oliba Comite, ſcriptâ per Semofredum ſcriptorem. Cujus tenor talis eſt:

IN nomine Domini ego Minimille domina de Plano de Curtibus accipio per te Olibam Comitem meum ſeniorem ad fevum propter hoc quod me & meos ſemper manuteneatis & defendatis, & totas meas juſtitias quæ ſunt meum alod de Plano-curtis & de Boſcheros & de Villarrello & de Olius ſobria & inferius, & de Palatio & de Caſtelled.

Et ego Oliba Comes accipio te Minimilles & omnes ſucceſſores quod ibi fuerint cum tota illa honore, & totam aliam quam habes, in meâ guardâ & defenſione ſemper; & facio ſtatutionem, & meus hereæ ſimiliter faciat per omne tempus, ita quòd tu & tuos ſucceſſores habeatis ſemper & teneatis juſtitias de parochia Pla de Curts, & de alia tua honore à feu per me & meos ſucceſſores: & ſic totum dono & firmo & laudo, videlicet homicidias, cugucias, firmancias & juſtitias, quod ibi eſſe poſſunt. Et inſuper vobis dono omnes paſturales, agoas & aquales, boſchos & meneres præſentia & futura, & piſcationes ſicut pertinere debent ad noſtrum ſeniorivum de Paglauro quouſque pervenerit ad Volun, & de termino de Cered, ab uſque terminos ipſum Volo, & dictas ipſas tuas juſtitias, & dictas res ſeniorius, quas in Volone habes te & tuos emparo. Quòd ſi ego aut ullus homo venerit ad irrumpendum, non hoc valeat vindicare, ſed firma & ſtabilis permaneat omnique tempore.

Facta eſt ſcriptura quinto Kal. Auguſtas, anno vigeſimo ſecundo regnante Leutario Rege filio Lodenarii.

Signum Minimille.

Signum Olibæ Comitis qui iſta ſcriptura feudale ſeu donationis fecimus, & firmare rogamus.

Signum Gundofredus, & firmare rogamus.

Signum Sperandeu,

Signum Luneſus,

Signum Leupordus,

Signum Vivazane. Et eſt factum in conſpectu aliorum multorum proborum virorum.

Ego itaque Berengarius de ſancto Joanne, recipio in feudum à vobis dicto Jacobo Dei gratiâ Rege prædicto dictas juſtitias modo prædicto. Et nos Jacobus Dei gratiâ Rex præfatus accipimus vos dictum Berengarium de ſancto Joanne, & ſucceſſores veſtros quod ibi fuerint, cui toto iſto honore & cum toto alio honore veſtro quem habetis, in noſtrâ guarda & defenſione ſemper, & facimus ſtatutionem quod heredes noſtri iſtud idem faciant per omne tempus; ita quòd vos & veſtri ſucceſſores habeatis, & ſemper teneatis prædictas juſtitias pro feudo per me & omnes ſucceſſores meos: & ſic totum dono, firmo & laudo vobis prædictas & veſtris, videlicet homicidiis, cuguciis, firmantiis, & juſtitias quæ ibi eſſe poſſunt. Et inſuper vobis dono omnes paſturas, aquas & aquales, boſchos & menerias præſentes atque futuras & piſcationes, ſicut pertinere debent ad dominum noſtrum de Podiolaurono uſque pervenerit uſque ad terminos Voloni, & de terminis Curreti uſque ad terminos prædictos Voloni, & de prædictis juſtitiis veſtris, & de dominio quas & quod habetis in Volono, vos & veſtros emparamus.

Datum Barchinonæ ſexto Kalend. Auguſti, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeaageſimo quarto.

Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragonum, Majoricarum & Valenciæ, Comitis Barchinonæ & Urgelli, & domini Montiſpeſſulani.

Signum Berengarii de ſancto Joanne prædicti, quod prædicta omnia & ſingula concedo & firmo.

Teſtes ſunt Gaucerandus de Pioos,

Raymundus de Guarda,

Petrus de Villari-acuto,

Arnaldus de Lertio,

Maymonus de Caſtro-aulino.

Signum Guillelmi de Rocha, qui mandato domini Regis & dicti Berengarii de ſancto Joanne hoc ſcribi fecit & clauſit, loco, die & anno præfixis.

Tenor verò chartæ determinationis & declarationis prædictæ, eſt quod ſequitur:

NOverint univerſi quòd ortâ contentione ſeu quæſtione inter Guilielmum de Villa raſa Vicarium Roſſilionis, pro domino Rege ea unâ parte, & Berengarium de ſancto Joanne Militem ex alterâ, ſuper juſtitiis civilibus & criminalibus Caſtri ſancti Joannis de Plano de Curtibus, & Manſorum de Vilariael, & de Caſtelleto; quas juſtitias civiles & criminales dictorum locorum dictus Berengarius de ſancto Joanne aſſerebat ad ſe pertinere, tam ea privilegio & conceſſione & confirmatione domini Regis prædicti, quàm ea longo & antiquo uſo & poſſeſſione: dicto Vicario in contrarium aſſerente, & dicente dictas juſtitias ad dictum dominum Regem tam de jure communi, quàm ea longo uſu & poſſeſſione pertinere. Tandem dictus Berengarius cum domino Infante Jacobo venit ad perpetuam tranſactionem, determinationem, & declarationem in hunc modum:

Nos Infans Jacobus illuſtris Regis Aragonum filius, heres Majoricarum & Montiſpeſſulani, Roſſilionis, Ceritaniæ ac Confluentis per nos & noſtros laudamus, concedimus & confirmamus vobis dicto Berengario de ſancto Joanne, & veſtris ad feudum omnes juſtitias civiles & criminales dicti caſtri de ſancto Joanne & de Vilariael, & de Caſtelleto, & cognitionem & punitionem dictarum juſtitiarum in hominibus dictorum locorum, & terminorum ipſius caſtris, & ipſis exiſtentibus, exceptis homicidiis, raptibus virginum, & aliarum mulierum honeſtarum. & crimine hæreſeos, & crimine læſæ majeſtatis commiſſis contrà nos, vel heredes, vel ſucceſſores noſtros, vel officiales noſtros & ſucceſſorum noſtrorum, & curiæ domini Regis; & crimine falſæ monetæ, & falſi teſtimonii, & crimine merzinarum, & latrociniis publicis ſive aggeſſionibus viarum & itinerum publicorum, & crimine furtom qui bis pro furto jam fuerint convicti ſeu confeſſi; & exceptâ petitione pacis & treugæ, quas juſtitias ſuperius exceptatas, & petitionem prædictam pacis & treugæ quoad cognitionem & punitionem in prædicto caſtro, & in prædictis aliis locis de Vilartzel & de Caſtrllet, in hominibus in eiſdem omnibus habitantibus, nobis & noſtris in proprio retinemus, & alias autem juſtitias civiles & criminales extrà prædictas vobis & veſtris, ut ſupradictum eſt, ad feudum perpetuò ducimus concedendas, laudantes & confirmantes vobis ad feudum paſturas & aquas, & aqualia & nemora, & alia vobis conceſſa ad feudum per dominum Regem patrem noſtrum, prout in inſtrumento inde confecto continetur.

Et ego dictus Berengarius de ſancto Joanne laudans & approbans omnia ſupradicta, accipio in feudum à vobis prædicto domino Infante, nomine domini Regis & ſucceſſorum ſuorum, prædictas juſtitiis & alia à vobis ſuperiùs in feudum mihi conceſſa, de quibus nomine dicti domini Regis facio vobis in præſenti homagium ore & manibus commendatum, & obligo heredes & ſucceſſores meos in dicto caſtro ſancti Joannis, ad prædictum homagium faciendum.

Datum in Perpiniano Idus Februarii, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo nono. 1269.

Signum infantis Jacobi illuſtris Regis Aragonum filii heredis Majoricarum & Montiſpeſſulani, Roſſilionis, Ceritaniæ, ac Confluentis.

Teſtes ſunt Ermengualdus de Vergellis,

Aries Juanys,

Eymericus de Pulcro-vicino,

Sancius Jordani.

Arnaldus de Lupiano,

Signum Petri de Calidis, qui mandato domini Infantis Jacobi pro Petro de Capelladis Notario ſuo hoc ſcribi fecit & clauſit, loco, die & anno præfixis cum litteris ſcriptis in lineâ duodecimâ ubi dicitur, *Et alia.*

Acta & laudata ſunt hæc per dominum Sancium Dei gratiâ Regem Majoricarum, & Berengarium de ſancto Joanne prædictum in Camerâ Regiâ caſtri Perpiniani domini Regis prædicti, ſexto-decimo Kal. Julii, anno domini milleſimo trecenteſimo tertio-decimo, præſentibus Berengario de Ulmis domino de Cameſiella, 1313.

Petro de Pulcro-caſtro,

Huguero de Tatione,

Berengario de Petra-percuſſa, Militibus;

Berengario de Argilageriis,

Archno Urgellenſi,

Arnaldo Traverii judice,

Et Arnaldo de Codaleto Theſaurario domini noſtri Regis.

Ego Guillelmus Caſtelli hoc ſcripſi vice Scriptoris publici infraſcripti.

Ego Laurentius Plaſenſa Scriptor præfati domini noſtri Regis Majoricarum, & ipſius auctoritate poblicus Notarius ubique terrarum ſuæ ditioni ſubjectarum, hanc chartam ſcribi feci, & clauſi meo poblico & conſueto ſigno.

An. MCCCXV.

Manumiſſio ſervis Regni Franciæ à
LUDOVICO X. *Rege data.*

LOys par la grace de Dieu Roys de France & de Navarre, à nos amés & feauls Meſtre Saince de Chaumont & Meſtre Nicole de Bray ſalut & dilection. Come ſelunc le droit de nature chaſcuns doit neſtre franc, & par aucuns uſages ou couſtumes qui de grant ancienneté ont eſté entroduites & gardées juſques ci en noſtre Royaume, & par avanture pour le meffait de leurs predeceſſeurs, moult de perſonnes de noſtre commun pueple ſoient encheus en lieu de ſervitute, & de diverſes conditions, qui moult nous deſplet. Nous conſiderans que noſtre Royaume eſt dit & nommé le Royaume des Francs, & veillans que la choſe ſoit accordant au nom, & que la condicion des gens amende de nous en la venue de noſtre nouvel gouvernement, par deliberation de noſtre grant Conſeil avons ordené & ordenons que generaument par tout noſtre Royaume de tant comme il puet appartenir à nous & à nos ſucceſſeurs, teles ſervitures ſoient ramenés à franchiſes, & à tous ceus qui de ourine, ou ancienneté, ou de nouvel par mariage, ou par reſidence de lieus de ſerve condicion ſont encheus, ou pourroient eſcheoir ou lien de ſervitute, franchiſe ſoit donnée o bones & convenables condicions; & pour ce eſpecialement que noſtre commun pueple qui par les Collecteurs, Sergens, & autres officiaus, qui ou temps paſſé ont eſté deputés ſeur le fait des mains mortes & formariages, ne ſoient plus grevés ne domagiés par ces choſes, ſi come il ont eſté juſques ci, laquele choſe nous deſplet; & pourceque les autres Seigneurs qui ont homes de cors, prengnent exemple à nous de eus ramener à franchiſe.

Nous qui de voſtre leauté & approuvée diſcrecion nous fions tout à plain, vous commettons & mandons par la teneur de ces Lettres, que vous aliés en la baillie de Senlis & és reſſors d'icelle, & à tous les lieus, villes, communautés & perſones ſingulieres qui de ladite franchiſe vous requerront, traitiés & accordiés avec eus de certaines compoſitions, par leſqueles ſouffiſans recumpenſation nous ſoit faite des emolumens qui des dites ſervitutes pooient venir à nous & à nos ſucceſſeurs, & à eus donnée de tant comme il peut toucher nous & nos ſucceſſeors, general & perpetuel franchiſe en la maniere que deſſus eſt; ſelonc ce que plus plenement le vous avons dit, deſclairé, & commis de bouche. Et nous prometrons en bonne foy que nous pour nous & nos ſucceſſeurs ratefierons, & approuverons, tendrons, & ferons tenir & garder tout ce que vous ferés & accorderés ſus les choſes deſſus dites, & les lettres que vous donrrés ſeur vos traitiés, compoſitions, & acors de franchiſes à villes, communautés, lieus, ou perſonnes ſingulieres, nous les agreons dés orendroit, & leur en donrons les noſtres ſeur ce toutes fois que nous en ſerons requis. Et donnons en mandement à tous nos Juſticiers & ſubgiés que en toutes ces choſes ils obeiſſent à vous & entendent diligaument. Donné à Paris le tiers jour de Juliet l'an de grace mil trois cens & quinze.

An. MCCCXV.

Manumiſſio ſervorum Regni Franciæ confirmatur.

LOys par la grace de Dieu Roys de France & de Navarre, à nos amés & Feauls Meſtre Saince de Chaumont & Meſtre Nicole de Braye, ſalut & dilection. Comme nous aions de nouvel par noſtre grant Conſeil generaument ordené pour l'onneur & le bon renom de noſtre royaume, & pour le bien de noſtre pueple, que il puiſſe demourer plus en pés ſous nous, que toutes manieres de gens qui ſont en ſervitute, tant comme à nous appartient, pour nous & pour nos hoirs, ſoient miſes à franchiſe par bones condicions, ſi comme il eſt plus plenement contenu en nos autres Lettres; & pourroit eſtre que aucuns par mauvés conſeils, & par defaute de boos avis charroit en deſconneſſance de ſi grant benefice, & de ſi grant grace, que il voudroit mieus demourer en la chetiveté de ſervitute, que veoir à eſtat de franchiſe. Nous vous mandons & commettons, que vous de teles perſonnes pour l'aide noſtre preſente guerre, conſiderée la quantité de leurs biens, & les condicions de la ſervitute de chaſcun, vous en leviés ſi ſouffiſamment & ſi grandement, comme la condicion & la richeſſe des perſonnes pourront bonnement ſouffrir, & la neceſſité de noſtre guerre le requiert. Donné à Paris le v. jour de Juillet l'an de grace mil trois cens & quinze.

An. MCCCXV.

LUDOVICI X. *Regis francorum* GAZONI *Epiſcopo Laudunenſi.*

Refert Epiſcopus literas quibus à Rege ſibi jubetur, ut Silvanectum ad examinandam Petri Epiſc. Catal. cauſã conveniat.

UNiverſis præſentes literas inſpecturis Gazo miſeratione divinâ Laudunenſis Epiſcopus, Salutem in Domino. Noveritis nos anno Domini MCCCXV. die Mercurii in craſtino feſti Beatæ Mariæ Magdalenæ quaſdam literas recepiſſe, formam quæ ſequitur continentes. LUDOVICUS Dei gratiâ Franciæ & Navarræ Rex dilecto & fideli noſtro GAZON. Epiſcopo Laudunenſi, Salutem & dilectionem. Cum, ſicut accepimus, dilectus & fidelis noſter Archiepiſcopus Remenſis pro examinatione quorumdam criminum, ſuper quibus apud eum Petrus Epiſcopus Catalaunenſis his diebus delatus extitit, certo indigeat Epiſcoporum numero ſecundùm Canonicas ſanctiones, ac hujuſmodi negotium perſonam noſtram plurimùm tangere dignoſcatur: Vos attentè requirimus & rogamus, vobis etiam ſub debito fidelitatis, quâ nobis tenemini, tenore præſentium injungentes, quatenùs Silvanecti ſextâ die inſtantis menſis Auguſti, dicto Catalaunenſi Epiſcopo per eumdem Archiepiſcopum ad reſpondendum articulis ſuper dictis criminibus aſſignatâ, juxtà requiſitionem ipſius Archiepiſcopi perſonaliter interſitis: ita quòd propter veſtri defectum (quod abſit) nequeat præfati examinatio negotii retardari. Datum Pariſiis x. die Julii, anno Domini MCCCXV.

In cujus receptionis teſtimonium præſenti tranſcripto, ſigillum noſtrum duximus apponendum. Datum apud Pratellam domum noſtram, Anno & die Mercurii ſupradictis.

Anno MCCCXVI.

ROBERTI *Archiepiſcopi Remenſis.*

Rogat Archiepiſcopos quoſdam & Epiſcopos alium Pro-

REverendis in Chriſto Patribus Dominis Rotomagenſi, Senonenſi, Bituricenſi, Lugdunenſi, Archiepiſcopis; Pariſienſi, Aurelianenſi, Carnotenſi, Éduenſi, Lingonenſi, Meldenſi, Autiſſio

vinciarum, ut Silvanectum petant, diſcutiendi gratiâ cauſam Epiſcopi Catalaunenſis.

dorenſi, Nivernenſi, Claromonteoſi, Mimatenſi, Lemovicenſi, Bethlemitano, Bajocenſi, Leaovienſi, Conſtantienſi, Ebroïcenſi, Briocenſi, Maclovienſi, Cenomaneuſi, Andegavenſi, Pictavenſi, & Santonenſi, Epiſcopis: Robertus permiſſione divinâ Remenſis Archiepiſcopus ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem. Cum noſtrum Provinciale Concilium à nobis & quibuſdam Suffraganeis noſtris, ac nonnullis aliarum Provinciarum Epiſcopis, pro causâ venerabilis Fratris Petri Catalaunenſis Epiſcopi, Suffraganei noſtri ultimò celebratum, de ipſorum ſuffraganeorum, & aliorum Epiſcoporum conſenſu unanimi, ex certis & evidentibus cauſis tunc imminentibus, uſque ad nuper præteritam quintam decimam diem præſentis menſis Maii prorogaſſemus; & quia ipsâ die quintâ decimâ, & aliis duabus ſequentibus diebus, Epiſcoporum numerum, qui juxtà Canonicas ſanctiones neceſſariò requiritur in hac causâ, non potuimus habere completum propter aliquorum veſtrûm, & ſuffraganeorum noſtrorum ad hoc convocatorum abſentiam, & Canonicum impedimentum, virtute dictæ prorogationis, iteratò dictam quintam decimam diem menſis Maii ad diem Lunæ poſt inſtans feſtum Beatæ Mariæ Magdalenæ apud Silvanectum eo jure, quo potuimus, continuavimus & aſſignavimus; ac dicto Epiſcopo Catalaunenſi, & hujuſmodi negotio aſſiſtenti, præſentibus etiam vobis, eamdem diem & dictum locum aſſignavimus, eoſdem ad hoc perſonaliter citantes ad procedendum in hujuſmodi negotio ſecundùm anteacta & agenda, ut juserit; prout in proceſſu ſuper hoc confecto hæc & alia pleniùs continentur: Paternitates veſtras; ne hujuſmodi cauſa deſerta remaneat, vel forſitan indiſcuſſa, in juris ſubſidium requirimus & rogamus, quatenùs dictis die & loco cum diebus ſequentibus ad hoc neceſſariis, quamdiù dicto negotio fuerit inſiſtendum, in eodem Concilio nobiſcum, & cum Suffraganeis noſtris, quos ob hanc cauſam citari decrevimus ac etiam convocari, perſonaliter intereſſe curetis ad reſumendam dictam cauſam & proceſſum ejus ſecundùm retroacta, & agenda, & ad procedendum ulteriùs juſtitiâ mediante. In ſignum receptionis harum literarum noſtrarum ſigilla veſtra præſentibus apponatis. Datum ſub ſigillo noſtro, Anno Domini MCCCXV. die Lunæ ante Aſcenſionem Domini.

Pendent è tabulis ſigilla Archiepiſcoporum Rotomagenſis, Senonenſis; Epiſcoporum Carnotenſis, Eduenſis, Lingonenſis, Meldenſis, Autiſſiodorenſis, Nivernenſis, Claromontenſis, Mimatenſis, Lemovicenſis, Bethlemitani, Bajocenſis, Conſtantienſis, Ebroicenſis, Briocenſis, Maclovienſis, Cenomanenſis. Perierunt tantummodò ſigilla duorum Epiſcoporum.

ÆGIDII *Archiepiſcopi Rotomagenſis* LUDOVICO *Regi.*

Certas ob cauſas Regi notas Concilio Silvanectenſi intereſſe recuſat.

SErenifſimo Principi Domino ſuo cariſſimo, Domino LUDOVICO Dei gratiâ Francorum & Navarræ Regi Illuſtri, Capellanus veſter ÆGIDIUS ejuſdem permiſſione Rotomagenſis Archiepiſcopus cum recommendatione ſe ipſum ad beneplacita veſtra paratum. Hac die Jovis poſt feſtum Pentecoſtes ſerenitatis Regiæ literas recepi, per quas me requiritis, ſicut nuper per quaſdam alias requirendum duxiſtis, ut die Lunæ poſt inſtans feſtum Beatæ Mariæ Magdalenæ apud Silvanectum pro causâ Catalaunenſis Epiſcopi intereſſe curarem. Verùm, Cariſſime Domine, ſcitis quòd diebus aſſignatis in dicto negotio non potui intereſſe propter cauſas ſecretas quæ non ſunt literis inſerendæ, quas in veſtri præſentiâ & Conſilii veſtri ſecretè apud nemus Vicenarum dixiſſes, ſicut recordari poteſtis: nec aſſignandis diebus eſſe poſſem, nec potero aliquo modo propter cauſas eaſdem, niſi velim eſſe malus homo & prævaricator & id facere contrà meam conſcientiam & honorem; quod non libenter facerem quoviſmodo; nec veſtra clementia, ſicut ſuppono, id vellet. Et ſub hac formâ vobis reſcripſi per nuntium, qui dictas alias veſtras literas mihi nuper attulit, & literas Domini Archiepiſcopi Remenſis. In dierum longitudinem perſonam veſtram conſervet Altiſſimus ſanam & incolumem felici regni ſui regimini, cum augmento gratiæ & honoris. Datum Rungiaci die Jovis prædictâ, poſt Veſperas.

PETRI *Patriarchæ Hieroſolymitani, & Epiſcopi Ruthenenſis.*

Anno MCCCXVI.

Litteræ hortatoriæ ad tranſmarinā expeditionē.

REverendis in Chriſto Patribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpoſitis, Archidiaconis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, cæteriſque perſonis Eccleſiaſticis, & omnibus Chriſti fidelibus ad quos iſtæ præſentes litteræ pervenerint, Frater PETRUS miſeratione divinâ ſacroſanctæ Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Patriarcha, Epiſcopus Rutenenſis, & Sedis Apoſtolicæ Legatus in partibus ultra-marinis pro negotio terræ ſanctæ, ſalutem in eo qui pro redemptione humani generis dignatus eſt crucifigi. Quia tempus quo debent arripere iter ſuum illuſtres viri dominus de Claromonte, dominus Borbonenſis & Camerarius Franciæ, ac Joannes frater ſuus, & multi alii nobiles & innobiles, ſatis breve videtur eſſe ſicut poteſtis videre per litteras alias vobis miſſas, major diligentia & providentia eſt adhibenda. Propter quod habito conſilio peritorum non recedendo à contentis in aliis litteris, ſed potiùs inhærendo, pro felici expeditione paſſagii terræ ſanctæ ita exſtitit ordinatum.

In primis quòd vos domini Prælati mandetis omnibus Curatis veſtrarum Diœceſium, & Fratribus Minoribus & Prædicatoribus, quòd ipſi Dominicis diebus & feſtivis quando clero & populo prædicant verbum Dei, inducant Crucefignatos & alios qui ſumere voluerint, quòd ſibi taliter provideant quòd poſſint à proximo feſto Pentecoſte venturo in uno anno arripere iter ſuum, & alios qui non ibunt inducant ut velint de bonis ſibi à Deo collatis elargiri pro paſſagio antedicto, & preces apud Deum effundere pro eodem, ut poſſit fieri ad honorem ipſius & remedium animarum.

Item quòd in quâlibet Diœceſi, videlicet in civitatibus duæ perſonæ idoneæ eligantur, quibus Curati Eccleſiarum reportent nomina illorum qui ire voluerint, & quâ formâ, & auxilium quod invenerint & receperint à remanentibus & non euntibus ad paſſagium antedictum.

Item quòd illæ duæ perſonæ electæ in civitatibus, reportent aut mittant Pariſius in ſcriptis per octo dies ante feſtum Pentecoſtes proximè venturum, nomina illorum qui ire voluerint, & auxilium quod eis fuerit reportatum: Ita quòd ſcitis nominibus & aliis poſſint fieri providentia de navibus & de aliis neceſſariis ad paſſagium antedictum.

Item quòd vos domini Prælati viſis iſtis & aliis litteris, & ſub ſigillo authentico retentâ copiâ earumdem, & litterarum quas vobis mittit illuſtris vir regens regni Franciæ & Navarræ, reddatis originalia portitoribus earumdem, ut ipſa originalia aliis Prælatis qui non viderint præſentare. Et vos qui copiam receperitis ſub ſigillis veſtris Curatis veſtrarum Diœceſium copiam tranſmittatis, ut ipſi in iſto opere

quod Dei magis quàm hominis, poſſint dare clariùs operam efficacem. Unde vos requirimus & rogamus, ut in iſtis & aliis quæ videritis oportuna, & quæ veſtro incumbunt officio, ad felicem expeditionem dicti ſancti paſſagii pro bonore Dei & remedio veſtrarum animarum itis adeo diligentes, quòd lux veſtra luceat coram Deo & hominibus, & videant opera veſtra bona, & poſſitis à Deo & hominibus meritò commendari.

Datum Pariſius ſub ſigillo noſtro die Veneris poſt feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, anno domini milleſimo trecenteſimo ſexto decimo.

Anno MCCCXVI.

JOANNES XXII. *ſe ad ſummum Pontificatum evectum ſcribit* CAROLO *Marchiæ Comiti.*

JOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro CAROLO [a] Comiti Marchiæ ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Mira & inſcrutabilis providentia Dei ſummi, firmam retinens in ſuâ dipoſitione cenſuram, circà ſacroſanctam Eccleſiam Catholicam, quam ſibi charitatis ineffabilis dulcedine copulavit, ita ſuæ benignitatis affectum & protectionis auxilium gratioſè continuat, quòd ubi ex inſurgentis fremitu tempeſtatis ſummergi creditur, paratur eidem ex commotione tranquilitas, & in auram miteſcentibus procelloſi turbinis fluctibus, ab inſtantibus periculis prorsùs ſervatur immunis: hoc quippe multifariè multiſque modis ipſa magiſtra rerum experientia olim edocuit, & noviſſimè diebus iſtis idipſum evidenter oſtendit, dum ipſe pius Pater & miſericors Dominus Eccleſiam ipſam inter longæ ac periculoſæ nimis viduitatis anguſtias fluctuantem, de ſuo habitaculo præparato oculo benigno reſpexit.

Dudom ſiquidem, ſicut tuam credimus notitiam non latere, ſanctæ recordationis Clemente Papa V. prædeceſſore noſtro de præſentis vitæ mœroribus ad cœleſtem patriam evocato, nos & Fratres noſtri ejuſdem Eccleſiæ Cardinales, de quorum numero tunc eramus, cupientes eidem Eccleſiæ de Paſtore celeriter providere juxtà conſtitutionem Apoſtolicam ſuper hoc editam, nos incluſimus in Conclavi quod in civitate Carpentoratenſi, ubi tunc Romana curia reſidebat, ad hoc extiterat præparatum. Demùm verò electionis prædictæ negotio imperfecto, ex ceteris cauſis legitimis, Conclave prædictum egredi neceſſitate compulſis, nos ad diverſa loca tranſtulimus, prout unicuique noſtrûm expediens viſum fuit. Cumque poſtmodum diffuſi temporis ſpatio ſicut Domino placuit, interjecto, ad civitatem Lugdunenſem pro ejuſdem electionis negotio veniſſemus, concorditer vias noſtras illo dirigente qui novit, & tandem die ſeptimâ præteriti menſis Auguſti in loco Fratrum ordinis Prædicatorum Lugduni, in quo reſidebamus inſimul, pro præfatæ electionis negotio fuiſſemus in loco ſolito congregati; benignus ſapientiæ Spiritus neſciens tarda molimina, tam prolixæ ipſius Eccleſiæ viduitatis piè compatiens, cum eam nollet ulterioris viduitatis incommodis ſubjacere, Fratrum ipſorum corda ſic adduxit ad ſpiritûs unitatem, quòd miro Dei & nobis nimium ſtupendo conſilio ad imbecillitatem noſtram oculos dirigentes, nos tunc Epiſcopum Portuenſem ad ſuſcipiendum onus nobis ex humano defectu importabile, curam videlicet univerſalis gregis Domini, concorditer nemine diſcrepante in ſummum Pontificem elegerunt.

Nos autem difficultatem officii paſtoralis, continui laboris anguſtias, & præcellentiam dignitatis Apoſtolicæ infrà noſtra præcordia recenſentes, noſtrarumque metientes virium parvitatem, timore ac tremore concuſſi vehementer hæſitavimus, nec indignè. Quid enim tam timendum tamque pavendum, quàm fragili labor, indigno ſublimitas, & dignitas non merenti. Verùm ne poſt ejuſdem vacationis tam diffuſa & diſpendioſa tempora obſtinata contradictionis reluctatio, profuſioris diſpendii occaſionem induceret; Nos quamquam de noſtrâ, quam noſter nobis animus atteſtatur, inſufficentiâ deſperantes, humiles noſtros ad mentem illum convertimus oculos, unde nobis ſpe multâ promittitur auxilium oportunum: ſicque de ſuperabundantiâ illius omnipotentiæ conceptâ fiduciâ, cui cum voluerit ſubeſt poſſe, necnon de ipſorum Fratrum noſtrorum eminenti ſcientiâ, induſtriâ circumſpectâ, & experientiâ multâ in agendis comprobatâ confiſi, quorum ſano conſilio dirigi ſperamus in dubiis, & fulciri ſuffragiis in adverſis, in humilitatis ſpiritu conſenſum præbuimus electioni prædictæ, tantique oneris ſarcinæ imbecilles ſuppoſuimus humeros, debiles miſimus manus ad fortia, & colla noſtra humiliter jugo ſummiſimus Apoſtolicæ ſervitutis; ſuppliciter implorantes, ut ipſe, qui per hujuſmodi vocationem in maris mundi hujus altitudinem nos deduxit, non patiatur nos ab ipſius tempeſtate demergi, ſed illam nobis ſuæ potentiæ dexteram porrigat, quæ Apoſtolorum Principem ambulantem & hæſitantem in fluctibus, ne mergeretur erexit, & Coapoſtolum ejus Paulum nocte ac die in profundo maris poſitum liberavit, viamque nobis & tibi, cunctiſque Catholicis Principibus, ac cæteris Chriſtianis, illis præſertim, qui ad hoc vivificæ Crucis ſignaculum aſſumſerunt, ſalubrem & paratam aperiat, noſtris & illorum cordibus pium infundat affectum, & infuſum augeat & conſervet, vireſque opportunas ſuâ dignatione tribuat ad parandum feſtinum & efficax terræ ſanctæ ſubſidium, & ad recuperandum hereditatis dominicæ præclare funiculum de infidelium manibus, ad quod utique deſiderium habemus intenſum.

Et quia quod in hac parte noſtris aſſequi meritis non valemus, multiplicatis interceſſionibus nobis confidimus elargiri, tua & fidelium aliorum ſuffragia humiliter imploramus. Nobilitatem tuam attentè rogantes, & obſervantes inſtanter in Domino JESU CHRISTO, quatenùs ſub timore Domini tuas continuè dirigens actiones, mentem noſtram filialis devotionis exhibitione lætifices, & nihilominùs pro conſervando & augendo Eccleſiæ tuæ matris honore, te reddas ſicut ejus filius ſpecialis ſemper ſollicitum & intentum, ac in omnibus quæ ſtatum ipſius reſpiciunt proſperum & tranquillum, ſuæque robur continent libertatis te reddas aſſiduè ſtudioſum, ita quòd exinde tibi gratiæ divinæ præmium, & laudis humanæ præconium augeatur. Datum Lugduni Non. Septembr. Pontificatûs noſtri anno primo.

Anno MCCCXVII.

JOANNIS *Papæ XXII.* SANCIO *Regi Majoricarum.*

Ludovicum Toloſanum Epiſcop Catalogo ſanctorum adſcriptum mandat.

JOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio SANCIO Regi Majoricarum illuſtri, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Habes, fili cariſſime, Unde Domino Deo tuo in vocem exultationis & confeſſionis erumpas, exultes in eo, & fatearis humiliter tibi & domui tuæ de immenſo

a *Carolo*] Hic eſt Carolus Philippi Pulcri filius, trium filiorum minimus cognomento Pulchri, quem pater anno 1314 Marchiæ Comitem fecit, & qui anno 1322 poſt Philippum fratrem apud Francos regnavit.

ipſius dono conceſſum, quòd inclyta domus Siciliæ, cui & conſanguineâ propinquitate & affinitate propinquâ conjungeris, virum produxit angelicum, conſortem gloriæ Angelorum, cujus ſperare potes in cœlis patrocinio, favore apud homines, & apud Deum interceſſionibus communiri. Etenim magnitudini tuæ ad gaudium intimamus, quòd advenieute nuper Paſchalis temporis puritate, die Jovis videlicet, poſt feſtum Reſurrectionis Dominicæ, venerandæ memoriæ beatiſſimum Ludovicum Epiſcopum Toloſanum, tuæ germanum conjugis, quem omnipotens Dominus propter illius merita glorioſa concivem Sanctorum, domeſticum ſuum, & æternæ beatitudinis poſſeſſorem effecit: de Fratrum noſtrorum, & Prælatorum omnium tunc apud Sedem apoſtolicam exiſtentium conſilio & conſenſu, canoniſatione ſolemni Sanctorum catalogo duximus adſcribendum. Tu ergo, Fili, gratias agens Altiſſimo, qui in ſublimatione Confeſſoris ejuſdem tam immenſis benedictionibus te prevenit, in odore unguentorum ſuorum currere propera, ſicque ad exemplar Confeſſoris ipſius bonis operibus vacare procura, quòd tandem unà cum eo ſydereas manſiones incolere merearis. Cæterùm, Fili, Regias de credentiâ litteras per dilectos filios Arnaldum Traverii Cancellarium, & Dalmatium Milites, familiares tuos, nobis noviſſimè præſentatas gratè ſuſcepimus, & quæ ſuper quibuſdam auditis rumoribus, veluti ſollicitus de noſtrâ ſalute, & zelator fervidus proſperi ſtatûs noſtri, per eoſdem Milites juxtà commiſſam eis per te credentiam nobis offerre curaſti, placido percepimus intellectu. Tuæ itaque Celſitudini de oblatione hujuſmodi grates uberes referentes gratanter acceptamus oblatum, ad te ſi caſus exigeret recurſum eo confidentiùs habituri, quo certiùs credimus te in ſinceritate ſpiritûs & animi promptitudine ad oblationem proceſſiſſe prætactam. Denique noveris quòd cariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Regi Franciæ & Navarræ illuſtri, efficaciter ſcribimus ſuper illatorum tibi revocatione gravaminum, ad id per vias quas expedire vidimus inducentes eumdem. Tu verò, Fili, circà ipſa gravamina petitiones tuas ſic decenter, ſic juſtè, ſic ordinatè ac moderatè facere ſtudeas dicto Regi, quòd nulla ſibi ſuperſit rationabiliter illas obaudiendi materia, quæ, quod abſit, in ſcandalum utriuſque redundet, quin potiùs tuâ cogente modeſtiâ ipſas admittere ad exanditionis gratiam inducatur, per quod, ut cupimus, inter vos inconcuſſa vigeat animorum identitas, & concordia voluntatum. Datum Avinioni ſexto Idus Aprilis, Pontificatûs noſtri anno primo.

Anno MCCCXXI.

PHILIPPI V. *Regis Francorum Ordinationes pro æqualibus ac ſimilibus ponderibus ac menſuris in univerſo Regno inſtituendis, & eximendis domini ſui bonis abalienatis vel uſurpatis.*

PHILIPPAS par la grace de Dieu Roys de France & de Navarre, à noſtre amé & feal Clerc Maiſtre AUBERT de Roye ſalut & dilection, ſavoir vous voulons que lonc temps a grant cure & grant diligence vint a nous du paſſage d'outre mer, en penſant continuellement comment pour la deffenſe neceſſaire de la foy Chreſtienne, laquelle eſt moult deprimée des ennemis meſcréans, & par leurs injures la reaſté du temple noſtre Seigneur forment laidié, nous puiſſions proffitablement mettre la perſonne & toute noſtre povoir à la deſtruction deſdis meſcréans: & pour ce naguieres tant pour la preparation & execution de noſtre dit propos, comme pour le proffit de nos ſubgiés, & la reformation neceſſaire de noſtre Royaume, avec la deliberation de noſtre Conſeil nous nous perveiſmes de faire ordonnance ſus trois choſes.

Premierement que pour oſter les griés dommages qui ſeulent venir des monnoies, leſqueles pluſieurs ſeulent batre en diverſes parties de noſtre Royaume, non pas ſans fraude de deuë loy & pois, une ſeule monnoie de bon & loyal pois fut faite par nous.

L'autre, que en noſtre dit Royaume, ou il y a diverſes meſures & divers pois en deception & leſion de pluſieurs, fuſſent faites de nouvel & ſeul pois, & une ſeule meſure convenables, deſqueles le peuple uſaſt dores en avant.

Le tiers, que comme par dons & autres tiltres moult de choſes qui eſtoient de noſtre patrimoine & de noſtre Royaume ayent eſté alienées & tranſlatées en autres perſonnes, icelles choſes feuſſent ramenées & remiſes meane juſtice à noſtre domaine, & ainſinc ſous une monnoie, un pois, & une meſure convenable li peuples marcheandaſt plus ſeurement à la valuë & ou pris des choſes, & ce eſtant en cette maniere leur facultés demouraſſent en eſtat plus ſeur, & les choſes alienées rapelées & remiſes à noſtre domaine, nous eſparguiſſions plus profitablement nos ſubgiez de moult de choſes.

Sus leſqueles choſes deſſus dites nous voulans avoir deliberation avec les Prelats, Barons, Communautés de villes & autres certaines perſonnes, a nous ſubjetes, en demandant leur conſeil, & pour avoir ayde convenable pour metere a effet les dites choſes, les queles ſont au commun prouffit: les appellaſmes par devant nous, & eux preſens leur feiſmes expoſer par ordre les devant dites choſes. Et lors li Prelat qui eſtoient preſens eue deliberation ſur ce, loërent noſtre dit propos comme bon & convenable, mes entant comme touchoit la dit ayde ils vouloient avoir deliberation avec les autres Prelas, les Chapitres de Egliſes, & les Convens en leur provinciaus Conciles, les quiex il feroient pour ces choſes, & a nous reſpondre ſus ce perciſaument. il accepterent jour a lendemain de la procheine feſte ſaint André.

Nous conſiderans eſtre choſe convenable & expedient, que es dis Conciles nous envoyens certeines bonnes perſonnes & ſages: & atans fiance de voſtre ſageſſe & de voſtre loyauté, vous mandons & commettons que vous alliés & ſoiés en voſtre perſonne au Concile que noſtre amé & feal l'Arceveſque de Sens fera, dou quel quant & ou il fera tenus il eſt meſtier que vous ſachiés par devant & ſans delay, & aus Prelas & autres perſonnes qui ſeront au dit Concile expoſés meurement & pourluiés ſagement leſdites choſes, & les induiſiés a ce que il ſi comme la charge de la choſe & de la beſoigne le requiere, ſe acordent de otroier & faire tele ayde & ſi ſouffiſant, que la dite beſoigne prengne fin deſirée & deuë, a laquele les ſubgiés doivent auſſi volentiers metre leurs deſirs comme parmi ce le commun & general proſfit eſt procurés, & leur dommage grandement eſchués. Et monſtrés bien auſdis Prelas, que ſus ces choſes il ſe aient en tele maniere que il n'oſtent pas ne apeticent la bonne volenté a la foy des autres, mais leur doingnent exemple & chemin de faire ce que les dites choſes requierent: & les dits Prelas ne pourront pas mettre par raiſon delay a noſtre entente; car nous ne faiſons nulle impoſition, ne nous ne demandons riens par exaction, més nous faiſons inſtance pour le commun proſfit, du quel nous devons eſtre meniſtre & aucteur; & la neceſſité de ceſte choſe & le proſfit

ſont communes aus perſonnes tant ſeculieres comme de Egliſes, & des proffis qui s'en enſuiront uſeront tous enſemble: & nous cuidons & avons noſtre fiance que ſus ces choſes de nous & des dis Prelas les volentés & deſirs doient eſtre tuit un. Si vous mandons que en la proſecution des dites choſes vous ſoiés ſi diligent, comme vous ſavés que le grant bien du general proffit le requiert. Donné à Paris Dimanche avant la ſaint Michel, lan de Grace M. CCC. XXI.

Par le Conſeil, BARRY.

---

a Anno MCCCXXII.

Ordinatio a CAROLI *IV. Regis Francorum pro expenſis domus Reginæ uxoris ejus.*

I. ORdinatum eſt à Domino Rege de hoſpitio dominæ Reginæ, quòd decima victualium domûs ſolvatur, ſicut eſt conſuetum.

II. Item quòd reficiantur tredecim pauperes quotidie, ſicut ſolent; & hæc ſint ſuper expenſas hoſpitii.

III. Item quòd quatuor pauperibus, quos ipſa Domina conſuevit reficere die Sabbati, habeat ſicut ſolet quatuor ſolidos illâ die.

IV. Item ſexdecim ſolidos pro eleemoſynâ quando equitat & hoſpitium mutat.

V. Habeat autem ipſa ultrà prædicta omnia pro donis, eleemoſynis, aliis oblationibus, exenniis, ſive præſentis, & aliis omnibus quæ ſibi placuerint, ſexcentas libras Pariſienſes per annum, ſcilicet ducentas libras in quolibet compoto.

VI. Item pro ſex dominarum veſtibus, & aliis neceſſariis, pro quâlibet triginta libras Turonenſes: ſumma novem viginti libræ Turonenſes pro iſtis.

VII. Item pro viginti aliarum mulierum veſtibus & aliis neceſſariis, pro quâlibet viginti libras Turonenſes: ſumma quadringentæ libræ Turonenſes pro iſtis.

VIII. De Capellâ ordinatum eſt, quòd tota cera Regis ſit, & Capellanus habeat pro cerâ ſuâ decem libras Pariſienſes per annum. Ipſe autem Capellanum ſuum tenebit de ſuo in veſtibus & aliis neceſſariis, præter cibum.

IX. A nemine autem Domina Regina mutuum recipiat, aut recipi faciat, neque donum, nec permittat à liberis ſuis donum aliquod recipi ſive dari; in quo non intelliguntur vina, vel victualia, ſeu alia hujuſmodi levia vel minuta.

X. Item quòd abſtineat à dominabus vocandis, vel aliis magnis perſonis, & eis cum venerint diutiùs retinendis: & quòd ſe non reddat omni facilem ad loquendum cum tot venientibus, ſed aliquoties ſe excuſari faciat, ſicut decet.

XI. Item quòd nihil mandet vel præcipiat Ballivis regni ſive Præpoſitis, aut aliis ab ipſo habentibus officia, & quòd neminem poni faciat auctoritate ſuâ in ballivis, aut ſergenteriis, aut aliis officiis quibuſcumque.

XII. Item quòd ampliùs ædificari vel operari non faciat: & quòd perſonam aliquam in familiâ, vel liberorum ſuorum non recipiat ſine licentiâ Domini Regis.

Hæc omnia ſupradicta vult Dominus Rex & præcipit à Dominâ Reginâ ſervari & teneri. Jurabunt autem tactis ſacro ſanctis in præſentiâ Domini Regis, Dominus Al. & G. Clericus, quòd fideles erunt Domino Regi, & quòd bonâ fide curabunt & providebunt, quòd expenſæ domûs fideliter & moderatè fiant, & quòd in expenſis domûs ſub obtentu vel nomine expenſarum nihil ponent vel computent præter expenſas proprias dictæ domûs.

Ejuſdem.

Anno MCCCXXIII

A Tous ceux qui ces lettres verront JEHAN Loncle Garde de la Prevoſté de Paris, ſalut. Sachent tous que Nous l'an de grace mil trois cens vint & deus, le lundy apres la Chandeleur, veiſmes unes lettres ſeelées en cire vert & en ſoye, du ſeel noſtre Seigneur le Roy, contenans ceſte fourme.

Reliquiæ ſacræ Capellæ Pariſ. dum Rex iter facit, expenſis Domûs Dei deferendæ.

CAROLUS Dei gratiâ Francorum & Navarræ Rex: Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum inter nos ſeu gentes noſtras pro nobis ex unâ parte, & Magiſtrum, Fratres & ſorores domûs Dei Pariſienſis ex alterâ, dilectorum noſtrorum Decani & Capituli Pariſienſis Eccleſiæ aſſenſu ad hoc interveniente, fuerit concordatum, noſtrâ dictæque domus Dei utilitate penſatâ, quòd præfati Magiſter, Fratres & ſorores ex nunc ſingulis annis in perpetuum, in quatuor feſtis annualibus teneantur cum quatuor equis ſuis, & duobus famulis propriis, cum ſumptibus regiis & expenſis, Reliquias Cappellæ Regiæ Pariſienſis ducere ſeu deferre, vel duci aut deferri facere à civitate Pariſienſi ad quemcumque locû, quo perſonam Regiam in prædictis quatuor feſtis annualibus perſonaliter contigerit intereſſe, intrà tamen triginta quatuor leucarum ſpatium à civitate prædictâ, & non ultrà.

Quodque propter hoc, necnon & intuitu pietatis, habeant & percipiant dicti Magiſter, Fratres & Sorores ex largitione noſtrâ ex nunc in perpetuum anno quolibet centum quadrigatas lignorum, quaslibet quadrigata quatuor modulos continente, in foreſtâ noſtrâ Cuiſiæ, vel in aliis foreſtis noſtris ad dictæ Domûs majorem aiſentiam, & cum noſtro minori incommodo; una cum ducentis quadrigatis lignorum quantitatis prædictæ, quas ex largitione prædeceſſorum noſtrorum & noſtra habent & percipiunt ab antiquo. Nos prædicta rata habentes & grata, damus præſentibus in mandatis Magiſtris foreſtarum noſtrarum præſentibus & modernis, ac eorum cuilibet, quatenùs præfatis Magiſtris, Fratribus & Sororibus, vel ipſorum certo mandato, ex nunc in antea ſingulis annis in perpetuum, dictas centum quadrigatas lignorum in dictâ foreſtâ, vel in aliis foreſtis, una cum aliis dictis ducentis quadrigatis, faciant ſine difficultate & dilatione quibuſlibet liberari. Quod ut ratum & ſtabile permaneat in futurum, præſentibus Litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Pariſius anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo ſecundo, menſe Januarii.

Et nous ce Tranſcript avons ſcelé du ſeel de la Prevoſté de Paris l'an & le lundy premier diz.

Ejuſdem.

Anno MCCCXXV. Emancipatio filii ſeptennis auctoritate Regiâ.

CAROLUS Dei gratiâ Francorum & Navarræ Rex, Univerſis præſentes Literas inſpecturis. Notum facimus quòd nos ad ſupplicationem cariſſimi & fidelis patrui noſtri Caroli Comitis Valeſiæ & Andegavenſis eidem concedimus, noſtramque auctoritatem ſuper hoc præbuimus & conſenſum; quòd idem patruus noſter cariſſimum conſanguineum noſtrum ejus filium Ludovicum ætatis ſeptem annorum vel circà emancipare poſſit, & à poteſtatis paternæ vinculis liberare, non obſtante quòd idem Ludovicus in ætate adeo tenerâ conſtitutus hoc non poſſit petere, nec ſuper hoc conſentire; ad quòd extunc dictus ejus filius Ludovicus, in quantum ad paternam

a *Odinatio*] Originale iſtius tranſcripti miſſum fuit fratri Imberto Confeſſori Domini Regis ultimâ die Auguſti [illegible]. ſic in in Codice ipſo.

Digitized by Google

attinet poteſtatem, exiſtat ſicut paterfamiliàs ſui juris, bona quæcumque ad eumdem Ludovicum quovis titulo provenientia undecumque, in ſolidum pleno jure ſibi ſoli acquirat, abſque hoc quòd eidem patruo noſtro in acquirendum per prædictum ejus filium Ludovicum, nec quoad uſumfructum, nec quoad jus aliud quodlibet aliquid acquiratur. Agat idem Ludovicus & contrahat, cæteraque faciat ſicut paterfamiliàs ſui juris exiſtens, poteſtate paternâ ſibi extunc in antea non obſtante. Defectum verò prædictum illum, videlicet quòd præfatus Ludovicus quòd emancipetur non poteſt petere, nec ſuper hoc præbere conſenſum, & quemcumque alium, ſi quis ſuper præmiſſis exiſtat, ſupplemus de noſtræ regiæ plenitudine poteſtatis, eaque valere volumus & habere perpetui & efficacis roboris firmitatem, & & per noſtri interpoſitionem decreti ea decernimus in perpetuum valitura, non obſtantibus quibuſvis juribus, conſuetudinibus, rationibus, uſibus, privilegiis & ſtatutis in contrarium editis, vel edendis, quos, quas & quæ quoad præmiſſa viribus vacuamus, caſſamus & penitus adnullamus. Et ut præmiſſa perpetuò ſtabilia ſint & firma, noſtrum præſentibus fecimus apponi ſigillum.

Actum apud Fontembliaud Anno Domini milleſimo trecenteſimo [vigeſimo] quinto, menſe Maio.

Anno MCCCXXVI.

Reſtitutio à Rege Aragoniæ facta ob naves mercibus oneratas à ſuis militibus in mari ſublatas.

JACOBI *Aragoniæ Regis*, CAROLO *Regi Francorum*,

EXcellenti ac magnifico Principi CAROLO Dei gratiâ Franciæ & Navarræ Regi illuſtri cariſſimo conſanguineo noſtro, JACOBUS per eamdem Rex Aragoniæ, Valenciæ, Sardiniæ, & Corſicæ, Comeſque Barchinunæ, ac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vexillarius, Ammiratus, & Capitaneus generalis, ſalutem & proſperos ad vota ſucceſſus. Serenitati veſtræ præſentibus intimamus, quòd nobili Franciſco Carroci olim Ammirato noſtro, dudum agente in partibus regni noſtri Sardiniæ ad negotium acquiſitionis caſtri Callari adverſus Piſanos, & alios exiſtentes in caſtro ipſo, qui noſtro dominio rebellarant, viriliter proſequente: cum anno præſenti quædam navis ſeu concha, cujus erat ductor ſive patronus Bernardus de Ilario miles Narbonenſis, diverſis rebus ſeu mercibus tam mercatorum Narbonæ & Montiſpeſſuli quàm aliorum etiam onerata, ad dicti Regni Sardiniæ maritimam vicinam dicto caſtro Callari declinaſſet, & dictus Ammiratus dictam navim retinuiſſet cum rebus & mercibus ſupradictis: Nos dictâ retentione perceptâ, quæ noſtris voluntatibus ſupervenit diſplicens plurimum & ingrata, cum nequaquam gentes veſtras vellemus per noſtras aliquatenùs moleſtari, ſed ut proprias pertractari: per noſtras litteras poſtmodum iteratas jamdicto Ammirato multum expreſsè dedimus in mandatis, ut dictam concham abſolveret, & res & merces per eum captas integrè reſarciret. Accepto namque per reſponſionem Ammirati præfati, quòd ipſe ad occupationem proceſſerat ſupradictam neceſſitate maximâ perurgente, cum negotium acquiſitionis caſtri prædicti ex defectu pecuniæ eſſet tunc in caſu & periculo deſerendi; quodque res & merces jamdictas converterat in bellatorum noſtrorum ſtipendia, & alia quæ impugnatio dicti caſtri, & ipſorum rebellium oppreſſio exigebant, nec præmiſſa vel aliqua de eiſdem poſſe reſtituere quoquo modo; Noſtram præſentiam adiverint procuratores dictorum mercatorum Narbonæ & Montiſpeſſuli, à nobis humiliter poſtulantes eis fieri ſatisfactionem integram de præmiſſis.

Nos verò conſiderantes dictam occupationem ſeu retentionem factam fuiſſe, ut præmittitur, per dictum Ammiratum & Officialem noſtrum, per quem etiam res & merces prædictæ in noſtris negotiis, utilitatibus & neceſſitatibus fuerunt poſitæ & converſæ; ut nobis tam per aſſertionem dicti Ammirati quàm per publica documenta per dictos procuratores oſtenſa extitit facta fides: & affectantes per nos debitam ſatisfactionem fieri de eiſdem per tres perſonas idoneas & fide dignas, præſentibus & conſentientibus dictis procuratoribus, & rationes ſuas plenè oſtendentibus coram eis, averationem ſeu extimationem omnium mercium & rerum captarum fieri & recipi juſſimus, & ea omnia nobis, & noſtro conſilio recenſeri.

Et tandem cum de voluntate, & aſſenſu procuratorum mercatorum ſupradictorum, omnes res & merces prædictæ fuiſſent per perſonas prædictas, quibus ea, ut eſt dictum, commiſimus extimatæ, ad quantitatem triginta unius mille trecentarum viginti trium librarum, ſeptem ſolidorum, & ſex denariorum Barchinonenſium, incluſis in ipſâ quantitate ſeptem millibus librarum Barchinonenſium pro ſumptibus, damnis, & intereſſe totius præteriti temporis; & etiam pro intereſſe futuri temporis à dictâ conventione in antea ſubſequentis, donec eſſet eis integrè ſatisfactum, ſolveretur eiſdem per nos ultrà prædicta intereſſe pro ratâ quantitatis prædictæ, ad rationem videlicet duodecim denariorum pro librâ quolibet anno, cum non poſſemus eis ut optabamus protinùs plenam & integram ſatisfactionem facere de præmiſſis, eo quod acquiſitio dicti Regni immenſam requirens voraginem expenſarum, ferè theſaurum Cameræ Regiæ exhauſiſſet: cum procuratoribus conventmus memoratis, quòd dicta quantitas per nos eis infrà triennium per tertias ſolveretur, noſque adjecto juramento promiſimus ſolutiones ipſas præfixis terminis totaliter adimplere: adjectâ, inter cætera, clauſulâ, in obligatione & promiſſione, quæ inde jam fuerant ordinatæ, quòd ſi fortè nos vel noſtri in dictis ſolutionibus, vel earum aliquâ deficeremus terminis conſtitutis, & exſpectati poſtmodum per tres menſes à quolibet ipſorum terminorum immediatè ſequentes, ſolutionem vel ſolutiones ipſarum non adimpleremus, extunc dicti mercatores non exſpectata ſeu obtentâ requiſitione aliquâ, ſeu factâ à vobis vel veſtris officialibus nobis faciendâ, aut factâ juſtitiâ in nobis vel noſtris non habenda ſeu inveniendâ, nec in aliis in clauſulâ ipſâ contentia, poſſent adire veſtram præſentiam pro marcha vel repreſaliâ habenda vel obtinendâ caſu prædicto, & vos poſſetis eam illis incontinenti concedere ſive dare in toto Franciæ Regno, & prætextu ipſius marchæ officiales veſtri poſſent pignorare, capere, ſeu marchare in mari & in terra ubique bona, res & merces quorumcumque ſubditorum noſtrorum Regnorum, & totius terræ noſtræ, non obſtantibus requiſitione ſuper eâ nobis non factâ ſeu faciendâ, morâ ſeu factâ juſtitiâ, in nobis non inventâ, aut aliis ſupradictis; & pignorata ſeu marchata vendere, & de eorum pretio eis ſatisfacere, prout in talibus & ſimilibus marchis ſeu repreſaliis eſt fieri conſuetum.

Præmiſſis autem ſic exiſtentibus ordinatis, Conſiliarii & probi homines civitatis Barchinonæ, ad quorum notitia præmiſſa devenerant, nobis humiliter ſupplicarunt, ut adjectam in promiſſione jamdictâ (ſcilicet marcham, jamdicto caſu conceſſam) clauſulam ſupradictam faceremus à promiſſione hujuſmodi amoveri, cum aſſererent, noſtrâ reverentiâ ſemper ſalvâ, abſque læſione & onere conſcientiæ noſtræ & peccati mortalis incurſu prædictam conceſſionem obſervari non poſſe, nec ad eam nos juramentum in eâ oppoſitum adſtringebat, imò ipſius obſervantia

nobis

nobis peccati laqueum præparabat ea cauſis inferiùs expreſſatis.

Nos autem volentes præmiſſa ipſis mercatoribus omninò ſervare, quatenùs poſſemus abſque reatu perjurii & peccati, & in dubiis præſertim, ubi periculum animæ vertitur, viam eligere tutiorem; præmiſſa omnia per religioſos viros in Theologicâ facultate peritos, non modicæ auctoritatis atque ſcientiæ, examinari fecimus & diſcuti: mandantes eiſdem ut nobis ſuper his conſulerent quid agendum, exprimentes eis noſtræ propoſitum voluntatis, per quod perpendere poterant placere & velle, ſi licitè fieri poſſent, quòd conventio ſupradicta effectualiter compleretur. Coram quibus propoſitis hinc & inde tam facti quàm juris rationibus facientibus pro & contrà, cum ex eorum reſponſione ſive conſilio, maturâ ac digeſtâ deliberatione præhabitis, nobis dato, inveniſſemus juramentum, per nos appoſitum in clauſulâ memoratâ, quod iniquitatis vinculum eſſe non debet, vergere evidenter contrà juramenta licita & honeſta, per prædeceſſores & nos priùs data præſtita, ſuper privilegiis, franchitatibus, & immunitatibus per nos & eos dictæ civitati Barchinonæ, & toti generali Cataloniæ olim indultis, & pro quibuſdam conſtitutionibus, in generalibus curiis Cataloniæ editis, obſervandis; nec fore obligatorium, cum perjurium induceret & peccatum.

Reperiſſemus inſuper promiſſionem ipſam ex naturâ rei pro parte noſtrâ fore illicitam, cùm ex ſe repreſaliæ, ut pote juri, rationi & æquitati contrariæ, utroque jure prohibitæ propter defectum juſtitiæ in Principe damnificante vel damnificantis domino adinventum, vendicent ſibi locum, & ex parte Principis, & domini damnificati ſint licitæ & permiſſæ, non tamen ſint licitæ ex parte Principis, ob cujus effectus culpam vel negligentiam concedendæ, propter quod conventio per nos facta, cum clauſulâ ſupradictâ inſertâ, quòd poſſent videlicet ex præmiſſis noſtri ſubjecti pignorari, cum mortale peccatum & perjurii reatum includeret, erat penitùs revocanda.

Nos cum dicti mercatores ſuper præmiſſis nobis proteſtati fuiſſent, habito dicto conſilio, quòd latiùs & pleniùs in reſponſis à nobis dictæ proteſtationi deſcribitur, eis reſpondimus, quòd amotâ pignorationum clauſulâ ſupradictâ, cum eam ex cauſis jamdictis ſervare non poſſemus abſque diſpendio ſalutis æternæ, parati eramus, & nos paratos obtulimus ſolutiones facere ſupradictas terminis conſuetis, & obſervare cætera contenta & concordata inter nos & eos, & mandare tradi eis libenter & incontinenti Inſtrumentum dictæ promiſſionis, amotis his de quibus repertum eſt inducere animæ noſtræ periculum, ut ſuperiùs continetur.

Igitur ad notitiam veſtræ magnificentiæ deducentes præmiſſa, eamdem cordis affectione rogamùs, quatenùs attento quòd nos in præmiſſis fecimus quod potuimus, & penſato de dictis expenſis innumerabilibus per nos in acquiſitione dicti Regni Sardiniæ factis, quæ noſtrum theſaurum, ut prædicitùr, exhauſerunt, placeat, & velitis mercatoribus antefatis marchandi ſeu pignorandi bona ſubditorum noſtrórum non concedere, ſed potiùs denegare, cum nos intendamus prædictis mercatoribus damna paſſis ſolutiones facere ſupradictas, terminis antefatis, cum intereſſe temporis præteriti & futuri; ſed dictos potiùs inducere mercatores, ut præmiſſa per nos & eos conceſſa, & communiter concordata velint recipere, quia nos abjectâ clauſulâ ſupradictâ parati ſumus quod illis promiſimus ſecundùm formam condictam, aut aliis modis ſeu obligationibus vel ſecuritatibus decentibus adimplere, ipſaſque ſolutiones facere terminis prætaxatis. Conſideratis etenim conſiderandis, utriuſque ſubditis providebitis, & nos iis vehementer habemus placitum atque gratum, parati proſperis bonis debitis, & intimâ dilectione quibus conjungimur, Magnificentiæ veſtræ in multo majoribus reſpondere.

Datum XIII. Kalend. Decembris, anno Domini MCCCXXVI. ſubſcriptum.

Regis Franciæ Reſponſio.

Anno MCCCXXVI

MAgnifico Principi JACOBO Dei gratiâ Aragoniæ & Sardiniæ Regi illuſtriſſimo conſanguineo noſtro cariſſimo, CAROLUS eâdem gratiâ Franciæ & Navarræ Rex ſalutem & dilectionem ſinceram. Cum per veſtras nuper litteras nobis feceritis aperiri, quòd ſuper eo quod Franciſcus Carrocii Miles veſter Ammiratus in partibus regni veſtri Sardiniæ quamdam navim mercatorum quorumdam Narbonæ & Montiſpeſſuli, ac aliorum regni noſtri Franciæ pluribus mercaturis onuſtam retinuerat, & in uſus veſtræ guerræ converterat dicti regni, quæ per alias noſtras litteras prædictis mercatoribus noſtris reſtitui rogavimus regiam majeſtatem, vos cum procuratoribus mercatorum ipſorum ſuo ad hoc interveniente conſenſu de valore navis & mercium prædictarum, quæ vos extimari feciſtis ſibi per tres annos exſolvendo conveniſtis. Serenitati regiæ notum fieri volumus, quòd conſideratione perſonæ veſtræ, quam nobis cariſſimam reputamus, & favore proſequimur ſpeciali, prædicta conventio nobis placet, regiam amicitiam deprecantes quatenùs ſolutiones ſuper dicto valore per vos ordinatas, taliter ſtatutis ad hoc terminis complere curetis, quòd ad nos ob defectum ſolutionis nulla de cætero quæſtio referatur, ita quòd circà hoc non oporteat nos aliter providere dictis mercatoribus de remedio oportuno.

Datum Pariſius duodecimo die Januarii, anno Domini MCCCXXVI.

Concordia inter JACOBUM *Regem Aragon.* & JACOBUM *Regem Majoric.*

Anno MCCCXXVII

IN nomine Domini Amen. Pateat univerſis præſentis Inſtrumenti publici ſeriem inſpecturis, quòd nos JACOBUS Dei gratiâ Rex Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ & Corſicæ, ac Comes Barchinoniæ; Et nos JACOBUS per eamdem Rex Majoricarum, Comes Roſſilionis & Ceritaniæ, ac dominus Montiſpeſſulani, præſente, volente, auctoriſante, ac ſuum expreſſum conſenſum præſtante honorabili domino Philippo de Majoricis patruo ac tutore noſtri dicti Majoric. Regis, (quod nos dictus Philippus, qui præſentes ſumus, ſic eſſe aſſerimus & fatemur) ſcientes jamdudùm compoſitionem ſeu tranſactionem fore factam inter illuſtrem dominum Petrum bonæ memoriæ Regem Aragonum, patrem noſtri Jacobi Regis Aragonum prædicti ex unâ parte, & illuſtrem dominum Jacobum recolendæ memoriæ Regem Majoricarum, avum paternum noſtri Jacobi Regis Majoricarum prædicti ex alterâ, ſuper Regno Majoricarum cum Inſulis eidem adjacentibus, & ſuper Comitatibus & terris Roſſilionis, Ceritaniæ, Confluentis & Valliſpirio, & Caucolibero, & ſuper Montepeſſulano; cum Caſtris & villis dominationis Montiſpeſſulani, prout in quodam publico inſtrumento inde facto in Clauſtro domus Fratrum Prædicatorum Perpiniani tertio decimo Kalendas Februarii, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo octavo,

ſcriptoque per Arnaldum Mironi ſcriptorem publicum Perpiniani latiùs continetur.

Scientes etiam ſubſequenter dictam compoſitionem ſeu tranſactionem fore renovatam, laudatam & approbatam inter nos Jacobum Regem Aragonenſem prædictum ex unâ parte, & dictum Jacobum quondam Regem Majoricarum ex alterâ, prout in alio publico inſtrumento inde facto in caſtris prope Argilers Elneoſis Diœceſis, in feſto Apoſtolorum beatorum Petri & Pauli, videlicet tertio Kalendas Julii, anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo, ſcriptoque per Michaelem Rotlandi Notarium publicum Perpiniani, pleniùs continetur. Conſiderantesque eamdem compoſitionem & tranſactionem poſtmodum fuiſſe renovatam, laudatam & approbatam inter nos præfatum Jacobum Regem Aragonum ex parte unâ, & illuſtrem bonæ recordationis dominum Sancium Regem Majoricarum, filium & heredem dicti domini Jacobi Majoricarum Regis, patruumque noſtri dicti Jacobi nunc Majoricarum Regis ex alterâ, prout in alio publico inſtrumento inde confecto in civitate Barchinonæ in Regio palatio die Dominicâ quâ computabatur ſeptimo Idus Julii, anno Domini milleſimo trecenteſimo duodecimo, clauſoque per Bernardum de Averſone Notarium noſtri prædicti Aragonum Regis, ac publicum etiam auctoritate noſtrâ per totam terram & dominationem noſtram, ſeriotiùs continetur. Nos prædicti Jacobus Rex Aragonum, & nos Jacobus Rex Majoricarum, confitentes nos exceſſiſſe ætatem duodecim annorum ac plenè intelligere quæ aguntur, præſente & auctorizante, ut ſuprà, dicto domino Philippo patruo & tutore noſtro, per nos & ſucceſſores noſtros volentes omnia & ſingula in prædictis tribus inſtrumentis contenta perpetuò habere roboris firmitatem, ea omnia & ſingula denuò cum hoc publico inſtrumento per nos & ſucceſſores noſtros laudamus & approbamus expreſſè: idcircoque nos Jacobus Rex Majoricarum prædictus, præſente & auctorizante, ut ſuprà, ante fato honorabili domino Philippo patruo & tutore noſtro, nomine ipſo tutorio, juxtà formam in ſingulis dictorum trium inſtrumentorum contentam, per nos & omnes ſucceſſores noſtros recognoſcimus & fatemur vobis dicto domino Jacobo Regi Aragonum cariſſimo patruo noſtro, tenere à vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus Aragoniæ in feudum honoratum ſine omni ſervitio, ſub formâ tamen infrà ſcriptâ, totum prædictum regnum Majoric. cum Inſulis Minoricia & Evicæ, & aliis inſulis adjacentibus eidem Regno, & omnes prædictos Comitatus & terras Roſſilionis, Ceritaniæ & Confluentis, Vallispiri & Cauchiliberi.

Item ſine præjudicio juris alieni recognoſcimus & fatemur vobis dicto domino Jacobo Regi Aragoniæ, tenere in feudum à vobis & veſtris ſecundùm modum ſuperiùs & inferiùs comprehenſum, Vicecomitatum Omeladeſii & Vicecomitatum de Cariadeſio, cum omnibus villis & caſtris eorumdem Vicecomitatuum, & omnia etiam caſtra, villas & loca quæcumque habemus in terris Montiſpeſſulani, & dominatione & terminis ejuſdem; & generaliter omnia alia quæcumque habemus ſeu habere debemus ubicumque ſint, cum Militibus ſcilicet, hominibus, feudis, Juriſdictionibus ac dominationibus univerſis, ſive illa teneamus ad manum noſtram, ſive alii teneant pro nobis in feudum. Exceptis feudis quæ conſueverunt teneri ab Epiſcopo & Eccleſiâ Magalonenſi, de quibus aliqua tenentur adhuc ab ipſis Epiſcopo & Eccleſiâ, & aliqua ab illuſtri Rege Francorum habente in eiſdem locum ab Epiſcopo & Eccleſia ſupradictis; pro quibus omnibus & ſingulis locis & terris, ac juribus eorumdem recognoſcimus nos de præſenti feudatarium veſtrum ſecundùm formam ſuperiùs comprehenſam.

Excipimus tamen à Prædictâ recognitione feudi, Nos Jacobus Rex Majoricarum prædictus emptiones caſtrorum, villarum & locorum quas dictus dominus Jacobus Rex Majoricarum avus paternus noſter poſt dictam renovationem, & dictus Sancius Majoricarum Rex ejus filius patruus noſter, fecerunt & nos fecimus de rebus alodialibus quæ pro ipſis vel nobis non tenebantur in feudum. Nos tamen dictus Jacobus Rex Majoricarum per nos & noſtros auctoriſante dicto tutore noſtro, ut ſuperiùs, recognoſcimus tenere à vobis dicto domino Rege Aragoniæ & veſtris in feodum omnes regalias & jura univerſa, quæ & quos dictus dominus Jacobus avus, & dictus dominus Sancius patruus noſtri habebant ante emptiones prædictas, & habebamus & habemus nos in emptionibus ſupradictis. Sanè volumus & concedimus quòd ſicut nos facimus vobis homagium, ut inferiùs continetur, ſic heredes & ſucceſſores noſtri faciant & teneantur facere homagium vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus Aragoniæ in perpetuũ, pro ſupradictis & infrà ſcriptis juxtà contenta in hoc præſenti inſtrumento, & formam ejuſdem.

Promittimus etiam per nos & ſucceſſores noſtros vobis dicto domino Regi, & ſucceſſoribus veſtris in perpetuum, quòd nos & ſucceſſores noſtri dabimus vobis & ſucceſſoribus veſtris poteſtatem de civitate Majoricarum nomine & vice totius Regni Majoricarum, & inſularum Minoricarum & Evicæ, & de villâ Podii Ceritani nomine & vice Ceritaniæ & Confluentis, & de villâ Perpiniani nomine Comitatûs Roſſilionis, & terrarum Vallispirii, & caſtri Cauchiliberi, & de caſtro de Omeladio nomine & Vicecomitatûs de Omeladeſio. Quas poteſtates nos, heredes & ſucceſſores noſtri teneamur dare vobis & ſucceſſoribus veſtris quandocumque, & quotieſcumque requiſiti fuerimus per vos & ſucceſſores veſtros, irati & pacati, ratione tamen recognitionis feudi & fatiex juris. Nec prædictas poteſtates poſſitis vos vel ſucceſſores veſtri retinere ratione Valentiæ.

Promittimus etiam per nos, heredes & ſucceſſores noſtros vobis & ſucceſſoribus veſtris in perpetuum, quòd nos & ipſi ſucceſſores noſtri firmabimus jus vobis & veſtris in poſſe veſtro & veſtrorum, & ſemel quolibet anno cum fuerimus requiſiti ibimus ad Curiam veſtram & veſtrorum in Cataluniâ, niſi tunc quando fuerimus requiſiti, fuerimus nos & dicti ſucceſſores noſtri in Regno Majoricarum. Promittimus tamen per nos & noſtros, & ad hoc de præſenti nos & ſucceſſores noſtros obligamus quòd juvemus, valeamus & defendamus vos & ſucceſſores veſtros cum toto poſſe noſtro contrà cunctos homines de mundo.

Item promittimus per nos & noſtros ſervare & ſervari facere in terris Roſſilionis, Ceritaniæ & Confluentis, & Vallispirii & Cauchoſiberi uſaticos, conſuetudines & conſtitutiones Barchinonenſes factos & factas, & etiam faciendos & faciendas per vos & veſtros cum conſilio majoris partis Baronum Cataloniæ, ſicut moris eſt fieri, ſalvis ſpecialibus conſuetudinibus locorum prædictarum terrarum. Et quòd in prædictis terris Roſſilionis, Ceritaniæ, Confluentis, Vallispirii & de Caucolibero currat moneta Barchinonenſis, & non alia. Retinemus tamen nobis & ſucceſſoribus noſtris, quòd poſſimus cudere vel cudi facere abſque contradictione & impedimento veſtro & veſtrorum in regno Majoricarum & inſulis eidem adjacentibus monetam & monetas de novo.

Item retinemus nobis & ſucceſſoribus noſtris quòd in nullo caſu poſſit à nobis vel Officialibus noſtris

vel ſucceſſorum noſtrorum appellari, nec etiam per alium modum recurri ad vos dictum dominum Regem Aragoniæ vel ſucceſſores veſtros. Salvo quòd propter hoc non detrabatur in aliquo iis quæ ſuperiùs & inferiùs continentur.

Item quòd nos & ſucceſſores noſtri poſſimus abſque contradictione & impedimento veſtro, & veſtrorum facere & ponere pedagium, & novam lezdam in regno Majoricarum & aliis inſulis eidem adjacentibus, ſalvis libertatibus per prædeceſſores noſtros conceſſis hominibus veſtris, niſi prædictæ libertates vel privilegia ſint de jure per contrarium uſum vel alio modo abrogata. Quæ tamen omnia quæ nobis retinemus, volumus & concedimus eſſe de feudo ſeu feudis prædictis, exceptis emptionibus ſupradictis ſub formâ ſuperiùs comprehensâ.

Item cum dictus dominus Rex Majoricarum avus paternus noſter in prædictis inſtrumentis, de quibus in principio hujus inſtrumenti habetur mentio, retinuiſſet ſibi & ſucceſſoribus ſuis bovaticum in prædictis terris: ita quòd dictum bovaticum eſſet de dicto feudo, ut alia ſupradicta quæ ſibi retinuit, exceptis emptionibus prædictis. Et ſubſequenter præfatus dominus Rex Majoricarum avus paternus, & poſtmodum præfatus dominus Sancius Rex, patruus noſtri, remiſerint bovaticum ipſum gentibus noſtris dictarum terrarum, quæ ad præſtationem dicti bovatici tenebantur, eâ conditione quòd loco dicti bovatici præfatæ gentes noſtræ tenentur dicto domino Regi Sancio ſolvere viginti millia libr. Barchinonenſium, de quibus emerentur mille libræ Barcbinonenſes rendales in alodio, quas haberent & reciperent ipſe & ſui propoſito loco bovatici ſupradicti. Recognoſcimus tamen quòd vos dictus dominus Jacobus Rex Aragoniæ, generoſè conſenſiſtis remiſſioni dicti bovatici, & quòd non teneatur dictus dominus Rex Sancius emere dictas mille libras loco bovatici ſupradicti. Inhibitiones verò ſeu banna per vos vel ſucceſſores veſtros factas vel faciendas non teneamur nos vel ſucceſſores noſtri ſervare, niſi factæ fuerint de conſilio & aſſenſu noſtro, vel noſtrorum.

Et pro prædictis omnibus complendis ac firmiter attendendis obligamus vobis dicto domino Regi Aragoniæ & veſtris, nos & noſtros & omnia bona noſtra, & juramus per Deum & ejus ſancta quatuor Evangelia nos Jacobus Majoricarum Rex ſuperiùs nominatus, & præſente, volente & auctoriſante, ac ſuum expreſſum conſenſum præſtante dicto tutore noſtro, facimus vobis homagium ore & manibus in præſenti, & ſub dicto juramento confitemur nos exceſſiſſe ætatem duodecim annorum prædictam.

Ad hæc nos Jacobus Dei gratiâ Rex Aragoniæ prædictus, tenentes nos pro contentis & pacatis cum prædictis à vobis illuſtri Jacobo per eamdem gratiam Rege Majoricarum beatiſſimo nepote noſtro, nobis recognitis & conceſſis præſente, volente, auctoriſante, ac ſuum expreſſum aſſenſum præſtante dicto honorabili Philippo tutore veſtro, nomine tutorio prædicto, per nos ſucceſſoreſque noſtros laudamus & approbamus vobis & veſtris ſucceſſoribus perpetuò prædictum regnum Majoricarum, inſulas, Comitatus, & terras, quæ à nobis in feudum tenetis ſub pactis & conventionibus ſupradictis. Et promittimus per nos & noſtros vobis & veſtris juvare, valere & defendere vos & veſtros, & Regnum, terras & Comitatus prædictos & juriſdictiones veſtras, & dictarum terrarum, quæ à nobis tenetis in feudum toto poſſe noſtro contrà cunctos homines. Et pro prædictis omnibus complendis & firmiter attendendis: vice verſâ obligamus nos & noſtros & omnia bona noſtra vobis & veſtris, & juramus per Deum & ejus ſancta quatuor Evangelica, & facimus vobis homagium ore & manibus, in præſenti. Convenimus & retinemus nos dicti Jacobus Aragoniæ Rex, & nos Jacobus Rex Majoricarum, præſente, volente, auctoriſante, ac ſuum expreſſum aſſenſum præſtante dicto honorabili Philippo tutori, qui ſupra, (quod nos dictus Philippus ſic verum eſſe aſſerimus & fatemur) quòd ſubſtitutiones factæ in chartis hereditamenti inter nos & noſtros per dominum Regem Jacobum eximiæ recordationis avum noſtri dicti Jacobi Aragoniæ Regis, & per avum noſtri dicti Regis Majoricarum, & in Teſtamento ejuſdem, ſint ſalvæ & in ſuâ remaneant firmitate, ſalvis his quæ in hoc inſtrumento continentur.

In quorum teſtimonium nos Rex Aragoniæ, & Rex Majoricarum prædicti, ac Philippus de Majoricis tutor, qui ſuprà, duo conſimilia publica inſtrumenta inde fieri juſſimus, & ſigillorum noſtrorum appenſionibus communiri, & in quibus etiam nos dictus tutor manu propriâ ſubſcripſimus. Quæ ſunt acta in Civitate Barchinonenſi in Palatio domini Regis Aragoniæ prædicti Kal. Octobris, anno Domini milleſimo treceenteſimo viceſimo ſeptimo. Viſâ per Cancellarium. Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Majoricarum, Comitis Roſſilionis & Ceritaniæ, ac domini Montiſpeſſulani prædicti, qui hoc laudamus, firmamus, & juramus. Nos Philippus de Majoricis tutor prædictus præmiſſa laudamus, concedimus & firmamus, & manu propriâ ſubſcribimus. Signum Jacobi Dei gratiâ Regis Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ, & Corſicæ, ac Comitis Barchinonenſis prædicti, qui hæc laudamus, firmamus & juramus.

Teſtes hujus rei ſunt qui præſentes fuerunt inclytus dominus Infans Petrus Rippacurtiæ & Impuriarum Comes, Inclytus dominus Infans Raimundus Berengarii Comes Montanarum, de prædictis antefati domini Regis Aragoniæ filii, Gaſto Oſcenſis Epiſcopus, Cancellarius ipſius domini Regis Aragoniæ, Berengarius Elnenſis Epiſcopus, frater Sancius de Aragoniâ locum tenens Magiſtri Hoſpitalis in Caſtellania Empoſte, F. Raimundus de Impuriis de Ordine Hoſpitalium, F. Raimundus de Cavillione Commendator Alcaronis, F. Petrus Abbas Monaſterii ſanctarum Crucum, Capellanus major dicti domini Regis Aragoniæ, Petrus de Viridario Archiepiſcopus Majoricarum, & Canonicus Narbonenſis, Cancellarius dicti domini Regis Majoricarum, Guillelmus Murolli Canonicus Majoricarum, Guillelmus de Madrona Canonicus Tiraſonenſis, Antonius de Galiana legum Doctor, Canonicus Majoricarum, F. Petrus de Portello de Ordine Prædicatorum Confeſſor dicti domini Regis Aragoniæ: Nobilis Otho de Montecathano, Bernardinus de Campana, Galdous de Angellaria, Berengarius de Vilariacuto, Ademarius de Moſſeto, Pontius de Caramany. Et Milites Raimundus de Melanno, Eximinus de Tovia, Ferrarius de Villafranca Alguazirius dicti domini Regis Aragoniæ, Guillelmus de ſancta Columba, Petrus de Pulcro-caſtro, Ferrarius de Canneto, Jacobus de Mureduie, Berengarius de Podio, Guillelmus de Fontibus, Guillelmus de Jaſſero Vicecancellarius, Petrus Marii Theſaurius, Petrus Deſpens, Guillelmus de Mora Juriſperiti de Conſilio dicti domini Regis Aragoniæ, Jacobus Scuderii Notarius dicti domini Regis Majoricarum, Ferrarius de Lilleto Bajulus Cataloniæ generalis. Et quam plures alii. Signum Bernardi de Podio dicti domini Regis Aragoniæ Scriptoris & Notarii etiam publici, auctoritate ſua per totam terram & dominationem ipſius, qui prædictis interfuit & hæc ſcribi fecit cum litteris raſis & emendatis in lineâ decimâ quartâ ubi dicitur, *Patruus noſter fecerunt & nos fecimus*: & in lineâ viceſimâ

octavâ ubi ſcribitur : *Nos Jacobus Majoricarum Rex ſuperius nominatus.* Et clauſimus die & anno quo ſupra.

Anno MCCCXXVIII.

Decretum Summæ Curiæ Pariſienſis, quo declaratur Regem in vacationibus Canonicatuum Ambianenſium jus Regaliæ non habere.

CAROLUS Dei gratiâ Francorum & Navarræ Rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum nos Ballivo Ambianenſi, vel ejus locum tenenti, per noſtras alias litteras mandaviſſemus, quòd cum olim vivente cariſſimo domino genitore noſtro certum arreſtum pro Epiſcopo tunc Ambianenſi prolatum fuerit ſuper poſſeſſione collationis Præbendarum Eccleſiæ Ambianenſis, quas ſede vacante contingebat vacare, Noſque & Procurator noſter probabiliter ignoraremus, an in ſimili modo cæterorum beneficiorum, perſonatuum & dignitatum vacantium aliàs in civitate & diœceſi Ambianenſi ad ipſius Epiſcopi collationem ſpectantium, ad nos ratione juris Regalium pertineret. Nos ne ignorantiâ jus noſtrum delerere, aut alienum invadere contingeret, mandavimus & commiſimus Ballivo Ambianenſi quòd ſe de præmiſſis fideliter informaret, & quidquid inde reperiret, ſub ſigillo ſuo fideliter incluſum Procuratori noſtro Pariſienſi mitteret, ut deliberare valeret an ſuper hoc cedere vel contendere deberet.

Factâ igitur informatione ſuper præmiſſis per dictum Ballivum, & noſtræ Curiæ reportatâ, auditis noſtro & dicti Epiſcopi Procuratoribus, viſâ & diligenter inſpectâ relatione ſuper hoc per gentes Parlamenti noſtri nobis facta, Curia noſtra præcepit Procuratori noſtro prædicto & per arreſtum, quòd ipſe ſuper præmiſſis ulteriùs non contenderet, ſibi ſuper præmiſſis ſilentium perpetuum imponendo. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Datum Pariſius in Parlamento noſtro, anno Domini MCCCXXVII. menſe Januarii.

Anno MCCCXXVIII.

Edictum PHILIPPI VI *Regis Francorum, de forma juramenti quo uti debent Tabelliones.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, dilecto noſtro Magiſtro JOANNI Vauchiera Clerico Petragoricenſis diœceſis, ſalutem & dilectionem. Reipublicæ expediens, imò neceſſarium reputantes, ut actus & contractus legitimi publicâ manu ad cautelam præſentium & futurorum memoriam conſcribantur : Tibi, de cujus fidelitate & induſtriâ, & fide dignis, laudabile teſtimonium perhibetur, Tabellionatûs, ſeu publici Notariatûs officium, ad quod prout à fide dignis accepimus exiſtis idoneus, per te in terrâ, quæ jure ſcripto regitur, exercendum auctoritate noſtra Regiâ tenore præſentium concedimus, recepto à te ſub formâ quæ ſequitur juramento, quæ talis eſt :

Juro ego Joannes prædictus, quòd ero fidelis Domino meo, Domino Philippo Dei gratia Francorum Regi, & heredi ſuo Regi Francorum, perſonam, honorem, ſtatum, & jura ipſius, & Regni ſui, in his quæ ad meum ſpectant officium, pro poſſe meo diligenter, & fideliter obſervabo. Et ſi quid in contrarium attentari vel machinari cognoſcerem vel ſentirem, illud per me, vel aliàs toto poſſe impediam, & ſi impedire non poſſem, ſibi quàm citiùs potero revelabo, vel tali per quem poſſit ad ejus notitiam pervenire. Conſilium quod mihi per ſe, vel literas aut nuntium manifeſtaverit, ad ejus damnum vel periculum nulli pandam. Secreta Curiarum etiam, vel Officialium ſuorum, ad quæ vocatus fuero, nemini revelabo, cui non debeam revelare. Contractus legitimos, proceſſus, & acta judiciaria, & alia quæ de jure mei officii exercebo, in protocollâ ſine morosâ dilatione fideliter redigam; & poſtquàm redacta fuerint, inſtrumenta ſuper eis conficere malitioſè non differam, ſed partibus & aliis quorum intererit pro juſto & moderato ſalario, ſervatis ſtatutis Regiis, fraude, dolo & malitiâ quibuſcumque ceſſantibus, exhibebo. Super nullo contractu, in quo ſciam vim vel metum intercedere, aut juribus Regiis quomodolibet præjudicari vel detrahi, nec aliàs clam recipiam, nec faciam inſtrumenta; protocolla, ſeu libros notularum, & regiſtra ad cautelam & ſecuritatem Reipublicæ, & memoriam futurorum fidelitate ſollicitâ conſervabo, & ea ſine licentia Regiâ, vel Seneſchalli, aut Ballivi de Seneſchalliâ aut Ballivâ, in quâ moram traham, non extraham, ſed ea cum officio ceſſero, vel illud deſeruero, in teſtamento ſeu ultimâ voluntate meâ Seneſchallo, Ballivio, aut Judici mandabo, aut faciam aſſignari, ſalvo jure meo, vel heredis mei ſi voluero quod ex eis juxtà ordinationem Regiam poſſet ſequi, & aliàs dictum officium in locis mihi commiſſis diligenter & fideliter exercebo. Sic me Deus adjuvet & hæc ſancta.

In cujus rei teſtimonium præſentibus literis noſtrum fecimus apponi ſigillum, quo utebantur antequàm regnum ad nos deveniſſet prædictum.

Datum Pruvini die xa. Maii, anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo octavo.

Anno circ. MCCCXXVIII.

Idem præcipit BERNARDO *de Moreul, ut Gallicorum caſtrorum depoſitâ Præfecturâ, regimen ſuſcipiat atque inſtitutionem* JOANNIS *filii ſui primogeniti, qui patri ſucceſſit.*

DE PAR LE ROY.

SIre de Moreul, vous ſavez commant nous vous deymes lautre jour que nous vous aviens ordené pour eſtre avecques Jehan noſtre fils & à ſon frain : & vraymenr nous ne vous oſtons de l'office de Mareſchal pour nul mal qui ſoit en vous, né pour nul deffaut qui par vous ait eſté en voſtre office, mes nous vous amons miex prés de Jehan noſtre fils que nous ne feriens nul autre. Si voulons que vous vous ordenés tantoſt pour y venir, & pour y eſtre dores en avant continuellement ; car il eſt temps que ceux qui ſont ordenés pour y eſtre y ſoient : & ſi eſt miex voſtre honeur de le faire maintenant, quil ne ſeroit quant nous ſerons plus avant en la guerre. Et pour ce que vous nous priaſtes quant nous vous en parlaſmes, que nous y vouliſſiens garder voſtre honeur, vrayment ſi vous y penſés bien vous trouverez que nous vous faiſons trop plus grant honneur de vous y mettre, que nous ne feriens de vous leſſier Mareſchal, meſmement conſideré que nous voulons que vous ſoiez tous li premiers & li principauls de ſon frain, car il not oncques Mareſchal en France qui n'en leſſaſt volentiers loffice pour eſtre li premiers au frain de lainſné fils du Roy. Si nous ſemble que voſtre honeur y eſt non pas gardée ſeulement, mes acereué. Et quant au proufit, il nous ſemble que il y eſt plus grant qu'il ne ſeroit à eſtre Mareſchal ; car pour pluſieurs fraudes qui ſe faiſoient pour cauſe des droiz des Mareſchaus, nous avons ordené que dores en avant nul Mareſchal ne prandront nul droiz, mes ſeront tournez à noſtre proufit tous les droiz quil ſoloient prandre, & il auront cinq cens

livres tournois cheſcun d'eux par an pour toutes choſes, & ſi ne les auront fors ſeulement durans les guerres. Et nous voulons que vous aiez pour eſtre avecques noſtre fils cinq cens livres chaſcun an, les quelles nous vous donnons à voſtre vie. Si nous y ſemble le proufit plus grant que en l'office de Mareſchal, pour quoi vous n'en devez eſtre en nulle meleneolie, mes en devez eſtre tous liez & pour honeur & pour profit. Donné à Becuſelde v. jour de Juillet.

Anno MCCCXXIX.

Idem hortatur Italiæ dominos &c. ut Romanam Eccleſiam propugnent, expugnentque hæreticos recens exortos.

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex, Nobilibus & prudentibus viris univerſis & ſingulis Dominis, Poteſtatibus, Capitaneis, Rectoribus, Conſulibus, quibuſcumque aliis Gubernatoribus civitatum, caſtrorum, & aliorum locorum inſignium partium Italiæ, civibus, incolis & habitatoribus locorum prædictorum, & territoriorum ipſorum, amicis noſtris cariſſimis, ad quos præſentes litteræ pervenirent ſalutem & dilectionem ſinceram. Ad noſtrum noveritis (quod dolentes referimus, & non ſine gravi cordis amaritudine recenſemus) pervenit auditum, quòd in nonnullis partibus civitatibuſque & locis Italiæ adversùs ſacro-ſanctam matrem Romanam & univerſalem Eccleſiam, cui proviſione Divinâ ſanctiſſimus Pater in Domino Joannes Papa viceſimus ſecundus ad præſens præſidet, & jam ſalubriter favente Domino pluribus præſedit annorum curriculis; necnon & adversùs eumdem ſanctiſſimum Patrem inſurgentes quidam filii Belial, ſuis venenoſis ſuaſionibus & perniciosis latratibus falſis ac fucatis coloribus devotionem veſtram (quam ſemper ſicut veri Catholici & fideliſſimi Chriſtiani ad eamdem inconcuſſam habuiſtis, ſanctam matrem Eccleſiam, & ad ipſum nunc præſidentem, & ad ipſius prædeceſſores qui fuerint pro tempore tamquam ad unum in terris Chriſti Vicarium, beati Petri ſucceſſorem, & ipſius naviculæ univerſalis, ſcilicet Eccleſiæ caput unicum & Rectorem) conantur inficere, & animos veſtros, quos in Orthodoxæ fidei ſtabilitate & unitate Eccleſiæ tamquam ipſius veri filii hucuſque habuiſtis immobiles, & auxiliante Domino habebitis in futurum, erroribus variis pervertere, & ad ſuam convertere falſitatem; volentes per has ſuas opiniones phantaſticas atque hæreticas, juſto Eccleſiæ judicio per præfatum ſummum Pontificem & ejus ſacrum Collegium reprobatas extollere, & pœnas pro ſuis hæreſibus eiſdem impoſitas, per abuſum alicujus temporalis potentiæ damnabiliter evitare; fingentes ſibi, quod etiam profanum eſt dicere, & exſecrabile quodammodo recitare, quemdam apoſtaticum Papam ſeu potiùs Antichriſtum, & ſub pietatis & religionis umbrâ ſeu pallio ſimplicium animis illudentes, per malitiæ ſuæ virus corpus univerſalis Eccleſiæ, cujus ipſe Chriſtus eſt caput, & quæ in ipſius ſanguine ſancti Spiritûs illuſtratione continuâ vegetatur & vivit, inficere moliuntur, & ad ipſum corpus Eccleſiæ myſticum corpus Chriſti, quo nullum perfectius & nobilius eſt creatum, per adjunctionem execrabilem ſui præfati Apoſtatici, tamquam alterius capitis reddere monſtroſum, & inconſutilem Chriſti tunicam, quam etiam ipſi perfidi crucifixores ipſius dividere noluerunt, ſcindere ſatagunt, imò veriùs diſcerpere totaliter, ac etiam quantum in eis eſt viliter conculcare, ipſum ſtabile fundamentum Eccleſiæ ſuis perverſis conatibus ſubvertere attentantes.

Quod quam ſit grave, deteſtabile ac perniciosum exemplu, cuilibet fideli Catholico planè patet. Per hæc enim ipſa fides Catholica & ſtatus Eccleſiæ, extra quam non eſt ſalus, etiam ipſis infidelibus & ethnicis ſeu paganis magis contemptibilis redditur & exoſa, & eorum animi jam fortè per Dei miſericordiam ad eum aliqualiter inclinati, & etiam inclinandi, cooperante ſatore ſcandali & humani generis inimico, à ſuo laudabili propoſito faciliter retrahentur. Nec mirum ſi fidem, quæ etiam homini integraliter eſt ſervanda, Chriſtianos videant Creatori ſuo corrumpere, & ſuo piiſſimo Redemptori. Quanta autem ex his pericula, quanta mala, quanta ſcandala, quantaque animarum & corporum detrimenta ex hac radice peſtiferâ provenire valeant in futurum, niſi per fideles Catholicos celeriter præcidantur, nec advertere ſufficimus nec proferre, ſicut & quilibet fidelis animus piæ ac probandæ conſiderationis poteſt à ſe ipſo clariùs intueri.

Veſtram igitur amicitiam exhortamur in Domino, ac requirimus ex zelo & debito fidei Chriſtianæ, ut veſtrorum animorum conſtantiam ad ipſum caput Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, & ejus Vicarium ſupradictum, piè & fideliter erigentes, imitantes pudoratus filius Noë qui patris verecundiam nequeuntes æquanimiter tolerare, & ipſius benedictionem, & inverecundi fratris & poſteritatis ejus prælationem & dominium obtinere perpetuò meruerunt. Ad pericula inſuper prædicta advertentes, fidelitatem & devotionem, quam ſemper ad ſanctam matrem Romanam Eccleſiam vos & prædeceſſores veſtri eſtis profeſſi fideliter vos habere, requirente ad præſens non modicum neceſſitate negotii, ut videtis, efficaciâ & exhibitione operis pro veſtrarum animarum ſalute ita laudabiliter impleatis, præfatis hæreticis & eorum hæreticalibus documentis, ſic viriliter & fidelibus verbis & factis ſtrenuè reſiſtendo, & etiam præ omnibus obviando, quòd cæteris Chriſtianis ſitis in his virtutum exemplar, ſicut & priſcis temporibus extitiſtis, & per veſtros virtuoſos labores prædictorum malitiæ exortum incendium non procedat ulteriùs, nec unitati & ſtabilitati fidei damna inferat graviora; ſed in ortu ſuo occidatur & totaliter extinguatur, ut ex his & temporalis vitæ præconium vobis, & per vos poſteris veſtris perpetuò acquiratis, Noſque & alii Principes Chriſtiani, & omnes fidei Catholicæ profeſſores, veſtram in hoc conſtantiam, fortitudinem ac fidelitatem ex aperto perſpicaciùs agnoſcentes, veſtris ac veſtrorum commodis obnoxiùs adſtringantur, & æternæ retributionis gratiam copioſiùs aſſequi valeatis. Sinceritatem & amicitiam veſtram in tranquillitate ac ſerenitate pacis & unitate Eccleſiæ, propulſis ſcandalis & exulatis erroribus univerſis, conſervet Omnipotens feliciter, ut optamus, per tempora longiora. Datum in Abbatiâ Caroliloci die 11. Martii, anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo octavo.

Anno MCCCXXXII.

Idem JOANNI *filio ſuo primogenito emancipato confert Ducatum Normanniæ, & Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ.*

PHILIPPES par la grace de Dieu Roy de France, ſavoir faiſons à tous preſens & advenir, que comme en grant conſeil & deliberation ſur les choſes cy apres eſcriptes & chaſcune d'icelles, conſiderans les exemples de pluſieurs Roys nommez en la ſainte Eſcripture, & d'aucuns de noz predeceſſeurs Roys de France, & de pluſieurs autres Roys. Voulans à l'onneur de Dieu, & pour le bien commun de noſtre Royaume pourveoir pour le temps preſent & advenir au gouvernement de noſtre trex-chier filz Jehan de France, lequel apres noſtre decés, quant

XXxx iij

Dieu plaira, doit eſtre Roy de France; & veoir auſſi, comme nous deſirons, que il ſe gouuerne bien es mendres choſes, qui lui ſeront baillées, que il ſaiche mieulz apres gouverner les plus grans choſes & le Royaume de Frauce, quant il plaira à Dieu qu'il y viengne.

Audit noſtre chier filz Jehan de France preſent & recevant, lui premierement par nous emancipé, & aagé, & ſur ſon aage diſpenſé quant à ce & à toutes autres choſes, de noſtre liberalité royal, & pour bonne & juſtes cauſes, touchant la paix & la ſeurté de noſtre Royauma, qui à ce faire nous ont meuz: Avons donné & donnons, baillé & baillons plainement & entierement la Duchié de Normandie, & les Contez d'Anjou & du Maine, avecques toutes honneurs, nobleſſes, Juſtices haultes, moiennes & baſſes, fiefs, hommages, droiz & appartenances, quelles que elles ſoient, aux charges qui y ſont. A tenir leſdites choſes de nous à ung fié, & ung hommage-lige & en Parrie par ledit Jehan noſtre filz, lequel nous en avons fait & faiſons Per de France, avec tous droiz & houneurs de Parrie, lequel fié & hommage-lige à tenir de nous en Parrie, & le droit du ſervice du fié, & noſtre reſſort, & ſouveraineté royal, nous y retenons, & voulons que tantoſt apres le decés dudit Jehan noſtre filz, ait enfans, ou non, ladite Duchié de Normandie retourne & reviengne entierement & parfaitement à nous, ſe nous ſurvivions à luy. Et ou cas, ouquel nous ſerions lors treſpaſſez de ce ſiecle, ladite Duchié retournera & appartiendra à celuy qui ſera Roy de Fraoce, & à la Couronne, & au Royaume perpetuellement, ſans eſtre jamais deſſurs en avant departie, ne deſſeurte dudit Royaume.

Et ſe ledit Jehan noſtre fius treſpaſſoit de ceſt ſiecle, nous ſeurvivant à lui, & de lui ne demeuraſt hoir maſle, mais ſeulemeor fille ou filles: en celui cas les Contez d'Anjon & du Maine reveuront à nous & au Royaume de France. Et la fille ſi elle eſtoit ſeule, ou l'aiſnée, ſe il y en avoit pluſieurs, emporteroit ſept mile livres tournois de terre, ou de rente à la value de terre. Et la ſeconde auroit deux mile livres de terre, & cinquante mile livres tournois pour uue fois. Et la tierce aura mile livres de terre, & quarante mile livres tournois pour une foiz. Leſquelles ſommes dargent, nous ſe nous vivons, ou celui qui ſera Roy de France apres nous, ſeront tenuz à paier, & aſſeoir & bailler en lieux bons & convenables leſdites terres, & de ce chargeons, & voulons eſtre chargiés nous & noz ſucceſſeurs Roys de France. Ne plus grant droit ne pourroient leſdites filles demander, ne avoir en la ſucceſſion dudit Jehan noſtre filz. Car en celui cas les Comtez dAojou & du Maine reventont au Royaume de France.

Et à plus grant fermeté des choſes deſſuſdites avons receu ledit Jehan noſtee filz en noſtre foy & hommage deſdits Duché, Contez & Parrie. Et voulons & commandons à tous Prelats, Ducs, Contes, Barons & autres nobles & non nobles, & à toutes manieres de gens deſdits Duchié & Contez, de quelque condition qu'ils ſoient, que ilz entrent en la foy & hommage dudit Jehan noſtre filz, & lui reſpondent & obeiſſent comme à vray Duc, Conte & Seigneur en tout & par tout, ainſi comme ils faiſoient, & eſtoient tenus à faire à nous pour cauſe dudit Duchié & Contez; ſauf noſtre fié & hommage, & le ſervice de fié, avec noſtre reſſort & ſouveraineté royal que nous y avons retenu, ſi comme deſſus eſt dit. Et vouloos, octroions audit Jehan noſtre filz, lequel nous avons enveſtu des choſes deſſuſdites, & auquel nous avons baillé la ſaiſine corporelle à la ſeigneurie & proprieté de toutes les choſes à lui données deſſuſdites à tenir de lui, ſi comme dit eſt. Que il de ſa propre auctorité reçoive fiefs & hommages deſdits Duchié & Contez, & en joiſſe de cy-en-avant, comme vray ſire, & ſe appelle & ſoit appellez Duc & Conte d'icelles. Et ceuls qui ſeront entrez en l'hommage de noſtredit filz, nous les quictons de la foy & hommage, par leſquelz ils eſtoient tenus à nous pour cauſe deſdits Duchié & Contez.

Et promettons en bonne foy audit Jehan noſtre filz preſent & retenant, tenir & garder ſans enfraindre, toutes les choſes deſſuſdites & chacune d'icelles, & les garantir & appaiſier à lui en jugement & dehors. Voulant neantmoins & de certaine ſcience decernons, que doreſnavant toute audience ſoit denoiée à toute perſonne qui vouldroit venir en jugement, ne dehors, encontre les choſes deſſuſdites, ou aucunes d'icelles: & que toutes les choſes deſſuſdites vaillent ainſi & ſoient miſes à execution, comme choſe jugée par Arreſt de noſtre Court, nonobſtant droit eſcript, & non eſcript, us, couſtume de Normandie, d'Anjou & du Maine de Royaume de France, ou de noſtre Coort, ſe point en avoit au contraire. Et avec ce de noſtre plain povoir & auctorité royal, & de certaine ſcience, caſſons & adnullons tous droiz & couſtumes qui pourroient eſtre au contraire. Et ſuppleons tout deffaut, ſoit pour raiſon de eage, ou par quelque autre cauſe que ſeroit ou pourroit eſtre es choſes deſſuſdites, ou en aucune d'icelles.

Si commandons à tous ceuls de noſtre lignage, & à tous autres de noſtre Royaume ſur la foy & loyauté que il nous ſont tenuz, que ledit Jehan noſtre filz aident & confortent contre tous qui luy vouldroient nuire, ou mettre aucuns empeſchemens eſdites choſes ou en aucunes d'icelles. Et pour ce que ce ſoit ferme & eſtable à touſiours, nous avons fait mettre noſtre ſeel en ces preſentes Lettres, faites & données au Louvre pres de Paris le Lundy 17. jour en Fevrier, apres ce que nous euſmes emancipé & aagé noſtredit filz. L'an de grace mil cccxxxi. Ainſi ſigné par le Roy, M. de Molins. Tapp[le].

JOANNIS *Papæ XXII.* LUDOVICO *Duci de Borbonio.*

Anno MCCCXXXII.

Diſpenſatio Juramenti.

JOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro LUDOVICO Duci Borbonenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sincera paternæ dilectionis affectio, qua te tuis claris exigentibus meritis proſequimur, nos inducit, ut tibi ſuper his quæ tuæ concernunt ſalutem animæ, quantum cum Deo poſſumus, ſalubriter conſulamus. Sanè ad noſtram deduxit notitiam relatio fide digna, quòd tu dudum in terræ ſanctæ ac Chriſticolarum partium tranſmarinarum ſubſidium fervent conceptо propoſito transfretandi, te civitatem Pariſienſem minimè intraturum, quouſque hujuſmodi complevisſes Domino tibi auxiliante propoſitum, emiſſo voto & præſtito juramento firmaſti. Nos igitur attendentes quòd circà tractatum paſſagii tranſmarini, quòd cariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Rex Franciæ illuſtris, accenſus zelo fidei & magnæ devotionis aſſumſit; qui quidem tractatus habitus eſt, ut accepimus, & haberi ſperatur frequenter in civitate prædictâ, tua exiſtere noſcitur præſentia multipliciter opportuna, quodque dicti voti ſeu juramenti obſervatio, de non intrando civitatem eamdem dicto paſſagio non poſſet proficere ſed obeſſe;

ex his & aliis certis conſiderationibus nos rationabiliter in hac parte moventibus; & quia præfatos Rex ſuper iis etiam propter utilitatem dicti paſſagii aliàs nos rogavit: te ab obſervatione voti & juramenti hujuſmodi tenore præſentium abſolvimus, & penitùs liberamus. Ita tamen quòd propter hoc concepto propoſito & voto cuicumque per te de transfretando emiſſo, quin illa in eodem paſſagio vel quamprimùm oportunum & utile videbitur compleas, nullatenùs derogetur.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis & liberationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Avinione tertio Nonas Februarii, Pontificatùs noſtri anno decimo ſeptimo.

Idem Jacobo *de Borbonio.*

Anno MCCCXXXIV. Diſpenſatio conſanguinitatis ad contrahendū matrimonium.

JOannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio nobili viro Jacobo, nato dilecti filii nobilis viri Ludovici Ducis Borbonenſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Providentia Sedis Apoſtolicæ circumſpecta, ſublimium perſonarum conditiones & ſtatus prudenter advertens, & conſiderans diligenter quod eorum inclyta devotio gratiam promeretur, eis concedere conſuevit interdum, quæ meritò denegat aliis; maximè cùm ſperatur probabiliter, quòd ex hoc eorum ſincera devotio erga Deum & Romanam Eccleſiam augeatur. Sanè cariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi Regis Franciæ illuſtris, cujus exiſtis conſanguineus, petitio nobis exhibita continebat, quòd cum proſapia generis domûs Regalis Franciæ adeo Domino faciente creverit, & fuerit inter Principes & Magnates tam intrà quàm extrà Regnum Franciæ dilatata, quòd vix mulier juxtà prædicti altitudinem generis condecens tibi copulanda matrimonialiter valet commodè reperiri; præfatuſque Rex ad caritatem & unitatem inter illos de dicto genere fortiùs obſervandam & arctiùs confovendam deſideret, quòd tu mulierem aliquam de dicto genere tibi tertio vel remotiori gradu, vel gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis conjunctam ducas (interveniente tamen diſpenſatione Apoſtolicâ) in uxorem: nobis humiliter ſupplicavit, ut providere ſuper his tibi de oportunæ diſpenſationis gratia dignaremur. Nos igitur ex cauſis præmiſſis ſupplicationi hujuſmodi benigniùs inclinati, ut cum aliquâ muliere, quæ tibi ex altero vel utroque latere vel lateribus, ab uno vel pluribus ſtipitibus deſcendente, tertio conſanguinitatis, aut quocumque alio remotiori gradu vel gradibus, ex uno vel pluribus lateribus conjungatur, ſponſalia & matrimonium contrahere licitè (Concilii generalis & alia quâcumque Conſtitutione contraria non obſtante) valeas, tecum & cum eâdem muliere, pro quâ voluntate & conſenſu memorati Regis Franciæ, ut præmittitur, contrahes,

Sine conſenſu Regis matrimonium non contrahat.

auctoritate Apoſtolicâ de ſpeciali gratiâ diſpenſamus, prolem exinde ſuſcipiendam legitimam decernentes.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ diſpenſationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Avinione nono Kal. Octobris, Pontificatùs noſtri anno decimo-nono.

Ludovicus *Imperator dat poteſtatem* Ludovico *Comiti de Oetingen tractandi quædam negotia cum* Humberto *Delfino Viennenſi.*

Anno MCCCXXXV

LUdovicus Dei gratiâ Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, nobili & potenti viro ſuoque conſanguineo prædilecto Humberto Dalphino Viennenſi, Comiti Albonenſi, cum ſinceræ dilectionis affectu, gratiam ſuam & omne bonum. Ad tuæ dilectionis præſentiam, ſpectabilem virum Ludovicum juniorem Comitem de Oetingen duximus tranſmittendum; dantes eidem plenam & liberam poteſtatem, vice & nomine noſtro, tractatus cum dilectione tua ſuper his quæ ad ipſum per te, vel tuos procuratores deduxeris conſummandi, finiendi, perficiendi & terminandi, ac ipſis finem debitum imponendi, & omnia faciendi, quæ ſuper prædictis fuerint neceſſaria & etiam oportuna, quæ per nos fieri poſſent, ſi præſentes eſſemus, etiamſi mandatum exigant ſpeciale; promittentes, ac præſentibus nos obligantes, quòd omnia & ſingula ſuper quibus idem Comes cum dilectione tuâ nomine noſtro in. . . . convene. . . . . ſeu pacta, vel conventiones, aut obligationes quaſcumque inierit, ſeu promiſſiones fecerit, & ſuo ſigillo conſcripſerit, & conſcripta ſignaverit, grata, firma & rata perpetuo habebimus, quodque ipſa ratificabimus, approbabimus & confirmabimus litteris Majeſtatis noſtræ ſolemniter conſignatis, prout tibi viſum fuerit expedire, quando & quoties ſuper his fuerimus requiſiti. Datum Monaci XIII. Kal. Aprilis, regni noſtri anno vigeſimo, imperii verò octavo, anno Domini milleſimo CCC. trigeſimo-quinto.

Ludovicus *Bavarus Imperator Regnum Viennæ confert* Humberto *Dalfino per* Ludovicum *juniorem, Comitem de Oetingen, Legatum ſuum.*

Anno MCCCXXXV

IN nomine Domini, Amen. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quòd anno Incarnationis ejuſdem Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo-quinto, die XVI. menſis Aprilis, Indictione tertia, in præſentiâ Notarii publici, auctoritate Imperiali, & teſtium infraſcriptorum, conſtitutus ſpectabilis vir dominus Ludovicus junior, Comes de Oetingen, Miſſus, ſeu Legatus à ſereniſſimo Principe domino Ludovico Dei gratiâ Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, ut de legatione ipsâ conſtat, per litteras patentes ſigillo dicti domini Imperatoris ſigillatas in pendenti, quæ incipiunt in ſecundâ ſui lineâ, *nobili*, & finiunt in eâdem, *Delphino.* Qui quidem dominus Comes, conſideratis obſequiis & ſervitiis impenſis per illuſtrem Principem dominum Humbertum Dalphinum Viennenſem, & ejus prædeceſſores dicto domino Imperatori, & ejus anteceſſoribus in ipſo Imperio, & quæ ſperat per eumdem dominum Imperatorem recipere in futurum, dedit, donavit, ceſſit & conceſſit, vice & nomine dicti domini Imperatoris, dicto domino Humberto Dalphino præſenti & recipienti pro ſe, & ſuis heredibus juris, & rei ſucceſſoribus in perpetuum, in feudum, Regnum Viennæ, cum juribus, pertinentiis & appendentiis dicti Regni, & quidquid idem dominus Imperator habet in dicto Regno, & infrà dictum Regnum, & ſibi competit,

vel competere debet, ſeu poteſt, necnon & civitates, caſtra, & dominia, & juriſdictiones, & exercitium juriſdictionis, ac merum & miſtum imperium, & regalia ad Regnum ipſum ſpectantia, vel pertinentia quovis modo; ad habendum, tenendum, poſſidendum, regendum & gubernandum per ſe, aut ejus procuratores, officiales & nuntios, quoſcumque voluerit deputare, & quidquid ſibi placuerit faciendum, dans & concedens dictus dominus Comes, vice & nomine quibus ſuprà, dicto domino Dalphino præſenti & recipienti pro ſe & ſuis, plenam, generalem ac liberam poteſtatem & auctoritatem dictum Regnum & poſſeſſionem ipſius apprehendendi, adipiſcendi, & officiales quoſcumque ibidem ponendi & creandi, revocandi creatos & creandos tot quot voluerit, & toties quoties ſibi videbitur expedire, & in omnibus & ſingulis locis, ubi voluerit, infrà dictum Regnum; & omnia, & ſingula faciendi, & dicendi, & exercendi per ſe, vel per alium, quæ verus dominus Rex facere poteſt & poſſet, in & de Regno ſuo, & quæ ipſe dominus Imperator facere & dicere poſſet, ſi perſonaliter præſens eſſet, vel ſi ad manum propriam dictum Regnum & jura Regni teneret.

Hoc acto & convento inter prædictum dominum Comitem, vice & nomine quibus ſuprà, & dictum dominum Humbertum Dalphinum, quod idem dominus Humbertus Dalphinus, & ejus ſucceſſores in dicto Regno poſt eum, poſſit & poſſint ex nunc manente ordinare de dicto Regno, teſtari, & diſponere juxtà uſum & conſuetudinem patriæ Dalphinatûs & ipſius Regni, & de omnibus & ſingulis ad dictum Regnum ſpectantibus quovis modo.

Et cum dictus dominus Dalphinus aliàs ſit vaſſallus Imperii, idem dominus Lodovicus Comes, vice & nomine quibus ſuprà, donavit dictum Regnum, cum juribus & pertinentiis ejuſdem in feudum prædicto domino Dalphino ſtipulanti & recipienti ut ſuprà, cum eo jure, ratione & formâ, quo & quibus meliùs poteſt. Ita tamen quòd ab ipſo Imperatore & ejus ſucceſſoribus in Imperio, & ſub dominio Imperii dictus dominus Humbertus Dalphinus & ſucceſſores ejuſdem in dicto Regno, in feudum teneant dictum Regnum. Promittens dictus dominus Ludovicus Comes, vice & nomine quibus ſuprà, dicto domino Dalphino præſenti & recipienti, ut ſuprà, per pactum ſolemni ſtipulatione vallatum, præſentem donationem ratam & firmam habere perpetuò & tenere, & ipſum Regnum ſervare, & defendere ab omni homine & perſonâ dicto domino Dalphino & ſuis.

Et cum dictus dominus Comes ſciat & ſentiat, quòd dictus dominus Dalphinus non habet poſſeſſionem dicti Regni. . . . dicitur quòd eſt per diverſos & diverſimodè occupatum, imò quaſi annihilatum, promittit dictus dominus Comes, vice & nomine quibus ſuprà, dicto Domino ſtipulanti & recipienti, ut ſuprà, dictum dominum Dalphinum juvare de facto & de jure, ſecundùm quod commodè poterit, & ſecundùm quod dominus tenetur juvare vaſſallum ſuum & tueri, ad acquirendum dictum Regnum & jura ipſius Regni, & illud tenendum & cuſtodiendum; & eumdem dominum Dalphinum præſentem & recipientem pro ſe ſuiſque heredibus & ſucceſſoribus, idem dominus Legatus de dicto Regno, & de omnibus prædictis cum juribus & pertinentiis eorumdem inveſtivit per traditionem unius baculi, ut moris eſt.

Item & ad cautelam promiſit & convenit dictus dominus Comes dicto domino Dalphino, ſe facturum & curaturum cum effectu, quòd etiam dictus dominus Imperator dictum dominum Dalphinum Regem Viennæ conſtituet & creabit, & ipſum in Regem Viennæ coronabit, & de dicto Regno & ejus pertinentiis, & de his, & omni jure quod & quæ dictus dominus Imperator, & ipſum Imperium, & ipſe dominus Imperator ratione dicti Imperii habet in dicto Regno, vel ſibi competit, vel competere poteſt & debet in dicto Regno, cum his quæ ſunt infrà dictum Regnum, eumdem dominum Dalphinum infeudabit, & in feudum donabit ſibi & ejus ſucceſſoribus, & ipſum ſibi limitabit. Et dato quòd non reperiretur aliàs fuiſſe Regem in Viennâ, vel non fuiſſe Regnum conditum, nihilominùs dictus dominus Imperator Regnum ipſum condet & ſtatuet, & terminabit & limitabit, & confinia congruos ei aſſignabit, & de illo & his quæ fuerint infrà dictum Regnum, dictum dominũ Dalphinum, & ejus ſucceſſores in perpetuum infeudabit, & in feudum dabit, & in omnem eventum dictus dominus Imperator præcipiet & mandabit per ſuas litteras efficaces omnibus & ſingulis vaſſallis, & aliis Imperio ſubjectis in dicto Regno condito vel condendo conſtitutis, quòd dicto domino Dalphino pareant, & obediant ſicut domino & Regi; & dicto domino Dalphino aſſignent & reſignent quidquid habent de Imperio, quod ſibi quandoque commiſſum fuerit cuſtodiendum pro dicto Imperio, & ad prædicta eos compellet, & rebelles & inobedientes banno Imperii decernat, & præcipiat ſubjacere, & quod bona ipſorum per quoſcumque valeat occupare.

Et ſi reperiretur aliquam donationem factam fuiſſe ullo unquam tempore de dicto Regno per dictum dominum Imperatorem vel per alium, quòd dictus dominus Imperator illam revocet & decernat non valere, hanc ſolam donationem perpetuò valituram: & de prædictis omnibus dictus dominus Imperator dabit litteras opportunas aliis clauſulis decentibus & opportunis appoſitis in eiſdem, conficiendas ad conſilium peritorum, quas ſigillo Imperiali faciet communiri.

Et hæc omnia univerſa & ſingula ſupraſcripta voluit & mandavit dictus dominus Comes, vice & nomine quibus ſuprà, omnibus quorum intereſt & intereſſe poterit in futurum, per præſens publicum inſtrumentum fieri manifeſta.

Acta fuerunt hæc apud Balmam, Lugdunenſis Diœceſis, in domo Dalphinali in Camerâ aulæ baſſæ in præſentiâ & teſtimonio potentium & nobilium virorum dominorum Jacobi Riverre, Petri de Herbeyſio, Guurrardi de Nuef-feſtemgn, Militum; venerabilium & nobilium virorum dominorum Ebrardi de Tumpnow, Archidiaconi Eccleſiæ Auguſtenſis, Marquardi de Raudur juris Profeſſoris, Canonici Auguſtenſis, & Magiſtri Uldrici Protonotarii domini Imperatoris prædicti, teſtium vocatorum & rogatorum ad præmiſſa, per me Notarium publicum infraſcriptum; & datum anno die, & Indictione quibus ſuprà. Et ego Joannes Nicoleti de Cerniaco, Viennenſis Diœceſis Clericus, auctoritate Imperiali publicus Notarius, præmiſſis omnibus unà cum dictis teſtibus præſens interfui, & inde hoc præſens publicum inſtrumentum manu meâ propriâ ſcripſi & ſubſcripſi, ſignoque meo ſolito ſignavi rogatus & tradidi. Nos enim præfatus Ludovicus Junior, Comes de Oetingen, Legatus in hac parte, & deſtinatus per ſereniſſimum Principem dominum Lodovicum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, dominum noſtrum, vice & nomine ipſius domini noſtri Imperatoris, aſſerentes & cognoſcentes præmiſſa omnia univerſa & ſingula fore vera in ſingulis ſuis capitulis, ut ſuperiùs enarrantur, & per nos vice & nomine quibus ſuprà, conceſſa fuiſſe; ſigillum noſtrum huic publico inſtrumento appoſuimus ad majorem cautelam, & evidentiam rei geſtæ.

Joanna

Anno MCCCXLIII.

JOANNA *Renunciat bonis mobilibus & debitis mariti ſui* PHILIPPI *Regis Navarræ defuncti dum cor ipſius Pariſiis in Eccleſia Dominicanorum ſepulturæ traderetur.*

PHilippes par la grace de Dieu Roys de France, A Tous ceux qui ces preſentes Letres verront Salut. Savoir faiſons que en noſtre preſence là ou nous fumes à l'enterrement du cuer de noſtre tres cher Couſin jadis le Roy de Navarre, Conte d'Evreux, en l'Egliſe des Jacobins de Paris, le Mercredi IIIe jour de Decembre vinrent tantoſt apres l'enterrement dudit cuer à la foſſe où il eſtoit mis, nos tres cher filx & frere les Dux de Normandie & de Bourgoigne procureurs, & en nom de procureurs de noſtre tres chere Niece la Royne de Navarre jadis femme dudit Roy de Navarre, & comme procureurs de elle, par noſtre amé & feal Chevalier & Conſeillet Symon de Buxi parlant en nom de eux pour eux comme procureur, nous firent dire en ſubſtance, & puis baillier par eſcript les paroles qui ſenſuivent.

Ci ſont Meſſeigneurs les Dux de Normandie & de Bourgoigne des plus prochains amis de Madame de Navarre, pour les quiex elle ſe vuet & entent conſeillier & gouverner, leſquiex ne ſes autres amis ne li ont mie conſeillé, ne bon ne fuſt que elle venist ci en ſa perſonne, & pour ce il y ſont pour elle, & comme procureurs de elle me font à dire ou num de elle & pour elle, que comme elle ſoit ſur le point qu'il eſconvient que elle ſe mette ou renonce aus meubles & aus debtes de ſon ſeigneur, & en ce, & en autres choſes eſt elle tenue de raiſun requerre, & croire le conſeil de ſes amis; leſquiex y ont moult penſé, & en deliberation par pluſieurs foiz de ce que elle en devroit faire. Si ont regardé que comme madite Dame ſceuſt petit du gouvernement de ſon Seigneur, toutevoie penſent ſes amis que tant pour les armes que ſondit ſeigneur a ſuivies & les guerres du Roy Monſeigneur, comme pour ce que il a eſté en moult de pais, & darrainnement en ce voiage où Dieu l'a pris, moult de debtes & de finances, de obligations & d'autres choſes touchans le fait & la conſcience de ſondit ſeigneur, y puet avoir, obſcures, doubteoſes, & incertaines, ſi que elle n'en pourroit venir à certainneté, ne en faire ſatisfaction en maniere que ſon cuer en fuſt appaiſié, & la conſcience ſeheure, ne ſon ſeigneur bien acquittié. Et core elle qui eſt une Dame, ne par li ne ſe puet gouverner, ne ne pourroit la peinne ne la charge porter des beſoignes, debtes, & execution de ſondit ſeigneur, & par ſa main ſeroit la choſe trop lungue, & en moult grant travail, grevance & meſaiſe ſe mettroit, s'il eſconvenoit que à li venissent les plaintes & les demandes de ceux à qui ſon dit ſeigneur ſeroit tenux, & toutefoiz que elle les orroit li renouvelleroit ſa douleur & ſa meſaiſe, tel que le corps de li en ſeroit en peril.

Et quant il y a autres executeurs bons & ſaiges tiex comme Monſeigneur de Navarre à eſleuz eſquiex il avoit grant fiance, l'en s'en puet bien fier & attendre en eux, & il ſavoient de ſon eſtat, ſi en pourront miex exploittier & en moins de temps que elle ne pourroit, ne pour ce ne laira elle mie que elle ne face du bien pour ſon ſeigneur en prieres & en aumoſnes, & le miex que elle ſaura, & bien y eſt tenue, elle à amé à la vie, ſi fera elle apres, més ſanz grant peril de ame, & doubte de conſcience ne pourroit elle prenre la charge des debtes, ne de l'execution, ſi que par la volenté & le conſeil de ſes amis, leſquiex il li convient croire, elle & Meſſeigneurs ſes diz procureurs pour elle, combien que il li ſoit grief & moult à cuuir li aient fait conſentir renonce aus meubles & aus debtes de ſondit ſeigneur, & ſe tient & vuet tenir à ſon doaire, & vuet, & ſe conſent, que touz les meubles de ſondit Seigneur dont il y duit avoir largement & plus qu'il n'en fait meſtier aus debtes & execution paier, les executeurs preignent & exploittent toſt & briefvement pour ſon ſeigneur acquittier & l'execution accomplir, & de ce faire diligemment les prie, quar ceſt l'un des granz deſirs que elle puiſſe avoir, & la choſe de quoi elle ſera plus reconfortée, ſe l'execution de ſon ſeigneur & ſes debtes ſont bien paiez. Et à ce ne vuet elle que des diz meubles l'en épargne nuls, que l'en li en baille aucuns qui ne li ſoient auſi chierement venduz comme au plus eſtrange marcheant qui y pourra venir. Et en cette renonciation faiſant ſont proteſtation les diz procureurs ou nom de elle, & pour elle, que pour ce ne li ſoit fait prejudice ou droit que elle a puet, ou doit avoir en ſes meubles & en ſes joyaux.

Apres les queles paroles le dit Chevalier ſe fiſt avouer, & avoué fu de quanque il avoit dit par les diz Dux, & à monſtrer que noſtre dite Niece la Royne de Navarre venist à point à faire la dite renonciation, & que faire la peuſt par procureur, & que quant à ce, & auſſi quant à prenre ou laiſſier la garde ou le bail de ſes enfenz le temps n'euſt couru contre elle, & que l'en ne peuſt dire que elle ſe y fuſt miſe, ne és debtes de ſon dit ſeigneur pour demeure que elle euſt faite en ſon hoſtel, ne pour ce que elle eust usé des biens communs puis la mort de ſon dit ſeigneur & avant ledit enterrement de ſon cuer, le dit Chevalier miſt en avant & fiſt lire unes lettres pendens ſeellées de noſtre ſeel, & à faire foi de la procuration des diz procureurs, unes autres ſeellées du ſeel de noſtre dite Niece la Royne de Navarre, deſquelles lettres, & premier de celles qui eſtoient ſeellées de noſtre ſeel les teneurs s'enſuivent:

Philippes par la grace de Dieu Roys de France. A touz ceux qui ces preſentes lettres verront ſalut. Comme par aucuns amis de noſtre tres chiere & amée Niece la Royne de Navarre, nous ait eſté ſignifié noſtre dite Niece avoir oi nouvelle du treſpaſſement de noſtre tres chier Couſin le Roy de Navarre ſon ſeigneur, pour les queles nouvelles elle eſt à grant douleur & meſaiſe de cuer, ſi que elle ne puet penſer ne entendre à choſe qui touche l'eſtat & le gouvernement de elle ne de ſes biens, ne pourveoir en beſoignes que elle ait, ou puiſſe avoir à faire ou cas du treſpaſſement deſſus dit, ne auſſi ne li endurent, ne n'oſent parler ceux qui entour li ſont. Si nous ont ſupplié que comme par la couſtume, uſaige, & obſervance commune du pais, & des parties de France ou quel noſtre dite Niece demeure, les dames & femmes nobles doient elles mettre, ou renuncier és meubles & debtes de leurs mariz treſpaſſez tantoſt apres l'enterrement, & elles tenir à leur doaire ſe elles veulent par certaines ſolemnitez, & ſignes accouſtumez ſi comme l'en dit. Et ainſi ſoit que elle eſtant par deça, ſon dit ſeigneur & mari le Roy de Navarre ſoit treſpaſſez en lointain pais, & le corps de li enterrez en Navarre, combien que l'en ait entendu que le cuer ſera aporté à enterrer pardeça.

Nous pour ce que avant l'enterrement du dit corps ne depuis elle n'a eu, ne avoir ne puet bonnement à preſent deliberation ſur ce que elle devra faire de prenre ou renoncier comme dit eſt, & auſi à fin que par la demeure & habitation que faite à depuis le treſpaſſement & l'enterrement du corps deſſus diz en l'oſtel

Digitized by Google

de ſondit ſeigneur, & uſé des biens commus, & ſera de ci à l'enterrement dudit cuer, l'en ne puiſſe dire que elle ait pris la garde ou le bail de ſes enfenz, ne que elle ſe ſoit meſlée aus meubles parquoi elle ſoit tenue à paier les debtes, li vueillons pourveoir de grace, & de remede convenable. Nous enclinanz à ladite ſupplication, vuulons & ottroions à notre dite Niece, que lsps ne cours de temps ne li ſoit ou puiſſe eſtre imputé à prenrre ou renoncier aus diz meubles & debtes, & li tenir à ſon doaire, ainçois li ottroions que alle ait temps de en faire ce que bon li ſemblera, c'eſt aſſavoir de prenrre ou rennncier juſques apres l'enterrement du cuer de ſon dit ſeigneur, & que elle puiſſe renoncier ſe elle vucesdone, ou entre deuz là où il li plaira, par li, ou par procureur ou par autre, de bouche, ou par lettres, en preſenee de aucuns nos Notaires ou Tabellions publiquement ou autrement, ſeuz ce que elle ſoit tenue de venir puur ce faire à l'enterrement, ne ſur la foſſe dudit cuer, ne de faire les ſignes, & garder les ſollempnitez que l'en dit qui ſont requiſes en ce cas, ſur leſquiez ſignes & ſolempnitez à garder oous diſpenſons, & les li remettons. Et auſſi voulons & ottroions, comme dit eſt, que pour choſe que noſtre dite Niece ait demeuré és hoſtelx de ſon dit ſeigneur, & demeure, & des biens communs ait uſé & veſcu, & face cependant, l'en ne puiſſe dire ne tenir ne li oppoſer que elle ſe ſoit miſe en ladite garde, ou, ou dit bail, ne és dites debtes, ne que elle ſoit forcloſe que elle ne puiſſe renoncier ſe elle vueut. Mais neantmoins puiſſe iceli garde & bail, & debtes prenre ou laiſſier & y renoncier ſi comme bon li ſemblera. Et nous ordenons & decernons par ces preſentes ladite renouciation, que noſtre dite Niece ou ſon procureur, ou autre pour elle vnurra faire, eſtre valable & d'un tel effet comme ſe elle euſt renoncié le jour de l'enterrement du corps, ajouſtées toutes les ſolemnitez accouſtumées, & comme ſe unques n'euſt uſé des biens meubles communs depuis l'enterrement du corps.

Toutes les queles choſes, nous avons voulu, ottroié, ordené & decerné par la deliberation de noſtre grant Conſeil, de grace eſpecial, de certaine ſcience, & pour cauſe & de noſtre planna poiſſance & auctorité Royal: nou contreſtanz les deſſus dites, & quelcunques autres couſtumes, uſaiges & obſervances contraires & quelcunques droit ou edit, qui à ce la puiſſent avoir eſtreinte, ou obligiée, & par les queles ladite renunciation pourroit eſtre impugnée. Toutes les queles couſtumes, uſaiges, obſervances, droiz, & ediz, noos quant au cas preſent tant ſeulement hoſtons, & aboliſſons du tout de noſtre dite poiſſance & auctoritee Ruyal & de certaine ſcience par ces preſentes, és queles en teſmoign de ce nous avons fait mettre noſtre ſeel. Donné à ſaint Germain en Laye, le IIIe jour de Novembre, l'an de grace mil trois ceuz quarente & trois.

Item. A touz ceuz qui ces preſentes lettres verront, Jehanne fille de Roy de France, par la grace de Dieu Royne de Navarre, Conteſſe d'Evreux, d'Angouleſme, de Mortaign, & de Longueville ſalut. Comme depuis les nouvelles dures & grieves à nous vennës du treſpaſſement de noſtre tres chier ſeigneur & mari le Roi de Navarre, que Dieuz abſoille, le quel ſi comme il plaiſt à Dieu nous à laiſſiés veuve en grant douleur, triſteice, & meſaiſe de cuer, nos amis auſquiex nous ſommes tenue ſi comme raiſon eſt de croire, & uous par eux gouverner en ce cas, nous aient loué & conſeillé, & encore lueent & conſeillent par grant deliberation & avis qud one en ſut ce, ſi comme nous nue fait ſavoir par pluſieurs foiz; que nuus apres l'enterrement du avant du cuer de noſtre dit Seigueur que l'en dit qui ſera aportez & enterrez en France, renoncions aus meubles & aus debtes de noſtre dit ſeigneur, & nuus teignons à noſtre doaire. Nous à qui il eſt moult grief du faire & moult le vuuſiſſions eſchever ſe nous peuſſions bonnement, & ſens peril de noſtre ame & grant charge de noſtre conſcience, noz tres chiers & tres amez Couſin & Oncle les Duz de Normandie, & de Bourgoigne, qui ſont de noz plus granz & plus prochains amis, & és quiex nous avons pleinne fiance de garder noſtre houneur & la ſeheureté de noſtre Eſtat, avons fait & eſtabli, faiſons & eſtabliſſons par ces preſentes noz procureurs, enſemble & chaſcun par li, à renoncier pour nous, & en noſtre nom aus diz meobles & debtes, & dire qua nous nous tenons & voulons tenir à noſtre doaire apres le dit enterremeot, au lieu & en la maniere quil verront que meſtier ſera, & que bon leur ſembiera, & de faire en tout & par tout ſur ce, & les dependances tout quaunques nous ferions & faire pourrions ſe nous eſtions preſente.

Et quant aus choſes deſſus dites, & tout ce que neceſſaire, proffitable ou convenable y ſera, nous donnons par ces lettres plein pouvoir & eſpecial mandement à noz diz Couſin & Oncle, & à chaſcun par li, & promettons ſouz l'obligation de touz noz biens, avoir aggreable, ferme, & eſtable tout ce qui ſera dit fait & ordené ſur les choſes deſſus dites, & les dependences d'icelles par eux & chaſcun par li. En teſmoign de ce nous avons fait mettre noſtre ſeel à ces preſentes lettres. Donné à Breval le XXe jour de Novembre l'an de grace mil trois cenz quarente & trois.

Et nuus à la requeſte des diz Dux procureurs de ladite Royne de Navarre, des dites renonciation, proteſtation, & autres choſes deſſus dites, & de l'exhibition & lecture des dites lettres, afin de en avoir memoire & que pleinne foi en puiſſe eſtre faite ou temps à venir, leur avons donné nos preſentes lettres, és queles en teſmoign de ce nous avons fait mettre noſtre ſeel. Donné à Paris le XXIIIe jour de Novembre, l'an de grace mil trois cens quarente trois.

CLEMENTIS PAPÆ VI.

EPISTOLÆ.

Anno MCCCXLIII.

I. JOANNÆ *Reginæ Franciæ.*

Gratulabundus ſcribit Reginæ.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimæ in Chriſto filiæ JOANNÆ Reginæ Franciæ illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Quia ſcimus te, Filia cariſſima, de proſpero ſtatu noſtro gaudere, ſcire benevolentiam Regiam volumus, quòd licet ex incumbentibus variis & diverſis arduis negotiis ad Apoſtolicam ſedem inceſſanter confluentibus, curis continuis ſuzimur; aſſiſtente nobis tamen divinâ clementiâ, corporali ſoſpitate lætamur: quod de te, Filia dilectiſſima, & cariſſimo in Chriſto Filio noſtro Philippo Rege Franciæ Illuſtri viro tuo, liberiſque Regiis, audire quàm plurimum nos promptos, quantum cum Deo poſſumus, ad tua & ipſorum commoda & honores delectat. Cæterum tuam volumus celſitudinem non latere, quòd venerabiles Fratres noſtri Petrus Præneſtinus, & Annibaldus Tuſculanus Epiſcopi, de partibus Franciæ ad ſedem redeuntes prædictam: ac nobis, ac Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardina-

libus, quæ geſta circà negotia, pro quibus miſſi fuerant, delectabiliter & plenariè in Conſiſtorio referentes, ad laudem & commendationem præfati Regis & tuam multa honorabilia, quæ lætificaverunt mentem noſtram non modicum, relationi hujuſmodi adjecerunt. Rurſùs pridem relatu quorumdam percepimus, quòd dilecta in Chriſto filia nobilis mulier Maria, nata quondam Caroli Ducis Calabriæ, abſque amicorum conſilio matrimonium cum dilecto filio nobili viro Carolo Duce Duracii per verba de præſenti contraxit: an tamen ſit vera relatio hujuſmodi adhuc certitudinaliter ignoramus. Datum Avinioni quinto Calendas Aprilis, Pontificatûs noſtri anno primo.

II. *Eidem.*

Anno MCCCXLVII.

Gratias agit Reginæ, quod pia ſic effecit, ut ſententiam in Cardinales, ac eorum & Papæ familiares, qui beneficiis potiebantur, latam Rex abrogaret. Deinde agit de iis in Regem Angliæ morâ.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimæ in Chriſto filiæ JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtri Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Serenitatis tuæ, filia Cariſſima, literas lætà manu recepimus, inter cætera continentes qualiter his, quæ dilectus filius Magiſter Firminus de Coquerello Decanus Eccleſiæ Pariſienſis, Cariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi Regis Franciæ Illuſtris ac tuus Conſiliarius, ſuper illis novitatibus adversùs Deum & libertatem Eccleſiaſticam per literas dicti Regis, neſcimus quorum minùs providis conſiliis, his diebus præteritis attentatis, tuæ Regiæ magnificentiæ pro parte noſtrâ expoſuit, intellectis: Tu filia benedictionis & gratiæ, apud Regem eumdem ſuper revocatione hujuſmodi attentatorum, eodem præſente Decano, precibus oportunis inſiſtens, tandem Rex ipſe præmiſſa quoad beneficia venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, ac noſtrorum & ſuorum obſequentium & familiarium duxerat, inclinatus precibus hujuſmodi, revocanda; quodque pro divinâ reverentiâ, honore Eccleſiæ, ac noſtri conſideratione, ſuper plenâ & integrâ revocatione apud Regem ipſum inſiſtere intendebas. Nos igitur benignitatem tuam Regiam, quam erga Deum ſincera devotione fulgentem, & ad Eccleſiam ſanctam ſuam eſſe propitiam, dum ſtatus nos haberet interior, certâ probavimus experientiâ; & poſtquàm ad ſummi Apoſtolatûs apicem divina miſeratio nos provexit, evidentibus ſenſimus indiciis & ſentimus, cum gratiarum actionibus multipliciter in Domino ſuper his commendamus. Sanè, Filia dilectiſſima, quia novitates prædictæ aliàs inauditæ, ſi de illis ſcintilla remaneret aliqua, ſponſum ejuſdem Eccleſiæ Dominum noſtrum JESUM-CHRISTUM graviter offenderent, & iram ipſius meritò provocarent, ſaluti animæ dicti Regis ac celebritati ſui nominis & honoris, domûſque inclytæ Regiæ Franciæ obvia exiſterent, & aliis perniciosa miniſtrarent exempla: Sublimitatem tuam rogamus, & in Domino attentiùs exhortamur, quatenùs illius ſummi, & æterni Regis, qui opus perfectum diligit, & imperfectionem abhorret, te in hac parte filiam conſtituens ſpecialem, quod expediendum reſtat ſuper revocatione attentatorum hujuſmodi, ut ad Dei & ejuſdem Eccleſiæ ſanctæ ſuæ honorem, Regis prædicti ſalutem, & dilatationem famæ ſuæ, plenum opus perfeciſſe læteris, apud Regem ipſum procures, ſicut ex tuâ oblatione benignâ ſpem nobis dediſti, favorabiliter expediri. In te quidem, præcariſſima Filia, illa Regina Eſter, quæ iniquum conſilium quod ad perdendum populum Dei Iſraël Rex Aſſuerus habuerat, imitari ſuis precibus promeruit in ſalutem, præfigurata in hoc caſu, non abſque magnæ laudis præconiis & meritorum cumulis poterit denotari. Nos autem venerabilibus Fratribus noſtris Paſtori Archiepiſcopo Ebredunenſi, & Guillelmo Epiſcopo Carnotenſi Apoſtolicæ ſedis Nuntiis, quos propterea deſtinandos ad præfati Regis viri tui & tuam præſentiam providimus, expreſſè duximus injungendum, ut ad te recurrant principaliter, & juxtà tui directionem conſilii habeant procedere in præmiſſis. Scitura pro certo, filia præcariſſima, quòd per eos ad præſens non ſcribimus niſi caritativè & hortatoriè dicto Regi. Pro certo quidem tenuimus, cum tenorem literarum novitates prædictas continentium audivimus, quòd ſi Rex ipſe contenta in eiſdem litteris deliberatè ac pleniùs advertiſſet, nullo modo eas permiſiſſet à ſuâ Curiâ emanere. Nihilominùs confidentes quòd ipſe cum ſuper hoc informatus exiſteret, nullatenùs ſuſtineret quominùs ad revocationem procederet earumdem; quodque talia, vel ſimilia ſic divino & humano juri contraria non permitteret quomodolibet ulteriùs adversùs Deum & ipſam Eccleſiam, & præſertim veſtris temporibus attentari.

Porrò ſuper his, quæ de faciendis proceſſibus contrà Regem Angliæ nuper tua Excellentia nobis ſcripſit, breviter reſpondemus, quòd amore pacis quam deſideravimus & deſideramus ferventibus deſideriis, & ne ipſius poſſet impediri tractatus, per Cardinales Nuntios à proceſſibus, prout nobis ſcripſerunt, ceſſatum extitit uſque modò. Nunc verò aliquos de novo ordinari facimus diligenter: quibus breviter ordinatis, illorum tibi mittemus copiam, & eos abſque cunctatione faciemus, nihil aliud expectando ulteriùs, expediri. Datum Avinioni Idibus Aprilis, Pontificatûs noſtri anno quinto.

III. *Venerabili fratri* JOANNI *Archiepiſcopo Rotomagenſi.*

Anno MCCCXLVII.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri JOANNI Archiepiſcopo Rotomagenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Intellecto nuper quòd cariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Rex Franciæ illuſtris, occaſione novitatis factæ per cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Jacobum Regem Majoricarum illuſtrem in Comitatu Roſſilionis, villam & Baroniam Montiſpeſſulani ad manum regiam poni, & nihilominùs contrà ipſum Regem Majoricarum ac ſubditos & ſervitores ſuos, qui ei ſuper hoc adſtiterant, procedi mandavit ſpeciali ad hoc commiſſario deſtinato. Nos eumdem Regem Franciæ per noſtras litteras deprecamur, ut præfato Regi Majoricarum piè compatiens, velit erga eum benigne agere, ac omnem pœnam, ſi quam pro præteritis culpis meruit, ei gratiosè remittere, ac manum regiam à Villâ & Baroniâ prædictis, cùm aliunde præfatus Rex Majoricarum non habeat unde ſe ac filios, licet pauperes regali tamen proſapia genitos, ſuſtentare valeat, amovere. Quocircà Fraternitatem tuam attentè rogamus, quatinùs apud eumdem Regem Franciæ quòd noſtris in hac parte precibus annuat pro noſtra & Apoſtolicæ Sedis reverentia interponas efficaciter partes tuas.

Datum Avinioni undecimo Kalendas Septembris, Pontificatûs noſtri anno ſexto.

IV. *& reliqua ad* JOANNEM *Regem Franc. &* JOANNAM *Reginam. Seu Privilegia quædam Regibus Franc. impertita.*

An. MCCCLI.

Quòd Rex & Regina in locis interdictis poſſunt facere celebrare.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam

benedictionem. Devotionis noſtræ ſinceritas promeretur, ut votis veſtris, his præſertim quæ ad veſtrarum animarum ſalutem valeant, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum cuilibet, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus, ut ſi forſan ad loca Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſita vos contigerit declinare, liceat vobis & illis; in eis januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, non pulſatis campanis, etiam altâ voce Miſſam & alia divina Officia in veſtrâ & familiarium veſtrorum, ac vos ſequentium perſonarum præſentiâ facere celebrare, dummodo vos vel illi cauſam non dederitis interdicto, nec id vobis, vel illis contigerit ſpecialiter interdici. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni tertio Kal. Maii, Pontificatûs noſtri anno nono.

V. Quòd poſſunt eligere Confeſſorem.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Benigno ſunt illa vobis concedenda favore, per quæ, ſicut piè deſiderare videmini, conſcientiæ pacem, & ſalutem animæ, Deo propitio, conſequi valeatis. Hinc eſt quòd nos veſtris devotis ſupplicationibus inclinati, vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum cuilibet, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium in perpetuum indulgemus, ut veſtrûm, & eorum quilibet aliquem idoneum & diſcretum Presbyterum in ſuum poſſit eligere Confeſſorem, qui quoties vobis & ſucceſſoribus veſtris oportunum fuerit, confeſſionibus veſtris, & eorum diligenter auditis, pro commiſſis vobis, & eis debitam abſolutionem impendat, & injungat pœnitentiam ſalutarem, etiamſi forſan talia fuerint propter quæ Sedes Apoſtolica ſit meritò conſulenda. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum duodecimo Calend. Maii, anno nono.

VI. Quòd Confeſſor poteſt mutare vota, & juramenta eorum.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Votis veſtris libenter annuimus, iis præcipuè per quæ, ſicut piè deſideratis, pacem, & ſalutem animæ, Deo propitio conſequi valeatis, Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum cuilibet, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium in perpetuum indulgemus; ut Confeſſor Religioſus, vel ſæcularis, quem veſtrûm & eorum quilibet duxerit eligendum, vota per vos forſitan jam emiſſa, ac per vos, & ſucceſſores veſtros in poſterum emittenda, ultramarino, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, ac caſtitatis & continentiæ votis dumtaxat exceptis; necnon juramenta per vos præſtita, & per vos & eos præſtanda in poſterum, quæ vos & illi ſervare commodè non poſſetis, vobis & eis commutare valeat in alia opera pietatis, prout ſecundùm Deum, & animarum veſtrarum, & eorum ſaluti viderit expedire. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum Avinioni XII. Calend. Maii, anno nono.

VII. Quòd Confeſſor in exercitu poteſt dare licentiam veſcendi carnibus.

CLEMENS, &c. Cariſſimo in Chriſto filio JOANNI Regi Franciæ Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Provenit ex tuæ devotionis affectu, quo nos & Romanam Eccleſiam revereris, ut petitionibus tuis, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Cum itaque ex tenore tuæ petitionis nobis exhibitæ nunc accepimus, pro guerris imminentibus ſæpe contingat ad loca, quæ non multum abundant piſcibus, te cum tuo exercitu declinare, nos tuis ſupplicationibus inclinati, ut Confeſſor tuus, & ſucceſſorum tuorum Regum Franciæ, qui pro tempore fuerint, quem tu vel illi duxeris eligendum, tibi & eis, ac tuis, & illorum familiaribus, & omnibus aliis qui tecum, & cum eis in eiſdem guerris fuerint, veſcendi carnibus, quamdiù in hujuſmodi guerris fueritis, tu & illi, etiam diebus quibus earum eſus à ſacris Canonibus eſt communiter interdictus, ſextis Feriis, ac Quadrageſimâ; necnon Nativitatis Domini, Pentecoſtes, Aſſumptionis Beatæ MARIÆ Virginis, & Beatorum Joannis Baptiſtæ, & Apoſtolorum, ac Laurentii Martyris, & ſolemnitatibus Omnium Sanctorum, Vigiliis dumtaxat exceptis, dum modo tu vel illi juramento vel voto ad abſtinentiam ejus hujuſmodi diebus illis aliàs non ſitis adſtricti; licentiam auctoritate Apoſtolicâ concedere valeat, cum id Confeſſor hoc probabiliter expedire viderit; ſui ergo ipſius conſcientiam oneramus: quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinibus ac conſtitutionibus & privilegiis Apoſtolicis nequaquam obſtantibus, auctoritate Apoſtolica tibi, & eiſdem ſucceſſoribus, indulgemus. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum Avinioni, anno nono.

VIII. Quòd Confeſſor diſpenſare poteſt de jejuniis, &c. de conſilio Medicorum, de abſtinentia carnium.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Devotionis veſtræ ſinceritas promeretur, ut votis veſtris, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis, & ſucceſſoribus Regibus & Reginis Franciæ, qui fuerint pro tempore, ac veſtrûm, & eorum cuilibet, auctoritate præſentium indulgemus, ut Confeſſor idoneus Religioſus, vel ſæcularis, quem quilibet veſtrûm habet, vel vos, & eos imposterum habere contigerit, vobiſcum, & cum eis, ut diebus quibus jejunia per Eccleſiam inſtituta ſunt, jejunare minimè teneamini: ac etiam prædictis, & aliis diebus, quibus eſus carnium eſt prohibitus de conſuetudine, vel de jure, carnibus veſci poſſitis, de conſilio tamen Medicorum, quoties Confeſſor, & Medici prædicti hoc vobis, & eis videbitur expedire. Quorum videlicet Confeſſoris & Medicorum conſcientias oneramus: Conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis nequaquam obſtantibus, auctoritate noſtrâ valeat diſpenſare. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà*.

IX. Quòd Rex ingredi poteſt Monaſterium incluſarum.

CLEMENS, &c. Cariſſimo in Chriſto filio JOANNI Regi Franciæ Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis ſinceritas,

quam ad nos & Romanam geris Eccleſiam, promeretur, ut quæ à nobis ſuppliciter poſtulas, affectu tibi benevolo concedamus. Hinc eſt quod nos ſupplicationibus tuis inclinati, tibi, & ſucceſſoribus tuis Regibus Franciæ, qui fuerint pro tempore, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus, ut quotieſcumque tu, dicti ſucceſſores, volueritis pro ſpirituali conſolatione veſtrâ cum quibuſcumque perſonis maturis & honeſtis, quas ad ad hoc duxeritis eligendas, Monaſteria Religioſorum, & Religioſarum, etiam incluſarum, quorumcumque Ordinum exiſtant, quibuſcumque Conſtitionibus Apoſtolicis ac Statutis, Conſuetudinibus Monaſteriorum & Ordinum prædictorum contrariis, nequaquam obſtantibus, liberè ingredi, ac inibi comedere & bibere, ac in eiſdem Monaſteriis Religioſorum pernoctare licitè valeatis, dummodo ad id accedat aſſenſus eorum, vel earum, qui, vel quæ Monaſteriis ipſis præſunt. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſupra.*

X. Quòd Rex poſſit facere celebrare ſuper Altare portatile in præſentiâ ſuâ, & gentium exercitûs ſui.

CLEMENS, &c. Cariſſimo in Chriſto filio JOANNI Regi Franciæ Illuſtri; Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis ſinceritas, quam ad nos & Romanam geris Eccleſiam, promeretur ut petitionibus tuis, illis præſertim quas ex devotionis fervore prodire conſpicimus, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Hinc eſt quòd nos tuis devotis ſupplicationibus inclinati, ut liceat tibi, & ſucceſſoribus tuis Regibus Franciæ, qui pro tempore fuerint, habere Altare portatile cum debitâ reverentiâ & honore, ſuper quo quotieſcumque pro gubernatione & defenſione Regni tui Franciæ te, & illos perſonaliter eſſe contigerit in expeditione guerrarum, in tentoriis veſtris, in locis tamen aliàs congruentibus & honeſtis, poſſitis per proprios, vel alios Sacerdotes idoneos, Regulares, vel ſæculares, Miſſam, ac alia divina Officia, ſine juris alieni præjudicio, in tuâ & gentium tui exercitûs & eorum præſentiâ facere celebrare, tibi, & eiſdem ſucceſſoribus tuis in perpetuum, auctoritate Apoſtolicâ, tenore preſentium indulgemus. Nulli; &c. Si quis, &c. *ut ſuprà.*

XI. Quòd Prælatus celebrans coram Rege, ſeu Reginâ, conferre poteſt unum annum & quadraginta dies Indulgentia.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ut erga Deum & Sedem Apoſtolicam eo ampliùs veſtræ creſcat devotionis affectus, quo ſedem ipſam benigniorem in veſtris opportunitatibus vos ſenſeritis inveniſſe. Devotionis veſtræ precibus inclinati, ut quotieſcumque aliquem Prælatum in Pontificalibus ſolemniter in veſtrâ, & ſucceſſorum veſtrorum Regum, & Reginarum Franciæ, qui pro temre fuerint, & cujuſlibet, & veſtrûm, & illorum præſentiâ Miſſam contigerit celebrare; idem Prælatus vobis, & eis, ac omnibus ibidem aſtantibus Miſſam hanc devotè audientibus, verè pœnitentibus & confeſſis unum annum & quadraginta dies de injunctis, vobis & eis, pœnitentiis auctoritate Apoſtolicâ relaxare valeat, vobis & eiſdem ſucceſſoribus in perpetuum, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus. Nulli, &c. Si quis, &c. *ut ſuprà.*

XII. Quòd Confeſſor Regis & Reginæ, eis ſemel in mortis articulo, & quotieſcumque prò Regni defenſione imminet periculum, plenam remiſſionem peccatorum indulgere poſſit.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Devotionis veſtræ ſinceritas, quam ad Deum & Eccleſiam Romanam geſſiſſe hactenùs & gerere comprobamini, meritò nos inducit, ut veſtris petitionibus, illis præſertim quæ devotionis augmentum, & animarum veſtrarum ſalutem reſpiciunt, quantùm cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui fuerint pro tempore, & veſtrûm & eorum cuilibet auctoritate præſentium indulgemus: ut Confeſſor, quem veſtrûm & eorum quilibet duxerit eligendum, omnium peccatorum veſtrorum & ſuorum, de quibus corde contriti & ore confeſſi fueritis, plenam remiſſionem vobis, in ſinceritate fidei & veritate Romanæ Eccleſiæ, ac obedientiâ & devotione noſtrâ, vel ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium perſiſtentibus, ſemel in mortis articulo, & etiam quoties pro Regni veſtri defenſione imminere vobis, & eis mortis periculum veriſimiliter formidabunt, auctoritate Apoſtolicâ concedere valeat: ſic tamen quòd idem Confeſſor de his, de quibus fuerit alteri ſatisfactio facienda, eam vobis, & eis per vos; vel per ipſos, ſi ſupervixeritis; vel per hæredes veſtros, & eorum, ſi tunc vos & illi forte tranſieritis, faciendam injungat, quam vos, vel illi facere teneamini, ut præfertur. Et ne, quod abſit, propter hujuſmodi gratiam reddamini procliviores ad illicita in poſterum admittenda, volumus quòd ſi ex confidentiâ remiſſionis hujuſmodi aliqua forte commiſeritis, quòd ad illa prædicta remiſſio vobis & aliis nullatenùs ſuffragetur. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XIII. Quòd Rex & Regina, eorumque liberi, ſub patriâ poteſtate exiſtentes non poſſunt excommunicari, aut interdici ab aliquo.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ob veſtrorum exigentia meritorum, quibus vos largitor bonorum omnium inſignivit, libenter illa vobis concedimus, per quæ non ſolùm veſter, ſed & ſucceſſorum veſtrorum ſtatus tranquillo pacis munimine fulciatur. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, ut nullus in veſtras, & ſucceſſorum veſtrorum Regum & Reginarum Franciæ qui pro tempore fuerint, & veſtrorum & eorum natorum, exiſtentium ſub patriâ tamen poteſtate, perſonas excommunicationis aut interdicti ſententias promulgare, aut vobis ſeu ipſis ingreſſum Eccleſiæ interdicere valeat abſque Sedis Apoſtolicæ ſpeciali mandato, faciente plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de hac indulgentiâ mentionem, vobis & eiſdem ſucceſſoribus in perpetuum auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus. Nulli, &c. Si quis, &c. *ut ſuprà.*

XIV. Quòd Rex & Regina poſſunt facere celebrare ante diem circà diurnam lucem, & altâ voce, cum qualitas negotiorum exigit, parcè tamen utendo.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sincera de-

votionis affectus, quem ad nos & Romanam geritis Eccleſiam, promeretur ut votis veſtris favorabiliter annuamus; illis præſertim per quæ, ſicut piè deſideratis, divinis Officiis intenti exiſtatis, & ſpiritualis ſalutis vobis proveniat incrementum. Hinc eſt quod nos veſtris ſupplicationibus inclinati, ut Miſſam antequàm illuceſcat dies, circà tamen diurnam lucem, cum qualitas negotiorum pro tempore ingruentium id exegerit, liceat vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum cuilibet per proprium, vel alium Sacerdotem idoneum in veſtrâ, & eorum præſentiâ, etiam altâ voce facere celebrari; ita quòd id nec vobis, nec illis, aut Sacerdoti taliter celebranti ad culpam valeat imputari; vobis, & eiſdem ſucceſſoribus veſtris in perpetuum auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, ſpeciali gratiâ indulgemus: proviſo quòd parcè hujuſmodi conceſſione utamini, quia cum in Altaris Officio immoletur Dominus noſter Dei Filius JESUS-CHRISTUS, qui candor eſt lucis æternæ, congruit hoc non in noctis tenebris fieri, ſed in luce. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà*.

XV. Quòd Clerici Jurati, & familiares Regis & Reginæ non poſſunt propter participationem cum excommunicatis excommunicari majori excommunicatione, niſi communicent in crimine criminoſis.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Progenitorum veſtrorum, qui fide præclari & devotione ſinceri fuerunt orthodoxæ fidei & libertatis Eccleſiaſticæ præcipui defenſores, memoriam recolentes; & intuentes quod in his veſtigia imitamini eorumdem, libenter veſtris votis annuimus, & vos in deſideriis quantum cum Deo poſſumus, prævenimus. Cum igitur, ſicut ex parte veſtrâ noſtris eſt auribus intimatum; nonnulli Prælati Regni Franciæ, & eorum Officiales, & Judices à Sede Apoſtolicâ, & à Legatis ipſius delegati, & executores hujuſmodi perſonarum, cum aliquos ſibi obedire nolentes vinculo excommunicationis aſtringunt, in participantes excommunicationis hujuſmodi non ſolùm in crimine, ſed alio modo, excommunicationis & interdicti præſumunt ſententias promulgare: veſtris precibus inclinati, auctoritate Apoſtolicâ vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, tenore præſentium indulgemus, ut ſi quando veſtros, & dictorum Regum & Reginarum Capellanos, & Clericos juratos ad veſtram & eorum familiam, hujuſmodi excommunicatis communicare contingat, propter hoc majoris excommunicationis laqueo, vel etiam interdicto nequaquam ligati poſſint, dummodò non communicent in crimine criminoſis. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum *ut ſuprà*.

XVI. Quòd Rectores Eccleſiarum, ad quod Rex & Regina declinant, poſſunt Sacramenta eorum familiaribus miniſtrare.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis affectus, quem ad nos & Romanam geritis Eccleſiam, promeretur ut in his quæ perſonarum vobis obſequentium animarum ſalutem reſpiciunt, votis veſtris quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, ut Parochialium Eccleſiarum, ad quarum Parochias vos, & ſucceſſores veſtros Reges & Reginas Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm, & eorum quemlibet, cum gentibus & familiaribus veſtris, & ſuis contigerit declinare, Rectores, vel eorum locum tenentes, gentibus & familiaribus ipſis, quoties expedierit, miniſtrare valeant Eccleſiaſtica Sacramenta, quibuſcumque Conſtitutionibus Apoſtolicis, & Statutis Synodalibus, aut aliis contrariis nequaquam obſtantibus, jure Eccleſiæ cujuſlibet alterius ſemper ſalvo: Vobis, & eiſdem ſucceſſoribus, auctoritate præſentium indulgemus. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà*.

XVII. Quòd orantibus pro Rege & Reginâ centum dies de injunctis pœnitentiis qualibet die relaxantur.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sinceritatis veſtræ vota ſi præclaris poſſe effectibus adjuvari promerentur devotis & piis Chriſticolarum interceſſionibus apud omnium bonorum largitorem; ut igitur eorum adjuti ſuffragiis, hujuſmodi interceſſionum effectum multiplicatis interceſſionibus faciliùs conſequi valeatis: Nos conſiderantes veſtræ devotionis affectum, quem ad nos & ad Romanam geritis Eccleſiam, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui devotis orationibus pro ſingulis veſtrûm, & ſucceſſorum veſtrorum Regum & Reginarum Franciæ qui pro tempore fuerint, quamdiu vos & illi vixeritis, pro incolumitate veſtrâ, & poſt veſtrum & illorum deceſſum, pro veſtrarum & illorum animarum ſalute divinam miſericordiam implorabunt, ſingulis diebus, quibus apud Deum hujuſmodi orationes effuderint, de omnipotentis Dei miſericordiâ, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, centum dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Datum, *ut ſuprà*.

XVIII. Quòd eligere poſſunt Confeſſorem, qui eos abſolvant ſi excommunicationis ſententiam incurrerint propter manuum injectionem in Clericos.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Veſtræ devotionis ſinceritas, quam ad nos & Romanam Eccleſiam geritis, promeretur, ut deſideriis veſtris, in his potiſſimè quæ animarum veſtrarum ſalutem reſpiciunt, oportunis favoribus annuamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ qui fuerint pro tempore, ac veſtrûm & eorum cuilibet, aliquem diſcretum & idoneum Preſbyterum, Religioſum vel ſecularem, in veſtrum & eorum poſſitis eligere Confeſſorem, qui vos & eos à ſententiâ excommunicationis, ſi quam vos & ipſos contigerit incurrere propter manuum injectionem in Clericos & perſonas Eccleſiaſticas, etiam uſque ad effuſionem ſanguinis incluſivè, citrà tamen mortem vel membri mutilationem, auctoritate noſtrâ juxtà formam Eccleſiæ abſolvere valeat, injunctis vobis & eis ſuper his pœnitentiâ ſalutari, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà*.

XIX. Quòd nemo poteſt in terram Regis & Reginæ interdicti ſententiam promulgare abſque auctoritate Apoſtolicâ.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Illo caritatis affectu Regalem excellentiam amplexamur,

Digitized by Google

& ſic vos tamquam ſpeciales & devotos Eccleſiæ Romanæ filios ſincero corde diligimus, ut votis veſtris favorabiliter annuentes, petitiones Regias (quantum cum Deo poſſumus) ad exauditionis gratiam admittamus. Hinc eſt quòd nos veſtris devotis ſupplicationibus benignum impertientes aſſenſum, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus, ut nullus poſſit in terram veſtram, & eorum interdicti ſententiam promulgare abſque mandato vel licentiâ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali: volumus tamen conceſſionem noſtram hujuſmodi ad terras Baronum, & aliorum, quæ à Rege Franciæ, qui eſt & qui erit protem pore, tenentur aut tenebuntur in feudum, & ad terras quas Reginæ Franciæ pro tempore exiſtentes habent, & habituræ ſunt de patrimonio proprio, aut alias, niſi forſan pervenerint ad eaſdem aut causâ donationis propter nuptias, aut dotalitii ratione, aliquatenùs non extendi: diſtrictiùs inhibentes, ne ſi aliqui forſan contrà conceſſionem hujuſmodi venientes in hujuſmodi veſtras, aut eorumdem ſucceſſorum terras, interdicti ſententiam promulgarent, occaſione promulgationis hujuſmodi quovis pallio ſeu colore quæſito, per Curiam Regiam trahantur in cauſam, aut emenda propter ea ab eis aliqua exigatur. Nulli, &c. Siquis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XX. Quod non teneantur ad reſtitutionem bonorum, niſi his qui ad notitiam eorum venerint, ſed eleemoſynis compenſanda.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum in vobis ſalutem hominis utriuſque ſexûs totis deſideriis affectemus, nos volentes conſcientiæ veſtræ ſuper reſtitutione bonorum (ſi quæ ad vos ex progenitorum veſtrorum ſucceſſione, vel aliàs fortè pervenerit) faciendâ his quorum ſunt, (licet, ſicut aſſeritis, neſciatis ad reſtitutionem aliquam bonorum hujuſmodi aliquibus vos teneri) paternâ diligentiâ providere: vobis, & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ qui pro tempore fuerint, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus, ut eleemoſynæ, quas vos & illi facitis, & facietis in futurum, cedant loco reſtitutionis dictorum bonorum. Verumtamen ſcire vos volumus, quòd ſi vobis conſtiterit vos teneri ad reſtitutionem bonorum talium, & perſonas, quibus reſtitutio fieri debeat, ad veſtram notitiam pervenire contingat, vos ipſis bona eadem reſtituere nihilominùs oportebit. Nulli, &c. Siquis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXI. Quòd poſſint eligere Confeſſarium, qui illis, & Militibus, indulgentiam, auditis Confeſſionibus, valeat impertire.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Benigno ſunt vobis illa concedenda favore, per quæ, ſicut piè deſideratis, vobis obſequentes animarum ſuarum ſalutem Deo propitio conſequentur. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum cuilibet, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium in perpetuum indulgemus; ut quotieſcumque in guerris unà cum veſtro & eorum exercitu, vos & illos contigerit intereſſe, Confeſſor ſecularis vel regularis, quem quilibet veſtrûm & eorum duxerit eligendum; vel ejus ſocius; aut veſtræ aut illorum Capellæ principalior Capellanus; ſeu ille vel illi Sacerdotes idonei, quos ipſi vel eorum alter ad hoc duxerint deputandos: quoties fuerit opportunum omnium de exercitu, & in ſervitiis veſtris exiſtentium, confeſſiones diligenter audire, eiſque de commiſſis abſolutionem impendere, & injungere pœnitentias ſalutares: (niſi forſan talia fuerint, propter quæ ſit Sedes Apoſtolica meritò conſulenda) eiſque miniſtrare valeat Eccleſiaſtica Sacramenta; felicis recordationis Clementis Papæ V. Prædeceſſoris noſtri, & quibuſlibet aliis Conſuetudinibus Apoſtolicis contrariis nequaquam obſtantibus: Jure Parochialium Eccleſiarum, & cujuſlibet alterius, in omnibus ſemper ſalvo. Nulli, &c. Siquis, &c. Datum, *ut ſupra.*

XXII. Nulli liceat Capellas Regias interdicto ſupponere.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Illa filialis devotio, & dilectio ſingularis, quam claræ memoriæ progenitores veſtri circà prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices & Romanam Eccleſiam habuerunt, & in quâ vos illis velut heredes legitimi hereditario jure ſucceditis, nos in eo conſtituit propoſito voluntatis, ut in his quæ à nobis veſtra Celſitudo Regia duxerit poſtulanda, favorem velimus vobis Apoſtolicum impertiri. Ea propter veſtris devotis precibus benignum impertientes aſſenſum, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium firmiter inhibemus, ut nulli liceat Capellas veſtras, & ſucceſſorum veſtrorum Regum, & Reginarum Franciæ, qui pro tempore fuerint, & cujuſlibet veſtrûm, & eorum in perpetuum, Eccleſiaſtico ſupponere interdicto, niſi de licentiâ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Volumus autem quòd inhibitio noſtra hujuſmodi ad illas duntaxat Capellas Reginarum Franciæ, quæ ſunt & erunt pro tempore, extendatur, quæ conſiſtunt & conſiſtent in terris quas dictæ Reginæ habent & habituræ ſunt tantummodò, aut causâ donationis factæ, vel ipſis faciendæ propter nuptias, aut dotalitii ratione. Diſtrictiùs inhibentes ne ſi aliqui forſan contrà Conceſſionem hujuſmodi venientes, in hujuſmodi veſtras & eorumdem ſucceſſorum Capellas interdicti ſententiam promulgarent, occaſione promulgationis hujuſmodi, quovis pallio ſeu colore quæſito, per Curiam Regiam trahantur in causâ, aut emenda propterea ab eis aliqua exigatur: Nulli, &c. Siquis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXIII. Indulgentia conceditur unius anni & 40. dierum quando dedicationi vel conſecrationi Eccleſiæ intereſſe contigerit.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ caritatis zelus, quam ad vos & veſtram Domum inclytam gerimus, noſtrum inſtanter ſollicitat animum, ut vos & illam prælucidis meritorum titulis inſignitos, prærogativâ favoris & gratiæ proſequentes, circà ea nos faciles & benevulos impendamus, per quæ vobis & eis, Domini favente clementiâ, honoris & exaltationis grande proveniat incrementum. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, quotieſcumque vos & ſucceſſores veſtros Reges & Reginas Franciæ, qui pro tempore fuerint, & quilibet veſtrûm & eorum, ad alicujus Eccleſiæ vel Capellæ dedicationem vel conſecrationem ire vel intereſſe ibidem contigerit, vobis & eis, ac obtentu veſtro & eorum, omnibus aliis verè pœnitentibus & confeſſis, qui ad eamdem Eccleſiam vel Capellam

cauſâ devotionis acceſſerint, illâ die de omnipotentis Dei miſericordiâ, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, unum annum & quadraginta dies de injunctis vobis & eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſupra.*

XXIV. Prædicator qui coram Rege & Reginâ verbum Dei proponit, poteſt audientibus unum annum & 40. dies de pœnitentiis injunctis relaxare.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Conſideratione ſalutaris veſtræ affectionis inducimur, ut in his, quæ tam vobis, quàm aliis ad ſalutem proſequimini, admitti de benignitate Sedis Apoſtolicæ debeatis. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, ut quotieſcumque diebus & feſtis præcipuis, in quibus ſecundùm uſum Regum Franciæ conſuetum eſt coram ipſis prædicare, & proponere Verbum Dei, coram ipſis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, & quolibet eorum infrà Miſſarum ſolemnia prædicari, & ipſum proponi contigerit; tam vobis, quàm omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui vobiſcum ibidem interfuerint, ipſumque verbum audierint reverenter, unum annum & quadraginta dies de injunctis vobis & eis pœnitentiis, idem proponens miſericorditer relaxare valeat, auctoritate Apoſtolicâ vobis & eiſdem ſucceſſuribus in perpetuum tenore præſentium indulgemus. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXV. Eſus carnium permittitur Religioſo Regis ac Reginæ Confeſſario, diebus ab Eccleſiâ non prohibitis.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Vota veſtra perpetuò paterna proſequentes in Domino caritate, eis libenter annuimus, in illis præſertim quæ ex affectu veſtræ devotionis procedere dignoſcimus. Hinc eſt quòd vos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſuribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrum & eorum cuilibet, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium indulgemus, ut Confeſſor Religioſus quem nunc habetis, ac vos & illi habebitis in poſterum, ejuſque ſocii, veſtris aut obſequiis eorum inſiſtendo, quibus eſſet eſus carnium ſecundùm ſtatuta ſui Ordinis interdictus, benè poſſint in veſtrâ comitivâ veſci carnibus, illis diebus quibus à ſacris Canonibus eſus hujuſmodi nequaquam prohibetur; ac idem Confeſſor Fratribus & Religioſis ad hoſpitium veſtrum declinantibus, quibus ſimiliter eſt eſus hujuſmodi interdictus, veſcendi carnibus in dicto hoſpitio diebus prædictis duntaxat, ac loquendi in menſâ, auctoritate noſtrâ licentiam valeat elargiri. Conſtitutionibus, prohibitionibus, ordinationibus, obſervantiis, & ſtatutis quorumcumque ordinum contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXVI. Sequentes Curiam Regiam cenſentur eſſe in ſuâ Eccleſiâ Parochiali quoad Sacramentorum adminiſtrationem.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Etſi quælibet vota veſtra Regia libenter favore Apoſtolico proſequamur, promptiùs tamen eis annuimus quæ veſtrorum & veſtrarum etiam ſalutem reſpiciunt animarum. Cum itaque, ſicut petitio pro parte veſtrâ nobis exhibita continebat, vobiſcum veſtrâ Curiâ ad diverſa loca & diœceſes multoties declinante, ſuper confeſſionibus, & Sacramentorum Eccleſiaſticorum miniſtratione pericula, & dubia, & tædia multa inter Curiam ipſam ſequentes, & Rectores Eccleſiarum, ad quos ſic eos declinare contingit, inſurgant; nobis humiliter ſupplicaſtis, ut providere vobis & eidem Curiæ ſuper hoc paternâ diligentiâ curaremus. Nos igitur periculis & dubiis ac tædiis hujuſmodi paterna ſollicitudine obviantes, veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui fuerint pro tempore, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus, ut eamdem veſtram ac ſucceſſorum veſtrorum Curiam ſequentes quoad Eccleſiaſtica Sacramenta, in cauſâ neceſſitatis duntaxat, perinde ſint & cenſeantur Diœceſano loci, & Rectori Parochialis Eccleſiæ, ad quem ſeu quam eos, vos & illos ac eamdem Curiam ſequendo, declinare continget, quamdiu ibi manebunt (in omnibus ſalvo aliarum Parochialium Eccleſiarum jure) ſubjecti, quacumque Conſtitutione contrariâ non obſtante, ac ſi de locis ipſis exiſterent oriundi. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXVII. Omnibus Curiæ Regiæ licentiam eligendi ſibi quem voluerint Confeſſarium dat facultatem.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis ſinceritas, quâ Deum & Romanam Eccleſiam reveremini, promeretur, ut in his, quæ perſonarum vobis obſequentium animarum ſalutem contingunt, petitionibus veſtris favorabiliter annuamus. Veſtris itaque ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui pro tempore fuerint, ac veſtrûm & eorum quilibet, auctoritate præſentium indulgemus, ut veſtrûm & ſucceſſorum ipſorum cujuſlibet Confeſſor; aut ejus ſocius ſæcularis vel regularis; vel veſtræ, vel eorum Capellæ principalis Capellanus, omnium & ſingulorum veſtrorum & ſuorum familiarium domeſticorum confeſſiones audire; ac illos à peccatis omnibus, de quibus corde contriti & ore confeſſi fuerint, (præterquàm in caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis) juxtà Eccleſiæ formam abſolvere, injunctâ ſibi pro illis pœnitentiâ ſalutari; nec non Euchariſtiæ ac alia Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrare valeat; felicis recordationis Clementis Papæ V. prædeceſſoris noſtri, & quâlibet aliâ, Conſtitutionibus contrariis nequaquam obſtantibus, jure Eccleſiæ Parochialis in omnibus ſemper ſalvo. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſupra.*

XXVIII. Clerici Regis & Reginæ poſſunt à quocumque Epiſcopo Ordines ſuſcipere.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JUANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ut erga Sedem Apoſtolicam eo ampliùs veſtræ creſcat devotionis affectus, quo eam vobis ſenſeritis magis propitiam & benignam, veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ, qui fuerint pro tempore, ac veſtrûm & eorum cuilibet, tenore præſentium indulgemus, ut Clerici & Capellani veſtræ & eorum propriæ Capellæ, ac alii veſtri & eorum familiares & domeſtici Clerici, præſentes & poſteri, veſtris & eorum obſe-

quiis

quis inſiſtentes, omnes minores & ſacros Ordines à quibuſcumque Archiepiſcopis vel Epiſcopis Catholicis gratiam & communionem dictæ ſedis habentibus, temporibus à jure ſtatutis, licitè recipere: quodque hi Archiepiſcopi vel Epiſcopi eis & eorum cuilibet, dictos Ordines auctoritate noſtrâ conferre liberè valeant, dummodo ſint ad hoc idonei, & aliud Canonicum non obſiſtat, Conſtitutionibus, vel ſtatutis in contrarium editis, non obſtantibus quibuſcumque. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

XXIX. Clericis, Capellanis etiam Religioſis, commenſalibus Regis ac Reginæ, permittitur recitare divinum officium ad uſum Eccleſiæ Pariſienſis.

CLEMENS, &c. Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sinceræ devotionis affectus, quam ad nos & Romanam geritis Eccleſiam, promeretur ut petitiones veſtras, quantum cum Deo poſſumus, ad exauditionis gratiam admittamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, ut veſtri, & ſucceſſorum veſtrorum Regum & Reginarum Franciæ qui pro tempore fuerint, Capellani ac Clerici commenſales, etiam Religioſi cujuſcumque Ordinis ſint, quamdiù veſtris & eorum inſiſtent obſequiis, & non ultrà, poſſint divina Officia dicere & celebrare ſecundùm morem & uſum Eccleſiæ Pariſienſis, vel coram Regibus Franciæ qui fuerint pro tempore, aut eorum liberis, hactenùs obſervatos: nec interim ad alia dicenda ſeu celebranda Officia ſecundùm aliquarum aliarum Eccleſiarum conſuetudinem, in quibus etiam obtinent beneficia, teneantur; neque ad id à quocumque compelli poſſint inviti (niſi forſan eſſent per plures dies in aliqua Eccleſiarum ipſarum, in quibus beneficia, ut præmittitur, obtinent, reſidentes) Conſtitutionibus ac ſtatutis Eccleſiarum ipſarum contrariis non obſtantibus quibuſcumque: Vobis, & eiſdem ſucceſſoribus veſtris in perpetuum auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium indulgemus: proviſo quòd dicti Capellani & Clerici conſuetudinem earumdem Eccleſiarum in quibus, ut præmittitur, beneficia obtinent, in dicendis Horis hujuſmodi obſervare ſtudeant, quotieſcumque ipſos in eiſdem Eccleſiis hujuſmodi Horis Canonicis contigerit, ut præmittitur, intereſſe. Nulli, &c. Si quis, &c. Datum, *ut ſuprà.*

Anno MCCCXLIV.

XXX. Indulgentiam centum dierum concedit omnibus Regni Franciæ incolis, qui pro Pace oraverint.

CLEMENS, &c. Univerſis Chriſti Fidelibus præſentes literas inſpecturis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cupientes ut Regnum Franciæ, à quo originem traximus, & ipſius Regnicolæ in verâ pacis tranquillitate lætentur; ac ſperantes in Domino, qui eſt vera pax, quòd ſublatis diſſidiorum incommodis, aſſiduis pulſatus Fidelium deprecationibus, pacem dabit. Ut Fideles ipſi eo devotiùs pro pace hujuſmodi intercedant, quo ex hoc dono cæleſtis gratiæ conſpexerint ſe refertos: omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui devotis orationibus pro bonâ pace dicti Regni divinam miſericordiam implorabunt, ſingulis diebus quibus apud Deum hujuſmodi orationes effuderint, de omnipotentis Dei miſericordiâ, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, centum dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Datum Avinioni Nonis Junii, Pontificatûs noſtri anno tertio.

T. m. III.

XXXI. Quòd Beneficiarii addicti obſequiis Regis ac Reginæ, ad reſidentiam non teneantur beneficiorum tamen proventus percipiant.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimis in Chriſto filiis JOANNI Regi, & JOANNÆ Reginæ Franciæ Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis ſinceritas, quam ad nos & Romanam geritis Eccleſiam, ſublimiſque ſtatûs veſtri eminentia promeretur, ut illâ vos gratiâ favorabiliter proſequamur, quæ perſonis vobis obſequentibus exiſtere valeat fructuoſa. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis & ſucceſſoribus veſtris Regibus & Reginis Franciæ qui fuerint pro tempore, ac veſtrum & eorum cuilibet, auctoritate præſentium in perpetuum indulgemus, ut veſtri & ſucceſſorum ipſorum omnes Capellani & Clerici præſentes & poſteri, veſtris & eorum obſequiis inſiſtentes, fructus, redditus & proventus omnium beneficiorum ſuorum Eccleſiaſticorum, etiamſi dignitates, perſonatus, vel officia fuerint, & curam habeant animarum; (etiamſi dignitates hujuſmodi in Cathedralibus poſt Pontificales, majores; & in Collegiatis Eccleſiis principales exiſtant) quæ nunc in quibuſvis Eccleſiis ſive locis obtinent & in poſterum obtinebunt, cum eâ integritate quamdiù hujuſmodi obſequiis inſtiterint liberè percipere valeant (quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis) cum quâ illos perciperent, ſi in ejuſmodi Eccleſiis ſive locis perſonaliter reſiderent; ac interim ad reſidendum in eis minimè teneantur, neque ad id à quoquam inviti valeant coarctari: non obſtante ſi idem Capellani & Clerici primam in eiſdem Eccleſiis non fecerint perſonalem reſidentiam conſuetam, quam facere teneantur ab hujuſmodi obſequiis recedentes: & quibuſcumque Apoſtolicis, ac Provincialibus & Synodalibus, Conſtitutionibus, ac Statutis, & Conſuetudinibus ipſarum Eccleſiarum contrariis, juramento, confirmatione Apoſtolicâ, vel quâcumque aliâ firmitate vallatis: etiam & de illis ſervandis & non impetrandis Literis Apoſtolicis contrà ea, & ipſis Literis non utendo, etiam à dictis Capellanis & Clericis, aut alio, vel aliis impetratis, ſeu quovis alio modo conceſſis; & idem Capellani & Clerici per ſe vel Procuratores ſuos præſtiterint hactenùs vel eos in poſterum præſtare contigerit forſitan juramentum: ſeu ſi locorum Ordinariis à Sede Apoſtolicâ ſit conceſſum, vel in poſterum concedi contingat, quòd Canonicos & perſonas Eccleſiarum ſuarum civitatum & Diœceſium, etiam in dignitatibus & perſonatibus aut officiis conſtitutos, per ſubſtractionem proventuum ſuorum Eccleſiaſticorum, vel aliàs compellere valeant ad reſidendum perſonaliter in eiſdem; aut ſi eiſdem Ordinariis, ac dilectis filiis Capitulis earumdem Eccleſiarum, vel quibuſvis aliis communiter vel diviſim ab eâdem ſit Sede indultum, vel medio tempore contigerit indulgeri, quòd Canonicis & perſonis earumdem Eccleſiarum, etiam in dignitatibus vel perſonatibus aut officiis conſtitutis, non reſidentibus in eiſdem; vel qui primam in illis hujuſmodi reſidentiam non fecerint, fructus, redditus, & proventus beneficiorum ſuorum Eccleſiaſticorum miniſtrare minimè teneantur, & ad id compelli non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam & de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem; ac quibuſdam privilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri: & de quibus quorumque

totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis : proviſo quòd beneficia hujuſmodi debitis non fraudentur obſequiis, & animarum Cura in eis, quibus illa imminet, nullatenùs negligatur ; ſed per bonos & ſufficientes Vicarios, quibus de beneficiorum ipſorum proventibus neceſſaria congruè miniſtrentur, diligenter exerceatur, & deſerviatur inibi laudabiliter in divinis. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni duodecimo Kalend. Maii Pontificatûs noſtri anno nono.

XXXII. Deputat Commiſſarios qui curent ut beneficiorum ſuorum proventus percipiant Capellani Regis.

CLEMENS, &c. Venerabili Fratri Epiſcopo Pariſienſi, & dilectis filiis ſanctæ Genovefæ Pariſienſis, ac ſancti Dionyſii in Franciâ, Monaſteriorum Abbatibus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Eximiæ devotionis ſinceritas, &c. Quocircà diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs vos, vel duo aut unus veſtrùm, per vos vel alium ſeu alios eiſdem Capellanis & Clericis vel Procuratoribus ſuis eorum nomine faciatis auctoritate noſtrâ hujuſmodi fructus, redditus & proventus juxtà hujuſmodi noſtræ conceſſionis tenorem integrè miniſtrari, non obſtantibus omnibus ſupradictis : ſeu ſi eiſdem Ordinariis & Capitulis, vel quibuſvis aliis, communiter vel diviſim ab eâdem ſit Sede indultum, quòd interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem : contradictores auctoritate noſtrâ, appellatione poſtpoſitâ, compeſcendo. Datum, *ut ſuprà*.

Anno MCCCXLVI.

CLEMENTIS *Papæ VI. contra monetarum adulteratores.*

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ; Ad perpetuam rei memoriam. Prodiens quaſi ex adipe iniquitatis multorum ſceleratorum funeſta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum ſequi miſerabilem ejus ingluviem ſatietatis neſcienſem moderamina non verentur. Ipſi etenim turpium lucrorum ſe fecibus immergentes, ambitioſis nexibus involvuntur. Dei timorem damnabili cæcitate poſtponunt, & quaſi ambulantes in tenebris, non vitant excidia perſonarum. Nuper ſiquidem ad noſtri Apoſtolatûs auditum multorum relatio fide digna perduxit, quòd nonnulli nullam habentes auctoritatem, jure vel conſuetudine ſeu privilegio faciendi monetam, falſam monetam cudunt & fabricant in regno Franciæ, & locis circumvicinis. Alii verò monetam fabricatam ſub vero ſigno cariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi Regis Francorum illuſtris ſtudioſè depravant, & ex hoc cadit à ſuo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure aut conſuetudine ſine privilegio jus competit fabricandi monetam, ſignum proprium monetæ regiæ, monetæ ſuæ quam fabricant imprimere ſeu inſculpere moliuntur, ejuſdem quantitatis & rotunditatis & litterarum figuræ quam habet moneta regia, monetæ ſuæ quam fabricant quantum poſſunt ſimilius ſpeciem & formam inſculpunt, conſtituunt & imponunt. Et quamvis moneta prædicta eorum ad uſurpatam ſimilitudinem perducta, deficiat à juſto pondere argenti & ſolito in regiâ monetâ, & more & conſuetudine obſervato, ſimplices tamen & populares perſonæ non habentes inter monetas tantæ ſimilitudinis peritiam diſcernendi, falluntur quotidie eâ occaſione, in uſu monetarum recipientes monetas falsò aſſimilitas pro veris.

Sunt & alii qui ſcienter falſas monetas extrà regnum prædictum emunt, & poſtea infrà regnum ipſum eas portant, vendunt & expendunt.

Nos igitur attendentes quòd iidem falſarii & fabricatores monetarum talium, & emptores prædicti, per hoc ſe dignos maledictione conſtituunt, eos qui, ut præmittitur, præmiſſa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum ſcienter præſumſerint, excommunicationis ſententia innodamus, abſolutione prædictorum nobis & ſucceſſoribus noſtris præterquàm in mortis articulo reſervatâ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ innodationis & reſervationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Toloſæ ſecundo Kalendas Januarii, Pontificatûs noſtri anno quarto.

Inſtitutio Militum ſtellæ à JOANNE *Francorum Rege.* An. MCCCLI

DE PAR LE ROY.

BIau Couſin, nous à l'onneur de Dieu, de noſtre Dame, & en eſſaucement de Chevalerie & accroiſſement d'onneur, avons ordené de faire une compaignie de Chevaliers qui ſeront appellez les Chevaliers Noſtre Dame de la NOBLE MAISON, qui porteront la robe ci après deviſée, c'eſt aſſavoir une cote blanche, un ſercot, & un chaperon vermeil : quant il ſeront ſans mantel, & quant il veſtiront mantel, qui ſera fait à guiſe de Chevalier nouvel à entrer & demourer en l'Egliſe de la Noble Maiſon, il ſera vermeil, & fourrez de vair non pas d'ermines, de cendail, ou ſamit blanc ; & faudra quil aient deſſouz le dit mantel ſercot blanc ou cote bardie blanche, chauces noires & ſoulers dorez ; & porteront continuelmens un anoel, entour la verge du quel ſera eſcripe leur nom & ſurnom, ou quel annel aura un eſmail plat vermeil, en l'eſmail une eſtoille blanche, ou milieu de l'eſtoille une rondete d'azur, ou milieu dicelle rondete d'azur un petit ſoleil d'or ; & ou mantel ſus leſpaule ou devant en leur chaperon un fremail, ou quel aura une eſtoille touse sele comme en lannel eſt deviſé.

Et touz les Semadis quelque part quil ſeront, il porteront vermeil & blanch en cote & en ſercot, & chaperon comme deſſus ſe faire le puent bonnement. Et ſe il veulent porter mantel, il ſera vermeil & fenduz à l'un des coſtez, & touz les jours blanc deſſouz. Et ſe touz les jours de la ſepmaine il veulent porter le fremail, faire le pourront & ſur quelque robe que il leur plaira : & en l'armeure pour guerre il porteront ledit fremail en leur camail ou en leur cote à armer, ou là où il leur plaira apparemment.

Et ſeront tenuz de jeuner tous les ſemadis ſe il peuvent bonnement, & ſe bonnement ne peuvent jeuner ou ne veulent, il donront ce jour quinze deniers pour Dieu en l'onneur des quinze joyes noſtre Dame. Jureront que à leur povoir il donront loyal conſeil au Prince de ce que il leur demandera ſoit d'armes ou d'autres choſes. Et ſe il y à aucuns qui avans ceſte compaignie aient empriſe aucun ordre

il la devront leſſies, ſe il pevent bonnement; & ſe bonnement ne la pevent leſſier, ſi ſera ceſte compaignie devant, & de ci en avant n'en pourront aucune autre emprendre ſanz le congié du Prince. Et ſéront tenus de venir touz les ans à la Noble Maiſon aſſiſe entre Paris & ſaint Denis en Fraoee, à la veille de la feſte noſtre Dame de Miaouſt dedens Prime, & y demourer tout le jour & lendemain jour de la feſte juſqnes apres Veſpres: & ſe bonnement n'y peuvent venir; il en ſeront creu par leur ſimple parole. Et en touz les liex où il ſe trouveront cinq enſemble ou plus à la veille & au jour de la dite Miaouſt, & que bonnement il n'auront peu venir à ce jour au lieu de la Noble Maiſon, il porteront les dites robes & orront Veſpres & la Meſſe enſamble ſé il pevent bonnement.

Et pourront les dix cinq Chevaliers ſe il leur plaiſt lever une bannicre vermeille ſemée des eſtoilles ordenées, & une image de noſtre Dame blanche, eſpecialment ſur les ennemis de la foy, ou pour la guerre de leur droiturier ſeigneur.

Et au jour de leur treſpaſſemene il envoiront à la Noble Maiſon ſe il pevent bonnement, lenr annel & leur fremail les meilleurs que il auront faitz pour latite compaignie, pour en ordener au prouſit de leurs amés & à l'onneur de l'egliſe de la Noble Maiſon, en la quele ſera fait leur ſervice ſolemnelment, & ſera tenuz chaſcun de faire dire une Meſſe pour le treſpaſſe au plus toſt que il pourront bonnement depuis que il l'auront ſceu.

Et eſt ordenné que les armes & timbres de touz les Seigneurs & Chevaliers de la Noble Maiſon ſeront paint en la ſale d'icelle au deſſus d'un chaſcun là où il ſera.

Et ſe il y à aocun qui honteuſement, que Diex ne noſtre Dame ne veilient, ſe parte de bataille ou de beſoigne ordenée, il ſera ſouſpendus de la compaignie, & ne pourra porter tel habit, & li tournera l'en en la Noble Meſon ſes armes & ſon timbre ce deſſus deſſoux ſans deſfacier, juſques à tant que il ſait reſtituez par le Prince & ſon Conſeil, & tenuz pour relavez pas ſon bienſait.

Et eſt encore ordené que en la Noble Meſon aura une table appellée la table d'oneur, en la quele ſeront aſſiz la veille & le jour de la premiere feſte les trois plus ſouffiſana Princes, trois plus ſouffiſanz Bannerez, & trois plos ſouffiſanz Bacbelers, qui ſeront à la dite feſte de ceuls qui ſeront receuz en ladite compaignie: & en chaſcune veille & feſte de la Miaouſt chaſcun an apres enſuivant ſeront aſſiz à la dite table d'onneur les trois Princes, trois Bannerez, & trois Bachelers qui l'année auront plus ſait en armes de guerres, car nul fait d'armes de pais ny ſera mis en compte.

Et eſt encore ordené que nuls de cenls de la dite compaignie ne devra emprendre à aler en aucun voiage lointain ſanz le dire ou faire ſavoir au Prince; les qui ez Chevaliers ſeront en nombre cinq cens, & deſqniex nous comme inventeur & fondeur d'icelle compaignie ſerons Prince, & ainſi l'en devront eſtre nos ſucceſſeurs Roys. Et vous avons eſleo à eſtre du nombre de ladite compaignie; & penſons à faire ſe Diex pleſt la premiere feſte & entrée de la dite compaignie à Saint Ouyn la veille & le jour de l'apparition prouchene. Si ſoiez aus dix jours & lieu, ſe vous povez bonnement, à tout voſtre habit, annel & fremail. Et adoncques ſera à vous & aus autres plus à plain parlé ſur cette matiere.

Et eſt encores ordené que chaſcun apporte ſes armes & ſon timbre pains en un fueillet de papier ou de parchemin, afin que les paintres les poiſſent mettre plus toſt & plus proprement là où il devront eſtre mis en la Noble Meſon.

Donné à Saint Chriſtophle en Halate le ſixiéme jour de Novembre l'an de grace mil trois cens cinquante-un. Signé au bas, Seriz.

LITTERÆ EJUSDEM REGIS. An. MCCCLII.

Fundatio Eccleſiæ (quam Nobilem Domum vocat) Canonicorum S. Audoëni prope S. Dionyſium in Franciâ, ubi Milites B. Mariæ congregari debeant.

JOANNES Dei gratiâ Francorum Rex. Inter cæteras ſollicitudines mentis noſtræ ſæpe & ſæpiùs vigenti meditatione penſavimus, qualiter ab antiquis temporibus Regni noſtri militia per univerſum orbem ſic ſtrenuitate & nobilitate floruit & viguit probitate, quòd anteceſſores noſtri Francorum Reges auxilio præſtante Divino, & fidelibus miniſtris ejuſdem militiæ manus ſuas ſinceriter & unanimiter præbentibus adjutrices, in quoſcumque rebelles ſuos manus voluerunt mittere, victoriam reportarunt, & infinitos, quos perfidus inimicus humani generis in verâ fide Chriſti dolo ſuæ calliditatis erraſſe fecerat, ad veræ catholicæ fidei puritatem divinitùs revocarunt; ac demùm tam pacis quàm ſecuritatis tranquillitatem taliter reparaverunt in Regno, quòd ſucceſſu longorum temporum nonnulli miniſtrorum ipſorum propter armorum inſolentiam & defectum exercitii, vel aliis de cauſis quas neſcimus, iſtis temporibus otiosis & vanis operibus plùs ſolito ſe involverunt, honoris & famæ, proh dolor! neglecta pulchritudine, ad utilitatem privatam libentiùs declinantes. Quamobrem nos reminiſcentes prætérita tempora laudabileſque geſtus, & unanimes prædictorum fidelium, unde tam victorioſa, tam virtuoſa & felicia opera proceſſerunt; fideles ipſos præſentes & futuros ad unitatem perfectam providimus revocare, ut uniti unanimes ſitientes honorem & famam, vanis otioſitatibus depoſitis, ſicut decet gloriam nobilitatis & militiæ, ad gratiam laudis antiquæ & nobili conſortium noſtris temporibus revertantur, & renovatâ laude militiæ, propitianteque Divinâ clementiâ, Regno noſtro & fidelibus pacis reparetur tranquillitas, & laudis præconium undique prædicetur.

Attendentes igitur quòd hæc & alia providentia divina miniſtrat, ſine quâ nihil eſt validum, nihil ſanctum, in honore glorioſiſſimæ beatæ MARIÆ Virginis, quæ mediatrix Dei & hominum eſſe meruit, & Spiritu ſancto cooperante filium peperit Dominum JESUM-CHRISTUM, qui genus humanum à divinorum conſortio ſeparatum, ad unitatem veræ fidei, & laudem ſui nominis & gloriæ ſempiternæ dignatus eſt ſuâ miſericordiâ revocare, conſortium ſeu ſocietatem *Militum beatæ Mariæ* Nobilis Domûs apud ſanctum Audoënum propè ſanctum Dionyſium in Franciâ, & Collegium Canonicorum, Capellanorum & Clericorum pro divinis ſervitiis celebrandis ibidem duximus ſtatuendum. Sperantes indubiè quòd intercedente dictâ glorioſiſſimâ Virgine MARIA pro nobis & noſtris fidelibus ad Dominum JESUM-CHRISTUM ejus Filium, & ex orationibus Canonicorum, Capellanorum & Clericorum ipſorum, idem Dominus noſter JESUS-CHRISTUS Militibus dicti Conſortii ſeu Societatis gratiam ſuam infundet miſericorditer; taliter quòd ipſi milites in actibus militiæ ſitientes honorem & famam ſic unanimiter, ſic valenter de cætero ſe habebunt, quòd flos militiæ quæ per aliquod tempus ex cauſis prædictis ſub

Digitized by Google

quâdam taciturnitate marceſcit, in regno noſtro lætabitur, & in unitate perfectâ ad laudem & gloriam dicti regni & noſtrorum fidelium reflorebit.

Et quia ſummis deſideriis affectamus ut iſtud opus nobile nobiliter & infallibiliter compleatur, notum facimus univerſis præſentibus & futuris, quòd nos merâ liberalitate noſtrâ, motu proprio, & ex certâ ſcientiâ duximus, ordinamuſque, concedimus & donamus per præſentes ad opus dictæ domûs, omnes forefacturas tam in hereditatibus quàm in mobilibus, & omnes eſpavias ſeu *eſpaves* vulgariter, quæ in Regno noſtro evenient & ad nos pertinebunt, propter crimina læſæ Majeſtatis, vel alia quâcumque de causâ, cujuſcumque valoris exiſtant, convertendas in dotationem dicti Collegii Canonicorum, Capellanorum & Clericorum, aliorumque miniſtrorum ſtatuendorum ibidem. Necnon & in opus & ad perfectionem operis dictæ domûs diſtribuendas & ponendas per illos quos ad hoc deputabimus, ſeu deputatos ſuos, quouſque dictum opus completum & perfectum fuerit, vel aliter ex certâ ſcientiâ cum deliberatione matura noſtri Conſilii ſuper hoc duxerimus ordinandum.

Mandantes dilectis & fidelibus gentibus Compotorum noſtrorum, Theſaurariiſque noſtris Pariſius, & omnibus Receptoribus & Juſtitiariis Regni noſtri præſentibus & futuris, & eorum cuilibet, ut dictas forefacturas & *eſpaves* integraliter tradant & reddant Gubernatori, ſeu Receptori dictæ domûs, ſeu deputatis aut deputandis ab eis, vel aliter ad hoc auctoritate noſtrâ; nihil inde alibi tradendo vel liberando, per quodcumque mandatum noſtrum vel alterius cujuſcumque, & de quâcumque forefacturâ & *eſpave* mobili vel immobili, cujuſcumque valoris exiſtat, quæ dicto Gubernatori ſeu Receptori, vel ab eo deputatis aut deputandis tradentur & liberabuntur. Tradentes ipſos ex traditis exinde exoneramus & liberamus per præſentes, & pro exoneratis & liberatis haberi volumus & tenemus, ac ſi Theſaurariis noſtris Pariſius illud traderent, & etiam liberarent: ordinationibus, prohibitionibus, & mandatis contrariis non obſtantibus quibuſcumque.

Quod ut firmum & ſtabile permaneat in futurum, noſtrum præſentibus litteris fecimus apponi ſigillum in pendenti. Datum in Abbatiâ Regalis-Montis anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſecundo, menſe Octobri.

An. MCCCLV. *Litteræ ejuſdem Regis ejuſdemque argumenti.*

JEHAN par la grace de Dieu Rois de France, à touz ceulz qui ces Lettres verront ſalut. Comme pour le tres grant deſir que nous avons eu & avons encores à l'accompliſſement de l'euvre & fondation de noſtre noble Maiſon de Saint Ouyn lez Paris, à ce que ladite fondation puiſſe eſtre parfaite de noſtre temps ſelon ce que propoſé l'avons, aions pieça donné & ottroié par nos autres Lettres ſeellées en las de ſoie & cire verte à ladite noble Maiſon toutes les forfaitures & eſpaves de noſtre Royaume à nous appartenans, ſoit pour crime de leze majeſté ou pour quelconque autre cauſe, pour eſtre converties es dites euvres & fondation, & nun aillieurs, ſi comme plus à plain eſt contenu en noz dites Lettres ſur ce faites; & en perſeverant & continuant noſtre dit propos aions ordenné certain nombre de Chapellains & Clers, qui chaſcun jour celebrent & font continuelment le ſervice divin en ladite noble Maiſon, à certains gaiges par jour, les quels gaiges avec le luminaire & autres choſes qui de neceſſité appartiennent à la Chapelle d'icellui lieu, pevent monter par an environ huit cens livres pariſis, & ne porroient eſtre paiez les forfaitures qui ſont eſcheues depuis noſtre dit don, pour ce que nous en avons fait pluiſeurs dons ailleurs, qui eſt en tres grant retardement de ladite fondation & du paiement des dis gaiges & autres choſes pour ce neceſſaires comme dit eſt.

Pourquoi nous volans ſur ce pourveoir à plain, & que par deffaut de paiement leſdiz Chapellains & Clers n'aient cauſe de euls de partir de ce lieu, par quoi le ſervice divin en ſoit amendriz ou retardez en aucune maniere, ordenons & decernons de certaine ſcience par ces Lettres toutes les dites forfaitures & eſpaves à nous advenues depuis que nous les donnaſmes à ladite noble Maiſon, leſquelles nous n'avons données ailleurs au devant de ces Lettres, & qui eſcherront dores en avant en noſtre Royaume à nous appartenans par quelconque manære que ce ſoit, eſtre appliqués à la dite noble Maiſon pour en paier les gaiges des diz Chapellains & Clers, & autres choſes neceſſaires comme deſſus eſt dit, & non autrement, juſques à ce que les dites huit cens livres pariſis parius par an ſoient bien & convenablement aſſis. Et ſe il avenoit que depuis notre preſente ordenance nous en feiſſions aucuns dons par importunité ou autrement à quelque perſonne que ce ſoit, ſoit à noſtre linage, nos ſerviteurs ou autres, ſur quelque fourme de parole que ce fuſt, jaçoit ce que en leurs dons feuſt contenu, non obſtant le don ou ordenance que nous en avons fait pour la dite noble Maiſon, il eſt ce noſtre attente que non obſtant iceulx dons, les gens de ladite noble Maiſon à ce ordennés de par nous, en preignent pour icelle & puiſſent prendre de fait la poſſeſſion & les y appliquer ſelon noſtre preſente ordenance. Et ou cas que ſur ce debat naiſteroit en noſtre dit Parlement pour cauſe des dons que nous en aurions fait au contraire de ceſte preſente ordenance, nous voulons que par nos amez & feaulz Gens qui tiendront noſtre Parlement, iceulz dons ſoient reputez & tenuz pour nulz, car dés maintenant & pour lors nous les y reputons & tenons par ces preſentes, par leſquelles nous donnons en mandement à noz amez & feaulx, Chancellier, Genz de noſtre dit Parlement, de noz Comptes & Treſoriers à Paris, & à chaſcun de eulx, ſi comme à li appartiendra, que il & chaſcun de eulx, tiengnent & gardent & facent tenir & garder noſtre preſente ordenance ſans enfraindre ou attempter aucune choſe au contraire. En teſmoing de ce nous avons fait mettre à ces Lettres le ſeel de noſtre Chaſtellet de Paris en l'abſence du grant. Donné au Temple lez Paris le XVIᵉ. jour de Fevrier, l'an de grace mil CCC cinquante & quatre. Ainſi ſigné, PAR LE ROY, *Yvo.*

FRACISCI S. R. E. *Cardinalis.*

Anno MCCCLVII. Petrus Borbonefius excommunicatus ob debita non ſoluta, vitâ functus abſolvitur.

FRANCISCUS miſeratione divinâ tit. S. Marci Preſbyter Cardinalis, diſcretis viris Bituricenſi, Claromontenſi, Lemovicenſi, Nivernenſi, Eduenſi, Pariſienſi, & Belvacenſi Officialibus, vel eorum loca tenentibus, Salutem in Domino. Ex parte nobilis & egregii viri Ludovici Ducis Borbonenſii, filii primogeniti quondam Domini Petri Ducis Borbonenſii, filii primogeniti quondã D. Petri Ducis Borboneſii, Nobis oblata petitio continebat, quòd ipſe Dominus Petrus dum vitam duceret in humanis, olim fuit, & adhuc eſt, per Domini noſtri Papæ Cameræ Auditorem, ad inſtantiam quorumdam creditorum ſuorum, pluribus excommunicationum ſeu-

tentiis innodatus, & antequàm ſuper hoc abſolutionis beneficium obtinuiſſet, in bello Domini Regis Franciæ exſpiravit; verùm cum circa finem vitæ ſuæ ſigna contritionis & pœnitentiæ apparuerint in eodem, ejuſque corpus ſit traditum Eccleſiaſticæ ſepulturæ dictuſque Ludovicus filius pro dicto patre ſuo defuncto ipſis creditoribus, & aliis, ſi quibus dum vivebat obnoxius tenebatur ſatisfacere ſit paratus, ſupplicari fecit humiliter eidem defuncto de oportuno remedio ſuper hoc per ſedem Apoſtolicam miſericorditer provideri. Nos igitur auctoritate Domini Papæ, cujus pœnitentiariæ ad præſens curam gerimus, vobis & cuilibet veſtrûm in ſolidum committimus & mandamus, quatenùs ſi eſt ita, prædicto filio adimplente quod promittit, faciatis animam ipſius defuncti debitâ abſolutione prævià ſuffragiis fidelium adjuvari.

Datum Avinione XII. Cal. Aprilis, Pontificatûs Domini Innocentii Papæ VI. anno quinto.

G. Giraldi.

An. MCCCLX.

JOANNES *Rex Francorum confert* LUDOVICO *filio ſuo ſecundogenito Andegaviæ & Cenomaniæ Comitatus.*

JOANNES Dei gratiâ Francorum Rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quàm futuris; quod cum amor paternalis nos ſollicitet, & affectio naturalis nos adſtringat erga filios noſtros, ut ipſos dignitatibus & honoribus præ cæteris attollamus; illos tamen quos filialis devotio & reverentia, ac naturalis obedientia paterno reſpondentes amori, inclinant nos continuè revereri, & noſtra beneplacita diligenti animo adimplere, ferventiùs regius amor proſequitur, & ad ipſorum dignitatum & honoris, ac ſtatûs augmentationem inclinatur.

Conſiderantes igitur quòd Ludovicus cariſſimus ſecundogenitus noſter, perſonam ſuam propriam obſidem pro liberatione noſtrâ ad voluntatem & ordinationem noſtram promptè obtulerit, & de cujus conſtanti perſeverentia in filiali obedientiâ perſiſtendi ſperamus in futurum, paterno & benivolo affectu proſequendo, dignum arbitramus & congruum, ut nos in his, quæ ipſius filii noſtri & ſuæ prolis ac poſteritatis honorem, ſtatum & commodum reſpiciunt, aliquali remuneratione reddamur ad favorem & gratiam liberales: Nos igitur ea conſideratione inducti, de noſtrâ certâ ſcientia, auctoritate regiâ, & gratiâ ſpeciali pro nobis & ſucceſſoribus noſtris quibuſcumque dedimus & conceſſimus, & damus & concedimus per præſentes donatione pura & ſimplici inter vivos in perpetuum valiturâ, eidem Ludovico ſecundogenito noſtro ad hereditatem perpetuam pro ſe & ſuis heredibus, & liberis maſculis ex carne ſuâ legitimo matrimonio procreatis, & etiam naſcituris, Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ, ac caſtrum & Baroniam Caſtrilidi in dicto Comitatu Cenomanenſi ſituato, & caſtrum noſtrum & Caſtellaniam de Chauteceaux tenenda perpetuò, & poſſidenda per eum, & ejus liberos maſculos tantùm, ut præfertus, pacificè & quietè, cum omnibus juriſdictionibus, altis, mediis & baſſis, mero & mixto imperio, civitatibus, villis, caſtris, fortalitiis, cenſibus, redditibus, feudis, retrofeudis, hominibus, homagiis, juribus patronatuum, & collationibus Beneficiorum, ſylvis, vineis, terris, pratis, paſturis, nemoribus, ſtagnis, garennis, aquis, & aliis omnibus, & ſingulis ſuis juribus & pertinentiis univerſis, qualitercumque & ubicumque ſint & conſiſtant, & quocumque nomine cenſeantur. Et quidquid juris nobis competit & competere poteſt in eiſdem Comitatibus, Baroniâ, Caſtro & Caſtellaniâ, & eorum quolibet pro nobis & noſtris ſucceſſoribus dicto Ludovico filio noſtro pro ſe & ſuis heredibus maſculis, ut præfertur, cedimus ad perpetuum penitùs & donamus, & ea univerſa & ſingula in ipſum transferimus pleno jure, legibus, juribus, uſibus, conſuetudinibus, vel ſtatutis ad hæc contrariis vel adverſis non obſtantibus quibuſcumque: quæ ſibi locum vendicare nolumus in hac parte, ſalvis tamen & omnibus retentis, & reſervatis juribus noſtræ regaliæ, monetis & exemptionibus Eccleſiarum Cathedralium, & aliarum quarumcumque; quarum cognitio ad nos, & Coronam Franciæ, ac noſtram Parlamenti Curiam pertinet, ac fide, & homagio, & ſuperioritate, & reſſorto. Quod ſiquidem homagium prædictus Ludovicus ſecundogenitus noſter nobis fecit die datæ præſentium, ad quod illum recepimus, noſtro & alterius jure ſalvo. Et eumdem Ludovicum coram nobis perſonaliter adſtantem, de prædictis Comitatibus, Baroniâ, Caſtro & Caſtellaniâ, & omnibus aliis præmiſſis, & ſingulis eorum, tenore præſentium inveſtimus realiter & de facto.

Dantes per præſentes in mandatis univerſis & ſingulis vaſſallis, hominibus feudatariis, & aliis quorum intereſt, qui nobis ratione præmiſſorum Comitatuum, Baroniæ & Caſtellaniæ, ad fidem & homagium, ac fidelitatis juramentum præſtandum & faciendum adſtringuntur, ut prædicta homagia & fidelitatis juramenta dicto ſecundogenito noſtro, & ſuis liberis & heredibus maſculis faciant & præſtent: & eos & quemcumque eorum à prædictis homagiis & juramentis, ad quod nobis ſunt adſtricti, per præſentes quittamus & abſolvimus, & quittos & abſolutos eſſe volumus abſque alterius exſpectatione mandati.

Dantes & concedentes tenore præſentium auctoritatem, poteſtatem & ſpeciale mandatum dicto ſecundogenito noſtro, ut quandocumque ſibi placuerit, poſſeſſionem corporalem & realem dictorum Comitatuum, Baroniæ, Caſtri & Caſtellaniæ, cum juribus & pertinentiis eorum univerſis per ſe vel per procuratorem ſuum auctoritate ſuâ valeat apprehendere, recipere, ac etiam retinere. Dantes etiam in mandatis omnibus & ſingulis ſubditis dictorum Comitatuum, Baroniæ & Caſtellaniæ, quorum intereſt & intererit, ut de præmiſſis omnibus & ſingulis, quatenùs quemlibet tangit, & tangere poteſt & poterit in futurum, dicto Ludovico & ſuis prædictis reſpondeant & ſatisfaciant, & dicta homagia & deveria faciant & præſtent liberè, eidemque tamquam dictorum Comitatuum Comiti, & Baroniæ prædictæ ac Caſtri domino exnunc & in perpetuum pareant efficaciter & intendant. Necnon dilectis & fidelibus Gentibus Cameræ Compotorum Pariſius, quatenùs præmiſſa omnia & ſingula eidem filio noſtro, ut prædicitur, donata, conceſſa, & quitata de compotis receptorum, quorum intererit, deducant ſine difficultate quâcumque, aliiſque donis & gratiis dicto ſecundogenito noſtro factis, & ordinationibus contrariis nonobſtantibus quibuſcumque. Quæ ut firma & ſtabilia perpetuò permaneant in futurum, noſtrum præſentibus litteris facimus apponi ſigillum, noſtro in aliis, & alieno in omnibus jure ſalvo. Datum in villâ Caleſii anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo, menſe Octobris. *Et infeſius*: Per Regem, J. Royer.

Anno MCCCXXX

URBANI *Papæ V. Diſpenſatio conſanguinitatis conceſſa* LUDOVICO *de Borbonio,* & ANNÆ *filiæ* BERALDI *de Alvernia.*

JOANNES miſeratione divinâ tituli ſanctorum Quatuor-Coronatorum Preſbyter Cardinalis, Commiſſarius in hac parte à Sede Apoſtolicâ ſpecialiter deputatus. Nobilibus domino Ludovico Duci Borboneſii, ac domicellæ Annæ natæ nobilis viri domini Beraldi Dalphini Alverniæ, ſalutem in Domino. Litteras ſanctiſſimi in Chriſto Patris ac domini noſtri domini Urbani divinâ providentiâ Papæ quinti, verâ bullâ plumbeâ ipſius domini noſtri Papæ in cordulâ cannabis more Romanæ Curiæ bullatas, ſanas & integras, omnique vitio & ſuſpectione carentes, nobis pro parte veſtrâ exhibitas, cum reverentiâ quâ decet recepimus, tenorem qui ſequitur continentes:

URBANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio JOANNI tituli ſanctorum Quatuor-Coronatorum Preſbytero Cardinali, in partibus Franciæ commoranti, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Oblatæ nobis nuper pro parte dilecti filii nobilis viri Ludovici Duci Borboneſii, & dilectæ in Chriſto filiæ nobilis mulieris Annæ natæ dilecti filii nobilis viri Beraldi Dalphini Alverniæ domicellæ petitionis ſeries continebat, quòd ipſi deſiderant, dummodo ad id cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Regis Francorum illuſtris accedat aſſenſus, inſimul matrimonialiter copulari: ſed quia Dux & Anna prædicti tertio ſunt invicem conſanguinitatis gradu conjuncti, deſiderium eorum hujuſmodi adimplere nequeunt diſpenſatione Apoſtolica ſuper hoc non obtentâ. Quare pro parte Ducis & Annæ prædictorum nobis extitit humiliter ſupplicatum, ut providere eis ſuper hoc de opportunæ diſpenſationis gratiâ, de benignitate Apoſtolicâ dignaremur. Nos igitur ex certis cauſis pro parte ipſorum nobis expoſitis hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, circumſpectioni tuæ (de quâ in iis & aliis plenam in domino fiduciam obtinemus) per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenùs ſi eſt ita, & ad id dicti Regis hujuſmodi accedat aſſenſus, cum eiſdem Duce & Anna, ut impedimento quod ex conſanguinitate hujuſmodi provenit non obſtante, matrimonium inter ſe liberè contrahere, & in eo poſtquàm contractum fuerit licitè remanere valeant, auctoritate noſtrâ diſpenſes: prolem ex hujuſmodi matrimonio ſuſcipiendam legitimam nunciando. Datum Viterbii XVII. Kal. Octobris, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

Poſt quarum quidem litterarum Apoſtolicarum præſentationem & receptionem nobis fuit pro parte veſtra requiſitum, ut ad exequutionem earumdem & contentorum in ipſis procedere curaremus.

Nos igitur Cardinalis Commiſſarius ſupradictus, factâ informatione diligenti de & ſuper contentis in litteris Apoſtolicis ſupradictis, comperto ita eſſe ſicut narratur in eiſdem, & quòd ad hoc domini noſtri Regis Franciæ acceſſit & accedit aſſenſus, vobiſcum ut impedimento quod ex conſanguinitate hujuſmodi provenit non obſtante, matrimonium inter vos dominum Ludovicum & Annam ſupradictos liberè contrahere, & in eo poſtquam contractum fuerit licitè remanere valeatis, auctoritate Apoſtolicâ nobis commiſsâ, & qua fungimur in hac parte diſpenſavimus, ac tenore præſentium diſpenſamus: prolem ex hujuſmodi matrimonio ſuſcipiendam legitimam nunciando. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras per Notarium publicum infrà ſcriptum publicari mandavimus, & ſigilli noſtri appenſione muniri. Datum & factum Pariſius in domo habitationis noſtræ, anno Domini milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo, Indictione nonâ, ſecundùm uſum Franciæ, menſis Octobris die tertiâ, Pontificatûs domini noſtri Papæ prædicti anno octavo, præſentibus venerabilibus & diſcretis viris Petro de Dormano, Stephano Rebouïé ſcutiferis, & Nicolao de Putheo familiare noſtro, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Adam Wagueti de Villemontoir Sueſſionenſis diœceſis publicus Apoſtolicâ auctoritate Notarius prædictarum litterarum Apoſtolicarum præſentationi & receptioni, ac omnibus aliis per dominum Cardinalem Exequutorem & Commiſſarium prædictum, & coram eo modo promiſſo factis unà cum dictis teſtibus præſens fui, eàque ſcripſi & publicavi, & me ſubſcribentem hîc ſignum meum conſuetum unà cum dicti domini Cardinalis ſigillo, de ejus mandato appoſui in teſtimonium veritatis omnium præmiſſorum.

URBANI *Papæ V. Quòd Confeſſarius Regi, quem ipſe in mortis articulo elegerit, valeat indulgentiam omnium peccatorum impertiri.* Anno MCCCLXX

URBANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Regi Francorum illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Provenit ex tuæ devotionis affectu, quo nos & Romanam Eccleſiam revereris, ut petitiones tuas, illas præſertim quæ animæ tuæ ſalutem aſpiciunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Hinc eſt quòd nos tuis ſupplicationibus inclinati, ut Confeſſor tuus, quem duxeris eligendum, omnium peccatorum tuorum de quibus corde contritus, & ore confeſſus fueris, ſemel tantùm in mortis articulo plenam remiſſionem tibi in ſinceritate fidei, unitate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac obedientiâ & devotione noſtra, vel ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium perſiſtenti, auctoritate Apoſtolicâ concedere valeat, devotioni tuæ tenore præſentium indulgemus: Sic tamen quòd idem Confeſſor his de quibus fuerit alteri ſatisfactio impendenda, eam tibi per te, ſi ſupervixeris, vel per heredes tuos, ſi tunc fortè tranſieris, faciendam injungat; quam tu, vel illi facere teneamini, ut præfertur. Et ne, quod abſit, propter hujuſmodi gratiam reddaris proclivior ad illicita in poſterum committenda, volumus quòd ſi ex confidentiâ remiſſionis hujuſmodi aliqua fortè committeres, quoad illa prædicta remiſſio tibi nullatenùs ſuffragetur: quodque ſi tibi remiſſionem hujuſmodi ſemel aut pluries concedi contigerit, ſi tunc mors non fuerit ſubſequuta, propterea indultum hujuſmodi non exſpiret: ſed remiſſionem prædictam plenum effectum ſortiri volumus, cum poſt conceſſionem hujuſmodi te migrare contigerit ab hac luce. Nulli ergo omninò hominum, &c. Datum Avenioni V. Nonas Octobris, Pontificatûs noſtri anno octavo. G. De Boſco.

S T A T U T A[a]

ACADEMIÆ PARISIENSIS.

Regulæ ſpeciales pro qualibet facultate:

Et primò pro Theologis.

Hic ſequuntur Regulæ, ſeu Conſuetudines aut Statuta obſervata ab antiquo tempore in Venerabili Facultate Theologiæ.

I. SCIENDUM eſt primò, quòd in prædictâ Facultate Theologi aliquâ craſtinâ alicujus Sancti....

II. Item nota, quòd in omni tempore duo Doctores Decretorum ceſſant à lectionibus ſuis ordinariis: Doctores in Theologiâ ceſſant ſimiliter, & è converſo ut in pluribus.

III. Item nota, quòd quando eſt aliquod Feſtum quo aliquæ Facultates non legunt, ſi eodem Feſto legatur in Theologiâ, tunc non fit ſermo illâ die in Univerſitate.

IV. Item nota, quòd quando Theologi habent aliquod Feſtum, quo ipſi non legunt, licet in illo feſto legatur in aliis Facultatibus, nihilominùs in illâ die fit ſermo de mane, & collatio in veſperis in Cordigeris, vel in Jacobitis.

V. Item nota, quòd quando Magiſtri in Theologiâ legunt in primis, tunc Bachalarii legentes ſententias illis diebus legunt in tertiis; aliàs ſemper legunt Sententias in primis ſancti Jacobi prædicti Bachalarii.

VI. Item nota, quòd quando unus Magiſter in Theologiâ habet aulam ſuam, illâ die non legitur in Sententiis, nec in Bibliâ.

VII. Item quando unus Bachalarius in Theologiâ habet veſperias ſuas, tunc unus ſolus Magiſter legit in primis, & primâ die non legitur in Sententiis, nec in Bibliâ.

VIII. Item nota, quòd quando unus Magiſter in Theologiâ debet diſputare, tunc ipſe ſolus legit ut in pluribus, & primâ die non legunt alii Magiſtri, nec etiam Bachalarii legentes Sententias & Bibliam.

IX. Item nota, quòd Bachalarii in Theologiâ qui debent legere Sententias, & illi qui habent legere Bibliam in quatuor Ordinibus Mendicantium, debent facere principia ſua infrà Feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, & Feſtum Beati Dionyſii. Et præſuppoſito quòd tot ſint quòd non poſſint complere, tamen non fit in quolibet die niſi unum principium, & ſemper in primis ſancti Jacobi immediatè poſt prædictum Feſtum Beati Dionyſii, illi qui non fecerunt faciunt, nec legitur aliquâ horâ in ipſâ Facultate, quouſque omnia prædicta principia ſint facta totaliter & completa. Tamen ſi pauciora eſſent principia, ita quòd finita eſſent ante Feſtum Beati Dionyſii, nihilominùs non legitur in ipſâ Facultate à craſtino Exaltationis ſanctæ Crucis uſque ad craſtinum S. Dionyſii in aliquâ horâ.

X. Item nota, quòd ſtudentes in Theologiâ, ſi ſint Sæculares habent ibi audire per ſeptem annos antequàm admittantur ad lecturam Bibliæ: ſed Regulares admittuntur in ſexto anno.

XI. Item nota, quòd admiſſi ad lecturam Bibliæ debent ſolùm legere duos libros, & tales ſicut voluerint legere, ſcilicet, unum de veteri Teſtamento, & alium de novo, exceptis illis de quatuor Ordinibus Mendicantium, qui debent Bibliam continuè legere per duos annos, & etiam unus de ſancto Bernardo.

XII. Item nota, quòd Bachalarii in Theologiâ, qui incipiunt legere Sententias in craſtino ſancti Dionyſii, tenentur finire vel in Feſto Apoſtolorum Petri & Pauli. Tamen ſi contingeret illos infirmari infrà prædicta Feſta Dionyſii & Apoſtolorum, vel propter aliam cauſam aut cauſas dimitterent legere in aliquibus diebus legibilibus, tunc tenerentur tot lectiones legere poſt prædictum Feſtum Apoſtolorum, quot dimiſerunt infrà prædicta feſta Dionyſii & Apoſtolorum.

XIII. Item nota, quòd Bachalarii qui legerunt Sententias, debent poſtea proſequi Facta Facultatis per quatuor annos antequàm licencientur, ſcilicet prædicando, argumentando, reſpondendo; quod verum eſt niſi Papa per bullas, vel Facultates ſuper hoc faceret eis gratiam, imò & per quinque annos aliquando exſpectat, ſcilicet quando annus jubileus non cadit in quatto anno poſt lecturam dictarum Sententiarum.

XIV. Item nota, quòd quando unus Magiſter in Theologiâ, qui eſt de Ordine Mendicantium, facit ſermonem de mane in Univerſitate in domo Ordinis ſui, ipſe tenetur eadem die facere collationem. Sed ſi faciat in domo alterius Religionis ſermonem de mane, tunc non tenetur facere collationem.

XV. Item nota, quòd illi qui volunt legere curſus ſuos in Theologiâ, debent facere in quolibet libro unum principium ſolemniter in aliquibus Scholis, & poſſunt legere in tali horâ ſicut ſibi placet, dummodo non legant in illâ horâ, in quâ leguntur ſententiæ, tamen non poſſunt facere ſua principia niſi in horâ Tertiarum duntaxat.

XVI. Item nota, quòd illi qui legerunt curſus ſuos in Theologiâ, debent exſpectare poſtquàm inceperunt legere Bibliam per duos annos, antequàm admittantur ad lecturam Sententiarum.

XVII. Item nota, quòd quando unus Prælatus, vel unus Magiſter in Theologiâ facit ſermonem de mane in Univerſitate in aliquo Feſto, in aliquâ domo Mendicantium, vel alibi; tunc ille qui facit collationem poſt prandium, debet accipere illud thema in collatione, quod aſſumptum fuit per Prælatum, vel per Magiſtrum qui fecit ſermonem eadem die.

XVIII. Item nota, quòd Bachalarii in Theologia tenentur reſpondere de quæſtione in locis publicis aliis Bachalariis, quinquies ad minus, antequam licencientur; ſcilicet in Aula Epiſcopi Pariſienſis, quando fit ibi aliquis novus Magiſter in Theologia. Item in Veſperiis alicujus Magiſtri. Item ſemel in aula Cerbonitarum tempore quo Magiſtri in Theologia non legunt, ſcilicet inter feſtum Apoſtolorum & feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis. Item ſemel de

a *Statuta*] Decreta antiquiora Pariſienſis Academiæ è MS. Colbertenſi excerpſimus, quorum hæc eſt epigraphe: *Regulæ ſpeciales pro qualibet Facultate:* aliæ item ſubſequuntur ſic inſcriptæ: *Statuta facta An. Domini MCCCLXX. 23. januarii, quæ debent legi cum aliis quæ ſolent legi.* Codex ille primùm complectitur Calendarium Academiæ Pariſienſis, tum Statuta prælata, deinde orationes ſeu præfationes, quas initio anni prælegere incipiebant Doctores, ad excitandos Auditorum animos, ut ſeriò Juris Canonici ſtudiis incumberent, haberi ſolitas. Titulum hunc præferunt trivialibus ac barbaris planè verbis, qualibus ſcatent Statuta & Præfationes. *Incipiunt Harengæ ad recommendationem Juris Canonici.*

Quolibeto in adventu vel circiter. Item ſemel in diſputationibus generalibus antequam permittatur ſibi legere Sententias.

Sequitur pro Canoniſtis.

Hic ſequuntur aliqua Conſuetudines laudabiles, ſive Statuta obſervata ab antiquo tempore in Venerabili Facultate Decretorum.

XIX. Primò ſciendum eſt, quòd in prædicta venerabili Facultate quando Bachalarii licentiantur, in illâ die quando licentiantur non legitur aliqua hora poſt prandium, nec in toto ſequenti die, propter reverentiam eis debitam.

XX. Item nota, quòd Bachalarii qui faciunt propoſita ſua inter Paſcha & feſtum S. Johannis Baptiſtæ, tenentur iterum aliud propoſitum facere poſt feſtum S. Michaëlis; ſecus ſi fecerint in Quadrageſima, vel ante, quia tunc non tenerentur.

XXI. Item nota, quòd quando unus de Doctoribus in Decretis facit aliquod factum ſolemne, puta quum repetit aliquid Decretum, legit in ortu ſolis, ſicut in Vigilia magni Paſchæ, *cap. Omnis utriuſque de pænit. & remiſſion.* Vel in Vigilia Pentecoſtes, vel in Vigilia Natalis Domini aliquam Decretalem; tunc poſt lecturam ſuam, vel repetitionem ſuam, non legitur aliqua hora poſtea illa die in vico Brunelli.

XXII. Item nota, quòd Bachalarii in Decretis non debent recipi ad Bachalariatum, nec ad examen, nec ad dicendum harengam, niſi quando Doctores legunt in Decretis ordinariè.

XXIII. Item nota, quòd quando fit unus Doctor in Decretis in vico Brunelli, in prima die in quâ ſunt diſputationes non legitur ultrà primam; nec etiam in die doctorizationis, nec per totum diem immediatè ſequentem poſt doctorizationem, propter reverentiam ſibi debitam.

XXIV. Item nota, quòd in omnibus Feſtis, in quibus Doctores conſueverunt dare craſtinam in vigiliis, non legitur in nonis noſtræ Dominæ in vico Brunelli, ut in pluribus.

XXV. Item nota, quòd quando unus Bachalarius novus vel antiquus facit propoſitum ſuum in vico Brunelli, in illa horâ alii Bachalarii non legunt propter reverentiam ſocietatis.

XXVI. Item nota, quòd nullus Bachalarius in Decretis poteſt facere harengam, niſi quando Doctores legunt in Decretis.

XXVII. Item nota, quòd Bachalarii novi tenentur facere harengam ſuam poſt propoſitum ſuum, antequàm legant: ſed alii veteres non faciunt harengam poſt propoſita ſua.

XXVIII. Item nota, quòd quilibet Bachalarius in Decretis, tam novus quàm antiquus, tenetur ad minus facere unum propoſitum in anno, ſi velit legere Pariſius; aliàs non tenetur.

XXIX. Item nota, quòd quando poſt prandium non legitur in Bibliâ, tunc aliquoties non pulſatur in Jacobitis pro nonis ſancti Jacobi; & tunc Bachalarii in Decretis legentes in illâ horâ, debent legere ſine exſpectatione pulſationis alicujus campanæ.

XXX. Item nota, quòd in quinque Feſtis Glorioſæ Virginis MARIÆ non legitur in nonis noſtræ Dominæ in vico Brunelli. Et de quolibet Feſtu faciunt Decretiſtæ craſtinum, ſed alii non.

XXXI. Item nota, quòd Bachalarii in Decretis legentes in Nonis ſancti Jacobi, ſemper in diebus Veneris, in Vigiliis Sanctorum, in jejuniis Quatuor-Temporum, legunt illis diebus in Tertiis.

XXXII. Item nota, quòd Doctores non legunt in Decretis diebus Jovis propter Miſſam Facultatis. Et ſi contingat quòd aliquòd Feſtum eveniat in prædictâ die Jovis, tunc recuperant Miſſam ſuam in unâ aliâ die illius hebdomadæ; nec legunt in illâ die propter prædictam Miſſam ſeu recuperationem.

XXXIII. Item nota, quòd ſtatuta quæ ſequuntur, ſervantur quaſi ad unguem in Facultate Decretorum, & leguntur in quolibet anno in primâ lectione Magiſtrorum legentium in aurorâ in vico Brunelli, in ſcholis coram omnibus Scholaribus per Bedellum generalem illius Facultatis. Leguntur etiam poſt Feſtum Omnium Sanctorum in ſcholis omnium Doctorum in primis lectionibus ſuis.

Statuta facta anno Domini milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo, viceſima tertia die Januarii, quæ debent quolibet anno legi cum aliis quæ ſolent legi. Anno MCCCLXXI.

I. CUm ſit nimis abſurdum ut quis cum vanitate & imperitiâ ad honorem aſcendat peritiæ literalis, Nos Decanus & Collegium Facultatis Decretorum Pariſienſis, maturâ deliberatione præhabitâ pro ſtatuendo, ut moris eſt, tribus edictis ſolemniter evocatis, conſiderantes quòd cum pro eo quod non impediti in audiendis legibus pariter non admittuntur ad lecturam, niſi in certis temporibus leges audiverint, plurimi qui leges non audierunt, habentes hîc audiendi & ſtudendi opportunitatem, ab hujuſmodi Facultate diſtrahantur, & quandoque penitùs revocentur: Statuimus & ordinamus, etiam revocando & ſuppleudo ad alia ſtatuta, quòd de cætero in formis inferiùs declaratis quilibet ad lecturam & licentiam admittatur, etiam ſi nec leges audiverit, nec in ipſis audiendis habuerit aliquod impedimentum.

II. Item quòd nullus in formâ Legiſtarum admittatur, niſi in ſtudio generali, vel in ſtudiis generalibus in tribus annis per 24. menſes. In quibus tribus annis vel ordinariè vel extraordinariè audiverit Decretum & lectionem matutinalem, ſaltem per viginti menſes. Et tunc niſi examinatus à Collegio vel majori parte fuerit approbatus. Licentiati tamen in jure Civili neceſſariò non examinabuntur. Cæterum volumus quòd cum auditione vel lecturâ Canonum auditio, vel lectura alterius ſcientiæ concurrat, ut utraque auditio computetur. Quinimò qui ſic canones & aliam ſcientiam audiverit, juvari volumus, & tempus ſibi computari in alterâ eorum Facultatum quam priùs elegerit duntaxat, nec admittatur ad Licentiam, niſi in duobus annis non currendo, ſed temperatè & decenter, prout eſt legere communiter conſuetum, legerit per ſexdecim menſes completos ad minus, & in ipſis duos libros juris Canonici, quarto libro minimè computato, niſi cum illo legerit Clement. Poterit tamen cum illo, qui legerit unum librum, & majorem partem alterius (dum tamen perfecerit menſes) per Facultatem diſpenſari: ita tamen quòd ipſum librum poſtea perficiat per juramentum.

III. Item quia dubitatur à multis, an per integros annos admittendus ad lecturam, audire, vel ad Licentiam, legere debuerit. Nos hujuſmodi dubitationem amoventes, Statuimus & ordinamus, quòd Religioſi, & alii Sæculares impediti vel non impediti in legibus audiendis, qui per prædictum tempus hujuſmodi leges non audierint, non admittantur ad lecturam juris Canonici, niſi in ſtudio generali jura Canonica audierint in ſex annis per quadraginta octo menſes completos, & Decretum ordinariè vel ex-

traordinariè

Digitized by Google

traordinariè à Doctore per triginta menſes completos, & tantumdem, ſcilicet per trigenta menſes, de mane: nec ad Licentiam admittantur, niſi in quinque annis per quadraginta menſes completos legerint jura Canonica, ut præmittitur, in ſtudio generali. In ſupradictis verò caſibus viginti octo dies continuos ſeu quatuor ſeptimanas continuas pro menſe volumus computari.

IV. Item quia in teſtificando prædictis auditione & lecturâ Canonum plurimæ fraudes, prout experientia docuit, committuntur, Statuimus & ordinamus quòd de cætero quilibet ſcholaris quater in anno ad minus, ſcilicet circà feſtum Natalis Domini, Paſchæ, Apoſtolorum Petri & Pauli, & S. Remigii, habeat cedulas à Magiſtro ſuo, in quibus teſtimonium perhibeatur ſuper auditione & ſcholaritate ipſius; ita tamen quòd ſuper auditione Decretalium ipſe Magiſter priùs informetur per cedulas illorum Bachalariorum à quibus teſtificandus audiverit, vel aliàs competenter, aliàs tempus auditionis vel ſcholaritatis ſibi non computabitur. Teſtificabitur tamen ſuper minori tempore, ſi hoc petat ſcholaris. Et idem circà Bacbalarios legentes volumus obſervari, ut per Magiſtros in quorum ſcholis legerint, vel Decanum Facultatis, ſi Magiſtros non habuerint, ſub formâ & pœnâ prædictis teſtificetur.

V. Item, ut ceſſet rumor teſtificandorum, & favor ex parte teſtificantium, Statuimus & ordinamus cedulas prædictas teſtificatorias faciendas ſub hac formâ, & apportandas per illos qui voluerint teſtificari: *Ego talis, &c. aſſero bona fide, & per juramentum meum, quòd fui verus & continuus ſcholaris in jure Canonico per tale tempus. Datum ſub ſigillo meo, &c.* & poſtmodum ſequitur teſtificatio Doctoris ſub hac formâ: *Et ego talis actu Regens Pariſius in Facultate Decretorum, per juramentum dicti ſcholaris, vel aliàs informatus, teſtificor dictum talem audiviſſe per tempus ſuperiùs expreſſum.*

Et ut hujuſmodi ſtatuta irrefragabiliter obſerventur, nemini contrà ipſa fiat gratia per juramentum.

Sequuntur ſtatuta pro Artiſtis.

Hic ſequuntur alia Conſuetudines ſive ſtatuta obſervata ab antiquo tempore in venerabili Facultate Artium liberalium.

PRimò ſciendum eſt, quòd in prædictâ Facultate Artium liberalium obſervatur, quòd in quocumque Feſto, in quo non legitur in vigiliâ, non diſputatur in vico Straminis.

II. Item nota, quòd quando in vigiliis non legitur in vico Straminis, ultrà etiam in vico Brunelli non legitur in Nonis noſtræ Dominæ, ut in pluribus.

III. Item nota, quòd in illis diebus quibus eligitur novus Rector, in quolibet illorum dierum non legitur poſt prandium in vico Straminis.

IV. Item nota, quòd à quintâ feriâ ante Ramos Palmarum, uſque ad diem Lunæ proximam poſt *Quaſimodo*, non legitur ordinariè in vico Straminis.

V. Item nota, quòd toties quoties legitur curſoriè in vico Straminis, non diſputatur in illo vico.

VI. Item non poſſunt fieri Bacbalarii neque Magiſtri in illo vico, niſi quando legitur ibidem ordinariè.

VII. Item quando legitur ordinariè in prædicto vico, Magiſtri ibi legentes non poſſunt legere de mane, niſi in capis nigris fouratis in caputio de minutis variis; tamen poſt prandium debent legere in capis rugatis cum capucio de eodem panno fourato.

VIII. Item nota, quòd quando legitur curſoriè in vico Straminis, tunc Bachalarii & Magiſtri, tam de mane quàm poſt prandium legunt in capis rugatis de tali panno, ſicut cuilibet Legenti placet.

IX. Item nota, quòd non eligitur novus Rector niſi quando legitur ibidem ordinariè.

X. Item nota, quòd quando legitur curſoriè in vico Straminis, tunc non ſunt diſputationes, nec poſſunt ibi fieri magiſtri, nec etiam Bachalarii.

XI. Item nota, quòd ab ultimâ die legibili ante Feſtum B. Petri, uſque ad craſtinum B. Ludovici non legitur ordinariè, & proclamantur curſus, ſcilicet in vigiliâ B. Petri.

XII. Item nota, quòd quando legitur in vico Straminis ordinariè, non legitur ibi in Nonis S. Jacobi, ſed quando legitur curſoriè, tunc legitur ibi in nonis S. Jacobi, niſi ſit vigilia alicujus Feſti non legibilis.

Sequuntur Statuta pro omnibus Facultatibus.

Sequuntur alia Regula generales conſueta ſervari in Univerſitate Pariſienſi.

ET primò notandum, quòd in quinque Feſtis Virginis MARIÆ, duodecim Apoſtolorum, quatuor Evangeliſtarum, & quatuor Doctorum, non legitur in aliquâ Facultate, & ſemper debet fieri ſermo.

II. Item nota, quòd quando moritur aliquis Magiſter in Theologiâ, vel Doctor in Decretis, vel Magiſter in Medicina, vel in Artibus, ſi ſit actu Regens, quando vigiliæ ſolemnes celebrantur poſt prandium, non legitur in aliquâ Facultate, nec in ſequenti die in quâ inhumatum eſt corpus.

III. Item nota, quòd quando fit proceſſio generalis in Univerſitate, tunc illâ die non legitur aliquâ horâ in aliquâ Facultate.

IV. Item nota, quòd Rector Univerſitatis de conſenſu aliarum Facultatum poteſt indicere feriam repentinam, vel ceſſationem facere in totâ univerſitate, & omnes indiſtinctè tenentur obedire; ſub pœnâ perjurii & privationis privilegiorum Univerſitatis.

GREGORII *Papæ XI.* GUIDONI *Tremoillenſi.*

Anno MCCCLXXIV.

Rogat ut pactum initum obſervari curet Guido.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro GUIDONI de la Tremoillâ Militi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Concordato per dilectum filium nobilem virum Edwardum de Bellojoco Militem proximâ nobis affinitate conjunctum, cum dilecto filio nobili viro....... Domino de Poiſſe, qui prætextu certæ quantitatis pecuniæ ſibi occaſione certi matrimonii dudum contracti à prædicto Edwardo & ſuis debitæ, ut dicebat, Caſtrum de Borbonio Eduenſis diœceſis ad dictum Edwardum jure hereditatis pertinens, de facto & contrà juſtitiam diuturno tempore dicitur occupaſſe; accedit ad dilectum filium nobilem virum Philippum Ducem Burgundiæ claræ memoriæ, Joannis quondam Regis Francorum quartogenitum, dictus Edwardus, ut ad ejus debitæ fidelitatis homagium de dicto Caſtro & pertinentiis ipſius favorabiliter admittatur, ſibique reſtituatur libera & quieta poſſeſſio dicti Caſtri: ſuper quibus etiam Duci præfato rogatoria dirigimus ſcripta noſtra, nobilitatem tuam nobis caram ex corde rogantes, quatenus ip-

ſum Edwardum ad quem tamquam ad nepotem ſincerum geſtamus affectum, ejuſque negotia ſuſcipiens noſtræ contemplationis intuitu recommiſſa, ſic eidem in præmiſſis aſſiſtere velis favoribus oportunis, quod tuo mediante miniſterio dictus Edwardus expediatur celeriter & votive. In hoc nobis non mediocriter placiturus. Datum apud Villam-novam Avenionenſis diœceſis Idibus Aprilis Pontificatûs noſtri anno quarto.

P. de Soleno.

Anno MCCCLXXV.

Ejuſdem. Quòd Capellam Montis Calvariæ in Jeruſalem Rex Carolus V. conferre poſſit.

GREGORIUS, &c. Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Regi Francorum Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ingens tuæ ſerenitatis devotio promeretur, ut ea quæ ad honorem Dei animæque tuæ ſalutem deſideras, votis tuis, benignius annuamus. Tuis itaque ſupplicationibus inclinati, tibi, tuiſque ſucceſſoribus Regibus Francorum, Capellam Montis Calvariæ in Eccleſiâ ſancti Sepulcri Dominici in Jeruſalem conſtituta conſiſtentem, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium perpetuò concedimus ac indulgemus, quòd tu, & iidem ſucceſſorés, aliquos Sacerdotes honeſtæ converſationis & vitæ, ſæculares vel Religioſos cujuſcumque, etiam Mendicantium Ordinis exiſtant, ad celebrandas Miſſas in dicta Capella eligere, & cum teſtimonio & licentiâ Superiorum hujuſmodi Religioſorum, ad eamdem Capellam mittere, ipſamque tenere continuò, Conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis, ac Patriarchæ Jeroſolymitani exiſtentis pro tempore, & cujuſcumque alterius contradictione non obſtantibus quibuſcumque, liberè valeas. Nulli ergo omninò hominum, &c. Si quis, &c. Datum Avenioni VII. Kal. Decemb. Pontificatus noſtri, Anno v. De Mandatu Domini noſtri Papæ. Francicus.

Anno MCCCLXXVI.

Ejuſdem. Eſus ovorum, lactis, butyri, & caſei tempore Quadrageſimæ Regi ac Reginæ permittitur.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimis in Chriſto filiis CAROLO Regi, & JOANNÆ Reginæ Francorum Illuſtribus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sinceræ devotionis integritas quam ad Deum ac Nos, & ſanctam Romanam geritis Eccleſiam, promeretur ut petitionibus veſtris, præſertim quas oportunas vobis fore conſpicimus, benignis & gratioſis favoribus annuamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, ut Confeſſor veſter idoneus Religioſus vel ſæcularis, quem veſtrûm quilibet duxerit eligendum vobiſcum, ut ſingulis diebus quadrageſimæ, quamdiù vitam duxeritis in humanis, ovis, lacte, butyro, & caſeo veſci poſſitis, de conſilio tamen Medicorum (quorum videlicet Confeſſoris & Medicorum ſuper hoc conſcientiam oneramus) quibuſcumque Conſtitutionibus contrariis nequaquam obſtantibus, auctoritate noſtrâ diſpenſare valeat, vobis & veſtrûm cuilibet tenore præſentium indulgemus. Et inſuper, ut hi qui hujuſmodi ova, lac, butyrum & caſeum ſeu fercula ex eis parabunt, & etiam illi qui de eis vobis ſervient, duntaxat pro probâ faciendâ guſtare de ipſis valeant, concedimus per præſentes. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum ſeptimo Kalend. Martii, Pontificatûs noſtri anno ſexto. De mandato Domini noſtri Papæ. R. Froutalis.

Anno MCCCLXXIV.

Ejuſdem Teſtamentum.

IN nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen. Quia labilis eſt memoria hominum, & mens humana ſollicitudinibus occupata præteritorum faciè obliviſcitur, ſapientum provida diſcretio contractus & voluntates hominum literis publicis & authenticis annotari. Ideo Nos GREGORIUS ſolâ Dei patientiâ ſervus ſervorum Dei, aliàs cum eramus in minoribus conſtituti noſtro proprio nomine tunc vocari Petrus Rogerii, S. MARIÆ novæ Diaconus Cardinalis, attendentes quoniam noſtræ humanitatis fragilitas diù humanis ſollicitudinibus magnis & arduis implicata, multa incurriſſet peccata, divina gratiâ inſpirante ad id recurrere feſtinavimus, quod de ejus confiſis miſericordia nobis ſalutem pariet: & remedium peccatorum. Inde enim eſt quod cum teſtamentum ſit ultima teſtatio mentis, nos ſani & benè compoſiti mentis noſtræ, etiam corpore per Dei gratiam, diem tamen noſtræ peregrinationis extremum ſic prævenire, rerum & bonorum noſtrorum, quæ poſſidebamus ante aſſumptionem Apoſtolatûs officii, & aliquorum aliorum à nobis acquiſitorum poſt aſſumptionem eamdem, diſpoſitione providâ concupimus quòd æterni clementia Judicis, apud quem exceptio vel provocatio locum ſibi non vendicat, dignetur nobis omiſſo rigore judicii de ſui plenitudinis gratia miſereri; Teſtamentum noſtrum ultimum nuncupativum, ſeu noſtram ultimam voluntatem diſpoſitionemque bonorum noſtrorum, in pleno noſtræ rationis judicio, in ſcriptis fecimus & facimus in hunc modum.

Et primò ad illum per quem facta ſunt omnia, & ſine quo nihil fieri poteſt, Dominum noſtrum JESUM-CHRISTUM, & deinde ad glorioſiſſimam ac piiſſimam Virginem MARIAM ejus matrem, & ad glorioſos Apoſtolos Petrum & Paulum, totamque cœleſtem Curiam, ad quam intentis inſpiramus deſideriis, humiliter recurrendo, animam noſtram & corpus noſtrum ipſis humiliter commendamus.

Et deinde dicimus, diſponimus, volumus & ordinamus omnia & ſingula per nos recepta vel forſitan occupata, vel detenta qualitercumque indebitè fuerint; necnon debita & clamores quibuſcumque perſonis per nos ex quâcumque causâ debitos, ad cognitionem ſeu arbitrium duorum de Exequutoribus noſtris infrà ſcriptis reddi, reſtitui, emendari, & de eis ſatisfieri de bonis noſtris integraliter & perſolvi, niſi de eis ſatisfecerimus in vitâ noſtrâ, & maximè illa debita quæ pro tuitione terrarum Eccleſiæ Romanæ ſunt contracta, ut infrà dicetur pleniùs.

Item volumus, dicimus & proteſtamur ex noſtrâ certâ ſcienciâ, quòd ſi in Conſiſtorio, aut in conſiliis, vel ſermonibus, vel collationibus publicis vel privatis, ex lapſu linguæ, aut aliàs ex aliquâ turbatione, vel etiam lætitiâ inordinatâ, aut præſentiâ Magnatum, ad eorum forſitan complacentiam, ſeu ex aliquali diſtemperantiâ vel inadvertentia, aut ſuperfluitate, aliqua dixerimus erronea contrà Catholicam fidem, quam coram Deo & hominibus publicè ut tenemur præ cæteris, profitemur, colimus, & colere cupimus; ſeu forſitan adhærendo aliquorum opinionibus contrariis fidei Catholicè ſcienter, quod non credimus, vel etiam ignoranter, aut dando favorem aliquibus contrà Catholicam Religionem obloquentibus, illa expreſsè & ſpecialiter revocamus, deteſtamur & habere volumus pro non dictis.

Subſequenter verò ſepolturam noſtram & corporis noſtri, cum de hac luce migraverimus, eligimus, ſi citrà montes nos decedere contingat, in Monaſterio Caſæ-Dei Ordinis S. Benedicti, Claromontenſis Diœceſis, ubi corpus requieſcit felicis recordationis Domini Clementis Papæ VI patrui noſtri. Volumus tamen corpus noſtrum deponi, ſi moriamur in

Digitized by Google

hac civitate Avenionenſi, vel circà, in Eccleſiâ Cathedrali B. Mariæ de Donis in Capella ubi eſt ſepultus piæ memoriæ Dominus Joannes Papa XXII. vel in aliâ Capellâ ubi fuit ſepulta in dictâ Eccleſiâ Domina genitrix noſtra, Capella Domini Comitis Belliforţis progenitoris noſtri vulgariter nuncupata, prout Exequutores noſtri infrà ſcripti, vel duo ex ipſis dixerint ordinandum. Et deinde dicto corpore noſtro incinerato, illud transferri & portari volumus & jubemus ad dictum Monaſterium Caſæ-Dei per Religioſos Monachos dicti Monaſterii, & alios ad hæc neceſſarios, juxtà & ſecundùm voluntatem & ordinationem ſucceſſoris noſtri in Apoſtolicâ Sede, & Exequutorum noſtrorum, aut duorum ex ipſis: qui quidem ſucceſſor cum dictis Exequutoribus de pannis aureis & ſericis, luminaribus, facibus, Miſſis & eleemoſynis tam in Eccleſiâ de Donis in depoſitione corporis noſtri & per novenam, quàm in itinere & Monaſterio Caſæ-Dei, habeant diſponere & ordinare, ſicut decet honorem Eccleſiæ ſanctæ Dei, & eis videbitur faciendum.

Verùm ex ſpeciali devotione, quam hactenùs habuimus & habemus ad dictum Monaſterium Caſæ-Dei, volumus & ordinamus, quòd in dicto Monaſterio conſtruatur & ædificetur una ſolemnis Capella, contigua principali Eccleſiæ dicti Monaſterii, & per quam ſine medio aditus habeatur ad dictum Monaſterium; ſeu Eccleſia in quâ erigantur duo vel tria altaria cum choro competenti, in quâ Collegium pro ſalute animæ noſtræ, & parentum & benefactorum noſtrorum, triginta Monachorum nigrorum Ordinis S. Benedicti, quod Gregorianum Collegium perpetuò nuncupetur, inſtituatur, ſicut nos ex nunc ut ex tunc inſtituimus ſub modo, formâ & conditione infrà ſcriptis.

Et primò quòd præmiſſi triginta Monachi ſint ejuſdem conformitatis, habitûs, regulæ, ſubjectionis & obedientiæ, ſicut cæteri Monachi dicti Monaſterii, & vivant, comedant, & dormiant inſimul in refectorio & dormitorio, infirmariâ, & aliis domibus & locis conſuetis prædicti Monaſterii. Quòd ſi in antiquo dormitorio recipi commodè non poſſint, volumus & ordinamus quòd dictum dormitorium amplietur de bonis noſtris, & quòd dicti triginta Monachi introitum habeant eorum novum dormitorium per portam antiqui dormitorii. Et in caſu quo dictum antiquum dormitorium ampliari non poſſet, & fieret alibi domus nova pro dicto dormitorio, quòd taliter ordinetur, quòd ad illud acceſſus habeatur per antiquam portam alterius antiqui dormitorii, & per illam intrare & exire habeant quoties fuerit opportunum.

In quo quidem Collegio volumus, & ordinamus ac ſtatuimus quòd unus ex ipſis triginta Monachis ſit Prior Clauſtralis, & alius Sacriſta; & quòd ſex Monachi ex illis dicti Collegii qui inter eos dociles & aptiores reperientur, ſint in Studio Pariſienſi continuè ſtudentes. Quatuor videlicet ex eis in ſacrâ paginâ, & duo in jure Canonico, vel omnes ſex in ſacrâ paginâ ad ordinationem Exequutorum noſtrorum, vel duorum ex ipſis: & quòd creatio, inſtitutio & deſtitutio dictorum triginta Monachorum ad Abbatem qui nunc eſt, & qui pro tempore fuerit, pertineat pleno jure, ſimilibus modo & formâ, ac prout ad ipſum Abbatem pertinet de aliis ſuis & dictis Monaſterii Monachis; ſalvo quòd volumus, ſtatuimus & ordinamus quòd viginti ex eis ſint de Lemovicinio, & reſidui decem de Alverniâ, vel aliunde juxtà ordinationem & arbitrium dicti Abbatis; quibus omnibus triginta Monachis præfatus Abbas qui eſt, & qui pro tempore fuerit, providere habeat in victu & veſtitu, & aliis neceſſariis prout facit, & facere tenetur reliquis Monachis Clauſtralibus, & penſionem prædictis ſex ſtudentibus aſſignare juxta conſtitutionem fœlicis recordationis Domini Benedicti XII. prædeceſſoris noſtri; & ut ſit laus perpetua & devotio continua in dicto Monaſterio Caſæ Dei, volumus ſtatuimus & ordinamus, quòd dicti Monachi in dictâ Capellâ cum volente Deo fuerit conſtructa, die noctuque habeant Domino continuè famulari cum notâ, prout alii dicti Monaſterii Monachi faciunt, ſeu facere conſueverunt. Ita tamen quòd non ſit aliqualis intricatio, vel vocum turbatio inter noſtrum & antiquum Collegium ſeu Conventum dicti Monaſterii, ſed quòd poſt Matutinum antiqui Conventûs, & poſt Miſſas & alias Horas dicendas cum notâ, Collegium noſtrum habeat incipere Matutinum, Miſſas, & alias horas ſuas cum notâ conformando ſe cum aliis in omnibus officiis: ita quòd nulla ſit differentia ſeu diſtinctio aut diviſio inter eos. Si verò omnes Monachi tam de Collegio quàm de Conventu ſimul & ſemel officiari poſſint, & quòd non ſit impedimentum aliquod, ſeu vocum turbatio inter eos, illud relinquimus diſpoſitioni Abbatis qui eſt, & qui pro tempore fuerit.

Volumus inſuper, ſtatuimus & ordinamus, quòd duæ Miſſæ in dicto noſtro Collegio cum notâ diebus ſingulis, quarum primâ quamdiù vixerimus ſit de B. Virgine, vel de ſancto Spiritu, vel ſanctâ Trinitate, cum Collectâ *Deus omnium*; & poſt mortem noſtram de mortuis; & alia Miſſa Conventualis pront tempus & feſta requirent conformando ſe, ut præfertur, cum aliis de Conventu: de aliis Miſſis ſecretis faciant dicti Monachi de Collegio, prout eis Dominus miniſtrabit. Finitâ verò Miſsâ Conventuali ſupradictâ, ſtatuimus quòd dicti Monachi habeant exire ſuprà tumulum noſtrum proceſſionaliter, & antequàm Capellanus celebrans exuat ſe ſacris, excepto de caſulâ, ibidem abſolutionem faciant conſuetam.

Item, volumus, ſtatuimus & ordinamus, quòd in ſingulis Capitulis conveniant omnes illi præſentes de Collegio noſtro die qualibet cum aliis de Conventu horâ conſuetâ ad audiendum, & faciendum, & tractandum de ſuis & dicti Collegii, ac prædicti Monaſterii & Conventûs negotiis, vocemque habeant ut cæteri, etiam in electione Abbatis quando contigerit, & alia faciant cum aliis in præſentiâ, ſeu etiam abſentiâ dicti Abbatis, prout eſt hactenùs in dicto Capitulo conſuetum fieri.

Item, volumus, ſtatuimus & ordinamus, quòd Monachi de prædicto Collegio noſtro Gregoriano, debeant quantum poſſibile fuerit, ſi tempus patiatur, intereſſe, præſertim in feſtis ſolemnioribus, in Proceſſione, & Miſsâ majori & Veſperis cum aliis Conventu dicti Monaſterii. Et in caſu quo Capella propter malitiam temporum, ſeu aliàs pro dicto noſtro Collegio fieri ſeu conſtrui non poſſet, volumus & ſtatuimus & ordinamus quòd dictum Collegium noſtrum, ſeu Monachi in illo inſtituti per nos, ut præfertur, in Capellâ dicti Monaſterii in honorem Beatæ Virginis conſtructâ & fundatâ per Joannem quondam Epiſcopum Anitienſem, qui dicto Monaſterio Caſæ-Dei ut Abbas præfuit, habeant Domino famulari, & divina miniſteria celebrare modo & formâ, ac prout de aliâ Capellâ conſtruendâ fuerat ordinatum. Quo caſu ſepulturam noſtram eligimus in dicto Monaſterio Caſæ-Dei ante majus altare, vel à dextrâ ſeu ſiniſtrâ parte, prout convenientius & decentius videbitur dictis noſtris Exequutoribus, vel duobus ex ipſis, & ſine impedimento ſervitorum & Miniſtrorum dicti altaris. Quibus noſtris Exequutoribus, & aliis quibuſcumque prohibemus expreſsè ne faciant tumulum elevatum, ſed ſu-

prà corpus noſtrum ponatur unus lapis qui terræ adhæreat, ſeo pavimento dicti Monaſterii.

Item, ultrà præmiſſa inſtituimus in dicto Monaſterio duas perpetuas Capellanias valoris cujuſlibet quindecim librarum rendualium, per Monachos dicti Monaſterii gubernandas & ſerviendas; quarum una ſit fundata in honorem Beatæ MARIÆ Virginis, & altera in honorem ſancti Sebaſtiani; quas per Abbatem pro tempore exiſtentem dicti Monaſterii conferri volumus, & de eis ordinari, ſicut de aliis Capellaniis dicti Domini Clementis quondam patrui noſtri diſponere & ordinare tenetur.

Item, legamus dicto Monaſterio Caſæ-Dei unum valde pretioſum jocale de auro & de argento, & lapidibus pretioſis laminatum & elaboratum, in quo eſt reconditum brachium S. Andreæ Apoſtoli, quod quidem jocale in dicto Monaſterio perpetuò volumus remanere. Pro cujus quidem Collegii noſtri Gregoriani fundatione, ac dictæ Capellæ & dormitorii conſtructione, etiam pro dotando duas Capellanias pro duobus Monachis dicti Monaſterii per nos ſuperiùs inſtitutas, aliaque omnia & ſingula ſupradicta complenda, damus & concedimus dicto noſtro Collegio & Abbati qui nunc eſt, & qui pro tempore fuerit dicti Monaſterii Caſæ-Dei, & eorum ſucceſſoribus perpetuò in futurum applicamus & appropriamus ex nunc, cedimus & dimittimus ac relinquimus totaliter & omninò, ſalvis & exceptis centum ſexaginta florenis rendualibus pro quatuor Vicariis per nos inſtituendis in Eccleſiâ Beatæ MARIÆ de Domis Avinionenſi, ut infrà dicetur, omnes & ſingulos cenſus, reditus, proventus, juriſdictiones & emolumenta, domoſque & hoſpitia ædificia, arbergamenta, reparia & alia quæcumque bona immobilia per nos ſeu noſtro nomine acquiſita, tam ante aſſumptionem noſtram ad apicem Summi Apoſtolatûs, quàm poſt; & de ipſis nos de præſenti eximimus, & in ipſos illos transferimus pleno jure pro faciendis, complendis & adminiſtrandis omnibus & ſingulis ſupradictis.

Item, ultrà præmiſſa legamus & dimittimus eis ampliùs quadraginta quinque millia florenorum ſemel ſolvendorum, nobis debitorum, videlicet triginta millia per Ludovicum Archiepiſcopum Moguntinum, ex compoſitione factâ inter ipſum & Cameram noſtram de & pro fructibus reſervatis dictæ Eccleſiæ, ipſius vacatione durante, à tempore videlicet obitus Joannis quondam Archiepiſcopi ultimi defuncti immediatè prædeceſſoris ſui, uſque ad diem proviſionis Ludovici prædicti: necnon quindecim millia florenorum nobis & dictæ Cameræ debitorum per Prælatos & perſonas Eccleſiaſticas utriuſque ſexûs Ordinis Ciſtercienſis per Almaniam conſtitutas, causâ & occaſione ſubſidii nobis gratis oblati, quas quidem ſummas dedimus & damus ipſis Abbati & Collegio, & etiam applicamus, eiſque cedimus, & pleno jure transferimus in eoſdem, cum omnibus actionibus & juribus ad nos & dictam Cameram pertinentibus quoquo modo.

Item, inſtituimus in Collegio [a] fundato per bonæ memoriæ Hugonem Rogerii tituli ſancti Laurentii in Damaſo Preſbyterum Cardinalem Tutellenſem patruum, alias duas Capellanias perpetuas deſerviendas per duos Capellanos inſtituendos ibidem, dotandas, conferendas & ordinandas modo & formâ, ac prout de aliis Capellaniis perpetuis, fundatis & inſtitutis in dicto Collegio per ipſum Cardinalem fuit in ejus teſtamento ultimo ordinatum.

Item, damus & legamus ulteriùs eidem Collegio brachium S. Thomæ in dicto Collegio perpetuò remanendum, quod in aliquo pulcro jocali ad ſimilitudinem brachii faciendo de auro & argento, & lapidibus pretioſis reponi volumus & jubemus.

Item, donamus & legamus decem millia florenorum ſemel pro complendo ædificia, per nos incepta in Prioratu & domo principali Ordinis Cartuſienſis dudum per ignem caſualiter conſumptâ, ultrà alias pecunias per nos conceſſas & expenſas ibidem; hortantes Priorem majorem, & alios inferiores ac totum Ordinem, ut pro nobis quamdiù vixerimus, & bono ſtatu Eccleſiæ Romanæ, etiam poſt tranſitum noſtrum pro animæ noſtræ ſalute preces devotiſſimas effundere habeant omnium Creatori.

Cæterùm in caſo quo ſupradicta quadraginta quinque millia florenorum per nos legatorum ſuperiùs pro noſtro Collegio Caſæ-Dei, & decem millia legatorum domui Cartuſienſi à Ludovico Archiepiſcopo Moguntino, & ab Ordine Ciſtercienſi de Almania haberi non poſſent, in eo caſu obligamus & aſſignamus eis cuilibet prorata ſua ſubſidia de tempore noſtro impoſita Clero Angliæ, Caſtellæ, & Portugalliæ, ac pecunias debitas in Inſula Siciliæ nobis & dictæ Cameræ, quæ ad ducenta millia florenorum & ultrà creduntur aſcendere.

Item, cum aliqui perpetui reditus empti fuerint nomine noſtro, & de noſtris propriis pecuniis, tam in Diœceſi Rotomagenſi quàm Pariſienſi, & aliis locis & terris circumvicinis, quæ non ignorat Guillelmus Epiſcopus Carpentoratenſis; volumus, mandamus & ſtatuimus de parte illorum redituum compleri Collegium uſque ad ſummam centum quadraginta librarum ſi tantum indigeat, ſeu Capellanias ordinatas in Eccleſiâ Rotomagenſi per præfatum Dominum Clementem Papam patruum noſtrum, qui illi Eccleſiæ præfuit.

Reſiduum verò dictorum redituum legamus, damus & concedimus, & etiam applicamus Eccleſiæ & Capitulo Pariſienſi pro uno anniverſario pro animâ noſtrâ ſingulis annis perpetuò in dictâ Eccleſiâ faciendo cum vigiliis, pulſatione campanarum, & aliis ſolemnitatibus debitis, prout decet & fieri conſuetum eſt pro Summo Pontifice: & nihilominùs pro unâ antiphonâ in honore B. Virginis MARIÆ ſingulis diebus perpetuò dicendâ & cantandâ alta voce ante imaginem ipſius B. Virginis, exiſtentem in introitu Chori Eccleſiæ Cathedralis Pariſienſis de mane, ante, vel poſt Miſſam majorem, vel de ſero poſt veſperas per Canonicos, Vicarios, Capellanos, & alios Beneficiatos dictæ Eccleſiæ ſervitores continuos, proceſſionaliter convenientes in navi dictæ Eccleſiæ ante dictam imaginem cum ſupelliceis & almutiis, & Hebdomadarium cum pluviali, & cum cereis accenſis portandis in candelabris per Chorarios dictæ Eccleſiæ, ut eſt moris, videlicet *Salve Regina*, aut *Inviolata*, ſeu *Ave Regina cœlorum*, cum Collecta ipſius Virginis, & cum unâ Collectâ de ſancto Spiritu nobis viventibus, & poſt obitum noſtrum pſalmum *De profundis* cum Collectâ *Deus qui intèr Apoſtolicos Sacerdotes*, pro noſtræ animæ ſalute dicere teneantur. Et volumus quòd diebus ſingulis his peractis, immediatè per burſarium dictæ Eccleſiæ Pariſienſis dentur ibidem cuilibet Canonico præſenti in cantatione hujuſmodi quatuor denarii pariſienſes, & cuilibet Capellano & Vicario duo denarii, & unus ſingulis Chorariis & Preſbyteris aliis Chorum Eccleſiæ ſequentibus non beneficiatis, de monetâ uſuali currenti communiter Pariſius.

Pro quibus quidem anniverſario & Antiphonâ, & aliis in dictâ Eccleſiâ fiendis, mandamus dicto Epiſcopo Carpentoratenſi coram nobis jam præſen-

[a] *in Collegio*] Id eſt, in Collegio ſancti Germani de *Maſaré*.

ti, ut prædictis redditibus emptis, ut præmittitur, aſſignet Eccleſiæ & Capitulo Pariſienſi reditus competentes ad hoc neceſſarios, taliter quòd nullus ſit defectus. Quòd ſi jam acquiſiti non ſufficerent, mandamus ei quòd abſque moræ diſpendio de noſtris & Cameræ noſtræ pecuniis in partibus illis exiſtentibus penes collectores, faciat perſuppleri.

Item, legamus Eccleſiæ & Capitulo Eccleſiæ Rotomagenſis, in quâ fuimus Archidiaconus major, viginti quinque libras perpetuò renduales, pro uno anniverſario pro animæ noſtræ remedio faciendo, cum Vigiliis & ſolemnitatibus decentibus pro Summo Pontifice.

b Item, in Eccleſiâ [b], in quâ fuimus ſimiliter Archidiaconus, alias viginti quinque libras de prædictis redditibus emptis, ut præmittitur ſupplendis, ut ſupradictum eſt, niſi illi jam acquiſiti ſufficerent per dictum Epiſcopum Carpentoratenſem.

Item inſtituimus in Eccleſiâ B. MARIÆ de Donis Avinionenſi quatuor perpetuas Capellanias deſerviendas, duas videlicet in Capellâ progenitoris noſtri, & alias duas in Capellâ B. Martialis ſitâ ad oppoſitum alterius jamdictæ Capellæ, quas per Exequutores noſtros jam ſcriptos dotare volumus & fundare modo & formâ, ac prout fuerunt fundatæ & dotatæ tres Capellaniæ in dictâ Eccleſiâ per dictum progenitorem noſtrum; & quòd habeant Capellani Miſſas & alia divina inibi celebrare diu noctuque, & intereſſe horis Canonicis in dictâ Eccleſiâ, ſicuti tenentur tres alii ſupradicti per Dominum noſtrum progenitorem, ut præfertur, inſtituti; pro quarum quidem quatuor Capellaniarum fundatione obligamus eis, & cuilibet ipſorum & ſucceſſorum, perpetuo, uſque ad ſummam quadraginta florenorum pro quâlibet Capellaniâ annis ſingulis, hoſpitium noſtrum quod inhabitabamus cum eramus Cardinalis, cum omnibus ſuis juribus & pertinentiis univerſis, quod acquiſivimus ab Exequutoribus bonæ memoriæ Gaucelmi Albanenſis Epiſcopi Cardinalis: & poſt ipſam acquiſitionem plures alias domos ipſi principali hoſpitio contiguas acquiſivimus; & multa ædificia alia neceſſaria, ut pote in clauſtro ſeu deambulatorio, & pro coquinâ, quæ de novo conſtrui fecimus; & alio locis hoſpitii prædicti non ſine magnis ſumptibus & expenſis fieri fecimus, ut liquide apparet. Quod quidem hoſpitium cum omnibus acquiſitis & de novo ædificatis & pertinentiis univerſis, per dictos Exequotores noſtros, ſi neceſſe fuerit, vendi & alienari volumus pro fundatione dictarum Capellaniarum, ut de pretio ipſius acquiratur in bonis & competentibus locis centum ſexaginta floreni pro dote dictarum quatuor Capellaniarum, & reſidum dicti pretii aſſignamus & applicari volumus Abbati Caſæ-Dei, & noſtro Collegio ibidem inſtituto, unà cum aliis eis per nos ſuperiùs legatis.

Sanè cum propter defenſionem terrarum Romanæ Eccleſiæ, & ſubditorum, & colligatorum ipſarum contrà Mediolanenſes & alios Eccleſiæ Romanæ & terrarum ipſarum inimicos, mutua magna & larga contraxerimus, & receperimus realiter & de facto in bonis pecuniis auri & argenti, & præſertim ab Exequutoribus bonæ memoriæ Hugonis tituli S. Laurentii in Damaſo, dicti Cardinalis Tutellenſis, & Nicolai ſanctæ Mariæ in viâ Latâ Diaconi Cardinalis, & quorumdam aliorum Cardinalium & nonnullorum aliorum, prout in Apoſtolicis literis conceſſis Exequotoribus ipſorum & dictarum exequutionum, ad quas non referimus, pleniùs continetur. Nos indemnitati dictarum exequutionum & aliorum providere volentes, & ut voluntates dictorum Cardinalium & aliorum à quibus dicta mutua recepimus, compleantur; ne etiam fraudentur eorum deſideriis, quin eorum voluntates & teſtamenta debitè compleantur, prædictis debitis & mutuis ſic nobis factis & Romanæ Eccleſiæ, de quibus liquebit per Apoſtolicas literas, vel alias legitimè, ex noſtrâ certa ſcientiâ, obligamus, afficimus & hypothecamus expreſsè eo meliori modo & formâ, quibus poſſumus, dictis exequutionibus & Exequutoribus earum, & aliis creditoribus noſtris & Eccleſiæ Romanæ, omnes & ſingulos fructus, reditus & proventus, ac emolumenta quæcumque, ſubſidiaque, procurationes, decimas, & alia quocumque modo ad dictam Cameram pertinentia & provenientia, nunc & in futurum, quocumque modo vel quâcumque occaſione ſive causâ; necnon terras omnes & ſingulas ad Romanam Eccleſiam pertinentes in Italiâ & Comitatu Venayſini, cum omnibus civitatibus, caſtris, caſtellaniis, villis, oppidis, hominibus & ſubditis terrarum & Comitatûs prædictorum: necnon & Dominum Papam ſucceſſorem noſtrum; & alios ejus ſimiliter ſucceſſores, uſque ad debitam ſatisfactionem dictorum debitorum; & ipſum Dominum immediatè ſucceſſorem & alios obſecramus tenore præſentium per viſcera Domini noſtri JESU-CHRISTI, & pro aſperſione ejus ſanguinis pretioſi, ut de prædictis ſummis & mutuis ſatisfaciant, ac eas reſtituant Exequutoribus & exequutionibus prædictis, & aliis ſine difficultate quâcumque, cum ipſas pecunias non receperimus pro noſtris privatis negotiis ſeu utilitatibus, ſed pro evidenti neceſſitate Eccleſiæ Romanæ prædictæ.

Volumus inſuper pro tutiori cautelâ illorum, quibus pecuniæ antedictæ debentur, & de quibus conſtabit, ut præfertur, quòd illi ex prædictis creditoribus eorum prædictorum teſtamentorum, qui pignora forſitan habent aurea, argentea, vel alia quæcumque cujuſcumque valoris ſeu pretii exiſtant ob dictam cauſam, quòd illa retinere valeant, & poſſidere liberè, & ſine contradictione quâcumque, donec fuerit eis de prædictis pecuniis mutuatis per eos integrè ſatisfactum.

Mandamus inſuper Camerario & Theſaurario noſtris, & eis in noſtrâ præſentiâ conſtitutis diſtrictè præcipimus, quòd abſque alio à nobis exſpectato mandato ſatisfaciant de mutuis & pecuniis ſic receptis; quòd ſi forſan dicta pignora non redimerentur, volumus, concedimus, & mandamus dictis creditoribus & Exequutoribus ſupradictis, quòd eâ poſſint & valeant liberè vendere & diſtrahere pro ſuæ libito voluntatis. Rogamus nihilominùs Exequutores noſtros infrà ſcriptos, & quemlibet eorum, eis nihilominùs fideliter & confidenter injungendo, quòd pro exoneratione noſtræ conſcientiæ apud noſtrum ſucceſſorem, & Cameram Apoſtolicam pro præmiſſis fiendis & complendis inſtare valeant, & ea cum diligentiâ proſequantur.

Si verò aliquid nos contingere poterat, ſeu poteſt, aut forſitan poſſet in futurum de bonis paternis aut maternis, vel adventitiis ex causâ ſucceſſionis, aut legitimæ, vel legati, aut aliàs quovis modo; totum illud damus & remittimus fratribus noſtris ſæcularibus, & eorum heredibus & ſucceſſoribus in futurum; & volumus quòd nihil per Summum Pontificem ſucceſſorem noſtrum aliquis poſſit petere de eiſdem.

In cæteris autem bonis noſtris omnibus & ſingu-

b *Item in Eccleſiâ*] Deeſt hîc aliquid. Intelligit autem Eccleſiam Bituricenſem, Aurelianenſem, vel ſancti Salvatoris Trajecti inferioris. Utrobique enim fuit Archidiaconus.

tis, quæ provenerunt ſeu provenire poterunt in futurum uſque ad diem obitûs noſtri & poſt de terris Eccleſiæ Romanæ, & collectorum cenſibus ac ſubſidiis, decimis, procurationibus, ſeu aliis Cameræ Apoſtolicæ emolumentis; heredem noſtrum univerſalem facimus ſucceſſorem noſtrum futurum Summum Pontificem, cui animam noſtram & executionem & ordinationem noſtram hujuſmodi recommandamus ſpecialiter & expreſſè, rogando ipſum affectione quâ poſſumus ampliori, ut præmiſſa omnia & ſingula rata & grata habeat, & ea quæ irrefragabiliter obſervet & mandet, & faciat ab eis quorum intereſt efficaciter obſervari.

Et volumus quòd ſi præmiſſa non poſſint jure teſtamenti valere, quòd valeant jure codicilli vel cujuſvis alterius ultimæ voluntatis, quo meliùs valere poterunt.

Executores verò noſtros & hujus præſentis noſtri teſtamenti, ſeu ultimæ voluntatis, diſpoſitionis & ordinationis facimus, conſtituimus & ordinamus, nominamus & eligimus, & eſſe volumus, videlicet ſucceſſorem noſtrum, qui ſolus & in ſolidum poſſit & valeat exequi omnia & ſingula ſuperius contenta, necnon venerabiles Fratres & dilectos filios noſtros duos primos Epiſcopos Cardinales, qui ſunt & erunt pro tempore, duos primos Presbyteros, & duos Diaconos Cardinales: & nihilominùs, Joannem tituli ſanctorum Nerei & Achilei, Guillelmum tituli ſancti Stephani in Cælio monte, Petrum Hiſpanum tituli ſanctæ Praxedis, Bertrandum Convenarum tituli ſancti Marcelli Presbyteros, & Hugonem ſanctæ Mariæ in Porticu, Petrum ſancti Euſtachii, Guillelmum ſancti Angeli, & Petrum ſanctæ Mariæ in viâ Lata Diaconos Cardinales, Petrum Archiepiſcopum Bituricenſem Camerarium noſtrum, Joannem Archiepiſcopum Auxitanum, Simonem Electum Mediolanenſem, Guidonem Epiſcopum Pictavienſem, Guillelmum Epiſcopum Carpentoratenſem, Petrum Epiſcopum Magalonenſem Theſaurarium noſtrum.

Abbatem Monaſterii Caſæ-Dei Claromontenſis diœceſis, qui nunc eſt & qui pro tempore fuerit, Petrum Abbatem Monaſterii Anianæ Magalonenſis diœceſis, Joannem de Baro Subdiaconum noſtrum, & Petrum de Caſſaniis Acolythum noſtrum, noſtros Cubicularios, quibus & duobus ex ipſis in ſolidum damus & concedimus plenam & liberam poteſtatem & authoritatem exequendi omnia & ſingula in præſenti noſtro Teſtamento, ſeu ultimè voluntate contenta; & ſi quod aliud Teſtamentum fecimus, ſeu aliam ordinationem, illud & illam penitùs revocamus, caſſamus & irritamus, nulliuſque valoris eſſe volumus ſeu momenti.

Rogamus inſuper vos omnes & ſingulos teſtes infrà ſcriptos, coram nobis præſentes & vocatos propter hoc, ut ſitis teſtes in præmiſſis, voſque Clericos Cameræ Apoſtolicæ & Notarios, & quemlibet veſtrûm, ut conficiatis ſuper præmiſſis omnibus & ſingulis unum vel plura publica inſtrumenta.

Acta, facta, & ordinata ſunt hæc coram me Helia de Vodro, Clerico Cameræ Apoſtolicæ, Notario publico infrà ſcripto, per ſanctiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum noſtrum Dominum Gregorium divinâ Dei providentiâ Papam XI. in Camerâ ſua Palatii Villæ-novæ, quod tunc inhabitabat, in Papali ſua Cathedrâ ſanum & incolumem per Dei gratiam
5374 ſedentem, anno à Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo quarto, die quintâ menſis Maii, indictione duodecimâ, Pontificatûs ſui anno quarto, præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Petro ſancti Euſtachii Diacono Cardinali, Petro Archiepiſcopo Bituricenſi Camerario dicti Domini noſtri Papæ & Sedis Apoſtolicæ, Simone Electo Mediolanenſi, Guidone Epiſcopo Pictavienſi, Guillelmo Epiſcopo Carpentoratenſi, Petro Epiſcopo Magalonenſi, dicti Domini noſtri Papæ Theſaurario, venerabilibus viris Joanne de Baro Subdiacono, & Petro de Caſſaniis Acolytho, & Petro Dalbiar Cameræ prædictæ Clerico & publico Notario, ad præmiſſa vocatis teſtibus ſpecialiter & rogatis.

Et ego Helias de Vedronio Apoſtolicæ Cameræ Clericus, Apoſtolicâ authoritate Notarius publicus, ſupradictis omnibus & ſingulis dum ſic agerentur per ſanctiſſimum in Chriſtu Patrem & Dominum noſtrum Dominum Gregorium divinâ Dei providentia Papam XI. præſens unà cum ſupradictis Dominis teſtibus interfui, & hoc præſens publicum inſtrumentum inde confectum per alium ſcribi feci, publicavique, quod & in hanc publicam formam redegi, ſignoque noſtro ſolito ſignavi, & propriâ manu hic me ſubſcripſi in veritatis teſtimonium requiſitus.

Fundatio Monaſterii Cæleſtinorum de Meduntа, a CAROLO V. *Francorum Rege facta.* Anno MCCCLXXVI.

CAROLUS, Dei gratiâ Francorum Rex, &c. Ad laudem, honorem & gloriam ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs ſancti. In Capellâ beatæ Chriſtinæ Virginis & Martyris, ſituatâ in loco qui dicitur Carrería beati Albini de Lymaiu prope Meduntam, Rotomagenſis Diœceſis, quoddam perpetuum Collegium ac Conventum duodecim Fratrum Religioſorum ſeu Monachorum exemptorum, Ordinis beati Petri Cæleſtini, tanquam membrum Monaſterii ſancti Spiritûs prope Sulmondam Valveoſis Diœceſis, qui ut novella plantatio in horto ſanctæ matris Eccleſiæ noviter radicata, zelo religionis, vitæ & converſationis munditiâ univerſis ſanctimoniæ circomfundat, ut ſperamus, odorem, inſtituimus & fundamus. Ad cujus Collegii & Conventûs donationem, & ut Fratres inibi ſub obſervantiâ regulari præfatæ ſummæ Trinitati perpetuum exhibeant famulatum, ac aſſiduis & ſupplicibus interceſſionibus apud Deum inſiſtant, ut hic ſuâ nos pietate dirigat per ſuorum ſemitas mandatorum, & poſt diem extremum ſalvationis locum jubeat nobis miſericorditer indulgeri, annuos trecentarum librarum Par. redditûs in noſtris aliis litteris ſuper hoc confectis & conficiendis, & per illas ſpecificè declaratas & pleniùs declarandas, eanuoc auctoritate noſtrâ regiâ de certa ſcientiâ & ſpeciali gratiâ, tenore præſentium deputamus & aſſignamus, ipſoſque trecentarum librarum annuos redditus dictis Fratribus concedimus & donamus: volentes & eiſdem Fratribus auctoritate, ſcientiâ & gratiâ prædictis concedentes, ut ipſi Fratres moderni pro ſe ſuiſque ſucceſſoribus hujuſmodi annuos redditus, etiſi in feodo, ac mediâ & baſſâ juſtitiâ fuerint, liberè recipere, & eos licitè retinere, ac perpetuò, pacificè & quietè poſſidere valeant, abſque eo quod illos vendere, & alios quovis modo extrà manum ſuam ponere, ſeu financiam nobis, aut ſucceſſoribus noſtris aliquam propter hoc ſolvere, aut facere teneantur. Nos enim etiam hujuſmodi quotamcumque financiam de noſtrâ uberiori gratiâ, in quantum opus eſt, eiſdem Fratribus penitùs & expreſſè quitamus, remittimus & donamus. Quod ut firmum & ſtabile perpetuò perſeveret, noſtrum præſentibus litteris fecimus apponi ſigillum, ſalvo in aliis jure noſtro, & in omnibus quolibet alieno. Datum Pariſius anno Domini milleſimo CCC. ſeptuageſimo-ſexto, regni verò no- 5376.

ſtri XIII. menſe Februarii. Per Regem, *Tourneur.* Dictiſque annuis trecentarum librarum Par. redditibus per nos, aut de mandato noſtro in locis, & à perſonis infraſcriptis & nominatis, emptis & acquiſitis & primò à Baudi Martelli omnibus redditibus & obventionibus, quos & quas habebat in denariis, bladis, avibus & molendinis, cum feodis & retrofeodis in Parochiis de Eſſevillà & de Creſcot, æſtimatis ad ſeptuaginta libras Turon. annui redditus, valent LVI. libr. Par.

Item à Nicaſio Venatoris Milite quatuor modiis avenæ ad menſuram Caſtellaniæ vallis Redolii, quæ ipſe Miles capiebat ad hereditatem annis ſingulis ſuprà nos in dicto loco, æſtimatis ad XXX. libr. Turon. annuales, valent XXIV. lib. Par. Item ab Aymerico de Beraco Burgenſ. Par. terram de Ver ſitam in Caſtellaniâ Meduntæ, cum omnibus terris, cenſibus, nemoribus, redditibus, tegulariis, feodis, retrofeodis, juſtitiâ & dominio, & generaliter omnibus aliis quæ habebat in villâ de Ver & ejus territorio, æſtimatis ad XX. libr. Par. annuales. Item à dicto Aymerico XIV. libr. Par. quas ipſe quolibet anno capiebat ſuper villam & Communiam dictæ villæ de Meduntâ. Item à Soullardo de Condin Milite, domino de Longueiſe, cenſibus, redditibus, champardis, nemoribus & omnibus aliis quæ habebat & poſſidebat in villâ & territorio de Fremevillâ, æſtimatis ad XX. libr. Par. annual. Item à Guillermo de Puteo triginta libris capiendis ſuprà plures domos, vineas & terras, quas habebat in villâ de Vernone & ejus territorio. Item à Petro de Lemovicis X. libr. ac XI. ſolid. & octo den. Par. capiendis ſuprà plures domos, vineas & terras quas habebat in dictâ villâ de Vernone & ejus territorio. Item à Joanne de Eſtainvilla Burgenſi Meduntæ, cenſibus, redditibus, champardis, nemoribus, torculari, foragiis & omnibus terris, obventionibus & poſſeſſionibus cum baſſo dominio, quas habebat in villâ & territorio de Folainvillâ, æſtimatis ad XX. libr. Par. annual. Item à dicto Joanne XL. ſolid. Par. quos ipſe annuatim capiebat ſuprà domum Panſeti de Fonte, ſitâ in dictâ villa de Medunta. Item à Joanne Birnin de Medunta cenſibus, redditibus, champardis, nemoribus, terragiis & omnibus terris, obventionibus & poſſeſſionibus quas habebat in villâ & territorio de Senevilla, æſtimatis ad quatuor libr. Par. annual. Item à Joanna Deſnappes, cenſibus, redditibus, champardis, forragiis, terragiis & aliis terris, obventionibus & poſſeſſionibus quas ipſa habebat in villis de Medunta & de Lymaio, & earum territoriis, æſtimatis ad XL. ſolid. Par. annual. Item à dictâ Joannâ ſeptem ſolid. & X. denar. Par. quos capiebat annuatim ſuprà domum à *la Quatremaille*, ſitam in dictâ villâ de Medunta. Item à Guillermo domino de ſancto Claro Milite, & Joannâ ejus uxore XLVI. libr. Par. quas ipſi conjuges capiebant anno quolibet ſuper piſcidem & obventiones Majoriæ dictæ villæ de Medunta. Item à Ferrico de Metis Milite XL. lib. Par. videlicet XX. quas ipſe ſuprà dictam villam & Communiam de Meduntâ, & XX. quas ſuprà mercaturas aſcendentes & deſcendentes & per aquam & terram dictæ villæ annis ſingulis capiebat. Item à Guiardo Cyroiſmes XL. ſolid. Par. capiend. annuatim ſuprà domum, quam tenet in dictâ villa Meduntæ, vocatam *le Barilhet*, & ſuper alia bona ſua. Item à Joanne le Bas XXVII. ſolid. Par. capiend. annuatim ſupra plures domos, vineas, terras & poſſeſſiones quas ipſe tenet & habet in dictâ villâ de Vernone & ejus territorio. Item à Radulpho Pelet Presbytero ſexaginta & decem ſol. videlicet XL. ſol. Par. capiendis in dicta villâ de Medunta, ſuprà domum Petri le Bourrelier, & XXVIII. ſol. Par. in villa de Drocis ſuprà domum *à la Colande*, & II. ſol. ſuprà unam peciam terræ, quam tenent in villa de Limayo heredes defuncti Dionyſii *le Hotton*. Item ſexaginta ſolid. Par. capiendis ſuprà omnia hereditagia, quæ fuerunt uxoris quondam defuncti Philippi Rouſſet, & Joannis de Furno.

Volumus quòd memorati Fratres, dictique eorum ſucceſſores ipſos annuos trecentarum librarum Par. redditus ſic ſpecificè declaratos, & quatenus in confectis ſuper eorum emptione & acquiſitione litteris, quas eiſdem Fratribus tradi & liberari fecimus, diffuſius deſcribuntur, liberè recipere, & eos liberè retinere, ac perpetuò, pacificè & quietè poſſidere valeant, ut dictis noſtris ſupraſcriptis ac præſentibus inſertis litteris latiùs eſt expreſſum. Quod ut firmum & ſtabile perpetuò perſeveret, noſtrum præſentibus litteris fecimus apponi ſigillum, ſalvo in aliis jure noſtro, & in omnibus alieno. Datum apud Meduntam, menſe Junii, anno Domini M. CCC. LXXIX. regni verò noſtri XVI. 1379.

PILEI de Prata Archiepiſcopi Ravennatis S. R. E. Cardinalis ad LUDOVICUM Comitem Flandriæ.

Anno MCCCLXXVIII.

Scribit quæ circa fuere in electione Urbani VI & Comitem hortatur ad ejus partes tuendas.

ILluſtris Princeps, & Domine confidentiſſime. Experientia rerum magiſtra mihi de veſtra benignitate monſtravit. Catholicum Principem vos ſemper fuiſſe, ac fore Eccleſiæ ſponſæ Chriſti zelatorem & brachium ſingulare, veritatis defenſorem, reproborum damnatorem, juſtitiæ & æquitatis ſpeculum & exemplar. Hæc in cauſâ fuerunt omnia, ut Excellentiæ veſtræ clarè aperiam mentem meam, ut veritatem loquar, ut abſconſa patefaciam, ne ex facti ignorantiâ & Schiſmaticorum quorumdam, Cardinalium detractionibus eorumque ſequacium, canonicæ electionis & inthronizationis ſanctiſſimi in Chriſto Patris ac Domini noſtri D. URBANI divinâ providentiâ Papæ VI. veritas tanto Principi, & ejus ſubditis atque benevolis occultetur. Hinc eſt, Sereniſſime Princeps, quod Chriſti unica & inconſutilis tunica ſcindi quæritur ab his qui erant ſuæ cuſtodiæ deputati, templumque pretioſiſſimum Dei in deriſum Fidelibus ponitur; & quæ priùs ſedebat ornata in thalamo, planctu & dolore veſtitur, &, proh dolor! à Miniſtris Templi, qui debebant contrà quoſcumque nefarios proprio ſanguine juxtà priorum prædeceſſorum veſtigia defenſare. O ſacra Petri ſedes, ſolita dudum a Regibus & Principibus defenſari, cur ſic ab illis ſcindi quæreris, qui te unicam ſine parcendo ſuæ vitæ, ſi fuiſſet expediens, ſervare debebant; qui tibi de Sponſo juxtà cor tuum & populi tui providerant. O Chriſti Catholici Principes: ò fortia Eccleſiæ brachia quid dormitis? quid tardatis eorum furorem compeſcere, qui ſuæ ſalutis immemores ſanctiſſimam Chriſti fidem deſtruere, tanto quondam per orbem totum progenitorum veſtrorum ſanguine propagatam? Ubi eſt fides, ubi prudentia, ubi fortitudo, ubi magnanimitas, ubi caritas, ubi ſpes, ubi omnis ſtrenuiſſima virtus veſtra? Cur ſic (ſi mihi cum reverentiâ vos arguere liceat) à claris priſcorum veſtrorum operibus ob tantam inertiam deviatis? Reſpicite cum lacrymarum profluvio, ſupplex oro, & intelligite totius negotii veritatem, ac demùm exurgite ad ſanctiſſimi Domini noſtri præfati, & Sponſæ Chriſti defenſionem, & tanti erroris purgationem, ne in deriſum populis Mater Fidelium exponatur.

Clareat namque Celſitudini veſtræ, Magnanime Princeps, quòd Sede Apoſtolicâ vacante Paſtore Domini Cardinales Ultramontani ſæpiùs antequàm

Conclave intrarent (ut de jure tenentur) inter eos de novo Pontifice eligendo tractarunt, patriæ ſuæ ac ſanguini potiùs quàm Chriſtiano populo providere volentes. Inter quos orta fuit diſſenſio, Lemovicibus quærentibus pro uno ipſorum Papatum habere; aliis Ultramontanis reſiſtentibus eis, & volentibus pro aliquo eorum Apoſtolicam Sedem cum maximis induſtriis obtinere. Sed immenſa Chriſti bonitas, quæ volebat virtuti & non ſanguini de ipſius Vicariato diſponere, eos in tantâ & tali diſſenſione paſſa non eſt diutiùs perdurare, ita ut meretricis illius more quilibet ipſorum dixerit, nec mihi nec tibi, ſed de illo cujus ſit, in Conclavi ſortiemur. Nam tunc pars quælibet illorum, præcipuè Lemovicentium, ad Italicum ſe diſpoſuit eligendum: ita ut ſanctiſſimo Domino noſtro præfato, quem poſtea elegerunt, per ſecretos nuntios notum fecerint, antequàm introiſſent Conclave, quòd eum Romanum eligerent in Paſtorem. Iſta eſt puriſſima veritas, Fideliſſime Princeps, ſicut Chriſtus veritas eſt & Filius Dei Patris. Deinde exiſtentes in Conclavi, licet Romanum Romani velle ſe Pontificem acclamarent, nihilominùs ipſi dictum ſanctiſſimum Dominum noſtrum concorditer & canonicè elegerunt, nemine excepto, niſi Florentino, qui elegit Dominum ſancti Petri, & demùm Domino noſtro præfato per acceſſionem conſenſit: hanc electionem tenendo ſecretam ut poſſent interim cum Romano populo concordare, & ut Domini noſtri perſona in tuto eſſet, ne à populo læderetur; & tamen diutiùs quod factum fuerat celari non potuit; etſi primò vox inſonuit in populo de Domino S. Petri, tamen ſecundariò quòd Barrenſis eſſet electus, in populo vox inſurrexit, ad quam vocem Romani furere cœperunt, & Conclave frangere violenter; quod videntes Domini Cardinales, & periculum perſonale timentes, indui fecerunt Papaliter Dominum S. Petri, fractuque Conclavi, & Romanis eum videntibus ut Papam, à furiâ quieverunt, & DD. Cardinales Conclave exierunt, quorum Gebennenſis ad caſtrum Sagaroli, quod eſt Domini Agapiti de Columna, diſtans à Româ per ſex milliaria; Dominus S. Angeli ad Roccam Ardiæ tutiſſimam Monaſterii S. Pauli juxtà mare; Domini de Urſinis & S. Euſtachii ad caſtrum Vici-Varri tutiſſimum dicti Domini de Urſinis pariter confugerunt, quod millibus...... diſtat ab Urbe. Octo ex aliis Dominis prælibatis caſtrum S. Angeli tutiſſimum & inexpugnabile intraverunt; quatuor in Urbe remanſerunt, videlicet Florentinus, Mediolanenſis, de Arragoniâ, & Majoris Monaſterii, quibus nulla moleſtia prorsùs facta fuit, maximè ſubſidente & populo totaliter quietato. Officiales Urbis ſe inermes ad Palatium ut Domino S. Petri tamquam Summo Pontifici reverentiam facerent, contulerunt. Quòd cum dictus recolendæ memoriæ Dominus S. Petri vidit, eos fortiſſimè increpavit, dicens ſe nullum in Papatu habere juris titulum quoquomodo, & ideo perſuadebat eiſdem quòd dimiſſis eorum opinionibus pravis, irent ad eidem vero Papæ reverentiam exhibendam, Domino ſcilicet dudum Barrenſi. Quibus auditis ſtatim nullâ intermediâ morâ dicti Domini Officiales ad Dominum noſtrum olim Barrenſem acceſſerunt, eidem ut Summo Pontifici volentes reverentiam exhibere, qui Dominus omninò inhibuit eis, dicens quòd ipſe de ſua electione certus non erat, volebatque ſcire à Dominis Cardinalibus ſi erat canonica, ſi erat libera, ſi erat ſolemnis: & propterea antequàm clarus eſſet, ab eis non permitteret ſibi reverentiam exhiberi. Statim igitur pro illis quatuor Cardinalibus, qui remanſerant, miſſum fuit, qui venerunt ſine mora, & videntes quòd Dominus S. Petri dicebat ſe in Papatu jus nullum habere, ſtatim miſerunt ad illos de caſtro quòd liberè vellent venire, quia Dominus S. Petri de Papatu nullatenùs contendebat: qui reſponderunt non audere ſe venire, quia licet Dominus S. Petri taliter eſſet diſpoſitus, tamen dubitabant ne conſanguinei ſui & populus totus quod de eo factum fuerat, ad injuriam recepiſſent; ſed ex tunc committebant eis quòd dictum Dominum noſtrum inveſtirent liberè de Papatu, & eum inthronizarent omnium vice cum omnibus cæremoniis conſuetis: quia ipſi dicebant & confitebantur ipſum veriſſimum & liberum Chriſti Vicarium, & Romanū Pontificem. Ad fidem præmiſſorum ſinguli Cardinales prædicti ſe in dictâ cōmiſſione propriis manibus ſubſcripſerunt.

Hoc non obſtante dictus Dominus noſter, & Cardinales cum eo præſentes iterum remiſerunt ad eos, quòd nec de populo nec de alio debebant dubitare, quia Dominus S. Petri jam eidem ut Summo Pontifici reverentiam exhibuerat, & exhibebat, & populus erat totaliter quietatus, nec de iſta materiâ volebat ſe ampliùs impedire. Qui Domini his auditis ſtatim de caſtro tutiſſimo deſcenderunt, & ad Papale palatium venerunt, & ſtatim unâ cum aliis quinque Cardinalibus in Capellam Conclavis concorditer intraverunt unà cum Domino noſtro. Quibus Dominus noſter dixit quomodo erat ſibi relatum quòd eum in Papam elegerant, & propterea de meritis electionis informari volebat: ſed ante omnia ſupplicabat quòd de digniori providere deberent, quia ipſe erat indignus ad tantum onus Eccleſiæ ſupportandum. Qui Domini Cardinales facientes ultrà duas partes Collegii reſponderunt, quòd erat ipſe canonicè electus & liberè, & cum omni ſolemnitate, & erat verus Paſtor Eccleſiæ, & Vicarius Jasu-Christi, & quòd pro Deo vellet electioni liberè conſentire. Et ipſo Domino noſtro iterum replicante, quòd pro Deo de digniori providerent: reſponderunt concorditer quòd eum pro digniſſimo elegerant, & quòd pro Deo aſſentiret ſi non volebat & fidem & populum Chriſtianum in periculo ponere. Tumque Dominus noſter cum omni humilitate & lacrymis acceptavit, & voluntati acquievit eorum. At Domini Cardinales cantantes, *Te Deum laudamus*, pulſatâ campanâ eum habitu Papali induerunt, & eum inthronizaverunt cum omnibus cæremoniis conſuetis, ipſumque adoraverunt ut Chriſti Vicarium, & ſuper Altare poſitum populo exhibuerunt, ut eidem tamquam Chriſti Vicario reverentiam exhiberent; & tunc Romanus populus ad ejus pedes corruit. Hiſque omnibus per alios Dominos Cardinales ſcitis qui extrà Urbem ad ſupradicta caſtra confugerant, ſcientes quòd ceſſerat Dominus ſancti Petri, non vocati, non requiſiti per litteras, nullâ morâ factâ redierunt ad Urbem, & antequàm proprias domos intrarent, ad dictum Dominum noſtrum cum omni gaudio acceſſerunt ad ſuæ Sanctitati reverentiam exhibendam, congratulantes quòd Dominus ſancti Petri ſancte & juſtè recognoverat veritatem. Et ſic ex tunc cum plenâ concordiâ incœperunt de ſuâ coronatione tractare, & concorditer terminaverunt in die Dominicæ Reſurrectionis fieri debere. Interim autem in Hebdomadâ ſanctâ cum eo in proceſſionibus ordinariis, quæ fiunt ... fer ... majoris hebdomadæ Pontificaliter inducti adfuerunt; eidem Domino noſtro, ſicut ſæpiùs eſt de more, nobiliſſima annulorum dona & jocalia donaverunt, ſpecialiter Dominus de Agrifolio, & Dominus Gebennenſis. Iſto etiam tempore medio ab ejus Sanctitate plura beneficia petierunt & obtinuerunt: ſed quod potentius eſt, & in quo nulla cadere poteſt excuſatio metûs, eidem Domino noſtro abſolutionem à pœnâ & colpâ de ſuis criminibus concorditer petierunt, ſicut fuit ſemper

de more

de more per novos Pontifices Cardinalibus concedi debere, & ſic Dominus noſter Summus Pontifex præominatus eiſdem gratioſè conceſſit.

Denique in die ordinato ſanctiſſimæ Reſurrectionis ipſum cum omni ſolemnitate & cæremoniis conſuetis ante fores Baſilicæ ſancti Petri, circumſtantibus quaſi omnibus nationibus Chriſtianorum, qui ad ſacram Urbem pro devotione accellerant, publicè coronaverunt, priùs tamen factis officiis conſuetis. Idem Dominus noſter Romanus Pontifex ſuper Altare ſancti Petri Miſſam ſolemniter & devotè in Pontificalibus celebravit; in quâ omnia ſecundùm formam rubricæ fuerunt obſervata: & ultimò omnes Diaconos Cardinales ſuâ manu pretioſo Corpore & Sanguine Chriſti communicavit, ſicut de more Summorum Pontificum ſemper fuit: ſicque eum coronatum, Pontificalibus indutum ipſi Domini Cardinales Pontificaliter induti cum equis albo panno coopertis, & totâ proceſſione in ſimili habitu Pontificalium & equorum, ac etiam Religioſorum, Clericorum, & Laicorum per ſacram Urbem cum maximâ tripudiatione & feſtivitate Romani Popûli, & cunctarum Fidelium nationum ibidem adſtantium exultatione atque lætitiâ ad Lateranenſem Eccleſiam conduxerunt, ibique eum in ſedibus ordinatis ſecundùm formam Romanæ Eccleſiæ, cæremoniis omnibus obſervatis, inthronizaverunt, & cuncta ibi ſervaverunt quæ debebant de conſuetudine ſervari. In eâdemque Eccleſiâ certum numerum monetarum, quæ in coronatione Summi Pontificis conſueverunt Cardinalibus dari, receperunt: & deinde Pontificem cum eâdem ſolemnitate ad Papale palatium reduxerunt, omnium Cardinalibus ſecum prandentibus, ut eſt moris. Et poſt hæc dicti Cardinales in Conſiſtoriis & ſingulis Conciliis, ubi facta Imperatorum, Regum, & Principum ſunt tractata, promotiones Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum factæ ab eodem Domino noſtro, pro eorum conſanguineis, Capellanis, & Familiaribus Archidiaconatus & dignitates petierunt & Beneficia, & obtinuerunt, nec in hoc poſſunt aſſerere metum. Et inter cæteros Gebennenſis, qui Petri ſedem velut alius Lucifer nititur occupare, Epiſcopatus plures pro ſuis & petiit & habuit, faciens Epiſcopos ex illis in ſuâ Capellâ, in quâ moram trahebat, ex privilegio ſpeciali Domini noſtri particulariter conſecrari. Ultrà hæc omnia ſecundùm morem antiquum Domino noſtro rotulos pro beneficiis & gratiis obtinendis pro ipſorum conſanguineis, Capellanis, & Familiaribus, & amicis ſuis ſecundùm placitum ſuum cuilibet dedit; nec poſſunt in hoc metum aliquem allegare; & quod plus eſt, Catholice Princeps, Dominus Cardinalis Glandatenſis, Epiſcopatum Oſtienſem qui tunc vacabat, à Domino noſtro petiit, & ſervatis omnibus ſolemnitatibus Dominus noſter ipſum conceſſit eidem: poſt quam conceſſionem ex commiſſione ſua Epiſcopos & Archiepiſcopos conſecravit, Abbates benedixit, Ordines fecit, Diaconos, Subdiaconos, Preſbyteroſque faciendo tamquam verus Epiſcopus Oſtienſis; & tandem ad ſuam Eccleſiam Oſtienſem acceſſit, ibique pueros confirmavit, & cætera Epiſcopalia exercuit, & reditus ſui Epiſcopatûs pro cenſu annuo affirmavit. Ad majorem autem affirmationem prædictorum Dominus Ambianenſis, qui Nuntius Apoſtolicus in Tuſciâ morabatur, ad Urbem poſt dicta tempora venit, & Dominum noſtrum Romanum Pontificem in publico Conſiſtorio adoravit tamquam verum Vicarium Jesu-Christi, & eidem ut vero Pontifici reverentiam fecit.

Supervenerunt demùm, Excellentiſſime Princeps, calores æſtivi, & ſub primo calore Cardinales à Domino noſtro licentiam eundi Anagniam petierunt, ubi reſidentia Curiæ pro æſtivo tempore per ſuum prædeceſſorem fuerat ordinata, quam eis libere & bonâ fide conceſſit, & ſic cum ejus verbo receſſerunt ab Urbe. Ipſis autem exiſtentibus in Anagniâ ſæpe Domino noſtro tamquam Vicario Chriſti literas reſcripſerunt, & ab eo beneficia & dignitates plurimas petierunt, & de aliquibus obtinuerunt petita. Demùm inimicus humanæ naturæ, qui nunquam ceſſat in agro Domini zizania ſeminare, eos reprobum ſenſum duxit; & contrà ipſorum factum proprium cœperunt in diſputationem revolvere de Pontificatu Domini noſtri, & ad tantam devenerunt inſaniam, quòd per eorum patentes literas proruperunt Dominum noſtrum non eſſe verum Pontificem, ſed intruſum; & ſubſequenter creſcentes inſaniâ ad electionem Anti-Papæ, imò potiùs Anti-Chriſti, damnabiliter proceſſerunt, & Gebennenſem quondam Cardinalem in Anti-Papali, imò Luciferi ſede tenent intruſum.

Iſta eſt facti veritas, Dux Excelſe, quæ omni veritate vallatur, quam ſi velitis inquirere, invenietis, ut præfertur, eſſe ſine unius apicis vel iota diminutione quâquam. Nunc igitur, Generoſiſſime Princeps, notum eſt vobis quare Petri navicula fluctibus expoſita eſt in mari per nautas illos, qui eam ſtabilem in portu quietis tenere debebant, hoc agentes in Chriſti Redemptoris injuriam, Petri piſcatoris offenſam, & totius Chriſtiani populi contumeliam graviſſimam, & jacturam. Non ergo, non ſanguis, non parentela, non aliqua particularis affectio Veſtram Celſitudinem tardent, quin imò ardentiſſima fides & devotio veſtra chriſtianiſſima ſurgant omni tarditate remotâ ad ſanctam Dei Eccleſiam ſuſtinendam, & veriſſimum Dominum noſtrum Summum Pontificem à cunctis conatibus impiorum veſtro fortiſſimo brachio defenſandum, & tanti ſceleris patratores, ne virus eorum Catholicum gregem inficiat, ad exemplum cunctorum pœnâ debitâ caſtigandum: qui ideo ad hanc devenerunt inſaniam, quia ſanctiſſimus Dominus noſter præfatus erga eos bono & ſancto zelo potitus, pro quorumdam correctione vitiorum alloqui eos cœpit, ut ſanctè & honeſtè viverent, ut exemplum virtuoſum aliis præberent: quod cum nullâ patientiâ eorum animus potuit tolerare: & ſic ſanctiſſimus Dominus noſter pro verbo veritatis ab eis perſequutionem patitur, quæ tamen actore Deo in eorum capita revertetur. Concludendo igitur ex omnibus Celſitudini veſtræ, Dux Chriſtianiſſime, ſupplico quatenùs Dei juſtitiæ, honoris, ac perpetuæ famæ veſtræ intuitu dignemini juxtà poſſe tanto Schiſmati obviare, & hanc veritatem per me ſcriptam inveſtigare, & pro viribus facere qui ſacro-ſancta Mater Eccleſia libera maneat & quieta, cum ſanctiſſimo Domino noſtro præfato Vicario Jesu-Christi: aurea quondam ſæcula revertantur, ne prædicta nefariorum opprobria & ſpiritualiter & temporaliter tantùm ignominioſa fidei noſtræ perdurent, quæ tractu temporis poſſent, quod abſit, inexcogitabilia diſpendia parere cuncto populo Chriſtiano, & potiſſimè Regibus Ducibus, & cunctis Principibus Orthodoxis, quos ſemper oportet ſuo ſanguine proprio tutores eſſe & pugiles fidei Chriſtianæ.

Hanc autem veritatem, Inclyte Domine, recolendæ memoriæ Dominus ſancti Petri, dum adhuc in humanis ad finem poſitus in extremis ageret, toti mundo notam & clariſſimam fecit per publica inſtrumenta, de quo non eſt veriſimile quòd tam ſanctæ famæ, tamque Catholicus vir & dominus ævi pleniſſimus, immemor fuerit ſalutis æternæ, præſertim in tanto negotio ubi periculum vertebatur omnium animarum, & ideo hanc eſſe puriſſimam

veritatem nullus debet Catholicus dubitare. Cæterùm, Illuſtris Domine, noveritis me de mandato Domini noſtri præfati greſſus meos dirigere versùs Cæſaream Majeſtatem, reſcripturus exinde Magnificentiæ veſtræ quæcumque cognovero reſcribenda; eidem me intimè recommendans, quam feliciter conſervare dignetur Altiſſimus juxtà vota. Datum Venetiis die xv. menſis Decemb. primæ Indictionis.

Anno MCCCLXXIX.

Litteræ Bullatæ, quibus CLEMENS *Papa VII. Regnum Adriæ inſtituit ac* LUDOVICO *Duci Andegav. tribuit.*

CLEMENS Epiſcopus Servus Servorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio noſtro LUDOVICO Regi Adriæ, Duci Andegavenſi & Turonenſi, ac cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Regis Francorum illuſtris germano, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Conſtituti in ſupremâ militantis Eccleſiæ ſtatione ab eo, per quem Reges regnant & Principes imperant, & qui ſolus habet ſuper univerſam creaturam plenitudinem poteſtatis, neceſſe habemus interdum de Regnis & terris ipſis, & ſpecialiter quæ Romanæ Eccleſiæ juris & proprietatis exiſtunt, cum Fratribus noſtris ad pacem & juſtitiam populorum perpetuâ ſtabilitate diſponere, terras ipſas dignitate decorare Regiâ, & in earum ſoliis ad regimen gentium ſubjectarum quos dignos credimus ſublimare, ut evulſis ſpinoſis vepribus plantas inſeramus proficuas, fructus uberes ſuo tempore in domo Domini allaturas; inſtructi cœleſtis Regis exemplo, qui terrenis Regibus poteſtatem tribuit, ut aſſumpto officio dominandi in æquitate judicent populos, & dirigant in terris ſibi ſubditis gentium nationes, ſitque eorum voluntas in exequutione juſtitiæ, & meditatis in lege rectitudinis & obſervantiâ ſanctæ pacis. Ea propter terras noſtras & Eccleſiæ Romanæ quas habemus in Italiâ reſpicientes oculo pietatis, & conſpicientes eas ſeu habitatores earum retrò jam lapſis temporibus adeo eſſe laceſſitas, & dominantium in eis jure & auctoritate ſedis Apoſtolicæ crebrâ mutatione affectas, multitudine Tyrannorum tam circà quàm infrà eas ipſas occupare conantium ſic eſſe afflictas, quòd penè ad exinanitionem Clerus & Populus eſt deductus in eis; noſque ut pote orbis regimine occupati ad debitam earum reformationem intendere nequeamus.

His & aliis juſtis conſiderationibus moti, de Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, terras ipſas videlicet Provincias Marchiæ Anconitanæ, Romandiolæ, Ducatus Spoletani, Maſſæ Trabarii, nec non Civitates Bononiam, Ferrariam, Ravennam, Peruſium, Tudertum, cum earum omnibus comitatibus, territoriis & diſtrictibus, & omnes alias & ſingulas terras, quas ad præſens nos Eccleſia Romana in Italiâ extrà regnum Siciliæ habemus & habere debemus, per quoſcumque & quâcumque auctoritate poſſideantur ſeu detineantur ad præſens, exceptis duntaxat urbe Romanâ cum ejus diſtrictu, & provinciis Patrimonii Sancti Petri in Tuſciâ, Campaniæ & Maritimæ ac Sabinæ, ſeu Rectoratibus dictarum provinciarum, quas nobis cum omnibus aliis terris per Rectores dictarum provinciarum regi ſolitis, quæ terræ ſpecialium commiſſionum vocantur, noſtriſque ſucceſſoribus & Romanæ Eccleſiæ expreſsè & ſpecialiter retinemus; in unum Regnum erigimus ipſas provincias & civitates cum earum Comitatibus, diſtrictibus ſeu Territoriis, dignitate Regiâ decoramus, ac Regnum Adriæ ordinamus, ſtatuimus & decernimus perpetuò nuncupari.

Et conſiderantes quòd perſonam tuam, qui de illâ præclariſſimâ domo Franciæ, quam benedixit Dominus, traxiſti originem, ſtrenuitate, magnanimitate ac prudentiâ, aliarumque virtutum donis multiplicibus Dominus dignatus eſt adornare, prout judex veritatis experientia, ac præclaræ famæ præconium luce clariùs manifeſtant: & propterea ipſam perſonam tuam honorare & ſublimare volentes, ad honorem Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritûs ſancti, beatæ & glorioſæ ſemper Virginis MARIÆ, beatorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, necnon ad utilitatem Regni ſeu terrarum ipſarum, pacificumque ac tranquillum ſtatum incolarum ſeu habitantium in Regno ſeu terris prædictis, Regnum Adriæ prædictum, & omnes terras quas extrà Regnum Siciliæ nos & Romana Eccleſia in Italiâ habemus ſeu habere debemus, per quoſcumque, & quâcumque ac cujuſcumque auctoritate poſſideantur ſeu detineantur ad præſens, urbe Romanâ cum ſuo territorio & diſtrictu, ac provinciâ Patrimonii beati Petri in Tuſciâ, Sabinâ, Campaniâ & Maritimâ, cum earum Rectoratibus & terris ſpecialium commiſſionum per Rectores dictarum Provinciarum gubernari hactenùs ſolitis, cum dignitate, honore, prærogativis, præeminentiis, privilegiis, immunitatibus & libertatibus quibuſcumque Regiis, & ſub Regni titulo in feudum perpetuum, ſeu perpetuò habendum, tenendum & poſſidendum tibi tuiſque heredibus ex te legitimè, ſicut infrà dicitur, deſcendentibus, ſub infrà ſcriptis modis & conditionibus auctoritate Apoſtolicâ, ac de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, de Fratrum noſtrorum conſilio & conſenſu confirmimus, concedimus, & donamus, teque Regem Regni prædicti conſtituimus & creamus.

Conditiones autem ſunt hæ. Si in tuo vel heredum tuorum obitu legitimum heredem, prout infra ſcribitur, te aut ipſos, quod abſit, non habere contigerit, Regnum ipſum ad Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem liberè revertatur. Deſcendentes autem ex te tuis heredibus, ſcilicet Regibus, mares & feminæ in eodem Regno ſuccedent, ſic tamen quod de liberis pluribus maribus in eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus primogenitus; & de pluribus feminis primogenita, & de mare & femina in eodem gradu ſimiliter concurrentibus maſculus omnibus aliis præferatur. Quòd ſi nepotem ex filio primogenito præmortuo cum filio, vel neptem ex filiâ primogenitâ præmortuâ cum filiâ ad ſucceſſionem hujuſmodi concurrere fortè contingat, nepotem patruo, & neptem amitæ volumus anteferri. Si verò nepos cum amitâ, vel neptis cum patruo forſan ad hujuſmodi ſucceſſionem concurrerint, marem feminæ volumus ante ferri: ſi verò te, quod abſit, ſine liberis ex te legitimè deſcendentibus mori contigerit; poſſit tibi in Regno prædicto ſuccedere unus de deſcendentibus ex regia ſtirpe Regum Franciæ maſculus dumtaxat, quem tu quandocumque ad ſucceſſionem hujuſmodi qualitercumque duxeris nominandum, & ſi te, quod abſit, abſque liberis ex te legitimè procreatis & nullo per te de ſtirpe præfatâ Regum Franciæ ad ſucceſſionem hujuſmodi nominato, ut dictum eſt, vel etiam nominato, ſi ipſum per te nominandum ſine liberis mori contigerit, Regnum ipſum ad Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem liberè revertatur. Sed ſi aliquem de aliis ſucceſſoribus tuis Regem vel Reginam Adriæ ſine prole legitimâ ſui corporis mori contigerit, in futurum ſuccedent ſibi ſervatis gradibus, ſi ſuperſtites fuerint hæ perſonæ, videlicet Regis vel Reginæ ſine prole legitimâ ſui corporis decedentis, frater vel ſoror ac collaterales ſuperiores mares & feminæ, utpo-

Digitized by Google

te patrui & avunculi, amitæ & materteræ, & ſurſùm uſque ad quartum gradum duntaxat. Collaterales etiam inferiores ſuccedent ſimiliter mares & feminæ, utpote nepos vel neptis ex fratre vel ſorore, & inferiùs uſque ad eumdem tantummodo quartum gradum.

Quod autem de feminis rectæ lineæ & collateralium ſuperius expreſſum, intelligimus tam de nuptis quàm etiam innuptis, dummodo nuptæ ſint fidelibus & Eccleſiæ Romanæ devotis: & ſicut inter has perſonas collateralium linearum ad ſucceſſionem hujuſmodi venientes gradus ſervari volumus, ut ſcilicet prior gradus poſteriori gradui præferatur; ſic & in eodem gradu pluribus concurrentibus priorem natu & marem feminæ in hujuſmodi ſucceſſionibus volumus anteferri. Perſonarum autem ipſarum nullâ ſuperſtite, Regnum ipſum, ſicut prædicitur, ad Romanam Eccleſiam & ejus diſpoſitionem liberè revertatur.

Quòd ſi fortè deficientibus maſculis contingat feminam innuptam in Regno ipſo ſuccedere; illa maritabitur perſonæ quæ ad ipſius Regni regimen & defenſionem exiſtat idonea, Romani Pontificis tamen priùs ſuper hoc conſilio requiſito: nec nubet niſi viro Catholico & Eccleſiæ Romanæ devoto; & ſi contrà hoc fecerit, licebit eidem Romano Pontifici contrà ipſam ad privationem ſine figurâ judicii, & abſque omni juris ſolemnitate, in quacumque ætate femina ipſa conſiſtat, procedere ſi hoc ei videbitur expedire. In Regnum verò prædictum nullus ſuccedet, qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus.

Ad hæc, tam tu quàm tui in Regno hujuſmodi heredes Regnum prædictum nullatenùs dividetis, ſed ſemper illud unus tantùm ſub ipſis modis & conditionibus immediatè & in capite ab Eccleſiâ Romanâ tenebit. Tu autem Romanæ Eccleſiæ & nobis recipientibus juras ad præſens, ac modo ſimili tam tu quàm tui in Regno hujuſmodi ſucceſſores cuilibet Romano Pontifici, qui pro tempore fuerit, juramentum fidelitatis præſtabitis, & homagium ligium facietis, & prædicta juramentum & homagium faciendo, mentionem de præſentibus litteris facietis in hunc modum:

» Ego Ludovicus Dei gratiâ Adriæ Rex, plenum
» & ligium vaſſallagium faciens Eccleſiæ Romanæ
» pro Regno Adriæ præfato, ab hac horâ inantea
» fidelis & obediens ero beato Petro & Domino meo
» Domino Clementi Papæ ſuiſque ſucceſſoribus cano-
» nicè intrantibus, Sanctæque Romanæ Apoſtolicæ
» Eccleſiæ; non ero in conſilio, aut conſenſu vel
» facto, ut vitam perdant aut membrum, aut ca-
» piantur malâ captione; conſilium quod mihi cre-
» dituri ſunt per ſe, aut nuntios ſuos, vel per lit-
» teras, ad eorum damnum me ſciente nemini pan-
» dam; & ſi ſcivero fieri, ſive tractari, aut procu-
» rari aliquid quod ſit in eorum damnum, illud pro
» poſſe impediam, & ſi impedire non poſſem, illud
» eis ſignificare curabo. Papatum Romanum & Re-
» galia Sancti Petri tam in Regno Adriæ prædicto,
» quàm alibi exiſtentia, adjutor eis ero ad defenden-
» dum & retinendum, ad recuperandum & recupe-
» rata manu tenendum contrà omnem hominem.
» Univerſas conditiones contentas in præſentibus lit-
» teris plenariè adimplebo & inviolabiliter obſerva-
» bo, nec ullo unquam tempore veniam contrà il-
» la: Sic me Deus adjuvet & hæc ſancta Dei Evan-
» gelia.

Hujuſmodi autem homagium facere & juramentum fidelitatis præſtare tu & dicti tui heredes ſecundùm præſcriptam formam, ſi Romanus Pontifex in Italiâ fuerit infrà ſex menſes, ſi verò extrà Italiam ipſum eſſe contigerit, infrà annum poſtquàm Regni dominium adepti fueritis teneamini, & ſingulis ipſis ſucceſſoribus noſtris & eidem Romanæ Eccleſiæ renovabitis tam ipſum homagium quàm hujuſmodi juramentum. In optione autem & beneplacito erit Romanæ Eccleſiæ, te & heredes tuos vocare ad præſtandum perſonaliter juramentum fidelitatis & homagium ligium Romano Pontifici & Eccleſiæ Romanæ prædictæ, dummodo ad hoc vobis locum tutum ſtatuant & aſſignent: vel aliquem Cardinalem ipſius Eccleſiæ Romanæ, aut alium, qui vice Romani Pontificis juramentum juxtà eamdem formam & homagium recipiat, deſtinare.

Tu quoque nobis & Eccleſiæ Romanæ in noſtris manibus juras ad præſens, te ad hoc ſpecialiter obligando, & tam tu ſingulis noſtris ſucceſſoribus ac prædictæ Eccleſiæ, quàm tui in dicto Regno heredes, nobis & ſingulis noſtris ſucceſſoribus & prædictæ Eccleſiæ quando præſtabitis hujuſmodi juramentum fidelitatis, jurabitis vos ad hoc ſpecialiter obligantes: Quòd ſi contigerit pro tempore vos, ſeu veſtrûm aliquem, in Regem Romanum, ſeu Alamanniæ vel Teutoniæ, ſeu in Regem Dominum Lombardiæ, aut majoris partis ipſius Lombardiæ eligi, ſeu qualitercumque nominari vel aſſumi, vobis ſeu aliquo veſtrûm per vos, vel aliàs quovismodo pro vobis, vel aliquo veſtrûm, quocumque ſtudio vel aliàs procurantibus, ſeu ſine veſtra vel veſtrûm alicujus procuratione ad procurationem alterius cujuſcumque, ſeu ſine procuratione alicujus motu proprio Principum, vel aliorum ſeu alterius cujuſcumque ad quos ſeu quem electio hujuſmodi, nominatio ſeu aſſumptio noſcitur pertinere, ſeu aliàs quomodocumque vel qualitercumque: vos electioni ſeu nominationi aut aſſumptioni hujuſmodi nullatenùs conſentietis, nec de Regno hujuſmodi Romaniæ, Alamanniæ ſeu Teutoniæ, aut de Regno ſeu dominio Lombardiæ, ſeu majoris partis ipſius, de ipſorum Regnorum vel eorum alterius regimine vel adminiſtratione in toto vel in parte aliqualiter vos intromittetis, niſi priùs is veſtrûm qui ſic electus, nominatus fuerit vel aſſumptus, in manibus Romani Pontificis, vel illius quem ad hoc idem Romanus Pontifex duxerit deputandum, filium ſuum ſucceſſurum in Regno, vel filiam ſi fortè filium non haberet, cujuſcumque fuerit ætatis, emancipet, & Regno renuntiet, nihil juris in eo retinens clam vel palam, nec cujuſlibet etiam poteſtatis; nec ipſum filium ſeu filiam ad aliquod ſervitium, ſeu ſubſidium faciendum, juramento vel voto, ſtipulatione vel pacto ſibi vel ſuis ſucceſſoribus adſtringat: ſeque factus filius vel filia ſui juris, ab eodem Romano Pontifice, vel alio deſtinato ab ipſo protinùs inveſtiatur de Regno; ad cujus ſucceſſionem, ſi fortè decederet ſine liberis, nullo unquam tempore pater veniat Imperator, vel Rex alicujus prædictorum Regnorum. Sed ſi imperio vel Regno & omnibus quæ ad ipſum Imperium ſeu Regnum pertinent idem pater renuntiare voluerit, & Regno Adriæ præfato tantùm eſſe contentus, poſt renuntiationem hujuſmodi ad illius ſucceſſionem liberè admittatur: & tunc ab ipſo Romano Pontifice vel alio deputato inveſtituram recipiat Regni præfati. Quæ verò de filio dicuntur vel filiâ, ut videlicet eis poſſit ſub obſervatione præmiſſâ à patre, ad Imperium vel Regnum Romanum, vel Alamanniæ, ſeu Regnum vel Dominium Lombardiæ tranſeunte dimitti, ſi Rex liberos non habeat, in aliis perſonis quas ſuprà diximus, liberis non exſtantibus, in Regno ipſo Adriæ poſſe ſuccedere, ſi aliqua perſonarum prædictarum ſuperſtes fuerit obſerventur, excepto duntaxat emancipationis articulo quæ in ſolis ipſis perſonis procedere poteſt, quæ capaces emancipationis exſiſtunt ratione

paternæ poteſtatis, vel niſi de Romani Pontificis qui pro tempore fuerit licentiâ ſpeciali, nec etiam poſt obtentam licentiam, niſi formam, conditiones & modos in conceſſione licentiæ expreſſatos pleniè adimplendo, & ſi contrarium, quod abſit, feceritis vel veſtrûm aliquis faceret, nos electionem, nominationem & aſſumptionem hujuſmodi, ac præſtationem conſenſûs, tamquam contrà tenorem præſentis contractûs, ne ad hæc pro te & ſingulis tuis in Regno ibi ſuccefſoribus ſpecialiter & expreſsè conſentiente, decernimus irritas & inanes: decernentes ut occaſione talis electionis, nominationis ſeu aſſumptionis, de regimine vel adminiſtratione Imperii vel Regnorum hujuſmodi Romani, Alemanniæ ſeu Teutoniæ, vel Regni ſeu dominii Lombardiæ vel ipſius majoris partis vos vel veſtrûm aliquis intromittere nullatenùs valeatis; & ſi contrà feceritis vel aliquis veſtrûm fecerit: electioni, nominationi, vel aſſumptioni hujuſmodi, niſi priùs Regno per modum præmiſſum dimiſſo, vel niſi de licentiâ Romani Pontificis, conſentiendo, & adminiſtrationi Imperii, vel Regni Romani, Alemanniæ ſeu Teutoniæ, ſive Regni ſeu dominii Lombardiæ vel ipſius partis majoris pro parte vel pro toto immittendo, eo ipſo cadatis à jure Regni Adriæ præfati, & ad Romani Pontificis qui pro tempore fuerit, & Eccleſiæ Romanæ diſpoſitionem liberè revertatur. Cæterùm ſi contigerit aliquem de veſtris heredibus, qui deberent in Regno ſuccedere memorato, in Imperatorem vel Regem Romaniæ, aut Alemanniæ ſeu Teutoniæ, vel in Regem ſeu Dominum Lombardiæ vel ipſius majoris partis eligi, nominari, vel aſſumi, antequàm Regni hujuſmodi ſibi ſucceſſio deferretur, dum caſus ſucceſſionis ipſius Regni Adriæ obveniet, nullatenùs ſucceſſionem ipſius Regni acceptet, nec poſſeſſionem naneiſcatur ejuſdem, nec de ipſius dominio, curâ, adminiſtratione vel regimine per ſe vel alios aliqualiter ſe intromittat, niſi prius Imperio vel Regno Romaniæ, Alemanniæ ſeu Teutoniæ, vel Regno ſeu dominio Lombardiæ vel majoris partis ipſius; ad quodcumque eorum electus, nominatus fuerit vel aſſumptus, & omni juri ſibi competenti in ipſo vel eis, verbo & facto omninò renuntiet, & nec de jure nec de facto illud gerens vel regnens omninò dimittat, ipſum nullo unquam tempore reſumpturus, niſi de Romani Pontificis licentiâ ſpeciali: alioquin cadat ab omni ſucceſſione & jure quæ in Regno præfato ſibi competeret, ipſo facto; ita quòd ipſum Regnum ad Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem liberè revertatur.

Si verò aliquem de veſtris heredibus qui in Regno deberent ſuccedere memorato, in Imperatorem vel Regem Romaniæ, aut Alemanniæ ſeu Teutoniæ, vel in Regem ſeu Dominum Lombardiæ, vel majoris partis ipſius contigerit eligi, nominari vel aſſumi, antequàm ſibi Regni ſucceſſio deferretur, & ipſe Imperio, Regno Romaniæ, Alemanniæ ſeu Teutoniæ, vel Lombardiæ voluerit eſſe contentus; ſic quòd in Regno Adriæ prædicto nullum velit ſibi jus quomodolibet vendicare; tunc quando caſus ſucceſſionis obveniet, illum proximè ſequens in ſucceſſionis gradu ſecundum formam ſuperiùs annotatam, dummodo ſuperſtes ſit aliqua de perſonis, quas ſupradiximus poſſe ſuccedere, in Regno præfato Adriæ ſuccedat; aliàs ad Romanam Eccleſiam ejuſque diſpoſitionem plenè & liberè revertatur.

Quòd ſi non extantibus maſculis femina in eodem Regno ſucceſſerit quæ maritata non eſſet, illa Imperatori vel Regi Romaniæ, ſeu in Imperatorem vel Regem Romanum electo, aut Regi ſeu electo in Regem Alemanniæ, ſeu Regi vel Domino Lombardiæ, aut in ejus Dominum aut Regem Electo, aut majoris partis ipſius, nunquam matrimonialiter copuletur, & ſi contrarium fecerit, eo ipſo cadat à Regno Adriæ, maneatque ipſius jure prorsùs privata, ipſo Regno ad eamdem Eccleſiam devoluto. Si verò, non extantibus maſculis, femina in Regno hujuſmodi ſucceſſura, antequàm hujuſmodi ſucceſſio deferretur eidem, fuerat matrimonialiter copulata Imperatori, vel Regi Romaniæ, aut Regi Alemanniæ, ſeu in Regem aut Dominum Lombardiæ electo vel aſſumpto, non ſuccedat in Regno Adriæ prædicto, ſed ad illas perſonas ſervatis gradibus Regnum perveniat, quas prænotavimus in Regno poſſe ſuccedere, ſi Regi præmortuo liberi non ſuperſint; cum noſtræ intentionis exiſtat, ut præfatum Regnum Adriæ Imperio aut Regno Romaniæ, vel Alemanniæ, aut Regno vel dominio Lombardiæ, vel ipſius Lombardiæ majoris partis, nullo unquam tempore ſubjiciatur, vel quòd ipſum Regnum Adriæ cum Imperio, vel Regno Romano, aut Alemanniæ, vel cum Regno ſeu dominio Lombardiæ prædicto quomodolibet in unam perſonam uniantur, ut ſcilicet unus & idem ſimul ſit Imperator & Rex Adriæ, vel Rex Romaniæ, aut Alemanniæ, ſeu Lombardiæ, & Rex Adriæ. Et ſuper hoc articulo cavebitur tam per pœnas ſpirituales quàm alias idoneas cautiones, quandocumque hoc Romanus Pontifex duxerit requirendum.

Ad hæc, volentes ut ipſum Regnum Adriæ nullo tempore careat legitimo defenſore, volumus & Apoſtolicâ auctoritate ordinamus, ut ſi in Regno hujuſmodi ſuccedens ætatis decem octo annorum fuerit, liberè adminiſtret, ſed quamdiù minor fuerit tam ipſe quàm Regnum in baillio & cuſtodiâ Romanæ Eccleſiæ maneat, donec Rex ipſe compleverit prædictam ætatem, fructibus & emolumentis ipſius Regni, ex quibus ſumptus neceſſarii faciendi pro ſtatu Regis & ipſius Regni cuſtodiâ, deducantur, Regi conſervandis eidem, & lucris alterius ratione hujuſmodi cuſtodiæ non ceſſuris.

Tu autem & tui in Regno præfato Adriæ heredes in urbe Romanâ, aut ejus territorio vel diſtrictu, aut in provinciis Patrimonii beati Petri in Tuſciâ, Sabinâ, Campaniâ, vel Maritimâ, aut in terris ſpecialium commiſſionum, quæ per Rectores dictarum provinciarum ſolitæ ſunt gubernari, aut aliis domaniis ſeu feudis ipſius Romanæ Eccleſiæ ubilibet conſtitutis, ex ſucceſſione vel legato aut quocumque alio jure, titulo vel contractu nihil unquam vobis acquiretis, vel vindicabitis, recipietis, habebitis vel retinebitis, ſeu poteritis acquirere, vindicare, habere, recipere vel retinere: nullam etiam Poteſtariam, Capitaneam, Rectoriam, vel aliam honorem, nullamque dignitatem ſeu poteſtatem Senatoriam, vel quamcumque aliam adminiſtrationem, commendam, vel quodcumque aliud officium recipietis, habebitis, vel retinebitis, ſeu recipere, habere, vel retinere poteritis in eiſdem. Prælatam etiam urbem, aut provinciam Patrimonii beati Petri in Tuſciâ, Sabinam, Campaniam, vel Maritimam, nec terras ſpecialium commiſſionum prædictas, aut earum vel ipſarum alicujus partem non occupabitis, nec occupari facietis, nec in eis offendetis vel quomodolibet moleſtabitis Romanam Eccleſiam, aut moleſtari facietis: quòd ſi contrarium feceritis, & moniti vel requiſiti per Romanum Pontificem, vel ſi commodè requiri vel moneri nequiveritis, juxtà ipſius Romani Pontificis aſſertionem vel dictum, poſtquàm ipſe publicè & ſolemniter de hoc vos monuerit, infrà ſex menſes, habita, acquiſita, vindicata vel capta hujuſmodi realiter & de facto non dimiſeritis, ea poſtmodum nullatenùs repetituri; vel

ſi à præf.tis moleſtationibus, inquietationibus & impedimentis omninò non deſtiteritis, ſeu ſi per vos vel alios pro vobis occupata ſeu invaſa non reſtitueritis integrè & perfectè, eo ipſo ab ejuſdem Regni jure cadatis totaliter, ipſumque Regnum prorsùs amittatis, & ad Romanam Eccleſiam liberè devolvatur. Quòd ſi reſtitueritis occupata, nihilominùs de univerſis injuriis & damnis illatis ad mandatum Romani Pontificis ad plenum ſatisfacere debeatis.

Alii verò heredes veſtri qui non ſunt ſucceſſuri in Regno, ſi in urbe & aliis terris prædictis aliquid acquirere, vel vendicare, recipere, vel retinere ea quocumque titulo, vel Capitaneam vel poteſtariam, aut quodcumque aliud officium, præeminentiam vel honorem in eiſdem acceptare, recipere, vel retinere præſumſerint, aut ſi aliquas de prædictis provinciis ſive terris, aut earum aliquam vel per ſe, vel per alios occupaverint, vel fecerint occupari; aut ſi Romanam Eccleſiam moleſtaverint in eiſdem, ſi moniti vel requiſiti, aut ſi ſecundùm dictum vel aſſertionem Romani Pontificis moneri vel requiri non poſſint commodè, poſtquàm ipſe Romanus Pontifex eos publicè & ſolemniter monuerit, infrà ſex menſes habita, acquiſita, vendicata quocumque titulo vel causâ non dimiſerint, vel ſi a præfatis moleſtationibus vel inquietationibus quibuſcumque non deſtiterint, ſeu ſi occupata vel invaſa plene non reſtituerint, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, & nihilominùs ipſi vel eorum poſteri in perpetuum non poſſint in Regno ipſo ſuccedere, ſi ipſis in caſu aliquo eadem ſucceſſio deferretur, ſed ab illo tamquam indigni prorsùs & totaliter excludantur, & nihilominùs ille qui tunc ejuſdem Regni Adriæ gubernaculis præſideret . . . . Romano Pontifici patenter & cum effectu aſſiſtere teneatur.

Rurſus cum non expediat Romanæ Eccleſiæ ejuſdem feuda in unam perſonam uniri, volumus, & te pro te & tuis ſucceſſoribus univerſis expreſsè conſentiente, diſponimus & irretragabiliter ordinamus, ut tu vel tui in poſterum ſucceſſores in Regno hujuſmodi, Regi ſeu Reginæ Siciliæ, qui pro tempore fuerit in Regno Siciliæ & terris [quod & quas ab Eccleſia Romanâ] tenet in feudum, ex quâcumque causâ, jure, ſive titulo non poſſitis ſuccedere, vel aliàs ad dicti Regni Siciliæ & dictarum terrarum dominium vel ſucceſſionem venire, nec è converſo ſcilicet Rex Siciliæ qui pro tempore fuerit tibi vel alicui tuorum in Regno Adriæ prædicto heredum ex quâcumque causâ, jure, ſive titulo non poſſit ſuccedere, vel aliàs ad dicti Regni dominium vel ſucceſſionem eve- . . . . propter propinquinquitatem generis, vel aliàs Rex vel Regina Siciliæ Regi vel Reginæ Adriæ deberet in Regno ſuccedere, vel è converſo ſucceſſio hujuſmodi ad ſequentem in grado, illum videlicet qui deficiente Rege vel Regina Siciliæ eſſet ſucceſſurus Rege Adriæ vel è converſo, qui ſcilicet deficiente Regi vel Reginâ Adriæ eſſet ſucceſſurus Regi Siciliæ, ſucceſſio hujuſmodi transferatur . . . . pacta infeudationum, poſſint ſuccedere in eiſdem Regnis: aliàs ad Romanam Eccleſiam & ejus diſpoſitionem ipſum Regnum, de cujus ſucceſſione agitur, liberè devolvatur.

Non movebitis præterea tu, nec aliquis tuorum in Regno ſucceſſor pro te, vel alio quocumque, ex quâcumque causâ, titulo vel occaſione guerram, vel aliam per viam facti quamlibet novitatem contrà Regem Siciliæ qui pro tempore fuerit, vaſſallos, ſubditos vel valitores ipſius qui de ipſo Siciliæ Regno exiſtant, facietis: nec facienti alteri dabitis auxilium, conſilium, vel favorem; nec ipſe Rex Siciliæ contrà te ſeu aliquem tuorum in ipſo Regno heredum, vaſſallos, ſubditos vel valitores tuos, & ipſorum tuorum heredum, qui de ipſo Regno exiſtunt; ſed ſi quid diſſenſionis, quæſtionis vel querelæ inter vos Reges ſcilicet Adriæ & Siciliæ contingeret exoriri, Regum dominus adeatur; qui, Romanus Pontifex, vobis Regibus pro concordiæ vel litigii viam, ſeu aliàs, ut ſibi videbitur juſtitiam adminiſtret. Si autem contrà aliquem veſtrorum vaſſallorum ſeu ſubditorum ex quâcumque causâ qualiſcumque per alterum Regum prædictorum querimonia proponatur, is Regum pro miniſtranda juſtitiâ adeatur, contrà cujus ſubditum vel vaſſallum fuerit querimonia deferenda: [& ſi] diſtulerit, juſtitiam miniſtrare, Romanus Pontifex ejuſdem Regis ſuppleat negligentiam ſeu defectum.

Si autem tu vel aliquis tuorum in Regno Adriæ præfato heredum contrarium, quod abſit, attentaveritis contrà Regem Siciliæ, ejus ſubditos vel vaſſallos, guerram movendo, vel novitatem facti aliam faciendo, ſeu facienti aut moventi dando auxilium, conſilium vel favorem publicè vel occultè; [aut è converſo ſi Rex Siciliæ] qui pro tempore fuerit, contrarium attentaverit contrà te vel aliquem tuorum in ipſo Regno Adriæ heredum, ſeu contrà veſtros ſubditos vel vaſſallos, guerram movendo, vel faciendo per viam facti novitatem aliam, ſeu facienti vel moventi dando auxilium, conſilium, vel favorem publicè vel occultè, ipſe guerram movens vel novitatem attentans, aut moventi vel facienti dans auxilium, conſilium, vel favorem, ad [emendationem damnorum] datorum in guerrâ hujuſmodi plenariè teneatur, & nihilominùs eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat; quam ſi animo indurato per tres menſes ſuſtinuerit non ceſſando totaliter & effectualiter à guerrâ, auxilio, conſilio, vel favore prædictis, vel ſi de damnis vel injuriis in guerrâ ſeu novitate hujuſmodi irrogatis intrà ſex menſes poſtea immediatè ſequentes ad plenum non [ſatisfecerit] Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Nullam etiam confœderationem, vel pactionem, ſeu ſocietatem cum aliquo Imperatore vel Rege, Principe vel Barone Saraceno, Chriſtiano, vel Græco, aut cum aliquâ provinciâ, civitate vel communitate, vel aliquo loco ſcienter contrà Romanam Eccleſiam, vel in damnum Romanæ Eccleſiæ facietis; & ſi eam feceritis ignoranter, ad mandatum Romani Pontificis revocare teneamini, & ſi ſcienter . . . . & ad mandatum Romani Pontificis nolueritis revocare, ipſam eo ipſo ſententiam excommunicationis incurratis; quam ſi animo indurato per menſem ſuſtinueritis, ex tunc totum Regnum Eccleſiaſtico ſubjaceat interdictu, donec ipſam effectualiter duxeritis revocandam.

Si quis præterea Imperator, Rex, vel alius Princeps quicumque, univerſitas, communitas, Tyrannus, vel quævis perſona Eccleſiaſtica . . . . provincias Patrimonii Sancti Petri in Tuſciâ, Sabinâ, Campaniâ, Maritimâ, aut ipſarum aliquam, ſeu partem alicujus ipſarum, vel aliquam de terris ſpecialium commiſſionum quæ per Rectores dictarum Provinciarum ſunt ſolitæ gubernari, & quas nos nobis, Eccleſiæ Romanæ & noſtris ſucceſſoribus expreſsè & ſpecialiter retinemus, occupaverint aut fecerint occupari, ſeu ſi in eis aliquo modo Rom. . . . . moleſtaverint vel fecerint moleſtari; ſeu ſi urbs aut provinciæ ipſæ ſeu terræ vel earum aliqua contrà Romanam forſan rebellarent Eccleſiam, vos ipſam Eccleſiam Romanam ejuſque honores & jura in eiſdem urbe, provinciis atque terris, & aliàs ſemper

bonâ fide teneamini cuſtodire; & nihilominùs quandocumque Romana Eccleſia indigebit, ſuper quâ indigentiâ ſtabitur Romani Pontificis ſimplici [aſſertioni, tu & tui] in dicto Regno heredes requiſiti ab eo ad Urbem, Campaniam, Maritimam, aut Provinciam Patrimonii Sancti Petri in Tuſciâ, ſeu alias terras quas nobis Romanæ Eccleſiæ & noſtris ſucceſſoribus ſpecialiter retinemus, trecentos milites equis & armis benè & decenter munitos & paratos, ita quòd unuſquiſque ipſorum habeat quatuor equitaturas bonas, vel tres ad minus in ipſius Eccleſiæ Romanæ [auxilium] tranſmittetis, per tres menſes integros & continuos poſtquàm illam ex Provinciis vel terris prædictis, in quâ ipſis indigebit Romana Eccleſia, ingreſſi fuerint, in tuis vel tuorum in dicto Regno heredum ſumptibus & expenſis ſemel in quolibet anno benè & fideliter ſervituros; quorum ſi aliquos interim pendente ſervitio mori, vel aliàs quomodocumque deficere contigerit, tu & tui in Regno heredes . . . . modo conſimili ſtatim ſupplere, vel poſt lapſum dictorum trium menſium cum tot quot defuerint, & pro tanto tempore quanto defuerint, Romano Pontifici & Eccleſiæ Romanæ teneamini benè & fideliter facere deſervire.

Sanè omnibus Eccleſiis tam Cathedralibus quàm aliis ſæcularibus & regularibus, nec non omnibus Prælatis & Clericis ac univerſis perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus & religioſis. . . . . plenariè dimittentur & reſtituentur integrè eorum bona immobilia, à quibuſcumque ablata vel occupata ſint, & per quoſcumque detineantur. Hæc autem reſtitutio fiet ſine contradictione & difficultate quâlibet, ſicut nactus fueris ipſius Regni poſſeſſionem, hoc modo: ſcilicet quòd ſtatim in illâ parte Regni quæ tibi obediet reſtitutio ipſa fiat, & poſtmodum ſucceſſivè conſummabitur ſicut habeb . . . . Ne autem ſuper his rebus reſtituendis ingeri poſſit aliqua difficultas, deputabuntur à nobis ſeu Romano Pontifice qui tunc fuerit, aliqui diſcreti viri, ad quorum mandatum & arbitrium reſtitutio ipſa fiat, ita quòd ea de quorum dominio vel proprietate aut poſſeſſione notorium fuerit, ad eorum mandatum & arbitrium mox reddentur. In dubiis verò per ipſos de plano & abſque judicii . . . . . . diligentiùs inquiretur. Sufficiet autem vocari rectorem ſeu theſaurarium vel procuratorem, in cujus juriſdictione vel adminiſtratione ſeu territorio bona de quibus agetur conſiſterent, ad videndum jurare teſtes qui in hujuſmodi inquiſitione deponent: hujuſmodi quoque temporalia & mobilia; bona quæcumque, etiam ſi civitates, caſtra, juriſdictiones exiſtant, quæcumque & quocumque nomine cenſeantur . . . . tam Cathedralium quàm aliarum Regularium & ſæcularium, & univerſæ aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, tenebunt liberè, abſque eo quod ab eis poſſit ratione ipſorum temporalium per te vel aliquem tuorum heredum peti ſeu exigi homagium, juramentum fidelitatis vel recognitio aliqualis, nec diſſaiſentur Eccleſiæ Cathedrales vel aliæ regulares ſeu ſæculares, nec earum Prælati ſeu cæteræ perſonæ Eccleſiaſticæ, per te vel aliquem tuorum heredum vel Officiales veſtros quocumque nomine nuncupentur, eorum temporalitate vel parte ipſius, nec poterunt diſſaiſiri; nec in eorum domibus vel aliis eorum bonis mobilibus vel immobilibus vaſtatores ſeu cuſtodes ponentur, nec poni debebunt ſeu poterunt quoquomodo; ſed omnes Eccleſiæ & perſonæ Eccleſiaſticæ omninò erunt liberæ, & in nullo Regi vel Principi ſubjacebunt.

Nullas inſuper taillias vel collectas imponetis Eccleſiis, Monaſteriis, Clericis & viris Eccleſiaſticis, ſeu bonis vel rebus ipſorum; & in Eccleſiis vacantibus tu vel tui in Regno Adriæ heredes nullam habebitis Regaliam, nulloſque fructus, redditus & proventus; nullas etiam obventiones, nullaque alia percipietis ex eiſdem, cuſtodiâ earum Eccleſiarum interim liberâ remanente penes perſonas Eccleſiaſticas, juxtà canonicas ſanctiones.

Omnes inſuper Eccleſiæ tam Cathedrales, quàm aliæ Regulares & ſæculares, nec non & omnes Prælati & Clerici, ac univerſæ perſonæ Eccleſiaſticæ, ſæculares & Religioſæ, acquæcumque loca Eccleſiaſtica cum omnibus bonis ſuis in electionibus, poſtulationibus, nominationibus, proviſionibus, & omnibus aliis plenâ libertate gaudebunt; nec ante electionem, ſive in electione, vel poſt, Regius aſſenſus vel conſilium aliquatenùs requiretur: quam utique libertatem tu & tui in Regno heredes ſemper manutenebitis & conſervabitis ac manuteneri & conſervari facietis ab omnibus ſubditis veſtris plenariè, ſine fraude, ſalvis ſemper circà Eccleſias Cathedrales & alias tam ſæculares quàm Regulares, ac alias perſonas & loca Eccleſiaſtica tam in faciendis proviſionibus & electionibus confirmandis, quàm in omnibus & quibuſcumque aliis, Romani Pontificis & Eccleſiæ Romanæ juriſdictione & auctoritate plenariâ, & liberâ poteſtate.

Omnes etiam cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes liberè & abſque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur & ventilabuntur coram Ordinariis & delegatis judicibus Eccleſiaſticis, & terminabuntur per eos; & ſi ad ſedem Apoſtolicam ſuper hujuſmodi cauſis appellari contigerit, tam appellantes quàm appellati ad eamdem venire ſedem pro appellationum ſuarum proſequutionibus liberè & abſque inhibitione aliquâ permittentur. Et ſi qui ſint Prælati vel aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ qui bona aliqua teneant à te Rege præfato, & ſucceſſoribus tuis, vel ab aliis Dominis temporalibus tibi ſubditis & qui ratione hujuſmodi bonorum ab antiquo conſueverunt nobis noſtriſque prædeceſſoribus, & ipſis Dominis temporalibus aliqua ſervitia pecuniaria vel alia exhibere, hujuſmodi antiqua & honeſta ſervitia tibi tuiſque ſucceſſoribus, & eiſdem Dominis ſecundùm antiquam & rationabilem conſuetudinem, & ſicut ſtatuta patiuntur canonica impendantur.

Poterunt inſuper omnes habitatores & incolæ Regni Adriæ præfati, liberè & abſque omni impedimento ad Curiam Romanam ubicumque eam eſſe contigerit, pro ſuorum negotiorum commoditatibus venire, ſtare & redire ad propria, necnon ad ipſam Curiam Romanam blada, vina, carnes, piſces, & alia victualia quæcumque pro ipſius Romani Pontificis, Cardinalium ſacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum Curiam Romanam ſequentium, & in eâ, & in loco ubi Curia reſidebit commorantium proviſionibus portare & portari facere liberè, & ſine impedimento, per terram vel per mare prout duxerint eligendum, ſine ſolutione tractæ, pedagii, leudæ, gabellæ, impoſitionis, vel quocumque alio coltagio, vel onere, vel redhibentiâ aliquali, & de proviſionibus Romani Pontificis & ſuorum familiarium & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, Camerarii noſtri & Eccleſiæ Romanæ. De proviſionibus verò Cardinalium & familiarium ſuorum cujuſlibet ipſorum Camerarii litteris ſtabitur, & credetur plenariè & abſque omni difficultate.

Promittis inſuper pro te & tuis ſucceſſoribus in Regno hujuſmodi univerſis, quòd nullus Clericus, vel perſona Eccleſiaſtica ejuſdem Regni in civili vel criminali causâ convenietur coram Judice ſæculari,

niſi de feudo & petitorio civiliter forſan ageretur. Non facietis quoque ſeu edetis, ſeu fieri aut edi facietis aut permittetis in Regno hujuſmodi ſtatuta, conſtitutiones vel leges contrà Eccleſiaſticam libertatem, ſeu per quæ juri aut libertati Eccleſiaſticæ in aliquo derogetur.

Comites verò, Barones, Milites, & univerſi homines totius Regni prædicti, vivent in eâ libertate, & habebunt illas immunitates illaque privilegia, ipſiſque gaudebunt, quales & quæ antiquis temporibus habuerunt. Præterea exules & exititu Regni prædicti ſeu Provinciarum, Civitatum, Comitatuum ac omnium locorum ipſius, cujuſcumque conditionis exiſtant, ad mandatum Eccleſiæ reducentur in Regnum, ac etiam in ſuis civitatibus, caſtris, ſeu locis aliis quibuſcumque reſtituentur eis poſſeſſiones, & quæcumque immobilia bona & jura ipſorum quæ non eſſent legitimè confiſcata. In hujuſmodi autem reſtitutione ſecundùm formam in Capitolo de bonis Eccleſiarum reſtituendis præſcriptam, tam in notoriis quàm in dubiis procedetur.

Habebis autem tu & tui in Regno ſucceſſores ipſum Regnum, ſicut ad Romanam Eccleſiam noſcitur pertinere, ea videlicet quæ de domanio ſunt Romanæ Eccleſiæ, in domanium, & alia illo jure, modo & formâ quibus ad nos & Romanam Eccleſiam pertinere noſcuntur; cum noſtræ intentionis exiſtat, ut per præſentem conceſſionem alicui in ſuis poſſeſſionibus vel proprietatibus nullum præjudicium generetur, Regio in iis jure ſemper ſalvo. Pro toto verò generali ſenſu ipſius Regni quadraginta millia florenorum boni auri ad pondus Cameræ Apoſtolicæ in Feſto B. Petri, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipſi Romano Pontifici & Romanæ Eccleſiæ annis ſingulis perſolventur. Si verò tu vel tui in dicto Regno heredes quocumque termino non ſolveritis integrè cenſum ipſum, & exſpectati per duos menſes terminum ipſum immediatè ſequentes de illo ad plenum non ſatisfeceritis, eo ipſo eritis excummunicationis ſententiâ innodati, quòd ſi in ſecundo termino, & infrà duos ſubſequentes menſes eumdem cenſum ſine diminutione aliquâ non perſolveritis, totum Regnum Adriæ Eccleſiaſtico erit ſuppoſitum interdicto. Si verò nec in tertio termino, nec infrà duos menſes proximos per plenam ſatisfactionem ejuſdem censûs vobis duxeritis conſulendum, ita quòd tranſacto eodem tertio termino infrà duos menſes ipſum tertium terminum ſequentes ipſi Romanæ Eccleſiæ integrè non fuerit ſatisfactum, ab eodem Regno ipſiuſque jure cadatis ex toto, & Regnum ipſum integre & plenariè ad Romanam Eccleſiam revertatur. Si autem de cenſu quadraginta millium florenorum prædicto hujuſmodi primi termini infrà dictos tertium terminum, & duos ſubſequentes menſes plenariè ſatisfeceritis, nihilominùs ſemper pro ſingulis quadraginta millibus ſingulorum terminorum ſi ſimili modo in eorum ſolutione ceſſaveritis, vel illa non ſolveritis, ſimiles pœnas incurretis, ſalvis aliis pœnis & proceſſibus quæ vel quiſte jure inferri vel fieri poterunt per Romanum Pontificem in hoc caſu.

In quolibet etiam triennio dabitis tu & tui in Regno hujuſmodi heredes Romano Pontifici, unum palafredum album, pulchrum & bonum, in recognitionem dicti dominii ejuſdem Regni.

Ad hæc poſtquàm tu prædictum Regnum acquiſiveris, vel tantum de ipſo quòd etiam ſi aliquæ civitates vel munitiones, aut aliqua alia loca ipſius Regni adhuc tibi rebellia fuerint, reputeris & poſſis ipſius Regni Rex, & Dominus reputari, ad dicta quadraginta millia florenorum & palafredum terminis ſupradictis, & ſub pœnis annotatis ſuperiùs tenearis, & tui ſubſequenter heredes in Regno hujuſmodi perpetuò teneantur.

Ad hæc ſi Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit, vellet cum ſuâ curia in aliqua civitatum vel aliarum terrarum ſeu locorum ipſius Regni Adriæ morari, hoc poſſit liberè & abſque impedimento quocumque, & cum eiſdem libertatibus, privilegiis & immunitatibus quas Eccleſia Romana tam de jure quàm de antiquis obſervantiis habere debet, & uſa eſt temporibus retroactis; & tam circa libratas ordinandas cancellos f...... ta, ratio iis domorum, juriſdictione Mareſcalli libera, & aliorum Officialium Romanæ Curiæ, quàm aliàs in quibuſcumque conſiſtant, & qualitercumque retrò temporibus fuerit obſervatum.

Tu etiam ad præſens & ſinguli tui in Regno heredes quando facient homagium, & juramentum fidelitatis præſtabunt, dabitis privilegium veſtrum aureâ bullâ bullatum Romano Pontifici & Romanæ Eccleſiæ, in quo proprio juramento fatebimini & recognoſcetis expreſsè Regnum Adriæ prædictum ex ſolâ gratiâ & mera liberalitate ſedis Apoſtolicæ vobis de novo fore conceſſum, voſque recepiſſe & tenere Regnum hujuſmodi à Romana Eccleſia ſub pactis & conditionibus ſupradictis.

Habebis autem tu militum, baliſtariorum & aliorum belligerorum hominum comitivam talem & tantam, quòd ad proſequutionem & perfectionem negotii acquiſitionis ipſius Regni ſufficiens reputetur, & cum arripiendo & proſequendo iter versùs Italiam pro proſequutione negotii quàm citiùs commodè poteris, & ad longius infrà duos annos, à datâ præſentium computandos, debeas Regnum Franciæ exiviſſe, legitimo impedimento ceſſante; quòd ſi in tuâ perſonâ eſſes forſitan impeditus, ut infrà dictum terminum perſonaliter non poſſes præfatos negotio acquiſitionis vacare, loco tui talem ſubſtitutum ſeu locumtenentem debeas ordinare, qui judicio Romani Pontificis ad tale & tantum negotium idoneus & ſufficiens reputetur. Et ſi tu perſonaliter, vel ubi eſſes in perſona propria impeditus, per ſubſtitutum vel locumtenentem, ut eſt dictum, idoneum intrà dictum terminum per modum præſcriptum, vel ſaltem infrà duos menſes finem termini immediatè ſequentes, non inceperis & proſequutus fueris acquiſitionis negotium antedictum, vel ſi, quod Deus avertat, te interim mori contigeret, ex tunc præſens conceſſio, infeudatio, & omnia quæ in præſentibus literis continentur, ſint nulla, caſſa & irrita ipſo jure, liceatque Romano Pontifici & Romanæ Eccleſiæ de Regno & terris ipſis diſponere & ordinare prout placuerit, & eis videbitur rationabiliter faciendum.

Nolli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ ordinationis, ſtatuti, decreti [illegible], conceſſionis, donationis, conſtitutionis, creationis, voluntatis, diſpoſitionis, collationis & retentionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Spelunga Cajetanæ Diœceſis xv. Kalend. Maii Pontificatûs noſtri anno primo.

URBANI *Papæ VI. Archiepiſcopo Medıolanenſi.* Anno MCCCLXXX.

URBANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Archiepiſcopo Mediolanenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Oblatæ nobis pro parte dilecti filii nobilis viri GALEAS de Viceco-

mitibus Comitis Virtutum, & dilectæ in Chriſto filiæ & nobilis mulieris CATHERINÆ, dilecti filii nobilis viri BARNABOVIS de Vicecomitibus Militis natæ domicellæ Mediolanenſis, petitionis ſeries continebat, quòd ipſi Galeas & Catherina pro pacifico ſtatu partium Lumbardiæ meliùs conſervando, & ex certis aliis cauſis rationabilibus, cupiunt invicem matrimonialiter copulari; ſed quia ſecundo conſanguinitatis gradu in lineâ æquali invicem ſe contingunt; deſiderium ipſorum hujuſmodi adimplere nequeunt, diſpenſatione ſuper hoc apoſtolicâ non obtenta. Quare pro parte ipſorum Galeas & Catherinæ fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut providere ipſis ſuper hoc de oportunæ diſpenſationis gratia de ſpeciali gratiâ dignaremur. Nos igitur qui cunctorum Chriſti fidelium quietem & pacem intenſis deſideriis affectamus, ea præmiſſis & certis aliis cauſis nobis expoſitis, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati tuæ; de quâ in his & aliis ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatinùs ſi eſt ita, & dicta Catherina propter hoc capta non fuerit, ut impedimento quod ex conſanguinitate hujuſmodi provenit, & inhibitione per felicis recordationis Gregorium Papam XI. vel quoſvis alios Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros facta, per quam forſan interdictum eſſet ne Galeas & Catherina prædicti inſimul, vel cum aliis perſonis poſſent matrimonium contrahere, &. ſi contraherent, contractum dirimeretur, nequaquam obſtantibus, matrimonium invicem liberè contrahere, & in eo poſtquàm contractum fuerit licitè remanere valeant, auctoritate Apoſtolicâ diſpenſes. Prolem ex hujuſmodi matrimonio ſuſcipiendam legitimam nuntiando.

Datum Romæ apud S. Petrum ſecundo Nonas Septembris, Pontificatûs noſtri anno tertio.

Diſpenſatio Domini Comitis Virtutum, & Dominæ CATHARINÆ *de contrahendo matrimonio auctoritate Domini Urbani Papæ.*

UNiverſis & ſingulis præſentes litteras, ſeu præſens inſtrumentum publicum inſpecturis, Antonius Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ S. Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, delegatus ſeu Commiſſarius ad infrà ſcripta per ſedem Apoſtolicam ſpecialiter deputatus, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Litteras ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini, Domini Urbani divinâ providentiâ Papæ ſexti, ejus verâ bulla plumbeâ in filo canapis more ſolito Romanæ curiæ bullatas, non vitiatas, non cancellatas, non abolitas, nec in aliquâ ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorsùs vitio & ſuſpicione carentes, præſentatas nobis pro parte magnifici, & Illuſtris domini domini GALEAS Vicecomitis, Comitis Virtutum Mediolani, &c. Domini Generalis, & inclytæ dominæ, dominæ CATHERINÆ natæ magnifici & excelſi Domini BERNABOVIS Vicecomitis Mediolanenſis, &c. Domini generalis, coram Notario & teſtibus infraſcriptis, Nos cum eâ quæ decuit reverentia noveritis recepiſſe: quarum tenor ſequitur in hæc verba:

URBANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili Fratri Archiepiſcopo Mediolanenſi, &c. *ut ſuprà.*

Poſt quarum litterarum Apoſtolicarum præſentationem, ut præmittitur, nobis factam, pro parte dictorum Dominorum Galeas & Catherinæ fuimus cum inſtantiâ debitâ requiſiti, ut ad executionem dictarum litterarum Apoſtolicarum procedere deberemus juxtà traditam ſeu directam à ſede Apoſtolicâ nobis formam. Nos igitur Antonius Archiepiſcopus delegatus ſeu Commiſſarius antedictus, volentes mandatis Apoſtolicis ſupradictis ut tenemur, efficaciter obedire, auctoritate dicti Domini noſtri Papæ nobis, ut præmittitur, in hac parte commiſſâ de cauſis & rationibus, ac aliis in Apoſtolicis litteris antedictis contentis, inquiſivimus diligenter; & quia diligenti inquiſitione & examinatione ac cognitione præhabitâ, præmiſſa omnia & ſingula in ſupraſcriptis Apoſtolicis litteris enarrata, dictamque dominam Catherinam raptam propterea non fuiſſe, reperimus veritate fulciri, tam ex præmiſſis quàm ex aliis juſtis & rationabilibus cauſis, de quibus informationem plenariam habuimus, auctoritate præfati Domini noſtri Papæ quâ fungimur in hac parte, cum eiſdem dominis Galeas, & Catherinâ præſentibus & conſentientibus; ut impedimento quod ex conſanguinitate hujuſmodi provenit, de quâ in ſupraſcriptis litteris Apoſtolicis mentio fit expreſſa, ac inhibitione per felicis recordationis Dominum Gregorium Papam undecimum, vel quoſvis alios Romanos Pontifices, ipſius Domini noſtri Domini Urbani Papæ ſexti prædeceſſores factâ; per quam forſan interdictum eſſet, ne dicti Domini Galeas & Catherina inſimul, vel cum aliis perſonis poſſent matrimonium contrahere, & ſi contraherent, contractum dirimeretur, nequaquam obſtantibus, matrimonium invicem contrahere, & in eo poſtquàm contractum fuerit licitè remanere valeant, tenore præſentium diſpenſamus, prolemque ex hujuſmodi matrimonio ſuſcipiendam legitimam nuntiamus, pronuntiamus, decernimus, & etiam declaramus.

In quorum omnium teſtimonium præſentes litteras in formam publici documenti per Joannolum de Coldurariis, & Bellinum de Merlino, Notarios Mediolanenſes, & utrumque ipſorum fieri juſſimus, & noſtri ſigilli munimine roborari. Datum & actum in choro Eccleſiæ ſancti Joannis ad Concham Mediolanenſem, anno Nativitatis Domini milleſimo trecenteſimo octuageſimo, die Martis ſecundo menſis Octobris, Indictione quartâ ſecundùm ſtylum civitatis & diœceſis Mediolanenſis; præſentibus Reverendo in Chriſto Patre & Domino, Domino fratre Jacobo, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ Epiſcopo Laudenſi, ac venerabilibus viris Dominis fratre Chriſtophoro de Terzago Claravallis, Mediolanenſis diœceſis, Fratre Guilielmo de Lampugnano, ſancti Ambroſii Mediolanenſis Monaſterium Abbatibus, fratre Bertrando Bonifacii Præceptore Domûs S. Antonii Mediolanenſis, Philippolo & Paganino de Beſozero Ordinariis Eccleſiæ Mediolanenſis, ac nobilibus & egregiis viris Dominis Abellonio Milite Comite de Cocbunate, Gerardo de Lagruellâ nato quondam Domini Ambroſini Adoardo de Cataneis de Januâ, Antonio de Pegiis, Antonio & Azone Fratribus de Vicecomitibus, & Bartholomæo de Placentinis, Fauſtino de Lantanis, ac Beltramolo de Ferrariis legum doctoribus, & Vallaino de Boſſiis filio quondam Domini Jacobi procuratore Mediolanenſi, & multis aliis in multitudine copioſâ, omnibus ad præmiſſa vocatis teſtibus & rogatis.

Ego Joannolus natus quondam Domini Franciſcini de Coldurariis publicus Imperiali auctoritate Notarius Mediolanenſis portæ Honenſis, parochiæ Sancti Salvatoris in Xenodochio, prædictarum Litterarum Apoſtolicarum præſentationi, & earum receptioni, necnon ſupraſcriptis petitioni, requiſitioni, inquiſitioni, examinationi, & ſummariæ informationi, diſpenſationi, declarationi, pronuntiationi & nuntiationi, omnibuſque aliis & ſingulis ſupra ſcriptis, dum per præfatum Dominum Archiepiſcopum delegatum & Commiſſarium antedictum, dictuſque Dominos Galeas & Catherinam, ut præmittitur,

agerentur

Digitized by Google

agerentur & fierent, unà cum ſuprà ſcriptis teſtibus præſens fui, eáque omnia & ſingula de ipſius Domini Archiepiſcopi mandato, dictorumque dominorum Galeas & Catherinæ rogatu, fideliter ſcripſi, & de his hoc publicum Inſtrumentum confeci, & in hanc publicam formam redegi, meoque conſueto ſigno ſignavi in teſtimonium omnium præmiſſorum.

Ego Bellinus de Merlino natus quondam Domini Joannis, publicus Imperiali auctoritate Notarius Mediolanenſis, & nunc Cancellarius præfati Domini Archiepiſcopi Mediolanenſis, prædictarum litterarum Apoſtolicarum præſentationi, &c. *ut ſuprà.*

Inſtrumentum diſpenſationis dominæ CATHARINÆ *auctoritate Domini* URBANI *Papæ factæ.*

IN nomine Domini. Pateat Univerſis & ſingulis præſens Inſtrumentum publicum inſpecturis, quòd anno Nativitatis Domini milleſimo trecenteſimo octuageſimo, Indictione quartâ ſecundùm ſtylum civitatis Mediolani, die Martis ſecundo menſis Octobris, in præſentiâ mei Notarii, & teſtium ſubſcriptorum ad hæc vocatorum & ſpecialiter rogatorum, Magnificus & Illuſtris Dominus, Dominus GALEAS Vicecomes, Comes Virtutum, Mediolani, &c. Dominus generalis; & inclyta domina, domina CATHERINA, nata Magnifici & Excelſi Domini, Domini Bernabovis Vicecomitis Mediolani, &c. Domini generalis, in ſecundo conſanguinitatis gradu in æquali lineâ ſibi invicem attinentes, mox abſque alicujus temporis intervallo poſt diſpenſationem hodie per Reverendiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum, Dominum Antonium Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, ex veris, juſtis, & rationabilibus cauſis intervenientibus & expreſſis, auctoritate Apoſtolicâ ſibi in hac parte commiſsâ factam, debitis ſolemnitatibus obſervatis juxtà traditam ſeu directam à ſede Apoſtolicâ ſibi formam; ad interrogationem præfati Domini Archiepiſcopi, ipſos dominos Galeas & Catherinam præſentes interrogantis, matrimonium per verba de præſenti palam, publicè, atque ſponte, & ex certâ ſcientiâ inſimul contraxerunt; videlicet ipſo Domino Galeas ad ipſius Domini Archiepiſcopi interrogationem, ut præmittitur, ſibi factam, dicente quod placebat accipere, & accipiebat, & accepit ipſam dominam Catherinam ſuam legitimam in uxorem, ac in eam expreſſo conſenſu per verba de præſenti matrimonialiter conſenſit & conſentit; ipſâque dominâ Catherinâ interrogatione per eumdem Dominum Archiepiſcopum ſuper hoc confeſtim & continuò ſibi facta, dicente quòd ſibi placebat accipere, & accipiebat, & accepit dictum Dominum Galeas in ſuum legitimum conjugem & maritum, & in eum tamquam in ſuum maritum legitimum conſentiebat, conſenſit, & conſentit: ac deinde dictus Dominus Galeas eam dominam Catherinam continuò, & confeſtim in ejus dominæ Catherinæ digito annulari ſuæ manûs dexteræ annulo ſubarravit, ipsâ dominâ Catherinâ permittendo ſe ſponte in ſignum matrimonialis conſenſûs & veri matrimonii ſubarrari.

Et de prædictis rogatum fuit debere per me Joannolum de Coldurariis, ac Bellinum de Merlino Notarios infrà ſcriptos, hoc publicum fieri documentum. Actum in choro Eccleſiæ S. Joannis ad Concham Mediolanenſem, præſentibus Reverendo in Chriſto Patre & domino domino Fratre Jacobo, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ Epiſcopo Lunenſi, ac venerabilibus viris dominis Fratre Chriſtophoro de Terrago Claravallis Mediolanenſis diœceſis, Fratre Guillelmo de Lampugnano ſancti Ambroſii Mediolanenſis Monaſteriorum Abbatibus, Fratre Bertrando Bonifacii Præceptore domûs ſancti Antonii Mediolanenſis, Filipolo & Peragrino de Beſozero Ordinariis Eccleſiæ Mediolanenſis, ac nobilibus & egregiis dominis Abellonio Milite Comite de Cochonate, Gerardo de Laquelâ nato quondam domini Ambroſii, Adoardo de Cataneis de Januâ, Antonio de Pogiis, Antonio & Azone Fratribus de Vicecomitibus, & Bartholomæo de Placentinis, Fauſtino de Lantanis, ac Beltramolo de Ferrariis legum Doctoribus, & Vaſſalino de Boſſis filio quondam Domini Jacobi Procuratore Mediolani, & multis aliis in multitudine copioſâ, omnibus ad præmiſſa vocatis teſtibus & rogatis.

Ego Joannolus natus quondam domini Franciſchi de Coldurariis, publicus Imperiali auctoritate Notarius Mediolanenſis, unà cum infrà ſcripto Bellino de Merlino Notario, & teſtibus ſubſignatis, præmiſſis omnibus & ſingulis præſens fui, & rogatus, unâ cum dicto Bellino hoc publicum inſtrumentum confeci, & per alium ſcribi feci aliis negotiis occupatus, in eoque conſueto ſigno ſignavi in teſtimonium omnium præmiſſorum.

Ego Bellinus de Merlino, natus quondam domini Joannis, publicus Imperiali auctoritate Notarius Mediolanenſis, unà cum ſuprâſcripto Jaonnolo de Coldurariis Notario, & teſtibus ſuprâſcriptis præmiſſis, omnibus & ſingulis præſens fui & rogatus, unà cum dicto Joannolo hoc publicum inſtrumentum confeci, & per alium ſcribi feci, aliis negotiis occupatus, in eoque conſueto ſigno ſignavi in teſtimonium omnium præmiſſorum.

Clementis Papæ VI. VOLADISLAO *nobili viro.*

Anno MCCCLXXXII.

Ut abdicato habitu Monaſtico Polon. Regnū adepturus, petat.

CLemens Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro Voladiſlao, quondam Caſimiri ducis Evynacenſis nato, Militi Voladiſlavienſis Diœceſis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sedes Apoſtolica pia mater animarum ſalutem deſideranter affectans, perſonis ſibi devotis generoſi ſanguinis claritate fulgentibus, libenter ſuæ benignitatis gratiam impertitur, in illis præſertim per quæ ſalus hujuſmodi veriſimiliter creditur proventura. Sanè petitio pro parte tuâ nobis nuper exhibita continebat, quòd in Regno Poloniæ de antiquâ & approbatâ & hactenùs pacificè obſervatâ conſuetudine eſt obtentum, quòd aliqua mulier non ſuccedit in eo, id quod fuit ibidem pacificè obſervatum à tempore cujus contrarii memoria non exiſtit, quodque tu claræ memoriæ Caſimiro Regi Poloniæ tertio conſanguinitatis gradu per lineam maſculinam conjunctus & proximior maſculus per hujuſmodi exiſtebas, & quòd idem Rex qui nullum ſuperſtitem filium ſed filiam tantùm habebat, attendens quòd tibi propterea in dicto Regno deberes ſuccedere, dictæque filiæ excluderentur ab illo, cœpit te proſequi odio capitali, teque duobus ducatibus quos in eodem Regno pacificè poſſidebas nequiter ſpoliavit, totque inſidias vitæ tuæ poſuit, quòd te oportuit de partibus illis recedere; & cum in Alamaniâ te non reputares ſecurum, ad Regnum Franciæ tranſmiſiſti. Et quia non habebas unde poſſes ſecundùm priorem ſtatum tuum vivere, decreviſti quòd velut Converſus in Monaſterio Ciſtercienſi Cabilonenſis Diœceſis habitares. Sed Abbas dicti Monaſterii qui tunc erat recipere te noluit, niſi promitteres quòd in Ciſtercienſi Ordine perpetuò remaneres, & quamvis regularis ordinis totaliter inexpertus exiſteres, tamen repente regularem profeſſionem in eo feciſti. Poſt medium autem

annum vel circiter cum ipſius aſperitatem Ordinis pati non poſſes, ad Monaſterium S. Benigni de Divione Ord. S. Benedicti Lingonenſis Diœceſis de licentiâ prædicti Abbatis accedens, in eo tamquam Converſus per annos aliquos moram traxiſti.

Tandem verò prædicto Rege ſublato de medio, cum dictum Regnum tibi legitimè deberetur, ac ipſius habitatores & incolæ te affectarent in eorum Regem habere, & Ludovicus Rex Ungariæ Regnum ipſum contrà juſtitiam occupaſſet, guerram ſibi moviſti; ſed demùm dubitans ejus potentiam, & quòd te interfici faceret, metu mortis ac neceſſitate cogente de conſilio aliquorum parentum & amicorum tuorum ad dictum Monaſterium S. Benigni rediſti, & ibidem per aliquos annos ut Converſus manſiſti, nullâ tamen inibi per te regulari profeſſione emiſſâ. Quare pro parte tuâ nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum nunquam firmum propoſitum habueris in aliquo regulari Ordine remanere, ac præfati habitatores & incolæ te in eorum Regem habere deſiderent, ſi & in quantum indiges, à quâcumque regulari obſervantia te abſolvere, tibique concedere quòd Comitatus & Ducatus, & quæcumque alia temporalia dominia, ac ipſum Regnum obtinere & regere valeas, de benignitate Apoſtolicâ dignaremur.

Nos igitur attendentes ſinceræ devotionis affectum quo Nos & Romanam Eccleſiam revereris, ac ſperantes quòd illius, per quem Reges regnant, & Principes dominantur, tibi ſuffragante clementiâ, prædictos habitatores & incolas, qui Ludovico faciente prædicto contrà nos & Romanam Eccleſiam in ſchiſmatis devium damnabiliter ſunt collapſi, ad viam ſalutis & juſtitiæ revocabis: ac conſiderantes quòd olim præfatus Ludovicus felicis recordationis Gregorio Papæ XI. prædeceſſori noſtro ſuper hoc humiliter ſupplicavit, præmiſſis & aliis rationabilibus cauſis moti, hujuſmodi tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, te à quâcumque regulari obſervantiâ ad quam ex profeſſione prædictâ, aut morâ quam in præfatis Monaſteriis, ut præmittitur, feciſſe dignoſceris, quomodolibet adſtrictus ex iſtis, ex Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine per præſentes abſolvimus. Tibi nihilominus concedentes quòd Comitatus, Ducatus & quæcumque alia temporalia dominia quæ ex ſucceſſione, vel aliàs juſto titulo ad te pertinent & pertinebunt in poſterum, ac regnum ipſum, ſi tibi legitimè debeatur, recipere, obtinere, regere ac etiam gubernare perinde liberè & licitè valeas, ac ſi in dicto Ciſtercienſi Ordine profeſſionem regularem minimè emiſiſſes, nullamque in eiſdem Monaſteriis vel eorum altero moram traxiſſes. Conſtitutionibus Apoſtolicis, necnon ſtatutis & conſuetudinibus Monaſteriorum & Ordinum prædictorum juramento, confirmatione Apoſtolicâ, vel quâcumque firmitate aliâ roboratis, contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionia & conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem Omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Avinioni XVII. Octob. Pontificatûs noſtri anno quarto.

Creſcentius.

Ejuſdem Pontificis eidem.

Adeat Papam Vladiſlaus jubetur.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio VOLADISLAO de Polonia, Monacho S. Benigni de Divione Ord. S. Benedicti, Lingonenſis diœceſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum pro nonnullis noſtris & Romanæ Eccleſiæ negotiis tua præſentia ſit nobis plurimum oportuna, præſentium tibi tenore mandamus, quatenus receptis præſentibus ad præſentiam noſtram perſonaliter te transferre procures, etiamſi dilectus filius Abbas Monaſterii S. Benigni de Divione, Ordinis Sancti Benedicti, Lingonenſis diœceſis, aut aliquis alius Superior tuus licentiam ſuper hoc tibi duxerit denegandam.

Datum Avinio. ſecundo Nonas Julii, Pontificatûs noſtri anno quarto.

De Curia.
B. Salveti.

Procuratorium inſtrumentum quo LUDOVICUS *Rex Jeroſolymit. dat facultatem ineundi matrimonium pro ſe cum* YOLANDA *filia Regis Aragoniæ.*

Anno MCCCXCIX.

LUDOVICUS ſecundus Dei gratiâ Rex Jeruſalem & Siciliæ, Ducatûs Apuliæ, & Principatûs Capuæ, Dux Andegaviæ, Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii, Cenomaniæ, Pedemontis ac Rontiaci Comes, notum facimus per præſentes univerſis & ſingulis tam præſentibus quàm futuris, quòd cum dudum proloquuto tractato & finaliter concordato matrimonio per procuratores, habentes ad hoc plenum poſſe & ſpeciale mandatum, inter nos & illuſtrem YOLANDAM filiam bonæ memoriæ Illuſtriſſimi Principis domini Joannis Aragonum Regis, cum certis pactis & conventionibus contentis & declaratis in privatis Inſtrumentis propterea factis; Nos tunc exiſtentes prout nunc ſumus in nubili ætate, totis deſideriis peroptantes, ut hujuſmodi matrimonium compleretur, de fidelitate & induſtriâ nobis notis ab experto magnificorum ac venerabilis virorum Roberti de Drocis quondam conſanguinei noſtri cariſſimi, Raymundi Bernardi Flamingi Militis legum Doctoris majoris, & ſecundarum appellationum provinciæ Judicis, & Arnulphi la Caille quondam Præpoſiti Aquenſis, conſiliariorum & fidelium noſtrorum dilectorum pleniſſimè confidentes, ipſos tres, & duos ipſorum fecimus, creavimus & ordinavimus noſtros veros & indubitatos procuratores, factores, negotiorum geſtores, & nuntios ſpeciales ad transferendum ſe perſonaliter nomine noſtro & pro nobis, ad præſentiam præfati Illuſtriſſimi Regis & Sereniſſimæ dominæ Yolandæ Reginæ Aragonum, tractandumque & contrahendum nomine noſtro & pro nobis cum præfatâ illuſtre Yolandâ filiâ ipſorum Regis & Reginæ per verba de præſenti, & in facie ſanctæ matris Eccleſiæ, ut eſt moris, hujuſmodi matrimonium ſolemniſandum & complendum, & ſuper hoc nomine noſtro & in animam noſtram, & pro nobis juramentum quodlibet in talibus conſuetum præſtandum & faciendum; necnon reditus annuos, & quaſcumque villas, loca & caſtra pro ſtatu cameræ ſeu dotalitio ipſius Yolandæ in dictis pactis & conventionibus conſtitutas & ordinatas, conſtituta & ordinata aſſignandum & tradendum, & plura alia faciendum, gerendum & exercendum quæ erant ad perfectionem dicti matrimonii neceſſaria & etiam oportuna, & in talibus fieri conſueta, prout noſtræ patentes literæ noſtræ majeſtatis ſigillo munitæ ſuper hoc factæ latiùs continebant.

Et proinde præfati procuratores, & nuntii noſtri volentes noſtris obedire mandatis, ad civitatem Barchinonenſem, ubi erant præfati Rex & Regina, ac Yolanda eorum filia, ſe perſonaliter tranſtulerunt; & in Eccleſiâ Monaſterii ſancti Cucuphatis Valenciæ

Barchinonenſis diœceſeos, perſonaliter exiſtentiboa dictis dominis Rege & Reginâ, ac reverendo in Chriſto domino Gerardo Epiſcopo Ilerdenſi, qui in majori altari ejuſdem Eccleſiæ in pontificalibus celebraverat Miſſam, tunc ſacerdotaliter induto, & coram ipſis conſtitutis, dictâ illuſtre Yolanda filiâ ipſorum dominorum Regis & Reginæ, ac prædictis Roberto de Drocis, & Raymundo Bernardo Flamingi Militibus procuratoribus & nuntiis noſtris, factis ſolitis in talibos per Eccleſiam interrogationibus eidem Yolandæ & procurationibus noſtris ſupradicta per dictum Epiſcopum Ilerdenſem, & habitâ congruâ reſponſione ſuper eiſdem interrogationibus, cum juriſjurandi religione à præfatâ Yolandâ & Roberto de Drocis, ac Raymundo Bernardo procuratoribus & nuntiis noſtris; ac per ipſam Yolandam in animam ſuam, & per ipſos Robertum & Raymundum Bernardum in animam noſtram, in manibus dicti Epiſcopi corporaliter ad ſancta Dei Evangelia juramento præſtari in talibus aſſueto, memorati Robertos & Raymundus Bernardoa procuratores & nuntii noſtri, ac nomine noſtro & pro nobis, præfatis dominis Rege & Reginâ præſentibus, volentibus & conſentientibus, cum dictâ Yolanda filiâ de voluntate & conſenſu dictorum dominorum Regis & Reginæ Aragonum cum nobis, mediantibus eiſdem procuratoribus & nuntiis noſtris, matrimonium per verba legitima de præſenti, immediatè poſt ſolemnem celebrationem Miſſæ prædictæ contraxerunt, prout de contractu hujuſmodi legitimi matrimonii pleniùs & latiùs conſtat publico Inſtrumento ſubſcripto & ſignato, ut in eo legitur, manu Petri de Ponte Secretarii dicti domini Regis Aragonum, & Notarii

1392. publici, ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo-ſecundo, die vigeſimâ-ſecundâ menſis Septembris, quod incipit in ſecundâ ejus lineâ, Eccleſia, & finit in eâdem m..........

Hinc eſt quòd nos totis deſideriis cordis noſtri præfatam illuſtrem Yolandam uxorem noſtram habere nobiſcum affectantes, de fidelitate, prudentiâ, legalitate & induſtriâ nobis notis ab experto, ſpectabilis egregii & nobilis viri Raymundi de Agouto Militis domini Saltus & Vicecomitis Relaniæ, ac Joannis de Mayſonis legum Doctoris, magnæ noſtræ Curiæ magiſtri rationalis, conſiliariorum & fidelium noſtrorum dilectorum pleniſſimè confidentes, ipſos ambos præſentes, & onus hujuſmodi procurationis in ſe ſponte ſuſcipientes, & utrumque ipſorum illis melioribus modo & forma quibus meliùs tam de Jure quàm aliter poſſumus & debemus, tenore præſentium, ſive præſentis publici Inſtrumenti, citrà tamen revocationem aliorum procuratorum noſtrorum, de certâ noſtrâ ſcientiâ, facimus, conſtituimus, creamus & ſolemniter ordinamus noſtros veſtros, certos & indubitatos procuratores, factores, & negotiorum geſtores, & nuntios ſpeciales; quibus damus expreſſum & ſpeciale mandatum ad transferendum perſonaliter nomine noſtro & pro nobis ad locum ubi erunt illuſtriſſimus Princeps dominus Martinus Rex modernus Aragonum, ac præfata ſereniſſima Yolanda Regina, & dicta Yolanda ejus filia uxor noſtra, & alia loca quæ noverint oportuna; & requirendum ſibi tradi, conducendumque & aſſociandum ad nos ſæpe dictam Yolandam uxorem noſtram, necnon reditus annuos, villas, loca & caſtra, pro ſtatu cameræ ſeu doralitio ipſius Yolandæ uxoris noſtræ, in dictis pactis & conditionibus conſtitutas & ordinatas, conſtituta & ordinata, aſſignandum & tradendum; ac etiam ad petendum, exigendum, & recuperandum in totum vel in parte reſtam dotis promiſſæ nobis pro oneribus dicti matrimonii ſupportandis: de receptis quittandum, ac quittationis litteras & inſtrumenta, cum cautelis omnibus noſtro nomine & pro nobis faciendum & concedendum, ac pactum de ulteriùs non petendo expreſsè faciendum, cum univerſis cautelis oportunis, necnon promiſſiones & conventiones factas ratificandum & approbandum, bona noſtra quæcumque mobilia & immobilia ac ſtabilia, præſentia & futura ubicumque exiſtentia obligandum pro præmiſſis, & generaliter omnia alia & ſingula faciendum, gerendum, procurandum & exercendum, quæ in præmiſſis & circà ea, & dependentia ea eiſdem fuerint neceſſaria, & etiam oportuna, & quæ nos faceremus & facere poſſemus ſi præſentes & perſonaliter intereſſemus, etiam ſi mandatum magis exigant ſpeciale, promittentes in verbo Regio, & ſub hypothecâ & obligatione omnium bonorum noſtrorum quorumcumque præſentium & futurorum ubicumque exiſtentium; nos ratum & gratum habere, & perpetuò habituros totum & quidquid per dictos procuratores noſtros negotiorum geſtores & nuntios ſpeciales, ſeu alterum ipſorum in præmiſſis & quolibet præmiſſorum, requiſitum, petitum, receptum, quittatum, conceſſum, obligatum, factum, geſtum in & circà ac pro prædictis fuerit, nec contrà unquam venire directè vel indirectè, publicè vel occultè, imò ipſa tenere, attendere & perenniter obſervare.

In quorum omnium teſtimonium & fidem has præſentes literas, ſive hoc publicum Inſtrumentum fieri fecimus, & magni noſtri ſigilli munimine roborari. Datum & actum apud Villam-novam prope Avinionem in domo illuſtris Principis avunculi noſtri domini Ducis Bituricenſis, præſentibus magnificis & egregiis viris Georgio de Marlio noſtro Seneſcallo Provinciæ, prædicto Raymundo Bernardo Flamingi legum Doctore, Joanne Gonſalvi, Joanne de Talleio, Carolo Albe Militibus, Antonio de Villa-nova Conſiliariis & Colineto le Pagi Secretario, fidelibus noſtris 1399.
dilectis, & pluribus aliis ad præmiſſa [vocatis,] Anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo-nono die viceſimâ-nonâ menſis Octobris octavæ Indictionis, Regnorum verò noſtrorum anno ſexto-decimo.

Ego verò Antonius Iſuardi de Moreriis civis Aquenſis, Secretarius Regius, Rationalis Provinciæ, Notarius publicus ubique Apoſtolicâ & in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii Reginali auctoritate conſtitutus, præmiſſis omnibus dum ſic agerentur & fierent, unà cum prænominatis teſtibus præſens fui, & hoc publicum Inſtrumentum per alium ſcribi & groſſari feci, & hic manu propriâ me ſubſcripſi, & ſignum meum appoſui conſuetum in fidem & teſtimonium præmiſſorum.

Teſtamentum ANDREÆ *de Luxemburgo Cameracenſis Epiſcopi.* Anno MCCCXCVI.

IN nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritûs ſancti, Amen. Noverint univerſi præſentis publici Inſtrumenti ſeriem inſpecturi ſeu audituri, quòd anno ejuſdem Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo-ſexto, Indictione quintâ, menſis Octobris die duodecimâ, Pontificatûs ſanctiſſimi in Chriſto Patris ac domini noſtri domini Benedicti Divinâ providentiâ Papæ decimi-tertii anno tertio: in mei Notarii publici ac teſtium inſcriptorum præſentiâ perſonaliter conſtitutus Reverendus Pater in Chriſto ac dominus meus metuendus dominus ANDREAS de Lucemburgo Dei gratiâ Epiſcopus Cameracenſis & Comes, licet aliquali corporis infirmitate detentus ac oppreſſus videretur, & foret diſcretionis intentionis mentalium atque ſenſuum ſuorum naturalium gratiâ Altiſſimi opitulante per omnia benè compos, conſiderans propenſiùs huma-

næ naturæ fragilitatem, nihilque fore certius morte, ac tamen nihil incertius horâ ejus: nolens ab hoc ſæculo, ſi forſan diſponente nutu Altiſſimi laqueo mortis eum præoccupari contingeret, debitum naturæ humanæ ad inſtar omnis carnis redditurus, quoquomodo decedere inteſtatus, quinimò cupiens, ut aſſerebat, animæ ſuæ ſaluti pro viribus providere, tranſitoria bona in ſpiritualia ſalubriùs ſatagendo commutare de bonis ſibi à Deo collatis ſuper terram, ſuum fecit, edidit atque ordinavit Teſtamentum ſive ultimam voluntatem: quod quidem Teſtamentum ſeu ultimam voluntatem valere voluit jure teſtamentario ſeu codicillorum omnibus viis, modis & formis quibus melius valere poterit, tam de jure quam de conſuetudine approbatis, revocando expreſsè per tenorem ejuſdem alia Teſtamenta ſeu ordinationes quæcumque per ipſum forſan aliàs facta ſeu factas, ſub quâcumque verborum formâ, ſi & in quantum hujuſmodi teſtamento ſuo ſeu ultimæ voluntatis ſuæ ordinationi derogare poſſent, aut quomodolibet contrariari modo ac formâ ſubſequentibus ſeriatim.

In primis ſiquidem animam ſuam de corporis ergaſtulo egreſſuram jugiter Altiſſimo commendavit, Beatiſſimæ MARIÆ Virgini ipſius Genitrici, Beatis Petro, Paulo, Andreæ Apoſtolis ac ſancto Michaeli Archangelo, totique Curiæ ſupercœleſti, in ſinu Abrahæ Patriarchæ cum animabus Juſtorum in gloriâ collocandam: corpus verò ſuum Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quam quidem elegit & devotius obtinere requiſivit in Eccleſiâ ſuâ Cameracenſi ante altare Beatæ Mariæ Magdalenæ, ubi ſituata eſt imago Beati Petri de Lucemburgo Cardinalis ſanctæ Mariæ ipſius germani, taliter quòd caput ejuſdem versùs eamdem imaginem erigatur ſub tumba honorificè ordinatâ, abſque magnâ pompa juxtà voluntatem & beneplacitum ſuorum Exequutorum inferiùs nominandorum.

Item, voluit & ordinavit quòd cor & inteſtina ſua deferantur Avinionem, & Eccleſiaſticæ tradantur ſepulturæ in Eccleſiâ ubi jacet intumulatus idem dominus Petrus de Lucemburgo ejuſdem germanus ſanctæ memoriæ dudum Cardinalis.

Item, voluit inſuper & ordinavit exequias ſuas fieri in præfatâ Eccleſia Cameracenſi minoribus pompis ac cæremoniis quibus commodè fieri poterunt, juxtà diſcretionem ac beneplacitum ſuum Exequutorum, in præmiſſis ipſorum conſcientias penitùs onerando.

Item, voluit & ordinavit, quòd debita ſua & per eumdem injuſtè extorta, ſi quæ fuerint, de promptioribus bonis ſuis integraliter perſolvantur, ſi & in quantum conſtiterit Exequutoribus ſuis de eiſdem, aut poterunt legitimè probari, & de eiſdem conquerentes ipſi fidem facere valeant competentem.

Item, voluit, ordinavit, & ſummo cordis deſiderio requiſivit, reſiduum bonorum ſuorum omnium & ſingulorum, præmiſſis oneribus debitiſque peractis atque perſolutis cum effectu, ſuperexcrescentium poſt ipſius obitum aut remanentium ſi quod fuerit, erogari, tradi atque diſtribui mediatim fabricæ Eccleſiæ novæ Avinionenſis, ubi dominus frater Cardinalis ſanctæ memoriæ prælibatus inhumatus exiſtit, & ubi ordinavit cor ſuum cum inteſtinis deferri, ut præfertur, atque ſepeliri, in auxilium pariter & augmentum operis & ædificaturæ ejuſdem, & mediatim juſtâ proportione mediante familiaribus & ſervitoribus ſuis, domeſticis, in aliqualem ſervitiorum & vadiorum eiſdem debitorum recompenſationem, penes diſcretionem, voluntatem atque beneplacitum Exequutorum ſuorum inſcriptorum, quorum & eorum alterius conſcientias ſuper hæc plenùs & expreſsè oneravit. Reſervando tamen ſibi plenam & omnimodam poteſtatem huic Teſtamento ſuo ſive ultimæ voluntati ſuæ addendi, ſubſtrahendi, illudque diminuendi, commutandi, innovandi, interpretandi & in aliam formam ſive ſeriem verborum toties quoties ſibi videretur utile aut expediens commutandi per cedulas, codicillos aut litteras clauſas ad partem factas, ſeu hujuſmodi Teſtamento incorporandas ſeu inſigendas quamdiù vitam duxerit in humanis; quibus, & earum alteri ſi ſic pro meliori fieri contingeret, eamdem fidem & conſimilis roboris firmitatem voluit adhiberi, ſicut & Teſtamento huic principali abſque difficultate aut repugnantiâ quâcumque.

Item, voluit & ordinavit quòd ſi quæ dubia, obſcura aut ambigua in hoc Teſtamento impoſterum forſan reperirentur, quorum occaſione lites, quæſtionis materiæ, aut controverſiæ inter aut contrà quoſcumque veriſimiliter poſſent pullulare, vel quomodolibet ſuboriri, eadem per hujuſmodi Exequutores ſuos, aut eorum alterum onus hujuſmodi ſuſcipiendo explanari poſſint, interpretari, moderari, immutari aut omnimodè terminari, prout juxtà æquitatem & diſcretiones ſuas ſibi viſum fuerit expedire.

Pro quo quidem Teſtamento, ſeu ultima voluntate ſua exequutioni debitæ demandandis nominavit, aſſumſit & elegit Exequutores ſuos & fideicommiſſarios illuſtrem dominum Walerandum de Lucemburgo Comitem de Lyneis & de ſancto Paulo fratrem ſuum germanum, nobileſque ac circumſpectos viros dominum Paulum de Lucemburgo Militem dominum de Foreſto & de Bontay, ejuſdem avunculum, Magiſtros Guidonem Çutelli in legibus licentiatum Canonicum Rumomenſem Vicarium, Reyſerum Lamelin in legibus licentiatum Officialem, & dominum Nicolaum Clauſum canonicum Cameracenſem ipſius Conſiliarios atque commenſales, & eorum quemlibet ſolum & in ſolidum, onus hujuſmodi exequutionis in ſe aſſumere volentem: in quorum manibus extunc reportavit omnia bona ſua mobilia & immobilia, ubicumque locorum fuerint aut poterint reperiri, in ipſis omne jus, dominium actionemque ſibi de jure aut conſuetudine in eiſdem & quolibet præmiſſorum competentia plenariè transferendo, cum omni juris factique renuntiatione, doli, fraudis pariter & cautelæ, cum omnibuſque aliis clauſulis juris utilibus ac etiam opportunis; ipſos tam conjunctim quàm diviſim jugiter deprecando, quatinus onus exequutionis hujuſmodi Teſtamenti aſſumere velint & intercipere: id per omnia adimplendo ad debitum, votivumque, ut confidit, perducendum effectum. Super quibus præfatus Reverendus Pater teſtator petiit & requiſivit à me Notario publico infraſcripto, fieri atque confici unum vel plura publicum ſeu publica inſtrumentum vel Inſtrumenta ſub adſtantium tunc ibidem teſtimonio perſonarum.

Acta fuerunt hæc in caſtro Cameracenſi in domo ſeu loco habitationis memorati domini teſtatoris ibidem, Anno, Indictione, menſe, die, Pontificatuque ſuperiùs deſignatis: Præſentibus ibidem illo tunc unà cum præfato domino teſtatore & Nicolao Clauſum altero Exequutorum ejuſdem, nobili viro domino Matthæo domino de Humieres Milite, venerabilibus quoque & circumſpectis perſonis Magiſtro Nicolao Lentiaule, aliàs de Brayo, Magiſtro artium & licentiato in medicina, domino Ægidio Dore Preſbytero Canonico Eccleſiæ ſancti Quintini in Viromandiâ, Galhando de Bertries, Jacobo Walteri Clericis, Joanne de la Loge, necnon Jacobo le Ghillain jamdicti Reverendi Patris domini teſtatoris familiaribus domeſticis commenſalibus, teſtibus ad præ-

miſſa vocatis ſpecialiter atque requiſitis.

Et ego Joannes Nicolay de Koldrecht Clericus Tornacenſis Diœceſis, publicus Apoſtolica & Imperiali auctoritatibus curiæque Cameracenſis juratus Notarius, quia prædicti Teſtamenti ſeu ultimæ voluntatis ordinationi confectionique, necnon omnibus & ſingulis aliis dum per præfatum dominum teſtatorem fierent & agerentur in modum prænarratum, unà cum prænominatis teſtibus præſens fui, eaque omnia ſic fieri vidi & audivi. Ideircò hoc præſens publicum Inſtrumentum de ejuſdem domini teſtatoris mandato in hanc publicam formam redigendo alienâ manu fideliter ſcriptum exinde confeci, ſignoque & ſubſcriptione meis ſolitis roboravi, requiſitus in fidem & teſtimonium veritatis præmiſſorum.

An. MCCCCIII. *Teſtamentum* Joannis *de Luxemburgo & uxoris ejus.*

VObis illuſtri domino domino Walerano de Luxemburgo Comiti Liney & ſancti Pauli, &c. nos Joanna de ſancto Severino Comitiſſa Converſan. &c. Frater Angelus de Baro Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Bitterrenſis, & Micius Bonicordis de Baro. Tenore præſentium ſignificamus, quòd quondam excellens dominus Joannes de Luxemburgo veſter utique germanus, Converſan. Comes, &c. infirmitate detentus apud Sinſium, ex quâ infirmitate exitum poſtmodum vitâ functus, ſanam tamen habens memoriam, & rectam loquelam, ſuum ibidem ultimum condidit Teſtamentum, die
1395. ſcilicet xvi. menſis Martii, tertiæ Indictionis; & inter alia legata ipſius quondam domini Joannis voluit & mandavit, dimiſit atque legavit quondam dominus Joannes præfatus, quòd de bonis ſuis expendi debeant ſex millia ducatorum, tam in ædificatione cujuſdam Capellæ ædificandæ in loco ubi corpus beatiſſimi Petri de Luxemburgo eſt collocatum apud Avinionem, ad honorem laudem, & reverentiam ipſius, ita quòd prædicta Capella ſuo nomine intitulata corpus dicti ſancti cooperiat & detineat in æternum; ſub cujus pedibus dictus Teſtator conſtitui voluit ſepulturam pro ſuis oſſibus deponendis in Eccleſia ſupradicta: quòd etiam in emptione certarum poſſeſſionum & bonorum, ex quibus vivere poſſent & nutriri Capellani, & ſervitores deputandi ad ſervitium Capellæ præfatæ. Pro cujus Teſtamenti exequutione ordinavit, conſtituit, & fecit Teſtator ipſos ſuos epitropos, & Teſtamenti exequutores nos præſcriptos, dans, concedens & tribuens nobis auctoritatem & plenariam poteſtatem, quæ in talibus requiruntur in formâ debitâ & conſuetâ.

Subſequenter volente Deo, quondam magnifica domina Margarita de Angia Converſan. Comitiſſa, uxor prædicti quondam domini Joannis, ſequens virum ab hoc ſæculo tranſmigravit; ante cujus mortem ſanam memoriam & rectam habens loquelam, ſuum ultimum condidit Teſtamentum pariter & ordinavit, & inter cætera legata ſua, legavit ſimiliter, approbavit & ratificavit quòd de bonis ſuis, quæ cum bonis dicti viri ſui eadem erant, expendi debeant ſex millia ducatorum tam in conſtructione dictæ Eccleſiæ, ſive Capellæ ædificandæ, ad laudem & honorem nominis dicti Sancti, quàm in emendis poſſeſſionibus & bonis pro vita Sacerdotum Capellanorum, & ſervientium Eccleſiæ ſupradictæ, juxtà legatum & ordinationem Teſtamenti quondam viri ſui præfati: conſtituens, ordinans & faciens Teſtatrix ipſa ſuos epitropos & dicti teſtamenti exequutores nos præfatos, dans, tribuens & concedens nobis omnem auctoritatem & plenariam poteſtatem, quæ in talibus requiruntur.

Nos verò deſiderantes ſummè exequutionem dictorum Teſtamentorum duci ad debitum effectum, juxtà voluntatem & commiſſionem dictorum Teſtatoris & Teſtatricis conjugum, & non exſtantibus hîc in aliis partibus de bonis mobilibus ipſorum, decrevimus de pecuniâ pendentium ſive reragiorum terræ Enguinei, & Bellirevideri, ac Comitatûs Brennæ dictis Teſtatori & Teſtatricis ſpectantibus expendere vel expendi facere præfata ſex millia ducatorum in ædificationem Capellæ ſupradictæ, & emptionem poſſeſſionum præfatarum, ita quòd legata ipſorum debitè & efficaciter perſolvantur: & non valentes ad præſens circà præmiſſa perſonaliter intereſſe; confiſi itaque de Excellentiâ & Celſitudine veſtrâ, confidenter id vobis tenore præſentium de certâ noſtrâ ſcientiâ committimus exequendum: ſupplicantes & exorantes attentè ut ad hoc veſtra dominatio inclinetur, noſtram commiſſionem non refutans; dantes, concedentes & largientes vobis proinde vices noſtras, auctoritatem & plenum poſſe, quas & quod dicti quondam Teſtator & Teſtatrix nobis tamquam eorum epitropis, fidei Commiſſoribus & Teſtamenti exequutoribus plenariè tribuerunt. Ita quòd vigore præſentium vos, tamquam nos, & modo poſſitis & valeatis dicta ſex millia ducatorum de pendentibus ſive reragiis dictarum terrarum Enguinei & Bellirevideri, ac Comitatûs Brennæ exigere & colligere, vel exigi & colligi facere realiter cum effectu à conſervatoribus, vel quibuſque detentoribus eorumdem, & ex ipſis habitis & collectis fieri & ædificari facere & mandare Capellam eamdem, ac emi poſſeſſiones pro nutrimento Sacerdotum Capellanorum ſervientium Eccleſiæ ſupradictæ, juxtà ordinationem factam per me Micium apud Avinionem, tamquam per unum de epitropis & exequutoribus ipſius, quam utique acceptam, ratam & firmam habemus: promittentes exinde harumdem tenore præſentium ſub verbo & fide noſtris omne totum, & quidquid inde duxerit veſtra Excellentia faciendum, ratum, gratum & firmum habere, & in nullo contravenire de jure vel facto, aliquâ ratione vel cauſâ. In cujus rei teſtimonium & certitudinem præmiſſorum præſens ſcriptum exinde fieri fecimus noſtris ſigillis & meo Micii, ac ſubſcriptionibus manuum Epiſcopi & præfati Micii roboratum, dictum & datum in Caſtro Aquevivæ die duodecimo Novembris, undecimæ Indictionis.

Reſponſio Congregationis Prælatorum, & aliorum virorum Eccleſiaſticorum, per Ducem Bedfordiæ, tunc aſſertum Regentem Franciæ, Pariſius vocatorum ſuper præbendo eorum conſenſu & aſſenſu levandi ſubſidia ſuper Clero, ſicut ſuper Laicis. An. MCCC

AD Requeſtam factam per Illuſtriſſimum Principem Dominum Ducem Bedfordiæ per organum primi Præſidentis Parlamenti, die Lunæ decimâ octavâ Octobris, pro præbendo conſenſu Eccleſiæ ut imponantur, & exigatur à Clero ſubſidia ſolita exigi à Laicis perſonis; Reſpondet Congregatio Prælatorum, & aliorum virorum Eccleſiaſticorum propter hoc Pariſius vocatorum, in modum qui ſequitur.

Videlicet quòd humiliter ſupplicat Serenitati ipſius Excellentiſſimi Principis præfata prædictorum Prælatorum & virorum Eccleſiaſticorum Congregatio,

quatenùs patienter & non ægre ferat eadem ſua Serenitas quòd conſenſum pridie petitum non præſtitit, neque præſtat, quoniam ſalvâ conſcientiâ, ſalvis juramentis ſuis & libertatibus Eccleſiæ, ſalvo honore Regis & Regni, & præfati Illuſtriſſimi Principis, conſenſum ſuum ad talia onera Eccleſiæ imponenda præbere non poteſt, propter rationes & motiva quæ inferiùs adnectuntur.

Primò. Quia pauci huc viri Eccleſiaſtici vocati ſunt longè; quia major pars illorum quos tam magnum poteſt tangere negotium, quæ ad præſentem Congregationem vocata eſt, minimè comparuit, quamobrem huic præſenti Congregationi ſecurum non videtur tam ſolemnem Eccleſiæ partem poſſe repræſentare, aut quod per eam actum extiterit, approbari debere.

Item, Attentè debet conſiderare præfatus Illuſtriſſimus Princeps, qualiter apud Principes infideles & idolatras tanta fuit libertas Sacerdotibus & Miniſtris veri Dei, quem tamen Principes ignorabant, quod eximebantur ab omnibus vectigalibus populo impoſitis, etiam in neceſſitatibus magnis. Unde *Geneſis* 47. ſcribitur, quòd cum Ægyptii terram ſuam, pecora, & finaliter ſeipſos tempore ſeptennis famis Pharaonis ſervituti pro victualibus habendis ſubjici cogerentur, Sacerdotes non ſolùm terram ſuam & poſſeſſiones ſuas vendere non ſunt compulſi, ſed etiam eis alimenta ſibi & ſuæ familiæ ſufficientia ex Regia & publicis horreis donata ſunt. Similiter Rex infidelis Artaxerxes cum omni populo Judæorum per Nabuchodonoſor captivato, atque populo ſuo multa tributa & vectigalia imponeret, Sacerdotes Judæorum ab illis angariis exemptos eſſe voluit. Vobis, inquit, notum facimus de univerſis Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, & Miniſtris domûs Dei, vectigalia, & annonas & tributum non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos, *Eſdræ* 6. Cauſa quare Sacerdotes eximere voluit præfatus Rex prædicto paſſui ſtatim inſeritur, cum dicitur; *Ne forte iraſcatur Deus contrà regnum Regis, & filiorum ejus.*

Item, Et quòd nobiles omnes qui magis ſtatum Laicalem quàm Sacerdotes appropinquant ant Clerus, ab omnibus vectigalibus talibus etiamſi perſonaliter in armis non ſerviant, eximuntur. Quapropter multum abſurdum videtur, quòd Eccleſia Deo ſerviens pro ſalute Reipublicæ, Regis & Regni, & cui propter honorem Dei omni debetur à Principibus reverentia, talibus angariis, quod nec infideles Principes voluerunt facere, ſub Catholicis Principibus premeretur.

Item, Et quia bona Eccleſiarum ſunt bona Dei, quorum Eccleſiaſtici ſolùm habent adminiſtrationis diſpenſationem; & ſic viris Eccleſiaſticis tales angarias imponere, eſt à Deo tributum aut vectigal exigere, quod quantum pias aures etiam ſolo auditu offendat, videant qui ad id agendum Principes excitarunt.

Item, Multum debet conſiderare Princeps magnas ſubventiones, quas viri Eccleſiaſtici ad deliberationem plurium particularium locorum portaverunt, ad quorum ſubventionem propter inopiam ſuarum Eccleſiarum vaſa ſacra atque Reliquias, & alia jocalia cultui divino conſecrata, fuerunt venditioni exponere compulſi; imò & Prælati aliqui, & multi Sacerdotes etiam habitibus Eccleſiaſticis pro prædictorum ſolutione privati, & non habentes perſonaliter capti & detenti. Quod neque infideles in ſuis ſacris imò execrabilibus Sacerdotibus unquam perpetraſſe leguntur. Quare contentari debet Princeps, cum penè jam omnia plerarumque Eccleſiarum bona his ſubventionibus exhauſta ſint.

Item, Advertere debet Princeps miſerias & calamitates, ad quas Principes plurium Regnorum, qui Eccleſiam Dei pretioſo ſanguine ſuo à diaboli ſervitute liberavit, talibus angariis affligere devenerunt, quorum nonnulli gladio perierunt, aliqui ad captivitatem perducti, cæteri dominio ſuo præclariſſimo privati ſunt. Quoniam non debent ſe divinæ majeſtatis gratiam putare promereri, qui ſponſam ejus Eccleſiam in ſervitutem redigere conantur.

Item, Quòd temporibus retroactis, quando non currebant etiam ſuper Laicali populo ſubſidia, nec erat adhuc obedientia noſtra ita ampla, & in proventibus abundans ſicut nunc eſt, major exercitus multo quod nunc continuè habebatur, ſtatus Dominorum Regum ſuſtinere oportebat, & optimam in armis diſciplinam ſervabant; ita etiam ut arma ſequentibus prædandi licentia interdicta eſſet; & tamen talia ab Eccleſiaſticis Rex Henricus Angliæ nunquam poſtulaſſe legitur, imò & magnam partem Regni Franciæ ab hujuſmodi exactionibus, & aliis oneribus exemit.

Item, Ut ad Bullam veniamus, quæ ſuper neceſſitate Principis fundamentum ſuum videtur aſſumere, clarum eſt quòd tanta non poteſt eſſe neceſſitas, attento quòd ſolius Principis ſtatum ſuſtinere habemus, atque unicum exercitum, qui quidem à paucis diebus ſolutus eſt in Angliâ uſque ad primam Januarii. Domanium autem Regni jam eſt amplum & magnum: currunt generaliter ſubſidia communia, & talliæ particulares aſcendentes ad magnas pecuniarum ſummas. Anglia quolibet anno quaſi pro mediâ parte anni armatam ſtipendiat, nihilominùs adhuc currunt particulares ſubventiones in regionibus circumſtantibus & locis ubi obſidiones poni debebant, nihilominùs prædicta omnia ſubſidia ſunt levata: propter quod manifeſtè apparet quod tanta non eſt de præſenti neceſſitas, ut oporteat vel Eccleſiam ad tantam Laïcorum adducere ſervitutem.

Item, Quia in militiâ præſenti ſeu modernâ ceſſavit adeo diſciplina, ac ſibi eſt permiſſa prædandi impunè licentia, quòd non obſtante eorum ſolutione nihil poteſt viris Eccleſiaſticis & aliis extrà munita loca remanere, quod ab armatorum violentiâ non tollatur; cum hæc jam in Regno hoc invaluerit corruptela, ut militiam inſequentes non niſi terras Eccleſiaſticas quas defendere tenentur, ſi eas invenire potuerint, perſequentur, propter quod terræ Eccleſiæ deſertæ & abſque habitatore remanere coguntur, & ita adeo eſt depauperata Eccleſia, quòd non habet ſuſtentari; propter quod pluribus Regni locis à divinis longo jam tempore ceſſatum eſt.

Item, Sunt multi Laïci & Communitates aliquæ ſeculares, quæ tales impoſitiones & angarias ſolvere non coguntur; propter quod multum abſurdum videtur Clericos velle ultrà Laïcos tali ſervituti ſubjicere.

Item, Quia Bulla videtur cauſare pro quiete populi, propter quod manifeſtè apparet contrarium, quia populares jam mirabiliter murmurant, quòd Eccleſia Dei ſervituti ſimiliter cum eis ſubjaceat, exiſtimantes has angarias ſuper ſe perpetuò remanſuras, cum eas uſque ad Eccleſiam audiant adventuras.

Item, Non poteſt eſſe quies in aliquâ politiâ aut Republicâ, niſi ordo debitus inter ſtatus obſervetur; ſi enim caput ſeorſum ſuper terram poneretur, nihil homine, qui eſt pulcherrima creatura, inveniretur difformius. Si ergo Eccleſia quæ eſt ſupremus mundi ſtatus, ad ſervitutem Laïcorum poneretur, nihil Republicâ confuſius, præſertim cum, ut dictum eſt, Nobiles qui ſunt in inferiori ſtatu à talibus angariis eximantur.

Movent etiam prædictam Congregationem juramenta per Illuſtriſſimos Principes Reges Franciæ & Angliæ ultimatè defunctos facta de prærogativis, privilegiis & libertatibus Eccleſiæ, & virorum Eccleſiaſticorum conſervandis: ordinationes inſuper per Concilium Eccleſiæ Gallicanæ notabiliter Pariſiis congregatum, & per prædictum illuſtriſſimum Regem Franciæ ultimatè defunctum cum conſilio & aſſenſu nonnullorum Principum de Regiâ ſtirpe progenitorum, & plurimorum aliorum Principum, Ducum, Procerum & Baronum factæ, laudatæ & probatæ Pariſiis decimâ octavâ Februarii, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexto.

His igitur attentis quæ animum veſtrum obligare poſſunt & movere debent; Reverendi in Chriſto Patres & Domini, qui à ſanctâ Sede Apoſtolicâ ad exequutionem præſentis negotii eſtis judices delegati, ſupplicat præfata Prælatorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Congregatio, quatenùs non velletis, prout nec jure debetis; ad exequutionem litterarum Apoſtolicarum hanc materiam tangentium procedere, ſed magis animum hujus potentiſſimi Principis prout ex officio tenemini, ad obſervandum libertatem Eccleſiæ inducere; parata eſt enim Eccleſia orationum aſſidua ſuffragia poſt ſalute & proſpero ſtatu Regni hujus ac Principum, & veſtrarum paternitatum apud Dei clementiam abſque intermiſſione fundere. Poſt hæc fuit appellatio interjecta per gentes Eccleſiaſticas.

Epiſtola Regi directa per Prælatos Eccleſiæ Gallicanæ Bituricæ exiſtentes in menſe Septembri, Anno Domini 1415. ad finem obtinendi exemptionem & libertatem ſubſidii quadraginta ſolidorum ſuprà qualibet cauda vini de novo impoſiti.

Chriſtianiſſimo Francorum Regi Domino noſtro ſupremo.

CHriſtianiſſime ac Excellentiſſime Princeps, ſupreme Domine noſter, divinæ legis novi & veteris Teſtamenti, ſacrorumque jurium auctoritate colligimus, Patrum & prædeceſſorum noſtrorum exemplis ſalutaribus provocamur, ut libertatis Eccleſiaſticæ materiam, quam & injuncti nobis miniſterii juramentis ſanâ & ſalvâ conſcientiâ, & abſque graviſſimarum cenſurarum periculis prætermittere non poſſumus, verbo, ſcriptis, & nuntiis apud veſtram Regiam majeſtatem perſequamur; pro quâ glorioſorum martyrii Sanctorum plurimos legitimos ſubiiſſe triumphum, qui ſe murum firmiter pro domo Domini opponentes, plùs formidarunt æternum quàm temporalem offendere principatum. Sed Deo major obſecrandi nobis datur occaſio; quòd experientiâ manifeſtè cognoſcimus veſtram Celſitudinem majoribus quàm nunc opprimi ærumnis, neceſſitatibuſque depreſſam, nullatenùs voluiſſe ut in libertate prædictâ quidquam attentaretur ſcandaloſum; veſtrorum Chriſtianiſſimorum progenitorum veſtigiis inhærendo, qui pro quâcumque adventitiâ neceſſitate captivitatis Regiæ perſonæ tributariam facere Eccleſiam minimè voluerunt. De quibus refert Gregorius in Regiſtro, quòd propter defenſionem libertatis Eccleſiæ amplificatum eſt terris Regnum, conceſſa divinitùs victoria triumphalis, & ab omni clade cœlitùs præſervatio repromiſſa: confidimus igitur atque ſperamus, Princeps Chriſtianiſſime, quòd qui cœpit in vobis, & glorioſiſſimis progenitoribus veſtris opus bonum Eccleſiæ protectionis Deus omnipotens, in cujus manu cor Regis eſt, perficiet, & ab hoc ſancto vos non permittit propoſito declinare; nec à veſtrâ Regali memoriâ excidere illam ſanctiſſimam & honeſtam profeſſionem veſtro ſolemni in Regalis diadematis, & ſanctiſſimæ unctionis ſuſceptione juramento firmatam, in ingreſſu Pariſienſis Eccleſiæ roboratam, quâ libertatem Eccleſiaſticam & Eccleſiaſticorum privilegia promiſiſtis perpetuis temporibus obſervare, perpetuis precibus ſanctam & ſinceram devotionem veſtram ad Deum & ſanctam Eccleſiam, quæ inter acerrimas quas Regnum patitur moleſtias, ſingulare quoddam nobis ſolatium miniſtrat & juvamen; ſinceris cogimur exorare precibus, & pauca de multitudine auctoritatum ſcripturæ ſacræ & jurium ad veſtræ clementiæ memoriam reducere, & quaſi ante oculos Majeſtatis veſtræ, non nos ipſos ſed à tergo Patres noſtros: inter quos Jeremias deplorat Eccleſiam, in ô & ipſam Eccleſiam ad veſtra, ut ita dicam, genua provolutam inſinuere deprecantem, abundare jura, & ſacrarum teſtimonia Scripturarum allegare volentibus, ſed quia devotiſſimum & doctiſſimum alloqui paucâ hìc brevi tacta compendio ſufficiant.

In primis ergo ab æternâ & divinâ lege, per quam Reges regnant, & quâ inviolabili ſanctione Eccleſiæ privilegia primitùs ſunt conceſſa, ſumentes exordium, id duximus commemorandum, quod in Geneſi ſcribitur de Pharaone, ſervituti ſubjectis omnibus Sacerdotes & poſſeſſiones eorum in libertate dimiſit, & eis de publico alimoniam miniſtravit, ex tunc, ut dicunt, glorioſo Domino pronuntiante Sacerdotes in omni genere liberos eſſe debere. Quod & Rex Cyrus ſequutus, ut legitur in Eſdra, voluit Sacerdotes pro templi ædificatione tributis non onerari, ne & in Regem & ejus filios divina ultio deſæviret. Non arbitrandum igitur ſub veſtro deterioris conditionis effici Sacerdotum imperio, quàm ſub illis Regibus qui divinæ legis notitiam non habebant, dicente Domino: *Nolite tangere Chriſtos meos; & in Prophetis meis nolite malignari*; non enim Sacerdos ut populus, non æqua utriſque conditio. Nam ut anima corpori, & ſpiritualia temporalibus, ſic Sacerdotes ſunt popularibus præferendi, qui & Angeli Domini exercituum dicuntur & Dii nuncupantur; lege quippe Moſaica, divina in èo potius cautum eſt, ut eorum portio ab oneribus libera permaneret. Narrare libet illam divinæ oſtenſionis evidentiam, Heliodorum Templi & Sacerdotum perturbatorem acerrimum; cui templum Domini irruenti, & ut in libris Machabæorum legitur, apparuiſſe de cœlo fertur equus terribilem habens ſeſſorem, & cum eo juvenes duo ſpecioſi amictu, qui plagis multis afflictum Heliodorum, & quaſi in extermino palpitantem compulerunt Regi divina magnalia demonſtrare. Et cum Rex alium mittere cogitaret, fertur dixiſſe Heliodorus: ſi quem habes Regni inſidiatorem mitte, & flagellatum recipies, nam qui habitat in cœlis viſitator eſt Templi & Miniſtrorum ejus, & violatores percutit & perdit.

Sed quid in hac re Canonicæ ſtatuant ſanctiones, placeat attendere. Non enim unus Pontifex Summus, ſed tota univerſalis Eccleſia in celeberrimo Lateranenſi Concilio ſub anathematis pœnâ tallias exigi ab Eccleſiâ inhibet & tributa, exactores & factores præmiſſâ monitione decernit excommunicationi eo ipſo ſubjacere, à quâ non niſi plenariâ reſtitutione præhabita non veniunt abſolvendi. Quòd ſi Eccleſiaſtici quidquam voluntariè duxerint conferendum, Romanum Pontificem ſtatuit conſulendum. Sunt & alia jura multa ididem ſententia, & ſacrilegorum pœnis decernentia tales exiſtere premendos.

Quid autem in legibus Imperatorum ſit, & civi-

libus breviter inſumendum occurrit. Omnis, inquit Imperator Juſtinianus, à Clericis tributorum injuria & exactionis repellatur improbitas. Et cum negotiatores ob neceſſitatem publicam ad exactiones vocantur, in Clericis omnis talis ſtrepitus, omnis moleſtia penitùs conquieſcat, tantaque eis prærogantia ſuccurrat, ut Sacerdotium miniſtri immunes ab oneribus perſeverent. Unde Conſtantius & Valentinus Imperatores plurima Eccleſiæ libertatum privilegia condonantes, dicebant: Gaudere & gloriari ex fide volumus, ſcientes magis religionibus, quàm tributis & laboribus noſtram Rempublicam conſervari. Apud veſtram Regiam majeſtatem perſuaſione non eget quid Carolus Magnus, Carolus Calvus, Robertus, & Sanctus Ludovicus veſtri Chriſtianiſſimi progenitores, hæc in ſe ſancierunt. Tantis igitur auctoritatibus & exemplis commoniti, veſtræ Regiæ cogimur dicere majeſtati, quod Ambroſius ad Imperatorem de Eccleſiaſtica protulit libertate: Nil Regi honorificentius quàm quod filius dicatur Eccleſiæ, verba quæ debet Regi ſuo Sacerdos, conſulere Regum ſaluti oportet, ne quidquam illi potius quam ut Eccleſia immunis ſit: hæc beatus Ambroſius. Condolemus Princeps Chriſtianiſſime, & Regni & veſtris neceſſitatibus quàm plurimum quas ore veſtro nobiſcum ſumma animi benignitate detectas, non ſine magnis lacrymis ac dolore audivimus. In veſtro namque periculo periclitamur; & in veſtris ruinis corruimus. Sed non nos cum vita jubemur libertatem Eccleſiaſticam relinquere, nec tenſam, nec pro tranſitoria pace mundi perdere ſempiternam; cum non in multitudine victoria belli, ſed de cœlo fortitudo ſit. Orante namque Moyſe legimus viciſſe populum, & ceſſante ſuccubuiſſe. Arma noſtræ militiæ lacrymas & orationes ſoſtinemus, dicentes cum Pſalmiſta, *Hi in curribus & hi in equis. nos autem in nomine Domini invocabimus.* Hortamur igitur & obſecramus veſtram Regiam majeſtatem per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ad ſummæ Trinitatis providentiam animum erigens, & magis in Dei adjutorio & Eccleſiæ precibus, quam bellorum ducibus, multitudine & viribus confidens, libertatem ſanctæ Eccleſiæ protegendo Deum ſibi quærat propitium. Ingreſſuri namque Romani bella Deos ſibi placatos reddere hoſtiarum immolatione ſtudebant, ſi quid in templo illatum moleſtiæ primitùs reparantes. Narratque Valerius eo maximè Dionyſium Regem corruiſſe, quòd nullam divino cultui & miniſtris ſervari prærogativam cenſuiſſet. Hanc noſtram orationem Regia veſtra manſuetudo ſupportet, & noſtras preces clementer exaudiat: nec pro modicâ quantitate quæ parum vobis emolumenti adjiciat, nondum apertam tam periculoſam viam aperiat, ne modicum fermenti totam maſſam corrumpat. Deo igitur gratias agentes in immenſum quòd talem nobis dederit Regem, qui purâ mente tanto charitatis fervore Eccleſiam diligit, & omnes Eccleſiaſticos in divino cultu præcellit: obſecramus Cunctipotentem, ut qui ſpecialem vos Eccleſiæ protectorem elegit, ſuâ vos protectione cuſtodiat, & greſſus veſtros feliciter dirigat, amen.

Ex veſtrâ civitate Bituricenſi, die Nativitatis Beatiſſimæ Virginis Mariæ, octava menſis Septembris.

Subſcriptio. Veſtræ Regiæ majeſtatis humiles & devoti Oratores Prælati & alii viri Eccleſiaſtici, & univerſitates de ejuſdem mandato Bituricis Congregati.

Concordia facta inter Cæleſtinos Avenionenſes & Comitem Luxemburgenſem.

Anno MCCCCXV.

Inducias dãt Cæleſtiniani Comit. Lux. ad ſolvẽdas pecunias, Teſtamento Joannis patris ejus illis legatas.

A Tous ceux qui ces preſentes lettres verront, frere JEHAN humble Prieur & le Convent du Mouſtier des Freres Celeſtins de Lucembourc en Avignon de l'ordre de ſaint Benoiſt, appartenant à l'Egliſe de Rome ſans moyen, Salut en Noſtre Seigneur JESUS-CHRIST. Comme procés euſt eſté n'agaires pendant en la Court pardevant Meſſieurs tenans les Requeſtes ou Palais du Roy noſtre Sire à Paris, entre nous demandeurs d'une part, & hault & puiſſant Seigneur Monſeigneur Pierre de Lucembourc Comte de Converſan & de Brene, Seigneur d'Anghien & de Beaurevoir, fils & heritier de feu Monſeigneur Jehan de Lucembourc jadis Comte & Seigneur deſdits lieux, deffendeur d'autre part, pour raiſon de ce que nous diſions que ledit feu Monſeigneur Jehan de Lucembourc, qui fu frere du benoiſt corps ſaint Cardinal de Lucembourc, par ſon Teſtament avoit eſleu ſa ſepulture, & giſoit en noſtre dict Mouſtier d'Avignon emprés la ſepulture dudit corps ſaint; Et pour y faire & fonder une Chapelle, & acheter rentes & poſſeſſions pour y dire & celebrer Meſſes perpetuellement avoit ordonné mil onzes d'or, qui ſont eſtimées à ſix mil livres tournois de la monnoye courante après lors en France, pour eſtre en ce employés. Et par ce tendions allencontre dudict Monſeigneur le Comte afin qu'il fuſt condampné à nous payer, bailler & delivrer ladicte ſomme de ſix mil livres tournois par les cauſes deſſus dictes, & en nos deſpens montans à cent livres tournois, comme plus à plain eſt contenu es letres de ſentence de ladicte Court ſur ce faites: Savoir faiſons que nous conſiderans les grandes pertes & adverſitez que ledit Monſeigneur le Comte a eu tant par guerres comme autrement, & les grans charges qu'il a, parquoy il ne porroit promptement payer leſdictes ſommes, la bonne affection & devotion que nous eſperons qu'il a à noſtredite Egliſe & Mouſtier d'Avignon, & pour autres certaines & juſtes cauſes qui à ce nous meuvent & ont meu, avons baillé, octroyé, & concedé & par ces preſentes baillons octroyons & concedons audict Monſeigneur le Comte termes de nous payer leſdites ſommes de ſix mil & cent livres tournois en l'Egliſe de nos freres des Celeſtins de Paris, & à procurer par nous ſuffiſamment fondé pour recevoir & bailler quittance; C'eſt aſſavoir au terme de la ſaint Jehan Baptiſte prochain venant quatre cens livres tournois, dont les cent ſeront pour leſdicts deſpens, & les trois cens en deduction de ladite ſomme de ſix mil livres tournois: & à chaſcune feſte de ſaint Jean Baptiſte continuant enſuite trois cens livres tournois juſques à la fin de payement de ladicte ſomme de ſix mil livres tournois. Promettons en bonne foy à tenir & garder leſdits termes audit Monſeigneur le Comte, ſans plus avant le contraindre ou le faire contraindre en aucune maniere; & a mettre, convertir & employer leſdit ſix mil livres tournois eſdites edification & fondation le mieux & plus prouſfitablement que bonnement faire porrons ſur peine de rendre, payer & reſtituer audit Monſeigneur le Comte & à ſes hoirs tous couſts, frais, dommages & intereſts qui leur en porroient avenir. Et quant a ce nous obligeons & ſoubmettons à la Juriſdiction & Cohercion de Noſtre ſaint Pere le Pape, du Roy noſtre Sire, & de toutes autres Juridictions & Cohercions, tous les biens temporels de noſtre dite Egliſe preſens & avenir. En teſmoing de ce nous avons ſcéllé ces preſentes de nos ſceaux pendans, qui furent

rent faites & données en noſtredit Mouſtier de Lucembourc en Avignon le premier jour du mois de Juing, l'an de grace Noſtre Seigneur mil quatre cens & quinze.

Anno MCCCCXX.

Regem juramento ſolvit.

MARTINI Papæ III. JOANNI Regi Caſtellæ.

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio JOANNI Regi Caſtellæ illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Collatâ cœlitùs beato Petro poteſtate Romanus Pontifex ejus ſucceſſor Chriſtique Vicarius utitur, prout juxtà negotiorum qualitatem id conſpicit ſalubriter expedire. Sanè pro parte tuâ nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd olim tu dilectum filium nobilem virum Carolum Dalphinum Viennenſem tueri & defendere, ac ejus partem favere intendens, in ejus ſubſidium & juvamen quamdam pecuniarum ſummam tibi à ſubditis tuis annis præteritis milleſimo quadringenteſimo decimo octavo, decimo nono, & vigeſimo, propterea liberaliter largitam, ſeu tantum de tuis expendere juraſti; verùm ſicut eadem petitio ſubjungebat, poſtmodum non multis interjectis diebus, aliis nonnullis arduis neceſſitatibus tibi occurrentibus, pro quarum ſupportatione nedum pecunias prædictas, verumetiam de bonis propriis non modicam quantitatem neceſſariò exponere habuiſti, propter quod hujuſmodi juramentum nequiviſti prout non poſſes obſervare abſque non modico gravamine ſubditorum prædictorum. Quare pro parte tuâ nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut pro tuæ & Conſiliariorum tuorum conſcientiæ tranquillitate, & pace revelamineque eorumdem ſubditorum, tibi ac illis ſuper hoc opportunè providere de benignitate Apoſtolicâ dignaremur.

Nos igitur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, te, & Conſiliarios eoſdem, necnon quaſcumque alias perſonas, quas hujuſmodi juramentum concernit, ab illo, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium abſolvimus, ipſumque juramentum tibi & illis prorsùs relaxamus: decernentes te & illos ad illius obſervantiam in futurum aliquatenùs non teneri. Nulli ergo hominum, &c. noſtræ abſolutionis, relaxationis & conſtitutionis, &c. Datum Romæ VIII. Idus Octobris: Pontificatûs noſtri anno quarto.

Anno MCCCCXXV.

Gratias agit de Oratoribus obedientiæ ad ſe miſſis à Rege.

Ejuſdem Cariſſimo in Chriſto filio Carolo Regi Francorum Illuſtri.

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Regi Francorum Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Illa ſolemnis legatio tuæ ſerenitatis ad nos noviſſimè deſtinata, quæ adventu ſuo & ſignificatione tuæ erga nos & Sedem Apoſtolicam filialis obedientiæ per ſolemnes Oratores tuos nobis cum effectu exhibitæ, & ſinceræ tuæ devotionis & fidei prout ſemper optavimus conſolata nos fuit lætitia & gaudio ſingulari. Nam licet tua ſingularis devotio nobis & Eccleſiæ non eſſet incognita, ipſi tamen Oratores illam Chriſtianiſſimæ domus tuæ fidei plenitudinem pridie in noſtro conſpectu prudentiſſimè & diligentiſſimè reſerarunt, exhibentes nobis pro parte celſitudinis tuæ filialem obedientiam, qualis exhibenda eſt in terris Vicario JESU-CHRISTI; pro quibus ſerenitati tuæ gratias agimus, & Deum rogare non ceſſamus ut te Chriſtianiſſimum Regem diù conſervet in vitâ, & ſimiles Reges concedat Eccleſiæ ac populo Chriſtiano. Verùm quia venerabilis frater noſter Reginaldus Archiepiſcopus Remenſis principalis ex aliis Oratoribus tuis ab hinc pridie recedens, cæteros antecivit, ad conſpectum tuæ celſitudinis continuò reverſurus, de expeditione & geſtis apud nos & de paternâ benevolentiâ & caritate noſtrâ erga perſonam tuam ab ipſo Archiepiſcopo clariùs poteris informari. Nos enim, Fili cariſſime, ſicut aliàs ſcripſimus celſitudini tuæ proſperam valetudinem corporis, conſolationem & gaudium mentis, felicem & pacificum ſtatum regni dari tibi à Deo cupimus: ſublimitatem tuam rogantes ut ſæpe nos certiores reddas de omni conditione rerum tuarum, quæ quanto magis erunt ſecundæ, tanto libentiùs audiemus, & majorem in mente noſtrâ lætitiam & conſolationem capiemus. Datum Genzani Præneſtinenſis diœceſis VIII. Idus Septembris Pontificatûs noſtri anno nono.

STE. GARNERII.

Ejuſdem ad eamdem ſuper præcedentis.

Ejuſdem Cariſſimæ in Chriſto filiæ MARIÆ *Reginæ Francorum illuſtri.*

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimæ in Chriſto filiæ MARIÆ Reginæ Francorum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam & benedictionem. Ex illâ ſolemni legatione quam cariſſimus in Chriſto filius noſter CAROLUS Rex Francorum illuſtris conſors tuus ad nos noviſſimè deſtinavit, clarè cognovimus, ſicut ſemper ſperavimus, ejus filialem obedientiam, devotionem, & fidem quam erga nos & Sedem Apoſtolicam habere dignoſcitur more clariſſimorum progenitorum ſuorum Regum Franciæ, qui ſemper Romanam Eccleſiam ſingulari ſtudio defenderunt, & conſervarunt Eccleſiaſticam libertatem. Cognovimus etiam per effectum ſperatum fructum tuarum laudabilium actionum, quia tua ſerenitas ſicut Reginam Chriſtianiſſimam decet, & nos ſcimus, continuè apud Regem ipſum & alios ubi fuit expediens, interceſſit pro faciendâ nobis & Eccleſiæ reſtitutione obedientiæ filialis, quæ cum nobis per ſolemnes Oratores præfati Regis fit exhibita & oblata, pleniſſimè gratias agimus præfato Regi & tuæ celſitudini reginali; rogantes Deum ut te & illum diù conſervet in vitâ, & ſimiles Reges & Reginas concedat Eccleſiæ & populo Chriſtiano. De his autem quæ apud nos geſta ſunt, & de paternâ benevolentia & caritate noſtrâ erga perſonam tuam & præfati Regis, ex relatione venerabilis fratris noſtri Reginaldi Archiepiſcopi Remenſis, ſuæ celſitudinis Oratoris, ad conſpectum præfati Regis præſentialiter redeuntis clariùs poteris informari. Datum Genzani Præneſtinenſis diœceſis VIII. Idus Septembr. Pontificatûs noſtri anno nono.

M. PIVARDI.

Anno MCCCCXXXII

Petunt Patres Concilii libros quoſdam ſibi neceſſarios.

Epiſtola Concilii Baſilienſis ad Cluniacenſes Monachos.

SAcroſancta generalis Baſilienſis Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, Dilectis Eccleſiæ filiis Abbati, & toti Conventui Monaſterii Cluniacenſis, Salutem, & omnipotentis Dei benedictionem.

Accepimus pridie duo volumina Beati Auguſtini, in quorum altero eſt Tractatus contrà Donatiſtas, & contrà Manichæos, & contrà Fauſtum: in altero verò de Baptiſmo parvulorum. Commendamus diligentiam & obedientiam veſtram, certificantes vos quia non ſunt minùs ſalvi hic, quàm in monaſterio veſtro, & quia expedito iſto negotio Boëmorum proculdubio vobis remittemus ſine aliquo detrimen-

to. Verùm indigemus neceſſariò Ambroſio de paradiſo animæ, Ambroſio de Sacramentis, & Ambroſio ſuper Lucam. Item Anſelmo de Sacramentis: item Fulgentio: item Ambroſio ſuper pſalterio. Hortamur vos omnes & ſingulos, mandantes nihilominùs cuilibet veſtrùm in virtute ſanctæ obedientiæ, & excommunicationis latæ ſententiæ, ut prædicta volumina ſine morâ mittatis ad nos. Expenſas autem quas portando & reportando fieri continget, paratus ſolvere nos offerimus. Eſt enim magna neceſſitas ut prædicti libri ſint hîc: nam infra octo vel decem dies Ambaſiatores Boemorum hanc civitatem ingreſſuri ſunt. Datum Baſileæ die vigeſimâ ſextâ menſis Decembris, M. CCCC. XXXII.

Anno MCCCCXXXIII
Baſilienſes à Comite de Villandrando auxilium contra Petrum Epiſcopum Albanenſem requirunt.

Ejuſdem RODERICO *de Villandrando.*

SAcro-ſancta generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu ſancto legitimè congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, Dilecto Eccleſiæ filio Roderico de Villandrando Comiti de Ribadeo; ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem. Aliàs nobis de ſincerâ affectione tuâ plenè ſcripſiſti, te atque tua offerendo huic ſacro Concilio, quod nos gratiſſimum habentes, & ex bonâ intentione tuâ erga ipſum ſacrum Concilium plurimùm gaudentes ad te reſcripſimus, tuam bonam devotionem in Domino commendantes. Quod nunc etiam facimus, parati ſemper ad quæcumque tibi & ſtatui tuo beneplacita. Et quia dolenter intelleximus venerabilem Petrum Epiſcopum Albanenſem Cardinalem de Fuxo, & ejus germanos cum magno exercitu in præjudicium & contemptum hujus Concilii hoſtiliter invaſiſſe civitatem Avinionenſem, & Comitatum Venexinum, timemuſque ne hujuſmodi invaſio partes illas in periculum & diſcrimen maximum provocet, Eccleſiamque ſcandalizet, te in cujus exercitu ſpem maximam poſuimus, cum quanta inſtantiâ poſſumus hortamur & rogamus, ut favoribus & auxiliis tuis velis illi civitati & Comitatui ſuccurrere, & partes illas ne in detrimentum Eccleſiæ pereant, à talibus invaſoribus cuſtodire, omniaque remedia ſalutaria & opportuna circà ejus protectionem adhibere, quæ à te per dilectum Eccleſiæ filium Alfonſum Cardinalem ſancti Euſtachii, aut per ſuos quos in nomine ſuo dimiſit, requirentur. Quibus omnibus ita ſubvenias, ita præſidiis, conſiliis & favoribus aſſiſtas opportunis, quemadmodum in te ſperamus; quod ut facias te etiam atque etiam rogamus. Ex hoc enim Deum & univerſalem Eccleſiam quam repræſentamus tibi valde obligatos reddes, & nos in tuis negotiis paratiſſimos ſemper habebis.

Datum Baſileæ VII Kal. Junii milleſimo quadringenteſimo trigeſimo-tertio.

Ann. MCCCCXXXVI.

Patres Concilii Baſilienſis mutuo accipiunt pecuniam ab abbate Ciſterctienſi.

SAcroſancta Generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, univerſis & ſingulis in Biſuntinenſi, Eduenſi, Lingonenſi & Cabilonenſi Civitatibus & Diœceſibus deputatis à nobis & deputandis ad colligendum, recipiendum & exponendum pecunias quæ ex Indulgentiis provenient, nec non illis qui deputati ſunt, aut deputabuntur cuſtodes clavium, truncorum, ſeu capſarum aut archarum in quibus dictæ pecuniæ reponentur, ſalutem & Omnipotentis Dei benignitatem. Univerſitati veſtræ notum facimus per præſentes, & atteſtamur nos dudum pro factis Græcorum mutuo in pecuniâ numeratâ recepiſſe à dilecto Eccleſiæ filio JOANNE Abbate Monaſterii Ciſtercienſis Cabilonenſis Diœceſis trecentos ducatos ſuæ de Camera, quos ſibi promiſimus debere reſtitui de pecuniis primis ex Indulgentiis colligendis. Quare vobis & ſingulis veſtrùm tenore præſentium mandamus, ut pro dictis trecentis ducatis de Camera in quibus eidem Abbati obligati ſumus, nomine noſtro de dictis pecuniis integrè ſatisfaciatis, nec non de triginta ducatis quos occaſione hujuſmodi alter expoſuit. Poſt hujuſmodi ſatisfactionem ab eo quitanciam petentes; quod ratum gratumque habituri ſumus. In quorum teſtimonium præſentes ſigillo noſtro munitas fieri juſſimus. Datum Baſileæ die ultimâ menſis Junii anno ab Incarnatione Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſexto.

Locus ſigilli.

BARTHOLOMÆUS.

JULIUS Legatus manu propriâ.

Ann. MCCCCXXXVII.

Erectio Academiæ Cadomenſis ab Eugenio Papa IV.

EUGENIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Dum in hac Apoſtolicæ ac ſupremæ dignitatis ſpecula ſuperni diſpoſitione conſilii licet immeriti præſidentes, multiplici meditationi penſamus quantum litterarum ſtudia ad profugandas ignorantiæ tenebras commoditatis, tam publicæ, quàm privatæ, ſpiritualis ac temporalis mundo contulerant univerſo, ex quibus adverſùs hæreſes confirmatur fides, Dei cultus augetur, animarum conſulitur ſaluti, pax & tranquillitas inter homines procuratur, diſpenſantur bonis præmia, mali ſuppliciis puniuntur, humanæ conditionis ampliatur proſperitas, colitur regina virtutum juſtitia, Eccleſia militans ex earum uberrimis fructibus ſpiritualiter & temporaliter confovetur, votis illis, per quæ alimenta ſapientiæ & virtuti ex hujuſmodi ſtudiis provenire noſcuntur, aſſenſum gratioſum & benivolum impertimur.

Sanè pro parte dilectorum filiorum, trium ſtatuum videlicet Eccleſiaſticorum, Nobilium, & Popularium Ducatûs Normaniæ nobis oblata petitio continebat, quòd licet ex ipſis, qui inter alias Regni Franciæ nationes honorabilem locum tenent, plerique literarum ſtudiis, & diverſarum Facultatum ſcientiis ſemper diligenter incumbere, & in eis in Domino proficere conſueverint, ex quo doctiſſimorum virorum copia ſemper effloruit, & exinde ſibi ac hujuſmodi Regno honoris & utilitatis non parum provenit incrementi, tamen propter diutina bella ac varias Regni calamitates, quæ in eo dudum, proh dolor! viguerunt, prout vigent etiam de præſenti, pro hujuſmodi pretioſa exquirendâ margaritâ ad alia ſtudia prout ſoliti erant minimè accedere, ſeu commodè conferre ſe poſſunt ſine periculis ac magnis diſpendiis, & jacturis. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, neque honeſtum, neque æquum eſſe videatur eorum ingenia, quæ ſemper ad literarum & doctrinæ hujuſmodi exercitia prompta & aptiſſima extiterunt, ob defectum generalis Studii tepeſcere, & remanere velut agrum ſterilem arida atque inculta, & ſi docti ac ſapientes viri apud eos deficerent, ex defectu hujuſmodi, plurima incommoda & damna Reipublicæ in ſpiritualibus & temporalibus provenirent: pro parte ipſorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ad acquirendum, & acquiſitum conſervandum pretioſiſſimum ſcientiæ theſaurum, quod eſt cæteris omni-

bus præferendum ; & ad illum inter multos peramplius effundendum, in oppido Cadomenſi Baiocenſis Diœceſis, loco ad hoc, ut aſſerunt, idoneo & accommodo, in quo, ut dicitur, aeris urget temperies, victualium ubertas, cæterarumque rerum ad humanum uſum neceſſariarum copia reperitur, Studium generale erigere inſtar cæterorum Studiorum generalium Regni Franciæ, cum privilegiis, exemptionibus, immunitatibus & gratiis ipſis generalibus Studiis conceſſis, de benignitate Apoſtolicâ dignaremur.

Nos igitur conſiderantes quòd per literarum Studia & doctrinam fides Catholica dilatatur, illuminantur fidelium mentes, & intellectus hominum illuſtrantur, quodque per ea ad ſapientiam & ipſius Creatoris omnium cognitionem pariter & rerum cœleſtium pervenitur, ac propterea affectantes illa noſtris temporibus adaugeri, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Rei quoque publicæ & orthodoxæ fidei incrementum, in eodem oppido Cadomenſi (quod quidem ad multiplicanda doctrinæ ſemina, & ad ſingulas humano uſui res neceſſarias ſubminiſtrandas accommodum eſſe, ac aliàs locum aptum & idoneum, præhabitâ diligenti informatione reperimus) generale Studium auctoritate Apoſtolicâ tenore præſentium erigimus, ſtatuimus ; & etiam ordinamus, quòd perpetuis futuris temporibus vigeat & preſervetur ibidem tam in Theologia, jure Canonico & Civili, ac Medicinâ, quàm in aliis quibuſlibet licitis Facultatibus.

Volentes ac ſimiliter ſtatuentes quòd Legentes & Studentes ibidem omnibus privilegiis, libertatibus, immunitatibus & gratiis conceſſis Magiſtris in Theologiâ, ac Doctoribus, Licentiatis, Baccalaureis, Legentibus & Studentibus in Studiis prædictis, gaudeant & utantur : quodque illi qui proceſſu temporis bravium meruerunt in aliqua Facultate, in quâ ſtuduerunt, obtinere, etiam mereantur in illâ gradum Baccalaureatus, Licentiæ, Magiſterii ſive Doctoratûs aſſumere ; ſicque inibi docendi attributa licentia ut alios valeat erudire : necnon hi qui Baccalaureatûs, Licentiæ, Magiſterii aut Doctoratûs honorem ſibi petierint elargiri per Magiſtrum vel Magiſtros, ſeu Doctores illius Facultatis, in quâ examinatio fuerit facienda, Venerabili Fratri noſtro Epiſcopo Baiocenſi, loci Ordinario, qui pro tempore fuerit, quem Cancellarium eidem Studio perpetuò deputamus, vel ſufficienti & idoneo Vicario, quem ad hoc ipſe Epiſcopus ſuo nomine duxerit deputandum ; ſede verò Epiſcopali vacante, illi qui ad hoc per dilectos filios Capitulum Eccleſiæ Baiocenſis deputatus extiterit, præſententur. Idem quoque Epiſcopus aut deputatus, ut præfertur, Magiſtris & Doctoribus, actu inibi in eâdem Facultate legentibus, convocatis illis, in his quæ circà promovendos in Baccalaureatûs, Licentiæ, Magiſterii, ſeu Doctoratûs honore requiruntur, juxtà morem & conſuetudinem qui ſuper talibus in generalibus ſtudiis obſervantur, examinare ſtudeat diligenter ; eiſque ſi ad hoc ſufficientes & idonei reperti fuerint, recepto priùs ab eis & ipſorum quolibet, noſtro & Romanæ Eccleſiæ quòd ipſi beato Petro, præfatæ Eccleſiæ, nobis, & ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus canonicè intrantibus, fideles & obedientes erunt, ac jura ipſius Eccleſiæ in omnibus pro poſſe defendent, nec operabunt aliquid, aut operantibus conſentiant, quod vergat in præjudicium ſtatûs, aut honoris Eccleſiæ aut Pontificum præfatorum, debito juramento, hujuſmodi Baccalaureatum & Licentiam tribuat, necnon Magiſterii & Doctoratûs honorem conferat & etiam largiatur, cum inſigniis ad hoc ſolitis & conſuetis. Illi verò qui in eodem Studio dicti oppidi examinati & approbati Baccalaurei ac Licentiati fuerint, ac docendi licentiam & honorem hujuſmodi obtinuerint, ut eſt dictum, ex tunc abſque examine & approbatione alia docendi & legendi, diſputandi & docendi, & cætera faciendi, tam in prædicto ipſius oppido, quàm in ſingulis aliis Studiis generalibus, aliiſque locis ad hoc idoneis, in quibus voluerint legere & docere, diſputare & decidere, ac cætera facere, quæ ad ſimiles actus pertinere noſcuntur, ſtatutis & conſuetudinibus contrariis quibuſcumque, etiam Apoſtolica auctoritate, vel alia quavis firmitate roboratis, nequaquam obſtantibus, eâdem auctoritate Apoſtolicâ plenam & liberam habeant facultatem.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ erectionis, ordinationis, voluntatis, ſtatuti, & deputationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Bononiæ anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſeptimo, tertio Cal. Junii, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

" *Publicata Cadomi ab Officiali Baiocenſi die* VIII. *Julii, An. Domini* MCCCCL.

Sacratiſſimæ ac Chriſtianiſſimæ Regis Francorum Majeſtati, JANUS *de Campoſregoſo Dux Januenſium.*

Ann. MCCCCXXXVII.

Orat Regem ut Regno Cyprico periclitanti ſubſidium conferat.

ETſi jamdiù, Sereniſſime ac Chriſtianiſſime Princeps, manifeſtam regni Cyprici calamitatem ante oculos habuerimus, idque civitas noſtra apud Chriſtianos tùm Principes, tum populos denuntiando ac exclamando ſæpiùs deploraverit, nunc eo minùs continere rurſum non poſſumus, quo recens terror excrevit regni illius internecionis, ac penè Chriſtiani nominis interitus ad nos defertur : cum Soldanus Chriſtianæ fidei hoſtis teterrimus, poſt tentatam toties illius regni ſervitutem, nuperrimè ac publicè Chriſtianorum omni metu poſthabito ingentem claſſem ad perniciem Regni illius parare videatur. Quòd profectò etſi in communi calamitate præter privatam portiunculam liceat non accipere, vel primi at ſaltem non poſtremi eſſe volumus, qui taciti tantam tempeſtatem, pudoremque vel ferre vel præſtolari videamur. Olim ſolebant eſſe in Chriſtiano populo tùm Reges, tùm Principes, quibus nulla major cura inerat, quàm Chriſtiani nominis cultum ac fidem ab omni injuriâ tuendi ; nunc autem ita crevit aucta que eſt omnibus ſuarum cuique rerum cura & libido, ut nihil communi calamitati dignitatique chriſtianæ ampliùs conſulatur.

Decrevimus ob id, Chriſtianiſſimè Princeps, conſilia quæ nos in hac re capere decrevimus, etiam aliis Principibus ſuadere, maximè quidem Serenitati veſtræ, cui aliquod præcipuum hujuſcemodi rerum onus videtur incumbere ; orando ac adhortando Majeſtatem veſtram, ut futuræ huic tantæ cladi proſpiciat, nec ſolùm per ſeipſam, ſed conſilio ſuo cæteros impellat ad ea omnia agenda, per quæ Chriſtiani nominis & dignitati & ſaluti conſulatur. In quo ne videamur verbis ſolùm remedia memorare, hoc non factu, offerimus quibuſcumque volentibus ſubſidia illi regno conferre, tot triremium biremiumque corpora quot neceſſaria fuerint ad protectionem ſalutemque illius regni, quemadmodum Legati Cy-

prici, qui pro re hac apud nos fuêre, Majeſtati veſtræ enarrabunt. Quòd modo ſupereſt, Sublimitatem veſtram & rogamus & hortamur, ut non aliena à moribus clariſſimorum priorum ſuorum hujuſce rei principalem curam ſuſcipiat, auctoremque ſe præbeat, tam ſancto, tamque pio operi; quo & ſaluti regni illius, ac Chriſtiani nominis dignitati M. veſtra videri poſſit, ut ſolita eſt, conſuluiſſe. In quo etſi toti Chriſtiano populo Serenitas veſtra gratum efficiet, Deo primùm, cui maximè aſpiciendum eſt, ſatisfeciſſe videbitur. Nos enim nec alieni eſſe volumus ab omni ſumptu, & Orientis ac Syriæ loca noſtra ac portus & receptacula huic communi bello, ſi cæteri Principes ac Chriſtiani populi conveniant, liberè ac latè offerimus, parati ſemper in omnia juſta veſtræ Majeſtati.

Data Januæ in noſtro Ducali Palatio, anno milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſeptimo, die vigeſimo quinto Auguſti.

Anno circ. MCCCCXXXVIII.

CAROLI VII. *Regis Francorum* FRIDERICO *Romanorum Regi.*

Ut Ducem Bavariæ diutiùs detentum libertate donet.

SEreniſſimo Principi FRIDERICO Dei gratiâ Regi Romanorum cariſſimo fratri ac conſanguineo noſtro cariſſimo, CAROLUS eâdem gratiâ Rex Francorum, ſalutem & virtuoſos atque celebres actus jugiter amplecti. Sereniſſime Princeps, cariſſime frater & conſanguinee, miramur admodùm moleſtiſſimeque ferimus, quòd licet toties à nobis rogatus liberaliter nobis pollicitus fueris cariſſimum filium noſtrum Sigiſmundum Ducem Auſtriæ ad ſuas ditiones & gentes permittere liberè & gratioſè reverti, & præſertim infrà certum terminum, jamdiù elapſum: tamen (ut intelleximus) hactenùs eum detinuiſtis, & adhuc detinetis. Et quia ſicut ſolebamus, & quemadmodum decens exiſtat & rationi conſentaneum, ei ſincerè & ex intimis afficimur, vos enixiùs rogitamus quatenùs eum modo ſine pluri dilatione velitis expedire, ſinereque quòd ad loca ſua regrediatur; ipſas ditiones & gentes ſuas in libertate ſuâ (ut cenſetur operæpretium pro quiete paceque, & communi bono reipublicæ) earumdem & aliarum prædictarum ſibi adjacentium recturus & gubernaturus.

Poteſtis etiam per tot conſcriptiones noſtras perpendere, quantam nobis cedit in diſplicentiam tam longa detentio cariſſimi avunculi noſtri Ludovici Ducis Bavariæ; & ideo vos majori deprecamur affectu, quatinùs quantumcumque nobis velletis complacere, hac vice velitis eum facere per conſanguineum noſtrum ejus filium penitùs liberari, permittique terris, & dominiis ſuis quibuſcumque plenariè & pacificè perfungi pariter & gaudere, ſicut debet, & ante detentionem ſuam conſueverat. Nobis in his gratitudinis integritatem confecturus, nos ad mutuæ viciſſitudinis pro vobis & veſtris explendas repenſiones reddendo ſemper affectiores, prout hæc & alia ſuper his amplè reſeravimus dilectis & fidelibus Conſiliariis & Ambaxiatoribus noſtris Domino de Feneſtranges & Henrico Bayere Militibus, vobis per eos opportunè referenda. Quibus in eis, quæ ſuper ipſis materiis hac vice noſtri pro parte vobis explicuerint, credulam fidem velitis, quæſumus, adhibere, & per eos nobis remittere grati habendas ut confidenter præſtolamur veſtras utique reſcriptiones.

Datum Canone.

Ann. MCCCCXXXIX.

Litteræ Concilii Baſilienſis, quibus intimantur Ordini Ciſtercienſi facta contra EUGENIUM *Papam IV.*

SAcro-ſancta Generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu ſancto legitimè congregata univerſalem Eccleſiam repræſentans, dilectis Eccleſiæ filiis Abbati Ciſtercienſi & cæteris Abbatibus ac aliis religioſis viris in Capitulo Ciſtercienſi congregatis ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem. Deſiderantes devotiones veſtras de his rebus veraciter informari, quæ pro ſalute univerſalis Eccleſiæ per hanc ſanctam Synodum aguntur, mittimus eiſdem noſtras litteras, decreta ſynodalia, & alias ſcripturas, ex quibus veritatem & juſtitiam hujus ſacri Concilii magnâ ex parte poteritis conſcribere. Et quomodo neceſſarium eſt toti Religioni Chriſtianæ ut in regimine Eccleſiæ proviſio ſalutaris apponatur, quam à ſuis calamitatibus & languoribus relevari opus eſt per providentiam alicujus probi paſtoris, qui mores hominum exemplo ſalutari, & Deo digna adminiſtratione in melius converrat, ſacroſque Canones & decreta ſalubria prudenter ac fideliter exequatur in ædificationem cunctorum; qui etiam debitè revereatur auctoritatem Conciliorum generalium, & non res Eccleſiæ pro libito voluntatis agere velit.

Si verò abſque hujuſmodi proviſione relicta fuiſſet Eccleſia Dei, & poſtquàm hæc ſancta Synodus tot annis congregata extitit, cui omnes Reges Catholici incorporati ſunt, dimiſſus fuiſſet ille pro ſuo libito voluntatis in ipsâ Eccleſia regnare, qui ejuſdem ſanctæ Synodi auctoritatem ejuſque decreta & ſacros Canones bonum publicum univerſæ Chriſtianæ Religionis concernentes contemnebat & parvipendebat, ac etiam determinationem Catholicæ fidei de auctoritate Conciliorum generalium repræſentantium univerſalem Eccleſiam in ſacro Conſtantienſi Concilio elucidatam violabat per contrariam hæreſim; & dum aliis exemplum correctionis præferre debuerat, ipſe abuſus augmentabat: facilè omnes conſpiciunt quanta deſolatio, quanta ruina imminebat Eccleſiæ Dei, cum ampliùs ſummi Pontifices non potuiſſent in futurum per Concilia generalia corrigi, ſed liberum fuiſſet eis quidquid voluiſſent agere. Unde ſi quiſquam eorum fidem evertere voluiſſet, hominesque paſſim in damnationem ducere, non potuiſſet Eccleſia congregata ejus correctionem efficere, ſi talis incorrigibilitas Gabrielis priùs nuncupati Eugenii Papæ quarti, qualis nunquam inventa eſt in alio Pontifice quaſi à principio ſæculi, prævaluiſſet adversùs hujus ſanctæ Synodi auctoritatem. Sed Deus hoc non permiſit, qui uſque ad ipſius ſæculi conſummationem Eccleſiam ſuam non deſeret, quique, ut ſperamus, talem Paſtorem donabit eidem Eccleſiæ, ſub quo univerſa Chriſtianitas conſolationem accipiet. Veſtræ autem devotiones velint omnibus favoribus & auxiliis ipſam juvare Eccleſiam in hoc neceſſitatis tempore, in gloriam Divinæ Majeſtatis. Nec ipſam devotionem veſtram aut aliorum quorumcumque à proſequutione præfatæ juſtitiæ & veritatis retrahant cautelæ ſupradicti Gabrielis, qui ſub umbrâ unionis & reductionis Græcorum ſua facta cooperire conatur, & reformationem evitare, atque hanc ſanctam Synodum & Decreta ejus proſternere. Satis enim poteſt cognoſcere univerſus orbis, quibus artibus Græcos ipſos ad ſe traxit, & impedivit ne cum hac ſanctâ Synodo convenirent, ſicut fuerat cum eis concordatum, magnumque ſchiſma in orbe poſuit, ut ipſos ad ſe traheret, mittens oratores & galeas in Conſtantinopo-

lim, in contrarium illorum qui mittebantur ex parte hujus ſanctæ Synodi; & de facto prætenſum aliud Concilium in Ferrariâ erigens, dum ipſa reductio Græcorum cum unione & bonâ pace Eccleſiæ noſtræ fieri potuerat, ſi ipſe non talia objeciſſet impedimenta. Si quam autem profeſſionem veritatis præfati Græci fecerint in articulis, in quibus à nobis diſſidebant, cujuſcumque impulſu vel inductione id factum ſit, gratias agimus divinæ bonitati, quæ nonnunquam ex malis aliqua bona elicere dignatur: & valde deſideramus ut Græci ipſi in rectâ fide ſemper permaneant pro quorum unione procurandâ multos labores graviſſimoſque ſumptus hæc ſancta Synodus ſuſtinuit.

Sed cavebit Eccleſiaſtica providentia, ne ſub umbrâ hujus rei præfatus Gabriel Eccleſiam noſtram Latinam pelliciendare poſſit, ne ea quæ in tribus Conciliis generalibus Conſtantienſi, Senenſi & Baſilienſi pro reformatione & ſalutiferâ gubernatione Eccleſiæ elaborata ſunt, nunc miſerabiliter corruere permittantur, maneatque tam enormiter proſtrata Conciliorum auctoritas. Speramus autem quòd Dominus, qui omnia conſpicit, illuminabit oculos Chriſtianorum ad intelligendam omnem veritatem, & cuncta convertet in bonum Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, qui veſtras devotiones feliciter conſervare dignetur in æternam ſalutem.

Datum Baſileæ III. Non. Septembris, anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo nono.

Anno MCCCCXLV. d. 3 Febr.

Fœdus Pacis initum cum Electoribus Romani Imperii, & Rege Angliæ.

CAROLUS Dei gratiâ Francorum Rex, univerſis & ſingulis præſentium ſeriem inſpecturis, Salutem. Ut verus & perfectus amor, & ingentis benevolentiæ nexus, qui ſemper inter Chriſtianiſſimos Francorum Reges, progenitores noſtros, & Illuſtres Principes Romani Imperii Electores, laudabiliter viguerunt, ad nos non quidem minori dilectionis fervore, ſed quantum fieri poterit majori, ut decet, propagetur & extendatur, cum Illuſtribus Principibus Federico Romani Imperii Archimareſcallo & Electore, nec non Willermo, Germanis Ducibus Saxoniæ, Landgravius Turingie, Marchionibus Miſniæ, ac Burgraviis Aldeburgenſiæ, conſanguineis noſtris cariſſimis, novum fœdus, ut fixa conficiatur amicitia, inivimus in vim, formam, & effectum qui ſequitur.

In primis quòd nos ſtatum, honorem, decus, & commodum prædictorum Ducum Federici, Willermi, ad vitam ipſorum toto poſſe procurare, tractare, & in hac parte ad conſervationem earumdem pro viribus concurrere; ac damnum, jacturam, moleſtiam, & ſtatûs diminutionem evitare tenebimur, quantum cum honore facere poterimus. Item, quòd ad defenſionem & offenſionem Domini præfati Duces vexarentur, & nos requiſiti fuerimus, concurrere; amicos quoque ipſorum pro amicis, & inimicos pro inimicis habere tenebimur: ita tamen quòd nos nullum, qui dictorum Ducum ſubditus aut vaſſallus fuerit, pro amico dicere, nominare, vel reputare poterimus, nec ſub amicitiæ velamine, ubi contrà talem ſuum ſubditum ſive vaſſallum ipſorum Ducum guerram movere placuerit, aliquid in contrarium dicemus, proponemus, vel allegabimus; ſed ſi opus fuerit, & per ipſos Duces nos requiri contigerit, auxilium, ſuccurſum, aut favorem pro viribus elargiri tenebimur: quantum hæc, ut præferuntur, per nos cum requiſiti fuerimus cum honore fieri poterunt. Item, ubi per antedictos Duces contrà communem noſtrum & ipſius ſubditum, ſive vaſſallum, guerram moveri contigerit; nos contrà talem vaſſallum & communem ſubditum favorem dare non tenebitur, ſed licitè valebimus in hoc caſu à ſuccurſu & auxilio abſtinere. Item, ſubditos ſeu vaſſallos dictorum Ducum, qui nobis minimè ſubjiciuntur, pro amicis reputabimus; ita quòd contra tales nobis guerram facere non licebit, aut moleſtiam inferre. Item, dominia, ditiones, terras, caſtra, oppida, villagia, civitates, & loca dictorum Ducum præſentia & futura, cum armatorum copiâ, ſeu armorum gentibus non ingrediemur, neque gentes noſtræ armatæ ingredientur, niſi ad ſuccurſum vocati per ipſos Duces, aut eorum licentia concederetur. Item non obſtante hujuſmodi confœderatione, liberum erit omnium rerum & victualium, præterquàm armorum, commercium, etiam inter hoſtes & diffidatos, nec per hujuſmodi commercium inter hoſtes noſtros, & dictos Duces hæc confœderatio in aliquo violata cenſebitur: ita quòd ſubditi & vaſſalli noſtri, aut dictorum Ducum, per terras & aquam mercari, & merces hinc inde ferre, emere, vendere, & permutare, inter hoſtes, & loca hoſtium, ut præfertur, poterint pro libito voluntatis. Item, præfati Duces ſuccurſum à nobis petentes, illum habere debebunt & à nobis conſequi, ſuis quidem ſumptibus & expenſis ad rationem pro quolibet armorum homine, & archeriis conſuetis, juxtà ritum Franciæ, & mortem hactenùs in guerris obſervatum, ut ſubſequitur: videlicet pro quolibet armorum homine ad rationem quindecim francorum, & pro quolibet archerio ad rationem ſeptem francorum cum dimidio per menſem, & quilibet . . . . ut archerio æquiparetur.

Item, nos expreſsè perſonas Summi Pontificis, & Illuſtriſſimorum Hiſpaniæ, Siciliæ & Scotiæ Regum præſentium & futurorum, ac Illuſtrem Principem filium noſtrum cariſſimum Sigiſmundum Auſtriæ Ducem, eorumque & cujuſlibet ipſorum dominia excipimus; ita quòd nulli præſcriptorum, ac terris, locis, caſtris, & dominiis ſuis per dictos Duces guerra moveri debebit aut moleſtia inferri, ſed ut amici utriuſque partis eſſe cenſebuntur; horum prædictorum exceptorum numero dilectum Conſiliarium & Cambellanum noſtrum Joannem Dominum de Feneſtrangis Militem, ejus terras & dominia ſubjungentes, ita quòd dictis Ducibus eidem Cambellano noſtro, ſuiſque dominiis guerram inferre minimè liceat, ſed ut amicus & confœderatus hinc inde cenſeatur. Item, quoniam optima eſt & quaſi ſpes pacis indubitata inter nos & Illuſtriſſimum Angliæ Regem, communi noſtro & dictorum Ducum conſenſu, idem Rex Angliæ pro excepto habebitur; ita quòd nec nobis ipſorum Ducum auxilium & favorem, neque ipſis Ducibus noſtrum auxilium & favorem contrà Angliæ Regem implorare licebit; nobis quoque non licebit eidem Angliæ Regi contrà ipſos Duces, nec ipſius Ducibus contrà nos præfato Angliæ Regi ſuccurſum aut favorem quovis modo elargiri.

Præmiſſa omnia & ſingula nos bonâ fide, & in verbo Regio loco præſtiti juramenti, præſentium tenore præfatis Ducibus pollicemur firmiter obſervare, quantum cum honore poſſumus, dolo, & fraude prorsùs excluſis. In cujus rei teſtimonium præſentes literas exinde fieri, & ſigillo noſtro juſſimus communiri. Datum Nanceri in Lotharingiâ, die vigeſimâ tertiâ menſis Februarii, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo quarto, Regni noſtri vigeſimo tertio. Per Regem in ſuo conſilio. CHALIGAUT.

EUGENIO *Papæ IV.*

Rogat ut Joannis Cordis electionem in Archiep. ſe Bituric. confirmet Papa.

BEatiſſime Pater & ſanctiſſime Domine, humillimâ uſque ad pedum oſcula beatorum recommendatione præmiſsâ. Novi, Pater Beatiſſime, dominum noſtrum Regem pro promotione magiſtri Joannis Cordis, filii Jacobi Cordis Conſiliarii & Argentarii ſui, ad Archiepiſcopum Bituricenſem, jamque pluries ſcripſiſſe, alterumque ſuorum Conſiliariorum pro dicto negotio proſequendo miſiſſe; quoniam ipſe dominus Rex rem ipſam ſibi gratiſſimam compleri plurimùm deſiderat, non ſolùm patris ſui Conſiliarii & filii prædictorum favore, quàm potiùs pro deſolationis dicti beneficii conſideratione: maximè cum ſit conveniens imò neceſſarium ad tales dignitates gratos ipſi domino atque fideles, & non alios conſtituere, propter obedientiam populorum & fortalitiorum tutam cuſtodiam. Sanctitati igitur veſtræ beatiſſimæ humiliùs ſupplico, ut dictum Magiſtrum Joannem ad ipſum Archiepiſcopatum præficere dignetur, preces domini mei Regis exaudiendo; ſicque rem prædicto domino & ſuo Conſilio veſtra Sanctitas faciet gratiſſimam, & ipſum dominum ad ejuſdem negotia reperiet paratiſſimum. Quam ſanam & incolumem conſervet Altiſſimus ad felix & pacificum regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, præceptis & mandatis ejuſdem veſtræ Sanctitatis humiliter me ſubmittendo.

Scriptum, &c.

Eidem ſummo Pontifici CAROLUS *Rex Francorum.*

Prælati omnes Regni Franc. fidelitatis juramentum Regi præſtare debent. Quas ob cauſas.

BEatiſſime Pater, credimus Sanctitatem veſtram non ignorare, quòd Prælati Regni noſtri in præfectionis ſuæ primordio nobis præſtant & præſtare tenentur ligium plerique homagium, & omnes alii fidelitatis juramentum, pro ſuarum temporalitatibus Eccleſiarum, etiam illarum quæ noſtrorum quorumcumque circumdantur à terris ſubditorum, aut quæ ſitæ ſunt infrà dominia ipſorum, ſive ſint Duces, ſive Comites, aut alii domini temporales in ipſo noſtro Regno quovis honore ſeu titulo fungentes: ſumus enim unicus Prælatorum & Eccleſiarum hujuſmodi Princeps, protector & conſervator ſæcularis; nec ſubditi ſunt ipſi Prælati & eorum Eccleſiæ aliis temporalibus aut ſæcularibus dominis, quàm nobis, omneſque in & ſub regaliâ continentur. Et propter ea & alia, dum auctoritate Apoſtolicâ per electionum confirmationes, aut aliàs canonicè præficiuntur talibus Eccleſiis Prælati, debent tam de jure quàm de conſuetudine legitimâ, & maximè propter bonum ipſarum Eccleſiarum ac perſonarum Eccleſiaſticarum, etiamque ob decus & rationem dignitatis & auctoritatis noſtræ coronæ & Majeſtatis Regiæ, de his proviſionibus ab Apoſtolicâ ſanctâ Sede reſcripta vel expreſſæ bullæ nobis, & non aliis dominis temporalibus dirigi & deſtinari: & ita dirigere conſueverunt ſummi Pontifices veſtri Prædeceſſores noſtris prædeceſſoribus & nobis. Etſi contigerit interdum & de aliquibus Eccleſiis ſimilibus aliter uſum fuiſſe, hoc forſitan acciderit occaſione diviſionum quæ in ipſo noſtro Regno vigebant; quibus profectò cauſantibus, nonnulli ipſorum dominorum & aliorum nobis ſubditorum à nobis diſſidebant, & nimis auctoritatis uſurpativè ſibi attribuentes, tunc temporis litteris & mandatis noſtris obedientiam ut debebant his in rebus non exhibuiſſent. Ubi autem modo favente Deo, penitùs ſint illæ diviſiones extinctæ, ipſorumque noſtrorum erga nos reunio paxque confeſſæ ſubditorum, & ab eis nobis & juſtitiæ noſtræ nunc obeditur, exſtat operæpretium attendere, ut in his & aliis decenter dignitati & auctoritati noſtræ Regiæ deferatur, nec ampliùs ſinatur deprimi, neque ei, neque ullis juribus noſtris detrahi: nam, ſicut tenemur, ad eorum conſervationem, ſollicitudinem, & operam protinùs daturi ſumus accuratiorem.

Eas igitur ob res Sanctitatem veſtram enixiùs peroramus, quatinùs quantumcumque nobis plus exoptat complacere, & ſincerioris affectûs & amoris ſignum præſtantius nobis oſtendere, dignetur ſuper his æquanimiter advertere, & amodo nobis, & nulli alii domino temporali de omnium & ſingularum quarumcumque Eccleſiarum, ubicumque & ſub cujuſcumque terrâ ſeu dominio in noſtro Regno ſitarum, proviſionibus peractis Apoſtolica reſcripta ſeu bullas, veſtrorum more prædeceſſorum ſecundùm ipſa jura noſtra dirigere atque deſtinare. In hoc paſtorale debitum, Coronæ verò noſtræ quam tantoperè & toties apud Apoſtolicam ſanctam ſedem, & Eccleſiam Romanam ſatis promeruiſſe dignoſcitur, rationem & nobis acceptiſſimam gratitudinem conſectura Sanctitas eadem: quam votivâ felicitate pervalere concupimus ad ſaluberrimam ſanctæ Dei Eccleſiæ directionem.

Scriptum, &c. *Nihil præterea in M S. codice.*

Benedicti de Aurea Claſſis Francorum Regis Capitanei, honorandis dominis Protectoribus ſancti Georgii.

Anno MCCCCXLVI.

Genuenſes ut ſe Regi Franc. ſubdant exhortatur.

ET ex Corſicâ & ex Hiſpaniâ litteris meis ſemper vos hortatus ſum, viri magnifici, ut vobis curæ eſſet publicas res & meas componere, nec unquam reſponſum ullum à vobis habui; non deſiſtamus tamen has etiam hac de causâ ad vos dare. Accidiſſe enim hoc non culpâ veſtrâ, ſed propter longinquitatem & abſentiam meam exiſtimo, quæ vos incertos quò literas veſtras dirigeretis, faciebat. Quapropter & ad exequenda etiam nonnulla negotia quæ nobis agenda erant huc in Provinciam acceſſimus, admiratique vehementer ſumus nullam à vobis poſt noſtrum acceſſum in his locis mentionem his de rebus factam. His igitur de cauſis cum videretur nobis vos nullam curam hac de re habere, cumque intelligeremus multorum, eorumque optimorum civium voluntatem ad hoc haud alienam eſſe: ad compoſitionem cum ſacratiſſimo Francorum Rege devenimus, quòd ut ſuam patrimonialem rem, civitatem noſtram recuperare omninò decrevit. Quamobrem tamquam eos, ad quos quies ac ſtatus publicus haud mediocriter attinet, vos vehementer exhortor ac moneo, Patres optimi, ne creſcere aut multiplicare in dies adeo hoc vulnus ſinatis, ut aliquando ad putrefactionem deveniat. Eſt enim huic Principi omninò aſſentiendum, cum pro pace publicâ quam nullâ aliâ viâ adipiſci poſſumus, tùm etiam ad evitandam ejus iram, quæ & multa pericula & ingentes impenſas urbi noſtræ inferre poſſet. Habebitur præterea ſi voluntati ſuæ aſſenſeritis, tertia hæc utilitas; nam cum ipſe inclytus Princeps ſuâ benignitate ſatisfacere impenſis per nos factis promiſerit, non erit ea vobis eroganda pecunia quæ mihi tradebatur, eruntque ii quibus illata à nobis damna ſunt & largiùs, & certiùs ſatisfacti.

Non poſſum, viri digniſſimi, ullo pacto deſiſtere, quin vos ad ea quæ ad æquitatem & ſtatum publicum attinent exhorter, quamquam Domino

Digitized by Google

Duci veſtro non ita videatur, quòd nos his verbis oti præ timore exiſtimat, quod etiam in iſtis litteris, quæ nuper in manus meas devenêre, vidimus: potiùs enim ac libentiùs ingentes pecunias ad corrumpendos bujus provinciæ Magiſtratuum animos impendere decrevit, quàm eas quæ à me petebantur ut ſatisfacerem eos, quibos è me damna illata ſunt. Nominat præterea ipſe Dux nos omnes rebelles; quòd ſi rectè conſideraverit ipſe, omneſque cæteri, qui Regiæ voluntati contradicent, juſtè ac legitimè rebelles appellari poſſunt, habebunturque ab ipſo Rege haud ſecùs quàm rebelles. Ex felicibus navibus noſtris die ſeptimo Novembris 1446. in Portugaliæ.

Banedictus *de Aurea claſſis Francorum Regis Capitaneus.*

Anno circ. MCCCCXLVII.

Pecunias in Regno ſuo percipi niſi per deputatos à ſe viros renuit.

Caroli VII. *Regis Francorum ſummo Pontifici.*

Beatiſſime Pater, Sanctitatis veſtræ litteras per Militem egregium Phœbum de Luſiniano, & Hugonem Podecator Legum Doctorem, ſereniſſimi Principis fratris & conſanguinei noſtri cariſſimi Joannis Cypri Regis Oratores & Nuntios, ad nos deſtinatos nuper ſuſcepimus: eorumque etiam injunctam ex parte Regis ipſius credentiam ad plenum audivimus, per quas quidem litteras, & ipſorum Oratorum relationem, accepimus Infideles eoſdem Regi & Inſulæ atroces minas intuliſſe, atque occaſionem quærere ipſius Inſulæ opprimendæ ac omninò devaſtandæ, etiam & deſolandæ in Regis prædicti detrimentum irreparabile. Adjicientes ulteriùs Oratores illi indulgentiarum ſubſidium, quod in Regno noſtro colligi & levari ex conceſſione veſtræ Sanctitatis ob idipſum depoſcebant, abſque noſtro conſenſu præfatæ Sanctitati per nos expreſsè notificato nequaquam concedere voluiſſe. Nos verò qui ad fidei Chriſtianæ defenſionem, & ipſorum infidelium repreſſionem, ac Regis & Inſulæ prædictæ tuitionem pia ſemper impendia præſtari vellemus, etiam ob fidei favorem, veſtræ Sanctitatis honorem, & Regis prætacti contemplationem, contenti ſumus ipſarum indulgentiarom per veſtram Sanctitatem conceſſarum ſeu concedendarum emolumentum noſtro in Regno per deputatos ad boc levari & percipi. Quod quidem veſtræ Beatitudini ad ipſorum Ambaxiatorum inſtantiam harum ſerie notificamus. Quoad cætera verò auxilii ferendi hortamenta, noſtram ſuper hoc intentionem Oratoribus noſtris plenè patefecimus. Sanctitatem veſtram tueator Altiſſimus ad longiſſimum regimen Eccleſiæ Dei ſanctæ.

Scriptum Bituris 18. Octobris.

Oratorem Summi Pont. benignè ſuſcepiſſe, miſſoſque à ſe nuntiat, quibus fiduciam omnem adhibendam eſſe affirmat.

Caroli VII. *Regis Franc. eidem.*

Beatiſſime Pater, cum his diebos ad nos veniſſet venerabilis Doctor Decanus Toletanus Orator & Nuntius veſtræ Sanctitatis, ipſum gratè ſuſcepimus, & placidè audivimus; viſiſque Apoſtolicis litteris, quas ipſe ſecum detulit, apertè intelleximus ſingularem confidentiam, quam eadem veſtra Sanctitas de nobis gerera dignatur; unde plurimùm regratiamor, parati ſemper favores & auxilia ſanctæ Sedi Apoſtolicæ & Sanctitati veſtræ pro viribus impendere, ſicuti hactenùs facere ſtuduimus, & ea jugiter agere quæ ſunt ad honorem & complacentiam ejoſdem veſtræ Sanctitatis. Habitis autem pluribus colloquutionibus per Conſiliarios noſtros cum præfato Oratore ſuper materiis proquibus venerat: tandem viſum eſt omnibus communi ſententiâ neceſſarium fore, ut Ambaſſiatores noſtros ad præſentiam veſtræ Sanctitatis deſtineramus, ſingula quæ huc uſque ad pacem Eccleſiæ agitata ſunt relaturos ut per ipſius veſtræ Sanctitatis bonam providentiam in finem proſperum & votivos exitus deducantur: qui etiam (ſicuti antea diſpoſueramus) devotam & filialem reverentiam & obedientiam veſtræ Beatitudini exhibituri eſſent.

Mittimus igitur ex noſtris præcipuis Conſiliariis & ſervitoribus dilectiſſimum, & dilectos ac fideles noſtros, Archiepiſcopum Remenſem, Joannem Comitem Dunenſem & de Longavillâ conſanguineum noſtrum, Electum confirmatum Eccleſiæ Electenſis, Magiſtros Guidonem Bernardi Archidiaconum Turonenſem, Thomam de Courcellis ſacræ Theologiæ Profeſſorem, & Jacobum cordis Argentarium noſtrum. Quibus veſtra Beatitudo plenam credentiæ fidem tanquam nobis ipſis exhibere dignetur. Hi enim, ut non neceſſe ſit multa de ipſis dicere, tales ſunt qui intima mentis noſtræ arcana noverunt, & nobis ſunt confidentiſſimi. Poteritque veſtra Sanctitas per eos ſicut per quoſcumque, quod ad hæc mittere poſſemus, de omnibus quæ acta ſunt, & univerſà intentione noſtrâ pleniſſimè informari, necnon & per eoſdem intimare nobis cum omni fiduciâ quæque beneplacita ipſius V. S. quam feliciter conſervare dignetur Altiſſimus ad proſperum regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ.

Scriptum, &c.

Caroli VII. *Regis Franc. S. R. E. Cardinalibus.*

Oratores ſuos Summ. Pont. in ſtoa cum benevolentia excipiant, rogat.

Carolus, &c. Cariſſimis & ſpecialiſſimis amicis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ſalutem & ſinceram devotionem. Pro nullis arduis rebus honorem ſanctæ Sedis Apoſtolicæ & bonum univerſæ Eccleſiæ concernentibus, mittimus ad præſentiam Beatiſſimi Patris noſtri Summi Pontificis aliquos ex præcipuis Conſiliariis & ſervitoribus noſtris, dilectiſſimum & dilectos ac fideles Archæpiſcopum, &c. *ut ſuprà.* Ambaſſiatores noſtros, quos in agendis dirigere & benignis favoribus atqoe auxiliis ſedulò juvare velint amicitiæ veſtræ, dicendis per eos plenam credentiæ fidem tamquam nobis ipſis adhibendo. De his enim pleniſſimam confidentiam gerimus, qui & intima mentis noſtræ noverunt, poteruntque vobiſcum univerſa agere, ſicut quicumque quos tranſmitteremus, quinimò velut noſmet perſonaliter faceremus.

Datum Turonis xi. menſis Martii.

Anno MCCCCXLVII.

Regem reddit certiorem de ſui electione in Summum Pontificem, rogatque ut in ejus regno eâ de causâ fiant ſupplicationes.

Nicolai *Papæ V.* Carolo VII. *Francorum Regi.*

Nicolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Cariſſimo in Chriſto filio Carolo Regi Franciæ Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Immenſa ſummi Dei bonitas & ineffabilis providentia, volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per ſuam immenſam caritatem ab æternà morte redimere, Filium ſuum unigenitum noſtræ mortalitatis carnem ſuſcipere voluit, ut per ejus ſacratiſſimam paſſionem depulsâ priorum caligine delictorum, nos ad cœleſtis regna evocaret. Qui cum eſſet in terris prædicans regnum Dei, Apoſtolos ſibi elegit, ut ſuorum imitatores operum Eccleſiam ſanctam ſuam poſt ejus ad cælos glorioſiſſimam aſcenſionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes, illam multiplicato fructu redderent ampliorem. Inter ipſos autem Petrum Apo-

ſtolorum Principem & Caput Eccleſiæ conſtituit, data ſibi & ſuis ſucceſſoribus ſolvendi & ligandi plenariâ poteſtate. Neceſſe enim fuit, cum ſit unicuique finis hujus vitæ conſtitutus, ut Petri auctoritas, dignitas & poteſtas transfunderetur ad ejus in Romanâ Eccleſia ſucceſſores, ut eſſet uſque ad conſummationem ſæculi qui Chriſtum repræſentans, eſſet caput Eccleſiæ ſuæ, & ſolvendi & ligandi poteſtatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipſo Petro continuatam Romanorum Pontificum ſucceſſionem felicis recordationis Eugenius Papa IV. prædeceſſor noſter, qui ſummus Romanæ Eccleſiæ Pontifex, & verus Jeſu Chriſti Vicarius in ſede Petri hactenùs præfuit, in hac almâ urbe diem ſuum claudens extremum, animam Deo reddiderit: ipſius funeris in Baſilicâ Principis Apoſtolorum exequiarum celebratione ſolemni de more, & juxtà obſervatam conſuetudinem ſubſequutâ; Nos unà cum Venerabilibus Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in Conventu B. Mariæ de Minervâ, loco ad id ex rationabilibus cauſis per ipſos Fratres concorditer electo, modo & tempore congruis Conclave ingreſſi ſumus pro futuri Pontificis electione; ubi tertia die, quæ fuit ſexta præſentis menſis, Miſsâ in honorem ſancti Spiritus de more celebratâ, poſt diligentem tractatum (prout tantæ rei dignitas poſcebat) habitum, prædicti Fratres ejus qui invocatus fuerat gratiâ eorum cordibus infuſa, nos tunc Tituli ſanctæ Suſannæ Preſbyterum Cardinalem in Summum Pontificem elegerunt, grave onus & noſtris viribus impar noſtris humeris imponendo.

Nos igitur licet humilitatem noſtram, & imbecillitatem ad tanti ponderis ſarcinam deferendam cognoſceremus, tamen confiſi quòd is, qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota noſtra adjuvando proſequetur, nec deſeret ſperantes in ſe, ſuſcepimus onus impoſitum nobis; eâ etiam ſpe nos hortante, quòd tuæ & aliorum Chriſti Fidelium pro nobis ad Altiſſimum porrectæ orationes & preces, nobis auxilium ad regendum ſuam Eccleſiam apud Salvatorem noſtrum uberiùs impetrabunt, & fortiorem reddent ad tantum regimen infirmitatem noſtram. Idcircò exhortamur in Domino tuam Serenitatem, ut indicere velis, ut ſolemnes proceſſiones cum celebratione Miſſæ ſancti Spiritûs fiant in Regno tuo, & ſimul precibus omnium Fidelium Altiſſimo ſupplicetur, ut nobis gratia ſua aſſiſtat, & dirigat actus noſtros, ut poſſimus condignè regere Eccleſiam ſanctam ſuam, & ea agere quæ ſpectent ad ſalutem animarum Fidelium, extirpationem hæreſis, pacem populi Chriſtiani, & infidelium oppreſſionem. Nos quidem inter cætera intendimus in relevamen Eccleſiarum omnium, cum noſtræ curæ commiſſæ ſint, reducere Cameram Apoſtolicam ad antiquos & laudabiles mores: diſpoſiti quoque ſumus omnia agere, quantum permittet Deus, quæ ſpectant ad honorem & ſtatum tuum & Regni, & complacentiam votorum tuorum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringenteſimo quadrageſimo ſexto, duodecimo Kalendas Aprilis, Pontificatûs noſtri anno primo. A. de Magio.

Anno ccccxlvii. Autographo D. d'Herouval.

Propoſitiones ad dirimendum ſchiſma tempore Amedei, FELICIS Papæ V. nuncupati, exortum, ac pacem Eccleſiæ conciliandam.

ADviſamenta pro pace & unione in Eccleſiâ dandis.

Primò, Quòd Dominus Felix det ſuas literas in bonâ & ſecurâ forma, de renuntiando Papatui in Baſilienſi Concilio ſtatim, habitis literis ſuper ſecuritatibus, & aliis infrà ſcriptis.

Secundò, Habeantur literæ Domini Nicolai, per quas omnes privationes, ſuſpenſiones, inhabilitationes, proceſſus, ſententiæ, cenſuræ, & pœnæ contrà præfatum Dominum Felicem, contrà Baſilienſe Concilium, ſeu illos qui ſunt aut fuerunt in Baſileâ, ac eis adhærentes & obedientes cujuſcunque dignitatis, præeminentiæ, aut ſtatûs, etiamſi Pontificalis, Ducalis, Cardinalatûs, aut Regalis exiſtant: necnon communitates, civitates, & oppida, præſertim Baſilienſe, occaſione hujus diviſionis per olim Eugenium in ſuis Ferrarienſi ac Florentinâ, aut quâvis aliâ, ſub nomine generalis Concilii congregationibus, aut alterius, vel per ipſum Dominum Nicolaum, aut alium, ſeu alios ipſorum, vel alicujus eorum auctoritate factas aut fulminatas; decernet effectum ſortiri non debere, ſed perinde haberi ac ſi non emanaſſent: fiantque abſolutiones, diſpenſationes, habilitationes, & reſtitutiones hinc inde ad cautelam.

Tertiò, Habeantur literæ ipſius Domini Nicolai in meliori forma, per quas omnes privati & ſpoliati ſuis Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, Dignitatibus, Monaſteriis, Prioratibus, Beneficiis, & Officiis Eccleſiaſticis; necnon terris, feudis, poſſeſſionibus, & rebus aliis quibuſcumque, ratione & ad cauſam prædictæ diviſionis, in priſtinum plenè & in integrum reducantur, & reponantur; & ſuper hoc habeantur literæ in fortiori formâ, velintque Reges & Principes dare favores & operam efficacem, ut hujuſmodi literæ ſuum ſortiantur effectum.

IV. *Item*, Quòd omnes Domini Cardinales utriuſque obedientiæ cum honoribus, prærogativis, præeminentiis, emolumentis debitis & conſuetis remaneant, ut tales habeantur, reputentur, & honorentur. Quòd ſi duo vel plures in eodem titulo concurrerint, provideatur quemadmodum in Conſtancienſi Concilio actum extitit.

V. *Item*, Quòd omnes Officiarii actu in Curiâ dictorum Domini Felicis, & Baſilienſis Concilii reſidentes, in ſuis officiis remaneant, & ad eorum exercitium liberè, & ſine aliqua contradictione admittantur. Ubi autem duo in eodem officio concurrerint, qui officium non obtinebit, habeatur recommiſſus.

VI. *Item*, Dabit præfatus Dominus Nicolaus literas ſuas, per quas actualiter & irrevocabiliter ex tunc convocet, quantum in eo eſt, Concilium generale, in aliquo loco nationis Gallicanæ, primâ die ſeptimi menſis, poſtquàm adimplenda per Baſilienſe Concilium & dictum Dominum Felicem fuerint executioni demandata & adimpleta, inchoandum: promittetque ipſe D. Nicolaus ipſam convocationem per univerſas provincias publicare modo conſueto, & hoc infrà tres menſes poſtquàm prædicta fuerint adimpleta. Etiam ſtatim poſt adimpletionem hujuſmodi mittendo literas convocatorias cum omnimodâ diligentiâ, ut conſuetum eſt; in bulliſque ſuis apponantur omnes clauſulæ, & cautelæ poſſibiles, etiam cum juramento, pollicitatione, & voto de non revocando, prorogando, mutando, vel impediendo dictam celebrationem Concilii in hujuſmodi termino.

VII. *Item*, Dabit literas approbatorias & confirmatorias, proviſionum Eccleſiarum Patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium; diſpoſitionum, collationum, Monaſteriorum, dignitatum in Metropolitanis & Cathedralibus poſt Pontificales majorum, aut in Collegiatis, principalium, beneficio-

rum

rum ſæcularium & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum, diſpenſationum, indulgentiarum, privilegiorum, incorporationum, unionum, & aliarum quarumcumque conceſſionum, gratiam aut juſtitiam quomodolibet concernentium in locis, perſonis, & rebus obedientiæ præfati Domini Felicis, vel Baſilienſis Concilii, per ipſos Dominum Felicem & Concilium, aut Legatos eorumdem, & quoſcumque alios de ipſorum auctoritate & mandato conjunctim & diviſim factaū. Et hoc quoad poſſeſſores Eccleſiarum, & beneficiorum, commendarum, adminiſtrationum & penſionum prædictorum, rejectis, caſſatis, & annulatis per literas hujuſmodi quibuſcumque poſſeſſionibus per olim Eugenium, per ipſum Dominum Nicolaum, aut quoſcumque alios de eorum auctoritate factis; unicuique tamen jure ante hujuſmodi diviſionem quæſito, ſemper ſalvo; verùm ſi in unâ obedientiâ duo vel plures ſuper uno, vel pluribus beneficiis litigarent, conditio poſſeſſionis non poſſidenti nullatenùs præjudicet, ſed cuilibet ſuum jus illæſum, permaneat. Per eaſdem etiam literas aboleantur & caſſentur ſententiæ in curiâ ſui prædeceſſoris & ſuâ, contrà obedientes præfato Domino Felici & Baſilienſi Concilio inauditos vel indefenſos, qualitercumque poſt hanc diviſionem ſubortam latæ.

VIII. *Item*, Si aliqui poſſideant Eccleſias aut beneficia, quarum vel quorum caput in unâ obedientiâ, & aliqua membra in alterâ exiſtant, membra reducantur ad caput; ſine tamen præjudicio illorum qui in Eccleſiis & beneficiis ante hujuſmodi diviſionem jus habebant, in quo & poſſeſſione ſuâ conſerventur.

IX. *Item*, Dabit præfatus Dominus Nicolaus literas, per quas promittet habere ratam & gratam proviſionem rationabilem, honeſtam, & condecentem pro ſtato, honore, ac quiete Domini Felicis, per Baſilienſe Concilium rationabiliter ac honeſtè adviſandam & concludendam, in alio Concilio futuro approbandam & confirmandam. Quibus quidem præmiſſis literis in extenſiori, fortiori, & meliori formâ habitis, præfatus Dominus Felix decernet omnes ſuſpenſiones, privationes, inhabilitationes, proceſſus, fulminationes, ſententias, cenſuras, pœnas nomine & auctoritate ſuis, vel alicujus ab ipſo auctoritatem habentis, emanatas occaſione hujus diviſionis contrà quoſcumque cujuſcumque dignitatis, etiamſi Papalis, Imperialis, Regalis, Cardinalatûs, Ducalis, Pontificalis, aut alterius exiſtant, effectum ſortiri non debere; ſed perinde haberi ac ſi non emanaſſent: fiantque abſolutiones, diſpenſationes, habilitationes, & reſtitutiones, hinc inde ad cautelam. Quantum autem ad poſſeſſores, conceſſiones, & collationes Eccleſiarum, Patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium, dignitatum, beneficiorum ſæcularium & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum quarumcumque validæ firmæque maneant, approbentur, & ratificentur, &c. Dummodo hujuſmodi Eccleſias, beneficia, & adminiſtrationes, penſiones & commendas, per privationem occaſione iſtius diviſionis ſubortæ, ipſi poſſeſſores non acquiſiverint. Et ſuper hoc habeantur literæ in meliori formâ.

X. *Item*, Poſt prædictarum ſuſpenſionum, privationum, inhabilitationum, &c. caſſationem, & annullationem, ad ſtatum ipſe Dominus Felix, factâ priùs nominatione loci pro generalis Concilii in Natione Gallicanâ celebratione, habitis literis ſupradictis, renuntiabit actualiter & effectualiter Papatui in Concilio Baſilienſi: quod quidem Concilium, poſtquàm ipſe Dominus Felix renuntiaverit, ſimiliter decernet omnes ſuſpenſiones, privationes, inhabilitationes, proceſſus, fulminationes, & cenſuras, & pœnas nomine & auctoritate ſuis vel alicujus ab ipſo auctoritatem habentis, emanatas occaſione hujus diviſionis contrà quoſcumque cujuſcumque dignitatis, etiamſi Papalis, Imperialis, Regalis, Cardinalatus, Ducalis, Pontificalis, aut alterius exiſtant, ... effectum ſortiri non debere, quinimò quòd perinde habeantur ac ſi non emanaſſent. Quantum autem ad poſſeſſores, conceſſiones, & collationes Eccleſiarum Patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium, dignitatum, beneficiorum ſæcularium & regularium, commendarum, adminiſtrationum, penſionum quarumcumque validæ firmæque maneant, approbentur, & ratificentur.... Dummodo hujuſmodi Eccleſias & beneficia, adminiſtrationes, penſiones, & commendas per privationem occaſione iſtius ſubortæ diviſionis, ipſi poſſeſſores non acquiſiverint: & ſuper hoc habeantur literæ in meliori formâ.

XI. *Item*, Idem Concilium Baſilienſe ordinabit, bonis reſpectibus & conſiderationibus latiùs exprimendis, & præſertim propter pacem & unionem Eccleſiæ, quòd præfatus Dominus Nicolaus pro Summo Pontifice habeatur, ſtatuendo & ordinando quòd faciat & adimpleat ea quæ Summus Pontifex facere tenetur: mandabitque eidem tamquam Summo Pontifici ab omnibus Chriſti Fidelibus obediendum eſſe.

XII. *Item*, Poſt hoc, ipſum Baſilienſe Concilium ſtatim ſe diſſolvet modis debitis, ac juxtà formam decretorum, ſalvis tamen infrà dicendis.

XIII. *Item*, Quòd cum literis præfati Domini dentur literæ ex parte Sereniſſimorum Dominorum Regum Franciæ & Angliæ, & aliorum, de beneplacito Domini Nicolai; per quas in verbo Regio, & quantum in eis eſt, promittent quòd non poterit idem Dominus Nicolaus hujuſmodi ſuæ promiſſioni ſeu convocationi contravenire, revocando hujuſmodi convocationem, prorogando, mutando, obmittendo, vel quomodolibet celebrationem Concilii impediendo. Nihilominùs eo caſu mittent ſuos ad locum hujuſmodi, tempore ad hoc præfixo, tamquam ad Concilium generale, alioſque ſuorum dominiorum & adhærentium venire inducent; adhærebuntque illi, & obedient tamquam vero Concilio, dando ſalvos conductus conſuetos, faciendo, jubendoque fieri omnia & ſingula quæ pro celebratione & manutentione dicti Concilii neceſſaria videbuntur. Quòd ſi iſta vel alia ſufficiens ſecuritas haberi non poſſit, in eo defectu dictum Baſilienſe Concilium non tenebitur ordinare, quòd prædictus Dominus Nicolaus pro Summo Pontifice habeatur, nec ſe diſſolvere citiùs quàm à primâ die celebrationis univerſalis Concilii præfati. Ordinabit tamen ipſum Concilium ſtatim habitis litteris Domini Nicolai, quòd illâ primâ die inchoationis futuri Concilii adveniente ceſſabit, & cenſebitur eſſe ipſo facto diſſolutum: mandabitque ipſi Domino Nicolao ab illâ primâ die præfati Concilii actualiter inchoati tamquam Summo Pontifici per omnes fore obediendum; Statuendo etiam & ordinando quòd ipſe Dominus Nicolaus facere debeat quæ Summus Pontifex facere tenetur: & de hoc habeantur literæ præfati Concilii in meliori formâ. Si autem dictus Nicolaus directè vel indirectè impediret quominùs dictum Concilium futurum celebraretur, eo caſu renuntiatio & ordinatio ſupradictæ pro infectis habeantur.

Anno MCCCCXLVII.

Pro pace Eccleſiæ Propoſitiones ad cogendum Concilium generale.

ADviſata in facto pacis Eccleſiæ, in quibus Reverendiſſimus in Chriſto Pater & Illuſtriſſimus Princeps Dominus Jacobus Archiepiſcopus Trevereniis pro ſe, ac Illuſtribus Principibus Dominis T. Archiepiſcopo Colonienſi, L. Comite Palatino Reni Duce Bavariæ, & Friderico Duce Saxoniæ, ſuis Coelectoribus, ſe conformare voluit Sereniſſimo & Chriſtianiſſimo Domino Regi Francorum in modum qui ſequitur.

Primò enim deſiderant ipſa Regia Majeſtas, & præfati Domini quatuor Electores ſui confœderati, quòd bona pax & tranquillitas vigeat inter viros Eccleſiaſticos ubique per orbem, ex quâ cæteri ſtatus meliùs diſponentur, & magna bona univerſæ Chriſtianitatis proveniant: intenduntque efficaciter laborare, quòd diviſiones & differentiæ modernis temporibus exiſtentes in Eccleſiâ Dei, primitùs ſedentur & pacificentur: quodque unum Concilium generale pro bono Eccleſiæ celebretur; in quo magna bona, Deo concedente, procurabuntur; nec non quòd Conſiliorum generalium auctoritas refloreat, & ab omnibus in debitâ reverentia & obſervatione habeatur.

Et quoniam hactenùs magnæ & penè inextricabiles altercationes intervenerunt inter felicis recordationis Eugenium Papam IV. & Concilium Baſilienſe, ac eos qui eidem interfuerunt, variique proceſſus, ſententiæ, cenſuræ, privationes, & pœnæ, hinc inde occaſione præmiſſorum emanarunt, & adhuc aliqui in Baſileâ, aliqui in Laterano ſe Concilium habere dicunt. Quibus altercationibus finem expedit imponere, ut citiùs & convenientiùs pax in Dei Eccleſiâ haberi, necnon ad pacatam & fructuoſam celebrationem unius Concilii generalis perveniri poſſit. Conſiderantes Rex, & præfati Principes Electores, quòd Catholica univerſalis Eccleſia diffuſa per orbem & communitas Fidelium, ut plurimùm hujuſmodi proceſſus, ſententias, cenſuras, privationes, & pœnas, &c. hinc inde emanatas, non recepit, nec gratas habuit, licet jam ad informationem de iis habendam magnum tempus effluxerit: Volentes inniti ipſe Rex, & prædicti Domini Principes Electores auctoritati & obſervationi ipſius univerſalis Eccleſiæ, & eam inſequentes, atque efficere ſatagentes quæ ejuſdem Eccleſiæ paci congruunt, ſicuti pacem ipſam proſequi intereſt Principum & Prælatorum, viſum eſt diſponendum & ordinandum, firmiterque obſervandum, etiam quantum ad Dominum Ducem Sabaudiæ & dominia ſua, qui diſpoſitioni & ordinationi Regis ſtare promiſit, atque apud omnes ubi opus erit proſequendum, quòd ſicut communior Eccleſiæ obſervatio huc uſque habuit, præfati proceſſus, ſententiæ, cenſuræ, privationes & pœnæ, occaſione præmiſſorum, & omnium ex eis dependentium. Eſto etiam quod in hujuſmodi cenſuris, privationibus, &c. aliæ cauſæ adderentur hinc inde emanatæ, & quæcumque mandata, ordinationes ſeu dicta conſcripta, aut quomodolibet acta ſeu geſta in hujuſmodi rerum proſequutione, cujuſcumque, vel quorumcumque adversùs quemcumque, vel quoſcumque, omniſcumque ſtatus, gradûs, dignitatis vel conditionis, etiam ſi Papalis, Cardinalatûs, Archiepiſcopalis, vel Epiſcopalis exiſterent; ſeu quocumque nomine, etiam Papæ vel Concilii hæc facta ſunt, pro non factis habeantur: quorum omnium tenores hîc habeantur pro expreſſis, etiamſi talia ſint de quibus mentio ſpecialis de verbo ad verbum habenda foret. Eſto etiam quòd talia univerſalem Eccleſiam & auctoritatem Conciliorum univerſalium, aut Sedis Apoſtolicæ concernant quoviſmodo: omniſque diſſenſio, diviſio, & ſciſſura occaſione horum proveniens, penitùs auferatur & dimittatur, & ac ſi nunquam prædicta facta fuiſſent. Tractatus pacis & concordiæ inter præfatum Papam Eugenium, & omnes & ſingulos qui Concilio Baſilienſi interfuerunt, ſeu tamquam eidem Concilio, aut geſtis ejus adhærentes, cum eo, ſeu ipſe cum eis, aliquas differentias habuerunt, adviſatus per ipſum Chriſtianiſſimum Dominum Regem Francorum continuetur & perficiatur. Reſpectu S. D. N. Nicolai Papæ V. cui per eoſdem qui Concilio Baſilienſi, aut geſtis ejus quoviſmodo adhæſerunt, faverunt, aut obedierunt, & per quoſcumque alios qui præfato Eugenio aut ipſi S. D. N. Papæ Nicolao contrariati fuerint, omnis honor, reverentia, & obedientia, eiſque per ipſum S. D. Papam Nicolaum omnis amor & paterna dilectio abſque prædictorum recordatione exhibeatur. Quodque deinceps ab appellatione Concilii generalis, tam in Baſileâ, quàm in Laterano (quæ appellatio non jam unitati Eccleſiæ de cætero proficeret, ſed obeſſet) penitùs deſiſtatur, ut ſic omni impedimento ſublato ad Concilium generale, ſicut præmittitur, habendum, quod ab omnibus Chriſtianis in unanimitate & concordia reputetur, perveniri poſſit.

Non tamen intendunt præfati Domini, quòd per prædicta, decretis acceptatis cum ſuis modificationibus tam in Imperio, quàm in Regno Franciæ, aliquod intelligatur præjudicium generari.

Item, Quòd unicuique volenti habere litteras ſuper prædictis, expediantur in formâ meliori.

Dignum inſuper arbitrantur Regia Majeſtas, & Principes Electores præfati, & ad hoc operam cum effectu impendent, quòd Patri Domini Ducis Sabaudiæ ſe prædictæ obſervationi communis univerſæ Eccleſiæ diffuſæ per orbem conformanti, & promiſſionem ejuſdem Domini Ducis filii ſui præfato Chriſtianiſſimo Regi factam, quæ ipſo Patre ſciente & non contradicente nec prohibente in dubio facta præſumitur, amplectenti cum effectu; atque pro tanto bono pacis Eccleſiæ omninò nomen & titulum Papatûs dimittenti honor exhibeatur, ac ſtatum, honorabilemque proviſionem in Eccleſiâ habeat: necnon etiam quòd per eum promoti ad dignitates & honores Eccleſiaſticos, qui eos acceptarunt, & ad beneficia quæcumque, qui ipſorum beneficiorum poſſeſſionem pacificam habent, in ſuâ obedientia eadem aſſequantur & obtineant. Et ſimiliter de iis qui ſub nomine generalis Concilii Baſilienſis promoti ſunt in eorum obedientiâ, officiariis quoque ſuis, omnis conſolatio poſſibilis fiat; qui tam in Romana Curiâ, quàm ſub adminiſtratione Domini Patris præfati Ducis Sabaudiæ habebuntur recommiſſi: aliqua tamen ſuper prædictis privationibus & promotionibus aliquos particulares tangentia, bonum hujus negotii concernentia, intendit Rex aperire & moderare in concluſione hujus concordiæ.

Ultrà prædicta ſuper loco & tempore futuri Concilii videbatur prædictis Dominis Principibus Electoribus, quòd haberet fieri in uno quinque locorum in Almania nominatorum; ſed Domino Regi Franciæ propter rationes quampluries videtur, & iſta inſtare intendit, quòd locus Concilii rebus gerendis accommodus determinetur in ſuo Regno. Verumtamen quantum ad tempus, adviſatum eſt inter ipſum Dominum Regem Francorum, & Principes Electores præfatos, quod videtur omnibus ipſis procurandum, ut incipiat illud Concilium de Kalendis

Septembris ptoaimè futuris ad annom.

Item, Inſtabit Dominus Rea Fraocornm, quòd S. D. Nicolaus Papa V. Concilii Conſtaotienſis decretum *Frequens*, & alis ejus decreta, ſicut cætera Concilia, Catholicam militantem Eccleſiam repræſentantia, ipſorum poteſtatem, honorem, & eminentiam, ſicut & cæteri Anteceſſores ſui, ſuſcipiet, amplectetor, & venerabitur.

Item, Quòd Dominus Rex Francorum, & quilibet ſuorum Confœderatorum habeat Bullas ſuper indictiooem futuri Concilii, & ſuſceptione prætactâ ſi obtenta fuerit.

Item, Si Dominus Sabaudiæ, vel Dominus Pater ejus, ſeu quicomque eidem adhæreotea, iis pacis & concordiæ mediis, de quibus in præſenti cedulâ continetur, repugnaverint, aut acquieſcere noluerint, ſeu diſtulerint, quod non ſperatur, & deinceps contrà eos, aut eorum aliquos per S. D. N. Nicolaum Papam procedatur, non confidant quod de cætero in pacificandis, quantum ad eos, neguttis Rea, & præfati Principes Electores, quomodolibet ſe intromittant; quinimò intendunt omnibus viis & modis juſtis & rationabilibus præbere auxilium & favorem proceſſibus, cenſuris, & excommunicationibus contrà tales fiendis, maaimè poſtquàm contenta in præſentibus adviſamentis fuerint per S. D. Papam Nicolaum concordata.

Item, ſupradictis adviſamentis a ſupranominatus Reverendiſſimus in Chriſto Pater & Illuſtriſſimus Princeps Dominus Jacobus Archiepiſcopus Trevenſis pro ſe, nec non Venerabilis Joannes de Linſſi utriuſque juris Doctor, pro parte Reverendiſſimi in Chriſto Patris & Illuſtriſſimi Principis Domini Theodorici Archiepiſcopi Colonienſis; & Magiſter Henricus Engellard pro parte Illuſtriſſimi & Excelſi Principis Domini Frederici Ducis Saxoniæ, & ſacri Romani Imperii Principum Electorum miſſi Ambaſſiatores ad præfatum Chriſtianiſſimum Dominum Regem Francorum, pto prædictis Dominis Archiepiſcopo Colonienſi, & Duce Saaoniæ, in vim literarum credentialium per eos nuperrimè exhibitarum præfato Chriſtianiſſimo Domino Regi Francorum, ſe conformant & concurrunt in modum qui ſequitur: ſcilicet, quòd prædictorum adviſamentorum proſequutio fiat diligenter apud Dominum Pattem Domini Ducia Sabaudiæ, & alios ubi erit opportunum, ex parte præfati Sereniſſimi & Chriſtianiſſimi Domini noſtri Regis Francorum, concurrentibus in hoc ſecum & ſe eidem conformantibus præfatis Domino Archiepiſcopo Treverenſi, & Ambaſſiatoribus ipſorum duorum Archiepiſcopi Colonienſis, & Ducis Saxoniæ, propter multa pericula quæ intervenire poſſent, ſi pratica & expeditio præmiſſorum protraherentur in longum: dummodo tamen præfatis Dominis Archiepiſcopis Treverenſi & Colonienſi proviſiones oeceſſariæ pto eorum & omoium ſuorum, ut præmittitor, ſecuritate & indemnitate, & litteræ deſuper oportunæ S. D. N. Papæ Nicolai ſub motu proprio in formâ meliori, ſecundum apooctuata in prædictis cedulis, tradantor & deliberentur. Factum Biturieis vigeſimo octavo die Junii, Anoo Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo.

Inſtructions à Monſeigneur de Reims, Monſeigneur de Clermont, Monſeigneur de la Fayete Mareſchal de France; Maiſtre Helies de Pompadour, Maiſtre Thomas de Courcelles, Maiſtre en Theologies; De ce qu'ils ont à faire de par le Roy touchant la matiere de la Paix, & union de l'Egliſe. Anno MCCCCXLVII.

PRemierement, ſe tranſporteront en la Ville de Lyon, & excuſeront envers l'Arceveſque de Treves, & auſſi envers les gens de Monſieur de Savoye, le retardement de leur allée pour la venuë de l'Arceveſque d'Aix, avec lequel a fallu communiquer & beſongner ſur les matieres de l'Egliſe: parquoy a fallu que leſdits Ambaxadeurs ayent attendu meſmement pour le bien d'icelles matieres.

Item, Que les deſſuſdits beſongneront le plus diligemment qu'ils porront avec les gens de mondit Sieur de Savoye, & avec l'Arceveſque de Treves & les autres Eſlecteurs, ainſi & en telle maniere qu'ils adviſeront pour le mieux, & qu'ils verrunt que le bien des matieres le requerra, & en abregent la concluſion le plus qu'ils pourront.

Item, Et s'il eſt beſoin, & ils voyent que ce ſoit le bien des matieres, pourront aller ou envoyer aucuns d'eux par devers mondit Sieur de Savoye, parler à luy, & y beſongner ainſi qu'ils verront eſtre à faire.

Item, Et ao regard du pere de moodit Sieur de Savoye, ſemble qu'ils ne y doivent point aller ſi les choſes ſe peuvent faire autrement: Mais toutesvoies s'ils voient que l'allée d'eux, ou d'aucuns d'eux y feuſt ſi prouffitable, que vray ſemblemment bonne concluſion en peuſt advenir, ils y iront ou envoyeront, ainſi qu'ils verront eſtre pour le mieux.

Item, Et pareillement, ſi le Cardinal d'Arles, ou aucun autre de Baſle venoit, les deſſuſdits pourront aller ou envoyer vers eux en aucun lieu qu'ils verront qui ſera propice, & la beſongner avec eux.

Item, Et s'ils vouloient venir à Lyon, ſemble qu'il ne ſeroit pas expedient que ledit Cardinal d'Arles, ne autre Cardinal y veinſt; & quoy que ce ſoit, oe leur devroit eſtre ſouffert de porter enſeigne de Cardinal. Et pour ce s'ils y vouluient venir, ou s'il ſembloit aux deſſuſdits qu'il feuſt expedient qu'ils veinſſent audit Lyon, faudroit qu'ils entraſſent ſans chappeau, & ſe teinſſent en leurs logeis; ou s'ils alloient par ville, qu'ils ne portaſſent point enſeigne de Cardinal; & qnoy que ſuit eo regard des nouveaux, autres que ledit Cardinal d'Arles.

Item, Et bailleront ou envoyeront les deſſuſdits les lettres que le Roy eſcrit à mondit Sieur de Sa-

a *Supradictis adviſamentis*] Eaſdem Propoſitiones edidit iterum Acherius tomo 11. in cæteris quidem ab hisce non diſſimiles: ſed hoc loco in iis ita legitur. *In ſuprascriptis adviſamentis concurrit & ſe conformavit ſupradictus Reverendiſſimus & illuſtriſſimus Princeps Jacobus Archiepiſcopus Treverenſis, pro ſe & tribus Colectoribus ſuis ſupra nominatis in eventum ratihabitionis ipſorum trium. Quod ſiquis præfatorum quatuor Electorum prædicta non ratificaverit infra Kal. Septembris, careat commoditate ipſorum adviſamentorum & contentorum in eiſdem: quæ ratificatio intimabitur Chriſtianiſſimo domino Regi Francorum, vel ſuis Rectoribus in præſenti negotio pacis laborantis, in quocumque loco fuerint, infra tempus prædictum. Quorum quidem adviſamentorum proſecutio poſſibilis fiet apud S. D. N. Dominum Nicolaum Papam, conventum, & alibi ubi decebat ex parte Sereniſſimi & Chriſtianiſſimi domini noſtri Regis Francorum, concurrentibus in hoc ſecum, & ſe eidem conformantibus præfatis dominis quatuor Electoribus Imperii. Factum Bituris die vigeſima octava menſis Junii, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo.*

Joannes Lux manu propriâ ſcripſi de mandato domini mei Treverenſis.

Joannes de Huſſ Protonotarius Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi Colonienſis.

H. Sugell nedt Secretarius Illuſtriſſimi domini mei Ducis Saxoniæ, prout ſupra continetur.

Collatio facta cum originali per me, Dyſome.

Tom. III.

voye, ainſi qu'ils adviſeront eſtre expedient; & luy dirone ou feront ſavoir leur creance, laquelle ils adviſeront eſtre le mieux. Et en leur creance luy diront & remonſtrerone qu'il eſt beſoing que ſundit pere delaiſſe cette precendue dignité, & qu'il s'en departe du toot, & que par ce moyen union & paix ſoit en l'Egliſe: & en ce faiſant le Ruy s'employera à faire faire la choſe en la meilleure forme qu'il pourra, & à en tenir promeſſe honorable & prouffitable audit pere de mondit Sieur de Savoye, ainſi que à ſes Ambaxadeurs a eſté dit & remonſtré, & le porteront à cette fois par les meilleurs manics, & és meilleurs cermes qu'ils verrout eſtre à faire, en demandaot ſur ce reſponſe, & ſa finale entencion.

Item, Et pour mettre conelution en cette matiere, traiteront & practiqueront les deſſuſdits, ou feront practiquer & traicter en & par toutes les bonnes manics qo'ils pourront, & verront eſtre à faire tant avec mondit Sieur de Savoye, que avec ceux de Baſle, à les reduire & faire venir à bonne union, en & ſuus l'obeiſſance de noſtre ſainct Pere le Pape Nicolas, eu la plus honorable forme & maoiere pour noſtredit ſainct Pere, & à la conſervation de l'honeur & auctorité du ſainct Siege Apoſtolique qu'ils pourroot, & à tout le moios és termes de la cedule & des advis faits ſur la matiere deſſuſdicte.

Item, Et à pratiquer & conduire les choſes deſſuſdictes confereront avec Monſieur de Treves, & les Ambaxadeurs des autres Electeurs de l'Empire, & ſe ayderont d'eux, & de leur conſeil & advis en ce qu'ils verroot eſtre au bien des matieres.

Item, Et pareillement confereront les deſſuſdits avec les autres Ambaxadeurs des autres Princes & Seigneurs qui viendroot audit Lyon pour ladite matiere, ſe aucuns y en vient, & ſe ayderont d'eux ainſi qu'ils verront que bon ſera.

Item, Et ſi les gens de mondit Sieur de Savoye, de ceux de Baſle ou autres, vouloient avoir quelque ſeureté pour aller ou venir audit lieu de Lyon ou ailleurs pour les matieres deſſuſdictes, ils les leurs bailleront telles, & pour tels temps qu'ils verrout au cas appartenir.

Item, Et ſe les deſſuſdits treuvent mondit Sieur de Savoye, ſon pere, & ceux de Baſle, en diſpoſition de venir à appointement qui leur ſemble raiſonnable, ils le feront ſavoir en toute diligence au Roy, pour avoir advis qu'il ſera de faire au ſurplus.

Item, Et s'ils treuvent que mondit Sieur de Savoye, ſondit pere, ou ceux de Baſle, ou aucuns d'eux voulſiſſent condeſcendre audit appointement, ils pourront uſer de telles exhortations, monitions, comminations, & autres manieres pour les attraire, qu'ils verront eſtre expedient de faire. Touteſvoies avant qu'on execute aucune choſe alencontre d'eux par cenſure Eccleſiaſtique, ou par l'auctorité du Roy, les deſſuſdicts adviſerone le Roy de l'eſtat des matieres pour y avoir ſou advis, & ordonner ce qui ſera à faire au ſurplus.

Item, Et au regard de mondit Sieur de Savoye, s'il refuſoit ou differoit de condeſcendre audit appointement; les deſſuſdicts le ſommeront par vertu de la ſoubmiſſion & obligation, & avec ce requerront & pourſuivront d'avoir Madame Yolane, & de la ramener vers le Roy en tootes les bonnes manieres qu'ils adviſeront eſtre à faire.

Item, Souvent feront les deſſuſdicts ſçavoir au Roy de leurs nouvelles, & de l'eſtat & diſpoſition des matieres, afin qu'il y puiſſe tousjours pourveoir ainſi qu'il adviſera.

Item, Et ſur les choſes deſſuſdictes, leſdicts Ambaxadeurs tendrunt & aurout en ce qu'ils verront que beſoing ſera, le conſeil, advis, & conſentement de l'Arceveſque d'Aix Ambaxadeur de noſtre ſainct Pere, & ainſi que avec luy ou adviſera eſtre à faire pout le bien des matieres.

CAROLI VII. *ſummo Pontifici.*

Anno MCCCCXLVII.

Ut Papa Abbatem S. Mauri Foſſat. electum ob præclaras virtutes Epiſcopum Meldenſ. approber.

BEatiſſime Pater, vacat Eccleſia Meldenſis per ejus Epiſcopi noviſſimi deceſſum. Civitas verò noſtra Meldenſis eſt ſituata in loco tam forti & inexpugnabili, quòd ingens exercitus noſter vix eam potuit obſidione longa crebraque ab hoſtili manu, per quam diù nimis occupata fuerat, nobis opportunè recuperare. Cujus occupationis tempore, & occaſione diſſidiorum & bellorum, qui diutius illorùm, proh dolor! viguerunt, Eccleſiæ præfatæ ædificia in ruinam collapſa, prædiaque & rura inculta & deſerta, ac aliæ poſſeſſiones, res & bona attrita, deſtructa & diminuta ſunt; adeo quòd totæ prædicti ultimi Epiſcopi facultates & obventiones, etſi libenter ad hoc operam dederit, non ſufficerunt ad ipſam Eccleſiam in ſtatum decentem reſtaurandum. Nun autem diſtat illa civitas noſtra Meldenſis à civitate noſtrà Pariſienſi niſi decem leucis, cujus eſt ab anteriori parte fluviorum in eam deſcendentium potiſſimum propugnaculum & munimentum, ac adjacentis ei patriæ noſtræ; cui terra ſubeſt admodum frugifera, & alimoniæ opportuna, ac commodum receptaculum, & ſecurus utique retractus fuit, & olim quibuſdam prædeceſſoribus noſtris in adverſitatibus ſuis refugium & tutamen validiſſimum: unde majus habemus intereſſe, & ad nos magis attinet curare, ac totis niſibus perſiſtere pro ſecuritate & conſervatione hujuſmodi loci & patriæ noſtræ circumvicinæ: ſicut eſt operæ pretium in obedienciâ noſtrâ, & pro bono & promptiori ipſius Eccleſiæ relevamine & reparatione, ut et præſit & præficiatur Paſtor & Epiſcopus nobis cognitus, fidus, ſecurus, gratus & aptus, ac etiam potens & valens, ſicut extat dilectus & fidelis Conſiliarius noſter Abbas Monaſterii ſancti Maori de Foſſatis prope Pariſius, integerrimâ fidelitate utiliſſimus, plurimiſque obſequiis, maximâ prudentiâ, optimo regimine, adminiſtratione adaugentiſſimâ, potentiâ convenientiſſimâ, & valetudine perflorenti nobis comprobatiſſimus, notitiæque, familiaritati, gratiæ & confidentiæ noſtris ſatiùs aſcitus & conjunctus; ad quem propterea quamprimùm ſcivimus prætactam vacationem, noſtri totius affectûs aciem convertimus; hujus perſonæ idoneitatem illius rei neceſſitati coaptari concupientes & perquirentes. Et ideo jam ſcripſimus ad ipſius Eccleſiæ Capitulum, ut præ cæteris in Epiſcupum eligatur, ubi firmiter eum ſperamus ſic eligendum.

Veſtram igitur Sanctitatem totis ex intimis peroramus, quatinùs præmiſſorum conſideratione, & præſertim ipſius Eccleſiæ favore, noſtrique contemplatione, & tot hujus Conſiliarii noſtri meritorum intuitu; nullatenùs in contrarium diſponere velit, quinimò dignetur celebrandam de eo ſic ut præmittitur electionem ſinere ſuum penitùs effectum ſortiri paterna caritate, ſæpedictæ Eccleſiæ ſcandalo & deprædationi ſi ſecùs fieret, generaodis obviando, & eumdem Conſiliarium noſtrum, quem per alias noſtras literas ad Eccleſiam extunc ad diſpoſitionem veſtram vacaturam, ſatis affectuosè recommendaveramus, ſpecialiùs habendo recommiſſum. In hoc Eccleſiæ memoratæ proſperitati ſalubriter conſultura, & nobis ſingulariſſimam perfectiſſimamque complacentiam collatura Sanctitas eadem, quam vetiva

Digitized by Google

felicitate deſideramus pervalere ad Eccleſiæ Dei ſanctæ fructuoſiſſimam directionem.

Scriptum, &c.

Anno MCCCCXLVII.

Friderici *Imperatoris illuſtri Principi & conſanguineo noſtro L. Duci Sabaudiæ.*

Adhortatur Ducem ut ſacri fundeat Pontificatum abdicare.

Illuſtris, &c. Etſi Catholicâ veritate edocti manifeſtum noſcamus, quòd unica & immaculata ſponſa Chriſti, ſancta mater Eccleſia, in ſua integritate tam ſolida & firma ſubſiſtit, ut nulla unquam ratione vel causâ neque dividi valeat neque ſcindi. Quia tamen ex eo quod genitor tuus ſe adminiſtrando Romano Pontificatu intromiſerat, vulgatis aſſertio Eccleſiam ipſam deplanxit extitiſſe conciſam. Nos pro tollendâ ſciſſurâ hujuſmodi ſolerti ſtudio laborantes, ſacri Imperii Electores, & alios tam Eccleſiaſticos quàm ſæculares noſtræ Germaniæ nationis Principes & Prælatos, non ſine magno expenſarum profluvio ſæpiùs congregavimus, & etiam pluries perſonaliter convenimus cum eiſdem: Ambaxiatos quoque & Oratores noſtros multiplices hinc ad Apoſtolicam ſedem, ad genitorem tuum, necnon & ad illos qui eum in Apoſtolatûs apicem erigere conati ſunt; ad diverſos quoque Catholicos Reges & Principes duximus transmittendos. Cum autem in eâ re omnem ſollicitudinem noſtram nihil ſentiremus proficere, tandem maturè deſuper præhabitis deliberationibus atque conſiliis, ab animorum ſuſpenſione, quam antea cum præfatis noſtris Principibus bonis reſpectibus eramus amplexi, recedendo, declaravimus mentem noſtram, & felicis recordationis tunc Eugenio Papæ quarto, quem communiter cæteri Catholici Reges & Principes pro Romano coluêre Pontifice, obedientiam plenariam exhibuimus, quam & in perſonam Succeſſoris ejus ſanctiſſimi videlicet in Chriſto patris & domini noſtri Reverendiſſimi domini Nicolai Papæ quinti, decrevimus continuandam, ipſumque pro vero Chriſti Vicario in Petri ſede locatum colimus & veneramur.

Sanè quoniam ſicut accepimus Sereniſſimus Francorum Rex frater noſter cariſſimus, inter præfatum Papam Eugenium dum adhuc viveret, & ipſum genitorem tuum certam tractavit concordiam, per quam ſi ad concluſionem perducta fuiſſet, & pax dabatur Eccleſiæ, & ejuſdem genitoris tui ſtatui ac honori decenter erat proviſum: dilectionem tuam attentè rogamus & hortamur in Domino, tibique ſincera puritate conſulimus & ſuademus, quatinùs memoratum genitorem tuum diligenter & cum effectu inducas, ut pro Dei laude, pace Eccleſiæ, & populi Chriſtiani ſalute, conſervandòque tam ſuo, quàm tuo, ac totius domus veſtræ, cui ſingulariter afficimur, honore atque ſtatu laudabilibus, ſimiliter ut præfertur, vel aliam quam obtinere poterit convenientem concordiam etiam cum prædicto domino Papa Nicolao non recuſet amplecti, nec hæſitet tranſitoriam mundi gloriam, pro qua contendit ſub divino, libenter ſpernere, ut æternam immarceſſibilis gloriæ coronam, quam pacificis paratam habebit, lætanter valeat adipiſci. Etenim quaſi in manu tua eſt & pacem dare Eccleſiæ, & populo ejus deſideratam præparare quietem. Nos verò ſi ad hæc diligentia noſtra in aliquo ſuffragari poterit, illam ſummo ſtudio impendere cordialiter exoptamus.

Datum Viennæ, &c.

Caroli *Francorum Regis, cariſſimo ac ſpecialiſſimo amico noſtro* Nicæno *Sanctorum XII. Apoſtolorum Cardinali Græco.*

Carolus &c. Cariſſime ac ſpecialiſſime amice. Quæ ad nos ſuperioribus diebus de Sereniſſimo Principe fratre noſtro cariſſimo Romanorum Rege ſcripſiſtis fuêre nobis omnia jocundiſſima, at non parva nos alacritate referſit ſincerus ipſius Imperatoris affectus, qui tanto à nobis intervallo terrarumque tractu ſejunctus, tanto nobiſcum potuerit amore conjungi: ſed & nos certum eſt par pari referre, recipereque talem affectum, ut quidquid ad Imperatoriam dignitatem, vel Græcorum utilitatem reſpexerit, id omne pro viribus exequi cupiamus. Quòd ſi detur hoſtes arcere pacemque Regni componere, nihil nec prius nec libentius faciemus, quàm opem Græciæ ferre, liberareque Chriſtianum imperium dominatu nefario Barbarorum. Quis non Græciæ faveat genti clariſſimæ, quæ omni genere laudis excellens, tanta humano generi peperit ornamenta? Nec memoriâ excidit patronum Franciæ, beatum videlicet Dionyſium e Græciâ emeruiſſe, qui divino uſus eloquio ejuſdem panis verbo quo vivunt Angeli repletum ſe perhibens, fidem nobis attulit, Dei cultum edocuit, & ſublatis tenebris lucem ex abdito in medium protulit: ſed de hoc aliàs. Reliquum eſt ut vos certiorem faciamus, ſi quo modo in Galliam venire contigerit, futurum ut à nobis ſuſcipiamini perbenignè. Eſt enim animus veſter erga nos gratus, ut jam vos in eorum numero reponamus, quos gratos magis acceptoſque habemus.

Datum Turonis.

Adviſata & deliberata in Dietâ Aſſchaffemburgenſi in die ſanctæ Margaretæ Virginis, quæ fuit decimo tertio Julii, Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo.

Anno MCCCCXLVII.

Placuit omnibus nemine diſcrepante obedientiam felicis recordationis domino Eugenio præſtitam in perſonam Sanctiſſ. noſtri moderni domini Nicolai Papæ V. continuari, & Sanctitati ſuæ tamquam indubitato Romanorum Pontifici obedire. Publicabitur hoc in ſingulis locis quantociùs cum gratiarum actione, Miſſis & proceſſionibus, prout in talibus fieri eſt conſuetum.

Item pro declaratione jam factâ, & obedientiâ dicti domini noſtri moderni manutenendâ, ad obviandum ſimiliter adverſitatibus & involutionibus ſi quæ contrà declaratos, & qui cum ipſis in poſterum concurrerint, aut aliquos ex eis fortaſſis evenerint, pluribuſque aliis in natione noſtrâ tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus neceſſariò diſponendis, Sereniſſimus dominus noſter Romanorum Rex indicat dietam ad Nurembergam: providebit ut ibi ſit Papalis auctoritas, convocabitque tam Eccleſiaſticos quàm ſæculares Principes, & alios ſolitos convocari pro hujuſmodi, ut præfertur, prout meliùs fieri poterit, componendis, & tanto omnium conditio convenientiùs & utiliùs quanto id citiùs fieri poterit.

Item dabit Sanctiſſ. dominus noſter modernus literas Sanctitatis ſuæ in ea formâ, quâ prædeceſſor ſuus pro commodo & quiete nationis noſtræ conceſſit, ratum & gratum habendo in plenâ formâ.

Item providebitur contrà illos qui poſſeſſores bene-

ficiorum contrà concordata cum Sanctiſſ. D. N. moleſtaverint, cum pœnarum adjectione per Sereniſſi-o um dominum noſtrum Regem, & Serenitati ſuæ adhærentia, prout factum fuit in obſervatione proteſtationis.

Item concludetur ibi proviſio ſanctiſſimo D. N. & Sedi Apoſtolicæ facienda, ſi tempore medio cum Legato non fuerit concordatum.

Item dabit Sanctiſſimus Dominus noſter facultatem Diœceſanis, dummodo & rationabiliter viſum fuerit, tollendi cenſuras propter præſentiam vel communionem adverſariorum principaliter non culpabilium, quomodolibet inflictas; ne propter communionem, vel præſentiam, quæ caſualiter ſæpe eveniunt, & prohiberi difficulter poſſunt, cultus divinus diminuatur, & ſcandala in populo naſcantur.

Henricus Lupi Cancellarius Reverendiſſimi Domini Maguntinenſis, &c.

Anno MCCCCXLVII.

Rogat ut ad pacem Eccleſiæ conetur adhibeat curam.

NICOLAUS *Papa V. Dilecto filio nobili viro* GUILLELMO *Franciæ Cancellario.*

DIlecte fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cupiens Eccleſiam Dei, quam perſpicimus in corruptos mores ex magnâ parte collapſam, recuperare decorem ſuum, quod minimè fieri poteſt niſi in ipsâ Eccleſiâ Dei unitas perſeveret, quâ ſtante omnia membra corporis myſtici in uno corpore connectuntur: rogamus nobilitatem tuam, ut in tam ſancto opere dexteram porrigas, & apud regiam Celſitudinem, & aliàs ubi expedire proſpexeris, ita, ut cooperantibus & auxiliantibus nobis Eccleſia ipſa Dei deſideratâ pace & unitate lætetur. Venerabilem autem fratrem noſtrum Alanum Epiſcopum Avinionenſem, quem nobis tuis litteris commendaſti atque honorem ſuum, commendatum habuimus & habemus, ac habebimus in futurum. Latori autem præſentium dilecto filio Joanni Herberti Secretario regio nonnulla injunximus ſuper his nobilitati tuæ noſtro nomine referenda, cui velis adhibere plenam credentiæ fidem. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die tertiâ Octobris, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo. Pontificatûs noſtri anno primo.

P. de Noxeto.

Ejuſdem.

Anno MCCCCXLVII.

Amedeum omni dominio Sabaudiæ privatum, atque illud ad Regem Franciæ devolutum declarat. Deinde fideles adhortatur ut ſumant arma in Amedeum ejuſque ſequaces.

NICOLAUS ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Quàm ſit plena periculis & horrenda ſchiſmaticorum immanitas, qui vineam Domini Sabaoth, & inconſutilem Chriſti veſtem dividere ſatagunt & turbare nituntur, animarum illorum perditio docet, quia non veri baptiſmatis fonte renati, aliaque ſuſcipientes nulliter Sacramenta, viam univerſæ carnis ingreſſi in tetrum barathrum dilabantur. Contra quos licet per felicis recordationis Eugenium Papam IV. Prædeceſſorem noſtrum, ſacraſque & œcumenicas Ferrarienſem, Florentinam, & Lateranenſem Synodus plurimi proceſſus tam generales quàm ſpeciales habiti fuerint, diverſas pœnas & ſententias continentes, quas in ſuo robore volumus permanere, & habere præſentibus pro expreſſis: Ea paſtoralis tamen ſollicitudinis cura, quam habere erga gregem Dominicum perurgemur, ad iniquitatis alumnum Amedeum olim Sabaudiæ Ducem, ejuſque fautores, adhærentes, complices, & ſequaces, (ne ipſorum invaleſcente malitiâ furor hujus tempeſtatis invaleat, & ad ſimilia animos aliorum inducat, præſertim in regno Franciæ, cui vicina Sabaudia eſt & proxima, & à quo illius Regum operâ infinita bona Catholicæ fidei, omnique Chriſtiano populo, continuatis temporibus provenerunt) oculos congruâ animadverſione convertimus, ut hujuſmodi pravorum nequitiis, quantum cum Deo poſſumus, opportunis remediis occurramus.

Conſideratione igitur præmiſſorum, diligenti cum Fratribus noſtris deliberatione præhabitâ, ad ipſorum Amedei fautorum, adherentium, complicum, & ſequacium proterviam extirpandam, Cariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Carolum Francorum Regem Illuſtrem (quem poſt progenitores ſuos Franciæ Reges, qui, ut exacti temporis antiquitas fidelis innuat, Romanam Eccleſiam multipliciter extulerunt, propugnatorem præcipuum & paratum ſemper invenit) auctoritate Apoſtolicâ præſentium tenore vocamus, eique Ducatum Sabaudiæ, omnemque ipſius Amedei notorii ſchiſmatici, hæretici, excommunicati & anathematizati terram; ac ejus fautorum, adhærentium, complicum, & ſequacium, bona diverſimodè hactenùs confiſcata donamus, firmâ ſpe fiduciâque tenentes, quòd populi Ducatus & terræ hujuſmodi ad ovile Domini ipſius, Regis potentiâ reducentur; & per ſe vel dilectum filium Ludovicum Delphinum Viennenſem primogenitum ſuum, aſſumpto Crucis ſignaculo contrà præfatos Amedeum & ſequaces viriliter ſe accinget, & triumphum obtentum de hujuſmodi nefandis hoſtibus reportabit. Et ut tam ſalubre negotium in manu forti & robuſtâ procedat, omnes Chriſti fideles ad hoc fidei exercitium ſalutare non ſolùm piis exhortationibus, ſed etiam ſuperabundantibus gratiis invocamus. Et ut univerſi & ſinguli eo libentius & animoſiùs ad id currant, quo ſpiritualia dona, quæ temporalibus præferuntur, perceperint potiora: Nos de omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus qui cum Rege aut Delphino præfato contrà Amedeum & ſequaces eoſdem in propriis perſonis, propriiſque expenſis proceſſerint, plenam ſuorum peccatorum veniam indulgemus, & in retributionem juſtorum vitæ æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in propriis perſonis hoc fecerint, ſed eorum expenſis alios juxtà facultates & qualitates ſuas viros idoneos deſtinaverint, ac iis qui alienis expenſis, ſed in propriis perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo, pridie Idus Decembris, Pontificatûs noſtri anno primo.

Ejuſdem.

Ann. MCCCCXLVII.

Quæ ſchiſmatis tempore ſunt acta, omnia nulla vult ac decernit Pontifex

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Tanto nos pacem & tranquillitatem cunctorum Fidelium procurare & amplecti convenit, quanto deſideramus fructus uberrimos inde ſequi. In eo quippe cor noſtrum ſuaviſſime delectatur, quòd diebus noſtris ſanctam Dei Eccleſiam in pacis & unionis pulchritudine, ac debitâ integritate florentem videre valeamus. Cum itaque ſuperioribus tẽporibus propter diviſiones ſubortas inter felicis recordationis Eugenium Papam IV. prædeceſſorem noſtrum, & tunc Baſilienſe Concilium, plurimùm turbata, ac variis modis afflicta fuerit Eccleſia Dei, jam autem divinâ favente ac dirigente clementiâ, tractatu Oratorum cariſſimorum in Chriſto filiorum Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ Regum; nec non Delphini Viennenſis primogeniti Francorum Regis Illuſtris, integræ pacis & unionis conſequendæ diſpoſitio optima videretur, Amedeo in ſuâ obedientiâ Felice V. nominato, juri quod in Papatu ſe habere aſſerit cedere volente, eis qui olim Baſileæ, nunc autem Lauſanæ, ſub nu-

Digitized by Google

ſuæ generalis Concilii permanſerunt & permanent concurrentibus in idipſum, aliaſque ad pacem Eccleſiæ laborantibus. Cupientes igitur, quantum omnipotens donaverit, id agere, quo univerſi Chriſti fideles ipſius pacis jucunditate fruentes, animorum conjunctione ſibi invicem cohæreant, & rejectis quæ ex diſcordiâ exorta fuerunt, ſtatûs uniuſcujuſque, honor, fama, & reputatio illæſi, & integri remaneant, literas, proceſſus, mandata, & decreta quæcunque; necnon excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdicti anathematiſationumque; etiam privationum beneficiorum, officiorum, ac dignitatum quorumcumque, ſive Patriarchalium, Archiepiſcopalium, Epiſcopalium, Abbatialium, aut aliarum quarumcumque Eccleſiaſticarum, vel munilanarum, inhabilitationum quoque, necnon declarationum, innovationum, damnationum, reprobationum, expoſitionum perſonarum, ac bonorum mobilium ac immobilium, juriumque & juriſdictionum publicationum & confiſcationum, privationum feudorum, ac etiam quorumcumque jurium ſpiritualium, vel temporalium, & inhabilitationum ad illa: necnon abſolutionum à fidelitatibus, & alias in eiſdem literis proceſſibus, mandatis & decretis, quomodolibet contentas ſententias, cenſuras & pœnas quaſcumque & qualitercumque ſtatutas, inflictas, & promulgatas, etiam ſi expreſſæ, pares, vel majores, aut alterius cujuſcumque naturæ forent, per præfatum Eugenium prædeceſſorem noſtrum, & quibuſcumque ſuis literis quorumcumque tenorum & ſub quacunque data exiſtant, etiamſi cum expreſſione, approbatione Ferrarienſis, ſeu Florentini, aut alterius Concilii generalis, ſive per nos, aut per alium, ſeu alios, ipſius, aut noſtrâ ſeu quâvis aliâ auctoritate contrà dictum Baſilienſe Concilium, & eos qui ſub nomine generalis Concilii tam in Baſilienſi quàm Lauſanenſi Civitatibus memoratis fuerunt, & perſeverarunt, ut præfertur, ac in præſentiarum perſeverant: necnon contrà præfatum Amedeum, Felicem V. in ſuâ obedientia nuncupatum, ac quaſvis perſonas Eccleſiaſticas, ſæculares, vel regulares, ac etiam laïcales eiſdem conjunctim vel diviſim adhærentes, aſſiſtentes, obedientes, obſequentes, credentes, recipientes, ac quovis modo faventes, eoſque ſequentes, qui ſunt & fuerunt, cujuſcumque dignitatis, præeminentiæ, ſtatûs, gradûs ſeu conditionis exiſtant, etiamſi Pontificali, Cardinalatûs, Regali, aut Ducali dignitate præfulgeant. Contrà dominia quoque, necnon communitates, univerſitates, etiam generalium ſtudiorum, civitates etiam, præſertim Baſilienſem, ac oppida, & alia loca quæcumque præmiſſorum occaſione emanata, facta, conceſſa, decreta, & promulgata. Simili quoque modo declarationes, & confirmationes, ſuper præmiſſis, & eorum ſingulis, noſtrâ, ſeu dicti prædeceſſoris auctoritate, quomodolibet factas: necnon proceſſus habitos per eaſdem, ac quæcumque inde ſequuta, etiamſi ad ſententiarum, cenſurarum, atque pœnarum declarationem, ſeu illarum, aut alicujus earum publicationem, vel plenariâ executione contrà perſonas, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida, & loca ſupradicta; communiter, vel diviſim quomodolibet ſit proceſſum: quorum omnium & ſingulorum tenores etiam ſi de illis plena & expreſſa, ac de verbo ad verbum præſentibus mentio habenda foret, hic pro ſufficienter expreſſis haberi volumus. Motu proprio, & ex certâ noſtrâ ſcientiâ, ac de Sedis Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, necnon de Venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio & aſſenſu, decernimus, & declaramus nullum effectum penitùs ſortiri, ſed perinde haberi debere, ac ſi nullatenùs emanaſſent; eaque omnia & ſingula, cum inde ſequutis, in Regiſtris ipſius Eugenii prædeceſſoris, & noſtris, & locis aliis quibuſcumque, aboleri & deleri mandantes, omninò tollimus, caſſamus, irritamus, & annullamus, ac pro infectis haberi volumus. Et nihilominùs ſi, & in quantum opus eſſe, ad abundantem cautelam ſingulas ex perſonis, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida, atque loca ſupradictas & ſupradicta, ad famam, dignitates honores, ſtatus, & privilegia, quatenùs illis eâdem occaſione privatæ & privata prætendi poſſent, in ſtatum priſtinum & debitum reſtituimus, reponimus, & reintegramus plenariè per præſentes, motu, ſcientiâ & plenitudine poteſtatis, ac conſilio & aſſenſu antedictis.

Et quoniam difficile fore præſentes literas ad ſingula, in quibus eis fides forſan facienda fuerit, loca deferre, dictâ auctoritate decernimus, quòd ipſarum tranſumpto manu publicâ & ſigillo alicujus Epiſcopalis, vel Superioris Eccleſiaſticæ Curiæ munito, tamquam præfatis ſi originales exhiberentur literis plena fides exhibeatur, & ſtetur perinde ac ſi dictæ originales literæ forent exhibitæ vel oſtenſæ: juribus, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, declarationis, mandati, caſſationis, irritationis, annullationis, voluntatis, reſtitutionis, repoſitionis, & reintegrationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo, quintodecimo Kalendas Februarii, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

FRIDERICI *Imperatoris* CAROLO VII. *Regi Francorum.*

Anno MCCCC-XLVIII.

Priuſquam Oratores ſuos mittat ad pacem Eccleſiæ conciliandam, rogat ut mentē ſuam Rex planiùs aperiat.

FRIDERICUS Dei gratiâ Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Auſtriæ, & Stiriæ, &c. Dux, Sereniſſimo Principi CAROLO eâdem gratiâ Francorum Regi, Fratri, & Conſanguineo noſtro cariſſimo, Salutem, & fraternæ dilectionis continuum incrementum. Sereniſſime Princeps, Frater & Conſanguinee noſter cariſſime, accepimus literarum veſtrarum ſub datâ ultimi diei menſis Martii anni præſentis, pridie nobis præſentatarum continentia quomodo pro felici negotiorum complemento in facto pacis univerſæ Eccleſiæ, ad ſanctiſſimum Patrem noſtrum Summum Pontificem Ambaſſiatores veſtros ſolemnes tranſmittere velletis. Et quoniam res ipſa, ut tangitis, ſalutem totius Chriſtianitatis concernit, veſtra Fraternitas prædictos Ambaſſiatores veſtros in brevi ad urbem Romanam acceſſuros in eum finem, ut & nos in quantum nobis placeret noſtros ibidem deſtinaremus, ut noſtris & veſtris pariter in hoc opus concurrentibus, eo faciliùs votiva concluſio haberetur; quodque veſtris hujuſmodi Oratoribus, ut omnia per eos in his rebus acta & quæ in poſterum agenda ſuperſunt, his qui à nobis deſtinati fuerint communicarent, injunxeritis, nobis notificavit quemadmodum ea veſtris ſupratactis literis latiùs exprimuntur. Verùm quia indubitatam apud veſtram Fraternitatem & omnes ſaltem Catholicos credimus eam, quam ut Romanorum Rex atque Eccleſiæ ſanctæ Advocatus ſummoperè fecimus exactiſſimâ adhibitâ ſollicitudine in repſa diligentiam, & hodie animo Regali ab intimis ad plenam rerum conſequutionem, ſtabilitionem, & tuitionem ac-

commodas, ferventer indefeſſo inclinamur propoſito: convenit utique & pernecceſſarium eſt in tanto negotio pro mittendis noſtris ad veſtra ſcripta Ambaſſiatoribus, uti veſtra cognoſcere poterit Fraternitas, nos magis ſpecificè ac expreſſiori & clariori ordine & modo de intentione & voluntate veſtrâ his in rebus informari, ad finem quòd prævia hujuſmodi informatione eo intelligibiliùs, deliberatiùs & efficaciùs ad promotionem votivæ pacis univerſalis Eccleſiæ, ipſus nuntios noſtros ſufficienter ad cauſam inſtructos expedire & mittere poſſimus, eamdem à vobis veſtræ mentis apertam intentionem in hoc nobis quantociùs declarari, ſincero rogamus atque requirimus affectu: ad honorem enim ſupremi pacis Auctoris, & tranquillitatem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, cui meritò & permultum afficimur, proſequutionemq; tuitioni optatæ & ſaluberrimæ unionis ut fidelis Eccleſiæ ſanctæ Advocatus auctore Deo glorioſè convenientibus modis inceſſanter inhærebimus.

Datæ in Grecz. die undecimâ Junii, Regni noſtri anno nono.

Anno MCCCCXLVIII.

NICOLAI *Papæ V.* CAROLO VII. *Francorum Regi.*

Gratias agit, quòd Rex maximam curã impenderet ut pacem & unitatem Eccleſiæ conciliaret.

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Chariſſimo in Chriſto filio CAROLO Francorum Regi Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Non poſſumus, Chriſtianiſſime Princeps non agere gratias omnipotenti Deo, qui temporibus noſtris Serenitatem tuam Chriſtianiſſimo Francorum Regno præſidere conceſſit; ita ut pietate & religione, quâ maximè polles, te non tantùm Gallis, ſed univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ divina Providentia voluerit profuturum. Non nobis ignotum erat tempore ſanctæ memoriæ Prædeceſſoris noſtri Eugenii Papæ IV. quantam operam præbuiſſes, ut Eccleſia Dei unitate & pace frueretur: cum nunquam nec expenſis, nec laboribus peperciſſes, ut ſancto deſiderio præfatæ unitatis & pacis Chriſtianitas potiretur. Nobis poſtea divinâ Providentiâ Prædeceſſore noſtro, ut credimus, ad meliora tranſlato, in ipſius honore & onere ſuccedentibus divina miſeratione conceſſum eſt, ut Serenitatis tuæ religioſiſſimam mentem & verbis experiremur & factis. Miſit quippe ad nos Celſitudo tua legationem Prælatorum, ac aliorum inſignium & nobilium virorum omni ex parte præſtantem, cum adeo inſigni & præclaro comitatu, ut qui ſexaginta annorum in Romanâ Curiâ memoriam retinebant, nunquam meminerint tam præclaram, tam inſignem, tam numeroſam legationem adveniſſe.

Oratores miſſi à Rege.

Retulerunt Oratores tui in totius Romanæ Curiæ Auditorio publico, quæ uſque in eam diem Serenitatis tuæ curâ atque opera actitata eſſent; ex quibus nos totumque Auditorium, Celſitudinis tuæ ad pacis & unitatis Eccleſiaſticæ ardentiſſimum deſiderium intelleximus, quantoque chriſtianiſſima anima tua flagraret incendio, quo pax Eccleſiæ redderetur: ex quibus percepimus non tantùm nos & præſentem militantem Eccleſiam, verùm etiam & uſque in finem ſæculi ſucceſſuram, Celſitudini tuæ & Chriſtianiſſimæ domui Franciæ debere gratias immortales, quæ nunquam fluctuantem Eccleſiam & Apoſtolicam Sedem deſerere conſuevit.

Audivimus Oratores Celſitudinis tuæ, non more communi, ſed ut peculiares filios noſtros ſumus cùm omni caritate complexi, aperientes eis arcana cordis noſtri, nihil iis occultum eſſe patientes, cujus apud te poterunt eſſe optimi teſtes. Volumus illorum conſilio dirigi, non dubitantes Oratores Principis tales eſſe, qualem mittentem Principem intelligeremus. Itaque patefactis per omnia interioribus cordis noſtri, nihil illis occultum eſſe voluimus; diximus quantum cupiamus deformitates ab Eccleſia ſubmoveri; quantum velimus Eccleſiarum gravamina moderari; quantum crediti nobis populi Chriſtiani utilitatem magis procurare quàm noſtram. Præterea ut Serenitas tua, atque univerſi Reges & Principes populi Chriſtiani intelligerent clementiam & manſuetudinem Apoſtolicæ Sedis, ipſis aperuimus quantum apud nos Serenitatis tuæ poſſet auctoritas; tantum namque poteſt, ut ſalvo Dei honore & Eccleſiæ ſuæ, nihil eſt quod Celſitudini tuæ negare debeamus. Explicabunt omnia Serenitati tuæ, quibus clementiam tuam credituram minimè dubitamus. Et licet non exiſtimemus oportere addere calcaria ſponte currenti, rogamus tamen & obſecramus Celſitudinem tuam, ut in ſancto deſiderio & opere perſeveres, donec videris unitatem Dei Eccleſiæ reſtitutam. Multa ſuper iis cum præfatis Oratoribus tuis contulimus; ſed maximè cum venerabili Fratre noſtro Archiepiſcopo Remenſi, viro prudentiſſimo & graviſſimo, cui præ cæteris expreſſius aperuimus mentem noſtram, & præcipuè in facto celebrandi Concilii generalis, cui & tempus & locum & ſilentii cauſas plene aperteque patefecimus, Serenitati tuæ pariter intimandas, cui velit fidem adhibere plenariam: & Apoſtolicam Sedem, quam ſemper progenitores tui præ cæteris Principibus venerati atque tutati ſunt, undeque ſibi Chriſtianiſſimi Principis titulum vendicarunt, ipſorum more tueri atque defendere; tam ſancti operis mercedem ab ipſo Eccleſiæ capite Jeſu CHRISTO Domino noſtro, & in militante ſimul & triumphante Eccleſia ſuſcepturus.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo, quinto Idus Auguſti, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

Anno MCCCCXLVIII.

CAROLI *Francorum Regis*, SIGISMUNDO *Duci Auſtriæ.*

Pergratum ſe habere matrimonium cum filia Regis Scotorum contrahendũ.

CAROLUS, &c. Illuſtri Principi Sigiſmundo Duci Auſtriæ cariſſimo filio, ac dilectiſſimo Conſanguineo noſtro ſalutem, zelique filialis dilectionem. Illuſtris Princeps, filique cariſſime, directos jamdiu ad noſtram præſentiam caros ac nobis dilectos Ludovicum Beuſe Militem, Præceptorem Comitatûs de Tyreul, & Havez Pachel Conſiliarios ac Ambaxiatores veſtros adveniſſe benignè, litteraſque per ipſos veſtri ex parte nobis præſentatas, læto animo ſuſcepimus, eoſque ad plenum ſuper credentia earumdem tractatum matrimonii inter vos cariſſime Fili, ac illuſtrem ſororem conſanguineamque noſtram Alienor filiam sereniſſimorum quondam Regis, necnon ſororem Regis præſentis Scotorum, noſtrorum cariſſimorum fratrum, tangente, placidis auribus audivimus. Quà in re poſt quamplures præſenti in materia dilationes, tùm quia conſilius dicti cariſſimi fratris noſtri Scotorum Regis erat neceſſarius, ad cujus præſentiam quoſdam nobis fidos deſtinavimus, qui (prout nobis nuntiaverunt) rem gratam acceptamque habuit: tùm etiam id cariſſimis conſanguineis noſtris Britanniæ & Sabaudiæ Ducibus, quibus ſorores ejuſdem cariſſimæ noſtræ Alienor junctæ ſunt, notificavimus: quod laudaverunt, & huic operi ob ferventem animum quem ad veſtram perſonam gerimus, ejus ſucceſſus tamquam pro filio proprio proſperè optantes, tantam adhiberi diligentiam fecimus, quòd ſponſalia per verba de futuro inter vos & præfatam quamcariſſimam Conſanguineam noſtram, ſub certis conditionibus & modificationibus contracta fuêre. Verùm

rum quia intrà quatuor menſium ſpatium veſtram ratihabitionem, ſecundùm ea quæ agitata ſunt, ad conſummationem hujus matrimonii mittere teneamini, veſtris Ambaxiatoribus utilius viſum fuit impræſentiarum præfatum Haveze Pachel veſtram ad perſonam ſuæ tranſmittendum, per quem latiùs ſuper omnibus poteritis informari, quàm multò longior ſcriptura contineret.

Datum in Monte-aureo prope Laverdini.

Anno MCCCCXLVIII.

Rogat Regem ut Antonio Crepin è Pariſ. Cathedra ad Laudunenſem tranſlato faveat.

NICOLAI *Papæ V.* CAROLO *VII. Regi* *Francorum.*

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Regi Franciæ illuſtri, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Gratiæ divinæ præmium acquiritur, ſi per ſæculares Principes Prælatis præſertim Eccleſiarum Cathedralium regimini præſidentibus, opportuni favoris præſidium & honor debitus impendantur. Sanè Eccleſiâ Laudunenſi ex eo Paſtoris ſolatio deſtitutâ, quòd nos hodie venerabilem fratrem noſtrum Joannem Epiſcopum olim Laudunenſem in Archiepiſcopum Remenſem electum à vinculo, quo ipſi Laudunenſi Eccleſiæ cui tunc præerat tenebatur, de fratrum noſtrorum conſilio & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine abſolventes, eum ad Eccleſiam Remenſem tunc Paſtore carentem duximus auctoritate Apoſtolicâ transferendum, præficiendo eum illi in Archiepiſcopum & Paſtorem. Nos ad proviſionem ipſius Laudunenſis Eccleſiæ celerem & felicem, ne illa longæ vacationis exponeretur incommodis, paternis & ſollicitis ſtudiis intendentes, poſt deliberationem quam ſuper his cum eiſdem fratribus habuimus diligentem, demùm ad dilectum filium Antonium Crepin nunc Laudunenſem*, tunc Pariſienſem electum, conſideratis grandium virtutum meritis, quibus perſonam ſuam Altiſſimus inſignivit, & quòd ipſe Antonius electus illis ſibi ſuffragantibus præfatam Laudunenſem Eccleſiam ſciet & poterit auctore Domino utiliter regere & feliciter gubernare, convertimus oculos noſtræ mentis. Intendentes igitur tam dictæ Laudunenſi Eccleſiæ, quàm ejus gregi dominico ſalubriter providere; ipſum Antonium Electum à vinculo quo tenebatur dictæ Pariſienſi Eccleſiæ, (per eumdem Antonium Electum, illius regiminis & adminiſtrationis bonorum poſſeſſione non adeptâ, nec conſecrationis munere ſuſcepto) de fratrum conſilio, & poteſtatis plenitudine hujuſmodi abſolventes, præfatum Antonium Electum ad eamdem Laudunenſem Eccleſiam de dictorum fratrum conſilio eâdem auctoritate tranſtulimus, ipſumque illi præfecimus in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ipſius Laudunenſis Eccleſiæ eidem Antonio Electo in ſpiritualibus & temporalibus plenariè committendo, liberamque ſibi tribuendo licentiam ad præfatam Laudunenſem Eccleſiam tranſeundi, firmâ ſpe fiduciaque conceptis, quòd dirigente Domino actus ſuos, dicta Laudunenſis Eccleſia per ipſius Antonii Electi circumſpectionis induſtriam & ſtudium fructuoſum regetur utiliter, & proſperè dirigetur, grataque in eiſdem ſpiritualibus & temporalibus ſuſcipiet incrementa.

Cum itaque, Fili Cariſſime, ſit virtutis opus Dei Miniſtros benigno favore proſequi, ac eos verbis & operibus pro Regis æterni gloria venerari, Serenitatem regiam rogamus & hortamur attentè, quatinùs Antonium Electum, & ſuæ curæ commiſſam Laudunenſem Eccleſiam, prædictus habens pro noſtrâ & Apoſtolicæ ſedis reverentia propenſiùs commendatos, ſic eos in ampliandis juribus ſuis tui favoris præſidio proſequaris, quòd ipſe Antonius Electus in commiſſæ ſibi dictæ Laudunenſis Eccleſiæ regimine poſſit Deo propitio proſperari, ac tibi exinde à Deo perennis vitæ præmium, & à nobis condigna proveniant actio gratiarum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo, quinto Nonas Martii, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

Anno MCCCCXLVIII.

Magiſtri Hoſpitalarii Jeruſalem CAROLO *Regi Francorum.*

SEreniſſime & Chriſtianiſſime Francorum Rex, debitâ recommendatione præmiſſâ. Conſueverunt ſemper læto animo Principes audire ea quæ in exteris regionibus geruntur, & præſertim ſi quid eſt quod ad detrimentum infidelium intercelleret. Nopertimè ſiquidem ex litteris ex Conſtantinopoli, Pera & Chio huc Rhodum miſſis nobis innotuit, magnum Teucrorum ſive Turchorum Regem claſſem ingentem paraviſſe, exercitumque coaduniſſe, ut terrâ marique ipſam Conſtantini urbem oppugnaret; quæ claſſis cum in Danubium flumen eſſet ingreſſa, deſcendiſſentque Teucri plurimi ex eâ in terram, repente claſſis Blanchi longè eâ inferior numero ex ſuperiore ad nos parte inſiluit, & ferè infidelium totam claſſem combuſſit. Illi verò qui terram petierant, à Blanchi gentibus trucidati ſunt. Hoc infortunio & clade Teucris data, & Imperatoria ipſa civitas, & omnes inſulæ Ægæi pelagi à formidine magnâ, Deo victoriam Chriſtianis dante, liberati ſunt.

Inſuper Preſbyter Joannes Indorum Imperator, ut quidam Sacerdotes Indiani huc Rhodum devecti, per veros interpretes dixerunt, magnam ſtragem & occiſionem Saracenis ſuis finitimis, & his maximè qui ex ſtirpe Machometi ſe ortos prædicant, intulit, ut vix credatur: nam per trium dierum iter paſſim cadavera occiſorum conſpiciebantur. Deſtinavit præterea Oratorem is Indorum Rex Soldano Babyloniæ cum muneribus, ſicut mos Orientalium eſt, eidenuntians niſi ab affligendo Chriſtianos deſiſteret, ſe bellum peſtiferum civitati Mechæ, ubi ſepulcrum Machometi eſſe dicitur, Ægypto, Arabiæ, & Syriæ, quæ ditioni ipſius Soldani ſubjectæ ſunt, illaturum: flumenque Nili totum, qui Ægyptum irrigat, & ſine quo nullus illic vivere poſſet, ſurrepturum, & iter aliud illi daturum, ſimili pacto minitans. Orator ipſe primò benè admiſſus & viſos ſuis: dataque ei copia ut ſanctum ſepulcrum Domini noſtri viſeret, qui cum reverſus ad Cayrum fuiſſet, ab ipſo Soldano carceri traditus eſt, hac intentione illum non relaxaturum, niſi Orator ſuos ad Indiam miſſus & detentus non redierit. Hæc pauca ſunt memoratu digna, & Serenitati veſtræ digniſſima, quam ſemper valere optamus.

Datum Rhodi in noſtro Conventu, die tertiâ Julii anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo.

Serenitatis veſtræ,

Magiſter Hoſpitalis Jeruſalem.

Anno MCCCCXLIX.

Oratorium Regis Franciæ in cauſa Nicolai Papæ V. & Amedei Felicis etiam Papæ V. nuncupati.

Promittunt Amedeo tres

NOs ALFONSUS Segura Decanus Toletanus, Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Do-

FFFff

Bullas, queis abrogantur omnes lites, priſtino gradui aſſeritur omnes per varia aliquo officio, & confirmantur quæ ex utraque parte ſunt acta.

mini Nicolai divinâ Providentiâ Papæ V. Jacobus miſeratione divinâ Patriarcha Antiochenus & Epiſcopus Pictavenſis; Helias Epiſcopus Electenſis; Joannes Comes Dunenſis, magnus Camerarius Franciæ; Jacobus Cordis; Guido Bernardi Magiſtri Requeſtarum hoſpitii; Joannes le Bourſier, Miles & Cambellanus; & Thomas de Corcellis in ſacrâ paginâ Profeſſor, Conſiliarii Sereniſſimi & Chriſtianiſſimi Francorum Regis Oratores: Notum facimus univerſis: Quòd cum nos, & Deputati per Dominum Amedeum, in ſuâ obedientia Felicem nominatum, varios labores jamdiù & diebus proximis multos tractatus habuerimus, pro dandâ pace & unione in Eccleſia ſancta Dei; & tandem certi articuli nobis dati ſint pro reſponſione pro parte Domini Amedei, in ſuâ obedientiâ Felicis nuncupati, ad dandam ipſam pacem & unionem, in quibus inter cætera continetur articulus, quo nos dicti Oratores, per literas noſtris ſigillis ſigillatas nos obligabimus dare, aut dari & tradi facere infrà menſem Julii proximè futurum in ſufficienti formâ, præfato Domino Amedeo, in ſuâ obedientiâ Felici nuncupato, in civitate Gebenenſi vel Lauſanenſi, aut in manibus Capituli Gebenenſis tres Bullas plumbatas, & debitè expeditas in Romanâ Curiâ, ſecundùm formam minutarum hîc concordatarum, quarum tenor in obligatione deſignabitur: Unam videlicet ſuper caſſatione proceſſuum duplicatam, ut una ſit ſub datâ ante diem renuntiationis fiendæ per ipſum Dominum Amedeum, in ſuâ obedientiâ Felicem appellatum, alia ſub datâ poſt dictam renuntiationem: alia ſuper reſtitutione aliàs privatorum: & alia ſuper confirmatione geſtorum.

Et quoniam veraciter ſcimus quòd idem ſanctiſſimus Dominus noſter Nicolaus Papa toto cordis affectu præfatam pacem & unionem Eccleſiæ deſiderans, hujus intentionis eſt, quòd præmiſſi tres articuli videlicet de caſſatione proceſſuum, confirmatione geſtorum, nec non de reſtitutione privatorum, in omnibus & per omnia ſuum ſortiantur effectum; quod nobis etiam declaratum exſtitit, per credentiam expoſitam per me præfatum Decanum Oratorem ſuæ ſanctitatis, virtute ſui Brevis. Attendentes etiam quòd ipſe ſanctiſſimus Dominus noſter Papa ſuper dictis tribus articulis literas ſuas bullatas præſentari fecit, quæ per eoſdem Deputatos non fuerunt ſufficientes reputatæ: propterea nos Oratores prædicti volentes, quantum nobis eſt poſſibile, pro ipsâ pace & unione Eccleſiæ laborare, per præſentes aſſecuramus, affirmamus per juramentum, & promittimus ſuprà mentionatas Literas ſive Bullas ipſius ſanctiſſimi Domini noſtri Nicolai Papæ V. more Romanæ Curiæ bullatas & expeditas in formâ bonâ, & ſecundùm minutas hîc concordatas, quæ manibus noſtris ſubſcriptæ ſunt. Quarum prima de caſſatione ſic incipit: *Tanto nos ad pacem & tranquillitatem cunctorum Fidelium procurare & amplecti convenit, &c.* Et ſic finit: *Cæteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Nulli ergo, &c.* Secunda de confirmatione geſtorum ſic incipit: *Ut pacis quâ nihil deſiderabilius, &c.* Et ſic finit: *Si ſecus ſuper his, &c. Nulli, &c.* Tertia de reſtitutione privatorum ſic incipit: *A pacis auctore & omnium bonorum largitore, &c.* Et ſic finit: *Auxilium ſui brachii ſæcularis præbeant, favoreſque opportunos exhibeant. Nulli ergo, &c.* Præfatu Domino Amedeo, in ſua obedientia Felici V. nominato, ſive in Capitulo Gebenenſi, realiter & cum effectu infrà dictum tempus datum ut ſuprà, præſentabimus & trademus, aut præſentari & tradi faciemus ſine dolo & fraude. Et ad hoc nos tam conjunctim quam diviſim obligamus. Et ut iſta obſerventur & firma ſint, Nos Oratores præfati nomina & ſigilla noſtra huic literæ ſecuritatis, affirmationis & promiſſionis appoſuimus.

Datum Lauſanæ die quartâ Aprilis, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono. Alfonſus Decanus Toletanus & Domini noſtri Papæ Orator: Jacobus Patriarcha Antiochenus, & Epiſcopus Pictavenſis: Helias Epiſcopus Electenſis: Joannes Comes Dunenſis. Jacobus Cuer, G. Bernardi, I. le Bourſier, Th. de Courcellis. *Horum ſignis munita, ac ſigillis ſeptem cera rubra obſignata erant Literæ.*

Oratorum Delphini Viennenſis in eâdem cauſa.

Ejuſdem argumenti.

NOs Alfonsus Segura Decanus Toletanus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Nicolai divinâ Providentiâ Papæ V. Joannes miſeratione divinâ Archiepiſcopus & Princeps Ebredunenſis; & Gabriel de Bernes Dominus de Targe Magiſter hoſpitii, Illuſtris Principis Domini Delphini Viennenſis conſiliarii Oratores: Notum facimus univerſis; quòd cum nos unà cum Ambaſſiatoribus Domini genitoris noſtri, & deputati per Dominum Amedeum in ſuâ obedientiâ Felicem nominatum, varios labores, &c. *ut in præfatis literis.*

Nos oratores præfati nomina & ſigilla noſtra huic Literæ ſecuritatis, affirmationis, & promiſſionis appoſuimus.

Datum Lauſanæ die quartâ Aprilis, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono. A. Decanus Toletanus, & Domini noſtri Papæ Orator. I. Archiepiſcopus & Princeps Ebredunenſis. Gabriel de Bernetio. *Signis ac ſigillis duobus rubra cera erant obſignata.*

Decretum Synodi Lauſanenſis.

Anno MCCCCXLIX. Abrogat cenſuras occaſione ſchiſmatis inflictas.

SAcro-ſancta generalis Synodus Lauſanenſis in Spiritu ſancto legitimè congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad perpetuam rei memoriam. Beatæ pacis apertâ viâ Domino concedente, qui tandem Eccleſiam diris attritam languoribus oculo pietatis reſpexit, ſummopere ac diligenti providendum eſt ſtudio, ne diviſionis ullum ampliùs ſupersit veſtigium, nullus mentes humanas ambiguitatis ſcrupulus inquietet, nullus conſcientia latarum & promulgatarum ſententiarum ac cenſurarum formidine tabeſcat, aut ſcandalum patiatur; ſed populum Chriſtianum, quem ſecuit diviſitque nubiloſa diſcordia, reſarciat & reintegret concordiæ & communionis ſerenitas. Superiori ſanè tempore ſancta hæc Lauſanenſis Synodus, dum Baſileæ in Spiritu ſancto legitimè congregata perſeveraret, ne aſſentiret tunc Eugenio Papæ IV. Ferrariæ congregationem ſub nomine Concilii generalis erigenti; ac demùm poſtquàm erecta exſtitit, & aliis ab inde ſubortis differentiis, adversùs Curiam ſuam ſequentes, omneſque & ſingulos eidem adhærentes & faventes generaliter promulgavit ſententias, cenſuras, & pœnas. Nunc verò cum per renuntiationem quam ſanctiſſimus Dominus Felix Papa V. facere voluit de Papatu purè, ſimpliciter & ſincerè, medium paratius & apertius ad conſequutionem perfectæ & integræ unionis in Eccleſiâ ſanctâ Dei videatur: Cupiens eadem ſancta Synodus tam excelſi neceſſariique boni contemplatu, cujus gratiâ cum præfato ſanctiſſimo Domino Felice durisſimis hactenùs non pepercit laboribus, tolli de mundi medio quæ unioni, tranquillitati & paci univerſalis Eccleſiæ repugnare aut officere poſſent quoviſmodo; omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti,

ac privationis beneficiorum, officiorum, dignitatum, etiamſi Cardinalatûs, Patriarchalium, Archiepiſcopalium, Epiſcopalium, Abbatialium, aut aliarum quarumcumque Eccleſiaſticarum, vel mundanarum, necnon etiam privationis feudorum, honorum, privilegiorum, ac quorumcumque bonorum & jurium ſpiritualium & temporalium, inhabilitationiſque ad illa, ſeu alias ſententias, cenſuras & pœnas quaſcumque & qualeſcumque ab eâdem ſanctâ Synodo, ſeu ejus auctoritate, contrà quaſcumque perſonas Eccleſiaſticas vel ſæculares, ac etiam Laicales, cujuſcumque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis vel præeminentiæ, etiamſi Cardinalatûs, Patriarchalis, Archiepiſcopalis, Epiſcopalis, ſeu Abbatialis, aut alterius cujuſcumque dignitatis Eccleſiaſticæ vel mundanæ exiſtant; contrà Capitula quoque & Collegia quarumvis Eccleſiarum, & Monaſteriorum, ac Ordinum; necnon Dominia, Communitates, univerſitates, civitates, oppida, & alia quæcumque loca præmiſſarum occaſione differentiarum generaliter emanatas, inflictas, & promulgatas, cum omnibus inde ſequutis, etiamſi ad ſententiarum, cenſurarum, privationum, atque pœnarum prædictarum declarationem, ſeu illarum aut alicujus earum publicationem, ſive plenariam executionem contrà perſonas, Capitula, Collegia, Dominia, Communitates, univerſitates, civitates ac oppida & loca prædicta, communiter vel diviſim quomodolibet proceſſum foret; quorum omnium & ſingulorum tenores, etiamſi de illis plena & expreſſa, ac de verbo ad verbum præſentibus mentio habenda eſſet, vult hic pro expreſſis haberi, Decreti hujus tenore, & certâ ſcientiâ decernit & declarat effectum ſortiri non debere, ſed perinde haberi ac ſi nullatenùs emanaſſent. Et nihilominùs ad ſuperabondantem cautelam à prædictis aliiſque cenſuris & pœnis occaſione diviſionis prædictæ; eſto quod earum abſolutio & remiſſio ſanctæ Synodo reſervata fuerit in aliis ſuis decretis generaliter promulgatis, ſingulas perſonas abſolvens, omnemque irregularitatis notam ac infamiæ maculam, tam Juris quàm facti, ſi qua fortaſſis contraxerint, removendo & penitus abolendo, habilitat, & cum eis quatenùs indigent diſpenſat, ipſaſque ſingulas, perſonas, necnon Collegia, Dominia, Communitates, univerſitates, oppida quoque & loca hujuſmodi ad famam & honores reſtituit, reintegrat, plenarieque reponit.

Datum Lauſanæ in Seſſione publicâ hujus ſanctæ Synodi in majori Eccleſiâ Lauſanenſi ſolemniter celebratâ, decimo ſexto Kalendas Maii, Anno à Nativitate Domini, milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono, V. Languidi.

Anno MCCCCXLIX.

Nicolai *Papæ V.* Carolo VII. *Francorum Regi.*

Gratias agit Regi ob impenſam in caſtirpando ſchiſmate operam.

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Francorum Regi Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Magno munere miſericordiæ Dei, Chriſtianiſſime Princeps, Apoſtolicæ Sedis & totius Eccleſiæ Catholicæ multiplicata ſunt gaudia, cum ſancto & glorioſo ſtatu tuo pernicioſiſſimum ſchiſma deletum eſt. Et licet in virtute Spiritûs ſancti hoc factum eſſe minimè dubitemus, tamen per miniſterium Serenitatis tuæ, quod etiam Prædeceſſore noſtro vivente non defuit, conſummatum eſt. Hæc pietati tuæ, hæc Chriſtianiſſimis Francorum Regibus victoria congruebat, ut qui ſæpenumero contrà hoſtes fidei dimicaſſent, & pro Chriſto glorioſiſſimè mori elegiſſent, & à Sedis Apoſtolicæ cervicibus imminentem tyrannicam rabiem ſæpius retuliſſent, etiam pro Catholicæ Eccleſiæ unitate & pace labores, ſudores, expenſas, vigiliaſque perferrent. Digna profectò Chriſtiano Principe opera, dignus labor, & quem maximè debeat creatori, à quo ſuſcepit & tenet imperium, & Redemptori, qui pro ejus ſalute æternâ mori dignatus eſt. Clara hæc pugna, & inſigne certamen, quo cum diabolo pro Chriſti corpore quod eſt Eccleſia, tua pietas dimicavit, quo nec glorioſior triumphus exſtitit illo Fidelium, qui paſſi ſunt ne idolis immolarent; imò, ut Dionyſius Alexandrinus Martyr auctor eſt, majus hoc putandum eſt eſſe martyrium, ſi quis pro Eccleſiæ unitate & pace dura pertulerit: ibi namque unuſquiſque pro ſuâ tantùm animâ martyrium ſuſtinet, in hoc verò pro totâ Eccleſiâ vita profunditur. Ineffabiliter ergo gaudemus in Domino, quòd labor tuus, & deſiderium noſtrum ad deſideratum pervenit effectum: unde cum Propheta exclamare cogimur: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.* Et, *Dexterà Domini fecit virtutem.* Et, *Dominus fecit hæc omnia.* Turbarat Eccleſiaſticam pacem tempore progenitorum tuorum pacis inimicus, ac per longa tempora diviſam detinebat Eccleſiam. Tandem non defuit miſericordia Dei, quæ deſideratam unitatem ſuis Fidelibus reſtituit. Invidit confeſtim Eccleſiaſticæ paci, pacis inimicus, & conſuetis actibus in Eccleſiam ſchiſma molitus eſt: neque enim, ut auctor eſt Auguſtinus, ipſe accuſator Fratrum, & qui juxtà Evangelicum verbum ab initio homicida extitit, tanto aſtu quidquam machinatur, aut quærit, quàm Eccleſiam ſcindere; quòd illâ diviſâ aſtutiæ ſuæ arteſque prævaleant, illâ verò in unitate manente diſpereant, & velut fumus à facie venti penitùs evaneſcant. Egimus omnipotenti Deo gratias, nec agere deſinemus pro tanto munere præſtito temporibus noſtris ne ingrati eſſe videamur. Legimus enim Ezechiam Regem Juda, optimum & religioſiſſimum Principem, in divinâ Scripturâ culpatum eſſe, quòd juxtà divina beneficia gratias non egiſſet.

Nos itaque, licet exiguas & impares auctori tanti operis quas poſſumus gratias ex toto corde noſtro perſolvimus, orantes miſericordiam ſuam, ut deſiderium cordis noſtri ſuſcipere pro gratiarum actione dignetur. Pietati verò tuæ pro tanti temporis laboribus & expenſis, quid dignum, quid congruens, referemus? Sentit profectò animus noſter multo plus ſe debere quàm poſſit, & hanc grati animi eſſe potiſſimam partem, cum ſe intelligit beneficii magnitudine ſuperari. Hoc profitetur, hoc dicit, Celſitudinem tuam in exhibendis Sedi Apoſtolicæ beneficiis Chriſtianiſſimis Principibus progenitoribus tuis imparem non fuiſſe, & propterea ſe pietati tuæ plurimùm debere non dubitat. Suadet ipſa animi tui pietas, atque religioſum propoſitum, ut cum tanta feceris, ampliora petamus, ut peritorum more medicorum ægrum corpus Eccleſiæ, nec plenè redditum ſanitati, non deſeras uſque in finem, donec plenè integreque ſanetur. Et ſicut illi depulsâ ægritudine artibus ſuis & conſiliis ſanitatem redditam conſervare conſueverunt, ita pietas tua aſſiſtat & conſiliis & auxiliis opportunis, ne recuperata unitas in Eccleſiâ, operante pacis inimico poſſit aliquâ ex parte turbari. Deus autem omnipotens, qui Celſitudinem tuam in hæc tempora reſervavit, Te & Regno, & toti Eccleſiæ Dei incolumem, felicem, atque glorioſum ſervare dignetur. Et beatiſſimi Petrus & Paulus, eorumque ſanctiſſimi Succeſſores, qui in conſpectu Dei ſemper aſſiſtunt, quique Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam Sedem tuentur & ſervant, pro tuæ Serenitatis incolumitate & incremento jugiter intercedant.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono, quarto Nonas Maii, Pontificatûs noſtri anno tertio. Signatum, D. Deluca.

Anno MCCCCXLIX.

tata volunt Patres quæ tēpore ſchiſmatis acta ſunt.

Decretum Synodi Lauſanenſis.

SAcroſancta generalis Synodus Lauſanæ in Spiritu ſancto legitimè congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad perpetuam rei memoriam. Quantum Deo pax placeat, veritas aperit Scripturarum teſtimonium perhibentium, quòd Salvator noſter naſcens ex Virgine paci ædictum præconiis Angelorum propoſuit promulgatum, pacem reliquit Diſcipulis moriturus, pacem reſurgens à mortuis nuntiavit; inter cuncta præcepta ſalutaria eis ſpecialiter illud commendans ut ſincerè inter ſe pacem obſervare curarent. Nos igitur pacem univerſalis Eccleſiæ deſiderabiliter affectantes, ad id ſolertiùs noſtra apponimus ſtudia, laborum quoque & expenſarum indefeſſas proinde habuimus & habemus ſollicitudines, ut ſedatis diviſionibus, quibus Dei Eccleſia impræſentiarum impeditur, ac Petri navicula veluti procelloſâ concutitur vehementiâ, negotium Dei & Eccleſiæ ſuæ ſanctæ ad ſalutarem exitum, per effectum optabilis unionis & integræ pacis perducatur; ipſaque Dei Sponſa Eccleſia ſicut columba pulcherrima ſoliti retineat ſui ſplendoris candorem; & univerſi Fideles virtuoſis actibus dirigantur; paxque & unitas in totâ Chriſtianitate refloreat, prout hæc ſancta Synodus ſemper deſideravit, & ſummopere deſiderat; ad cujus tam religioni utilem Chriſtianæ, quàm etiam neceſſariam rei conſummationem Catholici Principes, & cariſſimi Eccleſiæ filii Franciæ, & Angliæ, ac Renatus Siciliæ Reges, ac dilectus Eccleſiæ filius Ludovicus Delphinus Viennenſis ejuſdem Regis Franciæ primogenitus, Illuſtres, ut fidei mater Eccleſia eorum temporibus pacata redderetur & tranquilla permaneret, ſua ad hoc miniſtrantes præſidia, ſolemnes pro pace hujuſmodi tractandâ, & componendâ deſtinaverunt Oratores, quibus interveniontibus atque tractantibus in hujuſmodi pacis negotio: attentâ etiam ſanctiſſimi tunc Papæ Felicis V. pridem de Papatu pro bono pacis ejuſdem liberaliter factâ renuntiatione, talis habetur diſpoſitio, quòd pacem ipſam Deo auctore ſperamus de proximo ſecuturam.

Ne autem præmiſſarum occaſione diviſionum Chriſti fideles pace & unione hujuſmodi frui cupientes, litium quomodolibet agitentur diſpendiis; ſed pax ſincere & caritas inviolabilis inter eos, nullo ſcrupuloſè timorateque illos perurgente conſcientiæ ſtimulo, perſeveret: Omnes & ſingulas promotiones, electiones, confirmationes, poſtulationes, admiſſiones, tranſlationes, commendas, adminiſtrationes, & proviſiones quarumcumque Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Eccleſiarum, necnon Abbatialium dignitates, & Monaſteriorum regimina quorumcumque exemptorum & non exemptorum; quaſcumque collationes, proviſiones, & diſpoſitiones quorumcumque beneficiorum Eccleſiaſticorum regularium vel ſecularium, de jure patronatûs etiam Laicarum, cum curâ vel ſine curâ, etiamſi Eccleſiæ Parochiales fuerint, aut Canonicatus & Præbendæ, dignitates majores poſt Pontificales in Cathedralibus, vel principales in Collegiatis exiſtant; perſonatus, perpetuæ adminiſtrationes, vel officia etiam curata vel electiva in quibuſcumque Eccleſiis: Prioratus etiam Conventuales, aut alia Beneficia cujuſcumque conditionis, qualitatis, vel naturæ fuerint, etiam alteriùs generis quàm expreſſa, paris vel majoris; etiamſi ex quâvis causâ tunc diſpoſitioni Apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſervata fuerint, vel aliàs affecta; vel ad nos ſeu ad Sedem Apoſtolicam quomodolibet devoluta, in vim ſeu prætextu quarum habita eſt poſſeſſio, & poſſidentur de præſenti, præter quàm de Eccleſiis Monaſteriis, dignitatibus, beneficiis, & officiis quæ præfatæ Synodo incorporati ac eidem obedientes, adhærentes atque ſequentes, poſſidebant, & durantibus hujuſmodi diviſionibus, alteriùs quàm ejuſdem Synodi auctoritate privati ſeu deſtituti ſunt, vel contrà ipſos poſſeſſores ſententias, qui in rem tranſiverunt judicatam apud nos dum in Baſilienſi, aut in hac Lauſanenſi civitatibus eramus & ſumus conſtituti, ſive in Curiâ ſanctiſſimi Domini Felicis, tunc Papæ V. partibus ſe defendentibus obtinuerunt, aut ſurrogati ſunt, aliter quàm titulo privationis & ſpolii ſeu deſtitutionis præmiſſorum occaſione diviſionis factas: admiſſiones etiam reſignationum quorumcumque beneficiorum, dignitatum, Eccleſiarum ſimpliciter vel ex causâ permutationis, auctorizationes & inſtitutiones: in vim etiam quarum habita eſt poſſeſſio; penſionum quarumcumque ſuper quorumvis beneficiorum Eccleſiaſticorum fructibus reſervationes & aſſignationes, cum proceſſibus & fulminationibus inde ſequutis: necnon uniones, annexiones, incorporationes quorumcumque dignitatum & beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſæcularium & regularium, quibuſvis Patriarcalibus, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, Abbatialibus vel Capitularibus, Menſis, aut Monaſteriis, Conventibus, Dignitatibus, Canonicatibus & Præbendis, vel Beneficiis ſeu ad invicem ſub quibuſvis verborum formis: demembrationes etiam Eccleſiarum & Beneficiorum quorumcumque; Eccleſiarum quoque, Monaſteriorum, ſtudiorumque generalium fundationes, erectiones, ſuppreſſiones & ſubjectiones, & quorumcumque Beneficiorum creationes, exemptiones; item revocationes, pallii dationes, conſecrationes, benedictiones, perſonarum de ordine ad ordinem tranſlationes, infeudationes, inſtitutiones, contractuum confirmationes, facultates teſtandi, conceſſiones, abſolutiones, liberationes, quittancias ſuper quibuſcumque debitis ratione decimarum, ſemidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum ſervitiorum, vel aliàs quomodolibet, diſpenſationes tam ſuper ætatis, quàm natalium, & aliarum inhabilitatum defectibus: Super incompatibilibus in quocumque numero, etiam ſi ad curas parochiales, matrimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam tranſmarino, & rebus aliis quibuſcumque.

Necnon abſolutiones à quibuſcumque excommunicationis, anathematizationis, & aliis cenſuris Eccleſiaſticis, interdictorum tam generalium quàm ſpecialium relaxationes, ac etiam illorum fulminationes, & appoſitiones juramentorum; etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni maculâ, irregularitate, aut aliâ inhabilitate undecumque proceſſerit: reſtitutiones etiam ad famam & honores, gratiarum, indultorum, indulgentiarum ac privilegiorum; & quaſcumque alias conceſſiones; ac omnia & ſingula tam juſtitiam, quàm gratiam concernentia, tam in foro conſcientiæ quàm in contentioſo, in perſonis & locis quæ tempore conceſſionum & aliorum præmiſſorum obediverunt præfato *Eugenio* poſt ejus ſuſpenſionem ab adminiſtratione Papatûs atque depoſitionem, ſeu *Thomæ*, Nicolao V. in ſuâ obedientiâ, Romanis Pontificibus nuncupatis, tam per ipſos ſucceſſivè quàm alium ſeu alios, ſuâ, aut alterius eorum mandato, etiam de latere Legatos, delegatos, ſive alios quoſcumque ab eis vel eorum altero poteſtatem habentibus, conjunctim vel diviſim

qualitercumque facta, geſta, conceſſa, data, indulta, diſpoſita & ordinata; etiamſi majora & graviora aut alterius cujuſcumque naturæ à præmiſſis exiſtant, & ſpecialem requirentia expreſſionem; quæ volumus & decernimus pro expreſſis ſpecificè haberi, cum omnibus & ſingulis inde ſequutis, ac etiam omnia & ſingula per ordinarios in dictis locis facta, præter illa & ſine eorum præjudicio, quæ per ipſum *Nicolaum*, ut præmittitur, Papam quintum in ſuâ obedientiâ nuncupatum, tam ſuper reſtitutione noſtræ congregationi incorporatorum, & nobis adhærentium, quàm ſuper confirmatione geſtorum per nos & ipſum Dominum *Felicem*, noſtrâque aut illius auctoritate facienda, concedenda, approbanda, & confirmanda ſunt, prout continetur in certis minutis per cariſſimorum Eccleſiæ filiorum Franciæ, & Angliæ, & Renati Siciliæ Regum, necnon Dalphini Viennenſis dicti Regis Franciæ primogeniti, illuſtrium, ſolemnes Oratores concordatis, & manibus propriis ſubſcriptis, quibus per hanc noſtram confirmationem & approbationem nullatenùs derogari aut præjudicari intendimus, nec aliquod detrimentum afferri; quinimò decernimus illas plenam in omnibus ac in quâlibet earum parte roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac ſi præſentes noſtræ literæ minimè emanaſſent, pro bono pacis & unionis Eccleſiæ, & certâ ſcientiâ, auctoritate univerſalis Eccleſiæ præſentium ſerie approbamus, ratificamus, & confirmamus, rataque & firma haberi volumus.

Necnon potiori pro cautelâ, de perſonis Patriarcharum, Epiſcoporum, & Abbatum, quibuſcumque Eccleſiis & Monaſteriis, quarum & quorum aſſequuti ſunt poſſeſſionem & poſſident de præſenti: necnon de dignitatibus, prioratibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, commendis, ac Beneficiis quibuſcumque, etiam diſpoſitioni Apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſervatis, devolutis, vel quomodolibet affectis eorum poſſeſſionibus quibuſlibet, de novo providemus; ac ipſorum omnium fructus, redditus, & proventus, necnon emolumenta ſingula, in quibuſcumque & ubicumque etiam extrà diœceſim, in quibus Eccleſia, Monaſterium, Prioratus, dignitas, ſeu Beneficium hujuſmodi fuerit conſiſtentis, ad eorum poſſeſſiones, excepto ſemper privationis & ſpolii titulo, ſpectare & pertinere; & quòd ipſi in ſuarum Eccleſiarum, Monaſteriorum, Prioratuum, dignitatum, & Beneficiorum, prout illorum ſingulos concernit, poſſeſſionibus pro hujuſmodi bono pacis & unionis pacifici remaneant & quieti, decernimus & etiam declaramus: nomina & cognomina, valoreſque ipſorum Beneficiorum & dignitatum, ac nonobſtantias ipſorum poſſeſſorum pro expreſſis habentes, conſtitutionibus & ordinationibus noſtris & Apoſtolicis cæteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque.

Fructus etiam illos quos durante hujuſmodi diviſione ex dictis Eccleſiis, dignitatibus, Beneficiis, & Officiis indebitè perceperunt; etiamſi & Cameræ noſtræ debiti eſſent, penitùs ipſis & eorum cuilibet remittimus munificentiâ liberali; Camerario, Theſaurario, Clericis Cameræ, Collectoribus, Subcollectoribus noſtris quibuſcumque inhibendo ſub excommunicationis ſententiâ, & aliis cenſuris Eccleſiaſticis atque pœnis, quas remiſſioni & inhibitioni noſtris hujuſmodi quomodolibet contravenientes incurrere volumus ipſo facto, ne fructus præmiſſos, occaſione præmiſsâ, dicta durante diviſione perceptos ac per nos remiſſos, ut præfertur, à quoquam quomodolibet exigere ſeu extorquere præſumant; dictorum rursùs poſſeſſorum ſingulis adverſariis ſuper præfatis Eccleſiis, Monaſteriis, Prioratibus, dignitatibus, Officiis, & beneficiis, perpetuum ſilentium imponentes; quaſcumque promotiones, impetrationes, conceſſiones, proviſiones, declarationes & literas deſuper pro ipſis adverſariis & aliis quibuſcumque in præjudicium ipſorum poſſeſſorum, vel derogationem hujuſmodi per nos confirmatorum quomodolibet, etiamſi ex certâ ſcientiâ, per nos ſive alium quemcumque noſtrâ auctoritate, ſive aliâ quâcumque factas, datas, conceſſas, & habitas, etiamſi in vim earum ipſis vel alicui eorum, jus in re, vel ad rem quæſitum foret; necnon diffinitivas, & alias etiam quæ partibus ſe non defendentibus in rem tranſiverunt judicatam, ſemper Eccleſiis & aliis præmiſſis apud nos vel alios ubicumque contrà dictos poſſeſſores promulgatas ſententias, & quæcumque inde ſequuta prædictis motu & ſcientiâ ac plenitudine poteſtatis pro bono pacis & unionis prædictorum caſſamus, irritamus, & annullamus; ac caſſa, irrita, infecta, nulla, & inania, ac juribus vacua declaramus & denuntiamus. Illas verò ex ſententiis quæ pro dictis poſſeſſoribus ſuper præmiſſis, ac etiam quaſcumque alias ſententias quæ pro quibuſvis partibus ſe defendentibus, illarum omnium nominibus & cognominibus pro expreſſis habentes, & quæ ſententiæ in rem tranſiverunt judicatam in Curiis prædictorum *Eugenii* & *Nicolai* nuncupatorum uſque in hodiernum diem prolatæ ſunt, validas & ratas decernentes. Necnon quaſcumque lites & cauſas deſuper apud nos, vel alibi contrà ipſos poſſeſſores, ſuper prædictis Eccleſiis, dignitatibus, Beneficiis, & officiis quomodolibet pendentes: quorum omnium, etiamſi una, vel duæ, ſeu plures diffinitivæ vel aliæ ſententiæ prolatæ ſunt, ſtatus præſentibus pro expreſſis habentes, ad nos advocamus & totaliter extinguimus.

Et pro majori omnium & ſingulorum ſecuritate ac roboris validitate, quibuſcumque perſonis tam Eccleſiaſticis quàm ſecularibus, cujuſcumque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ exiſtant, etiamſi Cardinalatûs, Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, aut alia quâcumque præfulgeant dignitate: necnon quarumcumque tam Cathedralium, quàm Collegiatarum, & aliarum Eccleſiarum ac Monaſteriorum Capitulis, Collegiis, & Conventibus, ac ſingularibus perſonis earumdem: illique vel illis, ad quem ſeu ad quos dictarum Eccleſiarum, Beneficiorum, & Officiorum electio, collatio, proviſio, præſentatio, ſeu quævis alia diſpoſitio communiter vel diviſim pertinet; ac hujuſmodi poſſeſſorum adverſariis, quibus per nos ſeu auctoritate noſtrâ vel aliâ quâcumque factæ ſunt conceſſiones & proviſiones de hujuſmodi Eccleſiis, Beneficiis, & Officiis, poſſeſſis, omnibuſque aliis & ſingulis quorum intereſt vel intererit quomodolibet in futurum; mandamus expreſsè inhibentes; videlicet Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis, ſub ſuſpenſionis ab ingreſſu Eccleſiæ; minoribus verò perſonis ſingularibus, ſub excommunicationis; necnon dictorum poſſeſſorum adverſariis ſub ſimili excommunicationis ac privationis omnium & ſingulorum Beneficiorum ſuorum quæ obtinent, & inhabilitationis ad illa, & ad alia impoſterum obtinenda, perpetuæque infamiæ; Collegiis verò, Capitulis & Conventibus ſub ſuſpenſionis à divinis, pœnis, ſententiis & cenſuris, quas contrafacientes & rebelles, prout quemlibet ipſorum concernit, ex nunc prout ex tunc & ex tunc prout ex nunc incurrere volumus ipſo facto, ne ipſi ſeu ipſorum alter, publicè vel occultè, directè vel indirectè, quovis quæſito colore vel ingenio contrà declarationes, conceſſiones, approbationes, ratificationes, confirmationes, & alia prædicta, vel eorum aliquod in præ-

judicium, damnum, & gravamen dictorum poſſeſſorum, ad derogationem præmiſſorum per nos confirmatorum, aut alicujus eorum facere, dicere, & attentare; ſeu ipſi prænominati, ad quos ſpectat hujuſmodi electio, collatio, proviſio, præſentatio, ſeu quævis alia diſpoſitio, quemquam alium ad Eccleſias, dignitates, Beneficia, & Officia ſeu alia præmiſſa hactenùs ſic poſſeſſa recipere & admittere; neque poſſeſſores hujuſmodi ſuper præmiſſis in aliquo vexare, moleſtare, perturbare, ſeu inquietare quomodolibet præſumant aut præſumat: ſed ea omnia & ſingula inviolabiliter, & ſine contradictione quâcumque, quantum in eis eſt, manuteneant & obſervent, dictoſque poſſeſſores in poſſeſſione ſuâ hujuſmodi teneant, & defendant. Si quæ etiam, quod abſit, per quempiam quâcumque, etiam auctoritate noſtrâ, contrà præmiſſa ſeu eorum aliqua, aut in præjudicium prædictorum poſſeſſorum ſive alicujus ipſorum novitates factæ fuerint, illas ac quæcumque inde ſequuta, ex nunc prout ex tunc habemus, & haberi volumus pro infectis; & nihilominùs contravenientes & rebelles hujuſmodi, ſive fuerint Patriarchæ, Archiepiſcopi, aut Epiſcopi ab ingreſſu Eccleſiæ; minores verò perſonas ſingulares excommunicatus; necnon dictos adverſarios & eis auxilium dantes, ultrà excommunicationis pœnam, Beneficiis & Officiis ſuis privatos, inhabiles, & infames: Capitula verò, Collegia & Conventus à divinis ſuſpenſos per quemlibet Ordinarium loci, aut alterum in dignitate conſtitutum, ſive Canonicum alicujus Eccleſiæ Cathedralis, per quemcumque ex hujuſmodi poſſeſſoribus eligendum & requirendum: ſeu executores dandos ſuper hujuſmodi noſtrâ voluntate in Curiâ Romanâ ſive extrà, declarari & denuntiari volumus & mandamus.

Super quibus omnibus & ſingulis ipſis & eorum cuilibet auctoritate univerſalis Eccleſiæ damus, & concedimus facultatem, rejectis in præmiſſis omnibus, & ſingulis cautelis & appellationibus quibuſcumque in præjudicium præmiſſorum interpoſitis, ſeu interponendis; quas tamquam frivolas & inanes cum inde ſequutis & ſequuturis ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, caſſamus, irritamus, annullamus, & pro infectis haberi volumus: Vicecancellario & quibuſvis aliis Officialibus Romanæ Curiæ expreſſè inhibentes, ne ad cujuſvis inſtantiam ſuper cauſis prætenſarum appellationum hujuſmodi, aut alterius, viâ ſimplicis querelæ ſeu reſtitutionis in integrum, aliquam commiſſionem ſignare ſive reſcriptum etiam extrà Romanam curiam concedere. Nec auditores cauſarum Palatii Apoſtolici ſeu Ordinarii loci, aut quicumque alii, commiſſiones ſive reſcripta hujuſmodi recipere, ſeu cauſas deſuper motas & movendas audire præſumant ſeu attentent. Adjicientes quòd ſi ullo unquam tempore appareret de aliquâ conceſſione ſeu declaratione per nos aut noſtrâ auctoritate quaſcumque clauſulas etiam derogatorias, generales, vel ſpeciales, ſub quâcumque verborum formâ in ſe continente (licet in ipſis dicatur non obſtantibus clauſulis dicentibus quòd in illis non derogetur, niſi de illis ſpecialis mentio fiat, aut quod de verbo ad verbum, & cum toto tenore illarum inſeri debeat) factâ ſeu fiendâ, per quam dictus poſſeſſores ſeu eorum aliquem in hujuſmodi ſuorum Beneficiorum poſſeſſione, ſeu alterius turbari, vexari, moleſtari ſeu inquietari, aut contrà hujuſmodi noſtras conceſſiones, proviſiones, & alia per nos approbata fieri atque contraveniri poſſet, etiamſi ex certâ ſcientiâ & auctoritate univerſalis Eccleſiæ emanarent ſeu emanaſſent, tales declarationes aut conceſſiones pro bono pacis & unionis Eccleſiæ nullatenùs effectum ſortiri; ſed pro infectis ex nunc prout ex tunc haberi volumus. Verùm ſi in obedientiâ prædicti nuncupati Nicolai V. duo vel plures ſuper uno vel pluribus Beneficiis litigarent, poſſeſſor non poſſidenti non afferat præjudicium; ſed cuilibet jus ſuum conſervetur, ſemperque ſalvum etiam unicuique maneat jus quod ante hujuſmodi diviſionem ſibi quæſitum erat, & ſi aliquæ fuerint Eccleſiæ, ſeu Beneficia, quarum ſeu quorum caput in unâ obedientiâ, & membra in alterâ exiſtunt, membra reducantur ad caput; ſalvo tamen quod membrum obtinens in illius remaneat poſſeſſione, ſi jus eidem competebat ante hujuſmodi diviſionem. Cæterùm, quia difficile foret præſentes literas ad ſingula in quibus eis fides forſan facienda fuerit loca deferre, dictâ auctoritate univerſalis Eccleſiæ decernimus, quòd illarum tranſumpto manu publicâ & ſigillo alicujus Epiſcopi, aut illius Vicarii ſeu Curiæ aut Superioris Eccleſiaſticæ ſignato & munito, perinde ac ſi originales literæ hujuſmodi exhiberentur, fides plenaria adhibeatur & ſtetur; irritum decernentes & inane ſi ſecùs ſuper iis à quoquam quâvis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omninò hominum, &c.

Datum Lauſanæ decimo ſexto Kalendas Maii, Anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono.

Epiſtola Amedei FELICIS *Papæ V. nuncupati.*

Anno MCCCCXLIX Licet Papatui renuntiet, rata vult quæ acta ſunt ſui Pontificatus tempore.

FELIX Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Diſponentes renuntiare Papatui causâ dandæ pacis in Eccleſiâ ſanctâ Dei, quam cariſſimorum in Chriſto filiorum Francorum, Angliæ, & Siciliæ Regum, necnon Delphini Viennenſis primogeniti Francorum Regis ſolemnes Oratores apud nos ſummâ diligentiâ proſequuntur: ex altâ noſtræ mentis ſpeculâ cuncta providere neceſſe eſt, per quæ ſemotis cujuſcumque diviſionis fomentis ad ſalutem animarum, & cujuſlibet honoris, famæ, ſtatûſque conſervationem, deſideratæ unionis conſurgat & vigeat integritas. Omnes igitur & ſingulos quocumque nomine cenſeantur, qui ratione obedientiæ, adhæſionis ſeu favoris, tam olim Eugenio IV. quàm Nicolao Papæ V. in ſuis obedientiis ſic nominatis quomodolibet præſtiterunt & fecerunt, Eccleſiis forſitan Metropolitanis, Cathedralibus, Monaſteriis: Dignitatibus etiam majoribus poſt Pontificales in Cathedralibus, aut Principalibus in Collegiatis Eccleſiis: necnon Monaſteriis, Prioratibus, Præpoſituris, Perſonatibus, Adminiſtrationibus, & Officiis, necnon Canonicatibus, & Præbendis, cæteriſque quibuſlibet Beneficiis Eccleſiaſticis, cum curâ vel ſine curâ, ſecularibus & regularibus quibuſcumque, &c. *ut in priori Decreto Lauſanæ, etſi aliis verbis.*

Datum Lauſanæ Nonis Aprilis, Anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo nono, Pontificatûs noſtri anno nono.

Ejuſdem FELICIS V.

Revocat & abrogat omnes cenſuras ratione ſchiſmatis latas.

FELIX Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Dum renuntiare Papatui de proximo intendimus propter dandam Eccleſiæ pacem, cujus contemplatu Petri ſedem Domino vocante conſcendimus; convenieus arbitramur, primùm circà ſerenationem conſcientiarum Chriſti Fidelium oculos dirigere, eaſque tam ſalubri pacificare remedio, quòd nullis ambiguitatibus involvantur, aut metu cenſurarum atque pœnarum occaſione diverſitatis obedientiarum detineantur illaqueatarum. Omnes igitur literas, proceſſus & mandata quæcumque, necnon excommunicationis, ſuſpenſionis & interdi-

cti, anathematiſationiſque ; etiam privationis Beneficiorum, Officiorum, ac Dignitatum quorumcumque, ſive Patriarchalium, Archiepiſcopalium, Epiſcopalium, Abbatialium, aut aliarum quarumcumque Eccleſiaſticarum, vel mundanarum ; inhabilitationis quoque, necnon declarationis, innovationis, damnationis, reprobationis, expoſitionis perſonarum, ac bonorum mobilium & immobilium, juriumque & juriſdictionum publicationis & confiſcationis, privationis quoque feudorum, aut etiam quorumcumque bonorum, & jurium ſpiritualium vel temporalium, & inhabilitationis ad illa ; necnon abſolutionibus à fidelitatibus ; & alias in eiſdem literis, proceſſibus, & mandatis quomodolibet contentas ſententias, cenſuras, & pœnas quaſcumque, & qualitercumque ſtatutas, inflictas & promulgatas : etiamſi expreſſis pares, vel minores, aut alterius cujuſcumque naturæ forent, per nos aut per alium ſeu alios, noſtrâ ſeu quâvis aliâ auctoritate contrà *Gabrielem*, *Eugenium IV.* ſeu contrà *Thomam*, *Nicolaum V.* in ſuis obedientiis nominatos, necnon contrà quaſvis perſonas Eccleſiaſticas ſæculares, vel regulares, ac etiam Laicales, quæ præfatis *Eugenio* & *Nicolao* nominatis conjunctim, vel diviſim adhærentes, aſſiſtentes, obedientes, obſequentes, credentes, recipientes, & quovismodo faventes, eoſque ſequentes, qui ſunt ac fuerunt ; cujuſcumque dignitatis, &c. *quæ aliis verbis in Decreto Lauſanæ legere licet.*

Datum Lauſanæ Nonis Aprilis, Anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo nono, Pontificatûs noſtri anno nono.

Ejuſdem.

Omnes electiones, Privilegia, & cætera id genus, à ſe collata, valitura decernit.

FELIX Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Summopere deſiderantes, ut pax integra jam tempore multo ab Oratoribus ſolemnibus Cariſſimorum in Chriſto Filiorum Francorum, Angliæ, & Siciliæ Regum, necnon Delphini Vienneſis primogeniti Francorum Regis Illuſtriſſimi procurata, in univerſali Eccleſia radicetur : opportunum judicantes omnis diviſionis ſeminarium & fomentum evellere, ne Chriſti Fideles damnoſis litibus, & diſcordiis in poſterum contingat agitari. Omnes & ſingulas promotiones, electiones, confirmationes, poſtulationum admiſſiones, tranſlationes, commendas, adminiſtrationes & proviſiones quarumcumque Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Eccleſiarum ; necnon Abbatialium dignitates, & Monaſteriorum regimina quorumcumque, exemptorum & non exemptorum ; quaſcumque collationes, proviſiones & diſpoſitiones quorumcumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum, regularium, vel ſæcularium, de jure Patronatûs etiam Laicorum, cum curâ vel ſine curâ, etiamſi Eccleſiæ Parochiales fuerint, aut Canonicatus & Præbendæ, Dignitates majores poſt Pontificales in Cathedralibus, vel principales in Collegiatis exiſtant, perſonatus, perpetuæ adminiſtrationes vel Officia etiam curata, vel electiva in quibuſcumque Eccleſiis ; Prioratus etiam Conventuales, aut alia Beneficia cujuſcumque conditionis, qualitatis, vel naturæ fuerint, etiam alterius generis quàm expreſſa, paris vel majoris, etiamſi ea quâvis causâ tunc diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervata fuerint, vel aliàs affecta, vel ad nos, ſeu ad Sedem Apoſtolicam quomodolibet devoluta, in vim ſeu prætextû quarum habita fuerit poſſeſſio, & poſſidentur de præſenti (præterquàm de Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Beneficiis quæ nobis obedientes, adhærentes, atque ſequentes poſſidebant, & durantibus hujuſmodi diviſionibus aliàs quàm noſtrâ auctoritate privati ſeu deſtituti ſunt, vel contrà ipſos poſſeſſores ſententias, quæ in rem tranſierunt judicatam, in Baſilienſi, aut in hac Lauſanenſi civitatibus, ſanctâ generali Synodo itidem permanente, ſive in Curia noſtrâ partibus ſe defendentibus obtinuerunt, aut ſurrogati ſunt, ſine aliàs quàm titulo privationis & ſpolii ſeu deſtitutionis præmiſſarum occaſione diviſionum factas) admiſſiones etiam reſignationum quorumcumque Beneficiorum, Dignitatum, Eccleſiarum ſimpliciter vel ex causâ permutationis ; auctoriſationes & inſtitutiones, in vim etiam quarum habita eſt poſſeſſio ; penſionum quarumcumque ſuper quorumvis Beneficiorum Eccleſiaſticorum fructibus reſervationes & aſſignationes, cum proceſſibus & fulminationibus inde ſequutis, necnon uniones, annexiones, incorporationes quorumcumque Dignitatum, & Beneficiorum Eccleſiaſticorum ſæcularium & regularium quibuſvis Patriarchalibus, Archiepiſcopalibus, Abbatialibus vel Capitularibus menſis, & Monaſteriis, Conventibus, Dignitatibus, Canonicatibus & Præbendis vel Beneficiis, ſeu ad invicem ſub quibuſvis verborum formis ; dimembrationes Eccleſiarum & Beneficiorum quorumcumque, Eccleſiarum quoque, Monaſteriorum, Studiorumque generalium fundationes, erectiones, ſuppreſſiones, & ſubjectiones, & quorumcumque Beneficiorum creationes, exemptiones, item revocationes, pallii dationes, conſecrationes, benedictiones, perſonarum de ordine ad ordinem tranſlationes, infeudationes, inſtitutiones, contractuum confirmationes, facultates teſtandi, conceſſiones, abſolutiones, liberationes, quictancias ſuper quibuſcumque debitis ratione decimarum, ſemidecimarum, indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum ſervitiorum, vel aliàs quomodolibet, diſpenſationes tàm ſuper ætatis, quàm natalium & aliarum inhabilitatum defectibus, ſuper incompatibilibus in quocumque munere, etiamſi ad curas Parochiales, matrimoniis, juramento, ordinibus, & voto etiam tranſmarino, & rebus aliis quibuſcumque, necnon abſolutiones à quibuſcumque, excommunicationis, anathematizationis, & aliis cenſuris Eccleſiaſticis ; interdictorum tam generalium, quàm ſpecialium relaxationes ; rehabilitationes ab omni maculâ, irregularitate, aut alia inhabilitate, undecumque proceſſerit ; reſtitutiones etiam ad famam & honores ; gratiarum, indultorum, indulgentiarum, & privilegiorum, & quaſcumque alias conceſſiones ; ac omnia & ſingula tam juſtitiam quàm gratiam concernentia, tam in foro conſcientiæ quàm contentioſo, in perſonis & locis quæ tempore conceſſionum & aliorum præmiſſorum obedierunt præfato *Eugenio* poſt ejus ſuſpenſionem ab adminiſtratione Papatûs, atque depoſitionem, ſeu *Thomæ*, *Nicolao V.* in ſuâ obedientiâ Romanis Pontificibus ſic nuncupatis, tam per ipſos ſucceſſivè quàm alium, ſeu alios, ſuo, aut alterius eorum mandato, etiam de latere Legatos, delegatos, ſive alios quoſcumque ab eis vel eorum altero poteſtatem habentes conjunctim vel diviſim qualitercumque facta, geſta, conceſſa, data, indulta, diſpoſita & ordinata, etiamſi majora & graviora, aut alterius cujuſcumque naturæ à præmiſſis exiſtant, & ſpecialem requirentia expreſſionem, quæ volumus & decernimus pro expreſſis ſpecificè haberi, cum omnibus & ſingulis inde ſequutis ; ac etiam omnia & ſingula per Ordinarios in dictis locis facta præter illa, & ſine eorum præjudicio quæ per ipſum Nicolaum, ut præmittitur, Papam V. in ſuâ obedientiâ nuncupatum, tam ſuper reſtitutione præfatæ ſanctæ Synodo noſtræ congregationi incor-

porum, ac illi & nobis adhærentium, quàm ſuper confirmatione geſtorum per eamdem Synodum & nos, noſtraque aut illius auctoritate facienda, concedenda, approbanda, & confirmanda ſunt, prout continetur in certis minutis per cariſſimorum Eccleſiæ filiorum Franciæ, & Angliæ Regum, necnon Delphini Viennenſis dicti Regis Franciæ primogeniti illuſtrium ſolemnes Oratores concordatis, & manibus propriis ſubſcriptis, quibus per hanc noſtram confirmationem & approbationem nullatenùs derogari & præjudicari intendimus, nec aliquod detrimentum afferri; quinimò decernimus illas plenam in omnibus ac in qualibet earum parte, roboris firmitatem obtinere debere, perinde ac ſi præſentes noſtræ literæ minimè emanaſſent, pro bono pacis & unionis Eccleſiæ motu proprio, ex certâ ſcientiâ, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ac conſilio & aſſenſu venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, præſentium ferè approbamus, ratificamus & confirmamus, rataque & firma habere volumus, &c. *ut in præfata Decreta Lauſana.* Datum, *ut ſuprà.*

Anno MCCCCXLIX.

JACOBI JUVENALIS *de Urſinis Epiſcopi Remenſis.*

A mes tres-chiers Seigneurs & Freres mes Seigneurs de la Chambre des Comptes du Roy noſtre Sire.

Ob pacis Eccleſiæ fœlicem reditum ſupplicationes & gratiarum actiones decernantur, exhortatur.

TRes-chieres Seigneurs & Freres, je me recommande à vous tant comme je puis, & vous plaiſe ſçavoir comme apres pluſieurs longs labeurs, ſollicitudes, & diligences en la proſecution de la paix & union de noſtre Mere ſaincte Egliſe, il a plû à Dieu noſtre Createur elargir ſa grace à ſon peuple longuement agité par le ciſme & diviſion qui a eſté, comme ſçavez, depuis dix ans en la Chreſtienté; & tellement que moyennant icelle grace par la proſecution & bonne conduite du Roy noſtre ſouverain Seigneur, tres-excellent Seigneur le Pere de Monſieur le Duc de Savoye n'agueres en ſon obeiſſance appellé Pape Felix, & de preſent tres-Reverend Pere en Dieu Monſeigneur l'Eveſque de Sabine premier Cardinal de la ſaincte Egliſe de Rome, & Legat du S. Siege Apoſtolique, en grande humilité, liberalement, & ſolemnellement a renoncé au droict, tiltre, & poſſeſſion qu'il pretendoit en la dignité Apoſtolique, laiſſé & depoſé les enſeignes & habits: & ceux qui ſe diſoient tenir & celebrer Concil general en cette Cité de Lauſane tranſlaté de Baſle par eux en cette dite Cité, ſe ſont diſſolus, & tous unanimement ont fait obeiſſance à noſtre ſainct Pere le Pape Nicolas V. en le recunnoiſſant vray Pape unique & Vicaire de Noſtre Seigneur JESUS-CHRIST: & tout par bons, juſtes, & ſains moyens, à l'honneur de tous, ſans confuſion de perſonne, à la ſerenation de toutes conſciences; & au bien & brefve reformation de l'Egliſe, à l'aide de Dieu, comme autrefois plus particulierement pouvez ſçavoir. Et à tout conſiderer les matieres, les qualitez des perſonnes, & la forme de faire, & les circonſtances des choſes, c'eſt tout evidemment œuvre divine, non pas humaine, & en laquelle le Roy noſtre ſouverain Seigneur a acquis gloire & grand honneur, & renommée par toute la Chreſtienté, & memoire perpetuelle, & immortelle. Or devons tous bien louer & regracier noſtre benoiſt Saulveur, qui telles & ſi grandes graces nous fait à tous ſans nos merites ne deſervices. Et ſingulierement le doivent louer, & remercier le Roy noſtre ſouverain Seigneur, & tous ſes Officiers & Subjets; car à luy & à ſa nation a donné Dieu l'honneur de cette œuvre, & mantes autres grandes & evidentes, voire comme miraculeuſes graces a fait, & fait chacun jour, en & ſur luy, & ſa Seigneurie & Nation, autant ou plus que en autre nation Chreſtienne, comme vous le ſçavez mieux. Si vueillez entant que en vous eſt, pour ce ſingulier don de Dieu, & pour tous les autres, & auſſi pour le bon eſtat & gouvernement de l'Egliſe, & pour la proſperité du Roy noſtredit Seigneur, ordonner & diſpoſer de faire rendre graces, loüanges, & prieres à Dieu ainſi que vos diſcretions ſçauront mieux, ainſi que en tel cas appartient pour recunnoiſtre les dons de Dieu, qui vous ait en ſa ſaincte garde. Eſcrit à Lauſane le xx. jour d'Avril.

Ipſi à hanc epiſtolam iſta erat annotata. Voſtre ſerviteur le Patriarche d'Antioche Eveſque de Poitiés.

Et le Jeudy au ſoir 15. jour de May 1449. par l'Ordonnance des Prevoſt des Marchans, & Eſchevins de la Ville de Paris, furent faits feux & feſtes par tous les quarrefours, & autres pluſieurs lieux en la Ville de Paris: Et le lendemain furent faites Proceſſions generales à Noſtre-Dame, & d'illec allerent à S. Victor remercier Dieu.

Suprà verò hæc inſcripta.

Preſentées au Bureau le 14. jour de May 1449.

NICOLAI *Papæ V.*

Anno MCCCCXLIX.

Irritas decernit quaſcumque cenſuras inflictas occaſione ſchiſmatis.

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Tanto nos pacem & tranquillitatem cunctorum Fidelium procurare & amplecti convenit, quanto deſideramus fructus ubertimos inde ſequi. In eo quippe cor noſtrum ſuaviſſimè delectatur, quòd diebus noſtris ſanctam Dei Eccleſiam in pacis & unionis pulcbritudine, ac debitâ integritate florentem videre valeamus. Cum itaque ſuperioribus temporibus propter diviſiones ſubortas inter felicis recordationis Eugenium Papam IV. prædeceſſorem noſtrum, & tunc Baſilienſe Concilium, plurimùm turbata, ac variis modis afflicta fuerit Eccleſia Dei: jam autem divinâ favente ac dirigente clementiâ, tractatu Oratorum Cariſſimorum in Chriſto Filiorum, Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ Regum, necnon Delphini Viennenſis primogeniti Francorum Regis Illuſtris, pacem Eccleſiæ redditam agnoſcimus, dum percipimus venerabilem & Cariſſimum Fratrem noſtrum Amedeum, primum Cardinalem Epiſcopum Sabinenſem, in nonnullis Provinciis Apoſtolicæ Sedis Legatum, Vicariumque perpetuum, Felicem Papam V. tunc in ſua obedientiâ nominatum, juri, quod in Papatu aſſerebat ſe habere, ad hujuſmodi pacem Eccleſiæ obtinendam ceſſiſſe. Eos verò qui Baſileæ, poſtmodum Lauſanæ, ſub nomine generalis Concilii hactenùs permanſerunt, ordinaſſe ac publicaſſe nobis tamquam unico & indubitato Summo Pontifici obediendum eſſe à cunctis Fidelibus; & præfatam Lauſanenſem diſſolviſſe Congregationem.

Cupientes igitur quantum Omnipotens donaverit id agere, quo univerſi Chriſti Fideles ipſius pacis jocunditate fruentes, animorum conjunctione ſibi invicem cohæreant, & rejectis quæ ex diſcordiâ orta fuerant, ſtatus uniuſcujuſque, honor, fama & reputatio illæſi & integri remaneant: Literas, proceſſus, mandata, & decreta quæcumque; necnon excommunicationum, ſuſpenſionum & interdicti, anathematizationiſque, etiam privationis Beneficiorum, Officiorum, ac Dignitatum quorumcumque, ſive Patriarchalium, Archiepiſcopalium, Epiſcopalium, Abbatialium, aut aliarum quarumcumque Dignitatum Eccleſiaſticarum vel mundanarum: inhabilitationum quoque, necnon declarationum, innovationum,

novationum, damnationum, reprobationum, expoſitionum perſonarum, ac bonorum mobilium & immobilium, jurium ac juriſdictionum, publicationum & confiſcationum, privationum feudorum, ac etiam quorumcumque jurium ſpiritualium vel temporalium, & inhabilitationum ad illa: necnon abſolutionum à fidelitatibus, & aliis in eiſdem literis, proceſſibus, mandatis, & decretis quomodolibet contentas ſententias, cenſuras, & pœnas quaſcumque & qualitercumque ſtatutas, inflictas, & promulgatas, etiamſi expreſſæ, majores vel pares, aut alterius cujuſcumque naturæ forent, per præfatum *Eugenium* Prædeceſſorem noſtrum in quibuſcumque literis ſuis quorumcumque tenorum, & ſub quâcumque datâ exiſtant, etiamſi cum expreſſione, approbatione Ferrarienſis ſeu Florentini aut alterius Concilii generalis; ſive per nos, aut per alium, ſeu alios: ipſius, aut noſtrâ, ſeu quâvis aliâ auctoritate contrà dictum Baſilienſe Concilium, & eos qui ſub nomine generalis Concilii tam in Baſilienſi quàm in Lauſanenſi civitatibus memoratis fuerunt, ut præfertur: Necnon contrà præfatum venerabilem ac Cariſſimum Fratrem noſtrum *Amedeum* primum Cardinalem Epiſcopum Legatum, & Vicarium ſupradictum, Felicem V. in ſua obedientiâ nuncupatum: ac quaſvis perſonas Eccleſiaſticas, ſæculares, vel regulares, ac etiam Laïcales, quæ eiſdem conjunctim vel diviſim adhærentes, aſſiſtentes, obedientes, credentes, recipientes, ac quoviſmodo faventes, eoſque ſequentes fuerunt, cujuſcumque dignitatis, præeminentiæ, ſtatûs, gradûs, ſeu conditionis exiſtant, etiamſi Pontificali, Cardinalatûs, Regali, aut Ducali dignitate præfulgeant: Contrà dominia quoque, necnon communitates, univerſitates etiam generalium ſtudiorum, civitates etiam, præſertim Baſilienſem, ac oppida, & alia loca quæcumque, præmiſſorum occaſione emanata, facta, conceſſa, decreta, & promulgata. Simili quoque modo declarationes & confirmationes ſuper præmiſſis, & eorum ſingulis noſtrâ, ſeu dicti prædeceſſoris auctoritate, quomodolibet factas: necnon proceſſus habitos per eaſdem, ac quæcumque inde ſecouta, etiamſi ad ſententiarum, cenſurarum, atque pœnarum declarationem, ſeu illarum aut alicujus earum publicationem, ſeu plenariam exequutionem, contrà perſonas, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida & loca ſupradicta communiter vel diviſim, quomodolibet ſit proceſſum; quorum omnium & ſingulorum tenores, etiamſi de illis plena & expreſſa, ac de verbo ad verbum præſentibus mentio habenda foret, hîc pro ſufficienter expreſſis haberi volumus; motu proprio & ex certâ noſtrâ ſcientiâ, ac de Sedis Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, necnon de venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio & aſſenſu decernimus, & declaramus nullum effectum penitùs ſortiri, ſed perinde haberi debere, ac ſi nullatenùs emanaſſent; eaque omnia & ſingula, cum inde ſequutis, de Regiſtris ipſius *Eugenii* Prædeceſſoris & noſtris, & locis aliis quibuſcumque aboleri & deleri mandantes, omninò tollimus, caſſamus, irritamus, & annullamus, & pro infectis haberi volumus. Et nihilominus ſi, & in quantum opus eſſet ad abundantem cautelam, ſingulas ex perſonis, dominia, communitates, univerſitates, civitates, oppida ac loca ſupradictas & ſupradicta, ad famam, dignitates, honores, ſtatus, & privilegia, quatenùs illis eâdem occaſione privatæ & privata prætendi poſſent, in ſtatum priſtinum & debitum reſtituimus, reponimus, & reintegramus, plenariè per præſentes, motu ſcientiâ & plenitudine poteſtatis, ac conſilio & aſſenſu antedictis. Et quoniam difficilè foret præſentes literas ad ſingula, in quibus eis fides forſan facienda fuerit, loca deferre: dictâ auctoritate decernimus, quòd ipſarum tranſumpto manu publicâ, & ſigillo alicujus Epiſcopalis, vel Superioris Eccleſiaſticæ Curiæ munito, tamquam præfatis, ſi originales exhibeantur, literis plena fides adhibeatur, & perinde ſtetur, ac ſi dictæ originales literæ forent exhibitæ vel oſtenſæ; juribus, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque non obſtantibus quibuſcumque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtrorum voluntatis, conſtitutionis, declarationis, mandati, caſſationis, irritationis, annulationis, reſtitutionis, repoſitionis, & reintegrationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Spoleti, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono, quarto-decimo Kalendas Julii, Pontificatûs noſtri anno tertio.

CAROLI VII *Regis Francorum* NICOLAO *Papæ V.*

An. MCCCCL.

Congregatos Rotomagi Prælatos regni ad bonum Eccleſiæ mandat.

BEatiſſime Pater, &c. Cum nuper Prælatos regni noſtri in civitate noſtrâ Rotomagenſi congregari mandaſſemus, ut ſuper quibuſdam differentiis inter veſtram Sanctitatem & Eccleſiam noſtram Gallicanam concordandis bona & votiva caperetur concluſio, noſtris tamen obſtantibus guerris in hac reductione noſtri Ducatûs Normaniæ ad noſtram obedientiam plurimùm occupati, in eâ congregatione perſonaliter adeſſe nequivimus; propter quod re ipsâ non perfectâ juxtà votum noſtrum, Prælati, qui tunc in eo loco convenerant, abſque finali concluſione diſceſſerunt. Quia verò totis noſtræ mentis deſideriis bonam ſuper his concordiam adipiſci percupimus, iterum Prælatos Regni noſtri & Delphinatûs in magno numero infrà paucos dies congregari mandavimus, ut more noſtro ſolito, & pro tantâ re debitâ ſolemnitate ſervatis, in his quæ cum dilecto noſtro Minturnenſi Epiſcopo veſtræ Sanctitatis Oratore, in præfatâ Rotomagenſi civitate proloquuta & adviſata extiterunt, fixa & permanens & deſiderata per nos concluſio ſubſequatur; quod annuente pacis Auctore fieri firmiter ſperamus, quâ ratione ducti præfatum Epiſcopum Minturnenſem apud nos remanere fecimus; quod pro tanto fructu conſequendo gratum veſtræ Sanctitati fore non dubitamus. Quam feliciter conſervet Altiſſimus ad felix regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ.

Scriptum in oppido de Berneio nono die Martii, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo nono.

Idem Rex ad Summum Pontificem.

Anno circ. MCCCCL.

De eodem fidelitatis juramento.

BEatiſſime Pater, Sanctitatem Veſtram latere non credimus, infrà metas Regni noſtri conſiſtentes Archiepiſcopos & Epiſcopos de jure conſuetudineque retrolapſis, inconcuſsè temporibus obſervatis quoſdam ad homagium ratione temporalitatum quas obtinent, cæteros autem omnes ad fidelitatis juramentum nobis ob cauſam coronæ noſtræ Mageſtatiſque Regiæ præſtandum teneri. Fulciti nempe noſtræ ſpecialis protectionis præſidio, nullis aliis noſtri Regni Principibus, etiam prætextu prædictarum ſuarum temporalitatum, obſequi

vel parere tenentur; quod ad non modicum eorum Eccleſiarumque ſuarum decus & utilitatem redundat. Et ob hoc Apoſtolica reſcripta, ſeu bullæ ſuper eorum promotionibus nobis ſolito, & non alius cujuſcumque præeminentiæ ſeu ſtatûs prætactis Principibus, ſicut ante noviſſimas ipſius Regni noſtri diviſiones & differentias ſolitum ſemper extitit, dirigi debent.

Quia verò, prout intelleximus, dictis diviſionibus & differentiis durantibus aliter quandoque in Coronæ noſtræ, ac Eccleſiarum ipſarum grande præjudicium directæ feruntur, Beatitudinem Veſtram attentiùs exoramus quatinus ampliùs in præmiſſis noſtræ Regiæ Majeſtati detrahi non ſinat, & à modo ſuper promotionibus prædictis Apoſtolica Scripta, ſive bullas prædeceſſorum ſuorum more nobis dirigi faciat. In hoc enim jus Coronæ noſtræ ſervabit, paſtorale debitum & nobis acceptiſſimam gratitudinem perficiet eadem Beatitudo ſanctiſſima. Quam ad felix regimen Eccleſiæ ſuæ conſervare dignetur Altiſſimus ſalubriter & votivè.

Scriptum, &c.

Guillelmi *Franciæ Cancellarii* Nicolao *Papæ V.*

U. Eccleſiæ Collegiatæ in Baroniâ de Treignello, annecti permittat Eccleſias parochiales.

Beatiſſime Pater, ac Domine clementiſſime, humillimâ ſemper uſque ad pedum oſcula beatorum recommendatione præmiſsâ. Si ſtatus bonæ memoriæ domini Eugenii Papæ prædeceſſoris veſtri immediati, ac antiquæ dignitatis ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, & poſt aſſumptionem veſtram prædigniſſimam ad ſummum Apoſtolatûs apicem, honoris ſuæ Sanctitatis ubilibet obſervantiſſimus, poſſe tenùs extiterim, ſatis agnoverunt, qui hæc oculatâ fide viderunt, præſertim reverendiſſimus in Chriſto Pater dominus Aquenſis Archiepiſcopus, ejuſdem Sanctitatis Orator & Nuntius. Nec id ad exprobrationem rememoro, Pater ſanctiſſime, ſed ut in his quæ ad me attinere noverit, veſtræ Sanctitatis ingenita clementia exorabilem ſe præbere velit atque perbenignam.

Eſt autem in Belgicâ Campaniâ baronia quædam nuncupata de Treignello, hereditario jure mihi pertinens. Quæ ſiquidem inter cæteras illius patriæ inclytas baronias prioritatis obtinet prærogativam: in hac enim à vetuſtis temporibus fundata extitit ſolemnis quædam Eccleſia collegiata, cujus reditus & proventus belli Gallici vaſtitate ad tantam exilitatem, proh dolor! devenêre, ut ex ipſis alimentum tenue vix poſſint habere Canonici ac Miniſtri Eccleſiæ ſæpefatæ, quamquam inibi minimè intermiſſus fuerit cultus divinus. Eget præterea, Pater Beatiſſime, Eccleſia prælibata reparatione non parvâ, tùm propter ejus ſtructuram vetuſtiſſimam, proximam minantem ruinam, tùm propter belli prædicti diuturnam calamitatem; ad cujus Eccleſiæ debitam inſtaurationem nullatenùs ſuppeterent ejuſdem, aut populi ibidem degentis, his malis incommodiſque preſſi, facultates tenuiſſimæ. Quare pietatis veſtræ paternam providentiam ſupplex imploro, quatinùs hujuſmodi deſolatæ Eccleſiæ ſubveniendo certas parochiales Eccleſias in Baroniâ prænominatâ conſiſtentes, debiti obſequii Eccleſiaſtici propter incolarum penuriam expertes, eidem Eccleſiæ Collegiatæ in perpetuum unire ac annectere, & gratiæ ſuæ uberiori largitate de theſauro Chriſti myſtico quamdam notabilem indulgentiam miſericorditer largiri, ac perſonas reverendorum Patrum dominorum Remenſis ac Laudunenſis Præſulum, meamque etiam veſtræ Beatitudinis obſequiis paratiſſimam ſingulariter recommiſſas ſuſcipere. Et ſuper his prælibatum dominum Aquenſem Archiepiſcopum audire manſuetè dignetur. Sic enim, Pater Beatiſſime, Eccleſia illa ſuum decus priſtinum, ſuamque amiſſam ſuſtentationem honeſtam recuperabit, & me ſervitorem ſuum perhumilem ad ſuæ Sanctitatis obſequia beneplacitaque perampliùs obligabit: quam Sanctitatem ad Eccleſiæ ſuæ ſalubre miniſterium dirigat & conſervet Altiſſimus in longævum.

Scriptum Bituris die vigeſimâ tertiâ Auguſti.

Caroli VII. *Francorum Regis cariſſimo Conſanguineo noſtro Duci Clevenſi.*

Carolus, &c. Cariſſime Conſanguinee. Litteras habuimus iteratas à cariſſimo Conſanguineo noſtro Archiepiſcopo Colonienſi, quòd licet aliàs vobis ſcripſiſſemus vos caritativè & amicabiliter adhortando, rogitandoque ut pro faciliùs ſedando bello inter ipſum & vos exorto, & comperienda invicem bonâ pace, ab illationibus damnorum & aliis expletis belli adversùs eum & ejus Eccleſiam, terram & gentes abſtineretis: nihilominùs gravioribus injuriis & moleſtiis eum & ſuos laceſſere non deſtitiſtis, quod nobis ut maximam cedit admirationem pariter & diſplicentiam. Et quia ſicut ex ſuarum tenore litterarum concepimus, vobis obtulit ad omnem rationem ſuper controverſiis & querelis veſtris hinc inde ſe fore paratum exhibere & convenire, ſeque ſuâ de parte noſtræ & noſtri Conſilii ordinationi ſubmittere & acquieſcere velle, ſi pari modo vos id facere velletis: Nos qui ob Dei & Eccleſiæ reverentiam & honorem, ac etiam ſanguinis & affinitatis hinc inde vinculum, ad componendam inter vos invicem bonam concordiam libenter operam daremus; vos iterum attentiùs rogamus, quatinùs ad hujuſmodi pacem intendere velitis, & à pluri laceſſitudine adversùs eum & ſuos omninò ceſſare; de intentione veſtrâ ſuper hoc nos certiorando, ut eam valeamus oportunè ipſi Archiepiſcopo notificare. Scituri quòd attentis confœderationibus inter nos & ipſum initis & confectis, ſi & dum nos de præbendo ſibi auxilio & ſuccurſu requireret, non poſſemus hoc commodè ſibi negare, nec nos ullatenùs excuſare. Non igitur omittatis veſtram ſuper hoc nobis modò ſcribere voluntatem. Datum, &c.

Ejuſdem Cariſſimo Conſanguineo noſtro Archiepiſcopo Colonienſi.

Carolus, &c. Cariſſime Conſanguinee, recepimus litteras veſtras credentiales, & audivimus earum credentiam nobis expoſitam per carum conſanguineum noſtrum Comitem de Blankhen. Cui ſuper expoſitis per eum nobis ſtatim reſpondimus, offerentes in auxilium veſtrum quadringentos armigeros & mille ducentos ſagittarios, eorum armis bellicoſis decenter communitos, vobis obſequuturos per annum, vel ſaltem per novem vel octo menſes, cum ſtipendiis per menſem pro quolibet armigero quatuor francorum, & pro quolibet ſagittario duorum francorum: necnon ultrà contemplatione veſtri, capitaneis prout per ipſam di[illegible]m gentium certam pecuniæ ſummam, ut quantociùs iter arriperent, diſtribui ordinaveramus, conſanguineum noſtrum poteritis pleniùs informari.

Milites & pecuniam ipſi præſtiturum pollicetur.

Datum Caynone.

Digitized by Google

Ejuſdem, quàm caro ac dilectiſſimo amico noſtro JOANNI *Hiongad Wayvodæ Tranſſilvano, Themeſienſi Comiti, necnon Duci ac Capitaneo generali militiæ exercitûs armorum inclyti Hungarorum Regni.*

Promittit ſe opem, pace ſopitâ in Regno firmata, laturum.

CAROLUS Dei gratiâ Rex Francorum. Cariſſime ac dilectiſſime amice, veſtræ benivolentiæ litteras per Vincentium de Bala de Bathia Militem, Cancellarium veſtrum & Nuntium benigne recepimus, ac ejus credentiâ luculenter explicatâ Regni Hungariæ turbationibus & afflictionibus per inimicos Chriſti ingruentibus intimè condolimus, virtutem veſtram in ejuſdem defenſione fideique Chriſtianæ propugnatione laude digniſſimam extollentes. Deſiderabilius autem quidquam à divina clementiâ conſequi nequiremus, quàm contrà orthodoxam Religionem infeſtantes in finibus regni prædicti maximè, cui naturaliter afficimur, progenitorum noſtrorum more noſtras & militiæ noſtræ vires experiri. Sed proh dolor! ſi firmâ pace non ſopiatur, finienda breviter cum hoſtibus noſtris antiquis inita treuga, bellum ingruens nos non ſinit bellatores noſtros alibi divertere. Quapropter non poſſumus veſtris precibus ſuper Regni præfati ſuccurſu pro nunc intendere. Si tamen, ut ſperamus divinâ favente gratiâ, pacem cum ipſis noſtris hoſtibus firmemus, fiduciam habete quòd ad Regni præfati Hungariæ ſuccurſum pro viribus intendemus, quemadmodum prælibatus Miles veſter & Nuntius ſuper his, & aliis nobis intimatis noſtram latius intentionem referabit.

Datum Caynone.

Ejuſdem, cariſſimis ac dilectiſſimis amicis noſtris DIONYSIO *Cardinali Archiepiſcopo Strigonienſi,* LAURENTIO *de Hedrehivara Palatino Hungar.* NICOLAO *de Woylak Wayvodæ Tranſſilvano Comiti,* GEORGIO *de Roſgon Judici Curiæ Regiæ, ac* LANDISLAO *de Garavanno Marchionenſi.*

Auxiliares copias promittit, ſtatim atque Regi ſit pace fruetur.

CAROLUS Dei gratiâ Rex Francorum. Cariſſimi ac dilectiſſimi amici noſtri. Suſceptis benivolè per manus Vincentii Bala de Bathia Militis onbis veſtri ex parte directis litteris, ac per ipſum explicatis ſeriosè, cognitis veſtri regni turbationibus & afflictionibus, quas quaſi proprias reputamus, meritò compatimur, per vos exhibitam ad ejuſdem defenſionem & orthodoxæ fidei fulcimentum providentiam quampluriṁum collaudantes; optatiſque fruemur ſi diſponat divina pietas Regni noſtri negotia taliter, quòd ad impendendum inimicorum Chriſti Regnum veſtrum inquietantium impugnationi robur omne noſtrum, & noſtræ militiæ vires, noſtrorum progenitorum inhærendo veſtigiis, facultas ſe offerat. Verùm nondum firmâ pace datâ, Regni noſtri cunctis mundi nationibus cognita tam diuturna turbatio, pro nunc bellatores noſtros non patitur à noſtris finibus elongari. Quamobrem quod tam orthodoxæ fidei zelo, quàm ſingulari quâ continuatâ noſtrorum prædeceſſorum trahimur ad regni veſtri præfati commoditates affectione, dolenter explicamus, non poſſumus pro præſenti veſtris obtemperare precibus. Confidite tamen quòd ſi pacem firmam habuerimus, prout annuente Dei clementiâ brevi ſperamus, ad ſuccurſum inclyti Regni veſtri prædicti, prout caſus exegerit, operam dabimus efficacem, quemadmodum vobis explicare poterit prætactus Miles, cui noſtram ſuper hoc latiùs intentionem declarari fecimus.

Datum in oppido S. Martini de Cande.

Ejuſdem, diploma commeatus ARNOLDO *Duci Romam ire cupienti conceſſum.*

An. MCCCCL

CAROLUS &c. Univerſis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus Vicecomitibus, Gubernatoribus, Rectoribus, Præſidibus, Poteſtatibus, Conſtabulariis, Mareſcallis, admiraldis, ac Cuſtodibus & Capitaneis civitatum, villarum, oppidorum, caſtrorum, portuum, pontium, diſtrictuum, aliorumque locorum, bellatorum Ducibus & Capitaneis, Vexilliferis, Burgimagiſtris, Conſulibus, Majoribus, Scabinis, Ancianis Juſticiariis, Officiariis & ſubditis, amicis confœderatis & benivolis noſtris, aut eorum loca tenentibus, ſalutem & complacentiæ ſimilis oblationem. Honeſtis poſcentium precibus annuere congruit. Hinc eſt quòd nos attendentes pium propoſitum cariſſimi ac dilecti conſanguinei noſtri Arnoldi Guelrenſis & Juliacenſis Ducis, qui, ut fertur, pro indulgentia hujus anni Jubilei, favente Deo, aſſequenda Romam peregrè proficiſci diſpoſitus eſt, & deſiderat propter itineris ſui proſperitatem noſtrarum fulciri præſidio litterarum. Vobis Officiariis & ſubditis noſtris prædictis diſtrictè mandamus: Vos verò amicos confœderatos & benivolos noſtros attentè rogamus, quatinus præfatum Ducem & conſanguineum noſtrum unà cum univerſâ familiâ ſuâ uſque ad numerum quinquaginta perſonarum, aut pauciorum, & totidem equorum, ac bahutis, valiſiis, ſalmis, indumentis, auro, argento, jocalibus in quâvis formâ aut ſpecie exiſtant, libris Eccleſiaſticis ut diverſarum ſcientiarum & artium approbatarum litteris, rebus & bonis ſuis quibuſcumque, per loca prænominata etiam & maritima aut aquatica die noctuque ire, tranſire, morari, perendinare, redire & reverti liberè, franchè & quietè faciatis & permittatis; non inferentes eiſdem aut ipſarum alicui arreſtum, diſturbium, nocumentum, damnum, injuriam aut moleſtiam occaſione ſolutionis vectigalis, telonei, pedagii, dacii, nauli, fundi navis, aut cujuſvis alterius tributi, quin imò acta in contrarium debitè reparare ſtudeatis indilate.

Providentes ſibi ſumptibus eorum moderatis de ſalvo conductu, ſcorta, hoſpitiis, victualiis, & aliis rebus neceſſariis. Eoſdem juxtà ſtatûs & conditionis qualitatem, noſtri etiam favore benigniter humaniterque admittentes & tractantes. Tantum inde facientes vos officiarii & ſubditi noſtri, quòd de obedientiæ promptitudine apud nos debeatis commendari. Et vos amici confœderati & benivoli noſtri, quantum velletis pro vobis pariformiter effici. Præſentibus poſt annum à data præſentium computandum minimè valituris.

Datum apud Montem Baſonis die XXVI. Octobris, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo, & Regni noſtri viceſimo no..n. Per Regem: Epiſcopo Agatenſi, domino de Villequier, Jacobo Cordis, & pluribus aliis præſentibus.

THIERRY.

Ejuſdem Regis, ALFONSO *Aragonum Regi.*

Anno circ. MCCCCL

Commendat Summum Pontificem quo ipſum honore proſequatur.

CAROLUS, &c. Sereniſſimo Principi Alfonſo Aragonum Regi conſanguineo noſtro cariſſimo ſalutem, & fraternæ dilectionis augmentum. Sereniſſime Princeps atque conſanguinee cariſſime, Regum Catholicorum pietatem decet ſummi Pontificatus dignitatem ſublimiſſimam, & ſanctam Romanam Eccleſiam ſincerâ devotione venerari pariter & defendere, quemadmodum majores veſtri exactis fecêre temporibus, & veſtram Celſitudinem piorum veſtigiorum eorumdem prædeceſſorum imitatricem egiſſe

accepimus, Beatiſſimi Patris noſtri Summi Pontificis moderni, & ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ decus ac ſtatum plurimis favoribus proſequendo, favendo & tuendo, unde Serenitati veſtræ congratulamur, rogantes attentiùs in hoc ferventibus animis perſeverare, & dilecto ac fideli Conſiliario noſtro Magiſtro Guillelmo Deſtampis Eccleſ. Montis Albanenſis Electo ſuper his credentiis plenam fidem adhibere.

Datum Turonis primâ Aprilis.

Ejuſdem FREDERICO *Romanorum Regi.*

Ejuſdem argumenti.

SEreniſſimo Principi FREDERICO Dei gratiâ Romanorũ Regi, fratri & conſanguineo noſtro cariſſimo, CAROLUS, &c. Salutem & fraternæ dilectionis incrementum. Sereniſſime Princeps, atque frater cariſſime, etſi cunctis fidelibus pax Eccleſiæ optata eſſe debeat, ſingulariter tamen Principibus Orthodoxis cura hæc ex ordine divinæ providentiæ indita eſt, ut Eccleſiam ipſam diebus ſuis pacatã videant, & in tranquillo ſtatu tueantur ac defendant. Placuit autem divinæ pietati, ut veſtram Celſitudinem non latet, graves ejuſdem Eccleſiæ diſtentiones ſedare, & ad concordiam gratiſſimam reducere; pro quo quidem pacis munere ſalutari aſſequendo Beatiſſimus Pater Summus Pontifex modernus zelo domûs Dei accenſus, ante ſuam aſſumptionem ad ſummi Apoſtolatûs apicem, etiam & poſtmodum grandes noſcitur labores pertuliſſe, & ad hæc ac alia pacificum ſtatum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & totius orbis Chriſtiani concernentia perbenignum ac exorabilem ſemper ſe præbuiſſe. Ex quo perſona ſua ſanctiſſima, quæ jam provectæ ætatis exiſtit, à cunctis fidelibus, præſertim Principibus Catholicis, ex præcordiorum medullis revereri, diligi, & ſummæ commendationis cultu complecti perpetuò promeruit. Quas ob res Serenitatem veſtram propenſiùs rogamus, ut idipſum more Majorum veſtrorum inclytæ recordationis cum effectu faciat, & dilecto ac fideli Conſiliario noſtro magiſtro Guillelmo Deſtampis, Electo Eccleſiæ Montiſ-albanenſis, fidem credstillivam ſuper his ex parte noſtræ adhibere velit perbenignè. Poſtremò ſerenitatis veſtræ proſperis ſucceſſibus gratulamur, quorum votivum incrementum ſæpiùs audire nobis erit perjucundum.

Datum Monte Baſonis.

Anno circ. MCCCCL.

ÆNEAS SILVIUS dilecto HIPPOLYTO *Mediolanenſi ſalutem plurimam dicit.*

Contra fornicationem Æneas monita ſubminiſtrat.

QUerebaris mecum nocte præteritâ quòd amori operam dares, nec delibatum ac victum animum ſolvere poſſes. Dixiſti te nec virginem nec nuptam amare, ſed viduam quamvis pulchram meretricem cum quibuſlibet vitiis precii causâ ſe ſubſternentem poſtergare. Id tibi moleſtum eſſe aiebas, libenterque amorem hunc te velle poſtergare; ſed viam modumque neſcire quo fieri liber & amore vacuus poſſes. Nam etſi plures Sacerdotes conſulueris, neminem tamen remedia quæ tibi viderentur efficacia protuliſſe dicebas. Rogaſti igitur me magniſque precibus flagitaſti, ægritudini tuæ ut aliquam afferam medelam, ac iter oſtendere tibi, quo poſſis ardentis amoris flammas effugare. Parebo deſiderio tuo, ſalubriaque tibi præbebo remedia etſi etiam plecti nolueris. Nec verebor medici culpam mihi adſcribere, ſi tu obedientis ægroti perſonam ſuſceperis; quamvis arbitror quos conſuluiſti Sacerdotes tibi ſatisfeciſſe, ſi præcepta feciſſes quæ tibi illi dederunt; ſed tibi viſa fuerunt fortaſſe gravia. Nam cum dicerent: Fuge illam, nihil ſibi loquaris, nihil de eâ audias, durum tibi viſum eſt. At febricitans quoque animus invitus audit frigida pocula ſibi negari; ſi tamen ſanari vult, quod mandat medicus diligenter obſervet.

Tu ergo, mi Hippolyte, ſi vis mortem evadere, liberque fieri, præpara quæ præcipiam facias. Noſcito ægrotum te fore, maximâque infirmitate detentum, & propter ſanitatem dura tibi & aſpera plurima ſubeunda. Nempe ægrotus eſt omnis qui amat, ac nedum ægrotus, ſed & mente captus atque inſanus & amens, de amore, inquam, illicito. Nam Deum colere, amare parentes, virtutis eſt non vitii, ſanitatiſque non ægritudinis. At tu amorem illicitum ſequeris. Quid tu eſſe amorem de quo jam loquimur credis? Veteres putaverunt illum ex Venere Vulcanoque natum puerum alatum, ſecum ſagittas in manibus habentem, quibus viros & mulieres feriens ardorem dilectionis infunderet. Apud Virgilium legimus: Eglog. 8.

Nunc ſcio quid ſit amor; duris in cotibus illum
Iſmarus, aut Rodope, aut extremi Garamantes,
Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.

Sed error hic mortalis populi fuit, qui veritatem attingere non potuit. Amor, in tragœdiis inquit Seneca, nihil aliud eſt, niſi vis quædam magna mentis, blanduſque animi calor; juventâ gignitur; luxu, otio inter læta bona fortunæ nutritur. Hic mentem hominis eripit, judicium omne pervertit, ſenſum hebetat & animum extinguit, nam cum mulierem diligis, non in te ſed in illâ vivis. Quid igitur pejus eſt quàm viventem non vivere, quàm ſenſum habentem non ſentire, quàm oculo præditum non videre? Hic quidem qui amat in alium mutatur virum, nec loquitur nec facit quæ antea ſolebat. Hinc Parmeno apud Terentium: Trag. Octav. Act. 4.

Dii boni quid hoc morbi eſt adeo homines mutarier Eunuch. Act. 2. ſcen. 1.
Ex amore, ut cognoſcas non eumdem eſſe?

Putat Comicus Morbum eſſe amorem, nec malè putat. Nam & ſi apud Macrobium luxuria, ſive mater amoris vel filia teterrimi morbi partem eſſe dicit, hic morbus plerumque juvenes aggreditur; ſed viros quoque & ſenes vexat, tantoque periculoſior & riſu dignior, quanto perſona quæ capta eſt, ætate aut ſcientiâ cenſetur præſtantior. Cum ergo Hippolyte captus ſis, amorique ſervias, ſcias te morboſum eſſe: ſi morboſus es, liberari ſtude. Nam quis morbum patitur, qui curari non vult? Sanè ut morbus gravior eſt, acerbior, periculoſior, eo morboſi major de ſanitate cura. Tua infirmitas magna eſt, ſic & cura diligentiâ magnâ. Cogita, mi Hippolyte, quo in ſtatu es. Tu nihil æſtimas: quidquid tibi eveniat, leve eſt: ſolùm ſuper amicâ anxius es: non parentes, non neceſſarios, non benefactores magnifacis; ſolùm tuus animus in amica eſt, illam amas, illam promoves, illam ſomnias, de illâ loqueris, de illâ ſuſpiras, nihil facis quin memoriam ejus habeas. Si ſtultitia, amentia, morbuſque teterrimus eſt, an non eſt petenda cura? Quis non ſanari hoc morbo velit?

Cæterùm ad ſalutem tuam hæc ſunt neceſſaria, Hippolyte, quæ ſi feceris ſanus eris, ſi neglexeris, ſepelieris in morbo. Cogita primùm quàm remotè à præceptis Dei receſſiſti, qui deberes Deum ex toto corde diligere, ſed creaturam amaſti, & in eâ totam tuam delectationem & oblectationem poſuiſti. Sic enim factus es idolorum cultor: nam qui creaturam Deo præponit idolatra eſt. Negabis te idolatram eſſe, quaſi non præponas Creatori creaturam. At ſi verum fateri vis, plus etiam amicam diligis quàm Deum. Nam quæ Deus mandat negligis, poſtergas, contemnis; quæ vult amica, ſummâ cum diligentiâ curas adimplere: & hoc nempe eſt præfer-

te mulierem Deo. Heu! quàm magnum eſt malum, quàm periculoſum, quàm deteſtabile, creaturam ſic amare ut Creatorem parvifacias. Deus cum non eſſes & nihil, te aliquid eſſe fecit, nec te lapidem, nec feram, nec Gentilem, nec Judæum, ſed hominem Chriſtianum te fecit, ut poſſis ſcire divina ſacramenta, & viam quâ itur ad cœlum. Ipſe quoque Deus ob culpam primi parentis, cum tu & cæteri homines paradiſum amiſiſtetis, naſci pro te voluit, homo fieri, capi, cædi, vituperari, crucifigi, mori, ac ſuo ſe pretioſo redimere ſanguine. En quàm magna ingratitudo eſt, iniquitas, inhumanitas, feritas, hunc qui tanta pro te fecerit, propter vilem relinquere mulierem.

Hoc ſatis te cæteroſque Chriſtianos movere deberet, ut omiſſis illicitis Deo ſoli ſerviretis. Sed cogita ulteriùs. Quid agis, Hippolyte? pulchra tibi videtur amica tua, credisne ſic ſemper pulchra erit? Res eſt forma fugax, ut inquit Tragœdus. Mulier quæ hodie formoſa eſt, cras difformis erit. Quid tu bona perpetua & immutabilia pro caducis mutabilibuſque permutas? Sit ut putas ſpectabili formâ mulier, leve hoc bonum eſt, nihil eſt forma mulieris niſi moribus adjuta. Caſtitas eſt quæ feminas laudat, non forma. Tu non caſtitatem ſequeris, formam tantùm amas, forma uti flos agri decidit; roſa mane rubet, ſero langueſcit. Nihil eſt formoſius virtute atque honeſtate; hanc ſi intueris, multo formoſior tibi videretur, quàm tua ſit amica. Etenim nec lucifer nec heſperus tam decorus eſt, quàm ipſa facies honeſtatis; quam qui relinquit propter mulierem, æſtima, oro, quàm ſit delirus & amens.

Cæterum ut tecum non jam multis utar, hæc quam amas mulier non tua ſola eſt, ſed quamplures eam habent; nec ipſa te ſolum amat, ſed alios quoque amat. Quid tu in turbâ vis facere? Cogita te jam eſſe in veſpero, ſenem jam morti proximum; viſne cum juvenibus contendere? Vis cum robuſtis pugnare? Quid tibi in illo prælio quæris contendere, in quo victor ſuccumbes? Magna res eſt virum ſenem à juvenibus extorquere mulierem. Sis tamen potens ut extorqueas; quid viciſti cum prælium hujuſmodi convincens ſuccumbat. Quid eſt, oro, mulier niſi juventutis expilatrix, virorum rapina, ſenum mors, patrimonii devoratrix, honorum perditio, pabulum diaboli, janua mortis, inferni ſupplementum. Cogita, Hippolyte, quot mala cum Salomon, cum Holofernes, cum Samſon per mulieres decepti ſunt. Non te credas ſic fortem eſſe, ut non illudaris; ſed quanto tu illis debilior es, incautior, imprudentior, tanto te ab eo loco ſemove in quo poteris decipi. Nihil eſt mulieris amor qui cum peccato eſt. Non eſt in muliere ſtabilitas; quæ te nunc amat, cras alium amabit, aut unà tecum amabit alios. Quid tu hunc amorem æſtimas, qui in plures diviſus eſt? Nulla mulier tam fixè aliquem amat, quæ veniente novo proco, obviſque vel precibus vel muneribus non mutaverit amorem. Mulier eſt animal imperfectum, varium, fallax, multis morbis paſſionibuſque ſubjectum; ſine fide, ſine timore, ſine pietate. De his loquor mulieribus quæ turpes admittunt amores: nunquam hæ ſtabiles ſunt: nam quæ ut à recto tramite ſemel receſſerunt, jam ſe liberas arbitrantur, ut quocumque velint vagentur; nec ampliùs vel mariti vel amici timorem habent.

Credo equidem illam coëundi fœtidam voluptatem tibi, qui ſenio exhauſtus es, placere parum. Quid nedum tibi antiquo & arido, ſed juveni humecto illa mœſta & ſpurcida voluptas conferre poteſt, quam mox pœnitudo conſequitur? An non magna res eſt admonitio quædam, quæ poſt peccatum è veſtigio ſtatim hominis mentem cruciat? Quàm iniquus eſt homo qui toties admonitus non quieſcit, qui punitus non emendatur, qui correctus non efficitur melior. Quid ille actus carnalis operatur, niſi carnis interitum? utinam ſolam carnem interimeret, & non occideret animam. At duo inſimul cum uno coëunt vir atque femina, quaſi duo vaſa teſtea mihi videntur, quæ inter ſe confricentur donec rumpantur, & ad nihilum redigantur.

Tu tamen non in coitu forſan, ſed in viſu & ſermone oblectaris. Quid obſecro in viſu eſt tam pulchrum, ut non invenias aliud pulchrius? Pulchritudo quam debemus quærere in cœlis eſt, cui nulla poteſt res mundana comparari; in illis omnis perfectio mundana ſemper diminuta eſt: illa perpetua, hæc caduca; illa fixa, hæc fluxa. Hanc quam tu miraris formam, paululum quid febris eripiet; at ſi morbus abfuerit, ſenectus non deerit quæ illam teneram ſuccique plenam faciem, rugoſam criſpamque reddet. Fient illa quæ nunc miraris membra, decurſu temporis arida, nigra, fœtore & ſpurcitiâ plena: non oculi ſplendorem ſervabunt; fœtebit os, collum curvabitur, corpus undique ſicco trunco fiet ſimile. Cogita hæc, & averte priuſquàm fugæ ſpem puſueris. Melius enim eſt rem contemnere quam perdere.

Jam vero de ſermone ſuavi, dulci ac placido & mellifluo, quo te dicis oblectari, non admodum mireris. Quid enim ſermo mulieris in ſe dulce habet? Quid tibi dicet amica? Nempe aut queritur, aut plorat, aut minatur, aut munera poſtulat, aut tibi inanes fabulas refert. Dicit quid cum viciná fecerit, quid ſomniaverit, quot ova gallina pepererit, quibus floribus ſerta componantur. Omnis ſermo mulieris de re vanâ & levi eſt; in quo qui oblectatur, & ipſum levem eſſe oportet. Narrat tibi nonnunquam quo pacto cum alio amatore jacuerit, quid doni receperit, quam cœnam habuerit, quibus voluptatibus uſa fuerit; quæ res non gaudium ſed cruciatum afferunt. Sed accipe quæ velis gaudia in ſermone amicæ; eriſne tam amens rationeque inops, ut non magis in alicujus viri docti verbis ſermonibuſque læteris? Reſume omnia ſimul quæ in amore ſunt gaudia, rursùs quæ tædia; multa iſta, pauca illa reperies, veramque ſententiam dices illius, qui parum mellis in multo felle merſum inquit amorem eſſe.

Cum ergo, Hippolyte, totus amor de quo loquimur vanus, aſper, amarus, damnoſuſque ſit, & hominem morbo ſæviſſimo teneat, curandum eſt ut ab eo libereris. Cura autem hæc eſt, ut menti tuæ perſuadeas malum eſſe amorem: poſt hæc declines amicæ ſermonem, otium fugias, in negotio ſemper ſis: viros bonos qui te inſtruant ſequaris: nulli ludo, nulli convivio interſis. Si quid largita eſt amica, abs te abjicias, nihil penes te ſit quod illius fuerit. Sint in memoriâ Chriſti beneficia quæ tibi impendit; cogita quot benefacienti præmia in cæleſtibus, & quot malefacienti ſupplicia apud inferos præparata ſint. Cogita dies tuos aſſiduè fieri breviores, inſtareque ſemper ultimum. Cogita quia irriſui eſt qui amat, præſertim vir ævo maturo. Cogita inſtabilem mulieris animum: cogita diſſipationem temporis, quâ nihil eſt pernicioſius: cogita perditionem bonorum: cogita vitam quâ vivis breviſſimam in hoc ſeculo, quamvis voluptatibus deditam, & in altero mundo quem inquirimus nullum eſſe vitæ finem. Hæc ſi ſedulò cogitaveris, præceptaque iſta tenueris, amorem quo cruciaris à te brevi tempore relegabis, virumque alium te præſtabis Deo gratum, cœloque dignum. Vale. Hæc habui tecum quæ nunc raptim contrà amorem dicerem, aliàs ubi otium fuerit pluribus te admonebo. Iterum vale. Quod tibi damno eſt, avertere ſtude.

Epiſtolæ NICOLAI *Papæ.*

Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO *Francorum Regi Illuſtri* NICOLAUS *Papa quintus.*

Renuit Pontifex tributum Eccleſiaſticis ab Rege imponi

CARISSIME in Chriſto fili, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Receptis literis tuæ Celſitudinis, & intellecto deſiderio tuo ſuper gabella vini quod venditur per Eccleſiaſticas perſonas Regni tui; Reſpondemus nos dolere vehementer, naturam rei de qua agitur eſſe talem, quæ per nos fieri non poſſit. Nam vero huic tuo ſine magnâ infamiâ noſtri, qui Eccleſiaſticæ libertatis protectores, non oppreſſores eſſe debemus, & offensâ Dei ac conſcientiæ noſtræ nullo modo ſatisfacere poſſemus. Certiſſima debet eſſe Tua Serenitas, nullam rem eſſe ita difficilem, quæ facilis non eſſet apud nos, quando videremus eam honori ac commodo tuo futuram: verùm auferre hanc Eccleſiaſticam libertatem, nec noſtro conveniret honori, neque tuo. Hortamur itaque Serenitatem ipſam, ut velis tamquam Chriſtianiſſimus Princeps hanc Eccleſiaſticam libertatem in Chriſtianiſſimo Regno tuo, tempore tuo, non modò non infringere, verùm etiam protegere, quemadmodum Chriſtianiſſimi progenitores tui fecerunt: quo caſu ſucceſſus tuos Deus, cujus veneratione præfata libertas indicta fuit, continuò feliciores faciet, & Serenitatis tuæ ſtatum augebit. Si in alia re poſſumus celſitudini tuæ complacere, libentiſſimè faciemus; & nobis, qui Serenitati tuæ multis reſpectibus quam maxime ſumus obnoxii, jocundiſſimum erit. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die II. Maii M. CCCC. L. Pontificatûs noſtri anno quarto. PET. DE NOXETO.

Anno MCCCCLII.

Ejuſdem. FRANCISCUM SFORTIAM *Ducem Mediolan. adhortatur Pontifex ad pacem ineundam.*

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto Filio nobili viro FRANCISCO SFORTIÆ Duci Mediolani, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Licet deſiderium noſtrum ſemper fuerit, quòd Italia, quæ diu omni ex parte bellis laceſſita fuit, & in dies magis laceſſitur, pace & quiete temporibus ſaltem noſtris potiretur, & ad id ſuperioribus annis operam omnem dederimus, mittendo Legatos noſtros primo anno aſſumptionis noſtræ Ferrariam, & poſtmodum ad alia loca; & etiam anno præcedenti Oratores Parium hic apud nos pluribus menſibus fuerint, & nihil omiſerimus ut pax ipſa ſequeretur: tamen peccatis noſtris & aliorum ſic exigentibus non placuit illi, à quo pax & omne bonum procedit, ut votis noſtris pro tunc poteremur; in præſentiarum verò diligenter conſiderato, quot mala, quot hominum interitus, prædæ & devaſtationes clariſſimarum Civitatum, & Rerumpublicarum ex his continuis Italiæ bellis proveniunt, viſum eſt nobis, & Venerabilibus Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, dignitati noſtræ convenire, nec id abſque Dei offensâ prætermittere poſſe, iterum hoc negotium pacis aggredi, omnique ſtudio, ingenio, & diligentiâ procurare, ut præfatu deſiderio noſtro ſatisfiat: & quamquam dictæ pacis concedendæ, certam ſpem habere non poſſimus; in illo tamen, qui eſt auctor pacis, & omnium bonorum largitor, confidentes, longè meliorem ſpem nunc habemus, quàm hactenùs. Nam credimus Nobilitatem tuam, & omnes alias Italiæ Potentias, ſatis cognitum & exploratum habere quot ſint bellorum incommoda pariter & diſcrimina, quæ talia ſunt, ut aliquandu potentiores, & qui vicerunt, propiores fuerint periculo. Quare ut tantum bonum pacis ſequi poſſit, hortamur eamdem Nobilitatem tuam, ut Oratores tuos huc citiſſimè mittere velis benè inſtructos de omnibus, & cum pleno ac ſufficienti mandato ad hanc pacem concludendam, ad quam ut totis affectibus inclineris, eamdem Nobilitatem tuam ex corde rogamus. Idem ſcribimus ad alias Potentias quarum intereſt, & credimus firmiter eas Oratores ſuos ſine morâ miſſuras. Nos enim quamprimùm præfati Oratores advenerint, ipſi paci, omnibus aliis poſtpoſitis, omni ſollicitudine incumbemus, ſperantes in clementiâ Dei noſtri qui precioſiſſimum Sanguinem ſuum in remiſſionem peccatorum noſtrorum effundere dignatus eſt, & non habito reſpectu ad peccata noſtra, ſed ad ſuam ineffabilem miſericordiam, hac vice nos fortaſſis compotes faciet hujus optimi deſiderii noſtri, & ita Majeſtatem ſuam ſupplices deprecamur.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, octavo Idus Januarii, & Pontificatûs noſtri anno ſexto. DE LUCA.

Ejuſdem, CAROLO *VII. Francorum Regi.*

Anno MCCCCLII. Regi, quòd nonnulla poſtulet contra Canonum ſancita, concedere non poſſe ſignificat.

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Francorum Regi Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Accedens ad præſentiam noſtram Venerabilis Frater noſter Joannes Archiepiſcopus Turonenſis, tuæ Serenitatis literas detulit, ex quibus intelleximus ipſum à tua ſublimitate Oratorem & Ambaxiatorem ſuum ad nos deſtinari. Intelleximus ipſum & graviter & ornatè referentem quantum ſemper Religionis, pietatis, & fidei, & præcipuè devotionis in Apoſtolicam Sedem anteceſſores tui Francorum Reges Illuſtres indeſinenter oſtenderint, quantumque curæ, ſollicitudinis & operæ pariter adhibuerint, ne tyrannicâ factione vel Longobardorum, vel aliorum quorumvis ſimili factione nitentium, Sedes Apoſtolica ſuis juribus & dominiis ſpoliaretur; & cum ita divinæ Providentiæ placuiſſet, ut Celſitudo tua tantorum Principum & ſucceſſor & heres exiſteret, eamdem poſtquàm rerum dominata eſt, ſicut omnimis ita & religionis & devotionis in ſeipſa velle officium adimplere, nec pati ut in tam ſancto & divino propoſito præſentium Principum te aliquis antecedat.

Verùm hoc unum nobis velle ſignificare, quòd propter ſuperiora tempora, quibus ferè per quadraginta annos Regnum tuum bellicis calamitatibus ſine ceſſatione vaſtatum eſt, ea onera non poſſe tolerare quæ cum florentiſſimum & pacatiſſimum erat, & libenti, devoto & grato animo toleravit. Itaque congruis precibus obſecrabat, ut æquo animo ferre vellemus, ſi vaſtatum bellicis concuſſionibus Regnum, donec convaleſceret, florentis temporis onera conſueta non ferret. Nam non minus erat devotionis & fidei, ſed ita filius noſtris pro temporum qualitate cenſebat tua Serenitas à nobis meritò providendum. Reſpondimus, Sereniſſime Princeps, Fraternati ſuæ nos omnipotenti Deo immortales gratias habere, quòd Sublimitatem tuam temporibus noſtris tanti Regni tenere gubernacula præſtitiſſet, in quâ tot præſidia in neceſſitatibus Eccleſiæ ſumus experti, quòd vix plura ſciviſſemus optare. Nonne ingrati animi eſſet non meminiſſe quantâ impensâ, curâ & ſollicitudine in principio Pontificatûs noſtri, cum Eccleſia eſſet in ſchiſmate, pacem & unitatem tuæ pietatis operâ conſequuta ſit?

Digitized by Google

Nonne omni humanitati & gratitudini eſſet adverſum, non ſemper memoriter tenere quanta Serenitati tuæ cura fuerit, ut res & loca Romanæ Eccleſiæ, quæ in natione Gallicanâ conſiſtunt, intactæ & incolumes permanerent, quibus tuendis ſemper & auxilium & conſilium præſtitiſti? Nonne impium eſſet & penè ſacrilegum non jugiter attendere, & ante cordis oculos infixum tenere, quantâ pietate plurimorum voluntates & ſtudia, quibus Eccleſiam magnis diſcriminibus agitare contenderent, compeſcuiſſe & ſilentio compreſſiſſe? Dedit Serenitatem tuam miſericors Deus temporibus iſtis, quibus multorum frigeſcente caritate ſuperabundavit iniquitas, Chriſtianiſſimi illius Regni moderamina tenere, multâ & admirabili Chriſti caritate ferventem. Servet Eccleſiæ ſuæ, ſervet & nobis perſonam tuam incolumem miſericors Dominus, & ſi fieri poſſit, faciat immortalem: ſervet & hoc ſanctum, hoc pium, hoc divinum propoſitum, ut te Chriſtianiſſimo Principe tutore ac defenſore frui diutiùs valeamus.

Hæc licet prolixiori oratione coram venerabilibus Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus præfato Archiepiſcopo perſtrinximus: adjicientes nos Chriſtianiſſimi Francorum Regni non aurum ſitire, non divitias, ſed animarum ſalutem: & cum à nobis Oratores & Legati deſtinati ſuêre, non inſedit cordi noſtro ulla rerum temporalium cupiditas, ulla ſitis habendi quæ temporalia ſunt & tranſeuntia, nec permanent; ſed nos de æternis rebus, hoc eſt, de animarum ſalute fuiſſe ſollicitos. Unde & impræſentiarum pariter obſecramus, ut non credat Serenitas tua, nos aliud velle, aliud intendere, niſi quæ animarum ſaluti conſulant, & ab itineribus damnationis eripiant. Nam in his excuſationis locus non eſt propter ignorantiam. Nam in hoc præcipuè verificatur illud Apoſtolicum dictum: *Qui ignorat, ignorabitur*. Itaque rogavimus & rogamus, ut quæ ſine læſione conſcientiæ ſervari non poterunt, dignaretur tua Serenitas è medio removere. Nam quid prodeſt homini ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur; aut quam dabit homo commutationem pro animâ ſuâ? Una eſt enim Eccleſia, una eſt fides ipſius, eædem debent eſſe leges, quibus tota & in toto orbe gubernatur & regitur. Nec licet alicui quâcumque poteſtate præfulgeat, qui vult eſſe ovis gregis Dominici, & inter illas numerari, quæ Petro à Chriſto commiſſæ ſunt, cum dictum fuit illi: *Paſce Agnos meos*: ſe ab illis legibus propriâ auctoritate ſubtrahere: nec dubitare debet qui contrarium fecerit, ſe illas pœnas incurrere, quæ Canonum & Eccleſiaſticarum legum tranſgreſſoribus infliguntur; & contrarium ſentire, idem eſſet quod dubitare de poteſtate clavium. Nos ſi iſta taceremus aut non noſcerêmus, Nos ſucceſſorem Petri, cui oves Dominicæ commiſſæ ſunt; aut Celſitudinem tuam à Dominicarum ovium numero videremur excludere, & apud illum æternum Pontificem qui judicaturus eſt vivos & mortuos, cujus vicem in terris gerimus, ſilentii noſtri rationem minimè aſſignare poſſemus. Hæc quæ impræſentiarum ſummatim attingimus, latiùs diximus præfato Archiepiſcopo, Serenitati tuæ per ipſius organum uberiùs explicanda, cui fidem plenam tua Celſitudo adhibere dignetur ſuper his, ac etiam ſuper nonnullis aliis particularibus negotiis, quæ ſibi commiſimus præfatæ Serenitati tuæ referenda. Cui nos & Apoſtolicam ſedem cum univerſâ Chriſti Eccleſiâ affectuoſiſſimè commendamus.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, Kal. Febr. Pontificatûs noſtri anno ſexto.

CAROLI VII. *Francorum Regis* NICOLAO *Papæ V*.

Queritur Rex quod contra jus ſuo & nationi Gallicanæ in Capitulo Generali Ordinis S. Joan. Rhodi acta fuerint.

BEatiſſime Pater, &c. Non ſine vehementi admiratione auribus noſtris noviter nuntiatum eſt, operâ & directione quorumdam Gallicanæ nationis titulis & honoribus detrahentium jura & privilegia nationi præfatæ, ſuis virtutibus, ſuis clareſactis, magnis quidem periculis magnâque ſanguinis effuſione, à longis temporum curriculis in Religione ac Ordine Beati Joannis in Jeruſalem Rhodi immenſo caritatis & devotionis ardore laudabiliter acquiſita, ſibique in virtutis & meritorum præmium præ cæteris nationibus legitimè competentia; in ultimo Religionis præfatæ apud Senas congregato Capitulo adeo Sanctitatis veſtræ declarationibus promulgatis diminuta, & in nihilum ferè redacta fuiſſe, ut ſi hujuſmodi declarationes execqutioni darentur, Religioni præfatæ ſcandalum atque damnum, nobis quoque & toti nationi noſtræ injuriam & ludibrium meritò parturirent. Sed eo vehementiùs in admirationem ducimur, quòd cum de prædictâ celebratione præter ſolitum, nonnullorum ſuggeſtione Senis tunc fiendâ adviſaremur, & in eâdem coloratis eorumdem adinventionibus ſub caritatis velamine, multa in præjudicium nationis præfatæ, & antiquæ obſervationis tractari debere: ne talium aſtutia tenebroſis figmentis rei veritatem offuſcaret, Sanctitati Veſtræ ſcripſimus, nationem ipſam, ſuaque jura obnixiùs recommiſſa faciendo: à quâ quidem Sanctitate tunc reſponſionem ſuſcepimus, ſe nil in præjudicium Magiſtri attentare, nec Baillivorum officia quovis modo mutare; ſed ad quamdam reformationem laudi & honori Religionis congruentem procedere diſpoſuiſſe.

Quòd autem Sanctitas ipſa ad declarationes præfatas, jura & prærogativas Gallicanæ nationis penitùs abſorbentes, & quæ ſoli Gallicanæ debentur nationi, ad univerſas communicantes præter & ultrà litterarum ſuarum ſeriem, abſentibus præfatæ nationis Fratribus, nobis ac procuratore noſtro inauditis, ſic feſtinè proceſſerit: non ex mente S. V. ſed potiùs (ut credimus) oblitâ ſerie litterarum veſtrarum nobis directarum quâdam inadvertentiâ, ac impulſionibus & importunitatibus quorumdam contigiſſe arbitramur. Quid enim abſurdius, ac nobis dictæque nationi noſtræ vituperabilius accidere potuiſſet, quàm prædeceſſorum noſtrorum tantis ſudoribus, tantiſque laboribus in exteras regiones parta & acquiſita merita, noſtro in tempore nonnullorum conjuratione, ut ita dixerimus, denigrari? Quid præjudicabilius, quàm Coadjutorem Magiſtro tamquam inſufficienti dediſſe, & Baillivorum officia nationi noſtræ duntaxat ſuis meritis deputata mutaſſe; & in cæteras nationes, ac ſi nationis noſtræ Fratres inhabiles forent, propagaſſe? Nec quemquam tam iniquum rerum æſtimatorem fore ambigimus, qui ſi prædicta ſenſerit, Sanctitatem Veſtram, Nos, nationemque noſtram ubi res ſine reparatione ſic abirent, magnis & intolerabilibus injuriis atque damnis affeciſſe non judicet.

Reſipiant ergo qui talia procurarunt, veſtraque Sanctitas pulſis illorum affectionibus, noſtrum, & nationis noſtræ maximum intereſſe deguſtans, querelam noſtram juſtam & legitimè fundatam ſuarum declarationum revocatione ſopire dignetur; & ſcandalis ac diviſionibus, quæ exinde ſuboriri poſſent, paternâ caritate occurrere, & nedum privilegia nationis noſtræ à beatiſſimis prædeceſſoribus veſtris benignè confirmata diminuere velle, ſed etiam tempo-

re noſtro, qui continuis vigiliis unionem Eccleſiæ procuramus, illa curet adaugere. Quòd ſi Sanctitas ipſa fecerit, rem nobis admodum gratam, Religioni ſalubrem efficiet, honorique ſuo ac juri & juſtitiæ ſubſerviet: ſin aliter (quod vix credere poſſemus) Sanctitas ipſa proponeret, ut noſtri & dictæ nationis honoris, qui in maximè cordi gerimus, jacturam patiamur, talia ſilentes per diſſimulationes ſic abire ferre nequiremus, tantam dedecoris labem temporibus noſtris nationi præfatæ & per conſequens nobis irrogari moleſtè gerentes: ſed longè gratius atque acceptius fuerit Sanctitatem ipſam, à qua declarationes ipſæ proceſſiſſe dicuntur, congruum remedium per revocationem declarationum appoſuiſſe. Super quibus ejuſdem Sanctitatis reſponſionem affectuosè poſtulamus, & dilecto noſtro Magiſtro Joanni Pidieu Secretario noſtro, quem propterea expreſsè deſtinamus, plenariam fidem adhiberi. Sanctitatem Veſtram conſervet Altiſſimus, &c.

Scriptum, &c. Turonis.

Anno MCCCCLII.

Academiam Cadomenſem à Summo Pontifice EUGENIO *erectam confirmat* CAROLUS VII. *Rex Francorum.*

CAROLUS Dei gratiâ Francorum Rex. Sicut ad arduos & ſalubres actus, Reges & Principes, more veterum Patrum virtutes imitando, ſe pronos & liberales reddere conſentaneum cenſetur, ſic ad ea virtutum opera exequenda frequentiùs inducuntur, per quæ vitiorum fomenta præcipuè corripiuntur, & virtutes ſeruntur, & fidei orthodoxæ religio vitioſorum eruditione adaugetur, ut Chriſticolarum merita ferventi devotione creſcant, & æterna ipſorum ſalus ſubſequatur inde.

Notum igitur facimus univerſis præſentibus pariter & futuris, quòd cum almæ recordationis prædeceſſoribus noſtris Francorum Regibus, nonnulla Studia generalia magnis & ſpecioſis privilegiis, franchiſiis & libertatibus communita, diverſis in partibus Regni noſtri ad Chriſti fidelium eruditionem, hæreticum extirpationem, & Catholicæ fidei exaltationem creata & erecta fuêre: ipſorum nempe prædeceſſorum noſtrorum veſtigia ſectantes, ipſumque tam ſalubre & eximium bonum, quod ſui ipſius eſt diffuſivum, volentes multiplicari: ea rurſum quæ ſincerè nobis dilecti & fideles viri Eccleſiaſtici, nobiles Burgenſes, patriotæ, & alii incolæ noſtri Ducatûs Normanniæ, ad id exequendum bonum enixiùs expoſuerunt, conſiderantes: videlicet quòd ipſa patria noſtra, quæ inter cæteras Regni noſtri portiones magnam obtinet protentionem, gente plebanâ multùm acutâ floret, Cœnobiorum copiâ atque victualibus innumeris abundat, patuluſque ſibi fluminum & portuum maritimorum aditus ineſt: quodque felicis recordationis Eugenius Papa, prædicta, quæ conformiter ad erigendum ſeu creandam Univerſitatem uno in loco haud dubium concurrere debent, propenſiùs conſiderans; intuenſque villam noſtram Cadomenſem, quæ à proximiori Studio generali quinquaginta leucis diſtat circiter, medium ſeu centrum Neuſtriæ ſiſtere, ſuperque ſuo opulento ſitu, aëris temperie, habitationum & librariorum copiâ, portuque marino & victualium aditu convenienti, ſufficienter informatus, Univerſitatem atque Studium generale quinque Facultatibus, Theologiâ videlicet, Legibus, Decretis, Medicinâ & Artibus compoſitum, ad trium ſtatuum prædicti noſtri Ducatûs inſtantem requeſtam, ſibi ſolemniter creavæ pariter & erexit, ipſamque privilegiis Apoſtolicis, ſine quibus ſuſtentari nequibat, ſuâ inclytâ bonitate ampliſſimè communivit atque ditavit; dilectos & fideles Conſiliarios noſtros Lexovienſem & Conſtantienſem Epiſcopos, dictorum privilegiorum conſervatores ordinando. Concedens inſuper ut more aliarum Univerſitatum adeant confugientes, & in eis Facultatibus ſufficienter eruditi, gradûs honorem adipiſci, cæteroſque actus ſcholaſticos exercere & complere valerent. Poſtremò verò ſanctiſſimus Nicolaus Papa modernus, perpendens ipſam Univerſitatem ac Studii generalis erectionem, ſeu creationem per ſuum prædeceſſorem ritè, juſtè ſancteque factam, nedum approbavit, quinimò libertates, franchiſias, & privilegia priùs eidem conceſſa ampliando confirmavit.

Nos inſuper volentes de prædictis, ipſiuſque Univerſitatis & loci ſtatu, meritis, & perſeverantiâ perampliùs informari, eam diurno temporis lapſu in ſtatu, quo poſt reductionem noſtri Ducatûs Normanniæ iſtebat, toleravimus.

Quibus ſiquidem omnibus longè ac digeſtè perpenſis, attendentes quòd ipſam Univerſitatem per ſæpefatos ſanctiſſimos Patres noſtros ſummos Pontifices, ad Dei laudem, decus Eccleſiæ, honorem Regni noſtri, & ejuſdem incolarum ſalutem, creatam & erectam extitiſſe. Proſpicientes inſuper prædictam villam noſtram Cadomenſem extenſam valde, portu marino conſitam, quodque pro ſui tuitione numeroſâ gente multùm egere cernitur: prælibatorum ſtatuum trium noſtri Ducatûs Normanniæ ſupplicationibus & requeſtis inclinati, Conſilii noſtri maturâ ſuper hoc deliberatione præhabitâ, & de noſtrâ Regiâ auctoritate & gratiâ ſpeciali, cum plenitudine poteſtatis, Univerſitatem & Studium generale cum quinque Facultatibus præinſertis, in præfatâ villâ noſtrâ Cadomenſi denuò creavimus & ereximus, creamus pariter & erigimus per præſentes; ut qui inibi reſidentes & venturi literarum ſtudio liberiùs atque commodiùs vacare valeant, eidem Univerſitati gratiâ & auctoritate, quibus ſuprà, conceſſimus, denuoque concedimus privilegia, franchiſias & libertates aliis Univerſitatibus Regni noſtri ſolitas dari.

Pro quibus manutenendis & conſervandis deputavimus & deputamus, ordinavimus & ordinamus ſincerè nobis dilectum & fidelem Baillivum noſtrum Cadomenſem, præmiſſorum privilegiorum Regalium conſervatorem, qui Regentes, ſcolares, & ſuppoſita ejuſdem, ut à litterarum ſtudiis nullatenùs diſtrahantur, qui potiùs iidem liberiùs & quietiùs valeant intendere, in cauſis perſonalibus & poſſeſſoriis extrà muros prædictæ villæ noſtræ Cadomenſis quovis modo trahi non permittat, ſed de præfatis cauſis defendendo duntaxat valeat cognoſcere. Cauſas verò reales prædictorum Regentium, ſcholarium, & ſuppoſitorum coram judicibus ordinariis agitari ac definiri volumus, earum cognitionem & deciſionem præfato Conſervatori penitùs inhibendo. Non intendentes præterea quòd prætextu ſupradictorum privilegiorum, in quibuſvis cauſis realibus, poſſeſſoriis & perſonalibus præfatis, ſcholares, Regentes, & ſuppoſita quempiam à ſuâ juriſdictione ordinariâ trahere poſſint.

Nolumus inſuper ſuppoſita, ſcholares, & Regentes, etiam veros, ſi eos aut alios pro ipſis & eorum nomine contingat vinum, ciceram aut alia quæcumque pocula publicè ſeu minutatim vendere, à ſolutione quarti denarii, aut alterius cujuſcumque ſubſidii eximi quovis modo, quinimò ipſum plenè & integraliter quâcumque ſemotâ difficultate perſolvant.

Quamobrem dilectis & fidelibus noſtris gentibus Cameræ noſtræ Computorum, Theſauris, cæteriſque Juſticiariis

Digitized by Google

que Juſticiariis & Officiariis noſtris damus in mandatis, quatenùs præſenti indulto & conceſſione noſtris ſinant & permittant prædictos Scholares, Regentes, & ſuppoſita uti & gaudere pacificè & quietè, quibuſvis aliis edictis; ordinationibus & conſuetudinibus non obſtantibus quibuſcumque; quoniam ſic fieri volumus, & nobis libet. Concedimus ulteriùs eiſdem, ut vidiſſe præſentium literarum tanta fides adhibeatur, ſicut originali.

In cujus rei teſtimonium præſentibus literis ſigillum noſtrum duximus apponendum. Datum Pomeriis in Foreſtâ die penultimâ menſis Octobris, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, & Regni noſtri triceſimo primo.

Sic ſignatum, Des Cateneux.
Per Regem in ſuo Conſilio, A Villa.

Anno MCCCCLIII. Ex MS. Ciſtercienſi a D. Jacobo de Launoy deſcripta.

Epiſtola Reverendiſſimi in Chriſto Patris & domini domini Cardinalis Sabinenſis, aliàs Ruthenenſis, de expugnatione urbis Conſtantinopolitanæ.

Isidorus miſeratione divinâ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Epiſcopus Sabinenſis, Ruthenus vulgariter nuncupatus, Univerſis Chriſti fidelibus has litteras inſpecturis ſalutem in Domino. *Audite omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis terram*, David Propheta in ſui præfatione Pſalmi ait. Ego verò per hanc imitans propheticam vocem, ſic memorabor. Audite hæc omnia omnes, qui piam & fidelem partem orbis terrarum colitis, ſancti, & fideles & miniſtri, Paſtores & Principes omnium Eccleſiarum Chriſti, Præſtites, & Doctores fidei Chriſtianæ. Univerſi quoque Reges & Principes; necnon univerſus populus Chriſticola Domini, qui veſtram mundam & immaculatam animam omnipotenti & trino Deo offertis cum omnibus. Inſuperque omnes, & ſuper omnes vos qui Deo perfectè dedicati, & ab ipſo ſæculo ſeducti, & habitum angelicum vitæ monaſticæ eſtis induti, & omnia temporalia abdicaſtis, & futuris atque æternis bonis Regni cœlorum ea temporalia permutaſtis. Audite omnes ſicut Domini mei Chriſti, & fideliſſimi Chriſtiani. Quoniam jam prope Antichriſti præcurſor Teuchrorum princeps & dominus, cujus nomen eſt Machometa, qui illius primi principis hæreſis, ſeu ut potiùs & veraciùs dicatis impietatis eſt heres. Qui multo magis nequam eſt quàm ille primus. Ille enim deceptoriis & mendacibus verbis homines imperitiores & inſipientiores aſſentire urgebat; hic cum ſuâ magnâ vi & potentiâ, & maximè ferro & ſuppliciis Chriſtianos macerat & affligit, totaliterque nomen Chriſti de terrâ delere conatur. Tantum enim habet odium, & abominationem & iracundiam contrà Chriſtianos, quòd cum ipſe inſpexerit ſuis oculis Chriſtianum, æſtimans ſe maximè deturpatum fore & ſordidatum, proprios oculos abluit & abſtergit; qui talis inimicus fidei Chriſtianæ apparuit & apparet, qualem nunquam homo in genus humanum vidit neque videbit. Hic enim feliciſſimam oculis omnium urbium, nunc autem infeliciſſimam & miſerrimam Conſtantinopolitanam urbem expugnavit atque delevit.

Quis meorum oculorum lacrymarum, & earum immenſæ effuſionis, & tantarum afflictionum & detractionum meminerit, & me dementem fore, & ſtupore & lethargiâ detentum minimè memorare præſumſerit? Præcipuè nunc me miſerum obvolutum, & hominem funditùs perditum, & ſui modi vivendi oblitum eſſe intuetur.

Quanta mala & quam gravia ſupplicia Turcæ Chriſtianis intulerere.

Attamen etſi talis ſum, qualem me fore exiſtimo, aliquantiſper me ad me ipſum reducens, hinc narrandi ſumam initium, & veſtræ fidei res, ac quæ conſecuta ſunt dolenter narrabo, non tamen omnia quæ egit & quæ in præſenti agit, vel quæ hactenùs in poſterum eſt acturus offero me extracturum, imò cum & permiſſione Dei Conſtantinopolitana urbs capta eſt, aliquos habitatores necavit, aliquos verò pedibus & manibus alligavit, & per collum ligatos ultrà & extrà urbem deduci mandavit. Dico enim tam nobiles quàm populares, tam Monachos conſecratos quàm etiam alios ſimplices populares & feminas, virtute præditas & nobilitate, vituperosè & indecoratè detractas; nonnullas injuriis, ac ſi meretrices & proſtibulo inſtitutæ eſſent trahebat, cædens & improbriosè ac inhoneſtè eas vituperans, abſque compaſſione & miſericordiâ tanta & talia contrà eas peragens, quanta & qualia de pecudibus quidem haud ſine rubore quis diceret. Adoleſcentulos verò & adoleſcentulas, puellos & puellas à parentibus ſegregabat, & divitim eos vendebat. Infantes tam maſculos quàm feminas coram ſuis parentibus perdebat; matres filiis privabantur, & filiis matribus, fratres fratribus; uxores à ſuis viris, viri ab uxoribus miſerè plorantibus, languentibus linquebantur; qui & quæ disjuncti & ad partes Orientis ſeducti, vendebantur per totam Europam. Patres autem orbati ſunt filiis, & filii patribus. Quorum lacrymas & verba plena doloribus quis unquam tam compos mentis ac linguæ poſſet explicare, quibus fungebantur dum ſegregabantur? Sorores cum ſororibus oſcula conferebant, hinc nobis dicentes, quæ noſtrarum alteram videbit, & verbis aſſuetis fructus dulcibus & jucundis? Illi enim & illæ, qui paulo antè Nobiles & Principes fuêre, ſervis ſuis deteriores effecti ſunt, qui & quæ homululis ductoribus porcorum & pecudum etiam viliſſimis perſonis effecti ſunt famuli & ſubjecti.

Cogebantur etiam nonnulli teneri nefariè, negatores fidei Chriſtianæ de adoleſcentulorum numero & à decennio & infrà fieri, & ſuæ neglectæ deſpectæque & irregulatæ fidei adoratores fiebant. Etiam iis tamen paucis de omnibus de tantarum rerum numero vobis cenſeo ſatisfieri. Servi uſuras,[a] quas intulerunt versùs ſacra & templa ſacratiſſima glorioſæ Virginis Mariæ & aliorum Sanctorum, contrà imagines & reliquias eorum, verſuſque ſacratiſſimas ipſius Domini noſtri Jesu-Christi ineffabiles ignominias & verba deteſtanda; quibus etiam freti ſunt in ſacra Evangelia ejus; etiam in libros Sanctorum & exornamenta templorum, & in ſacra altaria tam latina quàm græca, & in ſacras & divinas cruces; in omnia denique quæ honorabilia & venerabilia apud Chriſtianos ſunt; quis unquam abſque ſuſpiratione maximâ & lacrymarum effuſione, & magno tremore deſcribere poterit? Illud tum propheticum verbum ilicò eſt conſummatum in ipsâ expugnationis die: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, deturbaverunt templum ſanctum tuum*, ſed potius ſancta templa tua. Urbem namque Conſtantinopolitanam ſpeluncam latronum nefariorum & lenonum ſordidam, & furum impiorum habitationem, & reſidentiam malefactorum omnium conſtituerunt. Mox enim in templo eximio & præclaro ſanctæ Sophiæ ingreſſi ſunt, & ſacratiſſimas imagines Sanctorum Sanctarumque omnes pedibus conculcârunt, deturpârunt & diripuerunt, ſuper quas omne genus vituperii, opprobrii & ſorditatis indi-

Pſal. 48. 1.

Pſal. 78. 1.

a *Servi uſuras*] Lege, *Verùm injurias.*

* *Tom. III.*

cārunt. Similia his & in ſacra pella hoc eſt ornamenta egerunt. Hæc eadem apta in ſacratiſſimis flaminibus, qui in ſacra altaria aſcendentes & ſalientes vociferando jubilant, & Macometam ipſum hymnis & laudibus excolebant, & ut verum & maximum prophetarum omnium prophetam & deſtructorem fidei Chriſtianorum omnibus intimarunt. Mox enim illi Teuchrorum nefarii & ſublime Templi tegimen, ejuſque altæ & famoſæ ſanctæ Sophiæ aſcenderunt, & crucem ejus cacumini infixam dejecerunt & diripuerunt. Quid dicam de ſacris corporibus Sanctorum, quæ laniabant & devaſtabant, ac canibus porrigebant? Nonnulla alis hujuſmodi agebant in ſanctas ſtolas, quibus imagines Dei & ipſius Virginis MARIÆ matris ejus, & ſacratiſſimæ paſſionis & miracula Chriſti erant intexta atque depicta, deludendo & deridendo noſtram ſanctiſſimam fidem.

Nonnulla alia ulteriùs ſcriberem mala & inhoneſtiſſima opera ab ipſis peracta, quæ ſacris calicibus injurioſè contulerunt, & tamen memoriæ tradere totus tremo, & ulteriùs fari & ſcribere nequeo: tanta & alia mala ſunt quæ temporibus ſuis linquo ut referam, & de malis peractis in omnibus Monaſteriis & Eccleſiis Dei tam Latinis quàm Græcis. Quid denique dicam? vituperoſè enim Monachos & ſacra Monaſteriorum & Eccleſiarum Dei detrahebant. Alia quidem nonnulla mala etiam egerunt in famoſis & illuſtribus hoſpitalibus & aliis domiciliis, quæ nullatenùs poſſent narrari, adeo ſunt deteſtanda & exſecranda. Et nulli alteri perſonæ poſt creatos homines expugnationem & deſolationem urbis adæquare poterimus. Vidiſtis namque juxtà illud propheticum verbum, quoniam de domibus eorum metus contrà etiam tremor. Mox enim nullum habitatorem intùs reliquerunt, non Latinum, non Græcum, non Armenum, non Judæum, quos omnes actus, & opera præfata propriis oculis vidi. Et ego ipſe cum viris Conſtantinopolitanis omnibus unà paſſus ſum, licet de manibus impiorum me Deus eripuerit, ut Jonam de utero ceti.

Urbs igitur Conſtantinopolitana exſtincta, nec ullum ſenſum illa nunc habet, hanc etiam eâdem horâ & civitas Pera nuncupata exſtincta eſt, quam demùm Teucri occupant & gubernant: cujus muros uſque ad terram diruperunt, quæ ſervituti à Deo tradita eſt, qui non in exaltatione ſacratiſſimi corporis & ſanguinis Chriſti tintinnabulum aut nullam campanam pulſari aut ſonari, imò crucem quæ ſuprà magnam ſtabat turrim, unà cum ipſâ turri in ruinam miſerunt. Cujus denique civitatis totam rempublicam perdiderunt & deſtruxerunt, & Teuchrorum Principem eis in judicem conſtituerunt. Gabellas & nonnullas alias impoſitiones & gravamina, omnibus à majore uſque ad minorem ponere inſtituerunt. Miſit enim perſonas à mare majus verſùs opida Græca & Latina, gabellas & impoſitiones inſtituendo, ut reditus fructuum & proventus juxta inſtitutionem eis traditam reddantur. Et quod pejus eſt, Chriſtianis imperio ſuo ſubjugatis & ſerviendo ſubjectis, bella deteſtanda contrà Chriſtianos reliquos unà cum aliis Teucris jubet fieri.

Hæc igitur ſunt quæ hactenùs à Teuchris exacta ſunt contrà Chriſtianos: ea verò quæ de cætero contra eos excogitat, quis poterit enarrare? Primò enim dromones centum ſeptuaginta inter parvas & magnas præparavit, & ad mare nigrum miſit ad inſulas Cyclades causâ ſuo imperio eas ſubjugandi. Deinde præparat ſe cum infinito exercitu ad tres urbes ſolidas & potentes juxtà Danubium ſitas transmigrare, & eas expugnare & devaſtare, videlicet unam quam Peuſteium nuncupamus, aliam Sondorobrium, aliam Coloſtadium. Et ſic proponit totam tranſire Ungariam, eamque perdere & delere, ut neminem habeat impeditorem: quoniam in Italiam anno futuro tranſmigrare decrevit, unde jam anno præſenti hæc omnia agere introducit & proponit. Itaque præparat & præparare conatur galeas parvas & magnas trecentas, naves magnas viginti & ultrà, pedeſtrium & equeſtrium exercitum ultra centum millia. Et ſic à Durano tranſire ad Vramdiſium.

Hæc omnia non ſolùm agere diſponit, verùm incipit facere. Quapropter deprecor, & exoro, atque hortor vos omnes Chriſtianos, ut pro Chriſtiana fide zelum & amorem pro libertate veſtra ſuſcipiatis, & inter vos primò pacem & unionem habere velitis, omnemque miſeriam & puſillanimitatem ejiciatis quæ inter vos etiam videtur; & induite vobis ipſis caritatem Dei & pacem, & præparate vos ipſos viriles & ſtantes & magnanimes: in ipſum Teuchrum multas habere naves, & magnum exercitum, Deo dante, unde numero decem valeant prælia & bella tanta ei fieri, ut firmiter quinquaginta de illis valeant proſternere. Magna enim eſt noſtra virilitas, & uſus bellandi magis aptus & idoneus, & gratia Dei fortior & conſtantior eſt ſuper iis. Rursùs deprecor atque exoro ut hoc proponere & diſponere veſtris animis velitis. Ego autem Deo diſponente veniam ad vos perſonaliter, & narrabo multa alia, quæ erunt valde congrua circa præſentem materiam. Spero ſiquidem in Deum, confido vos magnoperè feſtinare quæ audiſtis, & pro quibus vos deprecor audacter facere & exequutioni mandare, valere vos, & omnia vobis eſſe facienda jubeo & feliciter vivere. Et tale bravium & magnam hanc coronam à Deo dignemini ſuſcipere. Datum Cretæ in domibus preſidentiæ noſtræ ſub ſigillo noſtro quo utimur. anno à Nativitate Domini MCCCCLIII. die octavâ Julii, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri domini Nicolai divinâ providentiâ Papæ V. anno ſeptimo.

NICOLAI *Papæ V.* CAROLO *ſeptimo Regi Francorum.*

Anno MCCCCLIII.

Rogat Regem ut Cardinali Rotomagenſi Archiep. qui fidelitatem & homagium nondum præſtiterat annuum ſaltem reditum percipere ſinat.

NICOLAUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio CAROLO Francorum Regi illuſtri, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Accepimus ſuperioribus diebus dilectum filium noſtrum Guillelmum tituli ſancti Martini in Montibus Preſbyterum Cardinalem, & Archiepiſcopum Rotomagenſem, poſſeſſionem liberam Eccleſiæ ſuæ Rotomagenſis cum gratiâ & benevolentiâ tuæ Serenitatis aſſequutum fuiſſe: quæ res grata admodum nobis fuit, ita ut exinde gratias tuæ Celſitudini referamus: nam in eâ re voluntati & diſpoſitioni noſtræ, ac tuo erga ipſum Cardinalem, qui negotiorum tuorum omnium curam habet immenſam, officio & benivolentiæ ſatisfeciſti. Sed quia nuper intelleximus annuam temporalitatem ipſius Eccleſiæ eidem Cardinali denegari, cum juramentum ſolitum fidelitatis & homagii non præſtiterit, rogare decrevimus coixiùs & ex corde tuam Excellentiam, ut pro tua erga nos & Apoſtolicam Sedem ſinceritate, ad ſingularem noſtram complacentiam, temporalitatem pro uno anno eidem Cardinali concedas, quæ ſub nomine vulgari *de ſouffrace* ſeu *reſpit*, ut audivimus, dari ſolet, & quam ſcimus perſonis aliis quæ tuæ Serenitati nullâ erant parentela conjunctæ, conceſſam fuiſſe. Cum autem ipſum Cardinalem impræſentiarum permittere non poſſimus ad tuam præſentiam prout optaret perſonaliter accedere, quia ejus aſſiſtentia in magnis & arduis fidei Catholicæ quæ nunc occur-

Digitized by Google

runt, negotiis nobis plurimùm neceſſaria exiſtit, noſtrâ intereſſe videtur, ut nos ipſi ejus anni temporalitatem ſuo nomine impetremus. In quâ re nobis præmaximè complacere debet tua Excellentia, cùm de communi Chriſtianæ religionis ſtatu nunc agatur. Velit igitur Celſitudo tua in hoc brevi temporis ſpatio noſtræ annuere petitioni, & per Nuntium præſentem, quem hac de causâ deſtinamus, gratum & acceptum dare reſponſum, quemadmodum de tuâ devotione plurimùm confidimus & ſperamus.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum*, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio, tertio Idus Octobris, Pontificatûs noſtri anno ſeptimo.

A. de Magio.

Anno MCCCCLIV.

FRIDERICI *Imperatoris Sereniſſimo Principi Carolo Regi Francorum Fratri noſtro Cariſſimo.*

Hortatur Regem ad comparandum exercitum adverſus Turcas, qui nuperrimè Conſtantinopol. ceperant: atque ut eam rem ſuos Ratiſponâ mittat Oratores

FRIDERICUS divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Auſtriæ &c. Dux. Sereniſſimo Principi CAROLO Dei gratiâ Regi Francorum, Fratri noſtro Cariſſimo, Salutem & amoris fraterni continuum incrementum. Quantum dedecoris, quantumque detrimenti diebus noſtris acceperit Chriſtiana Religio, expugnatâ per Turcos & in ſervitutem redactâ memorabili Civitate quam Magnus olim Conſtantinus anteceſſor noſter in æmulationem Romanæ Urbis erexit, etſi omnes Chriſtiano nomine inſignitos cum maximâ cordis amaritudine percipere non dubitemus, præcipuè tamen fraternitatem veſtram & dolere quàm vehementer, & anxietate mentis urgeri credimus non mediocri; cum & veſter animus ad profectum orthodoxæ fidei, communeque bonum populi Chriſtiani intentus fuerit, & clariſſimi progenitores veſtri ſuis temporibus ſæpe Domûs Dei zelo ſuccenſi, ſumentes arma, vexillumque ſalutiferæ Crucis præ ſe ferentes, innumeras Paganorum, Saracenorumque turmas proſtraverint, atque deleverint, nomenque illud Chriſtianiſſimum in veſtrâ familiâ velut hereditarium ſua virtute quæſiverint. Ea propter cum intelligatis impræſentiarum Orientalis Imperii ſolium, Patriarchalemque ſedem Regiam, & ampliſſimam Civitatem in hoſtium deveniſſe poteſtatem, murum & antemurale fortiſſimum noſtræ Religionis amiſſum, Imperatorem Græcorum occiſum, nobilitatem Urbis majori ex parte cæſam, innumeras animas in ſervitutem redactas, Templa divino dicata nomini quæ fuerint illic juxtà Imperialem magnificentiam ſplendidiſſima, ſpurcitiæ Mahumeti ſervire; everti altaria Salvatoris noſtri, & glorioſiſſimæ Matris ejus Imagines, & univerſa Chriſtianitatis ſigna deleri. Ductorem autem illum Turcorum, quem de nomine Pſeudo-prophetæ Mahumetum appellant intolerabili faſtu, & incredibili ſoperbiâ elatum Occidentem ſibi totum polliceri ſubigendum, Chriſti cultoribus ſervitutem, vincula, verbera, cædes, & innumera minitari ſupplicia; exercitus inſtruere copioſos, claſſem apparare ingentem, vigilare, inſtare, nitique modis omnibus ut Chriſti legem, Evangeliumque ſubvertat: non eſt nobis dubium quin veſtra Fraternitas & plurimùm doleat, & dolendo de remedio cogitet oportuno, quo tanta & tam enormis injuria Chriſtiano irrogata nomini vindicetur, & qui majora minatur communis hoſtis filius Sathanæ ſecundus Mahumetus, Chriſtiano mucrone confoſſus cum Juliano tandem Apoſtata *Viciſti Galilæe, viciſti*, dicere compellatur. Equidem nos cladem hujuſmodi Conſtantinopolitanam in mente ſæpius revolventes, ſæviſſimoſque Turcorum actus, & ſtudia quibus in nos utuntur animadvertentes, Chriſtianæ genti maximum imminere diſcrimen intelligimus, & niſi citò ac magnis animis & unitis viribus fideles Reges & Principes ſeſe opponant, timendum eſſe conſpicimus, ne brevi tempore eorum qui ſupererant Chriſtianorum magna pars à fide deficiat. Eam ob cauſam cum primùm accepimus de ſubactâ Conſtantinopoli nuntium, ſtatim Beatiſſimo Domino noſtro Summo Pontifici literas dedimus, & offerentes ad tuitionem Eccleſiæ Catholicæ noſtras operas, in agendis conſilium directionemque poſtulavimus, ſicut in tanto negotio fidem concernente neceſſarium judicavimus. Ipſe verò Legatum ſuum per hos dies ad nos direxit, venerabilem Joannem Epiſcopum Papienſem devotum noſtrum dilectum, qui exornatâ oratione quamvis flebili, & rebus agendis accommodatâ coram nobis habitâ, periculum in quo Chriſtiana Reſpublica verſaretur oſtendit, & quæ Sanctæ *Romanæ ſedis eſſet pro tutela fidei vel cura, vel præparatio, declarando Serenitatem noſtram velut Eccleſiæ Catholicæ protectricem magnopere adhortatus eſt, ut adverſus Turcorum inſulentem audaciam cum noſtris Principibus ac Magnatibus inſurgimus; atque ut primi inter ſæculares poteſtates quibus de ſalute communi Chriſtianorum cura & ſollicitudo incumbit, cæteros Reges & Principes ad ipſum noſtris exemplis, & hortationibus invitemus. Nos autem conſiderando hujuſmodi negotium pro majeſtatis Imperatoriæ ſublimitate, & advocationis Eccleſiaſticæ debito inter ſæculi Principes noſtram potiſſimè curam diligentiamque depoſcere, nequaquam in tanto Chriſtianæ Reipublicæ diſcrimine aut ſilendum duximus, aut diſſimulandum; ſed ad expellendum ex Chriſtianorum dorſo crudeliſſimum hoſtem totis conatibus elaborandum, feſtinandumque per nos & noſtros Principes exiſtimavimus.

Verùm quia res ipſa maxima & ponderoſiſſima eſt, ac plurimorum indiget auxilio, neceſſarium nobis viſum eſt noſtrorum Principum Eccleſiaſticorum & ſæcularium, necnon communitatum & univerſorum Imperii ſubditorum habere conventum, quem ad Feſtum ſancti Gregorii proximè futurum in civitate noſtrâ Ratiſponenſi ſuprà Danubium indiximus: in quo perſonaliter comparaturi de congregando contrà Turcos exercitu, deque cæteris rebus ad defenſionem & augmentum Chriſtianæ Religionis pertinentibus, cum his qui aderunt modis congruentibus auctore Domino diſponemus; ſperantes & Apoſtolicæ Sedis illic intervenire Legatos, & aliorum quampluſium Regum & Principum quibus ſuper hoc ſcribimus, Oratores. Cum autem Fraternitas veſtra inter Chriſtianos Reges ſublimem locum divino munere ſit ſortita, Regnoque maximo & potentiſſimo præſit, non eſt nobis ambiguum quin ad juvandum ejus cauſam, cujus dono regnat, ſuoſque populos in pace gubernat, mentem erectam habeat, jamque vias & modos excogitaverit quibus Turcorum confringi gladius, compeſci furor, & audacia plecti, Chriſtianaque rursùs refulgere gloria poſſit. Quibus ex rebus apprimè nobis gratum eſſet, & ad negotium fidei benè feliciterque deducendum admodum utile reputamus, quòd veſtra Fraternitas in die dictâ ad Civitatem Ratiſponenſem, noſtramque præſentiam ſuos præſtantes dirigat Oratores, qui nos de mente veſtrâ in hoc tam grandi & utili negotio efficiant certiores; cum quibus veſtro nomine converſari, & de ſalute Reipublicæ Chriſtianæ tractare, ac per eos Serenitati veſtræ quidquid in Conventu Ratiſponenſi per nos cum noſtris Principibus deliberatum concluſumque fue-

rit, communicare poſſimus; ut ſic in re fidei, in Chriſti negotio, in facto communi alter alterum intelligentes, & concordibus animis procedentes, Chriſtianum populum, & ſubjectam plebem, cujus ſudore vivimus, & in alto verſamur, faciliùs defendamus, hoſtemque noſtris ex finibus acerrimum propulſemus. Nihil enim ambigimus quin nobis fideliter agentibus ac Chriſti Redemptoris noſtri cauſam virili & forti animo defendentibus, ille nobis Angelus aſſiſtat qui primogenita percuſſit Ægyptiorum; qui Pharaonem & ejus exercitum projecit in mare; qui lapidem David in Goliath ſuperbum direxit; qui centum octuaginta quinque millia in exercitu Sennacherib unâ nocte interemit; quique tumentem & gloriabundum nimis Holofernem manu femineâ detruncavit. Voluntas in communi nobis & ordo fuerit, ac rectus in Deum animus, nihil eſt quod de Turcorum potentiâ formidemus; homines, equi, currus & arma abundè ſuppetunt Chriſtianis, & fortiſſima bello juvenum pectora, nec ſcientia deeſt rei militaris excellens. Certa in manibus victoria eſt, ſi placato Domino zelus nos fidei, & ſincerus in prælium ſpiritus duxerit.

Hortamur igitur Serenitatem veſtram, Cariſſime Frater, ut ad hoc tam pium & neceſſarium opus totis præcordiis intendentes, inclyti Regni veſtri vires in ſubſidium fidei, in Chriſti laudem, in Occidentalis populi gloriam apparetis; atque unà nobiſcum contrà communem hoſtem de modo reſiſtendi, & ſumendis armis cogitetis: digna eſt enim cauſa in quâ laboremus. Namque ſi pro noſtris aut amicis, aut ſubditis levi nonnunquam injuriâ laceſſitis irritati gladios apprehendimus, magniſque nos ipſos periculis objectamus; quid nunc agamus quando mater noſtra Eccleſia laceratur, fides oppugnatur orthodoxa, Chriſti nomen blaſphematur, & omnis Chriſtianitas in diſcrimine cernitur. Ecce jamdudum terram illam in quâ viſus eſt Deus noſter, & annis ſuprà triginta homo cum hominibus converſatus, & in quâ primi reſurrectionis flores apparuerunt, propter noſtras iniquitates vivificæ Crucis inimici conculcant. Terra benedicta, Terra promiſſionis, Terra lacte fluens & melle, ſceleratæ gentis imperio paret: quin ipſam Dei viventis civitatem officinaſque noſtræ Redemptionis, ſanctaque loca, Agni immaculati purpurata cruore, præcipuum piæ religionis ſacrarium, ſimulque venerandum lectum, ſpurcidi Mahumeti ſatellites occupant, in quo propter nos vita noſtra obdormivit in morte. Nihil eſt jam noſtrum apud Jeroſolymam; Antiochiam, ubi primum venerabile nomen Chriſtianorum eſt auditum, Saracenorum invaſit impietas; Africam & Aſiam univerſam alieni à Chriſto detinent. In Europam jam pridem tranſitum fecere Mahumetiſtæ. At decus illud Orientis, Græciæ columen, Helleſponti oſtium portumque firmiſſimum Propontidis, Conſtantinopolim hoc ſolùm anno conquirere potuerunt. In angulum redacta Chriſtianitas eſt; Apoſtolicas Sedes præter Romanam cunctas amiſimus. Ex quinque Patriarchalibus Eccleſiis, quibus veluti ſolidiſſimis baſibus Catholica ſubnixa fides in altum latumque mirificè per orbem totum felices olim propagines extendit, Romana nobis tantummodo ſuperat. Non eſt igitur ampliùs ſuperſedendum, non eſt cur otio atque deſidiâ torpeamus; ſurgendum eſt, occurendumque diris hoſtibus, antequàm nos in domibus noſtris aggrediantur, antequàm cordi vulnus infligant. Exurgat ergo veſtra Serenitas, pugnatoreſque Regni ſui delectos in Domini caſtra tranſmittere ſe diſponat, noſque de ſuâ diſpoſitione, ut eſt prædictum, oraculo præſtabilium Oratorum in dietâ Ratiſponenſi aviſet, ubi & nos cum Principibus & ſubditis noſtris de modis oportunis, per quos bellatores in exercitum Domini dirigendos quàmplures & ſtrenuos & audentes congregare poſſimus, diligenter conſultabimus & agemus; ut ſic cum noſtrâ & veſtrâ militiâ coadunatis aliorum Regum & Principum conſiliis & auxiliis, non ſolùm Chriſtianos tueri fines, ſed ultrò in ſuis ſedibus exterminare Turcos ſub vexillo Crucis Fidelium gladius & poſſit & audeat. Adſit tantùm Dominus Deus noſter, Dominus exercituum, noſtroſque dirigens greſſus & apparatus; actuſque juvans, pugnantibus pro ſuâ immaculatâ & puriſſimâ ſponsâ militibus adversùs exprobratorem & blaſphemum hoſtem, brachium ſuæ pietatis accommodet; ut qui confidens in multitudine ſuorum equitum cœleſtem contemnit Regem iniquus Mahumetus, maturè ſuorum ſcelerum pœnas luat.

Datum in Novâ Civitate, die nonâ menſis Januarii, Imperii noſtri anno ſecundo.

Ad mandatum Domini Imperatoris in Conſilio, Reverendo P. Domino Æneâ Epiſcopo Senenſi. H.

CALLISTI *Papæ III.* CAROLO VII. *Galliæ Regi.*

An. MCCCCLV.

Regem reddit certiorem de ſua in Summum Pontificē electione, ac mentem ſuam aperit de pellendis Turcis Conſtantinopoli.

CALLISTUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio Carolo Francorum Regi illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Immenſa ſummi Dei bonitas, & ineffabilis providentia, volens mundum primi parentis prævaricatione damnatum per ſuam infinitam caritatem ab æternâ morte redimere, Filium Unigenitum noſtræ mortalitatis carnem ſuſcipere voluit, ut per ejus ſacratiſſimam Paſſionem depulsâ priorum caligine delictorum, nos ad Regna cœleſtia evocaret; qui cum eſſet in terris prædicans Regnum, Apoſtolos ſibi elegit, ut ſuorum imitatores operum Eccleſiam ſanctam ſuam poſt ejus ad cœlos glorioſiſſimam aſcenſionem regerent, & acceptam ab eo gratiam inter homines diffundentes, illam multiplicato fructu redderent ampliorem. Inter ipſos autem, Petrum Apoſtolorum Principem, & caput Eccleſiæ conſtituit, datâ ſibi & ſuis ſucceſſoribus ſolvendi & ligandi plenariâ poteſtate: neceſſe enim fuit cum unicuique huic vitæ finis conſtitutus, ut Petri auctoritas, dignitas, & poteſtas traduceretur ad ejus in Romana Eccleſiâ ſucceſſores, ut eſſet uſque ad ſæculi conſummationem, qui Chriſtum repræſentans, caput eſſet Eccleſiæ ſuæ, & ſolvendi & ligandi poteſtatem vicariam obtineret. Cum igitur per hanc ab ipſo Petro continuatam Romanorum Pontificum ſucceſſionem felicis recordationis Nicolaus Papa quintus prædeceſſor noſter, qui Summus Romanæ Eccleſiæ Pontifex & verus CHRISTI JESU Vicarius in Sede Petri hactenùs præfuit, in hac almâ urbe, ſuum diem claudens extremum, animam Deo reddiderit, ipſius funeris in Baſilicâ Principis Apoſtolorum exequiarum celebratione ſolemni de more, & juxtà obſervatam conſuetudinem ſubſequutâ: Nos unà cum venerabilibus Fratribus noſtris, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, Romæ in Palatio Apoſtolico, apud Baſilicam Beati Petri Apoſtolorum Principis, in quo idem prædeceſſor dum viveret habitabat, & curſum præſentis vitæ finierat, convenientes in unum modo & tempore congruis, conclave ingreſſi ſumus pro Summi Pontificis electione; ubi factâ celebratione Miſſæ in honorem Sancti Spiritûs, & poſt diligentem tractatum, prout tantæ rei dignitas poſtulabat, prædicti Fratres, ejus qui invocatus fuerat gratiâ cordibus ipſorum

Digitized by Google

infuſá, Nos tunc tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Preſbyterum Cardinalem, & Epiſcopum Valentinenſem, in Summum Pontificem elegerunt, grave onus & noſtris viribus impar, noſtris humeris imponendo. Nos igitur, licet humilitatem noſtram, & imbecillitatem ad tanti ponderis ſarcinam ſuſtinendam cognoſceremus, tamen confiſi quòd is qui elegit humiles ut fortia confunderet, vota noſtra adjuvando proſequitur, nec deſeret in ſe ſperantes; ſuſcepimus onus impoſitum nobis, eâ etiam ſpe nos hortante, quòd tuæ & aliorum Chriſti fidelium pro nobis ad altiſſimum porrectæ orationes & preces, auxilium ad regendum ſuam Eccleſiam apud Salvatorem noſtrum uberius impetrabunt, & fortiorem reddent ad tantùm regimen infirmitatem noſtram. Idcircò hortamur in Domino tuam Serenitatem ut indicere velis, ut ſolemnes proceſſiones cum celebratione Miſſæ ſancti Spiritûs fiant in regnis tuis, & ſimul precibus omnium Fidelium altiſſimo ſupplicetur, ut nobis gratia ſua aſſiſtat, & dirigat actus noſtros, ut poſſimus condignè regere Eccleſiam ſanctam ſuam, & ea agere quæ ſpectant ad ſalutem animarum Fidelium, extirpationem hæreſum, & pacem populi Chriſtiani. Inter cætera autem intendimus circà oppreſſionem Turcorum & aliorum infidelium omnes vires & conatus noſtros adhibere, ut illi immaniſſimi hoſtes Chriſtiani nominis, non ſolùm à civitate Conſtantinopolitanâ, quam nuperrimè occuparunt, ſed à finibus Europæ penitùs expellantur; diſpoſiti quoque ſumus omnia agere, quantùm cum Deo poterimus, quæ ſpectent ad honorem & ſtatum tuum. Cæterùm Bullam plumbeam ſine impreſſione noſtri nominis eſſe præſentibus appenſam tua Sublimitas non miretur, ſed potiùs gratuletur, eo maximè quia ejuſdem tuæ Sublimitatis deſiderio occurrentes, ipſas literas ante accepta coronationis noſtræ inſignia duximus tranſmittendas, infrà quod tempus perfectæ Bullæ uſus cum Pontificis impreſſione nominis, de conſuetudine non habetur.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſexto Idus Aprilis, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto.

Proximè poſt hanc Epiſtolam ejuſmodi Calliſti Papæ votum ſequebatur.

Votum CALLISTI *Papæ III.*

EGo Papa CALLISTUS III. promitto & voveo Sanctiſſimæ Trinitati, Patri, Filio, & Spiritui ſancto, Dei Genitrici B. MARIÆ ſemper Virgini, ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, totique Curiæ cœleſti, quòd etiam uſque ad effuſionem proprii ſanguinis, ſi opus fuerit, dabo operam, & adhibebo omnimodam diligentiam, quantum cum Deo potero, juxtà conſilium Venerabilium Fratrum noſtrum, pro recuperatione civitatis Conſtantinopolitanæ, quæ heu! peccatis hominum exigentibus, his noſtris temporibus occupata & everſa eſt per JESU-CHRISTI Crucifixi & Salvatoris noſtri benedicti inimicum, & filium diaboli Machometum Turcorum dominum; & pro liberatione inde Chriſtianorum; necnon ad exaltationem fidei Orthodoxæ, & exterminationem diabolicæ ſectæ reprobi perfidique Machometi, potiſſimè in partibus Orientalibus, ubi maximè fidei lumen occubuit. Quòd ſi oblitus fuero tui Jeruſalem, oblivioni detur dextera mea, & adhæreat lingua mea faucibus mei, ſi non meminero tui; & ſi non propoſuero te Jeruſalem in principio lætitiæ meæ. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

S. R. E. Cardinalium CAROLO VII. *Galliæ Regi.*

An. MCCCCLV.

Regi ſignificant electionem Calliſti Papæ III. ejuſque de pellendis Turcis Conſtantinopoli votum.

SEreniſſimo Principi, & Illuſtriſſimo Domino, Domino CAROLO Dei gratiâ Francorum Regi Chriſtianiſſimo, Miſeratione divinâ Epiſcopi, Preſbyteri, & Diaconi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Salutem in Domino ſempiternam. Quia non dubitamus Serenitatem veſtram pro innatâ ſibi bonitate & devotione erga Romanam Eccleſiam plurimùm lætari & gaudere, quandocumque ad ejus notitiam deducitur, ſtatum ipſius Eccleſiæ in Dei honorem & Chriſtiani nominis exaltationem ſalubriter dirigi, & feliciter gubernari, ac felicia in ſpiritualibus & temporalibus incrementa ſuſcipere. Idcircò Excellentiſſimæ Serenitati veſtræ notum facimus, quemadmodum diebus proximè præteritis, felicis recordationis Domino Nicolao Papa quinto, ſicut Domino placuit, Rebus humanis exempto, apud ſanctum Petrum ejus exequiis ſolemni ritu ibide more peractu, ex eodem loco deſcendimus ad electionem futuri Romani Pontificis, qui poteſtate divinitùs omnibus collatâ, & exemplo vitæ ac ſanctitatis oves Chriſti tamquam bonus Paſtor in ubertimis ſpiritualium bonorum paſcuis, & virentibus herbis abundè paſceret & impinguaret, ſicut per Ezechielem moniti atque inſtructi fueramus: qui prætereà exemplo Evangelici Paſtoris, ſi res exigeret, animam daret ſuam pro ovibus ſuis. In quo Conclavi quindecim Cardinales numero interfuimus, ubi poſt Miſſatum ſancti Spiritûs peracta ſolemnis, in cujus quidem Spiritûs vinculo & benignitate omnis noſtra ſpes conſtituta exſtitit & firmata: habitâ tamen priùs rerum diligenti & maturâ deliberatione, & diſcuſſione, ac mentis intuitum non ad privata commoda, ſed ad univerſalis Eccleſiæ neceſſitatem dirigentes, attendenteſque quòd orbis univerſus ad nos potiſſimùm in tanta re proſpiceret. Tandem omnes in unam ſententiam convenientes, quod divinum potiùs quâm humanum arbitrati ſimus, elegimus Reverendiſſimum Dominum Alfonſum tunc Preſbyterum Cardinalem Valentinenſem vulgariter nuncupatum, in Romanæ & univerſalis Eccleſiæ Pontificem & Paſtorem, qui Calliſtus III. voluit appellari: quam quidem electionem ab omnipotenti Deo factam judicare licet, qui Eccleſiam ſuam novis ſemper incrementis tuetur & auget, nec diuturnâ viduitate angi vel conquaſſari permittit. Sic enim Chriſtus ejus ſponſus eſt pollicitus eſt, quando uſque ad conſummationem ſæculi ſecum eſſe promiſit; proinde nobis Pontificem dedit qualem vix meliorem, & iis temporibus magis idoneum optare potuiſſemus: qui etſi ex hominibus aſſumptus eſt, audenter tamen dicimus ipſum à Deo fuiſſe vocatum tamquam Aaron; in quem ſanè concurrunt omnia quæ ad felicitatem Reipublicæ requiruntur, in quâ honores, dignitates, ac præmia quanta magno & excellenti viro ac omnibus virtutibus decorato dari poſſunt, conſequutus eſt, tùm in Eccleſiâ Dei, tùm in adminiſtratione rerum publicarum, tùm in conſiliis Regum & Principum, ubi primum locum ſemper obtinuit propter ſummam ejus integritatem, & bonitatem, ac excellentem juris utriuſque peritiam, in quâ ab adoleſcentiâ claruit, & Doctor famoſiſſimus ſemper exiſtit. Cujus doctrina & lectio etiam clariſſimos viros & titulis inſignes in totâ Hiſpaniâ effecit, & tanquam ſidus fulgentiſſimum hac noſtrâ ætate in Romanâ Eccleſiâ multis annis effulſit, pro fide Catholicâ adverſus hæreſes, & ſchiſmata invictiſſimus bellator exiſtens: propter quod, ut arbitramur, Deus exaltavit ipſum, & dedit illi

diadema ſupremi honoris in militanti Eccleſiâ. Accedit ad hæc ſanctiſſima ejus vita, religio in Deum, pietas in proximum, juſtitia in omnes, & liberalitas erga indigentes & benemeritos: ſed præcipuè ſtudium & deſiderium quoddam ardentiſſimum vindicandæ injuriæ à perditiſſimo Mahometo Turcorum Rege annis proximis in civitatis Conſtantinopolitanæ debellatione, nomini Chriſtiano illatæ. Quâ in re ita fervens præfatus Dominus noſter extitit, ut cum primùm electus fuerit, electionem ſuam in Deum referens, votum ſolemniſſimum emiſerit pro illius Civitatis liberatione, cujus voti copiam præſentibus includi fecimus, ut ea faciliùs quæ ſcribimus, vobis innoteſcant. Quia igitur Pontificem elegimus qui poterit compati infirmitatibus omnium, idcircò magno caritatis fervore ducti, ipſum vobis denuntiamus, ut communicato gaudio, pariter in Domino exultemus, commemorantes Angelicum canticum quod in ortu Salvatoris ſuſcepimus, videlicet, *Gloria in altiſſimis: & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Quare rogamus eximiam veſtram Serenitatem ut indicere velitis, quòd ſolemnes proceſſiones cum celebratione Miſſæ ſancti Spiritûs in veſtris Regno & Dominiis fiant, & ſimul precibus omnium Fidelium Altiſſimo ſupplicetur, ut nobis gratia ſuâ aſſiſtat, & dirigat actus noſtros, ut poſſimus condignè omnia agere quæ in Dei honorem & Eccleſiæ ſuæ ſanctæ ad animarum Fidelium ſalutem redundant.

Datum Romæ ſub trium noſtrorum priorum impreſſione ſigillorum, die quintâ decimâ menſis Aprilis, Anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto.

CAROLI *Regis Francorum, cariſſimis Conſanguineis noſtris Archiepiſcopo Maguntinenſi Electori Romani Imperii*, ALBERTO *Marchioni Brandeburgenſi*, JACOBO *Marchioni Badenſi Comiti*, & ULRICO *Comiti de Wirtemberg, Capitaneis &c.*

Communitates jura Eccleſ. & Nobil. infringere conantes, expugnandas eſſe.

CAROLUS &c. Cariſſimi Conſanguinei, litteras veſtras credentiales datas in Heydelli, die penultimâ Januarii noviſſimè præteriti, in oppido præſenti Alençonii vigeſimâ primâ hujus menſis Martii nobis per Joannem de Liſura Præpoſitum Eccleſiæ Maguntinenſis, & Joannem de Walderade Militem, Conſiliarios & Oratores veſtros præſentatas recepimus, earumque credentiam per ipſos expoſitam ad plenum audivimus, in effectu continentes, qualiter Communitates patriæ illius clandeſtinis confœderationibus cum aliquibus Communitatibus eis vicinis conjunctis, animo elevato ad libertates & privilegia Eccleſiæ Eccleſiaſticarumque perſonarum abolendas, ac auctoritatem Nobilium omnino proſternendam arma ſumſerunt, & niſi properè provideatur patriam peſſumdabunt: veſtri ex parte requirentes ſi contrarium nobis exponeretur, minimè credere velle. Verùm ſi neceſſe fuerit ad libertates Eccl. auctoritatemque Nobilium conſervandas auxiliari, ac noſtris ſubditis favere ipſis Communitatibus inhibere. Grave enim nobis eſt audire, Eccleſiam in ſuis libertatibus pati, ad quam pacificandam tantum laboravimus, quod eam, Deo concedente, reddidimus unitam, & ipſius libertatem conſervari, ac auctoritatem veſtram & cæterorum Nobilium ab injuriis præſervari, veſtigia prædeceſſorum noſtrorum inſequendo vellemus, ut latiùs dictis veſtris Conſiliariis & Oratoribus reſponderi fecimus, per quos poteritis ad plenum informari.

Datum in oppido Alençonii vigeſimo quarto Martii.

Ejuſdem Summo Pontifici

Anno circ. MCCCCLV.

Literæ ſeu Reſcripta Papæ in Galliâ miſſa debent primò Regi offerri & ab ipſo recipi, &c.

BEatiſſime Pater. Licet Prælati Regni noſtri ſuæ præfectionis in primordio pro ſuarum temporalitatibus Eccleſiarum, in ipſo Regno noſtro conſtitutarum ligium quidam homagium, cæteri fidelitatis nobis (cum unicus Prælatorum & Eccleſiarum hujuſmodi Princeps, protector ſimus & conſervator) præſtare teneantur juramentum: eâque ratione propter noſtrum intereſſe, ac bonum earumdem Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum, tam de jure, quàm conſuetudine, dum per electionum confirmationes auctoritate Apoſtolicâ ſeu aliàs canonicâ, in illis aliqui præficiuntur Eccleſiis, ob decus & honorem dignitatis & auctoritatis noſtræ Coronæ Majeſtatiſque Regiæ, reſcripta & bullæ ſuper his emanatæ nobis primò dirigi debeant & deſtinari.

Itaque S. V. Prædeceſſores, Summi Pontifices dirigere conſueverunt: quòd ſi aliquoties aliter uſum fuiſſe contigerit, forſitan diviſionum & diſſentionum quæ in regno noſtro tunc vigebant, cauſa fuit. Quibus profectò cauſantibus nonnulli dominorum inferiorum temporalium nobis ſubditorum à nobis diſſidebant, & auctoritatis noſtræ ſibi nomen attribuentes tunc temporis literis & mandatis noſtris, ſicut debebant, obedientiam his in rebus non exhibebant. Ubi tamen modo, favente Deo, penitùs ſunt ipſæ diviſiones extinctæ, ipſorumque noſtrorum omnium ſubditorum pax & reformatio factæ ſunt, ut in his & aliis decenter dignitati auctoritatique noſtræ Regiæ deferatur, nec ampliùs deprimi, neque ei nec ullis noſtris juribus detrahi; cum inter cæteras Regni noſtri prædicti ſollicitudines præcipuè nobis cura ſit, honorem & libertates Coronæ noſtræ conſervare, ſemperque illibatas permanere. Sanctitatem igitur veſtram enixiùs peroramus, quatenùs nobis complacentes ſinceritatis & amoris ſignum reciprocum præſtantius oſtendere, veluti noſtri anteceſſores Francorum Reges pro tuitione rerum & jurium Eccleſiæ Romanæ viriliter inſudarunt, noſque etiam quotidie prædeceſſorum more poſſe noſtro favorabiliter eadem proſequimur, dignetur ſuper his æquanimiter providendo, necnon à cætero nobis tanquam principaliori & unico ſummo domino temporali, nullique alteri de omnium & ſingularū quarumcumque Eccleſiārum ubicumque, & ſub cujuſcumque terrâ ſeu dominio prædicto in noſtro regno ſitarum, prætactis proviſionibus Apoſtolica ſcripta ſive bullas veſtrorum more prædeceſſorum dirigere atque deſtinari. In hoc paſtorale debitum, Coronæ verò noſtræ rationem, & nobis acceptiſſimam gratitudinem faciet eadem Sanctitas Veſtra, quam &c.

Eidem Summo Pontifici idem Rex Francorum.

An. MCCCCLV.

Electionem Abbatis Gorzienſis confirmet, Rex exorat.

BEatiſſime Pater, pridem Sanctitati veſtræ ſcripſiſſe recolimus dilectum ac fidelem Conſiliarium noſtrum Jacobum Wiſſe in Abbatem Monaſterii de Gorziâ Ordinis S. Benedicti, Metenſis Diœceſis, canonicè riteque electum extitiſſe. Cui quidem electioni perſonaliter interfuit Gerardus de Luddes Prior S. Nicolai de Varengevillâ à prædicto cœnobio dependente, ad hujuſmodi Abbatialem dignitatem aſpirans. Qui ſiquidem Gerardus ſuâ intentione fruſtratum ſe conſpiciens, voluit nihilominùs hanc electionem canonicam impugnare, & præfatum electum à ſuo jure, ſuâque legitimâ poſſeſſione dejicere, prætextu quarumdam literarum commendatitiarum Ve-

ſtræ Sanctitati directarum, quas tacitâ electione prædicta, & Monaſterii ſæpedicti quod Regiæ ditionis exiſtit fundatione ſuppreſsâ, à vobis obtinuit. Poſtmodum verò informati debitè exiſtimus, ipſum Monaſterium à prædeceſſoribus noſtris inclytæ recordationis fundatum & dotatum, ac ſub eorumdem ditione protectioneque ſpeciali ſemper fuiſſe. Quod evidenter oſtendit juſtitiæ ſuperioris recognitio. Quamvis, ut accepimus per Brancardinum de Bethuis de Pertio Oratorem & Nuntium veſtrum dudum ad nos deſtinatum, Veſtræ Sanctitati relatum fuerit Monaſterium prænominatum in Regno noſtro ſituatum non eſſe. Satius enim foret illi ſilentium habuiſſe, quàm de non veris Sanctitatem veſtram informaſſe, & cujus ſuggeſtione talia relata ſint, profectò nos non latet.

Cæterùm quin ingens noſtrum Regnique noſtri verſetur intereſſe, ut eidem Monaſterio præficiatur Paſtor idoneus, probus, nobis fidus & Religioſis acceptus, quemadmodum is eſt antedictus electus, res ipſa ſatis indicat.

Qua de re Sanctitatis Veſtræ providentiam exoramus, quatinus prætenſam ipſius Gerardi proviſionem revocare, ſibique ſilentium perpetuum imponere, ac ipſius electi canonicam electionem approbare & confirmare, cariſſimi fratris noſtri Renati Siciliæ Regis, & cum ſuis alterius minimè ſuaſionibus exauditis, etiam noſtræ tam efficientis interceſſionis contemplatione, benignè dignetur. Rem quippe Deo gratam, ipſi Monaſterio perutilem, nobis verò acceptiſſimam confectura Sanctitas prælibata. Beatitudinem Veſtram tueatur Altiſſimus ad felix regimen Eccleſiæ Dei ſanctæ.

Scriptum, &c.

Ad. MCCCCLV.

Calixti *Papæ III. gratias agit Regi Francorum de ipſius erga Sedem Apoſtolicam cultu ſingulari.*

Calixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Carolo Francorum Regi illuſtri ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Etſi ſatis cognitum haberemus tuam Serenitatem hanc ſanctam Sedem Apoſtolicam, & ſedentes in eâ more Chriſtianiſſimorum progenitorum tuorum ſummâ fide & ſinceritate colere ac venerari, permaximè tamen lætati ſumus, quòd præclaram erga nos & ipſam Sedem devotionem tuam per Oratores tuæ Sublimitatis, tam amplè & religiosè declaraveris in dando nobis obedientiam, quæ Romanis Pontificibus in principio ſuæ aſſumptionis ad Apoſtolatûs apicem ſemper publicè conſuevit præſtari. Nam cum tua Celſitudo ſit fidei noſtræ ſingulare decus & ornamentum, atque ad eam propagandam plurimùm conducat tua auctoritas & potentia, non eſt res parvi momenti apud cæteros Principes & populos Chriſtianos, quòd ipſam Apoſtolicam Sedem devotiſſimè venereris. Quare lætamur quidem meritò, & tuam Serenitatem omni laude & commendatione dignam judicamus, commendantes plurimùm Sublimitatem tuam, quòd tales ad nos Oratores deſtinaveris, qui cum omni gravitate, maturitate & modeſtiâ quæ ſibi commiſeras non minùs eleganter quàm prudenter expoſuerunt; nec dicere poſſemus quàm libenter illos audiverimus, cum de rebus tuis apud nos agerent. Nam cum maximo ſtudio & amore tuam Celſitudinem ſemper proſequuti fuerimus, gratiſſima nobis fuerunt omnia per illos relata, quibus annuimus, quemadmodum ex aliis literis noſtris, & ex relatione dictorum Oratorum latiùs intelliges.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto, tertio Kal. Martii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Ladiſlai *Regis Hungariæ* Calliſto *Papæ III.*

Annô MCCCCLVI.

Papæ votis ſe ſatisfacturū in omnibus ſpondet aſſeritque paratū habere exercitum in Turcas

Beatiſſime Pater, non abs re morati ſumus exſpectationem S. V. quominùs edoceri hactenis potuerit, cui & quanto uſui paremus operam in hac neceſſitate communi Chriſtianæ Reipublicæ: cujus conditionem non ex eo duntaxat quod læſa ſit, ſed quia pluſquàm læſa eſt, dolendam conſpicimus. Pependit hucuſque ex ancipiti quadam rerum mutatione deliberatio noſtra variis caſibus, variis occupationibus implicita; non cunctationi, non denique negligentiæ vacatum eſt: ſed uti conſilia noſtra & ratione & eventu felicia forent, animus, voluntas, votum parendi monitis Apoſtolicis nuſquam defuit; tempora, modus, & facultas reſpondendi defuerunt, quæ ſimul ut conſequi potuimus, mox dilationem curâ vincere aggreſſi, nihil aliud magis quàm de hoſte & de remedio publico, quæ ex parte S. V. proponebantur cogitavimus. Reverendiſſimus Pater noſter Dominus Cardinalis ſancti Angeli, Apoſtolicæ Sedis Legatus, quem & Patronum rerum noſtrarum, & comitem teſtemque ſtudiorum habuimus, plurimùm nobis ad hæc negotia obeunda præſentiâ & auctoritate ſuâ adjumenti præſtitit: quo fortiora à præſenti oportunitate conſilia caperemus, neceſſitatem noſtram docens transferre in remedium, & debita in præmium commutare; ita quòd ſi verè exiſtimare volumus, & noſtra ſtudia tali Legato, & hunc Legatum ſtudiis noſtris fatebimur aptiſſimum. Hoc igitur Arbitro paulo ſuperioribus literis notum fecimus Beatitudini veſtræ, quid de conſtanti & fideli intentione noſtrâ circà defenſionem Fidelium, cùm gerendam tùm promovendam ſentire deberet, quidve cauſæ interceſſerit, ut eidem Legato perinde ad plenum reſpondere diſtulerimus.

Nunc verò mox poſt adventum noſtrum in hoc Regnum, coacto Conventu, & accerſitis in præſentiam noſtram Principibus Regni, præſidibus armorum, atque his qui rei militaris duces ſunt: ſuſtulimus in primis è medio complures difficultates, quæ his rebus impedimento erant, demùm nudius tertius de mente, animo, & deliberatione noſtrâ: Item ſuper rebus & articulis qui ab ipſo Domino Legato propoſiti ſunt, reſponſum publicum fieri & dari juſſimus, pauca quædam privatæ declarationi reſervantes. De quibus omnibus Legatus ipſe pleniùs Beatitudinem veſtram certiorem faciet. Quo quidem reſponſo ſatisfactum & debito noſtro credimus, & Legato Apoſtolico morem geſtum: Paruimus Decreto Apoſtolico; & Legato in omnibus exquiſitis conſenſum, voluntatem & operam non ſolùm exhibuimus, ſed ſponte obtulimus, parati tam mori pro fide quàm pugnare. Viam, ductores, cuſtodes, ſalvum conductum exercitui pro commodo & voto petentium decrevimus; tempora veniendi juxtà oportunitatis conditionem deſignavimus; pretia, rerum commercia & commutationes æquo jure futura ediximus: acturi & depoſituri alia quoque omnia juxtà conſilia Legati Apoſtolici, in quibus vel debito, vel favore, vel auctoritate noſtra opus erit. Placeat modo Deo noſtro, ut belli hujus fama non minùs habeat operis quàm nominis. Nos in his quæ polliciti ſumus, vel quæ agere inſtituimus, ſolidâ tutâque deliberatione agimur, edocti curare calamitatem vicinorum ex parte maximâ ad nos re-

dundsutem. Habemus autem perniciosſum hoſtem non tantùm bello paratum, ſed famâ quoque belli adversùm noſtros tamquam telo ageotem, qui nomen Chriſtianum, gentemque in ultimum dedecus jam contrudere parat. Is, ut certâ & recenti ouoc relatione audivimus, magno exercitu, magnâque armorum ſedibus ſuis excitâ mole caſtra metatur in Bulgariâ, transgreſſurus hioc Serviæ terras, ac tandem è proximo fines Regni noſtri aditurus.

Cum igitur diu jam monſtri hujus arces pertulerimus, videamuſque nos callidè cogi ut ſuam potiùs, quàm noſtram occaſionem ſequamur: præveoire decrevimus hoſtem apud fines Regni noſtri, ne præveniamur ab boſte. Haoc quoque deliberationem noviſſimè de conſilio Legati S. V. ſuſcepimus, ut nou diebus, non menſibus exſpectatis quo citiùs fieri poterit parati ſimus ad hoc bellum; quod & pro noſtro ſuſcepimus debito & pro aliorum exemplo; Supplicantea Beatitudini veſtræ, ut de claſſe & exercitu navali à ſe promiſſo ita deliberet ac diſpooat, ut ſine morâ expeditus mittatur ad profectum & uſum deſtinatum, quo celeriùs littora, portus, & civitates hoſtium nunc, ut intelleximus, omni ferè timore vaguas vexare, copiaſque hoſtiles hinc inde diſtrahere poſſit. Hæc eſt rebus noſtris fiducia præcipua, hæc omnibu ſpes vincendi; hæc denique Chriſtianis convaleſcendi via; is erat effectus famæ par; in hoc maximè laudabilis erit bonæ rei maximus auctor: quo principe ſociorum plenitudo timore, compedibus, ſervitute, precario victu liberabitur. Ne autem & apud alios principes fidei Catholicæ quomnûs emiſſa per eos vota compleantur, vel cunctatio aliqua vel diſſimulatio interveniat, curet S. V. pro more ſuo operam dare, ut & bono tempore exercitus eorum adsit, quo tandem inſtructi æquis viribus valentiùs tanti belli diſcrimen adeamus: alioquin plerumque ſera, ut aiunt, pro nullis ſunt: & tempora momentis aut pretioſa fiunt, aut vilia. Quod noſtræ partis eſt, enitemur ut opera noſtra & fidei communi, & publicæ libertatis uſui dono Domini proficiat. In aliis nos ad ea quæ Reverendiſſimus ipſe Pater noſter Legatus S. V. ſcribet, & ex parte noſtri nota faciet, referimus; quam Dominus Deus conſervet fideliter regimini & profectui Eccleſiæ ſuæ ſanctæ.

Datum Budæ, die ſeptimâ menſis Aprilis, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto.

Ejuſdem S. V. filius LADISLAUS *Dei gratiâ Hungariæ, Boëmiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, & Auſtriæ & Stiriæ Dux, necnon Marchio Moraviæ, &c.*

Anno MCCCCLVI.

Certiorem reddit S. S. Pontif. quòd Rex Hungariæ brevi exercitum adverſus Turcas ſit comparaturus: idque ut agant alii Duces Italiæ, efficiat ipſis comonitionibus.

JOANNIS *Cardinalis S. Angeli* CALLISTO *Papæ III.*

BEatiſſime Pater, & Clementiſſime Domine, poſt pedum oſcula beatorum. Diſtulit Sereniſſimus Dominus Rex LADISLAUS reſpondere mihi in negotio fidei propter abſentiam aliquorum, qui majorem peritiam rei militaris babent & exercitium pugnandi cum Turcis. Quibus ad ſe accerſitis ex magnâ deliberatione publicè reſpondit præſentibus Prælatis, Baronibus, Nobilibus Regni Hungariæ, Boemis & Auſtralibus, qui hîc adſunt, quòd pro honore Dei & obedientiâ S. V. vult bellum gerere contrà Turcas, ut S. V. jobet. Verùm quia iſto anno fuit ſterilitas in Servia, & in confinibus ubi bellum gerendum eſt, non poſſunt ibidem exercitus commodè manere, ſed maturis anni præſentis fructibus erit ibidem abundantia tam ex novis frugibus, quàm ex his quæ conducentur. Unde promiſit in proximo menſe Auguſti congregatum exercitum habere, & bellum gerere. Et quia Turci potentatus maximus eſt: ſupplicat eidem S. V. ut ſuam claſſem citiùs mittat, & ut Sereniſſimus Dominus Rex Aragonum, & alii mittant, curet, & terras mari proximas invadant; ut boſtis intentus illarum defenſioni terrarum, minoribus copiis terreſtrem muniat exercitum: Hoc ſextâ Aprilis actum eſt, ſequenti die fuit Rex certior factus quòd Turcus venit obſidere Caſtrum Nandoralba, & alia Caſtra, claves & introitus iſtius Regni, & tranſire Danubium. Quare ſublatâ omni dilatione Rex decrevit obviandum illicò hoſti, defendenda vada Danubii, occupare paſſus, caſtraque munire. Propter hoc miſit Regia Majeſtas Reverendiſſimum Dominum Cardinalem Strigonienſem, Epiſcopum Varadienſem, Dominum Joaonem Vaïvoda Guberoatorem ad me notificare quæ intellexerat, & monere me, & monuerunt ex parte Regis, ut iſta S. V. nota faciam, ac ſupplicem humiliter, ut illicò ſine aliquâ dilatione mittat claſſem contrà Conſtantinopolim, & bellum per mare fieri mandet, ut potentia iſtius hoſtis peſſimi dividatur. Beatiſſime Pater, niſi Sanctitas Veſtra provideat, Regnum hoc maximam cladem patietur, quia non ſufficit per ſe, nec de Germaniæ Provinciâ ſaltem habet auxilia, maximè æqualia Turcorum potentatui. Tota ſpes poſita eſt, quòd Deus placatus veſtris precibus dabit cor V. S. mittendi ſua auxilia ſine morâ, & procurandi aliorum Catholicorum potentiam. Hoc maximè deſideratur à V. S. ut ſuam claſſem illicò mittat; & quòd Sereniſſimus Dominus Rex Aragonum idem faciat, ac Scanderbech terrâ bellum gerat, & Magnus Carsmanus Turchiam invadat, & Illuſtres Principes Venetiarum, Mediolani, & Januenſium Duces, & Florentini, & alii terrâ & mari concurrant in auxilium. Quia ſcio S. V. zelum optimum, verbis finem pono: tantùm oneri mihi à S. V. delato ſatisfactum puto, periculum quod eminet notificando. Periculum tale eſt, quòd mora diei & horarum poteſt talem inducere cladem, quam perpetuò Chriſtianitas defleat; & à quibus auxilia petuntur, cogantur rogare. Deputati ſunt ad tractandum mecum de rebus, bellum & exercitum concernentibus, Dominus meus Reverendiſſimus Cardinalis Strigonienſis, qui omnia facit quæ poteſt, Epiſcopus Varadienſis, Illuſtris Dominus Joannes Vaïvoda Gubernator, qui offert ſe omnia poſſibilia facturum. Curabo occurrentia nota facere S. V. quam omnipotens Deus noſter conſervare dignetur.

Ex Buda ſeptimo Aprilis. Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto.

E. S. V. Humilis ſervitor Joannes Cardinalis ſancti Angeli.

Anno MCCCCLVI.

Gratias agit, quòd Rex permiſerit decimam in ſubſidium exercitus contra Turcas exigi.

CALLISTI *Papæ III.* CAROLO VII. *Regi Francorum.*

CAriſſime in Chriſto Fili, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Licet jamdiù nec immeritò Serenitatem tuam omni affectione dileximus, tamen receptis nuper humaniſſimis literis tuis, quibus ipſa Serenitas nobis apertè regioque animo & liberalitate ſignificat ſe pro ſacro-ſanctæ Catholicæ fidei defenſione & exhortatione paratam eſſe conſentire, ut decima ſuper univerſali Eccleſiæ, & præſertim in tuo Regno levetur: adeo ex hac tam munificâ, & Catholico Rege dignâ liberalitate animus noſter gaudet, ut fatendum ſit jamdiù nihil nobis accidiſſe jocundius. Tuæ itaque Celſitudini immortales gra-

tias agimus,

tias agimus, quæ Majorum ſuorum veſtigia ſequitur, in quibus ſemper firmum columen & præſidium Catholicæ fidei conſtitutum fuit. Nunc, Cariſſime Fili, nunc promendæ ſunt omnes vires facultateſque; nunc clara voce ipſa Chriſtiana fides auxilium vocat, ut immaniſſimorum hoſtium furor ſæviens in Chriſti Fideles, reprimatur: quod facile erit, ſi priùs quàm illorum audacia & rabies invaleſcant, viriliter reſiſtatur. Deus & Beatiſſimi Apoſtolorum Principes nobiſcum erunt, & ſancti Spiritûs aura naviculam Petri ad optatum portum, ſuperatis fluctibus, adducet. Nos autem magno animo ſumus; & quæ ad obſiſtendum inimicis Chriſti neceſſaria ſunt, omni curâ & celeritate paramus; hortamurque ac rogamus tuam Serenitatem, ut quæ liberaliter obtulit, pro rei magnitudine & neceſſitate adimpleat, detque operam ut decima hujuſmodi exigatur, ut pecuniæ non deſint operi ſanctiſſimo. Et ut efficaciùs tua Celſitudo mentem noſtram, & quo in ſtatu res omnis apparatuſque noſter conſiſtat, intelligere poſſit, remittimus ad eamdem dilectum Filium Ludovicum Leſcaſes, quem virum bonum, & Deum timentem cognovimus, ob idque voluntatem noſtram Serenitati tuæ per eumdem ſignificandam ordinavimus: quam precamur ut ipſi Ludovico in omnibus quæ noſtro nomine narraverit, ſine aliquo dubio, prout in aliis noſtris Literis ſcripſimus, pleniſſimam fidem adhibere velit. Orantes Deum pro felici ſtatu tuæ Celſitudis.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die primâ Maij, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Anno MCCCCLVI.

JOANNIS *de Hunyad*, *Reverendiſſimo in Chriſto Patri D. D.* DIONYSIO *Cardinali Archiepiſcopo Strigonienſi, Domino nobis honorando.*

Refert ſe victoriam de Turcis, qui caſtrum Nandua bente, id eſt Taurunum obſidebant, retuliſſe.

REverendiſſime in Chriſto Pater Domine nobis honorande. Novitâtes has veſtræ Dominationi ſcribere poſſumus, quomodo Imperator Turcorum cum ſuâ validâ potentiâ, & cum nonnullis ingenus ad expugnandum Caſtrum Nandualbenſe venerat: cum quali enim potentiâ & ingeniis venerat, nunquam oculus hominis talia vidit, nec mente cogitare potuit. In tantum enim ipſum Caſtrum per ictus bombardarum deſtruxit, quòd ipſum Caſtrum non eſt Caſtrum, ſed campum, quia uſque ad terram murus eſt deſtructus. Tandem feriâ quartâ proxime præteritâ poſt horam Veſperarum circà ipſum Caſtrum ſturmum mirabilem fecerunt, in tantum quòd per totam noctem, & die craſtinâ uſque ad prandium duravit; ita ut in medio Caſtri duabus vicibus cum ipſis pugnam habuimus tamquam in uno campo. Tandem extrà campum ad ipſos irruimus, cum quibus uſque ad ſero pugnam habuimus; ipſumque Imperatorem Turcorum de ſupradicto Caſtro, Deo auxiliante, ejecimus, omneſque bombardas & ingenia ſua obtinuimus, ipſeque ſolus cum quibus remanſit feria ſextâ proximâ de nocte confuſus & deſtructus ſe in fugam convertit. Pro eo ſi aliqui ad præſens contrà ipſum Imperatorem ſe moverent exercitualiter, extunc nunquam levius Regnum ſuum obtinere poſſent ſicut ad præſens. Ex quo principales & capitales gentes ſuæ, & ſignanter pedites, Caſtro ſupradicto ſunt perditæ; dictique pedites ipſius Imperatoris, qui aliis gentes ſuas prævalebant quaſi omnino ſunt annihilati: uti que cum proprio capite noſtro in ipſo Caſtro fuimus tempore expugnationis: & ab illo die quo ipſum Caſtrum obſeſſum fuit in eodem fecimus. Multi enim etiam ex familiaribus noſtris & hominibus vulnerati, & aliqui mortui ſunt; ſed tamen, Deo auxiliante, nunquam Imperator Turcorum cum tantâ verecundiâ de campo ſe in fugam, ſicut ipſe convertit tamquam debellatus. Priùs enim in aquâ conflictum habuimus, ex quibus nonnullas galeas eorum obtinuimus. Quæ cum ex eiſdem remanſerant, dum prædictâ feria quintâ contra ipſas galeas ire volebamus, illæ ſe naux in fugam converterunt, de eiſdem homines ſalientes ipſas igne combuſſerunt. Pro eo nunc ignoramus quid ſimus facturi Caſtro prædicto, quia non poſſumus dicere eum eſſe Caſtrum, ſed campum propter fractionem & nimiam ipſius deſtructionem.

Datum in loco præfato feriâ ſextâ proximâ ante feſtum S. Jacobi Apoſtoli, Anni Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto.

Joannes *de Hunyad* Comes Biſtricienſis.

In aliis literis de vigeſimo octavo Julii ex Buda Epiſcopi Sibenicenſis ad S. D. N. ſcribitur infra ſcriptum Capitulum.

Refert Nuntius quòd duodecim bombardæ viginti palmarum ab hoſtibus receptæ ſunt; octo verò quæ ſurſum lapides jactant, centum quinquaginta inſtrumenta ad lapides jaciendos: Vice-Imperator Tartarorum occiſus eſt:

Anno MCCCCLVI.

JACOBI *Scotiæ Regis ad* CAROLUM VII. *Regem Francorum.*

Relatis quæ in ſuo Regno accidêre adverſis & proſperis, petit à Reg. Franc. ſuppetias.

CHriſtianiſſimo & excellentiſſimo Principi CAROLO Dei gratiâ Francorum illuſtriſſimo Regi, fratri & confœderato noſtro amantiſſimo, JACOBUS eâdem gratiâ Rex Scotorum, cum recommendatione ac dilectione votivis feliciter triumphare. Chriſtianiſſime Princeps, frater & confœderate amantiſſime, Ambaſſiatam noſtram ad veſtræ Majeſtatis præſentiam nuperrimè deſtinatam, Reverendum videlicet in Chriſto patrem Thomam Epiſcopum Candidæ Caſæ, Joannem dominum Lindeſſay de Byris noſtrum conſanguineum, & Joannem Arons Archidiaconum Glaſguenſem decretorum Doctorem, noſtros Conſiliarios intimè confiſos, cum ſuis litteris, credentiis, & aliis ex parte noſtrâ commiſſis ad eamdem veſtram Majeſtatem credimus perveniſſe, ac ipſam de noſtrâ proſperitate & Regni noſtri ſtatu, potiſſimè verò de rebellione Jacobi olim Comitis de Douglas, ſuorumque fratrum & complicium, deque ipſorum nefandiſſimis proditionibus & conſpirationibus contrà noſtram Majeſtatem, de iis ſaltem quæ ante ipſorum ambaxiatorum receſſum per eoſdem proditores geſta fuere, ad plenum informaſſe. Verùm quia Veſtram Chriſtianiſſimam Majeſtatem de noſtris votivis ſucceſſibus ſemper audire & certiorari avidam fore cognoſcimus, præfati Jacobi ſuorumque fratrum & complicium ſiniſtros eventus noviſſimè recurrentes præſenti ſcripto duximus explicandos.

Dum enim præfati conſpiratores in ſuis maleficiis induratis animis perſeverarent, nos ad caſtrum de Abercorne, quod dicto Jacobo pertinebat, reſpicientes, attendentes etiam quòd illud nobis veriſimiliter magis nocere poterat, pro eo quod Regni noſtri pomerim de facile reſiſti poterat, idcircò illuc cum noſtro exercitu in hebdomada Paſchali perſonaliter nos contulimus, ibidemque fixis tentoriis obſidionem firmavimus, & ab eodem non receſſimus, donec infra unius menſis ſpatium turribus ejuſdem caſtri per circuitum ex continuo machinarum ictu collapſis, per inſultus, ſcalas, & arma bellicâ muros ipſius

potenter aſcendimus, ipſiuſque adverſariis reſiſtere minimè valentibus cepimus, & ad terram funditùs proſterni fecimus. Principales verò rebelles qui in eodem caſtro inventi fuerunt pœnâ ſuſpendii juſtificavimus, cæteris verò minoribus qui noſtram miſericordiam implorabant, vitam gratioſè conceſſimus; præfatus verò Jacobus, nobis circà dicti caſtri obſidionem occupatis, videns ſe auxilio & aſſiſtentiâ ſubditorum noſtrorum fidelium deſtitutum, infrà limites Regni noſtri exſpectare non audens, ad partes Angliæ quatuor quinque perſonis aſſociatus ſe contulit, tribus fratribus ſuis Archimbaldo videlicet Comite Moraviæ, Hugone Comite de Ormonde, & Joanne de Donglas de Baivany juniore in fronteriis Marchiarum noſtrarum versùs Angliam, in partibus videlicet de Oſdaile, poſt ſe relictis, qui dum in eiſdem partibus deprædationes & homicidia in noſtros fideles exercerent, nobiles & fideles noſtri ejuſdem patriæ in marchis & fronteriis Regni noſtri cummorantes, contrà eoſdem inſurrexerunt, & ipſos viriliter inſequentes apprehenderunt. Sicque primo die menſis Maii ultimò præteriti inito lethali conflictu, præfati conſpiratores terga ſunt dare coacti, ubi præfatus Comes Moraviæ cecidit mortuus, cujus caput abſciſſum ſtatim nobis in dictâ obſidione caſtri de Abertome exiſtentibus, per noſtros fideles eſt tranſmiſſum. Dictus verò Comes de Ormonde ibidem captus & ad nos deſtinatus, pœnâ capitali exſtat condemnatus. Tertius verò frater ad partes Angliæ ſe retraxit.

Quibus ſic feliciter expeditis, caſtrum de Donglas præfati Jacobi principale, & caſtrum de Strathavane, cæteraque præfati Jacobi fortalitia per inhabitantes qui noſtram miſericordiam implorabant, nobis ſunt reddita, & ſolo coæquata, excepto dumtaxat caſtro de Treſe per noſtros fideles impræſentiarum obſeſſo, quod Domino concedente in brevi obtinere ſperamus.

Sic igitur Divinâ diſponente clementia rebus proſperè ſuccedentibus, Regno noſtro abſque quâcumque Baronum aut ſubditorum noſtrorum rebellione feliciter præſidemus, præfatis conſpiratoribus extinctis penitùs & expulſis. Hæc omnia ſcribimus ad veſtræ Majeſtatis gaudium ſingulare, quia quemadmodum nos veſtræ Majeſtatis honorem & commodum libenter amplectimur, ſic eamdem veſtram Majeſtatem vice mutuâ diligere nos & noſtra minimè dubitamus.

Inſuper V. Chriſtianiſſimæ Majeſtatis innoteſcimus, qualiter per nonnullos fideles noſtros in fronteriis marchiarum noſtrarum contrà Anglicos commorantes, qui notitiam oppidi noſtri Beribits per eoſdem Anglicos à longo tempore injurioſè detenti, optimè habere noſcuntur, fuerimus informati, quòd ſi cum exercitu noſtro ſubitò & ex inopinato illuc accederemus, ipſum oppidum abſque difficultate capere potuiſſemus. Dumque circà hujus rei exequutionem noſtram providentiam faceremus, accidit quòd quidam Anglicus, qui in Regnum noſtrum venerat ſub noſtro ſalvo conducto, & qui ſacramento magno adſtrictus erat, quòd non recederet ſine noſtrâ licentiâ petitiâ & obtentiâ, quamdam etiam præſumptionem ſeu ſuſpicationem habens de noſtro propoſito antedicto, ſubitò ad partes Angliæ ſe contulit, & noſtrum propoſitum præfatis Anglicis patefecit, itaque factum eſt quòd cum ad præfatum oppidum cum exercitu noſtro copioſo venimus, ſperantes Anglicos de noſtro adventu omninò fuiſſe inſcios, reperimus ibidem inimicos in armatorum numero copioſo, tam per terram quàm per mare ad ejuſdem oppidi defenſionem confluxiſſe; propter quod noſtrum propoſitum illâ vice ad effectum perducere commodè non poteramus: ſed iſto nonobſtante, Divinâ favente clementiâ, cum adjutorio etiam veſtræ Chriſtianiſſimæ Majeſtatis proponimus brevi præfatum oppidum cum tali ac tantâ proviſione expugnare, quòd inimicis prædictis nobis reſiſtendi non erit plena facultas. Super quâ materia & aliis noſtrum honorem & commodum intimè concernentibus ordinavimus dilectum noſtrum Heraldum Rothiſſay latorem præſentium, noſtrâ intentione plenè inſtructum, cui ac etiam aliis Ambaxiatoribus noſtris tranſmiſſis fidem indubiam, & expeditionem celerem & gratioſam adhibere dignetur veſtra Chriſtianiſſima Majeſtas, fraternitaſque cariſſima memorata; quam omnium Regum Princeps dirigat atque regat. Scriptum Comburg. v s s s. Julii.

PHILIPPUS *Dux Burgundiæ ſcribit* CAROLO VII. *quid Delfinus ejus filius agat.*

A mon tres redoubté Seigneur Monſeigneur le Roy.

Anno MCCCCLVI.

MOn tres redoubté Seigneur, tant & ſi tres humblement comme plus puis je me recommande à voſtre bonne grace, & vous plaiſe ſavoir, mon tres redoubté Seigneur, que depuis la date de mes autres lettres que je vous eſcrips par Perrenet chevaucheur de voſtre eſcuierie, porteur de ceſte, j'ay eu nouvelle que mon tres redoubté Seigneur Monſieur le Daulphin de Viennois eſtoit allé en pelerinaige à Monſieur ſaint Claude, & deſſa s'eſtoit alé eſbatre devers mon Couſin le Prince d'Orenges en ſon hoſtel de Vers: leſquelles nouvelles je deis tantoſt audit Perrenet pour les vous rapporter: & pour ceſte cauſe ay delayé de expedier icelui voſtre chevaucheur, en attendant ſe jaroye nouvelles plus avant de ceſte matiere; & depuis ay eu nouvelles que Mondit Sieur le Daulphin lui eſtant au dit lieu de Vers, a mandé venir devers lui le ſieur de Blammont mon Mareſchal de Bourgoigne, au quel il a requis le vouloir acompagnier juſques devers moy, ce que mondit Mareſchal ne lui a uſé refuſer, & comme m'a eſcript & fait ſavoir icelui a mon Mareſchal, il ſen y vient de tire; de laquelle choſe, mon tres redoubté Seigneur, je ne me donnoie point garde, & en ay eſté bien eſmerveillié, & vous en advertis, comme raiſon eſt: & s'il eſt ainſi vous ſavez, mon tres redoubté Seigneur, que pour honneur de vous, de lui & de voſtre noble maiſon, raiſon veult & enſeigne que je lui face tout l'onneur, reverence & plaiſir que pourray bonnement, ainſi quil appartient & comme faire le doy, & orray volentiers ce quil lui plaira moy dire & declarer, & apres le vous ſignifieray, car Dieu ſcet que de tout mon cueur je ſeroye deſirant qu'il feuſt touſiours en voſtre bonne grace, & ſe acquitaſt envers vous comme bon fils doit faire envers ſon Seigneur & Pere, en quoy de tout mon loyal povoir je me vouldroye emploier ſe l'opportunité ſi adonnoit, moiennant voſtre bon vouloir & plaiſir. Mon tres redoubté Seigneur, plaiſe vous touſiours moy mander & commander vos bons plaiſirs & commandemens, leſquels je ſuis & ſeray tout preſt d'accomplir de tout mon loyal povoir, comme raiſon eſt, par layde du benoiſt Fils de Dieu, auquel je prie qu'il vous doint bonne vie & longue, & accompliſſement de voz tres haulx & nobles deſirs. Eſcript à Utrecht le xxv. jour de Septembre.

Voſtre tres humble & tres obeiſſant Philippes Duc de Bourgongne & de Brabant: Et plus bas, Gros. Et

au deſſus de la lettre eſt écrit : A mon tres redoubté Seigneur Monſeigneur le Roy, *Et à coſté eſt écrit :* Lettres de Monſieur de Bourgongne receuës à Lion le xvııı. jour d'Octobre M. CCCC. LVI.

Anno MCCCCLVII.

Christierni *Daciæ Regis* Carolo VII. *Regi Francorum.*

Orat ut Rex Franc. compellat Scotiæ Regem ob maximas ſibi injurias illatas ſatisfacere.

SEreniſſimo & Chriſtianiſſimo Principi Carolo Dei gratiâ Regi Francorum, fratri noſtro cariſſimo Christiernus eâdem gratiâ Daciæ, Norvegiæ, Slavorum, Gotorumque Rex, Dux Eſtoniæ, Comes in Oldenborkh, & Delmenhorſt, ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum. Operæ pretium eſt, Princeps Sereniſſime & Chriſtianiſſime Rex, frater confidentiſſime, quamquam anhelantiùs optari libet veſtram Regiam celſitudinem jocundis blandiri potiùs & demulcere novitatibus, ad infauſtam tamen rem nuper in nos & noſtros per gentem Scotorum præſumptam exarandam compellimur, ingratam quidem ac geminato & horrendo congeſtam facinore, non minus in offenſam veſtram quàm noſtram, ſatagente illa inter nos neceſſitudine mutuâ, quæ in duobus corporibus unicam vigere animam aſpiravit; magis quoque pertæſum eſt quòd Regiis auribus id nos invitos querulari & referre expediat, quàm ſit offenſæ magnitudo illatæ. Itaque cum ante tempora, poſt dira guerrarum certamina, quibus Norwegiæ & Scotiæ Regna mutuis ſe agreſſibus confligebant, laſſatis utriuſque militiæ marique terraque viribus, populis igne & gladio laceſſitis, & anxiis ſingultibus pacem flagitantibus, poſt crebros & varios inter Regem & Regna prædicta interjectos tractatus, tandem in finali appulſu concluſos fœderum nexus pragmaticâ & juratoriâ cautione firmatos, perpetuo ſtabilêre decurſu, pœnis graviſſimis contrà ipſorum infractores adjectis, quos licet prædeceſſores noſtri & nos intemeratos ſervavimus, & ſub comminatione graviſſimæ ultionis à ſubditis Regnorum noſtrorum ſervari mandavimus; quòd nulla hinc inde illata offenſa illos inficeret.

Noviſſimè quoque exortâ ſuper debitis & obligatoriis pecuniarum ſummis, ac aliis ex cauſis inter nos ſereniſſimumque fratrem noſtrum Regem Scotorum queſtione, nos ut fraternæ ſinceritatis moderantiam ſervaremus, & ne propterea noxiales inter nos differentiæ orirentur, veſtræ Serenitatis arbitrali judicio nos ſubegimus, reminiſcentes quàm formidabile & Chriſtiano exitiale nomini, ſi hoc periculoſo ævo inter ſe Reges & Principes diſſentiant, & inde ſuccreſcant fomenta bellorum, quorum impulſibus regna peſtiferis jaculis quatiuntur, & totus ferè orbis dilabitur, unde Paganorum convaleſcit atrocitas, & Chriſtianorum vires tabeſcunt.

Verùm cum Oratores noſtros ad præſentiam Regiæ magnitudinis paratos deſtinare vellemus, in tempore rumores ad nos certi delati ſunt, quòd proximo hyemali tempore Beronem Torlevi Capitaneum, & locum noſtrum tenentem in terrâ noſtrâ Yſlandiæ, juſſione regiâ ad noſtram præſentiam navigantem, cum carinis ſulcantibus validus aquilo intumeſceret carbaſa, & ponti in altum freta ſpirarent, ſe ut vindicaret ſalutem in portum Regni noſtri Norwegiæ apud Orkadiam contuliſſet, fixâque anchorâ auram præſtolaretur tranquillam, nihilque titubaret adverſi, quidam ex finitimis latebris Scotiæ prodeuntes naves Beronis aggreſſi, poſt durum certamen Beronem prælibatum, uxorem ipſius, mulierem ſpectabilem, familiam, & cunctos concomitantes captos cum bonis, jocalibus, & clenodiis, ac ſupellectilibus ſuis, tributiſque noſtris & Eccleſiarum Yſlandiæ reditibus, manumiſſos & captus vinctos ad interiora Scotiæ, & præſentiam Regiam adeo notoriè produxere, quòd de ignorantiâ excuſari non poſſit.

Et quamquam replicatis epiſtulis cuncta reſtitui poſtulavimus, uſque quod factum ſit nullam certam notitiam obtinemus; & in præmiſſo facinore compungimur, graviuſque dolemus, quod ſtantibus ſtrictiſſimis fœderum nexibus, ut ſuprà prælibavimus, in vadiis æquoris noſtri, & Regni noſtri fratris ſui nephas tale patratum ſit, & multo magis angimur quòd impunè ſordeſcat. Quòd ſi talia prænominatus illuſtris frater noſter, ut difficulter credere poſſumus, tolerando diſſimulat, hæſitare meritò poſſumus, quòd ad diem ſtatutum apud veſtram Majeſtatem Oratores ſuus pleno ſaltem mandato ſuffultos deſtinabit, inde otioſum foret & frivolum noſtros ſupervacuè deſtinare. Quocircà ſuperſedere decrevimus donec de dicti Regis intentione finali, & an amicum proſequi, vel inimicum inſequi debeamus liquidò cognoverimus. Et nihilominùs ne videamur à prioribus votis ſecedere, nos paratos, ſicut & priùs obtulimus ad mittendum Oratores noſtros pleno mandato ſuffultos, & Regale veſtrum ſubire arbitrium, his conditionibus ſtantibus, pro quibus dictus Rex Scotorum idem cum effectu facturus ſit, & noſtros ac noſtra propriùs liberos & libera in integrum relaxabit.

Carolo occupato Regno Sueciæ expugnatur & expellitur.

Et quia inpræſentiarum occupationibus permaximis detinemur, quod ferociſſimum hoſtem noſtrum Carolum tyrannum Sweciæ, qui Regium titulum indignè occupabat, à regno ſupremo præſidio, gladio, & potentiâ expugnavimus, & ab ipſo Sweciæ Regno fecimus fugitivum, & ad dictum regnum noſtræ ſubdendum ditioni omnium Baronum, ac Magnatorum applauſu vocati in brevi iter arrepturi ſumus, quod magno deſiderio affectamus, quatinùs diætam, quam inter nos & fratrem noſtrum Regem Scotorum indicere ſtatueritis, non ad proximum tempus, ſed poſt feſtum ſancti Martini & ultrà indicatur: & tam de diætâ tenendâ, quàm de tempore ac aliis circumſtantiis velit fraternitas veſtra tempore oportuno nos per veſtras litteras reddere certiores.

Rex Daciæ petit à Rege Franc. exemplar pragmaticæ ſanctionis.

Inſuper ut vota noſtra votis veſtræ Excellentiæ conformemus, affectamus nobis per veſtram celſitudinem pragmaticæ ſanctionis ſub ſigillo Regio copiam tranſmitti, quod per regnum veſtrum ſervari didicimus, cum copiis approbationis ſacri Concilii & Apoſtolicæ Sedis: in quo habebimus complacentiam ſingularem. Offerimus nos toto ex cordis affectu ad beneplacita Regia præparatos.

Datum in Caſtro noſtro Kopenhaven Regni noſtri Daciæ, Dominicâ in Ramis Palmarum, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſeptimo, noſtro ſub Regali ſecreto.

Anno MCCCCLVII.

Henrici IV. *Anglorum Regis.*

Gratulatur Cardinali quòd à Summo Pontif. electus fuerit Legatus à latere ac non poſſe impreſentiarum quòd à ſe exigit SS Pontifex conferre.

HEnricus Dei gratiâ Rex Angliæ & Franciæ, & Dominus Hiberniæ, Reverendiſſimo in Chriſto Domino, Domino N. tituli ſancti Petri ad vincula ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbytero Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis à latere Legato, cum ſincera in Chriſto dilectione Salutem. Reverendiſſime in Chriſto Pater, ſcriptas ex Brixina vigeſimo quinto Octobris literas Paternitatis veſtræ ad nos detulit diſcretus veſter Nuncius, qui credentiam ſibi commiſſam honeſtis verbis clarè & diſcretè expoſuit, quem grato animo audivimus, accipientes ex ejus manu qua-

quundam Bullarum Apoſtolicarum & commiſſionum copias, quas ſimul & veſtræ Paternitatis deſideria intelleximus; quibus tale damus reſponſum. Quòd non mediocriter inprimis recreati ſumus, gaviſi gaudio magno, eo quòd Altiſſimo placuit talem in terris hoc lamentationum tempore in ſuum erigere Vicarium, cui maximæ ſit curæ fidei noſtræ inimicos à finibus Chriſtianorum pellere, & in nefandiſſimum Teucrorum Ducem magno animo inſurgere, qui tanta rabie ſævit in Chriſti gregem, ſitiens Fidelium ſanguine debacchari: & quòd ſua Sanctitas ad hoc Regnum noſtrum Reverendam Paternitatem veſtram ſuum in Legatum delegit, quem clariſſima fama, & omnium commendatio, magna laude prædicant & extollunt, gratanter accepimus, viſuri oculis noſtris eandem perlibenter, ſi itineris veſtri aliæ fuiſſent cauſæ. Perpendimus quòd decreta & ſuſcepta veſtra Legatio in duo reſolvitur puncta; quorum primum eo verſatur, ut pacem ſive treuguas inter Principes procurer, Paternitas veſtra promoveat & componat: alterum verò eſt, quòd pro ſubſidio habendo à ſpiritualibus & ſecularibus operam detis. Reverendiſſime Pater, dum nuper à Sanctiſſimo D. N. Nicolao moderni Sanctiſſimi D. N. Prædeceſſore ad nos tranſmiſſus fuiſſet Reverendus in Chriſto Pater Martinus Archiepiſcopus Tarentinus, vir maturus & eloquens, qui Legatum à latere ad nos venturum nuntiavit pro eiſdem ſuperioribus cauſis; quantum ad pacem tractandam ſive treuguas inter nos & adverſarios noſtros ineundas, meminimus nos ad eumdem tunc S. D. N. tale dediſſe reſponſum; quòd ſummum & ſingulariſſimum deſiderium noſtrum atque ſtudium ſemper fuerant pacem habere cum omnibus, cujus aviditate ducti contenti eramus ſuperſedere à proſequutione juris noſtri hereditarii, & ab illatarum nobis injuriarum reparatione, præſertim erga adverſarium noſtrum Franciæ, cum quo illo reſpectu ſæpe treuguas & abſtinentias guerrarum inivimus, vallatas promiſſis, ſponſionibus plurimis, & jurisjurandi religione; ſed quanta fides pactis aut promiſſionibus dicti adverſarii eſſet adhibenda, aut treugis initis aut ineundis, ſatis cum maximo detrimento noſtro didiceramus; quoniam nihil nobis fraudis aut doli cogitantibus idem adverſarius noſter, ſuæ ſalutis & honoris immemor, contrà Deum & juſtitiam fraudulenter & doloſè Civitates, Caſtra, Dominia, Terras & Poſſeſſiones noſtras uſurpaverat, & de obedientiâ noſtrâ ſubtraxerat: quæ cum ita fuerant, non videbamus qualis effectus aut utilitas ex Legati ad nos tranſmiſſione vel adventu ſequi poſſet. Quam noſtram reſponſionem Paternitati veſtræ innoteſcere volumus, ut intelligat non fore expediens labores ſumere pro re, quæ nullum ſit fructum productura. Addentes, ſi chronicæ inſpiciantur, nunquam treuguas cum adverſario prædicto initas per Progenitores noſtros aut nos invenire licet, ſub quarum umbrâ non maxima fraus ex ejus parte commiſſa fuerit: ex quo cautiores erimus, ne proni ad rem nobis nocituram inveniamur.

Quod etiam veſtra Reverenda Paternitas ſubſidium petitura advenit, illud omnibus Chriſti Fidelibus palam eſſe volumus, non minorem eſſe nobis animum aut deſiderium exponendi nos & noſtra in exterminationem illius teterrimi Teucri, ordine rationis & opportunitate temporis, quàm cæteris Chriſtianis Principibus, quoniam non ſumus ignari quantum fidei noſtræ debeamus. Sed tot & tanta ad præſens noſtris humeris incumbunt onera, ut contenti valdè eſſemus, ſi ad illa ſupportanda ſuppeterent facultates. Non quidem ſine graviſſimo onere deprimere potuimus quorumdam conatus, qui inſtigante diabolo rem noſtram publicam ſuperioribus diebus extingere laborabant. Non ſine magnâ æris effuſione pellere valemus ab oris noſtris inimicorum veſaniam, qui dominia noſtra & mare undique perturbant. Et nuper pacatis aliquantulum rebus noſtris, ſubitò Scotorum Rex contrà treugas & pacta, ſine monitione aliquâ, magno exercitu fortiter terras noſtras invaſit, & obſidione vallavit oppidum noſtrum de Berrico, pro cujus repulsâ ærarium noſtrum exhaurire oportuit, & ſubditos noſtros graviſſimis impoſitionibus ſubjicere ad propulſandam violentiam, quam idem Scotorum Rex contrà firmatas juramento treuguas molitur in dies nobis & dominiis noſtris inferre. Neque prætereundum eſt, quòd jam hoc Regno noſtro non exigua ſumma à Chriſti Fidelibus ſit collecta ex Jubilæo nuper hîc celebrato, de qua mediam integram, ut informamur, Sedes Apoſtolica accepit in cauſam fidei diſtribuendam: altera verò pars, quam ordo ſancti Joannis Hieroſolymitani habuit, in idem opus converſa ſperatur: quo fit ut ſubditi noſtri, inter eos qui plura in ſubſidium prædictum dederunt, ſe ipſos connumerant & reputant. Poſſemus, Reverendiſſime Pater, in medium afferre plura ſimilia & alia multa, quæ hoc volunt, ut neque Veſtra Paternitas hoc ſtudeat, neque nos id ſuadere debeamus, quæ ſilentio committimus, reſervantes in aliud tempus dicenda, pro quibus Sanctiſſimo D. N. latiùs aperiendis cogitavimus noſtros Ambaſſiatores tranſmittere, quod omninò ex animo non delevimus. Sed quia Conſiliarii, & Regni noſtri Proceres abſunt, de præſenti duximus ſuper hoc eorumdem adventum præſtolari, ut cum illis deliberationem habere, eumdemque Sanctiſſimum D. N. de concluſione habitâ certiorem facere, cujus ad univerſalis Eccleſiæ & fidei noſtræ optimum zelum augmentet Altiſſimus, & veſtræ Reverendæ Paternitatis feliciter dirigat actus. Datum ex Palatio noſtro Weſtmonaſterienſi, ſub privato noſtro ſigillo, menſis Decembris die trigeſimâ, Regnorumque noſtrorum anno trigeſimo quarto.

JOANNIS *Cardinalis Tit. S. Angeli A. S. Legati, Sereniſſimo ac Chriſtianiſſimo Principi & D.* CAROLO *Regi Francorum.*

Communicavit D. d'Herouval.

Poſtulat à Rege ut exercitum adverſùs Turcas mittat.

SEreniſſime Princeps & Chriſtianiſſime Rex. Poſt humilem commendationem. Acceſſit ad Regiam veſtram Celſitudinem Reverendiſſimus in Chriſto Pater Dominus meus A. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tituli ſanctæ Praxedis Preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, qui pro ſuâ maximâ prudentiâ expoſuerit Veſtræ Magnitudini quanta ſcelera, vulnera, & cruentas neces intulerit gens Turcorum perfida credentibus Incarnationem æterni Verbi, Baptiſmatis & Crucis remedium: ac quòd contendat illa importuna gens nomen Jeſu, in quo ſalus eſt, de terrâ delere, & ſpurcitias Mahometi occupatione ſubjectioneque orbis comprobare. Ad hoc gens illa omnem curam, conatuſque convertit, & alia quæ Sanctiſſimus Dominus noſter ſuæ Paternitati Reverendæ impoſuerit. Quâ ex re pauciſſimis quæ mihi incumbere videntur abſolvam.

Poſtquàm intravi Germanias ubi S. D. N. clementia me Legationis officio fungi decreverat, Imperatoriam Majeſtatem adivi, quæ dudum animo geſſit, quod multis conſtat exemplis, bella movere Infidelibus, intellecto ad id Summi Pontificis deſiderio ac zelo ferventiſſimo, eodem zelo ipſe Imperator incenſos literas ſacri Imperii Principibus deſtinavit, quibus jubet ut pro vere futuro auxilia ferant, quæ dudum ipſa Imperialis Majeſtas ordinaverat aliquorum

Principum in præſentiâ, aliorumque Oratoribus adſtantibus. Dat etiam literas ad Celſitudinem veſtram, & tamquam Chriſtianiſſimum Regem, & potentiſſimum Fratrem ſuum & amicum rogat & petit, ut ferat auxilia, cujus potentiam novit ipſe Imperator maximo robori Chriſtiano exercitui, & Infidelibus terrori futuram. Ita enim accenſus eſt iſte Sereniſſimus Imperator, ut ſperem ipſum, ſi exercitus convenerit ductu imperiali dignus, præbiturum Deo perſonale miniſterium in bello. Idem quoque ſpero Sereniſſimum Dominum Ladiſlaum Hungariæ & Boëmiæ Regem facturum. Velit ergo veſtra Regalis Celſitudo, cujus Progenitores reddendo vices Chriſto ſanctiſſimum Chriſtianitatis nomen ſortiri, Chriſtianiſſimi appellari ſunt, in hac perſequutione fidei Chriſto, in fideliſſimis membris ſuis tot vulnera & cædes paſſo, ferre auxilia. Ad hoc enim V. M. invitat ſanctiſſimum illud remedium baptiſmatis, cujus gens iſta perfida eſt blaſphema: hoc monet Beatiſſima Virgo, cujus ex ſanguine puriſſimo Verbum Caro factum eſt, ut in corpore illo portaret Chriſtus noſtra crimina, ut feratis auxilia, quia hoc Sacramentum venerantes, colentesque interficit gens Turca. Hoc admonet etiam Chriſtus noſter Redemptor, cujus Paſſionem & Crucem quadam levitate Turci contemnunt, & ſperantes in Cruce gladio perimunt. Ad hoc Veſtra Celſitudo ſtudia ſua convertat, quia qui Chriſto in hac neceſſitate auxilia non præbet, neſcio quid ſperare debeat à Chriſto, niſi condemnari Spiritûs ſancti vocibus, dicentis; *Non aſcendiſtis ex adverſo, nec poſuiſtis vos murum pro domo Iſraël, ut ſtaretis in bello.* Ferat itaque Veſtra Celſitudo auxilia, qui non dubito, completos eſſe dies iniquitatis iſtius perfidæ gentis, ut auferat Deus jugum ſervitutis de domo Iſraël. Cum gens ipſa perfida omnium flagitiorum ſcelerumque genera commiſerit, ut nihil quàm vindictam de his ſperare debeamus: quia non eſt relicturus piiſſimus Deus *Virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum, ut non extendant juſti ad iniquitates manus ſuas*, niſi fortè pro torpore & deſidia juſtiſſimus Deus illis qui potentes ſunt reſiſtere, & Chriſto auxilia præbere, flagella permittat; quamquam ipſe Deus eſt qui conterit brachium peccatoris & maligni, vult tamen ſuos fideles cooperari, & gladio accingi; nec prætendat quiſpiam ſecuritatem paratam ab impiâ iſtâ Turcorum gente, propter magnam intercapedinem terrarum, quaſi flagellum torporis & deſidiæ pertingere non valeat; diſtabat ab Arabiâ plùs ſatis Hiſpania, & mare interjacens majoris rationis ſecuritatem promittebat: attigit tamen ad eam Mahometi crudelitas, & permaximè vulneravit, quorum vulnerum cicatrices ſanguine manant, manarentque ſanguinis fluvios, niſi potentiſſimus ille Rex Henricus ſuâ illuſtri operâ importunos crudeleſque illius gentis conatus reprimeret, qui ut ſanguinem tuetur Chriſtianum, ſuum maximis periculis objicit.

Velit ergo veſtra religioſa magnitudo fortitudinem gentis Gallicorum communicare Chriſto, qui eos fortiores cæteris effecit, quos divini amoris flamma urit: ut ſi veſtra Regia conceſſerit auctoritas, non retrahet bellici laboris formido, quia illi ſunt miniſteria præbituri, qui pro redimendis liberandiſque eis poſt flagella & ſputa mortem Crucis obiit: nec tenebit eos patriæ amor, ingentia palatia, aut divitiarum multitudo, ſi veſtra auctoritas licentiam præbeat, quia illi ſunt auxiliaturi in bello, qui de excelſo habitaculo ſuo in utero Virginis pro ſalute humanâ deſcendit; qui pro parvo labore daturus eſt cœli cœlorumque patriam, ubi habitacula fulgentia, & incomparabiles ſunt divitiæ, & ubi mors non eſt nec labor, ſed perpetua quies, & Angelorum æterna ſocietas. Apparuit enim gratia Salvatoris noſtri quando dedit Pontificem Romanum, qui corpus quamquam ſenio confectum pro tutandâ fide Deo devovit, ut intelligatur propior ſalus Chriſtiani populi, quam vivens Deus miniſterio poterit dare Regum aut aliorum, ſeu Angelo de cœlo miſſo, ut populo Judæorum ſalutem dedit contrà Sennacherib ſuperbiam Angelo percutiente. Multis modis, dicit Scriptura, Salvare poteſt Deus populum ſuum. Occurrat itaque Veſtra Majeſtas miniſtrare Chriſto in hac perſequutione, ne alio prævaleatur miniſtro; ut ipſe vos & veſtra Regna cuſtodiat, ut ſicut juvenis gubernacula Regni ſuſcepiſtis, ſenex quoque teneatis, & poſt longitudinem dierum filio heredi relinquatis, & juxta promiſſiones Chriſti dicentis: *Ubi ego ſum, ibi & miniſter meus erit*; ſedebitis ad dexteram Dei, qui veſtram Regiam Majeſtatem conſervare dignetur. E. Wihenna II. Decembris.

E. V. M. S. Joannes *Cardinalis S. Angeli Apoſtolicæ Sedis Legatus.*

LUDOVICI *Delfini ad Patrem* CAROLUM VII. *Francorum Regem, nuntiat ſibi natum filium.* Anno MCCCCLIX.

MOn tres redoubté Seigneur, je me recommende à voſtre bonne grace tant & ſi tres humblement comme plus faire puis, & vous plaiſe ſavoir, mon tres redoubté Seigneur, qu'il a pleu à noſtre benoiſt Createur & à la glorieuſe Vierge ſa mere delivrer ce jourd'huy au matin ma femme d'un beau fils, dont je loue mondit benoiſt Createur & le remercie tres humblement, de ce que par ſa clemence il lui a pleu ſi benignement me viſiter, & donner vraie cognoiſſance de ſes infinies graces & bontés: leſquelles choſes, mon tres redoubté Seigneur, je vous ſignifie en toute humilité, afin de touſiours vous donner à cognoiſtre mes nouvelles, & meſmement quand elles ſont bonnes & joyeuſes, comme raiſon eſt, & tenu y ſuis. Mon tres redoubté Seigneur plaiſe vous adés me mander & commander tous vos bons plaiſirs pour y obéir à mon pouvoir, de tres humble vouloir à l'aide du benoiſt ſaint Eſprit, qui mon tres redoubté Seigneur vous ait en ſa ſainte & digne garde, doint bonne vie & longue, avec l'entier accompliſſement de vos tres hauls & tres nobles deſirs. Eſcrit à noſtre Dame de Hal, le XXVII. jour de Juillet.

Voſtre tres humble
& tres obeiſſant
fils Loys.

Au deſſus eſt eſcrit. A mon tres redoubté Seigneur.

Au deſſus eſt encore eſcrit: Lettres de Monſeigneur le Dauphin receues le v. jour d'Aouſt mil CCCCLIX.

Regis Reſponſio ad præfatas literas. Anno MCCCCLX.

DE PAR LE ROY.

TRes cher & tres amé fils, nous avons receu vos lettres, par leſquelles nous faites ſavoir que le vingt-ſeptieſme jour du mois de Juillet dernier paſſé noſtre chere & tres amée fille la Dauphine delivra d'un beau fils, nous nous ſommes bien merveillés que paravant ne nous avez aucune choſe notifié de ſa groſſe: car combien que ne ſoyés par devers nous, comme deuſſiés eſtre, & que de tout noſtre cuer le deſirons, ainſi que pluſieurs fois le vous avons fait ſavoir, ce nonobſtant, que ſi en euſſiez averty nous

euſſions voulentiers envoié devers elle, pour y faire & regarder les formes & ſolẽmnités en tel caa requiſes & accouſtumées en la Maiſon de France. Et nous ſemble bien que deſormais ſeroit temps que vous adviſaſſiés de vous conduire & radreſſer envers nous comme y eſtes tenu, & que pour voſtre bien & houneur devés ſur toutes choſes deſirer. Donué à Champegne le quatorſieme jour d'Aouſt.

Anno MCCCCLIX.

PII *Papæ II. cariſſimo in Chriſto filio noſtro* CAROLO *Francorum Regi illuſtri.*

CAriſſime in Chriſto fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Intelleximus dilectum filium Guillermum de Torretà votum emiſiſſe ſocietatem ſub vocabulo Jeſu nuncupatam, ad Dei honorem, & infidelium oppugnationem noviter inſtitutam ingrediendi, & in eâ unà cum aliis pro defenſione fidei Chriſtianæ contrà Turchos perſiſtere velle. Verùm cum is impræſentiarum in civitate Aſtenſi in tuis ſervitiis permanere aſſeratur, & votum ſuum hujuſmodi ac deſiderium adimplere nequeat, niſi tuæ Seren. licentiam obtineat: exhortamur idcircò Celſitudinem tuam ac rogamus, ut tu, qui Chriſtianiſſimum nomen à proavis & prædeceſſoribus tuis clariſſimis Regibus per longiſſimam temporum ſeriem ductum amplioribus tuis virtutibus roboraſti, in hac piâ causâ non deficias, & præfato Guillermo, quem propter ſuas eximias virtutes ac merita promotorem dictæ Societatis deputavimus, liberam licentiam concedere placeat, ut cum bonâ gratiâ tuæ Sublimitatis recedere, & ad ſerviendum præfatæ Societati accedere valeat. In quo rem Deo imprimis acceptam, fidei utilem & neceſſariam, & honori tuæ Regiæ Amplitudinis convenientem efficies.

Datum Mantuæ ſub annulo Piſcatoris die decimâ tertiâ Octobris, milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono, Pontificatûs verò noſtri anno ſecundo.

MARCELLUS.

Anno MCCCCLIX.

NICOLAI PETIT *Narratio eorum quæ in Conventu Mantuano acta ſunt coram Summo Pontifice Pio II. ad* GUILLELMUM *Juvenalem de Urſinis Franciæ Cancellarium.*

MOn tres-honoré & redoubté Seigneur, je me recommande tres-humblement à voſtre bonne grace. Vouluntiers vous euſſe eſcrips le train & la maniere de paſſer par les terres du Conte Franciſque, ce que ne puis faire pour la grande haſtivité que avoit le porteur de ceſtes; en effect l'ambaxade du Roy eſt arrivée en ceſte ville de Mantoue le XVI. jour de ce preſent moys de Novembre, auquel jour, & à l'entrée ſe trouverent les gens du Roy de Sicile en bon nombre; les gens auſſi de Monſeigneur d'Orleans: leſquels tous accompaignerent l'ambaxade du Roy noſtredit Seigneur. Pluſieurs Prelats & en grant nombre vindrent au devant de l'ambaxade, & juſques à cinq mille hors Mantue à une Abbaye nommée Noſtre Dame de Grace, ou Meſſeigneurs repaiſſoient en actendant auſſi Monſeigneur de Montforeau, & autres qui eſtoient alez à Veniſe, leſquels ſurvindrent & feurent de bonne heure à l'entrée. Et approuchant de la ville environ trois mille, vint au devant le Marquis de Mantue & ſes enfans avec lui en grant appareil, & à grant nombre de gens tant citoiens que autres, trompectes & meneſtriez devant lui. Et apres la reverence faicte d'un coſté & d'autre ſe joignit au principal ambaxeur, ſon frere & ſes enfans tout derriere les ambaxeurs. En chauvauchant ſurvenoient les Eveſques, & familiers de chaſcun Cardinal, & faiſoit chaſcun chief de maiſon une petite collation ſoy adreçant à Monſeigueur de Tours comme principal; lequel pour le jour *anhelabat*, & euſt grant peine, car ſi toſt quil avoit baillié reſponſe, une autre ſurvenoit. Toutes ambaxades, qui paravant eſtoient audit lieu de Mantue vindrent au devant, meſmement les Veniciens qui vindrent à cinq milles & juſques au lieu où l'on repaiſſoit, & la feiſrent une belle collation en congratulant à la venue de l'ambaxade du Roy tres Chreſtien: & y euſt grant contention entre eulx & les Savoyſiens à preceder: finablement les Venitiens feurent premiers, car ils anticiperent l'eure, & feurent mis entre les ambaxeurs. Noſtre ſaint Pere anvoia les gens de ſon hoſtel, Referendaires, Eſcuiers, Maſſiers, & autres en grant nombre: brief ſi grant multitude de gens y avoit hors la ville que lon ne povoit entrer dedant, & dyent ceulz qui ont veu toutes les precedantes entrées, que oncques telle ne feuſt veue.

L'entrée faicte ſurvindrent la femme du Marquis & ſes filles, & alerent juſques au logeiz de Monſeigneur de Tours. Noſtre ſaint Pere avoit aſſigné jour pour l'audience acouſtumée que on appelle Conſiſtoire publique; mais pour ce qu'il eſtoit tres mal diſpoſé, il a differé juſques à un autre jour, & ſera Merquedi au plus tart, & s'eſt fait excuſer bien grandement, diſant que ſon intention eſt de ouyr bien au long le propoſant, & de parler aprés: & croy que la propoſition ſera moult belle, à ce que j'en puis concevoir, *ſecundùm nomen tuum, ſic & laus tua in fines orbis terrarum*: & ſe diviſe en deux parties, dont la derreniere giſt en pointe. Et croy que noſtre dit ſaint Pere aura matiere pour lever ſes oreilles. Pluſieurs de Meſſeigneurs les Cardinaulx qui encores ne ſavent l'effect de la matiere, font doubte de l'iſſue. Il y a matiere grande, & à bien parler, veu les termes que le Pape tient & a tenus, dont on eſt informé tres à plain. Je vouldroye avoir le double de la propoſition que ont fait les Veniciens, car ils ſe ſont monſtrés gens de grant façon, en louant le Roy noſtre ſouverain ſeigneur, diſans que bonne concluſion en ceſte matiere ne ſe pourroit prendre ſans lui, & autres ſes aliez: diſans oultre au Pape; *Tu és homme né en povreté, & ne ſcés que c'eſt de tels beſongnes que de vouloir faire bataille au Thurcq en la maniere que tu le prens, mais eſt beſoing attendre la deliberation du grant Roy, & autres, ſans leſquelz riens ne ſe peut faire*. Dont le Pape feuſt fort indigné.

Les Genevois ſont arryvez & joings à l'ambaxade, ſoy excuſans bien & grandement pour ce qu'ils ne ont eſte à l'entré. Ils ne propoſeront point, mais feront compagnie en toutes choſes à l'ambaxade & l'enſuivront, auſſi ceulx de Sicile.

Le Duc d'Autriche eſt arrivé en grant eſtat, & ſe joingt & conforme du tout au fait du Roy, Eſpaigne pareillement. On cognoiſtra apres la propoſition la vouluntè de noſtre ſaint Pere, lequel comme l'on dit ne l'a gueres bonne, & eſt choſe bien eſtrange.

Mon Seigneur, en eſcrivant ces lettres bien hativement, le pourteur de ceſtes, qui a grant haſte & diligence ſen vouloit partir, a eſté arreſté par mes Seigneurs les Ambaxeurs, & juſques à ce que la propoſition feuſt faict. En effect:

Aujourd'huy XXI. jour de ce mois noſtre ſaint Pere a tenu & celebré Conſiſtoire public en l'Egliſe Cathedral pour myeulx honorer l'ambaxade du Roy.

Et a propoſé Monſeigneur de Paris tres elegam-

Digitized by Google

Pſal. 47. 9. ment l'eſpace de deux heures, & plus, & a prins ſon theume *more gallico*, *ſecundùm nomen tuum; ſic & laus tua in fines terræ*; lequel il a diviſé en deux parties, & reſte la partie derreniere pour la fin des matieres. Car ſelon ce que noſtredit ſaint Pere ſe gouvernere: tels termes en propoſition final lui ſeront baillés. Le propoſant a farcy ſa collation de auctorités tant de la ſainte Eſcripture (ſans oblyer le droit Canon) que d'autres aucteurs, *artis poëticæ*, & touſiours ſelon la diſpoſition de ſa matiere. Il a gardé le ſtile *libri elegantiarum ſuper hoc vocabulo*, PRONONTIATIO. Car en matiere & termes de doulceur, il tenoit doulce prolation, en accentuant & faiſant les pauſés de gramaire ſans riens oblier. En matiere de grant acerbité il eſlevoit ſa voix, ſon ton, & en ſi bon organe, que tous les aſſiſtans prenoient moult grant plaiſir & delectation à l'ouyr. Il s'eſt monſtré homme de grant audace, en eſlevant le Roy & ſes progeniteurs, remunſtrant auſſi le courage que touſiours a eu le Roy au bien de l'Egliſe, laquelle a eſté honnorée & affermée par lui, & du temps preſent en rejectant le ſciſme, voulant vivre comme Roy tres Chreſtien ſans vouloir gloire mondaine à lui eſtre attribuée.

Apres ce a mondit Seigneur de Paris en continuant ſa matiere, parlé du royaume de Naples, & du fait de Gennes, faiſant fin à ſa propoſition, rendant obeiſſance tout ainſi qu'il a eſté acouſtumé, & que autresfois a eſté fait par les predeceſſeurs Roys de France.

Apres laquelle propoſition finie, noſtre ſaint Pere cognoiſſant la vertus du propoſant, a commencé l'exordium de ſa reſponſe, adreſſant ſa parole envers mondit Seigneur de Paris, diſant: *Orationem tuam, venerabilis Frater noſter Pariſiorum Epiſcope, laude dignam audivimus; dictis tuis, non quantum tua elegans poſtulat oratio, ſed pro viribus reſpondendum.* Et en ceſte maniere noſtredit ſaint Pere pourſuivit ſa reſponſe, la diviſant en ſix poins, le premier touchant ſa perſonne ainſi que mondit Seigneur de Paris l'avoit prins, & peu ſi arreſta, le ſecond touchant le ſiege Apoſtolique ſur quoi longuement demeura, & allagua toutes choſes ſervans à la louange dudit Siege, tandant à ſes fins, en reſumant par deux fois, *Arbitramur omnes Principes Catholicos, Eccleſiæ Romanæ, & ſedi Apoſtolicæ debere eſſe ſubjectos*: qui eſt à deux viſages en la maniere de le prononcer. Le tiers point, touchant le bon vouloir & affection que le Roy a envers l'Egliſe Romaine, & meſmement au bien des matieres preſentes, & ſur ce commença à louer & nombrer les grans frais des Roys de France, & du temps de Charles le Grant, Loys premier, & autres, diſant comment l'Egliſe Romaine a eſté honorée & preſervée par les tres Chreſtiens Roys; deſcendant au Roy, le loüant & magnifiant bien grandement, & que ſans lui ne peut eſtre rebouté le Thurcq; pareillement en loüant le Royaume, faiſant diverſes deſcriptions *Franciæ & Galliarum*, dont vint l'impoſition de ce nom François, louant l'Univerſité de Paris ſur toutes autres; faiſant mention des belles Egliſes & Monſteres du Royaume. Le quatrieme touchant le fait du Roy de Sicile, en la faveur du Roy; & quant à ce les Catelans furent tres eſbays, quant noſtredit ſaint Pere commença à ces mots: *Pro parte cariſſimi in Chriſto filii Regis Renati Siciliæ ac Jeruſalem Regis illuſtris.* Ceulx qui eſtoient pour la part de Domp Ferrendo vouloient rompre l'audience, mais noſtre ſaint Pere leur impoſa ſilence, & ne les voulut point oyr. Le cinquieſme touchant le fait de Gennes, en quoy ſe declaire l'avoir en ſinguliere recommendation, & telle que le demaine & patrimoine de l'Egliſe. Le ſixieſme & dernier feut l'obeïſſance & reverence filiale dont lui & ſes Freres Meſſeigneurs les Cardinaulx rendoient graces, &c.

Tous ces poins expliqués, les Ambaxeurs du Roy de Sicile aſſiſtans avec ceulx du Roy feirent telle obeïſſance de toutes les Seigneuries que tient & poſſede ledit Roy de Sicile, comme avoit eſté fait pour la part du Roy en diſant ces paroles: *Le Roy de Sicile comme membre enſuivant le Roy tres Chreſtien ſon chief*, &c. *fait & adhere*, &c. Apres parlerent les Genevois, diſens: *Nos Januenſes ſubditi & fideles Chriſtianiſſimi domini noſtri Francorum Regis, præbemus obedientiam de omnibus terris & dominiis ubilibet*, &c. *quemadmodum fuit expoſitum pro parte Ambaſiatorum Chriſtianiſſimæ Majeſtatis.* Le pouvoir du Roy, qui eſtoit en françois, feut mis en latin le jour devant par le conſeil de Meſſeigneurs d'Eſtouteville & d'Avignon, & print grant plaiſir noſtredit ſaint Pere à l'ouyr, & en feuſt tres content.

Ces choſes finies noſtre ſaint Pere adreça ſes parolles au Duc d'Auſtriche, qui voulut eſtre audit Conſiſtoire pour honnorer l'Ambaxade. Brief le triumphe eſt reſervé à la nation de France, ceulx d'Eſpaigne ont touſiours accompaigné l'Ambaxade & en Conſiſtoire & parmy la Ville, adherens à tout ce que ſera fait pour la part du Roy. Noſtre ſaint Pere cognoiſt la force & puiſſance du Roy. J'eſpere que tout viendra à bonne fin: & doubtoit noſtredit ſaint Pere que l'on ne lui vouliſt faire obeïſſance [ſinon] conditionelle, mais à la fin il a fait tres grant chiere & offert ſon Palais à Meſſeigneurs les Ambaxeurs pour y loger.

Au ſurplus, Monſeigneur, plaiſe vous moy commander vos bons plaiſirs pour y obeïr & les acomplir à mon povoir, en plaiſe Noſtre Seigneur qui vous doint tres bonne vie & longue. Eſcript à Mantue le XXI. jour de Novembre.

Voſtre tres-humble & tres-
obeïſſant ſerviteur
NICOLAS PETIT.

PII *Papæ II. Oratio habita in Conventu Mantuano. Reſpondet Orationi* GUILELMI *Pariſienſis Epiſcopi & Oratoris Regis Franciæ.* Anno MCCCCLI

MUlta hîc hodie magnaque dicta fuerunt auditu digna: nam quatuor orationes audivimus, quarum tres tùm pro cariſſimo filio Carolo Chriſtianiſſimo Francorum Rege illuſtri, tùm pro cariſſimo filio Renato etiam Rege illuſtri, tum pro præpotenti Januenſium populo dictæ ſunt. Alterâ maximo eloquentiæ ſplendore oſtendit Orator elegans, & Doctus Gregorius [a], quantum polleret religio, dignitas, & illuſtriſſimus Auſtriæ ſanguis. Tua oratio, venerabilis frater Pariſiorum Epiſcope, laudatione non eget: nam congeſta coronæ hujus atque conſeſsûs totius attentio, quanta fuerit plenè oſtendit; elegans quidem verborum ornatu, plena & artis & venuſtatis, ſententiis tum varietate redundans, quodque his majus eſt, eloquutione ſuavi: cui reſpondebimus non ordine illo quo per te dicta eſt, ſed quo multa præter cæteri majors collegimus, ſex partes inde complexi, quarum quidem prima laudibus

a *Gregorius*] Heimburgicus Juriſconſultus Germanus, eâ tempeſtate celeberrimus: de quo Æneas Comment. lib. 3. & lib. 5. Epiſt. 120.

perſonæ noſtræ niti magnopere viſa eſt: ſecunda Beatiſſimi Petri, cujus nunc inſidemus ſedi, dignitatem aperuit: Tertia præſtitam per eumdem Chriſtianiſſimum Regem explicavit obedientiam. In quartâ commendavit nobis Chriſtianiſſimus Rex Renatum Regem, populumque Januæ: quinta in ipſius Regis atque regni Francorum laude verſatur: ſexta optimam volun tatem ejuſdem Regis expreſſit, in eo quod pertinget expeditionem in Turcos.

Quod primum attinet, non inflatur, non extollitur laudibus infirmitatis ſuæ conſcium pectus; ſcimus quidem & agnoſcimus noſtras infirmitates. nec arbitramur aliud cur divina bonitas nos ad ſacrum beatiſſimi Petri ſolium, & faſtigia iſta provexit, niſi ut ea noſtra tenuitate luceret ſua poteſtas, ea imperfecto noſtro fulgeret virtus ipſius, qui piſcatores, qui homines è vulgo, qui infirma mundi elegit, ut fortia quæque confunderet, atque tot miraculorum fulgorem, tantam vim fidei, quæ poteſtate mundum omnem complexa ſit, quæ ubique radices egerit, non hominis cujuſquam merito, ſed ipſi ſoli Deo adſcribamus. Præclarè verò cui meritis impares inſidemus, beatiſſimi Petri ſedem laudaſti, quam nemo quamvis præſtantiſſimo ingenio & flagranti ſtudio ſatis dignè unquam laudavit. Non enim Principes, non Reges, non Imperatores, non potentes populi, non Patrum & Conciliorum decreta Romanam & Apoſtolicam ſedem fixerunt & erexerunt, nec ullis ſynodicis conſtitutis omnibus Eccleſiis per Orbem prælata eſt, ſed omnes Eccleſias per Orbem ſparſas univerſum, unam Eccleſiam eſſe, unum ſibi thalamum, & ipſius Præſidem fore beatum Petrum voluit Chriſtus verus homo, qui regnat in Trinitate verus Deus. Hæc ſedes eſt una perfecta matris ſuæ, una electa genitricis ſuæ: hæc eſt Apoſtolica ſedes, quam Verbum illud, per quod cœlum & terra creata ſunt, non hominum mortalitas fluxa inſtruxit. Hæc quam Prophetarum præſagio conſtituit Deus ſuper Gentes & Regna, quam Apoſtolorum teſtimonio, Martyrum ſanguine, Imperialis ſedis adeptione munivit: hujus ordinationi quiſquis reſiſtit, utique poteſtati Dei reſiſtit.

Dignitatem & excellentiam Eccleſiaſticā ſedis Apoſtolicæ probat.

Nemo in pravum ſenſum ſermonem noſtrum detorqueat. Nemo cariſſimum in Chriſto filium Carolum Francorum Regem Illuſtrem putet à nobis inſimulari: nam Chriſtianiſſimus ille Rex, ut audiviſtis, obedientiam Apoſtolicæ ſedi omni conato impendit. Ad illos loquimur, qui aliud aut docent, aut ſentiunt quàm ipſe, qui eſt caput totius Eccleſiæ, cui ait Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Matt. 16. 18.

Nemo ſe fallat, nemo veritatem fidei perfidâ prævaricatione corrumpat. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fecunditatis extenditur, quomodo multi radii ſolis ſunt, ſed unum lumen: & rami arboris multi ſunt, ſed robur unum tenaci radice fundatum: & quomodo de fonte uno rivi plurimi defluunt, & numeroſitas licet diffuſa videatur exundante copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine. Avelle radium ſolis à corpore: diviſionem unitas non capit: ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit: à fonte præcide rivum, præciſus areſcit. Sic Eccleſia Dei luce perfuſa per totum Orbem radios ſuos porrigit; unum tamen eſt quod ubique diffunditur, unum tantùm caput eſt & una origo, & una mater Eccleſia, quæ incorrupta unam domum novit, unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt, & habere non poteſt Deum patrem, qui Romanæ ſedis, quæ univerſalem Eccleſiam virtute complectitur, non tenuerit unitatem. Hæc ſedes demùm eſt, quæ poteſtatem ligandi, atque ſolvendi accepit, quam ſi quis corripientem & corrigentem, jubentem contempſerit, cenſeri debet ſicut Ethnicus & Publicanus. Poſitus in petrâ legitur Moyſes ut faciem Dei contemplaretur: ſuper hanc petram ædificavit Eccleſiam ſuam Chriſtus Deus; quam qui non agnoſcit, divinam præſentiam intueri non poterit. Sola quippe eſt per quam ſacrificium Dominus accipiat libenter, ſola quæ pro errantibus intercedat fiducialiter, ſola eſt quæ intrà ſe poſitos validâ charitatis compage cuſtodit. Hæc eſt arca & navis, quam ingreſſi non immerguntur diluvio, ſed ſuper aquas evecti in ſublime feruntur: omnes autem extrà iſtius ſedis arcam præcluſos diluvium extinguit & perimit.

Nemo ſibi blandiatur Conciliorum auctoritate iſtius Apoſtolicæ ſedis poteſtatem reſtringi, quam incommutabilis Dei ſententia firmavit: neque quorumlibet Doctorum & Magiſtrorum in adverſum audiantur opiniones, quas Concilium Florentinum deſtruxit. Quicumque enim ab unitate iſtius ſedis, ab auctoritate beati Petri ſejungitur, ingredi non poterit januam regni cœleſtis. Diximus pro anguſtiâ temporis, & horâ jam altiore forſaſſe diffuſius; pro hoc domicilio Imperii divini, religionis & gloriæ, pro imagine cœleſtis ſua & excellentiâ parum, pro quâ nimium dici non poteſt: ſed nos utcumque materia locuples longiùs traxit.

Nunc verò tertium, quod obedientiam præſtitam vice Chriſtianiſſimi Regis attinet, illam nos & venerabiles Fratres noſtri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ut eſt integrè delata, complectimur. Habet hoc à naturâ Rex, & à majoribus in ſe transfuſum, tuerique non immeritò debet obedientiæ meritum, quod ſacrificiis præferri divinitùs promulgata lex ſancit, beneque proſpicit ſuo decori, ſuæ gloriæ, ſuæ ſaluti, cum ſecutis ſemper Romanæ ſedis obedientiam ſuis majoribus videat evenisse proſperitatem, quodque quantum quilibet Regum detraxit ex obedientiæ ſtudio, tantum amiſit ex gloriâ.

Præſtita à Franc. Rege obedientia Romano Pontifici.

Quod quarto loco efflagitaſti, ut cariſſimum in Chriſto filium Renatum Regem Siciliæ Illuſtrem, Januenſemque populum commendatos habeamus, nos quamquam velimus paterno illos favore complecti, cum & reſponſuri ſimus ſuo loco legatis ipſios, hanc rem differemus, illam ſtrictim tunc tractaturi; quia ſecretior locus ad iſta petitur à te, & pollicens tunc nobis aperta in plurima latiùs.

De Renato Siciliæ Rege.

Quintum verò cum tu venerabilis Frater ſis exorſus collaudare ipſum Chriſtianiſſimum Regem, nec ſuſtinet anguſtia temporis, nec ſatis dicere poſſemus ad dignitatem, neque etiam opus eſt extollere immenſas prope quas audivimus ineſſe ipſi virtutes, nec fas eſt ſolem facibus adjuvare, ut nunc dicebat Regis Renati Orator. Hæc una Francorum Regum progenies eſt, quæ magnitudine dominii antiſtat aliis. Nam G. Cæſar, quem Coſmographi ſequuntur, latiſſimam Galliam propterea oſtendit, quòd eam deſcripſit complecti quidquid inter Oceanum, Rhenum, Alpes, montes Pyræneos continetur. Vetuſtas verò gentis Francorum jam ſatis conſtat pluribus annalibus, eaque ad Orientalem primùm plagam ſedit, demùm magnâ hominum vi Galliam immigravit. Qui reſederunt, non Francorum, ſed Franconum retinent nomen. Illud autem Regium genus, quod ab Orientalibus tractum, eſt Francorum nomen adeptum, ut venit & immigravit Galliam ſuis virtutibus illuſtravit, adjunxit quamquam non omnem: Helvetiorum nempe populi, pauciſque exceptis, Belgæ gens ſecluduntur ab ipſo Regno.

Landibus extollis Reges Regnumque Franciæ.

Nihil verò videtur præſtabilius Regni ipſius religione,

gitne, quâ ſemper ſic floruit, ut præcipui Romanæ ſedis defenſores, & fidei athletæ omnibus Regibus aliis Chriſtianiſſimi nominis ſemper gloriâ præſtiterint Francorum Reges. Quid enim tam admirabile, quàm cernere in ipſo Regno ſparſns tamquam flores Eccleſiaſticos cœtus, & præter infinitam in ipſo Regno Collegiorum multitudinem, centum & unum Epiſcopatus, & innumerabilium in illo Monaſteriorum ubique opus illuſtre, illuſtres opes, unumque Regem Francorum, (ſi benè Salomon: *In multitudine*, inquit, *populi gloria Regis:*) qui admirabili populorum multitudine, virorumque viribus polleat, quibus natura ſit datum, ut acres ingenio, pugnaciſſimi bello reperiantur. Sunt quidem in Regno ipſo Ducatus & plures & maximi, Comitatuſque æquandi Regnis: & mite cœlum, aër ſuavis, fertilis ager. Sunt in ipſo Studia plurima ſcholaſticorum, ſed tuum illud Pariſiorum, venerabilis frater, ſertur illuſtrius, in quo Theologiæ maximè neceſſaria doctrina viget; ex quo etiam magiſterium promeruiſſe magni honoris, maximæque difficultatis exiſtimatur. Ita omnibus & fortunæ, & naturæ, & doctrinæ, & religionis puræ præſidiis colluſtratur Franciæ florentiſſimum regnum.

Quid Reges veteres majoreſque hujus Chriſtianiſſimi Regis, qui non ſolum Regibus plurimis & maximis anteponerentur, ſed veteribus illis Scipionibus Camilliſque compararentur? Celebratur ab Oratoribus pluribuſque Poëtis virtus eminentiſſima Caroli Magni, & Ludovici primi. Fuerunt & Dagoberti & Philippi Reges, quorum virtutem Carolus ad præſens Rex & reddit & imitatur: nam & religionis & cæremoniarum fertur obſervantiſſimus, & præclara Regnorum gubernatrice ſapientia Regnum quod diſſipatum accepit, florentiſſimâ pace tranquillitateque moderatur. Eſt autem ex ſapientiâ Regis populorum pax, & tempeſtatum fluctuumque ſecura depulſio. Plura de æquitate, de juſtitiâ, de temperantiâ, de pietate ipſius dicenda forent; niſi defatigatis animis ex auditione quatuor orationum, hora detraheret dicendi prolixitatem.

Quod igitur exordium ſumſiſti, quaſi jure noſtro ad extremam orationis partem ſumemus, *Secundùm nomen tuum, ſic & laus tua in fines terræ:* nam cum oppugnantibus Turcis Chriſtianorum fines immineat extrema calamitas, in Rege verò ſit ea potentia, ut ipſe vel ſolus, vel cum paucis aliis mederi poſſit, nos tui thematis, Venerabilis Frater, nolumus auctoritatem negligere: nos enim & Regem, qui & chriſtianiſſimus ſit, & appelletur, & Regem Franciæ Carolum dictis per te verbis alloquimur: *Secundùm nomen tuum, ſic & laus tua ſit in fines terræ.* Calamitas Græcorum jamdiù defleta eſt, jam Latinorum quotidianæ clades per omnes angulos Orbis intelliguntur. Quid tam regium, tam liberale, tam dignum nomine Regis, quàm opem ferre petentibus, ſuccurrere afflictis, dare ſalutem periclitantibus, liberare periculis fratres eodem ſecum baptiſmatis fonte renatos, retinere quos Turcus laceſſit Principes in dignitate? Quid tam decens Chriſtianiſſimum Regem, quàm Chriſtianæ religionis decus armis contrà arma, vi contrà vim protegere, nec ſinere tot Chriſtianas provincias in ſervitutem Turchorum & fœdam ſuperſtitionem perverti? Quid tam proprium Franciæ, quàm ſemper in omnes pro fide paratas expeditiones, tenere arma, quibus protegi valeat Chriſtianus populus, vel impetere fidei hoſtes, vel ſe ulciſci laceſſitus? Nulla certè legitur expeditio adversùs infideles acta inſigniter, in qua Francorum non polleat nomen, emicat virtus, fulgeat fortitudo; multaque pereximia geſta per Antiochiam, per Hieruſolymas, per Damaſcum, Syriam, Phœnicem, & uſque Meſopotamiam pro Chriſti religione arma circumtulerunt, victoreſque Regionibus illis ſunt dominati: quamquam hæc poſtea per inertiam noſtram amiſimus.

Ac ne plura quæ ſunt innumerabilis conſectemur, multis in hiſtoriis legimus illum propè divinum Regem Carolum Magnum, cujus exemplis incumbere Carolus chriſtianiſſimus Rex debet & ſtudet, & Ludovicum item, multoſque Francorum Reges legimus, quorum per Italiam, Africam, Syriam tùm Religionis, tum fortitudinis fuerũt impreſſa veſtigia. His unum ſtudium peculiare fuit, tueri fidem, defendere Sedis Apoſtolicæ auctoritatem. Id quidem agentes tamquam gratiſſimi tam & illecti & provocati, & Apoſtolicæ Sedis beneficiis ampliſſimis præventi, tanto animo tanta geſſerunt, tùm præter cætera ab ipſo fonte & capite Chriſtianæ religionis Apoſtolicâ Sede, ad eos fidei religio orta, & per totum Occidentem diffuſa fluxit, & emanavit. Nos iſta tanta, tamque multa longiùs produceremus, niſi te alio tempore apertum in hanc rem plura pollicitus eſſes; & niſi defatigatio hujus coronæ atque conſeſsûs, horaque tardior amplioris ſermonis eriperet aviditatem.

Oratio Legatorum Regis Franciæ coram Pio Papa II. recitata in Conventu Mantuano.

Anno MCCCCLIX. *Ex quaternione MS. D. d'Herouval. Titulus non extat in MS.*

AUdiverunt Chriſtianiſſimæ Majeſtatis Oratores, Pater beatiſſime, quæ tùm oratio diſertiſſima veſtræ Sanctitatis binâ vice, tùm etiam organo reverendiſſimorum dominorum ab eâdem Sanctitate deputatorum in hac parte diverſis diebus pro facto fidei & materiæ principalis hujus conventionis dictâ, expoſita & aperta, bifariè diviſa.

Prima enim pars aperturam conventionis in feſto beati Joannis proximè futuro to . . . . . . inter excellentiſſimos Principes Chriſtianiſſimum Franciæ & Sereniſſimum Angliæ Reges confœderatos, & illuſtriſſimum dominum Ducem Burgundiæ declaran . . . . uno quatuor locorum nominatorum, videlicet Avinionis, Metis, Coloniæ, & Lo . . . . . ut media pacis inter Principes prædictos perquiri poſſint, exindeque adviſari ſuper ſuccurſu effectuali, & defenſione fidei adversùs immaniſſimum Turchum.

Secunda autem pars narrativa fuit oppreſſionum & vexationum aſſiduè occurrentium in patriâ Hongariæ proſequente Turcho. Quâ in materiâ neceſſe eſt & celeriter de remedio provideri oportuno, nullâ exſpectatâ conventione; alioquin imminens reſtat periculum pro totâ perditione Hongariæ, aut alio magno ſcandalo inde ſequuturo; quæ proviſio non aliter pro præſenti commodè fieri poteſt, niſi mediantibus pecuniis in ſtipendia Hungarorum convertendis, qui dicunt nullatenùs poſſe aliter onus guerræ contrà dictum Turchum ſuſtinere. Et ut huic materiæ ſuccurratur, veſtra Sanctitas decimam beneficiorum Eccleſiaſticorum Franciæ poſtulat.

Beatiſſime Pater, ut pluries expoſitum fuit veſtræ Sanctitati, in fide orthodoxâ nullus invenietur Princeps inclinatior ad effectualem ſuccurſum fidei orthodoxæ, nullatenùs parcendo conſanguineis ſubditis, & facultatibus regni, imò & propriam exponendo perſonam, ſi opus fuerit, & facultas aderit, quàm Rex Chriſtianiſſimus ſupremus dominus noſter Regno, terris, & dominiis ſuis in ſecuritate manentibus; quod ſi ſecùs fieret, nec honeſtum, rationabile, aut laudabile à quoquam reputari deberet.

Igitur aperturam faciente veſtrâ Sanctitate, ut conventio teneatur inter Reges præfatos ob ſecuritatem & amicitiam inter eos procurandam & componendam, & diſcordiam & hæſitationem cedendam, huc laudabile & gratioſum plurimum...... quia inimicos noſtros formidemus rationibus prioribus diebus de.................. ob honorem Dei, Sedis Apoſtolicæ, & orthodoxæ fidei ac propter bona quæ........ contingere ſperata ſunt. Et utinam finis ſuccedere poſſit votivus....... nobis pacificatis & viribus coadunatis Turchum illum immaniſſimum...... poſſemus ad honorem Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, qui pro nobis debella...... fidei exaltationem, ac noſtrarum ſalutem animarum. Et credimus præfatum Principem noſtrum hanc aperturam non egere ſuſcipere.

De locis tamen certitudinem ullam minimè dare poſſumus, quamquam ſperamus loca ipſa, aut aliqua ipſorum ſatis grata fore ſupremo domino noſtro. Quia tamen hæc in diſpoſitione prædictorum Principum plùs videntur jacere, quàm in nobis, relationem condignam faciemus Chriſtianiſſimo noſtro Principi, ut hac in re deliberare valeat, certioremque veſtram reddere Sanctitatem: idemque ſperamus fore pro parte Sereniſſimi Regis Angliæ. Et certitudinibus hinc inde habitis, poterit locus aptiùs appunctuari & concordari, & ut Princeps noſter animum ferventiorem ad hæc præſtare dignetur, obſcuritate omni ſeclusâ libenter intelligeremus à veſtrâ Sanctitate, quiſnam Legatus à latere tranſmittendus erit ex parte veſtræ Sanctitatis in conventione prædictâ.

Et cum inter cæteros Principes prænominatos placuit veſtræ Sanctitati ſemper cum Regibus nominatim comprehendere illuſtriſſimum dominum Burgundiæ Ducem, ut interſit, vel ejus Oratores in conventione præloquuta. Nulli dubium eſt illuſtriſſimum illum Principem à proſapia Liliatorum deſcendiſſe, conſanguineum proximum & ſubditum Chriſtianiſſimæ Majeſtatis fore, & tanquam talem toties quoties treugæ aut appunctuamenta habita fuerunt inter Regem noſtrum chriſtianiſſimum & Anglos; idem Rex chriſtianiſſimus in præfatis treugis & appunctuamentis illuſtriſſimum illum Ducem de parte ſuà cum cæteris Magnatibus & Proceribus Regni in gradu ſuo ſemper eum comprehendit, ſperamuſque in præſenti conventione quod ſimiliter faciet. Sed omnibus notum eſt cum guerra.... inter Francos & Anglos, Regibus ipſis Franciæ & Angliæ permiet etiam facere,..... & appunctuamenta, quorum ſubditi fideles & obſequiales ſemper ſociis comprehenduntur.

Ad ſecundam verò partem, mentionem facientem de decimâ levandâ in Regno Franciæ recentis memoriæ eſt decimam nuperrimè levatam in præfato regno, cujus ſolutio vix adhuc perfecta eſt, aut ſaltem qui hac de causâ fuerant, minimè iſto die quieti; fuitque in favorem fidei ad verum valorem collecta ſecundùm privilegium Gallicanum, quod nullatenùs permiſſum fuiſſet, niſi in favorem fidei. Et ſi pecuniæ adhuc integræ ſunt, prout veriſimiliter credendum eſt, non eſt opus novam petere decimam. Si autem conſumptæ ſunt, fructus nullus exinde nobis apparet ſequutus. Et niſi bonorum declaratio clarior, & Regi ac Prælatis magis notoriè videretur, nullo modo auſi eſſemus poſtulatam nuperrimè concordare decimam, nec facultatem habemus aut poteſtatem faciendi. Vidimus, perlegimus, & iteratò proſpeximus noſtras inſtructiones, quæ procuratorium noſtrum limitant, tenore quarum certum eſt omnibus intuentibus, quòd ita eſt ſicut dicimus, nec aliter facere poſſemus. Quòd & ſi faceremus, ſemotâ pœnâ Legatorum tranſcendentium fines mandati noſtri promiſſi, concordia aut conceſſa invalidæ eſſent, nec apud Principem noſtrum ratificarentur, aut homologarentur.

Præterea nobis viſum eſt veſtram Sanctitatem advertere debere ad onum in hac materiâ: copit enim eadem Sanctitas conventionem futuram votivum ſuſcipere effectum; quod formidandum plurimum foret aliom finem ſuſcipere, ſi prædicta concordaremus; quia ultrà ea quæ nobis impingi poſſent pro tranſgreſſione mandati, dicerent Prælati, & non abſque colore, quòd illud eſſet præparativum alterius decimæ, vel aliarum decimarum in conventione prædictâ tenendâ; conquererenturque quòd dicti Prælati, & non abſque causâ, ex ſolutione primæ decimæ; & formidantes de tertia aut quartâ decimis, plus forſan optarent concluſionem nullam fore in conventione ſperatâ, quàm illum exitum votivum ab eâdem Sanctitate deſideratum. Et ratio, quia inde ſequi poſſet deſtructio omnium Eccleſiarum Regni noſtri, aut ſaltem onus valde importabile.

Et ad objectum nobis factum quòd tres decimæ ſunt in Italiâ. A....... ratio, Beate Pater, noſtro in Regno pactum reformat: nam majoris valoris eſt unius provinciæ decima in Regno noſtro, quàm mediæ partis aut duarum partium totius Italiæ: ſciunt qui receptas fecerunt, & redditus cognoſcunt Eccleſiarum.

Et ad comparationem nobis factam de illuſtriſſimo domino Duce Burgundiæ, qui armatam ſex millium hominum promiſit pro ſuccurſu fidei, &c. quamquam non tantæ ſit æſtimationis & reputationis, ſicut eſt potentiſſimus Francorum Rex: habere debet veſtra Beatitudo tria pro conſtanti à Rege noſtro Chriſtianiſſimo: primum, quòd quidquid promiſit retractis temporibus cuicumque perſonæ, inconcuſſè obſervavit: ſecundum quòd quidquid promittet, effectualiter adimplebit: tertium, quòd nunquam ſub incerto, aut conditione promiſſum aliquod faciet.

Promiſſum enim illuſtriſſimi domini Ducis Burgundiæ ſub incertu eſt & cum conditione; videlicet tam pro ſubſidio jam levatu in Regno & extrà Regnum, quàm pro ſubſidio levando in prædictis terris. Et etiam hoc promittit tam pro terris & dominiis ſuis exiſtentibus in Regno, quàm extrà Regnum, nullâ factâ diviſione aut partitione hominum ſubſidiandorum & levandorum pro terris Regnicolis & forenſibus.

Et non mirum ſi plura promiſit ipſe dominus Dux Burgundiæ; nam jam plures pecunias levavit in regno permiſſu Chriſtianiſſimæ Majeſtatis, qui in favorem fidei litteras auctoritatis & facultatis eidem conceſſit levandi ſubſidia ſuper gentibus Eccleſiaſticis, & etiam laicis in omnibus terris & dominiis exiſtentibus in Regno, ſicut poſtulare & expetere voluit, interdicendo ſuæ ſupremæ Curiæ Parlamenti, omnibuſque Judicibus, ac etiam Cameræ ſuæ omnia remedia & proviſiones, quæ huic materiæ præjudicare poſſent. Quibus de cauſis nullum impedimentum in levatione earum invenit: quod ſecùs factum fuiſſet, niſi auxilio Chriſtianiſſimæ Majeſtatis..... medio ſuprà tacto. Nam cum denarii ſint Principis ſupremi, levari nequeunt publicè ceſſante auctoritate prædicti Principis ſupremi. Non loquor de Epiſcopis, aut majoribus dignitatibus Eccleſiarum: non loquor de Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, cæteriſque Nobilibus, aut Burgenſibus, imò de..... minore Curato, Capellano, vel reſpectu ſtatûs laïcalis agricoltore vel miſtrali. Si à levatione, aut exactione prædictarum pecuniarum appellaſſent, incontinenti proviſionem obti-

uiſſent, & quas . . . . . pecunias ſic levatas ad utilitatem ſæpe dicti domini Ducis Burgundiæ occaſione præmiſsâ, credendum & ipſum dominum dictum ſanas & intactas apud ipſum conſervare.

Quod non ita dici poteſt de Chriſtianiſſimo Rege: nam ob cauſam ſupradictam ſui ex parte nullæ fuerunt in ſuo Regno pecuniæ levatæ: & quoad decimam modernam ſuper gentes Eccleſiaſticas, numquam ad eum ſolus denarius pervenit, nec apud ipſum remanſit; hoc excepto duntaxat, quòd ejus juſſu Fratres Ordinis de Rhodo pro conſervatione ſuæ Inſulæ, quod pium opus erat, ſexdecim millia ducatorum ex prædictâ decimâ receperunt, reſiduo remanente in diſpoſitione Sedis Apoſtolicæ.

Et ideo, Beatiſſime Pater, non ægrè ferat veſtra Beatitudo, ſi decimam aut aliud ſubſidium certum inpræſentiarum minimè offerimus; quia longa eſt differentia miſeriæ Regis, & Regni noſtri ergà plures alios, qui non ſimili laborant ægritudine.

Sed nomine ſuæ Majeſtatis illud dicere & aſſecurare poſſumus, quòd Regno Franciæ in ſecuritate reſpectu ſuorum inimicorum remanente, tùm de ſubditis, tùm de facultatibus Regni, tùm de bonis Eccleſiarum & laïcorum, & ſi opus ſit de propriâ perſonâ nullus ferventior, inclinatior, aut amoroſior cum effectu invenietur inter principes orthodoxos pro ſuccurſu & auxilio effectualibus fidei, in quantum Regni extenſionem concernere poterit, & ejus vires; ſicut eſt Chriſtianiſſimus noſter Rex & Princeps.

Non quia honorem, voluntatem, effectionem & potentiam aliorum Regum Sereniſſimorum & Principum ad cauſam præmiſſorum in ullo diminuere intendamus, nec auctoritatem, excellentiam, ſeu præeminentiam quaſcumque ſuper eos habere vel prætendere velimus, aut ipſos præcellere quoquomodo arbitremur, niſi juxtà gradum & ritum antiquitùs obſervatos. Imò de ipſius noſtri Principis ſacratiſſimi voluntate nos certos ita reddimus, quòd unicuique Regni & Principi honorem vult ſervare illæſum, cum ipſis ad perfectionem hujus ſancti operis laborare curans, viresque ſuas cum eiſdem adunare, communique conſilio uti; ut unanimi conſenſu, volontate unitâ, & zelo orthodoxo claſſem potentiſſimam parare poſſint, negotiumque peragere Deo gratum, ſuæque fidei & univerſæ chriſtianitati utile; unde in hac vitâ honorem quilibet in ſuo gradu, & juxtà ſuorum exigentiam meritorum reportare poſſit, & in fine gloriam conſequi ſempiternam.

Reſtat tamen unum quod abſque prætermiſſione honoris Principis noſtri & noſtræ nationis, maximæque culpæ nobis exalpinatis imponendæ nullatenùs ſubticere poſſumus. Cum illâ tamen humilitate & ſincerâ devotione, quibus decet ſanctam alloqui Apoſtolicam ſedem explicanda, quam exoramus, ut cum benignâ ſupportatione & affabili manſuetudine ipſa ſuſcipere dignetur.

Anno MCCCCLIX.

P I I *Papæ II. Reſponſio ad orationem Oratorum Gallicorum in celebri conventu Mantuæ publicè habita, & devinctùs uno ſpiritu pro ſuâ excuſatione recitata.*

RESponſuri verbis veſtris, inſignes Oratores, quæ ſuperioribus diebus ad nos habita longè plura continuerunt, quàm ſcripta nobis poſtmodum reddita, non audemus cum Salvatore noſtro dicere, *Quis veſtrùm de peccato nos arguet?* Sumus enim peccatores, non negamus, & iniquitate circumdati. Solus ille bonus, ſolus immaculatus & innocens a-

Joan. 8. 46.

Tom. III.

gnus, ſolus irreprehenſibilis in hoc mundo verſatus eſt, quem digito Joannes oſtendit dicens; *Ecce agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi.* Poſſumus tamen & audemus ipſis verbis uti, quibus Salvator uſus eſt cum impiè nefarieque cæderetur: *Si malè loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis?* Verba veſtra quamvis modeſta fuerint, (& nihil à vobis dictum eſt impudenter, nihil inſolenter) exiſtimationem tamen noſtram apud intelligentes & oculatos viros non parum læſere. Nam quid aliud veſtra inſinuavit oratio, quàm Siciliæ Regnum Renato Regi exploratiſſimo jure deberi, & nos à rectitudinis tramite deviaſſe, qui illud alteri conceſſimus, & inclytam Francorum Domum de Romanâ Eccleſiâ optimè meritam neglexìmus atque contemſimus, ex quâ Renatus ipſe natus eſt: hæc enim licet eâ reverentiâ expoſuiſtis quæ hoc loco digna eſt, & quâ tanti Regis Oratores uti decuit, reprehenſos nos tamen & læſos eſſe his ſermonibus nemo ſanæ mentis ignorat. Licet igitur dicere cum Magiſtro & Domino noſtro; Si malè loquuti fuimus, id eſt, ſi quid injuſtè circà Regni Siciliæ diſpoſitionem egimus, teſtimonium perhibete de malo, ſi autem benè, quid nos cæditis?

Joh. 1. 29.

Luc. 18. 23.

Sed minimè hoc teſtimonium neglexiſtis. Oſtendere enim conati eſtis multis rationibus Regnum Siciliæ ad Renatum pertinere, cujus progenitores ab Eccleſiâ Romanâ inveſtiti, poſſeſſionem ejus diuturnam obtinuêre, à Carolo ſcilicet, quem primum in eo Regno vocavit uſque ad hunc Renatum, quem Alfonſus Rex Aragonum armis deturbavit. Etenim quamvis aliquando Hungariæ Reges, quos vocant Dyrachienſes, Regnum illud obtinuerint, à Caroli tamen ſanguine, ex quo illi deſcenderant, non abiit, jus autem Dyrachienſium à Reginâ Joannâ primâ ex voluntate ac decreto Romanæ ſedis in Ludovicum Andegavenſem Regem, ſanguine Francorum genitum poſtea transfuſum eſt, in quo ſucceſſit filius ſui nominis, & iterum nepos Ludovicus tertius, & denique Renatus, de quo nunc agitur, & cui Regnum hoc non ſolùm ex conceſſione Romani Pontificis Eugenii, ſed paterno & avito ſucceſſionis jure deberi putatis.

Commemoraſtis deinde Francorum in Apoſtolicam ſedem & præclara & multa merita, quibus poſtergatis aut oblivioni traditis haud rectè à nobis factum eſſe contenditis, quòd Regnum Siciliæ in Aragonenſem familiam tranſmiſerimus. In quo non ſolùm nos, ſed prædeceſſores noſtros arguitis, & tùm injuſtitiâ, tùm ingratitudinem Romanæ primæque ſedis accuſare videmini.

His nos morſibus impetiti, his colaphis cæſi, his vulnerati ſagittis ſumus; ſic vos teſtimonium de malo noſtro perhibetis. Non dicemus hìc quod ex officio dignitateque Sedi noſtræ competit: oves paſtorem ſuum non accuſent, neque reprehendant, non damnabimus ſerram tamquam ſurgat adverſus illum qui trahit in illâ; beatum Petrum Apoſtolorum Principem, cujus locum tenemus indigni, potiùs imitabimur, qui reprehenſus quòd ad gentiles divertiſſet, rationem facti ſui reddere non recuſavit, neque beatum Leonem IV. ſi oportuerit ſequi pigebit, qui ad Ludovicum Imperatorem ſcribens: « Nos, inquit, « ſi quid incompetenter egimus, & in ſubditis juſtæ legis tramitem non ſervavimus, veſtro ac Miſ- « ſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio. « Sic enim ex humilitatis diſpenſatione ſæpe noſtri prædeceſſores factitarunt, ut rationem de omnibus etiam minimis redderent eorum quæ feciſſent. Neque enim tamquam *dominantes in cleris, ſed forma facti gregis* eſſe debemus, non ignorantes, poteſtatem in Eccleſia ad ædificationem non in deſtructionem nobis

Leo IV. Papa.

1. Pet. 5. 3.

attributam, & quòd tanto promptiores ad reddendam rationem nos ipſos exhibere debemus, quanto majoribus cumulati donis & præventi gratiis à Domino ſumus: nam multa quæ aliis eſſent levia & digna veniâ, peccata nobis capitalia ſunt: verum eſt enim quod ille ait, quamquam profanus & ethnicus auctor:

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Quòd ſi piè & juſtè vivere præceptum omnibus eſt, hoc tamen Romanum Præſulem præ cæteris decet, qui gregis Dominici Paſtor & Caput Eccleſiæ, ſuo exemplo reliquos trahit: hunc non ſolùm eſſe propter ſe ipſum, ſed videri quoque bonum propter proximos oportet. Neque cuiquam tam neceſſarium eſt, quàm Summo Sacerdoti famam ſervare bonam, cujus neglectores teſtimonio Salomonis crudeles habentur.

Feretis igitur æquo animo, Præſtantiſſimi Oratores, ſi noſtri nominis curam gerentes, innocentiam noſtram tùm cæteris omnibus, tùm Regi veſtro excellentiſſimo notam facere ſtudebimus, & de his quæ ſunt nobis objecta purgabimur. Etenim quamvis per infamiam & bonam famam tranſeundum eſſe Apoſtolus ait, ſummo tamen ſtudio innitendum eſt ut falſi rumores ceſſent, & boni nominis odor cuſtodiatur, & omis calumnia procul abſit. Putabamus quidem Regem Franciæ nihil ſiniſtri de nobis credere, in his præſertim rebus quæ ſuam Serenitatem concernunt. Nam teſte Deo, cui mentiri ſceleratiſſimum eſt, ſuum honorem, ſuamque gloriam & Domûs ſuæ claritatem, Regnique potentiam ſemper magni fecimus, & multa in ejus laudem publicè privatimque ſumus loquuti; nunc de nobis cur malè ſentiat, & cur ſibi putet injuriatum, non poſſumus non mirari. Delatorum hæc jacula ſunt: ſuggeſſerunt impii pio Regi non vera, falſa calumnia nobis impoſita eſt. Angeremur cruciaremurque vehementiùs, niſi ſciremus ſolitam eſſe Apoſtolicam cymbam ſæpenumero fluctuare, & procellis agitari frequentibus. Semper virtutes invidia ſequitur, feriuntque ſummos fulgura montes. Symmachum & Damaſum prædeceſſores noſtros falſi accuſatores, in magna dejecêre pericula. Nec Petro nec Paulo calumniatorum verba pepercêre.
Matt. 10. 24. *Non eſt diſcipulus ſuprà magiſtrum, nec ſervus major domino ſuo.* Salvatorem noſtrum alii vini potatorem, alii dæmonium habere mentiti ſunt. Quid mirum, ſi & nos vilis pulvis ac cinis labiis ſubjacemus iniquis? Non dolemus quòd nos lingua doloſa perſequitur, ſed Regi optimo peſſimam linguam feciſſe fidem moleſtiſſimè & amariſſimè ferimus. Rectè Pythagoras hirundinem ideſt garrulum, & verboſum relatorem in domo non eſſe tenendum
Pſal. 119. 2. monuit: & Propheta liberari ſeſe optat *à labiis iniquis & à lingua doloſâ.*

Vulneraverunt nos verba malorum, & apud ſapientem Regem velut ſtulti habiti ſumus; ſtultos dicimus, quia omnis injuſtus ſtultitiæ argui poteſt. Injuſtitia nobis & ingratitudo imputata eſt, qui Renato Regi benè merenti jus ſuum abſtuliſſe dicimur: tolerabimus ne hanc infamiam? an potiùs innocentiam noſtram & Apoſtolicæ ſedis clementiam, juſtitiam, æquitatem, benignitatem omnibus oſtendemus? Vos Regii Oratores filii eſtis Apoſtolicæ ſedis, non audietis inviti matrem veſtram objecta ſibi diluere crimina; docti & juſti eſtis; libenter quæ juſta ſunt audietis. Regem veſtrum magnopere colitis, gratum vobis erit, illi nos nihil injuriatos fuiſſe verbis noſtris intelligere: ipſe quoque Rex, ut noſtra fert opinio, quæ ſibi de noſtro in ſe aut ſuos odio relata ſunt, ut falſa demonſtrentur plurimum cupit: ſatisfaciemus deſiderio ſuo, & vobis, qui etſi veſtrâ oratione exiſtimationem noſtram haud parum læſiſtis, non tamen veſtro nomine loquuti eſtis, ſed Regis, cui remotè à nobis agenti facile fuit falſa pro veris inculcare. Sed jam ad rem veniamus, vobiſque per ſingula capitula reſpondeamus.

Duo principaliter per vos propoſita ſunt, primum Januam reſpicit, alterum regem Renatum. In primo commendaſtis nobis nobilem populum Januæ, qui commendatiſſimus nobis erit & ſuis meritis, & Regiâ contemplatione. Petiviſtis Archipræſulem ejus urbis tamquam læſæ majeſtatis reum ad aliam Eccleſiam transferri. Obſtant deſiderio veſtro decreta Summorum Pontificum, quæ Prælatos invitos non cognitâ causâ transferri prohibent: quod etiam in Concilio Conſtantienſi extitit repetitum. Placet tamen vobis requirentibus cauſam adversùs eum committere, & juxtà canonicas ſanctiones procedere. Objecta ab Oratoribus Regis Galliæ diluit.

Supplicaſtis deinde ut heredibus Perrini quondam Januenſis Ducis in eâ causâ quam habent adversùs mercatores Avinionenſes, ſilentium imponamus. Non eſt moris noſtri cuiquam ſilentium impônere, niſi causâ diligenter inſpectâ. Suſpendemus tamen cenſuras jam fulminatas ad aliquod tempus, ut interim negotium diſcuti poſſit, & juſtitia vobis favorabiliter miniſtrari.

In ſecundo principali membro quatuor capita eſſe notavimus: primum jus Renati Regis illuſtris in Regno Siciliæ: ſecundum glorioſa Francorum geſta: tertium contumeliam eis factam: quartum ac poſtremum petitiones Regis concludit. Reddenda eſt ſua unicuique particulæ reſponſio & ſuccincta, & pro rei magnitudine brevis. Nam quod primò dicitis, Regnum Siciliæ Regi Renato deberi, neque improbamus priuſquàm cauſa diſcutiatur. Quòd ſi dicat aliquis, cur ergo indiſcuſsâ & incognitâ causâ Ferdinando regnum commiſiſti? reddetur ratio inferiùs: nunc tantùm hoc dicimus, nos veſtro juri minime adverſari, neque ullam eſſe gentem cui de Reſponſio Pii Papæ. Regno illo magis quàm Francis faveamus, ſi conſtiterit eis jus competere. Nam cur nos Francorum genus excluderemus, quod tùm nobiliſſimum, tùm virtutis amantiſſimum eſt, ac de noſtrâ Sede optimè meritum? Non excluſimus nos Francos, ſed excluſos invenimus; non prætulimus aliquem ſanguini veſtro, ſed prælatum invenimus: non viam novam reperimus, ſed veterem tenuimus: nihil juri Francorum detraximus, quamvis Regnum ac Regni coronam Ferdinando certo modo conceſſimus ſicut poſtea ſuo loco preſſiùs oſtendemus. Sicubi de jure contentio eſt, nihil aliud nobis incumbit quàm partibus auditis jus reddere, qui Regni Siciliæ directum dominium Romanæ Eccleſiæ nomine nullo dubitante retinemus. Verùm ſicut ea quæ de Renati Regis jure dixiſtis, neque negamus, neque probamus, ita & illa manifeſtè atque apertiſſimè confirmamus, quæ de geſtis Francorum magnificentiſſimis, & eorum ingentibus meritis in medium attuliſtis. Magna eſt Karoli Martelli laus, major Pippini, Præclara Francorum facinora explicantur. & maxima ſequentis Karoli, qui ob ingentia facta id Magni cognomen adeptus eſt, quod Alexander Macedo orbe ſubacto, & Gneus Pompeius, & Conſtantinus primus clariſſimis rebus geſtis meruêre, plena eſt omnis Francorum hiſtoris præconiis: nulla unquam ætas veſtræ gentis gloriam conticeſcet. Nam quis Danos [a] Normannoſque religionem Chriſti per Galliam perſequentes compeſcuit? Franci. Quis Sa-

[a] *quis Danos*] Videtur Pius rem augere per jocum ut elevet, & omiſſis veris, falſas Francis laudes tribuere. Nam

zones totius fidei Catholicæ rebellantes perfregit? Franci. Quis Bohemos ac Polonos Chriſtiano nomini inſultantes in fræna redegit? Franci. Quis Hungaros Pannonias devaſtantes coercuit? Franci. Quis Longobardos Romanam diripientes Eccleſiam contrivit? Franci. Quis Græcos ex Campaniâ atque ex Apuliâ expulit? Franci. Quis Saracenos ex Trinacriâ deturbavit? Franci. Quis citeriorem Hiſpaniam ex Maurorum manibus eripuit? Franci. Quis Antiochiam, Ptolomaidam, Alexandriam, & noſtræ ſalutis officinam Hieroſolymam ex Barbarorum dentibus aliquando extrahere præſumſit: Franci. Qui uſque ad Euphratem & Tigrum ſignum Crucis portare, & Ediſſam Meſopotamiæ urbem Chriſtiano nomini reſtituere auſi ſunt? Franci. Quis vexatam, lacratam, conculcatam, & omnibus modis à tyrannis oppreſſam Apoſtolicam Sedem in priſtinam libertatem & gloriam reduxit? Franci.

Non ſunt hæc ignota; non poteſt abſcondi civitas ſuprà montem poſita; nulla gens tam barbara, tam inculta, tam inhoſpita eſt, ad quam Francorum gloria non pervenerit. Illuſtræ gentis nomen in omne permanebit ævum: patres filiis, & filii nepotibus in generatione & generationem nobiliſſimi ſanguinis excellentiam & clariſſima facta referabunt. Exegit ſibi Francorum virtus monomentum ære perennius, quod nulla poſſit deſtruere vetuſtas.

Sed cur hæc ante oculos noſtros commemorantur, qui nunquam ea negavimus, ſed publicè ac privatim honoris causâ ſæpè recitavimus? An iſta commemoratio exprobratio eſt immemoris beneficii? Nemo quidem qui vos audierit, Oratores, alio ſenſu loquutos putat. Et ſanè ita eſt. Nam cum vos hæc retuliſtis majorum inſignia? cur veterum imagines ante oculos noſtros poſuiſtis? cur triumphos & veſtræ gentis trophæa commemoraſtis, & Romanam Eccleſiam ſuis adjutam viribus expoſuiſtis, niſi quòd indigna perpeſſos eſſe Francos arbitramini, quibus poſt tot beneficia, tùm religioni, tùm fidei Catholicæ, & Romanæ Eccleſiæ præſtita, Regnum Siciliæ eſt ademptum? Ingrata igitur Sedes Apoſtolica, ingrati & nos qui benè merentibus jus ſuum auferimus, indignis alienum concedimus.

Quæ beneficia Francis præſtiterunt Summi Pontifices.

Excuſanda eſt hoc loco ſacro-ſanctæ Romanæ & Apoſtolicæ Sedis auctoritas, & ab ingratitudinis notâ eximenda tanta majeſtas. Ad quam rem neceſſarium eſt, ut & beneficia referantur, quæ Romani Præſules in Francorum familiam contulerunt: neque erit inutile & hanc partem cognoviſſe. Fatemur, magna ſunt, neque quiſpiam parva dixerit, quæ Franci Romanæ Sedi præſtiterunt; ſed & mater Apoſtolica Sedes benemerentes filios ſuos non rejicit, nec laborantes in vineâ Domini mercede debitâ fraudat; horum ſiquidem quæ filiati geſſere perpetuè memor, quæcumque hactenùs potuit, quæcumque habuit in augmentum gloriæ eorum ſalutiſque contulit; ſemperque ut domum illam præcipuam tenuit, cujus præſidio in ſuis adverſis ſe tueretur, ſic & primam habuit in quam omnem amoris, benignitatiſque ſuæ ſinum effunderet. Nam ſi vetera ſimul & nova recolimus, beneficentiſſima ſemper inventa eſt Beati Petri & Summi Præſulis cathedra cùm in cæteros omnes, tum veſtros in Francos. Inſiſtamus hîc paululum, & quantum generi veſtro profuerit, quantum faverit, quantum conſuluerit animadvertamus. Quis vobis lumen fidei, quis legem Evangelicam, quis Chriſti ſacramenta, quis viam vitæ, niſi Sedes Apoſtolica monſtravit? *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino eſtis.* Eratis mancipia ſatanæ, nunc filii Dei per adoptionem facti eſtis: eratis gehennæ ſervi, nunc hereditatem Regni cœleſtis expectatis. Unde vobis hæc libertas, niſi per primam Sedem, quæ miſſis in Galliam atque Germaniam Prædicatoribus verbi Dei, extirpato lolio, bonum tritici ſemen in cordibus patrum veſtrorum ſeminavit, & aberrantes Francos ad ovile Chriſti perduxit? Nihil his majus inveniri poteſt, nulla his compenſari dona, nulla beneficia, nulla obſequia poſſunt: ſpiritualia hæc, & tam veſtræ quàm aliis nationibus communia.

Ad ſæcularia veniamus; & in his quoque multa ſunt quæ recenſeri poſſunt ab Apoſtolicâ majeſtate in Francorum proſapiam congeſta cumulataque dona. Languebat eorum Regnum, & ad internecionem defluebat in manibus Childerici inutilis Regis: non tulit Zacharias anteceſſor noſter nobiliſſimi Regni ruinam, ſed miſſis Legatis Regem totondit, & in Monaſterio recluſit, Pipinoque qui Major domûs eſſet & ingenio valeret, regium nomen & gubernationem commiſit. Atque ita ſervatum eſt Franciæ Regnum, & in gentem quæ nunc regnat derivatum, quod per rectam lineam in aliam familiam deferebatur: nam Pippinus quamvis Francos Regis ſanguine natus, gradu tamen remotior erat. Hanc ille ex Apoſtolicâ ſede gratiam tulit, nec minorem filius ejus Carolus conſequutus eſt. Nam cum defuncto patre germanus quoque Carolomannus obiiſſet, uxor ejus Berta Hildegardæ uxoris Caroli gloriæ invidens, ad Deſiderium Longobardorum Regem cum liberis confugit, quos ille benignè excepit, exiſtimans per eos Francorum vires ſe facilè concuſſurum, præſertim ſi Romanus Præſul ex filiis Karlomanni alterum in Franciæ Regem inungeret. Præſidebat tunc in Apoſtolicâ Sede Hadrianus primus, qui neque minis, neque promiſſis ullis flecti potuit ut impio Deſiderii deſiderio conſentiret, quamvis exarchatus Ravennas, & omnis ager Eccleſiæ Longobardorum ferro diriperetur, & igne vaſtaretur: quæ res Carolo unitum Regnum retinuit.

Magnum hoc, ſed majus illud, quod Leo tertius Romanus Præſul in eumdem Karolum contulit. Etenim Leone quarto, qui duos inter Conſtantinos imperavit, alterius filius, alterius pater, Italiam negligente, & in hæreſim lapſu, qui culturas imaginum exhorrebat prohibebatque, indignatus Leo Pontifex Maximus imperium de Græcis ad Germanos in perſonâ magnifici Caroli Magni tranſtulit. Quid majus potuit Apoſtolica ſedes præſtare Francorum Domui, quàm eam Romano Imperio decorare, provinciarum dominam & principem populorum, gentium: nationumque conſtituere? *Quid potui facere vineæ meæ*, (inquit Propheta in perſonâ Domini) *& non feci?* honorata eſt præ cæteris Francorum gens, & in ſublimi vertice montium à Romanâ Eccleſiâ ſuſcepto Imperio collocata. Neque ut vos aſſerere viſi eſtis, dimidiatum Imperium ad Francos tranſmiſſum eſt, ſive duo imperia facta, Græcorum alterum, Latinorum alterum. Nunquam Romani Præſules hanc abſurditatem commiſiſſent, ut hoſti fidei gladium dimitterent. Totum & ſolidum tranſlatum eſt Imperium: ſed Carolus ipſe cum Hirene priùs Imperatrice, & Conſtantini ſexti matre, & deinde cum Nicephoro Patricio, & cum eodem poſteà Imperatoris nomen adepto imperium partitus eſt: & quod totum accepit, dimidiatum retinuit, Orientales Græcis partes dimittens, ſibi Occiduas ſervans: & quamvis Imperium ad eos Francos tranſtulerit, quitum Galliam Germaniamque

Normannis & Danis victoribus agros dare coacti ſunt Franci, adeo eos compeſcere non potuerunt. Cum Hungaris & Polonis res Francis non fuit: iidem nec Græcos ex Campaniâ, nec Saracenos è Siciliâ aut citeriore Hiſpaniâ expulerunt. Sic Achetius.

poſſidebant, & poſtea in eis continuatum ſit, qui Germaniæ præſunt, non tamen Franci qui remanſerunt in Galliâ, quorum Carolus ſoboles eſt, ab Apoſtolicâ Sede relicti ſunt. Quis enim tot Pontificales, tot Metropolitanas Sedes in Regno Franciæ, niſi Romanus Pontifex erigi juſſit? Quis tot privilegia, tot gratias, tot indulgentias veſtris Eccleſiis ac Monaſteriis, niſi Romanus Pontifex conceſſit? Quis Gymnaſia literarum, Scholam illam Pariſienſem toto orbe celebrem & famâ claram, niſi Beati Petri ſucceſſores illuſtraverunt, à quibus ea indulta conſequuta eſt, quæ vix optare audebat?

Regnum Siciliæ ad Francos quomodo pervenit.

Illud quoque quod à vobis relatum eſt de Regno Siciliæ in Francorum Familiam tranſlato, quis non intelligit præclarum & maximum fuiſſe munus? Dicet fortaſſe quiſpiam, & vos idem oratione veſtrâ ſentire videmini, occupabant tyranni Regnum, Manfreduſque armis potens expelli non poterat, largita eſt Romana Sedes quod ſibi obtinere nequibat; donare quàm perdere maluit. Haud quidem ita eſt. Innocentius enim quartus Romanæ urbis Antiſtes, natione Januenſis, cum depoſito Frederico ex Galliâ in Italiam rediiſſet, Neapolim ſe contulit, ibique tamquam dominus receptus eſt; ad quem ſalutandum omnes fermè Regni Proceres concurrerunt, ſe ſuaque illi committentes; inter quos etiam Manfredus fuit; neque dubium erat quin Regno toto potitus fuiſſet Innocentius, niſi morte immatura rebus exceſſiſſet humanis. Nec minor ſpes ſucceſſoribus offerebatur, ſi non minor illis animus, non ſegnior cura fuiſſet quàm Innocentio. Sed defuncto Alexandro quarto apud Anagniam, qui ſucceſſerat Innocentio, Urbanus quartus natione Trecenſis, armorum curam & belli moleſtias ut par erat exoſus, Carolum Andegavenſem ex Francorum domo ad hoc Regnum vocandum cenſuit; ſed priùs obiit quàm Carolus intraret Italiam: intravit autem ſub Clemente quarto cum triginta triremibus Romam pe[te]ns; ubi per annum Senatoriâ dignitate functus, & deinde cum conjuge Beatrice juſſu Pontificis apud Lateranum Siculi Regni coronam adeptus, ad bellum profectus eſt; in quo victor, non ſine magnis Eccleſiæ Romanæ auxiliis, poſſeſſionem Regni quietam & tranquillam obtinuit. Fuiſſent & aliqui hoc oneris cum tanto honore & cum tanto emolumento cupidè ſuſcepiſſent, ſed Liliatos, ut vos appellatis, præferendos omnibus cenſuit Apoſtolica majeſtas. Intrarunt Franci Regnum, eoque armis potiti ſunt; at non ſine Romanæ Eccleſiæ præſidio, quæ non ſolùm titulum dedit, ſed etiam arma conjunxit, & anathema in hoſtes promulgavit, quod non parvi momenti fuit. Tenuerunt exinde Franci Regnum longo tempore (non imus inficias) Carolus, & item Carolus, & Robertus, & Joanna quæ prior dicta eſt, at non ſine favore & magnâ ope Romanorum Pontificum. Neque enim Coradinus Frederici II. nepos, qui conflato numeroſo exercitu ex Germaniâ in Italiam venerat, ut avitum Regnum vindicaret, abſque Romani Præſulis auxilio vinci capique potuiſſet.

Joannes XXI. adeo Carolum dilexit, ut ei Græcorum Imperium committere cogitaverit, feciſſetque ſuo deſiderio ſatis, privato Michaële Palæologo qui conventa Lugduni non ſervarat, niſi cogitationes actionesque ſuas repentinus interrupiſſet obitus. Simile ſtudium fuit & Martini quarti, qui Nicolaum tertium ſequutus eſt. Ipſe enim Senatoriam dignitatem Carolo reſtituit, & Michaëlem Conſtantinopolitanum excommunicavit. Impedivit autem Martini conatus Siculorum novitas, & Petrus Aragonenſis qui rebellantem Carolo Trinacriam advectus, eam cum validâ claſſe ſibi ſubegit. Multa inter Carolum & Petrum terrâ marique ſequuta ſunt prælia, & ingentibus cladibus concuſſum eſt Regnum, nec ſervari à Francis potuiſſet ni Sedes Apoſtolica adjutrix fuiſſet. Captus fuit navali prælio Carolus ſecundus, & apud Aragoniam in carcere detinebatur cum Carolus pater vita exceſſit. Nutabant ſine Principe, ſine auxiliis Neapolitani, Capuani, Gaietani, cæterique Regni accolæ. Sed affuit Apoſtolicæ Sedis Legatus, qui, conſolatus afflictum & penè deſperantem populum in fide retinuit, neque ullum Petrus Aragonenſis apud Romanam Eccleſiam præſidium invenire potuit, quominùs cum filiis & uxore extrà Eccleſiam fieret, quoniam Francis fuiſſet injuriatus Martinus quartus in eum anathema promulgavit, quod etiam Honorius quartus gente Sabellâ natus innotavit. Niſi Romani Præſulis Francorum partes enixiſſimè adjuviſſent, emarcuiſſet in carcere Carolus ſecundus, & Regnum Siciliæ in alienas manus haud dubiè perveniſſet. Quid Robertus Caroli hujus filius? An & hic Romanam Eccleſiam ſibi clementem & benignam expertus eſt. Qualia ei & quàm inexplicabilia cum Romano Imperatore Henrico ſeptimo certamina imminebant, niſi Clemens quintus auxilio fuiſſet, qui etiam ſui causâ Clementinam eam edidit, quam vocant *Paſtoralis.*

Quid Carolus Roberti filius, qui Florentiæ dominatum obtinuit? Quos & illi favores Joannes XXII. adversùs Vicecomites Mediolanenſes præſtitit? Qui etiam Joannem è gente Urſinâ Cardinalem, magni nominis virum, in Etruriam ut ipſi aſſiſteret Legatum mittere non dubitavit. Quid Joanna? Numquid & ipſa hujus Sedis auxilia perſenſit? Fugerat ipſa cum ſecundo viro in Provinciam Narbonenſem, cum Ludovicus Rex Hungariæ ulturus fratrem, quem Joanna virum ſuum interfici juſſiſſe ferebatur magnis congregatis copiis in Apuliam trajeciſſet. At ſequeſtro Romano Pontifice Clemente ſexto, qui Legatum ad eam rem miſit Guidonem Epiſcopum Portuenſem, pax his legibus data eſt, ut Joanna Regnum recuperaret. Sciſſum eſt deinde Regnum, & ipſe Francorum ſanguis inter ſe colliſus eſt. Nam cum Ludovicus Rex Hungariæ iterum necis fraternæ memor Carolum in Italiam miſiſſet, qui pœnas interfecti viri ex Joannâ depoſceret, & jam hic deletis Joannæ copiis & captâ Neapoli, Regnum in poteſtatem ſuam redegiſſet, Joannamque novâ in arce clauſam obſediſſet: Ludovicus verò Andegavenſis ad eam liberandam cum magnâ equitum manu in Regnum veniſſet, & jam Schiſma eſſet in Eccleſiâ Dei, & Franci atque Hiſpani Clementem ſeptimum, Romani & reliqui fermè omnes Urbanum ſextum Beati Petri ſucceſſorem putarent: ut quiſque Pontifex ſibi conſultum ratus eſt, ſic favores ſuos impertitus eſt: nec tamen à Francorum ſanguine receſſum eſt. Siquidem & Dyrrachienſes & Andegavenſes Francorum à ſtirpe duxerunt originem. Urbanus ſextus primò amicus, deinde hoſtis Carolo Dyrrachienſi fuit, quem etiam Regno privaſſe fertur, cum circumſeptus in Etruria ab eo detineretur, nec filio ejus Ladiſlao impuberi placatus eſt, cui & Regni poſſeſſionem adimere conatus eſt, & Ludovici Andegavenſis partibus favit.

Contrariam viam tenuit Bonifacius IX. ſucceſſor ejus, qui Ladiſlaum ad Regnum reſtituit, & coronam imodavit, Ludovici fautoribus & amicis prorsùs attritis. Derivatus eſt in partes Summus Pontificatus per varias manus uſque ad Joannem XXIII. qui Conſtantiæ in magnâ ſynodo durante Schiſmate depoſitus eſt, cum defuncto Bonifacio nono Innocentius ſeptimus, & Gregorius duodecimus, & Alexander quintus in Apoſtolicâ Cathedrâ ſediſſent. Joannes autem adeo partibus Andegavenium favit, ut priùs

Digitized by Google

Romæ potiùs ſuſtinuerit quàm Ladiſlao conciliari velle.

Quid Martinus quintus? Quanta hic Pontifex tractione uſus eſt, ut generi Andegavenſi Regnum ſervaret? Adoptaverat Joanna ſecunda Ludovicum Andegavenſem ſibi filium: id ratum Martinus habuit. Cum mutaſſet Joanna propoſitum, & Alfonſum ex Aragoniâ vocaviſſet, non mutavit Martinus aut animum aut ſententiam; ſed amicus Ludovico, Alfonſo ſemper infeſtus fuit. Invaſerat Brachius Perutinus Aquilam haud contemnendam Aprutinorum urbem, eamque arctâ obſidione premebat: neque dubium videbatur quin eâ potitus, univerſum ad ſe Regnum traheret, tanta ejus inter belli duces auctoritas erat. Martinus collecto milite, & magnis copiis magno ære paratis, inter quarum Ductores Franciſcus Sfortia, qui nunc Mediolanenſibus dominatur, tunc admodum adoleſcens egregiam navavit operam, victus eſt in prælio Brachius captuſque, paulo poſt ex vulnere mortuus, obſeſſa civitas liberata, & Regnum Andegavenſi familiæ Romanæ Eccleſiæ ſumptibus reſervatum. Cumque Alfonſus modo unâ, modo alterâ viâ Regnum invaderet, & recentibus dietim claſſibus urgeret, ſemper Martinum adverſum habuit, nec eo vivo potiri ſuo deſiderio valuit, ab illius ducibus impeditus, & ab eo extra ſacramenta & Communionem fidelium factus. Et quamvis graves hi eſſent Martino ſumptus, non tamen deſiſtit, quin omnia experiretur, per quæ Regnum, Alfonſo negatum, ad Francos integrum deveniret: non aliter Samuel Regno David, quàm Martinus Andegavenſi donum dotavit.

Succeſſit Martino Eugenius IV. & idem iter ſequutus, ſummâ vi Regnum Alfonſo prohibuit. Miſſus eſt adverſus eum Joannes Cardinalis Vitellius & Joannes Cardinalis Tarentinus, ſæpe collatis ſignis & Regis & Pontificis copiæ inter ſe dimicarunt: & quamvis Renatus Regno exceſſerit, victuſque fuerit victori Alfonſo cedere, Eugenius tamen ibi non ceſſit, ſed omnem belli molem in ſe ſuſcepit. Incredibile fuerit, ſi auri pondus retulerimus, quod Romana Eccleſia pro ſervando Francis Regno profudit. Nam ſolus Eugenius longè ſuprà quinquaginta millia auri nummûm in ex editionibus abſumſit. Tacemus rapinas, incendia, cædes & innumerabilia damna, quæ ſubditi Eccleſiæ pertulerunt; & Anconitanæ Marchiæ perditionem, & multarum urbium rebellionem; quæ omnia paſſus eſt potiùs quàm Regi Alfonſo blandiretur, Renato adverſaretur, quem nunquam reliquit. Sed neque Rex ipſe Carolus, qui tempeſtate noſtra Franciæ præſidet, ab Apoſtolicâ Sede relictus eſt: his enim memoriâ noſtra Nicolaus Cardinalis ſanctæ Crucis in Galliam miſſus eſt, ut quieti ejus Regni conſuleret; primò ex Martini decreto, ſecundò Eugenii. Norunt omnes cujus doctrinæ, cujus ſanctimoniæ, cujus auctoritatis hic vir fuerit, ex cujus familiâ duo Romani Præſules aſſumti ſunt, Nicolaus V. & Pius [II]. Ambo enim illius diſcipuli & contubernales fuimus, ambo ex illius ſchola ad ſummum Apoſtolatum inſcrutabili Dei judicio vocati ſumus: ambo in minoribus agentes, in Atrebatenſi magno Conventu ei ſervivimus, ſed Nicolaus major natu & meritis, majori loco apud eum fuit. In eo conventu Legatus Apoſtolicus, quamvis capitales inimicitiæ inter Carolum Regem Franciæ & Philippum Burgundiæ Ducem vigerent, & odia hinc atque inde pene implacabilia exſtarent, alteri tamen alterum conciliavit, & pacem illam Atrebacenſem confecit, ex quâ Regnum Carolo firmatum & ſolidatum eſt, & afflictæ, laceratæque Franciæ quies data.

Sæpe in hunc modum Romana Sedes conſolata eſt Francos, neque unquam Regnum in calamitatem aliquam lapſum eſt, quin vigili curâ noſtri antecceſſores ejus ſaluti ſtuduerint. Longum eſſet omnia commemorare quæ Franci ex Sede noſtrâ beneficia receperunt: illud exploratum manifeſtumque eſt; nulli unquam genti præceſſores noſtros majores honores, majores favores præſtitiſſe quàm Francis. Quibus ex rebus non eſt cur prima Sedes ingratitudinis accuſetur.

Tertia Francorum Legatorum objectio.

Sed dicitis tacitè, non bona opera eſſe quæ lapidantur, atque idcircò duplicatis Regum Franciæ laudibus atque meritis, ad ea tranſiviſtis, quæ contrà Liliatos ſive per nos ſive per noſtros anteceſſores facta eſſe dicuntur. Tertium hoc veſtræ orationis membrum fuit, cui nunc ſatisfaciendum. Gravior hic locus cæteris eſt, in quo palam animadvertimus Regem veſtrum de rebus geſtis non benè inſtructum eſſe, nec vobis ipſis omnia cognita ſunt: multa enim quaſi vera dixiſtis quæ ſunt à vero remota. Non impingimus modeſtiæ veſtræ mendacium, neque vos quovis modo accuſamos: ex alieno relatu loquuti eſtis. Verba ipſa veſtra cum grano ſalis, ut aiunt, pronuntiata ſunt, audita & vobis commiſſa expoſuiſtis. Illos pœnâ dignos cenſemus, qui vel Regi vel vobis ficta pro veris ſuggeſſêre. Mala illis mens, malus animus. Ut nocerent nobis, os in cœlum poſuêre; fulmina & flammas ore conceptas tenere non potuerunt: *Alienati ſunt peccatores à vulvâ, erraverunt ab utero, loquuti ſunt falſa.* Psal. 57. 4.
Sed mentita eſt iniquitas ſibi: Et, *Sagittæ parvulorum factæ ſunt* Psal. 26. 18.
plagæ eorum. Psal. 63. 8.
Magna vis veritatis, quæ contrà omnes hominum inſidias, omnes artes, per ſe ipſam facilè emergit. Rectè Pythagoras poſt Deum veritatem eſſe colendam affirmavit, quæ ſola homines Deo proximos facit. Nihil veritate fortius, ut in Eſdra legitur. Et in Evangelio Salvator noſter ſeſe veritatem appellat. Conſentiamus igitur veritati, eique caput inclinemus, neque recedamus ab eâ: audiamus quid objicitur.

Accuſatur Eugenius prædeceſſor noſter, quòd Alfonſo Hiſpano & Renati hoſti Regnum Siciliæ commiſit; & Francorum ſanguinem ſprevit. Hæc injuria, hæc contumelia Regi Franciæ facta contenditur, vilipenſa & contempta eſt nobiliſſima Domus, totâ eminentior Europâ, toto generoſior orbe, de Romanâ Eccleſiâ optimè meritâ: indignum facinus, Aragonenſes prælati ſunt Francis. Quid hîc reſpondebimus? Non deſunt arma quibus adverſarium tela repellantur. Non negamus Regnum Siciliæ Aragonenſi commiſſum eſſe; ſed hortamur Francos ut facta ſua meminerint, & de ſe ipſis rationem reddant, & judicantes alios, ut jubet Pythagoras, ſtateram ne tranſiliant. Nemo ſibi ipſi ignoſcat: ſæpe Deum odiſſe deprehenditur, qui ſeſe nimium diligit: & grandior in ſe ipſum pietas, in Deum impietas eſt. Acrem ſui ſe judicem exhibeat neceſſe eſt, qui alios laceſſit. Intelligimus igitur dilucidè preſſeque tùm Renati, tùm Eugenii opera, eaque hoc loco referamus: exinde mundus judicet, imò verò Deus, apud quem non eſt acceptio perſonarum, quis alter alteri fuerit injurius. Adverſatus eſt diù Alfonſo, ut dictum eſt, Eugenius, & potiùs extrema omnia paſſus, quàm illi Regnum committeret:

Juſtum & tenacem propoſiti virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni,
Mente quatit ſolidâ.

Et quamvis Rex veſter alieno auſcultans conſilio, novam quamdam legem & inauditam & incognitam priùs, quam Pragmaticam vocat, ſervari, atque Romanam Eccleſiam in juribus ſuis antiquis & diutiùs obſervatis turbari permiſiſſet: non tamen

perduci potuit, ut Regnum Siciliæ, quod eſt Eccleſiæ peculiare, Francis adimeret: ſed obſeſſum in Neapoli Renatum quibus potuit auxiliis conſolatus eſt, frumentique copiam maximam atque vini magnam ei vim miſit, quo clauſum populum & fame pereuntem in fide contineret.

Cumque paulo poſt armis Alfonſi cedens Renatus, ad Eugenium Florentiæ agentem veniſſet, ab eo benignè ſuſceptus, inveſtituram, ut aiunt, Regni tum primùm conſequutus eſt. Ibi multa Eugenio promiſſa à Renato Rege, quæ minimè obſervata ſunt, ex quibus quinque in hac parte referre libet, quæ ſuis in litteris continentur aureâ bullâ munitis, quæ apud nos cuſtodiuntur. Primò enim auri quinque millia nummûm brevi ſe numeraturum promiſit, quæ poſtea nunquam diſſoluta ſunt. Promiſit & cum pinguioris fortunæ fieret, unum & triginta millia: neque hæc numerata fuerunt. Promiſit Eccleſiam Arelatenſem procuratori Eugenii tradere, non eſt tradita. [Promiſit Cardinali Andegavenſi Eccleſiæ ſuæ poſſeſſionem concedere; non eſt conceſſa.] Promiſit curaturum ſe ſummo ſtudio ut pragmatica ſanctio deleretur; non eſt deleta. Non accuſamus Renatum fractæ fidei, aut promiſſi non ſervati: fortaſſis etiam ſibi excuſatio eſt cur hæc non fecerit, & aliqua ſunt quæ non erant in ſuâ poteſtate: ipſe tamen Eugenio nunquam ſatis excuſatus eſt. Cum ergo hinc Rex Franciæ Romanam Eccleſiam adverſus conſuetudinem progenitorum impediret ſineret, & Renatus neque auxilia mitteret, neque promiſſa ſervata apparerent: illinc Rex Alfonſus patrimonium beati Petri magnis exercitibus urgeret, premeret, laniaret, & Franciſcus Sfortia Vicecomes, nunc Mediolanenſis dominus, agrum Picenum invaſiſſet, & Baſilienſes ſub nomine generalis Concilii novas excitarent turbas, cœpit conſilium Eugenius, quod Cardinales & viri prudentes ſumendum pro tempore ſuaſerunt: non diſputamus nunc de jure inter partes, hoc eſt agendum in judicio. Pacem Eugenius ab Alfonſo non utilem tantùm, verùm etiam neceſſariam accepit, cique non ſolùm Regnum promiſit, ſed ultrò etiam nonnulla de patrimonio Eccleſiæ oppida tradidit, inter quæ Teracina fuit, quæ olim Anxur appellata eſt. Sic conſuetudo belli eſt, pax pro victoris libidine ſemper emitur. His de cauſis Eugenius Siculi Regni titulum Alfonſo largitus eſt, cum jam Renatus nec unam domum, nec unam terræ glebam in Regno poſſideret, & tamquam ſpem omnem vindicandi poſthac Regni proſsùs amiſiſſet, arcem Novam quæ Neapoli adjacet hoſti vendidiſſet, & nonnullis fidelitatis juramenta remiſiſſet.

Nec Alfonſus ingratus Eugenio fuit; qui Picenos in obedientiam Eccleſiæ ſuis armis reduxit. Idem Eugenius Ferdinandum Alfonſi filium extra matrimonium natum, ad Regni Neapolitani ſive Siciliæ ſucceſſionem auctoritate Apoſtolicâ idoneum reddidit, cui præter genituræ maculam nil obſtabat, litteris & moribus egregiè inſtituto. Neque novum eſt hujuſmodi viros ad regni faſtigia provehi. Nam quamvis ſancta lex eſt, quæ vetito natos coitu dignitatibus arcet (ſic enim incontinentia non parum coërcetur) id tamen vitium patris, non filii eſt, & clariſſimos Reges tam ex illicito quàm ex alio minus digno concubitu natos conſtat. Romulus ex Rheâ Sacerdote natus, & Servius ex ancillâ Romæ regnaverunt: apud Græcos Hercules clarus habetur, quamvis Alcmena ex adulterio eum genuerit; & Alexandrum Macedonem Orbis dominum Olympias ex alio quàm ex Philippo concepiſſe traditur; immundâ natus ex ancillâ Maſiniſſæ Ingurtha Regnum tenuit: inter Hebræos Jacob ex ancillis magnos ſuſtulit Patriarchas: & Phares ex Thamar inde natus eſt, ex cujus progenie Chriſti nativitas ſecundùm carnem trahit originem: & Jephte meretricis filius Iſraël judicavit: & Salomon ex eâ quæ fuit Uriæ procreatus eſt, cum quâ lege noſtra matrimonium contrahere non licuiſſet. Et ne pluribus utamur exemplis, ſatis eſt Conſtantinus magnus, qui quamvis ex Helenâ ſtabulariâ (ſicut ait Ambroſius) genitus eſſet, Romani tamen Imperii Monarchiam conſcendit, & magnificè gubernavit: & Carolus etiam Magnus Carolum filium extra matrimonium genitum non ignobiliter Regno præfecit[a]. Nec plura in Eugenii Apologiam.

Nunc ad Nicolaum tranſeundum eſt, qui nationi veſtræ amiciſſimus fuit, & tamen Alfonſo Regnum confirmavit, & Ferdinandi legitimationem ratam gratamque habens, extendit ampliavitque. Quid hîc? ſi ſalvatur Eugenius, & Nicolaus ſalvus eſt. Ille principium dedit his quæ poſtea ſequuta ſunt. Sed procedamus ulteriùs. Per tempora Nicolai flagrabat omnis Italia bello; hinc Alfonſo Veneti ſocia arma conjunxerant, inde Franciſco Sfortiæ Mediolani potito Florentini ex fœdere juncti, communibus viribus bellum adminiſtrabant: ardebant omnia, ubique cædes, ubiquè rapinæ neque profana, neque ſacra tuta erant. Elati Conſtantinopolitanâ victoriâ Turci, & impunè per Raſciam & Albaniam debacchati, extremum Hungaris excidium minabantur. Operæ pretium Nicolao viſum eſt in tantis periculis de pace Italiæ agere, & arma quibus cives urgebantur in hoſtes vertere; conventus apud Neapolim dictus eſt. Eo Cardinalis Firmanus ex decreto Nicolai, Legati ex totâ Italiâ ſe contulêre: inter quos tandem pax concluſa eſt & fœdus percuſſum; cujus conſervatorem Romanum Præſulem deſignavere. In eo fœdere ab omnibus recepto inter alia cautum eſt, ut quæcumque cum Alfonſo Rege ordinata eſſent, eadem omnia cum Ferdinando filio tractata & recepta eſſe intelligantur, quem futurum Regni ſucceſſorem idem fœdus appellat: quod Apoſtolicæ Sedis Legatus amplexus eſt, omnis Italia recepit, & Nicolaus poſtea ratum habuit & confirmavit. Similiter & Calixtus egit, & nos poſt coronationem noſtram ex conſilio Fratrum veſtigia prædeceſſorum noſtrorum ſectantes, ne tam ſalutaris pacis vinculum ſolveretur, fœdus ipſum comprobavimus: ſed de rebus noſtris paulo poſt agemus.

Nunc expoſitis Eugenii & Nicolai operibus, quæ quantum calumniari carpive poſſint planè cognoſcitis; ad Calixtum tranſeamus, quem magnificis verbis ac laudibus proſequuti eſtis, nec abs re. Fuit enim doctrinâ ſingulari præditus, & ſuo tempore civilis ſapientiæ facilè princeps, & maximarum rerum experientiâ callens, ut qui multorum mores vidit & urbes. Dicitis hunc quamvis ejus nationis eſſet, cujus Alfonſus, ſibique multa deberet, non tamen juſtitiam ejus causâ violare voluiſſe, ſed filium ejus Regno privaſſe. Nihil horum negamus; verùm incivile eſt non totum referre: ſupplebimus nos quod veſtræ orationi defuit. Calixtus enim mox ut Pontificatum adiit, id fœdus cujus ſuprà mentionem fecimus ratum gratumque habuit, eoque uſus eſt cum Jacobus Picininus Senenſes bello quateret, adverſùs quem vi fœderis & Venetos & reliquos Italiæ Potentatus excitavit: neque Alfonſo Regni inveſtituram negaſſet, niſi Marchiam Anconitanam, & plura alia

a *regno fuit*] Errat hîc Pius. Nam Carolus Magnus Carolum præ cæteris filium natu maximum habuit, ſed ex legitimâ uxore Hildegarde ſuſceptum qui tamen patri non ſucceſſit, cùm ante eum obierit.

Regni

Regni feuda adjici petiviſſet. Alfonſo autem vitâ functo, quâ ratione incertum eſt, Ferdinandum quem ex fœdere ſucceſſorem Alfonſi in Regno Siciliæ acceptaverat, à Regno removit. Illud certum eſt, quòd Regnum Siciliæ non ad Francorum proſapiam, ſed ad Romanam Eccleſiam devolutum eſſe declaravit. Teſtantur hoc ejus litteræ, & recens curialium extas memoris: nihil dicimus, quod non in promptu probare poſſimus: ſi vixiſſet diutiùs providus & magnanimus Pontifex, vidiſſetis omnes quo ſuus ferebatur & aſpirabat animus, quem nemo Regnum hoc generi Gallico aut quærere aut ſervare arbitratus eſt. Non eſt igitur, quòd magnopere ad Renati cauſam aſſumatis facta Calixti, quamvis Ferdinando Regnum adimere conatus ſit.

Pius Papa ſeſe conatur deffendere.

Cæterùm eo in aliam vitam tranſlato, nos ei quâvis indigni & tanto ponderi prorsùs inſufficientes, ut Altiſſimo placuit ſuffecti ſumus. Ad res noſtras modo veniendum eſt, quas multi lacerant carpuntque. Homines ſumus & fragiles, labimur, fallimur, decipimur, inviti tamen erramus, & cum recognoſcimus errorem, malumus illum cum noſtro potiùs revocare rubore, quàm cum ſubditorum ſcandalo, damnoque retinere. Verùm in hoc negotio Regni Siciliæ nihil à nobis factum eſt, quod reprehenſione dignum exiſtimemus, quamvis illud Ferdinando conceſſerimus: ſed accuſamur quòd illegitimo & inhabili eximiam Regni dignitatem & coronam elargiti ſumus, quòd inclytam Francorum Domum ſprevimus & abjecimus, nec Oratores Caroli & Renati Regum audire dignati ſumus. Hæc ſumma eſt accuſationum, huc omnes orationis veſtræ nervi tendunt. Parum eſt quod Eugenius, quod Nicolaus, quod Calixtus fecit. Pius eſt [qui plus cæteris auſus videtur, Pius eſt] qui Francos, qui nationem Gallicam, qui æquitatem juſtitiamque contemnit: in Pium omnia tela cadunt. Tolerabilia ſunt quæ noſtri anteceſſores fecerunt: quod nos fecimus, ferri non poteſt: illi excuſati, nos injuſti, nos ingrati, nos impii ſumus, quamvis Pii nomine vocitemur. Sed non deeſt nobis animus quo pugnemus. Dominus auxiliator noſter, non timebimus quid faciant nobis homines: bonus & miſericors Deus, qui non patietur tentari homines ſuprà vires ſuas: neque nos impingi falſo crimine ſinet, quod refellere non valeamus. Comprehendimus ex dictis veſtris neque vobis, neque Regi veſtro veritatem omnem eſſe detectam, ſed dicta eſſe quæ contrà nos viderentur, tacita quæ pro nobis adduci poterant. Nam quid majus eſt ſequi, an præcedere? Nos apertum à prædeceſſoribus iter ſequuti ſumus, & monſtratam viam tenuimus; nihil plus egimus quàm noſtros anteceſſores egiſſe reperimus. Dicat aliquis, per viam publicam ne ambules, quod Pythagoricum fuiſſe præceptum Hieronymus affirmat: ſed hoc exponitur, id eſt, multorum ne ſequaris errorem: nos autem Eugenium aut Nicolaum ſequi arbitramur, quos fuiſſe Præſules rectiſſimi judicii, & integerrimæ vitæ conſtat.

Sed aperiamus ampliùs innocentiam noſtram, factaque noſtra, non ſolùm exemplis & auctoritate, verùm etiam ratione defendamus; & quo in ſtatu eſſet Eccleſia cum ſummi Præſulatûs aſcendimus cathedram, oſtendamus. Audite, non longa res eſt, & breviter explicabitur. Invaſerat Jacobus Piciminus agrum Eccleſiæ, non ignobilis noſtri temporis copiarum ductor; Aſſiſiorum arcem per proditionem Præfecti arcis obtinuerat, & urbem exinde in poteſtatem acceperat; Nuceriam quoque invaſerat, & oppido Galdi potitus, arcem ſummâ vi oppugnabat. Timebant vicini Fulginates, nec minùs Spoletani, quorum arcis Præfectus ad Piciminum inclinare videbatur, munitaque loca Eccleſiæ in manibus Catelanorum detinebantur: quos etſi fideles conſtanteſque putaremus, nexus tamen & amor nationis timorem incutiebat ne cum Ferdinando ſentirent, qui Regno Siciliæ nemine adverſante potiebatur. Fuerat apud Capuam conventus Principum regni, omnes illi jurejurando fidem ut Regni ſuo præſtiterant, nec una quidem vox audita fuerat quæ Renatum deſiderare videretur. Quieta omnia in Regno erant: petebatur à nobis ut Ferdinandum inveſtiremus; inſtabant Veneti jure fœderis; inſtabat Dux Mediolani; inſtabant Florentini: aiebant omnes non poſſe illi Regnum negari, quod patris ultimâ voluntate, & omnium populorum aſſenſu recepiſſet. Piciminus, qui jam tria Eccleſiæ oppida occupaſſet, niſi Ferdinando cui militabat Regnum committeremus, maximum ſubditis noſtris malum illaturus videbatur. Pacem Romani, pacem Umbri, pacem Picentes, pacem omnes per circuitum petebant: omnis mora gravis, omnis contradictio perículoſa judicabatur. Nobis nihil antiquius videbatur, nihil animo noſtro fixius hærebat, quàm conventum Chriſtianorum facere, in quo de retundendâ Turcorum inſolentiâ, & Chriſtiano ſanguine defendendo tractaremus. Imminebat Eccleſiæ graviſſimum & periculoſiſſimum bellum, ſi Ferdinandi poſtulatis adverſaremur; nec nobis vires erant quibus reſiſteremus: nec Maſſilienſis Epiſcopus à Renato miſſus aliud tulerat, quàm verba dubia & incertas promiſſiones; ſpes in Renato longinqua, & auxilium dubium, in Ferdinando propinquus hoſtis & apertiſſimum damnum: nec Rex Franciæ apud nos Legatum habuit, ut vobis perſuaſum eſſe videmus, quamvis Decanus Carnotenſis Romæ tunc ageret, qui ad Calixtum miſſus Turcorum, non Regni Siciliæ cauſam tractaturus venerat; & mortuo Calixto nihil habebat quod nobiſcum ageret, nec verba ponderis habebat extinctâ legatione, quamvis impulſus ab aliis aliquando nos in hac parte compellaverit. Quid faceremus? Armane movere pro Regno ejus oportuit, qui nihil curare videretur, otioſam vitam domi agens? imparibuſne hoſti viribus occurrendum, illidendumque muro caput fuit? Caſtra & arces Eccleſiæ perdere, patrimonium beati Petri dilapidare, ſubditos omnes rapinæ ac neci objicere, defenſionem fidei negligere debuimus?

Profectò non ita nobis nec Fratribus noſtris viſum eſt, ſed cùm aliter non poſſemus, Ferdinando potiùs morem gerere, quàm Romanam Eccleſiam tot periculis exponere, quàm religionis, quàm fidei defenſionem negligere maluimus. Conceduntur enim multa neceſſitati, & inter duo mala minus eligitur. Quid igitur fecimus? Nihil ampliùs ſanè quàm anteceſſores noſtri fecerant, quamvis illi Alfonſo, nos Ferdinando Regnum commiſimus. At cui Ferdinando? Nempe filio Regis, etſi non legitimè nato, auctoritate tamen Apoſtolicâ legitimato, heredi à patre Rege deſtinato & inſtituto, & à Regnicolis recepto, nobiſque vi percuſſi pridem fœderis ab universâ Italia commendato, Regni etiam poſſeſſori, ſive ut vos vultis occupatori. Nihil juri veſtro detraximus, nec tamen huic tot favoribus munito aliter Regnum commiſimus, quàm ſi non eſſet, id eſt, ſi ad nos devolutum exiſteret, aut ſi illi jure hereditario deberetur. Et quis hoc damnare poteſt? Si pater ejus Rex fuerat, eumque legitimatum heredem inſtituerat, injuria erat paternum ei Regnum negare: ſi noſtrum devolutione fuit, licebat nobis cui vellemus dare: & illi dare voluimus: ſi ad Francos Regemve Renatum ſive alium pertinuit, nihil ei dedimus, neque dare voluimus. Reſervavimus enim noſtris in litteris aliorum jura, quod noſtri anteceſſores

non fecerant. Quid igitur calumniamur? Quid reprehendimur? Quis non intelligit pro Regi veſtro & vobis dictas eſſe nugas, quibus perſuaſum eſt nos Francorum inclytam Domum Regno privâſſe, qui neminem privavimus, nemini jus abſtulimus, nemini derogamus?

Objectionibus reſponſet.

At ſi devolutum erat, (dicat fortaſſe aliquis) præferendi fuerant Franci. Prætuliſſemus, ſi tam propè fuiſſent quàm Ferdinandus, & non nobis tantum impediſſet diſcrimen, atque neceſſitas. At grave eſt coronatum eſſe Ferdinandum. Certè ſi jure inveſtitus eſt, juſtè quoque coronatus eſt: ſi jure caret, nihil ei corona confert. At populorum favorem ei conciliat. Cum juſſimus coronari, non erat favore opus, omnes ei populi Proceresque favebant: conventum inſuper erat coronam illi dandam eſſe cum peteret, quemadmodum anteceſſores noſtri Eugenius & Nicolaus cum Alfonſo patre convenerant. Non potuimus petenti negare, & promiſſis obviam ire. Nam ſi privati ex pacto tenentur, Principes teneri non eſt ambiguum. Nihil fœdius eſt quàm Princeps fidei fractor. Nota eſt nobis modeſtia & integritas veſtri Regis: nunquam ille ex nobis peteret ut promiſſa reſcinderemus, quorum tanta vis eſt, ut Deus etiam ex his compellari poſſit, dicente

Pſal. 118. 49

Propheta: *Memento, Domine, verbi tui, in quo mihi ſpem dediſti.* Dicitis fortaſſe nos coronam non debuiſſe promittere. Verum eſt, ſi non licuit inveſtire; at ſi licuit illud, & hoc licuit: ſed de juſto licitoque certamine contendentibus inter ſe partibus dimittamus. Nos ſi de facto noſtro conveniemur, non reperiemur inermes. Et jam ſatis noſtra in hac parte oſtenſa eſt rectitudo.

Nunc illud attingamus, quod de Aquilanis & aliis pleriſque objectum eſt, quos ſe nobis dedere volentes rejecimus, ut aſſeritis, ne Ferdinando incommodaremus. Laus noſtra hæc eſt, qui fidem Ferdinando ſervavimus, neque parti veſtræ injuriati ſumus, cum nobis illi, non Renato ſeſe ſubjicere vellent. Nos certè nihil aliud facere decuit, ſive ante inveſtituram, ſive poſt, ne Regnum divideremus quod tunc erat unitum.

Rursùm & illud reprehendiſtis, quòd equites Regnum petentes, qui militare Ferdinando vellent, tranſire permiſimus; qui ei adverſarentur, his iter clauſimus. Neque hæc negamus, ſed decuit nos ita facere, & hoc quoque ad fidem noſtram ſpectabat, ut eum ſalvum eſſe vellemus, qui ex nobis Regnum accepiſſet. Neque hoc Francis moleſtum eſſe debuit: nemo ex vobis tranſitum petiit qui Renati cauſam eſſet acturus, cujus nominis in Regno mirum ſilentium erat. Princeps Tarenti Primus omnium adverſari Ferdinando cœpit, non quia Regem eum eſſe negavit, ſed quòd inſidias ab eo ſibi paratas diceret. Nam quoties ad nos ſcripſit, ſemper Ferdinandum Regem appellavit, nec aliud ex nobis petiit quàm ſecuritatem, ne ſub illo Rege periret: promittebamus id ſibi. Cæterùm ſumenti arma contrà dominum miniſtrare auxilia non debuimus, neque miniſtrantibus locum dare, ſed miſimus Legatum, qui rebus inſpectis Regni Regem Principi conciliaret, quod & factum eſt, Venetorum Oratoribus intervenientibus; quamvis poſtea nova exorta diſſidia ſimulatam fuiſſe concordiam oſtenderunt, ut quæcunque diuturnitate rerum innoteſcunt. Noſtri officii erat pacem in Regno quærere, ut ſive Renati ſive Ferdinandi ſit, integrum potius quàm lacerum ſuo domino pareat.

Sed imputatis nobis, quòd Jacobo Picinino in Regnum tranſire volenti, quamvis Renato ſtipendia faciat, iter præcluſimus. Nihil certè nobis de ſtipendiis conſtat, licet vulgo ita feratur, cujus rumores ſæpe inanes falſoſque vidimus. Illud certum eſt, iter à nobis Jacobum nunquam petiviſſe. Sed arguitur negatio ex copiis quas miſimus in Etruriam ex agro Bononienſi ac ex aliis gentibus, quas miſimus Marchiæ Saltum & Apennini clauſtra tueri. Id nos tutelæ noſtræ cauſa fecimus, veriti ne Picinini tranſitus, cujus non parvæ copiæ eſſe feruntur, agrum Eccleſiæ læderet, aut mutationem aliquam in oppidis noſtris ut antea faceret, in quibus plurimi ſunt inquieti homines, & rerum novarum cupidi. Nec quiſpiam arguendus eſt ſi res ſuas diligenter cuſtodit, in qua parte periculoſius eſt nimis ſperare quàm nimis timere.

Atque hoc modo ſingulis Objectionibus reſpondiſſe ſufficiat: quòd ſi non omnibus verba noſtra fidem faciunt, ſatis eſt nobis, quòd nemo adverſùs ea quæ loquuti ſumus abſque mendacio loqui poteſt: nunquam enim aut Regi Franciæ aut Renato nocere ſtuduimus, ſive facta noſtra, ſive verba inſpiciantur. Sed minimè pari modeſtiâ erga nos Renatus eſt uſus; teſtis eſt ipſe modeſtiſſimus Francorum Rex, qui Renati Oratores adverſùs nos multa loquutos audivit. Teſtes ſunt quamplurimi Germaniæ Principes ad quos Renati litteræ pervenerunt, nos partiales atque injuſtos appellantes, qui Domum Franciæ Regno Siciliæ privaverimus. Teſtes ſunt ſubditi ejus & in Provinciâ & in Lotharingiâ, quibus imperatum eſt ne noſtra mandata ſuſciperent. Teſtis eſt Cardinalis Fuxi grandævus & fide dignus ſenex, qui ad nos ſcribens, idcirco litteris ſuæ legationis per Provinciam juſſu Renati non eſſe paritum affirmat, quoniam in earum calce noſtri Pontificatûs annus annotatus eſt. Dolenter hæc & inviti referimus, non ut Regem Renatum ſugillemus, ſed ut noſtram patientiam oſtendamus. Nam quantum ad Regem attinet, nos eum & pium & manſuetum exiſtimamus, & accuſari potiùs ab eo quàm accuſare eum volumus, & injuriam pati quàm facere. Audivimus Apoſtolum dicentem: *Non vos ulciſcentes, cariſſimi, ſed date locum iræ: Scriptum eſt enim: Mihi vindictam, & ego retribuam.* Sed neque vindictam poſcimus, Deum potius rogamus & enixè precamur, ut huic Regi benignus ſit & clemens, quando per obedientiam publicè præſtitam Romanæ Sedi matri & alumnæ ſuæ reconciliatus erit. Fuerat bonus & mitis Princeps, ut videmus: de veritate non bene inſtructus, & quod humanum eſt, credens ſe laceſſitum injuriis, non potuit tacere, non laceſſere: ſed citò ignis ſtipulæ conticeſcit, & exundans flamma deficientibus nutrimentis paulatim emoritur. Caveat tamen Rex ipſe, ne Sedem Apoſtolicam laceſſendo, eas incidat pœnas, quibus vaſſalli contrà dominos committentes plectuntur.

Rom. 12. 19.

Illud autem nobis grave, & Chriſtianæ reipublicæ periculoſum & valde noxium eſt, quòd ſtante hoc Conventu Mantuano, & nobis pro tutelâ fidei laborantibus, claſſis Januæ armata eſt, & in Regnum miſſa, & novus ignis accenſus, & omnis Italiæ turbata eſt quies. Non erant hæc tempora, quæ novas inter Chriſtianos lites cuperent: cum Turcis nunc depugnandum erat, pro fide, pro religione certandum; divinus honor tuendus, quem Turci conculcare nituntur. Quo loco ſatis admirari non poſſumus de providentiâ & intentione Regis, qui cum annos circiter duodeviginti tacuiſſet, nunc demùm arma ſumere, & Regnum vindicare adorſus eſt iniquo & inopportuno tempore, itaque clam nobis, ad quos directum Regni hujus dominium ſpectat, & de omni controverſiâ in eo judicium. Quibus ex rebus apertè cognoſcitis, periſſimi Oratores, non nos eſſe qui Carolo Renatove clariſſimis Regibus, vel Domui Franciæ ſumus injuriati, ſed nobis potiùs & Ro-

manæ Sedi contumeliam irrogatam, quam pro Deo Salvatore noſtro parviſacimus, ſcientes quòd cum flagellamur, cum vituperamur, cum ſcandalum patimur, tunc Deo curæ ſumus, dicente Scriptura, *Væ mundo à ſcandalis*; Et, *Quem Deus diligit, corrigit atque caſtigat.*

Matt. 18. 7. Hebr. 12. 6.

Quid Oratores Regis Franciæ à Sūmo Pontifice poſtulent.

Sed jam tempus eſt ut ad petitiones veſtras deſcendamus, quæ hujus ſummæ ſunt. Ut reſcindamus quæcumque Ferdinandi gratia facta ſunt; Regnum Renato concedamus, homagium ab eo recipiamus, Legatum mittamus, qui Renati partes conſulettur, Ferdinandum terreat, huic favores accumulet, illi auferat: Picinino denique iter in Regnum aperiamus. Poſtulata hæc cùm audimus, intelligimus omnes in ſuâ causâ nimis affectos eſſe, idque vobis accidere. Nam cum paulo ante queſti eſſetis, quòd inaudito Renato Rege, incognitâ causa, Ferdinando Regnum commiſiſſemus; nunc tamen inaudito Ferdinando, quæ ſunt ei conceſſa reſcindi poſtulatis. Cur hoc veſtræ parti arrogatis, quod alteri non debuiſſe concedi affirmatis? Ut par pari referatur, dicat aliquis. Verum hæc impària ſunt. Nos Renato nihil abſtulimus, ut ante monſtravimus, vos quidquid conceſſum eſt Ferdinando retractari revocarique petitis. At ubi de jure alieno abrogando agitur, audienda eſt alia pars, & conſultò matureque procedendum, ne ſine causâ jus quæſitum, ſi quod eſt, auferatur. Cumque non ipſi ſimus, qui primò in Aragonenſes jus Regni tranſmiſimus, & adverſarius veſter magnam Regni partem obtineat, ſuadet ratio, expoſcit æquitas, requirit conſuetudo, jubet antiquitas priùs audiri partes, quàm juris cujuſpiam detractio fiat. Quòd ſi juris iter placet, deponenda ſunt arma, & legibus diſputandum. Nos æqui judicis partes tenebimus. Nam quid noſtrâ intereſt, uter veſtrûm poſſideat Regnum? Quippe ſi diſcuſſâ causâ conſtiterit Renati Regnum eſſe, aut ei deberi, non ſolum quæ petitis, ſed majora horum faciemus.

De itinere Comiti Jacobo aperiendo, niſi ab eo petatur, & niſi ſe Renato militare fateatur, non videmus quid reſpondere poſſimus: nec nobis ſatis eſt quòd ſecuritatem promittitis. Nam contrà tenentes arma, ſola poſt Deum ſecuritas eſt in armis. Cognoſcimus noſtri temporis milites, & quantum eis credere oporteat, non ignoramus. Tritum eſt illud apud eos deteſtabile proverbium: Si violandum eſt jus, regnandi causa violandum; & illud quoque verum:

Nulla fides pietaſque viris, qui caſtra ſequuntur:

Venaleſque manus: ibi fas, ubi plurima merces.

Nos & armis, & orationibus priorum res Eccleſiæ ſervare ſtudebimus: ſi decipiemur, ſi violabimur, ipſe Dominus vindex erit, qui ait Petro: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Præſentia & futura in manu Dei ſunt, ipſe nos ſecundùm ſuam voluntatem dirigat, & ad eam veſtrorum etiam Regum corda menteſque trahat, pacemque illis Chriſtianam ſuadeat; quâ nihil dulcius, nihil ſuavius inveniri poteſt. Etenim cur non potiùs dimiſſis armis, aut per communes amicos, aut legibus aut jure hæc lis Regni dirimitur? Si bellum el igitur, hoc eſt quod milites optant, equites pediteſque: hoc illi immortale cupiont eſſe: hinc aluntur, hinc pingueſcunt, hinc ad Principatus & ad Regna conſpirant. Satius fuerit Regnum amittere, quam eos alere canes, qui omnes regni opes, & ipſos denique Reges devorent.

Matt. 14. 31.

Adverſùs bellum & militū vota.

Expoſcit præterea tempus hoc, ut Chriſtiani ſepoſitis inter ſe odiis, concordibus animis atque ſtudiis, ad tutelam fidei ſe accingant, & tela quæ viſcera noſtra lodiunt, Turcorum pectora feriant. Juvate nos, Oratores, & ingenia veſtra intendite. Aperite media, excogitate vias quibus non ſolùm hæ lites Regni, ſed aliæ quoque Chriſtianorum controverſiæ ſopiantur: audiemus conſilia veſtra, judiciis veſtris plurimum tribuemus. Nolite nobis, nolite Chriſto deeſſe: Chriſti hoc negotium eſt. Ex latere noſtro nihil deerit. Quidquid enim in nobis aut conſilii aut auxilii erit, ſtudii, diligentiæ, vobis & reipublicæ in hac parte communicabimus. Noſtro judicio nullo pacto ferendum, ut hæc Regni diſſentio latiùs efferatur: aut pace, aut judiciis componenda eſt. Si ferro dirimitur, actum eſt de Regno, & verendum ne hoc incendium per omnem Italiam latiùs evagetur. Injurioſi eſſemus & inimici patriæ, ſi pro noſtrâ virili pacare Italiam non curaremus. Diſſidentes in Germaniâ Principes per Legatos conciliamus, & nunc viſcera noſtra patiemur evelli, Italiam lacerari, Regnum Eccleſiæ incendi, diripi, deſolari; Non fient hæc nobis volentibus. In Turcos qui verè Chriſtianus eſt, in Turcos armari debet, & Chriſtiano parcere ſanguini. Non debet Renato durū videri, ſi pro communi ſalute paululum arma continere rogatur, qui per tot annos nullo rogante continuit. Cogitemus tandem pro pacto Regnum hoc quietum reddatur, & non ſinamus portam hanc Turco aperiri. Nihil ille magis cupit, quàm vires Italicas inter ſe concurrere, ut tandem ab his vocetur qui debiliores fuerint; ſicut in Græciâ factum eſt. Diſſidentibus enim inter ſe Conſtantinopolitanis Imperatoribus, vocati in auxilium Turci ab his qui erant inferiores, utramque denique partem oppreſſerunt.

Agite præſtabiles Oratores, incumbite huic parti, conſulite in medium quæ pacis ſunt: nam hoc potiſſimum eſt quod ſapientiſſimum Regem veſtrum nobis mandaſſe in litteris ejus vidimus. Intelligat prudentiſſima Serenitas ſua, ad domandam Turcorum ferociam, Chriſtianorum pacem atque concordiam neceſſariam eſſe, ejuſque rei curam in hoc Conventu veſtræ circumſpectioni commiſit. Expectamus quæ media quærendæ pacis afferatis. Maximi & potentiſſimi Regis vices geritis, multum in vobis ſitum eſt: Imperator eo animo eſt, ut pax per omnem Chriſtianitatem reformetur: idem propoſitū noſtrum eſt. Si concurrit Rex veſter, concurrent & alii quamplurimi, & ceſſabunt tantem civilia & inteſtina bella, vertentur Chriſtianorum tela in hoſtes fidei, ſentient Turci quid valeat Chriſtianus miles, & quantus in hoſtem aſſurgat. Chriſtianiſſimus Rex veſter, conſenſu populorum gentium, nationumque vocitatur. Magni honoris nomen gerit; ſervanda eſt & ad poſteros tranſmittenda hæc dignitas virtute majorum quæſita. Verùm ſicut Imperia, ita & egregia cognomina his artibus retinentur, quibus ab initio parta ſunt. Franci cum ab initio pro defenſione & augmento Catholicæ fidei, pro tutelâ & gloriâ Romanæ Sedis nulla timerent pericula, nullos declinarent labores, nullos fugerent ſumptus, ſed delicias, voluptates, Regna, Imperia, ipſam denique vitam pro communi ſalute contemnerent: & nunc in Europâ, nunc in Aſiâ adverſùs inimicos Crucis depugnarent, Chriſtianiſſimi jure merito vocati ſunt. His nunc itineribus incedendum eſt, ut hereditas tanti nominis conſervetur.

Veniſtis, Oratores, ad hunc Conventum, qui de communi Chriſtianorum ſalutem ſolicitus eſt. Rex maximus & potentiſſimus vos miſit, in quem omnium oculi reſpiciunt, cujus progenitores ſæpe rem Chriſtianam tutati ſunt. Audiamus quam rebus afflictis conſolationem afferatis, Non ambigimus quin vobis multa commiſſa ſint. Conſulite in medium quæ pacis inter Chriſtianos, quæ belli contrà Turcos ſint, & ſpem quam de veſtro adventu

Tom. III. LLLll ij

concepimus implete. Sapientes viri eſtis, & periculum in quo ſumus agnoſcitis. Chriſti an Machometi lex plus valeat, in certamen jam ferus venit. Ferus ille & terribilis coluber Evangelium Salvatoris noſtri ex Aſiâ deturbavit, Ægyptios, Afros, Mauros, & Hiſpaniæ partem ſuæ veſaniæ ſubegit, & diebus noſtris Byzantium Regiam urbem, & Orientalis quondam Imperii caput armis evicit, & uſque ad Danubium & Savum ſigna protulit, jam Hungaris imminet, jam jam Germaniæ & Italiæ ſervitutem minatur: nec ceſſabit victoriam ſequi, niſi magno reſiſtamus animo. Tædet referre quanta patiuntur infelices Chriſtiani, qui proximi ſunt rugienti & ſæviſſimo leoni. In ſervitutem pueri rapiuntur, matronæ ac puellæ libidinem fœdiſſimæ gentis explere coguntur: virorum alii cruces, alii palos ſubeunt, quidam exemplo Iſaiæ ſecti per medium animas tradunt, quibuſdam etiam vivis in morem Bartholomæi cutis adimitur: nullum tormenti genus noſtri non ferunt: non ætati non ſexui parcitur, ſanguis omnium qui pereunt ex noſtris manibus requiritur: jam Raſciani ætate noſtra deſciverunt à fide, jam Boſnenſes defecerunt. Bulgaria & Græcia tota Turcorum eſt, niſi Peloponneſi portio quædam; Albani exhauſti ſunt, Hungari feſſi; Valachi exterriti, niſi opem ferimus, aut fugere, aut ſe ſe dedere, & cum perfido Machometo Chriſtum blaſphemare cogentur. Et nos interim miſeri inter nos contendimus? Abſint hæ lites, faceſſant jurgia, reſurgat pax ſi non perpetua, ſaltem temporalis, donec Turcorum peſtis ab Europâ dejiciatur: quod facilè fiet, ſi magnus & pius Rex veſter ſuas manus, ſuas operas interpoſuerit, & vos ipſi ſuo nomine totis aſſurgatis viribus, conſulendo, dirigendo, agendo, nihil omittendo, uſquequo pace inter Chriſtianos compoſitâ terreſtris & maritimus exercitus ducatur in Turcos, adverſùs quos rarò ſine Francorum ſanguine feliciter pugnatum eſt.

De Pragmatica Sanctione.

Cæterùm quia pragmaticæ ſanctionis ſuperiùs incidit mentio, cujus ſecreta magis pulſavimus quàm aperuimus, urget nos conſcientia, imò verò caritas, qua genti veſtræ devincti ſumus, priuſquàm dicendi finem facimus, de eâ aliquâ libare, ne taciturnitas noſtra indulgentia reputetur; & quod ſanabile vulnus eſt, fiat mortale, & nos à conſortio veſtro oporteat abſtinere; quoniam ſicut in veteri lege ſancitum eſt, ſuper omnem animam quæ mortua eſt non ingredietur Pontifex: quod teſte Hieronymo perinde accipiendum eſt ac ſi dicat, ubicumque peccatum eſt & in peccato mors, illuc Pontifex non accedet. Cupimus ſanctam eſſe Francorum gentem, & omni carere maculâ, & cum Apoſtolo dicere: *Deſpondi enim vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto.* At hoc fieri non poteſt, niſi hæc Sanctionis macula ſeu ruga deponatur: quæ quomodo introducta ſit ipſi noſtis. Certè non auctoritate generalis Synodi, nec Romanorum decreto Pontificum recepta eſt, quamvis de cauſis Eccleſiaſticis tractatus abſque placito Romanæ Sedis ſtare non poſſit.

2. Cor. 11. 2.

Unde lata.

Ferunt aliqui ideircò initium ei datum, quia nimis onerarent Romani Pontifices Regnum Franciæ, nimiaſque pecunias inde corraderent. Mirum ſi hæc ratio Carolum movit, quem prædeceſſoris ſui Magni Caroli decebat imitatorem eſſe, cujus hæc verba leguntur in Memoria Beati Petri Apoſtoli. „Honoremus ſanctam Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam „Sedem, ut quæ nobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat Eccleſiaſticæ Magiſtra rationis. „Quare ſervanda eſt cum manſuetudine humilitas: „& licet vix ferendum ab illâ ſanctâ Sede imponatur „jugum, tamen feramus, & piâ devotione toleremus.

Non eſt credibile Carolum, qui modo regnat, ſuo ſenſu hanc pragmaticam introduxiſſe. Deceptum putamus, & piæ menti ſuggeſta fuiſſe non vera. Nam quo pacto religioſus Princeps ea ſervari juſſiſſet, quorum prætextu ſumma Sedis Apoſtolicæ auctoritas læditur, religionis noſtræ vires enervantur, unitaſque Eccleſiæ & libertas perimitur? Durum Verbum, durius factum. Audite patienter, hortamur. Vulnera quæ putreſcunt, non olei lenitate, ſed vini potiùs auſteritate ſanantur. Non ponderamus cauſarum auditionem, non beneficiorum collationem, non alia multa quæ curare putamur. Illud nos angit, quòd animarum perditionem cernimus, & nobiliſſimi Regis gloriam labefactari. Nam quo pacto tolerandum eſt Clericorum judices laicos eſſe factos? Paſtorum cauſas oves cognoſcere? Siccine regale genus & ſacerdotale ſumus? Non explicabimus honoris causâ quantùm diminuta eſt in Galliâ Sacerdotalis auctoritas, Epiſcopi nôrunt, qui pro nutu ſæcularis poteſtatis ſpiritualem gladium nunc exercent, nunc recludunt. Præſul verò Romanus, cujus parochia Orbis eſt, cujus provincia nec oceano clauditur, in Regno Franciæ tantùm juriſdictionis habet, quantum placet Parlamento. Non ſacrilegum, non parricidam, non hæreticum punire permittitur, quamvis Eccleſiaſticum, niſi parlamenti conſenſus adſit; cujus tantam eſſe auctoritatem nonnulli exiſtimant, ut cenſuris etiam noſtris præcludere aditum poſſit. Sic Judex Judicum Romanus Pontifex, judicio Parlamenti ſubjectus eſt. Si hoc admittimus, monſtruoſam Eccleſiam facimus, & hydram multorum capitum introducimus, & unitatem prorsùs extinguimus. Periculoſa hæc res eſſet, Venerabiles Fratres, quæ Hierarchiam omnem confunderet. Nam cur Regibus, cur alii Præſulibus ſui ſubditi parerent, cum ipſi ſuperiori ſuo non pareant? Quam quiſque legem ſibi ipſi ſtatuit, eam ſibi ſervandam putet. Verendum eſt, ne prope adſit quod ad Theſſalonicenſes ſignificare videtur Apoſtolus, quia poſt diſſenſionem revelabitur homo peccati. Adventum quippe Antichriſti ſollicitant, qui diſceſſionem à Romana Eccleſiâ quærunt, qualem præ ſe ferre videntur, quæ ſub obtentu pragmaticæ Sanctionis fieri dicuntur. 2. Theſſ. 2. 3.

Sed credimus hæc, ut ante diximus, Regi veſtro incognita eſſe, cujus natura benigna eſt, & inimica mali. Docendus eſt & inſtruendus, ne peſtem hanc in ſuo Regno debacchari ampliùs, & animas interficere ſinat. Vos Epiſcopi lucernæ eſtis ardentes coram eo, & candelabra lucentia in domo Domini: ſic lucete, ut lux veſtra tenebras omnes ac caligines pragmaticæ Sanctionis ex nobili & Chriſtianiſſima Francorum gente depellat; ſolumque lumen Solis, id eſt veritatis ſplendor & veritas eluceat. Quòd ſi Rex veſter opera veſtra fecerit, & vos mercedem Prophetæ recipietis à Domino, & ipſe par ſuis progenitoribus majorque per omnes Orbis Eccleſias, & in Romanâ potiſſimùm, jure merito & erit & vocabitur Chriſtianiſſimus.

Reſponſio Legatorum Caroli VII. Regis Francorum ad orationem à Pio Papa II. habitam in conventu Mantuano.

JAm certis lapſis diebus, beatiſſime Pater, ad præſentiam veſtræ Sanctitatis juſſu ſacræ Majeſtatis Chriſtianiſſimi Domini noſtri Regis Francorum venientes, primùm eidem obedientiam & reverentiam filiales, ſicut . . . . . . ejuſdem Majeſtatis conſuetum eſt, cum eâ quâ potuimus reverentiâ & de-

votione præſtitimus. Nos quoque ad tractandum de ſuccurſu præſtando fidei Catholicæ, ob quem hæc Conventio indicta eſt, veniſſe inſinuavimus, paratiſſimos nos eſſe audire quæ in præſenti Conventione aperirentur, & in his cooperari omnibus modis rationabilibus. Quibus auditis veſtra Sanctitas benignè non ſuſcepit, plures & celeberrimas laudes ſuis elegantiſſimis ſermonibus Regi noſtro Chriſtianiſſimo attribuens. Alterâ autem die ad ejuſdem veſtræ Sanctitatis præſentiam pro materiâ ſereniſſimi Regis Siciliæ, & inſignis Januæ civitatis acceſſimus; vocatis tantùm nobiſcum Principibus, ſeu Principum Ambaxiatoribus, qui Domino noſtro Regi fœderibus, amicitiâ ſingulari & cognatione juncti ſunt, ſicut nobis in inſtructionibus expreſsè mandatum fuerat. In quibus cautis quas pro tuendo non ſolùm jure præfati Domini Regis Renati, ſed totius domûs Regiæ Francorum deduximus, nihil diximus animo quempiam accuſandi, aut eorum qui jam vitâ functi ſunt, aut qui adhuc in humanis agunt, ſed duntaxat juris proſequendi gratia, quod præfatis Regibus & inclytæ domui eorum competit: juſtamque rem petere arbitrati ſumus, quærendo præfatum dominum Siciliæ Regem in rem ſuam reſtitui, & in contrarium acta caſſari.

Super his cum eâ modeſtia qua ſcivimus & potuimus loquuti ſumus, ſicuti Veſtra Sanctitas pro ſuâ clementiâ benignè interpretata eſt, cum primùm ſuper his reſpondit; & quid inſuper ſiendum ſit, veſtra Sanctitas cum reverendiſſimis Patribus Dominis Cardinalibus cogitare poterit, ut ipſius Regni prædicto Domino Renato, cui debitum eſt, juſta reſtitutio fiat, quam nullatenùs in præjudicium ſuccursûs fidei Catholicæ cedere putavimus; quin potiùs ad ejus auxilium ſingulare, dum ille ſtrenuiſſimus & victorioſiſſimus Princeps Dominus Dux Calabriæ, filius prænominati Regis, qui reſtitutionem Regni paterni, auxiliante ſibi divino præſidio, manu validâ proſequitur, virtutibus optimis præditus in ætate convenienti conſtitutus, Regibus & magnis Principibus omnium ferè nationum religionis Chriſtianæ conjunctus, magna auxilia ipſi fidei Catholicæ Altiſſimo dirigente ferre poterit.

Petunt Oratores ut Renato Regnum Siciliæ reſtituatur.

Sed dum his in rebus ſuper noſtris petitionibus reſponſum diſertiſſimâ oratione veſtræ Sanctitatis dictum eſt, aliqua dicta fuere, quibus pro tuendo Chriſtianiſſimi domini noſtri Regis honore, jure & famâ cum omni reverentiâ veſtræ Beatitudinis & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, ut fideles nuntii tanti Regis, aliquid breviter reſpondere compellimur.

Non enim in primis ſubticere poſſumus unum, quod ipſius domini noſtri Regis honorem admodum concernit: illud videlicet, quòd inter cætera prælòquuta enarrando beneficia Regibus & Regno Francorum à Sede Apoſtolicâ præſtita, dictum eſt, Zachariam Papam Legatum ſuum in Franciam miſiſſe, & per eumdem tonſum fuiſſe Hildericum Regem, atque Pipino, Caroli Martelli filio Majori domûs Regiæ, longè tamen diſtanti à ſanguine Regio, ipſius Regni regimen conceſſum extitiſſe; quo mortuo ſuccedentibus ſibi Carlomagno & Carolo Magno ſuis filiis, mortuo Carolomanno poſtulantibus Sedi Apoſtolicæ Deſiderio, relictâque dicti Carolomanni, & ſuis filiis, ad Regnum ſeu portionem Regni prædicto Carolomanno contingentem eoſdem filios vocari, Sedes Apoſtolica rejectis ſupplicationibus præfatis, omnia jura Regni collata in Pipinum, præfato Carolo Magno confirmavit, & in eum contulit. Quibus verbis innui videtur, Chriſtianiſſimos Francorum Reges exhinc ſucceſſores non ex vera ſtirpe Clodovei deſcendiſſe, necnon Regni diſpoſitionem Sedi Apoſtolicæ competere.

Ut autem hujus rei veritas omnibus innoteſcat, nec quidquam ſiniſtrum animis audientium concipiatur, ſcimus ex Hiſtoriographis & Chronicis authenticis ac probatis, quibus fides adhibetur, quis fuit Clodoveus ille Chriſtianiſſimus Rex, ad quem è cœlo lilia tranſmiſſa fuere, ſacraque unctio, & alia quæ divinitùs recepit, quæ uſque in hodiernum diem tùm in . . . . . tùm in ſacrâ unctione, tùm in miraculis dietim coruſcantibus, tùm in curatione vulnerum, & quæ vulgariter *eſcrouelles*, latinè verò ſcrophulæ nuncupantur, tùm in vexillo auriflameo ad Francorum Reges cœlitùs emiſſo, tùm in aliis . . . . . ſingularitatibus, & ſpecialiſſimis prærogativis pluribus, & diverſis modis impenſis apud Francorum Reges permanent. E perlectis ad plenum hiſtoriis, & chronicis authenticis clarè conſtabit Pipinum præfatum à ſtirpe Clodovei & ſucceſſoribus ejus deſcendiſſe, & à ſanguine Regio proceſſiſſe. In quantum vero Regem & Regnum ipſum tantis tamque inſignibus donis cœlitùs decoratum & illuſtratum concernit, certum eſt eoſdem nulli in terris ſubjici, nec cuiquam humanæ ſubjacere poteſtati.

Pippinum probant à ſtirpe Clodovei originem ducere.

Unum aliud in poſtremâ parte prælibatæ orationis tactum eſt, cui aliquà ex parte etiam reſpondere cogimur.

Arguitur quidem ipſe dominus noſter Rex, quòd pragmaticam ſanctionem in ſuo Regno ſuſtinet, quæ privilegiis Sedis Apoſtolicæ derogare prætenditur; atque exinde Regnum ipſum rugam atque maculam contraxiſſe allegatur. In quâ re pro defendendis ipſius Regis & regni innocentiâ, honore, & famâ, ut tenemur, aliqua in præſenti explicare duximus.

Quare pragmaticam ſanctionem edidit Carolus Rex Franc.

Præſentata olim fuerunt decreta Concilii generalis Baſilienſis Chriſtianiſſimo Domino noſtro Regi, præſentibuſque quampluribus Principibus & Proceribus Regni ſui, necnon etiam abſentium Oratoribus: ipſe habitâ conſultatione Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum atque Univerſitatum, aliorumque peritorum & prudentium Regni, informatus eſt quomodo hæc erant edita auctoritate præfati Concilii, quod ex inſtitutione duorum præcedentium Conciliorum Conſtantienſis & Senenſis, necnon duorum Romanorum Pontificum Martini quinti, & Eugenii quarti, ad reformationem Eccleſiæ in capite & in membris fuerat convocatum.

Intellexit præterea hæc decreta ſacris Canonibus antiquorum Conciliorum ac decretis ſummorum Pontificum conformari; propter quæ ſicut devotus Eccleſiæ filius, ſicut Princeps Catholicus & Chriſtianiſſimus eadem decreta cum aliquibus additionibus, quæ Apoſtolicæ Sedi nequaquam derogare videbantur, acceptare duxit.

Nec in acceptatione prædictâ ullatenùs præjudicium privilegiis Apoſtolicæ Sedis afferre putavit, quam ſemper & revereri, & honorare decrevit. Quin etiam ab illo tempore ad Summum Pontificem ſubditi Regni illius, ſicut ad Chriſti Vicarium & Paſtorem ſummum recurſum ſemper habuerunt. Nec aliquis de ſcitu ipſius Chriſtianiſſimi Regis in Regno ſuo ſibi quidpiam eorum uſurpare præſumſit, quæ ad ſolum ſummum Pontificem pertinere noſcuntur. Et ulteriùs, Legatis & Nuntiis per eamdem Sedem miſſis ſæpenumero oblationes & variæ aperturæ factæ ſunt, in quibus ſemper benignè & piè Regis & Prælatorum animus ad quæque rationabilia ſe reddidit inclinatum. Et quidquid Canonicè & rationabiliter in hac parte videbitur fiendum, ad hoc chriſtianiſſima Majeſtas paratam ſe exhibebit, & obſervabit inconcuſsè.

Quantum verò ad ea quæ adversùs Curiam Parlamenti ipſius domini noſtri Regis objecta ſunt, omnibus intelligere placeat, quòd hæc venerabilis Cu-

Objecta Curiæ Parlamenti Pariſ. diluunt Oratores.

Digitized by Google

ria ex Eccleſiaſticis & ſæcularibus viris juriſperitiam habentibus conſtituta, uſque ad numerum octuaginta perſonarum, abſque duodecim Paribus Eccleſiaſticis & ſæcularibus, & octo Magiſtris requeſtarum hoſpitii Regis, qui omnes de corpore ipſius Curiæ exiſtunt, quamplurimùm neceſſaria eſt ad conſervationem Eccleſiarum & jurium ſuorum, & de quibuſcumque ad eos querimonia defertur, ſive de Officiariis Regis, ſive de quibuſcumque aliis in ipſo Regno, quantumcumque potentibus, per ipſam cuique juſtitia miniſtratur. Quòd ſi ita per omnes regiones Orbis Chriſtiani fieret, non ita in multis patrimonia Eccleſiarum diruta & delapſa forent, ſicut, proh dolor! eſſe referuntur. Tantaque ab antiquo fama eſt illius Curiæ, quòd nedum ſubditi aliorum Regnorum Chriſtianorum in cauſis privatis ad judicium illius Curiæ recurrere voluerunt, prout & adhuc multi faciunt, ſed etiam infideles interdum hoc idem fecerunt. Nec eſt veriſimile quòd tam ſolemnis Curia aliquid ſiniſtrum agere vellet, quod ſibi ad culpam & notam imputandum eſſe videretur.

Super omnibus tamen præmiſſis Chriſtianiſſimus dominus noſter Rex pleniore deliberatione habitâ, & conſultis viris peritis juris divini & humani, quorum in Regno ſuo copioſa multitudo eſt, poterit exinde quidnam agendum ſit maturiùs & ſanctiùs adviſare. Sed hæc pauca nos ſui Oratores edicere ad præſens duximus, ne defenſionem juſtitiæ, honoris, & famæ ipſius domini noſtri Regis intactam prætermiſiſſe videamur.

Et in his ad honorem Dei, univerſalis Eccleſiæ, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ obſequium, utilitatemque & proſperitatem fidei Catholicæ, & totius Chriſtianitatis, & apud ipſum dominum noſtrum Regem, & ubicumque poterimus pro viribus laborare curabimus.

Quia tamen articulis præcedentibus de facto Regis Siciliæ mentionem facientibus verba generalia ſunt, & abſque ſpecificatione, ut de intentione dictorum Oratorum in materia prædicta ſanctiſſimus dominus noſter pleniùs valeat certiorari, ſupplicant Oratores præfati eidem ſanctiſſimo domino noſtro, quatenùs ſupplicationes has in re ſuæ Sanctitati ex parte dictorum Oratorum porrectas admittere dignetur. [margin: ...ertum de Re... e Siciliæ agi... at.]

Ad quæ eadem Sanctitas, ultrà rationes alias in parte hac allegatas, inclinari debere videtur zelo defenſionis fidei, ut votivus inde ſequatur effectus cauſis & rationibus ſequentibus.

Nam prædictus Rex Renatus conſanguineus eſt in lineâ maſculinâ Chriſtianiſſimo Regi, & ferè omnibus majoribus Principibus Regni in tertio gradu. [margin: ...rtum ac no... ilitatem Re... ti Andegav. ... conſangoi... ...is demon... rant Orato... ...]

Chriſtianiſſima Regina noſtra . . . . Majeſtatis & Illuſtris . . . . ſecundo gradu.

Regina etiam Angliæ filia eſt naturalis & legitima prædicti Regis Renati, Rexque Angliæ ipſius Regis filius in affinitate. Dominus Dux Calabriæ prædictorum Regis & Reginæ Angliæ frater eſt, Principiſque Walliæ eorum hæredis avunculus, & in parentelà proximior . . . . conſanguinei ſunt germani idem Princeps, & filius præloquuti domini Ducis Calabriæ.

Dominus etiam Comes Cenomaniæ, quia à juventute continuam traxit moram cum Chriſtianiſſimo Rege, in cujus domo alitus, ac ſuus præcarus & dilectiſſimus, germanus eſt ipſius Regis Siciliæ.

Et ultrà hæc, inter cæteras provincias, nationes, & territoria Regni noſtri, citrà præjudicium quorumcumque aliorum, nobiles & Proceres Andegaviæ & Cenomaniæ præfati Regis Renati ſubditi, Regi noſtro ſupremo & coronæ ſervierunt prudenter, efficaciter & indefeſsè, unde vocem, famam, & nomen in Franciæ Regno non modicum, & meritò meruerunt. Et cum de tantâ materiâ, prout eſt fidei defenſio, locus erit ſermonem facere, eorum vox & opinio non mediocris erunt importantiæ.

Et ſi tanti Principes & nobiles quilibet ſuo reſpectu effectualiter cognoſcant, veſtram Sanctitatem ergà dictum Regem Renatum in ſuis ſupplicationibus aures benignas inclinare, ſibique in ſuis jure & ratione legitimè favere, eorum ex parte nulli dubium eſt in materiâ prædictâ fidei ferventiores & animoſiores ſe præbere, ac exortationibus & deſideriis Sedis Apoſtolicæ promptiores, & inclinatiores.

[Quia verè ad factum civitatis Januæ, ad obviandum quibuſvis ſiniſtris eventibus, utque ipſa civitas quieta & pacifica remaneat ſub manu & ditione Majeſtatis Regiæ, placeat ſanctiſſimo Domino noſtro admittere ſupplicationem aliàs ſuæ Sanctitati porrectam per Oratores prædictos, ſuper tranſlatione ejuſdem Archipræſulis, cujus mora titulo ſuæ dignitatis vehementem ſuſpicionem animis hominum affert, multiſque poſſet eſſe incommoda & nulli prodeſſe, prout eidem ſuæ Sanctitati latiùs fuit expoſitum, &, dum opus fuerit, adhuc explicabitur.]

Similiter ut jura & prærogativæ Chriſtianiſſimæ Majeſtatis illibatæ remaneant, placeat Sanctiſſimo domino noſtro mandare ſententias contrà Perrinum de Campefrigoze latas per judices competentes, occaſione maleficiorum & delictorum per dictum Perrinum perpetratorum in & adversùs Regiam Majeſtatem: de quibus ſententiis, necnon & de proceſſu in hac materiâ agitato, iidem Oratores promptam offerunt facere fidem; executioni debitæ demandari, ſilentiumque imponi prætendentibus ſe illius Perrini heredes, aut ob eo cauſam habere, ſuper cenſuris & ſententiis excommunicationis per eos, ut fertur, obtentis adversùs mercatores Avinionenſes, eoſdemque mercatores abſolvi; quietos verò & pacificos ergà prædictos, ſe, ut præmittitur, jus habere dicentes, teneri. [margin: Petunt ut ſententia in Perrinum reum læſæ majeſtatis proferatur.]

Pii *Papæ II.* Carolo VII. *Galliæ Regi.*

[margin: Anno MCCCCLX. Excuſat ſe quòd Regis petitionibus non conſentiat.]

PIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto Filio CAROLO Francorum Regi Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Venerunt ad nos Oratores Celſitudinis tuæ, viri præſtabiles & digni, qui à tanto Rege ad Apoſtolicam Sedem & in negotium fidei mitterentur. Geſſerunt ſe omnibus in rebus diligenter ac ſtudiosè, nihil judicio noſtro prætermittentes, quod ad officium fidelium Oratorum pertineat. Si petitiones tuas omnes illis inſtantibus non adimplevimus, Deo teſte, non minor eſt nobis quàm tuæ Majeſtatis anxietas, honor Apoſtolicæ Sedis, quem tueri toto poſſe debemus, & juſtitiæ debitum in quà obligati omnibus ſumus, facere hoc nos compulerunt; quod eſt neceſſitatis, pro Deo tua bonitas imputare voluntati non velit. Amamus, & in cordis viſceribus gerimus tuum Chriſtianiſſimum nomen, cujus veri prædicatores, quantum in nobis fuit, ſemper ſumus inventi, & auctore Deo inveniemur in poſterum: negationes noſtræ tibi ſingulares non ſunt, facimus hoc idem cum reliquis Chriſtianis Regibus ac Potentatibus, quibus frequenter non damus quod concedere cum Deo non poſſumus. Hanc noſtram inſtitutionem tibi qui veri ac juſti es cultor, non dubitamus pro tua bonitate probatiſſimam eſſe. Quæ autem ad negotium Regni Siciliæ pro

officio noſtro reſpondimus, Oratores tui prædicti, & noſter quem ad te deſtinabimus, pleniùs referent, ſi fideliter omnia exponent, non dubitamus quin neceſſitatem noſtram habeas excuſatam: Unum hoc verè affirmamus, intentionem noſtram erga Cariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Renatum Regem Illuſtrem optimam eſſe, nec alienam ab officio indulgentiſſimi Patris; cui quandocumque facultas ſe offerret, contemplatione Chriſtianiſſimæ tuæ domûs, & ſuæ, re ipſâ probabimus, quod nunc verbis teſtamur. Et quoniam non dubitamus Serenitatem tuam more Progenitorum ſuorum negotium Chriſtianæ Religionis, cujus causâ conventum hunc Chriſtianorum tanto labore peregimus, glorioſe eſſe amplexuram. Nos ne quid ad hoc exequendum piæ voluntati tuæ obſtaret, diætam unam indiximus, & ad eam Legatum noſtrum obtulimus, qui inter inclytum Regnum tuum, & Cariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Anglorum Regem Illuſtrem, & alios quos negotium hujuſmodi concernit, pacem ſeu treugas componat. Tempus conveniendi proximum Joannis Baptiſtæ Feſtum duximus opportunum: loca quoque ea delegimus, in quorum aliquo partes ipſas conſenſuras faciè putaremus. Ea hæc ſunt, Avinionenſis, Metenſis, Leodienſis, Colonienſiſque civitates partibus non ſuſpectæ, & propter vicinitatem etiam commodæ. Legatum illuc mittemus qui conventuris ſit gratus, & nulli ſuſpectus; hortantes in Domino, ac requirentes tuam Serenitatem, ut ſicut nos pro ſalute Dominici gregis ſinceré omnia agimus, ſic tu pro tuâ innatâ bonitate in bonam partem cuncta accipias, & in hoc ſalutari opere, quod Regibus Catholicis ſummè eſt debitum præſtes omnipotenti Deo, Apoſtolicæ Sedi, & toti Chriſtiano populo Chriſtianiſſimi & verè Religioſi Principis munus, quod non dubiè ceſſurum eſt nomini tuo ad gloriam ſempiternam. Sed de his omnibus, etiam Oratores tui & noſter pleniùs referent.

Datum Mantuæ, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono, quarto Idus Januarii, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

Anno MCCCCLXI.

Ejuſdem Epiſtola miſſa Epiſcopo Attrebatenſi Apoſtolicæ Sedis Legato.

VEnerabilis Frater ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Veniens ad nos proximis diebus dilectus filius Proſper de Cumulio Orator Ducalis, multa nobis expoſuit quæ jocunda cordi noſtro fuerunt. Rediit enim proximè ex Galliis, ubi cum cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum Rege familiariter eſt converſatus. Fuit ſecum cum in minoribus ageret, fuit & poſtquàm in regnum paternum ſucceſſit. Minutatim de Serenitate ſuâ volumus cuncta audire, ipſe libentiſſimè omnia retulit. Memorat Celſitudinem ſuam eſſe juſti & honeſti cultricem, devotionem plurimam ad Romanam Eccleſiã gerere, de nobis quoque eum filii caritate ſentire & loqui, in omnibus dictis & factis Catholici Principis documentum præſtare. Magnum hoc duximus donum, magnum lucrum Apoſtolicæ Sedis, quæ veræ religionis cultores in tam præclaro Regno poſuerit, ut nota nobis hæc fierent. Miſit ad nos eumdem Proſperum dilectus filius nobilis vir Franciſcus Forcia Mediolanenſis Dux, pariter & ipſe ejus Regis benivolentia gaudens. Non dubitamus, bonam mentem ſuam continuâ exhortatione augebis, implebiſque veri Prælati officium.

Nos ideò hæc ad te ſcribimus ut ſpem & conſolationem noſtram cognoſcas, ſciaſque cœpiſſe nos mirum in modum ſuam Serenitatem diligere velle. Quem in omnibus quæ ſine offenſione Dei poterimus præ ceteris Regibus amplectemur, & appoſitis gratus exaltabimus; ſperantes eodem erga nos animo ipſum quoque ſemper futurum. Quam noſtram mentem volumus Celſitudini ſuæ crebrò inculces. Exultavi autem his diebus litteris tuis, quas de intentione ſuâ ad tollendum pragmaticam [a] miſeras. Eidem propriâ manu litteras dedimus, quarum exemplum credimus ad te perveniſſe. Itaque hortamur ut omnium quæ diximus frequentem illi memoriam facias. Sunt enim vero corde cogitata & ſcripta, & in ſe continent quod non minùs ad gloriam ſuam, quàm ad deſiderium noſtrum pertineat. Audivimus Cancellarios nonnullos iſtuc ex regno Neapolitano veniſſe, à turbulentis quibuſdam tranſmiſſos: eorum conſuetudinem noſti, mendaces ſunt & doloſi, ſemper ad incendendos animos parati. Si aures habebunt, nitentur perſuadere quamplura quæ forſitan credita non invenientur ita eſſe ut dicent. Et rei diligenter intende, & Regiam Celſitudinem doce quales hi homines ſunt, & quàm à ſe repellendi.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die undecimâ Novembris, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo, Pontificatûs noſtri anno quarto.

JOANNES GODEFRIDUS (Geoffroy) *Abbas S. Dionyſii in Francia, & Cardinalis Albienſis, Regi Franc.* LUDOVICO XI. *ſcribit Abbatem Cluniacenſem eſſe moribundum, &c.* Anno MCCCCLXI.

SIre, tant & ſi tres humblement que plus puis, me recommande à vôtre benigne grace. Et vous plaiſe ſçavoir, que preſentement j'ay ſceu que Monſieur du Puy Abbé de Cluny eſt tres fort malade, & y eſpoirt l'en la mort plus que la vie. Pourtant, Sire, je vous en adverti, afin que ne ſoyez preveu de importunité de requerans, que premierement n'y ayez adviſé au regard de ladite Abbaye de Cluny. C'eſt la plus belle de voſtre Royaume, & a bien quatre mil Benefices ſoubz elle en divers Royaumes & Nations, qui eſt grant gloire à vôtre Couronne. Pourtant, Sire, il me ſemble, o vôtre correction, que vous feriez bien de y pourveoir de homme qui ſoit de l'Ordre, & capable de ce, afin que les étranges Nations ne contendent à y faire quelque cultûre.

Le Pape m'a envoyé de naguerres un Brevet, lequel par ce preſent porteur je vous envoye, afin qu'il vous plaiſe voir qu'il contient. Au ſurplus, Sire, le Roy de Portugal m'a eſcrit lettres, que ſon Ambaſſadeur m'a envoyées; & croy, Sire, par ce que m'a eſcrie ledit Ambaſſadeur, que le Roy deſire moult fort avoir voſtre begnivolence. J'ay autrefois eſté pardevers lui: mais je vous certifie, Sire, que c'eſt un gentil courage, & de bon & noble affaire. Sire, ce qu'il me ſurviendra, je vous le feray incontinent ſçavoir, comme tenu y ſuis, vous ſuppliant qu'il vous plaiſe m'avoir toujours en vôtre benigne grace & recommandacion, en me mandant & commandant continuellement vos plaiſirs, pour les accomplir à mon pouvoir, comme vôtre tres humble & tres obeiſſant ſujet & ſerviteur, à l'aide de Dieu, qui vous

a *Pragmaticam*] Extat, inquit Baluzius, in veteri Codice MS. Querimonia profligata Pragmaticæ Sanctionis, in qua totius iſtius Concilii invidia rejicitur in Epiſcopum hunc Atrebatenſem.

doint perfection de vos tres haults & tres nobles deſirs. Ecrit en voſtre Abbaye de ſaint Denis le XI. jour de Juin.

Votre tres-humble Chappelain le Cardinal d'Alby, Abbé de Saint Denis.

Anno MCCCCLXIII.

Hortatur Ducem ac contra Turcos arma ſumat.

PII *Papæ II.* JOANNI *Duci Borbonii.*

PIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilecto nobili viro JOANNI Ducis Borbonii, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Incredibili nos nuper lætitiâ affecerunt quæ dilectus filius Joannes Petide Conſiliarius tuus nobis de ingenti tuo deſiderio ad hanc ſanctam (quam ſine intermiſſione utcumque poſſumus in Turcos paramus expeditionem) proficiſcendi retulit. Eſt enim id argumentum maximum non modo fidei & devotionis tuæ, verùm etiam miſerationis & dilectionis ejus in te: qui obſtrepere dignatur ad aurem cordis tui, ut exciteris & exurgas tandem in auxilium Chriſti ſui. Unde pro noſtra in Domino affectione congratulandum felicitati tuæ cenſuimus; quòd in eam pulcherrimam militiam voceris à Domino, in qua tibi ac cæteris ejus meritis bonis Principibus vera laus, certa ſummaque victoria deeſſe non poteſt. Quid enim, fili dilecte, audiviſti unquam, aut legiſti ex omni tuorum memoria, illuſtrius præclariuſve, quàm quod progenitores tui pro Chriſti nominis defenſione geſſerunt? Habes ex tuâ familiâ ut noſti excellentes Principes, & divinum illum Francorum Regem Ludovicum, quem hodie inter Sanctos Dei veneratur Eccleſia; quos poſſis & debeas imitari eo faciliùs, quo es Dei benignitate ad perferendos labores ætate & corpore robuſtior, ac proinde ſtudiis militaribus ita à puero exercitatus, ut in ea ipsâ re ſive terrâ, ſive mari bellum geratur, conſilio, auctoritate & viribus plurimùm valeas. Quid quod opportuniori tempore ſtatuere quidquam famâ & gloria tua dignum nequeas? Perit fides noſtra niſi occurratur. Ecce jam Chriſtus denuò Crucem ſumit, & rejectis omnibus ſequi cautiem noſtram & imbecille corpus jubet. Offeremus Domino languores, & pro te & Chriſti fidelibus orare non ceſſabimus, ut miſericorditer agat nobiſcum, *nec nos deſerat in tempore malo.*

Quare, Princeps optime, aperi oculos tuos & vide afflictionem noſtram, & ſimul patere eam mentem tuam piam ad hoc ſanctum opus in dies magis accendi & inflammari, nec Spiritui ſancto quoquo modo reſiſtas, nec piis Eccleſiæ precibus, neque lacrymis noſtris ad Dominum. Habebis nos comitem peregrinationis hujus; habebis inter cæteros avunculum tuum clariſſimum Principem Philippum Ducem Burgundiæ, qui tibi in omnibus locis aderit; habebis denique in primis ipſum Unigenitum Dei filium, qui te ex omnibus periculis eripiet, & tandem efficiet ut de tuâ virtute, de tuis laudibus nulla unquam ætas ad gloriam ſancti ſui nominis conticeſcat.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo tertio, quinto Idus Januarii, Pontificatûs noſtri anno ſexto.

Anno MCCCCLXIV.

Ludovicum Regem hortatur ad ferendum ſuppetias adverſùs Chriſtianæ religionis hoſtes.

PAULI *Papæ II.* LUDOVICO XI. *Francorum Regi.*

PAULUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Cariſſimo in Chriſto filio noſtro LUDOVICO Francorum Regi Chriſtianiſſimo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Placuit omnipotenti Deo ad ſe evocare ſanctæ memoriæ Pium prædeceſſorem noſtrum, cujus morte intermiſſa eſt expeditio quam magno animo pro fidei defenſione parabat. Nos autem qui divina diſpoſitione in ejus locum aſſumti ſumus, debiti noſtri eſſe intelligimus periculis Chriſtianorum occurrere, Catholicam fidem tueri, & ad defenſionem nobis commiſſi gregis omne ſtudium animumque convertere. Verùm quia ſine divino auxilio nihil valet humana imbecillitas, ad Dei noſtri clementiam recurrentes, illum quotidianis precibus & ſacrificiis exoramus, ut viam nobis oſtendere dignetur & modum, quibus immaniſſimi hoſtis potentia conteratur. Licet enim Omnipotens Deus ſine ullo humano præſidio inimicorum ſuorum potentiam conterere poſſit, fideles tamen ſuos ob id ſibi cooperari vult, illos in perſequutionibus & preſſuris exercens, ut zelum probet & excitet Chriſtianorum, & juxtà Apoſtolum, *Qui probati ſunt manifeſti fiant.* 1. Cor. 11. 19

Unde licet ærarium noſtrum magno prædeceſſoris noſtri expenſis exhauſtum, multiſque debitis gravatum invenerimus, omnia tamen auxilia præſtare decrevimus, quæ ſecundùm vires & facultates noſtras erogare poterimus. Et quia magna eſt & creſcit in dies inimici potentia, & hoſtis acerrimi vigilantia non ſinit diù quieſcere, cui ſine magno Chriſtianorum conatu obſiſti non poteſt, & non habet Apoſtolica Sedes unde tanta conquirat ſubſidia, niſi Chriſtiani Reges & Principes opem ferant; nuper nacti opportunitatem Oratorum Italiæ Principatuum, qui ferè uno tempore ad præſtandam nobis obedientiam concurrerunt, tractavimus cum ipſis Oratoribus Principum Italiæ tamquam proximioribus imminenti periculo, ut ſaltem hoc primordio impetum illius, ſi quomodolibet fieri poteſt, reprimamus, donec ſpatium detur Chriſtianis Potentatibus, ut vires conferant, & ad commune incendium extinguendum communibus opibus conſiliiſque concurrant: ſcimus namque Italiam ſine externis præſidiis ad tantam belli molem ſuſtinendam nullo modo ſufficere.

Quapropter tuam Celſitudinem per viſcera miſericordiæ Dei noſtri requirimus & hortamur, ut memor debiti quo Catholicæ fidei & Deo teneris, ea ſubſidia ad hanc ſanctam expeditionem præſtare non differas, quæ propter amplitudinem Regni tui, & tuæ potentiæ magnitudinem ferre potes, certò ſciturus cum id facies non tam Hungaris, aut Italiæ, vel cæteris finitimis populis auxilia præbere, quàm teipſum, Regnum tuum, & creditos tibi populos ab hoſte defendere. Nam niſi hoſtis à finitimis Chriſtianorum finibus arceatur, facilè illis (quod Deus avertat) occupatis ad reliquas Chriſtianorum provincias eranſibit, quod plures admodum Reges & provinciæ expertæ ſunt, quæ dum Græcis, reliquiſque finitimis ſuccurrere neglexerunt, ſenſim hoſtem in penetralibus exceperunt, & non arcentes vicinum incendium, ipſi per incuriam conflagrarunt. Tanta enim acerrimo hoſti dominandi cupido increvit, ut nihil gratius ei ſit, nihil avidius, quàm ſanguinem fundere Chriſtianorum, Reges & Principes interficere atque delere, ſicut Boſnæ Regem cruentus hoſtis propriâ manu truncavit, & alios plures Reges extinxit. Id enim ſtudet, ut ſolus ipſe dominus & princeps nominetur. Tuam inſuper Serenitatem hortamur, ut ea quæ in hac re facere intendis, & quæ tibi de ratione belli gerendi opportuna videbuntur, nobis ſignificet. Tuum enim conſilium, tuumque judicium ſuper his libenter intelligamus.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto, octavo Idus Januarii, Pontificatus noſtri anno primo.

Sic ſignatum, Jo. de Tartarinis.

JOANNIS

Anno MCCCC-LXVIII.

JOANNIS GODEFRIDI *S. R. E. Cardinalis Oratio, Homilia facta per Reverendiſſimum Cardinalem Albienſem in Eccleſia Pariſienſi anno 1468 quâ die Cardinalatûs dignitatem recepit dominus Cardinalis Andegavenſis.*

SAtis, ut opinor, ex litteris quæ recitatæ ſunt vobis apertum eſt (Reverendi Patres, Principes excellentiſſimi, viri doctrinâ & dignitate fulgentes) quàm ardenti ſtudio & exquiſitis honoribus Pontifex Maximus maximo Regum omnium Ludovico Regi noſtro indulſit, favitque voluntati ipſius & gloriæ. Nam cum in Eccleſiaſticâ hierarchiâ tantum ſit Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus auctoritatis, quantum noſter (ut Canon Omnis XXXVIII. diſtinctione loquitur) magnus Dionyſius Seraphicis ſpiritibus, qui rubras flammas effundunt, aſſerit in cœleſti hierarchiâ eſſe tributum; atque tantum prærogativæ, quantum Moyſi detulit Cherub quæ Arcæ fœderis affixit, lege quâ poſſent communem ſculptilium legem contemnere: denique tantum amplitudinis quantum Ezechiel Levitis porrigit, qui Summo Sacerdoti ſunt aſſeſſores, atque in parte interiori templi verſantur; intelligere profectò licet maximi fieri à Patre omnium Chriſtianorum Chriſtianiſſimum Regem noſtrum, cujus precibus & teſtimonio ſplendorem Cardinalatûs ignoto alioquin huic Reverendiſſimo domino Andegavenſi porrexit. Haud ſecùs enim quàm tertii Regum capitulo 7. Salomoni à Rege Tyri datus eſt Hiram artifex plenus intelligentiâ ad omne opus. Imò verò ut ipſe Salomon, quò templum maximâ venuſtate fulciret, voluit editioribus columnis earumque capitellis imprimi lilium; ſic non vulgaris, neque humilis, neque inſuavis eſt erga Regem nomen dignitatis, ac benivolentiæ ſanctiſſimi Pauli Papæ II. ſignificatio, dum Reverendiſſimum hunc Patrem Cardinalatu, altiſſimiſque columnis ac totius Eccleſiæ ſublimioribus coaptavit atque inauguravit; vel eo ſolo quòd Rex, qui liliferi Regni perſonam ſuſtinet, & Aula tota illi teſtimonium ſummæ prudentiæ fideique dederunt.

Nam quamvis iſti Patri tantum laudis impartior, quantum vigilantiſſimo viro & ſapientiſſimo homini, & callenti uſu rerum multarum debetur; quamvis ipſi non adimo ſcientiam, non illam ſophiſticam atque volatilem, ſed quæ bonis litteris erudita prudentia magnâ conditur; quamvis & facilè conceſſerim, quod Romam ſecum profectus vidi, ingenium ad cuncta verſatile, miram ſollicitudinem, ſummam ſolertiam: hæc tamen omnia communia, forte in multis aliis ſæpè jactata non ſuffeciſſent. Totum hoc culmen honoris ſibi vindicat noſter Rex, Regum omnium primus, cujus religioni, ſapientiæ, fidei Chriſti Vicarius divinam ſuam auctoritatem nòn dubitavit adjungere, dum iſtius quem cernitis capitello lilium ſculpſit atque impreſſit. In quo tamen profectò vix tam peperit Rex huic Rever. Patri hoc honeſtamentū honoris, quàm iter aperuit cæteris honorum acquirendorum. Jam nempe id verum conſtat, quod Appius in carminibus ſcripſit: Unumquemque fabrum eſſe ſuæ fortunæ! dum vident homines hunc Reverendiſſimum Patrem non deſidem obtorpuiſſe, non inertem timuiſſe aſcendere, ne fortè rueret, inſtar eorum qui ſemper jacent, ſed generoſo animo præſcripſiſſe cunctis exemplum, quo labor Herculeus Acheronta perfringit; quia *egeſtatem operatur manus remiſſa: manus autem fortium,* ut ait Salomon, *parat divitias*: atque Quintiliano auctore: Qui ad ſumma nituntur, in cacumina vadunt. Prov. 10. 4.

Jam rurſus ad dignitates rectus aſcenſus apertus eſt, quò Eccleſiaſtici viri condiſcant alterius Eccleſiarum Sedi Romanæ non contumaces fore, ſed ſupplices, dum intuentur quantâ ſeveritate ipſa inſolentiam aliquorum perſtrinxit, contrà verò quantâ liberalitate, indulgentiâ, celeritate fidem & ſtudia ipſius reverendiſſimi Patris erga ſe, ad eum qui honorum Eccleſiæ finis eſt ſpecioſiſſimum cardinalatûs & altiſſimum gradum provexit. Ipſa enim eſt ipſa Sedes Romana, quæ illud Proverbiorum octavo clamitat: *Ego diligentes me diligo. Mecum ſunt divitiæ & gloria, & opes ſuperbæ. In viis juſtitiæ ambulo, ut diligentes me ditem, & theſauros eorum repleam.* Denique jam palam eſt, quod in Proverbiis Salomon ait: Quo pacto *Acceptus eſt Regi miniſter intelligens.* Et quo modo *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum Regem.* Atque quantopere Regius honor judicium diligit, dum cuncti cernunt ſic honorari, quem Rex voluit honorare. Neque injuriâ. Si enim vel divinis oraculis & lege civili teſtatum eſt: *Cor Regis eſt in manu Domini; & quocumque voluerit inclinabit illud*: nemini certè hoc afflatu quodam divini numinis Rex cuiquam diù magnos favores aſpirat.

Ibid. 8. 17.
Ibid. v. 20.
Ibid. 14. 35.
Ibid. 21. 1.

Quanta ſit Regia dignitas.

Sic ſe res habet, Patres & Principes, divinam quamdam vim, divinam dignitatem, divinam quamdam religionem poſſidet Regius honor. Nam & ille, quem Cicero nuncupat Deum Philoſophorum, Plato in legibus ait, naturâ fieri quòd Rex virtute ſit univerſitas; ut durus videretur Deus ac ferreus, ſi non Regibus peculiari curâ proſpiceret, dirigendiſque Regum animis inflammato benivolentiæ ſtudio non raperetur. Illud præterea ingenii cœleſte fulmen Auguſtinus in libro Quæſtionum veteris ac novi Teſtamenti: Rex, inquit, quiſque etiam gentium præfert imaginem Dei, ſicut & Epiſcopus Chriſti. Eſt que in Regibus ordo ſecretior, cujus merito etiam idololatriæ Reges reſplenduerunt, cum Pharao futuram famem prævidérit: Nabuchodonoſor, cæteris non videntibus, vidit Filium Dei intrà caminum ignis ardentis: Salomon quamquam aberrans iuſulam priùs ſapientiam ſibi retinuit, non ſuo quidem ſed regalis ordinis merito. Quòd ſi Regius ordo etiam Gentiles atque idololatras divinitatis quâdam lucidiſſimâ luce colluſtrat: quid eſt quod ab Antiſtite ſacrorum impetrare non debuerit Rex religione Chriſtianiſſimus, Rex ſolus quem cœleſtis liquor ſacravit, Rex indole optimus Ludovicus, cœlo ſimillimus Princeps.

Equidem Inclyti Principes, non ſum neſcius homines in theatris ita de quâcumque re & ſentire & loqui, ut ipſorum ſimultas atque factio fertur. Atqui ſi invidi putant huic Reverendiſſimo Patri eò dignitatis florem digniſſimum potuiſſe pertingere, quò non ſuapte virtute, ſed Regis precibus & commendatione aſcenderit: oſtendam tanto præclariùs ipſum evectum, quanto veluti lure adjunctâ luci; ſuffragatio, indulgentia, gratia regia divinæ auctoritati Summi Pontificis ad dignitatem iſtius Patris acceſſit. *Quomodo*, inquit Salomon, *probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: ſic probatur homo ore laudantium.* Et quæ magnificentior vel præclarior laus ea, quæ proficiſcitur à laudatiſſimo Rege? Ea ſiquidem eſt, (ut Ariſtippus Diogeni ſuccenſet) non ſolùm laus maxima, ſed mater omnium virtutum, poſſe & benè ſcire Regibus uti. Cur ita? Quia ut Plato ſcribit ad Hieronem, unica tantùm eſt virtus, quam ſtabilitatem animi nuncupat. Nam reliquæ illæ, quæ dicuntur virtutes, non ſunt virtutes, ſed ornamenta iſtius. Atqui ut montium vertices variis ventis circumflari videmus, iſtîcque arbores altas atque robuſtas evelli

ſtrepitùs : ſic aulæ Regum pariunt diſſenſionum procellas aſperrimas, quas perferre diù non poteſt, niſi » vir fortis ac propoſiti tenax. Quo pacto ? » Quia » (ut Cicero in Verrem oratione quintâ dixit) vi» demus quanto in odio apud quoſdam nobiles ho» mines ſit novorum hominum virtus & induſtria. » Si tantulum oculos dejecerimus, præſto eſſe in» ſidias : ſi locum aperuerimus ſuſpicioni vel cri» mini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus : eſſe nobis » ſemper vigilandum, ſemper laborandum : inimi» citiæ oportet ſubeantur, pericula ſuſcipiantur. » Etenim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ vitandæ » ſunt, quàm indictæ & apertæ. Non hominum » nobilium ferè quiſquam induſtriæ novorum favet : » nullis officiis allicere illorum benivolentiam poſ» ſunt; quaſi naturâ & genere disjuncti ſint, ita » diſſident à novis hominibus animo & voluntate. Quare quid non habent inimicitiæ in aulâ Regum periculi, cum amicos jam habiturus ſis inimicos & invidos, antequàm ullas inimicitias ſuſceperis ?

Hiccine igitur Reverendiſſimus Pater Dominus Andegavenſis vobis videtur conſtans & fortis, qui ſuapte virtute totius aulæ vicit invidiam, & velut arbor in immenſum ſuccrevit magis ſemper & floruit ? Quo uno quid mirabilius ? Non Charybdim tam infeſtam nec Scyllam navibus Cicero putat, quàm aulæ Regiæ motus. Habet nempe, ut Quintilianus loquitur, natura animi ſublime aliquid, & impatiens ſuperioris. Ex quo etiam inter Angelos, ut Hieronymus ait, regnavit invidia. Livius quoque ob id Scipionem etiam à Catone allatrari ſolitum refert. Ipſe quoque Plato Græcorum ſapientiſſimus in aulâ Dionyſii Regis Syracuſani : Calliſthenes quoque in aula Regis Alexandri Magni : Demetrius Philoſophus nobilis ſub Phalereo Demetrio Regiæ aulæ pericula non effugerunt, cum alter bonis exutus, alter ab Alexandro Rege occiſus, tertius aſpide admotâ corpori necatus ſit. Hiccine ergo Reverendiſſimus Pater vigilans vobis fuiſſe videtur ac temperatus, qui velut Ulyſſes Calypſonis atque Circes præcepto tot annis inter fumum & flammam navem rectè adegit ?

Adde quod prudentiam ſpectat, cum tot ſint latebræ in animis hominum, tamque alti receſſus, cum aulam ſæpe immergitet obſucata malitia, fallax, condita artificio ſimulationis : cum velut maximum mare, fretum aut euripum nunquam quieſcere, ſed ſemper agitari cernamus regias aulas : cum totam aulæ de homine opinionem parva nonnunquam commutet aura rumoris : nonne neceſſitas eſt ut prudentiſſimus ſit, turbari qui neſciat, & tot variis rebus induci in laqueum ? Ita profectò. Magnaque & admirabilis laus prudentiæ ornat hunc Reverendiſſimum Patrem, qui ſemper gratior Regi non retinuit ſolùm, ſed auxit in tam variis rebus auctoritatem.

Plautus. Sed hæc quoque pars juſtitiæ ſpecimen flagitat. Aſtutum, inquit Comicus, verſutum, callidum hominem aula depoſcit, qui vultum è vultu comparet, bonus ſit bonis, malus ſit malis, harpaget pluribus, utcumque res ſunt, ita animum habeat; multa ſimulabit invitus, & diſſimulabit cum dolore, placebit multis ſimul & Regi. Quæro quæ juſtitia libratior exiſtimabitur inter eos, qui ſibi fortè parum conſentiunt, cum alter alteri diverſa dicat, quàm ut ſtatuas vel dicas aliquid, quod utrique partium proſit aut placeat, & non in mendacio vel cupiditate nocendi deprehendaris, tibique retineas famam juſtitiæ, atque iſtius virtutis inter tot ignes viriditatem ? Siquidem ex ſcotibus argumentabimur. *Vidiſti*, inquit Scriptura, *virum velocem in opere ſuo : coram Regibus ſtabit. Unguento*, inquit Salomon,
Prov. 22. 29

& variis odoribus delectatur cor ; & bonis amici conſiliis anima dulcoratur. Quapropter magni conſilii ſit, magnæ diligentiæ, magnæ juſtitiæ, admirabilis temperantiæ, divinæ conſtantiæ & fortitudinis, quiſquis Regibus aſſidet primus vel inter primos. Nam & jure Gentium ſtabilita Regia dignitas, non allicitur repugnante Minervâ. Atque (ut Cicero pro Lege Maniliâ dixit) Regale omnibus gentibus nomen magnum & ſanctum eſſe videtur. Ibid. 27. 9.

Debuit igitur futurus Cardinalis, locanduſque inter Eccleſiæ Principes, antea in aulâ Regis, veluti aurum igne purgatum, liberatus exiſtimationis metu, defunctus honoribus, deſignatus Conſiliarius, tamquam in palæſtrâ rerum variarum formari, indeque detrahi; quia ita ad conſulendum Eccleſiæ quiſque rectè movetur, ut eſt experimentis rerum variarum ante formatus. Id nempe video in more Sedis Romanæ poſitum, non modo noſtræ ætatis, verùm etiam ſuperioris inſtituto ſervatum, ut Cardinales arceſſerentur qui videbantur in aulâ Regum florere. Nam ut omittam Reverendiſſimum Dominum Conſtantienſem, Conſiliarium Caroli VII. Ut illum magni nominis Cardinalem Ambianenſem prætermittam, qui omnia pro nutu atque renutu ſub Carolo V. moderabatur : ut ſileam Urbanum V. atque Clementem VI. arceſſitos ex conſilio Regum noſtrorum, evectoſque ad faſtigium Cardinalatûs. Innocentius IV. ex primo Conſilio primi Frederici Imperatoris hanc dignitatem conſcendit. Calixtus etiam noſtri temporis optimus Pontifex quam habuit laudem, quæ ipſum ad Cardinalatus culmen extolleret ? Itidem Pontifex Pius provectus eſt in Conſilio Alfonſi Regis Aragonum, ac Frederici nunc imperantis. Neque id mirum : tanti nempe eſt elucere in Conſilio cujuſquam Regis, quanti lex ſacra æſtimat Joſeph Conſiliarium Regis Ægypti ; aut Danielem Regis Balthaſar ; aut leges civiles Silentiarios : denique quanti vetuſtas, quæ Prometheum Diis conſecravit, veluti Jovis Cretenſis Regis Conſiliarium, & Tireſiam Apollinis, Solonem Crœſi, & Homericum Phœnicem Achillis, aut Æneæ Virgilianum Achatem, aut Mæcenatem Octaviani, aut illum, quem Ariſtoteles in Politicis optandum docet, Neſtorem Agamemnonis Conſiliarium.

Errat Auctor. Etenim Urbanus V. nunquam fuit Cardinalis.

Quis eſt hic Neſtor ? Me certè ſtimulat Regis Regum Agamemnonis, & invictiſſimi Regis noſtri Ludovici ſimilitudo, atque divina laus, quæ me ad ſe rapit velut flumen, quod occurrenti foſſæ infunditur. Iſte eſt Neſtor, *cujus lingua placabilis*, ut Scriptura loquitur, *lignum vitæ* victoriamque Græcis peperit, dum Achillis avertit violentum furorem. Iſte eſt cujus conſilio non Diomedem, non Ajacem, non Achillem, ſed multimodi pectoris virum Ulyſſem Rex Agamemnon ſentit ac prædicat finitorem bellorum iſtius ſuaſionibus. Ipſe Rex Agamemnon omnium Græcorum ſine controverſiâ Princeps, Achillis ſibi ſubditi mollivit iras donis & precibus, cum illum poſſet & coercere armis, & comprimere robore militum ac multitudine. Sic nempe ut apis Sicula ſcripſit, Neſtor Agamemnoni perſuadebat, ſic hortabatur : non tibi Achillem vincere, ſed Troïam delere ſtudium ſit. Prov. 25. 4.

O Rex Agamemnon, tune teipſum ferro attinges ? Tune Græcorum exercitui ſubſidia belli Achillem ; tune robur tuum tibi eripies ? Tuamne vim & manus tibi ligabis ? Civitatumne deprædatorem Achillem, caſtrum infrangibilis defenſionis à Græcis abjicies ? Utrum pulchrius vincere putas vel verbo, vel vi : cum illud proprium Deorum & hominum ſit ; illud verò ſibi belluæ arrogent, à quibus conſtat homines robore ac celeritate vinci ? Victor victorum eluces, ſi animum potiùs viceris,

quàm animus te. Non in omnia in quæ poteris impetum facias, ſed in id quod principaliter eſt expugnandum: pars tui exercitûs, pars tui roboris Achilles eſt. Tuum eſt, ô Rex; dum iſtâ Trojanorum tempeſtate jactamur & fluctibus, allicere tuorum Procerum voluntates alienas, partes retinere, placare turbatas. Hoc minor, hoc queror quemquam hominum Regi perſuadere, ut navim perforet in qua ipſe navigat. Navis eſt Regnum Græcorum, o Rex Agamemnon, in quâ tu proreta & gubernator. Navem ſi dimittis, neque tu neque Achilles eam habebitis, cum tota ſit interitura quâlibet diviſione. Hæc Neſtor Agamemnoni. Dicite obſecro, Principes, putatiſne fuiſſe divo Ludovico Regi noſtro in divinis ſuis Conſiliis aliquem Neſtorem? Putatiſne ipſum memorem fuiſſe dicti, quo ſapiens:
Prov. 16. 32. *Melior*, inquit, *eſt patiens viro forti: & qui do-*
Ibid. v. 19. *minatur animo ſuo, expugnatore urbium. Melius eſt humiliari cum mitibus, quam dividere ſpolia cum ſuperbis.* Quippe qui ſenius & moderatiſſimus Princeps ex periculis plurimis & inſidiis non ad gloriam inanem, ſed ad ſui regni ſalutem reſervatum ſe ſciens, omnium conſiliorum ſuorum rationes ad utilitatem regni ſui convertit.

Duo quidem lumina & ornamenta Regni Francorum, Duces Burgundiæ atque Britanniæ falſis ſuſpicionibus incitati, ut filii à parentibus ſæpe diſſentiunt, ſecedere à ſuo Rege videbantur: undique bella fremebant. Illis teterrimis bellorum principiis, cum quid tanti Principes ſentirent neſciretur, objecit magnanimus Rex tres exercitus duriſſimâ fronte collectus, & qui cœlum ipſum poterant irrumpere: ſed, ô dulce invicti Principis ingenium! ô ſapientiam divinam optimi maximi Regis, qui hominum utrimque ſuorum cædem in ſocietatem, furorem belli in fœdus arctiſſimum, altercationem irarum in Benevolentiæ certamen ita convertit, ut quomodo Hectoris & Ajacis poſt acerrimum conflictum, aut David Jonathæ; ſic Regis & bellicoſiſſimi Burgundionum Ducis anima animæ conglutinata cernatur. Nam Britonum Ducem cum exercitus Regius illius terras & muniſſimas arces vi arripuiſſet, cum poſſet omnia, tam molli articulo tractavit Rex ſapientiſſimus, ut inter ipſos non hoſtilem contentionem, ſed familiare diſſidium diceres incidiſſe. Cognoſcite Francorum populi, cognoſcite Regem memorem veſtri, oblitum ſui. Ecce enim Rex Ludovicus idem ipſe, qui velut veteres ſcribunt Delphinem ſuper tergum Arionem quemdam per medios maria ductus tuliſſe, in obſidione Pontiſaræ caſtra paterna puer tuitus eſt. Iſte, qui ocior fulminis alis, erumpentem conſpirationem periculoſam in Aquitania armis, aſtu, celeritate prorſus obtrivit. Iſte, qui tunc formidatos omnibus gentibus Anglicos pone oppidum Diepes, cum militum numero, & arce inexpugnabili cuncta contemnerent, irrupit, vicit, occidit, patrique peperit armorum felicitatem. Iſte inſuper, qui Helvetios & Suiceros à tempore Cæſaris ſemper victores, prope Baſileam fudit & vicit. Denique iſte idem Ludovicus eſt, qui ſupergreſſus cæteros Franciæ Reges, ereptos ab Hiſpanis & Celtiberis Galliæ fines, Perpinianum munitiſſimam urbem, Empurias, Roſſilionem, & ferè trecentas arces, juga Pyrenei montis, ut olim Cyrus Medos regno Perſarum, regno Francorum armis reſtituit.

Numquid ergo nunc ipſi magnitudinem animi, conſilium, potentiam, exercitationem bellicæ artis defuiſſe putatis? Minimè. At illam ipſam vehementem aciem, quam ſibi tunc & tempus, & pater, & regii dignitas impoſuit, nunc certe regia dignitas & ſanguinis ſui dulcedo, & Neſtoris ſui conſilium ſacrum detraxit. Quid ita? Profectò quia divinus Homerus Regem paſtorem populorum appellat. Plato verò in politiâ ſcribit divinitùs, bonum paſtorem & medicum non quod ſe delectet inquirere, ſed quod gregi proſit vel ægrotanti. Et Cæſar quidem tametſi furens in arma, niſi ſanguine Lucanus.
fuſo nullas gaudebat vias habere; aliam tamen perſonam adversùs externos hoſtes, aliam bello civili ſumſit. Nam & in Pharſalicâ pugnâ illacrymavit, & cum ad amicos ſcriberet, nullam mentionem fecit tantæ victoriæ. Sic nempe in una epiſtolarum
ſuarum loquitur: Non eſt ingenii mei, Bruti, in- Suppoſititia
jurias meminiſſe in noſtros cives: quas ego ſi ulciſci hæc epiſtola
poſſem, tamen oblivisci mallem. Alio transferenda Cai Cæſar.
arma mea: donis qui ſanari non potuerunt, bellum Bruto.
geram cum tumidis, amicis ignoſcam, proditores vix vindicabo.

Videte igitur, Patres & Principes, ut in illo Salomonis judicio, cum inter duas mulieres diſceptaretur, commota ſunt viſcera matris, quæ malebat etiam alteri dare infantem integrum, quàm diſſipari. Videte viriſſimi Regis ſacros inſtinctus, qui florens opibus, viribus inſuperabilis, maluit animi & voluntatis ſuæ flexu retinere ſubditorum pacem, ſalutem, otium, bona, fortunas, quàm periculoſæ aleæ tractare opus, qui utcumque victor ſuas vires proprias attriviſſet, ſuum robur diſſipaviſſet. Videte, ut ſpreta interdum gloria, cumulatior redit. Atque ut, Salomone auctore, humilem ſuſcipiet gloria. Quod enim victoriæ genus Regi accidere potuiſſe putatis illuſtrius, quàm exercitus hoſtiles, cum opibus, armis, viribus plurimùm poſſent, ſibi adjungere? adjunxit; illis præeſſe? præfuit; imperare eiſdem? imperavit; quorum Dux ſtudet nunc Regi tanto ardentiùs, quanto ferociùs antea viſus eſt diſſidere. Jactent Romani ſuos Reges, Duces, Imperatores. Jactent & Græci, ſi libet. Epaminondas quidem docuit, ut in navigando cedere tempeſtati eſſet ſummæ artis ac ſapientiæ, ſi modò navem ad portum tutum deducas: ſic feliciorem atque illuſtriorem eſſe victoriam, illam ſi flexu animi & ingenio pares, quàm cruore vel ferro. Illam præterea Trojanam victoriam Minerva peperit; tutor verò Trojanorum Mars violentus illi conceſſit; pluriſque fuit ligneus equus, quàm ſecures & enſes. Omnium Ducum profectò præcellentiſſimus, atque flos illibatus victoris gentium Romani populi Scipio ſanxit, nullum victoriæ genus altius & dignius, quàm ut res ad id quod velis efficere perveniat; aut eo deducere hoſtem, ut tuus ſit; atque ut illi quaſi non invito quod velis extorqueas. Quâ ratione adductus Scipio ipſe ſpecioſiſſimum ſibi victoriæ culmen putavit, vincere Celtiberos muneribus & donis & temperantiâ, non cruore & ferro. Laudat Livius Latinum Regem, quòd contrà Æneam Trojanorum ducem cum armatus progrederetur, acieſque ſtruxiſſet, ad Æneam tamen hoſtem ſuum proceſſit; cujus admiratus nobilitatem, maluit advenas ſibi conciliare donis, fœdere, affinitate, eoſdemque facere Latinos & ſibi ſubditos, quàm victoriâ vincere plenâ diſcriminis.

Si manſuetudo & ſapientia illius Regis in adverſis laudatur, quid Ludovico Rege divinius, qui Principes, quos communis ſanguis, quos Regiæ domûs dignitas, quos amor Franciæ dulciſſimus abſtractos non revocabat, patientiâ ſuâ lenivit, & linguâ molli fregit duriſſimam diſſenſionem. Laudatur Romulus, qui inter acies dimicantes cum eſſet longè ſuperior, Melium Ducem Sabinorum allicere quàm vincere maluit, nec pacem modo ſed civitatem unam ex duabus effecit, Regnum conſociavit, Imperium contulit: ita (inquit Livius) geminatâ urbe, ut

non modo commune, ſed conſors etiam regnum Principibus duobus fieret; quo lædere factus eſt Romanus populus domitor orbis. Mitto Menenium Agrippam, qui Purſenæ hoſti Romanorum, ut hoſpes ex hoſte fieret, partem agri Romani contulit: idque illius Plutarchus ad ſummam gloriam trahit. Si in exteros illius viri prudentia & liberalitas laudibus in cœlum fertur, cur non Ludovici Regis in ſuos; quando, Salomone auctore, *Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam.* Quando ut vidimus, tumentes noſtra diſſenſione Britanni quâ ſolâ fortes ſunt, erexerant animos, ſtruxerant claſſem infauſtam, quam ſapientia Regis noſtri repreſſit. Quando præterea Turcus orbis archipirata omnia vexat, omnibus imminet. Ac teſtimonio Caii Cæſaris, » Totius Galliæ con» ſenſui ne orbis quidem terrarum poſſit obſiſtere. Denique ſi benè Ennius Quintum Fabium & Maximum nuncupat & laudat his verſibus:

Prov. 21. 14.

Verba ſunt Vercingetorigis apud Cæſarem in lib. 7. de bel. Gal.

Unum enim nobis cunctando reſtituit rem;
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.

Nonne vobis videtur Rex noſter Ludovicus eo ſublimior, quo auram vulgi contemnens, non inanem rumorem eſt aucupatus, non falſæ laudis & gloriæ umbras eſt conſectatus: ſed ita ſaluti regni proſpexit, ut cum nuper omnia direptionibus & miſerandâ prædâ agricolarum infeſta eſſent, ſubitò urbes pacatæ, agri Francorum Principum ſtatus integri floreant. Ergo Ludovicus Rex fundator pacis, reſtitutor quietis dono quodam providentiæ genitus, in quo Regia dignitas totas ſapientiæ, fortitudinis, temperantiæ, manſuetudinis vires experiretur, velut Agamemnon ſui Neſtoris ſacro conſilio, belli pluſquàm civilis tempeſtatem feliciſſimâ facilitate diſcuſſit, ut vos cariſſimi Principes, ſcitis & teſtes eſtis, Reverendiſſimo domino Cardinali Andegavenſi aſſectatore, interventore, conſiliario. Jure igitur celſiſſimam iſtam Cardinalatûs ſedem reverendiſſimus Pater ipſe conſcendit, cum ut ſapientes advertunt, furorem iræ reſedârit Præſes impulſus ſapientiâ iſtius Patris.

Atque juvat & certè decet, Reverendiſſime Pater, ut dignitatis Cardinalatûs floſculos quoſdam carpam atque delibem, quatenùs mente memori, & graviſſimo animo quantum Pontifici Regique debeas, recorderis, quoties aſpicies tantos honores tibi Regis precibus condonatos. Fontem equidem gloriæ, & ſegetem honoris arbitror in ipſo Cardinalatu, qui Chriſti Vicario, etſi vinciri vel uniri non poſſe dixeris, alligatur. Neque enim eſt nova recens hæc dignitas, ut blaterantes quidam hallucinantur. At ita garriunt, quia putantur eſſe multa nova, quæ pervetuſta ſunt, ſed inaudita indoctis.

Quamvis autem apud veteres in limine templorum picta Angerona Dea, digito admoto labellis jubebat viros ſacra cernentes fore conticuos; quia hominum religiones longè maximis atque occultiſſimis cerimoniis continentur, proindeque ſatis eſſe deberet obſervantia totius Eccleſiæ, quâ Cardinales, velut illa quæ dixi Cherub, quæ Moyſes arcæ fœderis impreſſit, eminent Principes in tabernaculo Dei. Si tamen vetuſtas Cardinalium deſideratur, (cum omnium Philoſophorum conſenſu denominativa illis à quibus exoriuntur coætanea ſint) dum primi Regum 2. Capitulo, *Domini ſunt cardines terræ, & ipſi poſuit ſuper eos orbem*; profectò & cardo & Cardinalis ſuo ipſo mundi naſcentis ictu nomen accepit. Julius quidam Maternus, elegans auctor & nobilis, in libro ſuæ matheſeos quaſdam ſtellas præcipuas omnium ſiderum alter à fixas Soli, quas cardinales appellat. Inſuper enim verò virtutes omnium virtutum primas, nuncupari Cardinales virtutes, omnium Philoſophorum greges urgerent. Sed quid iſta conſector, cum Clemens in Stromatibus ſuis, Joannem, Jacobum, Paulum, Linum, Anacletum, ſeſe, item Silvanum, decem præterea viros ſanctiſſimos aſſerat beatiſſimi Petri coadjutores & Cardinales? Textus præterea Decret. lxxiv. Decretorum diſtinctione: Oportebat, inquit, ut hæc ſacroſancta domina noſtra Romana Eccleſia ritè ordinaretur, ſicut à beato Petro ſtatutum eſt, & unus de Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus in eâ præficeretur. Verùm equidem in his non magnopere nitor, cum ut emineant faſtigia turrium, latent fundamenta, eſtque ſemper in rebus altiſſimis origo ſuppreſſior. Si verò flagitatur Cardinalium dignitas & altitudo, hanc ab Apoſtolis adſcitam & acceptam, Imperator & Reges, niſi inſulſi ſunt, tantâ religione publicè & privatim tuentur, ut Cardinalibus Regum nullus ſe præferat. Atque ne longè petam exempla, conſtat ex actis celebratiſſimi Concilii Conſtantienſis, primùm Cardinalibus, deinde Sigiſmundo Imperatori, tum Patriarchis ſententiæ dicendæ locum datum fuiſſe: ſicque conſtituit (quod canon Hieronymi causâ decimâ ſextâ, quæſtione prima, Cap. Eccleſia inſtruit) Cardinales exiſtere Senatores totius Eccleſiæ, legum ſacrarum, judiciorum, juris auctores. Vultis hîc comparem civilium dignitatum omnia culmina? Vultis Senatores quibus per legem jus Senatorum de dignitatibus libro xii. Codicis, Imperator ſe lubens annumerat? Hos certè xvi. diſtinctione, canon, Conſtantinus, non ſupergredi Cardinales oſtendit, ſed à Cardinalibus vinci, quos, & Clerum Romanæ Sedis Senatorum dignitate illuſtrat.

Vultis Conſules? per legem ſecundam ff. de origine juris, ſuffectos, atque ſuppares Regibus: & quibus lex antiquitùs de Conſulibus libro xii. nihil altius putat; Imperatorius ille Canon quidquid dignitatis, nominis, ornamentorum Conſulibus unquam tributum eſt, Cardinalibus porrigit, celſioribuſque inſignibus Conſules à Cardinalibus oſtendit vinci. Vultis denique illud culmen dignitatis, quod (ut textus capituli Hadrianus. lxiii. diſtinctione docet) Concilium Lateranenſe putavit dignum Chriſtianæ religionis propugnatore Carolo Magno, dignum præmio pulcherrimorum factorum ipſius, dignum regno Franciæ atque iſtâ arce Chriſtianæ religionis, dignum quod ſupergrederetur regiam altitudinem ac dignitatem, ab Hadriano Papa dicatum Carolo Magno veluti præcellentiſſimum honeſtamentum omnis honoris, dignitatem dico patriciatûs? Cardinales eſſe Patricios, indeque Regibus nuſquam inferiores Imperatorius ille Canon declarat.

Equidem Epiſcopis non aufero & Patriarchis locum & typum Apoſtolorum, qui Actuum xx. capitulo ſcriptus eſt. Atque etiam xxxv. diſtinctione Decret. Hieronymus Preſbyter & Cardinalis, Cap. Eccleſiæ Principes. Nos, inquit, in Apoſtolorum loco ſumus. Illi Diſperſorum, ac Cardinales Collectorum in Summo Paſtore Apoſtolorum figuram ſuſtinent: illi tamquam in arcâ Noe triſtegis diſtinctis limitati ſunt, ac diœceſibus certis & finibus: Cardinales verò ut univerſo proſpiciant ſunt inſtituti. Ergo ut in Philippicis Lucius Flaccus Flaminem Præſuli præfert, eo Epiſcopis & Archiepiſcopis uſitatus honos & pervulgatus Cardinales vult antecellere, quo omnis uni parti totum, ſpeciei genus. Etenim omnium ſacrorum Ordinum vertices omnes ſacro collegio ſunt illigati: atque, niſi refragari voluerimus Dionyſio Magno in Hierarchiâ Eccleſiaſticâ, illi primi ſortiuntur locum, qui Summo Præſuli majori connexione conjunguntur. Itaque ut in ſtructurâ Rationalis Aaron duodecim lapides ſimul junguntur, omniaque coagmentata, & fortiora ſunt & venuſtiora, quam diſſipata & diſtantibus locis poſita, elucere cernun-

tur: ex quibus oritur mira ſublimitas, quæ Pontifici maximo proxima ſuprà cunctos Eccleſiaſticos ſtatos ſine arrogantiæ notis attollitur.

Multa profectò divinitùs in hanc ſententiam liceret ſcripta producere, ſed nihil præclarius arbitror eo, quo XXII. Decret. diſtinctione, capitulo Sacroſancta, Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum caput & cardo eſt. Quid enim dignius capitis & cardinis conformitate? Quid capite altius? Quid ipſo cardine robuſtius, qui oſtium ſuſtinet, per quod, niſi latrones ſint, omnes ingrediuntur ſanctum ovile? Iſta eſt, iſta capitis & cardinis ſacra conformitas ut *Archidiaconus* LXIII. diſtinctione, capitulo, *Tibi Domino*, ſcripſit: quà juramentum fidelitatis à multis Regibus & ab ipſo Imperatore præſtitum Pontifici, & Cardinalibus ſextis ab ipſis porrigi legibus. Iſta eſt unitas, quâ non modo in Iliade ſplendet cum Jove Deorum ſacer conſeſſus; ſed atteſtante Propheta, *Deus ſtat in ſynagoga Deorum, & in medio Deos dijudicat*; dum Eccleſiæ vir maximos Pontifex elucere putatur, *Quando* (ut Proverbiorum ultimo ſcriptum eſt) *ſederit cum Senatoribus terræ*. Iſta eſt inſuper capitis & cardinis unitas, quam conſectatus ſanctus Silveſter, quaſi cœlo tantùm Cardinales ferre innocentiam debeant, perſtrinxit illam (ſecunda, quæſtione v. Capitulo *Præſul*:) convincendorum Cardinalium difficultatem. Quid dixi difficultatem? Imò præter caſum hæreſis aut ſchiſmatis, quibus Decretalis, *ad ſuccidendos*. de Schiſmaticis libro 6. proſpexit (niſi refragabimur aquilæ juris Innocentio IV. in Capitulo 2. de Clericis non reſidentibus) iſta unitas etiam Romano Pontifici Cardinalium deponendorum niſi per Concilium univerſale ſuſtulit auctoritatem. Denique iſta unitas eſt capitis & cardinis, propter quam omnium Juriſperitorum doctiſſimus Oſtienſis in Capitulo *per venerabilem*. Qui filii ſint legitimi, Cardinales in plenitudinem poteſtatis aſſumptos dicere audet, & rectè audet. Confringat quiſquam ſanè in ſuâ doctrinâ Conciliorum Decreta; opiniones omnium Doctorum perrumpat; evolet acumine ſui ingenii & argumentorum ſubtilitate; mihi credite, indiſſolubilibus laqueis implicator, quoties Hilarium de Sede Romanâ noſtroque ſacro Senato aſſeverantem audiet illud ab Iſaïa dictum: *Erit in noviſſimis diebus præparatus mons in vertice montium; ad quem confluent omnes Gentes.* Credentne ipſi Cardinali Hieronymo, qui licet ferarum ſcorpionumque ſocius omnem pompam vitaret, dixit tamen ſuper Iſaiam ipſius Prophetæ de Eccleſiâ preſentis temporis & Sede Romanâ dici divinitùs: *Ædificabunt filii peregrinorum muros tuos; & Reges eorum miniſtrabant tibi. Gens enim & regnum quod non ſervierit tibi, peribit; & Gentes ſolitudine vaſtabunt. Venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te civitatem Domini Sion ſancti Iſrael. Pro eo quod fuiſti derelicta & odio habita, ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem & generationem: ſuges lac Gentium, & mammillâ Regum lactaberis; & ſcies quia ego Dominus ſalvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.* Hic eſt, ô Principes, ſummi Pontificis & Cardinalium defixa dignitas: hic ejus, cui nunc cooperatur iſte Reverendiſſimus Pater, dignitas Senatûs noſtri: hic Apoſtolicæ Sedis illa majeſtas, quam veſter heres Carolus Magnus tanti putavit, ut ante acceptas imperiales infulas iſto titulo gloriaretur: Carolus Magnus Francorum Rex, urbis Romanæ Patricius, humilis Eccleſiæ Romanæ defenſor.

Pſal. 81. 1.

Prov. 31. 23.

Iſai. 2. 2.

Ibid. 60. 10.

Non potes igitur, Reverendiſſime Pater, propiùs, ut aiunt, cœlo pedem conferre, aut volare altiùs, quàm cerni quaſi provectus atque ſtatutus inter cuſtodes arcis, capitis, cardinis omnium Eccleſiarum.

Itaque, Patres, Principes, ſi Moyſes poteſtate acceptâ circumfuſo nitore ad populorum concionem proceſſit: ſi afflatus ipſe Legiſlator divinus & Princeps populi divino Spiritu, ne Sacerdotii dignitas fortè vileſceret, omne genus pretioſi cultûs Aaron detulit, & Exodi 39. columnas templi colore rubro ornavit, cæteras verò partes ſuppreſſiore colore. Si, Parabolarum ultimo, mulier fortis, & ipſa Eccleſia victrix & retinens ſemper laureæ viriditatem, byſſo & purpurâ ornatur: Egredimini & videte non Regem, ſed cui Reges non inſulis concedunt. Videte ſi non Salomonem, conſectatorem Salomonis: qui pacificus docuit, quomodo lingua placabilis eſt lignum vitæ: in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. Videte in diademate ſuo, quo coronavit illum mater Romana Sedes in die lætitiæ cordis ejus.

Multas quidem res pretioſas diligentiâ Romanorum Principum Senatoribus & Conſulibus ducibus ſuis oſtendis perveſtigavit, faſces, ſecures, ſellam curulem, togam prætextam, trabeam, equos candidos, tubas, lictores, militaria ſigna, aquilas, & fulgentia per aërem vexilla. Atqui pileus & diadema tamquam ſphæra omni contagione carens Diis ſacrabatur, Flaminibus, ac Pontificibus. Quid eſt hoc? quo jure dices, quâ lege, quo exemplo, quâ poteſtate exuritur pilei tanta majeſtas? Equidem non inficias eo, quædam in pileis gratiâ ſignificationis, quædam decoris aſſumi. Atque ſi Juris Canonici auctoritas deſideratur, ut Canon, Cleros, XXI. Decretorum diſtinctione, affirmat, pileus ad eminentiam ſummæ dignitatis inventus eſt. Si Lex Civilis ſpectatur, video legem, *Temperent*. Et legem, *Valeria*. Codice de veſtibus olobêris, libro undecimo, quæ vetant conchylii, muricis, purpuræque colores, præterquàm Imperatorio culmini tribui. Video legem, *Nemini*, de Conſulibus libro Codicis XII. ſanxiſſe, ut ipsâ quam ſine controverſiâ Imperatorius Conſtantius Canon Cardinalibus, more majorum tribuit, purpurâ adornaretur. Si lex divina ſpectatur, ut Joſue ſecundo capitulo, funiculus ille coccineus ſalvat domum Raab in direptione Hiericontina. Iſte color pilei noſtri, ne quiſquam perſonam Cardinalis attingat, ita deterret. Quædam decretalia Felicis de pœnis. lib. 6. 36. c. pœnas illi vixdum audito ſacrilegio fixit atque inflixit. Imò verò ut meretricis Raab domum ſalvavit color ſimilis colori quem gerimus, aſſerit Baldus acutiſſimus Doctorum omnium, in lege addictos, Codice de epiſcopali audientiâ, liberandum à morte illum qui adjudicatus ſit ultimo ſupplicio, ſi fortè obviaverit Cardinali. Quam quidem pilei noſtri dignitatem quantâ ſeveritate, quantâque diligentia populi ſervent, vidi ergo Senis vidi Coloniæ, iſto Pontifice Paulo tunc Cardinale ſancti Marci, & Nicolao Cardinale ſancti Petri ad Vincula, interventoribus & liberantibus addictos morti.

Sed ut revertar ad Jus Canonicum atque Eccleſiaſticum, pileus Flaminibus & Archiflaminibus, (ut ille Canon *Cleros* declarat) erat ſpecimen honoris altiſſimi. Tertullianus autem in libro quem de pallio ſcripſit, id tractum docet ab eo ritu, quo Diis omnibus vetuſtas pileum conſecrat, pari quidem figurâ, diſpari gloriâ: cæteris nempe Diis pullus & niger pileus tribuebatur: at ſoli Jovi & Mercurio flammeus & rubeus, ut inſigne cœleſte ſumma potentia & ſapientia ſibi conjungeret. Et Epiſcopis quidem ac Patriarchis pileus ornatus eſt, ac eo ſuppreſſior, quo ſidera in ſole deſinunt cerni, noſter autem fulget ut

Epiſt. 158, ante med.

ignis, ſplendet ut carbunculus precioſiſſimus, coruſcat ut ſol. Atque ut Hieronymus ad Fabiolam de veſtibus ſacerdotalibus ſcripſit, pilei ſpecies media ſphæra eſt, quâ Cardinales Pontifici excubant, qui orbem potestate compleaus; quod Deuteron. 17. quod Decretali *per venerabilem*, qui filii ſunt legitimi, ſcribitur; ſimulque Cardinales tamquam cum Moyſe Levitici generis Sacerdotes judicant orbem; ſive ut Rabanus interpretatur, quod velut boves duodecim in templo Salomonis orbem, ac fuſile illud miræ pulcbritudinis mare ſuſtentant. Sic cervicibus, fidei, ſapientiæ, [illegible]gioni Cardinalium totius orbis cura atque pondus impendet, haud ſecus quàm apud veteres Atlantis & Herculis capitibus fertur ſuſtineri cœlum ne ruat.

Pileu inſuper ſic [illegible]nis Eccleſiſticæ Hierarchiæ vertices alligantur, quomodo auctore Dionyſio figura & virtus ignis illuminat, purgat & perficit, inferiorumque graduum omnem vim allicit, & trahit ad ſe, cuncta communicans eis, quæ ſumma ſupremo præſidi propinquiora ſunt attributa, ne fiat Hierarchiæ Eccleſiaſticæ ordo ſimilis agmini, eoſdem haas habenti quos Duces & ſummos milites. Denique pileum tibi, Reverendiſſime Pater, largitur Pontifex obſidem fidei tuæ, qui etiam tuum ſanguinem pro fide & Eccleſiæ Romanæ dignitate repoſcat. Non ſatis autem honorem judicii cœleſtis intelliges, niſi ea hoc oneris quoque magnitudinem metiaris. Quod enim præſentius putas tuæ fidei pignus, quàm coccineum colorem adjectum pileo, ut tuum ſanguinem quaſi depoſitum ſacrum dignitas Sedis Romanæ, & Religio Chriſtiana repoſcant, ut nullas contentiones, nullas inimicitias, nulla pericula, nullam vitæ dimicationem pro fide atque Sede Romanâ unquam declines, cujus redimiculis pilei chordonibuſque illigabit Reverendiſſimus dominus meus Avinionenſis ſenior noſter, qui tuo capiti purpuram regiam, qui diadema imponet, qui tibi verticem tribuet omnis generis omnium ornamentorum.

Finit Harenga per Reverendiſſimum Cardinalem Albienſem, Abbatem quoque ſancti Dionyſii in Franciâ compoſita, propoſitaque in laudabili Eccleſiâ Pariſienſi Dominica prima Adventus, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo; quâ die Cardinalatûs dignitatem recepit Reverendiſſimus dominus Cardinalis Andegavenſis per manum Reverendiſſimi domini Cardinalis Avinionenſis.

Anno MCCCCLXVIII.

GEORGII *Pogiebracti Regis Boëmiæ Epiſtola apologetica Regi Hungariæ* MATTHIÆ *genero ſuo.*

Iniuſtè ſe ob præſentam de communione ſub utrâque ſpecie hæreſim indictâ causâ damnatum à Legatis Cardinalibus, & ab ipſomet Summo Pontifice, conqueritur, ac hujuſce litis ſeriem totam aperit.

SErenissime Princeps, &c. Quanto patientiùs, & æquanimiùs injurias æmulorum noſtrorum perferimus, tanto ampliùs eorum adversùs nos & tranquillitatem regni noſtri fovetur audacia, nutritur inſolentia, omniſque rationis expers turbato rerum ordine, Principatum ſibi vendicat ipſa temeritas. Deum teſtamur, noſtramque conſcientiam, quà nihil dedit Deus homini divinius, quòd cum primùm ad inclyti regni Boëmiæ gubernacula aſpiravimus, non ambitione ducti, ſed miſeratione permoti rem tantam aggreſſi ſumus; quippe cum naturalis heres regni ſub tutione degeret, quem nos poſtea mox à tutela, curave reſolutum in regnum paternum & avitum majore applauſu introduximus, quàm ipſe potuiſſet optare; ſed cum videremus arces, terras, urbes, & oppida regni quibuſque patere violentis, & hanc miſerandam conditionem omnes boni deplangerent, ſimulque cuncti exclamarent tantummodo duce opus eſſe, incœpto demùm opus eſſe, cætera omnia rem expedire; Nos huic functioni præmaturà adhuc ætate noſmetipſos ſubmiſimus, in Domino confiſi; & contractis copiis quæ parenti quondam avoque noſtro adhærere ſolebant, continuò Pragam tetendimus, ubi Pragenſibus in eamdem ſententiam ſpe pacis illectis, non parum auxilii nobis accrevit. Identidem & per alias urbes pacis æquè cupidas copiis noſtris opes acceſſerunt, quas contrà fortalitia, arces, & caſtra violentorum hominum ſubito convertimus; quæ admotis machinis bellicis partim diruimus, & à fundamentis demoliti ſumus: aliâ verò pugnâ ſuper mœnibus commiſſa devicimus, & in deditionem accepimus. De ſubactis autem nos, noſtramque familiam minimè locupletare, ſed regnum inteſtino malo preſſum, & civilibus bellis lacerum ſarcire, coadunare, & conſolidare totis viribus niſi ſumus. Dumque omnium bellorum noſtrorum exitus edocuiſſet nos, nihil niſi pacem Reipublicæ regni Boëmiæ quæſiviſſe, neque de ritu Euchariſtiæ ſumendæ, cæteriſque ſacrificiorum ritibus, quidquam agitare, præterquam compactata olim autoritate Concilii Baſilienſis facta pro pace inducendà regni, voluimus obſervari: facilè tota Boëmia, Moravia, Sleſia, &c. poſt longua bellorum diſcrimina in noſtram coiêre ſententiam, ſævaſque bellorum calamitates ſalutaris pacis ſuavitate commutare gaviſi ſunt, noſque pacis hujus auctorem ſtatuerunt, & conſervatorem, ut quibus artibus pacem peperimus, eiſdem facilè conſervare & augere noſceremus; finitimæque ipſius regni Boemiæ Poteſtates per Legatos ſuos pacem petierunt à nobis; quibus & pacem dedimus, ultroque oblatam accepimus, pacis fœdera ferientes, atque ſolidantes.

Sic itaque pax noſtra fragrantiam boni odoris ſui per finitimos quoſque populos ſuaviſſimè diffudit; hinc hominum commercia reſtituta; hinc mercatura per omnes angulos regni quidquid Regnicolarum uſui reliquum ſupererat, aut aliarum mercium commutatione, aut pretii ſolutione, fructuoſum effecit: ſed & metallariæ, præcipuum regni decus, reſtitutæ ſunt ac reparatæ, & in ſummâ, pax rediens omnes comites, & pediſſequos ejus, quos abiens avexerat, largo cum fœnore affatim cumulatimque revexit. Jura quoque regni, quibus unicuique juſtitia miniſtratur, reſtituta ſunt, quæ tamen longè retroactis temporibus minimè proceſſum habebant. Sed ut in omnibus fermè gentibus, nationibus, & linguis, omnique republicâ pax diuturna longo in otio ſemper aliquid monſtri alit, ut Romæ Lucium, Catilinam, Lentulum, Cathegum cum reliquis conjuratis: ſic & in regno noſtro qui ea diuturnà pace increſſati ſunt, & dilatati, calcitrare didicerunt. Nam etſi magnanimus ille putatur, qui incidens in adverſa invictum ſe tenuit, non minor tamen eſt ille cui præſens felicitas ſi alluſit, non arriſit; quamquam facilius ſit reperire qui temperantiam retinuerunt contrariâ ſibi fortunâ, quàm qui propitiâ non perdiderunt. Hoc ſi in Romanâ republicâ contingere potuit, tam ſalutaribus legibus inſtitutiſque formata, minimè miramur ſi & in noſtra republica id acciderit, quam nos ab effrænatâ barbarie ſub politia monarchicâ, viginti vix annis elluais, Domino adjuvante, redegimus. Sed hoc querimur, quòd tam patenter ſceleris, rebellionis, ac perduellionis ſuæ colorem prætendunt Apoſtolicæ Sedis obedientiam, & reverentiam, ac ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicam unitatem, quaſi nos ab illâ deſciverimus, hujuſque figmenti teſtes, ſibique fidem adhibentes inveniſſe miramur.

Id verò permaximè ſtupemus, ſcilicet facilitatem

credulitatis erga ſanctiſſimum in Chriſto Patrem, & Dominum noſtrum Romanum Pontificem, de quâ Doctor devotus ad Eogenium ſcribens ſic declamat: *Hæc eſt, cujus calidiſſima vulpecula Magnorum neminem comperi ſatis caviſſe verſutias; inde enim ipſis pro minimis ira multa, inde innocentum frequens addictio, inde præjudicia in abſentes, &c.* De quâ re nunc dicendum eſt nobis, & idcircò latiùs alluimenda materia. Sanctiſſimus in Chriſto pater & Dominus noſter Dominus Paulus Papa II. credulitatis facilitate permotus, ac inſtigatione cujuſdam Antonii de Engabio fiſci ac fidei procuratoris ſtimulatus, nuper de anno Domini MCDLXV. Reverendiſſimis Dominis Niceni, Sancti Angeli, & Spoletanenſi Cardinalibus cauſam ſuper relapſu in hæreſim contrà nos commiſit, qui tamen de hæreſi nunquam convicti ſumus; qui quidem Domini Cardinales eodem anno, die ſecundâ menſis Auguſti animum ſuum qualis in nos eſſet palam detegentes, ab injuriis, & convitiis exorſi, tali formâ verborum ſunt uſi: *Præfatum Georgium de Prodiebrad citamus, quatenus centeſimâ octuageſimâ die compareat procuratori fidei ſuper hæreſis relapſu &c. reſponſurus.* Numquid injurium eſt, Regem coronatum & unctum, & taliter à ſede Apoſtolicâ recognitum, ab Imperiali quoque ſplendore, & cunctis Principibus, cum quibus illi negotium fuit, taliter honoratum, neque etiam de jure, neque de facto privatum vel depoſitum, ſuppreſſo Regio titulo, ſolo prænomine, humiliſque caſtri adjectione nuncupare? Numquid captatoria fuit hæc citatio? cui parere minimè poteramus, ſine abdicatione Regiæ Majeſtatis; quâ non ut Rex, ſed velut incola regni comparere jubemur; cui parendo, jam fateri videremur id quod de nobis ipſa citatio præſupponit. Numquid captioſa rursùm fuit quâ ſuper crimine relapſûs in hæreſim reſpondere jubemur? quod ſi faceremus, nos profectò aliquando hæreticum fuiſſe recognoſceremus, à quo reatu nos ſemper inſontes & immunes fuiſſe & eſſe confidimus.

Porrò quod longè ſeverius eſt, iſdem ſanctiſſimus Pater & Dominus noſter non exſpectato præfatorum centum octogiuta dierum exitu, nullâ etiam aliâ in jus vocatione præmiſsâ, ſexto Idus Decembris immediatè ſequentis omnes noſtros, & regni noſtri Boemiæ ſubditos, ab omni ſubjectionis noſtræ vinculo, quantum in ſe fuit, abſolvit, nobis etiam de omnibus juribus, & obventionibus regni ſeu coronæ Boemiæ vetando reſponderi. Quæ tamen omnia contrà nos & in noſtri præjudicium, nobis non vocatis, nec auditis, contrà divini ac naturalis juris & rationis doctrinam & exempla, pariter inſtinctum, & præcepta nimium ſeveriter emiſſa, ob ejuſdem Sanctiſſimi Patris & Domini noſtri, ſanctæque ſedis Apoſtolicæ reverentiam, patienter ferentes, Sanctitatem ejus humillimis precibus ducimus interpellandam, ne tam informi clamori qualem fert fama, fidem habere dignaretur; ſed ſi ad ſonitum, vel boatum ejus ſua Sanctitas excitata eſſet, non tamen idcircò ſententiam in illâ firmaret; ſed ſublato velo, quo tegitur, originem ac zelum ejus inveſtigaret. Sic enim illam linguæ latinæ doctiſſimus auctor depingit, quaſi ſolo gradiens caput inter nubila condat, quo nihil aliud, quàm vagam & confuſam relationem famæ voluit deſignare; ideoque ipſam non tam loqui quàm potiùs ſtridere, non die ſed noctu volare dixit propter obſcuram & vagam ejus propalationem, quæ tam ficti pravique tenax, quàm nuntia veri perhibetur. Sunt enim & in regno noſtro pacis oſores, quietis turbatores: ſunt qui jura negent ſibi nata, qui noſtris rectè factis ſæpe faſtidire volunt, qui omnes ſceleratis rebellionibus ſuis Apoſtolicæ ſedis obedientiam ac reverentiam obtendunt, ut temeritatem, & fœdifragia ſua honeſto quodam velamento circumducant.

Hoc ampliùs, nos ſuæ Beatitudini tam plenè ſubmiſimus, ut ſi verbo, vel facto à ſanctæ Sedis Apoſtolicæ obedientiâ aut reverentiâ, ab orthodoxæ fidei rectitudine, à ſanctæ matris Eccleſiæ unitate quid devium, vel lubricum dixiſſe vel egiſſe, vel in aliquo deviaſſe quomodolibet conſtare poſſit, id revocare, emendare, ac ſuæ Sanctitatis arbitrio in melius commutare obtulimus; modo ſua Beatitudo diem & locum ſtatuat, ubi de noſtrâ, & æmulorum, vel delatorum noſtrorum nocentiâ, vel innocentiâ, & totius cauſæ conditione & qualitate poſſint graviſſimorum virorum ſuppetere teſtimonia; ubi etiam de totius regni ſtatu agi; & quidquid deforme, vel ab univerſalis Eccleſiæ ritu diſſonum reperiretur, ad conformitatem deduci, & omnia debitè componi poſſent; & concordari. In quâ re & noſtræ, ac omnium Principum ſacri Romani Imperii Electorum, noſtrorum videlicet Coelectorum, omniumque Principum, affinium, & fœderatorum noſtrorum ſuaſiones & ſuffragia plurimùm opitulari potuiſſe non dubitamus. Hanc oblationem noſtram, & has preces noſtras, à Sanctiſſimo Domino noſtro repulſas eſſe plurimùm dolemus, quas nec à minimo ſubditorum noſtrorum ante pedes ſuæ Sanctitatis oblatas deſpici remur oportuiſſe: neque enim decet Chriſti Vicarium deſpicere animam pro quâ Chriſtus mori dignatus eſt; neque tantum lucri negligere, quantum ex hoc toti orbi Chriſtiano ſuperimpendebat; potiſſimè autem in plagâ Orientis contrà Turcorum rabiem, qui bellorum aſſiduitate quidem indefeſsâ per Mœſiam & Boſnam ad regna Liburnorum aditum ſibi ſtruxerunt, quorum ferociam Boemica militia duce quondam genitore veſtro, deinde veſtro quoque ductu ſæpe contrivit: Veſtram fidem appellamus, Frater Cariſſime, vir inſignis bellicis laudibus genitor veſter quòd unquam bellum contrà Turcum geſſit, in quo Boemica militia aſſignatum ſibi munus ullius difficultatis, vel periculi metu diffugerit, vel declinaverit; quin potiùs per omnes hoſtium cuneos, omneſque difficultates intrepidè penetravit: & hoc de paucis quos in militiam traxerunt ſtipendiis. Quid verò ſperandum arbitramini, ſi contractis regni viribus expeditio militaris in Turcos ordinibus militum explicatis conficeretur? Veſtræ Fraternitati loquimur, bonâ fiduciâ freti, quòd aliunde minùs fortaſſe liceret, ne alienorum meritorum laudes nobis arrogare ſuperbè videremur. Talia, tantaque commoda precum noſtratum repulsa diſturbari ſincero corde dolemus; ſtatueramus enim nos ſuæ Beatitudinis arbitrio ſubmittere, quemadmodum glorioſiſſimus ille Monarcha Dei Theodoſius, poſt crudelem cladem apud Theſſalonicam ab eo perpetratam, beatiſſimo Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo colla ſubmiſit, ſi ſua Sanctitas noſtras oblationes paternè ſuſcepiſſet. Hactenùs hæc omnia patienter ferre non dubitavimus, obedientiæ & reverentiæ Apoſtolicæ Sedi præſtitæ non immemores, contrà quam aut contrà Sanctiſſimum Patrem & Dominum noſtrum Dominum Paulum Romanum Pontificem, nihil ægrè diximus, nihil ſiniſtrè loquuti ſumus: neque enim noſtra conditio ex his omnibus imminuta vel infracta eſt; nemine ſcilicet à noſtrâ fide, fœdere, vel ſocietate deficiente, quamquam ii, qui dudum vel rebellarunt, aut perduellionem commiſerunt, ſcelus ſuum hoc colore defendere nitantur; nonnullos enim condignæ caſtigationi ſubjecimus, de reliquis opportunitate ſuadente, Deus, ut ſperamus æquè providebit: eorum autem clamores, vanaſque gratulatio-

nes hactenùs non magis quàm ranarum loquacitatem faſtidiendam reputavimus; quia rumuſculos hominum nunquam ſtuduimus aucupare; ſcientes quia per bonam & malam famam, à dextris, & à ſiniſtris miles Christi graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non divitiis tumet, non conteritur paupertate, & læta contemnit & triſtia; per diem Sol non uret eum, neque Luna per noctem.

Nunc verò, quia per æmulos noſtros fama in longinqua diffunditur, etiam Apoſtolicis literis licet contrà nos inauditos emiſſis concomitata, ne crudelitatis inſimulemur, ſi famam & innocentiam noſtram defendere negligeremus, reſtat nunc ut ſuggeſtionibus æmulorum & delatorum noſtrorum, quibus Sanctiſſimus in Christo Pater & Dominus noſter inſtigatus, tam ſeveras contrà nos literas emiſit, reſpondeamus: ut quiſque intelligat nos, neque vocatū, neque auditum, ſed penitùs innocentem eſſe de facto condemnatum. In primis ſiquidem cauſæ relapsûs hæreſis commiſſionem tribus Dominis Cardinalibus contrà nos factam perluſtremus: & quidem ſpurciſſima verba Antonii Procuratoris fiſci & fidei tranſiliamus, quia delatoris horrida vox infractum animum minimè concutit Regiæ Majeſtatis; quippe cujus verba nemini præjudicant: ſed ad judicum verba veniamus. Aiunt judices; *Citamus Georgium de Podiebrad, quatenùs centeſimâ octuageſimâ die compareat Procuratori fidei reſponſurus*, *&c.* Jam conſtat ipſos judices non publico & officiali nomine, ſed privato nuncupantes, non pro Rege, ſicut debuerunt, ſed pro privatâ perſona nos tenuiſſe, & reputaſſe; coram quibus, ſi, ut vocati eramus, comparuiſſemos, tacito conſenſu nos talem profeſſum eſſe videremur, qualem ipſi nos in ſuo citatorio nuncupaverunt. Dixerint fortaſſe Domini Cardinales: *Non eſt hoc noſtrum inventum, ſed formam commiſſionis Apoſtolicæ ſequuti ſumus, ubi nuſquam Rex Boëmiæ, ſed Georgius de Podiebrad nuncupatus reperitur.* Sed & hoc diſcutiamus; verba commiſſionis à principio uſque ad verba ſignaturæ, quid aliud quàm ſpurcitias in ſe gerunt blaſphemi, rancorolique delatoris, quæ noſtram non valent minuere dignitatem, quia nuda ſunt nullius adjuta ſuffragiis, nec ullâ firmitate ſubnixa? verba autem Romani Pontificis talia eſſe perhibentur: *Placet & committimus Cardinalibus Nicenſi, ſancti Angeli, Spoletanenſi.* Quæ verba nihil aliud ſonare videntur, quàm quòd contrà nos cauſa commiſſa cenſeatur, non autem quòd nos tamquam privata perſona; non Rex cenſeri debeamus; latior verò ſignatura, quæ Vice-Cancellarii fuiſſe putatur, ſuperaddit facultatem perſonalem, & per edictum citationis cum inhibitione & declaratione jubendo procedi ut petitur; non autem præcipit nos Regiæ dignitatis titulo ſpoliari: niſi quis dicere velit, quòd per verbum, *placet*, in Papali ſignaturâ poſitum, & per verba iſta, *procedant ut petitur*, in ſignaturâ latiore adjecta; præcipiatur contrà nos tamquam privatam perſonam, Regio honore indignam, ita procedi, & nos taliter deſpici prout ille blaſphemus & rancore plenus Delator nos in illâ ſuâ contumelioſâ commiſſione nuncupavit: quod de Summo Pontifice nefas remur ſuſpicari. Sed eſto ſic accipi ſtylo authorante, & Dominorum Judicum eminentiâ id arrogante; omni conſideratione tamen eo res redit, quòd nos Regio honore non vocati, nec auditi, reperimur de facto, non de jure, maniter tamen & abſque effectu deſtituti. Sed cui vim nobis illatam imputemus noſtrâ nihil refert, dummodo Fraternitatem veſtram de noſtrâ innocentia reddamus certiorem. Hæc acta ſunt de anno 1465. menſis Auguſti die ſecundâ.

Quid autem acciderit hac centeſimâ octuageſimâ dierum dilatione pendente, intrà quam judicis officium de jure quieſcit, quæſo attendite. Sexto Idus Decembris immediatè ſequentis, idem Sanctiſſimus Pater & Dominus noſter omnes ſubditos Regni noſtri ab omni ſubjectionis vinculo, quo nobis obnoxii ſunt, quantum in ſe fuit, abſolvit; & ſciens ſemeſtre, jam licet impiè & contumelioſè præfixum, nondum elapſum, hanc prætendit occaſionem, ut verbis ſuæ Sanctitatis utamur, ne inter moras temporum & exſpectationem declarationis res eo deducatur, ut poſtea exequutio fieri non poſſit, cum ſecundùm Legiſlatoris ſententiam meliùs ſit ante occurrere, quàm poſt vulneratam, vel deſperatam cauſam remedium adhibere. Quaſi liceat quemquam propter convaleſcentiam potentiæ ſuæ, non vocatum & inauditum condemnare? aut jus ſuum quomodolibet auferre vel infamare? quod tamen divinâ & naturali ratione improbatur, & exemplo Domini ad Protoplaſtum prævaricatorem, Cain fratricidam, & Sodomos dum dixit: *Deſcendam, & videbo, &c.* Proſpexit quidem Legiſlator Eccleſiaſticæ Reipublicæ pupillis, & ſub curà degentibus, viduis, & miſerabilibus perſonis, circà rerum alienationem, proſcriptionem, judicia, ſententias, rem judicatam, appellationes, in integrum reſtitutiones, & cætera quæ juris ſunt; ita ſcilicet, ut jura eorum potiùs illæſa ſerventur, quàm poſt vulneratam cauſam remedia quærantur; & ibi paribus verbis utitur Legiſlator: ſed iis omnibus ſic jura ſua tutatur, ut nemini inferat injuriam, nec ullius alterius jus auferat, vel poſſeſſionem poſtponat. Et nunc, quæſo, in digitos mittite tempora præmaturationum, quibus ſua Beatitudo pœnas ſuas in nos præmaturavit, & præcucurrit, occaſione fretus, ne res eo deducatur, ut exequutio poſtea fieri minimè poſſit: & conſiderate ſtatum & eventum rerum & negotiorum, quæ interea uſque nunc fluxerunt; & ex iis penſate, num fructuoſius fuiſſet diem & locum juxtà humiles preces & oblationes noſtras indicere, quàm hujuſcemodi pœnalibus literis cauſam exaggerare.

Sed quia ſua Beatitudo preces noſtras non ſolùm repulit, ſed tamquam virulentas, aliis ſuis literis pridie Idus Januarii ad nos datis, acerrimè condemnat, noſtræ ſinceritatis integritas efflagitat, ut illis cum veritate, ſicuti ſe res habet, conſtantiùs reſpondeamus. Primùm quidem (inquit Sanctitas ſua) nos hæreſim notoriam ac ſæpe damnatam ſectari, atque fovere, publicè profeſſum eſſe: hoc & in aliis literis de nobis ſentit Sanctitas ſua malè informata, dicens nos in magno frequentique comitatu Pragæ habito, nos hæreticum declaraſſe, & in eâ perfidiâ uſque ad mortem cum conjuge, ac liberis noſtris perſeveraturum publicè conteſtatum eſſe. Subdit & jura Legationis nos in perſonâ Phantini violaſſe. Hoc ampliùs addit contrà nos Procurator fiſci, quaſi nos dixerimus, communionem utriuſque ſpeciei ab omnibus Laïcis de præcepto Salvatoris inevitabiliter eſſe ſuſcipiendam. Talia ſunt quæ Sanctiſſimo Patri & Domino noſtro de nobis falsò ſuggeruntur; quæ nemo conditionis noſtræ conſcius de nobis ſuſpicari quidem poteſt; nos ſcilicet in tantam furoris dementiam incidiſſe, ut nos hæreticum eſſe velle profiteremur, aut conteſtaremur. Certè minùs quàm furem aut latronem (adhuc enim de ſanâ mente ſubglorari nobis licet) qui ferociſſimam gentem noſtrâ circumſpectione, & præmaturâ adhuc ætate manſuefactam tantâ pace gubernamus, ut finitimis Principibus & populis ejus rei ſpectaculum habeamur & exemplar. Sed hæc omnia, ut prædiximus, procedunt à facilitate credulitatis. Quid autem alienius à tramite rationis, quàm ex hujuſce tam vanis, vagis, &

gis, & variis relationibus notorietatem hæreſeos nobis impingere, ut tam graves & immites literæ examinis & cognitionis vacuæ, pœnarum autem & exequutionis plenæ, contrà nos fulminentur? Aliter enim in unis, aliter in aliis literis Apoſtolicis, & rurſum aliter in ſpurciſſimâ Procuratoris fiſci & fidei ſuggeſtione de nobis referuntur: ſi enim coram judicibus pro tribunali quis judiciario ordine interrogatus aliquid reſpondendo confiteatur, idque in ſcripturam authenticam judiciorum more fuerit redactum ſuadet æquitas per viam monitoriorum adversùs eum ad exequutionem procedere: ea verò quæ de nobis referuntur, duntaxat emiſſa evolaſſe dicuntur; quod eſt omninò contrarium notorietati, cum neque ſcriptum, neque ſculptum referatur. Erat igitur ordinaria via ſuper his ad rationem ponere, dicendo, Quid hîc audio de te? &c.

At ne cuncta videamur merâ inficiatione declinare; rem ordine pandemus, ex quâ rumor ille ſcilicet, & de violatione Legationis in perſonâ Phantini contrà nos ſuſcitatus eſt. Putamus Serenitati veſtræ, Frater Cariſſime, per famam innotuiſſe, qualiter olim ſacrum Baſilienſe Concilium regnicolis regni noſtri indulſerit, ut ii qui ad annos diſcretionis perveniſſent, quibus uſus eſſet Euchariſtiæ ſub utrâque ſpecie ſumendæ, quique hoc devotè petierint, taliter, ſcilicet ſub utraque ſpecie, communicentur; hac præfatione, ut firmiter credant non ſub ſpecie panis Corpus exangue, nec ſub ſpecie vini Sanguinem duntaxat, ſed ſub quâlibet ſpecie integrum ſumi Chriſtum: & hæc omnia, non per modum tolerantiæ, ſicut interdum peccata tolerat Eccleſia; ſed ut hoc liceat auctoritate Domini noſtri Jesu-Christi, & ſanctæ matris Eccleſiæ ſponſæ ejus. In his autem nos referimus ad documenta deſuper edita, ne quid temerè vel ſuperfluè dicamus, & hoc ſacrificii ritu Nos & Parens uterque noſter, & Avus quoque, uſi ſumus. Iis prælibatis ad rem pergamus. Poſtquàm annuente Domino, puro omnium conſenſu, ſincero omnium judicio, ad Regalis ſolii faſtigium provecti ſumus, Procuratorem noſtrum apud Sedem Apoſtolicam habere, Chriſtianorum Regum more decrevimus; ad quod opus Phantinum ſupradictum pretio conductum adhibuimus, mittentes eum ad Curiam Romani Pontificis tempore Papæ Pii, cum viatico & commeatu affatim abundeque proviſum: & quia nihil tam cordi nobis hæſit, quàm Regnum illud olim tam variè diviſum, ut quotquot arces aut loca munitiora, tot Reges in illo vel ſummæ Poteſtates eſſe tentarentur, noſtrâ tamen operâ divinâ favente clementiâ eo perductum, ut nihil pacatius habeat Germania, æque operâ noſtrâ ſub Apoſtolicæ Sedis obedientiâ in hoc ritu ab Eccleſiâ conceſſo vel decreto, unanimiter reduceretur: pro quâ re legationes quamplurimas ad Sedem Apoſtolicam feciſſe meminimus. Quâdam ergo die Legati noſtri à Romano Pontifice redierunt, cum quibus unà venit Phantinus; non tamen ut Procurator noſter, ſed mantello revoluto, tamquam Legatus Apoſtolicus, ibi ſacri Baſilienſis Concilii compactata damnavit, omnium eorum, quæ noſtri nomine tamquam Procurator in ſe ſuſceperat, factus prævaricator; qui etiam coram Conventu Pragenſe palam benevolè noſtrum ſe Procuratorem recognoſcebat, ac de culpâ & exceſſu pro eo à nobis ſibi objectis privatim voluit reſpondere. Ibi nos palam dixiſſe meminimus, nos ſub ritu communionis Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie natum & educatum, in illo ritu juxtà ſacri Baſilienſis Concilii compactata velle perſiſtere: hoc certè non eſt hæreſim profiteri vel conteſtari; nihil enim ſub æternæ ſalutis neceſſitate redigimus; ſed hoc ſub determinatione ſanctæ Matris Eccleſiæ relinquimus. Phantinum autem prævaricatorem in cuſtodiam duci juſſimus, quem interventu Illuſtris Principis affinis noſtri Cariſſimi Domini Ludovici, inferioris ac ſuperioris Bavariæ Ducis, ob reverentiam uſurpati Apoſtolicæ Legationis tituli leniter tractatum, curatumque dimiſimus. Itaque ſibi parcitum eſt, ignotum eſt, & crimen condonatum eſt: ipſe viderit quâ fronte, quâ honeſtate à noſtræ procurationis functione ad Apoſtolicæ Legationis Officium in eadem causâ, inſcius nobis, tranſmigraverit.

Deinceps Sanctiſſimus Dominus noſter per totas illas literas diætam per nos humiliter & reverenter petitam, ac optimo zelo noſtræ apud Sedem Apoſtolicam devotionis poſtulatam, variis rationibus permotus, declinat ac recuſat: rationes autem & exempla per ſuam Sanctitatem adducta ex hoc fonte deſcendunt, atque eo tendunt; quia non licet hæreſim ſemel à Synodo ſanctâ condemnatam, rurſùs in diſputationem venire. Ait enim Beatitudo ſua; *Rursùs diætam indici, in quâ hæreſis iterum ventiletur, fruſtra poſtulas, &c. minuitur ſacrorum Conciliorum auctoritas, & hæreticorum augetur audacia, ſi hæreſis ſemel damnata denuò in diſputationem ſuſcipiatur, &c.* Ab hac certè ſententiâ neque nos diſcrepamus, quin etiam hoc ampliùs adjicimus quòd omnem hæreſim ab Eccleſiâ damnatam, nos quoque, ut Chriſtianum decet Regem, talem tenemus & reputamus, qualem tenet Eccleſia, in quâ manentes cum illa credimus, extrà quam non eſt ſalus. Hoc autem non repugnat noſtræ petitioni, nec aliquatenùs refragatur: non enim petivimus indici diætam, ut inibi ſuper Huſſitarum, ut refertur, hæreſi diſputetur; id enim ad concordiam, unionem, & tranquillitatem regnicolarum & regni minimè conduceret, ſed fortaſſe concertantium mentes, magis, magiſque exaggeraret; ſed ut in tali diætâ Apoſtolicæ Sedis indictione auctoratâ, & Legatorum ejus præſentiâ inſignitâ, ac Sereniſſimi Domini, & affinis noſtri Romani Imperatoris Auguſti, veſtræque Serenitatis, aut celeberrimorum Oratorum veſtrorum, ac Illuſtriſſimorum Principum Dominorum Coëlectorum, ac cæterorum Principum fœderatorum noſtrorum præſentiâ illuſtratâ, Barones ac Satrapæ regni, cives quoque & urbium habitatores, veteris illius Regni gloriæ admoniti, quæ non niſi ſub Romani Pontificis obedientiâ recuperari poteſt ac ſervari, piis adhortationibus, & ſuaviſſimis ſuaſionibus ad obedientiam & reverentiam, ac conformitatem Eccleſiæ Romanæ illiciantur potiùs quàm cogantur. Ab hac ſpe neminem deterreat, ſi qui pro tempore Legati Apoſtolici hoc opus aggreſſi, non ſunt aſſequuti quod optarint vel conati ſunt: tunc enim longè major fuit hujus regni deformitas, & plerumque ſtetit regnum abſque regente. Fateri enim oportet, ſi vera magis quàm dictu ſpecioſa ſunt dicenda, in hoc regno per multos errores viguiſſe circà ipſum Euchariſtiæ Sacramentum, circà remanentiam panis Sacramentalis (ſic enim illi nuncupabant) & de eo quod in ſubſtantiam alteri converteretur; ſed & circa decorem ac formam ornamentorum, aut veſtium ſacerdotalium, in quibus ſacrificium Miſſæ peragitur, ut de veneratione Sanctorum taceamus: quæ omnia divinâ gratiâ cooperante uſque eo ſunt redacta, ut vix notari poſſit inter Romanæ Eccleſiæ, ac iſtum adhuc ſuperſtitem ritum diſcrepantia, vel obſervantiæ alteritas: quæ omnia partim vidit veſtra Serenitas, de reliquo à fide dignis informata eſt, ut nobis ſuper hoc teſtimonium perhibere poſſit. Et profectò ſi quis piæ mentis vir aciem ſuæ conſiderationis intenderit in ea quæ jam à triginta, vel

quadraginta circiter annis in hoc regno emendata ſunt, planè comprehendet ea quæ reſtant minima fore, in reſpectu eorum quæ tranſacta ſunt ſeu perfecta.

Conſideat nunc veſtra Serenitas num pia, fiducialis, & honeſta fuerit noſtra erga Summum Pontificem petitio exhibita; an verò à ſua Sanctitate rationabilius fuerit denegata? Poſtremò Summus Pontifex illas ipſas literas, ultimo loco adverſùs nos datas, hoc modo claudit: *Tuum eſt igitur coram illis comparere, illorum ſubire judicium, & ſententiam exſpectare; quam illi pro ſingulari ſapientiâ ſua, atque doctrina, juſtam proculdubio promulgabunt.* Ecce coram illis comparere jubemur, qui nos non vocatos, & inauditos pro depoſito, & Regio honore deſtitutos tenent & reputant; qui nos tamquam privatam perſonam evocaverunt, quique nobis ſemeſtre tempus præfixerunt, quo pendente Romanus Pontifex, à cujus nutu dependit tota eorum poteſtas, nobis non vocatis, & inauditis, obedientiam & ſubjectionem omnium regni fidelium, quantum in ſe fuit, licet inaniter, abſtulit, & interdixit. Num illi judices factum Romani Pontificis auderent infirmare? quod contrà divini, ac naturalis juris & rationis ordinem, & inſtinctum; quo etiam Princeps legibus humanis licet ſolutus, divino tamen exemplo tenetur obſtrictus, adverſùs nos tam inclementer præcipitavit. Quid ergo aliud iis verbis nobis præcipitur, quàm ſi dicatur; abdica regnum, & omnem poteſtatem depone; abjice clypeum, projice arma, & perge nudus, & inermis ad carnificinam ut mactêris? Porrò quis Dialecticus hoc aſyſtatum, ſive perplexum enodabit vel diſſolvet? Si Domini Cardinales deputati judices ratas faciant literas, quibus Sanctiſſimus Dominus noſter mandavit omnem obedientiam nobis ſubtrahi, neque de fructibus nobis reſponderi, aut à quoquam pro Rege teneri, quid reliquum manebit, de quo Cardinales & judices habebunt cognoſcere vel definire? Vacuavit enim Sanctitas ſua judicum poteſtatem, id ſcilicet ſtatuendo, quod cognoſcendum nuper judicibus fuerat delegatum. Erit ergo Summi Pontificis piiſſimi patris officium, cunctas pœnales literas, omneſque proceſſus, qui ab executione ordiuntur, quibuſve jus noſtrum, vel poſſeſſio noſtra, honor aut fama, majeſtas & gloria palpatur vel attingitur, quæ non vocatis nec auditis nobis ad cujuſcumque, etiam fiſci ac fidei Procuratoris ſuggeſtionem emanarunt, paternâ pietate tollere de medio, noſtramque innocentiam in loco rebus gerendis accommodo audire, percipere, tractare, & examinare .... ad plenum informationes clementer ſuſcipere; quibus benignè receptis, perfacile erit Romani Pontificis Legatorum, veſtræque Serenitatis, & aliorum quos ſuprà nominavimus interventu, deformata reformare, & cuncta quæ reſtant debito ordine tranſigere, ac feliciter conſummare. Iis itaque ſuperiùs deſcriptis, rogamus Fraternitatem veſtram, quatenùs dicto Sanctiſſimo Domino noſtro ſupplicare velit, unà cum Illuſtribus Principibus amicis noſtris, qui ſimiliter pro nobis intercedunt, quatenùs ſua Sanctitas dudum optatam audientiam nobis in loco competenti concedere velit, & nos ſuppliciter orantes in eo gratiosè exaudire, quâ nobis datâ ſperamus in Deum illa reſpondebimus quæ Domino Deo grata erunt, & hominibus accepta. Datum Glac... die 28. Menſis Julii.

Ad mandatum Domini Regis.

Hic ſigillum in cerâ rubrâ erat appoſitum.

Venerabili Fratri Archiepiſcopo Lugdunenſi.
PAULUS *Papa II.*

Anno MCCCCLXIX

Sententiam excommunicationis latā in Georgium de Pogiebrat mandat ut promulget.

VEnerabilis Frater, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Conſueverunt prædeceſſores noſtri Romani Pontifices, annis ſingulis in die Cœnæ Domini ſedentes pro tribunali in Pontificalibus parati, aſſiſtentibus ſibi Venerabilibus Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, necnon Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Prælatis, ſimiliter in Pontificalibus conſtitutis, ex eminenti aliquo loco audiente multitudine tam curialium & incolarum, quàm peregrinorum ad urbem Romam eo tempore propter indulgentias & benedictionem Apoſtolicam confluentium, ad majorem deteſtationem gravium quorumdam criminum, quoſcumque criminibus ipſis illaqueatos ſolemni publicatione cum candelis accenſis, & deinde extinctis, & in terram projectis, excommunicatos denuntiare; quem ritum ac laudabilem conſuetudinem nos quoque ſequuti, temporè noſtro obſervavimus & obſervaturi ſumus, nihilque hactenùs excommunicationi conſuetæ addidimus, præter juſtiſſimam & omninò neceſſariam condemnationem obſtinatæ perditionis filii Georgii de Pogiebrat Huſſitarum hæreſim non modo pertinaciter tenentis, verùm etiam illam totis conatibus defendentis. Cum autem non mirum ſit nonnullos eſſe in Provinciâ tuâ eiſdem criminibus in ſupradictis Bulla & publicatione contentis irretitos, nemoque quamvis excommunicatio ipſa præter hujuſmodi ſolemnem publicationem ſingulis annis in propatulo aliquo ad tempus aliquod affigatur, ita ut quicumque voluerint illa legere, vel inde exemplum tranſcribere optimè poſſint, ne quiſquam veriſimiliter ubivis conſtitutus ignorantiam prætendere valeat: Nos tamen pro debito Paſtoralis officii, ne ignorantia hujuſmodi ſub quàvis excuſatione prætendi poſſit, obviare, & quantum in nobis eſt etiam ſalubriùs in ipſâ provinciâ tuâ providere cupientes, literas excommunicationis & publicationis originales cum præſentibus ad Fraternitatem tuam tranſmittimus; eidem committentes, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandantes, ut ter ſaltem ſingulis annis tribus feſtivis diebus intrà Miſſarum ſolemnia, dum populus ad divina concurrerit, non ſolùm in Metropolitanâ, & aliis locis Civitatis & Diœceſis tuæ, ſed etiam à ſingulis ſuffraganeis tuis in Cathedralibus Civitatum & Diœceſium ſuorum Eccleſiis, per univerſam Provinciam tuam palam & ſolemniter, altâ & intelligibili voce, non tantùm in Latinâ, ſed etiam in materno ac vulgari ſermone, juxtà idioma uniuſcujuſque loci, publicari facias, tranſmittens ſingulis ipſorum ſuffraganeorum unum tranſſumptum ad literam originalis ipſius noſtri, manu publici Notarii coram teſtibus, ac tuo pendenti ſigillo roboratum. Cui quidem tranſſumpto ex nunc, prout ex tunc, & è contra, decernimus & mandamus ab eiſdem ſuffraganeis tuis, & ab aliis quibuſcumque, indubitatam fidem tamquam eidem originali noſtro, non obſtantibus in præmiſſis omnibus contrariis quibuſcumque, omninò adhiberi. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris, die 25. Februarii 1469. Pontificatûs noſtri, anno quinto. L. DATHUS.

Scripſit iiſdem in hæc verba ad Archiepiſcopum Toloſanum iiſdem Anno & die.

Anno MCCCCLXIX.

Propoſitio facta per Reverendiſſimum dominum Cardinalem Albienſem coram præcellentiſſimo Rege Caſtellæ HENRICO, *anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo nono.*

LEgati veteris amici tui Ludovici Francorum Regis Chriſtianiſſimi venimus ad te, Præcellentiſſime Princeps, reſarcire, confirmare, augere fœderis quod natura Francis & Hiſpanis infudit, vim ac vetuſtatem: fœderis, quod per uberrimas victoriarum ſocietates Hiſpani Francique milites fundârunt fuſo plurimo ſanguine, numen; fœderis, quod propè omnes utrimque Reges, omnes ætates, omnes obteſtationes Dei, omnes obſecrationes, juramentorum ſacro-ſanctam ſanxerunt religionem. Nam initæ quidem cum alterutrius veſtrûm hoſtibus ſocietates utinam ex hominum memoriâ poſſint evelli; vulnera nempe illa Regnorum veſtrorum, crimen, fortunæ, calamitas temporum, non valida fœdera puto, quæ vim vetuſtioris ſocietatis, juſque perfringunt.

Novum verò hoc & infrequens, Sereniſſime Princeps, credo mirâri me Cardinalem injuſſu Pontificis Maximi veluti Nuncium Regis ad te progreſſum, gravem quidem ætate ac longiſſimâ viâ: quippe qui ſcias Cardinales in Apocalypſi ſeniorum viginti quatuor perſonam ſuſtinere, qui Altiſſimi throni aſſeſſores circumfunduntur: & in Actibus Apoſtolorum intrà porticum Salomonis tantâ majeſtate collecti fulgent, *Ut illis*, inquit, *ſeſe conjungere nemo auderet*. Inſuper quorum auctoritas, ut Innocentius tertius aſſeruit, ex judicandi poteſtate immenſâ, tamquam Sacerdotum Levitici generis in Deuteronomio cum Moyſe populo præſidente ac Clero univerſo. Denique quibus Conſtantini mundo tunc imperantis auctoritas, omnia omnium dignitatum inclyta decora ipſumque ſenatorium culmen, conſulares infulas, & quo nihil altius leges civiles exiſtimant, Patriciatûs dignitatem indulſit.

Act. 5, 13.

Atqui ego ab invictiſſimo genitore tuo multis honeſtatus honoribus, & Chriſtianiſſimo Regi meo tot beneficiis obſtrictus, ut ne referri quidem à me gratia poſſe videatur, in eo mihi cuncta remittere atque concedere dignum putavi, ut omne ſtudium meum in honorem atque utilitatem utriuſque veſtrûm conſumerem. Etenim præter ſpem bonam quam mihi video illa in Eccleſiaſtico ſententiâ porrigi: *Ad amicum etiam ſi produxeris gladium, ne deſperes: eſt namque regreſſus ad amicum*; quæro enim potentiſſimus Dominus noſter Francorum Rex afflatu quodam divini numinis te altiſſimum Regem, falſis ſuſpicionibus atque tempeſtatis fluctu a ſe diſtractum, nunc allicere ſtudet, benevolentiæque priſtinæ aperit fores; quid minus foret, non Cardinalis modò, verùm hominis religioſi, quàm quod Apoſtolus vetat extinguere ſpiritum dignitatis obtentu, atque interventoris declinare laborem? Siquidem Legiſlator divinus Moyſes vetitorum ſculptilium legem juſtè contemſit, ut duo altiſſima Cherub Arcæ fœderis conjungerentur. Si Machabæi legem Sabbatorum Dei digito ſcriptam publicè ſalutis obtentu non ſervando ſervârunt; ego ex animo tui fautoris & qui tuam gloriam ſemper tuetur Pauli Papæ II. ex menteque ſacrarum legum facere puto, ſi tui noſtrique Regis fœdus, ſocietatem, benevolentiam quaſi tepentem accendo, ex quâ Barbaris & Infidelibus terror, Chriſtianorum verò omnium ſalus omnis oritur.

Eccli. 22, 26.

Quid enim iſtâ conditione utilius Chriſtianæ religioni, aut quid tantæ utilitati anteponendum? Hiſpaniæ profectò fœderibus Francorum ex formidine circumfuſorum Barbarorum ſecuritatem ferentibus, ſæpe influentes in Europam totius Africæ copias fudit, à proceſſu arcuit, bellis acerrimis refrænavit. Francia Hiſpanorum fœderi fiſa crebrò è finibus ſuis emigrans, victrix per Orientem totum arma circumtulit. Sub Carolo Magno, & Godefredo bis ſepulcrum Chriſti vendicans armis Chriſtianorum, poteſtati liberæ reddidit. Saxones, Illyricum, Pannoniam, Cyprum, Siciliam, Helleſpontum, Conſtantinopolim Barbaris hæreticiſque eripiens, Chriſto reſtituit.

Quouſque igitur oblatam divinitùs reſtituendæ amicitiæ veſtræ occaſionem differre debui? Numquid jure, numquid legibus, numquid cunctando deceertandum fuit, ut illud Prophetæ incurrerem: *Manda, remanda, exſpecta reexſpecta modicum ibi, modicum ibi*, quo interea meritatum Regi noſtro ſtudium recuperandæ benevolentiæ tuæ teperet? Ego, ut Cicero loquitur in Oratione pro Cn. Plancio, Rex Sereniſſime, hæc didici, hæc ſcripta legi, hæc de ſapientiſſimis viris monimenta litteræque mihi prodiderunt ſententias quaſcumque reipublicæ ſtatus, inclinatio temporum, ratio concordiæ poſtularet eſſe captandas, moramque omnem eſſe tollendam. Juſtiſſimè igitur ad tuam Majeſtatem, Rex Regum clariſſime, ſummâque ratione, ſummis honoribus æſtimans peregrinationis pœnam proceſſi, cum leges omnes manans ex concordiâ tuâ noſtrique Regis ipſa magnitudo utilitatis præcludat.

Iſai. 28, 10

Summa profectò ſapientia divis majoribus tuis data divinitùs, ſummaque altitudo conſiliorum, quam ut beatus Remigius ſcriptum reliquit; ſacratis cœleſti liquore Francorum Regibus cœleſtis favor aſpirat, tibi noſtroque Regi principatuum amplitudinem, opes excelſas, urbium celebritatem, formidatum omnibus gentibus robur militiæ, & Duces optimos pepererunt. Sed fœderibus inter vos decentiſſimè deſcriptis eam vobis gloriam elevarunt, quâ ſine controverſiâ vos Regum omnium duo maximi Reges & primi eſtis. Num igitur veſtra diſcordia venenum eſt omnium Chriſtianorum, quorum veſtri majores, Duces ac ſigniferi ſemper conjuncti fuerunt? Profectò ut divinus Plato in illo pulcherrimo ſuorum operum, omne robur civile quatuor verbis ſignificat, veſtri majores quatuor rebus Regnorum veſtrorum vim fundaverunt, nobilitate ſcilicet ſtirpis, fœderis vinculo, paribus fœderatorum moribus ac ſtudiis, denique facilitate ferendarum ſuppetiarum. His quatuor namque firmiſſimis ſepta præſidiis Regna Franciæ atque Caſtellæ, quanquam variis oppugnata procellis, perpetuam ſui roboris ac ſui floris retinuerunt viriditatem. Quid? vanè dicitur forſan beata terra cujus Rex eſt nobilis? minimè. Quæ res enim valet ad amicitiam magnorum Principum inſtaurandam, fovendam & retinendam? Nobilitas. Cur ita? Quia ſublimes animi Regum facilè diſſiderent, difficilè permulcerentur, niſi ſuavitas nobilitatis illos naturâ mitis condiret. Quo pacto? Quia ut ad Hieronem ipſe Cicero loquitur Deus Philoſophorum Plato teſtatus eſt: cœlo ſimilis eſt Regum nobilitas. Etenim quaſi fulmen aſpera eſt & acuta ad iram, ſic intermiſſo impetu quaſi cœlum, nihil tam molle, tam tenerum, tam ad omnem manſuetudinem ac benignitatem flexibile, ut vera nobilitas; ex quâ tamquam elementiâ cœli fruges, ſic quies, ſuavitas, concordia omnis emanat. Percommodè hic dici poſſet omnem nobilitatem à Francis & Hiſpanis oriri, ut ſtimulatrice ipſâ nobilitate ſanguinis agglutinati, amiciſſimi inter exteros haud ſecùs fuerint, quàm Ciuſi David, aut Hyram Ty-

norum Rex Salomoni, vel anima ipſius David & anima Jonathæ conglutinatæ leguntur. Sed hoc dimittam. Omittam etiam id quod Chryſoſtomus ſuper Joannem ait, Japhet filium Noe, qui patris verenda texit, cum Sem ad Hebræos putetur eſſe Melchiſedech; Japhet, inquam, illum fuiſſe à quo nobilitas Principum orta, in cæteroſque diſtributa putatur. Atqui Beda ſuper Geneſim ſcripſit, primogenitum ipſius Japhet Gallicam gentem progeneraſſe, Tubal verò ipſius fratrem genuiſſe Hiberos atque Hiſpanos. Ex quo deducitur non aſcitum ſed natum fœdus nobilitatis & ſtirpis inter Gallos atque Hiſpanos, quod non aquis pluviis, ſed gurgite vivo exundans, interventricem bellorum pluſquàm civilium iracundiam tuam, ac noſtri Regis debet extinguere. Prætermittam etiam illud quod Diodorus Siculus ſcribit, Herculem ex filiâ Regis Celtarum genuiſſe Galatem, Aleſiamque oppidum condidiſſe, ac in Hiſpaniam fixiſſe Gades; proindeque utrumque Regnum conſecraviſſe, nobilitate ſui ſeminis Rege alteri dato, in altero ſuæ virtutis ac fortitudinis ſigno relicto.

At iſta ſubticeo, Sereniſſime Princeps, nam te præſente de Hiſpanorum laude timidus dicerem, neque ſimilis ratio pudoris à gloriâ Regni noſtri tardaret. Satis id conſtat nobilitatem eſſe, quâ Rex noſter inſtructus, ad te veluti nobilitatis aut paris aut ſimilis Regem, duce naturâ, nunc fertur & rapitur, præſidia quidem veteris fœderis poſcens pactata fore utrique veſtrûm magis quàm neceſſaria. Sic nempe apud patrem omnis virtutis Homerum Rex Regum Agamemnon amiciſſimo Ulyſſi convicia inferens & fervens irâ; Nos, inquit, iſta poſtea valde placabimus. Nam convicia quæ inter nobiliſſimos amicos ſi datur contingere, faciunt, inquit, hæc citò Dii omnia vana. Sic Sarpedon filius Jovis cum ab amiciſſimo Hectore aſperrimè diſſideret, majori poſtea benevolentiâ flagrat; adeo ut Comicus loquitur: *Amantium ira, amoris integratio eſt.* Neque verò hîc diſputabo, uter veſtrûm juſtè commotus eſt. Illud diſputabo, ut Paulus & Barnabas Apoſtoli pleni Spiritu ſancto ſtomachati leguntur; utque Hieronymus & Auguſtinus ſcribentes invicem aſperati ſunt; utque filii à parentibus, uxores à maritis ſalvâ pietate ſæpe diſſentiunt. Quid enim mirum, cum furia infernalis illa Alectho potuit utrique veſtrûm unanimes in prælia fratres armare? Si falſæ ſuſpiciones animum noſtri Regis, tuamque majeſtatem exulcerarunt; adfuit utrique veſtrûm ſimilis ferè tempeſtas, furor ſimilis perditorum hominum eodem tempore in utrumque veſtrûm exarſit. Liberè finxerunt maligni ſuſurrones, impunè loquuti ſunt falſa quibus credulitas, quæ optimi cujuſcumque animum facilè irrepit, orta eſt. Neutrique veſtrûm licuit periculosè cum tempeſtate pugnare, cui in multis inviti obtemperaſtis. Atqui dum tranquilitas utrique veſtrûm illuxit, hic dies, ut Terentius loquitur, aliam vitam, alios mores expoſtulat; Vultque vos in eam amicitiæ fidem redire, in quâ natus uterque veſtrûm atque altus eſt.

Attende verò nunc, Rex Sereniſſime, ne tranſgrediaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui: atque ut eſt Pythagoræ præceptum, fœdera Francorum & Hiſpanorum quæ non poſuiſti, ne tollas.
Prov. 25. 10. *Gratia*, inquit Salomon, *& amicitia* antiqua *liberant; quas tibi ſerva, ne exprobabilis fias. Qui*
Eccleſ. 10. 8. *ſepem* antiquam *diſſipat*, ut idem Salomon aſſerit, *mordebit eum coluber.* Nonne ſi viam contrariam ceperis, erit tibi iiſdem gradibus ad infimum deſcenſus, quibus aſcenſus eſt? Tuos majores conſervata Francorum fœdera florere ſemper fecerunt: ſi per te nunc evertuntur, an tibi poſſunt nocere rogas? Cujus opes tantæ eſſe poſſunt aut unquam fuerunt, quæ ſine amicitiâ, officio, fœdere ſtare poſſint? Ærumnoſosne vides plurimorum Regnorum caſus defectu fœderis & amicitiæ? Cernisne verum id eſſe quod divus Neſtor apud Homerum dicebat, lubricas eſſe Regibus opes, quibus multi inſidiantur, multique imminent? Sentitne tua Majeſtas quantas ipſi aſperitates noſtroque Regi diſſenſio orta inflixit, dum illicò ut primùm intellectum eſt vos diſſidere, tùm in Franciâ tùm in Hiſpaniâ omnia mixta ſunt, egentes in locupletes, mali in bonos, ſubditi in Reges ſuos armati ſunt? Satis profectò vos erudire debet illa ſententia divini Platonis, quâ Oligarchia inſidians ſemper Monarchiæ foribus illius excubat, populariſque ſtatus Regum potentiam ſemper nititur debilitare: ſatis recentia ſunt exempla; Sueſſiæ Daciæque ſceptra pro nutu ſuo mutavit; cujus impetu Regna Hungariæ & Bohemiæ tenuis fortis duo nobiles irruperunt. Cui ille qui nuper affinia Regna vexabat Rex Angliæ, nunc ſervit in vinculis. Quam exitium Regis Serviæ, calamitas Reginæ Cypri, clades Regis Boſnæ ferocem culpant. Satis denique hæc prævidèrunt ſapientiſſimi Franciæ & Hiſpaniæ Reges, qui ut *Væ ſoli* Eccleſ. 4. 10.
dicitur, ſic quo frater qui juvaretur à fratre, foret Prov. 18. 19.
quaſi civitas firma, amicitiam fœduſque invicem percuſſerunt, quo tu, Rex optime, atque Rex noſter antequàm ex utero progrederemini fune argenteo, & vittâ aureâ adſtricti eſtis. Numquid nati eſtis ad ea quæ veſtri patres tam ſapienter peperèrunt, nunc evertenda? Niſi fortè ſuperiores illi Franciæ atque Caſtellæ Reges inſulſi exiſtimabantur, qui non ſolùm fœdera Regis ad Regem, ſed ſtirpis ad ſtirpem hereditaria, gentiſque ad gentem, Regni ad Regnum ſtruxerunt, ut ſi quid fœderibus ira ſubditorum fortè detraheret, tamquam canis à paſtore ab alterutro Regum revocaretur. Quin etiam illorum heroum conſilii magnitudo hæc fuit, ut adverterent etiam ferro rubiginem, ligno uredinem, vermes frumento rebuſque omnibus innaſci vitium: nec abnuerent, ſi quid injuriæ in adminiſtrandis tam amplis provinciis ſuorum Regnorum ſuborirctur, quin pactum fœderis ratum maneret.

Denique Reges ſapientiſſimi non excludentes legem fecialium juris Gentium, æquitatem naturæ ac morem Principum, voluerunt priſcis fœderibus, quæ veſtris repoſita intelliguntur, ſupereſſe animum, tempus reſipiſcendi priuſquàm ab icto fœdere alteri Regum imigrare liceret. Quis iſta fœdera ſanxit! hæc primogenito fratrique Tubal ab ipſo Japhet eorum patre Principeque nobilitatis non ſcripta ſed nata ſunt: hæc, ut prætervehar vetuſtiora, quamquam plerumque vetera ipſa vetuſtate gratiùs nitent: tanti ponderis fuerunt Teuderedo Gothorum, & Hiſpanorum Regi, atque Clodomiri Regi Francorum, ut intrà Galliam apud agros Cathalanicos adjuti ab Aetio Romano auſi ſunt aggredi, vincere, profligare, delere Attilam Regem Hunnorum. Adeo, qui Orientem compilaverat, qui Italiæ urbes diripuerat, qui everterat Alamanniam atque concuſſerat, qui Perſis exercitum viribus numeroque ſuperans undecies centena millia armatorum trahebat; qui ſe orbis malleum atque ſe eſſe flagellum Dei protervè petulanterque gloriabatur, Francorum & Hiſpanorum fœdere fractus eſt.

Sparſerunt latiùs hæc fœdera: Clodoveus à cujus ſorore Legionis & Caſtellæ orti ſunt Reges, Dagobertus omnium Regum Franciæ præter Carolum Magnum bellicoſiſſimus, natus ex filiâ Regia Hiſpaniæ, Carolus etiam Magnus, ut pridem Gothorum & Hiſpanorum Rex Francos adjuverat in illâ, quam dixi, Attilæ profligatione mirabili, ſic etiam occupatis ab Infidelibus duabus Hiſpaniis gratias animo grato perſolvit: qui apud Empurias conti-

nuato per quinque dies prælio, Afrorum Arabumque ſuprà octingenta millia fudit: qui apud Nageram Argolandi gigantis; feroeitatemque Barbarorum manu Rotholandi ferro perſtrinxit: qui ſpurcitie omnium Barbarorum depulsâ totas Hiſpanias Religioni vindicans ac libertati, adamantinum, ut opinor, in hoc fœdus percuſſit Francis atque Hiſpanis. Et quid adjutrices Francorum copiis Alfonſo quem caſtum nuncupant, Hiſpanorum Regi commemorem? Philippi certè, quem nos propter ſummam felicitatem nuncupamus Auguſtum, cum tuis majoribus Regibus Caſtellæ hoc pactum legimus, ut pia Francis & Hiſpanis ſocietas atque æterna pax ſit. Ludovici præterea qui ex Blanchâ filiâ Regis Caſtellæ Ludovicum nobis ſanctum generavit & Regem: alterius Philippi, Ludovici alterius item hoc pactum eſt: Caroli inſuper quinti hoc fuit pactum, à cujus fœdere Rex Petrus ad Anglicos immigrans tales exitus tulit, quales in libris Regum Rex Achab pertulit ex fœdere icto cum Benadab hoſte antiquo. Tam firma deinde fuit tamque fidelis inter avum tuum Henricum & Carolum ſextum iſta ſocietas, ut Henricus ipſe apertè profiteretur, æquè tardè ſe defecturum ab icto cum Francis fœdere, ſicut à fide vel Evangelio Chriſti. Denique eminentiſſimi Reges Carolus ſeptimus, & pater tuus Joannes Rex invictiſſimus, nonne ſtruxerunt quaſi arte Vulcani fœdus indiſſolubile? Nonne tu atque Rex noſter illud firmaſtis ex ore veſtro? Vis quæſo iſta pollui atque confundi contrario cum Rege Anglorum fœdere, ad quod invitus per furias bellorum pluſquàm civilium convolaviſti?

Verſatur profectò magnus error propter inſidioſiſſimas quorumdam ſimulationes, qui cum Anglicis & Principis Walliæ viribus omnibus connixi oppugnarunt Henricum tritavum, ut credo, tuum, & oppoſitis pectoribus impediverunt ne regnaret inter Hiſpanos: nunc verbis aſſequi putant ut Anglicos tibi fautores, amicos, auxiliares fore confidas? Eſt eſt fœdus ictum cum Anglicis per te, Sereniſſime Princeps, non tui animi, ſed temporis, quo ut ſcis, & ut es teſtis, omnia tibi erant plena timoris, plena ſollicitudinis, nec erat quidquam mali aut adverſi quod non metueres, & qui te oppugnabant non exſpectarent. Sublata erat de tuo Regno & noſtro ſubditorum Principum magnâ ex parte ſuo Regi debita reverentia; fides perturbabatur, undique judiciorum contemptus, rerum judicatarum, novæ dominationes, extraordinaria regna non obſcurè opponebantur, adeo ut Chriſtiani coacti, urſi, impulſi vi tempeſtatis Barbarorum littora petunt. Tu Anglicos inimiciſſimos tuæ Majeſtatis adiiſti facturus fœdera, quibus fœdus noſtrum tempore prius, naturâ majus, uſu commodius in præſtantiori conditione cauſâque ponitur. At quis, obſecro, gubernator prudens in portu, in quem navis tempeſtate vecta eſt, ceſſante tempeſtate navem diù tenebit? Præclara & divinitùs à Cicerone refertur Platonis illa ſententia, quâ docet, ut urgente tempeſtate obtemperare & parere artis eſt, ſic illâ ceſſante ſequi curſum, quem obſequendo tempeſtati cœperas, eſſe dementiæ. Niſi fortè Anglicos, qui Regem ſuum tenent in vinculis, perpetuos vexatores ac direptores Hiſpanorum, quaſi Æthiops ſubitò pellem ſuam mutaverit, potiores defenſores quàm Francorum tibi fore confidis. Moneo ne facias: nam ſi Peripateticorum ſchola deſideret, ut vera judicetur amicitia, oportere ſimul conſumi modium ſalis: una Anglicorum tuis orationibus oblata ſpes benevolentiæ per ſe fragilis ac fluxa eſt, nec una hirundo ver facit: Francorum verò gens veteri ſocietate, amicitiâ, ſponſione, pactione, fœdere ita conjuncta eſt Hiſpaniæ genti, ut mihi maximè converſionem beneficiorum, præmiorum, honorum, quaſi unius civitatis utraque gens ſit, obtinere videatur.

Nunc verò ut ſolida, conſtans, firmaque ſocietas fœderis ex harmoniâ & conſonantiâ ſtudiorum inter Hiſpanos Francoſque coaluerit, atque radices egerit, vide divinam tuorum patrum prudentiam, qui à principio ſui generis ac Regni accepti, ab omni ſtudio amicitiâque Anglicorum mentes ſuas ad Regnum Franciæ nomenque flexerunt, immanemque & feram linguâ moribuſque à ſe abhorrentem gentem Anglorum exhorruerunt: qui cum maxima bella gererent, longè inferiores ſe Reges Luſitanorum ſive Portugalenſium, & Cantabrorum ſive Navarrorum fœderibus excluſerunt, Francorum autem fœdera complexi ſunt: qui veterem illam ſpeciem culminis Imperialis, quaſi altiorem fœdere legitimo non ſunt ſectati; ſanctiorem verò duxerunt benevolentiam Regum Francorum; aliorum verò Regum ſunt aſpernati. Proptereaque ferocem Anglorum naturam conſequebatur odium, inferiores verò Caſtellæ Regibus, Portugaliæ atque Navarræ Regius contemptus comitabatur. Præcelſæ autem Majeſtati imperiali facilè aſſurrexiſſet invidia, quibus concinnitas illa atque conſonantia civilis firmique fœderis, quam Plato muſicam vocat, diſſoluta fuiſſet. Etenim malè ſarta, ut Cicero loquitur, gratia nequicquam erit, ſed citò reſcinditur. Negatque Plutarchus his ullam vim eſſe naturæ quæ diſcrepantia invicem poſſit diù ad fœderata tenere. Quod enim fœdus diù conſiſtere inter diſcrepantes naturâ populos poſſet? Muſicam ſiquidem, ut Plato ſcripſit in legibus, quiſquis ex civili ſocietate ſuſtulit, civile fœdus in totum abſtulit.

Ergo ut fabulis doctiſſimi homines prodiderunt tres eſſe gratias, quæ Deæ & filiæ Deorum dictæ ſunt Paſytheam, Egyalem & Eufroniſſam, quas attrahentem, oblectantem, retinentem interpretavi, vide ut iſtæ gratiæ fœderi Francorum & Hiſpanorum conglaciant. Siquidem Paſythea utique attrahens gratia deſiderat tuam noſtramque gentem, auctore Bedâ, ex duobus Fratribus uniri, eſſeque omnibus gentibus principium, fontem & caput nobilitatis. Magnus illectus, magna attractio benevolentiæ; quamquam quid dulcius aut contrahendo fœderi potentius, quàm recordatio illa tot expeditionum, quibus Hiſpani Francique contrà Infideles, contraque Anglicos fulgentia per aërem vexilla & victricia ſigna tulerunt? Si Egyalis ſive oblectans gratia requiritur, Regnum tibi noſtroque Regi ut vidi amplitudine, ac viribus propè par, intelligibilis ad res neceſſarias tuæ gentis & noſtræ ſermo, & coæquales nullis gentibus: aliis datur nitor domeſticus atque mundiciæ, ſimiles mores ut paria paribus quadrant, oblectent eſt neceſſe. Vis illud Ammiani Marcelli explicem, ut naturâ datur Hiſpanis hilaritas, facetiæ, humanitas & lepos? Vis aperiam ut eodem auctore ſuaves, benigni, faciles Franci ſunt? Contrà verò quàm ſit Britannis natura petulans, inſolens, minax, faſtidiens cæteros. Equidem ut Plautus admonet, ceſſabo preſſare vomicam. Denique ſi Dea, ut veteres loquebantur, Eufroniſſa, ſive retinens gratia conſideratur, poteſtne meliùs amicitia fœderis benignitatiſque conſervari, quàm unius ejuſdemque virtutis gentis ad gentem ſimilitudine? poteſt aliquod retinendi fœderis vinculum feriri fortius quàm virtute, gloriaque bellandi?

Hiberorum profectò & Hiſpanorum gentem Ariſtoteles in Politicis pugnacem nuncupat; ſapientiâ verò Græcos, ſed gloriâ belli Gallos, cæteros antere Saluſtius auctor eſt; magnanimos Hiſpanos Ammianus nuncupat: atqui, ut ſe res habet, Ælius Spartianus in Francis iſtam admiratur virtutem, ma-

jorem eis ſemper in adverſis quàm in proſperis animum eſſe: Hiſpanis Hercules laborum, itinerum virtutis ſuæ terminos vim & periodum dedit, ex quo per omnes terras gnari ſunt inſtare ferro, ſevire ſecuribus. Atqui Caïus Cæſar in Commentariis ſcripſit, totius Galliæ conſenſui nec Orbem ipſum terrarum poſſe obſiſtere. Hæccine igitur tam conformia, tu Rex Henrice, tàm conjuncta diſſolves? Tuone tempore hilaritas Francorum & Hiſpanorum, Anglorum jactabundæ & truci fronti concedet? Tunc ignotos notis, inimiciſſimos tuæ ſtirpis Anglicos amiciſſimis Francis, alienigenas conjunctiſſimis antepones? Anglicos qui ſe hactenùs tibi ingrato heredes fore jactarunt, defenſores nunc tibi conſtitues & fœderatos? moneo ne facias, nam malè ſibi conſulit qui medicum ſcribit heredem.

Nunc verò ut Regnorum veſtrorum quartum ex facilitate ferendæ opis & commoditate præſidium attingam, tametſi tu animo excelſo Princeps, atque in theatro gloriæ natus, honeſta ſolà ratione ſlecti potes & frangi, ut factis cum Chriſtianiſſimo Rege noſtro fœderibus hæreas, fœdera verò Anglorum læta tumultu concitata deponas: ſi tamen alterutrius fœderis commoditas, proventus, utilitaſque deſideretur, vincet ratio Francorum, qui omni commeatûs genere tua Regna ſæpe juvarunt: vincet negotiatorum Caſtellæ mœror, luctus & dolor ob internuntium cum Francis negotiandi conſuetudinem: vincet ſapientia, judicium, gravitas patrum tuorum, ut fœderibus cum Francis ictis, quaſi theſauro eorum virtute tibi parato ſuavitas tua incubet. Siquidem inter ænigmata Pythagoræ ſapienter dicitur, ſuper ſcenicem non ſedendum, neque pauci temporis commoditatem ſectandam. Te admirarer, Rex ſapientiſſime, illius gentis amicitiam tibi arcellere, quæ tres tibi Reges Richardum, Henricum, Eduardum unà hominis ætate mutant; Francorum verò, quorum Hectoreus ſanguis, nomen & honos jam mille ducentis annis inveteravit, facta fœdera etiam ſi hoc tibi liceret, repudiare. Si te vis, audacia, feritas Anglorum fortè delectat; ego etſi non illos negaverim fortes ac bellicoſos, ſeditionibus tamen Francorum fortes, concordia Francorum debiles, nuxi, ab iis quæ ſimultatibus noſtris irruperant armis fugati, prælus plurimis victi, etiam Aquitaniam veterem illorum poſſeſſionem, urbeſque inexpugnabiles inviti deſeruerunt. Quamquam quid in his diſputo? cum illi omnibus viribus niſi, ne provincias tibi connubiis obvenientes retinere ſciverunt: & unus Dux Normannorum Guilermus totam Angliam vicit, ſibi ſubdidit, & parere coëgit.

Ergo ſi Cæſar benè ſponſiones fœderis atque opis ferendæ inutiles exiſtimabat ex eà gente, quæ Principes ſæpe commutat: ſi Principes quidem Regi Francorum ſubditi minimè Anglicis ritibus cederent; parſque Franciæ vix ſexta totam Angliam vicit; nunquam verò Anglia ſuperavit tertiam Galliæ partem; quid foret aliud tibi Francos deſerere, & mutabilium in Angliâ Regnum ſocietatem complecti, quàm *Eccli 34. 2.* ut Eccleſiaſticus loquitur, Perſequi ventum & apprehendere umbram? videturne tibi (ſi Salomone *Prov. 27. 10.* auctore *Melior eſt vicinus juxtà, quam frater procul*) natura ipſa te Regi noſtro conjungere: quippe quæ nullo ſpatio terræ intermittente, nullo mari objecto, ſed fluvio tantùm meabili pedibus nudis, denique Regnis aliis interjectis Franciam Hiſpaniæ prorsùs adjunxit: at contrà ipſa eadem natura, Rex Sereniſſime, ſublato aditu, revulſis omnibus viis, intermiſſo mari ſæviſſimo à tuis Regnis Angliam totam ſecluſit. Numquid obſecro, ut Comicus loquitur, Neptuno ſemper fallaci, ſemper inſtabili, marique, ut Periander unus ex ſeptem Sapientibus Græciæ dicit; mari, inquam, quo nihil perfidius, fœderis tui fidem tuam committes? Erige, Sapientiſſime Princeps, mentem & aures tuas, atque adeſto animo; non eadem nunc facilitas foret Anglicis ferendarum tibi ſuppetiarum, quæ olim Principi Walliæ, poſtea Duci Lencaſtriæ fuit cum tuum Regnum, tuoſque majores inſolenter vexarunt. Illi namque Burdegalam, Baionam, Aquenſem urbes maximas ac muniſſimas & Aquitaniæ robur, tunc occupabant, quibus auctore Domino ſunt excluſiſſimi. Sola ipſis in tuum Regnum maritima via eſt. Ergo ut Alcibiades ſapienter dixiſſe fertur, ſtultum eſſe confidere fœderi, cujus opem procellæ ventique tardare poterant, & cunctis invitis aliorsùm flectere atque deducere; vide quo conſilio Anglos tibi excuſſos viribus colligis, quos cum florerent opibus & viribus Aquitanorum, tui majores Francis poſtpoſuerunt & contempſerunt? Vide quâ mente disjunctos, ut Virgilius loquitur, orbe toto Britannos tibi adjunges: alienes verò Francos, quorum virtutem, conſtantiam, benevolentiam tot annis, tòt præliis tui Majores experti ſunt, repudiabis? Sylla fortunatus dicebat duas ſibi fuiſſe felicitates, quibus victor fulgebat; unam quæ Metellorum benevolentiam veterem ſanctè ſervaverat; alteram quæ auxiliis ſibi Ethruſcorum ſibi affinium potiùs quàm Inſulanorum in Helleſponto fidem dediſſet.

* Tua profectò Regna Caſtellæ ac Legionis tantâ Francis fide, pietate, religione adſtricta ſunt; tam altas jam radices hoc fœdus egit, tantus amor animos populorum tuorum ſe ſe in Francis infixit, ut icto ad te cum Rege Anglorum fœdere non ſolùm Regna, ſed rerum natura reclamet. At fœdus ictum eſt cum Anglicis, dixerit quipiam. Quid ſi dicerem quod Romani de ſuis Legatis dixerunt in Numantino fœdere, quod omninò ſunt aſpernati, apud unum ex Legatis nec Jovem, nec Minervam plus potuiſſe quàm aurum? quod quidem emergens ab extremâ mendicitatis paupertate ad divitias, Religionis obtentu neſcio quis ſuprà modum ſitire fertur. At hoc non dicam: neque enim mihi ſtudium eſt quemquam incelere neque vulnerare, ſed vulnerum medicinam inquiro, tuamque ſapientiam ſolam, tuum judicium acre & prudens ſolum intueor. Si enim jura hic prætexerentur & leges, dicerem non rit. factum fuiſſe cum Anglicis fœdus, quod non fecialium ſolemnitate, non trino, ut veteres loquebantur, nundino promulgato: quod non idoneo tempore, ſed tuis undique Regnis bello flagrantibus: quod contrà ſponſiones fœderis vetuſtioris, contrà interceſſiones antiquas populi tui, contrà auſpicia patrum tuorum proceſſit: dicerem quod à Plutarcho laudatur dixiſſe Rex Artaxerxes, non valuiſſe recens fœdus repugnans cauſæ fœderis formæque antiquioris: quod tibi multis procellis jactato, multiſque fluctibus inſpicere plenè non licuit, non comminiſci fortaſſe licuit: inſuper dicerem quæ Romani in fœdere cum Samnitibus icto declaraverunt, non valuiſſe fœdus à te percuſſum cum Anglicis mente tuà oppreſsà bello pluſquàm civili, linguâ verò interventorum incitata odiis, ac factionibus, vel diſtrictâ timore. Denique dicerem fœdus juramentorum Francorum non rogato, nec requiſito Rege, quem res ipſa altè pertingit, nulloque diſceptatore, nullâ cauſæ cognitione intercedente, non potuiſſe per te diſſolvi, quod non magis Regum quàm Regnorum videtur. Hæc autem omnia multaſque rationes omittam; neque enim tam mei Regis nomine loquor, quàm affectatoris ad pacem, potiuſque conciliatoris utriuſque, quàm advocati ſumſi perſonam.

Verùm non dubito, Rex Sereniſſime, multos de Rege noſtro, de teque loqui ut homines irati ſolent, qui

tur putaverint? an circulis hunc rodunt noſtri te fortaſſe vellicant. Atqui iſto, utcrque veſtrûm aut alterutrer exiſtimetur erraſſe. Quid attinet hæc refricare quæ tacta tument, & obductæ jam cicatrici vulnus aperiunt? Siquidem ut plurimis utrimque beneficiis errata utrimque condonentur, valet apud Chriſtianiſſimum optimumque Regem noſtrum memoria virtutis, quam Hiſpani miles duriſſimis Francorum bellis adversùs Anglicos præſtiterunt, qui noſtri propugnatores acturum prælii victores fuerunt in Delphinatu, qui coronam Franciæ inteſtinis bellis afflictam externo bello ab Anglicis vexatam, oppugnatam, oppreſſam claſſe juverunt, ſuiſque humeris & manibus ſuſtinuerunt. Non autem vereor, Sereniſſime Princeps, quin ſit in te ille ſenſus humanitatis, illa ratio gratitudinis, ut tibi ſanguis Francorum apud Nageram fuſi; capti deinde per Bleſium de Villaumes Petri, qui Anglorum fœdere regnum Caſtellæ fœdaverat; denique tuo tritavo Henrico parti atque retenti ſceptri tibi frequenter veniat in mentem. Hoc itaque dignum fœderibus noſtris, videtur hoc deberi illius Henrici tam excellentis Regis præſtantiſſimæ gloriæ; hoc proprium eſſe tuæ virtutis, hoc ſatis eſſe cautæ, ut quod feciſſe cum Francis fœdus ipſum Henricum conſtet nefas ſit per te trinepotem ſuum perfringi. Fac nunc ut quaſi excitatus hic, quæſo, veniat, hacque oratione tecum utatur: Quid eſt hoc? Tune mei Regni & mei nominis heres Henrice? Tune gentem Anglorum, quæ me ut dejiceret crudeliter invaſit, arceſſes tibi auxiliarem? Tune adversùs Francos, quibus adjutoribus regnas, Anglicis promittes auxilia? Princeps Anglorum omnibus viribus & ſtudiis extulerat Hiſpaniæ Tyrannum, quem ego virtute & ope Francorum ſuſtuli. Anglici aſperrimo prælio ut me obtruncarent, necarent, occiderent, omni robore ſuo certarunt. Franci oppoſita laterum ſuorum ne occiderer, fortiſſimè pugnantes ut Laconici in Marathonia pugnâ occubuerunt. Anglici ut tuum regnum diriperent, compilarent, excuterent, ſumſerunt arma: Franci nullo propoſito præmio, cum pecunia nulla mihi extaret, ſolo fœderis quod frangere paras inſtinctu, nullius laboris, nullius obſeſſionis, nullius periculi pro me expertes, ſceptrum atque coronam quam ipſe geſtas propugnaverunt. Numquid inimicus eris amiciſſimis Hiſpanorum, infeſtus tuis auxiliatoribus, hoſtiſque meus atque patrum tuorum? niſi fortè diſcrepante à tuâ lingua tu ſermone Anglicorum, inſolenti congreſſu & ſuperbiſſimâ fronte lætaris. Equidem, Rex invictiſſime, ut puto, ille ipſe Henricus tui Regni parens atque fundator, te ab Anglorum objurgatione aſperiori terreret.

Atqui videre profectò videor illum quem inter Heroas collocant Bertrandum de Gleſquin, multoſque Hiſpanos & Francos Proceres, qui noſtrum Chriſtianiſſimum Regem tuamque Majeſtatem ſupplices obteſtantur, obſecrant, proclamant, veſtram fidem implorant, ut ſi quis ardor contentionis, ſi quæ inter flamma diſſentionis erupit, illam extinguat ſanguis eorum pro veſtris patribus per agros Hiſpaniæ & arva Galliæ fuſus, ne tot honeſtos militiæ ſuæ labores, tam ſancta pignora amicitiæ, tam vetuſta jura militaris ſocietatis una iracundiæ veſtræ aura pervertat. Illi te, Rex Sereniſſime, nunc deprecantur ne opprobramento, dedecore, infamiâ, turpitudine, maculiſque ipſos aſpergas, quaſi certaverint adversùs Anglicos præliis vanis, & quaſi tanto tempore cauſam victoriæ malam ſortiti videantur, nunc impia arma & injuſta ſaga cœpiſſe. Quod te obſecro, ſapientiſſime Princeps, noli aſpernari, noli contemnere, noli negligere; utrique, nempe genti tuæ & noſtræ, Cœlorum Rex vim & audaciam dedit; atque ſi benè Cicero ad Brutum ſcripſit, nihil inimicitius hominis eſſe, quàm non reſpondere in amore iis à quibus provocetur; cum Rex noſter magnanimus quanto felicior eſt fratris ſui, Ducum Burgundiæ & Britanniæ æquandorum Regibus obedientia, tanto te magis allicit ad amicitiam; peto à te quod Salomon hortatur, ut ipſum Regem amicum tuum & amicum patris tui non deſeras, neve teipſum lædas; perverſa nempe poſſeſſio eſt pervicacia. Denique ſi velut torrens, qui multis imbribus actus aggeribus ruptis inſeſtos pontes evellit, tu ex fœderibus cum Regno noſtro percuſſis violentiâ objectæ tibi tempeſtatis exiſti; flagito & conſulo, ut in antiquam conſuetumque fœderis cum Francis alveum te referas. Hoc nempe moriturus tuus avus ſuis liberis præceptum ſcripſit; hoc tui genitoris admonet perpetua in Francos benevolentia, hoc impellunt Anglorum in tuos injuriæ; idipſum denique jus omnium legum, æſtimatio commoditatum, amor tuarum provinciarum, fœderum noſtrorum uſquead tuum tempus illibata vetuſtas, facilitas quoque tibi ferendæ opis expoſcit. Nos quoque quod initio dixi, hoc à te repoſcentes venimus reſarcire, firmare, augere fœderis inter Francos & Hiſpanos antiquitatem, fœderis inviolabile numen, fœderis omni genere juramentorum percuſſi religionem.

Finit harenga per Reverendiſſimum in Chriſto Patrem Dominum Cardinalem Epiſcopum Albienſem, Abbatem quoque inclyti Monaſterii Sancti Dionyſii in Francia, compoſita, propoſitaque Cordubæ coram præcellentiſſimo Caſtellæ Rege Henrico, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo nono.

JOANNES *Borbonius Epiſcopus Podienſis Pecuniæ ſummam confert Regi Francorum* LUDOVICO XI. *qui bellum tunc temporis gerebat.* Anno MCCCCLXX.

SIre ſi tres humblement comme je puis je me recommande à vôtre bonne grace; & vous plaiſe ſçavoir, SIRE, que ſachant que en cette guerre & armée, où de preſent vous eſtes à bonne, ſainte & juſte querelle, ne peut eſtre que nayez aucunes neceſſitez & beſoin d'eſtre ſecouru & ſervy de vos ſubjets, & deſirant de tout mon cœur & pouvoir que en venez à voſtre au deſſus, comme croy parfaitement que ſi ferez, pour à ce vous ſubvenir & ſelon ma poſſibilité ſervir, me ſuis deliberé vous preſter la ſomme de quatre mil eſcus d'Or & icelle delivrer es mains de Meſſieurs de vos finances, pour la convertir & employer au fait & entretenement de vôtre guerre. Si vous ſupplie, SIRE, ſi tres humblement comme je puis, que mon petit offre & ſervice vous plaiſe prendre en gré; & avoir advis au fait de la ſucceſſion du feu Prieur de la Charité, plus pour abvier au dongier de conſcience, que pour en faire le prouffi de vôtre ſainte Abbaye de Cluny, laquelle eſt aujourdhuy plus que jamais deſolée, ſi ſont les pouvres Religieux qui ſont pour la pluſpart en captivité de vos ennemis, pour ce que Lordon eſt en vôtre main: mais je ſuis certain, SIRE, que leſdits pouvres Religieux comme bons & loyaux à vous, & eſperans que brief ſerez leur Meſſias, auront bonne patience, attendans la dellivrance que de par vous en recouvrant vôtre paix & droit demaine de Maſconnois leur ſera en brief faite. Et pleuſt à Dieu, SIRE, que euſſiez veu, comme j'eſpere que brief ferez, que c'eſt de ladite Abbaye, & de la bonne & ſainte vie qui y

eſt gardée & tenuë. Car je crois fermement que bien l'auréz agreable & en bonne grande & devote eſtimatione comme vôtre fille & de fundation royale, laquelle eſt & la plus floriſſante en bonne regle juſques cy des autres du monde, ſelon le commun bruit. SIRE, plaiſe vous touſiours moy commander vos bons plaiſirs, comme à celluy qui autant que aucun autre vôtre ſubjet a eu & touſiours aura vouloir de les luyaument accomplir, quelque choſe que l'on vous ait peu contre verité dire d'aucontraire; ainſi que ſet le benoiſt Fils de Dieu, qui vous donne bonne vie & longue, & vos nobles deſirs accomplir. Eſcript à Mooſtrol le 25. jour de Fevrier.

Voſtre tres humble & tres obeiſſant Subjet & Orateur

EVESQUE DU PUY.

Anno circ. MCCCCLXXI.

Oratio coram Summo Pontifice & Collegio Cardinalium Romæ habita in causâ Joannis Balue Cardinalis, à Rege Franc. ob proditionem carceri mancipati.

ET ſi hominum virtuoſior in conſpectu Chriſti Vicarii Eccleſiæ Principis, tantique cœtûs venerabilium ac reverendiſſimorum Patrum aſtari pertimeſcat; ego quidem imbecillis, modicis ſive nullis virtutum donis imbutus, peritiâ litterarum parciſſimè inſtructus, facundiâ carens, rudis eloquio, & prudentiâ incautus, militaribus negotiis deditus, & ſæcularibus materiis adeo implicatus, quòd ſi in primordio puerilitatis & adoleſcentiæ quidquam librorum conceperam, tanta diverſio poſtmodùm ad varios ſucceſſit actus, quòd perinde eſt ac ſi nulla jamque forent: ſi pertimeſcere habeo, degens quaſi ex extaſi, nulli mirum, atque cum Iſaia & meritò dicere poſſum, *A a a, Domine, puer ego ſum, neſcio loqui.* Et profectò finem orationi imponerem, niſi Divini auxilii mihi ſpes ineſſet, quod balbutientes diſertat, & indoctos dirigit & ornat, maximè cum qualitas materiæ æquitate, juſtitiâ & ratione freta hoc expoſtulat, & ad verum producit ſenſum. Quâ in fiduciâ, ac benignæ ſupportationis veſtræ Clementiſſimæ Beatitudinis, quæ ſolito more venientibus ad ſe gremium aperit, & defectus, ſi qui ſint, gratioſè ſupplet, vires reſipiſcendo, licet pergrave mihi opus ſit, & admodum inſuportabile, chriſtianiſſimis juſſibus, quibus obnoxius teneor, parendo nobis commiſſa meo groſſo latino reſilicari, maternæ linguæ nimium vicino, poſſe tenùs exarabo, devotiſſimè ſupplicans meis in dicendis, ſi vitium aut error ullatenùs inciderint, benignè indulgeri, & omnia validiori interpretari ſenſui.

Jerem. c. 6.

Pater Beatiſſime, Chriſtianiſſimæ Majeſtatis mandato, cujus Oratores ſumus, licet indigni, ad præſentiam V. S. acceſſimus, quæ nuper Franciæ in Regno occurrêre tamquam Patri ſummo Chriſti Vicario explanaturi; heu proh dolur! ita & Princeps noſter ſupremus & Chriſtianiſſimus, pariter & Regnum, dum talia acciderunt, præſertim per viros in tantâ dignitate conſtitutos, qui ſacrorum Canonum diſpoſitione tamqoam Eccleſiæ cardini dediti Patres ſpirituales cognominari deberent, & eorum operibus ordine retrogrado non patres ſpirituales, ſed pſeudopatres, vel antipatres nuncupari merentur.

Concernit quippe præſens materia nedum perſonam & ſtatum Principis noſtri chriſtianiſſimi, ſui etiam cariſſimi fratris domini Aquitaniæ Ducis, pariter & illuſtriſſimi Principis domini Ducis Burgundiæ, ac omnium Magnatum, Principum, Prælatorum, atque cæterorum virorum Eccleſiaſticorum & laicorum Regni cujuſcumque ſtatûs, dignitatis, gradûs, aut qualitatis exiſtant; verùm tangit honorem, ſecuritatem, & utilitatem ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, ſacrique Cœtûs & Collegii Reverendiſſimorum dominorum Cardinalium, & totius Eccleſiæ, necnon & quorumcomque Principum Chriſtianorum.

Gravis proculdubio, imò graviſſima eſt materia de quâ igitur, quodque expedire eam ſanè intelligere, nec brevi ſermone exarari poteſt. Igitur ne tædio afficere valeam circumſpectiſſimam diſtrictionem V. B. ac aures dominorum ſacri Collegii, diſpoſui ſummarium cauſæ inpræſentiarum verbaliter dumtaxat reſerare, particularitates autem caſuum ſcripto tenùs declarare.

Caſus igitur ſub brevibus & ſummâ talis eſt. Magiſter Joanoes Balue ex humili proſapiâ ortus, litteris & ſcientiâ non abundè eruditus, ſubtilitate ſuâ, aſtutiâ viperali ſatis relatâ, ad majora poſtmodum provectus faſtigia, medio tempore diverſos habuit modos faciendi. Inprimis equidem, omiſſis aliorum ſervitiis & famulatibus, Clericus fuit Compotorum Chriſtianiſſimæ Majeſtatis, demùm Conſiliarius in ſuâ Parlamenti Curiâ, atque proſequente Chriſtianiſſimo Rege ad dignitates, Commendas & alia beneficia aſſumtus, non mediocriter nec longo expedito tempore per arrupta ad majora perquirens aſcenſum, effectus eſt Epiſcopus Ebroicenſis, ac eum inſtanti ſupplicatione, & multiplicatis precibus, ſi fas ſit dicere, ad dignitatem Cardinalatûs evocatus eſt.

Joannes Balue proditor deſcribitur.

Quodque caſu magiſtri Joonis de Bello-valle occurrente tranſlatus eſt ad Epiſcopatum Andegavenſem, fructibus, poſſeſſione, & adminiſtratione prædicti Epiſcopatus Ebroicenſis apud eum remanentibus, Fiſci campi etiam opulentam Abbatiam, ſancti Joannis Angeliaci ac ſancti Theodori, cum pluribus Prioratibus menſæ uſuique ſuis adjunxit.

Quantorum malorum auctor extiterit enarratur.

Et licet his de cauſis præter naturalem ſubjectionem & ſacramentorom præſtationes occaſione Officiorum atque temporalitatis prædictorum beneficiorum, Chriſtianiſſimæ Majeſtati adeo obnoxius & obligatiſſimus eſſet, ut & totâ mente, toto intellectu, totoque corde honorem & utilitatem ejuſdem Majeſtatis procurare debuiſſet, ſpretis his omnibus, & ea parvipendens, atque ingratus & immemor ſuſceptorum beneficiorum, ſuum naturalem & ſupremom dominum Regem ac Magiſtrum ſingularem pluribus mediis conatus eſt prodere, & de facto prodidit; conſpirationem, & conjurationem contrà propriam perſonam & rempublicam univerſalem Regni faciendo; pacem nunc Trinitate cooperante perfectam & conſummatam inter Chriſtianiſſimum dominum noſtrum Regem, & excellentiſſimum Principem dominum Aquitaniæ Ducem, ſuum fratrem germanum & unicum impediendo & perturbando: rupturam etiam pacis jam initæ & ſolidatæ inter præloqiutam ſacram Majeſtatem & illuſtriſſimum dominum Borgundiæ Ducem, certis viis exquiſitis procorando: quæ non mediocria crimina ſunt, cum jure caveiur; qui pacem violare præſumſerit aut tentaverit, nec beneficio, nec lege pacis fruatur, quoniam extrà legem eſt: zizaniam & diſſenſiones cum aperturis diffidentiarum nimium excitans ſeminando, ædificando inter Regem Chriſtianiſſimum & principaliores Principes ac Magnates Regni, perinde ut ſi divinâ opitulante gratiâ (quæ illa nunquam deſerere voluit, ſed protegere, defenſare, & manutenere ſemper curavit ad honorem & utilitatem Chriſtianiſſimorum Francorum Regum, quos præ cæteris Regibus ſin-

gulari ſtu-

Digitized by Google

gulariſſimis gratiæ donis illuſtravit, & dotavit) nequitiæ, iniquitates, & malitiæ ſuæ detectæ non fuiſſent, non dubium male ſucceſſiſſe, & inconvenientia non parva, non mediocria; non tenuia, nec tranſitoria, ſed execrabilia & irreparabilia, prout latiùs in deductione materiæ in particulari hæc omnia deſcribentur.

Belli ſeu ſeditionis & diſſentionis pernicies.

Inſurrexiſſent quippe gens contrà gentem, populus contrà populum, ſubditi contrà ſuperiores ſuos, amici contrà amicos, parentes contrà liberos; & econtra, conſanguinei & affines contrà ſuos propinquiores, & indubiè hominum ſtrages permaxima inde ſecuta fuiſſet, atque more ſolito in guerris; ultrà hominum mortes, Eccleſiarum deſtructiones, earum redituum & proventuum anihilationes, & Officii Divini imminutio. Mulieres viduæ remanſiſſent, Sanctimoniales inſecutæ, & forſan è Monaſteriis ejectæ, virgines & puellæ abſque normâ & exemplo priorum temporum tamquam effrænatæ pudore carentes. Quodque omnis ſexus muliebris, Eccleſiaſticus & temporalis in perniciem deductus fuiſſet, liberi orbati parentibus moraſſent, injuſtitia ſine fallo regnaſſet; rapinæ, violentiæ publicæ, civitatum, urbium, villarum, oppidorum & caſtrorum everſiones profectò locum ſibi vendicaſſent. Nulla ſecuritas, nulla fides, nullus amor, nulla quies; eſt etenim guerra omnium malorum mater & alumna, Chriſto minimè grata, & malignis ſpiritibus furor, filia & amica. Quamobrem quàm pium, quàm juſtum & ſanctum, quamque neceſſarium erat his obviare interpriſiis, & ne talia contingerent legitimo modo providere, conniventibus oculis omnibus perſpicuè conſtare poteſt. Nam cui licentia iniquitatis & facultas delinquendi eximitur, faciliùs vincitur, & veritas ſanctiùs attingitur, atque juſtitiæ & pietatis ratio uberiorem producit fructum: quoniam nil infelicius eſt felicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut interior hoſtis roboratur: unde infinita ſæpiùs contingunt & irreparabilia inconvenientia. Error, cui non reſiſtitur, approbatur, atque negligere cum poſſis perturbare perverſos, nihil aliud eſt quàm fovere, & maximè cum ad hoc quis ex officio teneatur: ſicut & Princeps noſter Chriſtianiſſimus, qui eſt lex animata in terris apud nos, curam habens ſubditorum, in quorum quiete quieſcit, & noctes ſæpe vertit inſomnes ut ſcandala ab eis removeat, & ideo laudabile eſt quidquid hac in re fecit, nec ullatenùs reprehenſibile. Atque tali ambitione obcæcatus erat prædictus Balue, ut propriâ confeſſione dilucidè profeſſus eſt, majorem cupere ſtatum & dignitatem, ſi poſſibile ſibi fuiſſet, quàm ſit Papalis dignitas.

S. Auguſt. Epiſt. 5.

Expedito ſummario caſu magiſtri Joannis Balue, ad Epiſcopum Verdunenſem [a] accedere volo. Balue prænominatus, pſeudo vel Anti-Cardinalis, qui ſacro Collegio neque cœtui dominorum Cardinalium jamque annexus nec conjunctus fuit, atque nuncupari nomine Cardinalis quoquomodo meruit, ſuæ perniciosæ intentioni Epiſcopum Verdunenſem alliciavit, ut faciliùs ad ſceleſtem factionem, conjurationem & conſpirationem ſuas pervenire valeret. Et quia Epiſcopus præfatus Verdunenſis notitiam majorem habebat cum domino Aquitaniæ Duce, exiſtimans ſuis perſuaſionibus præfatum dominum Ducem liberiùs aſſentire. In qua aſſociatione non mediocriter peccavit Antiſtes præloquutus, cui poſt tanta facinora, proditiones & perjuria contrà Chriſtianiſſimam Majeſtatem commiſſa, prælibata Majeſtas ſuam impertita eſt gratiam, & quamplurima bona ſibi contulit & procuravit. Atque de proximioribus ex conſilio & familia eum habebat. Quibus abjectis & his nonobſtantibus, conſilium, auxilium & conſenſum efficaciter præbuit, & in omnibus prætactis materiis, prout principalis, videlicet Balue, manus porrexit adjutrices, non præcavens dicto ſapientis, videlicet, *Si quem videris malis pergravari operibus, nec te illi aſſocies, nec ei ſubvenias: quia qui pendulum ſolverit, ſuper illum ruina erit.* Quiſquis enim iniquæ gentis conſortio fruitur, proculdubio immeritæ mortis pœnas luitur.

O egregium facinus! O imperſcrutabilis nequitia! O ſcelus ſceleratiſſimum! O intentio perverſa! O damnata malitia! O deteſtabile propoſitum! O ingratitudo, quæ quaſi intellectu hominum comprehendi non valet, prodere ſuum naturalem & ſupremum dominum, ſuum magiſtrum, ſuum educatorem, ſuum promotorem, ſuum benefactorem, qui tantis beneficiis & honoribus & dignitatibus eos dotaverat, & exaltarat? & ad modum perfidorum Judæorum reddentium malum pro bono, & iniquum pro beneficio, tantam procuraverant & conſpiraverant proditionem contrà Chriſtum Domini, & nedum perſonæ & ſtatui, dominio & reipublicæ univerſali Regni, mandata divina tranſgrediendo, atque patriæ & parentibus minimè parcendo? His omnibus nulli dubium ad incommoditatem & dedecus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, ſacri etiam Collegii dominorum Cardinalium, & univerſalis Eccleſiæ, ac totius fidei orthodoxæ redundantibus.

Plures namque Principes attentâ notorietate materiæ, quæ nullatenùs velari, tergiverſari, abſcondi, vel abnegari poteſt, non tam patienter eam ſuſtuliſſent, verùm Chriſtianiſſima Majeſtas ob honorem ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & V. B. cujus devotiſſimus filius ſemper extitit, & eſſe cupit; atque ut jura, libertates, prærogativæ, & præeminentiæ ſanctæ ſedis & Eccleſiæ illæſæ ſerventur, manus porrigere adjutrices, pariter & ſacri Cœtûs & Conſiſtorii dominorum Cardinalium, quos Chriſtianiſſimæ coronæ & ſuæ Majeſtati amiciſſimos, præcariſſimos, & confidentiſſimos reputat, tenet, vocat & profitetur. Noluit repentè ſubitò, temeratiè, nec inconſultè irruere in præfatos delatos, nec permittere irrui: ſed deliberatione permaxima, & ſæpiùs repetitâ plurium Procerum Regni & peritorum virorum ſui Magni Concilii, prout ſui moris eſt, dumtaxat ordinavit & diſpoſuit, ut ſub fidâ cuſtodia in loco honeſto & rationabili reducerentur, donec hæc omnia particulariter V. S. manifeſtaſſet. Et ut ordine judiciario ſervato & abſque præjudicio prærogativarum, præeminentiarum, dignitatum, & jurium ſuorum, atque Chriſtianiſſimæ Coronæ, & Chriſtianiſſimi Regni, quibus hactenùs à tanto tempore, quod non exſtat hominum memoria, in contrarium uſi & gaviſi fuerunt; his tam abhorrendis & deteſtabilibus delictis & criminibus contrà delatos prænominatos proviſio condigna ab eâdem Sanctitate adhibita fuiſſet.

Nam qui gladium reprimit, pœnam merentibus, vincula diſſolvit, laxat exilium, & delinquendi præbet exemplum. Moleſtus quippe debet eſſe medicus furenti frenetico, aliòquin potiùs eſt crudelis quàm manſuetudo? ex alienis periculis nobis proſpiciendum eſt, quia penuria priores corruere, arbitrari nos ſtare dementia eſt. Non eſt crudelitas crimina punire, ſed pietas, unde in lege dicitur: *Si frater tuus, & amicus tuus, & uxor, quæ in ſinu tuo dormit, depravare volunt veritatem; ſit manus tua ſuper eos, & effunde ſanguinem proximorum.* Non autem intel-

a *Verdunenſem*] Guillelmum de Haraucourt.

igo de ſanguine materiali, ſed prout ſancta Mater Eccleſia in talibus facere conſuevit: ad ea quæ juris & juſtitiæ ſunt, S. V. B. cum omni humilitate & devotione adivimus, ut proviſionem condignam obtinere valeamus, ſicuti fides, & ſpes Regiæ Majeſtatis inſunt; & ad hos venimus fines.

Atque advenerat V. S. pariter & cœtus dominorum Cardinalium, quâ modeſtiâ, quâ benignitate, quo amore erga veſtram B. & ſacrum Collegium Chriſtianiſſima Majeſtas procedere voluit, quæ nec auctoritati ſanctæ Sedis Apoſtolicæ derogare niſa eſt, nec honorem ſacri Collegii enervare, quinimò illibatos conſervare & manutenere ſemper cordi habuit. Et his de cauſis quàm citò veridicè ſua Majeſtas informata fuit de forefactis prædictorum delatorum, cum omni celeritate nuncium expreſſum apud Oratorem V. S. dominum Falconem deſtinavit cum litteris oportunis, ut ſibi placeret pro honore & utilitate V. B. & dominorum Cardinalium, ad præſentiam ſuam priuſquàm tranſalpinaret, remeare; quibus litteris parendo, & cum gravi & honeſtâ reſponſione humaniter & benignè apud Chriſtianiſſimum dominum noſtrum regreſſus eſt. Quod gratiſſimum eidem Majeſtati fuit, & immenſas V. S. agit gratias. Quodque domino Falcone Ambaſiæ applicato reverentiâ præloquutæ Majeſtati exhibitâ, ſicut in talibus moris eſt, ſummarium caſus prælibata Majeſtas declaravit: particularitates autem materiæ juſſit ſibi latiùs explanari, ut de omnibus adviſaret V. S. atque ſacrum Collegium dominorum Cardinalium; & ut honor ſanctæ Sedis Apoſtolicæ & prædicti Collegii ſervaretur illæſus, nec aliquod exinde ſuccederet ſcandalum. Demùm adveniente domino Oratore Turonis, omnis materiæ effectua per principaliores deputatos ex Regio Conſilio, in præſentiâ Reverendiſſimi in Chriſto Patris domini Cardinalis Avinionenſis fuit ſibi ampliſſimè communicatus & declaratus, eâ ſpe & intentione, ut quàm breviùs Veſtram de præmiſſis informare deberet Sanctitatem, atque ſacrum Collegium, ſicut & credimus effecit; nec cupiebat ſua Majeſtas præmiſſa velari, nec celari Veſtræ Sanctitati, præcipuè attentis rumoribus & formidalibus ſcandalis tunc temporis in regno vigentibus occaſione præmiſſâ, quos temperatè, & melioribus viâ & modo quibus fieri potuit pacificare & moderare curavit: rogando inſuper prædictum dominum Oratorem pro honore & utilitate S. Sedis Apoſtolicæ & ſacri Collegii, necnon ut ob defectum decentis proviſionis ſcandalum forſan irreparabile ſuſcitaretur in Regno, præfatam Veſtram Sanctitatem ore tenùs de geſtis in hac re & veritate rei ad plenum informare; & ut talia daretur proviſio quæ ſit honeſta ſanctæ Sedi Apoſtolicæ & ſacro Collegio, Chriſtianiſſimo domino Regi, totique Regno ſalutaris; & ut pax & tranquillitas inter noſtrates cujuſcumque ſtatûs vigere & permanere valeant: ſitque inter Eccleſiaſticos & ſæculares amor ſemper connexus & inſeparabilis, prout retroactis temporibus huc uſque continuò exſtitit.

Anno MCCCCLXXII.

BESSARIONIS *Cardinalis Sereniſſimo Principi & illuſtriſſimo Domino D.* LUDOVICO *Francorum Regi Chriſtianiſſimo Domino mihi colendiſſimo.*

Regi ſcribit à Summo Pontifice Legatū ſe electum, ut pacem inter

SEreniſſime Princeps, & Illuſtriſſime Domine, Domine mihi colendiſſime: Nuſquam deflexi ab inſtituto itinere poſtea quàm ſum ex urbe egreſſus, ut ad Majeſtatem veſtram pervenirem. Nam meum Legationis obeundæ officium, piiſſimaque Pontificis maximi mandata vix valetudinis curandæ, inclinatæque ætatis recreandæ ſpatium relinquebant, cum præſertim res Gallicæ undique tumultus & cædes parturirent, armatique exercitus, quod ſine maximo animi dolore ſcribere non poſſum, ad cruentam dimicationem in dies magis compararentur. Hac unâ cogitatione & curâ nec ſalutis meæ, nec imbecillitatis rationem ullam duxi, cum aut Cinſium montem Alpeſque difficillimas ſuperabam, aut reliquum iter aſperrimum conficiebam. Nullum enim vehiculi genus, nulli acceleratio tanta eſſe poterat, quantam Sedes Apoſtolica, meaque in Chriſtianum nomen pietas maximè poſtulabat hac rerum conditione & fortunâ. Nam cum Pontifex Maximus hanc nationem rebus geſtis ampliſſimam, multitudineque penè infinitam, cujus opibus ac virtute Dei Eccleſia & ſecundis rebus ornata eſt, & difficillimis temporibus defenſa, mutuis ſeditionibus belliſque labefactari intelligeret, ingemuit vehementer, ac pro boni Paſtoris officio deligendum ſtatuit, qui gregem Dominicum diſſidentem mutuâ componeret pace & quiete, ne impetum faciat ſæviſſimus lupus, cui nomen Chriſtianum jamdiù eſt ludibrio. Multi quidem ingenio & ſapientiâ præſtantiores mitti poterant, ſed qui me voluntate ſuperarent, & ſtudio conficiendæ, pauci. Nam, ut cætera aliis concedam, Religionis amore vinci turpe eſſet, cum anteactæ vitæ, tum præſenti ætati. Cum autem omni itinere admodum ſuſpenſus & ſollicitus fuerim, ut priùs adeſſem quàm manus consererentur, nunc maximè angor & crucior, quòd me quoque tantâ celeritate feſſo & penè præſente belli ſævitia nullâ ex parte conquieſcit; utinam uno momento apud Majeſtatem tuam, Illuſtriſſimoſque Duces Burgundum & Britannum mihi adeſſe liceret, diviſo etiam hoc corpuſculo in tres partes, ut uno ordine armis repreſſis de communi dignitate, amplitudine, ſalute ageretur. Id quoniam fieri non poteſt, moleſtiſſimum eſt. Sum omnes aditurus mandato Pontificio; ac inſtituto ordine Legationis, primùm ad te venio, Chriſtianiſſime Princeps, quoniam tuæ Celſitudinis ratio ita poſcit; me conferam deinceps ad Illuſtriſſimum Ducem Britannum cum & proximus ſit, & ſtrictis prope gladiis prælium impendeat. Majeſtatem tuam rogo per Majorum laudem immortalem, per Chriſtianiſſimi nomen quod domeſticum eſt & hereditarium, per excellentem pietatis & miſericordiæ gloriam, per Chriſti majeſtatem, qua tanti Regni gubernacula jamdiù tenes, ut prælio abſtineas prorogatis induciis, quæ, ut audio, die Lunæ inſequenti exituræ ſunt. Ego paulo poſt adero, Deo duce, Majeſtatiſque tuæ conſilii religioſiſſimis, & voluntate optimâ ea meditari & perficere ſtudebo quæ tibi, reliquis omnibus Principibus, communi libertati præſidium, ſempiternamque pietatis laudem videntur allatura. Miſi nunc Reverendum Patrem D. Bartholomæum Præſulem Parentinum, virum cùm ingenio cùm fide non vulgari præditum, qui hæc meo nomine rogabit, exponetque alia nonnulla coram. Oro ut audias hominem, fidemque habeas ac mihi ipſi ſi adeſſem, à me enim proficiſcitur & loquitur. Felix ſit Majeſtas Veſtra, cui me commendo.

Regē ipſum, & Duces Burgundiæ ac Britanniæ, armis depoſitis, componere curaret.

Ex Samurro, die decimâ quintâ Auguſti, milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo.

Majeſtatis Veſtræ,

Deditiſſimus B. Cardinalis Nicænus,
Apoſtolicæ Sedis Legatus.

Anno MCCCC. LXXIII.

Litteræ LUDOVICI XI. *Regis Francorum ad Cancellarium nomine Doriole, ob Auguſtam Viromanduorum ſive S. Quintini urbem à Comite ſtabuli occupatam.*

MEſſieurs le Chancelier, grant Maiſtre, & de Craon; Je vous eſcris par Maiſtre Loys d'Amboiſe, & Monſieur de Genly, ce que les gens du Conneſtable ont dit, & ce que je leur ay reſpondu; ils vous diront ce qu'ils ont de charge touchant noſtre Conneſtable. Il me ſemble que Monſieur de Genly a bonne voulenté, & m'a promis de gigner Monſieur de Moy, & les gendarmes, & de recouvrer la ville maugré le Conneſtable. Entretenez le bien ainſy que vous ſaurez bien faire, pour veoir ſil fera ce qu'il dit; Je leur ay baillé par eſcrit, que ſi le Conneſtable veult rendre la Ville de Monſieur ſainct Quentin, & faire le ferment ſur la vraye Croix de ſainct Lo ainſy qu'ils vous monſtreront, que je ſuis content de luy pardonner; & tandis vous ſaurez ſe le Duc de Bourgongne veult accepter le party que je vous ay mandé par Monſieur de Limolio; & par avanture que ceſt office gardera noſtre Conneſtable, de aſſeurer de tous poins ſon fait avecques le Duc de Bourgongne ſi toſt comme il feroit, ſil n'avoit point d'entretenement d'autre part: s'il na aunclud ſon appoinctement avecques le Duc de Bourgongne, je ne vois point que le Duc de Bourgongne ne accepte l'un des deux partis par paix oo par treve de luy contre lus; & ſi davanture le Duc de Bourgongne le refuſoit, je raurois Monſieur Sainct Quentin, par quoy il n'auroit plus de quoy me tromper que de les places, qui eſt peu de choſe: car au regart des gendarmes je les rautoye quand je vouldroye.

Je vous prie ſentés le pluſtoſt que vous pourrés par noſtre Prothonotaire la voulenté du Duc de Bourgongne, & s'il eſt beſoing que je me approuche juſques à Creil, eſcrivés le moy, je le feray incontinent ſoit pour le traicté du Duc de Bourgongne, ou pour celuy du Conneſtable; & de Creil je yroye de Guyſe en une nuit juſques à Compiengne pour parler à noſtre Prothonotaire ſi beſoing eſt, & m'en retourneroye le lendemain, & cuideroit on que j'euſſe les ammoroites. J'envoyeray Monſieur de Bouchage apres eux affin qu'il les face charrier droit, mais je vous aſſure que Maiſtre Loys d'Amboiſe eſt bon pour cette querelle, acauſe de l'advertiſſement qu'il me fit, & ne voudroit point qu'il eut pouvoir de luy nuyre; vous les connoiſterés bien quant vous parlerés à luy apart. Monſtrés ces lettres au Gouverneur du Lymoſin, & non à autre, & aprés les gectés ou feu devant ce porteur. Adieu. Eſcrit à Monlean le vingt-uniéme jour de Decembre. Signé, LOYS, plus bas, Tilhart.

Au dos eſt eſcrit, A Meſſieurs le Chancelier, Grant Maiſtre de Craon: *Et à coſté ſont eſcrites ces mots de la main du Chancelier Doriole.* Lettres du Roy apportées par S. zile, receues à Compiengne le vingt-quatriéme jour de Decembre mil quatre cens ſoixante treize.

Ann. MCCCC. LXXIII.

FERDINANDI *Regis Siciliæ ad* LAURENTIUM *Medicem.*

Magnifico viro Laurentio de Medicis de Florentiâ amico noſtro cariſſimo.

REX SICILIÆ.

Iniquis conditionibus filiam ſuam in matrimonium primogenito Regis Franciæ Ludovico XI. dare recuſat Rex Siciliæ.

MAgnifice Vir, amice noſter cariſſime: Etſi tanto in nos amore eſſe jam pridem vos intelleximus, ut nullâ præterea teſtificatione opus ſit quin exaltationem noſtri ſtatûs & nominis ſemper optaveritis: tamen litteræ eæ, quas nuper accepimus, & ea quæ Auguſtinus Dilioctus retulit, ita nobis amorem ipſum ſignificarunt, ut omninò difficillimum nunc quidem videatur judicare, utrum ab Alfonſo ipſo filio noſtro magis vel amemur vel veneremur, quàm à Laurentio, qui & amantiſſimus noſtri eſt, & officii pleniſſimus. Facitis itaque ut amicum amiciſſimum decet, qui nobis conditionem proponatis, quæ honori & commodo noſtro factura ſit maximam acceſſionem, dum fœdus feriendum, & ineundam eſſe affinitatem cum Rege maximo Francorum, dandamque filiam noſtram filio ejus primogenito uxorem ſuadetis, ut ipſe ſuis ad vos litteris ſcribit. Quâ de re tantum nos vobis debere profitemur, quantum ut cupimus perſolvere, ita poſſe optamus. Sed ut noſtram mentem aliquando intelligatis: eſſet ſanè nobis non modo gratum, ſed quàm optatiſſimum, etiam cum Rege ipſo fœdus percutere inireque affinitatem, quem ut nobiliſſimo genere, ita ampliſſimo regno primum eſſe in toto Orbe non ignoramus.

Sed quando eis conditionibus res ipſa proponitur, quam cum integritate honoris noſtri accipere nullo modo poſſumus, cauſa eſt cur moleſtiſſimè feramus. Etenim non modo adversùs ſereniſſimum Regem Aragonum Patruum noſtrum, nos unquam colligare, ſed ipſi deeſſe tam iniquum putamus, ut priùs mori ſtatuamos, quàm id ſimus facturi; vel quòd ita ejus in nos beneficia poſtulant, vel quod pietas noſtra in illum tanta, eſt ut nobis ipſis deeſſe, quàm illi æquius putemus. Neque movere nos debet, quòd Rex ipſe pollicetur, ſi conditionem acceperimus, futurum ſe hoſtem familiæ Andegavenſi. Ille enim jure optimo & poſſet & deberet id facere propter Andegavenſium ipſorum perfidiam, eorumdemque in eum inimicitias. At ego immanitate, ac potiùs feritate adductus videbor, ſi Patruo defuero, cui adeſſe ſaltem ratione familiæ, quando cætera arctiora vincula deeſſent, ſemper debebo, niſi is eſſe videar, qui meis deſim & adſim externis. Quamobrem quod ad ineundam affinitatem fœduſque Rex ipſe paciſcitur ut ego Patruo meo adverſer, atque ſibi faveam: æquius ſanctiuſque fuiſſet, ſi ſe affinitatis ipſius gratiâ fauturum me cum Patruo meo dixiſſet, viſuſque eſſet cùm pro ſuâ humanitate agere, tùm affinitatem hanc familiæ meæ commodo, potiùs quàm ejuſdem incommodo deſiderare, & honoris mei habere rationem.

Impedit etiam hæc non minùs ictum fœdus & ſocietas cum illuſtriſſimo Burgundiæ Duce, quam ut optatiſſimum fuit inire, nunc tueri eſſe debet jocundiſſimum. Ex quo fit ut niſi Rex ipſe eum diu etiam Principe in pace victurus ſit, perducere quo velle ſe oſtendit negotium non poterimus. Ita enim æquitatis amatores, fidei noſtræ obſervatores ſumus, ut hanc omnibus noſtris commodis præponamus; honorem autem noſtrum tanti facimus, ut non modo res exteras, verùm etiam regnum univerſum noſtrum amittere, & capitis ſubire periculum malimus, quam ex eo ipſo ho-

nore quidquam minui patiamur. Verùm ſi Rex ipſe facturus eſt quod ejus alioqui humanitatis officium fuerit, ut neque in Patruum noſtrum, neque in Ducem amicum, ſocium & fratrem, bellum ſit habitus, ſed vires ſuas in fidei hoſtes verſurus, ea quibus gloriam atque triumphum honeſtiùs poſſit referre, non noſtram affinitatem ſocietatemque abnuemus, ſed pollicemur nos omnia facturos, quæ vel honori vel commodo ei futura intelligemus. Neque verò Regi ipſi ægrè ferendum eſt, ſi fidem datam, honoremque, ac familiæ noſtræ imperium non minui, aut labefactari velimus, quandoquidem ſi aliter faceremus, neque ipſi in nobis ſpem reponere, aut fidem habere conveniens foret, quem ſcimus etiam non ignorare gerenda eſſe bella in eos à quibus injuriam acceperis. Nos autem quâ injuriâ provocemur, aut ab Rege Patruo noſtro, aut ab illuſtriſſimo Burgundiæ Duce, quis eſt qui ignoret? Quòd ſi regnū ipſe habere poteſt tranquillum & otioſum, ſimul Deo immortali gratias agere, eundemque precari, ut tale ſemper habere liceat; ſimul verò contentus eſſe debet, ne ſi aliquid appetat non ſuum, violare videatur jus humanæ ſocietatis. Quamobrem ſuadere vos Regi poteritis honeſtiſſimas conditiones, quas ſi accepturus eſt, accipiemus nos quas ille nobis proponit. Proinde date operam ut perſuadeatis. Ita enim nos vobis obligaveritis, ut qui nunc magnum quiddam vobis debemus, perfectâ re infinitum ſimus debituri. Reliquum eſt ſi quid veſtrâ causâ efficere poſſimus, licet minimâ facultate noſtrâ, quoad noſtræ vires patientur. Datum in Caſtellonuvo Neapolis die IX. Auguſti MCCCCLXXIII. *ſic ſignatum*: Rex Ferdinandus. *Et infrà*, F. à Secretis.

Anno MCCCC-LXXIV.

Sixti *Papæ IV. cariſſimo in Chriſto filio noſtro* **Ludovico** *Francorum Regi Chriſtianiſſimo.*

Conqueritur quòd Concordata Rex non obſervet.
Ea concordata extant inter Extrav. com. Cap. *Ad univerſalis. De Treuga & Pace.*

Cariſſime in Chriſto Fili noſter, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quotidiè ad nos perfertur ex querelis multorum, concordata inter nos & te non obſervari, ſed proviſiones Apoſtolicas deferentes capi, & contumeliis & injuriis affici; quod eſt nobis & moleſtum, & de Majeſtate tua, quæ Chriſtianiſſima eſt & apoſtolicæ Sedis obſervantiſſima, ſemper fuit creditu admodum difficile: quamquam exiſtimamus tuorum potiùs quàm Celſitudinis tuæ culpâ id fieri. Hæc cum apertè tendant in diminutionem honoris tui, & Sedis Apoſtolicæ contemptum, non debes pro ſingulari ſapientiâ tuâ id ullo modo tolerare. Non enim te latet, quantâ cum difficultate venerabiles Fratres noſtros adduxerimus, ut hujuſmodi concordatis & conventionibus aſſentirentur: quod libenter quidem fecimus; primò ne tanta animarum multitudo, quæ in inclyto tuo Regno eſt, hujuſmodi Pragmaticæ labe ampliùs involveretur & periclitaretur: tùm etiam ut & honori tuo, qui Chriſtianiſſimus es, & quem ſingulari caritate proſequimur, & honori Sanctæ Romanæ Eccleſiæ pariter conſuleretur: quod ſecus evenire intelligimus, & plurimùm admiramur; nam poſtquàm hujuſmodi concordata Oratores tui ad te detulerunt, ratificationem quamdam tranſmiſiſti per dilectum filium Ludovicum de Amboſia Procuratorem tuum, quam ad te remiſimus, propter quòd non ſufficiens erat, petentes ut pleniorem ad nos remitteres, quæ nunquam poſtea miſſa eſt, neque aliquid ampliùs audivimus in tanto temporis ſpatio, non ſine magnâ omnium admiratione. Quamobrem hortamur & rogamus Celſitudinem tuam, ut aut ratificationem plenam ad nos mittat, & concordata faciat inviolabiliter obſervari, aut Bullam ipſam concordatorum remittat. Aliter enim non videmus quomodo & honori tuo conſuli poſſit, & Sedi Apoſtolicæ, quæ dum in dies promiſſa adimpleri expectat, magno afficitur detrimento. Quod te pro ſingulari religione animi tui & devotione, quâ nos & Sedem hanc ſanctam proſequeris, diligenter conſideraturum & adimpleturum eſſe non dubitamus. Hac in re latiùs ipſam tuam Majeſtatem alloquetur dilectus filius Andreas de Spiritibus Nuntius noſter, cui fidem indubiam hortamur adhibeas.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die trigeſimo Decembris, anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, Pontificatûs noſtri anno tertio.

L. Grifus.

Ferdinandus *Siciliæ Rex* **Ludovico** *Regi Francorum queritur, quòd Chriſtophorus Columbus triremes ſuas deprædatus ſit, poſtulatque ſibi ablata reſtitui.* Ann. MCCCC-LXXIV.

Sereniſſimo & Chriſtianiſſimo Principi, ac illuſtriſſimo domino Ludovico Dei gratiâ Regi Francorum, &c. tamquam patri nobis cariſſimo, Ferdinandus eâdem gratia Rex Siciliæ, &c. ſalutem. Perlatum eſt ad nos, quòd credere nunquam potuiſſemus, niſi palam paulo poſt certiſſimis nuntiis ac famâ ipſâ, & multorum teſtimoniis comprobatum confirmatumque eſſet, duas noſtras magnas triremes, quæ mercaturæ gratiâ anno ſuperiori in Flandriam Britanniamque noſtro juſſu navigaverant, cum redirent, à Columbo qui quibuſdam navibus præeſt, Majeſtatis veſtræ ſubdito, apud portum Hiſpaniarum quem Vivarium nominant, vi expugnatas, captas eſſe, ac remigibus cæteriſque mercatoribus ſpoliatas, Normandiam versùs deductas; quam rem quo animo ferre debuerimus, Majeſtati veſtræ compertum eſſe arbitramur, cum tantam tùm à noſtris ſubditis, tùm ab alienis, quorum res ac mercimoniæ eiſdem vehebantur, jacturam factam eſſe ſentiamus. Miramur & dolemus, cum ſemper & triremes Francorum, & mercatores ipſi in noſtrâ ditione omne humanitatis genus apud nos experti fuerint, & ſingularibus officiis affecti, non modò, ut æquum erat, eadem liberalitatem humanitatemque apud eos (quod decebat) triremes noſtras non inveniſſe, ſed expugnatas, captas ac direptas eſſe. Neſciemus an tanta immanitas & contumelia ab ullo hominum genere expectanda eis fuiſſet, quarum ab ipſo Columbo perpeſſas fuiſſe intelleximus.

Nos confiſi noſtrâ conſcientiâ, qui & ſubditos veſtros, & ipſas imprimis triremes omni comitate ſemper excepimus, & quibus potuimus officiis complexi ſumus, cum inter Majeſtatem veſtram & nos nec bellum eſſe, nec ullam belli ſuſpicionem perſpiceremus, ac rati, ut pareret, apud veſtram Majeſtatem ejuſque ſubditos eamdem, quam veſtræ triremes apud nos humanitatem expertæ eſſent, conſequuturas, in eam navigationem miſimus, quam tutiſſimam fore arbitrabamur. Quod itaque ipſi ſperabamus, præter merita aliter eveniſſe magnoperè dolemus, & officia beneficiaque noſtra, quæ non exprobrandi gratiâ commemoramus, ſed ut nobis tantū contumeliæ injuriâ illatum eſſe oſtendamus, pro maleficiis accepta eſſe ſatis admirari non poſſumus. Quod ſi conſcii eſſemus ullius injuriæ à nobis vel noſtris ſubditis veſtræ ditionis hominibus illatæ, hanc injuriam minùs moleſtè ferremus, nec eâ tantopere angeremur.

Quamobrem cum triremes in poteſtatem Majeſtatis veſtræ pervenerint, oramus eamdem, ut ratio-

nem officiorum, quibus ſemper erga ſubditos ipſius, & ipſas imprimis triremes uſi ſumus, habendam ſibi exiſtimet, & tantùm nobis injuriæ illatum, quod vix manifeſti belli tempore agendum fuiſſet, ita emendet, atque incommoda reſarciat, ut quæ Columbus in noſtras triremes præter jus faſque egit, ea ſuo conſilio ac judicio, non ex auctoritate decretoque veſtro acta eſſe unuſquiſque facilè intelligat; à cujus dignitate alienum eſſet, ſi ab ejus ſubditis noſtræ triremes, quæ fiducia publicæ fidei, quâ à veſtrâ Majeſtate donaræ erant, & conſcientiâ fretæ noſtræ in veſtras triremes liberalitatis tutas ſe putabant, captæ & direptæ ſint, idque tuæ Majeſtatis nomini. Quod omnium Regum maximum atque ampliſſimum eſt, nonnihil decoris afferret, eſſetque omnibus exemplo ac documento, quantum ejus fidei credendum eſſet, ſi nobis, id eſt, triremibus noſtris, datam fidem, cum quibus nec bellum habet, nec inimicitias gerit, violari à ſuis paſſa fuerit.

Igitur hortamur ac obteſtamur Majeſtatem veſtram, ut triremes ſub ejus fide publicâ captas, & in poteſtatem ejus perventas, ita reſtituendas putet, ut nihil deſit ex rebus, quantum cum captæ fuerunt, in ipſis erat, & omnia ita incommoda recompenſet, ut abſque detrimento redeant, ablata omnia reddi reſtituique curet, tam noſtrorum, quàm alienorum: quos ſi Majeſtas veſtra ſibi eſſe inimicos oſtenderet, ob eamque rem reſtitui non debere, oramus ut nobis vicem reddat, & noſtræ in ſe liberalitati gratiam referat, qui veſtris triremibus per maria noſtræ ditionis, eorum etiam (Majeſtatis veſtræ gratia) qui nobis ſemper fuerunt inimiciſſimi, quibuſcum apertum nobis bellum erat, merces bonaque convehi animo æquiſſimo tulimus. Si Majeſtas veſtra triremes ipſas ex animi noſtri ſententiâ, ut facturam confidimus, cum rebus omnibus quibus, quo tempore captæ ſunt, onuſtæ erant, reſtituet, exiſtimabimus Columbum ipſum id auſum eſſe præter majeſtatis veſtræ mentem, quem tam etſi triremes ipſæ cum apud Antonam eſſent, naves inſtruxiſſe quamplures cognoviſſent, freti fide publica Majeſtatis veſtræ, & quòd nullum inter nos & ipſam belli genus eſſe ſcirent, illinc ut redirent, nihil ſibi ab illo timendum eſſe exiſtimantes, ventum nactæ diſceſſerunt, à quo nefarie circumventæ, captæ & direptæ ſunt.

Sin aliter ſibi faciendum exiſtimaverit, quòd nobis perſuadere non poſſumus, putabimus eamdem alio in nos eſſe animo, ac nos erga ipſam ſemper fuimus: placebitque ut ſuis litteris quo animo in nos ſit, certiores nos reddat, ut quo pacto cum eâdem vivendum nobis ſit, à quibuſque nobis cavendum intelligamus. Teſtiſque erit totus orbis terrarum à veſtrâ Majeſtate nobis inimicitiarum cum eâ gerendarum cauſam eſſe præbitam, cum tantâ nos contomeliâ de ſe non malè meritos affecerit. Cujus rei causâ mittendum ad veſtram Majeſtatem cenſuimus Arminium, noſtrorum armorum Regem, qui has litteras eidem reddet, ut reſponſum Majeſtatis veſtræ, ſi quod ei dandum decreverit, ad nos perferat. Datum in Terrâ noſtrâ Fogiæ die VIIII. Decembris. M. CCCC. LXXIIII.

Sic ſignatum.

Rex Ferdinandus. *Et inferiùs*, J. à ſecretis. Et in ſuperſcriptione, Sereniſſimo, &c. *ut initio. Et inferiùs*: Litteræ Regis Ferdinandi receptæ Pariſius die Jovis XXVI. Januarii M. CCCC. LXXV.

Ludovicus XI. *Rex Francorum* Ferdinando *Siciliæ Regi.*

Anno MCCCCLXXV.

SEreniſſimo potentiſſimoque Principi, cariſſimo ac dilectiſſimo conſanguineo noſtro FERDINANDO, Dei gratiâ Siciliæ Regi, LUDOVICUS eâdem gratiâ Francorum Rex, ſalutem. Litteras veſtræ Serenitatis per Arminium veſtrum armorum Regem accepimus, expugnationem & captionem duarum veſtrarum triremium per Columbum ſubditum noſtrum apud Vivarium Hiſpaniarum portum continentes. Quam rem eo quod à noſtris facta ſit, admiramini, cum Francorum triremes & mercatores noſtri omnem ſemper fuerint apud vos ac veſtros humanitatem experti. Quorum gratiâ putaſtis violentiam ſubditis veſtris à noſtris unquam fieri non debere, quin potiùs eos mutuâ humanitate, non minorique benevolentiâ & caritate tractari, maximè cum inter nos & vos nullum eſſe bellum, aut belli ſuſpicionem perſpectum ſit; noſque propterea per ipſas veſtras litteras hortamini, ut triremes ipſas, ac res quæ in eis erant, reſtitui facere curemus.

Petitis dehinc quo pacto inter nos vivendum ſit, effici certiores. Sereniſſime potentiſſimeque Princeps, conſanguineeque noſter cariſſime, ex multis jam temporibus nos non latuit, neque latet, quantis humanitatum officiis veſtra Serenitas in noſtras Gallicas triremes & ſubditos, dum ad veſtras ditiones & dominia profecti ſunt, ſemper uſa fuerit: atqui multo maxima veſtra ſtant hæc officia, quàm litteræ veſtræ proteſtentur, quod nunquam à noſtra excidit, nec excidet memoriâ, & inde vobis gratias ingentes habemus; nec arbitretur Celſitudo veſtra, quin ſimilia & reciproca humanitatis officia in vos & veſtros, cum caſus & facultas ſe obtulerint, referre cupiamus. Neutiquam præterea ſcivimus Serenitatem veſtram unquam palam, vel publicè adverſùm nos aut noſtros hoſtilitatem, aut arma paraſſe, donec ſtipendiarios veſtros introduci feceritis ad invadendum armatos noſtros, quos nuper miſimus pro recuperandis tutandiſque noſtris patriis & Comitatibus Roſſilionis & Ceritaniæ, qui erepti nobis injuſtè & violenter extiterant. In vos etiam, nec veſtros nullum unquam bellum, aut hoſtilitatis indicium à nobis, aut noſtris antehac illatum eſt, neque quidquam egimus, quo inimicitiis aut diſſidiis inter nos via poſſet aperiri. Verùm ob veſtras excellentiſſimas, digniſſimaſque virtutes, veſtram ſemper volumus & cupivimus amicitiam capeſſere, nec minore curâ aut favore, prout noſtræ facultatis erit, veſtra veſtrorumque ſubditorum, quàm noſtra propria complecti negotia.

Quantum verò ad triremium veſtrarum captionem attinet, ipſa nobis inſciis acta eſt, eamque permoleſtè & diſplicenter quàm maximè tulimus; & quamprimùm ad nos ipſa captio fuit perlata, quidquid ex mercaturis, aliiſque rebus, quas ipſæ veſtræ triremes devexerant, potuit inveniri, arreſtari continuò, ſub tutaque poni cuſtodiâ mandavimus; pleraque tamen à veſtris remigibus, & aliis qui captioni interfuerant, capta & latitata fuiſſe compertum eſt. Sed nihilominùs quæque vobis & veſtris ſubditis pertinentia reperiri potuerunt, mox illa veſtris reddi & reſtitui, & ablatorum occultatorum vice tantum valoris & æſtimationis, Capitaneo & aliis veſtris, quantum ipſa ablata & occultata valere aſſeruerunt, expediri fecimus. Et licet illarum rerum ablatarum nihil penitus ad manum, notitiam, aut utilitatem noſtram pervenerit, ſuper petitis tamen & declaratis per capitaneum veſtrum, pro omnium mercium,

quibus ipſe vel triremes onuſtæ fuerant, naulo rationem dari & fieri fecimus. Ac ut ſecuriùs ad vos uſque perduci valerent, pro ſtipendiis gentium pecunias dari, ipſaſque triremes victualibus munitas in manus & poteſtatem Capitanei veſtri tradi liberè præcepimus & reponi.

Quando autem cum ipſo Columbo & aliis inquiri diſpicique mandavimus, quænam cauſa eos ad captionem hanc præter mentem noſtram nobis non jubentibus impuliſſet, hi profectò reſpondendum duxerunt, ſe propterea ad illam tractos incitatoſque fuiſſe, quòd gentes veſtræ contrà noſtras in agro noſtro Roſſilionenſi ſe injecerant; quodque ipſæ veſtræ triremes ab oris & ditionibus Anglorum noſtrorum & Coronæ Franciæ inveteratorum hoſtium, necnon etiam à patriis per Carolum de Burgundià noſtrum utique rebellem & inobedientem ſubditum occupatis, tunc revertebantur. Et illuc plura detulerant, quæ adversùs nos auxilio, favori & fortificationi forent noſtrorum hoſtium, & rebellis prædictorum, aliaque dehinc ſimiliter reportarent, quibus multa ad noſtram & Regni noſtri jacturam tractabantur.

Allegabant inſuper Columbus & alii pro ratione ſuâ, quòd per uſum belli notoriè & inconcuſsè huc uſque in hoc Occidentali freto ſervatum omnes triremes, naves aut aliæ fuſtes à regionibus & dominiis hoſtium quomodovis demigrantes, maximè cum res apud ipſos geſtaſſent, quibus vel potentiores, aut fortiores eſſent effecti, vel aliter adjuti, lege & obſervantià bellorum maris licitè capi poſſunt & impunè. Et quoniam ipſæ veſtræ triremes quamplures etiam merces hoſtium & rebellium noſtrorum ſuorumque ſubditorum deferrent, nulla ſuper hoc à nobis ſecuritate habità, quemadmodum noſtræ Gallicæ triremes, quoties ad veſtras ditiones & dominia proficiſcuntur, hactenùs ſemper habere ſolitæ ſunt.

His de cauſis impulſi Columbus & cæteri prætendunt lege & obſervantia prædictis ſuadentibus, ritè rectèque ipſas triremes potuiſſe adoriri. Tantus tamen fuit & eſt apud nos dilectionis & amicitiæ veſtræ zelus, ut his omnibus allegationibus & excuſationibus poſtpoſitis, omnia veſtra ſubditorumque veſtrorum exemplo fecerimus reſtitui. Triſtes admodum hanc rem à noſtris in veſtros, uti præſcribitur, obtigiſſe: ſed ne deinceps produci ſimilia videantur, & ut eo amplius noſtra in apud Sereniſſimam veſtram amicitia præcognita, nos ipſis veſtris triremibus, illarum Capitaneis, patronis, mercatoribus, remigibus & cæteris amicis, aut inimicis noſtris in eis tranſfretantibus, cujuſcumque ſtatûs, qualitatis, nationis, aut conditionis extiterint, cum eorum bonis & mercaturis, plenam ſecuritatem & ſalvum conductum ad unius ſpatium liberè conceſſimus. Quo res & bona ipſa intrà Regnum noſtrum & extrà ubique terrarum mercationis exercendæ cauſâ poſſint in tuto & ſecuro, quantum nos noſtroſque ſubditos concernit, devehi, velut per noſtras prædictæ ſecuritatis litteras, ad quas nos in hac parte referimus, poteritis edoceri.

Quantum autem ad merces hoſtium, & bona quæ veſtris in triremibus adinventa captaque eſſe dicuntur, habet hoc uſus inter propugnatores in hoc Occidentali mari indelebiliter obſervatus, res hoſtium & bona, etiamſi intrà amicorum, aut confœderatorum triremes, ſeu naves poſita ſint, aut recondita, niſi tamen obſtiterit ſecuritas ſuper hoc ſpecialiter conceſſa, impune & licitè jure bellorum capi poſſe, naulum propterea debitum exſolvendo.

Hæc, ſereniſſime potentiſſimeque Princeps, cariſſime & dilectiſſime conſanguinee noſter, ad vos perferri voluimus, ne veſtra putet Serenitas, nos erga eam in aliquo velle eſſe injurios. Quæ profectò ultrà hæc apertiùs poterit informari per carum & dilectum amicum noſtrum Thomam Taquin, qui apud nos adhuc erat, cum præmiſſa obtigiſſent: quem vobis de ſupradictis, & quo nos erga vos ſemper invenerit animo, verbum facere monuimus. Ad poſtremum, cum veſtris quæratur litteris, quo pacto deinceps vivendum inter nos erit: ut paucis hanc rem abſolvamus, unà vobiſcum bonâ & perpetuâ pace ac tranquillitate vivere decrevimus, veſtraſque triremes & cætera vos & veſtros ſubditos concernentia negotia, cum caſus aut res in facultate noſtrà ſe obtulerint peculiari quodam favore & affectu, tamquam noſtra propria commendata ſuſcipere; neque nos ullo unquam tempore quidquam cenſeatis facturos, quod inter nos pacem, amorem, & benevolentiam interturbare debeat, niſi pro parte veſtrâ contrarium faciendo laceſſiti, aut compulſi fuerimus. Quod ſi quovis modo accideret, non dictorum cauſa vel auctores eſſe vellemus, imò nobis apprime, & plus quàm dici ſoleat, diſpliceret.

Datum apud urbem noſtram Pariſienſem die ultimâ menſis Januarii. *Sic ſignatum*, LOYS Tiluart.

JOANNIS *Ducis Borbonii leges in Blaſphemos latæ.*

Anno MCCCCLXXV

JEHAN Duc de Bourbonnois & d'Auvergne, Conte de Clermont, de Fourests, de l'Iſle Jourdan & de Villars, Seigneur de Beaujeu & de Nonnay; Per & Chamberier de France, A tous ceux qui ces preſentes Letres verront ſalut. Sçavoir faiſons comme par prohibition en noſtre tres ſaincte & catholique foi, & enſuivant par ſaincte Egliſe il ſoit prohibé non jurer en vain, regnier ou blaſphemer le nom de Dieu noſtre Createur, & de la glorieuſe Vierge MARIE ſa precieuſe Mere, & des benoiſts Saincts & Sainctes de Paradis, & pource que pluſieurs nos ſubgets & autres, non aians regart à l'obſervation des commandemens de Dieu, plains de leur voulenté deſordonnée & dampnable, regnioient, maugreoient & blaſphemoient le nom de Dieu de jour en jour, deffendiſmes & tres expreſſement ordonaſmes deffendre par Ordonnance & Edict exprés, que on ne regniaſt ou blaſphemaſt le nom de Dieu, ou de Noſtre-Dame, ny des benoiſts Saincts deſſuſdicts, ſur certaine paine & amende lors ſpecifiée. Mais depuis il eſt venu à noſtre cognoiſſance que pluſieurs en nos païs & ſeignories, ne par vertu & obeiſſance envers Dieu & obſervation de ſa voulenté, ne par crainte de venir contre noſdicts Edict & Ordonnances, & encourir les paines par nous indictes & ordonnées, ne laiſſent point à perſeverer par mauvaiſe voulenté, couſtume abuſive, meſpris & contempt de noſdictes Ordonnances, jurer, regnier & blaſphemer le nom de Dieu à noſtre grant deplaiſance, meſpris & contempt de Nous & de noſtre Juſtice, dont vrais ſemblablement nous & nos païs pourrions encourir l'indignation de Dieu noſtre Createur, & en pourroient avenir ſur nous & le peuple nos ſubgets diverses perſecutions, afflictions & tribulations.

Pour obvier auſquelles & nous reſformer à la voulenté & grace d'iceluy noſtre Createur, deſirons donner & mettre ordre, police & proviſion, & noſtredict Createur eſtre ſervy & honnoré par noſdicts Subgets, & en noſdicts païs, & ceulx qui feront le contraire eſtre pugnis, ſans difference de quelque ſexe, eſtat ou condition qu'il ſoit. Avons derechief deffendu & deffendons à tous nos Subgets de noſ-

Pœnæ blaſphemis inflictæ.

dicts pais de quelque eſtat ou condition qu'il ſoit, que aucun ne maulgrée, regnie, deſpite ou blaſpheme doreſnavant le nom de Dieu, ne de ladite glorieuſe Vierge Marie, & deſdicts benoiſts Saincts & Sainctes de Paradis, ſur paine pour la premiere fois de paier la ſomme de cinq ſolz tournois, & une livre de cire à appliquer à l'Egliſe dudict lieu qui par reparation ou autrement en aura mieulx beſoing: Et pour la ſeconde fois doublant ladite paine, c'eſt aſſavoir dix ſolz & deux livres de cire: Et pour la tierce fois d'eſtre mis & lié au pilier dont cy-deſſous ſera faicte mention: Et ſi pour la quatre fois il y ranchoit & perſrequence de quatre fois, en quoy nous tenons & repputons & voulons eſtre reputé pertenacité & obſtination, nous ordonnions l'oreille eſtre attachée audict pilier. Et ſi encores il y ranchoit juſques à la cinquieſme fois, nous voulons pour icelle cinquieſme fois la langue eſtre percée d'un fer chault à plain jour de marché, ſans delayer ou attendre autre declaration ou commandement de nous. Et ſi apres leſdictes paines aucun d'eulx ranchoit aux regniement, blaſphemement ou deſpitement deſſuſdicts, nous voulons iceluy eſtre banny perpetuellement & à toujourſmais de nos païs & ſeignories, ſans actente ou eſperance de pardon, miſericorde ou rappel; en prenant ou declarant oultre ce ſur ſes biens telle & ſi grande paine & condempnation pecuniaire ſelon la faculté de ſes biens pour les deux amendes ſi elles ſe peuvent lever, exhiger ou prendre; & icelles amendes convertir au ſervice de Dieu, reedification des Egliſes, & autres euvres pitables & miſericordieuſes à noſtre voulenté, ſi nous ſommes au pais; ou en noſtre abſence, de noſtre Conſeil ou pais ou ledict delict ſera commis, & leſdictes paines encourues.

Et en oultre voulons & ordonnons que celuy, ou ceulx, qui ſera preſent & oyant regnier, deſpiter, blaſphemer, comme dit eſt, le denonce ou face ſavoir à Juſtice, & aux Chiefs qui de par Nous auront l'exercne & gouvernement de y aller, ſur paine pour chacune fois qu'ils le oyront & ne le denonceront, & ſelon les fois qu'il y rencherra telle que deſſuseſt dict, de ceulx meſmes qui regnieront maulgreront, deſpiteront ou blaſphemeront; c'eſt aſſavoir pour la premiere fois qui ſeront preſens & les oyront, & ne le denonceront, cinq ſols & une livre de cire, & pour la ſeconde fois le double, & pour la tierce la langne perſée, attachée audit pilier, & pour la quarte bannis & condempnez comme dit eſt.

Et pour l'execution des choſes deſſuſdictes ordonnous eſtre mis & eſtably un pilier ferré aux deux bouts au milieu des places marchandes & communes des lieux, Villes & chaſteaux de noſdicts pais en la plus parante d'une chacune Ville; auquel pilier leſdits delinquents ſeront attachez, ainſy que dict eſt. Et s'il y a aucun deſdicts delinquens qui n'ait dequoy, ou autre pour luy, à payer à la maniere que deſſus leſdictes paines & amandes civilles & pecunieres, Nous avons voulu & ordonné, voulons & ordonnons qu'il ſoit pour la premiere fois mis & ataché audict pilier à jour de feſte ou de marché publiquement ſans delay ou difference aucune. Et ſi par la ſeconde fois il y ranchoit, il ſouffrira les autres paines par ordre, ainſy que deſſus ſont declarées.

Et pour ce que Nous voulons ceulx à qui le gouvernement de Juſtice eſt ou ſera par le temp avenir commis, eſtre exemplaire de l'obeiſſance & accompliſſement de noſdicts Edicts & Ordonnances, & que par eulx qui les doivent obſerver ne ſoient nos Ordonnances enfraintes ou contempnées, voulons & ordonnons que s'ils regnient, deſpitent ou blaſphement, ils paieront pour les fois deſſuſdites les paines deſſus declairées, ſachans, oyans & non denoncians; ſi eulx ſaichans ſont trouvez ou congneux en demoure, faute ou negligence de faire pugnir, ainſy que dit eſt, leſdicts delinquens, & ſoubs diſſimulation paſſent les cas & crimes deſſuſdicts, oultre la privation de leurs Offices, dont nous les voulons & declairons deſmaintenant eſtre inhabilles, non ſouffiſans ne ydoines, ils ſoient pugnis de amendes arbitraires, corporelles ou civilles ſelon leur erreur, faulte, delit ou negligence du cas.

Si donnons en mandement par ces meſmes preſentes à nos amez & feaulx Bailly & Juge de noſtre pais de Beaujeulois, Chaſtelains, Procureurs & autres nos Officiers en iceluy noſtre pais de Beaujeulois ou leurs Lieutenens & chacun d'eulx, que noſtre preſente Ordonnance & edict ils publient & facent publier rieres eulx, & icelluy obſervent & facent obſerver de point en point, en pugniſſant & corrigeant les tranſgreſſeurs d'icelle, blaſphemeurs & regnieurs, dont deſſus eſt faicte mention, ſelon leurs demerites, & par la maniere cy-deſſus declairée, ſans diſſimulation ou ſupport, ſur paine d'encourir noſtre indignation. En teſmoing de ce nous avons faict mettre noſtre ſeel à ceſdictes preſentes.

Donné en noſtre Chaſtel de Molins le panulteiſme jour du mois de Fevrier, l'an de grace Mil quatre cens ſoixante & quatorze.

Ann. MCCCC-LXXVIII.

Joannes *de la Grollaye de Villiers Epiſcopus Lomberienſis ſcribit* Ludovico XI *Regi Francorum, quæ in Legationis munere geſſerit apud Regem Caſtellæ, & quòd Rex ipſe paci inter eos initæ ſubſcripſerit.*

Au Roy mon Souvrain Seigneur.

Sire, tant & ſi tres humblement comme je puis me recommande à voſtre bonne grace. Plaiſe vous ſçavoir, Sire, que le Dimanche apres les trois Roys, les Roy & Royne de Caſtille ont juré la paix d'entre vous & eux à grande ſolemnité, & ont voulu que j'aye dit une Meſſe haute, & à la fin d'icelle prés Meſſieurs le Cardinal, Conneſtable, Maiſtre de ſaint Jacques, & pluſieurs autres Princes & grands Seigneurs, & l'Egliſe toute pleine de peuple, firent le ſerment en mes mains ſur un Reliquaire où il y a de la vraye Croix, & ſur le Miſſel devant le grand Autel de Nôtre Dame de Gadeloup, qui eſt une tres devotieuſe Chapelle, & continuellement ſi y ſont de grands miracles. Les Religieux de ladite Egliſe ſont de l'Ordre ſaint Hierome, & tiennent grande obſervance & ſainte vie, & eſt leur Prieur de Paris, qui ne vous a pas oblié en ſes saintes oraiſons.

Sire, je vous certifie que leſdits Roy & Royne & tous ceux du Royaume ſont fort joyeux de la paix, & ne le celent pas, meſmement la Royne; car je croy qu'elle eſt la meilleure Françoiſe qui jamais fut en Caſtille, & vous ayme & vous voudroit obeir autant que ſi vous eſtiez ſon propre pere, & pour tel vous tient: auſſi le Roy m'a dit que jamais n'oubliera le grand bien, honneur & ſecours que vous luy fiſtes à Peronne; & quelque queſtion qu'il aiez eue avec le Roy d'Arragon ſon pere, pour choſe du monde avec luy n'en aurez jamais, & m'a chargé vous dire que combien que comme Roys de France & de Caſtille vous ſoyez freres, ſi veut-il que vous ſoyez ſon pere, deliberé de vous ſervir & obeir com-

Digitized by Google

me à ſon propre pere le Roy d'Arragon. Pluſieurs autres beaux langaiges m'ont chargé vous dire, & m'ont fait de grands honneurs pour l'amour de vous, tant à ma reception où furent le Conneſtable, le Maiſtre de ſaint Jacques, & tous les autres Princes de la Cour, que auſſy ledit jour qu'ils firent le ſerment, & me firent ſouper avec eux, & y eut une tres grande feſte.

Au regard de Monſieur le Cardinal, je croy que vous n'avez en vôtre Royaume, ne en tout le monde, meilleur amy & ſerviteur que luy, & ne deſire que a oyr parler de vous & vous obeir & ſervir, & en paſſant par ſon .... de ſe ..... & par ſes terres & a ..... où ſe tiennent le Duc de Lisphantade & ſes autres freres qui m'ont fait tres grande chere & honneur par tout, ſuis eſté deffrayé. Incontinent que fus arrivé il vint en mon logis, & ne vous ſçaurois eſcrire le grand recueil & honneur qu'il m'a fait, car à toute heure il falloit que je fuſſe avec luy.

Sire, j'ay bien trouvé bon ce que diſtes à Monſieur de Torcy & à moy à Therouenne, que par le moyen de Monſieur le Cardinal pourriez faire la paix, car je vous certifie que le Royaume de Caſtille eſt entre ſes mains & de ſes alliez, deſquels eſt Monſieur le Côneſtable qui eſt venu expreſſément devers le Roy de Caſtille pour eſtre à ma reception, & s'eſt fort declaré voſtre bon ſerviteur, & ainſy en entretenant Monſieur le Cardinal, vous eſtes aſſeuré de toute Caſtille, auſſy le vault il; car c'eſt un des nobles, vertueux & ſage Prelat que je vis jamais: j'ay entendu qu'il deſire fort avoir un Eveſché en voſtre Royaume afin d'eſtre vôtre ſubjet pour plus eſtre obligé à vous ſervir, auſſy il ma ſemble que luy avez fait dire autrefois. Il ne ſe cele pas d'eſtre voſtre ſerviteur, car à tout le monde ſe declaire eſtre tel, & bon François, & m'a donné charge vous dire, que le plus grand deſir qu'il a en ce monde, c'eſt avoir occaſion de vous aller voir, & dit que en ſon abſence il donneroit ordre à l'entretenement de Caſtille, auſſy bien que s'il eſtoit preſent.

Sire il m'a mouſtré un Bref que le Pape luy a envoyé, luy priant qu'il fut mediateur entre luy & vous touchant le fait de Florence, & autres differens; & auſſy en a eſcrit le Pape aux Roy & Royne de Caſtille, quand il a ſceu que la paix eſtoit faite entre vous & eux; mais ils ne vous ont voulu eſcrire ſur ce, juſques à tant qu'ils ſçachent ſi vous y prendriez plaiſir. Au regard de Monſieur le Cardinal il a deliberé n'en faire ſinon ce que luy commanderez, car en cela & toutes autres, veut vous obeir & complaire.

Sire, leſdits Roy & Royne avoient deliberé d'envoyer une ambaſſade devers vous, mais ils ont differé de l'expedier juſqu'à tant que les Roys d'Arragon & de Caſtille ſon fils ſe ſeront veus, qui ſera bien toſt. Monſieur le Cardinal a deliberé ſe trouver expreſſement pour vous y ſervir, & incontinent vous advertir de tout ce qui y ſera fait.

Le Vicaire de Feſcamp eſt avec moy & ne m'a jamais abandonné, & ay bien connu qu'il eſt bien voſtre bon ſerviteur.

Au regard du fait de Rouxillon, l'arbitrage tirera avant pour entretenir le Roy d'Arragon, & m'ont dit leſdits Roy & Royne que apres ſon treſpas vous en appointerez bien aiſément; & m'a dit la Royne à part, que pour Rouſſillon, Cathalungne ne Arragon, jamais n'aurez guerre de Caſtille, & que ne vous ſouciez de Rouxillon, car elle en prend la charge; & m'a dit que le plus grand .... qu'elle a en ce monde, c'eſt de vous voir, car il luy ſembleroit qu'elle verroit le bon Roy Dom Johan ſon pere, Auſſy Monſieur le Cardinal m'a dit que quelque marché qu'il y aye, Rouſſillon vous demeurera, & de toute Caſtille vous pouvez eſtre aſſeuré auſſy bien que de voſtre Royaume.

L'Archeveſque de Tolete a baillé toutes ſes forteresſes ez mains de la Royne depuis que je ſuis de deça, & auſſy a recouvrée une autre forte place, nommé Trugilles, que tenoit le Marquis de Villaignes. D'autres nouvelles de pardeçà pourrez ſçavoir par ce porteur s'il vous plaiſt de l'oyr. Je feray la meilleure diligence que pourray de m'en aller devers vous.

Sire, je prie au benoiſt Fils de Dieu qu'il vous doint tres bonne vie & longue, & victoire de vos ennemis. Eſcript à Montbeltrao le xxiv. jour de Janvier.

Voſtre tres-humble & tres obeiſſant ſubjet & ſerviteur, l'Eveſque de Lombes.

DE PAR LE ROY.

Anno MCCCC LXXXII. Rex Ludovicus XI ordinat publicas ſupplicationes in S. Dionyſii Eccleſia

Nos amez & feaulx, pourceque l'année paſſée & touſiours depuis le tems & ſaiſon ont eſté fort indiſpoſés, principalement pour le vent de Galerne qui a couru; & afin que Dieu le vueille abatre & amodérer, conſoler, & aider le pouvre peuple de noſtre Royaume, nous vous prions & neantmoins enjoignons que vous enſemble avec les officiers & ſuppoſts de noſtre Chambre des Comptes & du Treſor, vous diſpoſez & mettez en eſtat de grace, & alez proceſſionnalement avec les gens d'Egliſe que adviſerez au lieu & Monaſtere de Monſieur Saint Denis en France, & illec avec les Religieux & Convent dudit Monaſtere faites proceſſions, prieres & oroiſons envers Dieu pour ce que dit eſt, & que par ſa grace il nous vueille & noſtre tres chier & tres amé fils le Daulphin de Viennoys preſerver & maintenir en bonne ſanté & entretenir paix & union à noſtre dit Royaume. Donné au Pleſſis du Parc le troiſiéme jour de Fevrier.

Signé Loys
plus bas, Charpentier.

Et au deſſous eſt eſcrit, Apporté le Jeudy au ſoir ſeptiéme dudit Fevrier mil quatre cens quatre vingt deux, & le lendemain fut faite ladite proceſſion.

Au dos eſt eſcrit, A nos amez & feaulx les gens de nos Comptes, Treſoriers & autres officiers & ſuppoſts tant deſdits Comptes que du Treſor, à Paris.

DE PAR LE ROY.

Anno MCCCC LXXXXVII.

A nos amez & feaulx nos gens des Comptes à Paris.

Nos amez & feaulx, pource que voulons bien ſavoir la forme que ont tenu nos predeceſſeurs Roys à donner audience au pouvre Peuple, & meſmes comme Monſieur Sainct Loys y procedoit. Nous voulons & vous mandons que en toute diligence faictes chercher par les regiſtres & papiers de noſtre Chambre des Comptes ce qui s'en pourra trouver, & en faictes faire un extraict, & incontinent apres le nous envoyez.

Donné à Amboyſe le vingt-deuxiéme jour de Decembre.

Signé, Charles.
Et plus bas, Moreiot.

Apporté le trentiéme jour de Decembre mil quatre cens quatre vingts dix-ſept.

Teſtamentum

Anno MDV.

Teſtamentum JOANNÆ *Ludovici XI. Regis Franc. Filiæ, ac DucIſſæ Biturigum, anno* M. D. V. *confectum.*

AU nom de Dieu & de la Vierge MARIE, Je JEHANNE de France, Duchesse de Berry, en ma ſanté de cors & d'antandement fais mon Teſtament & Ordonnance de derniere volenté an la forme qui ſanſuyt. Pourtant qu'il eſt plus pleaſant à Dieu, & ſalutere à mon ame que de differer & atandre joſques à la mort; & pour ladite cauſe de plere à Dieu, & du ſalut de mon ame, ay antancion moy meſmes l'acomplir an ma vie an ce qui ſe pourra acomplir.

Premierement je donne mon ame à Dieu & à la Vierge MARIE, & ma ſepulture eſt an mon Egliſe de ma Religion de la Vierge MARIA, que jé fondée en ma Ville de Bourges, & veulx qu'elle ſuit dedans leurs ceur, afin qu'elles prient plus ſouvent pour moy. Et veulx & ordonne que avant toutes chouſes an cas que ne l'arnie ſet & acomply avant ma mort, que ma Sœur, laquelle je inſtitue & fés mon heritiere, & aprés elle ma Niepce ſa Fille, acompliſſent madite Religion: & veulx qu'elles ſoient rantées de cinq ou ſix cent livres. Et ad ce je oblige tous mes biens quelconques qu'il ſoient; car ſet la choſe dequoy plus je prie madite Seur, & ma Niepce aprés ma Seur, que j'autans etre la prinſipalle, & auſſi mes Executeurs, leſquelx je eſlis Monſieur Dalby qui eſt à preſent, & Monſieur Daulmont; & prie Monſieur Dalby qui veulle acomplir la devocion de feu Monſieur Dalby ſon Oncle, qui m'avoit promys, & s'etoyt obligé de fere hun Convent de la Religion de la Vierge MARIE.

Item je veulx & ordonne que tous mes ſerviteurs hommes & fames qui ont gaiges en ma maiſon ſoient poyés, tant pour le quartier dans lequel je mourray, que auſi pour l'autre quartier qui eſcharra aprés ma mort: leſquelz quartiers je donne à meſdits ſerviteurs & ſervantes, pour prier Dieu pour mon ame, & pour ſatisfere aux ſervices qui m'ont feiz, oultre leurs gaiges.

Item je veulx que toutes mes debtes qu'on poorra raiſonablement montrer eſtre deues, ſoient poyées.

Item je veulx que mon corps ſoit porté le jour de ma ſepulture à ma ſainte Chapelle, & que là ſoit fait tout mon ſervice requis en tel cas, à la diſcretion de mes Executeurs; & que à la fin dudit Service, je prie tous les Chanoines, & autres de madite ſainte Chapelle, qu'ilz aconpaignent mondit corps pour eſtre enſevely au lieu de ma Religion, ainſy que deſſus ay dit.

Item auſi quant au College lequel noutre Seneur de ſa graſe m'a donné puiſance de fonder an noutredite ville de Bourges, qui eſt le prumyer College de fondacion pour eſtude & ſcience qui jamés fut fondé en yſelle; je veulx & ordonne, & de prumyere fondacion y donne & fonde à l'onneur des dix vertus & plaiſirs de la Vierge MARIE, dix pouvres eſcoliers; auſquelz je donne cent livres de rante; & ordonne quant à leur vie & eſtude qu'elle ſoit en la forme & maniere qui s'enſuyt. Premierement quant à leur abit, veu que c'eſt ma devocion & intencion, que il ſoient toûjours pouvres, & qui autrement ne peuvent s'entretenir en l'eſtude; & afin qui euſſent volenté d'eſtre Religieus en une des Religions approuvées de noutre Mere Sainte Egliſe, laquelle mieulx ils aymeront, je veulx & ordunne qu'il porte l'abit tel comme les Freres Convers de ma Religion deſſudite, que j'ay auſi fondée la prumyere. Et veulx qui dient les Heures telles qui ſont ordonnées pour leſdits Freres Lays en leur regle: c'eſt aſſavoir.... *Ave Maria & Paternoſter*: & que tous les jours ilz nyent une Meſſe ſelon l'ordinere des Freres Clers de ladite Religion. Et que le Prebert tenu à dire ladite Meſſe ſoit ung des dix; auquel je donne & ordunne qu'il ſoit toûjours le Principal de mondit College; ayant en iceluy tout droit à la forme des Principals des Colleges de Navarre ou de Montagu de Paris. Et veux auſſi que ceſdits Eſcoliers vivent & mangenſſent toûjours enſemble: & quant ils ſeront Licenciés en Theologie ſoient tenuz tant ledit Principal, que tous auſſi, en leurs lieu en mettre d'autres, pour ſenblement eſtudier & profiter juſques à avoir ledit degré & licence.

Item je donne aux Ladres, qui ſont és terres où ſont mes Seigneuries, ſelon la diſcretion de mes Executeurs, pour tous enſemble la ſomme de vingt livres.

Item je donne aux pouvres fames veſves, & aultres pouvres tant orphelins que autres, la ſomme de LXX. livres. Et entendons des pouvres qui ſont és terres de nous Seigneuries.

Item aux Maiſons Dieu qui ſont en noſdites terres C. livres, leſquelles ſeront appliquées à la neceſſité deſdits pouvres, ou pour leurs maiſons, ou pour leurs lis, couvertures, & autres chouſes, ſans les bailler és mains des Hoſpitaliés.

Item je donne aux pouvres des terres où ſont mes Seigneuries & juriſdicon à noutre Duché de Berry C. livres; & à Pontoiſe xxv. livres: & à ceulx de Chaſtillon xxv. livres auſſy; & ce pour particuliere ſatisfacion des Officiés & benefices qu'avons donné, & des extorſions qui auroient eſté faites à mes ſugés par meſdis Officiés. Et entendons par les pouvres en ce article, pouvres gens de labeur ou méchaniques, qui ſont en neceſſité ou pouvreté ſans mandiet leur vie.

Item je donne à Convent des Freres Mineurs de Chaſteauroux xx. livres.

Item aux Freres Mineurs d'Argenton xx. livres.

Item au Convent des Freres Mineurs de...... xv. livres.

Item au Convent des Freres Mineurs de Mun ſus Loire xx. livres.

Item aux Freres du Convent dans Amboiſe de l'Obſervance x. livres.

Item aux Seurs de ſainte Clere de notre ville de Bourges xv livres.

Item aux Freres de Noſtre-Dame des Carmes de noſtredite ville de Bourges x. livres.

Item aux Freres Preſcheurs de noſtredite Ville, x. livres.

Item aux Freres Mineurs de noſtredite Ville, x. livres.

Item aux Freres Augnſtins de noſtredite Ville, x. livres.

Item pour la conduite de mes filles d'onneur à une chacune, x. livres.

Item à Iſabeau de Cullan VII. C. livres. Et à ma fillole, fille de mon Secretere Cretoſſe Chardon, C. livres: en cas que ne les aroyes mariés avant ma mort.

Item à mes fames qui ſont à ma maiſon, & ont gaiges, poor les conduyre aprés ma mort en leurs maiſons; je prie mes Executeurs d'avoir regard de leur aider & plus là où plus yl y aroit neceſſité: & le toot je leſſe à la diſcretion de meſdits Executeurs.

Item je veulx & ordonne au jour de ma ſepultur eſtre dites és lieux par mes Executeurs adviſés; et

PPPpp

l'onneur des douze Apoſtres & des LXXII. Diſciples, LXXXIV. Meſſe.

Item je veulx & ordonne ung Annuel de Meſſes en ma ſainte Chapelle de Bourges eſtre dit, au premiet jour & au dernier la Meiſe ſera à note, & routes les autres Meſſes ſeront ſans note, & ſeront toutes les deux grans Meſſe de la Vierge MARIA: quant aux petites Meſſes ſeront dites à la devotion du Celebrant, expté qu'il en y aye une toutes les ſemaines du Saint Eſprit, l'autre du Sacre, & l'autre de la Vierge MARIA de ſon Anuneiade. Et pout le ſuſdit Anouel leur donne C. eſcuz.

Item pour ung Annuel de ſalut, qui ſera dit des Coriaulx avee leur Maſtre: ung des jours ce dit, *O Glorioſa*: l'autre jout, *Ave maris ſtella*: avec le verſet, *Dinare*: l'autre jour, *Inviolat*; l'oraiſon, *Famuloron*; en la fin de ladite Oraiſon ſera dit, *De profundis*, xveques l'oraiſoo, *Annue nobis.* Ee pour ce dit Annuel leur donne L. livres.

Item je veulx & ordonne ung Annuel de Vigiles à nruf lecſons, eſtre dit à S. Sulpice ſans note; & pour ce leur donne L. livres.

Item je veula eſtre dit un trentenice de Meſſes à ſainte Clere de ſete Ville; dont la prumyere & derniere ſeron de l'Anonſiacion, aveeques *De profondis*, & l'oraiſon *Annue nobis*: & pout ce leur donne XV. livres.

Item je veulx & ordonne eſtre dictes cinq Meſſes de la Paſſion à ſaint Suplice, & pout ce leur donne ung eſcu.

Item je veulx & ordonne eſtre dictes cinq Meſſes de Noſtre Dame de Pitié chés les Freres Carmes: la prumyere & la detuiere à note, avec ung *Ne recorderis.* Pour leſdites Meſſes à note je leut donne ung dymy eſcu, & III. ſolz pout les petites Meſſes.

Item je veula & ordonne eſtre dictes chés les Freres Mineurs troys grans Meſſes de la Trinité: pour checune leur donne demy eſcu.

Item je veulx & ordonoe eſtre dictes chés les Freres Preſcheurs IX. Mreſſes en l'onneur des nef ordres des Anges: la prumyere & derniere ſera à note: pout ongne checune des grande demy eſcu, & pout les autres Meſſes baſſrs, III. ſolz.

Item je veula & ordonne eſtre dictes chés les Freres Auguſtins III. grans Meſſes de l'Anonciade: pour ungne checune Meſſe leur donne demy eſcu.

Item je veulx & ordonne eſtre dictes chés mes Religieuſes dix Meſſes ſans oote, des dia plaiſirs de lx Vierge MARIA: pour ee leur donne dix livres.

Item je veula & prie la Mere Anſelle, & les Seurs, que jé fondées en ceſte Ville, que pout mon ame aprés ma mort, & auſſi pour les ames du feu Roy Loys mon pere, & de la Royne Charlote mx mere, & du Roy Charles mon frere, & generalement tous mes Auſeſtres, ſoyent celebrés à jamés dix Obiz, & ſoyent eelebrés dans les Octaves des dix feſtes de la Vierge MARIA, qu'elle ſolemnicent pat leur Regle. Et ſeront leſdits Obiz ſelebrés tellement que elle diront una grant Meſſe de *Requiem*, avec Vigiles de neuf lecſons le jour precedant: & ce en ſigne & pour raiſon que ſuys leut Foundatereſſe, & en recognoiſſance de ladite fondacion; & auſi pout taiſon des biens que leue ay donnés, & l'amour qu'ay eué à elles: & en lieu de avant mx mort je prie meſdites Seurs qhe au jours que deſſus elle dient une grant Meſſe du ſaint Eſprit, ou de la Trinité: & prie les ſuſdits Eſcoliers, que j'ay fondé en noſtredit College, qu'il celebrent ſanblement ung Anouel tous les ans à perpetuité; & ee le joue que aray tendu l'eſpru.

Ceſtuy mon Teſtament ay de ma main tout eſcript, & ſigné, & auſſi ſellé de mon petit ſignet, & fait ſeller du petit ſeau duquel j'ay accouſtumé d'uſer: auſſi l'ay fait ſigner pat mon Secretere ordinere nommé Creſtofle Chardon, afin qu'il fut autentique, & que checun ſeut & congnuſt que c'eſt ma volanté & derniere ordonance en y adjoutant foy. Lequel ay aujourduy dixhieſme de Janvier mil cinq cens & quatre achevé d'eſcrire. Ee digne Mere de Dieu MARIA, pout l'amour & honneur de laquelle mon entencion eſt de tout fere pour plere pat elle à ſon Enfant, me veulle donner graſſe de l'acomplir xvant ma mort en tout ce qui ſe peut pat moy acomplir.

JEANNE DE FRANCE.

C. Chardon.

Inſcripti ſunt duo verſus iſti ſeorſim ante præfatum Teſtamentum.

Filia Francorum Regis, ſoror, unaque conjux,
Et non pulſa thoro, Joanna ego mater eram.

Teſtamentum MARGARETÆ *à Lotharingia uxoris Renati Ducis de Alençonio, confectum die* IX *Octob. Anno* M. D. XX.

OU nom de la tres-glorieuſe Trinité, du Pere, du Fils & du Saint Eſprit, de la tres-digne Mere de Dieu la Benoiſte Vierge MARIA, de Monſieur ſaint Michel Auge, de mon bon Ange, de Monſieur ſaint François, & de Madame ſainte Claire, & de tous les Saints & Saintes de Paradis; Je MARGUERITE de Lorraine vefve de défunct Monſieur RENÉ en ſon vivant Duc d'Alençon, que Dieu abſolle; conſiderant qu'en ce preſrnt ſiecle nous n'avons point de cité permanente, & que à chacune perſoone eſconvient mourir ſans avoir certitude de l'heure ne du temps; je me ſubmets treshumblement à la tres-ſacrée diſpoſition & bon plaiſit de mon Createur & Redempteur, & comme ſa tres-ſubjette creature ne veil point mourir inteſtate, mais ſelon l'Ordonnance de noſtre Mere ſainte Egliſe fais mon Teſtament & deruiere volouté en la maniere qui enſuit.

Et premierement, je recommande mon ame à Dieu mon Createur & Redempteut, & à ſa tres-digne Mere, à Monſieur ſaiot Michel, à Monſieur ſaint François, & Madame ſainte Claire, à Monſieur ſaint Jean-Baptiſte, à Monſieur ſaint Jean l'Evangeliſte, à Monſieur ſaint Nicolas, ſainte Elizabeth de Hongrie, ſainte Marie Magdelaine, ſainte Marguerite, & à tous les Saints & Saintes de Paradis, afin que par le merite de la tres-doloreuſe Paſſion de mon Créateur, & la priere de la Benoiſte Vierge MARIA, & de tous les Benoiſts Saints & Saintes, je puiſſe vivre & mourir en la ſainte Foy Catholique, & en l'amour & charité de Dieu mon Sauveur & Redempteur JESUS, ouquel eſt ma totale & finale eſperance, & duquel depend le commancement & la perfection de toute reguliere obſervance.

Secondement, quand il plaira à mon Dieu faire ſon commandement de moy, aprés la ſeparatiou de mon ame, j'eſlis & ordonne la ſepulture de mun corps en mon Convent de ſainte Claire d'Argenten, en une voute qui ſera entre le Cueur & le Chapiſtre dudit Couvent; En ordonnaot ſervice, luminaire, diſtributioo aua poures, & autres droits

funeraux à la diſpoſition de mes Executeurs cy-aprés nommez.

Tierccment, des biens dont jé l'adminiſtration & diſpenſation ſoubs mon Dieu, j'en ordonne & fais Teſtament en la maniere qui enſuit. Premierement, vueil & ordonne que les ſervices de mes ſerviteurs, & toutes mes autres debtes loyales ſoient payées & ſatisfaites entierement.

Item, je donne à la Fabrice de Noſtre-Dame d'Alençon vingt livres tournois; à la Fabrice de ſaint Lienard vingt livres tournois; à la Maiſon Dieu quinze livres; aux trois Confrairies generales à chacune ung eſcu; aux trois Egliſes auſquelles on porte les Croix és Rogations, à chacune cent ſuls tournois; le tout une fois payex.

Item, pource que feu mondit Sieur & moy aſſemblement vouaſmes pour une grieve maladie que lors avoit noſtre fils, faire dire à tousjours mais ſix Meſſes par chacune ſepmaine: C'eſt aſſavoir de la Nativité Noſtre Seigneur, de la Nativité Noſtre-Dame, de ſaint Joſeph, de Noſtre-Dame, de ſaint Gregoire, & de ſaint Antoine de Pade; deſquelles ſix Meſſes j'ay fundé les trois premieres, & pour fondation y ay donné la meſtairie de Goupille que j'ay acheptée de mes deniers; pour eſtre leſdites trois Meſſes dites & celebrées chacune ſepmaine en la Chapelle du parc d'Alençon, ſi par moy ou mes hoirs aprés ma mort n'y eſt autrement pourveû pour bonne cauſe: laquelle Chapelle j'ay fait edifier & dedier, & fait decreter ladite fondation: & afin que toûjours ſoient continuées & celebrées leſdites Meſſes en ladite Chapelle, comme dit eſt, j'ay ordonné ung Calice d'argent, une chaſuble, aulbe, amict, fanon, eſtolle, nappes, corporalier & corporaulx, avec chopines à mettre vin & eauë, eſtre baillez une fois ſeulement au Chappellain de ladite Chappelle, lequel & ſes ſucceſſeurs ſeront tenus pour l'advenir d'entretenir tels & ſemblables ornemens, & fournir de luminaire à leurs deſpens. Pareillement pour paraccomplir ledit veu, & faire dire les autres trois Meſſes que nous vouaſmes eſtre dites en l'Egliſe de ſaint Lienard à Alençon à l'Autel de Noſtre-Dame de Pitié, auſſi pour ſatisfaire à l'intereſt & recompenſe que pretendoit le Curé d'Alençon à cauſe de l'Erection du Convent de ſainte Claire, que j'ay fait edifier en ſa Paroiſſe, j'ay fait appointement avec ledit Curé, que en luy baillant vingt-cinq livres tournois de rente jouxte la teneur de l'appointement, il ſe tient content de ladite recompenſe, & demeure ſubject à dire ou faire dire leſdites trois Meſſes par chacune ſepmaine; c'eſt aſſavoir de Noſtre-Dame, de ſaint Gregoire, & de ſaint Antoine de Pade, en ladite Egliſe de ſaint Lienard, ſi par nous ou nos hoirs n'eſt autrement pourveû, comme dit eſt; lequel appointement ay promis faire ratiffier & avoir agreable à mondit fils, auquel je prie ainſi le faire; & ou cas qu'il ne le fait, j'ay ordonné fondation eſtre faite deſdits vingt-cinq livres de rente annuelle & perpetuelle. Et pourtant qu'il pourroit advenir pluſieurs Feſtes en la ſepmaine, au moyen deſquelles ne pourroient bonnement eſtre dites leſdites Meſſes en la maniere deſſuſdite, je vueils & conſens que en celuy cas leſdites Meſſes ou aucunes d'icelles puiſſent eſtre dites de la Feſte occurrente, avecque commemoration de l'Office dont elles ſeront deuës.

Item, s'il eſt trouvé qu'aucune recompenſe ſoit deuë au Prieur dudit lieu d'Alençon pour l'Erection dudit Convent, je vueilz & ordonne qu'elle ſoit baillée à la diſcretion de mes Executeurs & autres gens ſages.

Item, pour l'ame de feu mondit Sieur & la mienne, & de nos parens & amys, je ordonne fondation eſtre faite de deux Meſſes de *Requiem* haulte par chacune ſepmaine, avecque *Libera* à la fin, & Vigiles à neuf Leçons le jour precedent, deſquelles l'une ſera dite en l'Egliſe de Noſtre-Dame d'Alençon au Jeudy, pour ce que à ſemblable jour deceda feu mondit Sieur, & l'autre ſera dite au Convent de ſainte Claire d'Argenten à tel jour que je decederé, fors que ſe je decede au Jeudy, elle ſera poſtpoſée au Vendredy; & s'il advient quelque Feſte du commandement ou privilegiée, on pourra anticiper le jour. Et ſeront icelles Meſſes celebrées, c'eſt aſſavoir la Meſſe du Jeudy par le Curé d'Alençon ou ſon Vicaire, & autres Chappellains que nous ou nos hoirs nommerons: & la Meſſe du jour de noſtre decex par les beau Peres dudit Convent de ſainte Claire d'Argenten, leſquels fourniront d'ornements & autres choſes requiſes à dire leſdites Meſſes.

Item, je vueilx & ordonne que avant ma mort, ou incontinant aprex, on advertiſſe les Conventz des Cordeliers de Sées, de la Fleſche, de Laval; les Jacobins d'Argenten & de Laval; auſſi les Religieux & Religieuſes d'Alençon, & de Mortaigne, & de Chaſteaugontier, de prier Dieu pour mon ſalut. Et que à chacun deſdits Conventz ſoit diſtribué & incontinant envoyé la ſomme de vingt livres tournois.

Item, je veux & ordonne que pour la parpaye de la fondation que j'ay commancé au Monaſtere de Mortagne de deux Meſſes, Vigiles à neuf Leçons, ſoit baillex quatorxe centz livres une fois payex.

Item, au Monaſtere de Chaſteaugontier, tant pour ſubvenir à ce qui reſte plus à la perfection d'iceluy, que autres neceſſitex de leans, une fois payex cinq centx livres.

Item, & pour ce que en accompliſſant & executant la volunté qu'il a pleu à Noſtre Seigneur me donner de long-temps, de me ſequeſtrer des troubles & encombrementz de ce mortel monde, & du tout me dedier & donner à Dieu; pour m'éprouver & experimenter, j'ay premierement prins l'habit de Religion du pur tiers Ordre de Monſieur ſaint François, deliberée avecques la grace de Dieu aprés avoir eſprouvé les auſteritez des Conſtitotions de l'Ordre, faire & parfaire tous les veux eſſentielx de la Religion, & faire profeſſion ſolemnelle ainſi que en tel cas eſt accouſtumé: conſiderant que pour du tout me retirer & ſegreger avecque mes Seurs, & ſervir Dieu en conſolation & repos d'eſprit, le lieu d'Argenten eſtoit propre & convenable, de l'accord & conſentement, & par l'advis de mes enfans, j'ay choiſy & eſleu ledit lieu d'Argenten pour y faire baſtir & edifier Egliſe & Convent de Religieuſes de l'Ordre ſaint François, ſelon les Statutx & Obſervance de Madame ſainte Claire, conſtitutions & modifications de noſtre Saint Pere; lequel edifice eſt ja commancé & fort avancé, & par la grace de Noſtre Seigneur ay propoſé & deliberé le parfaire.

Et congnoiſſant que je ſuis vieille & ancienne, & que à cauſe des ennuys & travaux d'eſprit que j'ay ſouffert depuis le trepas de feu Monſieur, que Dieu abſolle, je ſuis fort extenuée & debilitée de mon corps, craignant eſtre prevenué de mort, de laquelle l'heure eſt toûjours incertaine; par ce preſent mon Teſtament & Ordonnance de derniere volunté, ay voulu & ordonné, veulx & ordonne que leſdites Egliſe & Convent de ſainte Claire d'Argenten encommancez à faire, ſoient parfaitz & aagréez de toutes choſes tant en baſtimens & edifices, que en ornemens, paremens & accouſtremens d'Egliſe,

& en meubles & meſnagements, uſtancilles, & autres choſes neceſſaires pour ledit Convent, & les Seurs ſervans, & que cy-aprés ſerviront Dieu perpetuellement en icelluy.

Item, je prie mon fils, & Madame Margueritte de France, ma tres chere & tres-aimée fille ſa compagne, eſtre peres, protecteurs, & bienfacteurs, eux & leurs ſucceſſeurs deſdites Religieuſes & Convent de ſainte Claire d'Argenten, comme leurs patrons & fondateurs à toûjours mais. Semblablement qu'ilz ſoient peres, protecteurs, & bienfacteurs des Monaſteres de ſainte Elizabeth de Hongrie de Mortaigne, de ſainte Claire d'Alençon, de Chaſteaugontier, que j'ay fait conſtruire & edifier durant ma viduité; auſſi du Convent de ſaint François de la Fleſche encommancé par feu Monſieur, & jouxte ſa devote intention par moy parachevé; & par cettuy mon Teſtament tant comme je puis & de tout mon cueur les leur recommande, en les exhortant & requerant que de cette preſente recommandation faite par leur mere en ſa derniere volunté, ils ayent pour l'advenir memoire & bonne ſouvenance.

Item, je fays & eſlis mes Executeurs mon fils & ma belle fille, mon fils & ma fille de Vandoſme, Maiſtre Jehan Brignon Conſeiller du Roy & premier Preſident en la Cour de Parlement de Normandie, Chancelier d'Alençon, mon Confeſſeur Maiſtre Jehan le Maignen, Maiſtre Jehan Goueurot Docteur en Medecine, les Maiſtres d'Hoſtelz Jehan de Laubrier & Jehan de ſe Foye, Maiſtres Guillaume Caignon & René Jambry mes Secretaires: auſquelz & à chacun d'eux je prie affectueuſement en prendre la charge & accomplir mon Teſtament en diligence, & donne puiſſance auſdits Executeurs, & à chacun d'eux en l'abſence des autres, de proceder à l'execution d'iceluy, & ad ce faire & accomplir je oblige tous & chacuns mes biens meubles & immeubles, preſens & advenir: & ordonne la ſomme de vingt eſcus à chacun deſdits Executeurs, autres que meſdits enfans, qui vacqueront à l'Execution de mondit Teſtament.

Item, je ſubmetz mon preſent Teſtament & l'execution d'iceluy à la ſouveraine Cour de Parlement de Paris, en luy ſuppliant que ſon plaiſir ſoit le faire accomplir & executer de point en point ſelon ſa forme & teneur, & voir & examiner le compte de l'execution d'iceluy.

Item, je ſupplie le Roy mon ſouverain Seigneur, qu'il luy plaiſe de ſa benigne grace avoir ce preſent Teſtament pour agreable, & le remercie trés-humblement des biens qu'il luy a pleû faire à mon fils, à mes filles, & à moy, en luy ſuppliant de tout mon cœur avoir en bonne recommandation mondit fils & meſdites filles.

Item, je veux ce preſent Teſtament eſtre valable par forme de Teſtament & Codicille, & de tout droit parquoy peut & doibt valoir la derniere volonté de cheſcune bonne perſonne Catholique. En revocant & mettant à neant tous autres Teſtamens par moy faits, ou precedent le jourd'huy. Et pour approbation de ce Teſtament je l'ay ſigné de ma main, & fait ſeeller de mon ſeel, & d'abondant fait ſigner des ſeings de Maiſtres Guillaume Caignon & Jehan Ferré mes Secretaires ordinaires. Fait à Argenten le neuviéme jour d'Octobre mil cinq cents vingt.

Marguaritta, je l'approuve Charles.
Margueritte de France.

Obitus aliquot Franciæ Regum.

Philippus Magnus Francorum Rex & Navarræ obiit 2. Jan. 1321.

Philippus de Valeſio ob. 22. Aug. 1350.

Johannes ejuſdem Philippi filius coronatur Remis 26. Sept. 1350. & ob. in Anglia 8. Apr. 1364.

Carolus ejus filius regnavit 17. an. & ob. apud nemus Vincennarum, videl. in hoſpicio vocato *Beauté*, 16. die Sept. an. D. 1380.

Carolus ejus filius VI. de hoc nomine, ob. Par. in ſua domo S. Pauli 22. die Octob. an. 1422. & regnavit 43. an.

Carolus VII. ejus filius obiit Magduni ſuper Euram hora 1. poſt meridiem, 22. Julii 1461. & regnavit an. 39.

Ludovicus ejus filius obiit penult. Aug. 1483.

Ludovicus 12. Dux Aurel. Rex Franc. obiit Pariſiis die Lunæ circiter decimam horam poſt meridiem in æde Turricularum an. 1514. 1. Januar. regnavit an. 16. menſ. 8. dies 23.

Eruit V. C. Ant. du Freſne du Cange. Ex codice Cameræ computorum Pariſ. notato C. fol. 169. verſo.

PETRUS DE MARCA
Archiepiſcopus Toloſanus,

R. P. Domno Lucæ d'Achery *Monacho S. Benedicti, & Bibliothecario S. Germani à Pratis.*

S. P.

Cum nudius tertius in inſtructiſſima illa S. Germani bibliotheca, quam animo tuo complecteris, incidiſſet inter nos ſermo de Ratramni Opere adverſus errores Græcorum, quod publici juris facis; deque aliis compluribus mediæ & ſequioris ætatis ſcriptoribus, quos vel jam è codicibus manuſcriptis in lucem edidiſti, vel porrò tuo labore quotidie publicare pergis in magnum rei literariæ commodum, à me poſtulaſti quænam eſſet mea ſententia de Bertrami Preſbyteri Tractatu, quem aliqui Ratramno tribuunt. Illud præcipuè te ad inquirendum movebat, quòd libri illius anceps vel potiùs damnata ſit fama apud eruditos, qui tamen ægrè ferunt, quòd ſub veteris Preſbyteri titulo, Novatores de Catholica fide triumphos ſibi agere videntur, ac ſi eorum hæreſis in Euchariſtiæ explicatione, quam Bertrami commentis non abſimilem putant, ideo probata eſſet, quod ab ejuſdem vel poſterioris ævi tractatoribus non ſit improbata; ſaltem cùm temporibus Berengarii ortæ hac de re diſputationes, ut locum dabant Joannis Scoti damnationi, ſed etiam Bertramo proſcribendo dediſſent. Non poſſum deeſſe huic juſtæ petitioni: cui ut ſatisfaciam ponere debeo, & in unum corpus compingere quæ ſunt in anteceſſum dicenda, ne ſententiæ meæ fidem faciam.

Paſchaſius Abbas Corbeienſis anno 818. Eccleſiæ Catholicæ fidem de myſterio Euchariſtiæ, & de illa quæ fit rerum ſenſibilium mutatione per potentiam Spiritus ſancti in corpus & ſanguinem Chriſti ex Virgine natum, luculento libro explicuit. Uſus autem eſt homo Græcæ linguæ peritus eo loquendi genere, quod alienum non videbatur ab iis locutionibus quas Orientalis Eccleſiæ Epiſcopi ea tempeſtate uſurpabant; Germanus ſcilicet & Nicephorus Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui quidem Anaſtaſium Sinaitam Patriarcham Antiochenum ſexto ſæculo florentem in hujus ſacramenti patefacienda veritate ſequentes, ſymbola panis & vini per ſancti-

ficationem abſque ullo quantitatis & ſubſtantiæ diſcrimine, tota & integra in corpus & ſanguinem Chriſti mutari docebant. Enimverò viri quidam graves & eruditi, Heribaldus ſcilicet Autiſſiodorenſis Epiſcopus, & Rabanus Monachus, poſtmodum Moguntinus Archiepiſcopus, qui modum interpretandæ mutationis juxta ſententiam Ambroſii & Auguſtini amplectebantur, ſtatim contrariis adverſus Paſchaſium ſcriptis certaverunt, non in eo quod attinet ad veteram mutationem, ſed ad illius modum. Iſti quippe putaverunt dividendum eſſe ſacramentum in duas partes ex quibus componitur, ſcilicet in formam panis & vini, quæ reſidua eſt poſt conſecrationem, ex quantitate, qualitatibus, & proprietatibus nutrientibus compactam, atque in carnem & ſanguinem inviſibilem, & ſpiritualem Domini noſtri ex Virgine natam, quæ per conſecrationem conficitur, quæque ſpeciebus externis conjuncta, ſacramentum eſt carnis crucifixæ, cujus immolationem olim verè factam nunc in Euchariſtia per myſterium repræſentat. Quare non dubitavit Rabanus in Epiſtola quam ſcripſit ad Egilonem Abbatem anno 822. ſic formam ſymbolorum tueri, ut delata in ſtomachum, verti in alimentum corporis, atque *ſeceſſui obnoxia eſſe* aſſereret.

Deſideratur quidem Epiſtola Rabani, ſed ejus ſententiam nos docuit auctor Anonymus (quem MS. ſervant plutei Bibliothecæ S. Germani) cui fides in eo habenda quòd Rabanus ipſe alibi mentem ſuam diſertiſſimè aperiat; quam firmare potuit Irenæi verbis.
Iren. l. 5. contra hæret. c. 20. Hæc ſunt Rabani verba lib. 1. de Inſtit. Cleric. cap. 1. *Sacramentum in alimentum corporis redigitur.*

Obſervandum tamen eſt modeſtè & verecundè locutum Rabanum. Non enim ſcripſit ſacramenta reipſa in ſeceſſum ire, ſed *illi obnoxia eſſe*, ut teſtatur Anonymus, id eſt ejus eſſe conditionis, ut in ſeceſſum ex natura ſua dejici poſſint. Quod tamen ipſum velut immane facinus ea tempeſtate plerique averſabantur, præſertim illi qui quantitatem cum ipſa ſubſtantia ſymbolorum mutatam putabant. Quare necdum Algeri Leodienſis temporibus, id eſt poſt trecentos annos, huic Rabani doctrinæ aſſueſcere poterant pii homines, licet plenior & facilior invaluiſſet ſpecierum ſacramentalium à vero Chriſti corpore & ſanguine diſtinctionis traditio. Tanta erat penes fidelium animos myſteriorum hac in parte veneratio, quæ hodie ſuperſtitioni, ne duriùs loquar, deputari periclitaretur. Solus Origenes docuerat olim, in fragmento Commentariorum in Matthæum quod edidit Eraſmus, *Corpus Chriſti typicum & ſymbolicum juxta id quod habet materiale, non ſolum in ventrem abire, ſed etiam in ſeceſſum ejici.* A quo
Chryſ. Hom de pœnit. in Encæn. longiſſimè diſceſſit Chryſoſt. cujus eſt hoc effatum de pane & vino conſecratis: *Non ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadunt. Abſit: Ne hoc cogites.*

Alteram diſputationem movit Rabanus adverſus Paſchaſium, quæ difficilioris videtur eſſe tractationis, aliud eſſe nempe corpus Chriſti paſſum, ab eo quod eſt in ſacramento, ut ſcribit Anonymus; cujus etiam opinionis veſtigia ſuperſunt in Pœnitentiali Rabani: juxta quam Ratramnum quemdam ſcripſiſſe ad Carolum Regem refert idem Anonymus. Verumtamen pars iſta diſputationis pendet à priori. Poſita quippe quam Paſchaſio adſcribebat opinione, quantitatem panis ſcilicet mutari cum ſubſtantia in corpus Chriſti, ſequebatur corpus quoque ipſum eſſe extenſum, pro modulo quo panis fuerat antè extenſus. Atqui ex Ambroſio & Auguſtino corpus Chriſti in myſteriis eſt ſpirituale, & inviſibile. Atque *illo modo*, aliud eſt à corpore nato & paſſo, ut iidem illi auctores docent, unà cum Hieronymo. Differentiam quippe petunt; non à ſubſtantia, quam diſertiſſimis verbis eamdem agnoſcunt in corpore mortali, & eodem prout eſt in myſteriis, ſed à *ſolo modo*, quo ſpirituale & inviſibile diſcernitur à corporali & inviſibili. Quod uberiùs oſtendam in Diſſertatione de veritate mutationis, quam vocant Tranſſubſtantiationem, in Euchariſtia, ubi genuinum quoque Paſchaſii ſenſum de modo mutationis enarrabo. Hoc unum iſto loco adnutaſſe ſufficiet, in ſumma convenire Rabano cum Paſchaſio, quod attinet ad veram Eccleſiæ Catholicæ fidem, de mutatione in verum corpus & ſanguinem Chriſti.

Orthodoxorum hominum contentiones iſtæ occaſionem præbuerunt novæ cuidam & hæreticæ opinioni, quæ Rabanum aſſectari videbatur, in retinendis ſacramentorum proprietatibus, & in diſtinguenda carne myſtica, à corpore crucifixo, ſed per has rimas meram hæreſim inſerebat. Docebat enim corpus Chriſti verum, quod paſſum eſt in cruce, non celebrari in altari, ſed tantum illius ſacramentum, quod erat corruptibile, atque tantummodò myſterium & ſignum, cum quadam virtute & efficacia; Itaque nudam eſſe in ſacramento figuram, & ſpeciem, non veritatem corporis, quod ſola fide percipiebatur. Hujus opinionis auctor fuit Joannes Scotus, ſive Erinigena, vir ex Hibernia delatus in Galliam, qui Regis Caroli Calvi amicitiâ cum honeſtaretur ob eruditionis famam, & Latinæ Græcæque linguæ peritiam, ab eo interrogatus de hac quæſtione, tractatu ad Regem tranſmiſſo, ſub veterum Patrum nomine, ſua commenta patefecit. Id unum modeſtiæ retinuit, quòd profeſſus ſit in epiſtola libello præfixa, ſe non Eccleſiæ tunc vigentis fidem, ſed quid ipſe de hac quæſtione ſentiret ſecundum veteres explicare. Enimverò quoniam videbat ſe novitate ſua inceſſere vetuſtatem, diſſimulato Joannis proprio nomine, ſub larva Bertrami ſive Ratramni latere curavit, aſſumpto nomine iſto quod opere præfixit. Sed perſona iſthæc illi detracta fuit in Concilio Vercellenſi, ubi ſub proprio nomine Joannis Scoti doctrina illius anathemate, & deinde in Romana Synodo igne damnata fuit.

Sentio me nova quædam & hactenus inaudita prodere, qui libellum Bertrami nomine à Proteſtantibus publicatum, & Ratramno tributum à Sigeberto & Trithemio, illi nunc abjudicem, & vindicem Joanni Scoto, præſertim cùm Anonymus hanc opinionem Ratramno cuidam tribuere videatur, nulla Scoti mentione facta. Attamen certiſſimis teſtimoniis hoc evinci poſſe puto, quòd ſi à me confectum fuerit, non erit cur de Bertramo nondum damnato ab ulla Synodo Proteſtantes ſibi ſubblandiantur.

Antequam verò probationem inſtituam, obſervanda eſt origo conflictionis quæ Bertramo cum Paſchaſio interceſſit: eaque deſumenda ex epiſtola quam Bertramus *Carolo Magno* diſertè inſcribit, id eſt Carolo Calvo, quem adulatoriis verbis *Magni* cognomento ad exemplum Avi Caroli Imperatoris exornat. Ea quippe in Epiſtola ſcribit ſe *Principis imperio* adactum, ut ei ſignificaret mentem ſuam de myſterio corporis & ſanguinis, ob quod *non parvo ſchiſmate* diviſos eſſe fidelium animos docet. Varietatem opinionum ponit, de quibus conſulebatur, quæ Paſchaſio & Rabano ducibus fideles populos in duas veluti factiones ſcindebat, ſeque demum pugnantibus velut arbitrum à Principe delectum permiſcet: *Dum enim quidam fidelium*, inquit, *corporis ſanguiniſque* (deficit vox ſacramentum) *quod in Eccleſia quotidie celebratur, dicunt quod nulla ſub figura, nulla ſub obvelatione fiat, ſed ipſius veritatis manifeſtatione peragatur. Quidam vero teſtantur,*

quod hæc ſub myſterii figura contineantur, & aliud ſit quod corporis ſenſibus appareat, aliud autem quod fides aſpiciat, non parva diverſitas inter eos eſſe dignoſcitur. Pejor opinio Paſchaſii ſententiam exprimit, qui, ut ſuperiùs dixi, videbatur Rabano & aliis, Orientalium more, mutationem ſubſtantiæ & quantitatis Latinis incognitam profiteri: quod deinde Berengarium impulit ut ſcriberet in Epiſtola ad Aſcelinum de Paſchaſio: *Solus ſibi confingit ſacramento Dominici corporis decedere panis omninò ſubſtantiam*, ſcilicet integram cum quantitate.

Secunda verò ſententia, quam exponit Bertramus, pertinet ad Rabanum, qui externa ſacramentorum forma cum proprietatibus nutriendi manente integra, panis ſubſtantiam in corpus Chriſti verum, ſed præſens, modo ſpiritali inviſibili mutari contendebat. Quod attinet ad præſentiam non diſſimulat Bertramus quin illam docuerit Rabanus, *contineri nempe corpus & ſanguinem ſub myſterii figura.* Nec autem hic dirimit litem de modo mutationis ex. tatam, ut veritatem corporis in ſacramento *præſentis* tollat. Veteratoriè tamen ſe gerit in hac opinione ſua explicanda, quam veterum Patrum verbis ſic involvit, ut antiquam fidem ſpirare videatur. Sed Scholiis ſuis dolo malo adhibitis, & Patrum quos laudat genuinum ſenſum evertit, & quandoque teſtimonia quibus utitur ea in parte quæ ſibi tunc adverſa mutilat. Fraudis iſtius exemplum ſumam ex Ambroſii loco quem profert ex cap. 9. *De his qui myſteriis initiantur: Vera utique caro Chriſti quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: vere ergo carnis illius ſacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Jeſus, Hoc eſt corpus meum.* Quibus verbis gloſſema ſuum ſubjungit: *Diſtinguit ſacramentum carnis à veritate carnis.* Sed poterat temperare ab hac impietate, ſi locum integrum adjunctis ſuperioribus verbis recitaſſet, *Hoc quod conficitur corpus ex Virgine eſt*: ubi manifeſtè docet Ambroſius per conſecrationem confici verum corpus quod eſt ex Virgine, quod cum externa forma panis conjunctum, eſt ſacramentum carnis crucifixæ & mortuæ pro ſalute hominum. Ex quo diſcere poterat Bertramus, quàm falſæ & hæreticæ opinioni ſe implicaret, negando carnem Chriſti myſteriis contineri, ac proinde non eamdem eſſe cum carne quæ nata eſt ex Virgine.

Non potuit ferre inſanam iſtam novitatem Paſchaſius, quam editis in cap. 26. Matthæi commentariis ex propoſito refellit: iterumque teſtimoniis confirmat, quod in priore Tractatu docuerat, ipſam quæ nata eſt ex Maria Virgine carnem eſſe in myſterio Euchariſtiæ, non tantum in virtute, ſed etiam in proprietate naturæ. Scripſerat enim Bertramus, *Non in ſpecie, ſed in virtute, corpus & ſanguis Chriſti exiſtunt, quæ cernuntur*: quod variis argumentis probare pergit. Quæ ſtylo ſatis acri Paſchaſius diſtringit his verbis: *Audiant qui volunt extenuare hoc verbum corporis, quod non ſit vera caro Chriſti, quæ nunc in ſacramento celebratur in Eccleſia Chriſti, neque verus ſanguis ejus, neſcio quid volentes plaudere aut fingere, quaſi quædam virtus ſit carnis aut ſanguinis in eo tantummodo ſacramento, ut Dominus mentiatur, & non ſit vera caro ejus, neque verus ſanguis, in quibus vera mors Chriſti annuntiatur; cùm ipſa veritas dicat: Hoc eſt corpus meum.* Mox: *Nec itaque dixit cùm fregit & dedit eis panem, hoc eſt, vel in hoc myſterio eſt quædam virtus vel figura corporis mei, ſed ait non ficte, Hoc eſt corpus meum, & ideò hoc eſt quod dixit, non quod quiſque fingit.* Non ſolùm autem hanc diſputationis Bertrami partem attingit, ſed etiam compendiu, argumentorum ejus ſummam proponit, & refutat: *Quidam*, inquit, *loquaciſſimi magis quam docti, dum hæc credere refugiunt, quæcumque poſſunt, ne credant quod veritas repromittit, opponunt & dicunt*, & quæ ſequuntur apud auctorem, à quibus deſcribendis abſtineo. Quâ de re diſputat iterum jam *ſenex*, ut ſe quidem appellat in Epiſtola ad Frudegardum: ubi quod illi objiciebatur velut abſurdum de viſibili, & palpabili corpore Chriſti, ſic confirmat, ut fidei tamen ſoli patere doceat quod latet: & *non tantùm virtus, ſed etiam proprietas naturæ jure credantur.*

Hæc nova opinio, quam Paſchaſius libelli ſui olim editi in ipſa adoleſcentia, ut Catholicæ fidei vindex, poſterioribus curis toto ingenii ſui & doctrinæ conatu proſternere molitur, non latuit Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum, qui eam non Bertramo alicui, ſed *Joanni Scotigenæ*, & Prudentio Tricaſſino apertè *tribuit*, atque hæreſeos damnat: *Nunc & alia quæ vocum novitatibus delectantes, unde ſibi inanes comparant rumuſculos, contra fidei Catholicæ veritatem dicunt* (ſcilicet illis quos ſolos ſuperiùs nominaverat, Prudentius nempe & Scotus) *videlicet quod trina ſit deitas, quod ſacramenta altaris non verum corpus & verus ſanguis ſit Domini, ſed tantùm memoria veri corporis & ſanguinis ejus.* Quæ quidem adnotatio, ut Prudentium attingit, qui de trina deitate libellum ediderat, ita Joannem Scotum, qui de ſacramento altaris hæreticè ſenſiſſe in Synodo Vercellenſi tandem convictus eſt. Hincm. lib. de Præd. c. 31.

Cùm itaque pugna inſtituta fuerit inter Paſchaſium, & hæreticæ opinionis auctorem ſub nomine Bertrami publicatum, ſi probetur adverſarium illum cui Paſchaſius obluctatur, fuiſſe Joannem Scotum, qui eodem tempore hæreſim illam ſpargebat teſte Hincmaro, manifeſta erit quoque probatu ſententiæ noſtræ, quam aſſerendam mihi propono. Ejus fundus nobis erit Berengarius qui duos illos adverſarios velut gladiatores, aut potiùs partium duces, inter ſe componebat Scotum & Paſchaſium. Præſidi illius hominis extant literæ ad Lanfrancum datæ, quibus illi exprobrat, quòd *hæreticas habuiſſet ſententias Joannis Scoti de Sacramento altaris, in quibus diſſentit à ſuſcepto ſuo Paſchaſio.* Quæ recitatæ cùm fuiſſent in Synodo Romana coram Leone IX. patuit omnibus, quòd *Joannem Scotum extollebat, & Paſchaſium damnabat*, ut obſervat Lanfrancus in Libro de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini cap. 4. Denique gravis eſt ejuſdem hæretici expoſtulatio in Epiſtola ad Ricardum; *Injuſtiſſimè damnatum Scotum Joannem, injuſtiſſimè nihilominus aſſertum Paſchaſium in Concilio Vercellenſi.* Habitum fuit Concilium illud Vercellis menſe Septembri anno 1050. ex decreto prioris Romani, ad quod evocatus fuit Berengarius, ut doctrinæ ſuæ rationem redderet: ubi ſe ſiſtere judicio veritus eſt, duobus Clericis tantùm eò miſſis, qui procuratorio nomine cauſſam illam agerent, quæ perſonaliter ab accuſato diſceptanda erat. Illud autem judicium ſubſecutum eſt, quod notavit Lanfrancus: *In audientia omnium qui de diverſis mundi partibus illuc convenerant, Joannis Scoti liber de Euchariſtia lectus eſt & damnatus, ſententia Berengarii expoſita & damnata.* Tandem in Synodo quam Romæ habuit Nicolaus ſecundus anno 1059. unà cum centum & tredecim Epiſcopis eadem Berengarii præſentis & convicti opinio damnata eſt, & libri in ignem conjecti. *Tu quoque* (inquit Lanfrancus cap. 1.) *inclinato corpore, ſed non humiliato corde ignem accendiſti, libroſque perverſi dogmatis in medio ſancti Concilii in ignem conjeciſti.* Inter combuſtos iſtos libros recenſetur Joannis Scoti codex in fragmento Floriacenſi quod laudat meritiſſimus Anteceſſor Andegavenſis Franciſcus de Roye in ſuo Berengario:

In præſentia Papæ & multorum Epiſcoporum Joannem Scotum igni comburens, cujus lectione ad hanc nefariam devolutus fuerat ſectam. Sanè utramque piguum faciebat Joannes Scotus in hac controverſia. Etenim in Concilio quod Henricus I. Rex Galliæ Pariſiis cogi juſſit anno 1050. (ſic enim Antecеſſor ille anni numerum apud Durandum emendat) ante Synodum Vercellenſem, ut definitione Eccleſiæ Gallicanæ naſcentem hæreſim comprimeret, Berengarii abſcutis quidem ſed vocati literæ quædam ad familiarem, cui arcana ſua prodebat, prolatæ ſunt & perlectæ, ut teſtatur Durandus Abbas Troarnenſis, ejus temporis auctor, qui ſuperiori narationi hæc verba ſubjungit: *Itaque omnibus talis lectio, quoniam nequiſſima ſordebat hæreſi, vehementer diſplicuit, damnato proinde communi ſententia talium auctore, damnatis etiam ejus complicibus, cum codice Joannis Scoti, ex quo ea qua damnabatur ſumpta videbantur.*

Ut ergo in pauca verba contraham argumentum; Paſchaſius cum Bertramo conflixit ſcriptis ſuis: porrò adverſarius ille, quo cum diſputavit Paſchaſius, eſt ipſemet Joannes Scotus, reſte non ſolùm Berengario arcani iſtius ob doctrinæ ſocietatem conſcio, ſed etiam Concilii Pariſienſi & Vercellenſi atque demum Romano.

Sed promovendum eſt ulteriùs argumentum ex Epiſtola Berengarii ad Ricardum, à te, Vir Religioſe, hoc in volumine edita, quæ demonſtrat tractatum Bertramo inſcriptum ad Scotum omninò pertinere. Obſecrat Ricardum Berengarius, ut ſibi apud Philippum Regem adverſus æmulorum accuſationem patrocinetur, quòd Scoti opinioni adhæreret: ſpemque impetrandi patrocinii in eo conſtituit, quòd opinio illa monente Carolo Magno Rege publicata ſit à Scoto. *Noverit*, inquit, *quæ ſcribit Joannes Scotus monitu illum ſcripſiſſe, precatuque Caroli Magni anteceſſoris ſui, qui quantum circa res gerendas perſtrennus, tantùm circa religionem devotus, ne ineruditorum carnaliumque illius temporis prævaleret ineptia, erudito viro Joanni illi impoſuit colligere de ſcripturis quæ ineptiam illam converterent.* Bertrami Libellus de Euchariſtia juſſu Caroli Magni ſcriptus, & Joannis Scoti, juſſu quoque ejuſdem Caroli Magni eadem de re ſcriptus, non conficiunt niſi unum eumdemque libellum ni fallor.

In Not. ad vitam Lanfranci p. 24

Attamen ut è firmioribus aſſenſum extorqueam, adducendum eſt præterea Aſcelini teſtimonium, cui Berengarius per Epiſtolam exprobraverat, quòd inconſideratè, impiè, & indignè ſacerdotio ſuo, Joannem Scotum hæreticum haberet. Reſpondet Aſcelinus iis verbis, quæ probationis meæ intereſt, licet prolixiora, ut hîc deſcribam. *Quandiu vixero adjuvante divina virtute certum, indubitabile, nulliſque eventibus violabile in ſacrario cordis retinebo, panem ſcilicet & vinum in altari, Spiritus ſancti virtute per ſacerdotis miniſterium, verum corpus, verumque ſanguinem effici. Quod ſcriptura atteſtante ſatis evidenter probatur ſi non ſiniſtra interpretatione temeretur. Joannem vero Scotum nec inconſideratè, nec impiè, nec indignè ſacerdotio meo hæreticum habeo, quem toto niſu, totaque intentione ad hoc ſolum tendere video, ut mihi perſuadeat, hoc videlicet quod in altari conſecratur, neque verè corpus, neque verè Chriſti ſanguinem eſſe. Hoc tamen aſtruere nititur ex ſanctorum Patrum opuſculis; quæ pravè exponit. Quorum illam B. Gregorii orationem hîc annotari ſufficiat. Perficiant in nobis tua, Domine, quæſumus ſacramenta quod continent, ut quæ nunc ſpecie gerimus, rerum veritate capiamus. Quam exponendo prædictus Joannis inter cætera noſtræ fidei contraria; ſpecie, inquit, geruntur ita non veritate.*

Hæc Aſcelinus de gloſſemate Scoti ad orationem Gregorii adhibito, quod verbis totidem extat apud Bertramum, in quo Gregorii oratio recitatur, & teſtimoniis Patrum pravè expoſitis ſubjungitur, eodem ordine quo apud Scotum erant deſcripta, ita ut dubitare non liceat quin Scotus ſit ſirempſe Bertramus. Sub adſcititio illo nomine novam hæreſim cudendo & ſcribendo latere voluit Joannes Scotus, ne ſub proprio nomine à piis hominibus tamquam hæreticus traduceretur: à qua tamen infamia planè ſe immunem artibus ſuis præſtare non potuit, quin ab Hincmaro licet amicitia conjuncto hæreſeos illi nota inureretur ob hanc novitatem. Quamquam, ut ſcribit Paſchaſius in Epiſtola ad Frudegardum, *nemo in aperto adhuc contradixerit ei, quod totus orbis credit & confitetur*, ut mirandum non ſit, ſi proſcripta nova hæreſis ab Hincmaro nulla poſteà Synodorum cognitione ſit diſcuſſa atque damnata, cùm propugnatorem non habuerit qui publicè & apertè doctrinam Eccleſiæ ut hæreticam condemnaret. Cæterùm quæ Bertramum prætulit inſcriptio, facilè deflexa eſt ab exſcriptoribus in Ratramni nomen, quod eorum vitium Sigeberto fraudi fuit, qui cùm in eos codices incidiſſet, Ratramno tribuit, quod vetuſtiores Bertramo inſcripſerant. Deſinant igitur eruditi Ratramno viro doctrina inſigni, ac pietate apud Epiſcopos ſui temporis commendatiſſimo, hæreticum Opus tribuere: præcipuè cùm Corbeïenſis Monaſterii Monachus Paſchaſium Abbatem ſuum, ſub cujus cura degebat, & eadem opera fidem Catholicam ſcripta diſputatione violaſſe vix cenſendus ſit, tantum facinus impunè non laturus.

Vapulet ergo Bertramus alios à Ratramno, & novitatis hæreticæ pœnas ferat, quas Joannes Scotus tulit in Vercellenſi Concilio ut jam monui. Quare meritiſſimè hic auctor in Indice Concilii Tridentini inter damnatos libros relatus eſt: & licet deinde Duacenſibus tolerari poſſe ſi emendetur, perſuaſum fuerit, rectiùs à Clemente VIII. in univerſum repudiatus eſt: cùm juvari nulla poſſit interpretatione liber, qui ex profeſſo apertam hæreſim docet, ut rectè pridem monuerunt Sixtus Senenſis, Sanctesius, Poſſevinus, & Eminentiſſimus Cardinalis Perronius.

Habes ſententiam meam, quæ Ratramno factam injuriam delet, nunc primùm prodito veritatis arcano, quæ Joannem Scotum ſub Bertrami nomine olim latentem, larvâ detractâ, omnibus manifeſtum reddit, & cauſſa cognita ſub veri nominis appellatione damnatum demonſtrat.

Poſt exaratam hanc Epiſtolam indicatum mihi eſt à familiari quodam volumen à R. P. Ludovico Cellotio Societatis Jeſu Presbytero de hiſtoria Gotteschalci editum, cui ſubdidit Appendicem Miſcellaneam opuſculorum aliquot, in quibus locum ſuum obtinet Anonymus ille, cujus memini ſuperiùs, quem notis ſuis uberioribus illuſtrat. In quibus ſanè, quemadmodum in corpore Hiſtoriæ Gotteschalci, induſtriam ſuam, eruditionem, & dictionis elegantiam cum ſanæ fidei propugnatione conjunctam, doctis probiſque omnibus probaturum mihi perſuadeo. Cæterùm cùm Ratramno tribuat ex Sigeberto, Trithemio, atque ex ſtyli ſimilitudine Bertrami Libellum, ſententiam noſtram, quæ Joanni Scoto eumdem tribuit cum Concilio Vercellenſi, & Durando Troarnenſi, apud ſe accuratè expendet. Tu interim Vale. Pariſiis Kalend. Januarii M. DC. LVII.

F I N I S.

INDEX RERUM

VOLUM. II. ET III.

Linea tranſverſa monet numeris ſequentibus indicari paginas voluminis tertii.

A.

ABBATES.
Affligemenſes Albertus 777
— Americus Tayus 779
— Arnulfus *ibid.*
— Carolus de Croi *ibid.*
— Franco 776
— Fulgentius 778
— Godeſcalcus 777. 778
— Goſwinus Herdingus 779
— Guillelmus I 778. alter *ibid.* III. *ibid.* IV. Machaerius 779 V. de Croi *ibid.*
— Henricus I. 778 alter *ibid.* III. de S. Gaugerico 779 IV. de Haſcha *ibid.*
— Joannes I. 778 alter 779 III *ibid.* IV. Wulmeroy *ibid.* V. Aſphius *ibid.*
— Robertus 778
— Sigenis *ibid.*
— Thomas 779
Agaunenſis Apollinaris 563
Aircbacea. Menendus — 558
Aldenburgenſis. Hariulfus 356
Altovillarenſis Ingeltamnus 880
Antagiaenſis. Heribertus 740
Aadrenſes Gilebertus 785. 786
— Gregorius 817
— Guillelmus 781. 841
— Iterius 841
— Petrus I Chasbonellus 781. 784. 800 II. Mismet 808
— Renaldus 792
Angeriacenſis. Henricus 444
Aniani Petrus — 742
Aquarum Salvatarum Bernardus — 5
Aquicinctin. Alardus 771
— Alexander 813
— Anſelmus 710 — 493
— Goſwinus 757 841 — 494. 497
— Hamericus 899 — 422. 425
— Simon 813
— Walterus Dauteus 758
Ardens. Robertus — 160
Ar..maricenſis Waleramnus 142
Arrowaſienſis Fulberius 881
..ciacenſis. Dodetcaldus — 494
Aurelianenſis. Petrus 479 — 416
Beccenſes. S. Anſelmus 900
— Hugo de Caugimiles — 560
— Rogerus — 158
— Theobaldus — 144
Belli-becti. Robertus — 560
Belli-loci Gualterus 836. 861
Bejuenſes. Berengus. 404
— Ferrenlus *ibid.*
— Gaulcaudus 412
— Gauſbertus 438
— Girardus 458
— Guido 432
— Gundricus 456
— Guillelmus 425
— Haimanus 420
— Joſbertus 454
— Milo 412
— Oddo 425
— Seraphim 375. 405 406
— Stephanus 434
— Syrannus 404
— Tembertus 408
— Walcadus 412
— Walcaudus 407. 411
— Waldalerus 408
— Warinus 408
— Wigerius I, Ogerius 410. 412
Bleſenſis. Gauſfredus 19
Bonævallis Evrardus 379
de *Boſco* Ægidius 812
— Euſtachius 619
— Henricus 802
Bren.. Aridius — 493
Bon.. Guillelmus Cauſies 758
— Robertus 757
Brunw.. Wolframus 65
Burgenſis Tancardus 107
de *Buxeria.* Hugo 575
Calciacenſis Guillelmus 412
de *Cameuis.* Ludovicus — 619
de *Capella.* Guillelmus 859
Caricampi Hugo — 495
Carn.. Amaricus — 18
— Guillelmus — 20
Carrofenſ. Gaufridus 825
— Hugo 817
— Jordanus 807
Caſa Dei. Joannes — 739
— Jordanus 517
Caſalis-Benedicti. Andreas — 462
Caſſinenſes Bertharius 938
— Wilbaldus 725
Caſtellionis. Lambertus 575
Caſtrenſes. Adalbertus — 570. 572
— Adelmus *ibid.*
— Alfonſus *ibid.*
— Arnaldus — 570. 572
— Bernon — 570. 572
— Bertrandus *ibid.*
— Durandus — 570. 572
— Eliſachar — 571
— Fauſtinus — 570. 572. alter *ibid.*
— Geraldus — 571. 572
— Gerbardus *ibid.*
— Gilibertus — 570. 572
— Godofredus de Mureto — 571. 572
— Grimoaldus — 570. 572
— Guilabertus — 571. 572
— Guillelmus — 570. 571
— Petrus Iſarni — 571. 572
— Reginaldus *ibid.*
— Rigaudus — 570. 571
— Robertus *ibid.*
— Rogerius — 571. 572
— Salomon — 570. 572
— Sancius 570. — 572
Centulenſes. Aldricus 508
— Angelrannus 335
— Angilbertus 304
— Anſchetus 352
— Carlomannus 318
— Coſchinus 308
— Eliſachar 312
— Fulcherius 354
— Gerbertus *ibid.*
— Gervinus 338. alter 352
— Girardus 322
— Guitmarus 305
— Hedenoldus 322
— Heligaudus 316
— Herebertus 322
— Hericus 308
— Hugo I. Fr. Dux 314. alter 321
— Ingelardus 315
— Ludovicus 314
— Nithardus 308
— Ocinardus 298
— Ribbodo 313
— Roduſus 316
— Symphorianus 308
Ciſonienſes. Anſelmus 876 — 481
— Dionyſius 887
Ciſtercienſes. Conradus — 92
— Galterus *ibid.*
— Guillelmus de Toloſa 576
— Henricus — 57
— Joannes de Pontiſara — *ibid.*
— Rainardus 485
— Stephanus *ibid.* 577 — 556
Claravallenſes. S. Bernardus 251. 575. 577. 579 — 480
— Girardus — 85
— Petrus Monoculus *ibid.*
Claravallis in Diœc. Mediolanenſi Chriſtophorus de Terzago — 752
Claromontenſes Heribertus 572
— Philippus *ibid.*
Clauſtraenſis. Ranulfus 255
Cluniacenſes Berno — 375
— Haimardus — 374
— S. Hugo 475 — 408. 411
— Hugo III. 825 — 526
— S. Maiolus 381. 458 — 374
— S. Odilo 475
— S. Odo 469 — 375
— Petrus 517 — 486. 487 495
— Stephanus 541
Conchenſis. Veſianus — 604
Condomenſes. Americus Sanctius 595
— Arnaldus Odonis 599. 600
— Arnaldus de Lomaiha 602
— Augerius de Andiſano 599. 600
— Aymerius Sanctii de Cannont 587. 602
— Bergomus de Lana 602
— Durandus de Sentaler *ibid.*
— Gaſſias 592 594
— Guillelmus de Puerletian 602
— Montaſinus de Gualardo 601 602
— Oddo de Catarova 592
— Peregrinus de Forcas 598. 599
— Petrus de Sentas puellas 583 602
— Raimundus 584. 589. 593. 595
— Raimundus de Gualardo 601. 602
— Siguinus de Caſſada 583. 588. 592. 595 602
— Verecundus de Lana 583 * *Non alius videtur à Bergomo de Lana.*
Corbeienſes Adalardus 307
— Franco — 347. 548
— Fulco — 149
— Gerimo 274
— Guntarius — 347
— Odo — 343
— Ratoldus 572
— Traſulfus — 347
— Wibaldus 724
Criſpinienſis. Algotus 714

Derven ſis

Dervenſis. Berecharius — 317
Elevenſium Philippus — 147
—— Richardus 579
Falepinenſis. Heufridus 881
Ferrarienſis Joannes de Ponriſara 497
Figiacenſis. Airaldus — 416
—— Anaſtaſius — 119
Fiſcannenſes. Guillelmus 386
—— Joannes *ibid.*
—— Petrus Rogerii — 91
Flaviacenſes. Anſigiſas 279
—— Fulbertus — 497
—— Leodegarius — 494
Flaviniacenſes. Alexander de Monte-acuto 307
—— Amadeus 388
—— Galcherus 489
Florenſis. Joachim — 169
Floriacenſis. Benignus 168
—— Gennardus *ibid.*
—— Macharius 531. 536
—— Simon 478
Florinenſis. Drogo 712
Fontanellenſes. Auſbertus 284
—— Anſigiſus 278
—— Aoſtrulfus 271
—— Bainas 267
—— Benignus 268
—— Einhardus 279
—— Fulco 283
—— Gerardus 287
—— Gervoldus, *ſive* Girowaldus 279. 279
—— Gradulfus 289
—— Guido 293. 277
—— Herimbertus 283
—— Hugo 270
—— Joſeph 281
—— Lando 271
—— Lantbertus 272
—— Mainardus 286
—— Raginfridus 273
—— Robertus 289
—— Romanus 273
—— Teutſindus 272
—— Traſarius 279
—— Wando 268
Fontanenſes. Alexander 576
—— Gilbertus 575
—— Henricus — 147
—— Herbertus 576
—— Odo 575
—— Peregrinus 577
—— Robertus 576
—— Theobaldus 575
Fontaneti. Guillelmus 522
Fordenſis. Balduinus — 163
Foroſiu-Cella. Fulco 337
—— Guido 329
—— Hubertus 337
Foſſatenſis. Benedictus 279
Fructuarienſes Joannes 385
—— Subpo 386
Fuldenſis Henricus — 486
Fuxenſis. Giraldus — 681
Gemblacenſes. Auſelmus 769
—— Erluinus 760, 761. 762 alter 763
—— Herivardus 763
—— Lietardus 768
—— Maſcellinus 767
—— Olbertus. 940. 763
—— Tietmarus 768
Gemmeticenſes. Coſchinus 301
—— Euſachar 312
—— Guillelmus 386
—— Hugo 270
—— Landricus 277
—— Subpo 386
—— Theodericus 385
Gladbacenſes. Adelbero 687
—— Folradus 657
—— Henricus 655
—— Sandradus 617
Gorzienſes. Aaelinus 283
—— Guillelmus 386
—— Sigifridus *ibid.*
Grandiſ-ſilva. Bertrandus 599
Habendenenſis. Pharitius — 447
Haſſiengia. Fulgentius 699 * *Videtur eſſe Aſſligemenſis.*
Hamenſes. Bernardus 825
—— Guillelmus 835
—— Iterius *ibid.*
Haſtonienſes. Albertus — 415
—— Fulco 831
Herenſis. Geilo — 310. 331
Herſfeldienſis Fredericus 662
Inſula Dei. Robertus — 560
Joarri. Henricus — 17
Laetiacenſes S. Eloquius 715
—— S. Furſeus, *ibid.*
Legonacenſis. Gualaricus 325
Lobienſes. Adelardus 745
—— Ægidius 758
—— Alerrannus 759
—— Auſo 733
—— Arnolfus 745
—— Baldricus 737
—— Bartholomæus 957
—— Bertrannus 758
—— Carlomannus 735
—— Dominicus Chappron 758
—— Eggardus 734
—— S Erminus 733
—— Erminus François 758
—— Farabertus 757
—— Folradus 734
—— Franco 735. alter 751
—— Falcardus 746
—— Fulcuinus 740
—— Gualterus 749. alter 757. III. *ibid.*
—— Guillelmus I. 757. II Coudier 758, III Caolier *ibid.* IV. Gilbert 759
—— Harbertus 734
—— Heligerus 744. 763
—— Hildricus 734
—— Hubertus 757
—— Hugo 757. alter 744
—— Jacobus 757
—— Ingobraudus 746
—— Joannes I. 757 II. *ibid* III. 758. IV. ab Anſelino *ibid.* V. ab Eſſen *ibid.*
—— Lambertus 753
—— Leonius 751
—— Michaël 758
—— Nicaſius 757
—— Nicolaos 758
—— Petrus I. 757. alter. *ibid.*
—— Philippus *ibid.*
—— Radulfus *ibid* alter *ibid.*
—— Ratherius 737
—— Richardus 744
—— Richarius 736
—— Robertus 757
—— Stephanus 736
—— Theoduinus 753
—— Theodulfus *ibid.*
—— Thomas 757. alter *ibid.*
—— Werricus *ibid.*
—— S. Urſmarus 738
Lubenſis Henricus — 619
Lunaeburgenſis. Albero — 436
Luxovienſis Auſtgiſus 279
Majoris-Monaſterii, Albertus 414
—— Bartholomæus — 239. 409
—— Helgaudus 355
—— Herbertus — 240
—— Joannes 205
Marcianenſis. Amandus 909
—— Ingrannus 489
—— Jonatus 781
—— Mauronrus *ibid.*
—— Milo 926
—— Richardus — 429
Marcelinenſis. Gombertus — 416
Marolenſis. Balduinus 881
Mauri-Montis Hugo 256
—— Thomas *ibid.*
Molinni-Monaſterii. Adelbertus 614
—— Alexander 630
—— Fortunatus 614
—— Humbertus 618
—— Pipinus 614
Mediolacenſis Bertolfus 213
—— Hetti *ibid*
—— Rathodo 214
Mellenenſis. Matthæus 190
Melundenſis. Bernardus — 357
Miracorii. Guido — 487
Molendenſis Guillelmus 182
Moliſmenſes. Robertus. — 437
—— Theobaldus 559
Montis-Majoris Mauringus — 184
—— Rambertus — 383
—— Riculfus — 384
Montis-S. Eligii. Hugo 804
Montis S. Joannis. Petrus 528
Montis-S Martini. Godeſcalcus 808
—— Walberrus 909
Montis S. Michaelis. Guillelmus 586
Montis S. Petri. Petrus de Briei 259
Montis-S Quintini. Hugo — 497
Moſomenſes. Bernerus 572
—— Boſo *ibid.*
—— Joannes *ibid.*
—— Lietaldus *ibid.*
—— Richardus 880
—— Rodulfus 572
Normburgenſis. Albero — 486
Omnium-Sanctorum. Euſtachius — 480
Omnium-Sanctorum Andegav. Michaël 190
Omnium-Sanctorum Catalauni. Odo — 419
Piperacenſis. S. Petrus de Chavanon 857
—— Pourius 355
Piſtarienſes. Adam 941. II. 947. III. 958
—— Aimericus 959
—— Albericus 963
—— Alparius 961
—— Beatar 959
—— Berardus 956
—— Dominicus 953
—— Franco *ibid.*
—— Gilebertus 959
—— Giſlebertus 945
—— Giſu 963
—— Grimoaldus 946. alter 959
—— Guido 948
—— Ildericus 941
—— Joannes 945. II. 946. III. 958
—— Irto 940
—— Leonas 950
—— Lupus 940
—— Oldrius 965
—— Paparus 947
—— Petrus *ibid.*
—— Pontius 746
—— Romanus 959. 958
—— Stephanus 967
—— Traſmundus 957
Pontiniacenſes. Galterus — 27
—— Guichardus 544 — 28
—— Hugo 485
Pontiſarenſis. Lecelinus 543
Populeti. A. Gallart — 602
Porceti, Azelinus 586
—— Joannes 687
Pratellenſis. Ansfredus 189
Prumienſes. Farabertus 737
—— Poppo 695
—— Richarius 736
Pultarienſis. Lambertus 444
Radingenſis. Hugo — 484
Ramenſis Alwinus — 507
—— Bernardus *ibid.*
—— Gualterus *ibid.*
—— Reinaldus *ibid.*
Regniacenſis Stephanus 521. 535. 536. 579
Reomenſes, Guillelmus 382
—— Joannes 359. 481
Reſbacenſes. Agilus 305
—— Robertus 476
de *Rota.* Gaofridus 190
S. Acheoli. Deo-darus — 477
S. Agerici Virdunenſ. Jacobus 259. 260
—— Martinus 260
—— Nicolaus *ibid.*
—— Rodulfus 256. 772
S. Albini Andegav. Gualterius — 191
—— Gunterius — 378

— Primoldos — 393
— Rainaldus — 378
— Widboldus — 377. 378
S. Amandi Hilnonenſ. Abſalon 889
— Giſlebertus 917
— Hugo 908
S. Ambroſii Mediolanenſ. Guillelmus de Lampugnano — 754
Sancti Andreæ Avenionenſ. Bermundus — 178. 596
— Calveria — 616. 619. 638
— Guillelmus — 546. 554
— Martinus — 385
— Petrus — 411
— Poorius — 518. 537
S. Andreæ Brugenſ. Henricus Vandenzipe 779
S. Andreæ Viennenſ. Boſo — 355
— Gualterius — 382
— Harmoinus — 380. 390
— Heulonius — 380
— Hugo — 387. 390. 391
— Humbertus — 414
— Viventios — 390
— Ytierius — 384
S. Apollinaris Ravennæ. Joannes 383
S. Apri Tullenſ. Apollinaris 343
— Guillelmus 385
— Widricus 385. 438
S. Arnulfi Metenſ. Benedictus 385
— Gualo 667. 670
— Guarinus 229
— Guillelmus 383
S. Audoeni Rotomagenſ. Guillelmus 386
— Joannes de Auteul 498
S. Bavonis. Adzo 571
— Albricus 880
S. Bavonis. Gualricus 699
S. Benigni Divionenſ. Adam 396
— Adelbero 395
— Ademarus 396
— Albericus 381
— Alexander de Monte-acuto 397
— Apollinaris 363
— Aridius 373
— Azo 381
— Berthilo 376
— Bubolenus 365. alter 370
— Claudius de Charmis 398
— Etherius 363
— Euſtadius 319
— Fulbertus 380
— Fulchertus 322
— Galterius 396
— Geronrion 245
— Gilebertus 397
— Girardus 396
— Godefridus 378
— Godradus 380
— Gozwinus *ibid.*
— Gualterius de Falerenco 398
— Gudinus 365
— S. Guillelmus 381
— Guillelmus alter 397
— Haimo 396
— Halinardus 378. 392
— Henricus 396
— Herlebertus 406
— Herlegaudus 373. 375
— Hildebrannus 373. 378
— Hugo *ibid.*
— Hugo 365. alter de Arco 396. III. de Monte-cuniculo 397
— Humbertus de Saulbieu *ibid.*
— Jarento 374. 442
— Joannes 395. 396. 397
— Lanterius 379
— Ludovicus de Tinrovilla 398
— Manaſſes 381
— Maurinus 365
— Milo 396
— Nivaldus *ibid.*
— Odeleus 365
— Otto 397
— Paneo 380
— Petrus 392. 397
— Philippus 396
— Rainaldus *ibid.*
— Richardus *ibid.*
— Richimarus 365
— Saru 377
— Stephanus 397
— Stephanus-Raimundus Loys 396
— Suanus 380
— Tranquillus 359
— Vidradus 365
— Waldricus 373
— Walo 378
— Wifeecannus 369
S. Bertini. Godeſcalcos 813
— Jacobus 328 — 627
— Joannes 824. 808. 898
— Lambertus 754. 788. 983 — 408
— Leo 807
— Leonius 753
— Simon 813
S. Blaſii. Roſtannus — 478
S. Columbæ Senonenſ. Hieremias 122
S. Crucis Burdigalenſ. Gualbardus 599
SS. Cracom Calvo — 602
— Petrus — 715
S. Deodati. Adelbertus 614
— Eucherbertus 415
S. Dionyſii in Franciâ. Adam 495 — 2
— Ægidius — 36
— Aigulfus 368
— Guido de Caſteis — 84
— Guillelmus 495. 497 — 37
— Henricus 496. II. Malet 497
— Hilduinus — 133
— Hugo Mediolanenſis 496
— Hugo de S. Dionyſio *ibid.*
— Joannes Geoffroy — 823
— Ivo 495. alter *ibid.*
— Matthæus Vindocinenſis 497 — 41. 663
— Odo 495. II. Clementis 496 — 32. 619
— Petrus de Aurelin 496
— Reginaldus Gifard. 498 — 36
— Robertus 485
— Sugerius *ibid.* — 2. 3. 6
— Vivianus 495
Sancti Dionyſii Remenſ. Gilkbertos 810 — 421
— Hugo — 422. 425
— Urſio 231 — 480
S. Eligii Noviomenſ. Euſtaſius 455
— Spatvus 118
— Theodoricus 421 — 494
S. Eparchii. Guillelmus — 410
— Hugo — 441
S. Eugendi. Huraudus 434
S. Euſebii. Bertrannus — 631
SS. Facundi & Primitivi. Stephanus — 487
S. Faronis Meldenſ. Guillelmus 384
S. Felicis Metenſ. Hadroë 718
Sancti Florentii Salmurienſ Guillelmus — 459
S. Fructuoſi Cavæ-montis. Berardus 913
S. Fuſciani. Gygomarus — 497
S. Genulfi Stratenſ. Odo — 252
S. Germani à Pratis Guillelmus 385
— Hugo de Moucellis 140. 154
— Ingo 474
— Rainoldus — 419
— Theobaldus 396
S. Germani Autiſſiodorenſ. Arduinus 553
— Claudius de Charmes 399
— Franciſcus de Bello-joco *ibid.*
— Hugo 442. 428 — 2
S. Huberti. Theodoricus 748
S. Jacobi Leodienſ. Drogo 752
— Obertus 744
— Stephanus 480. 481. 483. 485
S. Joann. Fulco — 497
S. Joannis de Arclano. Albericus 963
S. Joannis Laudunenſ. Drogo — 3
S. Joannis de Valeia. Garnerus — 400
S. Judoci de Nemore. Adam — 497
— Milo 804
S. Judoci ſupra Mare. Theobaldus — 497
S. Laurentii Leodienſ. Berengarius 665. 667. 680. 285
— Heribrandus 700
S. Leodegarii. Teuro 407
Luciani Belvacenſ. Serlo — 494. 497
— Walbertus — 528
S. Manſueti Tullenſ Guillelmus 261
— Rogerus 238
— Stephanus 621
S. Margaretæ. Orbertus 922
S. Mariæ Bolonæ. Fulco 818
— Joannes 804. 805
S. Mariæ de Pezzano. Albericus 963
S. Mariæ Senonenſ. Gerbertus 475
— Germerius 474
S. Mariæ Wratiſlaviæ. Vincentios — 618
S. Martini Ambianenſ Theobaldus — 497
S. Martini Laudunenſ. Gualterus 875. 915 — 300
— Guarinus 878
S. Martini Maſiacenſ. Ingo 474
S. Martini Pontiſarenſ. Theobaldus 154
S. Martini Sparnacenſ. Fulco — 480
— Waleramnus *ibid.*
S. Martini Tornacenſ. Ægidius de Cella 924. II de Warnariâ, *ibid.* III. Muiſis. *ibid.*
— Amandus *ibid.*
— Gualterus 923
— Herimannus 925
— Jacobus de Inſulâ 926
— Joannes de Neun *ibid.* II de Sobrengien *ibid.* III. Carpentarius *ibid.*
— Ivo *ibid.*
— Milo *ibid.*
— Odo 900
— Radulfus 916
— Segardus 914
— Simon Batas 926
— Theodericus de Parco *ibid.*
S. Martini Trevirenſ. Sigebertus 218
— Theodericus *ibid.*
S. Martini Turonenſ. Agericus 320
— Alcuinus 425
— Hugo M. Francorum Princeps — 373
— Teutſindus 292
S. Mauritii. Gerbertus 245
S. Maximini Trevirenſ Hugo 717
S. Medardi Sueſſionenſ. Albericus de Branâ 483
— Aubertus 75
— Bertrannus 489
— Galcherus *ibid.*
— Galterus *ibid.* II. Balena. *ibid.*
— Gaufridus *ibid.* alter Collum-Cervi 488
— Goiffridus — 492
— Hieronymus de Coiſſiaco 491
— Hilduinus 74
— Ingrannus 489
— Joannes de Merincourt 492
— Joiffridus — 182
— Milo de Baſochiis 489. 926
— Odeleus 571
— Odo 418
— Radulfus de Branâ 491
— Reginaldus de Nanrolio *ibid.*
— Rodolfus de Bria 490
— Rogerus Fauceillons 489
— Warimbertus 75
S. Memmii. Anſigiſus 279
S. Michaelis. Guido 414
S. Michaelis in Periculo maris. Petrus — 386
S. Michaelis in Tiraſcâ Godefridus 719
— Immo 718
— Machalanus *ibid.*
SS. Michaelis & Germani in Coxano Pontios — 375
S. Nicaſii Remenſ Joannes — 481
S. Nicolai Andegavenſ Lambertus — 419
S. Nicolai de Prato. Ogerus 981
S. Pantaleonis. Hermannus 701
— Rodulfus *ibid.*
S. Pauli Narbonenſ Giraldus — 480
S. Pauli Verdunenſ. Fulcradus 245
— Rogerus 254
— Theodericus *ibid.*
S. Petri Cabillonenſ. Rodulfus — 375

S. Petri de Cultura Juhellus — 459
S. Petri Ferrarienſ. Aldricus 465
S. Petri Gandavenſ. Arnulfus 699
Giſlebertus 896
— Richardus 885
S. Petri Meledunenſ. Gualterus 473
S. Petri Vivi Senonenſ. Argilenus 464
— Aiglo 468
— Albertus 465
— Anaſtaſius *ibid.*
— Aquila 466
— Archengerius 469
— Arnaldus 477
— Chrodolinus 464
— Dachelmus 469
— Ermenaldus 475
— Franco 468
— Frodbertus 465
— Gauterius de Naudo 486
— Gerbertus 475. 476
— Girardus 485
— Haimo 476
— Herbertus 485
— Hermuinus 476
— Ingo 474
— Nocrnnous 470
— S. Odo 469
— Odo II. 486
— Otbertus 469
— Rainardus 471. 473. 474
— Samſon 468
— Wiraibaudus 464
S. Polycarpi. Acnulfus — 366
— Arila — 364
S. Pontii Tomeriarum. Frotardus — 417
S. Projecti. Waldatus — 410
S. Quintini Belvacenſ. Ivo — 600
S. Quintini Tingenſ. Lietaldus 508
S. Remigii Remenſ. Fulco — 333
— Gerardus 567
— Odo 880. 913
— Petrus — 544
— Rodulfus 568. 571
S. Remigii Senonenſ. Bono 468
— Guillelmus 478. alter *ibid.*
— Ravilaudus 466
— Stephanus 527
— Suavus 468
S. Ruf. Nicolaus — 149
S. Salvii. Gualterus Grimutio 329
— Hugo 328
S. Sepulcri Cameracenſ. Gualterus 149
S. Sequani. Henricus 435. 444
S. Sergii Andegavenſ. Joannes 171. 190
— Witboldus 178
SS. Sergii & Bacchi. Petrus — 486
S. Severi Urbis Claſſis Joannes 385
S. Sixti prope Remos. Anſigiſus 179
S. Teuderii. Adalricus — 361
S. Theoderici. Anardus 566
— Guillelmus 880
S. Trudonis Adelardus 660. alter 662
— Adelbodus 660
— Ambroſius *ibid.*
— Angelramnus *ibid.*
— Columbanus *ibid.*
— Ermemnatus *ibid.*
— Erenofridus *ibid.*
— Giſlebertus *ibid.*
— Grimo *ibid.*
— Gunttamnus 661. 662
— Hardebenus 660
— Hesimannus 671. 672. alter 673 674
— Hildradus 660
— Lanzo 666
— Ludovicus 660
— Luipo 667. 671. 673
— Radbertus 660
— Radulfus *ibid.*
— Reimannus *ibid.*
— Reinerus *ibid.*
— Rodegangus *ibid.*
— Rodulfus 686
— Sabbatinus 660
— Theodericus 674.
— Theutfridus 660
S. Vedaſti Atrebatenſ. Aloldus — 425
— Gogiſlenus 573
— Guido *ibid.*
— Martinus 881
S. Victoris Maſſilienſ. Guillelmus Grimouart — 129
S. Vincentii Laudunenſ. Anſelmus — 7. 497
— Berlandus 571
S. Vincentii Mettenſ. Fulcuinus 767
— Lango 247. 666. 670
S. Vitoni Virdunenſ. Adelardus 239
— Adelmarus *ibid.*
— Aleſtannus 259. alter *ibid.*
— Conon 258
— Ermenricus 239
— Fingenius *ibid.*
— Guillelmus 261
— Hugo 239
— Humbertus 258
— Lambertus 239
— Laurentius 246. 249
— Ludovicus 260
— Richardus 239. 744. 765. 767
— Richerus 239
— Rohardus 239
— Stephanus 260
— Thomas 259
— Walerannus 241. 242
S. Wimari Balduinus 804
— Gerbodo 816
Saviniacenſes. Gaufridus 575
— Guillelmus de Toloſa 576. 577
— Serlo 575
— Simon 576
— Vitalis — 440
Senonenſes. Adelhardus 617
— Agericus 612
— Angelramnus *ibid.*
— Antonius 619
— Balduinus 639
— Bercherius 618
— Bernardus 620
— Bonciolus 612
— Conon 620
— Galterus 619
— Gerardus 620
— Henricus 624. 629. 636
— Magneramnus 612
— Mangeramnus *ibid.*
— Norgandus 625
— Ranbertus 618
— Rangerus *ibid.*
— Stephanus 612
— Theodoricus 620
— Widericus 657
Sigebergenſis. Conon 701
Siggenſis. Nicolaus — 401
Stabulenſes. Poppo 661. 695. 744. 767
— Werinfredus 740
— Wilboldus 708. 725
Stampenſis. Rainoldus — 438
Studii & Saccudiorum. Theodorus 125
Tornodorenſes. Guido 435
— Guillelmus 382
— Hunaldus 384. 385
— Ledbaldus 385
de *Tribus fontibus.* Guido 256
Trenortienſis. Petrus 512
Tuttienſis. Robertus 700. 701
Valciodorenſes. Erembertus 719
— Forannanus 713
— Godefridus 719
— Godeſcalcus 724
— Gualcherus 728
— Hadroẽ 718
— Henricus 729
— Immo 718
— Lambertus 721
— Machalanus 718
— Nicolaus 719
— Petrus 727
— Popo 720
— Robertus 727
— Rodulfus 720
— Theodericus 719. alter 716
— Wacerus 718
— Widricus 725
Vallis-lucenſis. Herpaldus 481
Vallis-magna Joannes. — 543
Vezeliacenſes. Arnno 504
— Albericus 518. 539
— Altardus 205
— Berno *ibid.*
— Eldradus 504
— Eudo 503
— Gaufridus 505
— Guido 504
— Guilelmus 382. 536
— Pontius 506
— Robertus 504. alter 505
Viconienſes. Gerardus 874
— Guarinus 873
Villarienſis. Gerardus 916
Urſi-campi Walerannus 804
Weiſſemburgenſis Sandradus 657
Weſtmonaſterii Laurentius — 588
de *Xeres.* Ferrandus — 673
A. Gallart Abbas Populeti — 602
Aamoadis Abbatiſſa S. Mariæ Andegavenſ. 198
Aaba Epiſc. Maurigianenſis — 337
Aaba - Comitatus nomen dignitatis ampliſſimæ — 144
Aabo Epiſcopus Metenſis 227. alter Guĕricus dictus *ibid.*
— Epiſcopus Nivernenſis 466
— Epiſcopus Virdonenſis 226
S. Aasi Scotus Monachus Lobienſis 733 dein Archiepiſc. Remenſis *ibid.*
Aasi Daniæ Rex fit ſubmerſo in mari Henrico ſtatre — 37. 194 in prælio interficitur — 37. 195
Aasslonius Comes de Cochonaie — 752
Aasalon Abbas S. Amandi Helnonenſis, Electus Tornacenſis 889. 985
Acacii Martyris corpus in mare projectum, Caleri in Calabria appellit 685
Accon à Saracenis obſeſſa — 48 capitur — 49
Achardus Epiſc. Lingonenſis 381
— vir pius, Eccleſiam Lanoſclæ à patre conditam dotat — 357
Achardus Epiſcopus Noviomenſis & Tornacenſis 50. 97
Achardus Monachus cœnobium Belmontis regit, quod ab eo deinde *Acharti cella* dictum eſt 614
Acelecina mater Guillelmi Comitis Caturcenſis — 379
Ada uxor Theodu:ici de Avenis: ejus pietas 901
Adalardus Epiſcopus Anicienſis — 378
— Abbas Corbienſis 307
Adalardus Archiepiſcopus Turonenſis — 243
Adalbero Archiepiſcopus Remenſis 284. 363. 733 Summus Lotharii Regis Francorum Cancellarius 314 bello perſequitur nobiles Eccleſiaſticorum bonorum pervaſores 563 Monachos in cœnobio S. Theoderici reſtituit 565. 571 Monaſterium Moſomenſe condit 667 ejus obitus 572
— Epiſcopus Laudunenſis 571
— Ep ſcopus Metenſis 220. 748
Adalbertus Abbas Caſtrenſis — 570. 371
Adalbertus Epiſcopus Auguſtodunenſis 472 — 351
S. Adaloisi corpus tranſlatum in Monaſterium S. Michaëlis in Tiraſc à 781
Adalgisus Deſiderii Longobardorum Regis filius, Italiâ pulſus 378
Adalinda Caroli M. concubina 374
Adalricus Dux rebellis in Theodericum III. ejus bona fiſco adjudicantur, eorumque pars Beſuenſi Monaſterio donatur 403
— Abbas S. Teuderii — 331. 346. 367
Adalsinda filia Amalgarii Ducis, prima Dornatiaci Abbatiſſa 402 cœnobium ſuum donat Monaſterio Beſuenſi 402

Digitized by Google

ADALULSUS primus Epiſcopus Carleoli: ejus obitus – 351
ADAM Epiſc. Sylvanectenſis – 619
—— ex Archidiacono Pariſienſi Epiſc. Tarvanenſis 819 ejus obitus 857
—— Abbas Piſcarienſis 941 ejus obitus 945
—— II Abbas Piſcarienſis 947. III. Abbas Piſcarienſis, antea Præpoſitus 958
—— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 495 ejus obitus. – 8
—— Abbas Sancti Judoci de Nemore – 497
—— Gourdun, nobilis Scotus: ejus duellum cum Eduardo filio Henrici III. Regis Angliæ – 201
—— de Marisco, Ord. FF Minorum. eximius Theologiæ Doctor – 195
ADDELANUS Epiſcopus Albienſis 473
ADELA Regina, uxor Ludovici VII. ejus obitus – 82
—— uxor Richardi III Ducis Normanniæ: quænam ei dotali jure conceſſa ſint – 190
—— uxor Hugonis Comitis Viromanden ſis, præbendam Eccleſiæ S. Quintini Viromandenſis donat Eccleſiæ S. Quintini Belvacenſis – 419
—— uxor Balduini I. Comitis Giſnenſis 783
—— Comitiſſa Lovanienſis 770
—— filia & heres Gauſridi Comitis Gaſtinenſis, nubit Ingelgerio Cambellano Regis Fr. – 238 in Monaſterium ſecedit – 239
ADELAIS Regina uxor Ludovici Balbi, mater Caroli Simplicis – 348
—— Regina uxor Ludovici VI. ejus conſenſus mentio in diplomate regio – 481
—— filia Hugonis Burgundiæ Ducis, uxor Henrici IV. Comitis Lovanienſis, ac Ducis Brabantiæ – 504
—— filia ejus Henrici, uxor Guillelmi Comitis Arvernorum – 295
—— uxor Theobaldi Comitis Francorum – 408
—— Oddonis Marchionis vidua, ſocrus Henrici II Imp – 393 ejus liberi ibid.
ADSLARAUS Abbas Lobienſis – 45
—— Abbas S. Trudonis 560 663
—— II Abbas S Trudonis Monaſterium ſuum, & Eccleſias ab eo pendentes inſtaurat 662. 663 ſub vitæ finem vexatus ab Epiſcopis Leodienſi & Metenſi, aliiſque magnatibus 663. 664 cætera ejus geſta, & obitus 664. 665. 667
—— Abbas S. Vitoni Virdunenſ. 239
—— Abbas Senonienſis 817
ADALBERO Epiſcopus Metenſis 218
—— II Epiſcopus Metenſis, Beatricis filius, Theoderici Ducis frater 529. 538 antea Epiſc. Virdunenſis I. 538
—— III Epiſcopus Metenſis 229
—— Epiſc. Leodienſis, frater Godefridi Ducis Lovanienſis 701 ejus mors & laudes 703
—— II Epiſc. Virdunenſis 538
—— de Lucelemburc, Præpoſitus Eccleſiæ S. Paulini Trevirenſis, Archiepiſcopatum Trevirenſem invadit 214 invitus dimittit 215
—— Abbas Gladbacenſis 687
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 195
ADALBERTUS Italiæ Rex decernit Epiſcopum Pinnenſem nullum jus habere in Monaſterium Piſcarienſe. 941
—— Cancellarius Henrici V. Imp. dein Archiepiſc. Moguntinus 282. 680. 685 Brunonis Archiepiſc. Trevirenſis quem læſerat, operâ è carcere liberatur 221 A S. Legatus 223
—— Epiſcopus Senogalliæ 949
—— ex Monacho Gorzienſi Abbas Medlani Monaſterii, & S. Deodati 614
—— Monachus Piſcarienſis, dein eremita condit Monaſterium S. Nicolai de Civitatulâ, &c 951
ADELBODUS Abbas S. Trudonis 660
ADILBOLDUS Clericus Leodienſis, dein Epiſc. Ulterioris-Trajecti 744
ADELFRIDUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
ABRLGISUS Vide Grimo
ANSELMARUS Abbas S Vitoni 239
ADELMUS Abbas Caſtrenſis – 570. 571
ADELHUS Epiſc. Metenſis 28
ADEMARUS Abbas S. Benigni Divionenſis 196
—— de Muro-veteri, pactum inic cum Guillelmo domino Montiſpeſſulani de futuro matrimonio neptis ſuæ cum illius filio – 555 id pactum reſcinditur – 580
ADHERICUS Epiſc. Aurelianenſis – 406
ADO Archiepiſc. Viennenſis – 358. 359 in Synodo confirmat Eccleſiam Velnenſem Abbatiæ Sancti Eugendi Jurenſis – 360
—— S. Audoëni frater 80
ADRALDUS Abbas Bremetenſis – 391
—— Archidiaconus Trecenſis, conditor Monaſterii S Sepulcri 474
ADRIA Regnum à Clemente VII inſtitutum, & plurimis conditionibus oblatum Ludovico Duci Andegavenſi & Turonenſi – 746
ADRIANI Papæ IV Epiſtolæ aliquot 515. 516. 97. – 110
ADVENTIUS Epiſc. Metenſis 123. 528 661
ADULSUS Comes de Naſſo, fit Rex Romanorum – 49. 212 in prælio interficitur – 13 525
—— Archiepiſc. Colonienſis – 177
ADULTERA Chriſto oblata hiſtoria perpenditur – 514
ADAO Abbas S Baſoli 505
ÆGIDIUS Auguſtini, Ord. Eremitarum S Auguſtini, & ſcriptor celebris, Archiepiſc Bituricenſis .99 100 – 51 ejus obitus – 71
—— Archiepiſc Narbonenſis – 63 dein Rotomagenſis – ibid. 708 præcipuus Philippi IV. Conſiliarius – 63 Capellanus Ludovic. X – 708
—— Archiepiſc. Remenſis depoſitus 235
—— Cornuti, Archiepiſc. Senonenſis – 34
—— Abbas de Boſco 852
—— ex Monacho Alimontenſi Abbas Lobienſis 758
—— ex Priore Abbas S. Dionyſii in Franciâ – 56
—— de Cellâ, Abbas S Martini Turonenſis 956 II. de Warnariâ ibid. III. Mulſis ibid.
—— Bruni, Conſtabularius Ludovici IX – 190 834 847
ÆLITIA Abbatiſſa Villarienſis – 614
ÆNEAS SYLVIUS Epiſc. Senenſis – 796 ejus Epiſtola ad Hippolytum Mediolanenſem de caſtitate – 788
ÆONIUS Archiepiſc. Arelatenſis – 304. 305 307
AFFLIGEMIENSIS Monaſterii origo fusè deſcripta 770 ei multa à multis donantur 775. 778 multi nobiles vitam monaſticam in eo profitentur 774. 775 ſæculo XIII. adhoc nobile pietate monachorum 778 igne ſuccenditur ibid. reſtituitur 779 Abbati conceditur uſus anuli, mitræ, &c. ibid. menſæ Archiepiſc. Mechlinienſis annectitur ibid.
ADANO Epiſcopus Auguſtodunenſis 395 – 415
AGATHON Epiſc. Oſtienſis 225
AGATIMBER Epiſc. Metenſis 226
AGAUNENSE Monaſterium conditum à Sigiſmundo Burgundionum Rege 368
AGERICUS Epiſcop. Virdunenſis 235 ejus laudes canit Fortunatus Presb 236
—— Abbas ſancti Martini Turonenſis 210
—— Abbas Senonienſis 612
AGILBERTUS Epiſc. Biterrenſis 475
—— Abbas Sancti Benigni Divionenſis 370
AGILMUNDUS Notarius Ludovici II. Imp. 930
AGILO Comes Turonenſis – 303
AGILUS Abbas Reſbacenſis 501
AGNES uxor Henrici II Imp. 748. 948
—— uxor Guillelmi domini Montiſpeſſulani filii Mathildis – 510. 562
—— filia Anſelmi de Ribodimonte, uxor Goſcegunni de Avenis: ejus pietas 905
AGRESSETUS Epiſc. Virdunenſis 236
AGUSTIUS Archiepiſc. Trevirenſis 210
AHMAUS Epiſc. Lingonenſis, confirmat donata à Geilone Epiſcopo Monaſterio Beſuenſi 412
AMBUINUS Epiſc. Virdunenſis 236
AGURICUS Epiſc. Lauſanenſis – 379
AIGILENUS Abbas S Petri Vivi Senonenſ 408
AIOLO Abbas S Petri Vivi 464
AIOLFUS Epiſc. Metenſis 226
—— Abbas S. Dionyſii 368
AIMARUS Archiepiſc. Lugdunenſis – 384
—— Epiſcopus Anicienſis 791
AIMERICUS Rex Cypri, fit Rex Hieroſolymitanus – 19
—— Cardinalis Diac. S. R. E. Cancellarius 577 578
—— Abbas Piſcarienſis 919
—— de Lizenio, Comes Engoliſmenſis – 156
—— Comes Fezenciaci 598
—— Comes Narbonenſis 509
—— de Valcotus, Comes Pembrochiæ – 316 520. 231
AIMO Abbas Vezelicenſis 514
—— Comes Sabaudiæ – 103
AINSSIUS de Cannoils, Abbas Condomenſis 587 608
AIRALDUS Abbas Figiacenſis – 416
AIMARDUS Archiepiſc. Turonenſis. 466
—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
—— ex Monacho S. Remigii Remenſis Abbas S Theoderici 506
AINIACENSIS Conventus 474
ALANUS Epiſc. Avenionenſis – 774
—— Epiſcopus Autiſſiodorenſis 535 – 503
—— Epiſc. Coriſopitenſis 175. 200
—— Epiſc. Siſtaricenſis – 661
—— la Souche, Juſtitiarius Angliæ – 202
—— de Galwehe, Conſtabularius Scotiæ – 580
ALARDUS primus Ab. Aquicincti 771
ALBARONUS dominus de Montefrino – 638
ALBERICUS Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, A. S. Legatus 109 – 144
—— Archiepiſc. Bituricenſis: ejus obitus – 5
—— Archiepiſc. Remenſis: ejus obitus 858
—— Cornuti, Epiſc. Carnutenſis – 33 ejus obitus – 34
—— Epiſc. Lingonenſis 375. 405 Beſuenſe Monaſterium inſtaurat, eique plurima donat 405 406. 407
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 381
—— ex Monacho Piſcarienſi, Abbas S. Joannis de Arclano, & S Mariæ de Piczano, dein Abbas Piſcarienſis 963
—— Abbas Vezeliacenſis 521
—— Vicecomes Aurelianenſis – 378
—— Dominus Monthelaurii – 180 181

ALASRO

Index rerum Memorabilium.

ALBERO Archiepiſc. Trevirenſis 229. 253
—— Epiſc. Virdunenſis 512
—— Abbas Noemburgenſis & Lunæburgenſis - 484
—— Auſtriæ Dux fit Rex Romanorum - 53 415 interficitur - 62
ALBERTUS Cardinalis Preſb. S. R. E. Cancellarius 883 - 157
—— Cardinalis, A. S. Legatus - 510. 516
—— A. S. Notarius - 648. 650 antea A. S. Legatus in Angliâ - 648
—— Epiſc. Leodienſis - 595
—— de Marceyo Epiſc. Virdunenſis 258 Monachum induit in cœnobio S. Vitoni *ibid.*
—— II Epiſc. Virdunenſis 260
—— Abbas Affligemienſis 777
—— Abbas Hirſonenſis - 423
—— Abb. Majoris-Monaſterii - 414
—— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 465
—— Comes Chiſneienſis 251
—— Comes Metenſis 594
—— Comes de Muſal 163
—— Comes Namurcenſis 493 - 186 ejus poſteritas - 286
—— II. Comes Namurcenſis, Primi filius 493 - 286 ejus poſteritas - *ibid.*
—— III. Comes Namurcenſis 714. 748
—— Comes Viimandenſis, conditor Monaſterii S. Præjecti, in urbe S. Quintini - 410
—— Dux filius Ludovici Bavari, regens Comitatum Hannoniæ - 533. 535
—— Marchio Brandeburgenſis - 798
ALBIGENSIUM hæreſis quo tempore exorta 845 - 55 eos Franci bello perſequuntur - 22. 53 & *ſeqq.*
ALBINUS ALCUINUS in ſingulis numeris à denario ad unitatem quid obſervari poſſit à Chriſtiano homine breviter deſcribit - 351 decem legis præcepta explicat - 522 quot modis quælibet res poſſit videri docet *ibid.* item cur ſeptem Pſalmi pœnitentiales, graduales verò quindecim 323 & cur Pſalmus CXVIII. adeo frequens in Eccleſiâ uſus *ibid.*
ALBRICUS Archiepiſc. Remenſis 490.
—— Epiſc. Marſos 131
—— Abbas S. Baſoli 880
—— De Braiâ, Abbas S. Medardi Soeſſionenſis 489
ALBUINUS Longobardorum Rex 325
ALCOBACIÆ Mnnaſterio Ceicenſe Monaſterium ſubjicitur - 558
ALCUINUS Abbas S. Martini Turonenſ. 465
ALDALDUS Archiepiſc. Senonenſis 469
ALDEBERTUS Epiſc. Aginnenſis 591
—— Comes Petragoricenſis - 476
ALDEFONSUS Galliciæ atque Aſturiæ Rex Carolo Magno addictus 173
—— VI. Hiſpaniæ Rex, cenſum Monaſterio Cluniacenſi in ſuo Regno conceſſum duplicat - 4 7 pro eo ſtatuta S. Hugonis Abbatis Cluniacenſ. - 408
—— Hiſpaniæ Imperator, Monaſterium SS. Faenndi & Primitivi Cluniacenſi Monaſterio ſubdit - 487
ALDEGARIUS Epiſc. Albienſis - 571 alter *ibid.*
ALDORFFENSE Monaſterium in Alſatia à parentibus Leonis Papæ IX conditum 616
ALDRICUS Abbas S. Petri Ferrarienſis, dein Archiepiſc. Senonenſis 425
—— Abbas Centulenſis 501
ALDITIS Regina Angliæ, filia Godefridi cum barb 777
ALDSTANNUS Abbas S. Vitoni 219. alter *ibid.*
ALETRANNUS Abbas Loblienſis, diſciplinam monaſticam ibi reſtituit 739
ALEXANDER Papa II ejus literæ in gratiam Monaſterii Piſcarienſis 956
—— Papa III. huic Cluniacenſes adhærere renuunt 535 quàm parum abfuit quin ab eo diſcederet Regnum Francorum 539. 540 ejus literæ in gratiam Monaſterii Piſcarienſis 973. & *ſeqq.* & Monaſterii Vezeliacenſis 541. & *ſeqq.* & Monaſterii Funtanenſis 578 Epiſtola ad Henricum Archiepiſc. Remenſem, & ſuffraganeos ejus - 518
—— Papa IV. ejus literæ, quibus privilegia quædam Ludovico IX concedit - 635 jubet per Eccleſiaſticos non ſtare quominus in Clericos facinoroſos animadvertatur - 634
—— Guillelmi Regis Scotiæ filius - 181 Rex Scotorum - 195. 506. 507 ejus mors - 221
—— Epiſc. Ceſtrenſis 867 ejus obitus - 191 auctor Poſtillarum ſuper Pſalterium *ibid.*
—— Leodienſis Eccleſiæ Sacriſta & Archidiaconus, fit Epiſc. Leodienſis ab Imperatore Henrico V 698 excommunicatus à Calixto II. *ibid.* ſe abſolvi curat 699 reductus Leodium à ſuis 700 Epiſcopatui renuntiat 700. 701 Romam vadit 702 conſecratus *ibid.* à Clericis ſuis accuſatus, abſolvitur 702. 703 de eo 711 - 479
—— Epiſc. Lincolnienſis - 144. 106 Regni Angliæ Cancellarius - 145 cum Stephanus Rex caſtris ſuis mulctat *ibid.*
—— Abbas Aquicincti 813
—— de Monte-acuto, Abbas Flaviniacenſis, dein S. Benigni Divionenſis 197
—— Abbas Fontanenſis 176
—— Abbas Mediani Monaſterii 610
ALEXANDRIA urbs in Lombardiâ conditur - 156
ALFANUS Epiſc. Cabellionenſis - 518
ALFONSUS V. Hiſpaniæ Rex: ejus obitus - 151
—— Rex Caſtellæ, Legionis, Galliciæ, &c. Electus in Regem Romanorum, pactum init cum S. Ludovico de matrimonio filii ſui Ferrandi cum Blanchâ ejus filia - 665
—— III. Rex Aragoniæ - 47. 345 Monaſterium FF. Minorum condit in Inſulâ Majorica - 692 ejus obitus - 52 348. 515
—— V. Aragonum Rex: ei Eugenius Papa IV. Siciliæ Regnum concedit - 815. 816 Piccnos in obedientiam Eccleſiæ reducit - 816 cur eum de Siciliæ Regno inveſtire recuſarit Calixtus III. *ibid.*
—— Cardinalis Preſb. SS. Quatuor Coronatorum, Epiſc. Valentinenſis, fit Calixtus Papa III. - 797
—— Abbas Caſtrenſis - 570 571
—— frater S. Ludovici, Comes Arvernorum - 34 & Pictavenſis 492 - 34 192 243 670. 671 uxorem ducit Joannam filiam Comitis Toloſæ - 34 dicitur Comes Toloſanus - 270. 671 à Saracenis captus liberatur - 36 libertates & conſuetudines villæ Ricomago concedit - 671 ejus obitus - 42
—— Ferrandi Infantis Caſtellæ filius, regnum Caſtellæ quod ſui juris erat, repetit - 51 ejus generoſus animus - 52 à patruo deſeritur *ibid.* de eodem - 54
—— de Hiſpaniâ, ex Canonico & Archidiacono Pariſienſi Miles - 66 ejus obitus - *ibid.* 67
—— filius Eduardi IV. Anglorum Regis: ejus obitus - 209
—— Segura, Decanus Toletanus, Orator Nicolai Papæ V. in causâ Schiſmatis - 777. 778
—— Camerarius S. Ludovici - 636. 647
ALGARIUS Dux Aquitanorum 180
ALGOTUS Abbas Criſpinienſis 7 3
ALGRINUS Cancellarius Ludovici VII. - 223
ALICIUS S. Eligii frater, Monaſterium Sollemniaci condit 95
ALIENARE res ſuas Montiſpeſſulani cives, niſi majores XXV. annis non poſſunt. - 163
ALIENORA filia Guillelmi IX. Aquitaniæ Ducis nubit Ludovico VII. - ſ 145 ejus diſcordiæ cauſa cum marito - 8 ab eo ſeparatur - 9 nubit Henrico Duci Normanniæ & Comiti Andegavenſi, dein Angliæ Regi II. - 9. 148 ejus liberi - 9 ejus literæ ad Alexandrum III & ad Hyacinthum Cardinalem - 158 ab Henrico marito carceri mancipatur - 165 à Richardo filio liberatur - 167 ejus obitus - 20. 180
—— filia Comitis Provinciæ, nubit Henrico III Anglorum Regi - 190. 233 poſt ejus mortem fit ſanctimonialis apud Ambreſburiam - 210 ejus obitus - 212
—— Ioiot Aldefonſi Regis Caſtellæ, nubit Eduardo filio Henrici III. Angliæ Regis, poſtea Regi IV. - 191 ejus obitus - 211
—— filia Henrici II. Regis Angliæ, nubit Alfonſo Hiſpaniæ Regi - 157
—— filia Eduardi IV. Angliæ Regis, nubit Henrico Comiti Barrenſi - 213
—— filia Caroli II. Siciliæ Regis, ſpondetur Frederico de Aragoniâ - 51
—— filia Gaufridi Comitis Britanniæ: ejus obitus - 193
ALMARICUS frater Balduini III ei in Regno Hieroſolymitano ſuccedit - 134 ejus mors - 160
—— Abbas Cari-loci, dein Epiſc. Sylvanectenſis: ejus obitus - 11
—— Comes Montisfortis 491 - 19 bellum infeliciter gerit contra Albigenſes - 29 30 & in Palæſtinâ - 33 capitur à Saracenis *ibid.* ejus obitus - 34
—— de Montefortí filius Simonis Comitis Leiceſtrienſis - 44
ALMERICUS Tayus, Abbas Affligemienſis 779
ALO de Duno-caſtro Virdunum incendit 249
ALOLDUS Abbas S. Vedaſti Atrebatenſis - 421
ALPARIUS Abbas Piſcarienſis 945
ALUINUS Abbas Ramſeienſis - 507
ALVISUS ex Monacho S. Bertini Abbas Aquicincti 750. 807 - 493 dein Epiſc. Atrebatenſis 750. 753. 807 - 6. 493. 494 crucem ſumit, & in Oriente moritur 807. 808. 754
ALULFUS Monachus & Cantor S. Martini Tornacenſis, auctor Gregorialis 899 900
AMADEUS Abbas Flaviniacenſis 388
AMALARIUS Fortunatus, auctor libri de Officiis, Archiepiſc. Trevirenſis 213 ejus epiſtolæ aliquot - 330 explicat ea verba *Calix ſanguinis mei*, &c. *ibid.* ſe excuſat de eo quod ſtatim à ſacrificio ſpueret - 331 ejus ſententia de tempore quo ad Chriſti corpus accedendum eſt - 332 de quadrageſimali jejunio, &c. - 333
AMALBERTUS Chorepiſcopus Virdunenſem Eccleſiam regit 257
—— Comes Noviomenſis 120
AMALGARIUS Dux Monaſteria Beſuenſe virorum, Dornatiacenſe puellarum condit 400 ejus uxor & liberi *ibid.*
AMALRICUS Gothorum Rex à Franco-

num Regibus victus & interfectus 3[illegible]5
—— Archiepiſc. Turonenſis 133
—— Comes Montisfortis, Conſtabularius Franciæ - 507
—— Miles, non pauca donas Majori-Monaſterio, conſentientibus filiis - 415
—— Hæreticus, igni traditus - 185 ejus errores *ibid.*
Amandus Canonicus S. Martini Tornacenſis, dein Monachus S. Martini, Prior Aquicincti, & Abbas Marcianenſis 909
—— Abbas S. Martini Tornacenſis 916
—— Vaſconum Dux 168
Amantius Epiſc. Rutenenſis 166
Amatus Patricius Guntchramni Regis, à Longobardis cæſus 301
Ambasiæ deſcriptio - 416 ejus dominorum geſta - 560 [illegible] & *ſeqq.* illic Eccleſia Collegiata S. Mariæ - [illegible] & Monaſterium S. Thomæ ab Hugone caſtri domino conditum - [illegible]
Ambianensi Eccleſiæ non pauca donant Angilguinus & uxor ejus Rimuldis - 342 ejus Decanatus publice datum, ac beneficiorum collatio in [illegible] vacante ad Regem non pertinere decernitur - 716
Ambianenſis Eccleſia S. Martini donationibus Epiſcoporum aucta - 494 in eâ Canonici Regulares conſtituuntur *ibid.* promovetur in Abbatiam - 497
Ambrosius Archiepiſc. Mediolanenſis 210
—— Epiſc. Bergomenſis 34
—— Cancellarius Othonis I. Imp. 942
—— Abbas S. Trudonis 6[illegible]0
Amedeus dictus Felix Papa V. de Schiſmate occaſione electionis ejus varii tractatus - 768 & *ſeqq.* ejus Bullæ dum Papatui renuntiat - 782. at fit Cardinalis Epiſc. Sabinenſis, A. S. Legatus - 784
Amelius Epiſc. Albienſis - 570
Amelricus Sanctus Abbas Condomenſis 95
Amicia Comitiſſa Leiceſtrenſis, Domina Montisfortis, nonnihil pro anniverſario ſuo donat Eccleſiæ Carnutenſi - 569
Amicus Præpoſitus Eccleſiæ Virdunenſis, Eccleſiam S. Crucis condit, atque in eâ Canonicos collocat 129
Amolo Archiepiſc. Lugdunenſis - 339
Amor Dei & amor mundi quantum inter ſe differant - 453
Amulguinus Epiſcopus & Monachus Lobienſis 133
Anastasius Papa I. Chlodoveo Francorum Regi, quòd Chriſtianam fidem amplexus ſit, gratulatur - 304
—— Papa IV. ejus literæ aliquot pro Monaſterio V[illegible] ſi 14. 515
—— Archiepiſc Senonenſis 471. 472
—— Abbas Figiacenſis - 519
—— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 485. 4[illegible]6
—— Notarius Regionarius, & Scrinarius Romanæ Eccleſiæ - [illegible]1. 347
Ancellus Comes Dominus Caprusiæ, [illegible] Philippi IV. Francorum Regis [illegible] - 37[illegible]
Anchers Cardinalis Presb. S. Praxe[illegible] - [illegible]
Andegavensem Epiſcopum eligendi ratio [illegible] officia & jura 1[illegible]7 [illegible] ejus conſecrationis ritus [illegible] & *ſeqq.* [illegible] Eccleſiis poſt conſecrationem [illegible] quas procurationes [illegible] à Presbyteris Majoris Mo[illegible] quas in [illegible] Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani Andegavenſes 805 procurationes Legatorum A. S. in pecuniâ ſolvere non tenebantur 801 ejus exequias celebrandi ratio 160
Ex Andegavenſi Eccleſiâ S. Albini ejiciuntur Canonici, & in eâ conſtituuntur Monachi à Gauſrido Comite Andegavenſi - 577
Andegavenſe Monaſterium S. Nicolai conditum à Comite Fulcone Nerra 831 perfectum à Gauſrido Martello - 23[illegible] ejus ſocietas cum Eccleſiâ Andegavenſi S. Laudi - 428 429
Andegavenſium Comitum geſta - 532 & *ſeqq.*
Andegavis Concilium Provinciæ Turonenſis celebratum pro ſubſidio Terræ-Sanctæ 173
S. Andeolus adventus in Galliam, ac martyrium 158
Andreas Hungariæ Rex ſe, ut Regnum ſuum interdicto ſuppoſitum eſt injuſtè conqueritur apud Gregorium IX. - [illegible]10
—— Epiſc. Atrebatenſis 809 ejus obitus 8[illegible]
—— de Lucemburgo Epiſc Cameracenſis & Comes : ejus teſtamentum - 715
—— Epiſc Noviomenſis - 54
—— ex Majoris Præpoſito S. Lamberti Leodienſis, Epiſc. Ultrajectenſis 70[illegible]
—— Abbas Caſalis-Benedicti : ejus vita 461
—— Prior Marcianenſis : ejus Hiſtoria in tres libros diviſa 781
—— Scriniarius Romanæ Eccleſiæ 504
—— de Karle, Comes Carleoli : ejus ſupplicium - 80
—— de Moraveâ, Seneſcallus Scotiæ - 110
Andrensis Monaſterii origo 781. 782 ei multa à multis donantur 782. 783 784. 785. 786. 787. 788 789 790 ejus bona ei firmantur à Joanne Epiſc. Tarvanenſi 791 & à Paſchali Papa II. 794 797 aliæ donationes ei factæ 795 796. 797. 798 799 800. 801 802 Monaſterium cœleſti igne flagrat 802 alia ei donantur 803 804. 809. 811. 814. 815 motis cingitur 810 812 ei privilegia quædam concedit Alexander III. 812 de ejus bonis 816 & *ſeqq.* Monachorum conſilio de eligendo è ſuis Abbate 835 eis licentia datur eligendi Abbatis, quem Carroſenſi Monaſterio præſentent 839 quid à Carroſenſibus, ubiſque paſſi ſint *ibid.* & *ſeqq.* Monaſterii bona confirmat Innocentius III. 845 818 ac decernit quatenus Carroſenſi Monaſterio ſubjectum eſſe debeat [illegible] alia Monachis concedit *ibid.* 855
Angilramnus Cancellarius Imperat. Epiſc. Metenſis 611 obtinet Abbatiam Senonienſem *ibid.*
—— Abbas S. Trudonis 660
Angilramnus Abbas Centulenſis : ejus pueritia ac prima inſtitutio 331 Monaſterio ſuo non nulla comparat, atque alia reſtitui curat 332 & *ſeqq.* ejus liberalitas in pauperes 334 vitam S. Richarii, atque alia non pauca ſcribit 335. 336. 340. gravi morbo laborat 316 ejus obitus 319 miracula 340 carmina in ejus laudem *ibid.*
—— Comes Pontivorum, non nulla donat Monaſterio Centulenſi 331 337
—— II. Comes Pontivorum 343 à Normannis occiditur 345
Angelus de Baio, Epiſc. Biterrenſis 757
Angilramnus Epiſc. Metenſis, Novæ-Cellæ Monaſterium condit 218
Angilbertus Caroli Magni gener fit Monachus Centulæ 305 ejuſdem loci Abbas fit *ibid.* monaſterium ædificat novis, tribus Baſilicis, ac plurimis SS. reliquiis auget *ibid.* & *ſeqq.* ejus ſtatuta 306 obitus 308 corpus ejus inventum transfertur 313. 318
Angilguinus & uxor ejus Rimuldis non pauca donans Eccleſiæ Ambianenſi - 342
Angilmarus Archiepiſcopus Viennenſis - 340 res à Wigerico Comite ablatas ſibi reſtitui curat - 343 baſilicæ à Mautingo conſtructæ non nulla loca tribuit - 356
Angliæ Regnum in feudum datur Eccleſiæ Romanæ à Joanne Rege - 185 578 ejus comitia convocandi ratio antiqua - 394 ſcribarum numerus - 395 quinam Parlamento quamquam non vocati intereſſent - 395 eos qui intereſſe debebant vocandi ratio *ibid.* ubi in Parlamento ratio ſervanda *ibid.* Parlamento Rex, niſi ægritudo impediret, intereſſe debebat *ibid.* quo quiſque ordine in illo ſederet - 397 quibus diebus aut horis Parlamentum ſerceretur - 391 de quibus negotiis in eo tractaretur *ibid.* quid ſervandum erat, ubi quid difficilius emergebat, aut ubi in diverſas ſententias abibatur *ibid.* quando ſubſidia à Rege peti poterant - 397 quando eorum conſenſu censebantur, & quæ eſſet ſuffragiorum vis *ibid.* ut diſſolveretur Parlamentum *ibid.* quid ſervandum erat ab eo qui inde volebat diſcedere *ibid.* tranſcripta eorum quæ in Parlamento acta erant, nemini negarida *ibid.*
Angerrannus de Marigniaco Eccleſiam B. Mariæ de Ecreys condit, & Canonicos in eâ collocat - 67 ejus potentia - 69 communi latronum patibulo ſuſpenditur - 69. 70 in choro Carthuſianorum Pariſ. ſepelitur - 71
Anna filia Beraldi Delphini Arverniæ : cum eâ diſpenſatur ut Ludovico Borbonenſi Duci nubat - 739.
Anni definitio - 327
Annibaldus Cardinalis Epiſc. Tuſculanus - 725
Cardinalis Presb. XII Apoſtolorum - 1 0. 658
Anno Archiepiſc. Colonienſis, tutor Henric. Regis Alemanniæ 515
Ansbertus Archiepiſc. Rotomagenſis 567. 58, & Abbas Fontanellenſis *ibid.* à Pipino Majore-Domus in exilium ejectus : 87
Anselmus Epiſc. Sueſſionenſis 489
Ansegaudus Epiſc. Abrincatenſis 130
Anselmus ex Monacho Archiepiſc. Senonenſis 456 Primas Galliæ & Germaniæ 457 ejus obitus 468
—— Epiſc. Trecenſis 470
Anselmus Monachus Beccenſis, dein Archiepiſc. Cantuarienſis 890 - 433. 306 Monologii ſcriptor quod Lanfranco mittit - 433 & libri de Verbi Incarnatione 89[illegible] præclara dat monita aliquot monachis - 433 - 43[illegible] & Anſelmo nepoti ſuo - 434 Presbyteros qui fœminas dimittere nolunt jubet à ſacris arceri *ibid.* ſubſidium ab Eccleſiâ Romanâ petit - 435 de calamitatibus ſuis Epiſcopos Hiberniæ certiores facit, eoſque officii ſui admonet *ibid.*
—— Epiſc. Bellicenſis - 11
—— Epiſcopus Laudunenſis Carolum Ducem prodit Hugoni Regi Francorum 493
—— Ex Monacho S. Medardi Sueſſionenſis Abbas S. Vincentii Laudunenſis 913 dein Epiſcopus Tornacenſis *ibid.* - 7. 497. 498 ejus obitus 916
—— ex Canonico R[illegible] S. Dionyſii R[illegible]menſis primus Abbas Colonenſis 176 - 483
—— Abbas

Digitized by Google

—— Abbas Gemblacenſis 769
—— Comes Palatii Caroli M. 172
—— Comes de Ribodimonte — 591 ejus in Terrâ-ſanctâ peregrinantis Epiſtola ad Manaſſem Archiepiſc. Remenſem — 451
—— Laudunenſis Magiſter: ejus obitus — 5
Ansradus primus Abbas Pratellenſis 589
Ansgisus obtinet ſimul Abbatias S. Sati, S. Memmii, Flaviacenſem, Fontanellenſem, & Luxovienſem, unumqueſque optimè adminiſtrat 579 & ſeqq. aliquot etiam munia obit in aulâ Regia ibid. ejus liberalitas erga pauperes & ſtatuta ibid.
Anso Abbas Lobienſis: ejus opera 715
Antiochia diu obſeſſa à Chriſtianis, & nobiles pugnæ in illâ obſidione editæ — 430. 431 tandem capta — 435
Antonius Archiepiſc. Mediolanenſis — 752
—— de Beco, Epiſc. Dunelmenſis — 809. 814
—— Crepin, Electus Pariſienſis, mox Epiſcopus Laudunenſis — 777
—— ex Priore Cellæ Laci Abbas Senonienſis 819
Anulinus Proconſul Africæ 69
Apamia fit urbs Epiſcopalis — 53
Apollinaris Abbas S. Mauricii, S. Apri Tullenſis, & S. Benigni Divionenſis 363
Aponoculus Archiepiſc. Trevirenſis 551
Aprunculus Archiepiſc. Trevirenſis ibid.
Aptaonis Epiſc. Metenſis 557
Aquila Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 416
Aquis-salvis Monaſterium conditum — 5
Aquitania Dux fit Par Franciæ — 39
Aragisus Dux Beneventanus 378
Arbaldus Epiſc. Carnutenſis, Eccleſiæ ſuæ præbendam concedit Monaſterio Cluniacenſi — 410
Arator Epiſc. Virdunenſis 535. 541
Arbertus Epiſc. Ebredunenſis — 345
—— Vicecomes Toarcenſis — 476
—— Miles, non pauca donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis 414
Arbogastus Epiſc. Argentoratenſis 606
Archembaldus Archiepiſc. Senonenſis Monaſterium S. Petri-Vivi diripit 470 ejus miſera mors ibid.
—— Aurelianenſis Eccleſiæ Subdecanus, bona ſua ab aliis ejuſdem Eccleſiæ Clericis devaſtata eſſe queritur apud Archiepiſc. Senonenſem — 458 cui in ejus gratiam ſcribit Gaufridus Epiſc. Carnutenſis — 489 Innocentius Papa II omnia ei reſtitui jubet ibid. eos à quibus interfectus fuerat, diris devotos certis conditionibus abſolvi poſſe ſcribit — 93
—— de Borbonio: ejus tranſactio cum Petro de Blot — 549
—— de Douglas, Comes Muraviæ rebellis, in prælio interfectus — 8.1
Archengerius Abbas S. Petri Vivi 360
Archiepiscopus eſt non qui pallium gerit, ſed cujus ſedi aliæ ſedes Epiſcopales ſubſunt 511
Ardicio Cardinalis Diac. S. Theodori 598. 781. 971
Ardingus Epiſcopus, Archicancellarius Berengarii Imp. 940
Ardouinus Archiepiſcopus Turonenſis — 378
—— Epiſc. Lingonenſis 424. 425 duas Eccleſiæ ſuæ præbendas donat Monaſterio Bellilocenſi 4.8
—— Abbas S. Germani Autiſſiodorenſis 531
 am. 11?.
Arelatensis Monaſterii Montis-Majoris bona ac privilegia confirmantur à Pontio Archiepiſc. Arelatenſi — 384 qui indulgentias concedit his qui in illo cryptam S. Crucis piè viſitaverint — 381
Argentoratum urbs ab exercitu Hermanni, qui ſe pro Imperatore gerebat igne ſuccenſa 618 civium bellum cum Gualtero Epiſcopo 653. 655 654
Argrimus Epiſc. Cabilonenſis — 371
Argrinus Epiſc. Lingonenſis 379
Arduenna Cœnobium ab Euſtachio conditum 355
Aribertus Rex Francorum, Chlotarii I filius 361. 121
—— Chlotarii II Regis Fr. filius, Rex Provinciæ & Aquitaniæ 36. 387
Ariolus Archiepiſc. Lugdunenſis 364. 365
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 375
Ariensiacus in Arteſia leges Communiæ, ſive Amicitiæ dat Philippus I. Comes Flandriæ — 553
Arius Epiſc. Legionenſis — 488
Arigaudus ex Monacho S. Benedicti ſuprà Ligerim, Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 419
Ariounois altera uxor Chlotarii I. Francorum Regis 561
Arras villæ leges datæ à Jacobo Abbate S. Bertini — 627
Armanni de Oroellas pactum de futuro matrimonio cum Sibyllâ filiâ Petri de Obillone — 485
Arminius Rex Armorum Ferdinandi Regis Siciliæ — 8.5
Armonius Epiſc. Virdunenſis 536
Armorica à Romanis amiſſa — 268
Arnaldus Epiſc. Albienſis — 571
—— Epiſcopus Arvernorum, Eccleſiæ S. Juliani in villâ Canete à ſe dedicatæ non pauca donat — 372
—— Epiſc. Barcinonenſis — 614 540
—— Abbas Caſtrenſis — 570 17?
—— Odonis de Lomaiha, Abbas Condomenſis 599. 600. 608 ejus obitus 611
—— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis, capitur à Petro Aimaro Milite 477 liberatur à Petro Epiſc. Claromontano 478 Mauriacenſium Monachorum rebellionem quàm ægre caſtigârit 479 & ſeqq. ejus lis cum Abbatibus Moliſmenſi, & Reomenſi 481. 483 aliquos libros deſcribi curat 484
—— filius Garſiæ Vaſconum Principis, Comes Aſtariacenſis 581
—— Treverii, Cancellarius Sancii Regis Majoricarum — 710
—— de Brixiâ, hæreſis auctor — 7. 146
Arnoaldus Epiſc. Metenſis 556
Arnoldus Dux Geldrenſis & Juliacenſis — 787
—— Gandenſis Caſtellani filios, Comes Giſnenſis 810 ejus mors 811
Arnulphus Martyr: ejus hiſtoria 563. 561 in ejus nomine conditur Eccleſia 562 ejus corpus Guilledium transfertur 565 dein Moſomum 56. 566 ejus miracula 564 566 ejus corpus iterum transfertur 572
—— frater naturalis Lotharii Francorum Regis, Archiepiſcopus Remenſis 4.3. 572 deponitur operâ Hugonis Regis 47 juſſu ſummi Pontificis reſtituitur à Sewino Archiepiſc. Senonenſi ibid.
—— Epiſc. Leodienſis — 102
—— Epiſc. Lexovienſis: hoic Electo obſiſtit Comes Andegavenſis, quem ne audiat, ſummum Pontificem precatur S. Bernardus — 496 Cœleſtino II. de electione ſuâ gratulatur, ac præclara dat monita — 517 Guillelmum Epiſcopum Cenomanenſem ut electum Archiepiſcop. Turonenſis confirmet, rogat ibid. S. Thomæ Archiepiſc. Cantuarienſis conſtantiam laudat, eumque docet quid à quo ſperare poſſit, & quâ ratione ſi pax offeratur, ſe gerere debeat — 511 Reginaldum Bathonienſem Electum commendat Legatis A. S. — 510. 516 Alexandrum III. de pravis Monachorum qui decimas uſurpaverant, artibus certiorem facit, atque ut alii judices ſibi ne illis dentur, rogat — 509 eum ut Electum Cantuarienſem confirmet, obteſtatur — 515 Lucium III de injuſtâ ſententiâ in ſe latâ certiorem facit, atque ut illam reformet, rogat — 511 Henrico II Anglorum Regi præclara dat conſilia — 518 apud eum de Hugone de Nouant fororis filio conqueritur — 510 ejus ſermo in Annuntiatione Beatæ Mariæ — 507 fragmentum ſermonis in ſynodo, de officiis Prælatorum — 518
—— Epiſc. Metenſis 556. 565 ejus prudentia 26
—— Epiſc. Virdunenſis, dum Caſtrum S. Menechildis obſideret, interfectus 558 560
—— Abbas Affligemienſis 778
—— Abbas Lobienſis 741. 746
—— Abbas S. Judoci 129
—— Abbas S. Petri Gandavenſis 699
—— Prior S. Benigni Divionenſis, Monaſterio ſuo non pauca acquirit 386. 38.
—— Comes Catalaunenſis — 891
—— Comes Chiſucienſis 852
—— Comes Flandriæ, corpus S. Richarii è Centulenſi Monaſterio bis aufert 344. 525
—— Richildis filius Comes Flandriæ, in acie cæſus 110
—— Comes Giſnenſis, Balduini filius 833. 840. 847. 848. 853 858 859 ejus obitus 880
—— filius Balduini I. Comitis Hannoniæ: ejus poſteri — 288 289
—— Comes Loſſenſis 669. 670. 674. 68. 698 699. 768 — 205
—— Dominus Ardeæ, Andrenſi Monaſterio non pauca donat 821
—— de Moncealx, matrimonium contrahit cum Agnete — 541
—— Dominus de Trer 726
Anatabori objecta quædam adverſus Patris & Filii conſubſtantialitatem, refelluntur — 310
Arrouasiæ Ordo 8 6
Arsius Epiſc. Convenarum 598. 590
Artaldus Archiepiſc. Remenſis, ſummus Cancellarius Lotharii Regis Francorum — 375
—— Abbas Vezeliacenſis 505 interfectus 605 7
—— de Roſſilione filium ſuum Guillelmum emancipat, eique Caſtrum-novum donat — 535 item alia — 537
Arturus Magnus, Rex Britanniæ: ejus geſta — 268
—— Gaufridi Comitis Britanniæ, & Conſtantiæ filius naſcitur — 165 Joanni patruo Anglorum Regi bellum infert — 578 ei ſe ſubjicit — 179 iterum arma movet, & capitur ibid. ejus mors — 55. 180
Ascelinus Epiſc. Roveceſtrenſis — 506
Aschericus Epiſcopus, Archicancellarius Caroli Simplicis — 348
Asclepiodotus Martyr: ejus corpus ex Aſſiſienſi diœceſi in urbem Metenſem aſportatum 134
Asinariæ Monaſterium conditur in diœceſi Andegavenſi — 5
Ascharfenburgensis Dietæ dicta pro dirimendo ſchiſmate orto ex electione Felicis V. — 775
Astorius Epiſc. Lingonenſis 370
Attila Abbas S. Polycarpi — 564

ATREBATENSIS Eccleſia ab Eccleſiâ Cameracenſi ſeparatur, eique proprius Epiſcopus redditur ab Urbano II. 798 — 410 412 quod confirmat Paſchalis II. — 4 6
Attrebatenſibus jura & conſuetudines concedit Ludovicus Philippi Aug. filius: eas confirmat, ac nova jura addit Robertus Comes Attrebatenſis — 572
Attrebatenſe Monaſterium S. Vedaſti igne ſuccenſum 301
ATTO Epiſc. Virdunenſis, bona Eccleſiæ ſuæ diſſipata recipit, ac nova comparat 437
AVALONENSIS Eccleſia S. Mariæ datur Monaſterio Cluniacenſi — 412
AUBERTUS Abbas S. Medardi Suſſionenſis 71
AUCTOR Archiepiſc. Trevirenſis 211
—— Epiſc. Metenſis 215
AUDALRECUS Dux, Amalgarii Ducis filius 4 0
AUDOBALDUS Major-domûs Chlotarii III Regis Francorum 369
AUDELINUS Epiſc. Elnenſis — 358
S. AUDOENUS Archiep. Rotomagenſis 265 484. 487 Dado etiam dictus 80 ejus nobilitas ibid. S. Eligii ſummus amicus fuit ibid.
AVENIONENSI Monaſterio S. Andreæ non pauca donant Hildebertus Epiſc. Avenionenſis & Roſtagnus vir nobilis — 384 item Giruirus & uxor ejus Conſtantia — 385 in illo conſecratur, ac dotatur Eccleſia S. Martini — 388 ei non pauca donantur à Raimundo IV Comite Toloſano, & aliis — 4 5 aliquot Eccleſiæ confirmantur in diœceſi Cabellionenſi — 518 non nulla donantur à Guillelmo & Roberto de Rocamaura — 537 & ab Iſnardo de Gargaia — 546 necnon à Bertrando Jordano — 554 & à Jauſeranna de Medullione, quæ ſe ipſam ei offert — 596 Monachi concedunt Eccleſiam S. Crucis in diœceſi Aptenſi Cæſariæ ſanctimoniali ad conſtruendum Monaſterium virginum — 616 eique Monaſterio non nulla donant — 617 iidem Mabiliæ donatæ & profeſſæ ſuæ Eccleſiam B. Mariæ de Fuenis concedunt, ut in eâ Monaſterium puellarum condat — 619 cum in Monaſterio S. Andreæ periiſſet diſciplina regularis, hunc inſtaurandæ accommodata ſtatuta promulgant Berengarius Epiſc. Forojulienſis, Bertrannus Abbas S. Euſebii, &c — 638
—— Avenionenſium Cœleſtinorum tranſactio cum Petro de Lucemburgo Comite Converſano — 760
AUGERIUS de Andirano Abbas Condomienſis 609 610
AUGUSTINUS Archiepiſc. Trevirenſis: ejus corpus tranſlatum 487
—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 9 7
AUGUSTODUNENSIS Eccleſiæ bona, & regalia ipſa ab Archiepiſc. Lugdunenſi, ſede vacante ſervanda — 354 Auguſtodunenſis Epiſcopus Archiepiſcopatum Lugdunenſem, cum ſedes vacat, regere debet: eoque mortuo, Epiſcopatus regi debet ab Archiepiſc. Lugdunenſi — 6 4 de eâ re ordinationes Radulfi Archiepiſc. & Hugonis Epiſc. — 693 Auguſtodunenſi Eccleſiæ vineam quandam reſtitui jubet Lotharius I. Imp — 30 villas quaſdam tribuit Epiſc. Jonas — 156 non pauca donat Epiſc. Helvens — 2 injuſtas conſuetudines remittit Rainaldus de Monte S. Joannis — 411
AVITUS Archiepiſc. Vienneſis Arrianos cum Gundebaldo Burgundionum Rege confutat — 305. 307
—— Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſcopus Tungrenſis 509
AUNARIUS Epiſc. Autiſſiodorenſis — 545
S. AUREÆ parentes 84 Monaſterio virginum Pariſiis à S. Eligio præficitur ibid. ejus mors 117
AURELIANENSIS Eccleſiæ jura renovat, eique non nulla donat, ac donata à Gualterio Epiſc. confirmat Carlomannus Francorum Rex — 364 ejus turbæ ex intruſione Archidiaconi — 489 Eccleſiæ S. Crucis non nulla donantur à Manaſſe Epiſcopo — 541
Aurelianenſe Concilium, in quo hæretici quidam confutantur 89
AUSBERTUS Epiſcopus Uticenſis 94
AUSTRANNUS ex Cantore Regio Epiſc. Virdunenſis 237
AUSTRECHILDIS uxor Gunthramni Fr. Regis 361 368
AUSTRULFUS Abbas Fontanellenſis 275
AUTBERTUS Epiſc. Cameracenſis 731
—— Epiſc. Leodienſis, Henrico IV. Imp. fidus 914 ejus cædes 815
AUTHARIUS S. Audoëni & Adonis pater 80
AUTISIODORENSIS Eccleſiæ Canonicis aliquot Eccleſiarum decimas Hugo Epiſc. concedit eâ lege, ut totâ quadrageſimâ communiter comedant — 494 huic Eccleſiæ regalia in perpetuum condonantur — 22
Autiſſiodorenſi Monaſterio S. Germani ſubditum Monaſterium S. Leodegarii 442
AZO Abbas S. Benigni Divionenſis 385

B

B. Calvo Abbas SS. Crucum — 601
BAGOA Monachi Fontanellenſis laudes 269
BAINUS Epiſc. Tarvanenſis, Rector Monaſteriorum Fontanellenſis & Floriacenſis 267
BALDA virgo Eccleſiam ſub caſtro Paracollis reædificat, ac dotat — 407
BALDRADI Abbatis Tornacenſis Eccleſiæ cædes 108
BALDO Cancellarius Carlomanni Regis 938
BALDRICUS Epiſc. Dolenſis, pallio donatus — 456. 459 Monaſterio S. Florentii Salmurienſis bona quæ ipſi in ſuâ diœceſi donata ſunt confirmat — 459
—— Epiſc. Leodienſis expulſo Ratherio 737 739
—— II Epiſc. Leodienſis 744. 763 Leodienſe Monaſterium S. Jacobi condit 765
—— Epiſcopus Noviomenſis & Tornacenſis, antea Archidiaconus Noviomenſis 918 — 439
—— Æquilibrator Philippi I. Regis Franc. — 406
BALDUINUS Comes Flandriæ & Hannoniæ, Imp. Conſtantinopolitanus 489 728 825 827. 828. 82. 831 — 22 880 à Bulgaris captus interficitur 833 — 18
—— II. Imp. Conſtantinopolis Ottonem de Cyconiis pignora ſibi data ſervare concedit — 648 Conſtantinopoli ejicitur — 59. 197 ejus obitus — 44
—— Rex Hieroſolymitanus Ptolemaidem capit 791 à Turcis victus — 1 ejus mors 799. — 2
—— II. Rex Hieroſolymitanus, de Burgo, Comes de Roaſa — 2 filius Hugonis Comitis de Reiteſtâ 799 à Turcis captus pecuniâ redimitur — 3
—— III. Rex Hieroſolymit. — 146. 152 ejus obitus — 154
—— IV Rex Hieroſolymitanus Almarici filius — 120
—— ex Abbate Fordenſi Epiſc. Wigornienſis — 163 dein Archiepiſc. Cantuarienſis — 165
—— Epiſc. Albienſis — 670
—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 881, 919
—— Epiſc. Tarvanenſis 326
—— Abbas Marolienſis 581
—— Abbas S. Wlmari 804
—— Abbas Senonienſis: ejus virtutes & vita 619
—— de Ripariis, Comes Devoniæ: ejus obitus — 193
—— V Comes Flandriæ, Francorum regnum adminiſtrat pro Philippo I. 136
—— VI. Comes Flandriæ, Richildis Comitiſſæ Hannonienſis maritus 892 — 288 ejus liberi ibid.
—— VII Comes Flandriæ, filius Roberti II. dictus Hapkin 759. 895 ejus ſeveritas 895 obitus 896 — 2
—— VIII. Comes Flandriæ filius Balduini Marchionis Namurcenſis & Comitis Hannoniæ 823
—— I. Comes Giſnenſis, Andrenſe Cœnobium condit 781. 782. 789 ejus liberi 784 obitus 789
—— Arnoldi filius, Comes Giſnenſis 810 811 812. 815. 816. 819 832 ejus obitus, ac triginta tres liberi 833
—— Arnulfi filius, Comes Giſnenſis 861. 868. 872
—— I. Comes Hannoniæ Richildis filius: ejus poſteri 791 — 188 189
—— II. Comes Hannoniæ, Primi filius: ejus poſteri 897 — 289. 290
—— III. Comes Hannoniæ, Secundi filius Marchio Namurcenſis: ejus poſteri: 8 5 — 290. 291. 294
—— Bochard, Dominus Pagi Andrenſis 781
—— de Hammes, vir militiâ illuſtris, ſed rapax 810. 811
BALDULFUS Epiſc. Roveceſtrenſis — 508
BALTFRIDUS Epiſc. Baiocenſis 127. 128 130
BALTHILDIS Regina Monaſterium Corbeienſe condidit — 344
BANDARIDUS Epiſc. Suſſionenſis 73
BAPTISMUS infantibus neceſſarius, ne æternùm pereant — 447 ejus effectus à miniſtro non pendet — 520
BARASSE, ſive S. Portus Monaſterium conditum à Ludovico VII — 12
BARCINONENSI Epiſcopo & Capitulo jus competit eligendi Epiſcopi Majoricarum — 402
BARNOENUS Archiepiſc. Viennenſis, Ludovici Regis Burgundiæ Archicancellarius — 367 S. Teuderii Monaſterium condit, eique varia prædia ac jura concedit — 381 Radbertto Abbati ac ejus ſociis Eccleſiam S. Blanditæ quam condiderant, concedit — 362 Teutberto Comiti villæ Mantulæ quam Eccleſiæ Viennenſi donaverat, & aliarum duarum uſum-fructum donat — 363
—— Epiſc. Virdunenſis 237, 242
BARO, aut ſaltem per Baroniam tenere quis olim diceretur in Anglia — 594
BARRALLUS Dominus Baucii — 661
BARTHOLOMÆUS Apoſtolus in Armenia Evangelium prædicat 514 ejus martyrium 515 corpus ejus in mare projectum ad Liparam inſulam appellit ibid. defertur Beneventum 516 Romæ repertum dicitur — 518
—— Archiepiſc. Turonenſis — 22. 406 ejus obitus — 22
—— Epiſc. Laudunenſis — 3. 487 monaſticam vitam Fuſciaci profitetur — 9

—— ex

—— ex Archidiacono Epiſc. Oxonienſis – 154. 157
—— Abbas Lobienſis 757
—— Abbas Majoris-Monaſterii – 139. 409
—— Camerarius Philippi II. – 574 & Ludovici VIII. – 596
Basileensis Concilii Patres, aliquot libros ſibi à Cluniacenſibus mitti rogant – 761 à Roderico Comite de Villandrando auxilium adversùs Epiſcopum Albanenſem requirunt – 762 mutuam pecuniam à Ciſtercienſibus accipiunt *ibid.* eos de actis contrà Eugenium IV. certiores faciunt – 784
Basinus Archiepiſcopus Trevirenſis 212
—— II Archiepiſc. Trevirenſis, ſimul Archiepiſc. Remenſis, & Epiſc. Laudunenſis *ibid.*
Basolus Comes Arverniæ 465
Batho Tartarorum Princeps, Poloniam, Hungariam, &c. devaſtat – 32 *Vide* Tartari
S. Bavonis obitus 487
S Beatæ Virginis corpus tranſlatum 467
Beatrix uxor Raimundi Berengarii Comitis Provinciæ – 653
—— ejus filia Regina Siciliæ, Ducatûs Apuliæ, & Principatûs Capuæ, Andegavenſis Provinciæ & Forcalquerii Comitiſſa, uxor Caroli I. Regis Siciliæ, teſtamentum condit – 660
—— Lotharingiæ Duciſſa, Monaſterium S Deodati inſtaurat 816
—— vidua Arnulfi Comitis Giſnenſis 8. 855 ejus obitus 865
Beatus Abbas Piſcarienſis 939
Bealusfaces ne in Xenodochio plures duodecim fœminis converſis degant decernitur 884 amandatis fœminis, in eo Xenodochio Canonici Regulares conſtituuntur 885
Beda [illegible] 437
Beho Epiſc Arvernorum – 379
Belechildis uxor Theodeberti Franc. Regis Childeberti filii 585
Bella-vallis Monaſterium conditum à Philippo Abbate 255
Bella-villa ab Humberto Domino Belli-joci condita – 818 ejus libertates *ibid.*
Belli-loci Monaſterium S. Petri: hoie r dditur Eccleſia S. Medardi – 578
Belli-loci Monaſterium, conditum à Fulcone Nerra Comite Andegavenſi – 155. 251, 254
Belli-loci Monaſterium, conditum à Joanne Anglorum Rege – 185
Belli montis Monaſterium, conditum à Roberto de Candes – 4
Bellosanense cœnobium, conditum ac dotatum ab Hugone de Gorraco – 414
Belvacensis Eccleſiæ S Quintini dedicatio 136 Belvacenſia Concilia 485. 423
Benedictus Monachorum pater: ejus obitus 464. 487 ejus corporis tranſlatio in Galliam 464. 478
—— Papa III Privilegia Corbeienſis Monaſterii confirmat – 343
—— Cardinalis Epiſc. Portuenſis & S. Ruffinæ – 179
—— Epiſcopus, & Bibliothecarius S. Sedis Apoſtolicæ 104
—— Epiſc. Fulinienſis 131
—— Epiſc Roveceſtrenſis – 580
—— Abbas Foſſatenſis 579
—— Abbas S Arnulfi Metenſis 385
—— Haeſteros, Præpoſitus Aſſligemienſis, & ſcriptor 779
—— adoleſcens, pontem Avenione conſtrui curat – 12
—— de Aurâ, Capitaneus Regis Franc. Januenſes ut ſe Regi Franc. ſubdant, hortatur – 766
S. Benigni adventus in Galliam, geſta, ac martyrium 357. 358 corpus tranſlatum in Eccleſiam ei dicatam 359 ibidem, h. e. Divione conditum Monaſterium *ibid.*
Berardus Epiſc. Spoletinus 349
—— Epiſc. Sueſſionenſis 391. 418
—— Comes Vaſvenſis 917
Berardus Cardinalis Epiſc. Albanenſis, A. S. Legatus – 50
—— Epiſc. Furconenſis 973
—— Epiſcopus Virdunenſis 837 845
—— Abbas Piſcarienſis 958 ejus obitus 957
—— Abbas S. Fructuoſi Caput-montis 951
Berganus Abbas Beſuenſis 404
Bercharius Abbas Dervenſis – 317. 316
Bercharius Abbas Senonenſis 818
Berengaria uxor Aldefonſi Hiſpaniæ Imperatoris – 488
—— filia Regis Navarræ, nubit Richardo Anglorum Regi – 162
—— ſoror Regis Caſtellæ, nubit Joanni de Brenâ Regi Hieroſolymitano – 30 189
Berengarius Imp. bona & jura Monaſterii Piſcarienſis confirmat 940
—— Cardinalis Preſb. SS. Nerei & Achillei 199
—— Archiepiſc. Tarraconenſis – 148. 544 ejus cædes – 545
—— Epiſc. Barcinonenſis – 597. 598. 601
—— Epiſc. Elnenſis – 715
—— Epiſc. Forojulienſis Statuta promulgat, quibus diſciplina regularis inſtauretur in Monaſterio S Andreæ Avenionenſis – 631
—— Epiſc. Virdunenſis 837 Monaſterium S. Vitoni condit, atque huic non pauca Eccleſiæ ſuæ bona largitur 838
—— Abbas S. Laurentii Leodienſis 665
—— Comes, Eccleſiam Brivatenſem S. Juliani reſtaurat, necnon Eccleſiam Victoriaci, & in utráque Canonicos conſtituit – 329 330
—— Magiſter Turonenſis: ejus elogium 475
—— auctor erroris de Sacramento Euchariſtiæ, cum tuetur auctoritate Joannis Scoti – 400 hunc ne quis hæreticum appellet, cave noceat prohibet Gregorius VII. – 415
Berhomus de Lunâ, Abbas Condomenſis 605
Beraico Coëpiſcopus Leodienſis 735
Bernardus Vicecomes Viennenſis 585
Berlandus Abbas S. Vincentii Laudunenſis 571
Bermundus Abbas S. Andreæ Avenionenſis – 578 585
Bernardus Cardinalis Epiſc. Portuenſis & S. Ruffinæ 59. 578. 971
—— Archiepiſc. Rotomagenſis, dein Narbonenſis – 63
—— Epiſc. Aginnenſis 187
—— Epiſc Barcinonenſis 598 ejus obitus – 146
—— Alamandi, Epiſc. Condomenſis 605
—— Epiſc. Nivernenſis 545
—— Epiſc Sartonenſis – 502
—— Epiſc Vicenſis – 640
—— Abbas Clarævallis 375 177. 579. – 480 ejus laudes – 1 8 Epiſtolæ tres – 492, 495 obitus – 9 149.
—— Abbas Hamenſis 855 ejus mors 817
—— Abbas Melundenſis – 357
—— Abbas Ramſiæ – 527
—— Abbas S. Joannis Reomenſis, ſive de Prato 472
—— Abbas Sendnichſis 636
—— Comes Convenarum: ejus uxores – 1. 8
—— Comes Convenarum, ſuper otis filius – 576. 503
—— Vicecomes Biterrenſis, Ermengardem filiam in matrimonium dat Gaufrido de Roſſilione – 461
—— Vicecomes de Minerbâ, non pauca donat Monaſterio S Pontii Tomeriarum – 419
—— Atonis, Vicecomes Nemauſenſis: ejus pactum de ſuo Vicecomitatu cum Ildefonſo Rege Aragonum – 341
—— Piſanæ urbis Vicedominus, deinde Monachus Claravallenſis, fit Abbas Aquarum-Salviarum, tum Eugenius Papa III. 5. 7
—— Dominus caſtri Barrimontis 478
—— de Morcul, Mareſcallus Franciæ, elector ut inſtitueret Joannem filium primogenitum Philippi VI. – 716
—— de Pinne, in Comitatu Pinnenſi condit Monaſteria S Mariæ de Piceano, ac S Bartholomæi de Carpeneto, tum fit Monachos Piſcarienſis 946
—— Trencapetus, induens habitum Canonicum, non nulla tribuit, ac filium offert Eccleſiæ Caturcenſi – 438
—— de Turre de Ceſſano, pactum init de futuro matrimonio Guilielmi filii ſui cum Sebeha filia Arnaldi de Villiſaſſantis – 541
Bernerus Abbas Moſomenſis 572
—— Eriberti Comitis filius, Rodulfum Comitem Cameracenſem interficit 711 ejus duellum cum Gualtero Rodolfi filio *ibid.* obitus 712
Berno Abbas Caſtrenſis – 170. 571
—— Abbas Cluniacenſis – 375
—— Abbas Vezeliacenſis 505
Bernetis filia Caroli M. 374
Bertaramnus Epiſc. Virdunenſis 256
Bertaudus ſive Bertranous, Bernardus de S. Dionyſio, Epiſc. Aureliane ſis: ejus obitus – 51 80
Bertegario s Epiſc Ambianenſis – 47
Bertsmarius Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 165
Bertha filia Caroli M non nulla donat Monaſterio S. Medardi Sueſſionenſis 480
—— filia Lotharii I. Imperatoris – 340
—— uxor Henrici III. Imp. 748
Berthaarius Abbas Caſinenſis 935
Bertheso Coëpiſcopus Lingonenſis, Abbas S. Benigni Divionenſis 376 577. 578
Berthoaldus Major domûs Theoderici Fr. Regis Childeberti filii 564
Berthoaldus Epiſc. Argentoratenſis 637
—— Epiſcopus Tollenſis 385 607. 616 Monaſterium S. Salvatoris condit in Voſago 616
Bertoaldus Epiſc. Catalaunenſis, utrique Monaſterio Dervenſi libertates quaſdam tribuit – 357. 358
Bertoldus ex Abbate Mediolacenſi Archiepiſc. Trevirenſis 3. 313
Bertrada uxor Pipini Regis Francorum 372
—— concubina Philippi I. Regis Franc. poſt jusjurandum præſtitum ſe ab eo diſceſſuram abſolvitur – 419
Bertrandus Archiepiſc. Burdegalenſis fit Clemens Papa V. – 58. 130
—— Convenarum, Cardinalis Preſb. S. Marcelli – 745
—— de Pogeto, Cardinalis – 85
—— Epiſc. Albienſis – 571
—— Epiſc Avenionenſis – 661
—— Epiſc. Cabellionenſis – 578
—— de S. Maura, Epiſc. Noviomenſis

ſit — 94
—— Abbas Caſtrenſis — 570. 571
—— Abbas Grandiſylvæ 598
—— du Guaſclin — 151. 155. 158 fit Comes Longæ villæ — 154 capitur — 155 ejus geſta in Hiſpaniâ — 157 159
—— de Bellopodio, Dominus Palappi — 677
Bertrannus Epiſc Metenſis 530 ejus bona invaduntur ab Imperatore 531 cui deinde reconciliatur *ibid.*
—— Abbas Lobienſis 758
—— Abbas S. Euſebii — 451
—— Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 589
—— de Raiz, pro Balduino Comite Flandriæ & Imp. CP ſe gerit 592
Bessarion Cardinalis Nicænus, A. S. Legatus. ejus Epiſtola ad Ludovicum XI. — 842
Bisuntinum Monaſterium ab Amalgario Duce conditum 400 401 ſub regula S. Columbani 401 ei non nulla donantur à Dagoberto Fr. Rege *ibid.* ei conceditur monaſterium Dornacenſe palliarum 401 diripitur, & ejus chartæ lacerantur *ibid.* ejus bona recuperantur, & confirmantur à Clotario III. *ibid.* à Theoderico III. augetur parte bonorum Adalrici Ducis 403 à Remigio Fratre Pipini Regis donatur maltem, cum quâ conſanguineorum ſtupri habebatur 404 in eo conſtituuntur Canonici *ibid.* monachi in illo reſtituuntur ab Alberico Epiſc Lingonenſi, qui vasa iis donat 405 406. 407 non nulla bona aliis commutantur 405. 407. 411 alia ei donantur 408, 409. 410. 411. 412 quorum monaſterium direptum fit 412. 413 ejus bona parent 412 in eo diſciplina regularis inſtauratur operâ Brunonis Epiſc. Lingonenſis à Guillelmo Abbate 413 idem Epiſcopus rebus monaſterii conſulit, eique non pauca donat 413. 414 alia ab aliis donantur 415. 416. 417 hoc ſubditur Monaſterium S. Sepulcri apud Caſtrum Fontis-Vennæ 418 alia donantur, aut reſtituuntur 419. 420 421. 422. 423. 424 ejus bona confirmat, ſimul privilegia ei tribuit Leo Papa IX. 425 donationes variæ 426. 426. 427 428. 429. 430. 431. 431 432. in eo religio floret ſub Stephano Abbate 434 43, cujus tempore illi donantur cùm plures Eccleſiæ, tum vineæ, prædia, &c 435. 436. 437 & *ſeqq.* his ejus Monaſterii cum Monaſterio S. Leodegarii, 442 ejus bona confirmat Paſchalis II ac recenſet Eccleſias ab eo pendentes, 43 ei varia à variis donantur 444 *ad finem* quid ſinguli Obedientiarii Canonici quotannis pendere deberent 452
Betho ex Monacho S. Columbæ Senonenſis Epiſc. Autiſſiodorenſis 448
Bethnaldus Epiſc. Lingonenſis 365
Betto Epiſc. Lingonenſis 404
Bisuntinæ Eccleſiæ Metaſcaliam & Canariani in villâ Cuſiaco remittit Raimundus I. Comes Burgundiæ — 399 quod confirmat Calixtus II. — 479 et Ramundus Burgundiæ Comes non pauca reſtituit — 417
Biturigense Concilium, præſide Romano A. S. Legato 356
Blancha filia Hildefonſi Regis Caſtellæ nubit Ludovico VII. Regi Francorum — 20. 578 ejus obitus — 37
—— filia Philippi Regis Navarræ, & Comitis Ebroicenſis, nubit Philippo VI — 112
—— filia Othelini Comitis Burgundiæ, nubit Carolo filio Philippi IV. poſt à Rege Francorum IV. — 41 adulterii convicta perpetuo carceri mancipatur — 68 ejus matrimonium diſſolvitur — 79
—— filia Ducis Burgundiæ, nubit Roberto nepoti Roberti II. Comitis Atrebatenſis — 81
—— filia S. Ludovici, nubit Perdinando Regis Caſtellæ filio — 42 poſt mariti mortem ſine honore ac dote ab Alfonſo ſocero remittitur in Franciam — 44
—— filia Philippi III. nubit Radulfo Auſtriæ Duci, filio Alberti Regis Romanorum — 14. 214 ejus obitus — 58
—— filia Caroli Comitis Andegavenſis ac Siciliæ Regis, nupta Roberto Flandrenſi — 260
—— filia Caroli II Regis Siciliæ, uxor Jacobi II. Regis Aragonum: ejus obitus 6.8
—— Trecenſis Comitiſſa Palatina — 571
—— uxor Henrici Regis Navarræ, dein Edmundi Comitis Cornubiæ — 814 ejus pactum de matrimonio Joannæ filiæ ſuæ cum uno è filiis Philippi III. — 281
—— filia Joannis Britanniæ Ducis, uxor Philippi Atrebatenſis — 13
Blasphemos coërceri jubet Ludovicus IX — 663 item Joannes Dux Borbonenſis — 856
Blenorcæ conditur ac dotatur Monaſterium virginum Ord. Ciſtercienſis à Diderio Epiſc. Moriſnorum — 548
Bleoulfus Primicerius Metenſis Cellam-Achetici condit, atque in eâ vitam Monaſticam profitetur 614
Boamundus Princeps Antiochiæ — 133
—— Comes Maurpelli, & Tarſianas 968 969 è Comitatu Maurpelli ejicitur 970.
—— alter Comes Maurpelli 970. 971
—— Comes Tripolitanus 1 ejus mors 148
Bobolenus Abbas S. Benigni Divionenſis 561 alter 570
Bochardus Comes Vindocinenſis — 45. 100. 101
Bodo Epiſc. Tullenſis, Monaſterium condit in Voſago, quod ab eo Bodonis, dein loco tantillum mutato S. Salvatoris Monaſterium dictum eſt 607 ejus Monaſterii bannum à variis ac comparatum 610
Bona filia Joannis Bohemiæ Regis, uxor Joannis filii Philippi VI. — 108 ejus obitus — 118
Bonadies Cardinalis Preſb. S. Chryſogoni 971
Bonciolus Abbas Senonienſis 612
Bonifacius Papa VIII. Regem Majoricarum de electione ſuâ certiorem facit — 492
—— de Sabaudia Archiepiſc. Cantuarienſis — 193 ejus obitus — 103
—— Archiepiſc. Lugdunenſis — 18
—— Eccleſiarum Remenſis ac Trevirenſis Viſitator, Archiepiſcopus Moguntinus 812
—— Notarius Regionarius, & Scriniarius Romanæ Eccleſiæ 504
—— Princeps Papiæ 7 9
—— de Anglano, Comes Montiſalbani — 624
—— Marchio Montiſferrati — 12
—— Dominus Caſtellanæ, rebellat in Carolum Comitem Provinciæ, à quo bonis ſuis ſpoliatur — 40
Bono Abbas S. Remigii Senonenſis 468.
Bonoeus Epiſc. Metenſis 116
Bonosius Archiepiſc. Trevirenſis 210
Borchardus Comes Monaſterio S. Andreæ Viennenſis Eccleſiam quamdam donat — 591
Boso Rex Burgundiæ — 548
—— Cardinalis Diac. SS. Coſmæ & Damiani 579
—— Abbas Moſomenſis 574
—— Abbas S. Andreæ Viennenſis — 588
Bovinensis pugnæ deſcriptio 6 16.
Bovo *ſine barba* Comes filius Guarini Comitis de Aſclovâ 709
Bourchardus Archiepiſc. Biſuntinus — 579
Boxeriæ Monaſterium virginum à Gozelino Epiſc. Tullenſi conditum 615
Brancaleo de Bononiâ, Senator Urbis Romæ — 58. 59
Brirdinous, Epiſc. Matiſconenſis — 357
Briocensis Eccleſiæ leges dat Juhellus Archiepiſc Turonenſis — 212 in eâdem duas præbendas fundat Guillelmus Epiſcopus — 813
Brisacenses in exercitu Othonis IV. Imp. magnam ſtragem edunt 625
Brittones Normannis tributum pendere juſſi — 155 eorum mors — 158
Britonius Archiepiſc. Trevirenſis 810
Brivatensis Eccleſia S. Juliani à Berengario Comite reſtaurata, atque in eâ Canonici conſtituti — 229 et jura quædam tribuit Ludovicus Pius Imp. *ibid.*, & Pipinus Aquitaniæ Rex *ibid.* & Carolus Calvus — 623 hæc confirmat Ludovicus VII. *ibid.* Canonici abbatia reſtituuntur à Guillelmo I, Aquitaniæ Duce — 570 donatur Eccleſia S. Juliani in villâ Caneto — 571 & Limiacum — 575. 576 item alia donantur a Pontio Comite Gabalitano & Forenſi — 585
Brunichildis Athanagildi Gothorum in Hiſpaniâ Regis filia, uxor Sigeberti Regis Francorum 362. 365. 326
Brunissendis uxor Rogerii, mater Rogerii Bernardi Comitum Fuxenſium — 880
Bruno Epiſc. Tullenſis, dein Leo Papa IX 593. 928 quo anno natus 416
—— Cardinalis & Epiſc. Signinus 897 — 422
—— frater Othonis I. Imp. Archiepiſc. Colonienſis 717 ejus obitus 719
—— Archiepiſc. Trevirenſis 820 — 471 depoſitus à Paſchali II. ac poſt triduum ſedi ſuæ reſtituitur 221 fit Regiæ Curiæ Vicedominus, & Regnum Germaniæ adminiſtrat *ibid.* alia ejus geſta *ibid.* 822, 823
—— ex Clerico Remenſi Epiſc. Lingonenſis 381. 412. 413 Monaſticam diſciplinam in omnibus diœceſis ſuæ Monaſteriis inſtaurat operâ Guillelmi Abbatis 381, 382. 415 ejus geſta quædam 383, 389. 413. 414. 415 mors 389 417
—— Epiſc. Metenſis, auctoritate Henrici IV. Imp. 670 à Metenſibus ejicitur 571 aliquot prædia Monaſterio S. Trudonis vendit *ibid.*
—— Archidiaconus Lingonenſis, Brunonis Epiſcopi fratris filius 415
—— Comes de Hengebac 663
Bruntulfus avunculus Ariberti Regis, juſſu Dagoberti I. Regis Franc, interfectus 401
Buccelinus unus è Ducibus exercitus Theodeberti Regis Franc. Italiam omnem vaſtando peragrat, victorias aliquot reportat, ac denique victus interficitur 541
Bulencuriæ Eccleſia, conſentientibus Canonicis,

Canonicis, donatus S. Bernardo, ut in eâ Monachos conſtruat - 501
Bulgari, ſive Ruſſi hæretici 491
Bullialdi (Iſmaelis) obſervatiuncula de Solis eclipſibus - 354
Burchardus Archiepiſc. Lugdunenſis 418
——— Archiepiſc. Viennenſis, Rudolfi Regis Burgundiæ frater - 387
——— Epiſc. Cameracenſis 749. 921
——— Epiſc. Monaſterienſis 748
——— Leodienſis Canonicus, dein Epiſc. Wormatienſis 744 ab Olberto Monacho Lobienſi inſtitutus 763 eo juvante edit Collectionem Canonum ibid.
——— Comes Melodunenſis 471
——— Miles, cum Hildegardi uxore Monaſterium S. Salvatoris propè Briaram condit 470
Burdigalensis Monaſterii S. Crucis ſocietas cum Monaſterio Condomenſi 99
Burdinus Antipapa captus, ut in eum animadverſum eſt 800 - 2
Buranchardi Dominus - 176

C.

CAdomensem Academiam erigit Eugenius Papa IV. - 762 confirmat Carolus VII. - 792
Cadurcus Cancellarius Ludovici VII. - 497
Cæcilia Virgo cum Tiburtio nupta, eum ad Chriſtianam fidem amplectendam, & virginitatem ſervandam impellit - 509 cum eo martyrii coronam adipiſcitur ibid.
——— ſanctimonialis, condit Monaſterium S. Crucis in diœceſi Aptenſi - 616
Cælestinorum Ordo, priùs dictus S. Benedicti in Montibus - 50
Calixtus II. Cluniacenſes de electione ſuâ certiores facit - 456 ei gratulatur Arnulfus Lexovienſis - 517
Calonus Archiepiſc. Viennenſis - 318. 319
Calandiensa Monaſterium, conditum à Guidone Abbate de Tribus fontibus 216
Caletus dicta Juliobona 171 muris cincta 867
Calixtus Papa II. bona Monaſterii Piſcarienſis confirmat 964 Ludovico VI commodat Legatum - 478 ab eodem monetur ne Eccleſiæ Lugdunenſi ſubjiciat Eccleſiam Senonenſem ibid. Biſuntinæ Eccleſiæ confirmat remiſſionem mareſcalciæ & canariæ in villa Cuſſiaco - 479
——— Papa III. Carolum VII. de electione ſuâ certiorem facit - 796 ejus votum de Turcis bello perſequendis - 797 Carolo VII. gratias agit de ſuo erga A. S. cultu ſingulari - 799
Calmosiaci Eccleſia conditur, & in ea conſtituuntur Canonici Regulares 610
Calvaria Abbas S. Andreæ Avenionenſis - 616. 619
Camberi cœnobium Canonicorum Regularium fundatur à Vincentio Præpoſito S. Mariæ Wratiſlavienſis - 618 in eo, ejectis Canonicis, conſtituuntur Monachi Ciſtercienſes ibid.
Cameracum penè tota igne ſuccenſa 808 inibi Eccleſia S. Sepulcri à Lietberto Epiſc. condita - 148
Campaniæ Comitatus Blanchæ, ac Theobaldo filio ejus aſſeritur - 585
Canati Eccleſia S. Juliani conſtruitur, ac dotatur - 372
Cantabria Gothorum Regno addita à Siſebodo Rege 365
Canta-Lupo caſtellum unde dictum 944
Cantuariensis Eccleſia à Gregorio IX. vexata 869. 870 Cantuarienſes Monachi à Joanne Anglorum Rege ejecti, ut recepti in Flandriâ 841 revocantur in Angliam 853
Caramzaus ex Referendario Epiſc. Virdunenſis 836
Carcassonensis Comitatûs pars Lauragum caſtrum - 417
Cardinalibus dantur pilei rubri - 57. 135 eorum dignitas ampliſſima - 818 Epiſtola ad Carolum VII. quâ eum de electione Calixti III. certiorem faciunt - 797
Cardoctus Rex Britanniæ - 168
Caricampi Monaſterium conditum ab Hugone Comite Candavene - 495 ei multa à multis donantur ibid.
Carlomannus Caroli Martelli filius, Princeps Franc. 370 fit Monachus ibid.
——— Pipini Franc. Regis filius, Rex Francorum 371
——— Caroli Calvi filius, Abbas Centulenſis 322 & Lobienſis 735 ejus epitaphium 322
——— Ludovici Germanici filius 376 Imperator, bona & jura Monaſterii Piſcarienſis confirmat 937. 938
——— Francorum Rex, bona Monaſterii S. Polycarpi confirmat, eique aliquot privilegia concedit - 364 Eccleſiæ Aurelianenſis jura renovat, eique non nulla donat, ac donata à Gauterio Epiſc. confirmat - 363
Carnutensi Eccleſiæ non pauca donat Richardus II. Normanniæ Dux - 186 fiſcum Unigradum immunem concedit Henricus I. Francorum Rex - 398 non nihil pro anniverſario donatur ab Amiciâ Domina Montisfortis - 569 varia à variis donantur pro anniverſariis - 574 non nulla ei donat Philippus IV. Franc. Rex - 638 ejus præbenda ab Araldo Epiſc. donatur Monaſterio Cluniacenſi - 410 clauſtri domus ne laicis dentur aut locentur vetat Urbanus III. - 530 ſervos in jure pro liberis haberi jubet Ludovicus VI. - 481 Canonicis jus eligendi Decani conceditur à Gauſlido Epiſcopo - 480 hos, ſi non reſideant ejici jubet, eumque Lucius III. in Canonicum recipi vetat, qui non ceſſerit beneficiis quæ prius tenebat - 547
Carnutensium Epiſcoporum bona poſt eorum mortem intacta ſervari debere decernunt Philippus I. Fr. Rex, & Paſchalis Papa II. - 440
Carnutense cœnobium S. Joannis de Valleâ conditum ab Ivone Epiſc. Carnutenſi - 600 ejus ſocietas cum Cœnobio S. Quintini Belvacenſis ibid.
Carolus M. Rex Francorum & Imperator 371. 373 quæ Regno Franciæ addiderit 373 ejus uxores ac liberi 374 Eccleſiis plurima donat 308 in Aquenſi Palatio Eccleſiam S. Mariæ condit - 382 ejus proſapia 370 obitus 374
——— Calvus, Ludovici Pii filius, Rex Franc. 374. 375 Imperator 376. 377 non nulla Eccleſiæ Lugdunenſi reſtitui jubet - 349 350 S. Porciani Abbatiam Herenſi Monaſterio donat - 350 fundationem Monaſterii S. Andreæ in diœceſi Elnenſi confirmat, eique privilegia concedit - 351 ipſe Compendienſe Monaſterium SS. Cornelii & Cypriani condit, eique plurima prædia, ac varias immunitates tribuit - 318 privilegia ab eo conceſſa Monaſterio Centulenſi 314. 315. 316. 319. 320. 321 Monaſterio Corbeienſi - 346 Eccleſiæ S. Juliani Brivatenſi - 663 ejus laudes 132
——— Craſſus, Ludovici Germanici filius 376 Imperator 378 bona Piſcarienſis Monaſterii confirmat 934 Monaſterio Grandiſvallis collata à Lothario Imp. confirmat, ac nova confert - 365
——— Simplex, Ludovici Balbi filius, Rex Franc. 378. 379 380. 381 confirmat privilegia Monaſterii Corbeienſis - 347 & Monaſterii S. Aniani in diœceſi Narbonenſi - 367
——— IV Rex Franc. tertius filius Philippi IV - 61 fit Marchiæ Comes - 69. 709 fratri Philippo V. in regno ſuccedit 79 & ſeqq. domûs Regiæ expenſas ordinat - 711 non nulla Domui Dei Pariſienſi concedit ibid. ejus obitus - 87
——— V. Rex Franc. Joannis filius, primum Dux Normanniæ - 113 regnum adminiſtrat infeliciſſimè, patre ab Anglis capto - 115 & ſeqq. & in regno ſuccedit - 133 & ſeqq. Monaſterium Cæleſtinorum Meduntæ fundat - 742
——— VII Francorum Rex Fredericum Regem Romanorum rogat, ut Duces Auſtriæ ac Bavariæ liberos abire ſinat - 764 pecunias in ſubſidium Regni Cypri percipi in Regno ſuo concedit - 767 operam dat evellendo ſchiſmati - 770 & ſeqq. ejus fœdus cum aliquot Principibus Germaniæ - 763 Academiam Cadomenſem ab Eugenio IV. erectam confirmat - 792 decimam in Regno percipi concedit in ſubſidium belli contrà Turcos - 800 eligitur arbiter pacis inter Reges Scotiæ & Daniæ - 803 Ludovicum Delphinum ut ad ſe redeat hortatur - 805 ejus Oratorum actiones in Conventu Mantuano - 806 & ſeqq. ejus epiſtolæ aliquot - 766 772. 776 785. 786 787. 788. 791. 798
——— filius Joannis Regis Bohemiæ - 108 fit Imperator - 109
——— filius Caroli M. Burgundiæ Regno præeſt 373 ante patrem mortuus 374
——— Lotharii Imp filius, Provinciæ Rex, villæ Urbanæ immunitates reſtituit - 313 non pauca donat Eccleſiæ Lugdunenſi - 314. 35 alia eidem reſtitui jubet ibid. quædam cum Abbate S. Andreæ Viennenſis commûtat - 355
——— filius Ludovici VIII fit Comes Andegavenſis - 35. 194 à Saracenis capitur, & liberatur - 32 ejus res geſtæ in Hannonia - 37. 38 fit Comes Provinciæ - 39 196 Maſſilienſes rebelles caſtigat - 40, 195 fit Senator Urbis Romæ - 40. 197. 650 ei regnum Siciliæ offertur ab Urbano Papa IV. - 650 & conferitur à Clemente IV. certis conditionibus - 40. 197. 200 650 ejus victoriæ - 41. 201 præclaram de Saracenis victoriam refert - 667 pacem init cum Rege Tuniſii - 668 alia ejus geſta - 41. 202. 208. 209 in eum Siculi rebellant - 45. 685 iis ſe adjungunt Petrus III. Rex Arragonum, à quo Sicilia occupatur, & Michaël Palæologus Imp - 687 688 rebelles, & eorum fautores cenſuris coërcere conatur Martinus IV. - 685 & ſeqq. Caroli obitus - 46. 209
——— II. Rex Siciliæ, Primi filius, adhuc Princeps Salernæ, capitur à Siculis - 45. 46. 209 liberatur duriſſimis conditionibus - 48. 210 Rex Siciliæ coronatur - 48. 211 Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ donat Carolo Comiti Valeſiæ - 49 ejus pax cum Frederico de Aragoniâ - 53
——— Rex Navarræ, Comes Ebroi-

cenſis - 813. 822. 813. 816. 817. 818. 820. 821. 823. 831. 831 828. 839
——— Rex Succiæ, à Chriſtierno Daniæ Rege ejicitur - 803
——— Martellus, Major Domûs Franciæ, Grimoaldi filius, Pipini nepos 370 ejus victoriæ 371 373. 374 370 moriens regnum filiis diſtribuit 374
— filius Ludovici Ultramarini Franc. Regis Dux Lotharingiæ 381. 385. 491 ejus poſteri 491 - 886
— Canati Regis Daniæ filius, Comes Flandriæ 894. 896 ejus laudes *ibid.* interficitur 800 896 - 3 in ſicarios ut animadvertum 898
——— filius Conradi II. Imperatoris: ejus obitus 1.5
——— filius Philippi III. Regis Francorum, Comes Valeſiæ 711. - 41 49 à Carolo II Rege Siciliæ ei donantur Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ . 49 ejus geſta in Flandriâ 53 fit Vicarius ac Defenſor Eccleſiæ 54 pacem conciliat inter Carolum Regem Siciliæ & Fridericum de Aragoniâ 55 de eo 785. 785 711. - 71. 85 813. 823. 824. 828 ejus mors - 84
——— Comes Alençonii, ſuperioris filius - 76. 81 97 Creſſiaci in acie cæſus - 108
——— de Bleſis, Britanniæ Dux - 105. 106 in prælio interfectos 131
——— de Hiſpaniâ, Conſtabularius Franciæ, interfectus 118
——— de Crot, Abbas Affligemienſis 779
S. Carpofori Martyris reliquiarum pars Vicentiâ in urbem Mutenſem alportatum 123
Carrofensium Monachorum jura in Monaſterium Andrenſe 782. 851 eorum depravati mores 847. 848
Carthusiæ Ordo quo tempore inſtitutur 492 Carthuſianorum laudes 415
Casæ-Dei Monaſterium Gregorius XI teſtamento ſuo jubes augeri Collegio Gregoriano triginta Monachorum - 749
Casimirus Dux Evynacenſis - 713
Cassanem Rex Tartarorum Chriſtianus - 51
Casselis victoria de Flandris relata à Philippo VI. Francorum Rege - 90
Castellæ Regum fœdera cum Regibus Francorum - 857
Castitas quâ ratione ſervetur - 451. 551 huic recuperandæ monita Æneæ Sylvii - 788
Castrensis Monaſterii initia - 570
Casvat loci cœnobium conditum ab Euſtachio 453
Catalaunense Concilium 482
Cavana urbs, terræ-motu ſubverſa 456
Catharina filia Philippi, neptis Balduini II. Imp. CP. nubit Carolo Comiti Valeſiæ - 54 ejus obitus - 60
Catholus Rex Connaciæ - 182
Caturcensis Eccleſia: in eâ conſtituuntur Canonici Regulares à Geraldo Epiſc. qui non pauca eis donat - 415 his non nulla invitè ad decernam donare Gauſbetto de Caſtronovo - 419 quod juſjurandum his olim præſtaret Præpoſitus Caturcenſis - 437 non nulla eis reſtituuntur, alia donantur - 438 ſi um ſſ runt, ac quædam donat Raimundus de Bezza, & Aſtorga uxor ejus - 444 domum quoddam offert Hugo de la Rocca - 360
Cereense Monaſterium Alcobaciæ Monaſterio ſubjicitur - 558
Censserius de Gethesio, ex Monacho Vindomenſi Epiſc Conſoranenſis 601
Cenomanensi Monaſterio S. Petri de Culsata non nulla donat Helias Comes Cenomanenſis - 419
Censam aliis Eccleſiis non ſolvunt Eccleſiæ S. Petri nomine inſignes 483
Centulense Monaſterium à S. Richario conditum 297 ei non nulla donantur 298 313 novis ædificiis, tribus Baſilicis, & plurimis Sanctorum reliquiis augetur ab Angilberto Abbate 301 *& ſeqq.* cujus ſtatuta habentur 306 ei privilegium concedit Ludovicus Pius Imp. 309 idem jubet Monaſterii bona recenſeri: ejus deſcriptionis ſumma quæque capita 309 *& ſeqq.* quot viri nobiles beneficia olim à Cenſuler ſibus Monachis tenerent, eiſque ſervirent 315 in Centulenſem Eccleſiam aditus fœminis non patebat *ibid.* privilegia Monaſterio conceſſa à Carolo Calvo 314. 316 319. 320. 321. aliud non à Lothario Imp. ſed à Lothario Franc. Rege 324 Eccleſia incenditur à Normannis 322 ut cumque reparatur 324 quot illic Sanctorum reliquiæ 329 341 bonorum partem reſtitui curat, quædam diſtrahit Ingelardus Abbas 326. 327 non pauca invadunt Franc. Reges 327 quædam Lodicenſi Eccleſiæ oppignerantur 329 varia à variis donantur 335 338 343. 345. 346 auferuntur Foreſtis-Cella, Abbatis-villa, &c. ab Hugone Franc. Rege 337 343 bona aliquot reparantur 334 illuſtres Monachi 389 Monaſterii hiſtoria ut cognita 340
Chalus mons, ubi Franci à Normannis cæſi 469
Charimerus Referendarius Childeberti Franc. Regis 74
Chatoocus Hibernus, S. Richarium ad pietatem informat 294 ejus epitaphium 107
Childebertus Francorum Rex Chlodovei I. filius 360 non pauca donat Eccl. ſiæ Virdunenſi 351
——— II. Franc. Rex, Sigiberti ac Brunichildis filius 368. 363. 364
——— Franc. Rex Theoderici filius, Chlodovei II. nepos 370 Exhibit Abbatis teſtamentum, quo non nulla donat Eccleſiæ Virdunenſi, confirmat - 319
——— Theoderici filius, Childeberti II. nepos 364
Childericus Chlodovei II. filius, Franc. Rex 70
——— II. Franc. Rex, Chlotarii III. filius, conditor Monaſterii Dervenſis - 317 ejus laudes 403
——— III Franc. Rex, ultimus primæ ſtirpis 370
Chilpericus Franc. Rex, Chlotarii I. filius 361. 368 361 à ſicario quem Brunechildis miſerat interfectus 363
——— Auberti Regis filius, Chlotarii II. nepos 367
Chlodesindis filia Chlotarii I. Franc. Regis 368
Chlodoaldus filius Chlodomeris Fr. R. *ibid.*
Chlodomerus Rex Franc. Chlodovei I. filius 360. 361
——— filius Gunthramni Franc. Regis 361
Chlodoveus I. Franc. Rex 291. 360 - 367 Miciacenſe Monaſterium fundat - 307 ei gratulatus Anaſtaſius Papa - 306
——— II. Franc. Rex Dagoberti filius 367 368. 369 370
——— Chilperici Franc. Regis filius 368
Chlotarius I. Franc. Rex 73. 74. 360. 361
——— II. Francorum Rex, Chilperici & Fredegundis filius 363. 364. 361. 366
——— III. Franc. Rex 369. 370 Beſuenſis Monaſterii bona confirmat 402 eidem Advocatum dat 403
——— IV. Franc. Rex 370
——— filius Gunthramni Franc. Regis 361
Chlotildis Chilperici Burgundionum Principis filia, uxor Chlodovei I. Franc. Regis 360
Chorasmnorum victoriæ in Palæſtinâ - 43
Chramnus filius Chlotarii I. Franc. Regis 361
Christianorum officia breviter deſcripta 96
Christianus Archiepiſc. Moguntinus, Imp. Cancellarius 814
——— Epiſc. Autiſiodorenſis 466
Christianus Dei gratiâ Rex Caro'um VII de injuriâ ſibi à Scotis illatâ certiorem facit, &c. - 803
Christoforus Papa, privilegia Monaſterii Corbeienſis confirmat - 348
——— Primicerius Apoſtolicæ ſedis - 351
——— de Tesango, Abbas Claræ-vallis in diœceſi Mediolanenſi - 752
Christus, adulterâ ſibi oblatâ, quid in terrâ ſcripſerit - 454 ut mortem timuit - 383 ejus corpus quando ſuſcipiendum - 138
Chrodebertus Major-Domûs Chlotarii III. Franc. Regis 402
Chrodegangus Epiſc. Metenſis 827 ejus pietas, & Monaſteria ab eo condita *ibid.*
Chrodoaldus Dux Forojulienſis 371
Chrodolenus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 464
Chrysogonus Cardinalis Diac. S. R. E. Bibliothecarius 966
Chunigundis uxor Henrici Imp. 391
Cicvrius Cardinalis Presb SS Joannis & Pauli, tituli Pammachii - 578
——— Cardinalis Presb S. Laurentii in Lucina *ibid.*
——— Cardinalis Diac. S. Hadriani 978
Cisoniense cœnobium conditum ab Everardo Comite & Giſlâ ejus uxore 876. 878 in eo bonorum communio reſtituitur 876 880 ejus bona *ibid. & ſeqq.* jura quædam 881 confirmantur à Geraldo Epiſc. Tornacenſi, & ab Alexandro Papa III 881 alia jura 884 ſtatuta paci informandæ inter Abbatem & Canonicos 882
Cistercienses Ordo quando inſtitutus 492. 791 ejus laudes 415 ejus bona confirmantur ab Innocentio II. qui eidem privilegia quædam largitur 177 huic Savinacenſis Congregatio adjungitur 573 Ciſtercienſes Monachi quorum bonorum decimas ſolvere tenentur - 31 à leſdâ & uſatico immunes in urbe Montiſpeſſulani - 500
Citruinus Epiſc Carcaſſonenſis, tum Abbas ſis - 371. 372
Clara ſanctimonialis in SS. album relatus - 146
Claræ-vallensis Monaſterii initium & ſitus - 1
Clarius primùm Floriacenſis, deinde S. Petri-Vivi Senonenſis Monachus, hujus Monaſterii Chronicon ſcribit 483 intereſt Concilio Bellvacenſi 484
Claudius de Charmis Abbas S. Benigni Divionenſis 398 & S. Germani Autiſiodorenſis 309
Clemens Papa & Martyr: ejus corpus delatum in inſulam Piſcarienſem 929 931 ubi reperitur, ac de terra tollitur 966
——— Papa IV. decernit Henricum III. Angliorum Regem, & filium ejus Edmundum nunquam fuiſſe veros Regni Siciliæ poſſeſſores - 648 illud Regnum

Digitized by Google

gnum certis conditionibus offert Carolo Comiti Andegavenſi fratri S. Ludovici - 640 privilegia à prædeceſſoribus S. Ludovico conceſſa confirmat - 614 ejus Epiſtola ad Jacobum filium Jacobi I. Aragoniæ Regis *ibid.*
—— Papa VI. ejus literæ varii argumenti - 722. 723 aliæ continentes privilegia Franc. Regibus ac Reginis conceſſa - 723 & *ſeqq.* conſtitutio in adulteratores monetarum - 730
—— Papa VII, Adriæ Regnum inſtituit, ac certis legibus offert Ludovico Duci Andegavenſi & Turonenſi - 746 & *ſeqq.* Wladiſlaum Polonum à votis monaſticis abſolvit - 753 eumdem ad curiam vocat - 754
—— Epiſc. Belvacenſis 158
—— Epiſc. Metenſis 224 618 613
—— Monachus Fiſcannenſis, laudatur 386
Clementia filia Regis Hungariæ nubit Ludovico X. Franc. Regi - 70 ejus obitus - 91
—— filia Guillelmi Comitis Burgundiæ, uxor Roberti II. Comitis Flandriæ 894 - 288
—— ſoror Guillelmi Domini Montiſpeſſulani, uxor Roſtagni de Sabrano - 564
Clericorum bona quatenùs immunia ſint - 591 quid ſervandum erga clericos facinoroſos - 593. 634 Clerici privilegium ſuum amittunt, ſi negotiationibus inhoneſtis inſtiterint - 614 Clericorum concubinariorum pœna 483
Cleph Longobardorum Rex 161
Clodulfus S. Arnulfi filius Epiſc. Metenſis 527
Cluniacensis Monaſterii initia - 374 huic centum Hiſpaniæ Reges in ſuo Regno concedunt - 407 villam Coſſiacum donat Theobaldus Comes Francorum - 408 Araldus Epiſcop. Carnutenſis præbendam Eccleſiæ ſuæ concedit - 410 Eccleſiam S. Mariæ in caſtro Avalone largitur Hugo Burgundiæ Dux - 412 non pauca donat Guido Comes Matiſconenſis, dum in eo vitam Monaſticam profitetur - 413 Monetam de Nort concedit Guillelmus VII Aquitaniæ Dux *ibid.* Monaſterium SS. Facundi & Primitivi ſubjicit Aldefonſus Hiſpaniæ Imp. - 487 ejus jura ut tueantur, Epiſcopos Galliarum monet Paſchalis II. - 455 bona ac privilegia confirmat Ludovicus VI. - 477 item Philippus IV. - 476 [*in illo privilegio recenſentur Prioratus à Cluniaco pendentes*] Cluniacenſis Monachi laudantur - 819 Alexandro III. adhæret censura 5 6 jus eligendi Abbatis Verzeliacenſis ſibi competere ſibi contendunt 537 in Monaſterium S. Martini Pontiſarenſis idem jus ſibi aſſerere conantes, cauſâ cadunt 543
Cœlestes ſphæræ explicantur - 315
Cœlestis Epiſc. Metenſis 524
Colongiensibus monachis nonnulla dantur à monachis Beneventibus 458
S. Columbæ Virginis corpus reperitur 470
Columbanus Abbas ejicitur è [illegible] Theoderici operâ Brunichildis 365 cum excipit Chlotarius II. 365 366 ejus laudes - 405
—— Abbas S. Trudonis 460
Cosss, nomen ejus libri qui continebat excerpta ex utroque Teſtamento - 305 qualis erat ille quem S. Hieronymus ediderat *ibid.*
Compendiense Monaſterium S. Corneni à ſe fundatum prædiis ditat, ac variis immunitatibus cohonestat Carolus Calvus - 372
Conanus Comes Richmondiæ, Britanniæ Dux - 151. 158 ejus mors - 159
Concilia Provincialia plura ſimul in Galliis celebrata - 42
Concubina qui palam adhæret, pejùs peccat quàm qui adulterium clam committit 101
Condomense Monaſterium à Normannis ferè dirutum 581 reparatur, & in eo Clerici collocantur *ibid.* iterum incendium reparatur, & monachi in eo conſtituuntur 582 donationes ei factæ ab Hugone Epiſc. Agennenſi & Vaſatenſi 583 confirmantur à Gregorio Papa VII. 584 ei donata à variis recenſentur *ibid.* & *ſeqq.* quæ cuilibet ſingulis monachis præſtita ſunt, poſtquàm diſciplina regularis in eo periit 600 & *ſeqq.* ejus ſocietas cum Ordine FF. Prædicatorum 599 cum Monaſterio Burdegalenſi S. Crucis *ibid.* cum Monaſterio Grandis-ſylvæ *ibid.* fit ſedes Epiſcopalis 602
Conon Cardinalis Epiſc. Præneſtinus, A. S. Legatus in Provinciis Rotomagenſi, Senonenſi, & Remenſi 482. 483. 515. 697
—— Abbas Sigebergenſis, dein Epiſcopus Ratiſbonæ 701
—— Epiſc. Wormatienſis 748
—— Abbas S. Vinoci Vindocinenſis 538
—— ex ſacerdote plebano Darubrii Abbas Senonienſis 620
—— Arnonis Archiepiſc. Colonienſis nepos, à Trevirenſibus quibus invitus dabatur Archiepiſc. interficitur 815. 816
Conradinus filius Conradi Regis Siciliæ - 3. 42. 205
Conradus Rex Burgundiæ Jurenſis, Monaſterium Grandis-Vallis inſtaurat - 375
—— Burgundiæ Rex, non pauca donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis - 380
—— II. Imperator, Henrici V. ſororis filius - 144 bona & jura Piſcatinenſis Monaſterii confirmat 9, 9 958 ejus obitus - 148
—— filius Frederici II. Imperatoris vincitur ab Henrico Thuringo 632 Rex Apuliæ 633. - 36. 37. 194 195 ejus mors - 195
—— Cardinalis Epiſc. Portuenſis, A. S. Legatus - 30
—— Cardinalis Epiſc. Sabinenſis 578
—— Epiſc. Spirenſis, tum Metenſis, & Imperatoris Cancellarius 215. 619
—— Epiſc. Ulterioris Trajecti 668. 671
—— Juterſium Dux 734
—— Marchio, filius Marchionis Montiſferrati - 15 Tyrum viribus tuetur - 16 fit Rex Hieroſolymitanus - 17 interficitur - 18 *Vide pag.* - 169 170. 172. 173. *ubi Marchiſus appellatur.*
—— Comes Luxemburgenſis 2 5 123
Constantia uxor Roberti Franc. Regis 91
—— filia Imp. Hiſpaniæ, uxor Ludovici VII. in Aurelianenſi Eccleſiâ S. Crucis coronata - 141 ejus obitus - 10
—— filia Guillelmi I. Regis Siciliæ, nubit Henrico filio Frederici I. Imp. - 14 172
—— filia Manfredi Siciliæ tyranni, nupta Petro filio Jacobi I. Aragoniæ Regis dein Regi III - 644 ejus obitus - 145
—— filia Philippi I. Franc. Regis, uxor Hugonis Comitis Trecenſis - 437
—— filia Ludovici VI. uxor Euſtachii Comitis Bolonienſis 494 802 dein Raimondi Comitis Toloſani 801
—— filia Conani Britanniæ Ducis, Comitis Richmondiæ - 157 nubit Gaufrido filio Henrici II. Regis Angliæ - 164 dein Guidoni de Toarcio - 5 160
—— filia Jacobi I. Aragoniæ Regis, nupta Infanti Emanueli, fratri Reg. Caſtellæ - 67
—— Abbatiſſa de Cannas - 673
Constantinus Epiſc. Sylvanectenſis 171
Constantius Imp. pater Conſtantini Magni 209
—— Epiſc. Albienſis - 570
—— Chorepiſcopus - 558
Corardi Abbatis Ciſtercienſis obitus - 72
Corbiensis Monaſterium à Bathilde Reginâ conditum - 344 ejus privilegia confirmant Benedictus Papa III. - 345 Carolus Calvus Imp. 346 Carolus Simplex - 347 Chriſtoforus Papa - 348 Leo Papa IX - 349 ejus Monaſterii Cellæ *ibid.*
Corbus Theoderici Franc. Regis filius, Childeberti nepos 364
Corduba à Chriſtianis recepta 491
Corona ſpinea in Majori Eccleſiâ Pariſienſi reponitur 497
Corbeni Eccleſia S. Mariæ recens conſecratæ varii varia donant - 426 indulgentiæ conceſſæ his qui ei quidpiam donaverint - 425
Cortenaii Domini è Stirpe Regiâ 494
Coschinus Abbas Gemmeticenſis & Centulenſis 301
Cotarelli in provinciâ Bituricenſi cæſi - 13
Crasmarus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 9.7
Cusseriense Monaſterium à Gerardo Mon. conditum 187
Crisiaci pugna deſcribitur - 109
Crispiaci Communia inſtituta à Ludovico VIII. ejus leges - 591
SS. Crispini & Criſpiniani corpora à S. E[illegible] 93
Crocus Rex Wandalorum Galliis devaſtatis capitur - 211
Crucesignatorum geſta - 2 & *ſeqq.* 147 & *ſeqq.* 430 435. 540 iis privilegia conceſſa à Philippo II. Franc. Rege - 177
Crucis Dominicæ pars in Regiâ Capellâ Pariſiis 492 Crucis ſignum quàm frequenter imprimendum 98
Crucifixi in calice à Judæo perfoſſi miraculum 44
Cunimundus Vicecomes Lemovicenſis - 115
Cunibertus Archiepiſcop. Colonienſis 367
Cyrillus Archiepiſc. Trevirenſis 211

D.

Dachertus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 461
Dado, idem qui Audoënus, Archiepiſc. Rotomagenſis 80
—— Epiſc. Virdunenſis 237 241
Dadolena Virgo Eccleſiæ Turonenſis - 101
Dagobertus Franc. Rex 365 367 non nulla donat Monaſterio Benedictino 10. S. Richarium viſitat, eique non paucâ largitur 298 ejus in S. Eligium amor 80, 83 ei donam villam Solemniacum 83
—— II. Franc. Rex, Sigiberti filius, Dagoberti nepos 369. 370
—— Archiepiſc. Bituricenſis - 379
Datbertus Archiepiſc. Piſanus - 481 418
Daimbertus Archiepiſc. Senonenſis

477. 506, 792. – 456. 459 ejus obitus 484 – 3
Dalmatius Vicecomes de Rocabertine – 599
Damiatæ prima obſidio deſcripta 631. – 58 Turcis redditur – 29 iterum capitur, redditur, ac diruitur 633
Danial Epiſc. Nannetenſis 500
Dapiferatus Franciæ datus Theobaldo Comiti Carnotenſi – 554
Daſpurgenſis Comitatus ab Epiſcopis Metenſi & Argentoratenſi diſceptus 637
David Scotorum Rex – 144
—— filius Roberti de Brus, Scotorum Rex – 97. 103. 109
—— Indiarum Rex – 591
—— Princeps Walliæ – 193. 207. 108 ejus mors – 209
—— Comes Cenomanenſis – 156. 246
Decima bonorum Eccleſiaſticorum conceſſa Philippo IV. Franc. Regi 181. 184 – 702
Decima honorum ab unoquoque Eccleſiis ſolvenda 99 eam aliis Eccleſiis non ſolvunt Eccleſiæ S. Petri nomine inſignes 425
Dei eſſentia ab homine comprehendi non poteſt – 325 eam ubique eſſe probatur – 526
Dentelini Ducatus 364. 367
Deodatus Epiſc. Matiſconenſis 91
—— Epiſc. Nivernenſis, Eccleſiâ ſuâ relictâ in Voſagum ſecedit, atque illic ſæpiùs mutato loco, & miraculis aliquot perpetratis, condit Monaſterium JunctuTas, quod deinde S. Deodati dictum eſt 605. 606. 607 ejus obitus 607 corpus transfertur 616
—— Abbas SS Accei & Acheoli – 497
Deodericus Epiſc. Metenſis 713. 714 ejus auctoritas in aulâ Ottonis I. Imp. 151 plurima SS. corpora in Italiâ reperit, & in ſuam diœceſim transferri curat ibid.
Dervenſe Monaſterium à Childerico II Franc. Rege, Chlotarii III. filio conditum – 317 ejus immunitates confirmat Theodericus III. Childerici frater ibid. alterum puellarum à Waimero & Walnde ejus uxore conditum – 318 utrique proſpicit, ac jura quædam tribuit Bertoendus Epiſc. Catalaunenſis – 317 318 Dervenſes Monachi à Normannis fugati, in Monaſterio S. Tenderii propè Viennam conſtituuntur – 568
Deſiderius Epiſc. Virdunenſis 435
Deſiderius Longobardorum Rex à Carolo Magno victus, Regnum ac libertatem amittit 378
—— Archiepiſc. Viennenſis, lapidibus oppreſſus juſſu Theoderici Regis Fr. 305
—— Epiſc. Cabellonenſis – 518
—— ex Archidiacono Tornacenſi Epiſcop. Morinorum 8.1 Monaſterium virginum Ord. Ciſtercienſis Blendecæ condit – 148 ejus obitus 826
Deſtauvareth in diœceſi Virdunenſi Eccleſia S. Laurentii à Dudone Præpoſito Eccleſiæ Virdunenſis condita, atque ibi Canonici conſtituti 259
Didacus Archiepiſcopus Compoſtellæ – 488
—— Epiſc. Oxomenſis – 22. 181
Dido Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
—— Epiſc. Pictavenſis 300
—— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 466
S. Dionæ corpus Româ in urbem Metenſem tranſlatum 154
Dionyſius Cardinalis, Epiſc. Strigonienſis – 787
—— Abbas Ciſonienſis 887
—— Comes Palatinus Hungariæ, Oratorum Andreæ Regis apud Gregorium IX. – 610
Divion urbs ab Helvetiis obſeſſa 399 ejus ſuburbia igne ſuccenſa ibid.
Divionenſis Eccleſia S. Benigni, olim Monaſterium puellarum 359 in eo Monachi conſtituuntur à Gregorio Epiſc. Lingonenſi ibid. quot in ea ſancti viri ſepulti ibid. bona eidem à conditore data ibid. & à Gonthramno Rege 363 & ab aliis 363. 363. 367. 370 371. 375 in Monaſterio tempore Caroli M. diſciplina regularis penè obliterata 373 ejus bona aliis commutata 375. 376 non nulla amittit 375 alia ei donantur 376 Eccleſia reſtauratur ibid. multa donantur à Carolo Calvo Fr. Rege ibid. ablata reſtituuntur 377 alia comparantur, aut commutantur 378. 379. 380. 381 peſſimus ejus ſtatus per inertiam Epiſcoporum & Abbatum 381 diſciplina monaſtica inſtauratur curâ Brunonis Epiſc. Lingonenſis à Monachis Cluniacenſibus 381 bonis augetur monaſterium 382. 385 nova Eccleſia ædificatur: ejus deſcriptio 383 alia ei dantur 386 387. 388 389. 390. 391. 394. 395. 396. 397 iterum nova Eccleſia ædificatur 396 Monachi cœnobii Beſuenſis non nullas res furantur 420
Devizo Cardinalis Preſb. S. Marini 444
Dodaſcarinta Abbas Aſtiacenſis – 494
Dodilo Epiſc. Cameracenſis 736
Dodo Epiſc. Nurenſienſis 949
—— Epiſc. Valvenſis 968
—— diſcipulus S. Urſmari: ejus vita breviter deſcripta 732
—— Comes S. Lambertum interficit 170
Dodoaldus Epiſc. Lingonenſis 365
Domeſtici nomina apud Francos 83
Dominicæ Paſſionis monumenta redimit, ac Pariſiis in Majori Eccleſiâ, & in Regiâ Capellâ collocat S. Ludovicus 491. 497. – 35
Dominicus Inſtitutor Ord. FF. Prædicatorum: ejus res geſtæ perſtringuntur – 180. 183. 185. 186 187 ejus obitus – 188 in SS. album refertur – 190 ejus corporis tranſlatio ibid.
—— ex Monacho S. Fructuoſi, Abbas Piſcacienſis: acta ejus electionis 353 fit etiam Epiſc. Valvenſis 956 ejus obitus 957
—— Chappron, Ord FF. Prædicatorum, S. Theologiæ Doctor, Abbas Lobienſis 758
Domnolus Epiſc. Trecenſis – 541
Donatus Archiepiſc. Biſuntinus filius Waldeleni Ducis 400. 401
Dornatiacenſe Monaſterium puellarum conditum ab Amalgario Duce 401 in jus tranſit Monaſterii Beſuenſis 402
Drauſio Epiſc. Sueſſionenſis 75
Drocarum Comites è ſtirpe Regiâ 494
Drogo Abbas S. Joannis Laudunenſis, deìn Cardinalis Epiſc. Oſtienſis – 1
—— filius Fulconis II. Comitis Andegavenſis, Epiſc. Anicienſis – 546
—— Caroli Magni filius, Epiſc. Metenſis 218. 374. 375 A. S. Legatus, & ſacri Palatii Moderator 328
—— Epiſc. Morinorum 336
—— ex Monacho Lobienſi Abbas Florinenſis, dein S. Jacobi Leodienſis 752
—— Major Domûs Sigiberti Franc. Regis 361
—— Conſtabularius Philippi Auguſti – 574
Dudo Eccleſiæ Virdunenſis Præpoſitus, Eccleſiam S. Laurentii in caſtello Deſtauvareth condit, atque in eâ Canonicos conſtituit 259
Dulcia uxor Joannis Regis Portugaliæ – 558
Dulcinius hæreticus – 59
Dungali Recluſi Epiſtola ad Carolum Magnum Imp. de duplici, ut ferebatur, ſolis eclipſi anno DCCCX. – 324
Durandus Epiſc. Leodienſis 532. 763
—— de Sentaler, Abbas Condomenſis 605
Durannus Epiſc. Cabillonenſis, litem dirimit inter Epiſc. Lingonenſem & Comitem Nivernenſem – 600

E.

Eadwiga Duciſſa Poloniæ in SS. album refertur – 208
Ebalus Archiepiſc. Remenſis 572 – 592
Ebbo Archiepiſcopus Senonenſis, vitæ ſanctitate clarus 464 ejus corporis tranſlatio 471
Eberhardus Comes, pater Udonis Archiepiſc. Trevirenſis, Scafuſæ Monaſterium condit 516
Ebo Archiepiſc. Remenſis, à Ludovico Pio Imp. ſede ſuâ dejectus – 135 poſt triennium ipſi renuntiat, ſed ita ut nullius certi criminis ſe reum agnoſcat 336 ſuæ ſedi poſt ſeptennium reſtituitur à Lothario Imp. conſentientibus pleriſque Provinciæ Epiſcopis – 335 id jure fieri probare nititur – 356
—— Epiſc. Gratianopolitanus – 341 317
Ebroinus Major Domûs Theoderici Franc. Regis filii Chlodovei II. 218. 370 S. Leodegarium interficit 370
—— Comes, filius Bovonis ſine barbâ Comitis: ejus liberi 709
Ebrulfus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Eccleſiæ res novas acquirere non videntur, ſi decimas acquirant 181 earum res cautè adminiſtrandæ – 188 de iis alienandis monita plena prudentiæ & pietatis – 387. 388 earum pervaſores excommunicati – 380
Eccleſiæ quatenùs aſylorum jure gaudent – 593 cur in memoriam SS. Veteris Teſtamenti non dedicantur – 370
Eccleſiaſtica beneficia ne cui jure hereditario donentur, item ne eorum inveſtituræ de manu laicorum accipiantur, prohibetur 485
Echivæ pactum de futuro matrimonio Sibyllæ de Obillone neptis ſuæ cum Armanno de Omellas – 483
Econius Epiſc. Maurigianenſis S. Victoris Mart. corpus reperit 464
Edactus Archiepiſc. Bituricenſis 472
Edaſſa urbs à Turcis capta – 7
Edith Regina Angliæ, erga Monachos Centulenſes liberalis 545
Edmundus ex Cancellario Eccleſiæ Sareſberienſis, Archiepiſcopus Cantuarienſis 870. – 190 ejus obitus – 192 in SS. album refertur – 35. 194
—— filius Henrici III Regis Angliæ, Comes Lancaſtriæ – 203. 204 211. 213. 214. 215. 218 ei Siciliæ Regnum certis conditionibus oblatum ab Innocentio IV. & Alexandro IV. – 648 ejus Regni verum poſſeſſorem eum nunquam fuiſſe decernit Clemens IV. ibid. ejus obitus – 31. 226
—— filius Eduardi IV. Angliæ Regis naſcitur – 524 ejus geſta – 81. 83 capitis damnatur – 91
Edoaldus Epiſc. Lingonenſis 367
Eduardus filius Henrici III Anglorum Regis naſcitur – 191 ejus geſta – 40. 41 199 200. 201, 202 procuratores inſtituit ad contrahendum nomine ſuo matrimonium cum Alienorâ

rã ſoroïc Regis Caſtellæ - 6,3 patri in regno ſuccedit - 43. 203 *ſequuntur ejus geſta*. cjus obitus - 59. 231
—— filius Eduardi ſuperioris naſcitur - 209 Regnum regit abſente patre - 211. 212 Scotiam petit armatâ manu - 230 patri in regno ſuccedit - 60 *ejus geſta ſequuntur* dignitate Regiâ ſpoliatur - 85 ejus mors *ibid.*
—— filius Eduardi ſuperioris naſcitur - 66 patri in regno ſuccedit - 85 *ejus geſta ſequuntur*. fit Imperii Vicarius à Ludovico Bavaro - 100
—— de Baillenl, fit Rex Scotiæ - 97. 98
—— de Renty, Gubernator Tornaci - 136
Effoatss Archiepiſc. Colonienſis, depoſitus 110
Eoa Major DomûsChlodovei II. Franc. Regis 368
Eosarosus Magiſter Scholarum, dein Diaconus Eccleſiæ Colonienſis, mox CanonicusRegularis, poſtremo Epiſc. Monaſterienſis 701
Eooaonus Abbas Lobienſis 734
Egil Archiepiſc. Senonenſis, antea Monachus 466 Alſonis villam & alia donat Monaſterio S. Petri-Vivi *ibid.*
Egilbertus Archiepiſc. Trevirenſis: ejus geſta 116 *& ſeqq.*
Eilasorus Comes, Ebroini Comitis filius 710. 711 Monaſterium S Michaelis in Tiraſciâ condit, & Monaſterium S. Petri, Monialium 712 item alia, atque in his Valciodorenſe 712. 715 *& ſeqq.* privignos heredes inſtituit 717
Einmaroos Abbas Fontanellenſis 279
Ekstasetus Archiepiſc. Trevirenſis 214
Ela filia Guillelmi Comitis Sareſberienſis, uxor Guillelmi I. de Longa-ſpata - 189. 190
Elbo de Malcone cum Gofrido de Rupeforti Caſtri Julii dominus - 502
Elooaous Abbas Vezeliacenſis 504
Eleemosynæ erogandæ neceſſitas 99
Elsrious Cancellarius Henrici III. Imp. 913
S. Eleutherius Epiſc. Tornacenſis 70. 903. 916 917
S. Eligius Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 464 987 ejus vita fusè deſcripta 78 *& ſeqq.*
Elioaoot Monachi opera - 185
Elizabeth filia Regis Hungariæ, uxor Landgravi Turingiæ - 190 poſt mariti mortem habitum Minorum aſſumit 641 642 in SS. album refertur 642
—— filia Eduardi IV Regis Angliæ, nubit Joanni Comiti Hollandiæ - 219 dein Umfrido Comiti Hereford & Suſſexiæ 228
—— filia Humberti Bellijoci, nupta Simoni de Laai, dein Rainaldo de Forſio - 624
—— ſoror Uldini Jaliniacenſis, uxor Hugonis domini Ambaſiæ & Calvimontis - 181. 183
S. Eloquii Abbatis Lariniacenſis corpus in Monaſterium Valciodorenſe tranſlatum 715
S. Elpidii Confeſſoris corpus è Marſorum Provinciâ in urbem Meteoſem tranſlatum 153
Elpo Dux Saxonum, à Senonenſibus victus 470
Emaone Choepiſcopus - 157
Emsorcus Camerarius de Tankarvillâ in prælio interfectus - 128
S. Emsertæ corpus Româ in urbem Metenſem tranſlatum 154
Emsoina Archiepiſc. Treviſenſis 211
Ensaulsus Major-Domûs Chlotarii III. Franc. Regis 402.
Emma Toloſæ Comiſſa, nonnihil donat Eccleſiæ S. Martini in Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis - 389
—— uxor Manaſſis Comitis Giſnenſis 785
Emmo Archiepiſc. Senonenſis 464
—— Epiſ. Noviomenſis & Tornacenſis 903. 917. - 335
—— cum uxore & liberis non pauca donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis - 614
Engelauous Archiepiſc. Turonenſis: cjus obitus - 10
Engelsorus dominus de Anguien, capitis damnatus - 133
Engelrannus Epiſc. Cameracenſis - 298
Engolismensis Comitatus fit pars dominii Regis Franc. - 56
Enutius Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Ephiorr Abbatis teſtamentum, quo non pauca donat Eccleſiæ Viennenſi - 318
Episcoporum officia 96. - 302 eorum ſandalia in Galliis pertuſata - 453 cur his Evangeliorum liber apertus, aliis clauſus offeratur *ibid.* Epiſcopo defuncto, quid ſervandum - 379
Episcopi
Abrincatenſes. Anſegaudus 130
—— Guillelmus —— 561
—— Joannes Hamſone —— 94
Abulenſis. Priſcillianus 210
Agathenſis. Raimundus —— 559. 560
Aginnenſes. Aldebetens 591
—— Bernardus Sanctii 587
—— Gimbaldus 581
—— Helias de Caſtellione 592. 599
—— Hugo 581
—— Raimundus Bernard 590. 591
—— Simon —— 416
Albanenſes Bernardus —— 10
—— Galterius 578. 971
—— Henricus 580 811. —— 13. 164
—— Matthæus 251. 529. 578
—— Nicolaus —— 149
—— Pelagius —— 187
—— Petrus 578 —— 762
—— Radulfus —— 650. 658
—— Richardus 247. 248. 444. 477 479. 481 —— 439
Albienſes Addolenus 472
—— Aldegarius —— 571 alter *ibid.*
—— Anchus —— 570
—— Arnaldus —— 571
—— Balduinus —— 570
—— Bertrandus —— 571
—— Caruinus —— 570 572
—— Conſtantius —— 570
—— Frotardus —— 571
—— Froterius —— 570
—— Gauterius —— 571
—— Geraldus *ibid.*
—— Guillelmus - 570 II - 571 III - 416. - 571. IV - 572. V. *ibid.*
—— Honoratus —— 570
—— Hugo —— 570 alter —— 571
—— Humbertus —— 572
—— Joannes —— 570
—— Lupus *ibid.*
—— Panderius *ibid.*
—— Paternus *ibid.*
—— Richardus *ibid.*
—— Rigaldus —— 572
—— Verdatus —— 570
Ambianenſes. Berrefridus —— 347
—— Evrardus —— 589
—— Fulco 326. 348. 355
—— Gaufridus —— 614
—— Gerwinus —— 425. 494
—— Godefridus —— 438. 494
—— Godiſmannus 387
—— Guarinus —— 494
—— Guido 336 —— 494
—— Guillelmus —— 58
—— Hilmeradus 317 —— 142
—— Ingelramnus —— 494
—— Radulfus —— 494
—— Raginarius —— 335
—— Rorico —— 494
—— Theobaldus 571. 823
—— Theodericus —— 495 417
Andegavenſes. G Meduanenſis - 429
—— Guillelmus de Bello-monte 170
—— Guillelmus Major 160
—— Herveus - 144
—— Joannes Baluë - 810
—— Joannes de Bello-valle *ibid.*
—— Lupus - 243
—— Nefingus - 378
—— Nicolaus Gellant 160
Aniſienſes. Adalardus - 371
—— Aimarus 791
—— Drogo - 246
—— Guido *ibid.*
—— Joannes - 739
—— Stephanus - 594
Antiochenus. Jacobus - 778
Aprutinus. Petrus 943
Aptenſis. Teutbertus - 343
Aquenſes Guillelmus - 681
—— Roſtagnus - 407
Arelatenſes. Æonius - 304. 305
—— Leontius - 302
—— Pontius - 383
—— Raimundus - 540
—— Rotlannus - 343
Aretinus. Joannes 467
Argentoratenſes. Arbogaſtus 606
—— Bertholdus 617
—— Florentius 606
—— Henricus 646
Arvernorum. Arnaldus - 378
—— Bego - 379
—— Durannus 157. 158. 159
—— Hetfredus 472
—— Hugo - 823
—— Petrus 477
—— Sidonius - 302
—— Stephanus - 373. 376
Aſturicenſis. Robertus - 488
Atrebatenſes. Alviſus 750. 751. 753. 754. 807 - 6. 494
—— Andreas 809
—— Frumoldus 813
—— Godeſcalcus 808. 881
—— Jacobus 885
—— Lambertus 701. 915 - 1. 420 *& ſeqq.*
—— Petrus Rogerii 781. 823 - 91
—— Pontius 860
—— Radulfus *ibid.*
—— Robertus 792. 873
Avenionenſes Alanus - 774
—— Bertrandus - 661
—— Gaufridus - 918
—— Giraldus - 679 684
—— Hildebertus - 384
—— Jacobus - 71
—— Petrus - 540
Averſanus. Wimundus - 401
Auguſtodunenſes. Adalgarius 472 - 351
—— Agano 395 - 412
—— Galterus - 557
—— Geraldus 504
—— Henricus 511. 517. 545. 551
—— Herveus - 372
—— Hugo - 893
—— Humbertus 517
—— Jonas - 340. 356
—— S. Leodegarius 301. 487
—— Stephanus 445. 506 - 554
Aurelianenſes. Adhericus - 406
—— Bertaudus de S. Dionyſio - 53. 58 60
—— S. Eucherius 222
—— Euſebius - 307
—— Ferricus - 49
—— Gualterius 466. 672 - 364
—— Guillelmus de Buſſis - 39
—— Helias 517. 519

— Henricus 494
— Joannes 478. 792 - 439. 479
— Jonas - 519
— Iſembardus - 420
— Manaſſes 472. 559. 556 - 29. 541
— Petrus - 49
— Philippus - 29
— Radulfus - 60
— Rumo - 245
— Theodericus 474
Anſcenſes. G. Bernardus 593
— Guillelmus 592
— Joannes - 742
— Petrus - 422
Autiſsodorenſes Alanus 535. 545. 551 - 503
— Aunarius - 241
— Betho 468
— Chriſtianus 466
— S. Germanus 215
— Goffridus - 405
— Guido 661 - 41 200. 662
— Guifredus 519
— Guillelmus - 22. 29 49
— Herfridus 472
— Heribertus 473
— Hugo 591. 483. 506. 508 - 2. 9. 494
— Humbaldus 478. 518 - 439
— Petrus de Bella-pertica - 59
— Petrus de Greſſibus - 62
— Petrus de Mornetio - 59
Baiocenſes. Balfridus 127
— Exupetius *ibid.*
— Hugo 270
— Odo 595
— S. Ragnobertus 127
— Robertus - 361
— S. Vigor 519
Barcinonenſes. Arnaldus - 634. 640
— Berengarius - 597. 602
— Bernardus - 542. 598
— Guillelmus - 540
— Idalius - 516. 517
— Ollegarius - 542
— Quiricius - 514. 515
Baſileenſes. Lutolfus 608
— Radolfus - 478
Bathonienſes. Godefridus - 56
— Guillelmus de Butthonia - 194. 201. 203
— Joannes - 506
— Jucelinus - 186. 580
— Robertus - 155. 506
— Robertus Burnel - 207
— Rogerus Lombardus - 159
— Rogerus alter - 193
— Savaricus - 181
— Walterus Giffard - 228
Bellicenſis. Anſelmus - 12
Beleterenſis. Jaldericus 467
Belvacenſes. Clemens 122
— Gaufridus - 51
— Guido 136. 137
— Henricus 485. 518 - 5. 12
— Hildemannus 182 - 355
— Hildricus 571
— Hugo 518
— Joannes de Matigniaco - 66
— Joannes alter - 98
— Milo - 52
— Odo - 347. 548
— Petrus - 548
— Philippus 494 - 176. 548
— Robertus - 32
— Simon - 54. 38
— Theobaldus - 54
Beneventi. Aio 153
Bergamenſis. Ambroſius 154
Biſuntinus. Bourchardus - 379
— Donatus 400
— Hector 415
— Hugo 390. 385. 435. 455. 436. 443. - 399. 487. 700
Biterrenſes. Agilbertus 474
— Angelus de Baro - 737
— Gaufridus - 560
Bituricenſes. Ægidius Auguſtini 199 200 - 12. 58. 59 72
— Albericus - 6
— Dagobertus - 379
— Edacius 472
— Girardus - 27
— Goſlinus 474
— Guerinus - 12
— Guillelmus - 20. 57
— Honorius - 20. 557
— Joannes de Soilliaco - 59
— Leodegarius 480. 481
— Petrus - 6. 742
— Philippus - 39. 250
— Richardus - 416
— Simon - 27
— Simon de Bello-loco - 43. 51
— Wifardus 466
Boſonenſis. Joannes - 194
Bracharenſis Martinus - 558
Brioceuſes. Guillelmus - 612 613
— Joannes - 459
Brixienſis. Guala - 188
Burdegalenſes. Bertrandus - 58. 250
— Frotarius - 663
Cabellionenſes. Aifandus - 518
— Bertrandus - 578
— Deſiderius - 518
— Radulfus *ibid.*
Cabilonenſes. Argradus - 372
— Durannus - 600
— Gibuinus 381
— Godeſaldus - 357
— Gofredus 391
— Gualterius 445 519
— Joannes - 642
— Roclenus - 414
Cæſaraugustanus. Petrus - 540
Cameracenſes. Andreas de Lucemburgo - 755
— S. Autbertus 751
— Burchardus 748 911
— Engelramus - 296
— Erluinus 158 763
— Galcherus 914 - 424. 425
— Gerardus 138. 745. 770. 772 - 427
— Gualterius 748
— Guido *ſive* Guiardus 778
— Guillermus de Triâ - 700
— Henricus à Bergis 758
— Joannes 754. 779. 823
— Letardus 751
— Liethbertus 140
— Manaſſes 791 - 425
— Nicolaus 754 756 - 289. 537
— Odo *ſive* Odardus 914
— Petrus de Corbolio 829. 861
— Theodericus 754. - 533
— Theudo 571
Candida-caſa. Thomas - 801
Cantuarienſes. S. Anſelmus 776 - 433. 506
— Balduinus - 165
— Bonifacius de Sabaudiâ - 198
— S. Edmundus 870 - 35. 250
— Guillelmus - 144. 506
— Joannes de Pecham - 207
— Lanfrancus - 433. 506
— Hubertus 839 - 62. 176
— Radulfus - 506
— Richardus 477 - 118. 29
— Richardus Magnus 867 - 190
— Robertus Kilwardeby - 203
— Robertus de Winchelefe - 215
— Stephanus de Langedono 839 - 82 181. 368. 579 580
— Theobaldus - 10 144. 506
— S. Thomas 485. 809 - 10. 155. 512
Carcaſſonenſis. Citruinus - 572
Carleolenſis. Adalulfus - 151
— Walterus Mauclerk - 189
Carnutenſes. Albericus Cornuti - 33
— Araldus - 410
— Dodilo 736
— Fulbertus 554 - 387
— Galterus - 27
— Gaufridus 579 - 2. 479 480 488. 489
— Glimerius 472
— Goſlenus 579
— Guillelmus 555 - 723
— Henricus de Greſſeio - 54
— Joannes de Gallenda - 54
— Joannes Sareſberienſis 580 - 12. 161
— Ivo 792 - 2. 9. 440. 600
— Odo 472
— Reginaldus - 350. 574
— Robertus 580
— Simon - 55
Carpentoratenſes. Guillelmus - 407 alter - 740. 742
Carthaginis Spartariæ. Licinianus - 385
Catalaunenſes. Arnulfus - 292
— Bertoendus - 517
— Gaufridus 488 - 492
— Gipuinus 571
— Godefridus - 293
— Petrus de Lachiliacu - 67. 707
— Rertocus - 21
— Rogerius 142 - 254
Caturcenſes. Froterius - 379
— Gauſbertus *ibid.*
— Geraldus - 425 429. 439. 519
Cenomanenſes. Ercaldus - 409
— Guillelmus Rollandi - 59. 517
— Hildebertus - 3. 450
— Hoël - 459
— Mainoldus - 145
— Mauricius - 614
— Petrus le Royer 178
— Wlgrinus - 406
Ceſtrenſes. Alexander 867 - 191
— Gaufridus - 177
— Guillelmus - 189. 580
— Hugo - 177
— Richardus - 134 alter - 184
— Robertus - 306
— Robertus Peccam *ibid.*
— Rogerus - 504. 502
— Walterus - 153
Chryſopolitanus Hugo 243. 395
Ciceſtrenſes Gocelinus - 119
— Hilarius - 150. 327
— Peſchin - 506
— Radulfus *ibid.*
— Ranulfus - 387
— Richardus de Wichiâ - 195
— Sifridus - 163
— Stephanus - 202
Colonienſes. Adulfus - 177
— Anno 115
— Brono 737
— Cunibertus 367
— Effrates 210
— Evergerus 657. 658
— Folmarus 656
— Fredericus 220. 682. 686 698 700. 748 - 474
— Gero 656 757
— Guarinus 657
— Gunthertus 215. 218
— Hermannus 286. 736
— Nanno 695. 701
— Philippus 231. 820 - 165
— Rainaldus - 20 154. 158
— Severinus 210
— Theodericus - 770. 772
Compoſtella, Didacus - 488
Condomenſes. Bernardus Alamandi 602
— Petrus de Gualardo *ibid.*
— Ramundus de Gualardo *ibid.*
Conimbricenſis. Petrus - 558
Conſenſanus. Hereberrus - 163
Conſoranenſes. Cenebrunus de Gothefio 601
— Petrus Raimundi de Sanbolcâ *ibid.*
Conſtantienſes. Robertus 289
— Vivianus - 562
Convenarum. Arſius 158. 599 2599
Conventrenſis. Gerardus Puella - 164

— Guillelmus

Index rerum Memorabilium.

—— Guillelmus - 186
Conſtoptenſis. Amatus 172. 100
Cracovienſis. Stanislaus - 194
Dolenſes. Hugo 345 - 415
—— Remigius - 157
Dolenſes. Baldricus - 436 439
—— Theobaldus 171. 173
Dorobernenſes. Remigius - 503
Dunelmenſes. Guillelmus de Hotun - 221
—— Henricus - 380
—— Joannes de Derlingtonia - 208
—— Lucas 870
Dumienſis. Martinus - 318
Dunelmenſis. Antonius de Beco - 209
—— Gaufridus - 506
—— Guillelmus *ibid.* alter *ibid.*
—— Philippus - 182
—— Ranulfus - 456 506
—— Richardus de Marisco - 189
—— Robertus de Inſula - 209
Dunkeldenſis. Guillelmus - 216
Eboracenſes. Gerardus - 506
—— Guillelmus *ibid.*
—— Guillelmus de Grenefeld - 219
—— Guillelmus de Vinhewicke - 208
—— Henricus - 147. 224
—— Joannes Romanus - 210
—— Rogerus 809 - 81 149
—— Thomas de Colebruge - 224 506
—— Thurſtanus - 144. 506
—— Walterus Giffard - 201
Ebredunenſes. Arbertus - 363
—— Joannes - 779
—— Paſtor - 723
Ebroicenſes. Gervoldus 177
—— Joannes Baluë - 840
—— Joannes de Vienna - 91
—— Lucas - 561
—— Radulfus - 662
Elelienſis. Helias - 778
Elienſes. Euſtachius - 177
—— Gaufridus - 159
—— Guillelmus de Longo-campo - 158
—— Herveus - 506. 179
—— Nigellus - 350 506
Engolismenſes. Audebodus - 352
—— Berengarius - 715
—— Galterius - 187
—— Raimundus - 618
Engoliſmenſis. Girardus 480 - 444. 445
Exceſtren. Robertus - 505 alter *ibid.*
Firmanus. Gaidulfus 941
Forojulienſis. Berengarius - 631
Fuldenſis. Benedictus 133
Furconenſes. Berardus 973
—— Gualterius 750
Genevenſis. Hugo - 375
Gratianopolitani. Ebo - 313 357
—— Hugo - 4
Herfordenſes. Gilbertus - 114. 517
—— Guillelmus de Vees - 161
—— Joannes Bruton - 206
—— Petrus - 197
—— Richardus de Swenefeld - 109
—— Robertus Foliorh - 159
—— Thomas de Cantilupo - 206
Hermanenſis. Facundus - 307
Hieroſolymitani. Guillelmus 574 - 488
—— Helias - 563
—— Heraclius 818 - 14. 163
—— Petrus de Palude - 91 708
—— Radulfus de Grandivilla - 50
Hiſpalenſis. Leander 362 - 314
Herdenſis. Gerardus - 755
Lametenſis. Joannes - 518
Landavenſis. Joannes de Monemutha - 215
Laudunenſes. Adalbero 575
—— Anſelmus 493
—— Antonius Crepin - 777
—— Azelinus 291
—— Bartholomæus 913 - 9. 487
—— Baſilius 212
—— Gazo 707
—— Gualterus de Mauritania 755. 874
- 320. 527
—— Ingelrannus 913
—— Joannes - 777
—— Lotharicus 475
—— Rodoaldus 715
—— Rogerus - 290 542
—— Simeon - 315
—— Waldricus 792
Lauſanenſes. Aguricus - 379
—— Girardus - 478
Legionenſis. Aries - 488
Lemovicenſis. Simplicius 109
Leodienſes. Adelbero 701. 702
—— Albertus 146 - 295
—— Alexander 702. 718 - 479
—— Aubertus 825. 914
—— Baldricus 737. 759 alter 744 763. 761
—— Durandus 332. 763
—— Euracrus 739
—— Franco 735
—— Fredericus VI 698
—— Henricus 244. 664 665. 745.
—— Hugo 728 729. 737. 757
—— Joannes de Enghien - 293
—— Notgerus 719. 740 743. 744. 761
—— Obertus 673. 675 685 692. 697. 745. 746. 749
—— Radulfus - 290
—— Reginardus 714. 763
—— Richarius 736
—— Stephanus *ibid.*
—— Theoduinus - 287
—— Waſo 243
—— Wazho 766
—— Wolbodo 714. 764 765
Lexovienſes. Arnulfus - 307
—— Froculfus 228
—— Herbertus 289
—— Jordanes - 561
Lincolnienſes. Alexander - 145. 506
—— Gaufridus - 139
—— Guillelmus Bleſenſis - 189
—— Hugo 165. 182. 579. 580
—— Oliverius de Suttona 208
—— Remigius - 303. 506
—— Richardus - 164
—— Richardus de Graveshende - 208
—— Robertus - 151. 503. 506
—— Robertus Groſſum - caput - 195
—— Walterus - 165
Lingonenſes. Achardus 381. 412
—— Albericus 375. 403 419 443
—— Arduinus 404. 443
—— Argrinus 379. 415
—— Aſtoricus 370
—— Bertoaldus 365
—— Betto 404 419
—— Bruno 381. 412. 417
—— Dodoaldus 365
—— Edoualdus 67
—— Ericus 381. 412
—— Eronus 369
—— Garnerius 380. 412.
—— Geilo 359 377 408. 441
—— Godefridus 451. 506 - 6 502
—— Goſſelinus 380. 412
—— Gregorius 359
—— Gualterius 545. 551 — 542
—— Guido - 692
—— Guillelmus 858 - 585
—— Guillencus 432
—— Hugo 243. 390 420. 481 421. 445 600
—— Joceranus 445. 481. 482 506
—— Iſaac 359. 376. 408. 486
—— Lambertus 583. 290. 417. 443
—— Letricus 381. 412
—— Mileſius 365
—— Rainardus 432. 444
—— Richardus 390
—— Robertus 95 413 - 437
—— Teiricus 359
—— Teutbaldus 375. 378. 407 418
—— Urbanus 359
—— Widricus 382
Londonenſes. Gilbertus - 165. 505. 506
—— Guillelmus - 178. 179 500
—— Henricus - 201
—— Mauricius - 506
—— Richardus Elienſis - 168 508
—— Richardus alter - 114 833
—— Robertus - 145. 506
—— Rogerus 870
—— Stephanus de Faukemberge - 183
Lugdunenſes. Amulo - 339
—— Aridius 364. 365
—— Arnulfus - 108
—— Aymarus - 682
—— Burchardus 412
—— Eucherius 364
—— Fredericus 250
—— Guichardus 544 - 12
—— Halinardus 143. 390. 398
—— Hugo 245. 477. 918 - 416. 421. 425. 426
—— Humbertus 517
—— Joannes - 534
—— Joceranus 645
—— S. Irenæus 358
—— Petrus - 486
—— Petrus de Sabaudia - 63
—— Petrus de Tarentaſia - 206
—— Radulfus - 693
—— Remigius - 340 341 343. 870 3 1
—— Renaldus 550. 585
—— Ruſticus - 304
—— Secundinus 364
—— Stephanus - 105
—— Stephanus de Sabaudia - 677
—— Zacharias 358
Lunenſis. Jacobus - 758
Lutevenſis. Petrus - 463
Macloviensis. Robertus 200
Magalonenſes. Guillelmus de Flexio - 364 365
—— Joannes - 548. 622
—— Petrus - 742
—— Raimundus - 536
Magdeburgenſis. S. Norbertus 255 - 3. 465
Majoricarum. Petrus de Viridario - 715
—— Raimundus - 597
Marſus. Albericus 133
Matiſconenſes. Baudingus - 357
—— Deodatus 91
—— Letbaldus 370
—— Maguboldus - 375
—— Milo 421
Mimigernenſes. Abbas - 357
—— Econius 364
—— Joſeph - 363
Mediolanenſes. S. Ambroſius 210
—— Antonius - 752
Meldenſes. S. Faro 464
—— Garinus - 15
—— Gauſridus *ibid.*
—— Giſlebertus 454
—— Gualterius 136. 475. 476
—— Hildegarius 466
—— Manaſſes - 439
—— Robertus 475
—— Stephanus 550
Messenenſis. Humbertus 618
Metenſes. Abbo 227. alter *ibid.*
—— Adalbero 220. 228 229. 383 162 180 684 685. 636. 734. 748
—— Adelphus 225
—— Adventius 22. 228. 661
—— Agaſimber 226
—— Auguſtus *ibid.*
—— Angelramnus 228. 612
—— Aptadius 227
—— Arnoaldus 226
—— Arnulfus 226. 366
—— Auctor 225
—— Bertoldus 385
—— Bertrannus 230
—— Bonolus 226
—— Chrodegangus 227
—— Clemens 224. 612

Index rerum Memorabilium.

—— Clodulfus 227
—— Cœleſtis 224
—— Conradus 231. 623. 635
—— Deodericus 233. 713
—— Drogo 228. 573
—— Eplecius 226
—— Felix 224. alter 227
—— Firmicus 225
—— Fredericus de Plujoſa 230
—— Godo 227
—— Goëricus *ibid.*
—— Gonſolinus 226
—— Grammaticus *ibid.*
—— Gualo 228
—— Gundulfus *ibid.*
—— H rimannus 217. 629. 647. 663. 66.. 667. 670. 671
—— Jacobus 233. 635 641. 648
—— Joannes 231. 637
—— Joannes de Aſperomonte 661
—— L gontius 225
—— Pappolus 226
—— Patiens 225
—— Petrus 226
—— Philippus de Floranges 649 650. 654
—— Phron'mius 226
—— Poppo 229 241 674. 673
—— Robertus 214. 226
—— Romanus 226
—— Rufus 225
—— Sambatius *ibid.*
—— Sigibaldus 227
—— S. Simeon 205. 612
—— Sperus 226
—— Stephanus 603. 289 233 619. 691 701. 703
—— Tirsensius 166
—— Theodericus 228. 229. 230,356. 381. 600
—— Victor 223. alter *ibid.*
—— Villicus 226
—— Urbicius *ibid.*
—— Walo 223
—— Wigericus 228
Moguntini. Adelbertus 210. 121 680. 685
—— S. Bonifacius 216
—— Chriſtianus 814
—— Joannes - 740
—— Ludovicus *ibid.*
—— Ruthardus 210
Monaſterienſes. Burchardus 748
—— Egibertus 701
Morinorum Vide *Tarvanenſes.*
Nannetenſis Daniel 200
Narbonenſes Ægidius - 63
—— Bernardus *ibid.*
—— Fredaldus - 384
—— Giſbertus - 539
—— Pontius - 538
—— Theodardus 478
—— Zontfredus - 317
Nivernenſes Abbo 466
—— Bernardus 543. 521
—— Diodatus 603. 606 607
—— Rumnus 476
—— Frotmundus 519
—— Gaufridus 521
—— Hugo 5 6 791 - 404
—— Nottannus 470
—— Roclerus 473
—— Syagrius - 242
Nolanus. Stephanus 504
Norwicenſes Everardus - 306
—— Guillelmus - 157 6
—— Guillelmus de Ralegh - 193
—— Herbertus - 306
—— Joannes Oxonienſis - 260
—— Joannes de Gray - 180
—— Paldulfus 856
—— Thomas de Brundeſwick - 190
Noviomenſes. Andreas - 14
—— Bertrandus de S. Maura - 94
—— Gerardus - 81
—— Guillelmus *ibid.*
—— Petrus - 34
—— Rainaldus - 343. 384
Noviomenſes & Tornacenſes. S. Acharius 90 917
—— Adelfredus 917
—— Airardus *ibid.*
—— Auguſtinus *ibid.*
—— Baldricus 911. 919 - 439
—— Balduinus 881. 919
—— Craſmarus 917
—— Dodo *ibid.*
—— Ebrulfus *ibid.*
—— S. Eligius 9 464. 917
—— Emmo 903. 917 - 313
—— Ennius 917
—— Fichardus *ibid.*
—— Framingerus *ibid.*
—— Fulcherus 918
—— Giſlebertus 917
—— Gualbertus *ibid.*
—— Guandelmarius *ibid.*
—— Gunrulfus *ibid.*
—— Guido *ibid.*
—— Gundulfus *ibid.* alter *ibid.*
—— Hardulfus 571. 918
—— Harduinus 918
—— Heidilo 903. 917
—— Heliſæus 917
—— Hugo 919
—— Hunuanus 917
—— Lambertus 910
—— Leudulfus 9 8
—— S. Medardus 70. 487. 916 917
—— S. Mummolenus 916 917
—— Pleon 417
—— Radulfus *ibid.*
—— Ramelmus *ibid.*
—— Ranigarius - 330
—— Ratbodus 892. 911. 918 919. - 483
—— Rotbokus 136
—— Raubertus 917
—— Roncgarius *ibid.*
—— Simon 876. 921 - 54
—— Tranſmarus 917
Nucerienſis. Dodo 949
Oliſiponenſis. Suarius - 358
Oſcenſis Gaſto - 713
Oſtienſes. Agethon 125
—— Albericus 509 - 144
—— Drogo - 3
—— Hubaldus 578. 883. 971 - 163
—— Hugo de Billona - 114
—— Hugolinus 856 - 189
—— Humbaldus 535. 549
—— Larinus - 214
—— Octavianus 831 - 20. 179
—— Odo 919
—— Petrus de Tarentaſiâ - 106
Oxomenſis. Didacus - 22. 181
Oxonienſes Bartholomæus - 153
—— Guillelmus de la Brerere - 189
—— Joannes - 165
—— Richardus Blund - 194
—— Robertus - 153
—— Simon - 89
—— Walterus Surteix - 196
Palentia. Petrus - 488
Panormitanus Walterus - 149
Papienſis Petrus 492. 494
Pariſienſes. Æneas 466
—— Gaufridus 476 - 406
—— S. Germanus 362. 464. 487
—— Gualo 721 - 439
—— Guillelmus - 29. 619
—— Guillelmus de Aurelíaco - 57
—— Hezelinus 334
—— Hugo 170
—— Imbertus 390
—— Joannes de Meullens - 130
—— Mauricius 540 822. - 88
—— Nelechinus - 414
—— Odo Solliacenſis - 19
—— Petrus - 23. 577
—— Petrus Lombardus - 849. 133
—— Rainoldus 472. 474
—— Simon - 37
—— Stephanus 495 - 479. 489
—— Stephanus de Pariſius - 130
—— Theobaldus - 503 316
Parmenſes Hubertus 943
—— Pios 247
Petragoricenſes. Froterius - 379
—— Guillelmus - 475. 476
—— Rainaldus - 426
Pictavienſes Dido 300
—— Gilbertus Porrée - 7
—— Guido - 740
—— Hilarius - 314
—— Jacobus - 778
—— Petrus - 476
Pinnenſes. Grimbaldus 931. 937
—— Grimoaldus 968
—— Herbertus 963
—— Joannes 941. 944 945
Piſanus. Dabertus - 411
Portuenſes Benedictus - 579
—— Bernardus 539. 578. 978
—— Conradus - 30
—— Formoſus 467 468
—— Joannes - 421. 650. 658
—— Petrus - 485 680
—— Robertus Kilewardeby - 207
—— Theodinus 883 - 157
—— Walgertus 503
Portugalenſis Martinus - 158
Praneſtini. Conon 481. 697
—— Jacobus 491 - 34. 192
—— Julius 971
—— Petrus 199 - 713
—— Simon - 30
—— Stephanus - 650. 658
Ratiſbona. Conon 703
Ravennates. Gerbertus 473
—— Pileus de Prata - 745
Redonenſes Guillelmus 172
—— Herbertus 376
—— Marbodus — 430
—— Petrus — 594
—— Philippus 376
—— Stephanus — 360
Remenſes. Abel 733
—— Adalbero 314 563. 733
—— Ægidius 435
—— Albericus 490. 839
—— Arnulfus 326. 172. 473
—— Arraldus — 376
—— Baſinus 128
—— Ebalus 572 — 392
—— Ebo — 335
—— Gerbertus 473
—— Gervaſius 136. 149. 244. 476. 172 — 411
—— Guido 142. 390. 495. 572 834
—— Guillelmus 489. 494 456. 801. 813. 817. 813 818. 883 — 5. 12 30. 184
—— Guillelmus de Tria — 89
—— Henricus 485. 439. 494. 536. 334. 802, 809 866 — 12. 538. 619
—— Henricus de Droeis — 894
—— Heriveus 567
—— Hincmarus 213. 228. 466. — 337. 344
—— Humbertus — 834
—— Joannes - 777
—— Joannes de Craon — 132
—— Joannes de Curtiniaco — 43
—— Joannes de Viennâ — 99
—— Juhellus — 34
—— Lando 571
—— Manaſſes 913 — 431
—— Milo 128
—— Petrus Barbez — 63
—— Radulfus 859. 910 — 436
—— Rainaldus, ſive Rainoldus 353 477. 749. 771. 876. 810 - 418, 480. 405 782
—— S. Remigius 464
—— Rigobertus — 317
—— Robertus 199. 200 — 707
—— Rodulfus 481
—— Samſon 573. 755. 881, 889. 923
—— Udalricus 563
Reviſ urgenſis. Erardus 207 608
Roffenſes. Gualerannus — 164
—— Guillelmus de Glewille — 184
—— Henricus 867 — 190
—— Walterus — 157

Rotomagenſes

Rotomagenſes. Ægidius — 65 708
— S. Anſbertus 167. 184
— S. Audoënus 90. 167. 184. 464
— Bertardus — 63
— Grimo 276
— Gualterus — 165 560. 561
— Gurnlo 466
— Guido 274
— Guillelmus — 695. 794
— Hugo 270. 491. 551. 519. — 549. 484
— Joannes — 753
— Malgerus 288 - 401
— Mauricius - 614
— Meginhardus 304
— Odo Clemears 497 - 54. 661
— Petrus - 619
— Petrus Rogerii - 94
— Paulus 551
— Raginfridus 275
— Ragnoardus 282
— Remigius 274
— Robertus 289. 592. 590 - 510. 586
— Theobaldus - 613
Rovecaſtrenſes. Aſcelinus - 306
— Balduſus *ibid.*
— Beordictus - 580
— Ernulfus - 506
— Ingulfus *ibid.*
— Joannes *ibid.*
Rutenenſes. Amaotius 256
— Hugo - 540
— Petrus - 708
— Pontius - 416
Sabonenſes. Amedeus - 784
— Conradus 578
— Gaufridus - 292
— Gregorius 975
— Guido — 40
— Humbaldus — 424
— Joannes — 14: 579
— Iſidorus — 595
Sagienſes. Adelbertus 949
— Ivo — 406
— Sylveſter — 561
S. Andrea. Guillelmus — 816
Santonenſis. Bernardus — 502
Sareſberienſes. Guillelmus de Laville — 201
— Hubertus Walteri — 168
— Jocelious 857. 506
— Nicolaus de Looga-ſparâ — 189. 219
— Oſmundus — 506
— Richardus — 186
— Robertus de Wichampton — 802. 810
— Rogerius — 144. 506
— Simon de Gandavo — 219
— Walterus Seamel — 801
Senogallia. Adelbertus 949
Senonenſes. Ægidius Cornuti — 54. 43
— Aldaldus 429
— Aldricus 465
— Anaſtaſius 471
— Anſegiſus 466
— Archembaldus 470
— Daimbertus 477. 481. 306. 792. — 3 416. 419
— Ebbo 464
— Egil 486
— Emmo 464
— Evrardus 468
— Geldunus 475
— Gerieus 484
— Gerlannus 469
— Gualterus 468. 469
— Gualterus Cornuti 861 — 89
— Guido — 18
— Guillelmus 469. 486. 813 — 5. 12
— Guillelmus de Meloduno — 74. 115. 137
— Gandibertus 604. 605
— Henricus 485 — 59. 488. 489. 490
— Henricus Aper — 3
— Heraclius 424
— Hieremias 312. 465 - 329 330
— Hildemannus 469
— Hugo 405. 486. 545 - 10. 505
— Leorhericus 473
— Magnus 445
— Mainardus 475
— Michaël - 20
— Petrus de Charniaco - 43
— Petrus de Corbolio 861 - 20
— Petrus Rogerii - 92
— Philippus II. - 63
— Philippus de Marigniaco - 72
— Rambertus 481
— Richerius 476 - 405. 410. 455
— Seuvinus 471. 472
— Stephanus - 49
— Wenilo 465
— Willarius 471
— Wilfrannus 284. 464
Signini. Bruno 899 - 428
— Joannes 972
Siſtaricenſis. Alanus - 668
Spirenſes. Conradus 831. 625
— Joannes 120
— Sigebaudus 593
Spoletani. Beraldus 950
— Nicolaus de Prato - 889
Strigonienſis. Dionyſius - 787
Sueſſionenſes. Aoſculfus 489
— Bandaridus 73
— Betaldus 391. 418
— Drauſio 75
— Girardus de Malo-monte - 67. 69
— Guido 326. 571 - 67. 844. 378
— Hrodhadus - 335
— Hugo 489 - 556. 559
— Jacobus 496 496. 856
— Joſlenus 489 - 6. 9. 460
— Liſiardus 915
— Nevelo 839
— Nevelo de Baſochiis 489
— Odo - 9
— Watimbertus 75
Sylvanectenſes. Adam - 619
— Almaricus - 11
— Conſtantinus 571
— Frollantus - 399
— Gaufridus 841 - 25
— Guarinus - 25 - 577
— Guido - 67
— Herpwinus - 335
— Hubertus 792 - 459
— Odo 136
— Robertus - 646
Tarentini. Martinus - 804
Tarraconenſes. Berengarius - 141. 544
— Hugo - 540
— Sparagut - 597. 598
Tarvanenſes Adam 855
— Bainus 287
— Balduinus 526
— Deſiderius 815 - 548
— Drogo 536
— Folcwinus - 335
— Gerardus 781. 788 - 425
— Joannes 792. 800. 801. 804. 833. 985
— Lambertus 858
— Liudulfus 571
— Milo 804 - 495. alter 809
— Petrus 857
Tent.ai. Guilelmus 963
— Lidvious 944
— Rainulfus 518
— Theodericus 457
Thieforienſis. Herbertus - 434
Toletani Hildefonſus - 314. 315
— Julianus - 316
— Raimundus - 418
Tolonenſes. Gualterus - 661
— Guillelmus - 407
Toloſani. Fulco - 181
— Iſarnus - 416
— S. Ludovicus - 51 219. 710
Tornacenſes. Anſelmus 927 - 7. 497. 498
— S. Eleutherius 70. 903 916. 917
— Geraldus 882 - 500
— Gerardus 916
— Gualterus 859 - 619
— Joannes 887
— Joannes de Enghien - 895
— Stephanus 883
— Theodorus 919
Trecenſes Anſegiſus 470
— Domnolus - 242
— Frotmundus 475
— Fulcarius 466
— Garnerius - 557
— Guichardus - 61
— Henricus - 501
— Hugo 136
— S. Lupus 211 - 302
— Mainardus 475
— Milo 472. 473
— Philippus - 415 418. 484. 437
Trevirenſes. Agricius 210
— Albero 251
— Amalarius Fortunatus 213
— Anaſtaſius 208
— Andreas *ibid.*
— Aponoculus 218
— Aprunculus *ibid.*
— Auctor 208 211
— Auguſtinus 467
— Avitus 209
— Auſpicius 108
— Balduinus 212. alter *ibid.*
— Bonoſus 213
— Bonoſius 210
— Britonius *ibid.*
— Bruno 219. 220. 847 - 474
— Caſſianus 208
— Clemens *ibid.*
— Cyrillus 211
— Egilbertus 216
— Ekerbertus 214
— Emerius 211
— Eucharius 208
— Everardus 215. 843. 390
— Felix 208. 210
— Florentius 209
— Folmarus 851. 260
— Fortunatus 208
— Gaugericus 212
— Hellinus 727
— Henricus 214
— Hecti 213
— Hydulfus 211. 212. 607
— Jacobus - 770
— Lamperius 211
— Legontius *ibid.*
— Liudulfus 214. 228
— Lutuvinus 215
— Magnerius *ibid.*
— Manſuetus 208
— Marcellus 209
— Marcus *ibid.*
— Martinus *ibid.*
— Maternus 208
— Mauricius 208 211
— Maurus 221
— Metropolus 209
— Maximianus *ibid.*
— Maximinus 210
— Meingaudus 214
— Miletus 211
— Modeſtus *ibid.*
— Modoaldus 212
— Moyſes 208
— Nicetius 212
— Nuverianus *ibid.*
— S. Paulinus 210
— Poppo 215
— Rathodo 214
— Richbodus 213
— Robertus 214
— Ruſticus 208 211
— Sabaudus 212
— Severicus *ibid.*
— Severinus 209 211
— Severus 211
— Sibitius *ibid.*
— Theodericus 214

—— Tietgandus 225. 228
—— Valentinus 209
—— Udo 216
—— Voluſianus 222
—— Wiemadus 215
—— Wizo ibid.
Tubzocenſis. Felix 58
Tullenſes. Bertholdus 607. 616
—— Bodo 607
—— Bruno 193. 616. 618
—— Geraadus 615
—— Gilo 644 648. 650
—— Gozelinus 615
—— Hermannus 628
—— Jacob 386. 607
—— Maheius 610
—— Pibo 217. 245. 618,
—— Reginaldus 610
—— Rogerus 561. 638
—— Stephanus 615
Tungrorum. Avitus 209
—— Florentius ibid.
—— S. Lambertus 370
—— Marcellus 209
—— Martinus ibid.
—— Maximinus ibid.
—— Metropolus ibid.
—— S Servatius 225
—— Severinus 209
—— Valentinus ibid.
Turonenſes. Adalaudus – 143
—— Aizardus 466
—— Amalricus 135
—— Arduinus – 378
—— Bartholomæus – 22. 406
—— Engebaudus – 10
—— Gaufridus 205
—— Gaufridus de Landa – 22
—— Gibertus – 9. 281
—— Gregorius 71
—— Hebernus 472 – 263
—— Hildebertus – 3. 453
—— Hugo – 251. 283
—— Joannes – 790
—— Joannes de Futâ – 23
—— Jocius 540 – 10. 155
—— Juhellus – 34. 612
—— S Martinus 210
—— Perpetuus – 303
—— Radulfus 481 – 181 422. 439
—— Raginaldus de Monte-Baloiis 166. 171. 299. 200
Tuſculani. Annibaldus – 723
—— Joannes – 422
—— Iſnardus 335
—— Nicolaus – 579
—— Odo de Caſtro-Radulfi – 33. 193 650 638
—— Petrus Hiſpanus – 206
Tyrii. Guillelmus 821
—— Simon 857
Valentinenſes. Alfonſus – 797
—— Goncardus 395
—— Haimo – 380
—— Rarbertus – 337
Valvenſes Dodo 968
—— Dominicus 356
—— Gualterius 962
—— Joannes 918
—— Oderiſius 973
—— Traſmundus 957
Vaſatenſes Gimbaldus 581
—— Hugo 182
Velletrenſes. Hugo – 579
—— Joannes – 20. 179
Venuſienſis. Henricus 161
Veronenſes Hildinus 736
—— Ratherius 736. 737 740
Vicenſis. Bernardus – 640
Viennenſes. Ado – 338. 380
—— Angilmarus – 342. 343
—— Avitus – 305
—— Barnoinus – 361
—— Bourchardus – 387. 390. 391
—— S. Deſiderius 363
—— Guido 248. 250. 800 – 459
—— Joannes – 636
—— Leudegarius – 389. 393
—— S. Mamertus 487
—— Ruganfridus – 365
—— Stephanus 229
Virdunenſes. Abbo 236
—— Adalbero 238. alter ibid.
—— Agericus 233
—— Agiebertus 236
—— Agroinus ibid.
—— Albero 252
—— Albertus de Marceyo 258
—— Arator 233
—— Armonius 236
—— Arnulfus 258
—— Atto 237
—— Auſtrannus ibid.
—— Barnoinus ibid.
—— Berardus ibid.
—— Berengarius ibid.
—— Bertalamius 236
—— Caramerus ibid.
—— Dado 237. 241
—— Deſideratus 235
—— Firminus 235. 241
—— Gerebertus 236
—— Giſloaldus ibid.
—— Guido de Melloto 261
—— Guido de Trainel ibid.
—— Haimo 239
—— Henricus 250
—— Henricus de Caſtres 259 260
—— Hertlandus 237
—— Hermenfredus 236
—— Hildinus 237 241
—— Joannes de Alpremonte 260
—— Magdelveus 236. 241
—— Maurus 235. 241
—— S. Paulus 222. 236
—— Peppo ibid
—— Petrus 237
—— Poſſeſſor 235. 241
—— Pulchronius ibid.
—— Radulfus 262
—— Rambertus 240
—— Richardus 240. 247. 258. 393
—— Richerus 220. 245
—— Robertus 260
—— Salvinus 235. 243
—— Sanctinus 234. 241
—— Theodericus 217. 242. 242. 775
—— Vicfridus 238
—— S. Vitonus 235. 241
—— Voſchiſus 236
Viſenſis. Nicolaus – 558
Ulterioris-Trajectis. Adelboldus 744
—— S. Amandus 317
—— Andreas 700
—— Burchardus 692
—— Conradus 668 672
—— Guido – 32. 229
Urgelienſes. Guillelmus – 696
—— Juſtus – 312
—— Wiludus – 351
Utrenſes. Aurelianus 94
—— Ferrolus 263
Wigornienſes Balduinus – 163
—— Guillelmus de Blois – 190
—— Guillelmus de Norhallâ – 165
—— Joannes – 154. 178
—— Nicolaus de Hely – 201
—— Rogerus – 154
—— Walterus – 184. 197
Wintonienſes. Gaufridus de Laci – 168
—— Guillelmus Giffard – 450. 560
—— Guillelmus de Ralegh – 193
—— Henricus – 144 137. 194. 306
—— Joannes Gervaſii – 197
—— Joannes de Pontiſara – 209
—— Nicolaus de Hely – 202
—— Petrus de Rupibus – 182. 188. 179. 380
—— Richardus – 159
—— Walchelinus – 306
Wirecestrenſes. Gualterus – 380
—— Samſon – 306
—— Simon ibid.
—— Teulſus ibid.
Wormatienſes. Burchardus 744
—— Conon 748
Wratiſlavienſes. Laurentius – 618
—— Thomas ibid.
Epleſius Epiſc. Metenſis 236
Erardus Epiſc. Reneſpurgenſis, frater S. Hydulfi Archiepiſc. Trevirenſis 207. 608
—— de Brenâ, & Philippa uxor ejus, filia Henrici Comitis Campaniæ, Comitatum Campaniæ & Briæ repetunt à Blanchâ Comitiſſâ, & Theobaldo ejus filio, cui adſeritur in judicio – 185
—— Miles, dominus de Chaſtenay 490
Erembertus Abbas Valciodorenſis 719. 720
—— Miles, penuriâ cogente res ſuas Monachis Beſuenſibus vendit 422
Ermengardis uxor Fulconis V, Comitis Andegavenſis – 2
Erinofridus Abbas S. Trudonis 680
Eriſartus Epiſc. Autiſſiodorenſis 473
Ericus Epiſc. Lingonenſis 381. 412
Erinhardi Præpoſiti Fontanellenſis laus 175
Erluinus Epiſc. Cameracenſis 118. 763
—— primus Abbas Gemblacenſis 762 fit Præpoſitus Lobienſis 730. 761 hujus monaſterii bona devaſtat 730 malè mulctatus à Monachis fugam arripit 739. 762.
—— II. Abbas Gemblacenſis, antea Monachus Gorzienſis 763
Ermenurus Abbas S Trudonis 460
Erminaldus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 475
Ermenfridus Archidiaconus Virdunenſis, Eccleſiam S Mariæ Magdalenæ condit, utque in eâ Canonicos conſtituit 239. 243
—— Comes Ambianenſis – 348
Ermengardis filia Caroli Ducis Lotharingiæ, fratris Lotharii Franc. Regis, mater Alberti I. Comitis Namurcenſis 493. – 256
—— uxor Odonis Comitis Palatini Regis Francorum – 191
—— filia Archembaldi de Borbonio, nupta Fulconi Rechin Comiti Andegavenſi, dein Guillelmo Jaliniacenſi – 262
—— ſoror Bonifacii Principis Papiæ, uxor Aimerici Comitis Narbonenſis 709
Ermenarius Abbas S. Vitoni 239
Erminus Abbas Lobienſis 733. alter dictus Françors 738
Ernaldus Epiſc. Cenomanenſis – 409
—— Abbas Bonæ-vallis 379
Ernulfus Epiſc. Roveceſtrenſis – 306
Ebonus Epiſc. Lingonenſis 369
Ervæus de Donziaco, dominus Caſtri-Cenſurii 313
Ethsaius Abbas S. Benigni Divionenſis 385
Euchsaius Epiſc. Aurelianenſis 212
—— Abbas Monaſt. S. Deodati 615
—— pater S. Eligii 78
Eudo Abbas Veſchacenſis 503. 523
—— Aquitaniæ Dux 370
Everardus Archiepiſcopus Colonienſis Gladbacenſe Monaſterium deſtruit 237 idem illud inſtaurat 638
Eugenius Papa III. Tornacenſi Eccleſiæ Epiſcopum reſtituit – 497 novum Epiſcop. commendat Ludovico VII. – 498 ejus literæ in gratiam Monaſterii Vezeliacenſis 507 & ſeqq.
—— Papa IV. Cadomenſ. in Academiam erigit – 26 ac ut Siciliæ Regnum Alfonſo Aragonum Regi conceſſit – 813. 816
Eumenus Epiſc. Nivernenſis 472
Euracrus Epiſc. Leodienſis 739
Evrardus ex Monacho S. Columbæ Archiepiſc. Senonenſis 462

——— Archiep Trevirenſ. 225. 243 190
——— Epiſcopus Ambianenſis, perſonatos tres in Eccleſiâ ſuâ addit, eorum que redditur ac munia præſcribit – 587
——— Epiſc. Norwrciæ, ob crudelitatem depoſitus – 106
——— Epiſc. Tornacenſis: ejus obitus 822
——— Comes Nobiliſſimus cœnobium Ciſonienſe condit 878 878 ejus teſtamentum 876
Euseius Epiſc. Aurelianenſis – 307
S. Euspicius Preſbyter Eccleſiæ Virdunenſis, à Chlodoveo Franc. Rege ob net civium ſuorum ſalutem 235 Aurelianis vitam monaſticam profitetur *ibid.*
Eustachius ex Satesberienſi Decano Epiſc. Elienſis – 177. 181
——— Abbas de Boſco 859
——— Abbas Omnium Sanctorum – 480
——— Comes Boloniæ, Mathildis filius: ejus poſteri 493 – 187
——— Comes Boloniæ, filius Stephani Anglorum Regis 802 ejus obitus – 148
——— Comes de Fienes, Cononis filius 787. 788.
——— de Bello-Mareſcaſio, Adminiſtrator Regni Navarræ – 43
——— de Calqoillâ, dominus Andrenſis 823
——— de Campainnes, dominus de Hammes 857 864. 888
Aliquot Cœnchiorum conditor 253
Eustadius Abbas S. Benigni Divionenſis 317
Eustasius ex Monacho Beſuenſi Abbas S. Eligii Noviomenſis 433
S. Eutices Confeſſoris corpus è Marſorum Provincia in Germaniam aſportatum 253
S. Eutychetes Mart. corpus ex Amiterninâ urbe in urbem Metenſem tranſlatum *ibid.*
Examenus de Lavatâ Prior domûs hoſpitalis S. Ægidii, & Caſtellanus Empoſtæ – 587 568
Excommunicari quis pro damno Eccleſiæ illato non debet, niſi priùs de illo reſarciendo monitus ſit – 593
Eymericus Vicecomes Narbonenſis – 681

F.

Facundus Epiſc. Hermianenſis Tria capitula pertinaciter tuetur – 307. & ſeqq.
Faidita Comitiſſa, mater Raimundi IV. Comitis Toloſani – 516
Fadausatus ex Abbate Prumienſi Epiſcopus Leodienſis, & Abbas Lobienſis 737
S. Faro Epiſc. Meldenſis 464
Fastrada altera Caroli Magni uxor 174
Faversham Monaſterium à Mathilde uxor Stephani Anglorum Regis conditum – 149
Faustinus Abbas Caſtrenſis – 570. 572 alter – 571
S. Faliciani corpus Fulinis in urbem Metenſem tranſlatum 133
Felix Papa V. *Vide* Amedeus
——— Archiepiſc. Trevirenſis 210. 218
——— Epiſc. Metenſis 224 alter 127
——— Epiſc. Tubzocenſis in Africâ ejus paſſio 68
Ferdinandus filius naturalis Alfonſi Regis Aragoniæ & Siciliæ, fit Siciliæ Rex – 818. 817 filiam ſuam filio Ludovici XI. iniquis conditionibus dare recuſat – 84 Ludovico XI queritur, quod Columbus triremes ſuas depræ-

datas ſit – 844
Feriolus Epiſc. Uticenſis 263
Ferrandus Sancionis filius, Hiſpaniæ Rex – 14
——— filius Regis Portugaliæ, Joannâ Flandriæ Comitiſſâ uxore ductâ Comes Flandriæ 490. 516 627. 868, 870 – 25. 26. 38. 183. 184
——— filius Jacobi Regis Majoricarum & Sclarmundæ – 697 708 ejus matrimonium cum Iſabellâ filiâ Philippi d'Ybelin – 704
——— Abbas de Xeres – 673
Ferrarius de Villafrancâ, Alguaſilius Jacobi II Regis Aragoniæ – 715
Ferreolus Abbas Beſuenſis 404
Ferricus Dux Lotharingiæ 617
——— filius Ducis Lotharingiæ, Epiſc. Aurelianenſis – 49 ejus cædes – 53
——— De Picqueniaco, dominus de Freſnet & de Rethel – 77. 78
Feudum ſi plures inter ſe partiantur – 570 de feudis quatenus cognoſcere poſſit Curia Eccleſiaſtica – 595
Fegmardus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Fidia Julia Perpetua, Perpetui Archiepiſc. Turonenſis ſoror – 303
Fidiacenes Monaſterium conditum à Pipino Franc. Rege, qui illud ditat, ac plurimas immunitates ei concedit – 329
Finosnius Abbas S. Vitoni 239
Firminus Epiſc. Metenſis 225
——— Epiſc. Virdunenſis ſanctitate illuſtris 231. 241 ejus corpus Flaviniacum tranſlatum 238
Fiscamnense Monaſterium à Richardo Normannorum Duce conditum 386
Flagellatorum ſecta damnata – 212
Flavaoi illuſtris Franci miſera mors 109
Flaucatus Major Domûs Burgundiæ ſub Chlodoveo II. 388 369
Flaviacensa Monaſterium à S. Geremaro conditum 279
Florentini ſubditi Senenſibus & Manfredo – 19 296
Florentius Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſc. Tungrorum 209
——— Epiſc. Argentoratenſis 606
——— Comes Hollandiæ, Guillelmi Regis Romanorum filius – 38. 212, 216 ejus cædes – 52 226
Floriacensa Monaſterium à Pipino Majore Domûs conditum, & Fontanellenſi Monaſterio traditum 267 varia ei donantur *ibid.*
Floriacenſe Concilium 481
Foilliacenses Eccleſiæ S. Matthæi ſtatuta, à Gaufrido Epiſc. Ambianenſi promulgata – 615 alia ſtatuta – 620 illic duas præbendas fundant Hugo de Vers Canonicus Noviomenſis, & Thomas ejus alumnus – 574
Folcwinus Epiſc. Tarvanenſis – 333
Folmarus Archiepiſc. Colonienſis 256
Foldadus Abbas Gladbacenſis 657
——— Abbas Lobienſis 734
Fontanellense Monaſterium à ſancto Wandregiſilo conditum 263 ejus ſitus *ibid.* in eo tres conſtructæ Eccleſiæ 266 ei multa à multis donantur 267 inter hæc Monaſterium Floriacenſe *ibid.* alia eidem donantur 268. 269. 270. 271 272 275. 278 ejus bonorum pars precario jure datur Raihetro Comiti à Teutſindo Abbate 272 privilegium ei conceſſum à Pipino Franc. Rege 276 ejus bonorum pars alienata à Guidone Abbate 277 cætera ejus bona enumerantur *ibid.* quibus ædificiis ornatum ſit ab Anſigiſo Abbate 280 Monachi à Normannis territi fugiunt 284. Monaſterium inſtauratur à Mainardo Monacho 285 in eo retinentur corpora SS. Martyrum Maximi & Venerandi 286
Fontanenses Monaſterii origo ac primi Abbates 173. & ſeqq. privilegia ac poſſeſſiones 177. & ſeqq.
Fontis-Euraldi Ordo quo tempore inſtitutus. 492
Forannanus Archiepiſc. Scotiæ, primus Abbas Valciodorenſis 713 714. 715. 716
Forensium Comitum jura in urbe Lugduno – 519
Forestis-Cellæ Monaſterium à S. Richario conditum 398 cum diù ſubditum fuiſſet Monaſterio Centulenſi, fit Abbatia juſſu Hugonis Franc. Regis, ſed eâ lege ut ex Monaſterio Centulenſi Abbates eligerentur 137
Fosmosus Epiſc. Portuenſis 467 dein Papa, confirmat fondationem Monaſterii S. Teuderii – 326
Fortunatus Patriarcha Hieroſolymitanus in Gallias venit, & fit Abbas Mediani Monaſterii 614
——— Preſbyter, oculorum uſum recipit ope S. Martini 231 Gregorio Turonenſi familiaris fuit 70 ejus Vita S Medardi *ibid.* carmen in laudem Agerici Epiſc. Virdunenſis 236
Framidorus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Franciscus Ordinis FF. Minorum inſtaurator: ejus geſta breviter deſcripta 634 – 189 ejus obitus – 189 in SS. album refertur *ibid.*
——— Cardinalis Preſb. S. Marci, Innocentii VI Pœnitentiarius – 732. 733
——— de Bellojoco, Abbas S. Benigni Divionenſis 359
——— Sforcia, Dux Mediolanenſis – 790
——— Carsocii, Ammiratus Jacobi II. Regis Aragonum – 728
Franco Epiſc. Leodienſis, & Abbas Lobienſis 733
——— Abbas Affligemienſis 776 ejus opera 777
——— Abbas Corbeienſis – 347. 348
——— Abbas Lobienſis 733
——— Abbas Piſcarienſis 953
——— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 468
Francorum origo 192 à Ducibus Marino Imp vincuntur 222 Regum primæ ſtirpis ſeries, proſapia, & hiſtoria per compendium ſcripta 291 & ſeqq 360 & ſeqq. 463 & ſeqq. 486 & ſeq. 498 Regum ſecundæ ſtirpis ſeries, proſapia, & hiſtoria brevis 263. 302. 370 & ſeqq. 427. 493 Item tertiæ ſtirpis 493 494. 491. 496 497 791 & ſeqq. – 1 & ſeqq 141 & ſeqq. Francorum Regnum non niſi à viro, & quidem intimi Regis agnato teneri poſſe ſtatuitur – 72 ei prælati omnes juramentum fidelitatis præſtare debent – 766 Summi Pontificis literæ ei debent offerri priùs, quàm in Regno quis eis utatur – 798 ejus ſigillum apud Cancellarium olim ſervabatur, etiam cum à Regio Comitatu longè abeſſet – 98 ejus ſigilli olim non eadem ſemper erat forma – 617 Francis quantum faverint Romani Pontifices – 815 & ſeqq. privilegia ab his conceſſa Francorum Regibus – 606. 633. 634 783 & ſeqq. 734 738 Francorum Regum eleemoſynæ in Quadrageſimâ – 655 fœdera cum Regibus Caſtellæ – 837
Apud Francos Romani, h. e. veteres Galli pro ſervis habiti 70
Frandalus dominus Folgeriarum – 173
Fratrum Prædicatorum Ordinis initia – 283. 286 287. 288. 289.

190, 191 ejus Societas cum Monaſterio Coodomenſi 599 eorum controverſia cum Clericis Pariſienſibus 644 Ludovicum IX ad inſtitutum ſuum amplectendum invitant, quod eis in regno multum nocet 645 eis domus datur Argentorati 647
Fraculsus Epiſc. Lexovienſis 128 110
Fredaldus Archiepiſc. Narboneoſis — 252
Fredegundis uxor Chilperici Franc. Regis 362
Fredericus I. ex Duce Saxoniæ Imperator: ejus geſta 436. 884. 814 — 111. & ſeqq. 148 & ſeqq. victoriam de Mediolaneoſibus à ſe relatam nuntiat Comiti Surſſionenſi — 536 Clericos omnes Cameracenſis diœceſis ad Paſchalis Antipapæ obedientiam adigi ſacramento jubet, &c. — 577 ejus obitus 822 — 17. 168
——— II Imperator, & Rex Siciliæ: ejus geſta 828. 629. & ſeqq 843 — 24 29 & ſeqq. 182 & ſeqq. ſcelera Ducis Auſtriæ exponit — 601 ejus mors 613 — 36 194
——— Dux Auſtriæ, ab aliquot Principibus Rex Romanorum electus — 69 ejus geſta ſequuntur. ejus mors — 92
——— III. Imperator, Sabaudiæ Ducem hortatur, ut Amedeo patri, dicto Felici V. Pontificatum abdicare ſuadeat — 773 Carolum VII. Franc. Regem rogat, ut conſilia ſua de pace Eccleſiæ conciliandâ aperiat — 775 eumdem ut Turcas bello perſequatur, hortatur — 793
——— tertius Petri III. Aragonum Regis filius, Siciliæ Regnum invadit — 51 ejus pacis tractatus cum Carolo II. Rege Siciliæ — 55
——— ex Archidiacono Leodienſi Monachus, deio Abbas Caſſinenſis, mox Cardinalis Diac. ac poſtremo Papa Stephanus 843
——— Archiepiſc. Colonienſis 120. 683. 718 — 474
——— frater Godefridi Comitis Namurcenſis, Epiſc. Leodienſis 692 ejus mors 700
——— de Plujosâ, Epiſc. Metenſis, ſed nunquam conſecratus 810
——— Abbas Herſfeldienſis 661
——— Dux Barrenſis: ejus poſteri 142
——— Dux Lotharingiæ, Medianum Monaſterium inſtaurat 814 in Monaſterio S. Deodati Canonicos ſæculares conſtituit 615
——— Dux Saxoniæ, Romani Imperii Archimareſcallus & Elector — 783 770
——— filius Henrici Comitis de Salmis, Comes de Albomonte, patrem bonis omnibus ſpoliat 640 Monaſterium Senonienſe opprimit ib. i. quod deinde calamitatibus oppreſſum 641
——— Comes Tullenſis, Eccleſiæ Virdunenſi non pauca confert 243 Monaſterio S. Vitoni multa donat 840 in eodem Monaſticam vitam profitetur 139
S Fricori Epitaphium 308
Frigidi-Montis Monaſterium quo anno conditum — 3
Frodbertus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 485
Frodo Frodonis Miſilis filius, fit Theſaurius S. Petri-Vivi, cujus res ſervat 470 fit deinde Archidiaconus Senonenſis ibid. Monaſterio S. Petri-Vivi non nulla donat ibid.
Frollandus Epiſc. Sylvanectenſis Epiſtola ad Berengarium — 399
Frotarius Epiſc. Albienſis — 371
——— Abbas S. Pontii Tomeriarum 417
Frotarius Archiepiſc. Burdegalenſis — 601
Frotarius Epiſc. Albienſis — 570
——— Epiſc. Carnotenſis — 379
——— Epiſc. Petragoricenſis ibid.
Frotmundus Epiſc. Nivernenſis 5 9
——— Vicecomes Senonenſis 489
——— Rainardi filius, Frotmundi nepos, Comes Senonenſis 473
Fructuarienſis Monaſterii origo 385
Frumoldus ex Archidiacono Epiſc. Attrebatenſis 813
Fulbertus Epiſc. Carnotenſis 235 ejus epiſtola de alienationibus rerum Eccleſiarum — 387
——— Abbas Arowaſienſis 881
——— Abbas Flaviacenſis — 497
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 380
Fulcardus Abbas Lobienſis 746
Fulcaudus de Mula Mareſcallus Franciæ — 56
Fulcarius Epiſc. Trecenſis 466
Foschraus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis: ejus peſſima adminiſtratio, & miſera mors 918
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 381
Fulco Epiſc. Ambianenſis 326. 348
——— Epiſc. Toloſanus — 183
——— Abbas Corbeienſis — 349
——— Abbas Fontanellenſis 283
——— Abbas Foreſtis-Cellæ filius Angelranni Comitis Pontivorum 357
——— Abbas Hâſnonienſis 881
——— Abbas S. Joannis — 497
——— Abbas S. Mariæ Bononiæ 818
——— Abbas S. Martini Sparnacenſis — 480
——— Abbas S. Remigii Remenſis — 331
——— concionator celebris: ejus obitus — 20
——— I ſive Rufus, Comes Andegavenſis — 231. 243
——— II. ſive Bonus, aut Pius, Comes Andegavenſis — 235 244. 429
——— III. ſive Nerra, Comes Andegavenſis — 232. 236 249
——— IV. ſive Rechin, Comes Andegavenſis — 233. 836. 258
——— V Comes Andegavenſis — 236. 261 Monaſterium Oratorii fundat — 208 nuntios Legati A. S. male tractatos excommunicatur — 479 fit Rex Hieroſolymorum — 3. 4. 864. 283 ejus mors — 6 146
——— dominus Bellimontis 425
Fulcradus Abbas S. Pauli Virdunenſis, Monaſterium S. Vitoni invadit 245
Fulcuinus Abbas Lobienſis, & Scriptor Chronici ſui Monaſterii 740 ejus obitus 743
——— ex Monacho Gemblacenſi Rector Scholarum in Monaſterio Stabulenſi, dein Abbas S. Vincentii Metenſis 757
Fulmarius ex Monacho S. Agerici Virdunenſis primus Abbas Afflegemienſis 699 771. 772. 773 ejus obitus 776
Fulmarus Archiepiſc. Trevirenſis 831

G.

Garbias de Bernes dominus de Targe, Magiſter Hoſpitii Ludovici Delphini — 778
Gachilisenda Athanagildi Gothorum Regis filia, uxor Chilperici Franc. Regis 362
Gaibulfus Epiſc. Firmanus 948
Galcherus Electus Cameracenſis ne Epiſcopum Attrebatenſem perturbet moretur — 414 reſtitutioni Epiſcopatûs Attrebatenſis ſe opponit ibid ab omni Sacerdotali & Epiſcopali officio deponitur 914 — 425
——— Monachus Cluniacenſis, Abbas Flaviniacenſis, dein S. Medardi Sueſſionenſis 489
——— Conſtabularius Philippi IV. Franc. Regis — 477
——— de Salinis, M. de Borbonio uxorem duxit, eique non modicas injurias intulit — 557 ejus matrimonium diſſolvitur ibid.
Galeas filius Matthæi Vicecomitis, Domini Mediolanenſis — 77 ſe ipſe Dominus Mediolani — 83
——— Vicecomes, Comes Virtutum, Mediolani, &c Dominus Generalis: cum eo diſpenſatur ut Catharinam filiam Bernabovis Vicecomitis uxorem ducat — 732 eam ducit — 733
Gallicanæ Eccleſiæ Prælatorum Epiſtola ad Bonifacium Papam VIII in cauſâ ejus diſſenſionis cum Philippo IV. Franc. Rege 191 à ſubſidiis ſolvendis, ac vectigali pendendo ſe immunes eſſe contendunt — 757 719
Garendus Comes de Camerino 960
Garsiranus Comes Virmandenſis 217
——— Graſſio, Vir illuſtris 118
Garnerius Epiſc. Carnotenſis: ejus obitus — 31
——— Epiſc. Lingonenſis 380. 412
——— Epiſc. Trecenſis — 517
——— Abbas S Joannis de Valeiâ Carnotenſis — 600
——— Vicecomes Senonenſis 469
——— de Caſtellione, Lambertum Epiſc. Attrebatenſem capit — 414 ad eodem libertati reſtituto abſolvitur — 425
Garsias Princeps Vaſconum 582
——— Abbas Condomenſis 392
Gasbertus Archiepiſc. Narboneoſis — 519
Gasto Epiſc. Oſcenſis, Cancellarius Jacobi II. Aragonum Regis — 715
——— Vicecomes Bearnenſis, Guillelmam filiam ſuam Sancio Alfonſi Caſtellæ Regis filio nuptum dare ſpondet — 382
——— filius Vicecomes Bearnenſis, Dominus Montis-Cathani & Caſtri-Veteris — 673 in Regem Anglorum Aquitaniæ Ducem rebellat — 205 caſtigatur — 206
——— filius Raimundi Bernardi Comitis Fuxenſis — 53
Gaudemar Burgundionum Princeps à Francis victus, & Burgundiæ regno ejectus 361
Gaufridus Cardinalis Epiſc. Sabinenſis, fit Cæleſtinus Papa VI. — 192
——— Archiepiſc. Turonenſis 205
——— de Landâ, Archiepiſc. Turonenſis — 82 ejus obitus — 23
——— Epiſc. Ambianenſis, Statuta Eccleſiæ S. Matthæi de Foilliaco promulgat — 615
——— Epiſc. Avenionenſis, litem componit inter Epiſcopum Cabellionenſem & Monachos S. Andreæ Avenionenſis — 118
——— Epiſc. Autiſſiodorenſis — 405
——— Epiſc. Belvacenſis — 31
——— Epiſc. Biterrenſis — 360
——— Epiſc. Cabillonenſis 598
——— Epiſc. Carnotenſis 579. 1. 4. 6 479. 480. 482. 489 A. S. Legatus — 489 493 ejus Epiſtola ad Stephanum Epiſc. Pariſienſem — 496
——— Epiſc.

— Epiſc. Catalaunenſis : ejus Epiſtula ad Stephanum Epiſc Pariſienſem - 492

— Epiſc. Ceſtrenſis - 177 ejus obitus - 181

— Epiſc. Corbonenſis - 146

— Epiſc. Dunelmenſis - 506

— ex Archidiacono Cantuarienſi Epiſc. Elienſis - 159, 180 ejus obitus - 187

— Collum - Cervi, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis, dein Epiſc. Laudunenſis 498

— filior naturalis Henrici II. Anglorum Regis, Epiſc Lincolnienſis - 89 Epiſcopatui renuntiat, & fit Cancellarius Angliæ - 16.

— Epiſc. Meldenſis, Epiſcopatui renuntiat - 25

— Epiſc. Nivernenſis 528

— Epiſc Pariſienſis 476 - 406

— Epiſc. Sylvanectenſis 841 Epiſcopatui renuntiat, & Catam locum ſedet - 21

— de Luci, Epiſc. Winsonienſis - 188

— Abbas Bleſenſis 579

— Abbas Carroſenſis 825

— Abbas de Rotâ 190

— Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 479 - 492

— Abbas Saviniacenſis 573

— Abbas Vezeliacenſis 123

— de Barro, Decanus Eccleſiæ Pariſienſis, Congregationi Pauperum Magiſtrorum ſtudentium Pariſiis in Theologiâ donat, quæ ſibi à Roberto de Sorbonâ legata fuerant - 670

— Comes Aleſinenſis 978 Juſtitiarius Gallielmi II. Regis Siciliæ 978

— I Griſagonella, Comes Andegavenſis - 233. 235. 248 fit Seneſcallus Franciæ - 13. 30 Eccleſiâ Andegavenſi S Albini, ejectis Canonicis, Monachos conſtituit - 577

— II Martellus, Comes Andegavenſis - 233 238. 253

— III Barbatus, Comes Andegavenſis - 230. 258

— Martellus, Comes Andegavenſis - 130, 285

— IV. Plantagenest, Comes Andegavenſis ibid. ejus obitus - 148

frater Henrici II Regis Angliæ - 15. ejus obitus - 158.

filius Henrici II Regis Angliæ naſcitur - 142 Comes Britanniæ - 156. 157. 192. 160. 163 ejus obitus - 24. 185

— Dux Gaſconum 593

— Comes Gaſtinenſis - 258

— Comes Pictavienſis - 258. 574

— de Praliaco, Comes Vindocinenſis - 159 177. 180

— de Capellâ, Pancratius Franciæ - 810

— de Gineville, Mareſcallus exercitûs Angliæ - 810

— de Lamineo, filius Hugonis Marchiæ Comitis & Iſabellæ - 635

— de Magna-villa, vir potens in Angliâ - 145 148

— de Medanâ, cellam Monachis SS. Sergii & Bacchi vult condere - 486

— Puella, Dominus Calvimontis - 871 872. 277, 278. 279. ejus obitus - 280

— Ridel, Juſtitiarius totius Angliæ 507

— de Roſſilione, uxorem ducit Ermengardem filiam Bernardi Vicecomitis Biterrenſis - 461

— de Rupeforti, cum Elbone de Malcone Dominus Caſtri Julii - 502

— Præpoſitus Beverlaci, Cancellarius Henrici Jun. Angliæ Regis, io … mati periit 161

— de Vinoſalvo, auctor libri de Eloquentiâ 177. 180

— Magiſter Eremitarum Fontanenſium 573. 574 ab iis Saviniacenſe inſtitutum amplectentibus diſcedit 175

Gaugericus Archiepiſc. Trevirenſis 288 ejus obitus 487

Gauleaurus Abbas Beſuenſis 428

Gausbertus Epiſc. Caturcenſis eligitus — 579

— ex Priore S. Benigni Divionenſis Abbas Beſuenſis 452

— de Caſtronovo : ei Canonici Caturcenſes bonorum aliquot uſumfructum inviti ad decennium donant 489

Gazo Epiſc. Laudunenſis - 707

Gillo Epiſc. Lingonenſis 377. 378. 428 multa donat Monaſterio Beſuenſi 433

— Abbas Herenſis - 350. 338

Gelasii Papæ I. Epiſtola ad Ruſticum Archiepiſc Lugdunenſem - 304

Gelducinus ad Henrico Franc. Rege fit Archiepiſcopus Senonenſis invitis civibus 475 poſt biennium receptus, multa mala infert Monaſterio S. Petri-Vivi ibid. deponitur ibid

— Dominus Salmorii, ex eâ urbe ejectus fit Dominus Calvimontis - 274 Monaſterium Pontilevi condit - 271

Gemblacense Monaſterium à Guiberto conditum 180 ejus bona confirmantur ab Othone I Imp. ibid. ei varia à variis donantur 764. 765 viri illuſtres ex eo prodiêre 768. 769

Gemmeticense Monaſterium à Philiberto conditum 885 illud à Normannis deſtructum, Guilielmus I. Normanniæ Dux reſtaurat 285

Gennadous Eccleſiæ Rotomagenſis Vicedominus, & Abbas Floriacenſis 368

Georgius Martyr : ejus reliquiæ inventæ, in Eccleſiâ quâdam Brucii reconduntur 176

— Notarius Regionarius, & Scriniarius Romanæ Eccleſiæ 305

— Pogiebracius, Rex Bohemiæ : ejus Epiſtola ad Matthiam Hungariæ Regem generum ſuum, in quâ totius vitæ ſuæ rationem aperit, & ſe injuſtè ab Apoſtolicâ ſede velut hæreticum damnatum conqueritur - 850

— de Marlio, Seneſcallus Provinciæ - 755

— de Roſgon, Judex Regiæ Curiæ Hungariæ - 787

Geraldus Epiſc. Albienſis - 578

— Epiſc. Caturcenſis - 429 Canonicus Regulares in ſuâ Eccleſiâ conſtituit, iiſque non pauca donat - 425 in Italiâ peregrinatur, & Frederici I. Imp gratiam ſibi conciliat - 518 captus à Marchione quodam cum aliis Gallis, ſuam & illorum libertatem expoſcit ibid.

— Epiſc. Tornacenſis - 100

— Abbas Caſtrenſis - 571. 572

— Comes, cum Bertâ uxore Monaſteria Pultarienſe ac Vezeliacenſe condit, ac ſubdit ſedi Apoſtolicæ 498 500. 523

— Comes de Geltâ 817

— Amicus, morti proximus reſarcit damna quæ Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis intulerat - 578

— Princeps de Enos 587

Gerardus Lobienſis Scholaſticus, dein Canonicus Leodienſis, mox Cardinalis, A. S. Legatus 756

— Archiepiſc. Eboracenſis - 106

— Epiſc. Auguſtodunenſis, decimas quatuor Eccleſiarum Monaſterio Vezeliacenſi concedit 504

— Epiſc Cameracenſis 138. 748. 770. 771 - 418 ejus obitur 148

— Puella, Epiſc. Coventrenſis - 164 ejus obitus ibid.

— Epiſc. Ilerdenſis - 715

— Epiſc. Noviomenſis - 585

— Epiſc. Tarvanenſis 781. 782 - 415

— ex Abbate Villarienſi Epiſc. Tornacenſis 928

— Epiſcopus Tullenſis ſanctitate illuſtris 615 ejus corporis tranſlatio 717

— ex Monacho Carroſenſi Prior, deinde Abbas Andrenſis 782

— Abbas Beſuenſis 452. 453. 454. 455. 458

— ex Monacho Latiniacenſi primus Abbas Creſpienſis, deinde Abbas Fontanellenſis 187 interficitur 189

— plurimorum Monaſteriorum Rector, in his S. Remigii Remenſis 567

— Abbas Senonienſis 610

— Abbas Viconienſis 874

— Præpoſitus S. Trudonis, bis Abbas eligitur 685. 871 ejus mors 673

— de Salis : ei non pauca donantur à Roberto de Arbricellis - 471

— Comes Babinbergenſis 897

— Comes de Odenarde, filius Ebroini Comitis 710

— Comes Vadanimontis cellam Belli-vallis condit, ac donat Mediano Monaſterio 619

Gerberga ſoror Othonis I. Imp. uxor Ludovici Ultramarini, mater Lotharii Franc. Regis 381 - 375

— uxor Henrici Burgundiæ Ducis 387

— uxor Fulconis Comitis Andegavenſis, mater Gaufridi Griſagonella 578

— uxor Rageneri Longi-colli, Comitis Hannonienſis 784

— Comitiſſa Furtis-Venræ 414

Gerbertus Archiepiſc Remenſis, deponitur 473 fit deinde Archiepiſc. Ravennas, ac poſtremo Summus Pontifex ibid.

— Abbas Centulenſis, Abbatiæ renuntiat 584

— Abbas S. Mariæ, deinde S. Petri-Vivi Senonenſis 475

— Abbas S. Mauricii 245

Gerbodo Abbas S. Winnari in Nemore 818

Gerfasnuus Abbas Caſtrenſis - 751. 571

Gerhardus Epiſc. Virdunenſis 236

Gericus Archiepiſc Senonenſis 484

Gerlannus ex Monacho S. Germani Autiſſiodorenſis Archiepiſc. Senonenſis 469

— Abbas, Archicancellarius Hugonis Italiæ Regis & Comitis Provinciæ - 5-3

S. Germanus Epiſc. Autiſſiodorenſis 118

— Epiſc. Pariſienſis 362. 464. 487

Gero Archiepiſc. Colonienſis, Gladbacenſe Monaſterium condit 858

Gerontson Abbas S. Benigni Divionenſis 145. 248

Gersuinda Caroli M. concubina 574

Gertrudis ſanctitate illuſtris : ejus obitus 487

— uxor Giſleberti Comitis de Duram 685. 694. 695

Gervasius Archiepiſc. Remenſis 158 249. 244. 478. 575 - 108

—— Miles, S. Guingaloei Eccleſiam, amotis inde Canonicis, donat Majori Monaſterio - 409
GEVVINUS ex Monacho Virdunenſi fit Abbas Centulenſis 338 ejus geſta ibid. & ſeqq. ejus obitus & epitaphium 353
—— ſuperioris ſororis filius, poſt eum Abbas Centulenſis 352 Monaſterium ſuum peſſimè regit 354 fit Epiſc. Ambianenſis 355 - 455. 494 ejectus ex Monaſterio 355 Epiſcopatui renuntiat ibid.
GERVOLDUS ex Capellano Bertradæ Reginæ fit Epiſc. Ebroicenſis, ac dimiſſo Epiſcopatu Abbas Fontanellenſis 577 idem Regni negotiorum procurator, & aliquoties Legatus ad Offam Regem Merciorum 578
GEVVINUS Epiſc. Catalaunenſis 381. 571
—— Clericus, frater Hugonis Comitis Bellimontis, non pauca donat Monaſterio Beſuenſi 451. 422. 424
GIGOMARUS Abbas S. Fuſciani - 497
GILO Cotruri ex Præcentore Archiep. Senonenſis - 43 ejus obitus - 47
—— Epiſc. Tullenſis 644 648
GIMBALDUS Comes, filius Sancti Ducis Vaſconum 581. 584. 585 Epiſc. Aginnenſis & Vaſatenſis 581
GILBERTUS Archiepiſc. Turonenſis - 481 ejus obitus - 5
—— dictus Univerſalis, ex Scholarum Rectore Epiſc. Londonenſis - 105 ejus avaritia, id.
—— Epiſc. Herfordenſis - 154 157 dein Londonenſis - 154 157. 163 ejus obitus - 162
—— Porree, Doctor celebris - 1 Epiſc. Pictavienſis - 7 ejus opera - 144 de Trinitate prava ſentiens, damnatur operâ S. Bernardi - 7. 8 145
—— Abbas Andrenſis 785 & ſeqq. ejus obitus 790
—— Abbas Caſtrenſis - 571. 572
—— ex Monacho Savimacenſi Abbas Fontanenſis 575
—— Abbas Piſcarienſis, Monaſterium ſpoliat 919
—— Abbas S. Dionyſii Remenſis 880 - 481
—— Inſtitutor Ordinis de Simpringham: ejus laudes - 147
—— Dux Lotharienſium 736
—— de Clare, Comes Glovernìæ - 197. 198. 199 200 202. 204 208 212 ejus obitus - 216
—— Comes, Regni Siciliæ Magiſter Capitaneus & Gubernator 972
GIRARDUS Epiſc. Tornacenſis 582
—— Abbas Fuxi - 581
—— Abbas S. Pauli Narbonenſis - 680
GIRARDUS Archiepiſc. Bituricenſis: ejus obitus - 27
—— Epiſc. Auguſtodunenſis - 684 cum Domino Simmuri Brienoenſis 10 ejus urbis Eccleſiâ Canonicos conſtituit - 879
—— Epiſc. Engoliſmenſis, A. S. Legatus in quinque Provinciis Galliarum 80 - 44
—— Epiſc. Lauſanenſis, Cancellarius Henrici IV Imp. - 478
—— de Malo-monte, Epiſc. Sueſſionenſis - 67
—— Abbas Centulenſis 352
—— Abbas Claravallenſis à Monacho occiſus - 13
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 396
—— de Bideford'â, Magiſter Militiæ Templi; à Turcis ſuperatus - 14 & captos - 15 Accon obiidet - 17
—— Comes Caſtinenſis, fit Dux Moſellanus 245
—— Comes Fontis-Veneræ, apud illud Caſtrum Monaſterium S. Sepulcri condit, ac ſubdit Monaſterio Beſuenſi 418
—— Comes Matiſconenſis - 487
—— Comes Metenſis 187
—— Comes Roſſilionis - 536
—— Comes, parens ac nutritor Caroli Regis Provinciæ - 354 359
—— Dominus Montsmaci 455
GIRUINUS & uxor ejus Conſtantia non nulla donant Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis - 385
GISSA Caroli M. filia 374
—— uxor Conradi Imp. 748
GISLEBERTUS Epiſc. Meldenſis 474
—— ex Abbate S. Amandi Helnonenſis Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 927
—— Abbas Piſcarienſis 945. 946
—— Abbas S. Trudonis 850
—— Presb. & Notarius Ludovici II. Imp. 931. 933. 935
—— Comes Burgundiæ 380. 469
—— Comes de Duram 877. 878. 679. 685. 686. 535. 696 698. 699 701 Lodienſis Minitæ figi fit 598 è Comitatu & Advocatia S. Trudonis dejicitur 703
—— Vicecomes Auguſtodunenſis - 375
—— Pincerna Henrici I. Franc. Regis - 401
—— Buticularius Ludovici VI. - 477
—— Dominus Riciæ 426
GISSOARDUS Epiſc. Virdunenſis 536
GISNENSIUM Comitum ſeries 871
GISO Abbas Piſcarienſis 963 ejus obitus 953
GLADBACENSE Monaſterium à Gerone Archiepiſc. Colonienſi conditum 655 657 Monachi in alium locum transferuntur, & Monaſterii bona viris nobilibus donantur 657. 658 ab eodem qui deſtruxerat, Everardo Archiepiſc. Colonienſi, Monaſterium inſtauratur 658
GLIMBERTUS Epiſc. Carnutenſis 472
GOG & MAGOG qui dicantur in ſacris Scripturis - 309
GODEFRIDUS Danorum, ſive Normannorum Rex potentiſſimus 373
—— Cardinalis Diac. S. Georgii ad Velum aureum - 610. 858
—— Archiepiſc. Eboracenſis. ejus obitus - 501
—— Epiſc. Ambianenſis - 494 confirmat donata Lebunenſi Monaſterio à Roberto Jun. Comite Flandriæ, & à Roberto Peronenſi - 458
—— Epiſc. Bathonienſis - 506
—— Epiſc. Catalaunenſis - 292
—— Epiſc. Lingonenſis 455. 458. 460. 481. 506 - 6 ei ablata ab Odone II Burgundiæ Duce reſtitui jubet Ludovicus VII. - 505
—— de Mureso, Abbas Caſtrenſis - 575. 572
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 378
—— Abbas Valciodorenſis, & S. Michaëlis in Tiraſciâ, à Monachis ſuperbiam ejus non ferentibus pellitur 719
—— Gibboſus, Dux Moſellanus, Virdunum comburit 242. 542 Virdunenſi Eccleſiæ non nulla donat 245 & Monaſterio S. Vitoni 159 ejus bella cum Imperatore, ac cætera geſta 843 Beatrice ductâ fit Marchio Italiæ 538. 543
—— Gibboſi filius, Dux Moſellanus & Marchio Italiæ, Virdunenſi Eccleſiæ non nihil donat 843
—— III Dux Lotharingiæ 672 ejus bella cum Theoderico Epiſc. Virdunenſi 544 infeſtus eſt Monaſterio S. Trudonis 674 crucem ſumit 795 ac bona ſua Eccleſiis Leodienſi ac Virdunenſi donat 246 fit Rex Hieroſolymitanus 798 ejus obitus ibid.
—— cum Barbâ, Dux Lotharingiæ, Comes Lovanienſis & Bruxellenſis, Marchio ſacri Regni 679. 695. 898. 700. 701 703. 704. 777. 800 - 95
—— ſuperioris filius, & heres - 295
—— de Bieberco, Comes Augi - 61
—— Comes Auſtrebantenſis 871
—— Comes Namurcenſis, Alberti filius 698. 714. 748 - 285 ejus poſteri 287. 290
—— Comes Viturae in Ardennâ - 898
—— Comes, frater Adalberonis Archiepiſc. Remenſis 554
GONDISILUS Gundibaldum fratrem Burgundionum Regi ſuppeditat, & ab eodem interficitur 60
GODESCALCUS ex Abbate Montis S. Martini Epiſc. Atrebatenſis 808. 881 Epiſcopatum dimittit 809 ejus obitus 813
—— Abbas Affligemienſis 777
—— Abbas S. Bertini 813
—— Abbas Valciodorenſis 724
GAUDEMANNUS Epiſc. Ambianenſis 317
GODO Epiſc. Metenſis 128
GODRADUS Abbas S. Benigni Divionenſis 380
GOERICUS Epiſc. Metenſis, Abbo etiam dictus 117
GOMATRUDIS uxor Dagoberti Franc. Regis 366. 367
GOMBERTUS Abbas Marciliacenſis - 416
GONCELINUS Cardinalis Presb. SS Marcellini & Petri 75
GONDULINUS Epiſc. Metenſis 126
GONTARDUS Epiſc. Valentinenſis 396
GORZIENSE Monaſterium conditum à Chrodegango Epiſc. Metenſi 127 reſtauratum ab Adalberone 127 Monaſterium Regium eſſe aſſerit Carolus VII - 799
GOSCALCHUS dictus de Avenis: ejus pietas in SS Virginem 505
GOSCELINUS, vel JOANNES ex Decano Epiſc. Ceſtrenſis - 159 ejus obitus - 163
—— Epiſc. Lingonenſis 380 412
—— Epiſc. Tullenſis, Monaſterium puellarum Boxeris condit 815
—— de Abello, Dominus Caſtri-Reginaudi - 184
GOSCELO Dux Moſellanus, Odonem Comitem vincit 242. 475
GOSLENUS Archiepiſc. Bituricenſis 474
—— Epiſc. Carnutenſis, non nihil Fontanenſi Monaſterio donat 579
—— Epiſc. Sueſſionenſis - 6 ejus obitus - 9
GOSWINUS Heldingus, Abbas Affligemienſis 779
—— Abbas Aquicinctii 757. 881 - 494 495
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 380
GRAMMATIUS Epiſc. Metenſis 126
GRANDIMONTENSIS Ordo quo tempore inſtitutus 492
GRANDI-SILVÆ Monaſterii Societas cum Monaſterio Condomenſi 599
GRANDIS-VALLIS Monaſterii bona confirmat Lotharius I. Imp. - 339 eadem confirmat, ac nova confert Carolus Craſſus Imp. - 36, Luitfrido Comiti in beneficium datum - 375 à Conrado Rege Burgundiæ Juteniſis inſtauratur ibid. ejus bona recuperantur ibid. & confirmantur à Lothario Franc. Rege - 378

GRATIANUS,

GRATIANUS Cardinalis Diac. SS. Coſmæ & Damiani 58
——— Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus & Notarius 813
GREGORIUS Martyr : ejus corpus in mare projectum, Columnam in Calabriâ appellit : ex Spoleto in urbem Metenſem transfertur 144
——— Papa I ejus liber Paſtoralis laudatur - 83 ſcripſit de trinâ merſione in baptiſmo, & Homilias in Job - 314
——— Papa VI gratum ſe oſtendit erga eos qui Romanæ Eccleſiæ opem tulerant - 396
——— Papa VII Berengarium in protectionem ſuam recipit - 415 confirmat bona & jura Monaſterii Condomenſis 584 ſententiam promulgat in pervaſores rerum Monaſterii Piſcarienſis 917
——— Papa IX. pecuniæ avidus multa molitur 561. 670 monet dominos Nigellæ & Bovæ ut Lobienſibus Monachis ob damna illata ſatisfaciant - 410 ejus Epiſtolæ aliquot, quæ maximè Comitem Toloſanum Raimundum VII. ſpectant - 603 cur Comitatum Venaſcenum retinuerit - 604. 605 606 Academiam Toloſæ inſtituit - 605
——— Papa XI. ejus epiſtola ad Guidonem de la Tremoille, quâ cum rogat ut faveat Eduardo de Bellojoco - 737 privilegia quædam Franc. Regibus concedit - 738 ejus teſtamentum ibid.
——— Cardinalis Epiſc. Sabinenſis 971
——— Cardinalis Preſb. S. Calixti 578
——— Cardinalis Preſb. SS. Apoſtolorum 444
——— Cardinalis Preſb cum Pontio Abbate Cluniacenſi litem componit inter Epiſc. Baſileenſem & Abbatem S. Blaſii - 477
——— Cardinalis Diac. S Angeli 578
——— Cardinalis Diac. SS. Sergii & Bacchi 5-7. 578
——— Archiepiſc. Turonenſis 71
——— Epiſc. Lingonenſis, Monaſterium S. Benigni Divionenſis condit 359
——— Abbas Andrenſis, deponitur 807
——— Sacellarius Apoſtolicæ Sedis 506
GRIMALDI Exucii pactum matrimonii cum Guillelmâ - 609
GRIMBALDUS Epiſc. Pinnenſis 931. 933
GRIMBERTUS Abbas S. Mariæ Senonenſis, & Archiclavis S. Stephani 474
GRIMO Archiepiſc. Rotomagenſis 874
——— Abbas Corbeienſis ibid.
——— Diaconus, S Pauli Epiſc. Virdunenſis alumnus, Virdunenſi Eccleſiæ non pauca donat 556
GRIMOALDUS Epiſc. Pinnenſis 968
——— Abbas Caſtrenſis - 570. 578
——— Abbas Piſcarienſis 946 919. 960 ejus obitus 963
——— Major-Domûs Dagoberti II. Franc. Regis 164. 170
GRIMOLDUS Abbas S. Vitoni, amotus 564
GROGINOUS Warlugium Monaſterium condit 116
GUALA Cardinalis Preſb. S Martini tituli Equitii - 579
——— ex Priore Domus Ord. FF. Prædicatorum Brixiæ Epiſc Brixienſis - 168
S. GUALBERTUS Abbas Legonacenſis 515 ejus corpus ab Arnulfo Comite Flandriæ ſublatum, in Monaſterium ſuum referri curat Hugo Capetus 315. 316
GUALBERTUS Abbas S. Crucis Burdegalenſis 509
GUALBERTUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 91
GUALTERIUS ex Archidiacono Baiocenſi Epiſc. Ruffenſis - 164
——— Comes de Lemburgo, fit Dux Lotharingiæ 698 705
GUALO Cardinalis Preſb S. Martini, A. S. Legatus - 29
——— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Portica, A. S. Legatus - 13
——— Epiſc. Metenſis 218
——— alius, ex Abbate S. Arnulfi fit Metenſis Epiſcopus ab Henrico IV. Imp. 667 Epiſcopatui renuntiat, eique Abbatia reſtituitur 670
——— Epiſc. Pariſienſis 792
——— Pariſienſis Scholæ Magiſter - 489 490
GUALTERUS Abbas S. Bavonis 618
GUALTERUS Cardinalis Epiſc. Albanenſis 575. 971
——— Cardinalis Epiſc. A. S. Legatus - 435
——— Cardinalis Preſb. S. Martini, A. S. Legatus - 185 186. 187
——— Archiepiſc. Rotomagenſis - 560. 561
——— Archiepiſc. Senonenſis, Odonem, fratrem ejus Robertum, & Rodulfum Burgundiæ Ducem in Reges Franc. ungit 468 469
——— alius, ejus fratris filius, Archiepiſc. Senonenſis 469. 471
——— Cornuti, Archiepiſc. Senonenſis 861 - 28 31 ejus obitus - 34
——— Epiſc. Albienſis - 571
——— Epiſc. Argentoratenſis 658. 653 ejus mors 654
——— Epiſc. Auguſtodunenſis - 557
——— Epiſc. Aurelianenſis 466. 472 privilegia Eccleſiæ ſuæ confirmari curat, eique non nulla donat - 365
——— Epiſc Cabillonenſis 445
——— Epiſc. Cameracenſis 758
——— ex Abbate Pontiniaci Epiſc. Carnutenſis - 17
——— Epiſc. E[illegible]enſis - 587
——— Epiſc. Foroconenſis 949
——— Abbas S. Martini Laudunenſis 871. 915 - 100 dein Epiſc Laudunenſis 874
——— de Mauritaniâ, Canonicus Antiſiodorenſis 711 dein. Decanus, & mox Epiſc Laudunenſis - 517 privilegium obtinet à Ludovico VII ibid. probat baptiſmum ab hæretico collatum tam eſſe efficacem, quàm ſi collatus ſit à catholico 510 Incarnationis myſterium. ſive voces quæ in illo explicando uſurpantur, exponit - 528 conciliat inter ſe SS. Patres, quorum alii Chriſtum non timuiſſe, alii non timuiſſe ſcripſerunt - 511 Petrum Abaelardum qui non nulla fidei Catholicæ minùs conſona ſcripſerat, arguit - 514
——— Epiſc & Dux Lingonenſis 548 Carthuſiam Luvniacenſem condit - 548
——— Epiſc Meldenſis, Legatus ad Regem Ruſſorum 471 ejus mors 476 alter ibid. 116
——— Epiſc. Tolonenſis - 661
——— Epiſc Tornacenſis 8.9 - 619
——— Epiſc. Valvenſis 962. 963
——— Epiſc Vireceſtrenſis - 187
——— Abbas Belli-loci 855. 861
——— Abbas Ciſtercienſis - 72
——— Abbas Lobienſis 749 deponitur 750
——— Abbas Ramefiæ - 507
——— Abbas S. Albini Andegavenſis - 793
——— Abbas S. Andreæ Avenionenſis - 382
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 395
——— ex Priore S. Amandi Helnonenſis Abbas S. Martini Tornacenſis 993 ejus obitus - 26
——— Balena, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 489
——— Abbas S. Petri Melodunenſis 473
——— de Naudo, Abbas S. Petri Vivi 485
——— Gimutio, Abbas S. Salvii 25,
——— Abbas Monaſterii S. Sepulcri Cameracenſis 149
——— Abbas Sitonienſis 619
——— Dux Lemburgenſis 551
——— Comes Brennenſis - 20 ejus mors - 22
——— Comes Creſpienſis 187
——— Comes Manupleſii 970
——— Comes Nivernenſis 495
——— Advocatus Tornacenſis, Averatum, ac totius pene Brabanti dominus 905 ejus obitus 9[illegible]
——— de Criſciaco Caſtellionis Dominus - 49. 5 Conſtabularius Franciæ - 60. 91. 29
——— Camerarius Philippi Aug. Crucem ſumit - 18 capitur à Turcis apud Laminatam ibid.
GUANDELMARUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 97
GUARAMUNDUS Normannorum Rex in acie cæſus 528
GUARINUS Archiepiſc. Colonienſis 657
——— Epiſc. Ambianenſis, Canonicos Regulares in Eccleſia S. Martini conſtituit, & variis donat, aut ab aliis donata confirmat - 694
——— Epiſc. Sylvanectenſis - 26. 577
——— Abbas S. [illegible] Metenſis 219
——— ex Priore S. Martini Laudunenſis primus Abbas Vicomienſis 673 poſtmodùm Abbas S. Martini Laudunenſis 874
——— vir nobilis & dives, vitam Monaſticam in cœnobio Andrenſi profitetur 78 quam illo Monaſterio donat 67 ejus amor in pauperes, & obitus 783
——— Comes de Aſclavia, filius Eymerici Comitis Narbonenſis 709
——— Vicecomes Senonenſis 486
GUARNERUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
GUARZO Abbas Centulenſis 387
GUENILO Archiepiſc. Rotomagenſis - 66
GUERINUS Archiepiſc. Bituricenſis obitus - 15
GUIBERTUS Gemblacenſis Monaſterii conditor 740
GUICHARDUS ex Abbate Pontiniaci Archiepiſc. Lugdunenſis 544 - 11
——— Epiſc. Trecenſis veneficii inſimulatus carceri mancipatur - 61 innoxius reperitur - 67 ejus obitus - 71
——— Humbertii filius Belli-loci Dominus - 61 libertates & jura civium Tyſiacenſium confirmat - 678
GUICHARDUS Caſtri-Reginaudi dominus - 127
GUIDO Comes Leponenſis fit Rex Hieroſolymorum, ducta Sibyllâ filia Amalrici Regis - 14. 165 capitur à Turcis - 15. 166 alia ejus geſta 69 170 171 regno dejicitur - 175 fit Rex Cypri 853 - 58
——— Cardinalis Epiſc. Sabinenſis, A S. Legatus - 40
——— Cardinalis Preſb. tituli Calixti 971
——— Cardinalis Preſb. S Laurentii in Lucinâ - 650 68

—— Cardinalis Preſb. SS. Laurentii & Damaſi 578
—— Cardinalis Diac. SS. Coſmæ & Damiani *ibid.*
—— Cardinalis Diac. S. . . . in carcere Tulliano - 579
—— Cremonenſis, Cardinalis 551
—— de Valoniâ, Cardinalis - 13
—— Archidiaconus Virdunenſis quot mala pertulerit à Richardo Epiſc. & à Clericis qui à communione Eccleſiæ Romanæ receſſerant 147. 148 fit Cardinalis Epiſc. Albanenſis, ſed ante conſecrationem moritur 148
—— Archiepiſc. Remenſis 390. 493. 57 ejus obitus 536
—— Archiepiſc. Rotomagenſis 174
—— Archiepiſc. Senonenſis - 12
—— Archiepiſc. Viennenſis 248 A. S. Legatus - 459 fit Calixtus Papa II. 250 800
—— Epiſc. Ambianenſis 116 - 494 antea Archidiaconus 140 altaria duo Centulenſibus Monachis donat 345 ejus mors 353
—— filius Fulconis II. Comitis Andegavenſis, Epiſc. Anicienſis - 246
—— Epiſc. Autiſſiodorenſis - 41. 200 682
—— de Melloto, Epiſc. primùm Virdunenſis, dein Autiſſiodorenſis 161
—— Cuſtos Eccleſiæ S. Quintini Viromandenſis, & Archidiaconus Laudunenſis, fit Epiſc. Belvacenſis 130 ejicitur à Rege Philippo I. & poſt anni unius exilium ad Eccleſiam ſuam redit 1.7
—— ſive *Guiardus* Epiſc. Cameracenſis 78
—— Epiſc. Lingonenſis - 192
—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
—— Epiſc. Pictavienſis - 748
—— filius Fulconis I. Comitis Andegavenſis, Epiſc. Suſſionenſis 326. - 244. 378
—— Epiſc. Sueſſionenſis 572 ejus obitus - 67
—— Epiſc. Sylvanectenſis: ejus obitus - *ibid.*
—— Epiſc. Virdunenſis 261
—— Epiſc. Ulterioris Trajecti - 56. 819
—— ex Monacho Arcomarenſi Abbas Beſuenſis 432 ad ſuum Monaſterium redit *ibid.*
—— Abbas Fontanellenſis & S. Vedaſti, capitis damnatur à Carolo Martello 175
—— Laïcus, Abbas Fontanellenſis 577
—— Abbas Foreſtis-Cellæ 319. 337
—— Abbas Miratorii - 487
—— Abbas Moliſmenſis 441
—— ex Monacho Farfenſi Abbas Piſcarienſis ſanctitate illuſtris 9. 8 & *ſeqq.* ejus obitus & miracula 915
—— de Caſtris, Abbas S. Dionyſii - 84
—— Abbas S. Michaëlis 444
—— ex Monacho Beſuenſi Abbas Tornodorenſis 435 441
—— Abbas de Tribus fontibus 356
—— Abbas Vezeriacenſis 10.
—— Abbas, frater Gaufridi Griſagonella Comitis Andegavenſis - 47
—— Bernardi, Archidiaconus Turonenſis Magiſter Requeſtarum Hoſpitii, & Orator Caroli VII apud ſummum Pontificem - 717 78
—— Monachus Ciſtercienſis frater S. Bernardi - 460
—— Preſb. ecc obitum Vicomleuſe condit 872 ejus obitus 874
—— Comes Bletenſis - 65
—— Comes Flandriæ, fœdus init cum Eduardo IV Anglorum Rege adversùs Regem Francorum: huic ſe dedit, & carceri mancipatur - 30 31. 32. 33. 36. 219. 224. 229 ejus obitus - 37
—— Comes Foreſis - 614 cum Priore Marcigniaci aliquot immunitates concedit villæ de Villeteys - 230
—— Comes Matiſconenſis 431 Cluniacenſi Monaſterio, dum in illo Monachum induit, non pauca donat - 413
—— Comes Montisfeltri - 45. 208
—— Comes Montisfortis, Dux belli adversùs Albigenſes - 27 ejus mors - 29
—— Comes Pontivorum 344. 345. 353. 334. 355
—— Comes S. Pauli, occiſus apud Avinionem - 31
—— alius Comes S. Pauli - 49. 52 56. 292
—— Comes, Ottonis Guillelmi Comitis Burgundiæ filius 391
—— filius Guidonis Comitis Flandriæ, Francos in acie vincit - 55 ab iiſdem victus capitur - 57
—— Frater Guillelmi IV. Comitis Nivernenſis 541
—— de Monteforti, filius Simonis Comitis Leiceſtrenſis capitur in bello civili - 41, 200 è carcere evadit - 50 Henricum filium Richardi Regis Romanorum interficit - 41. 201 excommunicatus, & carceri mancipatur - 43. 204 fit Dux militiæ Romanæ - 46 209 à Siculis captus, in carcere moritur - 48
—— Buticularius Ludovici VII. - 303 327 & Philippi II. - 354. 374
—— Buticularius Philippi IV. - 477
—— Camerarius Ludovici VI. - *ibid.*
—— de Nigellâ, Mareſcallus Franciæ - 32 interfectus - 55. 238
—— de Nigellâ, dominus de Offemont, Mareſcallus Franciæ - 106
—— Vicecomes de Broerech - 156
—— *Guerreguatus*, frater Guillelmi Domini Montiſpeſſulani: ejus teſtamentum - 142
—— Dominus Fortis-Vennæ 447
—— Dominus Montacuti 451
—— Dominus Caſtri Scurril as 478
Guidricus Abbas Beſuenſis 438. 459. 480. 461. 462
Guirardus Epiſc. Autiſſiodorenſis 519
—— Comes Cerritanenſis & Bergitanus, dona ſua inter liberos ſuos teſtamento partitur - 392
Guido Comes Foreſis - 559
Guilabertus Abbas Caſtrenſis - 571 572
Guilbertus Comes, proavus Ildefonſi Regis Aragoniæ - 540
Guillelma filia Gaſtonis Vicecomitis Bearnenſis, nupta Sancio Alfonſi Caſtellæ Regis filio - 382. 673
Guillelmus Comes Hollandiæ fit Rex Romanorum - 35. 194. ejus geſta & mors - 38 195
—— I. Rex Angliæ, ejus ſigillum ejus 893 præceptum de prædiis conceſſis Monaſterio Centulenſi 346
—— II. Rex Angliæ: ejus mors 293
—— Henrici filius, Davidis Scotiæ Regis nepos, Comes Northumbrorum - 148 Malcolmo fratri in Regno ſuccedit - 133 ejus geſta - 139. 160. 128. 178. 182
—— I Rex Siciliæ Rogerii filius: ejus geſta - 9. 10. 150. 151. 155. 154 obitus 11. 125
—— II Rex Siciliæ, Guillelmi filius: ejus geſta - 11. 14. 155. 161. 162. 163 non nulla privilegia concedit Monaſterio Piſcarienſi 973 ejus obitus 811 - 17 155
—— filius Henrici I. Anglorum Regis: ejus ſuperbia & miſera mors - 304
—— filius Henrici II Angl. Regis - 130 ejus obitus - 131
—— Grimoaldi, ex Abbate S. Victoris Maſſilienſis fit Urbanus Papa V. - 159
—— Cardinalis Preſb. S. Marci - 630. 638
—— Cardinalis Preſb. S. Martini in Montibus, Archiepiſc. Rotomagenſis - 796
—— Cardinalis Preſb. S. Petri ad Vincula 578. 571
—— Cardinalis S. Sabinæ, Archiepiſc. Remenſis, A. S. Legatus 483
—— de Mahelesfelde, Ordinis FF. Prædicatorum, fit Cardinalis Preſb. S. Sabinæ, ſtatimque moritur - 229
—— Cardinalis Preſb. S. Stephani in Cœlio monte - 742
—— Cardinalis Diac. S. Angeli *ibid.*
—— Patriarcha Hieroſolymitanus 574 - 488
—— Archiepiſc. Aquenſis - 661
—— Archiepiſc. Auſcienſis 592
—— ex Abbate Cari-loci Archiepiſc. Bituricenſis - 20 ejus obitus - 23 in SS. album refertur - 27
—— Archiepiſcopus Cantuarienſis - 144. 1 6
—— de Hotun, Ordinis FF Prædicatorum, Archiepiſc. Dublinienſis: ejus geſta perſtringuntur - 2 3
—— ex Theſaurario Archiepiſcop. Eboracenſis - 147. 02 deponitur - 147
—— de Vickware, Archiepiſc. Eboracenſis - 108 ejus obitus - 110
—— de Greneſeld, Archiep. Eboracenſis — 109
—— filius Theobaldi Comitis Campaniæ, electus Carnotenſis 25, fit Archiepiſc. Senonenſis 486 8 3 - 5. 11, dein Archiepiſc. Remenſis 489. 494. 496. 801 815. 817 - 5. 12. 13 18. 164 ejus obitus - 21
—— de Triâ, Archiepiſc. Remenſis — 89
—— Epiſc. Lingonenſis, dein Archiepiſc. Remenſis 858 ejus obitus 826
—— Archiepiſc. Rotomagenſis, Regis dominium in Normanniâ ab interdicto liberat - 495 Regem rogat, ut certus quidam ordo ſervetur, ſi de jure patronatûs quæſtio ſit *ibid.*
—— ex Monacho Archiepiſc. Senonenſis, Ludovicum Caroli Simplicis filium ex Angliâ in Gallias adducit 469
—— de Melduno, Archiepiſc. Senonenſis — 72 ejus obitus — 92
—— Archiepiſc. Tyrius 821
—— Epiſc. Abrincatenſis — 561
—— Epiſc. Albienſis — 416. 570 *quinque ſunt ejus dem nominis*
—— Epiſc. Ambianenſis, Doctor in jure Canonico — 58
—— de Bellomonte, Epiſc. Andegavenſis 170
—— Major, *ſive* le Maire, Epiſc. Andegavenſis, totam electionis & conſecrationis ſuæ rationem accuratè deſcribit 159 & *ſeqq.* Clericos vetat negociationes exercere, ſimulque excommunicari jubet publicanos, ſi à clericis vectigalia exigant 181 de damnis Eccleſiæ ſuæ illatis queritur apud Regem Franc. *ibid.* à quo varias literas obtinet 185. 186. 187. 188. 193 Baillivum ac Subbaillivum Andegavenſes excommunicat in Synodo 189 alia damna Provinciæ Turonenſis Eccle-

ſiis à Judicibus Regiis illata exponit 190 *& ſeqq.* excummunicari jubet eos qui nomine Comitis Andegavenſis novum quoddam tributum exigebant 197
—— de Buſſiis, Epiſc. Aurelianenſis: ejus obitus — 39
—— Epiſc. Autiſiodorenſis — 22 dein Pariſienſis — 29 ejus obitus *ibid.*
—— alius Epiſcop. Autiſiodorenſis — 49
—— Epiſc Barcinonenſis — 540
—— de Burbonâ, Epiſc. Barbonienſis — 194. 201. 203
—— Epiſc Briocenſis — 612. 613
—— de Triâ, Epiſc. Cameracenſis — 700
—— Epiſc. Carnutenſis — 723
—— Epiſc. Carpentoratenſis — 407
—— alius Epiſc. Carpentoratenſis — 740
—— Rollandi, Epiſc. Cenomanenſis — 517 ejus obitus — 39
—— Epiſc. Ceſtrenſis — 580 ejus obitus — 189
—— Epiſc. Conventrienſis — 186
—— Epiſc. Dunelmenſis — 506. alter *ibid.*
—— Epiſc. Dunkelfenſis — 216
—— de Longo-campo, Epiſc Elienſis, Angliæ Cancellarius & Juſtitiarius — 166 ejus obitus 176
—— de Veer, Epiſc. Herfordenſis — 165
—— Bleſenſis, ex Præcentore Epiſcopus Lincolnienſis — 180 ejus obitus — 181
—— Epiſc Lingonenſis — 583
—— Epiſc. Londonenſis — 176, 182. 164. 579. 582.
—— de Flexio, Epiſc. Magalonenſis — 564. 565
—— ex Cantore Pariſienſi Epiſc. Meldenſis — 25
—— Epiſc Noviomenſis — 585
—— Epiſc. Norwicenſis — 157. 508
—— de Ralegh, Epiſc. Norwicenſis, mox Wintonienſis — 195
—— de la Bruere, Epiſc. Oxonienſis — 189
—— Epiſc. Pariſienſis — 57. 619
—— Epiſc. Petragoricenſis, & Abbas Canonicorum S. Frontonis — 475
—— Epiſc. Redonenſis 172
—— de Glawille, Epiſc. Roffenſis: ejus obitus — 184
—— Epiſc. S. Andreæ — 216
—— de Laville, Epiſc. Sareſberienſis: ejus obitus — 202
—— Epiſc. Teatinus 965
—— Epiſc Tolonenſis — 407
—— Epiſc Urgellenſis — 696. 697
—— de Nothalla, ex Archidiacono Epiſc Wigornienſis — 165
—— de Beis, Epiſc. Wigornienſis: ejus obitus — 190
—— Wintonienſis — 506 ei ſcripta ſua mittit Hildebertus Epiſc. Cenomanenſis — 450
—— de Stampis, Electus Montis-Albanenſis, Orator Caroli VII. apud Regem Aragonum — 788
—— ex Monacho Cluniacenſi Abbas S. Benigni Divionenſis 381 ejus vitæ ſanctitas 382 ei regendæ committuntur Abbatiæ Vezeliacenſis, Beluenſis, Reomenſis, Tornodorenſis, Molundenſis *ibid.* 413 S. Arnulfi Metenſis, Fructuarienſis, S. Apri Tullenſis 385 Fiſcanenſis, Gemmeticenſis, S. Audoëni Rotomagenſis, Montis S. Michaëlis, S. Germani à Pratis, S. Faronis Meldenſis, Gorzienſis 386 in omnibus Regulæ S. Benedicti obſervationem inſtaurat 384 Monaſteria circumit 390 ejus mors *ibid.* 420 illuſtres diſcipuli 384. *& ſeqq.*

—— Abbas Afflìgemienſis 778. alter *ibid.* 815 *ibid.*
—— Michaëlis, Abbas Afflìgemienſis, antea Prior Fraxinenſis, & Magnus Paſtor Brabantiæ Gallicanæ 779
—— de Croi, Abbas Afflìgemienſis *ibid.*
—— Abbas Andrenſis, ejus Monaſterii hiſtoriam ſcribit 781. 836. 842 *& ſeqq.*
—— Cauſer, ex Monacho S. Vedaſti Abbas Bronienſis, dein Lobienſis 758
—— Abbas de Capella 859
—— Abbas Caſtrenſis — 570. 571
—— de Puerletiis, Abbas Condomenſis 602
—— Abbas Fonteneti 522
—— Abbas Hamenſis, depoſitus 835
—— Abbas Lobienſis 717
—— Cordier, Abbas Lobienſis 758
—— de Lampugnano, Abbas S. Ambroſii Mediolanenſis — 758
—— Abbas S. Andreæ Avenionenſis — 146
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 597
—— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 455. 457 — 57
—— Abbas S. Eparchii — 510
—— Abbas S. Florentii Salmurienſis — 459
—— Abbas S. Manſueti Tullenſis 638
—— ex Monacho S. Vitoni Prior Flaviniacenſis, deinde Abbas S. Manſueti, mox Abbas S. Vitoni 261
—— de Merloto, Abbas primùm S. Martini Pontiſarenſis, deinde Vezeliacenſis 136 *& ſeqq.*
—— Abbas S. Remigii Senonenſis 478 alter *ibid.*
—— Abbas S. Theoderici 880
—— de Toloſâ, Abbas Savinìacenſis, tum Ciſtercienſis 576
—— Monachus Claromareſci: ejus vitæ brevis deſcriptio 818
—— de S. Amore, Canonicus Belvacenſis, Capellanus Alexandri IV. ejus liber de periculis mundi damnatus, & igni traditur — 37. 38. 196
—— I. Aquitaniæ Dux, Comes Pictavenſis, menſæ Canonicorum Brivatenſium ablata reſtituit — 370
—— VI. Aquitaniæ Dux, plurimos ad opem Romanæ Eccleſiæ ferendam excitat — 398
—— VII. Aquitaniæ Dux, Pictavis Monaſterium condit pro Monachis Cluniacenſibus — 411 Moneram de Niort donat Monaſterio Cluniacenſi — 415
—— IX. Aquitaniæ Dux: ejus obitus — 5. 144. 521
—— de Rupe, Dux Athenarum — 695
—— Dux Burgundiæ, non nihil donat Monaſterio S. Andreæ Viennenſis — 369
—— Dux Normanniæ: ejus literæ de villâ quâdam Centulenſis Monaſterii 341
—— Dux Saxoniæ, Frederici Electoris frater — 765
—— Sancii filius, Dux Vaſconum 383. 384. 386
—— Princeps Montisferrati — 162
—— de Furtibus, Comes de Albamarla — 187
—— Comes Arverniæ — 155
—— Comes Arundelli — 580. 587
—— Comes Auguſtodunenſis: ejus poſteri — 89
—— Comes Autiſiodorenſis: ejus mors — 57
—— Comes Bordegalenſis 386
—— Comes Burgundiæ 415. 433. 434 — 268
—— Comes Cabillonenſis 558
—— Comes Caturcenſis — 579
—— de Vernon, Comes Devoniæ: ejus obitus — 186

—— Tallifer, Comes Engoliſmenſis — 445
—— de Magna villa, Comes Eſſexiæ — 165
—— filius Roberti Normanniæ Ducis: ejus matrimonium cum filiâ Comitis Andegavenſis diſſolvitur — 479 fit Flandriæ Comes 800. 898 — 3 ejus mors 481. 600. 899 — 4. 104
—— Comes Forcalquerii, cum Guidone de Dampetrâ tranſigit de jure quod ipſius uxor Margareta in Burbonium habere videbatur — 575
—— de Albamarla, Comes de Haldeneſſe — 202
—— Comes Hannoniæ Joannis filius — 56. 93. 104 ejus obitus — 105
—— Guillelmi filius Comes Hannoniæ — 108 in prælio cæſus — 107
—— alius Hannoniæ Comes — 135
—— Comes Juliacenſis — 52 in acie cæſus — 57
—— Comes Lucemburgenſis 223. 249. 250
—— Comes Matiſconenſis — 486
—— Comes de Montfertant — 549
—— Guillelmi Anglorum Regis fratris filius, Comes Moretonii, Monaſterium puellarum Moretonii condit, eique multis donat, & ab aliis donata confirmat — 440
—— Comes Moretonii, filius Stephani Regis Angliæ — 154
—— Comes Nivernenſis 191 Eccleſiæ S. Stephani non nulla donat — 405
—— II. Comes Nivernenſis: ejus lites cum Monachis Vezeliacenſibus 507. 514. 515 fit Monachus Carthuſiæ 525 — 5 à cane voratur 525
—— III. Comes Nivernenſis, quàm pertinaciter bona ac jura Vezeliacenſis Monaſterii invadere conatus ſit 507. 508. 509. 512. 513. 514. 515. 516. 526 *& ſeqq.* ejus mors 536. 537
—— IV. Comes Nivernenſis, Vezeliacenſibus quàm infeſtus 541. 542 *& ſeqq.* excommunicatur 550 Monaſterium invadit 552. Ludovici VII. in eum ſententia 555. 556 ejus contumacia & ſuperbia 556. 557 pacem denique init, & amicitiam cum Guillelmo Abbate 558. 559
—— le Mareſcal, Comes Pembrochiæ — 179. 180. 567
—— de Valentius, Comes Pembrochiæ — 197. 199. 200 ejus obitus — 216
—— de Ferrariis, Comes de Rebeye — 187
—— Talvatius, Comes Sagienſis — 151
—— Patricii filius, Comes Sareſberienſis 853. — 26. 156. 579. 182. 587
—— de Longaſpatâ, filius naturalis Henrici II Regis Angliæ, Comes Sareſberienſis 490 — 183. 184 ejus obitus — 159
—— de Longaſpatâ, Guillelmi filius, Comes Sareſberienſis — 189. 191. 193 in prælio interfectus — 194
—— Comes Sedunenſis, interfectus 800
—— Comes Toloſanus jure ſuo in caſtrum Lauragum cedit certis legibus Raimundo Comiti Barcinonenſi & Carcaſſonenſi — 417
—— Comes Varennæ — 580. 587
—— Comes Warewici — 617. 221. 223
—— filius Guidonis Comitis Flandriæ — 16
—— de Monte-Chatano, Vicecomes Bearnenſis — 597. 599
—— Vicecomes Caſtrinovi — 682
—— Vicecomes Lenovienſis — 607
—— Vicecomes S. Cyrici — 418
—— Chabut Palatinus de Riozerio — 624
—— Morelli, Baro Apentinus 973
—— Ermeſſendis filius, Dominus Montiſpeſſulani: ejus teſtamentum — 498

Digitized by Google

—— Guillelmi filius, Dominus Montiſpeſſulani, Mathildem ſororem Ducis Burgundiæ uxorem ducit - 526 heres inſtituitur à Guillelmo de Tortoſa fratre *ibid.*
—— Mathildis filius, Dominus Montiſpeſſulani: ejus juſjurandum præſtitum Epiſc. Magalonenſi - 548 & Comiti Toloſano - 556 matrimonium init cum Agnete - 550 pactum init de futuro matrimonio filii ſui cum nepte Ademari de Muro-veteri - 553 ſed id pactum poſtea reſciſſum - 560 Mariam filiam viduam Barralis Comitis, nuptum dat Bernardo Comiti Convenarum - 556 ejus teſtamentum - 561
—— filius Agnetis: ei Monſpeſſulanus & alia donantur a Petro II. Rege Aragonum - 75
—— Buticularius Ludovici VII. - 497
—— Dapifer Ludovici VI. - 677
—— de S. Maurâ, Cancellarius Franciæ - 94
—— Baro de Traignel, Cancellarius Franciæ - 774 ejus epiſtola ad Nicolaum V. - 786
—— de Rupibus, Mareſcallus Franciæ - 22. 53. 182 183
—— Marcellus, Dapifer Stephani Angliæ Regis - 246
—— Hamonis filius, Seneſcallus Britanniæ - 257
—— Felton, Seneſcallus Pictaviæ, Vexillarius Principis Valliæ, in prælio interfectus - 139
—— de Dormans, Cancellarius Normanniæ - 157
—— de S. Joanne, Procurator Normanniæ - 15
—— de Ormeſbi, Juſtitiarius Scotiæ - 218. 219 Rex eligitur à rebellibus - 219
—— de Jaffero, Vicecancellarius Jacobi II. Regis Aragoniæ - 711
—— Grimbergenſis, Dominus de Aſcha 778
—— Dominus de Fielnes 832. 848
—— Dominus Jahniacenſis - 162
—— Dominus Lineriarum - 185
—— Camerarius de Tankarvilla - 158
—— de Tortoſâ, frater Guillelmi domini Montiſpeſſulani, eum heredem inſtituit - 526
—— de Turre, matrimonium init cum Guillelma - 565
—— de Caſtellione, latro nequiſſimus, è caſtro ſuo ejicitur 965. 966
—— de Nogareto, Bonifacium VIII. invitum ducit Romam - 56 cum mortuum accuſat - 62 pœnitentia ei impoſita - 64
—— de Rocamaura, & Petrus ejus frater non nulla donant Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis - 517
—— Taſſin, pervaſor rerum Monaſterii Piſcarienſis & Epiſcopatûs Valvenſis 960 utrumque vendit 981 mala Monaſterio Piſcarienſi à ſe illata utcumque reparat 961
—— Walleis, Dux Rebellium Scotorum - 212. 220 223. 228. 225. 228 ejus ſupplicium - 230
—— Præpoſitus Caturcenſis: ejus juſjurandum - 437
Guissenus Epiſc. Lingonenſis 452. 455
Guiberti Monachi Gemblacenſis laudes 768
Guiscardus Comes de Roceio 573
Guitmarus Abbas Centulenſis 101
Gundebaldus Burgundionum Rex Catholicos de fide cum Arrianis coram ſe diſputare permittit - 305 à Catholicis convictus, in hæreſi tamen obſtinatus permanet - 306 à Chlodoveo Franc. Rege vincitur 360 Godegiſilum fratrem à quo proditus fuerat, Viennæ obſeſſum capit, & interficit *ibid.*
—— Guntramni Franc. Regis & Venerandæ filius, à Marcatrude noverca veneno interfectus 361
Gundeberga Longobardorum Regina 569
S. Gondebertus Archiepiſc. Senonenſis, dimiſſo Archiepiſcopatu in vallem quamdam Voſagi ſecedit, atque illic Monaſterium Senonienſe condit 604 ejus obitus 605
Gunthoca uxor Chlodomeris, deinde Chlotarii ejus fratris, Regum Francorum 361
Gundulfus Epiſc. Metenſis 328
—— Epiſc Noviomenſis & Tornacenſis 717 alter *ibid*
Gunsalvus Mendi Major-Domûs Curiæ Joannis Regis Portugaliæ - 558
Guntarius filius Chlodomeris Regis Franc. 361
—— Abbas Corbeienſis - 546
Guntfridus Abbas Caladienſis 256
—— Abbas S. Albini Andegavenſis, Hieroſolymitano itinere ſuſcepto, ſucceſſorem inſtituit Rainaldum - 378
Guntherus Archiepiſc. Colonienſis, deponitur 121. 218
Guntchramnus Franc. Rex, Chlotarii I. filius 361. 362. 365 364
—— Abbas S. Trudonis 661. 662
Gusfridus ex Monacho Carroſenſi Abbas Andrenſis 806 Abbatiæ renuntiat, & fit Prior S. Bertini *ibid.* ad Carroſenſe Monaſterium redit 807

H.

Hadroë Abbas Valciodorenſis, deinde S. Felicis Metenſis 718
Haoulfus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 371, 918
Hæretici detecti, & compreſſi 222. 474 - 54
Haimardus Abbas Cluniacenſis, S. Maiolum ſucceſſorem ſuum inſtituit - 574
Haimo Epiſc. Valentinenſis, Archicancellarius Conradi Regis Burgundiæ - 380
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 396
—— Abbas S. Petri-Vivi 476
—— Dominus Borbonii - 1
Haimoinus Abbas S. Andreæ Viennenſis - 380
Halinardi parentes 391 fit Canonicus Lingonenſis, dein Monachus invitis parentibus *ibid.* Prior, & mox Abbas S Benigni Divionenſis 378. 391 Abbatiam Beſuenſem invadit 420 fit Archiepiſc. Lugdunenſis 283. 390. 392 ſacramentum Imperatori præſtare renuit 393 Leoni Papæ IX. quatuor addictos *ibid.* ejus mors 394
Hamense Monaſterium conditum ab Ingelrano domino Lilleriarum, & Emmâ ejus uxore - 418 ei non nulla donat Robertus Comes Flandriæ *ibid.*
Hamericus Abbas Aquicinctij 899 - 425. 423
—— Comes Santonenſis - 249
Hamo Vaccayaria, dominus Borbonii - 162
Hannoniensium Comitum genealogia 855 ad quæ tenerentur erga Epiſcopos Leodienſes - 287. 288
Haobertus ex Monacho Corbienſi Abbas Lobienſis, pellitur, & Corbeiam redit 714
Hardradus Abbas S. Trudonis 660
Hardoinus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 918 919
Haribo Archicancellarius Conradi II. Imp. 949
Harduinus ex Monacho Centulenſi, Abbas Aldemburgenſis. Chronici Centulenſis ſcriptor 356
Hasnoniense cœnobium à Balduino VI. Comite Flandriæ conditum 895. 890
Hausser Pachel, Orator Sigiſmundi Auſtriæ Ducis apud Carolum VII. - 776
Hasuma Comes Monachos è Mediano Monaſterio ejicit, & Canonicos ſæculares in eo conſtituit 614
Hector Archiepiſc. Biſuntinus 415
Heddenoldus Abbas Centulenſis 322
Hederansisus Monialibus Ludovicus VII donat decimam panis ad Curiam ſuam allati dum Pariſiis moratur - 497 item quidquid Epiſcopatu vacante de Capiceria Pariſienſi percipere ſolebat - 136
Heidilo Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 903 917
Heimo Epiſc. Virdunenſis Eccleſiæ ſuæ non pauca comparat 259
Heldebaldus Epiſc. Avenionenſis, Monaſterio S. Andreæ non nulla donat - 184
Hessoaina dotem ſuam à Folrado quondam marito ſuo acceptam Siſenando vendit - 360
Heloaucus Abbas Majoris Monaſterii 155
—— Abbas Centulenſis & Comes 316
Heltas Patriarcha Hieroſolymitanus, ſibi ac ſuis ſubſidium petit à Carolo Craſſo Imp. & Francis proceribus - 363
—— de Caſtellione, Epiſc. Aginnenſis 592
—— Epiſc. Aurelianenſis 517. 519
—— Epiſc. Electenſis - 778
—— Comes Cenomanenſis - 359. 361 380 non nulla donat Monaſterio S. Petri de Culturâ - 459
Helinandi Monachi Frigidi-Montis opera - 24
Helisachar Abbas Caſtrenſis - 571 572
—— Abbas Centulenſis 312
Hasteræus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 927
Hallinus Archiepiſc. Trevirenſis 717
Hasmaradus Epiſc Ambianenſis - 362
Henconius Abbas Falopinenſis 881
Henricus Rex poſtmodum Imperator, bona Monaſterii S. Michaëlis in Porcarianâ confirmat - 386 Imp. coronatur 946
—— III. Imp bona & jura Monaſterii Piſcarienſis confirmat 954 955
—— IV. Imp. 791 798 à Gregorio VII. excommunicatur 316 Romam invadit 317 Hugonem Abbatem Cluniacenſem de filii ſui perfidiâ, & injuriis ſibi factis certiorem facit, eique totam ſuæ cum Ap. ſede reconciliationis rationem committit - 441 ei ſe iterum committit - 442
—— V. Imp. ejus impietas in patrem, & perfidia in Summum Pontificem 697. 914 - 441. 450 à Gallicanis Epiſcopis excommunicatur 697 item à Germanis 698 de eo 798 799. 800 ejus Epiſtolæ duæ ad Hugonem Abbatem Cluniacenſem - 443. 449 ejus mors - 3
—— VI Imp. & Rex Siciliæ, Frederici I. Imp. filius 614 - 17. 18, 168. 171 ejus mors - 19. 177
—— Frederici II filius, Rex Alemanniæ coronatur 631 - 50. 189 in carcerem à patre conjectus, illic moritur 631 - 50
—— Henricus, Comes Lucemburgi,

Rex Romanorum - 62 Mediolani coronatus - 63 ejus geſta in Lombardiâ - 64 Romæ coronatur Imperator - 66 ejus mors - 67

—— Henricus de Flandriâ, Balduini frater, poſt eum Imp. Conſtantinopolitanus 8,4 - 22. 181. 185, ejus obitus - 57

—— II. Imp. Conſtantinopolitanus, Petri filius - 59. 187

—— I. Francorum Rex, vivo patre coronatus 591. 402 - 254 ejus præceptum de villâ quâdam juris Monaſterii Centulenſis 334 Friſeum Unigradum immanem Carnutenſi Eccleſiæ concedit - 398 injuſtam conſuetudinem in urbe Aurelianenſi abrogat - 401

—— I. Rex Angliæ: ejus vitæ brevis deſcriptio - 504 de eodem - 261. 265. 284 ejus prima uxor, & liberi 895 494 in mari pereunt 894 - 2 ejus altera uxor - 5 de Hugone Archiepiſc. Rotomagenſi graviter queritur apud Innocentium II - 484 in Hildebertum Archiepiſc. Turonenſem quàm benevolus fuit - 454 ejus obitus 851 - 5. 149

—— filius Gaufridi Plantegeneſt Comitis Andegavenſis & Cenomanenſis, & Mathildis Imperatricis, Comes Andegaviæ & Cenomaniæ, Dux Normanniæ - 148 Aquitaniæ Ducatum ductâ Alienorde comparat - 9. 148 fit Rex Angliæ II. - 9. 148 149 ejus mores, & geſta *ibid. & ſeqq.* 521 liberi 818 eum Epiſcopi & proceres in S. Thomam concitant - 513. 514 quot ſimul difficultatibus circumſeptus - 515 ejus obitus - 16. 167

—— Henrici II Regis Angliæ filius, Comes Cenomanenſis, Seneſcallus Franciæ - 156 juſſu patris Rex coronatur 809 - 152 ejus geſta - 158. 160 161 obitus - 15. 164

—— III. Angliæ Rex Joannis filius naſcitur - 182 patri in Regno ſuccedit - 87. 186 ejus geſta *ibid. & ſ. 97.* ejus tractatus pacis cum Ludovico Philippi Aug. filio - 186 in Ludovicum IX. compromittit de ſuis controverſiis cum aliquot Angliæ Baronibus - 648 ejus obitus - 205

—— VI Angliæ Rex, Cardinali Legato ſe nec inducias cum Rege Franc. paciſci, nec ſubſidium in bellum contrà Turcas concedere poſſe ſcribit - 864

—— II. Campaniæ Comes, fit Rex Hieroſolymitanus - 18. 172 ejus mors - 89

—— III. Campaniæ Comes, Rex Navarræ: ejus obitus - 43

—— Rex Danorum, ab Abele fratre in mari ſubmerſus - 37. 194

—— IV. Rex Caſtellæ fœdus init cum Anglis - 637 ut ab eo fœdere diſcedat, ac vetera fœdera cum Regibus Franc. renovet, eum per Cardinalem Albienſem monet Ludovicus XI. *ibid.*

—— Cardinalis Epiſc. Albanenſis, A. S. Legatus 580 621 - 15 164 ejus obitus 821

—— Cardinalis Presb. SS. Nerei & Achillei 578

—— Cardinalis Piſanus 485. 547. 549 - 528

—— Archiepiſc. Bituricenſis - 557 ejus obitus - 80

—— Archiepiſc. Dublinienſis - 580

—— ex Abbate Fontanenſi Archiepiſc. Eboracenſis - 147

—— Alius Archiepiſc. Eboracenſis: ejus obitus - 254

—— filius Ludovici VI. Franc Regis Clericus: cum Honorius Papa II ſub ſuâ protectione recipit - 479 fit Monachus Clarævallenſis, dein Epiſc. Belvacenſis - 5 poſtremo Archiepiſc. Remenſis 485. 5.6. 802 - 12. 558 ejus obitus 485 813 - 12

—— filius Roberti [illegible] Comitis Drocenſium, ex Theſaurario Belvacenſi Archiepiſc. Remenſis 494. 866 - 594. 619

—— Archiepiſc. Senonenſis 485 - 3. 39. 486 489. 490

—— Archiepiſc. Trevirenſis 814

—— de Strahelech, Epiſc. Argentoratenſis 646. 647 deponitur 654

—— Epiſc. Auguſtodunenſis, frater Odonis Burgundiæ Ducis: ejus controverſiæ cum Pontio Abbate Vezeliacenſi 509. 510. 512. 517. 522. 545

—— Epiſc. Aurelianenſis, filius Roberti I Comitis Drocarum 444

—— à Bergis, Epiſc. Cameracenſis 758

—— de Greſſeio, ex Archidiacono Bleſenſi Epiſc. Caenucenſis - 34

—— Epiſc. Leodienſis 644 654. 665. 667. 668. 670 671. 672 741

—— Epiſc. Londonenſis - 501

—— Epiſc. Roffenſis 867 ejus obitus - 190

—— Epiſc. Trecenſis, Bulencuriæ Eccleſiam, ultrò recedentibus Canonicis Regularibus, donat S. Bernardo, ut Ciſtercienſes in eâ conſtituat - 501

—— Epiſc. Venetenſis 560

—— de Caſtres, Epiſc. Virdunenſis 550 251 Epiſcopatui renuntiat 260

—— filius Stephani Comitis Bleſenſis, Monachus Cluniacenſis, deinde Abbas Glaſtonienſis, mox Epiſc. Wintonienſis - 144. 506 A. S. Legatus - 145 ab Angliâ clam diſcedit - 151 ejus obitus - 157

—— alius Epiſc. Wintonienſis - 194

—— Abbas Affligemienſis 778 alter *ibid.* III de S. Gaugerico 779 IV de Aſcha *ibid.*

—— Abbas de Boſco 801

—— Abbas Fuldenſis - 486

—— Abbas Gladbacenſis 655

—— Abbas Joiaci, deinde Ciſtercii - 57

—— Abbas Lubenſis - 629

—— Vandenzipe, ex Præpoſito Affligemienſi Abbas S. Andreæ Brugenſis, ſcriptor 779

—— Abbas S. Benigni Divionenſis 396

—— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 496

—— Malet, Abbas S. Dionyſii in Fr. 497

—— ex Monacho Beſuenſi Abbas S. Sequani 435. 444

—— Abbas Senonienſis 624 636

—— Abbas Valciodorenſis 729

—— Archidiaconus Lincolnienſis: ejus epiſtola, in quâ petitis ex his quæ viderat exemplis, mundum contemnendum eſſe probat - 505 Anglorum hiſtoriam ſcripſit - 506. 507

—— de Semons, Doctor in Theologiâ, Provincialis Ordinis FF. Minorum - 92

—— IV Comes Lovanienſis, Dux Brabantiæ I. ejus uxores & liberi - 291. 294 295

—— Hugonis M. filius, Dux Burgundiæ 381 567. 473

—— Dux Saxoniæ, filius Lotharii II Imp. - 155. 157. 164. 165

—— Comes Albi-montis - 52

—— Comes Bacreuſis - 53. 52. 55. 54 813. 294. 407

—— Comes Braxellenſis: ejus mors 294

—— I Comes Campaniæ Victori Schiſmatico favet 539. 540 ejus obitus 815 - 17

—— Comes de Durbio - 586

—— Comes de Grandipraro: ejus bella cum Virdunenſibus, & mors 244 245 246. 251. 257 - 291

—— Comes Hanoniæ, filius Rageneri Longicolli 764

—— Comes Leiceſtriæ - 173

—— Comes Lemburgenſis, Major Advocatus Monaſterii S. Trudonis 674 *& ſ. 99.* fit Dux ab Imperatore Henrico IV. 577. 719 ei Ducatus abjudicatur 674

—— de Laci, Comes Lincolnienſis & Sareſberienſis - 194 215. 225. 226

—— Comes Lovanienſis 672 2

—— Comes Lucemburgenſis - 194

—— Comes Namurcenſis 621

—— Comes Namurcenſis & Lucemburgenſis - 290

—— Comes Nivernenſis - 58 ejus mors - 89

—— Comes Palatinus, partem bonorum S. Trudonis invadit 674

—— Comes Portugaliæ: ejus fœdus cum Raimundo Comite Gallaciæ - 418

—— Comes de Rupe - 286. 591

—— Comes Rurenſis - 548 ejus teſtamentum - 591

—— Comes de Salmis, Advocatus Monaſterii Senonienſis 636. 657 ejus filii Henrici de Danubrio vitta, & miſera mors 619. 640 à Frederico altero filio ſpoliatus 640

—— Henrici filius, Henrici nepos, Comes de Salmis, Monaſterium Senonienſe opprimit 641 648. 650 partem bonorum ſuorum vendit 618 excommunicatus, certis conditionibus abſolvitur 451

—— Comes de Warewic - 506

—— Comes, filius Godefridi cum barba 777

—— filius Henrici I. Anglorum Regis: ejus obitus 818

—— filius Richardi Comitis Cornubiæ, Regis Romanorum - 197 à Guidone de Monteforti occiſus - 42. 01

—— filius Davidis Regis Scotiæ, Comes Northumbrorum: ejus obitus - 143

—— frater Frederici Ducis Auſtriæ, captus à Ludovico Bavaro, ſe pecunia redimit - 75. 82

—— frater Regis Caſtellæ profugus, à Carolo I. Rege Siciliæ præficitur Urbi Romæ - 41 in eum rebellat *ibid.* capitur - 42 ex carcere evadit - 10 fit tutor liberorum Sancionis Regis Caſtellæ - 51

—— frater Petri Regis Caſtellæ, in eum rebellat - 215

—— frater Hugonis Burgundiæ Ducis 445

—— de Flandriâ, in Italiâ occiſus - 85

—— Cancellarius Henrici III. Imp. 955

—— de Herqueri, Vexillifer Ludovici X Regis Fr. - 70

—— Dominus de Campanies 801

—— de Lancaſtriâ, Dominus Monemuthæ - 101

—— Bayere, Orator Caroli VII. apud Fredericum Regem Romanorum - 744

Heraclius Patriarcha Hieroſolymitanus 818 - 14. 165

—— Archiepiſc. Senonenſis 464

Herardus Comes Gaſimbergenſis 748

Herbernus Abbas Majoris-Monaſterii - 540. 548 fit Archiepiſc. Turonenſis 478 - 545

Herbertus Archiepiſc. Conſenſanus:

ejus mors - 165
— Epiſc. Lemovicenſis 189
— Epiſc. Norwicenſis - 506
— Epiſc Pinnenſis 953
— Abbas Fontanenſis, dein Prior & mox Abbas Claromontenſis, ac denique Epiſ. Redonenſis 576
— Epiſc. Thinfordenſis - 434
— Abbas Andaginenſis 740
— Abbas Centulenſis 581
— Abbas Laurıacenſis 187. 189
— Abbas S. Petri-Vivi: ejus mors 481
— Evigilans-canem, Comes Cenomanenſis - 253 258 273
— Comes Virmandenſis, Carolum Simplicem carceri mancipat 310 dicitur Comitis Ebroini filius -09
— alius Comes Virmandenſis, jura Monaſterii S. Præjecti in urbe S. Quintini intacta ſervari jubet — 410
Herchinoaldus Major Domûs Chlodovei II. Fr. Regis 107. 308 ejus mors 109
Hermi Monaſterio Abbatiam S Porciani donat Carolus Calvus 350 cam donationem confirmat Joannes Papa VIII. - 511
Hercsindis uxor Comitis Eilberti, prima Abbatiſſa S. Petri in Tiraiciâ 712 ejus obitus 717
Heribous Epiſc. Autiſſiodorenſis 475
— Epiſc. Claromontanus ibid.
Heribardus Comes Palatii Ludovici II. Imp 933
Hericeus Abbas Centulenſis 308
— Dux Forojulienſis 372
Herigerus Abbas Lobienſis: ejus ſcripta 744. 765
Heilandus Epiſc. Virdunenſis 137
Herimannus Archiepiſc. Colonienſis 686 718
— Epiſc. Metenſis, ab Henrico IV. Imp ſæpe ejectus 217. 529. 547. 623. 565. 587. 670. 678
— Præpoſitus, deinde Abbas S. Martini Tornacenſis, ejus Monaſterii inſtaurationis ſcriptor 912 abdicat 415 Romam mittitur à Tornacenſibus, petentibus ut Eccleſiæ ſuæ proprius Epiſcopus reſtituatur 924 cruce ſumpta in Terram ſanctam vadit 926
— Abbas S. Pantaleonis 701
— Abbas S. Trudonis 871 ejicitur ab Henrico Comite Lovanienſi 878 ejus mors ibid.
— II. Abbas S. Trudonis 673 ſæpius ejicitur 674. 678 679. 680 Abbatiæ renuntiat 685 ejus mors 895
— Comes; Monaſterio S. Vitoni plurima donat 239
— Archicancellarius Henrici III. Imp. 951
Herimbertus Abbas Fontanellenſis 183
Herivardus ex Monacho Montis S. Michaelis Abbas Gembiacenſis 763
Herlebertus Coepiſc. Lingonenſis, & Abbas S. Benigni Divionenſis 375. 406
Herlegaudus Abbas S. Benigni Divionenſis 373. 375
Hermanni qui Regnum Germaniæ uſurpaverat, obitus 618
Hermenfridus Epiſc. Virdunenſis 238
Hermengardis uxor Ludovici Pii — 329
Hermentrudis uxor Caroli Calvi 135
Hermoberga Betherici Gothorum in Hiſpania Regis filia, uxor Theoderici Francorum Regis filii Childeberti 362
Hermenius Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 476 477
Heanuuuaidis filia Caroli M. 374
Herpardus Abbas Vallis-lacenſis 485
Herpwinus Epiſc. Sylvanectenſis — 3.5
Hervæus Archiepiſc. Remenſis 567
— Epiſc. …egavenſis - 544
— Epiſc. Auguſtodunenſis, Eccleſiæ ſuæ non pauca donat - 371
— Epiſc. Elienſis - 508. 579
— Theſaurarius S. Martini Turonenſis, vitæ ſanctitate illuſtris: ejus obitus 474
— Monachus Burgidolenſis: ejus vita & ſcripta - 461
— Vicarius ſub Henrico I. Franc. Rege - 401
— jubetur corpora SS Ragnoberti & Zenonis Bajocis in villam ſuam transferre 127 ea collocat in Eccleſiâ Salvatori dicatâ 130 ſanctorum ope ſanitatem recuperat 131
Hessa Monaſterium puellarum à parentibus Leonis Papæ IX. conditum 616
Hevgoardus Anglorum Rex erga Centulenſes Monachos liberaliſſimus 165
Hetti ex Abbate Mediolacenſi Archiepiſc Trevirenſis fit 213
Heundmus Abbas S Andreæ Viennenſis - 180
Heutonis cujuſdam mors immatura 309
Hezelinus Epiſ. Pariſienſis 374
Hibernia olim ſanctorum feraa 194
Hieremias Monachus ac Theſaurarius Centulenſis à Normannis terrenus Senonas fugit 325. 465 fit Abbas S. Columbæ 325 dein Archiepiſc Senonenſis ibid. 465 Noviacum cellam in Aquitania condit 485 ejus ſententia de ratione ſcribendi nominis Jesu — - 329 330
Hieronymus Preſb. edidit excerpta ex utroque Teſtamento, legenda ſingulis anni diebus - 502
— de Comſſiaco, Abbas S Medardi Sueſſionenſis - 91
Hiarusus Bajoariæ Præfectus 371
Hilariacum Monaſterium conditum à Sigibaldo Epiſc Metenſi 127
Hilarius Epiſc. Pictavenſis libros ſex Origenis in Job è Græco in Latinum tranſtulit — 314
— Epiſc. Ciceſtrenſis — 527 ejus obitus — 556
Hildebertus Epiſcopus Cenomanenſis, deinde Archiepiſc. Turonenſis 571 — 3. 451 ſcripta ſua amico miſit — 450 calamitates Eccleſiæ deplorat ibid. nihil in totâ Paſchalis II. cum Imp. Henrico V. agendi ratione reprehendendum eſſe probare nititur — 451 Regis Franc. indignationis in ſe cauſas aperit — 455 cum eo ſe in gratiam rediſſe narrat — 454 de variis negotiis ſcribit ad Innocentium Papam II. — 415 456 aliæ ejus Epiſtolæ de variis rebus — 450 & ſeqq. ejus obitus — 5
Hildebrannus Abbas S. Benigni Divionenſis 7.. 378
S. Hildeburgis patria ac parentes 151 Roberto Ibrienſi nubit, eique tres filios parit ibid. poſt ejus mortem Pontiſaram ſecedit, ibique piè vivit ac moritur 154
Hildefonsus Archiepiſc Toletanus: ejus opus de Virginitate B. Mariæ laudatur — 314 eas laudes in Deum refundit ibid. rogatus ut ſcripturis interpretandis operam adhiberet, ſe iniquitate temporum retardari ſignificat — 313
— Comes S. Ægidii: ejus mors — 8
Hildegardis uxor Caroli M. 372. 374
— Sanctimonialis: ejus vaticinia 635 — 7
Hildegarius Epiſc. Meldenſis 466
Hildemannus ex Monacho S. Dionyſii Archiepiſc. Senonenſis 429
— Epiſc. Belvacenſis 381 — 335
Hildinus Epiſc. Virdunenſis 137
Hildolfus Archiepiſc. Trevirenſis 212. alter 2 2
Hilbradus Abbas S. Trudonis 660
Hildricus Epiſc Belvacenſis 371
Abbas Lobienſis 734
Hildrudis filia Caroli M. 374
Hilduinus factione Gilberti Lotharienſium Ducis fit Epiſc. Leodienſis 736 Epiſcopatu dejicitur à ſummo Pontifice, ac paulo poſt fit Epiſc. Veronenſis ibid.
— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 333 Imp. aulæ Archinotarius — 340. 342
— Abbas S Medardi Sueſſionenſis, Archicapellanus Ludovici Pii Imp. 74
Hilmeradus Epiſc. Ambianenſis 307
Himaldus Aquitaniæ Dux 371
Hincmarus Archiepiſc Remenſis 213. 255. 486 ejus Epiſtola ad Carolum Calvum — 537
Hingo Abbas S. Benigni Divionenſis 378
Hoël Epiſc Cenomanenſis — 459
Hoemburgense Monaſterium puellarum ab Odiliâ conditum 609
Honoratus Epiſc. Albienſis 570
Honorius Papa II. jubet ſervari ſententiam excommunicationis in Fulconem V. Comitem Andegavenſem — 479 Henricum clericum, filium Ludovici VI. in ſuam protectionem ſuſcipit ibid. damnat pravam conſuetudinem exigendi pecunias ab his qui recipiebantur in Canonicos ibid.
— Papa III confirmat Regulam Noſocomii Novimenſis — 581
Hospitales de Alto paſſu capiuntur — 91
Hospitales Ordini dantur bona Ordinis Militiæ Templi — 85
Hrodhadus Epiſc Sueſſionenſis - 335
Hubaldus Cardinalis Epiſc Oſtienſis 578. 825 971 fit Lucius Papa III. — 163
— Cardinalis Preſb. S. Crucis in Hieruſalem 578. 971
Hubertus Archiepiſcopus Cantuarienſis 819 — 22. 178. 177. 178 antea Epiſcopus Sareſberienſis — 181 ejus obitus ibid.
— Epiſc. Parmenſis, Archicancellarius Othonis I. Imp. 842 943
— Walteri, Epiſc. Sareſberienſis — 148
— Epiſc. Sylvanectenſis 791 — 439
— Abbas Foreſtis-Cellæ 329 337
— Abbas Lobienſis 757
— du Bray, Præpoſitus Aſſigemienſis & tempore 779
— de Burgo, Comes Cantiæ, Cuſtos Regis Angliæ Henrici III. & totius Regni Juſtitiarius — 188 carceri mancipatur — 190 caſtra quædam amittit — 198
— de Bore, Seneſcallus Pictavenſis — 180
— Miles, Angelranni Abb. Centulenſis inimicus, cum totâ ſtirpe ſuâ interit 335. 315. 338
— Monaſterii Lobienſis pervaſor: ejus impietas, & miſera mors 754
Hugo Hugonis M. filius, Dux, deinde Rex Francorum 385 non nulla Centulenſi Monaſterio donat 313 fuit Abbas Centulenſis 314
— Magnus, Roberti filius Rex Franc. coronatur 581. 419 paulo poſt moritur — 139
— Italiæ

—— Italiæ Rex, & Provinciæ Comes, non pauca donas Monaſterio S. Teuderii — 392

—— Cardinalis Epiſc. Velletrenſis & Oſtienſis — 179

—— de Billonâ, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Cardinalis Presb. S. Sabinæ, mox Epiſc. Oſtienſis — 814 pallii uſu privatus — 818

—— Cardinalis Presb. S. Clementis 883

—— Cardinalis Presb. S. Laurentii in Damaſo, dictus Turcienſis, patruus Gregorii XI. — 740 collegium ab eo fundatum ibid.

—— de Viennâ, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Doctor in Theologia, Cardinalis Presb. S. Sabinæ — 193 ejus opera ibid.

—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Porticu — 746

—— Leonis, Cardinalis A. S. Legatus — 580

—— Archiepiſc. Biſuntinus 390. 395. 431 — 399

—— Archiepiſc. Biſuntinus, frater Raimundi Comitis Burgundiæ — 417

—— Archiepiſc. Bituricens, frater Joannis de Cabillone, Comitis Autiſſiodorenſis — 700

—— Archiepiſcopus Chryſopolitanus 243. 393. 394

—— Epiſc. Dienſis, deinde Archiepiſc. Lugdunenſis, A. S. Legatus 245. 246. 477. 911. — 416 Robertum Flandriæ Comitem, ut Attrebatenſi Epiſcopo opem ferat, hortatur — 411 Mathildem Marchioniſſam Tuſciæ ut Romanæ Eccleſiæ opem ferre pergat hortatur, eamque de ſuis cum Cluniacenſibus ſimultatibus certiorem facit — 416

—— Archiepiſcopus Rotomagenſis, Epiſc. Baiocenſis & Pariſienſis, Abbas Fontanellenſis & Gemmeticenſis 270. 271

—— ex Abbate Radingenſi Archiepiſc. Rotomagenſis 495 — 149. 484 ejus ſimultates cum Henrico I. Angliæ Rege — 484 in gratiam Monaſterii Vezeliacenſis ſcribit Eugenio Papæ III. 512

—— Archiepiſc. Senonenſis 483. 145 — 10. 503 ejus obitus — 41

—— Archiepiſc. Tarraconenſis — 540

—— Archiepiſc. Turonenſis — 550. 583

—— filius Guibaldi Epiſc. Agennenſis & Valatenſis, Abbas Condomienſis cœnobii 581 fit ipſe Epiſc. Agennenſis & Valatenſis 582 Româ redux Monaſterium Condomenſe reſtaurat ibid. ejus literæ de hac re, & obitus 583

—— Epiſcopus Albienſis — 370 alter — 371

—— Epiſc. Auguſtodunenſis — 693

—— Epiſc. Autiſſiodorenſis 591

—— ex Abbate S. Germani Autiſſiodorenſis, Epiſc. Autiſſiodorenſis 506. 508. 510. 518. 519 — 2 plurium Eccleſiarum decimas Canonicis ſuis concedit eâ lege ut tota quadrageſimâ communiter comedant — 494 ejus obitus — 9

—— ex Abbate Pontiniaci Epiſc. Antiſſiodorenſis 485. 519 ejus obitus — 88

—— Epiſc. Belvacenſis 918

—— Epiſc. Ceſtrenſis — 177

—— Epiſc. Claromontanus — 613

—— Epiſc. Dunelmenſis — 557

—— Epiſc. Gevevenſis — 179

—— Epiſc. Gratianopolitanus: ejus obitus — 4

—— ex Abbate S. Maximini Trevirenſis, Epiſc. Leodienſis, & Abbas Lobienſis 718. 717

—— alius Epiſc. Leodienſis 757

—— ex Priore Domus Carthuſiæ Epiſc. Lingonenſis — 103 ejus præcipua geſta, & obitus — 179 in SS. album refertur — 187

—— ex Archidiacono Wilſlenſi Epiſcopus Lincolnienſis — 182. 379. 380 ejus obitus — 190

—— ex Clerico Carnotenſi Epiſcopus Lingonenſis 390. 420. 487 deponitur in Concilio Remenſi 243. 390 ſedi ſuæ reſtituitur 243. 393

—— alius Epiſc. Lingonenſis — 600

—— Epiſc. Nivernenſis 516. 518. 592 Eccleſiam S. Stephani inſtaurat, & Canonicos in eâ conſtituit — 404

—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis — 9

—— Epiſc. Rotomenſis — 540

—— Epiſc. Suſſionenſis 489 Cancellarius Ludovici VII — 536. 539. 541

—— Epiſc. Trecenſis 135

—— Abbas Angeriacenſis 404

—— de Cauganiller, Abbas B[illegible]centis — 560

—— Abbas de Buxeriâ 118

—— de Brandelis, ex Monacho Funtanenſi Abbas de Buxeriâ 175

—— Abbas Caricampi — 491

—— Abbas Carrofenſis 837

—— Abbas Centulenſis 322

—— Abbas Cluniacenſis. Literæ ei ſcriptæ ab Henrico IV. & Henrico V. Imp. — 441. 448. 443 cum de ſe liberè inter ſe mirò certarent facit Raimundus Galleciæ, & Henricus Portugaliæ Comites — 415 ejus ſtatuta in gratiam Aldefonſi Hiſpaniarum Regis — 408 & Lamberti Abbatis S. Bertini ibid. ei filium ſanitatibus aquis abluendum offert Theobaldus Comes Francorum ibid. Philippum I. Franc. Regem ut monaſticam profiteatur, hortatur — 443

—— III. Abbas Cluniacenſis 825 ejus Epiſtola ad Fredericum I. Imp. — 326

—— Abbas Lobienſis 746

Abbas Mauri-montis, deinde S. Vitoni 139

—— Abbas Montis S. Eligii 804

—— Abbas Montis Sancti Quintini — 497

—— Abbas S. Amandi Helnonenſis 908

—— Abbas S. Andreæ Viennenſis — 387

—— Abbas S. Benigni Divionenſis 365 alius 596 alius, de Arcu ibid. alius, de Monte Curculo 597

—— Foucaut, ſive de S. Dionyſio, Abbas S. Dionyſii in Franciâ 496

—— Mediolanenſis, Abbas S. Dionyſii in Fr. ibid.

—— Abbas S. Dionyſii Remenſis — 422. 423

—— Abbas S. Eparchii — 415

—— de Moncellis, Abbas S. Germani à Pratis 340. 514

—— Abbas S. Germani Autiſſiodorenſis 442. 448

—— Abbas S. Salvii 318

—— Canonicus, conditor Monaſterii Lagonniacenſis, non nulla donat Monaſterio Beſuenſi 418

—— Nivernenſis Eccleſiæ Decanus, Eccleſiæ S. Stephani non pauca reſtituit — 405

—— Canonicus Regularis apud S. Victorem Pariſis: ejus opera — 3. 145 obitus — 5. 145

—— Abbas: eum Carlomannus Francorum Rex tutorem ſuum, ac Regni ſui maximum defenſorem appellat — 385 de Normannis præclaram victoriam refert 377 ejus fratres dicuntur Odo & Robertus ibid. dicitur Caroli M. filius 374 alibi dicitur Burgundiæ Dux, Hugonis filius, tutor Caroli Simplicis — 243. 544

—— Magnus, Princeps Francorum, & Abbas S. Martini Turonenſis 469 — 37. 377. 378 Monaſterium Martini muro cingi curat — 371 [illegible] mors & [illegible] 469

—— Capito, Dux Inferioris Burgundiæ 379. 380

—— Magnus, filius Henrici I. Regis Franc. — 495

—— Dux & March[illegible] 950

—— II. Burgundiæ Dux [illegible] priorem cartorum D[illegible] Monaſterio Beſuenſi [illegible] 445

—— III Burgundiæ Dux 41. 158 Eccleſiam in caſtro de Avalo [illegible] Monachis Cluniacenſibus — 12

—— IV Burgundiæ Dux — 60, [illegible] 191

—— V. Burgundiæ Dux — 25

—— [illegible] Comes 450

—— Comes Bellimontis, non pauca donat Monaſterio Beſuenſi 440

—— Comes Burgundiæ 397

—— Comes Campaniæ Trecaſſinæ, non nulla donat Monaſterio S. Petri-Vivi Senonenſis 477 & Monaſterio Moliſmenſi 37

—— Comes Cond[illegible], Monaſterium Caricampi cond[illegible] — 491

—— Comes Ceſtrienſis — 504

—— Comes Divionenſis 381

—— Comes Empuriarum — 340. 397. 579

—— de Marchiâ, Comes Engoliſmenſis: ejus obitus — 16

—— Bruni, Comes Marchiæ — 31. 34. 591. 607. 6[illegible]

—— de Douglas, Comes de Ormond, rebellis, capitis damnatur — 812

—— Comes Pontivorum 383

—— Comes Rimeruci — 4[illegible]7

—— Comes R[illegible] 799

—— Comes R[illegible] 437

—— Comes Rutenenſis: ei ab Ildefonſo Rege Aragonum [illegible] Vicecomitatus de Carladis in feudum donatur — 39

—— alter Comes Rutenenſis — 40

—— Comes S. Pauli, & B[illegible] — 49. 302. 394. 60

—— Buticularius Henrici I. Regis Franciæ — 402

—— Coſtabularius Ludovici VI. — 477. 481

—— Cancellarius Ludovici VII — 103

—— de Bovillâ, Miles, Secretarius Philippi IV — 101 Cambellanus & Secretarius Ludovici X. 69

—— Cancellarius Conradi II Imp. 949

—— L. D[illegible], Juſtitiarius Angliæ — 64 præcipuus Regis Eduardi Conſiliarius: ejus ſupplicium — 85

—— de Gh[illegible], Theſaurarius Scotiæ — 118. 119 in prælio perit [illegible] — 822

—— Dapifer Hugonis Burgundiæ Ducis 445

—— Bruni, filius Hugonis Comitis Marchiæ, & Iſabellæ — 621

—— de Ver, filius Comitis Oxoniæ — 114. 115

—— de Gorraco, Belloſarenſem Abbatiam fundat ac donat — 910

—— de la Roca, filium offert, ac dominium quoddam donat Eccleſiæ Caturcenſi — 160

—— Solpicii filius, Dominus Ambaſiæ & Calvamontis — 277. 278. 279. 81

—— de Tilecaſtro, Dominus Bellimontis 429. 451. 453. 454. 458. 459. 460. 461 ejus epitaphium, in quo recenſentur bona ab illo collata Monaſterio Beſuenſi 457

—— Dominus Beriæ 448
—— Dominus Bovæ 450
—— Domina Caſtri Convulcaſis 446
—— Dominus Caſtri-novi, Canonicis Regularibus S. Vincentii in Nemore non pauca ipſe donat, & à ſuis hominibus donata confirmat - 488
—— de Pomponâ, Dominus Creſſiaci - 5
—— Dominus Lavardini & Baſogeſii - 575
—— de Pardeliano, Dominus Montis-Capreoli 591
—— Dominus Rumegniaci & Morinenſis: ejus poſteri - 289
—— Caſtellanus Cameracenſis, à Lietberto Epiſc. excommunicatur 148 ſe abſolvi curat ut Adam neptem Richildis Comitiſſæ Hannoniæ uxorem ducat, moxque Cameracenſe territorium deprædatur 150 Lietbertum capit ibid. ab Arnulfo Comite & Lietberto fugatur. ibid.
—— Mamazettus, pervaſor rerum Monaſterii Piccatienſis 950 Abbatem invadit Adenulfum ibid item Gilbertum, cujus operâ Monaſterium depulit 919 captus, bonis omnibus ſpoliatur, ac paulo poſt moritur ibid
—— Podicator, Legum Doctor, Orator Regis Cypri apud Carolum VII. - 767
—— de Curſiaco, Præpoſitus Pariſienſis, communi latronum patibulo ſuſpenſus - 99
—— de Inciaco, excommunicatur, &c. - 428
—— de Novant, filius ſororis Arnulfi Epiſc. Lexovienſis, beneficiorum ab avunculo præſtitorum ſe immemorem oſtendit - 510
—— Pictavinus, Notarius Guillelmi Abbatis Vezeliacenſis, & Hiſtoriæ ſui Monaſterii ſcriptor 549
Hugolinus Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, fit Gregorius Papa IX 866 - 189
Huguetini Comitis Burgundiæ obitus - 70
Humbaldus Cardinalis Epiſc. Oſtienſis 535
—— Epiſc. Autiſiodorenſis 478. 518 - 439
Humbertus Cardinalis Epiſc. Sabinenſis - 422
—— Abbas Mediani Monaſterii, fit Archiepiſcopus Maſſanenſis, dein Cardinalis 618
—— Delphinus Viennæ, Comes Albonenſis - 7 9 et Regis Viennæ titulus confertur à Ludovico Bavaro Imp. ibid. fit Frater Prædicator, mox Patriarcha Alexandrinus, & Archiepiſc. Remenſis per modum commendæ - 134
—— Epiſc Auguſtodunenſis, libertatem Monaſterii Vezeliacenſis fruſtra oppugnat 517 fit Archiepiſc. Lugdunenſis ibid. 521
—— Epiſc Albienſis - 171
—— Abbas ſancti Andreæ Viennenſis - 414
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 397
—— Abbas S Vitoni 238
—— Dominus Belli-joci, Bellamvillam condit, eique libertatem donat - 618
—— ſuperioris nepos, Dominus Belli-joci, eam libertatem confirmat ibid. ejus & fratrum pactum de ſe mutuò tuendis - 6.3 Elizabeth filiam ſuam, viduam Simonis de Luzi, in matrimonium dat Rainaldo de Foreſio ibid.
—— Coloniacenſis, condit Monaſterium Miratorium - 486
—— brunus, Dominus Fontis-Ventæ 447
—— Grecilla, jura quædam reſtituit Monaſterio S. Sparchii - 444
Hunaldus ex Monacho S. Benigni Divionenſis Abbas Tornodorenſis 384 385
—— Abbas S Eugendi 434
Hunfridus de Bohun, Comes Herefordiæ & Eſſexiæ - 641
—— vir nobilis, condito Monaſterio Pratellenſi, monaſticen in eodem profitetur 289
Hungariam Tartari vaſtant, acciti à Frederico II. Imp. 636 Hungari unde orti - 559
Huni à Carolo Magno compreſſi 372 Gallias intrant, & quidquid obvium devaſtant 7 7. 758
Hunganus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Hyacinthus Martyr: ejus corpus è Sabinorum regione in urbem Metenſem tranſlatum 134
—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Coſmedin 130 543. 144. 570. 971. - 128
S. Hydulfus Archiepiſc. Trevirenſis, relicto Epiſcopatu Medianum Monaſterium condit in Voſago 607. 608 Monaſterium S. Deodati regit 607. 609 ejus obitus 809 miracula 810 corpus tranſlatum 615

I.

Jepiſc Acconenſis, res à Chriſtianis geſtas apud Damiatam narrat - 590
Jacob Epiſc. Tullenſis 566. 607
Jacobus I Rex Aragonum Mariam filiam Guillelmi Domini Monſpeſſulani uxorem ducit - 565 quæ Montempeſſulanum ei donat - 566 ipſe Montempeſſulanum, Guilielmo Guillelmi & Agnetis filio donat - 575 ejus fœdus cum aliquot proceribus, dum inſulis Balearibus Saracenos ejicere putat - 59 leges dat pacis & treugæ - 598 ejus tranſactio cum Epiſcopo & Capitulo Barcinonenſi, de electione Epiſcopi Majoricarum - 602 & cum Joanne Epiſcopo Magalonenſi de ſuis juribus in urbe Montepeſſulano, &c. - 622 Iſabellam filiam nuptum dat Philippo filio Ludovici IX. - 6,4 ejus teſtamentum - 639 alterum - 675 in eo liberi ejus recenſentur - 675 676. 677 abdicato Regno Ciſtercienſem habitum induit - 68. ejus obitus - 142
—— II. Rex Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ & Corſicæ, Comes Barcinonenſis, S R E. Vexillarius, Ammiratus, & Capitaneus generalis, reſtituit res à ſuis ablatas mercatoribus Gallicis - 712 antea Rex Siciliæ - 47 52 ejus geſta aliquot - 142 tranſactio ſeu concordia cum Jacobo II. Rege Majoricarum - 713
—— filius Jacobi Regis Aragoniæ, Sclarmundam filiam Rogerii Comitis Fuxenſis uxorem ducit - 680 623 Rex Majoricarum, Comes Roſſilionis ac Ceritaniæ, Dominus Montiſpeſſulani - 6,9 6,5
—— II. Rex Majoricarum: ejus concordia cum Jacobo II Rege Aragoniæ - 713
—— Rex Scotiæ, rebelles comprimit, ac de Regni ſtatu Carolum VII. certiorem facit - 802
—— Cardinalis, prius Epiſc. Avenionenſis, fit Joannes Papa XXII - 71
—— Cardinalis Preſb. S. Priſcæ, olim Ordinis Ciſtercienſis, fit Benedictus Papa XII. - 97
—— Cardinalis Epiſc. Præneſtinus, A. S. Legatus 491 - 54 591
—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Coſmedin - 630, 638
—— Gajetani, Cardinalis - 83
—— de Columnâ, Cardinalis, depoſitus - 51 Schiſmaticus declaratur - 52 ſe Papæ ſubjicit - 53 reſtituitur ſuæ dignitati - 58
—— Patriarcha Antiochenus, Epiſc. Pictavenſis - 7, 8 ejus epiſtola ad Cameram Computorum - 784
—— Archiepiſc. Trevirenſis - 770
—— Epiſc. Atrebatenſis 825
—— Epiſc. Lunenſis - 752
—— Epiſc Metenſis 233. 635. 641 648. 649
—— Epiſc. Sueſſionenſis 494 496
—— à Brochio, Abbas Lobienſis 757
—— de Bras, Abbas S Agerici 259. 260
—— Abbas S. Bertini 868 villæ de Arkes leges promulgat - 607
—— de Inſulâ, Abbas S. Martini Tornacenſis 926
—— Wiſſe, Electus Abbas Gorſienſis - 798
—— Archidiaconus Leodienſis, Innocentii IV. Capellanus, & ejus vices gerens in Poloniâ - 619
—— Ordinis Fratrum Minorum, filius Jacobi Regis Majoricarum & Sclarmundæ - 702
—— Marchio Badenſis Comes - 798
—— Comes de Douglus rebellis, è Scotiâ fugatur - 801 802
—— de Borbonio, filius Ludovici Ducis Borbonenſis: cum eo de matrimonio in tertio conſanguinitatis vel affinitatis gradu contrahendo diſpenſatur - 719
—— filius Jacobi I. Regis Aragoniæ, & Thereſiæ de Biduure, heres à patre in aliquot caſtris inſtitutus - 676
—— de Avenis: ejus poſteri - 192. 193
—— de Artevellâ, Flandrenſium rebellium Dux - 101. 102. 104
—— Picminus, Senenſes bello perſequitur - 816 Eccleſiæ terras invadit - 817
—— Cordis, Conſiliarius & Argentarius Caroli VII. - 766 Magiſter Requeſtarum Hoſpitii - 772 Orator apud ſummum Pontificem - 767 ejus filius Joannes Electus Archiepiſc. Bituricenſis - 766
Jarenricus Epiſc. Belircenſis 457
Jani de Campoſregoſo Januenſium Ducis, epiſtola ad Carolum VII. quâ eum orat ut Regno Cypri periclitanti opem ferat - 763
Jarento Abbas S. Benigni Divionenſis 394. 442
Jauſſeranna de Medullione, Guillelmi filia, vidua Bernardi de S. Saturnino, ſeſe Deo conſecrat, ac non pauca confert Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis - 596
Ida uxor Balduini I. Comitis Hannoniæ - 288 289
—— Comitiſſa Bolonienſis filia Matthæi Comitis 815 Gerardo Comiti Gelrenſi nupta 817 dein Reinaldo 822 ejus obitus 856
Idalius Epiſc. Barcinonenſis, Juliani Archiepiſc. Toletani opus inſcriptum *Prognoſticon futuri temporis* laudat - 316 & ad Zuntfredum Archiepiſc Narbonenſem mittit - 317
Idoaldus filius Chlodomeris Regis Franc. 302
Ildebrandus Cardinalis Preſb. XII. Apoſtolorum 971
—— Longobardus, dotem conjugi ſuæ Ingæ conſtituit - 398
Ildefonsus Rex Aragonum, Comes Barcinonenſis, & Marchio ſive Dux Provinciæ, condit Monaſterium B. Mariæ de Sylvâ Regali - 556 mediam partem Vicecomitatûs de Carladés in feudum

feodum dat Hugoni Comiti Ruteneſi - 539 ejus pactum de Vicecomitatu Nemauſenſi cum Bernardo Atonis - 151 ejus obitus - 161
—— Comes Provinciæ, frater Petri II. Regis Aragonum - 556
IMBERTUS ex Archidiacono Lingonenſi Epiſcopus Pariſienſis 390
—— Conſtabularius Franciæ - 692
—— de Bello-joco, à Ludovico VIII. præfectus regioni quam Albigenſibus abſtulerat - 31
IMMA Vicecomitiſſa de Marcaes 781
IMPERATORUM anni notati in literis ſummorum Pontificum 304
INCARNATIONIS myſterium, ſive voces quæ in illo explicando uſurpantur, exponit Gualterus de Mauritaniâ - 510 512
INDULGENTIÆ conceſſæ à Pontio Archiepiſc. Arelatenſi - 383 & à Raimbaldo Archiepiſc. Arelatenſi - 401
INGELRANDUS ex Monacho Corbeienſi Abbas Centulenſis 325 & ſeqq. ejus mors 330
INGEBURGIS Daniæ Regis filia, uxor Philippi Aug. 815 - 18. 20. 21
INGELRAMUS Regis Franc. Cambellanus, Comes Gaſtinenſis - 238
—— primus Comes Andegavenſis — 231. 538
—— Epiſc. Ambianenſis - 494
—— Epiſc. Laudunenſis 913
—— Coëpiſc. Lingonenſis, Abbas S. Benigni Divionenſis 371
—— Abbas Altovillarenſis 880
—— Comes Ambianenſis - 418
—— Comes de Caſtellandum 900
—— Dominus Lillerſium 781 cum Emmâ uxore fundat Monaſterium Hamenſe - 418
INGENULFUS Magiſter Pincerna Philippi I Franc. Regis - 406
INGELTRUDIS uxor Pipini Aquitaniæ Regis - 129
INGO Abbas Maciacenſis, S. Germani à Pratis, & S. Petri-Vivi Senonenſis 474
INGOARA virgo, ſoror Ebbonis Archiepiſc. Senonenſis 464
INGOBERGA uxor Ariberti Franc. Regis 181
INGELBRANDUS Abbas Lobienſis 714
INGOBRANDUS Comes Tirvandenſis 113
INGELRANNUS ex Monacho Corbienſi Abbas Marcianenſis, deinde S. Medardi Sueſſionenſis 581
INGULFUS Epiſc. Roveceſtrenſis - 106
INGUNDIS prima uxor Chlotarii I Francorum Regis 141
—— filia Sigiberti Franc. Regis, nupta Ermenigildo filio Leowigildi Gothorum Regis 162 poſt ejus mortem in Siciliâ exulat 161
INNOCENTIUS Papa II. bona Ciſtercienſium confirmat, aliaque in horum gratiam ſtatuit 177 Hugonem Archiepiſc. Rotomagenſem hortatur, ut voluntati Henrici I. Anglorum Regis obſequatur - 484 Ludovico VI mittit literas ad ſe ſcriptas à Patriarcha Hieroſolymitano, &c. - 485 de ſuo in Urbem reditu Cluniacenſes certiores facit - 486 Archenbaldo Subdecano Aurelianenſi, & ejus ſociis ablata reſtitui jubet - 489 & interdictum S. Genovefæ Eccleſiis inflictum amoveri ibid. Aluiſo denuo præcipit ut Attrebatenſis Eccleſiæ curam ſuſcipiat - 493 jubet leges armari in eos qui Priorem S Victoris interfecerant ibid. præſcribit quid ſervandum ſit erga eos qui interfecerant Archembaldum Subdecanum Aurelianenſem ibid. ejus laudes - 517 epiſtola aliquot in gratiam Monaſterii Vezeliacenſis 108
—— Papa III. Concilium Romæ celebrat 610 Philippum II. quæ ut uſurarios à Legato ſuo coërceri patiatur - 577 eumdem, ſi quid ſtatuit quod huic minùs placeat, ut hoc ex malevolentiâ profectum non exiſtimet, obteſtatur ibid. Regnum Angliæ in feudum Romanæ Eccleſiæ recipit - 578
—— Papa IV. in Franciam aufugit 632 Fredericum III. Imperio ac regnis ſpoliat in Concilio Lugdunenſi ibid. - 684 alios Impp. creat 612 civibus Inſulæ Majoricarum id privilegium concedit, ut niſi de mandato ſuo ſpeciali de rebus ſuis extrà Inſulam diſceptare non cogantur - 619
INSULIS Joanna Comitiſſa Flandriæ & Hannoniæ fundat hoſpitalem domum quæ Comitiſſæ dicitur - 6 7 ejus ſtatuta ibid.
INVESTITURAS beneficiorum Eccleſiaſticorum ne quis de manu laïci accipiat, prohibetur 483
JOACHIM Abbas Florenſis: ejus vaticinia - 44. 17. 159 ejus tractatus de Trinitate damnatur - 57 124
JOANNA Regina Navarræ, Campaniæ & Briæ Comitiſſa, ſpondetur uni è filiis Philippi III. Franc. Regis - 43 652 nubit Philippo, poſtmodum Reg. IV. - 46. 309 ejus obitus - 68
—— filia Odonis Burgundiæ Ducis, nubit Philippo alteri filio Philippi IV. Franc. Regis poſtmodum Regi V. - 39
—— filia Ludovici Comitis Ebroïcenſis, nubit Carolo IV. Franc. Regi - 81
—— uxor Philippi VI Franc. Regis: ejus pietas, ac reverentia erga Apoſtolicam Sedem commendatur - 721. 722 ejus obitus - 110
—— filia Comitis Boloniæ, uxor Philippi Ducis Burgundiæ, deinde Joannis Franc. Regis - 111. 741
—— de Borbonio, uxor Caroli V. Fr. Regis - 133 738
—— filia Henrici II. Regis Angliæ, nubit Guillelmo II Regi Siciliæ - 16 & poſt ejus mortem Raimundo VI. Comiti Toloſano - 176. 587
—— filia Ludovici X. Regina Navarræ, uxor Philippi Comitis Ebroïcenſis, ejus bonis mobilibus ac debitis renuntiat - 721 ejus obitus - 118
—— uxor Andreæ Hungariæ Regis, deinde Ludovici Comitis - 129
—— filia Raimundi Comitis Toloſani, nubit Alfonſo fratri S Ludovici - 34
—— filia Joannis Comitis Bleſenſis, nubit Petro filio S Ludovici Comiti Alençonii - 43
—— filia Eduardi IV. Angliæ Regis, nubit Gilberto Comiti Gloceſtriæ - 118 deinde Radulfo de Meinhermer - 120
—— Comitiſſa Flandriæ & Hannoniæ hoſpitalem domum Inſulis fundat, & cum Thoma filio ejus ſtatuta promulgat - 817
—— de Sabaudia, uxor Joannis II. Ducis Britanniæ - 103
—— ſoror Ludovici Comitis Flandriæ, uxor Joannis Comitis Montis-fortis - 105
—— de Britanniâ, uxor Caroli de Bleſis - 135
—— de S. Severino, Comitiſſa Conſana - 757
JOANNES Bapt. ejus brachium transfertur Ciſtercium - 641
—— Papa VIII. confirmat privilegia Monaſterii Vezeliacenſis 103 confirmat donationem Abbatiæ S. Porciani factam Monaſterio Hirenſi à Carolo Calvo - 351
—— Papa X. jubet bona Centulenſi Monaſterio ablata reſtitui 316
—— Papa XV. confirmat bona Monaſterii Motomenſis 570 Sanctum Odilonem Abbatem Cluniacenſem objurgat, quod Archiepiſcopatum Lugdunenſem recuſaverit - 381
—— Papa XXII. Carolum Marchiæ Comitem de electione ſuâ certiorem facit - 709
—— Cajetanus de Urſinis, fit Nicolaus Papa III - 106
—— filius poſthumus Ludovici X Rex Franc. ſtatim natus ac mortuus - 72
—— filius Philippi VI. Regis Franc. à patre fit Dux Normanniæ, Comes Andegaviæ & Cenomaniæ - 718 patri in Regno ſuccedit - 11 ejus geſta ibid. & ſeqq. Ordinem Militum B. Mariæ nobilis Domûs, vulgo Militum Stellæ inſtituit - 710. 731 Ludovico alteri filio Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ confert - 733 ejus obitus - 133
—— filius Henrici II. Regis Angliæ naſcitur - 135 fit Comes Cornubiæ - 160 Regnum Angliæ invadere nititur - 171 ei donantur Comitatus Moretonii & Gloveſtriæ - 170 Richardo fratri in Regno ſuccedit - 19 178. ejus geſta ibid. & ſeqq. item 831 833. 852. 853. 858 Stephanum Archiepiſc. Cantuarienſem minaciter rogat ut juri ſuo in illam Eccleſiam renuntiet - 168 Regnum ſuum Eccleſiæ Romanæ in feudum dat - 578 leges promulgat, quibus omnium ordinum jura vel à ſe, vel à deceſſoribus uſurpata reſtituit - 579 ejus obitus - 27. 185
—— de Brenâ, Rex Hieroſolymitanus 490 - 13. 18. 30. 188 189 Berengariam ſororem Regis Caſtellæ uxorem ducit - 30 fit Imp. Conſtantinopolitanus - 33 ejus liberi - 34 obitus - 30
—— II. Rex Caſtellæ, abſolvitur à jurejurando quo ſe adſtrinxerat ad expendendam certam pecuniæ ſummam in tuendo Carolo Delphino Vienneſi, poſtmodum Franc. Regi VII - 761
—— Rex Bohemiæ, Comes Lucemburgi - 94. 102 in acie cæſus - 108
—— Rex Portugaliæ, Alcobaciæ Monaſterio ſubjicit Monaſterium Cerceuſe - 518
—— Rex Cypri - 767
—— de Baliolo, Dominus Galwidiæ - 198 218 fit Scotiæ Rex - 213 fœdus init cum Francis adverſùs Angliæ Regem - 216 217 carceri mancipatur - 51. 218 ducitur in Franciam - 224
—— Cardinalis Epiſc. Portuenſis - 428
—— Cardinalis Epiſc. Portuenſis & S. Rufinæ - 610. 658
—— Cardinalis Epiſc. Sabinenſis, A. S. Legatus - 141. 579
—— Cardinalis Epiſc. Tuſculanus - 482
—— Cardinalis Epiſc. Velitrenſis, A. S. Legatus - 10. 179
—— Cardinalis Epiſc. Bibliothecarius S. Sedis Apoſtolicæ 506
—— Cardinalis Preſb. S. Anaſtaſiæ 577. 978
—— Cardinalis Preſb. S. Chryſogoni 573. 578
—— Cardinalis Preſb. SS. Joannis & Pauli, tit. Pammachii 871
—— Monachi, Cardinalis Preſb. SS Marcellini & Petri 197 - 118
—— Cardinalis Preſb. SS. Nerei & Achillei - 745
—— Cardinalis Preſb. SS Quatuor Coronatorum - 734
—— Cardinalis Preſb. SS. Sylveſtri & Martini 971
—— Cardinalis Preſb. A. S. Lega-

rus 518
—— de Columnâ, Cardinalis Preſb. A S Legatus in Romania & Venetiâ - 27 186
—— Cremenſis, Cardinalis Preſb. 150
—— Baluë: ejus vita deſcribitur - 840 fit Epiſc. Ebroicenſis - 825 deio Epiſc. Andegavenſis, poſtremo Cardinalis Preſb - 835, 840 carceri eur mancipatus - 840
—— Geoffroy, Cardinalis Albienſis, Abbas S. Dionyſii in Franciæ: ejus epiſtola ad Ludovicum XI. - 825 Oratio in promotione Joannis Baluë ad Cardinalatum - 825 oratio coram Caſtellæ Rege Henrico de fœdere ineundo cum Ludovico XI, - 835
—— Cardinalis Diac. S. Angeli 883
—— alius Cardinalis S Angeli, A. S Legatus in Germaniâ - 799 Calixtum III de ſtatu Hungariæ certiorem facit - 800 Carolum VII. in Regi Hungariæ adversùs Turcas ſe adjungat, hortatur - 804
—— Cardinalis Diac. S Mariæ in Coſmedin, S. R. E Cancellarius 846
—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Portico 579
—— Cardinalis Diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano - 650. 658
—— Cardinalis Diac. 444 - 426. 436
—— de Florentiâ, Cardinalis Diac. A. S. Legatus - 181
Gajetanus Cardinalis - 85
—— de S. Martina Cardinalis 515
—— Archiepiſc. Auxcenſis - 742
—— de Soilliaco, ex Decano Archiepiſc. Biturricenſis - 39 ejus obitus - 43
—— de Pecham, Ordinis FF Minorum, ex Lectore Curiæ Romanæ Archiepiſc. Cantuarienſis —— 207. 208
—— de Derlingtoniâ, Ordinis FF. Prædicatorum, Confeſſor Henrici III. Regis Angliæ, Collector decimarum in Angliâ - 207 fit Archiepiſc. Dublinienſis - 208 ejus obitus - 210
—— Romanus, Doctor in Theologiâ, Archiepiſc Eboracenſis - 110
—— Archiepiſc. & Princeps Ebredunenſis - 778
—— Archiepiſc. Lugdunenſis - 514
—— Archiepiſc. Moguntinus - 740
—— de Craon, Archiepiſc Remenſis - 132. 133
—— de Curtiniaco, Archiepiſc. Remenſis: ejus obitus - 41
—— de Viennâ, Archiepiſc. Remenſis - 99
—— Epiſc. Laudunenſis, dein Archiepiſc Remenſis - 77
—— Archiepiſc. Rotomagenſis — 723
—— de Fatâ, ex Decano Archiepiſc. Turonenſis - 53
—— Archiepiſc Turonenſis, Orator Caroli VII. apud Nicolaum V. - 790
—— Archiepiſc Viennenſis - 636
—— Hanſunc, Epiſc Abrincenſis - 94
—— Epiſc. Albienſis - 570
—— de Belle-valle Epiſc Andegavenſis - 840
—— ex Abbate Caſæ Dei Epiſc. Anicienſis - 739
—— Borſ... ..s, Epiſc Anicienſis Ludovico XI certam pecuniæ ſummam offert, & Monaſterium Cluniacenſe commendat - 839
—— Epiſc Atetinus 467
—— Epiſc. Autiſſiodorenſis 478. 798
— 419. 479
—— Epiſc. Bathonienſis - 506
—— de Marigniaco, ex Cantore Pariſienſi Epiſc Belvacenſis - 66
—— alius Epiſc. Belvacenſis - 98
—— Ordinis FF Prædicatorum, Prior Provincialis Hungariæ, dein Epiſc. Boſonenſis, poſtremò Magiſter Generalis FF Prædicatorum 599 - 194
—— Abbas Brioceoſis, Monaſterio S. Florentii Salmurienſis confirmat bona quæ in ſuâ diœceſi ſita ſunt — 459
—— Epiſc. Cabilonenſis - 644
—— Epiſc Cameracenſis 779 825
—— Sareſberienſis, olim Clericus Theobaldi & S. Thomæ Archiepiſcoporum Cantuarienſium, fit Epiſc. Carnotenſis 580 - 121 ejus opera & obitus - 12. 161
—— de Gallendâ, ex ſubdecano Epiſc. Carnotenſis - 53
—— de Viennâ, Epiſc. Ebroicenſis — 91
—— Bruton, Epiſc. Herefordenſis: ejus liber de Jure Anglico, & obitus — 106
—— Epiſc. Lamecenſis - 558
—— de Monemuthâ, Epiſc Landavenſis — 515
—— Epiſc Magalonenſis - 548 ejus tranſactio cum Jacobo I. Rege Aragoniæ de ſuis juribus in urbe Monte-peſſulano, &c - 628
—— Epiſc Metenſis 637. 638
—— ex Archidiacono Epiſc. Morinorum 835 840. 915 910 bona Monaſterii Andrenſis confirmat 798 eidem non pauca donat 795
—— Oxonienſis, ex Decano Sariſberienſi Epiſc. Norwicenſis - 160
—— de Gray, Epiſc. Norwicenſis — 181
—— ex Cantore Epiſc. Oxonienſis — 165
—— de Meullent, Epiſc. Partſienſis: ejus obitus - 130
—— Epiſc Pinnenſis 948. 944. 945
—— Epiſc Roveerſtienſis - 506
—— Epiſc. Signinus 975
—— Epiſc Spirenſis 120
—— de Enghien, Epiſc. Tornacenſis, mox Leodienſis - 193
—— Abbas Piſcarienſis 958 deinde Epiſc. Valvenſis 979 980
—— de Aſpero-monte, Epiſc. Virdonenſis, mox Metenſis 231. 260. 261
—— Epiſc. Wigornienſis: ejus obitus — 154
—— alius, ex Archidiacono Rotomagenſi Epiſc. Wigornienſis — 176
—— Gervaſii, Epiſc Wintonienſis — 197 ant ejus obitus — 202
—— de Pontiſarâ, Epiſc Wintonienſis — 209
—— Epiſcopus, Cancellarius Berengarii Imp 9-0
—— Martini, Ordinis FF Minorum, Electus Gadicenſis — 662
—— Abbas Affligemenſis 778 II 779 III. *ibid.* IV. Wolmer*oi* *ibid.* V. Alphius, unus ex adminiſtris Ducatùs Brabantiæ in tenerâ ætate Joannis Ducis *ibid.* ſub cujus diſciplina ſegularis *ibid.*
—— de Pontiſarâ, Abbas Ciſtercienſis - 57
—— de Pontiſarâ, ex Priore Argentolii Abbas Fertarienſis 497
—— Abbas Fiſcannenſis 576
—— Abbas Fructuarienſis 585
—— Abbas Lobienſis 757 II *ibid* III. *ibid.* IV. ab Anſelmo, antea Monachus Alti-montis 758 V. ab Eſſen, antea Monachus Affligemenſis *ibid.*
—— Abbas Majoris - Monaſterii 205. 207
—— Abbas Moſomenſis 572
—— ex Decano Abbas Piſcarienſis 945 alter 946
—— ex Decano Abbas Porceti 687
—— Abbas S Apollinaris Ravennæ 385
—— de Auteul, ex Priore S. Dionyſii Abbas S Audoëni Rotomagenſis 493
—— Abbas S Benigni Divionenſis 395. 396
—— Abbas S. Bertini 824. 896 ejus obitus & laudes 868
—— Abbas S. Mariæ Boloniæ 804
—— de Necin, Abbas S. Martini Tornacenſis 956 III de Sobiengieo *ibid.* IV. Carpentarius *ibid.*
—— de Merincourt, Abbas S Medardi Sueſſionenſis 495
—— Abbas S. Nicaſii Remenſis - 481
—— Abbas S. Sergii Andegavenſis 291
—— Abbas Vallis Magnæ — 543
—— Archidiaconus, Eccleſiam S Juliani in villâ Caneto fundat ac dotat — 378
—— Dux Borbonenſis & Arverniæ, Comes Claromontis, Foreſii, Inſulæ Jordani & Villaris, &c. Camerarius Franciæ - 824 846 ejus leges in blaſphemos — 846
—— Joannes Henrici filius Dux Brabantiæ - 48. 49. 594 ejus mors — 50
—— II Brabantiæ Dux 757
—— III. Brabantiæ Dux 779 - 104
—— Dux Britanniæ, filius Petri Mali Clerici 494 ejus mors - 58
—— II. Dux Britanniæ - 98 ejus obitus - 103
—— Joannis Comitis Montisfortis filius, victo Carolo de Bleſis fit Britanniæ Dux — 135, 136
—— Dux Calabriæ, filius Roberti Siciliæ Regis: ejus obitus - 89
—— Comes Armeniaci — 102
—— de Cabilone, Comes Autiſſiodorenſis, dominus de Rupe forti - 700
—— de S. Paulo, Comes Bleſenſis & Carnotenſis — 43
—— Comes Cabillonenſis — 607
—— Scotus, Comes Ceſtriæ: ejus obitus — 191
—— de Lucemburgo, Comes Converſanus: ejus teſtamentum - 757
—— Comes Domni - Martini - 45
—— Comes Drocarum 496 - 56
—— Comes Dunenſis & de Longavillà, Magnus Camerarius Franciæ, Orator Caroli VI. apud Nicolaum V. — 767. 778
—— Comes Hannoniæ - 49 55. 219 fit Comes Friſiæ & Hollandiæ 51
—— Comes Hollandiæ — 219
—— Arnulfi filius, Comes Loſſenſis — 195
—— Almarici filius, Comes Montisfortis - 33 ejus obitus — 35
—— Comes Montisfortis à Ducatu Britanniæ repulſus in Regem rebellat - 101 ejus obitus - 106
—— filius S. Ludovici, Comes Nivernenſis 497 - 36. 42. 202, 669
—— Comes Reiteſtæ - 592
—— de Britanniâ, Comes Richemundiæ — 60. 116
—— Radolfi filius, Comes Sueſſionenſis — 293
—— Joannis filius, Comes Sueſſionenſis *ibid.* ejus obitus — 71
—— de Varennâ, Comes Surreiæ & Suſſexiæ - 198. 199 200. 202 Cuſtos Scotiæ — 219. 220, 221. 222. 223 ejus obitus - 229
—— de Varennâ, ſuperioris nepos, Comes Surreiæ & Suſſexiæ - 259
—— Huniad, Waivoda Tranſylvanus, Comes Themeſienſis, Dux & Capitaneus

Digitized by Google

pitaneus generalis militiæ Hungariæ - 787 victoriam à ſe de Torcis relatam narrat - 802
— de Joinvillâ, Comes Vadanimontis — 131
— Comes Vindocinenſis — 283
— de Hiſpaniâ, regno Legionenſi donatus ad Alfonſo fratris filio - 52 Alfonſi partes deſerit - 52
— de Chaloo: ejus bellum cum Duce Burgundiæ - 99
— de Hardicuria, Mareſcallus Franciæ - 47 Amiralius - 51
— Buticolarius Ludovici IX — 636. 647
— Pouſſio, Cambellanus Philippi III. - 691
— de Bovillâ, dominus Milliaci, Cambellanus Philippi IV. - 690
— de Cherchemont, Cancellarius Franciæ: ejus mors - 91
— le Bouſier, Miles, Cambellanus Franciæ - 778
— de Peneſtranges, Orator Caroli VII. apud Fredericum Regem Roman. & Principes Imperii - 763
— Cancellarius Othonis II. Imp. 944
— Fernandi, Dapifer Joannis Regis Portugaliæ - 358
— de Segrave, Cuſtos Scotiæ - 128. 129. 130
— de Aciaco, Decanus Meldenſis, Cancellarius Regni Siciliæ - 661
— de Mayronis, Legum doctor, Magnæ Curiæ Ludovici II. Regis Hieruſalem & Siciliæ Magiſter rationalis - 7·5
— Vicecomes de Caſtro novo - 640
— de Douglas de Balvany, rebellat - 802
— de Haſtinges, Dominus Abergavenniæ - 118
— Dominus Caſtri-villani, Luziaci & Sinimuri Brienenſis, cum Epiſ. Auguſtodunenſi in Eccleſiâ Sinimuri Brien. Canonicos conſtituit - 679
— Dominus Linerianum - 279
— Advocatus Atrebatenſis 140. 142. 144
— de Aurelianis, Cancellarius Pariſienſis, Epiſcopatum Pariſienſem recuſat, & Ordinem FF. Prædicatorum ingreditur - 44
— Bernardi, Monachus Piſcarienſis, & ejus Monaſterii Chronici ſcriptor 972
— Monachus, & Cantor Beſuenſis, ejus Monaſterii Chronici ſcriptor 450
— Scotus, de Euchariſtiæ Sacramento ſcripſit juſſu Caroli Calvi Imperatoris - 400
— de Pariſios, Ordinis FF. Prædicatorum, auctor novæ opinionis circà exiſtentiam realem Chriſti in Sacramento Altaris - 18
— Martini, ſe ac liberos donat Girardo Comiti Roſſilionis - 136
— de Temporibus, armiger Caroli M - 5
Jocelinus de Wellis Epiſc. Bathonienſis - 181. 186. 580 ejus obitus - 193
— Epiſc. Sareſberienſis - 157 ejus obitus - 165
Jocerannus Archiepiſc. Lugdunenſis 445 448
— Epiſc. Lingonenſis ibid. 451. 481. 483. 506
Joctua Brito, Archiepiſ. Turonenſis 540 - 10. 155 ejus obitus - 11
Joffridus Abbas S. Medardi Sueſſionenſis - 480
— Dominus Belli-montis 447. 456
— Martellus, Hogonis filius, Joffredi nepos, Dominus Belli-montis 454. 458

Josa de Hungariâ, uxor Jacobi I. Regis Aragonum: ejus obitus - 141
Josendis filia Balduini III. Comitis Hannoniæ, uxor Ivonis Comitis Sueſſionenſis, dein Hogonis Comitis S. Pauli - 294
— filia Comitis Flandriæ, uxor Balduini II. Comitis Hannoniæ - 189 deinde Godefridi de Boachaing - 590
— ſoror Philippi I. Comitis Namurcenſis, uxor Petri Comitis Autiſiodorenſis 729
Jonas Epiſc. Auguſtodunenſis - 340 Canonicis Eccleſiæ ſuæ villas quaſdam donat - 316 fundatam à Tancrado Eccleſiam conſecrat - 557
— Epiſc. Aurelianenſis Monaſticam diſciplinam in Monaſterio Micîacenſi inſtaurat, & ſtatuta à Ludovico & Lothario Impp. confirmari curat - 319
Jonatus Abbas Marcianenſis 781
Jordanus Cardinalis, A. S. Legatus 522
— Cardinalis Diac. SS. Coſmæ & Damiani - 610. 258
— Epiſc. Lexovienſis - 561
— Abbas Carroſenſis 807
— Abbas Caſæ-Dei 517
— Secundus Magiſter Ordinis FF. Prædicatorum: ejus opera - 118 obitus & miracula — 191
— Cellarius Henrici I. Franc. Regis - 401
— de Inſula: ejus ſcelera & ſupplicium - 80. 81
Joſbertus Abbas Beſuenſis, deinde Monachus Cluniacenſis 454
Joſtannus Epiſc. Sueſſionenſis 489 - 480
Joseph Epiſc. Maurigianenſis - 343
— Epiſcopus, Abbas Fontanellenſis 283
— olim Cancellarius Regis Aquitanorum, deinde præceptor Regis Ludovici Balbi, & Presbyter Rotomagenſis, ſcriptor hiſtoriæ Tranſlationis corporum SS. Ragnoberti & Zenonis 127
Joſsem à Comes Loriti, Juſtitiarius Guillelmi II. Regis Siciliæ 976
Irmingardis uxor Boſonis Regis - 362
— uxor Rodolfi Regis Borgundiæ - 389 Eccleſiam quamdam donat Monaſterio S. Andreæ Vienenſis - 359
— Comitiſſa, mater Hervei Epiſc. Auguſtodunenſis - 371
Irmintrudis uxor Caroli Calvi 350
Isaac Epiſc. Lingonenſis 378. 408. 465 ejus opera 377
Isabella filia Balduini Comitis Hannoniæ, nubit Philippo Aug. - 25 ejus obitus - 37
— filia Jacobi I. Regis Aragoniæ, nubit Philippo filio S. Ludovici, poſtmodum Regi III. - 40. 197. 234 ejus obitus - 42. 689
— filia Joannis Angliæ Regis, nubit Frederico II. Imp. - 100
— filia Comitis Engoliſmenſis, nubit Joanni Regi Angliæ - 179. 635 dein Hugoni Comiti Marchiæ - 187. 845
— filia Philippi IV. nubit Eduardo V. Angliæ Regi - 82 ejus diſcordiæ cum marito - 84. 84. 85 à filio carceri mancipatur - 94
— virgo, ſoror S. Ludovici, condit cœnobium ſororum Minorum juxtà S. Chlodoaldum, & in eo religioſam vitam profitetur 121 - 9
Isambertus Caſtri Jolii Dominus, ex eo ejectus a Guillelmo IX. Aquitaniæ Duce - 302
Isarnus Epiſc. Toloſanus - 416
Isimbardus Epiſc. Aurelianenſis - 401

Issemburgis altera uxor Philipp. Aug. ab eo dimittitur - 18 & in caſtro Stampis recluditur - 20 cum eo redit in gratiam ibid.
Isidorus Cardinalis Epiſc. Sabinenſis, dictus Rutenenſis: ejus epiſtola de expugnatione urbis Conſtantinopolis à Turcis - 793
— Epiſc. Hiſpalenſis 361
Ismardus Cardinalis Epiſc. Tuſculanus 535
Isnardus Vicecomes Juviniaci 541 552
Itarius ex Eleemoſynario Carioſenſi Abbas Andrenſis 843 & ſeqq. deinde Abbas Hamenſis 852 ejus prava conſilia 856
Itto Abbas Piſcarienſis 940
Jubilæus anni centeſimi - 53. 224 anni quinquageſimi - 112
Judæorum facinora 642. 643 - 79 eos non nulli incorrupto proſequuntur 219 leges iis datæ à Philippo Aug. - 88. 189 à Ludovico IX. - 606 à Richardo Rege Angliæ - 179
Judicaël Rex Britonum 188
Judicium examinis aquæ 160
Judith altera uxor Ludovici Pii 374
Juhellus Archiepiſc. Turonenſis: ejus Decreta pro Eccleſiâ Brioccenſi - 61. deinde Archiepiſc. Remenſis - 4.
Josiani Archiepiſc. Toletani opus inſcriptum Prognoſticon futuri ſæculi laudatur - 1.2. 317
Julliobona, alterum Caleti nomen 273
Julius Cardinalis Epiſc. Præneſtinus 971
Junctura, Monaſterium in Voſago à S. Deodato, cujus deinde nomen accepit, conditum 206. 207
Ivo in ſanctorum numerum relatus - 11
— Abbas S. Quintini Belvacenſis deinde Epiſc. Carnotenſis 791 - 5. 9 10 419 448 200 Eccleſiam S. Joannis de Valeiâ fundat, & in eâ ſepelitur - 600
— Epiſc. Sagienſis - 406
— Abbas S. Dionyſii in Francia 491
— Abbas S. Martini Tornacenſis 916
— de Nigellâ, Comes Sueſſionenſis 297 - 294
Jursnit Abbatiæ S. Eugendi confirmat Eccleſia Velnenſis - 360
Justus Martyr: ejus ſepulcrum quotannis ab Epiſcopis frequentatur - 305
— Epiſc. Urgellenſis, auctor Commentarii in Cantica Canticorum - 312

L.

Ladislaus Hungariæ Rex, Calixtum III de ſuo in Turcas apparatu certiorem facit - 799 bellum ab iis illatum propulſat - 800
Landonniacense cœnobium S. Mariæ conditum ab Hugone Canonico 418
Lambertus ex Archidiacono Morinenſi Epiſcopus Atrebatenſis 791. 911 Romam conſecrandus mittitur - 420 421 & conſecratur ab Urbano Papa II - 422 ab Archiepiſcopo & Capitulo Remenſi ſuperbiæ inſimulatus ſe purgat, ac profeſſionem ſuam ad iis mittit - ibid. 423 ad Concilium Claromontanum vocatus - 424 capitur à Garnerio de Caſtelliore, quem liberari reſtitutus abſolvit ibid. 4.. vice Summi Pontificis Philippum I. Franc. Regem & Bertradam abſolvit - 439 ejus obitus - 1
— Epiſc. Lingonenſis 388. 390. 417. 418 non nulla donat Monaſteriis S. Se-

pueri, & Beluenſi 419
—— de Bingis, ex Cancellario Remenſi Epiſc. Morinorum 844 ejus obitus 835. 840
—— ex Archidiacono Torpacenſi Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 920
—— Epiſ. Tangrorum 370
—— ex Monacho Fontanenſi Abbas Caſtellionis 575
—— ex Monacho Lobienſi Prior Criſpinienſis, dein Abbas Lobienſis 753 alter 757
—— Abbas Pultarienſis 444
—— Abbas S. Bertini 754 - 408 in ſuo Monaſterio mores Cluniacenſium recipi curat 788 913. ejus obitus 792
—— Abbas S. Nicolai Andegavenſis - 419
—— Abbas S. Vitoni 489
—— Abbas Valciodorenſis 711. & ſeqq.
—— Comes Leodienſis 658
—— I Comes Lovanienſis, Eccleſiam S. Petri Lovanii condit - 894
—— II Comes Lovanienſis, Eccleſiam collegiatam S. Gudulæ condit ibid.
—— Comes, filius Ragineri Longicolli Comitis Hannonienſis, in acie cecus 763
Lambertus Archiepiſc. Trevirenſis 821
Landelinus Lobienſis Monaſterii conditor 730
Landericus Major-Domûs Chlotarii II. Franc. Regis 304
Lando Archiepiſc. Remenſis, Abbas Fontanellenſis 471
Landulfus Cardinalis Diac. S. Angeli 199
Lanfrancus Archiepiſc. Cantuarienſis - 431 506
Lanoselæ Eccleſiam ad plebis uſum conſtruit Tancradus cum uxore Richtrude, dotat Achardus eorum filius, conſecrat Jonas Epiſc. Auguſtodunenſis - 357
Lantbertus Archiepiſcopus, Abbas Fontanellenſis 472
Lantbertus Abbas S. Benigni Divionenſis 479
Lanzo Abbas S. Vincentii Metenſis ejectus ab Imperatore 467 fit Abbas S. Trudonis 466. 887 ejicitur à Lupone Monacho 667 reſtituitur 670 pecuniam undique corradit, & Hieroſolymam proficiſcitur ibid. 671
Lateranense Concilium, cui præſidet Alexander III. - 12 aliud, cui præſidet Innocentius III 850 - 16. 184
Latini Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, Ordinis FF. Prædicatorum obitus 814
Laudunenses Epiſcopum ſuum interficiunt, & Eccleſias aliquot incendunt 438. 798 in eos ſeverè vindicatum 792 leges iis dantur - 482 in quibus inter alia ſtatuitur, Decanum Canonicorum cauſas, ſi accuſentur, auditurum - 483 Epiſcoporum bona liberiati donantur, & quod in iis jus poſt Epiſcoporũ mortem Rex habeat, ſtatuitur - 527 Laudunenſi Monaſterio S. Joannis Monialess ejiciuntur, & Monachi in eo conſtituuntur - 3
Laudunense cœnobium S. Martini à S. Norberto conditum 915
Lauragui castrum pars Comitatûs Carcaſſonenſis - 417
Laurentius Epiſc. Wratiſlavienſis - 688
—— Abbas S. Vitoni 494 à Richardo Epiſc. Virdunenſi ejicitur 597. 548 poſt ejus mortem in Monaſterium ſuum redit 510 ejus controverſiæ cum Henrico Richardi ſucceſſore 531 laudes & mors 558
—— Abbas Weſtmonaſterii, Alienorum Angliæ Reginam ut Monachos Malmeſburienſes coërceat obteſtatur - 528
—— de Hidrehizara, Palatinus Hungariæ - 787
—— de Medicis de Florentiâ - 843
Lausanenses Synodi decreta ad delendum ſchiſma - 778. 788
Leander Epiſc. Hiſpalenſis 361 - 384
Lecelinus Abbas Pontilarenſis 541
Ledbardus Abbas Tornodorenſis 385
Legata indiſtinctâ Regibus Franc. concesſa 182 385
Legis præcepta decem ab Alcuino breviter explicata - 322
Legontius Archiepiſc. Trevirenſis 881
—— Epiſc. Metenſis 285
Lehunense Monaſterio non nulla donantur à Roberto Jun. Flandriæ Comite, & a Roberto Peronenſi - 438 ejus juris eſſe terram de Cats decernitur - 487 ei non nulla donantur à Belvacenſibus Epiſcopis - 548
Leivardus Imperatoris Conradi fratris filius, Monaſterio S. Vitoni non nulla donat, & vitam Monaſticam in eo profitetur 440
Leo Papa VII. Hugonem Francorum Principem obteſtatur ne mulieribus intrà Monaſterium Turonenſe S. Martini cujus Abbas erat, aditum dari patiatur - 173
—— Papa IX. privilegia Corbienſis Monaſterii confirmat - 149 privilegium concedit Monaſterio Beluenſi 425 Francos ad celebrandam S. Remigii feſtivitatem invitat - 398
—— Cardinalis Presb. S. Crucis in Hieruſalem - 179
—— Abbas S. Bertini 827
Leodegarius Archiepiſc. Bituricenſis 480. 481
—— Archiepiſc. Viennenſis, prohibet ne quis S. Andreæ Monachus ejus obedientiæ in quâ degit, reditus ſibi vindicet - 329
—— Epiſc. Auguſtodunenſis - 301. 487
—— Abbas Flaviacenſis - 484
Leonii ſimonia uſo confirmata - 470
Leodienſis Epiſcopi jura in Comitatu Hannoniæ - 248 in Monaſterio Lobienſi 735 743
Leodiense Monaſterium S. Jacobi à Baldrico II Epiſ. conditum 751 in eo, & in Monaſterio S. Vincentii Cluniacenſium uſus recipiuntur 890
Leonas Monachus Piſcarienſis fit, Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus 969 fit Abbas Piſcarienſis 970 & ſeqq. fit R. E. Diaconus 974
Leonella mulier pia ætate S. Benigni 338
Leonius ex Monacho Aquicinctii Abbas Lobienſis 751 752 fit Abbas S. Bertini 758 crucem aſſumit 754
Leontius Martyr: ejus corpus Vicentiâ in urbem Metenſem tranſlatum 135
—— Archiepiſc. Arelatenſis, Hilaro Papæ de ſua electione gratulator, &c. - 301
Leopoldus Auſtriæ Dux Richardum Regem Angliæ capit 823 - 171
—— frater Frederici Ducis Auſtriæ - 75. 82. 81. 85
Leothericus Archiepiſc. Senonenſis 473. 474 475
—— Procerum Senonenſ. fit, Eccleſiam S. Mariæ inſtaurat 474 fit Epiſc. Laudunenſis 475
Leoveria ſoror Ebbonis Archiepiſc. Senonenſis 464
Lesceniense Monaſterium à Theodorico de Avelia conditum 904
Letbaldus Epiſc. Matiſconenſis 190
Letgardis uxor Hugonis Comitis Bellimontis 421
Letricus Epiſc. Lingonenſis 283. 425
Leudigarda tertia uxor Caroli M. 374
Leudiscus Patricius Provinciæ ſub Gunthiamno Rege 383
Leudolsus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 918
Lewelinus Princeps Walliæ - 44. 45. 189. 195. 197. 199. 201. 206. 208. 209
Libertus Abbas Valciodorenſis 727
Licinianus Epiſc. Carthaginis Spartariæ, librum Paſtoralem S. Gregorii Papæ laudat, &c. - 313
Lidvinus Epiſc. Teatinus 944
Lisvaldus primus Abbas Motomenſis 572
—— Abbas S. Quintini Tingenſis 528
Listardus Epiſc. Cameracenſis 781
—— Abbas Gemblacenſis 768
Listbertus Archiepiſc. Cameracenſis: ejus vita 138 & ſeqq.
Lincolniensis Eccleſiæ Clerici illuſtres - 103. 504
Lingonensis Eccleſiæ præbendæ duæ donantur Monaſterio Beluenſi 929 Epiſcopus Ducis titulo ornatus - 102 hunc in coronatione Philippi V. præceſſit Epiſcopus Belvacenſis - 72
Lisiardus Epiſc. Sueſſionenſis 913
Litorius Hugonis filius, Dominus Baſogerii - 173. 274. 275. 276
—— Liſoii filius, Hugonis fratris filii tutor - 277 Dominus Vetroliu - 175 fit Monachus Pontilevi ibid.
Liudolfus Archiepiſc. Trevirenſis 816
—— Epiſc. Tarvanenſis 578
Liuvardus Archicancellarius Caroli Craſſi Imp. 939
Lixtacensis Eccleſia in diœceſi Lingonenſi conſecratur 415
Livinaci à Stephano Epiſc. Arvernorum conſtituuntur duodecim Canonici, quibus redituum media pars tribuitur, alterâ Brivatenſibus Canonicis ſervatâ. 373 376
Lobiensis Monaſterii origo 731. 732 invaditur ab Huberto, & à Lothario Rege Lotharingiæ ſeparatur 734 ejus bonorum pars cedit in jus Eccleſiæ Leodienſis 735 alia amittit ibid. quâ ratione ab Hungaris ſervatum 737. 938 quæ in eo contigerint ex tyrannide Comitis Ragineri 739 in eo jus Epiſc. Leodienſis 743 non pauca acquirit 745. 746 ejus bona & jura ab Henrico III. Imp. confirmantur 748 monachos non ſolùm ut mitiùs regulares inſectantur 710 Abbatem alienum eligere coguntur 751 qui ea Monaſterio ſtudia exulare jubet 758 ei non nulla donantur 757
Londoniense Concilium, cui præſidet Albericus Cardinalis Epiſc. Oſtienſis - 148 alterum cui præſidet Henricus Epiſc. Wintonienſis - 146
Longipontis Monaſterium conditor - 5
Longi-villaris Eccleſiæ S. Mariæ non nihil donat Philippus I. Comes Flandriæ - 548
Longobardi Italiam invadunt 361 à Francis ſuperantur 362 Gunthramno non nulla donant cauſâ impetrandæ pacis 363
Lorsam Monaſterium conditum à Chrodegango Epiſc. Metenſi 829
Lotharius I. Imp. Ludovici Pii filius 374 Lugdunenſi Eccleſia non pauca reſtitui jubet. 339. 340. 348 eidem donat Monaſterium Nantuadenſe - 381 cui ſervat jus quod prius utebatur

tur *ibid.* eidem Eccleſiæ Saviniacenſe Monaſterium donat *ibid.* villam quamdam Auguſtodunenſi Eccleſiæ reſtitui jubet - 140 confirmat bona Abbatiæ Grandis-vallis - 359
—— II Imper. Innocentium II. Romanæ Eccleſiæ reſtituit, ac Petrum, Leonis & ejus complices damnat 752 - 5. 4. 5. 475 coronatur, ac paulo poſt moritur - 5. 144
—— Rex Provinciæ, Lugdunenſi Eccleſiæ res ablatas reſtituit - 358 præſcriptionem huic non obſtitotam decernit, quo minùs res ablatas vindicet - 359 commutationem quamdam illi Eccleſiæ damnoſiſſimam reſcindit *ibid.*
—— Franc. Rex, Ludovici Ultramarini filius 381 privilegium concedit Monaſterio Centulenſi 315 confirmat bona Abbatiæ Grandis-vallis - 378 & Monaſterii SS. Michaëlis & Germani in Coxaro - 573
Lovanienses Comites - 194 195 Lovanienſis Eccleſia S. Petri à Lamberto I. Comite condita - 194
Lucas Epiſc. Dublinenſis 370
—— Epiſc. Eboicenſis - 361
Lucaria Saracenorum à Frederico II. condita - 31. 189
S. Luciæ Virginis & Martyris corpus Corfinio in urbem Metenſem tranſlatum 135
S. Luciani Martyris corpus in mare projectum, Meſſanam appellit 125 alterius corpus à S. Eligio inventum 93
Lucius Papa II ejus literæ in gratiam Monaſterii Vezeliacenſis 506. 507
—— Papa III. in Canonicum Eccleſiæ Carnutenſis admitti vetat eum qui alia beneficia poſſidet, & Canonicos reſidere jubet - 347
Ludolfus Archiepiſc. Trevirenſis 325
Ludovicus Pius Caroli M filius, Rex Franc. & Imperator 374. 375 inter Monachos S. Dionyſii numeratus - 334 ſtatuta Jonæ Aurelianenſis Epiſcopi, ad inſtaurandam Monaſticam diſciplinam in Monaſterio Miciacenſi confirmat - 329 confirmat donationes à Berengario Comite factas Eccleſiis S. Juliani Brivatenſis, & Victoriaci - 328 ejus diploma in gratiam Monaſterii S. Benigni Divionenſis 371 aliud conceſſum Monaſterio Centulenſi, cujus bona deſcribi jubet 319
—— Balbus, Caroli Calvi filius, à patre Rex Neuſtriæ factus 31 poſt ejus mortem Rex Franc 377 dictus Ludovicus *qui Nil fecit* - 237. 138 ejus privilegium conceſſum Monaſterio Centulenſi 318
—— III. Franc. Rex, præclaram de Normannis victoriam refert, ac paulo poſt moritur 381
—— IV. Franc. Rex dictus *Ultramarinus*, filius Caroli Simplicis 381
—— V. Franc. Rex Lotharii filius 382
—— VI. Rex Franc Aurelianis unctus in Regem 792 ejus geſta *ibid.* & *ſeqq.* - 1 & *ſeqq.* jam juvenis ſe ipſum pinguedine amiſiſſe dicitur - 506 Magnus dictus - 312 confirmat bona ac privilegia Monaſterii Cluniacenſis - 477 Calixtum II monet ſe nunquam paſſurum Eccleſiæ Lugdunenſi Senonenſium Eccleſiam ſubjici - 478 Carnutenſis Eccleſiæ ſervos in jure pro liberis haberi jubet - 481 leges dat civitati Laudunenſi *ibid.* jubet ablata Godefrido Epiſc. Lingonenſi reſtitui ad Odone II. Burgundiæ Duce - 502 à Legato petit, ut Henrico filio ſuo præbendam Eccleſiæ Pontiſarenſis conferre liceat - 484 jura dat Communiæ Sueſſionenſi - 542 ejus liberi 805 obitus - 5. 144
—— VII Francorum Rex, vivo patre unctus 802 - 4 et ſuccedit - 5. 144 ejus geſta 803 & *ſeqq.* - 5 & *ſeqq.* 140 & *ſeqq.* ſimplicitate ſuâ ab Alexandro Papa III. diſcedere, & Victori ſchiſmatico adhærere penè cogitur 339. 540 quâ ratione ex eo periculo liberatur *ibid.* in Guillelmum Comitem Nivernenſem Vezeliacenſi Monaſterio infeſtum ſententiam promulgat 535. 514 confirmat bona & jura Eccleſiæ Narbonenſis - 558 item privilegia Eccleſiæ S Juliani Brivatenſis - 663 & dona à Manaſſe Epiſc Aurelianenſi Eccleſiæ S Crucis - 541 Laudunenſium Epiſcoporum bona libertate donat, ac ſtatuit quod jus in iis Rex habeat poſt Epiſcoporum mortem - 527 nonnulla donat mulieribus leproſis de Salceiâ - 536 & Fratribus S. Joannis de Sabaſte - 540 item Hederenſibus Monialibus decimam panis ad Curiam ſuam allati dum Pariſiis moratur - 497 & quidquid è Capiceriâ Pariſienſi vacante Epiſcopatu percipere ſolebat - 536 S. Thomæ Cantuarienſis ſepulcrum viſitat, ac paulo poſt moritur 817 - 11. 163
—— VIII Franc. Rex naſcitur - 15 168 ejus geſta *in ſeqq.* leges dat civibus Atrebatenſibus - 172 ejus concordia cum Henrico III. Anglorum Rege - 186 patri in Regno ſuccedit - 30 189 Communiam inſtituit apud Criſpiacum, eique leges dat - 595 ejus liberi 496 obitus - 31. 189
—— IX. Franc. Rex, patri ſuccedit - 31. 189 ejus geſta *in ſeqq.* Carolo fratri Comitatus Andegaviæ & Cenomaniæ donat - 651 non vult videri pacem petiiſſe à Saracenis - 625 præclaram refert de iis victoriam - 628 victus capitur, ac paulo poſt redemptus in Franciam redit 833 leges dat Judæis, quibus avaritiam eorum compeſcit - 606 quid ſingulis annis pauperibus in quadrageſima erogandum ſit ſtatuit - 613 non nihil donat domui Dei Pariſienſi *ibid.* mulieribus leproſis de Salceia confirmat quæ à deceſſoribus donata ſunt, ipſe aliud donat - 635 ejus dictum, ad dirimendas controverſias inter Henricum III. Regem Angl. & aliquot Barones - 645 Eccleſiam S. Maurici Sylvanectenſis fundat, & Canonicos in eâ conſtituit - 646 Blancham filiam dare ſpondet Fernando Regis Caſtellæ filio - 661 cum FF. Prædicatores ad inſtitutum ſuum amplectendum invitant: ejus uxor ac liberi ſe opponunt 655 præſcribit quâ ratione tallia aſſidenda ſit - 663 blaſphemiam, ſtupra, &c. ex regno exterminari præcipit *ibid.* ejus epiſtola ad Matthæum Abbatem S. Dionyſii - 654 geſta in Sardiniâ & Africâ - 555 liberi 497 obitus - 42. 101, 667 in album SS. refertur - 52. 221
—— X. Franc. Rex naſcitur - 28 Rex Navarræ coronatur - 60 patri in Regno ſuccedit - 69 ſervos liberatat in conſequi jubet, certam ſibi pecuniæ ſummam ſolvendo - 707 ejus obitus - 71
—— XI. Franc. Rex, adhuc Delphinus patrem de nativitate filii ſui certiorem facit - 805 Henricum IV. Caſtellæ Regem per Cardinalem Albienſem hortatur, ut à fœdere cum Anglis inito diſcedat, ac vetera cum Francis fœdera renovet - 815 ejus Epiſtola ad Cancellarium de ſuis tractatibus cum Conſtabulario - 84 fœdus init cum Rege & Reginâ Caſtellæ - 847 filiam Ferdinandi Regis Siciliæ uxorem filio ſuo dari petit his conditionibus, ut Ferdinandus patruum ſuum Regem Aragonum bello perſequatur, & à fœdere inito cum Burgundiæ Duce diſcedat: quas conditiones ille negat ſe accipere poſſe 843 concordata inter ſe & Sixtum IV. non obſervat - 844 Ferdinando Siciliæ Regi terras raptas reſtitui curat, &c. - 845
—— II. Imperator, Lotharii Imp filius 573 Piſcarienſe Monaſterium condit, ac variis bonis ditat 8 0 & *ſeqq.*
—— ex Duce Bajoariæ Rex Romanorum - 69. 73. 75. 88 8 88 92 00 titulum Regis Viennæ confert Humberto Delphino Viennenſi - 729 ejus obitus - 109
—— Ludovici Pii filius, Germaniæ Rex 174. 176 inter Monachos S Dionyſii numeratus - 334
—— Rex, Ludovici Germanici filius 376
—— Boſonis Burgundiæ Regis filius 361 bona ac jura Monaſterii SS. Tudertii confirmat - 367
—— Rex Hieruſalem & Siciliæ Ducatûs Apuliæ, & Principatûs Capuæ, Dux Andegaviæ, Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii, Cenomaniæ, Pedemontis, ac Ronciaci Comes, procuratores conſtituit ad contrahendum nomine ſuo matrimonium cum Yolanda filia Joannis Regis Aragonum - 754
—— Archiepiſc Moguntinus - 740
—— Caroli I Siciliæ Regis filius, Epiſc. Toloſanus - 51. 219 ejus obitus - 55 in SS. album refertur - 710
—— Abbas de Cam 128 - 629
—— Abbas Centulenſis 14
—— de Tintavilla, Abbas S. Benigni Divionenſis 398
—— Abbas S. Trudonis 660
—— Abbas S. Vitoni 60
—— ſecundus filius Joannis Franc. Regis, Comitatibus Andegaviæ & Cenomaniæ à patre donatur - 735 fit deinde Dux Andegavenſis - 751 ei à Clemente VII Regnum Adriæ certis conditionibus offertur - 746
—— Dux ſuperioris & inferioris Bavariæ - 754 815
—— Petri filius Petri nepos, Dux Borbonenſis - 751 cum eo de jurejurando quodam diſpenſatur - 758
—— alter Borbonenſis Dux: cum eo diſpenſatur ut Annam Beraldi Delphini filiam uxorem ducat - 734
—— filius S. Ludovici naſcitur - 54 moritur - 37
—— Philippi III. filius moritur - 44
—— filius Philippi V. moritur - 72
—— Comes Alemannorum: ejus obitus 475
—— Comes Bleſenſis - 20. 22
—— Comes Chiſnetenſis & Virdunenſis: ejus mors 342
—— Comes Claromontis - 72. 84 86, 128
—— filius Philippi III. Comes Ebroicenſis - 47. 52 53. 698 ejus obitus - 75
—— filius Ludovici Comitis Nivernenſis, Comes Flandriæ - 78. 80. 84. 86. 90. 101 in prælio cæſus - 108
—— Comes Flandriæ, ſuperioris filius —— 109
—— Comes Nivernenſis & de Rethel - 70. 74. 75. 77. 78 ejus obitus - 79
—— Comes de Oetingen — 728
—— Comes Stampenſis - 128
—— filius Caroli Comitis Valeſiæ 711

—— Buticularius Ludovici VI. — 481

—— Camerarius Philippi IV. — 477

—— Dominus Belli-joci, filias Iſabellæ Comitiſſæ Forenſis, libertates & jura civium Tyſiaci ſuum confirmat — 678

—— Benſe, Præceptor Comitatûs Tirolienſis, Orator Sigiſmundi Ducis Auſtriæ apud Carolum VII. — 776

Lugdunensi Eccleſiæ non pauca reſtitui jubet Lotharios I. Imp. — 339. 340 342 ei donat Monaſterium Nantuadenſe — 340 & Monaſterium Savinicenſe *ibid.* ei res ablatas reſtitui jubet Carolus-Calvus — 349. 350 item Carolus Rex Provinciæ — 354 355 necnon Lotharius Provinciæ Rex — 358 hic præſcriptionem Eccleſiæ Lugdonenſi non obſtitutam decernit, quominùs res ablatas vindicet — 359 & commutationem ipſi damnoſiſſimam reſcindit *ibid.* Archiepiſc. jura in urbe 197 — 339 Auguſtodunenſem Epiſcopatum ſede vacante adminiſtrare debet, perinde atque Lugdunenſem Archiepiſcopatum, ubi ſedes vacat, regere debet Epiſcopus Auguſtodunenſis — 354. 593. 634 bona temporalia an tenere poſſit ante fidelitatem Regi præſtitam — 677 huic Senonenſem Eccleſiam ſubjici ſe paſſuram negat Ludovicus VI — 478

Lugdunenſe Concilium cui præſidet Innocentius IV. — 35. 199 alterum, cui præſidet Gregorius X. — 43. 205

Luipo Monachus S. Trudonis exultat 666 ejus Monaſterii Abbatiam obtinet ab Henrico IV. Imp. 667 ſæpius a Leodienſi Epiſc. excommunicatus, tandem ejicitur 667. 668 cedit in Monaſterium privatus 672 ab Henrico Comite Lovanienſi Abbatia ei reſtituitur *ibid.* ejus vitia & mors 673

Luitprandus Rex Longobardorum junctis copiis ſuis cum copiis Caroli Martelli, in partem venit victoriæ de Saracenis relatæ 370

Lupus Archiepiſc. Senonenſis: ejus corpus repertum 470

—— Epiſc. Albienſis — 570

—— Epiſc. Andegavenſis — 241

—— Epiſc. Trecenſis an Apollinari Sidonio electo Epiſcopo gratulatur, ac præclara dat monita — 502

—— Abbas Piſcarienſis 940

—— Dux Vaſconum 371

Lustrense Monaſterium à parentibus Leonis Papæ IX. conditum 616

Lutecianensis Abbatia fit ſedes Epiſcopalis — 71

Lutfridus Comes, Dominus Monaſterii Grandis vallis — 359

Lutuspus Epiſc. Baſilienſis 628

Lutuvinus ex Duce Galliæ Belgicæ Archiepiſc. Trevirenſis 211

Luvinlacanssm Carthuſiam condit Guarerius Epiſc. Dux Lugunenſis — 342

Luxovienses Monachi penè ſoli in Galliis S. Eugii ætate regulariter vivebant 81

Luxuria cur magis vitetur quàm ſuperbia — 448

M.

Mabilia filia Petri de Albarone fundat Parthenonem B. Mariæ de Furnis — 619

Machalanus Abbas Valciodurenſis & S. Michaëlis in Tiraſcia 748

Machaatus Abbas Floriacenſis 532

S. Madelgisil corpus Centulam delatum 928

Madocus Dux Wallenſium rebellium — 214 carceri mancipatur — 213

Magalonense Eccleſiæ non pauca donat Raimundus Comes Melgorienſis — 480 Epiſcopi Magalonenſis jura in urbe Monſpeſſulano — 622

Mandevæus Epiſc. Virdunenſis 236. 237. 241

Mauriniense Monaſterium conditum à Rannifo Abbate Clauſtraenſi 255

Mainsrammus Abbas Senonenſis 612

Mainaricus Archiep. Trevirenſis 215

Magnus Archiepiſc. Senonenſis 465

Madulbulfus Epiſc. Matiſconenſis — 375

Mainerus frater Frederici Ducis Lotharingiæ, ex Præpoſito S. Deodati Epiſc. Tullenſis 620 deponitur *ibid.* ejus vita probroſa 621 Reginaldum Epiſc. Tullenſem interficit *ibid.* a Theobaldo fratris ſuo interficitur 622

—— Dux Lotharingiæ 8 9

Mainardus ex Theſaurario Eccleſiæ Senonenſis Epiſc. Trecenſis, deinde Archiepiſc. Senonenſis 475 ejus mors 476

—— Monachus, Fontanellenſ. Monaſterium inſtaurat 286 fit Abbas Montis S. Michaëlis *ibid.*

Mainierus Comes Senonenſis 465

Mainoldus Epiſc. Cenomanenſis — 343

Mainsindis fœmina nobilis fit Sanctimonialis apud S. Martinum Tornacenſem cui liberos offert 906. 907. 908 ejus mira humilitas 910 obitus 921

S. Majolus Abbas Cluniacenſis inſtituitur ab Haimardo deceſſore — 374 in Monaſterium S. Benigni Divionenſe mittit è ſuis Monachis qui diſciplinam regularem illic reſtituant 381 S. Odilonem ſucceſſorem inſtituit — 379 ejus obitus 495

Maius-Monasterium à Normannis dirutum — 2.0 ei non pauca donant, ac varia jura concedunt Robertus de Sabulio & uxor ejus Hildulſa — 406 donatur Eccleſia ſancti Guingaloei — 409 alia donantur ab Amalrico Milite — 413 Priores Cellarum ab eo pendentium quas procurationes ſolvere debeant Epiſcopo, Archidiaconis, Archipreſbyteris, & Decanis Andegavenſibus 203

Majoricarum Inſulæ capiuntur à Comite Barcinonenſi, & iterum à Jacobo I Rege Aragoniæ — 141 ejus Epiſcopi eligendi jus competere Epiſcopo & Capitulo Barcinonenſi ſtatuitur — 602 cives niſi de ſpeciali ſummi Pontificis mandato de rebus ſuis extrà Inſulam diſceptare cogi non poſſunt — 619

S. Malachiæ Epiſc. Hiberniæ obitus — 8. 128

Malcholmus Henrici Comitis Northumbrorum filius, Davidis Regis Scotiæ nepos — 148 Rex Scotorum — 151. 151. 154 ejus obitus — 153

Malgerius Archiepiſc. Rotomagenſis 188. 189 — 401

—— Epiſc. Wigornienſis — 182 ejus obitus — 183

Malleacensis Abbatia fit Sedes Epiſcopalis — 71

S. Mamertus Archiepiſc. Viennenſis 487

Manasses Archiepiſcopus Remenſis 913 — 431

—— Epiſc. Aurelianenſis 472. 539 non nulla donat Eccleſiæ S. Crucis — 541 ejus obitus — 59

—— ex Remenſi Archidiacono Epiſcopus Cameracenſis 791. — 421. 425

—— Epiſc. Meldenſis — 439

—— Abbas S. Benigni Divionenſis 381

—— Comes Giſnenſis, Robertus dictus 784. 785 — 419 Andrenſi Monaſterio non pauca donat 785. 795 ejus obitus 805

—— Comes Reiteſtenſis 243. 244 290. 293

—— de Giſnes, Dominus de Tiembronne 854 860

Manfredus Frederici II. Imp. filius nothus Princeps Tarentinus, Siciliæ Regnum uſurpat, & exſommunicatur — 37. 39. 196. 684. 685 interficitur — 42

Mangerammus Abbas Senonienſis 612

Mantuani Conventûs Acta quædam — 806 *& ſeqq*

Manumittendi ratio 453

Marbodus Epiſc. Redonenſis — 430

Marcellus Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſc. Tungrenſis 209

Marchitrudis uxor Gonthramni Fr. Regis 361

Marcianense Monaſterium primùm puellarum, deinde Monachorum 781

Marcus Archiepiſc. Trevirenſis 209

Margareta filia Comitis Provinciæ, nubit S. Ludovico — 33. 190 ejus obitus — 51

—— filia Ducis Burgundiæ, nubit Ludovico filio Philippi IV poſtmodum Regi X 18 adulterii rea, perpetuo carceri mancipatur — 68 ejus mors — 70

—— filia Ludovici VII. & Conſtantiæ nubit Henrico filio Henrici II Regis Angliæ — 10. 133 deinde Belæ Hungariæ Regi — 14 165

—— filia Philippi III. nubit Eduardo IV Anglorum Regi — 59

—— filia Henrici III Regis Angliæ, nubit Alexandro Regi Scotorum — 191

—— ſoror Ducis Limburgenſis, uxor Godefridi III. Ducis Brabantiæ — 193

—— filia Philippi Comitis Namurcenſis, uxor Henrici IV. Ducis Brabantiæ *ibid.*

—— de Bello-joco, uxor Joannis de Cabilone Comitis Antiſſiodorenſis, ejus bonis mobilibus ac debitis renuntiat — 700

—— de Angia, uxor Joannis de Lucemburgo Comitis Converſani — 757

—— filia Philippi, neptis Roberti II Comitis Atrebatenſis, nubit Ludovico Comiti Ebroicenſi — 54

—— ſoror Philippi I Comitis Flandriæ, uxor Balduini Hannoniæ Comitis, Flandriæ Comitiſſa 822 ejus obitus 854

—— uxor Burchardi de Avenis, deinde Guillelmi de Dampetra Flandriæ & Hannoniæ Comitiſſa — 31. 195 ejus bella cum filiis — 37. 38. Comitatus ſuos inter eos partitur — 38

—— uxor Guillelmi Comitis Forcalquerii — 571

—— filia Guillelmi Achaiæ Principis, uxor Philippi d'Ybelin, Seneſcali Cypri — 704

—— Porrette, hæretica igni tradita — 63

Margata Monaſterium puellarum prope Inſulas deſtructum — 12

Maria Virgo Mater Dei ab originali peccato, & ab actualibus peccatis, ſi quæ in ea erant, emundata dicitur cum eam Angelus ſalutavit — 507

Maria filia Ducis Meraniæ, tertia uxor Philippi Aug. — 19. ejus obitus — 20

—— ſoror Ducis Brabantiæ, altera uxor Philippi III. — 43. 203 ejus obitus — 79

—— filia Henrici de Lucemburgo Imp. nubit Carolo IV. — 79 moritur — 82

—— uxor

——— uxor Caroli VI. - 761
——— filia Joannis de Brena Regis Hieroſolymitani, nubit Balduino II. Imp. Conſtantinopolitano - 53
——— filia Guillelmi Domini Montiſpeſſulani, uxor Baccalis Comitis - 558 alterum matrimonium contrahit cum Bernardo Comite Convenarum *ibid.* tertium cum Petro II. Rege Aragoniæ - 565 huic Montempeſſulanum donat - 566 ejus teſtamentum - 576
——— filia Philippi Aug. uxor Philippi Comitis Namurcenſis, deinde Ducis Brabantiæ - 25
——— uxor Henrici I. Comitis Campaniæ: ejus obitus - 39
——— uxor Balduini VIII. Comitis Flandriæ & Hannoniæ 829. 830 ejus mors 832
——— filia Stephani Regis Angliæ, monialis, dein Boloniæ Comitiſſa, religioſum habitum reſumit, ac paulo poſt moritur 812. 828
S. Maronis Martyris reliquiarum pars cu Amitermina urbe in urbem Metenſem tranſlata 133
Martinus Archiepiſc. Turonenſis, ſanctitate illuſtris 230 ejus corpus Autiſſiodorum deſertur - 240 deinde Autiſſiodorum, ubi multa patrat miracula - 241 Turonum refertur - 242. 243 ejus ſubventionis feſtum - 238. 240
——— Papa IV. cenſuria coercere conatur Siculos rebelles, Michaëlem Palæologum qui his favebat, & Petrum III. Aragoniæ Regem qui Siciliam invaſerat - 685 hunc Regno Aragoniæ, atque omni ditione ſpoliatum declarat - 690
——— Papa V. Carolo VI. & Mariæ Reginæ gratias agit de Oratoribus Obedientiæ ad ſe miſſis - 761 Joannem II. Regem Caſtellæ abſolvit ab eo jurejurando, quo ſe ad certam pecuniæ ſummam cauſâ tuendi Delphini Viennenſis, poſtea Caroli VII, expendendam adſtrinxerat - 962
——— Archiepiſc. Bracarenſis - 558
——— Archiepiſc. Tarentinus - 804
——— Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſc. Tungrenſis 209
——— Epiſc. Dumienſis, auctor libri qui inſcribitur *formula vitæ honeſtæ* - 312
——— Epiſc. Portogalenſis - 558
——— Abbas S. Agerici 260
——— Abbas S. Andreæ Avenionenſis - 185
——— Abbas S. Vedaſti 883
——— Valaſquis, ſignifer Joannis Regis Portugaliæ - 518
Marcellinus Abbas Gemblacenſis 767
Massiliensium rebellio in Carolum fratrem S. Ludovici - 39. 40
Matha uxor Gaſtonis Vicecomitis Bearnenſis - 675
Mathildis ſoror Lotharii Regis Franc. uxor Conradi Burgundiæ Regis 393 - 380
——— filia Henrici I. Regis Angliæ, nubit Henrico V. Imp. deinde Gaufrido *Plantegeniſt* Comiti Andegavenſi - 3. 4. 141 ejus liberi - 143 Angliæ Regnum ſibi jure debitum repetit - 145 ejus obitus - 12. 153
——— uxor Stephani Regis Angliæ, condit Monaſterium Faverſham - 149
——— filia Fulconis V. Comitis Andegavenſis, nubit Guillelmo filio Henrici I. Regis Angliæ - 164
——— filia Reinaldi Comitis Boloniæ, uxor Philippi filii Philippi Aug. 860. 821
——— filia Matthæi Comitis Boloniæ, uxor Henrici IV. Ducis Brabantiæ - 295
——— filia Henrici II. Regis Angliæ, nubit Henrico Saxoniæ Duci - 155
——— filia Henrici IV. Ducis Brabantiæ, uxor Roberti I Comitis Atrebatenſis - 55. 291 deinde Guidonis Comitis S. Pauli - 291. 292
——— filia & heres Roberti II. Comitis Atrebatenſis, uxor Othelini Comitis Burgundiæ - 55. 72 ejus obitus - 92
——— filia Guillelmi I Regis Angliæ, uxor Stephani Comitis Bleſenſis - 144
——— filia Regis Portugaliæ, uxor Philippi I. Comitis Flandriæ 818 ejus obitus 857
——— filia Henrici IV. Ducis Brabantiæ, uxor Florentii Hollandiæ Comitis - 295
——— uxor Gaufridi Comitis Perticenſis - 174
——— Marchioniſſa Tuſciæ: ejus laudes 426
——— Comitiſſa, Eccleſiæ S. Vironi non pauca donat 239 ejus liberi *ibid.*
——— ſoror Odonis II. Burgundiæ Ducis, nupta Guillelmo Domino Montiſpeſſulani - 526
Matthæus Cardinalis Epiſc. Albanenſis, A. S. Legatus 252. 253. 519. 178
——— Cardinalis Presb. S. Marcelli 883
——— Cardinalis Diac. S. Mariæ Novæ *ibid.*
——— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Portico - 650. 658
——— Abbas Melſinenſis 290
——— Vindocinenſis, Abbas S. Dionyſii in Franciâ 497 - 41 Regnum adminiſtrat S. Ludovico in Africam profecto - 41. 665 ejus & Collegæ epiſtola ad Philippum III. - 670
——— primus & ultimus Abbas Ordinis FF. Prædicatorum - 386
——— Dux Lotharingiæ - 261
——— Comes Boloniæ 813 - 158. 295
——— de Vicecomitibus, Dominus Mediolani: ejus ſcelera - 73 mors - 82
——— Camerarius Ludovici VII. - 497. 505. 527. 536. 539. 542. 663 & Philippi Aug. - 554
——— Conſtabularius Ludovici II. - 497. 503. 527. 663
——— alius Conſtabularius Ludovici VIII. - 596
——— de Monmorenciaco, Amiralius - 51
Mauritius Martyr Primipilarius Legionis Thebææ 209
——— Epiſc. Cenomanenſis, deinde Archiepiſc. Rotomagenſis - 614 ejus controverſiæ cum Ludovico IX. ac literæ de interdicto cui diœceſim ſuam ſuppoſuit *ibid. & ſeqq.* mors *ibid.*
——— Archiepiſc. Trevirenſis 221
——— Epiſc. Londonenſis - 506
——— Epiſc. Pariſienſis 340. 822 - 18 ejus obitus - 29
Comes Andegavenſis - 236. 249
Maurinous Abbas Montis-Majoris - 384
——— vir pius, Baſilicam in valle Ananienſi ad plebis uſum condit - 556
Maurinus Abbas S. Benigni Divionenſis 365
——— S. Aureæ pater 84
Mauronius Abbas Marcianenſis 781
——— à S. Richario ad pietatem informatus, Regii ſigilli bajulus 294. 297 terentum Regiarum cuſtos 298
Maurus Archiepiſc. Trevirenſis 218
——— Epiſc. Virdunenſis 211. 241
Maximinus Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſc. Tungrenſis 209
——— alius Archiepiſc. Trevirenſis, ſanctitate illuſtris 210
Mechliniensis Archiepiſcopi menſæ annexum Monaſterium Affligemienſe 779
S. Medardi Epiſc. Noviomenſis geſta 70 & ſeqq. 487 916. 917
Medianum Monaſterium in Voſago, cur ſic dictum 608 à S. Hydulpho conditum 607. 608 ejus cellæ *ibid.* priùs Imperiale, poſtea ſubditum Ducibus Lotharingiæ, qui pleraque ejus bona ſibi vindicant 609 in illo perit diſciplina regularis, ac moriuntur Monachi omnes *ibid.* in illud mittuntur Monachi Gorzienſes 610. 614 bonis ſuis ſpoliatur 614 datur in beneficium Comiti Hasumæ, qui Monachis ejectis, Canonicos ſæculares in eo conſtituit *ibid.* huic ſubditur Cella Acherici, quæ poſtmodum fit Eccleſia parochialis *ibid.* ei non pauca donantur à Girardo Comite Vadanimontis 619
Mediolanum urbs à Frederico I. Imp dirutu - 536
Medunta Monaſterium Cœleſtinorum conditum à Carolo V. Franc. Rege - 742
Meinhardus Archiepiſc. Rotomagenſis 104
Meingaudus Archiepiſc. Trevirenſis 216. 225
Melaodiense Monaſterium puellarum à Valdetrude Duciſſâ conditum - 287 igne ſuccenſum 905
Melodunense Monaſterium S. Petri inſtauratum à Seuvino Archiepiſc. Senonenſi 475
Mendicantium Ordinum cauſam adverſùs Epiſcopos quoſdam tuetur Clemens Papa VI - 712
Menendus Abbas Alcobaciæ - 558
Meroflada lanarii filia, uxor Ariberti Franc. Regis 362
Merovæus I. Franc. Rex 292. 362
——— filius Chlotarii II. Franc. Regis 364
——— filius Theoderici Franc. Regis, Childeberti nepos 365
Mesamuti regna Meritiniæ & Bulgiæ in Africâ invadunt - 9
Metenses Epiſcopi ſex pallio donati 213. 214 Metenſe Monaſterium S. Vincentii à Theoderico Epiſcopo conditum 682 hujus Abbati jus conceditur dalmaticâ ac ſandaliis utendi 134
Metropolitani jura quorſum ſe extendant - 489 ſi cui diem dixerit extrà Provinciam, id nullum eſt - 490 ejus electioni ſuffraganei adeſſe debent - 517
Metropolius Archiepiſc. Trevirenſis & Epiſc. Tungrenſis 209
Micatius Epiſc. Lingonenſis 965
Michaël Archiepiſc. Senonenſis, ejus obitus - 10
——— Abbas Lobienſis 758
——— Abbas Omnium Sanctorum Andegavis 190
——— Generalis FF. Minorum, depoſitus - 82
Miciacense Monaſterium fundatum à Chlodoveo I. Rege Franc. - 107 in eo Monaſticam diſciplinam inſtaurat Jonas Epiſc. Aurelianenſis, & ſtatuta ſua à Ludovico & Lothario Impp. confirmari curat - 319
Milutus Archiepiſc. Trevirenſis 221
Militiæ Hoſpitalis S. Joannis Ordo quando inſtitutus 491 huic dantur bona Ordinis Militiæ Templi - 65
Militiæ Templi Domini Ordo quando inſtitutus 491 deletur - 65
Militum B. Mariæ Nobilis Domûs Ordo inſtituitur, & ſtatuta promulgantur à Joanne Franc. Rege - 750 iis Nobilem domum conſtituit ju.

bet in villâ S. Audoëni prope Pariſios - 731
Milo Archiepiſc. Remenſis ac Trevirenſis 212
——— de Nantolio, Epiſc. Belvacenſis & Comes - 32 nondum conſecratus, captus à Turcis apud Damiacam - 68
——— ex Abbate Beſuenſi Epiſc. Matiſconenſis 412
——— Præmonſtratenſis Ordinis præcipuus reformator, ex Abbate S. Jodoci de Nemore Epiſc. Morinorum 804 Monaſterio Cari campi donata in ſuâ diœceſi confirmat - 495
——— II. Epiſc. Morinorum, prius Regularis Canonicus S. Mariæ de Nemore, deinde Archidiaconus 809 ejus obitus 811
——— Epiſc. Trecenſis 472 473
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 396
——— de Baſochiis, ex Monacho Suesſionenſi Abbas Majoris monaſterii, deinde S. Martini Tornacenſis, poſtremo S. Medardi Sueſſionenſis 489. 928
——— Anachoreta: ejus laudes 268
——— de Noyers, Gardianus Burgundiæ - 700
——— de Noyers, Vexillifer Philippi VI. Franc. Regis - 89. 90
——— Dominus Foilari 463
Miratorium Monaſterium conditum ab Humberto Coloniacenſi - 481 ejus bona ibid.
Mirabellum caſtrum prædonum, à Roberto Franc. Rege dirutum 410
Miro Suevorum in Galiæcia Rex — 315
Modeſtus Archiepiſc. Trevirenſis 211
Modoaldus Archiepiſc. Trevirenſis 214
Moſomenſe Monaſterio Rumiliacum donatur ab Hugone Comite Trecenſi & uxore ejus Conſtantia - 437
Monspeſſulanus Petro II. Regi Aragoniæ donatur à Mariâ uxore - 526 ab eodem donatur in feudum Guillelmo filio Guillelmi Domini Montiſpeſſulani - 575 quæ ſint in eâ urbe jura Domini, quæ item Epiſcopi Magalonenſis — 622 illic conditum Monaſterium S. Germani ab Urbano Papa V - 159
Montasinus de Gualardo Abbas Condomenſis 599 ejus obitus 600
Montense Monaſterium S. Valdetrudis igne ſuccenſum 915
Montis-Dei Carthuſia conditur — 5
Montis-S. Michaëlis Monaſterium: in eo amotis Canonicis, Monachi conſtituuntur 186
Montrichardus orbs à Fulcone Comite Andegavenſi condita - 175
Mortui-Maris Monaſterium conditur - 5
Mosomense Monaſterium olim puellarum, deinde Canonicis traditum 567 in eo conſtituuntur Monachi ab Adalberone Archiep. Remenſi, qui non pauca iis donat 568 569 et unitur ab eodem Tingenſe Monaſterium 569 ejus bona confirmantur à Joanne Papa XV. 570 huc conveniunt Calixtus Papa II. & Henricus V. Imp. 572 et varia donantur ibid. igne concrematur 573
Mummolinus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Mummolus Patricius Guntheramni Regis Franc. 362

N.

Nancella Monaſterium conditur - 5
Nanno Archiepiſc. Colonienſis 691
Nantildis uxor Dagoberti I Franc. Regis 367. 368
Nantuadense Monaſterium Lugdunenſi Eccleſiæ donat Lotharius I. Imp. - 341 & ei ſervat jus quo prius otebatur ibid.
Narbonensis Eccleſiæ bona & jura recenſet, & confirmat Ludovicus VII. - 188 nec non Philippus VI ibid.
Nebelongus Comes avus Hermengardis uxoris Ludovici Pii - 329
Nectardus pater S. Medardi 70. 72
Neitmors Epiſc. Andegavenſis - 378
Nemausenses Vicecomes, homo Comitis Provinciæ & Comitis Barcinonenſis ſimul, at hujus tantum, ſi ab hoc Comes Provinciæ non ſit conſtitutus - 504
Nerduinus Dominus Aſperi-montis 415
Nescalinus Epiſc. Pariſienſis - 414
Nevolus de Fracta-valle, Dominus Lavardini - 173
Nicasius Abbas Lobienſis 757
Nicetius Archiepiſc. Trevirenſis 212
Nicolaus ſanctitate clarus: ejus reliquiæ Barram in Apulia tranſlatæ 619
——— Papa I. confirmat privilegia Monaſterii Vezeliacenſis 502
——— Papa III. Philippum III. Franc. Regem de electione ſuâ certiorem facit - 485
——— Papa IV. jubet in Concilio Provinciæ Turonenſis tractari de ſubſidio Terræ-Sanctæ, ac de unione Ordinum Militiæ Hoſpitalis, & Militiæ Templi 179
——— Papa V. Carolum VII. de electione ſuâ certiorem facit - 767 ejus Bulla in Amedeum, dictum Felicem Papam V - 774 alia, quâ decernit nulla eſſe quæ ſchiſmatis tempore acta ſunt ibid. aliæ ejus Bullæ ad finiendum ſchiſma - 784 Carolo VII gratias agit de operâ datâ conciliandæ paci Eccleſiæ - 773 & de ſchiſmate ejus operâ extincto - 779 aliæ ejus epiſtolæ - 774. 777. 790. 794 omnes Italiæ Principes fœdere inter ſe jungit - 816
——— Cardinalis Epiſc. Albanenſis, fit Adrianus Papa IV. - 149 antea Abbas S. Rufi in Provinciâ ibid.
——— de Prato, Epiſc. Spoletanus, deinde Cardinalis Epiſc. Oſtienſis - 219.
——— de Treviſio, ex Magiſtro Ordinis FF. Prædicatorum Cardinalis Epiſc. Oſtienſis - 123
——— Cardinalis Epiſc. Tuſculanus, A. S. Legatus - 379
——— Cardinalis S. Crucis, A. S. Legatus - 815 ex illius ſcholâ prodiere duo Summi Pontifices, Nicolaus V. & Pius II ibid.
——— de Fravillâ, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Confeſſor Philippi IV. Franc. Regis, fit Cardinalis Preſbyter S. Euſebii - 130 A. S. Legatus 201 - 66
——— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Viâ latâ - 741
——— Gellant, Epiſc. Andegavenſis: ejus obitus 160
——— Epiſc. Cameracenſis 734 - 189. 537
——— de Longâ Spatâ, Epiſc. Sareſberienſis - 189 ejus obitus - 219
——— Epiſc. Viſenſis - 518
——— de Hely, Angliæ Cancellarius, Epiſc. Wigornienſis - 201 deinde Epiſc. Wintonienſis - 201
——— Abbas Lobienſis 738
——— Abbas S. Agerici 260
——— Abbas Siggienſis - 401
——— Abbas Valciodorenſis 719
——— de Woilak, Vaivoda Tranſylvanus Comes - 787
Nigellus Epiſc. Elienſis - 106 ejus obitus - 156
——— de Brus, Roberti frater: ejus ſupplicium - 230
Nithardus Abbas Centulenſis 308
Nivelo de Baſochiis, Epiſc. Sueſſionenſis 485 819
Nivernensis Eccleſia S. Stephani condita à S. Columbano, qui virgines in eâ conſtituit - 404 ejus bona à variis uſurpata - 405 Eccleſiam inſtaurat Hugo Epiſc. Nivernenſis, & Canonicos in eâ conſtituit ibid. eidem nonnulla donat Guillelmus Comes ibid.
Nivernensium Comitum proſapia 559
Noctarorum lectiones - 30.
Noradini Regis Damaſci obitus — 12
Norbertus Præmonſtratenſis Ordinis inſtitutor, deinde Archiepiſc. Magdeburgenſis 915 - c. 2, 3. 4. 5. 485
Norgandus Abbas Senonienſis 113
Normanni variis clades Galliarum regno inferunt 375. 376. 377 378 Normanniæ Ducum proſapia 494 à Franc. Rege recipitur - 51 Normanniæ Prælatorum Epiſtola ad Philippum II. quâ eum rogant, ut certus quidam ordo judicii ſervetur, cum diſceptatur de jure Patronatûs - 382 Philippi II. Reſcriptum eâ de re - 569
Notgerus Epiſc. Leodienſis 529. 719. 740. 741. 742
Notrannus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 470 Epiſcopatum Nivernenſem muneribus obtinet ibid.
Nova-Cella Monaſterium conditum ab Angeranno Epiſc. Metenſi 228
Noviomum urbs igne ſucceſſa - 4. 49 Noviomenſis Epiſcopatus è quibus municipiis S. Eligii ætate conſtabat 90 Decanus quibus conditionibus recipiatur - 569 in urbe Monaſterium puellarum à S. Eligio conditum 91
Noviomense noſocomium à Rainaldo Epiſc. fundatum - 382 ejus ſtatuta Stephanus Epiſc. promulgat ibid. ea confirmat Honorius III. - 585 ſociorum numerum auget Gerardus Epiſc. ibid. preſbyterum etiam addit Guillelmus Epiſc. ibid.
Novum-Villare Monaſterium conditum à Sigibaldo Epiſc. Metenſi 227
Nunonis Sancii, Domini Roſſilionis, Conſtuenſis, Ceritaniæ, ac Vallisſpiri edictum pro pace ſeu treugâ ſervandâ - 587
Nusnaarus Archiepiſc. Trevirenſis 252

O.

Obedientia quænam vera ſit - 110
Ociodalous Abbas Centulenſis 258
Octavianus Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, A. S. Legatus 830 - 20. 179
——— Cardinalis Preſb. S. Cæciliæ 978 fit Victor Antipapa 808 - 133 [hic dicitur malè Cardinalis Preſb. S. Mariæ in Coſmedin]
——— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Viâ latâ - 250 638
Odelrus Abbas S. Benigni Divionenſis 365
——— Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 371
Odelgerii Prioris Centulenſis laudes, & obitus 326
Odelricus Archiepiſc. Lugdunenſis 393

ODBRISTO

Odbertus Epiſc. Valvenſis 975
Odilia à S. Hydulpho ſalutaribus aquis abluta, viſum recuperat 849 Hoemburgenſe Monaſterium puellarum condit *ibid.*
S. Odilo Abbas Cluniacenſis inſtituitur à S. Majolo deceſſore - 379 ejus Epiſtolæ aliquot - 381 eum objurgat Joannes Papa XV quod Archiepiſcopatum Lugdunenſem recuſarit *ibid.* ejus obitus 471
Odo Caroli Simplicis tutor 378 fit Franc. Rex *ibid.* bona ac privilegia Monaſterii S. Polycarpi confirmat - 166
——— Canonicus Eccleſiæ Remenſis, deinde Monachus Cluniacenſis, mox Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, poſtremò Urbanus Papa II. 919
——— de Caſtro Radulfi, Cardinalis Epiſc. Tuſculanus, A. S. Legatus - 51 193 250 258 ejus Epiſtola ad Innocentium Papam IV. in quâ fusè narrat quid in exercitu Ludovici IX. in Cypro, quid etiam in Syriâ memorabile contigerit - 224
——— Cardinalis Diac. S. Georgii ad Velum aureum 971
——— Cardinalis Diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano 579
——— de Bona-caſa, Cardinalis Subdiaconus 515
——— Clemenſis, Abbas S. Dionyſii in Franciâ 496 - 52 dein Archiepiſc. Rotomagenſis 497 - 54 461
——— Epiſc. Bajocenſis 395
——— Epiſc. Belvacenſis - 347. 548
——— ſive Odardus, Aurelianenſis, Tornaci docet 889 ac converſus 890 ei, & aliquot ejus diſcipulis donatur Eccleſia S. Martini 892 ex Clerico fit Monachus, & ejus cœnobii primus Abbas 899. 900 ejus liberalitas in pauperes, & alia pietatis indicia 906 ut eos qui vitam monaſticam amplecti velle videbantur, probaret 908. 909 Moniales etiam regit 910 exteriorum curam à ſe abjicit *ibid.* fit Epiſcopus Cameracenſis 749. 914 ejus opera & obitus 918
——— Epiſc. Carnotenſis 472
——— de Solliaco, Epiſc. Pariſienſis - 19 ejus obitus - 25
——— Epiſc. Sueſſionenſis - 9
——— Epiſc. Sylvanectenſis 139
——— Abbas Beſuenſis 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432
——— Abbas Cluniacenſis - 375 regit Monaſterium S. Petri-Vivi Senonenſis 469
——— de Caſa-nova, Abbas Condomenſis 191 602
——— Abbas Corbeienſis - 343
——— ex Monacho Saviniacenſi primus Abbas Fontanenſis 575
——— Abbas Omnium Sanctorum Catalauni - 421
——— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 491 - 819
——— Abbas S. Genulfi Strateuſis, dein Belli-loci - 152
——— Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 488
——— Abbas S. Petri-Vivi 486
——— Abbas S. Remigii Remenſis 880 913
——— Canonicus Regularis, monita ſalutaria dat aliis Canonicis regularibus - 319 *& ſeqq.* opt maiem quemdam ad ſæculi contemptum, & ad amorem Dei allicit - 555
——— Burgundiæ Dux 415. 416 438
——— II. Burgundiæ Dux 509. 510 ablata Lingonenſi Epiſcopo reſtituere jubetur - 602
——— I. Campaniæ Comes, dictus Comes Palatinus Regis Francorum, Eccleſiam Sparnacenſem fundat - 391 ejus liberi *ibid.* ejus geſta 387. 471. 474. 475 - 252. 253 252. 273. 274. 275
——— Comes Corbolienſis - 9
——— Comes Meldenſis 366
——— filius Roberti Regis Franc. - 414
——— frater Hugonis Burgundiæ Ducis - 418. 413
——— Vicecomes Belnenſis 388
——— de Pardeliano, Dominus Montis Capreoli 591
——— Dominus Montis-Salloniis 422. 430. 431. 435. 436. 437. 440. 412
——— de Caſa-novâ, frater Arſii Epiſc. Convenarum 599
Odolricus filius Hugonis Comitis Belli-montis 482
Odulfus Monachus Centulenſis Monaſterio ſuo plurimas ſanctorum reliquias comparat 317. 318. 319
Odrau ex Canonico Regulari Montis S. Eligii primus Abbas S. Nicolai de Prato 921
Olbaldus Archidiaconus Cameracenſis & Præpoſitus Lobienſis, ejus Monaſterii bona vaſtat 745
Olbertus ex Canonico S. Lamberti, & Præpoſito S. Crucis fit Epiſc. Leodienſis ab Imp. Henrico IV. 673
——— Monachus Lobienſis, Burchardi Epiſc. Wormatienſis præceptor 744. 793 fit Abbas Gemblacenſis, & S. Jacobi Leodienſis 744. 764-765 ejus obitus 767
Oldrius Abbas Piſcarienſis 965 ejus obitus 969
Olgerius ſive Wlgerius Abbas Beſuenſis 410. 422. 423 415
Oloia meretrix à S. Richario bis ſanatur 313
Oliverius de Suttona, ex Decano Epiſc. Lincolnienſis - 108
Olegarius Epiſc. Barcinonenſis obitus - 14
Omnium Sanctorum feſtum quo fere tempore inſtitutum 133
Orationis libri ſeu in Job à S. Hilario Epiſc. Pictavenſi è Græco in Latinum tranſlati 314
Osmundus Epiſc. Sareſberienſis - 506
Otbertus Epiſc. Leodienſis 745. 746. 748
——— Abbas S. Margaretæ 522
——— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 469
——— de Tilecaſtro, Dominus Cipeli 450
Othelinus Burgundiæ Comes - 45 ejus obitus - 55
Otho I. Imp. dicitur Rex Lotharienſium & Francigenûm 760 761 confirmat bona Monaſterii Piſcarienſis 942. 943 ejus obitus 944
——— II. Imp. bona Monaſterii Piſcarienſis confirmat *ibid.*
——— III. Imp. 946 Româ pellitur 138 ejus obitus 946
——— IV. Imp. Henrici Saxoniæ Ducis filius - 179 Dux Brunſwicenſis 624 Romæ coronatur 621 - 21. 182 excommunicatur - 24 182 à Philippo Aug. apud Bovinas vincitur 627. 854 - 26. 181 ejus mors 627. 857 - 26 184
——— Cardinalis Diac. A. S. Legatus - 191. 192
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 397
——— Hugonis M. filius, Burgundiæ Dux 381. 462
——— Guillelmus Comes Burgundiæ 187 388 591
——— Comes Claromontenſis 235
——— Comes Matiſconenſis 191
——— Comes cum Adalberone Archiepiſc. Remenſi inimicitias exercet, à quo vincitur 563 564
——— de Ciconiis, Dominus Caryſti, brachium S. Joannis Bapt. pignori ſibi datum à Balduino I. Imp. CP. donat Monaſterio Ciſtercienſi - 84
Otradus Chorepiſcopus Senonenſi 166
Ottobonus Cardinalis Diac. S. Adriani - 650. 658 A. S. Legatus - 200 201. 202 fit Adrianus Papa V. - 206

P.

Pagoardus Epiſc. Albienſis - 570
Pandulfus Innocentii Papæ III. Notarius, dein Epiſc. Norwicenſis 852
——— Dux & Marchio 942
Panto Abbas S. Benigni Divionenſis 380
Papardus Abbas Piſcarienſis 947
Papini Martyris corpus in mare projectum, Mylas in Siciliâ appellit 185
Pappolus Epiſc. Metenſis 228
Paracletus Monaſterium conditum à Petro Abaëlardo - 6
Pares Regni Franciæ - 585 inter hos Epiſcopus Belvacenſis prior Epiſcopo Lingonenſi in coronatione Philippi V. - 72
Pariſiorum urbs hallis ornata - 15 ejus vici lapidibus ſtrati - 14 augetur - 24 civium rebelliones - 52. 128. *& ſeqq.* civium duorum fides erga Philippum IV. - 57
Pariſienſis Eccleſiæ Canonici Paſchali Papæ II. de Epiſcopo ſibi conceſſo gratias agunt, ſimul cum rogant ut Comitis Domni-Martini audaciam coërceat - 49
Pariſienſe Concilium, cui præſidet Conradus A. S. Legatus - 30
Pariſienſis curiæ laudes - 818. 812 Academiæ ſtatuta antiqua - 735 hæc quâ ratione ſuos repetere poſſit, ſi à Præpoſito capti ſint - 630 aliæ ejus leges *ibid.*
Pariſius Monaſterium puellarum à ſancto Eligio conditum 83 Monaſterium S. Antonii, puellarum, conditur - 19 Monaſterii S. Germani à Pratis Eccleſia conſecratur ab Alexandro Papa III. 540 Domui-Dei non nihil donat S. Ludovicus - 635 ejus jura in ſylvis Regiis - 711 Congregationi pauperum Magiſtrorum ſtudentium in Theologiâ non pauca donat Robertus de Sorbona - 690 item Gaufridus de Barro - 879
Paſchalis feſtivitas ut celebranda - 133
Paſchalis Papa II. Galliarum Epiſcopos ut privilegia Cluniacenſis Monaſterii tueantur, monet - 415 confirmat reſtitutionem Eccleſiæ Atrebatenſis - 436 certis conditionibus abſolvi jubet Philippum I. Franc. Regem & Bertradam - 419 bona Epiſcoporum Carnutenſium poſt eorum mortem intacta ſervari jubet - 440 Giraldum Epiſc. Engoliſmenſem Legatum in quinque Provinciis conſtituit - 44. ejus Epiſtola ad Daimbertum Archiepiſc. Senonenſem - 439 alia ad Guidonem Archiepiſc. Viennenſem - 459 Venebacenſis Monaſterii rebus conſulit 505. 506 Abbatis Vezeliacenſis interfectores in exilium pelli jubet 506 bona omnia Beſuenſis Monaſterii confirmat, eique privilegia aliquot largitur 443 cœnobium Beſuenſe inviſit, & Monachos alloquitur 442 cum Hildebertus Epiſc. Cenomanenſis audiat - 450 nihil in ſocii ejus cum Henrico V. Imp. agendi ratione reprehendendum eſſe, more oratorio probare nititur - 451
Paſſivus A. S. Legatus 564
Paſtor Archiepiſc. Ebredunenſis - 7 3
Paſtores arma capiunt fingentes ſe S. Ludovico opem laturos, & multa

odont factoom - 36 à Braſicenſibus exduntur - 37. 194 altera Paſtorum factio - 77
PATRINUS auctor Gregorialis 900
PATERNUS Monachus S. Petri-Vivi Senonenſis & Martyr 464
—— Epiſc. Albienſis - 570
PATIENS Epiſc. Metenſis 225
PATRICIUS de Dunbar Comes Marchiæ in Scotia - 812. 817
—— Comes Sareſberienſis, interfectus - 136
PAULINUS Archiepiſc. Colonienſis 110 ejus corpus è loco ubi exulabat Treviros tranſlatum 111
—— Epiſc. Nolanus: ejus corpus repertum Romæ - 151
PAULUS Papa II. Ludovicum XI. ut ſuppetias ferat adverſus Turcos hortatur - 823 Georgium Pogiebracium Bohemiæ Regem velut hæreticum perſequitur - 831 ſententiam excommunicationis in eum latam promulgari jubet - 834
—— Cardinalis Diac. SS Sergii & Bacchi 283
—— Archiepiſc Rotomagenſis 113
—— ex Monacho Theologi Epiſcopus Virdunenſis, ſanctitate clarus 281. 236 frater S. Germani Epiſc. Pariſienſis 136
—— de Lucemburgo, Dominus de Foſcho & de Boonay - 756
PELAGIUS Cardinalis Epiſc Albanenſis, A. S. Legatus in Oriente - 19 187 188
PELOCHIN Epiſc. Ciceſtrenſis, depoſitus - 506
PIPPO Epiſc. Virdunenſis 236
PEREGRINUS de Forcas, Abbas Condomenſis 598 199
—— Abbas Fontanenſis, Monaſterii ſui hiſtoriæ ſcriptor 577
PERPETUUS Archiepiſc. Turonenſis teſtamentum - 303 epitaphium - 304
PETENNENSES Eccleſiæ Canonici Canonicos Tornacenſes de violentâ Propoſiti electione certiores faciunt - 485 ejus juris eſſe altare de Thidiagennon nulli teſtantur - 300 Monachos in eâ conſtitui petit Rainaldus Archiepiſc. Remenſis - 485
PETRONILLA Abbatiſſa Fontis-Ebraldi - 476
PETRUS Apoſtolus: ejus catenarum pars Deoderico Epiſc Metenſi conceſſa 134 Eccleſiæ ejus nomine inſignes aliis Eccleſiis cenſum aut decimas non ſolvunt 425
—— Veronenſis, Ordinis FF. Prædicatorum, Martyrio coronatur 643 - 195
—— de Murone, eremita & pater Ordinis S. Benedicti in Montibus, fit Cæleſtinus Papa V. ac paulo poſt abdicat - 50 ejus obitus - 51. 819
—— de Tarentaſil, Ordinis FF. Prædicatorum, Doctor in Theologiâ, Archiepiſcopus Lugdunenſis, Cardinalis Epiſc. Oſtienſis, poſtremo Innocentius Papa V. - 44. 206 ejus opera - 206
—— Hiſpanus, Cardinalis Epiſc. Tuſculanus, fit Joannes Papa XXI. - 206
—— Rogerii, Abbas Fiſcannenſis, Doctor in Theologia - 91 dein Epiſc. Atrebatenſis ibid mox Archiepiſc. Senonenſis - 92 poſtmodum Archiepiſc. Rotomagenſis - 94 denique ex Cardinali Clemens Papa VI. - 106
—— Rogerii, Cardinalis Diac. S. Mariæ Novæ, dein Gregorius Papa XI. - 738 fratris filius Clementis VI. ibid. antea Archidiaconus Major Eccleſiæ Rotomagenſis - 741
—— de Cortenaio, Petri filius, nepos Ludovici VI Comes Autiſſiodorenſis, Imp. Conſtantinopolitanus 494 - 27. 181
—— II. Rex Aragonum, Romæ coronatus - 386 cenſum ſolvit Romanæ Eccleſiæ - 21 180. 686 uxorem ducit Mariam Dominam Monteſpeſſulani - 565 quæ Montempeſſulanum ei donat - 566 ipſe Montempeſſulanum in feudum dat Guillelmo de Montepeſſulano - 575 Sanciam filiam ſuam uxorem dare ſpondet Raimundo filio Raimundi VI. Comitis Toloſani, &c. - 587 ejus mora - 141
—— III Rex Aragonum, filius Jacobi I. - 639. 675 patre adhuc vivo dotem Conſtantiæ uxori ſuæ conſtituit - 644 Siciliæ Regnum invadit - 41. 208. 209 ſententiæ in eum latæ à Martino Papa V. - 45. 686 & ſeqq. ex vulnere moritur - 47. 890
—— Crudelis, Hiſpaniæ Rex: ejus ortus & ſcelera - 139 bello victus ex Hiſpaniâ fugit ibid.
—— Cardinalis Epiſc. Albanenſis 578 - 762
—— Cardinalis Epiſc. Portuenſis - 286
—— Cardinalis Epiſc. Prænestinus 199 - 722
—— Cardinalis Presb. S. Marcelli - 579
—— Hiſpanus, Cardinalis Presb. S. Praxedis - 741
—— Cardinalis Presb. S. Pudentianæ, tituli Paſtoris - 579
—— Cardinalis Presb & Bibliothecarius R. Eccleſiæ 584
—— de Lucemburgo, Cardinalis S. Mariæ - 756
—— Cardinalis Diac. S. Euſtachii 976 - 748
—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Viâ latâ - 742 A. S. Legatus 829
—— Capuanus, Cardinalis Diac. A. S. Legatus - 577
—— de Columnâ, Cardinalis Diac. 199 à Cardinalato dejectus - 51 ſchiſmaticus declaratur - 52 ſe Papæ ſubjicit - 53 reſtituitur ſuæ dignitati - 58
—— de Arrabloi, Cancellarius Philippi IV. Franc. Regis, deinde Cardinalis - 72
—— de Bona, Cardinalis Subdiaconus 543
—— de Palude, Ordinis FF. Prædicatorum, Patriarcha Hieroſolymitanus - 91
—— Patriarcha Hieroſolymitanus, Epiſc. Ratenſis, & A. S. Legatus: ejus literæ quibus fideles hortatur ad expeditionem tranſmarinam - 708
—— Archiepiſc. Auſcenſis - 422
—— Archiepiſc. Bituricenſis - 6
—— alius Archiepiſc. Bituricenſis, Camerarius Gregorii Papæ XI. - 742
—— Archiepiſc. Lugdunenſis - 486
—— de Sabaudiâ, Archiepiſc. Lugdunenſis - 65. 677
—— de Viridario, Archiepiſc. Majoricarum, Canonicus Narbonenſis, & Cancellarius Jacobi II. Regis Majoricarum - 785
—— Barbea, ex Archidiacono Dunenſi Archiepiſc. Remenſis - 41
—— Archiepiſc. Rotomagenſis - 619
—— de Charniaco, Archiepiſc. Senonenſis: ejus obitus - 43
—— de Corbolio, Ep Cameracenſis 829 deinde Archiepiſc. Senonenſis - 20 ejus obitus 861 - 19
—— Epiſc. Aprutinus 943
—— Epiſ Atrebaten. fit 781 813
—— Epiſc Avenionenſis - 540
—— de Morneio, Epiſc. Aurelianenſis, deinde Autiſſiodorenſis - 49 ejus obitus - 52
—— de Bella-pertica, Epiſc. Autiſſiodorenſis - 59 ejus obitus - 60
—— de Greſſibus, Cantor Pariſienſis, & Regis Navarræ Conſiliarius, dein Epiſc. Autiſſiodorenſis - 60
—— Epiſc. Belvacenſis - 548
—— Epiſc. Cæſaraugustanus - 570
—— de Lathilaco, Cancellarius Philippi IV. fit Epiſc. Catalaunenſis - 67 removetur à Cancellariâ - 69 carceri mancipatur - 70 accuſatur in Concilio Sylvanectenſi - 71 707. 708
—— le Royer, Epiſc. Cenomanenſis 178
—— Epiſc. Claromontanus 477. 479. 480 ejus obitus 481
—— de Gualardo, Epiſc. Condomenſis 602
—— Epiſc. Conimbricenſis - 158
—— Raimundi de Sanbolca, Epiſc. Conſoranenſis 601
—— Epiſc. Herfordenſis - 197
—— Epiſc Lutevenſis - 581
—— Epiſ. Magalonenſis, Theſaurarius Gregorii Papæ XI. - 742
—— Epiſc. Metenſis 226
—— ex Archidiacono Epiſc. Morinorum 827
—— Epiſc. Noviomenſis - 54
—— Epiſc. Palentio - 488
—— Epiſc Papienſis 938 Archicancellarius Othonis II Imp 994
—— Lombardus Epiſc. Pariſienſis: ejus opera - 9. 149. 153 obitus - 151
—— ex Theſaurario Turonenſi Epiſc. Pariſienſis - 9 ejus obitus 19
—— Epiſc. Pictavenſis - 476
—— Epiſc. Redonenſis - 584
—— Epiſc. Virdunenſis 237
—— de Rupibus, Epiſc Wintonienſis - 186. 188 579. 580 ejus obitus - 191
—— Diac. Bibliothecarius Apoſt Sedis 101
—— Diac Bibliothecarius & Cancellarius Apoſt Sedis 425 - 349
—— de Caſtro-novo, Monachus & A. S. Legatus in Albigenſes, interfectus - 12
—— de Colle-medio, Capellanus Gregorii IX. A. S. Legatus - 203 idem Canonicus Morinenſis, poſt aliquot ſedes Cathedrales recuſatas fit Præpoſitus S Audomari 867
—— Charbonellus, Abbas Andrenſis 782 784 800 ejus mors 805
—— Mitaut, Abbas Andrenſis 808 regularem diſciplinam in Monaſterio ſuo reſtituit 809 ejus geſta 810 811 Legatus Romam à Philippo I. Flandriæ Comite 818 ejus obitus 824
—— Abbas Aniane - 741
—— Abbas Aurilhacenſis 479 - 426
—— Abbas de Buxeriis 107
—— Ifarni, Abbas Caſtrenſis - 571. 572
—— Monoculus, Abbas Clarævallenſis - 13
—— Abbas Cluniacenſis 527. 529. 530 - 481 Guillelmum Comitem Nivernenſem & Pontium Abbatem Vezeliacenſem reconciliare conatus 538. 542
—— Abbas Lobienſis 757 alter ibid.
—— Abbas Montis S. Joannis 522
—— de Briei, Abbas Montis S. Petri 219
—— de Chavanon, Archipreſbyter Langeacenſis, deinde conditor & primus Abbas Pipetaci, ſanctitate clarus: ejus vita 855 & ſeqq.
—— Abbas Piſcarienſis 947
—— Abbas

—— Abbas S. Andreæ Avenionenſis — 415
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 396. 397
—— Abbas SS. Crucum, Capellanus major Jacobi II. Regis Aragoniæ — 715
—— Abbas S. Dionyſii in Franciâ 496
—— Abbas S. Michaëlis in Porcaſiana — 386
—— Cellenſis, Abbas S. Remigii Remenſis, Ciſtercienſes quoſdam ut perſeverent, nec ad Ordinem Grandimontenſem à ſe relictum redeant, hortatur - 325
—— Abbas SS. Sergii & Bacchi — 486
—— Abbas S. Stephani Divionenſis 415
—— ex Monacho Vezeliacenſi Abbas Tornodorenſis, ob pravos mores depoſitus, deinde dux rebellionis in Guillielmum Abbatem Vezeliacenſem 547 & ſeqq.
—— Abbas Teinorcienſis 512
—— Bleſenſis, Archidiaconus Bathonienſis - 149. 157
—— Cantor Pariſienſis: ejus obitus — 19
—— de Portello, Ordinis FF. Prædicatorum, Confeſſor Jacobi II. Regis Aragoniæ — 715
—— ex Canonico Noviomenſi Monachus S. Amandi Tornac: ejus pietas commendatur 413
—— Decanus Mauriacenſis: ejus credulitas 479 cum quâm diſſicilè ſit perſuaſſi. Arnaldus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis ibid. & ſeqq.
—— Borbonenſis Dux, Petri filius Ludovici pater excommunicatus ob debita non ſoluta, poſt mortem abſolvitur 731
—— de Cortenaio, filius Ludovici VI. Franc. Regis 494 — 541
—— filius S. Ludovici, Comes Alençonii - 42. 45. 45
—— Comes Autiſiodorenſis 720
—— Electus Cameracenſis, fit Comes Bolmiæ — 158
—— Malus-Clericus, filius Roberti II Comitis Drocarum, Britanniæ Comes 494 — 32 33. 294 ejus poſteri — 291
—— de Lucemburgo, Joannis filius, Comes Converſanus & Brenæ — 760
—— de Gravaſton, Vaſco, Comes Lincolnienſis — 64 ejus cædes — 66
—— Comes Montisfortis - 488
—— filius Jacobi II Regis Aragonum, Comes Rippacurtiæ & Empuriarum - 715
—— Conſul & Dux Romanorum 910
—— de Chambli, Cambellanus Philipp III. — 692
—— de Brociâ, Cambellanus Magnus Philippi III. in patibulo ſuſpenſus — 44
—— Remigii, principalis Theſaurarius Philippi IV. ejus ſupplicium — 87
—— Marii, Theſaurarius Jacobi II Regis Aragoniæ - 715
—— filius Jacobi I. Aragoniæ Regis & Thereſiæ de Bidaure, hæres à patre in aliquot caſtris inſtitutus — 676
—— Vicecomes Minerbenſis - 417
—— de Bioc: ejus tranſactio cum Archembaldo de Borbonio - 149
—— Aimaeus, Dominus Miromontis 477. 478
—— de Monte-Salionis, Dominus Mirebelli 437
—— Dominus Montis-Salionis 441. 441
—— Malus-reſpectus, Dominus Montis-Salionis 443
—— Baudrandi, Dominus Taureſii: ejus concordia cum Hugone Comite Marchiæ - 615
—— Gauſerandi de Pinoſio, uxorem ducit Sanciam filiam naturalem Jacobi Regis Majoricarum — 696
—— Leonis, Antipapa, hoſtis publicus a Lothario II. Imp. declaratur - 435 ejus mors - 5
—— Rainalucii, Ordinis FF. Minorum, fit Nicolaus V. Antipapa — 88 ab uxore repetitur — 91 ſe Papæ ſubmittit — 93
—— Abaëlardus: ejus vitæ brevis deſcriptio - 6 auctor libri Theologiæ, in quo inſana ſcripſit fidei minùs conſona - 514 à Guillelmo de Mauritaniâ arguitur ibid. ejus obitus 485
—— Comeſtor: ejus opera & obitus — 18. 168
—— de Condeto: ejus Epiſtolæ IV. in quibus narrat quid à S. Ludovico in Sardiniâ & in Africa geſtum ſit, & quæ poſt obitum ejus inde conſequuta ſunt - 65 & ſeqq.
PHARETEUS Abbas Habendorenſis — 447
S PHILIBERTUS Monachus Reſbacenſis, conditor Monaſterii Gemmeticenſis 265. 266 302
PHILIPPUS I. Franc. Rex, ante Henrici patris mortem coronatus 428 poſt juſjurandum ſe à Bertrada diſceſſiſſe abſolvitur, & auctoritas Regiâ coronâ utendi ei præbetur - 431. 439 bona Epiſcoporum Carnutenſium poſt eorum mortem intacta ſervari jubet — 440 donata Monaſterio Rotomagenſi S. Audoëni confirmat — 333 [illegible] ad Monaſticam vitam amplectendam - 443 ex nimia pinguedine mortuus - 506
—— filius Ludovici VI Rex coronatus, ac paulo poſt mortuus 483. 800 801 - 4 481
—— II Franc Rex Auguſtus dictus naſcitur - 1. 155 vivo patre Rex coronatur 8 7 - 15. 162 ejus geſta ſequuntur. de Othone IV. Imp. Ferrando Flandriæ Comite, &c. victoriam apud Bovinas refert 490 626 627. 814 - 16 confirmat leges communiæ conceſſæ ab avo & patre pagenſibus Vailly, Condé, &c. - 550 leges dat civibus Tornacenſibus - 551 ſibi reſervat Regalia Epiſcopatûs Auguſtodunenſis vacante ſede ab Archiepiſcopo Lugdunenſi, & univerſa bona Archiepiſcopatûs Lugdunenſis vacante ſede ab Epiſcopo Auguſtodunenſi eſſe ſervanda — 554 ſtatuit quid ſervandum ſit in Normanniâ, cum dubitatur cuinam jus patronatûs competat - 569 cum aliquot Principibus, ſingulos qui feodum inter ſe partiuntur, partem ſuam à domino feudi nullo medio tenere jubet — 570 Cruce-ſignatis privilegia concedit - 577 Judæis leges dat - 589 ejus & Baronum tranſactio cum clericis Regni de juriſdictione Eccleſiaſticâ, de clericorum privilegiis, &c — 593 non nulla donat mulieribus leproſis de Saleiâ — 636 ejus æquitas & ſagacitas 622 quot Comitatus dominio ſuo addiderit 496 ejus obitus 490 — 30. 189
—— III. Franc. Rex, S. Ludovici filius, naſcitur 407 — 35 Iſabellam filiam Regis Aragoniæ Jacobi I. uxorem ducit - 197. 634 patri in Regno ſuccedit 497 — 41. 201 ejus geſta ſequuntur. jubet Matthæum Abbatem S. Dionyſii & Simonem de Nigella locum ſuum tenere, dum à Regno abeſt — 666 urgentur in Africâ, & pecuniam ad ſe mitti petit — 667 pacem init cum Rege Tuniſii - 668 preces Monachorum S. Dionyſii expoſcit pro patre, fratre, ſorore, uxore — 669 ejus pactum de futuro matrimonio unius è filiis ſuis cum Joannâ Reginâ Navarræ, Campaniæ & Briæ Comitiſſâ - 622 teſtamentum - 692 obitus - 47. 210
—— IV Francorum Rex III. filius naſcitur 497 — 41 uxorem ducit Joannam Reginam Navarræ, Campaniæ & Briæ Comitiſſam — 46. 209 patri in Regno ſuccedit — 47. 210 ejus geſta ſequuntur. confirmat bona ac privilegia Monaſterii Cluniacenſis — 476 Prælatis & Eccleſiaſticis Regni jus acquiſita retinendi concedit, modò ſibi bellum adverſùs Flandrenſes gerenti ſubſidium ferant - 637 ob victoriam de Flandrenſibus relatam, non nulla donat Eccleſiæ Carnutenſi — 698 Ludovico fratri Comitatum Ebroicenſem, & alia tribuit ibid. negotia quædam haud levis momenti in Curiâ Romanâ tractari jubet à Priore de Chess — 700 debita ſua certâ die ſolvi jubet — 704 ejus ætate Eccleſiaſtici quàm malè habiti 190 & ſeqq. à damnis iis inferendis ceſſari jubet 194 ejus obitus - 69
—— V. Franc. Rex, ſecundus Philippi IV. filius, uxorem ducit Joannam filiam Odonis Burgundiæ Ducis - 59 poſt mortem Ludovici X. fratris Regnum regit - 71 Rex coronatur - 72 ejus geſta ſequuntur. id incumbit ut ſola Regia moneta, item ut iiſdem ponderibus ac menſuris omnes utantur, & ut bona dominii ſua alienata redimat, uſurpata vindicet — 710 ejus obitus — 79
—— VI Franc. Rex, filius Caroli Comitis Valeſiæ - 76. 77 82 poſt mortem Caroli IV Regnum regit - 87 Rex coronatur - 88 ejus geſta ſequuntur. bona & jura Narbonenſis Eccleſiæ confirmat - 538 Bernardo de Moreul Mareſcallo Franciæ præcipit, ut Joannis filii ſui inſtitutionem ſuſcipiat - 716 Italiæ Principes ut hæreticos recens exortos coërceant, hortatur - 717 Joanni filio Ducatum Normanniæ, & Comitatus Andegaviæ ac Cenomaniæ confert ibid. Montempeſſulanum invadit — 723 ejus obitus - 212
—— filius Frederici I. Imp. Dux Sueviæ, ab aliquot Principibus eligitur Rex Romanorum 624 - 19 877 ejus cædes 625 - 23. 182
—— Comes Ebroicenſis, Rex Navarræ — 88. 92
—— Archiepiſc. Bituricenſis - 630 ejus obitus - 39
—— Archiepiſc. Colonienſis 231. 280 - 265
—— de Marignaco, Archiepiſc Senonenſis - 63 ejus obitus 72
—— Electus Turonenſis, deinde Archiepiſc. Tarentinus à Petro Leoma factus dejicitur 752
—— Epiſc. Belvacenſis, filius Roberti I. Comitis Drocarum nepos Ludovici VI. 494 - 176 à Richardo Angliæ Rege capitur - 176 à Joanne ejus ſucceſſore libertati reſtituitur - 179 non nulla donat Monachis Lehonenſibus - 528

—— Epiſc. Dunelmenſis : ejus obitus - 182

—— de Florehanges, Epiſ. Metenſis 649. 650. 652

—— ex Abbate Claromontenſi Epiſc. Redonenſis 576

—— de Caſtellione, Epiſc. Trecenſis - 424 437 Canonicos Regulares conſtituit in Eccleſiâ S. Georgii - 425 eiſque non pauca donat - 426

—— Abbas Eleemoſynæ, Alexandro III. ſcribit quid ejus causâ egerit apud Reges Fr. & Angliæ - 127

—— Abbas Lobienſis 707

—— Abbas S. Benigni Divionenſis 269

—— Abbas Valciodorenſis 717

—— aliquot Monaſteriorum conditor 258

—— filius Jacobi I. Regis Majoricarum, Theſaurarius S. Martini Turonenſis — 703

—— filius Caroli II. Regis Siciliæ, Princeps Tarentinus, à Siculis captus — 53. 123

—— filius Philippi IV. Franc. Regis naſcitur - 99 Dux Aurelianenſis - 112 Comes Valeſiæ — 113

—— quartus filius Joannis Franc. Regis, Burgundiæ Dux — 737 ejus obitus — 108

—— filius Philippi Aug. Comes Boloniæ, Claromontis, Albemarlæ, Domni-Martini, de Moretel, & Domnofrontis en Paſſeis 491. 496. 861. 868. 869 — 19. 607 ejus obitus 970 — 52

—— I. Comes Flandriæ, Viromandiæ, & Montis-Deſiderii 814. 815. 817. 819. 820. 831 — 854. 856. 858 861. 862. 863. 864. 865 leges dat Atrebatibus in Arteſia - 853 non nihil donat Eccleſiæ S. Mariæ de Longo-villari - 846 ejus obitus 832 — 17

—— Comes Gloverniæ, Richardi filius — 160

—— Comes Namurcenſis 718. 819 — 825

—— Electus Lugdunenſis, dein Sabaudiæ Comes — 884

—— filius Balduini II. Imp. Conſtantinopolitani - 44

—— filius Philippi III Regis Navarræ — 113 132

—— de Majoricis, patruus & tutor Jacobi II. Regis Majoricarum — 713

—— filius Roberti II, Comitis Atrebatenſis - 18 ejus obitus - 57

—— filius Guidonis Comitis Flandriæ - 56

—— Dominus Gilliberti - villaris 629

Phœbus de Luciniano, Orator Regis Cypri apud Carolum VII. - 767

Pharnimius Epiſc. Metenſis 226

S. Piatonis Martyris corpus à S. Eligio inventum 93 Carnutum delatum, indeque relatum Siclinium 9 3. 904

Piso Epiſc. Tullenſis 217. 241. 6 8

Pictavenſis Epiſcopatus in tres Epiſcopatus diviſus - 78

Piſli hæretici 491

Petri de Prata, Cardinalis, & Archiepiſcopi Ravennatis, Epiſtola ad Ludovicum Flandriæ Comitem de canonicâ Urbani VI. electione — 743

Pipriaci cœnobium Canonicorum Regularium inſtitutum à S. Petro de Chavanon 157. 159 ei variæ Eccleſiæ donantur 159

Pipinus Caroli Martelli filius, Princeps, & mox Rex Franc. 370. 371 Figiacenſi Monaſterio à ſe condito varia bona, & pluſimas immunitates concedit — 389

—— Caroli M. filius. Italiæ Rex 371 ante patrem mortuus 374

—— Ludovici Pii filius, Aquitaniæ Rex 374. 375. 376 jura quædam concedit Eccleſiæ Brivatenſi S. Juliani — 389

—— Caroli M. filius naturalis, contra patrem rebellat, & in Monaſterio Prumienſi includitur 374

—— Pipini Regis Aquitaniæ filius, 375. 376

—— Major Domûs Sigiberti Franc. Regis, Dagoberti filii 369. 369. 370. 487

—— Abbas Mediani Monaſterii 614

Piscariense Monaſterium à Ludovico Aug. Lotharii filio conditum, & variis bonis locupletatum 930 & ſeqq. in illud defertur corpus S. Clementis Papæ & Martyris 929 931 ejus bona & privilegia confirmantur à Carlomanno Imp. 937. 938 necnon à Carolo-Craſſo 940 diruitur à Saracenis, & reparatur ibid. Berengarii Imp. edictum de ejus libertatibus ibid. in id Epiſcopum Pinnenſem nullum jus habere decernitur 941 ejus bona recuperantur 942. 943. 444. 945 eorum pars ab Abbatibus diſtrahitur 945. 946 alia amittuntur 947 ejus miſera conditio ex diuturnâ abſentiâ Imperatorum 947. 948 ei non nulla donantur, alia recuperantur 948. 949 950 & ſeqq. quo primum tempore Monachi bona & jura ſua à Summis Pontificibus confirmari curarunt 956 Monaſterium deſtruitur 958 ei separando incumbunt Monachi ibid. id ſub protectione ſuâ recipit Urbanus II. ſimulque Abbates loco ſceptri pedum paſtoralem ſuſcipiunt 960 ejus Monaſteria, Eccleſiæ, & alia bona recenſentur 964 Monachi ut vexati à Boamundo Comite Manoplelli 968. 969 ejus bonorum pars recuperatur 971. 972 ei non nulla privilegia concedit Guillelmus II Siciliæ Rex 973

Pistensis Conventus confirmat donata ab Egil Archiepiſcopo Monaſterio Senonenſi S. Petri-Vivi 426

Pius Papa II Joannem Ducem Borbonii ut arma contrà Turcos ſumat, hortatur — 824 ejus orationes in conventu Mantuano — 807. 811 ejus epiſtola ad Carolum VII. Regem Franc. — 822 altera ad Epiſc. Atrebatenſem — 825

—— Pius Epiſc. Parmenſis 447

Plebanis ſacerdotibus Eccleſiæ ita commiſſæ à Monachis, ut ab his retrahi poſſent 416

Pelon Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917

Poissiaci Monaſterium ſororum Ordinis S. Dominici, conditum à Philippo IV. Franc. Rege — 57. 129

Polemonis cujuſdam quem Xenocrates ad bonam frugem reduxit, hiſtoria — 300

Pontigonensis Synodi decreta 467

Pontilevense Monaſterium conditum à Geldaino Domino Calvimontis — 275

Pontisarense Monaſterio S. Martini donatur villa Gaudiacus 154 Pontiſarenſis Eccleſiæ S. Mellonis Canonicorum tranſactio cum Petro Archiepiſc. Rotomagenſi — 619 Pontiſarenſe Monaſterium Virginum Ciſtercienſium, conditum à Blanchâ matre S. Ludovici — 37

Pontivorum Comitatus ut inſtitutus 333. 347

Pontius Archiepiſc. Arelatenſis bona ac privilegia Monaſterii Montis-Majoris confirmat, & indulgentias concedit his qui in illo cryptam S. Crucis certis diebus piè viſitarint - 385

—— Archiepiſc. Narbonenſis — 138

—— ex Archidiacono Epiſc. Atrebatenſis 860

—— Epiſc. Rutenenſis — 416

—— Abbas Cluniacenſis, litem componit inter Epiſcopum Baſileenſem & Abbatem S. Blaſii — 477

—— Abbas Piperacenſis 135

—— Abbas Piſcarienſis 946

—— Abbas S. Andreæ Avenionenſis — 529. 537

—— Abbas SS. Michaëlis & Germani in Coxano — 375

—— Abbas Vezeliacenſis 506 & ſeqq. 517 & ſeqq. ejus obitus 136

—— Comes Empuriarum — 417

—— Comes Gabalitanus & Forenſis, Brivatenſi Eccleſiæ S. Juliani non pauca donat — 385

—— Comes Toloſanus, nonnihil donat Eccleſiæ S. Martini in Monaſterio Avenionenſi S. Andreæ — 389

—— Vicecomes Podemniaci, matrimonium contrahit cum Adelaide filiâ Garnerii de Triangulo — 594

—— Dominus Belli-joci, Monaſterio Beſuenſi non pauca donat 433

Poppo Archiepiſc. Trevirenſis 215

—— Epiſc. Metenſis 229. 245 674. 675

—— Abbas Prumienſis & Stabulenſis 695 744 regit etiam Monaſterium S. Trudonis 661

—— Abbas Valciodorenſis 718

Possessor Epiſc. Virdunenſis 2 3 5. 241

SS. Potentiani & Altini inventio 485

Præmonstratensis Ordo quando inſtitutus 492 - 2 ejus laus 151. 915

Pragmaticam-ſanctionem aboleri petit Pius II. - 810 eius promulgata fit - 831

Pratellense Monaſterium conditum ab Humfredo 289

Pratense Monaſterium conditur - 5

Presbyter-Joannes Indorum Imperator - 591. 627. 777

Primoldus Abbas S. Albini Andegavenſis - 593

Principum res qui adminiſtrant, aut in eorum palatiis verſantur, quâ ratione ſe gerere debeant - 398

Priscillianus Epiſc. Abulenſis, ob hæreſim capitis damnatur 210

Protadius Major Domûs Theoderici Franc. Regis Childeberti filii 364

Protagia mater S. Medardi 70

S. Proti Martyris corpus è Sabinensi regione in urbem Metenſem tranſlatum 134

Prulliaci Monaſterium à Theobaldo II. Comite Campaniæ conditum - 2

Prulianum Monaſterium Virginum à S. Dominico conditum - 181

Psalmi Pœnitentiales cur ſeptem, Graduales verò quindecim, & cur Pſalmus CXVIII. tam ſæpè in Eccleſiâ canitur - 323

Puschronius Epiſc. Virdunenſis 235 241

Paltariense Monaſterium à Geraldo Comite & Bertâ ejus uxore conditum 497 ac Romanæ Eccleſiæ ſubditum 300

Q.

Quadragesimale jejunium ut ſervandum - 331

S. Quintini Martyris corpus à S. Eligio repertum, & in tumbâ auro, argento,

genro, ac gemmis ornatâ colloca-tam 91. 93 Monaſterium ejus nomine in Inſula conditur 588

QUINTA S. Aureæ mater 84

QUIRICIUS Epiſc. Barcinonenſis Hildefonſi opus de Virginitate Mariæ laudat - 314 eumdem ut ſcriptutis interpretandis operam det, hortatur - 315

R.

R. Cardinalis Presb. S. Stephani in Cœlio monte, A. S. Legatus - 577

RADO ſcriptor auctoritatum Regiarum, ac gerulus annuli Regii 366

RADULFUS Cardinalis Epiſc. Albanenſis - 650. 658

—— de Grandivillâ, Ordinis FF. Prædicatorum, Patriarcha Hieroſolymitanus, depoſitus - 50

—— Archiepiſc. Cantuarienſis - 306

—— Archiepiſc. Lugdunenſis - 695

—— Archiepiſc. Remenſis 910 - 436

—— Archiepiſc. Turonenſis 481 - 581. 482. 419

—— Epiſc. Atrebatenſis: ejus obitus 860

—— ex Decano Epiſc. Aurelianenſis - 60

—— Epiſc. Baſileenſis - 478

—— Epiſc. Cabellonenſis - 518

—— Epiſc. Ceſtrenſis - 106

—— Epiſc. Ebroicenſis - 663

—— Epiſc. Leodienſis - 290

—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917

—— ex Cantore Laudunenſi Epiſc. Virdunenſis 581

—— Abbas Lobienſis 717 alter ibid.

—— Abbas S. Martini Tornacenſis 926

—— de Branâ, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 291

—— Abbas S. Trudonis 660

—— de Alſatiâ, Comes Rufus, eligitur Rex Romanorum - 47. 104 ejus obitus - 49. 212

—— Dux Auſtriæ, filius Alberti Regis Romanorum - 54

—— Dux Lotharingiæ - 102

—— Comes Augi - 607 635

—— Comes Gloverniæ - 183

—— Comes de Roucy - 593

—— Comes Sueſſionenſis ibid.

—— Comes Viromandenſis 921 914 - 4 6. 445 Dapifer Ludovici VII. - 497 ejus obitus - 9

—— Dapifer Philippi I. Franc. Regis - 408

—— Conſtabularius Ludovici VII. - 539 581 & Philippi II. - 534

—— de Nigellâ, Conſtabularius Fr. - 26. 49. 30. 32. 210 in prælio interfectus - 55 228

—— Baſſet, Juſtitiarius totius Angliæ - 507

—— Vicecomes de S. Suſannâ - 571

—— de Fielnes, Dominus Andrenſis 830

—— Lucers, Monachus Affligemienſis: ejus laudes 7 7

—— vir nobilis, fit Monachus apud S. Martinum Tornacenſem, cui nuberos offert 906. 907. 908 fit Monaſterii Præpoſitus, & ejus res optimè adminiſtrat 910. 911. 912. 913 ejus obitus 951

RAGANFRIDUS Archiepiſc. Viennenſis, Eccleſiæ S. Petri extrà muros Eccleſiam S. Albani reſtituit - 365

RAGINALDUS de Monte-Bruonis, Archiepiſc. Turonenſis 165. 171. 199. 200

RAGINARDUS de Monte-S. Joannis, injuſtas conſuetudines Eccleſiæ Auguſtodunenſi remittit - 421

RAGINARIUS Epiſc. Ambianenſis - 335

RAGINERUS *Longi-colli* Comes Hannoniæ 761 Lobienſem Eccleſiam violat, Monachos vexat, ac poſtremò à Brunone Archiepiſc. Colonienſi in exilium pellitur 719

RAGINFRIDUS Archiepiſc. Rotomagenſis, & Abbas Fontanellenſis, Abbatiam primùm amittit, deinde Epiſcopatu dejicitur 174

RAGNETRUDIS uxor Dagoberti Franc. Regis 367

RAGNOARDUS Archiepiſc. Rotomagenſis 182

SS RAGNOBERTI Epiſc. Baiocenſis, ac Zenonis Diaconi corpora Baiocis Suiacum transferuntur, & in Eccleſia Salvatori dicatâ collocantur: ad eorum ſepulcra varia miracula perpetrantur 187 & ſeqq.

RAIAMBALDUS Archiepiſc. Arelatenſis indulgentias concedit his, qui Eccleſiæ S. Mariæ de Corteno quidpiam donaverint - 405

RAIMO Epiſc. Aurelianenſis - 243

RAIMUNDUS Archiepiſc. Arelatenſis - 540

—— Archiepiſc. Toletanus - 488

—— Epiſc. Agathenſis - 559. 560 frater Guilelmi Domini Montiſpeſſulani, filii Mathildis - 563

—— Epiſc. Aginnenſis 590

—— de Gualardo, Abbas, dein Epiſcopus Condomenſis 801 808

—— Epiſc. Elnenſis - 638

—— Epiſc. Magalonenſis - 556

—— Epiſc. Majoricarum - 597

—— Dalbuzon, Abbas Condomenſis 584 589 802

—— Juris Canonici Profeſſor Bononiæ, deinde Ordinis FF. Prædicatorum, Capellanus Gregorii IX. poſtremò III Magiſter Ordinis FF. Prædicatorum 192 ejus opera ibid.

—— Princeps Antiochiæ, frater Guilelmi IX Aquitaniæ Ducis - 8 ejus mors - 8 148

—— Comes Burgundiæ, Biſantinæ Eccleſiæ non pauca reſtituit - 517

—— Comes Carcaſſonenſis & Barcinonenſis - 417

—— Beraardi, Comes Fuxenſis - 43. 49

—— Rogerii, Comes Fuxenſis - 576

—— Comes Gallæciæ. ejus fœdus cum Henrico Comite Portugaliæ - 412

—— Comes Melgorienſis: ejus teſtamentum - 460

—— Berengarii, filius Jacobi II. Regis Aragoniæ, Comes Montanarum - 715

—— Berengarii, Comes Provinciæ - 548 Sanciam filiam dare ſpondet Raimundo VII Comiti Toloſano - 628

—— Comes Rutenenſis - 417

—— Comes, pater Aldefonſi Hiſpaniæ Imperatoris - 487

—— IV. Comes Toloſanus, Dux Narbonæ, & Marchio Provinciæ, non nulla donat Monaſterio Avenionenſi S. Andreæ - 415

—— V. Comes Toloſanus, &c. 559 confirmat donata eidem Monaſterio ab Itnardo de Gargaiâ - 548 & à Bertrando Jordano - 534 dicitur Comes Melgorii - 556

—— VI Comes Toloſanus, &c. - 576 ejus pactum de matrimonio filii ſui cum Sanciâ filiâ Petri II Regis Aragonum - 567 an ante obitum pœnitentiæ ſigna dederit, inquiri jubet Gregorius IX. - 603

—— VII. Comes Toloſanus: eum ut pecuniam à ſe promiſſam Ordini Ciſtercienſi ſolvat, urget Gregorius IX. - 803 ut indulgentiùs eum tractent, idem Legatis ſuis & Epiſcopis mandat - 604 & ſeqq. eique ſcribit, cur Venaſcenum Comitatum adhuc retineat ibid. Raimundus ab excommunicatione in ſe à FF. Prædicatoribus lat. Epiſcopos appellat - 611 ejus matrimonii pactum cum Sanciâ filia Raimundi Berengarii, Comitis Provinciæ ibid.

—— de Agouto, Dominus Saltûs, & Vicecomes Relaniæ - 755

—— Bernardus Flaming. legum doctor, Major, & ſecundarum appellationum in Provinciâ Judex - 714

—— de Barzâ, filium offert, ac non nulla donat Eccleſiæ Caturcenſi - 444

RAINALDUS Archiepiſc. Colonienſis, Cancellarius Frederici I. Imp. - 154 ejus mors - 158

—— Abbas Vezeliacenſis, deinde Archiepiſc. Lugdunenſis 120. 125

—— Archiepiſc. Remenſis 125. 477 882 - 480 Robertum Archidiaconum Tornacenſem ut in Petengenſi Eccleſiâ Monachos conſtituat, hortatur - 435

—— Epiſc. Noviomenſis, indulgentias concedit his qui novo Noſocomio condendo opes ſuas contulerint - 548 id Noſocomium condit - 584

—— Epiſc. Pettagoricenſis - 416

—— Abbas S. Albini Andegavenſis conſtituitur à Gunterio decedente - 378

—— de Caſtellione, Princeps Antiochiæ - 14. 153 in prælio interfectus - 81. 186

—— Comes Barrenſis ac Virdunenſis 244 510 251 252. 253

—— Comes Burgundiæ 384. 416 438 447. 457 jus quoddam in villa Cuſſiaco Biſuntinæ Eccleſiæ remittit - 599

—— de Burgundiâ, Comes Montis-Beligardi - 700

—— Comes Remenſis 464. 473

—— de Foreſio, Dominus Sinimori - 635 uxorem ducit Eliſabeth filiam Humberti Domini Belli-joci - 624

—— frater Guilelmi IV. Comitis Nivernenſis 545

RAINARDUS Epiſc. Lingonenſis, non nulla donat Monaſterio Beſuenſi 432

—— Abbas Ciſtercienſis 485

—— Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 471. 473

—— Vetulus, Comes Senonenſis 469 470 471. 473

—— II Comes Senonenſis, Fromundi filius 474 ejus mors 471

RAINBERTUS Epiſc. Virdunenſis, Monaſterium S. Agerici condit 101. 40

RAINELMUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 817

RAINERIUS Cardinalis Presb. S. Priſcæ 574

—— Cardinalis Diac. S. Adriani 893

—— Cardinalis Diac. S. Georgii ad Velum aureum ibid.

—— filius Guilelmi Principis Montisferrati, uxorem ducit filiam Emanuelis Imp. & fit Rex Theſſalonicæ - 162

—— Comes Calvi montis - 189

—— de Jauche: ejus poſteri ibid.

RAINOLDUS Archiepiſc. Remenſis 749 771 - 4 8 ejus epiſtolæ aliquot - 410 & ſeqq.

—— Epiſc. Pariſienſis 478

—— Abbas S. Germani à Pratis - 538

—— Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 588

—— Abbas Stampenſis - 439

RAINULFUS Epiſc. Teatinus 558

RAMBALDI de Kreewele, Militis, milesia mors 643

RAMASBTUS Archiepiſc. Senonenſis 465

—— Abbas Montis-Majoris - 383

—— Abbas S. ... enſis, diſciplinam regularem in Monaſterio ſuo inſtaurat 617 618

RAMNERICUS Abbas Lobienſis 734

R

RANTGARIUS Epiſc. Noviomenſis - 330
RANULFUS Epiſc. Ciceſtrenſis — 187 ejus obitus — 188
—— Epiſc Dunelmenſis — 506
—— Abbas Clauſtracenſis 833
—— Comes Ceſtriæ — 26. 143. 147. 150 187. 506 ejus obitus — 190
—— Cancellarius Henrici I. Regis Angliæ: ejus avaritia & miſera mors — 505
RATBERTUS Epiſc. Valentinenſis — 357
—— Abbas S. Trudonis 660
—— Presbyter, Eccleſiam S. Blandinæ condit — 362
—— Scriptor vitæ S. Adalardi, & Commentarii in Matthæum 307
RATBODUS Friſonum Rex à Pipino victus 370
—— Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 892. 918. 919 — 483 ejus obitus 911
RATHERIUS ex Monacho Lobienſi Epiſc. Veronenſis 7.6 ejus opera ibid. 737. 740 ejectus à Veronenſibus Epiſcopatus quidam in Provinciâ datur 7.7 Brunonem fratrem Othonis I. Imp. inſtituit, ejus operâ fit Epiſc. Leodienſis, & mox dejicitur ibid reſtituitur Eccleſiæ Veronenſi ibid. Epiſcopatum abdicat, ac multa dat levitatis indicia 740 Folcuinum Abbatem Lobienſem ejicit, qui illo invito reſtituitur: ejus mors ibid.
—— de Belloforte, non nulla reſtituit Eccleſiæ Carnotenſi — 438
RATHODO ex Abbate Mediolacenſi Archiepiſc. Trevirenſis 214
RATHOLDUS Epiſc. Noviomenſis 136
—— Abbas Corbeienſis 371
RAUBERTUS Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
RAVERANDUS Abbas S. Remigii Senonenſis 466
REGALIS-MONTIS Monaſterium à S. Ludovico conditum — 31
REGALIUM cuſtodes maxima Eccleſiis damna inferre accuſantur 182. 191 Regalia Epiſc. Auguſtodunenſis vacante ſede ſervat Archiepiſc. Lugdunenſis — 554 in perpetuum remittuntur Eccleſiæ Autiſſiodorenſi — 7
REGES an beati eſſe poſſint - 503 eorum officium — 516
REGINA Caroli M. concubina 374
REGINALDUS Archiepiſc. Colonienſis — 10
—— Archiepiſc. Remenſis, Orator obedientiæ Caroli VI. apud Martinum V. — 761
—— Epiſc. Carnutenſis — 330. 374
—— Epiſc. Leodienſis 744
—— Epiſc. Tullenſis 640 à Matheo deceſſore depoſito ſuperfectus 621
—— Electus Bathonienſis — 310
—— Abbas Audienſis 791 ejus obitus 799
—— Abbas Ramſiæ — 507
—— Girardi, Abbas S. Dionyſii in Franciâ 498 ejus obitus — 58
—— de Nantolio, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 491
—— Decanus S Aniani Aurelianenſis, recipitur in Ordine FF. Prædicatorum — 186
—— Comes Barrenſis 610
—— de Dammartino, Boloniæ Comes 490. 814 815. 847, 848. 853. 854. 855. 861 — 25. 86, 182, 184 ejus obitus 8-6
—— Dominus Sidonierum — 167
REGINARDUS Epiſc. Leodienſis 765
REGULARIUM vota, quibus ſe ad caſtitatem, communionem & obedientiam adſtringunt, explicantur - 529. 530 in cellis quàm utiliter degere poſſint — 530 quid ab his illic ſervandum — 531, 532
REINBERTUS Major Domûs Chlotarii III. Fr. Regis 401
REIMANNUS Abbas S. Trudonis 660
REINERUS Abbas S. Pauli, dein Paſchalis Papa II. 920
—— Abbas S. Trudonis 680
—— Theſaurarius Eccleſiæ Lincolnienſis, laudatur - 303
REMBALDUS Magiſter Hoſpitalis per Hungariam & Sileſiam, Orator Andreæ Regis Hungariæ apud Gregorium IX. - 610
REMENSIA Concilia 843. 482. 483. 489. 808 - 4. 7. 148 Remenſis Provinciæ ſedes Epiſcopales - 4.6 Remenſis Monaſterii S Remigii ſocietas cum Monaſterio S. Dionyſii in Franciâ - 333
REMIGIUS Archiepiſc. Lugdunenſis - 340. 341 343. 358. 359 Caroli Regis Provinciæ Capellanus Summus - 332. 335
—— Archiepiſcopus Remenſis ſanctitate clarus: ejus corporis tranſlatio 339
—— frater Pipini Fr. Regis Archiepiſc. Rotomagenſis - 274. 277 res Epiſcopatus Lingonenſis obtinet, & Monaſterium Beſuenſe donat mulieri, cum quâ conſuetudinem ſtupri habuerat 474
—— Epiſcopus Dienſis - 337
—— Epiſc. Dorcheceaſtriæ, dein Lincolnienſis - 503
RENATUS Siciliæ Rex - 809. 812. 813. 818, 818. 815
RETROCI Epiſcopi Catalaunenſis obitus - 21
RIBODO Abbas Centulenſis 313
RICHARDUS filius Joannis Angliæ Regis, naſcitur — 182 Comes Cornubiæ 494. 870 — 33, 189 & Pictaviæ - 191 193 fit Rex Romanorum - 38 195. 198 à Simone Comite Leiceſtrenſi capitur, ac paulo poſt liberatur - 40. 41 199 ejus obitus - 42. 801
—— filius Henrici II. Regis Angliæ naſcitur - 152 Dux Aquitaniæ, & Comes Pictaviæ - 158, 160 183 162. 167. 549 patri in regno ſuccedit — 17 167 ejus geſta 811. 822, 823. 824 — 17 & ſeqq 167 & ſeqq. mors 828 - 19 177
—— Metenſis Canonicus, dein Cardinalis Epiſc. Albanenſis, A. S. Legatus 148. 249. 250. 444. 477. 479. 481 - 439
—— Cardinalis Diac. S. Angeli - 650. 638
—— Archiepiſc. Bituricenſis - 416
—— ex Monacho de Doure Archiepiſc. Cantuarienſis - 158 159. 160 ejus obitus - 184
—— Magnus, ex Cancellario Lincolnienſi Archiepiſc. Cantuarienſis 867 - 190 ejus obitus 869 - 190
—— Epiſcopus Albienſis - 370
—— Epiſcopus Ceſtrenſis - 133. 157
—— ex Decano Sarum Epiſc. Ciceſtrenſis - 184 dein Epiſc. Sareſberienſis - 186. 187 in SS. album relatus - 197
—— de Wichiâ, olim Cancellarius S. Edmundi Archiepiſc. Cantuarienſis, fit Epiſc. Ciceſtrenſis - 193 ejus obitus - 193
—— de Marius, Epiſc. Dunelmenſis - 189 ejus obitus - 191
—— de Swineſeld, in Theologiâ Doctor, Epiſc. Herfordenſis - 809
—— ex Archidiacono Baiocenſi Epiſc. Lincolnienſis - 164
—— de Graveshende, Epiſc. Lincolnienſis . ejus obitus - 208
—— Epiſc. Lingonenſis 390
—— Epiſc. Londonenſis - 306 ejus obitus - 134
—— Elienſis, Epiſc. Londonenſis - 168. 183. 222
—— Epiſc. Maſſilienſis - 426
—— Blund, Epiſc. Oxonienſis - 194
—— Epiſc. Virdunenſis 140. 247 & ſeqq. 393
—— Infans, Epiſc. Virdunenſis 258
—— ex Archidiacono Pictavenſi Epiſc. Wintonienſis - 159. 160 ejus obitus - 166
—— Abbas Eleemoſynæ 579
—— Abbas Marcianenſis - 423
—— Abbas Moſomenſis 880
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 396
—— Abbas S. Petri Gandavenſis 283
—— Abbas S. Vitoni 839. 763. 767 & Lobienſis 744
—— Canonicus S. Crucis Londini, ſcriptor Vitæ Richardi Angliæ Regis — 188
—— de S. Victore: ejus opera - 245
—— de Fiſlakre, Ordinis FF. Prædicatorum: ejus opera - 192
—— Burgundiæ Dux 578. 379. 481 ejus mors 468
—— I. Normanniæ Dux, Fiſcannenſe Monaſterium condit 316
—— II. Normanniæ Dux, non pauca donat Eccleſiæ Carnutenſi - 586 & Monaſterio Centulenſi 331 ejus laudes 186
—— III. Normanniæ Dux: ejus donatio propter nuptias Adelæ facta - 390
—— Comes Ceſtrenſis: ejus miſera mors - 404
—— Roberti filius, Comes de Clarâ - 158
—— Comes Divionenſis 381. 388. 389
—— Comes Gloverniæ: ejus obitus — 160
—— Comes de Manupello 960 Monaſterium Piſcarienſe, Epiſc. Valvenſem, &c. pecuniâ comparat, ut Monachos & Clericos duplum ſibi ſolvere cogat 981 ejus miſera mors ibid.
—— Comes Metenſis 569
—— Comes Sotanus, frater Innocentii Papæ III. - 657
—— Comes de Strogoil, Mareſcallus Angliæ, in exilium ejectus - 157 fit totius Hiberniæ Seneſcallus ibid. ejus obitus - 180
—— avus Hugonis Comitis Bueuenſis - 540
—— Pailer, Juſtitiarius totius Angliæ - 507
RICHARIUS conditor Monaſterii Centulenſis, ſanctitate clarus: ejus geſta fusè deſcripta 191 & ſeqq ejus corpus Centulam transfertur 300 miracula 301. 318. 313. 315. 310. 350 ejus corpus ab Arnulfo Comite Flandriæ raptum 324. 528 ad Hugone poſtea Fr. Rege Centulam relatum 323. 326 ejus vitam Angelrannus Abbas Centulenſis ſcripſit 545
—— ex Abbate Prumienſi Epiſc. Leodienſis & Abbas Lobienſis 734
RICHARDUS Archiepiſc. Trevirenſis 813
RICHERIUS Archiepiſc. Senonenſis 476. 477 - 405. 425
—— Epiſcopus Virdunenſis 820 843. & ſeqq
—— Abbas S. Vitoni 859
—— Monachus Valciodorenſis : ejus opera 785
RICHILDIS uxor Caroli Calvi 550
—— Comitiſſa Hannoniæ, uxor Hermanni, dein Balduini Comitis Flandriæ - 287 188 ejus obitus - 288
RICHIMARUS Abbas S. Benigni Divionenſis 863
RICHWINUS Comes Coriovallenſis 276
RICOMAGO libertates & conſuetudines conceſſæ ab Alfonſo Comite Pictavenſi & Toloſano - 671
RICULFUS Abbas Montis-Majoris - 384
RISVACUS Monaſterium conditur - 5
RIGALDUS Epiſc. Albienſis - 572

—— Albas

—— Abbas Caſtrenſis - 570 571
RIGOBERTUS Archiepiſcopus Remenſis - 317
ROBERTUS frater Odonis Fr. Regis, regno uſurpato in acie cæſus 180
—— Franc Rex Hugonis filius 381. 386. 389. 391. prædones in Burgundiâ coërcet 420 dicitur Rex Franc. & Aquitaniæ - 386
—— de Cortenaio, Imp. Conſtantinopolitanus, ejus obitus - 33
—— de Bros, Dominus Vallis-Avandiæ - 198, 318 fit Rex Scotiæ - 59. 130. 338 ejus obitus - 59
—— filius Caroli II Regis Siciliæ, Calabriæ Dux - 53 deinde Rex Siciliæ - 66. 67 74 75 76. 82.
—— de Kilewardeby, Ordinis FF. Prædicatorum, Archiepiſc. Cantuarienſis - 103. 104 208 fit Cardinalis Epiſc. Portuenſis - 207 ejus opera - 103 obitus - 108
—— de Winchelſe, Archiepiſc. Cantuarienſis - 215 230
—— Archiepiſcopus Remenſis 199. 800 - 707
—— Archiepiſc. Rotomagenſis frater Richardi II. Normanniæ Ducis 389. 332. 393
—— alius Archiepiſc. Rotomagenſis - 510 ejus fœdus cum Philippo II. Fr. Rege - 586
—— Archiepiſc. Trevirenſis 224
—— Epiſc Aſturicenſis - 488
—— ex Archidiacono Epiſc. Atrebatenſis 791 ejus mors 807
—— ex Præpoſito Atrenſi Epiſc Atrebatenſis, dein Cameracenſis, mox interfectus 813
—— Epiſc Baiocenſis - 561
—— Epiſc Bathonienſis - 304 ejus obitus - 155
—— Burnel, Epiſcopus Bathonienſis - 107. 109
—— Epiſc. Belvacenſis - 32 ejus obitus - 35
—— Epiſc Carnutenſis 580
—— Epiſc. Ceſtrenſis - 504
—— Peccam, Epiſc. Ceſtrenſis *ibid.*
—— Epiſc. Conſtantienſis 289
—— de Inſulâ, Epiſc. Dunelmenſis 1 ejus obitus - 109
—— Epiſc. Exceſtriæ - 506 alter *ibid.*
—— de Maldonia, Epiſc. Herfordenſis - 154 ejus obitus - 155
—— Folioth, ex Archidiacono Lincolnienſi Epiſc. Herfordenſis - 159
—— Epiſc. Lincolnienſis, antea Cancellarius Guillelmi I. Angliæ Regis, & uxoratus - 504 Juſtitiarius totius Angliæ - 503 quæ adverſa tulerit, ac miſera ejus mors *ibid.*
—— alius Epiſc. Lincolnienſis: ejus obitus - 155
—— Groſſum caput, Epiſc. Lincolnienſis: ejus opera & obitus - 195
—— Epiſc Lingonenſis 195 437 - 437 frater Odonis Burgundiæ Ducis 433 Monaſterio Beſuenſi non pauca donat 435. 436. 436. 437 litem dirimit inter Monaſterium Beſuenſe, & Monaſterium S. Leodegarii 441 ejus mors 445
—— Epiſc Londonienſis - 143. 506
—— Epiſc Maclovienſis 500
—— ex Abbate Reſbacenſi fit Epiſc. Meldenſis reſiſtente Richerio Archiepiſc. Senonenſi, qui eum excommunicat 476
—— Epiſc Metenſis 124 pallii honore donatus 128
—— Epiſc. Oxonienſis: ejus obitus - 153
—— de Bingeham, Epiſc. Sareſberienſis - 190
—— de Wichampton, ex Decano Epiſc. Sareſberienſis - 102 ejus obitus - 110
—— Epiſc Sylvanectenſis - 646
—— ex Primicerio Epiſc. Virdunenſis 260
—— de Courçon, A. S. Legatus 490
—— de Arbriſſelis, Inſtitutor Ordinis Fontis-Ebraldi: ei varia in Petragoricenſi & Pictavenſi diœceſibus donantur - 474. 475 quæ ille donat Gerardo de Salis - 471
—— Abbas Afflighemienſis 778
—— Abbas Ardenæ - 560
—— Abbas Belli-becci *ibid.*
—— Abbas Bronienſis & Lobienſis 757
—— Abbas Caſtrenſis - 570 571
—— ex Priore Abbas Fontanenſis: ejus laudes 576
—— Abbas Inſulæ - Dei - 560
—— primus Abbas Moliſmenſis - 477
—— Abbas Tuitienſis: ejus laudes 700. 701
—— ex Decano Stabulenſi Abbas Valciodorenſis 727
—— Abbas Vezeliacenſis 804 alter 805
—— Monachus Cluniacenſis, Aldefonſo Hiſpaniæ Regi accepriſſimus - 407
—— Monachus, ſcriptor Chronici Valciodorenſis 708
—— Roberti Franc. Regis filius Burgundiæ Dux 425. 425 - 254
—— Hugonis filius Burgundiæ Dux - 294 ejus obitus - 59
—— Comes Arvernorum 158. 259
—— filius Ludovici VIII. Comes Atrebatenſis Palatinus 491 - 53. 191. 648 ejus mors - 56. 104
—— II. Comes Atrebatenſis, Primi filius - 42. 45 50 51. 58. 109. 216. 289. 228 jura civium Atrebatenſium confirmat, ac nova addit - 572 in prælio interfectus - 55 228
—— nepos Roberti II Comitis Atrebatenſis, Comes Belimontis - 61. 71. 72 92 93 96. 102. 105
—— Comes de Clara: ejus obitus - 158
—— Comes Clari-montis - 52
—— de Ferrariis, Comes Derbiæ - 197. 202
—— *Groſſus*, Comes Drocarum, Ludovici VI filius 492. 494. 495 - 29. 294 ejus obitus 870
—— II Comes Drocarum, Primi filius 494 - 294
—— Gaſthiè, III Comes Drocarum, ſecundi filius 494
—— Friſo, Flandriæ Comes 151 891. 893. 894 - 187 188 confirmat fundationem Monaſterii Hamenſis, eique non nulla donat - 418 ejus mors 894
—— II. Flandriæ Comes, Primi filius 791. 798 891. 894 - 433 cum uxore Clementiâ, & Balduino filio nonnulla donat Monaſterio Lihunenſi - 438 ejus obitus 799 894
—— III Comes Flandriæ - 70
—— Comes Gloverniæ, filius naturalis Henrici I. Angliæ Regis - 144. 145
—— Comes Leiceſtriæ, carceri mancipatur - 129
—— de Baſlavilla Comes Loroteſli 969 970
—— Comes Manupleſli 966 967
—— Comes Mellenti - 158 ejus ſumma apud Reges Franc & Angliæ auctoritas - 505 miſera mors *ibid*
—— Comes Moretonii, frater Guillelmi I Regis Angliæ - 152
—— Comes de Moretoil - 506
—— Comes Petricenſis, filius Ludovici VI. 802
—— Comes Trecenſis 479 - 378
—— Comes Palatii Rodulfi Franc. Regis 380
—— de Cortenaio, Buticularius Franciæ - 396. 607
—— Bertrandi, Mareſcallus Franciæ - 6
—— de Claromonte, Mareſcallus Fr. à Pariſienſibus interfectus - 116
—— Burnelli, Cancellarius Angliæ - 206
—— Cancellarius Rogerii Siciliæ Regis 968
—— de Sorbonâ, Canonicus Pariſienſis: ejus teſtamentum, in quo non pauca donat Congregationi Pauperum Magiſtrorum ſtudentium in Theologia, cujus Proviſor fuerat - 670
—— Cicieus, frater Hugonis Burgundiæ Ducis - 423
—— filius Roberti III. Comitis Flandriæ à fratris filio interfici jubetur - 83 eligitur dux à Cortracenſibus rebellibus - 84
—— de Beleſme: ejus prodigioſa crudelitas, & miſera mors - 505
—— de Candes, condit Monaſterium Belli-montis - 4
—— Miles Dominus Couciaci 488
—— Ihrienſis, conſentiente Hildeburgi uxore, in Becce ſi Monaſterio Regulam S Benedicti profitetur, ac piè moritur 153
—— Peronenſis, frater Ingelranni Comitis Ambianenſis, 100 nulla donat Monaſterio Lihunenſi - 438
—— Dominus Rupium Corbonis - 279. 281
—— de Sabulio, & uxor ejus Haduiſa, Majori - Monaſterio non pauca donant - 406
ROCASINUS Vicecomes & Dominus Maſſiliæ - 364
ROCLENUS Epiſc. Cabillonenſis - 411
—— Epiſc Nivernenſis 473
RODBOANOOS Abbas S. Trudonis 460
RODERICUS Comes Legionenſis - 488
—— de Villandrando, Comes de Ribadeo - 762
—— Gonzalvez, Comes Toleti - 488
ROOCARDUS Epiſc Laudunenſis 715
RODULFUS Richardi Ducis Burgundiæ filius, Rex Franc 379 380. 381
—— Archiepiſc. Remenſis 481
—— Epiſc. Ambianenſis - 494
—— Caroli Calvi avunculus, Abbas Centulenſis, & Comes maritimus 36
—— Abbas S Agerici Virdunenſis 15. 772 eam Abbatiam relinquit, ac fit Prior S. Vitoni 136
—— de Briâ, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 490
—— Abbas S. Petri Cabillonenſis - 375
—— Abbas S. Remigii Remenſis 168
—— Abbas S Trudonis, & ſcriptor hiſtoriæ Monaſterii ſui: ejus natale ſolum ac ſtudia 686 fit Monachus Porceti *ibid.* aliquot Monaſteriis peragratis, retinetur à Theoderico Abbate S. Trudonis 687 ejus Monaſterii Prior fit, & reſtaurandæ diſciplina regulari operam dat efficacem 487. 688. 489 690 ejus opera 690 Cluniacenſium uſus à monachis recipi curat *ibid* poſt Theoderici mortem Prioratui renuntiat, & à Monachis mittitur ad Adalberonem IV. Epiſc. Metenſem, ut Herimanni intruſionem impediat 681 & *ſeqq.* eligitur Abbas S. Trudonis 684 bona pluriora recuperat, alia comparat 691. 692 693 & *ſeqq.* Monaſterium inſtaurat 696. 697 multa pariter,

dum Imperatori contrà Eccleſiam ſavere tenuit, ac poſtremò è Monaſterio ſuo excedit 698. 699 poſt aliquot peregrinationes fit Abbas S. Pantaleonis 700. 701 reducitur in Monaſterium S. Trudonis, quod iterum inſtaurat 901. 702 Romanum iter bis ſuſcipit 701. 703 Monaſterium igne ſuccenſum inſtaurat 704 alia ejus geſta *ibid. & ſeqq.*
—— Abbas S. Vitoni 144 à Theoderico Epiſc. Virdunenſi ejicitur 145 Richerium Theoderici ſucceſſorem Romanæ Eccleſiæ reconciliat *ibid.*
—— Abbas Valciodorenſis 580
—— Albus, ex Vicecomite Divionenſi, Prior Beſuenſis, & S. Benigni Divionenſis: ejus laudes 4·1
—— Comes Cantuarienſis, interfectur 711
—— Comes de Criſpeio 243
—— Comes de Habſporg, Dux Argentoratenſis exercitus contrà Gualterum Epiſc. 612. 613
—— Dominus Caſtri Sturilias 478
Rogerius Apuliæ Dux, deinde Rex Siciliæ 916. 967. 968 – 6. 145 ejus obitus – 9
—— II. Rex Siciliæ, Tancredi filius: ejus obitus – 18
—— Cardinalis Subdiaconus – 427
—— ex Archidiacono Cantuarienſi Archiepiſc. Eboracenſis 809 – 12. 149. 136 ejus obitus – 124
—— Lombardus, ex Archidiacono Sarriſberienſi Epiſc. Bathonienſis — 159
—— ex Præcentore Sarriſberienſi Epiſc. Bathonienſis – 193 ejus obitus – 194
—— Epiſc. Catalaunenſis — 254
—— ex Archidiacono Burhingcham Epiſc. Ceſtrenſis – 504. 506
—— Epiſc. Laodunenſis – 190. 541
—— Epiſc. Londonenſis 870
—— Epiſc. Sareſberienſis – 144. 506 ejus obitus – 141
—— Epiſc. Tullenſis 261. 618
—— Epiſc. Wigornienſis – 134. 157 filius Roberti Comitis Glovceſtriæ — 142 ejus obitus *ibid.*
—— Abbas Beccenſis – 158
—— Abbas Caſtrenſis – 571. 572
—— Faurillons, Abbas S. Medardi Sueſſionenſis 479
—— Abbas S. Pauli Virdunenſis 114
—— de Molendinis, Magiſter Hoſpitalis, interfectus – 14
—— Comes Antiochiæ — 1
—— Comes Cornubiæ, filius naturalis Henrici I. Angl. Regis: ejus obitus – 160
—— Comes Fuxenſis – 417
—— Bernardus, Comes Fuxenſis, & Vicecomes Caſtriboni 480. 481. filius Rogerii item Comitis & Vicecomitis, ac Bruniſſendis *ibid.*
—— Comes Herfordiæ – 150
—— Bigot, Comes Norfolchiæ, Mareſcallus Angliæ – 441. 443
—— Comes de Warewic – 306
—— Comes, in beneficio habuit Eccleſiam S. Theoderici propè Remos 561
—— Vicecomes de Gavaret 588. 595
—— Dominus Cimacenſis 719
—— Diabolerios, Dominus Monsbeſauti — 275
Romaulus Abbas S. Vitoni Virdunenſis 159
Rolandus Cardinalis Presb. S. Marci, S. R. E. Cancellarius, fit Alexander Papa III 115. 971. 153
—— Præfectus Britannici limitis ſub Carolo M. 572
—— de Dinan, Procurator Britanniæ — 160
Rolo Cardinalis Diac. SS. Coſmæ & Damiani, A. S. Legatus – 419
Roma à Frederico I. Imp. fruſtrà obſeſſa 486 Romanæ Eccleſiæ bona à variis uſurpata – 598 Romanum Concilium ſub Calixto Papa II. – 1 aliud ſub Innocentio III. 430
S. Romanæ Virginis martyrium 136 ejus corpus in Eccleſiâ Belvacenſi S. Quintini collocatur *ibid.* circumfertur 137
Romanus Cardinalis Diac. S. Angeli, A. S. Legatus 866 – 30. 603 Electus Portuenſis – 604
—— Cardinalis Diac. S. Mariæ in Porticu 377. 378
—— Epiſc. Metenſis 116
—— Abbas Fontanellenſis 173
—— primus Abbas Piſcarienſis 929. 931 & ſeqq. ejus obitus 939
Romwarus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Rorico Epiſc. Ambianenſis – 494
Rosamunda Henrici II. Anglorum Regis concubina – 185
Roscelini Clerici Compendienſis de ſacerdotum filiis in clerum non admittendis ſententia confutatur — 448
Rostagnus Archiepiſc. Aquenſis – 407
—— Abbas S. Blaſii — 478
—— vir nobilis, Monaſterio S. Andreæ Avenionenſis non nulla donat – 384
—— de Podio-alto: ejus teſtamentum – 637 & codicillus – 647
Rotlandus Archiepiſc. Arelatenſis 1-3
Rotomagensis Archiepiſcopi jura in Eccleſiâ S. Mellonis Pontiſaren. – 629 Rotomagenſi Monaſterio S. Audoeni datur Abbatia Siggienſis SS. Martini & Wigandi – 400 donata confirmat Philippus I. Franc. Rex – 599
Rotrocus Comes Perticenſis – 314
Rotrudis ſanctitate illuſtris, eadem quæ *Ariſtrudis* 781 ejus corpus furto ſublatum reperitur, ac deducitur ad eum locum, ubi poſtea conditum eſt Monaſterium Andrenſe 781 à flammis non læditur 781.
—— Caroli M. filia, Conſtantino Imp. Græcorum deſponſata 574
Rotunda-Tabula, ludus militaris – 207
Rudellus Comes Petragoricenſis – 467
Rudolfus Burgundiæ Rex Viennenſi Monaſterio donata à Conrado patre confirmat, & ipſe alia donat – 380. 386
Ruetnæ ſororis Ephibii Abbatis teſtamentum – 319
Rufus Epiſc. Metenſis 115
Rupella conditur Eccleſia S. Bartholomæi – 101
Rusticus Archiepiſc. Trevirenſis 212
Ruthardus Archiepiſc. Moguntinus 220

S.

Sabaudus Archiepiſc. Trevirenſis 215
Sabbatinus Abbas S. Trudonis 660
Sacerdotum filios in Clerum poſſe admitti probat Theobaldus Stampenſis – 448 Sacerdotis cædes ut vindicata 646
Sacra vaſa quando diſtrahi liceat – 387 quibus venumdanda – 388
Sacramenta ab hæretico celebrata non minùs ſancta & efficacia, quàm quæ à viro pio & catholico – 320
Salamadinus Ægypti Soldanus – 11. 12. 14. 15 ejus mors – 18
Salcedæ Leproſariæ non nulla donantur à Ludovico VII & Philippo II. 636 donata confirmat, & alia donat Ludovicus IX *ibid.*
Saletis ad plebis uſum Eccleſiam condit Mauringus, cui villas Montemplanum & Res addicit Angilmarus Archiepiſc. Viennenſis – 136
Salviniaci in Sylvâ Eccleſia conditur 483
Salmuriense Monaſterium S. Florentii conditum à Theobaldo II Comite Campaniæ – 3 quæ ei in ſuis diœceſibus donata ſunt confirmant Balduinus Dolenſis, & Joannes Brioccenſis Epiſc. 459
Salomon Abbas Caſtrenſis – 570. 572
—— Dominus Lavardini – 261
Salvinus Epiſc. Virdunenſis 135. 148
Salvatio Angelica ſexagies repetita 905
Samarius Epiſc. Metenſis 115
Samson Archiepiſc. Remenſis 573. 755. 925 A. S. Legatus 181
—— Epiſc. Wirceceſtriæ — 506
—— Abbas S. Petri – Viti Senonenſis 468
Samuel Notarius & Scriniarius Romanæ Eccleſiæ 104
Sancia Regina Siciliæ, filia Jacobi Regis Majoricarum & Sclarmundæ 903
—— Infanta: ſoror Aldefonſi Hiſpaniæ Imp. 422
—— filia Raimundi Berengarii Comitis Provinciæ: ejus pactum matrimonii cum Raimundo VII. Comite Toloſano — 621
S. Sanctani corpus tranſlatum 467
Sancius Alfonſi Caſtellæ Regis filius, uxorem ducit Guillelmam filiam Vicecomitis Bearnenſis – 581 673 deinde Caſtellæ Rex: ejus obitus – 10
—— filius Jacobi Regis Majoricarum & Sclarmundæ – 697. 703. 706 deinde Rex Majoricarum – 709
—— Abbas Caſtrenſis – 570. 571
—— Guillelmi filius, Dux Vaſconum 581. 591. 583
—— Sancii filius, Dux Vaſconum 581. 594
S. Amandi Helnonenſis Monaſterium conditum à S. Amando Epiſc. Trajectenſi 9-7
S. Amantii Monaſterium in Rodenis (*h. e.* in Butenenſi pago) Eccleſiæ Virdunenſi ſubditum 237 id Monaſterio S. Vitoni donat Berengarius Epiſc. 238
S. Amatoris Monaſterium in diœceſi Lingonenſi datum Monaſterio Divionenſi S. Benigni 390
S. Andreæ Monaſterium in diœceſi Elnenſi conditum à ſeptem ſacerdotibus diœceſis Urgellenſis – 351 eam fundationem confirmat Carolus Calvus *ibid.*
S. Aniani Monaſterii bona ac privilegia confirmat Carolus Simplex – 387
S. Bartholomæi de Carpeneto Monaſterium conditum à Bernardo de Pinne 940
S. Bertini Monaſterii Eccleſia igne ſuccenſa 808. in illud admittuntur conſuetudines Cluniacenſes 915
S. Caſcis Monaſterium puellarum, in diœceſi Aptenſi, conditum à Cæciliâ ſanctimoniali – 616. 617
S. Deodati Monaſterium in Voſago, conditum à S. Deodato Epiſc. Nivernenſi 606. 607. olim *Junctura* dictum 607 in eo, Monachis ejectis, conſtituuntur Canonici ſeculares ac ſubjectum Apoſt. ſedi 614 inſtauratur à Beatrice Duciſſâ Lotharingiæ *ibid.*
S. Dionysii in Franciâ Monaſterium conditum à Dagoberto Franc. Rege 363

Digitized by Google

368 ei reſtituitur Argentolium 405 reliquiis ditatur *ibid.* ejus Abbati conceditur uſus mitræ, annuli, & ſacerdotalium, prima vox & prima ſedes inter Abbates 498 eidem conceditur uſus tunicæ, & dalmaticæ, necnon jus benedicendi populum *ibid.* ejus Monaſterii ſocietas cum Monaſterio Remenſi S. Remigii - 534

S. Dionysii Monaſterium in Brotbegoie, conditum à Richilde Hannoniæ Comitiſſâ - 188

S. Eparchii Monaſterio jura quædam ſeſtituit Humbertus Guerilla - 444 ei non nulla donantur *ibid.*

S. Eusebii Monſterium: in eo ſimul plurimi nobiles viri monaſticam vitam profitentur 434 ejus cella Bacri in Diœceſi Lingonenſi *ibid.*

S. Gloriæ Eccleſia collegiata à Lamberto II. Comite Lovanienſi condita — 491

S. Gengasoli Eccleſia, amotis inde Canonicis, donatur Majori Monaſterio — 409

S. Joannis in Venere Monaſterium conditum à Traſmundo Comite 947

S. Leodegarii Monaſterium, Prioratus Monaſterii Autiſiodorenſis S. Germani 441 ejus Monachorum lites cum Monachis Beſuenſibus 428

S. Machuti Eccleſia, amotis inde Canonicis, donatur Majori Monaſterio - 408

S. Mariæ de Furnis Eccleſia Mabiliæ donatur à Monachis S. Andreæ Avenionenſis, ut ſuâ paribenoritem condat — 619

S. Mariæ de Piczaro Monaſterium conditum à Bernardo de Pinne 346

S. Mariæ de Sylvâ-Regali Monaſterium conditum ab Ildefonſo Rege Aragonum - 556

S. Michaëlis in Puteariana Monaſterii, bona confirmat Henricus Rex poſtmodum Imp. — 182

S. Michaëlis in Thraſcia Monaſterium conditum ab Eilberto Comite 711 ejus ſocietas cum Monaſterio Valcidorenſi 718

SS. Michaëlis et Germani in Coxano Monaſterii bona recenſentur & confirmantur à Lothario Franc. Rege — 375

S. Nicolai de Civitatulâ Monaſterium à S. Adelberto Eremita conditum, & donatum Monaſterio Piſcarienſi 915

S. Nicolai de Prato Cœnobium à Monacho Turnacenſi conditum 921

S. Petri Monaſterium conditum à Chrodegango Epiſc. Metenſi 827

S. Pauli Eccleſiæ extrà muros Viennenſes Eccleſiam S. Albani reſtituit Bagaufredus Archiepiſc. Viennenſis - 301

S. Polycarpi Monaſterii bona ac privilegia confirmat & auget Carlomannus Franc. Rex - 364 necnon Odo Rex Franc. — 366

S. Pontii Tomeriarum Monaſterio non pauca donat Bernardus Vicecomes de Muriba — 459

S. Porciani Abbatiam Monaſterio Herenſi donat Carolus Calvus — 350 eam donationem Joannes Papa VIII. confirmat — 351

S. Præjecti Monaſterium in urbe S. Quintini ab Alberto Comite Viromandenſi conditum — 416 ejus jura ſervari jubet Heribertus Alberti ſucceſſor *ibid.*

S. Salvatoris Monaſterium in Voſago, conditum à Bertholdo Epiſc. Tullenſi 616 ejus Abbatis & Advocati jura *ibid.* varia ejus conditio 617

S. Salvatoris Monaſterium propè Braiam, conditum à Burchardo Milite, & uxore ejus Hildegardi 470

S. Sepulcri Monaſterium apud Fontem Vennam, conditum à Girardo ejus caſtri domino, & Monaſterio Beſuenſi ſubditum 418

S. Sepulcri Monaſterium in pago Trecenſi ab Adraldo Archidiacono conditum 474

S. Theuderii Monaſterium condit, eique varia jura ac prædia tribuit Barnoinus Archiepiſc. Viennenſis — 341 eidem nonnulli alia donant *ibid.* fundationem confirmat Formoſus Papa — 366 necnon Ludovicus Rex Boſonis filius — 367 ei Monaſterio non pauca donat, ac varia jura concedit Hugo Italiæ Rex & Provinciæ Comes — 375

S. Theodorici Monaſterium: in eo, amotis Præbendariis, reſtituuntur Monachi ab Adalberone Archiepiſc. Remenſi 585. 591

S. Trudonis Monaſterii divitiæ ſæculo IX 661 ejus bona diſtrahuntur ab his qui de Abbatiâ inter ſe diſceptant *ibid.* ex pauperrimo fit ditiſſimum ſub Guntbramno Abbate 662 ad ſepulcrum S. Trudonis ingens populi concurſus, ac donaria propè infinita 662. 663 augentur Monaſterii opes, ſimulque in eo labefactatur diſciplina regularis 663. 664 monachis ob morum pravitatem infenſi Epiſcopi Leodienſis ac Metenſis 665 ab his territi monachi pleriſque fugam arripiunt 666. 667 monaſterium igne ſuccenſum *ibid.* adeoque oppidum ipſum 669 Monaſterium invadit Arnulfus Comes Loſſenſis *ibid.* ejus res Lanzo Abbas diſtrahit 670 alias Bruno pſeudo-Epiſc. Metenſis 671 non nulla ei reſtitui curat Henricus Epiſc. Leodienſis 671. 675 ejus pleraque bona à variis proceribus uſurpantur 674 Monaſterium inſtauratur 675 & *ſeqq.* conſuetudines Cluniacenſes in id introducuntur 680 bona plurima recuperantur à Rodulfo Abbate 591 633 oppidum igne ſuccenſum 696 Monaſterium inſtauratur, & variæ in ejus Eccleſiâ reliquiæ reconduntur 596 637 quot mala paſſum ſit à Giſleberto Advocato 703 id Epiſc. Leodienſis in ſuum patrocinium ſuſcipit *ibid.* oppidum igne ſuccenſum 705. 706 Monachorum præbenda 706. 707

S. Vincentii in Nemore Canonicis Regularibus non pauca donantur ab Hugone Caſtri-novi domino, &c. — 488

* *Cætera Monaſteria ac Cœnobia Vide in iis locis ubi condita ſunt.* Exempli causâ *Monaſterium S. Germani*, quære in verbo Autissiodorensis

Sanctinus primus Epiſc. Virdunenſis 532. 241

Sandradus primus Abbas Gladbacenſis, ejicitur, & fit Abbas Weiſſemburgenſis 657 Monaſterio ſuo reſtituitur *ibid.*

Saxo Abbas S. Benigni Divionenſis 577. 578

Savaricus Epiſc. Bathonienſis & Wellenſis: ejus obitus - 181

— de Varginiaco, Dominus Caſtri-Cenſorii 525

Saviniacense Monaſterium Lugdunenſi Eccleſiæ donat Lotharius I. Imp. - 341

Saviniacensis Ordo 575 ei ſtatuta dat, eumque ſub protectione ſuâ ſuſcipit Lucius Papa II. 578 unitur Ordini Ciſtercienſi 575

SS. Saviniani, Potentiani, &c. corpora reperta & tranſlata 456

Saora filia naturalis Jacobi Regis Majoricarum, nubit Petro Gauſerandi de Pinoſio - 696

Saxones à Chlotario I. Franc. Rege victi, eum deinde ſuperant 361 tributum iis remittitur à Dagoberto Rege 367 à Carolo M. ſæpe victi 371

Saxowalus primus ſcriptor Chronici Monaſterii Centulenſis 376

Scabuis Monaſterium ab Eberhardo Comite conditum 516

Scenicis ludis renuntiare debet, qui Chriſtianam religionem amplexus eſt — 301

Sclarmunda filia Rogerii Comitis Fuxenſis, nupta Jacobo filio Jacobi I. Aragoniæ Regis, poſtmodum Regi Majoricarum - 680. 681 ejus teſtamentum - 702

Scotiæ Regnum quatenus Angliæ Regno ſubditum - 211. 215 an ad Romanam ſedem pertinuerit - 224. 225 & *ſeqq.*

Scriptura Sacra nocturnis horis olim ita legebatur: primæ lectiones ex Moyſe, ſecundæ ex Prophetis, tertiæ ex Evangelio, quartæ ex Apoſtolo; & ſingulæ partes legebantur ex ordine - 305

Secundus Martyr, Tribunus Legionis Thebææ 209

Segardus ex Priore Abbas S. Martini Tornacenſis 304. 910 ejus obitus 922

——— Abbas S. Vitoni 556. 517

Semberanous de Meduanâ, dominus Lavardini - 273

Sallentiaci Monaſterium ab Alicio S. Eligii fratre conditum 95

Sansraldus Cardinalis Preſb. S. Laurentii in Lucinâ, fit Innocentius Papa IV. 235. 193

Seneschallia Franciæ Andegavenſibus Comitibus propria - 116

Senonum civitas quinque menſes à Normannis obſeſſa 468 Regio dominio addita 471 ejus Communia deſtructa 435

Senonenſis Archiepiſc. Primas Galliæ & Germaniæ 487 Senonenſi Eccleſiæ ſubditur Monaſterium S. Columbæ 463 multa donantur à Hrotlao conjuge Mainerii Comitis Senonenſis 465 eam Lugdunenſi Eccleſiæ ſubjici, ſe nunquam paſſurum ſcribit Ludovicus VI. - 478

Senonenſis Baſilica S. Leonis diruta 467 Monaſterii S. Columbæ murorum pars deſtructa 469 Abbatiæ S. Mariæ varia fortuna 467. 469 474. 482

Senonenſe Monaſterium S. Petri-Vivi, à Techildâ filiâ Chlodovei I. Franc. Regis conditum 464 ei non nulla donantur *ibid.* ejus cella Noviacus in Aquitania 465 Akonis villam, & alia ei donat Egil Archiepiſc. Senonenſis 466 in ejus Eccleſiam plurima SS. corpora transferuntur 467 ab Hungaris igne concrematum 469 ſpoliatum à Norranno Abbate, ac deinde in illo Abbates conſtitui deſinunt 470 id vaſtare pergit Archembaldus Archiepiſc. *ibid.* ejus res non nullæ ſervantur à Frodone Milite *ibid.* privilegium ei conceſſum de eligendo à Monachis Abbate 472 inſtauratur Monaſterium operâ Seuvini Archiepiſc. qui Abbatem & Monachos in eo conſtituit 471. 472 eique non pauca donat 473 ejus Abbas primus inter Abbates Senonenſis diœceſis *ibid.* multa ei damna infert Gelduinus Archiepiſc. 475 igne concrematur 477 non nulla ei donant Hugo Campaniæ Comes & uxor ejus Conſtantia 477 ejus bonorum pars recenſetur 482 aliquot reliquiæ ei donantur 483 ei ſubditum

Index rerum Memorabilium.

Mauriacenſe Monaſterium, in Diœceſi Arverniæ 479 & ſeqq.
Senonenſe Monaſterium ſancti Remigii Vallilias tranſlatum 465 incenditur à Normannis 488 transfertur ad muros Senonenſes *ibid.*
Senonenſis Eccleſia S. Saviniani conditur 476 item Eccleſia S. Thebaudi *ibid.*
Senoniense Monaſterium in Voſago à S. Gundeberto Archiepiſc. Senonenſi conditum 604. 605 Imperiale olim fuit, dein Metenſi Epiſcopo ſubjectum 612 in illud defertur corpus S. Simeonis Epiſcopi Metenſis *ibid.* 613 ejus Abbas temporalia à Metenſi Epiſcopo, ſpiritualia à Tullenſi accipit 613 ejus, & Advocati jura *ibid.* in eo perit diſciplina regularis 617 quæ inſtauratur à Ramberto Abbate 618 ei multa à multis donantur 619 opprimitur à Comitibus de Salmis 639 & ſeqq. Priores cellarum à Monaſterio pendentium operam iis utilem impendunt 644 Henricus de Salmis Monachos vexare pergit, & excommunicatur 648. 649 Monaſterium deſcribitur 649 Monachi in illud redeunt 651
Septenarii numeri explicatio 315
Seraphim Abbas Beſuenſis 373. 405. 406. 407
Seraphin, quando neutrius generis ſit, quando maſculini – 331
S. Serenæ corpus Spoleto in orbem Metenſem tranſlatum 134
Sergius Papa I ejus literæ in gratiam Monaſterii S. Benigni Divionenſis 389
——— Scriniarius Romanæ Eccleſiæ – 349
Serlo Abbas S. Luciani Belvacenſis – 494. 497
——— Abbas Saviniacenſis 578 Monaſterium ſuum, & quæ ab eo pendebant ſubjicit Ordini Ciſtercienſi 578
Servatius Epiſc. Tungrorum 221
Servi uxorem niſi ex conſenſu dominorum ducere non poſſunt – 481 in ſervitutis quæſtione quid ſervandum 537 – 59. ſervis libertas conceditur à Ludovico X Rege Franc. modo certam ſibi pecuniæ ſummam ſolvant – 707
Savericus Archiepiſc. Trevirenſis 212
Severinus Archiepiſc. Colonienſis 210
——— Archiepiſc. Trevirenſis & Epiſc. Tungrorum 109
——— Archiepiſc. Trevirenſis 188
Severus Archiepiſc. Trevirenſis *ibid.*
Sevinus Archiepiſc. Senonenſis: ejus geſta & obitus 471. 472. 473
Sibertus Archiepiſc Trevirenſis 218
Sibylla filia & heres Almarici Regis Hieroſolymitani, nubit Guidoni Joppenſi – 163
——— mulier, Epiſc. Metenſem, & graviſſimos viros, dum ſe in cœlum rapi, ab eſcis abſtinere, &c fingit, mirificè ludificatur, poſtremò detectis ejus fraudibus carceri mancipatur 614
Sichelmus Dux Burgundiæ 401
Sicilia Regnum ab Innocentio IV. oblatum Edmundo filio Henrici III. Anglorum Regis – 648 quem ob neglectas conditiones jure ſuo ſi quod ante habuerat, excidiſſe decernit Clemens IV. *ibid.* idem regnum Carolo Comiti Andegavenſi & ejus heredibus offert Urbanus IV. – 650 & Clemens IV. confert certis quibuſdam legibus *ibid.* Siciliæ Reges recenſentur – 814. 815
Sifridus ex Canonico Epiſc. Cleeſtrenſis – 163
Sigebaudus Epiſc. Spirenſis 393
Sigeberti Monachi Gemblacenſis elogium 708
Sigeboldus de Crainhem Abbas Affligemienſis 778
Sigiberga Monaſterium SS. Martini & Wlgani, conditum ad Hugone, & donatum Monaſterio Rotomagenſi S. Audoëni – 400
Sigibaldus Epiſc. Metenſis, ejus pietas 227
Sigibertus Franc. Rex, Chlotarii I. filius 361. 362 ejus corpus in Monaſterium Sueſſionenſe S. Medardi defertur 74
——— Franc. Rex, Dagoberti filius 367. 389
——— Theoderici Franc. Regis filius, Childeberti nepos 164. 166
——— Abbas S. Martini Trevirenſis 218
——— Langravius Alſatiæ 632
——— rerum Eccleſiaſticarum pervaſor, eas reſtituere cogitur – 358
Sigifridus Abbas Gorzienſis 386
Sigillis Monachi olim non utebantur 788 uti in Italiâ tabelliones ſæculo XIII *ibid. Vide* Franci
Sigiricus à Sigiſmundo patre Burgondiorum Rege interfectus 360
Sigismundus Burgundionum Rex Sigiricum filium interficit, & ejus facti pœnitens Agaunenſe Monaſterium condit 360 à Francorum Regibus captus & interfectus 362
——— Auſtriæ Dux – 754 765 776
Siguinus de Calſada Abbas Condomenſis 185. 387 588. 592. 608
Simeon Epiſc. Laudunenſis – 335
——— Epiſc. Metenſis 225 ejus corpus in Senonienſe Monaſterium transfertur 212. 613
Simon Cardinalis Preſb. S. Cæciliæ – 18 A S. Legatus – 40. 230 dein Martinus Papa IV. – 18
——— de Bello-loco, ex Archidiacono Carnutenſi Archiepiſc. Biturícenſis – 43 dein Cardinalis Epiſc. Præneſtinus, & A S. Legatus – 30. 52
——— ex Cantore, Archiepiſc. Bituricenſis – 27
——— Archiepiſc. Tyrius 857
——— Epiſc. Aginnenſis – 416
——— Epiſc. Carnutenſis: ejus obitus – 13
——— filius Hugonis Magni, fratris Philippi I. Franc. Regis, Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 878. 921 reditus auget Eccleſiæ Tornacenſis 922 eui eo invito, proprius datur Epiſcopus *ibid.* & ſeqq laudatus 923 fit deinde Epiſc. Belvacenſis – 56 ejus obitus – 86
——— Epiſcop. Oxonienſis: ejus obitus – 189
——— Epiſc. Pariſienſis: ejus obitus – 57
——— de Gandavo, Epiſc. Sareſberienſis – 219
——— Epiſc. Wirceeſtriæ – 106
——— Abbas Aquicincti 813
——— Abbas Ciſonienſis 883
——— Abbas Floriacenſis 478
——— Abbas S. Andreæ, dein Saviniacenſis 176
——— Abbas S. Bertini 813
——— Abbas S. Martini Tornacenſis 926
——— Dux Alſatiæ 894
——— Dux Moſellanus, ſive Lotharingiæ 133 617
——— Dominus Montisfortis, Dux Narbonæ, Toloſenſis & Liceſtrenſis Comes, Biterrenſis & Carcaſſonenſis Vicecomes – 589 præclaram de Aragonum Rege & Albigenſibus victoriam refert 490 – 29 ejus mors – 27 287
——— Comes Ebroïcenſis – 153
——— Comes Huntundoniæ – 507
——— Comes Levrienſis, Orator Andreæ Hungariæ Regis apud Gregorium IX. – 610
——— de Monteforti, Simonis Comitis filius, Comes Leiceſtrenſis, & Seneſcallus Angliæ – 35. 191. 643 deinde Seneſcallus Vaſconiæ – 191 in Regem Henricum III. rebellat – 197 cumque & liberos ejus capit – 40. 199 interficitur – 41. 200
——— Comes Rodulfi Comitis filius, vitam Monaſticam apud S. Eugendum profitetur 434
——— Clarimontis, Dominus Nigellæ, Regni Franc. Adminiſtrator, S. Ludovico in Africam profecto – 41. 663. & ſeqq. ejus, & collegæ Matthæi Abbatis S. Dionyſii Epiſtola ad Philippum III. – 670
——— Cancellarius Ludovici VI. – 483
——— Seneſcallus, Regni Siciliæ Magiſter Capitaneus 872
——— Dominus de Luzi – 614
——— filius Roberti cum Cancellarii Guillelmi I. Regis Angliæ, poſtmodum Epiſc. Lincolnienſis, fit Decanus Lincolnienſis – 506 maximus delator *ibid.* in carcerem conjicitur, è quo clapſus, exilium ſibi ipſe indixit *ibid.*
Simoniaca hæreſis Gallias pervagatur 90 vetus & publicum malum Leodii – 480 in Concilio Remenſi damnatur 483
Simplicius Epiſc. Lemovicenſis 109
Sinemuri Brienenſis Eccleſia Parochialis fit Eccleſia Collegiata – 679
Sisenandi Gothorum in Hiſpaniâ Regis geſta 365
Sixti Papæ IV. Epiſtola ad Ludovicum XI, quâ concordata ab eo non obſervari queritur – 844
Societas Jesu ad expugnandos infideles inſtituta – 806
Solemniacense Monaſterium à S. Eligio conditum 83
Solis eclipſis an duplex intrà unum annum eſſe poſſit – 324
Sophronius Regionarius Scriniarius Romanæ Eccleſiæ 503
Soullardus de Condio, dominus de Longueſſe 743
Sparagus Archiepiſc. Tarraconenſis – 537
Sparnacensem Eccleſiam fundat Odo Comes Palatinus Regis Franc. – 391 in eâ conſtituuntur Canonici Regulares à Theobaldo II. – 480
Sparvus Abbas S. Eligii Noviomenſis 118
Sperus Epiſc. Metenſis 226
S. Spinuli diſcipuli S Hydulphi obitus & miracula 608
Staochiæ Monaſterium conditum à Philippo Abbate 855
Stanislaus Epiſc. Cracovienſis in SS. album relatus – 294
Stephanus filius Comitis Bleſenſis, Regnum Angliæ uſurpat – 143 ejus geſta *ibid.* & ſeqq. obitus – 149
——— Alberti, utriuſque juris Doctor, Cardinalis Preſb. fit Innocentius Papa VI. – 112
——— Cardinalis Epiſc. Præneſtinus – 650, 258
——— de Langedono, Cardinalis Preſb. S. Chryſogoni, fit Archiepiſc. Cantuarienſis, invito Joanne Angliæ Rege 841 – 22. 181 quem rogat ut per eum ſibi Eccleſiam ſuam adire liceat, – 568 de eo – 181. 183. 187. 188. 379. 380 ejus opera – 183 obitus 867 – 189
——— Cardinalis Preſb. S. Cyriaci in Thermis Tul. 199
——— de Pariſius, Doctor Decretorum, ex Decano fit Epiſc. Pariſienſis, dein-

de Cardinalis - 110
—— Archiepiſc. Lugdunenſis - 307
—— de Sabaudiâ, Archiepiſc. Lugdunenſis —— 677
—— ex Decano Archiepiſc. Senonenſis —— 49
—— Archiepiſc. Viennenſis, deinde Epiſc Metenſis cum pallii honore 223. 229. 230 619 620 591
—— Epiſc. Ambianenſis - 594
—— Epiſc. Arvernorum, Liziniacum donat Eccleſiæ Beivarenſi S. Juliani, eâ lege ut in Eccleſiâ illius loci degant Canonici XII quibus mediam reditnum partem aſſignat, alterius partis ſibi, ac Roberto patrueli uſufructu reſervato - 573. 578
—— Epiſc. Auguſtodunenſis 445. 506. 529 — 554
—— Epiſc. Cicestrenſis — 201
—— Epiſc. Leodienſis, & Abbas Lobienſis: ejus opera 736
—— de Faukenberge, Epiſc. Londonenſis —— 188
—— Epiſc Meldenſis 550
—— Epiſc Nolanus, Seniniacius Romanæ Eccleſiæ 504
—— Epiſc. Noviomenſis, Noſneomii ejus urbis ſtatuta promulgat —— 384
—— Epiſc. Pariſienſis 495 - 4 - 9 ab Henrico Archiepiſc Senonenſi vocatus, cauſas reddit cur eum adire nec debeat, nec poſſit - 489 Galonem Pariſienſis Scholæ Magiſtrum negat ſe abſolvere poſſe - 490 Archiepiſc. Senonenſem, à quo extra Provinciam vocatus fuerat, monet ſe huic non obedituum *ibid.* alia ejus concertatio cum Theobaldo Archidiacono - 491 ejus conſtantia laudatur *ibid.* monetur à non nullis in ejus necem eſſe conſpiratum *ibid.* 10 Regis odium venit —— 492
—— Epiſc. Redonenſis: ejus obitus —— 182
—— Epiſc. Tornacenſis 813
—— Epiſc. Tullenſis 615
—— Abbas Beſuenſis, antea Monachus apud S. Eugendum, &c. 434. 435. 443 450
—— Abbas Ciſtercienſis 481 — 516
—— Abbas Cluniacenſis 541 ejus ſuperbia 559
—— Abbas Piſcarienſis 947
—— Abbas Regniarenſis 521. 579
—— Abbas S. Benigni Divionenſis 397
—— Abbas S. Jacobi Leodienſis 680
—— Abbas S. Manſueti Tullenſis 618
—— Abbas S. Remigii Senonenſis 157
—— Abbas S. Vitoni Virdunenſis 260
—— Abbas Senonienſis 615
—— de Garlandâ, Archidiaconus Pariſienſis de Stephano Epiſc. Pariſienſi queritur apud Henricum Archiepiſc Senonenſem - 490 ejus ſertera à Pariſienſi Epiſcopo recenſentur - 491 eos inter ſe reconciliare ſtudent non nulli, inter quos S. Bernardus *ibid.*
—— Comes Burgundiæ 415 - a
—— Comes Carnutenſis ac Bleſenſis, Adelæ uxori narrat quæ in caſtris apud Antiochiam à Chriſtianis geſta ſunt - 410 jure ſuo in bona Epiſcoporum Carnutenſium vitâ functorum ultrò cedit —— 440
—— Comes Matiſconenſis - 487
—— Comes Sacci-Cæſaris: ejus obitus —— 17
—— Comes Sueſſionenſis 488

—— Comes Trecenſis 387
—— Comes, cum uxore Freduide Monaſterium S. Quintini Tigni condit, ac ſubdit Monaſterio Remenſi S Remigii 567
—— Cancellarius Ludovici VI. —— 477. 478
—— de Marugo, ex Cambellano Caroli Comitis Valeſiæ Franciæ Cancellarius - 69
—— Marcelli, Præpoſitus Mercatorum Pariſ. - 116. 120 interfectus —— 120
—— cum uxore ac liberis dotat Eccleſiam S. Martini in Monaſterio Avenionenſi S. Andreæ - 188
Stivagium Monaſterium in Voſago: ejus varii incolæ 605
Suarius Epiſc. Oliſſiponenſis - 558
Suavus Abbas S. Benigni Divionenſis 380
—— Abbas S. Remigii Senonenſis 468
Sueſſionenſe Monaſterium S. Medardi conditum à Chlotario I. & Sigiberto Franc. Regibus 74. 487 ei Croviacum donat Chlotarius 73 Sigibertus Marvallem. 75 alia ei donantur à Berthâ filiâ Caroli Magni 488 vetus Baſilica Ludovici Pii ætate deſtructa, & conſtructa altera auguſtior 74 hæc à Marcomannis exuſta *ibid.* Monaſterium eximitur à poteſtate Comitis Sueſſionenſis 482
Sueſſionenſi communiæ jura dat Ludovicus VI confirmant Ludovicus VII, & Philippus II. —— 546
Sugerius Abbas S. Dionyſii in Franciâ 495 - 2 ei regni adminiſtratio commiſſa 495 —— 7 ejus obitus —— 9
Sulpicius Liſnii filius, Dominus Ambaſiæ & Calvimontis 280. 261. 276. 277
—— Hugonis filius, Dominus Ambaſiæ & Calvimontis —— 281. 280. 283 284. 285
Summi Pontifices quorum ſeries, geſta & obitus deſcribuntur in Chronicis. *Quæ ad hos pertinent, videnda ſuis locis*
—— Adrianus IV. 483 — 80. 149. 250 152 153
—— Adrianus V. —— 44. 206
—— Alexander III 485. 486. 489. 809. 813. 814 817 - 20 11. 19. 13. 133. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163.
—— Alexander IV. - 37. 38. 39. 195. 196.
—— Anaſtaſius IV. 485 - 9. 149
—— Benedictus XI. - 56. 57. 229. 230
—— Benedictus XII. - 97. 99. 106
—— Bonifacius III. 487
—— Bonifacius VIII. - 50. 51. 52. 53. 54. 55. 215. 216 219. 221. 222. 223. 224. 225. 228. 229
—— Cæleſtinus II. - 6 7. 166
—— Cæleſtinus III. 489. 822. 828 - 17. 19. 171. 175. 176. 177
—— Cæleſtinus IV. - 54. 192
—— Cæleſtinus V. - 50. 214. 215
—— Calixtus II 800. - 2. 3
—— Clemens III. 821. 822. - 16, 17. 166. 171
—— Clemens IV. - 40 41. 199 200 201
—— Clemens V. - 58. 59 60. 61. 62. 64. 65. 66 68. 210
—— Clemens VI. - 106. 110. 111. 112
—— Eugenius III. 481. 489. 493 - 7. 8 9. 147. 148 149
—— Gelaſius II. 800 - 2
—— Gregorius VIII. 811 - 166
—— Gregorius IX. 490. 494 866. 867. 869. 870. - 31 32. 32. 189. 190 191 192
—— Gregorius X. - 43. 44. 203. 204. 205. 206
—— Honorius II. 800 - 3. 4
—— Honorius III. 490. 857. 866 - 27. 29. 30. 31. 181. 187. 189

—— Honorius IV. - 48. 47 210
—— Innocentius II. 4 8. 482, 800, 801 - 4 5. 8. 145 146
—— Innocentius III. 489. 490 829 831. 839 843. 845. 850 858 - 19. 23. 22 24. 25. 26. 27. 177. 179. 181. 182. 183. 184. 185
—— Innocentius IV. 497 - 14. 15. 17 193. 194 195
—— Innocentius V. - 44. 206
—— Innocentius VI - 118 125. 129
—— Joannes XXI. - 44 206. 207
—— Joannes XXII - 71 73. 74 75 76. 79. 80. 81. 83. 88. 89. 91. 92 93 95. 97
—— Lucius II. — 7. 146
—— Lucius III. 489. 817. 820. - 13. 14 163. 165
—— Martinus IV. - 45. 46. 208. 209. 210
—— Nicolaus III. - 44. 45. 207. 208
—— Nicolaus IV. - 47. 48 49. 210 211. 212
—— Paſchalis II. 791 799 - 2
—— Stephanus III. 487
—— Urbanus II. 291. 791
—— Urbanus III. 489. 820. 821 - 14 16. 165 186
—— Urbanus IV. - 59. 40. 197. 159
—— Urbanus V. - 129. 139
Superbia commune hominum malum —— 448
Superſtitionum genera aliquot indicata ac damnata 97 98
Suppo Abbas Gemmeticenſis, deinde Fructuarienſis 386
—— Comes Piceni 931
Syagrius Epiſc. Nivernenſis - 548
—— Patricius à Chlodoveo victus, ei traditur ab Alarico Gothorum Rege 380
Sylvanectenſem Eccleſiam S Mauricii fundat ac dotat, & Canonicos in eâ conſtituit S. Ludovicus - 546
Sylveſter Epiſc. Sagienſis - 381
S Sylveſtri Regula - 401
Symmachi Papæ Epiſtola ad Avitum Archiepiſc. Viennenſem - 507
Symphorianus Martyr 318
—— Abbas Centulenſis 301
Syrannus Abbas Belucenſis 404

T.

Tabellionum jusjurandum ætate Philippi VI. - 716
Tallia quâ ratione aſſideri debeat, decernit S. Ludovicus - 663
Tancradus cum Richteude uxore Eccleſiam Lanoſclæ condit - 317
Tancredus Siciliæ Rex —— 17. 18. 168. 169
Tarraconenſis Provinciæ Concilium —— 141
Tartarorum patria, & eorum victoriæ 936 - 29 & *ſeqq.* 193 & *ſeqq.* eorum Imperator fit Chriſtianus - 627 & aliquot eorum Principes, è quibus unus ſcribit S. Ludovico - 625
Taſſilo Dux Bajoariæ 372
Techilda Chlodovei I. filia Monaſterium Senonenſe S. Petri-Vivi condit 464
Templariorum Ordo, dictus Militia Templi Domini quando inſtituitur 442 - 2 eorum impietas - 60 hos capi eorumque bona à ſuis occupari curat Philippus IV. *ibid.* in eos Clemens Papa V inquiri jubet à ſingulis Epiſcopis in ſuis diœceſibus, cum duobus Canonicis Eccleſiæ Cathedralis, duobus FF Prædicatoribus, ac duobus FF. Minoribus, ac de generali Ordinis ſtatu cognitionem ſibi reſervat 199. 203 eorum non nulli igni traditi —— 22. 23 Ordo deletus —— 65

Tasonarii ſive *Popelicani*, hæretici 160
Tentationum varia genera - 131 rerum utilitas - 131 quâ ratione iis reſiſtatur — 132
Terentius Epiſc. Metenſis 226
Teresia filia Ægidii de Bidaure, uxor Jacobi I. Aragoniæ Regis, ſine Regio honore - 678
Terrigia mater S. Eligii 78
Tertullus à quo orti ſunt Comites Andegavenſes, geſta - 235. 237
Testes domeſtici quando audiendi - 419
Tetricus Epiſc. Lingonenſis 359
Tidlfus Epiſc. Wirceſtrenſis - 506
Teutbaldus Epiſc. Lingonenſis 375. 378. 407 410
Teutbertus Epiſc. Aptenſis - 343
——— Abbas Belnenſis 408. 409
——— Comes, Viennenſi Eccleſiæ donat villam Mantulam 561 ejus, & aliarum duarum uſumfructum ei concedit Barnoinus Archiepiſcopus - 523
Teutberus ex Monacho Lobienſi Coëpiſcopus Leodienſis 735
Teutsindus Abbas S. Martini Toronenſis & Fontanellenſis, huic Monaſterio plurima damna infert 272
Thebææ Legionis martyrium 209
Thedaldus Placentinus, Archidiaconus Laudenſis fit Gregorius Papa X. — 203
——— ex Abbate Beccenſi Archiepiſc. Cantuarienſis - 10. 144. 149. 506 ejus obitus — 153
——— Archiepiſc. Rotomagenſis: ejus controverſia cum Rege - 613
——— Epiſc. Ambianenſis 372. 823
——— Epiſc. Belvacenſis: ejus obitus — 54
——— Epiſc. Dolenſis 172. 173
——— Epiſc. Pariſienſis - 101. 536
——— Monachus S. Dionyſii, Ciſterciense inſtitutum amplectitur, idque monachos Savinlacenſes docet 365 fit Abbas Fontanenſis *ibid.* 378 ejus mors 378
——— ex Priore Cluniacenſi Abbas Moliſmenſis 359
——— Abbas S. Germani à Pratis 536 legatus à Ludovico VII. ad Alexandrum III. 139 ejus obitus *ibid.*
——— Abbas S. Martini Ambianenſis — 497
——— Abbas S. Martini Pontiſarenſis 854
——— Stampenſis, Magiſter Oxonienſis - 447. 448 Magiſter Cadomenſis - 447 de vera pœnitentiâ ac bonâ voluntate diſſerit - 445 pueros ſi baptiſmo accepto moriantur, ſalvari, ſi nondum accepto, æternùm perire aſſerit - 447 doctores ſuæ ætatis Sententiarum concinnatores aſpernatur *ibid.* Margaretam Angliæ Reginam laudat *ibid.* amicum injuriis laceſſitum ſolatur *ibid.* ſacerdotum filios in Clerum admitti poſſe probat — 448
——— I. Dux Lotharingiæ, & Comes Daſpurgenſis 619 Mathæum patruum olim Epiſc. Tullenſem interficit 422 à Frederico II. Imp. captus 629 libertati reſtitutus veneno perit 630
——— Henrici filius, Comes Barrenſis — 294
——— Comes Bleſenſis, Dapifer Ludovici VII. — 327. 336. 339. 341 & Philippi II. — 354 ejus obitus — 17
——— I. Campaniæ Comes, Turoniam amittit — 255. 256. 275 filium Hugoni Abbati Cluniacenſi offert ſalutaribus aquis abluendum, & Cluniacenſibus villam Coſſiacum donat — 408
——— II. Campaniæ Comes 802 - 5. 6. 7 Monaſterium Pruliaci condit — 2 Canonicos Regulares in Eccleſiâ Sparnacenſi S. Martini conſtituit - 480 ejus obitus 483 — 9
——— III. Campaniæ Comes: ejus obitus — 20
——— IV Campaniæ Comes — 31 607 deinde Rex Navarræ 491 — 33
——— V. Campaniæ Comes, Rex Navarræ: ejus mors — 42. 669
——— *Tricator* Comes Carnutenſis: ejus geſta — 234 235
Theodardus Archiepiſc. Narbonenſis 478
Theodebaldus Theodeberti filius Rex Franc. 361
Theodebertus Franc. Rex, Theoderici filius 360. 361 ejus liberalitas erga cives Virdunenſes 235
——— Franc. Rex, Childeberti filius 363. 364. 365. 366
——— Chilperici Franc. Regis filius 362
Theoderada Caroli M. filia 374
Theodericus Franc. Rex, Chlodovei I. filius 360. 368
——— Franc. Rex, Childeberti filius 363. 364 365. 366
——— Franc. Rex, Chlodovei II filius 370 immunitatem Dervenſi Monaſterio à Childerico fratre conceſſam confirmat - 317
——— Franc. Rex, Dagoberti II. filius 370
——— Archiepiſc. Colonienſis - 770. 771
——— Archiepiſc. Trevirenſis 814
——— Epiſc. Ambianenſis, Monaſterio Caricampi donata in ſuâ diœceſi confirmat - 495 Ambianenſem Eccleſiam S. Martini in Abbatiam promovet - 497
——— Epiſc. Aurelianenſis: ejus mors 474
——— Epiſc. Cameracenſis 734 - 335
——— Epiſc. Metenſis 228 661 S. Vincentii Monaſterium condit 228. *Vide* Deodericus
——— II. Epiſc. Metenſis 229. 386. 393 Monaſterium S. Stephani condit 229
——— Epiſc. Metenſis, nunquam conſecratus 138
——— III Epiſc. Metenſis, Matthæi Ducis Lotharingiæ filius *ibid.*
——— Epiſc. Tintonus 917
——— Epiſc. Virdunenſis 217. 218. 241. 248. & *ſeqq.* 771
——— Secretarius Romanæ Eccleſiæ - 346
——— Abbas Gemmeticenſis 381
——— Abbas S. Eligii Noviomenſis 928 - 494
——— ex Monacho Lobienſi Abbas S. Huberti 748
——— de Pareu, Abbas S. Martini Tornacenſis 926
——— Abbas S. Martini Trevirenſis, auctor duorum librorum de Gregorio VII. 218
——— Abbas S. Pauli Virdunenſis 234
——— Abbas S. Trudonis 874 & *ſeqq.*
——— Abbas Senonienſis 620
——— Abbas Valciodorenſis 719 alter 729
——— auctor ejus opinionis, quæ Dei eſſentiam ubique eſſe negabat, à Gualtero de Mauritaniâ refellitur - 328
——— Dux Alſatiæ 800
——— Comes Barrenſis: ei donatus Comitatus Virdunenſis 246
——— filius Alſatiæ Ducis, Comes Flandriæ 704. 800. 898. 899 - 149. 231. 834. 893. 154 ejus obitus - 136
——— de Avenis, Leſcienſe Monaſterium condit 904 ejus cædes 505
Theodoricus Rex Gothorum in Italiâ 380
Theodorus Cardinalis Epiſc. Portuenſis & S. Rufinæ 883. A. S. Legatus - 837. 510. 516
——— Epiſc. Tornacenſis 903
——— Notarius & Scriniarius Romanæ Eccleſiæ - 373
——— Abbas Studii: ejus laudes, ac Sermo de S. Bartholomæo 283
——— Dux Dyrrachii, Petrum de Cortenaio Imperatorem CP. capit - 87
Theodulfus Epiſc. Abbas Lobienſis 733 miraculis claret 749
Theomarus Archicapellanus Carlomanni Regis Italiæ 938
Theotberga uxor Pontii Comitis Gabalitani & Forenſis - 385
Theutbertus Comes pater Hermengardis uxoris Ludovici Pii - 328
Theudichilda paſtoris ovium filia, uxor Ariberti Franc. Regis 362
Theudo Epiſc. Cameracenſis 571
Theutbaldus Abbas S. Trudonis 660
Theuto Abbas S. Leodegarii 427
Thibduinus Epiſc. Leodienſis - 887
Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis, Martyr: antea Archidiaconus Cantuarienſis, & Cancellarius Angliæ, 485. 486, 544. 809 811. 860 - 30. 12. 812. 153. 154. 157. 512
——— de Aquino, Ordinis FF. Prædicatorum: ejus opera, & quæ ei falsò tributa ſunt - 205 ejus obitus - 83 miraculis ſanctitas ejus declaratur - 203
——— de Jora, Ordinis FF. Prædicatorum, Cardinalis Preſb. S. Sabinæ 199 - 130
——— Archiepiſc. Eboracenſis - 306
——— de Colebruge, Doctor in Theologiâ, Archiepiſc. Eboracenſis — 224 ejus obitus — 229
——— Epiſc. Candidæ-Caſæ, Orator Jacobi Scotiæ Regis apud Carolum VII. — 801
——— de Cantilupo, Doctor in Theologiâ, Epiſc. Herfordenſis — 208 ejus obitus — 209
——— de Blundeſwick, Epiſc. Norwicenſis: ejus obitus — 190
——— Epiſc. Wratiſlavienſis, in Eccleſiâ de Camenta, amotis Canonicis, Ciſtercienſes conſtituit — 628
——— de Frenvilla, Decanus Rotomagenſis, Electus Rotomagenſis, juri ea electione quæſito renunciat — 614
——— Abbas Affligemienſis 779
——— Abbas Lobienſis 757 alter *ibid.*
——— Abbas Mauri-montis, deinde S. Vitoni 259
——— de Courcellis, Theologiæ Profeſſor, Orator Caroli VII. apud Nicolaum V. — 767. 778
——— filius Eduardi IV. Angliæ Regis, Comes Cornubiæ — 53. 60. 224
——— Comes Flandriæ & Hannoniæ, cum Joannâ matre ſtatuta Hoſpitalis Comitiſſæ Inſulis promulgat — 617
——— Comes Lancaſtriæ — 80. 85 205
——— Comes Pertienſis, in prælio interfectus — 27. 186
——— de Marla, Dominus Couciaci: ejus ſcelera, & mors 488 — 4. 505
——— de Berkeleie, Conſtabularius exercitûs Angliæ — 110
——— Treveth, Juſtitiarius Itineris de Coronâ — 203
Theotaudus Archiepiſc. Trevirenſis 213. 218
Thietmarus Abbas Gemblacenſis 768
Tinot Monaſterium S. Quintini antea ſubditum Monaſterio Remenſi S. Remigii, deinde unitum Monaſterio Moſomenſi 567
Titburga filia Raimundi Atonis, neptis Ademari de Muro-veteri, renun-

Digitized by Google

tias pacto de futoro matrimonio ſuo cum filio Guillelmi Domini Montiſpeſſulani — 560
Tolosa fit urbs Archiepiſcopalis — 78 in eâ urbe inſtituitur Academia à Gregorio IX. — 605
Tornaci lues peſtifera ſanatur ope SS. Virginis 891 Tornacenſibus communiam concedit Philippus Aug. ejus leges — 158
Tornacenſi Eccleſiæ Chilpericus Rex non pauca donat 917 bonorum partem amittit 918. 919 ei proprius Epiſcopus redditus 889. 919 & ſeqq. — 7. 67. 497
Tornacenſe Monaſterium S. Martini à S. Eligio conditum, ſed poſtea dirutum 901 902. 903 ejus inſtaurationis hiſtoria 889 & ſeqq. 899 & ſeqq. 906 & ſeqq. plurima altaria ei donantur 911 & alia bona 912. 913 in illud conſuetudines Cluniacenſes introducuntur 910 ejus controverſiæ cum Capitulo Eccleſiæ Tornacenſis 915. 916
Tornodorensis Eccleſiæ præbendas & perſonatus conferendi jus quibus competat — 850
Torquatus ſive Tortulfus, Foreſtarius Nidimeruli, à quo orti Comites Andegavenſes — 155. 137
Trajectum urbs olim dicta Wiltaburg 168
Tranquillus Abbas S. Benigni Divionenſis 359
Transmarus Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis 917
Tresarius Abbas Fontanellenſis 176
Trasmundus Epiſc. Valvenſis & Abbas Piſcarienſis 957. 958
Trasimundus Abbas Corbeienſis — 547
Trecensis Eccleſia S. Georgii à Philippo Epiſc. & Capitulo Trecenſi conceditur Canonicis Regularibus, quibus iidem non pauca donant — 415. 416
Tria-Capitula Facundus Epiſc. Hermianenſis pertinaciter tuetur — 307 & ſeqq.
S. Trinitatis myſterium ab homine comprehendi non poteſt — 525 utcumque explicatur — 401 ejus expreſſa præſentia in eo quod Angelus Mariæ dixit ſuperventurum in eam ſpiritum ſanctum, &c. — 508
Trinitatis Ordo quando inſtitutus: is olim dictus Ordo Aſinorum 492
Trinitatis Monaſterium puellarum à Guillelmo Comite Moretonii conditum — 440
Tripolis à Saracenis capta — 48
Tullensis Eccleſia S. Gengulfi à Geraldo Epiſc. inſtaurata, & Canonici in eâ collocati 681 Tullenſi Monaſterio S. Manſueti non pauca acquiſiit Guillelmus Abbas 561
Turaldus Abbas Burgenſis — 507
Turonensi Eccleſiæ non pauca donat Perpetuus Archiepiſcopus — 303 Capituli Epiſtola ad Petrum Epiſc. Redonenſem, quâ rogat ut per eum liceat eleemoſynas in ipſius diœceſi colligere — 564 Turonenſis Provincia totam Britanniam complectitur — 456 Turonenſe Concilium, cui præſidet Alexander III. — 10. 154
Turonense Monaſterium S. Martini — 573 Vide Majus-Monasterium
Turstanus Archiepiſc. Eboracenſis — 144. 147. 506
Tyrsus Martyr, Tribunus Legionis Thebææ 106
Tyriacensium civium jura & libertates — 678

V.

V. Archiepiſc. Remenſis, Cardinalis S. Subinæ, A. S. Legatus — 557
Vasat, Condé &c. Pagenſibus Communis conceſſa: ejus leges — 550
Valcsodorensi Monaſterium ab Eilberto Comite conditum 721. 723. & ſeqq. ei non nulla donat Deodericus Epiſc. Metenſis 724 Metenſi Epiſcopo ſubjicitur ibid. ejus Monaſterii ſocietas cum Monaſterio S. Michaëlis in Tiraſcia 728 igne ſuccenſum reparatur 729 ei varia à variis donantur 724 & ſeqq.
Valentinus Archiepiſc. Trevirenſis, & Epiſc. Tungrorum 209
Valeradus hæreticus à Durando Abbate Caſtrenſi confutatus — 172
Vallis-Genesii Monaſterium conditum ab Heriberto Eremita 215
Vallis-lucentis Monaſterium conditur 485 — 4
Vallis Regalis Monaſterium conditum ab Eduardo IV. Angliæ Rege — 209
Vallis-Scholarium Ordinis Statuta — 581
Vascones à Theodeberto & Theoderico Franc. Regibus debellati 384 à Ducibus Dagoberti caſtigati 387 302 partem exercitus Caroli M. profligant 378
Udalricus Archiepiſc. Remenſis 565
Udo Comes de Roix, filius Ebroini Comitis 709
Udo Archiepiſc. Trevirenſis 216
Vanascinum Comitatum cur Gregorius Papa IX. retinuerit — 604. 605. 606
Veneranda concubina Gunchramni Fr. Regis 161
Verbum ut dicatur Cato factum — 509
Veraatus Epiſc. Albienſis — 570
Verianus Abbas S. Fidis de Conchis — 104
Vernerus de Montanis, Princeps potentiſſimus — 31 ejus Epiſtola ad Leopoldum Auſtriæ Ducem — 175
Verzeliacensis Monaſterium à Gesaldo Comite & Bertâ ejus uxore conditum 468 523 & Sedi Apoſtolicæ ſubditum 100 143 ejus jura confirmantur à Nicolao Papa I. 502 à Joanne VIII. 503 à Stephano VI. & aliis ibid. & ſeqq. huic conceduntur decimæ quatuor Eccleſiarum à Geraldo Epiſc. Auguſtodunenſi 504 ejus Eccleſiam interdicere Epiſcopis non licet 505 nec ejus clericos ſuſpendere 506 ejus bona & jura Guillelmus III. Comes Nivernenſis invadere nititur 507. 508. 509. 526 & ſeqq. ejus libertas aſſeritur 551 ei damna inferre conatur Epiſc. Auguſtodunenſis 509. 510. 511 qui illud denique libertate ſuâ frui patitur 512 ejus lites cum Epiſc. Aurelianenſi, & cum Abbate de Chora 512 in ejus gratiam literæ aliquot ſummorum Pontificum ibid. & ſeqq. Guillelmus IV. Comes Nivernenſis varia in Monaſterium molitur 541. 548 & ſeqq. illud invadit 552 Monachi ſe. licto Monaſterio Luteriam veniunt 553. 554 reducuntur à Ludovico VI. 556 Abbatis ejus Monaſterii eligendi jus ſibi competere Cluniacenſes fruſtrà contenderunt 557 ei donatur oratorium Arboreæ 545
Vecernous Epiſc. Virdunenſis Monaſterium S. Pauli condit 238
Viconiensis cœnobii origo 872. 875
Victor Martyr: ejus corpus repertum 364 variæ tranſlationes 478
——— Epiſc. Metenſis 123. alter ibid.
Victoriaci Eccleſia à Berengario Comite condita, & Canonici in eâ conſtituti — 529
Victorianus Cardinalis Diac. SS. Sergii & Bacchi — 579
Videre quid quot modis poſſit — 388
Vioradus Abbas S. Benigni Divionenſis 365
Viennensi Eccleſiæ non pauca donat Ephibius Abbas — 318 eidem villam Mantulam donat Comes Teutbertus — 362 Viennenſe Concilium, cui præſidet Clemens V. — 65 Viennenſis moneta ſæpiùs corrupta — 593 Viennæ Regnum inſtitutum à Ludovico Bavaro Imp. & collatum Humberto Delphino Viennenſi — 719
Viennensis Monaſterii S. Andreæ nonnullas res aliis commutat Carolus Provinciæ Rex — 355 ei non pauca donat Conradus Rex Burgundiæ — 580 quæ Rudolfus ejus filius confirmat ibid. 586 Eccleſiam ei donat Regina Irmingardis — 389 aliud quiddam Guillelmus Dux Burgundiæ ibid aliam Eccleſiam Borchardus Comes — 391 alia Arbertus Miles — 484 nec non ſimmo cum uxore ac liberis ibid. Monachi non nihil Vagoni & uxori ejus in beneficium donant — 390 ne refectorii utenſilia furentur, prohibetur — 382 item ne redditus obedientiarum in quibus degunt, ſibi vindicent — 38v
S. Vigoris reliquiarum pars maxima in Centulenſi Monaſterio ſervatur 535. 342 543
Villæ Urbanæ immunitates reſtituit Carolus Provinciæ Rex — 363
Villeneuve villæ jura & libertates — 630
Villicus Epiſc. Metenſis 126
Vincentius Epiſc. ſanctitate clarus: ejus corpus ex Comitatu Urbini in urbem Metenſem tranſlatum 131
——— Diac. & Martyr: ejus corpus Corduno diœceſis Aterinæ urbe in Monaſterium Montis Romarici tranſlatum 134
——— Præpoſitus S. Mariæ Wrariſluvienſis cœnobium Canonicorum Regularium de Camenta fundat — 428 fit Abbas S. Mariæ ibid.
Vindocinensis Monaſterium S. Trinitatis à Giufredo Martello Comite Andegavenſi conditum — 258
Virbiodus Abbas S. Petri-Vivi Senonenſis 464
Virdunum ſæpe obſeſſa, & capta 358. 241. 245 Virdunenſis Eccleſiæ initia incerta 248 ei non pauca donat Childebertus I. Franc. Rex 235 nec non Grimo Diac. & Carolus Martellus 356 ejus bona auget Magdelvens Epiſc. ibid. non pauca in Aquitaniâ poſſedit 237 bonorum partem amiſit ibid. pleraque recuperat, & alia comparat operâ Attonis ac Dadonis Epiſcoporum ibid. ei Godefridus Gibboſus, & Godefridus ejus filius, Duces Moſellani, non pauca donant 243. 246
Virdunense Monaſterium S. Agerici conditum à Ramberto Epiſc. Virdunenſi 240 Monachorum prati mores 252 Virdunenſis Eccleſia S. Crucis condita ab Amico Præpoſito, & Canonici in eâ conſtituti 236 idem ab Erminfrido factum in Eccleſiâ S. Magdalenæ ibid.
Virdunense Monaſterium S. Pauli conditum à Viefrido Epiſc. Virdunenſi, qui huic non pauca donat 238 Monachorum pravi mores 254 ejiciuntur, & Præmonſtratenſes in eo collocantur ibid. ejus Abbas Vicarius eſt Epiſcopi Virdunenſis 235
Virdunense Monaſterium S. Vitoni à Berengario Epiſcopo Virdunenſi conditum 258 ei multa à multis donantur 236. 240. 245 246. 247. 256. 259. 260. der quanta ab Epiſcopis paſſi ſint Monachi, dum Imperatori adversùs ſummum Pontificem adhærere renuunt 245. 248. 250
Vitalis Abbas Saviniacenſis — 440
S. Vitonus Epiſc. Virdunenſis 235. 241

ejus corporis tranſlatio 158
Vivantius Abbas S. Andreæ Viennenſis - 390
Vivianus Epiſc. Conſtantienſis - 562
——— Abbas S. Dionyſii in Fr. 895
Uldinos Barba Dominus Jaliniacenſis - 562
Ulricus Comes de Wirtemberg - 788
——— plebanus Sacerdos Graoantis villæ: ejus uxor & liberi donantur Monaſterio Beſuenſi 452. 410
Umfridus de Boun Comes Herefordiæ & Eſſexiæ - 119 Conſtabularius Angliæ - 121 ejus obitus - 128 filius & heres Umfridus *ibid.*
Ungina tertia uxor Chlotarii I. Franc. Regis 561
Volfelus Præpoſitus Haganoiæ, aliquot caſtella in Alſatiâ conſtruit 651 ejus mors *ibid.*
Volusianus Archiepiſcopus Trevirenſis 121
Vosagi deſcriptio 604 Monaſteria in ejus vallibus condita: Senonienſe *ibid.* Stivagium 601 Juncturæ, ſive S. Deodati 606 607 Bodonis, ſive S. Salvatoris 607 Mediani Monaſterium 607. 608 Cella Acherici 614 Cella S. Dionyſii *ibid.*
Vosenisus Epiſc Virdunenſis 836
Urbanus Papa II. Epiſcopos Provinciæ Remenſis objurgat, quòd Philippi I. Franc Regis adulterium tamdiù tulerint, eoſque de Epiſcopi Carnotenſis libertate ſollicitos eſſe jubet - 418 Atrebatenſibus Epiſcopi eligendi jus concedit - 420 Lambertum Electum Atrebatenſem conſecrat - 651 ac jubet recipi ab Archiepiſcopo Remenſi, &c. - 422 eumdem ad Concilium Claromontanum vocat - 424 pro ejus libertate ſcribit - 425 in Concilio Claromontano Eccleſiam Atrebatenſem à Cameracenſi Eccleſiâ perpetuò avellit *ibid.* Philippum I. Franc. Regem abſolvit, eique auctoritatem præbet utendi Regiâ coronâ - 431
——— Papa III. prohibet, ne domus in clauſtro Carnotenſis Eccleſiæ laicis dentur, aut locentur - 550
——— Papa V. Carolo V Franc Regi concedit, ut morti proximus indulgentiam omnium peccatorum à Confeſſore ſuo poſſit adipiſci - 714
——— Papa VI ejus electio, & quæ eam conſequuta ſunt narrantur - 743 & *ſeqq.*
——— Epiſc. Lingonenſis 359
Unbicus Epiſc Metenſis 126
Urracha Regina Adefonſi Regis filia, uxor Raimundi Comitis, mater Aldefonſi Hiſpaniæ Imp - 487
Ursicampi Monaſterium conditur - 6
Ursio Abbas S. Dionyſii Remenſis - 480 deinde Epiſc. Virdunenſis 851 Epiſcopatum dimittit 858
Ursmarus primos Abbas Lobienſis, dictus Epiſcopus 732 ejus corpus è terrâ tollitur 734 miracula 741. 742. 743
Waifarios Aquitaniæ Dux 370
Walbertus Canonicus Tornacenſis, dein Monachus, & mox Prior S. Martini Tornacenſis, poſtremò Abbas Montis S. Martini 908
——— Abbas S. Luciani Belvacenſis - 508
Walcaous Abbas Beſuenſis 412
Walcaudus Abbas Beluenſis 407. 412
Walchelinus Epiſcopus Wintonienſis - 106
Walcherus ex Cantore Abbas Valciodorenſis 18
Waldalenus Burgundiæ Dux, pater Donati Archiepiſc. Biſuntini 400
——— filius Amalgarii Ducis Burgundiæ, primus Abbas Beſuenſis 400. 401
Waldatus Abbas S. Præjecti in urbe S Quintini - 410
Waldrata uxor primùm Theodebaldi, deinde Chlotarii I. Regum Franc. 561
Waido Cancellarius Caroli Craſſi Imp. 939
Waldricus Epiſc. Laudunenſis, à civibus ſuis interfectus 792
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 573
——— Comes Sueſſionenſis - 378
Walemannus Abbas S. Martini Sparnacenſis, dein Monachus Ciſtercienſis - 410
——— Abbas S. Vitoni 848. 848 & Aremarenſis 841
——— Abbas Urſicampi 804
——— de Lucemburgo, Comes de Lyneis & de S Paulo - 756. 757
——— Camerarius Philippi I. Franc. Regis - 406
Walnarius Major Domûs Chlotarii II Franc Regis in Burgundiâ 586
Walo Epiſc. Metenſis pallio donatus 113, 1 4
——— Abbas S. Benigni Divionenſis 378
——— Miles Burgundus, Auriflammam gerit in pugnâ Bovinenſi, & præclara edit facinora 626. 627
——— Dominus Beraæ 456
Walpertus Epiſc Portuenſis 101
Walter de Winterburne, Ordinis FF. Prædicatorum, Confeſſor Eduardi IV. Regis Angliæ, fit Cardinalis Presb S Sabinæ - 229 ejus obitus - 230
——— Giffard, Epiſc. Bathonienſis, dein Archiepiſc. Eboracenſis - 201 ejus obitus - 208
——— Archiepiſcopus Panormitanus - 169
——— Epiſc Lincolnienſis, deinde Archiepiſc. Rotomagenſis - 185
——— Mauclerk, Epiſc Carleolenſis, deinde Ordinis FF. Prædicatorum - 189
——— Epiſc. Ceſtrenſis: ejus obitus - 153
——— Surreiæ, Epiſcopus Oxonienſis - 196
——— Epiſc Roffenſis - 157 ejus obitus - 164
——— Scamel, ex Decano Epiſc. Saliſbirienſis - 209
——— Cancellarius Angliæ, Epiſcopus Wigornienſis - 189. 197. 198 ejus obitur - 101
——— Abbas Lobienſis 757
——— Giffard, Comes de Bokingham - 56
Waltildis cum Walmaro marito Monaſterium Divionenſe puellarum condit, fitque prima ejus Abbatiſſa - 528
Wando Abbas Fontanellenſis 268. 274. 27
S Wanoruoisili proſapia, ac brevis hiſtoria 263 284 ejus corpus Gandavum aſportatum 28. 283
Warimbertus Abbas S Medardi Sueſſionenſis, & ejuſdem urbis Epiſcopus 73 ejus miſera mors *ibid.*
Warinus Abbas Beſuenſis 408
Warfogiem Monaſterium à S. Grodingo conditum 256
Warnarus Dautreus Abbas Aquicincti 758
——— Abbas Valciodorenſis 718
Wascelinus de Chaligniaco, Orator Henrici I. Franc. Regis apud Regem Ruſſorum 4 3
Waso Epiſcopus Leodienſis 243. 766
Wederiucus Monachus S. Petri Gandavenſis, cauſam ſummi Pontificis contrà Imperatorem tuetur in Flandriâ 770
Wencesiaos Dux Brabantiæ 779
Wenilo Archiepiſc. Senonenſis 463. 467
Werricus Abbas Lobienſis 757
Werinfredus Abbas Stabulenſis 740
Widbaudus Abbas S. Albini Andegavenſis - 378
Widricus Epiſc. Lingonenſis 581
——— Abbas Senonienſis 657 deinde S. Apri Tullenſis 385 658
——— Abbas Valciodorenſis 785. & *ſeqq*
Wiomadus Archiepiſcopus Trevirenſis 123
Wiosricus Epiſc Metenſis 158
Wifredus Epiſc. Urgellenſis - 558
Wibaldus ex Monacho Valciodorenſi Abbas Stabulenſis, Caſſinenſis, & Corbeienſis 713 ejus Epiſtola ad Robertum ſcriptorem Chronici Valciodorenſis 706
——— Patricius 369
Willerius Archiepiſc. Senonenſis 471
Willibadus Patricius Burgundiæ, interfectus 109
Wiltaburg, antiquum Trajecti nomen 568
Wimundus ex Monacho Benedictino Archiepiſc. Averſanus, SS. Trinitatis myſterium explicat - 405
Winidi à Carolo M. compreſſi 371
Wisigarda uxor Theodeberti Franc. Regis 561
Witbolous Caroli Magni Capellanus, Legatus Conſtantinopolim 277 obtinet Abbatiam Andegavenſem S. Sergii 278
Witgarius res Eccleſiæ Lugdunenſis commutatione quâdam illi damnoſiſſimâ comparatas reſtituere cogitur - 559
Wiso Archiepiſc. Trevirenſis 225
Wladislaus filius Caſimiri Ducis Gnyzacenſis, à Caſimiro Rege conſanguineo ſuo Poloniâ ejectus, habitum Monaſticum Ciſtercii primùm, deinde in Monaſterio Divionenſi S. Benigni ſumit 397-753 à votis abſolvitur à Clemente VII. - 733 ab eodem ad Curiam vocatur - 714
Witardus Archiepiſcopus Bituricenſis 466
Wiebcrannus Abbas S. Benigni Divionenſis 329
Wifrannus Archiepiſc. Senonenſis, deinde Monachus Fontanellenſis, & Friſonum Apoſtolus 284. 464 ejus corporis tranſlationes 284. 287. 288. 290
Wigerius ſive Otgerius Abbas Beſuenſis 420. 421
Wigislus Epiſcopus, Monachus Lobienſis 733
Wiarius Epiſc. Cenomanenſis - 406
Wofsinheimense Monaſterium puellarum à parentibus Leonis IX. conditum 616
Wolbodo Epiſcopus Leodienſis 744. 764. 765
Wolfhelmus Abbas Brunweilerenſis 631

Y.

Yolanda filia Jacobi I Regis Aragoniæ - 673 uxor Adefonſi Caſtellæ Regis - 673
——— uxor Joannis Regis Aragoniæ - 754
——— ſuperioris filia, nupta Ludovico II. Regi Siciliæ & Hieruſalem *ibid.*
Yols Comitiſſa Namurcenſis, uxor

Digitized by Google

Index rerum Memorabilium.

Petri de Cortenaio Comitis Autiſſodorenſis, & Imperatoris CP. - 17
ejus obitus - 29
Yverius Abbas Sancti Andreæ Vienneſis - 329

Z.

Zacharias Epiſc. Lugdunenſis 358
Zundiboldus Lotharingiæ Dux,
Medianum Monaſterium in beneficium dat Hazamæ Comiti 614
Zuntsradus Archiepiſcopus Narbonenſis - 317

ERRATA TOMI III.

Primus numerus indicat paginam, alter columnam, tertius lineam.

Pag. 1, *col.* 1, *lin.* 16 de neeps *lege* deinceps 2, 21 de Maria *lege* de Maria 2, 1, 8 alduinus *lege* Balduinus 3, 2, 1 huiuſmo *lege* quidam *ibid* 58 Pæpoſiti *lege* Piæpoſiti 5, 2, 20 Thobaldum *lege* Theobaldum *ibid.* 29 Bernadus *lege* Bernardus 6, 1, 29 Ambiacenſi *lege* Ambianenſi 9, 2, 15 Eugenia *lege* Eugenio 16, 1, 4 infimis *lege* infirmis *ibid.* 2, 20 inter *lege* iter *ibid* 50 campaſſionis *lege* compaſſionis *ibid* 31 confeſtin *lege* confeſtim 17, 2, 47 Obernos *lege* Obiernat 18, 1, 7 cæde *lege* ſede 19, 2, 49 Vulcoſſimum *lege* Vulcoſſinum 23, 2, 17 Religonem *lege* Religionem *ibid.* 22 Abbes *lege* Abbas 25, 1, 16 potito *lege* potitus 26, 2, 12 *ante ult.* quadraginti *lege* quadringenti 34, 2, 24 Antitiſte *lege* Antiſtite 35, 5, 4 impertavit *lege* imperavit 36, 2, 15 *ante ult* Syaodem *lege* Sydonem 38, 2, 3 *ante ult* allis *lege* aliis 47, 2, 34 novalia *lege* navalia 51, 1, 42 Cardiaolite *lege* Cardinalitiâ dignitate 53, 2, 18 *ante ult.* percipiem *lege* percipiens 57, 1, 8 *ante ult* animum *lege* annum 58, 1, 40 aſiâs lege aliâs 60, 1, *l. ult.* quod caput *lege* quoddam caput 61, 1, 39 concilio *lege* conſilio 63, 1, 35 Templorium *lege* Templariorum 65, 1, 18 diſcipliebat *lege* diſplicebat *ibid.* 25 ſpontanus *lege* ſpontaneus 70, 1, 9 fuiſſe *lege* fuiſſet *ibid.* 22 gravi *lege* graviu 77, 2, 9, congratim *lege* congregatim 81, 2, 15 fetentes *lege* fures 82, 1, 9 procecisse *lege* proceſſiſſe 83, 2, 9 homaginum *lege* homagium *ibid.* 27 ſuſpenſum *lege* ſuſpectum 84, 1, 29 ſit fuit *lege* ſic fuit, *ibid.* 2, 13 *ante ult.* qui ſic *lege* qui ſcit 97, 2, 10 Comitæ *lege* Comite *ibid.* 60 Priliæ *lege* Piſicæ 99, 2, 15 unius *lege* unus 101, 2, 7 terminos Impeiil *lege* terminos Imperii *ibid.* 52 Januenentes *lege* Januenſes 102, 2, 15 intùs .... bonom *lege* intùs .... bonom *ibid.* 53 Joannæ *lege* Joanne 104, 1, 11 aſpicera *lege* apices *ibid.* 38 quatm *lege* quam 101, 5 *l. ante penult.* Joannem *lege* Joannam *ibid.* 2, 34, ſe non *lege* ſed non 107, 2, 2 vaſtabit *lege* vaſtavit 109, 2, 29 Angeliâ *lege* Angliâ 112, 2, ca voluptatis *lege* voluptatibus 113, 1, 46 veſsûs *lege* versûs 114, 1, 32 iſtæ quæ *lege* iſtâ quæ *ibid* 52 temporibus *lege* temporalibus 115, 2, 48 morâ *lege* morâ 117, 1, 48 inchoare *lege* inchoare 122, 2, 33 fortuliratis *lege* fortaliciis 125, 2, 17 *ante ult.* Capitanaus *lege* Capitaneus 126, 1, 37 deferens *lege* deferens 127, 2, 42 Ipſæ *lege* ipſe 134, 1, 30 Sarkanvillâ *lege* Tankarvillâ 136, 1, 15 *ante ult.* ſeu nimis *emendo* ſeu minus *ibid.* 2, 10 *ante ult.* torrere *lege* terere 152, 2, 8 coporu *lege* corpora 154, 1, 9 defecerant *lege* defecerant 155, 1, 3 *ante ult* perambuvit *lege* perambulavit 161 2, 24 diœceſis *lege* Diœceſi 186, 1, 57 Æquitaniæ *lege* Aquitaniæ 189, 2, 48 utriuſque *lege* utriosque 172, 2, 53 niſi Regis *lege* niſi Regi 181, 1, 22 *ante ult.* domino *lege* dominio 190, 8 *l. ante penult.* Roſſenſi *lege* Roffcaſis 191, 1, 36 quamquam *lege* quam 'an 195 *in nota* e Analacicorum *lege* Analyticorum 196, 1, 6 *ante ult.* Onoxiæ *lege* Oxoniæ 197, 1 *in notâ marg.* Batones *lege* Barones *ibid.* 2, 3 in eom *lege* in eam 198, 2, 33 formâ, *lege* formâ 201, 1, 12 *ante ult.* pollicens *lege* pollicens *ibid.* 2, 12 cenſuetune *lege* cenſuetoni 202, 1, 23 morirus *lege* mortuus 203, 1, 3 periclinantibus *lege* periclitantibus 209, 1, 46 ex domo *lege* ex dono 216, 1, 14 Joannem *lege* Joannem *ibid.* 43 Weſtamonſterii *lege* Weſtmonaſterii 217, 2, 41 ſed eidem *lege* ſeſe eidem 223, 1, 43 Hertoediæ *lege* Hertfordiæ *ibid. l. penult.* ſeperveniente *lege* ſupervaſente 231, 2, 7 itaque *lege* itaque 237, 1, 17 illis *lege* illius 238, 1, 18 reperiear *lege* reperirent 241, 2, 37 fruſtrari *lege* fruſtrati 242, 2, 13 *ante ult.* initule *lege* inutile 243, 1, 2 noc *lege* nec *ibid* 45 deſiderio *lege* deſiderato *ibid.* 2, 11 *ante ult.* Fulgo *lege* Fulco 244, 1, 52 et. Villentraſti *lege* atque Villentraſti *ibid.* 2, 26 danationem *lege* donationem 245, 2, 7 Rgis *lege* Regis *ibid* 16 prælectia *lege* perlectia 247 *in notâ* eſt ait *lege* ut ait 248, 2, 28 Goſndi *lege* & Goſndi 249, 1, 21 Conſuliom *lege* Conſuetum *ibid.* 10 Lothoriagiam *lege* Lotharingiam *ibid* 53 nomie *lege* omine *ibid.* 2, 6 Turoni *lege* Turonenſi 250, 2, 3 *ante ult.* iſpentantes *lege* diſputantes 254, 2, 42 ivnenie *lege* invenit 255, 1, 5 loquutus *lege* loquuturus 258, 1, *l. penult.* hnic *lege* huc 259, 1, 4 inaudictâ *lege* inauditâ *ibid.* 2, 29 redundere *lege* redundare *ibid.* 49 injuſtiâ *lege* injuſtâ 261, 1, 35 mulieribue *lege* mulieribus *ibid.* 2 *dele notam marg.* 262, 1 *l. ult.* buippe *lege* quippe *ibid.* 2, 13 *ante ult.* conjuctus *lege* conjunctus 265, 1, 24 pacificua *lege* pacificatas *ibid.* 2, 27 ſed hoc *lege* ſed hoc 267 *ult. notâ marg.* in lacium *lege* in pulverem 273, 2, 33 martimonium *lege* matrimonium 276, 2, 42 toto *lege* totum 277, 2, 49 nepote ſub *lege* nepote ſuo 281, 1, 56 nepoti *lege* nepoti *ibid. l. ante penult.* Gilbettus *lege* Gilbertus 282, 2, 8 *ante ult.* evole *lege* evolve 284, 1, 16 *ante alt.* taxico *lege* toxico *ibid.* 2, 20 Clavi-montem *lege* Calvi-montem 286, 2, 20 Clavi-montia in Bitrico *lege* Calvi-montia in Bituuico *lin ante penult.* Comitem de Rupe *lege* Comitem, & Henricum de Rupe 291, 2, 47 Joannes *lege* Joanna 294, 1, 29 ſcaldam *lege* Scaldim 298, 2, 37 ut turpiloquium *lege* aut turpiloquium *ibid.* 2, 24 ita tu *lege* ita ut 299, 1, 33 ſuperſtitios *lege* ſuperſtitioſos *ibid.* 2, 44 cadaverunt *lege* cadaverum 300, 2, 25 malvatum *lege* malvatum 301, 1, 1 vitius *lege* verius *ibid.* 2, 4 eloqoiâ *lege* eloquentiâ 303, 1, 46 proficebor *lege* profiteor 306, 1, 32 inclita *lege* inclinatu 307, *l.* 5 *nota* a Auſpicii *lege* Euſpicii 315, *l.* 11 *note* a opere *lege* ope 314, 1, 5 tamen ſi *lege* tamen ſine 319, 1, 46 Epiphi *lege* Ephibi 321, *l.* 5 *nota* Bibligcoia *lege* Bibliopola 331, 2, 31 Guntradus *lege* Guntrado 335, 1, 25 etis *lege* eris 339, 1, 19 Non tuim *lege* Non enim 341, 1, 48 merofiſſimi *lege* numeroſiſſimi 342, 5, 11 *ante ult.* Mara *lege* Mariæ 347, 2, 12 ſtaduendo *lege* ſtatuendo *ibid.* 52 Motarius *lege* Notarius 351, 1, 8 mortem *lege* morem 351, 2, 16 *ante ult* dictos *lege* dictas 358, 2, 16 Sigibertus *lege* Sigibertus 363, 1, 44 dominatione *lege* donatione 370, 1, 53 Chriſtiniano *lege* Chriſtiano *ibid.* 4 *ante ult.* ageutes *lege* agentes 371, 1, 40 congratione *lege* congregatione 372, 1, 27 ſpecie ſeptimâ *lege* die ſeptimâ 376, 2, 7 Saturnini *lege* Medardi *ibid.* 13 Petro *lege* Petro *ibid.* 50 Liziniacenſi *lege* Liziniacenſia 379, 2, 14 ſedium *lege* ſedium 381 *Pactum Gaſtonis Vicecomitis Bearnenſis, alieno loco editum eſt: edendum erat ad annum* MCCLXX. 385, 1, 17 *ante alt.* Opibolum *lege* Opilionum 388, 1, 45 myſterii *lege* myſteriis 390, 1, 58 Borcharco *lege* Borchardo *ibid.* 52 beneficii *lege* beneficii 394 *l.* 4 Comitiæ *lege* Comitia 395, 2, 26 Comitatum *lege* Comitatuum 390, 2, 24 Prounuatione *lege* Pronuntiatione 397, 2, 31 duomodò *lege* dummodò 399, 1, 25 pretioſiſſimus *lege* pretioſiſſimum *ibid. l.* 11 *ante alt.* Caſſiacus *lege* Cuſſiacus 400, 2, 3 iaepita. Eruditio *lege* iaepita, eruditio 403 *in not. post* fallimur, *adde* edendum eſſe 406, 2, 47 *vocem* meorum *transfer ad lineam seq. post vocem* fratrum 407, 2, 15 *ante ult* ſenſum *lege* cenſum 408, 2, 1 Domus *lege* Domnos 409, 2, 8 Guingalœi *lege* Guingaloei 415, 1, 27 Fattes *lege* Fratres 416, 2, 2 Figiabenſis *lege* Figiacenſis *ibid.* 54 Fratum *lege* Fratrum 417, 2, 8 & Guillelmi *lege* & Raimundi 418, 1, 11 *ante alt* Gallaciæ *lege* Galiæciæ *ibid.* 2, 1 conjucti *lege* conjuncti 423, 2, 7 ſed in *lege* ſed & io 424, 1, 1 Chritographum *lege* Chirographum 425, 2, 56 Conſilio *lege* Conſilio *ibid.* 20 Grogorius *lege* Gregorios 426, 2, 20 perſeverentia *lege* perſuverantia 428, 1, 41 quippe vos *lege* quippe quos 429, 2, 14 *ante ult.* conceſſi *lege* concesſiſſet 430, 1, 3 *ante alt.* Blecenſis *lege* Bleſenſis 435, 1, 6 diſpoſicionis *lege* diſpoſitioni *ibid.* 30 poſoit *lege* poſui *ibid.* 64 Odonem *lege* Odonem 436, 2 *ult. notâ marg. post* Epiſcopum *adde* Attrebatenſem 440, 1, 10 *ante ult.* exacto *lege* exactio 442, 2, 40 verum eſſe *lege* verum non eſſe 443, 1, *l. alt.* inquitatibus *lege* iniquitatibus 448, 2, 3 Compendioſo *lege* Compendienſi 450, 1, 6 qui tunc *lege* quia tunc *ibid.* 25 mutuens *lege* metuens *ibid. l. ult.* reliquas *lege* reliquias 454, 1, 2 *nota marg.* genete *lege* genero 455, 1, 2 inſtantis *lege* inſtantis *ibid.* 2, 17 injunctum *lege* injunctam 456, 2, 25 attendeas *lege* attendeas 459, 1, 27 Hœlli *lege* Hoelli *ibid.* 2, 31 oſu *lege* viſu *in marg. ubi* Anno MCX. *lege* Anno MC 460, 1, 53 *dele vocem* decimo 2, 2, *l. ante penult.* ſændos *lege* ſolidos 470, 2, 7 *ante ult.* Riffens. *lege* Roffens 475, 2, 21 accipero *lege* accipere 479, 1, 21 Eamdem remiſſionem *lege* Remiſſionem juris cujuſdam in villâ Cuſſiaco Biſuncinæ Eccleſiæ conceſſam 489, 2, 13 *ante ult.* Parienſi *lege* Pariſienſi 491, 2, 3 punire *lege* puniri *ibid.* 2 *nota* Archiep. *lege* Archidiac. 492, 1, 48 iavitati *lege* invitanti 493, 2, 44 exultati *lege* exulati 495, 2, 58 *ante ult.* condonationibus *lege* cum donationibus 496, 1, 40 ſchiſmeta *lege* ſchiſmata 497, 1 *l. penult.* honoroficè *lege* honorificè *ibid.* 2, 6 regeretur *lege* regerentur 502, 2, 31 Ayenſem *lege* Hyemem 505, 2, 3 *ante alt.* onem *lege* unum 509, 2, 3 *ante ult.* ſarrilegiâ *lege* ſacrilegâ 510,

1, 12 indidicabit *lege* indicabit *ibid.* 20 majastate . . . ad *lege* majestate . . . ab *ibid.* 34 ionocetia *lege* innocentia *ibid.* 2, 5, pubicè *lege* publicè 512, 2, 8 *nota marg.* moveant *lege* moverant 522, 1, 14 *ante ult.* expenderant *lege* expenderent *ibid.* 2, 11 ſaparet *lege* ſaperet 533, 2, 12 ſimplitas *lege* ſimplicitas 534, 2, 27 *dele vocabulum* aut 539, 1, 37 mino *lege* termino *ibid.* 2, *l. ult.* Duc *lege* Dux 543, 6, 22 ſalutis *lege* ſaluti 545, 1, 6 morte *lege* more 549, 2, 42 vidamonium *lege* vadimonium 553, 8, 30 Torcano *lege* Tornaco *in marg.* MCXXXVIII *lege* MCXXXVIII *ibid.* 2, 6 *ante ult.* Piæfectus *lege* Præfectus 555, 1, 5 compieta *lege* completa 562, 1, *l. ante penult.* ab Attalo *lege* à Barralo 565, 2, 16 maſcolus *lege* maſculi 566, 2, 14 Reginæ *lege* Regi 569, 1, 46 caſtrino *lege* craſtino 570, *nota* 2 *post* Chronicon iſtud *adde* ait Baluzius 574, 1, 35 Dronis *lege* Drogonis 575, 1, 24 maſculas *lege* maſcolos *ibid.* 2, 41 unde *lege* inde 584, 2, 9 Noviomenſis *lege* Noviomenſi 585, 2, *l. ante ult.* Eradi *lege* Ecardus 586, 1, 35 die *lege* lite *ibid.* 2, 31 filiom *lege* filium 590, 2, 48 açcharii *lege* archarii 591, 1, 18 hopitiia *lege* hoſpitiia 591, 2, 13 *ante ult.* lobores *lege* labores 593, 1, 6 in quos *lege* inter quos *ibid.* 2, 19 citatione, jurabit *lege* citatione jurare 594, 1, 16 *ante ult.* Turonenſi *lege* Turonenſis 597, 1, 2 manduco, *lege* mandato *ibid.* 20 occupendas *lege* occupandas *ibid.* 25 Raimundum *lege* Raimundum 601, 2, 18 Siciliæ *emenda* Sileſiæ 602, 2, 26 alia *lege* illa 603, 1, 15 *ante ult.* Anagniæ *lege* Aragoniæ 604, 1, *l. ante penult.* iaſigo *lege* iraiguo 609, 2, 14 *ante ult.* ſi tua *lege* ſi to 613, 2, 20 *ante ult.* non tantum *lege* ſed tantum 614, 1, 5 ut tarb *lege* aut tard 618, 1, *l. ult.* Monachorum *lege* Monacharum 617, 2, 44 niſi quales *lege* ſoli quales 619, 8, 15 *ante ult.* nobis *lege* vobis 621, 1, 26 appelionibus *lege* appellationibus 624, 2, 24 de dicto *lege* do dicto 625, 1, 30 Cæſarem *lege* Cæſaream 628 *in marg.* Monachis Ciſtercienſis *lege* Monachi Ciſterclenſes 629, 2, 17 Clepo, &c. Inſula *lege* Clero, &c. Inſulæ 632, 2, 10 potuetuot *lege* poteruot 634, 1, 18 etam *lege* etiam 638, 1, 5 *ante ult.* tuarum *lege* ſuarum 646, 2, 14 *ante ult.* confirmamus *lege* confirmatus 647, 1, 15 Capello *lege* Capellano 650, 2, 43 non ſortis *lege* conſortes 651, 2, 17 ſic cautom *lege* ſit cautum 665, 1, *l. ult.* manas *lege* mano 667, 2, *l. ante penult.* qui inter *lege* quia inter 670, 1, 29 non ſua *lege* in ſuâ, *ibid.* 2, 24 nuntiantur *lege* nuntiantur 671, 1, 3 taliter *lege* aliter 675, 2, 5 *ante ult.* noſtras *lege* noſtros *l. ſeqq.* & alii *lege* & aliis *l. ante penult.* conventos *lege* contentos 683, 2, 10 tunc enim *lege* tunc cum 684, 2, 3 Caſtellam *lege* Caſtellani 686, 1, 48 partes alias *lege* partes illas 687, 1, 10 Agrigemnenſes *lege* Agrigentinenſes 696, 1, 28 ſtipulandi *lege* ſtipulanti 707, 2, 37 Gazon. *lege* Gazoni 715, 2, 12 Theſaurius *lege* Theſaurarius 719, 2, 11 nomino *lege* Domino 725, 1, 21 cebritari *lege* celebrtati 755, 2, 25 *ante ult.* Nagiſter *lege* Magiſter 741, 1, 17 reſidum *lege* reſiduum 767, 2, 2 deſtineramus *lege* deſtinaremus 774, 2, 20 pertuam *lege* perpetuam 777, 2, 4 *ante ult.* Oratetium *lege* Oratorum 793, 1, 24 vulgariter *lege* vulgariter 794, 2, 2 *ante ult.* ſouffrace *lege* ſouffrance 798, 2, 7 *ante ult.* interful *lege* interfuit 802, 2, 8 *ante ult.* plaiars *lege* plaiſirs *ibid.* 4 *ante ult.* donne *lege* bonne 805, 2, 19 segium *lege* regnum 1 *nota marg.* Carolo *lege* Carolus 806, 2, 2 *ante ult.* geſſit *lege* geſſit 807, 1, 36 dicti *lege* dictis 811, 8, 17 omis *lege* omnis *ibid.* 8, 58 *ante verbum* improbamus *addendum fuit* probamus neque 813, 1, 53 Nam cum *lege* Nam cor 814, 1, 15 *ante ult.* numeroſa *lege* numeroſo, 1, 16 Præſulis *lege* Præſules 816, 1, 44 Teratina *lege* Terracina 817, 2, 7 Regni *lege* Regi 819, 1, 21 priorum *lege* piorum 2, 49 tantem *lege* tandem *ibid.* 25 ſalotem *lege* ſalute 823, 1, 4 *ante ult.* Forcia *lege* Sfortia *ibid.* 2, 25 Reginam *lege* Regiam *in nota* proſligata . . . . Concilii *lege* profligatæ . . . . conſilii 828, 1, 4 *ante ult.* matheſoos *lege* matheſeos 834, 1, 15 deſtitutos *lege* deſtitoto 838, 1, 12 Tunc *lege* Tune 839, 1, 8 milits *lege* militer *ibid.* 2, 13 *ante ult.* obvier au dongier *lege* obvier au danger 841, 1, 43, formidalibus *lege* formidabilibus 843 *c.* 2 *in nota marg.* Ludovico *lege* Ludovici 844, 1, 4 habitus *lege* habiturus.

H1 1529624

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

78
J
6

Digitized by Google

Digitized by Google